BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLIX
H
77
NAPOLI

L
H
50.

L.
H.
74.

~~XX~~ A. 39

ACTA
SANCTORUM.
MENSIS
SEPTEMBER
ERUDITIO
VERITAS

ACTA SANCTORUM SEPTEMBRIS

Ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium Monumentis, ſervata primigenia veterum Scriptorum phraſi,

COLLECTA, DIGESTA,

Commentariiſque & Obſervationibus

ILLUSTRATA

A Joanne Stiltingo, Joanne Limpeno, Joanne Veldio P.M., Conſtantino Suyskeno,

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS.

TOMUS II.

Quo dies quartus, quintus & ſextus continentur, cum Diſſertatione prævia de Converſione & fide Ruſſorum.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

VENETIIS, MDCCLVI.

Apud { Jo: Baptistam Albrizzi Hieron. Fil. et Sebastianum Coleti.

CUM VENETI SENATUS PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

CAROLUS ARCHIDUX
AUSTRIÆ. &c &c

C A R O L O

REGIO PRINCIPI HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, CROATIÆ, SCLAVONIÆ, DALMATIÆ, HIEROSOLYMÆ;

ARCHIDUCI AUSTRIÆ,

MAGNO DUCI ETRURIÆ; DUCI BURGUNDIÆ, BRABANTIÆ, LUXEMBURGI, LIMBURGI, GELDRIÆ, STYRIÆ, CARINTHIÆ, CARNIOLIÆ, SILESIÆ, MEDIOLANI, MANTUÆ &c.; PRINCIPI TRANSILVANIÆ &c.; MARCHIONI MORAVIÆ &c.; COMITI HABSBURGI, TYROLIS, FLANDRIÆ &c. &c.

INcredibilis lætitia exſultantis Antverpiæ, ſub Imperium Auguſtæ Domus Tuæ feliciter reductæ, perpetuæ id invicem gratulantium voces, continuata jam aliquot hebdomadis & necdum ceſſantia publici gaudii indicia nos hortantur, SERENISSIME ARCHIDUX, ut velociter properemus, reverenter Tibi oblaturi Operis noſtri de Actis Sanctorum tomum quadrageſimum. Hunc, quo gratior jucundiorque advenire debet, Tibi deſtinavit Auguſtiſſima Imperatrix, Reginarum omnium retro ſæculorum Maxima. Hunc nomini Tuo dicatum voluit Amantiſſima Mater, quæ & alia dudum pietatis arma, quibus Sanctiſſimam Dei Genitricem colere a teneris diſcas, manibus Tuis inſeruit. Hunc Tibi proponit egregia Sanctorum Amatrix & Imitatrix, ut more Auſtriaco Sanctos a primis vitæ annis amare incipias & imitari, ut præclaris eorum exemplis adjutus, continuare poſſis ſeriem præſtantiſſimam Majorum Tuorum. Cum autem Progenitorum Tuorum ſeriem nominamus; eam Heroum Chriſtianorum dicimus ſeriem, cui ſimilem virtutum omnium ornamentis inter Principes non reperimus. Ferdinandi II Atavi Tui, Ferdinandi III Abavi, Leopoldi Proavi, Caroli VI Avi, quibus & alii ſuperiores jungi poſſunt. Hos æquis paſſibus laudatiſſime ſequitur Magna Maria Thereſia, Mater Tua, ſuoque exemplo Te ad ſequendum invitat. Auguſtiſſimus quoque Genitor Tuus, Franciſcus I Imperator, non exiguam e domo Lotharingica Tibi imitandam adducit Majorum turmam, virtutibus Chriſtianis ornatam, rebus præclare geſtis inclytam, triumphis illuſtrem, quam ſuis ipſe virtutibus magis condecorat. Patere igitur, SERENISSIME PRINCEPS, tantorum Progenitorum digna Progenies, ut ex tomo Tibi reverenter dicato, colligamus nonnullas optimi Principis virtutes, iiſque opponamus contraria mali Principis vitia. Prima ad id ſufficiet Vita, Moyſis nimirum, Principis optimi, & ab ipſo Deo electi. Inter præſtantiſſimas autem Moyſis virtutes mire elucet religio aut pietas in Deum, ſive eximius Dei cultus, virtus Majoribus Tuis maxime propria & dilecta. Nullus Sanctorum Moyſe frequentius, nullus familiarius, nullus majori fiducia cum Domino in oratione locutus legitur: neque tamen tanta fiducia reverentiam Deo debitam orantis diminuit, ſed tanto magis auxit, quanto perfectius noverat ſummam Dei Majeſtatem. Adeo Moyſes ex divina voluntate pendebat totus, ut nihil moliretur, nihil aggrederetur, niſi conſulto prius per orationem Deo; nulla quoque difficultate, nullo timore, nullo periculo impediretur, quo minus mandata Dei exſequeretur, ejuſque honorem & gloriam ſtudioſe promoveret in omnibus. Huic tanto Deum colendi ſtudio, cujus gratia SERVUS DEI paſſim in ſacra Scriptura Moyſes nominatur, opponamus impietatem Pharaonis, Principis mali. Numquam hic Deum oraſſe legitur, numquam divinam exquiſiviſſe voluntatem, numquam Dei mandato per Moyſem ſignificato paruiſſe, niſi tandem ad breve tempus, quando mancipii inſtar plagis duriſſimis mortiſque metu cogebatur divinæ ſubeſſe potentiæ: Jam vero, ſi conſideremus, quantum bonum ſit pietas, quantum impietas malum; nequaquam dubitabimus, quin Moyſes pietate ſua feliciſſimus fuiſſet, etſi uſque ad mortem ſub duriſſima Pharaonis ſervitute vitam traduxiſſet: nihilo magis dubitabimus, quin infeliciſſimus ſua impicta-

pietate fuiſſet Pharao etiamſi Crœſum ſuperaſſet divitiis, Alexandrum Magnum victoriis, Salomonem ſapientia & gloria. Quapropter, SERENISSIME ARCHIDUX, neque Piiſſimos Majores Tuos, neque Religioſiſſimam Matrem Tuam, ea præcipue de cauſa felices dicimus, quia novimus eos in graviſſimis periculis heroica fortitudine ſtetiſſe invictos, multiſque inclaruiſſe victoriis; ſed quia videmus eorum pietatem tam fortem fuiſſe & conſtantem, ut nullius periculi magnitudine a norma Regiarum ac Chriſtianarum virtutum receſſerint. Vidit Piiſſima Mater Tua, Magna Maria Thereſia, irruentia in ditiones ſuas ſex regum fœderatorum hoſtilia agmina: vidit ſe unicam initio relictam contra tantam hoſtium multitudinem: vidit exercitum ſibi eſſe præcedente Patris ſui bello vehementer attritum, ærariumque exhauſtum: vidit ne Viennæ quidem tutum ſibi relictum eſſe domicilium: vidit denique omnem evidentiſſimi periculi magnitudinem. Quid hic conſilii capiat Prudentiſſima Regina? Noverat nervum belli eſſe pecuniæ copiam: immenſam in templis ditionum ſuarum vim eſſe auri argentique non ignorabat: ex illo theſauro nummos cudendos, iiſque colligendos velociter milites monebant aliqui, dictitantes id dura adeo neceſſitate facile excuſari poſſe. Quid ad hæc Sapiens Regina? Negat tutum ſibi videri iſtud conſilium: negat ſe illo umquam uſuram: palatii ſui argento, auro, monilibus ſe non parſuram; parſuram donis Deo oblatis. Nimirum Magnanima Regina vicerat cupiditatem regnandi, antequam hoſtes ſuos vinceret: regna ſua frequenter Deo obtulerat animo maximo, ut de iis pro arbitrio ſuo diſponeret: nolebat pietatis periculo ditionum ſuarum pericula diminuere, ne dicam augere: tam tenero ferebatur in Deum affectu, ut ſine regno contenta vivere poſſet, non poſſet, læſa pietate. O quam præclara, quam pia, quam divina hæc Auguſtiſſimæ Matris Tuæ ſenſa, SERENISSIME ARCHIDUX: dicamus audacter, quod ſentimus: præſtantior & illuſtrior hæc eſt victoria, qua timorem & ſpem omnemque cupiditatem amore divino ſuperavit, qua ardorem ſe defendendi hoſteſque vincendi intra leges pietatis continuit, qua regnandi libidinem Dei voluntati perfectiſſime ſubjecit; auguſtior, inquimus, hic eſt Magnæ Mariæ Thereſiæ triumphus iis omnibus victoriis, quibus integra hoſtium ipſius agmina in Bohemia, Bavaria, Italiaque jacent ſepulta. Non quidem ignoramus, quas Fortiſſima Herois ad Aniſum, ad Oenum, ad Iſaram, ad Danubium, ad Moldavam, ad Albim, ad Mœnum, ad Rhenum, ad Scultenam ſive Panarum, ad Padnm, ad Tidonem, aliiſque multis locis de hoſtibus ſuis retulerit victorias. Novimus quam pauci ex numeroſis variorum Principum agminibus, Germania Italiaque expulſis, in patriam ſuam redierint incolumes. Quin imo agnoſcimus libenter, Reginam Maximam perfeciſſe, quod ante ſeptem hos annos vix ullus amicorum audebat ſperare, quod fieri poſſe nullus hoſtium exiſtimabat. Certam hi de Filia Caroli VI victoriam ſibi pollicebantur: eam ditiones ſuas defendendas ſuſcipere adeo mirabantur, acſi novus Alexander mediocri agmine totam ſuſcepiſſet Aſiam ſubjugandam. Quapropter tanta Invictæ Reginæ bellica dicimus facinora, quanta in hiſtoriis raro reperimus, quanta nullius umquam Reginæ auſpiciis patrata novimus; ſed exiſtimamus pietatis trophæa bellicis tanto eſſe præclariora, quanto ſolius Reginæ magis ſunt propria; tanto illis eſſe illuſtriora, quanto difficilius eſt ſe vincere & inſurgentes animi affectiones legibus pietatis ſubjugare, quam irruentia hoſtium agmina vi armorum debellare: tanto denique feliciora ac glorioſiora reliquis dicimus pietatis trophæa, quanto divinius eſt ambitionis tyrannidem ſuperare, omnemque cupiditatem æquiſſimæ voluntati Creatoris ſui ſubjicere, quam urbes aut provincias hoſtiles occupare. Quam longe a Moyſe receſſimus, SERENISSIME ARCHIDUX, dum Tibi aliquid de Auguſtiſſimæ Matris pietate, non confictum oratoris licentia, ſed certis compertum teſtimoniis, ad exemplum exponimus. Redeamus igitur ad præclarum Hebræorum Ducem, & nonnullas alias recenſeamus virtutes, quas omnes quoque in præſtantiſſimis Genitoribus ac Majoribus Tuis reperies, ſi diligenter ad eorum geſta advertas animum. Moyſes, Princeps optimus, eximio populi ſui amore excelluit: nam innumeros labores ſuſcepit, ut populum Ægyptiaca ſervitute liberaret, duros ſuorum mores, ac frequentes obmurmurationes conſtanter pertulit, ut eos ad terram promiſſam perduceret: Deum eorum peccatis offenſum incredibili amore placatum populo reddidit: tanta, ut breviter dicamus, cura ac ſollicitudine omnium commodis, utilitati, felicitatique ſtuduit, ut non modo boni Ducis partes impleverit, ſed & patris & matris. Jam vero qui ſuos tanta complectebatur benevolentia, in alias quoque nationes mitis fuit & benignus: nullam bello aggreſſus eſt, niſi laceſſitus prius, aut mandante Domino, cujus obtemperandum eſt imperio: nullam Ægyptiis

pla-

plagam intulit, niſi Deo jubente. Contra Dux ille benignus mandatum Dei non exſpectabat, ut Dominum oraret pro Ægyptiis, quantumvis fidem falleret Pharao, nec umquam promiſſa exſequeretur. Hiſce ſi Pharaonis, mali Principis, geſta opponamus; videbimus crudelem Regem ne quidem ſuorum miſericordia moveri potuiſſe, ut æqua petentibus Hebræis annueret; in hos autem, duriſſimo ſæviiſſe modo. Peribat Ægyptus, plagas accumulante Deo: nec tamen Rex duriſſimus commiſeratione populi ſui flectebatur, aut mitius Hebræos tractabat. Decem plagis iiſque graviſſimis nec ſuis parcere didicit, nec injuſtum in Hebræos deponere odium. Verum Princeps temerarius hos tam cæco inſecutus eſt furore, ut cum toto exercitu in mare progreſſus, in mortem ſe cum ſuis demum præcipitaverit. Perpende nunc, SERENISSIME PRINCEPS, quam aliena ſit ab iis viriis, quam præclare relatas Moyſis virtutes imitetur Amantiſſima Tui, imo & ſuorum omnium Mater. Norunt omnes, qui ſuaviſſimam ejus majeſtatem coram intueri meruerunt, quantam vel ſolo aſpectu & affatu præferat benignitatem, quantam lenitatem, quantum proborum omnium amorem; quam corda intuentium in ſui amorem rapiat. Oris ſuavitati animus & geſta congruunt: mavult amari a bonis, quam timeri: tributa, licet neceſſitas eſſet maxima, viribus uniuſcujuſque attemperata voluit: ſuis omnibus ſe amabilem & benignam ſemper exhibuit: atque ita in omnibus provinciis ſubditorum ſibi conciliavit amorem. Quanta vero Magna Maria Thereſia in exteras gentes atque in hoſtes etiam uſa ſit moderatione, quanta benevolentia, quanta liberalitate, loquuntur facta omnibus nota. Decem Principum arma in uno hoc bello contra ſe commota vidit. Nulli ex illis bellum priot intulit; nullum ab armis nihil ſibi profuturis diſcedentem bello vexare perrexit: Bavariam ſuis occupatam armis ſine ulla commutatione generoſo ac liberali animo reddidit: facultatem eligendi Imperatorem, pulſo trans Rhenum hoſtili exercitu, qui Francofurtum ira undique circumſidebat, ut tuta illuc Electoribus non pateret via, imperii Principibus liberam vendicavit. Hinc iterum factum vidimus, quod umquam futurum negabant Auguſtiſſimæ Matris Tuæ hoſtes, quodque multis modis impedire fruſtra conabantur: Auguſtiſſimus enim Genitor Tuus, quo ductore fugatus erat hoſtium exercitus, dignam illuſtriſſimis natalibus & Majorum ſuorum præclaris meritis, dignam inſignibus dotibus & virtutibus propriis, dignam Magna Regina Conjuge conſecutus eſt eo tempore coronam. Verum ab hoc diverticulo, quamvis non injucundo, ad Moyſem regrediamur, SERENISSIME PRINCEPS. Vidimus hactenus, quam ille excelluerit pietate & amore in Deum, benevolaque ac benigna omnium hominum dilectione. Si modo examinare etiam velimus alias virtutes, quæ perſonam ipſius ornarunt, quæque præcedentibus ſubſervierunt; videbimus fuiſſe juſtum in negotiis, prudentem in conſiliis, fortem in ardnis ſuſcipiendis & exſequendis, temperantem in victu, caſtum in vita conjugali, candidum animo, veracem in verbis, fidelem in promiſſis, modeſtum & gravem in moribus, moderatum in proſperis, conſtantem in adverſis: videbimus ornatum fuiſſe omnibus virtutibus Regiis: videbimus alienum quam maxime fuiſſe ab avaritia, ſuperbia, arrogantia, aliiſque vitiis, quæ ſanctum dedecent Principem. Has Moyſis virtutes facile & clare invenimus in ſacris Litteris: Avos autem Proavoſque Tuos Moyſis in hiſce egregios fuiſſe æmulatores ex hiſtoriis intelligimus: Auguſtiſſimos vero Genitores Tuos iiſdem virtutibus ita eſſe ornatos, ut eorum mores deſcripſerimus, dum Moyſis virtutes recenſuimus, Ipſe, ut ſperamus, ætate maturiore agnoſcere poteris, & facta abunde docent. Verum Epiſtolæ anguſtia non patitur, ut dicta ſingula factis elucidemus; quemadmodum illa eadem brevitas non permittit, ut Pharaonis vitia longiori oratione exponamus, injuſtitiam dicimus, imprudentiam, temeritatem, intemperantiam, impudicitiam, aſtutiam, perfidiam, levitatem, impotentiam animi & inconſtantiam, avaritiam, ſuperbiam, arrogantiam, aliaque plura. Numquid non exhorreſcis, OPTIME PRINCEPS, ad tot monſtra vitiorum? Sane monſtra illa ſunt tetra, horrida, pernicioſa, nec minus Principum palatiis quam privatorum domibus inſidiari ſolita. Attamen nec Moyſi illa nocuerunt, quamvis educatus fuerit in aula Ægyptiaca; nec Tibi nocere poterunt in aula Viennenſi, ſi præclaris Auguſtiſſimorum Patentum & Majorum Tuorum inſiſtere coneris veſtigiis. Nam quæ Moyſi fuerunt incitamenta præſidiaque ad fugienda vitia virtuteſque animo inſerendas, Tibi nequaquam deerunt: quin & aliquibus Moyſe fortaſſe eris ſelicior. Habuit Moyſes in ſerie Progenitorum ſuorum ſanctos Patriarchas, quorum præclaras virtutes æmulari poterat; Tu Progenitores habes Imperatores ſerie non interrupta integerrimos piiſſimoſque, quorum illuſtria geſta virtuteſque eximiæ Te perpetuo ad æmulatio-

lationem excitabunt. Moyſes educatus eſt partim in domo paterna, partim in corrupta Pharaonis aula: Tu eduearis in aula Viennenſi, tot Principum integritate morum ac pietate illuſtrium educatrice feliciſſima, & quod caput eſt, ſub oculis Piiſſimorum Parentum, qui de profectu Tuo mire erunt ſolliciti. Ille eruditus fuit omni ſcientia Ægyptiorum, imo & Hebræorum, quæ eidem ad pietatem magis poterat conducere. Te Auguſtiſſimi Parentes ſollicite inſtituendum curabunt iis omnibus artibus & ſcientiis, eum ſacris tum profanis, quæ & perpolitum reddunt Principem, & ad ſumma quælibet idoneum; ac nihil Te ignorare patientur eorum omnium, quæ & ad pietatem ac virtutis amorem inducunt, & a vitiis peccatiſque animum potenter avellunt. Quapropter, quæ Moyſi a Progenitorum illuſtri pietate, a natalibus, ab educatione, ab inſtitutione fuerunt pietatis colendæ virtutiſque exercendæ adjumenta; ea Tibi nequaquam deeſſe poterunt: neque nos dubitare poſſumus, quin iis feliciter more Auſtriaco ſis uſurus. Id certiſſime facies, FELICISSIME PRINCEPS, ſi eum Prudentiſſima Matre Tua, Moyſis exemplum ſecuta, pietati bona peritura poſtponas; ſi omnia alia pericula periculo Divinam Majeſtatem lædendi minora exiſtimes; ſi nulla rerum terrenarum damna cum longe graviſſimo divinæ amicitiæ damno conferenda credas. Moyſes, adoptatus a filia Regis Pharaonis, educatuſque in ſpem magnam ampliſſimæ poteſtatis, animo maximo periculoſa rupit vincula, ſeque Hebræis adjunxit, dura licet ſervitute afflictis, ne periculo Deum offendendi ſe exponeret in aula corrupta. Tibi nec aula deſerenda eſt, in qua pietas Auſtriaca ſedem fixit; nec rerum temporalium jactura facienda; ſed Moyſis exemplo ita animus in Dei timore & amore obfirmandus, ut omnibus malis carere quam divina amicitia. Hanc laudem longe maximam, hanc gloriam omnium feliciſſimam animo devotiſſimo Tibi, SERENISSIME ARCHIDUX, ſubmiſſe precamur. Hanc ut divina gratia feliciter conſequi poſſis, ac perpetuo conſervare, Deum Optimum Maximum, omnis boni Largitorem, rogare non deſinemus, ut Te benigne ad maturiorem ætatem provehere, diuque cum Auguſtiſſimis Parentibus, cum Sereniſſimis Fratribus, ac Sororibus, protegere, bonis omnibus cumulare ac incolumem conſervare dignetur.

SERENISSIME ARCHIDUX

SERENITATIS TUÆ ARCHIDUCALIS

Devotiſſimi Clientes.
JOANNES STILTINGUS
JOANNES LIMPENUS
CONSTANTINUS SUYSKENUS
SOCIETATIS JESU.

SYNOPSIS
TOMI SECUNDI
DE ACTIS SANCTORUM
SEPTEMBRIS.

QUadrageſimus eſt totius Operis tomus, qui modo prodit. Hic trium dierum Sanctos complectitur, centum videlicet & triginta nominibus ſuis diſtinctos, atque anonymos martyres longe plures. Tomo præfixa eſt Diſſertatio de Converſione & fide Ruſſorum, in qua tempus converſæ gentis accurate aſſignatur, ac mox in fidem patriarcharum Conſtantinopolitanorum illius temporis diligenter inquiritur, ut liqueat, Catholicos fuiſſe Ruſſos, poſtquam primum gentilitios ritus abdicarunt. Tota autem Diſſertatio huc in finem concinnata eſt, ut ejus ſubſidio facilius intelligi poſſet, quinam ex illis, quos ut Sanctos colunt Ruſſi, pro Catholicis & Sanctis a nobis haberi poſſint ac debeant. Hinc ad noſtra uſque tempora inveſtigatum, quales fuerint fidei Catholicæ & ſchiſmatis apud Ruſſos viciſſitudines.

Inter Sanctos, quorum in tomo geſta enarrantur, duo ſunt veteris Teſtamenti, *Moyſes* nimirum Iſraelitarum propheta, dux & legislator, ac *Zacharias* inter prophetas minores undecimus. *Moyſis* geſta omnia ex ſacris Litteris ordine temporis ſic relata ſunt & examinata, ut nihil ſit omiſſum, quod propius ad Vitam ipſius ſpectare videbatur. Præterea ſeparatis paragraphis diligenter diſcuſſa ſunt, quæ Joſephus & Philo Judæi de geſtis *Moyſis* enarraverunt: ita ut ſtudioſus lector plura hic ſit inventurus de geſtis ſancti Legislatoris breviter & non ſine examine collecta, quam apud alios ſcriptores. De ſcriptis quoque Prophetæ, & de cultu diſputatum. De *Zacharia* vero pauciora habuimus referenda, nec omnia illa ſatis certa: nam cultus quidem hujus *Zacharia* certus eſt; at incerta pleraque, quæ de corporis inventione, ſepulcro, ac reliquiis apud quoſdam leguntur. Operoſius inveſtigatum eſt, an hic *Zacharias* ſit ille, quem *inter templum & altare* occiſum teſtatur Chriſtus Matth. 23. Sententias antiquorum de Zacharia filio Joiadæ, ac de Zacharia patre Joannis Baptiſtæ non prorſus ſua probabilitate deſtitutas fatemur; ſed *Zachariam* hunc probabilius a Chriſto deſignatum credimus; & conſequenter alias quaſdam neotericorum ſententias refutavimus, præſertim illam, qua Zacharias ille ſtatuitur filius *Baruch*, de cujus cæde ſcribit Joſephus lib. 4 de Bello Judaico cap. 19 editionis Græcæ; alias lib. 5, cap. 1.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Ex Sanctis novi Teſtamenti, ad ſtatum eccleſiaſticum ſpectantibus, primum locum meretur *Oneſiphorus* Apoſtolorum diſcipulus, quem Sanctus Paulus elogio honoravit 2 Timoth. cap. 1. Pluribus ille urbibus attribuitur epiſcopus, quam ut una ex illis certo determinari poſſit: at Parii in Helleſponto pro fide occiſum eſſe una cum ſervo ſuo *Porphyrio*, varia habent monumenta. Alexandria Ægypti tredecim ſimul martyres habuit in perſecutione Decii, quorum agmen duxit *Fauſtus* presbyter. *Abdas* epiſcopus Suſæ in Perſide primus pro fide ſanguinem fudit in perſecutione ad annos triginta continuata, quæ cœpta fuit ab Iſdegerde Perſarum rege circa annum 419 aut 420. Varia hujus perſecutionis occaſione fuerunt examinanda atque explicanda. *Cottidus* vel *Quottidius* diaconus in Cappadocia cum Sociis legitur paſſus; at dubitatur, an inter Socios habuerit *Eugenium* aliquem, a quibuſdam *epiſcopum* dictum. Africa ſex egregios ſubminiſtravit epiſcopos, ex quibus *S. Latus* igne vitam finivit; reliqui quinque, *Donatianus*, *Præſidius*, *Manſuetus*, *Germanus* & *Fuſculus* in exſilium acti ſunt ab Hunnerico Wandalorum rege, multaque alia pro fide Catholica paſſi. Ea occaſione ex Victore Vitenſi oſtenſum eſt, plurimos alios epiſcopos ſimilia paſſos eſſe in eadem perſecutione. Italiam illuſtrarunt Sancti non pauci, quorum geſta hic illuſtrata. Prope Cutilias in Sabinis coronatus eſt *Victo-*

rianus

rinus presbyter, allas *epiſcopus* perperam dictus, & cum aliis conſuſus. *Victorinum* epiſcopum habent Comenſes in ducatu Mediolanenſi; *Urſicinum* item epiſcopum Ravennates, uti & *Petronium* Veronenſes. In pago Ceſſima agri Dertonenſis colitur *S. Alpertus* presbyter, de quo pauca nota. Plura traduntur de *S. Marino* diacono, qui oppido *San-Marino* ab incolis dicto, in quo patronus eſt, nomen ſuum communicavit: ſed non omnia ſatis ſunt certa. In Galliam & vicinam Germaniam progredior, ubi occurrit *Marcellus* epiſcopus, a quibuſdam etiam *martyr* dictus, quem ſibi attribuunt Tungrenſes & Trevirenſes. Epiſcopi Virdunenſes *Maurus*, *Salvinus* & *Arator* fere tantum noti ſunt ex gloria poſthuma, quæ diligenter illuſtrata. De *Fredaldo* aut *Frodoaldo*, Mimatenſi aut potius Gabalitano in Occitania epiſcopo, pauca etiam ſunt certa, quemadmodum & de *Aniano* Veſontionenſi antiſtite, de *Gondulpho* Metenſi, & de *Taurino* Auſcienſi in Novempopulania. De ſingulis tamen breviter actum. Plura fuerunt colligenda de *S. Chagnoaldo* Laudunenſi epiſcopo; licet nec hujus Vita ullibi ſcripta reperiatur. *Genebaudi* vero aut *Genebaldi*, alterius epiſcopi Laudunenſis Acta brevia, Vitæ S. Remigii inſerta, memorabile ſuggerunt humanæ fragilitatis divinæque miſericordiæ ac ſinceræ pœnitentiæ documentum. *Anſarici* demum Sueſſionenſis epiſcopi Acta quidem data, ſed de mendis, quibus ea conſperſa ſunt, lectores prænoniti.

EX STATU MONASTICO.

Septem tantum monaſtici Ordinis Sanctos invenio recenſendos, ſed duos ex iis præ ceteris illuſtres. Primum recenſeo *S. Bertinum* abbatem, qui abbatiæ Sithienſi hodieque celeberrimæ, quam cum ſociis ſuis Audomaropoli conſtruxerat, diutiſſime præfuit, ac diſciplinam monaſticam in Arteſia ac Flandria propagavit. Alter eſt *Magnus*, primus abbas celeberrimæ itidem abbatiæ Faucenſis in Suevia, quem miraculorum gloria in multis Germaniæ provinciis illuſtriſſimum fecit. Utriuſque Acta data ſunt ac illuſtrata, licet non pauca in iis fuerint corrigenda. *Eleutherius* abbas Spoletinus, qui diutius fuit cultus, quam aliqui neoterici voluerunt, præconem virtutum ſuarum ac miraculorum habuit Sanctum Gregorium Magnum, cui convixit. At pauca tantum de Viro illo egregio ſuere litteris conſignata. Pauciora nota ſunt de *Fauſto* abbate Syracuſano. Nec multo plura habemus de *Alberto* Pontidenſi prope Bergomum abbate, ſi certa ſeparentur a dubiis. *Jordanus* Ordinis Pulſanenſis in Apulia abbas fuit generalis; nec tamen multa de ejus geſtis innotuerunt poſteris. Unicus in hac claſſe martyr eſt *Benincaſa Rapaccioli*, Ordinis Servorum B. M. V., qui natalibus nobiliſſimis mundo datus in Italia, martyrii lauream poſt fidei prædicationem conſecutus eſt in Aſia.

EX STATU SÆCULARI.

Hic ſtatus varios in variis mundi partibus ſuggerit Martyrum manipulos. *Ruſinum* cum ſexdecim Sociis nominatim expreſſis & aliquot anonymis Aucyræ in Galatia attribuunt Martyrologia. Hæc item *Theodorum* cum tribus Sociis ſine loco annuntiant. Similes fere turmas attribuunt Capuæ, & Alexandriæ Ægypti. *Cenſurinus* præfectus ſub Gallo imperatore captus eſt Romæ, ſed Oſtiam in vinculis miſſus, ibidem cum aliis vigiuti & uno coronatus eſt. Unus ex his Romano Martyrologio adſcriptus eſt *Herculanus*: omnes tamen in Faſtis inventi, ſed quidam ad alios dies relati. Acta data, quæ ſatis bonæ notæ ſunt, varios de his Martyribus errores corrigere poterunt. Acta quoque *Marcelli* Cabilonenſis in Burgundia martyris tam mendoſa non videntur, quam volnit Tillemontius, Actis martyrum ſæpe nimis infeſtus. Acta Græca *Romuli* in Græcia paſſi, ad *Eudoxii*, *Zenonis*, *Macarii* & 1104 Militum, qui diu poſt cotonati ſunt Melitinæ in Armenia minori, Metaphraſtem habent auctorem, dataque ſunt cum interpretatione jam edita apud Lipomanum. Hiſce præter alios, ſolo fere nomine & cultu notos, accedunt duo fratres, principes Ruſſi, *Romanus* & *David* in baptiſmo dicti, alias *Boriſus* & *Hlebus* a ſuis nominati, quos vere Catholicos fuiſſe, & ab aliquot ſæculis a Catholicis cultos, oſtendimus.

EX FEMINEO SEXU.

Prima in hac claſſe nominanda videtur *Hermione*, Epheſi ſepulta, quia filia fuit S. Philippi apoſtoli, aut, ut alii volunt, diaconi, qui etiam *Apoſtolus* ſubinde vocatur a Græcis. De ambigua illa controverſia ſic diſputatum eſt in utramque partem, ut neutram ſententiam improbemus; at illam

lam credamus probabiliorem, quæ Philippo diacono *Hermionem* attribuit filiam. Huic contemporanea fuit *S. Candida* Neapoli culta, quæ a S. Petro apoſtolo converſa creditur. Altera quoque *Candida*, a priore diſtincta, Neapoli colitur, ac *junior* ibi vocatur. Pluribus tricis involuta eſt *Grata* Bergomenſis, quam alii *virginem*, alii *viduam* vocarunt; quamque & virginem & viduam fuiſſe, quidam volunt neoterici. Exiſtimamus Pinamontem, qui Sanctæ Vitam ſæculo XIII ſcripſit, geſta duarum mulierum, quæ *Grata* ambæ vocantur, in unam confudiſſe; indeque factum, ut *Grata* ad ſæculum IV referretur, licet videatur ſæculo VIII & IX floruiſſe. Illuſtriſſimis natalibus orta eſt *Ida* vidua; at virtutum ſplendore longe evaſit illuſtrior, apud Weſtphalos præcipue culta. Vitam ejus ab Uſſingo monacho ſcriptam de more elucidamus. Non minus illuſtris eſt *Irmgardis* virgo, comitis Zutphaniæ filia: ſed hujus Vita minus exacte ſcripta. De *Muneſſa* aut *Moneſſa* virgine Hiberna, & de *Rhaide* vel *Heraide* virgine & martyre Ægyptia paucis egimus. *Bega* abbatiſſa, quæ varia Britanniæ monaſteria incoluit, paulo uberiorem ſcribendi præbuit materiam. *Limbania* virgo, quæ Gennæ vixit in monaſterio S. Thomæ, olim Benedictini ordinis, nunc Auguſtiniani, notior eſt miraculis poſt mortem patratis, quam geſtis in vita. Superſunt commemorandæ duæ virgines, miraculorum gloria præ ceteris illuſtres, nimirum *Roſa* Viterbienſis, ac *Roſalia* Panormitana. *Roſa* tertium Ordinem Sancti Franciſci profeſſa eſt, atque in puellari ætate tantis virtutibus gratiiſque ſplenduit, ut vel annoſas anus tenella Virgo longiſſime ſuperaverit, miraculis in vita ac poſt mortem celeberrima, præſertim mira incorrupti corporis integritate. *Roſalia* vero, licet nobiliſſimis orta natalibus, latebras quæſivit, & vitam duxit quam maxime ſolitariam; indeque factum, ut de geſtis ipſius plura fuerint diſputanda quam enarranda. Verum gloria ipſius poſthuma ex innumeris miraculis, cultuque per omnes fere orbis partes brevi propagato, tantam præbuit materiam, ut Acta *S. Roſalia* ſeparato etiam volumine in quarto edenda cenſuerimus. Præter hos Sanctos, de quibus præcipue in tomo agitur, paucos parum notos dabunt iudices ordinarii.

INDEX SANCTORUM

AD TOMUM II. SEPTEMBRIS.

A

5 ABdas epiſc. mart. multique alii in eadem perſecutione paſſi, in Perſide. COMM. PRÆV. § 1. S. Abdas veriſimiliter idem cum Abdia, Abdæo, Audio, hac die memoratis in Faſtis 528. § II. An perſecutio Perſica fuerit ſub Iſdegerde, eaque continuata ſine interruptione ſub ejus ſucceſſoribus: tempus martyrii Abdæ, ſedes ejus epiſcopalis, geſta alia 530. ACTA, *auctore Theodoreto, ex Hiſtoria ejus eccleſiaſtica lib.* V *cap.* XXXIX 532

5 Albertus abbas Pontidæ prope Bergomum in Italia. COMM. HIST. § 2. Memoria in Faſtis, loci notitia, ſcriptores Vitæ 644. § II. Ætas, & corporis translatio 645. § III. Compendium Vitæ ex variis 647

5 Alpertus presb. conf. in pago Ceſſima agri Dertonenſis in Italia SYLLOGE. De cultu & geſtis 534

5 Anianus ep. conf. Veſontione in Gallia, COMM. PRÆV. Cultus Sancti & ætas utcumque probata: breve ejus elogium 533

5 Anſaricus epiſc. & conf. Sueſſione in Gallia. COMM. PRÆV. S. Anſarici cultus, Acta: ætas & geſta examinata 543. VITA mendis conſpeſa, *auctore anonymo, ex Ms. eccleſiæ Sueſſionenſis* CAP. I. Natales primotdiaque Sancti: epiſcopatus ſuſceptus, translatio Sanctorum Criſpini & Criſpiniani, aliaque in epiſcopatu geſta 545. CAP. II. Alia facta, quæ falſo videntur Anſarico attributa: beatus obitus & ſepultura 547

B

6 BEga abbatiſſa in Cumbria Angliæ provincia. COMM. PRÆV. § 1. Memoria in Faſtis variis diebus adſcripta, varia Sanctæ nomina, eccleſia antiquitus erecta, Officium eccleſiaſticum, corporis translatio 694. § II. Sanctæ geſta, mors, ſepultura 696. VITA, *ex lectionibus propriis in Breviario Aberdonenſis eccleſiæ in Scotia* 699

4 Benincaſa Rapaccioli, Ordinis Servorum B. M. V. mart., in Aſia. SYLLOGE. § 1. Beati locus natalis, Vita bis ſcripta, familia, profeſſio religioſa 480. § II. Cur Senenſis a quibuſdam dictus: prædicat in Bohemia contra Wicleffiſtas ſeu Huſſitas, prodigioſe liberatur e carcere, migrat in Tartariam & tandem cum ſocio capite truncatur: cultus Beati publicus 481. § III. Alia proferuntur indicia venerationis tum publice tum privatim continuatæ, cui nihil officit ſilentium quorumdam ſcriptorum 483

5 Bertinus abbas Audomaropoli in Belgio. COMM. PRÆV. § 1. Diſcutiuntur aſſerta Mabillonii de ſcriptoribus Actorum S. Bertini, multaque in iis corriguntur 549. § II. Exponitur, quo tempore & modo Acta Sancti, aliaque ad eum ſpectantia, fuerint conſcripta, ac ſimul, quænam ex iis edenda ſint. § III. Reliqui ſcriptores, qui de S. Bertino egerunt: utrum chronicon Joannis Iperii tam ſit accurate ſcriptum quam voluit editor 554. § IV. Natalis locus & tempus: aſſerta de Sancti genere examinata: vita monaſtica Luxovii: tempus adventus ad S. Audomarum 555. § V. Vetus monaſterium conſtructum, ſaventu S. Audomaro: fundatio Sithienſis abbatiæ, eodem auxiliante, ac cenſus ſubminiſtrante Adroaldo 559. § VI. Examinantur rationes Coiutii & Mabillonii, qui aliam texuerunt chronotaxim: contra eoſdem & alios probatur, Mummolinum fuiſſe primum abbatem hodierni monaſterii Sithienſis 561. § VII. Quo tempore S. Bertinus abbas factus: permutat aliquas poſſeſſiones cum Mummolino; eccleſia B. Mariæ Virginis ipſi pro cœmeterio donata a S. Audomato 564. § VIII. Expenduntur argumenta, quæ contra haſce litteras donationis objecta ſunt: ſubſcriptiones improbantur ut mendoſæ vel ſuppoſititiæ 567. § IX. Eccleſia B. Mariæ Virginis, deinde S. Audomari dicta a monachis Sithienſibus poſſeſſa fuit: quando & quomodo iis ablata fuerit, oſtenditur 570. § X. Adventus S. Winnoci ejuſque ſociorum, qui ſe S. Bertini diſciplinæ ſubjiciunt: geſta cum Walberto comite: Sanctus ſubſcribit teſtamento S. Amandi 573. § XI. Variæ donationes S. Bertino factæ: monaſterium Wormholtenſe exeitatum, eique præfectus S. Winnocus 574. § XII. Poſtrema Sancti geſta: beatus obitus & ſepultura: annus emortualis, annique regiminis & vitæ inveſtigantur 577. § XIII. Cultus Sancti ſeculo VIII inchoatus: memoria in Faſtis: duæ corporis translationes 580. § XIV. Translatio corporis in thecam elegantiorem, quæ tertia eſt vulgo uota & poſtrema: at alia corporis elevatio aut translatio veriſimiliter præceſſit omnes prædictas: caput atque aliæ reliquiæ ſeorſim ſervatæ 583. § XV. Variæ feſtivitates S. Bertini 585. VITA, *auctore anonymo, ex codice noſtro Ms.* CAP. I. Adventus S. Bertini ejuſque ſociorum ad S. Audomarum: gemiuum monaſterium conſtructum: Bertinus fit abbas poſt Mummolinum: ſepelit S. Audomarum 586. CAP. II. Virtutes Sancti: vinum divinitus acceptum, eoque ſanatus comes Walbertus: aliud miraculum ad ſepulcrum Sancti 588. CAP. III. Geſta S. Bertini cum S. Winnoco ejuſque ſociis 589. VITA ALTERA, *auctore anonymo, ex codice noſtro Ms.* Præfatio 590. CAP. I. Adventus Sancti cum ſociis ad S. Audomarum: conſtructio utriuſque monaſterii & geſta alia: beatus obiuus ac ſepultura 591. CAP. II. Miracula poſt mortem Sancti facta 593. LIBER MIRACULORUM, *auctore anonymo forſan eodem*,

dem, ex codice noſtro Ms., collato cum editione Mabillonii, & Mſs. Bertinianis. Prologus 595. CAP. 2. Primus Dannorum ſeu Normannorum adventus ad ſpoliandum Sithienſe cœnobium: opiſex in lapſu illæſus: ſurdus & mutus ſanatus ac deinde cæcus 596. CAP. II. Altera Dannorum ſeu Normannorum irruptio ad ſpoliandum cœnobium Sithienſe: repulſi divina ope barbari 599. CAP. III. Normanni majori multitudine redeunt, & oppugnant arcem Sithienſem; ſed repelluntur ope divina 601. VITA TERTIA, *auctore Folcardo monacho Sithienſi, ex codice Ms. Bertiniano, collato cum duobus aliis Mſs.* Dedicatio ad Bovonem abbatem Sithienſem. Præfatio 604. CAP. 2. Sancti patria & natales: vita monaſtica, adventus ad S. Audomarum 605. CAP. II. Donatio Heremari & fundatio monaſterii Wormholtenſis, cui præfectus Winnocus: cœmeterium ac eccleſia B. Mariæ condita, ibique ſepultus S. Audomarus: Walbertus enmes dupliei miraculo ſanatus 607. CAP. III. Varia de conversione Morinorum & virtutibus Sancti: ſubſtituit ſibi abbatem Rigobertum, deinde Erlnfridum: tentatio dæmonis ope S. Martini ſuperata 609. CAP. IV. Sancti poſtrema geſta, beatus obitus, ſepultura, & miracula breviter perſtricta 612. INVENTIO ET ELEVATIO CORPORIS, *auctore Bovone abbate, ex editione Mabillonii.* Præfatio. Epiſtola, qua auctor conſulit Widonem Remenſem archiepiſcopum, & hujus reſponſio: dedicatio Operis ad Widonem 614. CAP. 2. Combuſtio cœnobii Sithienſis: peſtis ibidem ſævions: hit caſtigationibus emendati monachi 615. CAP. II. Inſtauratio eccleſiæ, ac corporis S. Bertini inventio 617. CAP. III. Qua occaſione corpus ſacrum antea à S. Folquino eſſet depoſitum in loco, ubi inventum: Bovo abbas Remenſem archiepiſcopum & epiſcopum Taruannenſem ad elevationem invitat 618. CAP. IV. Elevatio ac translatio corporis, variaque miracula tunc patrata 621. APPENDIX *miracula alia necdum data continens auctoribus incertis & diverſis, ex editione Mabillonii.* CAP. 1. Quidam feſtivitatem Sancti violantes, puniti: ægri ſanati: periculum incendii ſublatum 624. CAP. II. Sanctus certanti in duello faviſſe creditus: raptor bonorum villæ cœnobii Sithienſis ſubitanea morte percuſſus 626. CAP. III. Blaſphemus in Sanctum punitus: ſanationes quædam & aliorum pœnæ 628

C

4 CAndida a S. Petro apoſtolo converſa Neapoli. SYLLOGE HISTORICA. De cultu & geſtis 177

4 Candida junior mulier conjugata Neapoli. COMM. PRÆV. Cultus, elogium, annus emortualis, inventio corporis 228. ACTA *ex Officio proprio, impreſſo Neapoli anno* MDCCXXV 229

5 Cenſurinus Præfectus, Cyriacus (alias Quiriacus) epiſc., Maximus presb., Arebelaus diaconus, Aurea mulier, Felix, Maximus, Taurinus, Erculanus vel Herculanus, Venesius, Storocius, Mennas, Commodus, Hermes, Manrus, Euſebius, Ruſticus, Monachius, Amandius, Olippius, Cyprius milites, & Theodorus tribunus MM. Oſtiæ in Latio. COMM. PRÆV. § 1. Herculano, qui hodie in Martyrologio Romano annuntiatur, antiqua Martyrologia jungunt Taurinum: reliqui aliis diebus commemorati tam apud Græcos quam Latinos: reliquiæ quorumdam alio translatæ 518. § II. Tempus martyrii: Actorum fides probata, maxime ex eorumdem conſenſu cum hiſtoria temporis 519. ACTA *auctore anonymo, ex Ms. codice ſereniſſimæ reginæ Sueciæ in* 4.to CAP. 2. Exorta perſecutione Galli, comprehenditur Cenſurinus præfectus, qui interrogatur, conſtanſque in fide Oſtiam mittitur: hic carceri traditus, viſitatur ab aliis: cuſtodes carceris miraculo converſi 520. CAP. II. Baptizantur cuſtodes carceris: mortuo ad vitam revocato, Cenſurini Socii comprehenduntur: martyrium omnium & ſepultura 523

6 Chagnoaldus ep. & conf. Lauduni in Gallia COMM. HIST. § 2. Varia Sancti annuntiatio: Acta nuda concinnanda 687. § II. Sancti illuſtres natales, familia, patria & domus paterna, monachatus Luxovii 688. § III. S. Columbanum exſulem adit: geſta prope Brigantiam: Luxovium reditus: cura Fareuſis monaſterii 690. § IV. Fit epiſcopus Landunenſis, interest ſynodo Remenſi; tempore mortis; ſepultura 692

6 Cottidus, vel Quottidus diaconus, & Socii martyres, inter quos forſan Eugenius, in Cappadocia. *Ex Martyrologiis* 673

D

6 DOnatianus, Præſidius, Manſuetus, Germanus & Fuſculus conff. ac Lætamart., epiſcopi in Africa. SYLLOGE HIST. § 2. Martyrologia, Acta ex S. Victore Vitenſi; epiſcopi confeſſores in eadem, in qua Sancti, perſecutione paſſi 677. § II. Sanctorum Præſulum ſedes; variæ in eorum certamina obſervationes 680

E

6 ELeutherius abbas Romæ COMM. PRÆV. Memoria Sancti in Faſtis recentioribus: cultus antiquus: nonnulla de geſtis, ætate & elogio edendo 682. ACTA *auctore S. Gregorio Magno, ex lib.* 3 *Dialogorum cap.* XXXIII 685

F

6 FAuſtus abbas prope Syracuſas in Sicilia. SYLLOGE 686

6 Fauſtus presb., Bibus vel Abibus diaconus, Dionyſius lector, Cyriacus acolythus, Andronicus miles, Theoctiſtus nanclerus, Macarius, Andreas, Sarapambo, Cyriacus alter, Andropelagia & Thecla vel Theoela virgines, ac Calodota mulier conjugata MM. Alexandriæ in Ægypto. *Ex Martyrologiis Græcis & Latinis* 666

4 Fredaldus vel Frodnaldus epiſc. & mart. Mimate in Occitania COMM. PRÆV. Notitia loci, in quo Sanctus colitur: annuntiatio in Martyrologiis; an fuerit epiſcopus Mimatenſis? tempus martyrii, & ſepulturæ locus, Acta 251. OFFICIUM PROPRIUM 254

6 Frontinianus mart. Albæ Pompeiæ in Italia. SYLLOGE 674

INDEX SANCTORUM

G

1 Gaebaudus vel Geoebaldus ep. Laudoci in Gallia. COMM. PRÆV. Sancti cultus, Vitæ e quo ſcripta: geſtorum qualiſcumque chronotaxis 537. ACTA, *Auctore Hincmaro Remenſi epiſcopo. Ex codice noſtro Ms. cum aliis Mſs. & editione Surii collato* 538

6 Gondulphus epiſc. & conf. Metis in Gallia. SYLLOGE. De cultu, geſtis, tempore emortuali & epiſcopatus ioitio 782

4 Grate virg., ut fertur, Bergomi in Italie. COMM. PRÆV. § 1. Sanctæ cultus: quænam de ea a receotioribus ſcripta; Acte 231. § 11. An quinque duces Bergomenſes, a recentioribus aſſerti, ſint admittendi ſub finem ſæculi III & initium IV, 233. § IV. Ætas SS. Lupi & Adleydæ Bergomi ducum probabiliter aſſignata: conjecture de duabus Gretis confuſis: aliqua Vitæ dobia diſcuſſa 236. § V. Utriuſque Gratæ geſte probabiliter ordinate: corporis treorletiones 239. VITA *auctore Pinamonte Peregrino de Brembate, ex Ms. Bergomenſi*. Prior capitum diviſio. Prologus 241. CAP. I. Ortus, parentes, indoles bona, noptiæ, mors meriti, reditus in patriam, Vidnæ cum ſocia Heſterie converſatio 242. CAP. II. S. Alexandri mertyrium, ec ſepultura: eccleſiæ per Sanctam ædificatæ: miraculum: Bergomctium converſio 243. CAP. III. Structæ per S. Lupum & Adleydam eccleſiæ: item eccleſia & xenodochium per S. Gratam 245. CAP. IV. Virtutes S. Gretæ: mors & ſepultura 247. CAP. V. Miracula poſt mortem facta 248. CAP. VI. Translatio corporis: ex quibus documentis Vita ſcripta 250

H

4 Hermione filia ſancti Philippi Epheſi. COMM. PRÆV. Sanctæ memorie in Faſtis: utrum fuerit filia S. Philippi apoſtoli an diaconi? Acta fabuloſa ex Menæis edende 181. ACTA *ex Menæis Græcis, interprete Matthæo Radero S. J. in Opere Ms.* 185

I

4 Ida vidue Hertzfeldii in epiſcopatu Monaſterienſi. COMM. PRÆV. § 1. Cultus, Vitæ ſcriptor, tempus mortis 255. § 11. Illuſtris profapia & parentes 257. VITA *auctore Uffingo monacho Werthinenſi, ex Bodocenſi cœnobii Paſſionali pergameno Ms. inſigni, collato cum editione Surii*. PRÆFATIO. Incipit proemium Uffingi cœnobitæ ſancti Liudgeri de converſatione & miraculis ſanctæ Ydæ 260. CAP. I. Ægroteuti Ecberto ſedulo aſſiſtit S. Ida, cum eoque celebratis nuptiis in Weſtphaliam diſcedit, in itinere eccleſiam exſtruit: mors Ecberti; Idæ ſancta viduites, obitus ac ſepultura: ejuſdem ſacellani virtutes ac pius e vite exceſſus 261. CAP. II. Sanctæ ſepulcri profanatio divinitus prohibita; ejuſdem eccleſiam incendere ſtuſtra conantur Hungati; varia ibidem patrata miracula 264. CAP. III. Eccleſia cum Sanctæ tumulo in perpetuum Wertbinenſi monaſterio tradita, cultus ipſius refloreſcit: æditui incuria divinitus corripitur; tumbe, quæ ſponte e terra emerſit, miraculis illuſtratur. Corporis translatio, ejuſdemqua annue indicta feſtivites 267

6 Imperia in vico Meuprouvoir apud Pictones in Gallia 675

3 Jordanus ordinis Pulſanenſis abbas Generelis in Apulie. SYLLOGE. De cultu & geſtis 649

4 Irmgardis virg. comitiſſa Zutphaniæ, Coloniæ Agrippinæ. COMM. PRÆV. Cultus entiquus, annus emortualis, nobiles natales. Vita *ex* Garmaoico edende 270. VITA *auctore anonymo Germanice conſcripta, interprete C. S.* CAP. I. Beatæ illuſtres oetales, contemptus opum, emor ſolitudinis, peregrinetio Romane, & reditus Coloniam 274. CAP. II. Terram ſepulcrelem ondecim millium virginum Ramam defert: ed illius edventum omnes Urbis campanæ ſponte pulſantur; terra præſtta vertitur in ſanguinem, partem capitis S. Silveſtri Coloniam transfert 275. CAP. III. Tertio Romam adit, obi etiem crucifixi Domini ſimulacrum alloquitur: eodem rurſus ſolatio Coloniæ fruitur: eccleſiæ ſuia bonis ditet: pie moritur ac ſepelitur 277

L

6 Limbania virg. monialis Genuæ in Italia. COMM. PRÆV. § 1. Vita & miracule edenda; ſæculum emortuale incertum; geſta ante ſtatum religioſum in monaſterio S. Thomæ ſuſpecta 284. § II Argumanta cultus, a ſæculo XIII uſque ad XVI Beatæ aabibiti 287. § III. Alia veneratiooia indicia uſque ad annum MDCIX, quo a monielibus S. Thomæ honorari cœpit Officium proprio: ad diœceſim Genuenſem & Ordinem Eremitarum S. Auguſtini extenſus Beatæ cultus; quæ tamen Ordini Benedictino adjudicanda aſt 289. VITA *ex Officio, quod Paulus PP. V. die 6 Martii anno* MDCIX *approbavit* 291. MIRACULA *ab auctore anonymo in fine ſæculi* XVI *vel initio ſequentis collecta, & ex Ms. Italico Latine reddita, interprete Joanne Limpeno*. CAP. I. Miracula & beneficia facta uſque ad annum MCCCLIX, 293. CAP. II. Mirecola & beneficia receotiota 297

M

6 Magnus monaſterii Faucenſis abbas primus Fueſſæ in Suevie. COMM. PRÆV. Vitæ ſcriptor & interpoletores, antiquitas, euſtoritas, apographa, editiones: recenotiores biographi, Acta edenda 700. § II. Commemorata Acta diſcutiuntur 702. § III. Diſcutiuntur reliqua 705. § IV. Sancti ætas inqoiritor 707. § V. Reſpondetur ad argumenta noſtræ opinioni enntraria 709. § VI. Utrum S. Magnus convineris SS. Widherpo & Tozzoni apiſcopis Auguſtanis 711. § VII. An Sanctus fuerit Hiberous & regio ſanguine progenitus: an S. Columbani diſcipulus 714. § VIII. Corporis elevetio: quo tempore & ſub quo epiſcopo facta ſit 716. § IX. Brachiorum alterum ad Sancti-Gallenſes transfertur: tempus bujus ttanslationis, hymni hac occaſione compoſiti: an Sanctus foerit cenoniratus 720. § X. Corpus Sancti deperditum: reliquiæ ejus in moneſteriis Fueſſenſi, Sorethauo & Salemitano 722. § XI. De miraculis per S. Magni invocationem, & uſum baculi

fieri

fieri ſolitis 725. § XII. Sancti cultus celebris in Germania 728. § XIII. Templa & monaſteria ſub Sancti invocatione Deo erecta 731. VITA *auctore*, ut *ferunt*, *Theodoro monacho Campodunenſi ab Ermenrico Elwangenſi aucta, & ab alio interpolata, ex Mſ. S. Maximini Trevirenſi, collato cum editionibus Henrici Canifii & Mechtrici Goldaſti, necnon cum ſex aliis Mſſ. exemplaribus*. CAP. I. Sanctus Magnus inter monachos admiſſus a S. Columbano, ſuis meritis cereviſiam fiſtit, ne diffundatur: uſo imperat, aves diviuitus miſſas capit, ab angelo edocetur 735. CAP. II. Mora in regno Theodeberti: pugna inter hunc & Theodoricum: Theodeberti cædes, pœna Theoderici & Brunichildis: profecto in Italiam S. Columbano, SS. Gallus & Magnus permanent in Germania 738. CAP. III. S. Gallus cum S. Magno & Theodoro ad Willimarum divertit; energumenam liberat, mittit S. Magnum in Italiam 741. CAP. IV. S. Magnus & Theodorus a violatoribus ſepulcri S. Galli male multantur: ab epiſcopo Boſone reticiuntur: ad Fauces Julias contendunt: acta in itinere 745. CAP. V. Reliquum iter ad Fauces, alius draco interfectus, expulſi dæmones, ſacella condita 748. CAP. VI. Monaſterium Fauceuſe fundatur: Sanctus ſacerdotio initiatur, incolas ad fidem convertit, veuas ferri mirabiliter reperit 751. CAP. VII. Sancti mors & ſepultura; ipſius templi devaſtatio & reſtauratio 755. CAP. VIII. Corpus elevator: Vita eum eo reperta Ermenrico emendanda traditur 757. MIRACULA *auctore P. Ludovico Babenſuber Benedictino Ettalenſi*. CAP. I. Phrenetis & rabidi canis morſus ſanata, puerperæ difficili partu levatæ, proles impetrata, varii morbi, lues & dæmonis infeſtationes abactæ 759. CAP. II. Divina vindicta in Sancti contemptores, varii morbi ſoblati uſu reliquiarum, baculi mirabilis vis contra infecta 762. CAP. III. Lues pecudum abacta, ægri curati, infecta e domibus expulſa, Lyci exundationes repreſſæ, varia beneficia impetrata 766. CAP. IV. Mulier puerperio, infant tuberibus perielitantes ſanati, Lycus rurſum exundans repreſſus, varia beneficia opus SS. reliquiarum obtenta 769. CAP. V. Varia infecta ope baculi e domibus & agris expulſa, partu periclitantes, diverſis malis affecti ſanati, aliaque beneficia Sancto adſcripta 772. CAP. VI. Varia hominum, pecorum & agrorum mala depulſa 775. CAP. VII. Occaſio exſtruendi Sancto ſacelli prope Ratisponam: beneficia tum hic tum alibi impetrata 778

4 Marcellus epiſc. & mart. Tungris vel Treviris in Germania. SYLLOGE. Epiſcopatus Tungrenſis; geſta Sancto afficta; Trevirenſium, qui eum ut eccleſiæ ſuæ antiſtitem & martyrem honorant, incerta traditio 202

4 Marcellus mart. prope Cabilonam in ducatu Burgundiæ. COMMENT. PRÆV. § 1. Eccleſia in honorem Sancti cum monachorum cœnobio Sæc. VI fundata a S. Guntbramno rege, qui illam ornamento decoravit magnificentiſſimo 187. § II. Jugis pſalmodia apud tumulum S. Marcelli, cujus veriſimiliter ope SS. Guntbramnus & Auſtregiſilus mortis periculo erepti; perjurus punitus; lipſanotheca pretioſa; patrocinium in neceſſitate pluviæ; Officium proprium 188. § III. Loca extra diœceſim Cabilonenſem, quorum ſanctus Martyr patronus; eccleſiæ, quæ eum Officio eccleſiaſtico honorant, Martyrologia 190. § IV. Gemina Acta; breviora alteris veriſimiliter antiquiora, quæ a Tillemontii & aliorum eccoſuris vindicantur 193. § V. Varia, quæ de Sancto traduntur, & in Actis ſilentur; epiſcopatus illi abjudicatus; tempus martyrii 195. PASSIO *auctore anonymo, ex editione Petri Franciſci Chiffletii, collata cum Mſ. Andreæ du Cheſne geographi regii* 196. PASSIO ALTERA, *auctore anonymo, ex editione ejuſdem Chiffletii, collata cum duobus vetuſtis muſei noſtri codicibus Mſſ., ſignatis* Q *Mſ. 6 &* Q *Mſ. 7* 199

4 Marinus diaconus conf. patronus Reipublicæ coguomiuis in Italia. COMM. PRÆV. § 1. Notitia loci, in quo Sanctus ſolitarie vixit, memoria in Faſtis ſacris: an corpus Ticini? cultus in pluribus aliis urbibus: Acta & Commentarius Italicus quaotæ fidei 208. § II. Solemnis veneratio apud San-Marinenſes, præcipue poſt inventionem corporis, quæ datur ex inſtrumento authentico; alia ad cultum pertinentia aro. § III. Declaratio magiſtratus San-Marinenſis præcedentia confirmans; aliorum teſtimonium de translatione coſtæ ad civitatem Arbenſem in Liburnia: patrocinium Sancti, ſpelunca & hortus 213. VITA FABULOSA *auctore anonymo, ex apographo Badecenſi, collato cum Mſ. Ariminenſi, & editione Mombritii tom. 2 a fol. 52* 215

4 Maurus, Salvinus & Arator epiſc. conf., Virduni in Gallia. SYLLOGE HISTORICA. § 1. Cultus & miracula ex Berthario; corpora ſæc. VI a S. Agerico elevata in eccleſia S. Petri apoſtoli, dein ſæc. IX translata in templum S. Medardi; reliquiæ cœnobio Theologienſi donatæ 221. § II. Eccleſia S. Mauri in Hattonis caſtro, & abbatia monialium Virdooi, ubi ejus, Salvini & Aratoris corpora honorantur; Officia propria & Martyrologia; geſtorum memoria obliterata 223

4 Moyſes propheta, dux, & legislator Populi Iſraelitici, in Nebo monte Arabiæ. COMM. PRÆV. § 1. Memoria Sancti in Faſtis ſacris, & cultus eccleſiaſticus: monumenta præcipua, ex quibus hic commentarius concinnandus 6. § II. Sancti natales & geneslogia, parentes, frater & ſoror: occultatus tribus menſibus exponitur; ac inventus a filia Pharaonis, matri ſuæ, ut nutrici, committitur: deinde adultus filiæ Pharaonis redditur 7. § III. Diſcutiuntur, quæ de primordiis Moyſis Scripturæ addiderunt Joſephus, Philo & alii 8. § IV. Moyſes a filia Pharaonis in filium adoptatus, eruditur omni ſcientia Ægyptiorum: negat deinde ſe filium filiæ Pharaonis, occiſoque Ægyptio quodam, fugit ex Ægypto ra. § V. Referuntur & examinantur ea, quæ relatis in Scriptura addiderunt alii 14. § VI. Diſcutitur bellum Æthiopicum, quod Moyſen feliciter geſſiſſe Joſephus aliique ſcribunt: occaſio aulæ deſerendæ fugiendique ex Ægypto 17. § VII. Geſta Moyſis in Madianitide: uxor ibi ducta, & duo filii generati 20. § VIII. Aliorum quorumdam de prædictis oarrario datur & examinatur 22. § IX. Viſio rubi ardentis: miſſio Moyſis in Ægyptum, & controverſiæ hac ſpectantes 24. § X. Viſio & miſſio Moyſis a Joſepho, Philone, & Artapano relata

lata 57. § XI. Iter Moyſis in Ægyptum, quæque in illo itinere eidem contigerunt: miſſio Moyſis coram Iſraelitis probata 29. § XII. Joſephi & Philonis relationes de præmiſſis: utrum Moyſes impoſterum ab uxore abſtinuerit 32. § XIII. Moyſes & Aaron mandata Dei Pharaoni exponunt: Iſtaelitæ gravius ea de cauſa oppreſſi, obmurmurant Moyſi & Aaroni: hi vero, jubente Domino, ſigna coram Pharaone eduot: ſed fruſtra: prima Ægyptiorum plaga 32. § XIV. Joſephi, Philonis & Artapani de præmiſſis relationes examinatæ 34. § XV. Secunda plaga ranarum, tertia ſciniphum, quarta muſcarum, quinta peſtis jumentorum, ſexta ulcerum, ſeptima grandinis 37. § XVI. Quid de ſecunda, tertia, quarta, quinta, ſexta & ſeptima plaga ſcripſerint Joſephus, Philo & Artapanus 40. § XVII. Plaga octava locuſtarum, & nona tenebrarum narrantur ex ſacra Scriptura 43. § XVIII. Octava & nona plaga ex Joſepho & Philone, quorum lapſus corriguntur 45. § XIX. Prædicta plaga decima: petita Ægyptiorum ſuppellex: Paſcha primum, jubente Domino, celebratum: plaga decima Ægyptiis illata, ſen occiſi omnium primogeniti 46. § XX. Præmiſſorum relatio ex Joſepho, Philone & Artapano examinata 49. § XXI. Egreſſio Iſraelitarum: prima manſio in Rameſſe, ſecunda in Socoth, tertia in Etham, quarta in Phihahiroth: tranſitus maris Rubri, & interitus Pharaonis cum toto ſuo exercitu 51. § XXII. Quæ de itinere Iſtaelitarum uſque ad mare Rubrum, mariſque tranſitu relata a Joſepho, Philone & Artapano, diſcutiuntur 56. § XXIII. Quinta manſio in Mara, ubi murmurat populus ob defectum aquæ dulcis, quam ex amara Moyſes impetrat: ſexta manſio in Elim: ſeptima ad mare Rubrum: octava in deſerto Sin, ubi murmuranti populo primum coturnices dantur, deinde & manna 59. § XXIV. Facta in deſerto poſt tranſitum maris Rubri uſque ad manna impetratum ex Joſepho & Philone 62. § XXV. Nona manſio in Daphca, decima in Alus, undecima in Raphidim, ubi murmurantibus datur aqua ex percuſſa petra: Victoria de Amalecitis: adventus Jethro 65. § XXVI. Eadem ex Joſepho & Philone, quorum relatio diſcutitur 69. § XXVII. Duodecima manſio apud montem Sinai: Lex populo data, fœduſque ſolemni ritu inter Deum & Iſraelitas ſancitum 72. § XXVIII. Moyſes per dies quadraginta cum Deo moratur in monte, ubi accipit præcepta de tabernaculo, aliiſque ad tabernaculum ſpectantibus, uti & de indumentis & conſecratione ſacerdotum: acceptis quoque tabulis deſcendit, populoque in idololatriam lapſo, tabulas frangit ac Deum placat 75. § XXIX. Moyſes rurſum agit eum Domino, cujus minas tandem ſedat, ac faciem videre deſiderat: quomodo Deum viderit: iterum quadraginta diebus manens in monte, tabulas ſecundes accipit, & vultu ſplendente deſcendit 78. § XXX. Tabernaculi aliorumque conſtructio, erectio & conſecratio: Aaron & filii ejus ſacerdotes conſecrati: ac duo ex his morte divinitus puniti 80. § XXXI. Enumeratio populi: Levitæ ad uſum tabernaculi aſſumpti & numerati: tubæ compoſitæ, aliaque ad ſervandum ordinem in profectione agminis 83. § XXXII. Aſſerta Joſephi & Philonis de geſtis apud montem Sinai expenduntur & cotriguntur, multis tamen brevitatis cauſa omiſſis 89. § XXXIII. Diſceſſus Hebræorum a monte Sinai: Hobab a Moyſe invitatus comitatur: murmuratio populi: manſio XIII apud Sepulcra concupiſcentiæ: ſeptuaginta ſeniores inſtituti: carnes populo datæ, & pœna ſecuta 89. § XXXIV. Joſephi relatio de prædictis expenditur: Philo arguitur 92. § XXXV. Murmuratio Mariæ & Aaronis contra Moyſen: pœna Mariæ: manſiones aliquot: miſſio exploratorum, murmuratio Iſraelitarum & rebellium pœna 92. § XXXVI. Miſſio exploratorum, murmuratio, ejuſque pœna ex Joſepho & Philone, quorum relatio examinatur 96. § XXXVII. Pugna, prohibente Moyſe, ſuſcepta & cladea: colligens die Sabbato ligna lapidibus obrutus & conſpiratio Core, Dathan & Abiron, inſigniter caſtigata divinitus: pœna murmurantium: virgæ Aaronis prodigium 98. § XXXVIII. Quid de pugna cum Chananæis, & ſeditione pœnaque Core & aliorum Joſephus ſcripſerit, & Philo 101. § XXXIX. Manſio trigeſima tertia, murs Mariæ, murmuratio populi, peccatum Moyſis & Aaronis, quibus ingreſſus in Terram promiſſam negatur a Deo 106. § XL. Tranſitus per Idumæam fruſtra petitus: manſio trigeſima quarta ad montem Hor: mors Aaronis: victoria de Chananæo rege Arad 109. § XLI. Quæ de morte Mariæ & Aaronis aliiſque deinde ſecutis narrarunt Joſephus & Philo, dantur & examinantur 112. § XLII. Aliquot manſiones: murmuratio populi, cui Deus immittit ignitos ſerpentes, ſerpens æneus erectus: ſubacta regna Sehon & Og, regum Amorrhæorum 114. § XLIII. Joſephi & Philonis narrationes de præcedentibus, præſertim de bellis contra Amorrhæos 117. § XLIV. Balaam a rege Moabitarum accerſitus, ut malediceret Iſraelitis: ejus molitiones fruſtraneæ, ſed peſſimo ejuſdem conſilio Iſraelitæ ad peccatum inducti 118. § XLV. Hiſtoria Balaami ex Joſepho & Philone, quorum relatio examinatur 122. § XLVI. Lapſus Iſraelitarum in idololatriam, pœnaque ſecuta: cenſus populi: mora propinqua Moyſi indicata, & Joſue ſucceſſor deſignatus: leges quædam conditæ: Madianitæ victi & exciſi 125. § XLVII. Joſephi & Philonis relationes de lapſu Iſraelitarum & bello contra Madianitas datur & diſcutiuntur 129. § XLVIII. Terra Amorrhæorum trans Jordanem per Moyſen diviſa duabus tribubus & dimidiæ: limitea quoque terræ oceupandæ aſſignati: alia ordinata, & Lex populo expoſita 132. § XLIX. Quid Joſephus & Philo referant de diviſa Amorrhæorum terra, aliiſque mox relatis, expenditur 136. § L. Poſtrema Sancti geſta: beatus obitus, & ſepultura, ejus locus incognitus 139. § LI. Ultima Sancti geſta, obituſque & ſepultura ex Joſepho & Philone 143. § LII. Elogia quædam ex ſacris Litteris: quomodo apparuerit cum Chriſto in transfiguratione 145. § LIII. Utrum Moyſes in vita viderit divinam eſſentiam 147. § LIV. Peotateuchus a Moyſe ſcriptus oſtenditur 150. § LV. Refutantur objectiones contra prædictam veritatem allatæ 155. § LVI. Examinantur textus aliquot, quos exiſtimant aliqui non potuiſſe ſcribi per Moyſen 157. § LVII. De tempore ſcripti Pentateuchi 162. § LVIII. Liber Job Muyſi attributus a quibuſdam

buſdam, ſed parum probabiliter, ſi agatur de conſcripto toto libro, quem interpretari potuit Hebraice & augere: non videtur auctor aliquot Pſalmorum 165. § LIX. An quædam alia Moyſi ſcripta in Pentatencho allegentur? Scripta apocrypha, quæ Moyſi a nonnullis fuere attributa 167. VITA *auctore S. Gregorio Nyſſeno*. CAP. I. Natales, puericia, educatio in aula, cædes Ægyptii, fuga, matrimonium, viſio apud Rubum, geſta in Ægypto 170. CAP. II. Diſceſſus Iſraelitarum ex Ægypto: tranſitus maris Rubri, ſubmerſinque omnium Ægyptiorum: manſiones variæ, in quibus aqua amara in dulcem mutata, item aqua educta e petra, manna datum, victi Amalecitæ 172. CAP. III. Adventus Iſraelitarum ad montem Sinai; Lex ibidem promulgata, mandataque accepta de tabernaculi ac veſtium ſacerdotalium conſtructione 173. CAP. IV. Tabulæ Legis acceptæ, at confractæ ob populi idololatriam: acceptæ aliæ; leges, tabernaculum & ſacerdotium inſtituta: geſta reliqua, & mors 175

4 Moneſſa ſen Moneſſa virg. in Hibernia. COMM. PRÆV. Varia Sanctæ nomina, cultus, ætas, qua vixit 225. VITA QUALISCUMQUE *auctore Probo apud Colganum in quinta Vita S. Patricii lib.* a 227

N

5 NImfidas vel Nymphus & Satorninus martyres Alexandriæ in Ægypto. *Ex Martyrologiis* 527

O

6 ONeſiphorus Apoſtolorum diſcipulus, & Porphyrius ejus ſervus, MM. Parii in Helleſponto. SYLLOGE. § I. Sanctorum cultus: varia in Faſtorum elogiis de eorum geſtis & martyrio tradita 662. § II. Elogium Oneſiphori ex Apoſtolo: dubia varia de Sanctis, ex præmiſſis elogiis orta, examinantur 664

P

6 PEtronius epiſc. Veronæ in Italia. SYLLOGE 676

Q

5 QUintus vel Quinctius, Accontius & Donatus mart. Capuæ. *Ex Martyrologiis* 526

R

5 RHaia vel Hetaia virg. mart. prope Alexandriam in Ægypto 525

5 Romanus & David, alias Boriſus & Glebus aut Hlibus, principes Ruſſi. COMM. PRÆV. § I. Horum Sanctorum cultus antiquus, qui perſeverat tam apud Catholicos quam apud ſchiſmaticos: Acta edenda unde accepta & qualia 633. § II. Varia dantur de Sanctis elogia, partim manuſcripta, partim impreſſa 635. § III. Aſſignantur certiora Vitæ capita, & alia quædam examinantur: annus emortualis inveſtigatur 636. ACTA, *auctore anonymo, ex Ms. Vilnæ hac niſſo*. CAP. I. Vladimiri Ruſſorum ducis, cum duodecim filiis converſi, morbus & obitus: S. Boriſus fratris machinarione occiſus 639. CAP. II. Glebus ejuſdem fratris Svatopelci machinatione in itinere occiſus: corpus in loco deſerto projectum, deinde, victo per Jaroslaum Svatopelco, incorruptum invenitur: ſepulcrum utriuſque Viſſogrodi miraculis clarum 642

5 Romulus M. in Græcia, item Eudoxius, Zeno, Macarius & MCIV Milites MM. Melitinæ in Armenia Minori. COMM. PRÆV. § I. Cultus apud Latinos & Græcos; intricata & non cohærens Menologii Baſiliani narratio 507. § II. An ſanatio Juſtiniani imperatoris Martyribus hiſce adſcribenda ſit: rumetus S. Eudoxii ſociorum; figmenta de S. Romulo, ejus cultus in Hiſpania: quando & ubi Martyres paſſi; Acta Græca, & Baronii conjectura de XI mille militibus 509. ACTA, *auctore Metaphraſte, ex Ms. Græco, cum Latina interpretatione, quæ exſtat apud Lipomanum tom. VI pag. CCXXXI verſa*. CAP. I. Milites Chriſtianos in exilium pellit Trajanus: id improbans S. Romulus & apertе Chriſtum confitens, glorioſum ſubit martyrium 511. CAP. II. S. Eudoxius miſſos ad ſe capiendum convivio excipit, dein ſponte adit præſidem, coram quo fidem profitetur balteumque abjicit, militibus MCIV exemplum ejus imitantibus 512. CAP. III. Mirabili conſtantia & magnanimitate acerbiſſimos perfert cruciatus; capite damnatus orat Deum, mandata uxori dat mortemque amico prædicit: Sancti & aliorum martyrium 515

4 Roſa virgo Tertii Ordinis S. Franciſci Viterbii in Italia. COMM. PRÆV. § I. Cultus Sanctæ, ſcriptores Vitæ, Acta edenda 414. § II. Annus Sanctæ natalis incertus: emortualis inquiritur 416. § III. Refutantur argumenta huic ſententiæ oppoſita 418. § IV. Sanctæ ſepultura & tranſlatio: quæ de his Coretinus aliique ſcripſerunt, diſcutiuntur 421. § V. Corpus poſt aliquot ſæcula ab omni corruptione immune perſevetat; ignem perfert illæſum 424. § VI. Veneratio a ſummis viris Sanctæ corpori exhibita 426. § VII. Domus Sanctæ deſcribitur, in venetatione habetur, & monaſterii ſeptis includitur 428. § VIII. Duplex apud Viterbienſes de Sancta feſtivitas; tranſlationis annua ſolemnitas; Officia propria 429. § IX. Viterbienſes communi conſilio inſtant apud Caliſtum III pro impetranda Roſæ canonizatione: proceſſus inſtitnitur; inſcribitur Martyrologio 430. VITA, *auctore incerto, manuſcripta proceſſui canonizationis inſerta*. Prologus 433. CAP. I. Pia puericiæ ac adoleſcentiæ ſtudia & miracula 434. CAP. II. Graviter decumbens jubetur a Deipara tertium Ordinem S. Franciſci amplecti, & hæreticos redarguere; quod ſubito ſanata exſequitur: pattem piis cœptis obſiſtentem in ſua vota flectit 435. CAP. III. Ob refutatos hæreticorum errores ab urbis præfecto cum pareentibus exſulare juſſa Sutrianum ſe recipit, ubi mortem Fredorici II vaticinata, Vitorchianum migrat: incolas pia monitis inſtruit, cæcam illuminat, in ardenti rogo illæſa perſeverans, hæreticæ mulieris pervicaciam flectit 437. CAP. IV. Cæcum illuminat, impio pœnam prædicit, in Ordinem S. Claræ admitti poſtulat: repulſa vaticinatur: moritur, & poſt trinam apparitionem ab Alexandro IV tranſfertur 439. VITA ALTERA, *ex Officio eccleſiaſtico S. Roſæ* 439. ACTA PROCESSUS *procanonizationis S. Roſæ inſtituti juſſu Caliſti III: ex copia Autogra-*

graphi, quod ſervatur apud ſanctimoniales in monaſterio S. Roſæ Viterbii 442. MIRACULA *in proceſſu canonizationis*. CAP. I. Mortui reſuſcitati, muto loquela, cæcis viſus reſtitutus, varii oculorum morbi prodigioſe curati 445. CAP. II. Energumeni & maleficiati liberati, mutia loquela reddita, contractis membrorum uſus reſtitutus 449. CAP. III. Varia ulcera ac apoſtemata ſublata; vincti ergaſtulis exempti; morbus comitialis curatus; peſtis a pluribus depulſa 453. CAP. IV. Peſte infecti, febricitantes, phthiſici, leproſa, aliique ægri ſanati 456. CAP. V. Incendii periculum a lipſanothecs ſua arcet; in medio igne, conſumptis reliquis, ſolum Sanctæ corpus mirabiliter illæſum permanet: in ignem lapſam puellam ſanat; naufragantibus ſubvenit; morbos pellit 459. CAP. VI. Prægnantem partu periclitantem, aliosque ex variis morbis moribundos ſanirati ſubito reſtituit 462. CAP. VII. Neglectum votum vindicat; varias infirmitates ſanat; corpus ſuum a furibus immune ſervat; ſanguinis fluxum, aliaque mala tollit 464. CAP. VIII. Vitam militi ſervat, diſſidentes componit, partu periclitantibus ſubvenit, febres arcet 466. CAP. IX. Varii febricitantes prodigioſe ſanati 468. CAP. X. Alii a febribus curati: ter votum violans, tertio punitus; toties reſipiſcens, toties ſanatus 470. CAP. XI. Aliis febricitantibus ſubvenit, doloribus capitis, aliiſque malis medetur, maleficia arcet 472. APPENDIX, alia quædam miracula Viræ ſecundæ ſubnexa 474. Nomina teſtium, qui ſuprapoſita miracula jurejurando reſpective confirmarunt 477

4 Roſalia virgo, eximia contra peſtem patrona, in Monte Peregrino prope Panormum in Sicilia. COMM. PRÆV. § I. Scriptores præcipui, qui de S. Roſalia egerunt 278. § II. Ex quibus præcipue monumentis geſta S. Roſaliæ petenda ſint: inſcriptio Quiſquinenſis: Græca alia præterito ſæculo inventa 285. § III. Quæritur, utrum probabiliter credi poſſit, ſcriptum iſtud Græcum, de quo mox actum eſt, a S. Roſalia ſuiſſe exaratum 284. § IV. Multæ tabulæ pictæ de S. Roſalia: examinatur, an Sancta tempore vitæ ſolitariæ prorſus latuerit incognita, eaque opinio oſtenditur improbabilis, & antiquæ traditioni contraria: hinc ſtatuitur de auctoritate picturarum 286. § V. Diſceptatur inter Sículos, an Sancta profeſſa ſit vitam monaſticam, priuſquam exorſa eſt vitam anachoreticam 289. § VI. Rationes, quæ contra monaſticam vitam S. Roſaliæ afferuntur 291. § VII. Rationes pro vita monaſtica S. Roſaliæ, quæ ab imaginibus ipſius peti poſſunt 294. § VIII. Rationes aliæ pro vita monaſtica Sanctæ 298. § IX. Tempus, quo Sancta floruit, nomen, patria, familia 302. § X. Sanctæ natales, ætas puellatis, aliaque uſque ad diſceſſum ad ſolitudinem 305. § XI. Incertum an Sancta, antequam venit ad ſpeluncam Quiſquinenſem, in alia vixerit ſolitaria: deſcribitur Quiſquinenſis ſpecus, quem Sancta incoluit 308. § XII. Sancta ex antro Quiſquinenſi egreditur, atque intrat antrum Montis Peregrini prope Panormum 309. § XIII. Conjecturæ de geſtis Sanctæ in utraque ſpelunca 311. § XIV. Mors Sanctæ & ſepultura 313. § XV. Antiquiſſimus Sanctæ cultus ex antiquis eccleſiis, ſacellis, & altaribus 316. § XVI. Antiquiſſima veneratio ex imaginibus veteſtis, aliiſque ulterius probata: ea deinde, poſtquam nonnihil elanguerat, inſtaurata initio ſæculi XVII, 318. § XVII. Beneficia aliique corporis inventioni prævia: corpus vatus vicibus fruſtra quæſitum 320. § XVIII. Apparens S. Roſalia ſanat ægram; eidem rurſum deinde apparens, docet ubi corpus ſuum ſit quærendum: corporis inveſtigatio: orta interim peſte Panormi, in ſupplicatione miro modo invocatur Sancta 323. § XIX. Corporis inventio, qua nuntiata Cardinali archiepiſcopo, hic illud occulte ad palatium ſuum deferri jubet: lætitia populi Roſaliam patronam cupientis: beneficia multa mox impetrata 325. § XX. Cura archiepiſcopi de examinandis reliquiis: peſtis nonnihil mitigata: conſultatio theologorum & medicorum irrita: dilata approbatione, peſtis recrudeſcit: altera medicorum conſultatio 327. § XXI. Congregatio theologorum ſimul & medicorum ad approbandas reliquias inſtituta: mira apparitio, qua veritas oſſium S. Roſaliæ firmatur 330. § XXII. Corpus S. Roſaliæ ſolemni pompa per urbem circumlatum: finis peſtilentiæ ejus beneficio impetratur 333. § XXIII. Peſtis poſt quinque menſes iterum Panormitanos corripit: at ope S. Roſaliæ, ut creditur, paulatim extinguitur: inventio corporis & peſtilentiæ depulſio ex Pirro 334. § XXIV. Enumerario oſſium inventorum S. Roſaliæ: alia ſimul intra eumdem lapidem reperta 337. § XXV. Antrum Montis Peregrini, quod exacte deſcribitur, ad honorem S. Roſaliæ exornatum 339. § XXVI. Vetus S. Roſaliæ inſcriptio in antro Quiſquinenſi inventa: miracula varia relata ex teſtimoniis juratis 341. § XXVII. Deſcriptio ſpeluncæ, prout in varias partes dividitur, ex Caſeino, cum tabula adjuncta: loci ejuſdem veneratio uſque ad hæc tempora 343. § XXVIII. Graphis antri S. Roſaliæ in Monte Peregrino, ac templi, quod antro adhæret, nuper delineata: cultus Sanctæ ibidem celeberrimus 346. § XXIX. Sacellum Sanctæ in eccleſia metropolitana ſtructum: in hoc ſervatur area pretioſa, in qua ejuſdem Sanctæ corpus 347. § XXX. Honor S. Roſaliæ habitus, cultuſque ejuſdem extenſus a ſummis Pontificibus ad regnum Siciliæ, & ditiones Romani imperatoris ac regis Hiſpaniarum 349. § XXXI. Miſſa propria pro regno Sicilia impetrata, & Officium novum: preces ſenatus Panormitani apud ſummum Pontificem, ut Officium extendatur ad Eccleſiam univerſalem 351. § XXXII. Occaſione terræ motus nova Panormi inſtituta feſtivitas S. Roſaliæ: beneficia ejuſdem Sanctæ in alio terræ motu 353. § XXXIII. Cultus Sanctæ, ejuſque reliquiæ & beneficia per diœceſim Panormitanam 355. § XXXIV. Cultus, reliquiæ & miracula in diœceſibus Monteregalenſi & Cephaleditana 357. § XXXV. Cultus, reliquiæ, beneficia Sanctæ in diœceſi Mazarenſi 359. § XXXVI. Cultus, reliquiæ & miracula in diœceſi Agrigentina 361. § XXXVII. Cultus, reliquiæ & miracula in diœceſibus Catanenſi & Syracuſana 363. § XXXVIII. Cultus, reliquiæ & beneficia in diœceſi Meſſanenſi & in Pactenſi 365. § XXXIX. Cultus, reliquiæ & beneficia S. Roſaliæ in Italia 366. § XL. Cultus, reliquiæ & beneficia in Gallia, Hiſpania, Germania, & Hungaria 369. § XLI.

Cul-

Cultus, celiqoiæ & beneficia S. Roſaliæ in Belgio & præſertim Antverpiæ: item in Polonia & in inſula Melitenſi 372. § XLII. Sanatus evidenti miraculo Franciſcus Caſtiglia, cultum Sanctæ promovet in Luſitania: ſanctus item Judiæ prorex, eumdem in India inchoat 375. § XLIII. Reliqua de cultu, reliquiis & beneficiis S. Roſaliæ in America & Africa 378. VITA BREVIS, *auctore Octavio Caietano S. J., ex volumine Ms. in bibliotheca collegii Panormitani Societatis Jeſu* 380. VITA ALTERA, *auctore Jordano Cuſcini S. J., ex editione impreſſa anni* MDCXXXI. Præfatio ſeu dedicatio 381. CAP. I. Sanctæ natales, geſta, mors, ſepultura, ac corporis diu abſconditi mira inventio 382. CAP. II. Miracula poſt corpus ioventum: ejus approbatio; Panormus peſte liberata: cultus Sanctæ multum propagatus, & reliquiæ ad varias provincias miſſæ 384. MIRACULA, *auctore Petro Salerno S. J., ex Vitis Sanctorum Siculorum Octavii Caietani*. CAP. I. Variæ ſanationes, factæ pleræque poſt ſumptam aquam, Sanctæ reliquiis aut lapide ſepulcri conſecratam 387. CAP. II. Aliæ ſanationes, variie modis impetratæ poſt S. Roſaliam iovocatam 390. CAP. III. Miracula facta in publico peſte infectorum valetudinario 392. APPENDIX Miraculorum ac beneficiorum. CAP. I. Reliqua miracula ſeo beneficia, quæ præter prædicta Caſcinus retulit lib. e cap. XII, 395. CAP. II. Profecutio eorumdem miraculorum ex Caſcino cap. XIII, 397. CAP. III. Alia miracula & beneficia, relata a Caſcino cap. XV, io confirmationem reliquiarum S. Roſaliæ 399. CAP. IV. Alia beneficia & miracola, a Caſcino relata cap. XVI, 401. CAP. V. Recentiora quædam beneficia compendio data ex Hiſtoria Mancuſi part. V. 404. CAP. VI. Profecutio eeeentiorum miraculorum ex Mancuſo 406. CAP. VII. Collectio beneficiorum & miraculorum ex documentie recentioribus, partim impreſſis, partim manuſcriptis 408. CAP. VIII. Profecutio eorumdem miraculorum aut beneficiorum 410. CAP. IX. Panormus variis vicibus ſervata a periculo peſtilentiæ 411. CAP. X. Præter Panormitanos alii quoque Siculi, ipſique Meſſanenſes tempore peſtis anno 1743 Meſſanæ vigentis, Sanctæ patrocinium implorarunt, nec fruſtra 418

4 Rufinus, Silvanus, Marcellus, Gaianus, Helpidius, Antoninus, Euſticus, Maximus, Euſebius, alter Gaianus, Vitalius, Gaiſon, Magnus, Caſtus, Saturninus, Donatus, Eleuſius, cum Sociis martyribus, Aneyræ in Gallatia. SYLLOGE CRITICA 204

S

6 SAnctianus, Auguſtinus, Beata virgo, Felix, Aubertus, martyres Senonie in Gallia. COMM. PRÆV. Hi Sancti variis modis in Faſtis memotati, & ſimul culti: corporum translationes: Acta trium priorum qualia 668. ACTA *auctore anonymo ex Legendario Senonenſi*. Præfatio 670. CAPUT UNICUM. Relatio martyrii, ſepulturæ & translationie 671

6 Saphirus ad S. Julianum diœceſis Bituricenſie in Gallia 676

T

5 TAorinos ep. & mart. Auguſtæ Auſcorum io Novempopulania. SYLLOGE HISTORICA. De cultu, ætate & geſtis Sancti 630

5 Taurinus, Nemoratus, Saturninue, Arapollinus MM. in Ægypto. *Ex Hieronymianis apographis* 728

4 Theodorus, Oceanos, Ammianus, & Julianus mart. SYLLOGE *ex Martyrologiis & Menologiis* 207

V

5 VIctorinus epiſc. & conf. Comi in Italia. SYLLOGE. Cultus ex Tatti Martyrologio & Anoalibus Comenſibus præcipue probatur: expenduntor, quæ de ejus geſtie & ætate tradunt recentiores 541

5 Victotinus presb. & mart. prope Cutilias Sabinorum oppidum in Italia. COMM. HISTORICO-CRITICUS. § 1. Duo SS. Severini & totidem Victorini, a Martyrologie inter ſe permixti: diſtinctim proponuntur: geſta & paſſio S. Victorini, qui hodio colitur, ex Actis SS. Nerei & Achillei: exſilii, ſervitutis, martyrii & ſepulturæ loca 489. § II. Exhibetur a Martyrologiie S. Victorinus ad V Septembris & S. Severinus ad VIII. Januarii, ex duobus quiſque in unum conflatue: ertoree circa S. Victorinum hodieronm 491. § III. Epiſcopalis dignitas a S. Victorino conf. translata ad hujus diei presbyterum & mart.: novus S. Victorione epiſc. Camerioenſis a Jacobillo obtruſus: neſcio quem Amiternenſem ſuggerant Ferrarius & Caſtellanus 494. § IV. Cultus S. Victorini M. Nonis Sept. probatur: ab illo non diſtingnendus, quem ad XXIV Julii Hieronymiana celebrant: an ex corrupta in illis Sancti annuntiatione orti Sancti LXXXIII milites Amiternini martyres 496 § V. Diſſertatio do tempore exilii, ſervitutis & matyrii 499 § VI. Vicus S. Victorini M., in quo anno MCLXX eccleſia ipſi conſecrata, variie illuſtratur notitiie: Sancti cultus latiſſime propagatus 501. § VII. Corpus ejus oec Monaſterium nec Metus translatum, ſed probabilius Magdeburgum ſub Ottone I Imp.: media pars ſæc. XIV Inde Litomiſlium portata: feſtivitas per totam Bohemiam inſtitura: reliqoiæ variis in locis honoratæ 503

5 Urſicinus epiſc. Ranennæ in Italia. SYLLOGE HISTORICA. De cultu, reliquiis, geſtie & ætate Beati 535

Z

6 ZAcharias Propheta in Judæa. COMM. CRIT. § 1. Cultus ſancti Prophetæ certus: alia de reliquiis & ſepulcro incerta: geſta & ſcripta examinata 655. § II. Utrum Zachatias propheta fit ille, qoem Chriſtus occiſum dicit inter templum & altare 657. § III. Alia quædam oeotericorum ſententia examinatur & refutatur ut improbabilis 659

INDEX CHRONOLOGICUS.

ANTE NATUM CHRISTUM.

MOyſes propheta, dux & legislator Iſraelitarum 6 & *ſeqq.*
Inſtitutio Agoi paſchalis 48
Exitus Iſraelitarum ex Ægypto 55 & *ſeqq.*
Promulgata lex antique 72 & *ſeqq.*
S. Zacharias prophete inter minores undecimus Boruit 655

SÆCULO I.

Sæc. 1 floruit S. Candida a Petro apoſtolo Neapoli cooverſa 577 & *ſeqq.*
Sæc. 1 S. Oneſiphorus Apoſtolorum diſcipolus cum ſervo ſuo S. Porphyrio paſtos Parii in Helleſponto 662
Sub finem ſæculi 1 *aut initium* a S. Victorinus presbyter fit martyr prope Cutilias in Sabinis 489

SÆCULO II.

Sub Traiano peſſus in Græcia S. Romulus martyr 507
Circa an. 117 obiiſſe dicitur S. Hermione, Philippi apoſtoli, cui potius diaconi filia 585
Circa 178 S. Marcellus prope Cabilonem martyrio coronatus 187

SÆCULO III.

Circa 250. Fauſtus presbyter, Bibus vel Abibus diaconus, aliique plures eum ipſis martyrio coronati Alexandriæ in Ægypto 666
252 Paſſi ſub Gallo imperatore SS. Conſtantinus præfectus, Cyriacus epiſcopus, Maximus presbyter, Archelaus diaconus, Aurea mulier cum plurimis Sociis Oſtiæ in Latio 518
273 *aut* 274 Paſſi Senonis in Gallia SS. Sanctianus, Auguſtinus & Beata 668
Sæc. 3 *ſub finem aut ſæc.* 4 *ſub initium* paſſi Melitinæ in Armenia SS. Eudoxius, Zeno, Macarius cum MCIV. Militibus 507

SÆCULO IV.

Circa 308 S. Rhais aut Herais virgo prope Alexandriam in Ægypto coronata 525
Sub Maximiano Galerio in Oriente paſſi SS. Theodorus, Oceanus, Ammianus & Julianus 207
Circa 370 moritur S. Anianus epiſcopus Veſontionenſis 533
Sub finem ſæculi 4 S. Matinus diaconus 208

SÆCULO V.

Circa 419 *aut* 420 Iſdegerdes Perſarum rex diuturnam perſecutionem contra Chriſtianos iochoavit: in hac paſſus S. Abdas epiſcopus, & alii multi 528, 530, 531
Poſt 454 obit S. Muneſſa vel Mooeſſa virgo in Hiberoia 225
Sæc. 5 *poſt medium* moritur S. Petronius Veronenſis epiſcopus 576
Poſt 483 Sancti epiſcopi Africani Donatianus, Præſidius, Manſuetus, Germanus & Fuſculus, pro fide exſules cum aliis multis; & S. Lætus martyr 677 & 678

SÆCULO VI.

537 *vel* 538 Moritur B. Urſicinus epiſcopus Ravennas 535
Circa medium ſæculi 6 corpora SS. Meuti, Salvini & Aratoris S. Agerico oblata, ab eoque elevata 222
Circa medium ſæculi 6 vitam finivit S. Genebaudus vel Geoebaldus epiſcopus Lauduoenſis 537
Circa 580 *aut* 590 Romæ obiit S. Elentherius abbas 682
586 Moritur S. Candida junior, mulier conjugata Neapoli 228

SÆCULO VII.

Circa 607 Prope Syracuſas defunctus eſt S. Fauſtus abbas 686
Inter 631 & 638 Obiit S. Chagnaldus Laudunenſis epiſcopus 687
Circa 648 conſtructa abbatia S. Bertini 559 & *ſeqq.*
Circa medium ſæculi 7 obit S. Victorius epiſcopus Comenſis in Italia 545
Circa idem tempus moritur S. Anſaricus epiſcopus Sueſſionenſis in Gallia 543
655 Probabiliter figitur obitus S. Magni primi abbatis Faucenſis in Suevia 700
Poſt medium ſæculi 7 Defuncta eſt S. Bega abbatiſſa, quæ culta eſt in Cumbria Angliæ provincia 694

SÆCULO VIII.

Circa 709 moritur S. Bertinus abbas Andomaſopoli in Belgio 549
Sæc. 8 probabilius everſa per Sarracenos Eluſa civitas Novempopulaniæ, & eodem ſæculo ſedes metropolitica inde ad Auſcienſem civitatem translata 632
Sæc. 8 probabiliter fingi poteſt mors aut martyrium S. Taurini Anſcienſis antiſtitis, vulgo ad annum CCC relatum 630 & *ſeqq.*
Sæc. 8 *ante medium* Translata Senonis corpore SS. Sanctiani & Auguſtini MM. 668
Sæc. 8 *ſub finem probabilius* floruerunt SS. Lupus & Adleyde conjuges, duces Bergomenſes 236 & 237
Circa finem hujus ſæculi item probabilius obiit S. Heſteria Bergomenſis 239

SÆCULO IX.

Sæc. 9 *probabilius* defuncta eſt S. Grata Bergomenſis 231

Circa

Circa 813 moritur S. Ida vidua Hertzfeldii in epiſcopatu Monaſterienſi 255
Intra 814 & 840 S. Fredaldus aut Frodoaldus, epiſcopus in Occitania martyr 251
822 Defunctus S. Gondulphus epiſcopus Metenſis 782
Intra 825 & 847 Probabilius figitur elevatio corporis S. Magni abbatis Faucenſis 717
846 Tranſlatum corpus S. Bertini abbatis 581, 582
Circa 864 Bulgari maxime ad fidem converſi IV
Circa 866 Ruſſi aliqui converſi IV
Ante annum 883 Tranſlata iterum coopere SS. Sanctiani & Auguſtini MM. 669
Intra 887 & 889 Transfertur brachium S. Magni abbatis ab abbatiam S. Galli 720
Vergente ad finem ſeculo 9, poſt Photium ſchiſmaticum patriarchæ Conſtantinopolitani rurſum Catholici uſque ad Michaelem Cerularium, anno 1043 patriarcham creatum, & ſchiſmatis inſtauratorem XIII & *ſeqq.*

SÆCULO X.

Circa medium ſeculi 10 Converſa Ruſſorum regina, quæ Helena in baptiſmo vocata V
980 elevatum corpus S. Idæ viduæ 268, 270
Circa 990 Ruſſi ad fidem cum duce ſuo Vladimiro converſi: hæc prima Ruſſorum converſio generalis VI & *ſeqq.*

SÆCULO XI.

1015 Fraterno dolo occiſi duo principes Ruſſi, SS. Romanus & David, aliàs Boriſus & Glebus aut Hlibus dicti 633
Sæc. XI Ruſſi fuerunt Catholici XVII & *ſeqq.*
1027 translatum corpus S. Gratæ Bergomenſis ab Ambroſio epiſcopo 240, 250
1050 inventum corpus S. Bertini abbatis 582
1052 elevatum & translatum corpus S. Bertini 582
Circa finem ſeculi obit B. Albertus abbas Pontidenſis prope Bergomum in Italia 644
Circa finem ſæc. 11 *aut initium ſæc.* 12 B. Irmgardis virgo, comitiſſa Zutphaniæ, moritur 270

SÆCULO XII.

Sæc. 12 Ruſſi partim Catholici, partim fidei dubiæ XVIII & *ſeq.*
Circa medium ſeculi 12 Moritur B. Jordanus, Ordinis Pulſanenſis abbas generalis 649
Poſt medium obit S. Roſulia virgo, patrona eximia contra peſtem 278

SÆCULO XIII.

Sæc. 13 Schiſma prævalet in Roſſia, nec tamen omnino ibidem deficiunt Catholici XIX & *ſeqq.*
1237 Tertia translatio corporis S. Bertini 583
1252 *Probabilius obit* S. Roſa Viterbienſis virgo 474
1257 *aut* 1258 Translatum corpus S. Roſæ Viterbienſis 423
Din ante annum 1294 Defuncta Genuæ B. Limbania virgo monialis 784

SÆCULO XIV.

Sæc. 14 Ruſſi ſchiſmatici aut fidei dubiæ, licet aliqui metropolitæ probabiliter credantur fuiſſe Catholici XXI & *ſeqq.*
1395 Aperta theca, & corpus S. Bertini luſtratum 584

SÆCULO XV.

1415 B. Benincaſa Rapaccioli, Ord. Servorum B. M. V., martyrio coronatnain Aſia 480
Sæc. 15 Ruſſi in duas partes diviſi ſub duobus metropolitis, quarum una pars din Catholica, altera ſemper ſchiſmatica XXIII & *ſeqq.*
1455 Translatum corpus S. Froatiniani martyris Albæ Pompeiæ in Italia 674
1457 Examinata mirabilis integritas incorrupti corporis S. Roſæ Viterbienſis, ejuſque nomen deinde Martyrologio Romano inſcriptum juſſu, ut fertur, Calixti III. 432
1464 Aperta iterum theca S. Bertini, & pars capitis in aliam thecam tranſlata 584

SÆCULO XVI.

Sæc. 16 *inchoato*, Ruſſi Poloniæ ſubditi in ſchiſma delapſi XXVI
1569 Altera translatio corporis S. Gratæ 240
1586 Inventum corpus S. Marini diaconi 211
1594 Epiſcopi Rutheni Poloniæ & Lituaniæ concilium celebrant, in quo ſtatuunt ſe Romanæ Eccleſiæ ſubjicere XXVI & *ſeqq.*
1595 Legati Rutheni Romæ profitentur fidem Catholicam & debitam ſubjectionem XXVII

SÆCULO XVII.

1615 Tertia translatio corporis S. Gratæ 240
1624 Inventum miro modo corpus S. Roſaliæ in monte Peregrino prope Panormum 325 & *ſeqq.*
1624 & 1625 Plurimis miraculis Panormi inclareſcit S. Roſalia 387 & *ſeqq.*
1625 Approbatæ poſt diuturnum examen, & per urbem Panormitanam circumlatæ reliquiæ S. Roſaliæ: deinde peſtis ſtatim ſublata 332 & *ſeqq.*
1625, 1626 & *ſequentibus* Reliquiæ S. Roſaliæ ad multas urbes translatæ, & innumeris miraculis honoratæ 355 & *ſeqq.*
1627 Quarta translatio corporis S. Gratæ 241
1630 Nomen S. Roſaliæ juſſu Urbani VIII Romano Martyrologio inſcriptum 350
1663 Sanatus unico momento moribundus ex morbo diuturno Franciſcus Caſtiglia S. J., apparente eidem S. Roſalia 375
1688 Aperta tertiò theca S. Bertini, & ex ea reliquiæ Poperingam miſſæ 584
1693 Vehementiſſimus terræ motus per Siciliam, quo tota fere ſubverſa Catana, at ſervata Panormus ab hominum ſtrage, ope, ut creditur, S. Roſaliæ 353

SÆCULO XVIII.

1717, XV *Februarii*, conſecratum novum templum Faucenſis abbatiæ S. Magni 732
1743 Graviſſime ſæviit peſtis Meſſanæ & locis vicinis in Sicilia 413

NOTI-

NOTITIA
FIGURARUM.

PRæter Operis Frontiſpiclum, effigiem dedicationi præfigendam, & plurimas minoris formæ figuras locis ſuis affixas, figuræ in folio aut majores hoc ordine ponuntur.

Gémina delineatio verborum, quæ in ſaxo ſculpſit S. Roſalia	pag. 281
Effigies S. Roſaliæ	294
S. Roſalia coram Jeſu & Maria in genua provoluta	306
Eadem in ſaxo antri ſui ſculpens	309
Eadem ab una ſpelunca ad alteram evocata	311
Eadem ad ſecundam ſpeluncam proficiſcens	ibidem
Eadem orans	312
Eadem flores offerens	ibidem
Eadem angelorum munera accipiens	ibidem
Eadem meditans in ſpelunca	ibidem
Eadem ante Crucifixum orans	313
Eadem coronata a Jeſu	ibidem
Altera coronatæ, præſentibus SS. Petro & Paulo, imago	ibidem
Roſaliæ morientis figura	ibidem
Evocatæ ab angelo ad cæleſtes nuptias repræſentatio	315
Roſalia inter quatuor alias Sanctas apparens	321
Delineatio ſpeluncæ Montis Peregrini gemina	340
Delineatio gemina antri Quilquinenſis	343
Delineatio viæ per montem factæ ad ſpeluncam S. Roſaliæ	347
Templum S. Roſaliæ in Monte Peregrino una cum antro	346
Sacellum S. Roſaliæ in metropoli Panormitana	347
Facies anterior arcæ, in qua corpus S. Roſaliæ ſervatur	348
Ejuſdem arcæ latus alterum	349

DISSERTATIO

DE CONVERSIONE ET FIDE RUSSORUM

PRÆFATIO

Occaſio, cauſa, methodus & finis huius Diſſertationis.

J. S.

Varietas ſententiarum de fide & unitate Catholica Ruſſorum

QUemadmodum varia fuit ſcriptorum ſententia de unitate & fide Catholica patriarcharum Conſtantinopolitanæ eccleſiæ, qui inter Photium & Michaelem Cerularium ſchiſmaticos ſub finem ſeculi IX, ſeculo X & XI uſque ad annum 1043 ſederunt medii; ita diverſe admodum eruditi cenſuerunt de fide obedientiaque Catholica Ruſſorum, qui Chriſtianam religionem eo tempore amplexi ſunt, ſeque eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſubjecerunt. Etenim nonnulli crediderunt, Ruſſos a ſchiſmaticis fuiſſe ad Chriſtiana ſacra traductos, & ab initio converſionis ſuæ ſchiſmaticos fuiſſe, non Catholicos.

B Alii, cum viderent illorum ſententiam eſſe ereberi obnoxiam, nimis in partem oppoſitam declinarunt, voluerunteque Ruſſos omnes facere Catholicos uſque ad ultimæ fere ſeculæ. Inter hoſce numerandus eſt Papebrochius noſter, qui in præfatione ad Ephemeridas Græco-Moſcat, datas ante tomum I Maii, multa quidem recte diſputavit, ſed magis generaliter, quam vellem, omnes illos, quos Ruſſi pro Sanctis habent, ſuſpicione ſchiſmatis liberare voluit. Cautius & timidius ea de cauſa proceſſit Sollerius, quando uſque ad diem XV Julii, quo Vladimirus dux Ruſſorum ab iis colitur, Opus noſtrum erat productum: utpote enim certi de orthodoxa Ruſſorum fide ſtatuere volens, Vladimirum in Peatermiſſis ſolum memoravit, donec certiora afferrentur documenta, quibus de unitate Catholica Ruſſorum ac de legitimo Vladimiri cultu, omne deponi poſſet dubium. Eodem modo proceſſit ad XXIV Julii, ubi cultos eo die a Ruſſis Vladimiri filios, Boriſum & Hlibum, ad V Septembris ejecit, ut interim certius aliquid innoteſceret.

C *& Opuſculum de his nuper editum,*

2 Prodiit revera anno 1734 Opuſculum Romæ Impreſſum, & ſummo Pontifici Clementi XII dedicatum, quo lux ſaltem aliqua in hiſce tenebris affulget. Auctor Opuſculi eſt Ignatius Kulczynski Ruthenus, monachuſque & procurator generalis Ordinis S. Baſilii, ac in Urbe rector SS. Sergii & Bacchi ad Montes-Titulus lucubrationi datus eſt talis: Specimen eccleſiæ Ruthenicæ, ab origine ſuſceptæ fidei ad noſtra uſque tempora in ſuis capitibus ſeu primatibus Ruſſiæ cum S. Sede apoſtolica Romana ſemper unitæ. *Tam multa hic titulus promittit, ut omnis ſublata eſſet difficultas, ſi auctor præſtare potuiſſet tantum, quantum titulus inſinuat. Verum quanto diligentius ac ſæpius libellum iſtum pervolvi, tanto minus reperire potui, probari perpetuam ſucceſſionem metropolitarum Ruſſiæ Catholicorum, ſeu unitorum cum Eccleſia Romana, præſertim ubi alia monumenta eum aſſertis in iſto Opuſculo conferre cœpi. Arripuit ſcriptor ille avide, quidquid apud Papebrochium alioſque ſcriptores invenit argumentorum & conjecturarum ad ſchiſma a Ruſſis umolitendum, ſuaſque hiſce non raro conjecturas addidit. At difficultates, quæ aliunde ſe offerunt, diſſimulatas magis quam diſcuſſas aut ſublatas preſpicio.*

3 Hæc de cauſa, cum Acta ſanctorum Boëtii & Hlibi principum Ruthenorum huic tomo inſerenda eſſent ad diem V Septembris, converſionem & fidem Ruthenorum iterum diſcutiendam cenſui; cumque dicenda ad alios quoque Ruſſiæ Sanctos utcumque ſpectent, Diſſertationem hanc toti potius tomo quam modicis Actis præfigendam judicavi. Itaque primo expendam, quo tempore Rutheni fuerint converſi, ſimulque debo, quæ de principe Vladimiro, præcipuo converſionis adjutore, apud ſcriptores leguntur. Secundo examinabo, an patriarchæ Conſtantinopolitani fuerint Catholici circa tempus converſionis Ruſſorum. Tertio demum per ſingula ſeculæ inquiram, quantum concedat monumentorum penuria, an metropolitæ Ruthenorum cum Romana Eccleſia fuerint uniti. Tota autem Diſſertatio in hunc dirigitur finem, ut ex ea utcumque colligi poſſit, quinam ex iis, quos Ruſſi pro Sanctis habent, certo fuerint Catholici, qui contra de ſchiſmate ſuſpecti aut certo ſchiſmatici videantur.

occaſionem præbent hunc ſcripto, quo de Sanctis Ruſſis melius judicari poſſit.

E

§. I.

Ruſſorum converſio variis temporibus tentata & cœpta ſine multo fructu.

F *Rutheni bodierni de converſione majorum ſuorum per S. Andream improbabilia ſcribunt.*

POſteriores Rutheni fidem apud proavos ſuos a S. Andrea Apoſtolo prædicatam voluerunt. Hanc eſſe vetuſtam ipſorum traditionem affirmat & laudatus Kulczynski in præfatione ſui Opuſculi, ubi hæc ex Synaxario Ruthenico ad XXX Novembris de S. Andrea adducit: Navigavit in Scythiam, ac tandem divina providentia perveniens in Ruſſiam, acceſſit montes Kinvienſes dixitque ſuis ſociis: Videtiſne hos montes? Credite mihi magnam gratiam Dei illos illuſtraturam, multaſque eccleſias his in partibus futuras: illuminabitur unim ſacro baptiſmate totum Rothenorum dominium. His dictis, aſcendit altiorem præ reliquis montem, benedixitque eidem & crucem plantevit, prædicens gentis Ruſſæ cooverſionem ſecutorem completem ab apoſtolico ſuo throno, quem in urbe Byzantina fundaverat. *Plura de itineribus S. Andreæ per Ruſſiam ex eorumdem opinione dat Herberſteinius in Commentariis rerum Moſoviticarum pag. 19. Verum, licet ſatis ſit credibile & probabile S. Andream in Scythia prædicaſſe, cum id etiam aſſerat Euſebius lib. 1 cap. 3 cum pluribus aliis, non ideo certum eſt, eum Ruſſis ſua Roxolanis, ut tunc vocabantur, Evangelium quoque nununtiaſſe, multæ enim gentes Scythiam inco-*

AUCT. J. S. *incolebant, nec de conversione Rexolanorum quidquam innotuit. Quod vere dicitur de assessu Apostoli ad montes Kiovienses, de plantata ibidem cruce, deque prædicta integra Ruthenorum conversione per episcopum Byzantium, prorsus videtur commentitium, omnique destitutum est auctoritate antiquorum. Æque commentitium est, quod S. Andreæ sedem suam statuerit Byzantii, cum nullus ibi Apostolorum temporibus sederit episcopus, ut probatum est in Historia ebrondegica patriarcharum Constantinopolitanorum ante temum 1 Augusti*

nec Russorum episcopus, sed Rhosi civitatis in Cilicia subscripsit Antiocheno concilio.

5 *Baronius tom.* 7 *Annalium pag.* 722 & 723, *agens de Ruthenis a Sede Apostolica receptis, ex Matthiade Michovia observat, toti n Russi præcipue honore S. Thadæum & S. Bartholomæum apostolos, quod dicant se fidem ab iis accepisse. Huic autem Ruthenorum traditioni pondus addere conatus est Baronius tali ratiocinio*: Etenim tempestate intestinis generali concilio Antiocheno sub Joviano imperatore Aotipater episcopus RHOSSOS, seu RHOS vel RHOSSI translatione Latina, (quo sane nomine
B *a Græcis dictos esse Ruthenos, nuper demonstratum est*) idemque episcopus cum reliquis subscriptus legitur in synodali epistola, data ad eumdem Jovianum imperatorem, quæ extat apud Socratem. *Habetur laudata epistola apud Socratem lib.* 3 *cap.* 25, & *nemen lotti, en que Baronius Antipatrum Russorum fuisse episcopum credidit, Græce enprimitur ῥώσων, Latine* Rhosi. *Cum autem non ῥώσῳ sit in genitivo casu & in numero singulari, nequit intelligi de gente Russorum, sed exponenda est de civitate, cujus episcopus erat Antipater. Petro* Rhosus, *civitas eadem tempore episcopalis in Cilicia, nota est in Geographia sacra apud Carolum a S. Paulo, qui* Rossum *vocat pag.* 290, *urbemque hanc in tabula patriarchatus Antiochini locat in Cilicia secunda ad mare. Varios episcopos* Rhosi *vel* Rhossi *recenset ibidem Helfenius in annotatis. Stx ejusdem civitatis antistites invenit Michael le Quien in Oriente Christiane tom.* 2 *col.* 907, *ubi hunc ipsum Antipatrum primum ponit. Forte jam alii fuerunt Rhosi antistites ante Antipatrum: nam etiam S. Hieronymus de Scriptoribus ecclesiasticis cap.* 42 *meminit de Rhosensi* Ci-
C *licix ecclesia in hæresim lapsa. Itaque tota observatio Baronii funditus cecidit: nec aliunde probari potest, ullam apud Russos vel Rexolanos tempore Apostolorum, aut etiam ullo primis Ecclesiæ seculis, erectam fuisse ecclesiam. Sivero nonnulli in Russia ab Apostolis fuere conversi; illi postea ad idololatriam everti sunt, aut certe eorum posteri.*

Russorum conversio seculo IX tentata non sine fructu,

6 *Quæ narrantur a Græcis scriptoribus de conversione Russorum seculo IX, firmioribus nitentur fundamentis: neque tamen plena aut stabilis fuit ea gentis conversio. Photius in epistola ad patriarchas Orientales data contra Latinos, apud Baronium tom.* 10 *pag.* 253 *conversionem illam magnifice prædicat, ita scribens*: Noo enim sola gens ista (*Bulgarorum*) a priore sua impietate ad Christi fidem conversa est: verum etiam, quod apud multos sæpenumero est dictitatum, gens illa, quæ crudelitate ac cædibus omnes superat, qui Ruteni dicuntur, quique infinitos populus sibi subjecerunt, & propter ea multum elati adversus Romanum imperium munus injecerunt: nihilominus etiam isti putum & immaculatum Christianorum religionem, depositis sua illa ethnica & impia superstitione, quam antea sequebantur, mirum fidem susceperunt, D *subditorum loco & clientum humane nobiscum se habentes pro illa sua priore adversus nos depræditione... Episcopum enim & pastorem receperunt, & Christianorum sacra magno studio & diligentia venerantur. Pagius hoc factum perperam illigat anno* 861, *ibique rectius num.* 9 *observat, Russos illos deinde ad idololatriam rediisse. Verisimile est, gentis conversionem nec tam sinceram nec tum generalem fuisse, quam significare videntur verba Photii, merita ecclesiæ Constantinopolitanæ vana jactantia extollentis: cui vix inchoata erat conversio, dum hæc scribebat Photius, ut infra videbimus. Joannes Georgius Stredowsky in Historia sacra Moraviæ lib.* 2 *cap.* 9 *hanc Russorum conversionem attribuit SS. Cyrillo & Methodio, qui Bulgaros, Chazaros, Moravos, ad fidem quoque convertere-*
runt: asseritque Sanctos illos hodieque multum coli in diœcesi Premisliensi, quæ est Russiæ Nigræ.

7 *Si satis certa esset relatio de conversione Russorum, quam ex codice Ms. Colbertino edidit Anselmus Banduru in Animadversionibus ad librum Constantini Porphyrogeniti de Administrando imperio pag.* 112 & *seqq.*; *tamen hæc Russorum probabilitee attribui posset SS. Cyrillo & Methodio, aut certe alteutri ex hisce. Nam scriptor ille anonymus, postquam narravcrat a magno duce Russorum legatus Constantinopolim fuisse missos, qui flagitarent, ut episcopus mitteretur in Russiam ad prædicandam ibi fidem Catholicam, ita pergit*: Tunc porro Basilius Macedo Romanorum sceptra moderabatur, qui, exceptis cum gaudio magno hujusmodi legatis, episcopum cum missis pietate & virtute clarum cum comitibus duobus Cyrillo & Athanasio, qui & ipsi virtute, eruditione & prudentia ornatissimi erant: neque solum divinæ Scripturæ notitia repleti, sed etiam in humanioribus litteris probe exercituti, ut eorum scripta testificantur. Eo profecti illi, omnes edoctos & baptizarunt, & Christianæ pietatis rudimentis instituerunt. Cum autem gentem eam omnino barbaram & rudem cernerent; ac nullo modo possent doctissimi viri viginti quatuor Græcorum litteras ipsos edocere; ne rursus u pia religione deflecterent, triginta quinque lit- F *teras ubi se inventas & exactas iisdem tradiderunt. Posteriora hæc dedignant S. Cyrillum, qui litteras Slavonicas invenit, & gentibus a se conversis tradidit, ut probatum est tom.* 2 *Martii pag.* 17 *in Commentario prævio ad Acta SS. Cyrilli & Methodii. Antequam Cyrillus ncu potuit esse episcopus ille, qui ad Russos dicitur missus, ut ex sequentibus patebit.*

per S. Cyrillum ante S. Methodium; E

8 *Quapropter si tota illa historia certa esset, at expressa existimarem S. Cyrillum in Russia prædicasse, & illa cum verbo non satis accurate relata: via præparasse ipsi episcopo, quem Basilius Macede in Russiam misisse dicitur. Verum ignoramus, quam antiquum sit ipsud scriptum, & fatetur Baudurus codicem, ex que historiam illam dedit, scriptum esse secenti munu. Michael le Quien in Oriente Christiane tom.* 1 *col.* 1257 *existimat, anonymum illius scripti auctorem per Russos designare Chazares, omniaque de Chazarorum conversione esse intelligenda, quia constat S. Cyrillum Chazaris prædicasse eorumque multos convertisse. Verum non video cur omnia illa de Chazaris intelligere oporteat, tum ex Photio & Constantino Porphyrogenito. certum sit, Russis circa idem tempus non sine fructu aliquo*

prædi-

A *prædicatum fuiſſe Euangelium. Malim igitur credere, anonymum illum miſciſſe multa, quæ diverſis temporibus facta ſunt, & forſaſſe etiam aliqua, quæ in Chazarorum converſione contigerant, ad Ruſſos tranſtuliſſe. Certe quod primo loco narrat de legatis Romam & Conſtantinopolim miſſis a Ruſſorum principe, Dlugoſſus in Hiſtoria Polonica ad annum 987 refert de Vladimiro, qui integro ſeculo ſerius converſus eſt. Quod de inventis litteris Slavonicis ſubditur coagnit S. Cyrillo, qui iis litteris alias gentes erudiit, & forte etiam Ruſſos. Miraculum vero illæſi in igne Evangelii, quo Ruſſos ait converſos, temporibus Baſilii Macedonis ſeu huic converſioni congruit, ut confirmatur ex aliis ſcriptoribus.*

illuſtre miraculum,

9 *Conſtantinus Porphyrogenitus in Baſilio Macedone num. 96 de Ruſſorum converſione ſic habet*: Præterea genti Ruſſorum neſcienti manſueſcere, ullive credere, atque a Dei ſenſu ac pietate remotiſſimæ, auri argentique ac ſericarum veſtium affluenti largitione in fœdus pertractæ, initiſque cum ea inducis, ac pace firmata, divini quoque baptiſmatis participes fieri perſuaſit; ac archiepiſcopum ab Iguario patriarcha ordinarum ut ſuſciperent, effecit. Is, ob dictæ gentis prævioriam cum veniſſet, ex tali eventu illuſtriquc facinore illius ſibi animoſſa. ciles reddidit. Gentis enim princeps, ſubditæ plebis coacto cœtu, cum ſenatoribus ſuis ac proceribus præſidebat; qui & falſæ Religioni, ob longam conſuetudinem prælivius reliquis adhærebant. Deque ſua ac Chriſtianorum fide deliberantibus, in conventum vocatur, qui ad eos recens epiſcopus venerat; ac, quænam ipſe profiteretur enſque docturus eſſet, ex illo ſciſcitabantur. Eo ſecrum divini Euangelii librum protendente, ac quædam Salvatoris noſtri miracula, Deique in veteri Teſtomento prodigia expanente, ſtatim Ruſſi ſubdiderunt: Niſi nos etiam ejuſmodi aliquid viderimus, ac potiſſimum quale in rium puerorum camino accidiſſe dicis, ullem prorſus tibi fidem habebimus, nec tuis verbis animum eureſque noſtra ultra accommodabimus.

B

quod accidiſſe ea occaſione dicitur.

C

10 Præſul veru de illius promiſſionis veritate fretus, qui ait, Si quid petieritis in nomine meo, accipietis: &c, Qui credit in me, opera, quæ ego facin, & ille faciet, & majora his faciet; tum nimirum, cum non noſtantationis cauſa, ſed ad ſalutem animarum, hæc, quæ fiunt, fuat futura, ait ad ens: Erſi non licet Dominum Deum tentare; ſi tamen ex animo ſtatuiſtis ad Deum accedere, quod libuerit, hoc & petite; omnionque Deus præſtabit propter fidem veſtram, etſi nos deſpicabiles & minimi ſumus. Petiere ipſum fidei Chriſtianæ librum (divinum ſcilicet ſacrumque Euangelium) in rogum injici ab eis acceniſum; ac ſiquidem librum nihil flamme læſerit, aut exuſſerit, ad Deum acceſſuros, qui ab illo prædiceretur. Quibus ſic dictis, ac ſacerdote oculos ac manus ad Deum levante, atque dicente, Clarifica nomen ſanctum tuum, Jeſu Chriſte Deus noſter, etiamnum in oculis gentis hujus univerſæ; ſanctii Euangelii liber in rogum ignis conjectus eſt. Nec paucis decurſis horis, ac rogo exinde extincto, inventum eſt ſacrum volumen illæſum, nec edacie flammæ vi nulla violatum; nulla ejus ab igne noxe aut diminutinne, ut ne fimbriæ quidem librum claudentes ullam aut corruptinnem aut labem ſenſerint. Qui viſu barbari, ac mitaculi magnitudine in ſtuporem acti, omni ſubleta hæſitatin-ne baptiſmo intingi cœperunt. *Hactenus Conſtantinus imperator: idem referunt Zonaras, Curopalates, Cedrenus & alii.*

AUCT. J. S.

11 *Pagius alterum Ruſſorum converſionem inducit anno 861, alteram anno 876, biſque eodem ſeculo IX Ruſſos converſos credit, coaturque evincere diverſos fuiſſe Ruſſos, quos anno 861 ad Chriſtiana ſacra adductos ſcribit, a Ruſſis illis, quos quindecim annis ſerius Chriſto nomen dediſſe exiſtimat. Verum dubitare via poſſim, quin unica ſit converſio, quam geminavit Pagius ob qualemcamque ſcripterum in ea referenda varietatem. Nimis ſant aſſeveranter ad annum 861 num. 7 ait laudatus ſcriptor*: Ruſſi... hoc anno Chriſtianam fidem amplexati ſunt; *cum nullum afferat argumentum, quo id recte probetur. Primum adducit verba Conſtantini Porphyrogeniti Continuatoris lib. 4 num. 33, quæ ſubjunge*: Exiode factum, ut Ruſſi Scytica illa gens immitis ac fera Romanos agros vaſtarer... Verum bi quidem abunde Dei ira exeruiati, Phorin, qui ad eccleſiæ gubernacula ſedebat, Deum exnrante, urbique propitium reddeate, domum rediere: nec multo poſt, legatis in urbem miſſis, divinum efflagitantes baptiſmum impetrevere. *Curſim hæc auctor ille perſtringit, ut converſio ſuſius ſuo loco referatur, ſicut revera factum eſt a Conſtantino, cujus verba dedi num. 9. Verum vehementer feſtinat Pagius, qui uno anno omnia peracta taiſtimat, videlicet Conſtantinopolim a Ruſſis quaſi indagine cinctam, ipſos poſt expeditionem reverſos in Ruſſiam, legatum ab iiſdem Conſtantinopolim miſſum, ac demum baptiſma ſuſceptum. Neque hæc modo vult una anno contigiſſe, ſed eodem etiam anno, quo in conciliabulo damnatus eſt S. Ignatius, eique patriarcha ſubſtitutus Photius, quod factum eſt circa Penteceſten. Tota tantæ feſtinationis ratio eſt, quod auctor hæc ſcribat, iis narratis, quæ hoc anno adverſus Ignotium a Photianis geſta.*

Pagius primum ſine idoneis rationibus illigat

12 *Verum æquæ hæc ratio ſufficit ad oſtendendum Ruſſos eodem plane anno bellum geſſiſſe contra Græcos in victoria urbis Conſtantinopolitanæ; neque evincit bellum iſtud eodem anno factum eſſe, quo erat inchoatum. At fuerit illo anno 863 anno bellum Ruſſicum, quod utcumque ex Nicota in Vita S. Ignatii oſtenditur, multo minus ex adductis verbis inferri poteſt, legatos Ruſſorum eodem anno venire Conſtantinopolim ad baptiſmum flagitandum, etiamſi ſcriptor dicat, Nec multo poſt eos fuiſſe miſſos. Cur enim ſcriptor, toto fere ſeculo rebus geſtis poſterior, non potuit dicere Ruſſos non multo poſt iſtam expeditionem fuiſſe converſos, licet converſio quatuor aut quinque annis ſit poſterior? Erivola igitur eſt ratio Pagii, ſerinſque fingenda eſt converſio illa Ruſſorum, ut facti colligitur ex verbis Porphyrogeniti num. 9 datis dicitur enim Baſilius Ruſſorum genti a Dei ſenſu ac pietate remotiſſimæ perſuaſiſſe, ut baptiſmum & archiepiſcopum ſuſciperet. Quomodo Ruſſos a pietate remotiſſimos imperante Baſilio Macedone dixit Porphyrogenitus, ſi jam anno 861, id eſt, quinquennio antequam Baſilius ad conſortium imperii adſciſceretur a Michaele imperatore, baptiſmum ſuſcepiſſent, ut vult Pagius, non ſatis diſtinguens inter illa, quæ ut poſt facta brevitee indicantur a ſcriptoribus, ac ea, quæ temporis ſui ab iiſdem illigantur? Accedit ſilentium Nicetæ in Vita S. Ignatii, qui Bul-*

E

F

AUCT. J. S. *garos quidem converſos ſcribit ; at de Ruſſorum converſione altum ſilet. Tanto magis urget ſtud Nicetæ ſilentium contra Paginum , quod hic Bulgaros & Ruſſos eodem anno 861 converſos velit. Hanc opinionem Porphyrogenitus clariſſimis verbis refutat in Baſilio Macedone ubi num. 95 fatetur Bulgarorum gentem ante imperium ipſius Chriſtianorum ritus ſuſcepiſſe ; Ruſſorum vero gentem a pietate remotiſſimam fuiſſe aſſerit num. 96. Lubet annum utriuſque gentis converſæ paulo accuratius inveſtigare , indeque clare oſtendere nam tantum fuiſſe Ruſſorum converſionem , quam in duas diſtraxit Pagius.*

Epiſtola Photii anno 867 data eſcudit Bulgaros circa annum 864 maxime converſos ;

13 *Epiſtola Photii , qua tam Bulgarorum quam Ruſſorum converſio refertur , data eſt anno 867. Serius data eſſe non poteſt , cum Photius eodem anno 867 , die XXV Septembris , ſolio patriarchali ſit dejectus , ut probat eo anno Pagius num. 15. Data quoque non eſt ante annum. 867 : quæ enim in ea referuntur de legatis ſummi Pontificis ad Bulgarorum regem miſſis , geſtiſque eorum apud Bulgaros , ſeire non potverat Photius ante prædictum annum. Quippe Michael Bulgarorum rex converſus* legatos ſuos B *ad Nicolaum I Papam* menſe Auguſto , Indictione XIV , *id eſt , anno* 866 , deſtinuvit , *teſte Anaſtaſio Bibliothecario , ſcriptore contemporaneo , in Nicolao. Acceptis eum gaudio hiſce legatis , Pontifex duos epiſcopos virtute præſantes* monitis & doctrinis *inſtruxit , atque in Bulgariam miſit ad regem Michaelem. Jam vero ſi conſideremus itineris repetitæ longitudinem & moram utriquæ itineri Romæ interpoſitam , facile intelligemus , non veniſſe epiſcopos , quos miſit Pontifex , in Bulgariam , niſi ſub finem anni 866. Non potuit igitur Photius Conſtantinopoli geſta eorum in Bulgaria diſcere ac ſcribere ante inchoatum annum 867 , quo epiſtolam ipſius ſcriptam dixi. Jam vero ex dicta Photii tempus converſorum Bulgarorum ſic deduco. Aſſerit ille in laudata epiſtola , apud Baronium ad annum 863 num. 36 edita , veniſſe dictos Pontificis legatos* , cum vix duos annos certam Chriſtianorum religionem veneraretur *gens Bulgarica. Atqui Pontificis legati eo venerunt ſub finem anni 866 , aut fortaſſe initio anni 867 Præcipua igitur Bulgarorum converſio illigunda* C *eſt anno 864 : quamvis negare nolim uno anno aut fortaſſe altero citius inchoari potuiſſe ; & revera ab anno 862 aut 863 inchoatam fuiſſe inſinuat ordo rerum , quo hæc converſio narratur a Nicita in Vita S. Ignatii ; nontamen anno 861 affirmandum hactenus video , ut probare voluit Pagius. At nolim hic ejus argumenta evolvere , quia de Bulgaris non ago , ſed de Raſſis.*

Ruſſorum vero converſionem circa annum 866 figendam.

14 *Horum autem converſionem , quæ cœpta tantum fuit , ſcribente Photio , figendam circa annum 866 , multa perſuadent. Primo Photius , cujus verba dedi num. 6 , de ea converſione ſcribit anno 867 , ut de re nova. Secundo Porphyrogenitus verbis num. 9 veritatis converſionem illam refert ad imperium Baſilii Macedonis. At Baſilius Macedo ad imperium evectus non eſt ante annum 866 , quo a die XXVI Maii imperare ſic cœpit cum Michaele imperatore , ut illi præcipua imperii adminiſtratio incumberet. Probant id verba Conſtantini Porphyrogeniti apud Pagium ad annum 867 num. 10. Itaque poterat Baſilius anno 866 vel initio anni ſequentis epiſcopum in Roſſiam mittere , ut factum ab eo teſtatur Porphyrogenitus , quem ſecuti ſunt Zonaras , Curopalates , Cedrenus & alii. Nonnulla tamen hic eſt difficultas , quia ſcriptores dicunt* archiepiſcopum , *quem ad Ruſſos miſit Baſilius , ordinatum fuiſſe a S. Ignatio patriarcha : cum S. Ignatius ſede ſua dejectus eſt anno 861 ; eamque occupis anno 867 poſt ſcriptas Photii litteras , in quibus dixit :* Epiſcopum enim & paſtorem receperunt. *Reſpondeo varias hic dari poſſe conjecturas , at nihil certi. Forte verba Photii , epiſcopum receperunt , tantum ſignificant ,* petierunt , *aut* recipere parati *ſunt. Et ſic epiſcopus ille ordinari ab Ignatio potuit poſt dejectum eodem anno Photium , & mortuo Michaele imperatore , quando ſolus imperabat Baſilius. Secundo , forte epiſcopus ille antea ab Ignatio ordinatus erat ad Ruſſorum aut aliarum gentium converſionem , rejectuſque initio , dein agente Baſilio a Raſſis admiſſus eſt. Utrumque convenit verbis Prophyrogeniti , neutrum aſſertis Photii repugnat. Potuit etiam aliquis presbiter ad Ruſſos mitti , iſque eorum epiſcopus deſignari , antequam ſcribebat Photius , & demum ab Ignatio ordinari. Poſſunt & aliis modis utriuſque ſcriptoris dicta conciliari ; ſed nihil ex hiſce certum eſt , niſi converſionem Ruſ-* E *ſorum cœptam eſſe circa annum 866 , cum facta dicatur ſub Baſilio Macedone , & certo tempore fuerit , priuſquam anno 867 ſcribebat Photius.*

D

F

15 *Hæc epocha eſt converſionis qualiſcumque Ruſſorum ſeculo IX , ex qua germinam finxit Pagius : alteram præmature anno 861 aſſignans , alteram ſine ulla ratione ad annum 876 differens. Dico finx ulla ratione tam dilatam a Pagio Ruſſorum converſionem , licet ille allegret pro ratione ordinem , quo id factum narravit Porphyrogenitus. Nam vitiatum eſt , nullum temporis ordinem in narranda ea converſione a Porphyrogenito ſervatum , cum triom gentium converſionem a Baſilio adiutas inter virtutes ejus extra ordinem recenſeat , ſicut plurima ædificia ejus juſſu conſtructa paulo ante enumeraverat. Speciosa magis apparent mendacia , quibus ex una hac converſione geminam eruere tentavit , ſed jam partim ſunt ſoluta. Affirmat ad annum 876 num. 19 ab aliis converſionem referri ſub Michaele imperatore , ab aliis ſub Baſilio ; ab aliis ſub Photio patriarcha , ab aliis ſub Ignatio. Hæc jam ſatis ſunt excuſſa & elucidata. Addit tamen Pagius :* Priores epiſcopum ad ſe miſſum ſtatim recepere ; .... poſteriores vero archiepiſcopum a S. Ignatio ordinatum non niſi poſt inſigne miraculum admiſere. *Ex liſque concludit hoc modo :* Iſti itaque Ruſſi ab illis diverſi extitere , illiſque vicini. Ruſſorum enim nomen , ſicut & gens , late extendebatur. *Ita Pagius , qui recte deinde obſervat Ruſſos , ſeculo IX convectos , poſtmodum ad ingenium redijſſe , cum efficax & integra ipſorum converſio facta ſit integro ſeculo ſerius.*

Diverſas Ruſſorum genici ſeculo IX converſas ,

16 *Verum uti hic erudito viro lubens aſſentior , ſic omnino improbare cogor ſententiam ejuſdem de diverſis Ruſſis ſeculo IX converſis ; nam omnia ipſius ratiocinia nihil aliud evincunt ; niſi Ruſſorum converſionem illam non eodem plane modo a ſcriptoribus eſſe relatam , quod frequentiſſime ſit apud hiſtoricos. Verum tam levis relationum diverſitas ad facta germinanda non ſufficit , præſertim cum omnia conciliari poſſint , uti hic poſſe oſtendo. Si vero non poſſent conciliari eorum dicta , dicerem aliquos e ſcriptoribus erraſſe in adjunctis quibuſdam peculiarum aut temporis , ut ſæpe contingit ;* cœptamque

Pagii ratiocinia non evincunt : at una tunc fuit eorum converſio, ea. que non fuit ſtabilis.

A *ptamque ſub Michaele imperatore converſionem magis eſſe promotam ſub Baſilio. Ceterum dubitari poteſt, an illa Ruſſorum converſio fuerit ſincera: certe ſtabilis non fuit: nam ignoramus, quamdiu antiſtes ille in Ruſſia fuerit, ubi ſedem fixerit, ubi ullam erexerit eccleſiam. Suſpicor igitur tumultuariam tantum fuiſſe converſionem, quam Photius nrcdum ſatis cognitam jactanter prædicavit, quamque Conſtantinus Porphyrogenitus forte ad laudem Baſilii amplificavit: nam Nicetas in Vita Ignatii akum de ea ſilet, quod ſignum eſt, aut ſinceram non fuiſſe, aut cito concidiſſe. Sane Porphyrogenitus in libro de Adminiſtrando imperio de Ruſſis ſemper loquitur tamquam de infidelibus. Magis igitur gloriæ avi ſui Baſilii quam ſinceritati ſtuduiſſe videtur, quando ita de eorum converſione ſcripſit, acſi gens tota Chriſtianis ſacris ſe conſtanter addixiſſet, ac ut verbo quidem indicavit, quando aut qua occaſione illi ad priorem idololatriam redierint: nam Ruſſos ad idololatriam relapſos conſtat, ſaltem majori ex parte; ſi qui vero in fide perſeverarunt, id occulte videntur feciſſe.*

B

§. II.

Ruſſorum regina circa medium ſeculi x converſa & in baptiſmo Helena dicta: colitur hæc apud Ruſſos ſaltem ſchiſmaticos.

Converſa Ruſſorum princeps Olga, in baptiſmo Helena *dicta:*

Circa medium ſeculi x ſpes alia affulſit converſionis Ruſſorum, quia eorum regina baptizata eſt. De ejus converſione Zonaras lib. 16 num. 21 pag. 194 ſic loquitur: Elga quoque uxor ducis Ruſſorum, qui Romanos claſſin ruſtaſtarat, defuncto marito, ſe ad imperatorem (*Conſtantinum Porphyrogenitum*) acotulit, ac baptizata & pro dignitate tractata, domum rediit. *Idem quoque in Conſtantino narrat Cedrenus. Conſentiunt Hiſtorici Polonis & Ruſſi, non tamen de tempore, quo illa a Græcis converſa dicitur, omnino tamdem ſequamur ſententiam.*

C *Dlugoſſus extra ordinem lib. 1 pag. 50 Olhæ converſionem ſcribit, docetque cum aliis in baptiſmo* Halanam *vocatam, ut latine apud ipſum videri poteſt. Cromerus vero lib. 3 Rerum Polonicarum, & Staniſlaus Sarnicius lib. 6 Annalium Polonicorum cap. 1 Olgam ſub Joanne Tzimiſce, qui imperare cepit anno 969, Conſtantinopoli Chriſtianam factam ſcribunt. Hiſce conſonans Herberſteinius in Commentariis rerum Moſcovitticarum pag. 3, de* Olha, *ut ipſe vocat, vel* Halana *ita habet*: Dein anno mundi 6463 in Græciam profecta, baptiſmum ſub rege Johanna Conſtantinopolitano ſuſcepit, commutatoque nomine Olhæ, Halana vocata eſt: ac magis poſt baptiſmum a rege muneribus acceptis, domum revertitur. Hæc prima inter Ruthenos Chriſtiana fuit, ut Annales eorum teſtantur, qui eam ſoli æquiparant. Sicuti enim ſol ipſum mundum illuminat, ita & ipſa Ruſſiam fide Chriſti illuſtraſſe dicitur: Suatoſlaum autem filium ad baptiſmum nequaquam perducere potuit. *Hactenus Herberſteinius, cujus epocha non eſt accurata.*

18 *Nam annus mundi 6463, ſecundum epimenem cecentiorum Græcorum, inchoatus eſt Septembris Tomus II.*

Kalendis Septembris anni 954, id eſt, multis annis ante imperium Joannis Tzimiſcæ; & imperante Conſtantino, ſub quo factum referunt Græci, in quibus tamen annus rei peractæ colligi nequit, cum converſio referatur extra ordinem occaſione alterius ſimilis. Pagius quidem ad annum 941 num. 3 videtur converſionem Helenæ innectere anno 945, ſed adeo ſine ulla ratione idonea, ut dubitem, an non ſit mendum impreſſionis, & an non voluerit potius indicare annum 954 aut 955, cum laudet Herberſtinium, qui alterutrum eo bit annis deſignat, & cujus calculus non multum a vero abeſſe videtur. Sane Cedrenus factum refert poſt ea, quæ narraverat Indictione 6, quæ fuit anno 948 & ante Indictionem 14, ſeu annum 956. Alias temporis notas nec ipſe nec Zonaras aſſignat. Quo igitur modo annum 945 ex iis hauriri potuerit Pagius, non intelligo, ſed mendum eſſe ſuſpicor. Auct. J. S.

cujus baptiſmus ſegendus poſt medium ſeculi x.

19 *Allaboraſſe Helenam, ut fidem apud Ruſſos propagaret, ex Latinis ſcriptoribus diſcrimus. Lambertus Schafnaburgenſis in Annalibus ad annum 960 ad propoſitum noſtrum ita habet*: Venerunt legati Ruſciæ gentis ad regem Otthonem, deprecantes, ut aliquem ſuorum epiſcoporum tranſmitteret, qui oſtenderet eis viam veritatis. Qui conſenſit daprecationi eorum, mittens Adalbertum epiſcopum fida Catholicum, qui vix evaſit manus eorum. *In Chronico Hildeshelmenſi ad eumdem annum eadem fere verba leguntur, ſed additur de Ruſſis*: Et profaſſi ſunt ſe valla recedere a paganico ritu, & accipere religionem Chriſtianitatis... Illiqun pat omnia mentiti ſuot, ſicot poſtea eventus rei probavit. *Utrique conſentit Coſmas Pragenſis in Chronico Boemorum apud Menckenium tom. 3 Scriptorum rerum Germanicarum col. 2775. Porro dictos Ruſſorum legatos ab Helena regina fuiſſe miſſos, docet ad annum 959 Continuator Reginonis, ita ſcribens*: Legati Helenæ reginæ Rugorum, qoæ ſub Romano imperatora Conſtantinopolitano Conſtantinopoli baptizata eſt ficta, ut poſt elaruit, ad tagem veniantas, epiſcopum & presbytaros eidem genti petabant. *Eadem exſcripſit Annaliſta Saxo. Utorque vero Rugorum nomine Ruſſos deſignat, ut clare patet ex Helena, quæ non Rugorum, ſed Ruſſorum erat regina. Quod vero hi ſcriptores aſſerant ficta baptizatam fuiſſe Helenam id ſuſpicati ſunt, quia Adalbertus epiſcopus male exceptus eſt in Ruſſia: at ea non fuit culpa Helenæ, ſed aut filii ejus Suatoſlai, cui parebant Ruſſi, aut forte Ruſſorum ipſorum, qui cum principe ſuo a fide abhorrebant.*

Conata eſt Helena fidem apud Ruſſos propagare per Latinos præ dicatores; E

ſed miſſus ea S. Adalbertus nihil profecit, neque exceptus eſt a Ruſſis; F

20 *Jam vero quis ab Ottone rege, (deinde imperatore) Ruſſis fuerit deſtinatus epiſcopus, laudatus ſcripter ad annum 960 declarat hic verbis*: Rex Natalem Domini Franckonofort celebravit, obi Libutios ex cœnobitis S. Albani a venerabili epiſcopo Adaldago genti Rugorum apiſcopus ordinatur. *Rurſus ad annum 961*: Libutius priori anno quibuſdam dilationibus ab itinere ſuſpenſus, xv Martii anni præſentis obiit: coi Adalbertus ex cœnobitis ſancti Maximini machinatione & conſilio Wilhelmi archiepiſcopi, liaat meliora io eum aonfiſus fuerat, & nihil umquam in eum deliquarit, pariegre mittandos in ordioatione ſuccaſſit. Quem piiſſimos tax folita ſibi miſericordia omnibus, quibus indigebat, copiis inſtructum, genti Rugorum hoootifice deſtinavit. *Diſceſſit igitur Adalbertus*

AUCT. J. S. *dalbertus in Ruſſiam biennio fere poſtquam ab Helenæ petitus fuerat epiſcopus, Quare veriſimile eſt, Helenæ auctoritatem eo intervallo non parum imminutam eſſe, atque ea de cauſa ſpem quoque intercidiſſe, quam ipſa, quæ multis annis pro filio juniore imperium adminiſtraverat, de Ruſſis per Latinos convertendis conceperat. Verum, quidquid fuerit cauſæ, irritum hujus expeditionis ſacræ eventum Continuator Reginonis ſic exponit*: Eodem anno Adalbertus Rugia ordinatus epiſcopus, nihil in hia, propter quæ miſſus fuerat, prnficere valens, & ioaniter ſe fatigatum videns, revertitur: & quibuſdam ex ſuis io redeundo occiſis, ipſe cum magon labore vix evaſit, & ad regem veniens caritative ſuſcipitur, & a Den amabili Wilhelmo archiepiſcopo pro retribntione tam incommodæ ab eo ſibi machinatæ peregrinationis, bonis omnibus & commodis quaſi frater amplectitur & ſuſtentatur. *Plura de hoc ſancto Adalberto, qui poſtea factus eſt urtbirpiſcopus Magdeburgenſis, videri poſſunt ad* XXI *Junii, ubi ejus Acta data ſunt.*

B *fidei tamen ut. cumque per Græcos propagata tunc videtur.*

21 *Porro, quamvis irritus fuerit Latinorum conatus in Ruſſia, exiſtimo tamen non paucos e Ruſſis Helenæ opera ad Chriſtianum fidem adductos per prædicatores Græcos, cum Ruſſi ipſi in ea ſint opinione, ut deſtarunt verba Herberſteinii num.* 17 *data, quibus conſonat Kulczynskius mox laudandus. Auctoritas Helenæ, quæ poſt fidem ſuſceptum aliquot annis Ruſſiam adminiſtrare pergerit, facile aliquot e proceribus ad fidem pertrahere potuit, pluresque e populo: idque re ipſa factum facile credo ob verba Ditmari, qui circa finem Chronici ſui aſſerit, ultra quadringentas eccleſias fuiſſe Kioviæ, dum ſcribebat. Scripſit autem ea Ditmarus anno* 1018, *id eſt, triginta circiter annis poſt converſionem Vladimiri ducis, qui fidem Chriſtianam præcipue promovit in Ruſſia. At parum eſt credibile; tantam eccleſiarum multitudinem in civitate etiam maxima conditam fuiſſe annis triginta, ita ut admodum appareat veriſimile, varias jam Helenæ temporibus fuiſſe conſtructas, Chriſtianoſque jam tunc non paucos fuiſſe in Ruſſia. Fateor quidem me vehementer ſuſpicari, numerum eccleſiarum Kiovienſium ex fama* C *menduci exaggeratum eſſe apud Ditmarum: ſed vel ipſa exaggeratio innuit numerum earum fuiſſe maximum; idque ſufficit ad propoſitum meum. Quapropter non omnia ſatis perpendiſſe videtur Pagius dum ad annum* 876 *num.* 17 *ſine teſte aſſerit, nullum præter Helenam in Ruſſia inventum Chriſtianum, dum anno* 988 *converſus eſt Vladimirus. Non anſim ego tum generaliter fidem Chriſtianam Ruſſis ubnegare ante Vladimirum, contentus dixiſſe non tantum eo tempore fuiſſe Chriſtianorum in Ruſſia numerum, ut Ruſſi poſſint dici Chriſtiani reſpectu multitudinis idololatrarum.*

Helena Chriſtiana obiit, & colitur a Ruſſis ſchiſmaticis,

22 *Quod vero ſpectat ad Olgam vel Helenam reginam, eam non modo Chriſtianam pervenuſſe affirmant Ruſſi, ſed ut Sanctam etiam prædicant, & in Faſtis ſuis commemorant, ac colunt die* XV *Julii, ubi apud nos in Prætermiſſis de ea meminit Sollerius. Kulczynskius de cultu ipſius ad* XI *Julii ita ſcribit*: Hodie colunt Rutheni obitum ſanctæ Olgæ, dictæ in baptiſmo Helenæ, magnæ Ruſſiæ ducatricis, quæ prodiit e ſtirpe ducum Piſcovitanotum; fuit uxor eonjux Ihnri, mater Suatnſlai, & avia S. Vladimiri. Suſcepit baptiſmum Conſtaotinopoli anno CMLII, obiit vero anno CMLXXVIII. *Deinde* D *in ſerie chronologica magnorum Ruſſiæ ducum, pag.* 109 *appendicis, nonulla mutans in chronotaxi tale tenuit elogium*: Olga Igori vidua, Suatoſlai mater ac tutrix, plnribus annis regnum pro filio ſortiter adminiſtravit, & miſſo contra Drnulanns exercitu, virea eorum attrivit, mortemque ſno marito illatam graviter ulta eſt. Tandem cum regnaſſet an. XXIV ceſſit Suatnſlao filio imperium, & anno CMXLV profecta Conſtantinopolim, jam ſere ſeptuagenaria ſacrum baptiſmum ſuſcepit, ac Helenæ nomen aſſumpſit, ſub Cnnſtantinn VII imp.. Redux in patriam plurimna quidem ad religionem Chriſtianam perduxit, ſed Suatoſlaum filium ſuum ad amplectendam fidem pertrahere minime potuit.

non vero a Catholicis, quantum novimus.

23 *Magnis denique ornata virtutibus ac meritis, obiit anno* CMLXX, *ſeu, ut alii volunt, an.* CMLXXVIII. *Ob eximiam pietatem Divorum albo ab indigenis adſcripta. Putant nonulli Olgam baptizatam fniſſe an.* CMLII, *ut & ego in Specim. Eccl. Ruth., rum in præfat. tum ad diem* XI *Julii pag.* XXVII *dixi. Sed verior eſt ſententia, & chronotaxi conformior initiatam baptiſ.* E *mo ipſam fuiſſe an.* CMVLV. *Hactenus laudatus ſcriptor, qui unnum hunt converſionis ex Pagio, opinor, deſumpſit: ut illum ego ne probabilem quidem exiſtimo, cum nullo nttatur fundamento, ut num.* 18 *monui. Plura non adjungo de Helena, cujus memoriam non reperin in Ephemeridibus Græco-Moſchir nute tomum* 1 *Maii, ita ut ignorem, a quo tempore & per quos cultur ejus fuerit inchoatus. Non etiam exiſtimo eam coli a Ruſſis Eccleſiæ Romanæ unitis, licet Kulczynskius Sanctam vocet, & coli aſſerat. Certe in inſtructionibus, Majoribus no, ſtris ex Polonia & Litnania ſubmiſſis, non inveni Helenam a Ruſſis unitis coli, ſed a ſchiſmaticis.*

§ III.

Ruſſi ad fidem converſi tempore Vladimiri ducis, qui Annam Græci imperatoris filiam ducit uxorem. F

Vladimiri ejus poſt mortem duorum fratrum

PRæcipuus poſt Deum auctor converſionis Ruſſorum fuit eorum princeps Vladimirus, alias Vlodimirus, Wolodimerus, aliſque nonnibus ſimilibus vocatus. Nepos hic erat Igori & Olgæ ſeu Helenæ Ruſſiæ principum, ac filius Suntoſlai (quem Sphendnſtlabum Græci vocant) ſed e tribus natu minimus Ducatum Novogardienſem ei dederat pater moriens. Ac cum nanc e fratribus alterum occidiſſe, ipſe alterum bello perſecutus eſt: ejuſque morte totum ſibi Ruſſiæ ducatum aſſerait. Idolorum cultui erat ante converſionem addictiſſimus, multiſque vitiis & præſertim impudicitiæ involatus, ut ea ſcriptoribus Polonis & Germanis ipſiſque etiam Ruſſis ſatis conſtat. Hnc de tanſa difficultet credere poſſum ſacris fidei myſteriis imbutum fuiſſe ab avia Helena, atque eam amplecti cupiviſſe jam fere a puero, ut in ſerie chronologica Ruſſiæ ducum in Vladimiro ſcribit Kulczynskius; licet altas veriſimile ſit, Vladimirum de aviæ ſuæ religione fuiſſe edoctum, eaque occaſione libentius fidei myſteria diſtere voluiſſe. Porro tempus, quo Vladimirus totius Ruſſiæ principatum adeptus

Digitized by Google

A *tes eſt, accurate non exprimitur a ſcriptoribus; at ex tempore mortis Suatoſlai, patris ipſius eruntque colligi poterit.*

etrus anno 979 totius Ruſſiæ dux factus,

25 *Herberſteinius pag. 4 ſcribit Suatoſlaum occiſum anno mundi 6480 ex calculo Græcorum, id eſt, anno 972; Pagius vero anno 973 peremptum credit. Occiſus autem eſt inſidiis Patzinacitarum, quando poſt grave bellum contra Græcos geſtum, pacemque initam cum Joanne Tzimiſce imperatore, de quibus videri poteſt Pagius ad annum 973, in Ruſſiam cum exercitu redibat per ditionem Patzinacitarum. At non ſtatim poſt mortem patris ſucceſſit Valdimirus, et Pagius innuit ibidem nam. 12, ſed poſt bellum civile aliquot annis contenatum. In illo bello e teribus fratribus primus occubuit* Olega, Olcha aut Olgus, (*ſic eomen diverſe ſcribitur*) *ex Vladimirus e Ruſſia fugit. Deinde vero Vladimirus, externo auctus ſubſidio, in Ruſſiam egreſſus eſt, fratremque Jaropolcum Kioviæ obſeſſum occidit. Hæc omnia, quæ latius referuntur ab Herberſteinio, ad quinque facile aut ſex annos durare potuerunt. Quapropter non loege*

B *a vero abeſſe poterit calculus Kalczynskii, qui Vladimirum totius Ruſſiæ decem ſactam ſcribit anno 979.*

ſororis Græcorum imperatorum nuptias ambit,

26 *Bella per Vladimirem fortiter geſta referre nos eſt neceſſe. Attamen de una tacere neque, quod dicitur geſſiſſe contra Græcos imperatores Baſilium & Conſtantium, quia ex eo a quibuſdam occaſio converſionis ſeptrivus. Dlegoſſus lib. 8 Hiſtoriæ Poloniæ pag. 110 ad annum 990 de ea re ſic habet:* Congregata Wladimirus Ruſſiæ due gentium ſuarum multitudine copioſa, Græcis bellum infert, & caſtrum in. ſigne Græcorom Korſayn conquirens, vicinam ex eo ſibi ſubjecit regionem, eogitque oram il. lam ad tributum. Mittit deinde nuncios ad Baſilium & Conſtantinum Græcorum imperatores, petens ſororem eorum Annam conjugio copulati ſibi, offerens ſe, potitum ejus connubio, extemplo de caſtro Korſzyn, quod coquiſierat, & regione, quam ſubjecerat, exceſſurum. Sed Baſilius & Conſtantinus Gtæcorum impera. tores reſpondent, non convenire ſibi, & ſuæ honeſtati, cum principe gentili & idolorum cultura polluto affinitatem contrahere, & germanam ſuam illius connubio ſociare. *Si* voro erro-

C re gentili deſerto fidem Chriſtianam profiteri vellet, non ſe ejus petitionem abnuituros. Wladimirus autem Ruſſiæ dux, ejuſdem nuncios remiſſis, offert ſe prono animo fidem Chriſtianam ſuſceptutum, modo venircot perſonalites, ſororemque Annam offerent, & ipſum baptizarent. Adverſabatur autem ſoror Anna imperatorum huic affinitati, aſſumereque illam moltiplici renitentia dedignabatur: ſed Baſilius & Conſtantinus fratres differendo perſuadendoque, quanta bona ex affinitate hujuſmodi ſequuturu ſint, & quod univerſa Ruſſia ex ejus connubio fidem Chriſti ſit ſuſcepturu, animum ſororis expugnant pervincuntque ad conſenſum.

eaſque, Catholicæ fide ſuſceptæ imperat:

27 Veninnt itaque Baſilius & Conſtantinus cum ſorore ſua Anna io Korſzyo, & illico Vladimirum ducem Ruſſiæ oculorum cœcitas invadit, fluctuareque vano mentis æſtu cepit, antitu ſuo gentili dorelicto fidem Chriſtianam & baptiſma Chriſti eſſet ſuſcepturus. Anna autem ſoror imperatorum & futura ſua conjux docet, cœcitatem, quæ illi acciderat, ſuſcepto baptiſmate diſpacituram. Ab epiſcopo itaque Corſunenſi baptizatus, illico oculorum caligine depulſa illuminatus, nuptias cum Anna celebrat, & ecAUCT. J. S.
eleſiam io ſignum & memoriam, tam ſuæ converſionis, quam baptiſmatis & illuminationis ædificat, caſtroque Corſzyn imperatoris derelicto & reſtituto, in Ruſſiam eum nova ſponſa plenus gaudio redit. *Haſtenus Dlugoſſus, cui conſentit Kulczynskius in elogio Vladimiri ad xv Julii. Veterum Græci ſcriptores de illuto per Vladimirum bello non memiętrant. Cromerus quoqee & Sarcitius, Polonicaeum teram ſcriptores, converſionem Vladimiri narrant ſine ulla illius belli mentione. Herberſteinius autem urbem* Corſun *reſtitutam quidem a Vladimiro ſcribit nuptiarum cauſa: at eam aetta ab eodem expugeatam non memorat. Poteſt Cherſon urbe maritima in Tautica Cherſoniſo a Suatoſlao aliove Ruſſorum duce antea fuiſſe intercepta, & reſtituta a Vladimiro, ut aſſerit Herberſteinius. At utrumque aque apparet incertum ob ſilentium ſcriptorum ſynchronorum.*

28 *Herberſtinius pag. 5 converſionem Vladimiri, quem* Wolodimerum *vocat, ſic exponit:* Wolodimerus quum ſine impedimeoto totius Ruſſiæ eſſet monarcha factus, venerant ad eum ex diverſis locis oratores, hortantes, ut ſe eo. E
rum ſectæ adjungeret. Vatias autem quum videret ſectas, miſit & ipſe oratures ſuos, qui perquirerent conditiones & ritus ſingularum ſectarum. Tandem quum aliis omnibus fidem Chriſtianam Græco ritu prætuliſſet elegiſſetque, miſſis oratoribus Conſtantinopolim ad Baſilium & Conſtantinum reges, Annam ſororem, uxorem ſibi ut darent, ſe fidem Chriſti cum omnibus ſubditis ſuis ſuſcepturum; & reſtitututum illis Corſun & alia omnia, quæ in Græcia poſſideret, pollicerur. Re impetrata, conſtituitur tempus, eligiturque locus Corſun: quo quum veniſſent reges, baptizatus eſt Wolodimerus: commutatoque nomine Wolodimeri, Baſilio illi nomen imponitur. Nuptiis celebratis, Corſun una cum alii, ſicut promiſerat, reſtituit. Hæc acta ſunt anno mundi 6469 (*forte legendum 6496; nam mendum impreſſioeis eſt clarum*) a quo tempoce Ruſſia in fide Chriſti permanſit. *Dlugoſſus biſce etium conſentit ad annum 987, ubi dicit ſollicitatum fuiſſe Vladimirum a Mahomtanis, a Judæis, & a Chriſtianis tam Latini quam Græci ritus; & ad omnes miſiſſe oratores ſuos, ut de ſingulorem religione, ritibus ac cærmoeiis inquirerent.* F

hæ nuptiæ, de quibus certo conſtat,

videntur fuiſſe occaſio converſionis, & præla ti ritus Græci.

29 *Addit oratores ſos nuntior iſtos, cum veniſſent Conſtantinopolim, honorifice exceptos fuiſſe ab imperatoribus, magnæque ibidem interfuiſſe ſolemnitati: reverſos vero ritum Græcorum & ornamenta templorum multum extuliſſe.* Ad ritum igitur Grzcorum ſuſcipiendum, *inquit*, omnium procerum ſententiæ inclinabant, perſuadendoque Wladimiro dicebant: Si fides Græcorum bona oon eſſet, non avia tua Oleba, inter mulieres prudentiſſima, illam accepiſſet. Aſſenſit itaquo Wladimirus procerum ſententiæ, & baptiſma ritu Grzcorum accepit. *Hæc ille parum ſibi conſentiens de cauſa electionis rituum Græcorum. At cauſam, qua ritus potius Græcos quam Latinos amplexus ſit Ruſſus, hanc præcipuam fuiſſe ſuſpicor, quod affinitatem contrahere voluit cum imperatoribus Græcis, eorumque ſororem ſibi matrimonio jungere: haſce enim nuptias occaſionem converſionis, paſſim affirmant ſcriptores. Ditmarus ſcriptor coævus lib. 6 Vladimirum acriter perſtringit, aſſerens Annam, quam* Helenam vo-

641,

AUCT. J. S. cat; prius Ottoni III deſponſatum fuiſſe, ſed ci fraudulenta calliditate ſubtractam, dicitque horatus ipſius fidem Chriſtianam a Vladimiro ſuſceptam. Hoc tamen ita intelligendum exiſtimo, quod Annæ nuptias recuſaverit, niſi fidem Catholicam amplecteretur Vladimirus. Hæc autem conditio nuptiarum propoſita Vladimiro permovere potuit, ut de fide Chriſtiana inquireret, eamque amplecteretur.

Converſio hæc a Pagio figitur anno 988

30 Converſionem Vladimiri ſcriptores varii ſinxerunt anno 990. At Pagius in Critica ad annum 987 num. 5 & 6 oſtendere conatur eam eſſe factam anno 988. Probatio hæc eſt. Bardas Phocas a rebellibus imperator acclamatus eſt die Auguſti XV, Indictionis XV, id eſt, anno 987, teſte Cedreno. Hac de cauſa imperatores Baſilius & Conſtantinus auxilium petierunt a Vladimiro. Hic vero negavit, ſe ſuppetias venturum, niſi Annam ſororem ſibi in matrimonium darent. Accepta conditione ab imperatoribus, Vladimirus cum exercitu ſuo accurrit, ejuſque auxilio Bardas Phocas anno 989, menſe Aprili victus eſt & occiſus. Ex hiſce colligit Pagius converſum eſſe Vladimirum anno 988, nuptiaſque eodem anno contractas. Confectio hæc legitima eſt, ſi converſio & nuptiæ Vladimiri peractæ ſint ante præſtitum auxilium, ut ex Elmacino Pagius exiſtimat.

B

quæ Vladimirus nuptias contraxit cum Anna Græca,

31 Elmacinus enim lib. 3 pag. 313, poſtquam dixerat Bardam Phocam imperatorem ſalutatum, ita pergit: Unde coactus fuit (Baſilius imperator) mittere ad regem Ruſſorum, qui inimici ejus erant, auxilium ab eo implorans. Is autem id ei promiſit, petita ab eo affinitate: duxitque ſex Ruſſorum ſororem Baſilii imperatoris Romanorum, poſtquam hic ab eo obtinuit, ut religionem Chriſtianam amplecteretur. Miſitque ad eum Baſilius epiſcopos, qui religione Chriſtiana imbuerent tum ipſum, tum omnem populum ejus. Atque ante illud tempus nulla eis fuerat religio, nec profeſſi erant quidquam. Sunt autem populus magnus: & ab eo tempore ad hoc uſque omnes ſunt Chriſtiani. Hoc contendit Ruſſorum rex cum omnibus copiis ſuis ad Baſilium imperatorem: cumque eum jam conveniſſent, conſtituerunt occurrere Bardæ Phocæ, & certa manique ad eum contenderunt, &

C

in fugam eum verterunt: poſtuſque eſt Baſilius toto ſuo regno, & vicit Phocam, eumque occidit, tertio Muharrami, anno CCCLXXIX; & portatum fuit caput ejus Conſtantinopolim, atque ibidem affixum. Rebellaverat autem annum unum & menſes ſeptem. Hæc Elmacinus.

ut ex conſenſu variorum ſcriptorum

32 Occiſum uit Phocam, poſt rebellionem annum unum & ſeptem menſium, anno Arabum ſeu Hegiræ CCCLXXIX, tertio Muharrami, ſeu primi Arabum menſis. Cum autem Hegira ſingulis annis inchoetur alio die, utpote anno ſolari brevior, Pagius notat Hegiram illam inchoari X Aprilis anni 989: Tabulæ vero chronologicæ dominæ Longlei Dufreney inchoantur XI Aprilis. Occiſus igitur eſt XII aut potius XIII Aprilis anni 989, & ſic etiam Cedrenus pag. 701 ait Phocam occiſum eſſe Aprili menſe, Indictione ſecunda, id eſt, anno 989. Tyrannidem vero orſus erat io Gjumado poſteriori, anno CCCLXXIII, id eſt, menſe ſexto Hegiræ, quæ inchoata erat III Maii anni 987. Initium igitur tyrannidis ab Elmacino ponitur circa finem Septembris aut menſe Octobri anni 987 i. e. nam menſis ſextus Hegiræ 377 inchoatus eſt XXVIII Septembris. Ex hiſce liquet, Cedrenum & Elmacinum eatenus conſentire, quod initium rebellionis ſignent anno 987. Elmacinus vero uno aut altero menſe differre videtur a Cedreno, rebellionemque ſerius inchoare, quin prior loquitur de tempore, quo occulte cum aliquibus conſpiravit Phocas; Elmacinus vero aſſignat tempus, quo ſe palam imperatorem profeſſus eſt. Hoc autem cum factum ſit circa finem Septembris aut menſe Octobri, nuptiæ Vladimiri locum habere non potuerunt ante annum ſequentem 988, quo peractæ omnino ſunt, ſi Vladimirus ſponſam ſuam accepit auxe ſuppetias imperatoribus latas.

D

33 Id revera factum inſinuant etiam Cedrenus & Zonaras. Prior pag. 699 ſic habet: Imperator... ovibus adornatis Ruſſos imponit: oam ab iis ſuppetias impetravesot, quod ſoroſtem ſuam Annam Bladimero eorum principi matrimonio conjunxiſſet. Zonaras pag. 221 idem habet: imperator vero Delphinam (Phocæ copiarum præfectum) ad Chryſopolim caſtra metatom ſubito cum Ruſſico exercitu adortus [nam eum Vladimero duce eorum, ſorore Anna docta, affinitatem junxerat, atque auxilia inde acceſſerat] hoſtibus faeile ſuperatis, ipſum Delphinam captum palo affixit. Itaque tres allegati ſcriptores conſpirant in tempus nuptiarum Vladimiri cum Anna, illaque ea eorum mente omnino affigendæ ſunt anno 988. At non æque certum apparet, eodem anno baptizatum eſſe Vladimirum: neque enim laudati ſcriptores clare aſſerunt, baptizatum eſſe ante nuptias. Quin imo, ſi Vladimirus exercitui Ruſſorum præfuerit, & cum imperatoribus rebellis domuerit, ut aſſerit Elmacinus, ſuſpicio eſſe poteſt, ipſum fuiſſe Chriſtianis dogmatibus inſtructum & baptizatum poſt expeditionem peractam, cum expeditio illa contra rebelles ſtatim ſuſcepta videatur. Quapropter Vladimirus quidem anno 988 & 989 pro Græcis bellum geſſit, & veriſimiliter anno 988 Chriſtiana ſacra amplexus eſt, ſaltem ut catechumenus, ac nuptias cum Anna celebravit. Utrum vero etiam eodem anno cum fuit baptizatus fuerit, an uno ultrove anno ſerius, tum certum non eſt: nec video, cur epocha converſæ Ruſſiæ relinqui non poſſit tum aliqua latitudine circa annum 930.

oſtenditur eodem etiam anno Chriſtianam fidem amplexus videatur ſaltem ut catechumenus:

E

hæc primum gentis Ruſſorum converſio.

34 Porro hanc eſſe primum totius Ruſſiæ converſionem, clare edicit Elmacinus, idque ipſius teſtimonio aſſeruerunt Papebrochius noſter, ipſumque ſecutus laudatus Pagius. Præterea Conſtantinus Porphyrogenitus in libro de Adminiſtrando imperio, quem anno 949 ad filium ſcripſit, cap. 13 Ruſſos clare numerat inter populos infidelcs, ut jam ante monui, ideoque cum iis affinitatem contrahi nolebat a ſtirpe imperatorin ita ſcribens: Quomodo enim fas eſſe poſſit, Chriſtianos enm infidelibus matrimonia inire affinitateſque contrahere, id canone prohibente, & univerſa eccleſia iodigoum illud & a Chriſtiano ſtato alienum eſſe arbitrante? Itaque, quando idem Conſtantinus ſcripſit, quæ de Ruſſorum converſione ſua Baſilio Macedone num. 9 ex eo recitavit, ſatis noverat eam converſionem non fuiſſe tam generalem aut conſtantem quam ullus verba ipſius inſinuant: quamquam revera non aſſeruerit Ruſſos ad ſua uſque tempora in fide perſeveraſſe: Ex hiſce porro ſatis certum apparet, Photium præpropere ſcripſiſſe de converſione Ruſſorum ſui temporis; Conſtantinum vero Porphyrogenitum, qui laudat in Baſilium avum ſuum ultra modum effudit, de illa converſione locutum eum nimia exaggeratione, diſſimu-

F

A *diſſimulaſſetque, quod Ruſſi, ſaltem plerique, deinde* ad vomitum fuerint reverſi; atque hac ſua diſſimulatione etiam Curopalatem, Zonaram & Cedrenum in errorem pertraxiſſe. Verum undecumque eorum error fuerit natus, eam dicta ſuperius de Helena converſa, deque legatis ab ea ad Ottonem miſſis, quam verba Ditmari ipſiuſque Vladimiri inferius recitanda, clare oſtendunt in Ruſſia fidem Chriſtianam ante Vladimiri converſionem non fuiſſe admiſſam, niſi ad breve tempus, aut ſolum ab aliquibus, qui tanto numero non erant, ut Ruſſiæ diri poſſet Chriſtiana. Sententia igitur Baronii & aliorum, qui converſionem præcipuam Ruſſorum ſeculo IX tuentur, improbabilis omnino apparet. Converſio tamen Ruſſiæ ſic referenda eſt ad principatum Vladimiri, ut non negetur Ruſſos aliquos ante fuiſſe Chriſtianos.*

§ IV.

Quid pro fidei Chriſtianæ propagatione
B præſtiterit Vladimirus: ſcripta de moribus ipſius examinantur, & de cultus eccleſiaſtico.

Ruſſia tota fere converſa opera Vladimiri,

SCriptores Rutheni, Litnani, Poloni, alique, qui res geſtas Vladimiri Ruſſiæ ducis litteris conſignarunt, conſentiunt eum plurima præſtitiſſe ad promovendam fidem Catholicam in Ruſſia, quæ tota fere ſub ejus principatu facta eſt Chriſtiana. Dlugoſſus ad annum 992 de iis ita habet: Sacrilegos ritus, quibus priſcis temporibus Ruthenorum gens dedita erat, Wladimirus Ruſſiæ dux eliminaturus, tertio, ex quo Chriſti fide illuminatus erat, anno idola, lucos araſque & templa eorum confringit, incendit, & comminuit. Simulachrum vero Fulminis, quod præcipua veneratione apud Ruthenos colebatur, ad cuudam equi alligatum, ſpectante multitudine Ruthenorum, per teram trahi, & in flumen
**i.e Boryſthenem vulgo Nieper* Dniepr * mergi, genitibus Ruthenis ex utroque ſexu deorum & ſimulachrorum ſuorum fletu & ejulatu ingenti conſtractionem proſequentibus,
C mandavit. Promulgavit inſuper Wladimirus Ruſſiæ dux edictum, ut omnes nationes & populi ſibi ſubjecti, relictis idolis, Chriſti fide & baptiſmatis charactere ſe inſignirent, habiturus eos pro hoſtibus, bonaque eorum confiſcaturus, qui detrectarent ſanctis ſuis parere juſſionibus. Qua neceſſitate populus Ruthenorum conſtrictus ac Kyovv catervatim confluxit, & fidem Chriſti confeſtus in flumine Dniepr ab epiſcopo Corſinenſi, & presbyteris ex Græcia uddactis baptizatur, & in fide ac ceremoniis ejus eruditur. Audita autem eſt vox & ejulatus draconis in aere, querentis ſe ex poſſeſſione Ruthenorum diuturna, non ab Apoſtolis aut martyribus, ſed ab una fœmina ejectum eſſe.

multiſque eccleſiis ornata:

36 Ædificavit autem Wladimirus primam eccleſiam in loco, quo prius idolis rhura incendebantur, & eam B. Baſilio dicari ordinavit, ſed & in aliis regionibus Ruſſiæ templa & ſacerdotes Dei multiplicat. Ædificat alteram eccleſiam B. Mariæ Virgini in Kyovv, & ornat eam vaſis aureis & prectoſa ſuppellectili, & tum in ea quam in aliis eccleſiis Ruſſiæ, a duce Wladimiro & baronibus Ruſſiæ ædificatis, Corſinenſis epiſcopus miniſtros & ſacerdotes inſtituit, pro quorum ſuſtentatione Wladimirus dux prædia & cenſum largitus eſt, & primitias & decimas tam bojaris * quam agreſtibus mandat ſolvi & offerri. Baptizavit & tunc Wladimirus dux decem filios ſuos, videlicet Witzeslaum, Izaslaum, Suatopelkum, Jaroslaum, Wſevoldum, Suatoslaum, Mſciſlaum, Boris, Chleb, Stanislaum, &c. Pueros Ruthenorum applicat litteris, artifices inſuper ex Græcia adductos ſaluriut *, & plures eccleſias ex muro & latere ædificat. *Habemus Dlugoſſus, cui de converſione totius Ruſſiæ conſonant verba Elmacini num.* 31 *data*: Ab eo tempore (*Vladimiri*) ad hoc uſque (*Ruſſi*) omnes fuit Chriſtiani. *Studium & fervorem inſignem Vladimiri in propaganda ac ornanda religione Catholica luculenter quoque innuunt verba Ditmari in Chronico circa finem, ubi de Kievia ſic loquitur*: In magna hac civitate, quæ iſtius regni caput eſt, pluſquam quadringentæ habentur eccleſiæ. *Ditmarus enim tantam eccleſiarum multitudinem Kiviæ attribuit annis paucis poſt mortem Vladimiri, & anais circiter triginta poſt converſionem ipſius, ita ut neceſſe ſit plurimas ipſius tempore conſtructas eſſe: etſi credamus nonnullas jam ante fuiſſe ædificatas, & numerum omnium a Ditmaro fuiſſe exaggeratum.*

**lege a ſeniuris, id eſt, nobilibus*

**i. e cenſu inſtruit*

E

Ruſſi paulatim baptizati, volente Vladimiro, ut omnes baptizentur.

37 *Jam vero quod ſupra dicit Dlugoſſus de baptizatis Ruſſis per epiſcopum Corſinenſem & presbyteros Græcos, convenire poteſt initio converſionis Ruſſorum: at ego crediderim epiſcopum Corſinenſem, qui propriam habebat diœceſim in Taurica Cherſoneſo, dia primas partes geſſiſſe in baptizandis Ruſſis, cum hi proprium acceperint metropolitam, a patriarcha Conſtantinopolitano ordinatum, qui ſedem ſuam poſuit Kioviæ. Suſpicor igitur epiſcopum Corſinenſem in Ruſſiam fuiſſe præmiſſum, multoſque Ruſſos per ipſum baptizatos; ſecutum vero Michaelem, qui inter metropolitas Kivienſes primus ponitur, ſimulatque de ſincera Ruſſorum converſione ſatis conſtabat. Deinde quod ſpectat ad edictum Vladimiri, a Dlugoſſo item memoratum, ut Ruſſi omnes baptiſma ſuſciperent, iſtud mihi prorſus credibile & veriſimile apparet, ut pote congruum genio Vladimiri, & uſui iſtius temporis minime repugnans. Verum modo plane*
F *incredibili edictum iſtud explicat Kulczynskius in Vladimiri elogio ad* XV *Julii, quando hæc ſcripſit*: Convocavit poſt hæc magnates ſuos omnemque plebem, ac jubens unumquemque paratum eſſe ad ſuſcipiendum ſtatuta die baptiſmum, ad finem concionis tale addidit edictum: *Si quis non interfuerit craſtina die ad fluvium, is mihi hoſtis erit. Quis enim credat voluiſſe Vladimirum, ut Ruſſi omnes uno die eodemque loco baptiſma ſuſciperent, eoque initiarentur, priuſquam dogmatibus fidei Chriſtianæ ſufficienter eſſent imbuti? Etenim nec unus locus Ruſſos omnes capiebat, nec omnes tam cito ad unum locum confluere poterant, nec ſanctitati profeſſionis Chriſtianæ congruebat, ut rudes aquis ſalutaribus abluerentur ante debitam inſtructionem. Voluit igitur Vladimirus, ut omnes baptiſma ſuſciperent, ſed paulatim & poſt debitam inſtructionem. Rem tantam tempore principium Vladimiri majori ex parte perfectam credo, ſed non uno anno, nedum uno die ac loco.*

Conſtitutio principis Vladimiri de jubendis

38 *Porro Vladimirum non ſolum curaſſe, ut ſubditi ſui baptiſma ſuſciperent, ſed legibus quoque*

Auct. J. S. *que falsatoribus religionem muatvisse, colligitur ex Constitutione ipsius in favorem ecclesiasticorum data, quam Kulczynskius Latine vedditam edidit in Appendice pag. 29 sub hoc titulo:* Constitutio sancti principis Vladimiri, qui baptismate illustravit Russiam, de potestate metropolitæ, de decimis, & de aliis. *Constitutionem ipsam accipe:* In nomine Patris & Filii & sancti Spiritus, Amen. Ecce ego princeps Uladimitos, dictus in sancto baptismo Basilius, filius Suatoslai, nepos Igori & beatæ Olgæ, susceptæ sanctæ Fide Christi, obtinui ex urbe Constantinopoli primum metropolitam Kiovienſem Michaelem, qui baptizavit totam Russiam. Postmodom erexi templum in honorem sanctæ Deiparæ, & applicavi eidem templo decimas ex universo meo principatu. Inspecto insuper Græcorum Nomocanone, cum invenissemus in eo, non licere causas ecclesiasticis sori judicare principibus, eorundemque ministris sæcularibus, consilio inito com filiis meis, ducibus, ac viris nobilibus, dedimus potestatem judicandi causas ecclesiasticas metropolitæ & episcopis in universa Russia. Nullos igitur in posterum ex meis successoribus audeat se ingetere in judicia sori spiritualis. Præcipimus etiam nostris guberoatoribus & judicibus, oe de decimis aut aliis causis ecclesiasticis absque deputatis a metropolita vel aliquo episcopo ministris judicate aut decernere quidquam præsumaot.

39 Caosæ autem ad tribunal ecclesiasticum spectantes sunt istæ. Divortiom, adultetium, stuprum, raptus mulietis, machinatio mortis ioter maritom ac oxorem, matrimoniom contractum io coosanguioitate aut affinitata, veneficia, auguria, superstitiones, fascinationes, hæresis, concubitus ioter conjuges illicitus, furtum in templis rerum sacrarum, exhumatio cadaverum, mutilatio, peccatum bestialitatis, procuratio aborrus; item si filius percusserit patrem, aut filia matrem, aut ouros socrum: si unus alterom læsetit graviter verbis obscœnis: si quis secuerit crucem, aut saeram imaginem: si quis introduxerit io templum eanes aut aves absque magna neeessitate, vel aliqoo alio modo domum Dei prophanaverit: si quis oraverit ad arborem, aut ad ignem, aut ad fontem. Hæ omnes, & aliæ similes causæ concessæ sunt ecclesiis jute divioo, & constitutiooibus sanctorum Patrum, ac privilegiis Christianorum regum & principum apud cunctas nationes, quæ fidem Christi profitentor. Uode & nos præcipimus, ne princeps, magnates, ac judices ad huiusmodi judicia se intrudant, hoc enim privilegium contulimus, juxta antiquiotum cæsarum decreta, & septem geoetaliom conciliorum statuta, ecclesia Dei. Iotongimus paritet nostris judicibus, ut ex proventibus jodiciorum oovem partes fisco principis, decimam vero partem ecclesiis applicent. Volomos autam, ot metropolita legem antiquitos a Deo latam, & terminos a sanctis Patribus positos, custodiat diligeoter, tanquam redditurus aliquando rationem in extremo judicio pro animabus suæ coræ commissis. Jam vero subditi, qoos tradidimus potestati ac jurisdictioni metropolitæ, hi sunt. Hegumenus, hegumeoia: presbyter, presbyterissa, diaeoous, diaeooissa, & liberi eorum: eantotea ac clerici omnes: monaehus, monialis, famuli templo infetvieotes, medici, obstettices, viduæ, peregrior, cæci, elsudi, & alii mendici, infirmi, xeoodochiorom cutatoraa, mooachi apostatæ. *causisque ad tribunal ecclesiasticum spectantibus,*

Hujusmodi personarum causas, sive inter se sive eum aliis extraneis, judicet metropolita per suos judices: pœnæ vero fiscales dividantur per mediom inter principem ac metropolitam. D

40 Et quia effato ipsiusmet Veritatis æternæ traditionem sanctorum Apostolorum ac Patrum decreto primi orthodoxi cæsaris Constantioi, & eunctorum ejus successorum sanctis, tom generalium concilinrum ordinationibus docemur, quod debeant metropolitæ, ecclesiis, ac universo sancto cleto contribui decimæ ex tributis, ex proventibus, ex contractibus, ex venarionibus, & ex omni eo, quod ad aulam ae ærarium principis intrat; ideu statuimus & decernimus, ut hæc universalis lex Carholicæ & apostolicæ Eccleſiæ ioviolabiliter fervetur: oemo enim potest fundamentum antiquitus jam positum movere, & aliud subſtituere; cum insuper & in lege veteri Deus præceperit Israelitis, ut novem partibus suatum rerum fruerentur, decimam vero ipsi Deo redderent. Quamobrem volumus ut ex pœnis in quovis tribunali fiscalibus decima pats, ex nundinis quilibet decimus mercatus; item ex tributis, ex fructibus, ex venationibus, ex gregibus, ex frugibus, ex omnibus denique cujuscumque generis tedditibus novem partes percipiat aut prioeeps, decimam vero pattem ecclesia metropolitana, & reliquæ ejus suffraganeæ. Quod si quis violaverit hanc meam constitutionem, reddet rationem in tremendo judicio, coram Deo, & coram angelis ejus, obi uniuscujusque opera revelabuotur, sive bona, sive mala; ubi alter alterum nemo potuerit juvare, sola justitia ac bonis operibus patrocinantibus: ubi injusti judices judicium implacabile invenient, ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non motietor. Nemini igitut liceat iofringere hanc meam voluntatem. Si qois vero ex meis aut filiis, aot nepotibus, aut abnepotibus, ex sanguine meo in posterum subseqnentibus: vel etiam, si quis ex magnatibus, judicibus cæterisque ministris violaverit hanc meam ordioationem, & cœperit judicare causas ecclesiasticas, metropolitæ ac episcopis per me traditas, eompatebit mecum io ttemeodo Dei judicio, & cadet super ipsum maledictio sanctorum Pattum. E F

& de decimis per solvendis metropolitæ & episcopis.

41 *Editor in præfatione Appendicis suæ decet, se hanc Vladimiri constitutionem extraxisse* e vetosto volumioe manuscripto, Rituale Ruthenicum nuncupato, ubi in præfatione ad eamdem constitutionem hæc habentur: "Impe„rantibus Constantino & Basilio, convertit ad „fidem Christi S. Vladimirus universam Russiam „& adducto secum e Græcia Michaele metro„polita, posuit constitutionem io archiepisco„pali ecclesia, quæ ut inviolabilitet custodire„tur, præcepit suis omnibus successoribus, & „aliis ducibus in Russia ditioaea habentibus, „cunctosque terribilibus jurameotis obstrinxit. „Uode suecedentes ipsi othodoxi magni Rus„siæ duces ooo solum privilegia per ipsum col„lata confirmarnot, sed etiam eadem amplifi„carnot, & fundatæ ecclesiæ metropolitanæ, „matri reliqoarum ecclesiarum, civitates, ter„tas, pagos, vineas, agros, mellificia, laeus, „flovios, eeteraque possessiones cum omoibus „proventibus io perpetuom donaveroot ae in„scripsetont, adiunctis insopet dacimis, quæ „proveniuot ex omnibus magoorom ducum di„tionibus„ &c. *unde accepta hæc constituto,*

42 *Porro ad recitatum Vladimiri decretum observo,*

AUCT. J. S.

A *observo, mentionem in ea fieri non ſolum metropolitæ, ſed etiam epiſcoporum, ita ut non nulli quoque epiſcopi in Ruſſia conſtituti fuerint tempore Vladimiri. Le Quien tamen in Oriente Chriſtiano tom. 1 col. 1260 exiſtimat Ruſſiam ſeculis integris ſub ſolo fuiſſe metropolita, & caruiſſe epiſcopalibus aliis ſedibus. Id ſibi compertum ait certiſſimo Nicetæ Choniatis teſtimonio. Ex ejus lib. 5 Theſauri ſidei cap. 5 hæc adducit verba de concilio Nicæno primo*: eum enim nondum civitatibus omnibus ſuus obtigiſſet epiſcopus, eo factum eſt, ut plures id temporis non convenerint. Provinciarum enim aliæ uni tantum parebant, ut Scythia ſeu Roſia, in hodiernum uſque diem. Aliæ duos aut ad ſummum tres habebant, ut Dalmatia *&c. Verum reſpondeo, me tantum non tribuere addutto Nicetæ loco, ut exiſtimare poſſim ipſis quoque Vladimiri temporibus plures non fuiſſe in Ruſſia epiſcopos. Quippe non ſolum in decreto Vladimiri jam dicto, ſed etiam in decreto Jaroslai filii ejus, quod ſequitur apud Kulczynskium, de pluribus Ruſſiæ epiſcopis fit mentio. Præterea ſi quis ſolum inſpicere voluerit catalogum metropolitarum Kiovienſium, quem Kulczynskius contexuit in Opere ſuo pag. 110 & ſequentibus, videbit plures a ſeculo XI Ruſſiæ epiſcopos memorari. Quare ad verba Nicetæ, qui tantum Latine editus eſt a Petro Morello, reſpondeo, dubitari poſſe, an verba ipſius Græca recte expoſita ſint Latine. Si vero de recta interpretatione conſtaret, dicerem Nicetam errare potuiſſe: nam incredibile eſt, quod narrat, ſi verba ipſius ſic intelligamus, ut totam Roſſiam uſque ad ſeculum XIII adminiſtratam ab uno metropolita velit ſine ullis ſuffraganeis. Nunc etiam quædam de moribus & cultu Vladimiri veniunt examinanda.*

Quæ probari plures tempore Vladimiri ſtatuunt in Ruſſia epiſcopi

43 *Ditmarus lib. 7 Chronici ſui circa finem de Vladimiro ita ſequitur*: Amplius diſputando progrediar, cegiſque Roſtorum Wlademiri actus iniquos perſtriogam. Hic a Græcia ducens uxorem Helenam *, tertio Ottoni deſponſatam, ſed ei fraudulenta calliditate ſubtractam, eujus hortato ſaoctæ Chriſtianitatis fidem ſuſcepit, ſed eam juſtis operibus non ornavit. Erat eoim ſoenieator immeoſus & crodelis, mágoam vim ſæpe Danais imbellibus ingerens. Tres vero habens filios, oni eorum Bolizlavi dueis, noſtrique perſecutoris, filiam in matrimoniom duxit, eum qua miſſus eſt a Polonia Reinbernua, præſul Salfecholbergenſis. Qui io pago Haſcogun * dicto natus, liberalique ſcientia a prudentibus magiſtris doctus, gradom epiſcopalem aſcendit, ot ſpero, dignus. Quantum autem in eura ſibi eommiſſa laboraverit, nec meæ ſcientiæ, nec etiam ſaeondiæ ſuffieit. Fana idolorum deſtruens ioeendit, & mare dæmonibus faceaum, immiſſis quatuor lapidibus, ſaero eheiſmate perunctis, & aqua ſpargens beoedicta, novam propaginem Domino in infructuoſa arbore, id eſt, in Populo nimia inſulo, ſaoctæ prædicationis plantationem eduxit. Vigiliarum & abſtioeotiæ ae ſilentii aſſiduitate corpus affligeos, eor ad ſpeculum divioæ eootemplatioois infixit. Quem prædictus rex, aodiens filium ſuom hortatu Bolizlavi elam velle ſibi repugnaoe, cepit eum filio propeio & uxore ejus & io ſiogulari euſtodia clauſit. Io qua pater venerabilia, qood in aperto fieri noo potuit, io ſnereto ſtudioſus in divina laude peregit. Hic cum ſn lacrymis, aſſiduæque oratioois ex eordo eoot rito prolatæ hoſtia, ſummo Sacerdoti reoooeiliares, ex arto corporis areere ſolutos, ad libertatem perennis gloriæ gaudens tranſiit. Præfati vero nomen regis Wlodomeri potaſtas paeis non juſtæ interpretatne: quia non illa pax vera dicitur, quam impii invieem vol habitatores hujus mundi poſſideot, quia ſemper nutat; ſed ſolus ille vera pace ſpeeialiter otitur, qui omnem motum animi ſui componens, regnum Dei ſolatio viaeeotis patientiæ in aoguſtia promeretor. Epiſcopus iſte in cœleſti ſeeuritate paufans, minas viri impii deridet, & caſtitate gemina potitus, fornicatoria illius olteiees flammas ſpeculatur: quia doctore noſtro Paolo taſte, adulteros judieabit Deus. Bolizlaus autem hæc omoia compeiens, io quaotom potuit vincere noo deſiſtit.

Ditmarus acriter perſtringens mores & peccata Vladimiri,
** alias* Annam

**al.* Haſſeguo

44 Poſt hæc rex ille pleoos dierum obiit, iotegeritatem hæreditatis ſuæ duobus filiis relinquens, tertio adhuc io earcere poſito: qui poſtea elapſus, conjuge ibidem relicta, ad ſoeerum fugit. Rex prædictus lombare venereum habuit innatæ fragilitatis majus augmentum: ſed magiſter noſtræ ſalutis Chriſtus, cum lumbos noſtros, luxuriæ oocentia abondantia refertos, præeingi juberet, eontioentiam, & non aliquod provocameo ionotuit. Et quia de lueeena aedente a ſuia prædieatoribus eex præfatus audivit, peracti eriminis maculam aſſidua eleemoſynarom largitate deterſit. Scriptum eſt enim: Facite eleemoſynam, ae omnia mnoda ſoot vobis. Hic eum jam deeterepitæ ætatis eſſet, regnumque prædictum diu haberet, obiit, ſepultus io eivitate magna Cuieva *, in eeeleſia Chriſti martyris Clementis, juxta prædictam conjugem ſuam, ſarcophagis eorum in medio templi palam ſtantibus. *Hactenus Ditmarus; cujus locum ex Mſ. noſtro excitavi, quod aliqua minus recte legantur in editis. Gravis certe eſt accuſatio ſcriptoris hujus contemporanei, qui non ſolum Vladimirum perſtrinxit ob peccata ante ſuſcepeam fidem commiſſa, ſed vel maxime reprehendit morte jam converſi ad fidem, ut patet ex iis verbis*: Fidem ſuſeepit, ſed eam juſtis operibus non oroavit. Erat enim fornicatur immenſus & erodelis *&c. Gravius etiam eſt, quod infra ſequitur*: Fornieatoris illius ultrices flammas ſpeculator; quia doctore ooſtro Paulo toſte, adulteros judieabit Deos. *Hæc enim verba non ſolum Vladimirum graviter accuſant jam Catholicum, ſed etiam defunctum videntur damnare.*

Inſinuat eum etiam poſt baptiſmum non recte vixiſſe;

** l. e.* Kiovia

reſipuiſſe tamen ante finem vitæ;

46 *Attamen neqoeo exiſtimare eam eſſe mentem Ditmari. Nam poſterioribus verbis inſinuat Vladimirum aliquot annis ante obitum reſipuiſſe & ſanctioribus moribus fuiſſe ornatum. Quid enim ſignificant hæc verba*, Peracti eriminis maculam aſſidua eleemoſynarum largitate deterſit; *niſi Vladimirum in peccatis prædictis non perſeveraſſe uſque ad finem vitæ? Nempe utique Ditmarus, maculam peccati, quod continuatus, nullis abſtergi eleemoſynis; ſed neceſſarium eſſe dolorem de peccato peracto & propoſitum de eo non iterando, ut quis eleemoſynarum largitate aut aliis operibus piis ſe Deo reconciliet, ſeu peracti peccati maculam detergat. Quapropter exiſtimaſſe videtes Ditmarus, Vladimirum multis luxuriæ & crudelitatis obnoxium fuiſſe peccatis, (idque Herberſteinius Polaniique ſcriptores etiam habent) ab iiſque non ſtatim a ſuſcepto baptiſmo prorſus abſtinuiſſe, ut docebat principem Chriſtianum; reſipuiſſe tamen in ſenectute; & tunc non modo incubuiſſe ad fidem*

in

AUCT. J. S. *in Ruſſia propagandam ; ſed ſimul ad ſatisfaciendum divinæ juſtitiæ de peccatis præteritis , quantum poterat , & ad calcſtes theſauros ſibi per opera charitatis comparandum. Itaque pium ac probum in ſenectute fuiſſe Vladimirum , ipſe inſinuat Ditmarus , licet alioquin ob carcerem Reinberni irato in ipſum animo videatur ſcripſiſſe , atque idcirco verba ipſius modo non ultimis ſevero , ſed potius benigniori ſint interpretanda . Fortaſſe omnia vera , quæ accuſat Ditmarus , facta ſunt ante fidem a Vladimiro ſuſceptam : nam peccata ipſius baptiſmo prævia invidioſius jactari potuerunt ab offenſis ob carcerem Reinberni , itaque perferri ad Ditmarum , acſi poſt baptiſmum fuiſſent a Vladimiro continuata .*

ita ut verba Ditmari obeſſe non debeant ſanctitati Vladimiri , ſi hæc aliunde probetur:

46 *Verum , ſive Vladimirus peccata ſua ſubinde iteraverit Chriſtianorum cœtui infenſus , ſive ea ſtatim a fide ſuſcepta correxerit , quod in medio reliquo , ſcimus tantas eſſe divinæ miſericordiæ divitias , ut ſuperabundaverit ſubinde gratia , ubi abundavit delictum , teſte Apoſtolo ; ideoque Sanctum in fine vitæ ſteti potuiſſe Vladimirum , etſi antea in peccata prolapſus fuerit gravia. Hujus de cauſa S. Hieronymus in Epiſtola ad Furiam dixit* : Non quæruntur in Chriſtianis initia , ſed finis . Paulus male cœpit, B ſed bene finivit &c. *Bene autem finiviſſe Vladimirum , innuunt etiam verba Dlugoſſi ad annum 1005 , ubi de ſepultura ejus hæc ſcripſit :* Confluxit autem ad honeſtandum funebria ſua Ruthenorum multitudo , quæ io ſepultura ſua planctum magnum edens , voeiferabatur pectem ſe & liberatorem patriæ & fidei Chriſtianæ in Ruſſia plantatorem immature perdidiſſe . *Itaque aibi detractum vole. ſanctitati Vladimiri ob verba Ditmari , atque hæc impediret , quominus Sancti titulo ipſius nomen honoraverim , ſi ſatis conſtaret de legitimo cultus ipſius initio , de quo pauca nunc differenda.*

verum non invenimus nomen Vladimiri in Faſtis ante ſeculum XV , C

47 *Dlugoſſus , qui Hiſtoriam ſuam conſcripſit poſt medium ſeculi XV , de cultu Vladimiri apud Ruthenos non meminit , licet cultum filiorum ipſius Boriſi & Hlibi commemoret . Hoc ſilentium vehementem ingerit ſuſpicionem , Vladimiri cultum non fuiſſe Dlugoſſo cognitum , ideoque non valde antiquum tunc fuiſſe aut celebrem apud Ruthenos . Ceeſcit hæc ſuſpicio , quia nullum invenio veſtigium cultus ſeculo XV antiquioris apud ullum ſcriptorem , ne apud Kulczaikium quidem . Edidit ille* Officium integrum de S. Vladimiro Ruſſiæ rege , *ut loquitur in præfatione Appendicis ſuæ , ſed nullibi explicat , quam antiquum ſit iſtud officium , quamque antiquus Vladimiri cultus , quave occaſione aut cujus auctoritate cœptus . Præterea nec Officium , nec ullum aliud monumentum , quod mihi innotuit , meminit de miraculis per Vladimirum patratis , quorum cauſa cultus fuerit incboatus . Verumtamen memoriam Vladimiri , qui Baſilius in baptiſmo nominatus eſt , invenio ad XV Julii in Ephemeridibus Moſcis , quas Papebrochius edidit ante tomum 1 Maii . Et hiſce igitur ſuſpicio oritur , cultum Vladimiri cœptum eſſe apud Ruthenos eodem fere tempore , quo prædictæ Ephemerides ſunt collectæ . Fieri etiam poteſt , ut collectae Ephemeridum nomen Vladimiri primus inſeruerit Faſtis ſuccis , cultuſque ipſius eodem tempore fuerit incboatus . Fateor hanc ſuſpicionem firmo carere fundamento , ita ut ſtatim evaneſcere debeat , ſi quis antiquius ex monumentis idoneis oſtendat cultus* D *initium .*

48 *Porro in laudatis Ephemeridibus ſub figura regis , capite radiato exhibiti , ſolum literis Græcis habetur* Bladimerus *aut* Vladimerus, *quod de Vladimiro duce ritte cupuit Papebrochius , hæc adjungens verba :* Hiſtoriam vitæ & ſanctitatis monumenta cuperem ex antiquioribus Ruthenorum Mss. diſcere , nec non præſentem corporis vel ſepulcri venerationem ac ſtatum. *Cum huic Papebrochii deſiderio ardum ſatisfactum eſſet , ut jam in præfatione monui , Sollerius ad XV. Julii Vladimirum Actis non inſerait tanquam Sanctum , ſed ex uetericeum Faſtis eecitavit elogia , quæ ibidem videri poſſunt in Prætermiſſis . Geminum erat Solleriı dubium , quo minus auderet de Vladimiru ut Sancto agere , alterum de fide vere Catholica , quod deponere me poſſe exiſtimo , ut putebit ea ſequenti §* ; *alterum de ſanctitate & cultu legitimo , quod ſatis ſublatum non video. Quæ me tantat formido , breviter explicu , ut eruditus aliquis Ruthenus eam tanto facilius poſſit. eximere . Scio quidem Vladimirum tamdiu cultum eſſe a Ruthenis Schiſmaticis , ut initium hujus cultus pluſquam centum annis præcedee decretum Urbani VIII , anno 1634 datum ; at non novi , an tanto tempore cultus ſit a Catholicis . Etenim cum Ephemerides Moſcæ , in quibus primo memoratum invenio ; certe non fuerint compoſitæ ante ſeculum XV , & verſimiliter editæ ſint Moſcuæ a ſchiſmaticis , timeo ne forte cultus ille inchoatus ſit & continuatus a ſolis ſchiſmaticis uſque ad annum 1594 , quo pars Ruthenorum ſe Romanæ ſubjecit Eccleſiæ . Verum timor ille evaneſcet , ſi quis idoneis monumentis probare poſſit , Vladimirum ſeculo XV etiam cultum fuiſſe ab iis Ruthenis , qui ſub metropolita Kiovienſi Romanæ Eccleſiæ fuerunt uniti. Hoc enim qui oſtenderit , omnem nobis dubitationem de immemorabili cultu Vladimiri exemerit .* E

§ X.

Inquiritur utrum initio converſionis Ruſſi fuerint Catholici ; ideoque oſtenditur patriarchas Conſtantinopolitanos iſtius temporis fuiſſe cum Romana Eccleſia unitos. F

& neſcimus , an ab eo ſeculo cultum habuerit apud Catholicos .

ANtonius Poſſevinus Societatis Jeſu in Opuſculo de Rebus Moſcovticis , ad ſummum Pontificem Gregorium XIII ſcripto , part. 2 pag. 92 *editionis Plantinianæ ſcribit , Moſcos ſeu Ruſſos* ante quingentos annos , duce Moſcorum Volodimeto Chriſtianam fidem a ſchiſmaticis hæreticis *accepiſſe . Deinde pag.* 114 *inter difficultates Ruſſiam ad eccligionem Catholicam convertendi hanc recenſet* , quod (licet tes plane fabulcſa ſit) corpora quorumdam , qui ſchiſmatici fuerint , integra ſe habere glotiaotut , per quos miracula frequenter edi , cæcis viſum reſtitui , ægrotos ſanati , eooſtantes affirmant .... Inter alios autem numerantur Cleba & Boris , Petrus metropolita , Alexius , quorum corpora extare aiunt Moſcouæ . *Hæc quidem*

Aliqui erud. dum. Ruſſos fuiſſe converſos a ſchiſmaticis .

Digitized by Google

A *dem Poſſevinus : at cum integro fere ſeculo converſionem Ruſſorum ſtrius ponat , quam eam factam eſſe oſtendi , minus mirandum eſt , quod crediderit fidem Ruſſiæ illatam eſſe a ſchiſmaticis : nam ita incidit in tempora , quibus patriarchæ Conſtantinopolitani poſt Michaelem Cerularium aperte ſchiſmaticum de ſchiſmate ſaltem fuere ſuſpecti . At quando Vladimirus cum ſuis fidem ſuſcepit , patriarcha Conſtantinopoli erat Nicolaus Chryſobergis , quem ſcriptores Catholici de ſchiſmate ſuſpectum non amplius habebat , neque merito ſuſpectum habere poſſunt .*

verum poſt mortem Photii eccleſia Conſtantinopolitana rurſum unita eſt cum Romana ,

50 Imo idoneis rationibus probari poteſt , omnes patriarchas , qui poſt Photium ſchiſmaticum uſque ad Nicolaum Chryſobergem in eccleſia Conſtantinopolitana ſederunt per ſeculum integrum & ultra , Catholicos fuiſſe , & cum Eccleſia Romana conjunctos , multoſque ex iis tamquam Sanctos coli . Quamvis enim Photius duo auctorque habeatur Græcanici ſchiſmatis , id tamen non alio modo intelligendum eſt , quam quod ipſe ſchiſmaticus fuerit , animoque ſchiſmatico multa contra Eccleſiam Latinam ſcripſerit , quæ veteriores ſchiſmatici dia poſt adoptarunt , ut ſchiſma inducerent , & Romanam Eccleſiam calumniarentur . Verum tales non fuerunt Photii in ſede patriarchali ſucceſſores , quorum primus S. Stephanus , Baſilii Macedonis imperatoris filius . Hic tum a Photio ordinatus eſſet diaconus , ipſe Leo imperator frater ejus & Stylianus epiſcopus Neo-Cæſarienſis in Euphratenſia nomine omnium epiſcoporum , presbyterorum & diaconorum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſcripſerunt ad Stephanum Papam , ut cum ordinatis a Photio diſpenſare dignaretur , multas rationes allegantes , & honorificentiſſime de Romana Eccleſia ejuſque primatu loquentes . Epiſtola tota Stylianı videri poteſt apud Baronium tom. 10 pag. 611 & ſeqq.

ut probatur ex litteris utrimque ſcriptis .

51 Pauca ex ea huc tranſfero : Quoniam vaſo ſcimus , laquit omnium nomine Stylianus , quod a vaſtata apoſtolica Sede corrigi , & juxta canones corripi debemus hac da cauſa humilibus his noſtris litteris tuam otamus vanarabilitatem , ut miſericorditer nobiſcum agas . Et inferius : Quapropter decat etiam tuam ſingularem virtutem , Photium quidam tamquam ab initio ſchiſmaticum , & a ſchiſmaticis illegitima ordinatum , & propter alia multa , quæ operatus eſt mala , expellere ; eos vero , qui ab ipſo decepti ſunt , miſericorditer cum illis diſpenſari rogamus , ut eccleſiæ Conſtantinopolitanæ pax & tranquillitas ita taſtituatur ..... Quapropter tuam rogamus beatitudinem , ut populum (pasum abeſt) daſparatum miſaricorditer ſuſcipias . Rogat ta Patrus , cujus Sedam admiuiſtrandam obtinas &c. Stephanus Papa , acceptis biſce litteris una tum litteris Leonis imperatoris , quæ excidiſſe videntur , non ſtatim poſtulata conceſſit , quod ita ſcripſiſſet imperator , acſi Photius ſponte ſedi renuntiaſſet . Stylianus igitur aliis litteris , quas edidit Labbeus tom. 8 Conciliorum col. 1410 , preces iteravit pro ordinatis a Photio . At , mortuo Stephano , Formoſus Papa reſcripſit per litteras ibidm col. 1511 ſubjunctas , datens ſe legatos miſſurum Conſtantinopolim , ſeque ordinatit a Photio communionem laicam conceſſurum ſub conditionibus quibuſdam in litteris expreſſis , quæ videri poſſunt . Porro veriſimile quidem eſt , non voluiſſe omnes ſe iſtis conditionibus ſubjicere , idque colligitur ex epiſtola Joannis Papæ IX ad eumdem Stylianum , quæ habetur apud laudatum Labbeum col. 1430. At illa quoramdam pertinacia non obſtabat , quo minus eccleſia Conſtantinopolitana eſſet unita cum Romana . AUCT. J. S.

52 Sub laitium ſeculi x grave ortum eſt ſchiſma in eccleſia Conſtantinopolitana ob quartas auptias Leonis imperatoris , quas improbabat tam vehementer Nicolaus Myſtitus patriarcha , ut per imperatorem ſede ſua fuerit deturbatus , ejus ſuffectus Euthymius . Cum autem imperator legatos ſummi Pontificis ſententiæ ſuæ de quartis nuptiis habuiſſet faventes , Nicolaus Patriarcha , ſedi ſuæ deinde reſtitutus , graviter ea de re conqueſtus eſt per litteras , quas edidit Baronius poſt tom. 11 in addendis pag. 737 , & Labbeus tom. 9 col. 1264 . In biſce litteris , quamtamvis acriter de legatis expoſtulet , primatum Eccleſiæ Romanæ agnoſcit , ita ſcribens : Et quidam decabat , primatum acclaſiaſticum ſibi vaudicantes , rem totam ſecio inquirara , atque ad ſummum Pontificam taſarra &c. *Et infra :* In aos animadvertaudum , beatiſſime Pater , qui ſuparſunt , qui tot in ma tantaſque turbas criminationibus falſis excitatunt . Hæ tuæ erunt partes , id a te dignitas primum tua , Romanæque Sedis decus exigit &c. *Reſponſum Papæ ad haſce litteras nullibi editum invenio . Verum , ubi ſchiſma prorſus erat ſublatum Conſtantinopoli , idem Nicolaus anno 920 litteras dedit ad Joannem Papam X , miſitque cum legato imperatoris ſuam quoque legatam , regans , ut Pontifex legatum mitteret Conſtantinopolim . Inſinuat illa epiſtola , non potuiſſe obtinere Nicolaum , quæ petierat in prima epiſtola , tum dicat* officia *ſummi Pontificis erga ſe tamporum difficultatibus intarmiſſa fuiſſe , ſeque conſuetam accleſiis unionem euoptare . Porro Pontifex miſſis legatos , eorumque opera pacem fuiſſe reſtitutam , ſcribit laudatus Nicolaus in litteris ad Simeonem Bulgariæ principem , in quibus honorifice loquitur de ſummo Pontifice , & de pace per legatos pontificios compoſita ita habet :* Hæc da legatione Romana , ... cujus adventu ſcandalis , quæ ob tetragamiam apud nos omnia turbarant , impoſitus aſt finis , pax clara reddita , cœtus facti mira animorum conſpiratione habiti ; &c , ut verbo dicam , Romana ac Conſtantinopolitana eccleſia ita in unam eamdamqua coalita eſt fidem ac conſanſionem , ut nihil amplius vetat , quo minus nos optiſſima illorum communione & ſanctificatione patſruamur . *Itaque illo tempore ne umbra quidem erat ſchiſmatis , ſed Catholicus fuit Nicolaus , uti & Euthymius , qui Sedem ipſius aliquot annis ubtinuit .*

Vaſtæ quoque fuerant Eccleſiæ incboatu ſeculo x ,

& pax illa duravit ſub ſequentibus patriarchis

53 De Stephano II , qui Nicolao ſuffectus eſt , nulla quoque rationabilis oriri poteſt dubitatio , quin probe fuerit Catholicus , cum nihil legatur feciſſe contrarium . Nulla quoque ſuſpicio ſchiſmatis eſt tempore duorum ſequentium patriarcharum S. Trypbonis & Theophylacti , quorum poſtremus ordinatus eſt , præſentibus legatis Romani Pontificis . Theophylacto ſubrogatus eſt S. Polyeuctus . Hunc autem fuiſſe Catholicum , ſatis probari poteſt ex Liutprando Cremonenſi epiſcopo , qui circa poſtremos Polyeuctti annos Ottonis imperatoris legatus fuit Conſtantinopoli apud Nicephorum Phocam , totamque legationem ſuam deſcripſit . Edita eſt hæc Legatio tom. 2 Scriptorum Italiæ pag. 479 & ſeqq. Agitum autem fuiſſe hujus legationis tempore primatum Romanæ Eccleſiæ ab Imperatore & patriarcha

AUCT. J. S. *Conſtantinopolitano, vel eu liquet, quod Liutprandus coram Græcis ſubinde Romanum Pontificem nominaverit* univerſalem Papam, *patriarchum vero Conſtantinopolitanum nuſquam* œcumenicum *appellaverit; neque tamen hic imperator aut patriarcha de hiſce titulis litigaverint, quamvis Nicephorus pertinaciter recuſarit Ottoni titulum* imperatoris *attribuere, idemque acerrime tuleric, quod in litteris Romani Pontificis, cujus legati etiam ad Nicephorum venirant, vocaretur* Græcorum *imperator, & non* Romanorum. *Nullum tunc fuiſſe ſchiſma, rurſus colligitur ex eo, quod Liutprandus ubique cum Græcis communicaverit, neque ullam ſchiſmatis mentionem fecerit, licet exacerbato in Græcos fuerit animo. Vere itaque dixit Liutprandus pag.* 488: Sed quid hoc memorem, cum ipſa Conſtantinopolitana eccleſia noſtræ ſanctæ Catholicæ atque Apoſtolicæ Eccleſiæ Romanæ merito ſit ſubjecta? *&c.*

uſque ad Nicolaum ſub quo converſi ſunt Ruſſi:

B 54 *Quod ſpectat ad ſucceſſores Polyeucti, Baſilium Scamandrenum & deinde Antonium Studitam, nihil prorſus invenio, quod illos de ſchiſmate ſuſpectos reddere poſſit. Poſt hoſce demum ſecutus eſt Nicolaus Chryſoberges, ſub quo converſi ſunt Ruſſi. Nulla item huic Nicolao controverſia interceſſiſſe legitur cum Romano Pontifice, ideoque ab hodiernis ſcriptoribus paſſim habetur Catholicus. Baronius tamen ad annum* 995 *num.* 10 *ita ſcribit, ut videatur credidiſſe eccleſiam Conſtantinopolitanam ſchiſmate fœdatam fuiſſe tempore Nicolai. Opinio illa Baronii nata eſt partim ex acclamationibus, quæ leguntur in Jure Græco-Romano poſt tomum unionis apud Leunclavium pag.* 108, *quod Photius ibidem recenſeatur inter patriarchas orthodoxos; partim ex dicto Marci Epheſii, qui in concilio Florentino Seſſ.* 6 *ſic eſt locutus:* Itaque ex eo tempore ad hoc uſque diem in magna Conſtantinopoleos eccleſia ita legitur: "Omnibus, quæ adverſus ſanctos patriarchas, Photium & Ignatium, ſcripta vel dicta ſuor, anathema". *Ex hiſce enim credidit Baronius Photium non fuiſſe damnatum a ſequentibus patriarchis. Nulla hæc eſſet difficultas, ſi vera eſſet eorum opinio, qui dixerunt, Photium in communione Eccleſiæ Romanæ defunctum eſſe.*

C *At id non ſatis eſt probabile, & abunde jam refutatum a Leone Allatio in Opere de perpetua conſenſione Eccleſiæ Occidentalis atque Orientalis lib.* 2 *cap.* 5.

reſpondetur ad objectionem.

55 *Quapropter reſpondeo, acclamationes illas, quæ leguntur apud Leunclavium, commentitias videri, aut certe interpolatas eſſe. Etenim decretum unionis, quod iis præmittitur, factum eſt anno* 920, *imperantibus Conſtantino & Romano Lacapreno: Acclamationes vero, quæ illi poſt breve Sibollum ſubjunguntur, ſpectant ad imperium Baſilii & Conſtantini, quorum opera in Scholio diviſo ſublata dicitur, poſtquam duraverat* nonagiota annos. *At primo non dicitur, quo modo per imperatores ſublata ſit diviſio, utrum in aliquo concilio, an novo aliquo decreto, an alio quovis modo. Itaque ſcholium iſtud videtur eſſe hominis privati, qui illud diu poſt decreto unionis adjecit. Si autem ſcholium ſit privati ſcriptoris, etiam acclamationes ejuſdem ſunt. Relata enim pace, ita pergit:* Quamobrem prædicandi magnique faciendi veniunt, qui opus tam gratum Deo, tamque magni momenti ad exitum perduxerunt: *atque hiſce ipſas acclamationes ſubnexit. Secundo veriſimile non eſt* ſacerdotes atque monachos *ob quartas nuptias Leonis imperatoris diviſos fuiſſe annis nonaginta, ut habet Scholium, ſeu uſque ad annum fere* 995. *Nam de concordia anno* 920 *facta ſcripſit ipſe Nicolaus Myſticus num.* 52 *laudatus.* Pax clero reddita *&c.*

D 56 *Sciu quidem aliquid rurſum diſcordiæ ortum eſſe, quando nomen Euthymii in diptycha eclatum eſt a Polyeucto; ſed ea diſſenſio nec tanta fuiſſe videtur nec tam diuturna. Audi Curopalatem pag.* 64 *editionis Venetæ:* Polyeuctus autem primo ſui ſacerdotii anno *in* ſacris diplomatibus *inſeripſit Euthymii patriarchæ nomen **filius, qui Leonem imperatorem ſibi ſocium aſciverat, quando quartam duxit uxorem. Ad hoc quidem epiſcopi ad breve quoddam tempus reeuſarunt Polyeucti ſocii eſſe. Verum paulatim imperatoris obſequuti voluntati, riſum moverunt judicatoribus. *Eadem habet Cedrenus pag.* 640. *Itaque cum primus annus Polyeucti ſit* 956. *Quomodo* ad breve tempus *duravit diſſenſio, ſi uſque ad annum* 995 *protracta eſt? Quomodo epiſcopi illi* aliquamdiu, *ut loquitur Cedrenus,* noluerint res ſacras cum Polyeucto communes habere, & mox *imperatoris voluntati obſequuti ceſſerunt, ſi diſſenſio diu poſt mortem Polyeucti adhuc durabat? Itaque Curopalates & Cedrenus, quando ſcribunt per Siſinnium, Nicolai Chryſobergis ſucceſſorem, diſſidentes ob quartas nuptias ad concordiam perductos eſſe, nec ſibi ſatis conſentiunt, nec acclamationibus, quæ diſcutio, cum in hiſce Nicolaus laudetur ut vivus, & de Siſinnio taceatur. Ex dictis concludo, fidem non eſſe adhibendam iſtis acclamationibus, quæ tamquam ſynodales editæ ſunt apud Leunclavium ſine mentione ullius ſynodi, cum videantur potius cujuſdam ſchiſmatici ſcriptoris. Quod vero ſpectat ad dicta Marci Epheſii, nullam hic ſchiſmaticus fidem meretur, præſertim de rebus tam antiquis quibus quinque fere ſeculis erat poſterior. Præterea Marcus Epheſius non loquitur de Nicolao Chryſoberge, ſed de ſynodo, quæ Conſtantinopoli habita eſt, vivente Photio. Itaque Nicolaum non magis tangit, quam alios Photii ſucceſſores, quos conſtat fuiſſe Catholicos.*

quæ formari poſſent contra Nicolaum Chryſobergem.

* diptychis

** ob

E

F 57 *Duo ſequentes patriarchæ ſuſpecti ſunt Leoni Allatio, quod calumnias Photii in Eccleſiam Romanam renovare voluerint. Hic lib.* 2 *cap.* 8 *de Siſinnio ita loquitur:* Quies nihilominus eccleſiam per tot annos continuata, qua quælibet eccleſia ſuis juribus utebatur, ita tamen ut ſuprema poteſtas ſoli Romanæ vindicaretur, videtur interrupta fuiſſe a Siſinnio Patriarcha: non ita tamen, ut vel Latini communi Græcorum calculo condemnarentur, vel Græci ab illis ſepararentur. *Credidit enim Photii epiſtolam encyclicam, quam recitat Baronius ad annum* 863, *nomine tantum immutato, a Siſinnio ad alios Orientis patriarchas rurſus fuiſſe miſſam. At ratio unica illius opinionis eſt, quod epiſtola illa a Baronio inventa ſit cum nomine Siſinnii. Hinc dubitans addit Allatius:* Niſi etiam dicamus, nomen Siſinnii ab aliis illi epiſtolæ appoſitum fuiſſe. *Id ſatis veriſimile apparet, cum nec aliunde conſtet de miſſa a Siſinnio illa epiſtola, nec de ejus propenſione ad ſchiſma; eumque in eadem epiſtola, etiam prout mutila reperta eſt nomine Siſinnii, quædam leguntur, quæ unice pertinent ad tempora Photii, quæque a Siſinnio ſcribi non poterant niſi impiiſſime. Difficultas igitur credetur poſſum Siſinnium iſti epiſtolæ*

Succeſſor Nicolai Siſinnius etiam ultimas ſibi cum Romana Eccleſia:

A *pistolæ nomen suum præfixisse, eaque usum pro sua. Verum, quidquid sit de illa epistola, constat nomen Romani Pontificis Constantinopoli e sacris diptychis fuisse lectum tempore Sisinnii, ex eoque manifeste ostenditur, tempore Sisinnii ecclesiam Constantinopolitanam communicasse cum Romana.*

Idem de Sergio Sisinnii successore ostenditur.

58 *Gravier schismatis suspicio est de Sergio, qui Sisinnio successus est anno 999. Baronius sine ulla dubitatione schismaticum credidit: at mitior est aliorum sententia, eaque verior. Id variis argumentis potest probari. Primo post mortem S. Leonis Papæ IX Michael Cerularius schismaticus scripsit ad Petrum Antiochenum multas in Ecclesiam Romanam calumnias, atque epistolæ suæ num. 9 hæc inseruit verba:* Rumor autem quidam nostris auribus insonuit, quod memoratum Papam etiam nonnulli tua in sacris diptychis referat; itemque Alexandrinus & Hierosolymitanus antistes. *Dissimulat homo vafer se certo scire, de quo dubitare non poterat, cum omnes illi tres patriarchæ essent Catholici, certe usque ad illud tempus. Eadem calliditate non*

B *apertum addit mendacium his verbis:* Nostri unum, a temporu sanctæ & œcumenicæ sextæ synodi, ac deinceps, relationem Papæ in sacris diptychis apud nostras videlicet sanctas ecclesias excisam fuisse &c. *Petrus Antiochenus, acceptis hisce litteris, apertum istud mendacium clare refutans, dissimulansque, quid suo tempore ea de re in ecclesia Antiochena fieret, inter alia num. 5 hæc respondit:* Ad hæc ego quoque tuutis sum omni exceptione major, aliiquu meeum plures eorum, qui in eecleſia præcellunt, quod sub beatæ memoriæ patriarcha Antiochiæ domno Joanne, Papa Romæ, ipsa utiam Johannus nominatus, in saeris diptychis referretur. Constantinopolim præterea ante hos annos quadraginta quinque ingressus, reperi sub sanctæ memoriæ patriarcha domuo Sergio prædictum Papam in sacra Missa cum aliis patriurchis refarri. Quo autem pacto postea amputata fuerit relatio, quamque ob causam, clam mu est. Ac du his quidem ita persuasum habens, nolo te amplius eirea Papæ relationem laborare.

& simul de præcedentibus confirmatur:

C 59 *Baronius refert hasce litteras ad annum* 1054, *quo mortuus est S. Leo. Possunt tamen etiam anno sequenti esse datæ. Eædem litteræ exactius Latine redditæ legantur apud Cotelerium tom.* 2 *Monumentorum ecclesiæ Græcæ, atque inde data verba desumpsi. Jam vero ex hisce litteris validum desumo argumentum, quo ostendam, Nicolaum Chrysobergem Sisinnium, Sergium, eorumque successores usque ad Michaelem Cerularium communicasse cum Ecclesia Romana. Data est Petri Antiochini epistola brevi post mortem S. Leonis anno* 1054 *aut* 1055. *Quadragima & quinque annis ante hanc datam, id est, anno* 1009 *aut* 1010 *nomen Romani Pontificis recitabatur in diptychis Constantinopoli, quando Sergius erat patriarcha per annos circiter decem. Id tunc novum fuisse, nec Petrus dicit, nec aliunde verisimile est. Itaque credendum est, idem fuisse factitatum tempore decessorum Sergii, præsertim cum nihil innotuerit de ulla dissensione aut controversia, quæ sub finem seculi x aut initium sequentis intercessisset inter Pontificem Romanum & patriarcham Constantinopolitanum. Mansisse quoque nomen Papæ in diptychis post tempus a Petro assignatum usque ad Cerularii tempora, ipse Petrus satis insinuat, licet id valde dissimulanter fecint, dum*

Septembris Tomus II.

ait, se ignorare, quo pacto, postea ejus amputata fuerit relatio, quamque ob causam. Si enim postremis illis quadraginta & quinque annis fuisset aliquod dissidium, quod mutationem tam notabili præbuisset occasionem, istud ignorare non potuisset Petrus; nec verisimile est, mutationem esse inductam sine gravi discordia. Auct. J. S.

60 *Deinde S. Leo IX in epistola, edita apud Labbeum tom.* 9 *Conciliorum, quæ Michaeli Cerulario ejusque consorti Leoni Acridano respondet, abunde ostendit, schisma istud Cerularii ortum esse post pacem diuturnam ecclesiarum. Quippe da eo ubique loquitur ut de re nova, & ubi multa dixerat de bono pacis & de malo schismatis, cum significatione maximi doloris sic utrumque altequitur:* Quiu tu, carissime nobis, & ADHUC dicende in Christo FRATER, & antistes Constantinopolitane, tuquu Leo Aeridane, dieimini Apostolicam & Latinam Ecclesiam NOVA præsumptione atquu incredibili audacia nec auditam, nec convictam, palam damnasse pro uo maxime, quod de azymis audear commemorationem Dominicæ pas- E sionis celebrare. *Ipsum Cerularium, quem necdum communione sua hic excludit Leo, initio communicasse cum Romana Ecclesia, patet ex verbis allegatis. Verum excommunicutionem variis epistolæ locis comminatur, nisi resipiscant, eamque deinde inflxit. In altera Leonis ad Michaelem epistola, quæ sexta est apud Labbeum, sic loquitur Pontifex.* Illud autem quis non stupeat, quod post tot sanctos & orthodoxos patres, per mille & viginti a passione Salvatoris annos, novus calumniatur Eceleſiæ Latinorum

ostenditur schisma Cerularii novum fuisse.

umersisti &c.

61 *Hinc Wibertus archidiaconus S. Leonis in ejus Vita, apud nos data tom.* 2 *Aprilis, cap.* 5 *pag.* 662 *scribit:* Ea tempestate orta ust hæresis Fermentaceorum, quæ calumniatur sanctam Romanam Sedem, imo omnem Latinam & Occidentalem Ecclesiam, de azymis vivificum Deo offerre Sacrificium. Quam calumniam etiam scripto edidernut episcopi Michael Constantinopolitanus & Leo Achridanus. *Præterea tempore Cerularii imperator Constantinus Monomachus, & plerique Constantinopolitani erant probe Catholici, ut habemus ex laudatis Leonis IX litteris, ex Wiberto Vitæ scriptore, ac demum ex sententia contra Michaelem ejusque asseclas lata, in qua apud Labbeum col.* 992 *hæc leguntur:* Quamobrem cognoscant antu omnis glorioſi imperatores, clerus, senatus, & populus hujus Constantinopolitanæ nrbis, & omnis Ecclesiæ Catholicæ, nos hic persensisse magnom, unde vehementer in Domino gaudeamus, bonum; & maximum, undu miserabiliter contristemur, malum. Nam quantum ad columnas imperii, & ujus honoratos, atque cives sapientes, Christianissima atque orthodoxa est civitas: quantum autem ad Michaulem abusive dictum patriareham & ujus stultitiæ fautores, nimia zizania hæreseon quotidic feminantur in medio ejus. F

Indeque inferitur, decessores ipsius fuisse Catholicos;

62 *Ex omnibus colligo, schisma tempore Cerularii novum fuisse, ejusque decessores fuisse cum Ecclesia Romana conjunctos, quemadmodum apud Allatium supra laudatum lib.* 2 *cap.* 8 *num.* 5 *asserunt* Emmanuel Calecas lib. 5 v adversus Græcos, & auctor manuscriptus de Translationibus upiscoporum, *cujus verba Græca Allatius Latine sic expressit:* Post Photium Autonius, ut diximus, postmodum Stephanus (*hoc*

ut scriptores variis ægrote, runt.

AUCT. J. S. *prius Stephanus deinde Antonius*) Nicolaus Myſticus, Eothymios, rurſus idem Nicolaos, poſtea Stephanus, Trypho, Theophylactos, Polyeuctos, Baſilius, Antonios, Nicolaus Chryſoberges, Siſinnius ex præfecto, Sergius, Euſtathius, Alexius, & Michael Cerularius. Animadvertas hos omnes, præter unum Cerularium, cum Italis communicaſſe. *Hæc vera eſſe omnia mihi perſuadeo cum ob rationes jam ante adductas, tum vel maxime quia nullum habemus monumentum idoneum, ex quo probari poſſit, ullum ea tempeſtate fuiſſe ſchiſmaticum, cum tanta de Photii & Cerularii ſchiſmate monumenta ſuperſint plurima.*

Improbabile eſt, quod contra fidem Siſinnii objicitur.

63 *Porro hanc concordiam Conſtantinopolitanæ eccleſiæ cum Romana, cujus primatum agnoſcebat patriarcha Conſtantinopolitanus, ſcriptorum noterici plerique agnoverunt poſt Leonem Allatium. De ſolis Siſinnio & Sergio dubitarunt, an in ſchiſma propenſi non fuerint; ſed ſimul docuerunt, eos ſaltem ad apertum ſchiſma non prorupiſſe. Si autem conſideremus, quam leves ſint rationes, ob quas prædicti patriarchæ de mo-*

B *litionibus quibuſdam ad ſchiſma tendentibus facti ſint ſuſpecti; eos quoque longe probabilius tali ſuſpicione liberabimus. Nihil Siſinnium reddidit ſuſpectum, niſi quod nomen ejus ſub Photii epiſtola ſit inventum. Ac cum Siſinnius prædicetur a Græcis ut vir litteratus & eloquens; difficulter credi poteſt, eum uſum eſſe Photii epiſtola pro ſua, ut jam monui. Quam inepte id feciſſet Siſinnius, uno argumento oſtendam. Converſio Bulgarorum ut nuperrime pecaſia narratur in epiſtola Photii, etiam ſicut illa inventa eſt cum Siſinii nomine. Atqui illa Bulgarorum converſio centum fere & triginta annis facta erat ante patriarchatum Siſinii. Qua igitur prudentia Siſinnius epiſtolam illam tanquam ſuam ad reliquos miſiſſet patriarchas? Res hæc tam clara eſt, ut ſolum inſpicienda ſit ipſa epiſtola apud Baronium ad annum 863 num. 34 & ſeq., ut quis intelligat eam epiſtolam non potuiſſe ſic adoptari a Siſinnio, niſi ſana mente atque deſtitutus fuiſſet ac fide Catholica. Itaque plane corruit fundamentum ſuſpicionis, quæ fama Siſinnii fuit adſperſa; atque æquitas poſtulat, ut omni ſchiſmaticæ machinationis ſuſpicione libe-*

C *retur.*

Levia item ſunt, objiciuntur Sergii fidei

64 *Levia etiam ſunt, quæ contra Sergium objiciuntur. Nimirum ſcriptores aliquot ſchiſmatici, robuſque geſtis longe poſteriores aſſeruerunt, nomen Romani Pontificis e diptychis delatum eſſe a Sergio. Verba ſcriptorum illorum videri poſſunt apud Allatium lib. 2 cap. 8, ubi etiam legatur aſſerta alterum meliorii notæ ſcriptorum, qui factum iſtud non Sergio, ſed Michaeli Cerulario attribuunt. Quam inepta ſint ſchiſmaticorum de Sergio aſſerta, clare oſtendit Allatius; nec tamen, quod miror, eorum opinionem ut falſam prorſus refutavit: nec Sergium ea ſuſpicione liberavit. Verumtamen vel ſola epiſtola Petri Antiocheni, num. 58 laudata, ſufficere videtur ad opinionem iſtam omnino repudiandam; cum ex ea epiſtola conſtet Sergium circa annum patriarchatus ſui decimum e diptychis recitaſſe nomen Romani Pontificis. At, inquiet aliquis, potuit Sergius poſtea nomen Papæ Romani delere. Sic eſt: potuit id deinde facere Sergius; utque ita ab eo factum credidiſſe videntur ſchiſmatici memorati. At ſuſpicor eos fuiſſe deceptos epiſtola mendacis Cerularii ad Petrum Antiochenum num. 58 addu-*

cta, in qua dicitur nomen Romani Pontificis in D *diptychis Conſtantinopoli non fuiſſe a tempore... ſextæ Synodi. Apertam iſtud mendacium Petrus quidem refutavit oculato ſuo teſtimonio. Attamen ſchiſmatici vidcatur Cerulario ſuo credere voluiſſe, quantum poterant: id eſt, indicare ſaltem voluerunt, ante ipſius Cerularii tempora nomen Papæ a diptychis ſublatum fuiſſe Conſtantinopoli.*

65 *Verum id tam incongruum narrarunt, quibuſ-* *dam fuit ſuſpectum:* *nullam mereantur fidem; præſertim cum Petrus Antiochenus dicat, ſe ignorare* quo pacto.., quamque ob cauſam *omiſſa fuerit Conſtantinopoli in diptychis Papæ relatio; inſinuaſſe aliquem fuiſſe cauſam illius mutationis, adeoque mutationem non eſſe factam niſi ab ipſo Cerulario. Præterea ſcriptores omnes agnoſcunt Sergii ſucceſſorem Euſtathium communicaſſe cum Romano Pontifice. Alia igitur paulo poſt admittenda eſſe mutatio, de qua rurſum nihil ſcivit Petrus Antiochenus. Quapropter longe mihi veriſimillima apparet, pacem eccleſiarum non fuiſſe turbatam ſub Sergio. Verba Niceta Nicæni, ex quibus in contrariam opinionem perductus eſt Allatius,* E *hæc ſunt:* Et ſub Sergio, qui ſub Bulgaroctono patriarchatum teooit, dicitor rurſus ſchiſma exortum fuiſſe: ſed quam ob cauſam, ipſe ignoro: videtor tameo propter ſedes fuiſſe. *Verum exigui momenti ſunt hæc verba, cum ſcriptor urbis grſtic longe poſterior non aliſ iacertam referat famam, ut ea voce* dicitur *claro patet; cumque ipſe dicat cauſam diſſidii ignotam ſibi eſſe. Major igitur habenda eſt fides aliis ſcriptoribus, qui inter Photium & Michaelem Cerularium in eccleſia Conſtantinopolitana non admittunt diſſenſionem tantam a Romana, ut ad ſchiſma eruperit: nam eorum ſententia jam anc abunde firmata eſt.*

ea dicta ſequitur Ruſſos tale concluſionis fuiſſe Catholicos:

66 *Jam vero ex diſputatio deas elicio con-* *cluſionec, quarum cauſa hanc diſſertationem inſtitui. Prima eſt, quod varii patriarchæ, de quibus ut Sanctis actum eſt in hoc Opere, vere fuerint Catholici, etiamſi inter Photium & Cerularium ſederint ſeculo IX & X: vidi enim id a Majoribus noſtris ſuppoſitum magis fuiſſe quam probatum. Altera concluſio eſt, quod Ruſſi, ſub finem ſeculi X converſi, fidem acceperint a Catholicis, ideoque certo Catholici fuerint laicio converſionis; imo etiam certo uſque ad mortem Vladimiri ducis, cujuſque filiorum SS. Boriſi & Hlebi, de quibus agetur ad V Septembris:* F *nam omnes iſti defuncti ſunt circa annum 1015, aut certe diu ante patriarchatum ſchiſmatici Cerularii anno 1043 inchoatum. Nunc etiam inquirere conabor, quatenus patietur monumentorum penuria, quales viciſſitudines paſſa ſit Ruſſorum religio, ut ea ex diſputatione atcumque colligi valeat, quinam e Sanctis Ruſſis ut vere Sancti tuto admitti poſſint. Nam Hauſcheninus quidem ſine multo examine quorumdam Ruſſiæ metropolitarum fidem orthodoxam aſſeruit tom. 2 Februarii pag. 639, ſeatentiam alienam fidelitet referens. Eum vero ſecutus Papebrochius in præfatione ad Ephemeridas Græco-Moſcas ante tomum 2 Maii generatim de fide Ruſſorum diſputavit. At non ſatis expenderunt argumenta, quæ contra Ruſſos afferri poſſunt, quia brevitur tantum agere voluerunt, ideoque ſucceſſores eorum opinioni non acquieverunt.*

§ VI.

A

§ VI.

Ruſſi toto ſeculo XI fuerunt Catholici; ut probatur ex metropolitis ſingulis.

Sola ignorantia Ruſſos ſchiſmate excuſare poſſit.

SAne vehementer contra Catholicam Ruſſorum ſententiam, & nationem cum Eccleſia Romana, oritur ſuſpicio, quia eorum metropolitæ paſſim miſſi aut confirmari creduntur a patriarchis Conſtantinopolitanis, quorum pars major poſt Michaelem Cerularium fuit ſchiſmatica. Catholici enim haberi non poſſunt Ruſſiæ metropolitæ, ſi res ſacræ habebant communes cum ſchiſmaticis patriarchis, ab iiſque auctoritatem ſuam accipiebant. Etenim ignorantia ſola eos excuſari non poſſe, ſatis certum videtur, præſertim ſi conſideremus metropolitas, epiſcopos, alioſque viros doctos. Quapropter verba laudati Papebrochii pag. 4, ubi de Moſcis dicit: Qui lingua B moribuſque diverſiſſimi a Græcis, plerumque nec ſciebant, conjuncti an ſejuncti eſſent Latini & Græci inter ſe; ſolum autem conſiderabant ſuam ab ioitio ſuſceptæ fidei erga Conſtantinopolitanum patriarcham ſubjectionem. Het, inquam, verba mea nimis generaliter ſumenda ſunt, acſi ſola ſufficere poſſent ad excuſandos Ruſſos. Simplices quidem atcumque ea ignorantia excuſari poſſunt, epiſcopi etiam & metropolitæ, qui ante a Catholico patriarcha confirmati erant, ſic excuſari poterant, quamdiu nulla ipſis erat neceſſitas communicandi cum patriarcha ſchiſmatico, aut quamdiu nihil ipſis de ejus ſchiſmate innotuerat. At gentem univerſam tali ignorantia per ſecula integra excuſare nec poſſumus nec debemus. Verumtamen non ſequeretur, Ruſſos totos fuiſſe ſchiſmaticos, quoties ſchiſmatici fuere Conſtantinopolitani, etiamſi ſemper a patriarchis iſtius urbis fuiſſent in dignitate ſua confirmati Ruſſorum metropolitæ, cum inter patriarchas varii fuerint Catholici aliique non aperte ſchiſmatici, a quibus ordinari potuerunt Ruſſiæ metropolitæ, qui etiam tempore ſchiſmaticorum patriarcharum Catholici permanere potuerant. C At hac ratione non multos ſchiſmatis ſuſpicione liberarem, ſi omnes metropolitæ conſtanter recurriſſent Conſtantinopolim pro confirmatione obtinenda, aut diſſidiaſſent inter patriarchas Catholicos & ſchiſmaticos.

at metropolita Ruſſorum tempore Cerularii confirmationem non petiit.

68 Verum probari poteſt, metropolitas Ruſſiæ non ſemper confirmationem ſuam petiiſſe a patriarchis Conſtantinopolitanis; atque hæc eſt præcipua ratio, qua Henſchenius uſus eſt ad oſtendendum multos ex iis abhorruiſſe a ſchiſmate, & probe fuiſſe Catholicos. Factum id eſſe tempore Michaelis Cerularii, teſtatur Albertus Wiink Koialowicz in Miſcellaneis Lituaniæ, editis Vilnæ anno 1650. Agens enim de ſchiſmate Græco-Ruſſo, pag. 41 ait Jaroſlaum Ruſſiæ principem, intellecto Cerulacii ſchiſmate, defuncto-que metropolita Theopempte, perfeciſſe, ut cleri Roſſiæ, non requiſito patriarcha Conſtantinopolitano, ad baſilicam Kiiovienſem cathedralem, Sapientiæ æternæ dicatam, congregatus, anno MLI eligeret Hilarionem oatione Roſſum. Hic vero, uti expreſſe meminerunt Annales Ruſſorum & Moſchorum, ad patriarcham Conſtantinopolitanum non recurrit. *Hoc teſtimonium, ea Ruſſorum Annalibus petitum, vel ſolum ſufficere poteſt. At idem aliunde etiam ſit veriſimile. Nam tres metropolitæ, qui Hilarionem præceſſerant, omnes fuerant Græci: ille vero Ruſſus erat natione. Præterea Jaroſlaus additior fuiſſe videtur Latinis quam Græcis: filiam enim ſuam Annam Henrico I Galliarum regi uxorem dedit: Græcie vero bellum intulit, comparata ingenti claſſe, ut videri poteſt apud Dlugoſſam lib. 3 col. 212 ad annum 1040, apud Zonaram in Conſtantino Monomacho tom. 2 pag. 253 & ſeq., & apud Cedrenum pag. 758 & ſeq., qui Bladimercem Ruſſorum ducforem perperam vocat Ruſſorum regulum, cum filius eſſet Jaroslai, ut habet Dlugoſſus.* AUCT. J. S.

69 Hiſce obſtare videtur, quod Pagius ex Cedreno pag. 739 mortuum credat Jaroslaum anno 1036. At reſpondeo, Pagium erraſſe, nec Cedrenum agere de Jaroslai morte; ſed de obitu ducum principum Ruſſorum minoris conditionis, qui Noſiſthlabus & Hieroslabos ab eo cutis: nominantur: Jaroslaam enim dia ſuperfuiſſe poſt annum 1036 conſentiunt Poloni & Ruſſi ſcriptores. Itaque abaude probatum cuiſtimo, Hilarionem Ruſſiæ metropolitam non adhæſiſſe E ſchiſmati Græco Cerularii. De deceſſoribus vero Hilarionis nullum debet eſſe dubium, cum ſecerint ante ſchiſma a Cerulario inſtauratum. Poſt Hilarionem duo alii ſucceſſerunt Ruſſi, videlicet Georgius I anno 1068, ac Joannes I anno 1080, ſi accuratus ſit catalogus Kulczynskii, quem diſcutiendum non ſuſtipio: at ſolam obſervo hunc catalogum in chronotaxi paſſim ad aliquot annos diſſentire a catalogo Michaelis le Quien. Porro non invenio ullam rationem, cur crederemus duos hoſce metropolitas non fuiſſe Catholicos. Primo electi ſunt poſt depoſitionem Cerularii, prior tempore Joannis Xiphilini patriarchæ, alter ſub Coſma Hieroſolymitano, de quibus patriarchis non ſatis conſtat, ſchiſmaticine fuerint an Catholici. Nihilo magis clarum eſt utrum laudati metropolitæ a Græco patriarcha confirmationem acceperint. Imo veriſimilius eſt, id eos non feciſſe exemplo deceſſoris Hilarionis, ſi ſchiſma adhuc durabat Conſtantinopoli, tum quia Ruſſi erant natione, tum vel maxime quia ſchiſma nondum in Ruſſiam penetraverat. F

idemque fortaſſe factum a duobus aliis ſecuto XI ſeculo:

nam ſchiſma Ruſſiam necdum penetraverat an. no 1075

70 Verum nulla relinquitur dubitatio, quia Ruſſia iis temporibus ſubjecta eſſet Sedi Apoſtolicæ, ſi conſideremus litteras Gregorii VII ad Demetrium Ruſſorum regem, datas IV Kal. Maii Indictione XIII, id eſt; anno 1075. Hac de cauſa eas ex Baronio ad annum 1075 num. 29 huc transfero: Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Demetrio regi Ruſſorum & reginæ uxori ejus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Pilius veſter limina Apoſtolorum viſitans ad nos venit, & quod regnum illod dono ſancti Petri per manus noſtras vellet obtinere, eidem beato Petro Apoſtolorum principi debita fidelitate exhibita, devotis precibus poſtulavit, indubitanter aſſeverans, illam ſuam petitionem veſtro conſenſu ratam fore ac ſtabilem, ſi Apoſtolicæ auctoritatis gratia ac monimine donaretur. Cujus votis & petitionibus, quia juſta videbantur, tum ex conſenſu veſtro, tum ex devotione poſcentis, tandem aſſenſum præbuimus, & regni veſtri gubernacula ſibi ex parte beati Petri tra-

Auct. didimus, ea videlicet intentione atque deſide-
J. S. rio charitatis, ut beatus Petros vos & regnum veſtrum, omniaque veſtra bona, ſua apud Deum intercesſione cuſtodiat, & cum omni pace, honore quoque & gloria idem regnum uſque in finem vitæ veſtræ tenere vos faciat, & hujus militiæ finito curſu, impetret vobis apud ſupernum Regem gloriam ſempiternam. Quo etiam nos paratiſſimos eſſe, noverit veſtræ nobilitatis ſerenitas, ut ad quæcumque juſta negotia hujus Sedis auctoritatem pro ſua neceſſitate petierit, proculdubio continuo petitionum ſuarum conſequatur effectum. Præterea ut hæc & alia multa, quæ litteris non continentur, cordibus veſtri attius infiganrur: miſimus hos nuntios noſtros, quorum unus veſter notus eſt & fidus amicus; qui & ea, quæ in litteris ſunt, diligenter vobis exponent, & quæ minus ſunt, viva voce explebunt. Quibus pro reverentia beati Petri, cujus legati ſunt, vos mites & affabiles præbeatis; & quidquid vobis dixerint ex parte noſtra, patienter audiatis, atque indubitanter credatis; & quæ ibi ex auctoritate Apoſtolicæ ſedis negotia tractare voluerint, & ſtatuere, nollotum malo ingenio turbari permittatis, ſed potiuseos ſincera charitate favendo juvetis. Omnipotens Deus mentes veſtras illuminet, atque per temporalia bona faciat vos tranſire ad gloriam ſempiternam. Dat. Romæ decimoquinto Kal. Maii Indict. XII t. *De eego iſto Demetrio ex Ruſſia per fratrem ſuum ejecto ſcribit ad eumdem annum* 1075 *Schafaaborgenſis.*

B

tempore Demetrii, qui verisimiliter idem eſt Sigebertus ad annum 1074 *cum Izaslao duce Kivienſi:*

72 *Obſervat vero Kolczynskius in Appendice pag.* 112, *Demetrium non fuiſſe docem Kioviæ*, ſed Haliciæ, Premisliæ, & fortaſſis etiam Voliniæ. *Attamen laudatus Schafnaburgenſis & Sigebertus ad annum* 1074 *de eo loquuntur, tamquam de duce aut rege, qui cum fratre ſuo de Roſſorum imperio contendebat: & ſcimus Izaslaum (vel Zaslaum) Jaroslai filium, ac datem Kivienſem, a fratre Suatoslao armis impetitum fuiſſe Kioviaque profugiſſe in Poloniam eam theſaaris ſuis, ut videri poteſt apud Dlugeſſum. Quare, ſi Zaslaus ille alio nomine Demettins fuerit dictus, uti admodum veriſimile eſt, quia duces Ruſſiæ gemino nomine gaudebant eo tempore, omnia ipſi recte congruent, & in ducatum Ruſſiæ ſeu Kivienſem reſtitutus fuerit per Boleslaum Poloniæ regem; ut ceſſurt laudatus Dlogeſſus ad annum* 1075 *&* 1076. *Poro, ſive Demetrius dux fuerit Kivienſis, ut*

C *probabilius apparet, ſive aliarum tantum Ruſſiæ provinciarum; cum omnes epiſcopi Ruſſi ſubeſſent metropolitæ Kivienſi; eumque tamen Gregorius nullam in litteris ſuis de ſchiſmate mentionem faciat; ne veriſimile quidem eſt Ruſſos tunc ſchiſmoti Græco contra Romanam Eccleſiam fuiſſe implicites.*

reliqui ſeculi XI metropolitæ item Catholici

72 *Poſt memoratos metropolitas natione Ruſſos, in catalogo Kulczynskii duo ſucceſſerunt Græci, videlicet Joannes II (apud le Quien Joannes III) anno* 1091, *& ſequenti anno Ephrem. Hoſce Catholicos fuiſſe, credit laudatus Kulczynskius, quia præfuerunt tempore Alexii Comneni imperatoris, quem Catholicum fuiſſe exiſtimat eum Leone Allatio lib.* 2 *cap.* 10. *Verum alii ſcripterent de Alexio Comneno aliter ecceſſent. Quare præplacet aliud argumentum, quo Koialovicius Ephremum fuiſſe Catholicum ita oſtendit*: Succeſſit ... ad annum MXCII Ephrem, natione Græcus, at a Græco ſchiſmate alienos: nam cum ejus tempore Urbani II Papæ conſtitutione inſtitutum eſſet, ut in ſingulos annos, in Maii recurrente, translati Myra S. Nicolai epiſc. conf. eorporis in Italiam Barum reenlererur memoria, Ephrem ei conſtitutioni paruit. Unde in hunc uſque diem a Ruſſis memoria hæc in eccleſiis eorum colitur, licet a Græcis negligatur. *Hoc argumento clare oſtenditur, Roſſos eo tempore mandatis Eccleſiæ Romanæ obtemperaſſe; indeque veriſimile ſit, legatum aliquem Pontificium tunc quoque fuiſſe in Ruſſia; præſertim cum viderimus eo legates anno* 1075 *miſſos a Gregorio VII. Hactenus de metropolitis ſeculi* XI, *quos omnes Catholicos fuiſſe ſufficienter me oſtendiſſe exiſtimo.*

D

§ VII.

Seculo XII aliqui metropolitæ Catholici, plures fidei dubiæ: ſeculo XIII, quo ſchiſma prævaluit in Ruſſia, non defuerunt tamen Catholici; ſed metropolitæ omnes fidei ſunt dubiæ aut ſuſpectæ.

E

Seculo XII *primi quatuor metropolitæ* XII *tuor metropolitæ cumque ſuſpectæ:*

POſt *Ephremum in ſæpe laudato catalogo ſe-quuntur quatuor alii metropolitæ nationis Græci, nimirum Nicolaus, Nicephorus, Nicetas & Michael II. De hiſce certa nec invenio indicia, utrum Catholici fuerint an ſchiſmatici; quod de ipſis quoque iſtius temporis patriarchis non omnino eſt clarum, ita at ignorantia forte eo tempore excuſare potuerit metropolitas, qui communicaverunt cum Conſtantinopolitanis. Primus ex illis Nicolaus videtur interfuiſſe ſynodo Conſtantinopolitanæ* de præſtatione canoni, corum, *cujus decretum legitur in Codice Jurit Græco-Romani pag.* 209. *Certe ibi inter metropolitas legitur* Nicolaus τῆς Ρωσίας, *id eſt, Ruſſiæ, quantum exiſtimo. Habita eſt ſynodus menſe Novembri, Indictione* II, *id eſt, anno* 1102, *ſub Nicolao Grammatico patriarcha, de cujus recta fide dubitatur. Quartum ex prædictis metropolitis, qui eſt Michael II, item ſynodo alteri interfuiſſe Conſtantinopoli anno* 1156 *ſub Luca Chryſoberge patriarcha, obſervat le Quien in catalogo metropolitarum Kivienſium. Ex hiſce* F *patet, duos illos metropolitas communicaſſe cum patriarchis Conſtantinopolitanis, idemque ex de cauſa veriſimile eſt de duobus intermediis. Verum, ut jam monui, ex eo ideo habendi ſunt certo ſchiſmatici, cum id de ipſis patriarchis non ſit omnino certum, ideoque incertius de metropolitis. Eos tamen nonnihil hac de cauſa videri ſuſpectos, fatendum eſt, præſertim cum aliunde nequeant probari Catholici.*

74 *Perro, quidquid ſit de quatuor illis, nec. at Cleſum deinde Ruſſi ſe a Græcis ſepararunt, teſte meas ex-Koialovicio, qui hæc habet.* Habetur quoque rum poſt io Annalibus Ruſſorum, Izaslao duce in Ruſ annum ſia imperante, anno MCXLVI electum eſſe me- 1156 ſuc. ceſſor tropolitanum Ruſſiæ Clementem, qui, non re- ſum certo quiſito pattiarcha Conſtantinopolitano, conſe- Catholi-cratus fuit impoſitione capitis ſancti Clementis cus:

Pa-

A Papæ. *Kulczynskius idem in ſuo catalogo latius explicat his verbis*: Poſt obitum Michaelis (*metropolitæ*) eum nuntiatum fuiſſet prælatis Rothenis rurſus Photianum ſchiſma in Græcia recrudeſcere, ſtatuerunt ſynodum celebrare. Quapropter convenientes Kioviam Onuphrius Czernihovienſis, Theodorus Bialogrodenſis, Euthymius Peciaslavienſis, Damianus Jurienſis, Theodorus Vladimirienſis, Niphon Novogrodenſis, & Emmanoel Smolenſcenſis epiſcopi, poſtquam decreviſſent poſſe eligi metropolitam abſque ſcitu & conſenſo patriarchæ Conſtantinopolitani, elegerunt unanimiter Clementem, eumque conſeceraront, imponentes capiti ejus caput S. Clementis Papæ & martyris, in ſignum ſubjectionis ac obedientiæ, quam ſemper profitebatur eccleſia Ruthenica S. Sedi apoſtolicæ Romanæ. *Hæc probant, Ruſſos eo adhuc tempore abhorruiſſe a ſchiſmate, gentemque veriſimiliter Catholicam fuiſſe etiam ſub præcedentibus metropolitis. Clemens vero metropolita factus eſt poſt annum* 1156, *ut patet ex dictis de Michaele II.*

poſt Clementem ſecuti duo metropolitæ parum noti, deinde Joannes probabilius Catholicus:

75 *Clementem hunc in catalogo ſequitur Græcus Conſtantinus, atque hunc Theodorus, apud Le Quien Feodor dictus. De hiſce nihil certi invenio. At eorum ſucceſſor item Græcus Joannes III, inquit Kulczynskius,* ceddidit per epiſtolam obedientiam Alexandro III. Pontifici Romano, ita exhibente Roſtislao orthodoxo principe. *De eodem Koialovicius ita habet*: Anno deinde MCLXX, Græcus natione, de nomine Joannes, metropolitanus creatos eſt. B Quantum unioni cum Romana Eccleſia ad. dictus fuerit, reſtantur ejus literæ ad Alexandrum Papam ea de re ſcriptæ, quæ Selavonico idiomate inter Ruſſorum monumeota habentur. *Le Quien vero in catalogo Kiovienſium antiſtitum ſuſpicatur, hujus Joannis metropolitæ, quem quartum ejuſdem nominis ponit, eum Kulczynskium tantum ſit tertium, eſſe epiſtolam illam ſchiſmaticam & canones aque ſchiſmaticos, quos edidit Herberſteinius in Commentariis rerum Moſcoviticarum pag.* 22 *& ſeq. Verum malim credere Koialovicio quam conjecturæ, quæ ſolido caret fundamento. Præterea non dubito, quin canones illi ſint ſerius compoſiti, cum unus ex illis agat de Tartaris, qui tantum innotuerunt ſeculo* XIII, *certo in Ruſſia.*

fides Ruſſorum circa ſinem ſeculi XII *valde dubia:*

76 *Poſt Joannem III Kulczynskius recenſet anno* 1185 *Nicephorum*, quem, *inquit*, unitum eum Romana Eccleſia vixiſſe hiſtoriei Lituani paſſim affirmant. *Verum de eo dubitari poteſt, cum inferius viſuri ſimus Ruſſos non diu poſt hæc tempora ſchiſmati fuiſſe implicitos. Eadem de cauſa de Matthæo metropolita, quem circa annum* 1206 *ſucceſſiſſe docet, non minus poteſt dubitari: argumenta enim, quibus Kulczynskius probare nititur Catholicum fuiſſe, non magni ſunt momenti. Primum eſt, quod Conſtantinopoli tunc eſſet patriarcha Latinus & Catholicus, quia urbs illa a Latinis erat poſſeſſa. Id certum eſt. At cum ſchiſmatici ſuum etiam haberent patriarcham, necdum conſtat, utri ſe ſubjecerit metropolita Ruſſiæ. Alterum argumentum eſt, quod Colomannus Hungarus ritus Latini eo tempore fuerit electus dux Halicienſis. At ea ratione non probantur Ruſſi Latinis fuiſſe addicti, cum non expulerint Colo-*

manum, quod inaugurari voluiſſet ab epiſcopis Latinis, ut habet Dlugoſſus ad annum 1208. *Itaque allegatis argumentis certo non evincitur, Matthæum fuiſſe Catholicum. Certe dubitare vix poſſim, quin Græci paulatim abuſus quoſdam hiſce temporibus in Ruſſiam invexerint, Ruſſorumque animos a Latinis abalienaverint.* AOCT. J. S.

cum initio ſeculi XIII *errores quidam a. Ruſſos invaſuerint,*

77 *Ruſſos autem in varios errores paulatim a Græcis fuiſſe pertractos ſeculo* XCI *aut* XII, *colligitur ex litteris quorumdam Pontificum infra dandis. Addi hiſce poſſunt quæſtiones Cyrilli ejuſdem veriſimilitæ metropolitæ, quas edidit Herberſteinius pag.* 25: *nam ſuſpicor eas pertinere ad ſeculum* XIII, *tum quod duo vel tres Cyrilli eo ſeculo fuerint metropolitæ, tum quod in iis quæſtionibus nihil ſtatuatur de Tartaris, qui ante medium ejuſdem ſeculi in Ruſſiam penetrarunt. Continent hæ quæſtiones varios ritus Judaicis non abſimiles; & Latinum, qui ritum Ruthenicum voluerit ampleti, multis cæremoniis, lotionibuſque & orationibus recipi jubent, receptumque haberi pro* novo Chriſtiano. *Ex hiſce autem colligo, hominem fuiſſe ſchiſmaticum, qui eas quæſtiones compoſuit. Non erat tamen Cyrillus ille tam alienus a Latinis, quam fuit Joannes, de cujus canonibus ſupra memini. Porro de Cyrillis metropolitis catalogi non conſentiunt: Nam Kulczynskius duos conſequenter ponit Cyrillos ab anno* 1225 *uſque ad annum* 1237, *dtinde vero Joſephum, & poſt hunc Cyrillum III. Le Quien vero duos tantum habet Cyrillos, quibus prædictum Joſephum interponit. Duone an tres fuerint Cyrilli, non definio: at hac occaſione lectores moneo, nullam ſeriem aut laterculum Kiovienſium præſulum* publici juris *factum a Papebrochio, quamvis id dixerit Le Quien, & Papebrochii laterculum ſæpe nominet. Henſchenius in Alexio tom.* 2 *Februarii pag.* 639 *aliquot præſules Kiovienſes ex Koialovicio recenſuit tamquam orthodoxos, non ut ſericm illorum antiſtitum contexeret, ſed ut breviter indicaret non omnes fuiſſe ſchiſmaticos. Nuda illa præſulum nomina Le Quien honoriſico laterculi Papebrochiani nomine inſignivit, & ſic haud dubie multos decepit e lectoribus ſuis, qui illum Papebrochii laterculum fruſtra quærent.* E

nec tamen Ruſſi ab Apoſtolica ſede multo tunc eſſent alieni,

78 *Jam vero quod ſpectat ad Cyrillos metropolitas, de eorum fide favorabiliter ſentiunt Koialovicius & Kulczynskius. Prior ſic loquitur*: Secuti ſunt deinde Cyrilli duo aut tres metropolitani Kiovienſes, natione Ruſſi, & procul dubio uniti: nam circa ea tempora etiam imperitior Orientis Michael Palæologus in Lugdunenſi concilio obedientiam ſummo Pontifici profeſſus erat & patriarchalem ſedem Joannes Beccos [*Catholicus*] Conſtantinopoli occupabat. *Verum ea ratio tantum valet pro Cyrillo III ejuſque ſucceſſore, non vero pro Cyrillo primo aut ſecundo, qui citius præfuerunt. Melius argumentum pro qualitcumque obedientia Ruſſorum tempore Cyrilli I habemus ex epiſtola Honorii Papæ III inſcripta* Univerſis regibus Ruſſiæ, *dataque anno* 1227, *quam Odericus Raynaldus edidit ad annum* 1227 *num.* 8 *& 9. Qua de cauſa eam hue tranſfero*: Gaudemus in Domino, quod, ſicut audivimus, nuntii veſtri ad venerabilem fratrem noſtrum Motinenſem epiſcopum A. S. L. a latere noſtro tranſmiſſi, eum humiliter rogaverunt, F

Auct. J. S. ut partes veſtras perſonaliter viſitaret, quia cupientes ſana doctrina ſalubriter inſtrui, pa-
ti eſtis omnes errores penitus abnegare, quos propter defectum prædicatorum, ſicut dicitur, incurriſtis; & pro quibus iratus con-
tra vos Dominus permiſit vos hactenus mul-
tipliciter tribulari, tribulandos acrios, niſi de
invio erroris ad viam properaveritis veritatis, cum quanto diutius duraveritis in erro-
re, tanto timere poſſitis angustias doriores; quia etſi non iraſcitur per ſingulos dies Do-
minus, in eos tamen, qui converti contemnunt, foæ tandem vibrat gladium ultionis.

*fidei to-
tum eo
tempore
debet ha-
beri du-
bia:*

79 Per vos itaque certificari volentes, ao velitis habere ab Eccleſia Romana legatum, ut ejus ſplendoribus monitis informati, Catho-
licæ fidei, ſine qua nemo ſalvatur, ample-
ctamini veritatem, univerſitatem veſtram ro-
gamus, monemus & hortamur attente, qua-
tenus ſuper hoc voluntatem veſtram nobis per litteras, & fideles nuntios intimetis, Interim autem pacem com Chriſtianis de Li-
B vonia, & Eſtonia firmam habentes, non im-
pediatis profectum fidei Chriſtianæ, oe divi-
nam, & Apoſtolicæ ſedis incurratis offenſam, quæ facile de vobis poteſt, quando vult, ſu-
mere ultionem, ſed potius Domino largiente per veram obedientiam, & gratæ devotionis obſequia otriuſque mereamini graviam & fa-
vorem Dat. Later. XVI Kal. Feb. Pont. no-
ſtri anno XI. *Hæc epiſtola inſinuat, Ruſſos nec-
dum pertinaciter ſchiſmati adhæſiſſe, cum Pon-
tifex ne quidem moneat, ut a ſchiſmate rece-
dant, niſi forte per viam erroris ſchiſma deſ-
guare voluerit. Cum tamen non carerent erroribus, fides eorum, ut minimum, dubia haberi debet, nec auſim certo aſſerere, Cyrillum I fuiſ-
ſe a ſchiſmate immunem. Suſpicor inter epiſco-
pos non ſatis de fide convenisſe, quod alii aliis addictiores eſſent Romanæ Eccleſiæ.*

*unum vi-
dentur
quidem
aliqui
pro unio-
ne ſenſiſſe
ſed ſchiſ-
ma præ-
valuiſſe:*

80 *Huic conjecturæ favet epiſtola Gregorii IX, apud Raynaldum ad annum* 1231 *num.* 43 *edita, ſcriptaque eodem anno* illuſtri regi Ruſ-
ſiæ. *Pontifex enim, expoſito primatu Romanæ Eccleſiæ, ita proſequitur*: Unde cum, vene-
rabili fratre noſtro epiſcopo Prutenorum re-
ferente, te intellexerimus eſſe principem
C Chriſtianom, ſed obſervantem Græcorum ac Prutenorum mores ac ritus, ac facientem in regno too ab aliis obſervari, divina tamen gratia inſpirante, volentem accedere ad de-
votionem & obedieotiam Apoſtolicæ Sedis & ooſtram, nos iotimis affectibus ſitientes ani-
mæ tuæ ſalutem, tuumqoe profectom, com-
modum & hooorem, ſerenitatem tuam mo-
nemos & hortamur in Domino, quatenus fa-
nam doctrinam noo abnnens venerabiliter am-
plexari, ritus & mores Chriſtianorum Lati-
norum devore ſuſcipiss & obſerves, te ee-
gnumque tunm pro amore Chriſti ſnbmitteo-
do ſuavi dominio Romanæ Eccleſiæ matris univerſorom fidelium *&c. Hæc ita intellexit Raynaldus, ac ſi Pontifex Ruſſos habuiſſet pro ſchiſmaticis, & revera id verba videntur in-
nuere. At, ſi omnia accurate expendamus, du-
bitare vix poterimus, quin ſententiæ Ruſſorum multum fuerint diviſæ: neque enim verisimile eſt principem voluiſſe accedere ad devotiooem & obedientiam Apoſtolicæ Sedis ſine conſilio quo-
rumdam epiſcoporum, qui primatum Romanæ Ec-
cleſiæ videntur agnoviſſe. Contra vero neceſſe*
D *non erat ad obedientiam Romani Pontificis ac-
cedere, ſi Ruſſi ita ſolum ritus Græcos obſerva-
bant, ut tamen debitam Romanæ Eccleſiæ præ-
ſtarent obedientiam. Itaque pars ſchiſmatica vi-
detur eo tempore prævaluiſſe: atque id ſatis li-
quet ex iis, quæ ante medium ſeculi* XIII *fa-
cta videbimus ſub Innocentio IV. Venerant qui-
dem iis temporibus aliquot prædicatores in Ruſ-
ſiam, qui Ruſſos non paucos ad ritus Latinos
tranſtulerunt: atque inter eos S. Hyacinthus to-
to quadrennio manſiſſe dicitur Kioviæ, ubi & monaſterium Ordinis ſui erexit. At id adeo non favet fidei Ruſſorum ritus Græci, ut eam potius reddat magis ſuſpectam: minus enim erat neceſ-
ſe Ruſſos ad ritus Latinos tranſferre, ſi Græ-
cos ſine erroribus & debita cum obedientia ob-
ſervabant.*

*Circa an-
num 1246
Ruſſi,*

81 *Poſt Cyrillum unum aut duos, quorum fides dubia eſt, ſecutus eſt Joſephus, natione Græcus, patria Nicænus, cujus initium Kule-
zynskius affigit anno* 1237, *Le Quien anno* 1247. *Hujus tempore [niſi deceſſor ipſius Cy-
rillus revera uſque ad annum* 1247 *vixerit] Ro-
manæ Eccleſiæ ſpes maxima affulſit de ſincera*
E *Ruſſorum converſione. Rem narrat Raynaldus ad annum* 1246 *num.* 28. *Petierat Daniel Raſſo-
rum princeps coronam regiam, promittens ſe o-
mnes ſuos ſubditos adducturum ad obedientiam Romanæ Eccleſiæ. Coronam ei impoſitam ab O-
piſcne Apoſtolicæ Sedis legato, aſſerit Dlugoſſus ad annum* 1246 *pag.* 706. *Litteras Innocentii IV ea occaſione ſcriptas recitat ad eumdem an-
num Raynaldus num.* 29: *idemque ex Vincentio Bellovacenſi lib.* 31 *cap.* 39 *refert, quam bene in Ruſſia excepti fuerint Minoritæ, qui miſſi fue-
rant a ſummo Pontifice ad Tartarorum imperato-
rem, indeque redibant per Ruſſiam. Hi redu-
ces narraverunt, ſe a Daniele Ruſſorum rege optime exceptos & oblidno Kioviæ retentos, re-
gemque cum epiſcopis dimiſſe*, quod dominum Papam habere vellent in ſpecialem dominum & in patrem; ſanctam quoque Romanam Ec-
cleſiam in dominam & magiſtram, confir-
mantes etiam omnia, quæ prios de hac ma-
teria per abbatem ſuum tranſmiſerant. Et ſu-
F per hoc, aiebant legati, etiam nobiſcum ad dominum Papam nuntios ſuos & litteras tran-
ſmiſerunt. *Confirmantur hæc omnia ex gemina Innocentii IV epiſtola apud Raynaldum ad an-
num* 1247 *num.* 28 & 29. *Prior data eſt ad archiepiſcopum Pruſſiæ & Apoſtolicæ Sedis lega-
tum, cui demandat Pontifex provinciam reconci-
liandi regem & totam gentem ac regnum* ejus, hactenus a fidei unione præciſos.

*qui ma-
jorem
partem
ſchiſma-
tici,*

82 *Ad hæc Pontificis verba tantiſper ſubſiſta-
mus. Nam hic inſinuare videtur Innocentius Ruſſos ante hanc reconciliationem fuiſſe ſchiſma-
ticos. Quapropter nequeo aſſentire iis, qui Raſ-
ſos omnes uſque ad hæc tempora Catholicos fa-
ciunt; & ut quidem Kulczynskio, qui levibus conjecturis metropolitas omnes ſchiſmate eximit. Nihilo magis aſſentior iis, qui vel hoc tempore vel diu ante omnes ſchiſmati involutos exiſtima-
runt. Nam cum placeat eſſeme in Ruſſia duces, & epiſcopi varii, poterant aliqui ex iis debi-
tam præſtare obedientiam Romanæ Eccleſiæ: po-
terant id ipſum facere metropolita, ignorante aut non curante principe. Exemplum principis Ruſſi Catholice defuncti dat ipſe Innocentius in*

epiſtola

A *epiſtola ad Alexandrum ducem Suſdaliæ ſum apud Raynaldum ad annum* 1248 *num.* 41. *Erat ille Jeroslaus Suſdaliæ dux, anno* 1245 *venerat, ut videtur, a Tartaris ſublatus, poſtquam debitam Romanæ Eccleſiæ obedientiam præſtiterat. Similia ante facere potuerunt alii principes, epiſcopi & metropolitæ.*

ſe cum principe ſuo Romanæ Eccleſiæ ſubjecerunt,

83 *Quidquid tamen ſit de obedientia metropolitarum præcedentium, quæ ſeculo* XIII *huc uſque valde ambigua eſt, videntur ſe omnes ſimul cum ergo ſuo Danielo ſubjeciſſe Romanæ Eccleſiæ anno* 1246, *aut ſequenti. Ritus tamen Græcorum non deſervierunt, neque id erat neceſſarium. Innocentius quoque cibuum licitorum mutationem non exigebat, ſed in litteris ad Danielem regem ita ſcribit:* Cum te de cætero ſpecialem inter devotos Eccleſiæ reputemus, petitiones tuas, quantum cum Deo poſſumus, libenter ad gratiam exauditionis admittimus, & votis tuis favorem benevolum impartimur. Eapropter, chariſſime in Chriſto fili, tuis ſupplicationibus inclinati, epiſcopis & aliis

B presbyteris de Ruſſia, ut liceat eis more ſuo ex fermentato conficere, & alios eorum ritus, qui fidei Catholicæ, quam Eccleſia Romana tenet, non obviant, obſervare, auctoritate præſentium indulgemus. Dat. Lugd. VI Kal. Sept. anno V, *id eſt*, 1247. *Perfecta hæc videbatur ſubjectio: at dubitari poteſt, an ſatis ſincera ex parte ergit, cum certe non videatur fuiſſe diuturna: nam ſcriptores Poloni paſſim teſtantur, Danielem poſtea receſſiſſe ab obedientia Romanæ Eccleſiæ debita.*

ſed non diu poſt ad ſchiſma redierunt:

84 *Poloniæ Hiſtoricis ſuffragantur litteræ Alexandri Papæ IV, quas recitat Dlugoſſius ad annum* 1266, *& Raynaldus ad annum, quo data ſunt,* 1257 *num.* 26 *& ſeqq. ex quibus pauca huc tranſfero. Ubi Pontifex converſionem Danielis narraverat, & diadema regium ipſi ea occaſione conceſſum, ſic pergit:* Sed tu, ſicut ad audientiam noſtram non ſine cordis turbatione pervenit, tam ſpiritualium quam temporalium beneficiorum immemor, tantæque gratiæ proſus ingratus, præſtiti juramenti religione contempta, id, quod circa obedientiam ejuſdem Eccleſiæ ac prædictæ obſervaC tionem fidei promiſiſſe dignoſceris, obſervare poſtmodum non curaſti in animæ tuæ periculum, ipſius injuriam fidei, Eccleſiæ prædictæ contemptum, & opprobrium Jeſu Chriſti &c. *An hæ Alexandri IV litteræ, quibus regem ad pœnitentiam hortatur, deſideratum habuerint effectum, non invenio. Obiiſſe eum anno* 1266 *multi affirmant. Catholicum manſiſſe ſcribit quidem Kulczynskius in Cyrillo III, laudans Stricovium, Dlugoſſum & Miechovium: at hi duo poſteriores differre ſchiſmaticum dicunt & apoſtatam, dum mortem anno* 1266 *referunt. Stricovium ad manum non habeo, ſed merito dubito, an hic magis faveat fidei Danielis, qui fortaſſe nunquam ſincere converſus eſt. Certe concilium Kioviense ſub Cyrillo III celebratum, quod edidit Kulczynskius in Appendice pag.* 36, *non favet ſinceræ & ſtabili Ruſſorum ſubjectioni, cum in eo nr verbum quidem legatur de Romana Eccleſia.*

cum Græcis ſe anno 1274 *Romanæ Eccleſiæ*

85 *Difficulter igitur credere poſſum, Ruſſos a ſchiſmate Græcorum diu fuiſſe immunes ſeculo* XIII *uſque ad concilium Lugdunenſe II, in quo Græci ad obedientiam Romanæ Eccleſiæ redierunt anno* 1274. *Anno* 1175 *Conſtantinopolitanam eccleſiam regere cœpit Joannes Veccus vel Beccus. Catholicus hic patriarcha Cyrillum ſubjecerius ad III ad debitam ſubjectionem perducere potuit, eique ſucceſſorem dare Catholicum, uti factum aiunt Kojalovicius & Kulczynskius, dicentes Maximum anno* 1283 *Conſtantinopoli a Vecco in Ruſſiam miſſum metropolitam. Verum ſi Maximus a Veccо creatus eſt metropolita, id factum oportuit ante finem anni* 1282, *quo Veccus* XXVI *Decembris ſede ſua deturbatus eſt ab Andronico imperatore ſchiſma renovante. Quidquid tamen ſit de modica temporis differentia, cum Conſtantinopoli rurſum furvit patriarcha ſchiſmaticus, ubi Maximus ornatus erat dignitate metropolitica, non auſim aſſerere ipſum manſiſſe Catholicum, præſertim ſi, eo mortuo, Ruſſi ſucceſſorem petierint Conſtantinopoli, ut ſcribit Kulczynskius ad* XXI *Decembris in Petro metropolita.*

AUCT. J. S. *ſubjecerius ad breve tempus: Idem forte fecere Ruſſi.*

§ VIII.

Seculo XIV nullus metropolita certo Catholicus, licet aliqui vulgo credantur Catholici, & quidam a ſchiſmaticis colantur ut Sancti: ſeculo XV Photius ſchiſmaticus ſucceſſorem habuit Catholicum.

B

Licet ſcriptores aliqui Petrum metropolitam vocent Catholicum,

QUatuor ſolum metropolitas toto ſeculo XIV *produxit Kulczynskius, atque ex illo tete honorat Sanctorum titulo, quem an meritentur non ſatis perſpicio: neque enim pro fide eorum Catholica vas invenio cationes, ut auſim aſſerere eos certo fuiſſe Catholicos. Primus ex metropolitis hujus ſeculi eſt Petrus, quem Catholicum & Sanctum fuiſſe contendit Kulczynskius in Catalogo metropolitarum, ita ſcribens pag.* 117: Ceterum hunc ſanctum primatem vixiſſe in unione cum Romana Eccleſia, indubium eſt, tum quod cum Latinis epiſcopis, ex Ordine Prædicatorum in Lituania ac Ruſſia recenter inſtitutis, optimam pacem coluerit, teſte Okolſcio in Vitis epiſcoporum Latini ritos Kiovien., tum quod legatos a Sede apoſtolica, Bartholomæum epiſcopum Electenſem & Bernardum abbatem, eum profeſſione fidei orthodoxæ in Ruſſiam miſſos, devotiſſime excepeerit, ut ſcribit Kviatkievicz in Ann. Litu. ad ann. MCCCXXIV. *Hæc quidem amicitia cum Latinis & exceptio legatorum Apoſtolicorum, ſi de utraque conſtaret, favorabilem ſuſpicionem ingereret de recta Petri fide; at necdum certum faceret ejus obedientiam.*

P

Id tamen nec de eo nec de ejus ſucceſſore Theognoſto in memoriis invenio:

87 *Verum vix aulim credere, Petrum tam amice vixiſſe cum Latinis, aut viſitatam fuiſſe a memoratis apoſtolicæ Sedis legatis: nam Petrus ſedere cœpit anno* 1307, *ut vult laudatus ſcriptor, aut anno* 1308, *ut habet Le Quien: & non diu poſt ſedem ſuam tranſtuliſſe dicitur Moſcuam. Probandum igitur eſſet, epiſcopos Latini ritus Moſcuæ aut in ejus vicinia iis temporibus fuiſſe, de quo vehementer dubito. Quod ſpectat ad laudatos Joannis XXII legatos, il*

ſuc-

AUCT. J. S. *fuerunt miſſi ad ducem Lituaniæ Gediminum, qui magnam Ruſſiæ partem occupaverat, ut eum ad Chriſti fidem converteret: de quo ſpes erat exorta, ſed ea effectu caruit, prout videri poteſt apud Raynaldum ad annum 1324 num. 45 & ſeqq. Non ſatis igitur intelligo, quomodo legati Pontificii dicantur devotiſſime excepti a Petro metropolita, qui Moſcuæ degebat, & ad quem miſſi non erant. Præterea Vladislaus Poloniæ rex in litteris ad Joannem XXII, quas edidit Raynaldus in addendis tomi 15, ad annum 1324 auctius mortem duorum ultimorum principum* Ruthenorum de gente ſchiſmatica, *auxilium contra Tartaros implorans. Itaque cum eos ille Ruſſos vocet* gentem ſchiſmaticam, *ejus metropolitam eodem tempore Catholicum fuiſſe non auſim aſſerere. De Græco ipſius ſucceſſore Theognoſto, cujus initium anno 1328 inaugitur a Kulczynskio, nihil invenio, quod Catholicum fuiſſe ſuadeat.*

Alexius eorum ſucceſſor poſſim habetur Catholicus,

B 88 *Theognoſto Alexius ſuffectus eſt poſt mediam ſeculi* XIV, *ſi non nimis longe aberrent catalogi. Nam Le Quien metropolitam facit ab anno* 1363 *uſque ad* 1373; *Kulczynskius vero ab anno* 1364 *uſque ad* 1378, *non dubitaas quin ille fuerit Catholicus & Sanctus. Koialovicius in Miſcellaneis ſæpe laudatis ita eadem de fide ipſius eſt ſententia, quam probare conatus hoc ratiocinio:* Wolodimiro deinde Olgerdi magni Lituaniæ ducis filio principiarum Kiiovienſem adminiſtrante, Dioonyſius Græcus, a patriarcha Conſtantinopolitano miſſus, ab eodem principe in carcerem conjectus eſt. Quare neceſſe eſt Alexium, ortione Ruſſum, qui ſub eodem duce ante Dionyſium metropolitanus fuit, & ob vitæ ſanctitatem inter Divos a Ruſſis colitur, Eccleſiæ Romanæ ſubjectum fuiſſe. *Acquievit Henſchenius opinioni hujus ſcriptoris, Vitamque Alexii dedit ad* XII *Februarii.*

aliquibus tam Sanctum dicunt: nec tamen videtur coli a Catholicis:

C 89 *Exiſtimo tamen, Henſchenium maxime permotum eſſe ad edendam Alexii Vitam, cum quod ea inter Vitas aliorum Sanctorum tranſmiſſa eſſet in collectione Ms., manu ſuffraganei Vilnenſis ſubnotata, tum quod crederet eum coli a Ruſſis omnibus, etiam Catholicis, ſicut columnitur Romanus & David. Verum ea variis inſtructionibus de Sanctis Ruſſiæ, quas inter collectanea noſtra reperio, nulla me plane certum reddit de cultu Alexii apud Ruthenos Catholicos. Quin & clare negatur in una, quæ nomine ſcriptoris caret, ſed præ ceteris accurata videtur. Verba hæc tranſfero:* De Alexio & Petro metropolitis uoiti feſtum non celebrant. Putant eos fuiſſe viros bonos & obedientes Eccleſiæ. De miraculis ſpargunt ſchiſmatici multa. *Et infra:* Schiſmatici Alexii metropolitæ diem celebrant die XII Februarii *&c. Hæc aliaque faciunt, ut vix mihi perſuadere poſſim, Alexium coli a Ruthenis Catholicis, eum omnia, quæ de ipſius cultu invenio, tam dubie prolata ſint, ut de ſolis ſchiſmaticis intelligi poſſint, licet aliqui contrariam crediderint ac perſuaſerint Henſchenio.*

Idcirco nos Petri pro expunctis habeat volumus omnia, quæ de & Alexii ſanctitate hujus Alexii metropolitæ, ſive ad XII *ſanctita- Februarii, ſive aliis locis dicta ſunt. Expuncta tem dodle ſimiliter volumus, quæ dicta ſunt de ſanctitate non agno- Petri metropolitæ, quem ſchiſmatici colunt* XXI *ſcimus:*

Decembris, ac Jonæ metropolitæ, qui ab iisdem D *celebratur* XXX *Martii, & de quo breviter egit Papebrochius ad* XV *Junii. Hæc, inquam, pro expunctis haberi deſideramus, donec certius nobis conſtiterit tam de fide eorum Catholica quam de cultu apud Catholicos. Ea biſce tamen nolim inferat ſtudioſus lector, metropolitas illos tres a nobis haberi pro ſchiſmaticis: num id non dicimus, ſed ſolum de obedientia eorum Romanæ Eccleſiæ debita dubitamus. Ruſſi Catholici paſſim ſuſpicantur Petrum & Alexium vixiſſe bonos & Catholicos. Verum id eſſe poteſt: nam potuerunt abſtinere a communione cum patriarchis Conſtantinopolitanis: ſed hoc ſatis probatum non invenio.*

nec tamen ſchiſmaticos dicimus, ſed utcumque dubitamus.

91 *Præterea ſi certo conſtaret eos numquam aperte receſſiſſe a Conſtantinopolitanis; in favorem tamen uteriuſque hæc formari poſſet conjectura. Seculo* XIV, *quo bi Ruthenorum eccleſiam gubernaverunt, ſæpe actum eſt ab imperatoribus Græcis de eccleſia Conſtantinopolitana dubito modo ſubiicienda Romanæ; reſque eo uſque promota fuit ſub Joanne Paleologo, ut Raynaldus ad annum* 1367 *num.* XI *tres patriarchas, videlicet Conſtantinopolitanum, Alexandrinum & Hieroſolymitanum eccleſiarum ſuarum conjunctioni* E *cum Romana aſſenſiſſe ſcribat, id colligens ex litteris Urbani V, quas recitat. Quin & ipſe imperator anno* 1369 *Catholicam fidei profeſſionem edidit Romæ coram Urbano V. Potuerunt igitur Petrus & Alexius illam conjunctionem Eccleſiæ Orientalis toto animo deſiderare & ſperare, ejuſque neceſſitatem æque ac primatum Romanæ Eccleſiæ agnoſcere; ſed nullum reperire modum, quo ſe ſeorſum Romanæ Eccleſiæ aperte ſubiiceret. Quin & Alexius anno* 1364, *ſi credimus Kulczynskio, conſecratus eſt a Philotheo patriarcha, quem aliqui Catholicum fuiſſe exiſtimant. Hæc allaque plura afferri poſſunt; ſed nihil invenio, ne pro Alexio quidem, quod de Catholica ejus obedientia nos plane faciat certos.*

Cyprianus Alexii ſucceſſor fidei dubia: ei vero ſuccedit Photius ſchiſmaticus:

9a *Alexio apud Kulczynskium ſubjungitur anno* 1378 *Cyprianus, quem etiam* Sancti *titulo condecorat, ac præfuiſſe dicit uſque ad annum* 1408. *Verum nihil allegat, quo probari poſſit fidei dubia: ei certo Catholicum fuiſſe Cyprianum: idcoque turbatum eogor tanto magis de fide ejus dubitare, quanto incertior eſt chronotaxis Kulczynskii, quia patriarchæ Conſtantinopolitani circa id tempus non omnes æque certo fuerunt ſchiſmatici.* F *Sequitur in catalogo Photius Græcus, quem ſchiſmaticum fuiſſe omnes aſſerunt. Koialovicius in Miſcellaneis de eo conjecturas ſuas ita exprimit:* Intruſus deinceps circa annum MCDVII ad pontificatum Kiovienſem fuerat Græcus natione, Phociey vulgo dictus, furtaſſe quiſpiam Phocius ſchiſmati per Phocium Conſtantinopolitanum olim excituto nimis addictus, quod ſenſim propagare ac firmare per Ruſſiam cœperat. Id vero ubi advertit magnus Lituaniæ dux Alexander Vitoudus, jam religione Catholicus, curavit coactum concilium metropolitanum anno MCDXV Novogrodeeum in Lituania indici, in eoque prædictum Græci ſchiſmatis promotorem ex epiſcopatu deponi: neque Græcum ei ſoſſiei permiſit, quod ſatis adverteret, Græcorum opera ſchiſma per Roſſiam invaleſcere. *Edidit iſtud concilium Novogrodenſe Kulczynskius in appendice pag.* 46, *& deinde decretum Alexandri*

A *dei Vitoldi Lituaniæ ducis Catholici, qui profecturi ſe eſſe ritus Latini, aliosque ad eam tarite invitat. Verum ea monumentis illis rlare patet, Photium non fuiſſe depoſitam cauſa ſchiſmatis in Ruſſiam inducti, de quo nulla ſit mentio, ſed propter expilationec eccleſiæ Kiovienſis allaqæ delicta.*

quo ſede dejecto, metropolita ſit Gregorius I,

93 *Si quis tamen de intentione ducis iſtius Catholici conjecturam facere velit, verbaque ipſius attente conſiderare, vehementer ſuſpicabitur, non alia de cauſa eam caraſſe, ut Photius ſede ſua dejiceretur, eique ſufficeretur, quem ipſe per Ruthenos eligendum curabat, quam ut eo modo eccleſiam Ruthenicam perdacrec ad obedientiam Romani Pontificis. Caute vero & diſſimulanter id egit, oſtrudens epiſcopis, quantum damni pateretur eccleſia Kiovienſis per Græcos metropolitas, voluſque ut Photium expellerent, aliamque, quem vellent, peterent abimperato. re & a patriarcha Conſtantinopolitano, aut aliae ipſi aliquem in ſynodo eligerant: Annuntibus epiſcopis, dua legatos miſit Conſtantinopolim, qui ita loquerentur: Si modo nobis non dederitis metropolitam, quem volumus, nos enm eligemus ſynndaliter ac canonice, ut jam olim factitatum ſuit in Ruſſia, teſtantibus Annalibus. Terminus quoque a duce præfixus eſt; cumque*

B *ille elapſus eſſet, nec legati Conſtantinopolitani veniſſent, dua Vitoldus rurſum convocavit duces Ruthenos, ... epiſcoposac archimandritas cum multo clero, qui, ut ipſe in ſuo Decreto loquitur, in præſenti ſynodo elegerunt unanimiter metropolitam Kiovienſem ac totius Ruſſiæ Gregorium virum religioſiſſimum. Hunc fuiſſe Catholicum, dam electus eſt probabilius exiſtimo; ac minime dubito, quin Catholicus ſaltem deinde ſic factus, ſeque Romanæ Eccleſiæ ſubjecerit, ſi forte talis non erat.*

qui fuit Catholicus:

94 *De eo Koialovicius ſcribit ſequentia:* Suſſectus itaque eſt (*metropolita*) Gregorius Cemivvlscus Bulgarus, vir ſingulari eruditione in ſacra doctrina commendatus. Is deinde a Vitoudo Romam ad ſummum Pontificem, & Conſtantiam ad concilium legatus ivit, tum in aliis negotiis, tum maxime in cauſa procurandæ unionis univerſalis inter Græcam Rnmanamque Eccleſiam. Do qua te ſcripſit idem Gregorius ad Patres Conſtantiæ concilio generali tunc præſentes. *Addit numerum Catholicorum ritus eciam Græci multum creviſſe, atque unionem ſenſim conluiſſe, collaboranthas ad opus tam ſalutare Vladiſlao Poloniæ rege ejuſque fratre Alexandro Vitoldo jam laudato, de quorum ſtudio ad rem Catholicam promovendam videri poteſt epiſtola prædicti Vladiſlai regis ad concilium Conſtantienſe anno 1416 data, editaque a Raynaldo ad eamdem annum num. 29. Ex eadem epiſtola, ait & ex Conſtancienſi concilio, intelligitur, Ruthenos Græci ritus proſchiſmaticis habitos fuiſſe tam a rege Poloniæ, qui ſpem præbet eos ad unitatem Eccleſiæ reducendi, quam a concilio, in quo Hieronymus de Praga accuſatur, quod cum Rutbenis ſchiſmaticis communicaverit, eorumque ſectam foverit, ut videri poteſt apud Hardninum com. 8 Conciliorum col. 524 & 525. Hæc ſane vehementem præbent ſuſpicionem contra fidem deceſſorum quorumdam Gregorii, non tamen contra ipſum, cujus electione omnia videntur rata, quemadmodum eodem tempore Conſtantinopoli etiam orthodoxus*

videtur fuiſſe Euthymius II patriarcha, cujus ſucceſſor Joſephus II certo fuit Catholicus.

AUCT. J. S.

Obſervat tamen Koialovicius non paucos in Ruſſia ſchiſmaticis erroribus pertinaciter iahæſiſſe, eoſque ad eam perveniſſe audaciam, ut principum auctoritate legumque metu contempto, Haraſimum ſen Eraſmum quempiam metropolitanum Ruſſiæ dixerint univerſæ. Degebat ille Vitepſiæ (*in Lituania*:) quam civitatem cum occaſione belli, inter Litnaniæ principes orti, Boleslaus Svvidrigello expugnaſſet, Haraſimum ibidem captum, vivum exuri juſſit anno MCDXXXIII. *Le Quien in catalogo ſuo ſcribit, ſe in Annalibus reperire Photium* viginti duobus annis Ruſſnrum eccleſiæ præfoiſſe. *Cum autem alii initium Photii ſigant anno 1407, alii 1408, alii 1409, imo quidam etiam id differant uſque ad 1437, ſed minus recte, quantum apparet; non videtur depoſitio ipſius ab omnibus Ruſſis admiſſa fuiſſe: nam Kulczuſkius, decretu ſynodi aſſerit, depoſitionem illam contigiſſe anno 1415, die XV Decembris: Veriſimile igitur eſt, Photium non fuiſſe deſertum a ſchiſmaticis, ſed boſce ei uſque ad mortem paruiſſe; & tunc demum ei a ſchiſmaticis ſuffectum eſſe Haraſimum illum, de quo agit Koialovicius. Jam vero ex hiſce intelligitur, metropolitam quidem & Ruſſos, Poloniæ regi aut Lituaniæ duci ſubditos, majori ſaltem ex parte Catholicos fuiſſe, ſuum tamen etiam caput fuiſſe ſchiſmaticis, qui in Moſcovia aliiſque locis vicinis ſuperiores videatur manſiſſe, ut manifeſtius fiet ex periculo ſequentis metropolitæ.*

ac ſchiſmatici ſuum eo. dem tempore habebant metropolitam.

E

§ IX.

Ruſſi ſeculo XV circa tempus concilii Florentini in duas ſciſſi partes, quarum una Catholica uſque ad annum fere 1520; altera conſtanter ſchiſmatica.

Isidorus metropolita Catholicus, rebene geſta in concilio Florentino,

F

RErum ordo ad tempora concilio Florentino vicina nos perduxit. *Vidimus Ruſſos occaſione Photii ſchiſmatici jam dividi ruptos: ea vero ſciſſura major & perpetua facta eſt occaſione concilii, cui obtemperare Ruſſorum pars voluit, pars altera pertinaciter refragari; atque ita cantigit, ut metropolita Catholicus eſſet Kioviæ, ſchiſmaticus Moſcuæ. Catholicus protectorem habebat regem Poloniæ, cui Kiovia cum parte Ruſſiæ parebat; ſchiſmaticum protegebat princeps Moſroviæ. Defuncto erat Gregorius Cimevvlacus, ſed Catholicum habebat ſucceſſorem, de qua Koialvirius ita loquitur:* Mortuus interea Cimovvlacus ſucceſſorem accepit Iſidorum Bulgarum anno MCDXXXVII, virum doctrina & pietate celeberrimum. Adfuit ille concilio Florentino, ibique acriter Græcoenm ſchiſma oppugnavit. A Pontifice Eugenio IV Cardinalis S. R. E. creatus, & legatus a latere miſſus in Ruſſiam, Poloniam, Lituaniam Germaniam, Chelmiæ anno MCDXL nnionem promulgavit, & Sandecii præſente Sbigneo epiſcopo Cracovienſi in eccleſia Latini ritus ſuo Græco Ruſſo ritu palam ſacrificavit.

AUCT. J. S. *fit legatus Apoſtolicus ad promulgandam in Ruſſia concilium;*

97 *Raynaldus ad annum* 1439 *num.* 21 *edidit litteras, quibus Eugenius IV Iſidorum conſtituit legatum. In hiſce Pontifex, celata unione Græcorum, Iſidorum ſic alloquitur*: Te, cujus virtus & diligentia in hac ſancta unione admodum cognovimus profuiſſe, & quem Dei benignitas præclaris virtutum dotibus illuſtravit, ac vitæ integritate & morum, nec non magnitudine conſilii, rerum agendarum experientia, prudentia quoque & ſacrarum literarum doctrina plurimum exoravit, in Litoaoiæ, Livoniæ, ac totius Ruſſiæ provinciis, nec non in civitatibus, diœceſibus, terris & locis Lechiæ*, quæ tibi jure metropolitico ſubeſſe noſcaotur de venctabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio pro ſtatu uoiverſalis Eccleſiæ atque noſtrorum & apoſtolicæ Sedis legatum de latere cum plena poteſtate, auctoritate Apoſtolica facimus. *Hæ litteræ datæ ſunt anno* 1439, XVI *Kal. Septembris.*

**i.e. Litiæ vel Leitlaodiæ*

ſed Moſcuæ male excipitur & carceri includitur.

B

98 *Verum non eodem modo ubique exceptus eſt Iſidorus legatus, quod non omnes ſchiſmati remanere vellent, uti etiam contigit in Orientali eccleſia. Matthias de Michovia hæc de re ita ſcribit, acſi omnes Rutheni cum ipſo Iſidoro ante concilium Florentinum ſchiſmatici fuiſſent ac tales etiam poſtea permaniſſent. Verba ipſius, quæ & alios in errorem pertraxerunt, lib.* 4 *cap.* 57 *talia ſunt*: Anno, quo ſupra, (1440) Iſidorus natione Græcus, archiepiſcopus Kioviecſis, Cardinalis noviter creatus, & Eugenii Papæ legatus in Ruſſiam miſſus, vir maturus & prudens, ferens ſedum bullas Apoſtolicas plumbeas, & imperatoris Conſtantinopolitani aureas, intravit in Sandecz feria ſexta Pataſceve, ubi per Sbigneum epiſcopum Cracovienſem hoſpitio fuit receptus, & ad celebrandum divina mora ſuo Græco, tamquam Romanæ Eccleſiæ reunitus, admiſſus. Uoio tamen illa Eccleſiæ Latinæ & Græcæ breviuſculo duravit, Græcis & Ruthenis illam irrideotibus. Unde, dum præfatus Iſidorus ad ſuos ſuffraganeos in Ruſſiam & Moſquam veniſſet, & illam uniooam ais prædicaret, per principes Moſquæ* captus, in carcere reclu. ſus, & omnibus theſauris, quos jam notabiles ennquiſierat, ſpoliatus fuit. Ex poſt tamen de hojuſmodi captivitate, favente Deo, per fugam ſalvatus erat. *In hiſce corrigenda ſunt varia.*

**Moſcoviæ*

C

non tamen omnes Ruſſi ſchiſmatici erat alieni a concilio;

99 *Num primo Iſidorus non recte dicitur* Romanæ Eccleſiæ reunitus, *cum omnia perſuaderent ipſum cum Ruthenis natæ Eccleſiæ Romanæ obedientem fuiſſe, exceptis tamen Ruthenis iis, qui noluerunt ſequi exemplum metropolitæ ſui Gregorii primum & deinde Iſidori. Ruthenos autem Catholicos fuiſſe ante concilium, egregie confirmatur ex gemina inſcriptione eccleſiæ Vaticanæ apud Ciaconium in Eugenio IV. In utroque enim tempore concilii ad unitatem fidei reducti dicuntur* Græci, Armeni, Æthiopes, *nec memorantur Rutheni, qui non fuiſſent omiſſi, quantum videtur, ſi eadem illorum fuiſſet ratio. Præterea, Ruthenos tempore ſatis notabili cum univerſali Eccleſia conjunctos fuiſſe ſeculo* XV, *colligitur ex Oratione Pii II, quam anno* 1459 *habuit in coaventu Mantuano. In ea enim apud Haedninum tom.* 9 *col.* 1432 *ſic loquitur Pontifex, dumnn Eccleſiæ referens*: Jam Ruſſiaoi ætatis noſtra deſciverunt a fide, jam Bobemi defecerunt. *Hæc verba ſatis indicant, Ruthenos non fuiſſe ad momentum ſubjectos in concilio Florentino, ſed antea Catholicos pro majori parte fuiſſe, tales manſiſſe, donec ſchiſmatici adeo vurſum prævulerent, ut Rutheni defeciſſe a fide ob majorem partem dici poſſent, ſicut Bobemi a fide defeciſſe dicuntur, quia Huſſitæ in Bobemia multum prævaluerant contra Catholicos.*

D

Iſidorus ſucceſſorem habuit Gregorium II,

500 *Porro Iſidorus, poſtquam e carcere liber evaſerat; dignitati metropolitæ renuntiaſſe dicitur, multaque deinde præclare geſſit, ut videri poteſt apud Ciaconium laudatum alioſque hiſtoricos. De ejus ſucceſſore Catholico Kulczynskius in Catalogo ſic habet*; Gregorius II, natioone Bulgarus, Conſtantinopoli S. Demetrii abbas, fidus Iſidori Cardinalis Achates, promoventa eodem, obtiouit metropolitanam dignitatem a Nicolao V ſommo Pootifice anno MCDXLII, a quo conſecratus, Apoſtoliciſque litteris munitus, perrexit in Ruſſiam, ſedemque ſuam Kiovienſem occupavit pacifice, libentiſſime eum excipiente ac in honore habente Caſimiro Jagellonide rege Poloniæ, unaque magno duce Lituaoiæ ac Ruſſiæ. Sed com Jonas quidam, anti-metropolita ſchiſmaticus a Moſcis electus, limites atchiepiſcopatus Kioviecſis invadere cœpiſſet; hioc ſupplicaote Sedi apoſtolicæ Gregorio noſtro metropolita, Pius II Pontifex maximus edidit bullam ſubdat. Rom. anno MCDLVIII, tertio Nonas Septembris, qoa præfato Jonæ de Aſciſcenia, filio (ot loquitur bulla) perditionis, ſuperiorem Ruſſiam, nempe Moſcoviam reliquis, inferiorem vero, ſubjectam videlicet regno Poloniæ, eidem Gregorio & ſucceſſoribus Kioviecſibus archiepiſcopis aſſignavit, ſtatuit atqoe decrevit.

E

ſed hujus nonparentes Moſci, habuerant deincaps metropolitas ſchiſmaticos;

501 *Enumeratis deinde epiſcopatibus decem quas Pontifex Kioviecſi ſubeſſe voluit, ſic pergit*. Ab illo igitur tempore Ruſſia ſuperior, ſeu Moſcovia, proprios in ſpiritualibus rectores habebat; Ruſſia vero inferior, appendix nempe regni Poloniæ, atchiepiſcopis Kioviecſibus, quorum ſcriem proſequar, obediebat. *Hiſce conſona ſcribit Kojalovicius, addens tamen multos quoque ſchiſmaticos monſiſſe in dictionibus regis Poloniæ; quod intelligitur ſuth ea Vita S. Caſimiri, Poloniæ regis filii, qui curavit per eigem ferri edictum*, ne, qui e genere Ruſſica ab unione Catholicæ & Romanæ religionis deſcivetant, templa vel nova erigere, vel vetuſtate collapſa reſtaurare poſſeot. *Legantur hæc in annotatis ad Vitam S. Caſimiri tom.* 3 *Martii pag.* 349. *Porro obſervandum breviter, catalogum metropolitarum Kioviecſium, quem in Oriente ſuo Chriſtiano contexit Le Quien, in ſucceſſoribus Iſidori uſque ad annum* 1594 *miſere turbatum eſſe, quin ſecutus eſt catalogum ex Moſcovia acceptum, ex quo dedit metropolitas ſchiſmaticos, qui Moſcuæ ſedem habuerant, miſcens tamen iis ſubinde unum aut alterum e Catholicis, qui ſederunt Kioviæ. Kalczynskius vero ſolos dedit Kiovienſes metropolitas, prætermiſſis omnino iis, qui Moſcuæ ſedtrunt, & deinceps ſchiſmati inhæſerunt: atque hajus ſequar catalogum. Breviter tamen moneo de Jona illo ſchiſmatico, quem Moſci tempore Iſidori & Gregorii habue-*

F

A rr metropolitam hunc eſſe poſſe Joannem illum metropolitam, cujus epiſtolam & canonec ſchiſmaticc edidit Hrberſtcinius pag. 22 & ſeq. ſias illa temporis nota. Num Le Quien putat Jonam fuiſſe Joannem Rhezanii archiepiſcopum, *& metropolitam electum a ſchiſmaticis. Sane neminem Invenin, cui epiſtola probabilius attribui poſſit quam huic Jonæ : ſed conjectura tantum eſt, quam incertam fateor.*

poſt Gregorium II Miſael metropolitn item Catholicus :

102 *Redeo ad Gregorium metropolitum, quem Catholicum fuiſſe omnino exiſtimo, non obſtantibus verbis Pii II ſupra datis : nam, ceſte Koialovicio, ipſe Pius II ſcripſit Caſimiro Poloniæ regi, ut commendatum haberet Gregorium. Erat igitur hic metropolita Catholicus ; ſed Moſcoviam amiſerat, ne plurimi etiam in ditionibus regic Poloniæ erant ſchiſmatici, qui paſtorem ſuum non ſequebantur. Poſt Gregorium II ſecutus eſt* B *alius metropolita Kiovienſis, item Catholicus, de quo hac ſcribit Koialovicius :* Gregorio poſt adminiſtratam xxx annis eccleſiam Ruſſorum mortuo, anno MCDLXXIV ſuffectus eſt Miſael, panlo ante epiſcopus Smolenſcenſis: qui anno MCDLXXVI cum præcipuis magni ducatus Litnaniæ ducibus ac proceribus concilio inito, inſiguem legationem Romam inſtituit. In ea Græco-Ruſſæ eccleſiæ nomina Sixtum IV Papam capnt Eccleſiæ Chriſtianæ univerſæ, Vicarium Chriſti, Petriqua ſucceſſorem agnoſcit : eidem, quam credendi regulam Ruſſi ſeqnantur, per capita præcipua explicaram proponit. Quandoquidem vero proximo anno MCDLXXV Romæ eſſet celebratus facc jubilæi annus, petit eamdam gratiam Ruſſiæ communicari. Denique poſtulat, ut legati legum eccloſiaſticarum periti mittantur, qui Florentini concilii veſtigiis conſtantiſſime inſiſteudo lites & diſſidia, Romanum inter & Græcum ritum per provincias regni Poloniæ & magni ducatus Lituaniæ exorta, componant. Multi procerum ei legationi ſubſcripſerunt, atque ante nos Miſael electus metropolitanus. *Hæc, a Kulczynskio item erlata, dubitare non ſinunt, quin Miſael fuerit Catholicus.*

En legatione Joannis Baſilidis ſpes mutandæ conditionis Moſcorum ;

103 *Interim Romanis Pontificibus Paulo II* C *& Sixto IV ſpes affulſerat magna Ruſſos etiam Moſcoviæ duci ſubditos unicudi Eccleſiæ univerſali, ac rem ita narrat Raynaldus, acſi jam fuiſſet peractn. Verum Moſcus ſponſum potius quæſiviſſe videtur, quam ſincere voluiſſe ſe Romanæ ſubjicere Eccleſiæ. Cupiebat Joannes Baſilides Moſcoviæ dux uxorem ducere Zoen vel Sophiam, Thomæ Paleologi deſpotæ Peloponneſi filiam, & imperatoris Conſtantinopolitani neptem, fortaſſe ut hic nuptiis juc aliquod nequiret in Conſtantinopolitanum imperium a Turcis occupatum. Cum autem Sophia illa Romæ eſſet, ac liberalitate ſummi Pontificis frueretur ; eam habere uxorem non poterat Moſcus, niſi honorifica legatione conſenſum Pontificis obtineret. Rogavit igitur, ut ſibi ea de cauſa legatos mittere liceret, idque obtinit, ut patet ex litteris Pauli II ad Caſimirum Poloniæ regem, quas edidit Raynaldus ad annum 1470 num. 9. Deinde anno 1472 Joannis Baſilidis legati Romam venerunt, ac ſponſam obtinuerunt. Hi autem legati dixerunt quidem, ducem ſuum Joannem adhærere concilio Florentino, nec velle deinceps admittere metropolitanum a patriarcha Conſtantinopolitano conſecratum : quin & aſſeruerunt ducem petere* oratorem ad ſe mitti, qui fidæ eorum (*Ruſſorum*) omnium inſpecta, rebus etiam cognitis, ſi quid devium eſt in viam rectam reducat *&c. Hæc aliunque plura de iis Volaterranus tunc vivens in Opere Ms. apud Raynaldum ad annum* 1472 *num.* 48.

AUCT. J. S.

104 *Verum ex eadem Volterrani narratione colligitur, promiſſa ea non fuiſſe elata* : Vereniebat enim nonnullis in dubium, *inquit*, quid in his eſſet noſtri officii, quando de fide Ruthenorum non ſatis conſtaret. *Præterea in auptinc conſenſus datus biſce quoque rutionibus, quod*, ſi maxime hæretici Rutheni ſint, non tamen ex jure Pontificio *intra* cum iis conjugia habentur, & quod errantes filii alliciendi etiam honoribus & benignitate ad gremium matris Eccleſiæ videntur. *Dubitabatur igitur Romæ de ſincera ſubjectione. Qua vero deinde ſecuta ſint, clare docuerunt ſinceram non fuiſſe, & Moſcos ſub Joanne Baſilide manifeſte ſchiſmaticos. Certe Alexander VI in litteris ſuis anni* 1496 *Ruthenos vocat ſchiſmaticos, agens de iis, qui ſub eodem Joanne Baſilide in provinciis regni Succici irrumpebant, ut videri poteſt apud Raynaldum ad annum* 1496 *num.* 24. *Helena quoque Joannis filia, poſtquam nupta erat Alexandro deinde Poloniæ regi, tum pertinaciter ſchiſmati inhæſit, ut ea de cauſa Poloni nolnerint illam coronare ergiuum. Audiamus de biſce Koialovicium in Hiſtoria Lituaniæ ad annum* 1500, *ubi ceſtatu Alexandri regis coronatione, de Helena ſubdit.* Februario proximo Helena conjunx e Lituania venit ; ſed quod Græco ſchiſmati pertinaciter addicta, alienam ſe plurimum a Romana religione gereret, non permiſernnt Poloni, ut reginarum more coronaretur. *Itaque minime dubitandum, quin Moſci manſerint ſub Joanne Baſilide ſchiſmatici.*

ſed ea offuncauit.

E

Kiovienſes metropolitæ etiam Catholici ſub finem ſeculi XV ;

105 *Catholicos vero ſeu unitos cum Eccleſia Romana fuiſſe Kiovienſes Miſuelis ſucceſſores uſque ad annum* 1520, *conſentiunt Koialovicius & Kulczynskius, qui id tam clare de plerisque probant, ut etiam credi poſſit de aliis intermediis, præſertim cum Kievia toto illo tempore fuerit ſub rege Poloniæ : conſtat enim iis temporibus Polonos ſchiſmati maxime fuiſſe contrarios. Primus Miſuelis ſucceſſor anno* 1477 *ponitur Simon, de quo ſiluit Koialovicius, &* F *breviſſime tantum de eo agit Kulczynskius. Sequitur Jonas I, cognomento* Hlezna, *utrobique memoratus. Hujus orthodoxiam Kulczynskius, qui anno* 1482 *creatum affirmat, oſtendit hoc modo* : In inter primos charus fuit Caſimiro regi Poloniæ, quem etiam ex hoc ſeculo migrantem in viam æternitati diſpoſuit, ut vel inde acguere liceat, vixiſſe ipſum unitum cum Eccleſia Romana. *Catholicum ipſum fuiſſe, pro certo habeo : Sanctum tamen nominare non auſim cum Kulczynskio, cum non exiſtimem hunc Jonam unquam cultum fuiſſe ut Sanctum.*

Inter hos Jonas Hlezna, quem tamen ut Sanctum coli non credimus ;

106 *Pupebrochius quidem ad* XV *Junii, ſeu tom.* 2. *hujus menſis pag.* 1103, Jonam Hleznam *coli exiſtimavit, quia in Menologio Ruthenico, quod anno* 1679 *impreſſum eſt Moſcuæ, ad* XV *Junii invenit hanc nnnuntiationem:* Item S. P. N. Jonæ, metropolitæ Kyovienſis & to-

Auct. J. S. totius Ruſſiæ thaumaturgi. *Verum omnia, quæ ibidem de Jona breviter dicit Papebrochius, deleta cupimus, quia ſatis certum exiſtimo, Jonam ibi memoratum coli cœpiſſe a ſchiſmaticis, nec credo unquam eſſe cultum a Catholicis. Si autem conſideremus Jonam Hlezneum Kiovienſi eccleſiæ præfuiſſe, vergente ad finem ſeculo* XV; *Ruthenoſque ſchiſmaticos eidem parere noluiſſe, ſed oltori eique ſchiſmatico adhæſiſſe metropolitæ, qui ſedebat Moſcuæ; ut quidem probabilis apparebit opinio Papebrochii, qui levi de cauſa exiſtimavit ejus memoriam Menologio Moſcovitica inſertam eſſe anno* 1679, *acſi ſchiſmatici mortuum colerent, quem vivum pro metropolita ſuo agnoſcere detrectarunt. Jam vero ſicut errorem Papebrochii candide agnoſco, & delotum Sancti titulum aliaque omnia de hoc Jona a Papebrochio ſcripta deſidero; ita quoque non dubito, quin a via aberraverit Le Quien in Catalogo ſuo metropolitarum Kiovienſium, ubi ſcribit ſchiſma anno* 1520 *inſtauratum eſſe a Jona* Heſna, *hunc Hlezneum deſignans: nam Jonas Hlezna annis fere triginta erat defunctus, quando anno* 1520 *ſchiſma inſtauratum eſt a Jona II, quem ignotavit Le Quien, aut cum altero confudit.*

B

ſed exiſtimamus Jonam in Menologio Ruthenico annunciatum eſſe ſchiſmaticum.

107 *Jam vero quod ſpectat ad Jonam illum, cujus memoriam annuntiari dixi in Menologio Ruthenico anni* 1679; *ſatis probabili conjectura illum aſſignare potuimus. Etenim via dubitare poſſum, quin deſignetur Jonas ille ſchiſmaticus, qui Muſcuæ ſedem tenuit circa medium ſeculi* XV, *quando Iſidorus & Gregorius II ſedebant Kioviæ. Hunc enim Jonam a ſchiſmaticis colt, teſtatur Kulczynskius in Appendice pag.* 138 & *Le Quien in Catalogo. Nec obſtat huic opinioni, quod Jonas vocetur* metropolita Kiovienſis: *nam eo etiam titulo utebantur, qui ſedebant Moſcuæ. Nihilo magis ſanctitatem ipſius probat, quod* thaumaturgus *a ſuis nominetur in Menologio neoterico. Quippe magis faciles ſunt hæretici & ſchiſmatici ad titulos honorificos eorum figuris ſuis attribuendos, quam ut quidquam ex iis unquam concludere poſſimus. Sic* prophetam *vocarunt metropolitam Joannem, cujus epiſtolam & canones edidit Herberſteinius: acc tamen dubitare poſſumus, quin*

C

fuerit ſchiſmaticus, cum id liqueat ex ipſa lau, data epiſtola & canonibus. Nunc ab hac neceſſaria digreſſione converteamur ad ſucceſſores Jonæ Hlezneæ.

Metropolita Macarius Catholicus: item Joſephus,

108 *De hiſce Kolalowicius pag.* 47 *ita habet*: Ad annum MCDXCII (*apud Kulczynskium* 1490) urgente Alexandro, qui, mortuo patre Caſimiro rege, magnus Litvaniæ dux renuntiatus fuerat, metropolitanus creatus eſt Macarius abbas Vilnenſis ad ſacroſanctam Trinitatem, cujus ex illis, quorum nomina legationi ſub Miſaele inſtitutæ adſcripta legimus. Macario ſucceſſit Joſephus Sultan e nobili inter Litvanos familia ortus. Unitum eum ſoiſſe evincunt litteræ illius de unione & concilio Florentino ad Niphonem Conſtantinopolitanum anno MCDXCVII ſcriptæ. *Plura addit tum ipſe quam Kulczynskius, ut oſtendant Joſephum Romanæ Eccleſiæ fuiſſe obedientem. Exſtat porro epiſtola Niphonis patriarchæ, qua Joſephe reſpondit, editaque eſt apud Raynaldum ad annum* 1486 *num.* 62, *ubi data notatur anno* 7000 *urbis conditi ſecundum recentiores Græcos, id eſt,* 1492, & die 1 Aprilis, indictione XI; *qua in-* D *cidit annum ſequentem. Ea hac epocha, ſi corrupta non eſt, olure liquet, chronotaxim Kulczynskii & Kolalovicii non carere mendis: at jam alias monui, me eam non diſcutiendam aut corrigendam ſuſcepiſſe.*

ſaltem initio ſuſceptæ dignitatis;

109 *Secundo ea reſponſo Niphonis habemus, ipſum quoque fuiſſe Catholicum, quamvis non poterit aperte ſuos ad Catholicam unitatem cogere: atque ea videtur fuiſſe ratio, cur Joſephus ad eum ſcripſerit, nimirum ut auctoritate patriarchæ Ruthenos omnes quantum poſſet, ad obedientiam pertraheret. Niphon reſponſum ſuum ſic urditur*: Accepimus litteras dilectionis tuæ, ſcriptas humilitati noſtræ, quibus ſignificas Romanorum Eccleſiæ epiſcopos Ruthenos & Lituanos vobis moleſtos eſſe, voſque compellere ad unitatem eccleſiaſticam Florentiæ daeretam. Unde metuis ingeotia pericula, amiſſionem privilegiorum & libertatis, quæ illo tempore, quando noio decreta eſt, a regibus Poloniæ vobis conceſſa ſunt. *Hæc verba inſinuant,* E *ita ſcripſiſſe Joſephum, acſi damnorum metu ad unitatem vellet accedere. Verum ita fortaſſe ſcripſit, ut etiam patriarchæ ſatisfaceret, tumque ad ſuum pertraheret ſententiam, ac per eum Ruthenos. Præterea, ſi Joſephus initio electionis ſuæ vacillaſſet; epiſtola Niphonis, qua conſilium Florentinum & unio cum Latinis multum commendatur, nata erat omnem tollere dubitationem. Niphon autem in fine hæc addit:* Scripſimus principibus & antiſtitibus Ruthenis Lituanis noſtri ritus, ut tibi in omnibus ad nutum ſint. *Quantum profuerit hac epiſtola ad ſchiſmaticos ad unitatem pertrahendum, prorſus ignoramus. At non dubitamus, quin Joſephum alioſque unitos in unitate Catholica confirmaverit. Conſtat etiam ex litteris Alexandri Papæ VI, quas recitat Rainaldus ad annum* 1502 *num.* 37, *multos tempore Joſephi a ritu Græcu ad Latinum tranſire voluiſſe.*

ſed pauci ex Ruthenis videtur ſini adhæſiſſe parentes.

110 *Verum utcumque dubitandum videtur, utrum Joſephus uſque ad annum* 1520, *cui ex obitus ipſius innotuit, perſeveraverit in unitate Catholica. Certe ſi ipſe Catholicus ſincere fuerit talſque permanſerit, non videtur multos habuiſſe ſibi adhærentes ex Ruthenis. Quippe anno* 1514 *in concilio Lateranenſi per Joannem de Lasko archiepiſcopum Gneznenſem coram Leone X expoſitus eſt ſtatus eccleſiarum Ruthenicarum, eaque expoſitis apud Raynaldum edita. Ea hac autem colligu, Ruthenos omnes, qui non erant Ritus Latini, fuiſſe ſchiſmaticos. Iſta enim ibi leguntur de Ruthenis regi Poloniæ ſubditis:* Inter quos Ruthenos reges Polooiæ fundarunt omnam metropolim & ſeprem cathedrales eccleſias, & parochiales multas fidei Romanæ: ſed tamen multo plures ſoot eccleſiæ Ruthenorum. . . . Iſtæ omnes natiooes Ruthenæ ſeu Ruthenorum præſumunt ſe eſſe de fide Græcorum: attamen fidei ipſorum errores colliguntur infraſcripti. *Deinde inter errores, quos recenſet, imprimis eſt obedientiæ negata Romanæ Eccleſiæ, quam variis calumniis impetunt. Itaque ſi Joſephus metropolita uſque ad annum* 1520 *Romanæ adhæſit Eccleſiæ, paucos habuit ſibi conſentientes, ſchiſmate ubique prævalente: atque ea ſorſan de cauſa odioſus apud Moſcos iſtius temporis nomine* Latinus *vocatus eſt.*

F

§ X.

A

§ X.

Ab anno 1520 uſque ad annum 1594 metropolitæ Kiovienſes omnes ſchiſmatici : concilium anno 1594 habitum , in quo metropolita cum epiſcopis in ditione regis Poloniæ degentibus ſtatuit ſe ſubjicere Eccleſiæ ; quod fit anno ſequenti metropolitæ deinceps Catholici.

Metropolitæ ſchiſmatici ab anno 1520 uſque ad 1594 :

B

SChiſmm Græcum , *quod unmquam penitus extingui potuerat , in ditionibus Poloniæ & Lituaniæ magis eurſum invalaiſſe iattio ſeculi* XVI , *ea mox dictis abunde liquet. Cevit id malum , abi acceſſit metropolita ſchiſmaticus , anno* 1520 *creatus : num Jonam II , natione Moſcum , anno* 1526 *metropolitam factum , confeatiunt Kolalovicius & Kulczyaikius : amboque fatentur ſchiſmaticum faiſſe , ac ſchiſma ejus opera pee ditieaei Peloaiæ & Lituaniæ magna ſumpſiſſe incremeata ; quod malam peior etiam attribuit ucgligentiæ Sigiſmuadi Aagaſti Peloniæ regis. Idtm agaoſcie , ſeqaentes metropolitas fuiſſe ſchiſmaticos uſque ad auloatm factam tempere Clemeatis VIII , de qua videbimus. Poſt Jonam II Kulczyaikius aaao* 1526 *ponit Jeſcpham III : baie aaao* 1538 *ſabſtieait Mocarium II : dcinde anno* 1550 *Silveſteum , anno* 1568 *Jonam III , anaa* 1577 *Eliam , aano* 1578 *Oacſiphorum , ac demum anno* 1588 *Michaelem III , cui cegaomca ceae* Rahoza . *Qain hi omnes fuerint ſchiſmatici , aequaquam dubito , ſed ultimus ſe deinde ſubjecit auctoritati ſummi Pontificis.*

quod facili certum videtur.

112 *Kulczyaikius qaidem pleroſqae ſchiſmatis labe eaimcee conatue , ſed eatiuaculas & conjecturas adducit tam frivolas , at neceſſe non ſit eas huc tranſferre ac refutare. Sane quando Rutbeai aaao* 1595 *ſe Clemeati VIII ſubjeceraae , Silvius Antonianus præfectus cubicali peatificii , coram legatos allocutus eſt , teſte Baroaio tom.* 7 *Anaalium pag.* 727 , *biſce verbis :* Ad matrem & magiſtram omnium eccleſiarum ſanctam Romanam Eccleſiam reditis , Rutheni epiſcopi , poſt annos centum & quinquaginta &c. *Anai* centum & qoioquaginta *numerabantur a coacilio Floreatiao , quod tamdiu erat præteritum. Non quidem eota illo tempore Ratbeai epiſcopi omaes fuecant ſchiſmatici : neque hoc ex illis verbis colligi poſſe eaiſtimo , cam aatea aſteaſum ſit , aliquot metropolitas poſt concilium Florentinum fuiſſe Catholicos & Remaaa Eccleſiæ uaitos. Ex iis tamea verbis recte colligi videtur metropolitas & epiſcopos , qui fuecant poſt annum* 1520 , *quo Jonas II ſchiſmaticus Rutbenis præerat metropolita , veriſimiliter unitos non fuiſſe : neque enim credibile eſt , Silvium Antenianam ſic locaturum fuiſſe nemine ſummi Peatificis , ſi ſua adhuc etate metropolitæ & epiſcopi Rutbeni fuiſſeat uaiti Remanæ Eccleſiæ. Quapropter non eaiſtimo , id ſatis veciſimiliter dici de ullo metropolita poſt anaum* 1520 *uſque ad aanum* 1494. *Quod ſpectat ad Ruthenos Moſcoviæ , de variis eorum legatioaibus ad ſummos Pontifices conatibuſque Pontificum ad eos convertendos , plara aca addam , cum coaſtit omnes iſtas legationes fructa optato caruiſſe.*

AUCT. J. S.

113 *Verum anno* 1594 *Beeſtæ in Lituaaia a Rutbenis Peloniæ ſubditis celebeata eſt ſyaedus , de qaa plcaius agit Poſſevinus in Appaeata ſacro ad vocem* Rutheni. *Teſtatur ille ſyaodum illam fuiſſe iadictam juſſu Clemeatis VIII. Huic autem aomiae ſammi Pontificis interfuecuat epiſcopi aliquot ritus Latini , & ea Ruthenis metropolita Michael Raboza cum aliis epiſcopis ritas Græci ea ditionibus regis Poloniæ. Decreta eſt in illo concilio integra ſubjectia , electiqae duo epiſcopi legati , qai ſuo & omnium aomiae obedicatiam Romaao Pontifici profiterentur. Hi porro epiſcopi legati aano ſequeati Romam veaerunt ad Clemeatem VIII , a quo beaigae eacepti ſuat. Litteras aomine metropolitæ & novem epiſcoporum Rutbeaoram Græci ritas tulerat , omniumque illorum aomiao fidei profeſſioaem ediderunt ceram Clemeate VIII , preut hæc latius enarrat Baroaius , apud quem videri poſſuat decretum concilii Beſtieaſis de unione facieada , litteræ omaium nomiae ad Peatificem ſcripiæ , fidei profeſſio ea ſcripto rteitata , aliaque Romæ peracta. Ita paſteres Rutbeaoram ad Romanam Eccleſiam ſolemnitee redieeunt : at ea eotum gregem ducere non potuerunt , quod multi ſchiſmatici nimis peetiaaciter erroribas ſait adhæreeent.*

Celebrata Synodo anno 1594 *metropolita cum epiſcopis Poloniæ ditionis ſe Eccleſiæ ſubjicit.*

E

114 *Michaeli metropolitæ Catholico apod Kulczyaikium aaao* 1599 *ſuffectus legitur Hypatius Pecley , qui primus fuerat ex legatis ad Clemeatem VIII miſſis. Hunc taato odio proſecuti ſunt ſchiſmatici , ut naus illorum ipſum Vilaæ in mcdie fere occidere cenatas ſit , & gravitee vularavit. Obiiſſe dicitur aano* 1613 *egregius hic metropolita , eique ſuffectus Joſephus IV , multis claras ceetamiatbus contra ſchiſmaticos , e quibus plaſquam* 200000 *convertiſſe dicitur. Mors ipſius a Kulczyaikio inaeditur aano* 1635. *Celebravit anaa* 1626 *concilium Kobrznenſe , quod Urbanus VIII anno* 1629 *approbavit , ut videri poteſt apud Kulczyaickium in Appeadice pag.* 54. *Schiſmatici ejus tempore alium ſibi meteropolitam Kiovienſem alieſque epiſcopos elegerunt. Hoſce autem cum protegereat Koſaci , Moſci , poteateſque ſchiſmatici , ſequentes metropolitæ Catholici , Raphael Korſak aaao* 1636 *electus , & Aateaius Sielava , eidem aano* 1642 *ſuffectus , multa paſſi ſunt , & parum pro aatitis perficere potuerunt. Paulo feliciter fuit Gabriel Kalenda , qui anno* 1664 *metropolita creatus dicitur , & rem Catholicam lievum atcumque promovit. Hujus veſtigiis iaſtitit ſucceſſor Cypriaaus II , qui anaa* 1676 *ad dignitatem metropolitkam evectus e. eat ; & anno* 1705 *ſucceſſorem habuit Leoaem Laleaski , ſub quo multa rurſum paſſi ſunt Rutheni Catholici. Succeſſit deinde anno* 1713 *Georgius II , qui in quietiera incidit tempora. Lea II , Georgio ſuffectus , anno* 1720 *ſynodum celebravit , præſideate ia ea nuatio Apoſtolica Hieroaymo Grimaldo , quam conſiemrvit Benedictus XIII. Mortuo Leone II aano* 1728 , *metropolita factus eſt Athanaſius Szeptycki , qui*

& deinceps hucusque metropolitæ fuere Catholici,

F

Ru-

AUCT. J. S. cum epi. ſcopis ſibi ſubjectis.

Ruthenis unitis præeſſe pergebat, dum anno 1733 Opuſculum ſuum volgavit Kulczynskius.

115 Hic poſt catalogum metropolitarum, qui occupata per Moſcos Kiovia, commorantur Vilnæ in Lituania, enumerat epiſcopos, metropolitæ ſuffraganeos, videlicet archiepiſcopum Polocenſem in ducatu Lituaniæ, Vladimirienſem in Volhinia, Luceorienſem in eadem provincia, Leopolienſem in Ruſſia rubra; archiepiſcopum Smolenſcenſem; cujus ſedes per ſchiſmaticos occupata eſt; Chelmenſem in Ruſſia Rubra, Premyſlienſem in eadem provincia, ac demum Pinſcenſem in Lituania. Verum ſingulis epiſcopis hic enumeratis alii quoque epiſcopatus ſubſunt, ita ut longe plures ſint epiſcopatus quam epiſcopi. Hoc factum ſuſpicor, quia multi Rutheni ſequuntur ritum Latinum, quibus ſui quoque ſunt epiſcopi: nam numerus perſonarum ea diviſione in ſingulis dioeceſibus longe minor eſſe debet, quam foret, ſi omnes Catholici eumdem ſequerentur ritum. Hæc de converſione & fidei viciſſitudinibus in Ruſſia ad uſum maxime Operis noſtri differenda cenſui.

D

ACTA SANCTORUM

SEPTEMBRIS.

TOMUS SECUNDUS.

QUARTA DIES.

SANCTI, QUI PRID. NONAS SEPTEMB. COLUNTUR.

SAnctus Moyſes, propheta, dux & legislator populi Iſraelitici, in Nebo monte Arabiæ.

S. Candida a S. Petro apoſtolo converſa, Neapoli.

S. Hermione, filia S. Philippi, Epheſi.

S. Marcellus M., prope Cabilonem in ducatu Burgundiæ.

S. Marcellus ep. & mart., Tungris vel Treviris in Germania.

S. Rufinus
S. Silvanus
S. Marcellus
S. Gaianus
S. Helpidius
S. Antoninus
S. Enſticus
S. Maximus
S. Euſebius
S. Gaianus alter
S. Vitalica
S. Gaiſon
S. Magnus
S. Gaſtus
S. Saturninus
S. Donatus
S. Eleuſus cum Sociis

} martyres Ancyræ in Galatia.

S. Theodorus
S. Oceanus
S. Ammianus
S. Julianus

} martyres.

S. Marinus diaconus conf., patronus reipublicæ cognominis in Italia

S. Maurus
S. Salvinus
S. Arator

} epiſcopi Virduni in Gallia.

S. Muneſſa vel Moneſſa virgo in Hibernia.

S. Candida mulier conjugata; Neapoli.

S. Grata Virgo, ut fertur, Bergomi in Italia.

S. Fredaldus vel Frodoaldus ep. M.; Mimate in Occitania.

S. Ida vidua, Hertzfeldii in Epiſcopatu Monaſterienſi.

B. Irmgardis Zutphaniæ comitiſſa, Coloniæ Agrippinæ.

S. Roſalia Virgo anachoretis, prope Panormum in Sicilia.

S. Roſa virgo tertii Ordinis S. Franciſci, Viterbii in Italia.

B. Beninceſa Rappaccioli, Ordinis Servorum B. M. V. martyr in Aſia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

S. Anclæ Theopiſtis virginis & martyris *meminit Ferrarius*, Romæ *eam adſcribens in Catalogo generali*, *ubi in annotatis addit*, Ex tabulis eccleſiæ S. Martini io Montibus, ubi colitur & reliquiæ habentur. *At plura de hac Sancta non videtur cognoviſſe*, *cum illam non annuntiet in Catalogo Sanctorum Italiæ*. *Anaſtaſius Bibliothecarius in Sergio II narrat multa Sanctorum corpora ad eccleſiam laudatam S. Martini tranſlata*, *interque ea corpus* S. Theopiſtis *virginis & martyris*. *Non ignoravit ea Baronius*, *cum mentionem hujus tranſlationis faciat in annotatis ad Martyrologium* XXVIII *Octobris*, S. Theopiſtem *vocans* Neopiſtem; *nec tamen hujus Sanctæ memoriam Martyrologio Romano inſeruit*. *Quapropter* B *nobis etiam hæc ſufficient*, *præſertim cum plura de* S. Theopiſte *ad noſtram noſtram non pervenerint*. *Poſſunt videri etiam*, *quæ de* S. Neophyte *vel* Neopiſte *dicta ſunt die* IV Januarii.

Babylas *magiſter cum octogiata quatuor Pueris apud Sirletum annuntiatur hodie poſt S. Babylam epiſcopum Antiochenum*, *tanquam ab eo diſtinctus*. *Menæa eumdem* Babylam *cum octoginta quatuor pueris Sotiis longiori elogio exornant*: *& aliqua memorant*, *quæ*, *ſi vera ſunt*, *diſtinguendus haud dubie eſt hic* Babylas *a ſynonymo epiſcopo*, *de quo ad* XXIV *Januarii actum*. *Quippe* S. Babylas *epiſcopus ſub Decio paſſus*; *alterius vero martyrium ſtatuitur ſub Maximiano*, *& videtur Nicomediæ attribui*, *cum epiſcopus paſſus ſit Antiochiæ*. *Numerus quoque Puerorum ſociorum maxime diverſus eſt*. *Verumtamen Baronius in Annotatis ad* XXIV *Januarii unum dumtaxat agnoſcit* Babylam *epiſcopum Antiochenum*, *&* Babylam *magiſtrum ab eo non diſtinguit*. *Baronii ſententia*, *licet minime certa ſit*, *mihi tamen admodum apparet veriſimilis*: *nam in Menologio Baſiliano*, *quod Stelt*- C *lianum & Menæis eſt antiquius*, *unus tantum annuntiatur* Babylas *epiſcopus Antiochenus*. *Secundo Pueri ſocii utrobique* Babylæ *adjuncti ſuſpicionem ingerunt corruptelæ*, *præſertim cum in elogio*, *quod* Babylæ *magiſtro in Menæis datur*, *quædam ſe efferant*, *quæ petita videntur ex Actis* S. Babylæ *epiſcopi*. *Locum unum accipe ſatis notabilem*. *Apud nos in primis Actis* S. Babylæ *epiſcopi num.* 8 *Sanctus ita loquitur*: Eece ego & Pueri, quos dedit mihi Dominus. *Eadem ſacræ Scripturæ verba cantaſſe in Menæis dicitur* Babylas *magiſter*, *dum ad ſupplicium ducebatur*: *Teetio* Babylas *Antiochiæ magiſter fuiſſe dicitur apud Sirletum & in Menæis*, *ſicut* Babylas *epiſcopus Antiochiæ pueros inſtruebat*: *idque magis notandum eſt*, *quia in Menæis aſſeritur*, *accuſatum fuiſſe apud Maximianum Nicomediæ agentem*, *acſi cum Pueris ſuis lateret in vicina crypta*. *Quis non videat*, *prorſus eſſe improbabile*, *magiſtrum Antiochenum cum Pueris*, *quos inſtruebat*, *prope Nicomediam in cryptis fuiſſe abſconditum*? *Quapropter vehementer ſuſpicor* Babylam *hunc ludi-magiſtrum ex ſolo errore natum eſſe apud Græcos recentiores*, *eique occaſionem dediſſe*, *quod* S. Babylas *epiſcopus Pueros inſtruiſſe legatur*: *atque hæc ſuſpicio auctore ſilentio Chryſoſtomi aliorumque Patrum*, *qui de* S. Babyla *epiſcopo egerunt*. *Porro duos non fuiſſe ejuſdem nominis Antiochenos epiſcopos*, *jam probatum eſt in Hiſtoria chronologica patriarcharum Antiochenorum ante tomum* IV *Julii pag.* 16 *& ſequentibus*, *ubi etiam Acta* S. Babylæ *vindicata ſunt contra objectiones Tillemontii*. *Hanc igitur Hiſtoriam*, *& Acta* S. Babylæ *adeat ſtudioſus lector*, *qui plura cupit* XXIV Januarii.

Thamel *idolorum primum ſacerdos & deinde martyr annuntiatur hodie in Martyrologio Romano*. *Idem*, *quantum apparet*, *quatuor Sociis jungitur in Menologio Sirleti*, *quod ita habet*: Eodem die, natalis ſanctorum martyrum Petronii, Charitinæ, Zarbeli, Thatuelis & Bevæ, qui ſub Adriano imperatore pro Chriſto ſanguinem foderunt: ex quibus Thatuel eum eſſet dæmoniacæ fallaciæ ſacerdos, ab epiſcopo quodam Chriſtiano ad Chriſti fidem converſus eſt: quamobrem... eum Bevæa ſorore gladio conſummatur. *Conſentiunt Menæa hodie*. *Verum de his actum ad* XXIII *Januarii*, *quo die* Sarbelus & Bevæa *in Græcorum Faſtis annuntiantur*, *uti & in Martyrologio Romano*. *Vide igitur quæ in* Sarbelio & Barbea, *a quibus* Thatuel *ſeu* Thamel & Bevæa *non videntur diſtingui*, *diſputata ſunt ad* XXIX Januarii.

S. Anatholii epiſcopi *memoria* Veſuntione *a Ferrario ponitur in Catalogo generali*. *Lege quæ de illo ſcripſimus* III Februarii.

Sancti Sueberti (*al.* Svviberti) epiſcopi Verdenſis & confeſſoris canonizatio *annuntiatur a Grevено*: commemoratio *melius vocatur in Martyrologio Germanico Canſii*, *prout citari a nobis ſolet*, *cum* canonizatio *iſta ſit fabuloſa*: *de qua tamen etiam agunt Wion*, *Dorganius ac Menardus*. *Wion* factam *ſcribit* F *a* Leone III Pontifice, Carolo Magno imperatore præſente, anno octingenteſimo tertio, *Sed canonizationem illam eſſe apocryphum indicavimus jam pridem in Commentario prævio ad Vitam S. Ludgeri epiſcopi Mimigardefordenſis §§ 7 & 8*, *ad diem* XXVI *Martii*. *de S. Swiberto etiam actum eſt ad diem* 1 Mart.

Tranſlatio corporis S. Cuthberti Dunelmum hac die facta anno 991 *recolitur in Breviario Sarisberienſi*, *Miſſali antiquo Ms. Anglicano*, *& pluribus Martyrologiis Mss. & excuſis*. *Hiſtoriam Tranſlationis edidimus poſt Vitam S. Cuthberti* XX Martii.

S. Theodoſiam *virginem & martyrem Cæſaræ in Paleſtina annuntiat Ferrarius in Catalogo generali*. *De ea cum Martyrologio Romano actum eſt die* II Aprilis.

S. Robertus *Moliſmenſis* adhuc io ventre matris exiſtens beatiſſimæ Virgini deſponſatur. *Annuntiatio eſt Kalendarii Ciſtercienſis*, *quod anno* 1617 *Divione excuſum eſt*. *Deſponſationem hanc pluribus refert Chalemotus in ſua Serie*. *Videri poteſt apud nos Vita laudati hujus*

A *jus ſancti abbatis cap.* 1, *pag.* 669, *ad diem* XXIII Aprilis.

Vultanum *abbatem in Hibernia annuntiat Grevenus cum Florario noſtro Ms., in quo tamen titulus* abbatis *omittitur. Non novimus hunc* Vultanum *aut* Ultenum *abbatem, niſi forſan idem ſit cum* Ultano *abbate Hiberno, ſed in Belgio defuncto, de quo actum eſt* I Maii.

S. Verenus confeſſor apud Rhemenſes in Gallia cum fratribus Gibriano, Perreno, & cæteris ſanctitate clerus. *Annuntiatio eſt Camerarii lib.* 3 *de Scotorum pietate ad hunc diem, mittitque lectorem ad Flodoardum Hiſtoriæ Remenſis lib.* 4 *c.* 9, *& alios. Ad diem* VIII *Maii ſolum* S. Gibrienum *nominavimus ante Commentarium Vitæ ejus præmiſſum; ſed in ipſa Vita ſub initium narratur veniſſe ex Hibernia in Gallias cum ſex fratribus & tribus ſororibus. Inter fratres autem & ſorores ibidem nominatos, ſunt* Veranus *ac* Petranus. *In Annotatis ad dictam Vitam ſcripſimus, nesdum tunc nos legiſſe, an & quo die colatur* Petranus; Veranum *autem referri a Ferrario & Sanctajo* III *Decembris.* De cæteris *in eiſdem Annotatis facta etiam eſt mentio. Flodoardi locus ſupra citatus inſcribitur* de S. Gibrieno & fratribus ejus. *Hæc vero, quæ ibidem narrantur contigiſſe poſt corpus* S. Gibrieni *alio tranſlatum, videntur indicare, cultu etiam aliquo, & forte publico honoratum fuiſſe* Veranum. *Res ibidem ſic memoratur:* Denique poſtquam e præfato ſepulturæ ſuæ (*membra*) ſublata ſunt loco, quædam mulier cæca, Ereutrudis nomine; illo candelam deferens ceciderit impetrendæ ceciſe medelæ. At comperto, ſacrum corpus inde ſublatum penitus eſſe, nimio engore affecta cœpit flendo conqueri, eur Sanctis hic Domini abuude ſe permiſiſſet euſerri, & cur deſeruiſſet vicinos quibus beneficia ſolitus erat præbere divina. Subveniri ergo ſibi gemitibus expoſcens, viſum ſibi eſt profeiſci debere ad vicum Matuſgum, ubi ſtatet ejus ſanctus quieſcebat Verenus. Ad cujus ſepulcrum eandelem ponens, B ſeque in oretione proſternens, cœpit flendo utrumque invocare fretrem. Dumque ſancti nomen crebro repetit Gibriani, cœpit ceciigo elbuginis ab ocnlis ejus abrumpi, ſicque divine propitiante pietate priſco redonetur lumine. *Hæc jam pridem excuſa apud nos in Hiſtoria tranſlationis S. Gibriani ex Flodoardo, viſum eſt, huc tranſcribere, & lectorem mittere ad diem, quæ jam deſignavi,* VIII Maii.

S. Boniſacius IV *videtur annuntiari hodie in Auctariis Uſuardi apud Sollerium noſtrum, quia additur:* Qui fanum Pantheon eccleſiam Chriſti fecit. *Puto tamen ſcriptorem illius Martyrologii potius erraſſe: nam paſſim in antiquis Martyrologiis Hieronymianis hodie occurrit Boniſacius I, qui Pantheon non dedicavit. At Pantheon dedicavit Boniſacius IV. cujus hodie memoria ubi non invenitur: ſed celebratus die, quo & Acta ejus apud nos data ſunt.* XXV Maii.

Herentrudie virginie *meminit Grevenus ac martyrologium Ms.* Trevirenſe, *uti eidem præmittur,* ſancti Mettini. *Si hæc ſit eadem cum* Erentrude (*al.* Esendrude) abbatiſſa, *de cujus tranſlatione actum eſt heri inter Prætermiſſos, denuo lectorem mittimus ad diem* XXX Junii.

Aggai prophetæ *meminit Grevenus. Eſt in Martyrologio Romano, & apud nos cum Oſea prophæta ad diem* IV Julii. D

Octeve S. Auguſtini epiſcopi *ponitur inter Auctaria Uſuardi noſtri ex Belino. De hac quoque agitur in Florario noſtro Ms. & alibi. Sanctus hic ſpectat ad diem, quo Acta ejus illuſtrata ſunt,* XXVIII Auguſti.

Rhomæ, S. Saropiæ (*immo* Sempiæ) virginis paſſio ſub Adrieno principe *memoratur in Martyrologio ſeu Viola Sanctorum, anno* 1508 *edita. Dedimus eam cum S. Sabina ad diem, quo hæc notatur in Martyrologio Romano,* XXIX Auguſti.

S. Paulinus *Trevirenſis epiſcopus annuntiatur hodie in pleriſque apographis Hieronymianis. In Auctariis vero duobus Uſuardi apud Solerium citatis reperitur* Peulus *confeſſor, uti etiam habetur in Florario noſtro Ms. Suſpicor nomen* Paulini in Paulum *fuiſſe mutatum, ideoque de S.* Peulino *videri poteſt dies* XXXI Auguſti.

MMMDCXVIII Martyrum commemoratio, qui in montibus & ſpeluncis Nicomediæ latentes, comprehenſi e Maximiano præſide, plurimis tormentis traditi pro Chriſtiani nominis confeſſione, mortem lætanti animo ſubierunt, *ex Menologio Græcorum, quod Latine reddidit Cardinalis Sirletus. Annuntiant etiam hoſce Martyres Menæa magna Græca, & ex Latinis Ferrarius in Catalogo generali. Conſule Prætermiſſos ad diem heſternum* III Sept. E

Theotimum & Theodulum *annuntiat Menologium Sirleti his verbis:* Eodem die natalis ſanctorum martyrum Theothimi & Theoduli, qui pro Chriſti confeſſione igne combuſti ſunt. *Conſonant Menæa, quibus in ita memorantur:* Sancti Theotimus & Theodulus, qui ex lictoribus credidereut, igne conſumuntur *Addantur hi verſiculi.*

Θεότιμος πίστιν συνὶ Θεοδούλῳ
Τιμὴν σὺν αὐτῷ δουλικὴν δὲς Κυρίῳ.
Theotimum occubuit eum Theodullo,
Honorem cum ipſo ſervilem dens Domino.

Videntur hi deſumpti eſſe ex elogio S. Hermiones ad hunc diem dando; ubi duo lictores dicuntur converſi, alter Theodulus, *alter* Timotheus *vocatus. Nominis autem* Thimothei *eadem ſignificatio eſt ac* Theotimi, *cum utroque ſignificetur* colens *aut* honorans Deum, *ita ut hæc nomina facile potuerint confundi, præſertim cum nomina fortaſſe ſint impoſita ſolum ab eventu, uti innuit etiam nomen* Theodulus, *ſeu* ſervus Dei. *Verumtamen in elogio* S. Hermiones *non leguntur igne combuſti, ſed ipſa orante poſt converſionem mortui. Cum autem plura de hiſce non ſciantur, & hæc ipſa non ſatis videntur certa, tacento etiam Menologio Baſiliano, ſatis futurum recidimus, ſi* Theotimum & Theodulum *hoc loco commemoremus.* F

Ultanum *epiſcopum Arbrecainenſem in Hibernia die* XV *Septembris coli, variis locis aſſerit Colganus, ſed id tam clare non probat, ut nullum nobis relinquat dubium. Certe Scriptores varii Hiberni eumdem laudant* Ultanum *ſine titulo* Sancti, *nec ullum apud nos diligenti inquiſitione invenimus, qui* Sanctum *nominavit. Accedit non levis dubitandi ratio, ex ſilentio variorum Catalogorum, in quibus recenſentur Sancti Hiberniæ, ſine ulla mentione* Ulteni *Arbrecainenſis. Hac de cauſa rogavimus*

A vimus *RR. Patres Minoritas Hibernos, qui ſebedas* Colgani *ſervant Lovanii, ut diligenter inquirere dignarentur, an in his Vita hujuſce* Ultrani *epiſcopi, aut alia ſanctitatis ejus monumenta reperiri poſſent. At quantamcumque diligentiam præſtiterint humaniſſimi Patres, nihil reperiam eſt inter volitia a Colgano monumenta.* Ultranum *igitur prætermittimus, cum libenter daturi, ubi certiora de ſanctitate & cultu ejus ad manum fuerint documenta.*

Agaton & Ammon & Amonius, Petrus & Johannes, v Martyres cum matre Rafica *habentur in Faſtis ſacris eccleſiæ Æthiopicæ apud Jobum Ludolfum inter alia Æthiopica, quæ edidit. Hos etiam tamquam ſanctos Martyres intexit Martyrologio ſuo univerſali* Caſſilanus. *De legitimo eorum cultu & geſtis edocere cupimus.*

Catharinæ Marhæi *Vitam ad* IV *Septembris cum titulo* Beatæ *Servo ſuo Diario Dominicano inſeruit Marcheſius, eam a patria nominans* Catharinam de Raconiſio. *Verum eum objerit*

B *anno* 1547 *die* IV *Septembri, de cultu legitimo & ſatis diuturno ante decretum Urbani VIII merito dubitamus.*

B. Simonis abbatis, Caziaci Ordinis Benedictinorum & poſtmodum monachi Ciſtercienſis *memoriam annuntiat* in Clara Valle *Henriquezius in Menologio Ciſtercienſi: at cum nullo publici cultus argumenta proferat in annotatis, ad elogium ab eo concinnatum remittimus lectorem.*

B. Friderici Ayſtettienſis epiſcopi *idem meminit* Waldſaſſii in Germania, *ſed cultum legitimum nihilo magis probat.*

S. Julianum *martyrem Romæ annuntiat Boſca in Martyrologio Mediolanenſi, aſſerique corpus ipſius ſervari* Ciſerani *in diœceſi Mediolanenſi. Conſule dicenda de eo ad hunc diem in SS.* Oceano, Theodoro, Ammiano & Juliano.

S. Proſperam *virginem & martyrem*, cujus corpus Mediolani in eccleſia ſanctæ Radegundæ colitur, *Romæ annuntiat idem Boſca in Martyrologio Mediolanenſi. Proſperam vero cum in nullis Martyrologiis inveniam, ſuſpi-*

C *cor corpus Sanctæ alicujus anonymæ e cryptis Romanis acceptum eſſe, nomenque tunc inditum.*

Eleuterius *epiſcopus memoratur in Kalendariis aliquot, veriſimiliter ab alio die huc translatus: plures enim ſunt iſtius nominis ſancti epiſcopi.*

Juſtinus *etiam neſcio quis in Kalendariis occurrit, haud dubie jam alio die memoratus aut memorandus.*

Francennis *epiſcopi VVormatienſis hoc die defuncti mentio facta eſt in Prætermiſſis ad* XV *Aprilis ad vocem* Frontonis. *Laudatur ubique* Franco *a pietate & prudentia; ſed de cultu ipſius nihil hactenus invenimus.*

Muſæum *presbyterum Maſſilienſem, laudatum a* Gennadio *in Catalogo de ſcriptoribus eccleſiaſticis, ut virum ſcientia Scripturarum conſpicuum ſæculo* V, *ut* Sanctum *celebrat Grevenus & poſt eum Ferrarius in Catalogo generali, Sauſſayus in Supplemento Martyrologii Gallicani ac Caſſelanus in Martyrologio univerſali. At nos de cultu eccleſiaſtico ipſius nihil novimus.*

Dedicatio eccleſiæ S. Mariæ, impp. Valeriano & Gallieno *ſignatur* Leontinis *apud Cajetanum in Martyrologio Siculo, quod excuſum eſt in Idea Optvie de Vitis Siculorum Sanctorum &c.* D

S. Auxiliam, *neſcimus quam*, in Burgundia *annunciat hodie Caſſellanus, quam ait* coli ut virginem & martyrem Tilli * & Preſciniaci * * Tbil * Precy *in diœceſi Auguſtodunenſi. Gratum erit, ſi quis eruditus Gallus plura nos docere poterit de hac Sancta.*

Stephanum a Seraphino, *Ordinis S. Franciſci de Paula, cum titulo Beati annuntiat* Panormi in Sicilia *Arturus in Gyneceo. Verum dum ait eum obiiſſe anno* 1586, *nec ullam de cultu publico mentionem facit, ſatis ipſe inſinuat omittendum fuiſſe* Beatæ *titulum.*

Petrum de Almanaco *defunctum* in Gallicia, & Maſchium Aquilanum *ſubinde etiam* Thomaſium *dictum, & mortuum Aquilæ in Veſtinis, ambos Ordinis Minorum fratres laicos*, beatos *ſuo more vocat Arturus in Martyrologio Franciſcano. Hueberus vero in Menologio utrumque piis accenſet; iiſque alios jungit viros præclaros & inſignes ejuſdem Ordinis, nimirum* Ruberrum Caracciolum *epiſcopum Aquinatem*, Franciſcum a Regibus Talabricæ in Hiſpania *mortuum*, & Henricum Seyfridum Oenobrigæ in Tyrnli. *Addit quoque* Mariam de Jeſu *Ordinis S. Claræ, quam miris exornat laudibus. Plura de hiſce omnibus ibidem videri poſſunt.* E

In civitate Bruxellenſi ſanctorum confeſſorum partimque pontificum Conſtantii, Aloe & Jannes. *Annuntiatio eſt in Additionibus Cartuſiæ Bruxellenſis Mſc. ad Uſuardum Grevoni. Non determinatur locus, ubi Bruxellis* Sancti *iſti, ut vocantur, vel eorum reliquiæ exiſtant. Vade fit, ut ulteriora de eiſdem notitia ibidem acquiri non facile poſſit, aliunde mihi ignotis.*

Simpliciolæ virginis & Gallæ matris ejus *annuntiatio ponitur a Greveno* in Aphrica, *de quibus etiam mentio fit in Martyrologio Germanico, quod nomine Canifii citari ſolet. Nec plura de his ſcimus.*

Venerabilis Maria-Lumaca, relicta (*id eſt* vidua) Franciſci Pallalionis equitis, inſtitutrix Piſtarum Providentiæ: quæ, nulli rei parcens, impendit ſe uſque ad mortem ſtudio indefeſſo ad ſubducendas periculo puellas, *annuntiatur a Caſtellano* Pariſiis, *appoſito anno* 1657. *Vita Gallice ſcripta legitur in Anno Dominicano part.* I *Septembris pag.* 123 *& ſequent.* F

Guilielmus Goudanus, Ordinis S. Franciſci, pro fide Catholica martyrium paſſus cum milite, per Comitem Lummæum, *annuntiatur cum titulo* Beati *a Caſtellano* in Munie ſanctæ Gertrudis (*vulgo Beertruden-Bergh*) apud Bredam in Hollandia. *Acta ejus habentur apud nos die* IX *Julii in Appendice ad hiſtoriam Martyrum Gorcomienſium a pag.* 835. *Auctores plures alios aſſignat Arturus in notis ad diem* IV *Septembris, qua in Martyrologii ſui textu eum memorat cum titulo* beati Martyris. *Ad* Comitem Lummæum *quod attinet; conſuli de illo poteſt hiſtoria Martyrum Gorcomienſium tomo citato pag.* 737, *ubi vocatur* Comesa Marca, Lumæi dominus. *Plura inſuper de illo dantur ibidem a pag.* 786 & 832. *De hodierno autem pugile* Guilielmo *videri poſſunt hac die Ratiſbonæ in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani, & Hueberus in Menologio Franciſcano, qui eum ſine titulo* Beati *annuntiant. Eos imitæ-*

mur

A *mur & nos, quamdiu non conſtiterit nobis de publico ac legitimo ejus cultu.*

Ammonii diſcipuli Origeois epiſcopi & confeſſoris *meminit Florarium noſtrum Ms. Notus eſt Ammonius Origenis magiſter apud Euſebium Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 6 cap. 19 pag. 220 editionis Valeſianæ: diſcipulum vero ejuſdem hoc nomine non novi: de cujus etiam ſanctitate ac epiſcopatu nihil comperti habeo. Gratum fuerit, ſi quis plura nos poſſit docere.*

S. Antonius Hungarus M. *memoratur hodie in Acie bene ordinata Philippi a viſitatione Ordinis Carmelitici. Auctor quoque annotationes haſce Ms., nobis communicatas, adjunxit.* S. Aoronius Hungarus Carmelita, viſitans Terram ſanctam, in Turciam ab infidelibus tractus, in igue illæſus manſit, ac tandem pro Chriſto capite plectitur circa annum MDXCIX, ab immemorabili tempore cultus cum ſanctitatis titulo. *Hiſtoriam illam diſcutere non eſt neceſſe: verum non intelligimus, quo modo laudatus ſcriptor invenire potuerit cultum immemorabilem, ſi Antonius occiſus ſit circa annum 1599. Merito igitur in Kalendario*

B *Carmelitico, quod ipſorum Breviario præfigitur, omittitur* Antonius.

Emmaouel rex C. *ibidem max ſubjungitur. Hæ vero deinde annotationes dantur:* V. Emmanuel Eduardi Portugalliæ regis filius, in Carmelo Uliſſipoonenſi Cum B. Nunoio Pererio conſanguineo ſuo religioſus, vitam ſanctiſſimam termioabat anoo MCDLXXXI. *Non capio, cur* Emmanuel *nominetur* rex, *cum regis ſolum fuerit filius, ac no legitimo quidem thoro natus. Varia ipſius officia recenſet Lezana in Annalibus Ordinis ejuſdem tom. 4 p. 856.*

S. Chagnoaldnus *epiſcopum Laudunenſem annuntiant hodie Caſtellanus & Martyrologium Pariſienſe, atque ideo apud nos huc fuit remiſſus a* XXIII *Auguſti, quo item memoratur. Verum plures teſtantur hunc Sanctum coli die* VI Septembris.

B. Theſaurus Beccheria *abbas generalis Ordinis Vallis Umbroſæ (cujus cultus uti & aliorum*

C *ejuſdem Ordinis Beatorum, probatus eſt tom. 1 Auguſti pag. 101 & ſeq.) memoratur hodie a Wione, Menardo, & Ferrario; at Vallumbroſani aſſerunt beatum Martyrem* D *occiſum eſſe die, quo de ipſo agetur.*

XII Septembris.

Theodoli, Mauritii & Sociorum ejus tranſlatio *Sedduni annuntiatur in Auctariis Uſuardi apud Solterium. Tres ceperiantur epiſcopi Octodurenſes, ſeu Sedunenſes, qui* Theodori *ſeu* Theoduli *nomine inſigniuntur, & cultu gaudent, ut probatum eſt in S. Theodoro I ad* XXVI *Auguſti. At cum Theodorus II adjuiſſo dicatur tranſlationi S. Mauritii martyris & Sociorum ipſius, ut relatum eſt in S. Theodoro II. ad* XXV *Auguſti, ſuſpicor hic tantum agi de tranſlatione Mauritii & Sociorum, de quibus cum Martyrologio Romano agemus ad diem* XXII Septembris.

S. Chaletricum *Carnotenſem epiſcopum annuntiant hac die, qua obiit, Caſtellanus & Martyrologium Pariſienſe: nos vero de eo agemus die, qua colitur* VIII Octobris.

Juſtus *puer & martyr Bellovacenſis memoratur hodie in Florario noſtro Ms., & in aliis quibuſdam Faſtis; ſed de eo agemus cum Martyrologio Romano* XVIII Octobris.

Martyres *infinitos Caſini occiſos a Saracenis* E *tempore S. Bertharii abbatis annuntiant Wion, Menardus, aliique in Faſtis Benedictinis: at illorum cultum non probant. Hiſtoria tamen dari poterit in S. Berthario abbate & martyre, quem Mabillonius Sec. 4 Benedict. part. 2 pag. 467 colli teſtatur die* XXII Octobris.

S. Bonifacius *Papa I in Hieronymianis, aliiſque Faſtis pluribus memoratur hac die. Cum Romano Martyrologio de eo agemus.*

XXV Octobris.

In Britanniæ finibus tranſlatio ſancti Berini epiſcopi & confeſſoris, *ſignatur in Auctariis ad Uſuardum noſtrum, cum elogio ejuſdem Sancti; ibidem etiam ſic laudatur ex Greveno:* In Anglia, commemoratio ſancti Birini epiſcopi Dorcacenſis & confeſſoris: *de quo etiam meminit Martyrologium Germanicum, quod ſub nomine Canifii citari ſolet.* F *Habetur in Martyrologio Romano Sanctus ille epiſcopus Dorceſtrienſis die* III Decembris.

S. Barbaræ *tranſlatio reperitur hodie in auctariis Uſuardi apud Solterium. Memoria ſanctæ hujus Virginis & martyris in Romano eſt*

IV Decembris.

A D

DE S. MOYSE PROPHETA,

DUCE, ET LEGISLATORE POPULI ISRAELITICI

IN NEBO MONTE ARABIÆ.

J. S. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Memoria Sancti in Faſtis ſacris, & cultus eccleſiaſticus: monumenta præcipua, ex quibus hic Commentarius concinnandus.

B *Memoria Moyſi annuntiata die* XV *Septembris,*

Sanctiſſimi Prophetæ & Legislatoris Hebræorum memoriam die XV *Septembris præcipua annuntiant Martyrologia, tum Latina tum Græca, exceptis tamen Hieronymiano, Beda & Rabano. Versus ſeu parvum Romanum breviter ſic habet*: Moyſia prophetæ, *atque eadem brevitate uſi ſunt Ado, Uſuardus & Notkerus. Proliziori elogio* Moyſen *exornat Wandelbertus in hunc modum*:

Legis divinæ lector, ſuſceptor & auctor,
Colloquio viſuque Dei dignate freqnenti,
Præcelſo pridie* tumularis monte Moyſes:
Nulli poſt licuit cujus cognoſcere buſtum.

* *i. e.* pridie Nonas

Locus mortis additur in bodiecno Romano his verbis: In monte Nebo terræ Moab ſancti Moyſis legislatoris & prophetæ. *Ex Græco Menologio unum adde elogium, quale illud Latine redditum eſt in ſuperrima editione eminentiſſimi Cardinalis Annibalis Albani*: Moyſes propheta & legislator patrie Hebræo natus in Ægypto eſt. Hunc, cum Phareo rex Egypti præcepiſſet, ut Hebræorum gentis maſculi quidem infantes interimerentur, feminæ vero ſervarentur, mater ſiſcella incluſum in fluvium projecit. Sed cum Pharaonis filia, ut

C laveretur, ad flumen veniſſet, ſiſcellam conſpicata, & infantem in illa plorantem, eum in filium ſibi adoptavit, inſtituendumque omni Ægyptiorum ſcientia curavit. Adulto apparuit Deus, maadavitque, ut Hebræorum populum ex Ægypto educeret. Cum igitur populum eduxiſſet, & multa ſigna atque prodigia edidiſſet, mareque medium ſcidiſſet, perquu aridam tranſiiſſet: petram etiam virga percutiens, aqoas inde elieniſſet; quadraginta demum annos militiæ præfuiſſet: annis ante Chriſti Reſurrectionem mille quadringentis octoginta quinque mortuos eſt, ſepultuſque in quodam eremi monte a Michaele magno militiæ Dei priacipe.

& aliis quoque auctus:

a *Conſpirant in eumdem diem Menæa, alii que Faſti Græci; uti & Ephemerides Græco-Moſchæ, ante tenum a Mai editæ, Synaxarium Ruthenorum Ms., Martyrologium Arabico-Ægyptium, quod Latinum fecit Gratia Simonius. At Coptorum Ægypti & Æthiopum regni Habeſſinorum Faſti, cum editi apud Jobum Ludolfum, tum apud nos manuſcripti, memoriam* Moyſis *prophetæ annunciant die* VIII *Septembris. Kalendarium Syriacum ſeu Chaldaicum* Moyſis, principis prophetarum *meminit die* V *Auguſti.* Moyſen *quoque una cum Aarone & Eliſæo die* XX *Julii commemorarunt* Synaxarium Ms. membranaceum Sirmondi, codex Taurinenſis Ms. b doeia Sabaudiæ, ac Martyrologium Arabico-Ægyptium, *jam ante laudatum, uti Marjores uſſti obſervarunt in Prætermiſſis ad eumdem diem. Latini quoque aliqui alios dies S.* Moyſi *attribuerunt, videlicet* XXVI *Februarii,* 2 & XII *Martii &* V *Auguſti, quemadmodum ad dies ſingules annotatum eſt in Prætermiſſis.*

3 *Officie eccleſiaſtice* S. Moyſes *colitur jam in Oriente quam in Occidente. Waddingus, in Annalibus Minorum tom.* 2 *pag.* 499 *ad annum* 1342 *dedit Kalendarium feſtorum proprium eccleſiæ Hieroſolymitanæ, in qua ad diem* XV *Septembris feſtivitas* S. Moyſis *præſcribitur his verbis*: S. Moyſis prophetæ & confeſſoris duplex. *Venetiis in eccleſia patriarchali colitur eodem die Officio ſemiduplici, uti diſco ex variis ejuſdem eccleſiæ directoriis. At majori ibidem ſolemnitate* S. Moyſis *feſtivitas celebratur in eccleſia eidem ſacra, quæ parochia eſt presbyterorum & plane magnifica. Sacram hanc* S. Moyſi *ædem deſcribit nuperus auctor in Theſauro antiquitatum & hiſtoriarum Italiæ tom.* 3 *part.* 2 *pag.* 15, *ex quo nonnulla huc tranſtere*: Anno Salutis DCCXCVI nobiliſſimæ Scopariæ familiæ cura & impenſis in S. Moyſis honorem hocce templum erectum fuit, ac poſt longinquum temporis ſpatium a familia Viare* reſtauratum. Anno vero MDCXXXVII parochianorum eleemoſynis, adjuvante D. Antonio Abrahamo ejuſdem eccleſiæ parocho ac plebano meritiſſimo, a fundamentis rædificatum, ac in emplam & auguſtam formam redactum eſt ... Hoc io templo ſeptem magnifica altaria poſita ſunt: quorum præcipuum altare majus, ultimo completum, ... habet e marmore Varonenſi montem, in quo Moſes tabulas Legis a Deo acceipit, Mnſia vuro figuram ex albo Carrariæ marmore. Ibidem etiam npere anaglyptico inſculpta eſt do vinuli adnatinne hiſtoria ... In chori ſedilibus, nuceæ materiæ, anaglyptiei operis, tota S. Moſis Vita deſcripta eſt. In leeunari vero templi adeſt Moſis effigies, aquam virga e lapidibus educentis. *Reliqua eccleſiæ ornamenta, quæ brevitatis cauſa prætermitto, unaque expreſſam ipſius formam ibidem curioſus lector inveniet.*

cultus theoſolymæ & Venetiis, ubi eccleſia magnifica, & antiqua:

E

F

* Venieria ſeu cundum alios

A *monaſterium olim in monte Thabor eidem veriſimiliter dicatum:*

4 *Non minus antiqua fuit eccleſia in monte Thabor* Moyſi *erecta, ſi ana ex tribus, ibi olim ædificatis*, Moyſi *ſacrum fuit, uti credant aliqui. De hiſce Beda de Locis ſanctis cap.* 17 *habet ſequentia*: Mons Tabor in medio Galilææ campo, in tribus milibus manans ad Boream a Chenezareth dictat, ex omni parte rotundus, herboſus valde & floridus, altitudine triginta ſtadiorum. Vertex ipſe campeſtris & multum *ſpatio. amœnus viginti & trium ſtadio* dilatatur, ubi grande monaſterium grandi quoque ſylva circumdatur, tres eccleſias habens, juxta quod Petrus ait, Faciamus hic tria tabernacula. Locus moro cinctus, grandia geſtana ædificia. *Adrichomius in Theatro Terræ ſanctæ pag.* 143 *ait a S. Helena ibi templum ædificatum in memoriam Chriſti transfigurationis, Petro, Jacobo & Joanni dicatum*: Huic templo, *inquit*, acceſſerunt poſtea duo monaſteria, ut hic eſſent quaſi tria, ex D. Petri deſiderio, tabernacula. Quorum unum invenio fuiſſe Græcorum, atque D. Eliæ conſecratum: veriſimile eſt, alterum fuiſſe Moyſi dedicatum: utrumque autem videtur habuiſſe abbatem. Nunc trium horum templorum, & per ambitum

B planitici ... aliorum palatiorum, tutrium, nobiliſſimorumque ædificiorum grandes tantum viſuntur ruinæ, in quibus leones aliæque feræ latent. *De hiſce etiam aliqua dicta ſunt in Commentario de S. Job prophetn tom* VII *Maii pag.* 670.

meſquita Turcarum ejuſdem nomine inſignita, forſan quod fuerit Chriſtianorum eccleſia.

5 *Quæreſimus in Elucidatione Terræ ſanctæ lib.* 6 *cap.* 3 *aarrat* in medio fere viæ inter Jeruſalem & Jordanem *repériri meſquitam* Turcarum, quæ S. Moyſes appellatur, quam illi in magna habent veneratione. Illo autem nomine inſignitam eſſe dicunt, quoniam S. Moyſem veteris Legis promulgatorem ibi tumulatum etedunt. *Ubi vero obſervavit, rationem illam eſſe falſam, nomuis haſce dat conjecturas*, Vel quia *a* fidelibus ibi eccleſia ædificata fuit ad honorem S. Moyſis legislatoris, vel alterius Sancti eodem nomine nuncupati *&c. Prima conjectura ſatis apparet veriſimilis, quia dubitare non poſſumus, quia variæ eccleſiæ* S. Moyſi *facrint erectæ, & maxime in Paleſtina. Veram illas omnes inveſtigare majoris eſſet laboris quam utilitatis. Quapropter hac ſufficiant de cultu Sancti Legislatoris apud Chriſtianos, ut ad geſta ipſius colligenda & elucidanda progrediamur, ubi aſſignaverimus præcipuos fontes, ex*

C *quibus illa colligemus.*

Vita Moyſi ex ſacris Litteris deducenda:

6 *Præcipua* S. Moyſis *geſta deſcripſit ipſe Propheta, inſpirante & dirigente Spiritu ſancto, in quatuor poſterioribus libris Pentateuchi. Accedunt & alii ſacræ Scripturæ libri, in quibus de* Moyſe *ejuſque geſtis agitur, quique non minus ex inſpiratione S. Spiritus fuere conſcripti. De omnibus autem illis, quæ de* Moyſe *narrantur in ſacris Litteris, nefas eſt dubitare: at non omnia tam clare enarrata ſunt, nec omnia eo ordine conjuncta, ut cuilibet facile ſit, totam* S. Moyſis *Vitam ex ſacra Scriptura diſtere, etiamſi doctorum interpretum adhibere velit ſubſidium. Porro, quamvis non omnes res geſtæ* Moyſis *in ſacris Litteris narratæ ſint; de omni enim illo tempore, quo vixit in aula regis Ægyptii, præparum commemoravit Scriptura ſacra, & alia non pauca breviter duntaxat perſtrinxit: tamen ſacræ Litteræ non exiguam præbent materiam ad Vitam* Moyſis *conſcribendam, modo omnia ſuo ordine collocentur, & obſcuriora elucidentur Sanctorum Patrum aliorumque ſacræ Scripturæ interpretum ſubſidio. Hac de cauſa eo me collaturum profiteor, ut monumenta illa ſacra ordine digerantur, ac nonnihil elucidentur, ubi videbitur neceſſarium. Vita igitur* Moyſis *ex ipſis ſacræ Scripturæ verbis ea brevitate colligetur, ut facta ad ipſum non ſpectantia omittantur, & quæſtiones de geſtis ipſius illuſtrentur.*

Philo quoque & Joſephus jeorſum examinandi: ac demum edenda Vita Moyſi ſent.

7 *Cum autem de* Moyſe *etiam non pauca ſcripſerint duo auctores Hebræi non prorſus contemnendi, nimirum Philo Judæus de Vita* Moyſis, *& Flavius Joſephus in Antiquitatibus Judaicis, illorum etiam rationem habebo. Uterque enim non modo laudatur a S. Hieronymo in Catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum; ſed uterque etiam magni ſemper fuit habitus. Falſa quidem illi ſcripſerunt non pauca, & ſacris Litteris repugnantia; at vera etiam plura tradiderunt, atque aliqua habent in ſacris Litteris omiſſa, quæ, etſi certa non ſint, probabilia tamen apparent. Hoc de cauſa eorum aſſerta non miſcebo cum verbis ſacræ Scripturæ: ſed poſt aliquam vitæ partem ex ſacris Litteris expoſitam, ſeparato paragrapho diſquiram, quam probabilia aut improbabilia ſint, quæ Philo & Joſephus, aliive ſcriptores ſimiles, de* Moyſe *narraverunt. Hac methodo nec ſacra & certa miſcebuntur profanis & incertis; nec omittentur illa, quæ ſcriptores non ſacri aliunde diſcere potuerunt. S. Gregorius Nyſſenus Vitam* Moyſis *breviter quoque conſcripſit. Hanc Vitam integram in Commentario relinquam, ſed totam Commentario ſubjiciam, diviſam de more & annotatis illuſtratam.*

E

§. II.

Sancti natales & genealogia, parentes, frater & ſoror: occultatus tribus menſibus exponitur; ac inventus a filia Pharaonis, matri ſuæ ut nutrici, committitur: deinde adultus Filiæ Pharaonis redditur.

Perſecutio contra Iſraelitas in Ægypto.

F NAtus eſt S. Moyſes *parentibus Hebræis in Ægypto, dum Iſraelitæ, ſeu poſteri Jacobi patriarchæ, duriſſima ſervitute ibidem premebantur a Pharaone; qui paulo ante præceperat, ut omnes eorum infantes maſculi, ſimulac nati eſſent, ſtatim occiderentur. Notum autem eſt ex ſacris Litteris, Jacobum patriarcham in Ægyptum veniſſe cum omni ſua familia, dum filius ipſius Joſephus patriarcha ſumma ibidem potentia & gratia floreret apud regem Pharaonem. At mortuo Joſepho omnibuſque Jacobi filiis; mortuis etiam regibus illis, qui Joſephum magni fecerant atque ipſius gratia Iſraelitas foverant, paulatim erupit graviſſima perſecutio contra Iſraelitas, quod illi ſic multiplicarentur, ut timorem ingererent novo regi Pharaoni. Occaſio perſecutionis ipſaque perſecutio ſic narratur Exodi cap.* 1: Quo (*Joſepho*) mortuo, & univerſis fratribus ejus, omnique cognatione illa, filii Iſrael creverunt, & quaſi germinantes multiplicati ſunt: ac robotati nimis, impleverunt terram. Surrexit interea rex novus ſuper Ægyptum, qui ignorabat Joſeph: & ait ad populum ſuum: Ecce populus filiorum Iſrael multus,

Digitized by Google

AUCTO. J. S.

tus, & fortior nobis eſt. Venite, ſapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur: & ſi ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis noſtris, expugnatiſque nobis, egrediatur de terra.

quæ præcipitur, ut occidantur eorum infantes maſculi.

9 Præpoſuit itaque eis magiſtros operum, ut affligerent eos oneribus: ædificaverunt que urbes tabernaculorum Pharaoni, Phitom & Rameſſes. Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur & creſcebant: oderantque filios Iſrael Ægyptii, & affligebant illudentes eis: atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur. *Porro cum rex ille*, qui ignorabat Joſeph [*id eſt, qui non conſiderabat beneficia, a Joſepho Ægyptiis præſtita*] *videret dura illa ſervitute non minui Iſraelitas; primo conatus eſt eorum infantes maſculos per obſtetrices occidere, ut ibidem ſequitur. Verum deceptus ab obſtetricibus, legem dedit, quam* Moyſes *ſic ibidem exponit*: Præcepit ergo Pharao omni populo ſuo, dicens: Quidquid maſculini ſexus natum fuerit, in flumen projicite: quidquid feminei, reſervate.

B *S. Lucas Act. cap. 7 eo ore S. Stephani de iiſdem brevius ſic habet*: Cum autem appropinquaret tempus promiſſionis, ... crevit populus & multiplicatus eſt in Ægypto, quouſque ſurrexit alius rex in Ægypto, qui non ſciebat Joſeph. Hic circumveniens genus noſtrum, afflixit patres noſtros, ut exponerent infantes ſuos, ne vivificarentur. Eodem tempore natus eſt Moyſes *&c. Quo anno creati mundi, aut ante natum Chriſtum hæc facta ſint, non diſquiro, nec quis fuerit ille Ægypti rex, qui primus illam perſecutionem movit; nam a quæſtionibus ad generalem chronologiam ſpectantibus abſtinere ſtatui, ne Commentarius hic ſiat juſto prolixior.*

genealogia Moyſis, qui tunc natus & tribus menſibus occultatus.

10 *Parentes* Moyſis *fuerunt Amram & Jochabed: frater vero natu major Aaron, & ſoror ante Aaronem nata Maria. Ortus fuit ex tribu Leviitica, atque avum habuit Caat, proavum Levi, abavum Jacob, atavum Iſaac, ita ut ſeptimus fuerit ab Abrahamo patriarcha. Traditur* Moyſis *genealogia lib. 1 Paralip. cap. 6 his verbis*: Filii Levi: Gerſon, Caath & Merari. Fili Caath: Amram, Iſaar, Hebron, & Oziel. Filii Amram: Aaron, Moyſes, & Maria. *Exodi cap. 6 poſt traditam Amrami genealogiam, uxor ipſius ſic exprimitur*: Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem ſuam: quæ peperit ei Aaron & Moyſen *Num. 26 V 59 Amram dicitur habuiſſe* uxorem Jochabet filiam Levi. *At, cum hic dicatur patruelis Amrami*, filiam Levi *interpretes paſſim exponunt* natam *e tribu Levitica: nam alias fuiſſet non patruelis, ſed amita Amrami. De Amramo & Jochabetha agitur Exodi 2, ubi natales* Moyſis *ſic referuntur una cum iis, quæ ſecuta ſunt*: Egreſſus eſt poſthæc vir de domo Levi: & accepit uxorem ſtirpis ſuæ: quæ concepit & peperit filium: & videns eum elegantem, abſcondit tribus menſibus. *Factum hoc laudat Apoſtolus ad Hebræos cap.* XI V 23, *& parentum fidei attribuit hoc modo*: Fide Moyſes natus, occultatus eſt menſibus tribus a parentibus ſuis, eo quod vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt regis edictum. *S. Stephanus apud Lucam Act. 7 de his ſic loquitur*: Eodem tempore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo, qui nutritus eſt tribus menſibus in domo patris ſui.

11 *Attamen deinde expoſitus eſt Puer, quod amplius celari non poſſet, ait* Moyſes *ipſe narrat Exod. 3, præcedentibus ſubjungens iſta*: Cumque jam celare non poſſet (*Filium ſuum Amram*,) ſumpſit ſiſcellam ſcirpeam, & linivit eam bitumine ac pice: poſuitque intus Infantulum, & expoſuit eum in carecto ripæ fluminis, ſtante procul ſorore ejus, & conſiderature eventum rei. Ecce autem deſcendebat filia Pharaonis, ut lavaretur in flumine: & puellæ* ejus gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ cum vidiſſet ſiſcellam in papyrione, miſit unam e famulabus ſuis: & allatam aperiens, cernenſque in ea Parvulum vagientem, miſerta ejus, ait: De infantibus Hebræorum eſt hic. Cui ſoror Pueri, (*Maria videlicet, quæ antea e longinquo ſpectaverat, & hac de cauſa acceſſerat*) Vis, inquit, ut vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire poſſit Infantulum? Reſpondit: Vade. Perrexit puella, & vocavit matrem ſuam. Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, Puerum iſtum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suſcepit mulier (*Jochabed nimiram mater*) & nutrivit Puerum: adultumque tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen ejus Moyſes, dicentes: Quia de aqua tuli eum. *Rurſum brevius S. Stephanus Act. 7 his verbis*: Expoſito autem illo, ſuſtulit eum filia Pharaonis, & nutrivit eum (*ope nutricis*) ſibi in filium. *Hactenus de primordiis* Moyſis *ex ſacris Litteris. Nunc examinemus, quænam hiſce adjuncta ſint a Philone, Joſepho, aliiſque: at ea ſolum, quæ ad* Moyſen *proxime ſpectant?*

D *tandem ad ripam fluminis exponitur, ubi inventus a filia Pharaonis, matri nutriendus datur.* *i. e. famulæ.*

E

§. III.

Diſcutiuntur, quæ de primordiis Moyſis Scripturæ addiderunt Joſephus, Philo & alii.

Perſecutio contra Hebræos: ratio, cur Pharao infantes maſculos occidi juſſerit;

F Lavius *Joſephus, lib. 2 Antiquitatum Judaicarum cap. 5 magis explicat, quibus laboribus Ægypti rex Iſraelitas opprimere ſtuderet, ſic ſcribens*: Nam & flumen in multas foſſas diducere ſunt juſſi, & mœnia exædificare, & aggeres exſtruere, quibus inundationes fluminis arcerentur. Pyramidum etiam inſanis ſubſtructionibus vexabant gentem noſtram, eogendo varias artes edicere, & laboribus ſetendis aſſueſcere. *Hæc S. Scripturæ non ſunt contraria, ſed probabiliter addita. At falſum eſt, quod ait* per quadringentos annos *hoc modo preſſos fuiſſe Hebræos. Rationem deinde reddere conatur, cur Pharao omne Hebræorum genus maſculinum occidi juſſerit, ita proſequitur*: Exortum eſt deinde aliud quiddam, cur genus noſtrum magis etiam cupereut exſtinctum. Quidam ex eo genere hominum, quos geus illa vocat ſacrarum ſcribas, quorumque prædictionibus multum tribuit, præuunciat regi uaſcitrunm per id tempus apud Iſraelitas quemdam, res Ægyptiorum olim graviter afflicturum, ſi modo ad ætatem adultam perveuerit: nam & virtute ſore præcellentiſſimum, & gloria per omne ævum celebrem.

quam allegat Joſephus, refutatur:

13 *Hæc ſane prædictio, ſi vera eſt, poterat tyrannum ad infantium cædem facile impellere. Verum prædictio fictitia videtur, cum S. Scriptura pro omni ratione perſecutionis alleget invidiam & formidinem Pharaonis, ex nimia Iſraelitarum multiplicatione ortam, atque huic videtur*

A *tur attribuerit tres perſecutiones diſtinctas, quæ omnes tendebant ad minuendum Hebræorum numerum. Harum prima erat oppreſſio per labores arduos & conticeos. Alterum præceptum obſtetricibus datum de infantibus maſculis occidendis. Cum autem hæ artes non ſufficerent, & vel ſic multiplicaretur gens Hebraica; tyrannus ad præceptum publicum confugit, illudque* omni populo ſuo *dedit, ut maſculi Hebræorum infantes* in flumen *projicerentur: quæ erat perſecutio tertia. At non eſt conſilium contra Dominum: ne hoc quidem modo Iſraelitæ multum fuere diminuti, uti patet ex multitudine maxima, quæ deinde cum* Moyſe *Ægypto egreſſa eſt, ita ut verisimile ſit crudele iſtud edictum non fuiſſe ſcrupuloſe obſervatum, aut certe non diu vigviſſe.*

uri & viſio Amrami ab eodem patrum probabiliter ſcripta.

B 14 *Hoc alteram prædictionem de* Moyſe, *Amramo patri factam, proinde enarrat Joſephus. Huic oraculo credunt aliqui favere verba Apoſtoli ad Hebræos cap.* XI *v* 23, *quia aſſeritur* fide occultatus. *Afferuntur etiam S. Stephani verba Act. 7 v* 25, Eniſtimabat autem intelligere ſtatres, quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis, *ut hiſce oraculo fides concilietur. Verum neutra probatio mihi tam efficax apparet, ut oraculum iſtud, reſciſſis etiam ſuperfluis, pro certo habere auſim. Quippe Apoſtolus rationem abſconditi* Moyſis *allegat eandem plane, quam ipſe allegaverat* Moyſes *Exod. 2 v* 2, *ubi ait*: Et videns eum elegantem, abſcondit tribus menſibus. *Apoſtolus vero:* Occultatus eſt tribus menſibus a parentibus ſuis, eo quod vidiſſent elegantem Infantem. *Ratio igitur abſconditi Iefantis non fuit oraculum, quo nihil parentes credebant eum ſervandum; ſed elegantia Pueri pluſquam humana eorum fidem ſic excitavit, ut ſperarent ſervari poſſe, & tribus menſibus abſcondierat. Audiamus S. Chryſoſtomum Hom. 26 in Epiſtolam ad Hebræos, ubi locum explicat:* Unde ergo ſpetaverunt ii (*parentes* Moyſis) fore ut ſervarent iofantem? Ex fide. Ex qua fide? Viderunt, inquit, & ſcitum Infantem. Ipſe aſpectus eos ettraxit ad fidem. Ita ſtatim ab initio, & ex ipſis faſciis Juſto multa infuſa erat gratia, noo hoc efficiente natuta, ſed Deo. *Fuvit S. Stephanus Act. 7*

C *v.* 20, *dicens de* Moyſe *ente:* & fuit gratus Deo. *Græcè: λῦ ἀςείος τῷ θεῷ, id eſt*, erat puleher Deo *per Hebraiſmum, qui ſic eapoeandus:* Erat ſumma ae divina quadam gratia ſeu pulchtitudioe. *Quod ſpectat ad verba laudata S. Stephani: neque hæc mihi videntur Joſepho efficaciter favere: nam occideado Ægyptium dabat Iſraelitis occaſionem ſperandi, ſe ipſius ope liberandos. Sic locum eurſus explicat Chryſoſtomus Hom. 16 in Acta, hæc ſcribens:* Arqni operibus (*eade Ægyptii*) patroeioium demonſtrabatur, neque erat ratiocinio opes: neque tamen ſic iotellexerunt: *Expoſitio hæc clare eruitur ex verbis ſequentibus: nam poſt data verba*, Exiſtimabat autem intelligere (*id eſt, ietellecturos*, ſtattes *&c. mox ſubditur*: At illi non intellexerunt; *id eſt, ne viſa quidem Ægyptii occiſione, tatellaverunt*, Moyſen *ſibi ad ſalutem datum.*

qua ti conſervatio & fuſtura naſciturt Moyſi magnitudo prædicta aſſeratur:

15 *Quapropter nec opus fuit oraculo ullquo, ut Amram* fide *occultaret filium, nec ut* Moyſes *exiſtimaret, intelligere Hebræos, quod Deus vellet ipſis per manum ſuam dare ſalutem. Viſionem tamee illam, tamquam minus probabilem, & auctoritate ſacræ Scripturæ deſtitutam, pro majori parte ex Joſepho ſubjungam, quia ſcriptores non pauci tamdem utcumque admiſerent*: Amarames *, *inquit*, Hæbræus vir iotet ſuos nobilis, ſolicitus tem publico periculo, ne gens deſectu juventutis ad oihilum tedigeretur, tum privatim quod domi prægeantem uxorem haberet, inopia conſilii labotabat, & ad implotaodum divinom præſidiom converſus, orabat ur randem miſeraretur homines, a quibus unis perpetuo cultus fuerit: dareique finem præſentis afflictioois, quæ toti geoeri petniciem minaretur. Deus autem præcibus ſupplicio ad miſericordiam flexus, aſtitit ei per ſomnum, joſſitque in ſeierum beoe ſpetare. Memorem ſe eſſe pietatis eorum a majoribus acceptæ, nec ipſis defutura præmia, ſicut oec progenitoribus defuiſſe.... *Et paucis interjectis ſic pergit*: Nunc quoque ſcito mihi cordi eſſe & publicam veſtram incolumitatem, & privatim tuam gloriom. Poer enim iſte, cujus nativitatis metu Ægyptii ſœtus veſtros ad oecem damnaveruot, tibi naſcetur. Hic neque deprehendetur ab obſervatoribus, & poſtquam evaſerit, præter opinionem educatores nactus, ſuo rempore Hebræos ex Ægyptia ſervitute liberabit, memoriamque

E ſempiteroam hoc ptæclaro facinore conſequetur, ooo opud ſuos tantum, ſed & apud exteros, me iſtud beneficium ie te ruoſque poſteros conſerente, Fratrem quoque ralem habebit, qui dignus ſit meo ſacerdotio, ipſe & poſteri ejus in omne ævum.

natalis Moyſis & occultatio Infantis: corrigitur in prædictis Joſepho:

16 His per viſionem cogniris, Amarames expertrectus natravit hæc Jochabeli uxori, quæ res utriſque ſolicitudinem auxit. Jam enim noe Pueroraurum timebant, ſed ne quo pacto promiſſa felicitas inteteiderer. Sed mox oraculo fidem fecit mulieris partus, quæ tam facile eſt eoixa, ut obſervatores fefelletit, nihil ſeotientes eorum, quæ in vulgaribus puerperiis ſentiri ſoleor. Hunc infantulum per tres menſes elam oorrieruet. Deiudn Amarames, veritus oe re deprehenſa iram regis incorreret, ac mox & ipſe una cum Puero ſublarus e medio promiſſiooem Dei facetet irritam, maluit ſalutem Filii totam ipſius provideotiæ committere: tatus etiamſi Puer lateret, quod tamen pardifficile erat, moleſtum tamen in continuo periculo vivere, eon ejus tantum; ſed & ſuo. De Deo veto eetiam ſpem habebat, proviſurum ut oraculi veritatem eventus iudiea-

F ret. *Hæc Joſephus. Viſionem prædictam nullo niti fundamento ſacræ Scripturæ jam oſtendi. Quam vero ipſa ſibi parum cohæreat, paucis accipe. Primo, ait Deus Amramo*: Hic neque deptehendetur ab obſervatotibus. *Deinde tamen, ſi credimus Joſepho*, Amrames veritus oc re depreheaſa iram regio incurreret *&c. Si promiſerat Deus, puerum non deprehendendum, quomodo Amram, cujus fidem laudat Apoſtolus, timere poterat, ne deprehenderetur? Secundo, de facili partu Jochabethæ nihil legitur in Scriptura. Tertio, verbo hæc Dei*, Fratrem quoque talem hobcbit, *ita ſonant, acſi necdum natus fuiſſet Aaron, qui tunc erat trienais. Verum hic error potius eſt interpretis quam Joſephi, cujus verba ſic aptius reddas Latine*: Etit vero ipſius frater talis. *Num Græce eſt*: Ἔσται δὲ ἀνῷ τὴ ὁ ἀδελφος τοιοῦτος, *ubi articulus ὁ oſten dit agi de certo fratre, atque ideo ἀνῷ* ipſi, *ſi mendoſum non ſit, non aliud ſignificare quam ἀντῷ* ipſius.

Expoſitio Moyſis,

17 *Expoſitionem Infactis Joſephus ſic narrat*: Hoc conſiliem poſtquam ſatis placuit, excogitaverunt tale quiddam. Lectulo e papyro contex-

AUCT. J. S. *i.e. Amram.*

AUCT. J. S. contexto, quantus Infantulum commode capere poterat, bitumineque illito, ne aqua penetrare poſſet, indiderunt Puerum, atque ita in flumen projecti ſalutem divinæ providentiæ commiſerunt. In hunc modum cum a flumine deferretur, Mariamne (*id eſt Maria*) Infantuli ſoror juſſu matris ex adverſo per ripam deſcendebat, obſervatura, quo tandem papyraceum illud vas deportaretur a flumine. Hic vero manifeſtiſſime Deus declaravit, nihil humana ſapientia, ſed omnia bonitate ipſius omnipotenti confici; eoſque, qui propter utilitatem ſuam aut ſecuritatem aliis perniciem moliuntur, quantalibet uſantur diligentia, ſæpe tamen voti compotes non fieri; rurſum, qui ſoam ſalutem Deo committunt, præter opinionem e mediis periculis emergere. *Prudens hæc eſt & veriſſima Joſephi obſervatio. At peccat contra ſacras Litteras in referenda expoſitione Infantis, dum eum non modo flumini injectum perperam aſſerit, ſed fluvii avectum, & ſororem Mariam per ripam ſequentem inepte fingit: nam Exod. a* ℣ 3 *habetur*, ſiſcellam ſcirpeam, *in qua erat Puerulus, poſitam eſſe* in carecto ripæ fluminis, ſtante procul ſorore ejus. *Poſitus igitur eſt Infans in carecto, ubi modica aut nulla erat aqua, qua avehi poſſet: ſtetitque ſoror ejus, nec ſequi debuit avectam flumine ſiſcellam, cum hæc eodem loco maneret, donec fuerit inventa.*

B

Et inventio: errores Joſephi in hiſce.

18 *Præterea ſcriptor Hebræus pro ſiſcella e ſcirpeis facta ſuppoſuit lectulum e papyro, Ægyptiaca planta, contextum. Exigua tamen hic eſt differentia, & vox Hebraica varie a variis expoſita eſt. Ipſa quoque verba Græca Joſephi non neceſſarie de papyro exponi debuit, ſed ambigua ſunt. Satis eſt, quod ſciamus, ſiſcellam aut corbem fuiſſe e junciis contextam, & bitumine contra aquas munitam, in qua Infans fuit expoſitus. Subdit auctor inventionem Moyſis, in qua ſæpius labitur, eam ſic narrans:* Erat filia regis nomine Thermothis. Hæc dum lndit ad ripas fluminis (*ima vero dum eo venerat*, ut lavaretur in flumine) conſpicata vas ſtuitans, miſſis natatoribus, jubet lectulum ad ſe in ripam extrahi. *Nec fuitabat ſiſcella, nec natatoribus opus erat; at ſiſcellam prope ripam* in papyrione, *ſeu in loco, ubi papyrum creſcebat, poſitam famula una ad principem attulit.* Quo ut juſſum erat allato, *ait Joſephus*, mire placuit Puer, quod eſſet magnus ac pulcher. Tanto enim favore Deus Moyſen proſecutus eſt, ut eum fecerit ab illa ipſis nutriri & educari, qui propter ejus nativitatem reliquos quoque Hebræos perdendos decreverant. *Hæc ultima ait, infiſtens prædictioni magi Ægyptii de futura* Moyſis *magnitudine: at illam prædictionem parum eſſe probabilem jam dixi.*

C

Inventio ex Philone qui aſſerit Moyſen ſervatum & adoptatum a filia Pharaonis,

19 *Philo* in *Vita* Moyſis *rationem probabilem ſuggerit, qua impelli potuit filia regis ad* Moyſen *ſervandum & adoptandum. Verba ipſius accipe:* Erat regi unica dilecta filia. Eam ferunt dudum nuptum non potuiſſe matrem fieri, quamvis liberorum cupiam; præſertim ſenus potioris, ni eſſet, qui in fortunatam avitæ regni ſortem ſuccederet, migraturi alioquin in familiam aliam nepotum penuria. Qua cura preſſam, & ea die maxime anxiam, eum hactenus ſolita eſſet domi ſe continere, ac ne limen quidem tranſcendere, prorupiſſe ſe cum puellis familiaribus ad fluvium, ubi Puer fuerat expoſitus: deinde lavantem aſpergentemque ſe inter opaca condenſaque ſtagnorum, conſpicatam juſſiſſe afferri Puerum: tum a capite ad calcem contemplatam, miramque formam & habitudinem, ploranti condoluiſſe, affectu jam ad maternam pietatem vergente, aeſi ex ipſa Infans ſuiſſet progenitus: cumque didiciſſet eum eſſe natum ex Hebræis parentibus, tunc edicto regis territis, conſultaſſe de alendo Puero: (nec enim tunum videbatur confeſtim eum ferre in regiam) ſic hæſitanti ſororem Infantis ſupervenisse tanquam e ſpecula, & conjectantem de cauſa, rogaſſe, num juberet eum nutriri apud quamdam Hebræam mulierem, non dudum partu levatam: annuente vero illa, Infantem ut alienum ſuæ matri commendaſſe: eamque libenter polliciam ſuam operam in nutricando, tamquam mercedis gratia, Deo providente, ut prima educatio contingeret Infanti domi apud bos ipſos, ex quibus procrearus fuerat.

D

quod hæc prole careret, ſeque aſſerunt ejus partu probabiliter:

20 *Artapanus hiſtoricus antiquus, quem frequenter laudat Euſebius, Philoni conſentit de ſterilitate filiæ Pharaonis, quam* Merin *vocat: nam Euſebius lib. 9 de Præparatione Evangelii ea ad propoſitum noſtrum ſic habet:* Artapanus autem Metin, Chenephri regis Ægyptiorum filiam ait Puerum, quoniam ipſa non pareret, Judæum adoptaſſe, quem Judæi Moſem, inquit, Græci Muſæum appellant, cujus doctrina multa Orpheus didicit. *Chronicon Alexandrinum ad annum mundi* 3837 *de hiſce Traditi ſequentia*: Hoc anno Pharao rex Ægypti omnes Hebræorum mares juſſit in flumen abjici. Multis vero regibus tum Imperitantibus, Palmanothes circa Heliopolim regnabat. Hic una eum cæteris regibus Hebræis infeſtus erat, eni filia fuit Merrhi nomine, quam Chenebroni Memphæos regi elocarat. Hæc, cum eſſet ſterilis, Moyſen in flumen expoſitum ſuſtulit, locoque filii educavit. *S. Epiphanius Hæreſi 78 pag. 1055 filiam illam Pharaonis vocat* Thermuten, Amenophi filiam, hoc eſt Pharaonis: *nam* Pharao *nomen eſt commune omnibus illorum temporum Ægyptii regibus, qui ſinguli propriis quoque nominibus diſtinguebantur. Jam vero non inquiro, an recte plures in Ægypto reges ſtatuat Chronicon Alexandrinum; neque etiam examine, cujus regis filia fuerit* Thermuthis *illa, aut* Merrhi, *at ſolum obſervo, prolem veriſimiliter caruiſſe, uti Philo tradidit, eum conſtet* Moyſen *ab ea fuiſſe adoptatum.*

E

F

ratio aliqui lata a Joſepho, cur Puer datus ſit nutriendus Hebrææ, reiiciatur.

21 *Verum curſum probare nequeo Joſephum, rationem aliquam rationem redditurus, cur mulieri Hebrææ ereditus ſit nutriendus* Moyſes, *hujuſmodi inſtituit narrationem:* Itaque jubet Thermuthis mulierem alicunde addoci, quæ Puero mammam præbeat. Quo non admittente mammam, ſed adverſante, idque eum alia poſt aliam adduceretur, Mariame quaſi non data opera, ſed fortuito ad ſpectandum interveniſſet, Nihil agis, inquit, regina, dum nutrices Infanti adhibes alieni generis mulieres. Quod ſi Hebræam aliquam accerſeres, tum forte popularis mammam admitteret. Cumque recte monere videretur puella, juſſa eſt ipſa hoc negotium exequi, & lactantem quampiam adducere. Ac mox uſa permiſſa poteſtate, reddit adducens communem matrem, ignotam omnibus, qui tum aderant. Tum Infans perquam libenter inhærere mamillæ viſus eſt: &, rogante regina, mulier commiſſi Infantis curam ſuſcepit. *Nullam id factum habet auctoritatem ex ſacris Litteris: quin potius ita res narratur Exod. a, ut videatur inſinuari, Mariam ſimulac allatus erat Puer ad Thermuthim,*

A *mmbim, ſe ſtatim obtuliſſe ad quærendam Infanti nutricem. Si autem rem ipſam iaſpicere velimus, credibilius eſt, Mariam, quæ erat puella decennis ſere aut duodennis, auſam fuiſſe ſororitium ſuum offerre ad quærendam nutricem, quam conſilium ſuggerere poſt adductas alias de Hebræa potius quærenda quam Ægyptia. Hiſce de cauſis relatio Philonis, utpote Scripturæ conformis, longe probabilior eſt, quam ſit hoc commentum Joſephi; qui rationem aliquam comminiſci voluit, cur Puer Hebrææ auctrici fuerit commiſſus.*

Moſi nomen datum cuius etymologia exponitur,

22 *De nomine* Moyſi *dato ſic loquitur Philo*: Poſthæc nomen ei datur, ſumptum ex ipſa re, quod eſſet ex aqua ſublatos. Nam Ægyptiorum lingua MOS aqua dicitur. *Joſephus vero*: Et quia projectus fuerat in profluentem, ab hoc caſu nomen eſt ſortitus. Aquam Ægyptii vocant MOY, YSES vero ſervatos. Quare compoſita voce ex utriſque nomen Infanti fuit inditum, qui deinde citra controverſiam prudentiſſimus Hebræorum evaſit. *Habuit igitur* Moyſes *nomen Ægyptium, ſi credimus hiſce ſcripturibus, qui linguam Hebraicam noverant, & forte etiam Ægyptiam: quod de Philone certum videtur, cum patria fuerit Alexandrinus, niſi Ægyptiorum iſtius temporis lingua deinde prorſus exoleverit. Clemens Alexandrinus hiſce conſentit lib. 1 Stromatum ſcribens ſequentia:* Deinde Puero nomen imponit regina, MOSES, apta etymologia, eo quod eum ex aqua ſuſtuliſſet. Aquam enim MOY vocant Ægyptii, in qua motientus fuerat expoſitus: MOYSEN enim vocant eum, qui ex aqua emerſus reſpiraverit. *Uti hic Clemens Alexandrinus, ita & Joſephus lib. contra Apionem aſſerit aquam* moy *dictam fuiſſe Ægyptiis, ita ut veriſimile ſit μῶ pro μωῦ tranſcribentium vitio in textum priori loco irrepſiſſe.*

B

quæ mens probabiliter negatura quibuſdam.

23 *Varii nihilominus recentiores, præſertim Hebraizantes, voluerunt nomen* Moyſis, *aut* Moſes, *ut alii ſcribunt, eſſe Hebraicum, illudque dedacunt a radice Hebraica* maſa, *quæ ſignificat* extrahere, *ſeu* exeerpere. *Fatemur ſic recte deduci nomen* Moyſes, *at non* Moyſes, *niſi carpte. At nullo modo veriſimile eſt, Pharaonis filiam* Moyſi *dediſſe nomen Hebraicum potius quam Ægyptiacum. Deinde ſacra Scriptura magis favet antiquorum ſententiæ, cum inſinuet nomen formatum eſſe ex voce, quæ* aquam *ſignificat, & ex altera, quæ* trahere, tollere, ſalvare, *aut quid ſimile: eam dicitur Exod.* 2 ℣ 10: Vocavitque nomen ejus MOYSES, dicens; QUIA DE AQUA TULI EUM.

C

alii volunt aliud nomen Ægyptium fuiſſe, cui Hebraicum Moyſes reſpondet

24 *Alii exiſtimant, illud Ægyptium nomen fuiſſe* Moyſi *datum a principe Ægyptio, quod idem ſignificabat Ægyptiace ac nomen* Moyſes *Hebraice. Abenezra apud Scipionem Sgambatum lib.* 2 *Archivorum veteris Teſtamenti titulo* 8 *de eo ſic habet*: Moyſis nomen Hebraicum eſt, ex Ægyptiaco nomine translatum. Ægyptiaca veto lingua vocatur MUNIOS, & ſic ſcriptum eſt in libro de Coltu terræ, qui verſus eſt ex lingua Ægyptiaca in Arabicam. *Huetius in Demeaſtrationat evangelica prop.* 4 *cap.* 13 *num.* 4 *hanc opinionem quaſi certam adſtrait, & manifeſti erroris eos inſimulat, qui crediderunt nomen* Moyſis *non eſſe Hebraicum*: Et tamen, *inquit*, ex Ægyptio ductum eſt, quod ipſi primum impoſitum fuit. Nemo enim, opinor, fingeret ſibi Ægyptiam puellam, Pharaonis filiam, Ebraicæ, ut veroſimilimum eſt, ignaram linguæ, Ebraicum nomen ex Ebraica lingua petitum Moſi tribuiſſe. AUCT. J. S.

at probabilius ipſum nomen Moyſis fuit Ægyptium eſt.

25 *Nec iaſicior hanc poſtremam opinionem multa probabiliorem eſſe, quam illa ſit, quæ tradit* Moyſi *nomen Hebraicum ab Ægyptia mutatee impoſitum. Attamen præplacet antiquorum ſententia, præſertim ob auctoritatem Philonis, de quo S. Hieronymus in præfatione ad librum de Interpretatione nominum Hebraicorum ita loquitur*: Philo vir diſertiſſimus Judæorum, Origenis quoque teſtimonio comprobatur edidiſſe librum Hebraicorum nominum, eorumque etymologias juxta ordinem litterarum e latere copulaſſe. *Calmetus in Dictionario Bibliem amplum* Moyſis *recitans elogium conſcatit de origine nominis Ægyptiaca, atque hæc offert ad propoſitum noſtrum*: Cl. abbas Renaudot, poſt navatam Ægyptiacæ linguæ operam, obſervat, aquam Μοϲου. si veto eductum ſive acceptum ſignificare: *hoc nempe tempore. Ex eo autem, quod nomen* Moyſes *originem habet ea vocibus Ægyptiacis, factum ſuſpicor, ut Hieronymus tam varias ipſius ſignificationes Hebraicas dabitanter affigat: nam lib. de Nominibus Hebraicis Exodi ſic habet*: MOSES attrectans, vel palpans, aut ſumens ex aqua, ſive aſſumptio. *In Numeribus apud Lucam ceperis, ita rurſum*: Moſes, aſſumtio, vel palpans ſive contrectans, aut urgens, ſed melius, ex aqua. E

Moyſes nomen id ſuum ab initio non habuit, ſed aliud veriſimiliter accepit in circumciſione:

26 *Pare dubium apparet, utrum* Moyſes *illud nomen acceperit, ſimulac inventus eſt a filia Pharaonis, an vero poſtea, dum adultus eidem traditus eſt a matre: nam ſacra Scriptura impoſitionem nominis refert una cum adoptione, dum narrat* Moyſen *a matre ſua filiæ Pharaonis oblatum; Philo vero & Joſephus nomen Puero impoſitum aiunt, dum nutriendus matri fuit commiſſus. Quidquid autem verius ſit de hac temporis differentia, quod certo definiri nequit, conſtat, illud nomen non fuiſſe* Moyſi *ab initio, nec datum eſſe a parentibus. Hac de cauſa laudatus jam Clemens Alexandrinus lib.* 2 *Stromatum ſic proſequitur*: Clarum eſt ergo, quod prius circumciſo Puero parentes aliquod nomen impoſuerunt. Vocabatur autem JOACHIM: Habuit autem tertium quoque nomen in ex. lo, poſtquam aſſumptus eſt, ut dicunt Myſtæ, nempe MELCHI. *Collecto illa de nomine in circumciſione impoſito probabilis eſt, at non ait Clemens, unde didicerit illud fuiſſe* Joachim; *quodque ſubdit de tertio nomine, Rabbinicum videtur & fabuloſum.* F

at iſtud ignorum, uti & fabuloſa videntur multa alia nomina.

27 *Laudatus Sgambatus multo plura recenſet nomina* Moyſi *a quibuſdam data, ſed ex ſontibus nihilo melioribus.* Rabbi Godolias in Catena Kabbalæ multo plura (*nomina*) commemorat, *inquit, hæc ipſius verba ſubjiciens*: Filia Pharaonis vocavit eum MOYSEM. Pater ejus vocavit eum CHEBER. Mater vocavit eum JEKUTHIEL. Soror vocavit eum JETHER. Fratres vocaverunt eum ABIZENOACH. Caath vocavit eum ABISOCHO. Iſrael vocavit eum SEMAIAM FILIUM NATHANAELIS. Sæpe etiam vocabant eum TOZIAM, aut SOPHER. *Alia quoque nomina ibidem recenſet Sgambatus ea aliis ſcriptoribus ejuſdem furfaris, ac tandem ejuſmodi illorum nominum catalogum exhibet*: Moyſes, Munios, Joachim, Melchi, Cheber, Jekuthiel, Jether, Abizenoach, Abiſochi, Semzias, Tobias, Sopher, Muſæus, Hermes, (*id eſt* Mercurius) Oſarſiph, Pſom-thon-phan-chthe, Heman,

Ægyptio. Exiſtimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis: at illi non intellexerunt. *De hoc* Moyſis *facta vacie locuti ſunt ſancti Patres. S. Hilarius lib. 5 de Trinitate de eo ſic loquitur*; Moyſes in reginæ filium adoptatus, & omnibus Ægyptiorum doctrinis eruditus, cum utique ex naturæ affectu Hebræi injuriam morte Ægyptii ultus eſſet, Deum tamen paternarum benedictionum neſciebat. *Intelligendus eſt Hilarius de tanta Dei, ſeu naturæ divinæ cognitione, quantam poſtea apud rubum conſecutus eſt* Moyſes. *Subdit enim ad probationem hæc verba*: Namque ob metum cædis preditæ Ægyptum derelinquens, eum in terra Madian paſtor ovium eſſet, ignem in rubo ſine concremationc tubi contuens, Deum audivit, & nomen intellexit, & naturam cognovit.

quod factum laudat S. Ambroſius,

32 *Cum autem Hilarius dicat*, ex naturæ affectu *Ægyptium occiſum, non videtur attendiſſe ad verba S. Stephani*; Exiſtimabat autem intelligere fratres *&c., quæ præcipue valeat ad eadem excuſandam*; *ſed eadem fere modo eadem illam confidetaſſe, quo S. Ambroſius lib. 1 Hexaem. cap. 2 de ea ſit ſcribens*: Donique priuſquam ad populi liberandi munus vocaretur (*Moſes*) naturali æquitatis ſtudio provocatus, accipientem iojuriam de popularibus ſuis ultus, invidiæ ſeſe dedit, voluptatique cripuit, atque omnes regiæ domus declinans tumultus, in ſecretum Æthiopiæ ſe contulit *&c. Idem Pater lib. 1 de Officiis cap. 36 ſententiam ſuam declarat his verbis*: Non igitur in vitibus corporis & lacertis tantummodo fortitudinis gloria eſt, ſed magis in virtute animi: neque in inferenda, ſed in depellenda injutia lex virtutis eſt. Qui enim non repellit a ſocio injuriam, ſi poteſt, tam in vitio eſt, quam ille, qui facit. Unde ſanctus Moyſes hinc prinsorſus eſt tentamenta bellicæ fortitudinis. Nam nam vidiſſet Hebræum ab Ægyptio injuriam accipientem, defendit, ita ut Ægyptium ſterneret, atque in arena abſconderet. Salomon quoque ait: Eripe eum, qui ducitur ad mortem. *Factamigitur non modo excuſat, ſed & laudat Ambroſius, quia injuſte oppreſſum defendebat* Moyſes: *quod haud dubie licitum eſt, ſi fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, at loquantur theologi; uti factum ſuppoſuit Ambroſius.*

Nazianzenus, Chryſoſtomus; at Auguſtinus primo non eſt auſus factum defendere,

33 *Gregorius Nazianzenus epiſt. 81 ad Theodorum Tyanenſem epiſcopum de eodem facto ait*: Laudibus item affectus eſt Moſes, quod ex illata Iſraelitæ injuria dolore commotus, Ægyptium obtruncarit. *Chryſoſtomus etiam in Pſal.* 113 *eædem illam contra obtrectantes hæreticos cum manſuetudine* Moyſis *conciliat, & laudat pluribus verbis. Verum S. Auguſtinus lib. 22 cap. 70 contra Fauſtum Manichæum, qui hanc cædem* Moyſi *objiciebat, non ſic auſus eſt defendere, ut juſtam fuiſſe eædem diceret. Audiamus pauca ipſius verba e pluribus, quibus generoſam* Moyſis *indolem ex hoc ipſo facto commendat.* Ut interim omittam, *inquit*, quod cum percuſſiſſet Ægyptium, quamquam illi Deus non præcepcit, in perſona tamen propherica ad hoc divinitus fieri permiſſum eſt, ut futurum aliquid præſignaret: unde nunc non ago; ſed omnino tamquam nihil ſignificaverint, facta illa diſcutio; conſultaque illa æterna lege reperio, non debuiſſe hominem ab illo, qui nullam ordinatam poteſtatem gerebat, quamvis injuriofum & improbum, occidi. Verumtamen animæ virtutis capaces ac fertiles præmittunt ſæpe vitia, quibus hoc ipſum indicent, cui virtuti ſint potiſſimum accommodatæ, ſi fuerint præceptis excultæ ... Sic ille animi motus, quo Moyſes peregrinum ſtatrem, a civn improbo injuriam perpetientem, non obſervato ordinn poteſtatis, inultum eſſe non pertulit, non virtutum fructibus inutilis erat, ſed adhuc incultus, vitioſa quidem, ſed magnæ ſertilitatis ſigna fundebat ... Refeeandum hoc vitium vel eradicandum; ſed tamen tam magnum eot, tamquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum. *Hæc & plura ſimilia ibidem Auguſtinus.* AUCT. J. S.

deinde tamen dubitans argumentum proſuit, quo videtur defendi poſſe.

34 *Attamen ſanctus Doctor, quando deinde Quæſtiones in Exodum ſcripſit, non inhæſit ſtrenuiter hanc opinioni*: *nam ibidem quæſt. 2 ſic habet*: De facto Moyſi, eum occidit Ægyptium ad defendendos ſtattes ſuos, ſatis diſputavimus in illo Opere, quod de vita patriarcharum adverſus Fauſtum ſcripſimus: utrum indoles in eo laudabilis fuerit, qua hoc peccatum admiſerit, ſicut ſolet ubet terra, etiam ente utilia ſemina, quadam herbarum quamvis inutilium ſeta-eiram laudari; an omniao ipſum factum juſtificaodum ſit. Quod ideo non videtur, quia eullam adhuc legitimam poteſtatem gerebat, nec acceptam divinitus, nec humana ſocierate ordinatam. Tamen, ſicut Stephanus dicit in Actibus Apoſtolorum, putabat Moyſes jam divinitus admonitus (quod Scriptura eo loco * tacet) hoc aodere potuiſſe. *Hæc poſterior Auguſtini ſententia, licet ab eo dubitantee prolata, ſacris Litteris maxime videtur congrua. Quippe, ſi credebat* Moyſes *fratres ſuos intelligere ſe electum a Deo ad eorum ſalutem, electum ſe ipſe ſciebat: ideoque judiciatam quamdam poteſtatem ab hoc facte exorſue videtur, licet illa necdum eſſet declarata, & deinde per annos quadraginta fuerit ſuppreſſa. Alii volunt* Moyſen *ex inſpiratione divina occidiſſe Ægyptium: quod idem fere mihi apparet, cum inſpiratione divina admonitum exiſtimemus, ſe vindicem popali ſui a Deo ſtatutum. Adducuntur & alia quædam ad excuſandam illam Ægyptii cædem, cujus æquitas veriſimiliter clarius perſpiceretur, ſi omnia facti adjuncta eſſent relata.*

* *i. e.* Exod. 2

35 *Non intelleniſſe Hebræos, quemadmodum intellecturos* Moyſes *exiſtimaverat, illum ſibi a Deo parari defenſorem, mox infinuat factum ſequens, quod hiſce verbis narrat Stephanus Act. 7 ℣ 26*: Seqnenti vero die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, ſtattes eſtis, ut quid nocetis alteturum? Qui autem injuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te conſtituit principem aut judicem ſuper nos? Numquid iotet ſicere me tu vis, quemadmodum interfeciſti heri Ægyptium? Fugit autem Moyſes in verbo iſto *&c. Conſentit* Moyſes *ipſe, rem ita explicans Exod. 2 ℣ 13*. Et egreſſus die altero conſpexit duos Hebræos rixantes; dixitque ei, qui faciebat injuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui reſpondit: Quis te conſtituit principem & judicem ſuper nos? Num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Ægyptium? Timuit Moyſes, & ait: Quomodo palam factum eſt verbum * iſtud? Audivitque Pharao ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſen, qui fugiens de conſpectu ejus, motatus eſt in terra Madian *&c. Utcrque locus clare aſſerit, fugiſſe* Moyſen *ex timore:*

* *i. e.* factum.

Sequenti die, dum litigantes conciliare nititur, audit eadem eſſe notam, & fugit:

AUCTO. J. S.

er: nam quod ait Stephanus; in verbo iſto, ſignificat ex de cauſa, nimirum quia, vulgata ædc, pœnam metuebat. Agnoſcit hunc timorem Chryſoſtomus in Epiſtolam ad Hebræos cap. XI explicans hæc verba: Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem regis, *quæ aliqui adducunt tamquam huic timori apparenter contraria, multum laborantes, ut* Moyſen *cum Paulo concilient.*

hæc fuga ſuſcepta eſt ex timore, & laudabilis quidem,

36 *Verum, ſi locum Apoſtoli attente conſideremus, ſatis clare patebit, eum non loqui de hac fuga* Moyſis; *ſed de diſceſſu ejuſdem ex Ægypto cum omnibus Iſraelitis, ut ſuo loco oſtendam. Laudatus Chryſoſtomus timorem* Moyſis *cum ejuſdem fide ſic conciliat*: Quid dicis? Non timuit. Atqui hoc dicit Scriptura, quod, cum audiviſſet, timuit, & ideo fuga ſuæ ſaluti conſuluit, & aufugit, & furtim ſe ſubduxit, & poſtea erat meticuloſus. Attende diligenter & accurate ei, quod dictum eſt. Illud, Non veritus iram regis, dixit, reſpiciens ad id, quod poſtea adſtitit. Timentis enim erat non attingere rurſum defenſionem & patrocinium, neque eum aggredi: Rurſus autem attingere erat ejus, qui
B Deo omnia committebat... Erat ergo fidei fugere. Cur ergo non manſit? ioquit. Na in præviſum ſe injiceret periculum *&c. Hæ rationes evincunt*, Moyſen *laudabiliter fugiſſe; & fugam illam fidei minime repugnare. Imo ut timor quidem fidei repugnat, ita ut fides & cum fuga & cum timore facile conciliari poſſint. Verum videtur Apoſtolus clare dicere, non veritum eſſe* Moyſen, *quando* fide reliquit Ægyptum. *At* Moyſes *item clare affirmat, ſe timuiſſe, dum ea Ægypto fugit in Madianitidem.* Timere *autem & non timere non poſſe conciliari poſſunt, ſi de eodem agamus tempore. Quapropter nec data expoſitio ſatis videtur plana, nec ullas alias inveni, quæ tam apparent clara, quam ſit illa, quæ dicit Apoſtolum loqui de diſceſſu* Moyſis *cum omni populo ſuo: nam in illo diſceſſu urgendo & conſequendo maxima apparuit fides Prophetæ, ſummam regis animoſitatem conſtanter negligentis.*

ſed de illa non loquitur Apoſtolus ad Hebræos.

37 *Unum contra hanc expoſitionem opponi poteſt, atque illud ipſum eſt, opinor, quod plures interpretes induxit ad locum Apoſtoli de hac fuga intelligendum. Apoſtolus poſt citata verba ſtatim ſubjungit*: Fida celebruvit Puſcha *&c.*
C *Atqui Paſcha celebratum eſt prima vice, priuſquam* Moyſes *cum Iſraelitis ex Ægypto diſcederet. Ordo igitur, quem ibidem ſervavit Apoſtolus, videtur exigere, ut locus intelligatur de fuga ex Ægypto, quæ diu præceſſit. Verum reſpondeo, Paſcha quidem celebratum eſſe uno die ante exitum, ſed non antequam* Moyſes *coram Pharaone exitum illum urgeret: nam id facere cœpit multis diebus ante celebratum Paſcha. Itaque cum fides* Moyſis *maxime enituerit in urgendo Pharaone ad egreſſum concedendum, multaque prodigia hunc in finem patraverit, non loquitur Apoſtolus dumtaxat de geſtis unius diei, quo Ægypto egreſſi ſunt filii Iſrael, ſed de omnibus illis, quæ coram iracundo & indignante rege fecit* Moyſes, *ut Ægyptum cum ſuis eſſugeret. Hæc autem cum majori ex parte contigerint ante celebrationem Paſchæ, etiam ante celebrationem Paſchæ certo ordine ſunt commemorata. Prætera ordo ibidem non tam ſcrupuloſe in omnibus ſervatus eſt ab Apoſtolo, ut hæc una ratio prævalere deberet allatis in contrarium rationibus, licet ordo hic ab Apoſtolo eſſet inverſus. Ceterum, quo fugerit, & ubi deinde habitaverit* Moyſes, *inferius exponam ſuo loco.* D

§. V.

Referuntur & examinantur ea, quæ relatis in Scriptura addiderunt alii.

Philo vult Moyſen credidiſſe filium regium, reſpexiſſeque deſtinatum,

PHilo *non modo* Moyſen *a filia Pharaonis adoptatum cum ſacris Litteris admittit, ſed affirmat etiam arte & fictione prædictæ principis pro vero filio habitum, & regno Ægypto deſtinatum. Audiamus quo ſe modo explicet*: Ubi vero majoribus quam pro ætate incrementis auctus, matre ablactatus eſt; mater eadem & nutrix eum reddidit ei, a qua acceperat, elegantiſſime prædicta indole. *Serius reſtitutus eſt filiæ Pharaonis, quam innuit Philo iſtis verbis.* Ubi ... ablactatus eſt: *nam* adultum *nominat ſacra Scriptura, quod ad decimum quartum aut decimum quintum ætatis annum referri poteſt. Pergit Philo his verbis*; Illa (*filia Pharaonis*) videns eum ſupra ætatem proficere, ex aſpectu recreata accenſuque benevolentia, facit filium ſuppoſititium, quæ jam ante muliebri arte finxerat ſe gravidam, ut nativus putaretur, non ſuſcititius. Tum facile ſuccedit quidquid Deo placet, quamvis arduum. *Poſt multa vero de inſtitutione & moribus Adoleſcentis poſt ertitanda, rurſum ſic habet de Sancto*: At hic ereſtus in ſummum regni faſtigium, nepos tanti regis habitus, ſpe omnium deſtinatus ſucceſſor aviti ſolii, nec aliud quam REX JUNIOR appellatus, ſecutus eſt majorum ſuorum inſtituta gentilia *&c. Hæc ille.* E

ut verum ſatis eſt verisimile

39 *At ut ficto illa, quamvis ſacræ Scripturæ non prorſus ſit contraria, admodum eſt veriſimilis; nec ipſa deſtinatio ad regnum: nam ſi fingere voluiſſet princeps,* Moyſen *ea ſe natum, non videtur electura fuiſſe nutricem Hebræam; quæ educaret filium in ſpem regni ſuppoſitum; quod non bene cohæret cum humani odio, quo Pharao inſectabatur Hebræos. Si autem, ut veriſimile eſt, cognitum fuit in Ægypto*, Moyſen *natum eſſe ex matre Hebræa, nullo modo*
F *ſit veriſimile, regnum itidem fuiſſe deſtinatum. Quem igitur, inquiet aliquis, Ægyptiorum theſaurum contempſit* Moyſes? *Non alium, opinor, quam opes filiæ regis, quarum hæres eſſe poterat, ſi adoptione ſtare voluiſſet, & ſe pro filio ipſius gerere. Hiſce opibus & admirabili dexteritate ingenii poterat inter præcipuos Ægypti principes locum habere ſi ſe eorum moribus attemperare voluiſſet, & gentem ſuam cum iiſdem venare & opprimere. Quippe gratia filiæ Pharaonis id efficere poterat apud regem patrem, ejuſve ſucceſſorem, ut dilectum ſibi* Moyſen, *ſummis naturæ dotibus ornatum, pro filio & hærede habere finirent, Deo præſertim eorum corda movente, & hæc omnia diſpoſente ad ſalutem Iſraelitarum. Joſephus de prædicta fictione nihil habet, & ne quidem de deſtinatione* Moyſis *ad regnum conſtanter loquitur, non ignoraturus fictionem aut prætermiſſurus, ſi illam ea ætate monumentis hauſiſſet Philo, & non potius conjecturas ſuas tradidiſſet.*

40 *Porro Juſtinus adoptionem alio modo narrat, &, quantum apparet, non ſine fabulis admiſtis,*

Joſephus educationem & adoptionem Moſis narrans,

A *mixtis. Verba ejus accipe*: Puer autem non pro ætate proficiebat intellectu, ſed inter ludendum præ cæteris æqualibus ſapere videbatur, & quidquid ageret, nova quadam indole res magnas olim gerendas præ ſe ferebat. Poſt tertium vero annum ætatis admirandam gratiam ei Deus addidit. Nemo enim erat adeo tetricus, ut viſa Moyſis pulchritudine non obſtupeſceret: & perſæpe accidebat ut dum geſtatur ac circumfertur, obvios quoſque in ſe converteret, ita ut relicti ſeriis negotiis mallent præcellenti ejus forma oculos paſcere. Tanta erat puerilis gratia, ut inviti homines ab hoc ſpectaculo diſcederent. Quo factum eſt, ut Thermuthis hunc ſibi filium adoptaverit, cum alioquin germanis liberis careret: allatumque patri oſtentabat, dicens de ſucceſſore ſe cogitare, etiamſi Deus illi nullum filium gignere dederit. Hunc Puerum, inquit, ergo edueavi non minus indole quam pulchritudine divina excellantem, quem Nilus ipſe in ſinum meum tradidiſſe videri poteſt: quem decrevi adoptare mihi filium, tibi vero in principatu ac imperio ſucceſſorem; &

varias admiſcet fabulas,

B cum dicto patri Infantem in manus impoſuit.

41 At ille poſtquam acceptum ad pectus appreſſiſſet, filiæ gratificaturus comiter diadema ſuum ejus capiti impoſuit. Moyſes vero capiti pueriliter detractum prolabi in humum paſſus, pedibus etiam calcavit, id quod mox ominoſum eſt viſum, & regno nihil boni portendere. Moxque ille ſacrorum ſcriba, qui nativitatem ejus Ægypto cladem allaturam prædixerat, occidere Puerum volebat, vociferans: Rex, Puer iſte, per cujus necem nobis ſecuritatem Deus pollicetur, vaticinium jam confirmavit, inſultando tuo regno & diadema calcando. Hoc interempto tam Ægyptiis metum, quam Hebræis ſpem & fiduciam adime. Thermuthis vero conſeſtim eum eripit, rege quoque non invito, cui Deus talem animum indiderat, Moyſis ſaluti providens. Itaque educabatur quam accuratiſſime. Quamobrem Hebræis quidem felicitatem ſuo genari ſperabant, Ægyptiis vero ſuſpecta erat hæc educatio. Sed cum nemo extaret vel e cognatis regiis vel ex aliis optimatibus, qui etiamſi Moyſes ſublatus eſſet, magnopere videretur procuraturus Ægyptiorum commoda, abſtinuerunt ab

C ejus cæde. *Hæc omnia non multum fidei merentur, præſertim quod dicitur de corona capiti* Moyſis *impoſita, & ab eo calcata. Nihilo verifimilius eſt, ſperaſſe Pharaonis filiam*, Moyſen *ad regnum promovendum in locum patris ſui, ut jam monui. Quin imo probabilius eſt, non vixiſſe amplius patrem Thermuthidis; quando* Moyſes *ipſi tenditus eſt. Nam ex Chronico Euſebii rex ille Ægypti, ſub quo natus eſt* Moyſes, *triennio poſt obiit, & alius ſucceſſit. Quam igitur ſpem habere poterat Thermuthis de* Moyſe *ad regnum promovendo, præſertim cum ignorare non poſſet, principes Ægyptios regnum non facile delaturos ad eum, quem noverat ex Hebræis parentibus eſſe natum?*

Philo Moyſi attribuit magiſtros Ægyptios, Græcos,

42 *De moribus & inſtitutione* Moyſis *multa ſcripſit Philo. Et mores quidem ipſius probabilibus conjecturis egregie expreſſit; de doctrina vero ejuſdem falſa vera miſcuit. Audimus ipſa ſcriptoris verba, ut errores, quantum fieri poteſt, clarius corrigamus.* Ita nactus educationem regiam, nequaquam infantium more delectabatur aſſentationibus, jocis, luſibuſque, quamvis indulgenter haberetur ab educatoribus: ſed jam tum modeſtiam gravitatemque præferens, male-

hat audita ſpectareque utilia. Conſeſtim enim acceſſerunt aliunde præceptores, quidam ultro veuientes e præfecturis Ægypti proximis, alii magnis præmiis invitati e Græcis. Eos intra modicum tempus ille ſuperavit, uativa docilitato inſtitutionem præcurrens, ut reminiſci videretur, non diſcere, iu rebus diffieilioribus de ſuo comminiſcens aliquid: nam præclara ingenia multa novant circa ſcientias. Et qnemadmodum bonæ habitudinis corpora membris omnibus agilia ſecuros pædotribas faciunt exhibendo illis vel nihil uegotii vel minimum, itidemqoe agricolis generoſæ plantæ per ſe proficieutes iu bonas arbores: ſic auima bene nata præceptis obviam ſe offerens, a ſeipſa magis quam a magiſtris adiuvatur, arreptiſque rudimeutis cujuſcumque ſcientiæ, equus (juxta proverbium) fertur in planieiem. AUCT. J.S.

Chaldæos, & Aſſyrios:

43 Itaqum numerus & geometriam, univerſamque muſicam, rhythmicam, harmonieam, metricam, five contemplativam, ſive per inſtrnmenta voceſque promentem ſo. modis variis, accepit ab Ægyptiis doctoribus: & inſuper occultam philoſophiam deſcriptam literis (ut vocant) hieroglyphicis, hoc eſt notis auimalium, E quæ ipſi venerantur etiam pro nnminibus. Reliqua liberales artes Græci docebant. Ex propiuquis autem regionibus evocati, Aſſyrii ſuas literas, Chaldæi ſideralem ſcientiam. Hanc & ab Ægyptiis didicit, mathematicæ cum primis deditis: obſervauſque quid utriuſque conveniat, in quo diſcrepent, intactus a contentionibus veritatem quærebat: quippo qui nihil præter eam admittebat, longe aliter quam iſti, qui accepta ſemel qualiaeumque dogmata obſtinate defendunt, ſive probata ſive improba, more eauſidicorum mercenariorum, jus & æquum negligentium.

at Græci certo improbandi, cum Moyſes Græcis doctoribus ſit antiquior

44 *In hiſce corrige prima, quod dicitur de accitis doctoribus e Græcia nam* Moyſes *omnibus Græcis doctoribus longe eſt antiquior. Audi S. Auguſtinum de antiquitate Græcorum doctorum cum Hebræis collata erudite differentem lib.* 18 *de Civitate Dei cap.* 37: Tempore igitur Prophetarum uoſtrorum, quorum jam ſcripta ad notitiam fere omnium gentium pervenerant, philoſophi gentium nondum erant, qui hoc etiam nomino vocarentur, quod cœpit a Samio Pythagora, qui eo tempora, quo Judæorum eſt F ſoluta captivitas, cœpit excellere atque cognoſci. Multo ergo magis ceteri philoſophi poſt Prophetas repetiuntur fuiſſe. Nam ipſe Socrates Athenienſis, magiſter omnium, qui tunc maxime claruerunt, teneus in ea parte, quæ moralis vel activa dicitur, principatum, poſt Eſdram in Chronicis invenitur. Non multo poſt etiam Plato natus eſt, qui longe ceteros Socratis diſcipulos auteirer. Quibus ſi addamus etiam ſuperiores, qui nondum philoſophi vocabantur, ſeptem ſcilicet Sapientes, ac deinde phyſicos, qui Thaleti ſuccenſerunt, iu perſerutanda natura rerum ſtudium ejus imitati, Anaximaudrum ſcilieet & Anaximenem & Anaxagoram, alioſque nonnullos, antequam Pythagoras philoſophum primus profiteretur, nec illis Prophetas noſtros univerſos temporis antiquitate præcedunt: quandoquidem Thales, poſt quem ceteri fuerunt, regnante Romulo eminuiſſe fertur, quando de ſoutibus Iſrael in eis Litteris, quæ toto orbe manarent, propbetiæ flumen erupit. Soli igitur illi theologi poetæ, Orpheus, Linus, Muſæus, & ſi quis alius apud Græcos fuit, his Prophetis

AUCT. J. S. Hebræis, quorum ſcripta in auctoritate habemus, annis tepertiuntur priores. Sed nec ipſi verum theologum noſtrum Moyſen, qui unum verum Deum veraciter prædicavit, cujus nunc ſcripta in auctoritatis canone prima ſunt, tempore prævenerunt, ac per hoc quantum ad Græcos attinet, in qua lingua litteræ hujus ſæculi maxime ſerbuerunt, nihil habeot unde ſapientiam ſuam jactent, quo religione noſtra, ubi vera ſapientia eſt, ſi non ſuperiur, ſaltem vidnatur antiquior. *Origenes quoque navilis locis ceſtatur*, Moyſen *non modo Græcis doctoribus, ſed etiam litterarum inventione apud Græcos aetiquiorem eſſe; uti & Tertullianus, Juſtinus, Euſebius, Epiphanius, alique plures, ita et hæc res minime ſit dubia: at aliqui de antiquitate* Moyſis *nimium dicunt, ut alia acceſſeur dicetur.*

Aſſyrii quoque & Chaldæis verſimiliter non ipſis eſt Moyſes: B

45 *Corrigendem ſecundo videtur, quod dicitur de doctoribus Chaldæis & Aſſyriis: Stephanus enim ſtium affirmat*, Moyſen *eruditum fuiſſe* omnia ſapientia Ægyptiorum, *nec nidetur omiſſeres feiſſe doctores Chaldæos & Aſſyrios, ſi plura ab iis didiciſſet, quam diſcere poterat ab Ægyptiis aut Hebræis. Imo bi doctores Aſſyrii & Chaldæi videntur* Moyſi *potius aetribuiti ab interprete Geleuio quam a Philone. Certo ſic legitur Græce:* Οἱ δ' ἐκ τῶν πλεσιαχώρων, τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων, καὶ τῶν τῶν ὁραστῶν Χαλδαίων ἐπιστήμων. *Hæc verba ruaſtius ſic vertas cum Petro Fraeciſco Zieo apud Serium*: At illi, qui e locis finitimis venerant, tum Aſſyrias literas, tum Chaldaicam de rnbus cæleſtibus ſcientiam docuerunt: *Pre finitimos autem intelligi poſſunt ipſi Hebræi, qui ita omees nidentur ignoraſſe Aſſyriorum & Chaldæorum ſcietias. Clemens Alexandrieus lib. 1 Stromotem Aſſyrios magiſtros prætermiſit, at Græcos malt adeptat ex Philone, & Chaldæos ſimiliter Ægyptiis adjungit. Sciutias vero* Moyſis *exponit hoc modo*: Cum autem ætate eſſet grandior, arithmeticam & geometriam, rythmicam & harmonicam, & præterea mediciuam ſimul & muſicam doctus eſt abiis, qui etant inſigues inter Ægyptios: & præterea eam, quæ traditur per ſymbola ſeu ſigna, philoſophiam, quam in litteris oſtendunt hieroglyphicis. Didicit autem C litteras Ægyptiorum, & rerum cæleſtium ſcieutiam a Chaldæis & ab Ægyptiis. *Addit Clemens*: Eupolamus autem in libro de Judæa regibus, dicit Moyſen primum fuiſſe ſapientem, & grammaticam primum tradidiſſe Judæis, & Phœnices accepiſſe a Judæis, Græcos autem a Phœnicibus. *At hæc carent idoneo fundamento: eam patriarchæ* Moyſis *prooui ſeptietia non erant experte, nec omnes eliæ eationis tempore* Moyſis, *ut obſervat Auguſtinus loco mox indicato, ite ſcribetes*: Verum, quod fatendum eſt, non quidem in Græcia, ſed in barbaris gentibus, ſicut in Ægyptu, jam fuerat ante Moyſen nonnulla doctrina, quæ illarum ſapientia diceretur: alioquin non ſcriptum eſſet in libris ſanctis, Moyſen eruditum fuiſſe omni ſapientia Ægyptiorum.

multiplex Moyſi ſcientia,

46 *Sapientiam* Muyſis *breviter & recte depingit laudates Clemens Alexandrinus paulo poſt his verbis*: Eſt itaque noſter Moyſes propheticus, legum ferendarum peritus, urdinandæ & inſtruendæ aciei gnarus, exercitus ducendi artem teoans, politicus & philoſophus. *Porro non defuerunt, qui magiam etiam* Moyſi *attribuerent. Hujce autem recte refutat Salianus* D *in Annalibus veteris Teſtamenti ad annum mundi* 2470 *ita ſcribens*: Abſit autem ut Virum ſanctiſſimum tales artes aut didiciſſe umquam aut tradidiſſe credamus, quas non ſolum exercere, ſed etiam diſcere valin ſcelaratum eſt. Recitat quidem Clemens Alexandrinus ex Myſtis quibuſdam & Artapano nonnulla Moyſis Opera, quæ magiam ſapern videantur, de quibus ſuis dicetur locis, ſed ea tantum ipſe recitat; & ſi facta fuerunt, Dei potius virtuti vult adſcribi. Quidam etiam impoſtores apud noſtrum Del Rio in Diſquiſitionibus magicis, quemdam de ratione conficiendi auri librum a Moſe & Maria ſorore ejus editum finxere; tanta in ea re fide digni, quanta improbis nebulonibus debetur. Ceterum quæ magiæ naturali, minimeque improbata continantur, & phyſiologiæ finibus ambiuntur, potuerunt a Moſe magna ex parte cognoſci pro ingenii ejus ſubtilitate & peritia magiſtrorum.

& mores probatiſſimi.

47 *De moribus* Muyſis *ita pergit Philo*: Egreſſus deinde pueritiam, magis cutam intendit, non ut quidam frena laxans concupiſcentiis, quamvis non deeſſent incitameota plurima, quæ ſe ubettim offerunt iu regum domibus: ſed ſobrietate atque temperantia tanquam habenis quibuſdam eas cohibens, ne fertentor impetu nimiu, atque ita ſingulos affectus ſuapte natura impotentes & indomitos cieurabat, quantum poterat. Quod ſi alicuhi deceſſiſſet ab officio vel offendiſſet nonnihil, ſævere a ſeipſo pœnas exigebat: & in univerſum dabat nperam ut ad primos impetus animi reſiſteret, quaſi contumacem equum obſervans, nimirum ne, invito auriga ratione, enrſum plus fatis accelerantes, confunderent perturbarentque omnia: hæ ſunt enim bonorum & malorum origines: bonorum, ſi eatio teneat imperium; contrariorum, ſi affectus dediſcant obedientiam. Merito igitur ſtupoei erat omnibus familiaribus, tanquam novum naturæ miraculum, incertis, qualia mens habitaret in ejus corpore, humana, ao divina, an mixta ex utroqua, cum nihil vulgare habetet, auguſtiura cæteris omnia. Nam nec ventri quidquam dabat præter tributum naturæ neceſſarium, nec voluptatum ſub ventre naſcentium niſi liberorum cauſa memineat; frugalitatem colebat ut nemo alius, in F univerſum abhorrens a deliciis. Animo enim vivere malebat quam corpore, philoſophiæ præcepta quotidie factis repræſentabat, mentem verbis exprimens, facta dictis accomodans ut cum ſermone vita congrueret. In ſumma qualis erat vira, talis & oratio, cum nihil diſcreparet, haod aliter qnam in inſtrumento muſico. *Hactenus Philo, cujus verba hic curioſius noe excutio, licet nonnulla ſint exaggerata.*

§. VI.

A

§ VI.

Diſcutitur bellum Æthiopicum, quod Moyſen feliciter geſſiſſe Joſephus aliique ſcribunt: occaſio aulæ deſerendæ fugiendique ex Ægypto.

Bellum Æthiopicum Moyſi demandatum ſcribit Joſephus.

Joſephus poſt præcedentia bellicam Moyſis *fortitudinem celebraturus, talem inſtituit narrationem*: Itaque ſic natus & ſic educatus: poſtquam adolevit, brevi ſuæ virtutis ſpeciem edidit, & quantum momenti vel ſuis vel Ægyptiis eſſet allaturus, occaſionem nactus talem. Æthiopes, qui ſupra Ægyptum incolunt, agebant & ferebant facultates Ægyptiorum. Illi moti indignatione ducunt in eos exercitum, contumeliam eum injuria conjunctam ulcti: mox prælio commiſſo, partim in acie eecidcrunt, partim in fugam turpiter compulſi retro ad ſuos

B ſe receperunt. Quo ſucceſſu elati Æthiopes fugientibus inſtabant, & iguavum cati, ſi fortuna non uterentur, coneepta ſpe ſubjugandæ Ægypti, late eam populabantur: deguſtataque prædæ duleedine, non temperantes ſibi, ad majora audonda accendebantur. Cumque vicinas regiones pervagantibus nemo cum armis obviam iret, pergebant ulterius Memphim uſque & mare, nulla civitate reſiſtere valente. Quibus ealamitatibus Ægyptii preſſi, mittunt, qui remedium ab oraculis petant. Cumque reſponſum eſſet, Hebræum in auxilium advocandum, rex a filia poſtulat Moyſen, qui univerſis copiis eum imperio præſit. Paruit illa, ſed prius rege jnrejurando obſtricto, nihil in pernicieem Juvenis machinaturum, pro magno hoc auxilium imputans & ſacerdotibus probro dans, quod non puderet nunc ejus opem implorare, quem prius ut hoſtem occidendum eſſe monuerint. *Illa Thermutidis cautio & exprobratio adducitur a Joſepho, quod ſemper velit congrua ſcribere oraculo de futura* Moyſis *magnitudine, jam ante examinato. Cauſa autem belli Æthopici*

C *ſic expoſita eſt, ut & ratio electi ducis* Moyſis, *ut nihil contineat ſacris Litteris contrarium. At non bene cohæret cum Chronico Euſebii, quod ſupponatur eo tempore in vivis fuiſſe rex illc, ſub que natus eſt* Moyſes. *Verum, etſi credamus in hoc erraſſe Joſephum, non eſt, ut dicamus totum iſtud bellum eſſe fictitium.*

ni & Artapanus, multa de conatuum incerta:

49 *Artapanus apud Euſebium lib. 9 de Præparatione Evangelica cap. 4 idem bellum brevius referens, aſſerit,* Chenephrim (*Ægypti regem*) *ex invidia* Moyſi *id bellum demandaſſe, ut in eo periret. Procauſa invidia allegat præclara Sancti opera, famamque ex iis natam. Verba Euſebii accipe, ſed fide penes Artapanum relicta, quam hic ſane non magnam meretur.* Artapanus autem Merin, Chenephri regis Ægyptiorum filium, ait, puerum, quoniam ipſa non pareret, Hebræum adoptaſſe, quem Jndæi Moſem, Græci Muſæum appellant, cujus doctrina multa Orpheus didicit. Hunc Moſem inſtrumenta bellica inveniſſe affirmat, litteras quoque, quas ſacerdotibus tradidit, Ægyptiorumque utrem in ſexdecim partes diviſiſſe, ac ſingulis præfectos inſtituiſſe: quæ omnia videlicet fecerat, ne populi, ut ſolebant, conſpirarent, modo hunc, modo illum regno expellerent. Unde factum eſ-

ſe ait, ot quaſi Deus ab Ægyptiis coleretur, & AUCT. propter litterarum ſacrarum interpretationem J. S.
Mercurium appellatum: quibus rebus Chenephrim invidia commotum, cauſam interficiendi Moſi quæſiviſſe: & ſic adverſus Æthiopes in Ægyptum irruentes eum imperio ipſum miſiſſe, exercitumque ſibi a Jndæis maxime conſcripſiſſe, ut propter imperitiam militum una cum eis periret. *Hactenus de cauſa miſſi ad bellum* Moyſis *Artapanus, cui facile credimus* Moyſen *non fuiſſe otioſum in Ægypto uſque ad annum vitæ quadrageſimum. At non exiſtimamus omnia eſſe vera, quæ ille de ipſius ibidem geſtis ſcrutit: nec ſcimus, utor cauſam electi ad bellum* Moyſis *rectius expoſuerit: imo ne quidem affirmare auſim, recte expoſitam eſſe ab alterutro. Minus etiam verisimile eſt, quod dicitur de exercitu ex Hebræis maxime conſcripto, cum rex Ægypti non tantum poſſet fidere Hebræis, quos graviſſime premebat.*

50 *De bello autem per* Moyſen *geſto ſequentia ſubdit Joſephus*; Moyſes vero Thermutidis ſimul ac regis rogatu libenter hoc negotium ſuſ- E
cepit. Quod factum gentis utriuſque vatibus lætitiam attulit. Ægypti poſt partam ejus virtute de Æthiopibus victoriam, occaſionem ſibi per dolum tollendi non defore ſperabant: contra Hebræi, Moyſe copiis præpoſito, adfore ſibi facultatem evadendi ex Ægyptia ſervitute. Ille vero voleos hoſtem opprimere, priuſquam de adventu ſuo cognoſcerat, non per fluminis ripam, ſed per interiora terræ expeditionem facit. Qua in re ſatis declaravit, quantum ingenio polleret ac prudentia. Cum enim hoc itet difficile eſſet præ multitudine ſarpentum (nam hic tractus plurimos gignit, aliquot etiam genera, quæ nuſquam alibi repetiuntur, noxios omnes & ipſo aſpectu horrendos, & in his quoſdam volucres, ut non ſolum humi latentes inſidiantur, ſed & ſublimes ex improviſo noceant) commentus eſt ad ſecutum itet exercitus ſtratagema dignum admiratione. Vaſa enim plexilia non pauca e papyro in aream formam fieri curavit: quæ completa ibibus ſecum deferebat. Eſt autem hoc animal infeſtiſſimum ſerpentum generi. Quapropter fugitant earum infectationem, & inter fu- F
giendum, ſicut a cervis, retracti devorantur: ſunt autem manſuetæ alites; & contra ſolos ſerpentes feroces. De quibus nunc deſino plura, utpote apud Græcos non incognitis. Poſtquam igitur ventum eſt in terram venenoſis beſtiolis ſcatentem, ibes illis immiſit, quarum bona opera uſus, itinere impune peracto, nec opinos Æthiopes invaſit: commiſſoque prælio ſuos ac fugatos, & ſpe occupandæ Ægypti fruſtratos retro in ſuam regionem compulit.

ſtratagema Moyſi,

51 Nec hoc contentus, oppida illorum ever- *& geſta in illo bello ex Joſepho,*
tebat, & ubique magna cædes hoſtium patrabatur; quo factum eſt, ut poſt hæc auſpiciis Moyſis ſelicitet geſta tantam alacritatem exercitus præ ſe ferret, ut nihil non laboris toleraturus videretur, jamque aut exeidium aut captivitas Æthiopibus immineret. Ad ultimum compulſi in Saba, regiam ejus gentis, quam poſtea Cambyſes Perſarum rex de ſororis ſuæ nomine Meroen appellavit, obſidione ſunt cincti. Erat autem pene inexpugnabilis, utpote Nilo circumquaque cincta, accedentibus ad ejus munitionem & aliis fluviis Aſtapo & Aſtoborra, qui objectu ſuo difficiliorem trajectum facerent. Itaque ſita in inſula, & muro valido incluſa, non flumini-

AUCT. J. S. bus tantum arcebat hoſtem, ſed aggeribus, qui mœnia inrer & flumina ad eorum inundationes prohibendas inſtructi, ſed hoc quoque tum proderant, quod hoſti etiam poſt ſuperata flumina aditum ad urbem oppugnandum negabant. *Hactenus Joſephus. Vera ſunt, quæ de ibida refert: nam ibis, ſeu ciconia nigra, eſt avis Ægyptia ingentis magnitudinis, infeſtiſſima ſerpentibus, quorum multos mandacat, & occidit alios.*

item ex Artapano in relatione utriuſque multa incerta:

52 *Euſebius relationem Artapani ſic proſequitur*: Quod bellum, ut ab Heliopolitanis acceptiſſe aſſerit decennio geſtum fuit: & propter diuturnitatem ejus civitatem in eo loco conditam, ubi ſedentes Æthiopum imperium ſuſtinebant: quam HERMOPOLIN, inquit, id eſt, Mercurii civitatem, appellant: ibim conſecratam ibi primum fuiſſe, quoniam nocentes interficerer ſerpentes. *Conſtat quidem ibim cultam fuiſſe ab Ægyptiis; at neſcimus, an illa idololatria cœpta ſit Hermopoli, de qua per* Mnyſen *ſtructa nihil habet Joſephus. Id certo dici poteſt, cultam ibidis non eſſe cœptam a* Moyſe. *At ejuſdem incertum eſt, an aves illæ deinde coli ſint cœptæ ob ſervitium iſtud; quod* Moyſi *ab iis præſtitum ait Joſephus. Id quidem veriſimile appareret, ſi omnino conſtaret de ibidibus a* Moyſe *contra ſerpentes adhibitis, & de Hermopoli per ipſum condita, verum nec Joſephus tantæ eſt auctoritatis, ut primum pro certo habeamus: nec tanti facimus Artapanum, ut ſecundo multum fidei tribuendum exiſtimemus. Si autem omnino in illa expeditione conſtructa fuit Hermopolis; id factum non videtur, quando* Moyſes *cum exercitu obſidebat urbem* Meroen: *ingens enim utriuſque urbis eſt diſtantia. Neque etiam tunc condita ait Artapanus; ſed ſolum in expeditione illa decennali. Jam vero, ut nihil de Hermopoli condita habet Joſephus, ita de Meroe obſeſſa tacet Artapanus; ita ut utrumque æque videatur incertum. Nihilo certius eſt, an Meroe eadem ſit cum urbe regia Saba, quod alii aiunt, negant alii.*

B

finit belli improbabiliorem refert Joſephus narrationem.

53 *Finem belli prædictis omnibus improbabiliorem refert Joſephus, ſic proſecutus*: Hic (*apud urbem Sabam, deinde* Meroem *dictam*) cum Moyſes deſidere exercitum ocium ægre ferret, hoſte non audente manus conſarere, interim tale quiddam accidit. Erat Æthiopum regi filia, nomine Tharbis. Hæc Mnyſen mœnibus exercitum admoventem & egregie dimicantem conſpicata, virtutemque Viri admirata, qui & Ægyptiorum fortunam labantem in integrum reſtituiſſet, & Æthiopas modo victores in extremum periculum adduxiſſet, vehementi ejus amore eſt correpta: quo in dies creſcente, mittit ad eum e ſervis fidiſſimos, conjugium ſuum offerens. Aſſerit ille hac conditione jurejurando firmata, poſt urbem ſibi traditam ductarum ſe eam uxorem: ſe mox dicta factum ſequitur. Sævitum eſt nihilominus in hoſtem, & actis Deo gratiis, nuptiiſque celebratis, Ægyptiorum exercitus victor domum eſt reductus. *Artapanus, omiſſis hiſce nuptiis, quæ probabiles non ſunt, affirmat*, Æthinpas admirarinne virtutis ita Moſem coluiſſe, ut etiam circumciſionem abeo didicerint. *Hactenus illi de hoc bella, ſeu vero ſeu fictitio, de quo eruditi non conſentiant, nam & ſancti Patres in diverſas abierunt ſententias, & interpretes alique neoterici. Et ſane certo ſtatui non poteſt, verane bellum contra Æthiopas geſſerit* Moyſes, *an illi attributum ſit, quod ab altero quopiam factum, aut omnino non factum.*

C

54 *Verumtamen aliquid ſubeſſe veri, mihi apparet probabilius ob haſce rationes. Joſephus & Artapanus, antiqui ſcriptores, qui non videntur invicem deſcripſiſſe, de bello geſto eam ſententiam: neque hi ex ſacris Litteris mendacii poſſunt convinci, cum bellum iſtud ſacræ Scripturæ non ſit contrarium. Quin potius talis ubique in Scriptura exhibetur* Moyſes, *ut ad res bellicas maxime fuerit idoneus: nam & omni ſapientia Ægyptiorum, cujus pars haud debile erat ſcientia militaris, ut filius adoptivus filiæ regis, eruditus erat; atque animi magnitudine præſtabat, ut ſatis colligitur ex cæde Ægyptii & defenſione filiarum Jethro contra paſtores: adhæc mira erat prudentia & ætate florente, ita ut nihil inſolens aut inuſitatum ſumus creditum, ſi exiſtimemus* Moyſen *aliquot annis ante diceſſum ex aula ad expeditionem aliquam bellicam contra Æthiopas fuiſſe miſſum. Silentium ipſius* Moyſis *nullius hic eſt momenti: nam ſilent ille omnia, quæ geſſit, dum vixit in aula: neque tamen exiſtimare poſſumus, ipſum ibidem otioſum fuiſſe per annos viginti quinque. Magis urgere quibuſdam videtur, quod Joſephus aque ac Artapanus quadam relatione ſuæ ineſſe queat, quæ fabuloſa prorſus apparent. Verum atque ſcriptor, dum vera* Moyſis *geſta, & in Scripturis relata commemorat, non paucis ſimiliter fabulis eadem decorpat. Nullo igitur modo ex adjunctis quibuſdam fabuloſis tuteri poteſt, totum iſtud bellum eſſe fictitium. Porro diſſenſio Joſephi & Artapani in præcipuis quibuſdam adjunctis me maxime movet, ac exiſtimem non omnia eſſe fictitia. Quippe difficulter credi poteſt, eamdem hiſtoriam a duobus ſcriptoribus, tempore & loco diſtantibus, confictam eſſe. Hic autem dici non poteſt, Joſephum ex Artapano fabulam mutuatum eſſe, eamdemque pro ſua libertate auxiſſe fictitiis ornamentis. Si enim Joſephus ducem habuiſſet Artapanum, non omiſiſſet præclara* Moyſis *geſta in Ægypto ante bellum Æthiopicum, nec tacuiſſet conditum Hermopolim, aliaque ab Artapano relata, ſeu vera illa ſint, ſeu fictitia. Quapropter, omnibus attente conſideratis, bellum iſtud Æthiopicum a* Moyſe *geſtum eſſe, mihi apparet probabilius; ſed dubitare nequeo, quin multæ fabulæ in ejuſdem belli relatione ſint confictæ. Scio quidem ſanctiſſimum Prophetam longe majorem eſſe, quam ut prophana illa laude egeat; at ſolum inquirere volui, quid veritati magis appareat conforme.*

probabilius tamen apparet, aliquid ſubeſſe veri de illo bello;

D

E

F

ut uxor in illo bello ducta, quæ eſſet filia regis;

55 *Inter fabulas Joſephi præ cæteris diſcutiendæ ac refutandæ ſunt nuptiæ, quas hac occaſione a* Moyſe *contractas ſcribit. Fortaſſe figmentum illud Joſepho in mentem venit, quia uxor* Mnyſis *Num. 12 ℣ 1 vocatur* Æthiopiſſa. *Certe Abulenſis in cap. 4 Numerorum, quæſt. 4 Joſephum ſequitur, ita ſcribens*: Dicendum, quod non eſt dubium, quin Moyſes habuerit in uxorem Tharbis filiam regis Æthiopum, quia Joſephus lib. 2 Antiquit. refert latiſſime, quomodo Moyſes dux belli Ægyptiorum contra Æthiopes accepit in uxorem filiam regis Æthiopum: ſed in his, quæ ſunt pure hiſtorica, & non repugnant ſacræ Scripturæ, credendum eſt Joſepho, qui fuit vir harum rerum peritiſſimus. Etiam doctores noſtri, ut Iſidorus & quidam alii, qui hiſtorias referunt, dicunt Moyſen habuiſſe filiam regis Æthiopum in uxorem, quod partim

A partim dicunt moti ex auctoritate Joſephi, qui illud prius ſaripſit, partim autem propter ſacram Scripturam, quæ hic dicit, quod Moyſes habuit uxorem Æthiopiſſam. *Hactenus Abulenſis, qui figmenta Joſephi nondum ſatis habebat perſpecta; ſed ea deinde magis deſecta ſunt. Jam vero nullum præſidium eſt Joſepho aut Abulenſi, ex allegato loco Numerorum, quia certum eſt, Sepporam Madianitidem Æthiopiſſam ibi nominari, uti fatetur ipſe Abulenſis quæſt. 6, & nos infra videbimus. Relatio quoque Joſephi aliunde nullum habet fundamentum, cum nullus ſcriptor Joſepho æqualis aut antiquior illas nuptias referat, ne Artapanus quidem, etſi de bello Æthiopico agat, & veras* Moyſis *nuptias cum Sephora paulo poſt referat.*

AUCT. J. S.

56 *Silentium Artapani non exigni in hac re eſt momenti, cum & de Meroe urbe loquatur, & de uxore* Moyſis *non diu poſt ducta, quam vocat* Ragualis Arabiæ regis *filiam, ita ut mirum eſſet, eum ignoraturum fuiſſe primam illum* Moyſis *uxorem, ſi illam ipſo omnino duxiſſet. Accedit ſilentium Philonis, qui intelligimus aut primam illam* Moyſis *uxorem Judæis fuiſſe incognitam, aut fabuloſa Philoni viſa eſſe, quæ Hebræi de illa tradiderant. Præterea verisimile non eſt,* Moyſen *eo uſque cum exercitu progreſſum eſſe in Æthiopiam, ut pervenerit ad urbem Meroen, quæ immenſo intervallo ab Ægypto eſt diſſita, præſertim cum Artapanus tantos* Moyſis *progreſſus fluxerit, & potius infinuaverit, bellum diu continuatum eſſe circa limites utriuſque imperii, aut in ſuperiore Ægypto, affirmant Hermopolim interim conditam, quæ in Ægypto erat, & multum diſtabat a limite Æthiopiæ. Denique Joſephus, dum nuptias celebratas ſcribit, & ſævitum eſſe nihilominus in hoſtem, pacem & bellum male miſcet; dum vero ait, poſt nuptias* Moyſen *cum exercitu rediiſſe, nec addit, utrum comitata fuerit ſponſa: oſtendit ſe fabulam compoſuiſſe, cujus non facilem invenit exitum. Sane nec verisimile eſt, regis Æthiopiæ filiam cum* Moyſe *in Ægyptum profectam, & paulo poſt ab eo relictam, dum aula deſerta ad Iſraelitas ſe contulit. Nihilo quoque verisimilius eſt, conjugium contractum eſſe, ut conjuges mox invicem deſererent, & uxor in Æthiopia, maritus in Ægypto maneret, nec invicem deinde viderent. Fabellam aliam hic commenti ſunt aliqui, nimirum* Moyſen *annulum uxori tradidiſſe, quo ſui obliviſceretur, & ſic liberum rediiſſe in Ægyptum. At commenta illa ſunt haud dubie Rabbinorum, nec modo fictitia, ſed plane impia. Quapropter cum pleriſque eruditis nuptias illas* Moyſis *prorſus fictitias eſſe exiſtimo.*

plane videtur ſibi ipſi.

B

C

57 *Fugam* Moyſis *ex Ægypto Joſephus narrat tamquam ſequelam expeditionis Æthiopicæ hoc modo:* Illi vero (*Ægyptii*,) accepta ſalute, odium pro gratia Moyſi rapoſonunt, & majoribus ſtudiis inſidias contra eum machinabantur: ſuſpicatique, ne rabus ſaliciter geſtis elarus, res novas in Ægypto moliretur, apud regem eum cædis accuſaverunt. Jam enim & ipſe ſuſpectum hominem habere cœperat, partim invidia morus ob bellum fortiter ac prudenter adminiſtrarum, partim eriam metu alicujus aladis, ſollicitantibus huc & irritantibus indefuentar ſcribis ac ſacrificiis: ut jam Moyſes minimo minus abaſſat a pernicin, opprimendus dubio procul, niſi ram olfacinos in ipſo temporis erticulo ſe alam ſubduxiſſet: & cum vias obſervari intelligeret, perſolitudines fugam arripuit, qua evaſurum inimici minime ſuſpicabantur. *Artapanus etiam partim apud Euſebium, partim in Chronico Alexandrino laudatus, ait* Moyſi *reverſo inſidias fuiſſe ſtructas, atque ea de cauſa fugiſſe, poſtquam Chanethen Ægyptium ſibi inſidiantem interfecerat. Additur in Chronico Alexandrino, filiam Pharaonis, quæ* Moyſen *adoptaverat, non diu ante fuiſſe defunctam. Verum, licet ſatis verisimile ſit,* Moyſen *laboraſſe invidia, qua frequens eſt in aulis principum, cauſam fugæ non exacte illi exprimunt, & videntur ſuppoſuere aulam ſimul & totam Ægyptum a* Moyſe *deſertam, cum tamen ex ordine ſacræ Scripturæ clarum videatur,* Moyſen *primo ſeceſſiſſe ex aula, & ſe Iſraelitam profeſſum: deinde vero poſt occiſum Ægyptium ex Ægypto fugiſſe. Cum autem conſtet, Hebræos odio fuiſſe Pharaoni, non alia erat neceſſaria cauſa, cur* Moyſen *ſimiliter odit proſequeretur, quam quod ille Hebræorum ſocietatem pro aula eligeret.*

Fuga ex aula & Ægypto confuſa a Joſepho neque exacte relata;

E

58 *Philo pag. 472 occaſionem, qua aulam averſatus eſt* Moyſes, *probabiliter deſcribit.* Ar hic, *inquit*, evectus in ſummum rerum faſtigium,... ſecutus eſt majorum ſuorum inſtituta gentilia, adoptivorum parentum bona, etſi ſplendida, tamen adulterina judicans; n divarſo naturalium parantum, etſi ad tampus viliora, vara tamen & propria. Itaque utriuſque patris judex iucorruptiſſimus, tum ajus ex qua natus, tum ajus in quam adoptatus fuerat, alteri benavolrntiam præſtabat, alteri gratitudiuam: & retuliſſet abunde grariam, ni animadvertiſſet in natatra impiam regis ſævitiam. *Tum egregie deſcribit iniquiſſimam Hebræorum vexationem atque oppreſſionem, cujus cauſa non modo aulam averſatus eſt, ſed etiam penitus dercliquit, uti recte obſervat S. Baſilius Hom. 1 in Hexæm., ees ordine deſcribens hiſce verbis:* Qui tyrannidis faſtum perofus, & ad tribulium humilitatem racurrens, nua cum Dei populo divexari maluit, quam temporaria peccati ſuavitate frui. Qui jnſitiæ amorem ex ipſo naturn ſortirns aſt: quanedoquidam prius etiam, quam ipſi committeratur populi priucipatus, ob naturaln naquitiæ odium ad mortam uſqua malos inſectatus ſuiſſa comperitur. Qui ab iis, quos beneficiis affaarat, ſugatus, ac libranter Ægyptiacos tumultus drelinquens, advaniuſque in Æthiopiam, & illic omniuo ab aliis negotiis feriatus, totos quadraginta aunos rarum contamplationi impartivit. *Hæc ſimul dare volui, ut verum ordo, a pluribus non obſervatus, ex Baſilio confirmetur.*

nam priusaulam deſeruit, deinde ex Ægypto fugit;

F

59 *Hunc egreſſum ex aula etiam non obſervavit Philo, aut certe non diſtinxit a fuga, utrinſque occaſionem & cauſam alias probabiliter ſic exprimens:* Hæc ille continua ferabat indiguiſſima, eum nec probibare injuriam (*Hebræi ab Ægyptiis illatam*) poſſet, nec oppraſſis ſuccurere: verbis tamen quantum poterat ſublevabat, præfectos ſubinde admonens, ut moderarentur laxarentque nimiam in urgendo duritiam: operarios varo, ut præſentem ſtatum ferrant fortiter, ſicut viros decet: nec animis deficerent uua cum aorporibus, utque ſperarent mutationem in melius, omnia enim mundana verti in aontrarium, nubila in ſereniratem, procellas in quietum aerem, tempeſtaram in tranquillitatem, res varo humanas ao magis, quo inſtabiliores ſunt. Talibus iucantationibus tanquam bonus medicus putabat ſe levaturum mala

cauſa aulam deſerendi potuit eſſe ſuavitas Ægyptiorum in literas;

quam-

AUCT. J. S. quamvis gravissima: quæ tamen ad tempus lenita, mox exasperabuntne denuo, & ex intervallo angebantur novis ærumnaenm accessionibus: erant enim inter præfectos quidam efferati rabie, nihil differentes a venenatis carnivorisque bestiis, humana specie belnæ, sub qua mores ferinos celabant, ferro adamanteque durinres. Ex his unum immanissimum, quia nihil remittens exacerbabatur eriam precibus, nisi celeriter jussa fierent, pulsans miseros, verberans, exerueians, interemit, fas esse ratus: & re veras fas erat, eum occidere, qui vivebat in pernicieni hominum.

causa veri fugiendi timor.

60 Hoc auditum rex ægre tulit, ut indignum factnus, non quod aliquis occisus esset, aut occidisset, sive jure sive injuria: sed quod Nepos ab eo dissentiret, nec eosdem, quos ipse, haberet pro sociis & hostibus, amans quos ille oderat, infensus vern dilectis ab eo; & miserans, quos rex inclemenrer exagitabat. Hunc occasionem nacti purpurari, & suspectum habentes Juvenem, quem nonnt aliquando exactnrum pœnas præsenris erudelitatis, quamprimnm porrerir; patulas avi * anres impleverunt pluribus calumniis hinc inde insusurrantes, nt de amittendo principatu redderint solicitum. Dicebant enim: Te ipsum aggredietur, nihil mediocre supit, semper molitur aliquid, ante tempas ad regnum aspirat, aliis pollicerur, alios territat, indemnatos interficit; qnn quisque est rni amnurinr, eo magis eum persequitur: Quid eunctaris? an ut quæ cnnarur efficiat? Proderit insidiatori hæc dilatio. Mosea interea feeeffit in finitimam Arabiam, ubi tutius degere poterat. *Quod ait Philo, fuisse unum ex præfectis operum, quem occidit* Mnyses, *non quidem legitur in sacra Scriptura; attamen verisimile est. Verum non æque probabile apparet, quod regem Ægypti nominet avum* Mnysis, *supponens eundem, sub quo natus fuerat* Mnyses, *eo tempore vixisse; quod non valde cohæret cum chronotaxi regum Ægypti. Quod spectat ad criminationes procerum apud regem, ea pro conjecturis non improbabilibus haberi possunt.*

* regio B

§. VII.

Gesta Moysis in Madianitide: uxor ibi ducta, & duo filii generati.

C

Moyses post fugam ex Ægypto habitavit in Madianitide circa mare Rubrum,

DE *locu, ad quem ex Ægypto fugit* Moyses, *Exod. 2 ℣ 16 dicitur:* Mnratus est in rerra Madian. *Stephanus vero Act. 7 ℣ 29 ait:* Fugit autem Moyses,.. & factus est advena in rerra Madian. *Plurimi scriptores duas urbes,* Madian *dictas, fuisse volunt, alteram non longe a mori Mortuo, alterom prope mare Rubrum collocantes. Eam sane opinionem passim apud neotericos reperii, ita ut jam quasi pro certo haberi videatur, non modo geminam Madian, sed & geminam Madianitidem fuisse. Verumtamen res mihi nequaquam apparet certa; sed diligentiore examine digna. Id interim certum est, Madianitidem illam, ad quam fugit* Mnyses, *fuisse prope montes Horeb & Sinai: nam pascens gregem pervenit ad montem Horeb, ut dicitur Exod. 3. Ex hac observatione rursum sequitur, Madianitidem non longe abfuisse a mari Rubro, seu a sinu Arabico, uti alias vocatur: nam mons Sinai vicinus est prædicto mari, a quo cum aliqui interpretes in Tabulis suis geographicis justo longius amoverunt. In hoc porro Madianitide vixisse* Mnysen *quadraginta annis, certum est, nec de eo ullatenus dubitari potest. Pars illa est Arabiæ Petræa; atque ideo auctores profani dicunt,* Mnysen *fugisse in Arabiam. S. Hieronymus in Locis Hebraicis de metropoli hujus regionis ita scribit:* Madian, urbs ab uno filiorum Abraam ex Chetura sic vocata. Est trans Arabiam ad Meridiem in deserto Saracenorum contra Oricerem maris Rubri: unde vocantur Madianæi, & Madianæa regio. *Hæc omnia congruunt cum vicinitate montis Sinai, qui item est in parte maxime Meridionali Arabiæ Petræa, & ad Orientem Maris Rubri. Per voces* trans Arabium *intelligie limitem Arabiæ* ad Meridiem, *sic tamen, ut pars Arabiæ censeatur; nisi maluerit deserta illa, Ægypto vicina, ab Arabia distinguere.*

D

aliam quoque Madianitidem fuisse nonnulli existimant circa mare Mortuum.

6u *Hieronymus post data verba subdit, aliam quoque reperiri civitatem,* Madian *vocatam,* juxta Arnonem (*fluviolum*) & Areopolim (*Moabitarum metropolim,*) *cujus, inquit,* nunc rui- næ tantummodo demonstrantur. *Non adduni- mnto Hieronymi verbo, quia de rebus eorum locutione digladiantur scriptores. At sententia Eusebii & Hieronymi explicata videri potest in postrema editione Veronensi. In hoc autem loco Hieronymi scriptores neoteriei non solum aliam urbem* Madian, *sed etiam regionem Madianitarum diversam statuunt ad Orientem maris Mortui, ac de ea gente intelligunt omnia, quæ postea de Madianitis a* Moyse *partim excitis erunt narranda. Calmetus in Dictionario biblico ad vocem* Madian *non modo duas Madianitides amplectitur; sed præterea probare nititur, Madianitas ad Orientem maris Mortui positos fuisse posteros Abrahami & Cethuræ, descendentes ultimum ex* Madian, *quarto eorum filio; Madianitas vero victos mari Rubro verisimiliter defecudisse ex Chus, filio Cham: ea quo sequitur, unorem* Mnysis *non fuisse ex posteris Abrahami: atque in eo S. Hieronymo adversatur. Porro ratio distinguendi duas Madianitides in Scripturis nulla mihi occurrit, nisi hæc unica, ea qua totam illam opinionem ortam existimo, videlicet quod Madianitæ aliquando memorantur prope mare Rubrum, aliquando prope mare Mortuum, quodque extensio illa major sit visa, quam ut una gens totum illum tractum incoluerit.*

E

F

sed probabilius est ramdem gentem extendisse a mare Rubro usque ad Moabitidem.

63 *Verum si attente consideravere velimus omnia, quæ de Madianitis referuntur in sacris Litteris, non improbabile videbitur, eos fuisse extensos a mari Rubro usque ad mare Mortuum, seu usque ad confinia Moabitarum & Idumæorum: quod solum requiritur, ut omnia de Madianitis relata facile intelligantur. Primo Gen. 25 ℣ 2 & 1 Paralip. 1 ℣ 32 inter filios Abrahami ex Cetura quarcas numeratur* Madian. *Et non quinque enumerentur filii Madian, nimirum* Epha, & Ophes, & Henoch, & Abida & Eldaa. *Itaque Madian fuit frater Isaaci, ita ut mirari non possemus, si Madianitæ tempore* Mnysis *tam numerosi fuissent, quam Israelitæ simul & Idumæi, qui omnes posteri erant Isaaci ex duobus tantum filiis. Imo, si quinque filios Madian cum duobus Isaaci conferamus, facile videbimus, ne mirandum quidem fore, si fuissent utroque prædicto populo numerosiores. At nequaquam necesse est asserere, Madianitas solis Israeli-*

A *Iſraelitis numero ſuperiores fuiſſe, ut intelligere poſſimus, tractum illum Arabiæ, quæ mari Rubro & mari Mortuo interjacet, ab ipſis faiſſe inhabitatum, cum illius longitudo major non ſit, ſed potius minor, quam ſit longitudo Terræ promiſſæ, per quam Iſraelitæ ſe extendebant ſub duce Joſue. Præterea Madianitæ tractum illum Arabiæ inhabitare poterant, etiamſi exiſtimare velimus eos numero longe inferiores fuiſſe Iſraelitis, cum mians frequentes habeſent urbes, & veriſimiliter pro majori parte ſub tentoriis degerent, atque huc illuc vagarentur pro commodo gregum ſuorum. Hæ rationes ſufficiunt ad oſtendendum, non eſſe ſtatuendas duas Madianitarum gentes, etſi Madianitas inveniamus prope mare Rubrum, & rurſum in eorum vicinia eſſe* Moyſes, *quando caſtametabatur in campeſtribus Moab: nam a mari Rubro uſque ad Moabitas illi extendebantur. Scriptura etiam ſuadet, unam tantum fuiſſe gentem Madianitarum: nullibi enim Madianitas a Madiantis diſtingait. Quin & ex ipſo Calmeta addi poſſunt ſequentia ipſius verba:* Ex Madianitis illi tantum noti videntur Orientalibus, qui tenebant

B loca ad mare Rubrum juxta Sinai, quo veniens Moyſes Sepboram duxit. *Non alia de cauſa opinor, bi ſoli Madianitæ noti ſunt Orientalibus, quam quod nulli alii unquam fuerint: ſed bi ſolum ſe paule longius extenderint. Hæc obſervatio lucem affundere poteſt variis dinde narrandis.*

64 Moyſes *prima ſua geſta in Madianitide ſic exponit a* Ɣ 15: Moratus eſt in terra Madian, & ſedit juxta puteum. Erant autem ſacerdoti Madian ſeptem filiæ, quæ venerunt ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare volebant greges patris ſui. Superveneræ paſtores, & ejeceruut eas: ſurrexitque Moyſes, & defenſis puellis, adaquavit oves earum. Quæ eum revertiſſent ad Raguel patrem ſuum, dixit ad eas: Cur velocius veniſtis ſolito? Reſponderunt: Vir Ægyptius liberavit nos de manu paſtorum: inſuper & hauſit aquam nobiſcum, potumque dedit ovibus. At ille, Ubi eſt? inquit. Quare dimiſiſtis Homiuem? Vocate eum, ut comedat panam. *Hic Scriptura brevitatis cauſa omittit* Moyſen *veniſſe ad Raguelem, invitatumque ab eo, ut ſecum maneret: nam id ſequentia abunde indicant,* Moyſe *ſic proſequente narrationem ſuam:* Juravit ergo Moyſes, quod

C habitaret cum eo: acceepitque Sephoram filiam ejus uaorem. *Ex bis facile colliget ſtudioſus lector, acceſſe eſſe, ut mira in* Moyſe *fuerit gratia; cum viſus ſtatim invitatus ſit ad manendum; & deinde viri primarii filiam acceperit uxorem. At pauca bic obſervanda de ſocero & uxore* Moyſis.

65 *Primo dubitant interpretes an Raguel idem ſit cum Jethro, qui cap.* Ɣ 1 *etiam vocatur* ſocer Moyſi, *quia idem ille Jethro cap.* 18 *nominatur* cognatus Moyſi. *Vox Hebraica* Chotheu *ubique eſt eadem, ſed prioribus locis Latine reddita eſt* ſocer, *poſterioribus vero* cognatus, *ita ut vox Hebraica videatur eſſe iſtius ſignificationis, ut deſignet aliquem affinitate junctum, neque ea ea determinari poſſit,* ſocer ne *is ſit, an ſolum cognatus per affinitatem. Si vera conſideremus Scripturam Vulgatam, dicendum eſt, eumdem eſſe hominem, qui alibi* Raguel, *alibi* Jethro *vocatur, quia tam* Raguel *quam* Jethro *dicitur* ſocer Moyſis, *qui certo non niſi unum habuit ſocerum, ſicut unam dumtaxat habuit uxorem. Quod autem Jetro deinde appelletur* cognatus *per affinitatem, nec evertit rationem datam: nam ſocer latiore ſignificatione vocari poteſt* affinis, *aut* cognatus *per affinitatem, at nullus vere nominari poteſt* ſocer, *niſi ſocer revera ſit. Itaque Vulgata noſtra Raguelem & Jethronem pro eodem habet. Conſentiunt Vulgatæ Septuaginta interpretes, qui jam Exod.* 2, *ubi ſocer* Moyſis *in Valgata appellatur* Raguel, *pro* Raguel *habent* Jethro. *Præterea Symmachus, Aquila, Joſephus & paſſim antiqui omnes in eam ſententiam videntur conſpiraſſe, cum nem inveneriin ullum antiquorum allegari pro oppoſita. Itaque, licet vox Hebraica ſit ambigua, & alibi aliter Latine expreſſa legatur, cenſeo antiquis interpretibus ſacræ Scripturæ bic acquieſcendam eſſe, dicendamque Raguelem & Jethronem eumdem eſſe* Moyſis *ſocerum. Geſta ipſa inter Jethroam & Moyſeu Exod.* 18 *ſententiam banc rationi veriſimili perſuadent: neque enim videtur Jetbro tanta libertate, quanta ibidem uſus eſt, Ducem numeroſi populi moniturus fuiſſe, niſi fuiſſet ſocer, ideoque plus auctoritatis*

E *babuiſſet, quam haberet affinis ætate æquabili aut inferior.*

66 *Obſervandum ſecundo, Raguelem aut Jethronem non fuiſſe ſacerdotem idolorum, ſed veri Dei, qualis fuit Melchiſedech: nam Jethro deinde ad* Moyſen *reverſus,* obtulit holocauſta & hoſtias Deo, *ut dicitur Exod.* 18 Ɣ 12. *Tertio ea dictis noſtris de Madianitis ſequitur. Jethronem ejuſque filiam Sepboram fuiſſe ea poſteris Abrahami. Conſentit Origines Hom* XI *in Geneſim, ita ſcribens:* Sed nec hoc quidem latere nos debet ex his, quæ per hiſtoriam referuntur, quæ & quales ſint geuerationes, quæ ex ipſa propagantur. Si enim horum meminerimus, facilius de diverſis gentibus, quæ in Scripturis dicuntur, poterimus agnoſcere: verbi cauſa, ut eum dicitur, quod Moyſes accepit uxorem filiam Jethro ſacerdotis Madian: qui Madiau *invenitur* filius fuiſſe Cethuræ & Abraham. Agnoſcimus ergo, quod uxor Moyſi ex ſemine Abraham ſit, & non fuerit alieuigena. *Quamquam bæc ſatis certa videntur, breviter tamen reſpondebo argumentis eorum, qui beſce Madianitas ex Chus ortos fuiſſe volunt, quo certe ſem dubium exiſtimant. Præcipua eorum ratio*

F *eſt, quod Sephora Num.* 12 Ɣ 1 *vocetur* Æthopiſſa, *ſeu* Chuſitis: *nam Æthiopes ex Chus filio Cham dicunt originem. Alteram rationem addit Calmetus ad vocem* Madian, *ut dubitationem ſuam confirmet; eamque exprimit bis verbis:* Arabes ſcriptores reputant Madianitas exteras eſſe gentes, qui ſedem ſibi conſtituerunt in Arabia, alienas proinde a numero tribuum veterum illarum gentium, quæ regiouem illam frequentabant, & quarum inſuper hiſtoriam ſcriptores illi ſuſe exeeuti ſunt in Commeatariis ſuis & Genealogiis. Id autem maxime favet opinioni, referenti Madiau ex parente Cbus. *Ita ratiocinatur vir eruditus, cujus obſervatio vera eſt: ac ſequela prorſus contraria erat deducenda, ut mox videbimus.*

67 *Eruditiſſimus Aſſemanus in Bibliotheca Orientali tom.* 3 *part.* 2 *cap.* 10 § 1 *fuſe diſputat de gentibus, quæ Arabiam primæ incoluerunt; ſingulaque aſſerta probat ex monumentis præſertim Orientalibus, de quibus loquitur Calmetus. Porro Aſſemanus dividit Arabiæ incolas in indigenas & advenas. Indigenas eurſum divi-*

dit in duas partes, quarum primam ait oriſſe a

Jectan

AUCT. J. S.

Moyſes in Madianitide venit, Sephoram ducit uxorem, filiam Raguelis ſacerdotis;

hic Raguel veriſimiliter eſt idem qui Jethro,

ſacerdos veri Dei, atque ex poſteris Abrahæ: rationes contra poſtremam partem allatæ,

ad quarum ſolutionem obſervantur aliqua de antiquis incolis Arabiæ;

AUCT. J. S. Jectam, *filio* Heber. *Confirmari id poteſt ex ſacra Scripturæ Gen.* 10 ℣ 26, *ubi ſic habetur:* Qui Jectam (*filius* Heber *& frater* Phaleg, *ut præmittitur*) genuit Elmodad, & Saleph, & Aſarmoth, Jare & Aduram, & Uzal, & Decla, & Ebal, & Abimael, Saba, & Ophir, & Hevila, & Jobab. Omnes iſti filii Jectan. Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque ad Sephar montem Orientalem: *id eſt, inquit Aſſemanus*, a Muſa ſeu Mnaa emporio ſinus Arabici uſque ad Sapphar ſeu Tapphar urbem Homeritarum. *De altera gente deinde idem hæc ſubjicit*: Altera Arabum etiam indigenarum origo derivatur ex Chus filio Cham &c. Ab his nati Chuſæi ſen Chuſitæ, & Sabæi, qui Arabiam incoluere ad Perſici & ad Rubri maris ſinum &c. *Hæc latius proſequens, ſic demum concludit*: Deniqne a Chus Chuſæl, qui Græcia & Latinis Æthiopes dicuntur: etſi enim Chuſæorum nomen ſeqniori ævo pro Æthiopiæ Africanæ incolis, quos Habaſſinos dicimus, uſurpari cœptum eſt: Chuſæos tamen, antequam ſinum Arabicum trajicerent, Inque adverſam
B Æthiopiæ partem migrarent, in Arabia habitaſſe, certiſſimis argumentis demonſtrat Bochartus lib. IV cap. 2.

partim oſtendunt Madianitas vera eſſe ex poſteris Abrahæ,

68 *Expoſitis hiſce de Arabibus indigenis, progreditur ad advenas, ſeu adventitios, qui ex Abrahamo & Lot ducunt Originem. Abrahami poſteri ſuut partim ex Agar, uti* Iſmaelitæ, *qui varia deinde nomina ſortiti ſunt; partim ex Cetura, inter quos reperiuntur* Madianitæ, *partim etiam ex Sara, quales ſunt Idumæi, ex Eſau filio Iſaaci deſcendentes. Ex Lot vero orti ſuat Ammenitæ & Moabitæ.* Ab his, *inquit Aſſemanus, nimirum ab Abraham, Lot, & Eſau*, orti notiſſimi Arabiæ populi, Iſmaelitæ, Madianitæ, Moabitæ, Ammonitæ, & Edomitæ ſeu Idumæi, quos Arabes advenas & adſcititios vocant, quod nimirum eo poſtea advenerunt, ubi primi Arabes habitabant, quibuſcum connubia & fœdera contraxere. *Hæc non ſolum ex Arabum hiſtoria; ſed vel ſola ratione evidenter probari poſſunt: nam nec Abraham nec Lot primum habitarunt in Arabia. Itaque eorum poſteri eo delati ſuat, poſtquam a gentibus longe antiquioribus dudum inhabitata erat. Quapropter ex eo, quod Madianitæ ab Arabibus habeantur pro adveais, evidenter ſequitur, Madiamitas non eſſe ex poſteris Chus, qui indigenæ*
C *erant; ſed ex poſteris Abrahami, qui deinde advenerunt.*

partim non adverſantur

69 *Jam vero ut melius intelligatur, qua de cauſa Sephora vocetur* Æthiopiſſa, *ſeu Hebraice* Chuſitis, *pauca etiamnum laudati Aſſemani verba ſubjungo, quæ habet ibidem num.* 4: Madianitarum caput Madian in deſerto Saracenorum muris Rubri, unde vocatur regio Madianæa, ubi antiqui Chuſæi habitabant.... Urbs eorum MADIAN, quæ eſt Ptolemæi MODIANA. *Itaque dubitandum non videtur, quin* Æthiopiſſa, *ſeu* Chuſitis, *dicta fuerit a loco, quem inhabitaverant Chuſæi, quemque tunc incolebant Madianitæ. Sic Franci a Gallia ſæpe dicuntur* Galli, *Gothi ab Hiſpania* Hiſpani, *Angli a Britannia* Britanni: *omneſque paſſim populi, poſtquam novas ſedes occuparunt, aliquando ſortiti ſunt nomen antiquum gentis ſuæ, aliquando regionis, quam occupaverant. Utrumque nomen videtur expreſſiſſe Habacuc cap.* 3 ℣ 7 *his verbis*: Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian. *Sic S. Amb*roſius *laudatus num.* 32 & *Baſilius num.* 58 D *Madianitidem vocant* Æthiopiam.

Duo filii Moyſi in Madianitide nati.

70 Moyſes *ex ducta uxore duos in Madianitide genuit filios, uti ipſe aarrat hoc modo*: Quæ (*Sephora*) peperit ei filium, quem vocavit Gerſam, dicens: Advena ſui in terra aliena. Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis. *Per annos quadragiata ibidem moratus eſt* Moyſes, *uti conſtat ex Act.* 7 ℣ 30. *Quid interim egerit, breviter ſic exponit cap.* 3 ℣ 1: Moyſes autem paſcebat oves Jethro ſoceri ſui ſacerdotis Madian. *Nec hanc vitam paſtoritiam excludere velim, opinor, S. Baſilius num.* 58, *etſi dicat.* Illic omnino ab aliis negotiis feriatus, totos quadraginta annos rerum contemplationi impertivit. *Nam tuta paſcendi gregem non magnopere impedit contemplationem, ſed potius ad contemplandum præbet otium. Sub finem horum annorum obiit Pharao, uti inſinuat* Moyſes *cap.* II ℣ 23 *ſic ſcribens*: Poſt multum vero temporis mortuus eſt rex Ægypti: & ingemiſcentes E filii Iſrael, propter opera vociferati ſunt: aſcenditque clamor eorum ad Deum ab operibus. Et audivit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœderis, quod pepigit cum Abraham, Iſaac, & Jacob. Et reſpexit Dominus filios Iſrael, & cognovit eos. *Hæc omnia ſignificant, appropinquaſſe tempus, quo Deus ſtatuerat liberare Iſraelitas ſecundum promiſſionem patriarchis factam.*

§. VIII.

Aliorum quorumdam de prædictis narratio datur & examinatur.

Joſephus fugam Moyſi & adventum in Madianitidem.

JOſephus *relata ex Scripturis explicat, & augget quibuſdam conjecturis, quæ ſatis apparent probabiles. Quæ ipſius verba de fuga* Moyſis *& prioribus geſtis in Madianitide huc transfero.* Cum vias, *inquit*, obſervari intelligeret, per ſolitudines fugam arripuit, qua evaſurum inimici minime ſuſpicabantur: & quamvis alimenta nuſquam inveniret, inediam patientia ſuperabat. Cumque ad urbem Madienam perveniſſet, in Rubri maris litore ſitam, denominatam ab uno ex Abrahami & Chæturæ filiis, ſedens ad quemdam puteum laſſitudinem F ex laborioſo itinere contractum recreabat. Erat enim tempus meridianum, & urbem jam in proſpectu habebat. Hoc loco ei negotium incidit natum ex incolarum vivendi ratione, per quod & virtutem ſuam declaravit, & melioris fortunæ occaſionem invenit, cum enim ea regio laboret aquarum inopia, paſtores operam dabant ut primi puteos occuparent, ne forte, exhauſta aqua ab aliis, ipſorum pecora potu carere cogerentur.

uti & adiutus Raguelis ſacerdotis filias,

71 Veniunt igitur ad puteum ſeptem virgines ſorores, Raguelis ſacerdotis filiæ, qui in magno honore ab ejus loci habitatoribus habebatur: quæ patris gregum curam gerentes, id quod etiam per fœminas apud Troglodytas ex more fit, hauſta aqua, quantum ſatis videbatur, gregibus eam potandam in lacunas ad hanc uſum factas diffundunt. Cumque paſtores ſuperveniſſent, & repellendo puellas aquam ſibi uſurparent, Moyſes iniquum ratus non ferre opem injuriam patientibus virginibus, & ſe inſpectante

vim

A vim vitorum plus pollere quam jus puellarum, abactis nſurpatoribus auxilium eis ita, ut decebat, præbuit. At illæ, accepto beneficio, poſtquam ad patrem venerunt, & paſtorum injuriam, & quomodo ab hoſpite adjutæ fuerint, ei rumuerunt: rogabantque, ne illi hoc beneficium periret.

gratesque hac de cauſa Moyſi relatas probabiliter exponit.

73 Tum ille collaudato puellarum erga benefactorum gratitudine, juſſit ut Moyſen adducerent, meritam gratiam recepturum. Qui ubi venit, indicavit ei, quomodo ex filiabus cognovisſet de auxilio, quod eis tulerat, & virtutem ejus admiratus, in non ingratos hoc beneficium collocatum aiebat. Relaturum enim ſe gratiam, non modo parem, ſed aliquando majorem, deinde adoptato in filium unum ex filiabus nuptum tradidit: ad hæc pecorum, ex quibus olim univerſa barbarorum poſſeſſio conſtabat, curatorem eum ac dominum conſtituit. Hanc ſortunam Moyſes nactus apud Jethegiæum, quod Raguelis cognomen erat, degebat, apud ſocerum paſcens pecora. *Quod ſupra de Troglodytis aſſerit Joſephus, verum eſt; at cavendum, ne quis putet, Madianitas ab eo confundi cum Troglo-*

B *dytis: nam Troglodytas, qui habitabant præcipue in Africa ad littus oppoſitum ſinus Arabici, ſeu maris Rubri, ſolum adducit, ut oſtendat non apud ſolos Madianitas pecorum curam etiam feminis demandari.*

Phili vero auxilium puellis præſtitum liberiori paraphraſi narrat.

74 *Philo, relata breviter* Moyſis *fuga, de auxilio puellis præſtito, ſic ratiocinatur:* At hic diverſam viam ingreſſus, ſequebatur ſanum ſuum animum, non ſinens ſe tranſverſum abripi, & ideo nonnumquam audentior quam pro viribus; fidebat juſtitiæ, qua ſretus ultro ferebat opem infirmioribus. Dicam unum ejus facinus, quod in hoc tempus incidit, parum in ſpeciem, ſed indicium magni animi. Arabes exercent pecuariam paſcuntque greges promiſcue viri, mulieres, juvenes virgineſque, non plebeii ſolum, ſed & nobiles. Septem puellæ, unius ſacerdotis filiæ, gregem ad quemdam ſontem adduxerant, demittiſque per funem urnis, per vices certatim hauriebant, ſundebantque aquam in proximos alveos, donec implerentur. Supervenerunt alii paſtores, qui contempta debilitate virginum, conati ſunt eas ſubmovere una cum ſuis gregibus; ad paratum potum agentes ſua pecora, fruituri alienis laboribus. Id Moſes, qui non longe aberat, conſpicatus conſeſtim accurrit, clamitans:

C Non deſiſtetis ab injuriis in ſolitudine, qua ad fraudem abutimini? non pudet vos circumferre ignava brachia inerteſque humeros? capillos, barbas, carneſque viriles video, viros non video: puellæ juveniliter tractant, quæ tractanda ſunt: vos juvenes uſtis puellis delicatiores. Non abitis? non ceditis his, quæ priores venerunt, quæ jus aquæ habent hauſtæ ipſarum opera, quo uberior eſſet copia? Itane paratam anferetis? non facietis per celeſtem oculum juſtitiæ, qui videt quidquid fit otiam in locis diſertiſſimis? non anferetis impune. Is me præter opinionem miſit in auxilium, nec enim deero injuriam patientibus, ſretus illa magna manu, quam vos excæcati cupiditate non cernitis, nec fas eſt vos cernere, ſentietis tamen eam ex occulto ſerientem, niſi reſipiſcitis. His verbis territi, quæ videbantur hominis affluti divino furore; veritique ne vera canerer, parnerunt: admiſſiſque virginum gregibus ad alveos, paſſi ſunt earum pecora prius bibere.

75 Illæ domum lætæ reverſæ, inſpectum caſum patri denatraverunt, ita ut caperetur magno deſiderio videndi ejus Hoſpitis. Ob-

AUCT. J. S.

raſque invitandi ejus accurſat, artem quoque paſtoritiam

jurgabat igitur earum ingratitudinem: Cur dimiſiſtis hominem? quin adduxiſtis? & ſi forte recuſabat, exoraſtis etiam? eſtiſne mihi alicujus inhumanitatis conſciæ? nec non timetis, ne iterum incidatis in violentos & injuſtos alios? Neceſſe eſt ut auxilio deſtituamini tam oblivioſæ erga bene meritos. Recurrite, unde veniſtis, donec erratum poteſt corrigi: ire propere; vocate non tam ad hoſpitium, quam ad recipiendam gratiam: debetur enim. Reverſæ ad fontem, in propinquo eum invenient, & patris verbis perſuaſum, domum deducunt. Qui primum ſpeciem, mox & mentem ejus admiratus (nec enim opus habet felix ingenium longa experientia) dat ei uxorem filiarum formoſiſſimam, hoc uno facto virtutem ejus approbans, per ſeipſum amabilem, ut externa commendatione non egeat, modo detur innoteſcere. Poſt eas nuptias præfuit gregibus, ad principatum ſe præparans. Nam paſtoralis ars ad regnum eſt præludium, hoc eſt ad regimen hominum, gregis manſuetiſſimi: quemadmodum bellicoſa ingenia præexercent ſe in venationibus: in ferisenim experiuntur futuri præfecti militiæ, brutis præbentibus materiam exercitii tam belli quam pacis tempore. Nam præfectura manſueti pecoris habet quiddam ſimile cum regno in ſubditos. Ideo reges cognominantur paſtores populorum, non contumeliæ ſed honoris gratia.

E

extollit ſupra modum: in hiſce quædam corrigenda:

76 Imo quantum ego intelligo, non juxta vulgarem opinionem, ſed rei veritatem veſtigans (rideat qui volet) ſolus poteſt eſſe rex undequaque perfectus, qui bene calleat artem paſtoritiam, & cursando minora animalia didicit, quomodo debeat præeſſe præſtantioribus: impoſſibile eſt enim ut magna prius quam parva perficiantur. Factus igitur omnium ætatis ſuæ paſtorum optimus, & utiliratis pecorum providentiſſimus, dum nullum laborem fugitat, ſed ultro & injuſſus alacriter eis proſpicit, prompte bonaque fide auxit gregum copiam, adeo ut jam invidioſus eſſet apud paſtores cæteros, nihil ſimile videntes in ſuis gregibus, qui præclare ſecum agi putabant, ſi nihil detrimenti acciperent, mirantes illius numerum in dies creſcere, nec tantum ſingulas oves pulchre pingueſcere, ſed præter egregiam corporum habitudinem fœcunditate quoque laudari, & paſcuis frui longe ſalubertimis. *In hac Philonis diſcurſu nonnulla ſunt obſervanda. Primo filius Raguelis non velle tamquam ingratas traducit: nam veriſimile eſt, ut obſervat Joſephus, gratus fuiſſe, & deſideraſſe, ut agnoſceretur* Moyſis *beneficium; at non auſus fuiſſe eum ducere ad ædes paternas injuſſu parentis. Secundo autem paſtoritiam nimium extollit, dum deſuit eam principibus neceſſariam eſſe ad regimen ſubditorum. Malim ego eniſſimare* Moyſen *ab arte paſtoritia vocatum eſſe ad liberationem & regimen Iſraelitarum, quemadmodum Apoſtoli a piſcatoria ad converſionem mundi, ut ſapientia ac potentia Dei magis eluceret. Teſtis ita nuptias* Moyſis *cum Sephora referunt Joſephus & Philo, acſi ſtatim fuiſſent contractæ idemque clarius aſſerit S. Gregorius Niſſenus infra edendus. Incertum tamen eſt, an tam cito coaluerint nuptiæ, quarum tempus* Moyſes *ipſe non expreſſit. Quin potius non tam cito contractæ videntur, cum duo* Moyſis *filii parvuli eſſent, quando poſt annos quadraginta reverſus eſt in Ægyptum.*

F

77 *As-*

AUCT. J. S.

77 *Artapanus* ſcio jam indicato apud *Euſebium Sephoram* vocat Raguelis Arabiæ regis filiam. *Ibidem in Annotatis num.* 13 *Ezechielus antiquus poeta Sephoram* Moyſi *ſic induxit loquentem:* Rex autem terræ eſt, unus & gubernator & dux ſolus. Præſidet autem urbi huic & judicat homines ſacerdos, qui eſt meus & harum patet. *Chaldæus interpres etiam locum* Moyſis, *ubi in vulgata Latina* legitur, ſacerdoti Madian *expoſuit*, principi Madian. *Hac occaſione notant interpretes, vocem Hebraicam* cohen *non modo* ſacerdotem *proprie ſignificare, ſed* principem *etiam, quia principatus ſæpe conjunctus erat cum ſacerdotio. Hac de cauſa probabile eſt, Raguelem principem ſimul & ſacerdotem fuiſſe; non quidem principem totius gentis Madianitarum; ſed principem civitatis, in qua habitabat: quales Madianitarum principes erant* Evi, Rceem, Sur, Hur & Rebe, quinque principes gentis, *quos Iſraelitæ deinde occiderunt Num.* 31 ℣ 8, *quique ibidem etiam* reges *nominantur. At certius eſt ſacerdotem fuiſſe veri Dei, quia, ut jam dixi num.* 66 *ſacrificavit Deo: quod* Moyſes *non permiſiſſet, niſi fuiſſet veri Dei ſacerdos. Qui voluit fuiſſe ſacerdotem idolorum, præratione allegant, quod Madianitæ eſſent idololatræ. At non probant, omnes Madianitas jam idololatras fuiſſe tempore* Moyſis, *quo idololatria necdum tam late erat ſparſa, nec tam erat univerſalis, ut aliqui non reperirentur veri Dei cultores, etiam in gentibus ea peſte infectis.*

Raguel ab aliquibus dicitur princeps, & potuit revera civitatis ſuæ princeps eſſe:

B

genealogia ejus extenſa in Chronico Alexandrino,

78 *In Chronico Alexandrino ad annum Moyſis* 80 *talis Sephoræ tenetur genealogia.* Ex Abrahamo & Cætura naſcitur Jexanus, ex Jeſano Dadanus; e Dadano Rhaguel; ex Rhaguele Jothoros & Jacobus, ex Jothoro Sephora, quam duxit Moyſes. Ergo Moyſes ab Abrahamo ſeptimus, ſexta vero Sephora recenſetur. *Verum hæc genealogia fictitia mihi apparet, & facile evertis convinci poteſt. Nam* Jeſam *quidem (hic* Jexanus) *eſt ſecundus filius Abrahami ex Cetura: atque ille filium habuit* Dadan (*qui hic* Dadanus.) *Veram inter filios Dadan, qui enumerantur* 1 *Paralip.* 1 ℣ 32 *nullus eſt Raguel. Falſum quoque eſt Raguelem eſſe patrem Jothoet, ſeu Jethro: quem eumdem cum ipſo eſſe jam probavi. Unde id acceperit auctor illius Chronici, intelligimus ex Euſebio, qui lib.* 9 *de Præparatione Evangelica cap.* 4 *ſic habet:* Demetrius hiſtoricus... dicit Moſem ex Ægypto in Madian profugiſſe, ac ibi Jethronis filiam, Sephoram nomine, in uxorem duxiſſe: quam, conjectura a nominibus capta, ex Abraham genus traxiſſe affirmat: Abraham enim ex Cetura Jeſam genuiſſe, & ex Jeſſam natum fuiſſe Adam *, a quo Raguelem (*adde* a Raguele) vero Jethro & Rab, & Jethronis filiam Moyſi nuptam fuiſſe. Generationes quoque ait ita convenire, ut veriſimile ſit Sephoram & Moſem, ex Abraham deſcendentes iiſdem temporibus fuiſſe: Moſem enim ſeptimum, Sephoram autem ex Abraham ſextam fuiſſe, & Madian urbem ab uno filiorum Abrahæ nominatam fuiſſe. *Vitioſa hæc eſſe jam oſtendi. Quin & veriſimilius eſt, Raguelem fuiſſe ex poſteris Madian, quarti filii Abrahami: nam ab eo genti eſt nomen. Id tamen pro certo non aſſeverarim, cum inter Madianitas aliqui forſan fuerint poſteri ex aliis Ceturæ filiis.*

C

* Dadan

79 *Præmiſſa, opinor, legerat Hugo Grotius, quando collegit ex dictis Num.* 10 ℣. 29 *Raguelem non eſſe patrem, ſed avum Sephoræ. Quippe ad verba Exod.* 2 ℣ 18 Raguelem Patrem ſuum (*Sephoræ nimirum*) *ſic notat:* Id eſt, avum, ut colligitur Num. 10 ℣ 29. Confer, quod Gen. xxiv ℣ 48. *Verum verba Num.* 10 ℣ 29, Dixitque Moyſes Hobab filio Raguel Madianitæ, cognato ſuo, *neutiquam evincunt, Raguelem eſſe avum Sephoræ: nam Hobab frater fuit Sephoræ, ideoque cognatus, ſeu potius ſororius* Moyſis. *Locus Gen.* 24 ℣ 48 *nihilo magis juvat opinionem Grotii. Dicit quidem eo loco ſervus Abrahæ:* ut ſumerem filiam fratris domini mei filio ejus, *Rebeccam intelligent, Iſaaco naptiis jungendam, quæ revera non erat filia Nachor fratris Abrahami, ſed filia Bathuelis, filii Nachor. Verum nec Nachor, qui avus erat, hic vocatur pater Rebeccæ, nec Rebecca Nachoris vocatur filia; at Bathuel potius vocatur* frater *Abrahami, licet eſſet ſolum fratris filius. Sic Gen.* 13 ℣ 8 *ipſe Abraham Lot fratris ſui filio ſimiliter dicit:* Fratres enim ſumus. *Nolim tamen negare, aliquem ſubinde in Scripturis* patrem vocari, *etſi revera pater non ſit, ſed* aut *e majoribus aut proavis: at verba illa,* Erant autem ſacerdoti Madian ſeptem filiæ, *clarius patrem deſignant, quam ut de avo intelligi poſſint. Conſule itaque dicta num.* 65.

D

ex qua videtur Grotius aſſeruiſſe Raguelem fuiſſe avum Sephoræ.

E

§ IX.

Viſio rubi ardentis: miſſio Moyſis in Ægyptum, & controverſiæ huc ſpectantes.

Viſio rubi ardentis nec comburentis, uti refertur a S. Stephano:

QUO tempore *accideret celeberrima* Moyſis viſio, *miſſioque ejuſdem in Ægyptum ad liberandos diutuma ſervitute Iſraelitas, declarat S. Stephanus Act.* 7 ℣ 30, *rem totam breviter ſic enarrans.* Et expletis annis quadraginta (*in Madianitide, quando oſtogenarius erat* Moyſes) apparuit illi in deſerto montis Sina angelus in igne flammæ rubi. Moyſes autem videns, admiratus eſt viſum: & accedente illo, ut conſideraret (*flammam non comburentem,*) facta eſt ad eum vox Domini, dicens: Ego ſum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob: *id eſt, ego ſum Deus, quem coluerunt patres tui, Abraham, Iſaac & Jacob.* Tremefactus autem (*hac voce*) Moyſes, non audebat conſiderare, *flammam videlicet rubi, uti ante auditam vocem facere diſpoſuerat. Quippe reverentiam timorem incutiebant tam non præcedens, quam quæ ſubdantur hoc modo:* Dixit autem illi Dominus; Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt; *propter extraordinariam Dei præſentiam & manifeſtationem.* Moyſe *autem ad ſummam reverentiam compoſito, non divina ſic proſequitur:* Videns vidi afflictionem populi mei, qui eſt in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & deſcendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum. *Hactenus S. Stephanus enarrans viſionem, cui hoc epiphonema ſubjungit:* Hunc Moyſen, quem negaverunt, dicentes: Quis te conſtituit principem & judicem? hunc Deus principem & redemptorem miſit, eum manu Angeli, qui apparuit in rubo.

F

quæritur utrum Moyſi apparuerit angelus an Deus ipſe.

81 *En verbis S. Stephani difficilis oritur quæſtio, quæ etiam locum habet in multis aliis ſacræ Scripturæ locis: nam perſona, quæ* Moyſi ap-

A *apparuit, aliquando* angelus *vocatur, aliquando* Dominus & Deus. *S. Auguſtinus quæſt.* 3 *in Exodum duas ſententias dubitanter ſic proponit*: Dominus in angelo; an Dominus angelus ille, qui dictus eſt Magni conſilii Angelus, & inrelligitur Chriſtus? *Dubitabat igitur eo tempore Auguſtinus, utrum ipſe Filius Dei, an aegelus aliquis cum* Moyſe *fuerit locutus. Idem ſanctus Doctor lib.* 2 *de Trinitate cap.* 13, 14 & 15 *de hac quæſtione etiam diſputat in utramque partem, ſed ibidem minus approbare videtur, quod de Filio Dei nonnullis dicitur. Fortius id rejicit S. Auguſtinus in Opere contra Maximinum Arianum, quod ſub finem vitæ ſcripſit, lib.* 2 *cap.* 26 *de viſione hac ita diſputans*: Deinde quæro, quis apparuerit Moyſi in igne, quando rubus inflammabatur, & non urebatur? Quamquam & illic angelum apparuiſſe, Scriptura ipſa declarat, dicens: Apparuit autem illi angelus Domini in flamma ignis de rubo. In angelo autem Deum fuiſſe, quis dubitet? *Deinde probat, eos Filium magis intelligi poſſe quam Patrem, qui per ſe* Moyſi *fuiſſet locutus, quia uterque æque eſt Deus Abraham & Iſaac & Jacob. Atque ideo paulo ante dixerat Maximino*: Fruſtra itaque aſſeris Filium Dei viſum fuiſſe ab buminibus, Parrem autem non fuiſſe viſum; cum per ſubjectam ſibi creaturam & Parer videri poruerit, & Filius, & Spiritus ſanctus; per ſuam vero ſubſtantiam nullus borum viſus eſt. *Et deinde ſic concludit*: Quspropter verum eſſe agnoſce, Divinirarem non per ſuam ſubſtantiam, in qua Inviſibilis & immutabilis eſt; ſed per creatoram ſibi ſubjectam mortalium oculis apparuiſſe, eum voluit &c.

B 82 *Tract.* 3 *in Jouneem breviter & clare meetem ſuam exprimit ſaectes Doctor his verbis*: Loquebarur ergo, fratres mei, cum Moyſe angelus, portans rypum Domini. *Demum lib.* 5 *de Trinitate Auguſtinus late oſtendit, non Filium Dei per ſe, ſed angelum Dei perſonam repræſentantem, egiſſe cum* Moyſe *aliiſque patriarchis aut prophetis, ita ut contrariam opinionem omnino videatur repudiaſſe, eamque initio ſolum dubitanter propoſuiſſe propter auctoritatem antiquorum Patrum, qui illam fuerant amplexi. Varia argumenta ex Scripturis hunc in ſuum deſumit cap.* 11. *Paata e clarioribus huc transfero. Primo verbis citatis clariſſime dicitur aparuiſſe* angelus, *ut jam obſervavit Auguſtines ſupra: atque idem tamen* Dominus *non vocatur &* Deus. *Secundo Stephanus quoque Act.* 7 ℣ 53. *Judæis dicit*: Qui accepiſtis Legem in diſpoſitione angelorum. *Hoc teſtimonium allaturus Auguſtinus ſic loquitur*: Sed quid ultra differimus ora eorum evidentiſſimo atque graviſſimo alio documento oppilare, ubi non angelus ſingularirer, nec viri pluralirer, ſed omnino augeli dicuntur, per quos ſermo non quilibet factus, ſed Lex ipſa data manifeſtiſſime oſtenditur: quam certe nullus fidelium dubitat Deum dediſſe Moyſi ad ſubjugandum populum Iſrael, ſed tamen per angelos datam. *Eodem modo Gal.* 3 ℣ 19 Lex *dicitur* ordinata per angelos: *quem locum quoque adduxit Auguſtinus. Heb.* 2 ℣ 2 Si enim qui per angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus &c. *Allato hoc teſtimonio, ſanctus Doctor ait, ſe voluiſſe dare teſtimonium, ubi noe diceretur* per angelum, *ſed* per angelos, *quia Filius Dei aliquando in Scriptura vocatur* angelus, *nimirum Malach.* 3 ℣ 1 *nominatur* Angelus teſtamenti; *quodque to argumento uterentur aliqui, ut per aegelum tetelligeret Filium Dei.* AUGT. JS.

83 *Pluribus aliis argumentis utitur ibidem laudatas Pater, ac deiede diſputationem ſuam coacludit hoc modo*: Sed jam ſatis, quautum exiſtimo, pro eaptu noſtro diſpuratum & demonſtratum eſt, ... quod antiquis patribus noſtris ante Iuearnarionem, eum Deus apparere dicebatur, voces illæ ac ſpecies corporales per angelos factæ ſuur; ſive ipſis loquentibus vel agentibus aliquid ex perſona Dei, ſicut etiam Propheras ſolere oſtendimus; ſive aſſumentibus ex creatura, quod ipſi non eſſent, ut Deus figurate demonſtraretur hominibus, quod genus ſignificationum nec Propheras omiſiſſe, multis exemplis docet Scriptura. *Objectionem præcipuam paulo ante ſolvit hunc in modum*: Sed ait aliquis: Cur ergo ſcriptum eſt, DIXIT DOMINUS AD MOYSEN: & non potius, DIXIT ANGELUS AD MOYSEN? Quia cum verba judicis præco pronuntiat, non ſcribitur in Geſtis, ILLE PRÆCO DIXIT; ſed, ILLE JUDEX. Sic etiam, loquente Propheta ſancto, etſi dicamus, PROPHETA DIXIT, nihil aliud quam Dominum dixiſſe intelligi volumus. Et, ſi dicamus, DOMINUS DIXIT, Propbetam non ſubtrahimus, ſed quis per eum dixerit, admonemus. *Porro quod Filius Dei Malach.* 3 ℣ 1 *vocetur* Angelos teſtamenti, *infirmum eſt, ad probandum, quod ipſe apparuerit* Moyſi: *num agit Malachias de adventu Filii Dei in humana carne, cui de Filio Dei ſecundum ſolum divinum nuturam confiderato. Addit hoc loco Calmetus tertiam objectionem, ex Deut.* 33 ℣ 16, *ubi* Moyſes *precatur tribubus Joſeph benedictionem illius*, qui apparuit in rubo; *atqui*, ait *Calmetus*; *non aliam quam Dei benedictionem ipſi poterat precari. Verum facile reſpondetur, Deum in rubo apparuiſſe per angelum, non vero per ſe, ſicut Legem dedit per angelos, non per ſe. Itaque ſententia S. Auguſtini, quæ deinde prævaluit, mihi longe præferenda videtur oppoſitæ. Plura videri poſſunt apud theologos, qui de hac re diſputant prolixius.*

Deus per angelum Moyſi in rubo apparens promiſit liberationem Iſraelitarum.

84 *Nunc, præmiſſa hac moeitione*, Moyſen *ipſam Exod.* 3 *loquentem audiamus*: Moyſes aurem paſcebar oves Jetbro ſoceri ſui ſacerdotis Madian: eumque minaſſet * gregem ad interiora deſerti, venit ad montem Dei Horeb. Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quod rubus arderet, & non eomburereretur. Dixit ergo Moyſes: Vadam & videbo viſionem bane magnam, quare non eomburatur rubus. Cernens autem Dominus, quod pergerer ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait: Moyſes, Moyſes. Qui reſpondit: Adſum. At ille, Ne appropies, inquit, hue: ſolve ealceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt. Et ait: Ego ſum Deus patris tui. Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra Deum. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum, qui præſunt operibus: & ſciens dolorem ejus, deſcendi, ut liberem eum de manibus Ægyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & ſpariosam, in terram, quæ fluit lacte & melle; ad loca Chananæi, & Hethæi, & Ammorrbæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebuſæi. Clamor ergo filiorum Iſrael venit ad me: vidique afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis opprimuntur. *Hactenus gratiſſima erat* Moyſi

* *i. e.* duxiſſet.

ai S. Auguſtinus, qui de eo rem dubitaverat, ſæpe probat,

AUCTO. J. S.

oratio angeli Deum repræſentantis: neque enim dubitare poſſumus, quin liberationem populi ſui vehementer deſideraverit, multiſque precibus flagitaverit.

cujus curam diu recuſando Moyſen peccaſſe aliqui vo. luunt: quod incertum:

85 Verum ubi intellexit, ſe tanti operis ducem deſignari, diu cunctatus eſt, multaſque objecit difficultates, ac tandem præſentiam illam deprecari cæpit, ſed fruſtra. Noverat nimirum Moyſes, quantæ eſſet difficultatis Iſraelitas ex Ægypto educere, tum quia multo tempore verſatus in aula Ægyptiaca, regis & procerum ſententiam hac de re penitus perſpexerat, tum quia Iſraelitas ipſos ſuſpectos habebat, memor illius reſponſi, Quis te conſtituit principem & judicem ſuper nos? Præterea ſciebat ſe notum Ægyptiis, a quibus ad mortem fuerat quæſitus; & regis illius mortem necdum fortaſſe didicerat. Ad hæc timendi rationes accedere poterant tædium munerum publicorum, & amor vitæ privatæ ac fere ſolitariæ, quorum differentiam longo uſu expertus erat; & præſertim profunda humilitas, qua cogitabat ſe tantæ provinciæ imparem. Hæc omnia tamen vincere debebat electio & deſtinatio Dei, qui vires idoneas & abundantes tribuit illis, quos ad munus ſublime aliquod vocare dignatur; nec ultra timere aut onus deprecari debebat Moyſes, ubi de electione ac voluntate Dei ſatis erat certior. Hæc de cauſa aliqui exiſtimant, Moyſen nimia puſillanimitate diutius, quam par erat, deprecatum eſſe munus injunctum, & leviter ſaltem ſua reſiſtentia peccaſſe, quia infra cap. 4 ℣ 14 dicitur, Iratus Dominus &c. Verum illa opinio non eſt omnium, nec prorſus certa: nam vox iratus ſignificare poteſt, angelum loqui cœpiſſe graviore tono quaſi iraſcentis, ne pergeret deprecari Moyſes, qui revera mox acquievit, poſtquam Dei voluntatem penitus perſpexerat. Certe S. Auguſtinus lib. 22 contra Fauſtum cap. 69 hoc reſpiciens Moyſen vocat, humilem in recuſando tam magnum miniſterium, ſubditum in ſuſcipiendo, fidelem in ſervando &c. Quapropter cum & alii Patres humilitatem Moyſis hic laudaverint, nequaquam certum eſſe exiſtimo, eum vel leviſſime hic peccaſſe: contra certiſſimum eſſe, quod obſervat S. Hilarius tract. in Pſalm. 138, Moyſen eo tempore familiarem Dei cognitionem adeptum eſſe. Nunc ipſius verba ruſſum audiamus.

Deus jubet Moyſen ire in Ægyptum ut liberet populum,

86 Sed veni, inquit angelus Dum repræſentans, & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Iſrael, de Ægypto. Dixitque Moyſes ad Deum: Quis ſum ego, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Ægypto? Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis ſignum, quod miſerim te. Cum eduxeris populum de Ægypto; immolabis Deo ſuper montem iſtum. Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicam eis: Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod eſt nomen ejus? Quid dicam eis? Dixit Deus ad Moyſen; EGO SUM, QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Iſrael: QUI EST miſit me ad vos. Dixitque iterum Deus ad Moyſen: Hæc dices filiis Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generationem & generationem. Vade, & congrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos: Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, dicens: Viſitans viſitavi vos, & vidi omnia, quæ acciderunt vobis in Ægypto: & dixi, ut educam vos de afflictione Ægypti, in terram Chanaanæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebuſæi, ad terram fluentem lacte & melle. Et audient vocem tuam, ingredieriſque tu, & ſeniores Iſrael, ad regem Ægypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocavit nos. ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, ut immolemus Domino Deo noſtro. Illud iter trium dierum ſignificat diſtantiam montis Horeb, ſeu Sinai, ab Ægypto. Plures quidem dies illi itinerei deinde impenderunt Hebræi, ſed id factum eſt, quia non inceſſerunt recta via, & quia veriſimiliter non perfecerunt quotidie ſolitum unius diei iter.

87 Deinde angelus ita pergit: Sed ego ſcio, quod non dimittet vos rex Ægypti, ut natis, niſi per manum validam. Extendam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus ſum in medio eorum: poſt hæc dimittet vos. Daboque gratiam populo huic eorum Ægyptiis: & cum egrediemini, non exibitis vacui: ſed poſtulabit mulier a vicina ſua & ab hoſpita ſua vaſa argentea & aurea, ac veſtes, ponetiſque eas ſuper filios ac filias veſtras, & ſpoliabitis Ægyptum. Hiſce ſignificat Dominus, ſe non modo velle præſentis calamitati eripere Iſraelitas, ſed præteritam etiam utcumque compenſare, iiſque qualemcumque mercedem dare pro injuſta ſervitute, laboribuſque graviſſimis, quibus longo tempore oppreſſi fuerant ab Ægyptiis. Porro Moyſes, auditis omnibus, timidior factus eſt, quam erat initio. Quippe cap. 4; Reſpondeus Moyſes ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, ſed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum: Quid eſt, quod tenes in manu tua? Reſpondit: Virga. Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Projecit, & verſa eſt in colubrum, ita ut fugeret Moyſes. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Extendit, & tenuit, verſuque eſt in virgam. Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum ſuorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Dixitque Dominus rurſum: Mitte manum tuam in ſinum tuum. Quam cum miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar nivis. Retrahe, ait, manum tuam in ſinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ. Si non crediderint, inquit, tibi; neque audierint ſermonem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequentis. Quod ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neque audierint vocem tuam: ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, & quidquid hauſeris de fluvio, vertetur in ſanguinem.

pradicensque difficultates ſuperandas, reſtantem exercuit,

88 Poſtquam hiſce ſignis excuſatio præcedens Moyſi erepta erat, ad aliam deprecando ſe convertit. Sic enim proſequitur: Ait Moyſes: Obſecro, Domine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius; & ex quo locutus es ad Servum tuum, impeditioris & tardioris linguæ ſum. Senſus obvius horum verborum eſt: Jam antea eloquens aut facundus non fui: at nunc, præ timore fortaſſe, lingua mihi magis impedita eſt & magis tarda ad eloquendum. At textus Hebraicus, qualis hodie eſt, exhibet hunc ſenſum. Nec antea eloquens fui, ac ne nunc quidem, ex quo cœpiſti loqui Servo tuo, eloquens ſum. Dubitari quoque hic poteſt, utrum defectus ille eloquentiæ oriretur ex linguæ impedimento aliquo, quale eſt balbuties, uti multi locum intelligunt, an

& ſe excuſantem

A *an vero ex defectu eruditionis, quem hic confeſſus facit* Moyſes. *S. Ambroſius ſecundum ſenſum amplexus eſt lib. 2 de Abraham cap. 10, licet agnoſcat* Moyſen *eruditum fuiſſe omni ſapientia Ægyptiorum, quod illam nihili faceret ipſe* Moyſes. *Hinc ait Ambroſius*: Denique quaſi inerudito reſpondetur quod erudiretur a Domino: "Ego aperiam os tuum, & inſtituam te, quod „ debeas loqui„ *Sane verba, quæ ſequuntur*, Doceboque te, quid loquaris, *favent huic ſententiæ. Sive autem linguæ, ſive eruditionis defectum cauſatus ſit* Moyſes, *angelus exſcuſationi ſatisfecit hoc modo:* Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus eſt mutum & ſurdum, videntem & cæcum? Nonne ego? Perge igitur, & ego ero in ore tuo: doceboque te, quid loquaris.

petentemque ut magis idoneum, aut etiam Meſſias mitteretur ſed tandem obtemperans.

B 89 At ille: Obſecro, inquit, Domine, mitte quem miſſurus es. *Senſas obvius eſt, Mitte idoneum magis, quem mittere decreviſti. At multi Patres & interpretes locum intelligunt de Meſſia, qui* Miſſus *vel* Mittendus *vocatur Gen.* 49 ℣ 49, Donec veniat, qui MITTENDUS eſt, *id eſt, donec veniat Meſſias. Sane hæc expoſitio non eſt incongrua: nam poterat tanti momenti liberatio Iſraelitarum* Moyſi *apparere, tantæque ſimul difficultatis, ut exiſtimaret opus eſſe Meſſia, quem Deus mittere ſtatuerat, non indignum. Poterat adventum Meſſiæ* Moyſes *flagitare, quod aoſſet Iſraelitarum dauitiam, illamque ſua opera non ſatis corrigendam exiſtimaret, quodque ſpectaret populum a Meſſia non ſolum ſervitute Ægyptiaca educendum, ſed etiam impœnitentia, moribus peeverſis, ac peccatorum vinculis ſolvendum. Verum Dominus* Moyſen *non exaudivit, & pluces excuſationes ampliavit, graviori tono voluntatem ſuam declarans*: Iratus Dominus in Moyſen, ait. Aaron frater tuus Levites, ſcio quod eloquens ſit: ecce ipſe egreditur in occurſum tuum, videnſque te lætabitur corde. Loquere ad eum, & pone verba mea in ore ejus: & ego ero in ore tuo, & in ore illius, & oſtendam vobis, quid agere debeatis. Ipſe loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent. Virgam

** i. e.* qua *vel* per quam

C quoque hanc ſume in manu tua, in qua *facturus es ſigna. *Tandem nihil auſus opponere, quod divinam voluntatem omnino perſpexiſſet*, abiit Moyſes (*cum grege ſuo*,) & reverſus eſt ad Jethro ſocerum ſuum, dixitque ei: Vadam & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam, ſi adhuc vivant. Cui ait Jethro: Vade in pace. *Ita humilis* Moyſes *viſionem divinam celat ſocerum ſuum, honeſtam ſimul & veram abeundi affectans cauſam, cui ille acquievit.*

§. X.

Viſio & miſſio Moyſis a Joſepho, Philone, & Artapano relata.

Joſephus non ſine erroribus narrat viſionem in rubo,

JOſephus *lib. 2 cap. 12 viſionem ac miſſionem narraturus, mox offendit in tempore deſignando: nam relato adventu* Moyſis *in Madianitidem, nuptiiſque eum Sephora ibidem ſtatim, ut opinatur, contractis, tempus viſionis aſſignat per voces* aliquanto poſt, *cum tamen intercefſerint anni quadraginta. Quod paulo poſt ad-*

dit de vulgato rumore, Numeo *in monte Sinai* habitare, *fabuloſum quoque apparet. Inſuper male* Moyſen *audaciæ arguit, quod eo venuſſet. Fieri quidem poteſt, ut Joſephus reſponderit ad* Moyſis *verba, qui montem Horeb vocat* montem Dei: *at male collegit ea illis verbis, jam tunc montem Horeb aut Sinai (qui ſunt duo ejuſdem montis cacumina) Deo ſacrum fuiſſe, cum* Moyſes *ſolum vocaverit* montem Dei *ob ea, quæ deinde ibidem ſunt facta. Hiſce obſervatis verba Joſephi ſubjoago, ceteros lapſus infra correcturus.* Aliquanto vero poſt, egit paſtum greges in montem, qui dicitur Sina, omninm in ea regione celſiſſimum, & paſcuis valde commodum; abundabat enim herba, eo quod vulgato rumore, Numen illic habitare, paſtoribus hactenus inacceſſus ob religionem loci fuerat. In eo monte mirabile vidit prodigium: ignis enim rubi fruticem depaſcere viſus, nec frondes, nec flores, nec ramos quidquam læſit, cum tamen inde maxima & flagrantiſſima flamma emicuiſſet. Ille tam inopinato ſpectaculo non mediocriter attonitus, magis etiam obſtupuit, poſtquam vocem ex igne emiſſam & nominatim ſibi vocato verba facientem audivit: qui E bus & audaciam ejus taxavit, qui non ſit veritus locum hactenus ob religionem hominibus inacceſſum calcare, & conſulnir inſuper, ut quam longiſſime a flammis abſcederet: & contentus quidem ſit hac viſione, non indignus ea propter ſuam ac majorum ſuorum virtutem habitus, cæterum ulterius nihil curioſe inquirat.

miſſionem Moyſis,

91 Prædixit etiam, quantum honorem ac gloriam conſecuturus eſſet apud homines, divino favore aſſiſtente: juſſitque confidenter in Ægyptum profiſciſci, futurum illic ducem ac doctorem Hebræorum multitudinis, & liberaturum cognatum populum ab iniqua ejus gentis dominatione. Etenim habitaturi ſunt, inquit, terram illam, quam Abrahamus genetis veſtri princeps tenuit, & omnia bona ejus percepturi, tua prudentia ad hanc felicitatem illos perducente. Sed fac meminetis, ut ednctis Hebræis ex Ægypto in hoc loco ſacrificium gratiarum actionis ob felicem ſucceſſum offeras. Et oraculum quidem tale ex igne prodiit. Moyſes vero tam viſis quam auditis tertius, inſit: Potentiæ quidem tuæ, Domine, quem & ego venetor & majores mei coluerunt, non ſum tam inſanus ut parere dubi- F tem: attamen non intelligo, quomodo Vir privatus & nullis viribus præditus, vel meis perſuadere potero, ut relicta terra, quam nunc habitant, me docem ſequantur: vel etiamſi perſuaſero, quomodo Pharaothes ſit cogendus, ut illos exire permittat, quorum opera & labore conſtat Ægyptiorum felicitas. Deus autem juſſit illum ſecurum eſſe de toto hoc negotio, ſe illi numquam non adſuturum pollicitus, & ſive verbis opus fuerit, vim perſuadendi largiturum, ſive operibus, vitium ſatis additurum. Mox juſſit, ut virga in terram projecta fidem promiſſorum acciperet. Quo facto, draco humi repehar, & in ſpitas ſe convolvens caput exigebat quaſi repugnaturus, ſi quis inſeqoereretur: ac mox denuo in virgam eſt mutatus. Poſt hoc manum in ſinum mittere juſſus, cum paruiſſet, album & colore calci ſimilem exemit, quæ mox in priſtinum colorem rediit. Juſſus deinde aquam e propinquo hauſtam humi effundere, vidit in colorem ſanguineum verſam.

92 Ad hæc ſtupentem, ut confidat hortatur, *aliaque ibidem ſa-* cum ſciat maximum ſibi adjutorem affore, ut- *cta:*

AUCT. J. S. que apud omnes his prodigiis utendo fidem illis faciat, e Deo se missum, ejusque jussu omnia facere: iret sine cunctatione, & festinus in Ægyptum propcraret, neque die eoque eodem iter intermittendo, neve diu tempus terendo, longiorem Hebræos servitutem & afflictionem redderet. Moyses autem nihil amplius dubitans de promissionibus, quarum certitudinem tot argumentis auditis & visis satis colligebat, precatus, ut eamdem potestatem in Ægypto, eum exeunte opus fuerit, experiretur: supplex illud etiam rogabat, ut quem conspectu ac colloquio suo dignatus fuerat, ei nomen quoque suum voleas ac libens indiceret, ut rem divinem illi eliquando fructuosus, nominatim eum ad sacrificium invocare posset. Tum Deus aperit ei suum nomen, numquam antea hominum ulli auditum aut cognitum, quod mihi eloqui nec jus nec fas esse arbitror. Moysi vero non tunc tantum, sed quotiescumque opus esset, talium prodigiorum facultas aderat: atque ita nihil dubitans de miraculi ex igne redditi veritate, deque Dei adjutoris favore, magnam spem concepit fore, ut
B tandem & sui liberarentur, & Ægyptii infigi aliqua clade afficerentur. *Hactenus Josephus, cujus primos lapsus jam supra notavi, cætera hic obstruenturus.*

aliquot ipsius errores assignantur:

93 *Primo igitur discedit a Scriptura, dum ait suasum esse* Moysi, ut quam longissime e flammis obscederet: *nam* Moyses *tantum scribit, sibi dictum esse*; Ne appropies huc. *Addita quoque Scripturæ sunt, & parum congrue conficta, quæ sequuntur*: Et contentus quidem sit hac visione, *reliquaque usque ad finem narreri. Secundo labitur Josephus, dum duobus primis signis cum nonnulla amputatione relatis, tertium quoque, sive aquam in sanguinem versam, apud eubum contigisse scribit*: nam *angelus solum præcepit, ut tertium illud in Ægypto patraret, si primis non crederetur; at istud apud rubum* non *est patratum. Tertio ordinem quarumdam rerum inverris hic scriptor, præsertim dum scribit* Moysen *petiisse nomen Dei, postquam jam certus erat de Dei promissionibus*: nam *nomen Dei citius petitum. Falsam quoque petiit nominis rationem allegat, scribens illud petita*, ut nominatim eum ad sacrificium in-
C vocare posset. *Quarto demum varia prætermittit, ut facile videbit lector, modo verba Scripturæ cum verbis Josephi conferre voluerit.*

Philonis relatio de visione,

94 *Philo quoque non sine lapsibus aliquot hanc historiam exposuit; sed eos corrigemus post verba ipsius data.* Accidit quondam, *inquit*, ut dum sectatus loca herbide, rigua lætaque pascuis, in quodem nemore videret visionem horribilem. Rubus erat, frutex spinosus & invalidus, is nemine ignem admovente, subito incensus est: correptusque totos a radice usque cacumen, flamma in morem fontis scatente, manebat integer & illæsus, quasi nec esset incendii materia, sed ipse ab igne eleretur. E medio promicabat forma quædam pulcherrima cuilli visibili similis, divinum simulacrum, luce fulgens clarissima, ut suspicari posset Dei esse imaginem. Vocemus eam angelum, quandoquidem futura prænunciavit tanto clarius, quanto magnificentior erat visio: significabant enim ardens rubus oppressos injuria, urens vero ignis oppressores. Quod autem non exurebatur materia, portendebat non perituros, qui affligebantur inimicorum violentia; sed constare eorum fore reditum, illos vero evasuros incolumes. Porro nuncius divinæ providentiæ faciebat spem, tot horrendorum periculorum fore lætum & facilem exitum. Ea conjectura excutiatur diligentius. Rubus (ut dixi) frutex debilis est & senticosus, ut vel sola contactu vulneret. Nec absumitur ignis innati natura, imo conservatur etiam, qualis antea fuit permanens, adeo nihil amittens, ut nitescerer etiam. Hæc omnia designabant exhortationem quandam, tantum non inclamantem pressis calamitate: Nolite succumbere: hæc vestra infirmitas est potentia, quæ pugnet vulnerabitque plurimos. Qui delere cupiunt vos, inviti servabunt, tot mala illæsi evadetis, & cum maxime vestri videbimini, nunc maxime enitebit vestra gloria. Vos quoque crudeles & igni voraci similes, ne nimium confidatis vestris viribus: cogitate invictissimas opes aliquando deletas, & relipsciere. Ecce flamma, suapte natura urens, ut lignum uritur, lignum vero cremabile urit evidenter ignis in modum.

missione Moysis

95 Hoc ostento mirifico postquam Deus Mosem de rebus futuris manifeste præmonuit; addit & osculum, ut sine cunctatione ad curam
E suæ gentis revertatur, pollicens se non solum liberatoris autorem, sed etiam ducem novæ coloniæ paulo post deducendæ: & promptum favorem offereos ad omnia. Jam dudum, inquit, me miseret oppressorum in tolerandis injuriis, quos nemo vel miseratur vel sublevat, & video tum singulos tum universos unanimiter supplices implorare spereareque meum auxilium: Sum autem exorabilis & propitius venism petentibus ex animo. I, regem accede, nihil amaino solicitus. Qui tum regnabat, cum præ metu fugeres, defunctus est: in regnum successit alius, cui nulla tecum simultas intercedit. Eum accedens una cum tuæ gentis senioribus, die oraculo meo juberi universam gentem, ut extra fines regni progressi trium dierum itinere sacra patrio ritu mihi faciant. Ille non ignarus, tribules suos exteraque omnes haudquaquam his dictis credituros: Quid si, inquit, percontabuntur; quod sit nomen ejus, qui misit me, nec dicere potero, nonne impostor videbor? Cui Deus; Primum dic eis, EGO SUM QUI SUM: ut discant differre etiam ioter ens, & non ens, & nullum nomen de me dici proprie, cui soli esse competit. Quod si, ut fuet debiliores ingenio, requirent
F appellationem; indica eis, one tantum esse me Deum, sed etiam trium virorum a virtute denominatorum, Deom Abraham, & Deum Isaac & Deum Jacob; quorum alius doctrina, alius natura, alius meditatione quæsitæ virtutis est regula.

prodigia tunc facta

96 Quod si etiam tunc nolit credere, tribus prodigiis docti flectentur, quæ antea nemo unquam vel vidit vel audivit. Erat autem hæc: virgam quam habebat, in terram projicere jussus est: ea mox animata reptabat, versa in draconem serpentum principem. Ille territus monstro, præ timore fugam parans revocatur, & a Deo confirmatus, jubetur caudam ejus prehendere: quo facto, draco adhuc serpens ad tactum constitit, extensusque in longum, mox denuo in baculum versus est, miratur utramque mutationem Homine, & vix discernente, utra esset horribilior: in tantum erat ambiguus animo. Sequetur est ostentum alterum prodigium. Alteram manum jussus est in sinum mittere, & paulo post eximere: eo facto, manus nive candidior repente apparuit, rursumque condita in sinum ac prolata pristinam speciem coloremque nati-

A nativum recepit. Hæc ſolus a ſolo diſcebat, tanquam a magiſtro diſcipulus, habens ſecum inſtrumenta prodigiorum, manuum & baculum, quibus quaſi viatico inſtructus eſt. Tertium nec circumferre ſecum nec prædiſcere potuit, quod Ægypto ſervabatur non minus horrendum ſtupendumque. Id tale fuit. Sume, inquit, aquam fluminis, & effunde in terram, etrique ſanguis cruentiſſimus, eum colore mutetis & cæteris viribus. Viſum eſt autem hoc quoque credibile, non ſolum propter certam Autoris fidem, verum etiam propter præterita manus virgæque miracula.

atque excuſatione Moyſis, ſecutaque ejus obedientia.

97 Nihilominus deprecabatur hanc functionem, cauſatus exilitatem vocis, & linguæ tarditatem, ueganſque ſibi adeſſe facundiam, præſertim poſtquam Deum loquentem audierat: ratus enim mutam eſſe humanam eloquentiam cum Veritate collatam, & verecundo ingenio prædituſ, ſubtrahebat ſe graviori quam pro viribus, ut putabat, oneri, rogabatque ut alius eligeretur ad exequenda mandata magis idoneus. Deus pudore delectatus, reſpondit: An neſcis, quis os homini dederit, & linguam indiderit, quis

B guttur cæteraque vocis rationalis inſtrumenta fecerit? Ego ſum, uuli timere, meo nutu articulate diſſeres omnia, facundia mutata in melius, & uſque proficiente, nec aliter abſque impedimento fluente & cogitationes promente, quam fontes manant lympidiſſimi. Quod ſi opus fuerit interprete, fratrem habebis ſermonis miniſtrum ac vicarium, qui ad populum tua dicta perferat nuncius, tu vero illum Dei mandata docebis. His auditis, quia periculoſum erat amplius contradicere, profectus &c. *De toto hoc Philonis diſcurſu paucas obſervationes ſubnecto.*

nonnulla correctione indigere oſtenditur.

98 *Primo, quod ait num. 94 de forma quadam pelcherrima e medio igne promicante, nec ex ſacris Litteris hauſtre potuit Philo, nec veriſimile eſt, ſed plane fictitium videtur. Quæ vero ſubditur explicatio rubi ardentis ſine combuſtione, aliis quoque placuit & ſatis videtur congrua. Aliqui eamdem ſic immutant, ut per ignem intelligant Deum, qui per Ægyptios incenderit quidem & purgaverit populum ſuum, ſed non conſumpſerit. Secundo num. 95 conjungit ea, quæ diverſis temporibus* Moyſi *ſunt dicta: nam de morte Pharaonis ſerius certior factus eſt* Moyſes, *quam hic teſtimatur. Deinde*

C *quæ ſubjicit auctor de nomine Dei, lucem accipiunt ex S. Hieronymo, qui in Epiſtolam ad Epheſios cap. 3 ſic diſſerit ad propoſitam noſtram:* Loquitur in Exodo Dominus: EGO SUM QUI SUM. Et: " Hæc dices filiis Iſrael: QUI „ EST miſit me ad vos„. Numquid ſolus Deus erat, & cetera non erant? Utique angeli, cœlum, terra, vel maria, & ipſe Moyſes, cui Dominus loquebatur, & Iſrael, & Ægyptii, ad quos, & contra quos, Princeps, & Adverſarius mittebatur, erant. Et quomodo nomen commune ſubſtantiæ, ſibi proprium vendicat Deus? Illa, ut diximus, de cauſa; quia cetera, ut ſint, Dei ſumpſere beneficio. Deus vero, qui ſemper eſt, nec habet aliunde principium, & ipſe ſui origo eſt, ſuæque enſa ſubſtantiæ, non poteſt intelligi aliunde habere quod ſubſiſtit. *Brevioribus verbis theologi id ſic explicabunt: Quia ſolus Deus eſt* Ens a ſe, *& alia omnia ſunt entia ab alio. Tertio demum Philo aliqua ex mandat. & promiſſionibus Dei omiſit, uti & reditum* Moyſis *ad Raguelem. At cetera ſatis recte expoſita.*

99 *Artapanus de morte regis Ægyptii, & viſione ac miſſione* Moyſis *pauca narravit, ab Euſebio ſic expreſſe lib. 9 cap. 4:* Interea elephantiæ morbo, quoniam multis modis Judæus premebat, Ægyptiorum regem expiraſſe (*aſſerit.*) Ad alia enim opera, quæ ipſos conſtruere juſſit, diverſam etiam, quam Ægyptii, veſtem indui voluit, ut facilius cogniti, ab omnibus tamquam impii punirentur. Moſem autem a Deo quotidie liberationem populi petere, & quodam die repente coram eo ignem e terra, tibi nulla incendio apta materies erat, ſubito erupiſſe, ac vocem ediram fuiſſe, liberandos ſibi eſſe Judæos, & in notiquam patriam ducendos. *Hactenus Euſebius ſententiam recitans Artapani, qui aliqua de omnibus audivit, ſed falſa veris miſcuit. Primo obiiſſe eo tempore Pharaonem, certum eſt; at incertum, an elephantiaſi finem vivendi fecerit: incertum æque eſt; an Hebræos veſtem mutare juſſerit Pharao. Quin magis apparet veriſimile, eos ſemper veſtitos fuiſſe more ſuo, eoque diverſo ab Ægyptiis. Clarius tamen eſt, errare Artapanum, dum affirmat, ignem ſubito e terra erupiſſe: nam* Moyſes *incenſum vidit rubum: non ignem e terra erumpentem. Plura ejuſdem ſcriptoris figmenta ordine ſuo refutabimus.*

Auct. J. S. *Artapanus de omnibus omnibus audiverat indeque vera falſis miſcuit*

E

§. XI.

Iter Moyſis in Ægyptum quæque in illo itinere eidem contigerunt: miſſio Moyſis coram Iſraelitis probata.

QUamquam varias excuſationes uttuleret Moyſes, *ne mitteretur in Ægyptum ad liberandos diuturna ſervitute Iſraelitas, nihil tamen dixiſſe legitur de periculo vitæ ſuæ, licet nocentibil quoque de eo videatur fuiſſe ſollicitus, cum exiſtimaret, ſibi adeundum eſſe regem illum, a quo fuerat ad mortem quæſitus. Certe, poſtquam reverſus erat in urbem Madian, divina bonitas hunc quoque ſcrupulum eidem eximere voluit per angelum. Quippe* Moyſes *Exod. 4 ℣ 19 ſic proſequitur narrationem ſuam:* Dixit ergo Dominus ad Moyſen in Madian: Vade, & revertere in Ægyptum: mortui ſunt enim omnes, qui quærebant animam tuam. Tulit ergo Moyſes uxorem ſuam, & filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum, reverſuſque eſt in Ægyptum, portens virgam Dei in manu ſua. Dixitque ei Dominus reverteuti in Ægyptum: Vide, ut omnia oſtenta, quæ poſui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum. *Pauca hic obſervanda de induratione Pharaonis frequenter recurrente, quæ occaſionem diſputandi præbuit tam Catholicis quam hæreticis. Nolim improbare multa, quæ a doctoribus Catholicis dicta ſunt ad locum elucidandum, ſed pauca mihi ſufficient ex S. Auguſtino, ne ſim juſto prolixior.*

Moyſes ab angelo intelligit mortem Pharaonis, & novum regem pertinaciter reſtiturum:

F

qua occaſione offendatur ex Aug. Deum dicendo indurare aliquem, quando ei non dat gratiam congruam

105 *Sanctus Doctor lib. 2 ad Simplicianum quæſt. 2 ſimiles ſacræ Scripturæ locutiones fuſe examinat, verſuſque illa verba Apoſtoli Rom. 9 ℣ 16,* Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei; *atque illa ℣ 18,* Ergo cujus vult miſeretur, & quem vult indurat, *obſervat poſteriorem ſententiam* ita ſententiæ ſuperiori poſſe congruere, ut obduratio Dei ſit nolle

AUCT. J. S. le miſereri; ut non ab illo (*Deo*) irrogetur aliquid, quo ſit homo deterior; ſed tantum, quo ſit melior, non erogetur. *Itaque clare videtur S. Auguſtinus edicere*, obducace Dei & non miſereri *hic idem eſſe. Jam vero, quid ſit* miſereri *Dei, paulo ante declarat hic verbis*: Item verum eſt: "Non volentis neque euntis „ ſed miſerentis eſt Dei: „quia, etiamſi multos vocet, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat, quomodo eis vocati eptum, ut ſequantur. *Et mox*: Cujus autem miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat. *Ex hiſce manifeſte ſequi videtur, verba illa*, Ego induratbo cor ejus *ſignificare: Sinam indurari cor Pharaonis, nec dabo ei gratiam exigeuam, ſeu talem gratiam, quæ duritiam cordis ſui emolliat, & præceptis meis obediat. Cum hac expoſitione facile conciliari poſſunt, quæ fuſius habet S. Auguſtinus in Quæſtionibus in Exodum quæſt.* 18 *& ſequentibus aliquot.*

B 102 *Pergamus igitur cum* Moyſe, *qui narrationem ſuam ſic proſequitur*: Dixitque ed eum (*ad Pharaonem nimirum:*) Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus (*id eſt inſtar primogeniti dilectus*) Iſrael. Dixi tibi: Dimitte filium meum, ut ſet viat mihi; & noluiſti dimittere eum: ecce ego intet ficiam filium tuum primogenitum. *Hactenus de mandatis Dei ad* Moyſen *in Ægyptum proficiſcentem. At mirabile & obſcurum eſt, quod ſequitur*: Cumque eſſet in itinere, in diverſotio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. Tulit illico Sephora acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filii ſui, tetigitque pedes ejus, & ait, Sponſus ſanguinum tu mihi es. Et dimiſit eum, poſtquam dixerat: Sponſus ſanguinum, ob circumciſionem. *Quæri primo hic poteſt, utrum* Moyſeo, *an filium ipſius Eliezerum occidere voluerit angelus occurrens: nam diverſæ hac de re ſunt ſententiæ. Verum phraſis videtur exigere*; ut *periculum occiſionis de* Moyſe *intelligamus, cum dicatur*: Occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum, *de filio vero ipſius nihil præcedat. Dubitatur ſecundo, cur angelus* Moyſi *mortem intentarit: At hoc etiam dubium Scriptura utcumque enimit: quia Sephora filium non circumciſſet hujus periculi cauſa, niſi intellexiſſet*, C *ſive ex ſigno, ſive ex verbis angeli*, Moyſeu *periclitari ob filium necdum circumciſum.*

Proficiſcitur in Ægyptum de vita periclitatur, liberaturque circumciſione filii;

Neque ideo tamen neceſſario peccati debet argui ob non circumciſum ejus filium:

103 *Ex hac cauſa periculi tertia oritur dubitatio, nimirum an peccaverit* Moyſes *non citius circumcidendo filium ſuum: nam mors tentata ſuſpicionem peccati injicit: & revera multi interpretes ita de hoc facto loquuntur, ut agnoſcere videantur nonnullam* Moyſis *negligentiam in prætermiſſa eatenus circumciſione filii. Non video tamen, id certo dici poſſe aut debere, quia veriſimile non eſt circumciſionem filii a* Moyſe *dilatam fuiſſe ſine cauſa, quam juſtam legitimamque credidit. Cornelius a Lapide in hunc locum eum aliis cenſet, dilatam a* Moyſe *eſſe circumciſionem, quod minor hic filius, Eliezer ſcilicet, cecens jam eſſet natus, cui proinde vel* Moſes, *vel potius mater, gravia damna itineris metueret, ſi eum circumcideret. Diſtulit ergo rem* Moſes, *donec veniret in Ægyptum. Hac enim eadem de cauſa Hebræi peregrinantes in deſerto per quadraginta annos non ſunt circumciſi, ut patet Joſuæ cap. v. Verum angelus mortem minitans* Moſi, *hunc nimium timorem illi excuſſit, idque ne* Moſes legislator futurus, remiſſior in lege ſervanda fuiſſe videretur. Moſes enim quaſi dux cæteris perfecto in lege implenda exemplo præire debebat. *Si res ita contigerit, omni culpa* Moyſeu *abſolvere facile poſſumus: nec tamen eniſimare debemus, terrorem illum ei ſine cauſa objectum ab angelo. Quippe exemplum Legislatoris nocere potuiſſet illis, qui ignoraturi erant cauſam dilatæ circumciſionis filii ipſius. Forſan etiam Dominus hoc terrore Sephoram ad circumcidendum filium adigere voluit, ut* Moyſes *ipſam cum filiis non invitam poſſit domum remittere, ne impedimento eſſent in Ægypto. Certe Auguſtinus quæſt.* 12 *in Exodum Sephoram a* Moyſe *remiſſam credit, ſic concilians duo in ſpeciem contraria, nimirum quod Exod.* 2 *aſino impoſita ſit, ut duceretur in Ægyptum, atque Exod.* 18 *reverſa ſit ad* Moyſen, *Verba ipſius accipe*; Sed intelligendum eſt, poſt illam, quæ ab angelo futura erat, interfectionem Moyſi vel *infanti* is, reverſam fuiſſe (*Sephoram*) cum parvulis. Nam quidam putaverunt propter hoc angelum tecciſſe, ne ad impedimentum miniſterii, quod divinitus impoſitum Moyſes gerebat, ſemineus ſexus comitaretur. *Voluit veriſimiliter* Moyſes *ſecum uxorem & filios ducere, no illam repudiare videretur*; *ideoque circumciſionem filii ad preces uxoris differri poſſe forſan eniſimavit. Verum Dominus injecto terrore totum illud negotium diſturbavit, timoremque timore pepulit. Hæc tu conjecturis, uti in re obſcura.*

D

E

104 *Quarto in varias admodum ſententias ierunt abierunt ſcriptores, qui interpretati ſunt ſequentia verba*, Tetigitque pedes ejus: *nam alii intelligunt pedes angeli, quos Sephora tetigiſſet ſupplicabunda pro vita Mariti; alii interpretantur pedes pueri, ac demum alii pedes* Moyſis. *Horum mihi præplacet ſententia, quod tota phraſis ſic melius connectatur. Sane mihi vix dubitandum videtur, quin Sephora ejuſdem pedes tetigerit, cui dixit*: Sponſus ſanguinum tu mihi es. *Atqui hæc verba non dixit angelo; nec pedes igitur angeli tetigit. Quapropter eniſimo Sephoram ſe ſupplicem abjeciſſe ad pedes* Moyſi, *eique dixiſſe*, Sponſus ſanguinum tu mihi es, *ut illic verbis inſinuaret, ſe male manere domi, a qua nondum longe aberat, quam cum tanto periculo eam comitari in Ægyptum. Sic etiam ſequentia verba recte intelliguntur de Sephora*: & dimiſit eum, poſtquam dixerat: Sponſus ſanguinum, ob circumciſionem: *Sephora nimirum* dimiſit, *id eſt, ſolum proficiſci fecit* Moyſeu, *ut ipſa cum filiis rediret ad patrem*: poſtquam dixerat, Sponſus ſanguinum, *quod* Moyſi *dictum jam vidimus, quodque dixit* ob circumciſionem, *ſeu quia coacta fuerat in circumciſione ſanguinem filii ſui effundere. Alii* voce *illas* & dimiſit eum *intelligunt de angelo* Moyſen *dimittente, ſeu non amplius volente occidere. Verum illi miro torquere & luxare debebat phraſim Vulgatæ, & perſonas mutare agentes & loquentes ſine juſta cauſa, cum Vulgata omnem actionem & locutionem clare videatur ad Sephoram referre.*

objcurus antea ait latus

F

probabilis paraphraſi explicatur,

105 *Itaque verba rurſum accipe, ut commodam omnimo paraphraſim ſubnectamus*: Cumque eſſet in itinere, in diverſorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere cum. Tulit illico Sephore acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filii ſui, tetigitque pedes ejus, & ait: Sponſus ſanguinum tu mihi es. Et dimiſit

Digitized by Google

A miſit eum, poſtquem dixerat Sponſus ſanguinum, ob circumciſionem. *Nunc & paraphraſim; quæ mihi appareat probabilior, ſubnecto: cum* Moyſes *ſe itinere commiſiſſet cum uxore Sephora & duobus filiis, divertiſſetque ad quoddam hoſpitium, occurrit ei angelus meetem eidem minitans. Sephora, cum intelligeret illud* Moyſi *periculum imminere ob filium nondum circumciſum, illicu arripuit petram acutiſſimam, quæ forte obvia erat, aut jam ante præparata ad circumciſionem, eaque filium ſuum circumcidit. Placato ſic angelo, & forſan diſparente, Sephora ſupplex advoluta eſt* Moyſis *pedibus, dicens, eum ſervatum non eſſe, niſi ſanguine filii ſui, infinnanſque ſe vedire malle quam tanto cum periculo comitari. Cumque* Moyſes *ipſe mallet, ut uxor cum filiis domi maneret, lubens annuit ejus precibus. Quare Sephoram* Moyſen *itee ſuum proſequi ſivit, domum reditura cum parvulis. Rupertus in Exodum lib.* 1 *cap.* 20 *hanc expoſitionem amplexus eſt, illaque haud dubie eſſe congruit cum textu Vulgatæ. Favet quoque datæ expoſitioni, quod ceaſſet Sephoram cum filiis remiſſam fuiſſe a* Moyſe, *quodque illa remiſſe neſciatur alio tempore facta. Favor tamen interpretes complures non ſine ratione aliam ſententiam fuiſſe amplexos; atque hac de cauſa eorum argumenta breviter eſt reſpondendum.*

B

& reſpondetur ad rationes explicationi oppoſitas:

106 *Primo opponunt verba Septuaginta interpretum, qui, inquiunt, pro* Et dimiſit eum, *habent,* Et receſſit eb eo angelus, *vel,* & ebiit angelus sb eo. *Verum in pluribus editionibus non legitur adjecta hæc* angelus, *ita ut dubitari poſſit, an vox illa ad textum pertineat, præſertim cum in Hebraico textu nec tempore S. Hieronymi repeeta ſit, nec nunc reperiatur. Objiciunt ſecundo hodiernum textum Hebraicum, qui eſt:* Et ipſe dimiſit eum, *id eſt,* angelus Moyſen, *non pergras ei mortem intentare. Hoc argumentum plane evinceret, non poſſe hic intelligi Sephoram, ſi textus Hebraicus hodiernus plane eſſet incorruptus: nam verbum Hebraicum ſecundum proprietatem illius linguæ deaeat genus maſculinum, quod Sephoræ non congruit. At quis nos ſecurus plane eeddat de ſinceritate textus Hebraici? Ceete S. Hieronymus linguæ Hebraicæ peritiſſimus, ſi in ſuis codicibus eamdem phraſim Hebraicam inveniſſet, non videtur phraſim Latinam expreſſurus fuiſſe eo modo, quo nunc eamdem habemus expreſſam. Dicitur de Sephora,* Tulit... & circumeidit... tetigitque.. & ait, *& mea nullo alterius perſonæ indicio addito, &* dimiſit. *Quis illud* dimiſit *non intelligat de eadem perſona, de qua præcedentia omnia dicta ſunt, præſertim cum earſum ſine indicio mutatæ peeſonæ ſubdatur,* poſtquem dimetet, *bocque ſimiliter de Sephora ſit intelligendum? Pheaſis erit plane hinlca, ſi verbum* dimiſit *de alio intelligamus quam de Sephora.*

C

Sephora domum remiſſa: Aaron occurrit Moyſi, qui cum eo voluntatem Dei Iſraelitis expoait.

107 *Porro, quidquid ſit de propria loci iſtius intelligentia, quam incertam eſſe fateor, cum & plures aliæ explicationes deatur; animo tamen exiſtimo cum S. Auguſtino, Sephoram cum filiis ſuis ea occaſione domum ſuiſſe remiſſam a* Moyſe, *qui iter ſuam proſecutus eſt, fratemque Aaronem invenit, Dei juſſu occurrentem. Quippe* Moyſes V 27 *ſic pergit:* Dixit eutem Dominus ad Aarou: Vade in oecurſum Moyſi iudeſertum. Qui perrexit obviam ei in moutem Dei (*Horeb aut Sinai*) & oſculetus eſt eum. Nerrevitque Moyſes Aarou omnie verba Domini, quibus miſerat eum, & ſigne, quæ mandevetat. Veneruntque ſimul (*in Ægyptum, ſeu in terram Geſſen, in qua habitabant Iſraelitæ*) & congregaverunt cuuctus ſeuiores filiorum Iſrael. Locutuſque eſt Aeron omnia verba, quæ dixerat Domious ed Moyſeu: & fecit (Moyſes *nempe*) ſigue coram populo, & credidit populus. Audieruntque, quod viſitaſſet Dominos filios Iſrael, & quod reſpexiſſet afflictionem illorum: & proni adoraverunt. *Facile crediderunt* Moyſi *Iſraelitæ, quando ediditſigna a Deo mandata, quod nihil ſibi metuerenc mali: at ſimulac geavias ea occaſione premi cœperuat ab Ægyptiis,* Moyſi & *Aaroni ſtatim obmurmuærunt, ut videbimus.* AUCT. J. S.

§. XII.

Joſephi & Philonis relationes de præmiſſis: utrum Moyſes impoſterum ab uxore abſtinuerit.

E

Joſephi narratio de itinere & præmiſſis geſtis in Ægypto,

ITer Moyſis *in Ægyptum, geſtaque ejus prima cum Aarone & ſeuioribus Iſraelitarum ſatis concinne narrat Joſephus: at omittit ea, quæ occaſione aogeli mortem* Moyſi *minitantis facta jam vidimas; & præter Scripturam ait, ſeniores Iſraelitarum eidem obviam progreſſos. Verba ipſius accipe:* Cumque (*Moyſes*) cognoviſſet Pharaonem Ægyptiorum regem, ſub quo ipſe fugeret, eſſe defunctom, u Reguele commeetum rogat, ut ſalve ejus pacu ec gretia liceat ſibi in Ægyptum ob publicam cognetorum ae tribulium ſuorum utilitatum proficiſci: quo impetreto, & aſſumpta, quem ibi dunerat, Reguelis filia, liberiſque commuuibus, Gerſo & Eleezero, ites in Ægyptum erripuit. Quorum nominum prius PEREGRINUM ſignificat, poſtesius, DEI AUXILIUM, quod divina ope iuſidias Ægyptiorum eveſiſſet. Cumque jam nou lougu limitibus abeſſeut, Aerou freter venit obviam, Deo ſic jubeote: cui mox indicavit, quidquid in monte videret, & omnia mandate, quæ divinitus illie ecceperet. Mox ulterius psogreſſus, obvios iovenit præſtantiſſimos qooſquu Hebræosum, qui edvenrum ejus præſenſereot: & mox ne quid emplius de fide Moyſis dubiterent, prodigia divinæ volunrati atteſtentie ſunt eis ob oculos exhibite: quibus præter omnem opinionem viſis ettoniti, ſpetare jem cœperont provideoriam Dei ſecurirati illorum & iocolomiteti non defuturem. Atque ite obſequentiores nactus Hebræos, & in poteſtate ipſius ſe futuros pollicentes, aceoſos oiioirum libertetis emore, ed novum regem ſe couſart. F

Philo quoque non omnia narravit, quæ Moyſi *in itinere acciderunt: ut pauca ſolum de prædictis breviter ſic expreſſit:* Profectus uue cum uxore ec liberis iter faciebat iu Ægyptum: invantoqoe fratre, qui veneret obviam, adjunxit eum ſibi comitem, communicatis oraculis. Is jam aute hebebat præperatam divinitus eoimem ad obſequiom, ut incunctanter eſſentiret ſequerecurque. Sic ingreſſi Ægyptum unenimiter, ptimum ſeuioribus gentis elem coovocetis indiceot oraculum, Dei miſeratione inſtare libertatem & migratiouem ed ſedes meliores; idquu ipſum Deum pollieeti, offesreque ſe ducem itiueris. *Hæc Philo, nihil memorans de angelo occurrente,*

Philonis narratio: utrique omittit aliqua.

Digitized by Google

A *rent ultra vires ſuas, conveneranr Pharaonem ipſum, ut conquererentur de tyrannico illo procedendi modo, ſeque excuſarent de non expleto opere imperato; ſed nihil apud tyrannum profecerunt. Audi* Moyſen *hæc enarrantem*: Veneruntque præpoſiti filiorum Iſrael, & vociferati ſunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra ſervos tuos? Paleæ ooo dantur nobis, & lateres ſimiliter imperantor: eo famuli tui flagellis cædimur, & injuſte agitur contra populum tuum. Qui ait: Vacatis otio, & idcirco dicitis: Eamus, & ſacrificamus Domino. Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis conſuetum numerum laterum. *Hoc accepto reſponſo, Iſraelitarum præpoſiti, neſcientes quo ſe verterent*, Moyſi *& Aaroni inſidiarum ſuam imputarunt.* Videbantque ſe præpoſiti filiorum Iſrael in malo, eo quod dicerentur eis: Non minuetur quidquam de lateribus per ſingulos dies. Occurraruntque Moyſi & Aaron, qui ſtabant ex advarſo egredientibus a Pharaone; & dixerunt ad eos: Videat Dominus, & judicet, quoniam fœtere faciſtis odoram noſtrum coram Pharaone & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium, ut occiderat eos.

horum præpoſiti grumum cum Pharaone fruſtra querentur de Moyſi & Aaron commentum:

B

115 *Audito hoc convitio*, Moyſes, *ad miſericordiam magis quam ad iracundiam motus eſt, quin non ignorabat, ſe revera occaſionem ſeu prætextum præbuiſſe Pharaoni Iſraelitas crudelius opprimendi. Itaque dolore & miſericordia tactus; reverenter querelas ſuas coram Deo expoſuit, ejuſque opem cum fiducia imploravit, nec fruſtra: namita pergit ſacer textus:* Reverſuſque eſt Moyſes ad Dominum, & ait: Domine, cur afflixiſti populum iſtum? Quare miſiſti me? Ex eo enim, quo ingreſſus ſum ad Pharaonem, ut loquerar in nomine tuo, afflixit populum tuum, & non liberaſti eos. Dixitque Dominus ad Moyſen: Nunc videbis, quæ facturus ſum Pharaoni: per manum enim fortem (*preſſus*), dimittet eos, & in manu * robuſta (*exactus*) ejiciet (*id eſt, exire compellet*) illos de terra ſua. Locutuſque eſt (*ulterius*) Dominus ad Moyſen dicens: Ego Dominus, qui apparui Abraham, Iſaac, & Jacob, in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI non indicavi eis: *Quaſi diceret, Tibi majorem præbui fidutiæ cauſam, quam majoribus tuis, quibus nomen meum tetragrammaton (id, quin ineffabile Hebræis*, Adonai *ſeu* Dominus, *Latine ſolet exponi) non indicavi, ſicuti tibi indicavi apud rubum. Pergamus* cum *textu*: Pactique fœdus cum eis, ut darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ. Ego audivi gemitum filiorum Iſrael, quo Ægyptii oppreſſerunt eos: & recordatus ſum pacti mei. Ideo die filiis Iſrael: Ego Dominus, qui educam vos de angaſtulo Ægyptiorum, & eruam de ſervitute: ac redimam in brachio excelſo, & judiciis magnis. Et aſſumam vos mihi in populum, & ero veſter Deus: & ſcietis quod ego ſum Dominus Deus veſter, qui eduxerim vos de angaſtulo Ægyptiorum; & induxerim in terram, ſuper quam levavi manum meam, ut darem eam Abraham, Iſaac, & Jacob: daboque illam vobis poſſidendam, ego Dominus.

Moyſes vero ad Deum recurrens, novit promiſſionibus ſpem ſuam confirmat,

* *i. e.* per manum.

C

116 *Hæc conſolatio fiducium* Moyſis *nonnihil depreſſam magis erexit: verum Iſraelitæ præſenti ſua calamitate ita animos abjecerant, ut ne biſce quidem promiſſionibus eos reſumpſerint, non ſatis conſiderantes, ad magna paſſim non perveniri, niſi per magnos labores. Verbo* Moyſis *accipe*: Narravit ergo Moyſes omnia filiis Iſrael: qui non acquieverunt ei, propter anguſtiam ſpiritus, & opus durillimum. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Ægypti, ut dimittat filios Iſrael de terra ſua. Reſpondit Moyſes coram Domino: Ecce filii Iſrael non audiunt me: & quo modo audiet Pharao, præſertim cum incircumciſus ſim labiis. *Puſillanimitas Iſraelitarum fecit, ut* Moyſes *ad priſtinam excuſationem relaberetur. Verum Dominus cap. 7 imputavit ulteriores excuſationes, juſtoque* Moyſen *ſignorum oſtentatione aggredi Pharaonem, majoremque auctoritatem apud regem ſuperbum aſſumere. Ram* Moyſes *nunrat his verbis* Dixitque Dominus ad Moyſen: Ecce conſtitui te Daum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit propheta tuus. Tu loqueris ei omnia, quæ mando tibi; & ille loquatur ad Pharaonem, ut dimittat filios Iſrael de terra ſua. Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in terra Ægypti, & non audiet vos: immittamque manum meam ſuper Ægyptum, & educam exercitum & populum meum, filios Iſrael de terra Ægypti per judicia maxima. Et ſcient Ægyptii, quia ego ſum Dominus, qui extendarim manum meam ſuper Ægyptum, & aduxerim filios Iſrael de medio eorum. Fecit itaque Moyſes & Aaron, ſicut præceperat Dominus; ita egerunt. Erat autem Moyſes octoginta annorum, & Aaron octogiota trium, quando locuti ſunt ad Pharaonem.

atque Iſraelitas fruſtra conſolatus, jubetur Pharaonem prodigio aggredi.

E

117 *Hiſce gravitim expoſitis, ad ſingula ſe narranda* Moyſes *ſic procedit*: Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: Cum dixerit vobis Pharao, Oſtendite ſigna: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & projice eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum. Ingreſſi itaque Moyſes & Aaron ad Pharaonem, fecerunt ſicut præceperat Dominus: tuliteque Aaron virgam coram Pharaone & ſervis ejus, quæ verſa eſt in colubrum. Vocavit autem Pharao ſapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipſi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam ſimiliter. Projeceruntque ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed devocavit virga Aaron (*in colubrum verſa*) virgas eorum. Induratumque eſt cor Pharaonis, & non audivit eos (Moyſen *nimirum & Aaronem*) ſicut præceperat Dominus. *Præcipui horum maleficorum credantur fuiſſe* Jannes *&* Mambras, *de quibus Apoſtolus* 2 *Timoth.* 3 ℣ 8 *ait*: Quemadmodum autem Jannes & Mambres reſtiterunt Moyſi *&c. Hi autem ſuis præſtigiis effecerunt, ut Pharao potuerit exiſtimare*, Moyſen *& Aaronem ſimili arte uti, & magos ſolum eſſe magis ſuis peritiores, atque ea de cauſa non moveretur ad ſenſtiendum, ſicut Dominus futurum prædixerat, quando præcepta ſua dabat* Moyſi *& Aaroni. Hoc primum prodigium coram Pharaone factum non computatur inter decem plagas Ægypti, nunquam ex eo nihil mali obvenit Ægyptiis.*

Vertit Moyſes virgam ſuam in ſerpentem quod imitantur magi:

F

118 *At prima Ægyptiorum plaga ſtatim ſubnectitur hoc modo*: Dixit autem Dominus ad Moyſen. Ingravatum eſt cor Pharaonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum mane, ecce egredietur ad aquas: & ſtabis in occurſum ejus ſuper ripam fluminis: & virgam, quæ converſa eſt in draconem, tollas in manu tua. Diceſque ad eum: Dominus Deus Hebræorum miſit me ad te, dicens: Dimitte populum meum, ut

vertit aquam in ſanguinem per totam Ægyptum,

AUCT. J. S. ur ſacrificet mihi in deſerto: & uſque ad præſens audire noluiſti. Hæc igitur dicit Dominus: In hoc ſcies quod ſim Dominus: ecce percutiam virga, quæ in manu mea eſt, aquam fluminis, & vertetur in ſanguinem. Piſces quoque, qui ſunt in fluvio, morientur & compotreſcent aquæ, & affligentur Ægyptii bibentes aquam fluminis. Dixit quoque Dominus ad Moyſen. Dic ad Aaron: Tolle virgam tuam, & extende manum tuam ſuper aquas Ægypti, & ſuper fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in ſanguinem: & ſit cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis vaſis quam in ſaxeis. Feceruntque Moyſes & Aaron, ſicut præceperat Dominus: & elevans virgam percuſſit aquam fluminis coram Pharaone & ſervis ejus: quæ verſa eſt in ſanguinem. Et piſces, qui erant in flumine, mortui ſunt: computruitque fluvius, & non poterant Ægyptii bibere aquam fluminis, & fuit ſanguis in tota terra Ægypti. *De hac plaga Pſalm.* 77 ℣ 44 *ſic canit Pſalmiſta*: Et convertit in ſanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent. *Et Pſalm.* 104 ℣ 29: Convertit aquas eorum in ſanguinem: & occidit piſces eorum.

B *quod item immutantur magi: utrum prima hac plaga etiam fuerit in terra Geſſen?*

519 *Poſt prædicta vero* Moyſes *addit cauſam, cur non flecteretur pertinacia Pharaonis, ita ſcribens*: Feceruntque ſimiliter malefici Ægyptiorum incantationibus ſuis; & induratum eſt cor Pharaonis, nec audivit eos, ſicut præceperat Dominus. Avertitque ſe & ingreſſus eſt domum ſuam, nec apposuit cor etiam hac vice. *Quæritur hic paſſim, unde aquam illam, quam verterunt in ſanguinem, acceperint malefici, cum omnis aqua Ægypti in ſanguinem fuerit converſa a* Moyſe? *Variis id modis fieri potuit: nam potuit illa aqua eſſe marina, quæ verſa non erat in ſanguinem, utpote ad potandum inepta. Potuit fodi puteus, prout revera puteos foderunt Ægyptii, atque ex illo aqua illa hauriri. Potuit illa aqua accipi a magis, priuſquam omnis aqua in ſanguinem erat converſa: non enim dicitur tota converſio unico momento temporis facta. Plures etiam modos, quibus aqua illa a magis haberi potuit, recitant interpretes; ſed probabiliores ſolum recenſere breviter volui. S. Auguſtinus quæſt.* 23 *in Exodum exiſtimat, terram Geſſen a plaga ſanguinis & ſequentibus fuiſſe immunem, ibique aquam a magis acceptam, quam in ſanguinem verterunt. Et ſane non video ex Sacris probari poſſe, terram Goſſen eadem plaga foiſſe tactam, licet interpretes varii id velint probare ex his verbis*: Et fuit ſanguis in tota terra Ægypti. *Quippe cap.* 8 ℣ 24 *ſimiliter* muſca *veniſſe dicitur* in omnem terram Ægypti: *& tamen ex eodem capite conſtat, terram Geſſen a plaga muſcarum fuiſſe liberam. Itaque ſententia illa S. Auguſtini mihi præ ceteris videtur probabilis: non enim idonea ratio facile aſſignari poterit, cur tota terra Ægypti uno loco magis comprehendae terram Geſſen, quam altero. Demum quid fecerint Ægyptii hac plaga pereuſſi*, Moyſes *ſic refert*: Foderunt autem omnes Ægyptii per circuitum fluminis, aquam ut biberent: *non* enim poterant bibere de aqua fluminis. Impletique ſunt ſeptem dies, poſtquam percuſſit Dominus fluvium. *Hactenus de prima Ægyptiorum plaga ex ſactis Litteris.*

D

§. XIV.

Joſephi, Philonis, & Artapani de præmiſſis relationes examinatæ.

Joſephus primum Moyſis *cum Pharaone congreſſum cum ſecundo, ordinemque rerum geſtarum mire confundit: varia quoque* Moyſi *dicta attribuit, quæ nec vera ſunt, nec probabilia. Verba accipe, obſervationibus noſtris caſtiganda*: Ad novum, *inquit*, regem ſe confert. Ibi poſteaquam commemoraſſet operam ſuam pro Ægyptiis contra Æthiopas, contemptim agros eorum vaſtantes, oavaiam, laborſque exhauſtos, dum non aliter quam pro ſuis popularibus bellum adminiſtrarer, adjicit malam gratiam pro tot beneficiis ſibi redditam. Oraculum deinde, in Sina monte acceptum, *tegi* aperit, necnon prodigia, quibus de voluntate Dei confirmatus, omnem hæſitationem poſuerit, ſingillatim enumerat; addit deinde E preces, oe per incredulitatem Dei decretis obſtaculo eſſe velit. Cæterum cum a rege coutemptim audiri ſe animadverteret, exhibet illi ſpecimen prodigiorum, quæ in Sina viderat. *Prodigia illa regi ſunt exhibita non in primo, ſed in ſecundo congreſſu. Deinde non eſt veriſimile*, Moyſen *merita ſua regi exprobraſſe, aut tam enucleate viſionem ſuam eidem ſtatim expoſuiſſe. Redeo ad Joſephum.*

Joſephus geſta in primo & ſecundo congreſſu

121 Rex vero iratus ſceleratum eum appellat, qui Ægyptiorum olim fugitivus, nunc magicis præſtigiis inſtructus, ad reliquos decipiendos venerit. Habere ſe quoque ſacerdotes, qui eadem oſtenta repræſentare noſſent, non minus peritos hujuſmodi actium: nec eſſe, cur ſe Moyſes jactare debeat, quaſi ſolus divina præ cæteris virtute polleat, atque ita apud *eu*dem multitudinem quaſi ſupra mortalem conditionem poſitus ſe venditet: conſeſtimque cum & ipſi ſuas virgas projeciſſent, in dracones ſunt verſæ. Tum Moyſes nihil his motus, Ne ipſe quidem, inquit, ignoro aut contemno arres Ægyptiorum: attamen quæ ego operor, tanto præſtantiota eſſe aio, quam iſtorum magiam, quanto intervallo res divinæ F humanas poſt ſe relinquunt: jamque manifeſte declarabo, non eſſe hæc præſtigias veritatis ſpecie parum cautia imponentes, ſed ipſiſſimam Dei virtutem, argumentum omnipotentis illius voluntatis apud incredulos futuram: & cum dicto virgam in terram mittit, jubens ut fiat draco, quæ mox dicto parens Ægyptiorum virgas, quæ draconum ſpecie reptabant, unam poſt aliam aggreſſa, omnes ad unam devoravit, ac mox in priſtinam ſpeciem reverſam Moyſes rurſum ſuſtulit. *In hiſce Joſephus rurſum varie labitur. Nam primo Pharaonem ex ſolis conjecturis loquentem, & Moyſi exprobrantem inducit. Secundo cum ait*, Cum & ipſi (*magi*) ſuas virgas projeciſſent, *ſupponit* Moyſen *id antea feciſſe, prout revera per Aaronem fecit; idemque rurſus factum narrat, aſi* Moyſen *idem bis feciſſet. Tertio de Aarone filet, acſi non adfuiſſet, omniaque verba & opera ſoli* Moyſi *attribuit; cum tamen conſtet, omnia per Aaronem facta, jubente* Moyſe. *Quarto* Moyſen *peſſime ſic loquentem inducit, acſi magicas Ægyptiorum artes approbaſſet.*

Moyſis tum Pharaone non ſolum contemtus ſuis.

122 Rex

ſed ordine cæptum conſilio corrumpit:

A saa Rex autem, *ait pergens Joſephus*, ad indignationem magis quam admirationem hoc facto commotus, cum nihil actarum reſpondiſſet, neque quidquam Ægyptiacis artibus profecturum, mandat operarum exactori, qui Hebræis erat præpoſitus, ut de labore nihil eis remittat, ſed gravioribus etiam quam antea operum difficultatibus premat. At ille ptius paleas eis ad lateres fingendos præbere ſolitus, poſthac id facere deſiit: ſed interdiu detentos in opere, noctu ad comportandas paleas dimittebat, ptiſtini laboris onus conduplicaturus. Moyſes autem neque minis tegis a propoſito deterrebatur, neque aſſiduis ſuorum querelis, ut a cœpto deſiſteret, vel minimum flectebatur: ſed obfirmato contra utrumque animo, in hoc totus erat, ut ſuos in optatiſſimam libertatem reſtitueret. Itaque denuo regem accedit, ſuadens ut dimittat Hebræos in Sinæ montem, illic Deo ſacrificaturos, hoc enim ipſum juſſiſſe, nec poſſe quemquam ejus voluntati reſiſtere: quapropter dandam operam ne ſavorem ejus contemnere videatur, unquo populo poteſtatem exeundi faciat, ne ſorte contra moliendo poſthac culpam in ſe transferat, ſi quid
B *ipſi tale acciderit, qualia Dei voluntati reſiſtentibus evenire ſolent. Nam neceſſario calamitates eos comprehendere, qui divinam iram in ſe provocavetint: & tum tetram tum aerem illis infeſtum exiſtete, tum procteationem filiorum patum feliciter procedere, elementis etiam ad vindicandum in eos concitatis. Atque hæc mala non poſſe evitare Ægyptios, etiamſi Hebræos regionem eorum exire contingat, niſi hanc ptoſectionem bona pace ipſorum impetraverint. Hactenus Joſephus, qui recte quidem oppreſſionem majorem Hebræorum primo congreſſui poſponit; ſed tam perperam poſtpoſuit ſignis, quæ in ſecundo congreſſu contigerunt, quod utrumque confuderit, ut jam vidimus. Deinde alterum Moyſis cum Pharaone conventum quidem narrat: ſed ſolum minas quaſdam Moyſis, ex conjecturis confictas, illi eorum conventui attribuit; licet Moyſes tam tito non videatur minatus Pharaoni. Reliqua Joſephi de hiſce aſſerta*
C *accipe.*

prima plaga ab eodem narrata, erroribus ipſius corrector.

123 Rege vero, *inquit*, nihili faciente verba Moyſis, neque vel tantillum ad ejus preces advertente, graviſſima mala in Ægyptios incubuerunt: quæ ſingularim recenſebo, tum propter eorum novitatem, tum ut eo magis appareat, non vanas fuiſſe Vatis noſtri prædictiones: poſtremo quia hominum intereſt talia cognoſcere, quo magis ea caveant, quibus irritatus Deus ad infligendas pœnas commoveri ſolet. Primum amnia ſanguinea fluentis prolabena, ad potus inopiam eos redegit, cum præterea nullum fontem habeant; nec coloris tantum id erat vitium, ſed ſi quis ſiti coactus guſtaret, conſeſtim acri dolore corripiebatur: eratque talis Ægyptiis ſolis, Hebræis vero dulcis ac potabilia, & omnino priſtinam naturam retinens. Quo miraculo rex inops conſilii, timens incolumitati gentis, permiſit Hebræos abire; cumque malum ceſſaſſat, rurſum ad priſtinam mentem rediit, ſententiam ſuam revocans. *Peccat Joſephus, dum aſſerit poſt hanc plagam permiſiſſe Pharaonem, ut Hebræi abirent, ſed ſententiam revocaſſe. Potius referre debuerat, a magis quoque aquam in ſanguinem converſam; atque ita factum eſſe, ut Pharao pertinax in ſententia ſua perſiſteret.*

124 *Philo in narratione ejuſdem hiſtoriæ ſubinde quoque a ſacra Scriptura recedit, & obſervationes ſuas de more adjungit. Singula excutiamus poſt data ipſius verba, quæ interpres Latine ſic reddidit:* Poſt hæc (Moyſes & *Aaron*) tegem ipſum audent appellare, ut populum extra fines regni emittat ad ſacrificium. Ajebant enim ſolitudine opus eſſe ad peragendos ritus compattos, diverſos ab aliorum cæremoniis, & ideo ſeceſſum requirentes, ne vel offendant alios, vel profanentur exterorum oculis parum faventium ſpectaculo. At rex ab incunabulis innutritus majorum ſuorum fauſti, nec credens ullum Deum ptætet iſta viſibilia, contumaciter reſpondit: Quis eſt, cui me obedire jubetis? Non novi iſtum, quem prædicatis novum Dominum: non dimitto gentem, prætextu celebritatis ſacrorumque cupientem jugum excutere. Deinde homo iracundus & inclemens ignominia notat præfectos operum, qui ſinerent otio laſcivire populum, alioqui non deſidetarum feſta & ſacrificia. Hæc enim non eſſe intenrorum operi neceſſario, ſed ſuaviter delicateque viventium. Ergo, cum populus gravius quam ante ptemetetur, & Moſi ſocciis indignaretur ut impoſtoribus, eis clamque palamque impietatem objiciens, ac
E *ementita otacula; tandem Propheta aggreditur exerere miracula, quæ didicerat; quo ſpectatoribus incredulitatem eximeret: interfuit & rex cum cohorte purpuratorum. Per præfectos operum, quos iguemicia notavit Pharao, intelligi debent præfecti ex Hebræis, quibus ſurſum præerant Ægyptii. Quæ vera aſſerit de obmurmurationibus contra* Moyſen, *acſi pro impoſtore tum ſuis habitus fuiſſet ab Hebræis, nonnihil exaggerata ſunt ſupra relationem S. Scripturæ; licet aliquin non careant omni veriſimilitudine, & pro conjecturis haberi poſſint.*

prodigium mutati in ſerpentum virga,

125 *Philo deinde ſic pergit:* Itaque confluente ad regiam multitudine, frater Moſis bacnlum, elatum prius, ut eſſet omnibus conſpicuus, in terram projicit; qui mox in draconem mutatur. Tum circulus ſpectatorum præ metu ſtuporeque ſolutus diffugit. Sophiſtæ vero magique, quotquot adetant, Quid vos tetret? inquiunt. Nec nos ſomus rudes talium artium: & nos talia patrare poſſumus. Deinde cum quiſque ſuam virgam projeciſſet, multi draconcs circa primum
F illum volvebantur ſinuoſis otbibus: ille veto arrecta cervice immani hiatu non alitet quam objectos piſces circumquaque petitos abſorbuit: atque ita deglutitis, in priſtinam virgæ naturam rediit. Id tam magnificum ſpectaculum etiam iniquia animia omnem ſuſpicionem exemit, ne putarent hæc agi humanis vaframentis aut artibus excogitatis ad ludibrium, ſed divina potentia, qua nihil non facile perficitur. *Quod hic aſſeritur de draconc ex* Moyſis *virga facto, quum, poſt devoratas ſæpenter ex magorum virgis ortos, rurſum in virgam mutatum affirmat, ex probabili conjectura dicitur: nam Scriptura non exprimit, quemodo, aut quanda, ſecunda illa mutatio facta ſit. Potuit fieri mutatio Aaronc caudam ſerpentis arripiente, ut* Moyſi *contigit apud rubum: aut ſponte etiam, ut tetdidiſſe videtur Philo, quem rurſus audiamus.*

plagas omnes generatim

126 Attamen cum ne tam manifeſta quidem efficacia poſſet eis exprimi, ut victos ſe fatetentut: ſed nihilominus pertinaci audacia reſiſterent, addicti obſtinatæ inhumanitati impietatique, tamquam laudatis virtutibus; nec miſerantes oppreſſos iniquo ſervitio, nec divina mandata eaſeqni inducentes in animum, tum manifeſtis oraculis declarata, tum oſtentis ſubſecuria

atque

Philo primum Moyſis cum Pharaone conventum proſſus ejuſque exitum,

Auct. J. S. atque prodigiis: apus fuit graviore cenſura, ut afflictionibus agmina ſæm ingruentibus caſtigarentur ſtolidi, qui dedignabantur eruditi bonis rationibus. Decem pœnæ regnni inflictæ ſunt, ut qui in peccando nihil ſibi reliquum fecerant ad ſummam malitiam, punirentne modis omnibus, ſceleratarque perfecta pœnarum mnmero. Ne genera quidem pœnæ fuerunt vulgaria. Nam elementa mundi, terra, aqua, aer, ignis conſpirarunt in impios, Deo vindice, ad declarandam ejus potentiam, ea, quibus ad creationem ſalutemque ſeorum uſus eſt, vertentis quandolibet in impiorum perniciem. Hæ pœnæ trifariam diſtributæ ſunt: tres pertinentes ad creaſſitea elementa, terram & aquam, ex quibus conſtant corpora cum ſuis qualitatibus, fratri Mnſis commiſſæ: totidem ſoli Mnſi, quas inflixit per ignem & aerem: ... una utrique communis, ordine ſeptima, tres reliquæ ad complendum denarium Deo ſervatæ ſunt. Ab aqua fuit initium; hanc quoniam honorant Ægyptii præ cæteris, tamquam rerum omnium principium, primam adhibuit Deus ad terrendos caſtigandoſque noxios. *Hactenus Philo. Diviſio illa decem plagarum placuit etiam Origeni Hom. 4 in Exodum. Ex biſce, licet Deus omnes præcipue intulerit, tres primæ, nimirum ſanguinis, ranarum, & ſciniphum, attribuuntur Aaroni, quod ipſe in iis manum aut virgam extenderit, in duabus ſuper aquas, in tertia ſuper pulverem terræ. In reliquis dividendis Philo non ſervat ordinem, quo illatæ ſunt, ſed quæ ipſe eas erat narraturus. Tres ſoli* Moyſi *adſcribit, quod in illis* Moyſes *legatur manum aut virgam in cœlum extendiſſe, uti factum eſt in plaga ſeptima grandinis, in octava locuſtarum; & in nona tenebrarum. Sextam plagam ulcerum, quam ſeptimam vocat & recenſet Philo, ſoli Moyſi ateribuit Origenes, quod ille ſolus cineres in cœlum ſparſerit; at utrique eam adſcribit Philo, quod ambo ſimul cineres collegerint. Demum tres aliæ, nempe quarta muſcarum, quinta peſtis animaliam, & decima, ſeu mors primogenitorum, ſoli Deo attribuuntur, quia nihil in biſce operati alii.*

B

ac primam ſanguinis reſerent, confectura & aliquos errores admiſcent.

C

127 Quid igitur mox accidit? Moſis fratre juſſu Dei percutiente virga fluvium, in ſanguinem vertitur, quam longus eſt ad mare uſque ab Æthiopia, idem in ſtagnis, foſſis, puteis, fontibus, & omnibus Ægypti aquis evenit, ut deficiente aqua potabili ripas nemo petere, & novas venas aperientibus pro limpido liquore ſanguis emiearet tamquam e vulnere: piſcium quoque genera exſiccata ſunt cuncta, vitali facultate verſa in peſtiferam, ut fœtore complerentur omnia putreſcentibus ſimul toe corporibus, hominum quoque ſiti enectorum magnus numeros acervatim jacebat in triviis, non ſufficientibus domeſticis ad ſepulturæ officia: nam per ſeptem dies hoc malum duravit, donec Ægyptiis ſupplicitor Moſem invocantibus, & illum deprecante, Deus miſertus eſt pereuntium: Is eum ſit exorabilis, mutavit ſanguinem in aquam dulcem, redditis amni fluentis ſolubribus, quoliis prius foerant. *In hac plaga narranda bis labitur Philo, aut certe idoneam non habet in Scriptura fundamentum. Aſſerit prime, ſanguinem emiciſſe novas venas aperientibus, ſeu puteos fodientibus. Verum id videtur repugnare biſce verbis Exod. 7 ℣ 24:* Foderunt autem omnes Ægyptii per circuitum fluminis, aquam ut biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis, *Clare hic tenetur inſinuari, aquam fodiendo fuiſſe repertam, præſente miſericordia Dei illud remedium Ægyptiis, ne omnes ſiti enecarentur. Secundo nullibi aſſerit Scriptura, hanc ſanguinis plagam ceſſaſſe per preces* Moyſis, *uti affirmat Philo. Veriſimiliter & congruentius ſacris Litteris dici poteſt, primam plagam ceſſaſſe ſolum, ut eam ſecunda exciperet.* A

De biſce ab Artapano gentili nulla ejus relata.

128 *Artapanus homo gentilis de biſce aliqua audierat, veriſimiliter ex traditione aut relatione Ægyptiorum: at fabulas potius edidit, quam veram hiſtoriam. Euſebius mentem ipſius hoc modo exprimit loco ſæpius indicato:* Hæc refert (*vere nimirum divina*) *ſectum* (*Moſen*,) priuſquam exercitum emparaſſet, ad regem Ægyptiorum ſoceri conſilio deſcendiſſe (*aſſerit*,) dixiſſeque orbis Domini juſſu liberandos eſſe Judæos. Quo audito, in carcerem ipſum fuiſſe introſum: unde nocte, cuſtodibus mortuis, & repente portis patentibus, januiſque omnibus, quæ ibi fuerant, fractis, exiviſſe, rectaque via in regiam uſque ad regis cubiculum januis apertis adipſum regem ineraſſe: interrogatumque a ſtupente rege, quodnam eſſet Dei nomen, a quo miſſus eſſet. Cumque eorvicibus inclinatis, Moſes in aure ſibi dixiſſet, audientem mutum recidiſſe, & a Mnſe ſuſcitatum ſuiſſe, ſcripſiſſe quoque ipſum nomen Dei in tabula dicit: quos literas enm nonnulli ſacerdotum derideront, legere neſcientes, ſpaſmo aie omnes expiroſſe: tunc etiam, ſignum rege petente, baculum a Mnſe in ſerpentem converſum, omnibuſque magna timore perculſis, a csuda eoptom droconem, in baculum rurſus convertiſſe: deinde Nilum baculo percuſſum, abundaſſe odeo, ut univerſa Ægyptus ſubmerſionem timuerit, ſingoliſque annis ex illo tempore ſimiliter abundarit: poſtea, cum aqua rurſus baculo percuſſa, in alveum ſuum rediiſſet, animalibus in fluvio cunctis marte coeruptis, magno fœtore aquam ita nluiſſe, ut Ægyptii ſiti ſimul & peſtilentia ſimul laborarent; regem autem peterritum, inclinatum jam ſuiſſe ad dimittendum populum: ſed Memphiticos ſaderdates vocatos, morique juſſos, niſi aliquod ſignum ipſi etiam ederent, magicis artibus dracone producto, & fluvii enitare mutato, effeciſſe, ut elatus rex aerociter Judæos tractaret. *Hactenus ille, vera falſis miſcens.* D E F

ſed multis erroribus & fabulis detorpata.

129 *Primo fallitur, dum ait* Mnyſen *ſoceri ſui conſilio ad Pharaonem iviſſe: quod vere de exercitu non comparato dicitur, ineptum eſt. Secundo carcer ille* Moyſis, *omniaque occaſione caſceris relata, fictitia plane apparent, licet aliqui miraudum ſit, non præcepiſſe Pharaonem, ut* Moyſes *carceri includeretur. At veriſimile eſt, Pharaonem in prime congreſſu magis contempſiſſe* Moyſis *dicta, quam ab eo timuiſſe: deinde vero ob ſigna viſa magis timuiſſe, quam ut auderet carceri* Mnyſen *includere. Tertio pro aquis Nili in ſanguinem converſis ingentem exundationem ſic ſubſtituit, ut tamen agneſcat aquas fuiſſe corruptas, piſceſque mortuos: quin & peſtilentiam ortam, quam Scriptura ſacra non agnoſcit. Quarto aquas fuiſſe rurſum percuſſas, ſicque in alveum rediiſſe, regemque ita ſignis fuiſſe inclinatum ad dimittendos Iſraelitas, rurſum non habet* Moyſes *ipſe, neque hic edicit, quamodo fluvius deinde ex ſanguine rurſus in aquam fuerit mutatus. Quinto fabuloſum eſt, annuam Nili exundationem a fictitia illa exundatione octum habere. Sexto demum alia quæ-*

dam

A *dam minus exacte & perturbato ordine relata ſint, modo tamen utcumque tolerabili. Et hiſce autem colligere poſſumus, mirabilia a* Moyſe *in Ægypto patrata etiam a profanis ſcriptoribus celata fuiſſe, ſed non ſine erroribus, ut paſſim contigit in antiquis hiſtoriis profanis.*

§. XV.

Secunda plaga ranarum, tertia ſciniphum, quarta muſcarum, quinta peſtis jumentorum, ſexta ulcerum, ſeptima grandinis.

Secunda plaga ranarum, quamvis tantum magi,

POſtquam *prima plaga Ægyptiorum diebus ſeptem continuata, Pharaonem non promoverat*; Dixit quoque Dominus ad Moyſen (*Exod.* 8:) Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, B ut ſacrificet mihi: ſin autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis. Et ebulliet fluvius ranas: quæ aſcendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & ſuper ſtratum tuum, & in domos ſervorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum: & ad te, & ad populum tuum, & ad omnes ſervos tuos, intrabunt ranæ. *Hæc mandata cum minis adjunctis* Moyſes *per Aaronem Pharaoni denuntiavit, licet Scriptura in non referat, ſed potius ſubintelligendum relinquat.* Dixitque Dominus ad Moyſen, *nimirum quia Pharao non ſiſtebatur:* Die ad Aaron: Extende manum tuam ſuper fluvios, ac ſuper rivos & paludes, & educ ranas ſuper terram Ægypti. Et *jubente Moyſe*) extendit Aaron manum ſuper aquas Ægypti, & aſcenderunt ranæ operueruntque terram Ægypti; *tanta nimirum copia, ut ſecundum comminationem præmiſſam domos, cubicula, lectoſque ipſos, & alia loca ingrederentur.* Feeerunt autem & malefici per incantationes ſuas ſimiliter, eduxerunteque ranas ſuper terram Ægypti. *Sane difficilt non erat dæmoni ranas, Deo permittente, aliunde adducere, & coram magis ſtatuere.*

C

Moyſi precibus deinde ablata:

131 *Faſtus tamen regis hoc prodigio nequaquam depreſſus eſt, ut ſequitur:* Vocavit autem Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis; Orate Dominum, ut auferat ranas a me & a populo meo: & dimittam populum; ut ſacrificet Domino. Dixitque Moyſes ad Pharaonem: Conſtitue mihi, quando deprecer pro te, & pro ſervis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ a te, & a domo tua, & a ſervis tuis, & a populo tuo: & tantum in flumine remaneant. Qui reſpondit: Cras. At ille, juxta, inquit, verbum tuum faciam, ut ſcias quoniam non eſt ſicut Dominus Deus noſter. Et recedent ranæ a te, & a domo tua, & a ſervis tuis, & a populo tuo: & tantum in flumine remanebunt. Egreſſique ſunt Moyſes & Aaron a Pharaone: & clamavit Moyſes ad Dominum pro ſponſione ranarum, quam condixerat Pharaoni. Feeitque Dominus juxta verbum Moyſi: & mortuæ ſunt ranæ de domibus, & de villis & de agris. Congregaverunteque eas in immenſos aggeres, & computruit terra. Videns autem Pharao, quod data eſſet requies, ingravavit cor ſuum, & non audivit eos, ſicut præceperat Dominus. *Non ſtetit promiſſi Pharao poſt ablatam plagam, ſive quod non niſi ficto animo promiſiſſet, ſive quod homo inconſtans mentem mox mutaverit. Verum pertinacia illa continuo altam ſenſit plagam.* Auct. J. S.

132 *Quippe* Moyſes *ſic progreditur*: Dixitque Dominus ad Moyſen: Loquere ad Aaron: Extendo virgam tuam, & percute pulverem terræ: & ſint ſciniphes in univerſa terra Ægypti. Feeeruntque ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percuſſitque pulverem terræ, & facti ſunt ſciniphes in hominibus, & in jumentis: omnis pulvis terræ verſus in ſciniphes per totam terram Ægypti. *Diſputant interpretes, quale genus inſecti deſignetur per vocem* ſciniphes, *aut, ut alii ſcribunt*, ciniphus, *nam* vox *videtur a voce Græca nonnihil mollita, quæ ſcribitur* σκνῖφος, σκνῖπις & κνῖπις, *in ſingulari* σκνὶψ *vel* κνὶψ. *Alii culices explicant, alii pediculos, alii pulices, alii animantia nova, & ante numquam viſa. At mihi præplacet ſententia Philonis, cujus verba dabo § ſequenti. Porro hyperbole eſt, cum dicitur* omnis pulvis *in ſciniphes verſus: at illa hyperbole oſtendit; innumeram fuiſſe multitudinem ſciniphum, qui ſatis paucitionibus haud dubie ingentem exturunt moleſtiam tam hominibus quam jumentis. Voluerunt & hoc prodigium imitari magi Pharaonis; ſed fruſtra, Deo id non permittente. Audi textum ſacrum*; Feceruntque ſimiliter malefici incantationibus ſuis, ut educerent ſciniphes, & non potuerunt: erantque ſciniphes tam in hominibus, quam in jumentis. Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei eſt hic. Induratumque eſt cor Pharaonis, & non audivit eos, ſicut præceperat Dominus. *Obſervari hic poteſt primo, Pharaonem de hac plaga non præmonitum fuiſſe, aut certe id non dici in ſacris Literis. Secundo, magos hic agnoviſſe potentiam Dei, eamque profeſſos eſſe coram Pharaone, qui tamen ut hac quidem illorum confeſſione pertinaciam ſuam depoſuit. Hinc poſt tertiam hanc plagam continuo ſubſecuta eſt quarta, Pharaone rurſum præmonito.* *tertia plaga ſciniphum, quam imitari non potuerunt magi:*

B

133 *Hanc* Moyſes *refert hiſce verbis*: Dixit quoque Dominus ad Moyſen: Conſurge diluculo, & ſta coram Pharaone: egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi. Quod ſi non dimiſeris eum, ecce ego immittam in te, & in ſervos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, omne genus muſcarum: & implebuntur domus Ægyptiorum muſcis diverſi generis, & univerſa terra, in qua fuerint. Faciamque mirabilem in die illa terram Geſſen, in qua populus meus eſt, ut non ſint ibi muſcæ; & ſcias quoniam ego Dominus in medio terræ. Ponamque diviſionem inter populum meum & populum tuum: eras erit ſignum iſtud. Feeitque Dominus ita (*nimirum ubi fruſtra a* Moyſe *monitus erat Pharao.*) Et venit muſca graviſſima in domos Pharaonis & ſervorum ejus, & in omnem terram Ægypti: eorroptaque eſt terra ab hujuſeemodi muſcis. *De hac plaga, uti & de ſecunda Pſal.* 77 ℣ 45 *ſic dicitur*: Miſit in eos cœnomyiam, & comedit eos, (*ſanguinem exſugendo, acriterque torquendo morſibus ſuis*;) & ranam, & diſperdidit eos. *Rurſum Pſal.* 104 ℣ 31 *de hac & tertia*: Dixit, & venit cœnomyia: & ciniſes in omnibus finibus eorum. *Vox Græca* κοινομυῖα, *quæ hic ſervata eſt ab interprete Latino, ad litteram* *quarta plaga muſcarum omnis generis,* F

AUCT. J. S. *tenam ſignificat* communem muſcam, *id eſt*, omne genus moſcarum, *prout recte vertit S. Hieronymus cum aliis. Muſcarum morſibus etiam homines occiſi in Ægypto dicuntur Sap.* 16 ℣ 9

quæ non ſunt in terra Geſſen, aut probabiliter nec præcedentes:

134 *S. Auguſtinus in Exodum quæſt.* 26 *de exemptione Hebræorum a plagis hic primum indicata, ſic loquitur*: Quod hic Scriptura apeſuit, ne ubique diceret, intelligere debemus & in poſterioribus & in prioribus ſignis factum eſſe, ut terra, in qua habitabat populus Dei, omnibus plagis talibus vexaretur. Opportunum autem fuit, ut ibi hoc aperte ponereretur, unde jam ineipiunt ſigna, quibus magi ſimilia nec eonasi ſunt facere. Procul dubio enim, quia ubiqua fuerant ſciniphes in regno Pharaonis, non autem fuerant in terra Geſſen: ibi conati ſunt magi ſimiliter facere, & non potuerunt. Quouſque ergo deficerent (*magi*,) nihil de illius terræ ſegregatione dictum eſt; ſed ex quo coeperunt ea fieri, ubi jam illi ſimilia facere nec conari auderent. *Hæc obſervatio S. Auguſtini mihi admodum apparet probabilis; omnino tamen vera non eſt: nam, ſi quiſpiam quis velit tres plagas præcedentes, ſanguinis videlicet, ranarum & ſciniphum, etiam fuiſſe in terra Geſſen; dicere poterit, nec aquam fuiſſe ſanguineam Hebræis, ſed ſolis Ægyptiis; nec ranas aut ſciniphes quidquam Hebræis moleſtia intuliſſe: nunc vero terram ipſam, in qua erant Hebræi, a communi plaga excipi, ut Hebræorum exemptio Ægyptiis clarius innoteſceret.*

B

Pharao hac plaga durante promittit libertatem abeundi Hebræis, ſed deinde non ſtat promiſſis.

135 *Porro plaga hæc muſcarum Pharaonem movit; ſed non ita permovit, ut Dei mandatis prorſus obtemperare voluerit: in ſacrificiam enim Hebræorum conſenſit, at non in egreſſum eorum ex Ægypto.* Moyſen *audiamus*: Vocavitque Pharao Moyſen & Aaron, & ait eis: Ite, & ſacrificate Deo veſtro in terra hac. Et ait Moyſes: Non poteſt ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro: quod ſi mactaverimus ea, quæ colunt Ægyptii, coram eis, lapidibus eos obruent. Viam trium dierum pergemus in ſolitudinem, & ſacrificabimus Domino Deo noſtro, ſicut præcepit nobis. Dixitque Pharao: Ego dimittam vos, ut ſacrificetis Domino Deo veſtro in de-

C

ſerto: verumtamen longius ne abeatis; rogate pro me. Et ait Moyſes: Egreſſus a te, orabo Dominum: & recedet muſca a Phaſaone, & a ſervis ſuis, & a populo ejus cras: verumtamen nolli ultra falere, ut non dimittas populum ſacrificare Domino. Egreſſuſque Moyſes a Phaſaone, oravit Dominum. Qui fecit juxta verbum illius: & abſtulit muſcas a Pharaone, & a ſervis ſuis, & a populo ejus: nec ſuperfuit ne una quidem. Et ingravatum eſt cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum. *Solet hic quæri, quid intelligat* Moyſes *per* abominationes Ægyptiorum, *Verum res mihi elucidari videtur per ſequentia verba*: Quod ſi mactavetimus ea, quæ colunt Ægyptii *&c. Per* abominationes Ægyptiorum *igitur intelliguntur ea animalia, quæ colebant Ægyptii; & abominationes Ægyptiorum ſunt abominanda Ægyptiorum numina. Sic Apin colebant in forma bovis & vituli: Jovem Hammonium in ariete. Colebant & alia animantia, ut crocodilos, ibes, aliaque multa. At hoc modo non quæritur.*

Plaga quinta mors animalium,

136 *Pertinacia Pharaonis & perfidia in non ſervandis promiſſis aliam mox adduxit plagam, quam* Moyſes *ſic exponit Exod.* 9: Dixit autem Dominus ad Moyſen: ingredere ad Pharaonem D & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi. Quod ſi adhuc recuſis, & retines eos: ecce manus mea erit ſuper agros tuos; & ſuper equos, & aſinos, & camelos, & boves, & oves, peſtis valde gravis. Et faciet Dominus mirabilia inter poſſeſſiones Iſrael & poſſeſſiones Ægyptiorum, ut nihil omnino pereat ex his, quæ pertinent ad filios Iſrael. Conſtituitque Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum iſtud in terra. *Annuntiavit hæc* Moyſes *Pharaoni, ſed fruſtra.* Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuaque ſunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus vero filiorum Iſrael nihil omnino periit: *Obſerva hic vocem* omnia *non ſtricte intelligendam de omnibus omnino animantibus Ægyptiorum, cum aliqua ſtrage occiſa legantur, ſed vel de omnibus, quæ erant in agris, ob præcedentia verba*, Erit manus mea ſuper agros tuos; *vel de omnibus, quæ peſte contacta erant; vel denique vocem* omnia *hic ſignificare* multa *aut* pleraque, E *paucis ſolum relictis. Addit textus facr:* Et miſit Pharao ad videndum, nec erat quidquam mortuum de his, quæ poſſidebat Iſrael. Ingravatumque eſt cor Pharaonis, & non dimiſit populum. *De hac plaga Pſal.* 77 ℣ 50 *ſic legitur*: Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ, non pepercit a morte animabus eorum: & jumenta eorum in morte conclusit.

ſexta ulcerum. Moyſes gravi comminatione Pharaonem aggreditur.

137 *Moyſes vero ad plagam ſextam ſic progreditur*: Et dixit Dominus ad Moyſen & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & ſpargat illum Moyſes in cœlum coram Phaſaone. Sitque pulvis ſuper omnem terram Ægypti: eruot enim in hominibus & jumentis ulcera, & veſicæ turgentes in univerſa terra Ægypti. Tulerunteque cinerem de camino, & ſteterunt coram Pharaone, & ſparſis illum Moyſes in cœlum: factaque ſunt ulcera veſicarum turgentium in hominibus & jumentis: nec poteſant malefici ſtare coram Moyſe propter ulcera, quæ in illis erant, & in omni terra Ægypti. Induravitque Dominus cor Pharaonis, & non audivit eos, ſicut locutus eſt Dominus ad Moyſen. *Non dicitur Pharao ipſe hac ulcerum plaga* F *fuiſſe percuſſus: verum terribili comminatione eum urgere juſſus eſt* Moyſes, *priuſquam ſequentem plagam nominatim prædiceret. Verba accipe*: Dixitque Dominus ad Moyſen: Mane coeſurge, & ſta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi. Quia in hac vice mittam omnes plagas meas ſuper cor tuum, & ſuper ſervos tuos, & ſuper populum ſuum; ut ſcias quod non ſit ſimilis mei in omni terra. Nunc enim extendens manum percutiam te & populum tuum peſte, peribiſque de terra. *Per peſtem hic non deſignatur peſtilentia propriè dicta, ſed malum quodcumque mortem inferens: nam inter plagas Ægyptiacas non recenſetur peſtis hominum. Peſtis igitur pro morte ponitur, uti Septuaginta habent, non peſtis, ſed mortis mentionem facientes: & mors revera Pharaoni multiſque e præcipuis proceribus & populo ejus illata fuit, dum perſecutus eſt Iſraelitas per mare rubrum.*

prædicens generatim omnia mala, quæ inflixerat Deus ad nomen ſuum manifeſtandum,

138 *Aliqui, inquit in hunc locum* Cornelius *a Lapide, ex Hebræo data verba ſic vertunt & connectunt cum ſequentibus*: Et quidem, ſi voluiſſem, potuiſſem te occidere peſte, & periſſes de

A de terra, verum ideo poſui & ſervavi te, ut oſtendam in te fortitudinem meam. *Favere utcumque huic expoſitioni videntur ſequentia verba, quæ ſic leguntur in Bibliis vulgatis.* Ideirco autem poſui te, ut oſtendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in univerſa terra. *Verum, ut obſervat laudatus interpres, phraſis Hebraica non habet particulam ſi, & verba Hebræa* affertive, ooo autem conditionate mioantur Pharaoni peſtem & intetitum: ..quaſi dicat (*Dominus*:) Plagas plagis addam, donec nxeidatis a terra. *Hæc igitur interpretatio tenenda eſt, nec ſequendus videtur Chaldæus, qui alterius interpretationis eſt primus auctor: nam illi longe præferenda eſt verſio S. Hieronymi, & Septnoginta interpretum, quibus multæ aliæ conſonant. Præterea abſoluta comminatio futurorum malorum uſque ad interitum Pharaonis ectius cohærce cum verbis præcedentibus:* In hac vice mittam omnes plagas meas &c.: *nec ullo modo repugnat verbis iſtis*: Idcirco autem poſui te, ot oſtendam in te fortitudinem meam, & narresue nomen meum in univerſa teera: *nam biſce verbis rationem reddit Dominus, cur plagis tam*

B *multis percutiat Pharaonem, priuſquam eumdem dno morte puniat, videlicet ut plagarum multitudine nomen ſuum illuſtrius faciat per univerſum orbem. Hunc ſenſum exiguus Septuaginta, in quibus pro* poſui te *legitur* ſervatus es.

finem hac de cauſa creſcere pertinaciam Pharaonis.

139 *Apoſtolus Rom.* 9 ℣ 17 *verba illa citat hoc modo:* Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam; & ut annuotietur nomen meum in univerſa terra. *S. Auguſtinus quæſt.* 33 *in Exodum expendens hæc verba, obſervat Deum mala permittere, maliſque ad tempus parcere, ut erudiantur electi, hæc ſubdens*: Novit ergo Deus bene uti malis, in quibus tamen humanam naturam noo ad malitiam creat, ſed perfert eos patienter, qnouſque ſeit oportern: non inaniter, ſed uiens eis ad admonitionem vel exercitatiooem bonorum. Ecce enim ot aonuntiaretur nomen Dei in univerſa terra, vaſis miſetiordiæ utique prodeſt. Ad eorum itaque utilitatem Phatao ſervatus eſt, ſicut & Scriptnra teſtatur, & enitus docet. *Porro Deum non excitaſſe Pharaonem ad pertinaciam illam multis locis declarat idem ſanctus Doctor, & nominatim*

C *quæſt.* 36 *verba Exod.* 10 ℣ 1, Ego enim indnravi cor ejus,...ut faciam ſigna mea hæc in eo, *duriorem quidem in ſpecium habere ſignificationem agnoſcit.* Sed, *inquit*, ſic intelligendum eſt, acſi diceret: Ego enim patiens fui ſuper eum & ſervos ejus, ut non eos auferrem, ut ordine ſuperveniant ſigna mea ſuper eos. Quia enim patientia Dei obſtinatiot fiebat malus animus, ideo pro eo, quod eſt, PATIENS IN EUM FUI, dieitur, Gravavi eor ejus. *Ita dixerat quæſt.* 24 etiam ipſam Dei patientiam, qua parcebat *inter cauſas obdurationis Pharaonis numerari poſſe. Quippe* patientia Dei, *inquit*, ſecundum enrda hominum, qnibuſdam utilis ad pœnitendum, quibuſdam inutilis, ad reſiſtendum Deo, & in malo peeſeverandum: non tamen por ſe ipſa inutilis eſt, ſed ſecundum cor malum, ſicut jam diximus. Hoc & Apoſtolus dicit: Ignoras quod patientia Dei ad pœnitentiam tn adducit? Secundnm autem dueitiam cordis tui, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram &c.

140 *Poſt comminationem illam generalem juſſus eſt* Moyſes *Pharaoni prædicere plagam grandinis, quæ ordine ſeptima eſt, quamque haud*

Septima plaga grandinis

dubie prædixit iis verbis, quibus eum inſtruxit Dominus a ℣ 27: Adhuc retinus populum menm: & non vis dimittern eum? En pluam eras hac ipſa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, a die, qua fundata eſt, uſqnn in tempus præſens. Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tna, & omnia, quæ habes in agro: homines enim, & jumenta, & nniverſa, quæ inventa fuerint foris, nec congregata de agris, ceciderieqne ſuper ea grando, morientur. *Aliqui huic comminationi fidem adhibuerunt in bonum ſuum, eam vero alii malo ſuo neglexerunt, ut ſequitur:* Qni timnit verbum Domini de ſnevis Pharaonis, fecit conſugere ſervos ſuos & jumenta in domos: qni autem neglexit ſermonem Domini, dimiſit ſervos ſuos & jnmenta in agris. Et dixit Dominus ad Moyſen; Exteode manum tnam in cælum, nt fiat grando in univerſa terra Ægypti ſupet homines, & ſuper jumenta, & ſuper omnem herbam agti in tetra Ægypti. Extenditqnn Moyſes virgam in cælum, & Dominus dedit tonitrua, & gtandinem, ac diſcurrentia fulgura ſuper terram: plnitque Dominus grandinem ſuper teeram Ægypti. Et E
grando & ignii miſta ferebantur: tantæqnn fuit magnitndinis, quanta ante nnmquam apparuit in uoiverſa tetra Ægypti, ex quo gens illa condita eſt. Et perenſſit grando in omni terra Ægypti euncta, quæ fuerunt in agris, ab homine uſque ad jumentum: connctamqne herbam agei pereuſſit grando, & omno lignum regionis confregit. Tantum in tarra Geſſen, nbi etant filii Iſrael, grando non cecidit.

quæ multiplex

141 *Hanc plagam variis locis breviter attigit ſacra Scriptura. Pſalm.* 77 ℣ 47: Et occi-*fuit*, dit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina. Et tradidit grandini jumenta eorum, & poſſeſſionem eorum igni. *Rurſum Pſalm.* 104 ℣ 32: Poſnit pluvias eorom grandinem, ignem comburentem in terra ipſorum. Et percuſſit vioeas eornm, & ficulneas eorum; & cootrivit lignum finiom eorum. *Sapient.* 16 ℣ 16 *magis explicatur, quam multiplex & mirabilis fuerit hæc plaga*: Negantes enim te ooſſe impit, per fortitudinem brachii tui flagellati ſunt: novis aqnis, & grandinibns, & pluviis perſecotionem paſſi, & per ignem cooſumpti. Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus F
ignis valebat: vindex eſt enim orbis juſtorum. Quodam enim tempore manſuetabatur ignis, ne comburerentur, quæ ad impios miſſa erant animalia: ſed ut ipſi videntes ſcirent, quoniam Dei judicio patinntur perſecotionem. Et qnodam tempore in aqna ſupra virtutem ignis, exardeſcebat undique, nt ioiquæ terræ nationem exterminaret. *Et* ℣ 22: Nin autem & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non tabeſcebant: ut ſcirent, quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluvia coruſcans. *Deuum cap.* 19 ℣ 19: Ignis in aqua valebat ſupra ſuam virtutem, & aqua extinguentis naturæ oblivi-ſcebatur. *Ex biſce facile colligitur, terribilem fuiſſe tempeſtatem, conſpirantibus contra Ægyptios omnibus fere aeris injuriis*; *grandine nimirum inuſitatæ magnitudinis, horrendis tonitribus, no-xiſque fulguribus per terram diſcurrentibus atque obvia quæque conſumentibus: junctis quoque, quo tempeſtas appareret magis mirabilis, glacie, nive, pluvia, ut clare agnoſcerent Ægyptii ab omnipotente Dei manu ſe percuti.*

142 *Agnovit id ipſum Pharao, tantoque terrore correptus eſt, ut homo ſuperbus ſe humi-*

AUCT. J. S.

AUCTO. J. S. *& Pharaonem vehementer terruit plurimaque intulit*

liaret eorum Moyſe, *& culpam fateretur, non tamen ut ſerio converteretur. Audiamus* Moyſen *rei exitum enarrantem cap. 5 ℣ 17*: Miſitque Pharao, & vocavit Moyſen & Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc. Dominus juſtus; ego & populus meus impii. Orate Dominum, ut deſinant tonitrua Dei, & grando: & dimittam vos, ut nequaquam hic ultra maneatis. Ait Moyſes. Cum egreſſus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & ceſſabunt tonitrua, & grando non erit: ut ſcias, quia Domini eſt terra: novi autem, quod & tu, & ſervi tui, necdum timeatis Dominum Deum. *Dominum Ægyptiorum in frugibus terræ ſic deinde ſubdit*: Linum ergo & hordeum læſum eſt, eo quod hordeum eſſet virens *alias reddi poſſe*, Quia hordeum erat *in* ſpica; *& verti a Septuaginta*, Hordeum germinaverat, *ita ut hordeum tunc videatur* haniſſe, *inquit*, eulmum & ſpicam, ſed eam adhuc teneram & virentem: *Secundo ait, pro voce* folliculos *poni* calamum *ab aliis*: Sed, *inquit*, eodem res redit: folliculus enim eſt theca ſeu extrema pars calami erumpentis, quæ frumenti ſpicam vel lini ſemen involutum tegit. *Itaque hordeum & linum grandine confracta & comminuta ſunt: atque hoc damnum acceſſit ad detrimentum hominum & jumentorum, qui occiſi erant in agris: & arborum, quæ partim fulmine partim grandine erant confractæ.*

B

damnum; nec tamen Pharaonem flexit.

C

543 *Tertio obſervat, vocem* far *ab aliis exprimi* ſpeltam *aut* zeam. *Deinde rationem illam non læſi tritici & farris*, Quia ſerotina erant, *ſic elucidat*: Redditor ... ratio, cur iſtis grandine non nocuerit, quia ſerius prorumpebant & germinabant. Intelligendum ergo vel adhuc hæc non erupiſſe e terra, vel adhuc in herba fuiſſe, ita ut ei non multum grando & fulguta nocere potuerint; nocent enim hæc iis, quæ reſiſtunt, at vero quæ adhuc in terra latent, aut facile cedunt, non multum nocere poſſunt ... Dixi autem hæc adhuc vel in terra latuiſſe, vel in herba fuiſſe, ita ut germen adhuc in ſua radice lateret; ita enim ſonant Hebræa, "Quia adhuc caliginoſa & obſcura erant", hoc eſt necdum apparebant, ſeu, ut vertunt Tigurina, "adhuc latebant". *Finem plagæ & pertinacium Pharaonis* Moyſes *enarrat ſequentibus verbis*: Egreſſuſque Moyſes a Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum: & ceſſaverunt tonitrua & grando, nec ultra ſtillavit pluvia ſuper terram. Videns autem Pharao, quod ceſſaſſet pluvia, & grando, & tunitrua, auxit peccatum: & ingravatum eſt cor ejus, & ſervorum illius, & induratum nimis: nec dimiſis filios Iſrael, ſicut præceperat Dominus per manum Moyſi.

D

§. XIV.

Quid de ſecunda, tertia, quarta, quinta, ſexta & ſeptima plaga ſcripſerint Joſephus Philo & Artapanus.

Plagæ narratæ ab Joſepho,

SEcundam *Ægyptiorum plagam Joſephus narravit his verbis*; Deus autem motus humania ingratitudine, qui nec a periculo liberatus vellet ſapere, aliam plagam Ægypto infligit. Ranarum vis immenſa terram eorum populabatur, refertus erat & finvius, ut aqua inde non niſi ſanie harum viciata hauriri poſſet, immorientibus earum pletiſque & imputreſcentibus. Plena erat & terra turpi limo, ex quo enaſcebantur, rurſuſque in eundem reſulvebantur: quin & domeſticum victum fœdabans in eſculeotis atque poculentis noſquam non repertæ: & in cubilibus quoque paſſim oberrantes: ita ut omnia fœterent putore e ranis mortuis exhalante infecta. His malis cum axagitarentur Ægyptii, rex jubet Moyſen cum Hebræis abire, quo velit: & quamprimum hoc dixit, evanuerunt ranæ, terraque ſimul & flumen in priſtinam naturam ſunt reſtituta. Vix dum hoc malum ceſſaverat, cum Pharaothes denuo mutatus, priorum oblitus, retinere populum cœpit: & quaſi aliarum etiam afflictionum naturas experiri vellet, negabat exisum, quem prius conceſſerat timore magis eumpulſus quam ex animi ſui ſententia. *Hactenus Joſephus, quem nonnulla omittere ex collatione cum ſacris Litteris facile advertet lector.*

E

& Philone.

543 *Philo quoque eamdem plagam refert in hunc modum*: Sed non multo poſt remiſſam multam ſceleratæ eamdem crudelitatem redierunt, quaſi omnino e terris migraſſet juſtitia, aut quaſi elapſi ex una pœna non poſſent aliam incurrere. Itaque mare puerorum per ætatem nondum ſapientium ſuo malo didicerunt aua contemnere, nam vindicta ſecuta e veſtigio, ut illis ceſſantibus tardaverat, ita ad iniquitatem properantes prævertit. Rurſus enim Moſis frater juſſus ad foſſas & ſtagna palu- F deſque virgam porrexit. Vix manum extenderat, cum ranarum ranta vis prorepſit, ut non tantum fora compleret ac luca ſubdialia, verum etiam domos villaſque, & e uncta ædificia, tam ſacra quam profana, tam privata quam publica, haud ſecus acſi hoc genus aquatilium miſſum eſſet in diverſi elementi coloniam, natura mutante rerum viciſſitudines: nam terra eſt aquæ contraria. Itaqua eum nec furas progredi poſſent homines, viis uppletis; nec intus manere, refertis etiam intimis penetralibus, & ad ſummas quoque enotigationes ranis ubrepentibus, ad extremam deſperationem redacti, rurſum ad eoſdem, ut ante, eunfugiunt, tege pollicitante permiſſurum ſe Hebræos abire impune ac libere. Sic exuratu Deo populi ſui preeibus, ranæ partim receperunt ſe in flavium, partim mortuæ cumulabantur in triviis, etiam e domibus eodem eungeſtæ propter intolerabilem graveoleotiam exhalaotem e cadaveribus beſtiolarum, quæ vivæ quoque moleſtæ ſuns ſenſibus. *Artapanus apud Euſebium de ranarum plaga breviſſime memini.*

146 *In*

A 146 *In tertia plaga Joſephus a ſacris Litteris aberrat; nam pro ſciniphibus ſeu tulicibus pediculos ſubſtituit, quos* pedunculos *nominat interpres Latinus, Græcus Joſephi verbum Latinum ſic exprimens:* Ruſum igitur Deus alia clade in hominem fraudulentum vindicat, pedunculorum enim magna vi ac corporibus Ægyptiorum ſcatebat, a quibus mali male perdebantur, neque lavacris neque medicamentorum innunctionibus extinguere eos valentes. Qua nova peſte turbatus rex, & non magis ipſo periculo quam ejus fœditate ac turpitudine territus, nequam eum effet, ægre dimidiata ex parte reſipuit. Hebræis eo im exire permiſſis, ac mox malo ceſſante, liberos & uxores reditus obſidea ab eis exigebat, quo facto magis etiam Deum exaſperat, putans ſe providentiam ejus circumvenire poſſe, quaſi Moyſes & non potius Deus pœnas de Ægyptiis Hebræorum oppreſſoribus ſumeret. *Hanc Joſephi ſententiam de pediculis Hebræi paſſim & Hebraizantes imitantur, vocem Hebraicam* chinnim *ſic interpretantes.* Verum, *inquit Pererius in cap. 8 Exod. diſp. 2,* iſtam B opinionem de pediculis improbabilem facit narratio ipſa Moyſis deſcribentis hanc plagam: ait enim ex pulvere terræ pereuſſæ generatos fuiſſe ſciniphes. At pediculi ex ipſo humano corporo generantur; ſicut etiam Joſephus ſupradictis verbis ſcripſit, dicens per hanc plagam ſcatuiſſe pedieulos e corporibus Ægyptiorum, infideliter profecto Hiſtoriam ſacram commemorans, quæ non ex corporibus Ægyptiorum, ſed ex pulvere terræ generatos eſſe ait ſciniphes. *Alteram Joſephi peccatum in præmiſſis verbis eſt, quod aſſerat, Pharaonem promiſiſſe, ſe abeuadi licentiam daturum Hebræis: at de illa promiſſione tacuit* Moyſes *ipſe.*

at Philo ſciniphes deſcribit, 147 *Philo de tertia illa plaga longe rectius Joſepho veriuſque ratiocinatur,* ſciniphes *aut* ſcaiphes *exacte, ut videtur, deſcribens:* Poſtquam, *inquit*, ab hac pœna (*eorum*) reſpirarunt modicum, ſicut athletæ collecti viribus, *Græce urgeant.* quo vehementius urgerent *, ad conſuetam reverſi malitiam, obliti ſunt eorum, quæ pertulerant. At Deus aquis ceſſare juſſis, terreſtrem pœnam induxit, eodem uſus caſtigatore: qui ubi terram virga percuſſit, tot ſcnipes ex ea profuſi ſunt, ut velut extenſa nubes totam obC tineret Ægyptum. Id animal eſt moleſtiſſimum, quamvis minutum admodum. Nam non ſolam ſuperficiem cutis lædit pruritu noxio, verum etiam interiora per aures nareſque penetrat, involat & in oculos, niſi quis caveat: ſed qui caveri poterant tot dira examina? Quæret fortaſſe aliquis, cur Deus tam vilibus animalibus ad vindictam uti maluerit, quam urſis, pardis, leonibus, cæteriſque feris carnivoris: aut, ſi hæ non placebant, ſaltem familiaribus Ægypto aſpidibus, quarum morſus ſine mora enecat. Is ſi neſcit, diſcat, Deum voluiſſe incolas caſtigare, non tollere. Nam ſi eos omnino delere voluiſſet, non opus erat animalium opera, ſed divinitus immiſſa fame ac peſtilentia. Præterea diſcat & illud in omni vita profuturum. Quidnam? Homines quando bella gerunt, auxilia ſibi aſciſcere potentiſſima, quibus ſuam infirmitatem ſuppleant: Deum vero omnipotentem & nullius egentem opera, ſi quando vult tamquam inſtrumentis quibuſdam uti ad exigenda ſupplicia, non valida eligere, quorum robur curat minime, ſed vilia parvaque inſtrucre invictis viribus, atque ita noxios plectere, quod nunc quoque accidit.

148 Quid enim ſcnipe vilius? Tamen tantum effecit, ut tota Ægyptus deficiens exclamare cogeretur, hunc eſſe Dei digitum, manum enim (*Dei*) ne a tota quidem terra, quanta eſt, ſuſtineri poſſe, imo nec a mundo univerſo. Hæc ſunt inflicta per fratris miniſterium. *Ita Philo, cujus in ſciaiphibus deſcribendis ideo mihi major eſt auctoritas, quia Hebræus Hebraicam vocem intelligere potuit, & Ægyptius animaltulam ipſum cognoſcere, quod, niſi cognoviſſet, non videtur tam prolixe fuiſſe deſcripturus. Philoni ſatis conſonat Origines Hom. 5 in Exodum ciniphes ſic deſcribens:* Hoc animal pennis quidem ſuſpenditur per aera volitans, ſed ita ſubtile eſt & minutum, ut oculi viſum, niſi acute cernentis, effugiat: corpus tamen enm inſederit, acerrimo terebrat ſtimulo, ita ut, quem volantem videre quis non valeat, ſentiat ſtimulantem. *Horum ſententiam reliquis omnibus probabiliorem exiſtimo; ſciniphesque fuiſſe inſectum aliquod Ægyptiis non ignotum, ſeu fuerint genus quoddam minutiſſimorum culicum, ſeu ſpecies inſecti a culicibus quoque diſſimilia.*

149 *De quarta Ægyptiorum plaga breviter magis quam exacte Joſephus ſe ſcripſit:* Variat ergo & moltiformes beſtiolarum (*Græce* θηρία, *id eſt* ferarum) ſpecies immittit, quales nemo ante eam diem umquam viderat, tanta copia, ut tota regio malo hoc repleretur; præ quarum frequentia & homines plorimi extingnebantur, & terra nollo pacto coli poterat: & qui præſentaneum axitium evadebant, infecti tamen earum veneno a morbis corripiebantur. *Aberrare videtur primo Joſephus, dum ait ferarum fuiſſe hanc plagam: & ſecundo, dum huic iaſiſtens opiateni, plurimos homines ab hiſce feris peremptos affirmat. Quippe, etſi quidam interierint muſtarum morſibus, at dicitur Sap. 16 ℣ 9, de occiſis in hac plaga hominibus nulla alia eſt mentio in Scripturis; nec verſimile eſt numerum occiſorum tantum fuiſſe, quantum inſinuat vox* plurimi. *Quod vero ſpectat ad ſpecies ferarum, Joſephum ſecuti ſunt aliqui Hebraizantes: qui vocem Hebraicam* harob *interpretantur* mixtionem, *illamque explicant de mixtione quarumlibet beſtiarum noxiarum, tam venenoſarum quam rapacium, ut ſerpentium, draconum, leonum, luporum, ſcorpionum, ſimilumque aliarum. Verum huic explicationi non modo contraria ſunt Biblia vulgata, ſed etiam Septuagiata, aliique antiqui, ut probabo poſt data de hiſce Philonis verba.*

150 *Philo quartam hanc plagam, uca ſervato ordine Scripturæ, ſerius commemorat, quod tam recenſeat inter illas, quas Deus inflixit, non adhibita Aarone aut* Moyſi *opera, uti hic factum Origenes quoque obſervavit Hom. 4 in Exodum. Philo autem hanc ſic aarrare incipit:* Superſunt tria genera inflicta ab ipſo Deo, ſine ullo humano miniſterio, quæ ſingula indicabo, quantum potero; primum per animal omnium audaciſſimum cynomyiam, cui veram appellationem impoſuerunt periti nominum, ut erant ſapientiſſimi, compoſitam e duobus impudentiſſimis animantibus, muſca & cane, altera vincente omnes volucres temeritate, altero omnes terreſtres quadrupedes. Accurrunt enim iotrepide, & ſi quis arceat, non cedunt pervicacia, donec ſatientur earnibus & ſanguine. Ae cynomyia particeps amborum audaciæ, mordax & inſidioſum eſt animal. Nam e longinquo cum ſtridore in temorem mago impeto advolat, infixaque cuti

AUCT. J. S. *uti & Origines, ita in infectum videatur fuiſſe Ægyptiis cognitum.*

E *Joſephus in quarta plaga pro muſcis ferarum varias adoptavit;*

F *Philo vetus aliique muſtam carnivoram intelligunt:*

Digitized by Google

AUCT. J. S. hæret partinaciter. Tunc vero diris exagitatæ, multo moleſtiores erant, ultra nativam ſitim ſanguinis armatæ ad ultionem divinitus coactæ contra homines impios. *Sic ille, ſecutus Septuaginta interpretes, qui vocem Hebraicam Item interpretantur* cynomyiam, *ſeu* muſcam caninam. *Ita quoque legerunt Origenes, S. Auguſtinus, aliique Patres, qui ſeptuaginta interpretes ſequebantur, & antiquiores ſunt verſione S. Hieronymi.*

ut contendit S. Hieronymus legendum eſſe muſcam communem caninam.

153 *Verum S. Hieronymus, ubicumque hæc vox reperitur, legi vult κυνόμυια non κυνόμυια,* ſeu muſca communis, *id eſt, omne genus maſcarum, non* muſca canina. *Accipe verba ipſius in Epiſtola ad Suniam & Fretellam:* Κυνομυῖα, non ut Larini interpretati ſunt, MUSCA CANINA dicitur per *υ* Græcam litteram; ſed juxta Hebraicam intelligentiam per *διφθογγον* debet ſcribi *ει*, ut ſit κυνόμυια, id eſt: omne muſcarum genus. Aquila πάμμιγον, id eſt, omnimodam muſcam, interpretatus eſt. *Invidi hiſce S. Hieronymus vitium irrepſiſſe in lectionem Septuaginta interpretum, utique in illis potius legendum* κυνόμυια *quam* κυνόμυια: *id tamen incertum eſt, cum paſſim omnes in Septuaginta legerint* κυνόμυια, *eoque bellio ufuntur ſi quam* κυνόμυια. *Hoc de cauſa exiſtimant interpretes, Septuaginta ruptiſſe unam ſpecimen muſcarum, eamque moleſtiſſimam & impudentiſſimam pro omni muſcarum genere; atque ita Septuaginte interpretes, Philonem, Patreſque antiquos cum ſcriptura vulgatu concilinxt. Cæterum agi de muſcis, non de beſtiis aut feris majoribus, ex eo etiam fit veriſimile, quod ex aliis plagis conſtet Deum voluiſſe minutis beſtiis domare ferocitatem Ægyptiorum, non vero innumera ferarum multitudine omnia opprimere. Artapanus apud Euſebium inter plagas Ægyptiorum etiam recenſet* muſcas venenoſas.

Peſtem animalium emittit Joſephus, ſed tam refert Philo:

154 *Joſephus ad aliam plagam progreſſurus labitur in effectu quartæ narrando, dum ait Pharaonem poſt quartam plagam dimittere quidem viros & mulieres voluiſſe, ſed pueros retinere: quæ oblatio Pharaonis ſerius contigit. De quinta plage idem prorſus ſilet, ſed a quarta ad ſextam tranſilit. Philo vero quintam plagam ſeu peſtem animalium breviter narrat hoc modo:* Poſt hanc pœnam (*muſcarum*) ſucceſſit alia, namine tunc quoque miniſtro irati Numinis, videlicet interitus pecudum; nam armenta & greges ovium caprarumque, præterea jumenta omnis generis, una die tanquam ex compoſito gregatim moriebantur, portendentia paulo poſt ſecuturam peſtem hominum; quemadmodum aiunt publicas peſtilentias ſolere primum in bruta ſævire animalia. *Quod hic de futura hominum peſtilentia, intelligit de ſubita morte omnium primogenitorum, uti ex ſequentibus ipſius verbis colligitur.*

ulterius plaga ſe extendit,

153 *Sextam, ſeu ulcerum plagam, Joſephus narrat hoc modo:* Rege vero ne rum quidem reſipiſcente, ut voluntati divinæ cederet,... non deſuerunt Deo variæ prioribus etiam graviores pœnæ, quibus ob regis malitiam in univerſam gentem ſevere animadverteret: ſed exulceratis intus in eute corporibus, miſerabilem in modum non mediocris numerus abſumebatur. *Philo, obſervans ad ſextam plagam concurriſſe Aaronem & Moyſen, eundibus de eadem philoſophatur in hunc modum:* Unam (*plagam*) de communi ſententia fratres ambo inſixerunt in hunc modum. Deo jubente, cinerem e fornace hauſerunt manibus, quem ſolus Moſes jactavit in aerem. Moxque pulvis excitatus, & longe lateque diſperſus, hominibus bruteſque dira per totam cutem inſulit ulcera, carnibus ſimul intumeſcentibus, & fœdis puſtulis ſcatentibus, acſi ſuccenſæ clam efferveſcerent. Quo cruciatu, ſicut par erat in exulceratione ac inflammatione, oppreſſi, non minus animo laborabant quam corpore, miſere vexati doloribus. Videbatur enim unum ulcus a vertice uſque ad imos pedes, his, quæ membratim ſparſa erant, continua ſerpigine in unum coeuntibus: donec rurſum Legislatore ſupplicante pro affectis, morbus lavatus eſt. Cæterum hæc caſtigatio commiſſa eſt ambobus: propter pulverem fratri, penes quem erat cura pœnarum e terra provenientium, Moſi propter aerem muratum ad affligendos incolas, nam hic erat miniſter calamitatum ex aere cœloque naſcentium.

grandinis quam Philo, relata conſtitutione Ægypti,

154 *De ſeptima, ſex grandinis plaga, jactaque verſum Joſephus hæc ſcribit:* Et cum ne ſic quidem rex reſipiſceret, grando nunquam ante in Ægyptio cælo viſa, tunc vero major quam apud alios hiberno tempore, aut in Septentrionali regione, vere jam adulto ſuperoe ruens omnes eorum fructus contrivit. *Philo, ut oſtendat, quam nova & inuſitata Ægyptiis accidere debuerit hæc grandinis plaga, prolixe ratiocinatur de conſtitutione Ægypti, quæ pluviarum prorſus fere eſt expers, magiſque grandinis, fulminis, tonitruum, ſimiliumque meris injuriarum; Nili exundatione, quæ ſtatis temporibus quotannis inchoatur, terras fœcundante: Rationes, quas affert, de raritate pluviæ in Ægypto, nox diſcutio: ſed totum ipſius ratiocinium huc tranſfero.* Nunc videamus, ixquit, quas pœnas ipſe Moſes ſumpſerit, & ex quibus naturæ partibus. Aer ac cælum mundi portiones puriſſimæ, aquis & terræ ſucceſſerunt in Ægyptiorum caſtigatione, cujus adminiſtrator Moſes electus fuit. Aer prior turbari cœpit. Nam Ægyptus pene ſola inter regiones in meridiano tractu ſitas, nnam ex quatuor anni temporibus ignorat hyemem, vel quia (ut fertur) non longe abeſt a zona torrida, cujus occulto afflatu caleſcunt finitima: vel quia circa æſtivum ſolſtitium inundans flnvius nubes abſnmit. Incipit enim ereſcere æſtatis initio, & ſub ejus finem deſinit: quo tempore eteſiæ quoque impingnot ex adverſo in Nili oſtia, impediturque aqnarum exitus, mari tumeſcente per ventornm violentiam, & fluctibus qnaſi pro mnro ſe opponentibus, ita ut amnis fluenta retro agantur. Ita fit ut aqnis ſibi invicem occurrentibus, tnm his, quæ ſuperne a fonte deſcendunt, tum his, quæ repelluntur ab oſtris, & dilatari neqnantibus propter ripas eminentiores exaggerataſque, tandem neceſſario ſupereffondatur.

conatur magis explicare.

155 Eſt & alia cauſa, cur hyems Ægypto ſit ſupervacanea. Nam quod imbres alibi, hic reſtagnationes fluminis efficiunt, arva fœcundantes ad proventus frugum annuos. Natura autem non ſolet ita in vanum operari, ut pluvias terræ non indigenti largiatur, ſimulque gaudet varietate ſui artificii, concentum e contrariis qnalitatibus temperans, & ideo aliis ſuperne a cælo, aliis inferne e fontibus ac flnviis præbet aqnarum commoda. In hoc ſtatn regionis vernantis alienis menſibus, quæ circa brumam irroratur parvis rariſque pluviis dantaxat in locis maritimis, ſupra Memphitim autem regiam oullas omnino ſentit, repente aer novam ſnmpſit faciem, ut hybernis

A betnis reginnibus conſuetæ tempeſtates ſimul ingruerent, imbres, grandines, procellæ atque turbines, colliſiones nubium, continua fulgura & tonitrua prodigioſa ſpecie. Grando enim intermixta nec ipſa liqueſcebat, nec extinguebat fulmina, ſed utraque uno eodemque deferebantur impetu. Nec ſolum inclementia cæli conteſtabat incolas, verum etiam eci novitas. Credebant enim, nec falſo, ab irato Deo mutari omnia tempeſtatibus inſoliris, arbuſta ſegeteſque vaſtantibus, pereuntibus ſimul non paucis animalibus, partim frigore abſumptis, partim eliſis grandine tuentu mnro lupidum, nonnullis etiam ictis fulmine, ex quibus ſi quæ ſupetetant, ambuſta circumferebant vulnera ad tetrotem videntium.

§. XVII.

Plaga octava locuſtarum, & nona tenebrarum narrantur ex ſacra Scriptura.

B *Minatur Moyſes locuſtarum plagam.*

Quandoquidem pergebat Pharao contra ſtimulum calcitrare, juſſus eſt Moyſes *uocam ipſi plagam comminari, uti refert cap.* 10 *his verbis:* Et dixit Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor ejus, & ſervorum illius: ut faciam ſigna mea hæc in eo, & naccesin aures filii tui, & nepotum tuorum, quoties contrivcrim Ægyptios, & ſigna mea fecerim in eis: ut ſciatis quia ego Dominus. Introierunt ergo Moyſes & Aaron ad Pharunnem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Uſquequo non vis ſubjici mihi? dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi. Sin autem teſiſtis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locuſtam in fines tuos: quæ operiat ſopeficiem terræ, ne quidquam ejus appareat; ſed comedatur, quod reſidnum fuerit grandini: corrodet enim omnia ligna, quæ germinant in agris. Et implebunt domos tuas, & ſervorum tuorum, & omnium Ægyptiorum: quantam

C non viderunt patres ini, & avi, ex quo orti ſunt ſuper terram uſque in præſentem dium. Averritque ſe, & egreſſus eſt a Pharaone. *Rex totam hanc comminationem videtur frigide audiviſſe; at non ita proceres ejus, præteritis malis edocti, numquam vanas fuiſſe* Moyſis *comminationes.*

proceribuſque Pharaonis ſuaſtra ſuadentibus at pareat,

557 *His igitur Pharaoni ſuaſerunt, ut ſatisfaceret tandem* Moyſi, *ne fuerit totam Ægyptum funditus interire. Pharao non auſus aperte refragari procerum ſuorum conſilio, volens tamen Iſraelitas dimittere, arte uſus eſt, juſſitque* Moyſen *coram proceribus totam poſtulationem ſuam enucleate exponere, ut ſic videretur proceſum ſuorum conſilio deteliſſe, eoſdeque recuſare, quod petebatur, tamquam nimium fuiſſet, & nullo modo concedendum. Hæc Pharaonis mentem colligo ex relatione* Moyſis, *qui præcedentibus hæc ſubdit:* Dixerunt autem ſervi Pharaonis ad eum: Uſquequo patiemur hoc ſcandalum? Dimitte homines, ut ſacrificent Domino Deo ſuo. Nonne vides quod petierit Ægyptus? Revocaveruntque Moyſen & Anton ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, ſacrificate Domino Deo veſtro. Quinam ſunt, qui ituri ſunt? Ait Moyſes: Cum parvulis noſtris & ſenioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ovibus & armentis: eſt enim ſollemnitas Domini Dei noſtri. Et reſpondit Pharso: Sic Dominus ſit vobiſcum, quo modo ego dimittam vos, & parvulos veſtros. Cui dubium eſt, quod peſſime cogiteris? Non fiet ita, ſed ite tantum viri, & ſacrificate Domino: hoc enim & ipſi petiſtis. Statimque ejecti ſunt de conſpectu Pharaonis. *Sic Pharao eludebat, nec ſolum* Moyſen *& Aaronem, ſed ſuos etiam conſiliarios; at non impune.* AUCT. *J. S.*

ſequitur octava hac plaga, locuſtis omnia vaſtantibus,

558 Dixit autem Dominus ad Moyſen. Extende manum tuam ſuper terram Ægypti ad locuſtam, ut aſcendat ſuper eam, & devoret omnem herbam, quæ reſidua fuerit grandini. Et extendit Moyſes virgam ſuper terram Ægypti: & Dominus induxit ventum urentem totu die illa & nocte: & mane facto, ventus urens levavit locuſtas. Quæ aſcenderunt ſupet univerſam terram Ægypti; & ſederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec poſtea futuræ ſunt. Operueruntque univerſam ſupeficiem terræ, vaſtantes omnia. Devorata eſt igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, E quæ grando dimiſerat: nihilque omnino virens relictum eſt in lignis & in herbis terræ, in cuncta Ægypto. *Pſalmiſta hujus etiam plagæ damna memorat pſalm.* 77 ℣ 46: Et dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locuſtæ. *Et pſalm.* 104 ℣ 34: Dixit, & venit locuſta & bruchus, cujus non erat numerus. Et comedit omne fœnum in terra eorum: & comedit omnem fructum terræ eorum. *Vox Æruginis ſignificat corruptionem ſeu vitiam frumenti; quod ſolet induci per pleviam. Verum S. Hieronymus aliique vocem Hebraicam, quam ſeptuaginta expoſuerunt æruginem, interpretati ſuet* bruchum; *atque ita utrique Pſalmiſtæ locus conſonat, nihilque addit relationi* Moyſis: *nam* bruchus *eſt ſpecies quædam locuſtarum.*

& homines quoque uſque ad mortem vexantibus: humiliatur rex; at non convertitur. F

159 *Sapicus cap.* 16 ℣ 9 *videtur dicere, locuſtas, uti & meſcas aerea, hominibus vitam mortem attuliſſe.* Illo enim (*ieqait*) locuſtarum & muſcarum occidetunt morſus, & non eſt inventa ſanitas animæ illorum: quia digni erant ab hujuſmodi exterminari. *Credideriм, eos quidem unico beſtiolarum illarum motu occiſos fuiſſe Ægyptios, ſed vel multiplicatis præter modum illarum morſibus ad mortem uſque vexatos, vel ex earum morſibus corruptionem aut malum aliquod in corporibus Ægyptiorum ortum, quo deinde mortem oppetierunt. Aliqui volunt ſame cruciatos Ægyptios, quod locuſtæ omnia conſumpſiſſent: at id verbis datis non eſt conforme, cum dicatur* morſus occiderunt, *non fames ex morſibus deinde orta. Tantum damnum, quantum ex hac plaga toti Ægypto illatum eſt, movit Pharaonem, ut malo quæreret remedium, non tamen ut mandato divino acquieſceret.* Moyſen *audiamus:* Quamobrem feſtinus Pharao vocavit Moyſen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum veſtrum, & in vos. Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & togate Dominum Deum veſtrum, ut auferat a me mortem iſtam. Egreſſuſque Moyſes de conſpectu Pharaonis, oravit Dominum. Qui flare fecit ventum ob Occidente vehementiſſimum, & arreptam locuſtam projecit in mare Rubrum: non remanſit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimiſit filios Iſrael.

Nona plaga tenebrarum

560 *Secuta eſt plaga nona, minus quidem damni*

Digitized by Google

AUCT. J. S. *damni illatura, ſed plus terroris. Non præmonuit Pharaonem Dominus, atque ex eo etiam capite terror Pharaonis & Ægyptiorum auctus eſt. Plagam hanc* Moyſes *breviter narrat his verbis*: Dixit autem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam in cælum: & fiant tenebræ ſuper terram Ægypti tam denſæ, ut palpari queant. Extenditque Moyſes manum in cœlum: & factæ ſunt tenebræ horribiles in univerſa terra Ægypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem ſuum, nec movit ſe de loco, in quo erat: ubicumque autem habitabant filii Iſrael, lux erat. *Quantumvis ſit brevis hæc deſcriptio, abunde tamen patet, quam vehemens fuerit Ægyptiorum formido, cum toto triduo nullus ſe de loco moverit. At fuſius omnia hujus plagæ mala deſcribit Sapiens cap.* 17, *ex quo illa paulo latius enucleabo, ne textus ſolus obſcurior quibuſdam appareat. Primo tenebrarum horrore ceciderunt ita attoniti, ut eſſent quaſi vinculis & catenis conſtricti. Hoc Sapiens, præmiſſa juſtitia divinorum judiciorum, ſic enarrat*: Magna ſunt enim judicia tua, Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indiſciplinatæ animæ erraverunt. Dum enim perſuaſum habent iniqui poſſe dominari nationi ſanctæ; vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, incluſi ſub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt. *Hæc tanta formido eos cohibuit, ne loco ſe movere auderent. Voces*, fugitivi perpetuæ providentiæ, *ſignificant, tardantes perpetuæ Dei providentia, qua ſtatis temporibus poſt noctem lux redduntur.*

exitus terribiles 161 *Secundo timor augebatur ſonitu terrorum incutiente, mœſtiſque viſionibus, uti ſubdit Sapiens*: Et dum putant ſe latere in obſcuris peccatis, tenebroſo oblivionis velamento diſperſi ſunt, paventes horrende, & eum admiratione nimia perturbati. Neque enim, quæ continebat illos ſpelunca, ſine timore enſtodiebat: quoniam ſonitus deſcendens perturbabat illos, & perſonæ triſtes illis apparentes pavorem illis præſtabant. *Tertio nulla luce poterant tenebræ diſpelli: ſed ad augendam formidinem ignis ſubinde coruſcationes apparebant, quæ ſola videbantur eum ſpectris quibuſdam terrificis, ita ut magi præ tremore langueſcerent. Verba accipe*: Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec ſiderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam. Apparebat autem illis ſubitaneus ignis, timore plenus: & timore perculſi illius, quæ non videbatur, faciei, æſtimabant deteriora eſſe, quæ videbantur: & magicæ artis appoſiti erant deriſus, & ſapientiæ gloriæ correptio cum contumelia. Illi enim, qui promittebant timores & perturbationes expellere ſe ab anima languente, hi cum deriſu pleni timore languebant.

effectus 162 *Quarto qualibet voce animalium quorumcumque, aliarumque rerum ſibilos etiam naturali ob conſcientiam ſcelerum ſuorum, atque ob immobilitatem horrore ingenti percellebantur, uti exponit Sapiens, ſic pergens*: Nam etſi nihil illos ex monſtris perturbabat: tranſitus animalium & ſerpentium ſibilatione commoti, tremebundi peribant: & aerem, quem nulla ratione quia effugere poſſet, negantes ſe videre. Cum ſit enim timida inquiria, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſæva perturbata conſcientia. Nihil enim eſt timor, niſi proditio cogitationis auxiliorum. Et dum ab intus minor eſt expectatio, majorem computat inſcientiam ejus cauſæ, de qua tormentum præſtat. Illi autem, qui impotentem vere noctem, & ab infimis, & ab altiſſimis inferis ſupervenientem, eumdem ſomnum dormientes, aliquando monſtrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: ſubitaneus enim illis & inſperatus timor ſupervenerat. Deinde ſi quiſquam ex illis decidiſſet, enſtodiebatur in carcere ſine ferro recluſus. Si enim ructicus quis erat, aut paſtor, aut agri laborum operarius præoccupatus eſſet, ineffugibilem ſuſtinebat neceſſitatem. Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos avium ſonitus ſuavis, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut ſonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium curſus inviſus, aut mugientium valida beſtiarum vox, aut reſonans de altiſſimis montibus echo; deficientes faciebant illos præ timore.

exponuntur 163 *Hæc ſatis indicant, omnia timorem incuſſiſſe Ægyptiis, quod hi nihil videntes vel minima haberent ſuſpecta, quodque cum conſcientia ſcelerum ſuorum, tum præteritarum plagarum experientia, ſæva omnia triſtiaque ſibi imminere ſuſpicarentur. At nonnulla ex datis verbis, utpote obſcuriora, paululum elucidanda ſunt. Primo verba illa*, Etſi nihil illos ex monſtris perturbabat, *eamdem videatur habere ſenſum, ac ſi legeretur*, perturbaſſet: *quaſi diceret, Etſi non vidiſſent ſpectra illa terrifica, vel ſolus animalium tranſitus & ſerpentium ſibilatio mortiferum illis inferebant timorem. Secundo voces illas*, Nihil enim eſt timor, niſi proditio cogitationis auxiliorum, *ſic interpretor, Timor nihil facit, niſi abjicere omnem cogitationem, ſeu omnem ſpem auxiliorum impetrandorum: prodictio enim hic eſt* abjectio. *Tertio ſequens verſiculus*, Et dum ab intus minor eſt expectatio, majorem computat inſcientiam ejus cauſæ; do quo tormentum præſtat, *ita videtur exponendus, Quanto minor in animo eſt expectatio, ſeu ſpes auxilii, tanto majorem credit cauſam ignoratam, quæ ſuo timore turquet, nam voces* inſcientia ejus cauſæ *idem ſignificant, ac Cauſa ignorata, ſeu non recte cognita. Quarta ſequens verſiculus rurſum eſt obſcurus, in quo non vocatur* impotens, *quia Ægyptios reddebat impotentes, dicturque* ab infirmis & ab altiſſimis (*id eſt, profundiſſimis*) inferis *ſupervenuiſſe, quia tenebræ erant ſimiles inferni tenebris; deinde non* dormientes, *ponitur pro* dormiebant, *aut* dormientes erant: *demum* animæ traductio *idem eſt, ac animæ deliquium. His poſitis, totum verſiculum ſic expono: Illi, qui tridui illo tenebrarum, quæ tenebris infernalibus ſimiles, omnes quaſi impotentes reddebant, eodem modo manebant loco affixi inſtar dormientium, aliquando monſtrorum exagitabantur timore, aliquando præ vehementia metus animæ patiebantur deliquium. Reliqua ſatis clara ſunt.*

Hebræis nihil pertinebat: Pharaonis pertinaciæ præſtitit

164 *Quinto Hebræi lumine fruebantur, atque omnia apud illos peragebantur more ſolito: nam Sapiens ita pergit*: Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebantur. Solis autem illis ſuperpoſita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ ſuperventura illis erat. Ipſi ergo ſibi erant graviores tenebris. Sanctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, ſed figuram non videbant. Et quia non ipſi eadem paſſi erant, magnificabant te: & qui ante læſi erant (*per Ægyptios*,) quia non lædebantur,

A tur, gratias agebant: & ut eſſet differentia, donum petebant, *continuationis videlicet. Hactenus de terribili hac plaga, quæ timorem non exiguum Pharaoni haud dubie ingeſſit: attamen rumdem non permovit, ut omnibus poſtulatis annueret.* Audi Moyſen *rei eventum enarrantem* ℣ 24: Vocavitque Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis: Ite, ſacrificate Domino: oves tantum veſtræ & armenta remaneant, parvuli veſtri eant vobiſcum. Ait Moyſes: Hoſtias quoque & holocauſta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo noſtro: *nimirum permittenda, ut omnia animalia nobiſcum ducamus, quemadmodum ſubdit*: Cuncti greges pergent nobiſcum: non remanebit ex eis ungula: quæ neceſſaria ſunt in cultum Domini Dei noſtri: præſertim cum ignoremus, quid debeat immolari, donec ad ipſum locum perveniamus. Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos. Dixitque Pharao ad Moyſen: Recede a me, & cave, ne ultra videas faciem meam: quocumB que die apparueris mihi, morieris. Reſpondit Moyſes: Ita fiet, ut locutus es, non videbo ultra faciem tuam; *videlicet, niſi ultra me vocaveris, uti factum eſt.*

& Moyſen non vocavit, diuturnas tenebras, ſed ſatis ablatas poſt triduum.

165 *Duo hic quæri poſſunt, primo quo modo Pharao vocaverit* Moyſen *& Aaronem, ſi nullus toto triduo tenebrarum ſe loco moverit. In variis ſententiis abierunt interpretes; at una ſolum ſolida, plana & facilis mihi apparet reſponſio, nimirum* Moyſen *ejuſque fratrem non fuiſſe vocatos a Pharaone durantibus tenebris, ſed poſt lucem Ægypto erditam. Ortæ ſunt tenebræ, non præmonito vate, eademque receſſerunt poſt triduum, nec rogante, nec deprecante, aut quidpiam promittente Pharaone, idque in ipſo* Moyſe *ſatis colligitur. Quippe ait tenebras fuiſſe* tribus dicins, *nec quemquam Ægyptiorum ſe* de loco *moviſſe. Relataque gravitate & diuturnitate mali, tandem effectum, quem in animo Pharaonis reliquerat, bervitur narrat; non dictus, Pharaonem rogaſſe, ut tenebris liberaretur: quod ſignum eſt, jam tum iis liberatum fuiſſe; ſolumque advocaſſe* Moyſen, *ne rurſum ſimile quid pateretur. Secundo, quomodo* Moyſes *prædixerit decimam plagam Pharaoni, uti ipſum fecille ron*C *ſtat ex cap. 11, cum non fueris vocatus a Pharaone ante illam plagam, & hic dicat ſe ultro non acceſſurum. Reſpondeo* Moyſen, *priuſquam a Pharaone recederet, revelatione divina monitum, eidem prædixiſſe decimam plagam, ſcu mortem primogenitorum, uti infra dicam, tum de ea tractabo. Nunc miſſis quibuſdam quæſtionibus minoris momenti, ad Joſephum & Philonem regredior.*

§. XVIII.

Octava & nona plaga ex Joſepho & Philone, quorum lapſus corriguntur.

Joſephus errat in plaga locuſtarum.

Joſephus plagam locuſtarum breviter tradit, corrigendus in eo, quod oblationem Pharaonis, quæ ſecuta eſt poſt plagam novam, octavæ perturbata ordini ſubjungat. Verba ipſius accipe: Et ſi quid intactum grando reliquit, nubes locuſtarum ſuper venientes ita abſumpſerunt, ut fructuum colligendorum ſpes Ægyptiis omnibus omnino ſit adempta. Quod ſi rex ſtultus tantum, & non etiam malus ſuiſſet, poterat vel jam dictis cladibus admonitus reſipiſcere, ut tan- AUCT. dem de aliquo tot malorum remedio cogitare J. S. incipiceret. At Pharaothes, tametſi non ita inſaniebat, ut cauſam non intelligeret, tamen tanta malitia pectus ejus obſederat, ut adduci nullo modo poſſet, quin Deo quaſi per contentionem repugnare, & in publica commoda ſciens volenſque peccare pergeret. Itaque tandem Hebræis pueros etiam una cum mulieribus concedit, ſed juſſis, ut bona ſua Ægyptiis tanquam prædam relinquerent, eo quod ex ipſorum bonis nihil poſt tot calamitates ſupereſſe conquerebantur. *Hæc ratio retinendi bona Hebræorum non habetur in Scriptura. Vera ratio erat, ut veritatis bonis Hebræorum de eorumdem erditu ſenſior eſſet Pharao.*

& Philo quoque ordinem perturbat

167 *Philo in hac plaga exſecranda ordinem etiam perturbat: nam conditiones a Pharaone oblatas* Moyſi, *quæ inter comminationem plagæ & plagam ipſam interceſſerunt, perperam poſtponit plagæ, quam recte deſcribit hoc modo.* Poſt E finem autem hujus cladis (*grandinis, & commiſerationem alterius*) rega eum ſuis reverſo ad contumaciam, Moſet jubente Deo virgam extendit in aerem. Moxque auſtes incubuit violentiſſimus, per totam diem noctemque invaleſcens, malum vel per ſe valde noxium. Eſt enim aridus invehens dolorem capitis & gravedinem, languoriſque tædium, præſertim in Ægypto, regione ad Auſtrum oppoſita, & expoſita ſolibus, ut, quamprimum is ventus movetur, æſtu exurat omnia. Tunc vero intulit etiam locuſtarum agmina in ſtipium perniciem: quæ indefinenter affluentes abſumpſerunt, quidquid poſt tempeſtatem ſuperfuerat, ut in ampliſſima regione nihil relinqueretur viride. Ad hæc extremas calamitates redacti vix reſipuerunt regi occlamantes: Quouſque non permittis bis viris exitum? An nondum ſentis Ægyptum perditam? Ille, ut tum videbatur, aſſenſit: relaxataque clade ad Moſis deprecationem, ventus a mari exortus locuſtas diſpulit.

In tenebris Ægyptiorum variat laudatur Joſephus,

168 *Joſephus plagam tenebrarum velaturus, ſtatim offendit, dum aſſerit ortas tenebras,* Moyſe *cum Pharaone altercante; niſi velit ſolum dicere, controverſiam inter* Moyſen *& Pharaonem necdum finitam fuiſſe, quando ceperunt tenebræ. Alia quoque mox corrigenda immiſcuit narrationi, hiſce verbis conceptæ:* Moyſe vero negante æquum poſtulari, alioqui non habituros, unde F ſacrificarent, atque hac controverſia diutius durante, tam denſæ tenebræ omniſque luminis expertes Ægyptiis ſunt circumfuſæ, ut proſpectu in univerſum privati alii alio caſu abſumerentur, illo quoque metu imminente, ne forte penitus ab ea caligine abſorberentur. Deinde hia diſcuſſis, poſt tres dies ac totidem noctes, cum nondum flecteretur Pharaothes, ut liberum exitum permitteret, his verbis eum Moyſes aggreditur; Quouſque repugnabis Dei voluntati, qui omnino vult ac jubet Hebræos dimitti, nec eſt aliud præter hoc remedium adverſus mala, quibus affligimini. Rex vero iratus ferens hanc dicendi libertatem, minatus eſt eum capite plectendum, ſi poſthac de hac re moleſtus eſſe pergeret. Reſpondit Moyſes, ſe non amplius hac de cauſa verba facturum, ſed ipſum cum optimatibus Ægyptiis ultro Hebræos rogaturum, ut quamprimum inde proficiſcantur, atque hia diſcisabiit. *Peccat in hiſce Joſephus primo, quod alia verba attribuat* Moyſi, *quam eo tempore*

eo-

AUCT. J. S.

coram Pharaone ab eo dicta narrant ſacræ Litteræ. Secundo, licet Pharao deinde ultro vocaverit Moyſen *& Aaronem, tamen id eum factum non legitur prædixiſſe* Moyſes, *uti animis libere affirmat Joſephus. Tertio errat dum ait*, his dictis abiit: *nam mortem primogenitorum prius Pharaoni prædixit* Moyſes: *quam ille prædictionem omiſit.*

neque eas exacte narrat Philo,

169 *Philo in referendis Ægyptiorum tenebris nonnulla quoque diſcuſſione eget, non ſubjungenda: nam ita ratiocinatur:* Verum hoc quoque malo defunctis, quin rex manebat, ut ante, difficilis, ſuperveniit calamitas major, quam ulla hactenus. Sereno enim die repente offuſæ ſunt tenebræ, ſive ob defectum ſolis majorem ſolito, ſive continuis denſiſque nubibus cælum ſubrexentibus, & nimia conſtipatione intercluſis radiis, ut dies nihil differret a noctuma caligine: qua per triduum continuata, videbatur una perpetua non longiſſima. Tunc aiunt eos aut non auſos e cubili ſurgere; aut ſi neceſſitates naturales urgerent, more cæcorum palpando parietes, & ſi quid erat præ manibus, ægre potuiſſe progredi. Nam ignis, quo utimur quotidie, vel aere turbato extinguebatur, vel vincebatur a craſſiſſimis tenebris, ita ut, falvis oculis, ſumme neceſſarium videndi ſenſum, ceu exoculati, requirerent: quo adempto, cæterorum nullus uſus erat. Num nec loqui, nec audire, nec cibis frui licebat, ſed per ſilentium fame cruciabantur, nulli venientes ſenſui, præſenti malo prægravante, donec Moſes miſeratione motus Deum exoravit. Tum demum ſucceſſit lux tenebris, & nocti dies ſereniſſima. His plagis percuſſos ferunt a Moſe, mixta fulminibus grandine, & locuſtis, & tenebris lumen nullum admittentibus.

qua duas recenſet cauſas, quivas potuerunt oriri tenebras, ſed ambas improbamus:

170 *Ad hæc Philonis expoſitionem obſervo primo, duplicem ab eo cauſam offerri, qua oriri potuerint tenebræ Ægyptiacæ, ſed neutram certo affirmari. Prima, ab eclipſi ſolis petita, plane rejicienda eſt: nam eclipſis naturalis ac totalis ne per integram quidem horam durare poteſt, nedum per triduum. Deinde eclipſis ſolis tam ſpiſſas nequit inducere tenebras: obſcurato enim ſole per interpoſitionem lunæ, alia ſidera nonnihil præbent luminis. Demum ſi ſolis defectio lumen ademiſſet Ægyptiis, illud ſimiliter ademptum fuiſſet Hebræis. Altera cauſa tenebrarum, ex denſitate & nimia conſtipatione nubium petita, alite etiam placuit, tum quia tenebræ vocantur* palpabiles, *tum quia acc ſidera, nec aliud quodvis lumen, poterat tenebras illas illuminare, teſte ſacra Scriptura. At ne hæc quidem cauſa mihi placet, quia, cum inter Ægyptios degerent Hebræi, ſi ſola nubium conſtipatio cauſa fuiſſet tenebrarum, hæ fuiſſent utriſque communes. Malim igitur dicere tenebras illas plane fuiſſe prodigioſas, aliamque earum cauſam ignorari, quam quod Deus illas produxerit ad pœnam Ægyptiorum, Deumque id facere potuiſſe variis modis, quorum aliquos indicare poſſemus, ſed nullum certo ſtatuere, cum de eo nihil dictum ſit in Scriptura.*

alii ipſius errores corriguntur,

171 *Secundo, Philo harum tenebrarum tempore nihil fere agi potuiſſe ab Ægyptiis aſſerit; & nonnihil tamen actioni ſi attribuere voluit; non ſatis conſequenter, quantum mihi apparet. Nam ſi nec loqui potuerint, uti aſſerit; nec cibis frui, uti veriſimile eſt ex ſacris Litteris, cur magis progredi potuerint, ad ſatisfaciendum naturæ neceſſitatibus, ſane non video. Quia imo motum illum ex loco in locum aperte negat ſacra Scriptura, quam præcedentia: clare enim* Moyſes *dicit:* Nemo.. movit ſe de loco, *videlicet quia* una, *ut ait Sapiens*, catena tenebrarum omnes erunt colligati. *Tertio uſum aliorum ſenſuum non perdiderant, uti videtur Philo aſſerere: imo ne oculorum quidem uſu prorſus erant deſtituti, cum ſpectra aliaque timorem incutientia viderent. Verum ex tenebris ſubito ortis, aliiſque per ſapientem relatis, tanto correpti atque abrepti fuat timore, ut hic uſum ſenſuum multum potuerit impedire. Quarto, quod ait oratione* Moyſis *ceſſaſſe tenebras, Scriptura non habet.*

§. XIX.

Prædicta plaga decima: petita Ægyptiorum ſupellex: Paſcha primum, jubente Domino, celebratum: plaga decima Ægyptiis illata, ſeu occiſi omnium primogeniti.

Moyſes juſſus ſub pœna mortis non redire ad Pharaonem, antequam abiit,

UBi *poſt plagam tenebrarum Pharao; nolens pecora Hebræorum dimittere, ſub intermissione mortis* Moyſi *& Aaroni prohibuerat, ne amplius ad ſe redirent, priuſquam abibat* Moyſes *cum fratre, revelatione divina juſſus eſt Pharaoni poſtremam plagam prædicere, quod & fecit: neque enim alio modo coactiliari poſſunt duo a* Moyſe *ſcripta, quod non rediret ad Pharaonem, niſi vocatus; quodque poſtremam cladem Pharaoni prædixerit. Revelatio jubentis Dei & prædictio* Moyſis *refertur cap.* XI *hoc modo:* Et *dixit* Dominus *ad* Moyſen: Adhucunam plagam tangam Pharaonem & Ægyptum, & poſt hæc dimittet vos, & exire compellet. *Quænam effet hæc plaga, Dominus item* Moyſi *aperuit: nam ille pro auctoritate, quam acceptus erat apud omnes, illam mox prædixit, non veritus minas regis, ut narrat his verbis:* Fuitque Moyſes vir valde magnus in terra Ægypti. Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte egrediar in Ægyptum: & morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, a primogenito Pharaonis, qui ſedet in ſolio ejus, uſque ad primogenitum ancillæ, quæ eſt ad molam, & omnia primogenita jumentorum. Eritque clamor magnus in univerſa terra Ægypti, qualis nec ante fuit, nec poſtea futurus eſt. Apud omnes autem filios Iſrael non mugiet canis ab homine uſque ad pecus: ut ſciatis quanto miraculo dividat Dominus Ægyptios & Iſrael. *Hæc pœnæ prædictio, in qua breviter elucidanda ſunt nonnulla.*

prædicit ultimam plagam,

173 *Primo ancilla*, quæ eſt ad molam, *ſeu quæ truſatilem molam verſat in piſtrino, ſumitur pro viliſſima perſona, & Pharaoni tamquam excellentiſſimo opponitur; quaſi diceretur, A primogenito ſummi uſque ad primogenitum infimi. Secundo*, non mugiet canis, *proverbium eſt, quo ſignificatur, omnia quieta fore apud Hebræos. Porro prædicta plaga*, Moyſes *quoque prædixit, quem illa effectam habitura eſſet, quod hactenus non fecerat: ſic enim proſequitur:* Deſcendentque omnes ſervi tui iſti ad me, & adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis populus, qui ſubjectus eſt tibi. Poſt hæc egrediemur. Et exivit a Pharaone iratus nimis. *Hæc* Moyſis *dicta ingentem haud dubie terrorem ingeſſe-*

A *gſſerant Pharaoni. At ne vel ſic quidem ſuperbia & pertinacia ipſius flecti potuerunt.* Dixit autem Dominus ad Moyſen: Non audiet vos Pharao, ut multa ſigna fiant in terra Ægypti. Moyſes autem & Aaron fecerunt omnia oſtenta, quæ ſcripta ſunt, coram Pharaone. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimiſit filios Iſrael de terra ſua.

ad dux aliquot differendam Petitionem Hebræi preteſtam Ægyptiorum ſupellectilem:

174 *Plaga autem illa poſtrema, cujus diem* Moyſes *non ſignificaverat, non ſtatim nocte ſequenti fuit inflicta, quia filiis Iſrael varia erant agenda, antequam Ægypto exirent. Primo juſſit Dominus petere pretioſam Ægyptiorum ſupellectilem, uti cap.* XI ℣ 2 *narrat* Moyſes *hoc modo:* Dices ergo omni plebi (*ait Dominus* Moyſi) ut poſtulet vir ab amico ſuo, & mulier a vicina ſua, vaſa argentea & aurea. Dubit autem Dominus gratiam populo ſuo coram Ægyptiis. *Mandata Domini* Moyſes *expreſſit populo, atque hic lubens obtemperavit, ut refertur cap.* 12 ℣ 35 *his verbis:* Feceruntque filii Iſrael, ſicut præceperat Moyſes: & petierunt ab Ægyptiis vaſa argentea & aurea, veſtemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis, ut commodarent

B eis: & ſpoliaverunt Ægyptios. *Hæc de cauſa dicitur Pſal.* 104 ℣ 37: Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus. *Singulare quoque hoc & inſigne Dei beneficium notari poteſt, quod omnes Iſraelitæ eodem valerent, quando egrediendum erat Ægypto, licet ingens eorum eſſet multitudo.*

hanc ſpoliationem Ægyptiorum contra Manichæos defendit Auguſtinus,

175 *Porro Manichæi hanc Ægyptiorum ſpoliationem improbant,* Moyſen *carpentes tamquam injuſtum. Hinc S. Auguſtinus lib.* 22 *contra Fauſtum Manichæum ei ſic reſpondet:* Quid ergo jam de expoliatis Ægyptiis Fauſtus objicit, neſciens quid loquatur? Quod faciendo Moyſes uſque adeo non peccavit, ut non faciendo peccaret. Deus enim juſſerat, qui neque novit non ſolum ſecundum facta, verum etiam ſecundum cor hominis, quid unuſquiſque, vel per quem, perpeti debeat. Carnalis itaque adhuc ille populus erat, & rerum terrenarum cupiditate occupatus: Ægyptii vero ſacrilegi & iniqui: num & auro illo, hoc eſt, Dei creaturæ, male utentes ad Creatoris injurium, ſuis

C idolis ſerviebant, & homines peregrinos labore gratuito injuſte ac vehementer affixerat. Digni ergo erant & iſti, quibus talia juberentur; & illi, qui talia paterentur: & forte ſecundum ſuas voluntates & cogitationes Hebræi magis permiſſi ſunt facere iſtu, quam juſſi: ſed eis Deus permiſſionem ſuam per famulum ſuum Moyſen innoteſcere voluit, quando mandavit, ut diceret. Fieri autem poteſt, ut ſint aliæ cauſæ occultiſſimæ, cur hoc illi populo divinitus dictum ſit: ſed divinis imperiis cedendum obtemperando, non reſiſtendum eſt diſputando. Apoſtolus dixit: Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? Sive ergo iſta ſit cauſa, quam dixi; ſive alia quælibet in ſecreta & abdita Dei diſpoſitione lateat, cur hoc per Moyſen illi populo dixerit, ut ab Ægyptiis ſibi commodanda peterent, quæ auferrens: hoc ſumen confirmo, nec fruſtra nec iniqne dictum eſſe, nec licuiſſe, Moyſen aliter, quem Deus dixerat, facere, ut penes Dominum eſſet conſilium jubendi, penes Famulum autem obſequium peragendi.

176 *Brevius de eadem facto idem ſanctus Doctor quæſt.* 39 *in Exodum ſic ſcribit:* Non hinc quiſque ſumendum exemplum putare debet ad Auctoriſpoliandum iſto modo proximum. Hoc enim Deus juſſit, qui noverat, quid quemque pati oporteret; nec Iſraelitæ furtum fecerunt, ſed Deo jubenti miniſterium præbuerunt: quemadmodum cum miniſter judicis occidit eum, quem judex juſſit occidi: profecto ſi id ſponte faciat, homicida eſt, etiamſi eum occidat, quem ſcit occidi a judice debuiſſe. *Addu verba Sapientis, qui cap.* 10 *breviter perſtringens oppreſſionem Hebræorum in Ægypto, ſignaque & prodigia ibidem patrata, ſubjicere videtur rationem, cur Deus peti & auferri juſſerit bona Ægyptiorum, ita ſcribens* ℣ 15 *& ſequentibus:* Hæc (*Sapientia divina*) populum juſtum, & ſemen ſine querela, liberavit a nationibus, quæ illum deprimebant. Intravit in animum Servi * Dei, & * Moyſis ſtetit contra reges horrendos in portentis & ſignis. Et reddidit juſtis mercedem laborum ſuorum; *illorum videlicet laborum, quibus coacti fuerant gratis ſervire Ægyptiis. Dedit autem mercedem illam jubendo ſpoliationem Ægyptiorum: nam & hac agere Sapientem, liquet ex ordine, quo facta ſingula perſtringit, mox ſubdens de exitu Hebræorum,* Et deduxit illos in E via mirabili. *Hæc ſufficiant de juſtitia & æquitate hujus facti.*

J. S. fuit hæc mercedis debita laborum pro Ægyptiis ſuſceptorum.

177 *Aliam quoque quæſtionem hic verſat S. Auguſtinus quæſt.* 39 *in Exod., hæc ſcribens:* Eſt etiam iſta nonnulla quæſtio. Si ſeorſum habitabant Hebræi in terra Geſſen, ubi nec plagæ fiebant, quibus regnum Pharaonis affligebatur, quomodo petit quiſque a proximo vel a proxima, (*in Scripturis* vicina, *ut non obſervat*) aurum, argentum, & veſtem?... Unde intelligendum eſt, etiam in terra Geſſen non ſolos Hebræos habitaſſe, ſed eis aliquos Ægyptios in illa terra cohabitatores fuiſſe, ad quos poſuerunt merito Hebræorum etiam illa divina beneficia (*immunitatis a plagis*) pervenire; ut hinc eos & diligerent iidem Ægypti cohabitatores, &, quod petebant, facile commodarent: nec tamen Deus judicavit ita illos alienos fuiſſe ab injuriis & contritionibus; quas populus Dei pertulit, ut nec iſto damno ſerirentur: qui plagis illis, propterea quod terræ illi parcebatur, pereuſſi non erant. *Tota eoajectura S. Auguſtini huc reducitur. Videntur Ægyptii in terra Geſſen cum Hebræis habitantes fuiſſe ſoli immunes a plagis Ægyptiorum. Contra vero ſoli amiſiſſe pretioſam ſuam ſupellectilem. Verum plerique interpretes hanc admittant, Ægyptios in terra Geſſen immunes fuiſſe a plagis: eumque non pauci Hebræi per reliquam Ægyptum degerent, utpote ibidem ad varia opera deputati, potuerunt illi etiam vaſa pretioſa ab aliis Ægyptiis petere, quibus vicini erant, ita ut probabilius appareat, ſpoliationem illam etiam factam extra terram Geſſen, licet verisimile ſit, in terra Geſſen maxime locum habuiſſe.* F

ſpoliatio illa maxime fuit in terra Geſſen; verisimiliter tamen in aliis quoque locis.

178 *Præterea, antequam Dominus percuteret primogenitos Ægyptiorum, filiis Iſrael immolandus ac comedendus erat agnus Paſchalis, quam feſtivitatem Dominus in Ægypto per* Moyſen *inſtituit, ac prima vice celebrari juſſit, ut Paſcha deinde quotannis Paſchalis ſolemnitas eodem ritu obſervaretur in perpetuum. De hujus inſtitutione hic celebratione brevitet agam, uti & de aliis ritibus, cæremoniis, legibuſque per* Moyſen *inſtitutis, populoque Hebræo datis, ſive tacta titulum illorum aut legum expoſitione, ne Commentarius hic in immenſum excreſcat, præſertim*

Jubetur Moyſes ſolemnitatem Paſchalem inſtituere,

cum

AUCT. J. S. *eum res geſtæ* Moyſis *ſine expoſitione cituum ac legum inſtitutarum commode explicari poſſint*. Moyſes *cap.* 12 *inſtitutionem eſus agni Paſchalis, totuſque feſtivitatis per ſeptem dies continuandæ exponit, atque ita orditur*: Dixit quoque Dominus ad Moyſen & Aaron in terra Ægypti: Menſis iſte (*Niſan, reſpondens fere pro majori parte Martio noſtro,*) vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni, (*error quoad res eccleſiaſticas.*) Loquimini ad univerſum cœtum filiorum Iſrael, & dicite eis: Decima die menſis hujus tollat unuſquiſque (*paterfamilias, niſi tam exiguam habeat familiam, ut alteri potius jungi debeat*) agnum per familias, & domos ſuas. Sin autem minor eſt numerus (*familiæ,*) ut ſufficere poſſit ad veſcendum agnum, aſſumet vicinum ſuum, qui junctus eſt domui ſuæ, (*aut illi accedet,*) juxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni.

atque agnum ſingulis familiis immolandum esse; B

179 *Non debebat immolari agnus eadem die decima menſis Niſan, ſed quatriduo ſervari ac tunc demum immolari, ut ſequitur* ℣ 6: Et ſervabitis eum uſque ad quartam decimam diem menſis hujus: immolabitque eum univerſa multitudo (*nimirum ſuum ſingulæ familiæ*) filiorum Iſrael ad veſperam. Et ſument de ſanguine ejus, ac ponent ſuper utramque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum.... Et transibo per terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine uſque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus. Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus, in quibus eritis: & videbo ſanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero terram Ægypti. Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eam ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno. *Qualis deberet eſſe agnus immolandus, aut pro agno hædus: quibus ceremoniis alteruter comedi deberet: quam religioſe ſervari ſeptem dies azymorum, quantaque ſolemnitate celebrari dies prima & ſeptima, ibidem expoſitum vide, aut latius apud interpretes.*

uti, Moyſe jubente, fecerunt Hebræi, hac de cauſa primogenitos ſuos non amiſſuri. C

180 Vocavit autem Moyſes, *ut ſequitur* ℣ 21, omnes ſeniores filiorum Iſrael, & dixit ad eos: Ite tollentes animal (*agnum aut hædum*) per familias veſtras, & immolate Phaſe. Faſciculumque hyſſopi tingite in ſanguine, qui eſt in limine, & aſpergite ex eo ſuperliminare, & utrumque poſtem: nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ uſque mane. Tranſibit enim Dominus pereutiens Ægyptios: cumque viderit ſanguinem in ſuperliminari, & in utroque poſte, tranſeendet oſtium domus, & non finet pereuſſorem ingredi domos veſtras & lædere. Cuſtodi verbum iſtud legitimum tibi & filiis tuis uſque in æternum. Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus eſt vobis, ut pollicitus eſt, obſervabitis cæremonias iſtas. Et cum dixerint vobis filii veſtri; Quæ eſt iſta religio? dicetis eis: Victima tranſitus Domini eſt, quando tranſiit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans. Ineureatuſque populus adoravit; *ſumma reverentia ſuſcipiens mandata Domini, & Moyſis, cujus auctoritatem prodigiis præcedentibus abunde ſtabiliverat Deus. Euaſit quoque illa impleverunt, ut ſequitur*: Et egreſſi filii Iſrael fecerunt, ſicut præceperat Dominus Moyſi & Aaron. *De Paſchate celebrato per* Moyſen *ſic loquitur Apoſtolus Heb.* 11 ℣ 28: Fide celebravit Paſcha & ſanguinis effuſionem: ne, qui vaſtabat primitiva, tangeret eos. *In conventu jam relato potuit etiam* Moyſes *exponere mandatum Domini de petenda Ægyptiorum ſupellectile: præcipereque ut omnia alia ad iter pararent, atque ad urbem Rameſſen confluerent, ſimulac moverentur, ut inde omnes ſimul proficiſcerentur die* XV *menſis.* D

Decima plaga, qua peremptis omnes Ægyptiorum primogeniti:

183 *Comeſto ab Hebræis agno Paſchali, Dominus percuſſit Ægyptios decima plaga, quam* Moyſes *ſic refert*: Factum eſt autem in noctis medio (*inter diem* XIE & XV *menſis Niſan*) pereuſſit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, a primogenito Pharaonis, qui in ſolio ejus ſedebat, uſque ad primogenitum captivæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum. Surrexitque Pharao nocte, & omnes ſervi ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus eſt clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus, in qua non jaceret mortuus. *Plagam hanc Pſalmiſta memorat pſal.* 77 ℣ 51 *hic verbis*: Et pereuſſit omne primogenitum in terra Ægypti. primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham. *Et pſal.* 104 ℣ 36: Et pereuſſit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum. *Per* primitias omnis laboris eorum *ipſoe rurſum intelligit primogenitos, quia primo a patribus ſuis geniti, & a matribus portati: per tabernacula Cham definantur urbes Ægyptiorum, qui a Cham ducebant originem. Pſalm.* 135 ℣ 10 *rurſum dicitur*: Qui percuſſit Ægyptum cum primogenitis eorum. E

æquus hac eorum pœna fuit, & Hebræis præcognita;

181 *Plura vero de hac Ægyptiorum calamitate explicuit Sapiens cap.* 18. *Primo enim obſervat* ℣ 5 *hanc æquiſſimam fuiſſe pœnam Ægyptiorum, qui Hebræorum infantes voluerunt occidere, quando* Moyſes *fuit ſervatus.* Cum cogitarent (*Ægyptii*) juſtorum occidere infantes: & uno expoſito filio (*Moyſe*) & liberato, in tranſactionem illorum, multitudinem filiorum abſtuliſti. *Deinde eladem Ægyptiorum Hebræis præcognitam, horamque ſalutem ac comeſtionem agni Paſchalis, voce* ſacrificabant *indicatam, ſic pergit exponere*: Illa enim nox ante cognita eſt a patribus noſtris, ut certe ſcientes, quibus juramentis credidernnt, animæquiores eſſent Suſcepta eſt autem a populo tuo ſanctas quidem juſtorum, injuſtorum autem exterminatio. Sicut enim læſiſti adverſarios: ſic & nos provocans magnificaſti. Abſconſe enim ſacrificabant juſti pueri bonorum, & juſtitiæ legem in concordia diſpoſuerunt, ſimiliter & bona & mala acceptu eos juſtos, patrum jam decantantes laudes. *Hæc illa nocte agebant Hebræi, a* Moyſe *de omnibus præmoniti, & ad comedendum agnum Paſchalem a veſpera præcedenti per familias congregati.* F

quam late patens

183 Reſonabat autem incunveniens inimicorum eox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. Similis autem pœna ſervis eum Domino afflictus eſt, & popularis homo regi ſimilia paſſus. Similiter ergo omnes, uno nomine mortis, mortuos habebant innumerabilas. Nec enim ad ſepeliendum civi ſufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata eſt. De omnibus enim (*præcedentibus plagis*) non eredentes propter veneficia (*ſeu magorum prodigioſa opera*:) tunc vero primum, cum ſuit exterminium primogenitorum, ſpoponderunt (*id eſt*, confeſſi *ſunt, ut habetur Græce*) populum Dei eſſe. Cum enim quietum ſilentium continerei omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens

Segmo

A Sermo tuus de exitu regalibus ſedibus, durus debellator, *in* mediam *exterminii* terram profi-
id eſt, non ſimulatum. livit: gladius acutus inſimulatum * imperium portans, & ſtans replevit omnia morte, & uſque ad cælum attingebat ſtans in terra.

quamque terribilis fuerit hæc clades, 184 Tunc continuo viſus ſomniorum malorum turbaverunt illos, & timores ſopervenerunt inſperati. Et alius *alibi* projectus ſemivivus, propter quam moriebatur, cauſam demonſtrabat mortis. Viſiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc prænonebant, ne inſcii, quare mala patiebantur, perirent. *Ex poſteriocibus hiſce verbis colligitur, Ægyptios ſuperſtites mortuorum clamoribus didiciſſe cauſam miſerabilis huiuſce ſtragis, licet alias eandem ſatis ſcire potuiſſent ex prædictione* Moyſis, *ſi hæc omnibus ſenetuiſſet. Verum credibile eſt, Pharaonem ejuſque proceres ſempet cauſſe, ne prædictiones & comminationes* Moyſis *multis innotaſcerent, aut per Ægyptum vulgarentur. De cede hac primogenitorum varie tractantur quæſtiones; ſed cum illæ non ſpectent proprie ad* Moyſen *ipſum, brevitatis*
B *gratia omnes præterco.*

qua vi-ctus Pharao, Hebræos abire jubet. 185 *Ceſſit tandem hac plaga percuſſus Pharao, nec auſus eſt diutius iter Hebræorum impedire. Quis potius tum ipſe quam ceteri Ægyptii vehementiſſime inſiterunt, ut ſua mora proficiſcerentur. Audimus* Moyſen *ipſum hac ceſe-verantem cap.* 12 ℣ 31: Vocatiſque hac Pharao Moyſe & Aaron nocte, ait: Surgite, & egredimini a populo meo, vos & filii Iſrael: ite, immolate Domino, ſicut dicitis. Oves veſtras & armenta aſſumite, ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur. *Quam vehementer eorum habitum urſerint Ægyptii, magis dicetur, cum Iſraelitarum egreſſum narrabimus. Porro cum Dominus mortem primogenitorum Ægypti effeciſſet, ut Hebræi libere egrederentur; eumque horum primogenitis eodem tempore peperciſſet, in memoriam tanti beneficii omne primogenitum Hebræorum ſibi ſacrum eſſe voluit, ut proinde referret* cap. 13, *cujus prima verba ſubjungo*: Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen; dicens: Sanctifica mihi omne primogenitum; quod aperit vulvam, *in* filiis Iſrael, tam de hominibus quam de jumentis: mea ſunt enim omnia. *Tulit hanc legem* Moyſes, *eamdem latius explicans, prout ibidem videri poteſt.*
C

§. XX.

Præmiſſorum relatio ex Joſepho, Philone, & Artapano examinata.

Joſephus comeſtionem agni, JOſephus *Hebræorum præparationem ad iter, comeſtionem agni Paſchalis, mortem primogenitorum Ægyptiorum, datumque Hebræis abeundi facultatem refert hoc modo*: Deus autem eum deceviſſet adhuc una plaga ictos Ægyptios cogere ad dimittendos Hebræos, juſſit Moyſen edicere populo, ut paratum habeant ſacrificium, præparatum tertiadecima Xanthici menſis in quartamdecimam, qui apud Ægyptios Pharmuthi vocatur, idem Hebræis Niſan, & Macedonibus Xanthicus: utque ipſe Hebræos educat, omnia ſua ſecum portantes. Ille vero inſtructos prius ad profectionem, & per ſodalitia diſtributos, in uno loco continebat: Illucefcente vero quar-

tadecima, omnes ad exitum animati ſacrifi-Auct. cabant, & ſanguine domos luſtrabant, aſperſas hyſſopo (*Græce* ὑσσώπῳ κόμας ἁναλαβόντες, *id eſt*, ſumptis hyſſopi faſciculis, *nimirum pro aſpergillo*) & peracta cœna reliquias carnium exuſſerunt, tamquam exituri; unde nunc quoque ſolemne manet nobis idem ſacrificium, qui feſtivitatem vocamus Paſcha, id tranſitum ſignificat, eo quod Deus illa die, præteritis illæſis Hebræis, Ægyptios morbo percuſſit. J. S.

aliaque affert non ſine erroribus: 187 Nam peſtis illa nocte abſumpſit primogenita Ægyptiorum, ut agminatim ad regiam coneurreretur a proximis, vociferantibus non amplius detinendos Hebræos. Tum rex, accito Moyſe, mandat ut abeant, ratus poſt eorum exitum regionem, ceſſantibus calamitatibus, ſublevandam: dona etiam Hebræos honorabant, alii quo celerius diſcederent, alii propter vicinitatis conſuetudinem. *Poſterioribus hiſce verbis diſſimulat ſcriptor politicus magis quam religioſus, petitam ab Hebræis fuiſſe ſupellectilem Ægyptiorum, tamquam ad uſum ſacrificii neceſſarium, & peſtem ceddendam; donique Ægyptiorum ſubſtituit, haud dubie veritus, ne offenderentur gentiles atque Hebræos iejuſtitiæ accuſarent, ſi eum nudide exarraſſet. Ejuſmodi diſſimulationibus plenus eſt* Joſephus, *qui ſæpe honori ſuæ gentis magis conſulnit quam veritati, & eos raro falſa narravit eo modo, quo magis apparerent verisimilia, licet minus eſſent vera. Tempus quoque præparati & comeſti agni non recte exprimit.*
E

Philo mortem primogenitorum 188 *Philo non memorat hoc loco comeſtionem agni Paſchalis, ſed de plaga primogenitorum, aliiſque ante egreſſum factis prolixe intiocienter.* Tandem, *inquit*, acceſſit extrema pœna decima, ſuperioribus omnibus atrocior, ipſis Ægyptiis morientibus, non tamen omnibus: nolebat enim Deus regionem deſertam reddere, quam caſtigatam tantum voluit. Itaque parcens maximæ turbæ omnia ætatis virorum atque mulierum, morti addixit ſolos primogenitos, exorſus a maximo natu regio filio, & in viliſſimæ ancillæ piſtrinariæ filium deſinens. Nam eireiter noctem mediam quotquot primi patris matriſque appellationem jucundiſſimam attulerunt parentibus, & viciſſim ab ipſis primi nominati ſunt fi-F lii, ſani valenteſque, nullo præcedente morbo, repente interierunt ad unum, ut nulla familia ſine domeſtico luctu tunc inventa ſit. Prima vero luce, eum quiſque ſuos chariſſimos inopinatu necn ſublatos videret, cum quibus ſuperiore die ſuaviter uſque veſperam convixerat, ut in publico luctu graviſſimo, comploratione implevernnt omnia: com enim nemo eſſet exors ejus calamitatis, unus erat clamor omnium, uno luctu obtinente totam regionem, quacumque patebat: qui tantiſper dum intra privatos parietes ſe continebat, ſingulis aliena mala ignorantibus, privatus etiam tum videbatur. Ubi vero alii dicerunt *ex* aliis, geminabatur comploratio, accedente gravanteque dolore publico, ut ne conſolator quidem exiſteret; quia enim ſolaretur alterum, ipſe conſolatione indigens?

cujusque plagæ affectum, & ſpoliationem Ægyptiorum narrat: 189 Cæterum ut in tali caſu ſolet fieri, putantes hæc eſſe majorum malorum initia, & ſolliciti de interitu ſuperſtitum, flentes convolabant in regiam, ſciſſiſque ſuis veſtibus regi cauſam calamitatis imputabant, dicentes nihil mali ſe paſſuros fuiſſe, ſi Moſes impetraſſet, quæ perierat: nunc habere ſe obſtinatæ pervicaciæ con-

Auct. J. S. tentionisque intempestivæ præmia. Deinde pro se quisque certatim hortabatur populum, ut propere tota regione decederent, vel unam diem horamve differre longum rati, & periculosum insuper. Ad hunc modum expulsi protrusique, memores ingenuitatis pristinæ, aust sunt facinus, quo injurias acceptas expenderent: multum enim præda nacti, farcinas partim suis humeris, partim jumentis imposuerunt, non præ avaritia (ut obtrectatores dicerent) aut alienarum fortunarum concupiscentia (quæ enim esse poterat?) sed primum ut diuturni laboris necessariam mercedem reciperent: deinde ut pro acceptis tempore, quo serviant, injuriis, si non pro merito, aliquid tamen damni reponerent. Nec enim est pat jactura libertatis & pecuniæ, cum nemo sanus non malit vitæ quam libertatis adire periculum: itaque utrumque factum jure tueri possunt, sive ut in pace mercedem recepernnt; qua tamdiu fraudati fuerant: sive ut bello victores victos bonis spoliaverunt, abillis enim orta fuerat injuria, qui hospites supplicesque suos (ut ante dixi) quasi captivos in servitutem redegerant. Tandem ubi se obtulit occa-
B sio meliorum temporum, populus inermis illatam sibi vim ultus est, protegente ipsa Justitia. *Hactenus Philo, qui spolia Hebræorum iis rationibus excusat, ut satis videatur probabilis prior & Scripturæ conformis, non æque secunda, quæ magis vindictam sapit. Attamen brevius solidiusque Hebræorum justitiam ostendisset, si tum sacra Scriptura edixisset, omnia acta esse jussu Dei, penes quem rerum omnium est dominium. Debuerat similiter addere, quo modo spolia illa obtinuerint.*

deinde fortes Ægyptiorum & Hebræorum in hi. ser plagis recte distinguit:

190 *Deinde idem auctor plagas Ægyptiacas breviter recenset, ac Hebræorum sortem eleganter distinguit a calamitatibus Ægyptiorum, sic scribens:* Tot plagis Ægyptus castigata est, quarum tamen nulla Hebræos attigit, quamvis cohabitantes in eisdem oppidis, vicis, domibus, terra, aqua, aere, igne, præcipuis naturæ partibus consprcantibus, ut impossibile esset effugere; id quod maxime mirum fuit, ab eisdem rebus uno eodemque loco ac tempore, alios servari, alios interimi. Fluvius versus erat in sanguinem, at unus Hebræis: his enim hauri entibus fiebat potabilis. Ranæ ex aquis in tetram
C subrepentes fora, villas, domus implevetant; solos Hebræos devitabant, acsi scirent discernere, qui puniendi essent, qui nequaquam. Non scnipes, non cynomyæ, unus locustæ, quæ arboribus, satis, animalibus, hominibus vastitatem intulerant, ad hos advolaverunt: non imbrium, grandinum, fulminum continuata vis ad hos usque pervenit: exulcerationem molestissimam ne in somnis quidem senserunt: cum densissimæ tenebræ offudetentur aliis, ipsi in diutuna puraque luce degebant. Cum interirent Ægyptiorum primogeniti, nemo Hebræus periit; & meritn, quando ne pecudum quidem pestis ad horum greges ulla venerunt contagia. Nec aliud videri poterant illo tempore quam spectatores calamitatum alienarum, ex quibus utilissimam doctrinam pietati perciperent: numquam enim tam manifestum bonorum & malorum judicium extitit, alteris exitiom, altetis salutem afferens.

Artapanus de omnibus aliquid confuse tradidit,

191 *Artapanus quoque de Ægyptiorum calamitatibus nonnulla commemorat apud laudatum jam sæpe Eusebium, qui, prout redditus est Latine, post relatam primam plagam, de ceteris tum hæc scribere affirmat:* Tunc a Moſe ter-
D ram baculo percussam, mosess venenasas: deinde rursus percussam, ranas, locustas, aliaque hujusmodi monstra produxisse... Tandem cum grandine percotcretur, & terræ motu Ægyptus universa quatcretur, quo domus & templa multa ceciderunt, perstactum calamitatibus regem, Judæos libetasse; quos ab Ægyptiis argentea aureaque vasa, vestem, ac aliam gazam mutuo accepisse *&c. In hisce multa quidem corrigenda, cum nullus sit plagarum ordo, nulla exacte sit relata. Attamen vel sic ex hisce colligere licet, memoriam calamitatum suarum apud Ægyptios diu viguisse, etiamsi confusa illa fuerit, & popularibus traditionibus, ut fieri solet, non parum corrupta.*

& inter plagas memorat terræ motus, qui non sunt improbabiles.

192 *An inter calamitates Ægyptiorum fuerit terræ motus, quo domus & templa multa corruerint, certo definire non ausim. Nam unprefsa mentio de terræ motu in Scripturis nullibi reperitur: srd plaga grandinis modo tam terribili refertur, ut quadam concussiones terræ cum fulminibus ac tonitribus grandinem comitari potuerint, idque fieri in Scriptura. Salianus ex Græco Eusebii textu, quem consuluru volui, verba Artapani plenius sic reddit Latine:* Rege autem
E adhuc dementato, Moysen grandinem & terræ motus noctu excitasse, ut qui terræ hiatus effugerent, grandine interirent, & qui vitatent grandinem, terræ hiatibus absorberentur. *Verumtamen magis crediderim terræ motus fuisse partem plagæ decimæ, iisque idola templaque idolorum corruisse eo nocte, qua percussi sunt primogeniti Ægyptiorum. Certe Dominus prædixit de hac quoque plaga:* Et in eunctis diis Ægypti faciam judicia. *Factum id esse, quando perierunt primogeniti, asseritur Num.* 33 ℣ 4. *Non exprimit quidem Scriptura, quo id factum sit modo: unc tamen dubitari potest, quin factum furrit; nec aptior videtur dari posse conjectura, quam si suspicemur idolorum templa terræ motibus corruisse. Cæterum varias plagas ab Artapano præteritas, aliasque non nisi confuse relatas, facile videbit lector, modo relationem nostram, ex sacris Litteris datam, cum ipsius verbis conferre*
F *voluerit.*

Philo regem constitutum Moysen asserit; at rectius dux vocatur, aut legislator:

193 *Philo porro priusquam egressum Israelitarum ex Ægypto narrat, multa disserit de principatu* Moysis, *quem* regem & principem *nominat, atque hoc tempore principatum Israelitarum adeptum asserit. Regis tamen nomen non ita congruit* Moysi, *quam* dueis & legislatoris, *ut posse videbimus. Dux vero Israelitarum a Deo proprie constitutus est* Mnyses, *quando per visionem in rubo jussus est populum Ægypto educere; at dici potest, hoc tempore agnitum fuisse ab Israelitis, nisi id jam factum furrit in conventu senierum, quos convocavit, simulac Ægyptum est ingressus. Quidquid autem verius sit de tempore, quo Israelitæ* Moysen *pro duce suo agnoscere cœperunt, non potuit ille libere imperare Israelitis, quamdiu eum iisdem sub dominio Pharaonis erat constitutus, atque ideo Philo principatum* Moysis *recte orditur ab egressu Israelitarum. Porro quanti populi dux fuerit, declarat primum his verbis:* Etant autem viti demigrantes supra sexcenta millia. *Loquitur de viris, qui ea erant ætate, ut arma portare possent; atque hi deinde recensi sunt & inventa sexcenta ttia millia virorum quingenti quinquaginta, ut legitur Num.* 1 ℣ 46 Reliquæ turbæ, *inquit Philo,* sexum, puerorum, mulierum, initi non poterat numerus. Hue accedebat ser-

vitiorom

A vitiorum multitudo promiſcua & quaſi ſuppoſititia. Hos Hebræi ſuſceperant e ſeminia Ægyptiis, contributos paterno generi. Quidam etiam pietatis amore ſe adjunxerant: & erant, qui tot continuis caſtigationibus profecerant in melius. *Quam itaque ingens fuerit multitudo, quilibet facile videbit.*

a Deo principatum adeptus, quanta integritate,

594 Horum omnium, *ait Philo*, princeps Moſes electus eſt: quam poteſtatem accepit, non ut alii, freno armis & machinis, aut equeſtribus, pedeſtribus, navalibuſque copiis: ſed virtutis ergo honoratus & charitatis, qua univerſos proſequebatur indefinenter, Deo quoque favente honori Viri optimi. Nam quia regnum Ægypti deteliquerat cum eſſet nepos regius, & offenſus incolarum ſuperbia violentiaque adoptatores ſuos abdicaverat, ſimulque ſpes illas abjecerat præ generoſa magnanimitate & amore juſtitiæ, viſum eſt omnipotenti rerum Gubernatori, ſtequentioris melioriſque gentis regnum ei repunere, quæ una omnium erat ſunctura ſacerdotio, & vota factura pro univerſo humano genere, quibus & mala averterentur, & impetrarentur proſpera. Aſſumpto autem principatu,

B non hoc egit, ſicut nonnulli ſolent, ut augeret ſuam familiam, & filios, quos duos habeat, extulleret, ſocios ac mox ſucceſſores habiturus: ſed ubique incorruptæ ſe gerens, in rebus minimis æque ac maximis, ſuperavit naturalem affectum erga liberos, malens rationis obtemperaro judicio. Unicum enim habebat propoſitum neceſſarium, juvare ſubditos, & dictis factiſque utilitati eorum conſulere, nullam occaſionem prætermittendo in promovendis eorum negotiis.

continentia, modeſtia, juſtitia,

595 Solus hic omnium, qui unquam principatum geſſerunt, non aurum, non argentum in theſauros condidit, non tributa exegit, non palatia, non latiſundia, non greges, non ſamulitia, non ſeditus, non alias opes ſibi paravit, quamvis poſſet habere omnium harum rerum copiam: ſed exiſtimans animæ pauperis indicium eſſe, mirati materiales divitias, has quidem ut cæcas contemſit, illas vero naturales perſpicaceſque honoravit & amavit, ſi quia unquam alius, in veſtitu victuque quoridiano nihil præ ſe ferens faſtus tragici, ſed ſimpliciratem frugalitatemque exercens privati hominis. Regem autem

C in his ſolis agebat, quæ vere ſunt regia, ut ſunt continentia, fortitudo, ſobrietas, ſolertia, prudentia, ſcientia, induſtria, tolerantia, juſtitia, voluptatis contemptus, ad virtutem exhortatio, ubjurgatiunea, caſtigationeſque peccantium legitimæ, & recte faeicotium laudes atque præmia. Itaque quoniam avaritiæ renuntiaverat, & divitiis honoratis apud homines, perfectas maximaſque divitias pro his ei Deus reddidit: hoc eſt, ut tantumdem poſſet, quantum terra & mare ac flumina elementaque cetera, & quæ ex his ſunt condita.

amicitia cum Deo, aliiſque virtutibus illum admiſtraverit.

596 Fecit enim eum ſuæ potentiæ partiepem, totum mundum ei ſubdens tamquam hæreditarium. Quamobrem figula elementa obediebant ut Domino, ad juſſum ejus ſuas vires mutantia. Nec mirum, quandoquidem juxta proverbium, amicorum omnia ſunt communia, amicus autem Dei Prophæta dicitur: unde conſequitur, ut divinæ poſſeſſionis uſum habeat: nam Deus nullius eget, cum poſſideat omnia. Bonus autem vir nihil pruprie poſſidet, nec ſeipſum quidem: verum de theſauris Dei, quantum poteſt, accipit, & merito. Cum mundi ci-

vis ſit: ideo nullam privatim in orbe habet pa- Auct.
triam: quippe qui hæreditatem habet non unam J. S.
quampiam regionem, ſed mundum univerſum. Quid quod mjorem etiam cum omnipotente rerum Patre conditoreque ſocietatem adeptus, communi appellatione dignatus eſt? nominatur enim totius gentis deus atque rex, & caliginem, ubi Deus erat, intacto dicitur, hoc eſt in illam inviſibilem, incorpoream, ſpecio formaque carentem, exemplarem eſſeantiam, abſtruſas a mortali natura contemplationes conſiderans. Seipſum quoque ſuamque vitam, quaſi tabulam elegantiſſime pictam propoſuit ſpectandam, divinum opus imitandumque poſteris. *Ita differit Philo; nec in omnibus illis, quæ de moribus* Moyſis *affirmat quidquam reprehendendum video. Verum non invenio, ubinam* Moyſes *nominatus fuerit* totius gentis deus atque tex. *An vero* Moyſes *divinam eſſentiam viderit, ſuo loco diſcutietur. Deinde oſtendit Philo, quantum populo profit bonum principis exemplum, quantumque eidem noceat malum, de* Moyſe *ſic ſubjicions*: Et ſorraſſe, quia Legislator futurus erat, multo ante ipſe Lex animata rationaliſque factus eſt per Dei providentiam, quæ neſcientem deſtinabat huic E
muneri.

§. XXI.

Egreſſio Iſraelitarum: prima manſio in Rameſſe, ſecunda in Socoth, tertia in Etham, quarta in Phihairoth: tranſitus maris Rubri, & interitus Pharaonis cum toto ſuo exercitu.

MOyſes *Exod.* 12 ℣ 40 *ait*: Habitatio autem filiorum Iſrael, qua manſerunt in Ægypto, fuit quadragintorum & trigiuta annorum. Quibus expletis, eodem die egreſſus eſt omnis exercitus Domini de terra Ægypti. *Hæc verba multis quæſtionibus & controverſiis dederunt materiam, cum clare poſſit probari ex Scripturis, Iſraelitas ab ingreſſu Jacobi aut Joſephi non tanto tempore in Ægypto manſiſſe; idque abunde oſtendit S. Auguſtinus quæſt.* 47 *in Exodum, dicens* F *quadrigentos illos & triginta annos inchoandos eſſe a promiſſione Abrahamo facta, ſecundum Apoſtolum Gal.* 3 ℣ 17, *ubi ait*: Quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt Lex (*in monte Sinai primo anno poſt egreſſum*) non irritum facit (*teſtamentum Dei*) ad evacuandum promiſſionem. *Audi ipſum Auguſtinum*: Ex illa ergo promiſſione, qua vocatus eſt Abraham, & credidit Deo, poſt quadringentos & triginta annos factam Legem dicit Apoſtolus, non ex tempore, quo Jacob intravit in Ægyptum. Deinde etiam ipſa Scriptura Exodi ſatis hoc ſignificavit: nam enim dixit, "Incolatus „ filiorum Iſrael „„ quem incoluerunt in terra Ægypto, anni quadringenti triginta; ſed aperte dixit, "Quem incoluerunt in terra Ægypto & „ in terra Chanaan, ipſi & patres eorum„. (*Sic additur in Septuaginta*, & in terra Chanaan.) *Et recte concludit ſanctus Doctor*: Ae per hoc manifeſtum eſt, computandum iſſo rempus etiam patriatcharum, Abrahæ, Iſaac, & Jacob, ex quo peregrinari cœpit Abraham in terra Cha-

Egreſſi Ægypto ſunt Iſraelita annis 430 poſt promiſſionem Abrahamo factam,

AUCT. J. S. oaan, id eſt, ex illa promiſſione, in qua ejus fidem laudat Apoſtolus, uſque ad illud tempus, quo ingreſſus eſt Iſrael in Ægyptum. Toto quippe iſto tempore peregrinati ſunt patres in terre Chanaeo, & deinde ſemen Iſrael in Ægypto: ac ſic completi ſunt quadringenti triginta anni a promiſſione uſque ad exitum Iſrael ex Ægypto, quando lacta eſt Lex in monte Sina, quæ non infirmat teſtamentum ad evacuandas promiſſiones. *Hæc ſententia S. Auguſtini, uti multis placuit, ita mihi videtur ſatis certa.*

die xv menſis Niſan, numero ſexcenta circiter millia virorum, nullo infirmo exiſtente;

198 *Egreſſi autem ſunt Iſraelitæ die menſis Niſſan* XV, *cujus præcedente nocte perierunt Ægyptiorum primogeniti; nec ſufficiens habuerunt tempus ad parandas cibaria longinquo itineri neceſſaria.* Tulit igitur populus, *inquit Moyſes cap.* 12 ℣ 34, conſperſam farinam, antequam fermentaretur: & ligans in palliis, poſuit ſuper humeros ſuos. *Rurſum* ℣ 39: Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conſperſam tulerant: & feeerunt ſubcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari, cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere ſuccotibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat præparare.

B *Hæc feſtinatio tamen non effecit, ut* Moyſes obliviſceretur *præcepti Joſephi patriarchæ, qui Gen.* 50 ℣ 24 *juſſerat oſſa ſua aſportari ex Ægypto. Nam Exod.* 13 ℣ 19 Tulit quoque Moyſes oſſa Joſaph ſecum; eo quod adjuraſſet filios Iſrael, dicens: Viſitabit vos Deus, efferte oſſa mea hinc vobiſcum. *Quam ingenti numero, & unde profecti ſint, narratur cap.* 12 ℣ 37 *his verbis:* Profectique ſunt filii Iſrael de Remeſſe in Socoth, ſexcenta fere milia peditum virorum exſque pervulis. Sed & vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum eis, oves & armenta & animantia diverſi generis multa nimis, *Huic egreſſui Pſal.* 104 ℣ 37 *ſic accinitur:* Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus. Lætata eſt Ægyptos in profectione eorum; quia incubuit timor eorum ſuper eos.

prima eorum manſio, ſeu locus congregationis Rameſſes:

C 199 *Prima manſio Iſraelitarum paſſim ſtatuitur Rameſſes, quæ urbs erat Ægypti, quam ipſi ædificaverunt Pharaoni, ut dixtue Exod.* 1 ℣ XI. *Hæc autem prima manſio ſic intelligenda eſt, ut ſit locus, ad quem convenerunt Iſraelitæ, ad egrediendum Ægypto; non vero locus, in quo taſtrametati ſunt poſt iter primi diei a congregato agmine inſtitutum. S. Hieronymus in Epiſtola ad Fabiolam de 42 Manſionibus Iſraelitarum de Rameſſe ſic ſcribit:* Ad hanc urbem, quæ in extremis Ægypti finibus erat, populus congregatus eſt, qui in deſertum exire cupiebat; *Credunt nonnulli Iſraelitas jam congregatos fuiſſe in Rameſſe, aut in ejus vicinia die præcedenti, ibique agnum Paſchalem comediſſe. At non video, quam apte id probari poſſit ex Scriptura, cum id nullibi dicatur: nam urbs Rameſſes veriſimiliter tantam multitudinem non capiebat, nec viderutur in caſtris agnum Paſchalem comediſſe: in illo enim ritu deſcribendo variis viribus domuum ſit mentio, non tabernaculorum. Multum igitur exiſtimare, Iſraelitas tempore matutino undique confluxiſſe ad urbem Rameſſen, & eodem die inde, poſtquam congregati erant, profectos eſſe in Socoth. Poſtremum minime dubium eſt: nam Num.* 33, *ubi manſiones Iſraelitarum enumerantur, ita legitur:* Hæ ſunt manſiones filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de Ægypto per turmas ſuas in manu Moyſi & Aaron, quas deſcripſit Moyſes juxta ceſtrorum loca, quæ Domini juſſione mutebant. Profecti D
igitur de Rameſſe menſe primo, quinta decima
die menſis primi, altera die Phaſe, filii Iſrael
in manu exeelſa, videntibus cunctis Ægyptiis,
& ſepelientibus primogenitos, quos percuſſerat
Dominus (nem & in diis eorum exercuerat ul-
tionem) caſtrametati ſunt in Socenth. *Idola Ægyptiorum fuiſſe dyſtructa eodem tempore, quo occiſi ſunt primogeniti, uti Dominus Moyſi promiſerat, ex hoc loco evincitur, ſive id terræ motibus factum fuerit, ſive alio quocumque modo.*

quam glorioſus & utilis ipſi fuerit hic diſceſſus:

200 *Quod vero dicitur Dominus eduxiſſe populum ſuum* in manu exeelſa, *quadque Pſal.* 135 ℣ 12 *exprimitur:* in manu potenti & brachio excelſo, *ſeu potenti dextera cogendo Pharaonem ad dimittendum populum, putem intelligendum eſſe non ſolum de poſteriori plaga, ſed de omnibus plagis & prodigiis ſimul conſideratis, quæ tandem Pharaoni conſenſum extorſerunt. Sic Joſ.* 24 ℣ 5 *nomine Domini Iſraelitis dicit Joſue:* Miſique Moyſen & Aaron, & percuſſi Ægyptum multis ſigois atque portentis. Eduxique vos & patres veſtros de Ægypto. *Ita & Stephanus Act.* 7 ℣ 36 *de* Moyſe *dicit:* Hic eduxit illos, fa- E
ciens prodigia & ſigna in terra Ægypti. *Quapropter & locum Apoſtoli de omnibus hiſce explicandum exiſtimo Heb.* 11 ℣ 27 *de* Moyſe *dicentis:* Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem regis: inviſibilem enim tamquem videns ſuſtinuit. *Porro glorioſus admodum Iſraelitis erat hic diſceſſus: nam diſcedebant, ſuperatis Ægyptiis, plagiſque ac metu debellatis, tamquam victores, prout aliis quoque locis ſacræ Scripturæ innuitur. Utiliſſimus quoque erat, non ſolum quia duriſſima ſervitute liberabantur, ſed etiam quia multus Ægyptiorum divitias ſecum portabant, tamquam mercedem diuturnæ ſervitutis. Deinde quia jam magis ſingulari protectione Dei erant fruituri, uti populus Deo ejuſque ſervitio dicatus, quemadmodum dicitur Pſal.* 113 ℣ 2 *his verbis:* In exitu Iſrael de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro; ſacta eſt Judæa ſanctificatio ejus, Iſrael poteſtas ejus.

columna nubis per diem, ignis vero per noctem præcedens eorum iter dirigebat; F

201 *Singularem hanc Omnipotentis protectionem diſcere poterunt, cum ex prodigiis in Ægypto factis, tum ex eo, quod in tanta multitudine nullus eſſet infirmus. Aliud viſibile divinæ in eos benevolentiæ ſignum erat columna nubis per diem præcedens contra nimias ſolis ardores & columna ignis noctu præcedens ad tenebras diſpellendas, eademque columna utroque tempore dux erat viarum, per quas proficiſci oportebat, Audi de hiſce* Moyſen *Exod.* 13 ℣ 21: Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendem viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columne ignis: ut dux eſſet itineris utroque tempore. Numquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, eoram populo, *Pſal.* 104 ℣ 39: Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem, ut luceret eis per noctem. *Sap.* 10 ℣ 17: Et fuit illis (*Dominus per columnam*) in velemeoto diei, & in luce ſtellarum per noctem. *Sic* Moyſes *exoratur Dominum Num.* 14 ℣ 14 *dicit,* Qui audieruot quod tu, Domine, in populo iſto ſis,... & nubes tua protegat illos, & in columne nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem. *a Eſdr.* 9 ℣ 19 *dicitur Deo:* Tu autem in miſericordiis tuis multis non dimiſiſti eos in deſerto: colomne nubis non receſſit ab eis per diem, ut duceret eos io viam; & columna ignis

per

A per noctem, ut ſtenderet eis iter, quod ingrederentur. *Nubis hujuſce etiam meminit Apoſtolus* 1 *Cor.* 10 ℣. 1.

Deo igitur non Moyſi, attributum dum quod non recta via Paleſtinam petierint: rationes

202 *Ex hac columna patet*, non Moyſi, *ſed Deo aſcribendum eſſe, quod Iſraelitæ non recta via ex Ægypto in Paleſtinam ſint profecti, ſed per multos circuitus eo tandem pervenerint*: Moyſis *enim officium erat columnam ſequi ducem. Porro de itinere non inſtituto recta in Paleſtinam* Moyſes *Exod.* 13 ℣ 17 *ſic habet*: Igitur cum emiſiſſet Pharao populum, non eos duxit Deus per viam terræ Philiſthiim, quæ vicina eſt: reputans, ne forte pœniteret eum, ſi vidiſſet adverſum ſe bella conſurgere, & reverteretur in Ægyptum. Sed circumduxit per viam deſerti, quæ eſt juxta mare Rubrum: & armati aſcenderunt filii Iſrael de terra Ægypti. *Voces* armati aſcenderunt *varias controverſias pepererunt apud interpretes, præſertim quia Septuaginta pro iis habent*, Quinta autem progenie aſcenderuot; *Oltaſter*, Quioi aſcenderunt; *alias*, Accincti, Quintati, Accincti armis, Inſtructi; *alii demum*, Accincti quinque armorum generi-

B bus. *Jam vero expoſitio Septuaginta interpretum verum quidem continet ſenſum, uti variis jam oſtenderunt: præferenda tamen eſt expoſitio Scripturæ vulgatæ, quam & alii interpretes tradiderunt. Ne autem hic fim prolixior, nihil aliud mihi videtur ſignificari, niſi Iſraelitas nonnullis armis, qualia comparare potuerant, fuiſſe inſtructos; atque taſtar agminis armati pulchro ordine iter inſtituiſſe. At non crediderim, illos fuiſſe armatos, ſicuti milites armantur, quando ad bellum procedunt; ſed ſolum ad defenſionem ſuam, quantum fieri potuerat. Plura arma obtinuerunt poſt demerſum in mari Rubro Pharaonis exercitum; & poſt victos Amalecitas.*

dantur hujus circuitus rationes

203 *Redeo ad rationes, ob quas divina providentia Iſraelitas longiſſimo tempore per loca deſerta ducere voluit, cum eos potuiſſet paucis diebus ad terram promiſſam producere. Deut.* 8 ℣ 2 Moyſes *Iſraelitas ſic alloquitur*; Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadragiota annis per deſertum, ut affligeret te, atque tentaret, & nota fierent, quæ in tuo animo verſabantur, utrum cuſtodires mandata illius, an non. Afflixit te pe-

C nuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut oſtenderet tibi, quod non in ſolo pane vivat homo, ſed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei. Veſtimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetuſtate defecit, & pes tuus non eſt ſubtritus, en quadrageſimos annus eſt: ut recogites in corde tuo, quia ſicut erudit filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus erudivit te, ut cuſtodias mandata Domini Dei tui. *Rurſum Moyſes in Cantico ſuo Deut.* 32 ℣ 9 *de iis ita canit*: Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hæreditatis ejus. Invenit eum in terra deſerta, in loco horroris & vaſtæ ſolitudinis: circumduxit eum, & docuit: & cuſtodivit quaſi pupillam oculi ſui. Sicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis. *Has rationes circumducendi populum non paucis cum prima: nam omnes concurrunt ad eumdem finem. Voluit Dominus paucis diebus Iſraelitas ad terram promiſſam perducere, ne homines diuturna ſervitute timidi bellorum apparatu terrerentur. Voluit autem eoſdem plurimis annis hærere in locis adeo deſer-*

tis, ut ibidem non poſſent alimenta invenire ad vitam conſervandum, itaque ex dato divinitus victu diſcerent, quantam de divina providentia eſſet ſperandum: deinde ut Leges quoque ſuas melius diſcerent, quando non erant aliis occupationibus diſtracti in ſolitudine.

AUCT. J. S.

204 *S. Hieronymus de ſecunda manſione Iſ-* *Secunda & tertia manſio: ex hac primo*
raelitarum ſic ſcribit in lauduta ſæpiſque laudanda Epiſtola ad Fabiolam, citans illa verba, Caſtrametati ſunt in Soccoth: Secunda manſio. *memoratur columna;*
In hac coquunt panes azymos, & primum tenduut tabernacula, onde & ex re locus nomeo accepit: SOCCOTH quippe interpretatur in lingua noſtra TABERNACULA ſive TENTORIA. *Cocti ibi panes azymos ſubcinericios, habemus Exod.* 12 ℣ 39, *& verba jam dedimus num.* 198; *nec quidquam præterea de hac manſione legitur. Tertia manſio Num.* 33 ℣ 6 *aſſignatur his verbis*; Et de Soccoth venerunt in Etham, quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis. *Et Exod.* 13 ℣ 20: profectique de Socoth, caſtrametati ſunt in Etham in extremis finibus ſolitudinis. *De hac ita laudatus Hieronymus*: Tertia manſio offertor poſt Tabernacula, *in* qua primum videtur Dominus nocte in columna ignis, & per E diem in columna nubis; ut præcedat populum, & dux itineris ſiat. *Alteram obſervationem mox adjungit in hunc modum*: Ex qua intelligimus locum Soccoth adhuc juxta Ægypti fuiſſe regiones: in eo enim, quod dicitur, Quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis, oſtenditur inter confinia eſſe eremi & Ægypti.

nec tamen probari poteſt eam non cum præcedere cœpiſſe.

205 *Crediderim utrumque locum fuiſſe intra terminos regni Ægyptiaci, ſed Soccoth fuiſſe in parte Ægypti habitata & culta, Etham vero in terra deſerta verſus Arabiæ confinia, niſi Etham jam fuerit in ipſa Arabia, ubi eſt ſolitudo* de Etham, *alias* Sur *dicta, per quam profecti ſunt Iſraelitæ poſt tranſitum maris Rubri. Id certum videtur, Etham fuiſſe aut in ipſo Arabiæ limite, aut ei viciniorem, quam fuerit ſequens manſio. Porro prima Hieronymi obſervatio non paſſim ab omnibus admittitur, quin Scriptura non dicit columnam nubis & ignis primum præcedere incœpiſſe in Etham, ſed ſolum, celato adventu in Etham, ſubditur*, Dominus autem præcedebat eos...in columna &c.; *atque illud* præcedebat *æque referri poteſt ad anteriora tempora, puta ad Rameſſen, quam ad Etham. Sola ratio, quæ favet S. Hieronymo, eſt, quod de illa columna* Moyſes *non ſit ante locutus. At eodem modo refert* Moyſes *ibidem* ℣. 19 *oſſa Joſephi aſpertata eſſe a ſe, poſtquam jam narrarat adventu in Socceth. Quapropter illa Hieronymi obſervatio nec certa mihi appareat; nec tamen prorſus repudianda: neque enim probari poteſt: columnam eitius præceſſiſſe, dicique poteſt, ductum columnæ non fuiſſe neceſſarium in regione Ægypti habitata & nota, ideoque videri tantum incœpiſſe præcedere, quando venerunt ad ſolitudinem.*

F

206 *Quarta manſio fuit non longe a mari Rubro, eaque ſic aſſignatur Num.* 33 ℣. 7: In- *Quarta manſio, quam regreſſi jubente Deo, capiunt prope mare Rubrum:*
de (*ex Etham*) egreſſi venerunt contra Phihahiroth, quæ reſpicit Beelſephon, & caſtrametati ſunt ante Magdalum. *Iter ad hanc manſionem inſtitutum eſt expreſſo Domini juſſu, qui voluit, ut Iſraelitæ, qui mare Rubrum circuire potecunt, ac ſic ex Ægypto in Arabiam penetrare, proficiſcerentur ad latus Ægyptium maris Rubri, quod deinde tranſeundum erat, ut pervenirent in Arabiæ ſolitudines. Hoc iter præ-*

AUCT. J. S. *bebat Pharaoni occaſionem ita perſequendi Hebræos, ut pœnam pertinaciæ ſuæ incurreret. Audi* Moyſen *Exod.* 14 ℣ 1: Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere filiis Iſrael: Reverſi caſtrametentur e regione Phihahiroth, quæ eſt inter Magdalum & mare contra Beelſephon: in conſpectu ejus caſtra ponetis ſuper mare. Dicturuſque eſt Pharao ſuper filiis Iſrael: Coarctati ſunt in terra, concluſit eos deſertum. Et indurabo cor ejus ac perſequatur vos; & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus: ſcientque Ægyptii, quia ego ſum Dominus. Feceruntque ita.

hinc Pharao temere cum exercitu inſequitur:

207 Et nuntiatum eſt regi Ægyptiorum, quod fugiſſet populus: immutatumque eſt cor Pharaonis & ſervorum ejus ſuper populo, & dixerunt. Quid voluimus facere, ut dimittaremus Iſrael, ne ſerviret nobis? Junxit ergo currum, & omnem populum ſuum aſſumpſit ſecum. Tulitque ſexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto currnum fuit, & duces totius exercitus. Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti, & perſecutus eſt filios Iſrael: at illi egreſſi
B erant in manu excelſa. Cumque perſequerentur Ægyptii veſtigia præcedentium, reperierunt eos in caſtris ſuper mare: omnis equitatus & curtus Pharaonis, & univerſos exercitus, erant in Phihahiroth contra Beelſaphon. *Iaſignem Pharaonis temeritatem in perſequendo Dei populo expendit Sapiens cap.* 19, *obſervans juſſo Dei judicio permiſſum eſſe, ut Pharao tam inconſtanter ageret, & ad pœnam ſceleribus ſuis dignam deduceretur.* Impiis autem, *inquit*, uſque in noviſſimum ſine miſericordia ira ſuper venit. Præſciabat enim (*Deus*) & futura illorum: quoniam cum ipſi (*Ægyptii*) permiſiſſent, ut ſe aducerent (*Hebræi*,) & cum magna ſollicitudine præmiſiſſent illos, conſequebantur illos pœnitentia acti. Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam ſibi aſſumpſerunt cogitationem inſcientiæ: & quos angantes projecerant, hos tamquam fugitivos perſequebantur: ducebat enim illos ad hunc finem digna neceſſitas; & horum, quæ aciderant, commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio: & populus quidem tuus mirabiliter tranſiret, illi autem novam mortem invenirent. *Hæc Dei conſilia* Moyſi *non erant incognita, nec illo timebat Pharaonis exercitum.*

murmurant hac de cauſa contra Moyſen Iſraelitæ:

208 *Verum multitudo populi timidi, nec tam exacte inſtructi de providentia divina, nec tanta fide de auxilio Dei confidentis, ut ex præteritis beneficiis futura ſperare audirent, tanto correpta eſt timore, ut in graves obmurmurationes contra* Moyſen *eruperit. Audiamus* Moyſen *ipſum rem exacte referentem Exod.* 14 ℣ 10: Cumque appropinquaſſet Pharao, levantes filii Iſrael oculos, vidarunt Ægyptios poſt ſe; & timuerunt valde: clamaveruntque ad Dominum, & dixerunt ad Moyſen: Forſitan non erant ſepulcra in Ægypto, ideo tuliſti nos, ut moreremur in ſolitudine: quid hoc facere voluiſti, ut educeres nos de Ægypto? Nonne iſte eſt ſermo, quem loquebamur ad te in Ægypto, dicentes: Recede a nobis, ut ſerviamus Ægyptiis? Multo enim melius erat ſervire eis, quam mori in ſolitudine. *Hæc murmuratio filiorum Iſrael non carebat peccato, meritoque reprehenditur Pſal.* 105 ℣ 7: Patres noſtri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis miſericordiæ tuæ: & irritaverunt aſcendentes in
D mare, mare Rubrum.

209 *Veremtumen tanta fuit Dei bonitas, ut nec peccantes deſereret, ſed mirabili modo contra inimicos protegeret, nti ibidem mox ſubditur*: Et ſalvavit eos (*Deus*) propter nomen ſuum, ut notam faceret potentiam ſuam. Et increpuit mare Rubrum, & exſiccatum eſt: & deduxit eos in abyſſis ſicut in deſerto. Et ſalvavit eos de manu odientium: & redamit eos de manu inimici. Et operuit aqua tribulantes eos: unos ex eis non remanſit. Et (*ſic tandem rurſus*) crediderunt verbis ejus: & laudaverunt laudem ejus. *Hæc fuſius* Moyſes *ipſe, qui timorem Iſraelitis primum ſic eximere conatus eſt* ℣ 13: Et ait Moyſes ad populum: Nolite timere: ſtate, & videte magnalia Domini, quæ facturus eſt hodie: Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis uſque in ſempiternum. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Dixitque Dominus ad Moyſen (*orantem haud dubie pro ſalute populi:*) Quid clamas ad me? Loquere filiis Iſrael, ut proficiſcantur. Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam
E ſuper mare, & divide illud: ut gradiantur filii Iſrael in medio mari per ſiccum. Ego autem indurabo cor Ægyptiorum, ut perſequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus & in equitibus illius. Et ſciant Ægyptii, quia ago ſum Dominus, cum glorificatus fuero in Phataona, & in curribus atque in equitibus ejus.

Moyſes vero eos excitat ad fiduciam:

angelus columna nubis utrique exercitui interpoſita impedit acceſſum Ægyptiorum:

210 *Providit interim Dominus, ne illa nocte, antequam mare Rubrum ingreſſi erant Hebræi, eis nocere poſſent Ægyptii, at ſequitur*: Tollenſque ſe angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſrael, abiit poſt eos: & cum eo pariter columna nubis, ptiora dimittens, poſt tergum ſtetit, inter caſtra Ægyptiorum & caſtra Iſrael: & erat nubes tenebroſa (*ea parte ſcilicet Ægyptiorum*) & illuminans noctem (*ex parte Hebræorum*,) ita ut ad ſe invicem toto noctis tempore accedere non valerent. *De hac tenebroſa nube, quæ Ægyptiis Hebræorum conſpectum abſtulit, etiam meminit Joſue, de liberatione Hebræorum ſic breviter ſcribens cap.* 24 ℣ 6: Eduxique vos, *ait Dominus Iſraelitis*, & patres veſtros de Ægypto, & veniſtis ad mare: perſecuti
F que ſunt Ægyptii patres veſtros cum curribus & equitatu uſque ad mare Rubrum. Clamaverunt autem ad Dominum filii Iſrael: qui poſuit tenebras inter vos & Ægyptios, & adduxit ſuper eos mare, & operuit eos. *Hojus quoque nubis mentionem facit Sapiens cap.* 19 ℣ 7, *cujus verba mox dabo. Videamus interim mirabilem maris Rubri diviſionem, & tranſitum Iſraelitarum.*

deinde Moyſi manum extendenti dividitur mare,

211 Moyſes *Exod.* 14 ℣ 21 *de hiſce ſic loquitur:* Cumque extendiſſet Moyſes manum ſuper mare, abſtulit illud Dominus flante vento vehementi & utente tota nocte, & vertit in ſiccum: diviſaque eſt aqua. Et ingreſſi ſunt filii Iſrael per medium ſicci maris: erat enim aqua quaſi murus a dextera eorum & læva. *Sapiens cap.* 19 *nonnulla addit hoc modo*: Omnis enim creatura ad ſuum genus ab initio refigurabatur (*id eſt, novam quaſi figuram aſſumebat*) deſerviens tuis præceptis, ut pueri tui cuſtodirentur illæſi. Nam nubes caſtra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ ante erat, terra arida appatuit, & in mari rubro via ſine impedimento, & campus germinans de profundo nimio (*ſeu in ſum-*

Digitized by Google

A *ma illa maris profunditate:*) per quem (*campum*) omnis catus (*Iſraelitica*) tranſivit, quæ tegebatur tue manu, videntes tua mirabilia & monſtra.

ac viam aperit Iſraelitis, qui tranſeunt illeſi;

216 *Pſalmiſta quoque mirabilia hæc non tacuit, nam Pſal. 113 hæc reſpiciens, exclamat:* Vidit mare & fugit: *Pſal. 76:* Notam feciſti (*Deus*) in populis virturem tuam: redemiſti in brachio tuo populum tuum, filios Jecob & Joſeph. Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ: & timuerunt, & turbatæ ſunt abyſſi. Multitudo ſonitus aquarum: vocem dederunt nubes. Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt: vox tonitrui tui in rota. Illoxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ: commota eſt & contremuit terra. In meri via tua, & ſemitæ tuæ in aquis multis: & veſtigia tua (*quia vidierunt tua aquæ*) non cognoſcentur. Deduxiſti ſicut oves populum tuum, in manu Moyſi & Aaron. *Hic locus totus videtur intelligendus de tranſitu maris Rubri: nam prima & ultima ſatis ſunt clara. Per media autem deſcribuntur imbres* (Multitudo ſonitus aquarum) *& conjuncta tonitrua* (Vocem dederunt nubes) *& fulmina* (ſagittæ tuæ) *& tonitrua rurſum rotas curruum Ægyptiorum ſubvertentia* (vox tonitrui tui in rota) *ac demum fulgura & terræ motus per ſequentem verſiculum. Hæc igitur valent ad capeſcenda jam data* Moyſis *verba*, Et ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum ... interfecit exercitum eorum: & ſubvertit rotas curruum *&c. Rurſum Pſal.* 77 ℣ 13: Interrupit mare, & perduxit eos: & ſtatuit aquas (*non defluentes*) queſi in utre (*eſſent.*) *Quin & hæc timore tranſgreſſos Iſraelitas, inquit ibidem* ℣ 53: Et deduxit eos in ſpe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare. *Plures locos afferam infra, ubi lateritas Ægyptiorum exponetur.*

Ægyptios vero ſequentes mare, ad priſtinam formam reverſus,

213 *Stultam Pharaonis præſumptionem ejuſque lateritum pergens* Moyſes *ſic narrat* ℣ 23: Perſequenteſque Ægyptii ingreſſi ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus & equites, per medium maris. Jamque advenerat vigilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum: & ſubvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii (*vero ſapientes,*) Fugiamus Iſraelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos. Et ait Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios ſuper currus & equites eorum. Cumque extendiſſet Moyſes manum contra mare, reverſum eſt primo diluculo ad priorem locum: fugientibuſque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus. Reverſæque ſunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſſi fuerant mare: nec unus quidem ſuperfuit ex eis. Filii autem Iſrael perrexerunt per medium ſicci maris, & aquæ eis erant quaſi pro muro a dextris & a ſiniſtris: liberavitque Dominus in die illa Iſrael de manu Ægyptiorum. Et viderunt Ægyptios mortuos ſuper littus maris, & manum magnam, quem exercuerat Dominus contra eos; timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moyſi ſervo ejus.

maverſos involvit & ſuffocat.

214 *Sap.* 10 ℣ 18: Transtulit (*Dominus*) illos per mare Rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam. Inimicos autem illorum demerſit in mare, & ab altitudine inferorum (*id eſt, quaſi a profunditate inferni*) eduxit illos. Ideo juſti tulerunt ſpolie impiorum, & decantaverunt, Domine, nomen ſanctum tuum, & victricem manum tuam laudaverunt pariter: quoniam Sapientie aperuit os mutorum (*Iſraelitarum, tantum quaſi mutuosum in laudes Dei*) & linguas infantium fecit diſertas. *De prædictis omnibus Judith 5* ℣ 21 *hæc referuntur;* Cumque ejeciſſent eos Ægyptii e ſe, & ceſſaſſet plage ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad ſuum ſervitium revocare, fugientibus his Deus cœli mare aperuit, ita ut hinc inde aquæ quaſi murus ſolidarentur, & iſti pede ſicco fundum maris perambulando tranſirent. In quo loco, dum innumerabilis exercitus Ægyptiorum eos perſequeretur, ite aquis cooperta eſt, ut non remaneret vel unus, qui factum poſteris nunciaret. *Judith ipſa oraat Dominum cap.* 9 ℣ 6 *de tenebroſa nube, qua caſtra Hebræorum videre æquiverunt Ægyptii, deque horum interitu ſic meminit:* Reſpice (*Domine*) caſtra Aſſyriorum nunc, ſicut tunc caſtra Ægyptiorum videre dignatus es, quando poſt ſervos tuos ermeti currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu ſuo, & in multitudine belleturum. Sed eſpexiſti ſuper caſtra eorum, & tenebræ fatigaverunt eos. Tecuit pedes eorum abyſſus, & aquæ operuerunt eos. *Demum* Moyſes *Deut.* 11 ℣ 3 *& ſeq. hujuſce facti meminiſſe jubet Iſraelitas, et grati ſint Domino pro tanto beneficio.*

Canticum partim de facto mox relato.

215 Moyſes *vero ipſe ſtatim in gratiarum actionem pulcherrimum Canticum concinnavit, illudque cum converſo populo cecinit. Pars hujus cantici prior elegantur enarrat facta in mari Rubro, pars autem poſterior futura prædicit, licet more prophetico omnia dicantur tamquam præterita. Totum Canticum huc libet tranſferre, prout exprimitur Exod.* 15 *præmiſſis his verbis:* Tunc cecinit Moyſes & filii Iſrael carmen hoc Domino, & dixerunt:

Cantemus Domino: gloriuſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem dejecit in mare.

Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem: iſte Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum.

Dominus quaſi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus ſubmerſi ſunt in mari Rubro.

Abyſſi operuerunt eos, deſcenderunt in profundum queſi lapis.

Dextera tua, Domine, magnificata eſt in fortitudine: dextera tua, Domine, percuſſit inimicum.

Et in multitudine gloriæ tuæ depoſuiſti adverſarios tuos: miſiſti iram tuam, quæ devoravit eos ſicut ſtipulam.

Et in ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquæ: ſtetit unda fluens, congregatæ ſunt abyſſi in medio mari.

Dixit inimicus*: Perſequar & comprehendam, dividam ſpolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea. * Pharao

Flavit ſpiritus* tuus, & operuit eos mare: ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus. * ventus

Quis ſimilis tui in fortibus, Domine? Quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?

Ex-

AUCT. J. S. Extendiſti manum tuam, & devoravis eos terra: *nempe fundus maris. Hactenus de præteritis.*

partim de futuris, quod in gratiarum actionem cecinit Moyſes cum omni Populo.

a16 *Nunc ſequitur futurorum prædictio: ſequens tamen verſiculus partim etiam congruit præteritis.*

Dux fuiſti in miſericordia tua populo, quem redemiſti: & portaſti eum in fortitudine tua ad habitaculum *ſanctum tuum.

Aſcenderunt populi, & irati ſunt: dolores obtinuerunt habitatores Philiſtiim.

*terram promiſſam.

Tunc conturbati ſunt principes Edom, robuſtos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

Iruat ſuper eos formido & pavor, in magnitudine brachii tui: fiant immobiles quaſi lapis, donec pertranſeat populus tuus, Domine, donec pertranſeat populus tuus, iſte, quem poſſediſti.

Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo, quod operatus es, Domine: ſanctuarium ſuum, Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

B Dominus regnabit in æternum, & ultra. Ingreſſus eſt enim eques Pharao cum curribus & equitibus ejus in mare: & reduxit ſuper eos Dominus aquas maris: filii autem Iſrael ambulaverunt per ſiccum in medio ejus.

Ultimo hoc verſiculo repetit Moyſis, *quod primo propoſuit. Hoc idem Canticum cecinerunt etiam mulieres, præeunte Maria ſorore* Moyſis, *ut ſubjungitur*: Sumpſit ergo Maria prophetiſſa, ſoror Aaron, tympanum in manu ſua: egreſſæque ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympanis & choris, quibus præcinebat, dicens, Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem ejus dejecit in mare. *Hactenus de glorioſo maris Rubri tranſitu, qui populum ad aliquot dies in officio continuit. Verum non fixeruet ibi tentoria Iſraelitæ; ete die forte ſua fuerunt contenti, ut videbimus.*

§. XXII.

Quæ de itinere Iſraelitarum uſque ad mare Rubrum, mariſque tranſitu relata a Joſepho, Philone, & Artapano, diſcutiuntur.

C

Joſephus diſceſſum Hebræorum narrat non ſine erroribus:

JOſephus iter Hebræorum uſque ad mare Rubrum ſic deſcribit, *ut nihil de columna præcedente, nihil de ordinatione Dei commemoret, ratus, opinor, gentilibus ſuſpectam fore tantam Dei cum homine familiaritatem. Verba ipſius ſubjuego*: Atque hoc pacto exitum eſt, fientibus Ægyptiis & pœnitentibus ob præteritam malam tractationem. Iter autem faciebans per Latnpolim (*Græce* Λητοῦς πόλιν, *id eſt* Latonæ civitatem) tunc deſertam: Babylon enim poſt eo loco eſt condita, Cambyſe (*Perſarum rege*) Ægyptum vaſtante. *Iter illud non modo incertum, ſed ex veriſimile quidem eſt; eum Rameſſes in terra Goſſen ſita, Arabiæ ac mari Rubro propinquior videatur fuiſſe, quam fuit Babylon Ægyptiaca: nam hæc eo fere loco ſita erat, ubi nunc eſt Cairus, quæ ex ejus alterumque loco-rum conjunctione coaluit. Pergit ita Joſephus*: Cumque abeuntes iter ſtrenue continuarent, tertia die perveneruot Beelſephontem ad Rubrum mare ſitam, cumque nihil per viam invenirent propter ſolitudinem, macerata farina, & modico calore in panis ſpeciem ſolidata, ſe ſuſtentabant: quo victu per triginta dies ſunt uſi, neque enim plus commeatus Ægypto extulerant, atque eum ipſum parce diſpenſabant ad neceſſitatem magis quam ad ſatietatem. Quapropter in memoriam ejus inopiæ feſta per octo dies celebramus: quus vocamus Azymorum. Cæterum multitudo migrantium una cum liberis & uxoribus vix etat numerabilis: qui vero militarem ætatem habebant, ſexcentorum millium numerum explebant. Reliquetunt autem Ægyptum menſe Xanthico, luna quintadecima, anno quadringenteſimo trigeſimo, poſtquam Abraham pater noſter in Chananæam venit: & poſt Jacobi migrationem in Ægyptum anno ducenteſimo decimoquinto. Moyſes vero annum tunc agebas octuageſimum, & frater ejus Aaron triennio eras major, de ferebant etiam ſecum oſſa Joſephi, ita ut filiis ſuis mandaverat. *Quod aut ſcripſerit feſta azymorum inſtituta eſſe propter impiam cibariorum in via toleratam, indignum ſane eſt homine Hebræo, cum dies azymorum ieſtitutos conſtet in Ægypto una cum agno Paſchali.*

D

E

Philo & Philo, qui rationes non electi itineris recte percram Moyſi attribuit.

a18 *Philo de itinere Hebræorum rectius ſcribit, ſic tamen, ut debuiſſet aſſeveranter loqui de columna ducente, & cauſam non electi itineris recti, Deo potius quam* Moyſi *attribuere.* Ergo, *inquit*, poſtquam (*Moyſes*) de communi conſenſu accepit imperium non ſine Numine; decrevit coloniam in Phœnicen, Cœleſyriam, Palæſtinamque, nunc communi nomine Chananæam, deducere, cujus fines diſterminabantur ab Ægypto trium dierum itinere. Duxit autem per viam minime compendiariam: tum quia verebatur, ne regionum earum incolæ metu amittendaenm una cum libertate ſedium armati occurrerent; ipſi vero ab hoſtibus rejecti ad hoſtes reverti cogerentur, a novis ad veteres, præter ludibrium paſſuri graviora quam antea; tum quia volebat per vaſtas ſolitudines ducendo experiri borum obedientiam, inſtructorum non amplis commeatibus, ſed paulatim deficientibus. Quamobrem de recta via decedens, invenit obliquum tramitem: enm ingreſſus eſt, ratus ad Rubrum mare ducere. Fertur illo tempore accidiſſe ingens naturæ miraculum, quale numquam auditum fuetat poſt hominum memoriam: Præcedebat populum nubes in magnæ columnæ ſpeciem, ſolari ſplendore lucens interdin, noctu vero flammeo, ut ejus ductu abſque periculo erroris incederent. Credi tamen poteſt aliquem e ſummi Regis præfectis angelum, nube volntum eos duxiſſe, quem neſas ſis aſpici mortalibus oculis.

F

Joſephi relatio de Pharaonis ſe ſequentis conſilio,

a19 *Joſephus conſilium Pharaonis perſequendi Hebræos, rationes, cur* Moyſes *non ſit profectus recto itinere, iterque & apparatum Pharaonis ſic exponit*: Ægyptios autem pœnisnit, quod Hebræos dimiſiſſent: cumque rex præ cæteris hanc rem ægre ferret, totum præſtigiis Moyſis imputans, decretum eſt, ut in eos irruerent, & correptis armis reliquoque apparatu, perſequebantur, rectacturi, ſi poſſent aſſeqni. Non enim timendum ne Deus offendatur, cum jam ſemel exitus illis ſit conceſſus: ſperabant etiam facile ſe in poteſtatem redacturos inermes, & de via laſſos. Itaque obvium quemque rogantes, qua tenderent, captim inſequebantur, tamerſi per viam difficilem, non ſolum exercitibus, ſed expeditis quoque viatoribus. Moyſes autem hac

Hebræos

A Hebræos ideo duxit, ut ſi Ægyptii mutate ſententia perſequi eos vellent, pœnas malitiæ violatique pacti perſolverent: neve Palæſtini, quos ob veterem ſimultatem infenſos habebat, in hac profectione certiores fieri poſſent, eſt enim illorum regio Ægypto contermina, quapropter omiſſa via, quæ in Palæſtinam ducit, per deſertum vie diſpendioſe ac difficili voluit Chananæam invadere: obiterque juxta Dei mandata in montem Sina populum ſacrificaturum educere.

& de rationibus itineris obliqui correcta:

220 Sed ubi ad Rubrum mare perventum eſt, ecce Ægyptiorum multitudo circumfuſe in artum eos compellit: aderant enim ſeptingenti currus cum equitum quinquaginta millibus, & ducenta millia ſeutatorum peditum. Hi vias omnes obſederant, quibus effugium Hebræis patere poterat, inter rupes & mare conclusis, quo loco mons præ aſpretis invius ad littus uſque procurrit, atque ita ne fugæ quidem ſpe relicta Hebræos mare inter & montem obſidione præmebant, oppoſitis armatis, quæ exitus in eampos aperiebatur. *In hiſce primo frivolum videtur, quod ait Pharaonem cogitaſſe non offendendum Deum, ſi Iſraelitas perſequeretur, quia hiſce ſemel conceſſerat exitum. Nam ſola Pharaonis incoſtantia effecisſe videtur, ut paniteret eum data abeundi facultatis, ſpeſque eos facile retrahendi ad ſequendum impulit, ut facile colligi poteſt ex verbis ſacris Exod. 14 ℣ 3 & 5. Secundo accuratum quoque non eſt, quod ſcribit de vatibus, quæ* Moyſen *impulerunt ad iter inſtituendum per ſolitudinem: num id totum volente Deo ob rationes ante dictas factum vidimus num.* 202 *&* 203.

Philonis narratio de perſequentis Iſraelitas Pharaone

221 *Philo* autem *de conflictu, apparatu, & expeditione Pharaonis ad retrahendum Iſraelitas hæc ſcripſit*: At ſex Ægyptius, poſtquam animadvertit hos ſerri per devia, ſicut putabat, ingreſſos deſertum, e nullis tritum viatoribus; gaudebat eos aberraſſe a recto itinere, videlicet ratus non inventuros exitum; jamque miſſionis pœnitens, ſtatuit eos perſequi, aut metu retracturus in ſervitutem aut interneciene deleturus gentem profugam. Deinde aſſumpto omni equitatu, jaculatoribus, ſnuditoribus, ſagittariis, velitibus, & univerſis levis armaturæ militibus, ſexcentiſque ſalcatis curribus, perfectiſque huie

C expeditioni purpuratis, quo alacrius ſequerentur cæteri ſine detrectione militiæ; excurrit ſomma celeritate, properans, ut fugientes improviſo oppremeret. Solent enim inſultus repentini terrere gravius, & ſecuri facilius intereipiuntur quam ſolioiti: id tunc quoque ſperans illo ſequebatur, quaſi ad primum clamorem victor evaſurus. Et jam populus in littore caſtra poſuerat; quibus prandium parantibus primum exaudiebatur ſtrepitus, ut propioquante tecta viſorum equorumque multitudine certatim properantium: mox progreſſi extra tabernacula circumſpectebant arrectis auribus: paulo poſt conſpectus eſt in tumulis hoſtilis exercitus inſtructus ad prælium explicata acie. *Sexcentos currus Pharaoni attribuit Philo, ſeptingentos Joſephus, uter rectius non facile dixero: num Scriptura Exod.* 14 ℣ 7 *enumerat* ſexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto currum fuit. *Nihilo magis definiri poteſt, uter equitum peditumque numerum, reliquumque apparatum rectius recenſuerit, ſed uterque, opinor, conjectura uſus eſt ex viribus Ægypti deſumpta.*

222 *Subdit non laudatus Joſephus, quibus animis Hebræi in angustias redacti exercitum Pharaonis aſpexerint.* In hac *inquit*, locorum iniquitate concluſi, eum nec obſidionem præ inopia tolerare, nec exitum ad fugam invenire poſſent, nec arma adeſſent, etiamſi maxime pugnare cuperent, nihil ſupereſſe videbant, niſi ut turpi deditione ſalutem conſulerent: quo factum eſt ut Moyſen incuſarent, obliti prodigiorum, quibus libertatem eis Deus ſignificaverat: minimumque aberat, quin Prophetæ lapidato, contemptiſque per ineredulitatem pollicitationibus, deditione in priſtinam ſervitutem rediret; nam & lementis mulierum ac puerorum exaſperabantur, nihil niſi pernicieſm expectantium, cum eſſent rupibus & mari & armatis circumcirca eincti, nec ulla ſpes effugii relinqueretur. *Hactenus de hiſce Joſephus ſatis recte, ſi de periculo* Moyſis *magis caute ſuiſſet locutus: nam Scriptura non habet, parum abfuiſſe, quin lapidaretur.*

AUCT. J. S. *Joſephus in referenda murmuratione populi, minus exaggerat periculum Moyſi:*

223 *Philo vere preſſus Scriptura adhærent, & ſolum pauca ex probabili conjectura addens, eadem hoc modo enarrat*: Hoc tam inexpectato caſu perterriti, cum nec arma illis ad defenſionem ſuppetetent (non enim ad bellum, ſed ad quærendas ſedes exiverant) nec ipſi fugam expedirent, a tergo mari claudente, a fronte imminentibus hoſtibus, ob utroque latere objacentibus vaſtis inviiſque ſolitudinibus, trepidabant deſperantes, ut ſit, in tanris calamitatibus, incuſabantque Principem, occlamantes: Num deerant ſepulcreta in Ægypto, ut nos huc adductos neeatoſque ſepelires in ſolitudine? Nonne quævis ſervitus eſt morte levior? Ineſcii plebeculam ſpe libertatis, ut adiret vitæ periculum, abuſus es noſtra ſimplicitate, quaſi neſcires Ægyptiorum malitiem & irecundiem. Non vides nullum patere nobis e tot malis inſtantibus effugium? Quid agimus? Inermes armatis occurremus? At fugiemus? Quomodo, cum ſimus eincti, eeu caſſibus, infeſtiſſimis hoſtibus, locis inviis, & mari carente navigiis, ſi tamen eſt navigabile?

at Philo in hiſce Scripturæ adhæret:

E

224 *Deinde Joſephus* Moyſen *inducit alloquentem Hebræos eratione quidem ſua, qua uti poterat Dux populi, de Dei ſubſidio confidens; ſed rurſus nimio timidus ſcriptor prædicinem* Moyſis *de morte omnium Ægyptiorum, uti & preces ejuſdem, & promiſſionem Dei ſilentio preſſit, ita de hiſce ſcribens:* Moyſes autem effeſata licet contra ſe turba, nulli ſuecumbens difficulteti, non ceſſabat eis proſpicere, Deo ſretus, quem poſt tot libertatis præſagia probabile non eret permiſſurum, ut ent delerentur, aut *in* poteſtatem inimicorum relaberentur. Cumque medius in coneione conſtitiſſet, ſic ad eos verba ſecit: Si homo aliquis res veſtras bene ac prudenter hactenus adminiſtreſſet, oportebat & in poſterum ſimilem ejus curam & diligentiam expectare: nunc poſtquam Deus ipſe gubernandos vos ſuſeepit, quantæ inſuaiæ fuerit ejus opem non ſperare, qui per ma ultro vobis præſtitit, quidquid ad veſtrum ſalutem ac libertatem conferre videbatur: imo hæc ipſe difficultas & anguſtia magis vos ad ſperendum accendere debuerat: ipſe enim vos in arctum hunc locum conduxit, ut ex tanta neceſſitate præter veſtram æque ac hoſtium opinionem ſerveree, atque in hunc modum declareret, non ſolum potentiam ſuam, ſed favorem etiam, quo vos perpetuo proſequitur; non enim in parvis rebus Deus propitius auxilium affette ſolet, ſed tum

rurſum Joſephus ea occaſione attribuit Moyſi orationem, Scripturæ parum, conformem:

F

potiſſi-

AUCT. J. S. potiſſimum quando ſpei ſupereſt minimum. Ergo hujuaope freti, qui poteſt & ex parvia magna facere, & horum potentiam debilem reddere, ne terreamini Ægyptiorum apparatu, neque propter ſngam maci & montibus impeditam animum deſpondete; poteſt enim Deus & hos in planiciem, & mare in terram vertere.

Philo vetus minus a Scriptura recedit,

225 *Philo autem minus recedit a narratione* Moyſis, *de quo ſubjungit*: His ille auditis (*populi ẽmurmurationibus*) ignoſcebat, memor divini oraculi: diviſiſque mentis & ſermonis officiis, eodem tempore, altera deprecabatur Deum tacitus, ut eos e deſperaris rebus etiperet: altero confirmabat ſolabaturque tumultuantes: Nolite animo concidere, aliud eſt humanum, aliud divinum auxilium. Cui tantum credibilibus ſermonibus fidem accomodatis? Noſter adjutor nullis opus habet apparatibus, exitum invenirn in rebus dubiis aſt Deo proprium, ſolus illo plus quam univerſa creatura poteſt. His illos etiam tum ſui compos hortabatur, paulo vero poſt jam afflatus familiari Numine hæc cecinit: Exercitus iſte inſtructiſſimus, ut videris, armis viriſque, non terrebit vos poſtea, internecione
B totus delebitur ſubmergeturque, ut ne reliquiæ quidem ejus in terra maneant, idque non poſt longum tempus, ſed nocte proxima. Hoc ille tum reſponſum edidit.

Joſephus mirabilia in tranſitu meri Rubri facta

226 *Joſephus, ubi ad diviſionem maris Rubri tranſitumque Iſraelitarum progreditur, maluit more ſibi conſuetο rem totam ſic referre, ut gentilibus utcumque veriſimilis appareret, quam mirabilis illa, ut geſta ſunt, enarrare; atque hac de cauſa varios narrationi ſuæ immiſcet errores mox corrigendos. Verba accipe*: Hæc effatus (*Moyſes*,) ad mare eos, Ægyptiis ſpectantibus, ducebat. Habentes enim eos ſub oculis, quod eſſent perſequendo defatigati, pugnam in ſequuntem diem differre conſulrius putabant. Ut vero ad extremom littus ventum eſt, tum Moyſus ſumpta virga Deum in auxilium ſupplex invocat, dicens: Tu, Domine, ſcis ipſe, quod nec viribus, nec artibus humanis ullum hinc nobia paret effugium: ſupereſt, ut ipſis ſalutem huic populo expedias, qui Ægypto relicta, hue eſt delatus, tuam voluntatem tuamque fidem ſecutus. Ad te ſolum omni alia ſpe, omni conſilio deſtituti confugimus: ad tuam tan-
C tum providentiam reſpicimus, quæ ſola nos iratis Ægyptiis eripere poteſt. Succurre igitur propere, & potentiam tuam nxere, & populum jam conclamatæ ſalutis ad fiduciam & ſpem excita: in difficultatibus conſtituti ſumus, ſed noſtris, non tuis. Tuum eſt, Domine, hoc mare, tuus & mons, qui nos clandir: & hic poteſt te jubente aperiri, & illud in terram verti: poſſumus & per aerem ſublimes effugere, ſi ita nos ſervari tibi placeat.

extenuat, variaſque admiſcet errores;

227 Hæc precatus, mare virga percutit: quo ictu repente ſciſſum, & rerrorſum in reci-
piens, nodum ſolom Hebræis ad fugam capeſſendam relinquit. Moyſes autem videns adeſſe Deum, & mare de ſuo ſolo ceſſiſſe, primus progreditur: hortatur Hebræos, ut alacriter ſequantur per viam divinirus datam, & læti præterito periculo grarias agantob tam ineredibilnm ſalutis rarionem, tam ſubito exortam. Illis vero impigre ſubſequentibus, nimirum divina ope fretis, Ægyptii primum inſanire eoa putabant, in manifeſtam perniciem ruentes. *In hiſce corrige ſequentia. Primo falſum eſt, Hebræos ad mare ductos a* Moyſe, *ſpectantibus Ægyptiis*: *nam interpoſita nubes tenebroſa Iſraelitarum conſpectum Ægyptiis adimeba*: *ceete donec illi longius per mare proceſſerant, quam ut ils nocere poſſent Ægyptii. Hac quoque de cauſa ineptum eſt, quod ait Ægyptios primum exiſtimaſſe inſanire Hebræos. Secundo oeatio illa, quæ* Moyſi *attribuitur, non congruit Prophetæ, qui jam omnem eti eventum a Deo didiceeat, ejuſque mandata acceperat. Tolerabilior tamen eſſet, ſi faiſſet citius* Moyſi *adſcripta*; nimirum ſimulac *adventum agminis Ægyptii audiverant Hebræi. Præterea miraculum iſtud extenuat, omniſſis non paucis, quibus iſtud eedditue illuſtrius, ut videri poteſt num.* 211 & 212.

228 *Idem ſcriptor de Ægyptiis pec mare ſequentibus ita proſequitur*: Poſtquam vero viderunt eos longe proceſſiſſe, & impune abſque omni impedimento iter facere, impetu facto, perſequi eos cœpetnnr, quaſi & ipſi tutum per mare iter habituri: & præmiſſis equitibus, *n* litrorn deſcendebanr. Jamque in adverſom littus evaſerant Hebræi, hoſtibus a tergo raliſtis, qnos armis graves ipſa etiam miraculi novitas nonnihil eſt remorata: ſed eum incolumes illos terram ranere viderent, ſibi quoque eundem eventum E pollicebantur. Verum ſefellit eos hæc opinio, neſcientea, non quorumvis ralem viam eſſe, ſed Hebræorum tantum; & fugienribus rantum ad ſalutem patere, non hoſtibus, qui eos perdendi animo infectarentur. Ergo eum jam univerſus exereitus in trogreſſus eſſet, refunditur iterum mare, & Ægyptios fluctibna involvit, ventis etiam eodem impellentibus: aceeſſerunr & imbres de cœlo, & aſpera tonitrua fulguribus ſimul intermicantibus: fulmina quoque deferebantor, & nihil omnino deerat eorum, quæ ab irato Deo hominibus ad perniciem immirti ſolenr: nam & non nos caliginoſa nimis ac tenebroſa comprehendit: arque ita totus ille exercirus eſt delecus, ur ne nunciua quidem cladis domum reverteretur. *Nihil in hiſce magnopere reprehendendum invenio*: *nam imbres, tonitrua, fulgura & fulmina, ſuo loco confirmavi ex Pſalmiſta.*

ſed interitum Ægyptiorum rectius narrat:

Philo referens tranſitum Hebræorum,

229 *Philonis de hiſce relatio nævis quoque non caret, licet alioquin magis inhæreat ſacris Litteris hic auctor, præcedentia ſic enarrans*; Poſt ſolis autem occaſum exortus eſt Anſter vehementiſſimus, qui mare tunc ſolitum cum æſtu decedere, protruſit etiam ulrerius, nudatia littoribus, ſicut fit in torrentium eluvie: nox quoque denſis nubibus obſcura nullis illuſtrabatur ſideribus, F quo magis caligo perſequutoribus eſſet formidabilis. Tum Moſes juſſus virga mare percutit: quo facto aquæ ſciduntur, & altera pars in altum tollitur ſtans more parietis ſolida, altera ceu freno impoſito vi occulta retrahitur, media ſciſſura ſiccata patentem latamque viam præbente ad populi tranſitum. Moſes gaudens, conſpecto hoc tam prodigioſo miraculo, ſuis addebat animum, jubebatque caſtra movere quam poſſent celerime. Inter cunctandum autem novum prodigium ſe obtulit. Nubes, quæ hactenus viæ dux ſolita erat præcedere, tunc retrograda in extremo viſa eſt agmine, quaſi ad ejus cuſtodiam, objectu ſuo fugientes a perſequentibus dirimens, illis muniens iter rurius, hos retardans & inſtingens imperum eorum celerem. Quo portento Ægyptii perterriti, tumulto atque trepidatione complebant omnia, turbatis præ metu ordinibus incurſantes in ſe invicem, ac ſero fruſtraque conantes fugere.

230 Nam Hebræi ſummo mane per ſiccam

viam

A viam trajiciebant una cum uxoribus ac liberis. Hoſtes autem, undis marinis rurſum in unum coeuntibus, mergebantur cum ſuis equis & curribus, æſtum reſinum volentibus aliam Aquilonis flatibus, ut ne ignifer quidem ſuperſtes relinqueretur, nunciaturus acceptam eladem Ægyptiis. At Hebræi ſtupentes, quod prodigioſam inſperatamque ſine nacti ſanguineeſſent victoriam, & videntes hoſtem deletum momento temporis, duos choros, alterum virorum, alterum mulierum, ſtatuerunt in littore, cecinerunteque Deo hymnos gratulatorios, præeunte carmen viris Moſe, ſorore vero hujus mulieribus, nam hi choreas ductabant. *Hactenus Philo, qui primo ordinem rei geſtæ mutat, dum ventum præponit diviſioni maris, & percuſſioni* Moyſis. *Secunda nonnihil extenuat miraculum, dum littora æſtu per ventum adjuta nudata dicit. Tertio malo noſtem obſcuram omnibus indarit, cum tenebras a caliginoſa nube productas ſolis Ægyptiis adſcribere debuiſſet. Quarto mare a* Moyſe *virga percuſſum affirmat cum Joſepho multiſque aliis; at Scriptura ſolam habet*, Moyſen *extendiſſe manum & virgam elevatam ſupra mare, ita ut percuſſio illa, ut minimum, ſit incerta. Quinto demum non ſatis exprimit prodigia illa, quibus Dominus exercitum Ægyptiorum delere cœpit in mari; moxleque commemorat reſinum maris rurſum, quo minuoretur miraculum.*

inter-nectionem Ægyptiorum etiam frequenter labitur:

B 232 *Lætitiam & cantica Hebræorum, recte refutat a Philone, ſic quoque exprimit Joſephus:* Hebræi vero vix ſui compotes erant præ gaudio ex tam inopinata ſalute concepto, accedente huc etiam hoſtium interitu, quo major eſſet libertatis ſecuritas, nemine ſuperſtite, qui eos in ſervitutem vindicare poſſet, & Deo ex profeſſo illis auxilium ſubmittente. Quapropter tum ſua ſalute, tum inimicorum ſupplicio, læti magis quam ulli antehac homines, in hymnis & hilaritate totam noctem exegerunt: & Moyſes carmen laudes Dei, & ob præſentem favorem gratiarum actiones continens, hexametro verſu compoſuit. Hæc ego, ut in ſacris codicibus inveni, ita ſigillatim conſcripſi. *Diem potius, aut certe tempus matutinum, in lætitia & canticis exegerunt Hebræi. nam interitus Ægyptiorum contigit in vigilia matutina, ſeu primo diluculo. At gravius peccat idem ſcriptor, dum*

reliquada hiſce a Joſepho ſcripta corriguntur.

C *ait ſe omnia ſcripſiſſe, prout in ſacris codicibus invenit, tum quia a ſacris Litteris ſubinde ſciens prudenſque videtur recedere, tum quia deinde de tranſitu maris armis timide diſputat, arſi res fuiſſet dubitationi obnoxia. Addit mox Joſephus:* Poſtera vero die, cum æſtus & ventus arma Ægyptiorum in littus expoſuiſſet, in quo tum Hebræi caſtra poſuerant, Moſes id quoque divina providentia factum interpretatus, ne poſthac inermes eſſent, collecta viritim diſtribuit: atque ita jam probe munitos ad Sina montem duxit, ſacrificaturus ibi Deo, & munera pro ſalute populi oblaturus. *Quod hic de collectis Ægyptiorum armis dicitur, etſi in Scriptura clare non exprimatur, paſſim tamen creditur, quia Exod.* 14 ℣ 31 *Iſraelitæ* viderunt Ægyptios mortuos ſuper littus maris: *caſtrametatos vero ibidem fuiſſe Hebræos, perperam affirmat Joſephus, cum repugnet ſacra Scriptura Num.* 33 *omnes enumerans manſiones.*

233 *Artapanus apud Euſebium tranſitum maris Rubri, & interitum Ægyptiorum agnovit, ſed duplici modo rem narratam fuiſſe aſſerit. Memphiras enim dicere, eum magnam locorum* AUCT. *Moſes habaret peritiam, reſluxum maris obſervaſſe, ac ita cum populo tranſiviſſe. Ita nimirum Memphitæ Ægyptii tranſitum miraculoſum, quem negare nequibant, conabantur peritiæ* Moyſis *adſcribere, etſi modo naturali contigiſſet. At fluxus aut reſluxus maris efficere nequit, ut aquæ hinc inde murorum inſtar aſſurgant, & medium ſpatium relinquant vacuum & ſiccum, quemadmodum hic factum conſtat ex ſacris Litteris. Quare melior eſt altera Artapani relatio, quam Euſebius ſubjungit hoc modo:* Heliopolitarum (*civitas erat primaria Ægypti*) propter gazam, quam Judæi mutuo abſtulerunt, regem commotum, magna manu in Judæos profectum fuiſſe: Moſem vero percuſſiſſe baculo mare, ut cœleſti voce admonitus fuit, & ſic diviſio mari tranſiſſe: cum poſt Judæos perſequeretur Ægyptii, rum ſubminibus, tum reſluentibus aquis periiſſe, Judæoſque liberatos annos triginta (*imo quadraginta*) in eremo vixiſſe: quaſi nivem (*manna ſcilicet*) Deo quotidie illis pluente, qua nutriebantur. *Alios ſcriptores ethnicos, qui multa mentiti ſunt de diſceſſu Iſraelitarum ex Ægypto, huc non tranſfero, ne ſim prolixior; eademque ratio ſuadet a fabulis Rabbinorum abſtinere.*

Artapanus tranſitum agnovit, ſed falſa veritis miſcet.

D E

§. XXIII.

Quinta manſio in Mara, ubi murmurat populus ob defectum aquæ dulcis, quam ex amara Moyſes impetrat: ſexta manſio in Elim: ſeptima ad mare Rubrum; octava in deſerto Sin, ubi murmuranti populo primum coturnices dantur, deinde & manna.

F *Quinta manſio in Mara, loco deſerti Etham, quod ideo duplex ſtatus non debet:*

Legatus Hieronymus quintam Hebræorum manſionem indicat his verbis: Quinta manſio eſt in Mara, quæ interpretatur AMARITUDO. *Quomodo illuc pervenerint, indicatur Num.* 33 ℣ 8: Profectique de Phihahiroth, tranſierunt per medium mare in ſolitudinem: & ambulantes tribus diebus per deſertum Etham, caſtrametati ſunt in Mara. *Jam tertia manſio fuerat in Etham; nunc vero ad quintam perveniunt per deſertum Etham. Nonnulli ex his locis voluerunt inferre, Iſraelitas non pertranſiviſſe latitudinem maris Rubri a littore Ægyptiaco uſque ad littus Arabicum; ſed in longitudine mare pertranſiſſe, ingreſſos nimirum per littus Arabicum, & per idem littus egreſſos. Verum illa opinio mihi prorſus apparet improbabilis, quia ſic non fuiſſent concluſi inter exercitum Pharaonis & mare, nec vere tranſiviſſent* per medium mare. *Neque* Etham *occurrens in tertia manſione & in itinere ad quintam* deſertum Etham *quidquam habet difficultatis: nam Etham videtur fuiſſe in limite Ægypti & Arabiæ ad Septemtrionem maris Rubri; deſertum autem Etham ſe late extendiſſe in Arabiam ſeu juxta littus Arabicum maris. Iſraelitæ vero, dum erant in Etham, reverſi ſunt ut dicitur Exod.* 14 ℣ 2, *ſeu verſus*

Meri-

AUCT. *Meridiem a confinio Arabiæ regreſſi, & dein caſtra poſuerant ad littus Ægyptiacum maris Rubri. Itaque, poſtquam mare tranſivrrant, venerunt ad deſertum Etham, quod etiam deſertum* Sur *vocatur, ut non videbimus.*

234 *Exod.* 15 ℣ 22 *iter ad quintam manſionem, factaque ibidem ſic teſtruntur:* Tulit autem Moyſes Iſrael de mari rubro, & egreſſi ſunt in deſertum Sur: ambulaverantque tribus diebus per ſolitudinem, & non inveniebant aquam. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod eſſent amaræ: unde & congruum loco nomen impoſuit, vocans illum MARA, id eſt, AMARITUDINEM. Et murmoravit populus contra Moyſen, dicens; Quid bibemus? At ille clamavit ad Dominum, qui oſtendit ei lignum: quod cum miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. *Quam furiant terribilia deſerta, per quæ iter erat inſtituendum, dicitur Judith.* 5 ℣ 14: Egreſſi vero mare Rubrum, deſerta Sina monris occupsverunc, in quibus numquam homo habirare potuit, vel filius hominis requievis. Illic fontes amari obdulcati ſunt eis ad bibendnm. *Eccleſiaſticus cap.* 38 B ℣ 4 & 5 *lignum, quod* Moyſi *oſtendit Dominus, comparat cum medicamentis naturalibus, ideoque videtur innuere, aquas vi naturali iſtius ligni dulces eſſe factas & potabiles*: Altiſſimus, *inquit*, creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebis illa. Nonne a ligno indulcata eſt aqua amara? *Argumentum ſane illud pro medicamentis naturalibus non concluderet, niſi naturalis ligni vis aquam dulcem feciſſet. Diſſentiunt tamen nonnulli interpretes, voluntque lignum non fuiſſe, quod dulcedinem aquæ tribuit, ſed Deum miraculo aquas feciſſe potabiles ad ſolam ligni præſentiam. Dubitans de hiſce S. Auguſtinus quæſt.* 57 *in Exodum, propendenſque ibidem in priorem ſententiam, quæ mihi quoque apparet probabilior, recte ſubdit*: Sed in tali etiam natura ligni quis niſi Creator & Demonſtrator laudandus eſt?

præcepta quædam populo data Sexta manſione Elim, C 235 *Priuſquam ex eo loco recederent Iſraelitæ, Deus nonnulla eis præcepta dedit, cæremonialia veriſimiliter & judicialia, quibus experiretur quam eſſent obedientes ſuis legibus. Non cuprimitur, quænam illa fuerint præcepta, nec labet quorumdam de hiſce conjecturas recenſere At de legibus datis* Moyſes *ſic loquitur Exod.* 15 ℣ 25 *& ſeq.*: Ibi conſtituit ei præcepta, atque judicia, & ibi tentavit eum, (*dando nimirum prædicta præcepta ad experimentum obedientiæ aut inobedientiæ*) dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum eſt coram eo feceris, & obedieris mandatis ejus, cuſtodierisque omnia præcepta illius, cunctum languorem, quem poſui in Ægypto, non inducam ſuper te: ego enim Dominus ſanator tuus. *En quinta manſione profecti ſunt ad ſextam, quæ* Elim *dicitur, quæque commodior fuit præcedente, nec aliquo eventu eſt notabilis. Num.* 33 ℣ 9 *illa ſic deſcribitur*; Profectiſque de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ ſeptuaginta, ibique caſtrametati ſunt. *Nec plura dicuntur Exod.* 15 ℣ 27 *quam hæc*: Venerunt autem in Elim filii Iſrael, ubi erant duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ: & caſtrametati ſunt juxta aquas,

236 *Septima manſio filiorum Iſrael non memoratur in Exodo, quod nihil in illa memorabile contigerit. Verum Num.* 33 ℣ 10 *breviter deſcribitur his verbis*: Sed & inde (*ex Elim*) egreſſi, fixerunt tentoria ſuper mare Rubrum. D *S. Hieronymus aliquid hic ſibi difficultatis objecit.* Et quæritur, *inquit*, quomodo poſt tranſitionem maris Rubri & fontis Mara, & Elim, rurſum ad mare Rubrum venerint, niſi forte in itinere pergentibus ſinus quidam maris occurrerit, juxta quem caſtrametati ſunt. Aliud eſt enim tranſire mare: aliud in proximo figere tabernacula... Verbum JAM SUPH apud Hebræos ex mari & rubro compoſitum eſt. SUPH autem & RUBRUM & SCIRPUS vocatur. Unde poſſumus ſuſpicari, quod venerint ad paludem quamdam, qui & cæreto & juncis plenus fuerit. Quod autem omnes congregationes aquarum Scriptura ſanctæ MARE vocet, nulla dubitatio eſt. *Verum nulla mihi apparet difficultas in illa caſtrametatione ad mare Rubrum; & ne quidem neceſſe eſt finum aliquem longius procurrentem imaginari, nedum pro mari Rubro lacum aliquem ſubſtituere, cum Iſraelitæ numquam longe a mari Rubro recedere debuerint, at pervenirent ad montem Sinai, qui mari Rubro eſt vicinus. Itaque mirandum non eſt, Iſraelitas aliquando caſtrametatos faiſſe ad mare Rubrum, videlicet in littore Arabico, cum numquam longe ab eo deberent recedere. Errarunt multi interpretes & geographi, quod montem Sinai juſto longius a mari Rubro removerint, quodque crediderint Iſraelitas, antequam venerunt ad montem Sinai, longius a mari Rubro in Arabiam penetraſſe, quam revera fit factum.* E

237 *Octava Iſraelitarum manſio fuit in ſolitudine Sin, de qua S. Hieronymus obſervat ſequentia*: Sciendum, quod omnis uſque ad montem Sinai eremus SIN vocetur, & ex ſuta provincia etiam locus unius manſionis nomen acceperit; ſicut & Moab tam urbis quam provinciæ nomen eſt. In hac ſolitudine quinque manſiones ſunt: JAM SUPH (*alias* ad mare Rubrum) de qua ſupra diximus, & EREMUS SIN, & DEPHCA, & ALUS, & RAPHIDIM, de quibus loquemur in conſequentibus. *Num.* 33 ℣ 10 *advertum ad hanc manſionem ſic indicatur*: Profectique de mari Rubro, caſtrametati ſunt in deſerto Sin. *Exod.* 16, *omiſſa ſeptima manſione, ut jam monui, de hiſce legitur ſequentia*: Profectiqoe ſunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Iſrael in deſertum Sin, quod eſt inter F Elim & Sinai: quinto decimo die menſis ſecundi, poſtquam egreſſi ſunt de terra Ægypti. *Impenderunt igitur Iſraelitæ menſem lunarem itueri a Rameſſe uſque ad deſertum Sin: nam decimo quinto die primi menſis itur ſuum inchoaverant. En hiſce colligitur, ipſos in aliquibus manſionibus ad dies aliquot ſubſtitiſſe, non tamen ad multos: cibaria quoque, quæ ſecum ex Ægypto tulerant, huc uſque duraſſe, niſi in locis quibuſdam minus deſertis aliquid ſubinde ribariorum impetrare potuerint. At cibaria tandem fuerant conſumpta, indeque murmuratio ob hanc cauſam ibidem orta.*

Octava manſio in deſerto Sin, ubi poſt murmurationem deficiunt cibaria:

orta inde murmuratione, Deus cibos promittit Moyſi, Moyſes populo:

238 Moyſes *hanc enarrat hoc modo*: Et murmuravit omnis congregatio filiorum Iſrael contra Moyſen & Aaron in ſolitudine. Dixeruntque filii Iſrael ad eos: Utinam mortui eſſemus per manum Domini in terra Ægypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate. Cur eduxiſtis nos in deſertum iſtud, ut occideretis omnem multitudinem fame? Dixit autem Dominus ad Moyſen (*oramem, opinor, pro neceſſitate populi*:) Ecce ego pluam vobis panes de cœlo: egrediatur populus, & colli-

A colligat, quæ ſufficiunt per ſingulos dies: ut teotem eum, utrum ambulet in lege mea, en non. Die eutem ſexto pareot, quod inferant: & ſit duplum, quam colligere ſolebant per ſingulos dies. *Quod dicitur de duplo colligendo die ſexto, ſeu die Veneris, ordinavit Dominus, ut dies Sabbati ſanctè obſervaretur, nullumque opus in illo fieret. Pergo iterum cum ſacro textu:* Dixeruntque Moyſes & Aaroo ed omnes filios Iſrael: Veſpere ſcietis, quod Dominus eduxeit vos de terre Ægypti: & mane videbitis gloriam Domini: audivit eoim murmur veſtrum contra Domioum: nos vero quid ſumus, quia muſſitaſtis contra nos? Et eit Moyſes: Dabit vobis Dominus veſpere carnes edere, & mane panes in ſatoeitate: eo quod audierit murmurationes veſtras, quibus mormurati eſtis cootre eum: nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Domieum.

eidem Deus rurſus promittit Moyſi, audiente populo, cui cornicum multitudo data,

a39 Dixit quoque Moyſes ad Aaroo: Die univerſæ congregationi filiorum Iſrael: Acceditе coram Domino; audivit enim murmur veſtrom. *Hæc Moyſes edoctus a Domieo, qui ipſius auctoritatem apud populum, multis jam prodigiis vinditatam, novo rurſum modo ſtabilire decreverat, uti non fecit: nam ſubditur:* Cumque loqoeretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Iſrael, reſpexerunt ad ſolitudinem, & eccе gloria Domioi apparuit in oube. Locutus eſt eutem Dominus ad Moyſee, (*audiente populo*) diceos: Audivi murmurationes filiorum Iſrael, loquere ad eos; Veſpere eumedetis caroes, & mane ſatoretbimini panibus: ſcietiſque quia ego ſum Domious Deus veſter. *Utrumque ſtatuto tempore uſi ſecutum.* Factum eſt ergo veſpere, & aſceodens eoturnix eooperuit caſtra, maoo quoque ros (*id eſt, manna*) jacuit per circuitom caſtrorum. *Primum beneficium non fuit permanens, ſed pro unica tantum vice populo datum. Dedit quidem Dominus rurſum multitudinem ingentem coturnicum apud Sepulcra concupiſcentiæ,* (*ſic locus ex facto vocatus*) *at tunc coturnices magis in penam murmurantium datæ ſunt quam pro beneficio: ſed hac vice populem coturnices remedit ſine pœna. De prioribus hiſce loquitur Pſalmiſta Pſal.* 104 ℣ 40: Petierunt, & venit cotornix: & pane cæli ſaturavit eos. *De poſterioribus vero variis locis agitur.*

B

C

deinde manna per annos quadraginta continuatum,

a40 *Alterum beneficium, quod continuavit Deus annis quadraginta, latius explicat* Moyſes, *ſimul enarraet, quotiet mouendes fuerit populus ut eo uteretur eo modo, quo volebat Deus, nimirum ne plet ſinguli colligerent, quam menſuram præſcriptam, quæ erat unius Gomor; ut irent collectari die Sabbati; ne ſervarent in poſterum diem, quod fruſtra foret; & alia ſimilia, quæ rudis populus non ſtatim obſervabat, ſre quod mentem ſancti Legislatoris non ſatis percepiſſet, ſeu quod non ſatis ſtuderet præſcripta ſervare.* Mnyſen *audiamus:* Cumqoe (*manna, aote* ros *vocatum*) operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit io ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum, in ſimilitudinem pruinæ ſuper terram. Quod eum vidiſſent filii Iſrael dixerunt ad iovicem: Manhu, quod ſignificat, Quid eſt hoc? Ignorabant enim, quid eſſet. Quibus ait Moyſes: Iſte eſt panis, quem Dominus dedit vobis ad veſceodum. Hic eſt ſermo, quem præcepit Dominus: Colligat unuſquiſque ex eo, quantom ſuffieit ed veſcendum: gomor per ſingula capita, juxta numerum animarum veſtrarum, quæ habitant in tabernaculo, ſic tolleris. Fece-

euntque Ite filii Iſrael: & collegerunt, alius plos, alius minus. Et menſi ſunt ad menſuram gomor; nec qui plos collegeeet, habuit amplios: nec qui miens paraverat, reperit minus: ſed ſinguli juxra id, qood edero poterent, congregaverunt. AUCTO. J. S.

a42 Dixitque Moyſes ad eos: Nullos reliuquat ex eo in mane. Qui non audinruet enm, ſed dimiſerunt quidam ex eis uſque mane, & featere cœpit vermibus arque emmputruit: & iratus eſt contra eos Moyſes. Colligebant eutem mane ſinguli, quaetum ſufficere poterat ad veſcendum: eumque incaloiſſet ſol, liquefiebat. In die aotem ſexte collegeruot oibos dopliees, id eſt, dun gumur per ſingulos homines: veneruot autem omnes prineipes multitudinis, & narraverunt Moyſi. Qui eit eis: Hoc eſt, quod locutus eſt Dominus: Requies Sabbati ſanctificata eſt Domino eras: quo deumque operandum eſt, facite: & qun coquende ſunt, coquite: quidquid autem reliquum fuerit, repoite uſque in mane. Feceruntque ita, ut præceperat Moyſes, & non computruit, neqne vermis iovenius eſt io eo. Dixitque Muyſes: Comedite illud hodie quia Sabbatum eſt Domini: non iovenietur hndie in agro. Sex diebus colligite: in die autem ſeptimo Sabbatum eſt Domini, idcireo oon invooietur. Venitque ſeptima dies: & egreſſi de populo, ot colligereot, noo ioveneruot. Dixit autem Dominus ad Moyſeo: Uſque quo noo vultis eoſtodire mandata mea, & legem meam? Vidote quod Domious dederit vobis Sabbatum, & propter hoc die ſexta tribuit vobis eibos dupliees: maoe.e unoſquiſque apud ſemetipſum, nullus egrediatur de loco ſuo die ſeprimo. *Hæc reprehenſio non cadit* in Moyſen, *ſed in quoſdam Iſraelitas, qui contra mandatum ipſius caſtrir eulverant die Sabbati ad manna colligendum. Verum mandatum Domini & Moyſis tandem captum eſt ab omnibus obſervari, ut ſequitur:* Et ſabbatizavit populus die ſeprimo. *de quo varia obſervantur maxime pro obſervatione Sabbati;* E

figura, ſapor, ejus & excellentia manna:

a42 *Nomee tibi Iſraelitie dati, figuraque ejus & guſtus, mox ruplicantur hoc modo:* Appellavitque domus Iſrael nomen ejus (*cibi*) MAN: quod erat quaſi ſemen coriandri elbom, guſtuſque ejus quaſi ſimilæ eum melle. *De eodem Num.* xi ℣ 7 *ſic legitur:* Erat autem mao quaſi ſemeo coriandri, colotis bdellii (*id eſt, coloris candidi & lucidi, ſeu eonimbil ad flavedinem vergentis.*) Circuibatque populus, & colligens illud frangebat mola, five terebat in mortario, eoquens in olla, & faciens ex eo tortolas ſaporis quaſi paeis oleati. Cumque deſcenderet nocte ſuper caſtra ros, deſcendebat pariter & man. *Effectus hujuſce cibi magis extollentes deſcribit Sapiens cap.* 16 ℣ 20, *ita eumdem celebrans:* Pro qoibus angelorum eſca outrivifti populum tuum: & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſo habentem, & omnis ſaporis ſuavitatem. Subſtaotia eoim tua dulcedioem toam, qoam in filios habes, oſtendebat: & deſerviens uniuſcujoſque voluntati, ad quod quiſque volebat, convertebator. *Verba hæc clare evincunt, ſaporem mannæ non fuiſſe unicam, ſed ſingulari cribuentis Dei beneficio mutatum fuiſſe pro arbitrio & deſiderio comedentium, modo bi ſe indigus noe redderent hac Dei liberalitate: nam plerique interpretes exiſtimant idem beneficium variorum ſaporum non fuiſſe conceſſum impiis, quos brevi tædere cœpit hujuſce cibi, quod non percipe-*

F

AUCT. J. S. *rent niſi ſaporem naturalem, primo ex* Moyſe *indicatum. Ampectitur hanc expoſitionem S. Auguſtinus lib.* 2 *Retract. cap.* 20, *ibi reſtringens, quod de varietate ſaporis manna ſine ulla veſtri ſtirpe afferuerat lib.* 2 *ad Quæſtiones Januarii cap.* 3.

unum gomor ex eo in tabernaculo repoſitum.

243 *Beneficium dati Hebræis manna in deſerto celebratur variis Scripturæ locis. Pſalm.* 77 ℣ 23: Et mandavit (*Deus*) nubibus deſuper, & januas cæli aperuit. Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis. Panem angelorum manducavit homo: cibaria miſit eis in abundantia. *Micta alibi cum veteris tum novi Teſtamenti loca, quod plura, quam baſtemus dicta ſunt, de manna non tradant, & ſolum cum* Moyſe *ſubjungo ſequentia Exod.* 16 ℣ 32: Dixit autem Moyſes: Iſte eſt ſermo, quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo & cuſtodiatur in futuras retro generationes; ut noverint panem, quo alui vos in ſolitudine, quando educti eſtis de terra Ægypti. Dixitque Moyſes ad Aaron: Some vas unum, & mitte ibi man, quantum poteſt capere gomor: & repo
B ne coram Domino, ad ſervandum in generationes veſtras, ſicut præcepit Dominus Moyſi. Poſuitque illud Aaron in tabernaculo (*nimirum in illo, quod tunc exſtabat, & poſtea in tabernaculo fœderis*) reſervandum. Filii autem Iſrael comederunt man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, uſque quo tangerent fines terræ Chanaan. Gomor autem decima pars eſt aphi. *Hæc poſtrema verba adduntur ad explicationem menſuræ* gomor, *quæ ſingulis dabatur: at de quantitate illius auctores non conſentiunt.*

§. XXIV.

Facta in deſerto poſt tranſitum maris Rubri uſque ad manna impetratum ex Joſepho & Philone.

Joſephus iter a mari Rubro facta recte enarrat,

C JOſephus *iter a mari Rubro uſque ad locum Mara compendioſe & ſatis recte deſcripſit; at geſta ibidem ſolita temeritate corrupit, ac non oſtendum.* Recentam hanc, *inquit*, lætitiam ex inſperato acceptæ ſalutis offuſcavit nonnihil itineris moleſtia, quo per deſerta in Sina montem ducebantur: quod emetienda eſſet regio difficilis propter ciborum & aquarum exttamam inopiam, & ne brutis quidem alendis, nedum hominibus idonea: erat enim tota ſqualida, & nihil omnino humoris habens, unde fructus proveniro ſolent. Talem autem viam neceſſario ſunt ingreſſi, cum aliam non poſſent, daſerebantque ſecum aquam, priuſquam deſertum intrarent, hauſtam. Doca ita præmonente: qua abſumpta, puteos magno labore propter doritiem tarræ ſodientes aquabantur: ac ne ſic quidem vel ſatis bonam, vel quantum ſuffieeret, invenichant. In hunc modum iter facientes, perveniunt ptima veſpera in locum quemdam, cui propter aquas nomen feeerunt MAR, amarorem vocabolo ſignificante: ibique laſſis de via, & commeato quoqun jam abſumpto, inopiam ſentira incipientibus diverteea placuit.

245 Invitabat ad manendum putens forte repertus, qui tametſi tantis copiis non poſſet ſufficere, nonnihil tamen ſolatii propter naturam regionis præbebat: andiebant enim nihil aquæ D *ac ipſa, & præſertim mutatione aquæ amaræ* in progreſſu ſe inventuros, hæc ipſa quoqua amara ſuit, & nulli potabilis, non hominí ſolum, ſed ne jumento quidem. Moyſes autem videns eis animum eecidiſſe, nec habens quod diceret (non enim erat res eum hoſte, quem virtute repellere poſſet, ſed & viri & imbellis mulierum ac puetorum multitudo ex æquo periclitabantur) ægre expediebat conſilium, populi miſeriam ad proprium infortunium referens: ad hunc unum enim aoncurrebant mulierculæ infantibus opem implorantes, viri vero mulieribus; ne ſe deſpiceret, utqua ſalutis remedium aliquod quæreret. Ad preees igitur verſus, orat ut Deus, mutata aqua, ex vitioſa potabilem reddat,

in dulcem corrumpit.

246 Quo annuante hanc gratiam, arripit ſruſtum ligni, ſorte ibi jacens, & medium per longitudinem ſciſſum in aquam mittens, docet Hebræos Deus exanditis precibus pollicitum, daturum ſe aquam deſiderantibus, ſi graviter juſſa peragerent. Quibus rogantibus, quid facto opus ſit, ut aqua mutetur, juber robuſtiſſimum quemque certatim puteum exhaurire, dicens, majora parte evacuata caliquum potabile fore. Quo E facto, aqua agitatione continua purior reddita, potum jam non aſpernandum multitudini exhibuit. *Obſcuravit hic ſcriptor divinum beneficium, quo per lignum a Deo aſſignatum aquis amaritudo fuit ablata, dum agitationi continuæ effectum attribuit, qui ligno, aut, ut alii volunt, ſoli miraculo erat adſcribendus. Petrat in biſce primo, dum lignum forte obvium, quod ſtiſſum fuiſſe Scriptura quoque non memorat, aquis injectum ſcribit: lignum enim illud non caſu fortuito inventum ſed* Moyſi *ab angelo oſtenſum fuit. Peccat ſerando gravius, dum meditationem aquæ ſoli* Moyſis *induſtriæ attribuit, acſi agitatione dulcis fuiſſet reddita, exiſtimans id credibilius fore gentilibus. Tertio diſſimulat Hebræus ſcriptor murmurationem populi ſui, eamque mutat in modeſtam auxilii imploratione, quam neceſſitas extorquebat, ita conſulens honori nationis ſuæ. At vera fuerant ſcribenda, non credibiliora aut Hebræis honeſtiora; præſertim cum dixerit ſe narraturum omnia, in ſacris Litteris inventa.*

247 *Philo illa omnia enarrat ſincerius, ita ſcribens:* Relicto deinde mari, aliquandiu faciebant iter ſecurum arepti hoſtibus: ſed eum per F tridnum aquam non invenirent, rurſum præ ſiti mœſti ad querelas reoertebantur, quaſi nullo accepto beneficio: ſemper enim præſens moleſtia ſolet auferre memoriam voluptatis præteritæ. Conſpectis deinde fontibus, accurrunt læti, deeepti vana ſpe, tamquam hauſturi: amaræ enim erant aquæ, quarum guſtu offenſi defecerunt & animis & corporibus, non tam ſuam, quam puerorum vicem dolentes, quos petantes potum non poterant videre ſicuis oculis. Nonnulli vero inconſtantiores, & parum certæ pietatis, etiam præterita incuſabant, ut quæ non ſalutem afferrebr, ſed graviorem perniciem, quod multo ſatius eſſet hoſtili manu cadera, quam ſiti excruciari inſuper: illic enim eſſe citam mortem, vel potius ad immortalitatem tranſitum: hanc autem veram eſſe mortem, diuturnam ſimul ac erueiabilem, cum ſenſus ejus magis quam ipſa timeatur.

Philo murmurationem populi,

248 In hac lamantatione populi rurſum Moſes ſupplex Deum precatur; ut ignarus imbecillitatis animalium, præſertim hominum, propter corporis neceſſitates a cibo pendentium, & duro tantum ventri ſervientium, det veniam deſperan-

& mutationem aquæ amaræ expoſitionem rectam

A ſperatoribus; & omnium egeſtatem expleat, idque ſine dilatione, quando mortalium naturalis ioeuria eelerem opem deſideret: Ille facile exoratus aperit ſupplicis aoimæ oculum, & oſteodit lignum, quod ſublarum juſſit in fontes immitti. Sive vis ea nativa fuit, ignorata hacteeus: ſive tum primum ad præſentem oſum eſt iodita. Quod ubi factum eſt, ſuntas duleedioem aceeperunt, ut eſſeot potabiles, aeſi oumquam ante amari quidqua habuiſſeot, adeo oullum relictum fuerat veſtigium vitii priſtini. Ad hunc modum extincta ſiti voluptas geminata eontigit, quaodoquidem qnoties præter ſpem ioeidit, majorem affert lætitiam. Implatia deinda hydriia, diſcaſſeruot tanquam epulati io feſtiviſſimo eonvivio, ebrietate ooo temnlaota ebrii, ſed illa ſobria, quam meracam hanſerant ex propioatiooibus ſni Prioeipis pietati deditiſſimi. *Hactenus Philo, rebe dubitans, atrum vis ligni naturalis, an indita a Deo ad hanc uſum, aquas fecerit dulces: nam utrumque eſt probabile.*

B 249 *Joſephus vero prædictæ erroribus alios adjunxit, ſic profecatus*: Hinc eaſtris motia, parvenernot Ilym (*Elim*) agrum, ut primo aſpectu e looginqun videbatur, eoo malnm, ſebat enim palmas. Ut vero propius eſt veotum. feſellit omnium expectationem. Palmæ eim eon plures araot quam ſeptuaginta, exqua oon admodum proceræ propter loci aciditatem, nam nea footibus quidem rigabantur, qui duodecim eo loco eraot, ſed non ita largi, ut emiſſis rivulis humiditatem terræ ſubmioiſtrareot. Quare ad egarendam arenam varſi, in oullas venas ioeidere poteraot, & ſi quid modicum diſſillaret, foſſione turbatum inutile ad potum raddebatur. Arbores quoque non multum fructum ferebant propter eandem aquarum inopiam. Quamobrem exortum eſt murmur multitudiois eoetra Ductorem, omoam miſeriæ ſuæ eauſam in uoum illom coeſerentis: trigiota eoim dierum itinare coeſecto, commeatum omnem, qnam ſeeum extularant, jam abſumptum defiderabaet; & eum nihil alimaotorum io terra daſerta invenireot, mioimum a daſperationa aberant: atque ita præſenta egeſtate prætaritorum tam Dei quam Moyſis beneficiorum memoriam excutienta, io iram cnneitati, videbaotur jamjam correptis faxia io

C Imperatoram ſuum iovaſuri, autorem ioteritus ſibi elamitaotes. *Errat in hiſce primo Joſephus, quod locum* Elim *accuſet, acſi ibidem aquarum penuria laboraſſent Hebræi; nam locus Exod.* 15 ℣ 27 *laudatur a duodecim fontibus*, & eaſtrametati ſunt joxta aquas, *nec ulla aquæ penuria ibidem innuitur. Errat iterum, dum murmurationem, ſerius ortam, illi loco, & partim aquarum penuriæ attribuit.*

250 *Rectius Philo de eo loco ſic diſputat*: Atque ita perveoernet io ſtatiooem ſeeundam (*a tranſitu maris Rubri, ſed altas ſextam*) aquas habeetem & arbores, eui onmen Ælim erat, riguam duodecim footibus, apud quos eraot ſeptoaginta palmæ ramoſæ ae viraotiſſimæ, boeum omeo geoti afferentes, ſi quis obſervet oculis meotis perſpieaeibus, oam ea dividitur io tribns duodeeim, ſingulas ſooti ſimiles, ut quæ pietatis fluantis ſeateant, oode indefinenter proficiſeuntur præclara ſaeioora. Prioeipes antem familiarum totins gentis ſo ere ſeptuagiota, merito aſſimilati palmæ arborum præſtantiſſimæ: quæ aſpectu poleherrima, fructum quoque ſert optimom, & vitalem vim habet onn io radieibus deſoſſam, ut eætaræ, ſed in ſummo, quaſi

Errores Joſephi murmurationem populi ad locum non ſuum referentis.

Philonis diſcurſus de manſione Elim.

cor, ſitam in ramorum medio, a quibus eireumquaqna ſtipatur, cen prieceps a ſnis ſatellitibus. Cujuſmodi natura eſt etiam mentis quæcumque ſanctitatem deguſtavit, ſolat aoim hæc ſurſum ſpectare & in ſublimibus verſari, ncenpata cootemplandis diviois pulehritudioibus, oaueifaeiaos tarrenas, & hæc luſus reputaoa, illa ſeria. *Quod dicitur de ſeptuaginta gentis principibus, deinde ſtatutum videbimus.* AUCT. J. S.

251 *Pergit deinde Philo ad murmurationem populi, exortam in deſerto Sin ob defectum ciboriorum, quam Joſephus anticipavit, ut jam vidimus. Audiamus igitur primum, quo modo quietem populo redditam, idem Joſephus refecerat.* At ille, *inquit*, irritatam multitudinem, & tam aeriter in ſe coneitatam animadvertens, ſretus Deo & eooſeieotia rei bona fida admioiſtratæ, prodit in medios vociferaotes & ſaxa loteotaotes; eumque ſingularem quamdam gratiam in vultu præferret, popularique ſaeundia eum primis polleret, exorſus eſt iram eorum mitigare, obſeeraos oe io præſentem neceſſitatem ietanti omnium præteritorum baneficinrum memoriam abjeereot: ntque a diffienltate tune premeote animum ad Dei gratiam ae doea verterent, quibus toties præter opinioeem emulati fuiſſeot. Nune qnoque expectareot eum bonum exitum procuraturum, quem veriſimile ſit ad probandam eorum fortitudioem, patieotiam & gratitudioam, utque appareat præteritane ao præſeotia plus apud eos poſſint, haoc rerum aoguſtiam immiſiſſa. Cavendum igitur ne nb iotaleraotiam atque iogratitodioem divino favore indigni deprahendantur, qoi & voluotatem ipſius, quam ſecuti Ægyptom reliquiſſeot, enotemnaot, & ſe Miniſtrum ajus iniquis ndiis perſequaotur, præſertim enm hactenus io oullo eorum, quæ Dei joſſu gerenda ſuſeeperat, deeeptos ſe queti poſſiot. *Errores aliis erroribus Joſephi in murmuratione populi comprehenſa*

252 Enumarat deinde ſiogillatim, qoomodo afflicti ſuerint Ægyptii, dum eos contra Dei voluotatem detioera conarentur: quomndo idem flumen illis quidam eruaotum & ad potum ieutile, ipſis vero dulea fuerit ae potabile, quomodo ita refluo mari loeum eis & viam ad effugium eedeote, ipſi quidem per aam evadentes ſalutem ſiot eooſecuti, ioimicos vern ioteree eeione deletos inſpectaverint: & quomodo io eam uſqua diem inarmes, Den præbento armorum quoque copiam ſibi eomparaveriot: tum quoties ex ipſis interitus ſaueibus eos præter omeiom opioiooem iocolumes Deus eripuerit, qui eum ſemper ſit omnipoteos, oe tum quidem de ipſius providentia deſperandnm. Quamobrem æqun animo ſerenda omnia, engitandumqne non eſſe ſerom anxilium, quaotomvis differator, quod rebus adbue iotegris aeeipitur; & ſie exiſtimandum, nnn eootemoi a Deo ſua pericula ſed fortitudioem axplorari ae libertatis amorem, ut videat utrum ejus eupidioa & eiborum & aquarum ioopiam ſuſtinere valeant, an potius more pecudum domiois in ſuum uſum paſeentibus ſervire maliet. *juſta longiorem oorationem Moyſi attribuentis*

253 Se quidem oon tam ſibi privatim time-te, eui eæſo injuſte oihil mali aeeidera poſſit; quam ipſorum ineolumitati, ſi per iſtam lapidationem facta & eooſilia Dei damoare videaotur. His verbis furentes ad ſaoiorem meotam tedoxit; & jam ad ſaeinus armatis ſaxa de maoibus excuſſit. *Hue uſque Joſephus, corrigendus primo, quod periculum lapidationis* Moyſi *adſcribat, correptaque jam a populo ſaxa aſſerat, lie-* *ejuſque periculum nimis exaggeravit,*

AUCT. J. S. *cet in Scripturis de periculo lapidationis ea tempore nulla fiat mentio, ſed primum in alia murmurationes, deinde in Raphidim ſecuta. Secunda populorem facundiam non recte Legislatori attribuit, ideoque longiorem orationem texuit quaſi ab eo dictam: nam* Moyſes *non ſolebat multis verbis murmurantem populum compeſcere; ſed precibus ad Deum confugere, miraculiſque & prodigiis os obſtruere conquerentibus.*

at murmurationem illam;

254 *Philo hanc populi murmurationem expreſſit his verbis*: Non multum deinde fluxit temporis, cum defecientibus cibariis fame tentabantur, quaſi per vices prementibus eos neceſſitatibus. Graves enim domiorae ſitis & fames ſuo quæque tempore urgebant, ut altera ceſſante, ſucederet altera: id vero afflictis erat moleſtiſſimum & intolerabile; qui poſtquam ſibi videbantur evaſiſſe ſitis periculum, in famis ſoſidias ineiderant. Nec ſolum præſens gravabat inopia, ſed etiam in futurum eommeatus deſperatio: videntes enim vaſtam ſolitudinem, frugum ſterilem, deſpondebant animum. Nihil apparebat præter rupes aſperas, aut eampos ſalſuginoſos

B ſaxoſolve tumulos, aut arenarum aeervos altiſſimos: nuſquam fluvius vel torrens vel perennis, nuſquam fons, nulla ſata, nullæ arbores, non vites, non ſilveſtres, non volucre, non terreſtre animal, niſi venenoſa repetilia pernicioſa homini, ſerpentes & ſcorpii. Adhæc ſubibat animum eopia & ubertas regionis Ægyptiæ, quam confereotes com egeſtate premente, taoto magis indignabantur; tales voces jactantes alii apud alios: Libertatis ſpe migravimus, nunc ue vivere quidem poſſumus. Felicea ooſtri Ducis pollicitationibus, reipſa ſumus miſerrimi omnium mortalium. Quis finis erit tam longi & inutilis itineris? Tum oavigatinoes, tum terreſtres peregrinationes habeat serminum aliqnem propoſitum, vel portum freqoentem commereiis, vel urbem aut regionem quampiam.

& mentem Moyſis imitla, reſtim explicat Philo.

255 Soli nos vagamur per iuvias ſolitudines deſtituti ſpe rerum omnium: progredlmur enim per deſerta patentiſſimo ſimilia pelago, & indies major offert ſe vaſtitas. Poſtquam nos ioflavit vanis ſermooibus, & aures ſpe replevit, nunc ventres fame vexat, nec alimenta expediens neceſſaria. Prætexto deduceodæ eoloniæ tantam

C decepit multitudinem, e locis exitis in inculta feductam; ſupereſt ut eam deducat ad inferos, qnæ eſt via vitæ altima. His opprobriis petito oon tam moleſtum erat male audire, qnam ferre hominum inconſtantiam: experti enim plurima miracnla præter ſolitum rerum ordinem, non debebant amplius ſuas cnnjecturas ſequi neumque probabiles, ſed potius amplecti fidem, cujus toties experimenta videraot. Attamen eum reputaret nullam calamitatem eſſe graviorem inopia, facile ignoſcebat imperito vulgo & ſuapte natura mobili, tantum intento præſentibus, quam præteritorum memoriam eximuot, tum in futurum ſpem adimunt. *Hæc Philo, voces murmurantis populi, & deſerti voſtitatem ſic ex conjecturis amplificans, ut tamen a probabilitate non recedat.*

Relatio Joſephi de coturnicibus populo datis,

256 *Joſephus de impetrato per* Moyſen *cibo, coturnicibus videlicet & manna, hæc deinde ſcribit*: Sed quoniam intelligebat (*Moyſes*) noo de oihilo coneitatas, ad preces & ſupplicationes confugit: & cooſcenſa quadam ſpeenla, opem Dei rebus per ioopiam afflictis depoſcebat, in eojus ſolius manibus ſalus populi repoſita eſſet: utque propitius veniam daret populo, duris rebus exaſperato, & propter hoc morn humanno D ab officio decedeoti. Dena vero curæ ſibi populum ſore pollicetur, & opem, quam peterent, jamjam affuturam. His impetratis, Moyſes deſcendit ad multitudioem: illi vero animadvertentes promiſſionibus divinis lætum, & ipſi, poſito mœrore, vultus hilares ſumpſerunt. Tum ille ſtaos in medio coocionis, ait ſe præſenti neceſſitati a Deo remedium aſſerre. Nec ita multo poſt magna vis enturnicum, quod genus avium præeæteris Arabieus ſions alit, ſuperato interjaceente mari, longo volatu feſſarnm, qui alioquin etiam non eſt ſublimis, in Hebræos defertur. Illi vero cibos diviuitus oblatos certatim eomprehendeotes, remedium inopiæ quærebant: & Moyſes rurſum ad ſupplicatioaes vertitur, ob auxilium a Deo promiſſum ſimul atque exhibitum: qui ad hunc modum paſtis, alia mox alimeuta demiſit.

ut & de manna deplumente,

257 Nam interim, dum Moyſes preeabundus palmas attollit, ros de cœlo delabitur: qui eum maoibus ejus hæreus concreviſſet, ſuſpicatus ille, hanc quoque alimoniam a Deo demitti, degoſtat: lætuſqoe re comperta, turbam ignaram & putantem hiberna tempeſtate ningere, monet opinione falli, nec vulgarem rorem de cœlo deſeendere, ſed alimoniam, quæ ope alia deſtitutos periculo famis eximeret: ae mox prægnſtatum offert, ut experto erederent: Illi vero ad ejus exemplum novo cibo læti fruebantur, qui ſuavitate ad mellis dulcedinem aceedebat, aſpectu vero ad aromatis ſimilitudinem, quod bdellium dicitur, maguitudiae eoriandri ſemini ſimilis: eumque pro ſe quiſque eertasim colligebaot, ſed mox edicto admonentur, uc ex æquo aſſaronis menſuram quotidie eolligereut: ann eaim defore hoc cibi genus. Quod eo factum eſt, ne infirmioribus deeſſet, dum robuſtiores per avaritiam plus ſatis eolligunt: quod ſi quis, contempto edicto, ultra præſcriptum modum collegiſſet, plus defatigatus oihilo plus habebat quam exteri. Quidquid enim ultra aſſaronem ſequenti die ſupereret, inutilo reddebatur, amaritudine uc vermibus corruptum: adeo divious & iueredibilis erat hic cibus: cujus hæe natura eſt, ot qui hunc habet, alium non deſiderer,

F

in qua varii aſſignantur errores:

258 Quin & noſtris temporibus tota ea regio genere hoc eompluitur, quemadmodum olim in Moyſis gratiam Deus id alimentum demiſit, hoc Hebræi MANNA vocant: nam hæc VOX MAN in noſtra vernacnla eſt percontativa; QUID HUC EST interrogans, atque ita perpetuum gaudium ee feeuritatem per hunc eibum ſunt adepti, quo per annos x t deinceps ſont ſuſtentati, *Nonnulla hic rurſum obſervanda. Primo* Moyſen *orantem in* quadam ſpeeula *inducit, ſea in colle quodam, de qua ſpecula nihil in Scripturis. Contra, Deum coram populo ad* Moyſen *fuiſſe locutum tacet. Secundo de altera* Moyſis *oratione poſt acceptas coturnices, nihil quoque in libris ſacris. Tertio apertum figmentum eſt, quod manna orantis Legislatoris manibus adhæſerit, ab coque fuerit guſtatum; quodque populus ningere putaverit, erroremque dedoctus ſit a* Moyſe: *manna enim deſcendens non vidit populus, cum noctu aut prima diluculo decideret, & non intra caſtra, ſed* per circuitum caſtrorum, *ubi manna inventum, ut dicitur Exod. 16 ℣ 13. Quarto per bdellium, cui colore manna ſimile dicitur, aroma intelligit Joſephus, ita interpretatus vocem Hebraicam* hedolach, *quam Septuaginta explicarunt per*

cryſtal-

A cryſtallum: *Pagninus* margaritam *interpretatus eſt, alii* oochem, *alii cum Plinio volunt* bdellium *eſſe* gummi tranſparens. *Ex hiſce ſatis apparet, ſignificationem vocis Hebraicæ incertam eſſe. At certum eſt, manna fuiſſe album, cum id habeat Scriptura, eni etiam Phile recte convenit.*

differentia variæ inter manna vulgare, & manna Iſraelitarum.

339 *Quinto demum diſputant eruditi, an manna vulgare, quod ſuo tempore in Arabia fuiſſe ait Joſephus, quodque etiamnum reperitur, ejuſdem ſit naturæ cum manna, quo paſti ſunt Iſraelitæ. Litem illam dirimere non eſt facile: at certo affirmari poteſt, manna ſingulari beneficio Dei datum fuiſſe Iſraelitis, & multas habuiſſe qualitates, quibus caret manna hodiernum. Primo enim decidebat conſtanter per annos quadraginta, exceptis ſolis Sabbatis, tantaque quantitate, ut ianumeræ multitudini ad cibum ſufficeret. At hodieraam manna non reperitur conſtanter tote anni tempore, ſed ſolum quibuſdam menſibus; nec tanta illius invenitur copia; nec excindit dies Sabbati. Deinde manna vulgare non ſtatim corrumpitur, ſed aſſervatur &* B *venditur; idemque caret omnibus illis effectibus naturæ ſupernis, quos de manna Iſraelitarum ſue loco narravimus. Quapropter frivolum videtur, velle manna vulgare prorſus comparare cum manna Iſraelitico, aſſereteque cibo illo, qualis nunc reperitur in Arabia, per annos quadraginta ſuſtentatos fuiſſe Iſraelitas ſine ullo miraculo.*

Phile datum populo manna

360 *Phile ordine præpoſtero prius egit de manna, deinde de coturnicibus; poſterius beneficium primum referens hoc modo*: Itaque mœſtis omnibus & nihil præter extremam calamitatem expectantibus, imminentem, ut putabant, ſpiti: Deus partim propria motus clementia, partim in honorem Ducis ſui juſſu electi, quo magis ejus pietatem ſanctitatemque commendaret, parem proſperis rebus & dubiis, miſeriæ remedium exhibuit, novum & inauditum aotea: ut tam manifeſtis ſignis ſui favoris præſentis reverentiam eis induceret: ne ſi quando non omnia cederent ex ſententia, ſpem ſimul & pietatem abjicerent. Quid igitur accidit? Poſtridie diluculo multum roris circum caſtra decidit paulatim nivis in morem, diſſimilis huic vulgari & peoe quotidiano, quippe qui nec aqua erat, nec grando, nec uix, nec glacies, quod genus nubes invehunt hiberois tempeſtatibus: ſed in milii ſpeciem minutus candidiſſimus, ut accervatim extra tabernacula jaceret mirando ſpectaculo, quo ſtupefacti ſcitabantur ex Duce, quænam eſſet hæc numquam aote viſa pluvia, aut in quem uſum demiſſa. Tum ille divinitus hoc oraculum edidit: Mortalibus data ſunt arva campeſtria ſuleis proſcindeoda, ut ſemeutem agricolis reddant cum fœnore proventus aouui, quantum fatis ſit ad ſerum victui neceſſariarum copiam: at Deo non una pars, ſed totus mundus ſubditur, cujus portiones pro poteſtate vertit in uſus quoſcumque vult. Nunc ſic illi viſum eſt, ut alimentis aer, non aqua ſubſerviat, quandoquidem terra quoque ſolet producere pluviam. Ægyptius fluvius quotannis arva inundans & irrigans, quid aliud eſt quam terreſtris pluvia.

C

deſcribens, multa omittit,

361 Miranda ſaoe res, etiamſi nihil acceſſiſſet novi præterea: acceſſit tamen quod magis miretis. Afferebantur certatim vaſa jumentis & humeris hominum, ut & in futurum commeatus ſufficeret: ſed non erat opus repunere, ex quo Deus decrevit eeceotia ſemper dops ſuggerere. Urgenti neceſſitati abunde ſatis factum eſt, cunctis ſuaviter veſcentibus: quidquid ſervatum eſt in craſtinum, totum periit, ita corruptum, ut fœteret feteretque vermiculis. Abjectis igitur his reliquiis, inveniebant cibos alios, cum rore matutino depluentes quotidie, tum quoque ſeptimo diei honor eximius eſt habitos. Quoniam enim nihil operis eo die permittitur, a parvis magoiſque ceſſatione indicta, oe feriæ violarentur propter uſum neceſſarium, duplum Deus pluebat pridie Sabbati, juſſo populo colligere, quod duraret in biduum proximum, eibo tautiſper incorrupto manente præter ſolitum. Succeſſit & aliud miraculum baudquaquam præterendum ſilentio, per continuos quadraginta annos, toto illo tam diuturno itinere, neceſſarius victus non defuit juxta ſemel inſtitutum ordinem temporum, non ſecus quam ſi ex horreis dimenſum diſtribueretur ſingulis: ſimulque diſcebant obſervationem illius diei ſacratiſſimæ ac deſideratiſſimæ. Cum enim jam dudum quæſiſſent, quoiſ eſſet mundi natalis, quo hoc univerſum abſolutum eſt; rem a ſuis majoribus ignoratam tandem didicerunt, non ſolum oraculo, verum etiam argumento manifeſtiſſimo. Videbant enim E corrumpi (ut dixi) quidquid ſupererat diebus cæteris, quod depluebat pridie Sabbati, duplum provenire, durareque in biduum. Uſus vero ejus erat hujuſmodi: prima luce collectum molebant aut terebant, dein elixo quaſi placentis veſcebantur ſuaviſſime, abſque piſtoris opera.

& ei coturnices perperam poſponit.

362 *Hæc de dato Iſraelitis manna Phile, quem omiſiſſe non pauca adjuncta, facile videbit lector, modo conferat datum ex Scripturis relationem. Addidit quoque ſuas conjecturas idem ſcriptor, dum Moſen cum populo loquentem induxit. Verum præcipuus ipſius lapſus eſt, quod innuat, coturnices datas poſt manna, cum de illis hæc ſubjiciat*: Imo no delicatioribus quidem cibis diu caruerunt, quales habentur in regionibus habitatis & felicibus, Deo proferente ſuas opes in ſolitudioe. Veſpertinis eoim horis coturnicum nubes advolabat a mari, tota caſtra inumbraus, terra tam propinqua, ut ſæile præburet aucupium. Has capiendo coqueudoqoe, ut cuique libebat, fruebantur carnibus optimis, ua deſiderareot obſonia. *Data futura coturnices veſpertino tempore, & ante manna; at non ſingulis veſperis, ni ſenſu obvio intelligi poteſt Phile, iterum hic lapſus, ſi iſtud volueris.* F

§. XXV.

Nona manſio in Daphca, decima in Alus, undecima in Raphidim, ubi murmurantibus datur aqua ex percuſſa petra: victoria de Amalecitis: adventus Jethro.

Poſquam coturnices & manna in octava maaſione impetraverant Iſraelitæ, rurſum ſe dederunt itineri. Nonam manſionem & decimam non commemoravit in Exodo Moyſes, *quod nihil magni momenti in illis occurrerit; at Num.* 33 ℣ 12 & *ſeq. de iis ſic habet*: Uodu egreſſi, venerunt io Daphca. *Prima litterra mutata, Septuaginta legerunt* Raphca, & *S. Hieronymus in Epiſtola ad Fabiolam ſcribit* Dephca. *Decima*

Manſio nona, & decima: undecima in Raphidim, ubi murmurarat populus,

Digitized by Google

AUCT. J. S. *ma maaſſe in Alus mox ita ſubditur*: Proſectiqua de Daphca, caſtrametati ſunt in Alus. *Continuo etiam adjungitur maaſſe undecima in Raphidim biſce verbis*: Egreſſiqua de Alus in Raphidim fixere tentoria, ubi populo deſuit aqua ad bibendum. *Exod.* 17 *de hoc itinere, & adveniu in Raphidim legatur iſta*: Igitur proſecta omnis multitudo filiorum Iſrael de deſerto Sin per manſiones ſuas, juxta ſermonem Domini, caſtramentati ſunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo. Qui jurgatus contra Moyſen, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus reſpondit Moyſes: Quid jurgamini contra me? cur tentatis Dominum? Sitivit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmuravit contra Moyſen, dicens: Cur ſaciſti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, & liberos noſtros, ac jumenta ſiti?

cui Moyſi aquam dat ex petra percuſſa.

264 Moyſes *hæc rurſum murmuratione impetitus, ad Dominum confugit, ut malo remedium quæreret: nec ſua eum ſpes fefellit. Audi ipſum tantum ſacrum*: Clamavit autem Moyſes ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? B Adhuc paulolum, & lapidabit me. Et ait Dominus ad Moyſen: Antecede populum, & ſume tecum de ſenioribus Iſrael, & virgam, qua percuſſiſti fluvium, tolle in manu tua, & vade. Ego ſtabo ibi coram te, ſuper petram Horeb: percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Facit Moyſes ita coram ſenioribus Iſrael; & vocavit nomen loci illius TENTATIO, propter jurgium filiorum Iſrael, & quia tentaverunt Dominum, dicentes: Eſtne Dominus in nobis, an non? *Pſal.* 77 ℣ 13 *de hoc Dei beneficio dicitur*: Interrupit petram in eremo: & adaquavit eos, velut in abyſſo multa. Et eduxit aquam de petra: & deduxit tamquam flumina aquas. *Et Pſal.* 104 ℣ 41: Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in ſicco flumina. *Ejuſdem facti meminit Apoſtolus* 1 *Cor.* 10 ℣ 4. *Verum non confundenda eſt hæc murmuratio cum alia, quæ contigit ſub finem vitæ* Moyſis *ad Aquam contradictionis, ubi petram his percuſſit, ut ex ea aquas eliceret.*

Victoria de Amalecitis

C 265 *Aliud in eodem loco Iſraelitis ſupervenit periculum ab Amalecitis, qui degebant in Arabia Petræa inter Ægyptum & Chanaanaltidem, quippe populum Iſraeliticum nec opinantem agreſſi ſunt. Factum narrat* Moyſes *Exod.* 17 ℣ 8 *& ſeqq. hoc modo*: Venit autem Amalec, & pugnabat contra Iſrael in Raphidim. Dixitque Moyſes ad Joſua: Elige viros, & egreſſus, pugna contra Amalec: cras ego ſtabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. Fecit Joſue, ut locutus erat Moyſes, & pugnavit contra Amalec: Moyſes autem, & Aaron, & Hur aſcenderunt ſuper verticem collis. Cumque levaret Moyſes manus, vincebat Iſrael: ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalec. Manus autem Moyſi erant graves: *nimirum propter diuturnam extenſionem in altum, quam volebat Deus, ut daret victoriam Iſraelitis.* Sumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autem & Hur ſuſtentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum eſt, ut (*hoc modo*) manus illius non laſſarentur uſque ad occaſum ſolis. Fugavitque Joſua Amalec, & populum ejus in ore gladii.

precibus Moyſi impetrata:

266 *De hac victoria Eliachim ſacerdos ſic loquitur Judith* 4 ℣ 13: Mementote Moyſi ſervi Domini, qui Amalec confidentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pugnando, ſed precibus ſanctis oranda dejecit. *Ad hanc quoque victoriam, & ad aquam e petra datam reſpexit Sapiens cap.* 11, *ita ſcribens de Iſraelitis*: Direxit opera eorum in manibus Prophetæ ſancti (*Moyſis.*) Iter fecerunt per deſerta, quæ non habitabantur: & in locis deſertis fixerunt caſas: Steterunt contra hoſtes, & de inimicis ſe vindicaverunt, Sitierunt, & invocaverunt te, & data eſt illis aqua de petra altiſſima, & requies ſitis de lapida duro. Per quæ enim pœnas paſſi ſunt inimici illorum (*Ægyptii,*) a defectione potus ſui, & in eis, cum abundarent filii Iſrael, lætati ſunt; per hæc, eum illis (*Ægyptiis*) deeſſent, bene eum illis actum eſt.

D

poſtea de Amalecitis ſumere jubet Deus.

267 *Præterea voluit Deus, ut aliquando pœnas ea ſumeretur de Amalecitis ob factum hoc inhumanum, quo Iſraelitas olim mali meditantes in itinere aggreſſi ſunt. Audi* Moyſen *Exod.* 17 ℣ 14: Dixit autem Dominus ad Moyſen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Joſue: delebo enim memoriam Amalec ſub cælo. Ædificavitque Moyſes altare: & vocavit nomen ejus; DOMINUS EXALTATIO MEA, dicens: Quia manus ſolii Domini, & bellum Domini, erit contra Amalec, a generatione in generationem. *Præceptum ſuum de penitus delendis Amalecitis repetit Dominus Deut.* 25 ℣ 17: Memento, quæ fecerit tibi Amalec in via: quando egrediebaris ex Ægypto: quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebant, exciderit, quando tu aras fame & labore conſectus, & non timuerit Deum. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubjecerit cunctas per circuitum nationes in terra, quam tibi pollicitus eſt; delebis nomen ejus ſub cælo, Cave ne obliviſcaris. *Provincia delendi penitus Amalecitas a Deo demandata fuit Sauli; qui tamen minus exacte mandatum Domini exſecutus eſt, ideoque ipſe regno privatus. Vide* 1 *Reg. cap.* 15.

E

Jethro cum Sephora & filiis Mor. ſi venit ad caſtra,

268 *In eadem manſione Jethro cum Sephora & filiis* Moyſis *ad Prophetam acceſſit, utiquæ eidem ſuggeſſit conſilium de magiſtratibus inferioribus conſituendis, uti adverſit laudatus ſæpe S. Hieronymus, dicens*: Devicto adverſario (*Amalecita*) ſupervenit Jetro, addoxit Zephoram & utrumque filium; dat concilium ſapeagiura Seniorum. *Audiamus* Moyſen *Exod.* 18: Cumque audiſſet Jethro, ſacerdos Madian, cognatus Moyſi, omnia, quæ fecerat Deus Moyſi, & Iſraeli populo ſuo, & quod eduxiſſet Dominus Iſrael de Ægypto: tulit Sepphoram uxorem Moyſi, quam remiſerat, & duos filios ejus, quorum unus vocabatur GERSAM, dicens: Patre: Advena fui in terra aliena: alter vero ELIEZER: Deus enim, inquit, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis. Venit ergo Jetro cognatus Moyſi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moyſen in deſertum, ubi erat caſtrametatus juxta montem Dei, (*Horeb videlicet.*) Et mandavit Moyſi (*ante adventum per nuntium*) dicens: Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum eo. Qui egreſſus in occurſum cognati ſui, adoravit, & oſculatus eſt eum; ſaluta varuotque ſe mutuo verbis pacificis. *Dubitatur hoc loco, an hic Jethro idem ſit cum Raguele ſocero* Moyſis; *quia hic Latine convocatur* Socer, *ſed* cognatus. *Verum eadem eſt vox Hebraica* chothen, *quæ alias ſocer vertitur, aliàs* cognatus, *quæque*

A *quæque proprio* affinem *ſignificet, ut variè interpretes obſervant. Hæc de cauſa vox Hebraica etiam hoc loco* ſocer *reddita eſt a variis, ut reddita eſt in Vulgata de eodem Jethro Exod.* 3 ℣ 1 *Quapropter probabilius exiſtimo, fuiſſe Jethro ipſum* Moyſis *ſocerum, qui filiam ſuam Sepheram ei cum adduxit; uti latius dixi num.* 65.

& benevole ſuſcipitur a Moyſe,

269 *Quid vero inter* Moyſen *& Jethro actum fuerit, mox* Moyſes *narrare pergit hoc modo*; Cumque intraſſet (*Jethro*) tabernaculum narravit Moyſes cognato ſuo cuncta, quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Ægyptiis propter Iſrael; univerſumque laborem, qui acciderat eis in itinere, & quod liberaverat eos Dominus. Lætatuſque eſt Jethro ſuper omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Iſraeli, eo quod eruiſſet eum de manu Ægyptiorum, & ait: Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis; qui eruit populum ſuum de manu Ægypti. Nunc cognovi, quia magnus Dominus ſuper omnes deos: eo quod ſuperbe egerint contra illos. Obtulit ergo Jethro cognatus Moyſi holocauſta & hoſtias Deo: venerunque

B Aarou & omnes ſeniores Iſrael, ut comederent panem cum eo coram Deo. *Jethro fuiſſe veri Dei ſacerdotem, jam ante monui; idque abunde colligitur ex ſacrificio per ipſum oblato. Nec quidquam in contrarium evincunt hæc verba*, Nunc cognovi &c.: *neque enim ex illis inferri poteſt, potentiam Dei antea non fuiſſe cognitam Jethro, cum angelus Dei perſonam gerens Gen.* 22 ℣ 12 *eodem modo dicat Abrahamo, filium ſuum immolare paranti*: Nunc cognovi quod timeas Deum &c. *Selum igitur dictis verbis innuit Jethro, prodigia in Ægypto patrata, quæ ei narraverat* Moyſes, *eſſe illuſtre divinæ potentiæ argumentum.*

cui conſilium ſuggerit de creandis judicibus inferioribus:

270 *Hiſce obſervatis, cum* Moyſi *pergamus*: Altera autem die ſedit Moyſes, ut judicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi a mane uſque ad veſperam. Quod cum vidiſſet cognatus ejus, omnia ſcilicet, quæ agebat in populo, ait: Quid eſt hoc, quod facis in plebe? cur ſolus ſedes, & omnis populus præſtolatur de mane uſque ad veſperam? Cui reſpondit Moyſes: Venit ad me populus quærens ſententiam Dei. Cumque acciderit eis aliqua diſceptatio, veniunt ad

C me, ut judicem inter eos, & oſtendam præcepta Dei & leges ejus. At ille, Non bonam, inquit, rem facis: ſtulto labore conſumeris & tu & populus iſte, qui tecum eſt: ultra vires tuas eſt negotium, ſolus illud non poteris ſuſtinere. Sed audi verba mea atque conſilia, & erit Deus tecum. Eſto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur, ad eum: oſtendaſque populo cæremonias & ritum colendi, viamque, per quam ingredi debeant, & opus, quod facere debeant. Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint avaritiam; & conſtitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui judicent populum omni tempore; quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummodo judicent: leviuſque ſit tibi, partito in alios onera. Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta ejus poteris ſuſtentare: & omnis hic populus revertetur ad loca ſua cum pace. *Hæc Jethro libere pro auctoritate ſocerî, & prudenter,*

271 Moyſes *autem, uti vir erat non minus docilis & humilis, quam prudens, nec egre tulit libertatem in monendo, nec datum conſilium neglexit, uti mox ſequitur*: Quibus auditis, Moyſes fecit omnia, quæ ille ſuggeſſerat. Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios & decanos. Qui judicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo judicantes. Dimiſitque cognatum ſuum: qui reverſus abiit in terram ſuam. *Mitis elogiis decitatem & humilitatem* Moyſis *proſequuntur ſancti Patres, quia conſilium ſocerî ſui tam facile ſecutus eſt. At ſufficiet brevis obſervatio S. Auguſtini, qui quæſt.* 68 *in eundem de hiſce ſic loquitur*: Inſinuatur hic etiam humilitatis exemplum, quod Moyſes, cum quo loquebatur Deus, non faſtidivit, neque contempſit alienigenæ ſoceri ſui conſilium. Quamquam & ipſe Jethor, cum Iſraelita non eſſet, utrum inter viros verum Deum colentes religioſeque ſapientes habendus ſit, quemadmodum & Job, cum ex ipſo populo non eſſet, merito quæritur: immo credibilius habetur.

AUCT. J. S *Moyſes vero illud magnæ humilitatis laude ſecutus,*

272 *Petro* Moyſes *Deut.* 1 ℣ 9 *paulo latius narrat, quemodo judices ſtatuerit, eoſque inſtruxerit, ita populum allocutus*: Dixique vobis illo in tempore: Non poſſum ſolus ſuſtinere vos, quia Dominus Deus veſter multiplicavit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellæ cæli plurimi... Nun valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere, & pondus ac jurgia. Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorum converſatio ſit probata in tribubus veſtris, ut ponam eos vobis principes. Tunc reſpondiſtis mihi; Bona res eſt, quam vis facere. Tulique de tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, ac decanos, qui docerent vos ſingula. Præcepique eis, dicens: Audite illos, & quod juſtum eſt, judicate; ſive civis ſit ille, ſive peregrinus. Nulla erit diſtantia perſonarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujuſquam perſonam, quia Dei judicium eſt. Quod ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam. Præcepique omnia, quæ facere deberetis, *Hæc* Moyſes,

varios magiſtratus inſtituit a

E

F

273 *Cæterum aliqua dubitatio hic expendenda venit de tempore & loco, quæ Jethro ad* Moyſen *venit, videlicet an in Raphidim, eoque tempore, quæfactum cum* Moyſe *narravi, an vero in ſequenti manſione ſolitudinis Sinai, uti volunt Abulenſis, Tornellus, Salianus, aliique, quos ſecutus eſt Calmetus in Exodi caput* 18, *rationes pro hac opinione breviter allegans ordine ſequenti. Prima ratio petitur ex datis verbis Exod.* 18 ℣ 5: Venit ergo Jethro... ad Moyſen..., ubi erat caſtrametatus juxta montem Dei: *nam montem Dei de monte Sinai exponunt, Verum manſio in Raphidim propinqua erat monti Horeb, qui frequenter* mons Dei *dicitur, & pars eſt montis Sinai. Illa igitur ratio nihil proſus evincit contra manſionem in Raphidim, ubi caſtra erant, quando* Moyſi *dicebat angelus Exod.* 17 ℣ 6: Ego ſtabo ibi coram te, ſupra petram Horeb: percuteſque petram, & exibit ex ea aqua. *Alterum argumentum ſumit ex vrebis mox datis Deut.* 1 ℣ 9, Dixique vobis in illo tempore &c., *quia* ℣ 6 *præmittitur*: Dominus Deus noſter locutus eſt ad nos in Horeb: Sufficit vobis, quod in hoc monte manſiſtis: revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, *Poſteriora verba haud dubie dicta ſunt ſub finem manſionis ad montem Sinai.*

creduns aliqua Jethro ſeriò venſſe ad Moyſen: eorum rationes

AUCT. J. S. *Sinai. Quapropter ſi voces, illo in tempore, idem plane tempus deſignant, non inſtituit* Moyſes *judices inferiores in Raphidim, ubi caſtrametatus fuerat anno fere lustro citius. Hoc præcipuum videtur pro illa opinione argumentum, cui tamen duplici modo reſponderi poteſt. Primo* Moyſes *quadrageſimo itineris anno loquens ad populum, multaque præterita breviter recenſens, nolait iſtis verbis,* illo in tempore, *idem plane tempus ſignificare, quo mandaverat Dominus, ut ex vicinia montis Sinai proficiſcerentur, ſed dumtaxat tempus aliquod vicinum, ut Salianus ipſe annotavit ad annum mundi 2544 num. 723. Altera reſponſio eſt, vocem* dixi *idem ſignificare poſſe ac* dixeram, *uti ſæpe fit apud Hebræos. Utraque reſponſio eſt Bonfrerii in Deut. cap. 1 ℣ 9.*

proponun-tur & re-futantur; 274 *Tertio argumentatur Calmetus ex Num. cap. 10, ubi* Moyſes *ſub diſceſſum a monte Sinai rogat cognatum ſuum* Hobab, *ut ſecum proficiſcatur. Credit autem Calmetus Hobab eumdem eſſe cum Jethro, adeoque adventum ejus circa id tempus contigiſſe. Verum reſpondeo Hobab probabilius eſſe filium Jethro, ut ſuo loco oſtendam. Quarto argumentatur ex murmuratione contra* Moyſen *orta Num. 12 propter uxorem Sephoram: nam conjicit Calmetus, Sephoram necdum multo tempore fuiſſe in caſtris, quando illa murmuratio illius cauſa orta eſt. At illa conjectura exigui eſt momenti, & plane incerta, cum multæ æque præbere poſſit occaſionem obmurmurandi poſt diuturnam commorationem quam poſt brevem. Quintam demum rationem profert Calmetus ex Exod. 18 ℣ 16, ubi* Moyſes *ſocero ſuo ait,* Et oſtendam præcepta Dei, & leges ejus: *quæ verba intelligit de legibus in monte Sinai datis. Verum fallit iſta conſecutio. S. Auguſtinus nobiſcum ſentiens quæſt. 67 in Exodum ſic reſpondet:* Quæri poteſt, quomodo iſta Moyſes dixerit, cum lex Dei adhuc nulla conſcripta eſſet: niſi quia lex Dei ſempiterna eſt, quam conſulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent, ſecundum quod illa incommutabili veritate præceperit. *Sane non erant Hebræi ſine lege naturæ, multaque de illa occurrere poterant dubia. Præterea habebant legem circumciſionis, Sabbati, multaſque alias ſibi proprias, quæ partim in Ægypto, partim in itinere latæ erant & promulgatæ, ut dictum eſt ſuis locis; ita ut iſta ratio prorſus ſit inanis. Nihilo magis urgent aliæ quædam ratiunculæ a Calmeto negletæ, qualis eſt, quod Jethro Exod. 18 ℣ 12 holocauſta & hoſtias Deo obtulerit. Nam dudum ante holocauſta Deo oblata ſunt, ſacrificiaque alia; & Jethro ea haud dubie obtulit ritu ſibi conſueto, non ritu per legem Moſaicam præſcripto. Temporis quoque brevitatem, qua Iſraelitas credunt in Raphidim preſtitiſſe, immerito obiiciunt adverſarii: nam potuerunt Iſraelitæ facile ad oſtiduum ſubſiſtere in Raphidim, ut paucis oſtendo. Venerunt in ſolitudinem Sin, ſeu manſionem octavam,* quintodecimo die menſis ſecundi, *ut dicitur Exod. 16 ℣ 1. Subſiterint ibi ad dies quinque aut ſex, atque hiſce addamus iter tridui, quo deinde per Daphca & Alus venerunt in Raphidim. Eo igitur pervenire potuerunt die vigeſima quarta aut vigeſima quinta menſis ſecundi. Jam vero ad manſionem Sinai venerunt die tertia menſis tertii, eademque die profecti ceant ex Raphidim, ut ſuo loco oſtendam. Facile igitur ad oſtiduum ſubſiſtere potuerunt in Raphidim. Ex omnibus autem, quæ narrantur de Jethro, non colligitur ipſum pluſquam triduo apud* Moyſen *perſtitiſſe. Itaque temporis brevitas non obſtat ſententiæ noſtræ.*

ac variis rationibus ſtabilitur ſententia noſtra:

275 *Quapropter non video, cur cum Hieronymo, Auguſtino, aliiſque Patribus & interpretibus pleriſque, ſequi non debeam ordinem, quem* Moyſes *in rebus referendis tenuit in Exodo. Sane ſolus hic ordo majoris momenti eſt, quam ſint omnia argumenta in contrarium allata, cum probari nequeat, ordinem eorum a* Moyſe *fuiſſe perturbatum. Ad hanc rationem, quæ alias vel ſola ſufficere debet, accedit conjectura admodum veriſimilis a loco & tempore. Nulla manſio Iſraelitarum propinquior fuit urbi Madian, in qua habitabat Jethro, quam manſio in Raphidim prope montem Horeb: nam conſtat,* Moyſen *antea ivet Jethro duxiſſe ad viciniam montis Horeb. Certe ſequens manſio prope montem Sinai longius abeſt a mari Rubro, adeoque ab urbe Madian, quæ mari adjacet. Locus igitur, utpote vicinior urbi Madian, ſententiæ noſtræ favet. Verum tempus eamdem confirmat fortius. Adventus Jethro ſic refertur Exod. 18 ℣ 5:* Cumque audiſſet Jethro... omnia, quæ fecerat Deus Moyſi, & Iſraeli populo ſuo, & quod eduxiſſet Dominus Iſrael de Ægypto, tulit &c. *Quis credat Jethro illa primum audiviſſe, poſtquam toto anno tranſacta erant; aut, ſi citius dicatur audiviſſe, toto anno diſtuliſſe adventum ſuum? Tanto id incredibilius eſt, quanto miaus ſcire poterat Jethro, occaſionem inviſendi* Moyſis *ſibi poſtea non defuturam, etiamſi iter differret. Nonne Jethro exiſtimare poterat & ponderer debebat,* Moyſen *cum Iſraelitis itee ſuum profecturum ſine diuturna commoratione, ſicuti feceraut uſque ad montem Sinai? Et vero non diſtuliſſe Jethro iter ſuum, ſed occaſionem viſendi* Moyſis *ſtatim acripuiſſe, cum maxime erat vicinus, alia etiam evincunt. Quippe dicitur Jethro audiviſſe, quæ contigerant in Ægypto & in exitu Iſraelitarum: non quæ facta erant in monte Sinai, licet eſſent magis vicina. Narravit* Moyſes *ſocero ſuo, quæ in Ægypto, & in itinere erant facta; non vero quæ prope montem Sinai & in ipſo monte patrata erant mirabilia: non alia utique de cauſa, quam quod poſteriora hæc necdum facta eſſent, cum Iſraelitæ ad montem Sinai nondum perveniſſent. Hæc diſputare volui; ut ordo eorum geſtarum, quem ſine idoneis rationibus quidam perturbare aggreſſi ſunt, integrum conſervemus; licet aliquin controverſias chronologicas brevitatis cauſa omittendas eduxerim.*

Dubitatio de tempore creatorum ſeptuaginta ſenierum.

276 *Altera occurrit dubitatio de judicibus per* Moyſen *hoc tempore ſtatutis, nimirum an in iis cum S. Hieronymo numerare debeamus ſeptuaginta Seniores: nam pleroſque neotericos in ea video eſſe ſententia, ut credant ſeptuaginta Seniores ſecius conſtitutos eſſe ipſius Dei juſſu Num. 11 ℣ 16. Verumtamen non video, ſententiam S. Hieronymi improbabilem eſſe, ſi recte intelligatur & exponatur: nam ſeptuaginta Senes jam memorantur Enod. 24, quando Iſraelitæ degebant prope montem Sinai, ita ut non ſit omnino improbabile, illos jam creatos fuiſſe hoc tempore deſignarique primo loco pro principes, eoſdem vero deinde majori auctoritate ac ſpiritu prophetico donatos a Deo, ut* Moyſen *ſublevare poſſent*

A *poſſent non ſolem in rebus civilibus, ſed etiam in ſpiritualibus. Verum hæc breviter potius indicare placet, quam certi quidpiam ſtatuere.*

§. XXVI.

Eadem ex Joſepho & Philone, quorum relatio diſcutitur,

Adventus in Raphidim, & aquæ laborantibus fiti

DE *adventu in Raphidim, geſtiſque ibidem, Joſephum ita ordiri*: Sed ex loco, in quo hæc primum contigerunt, caſtris motis, poſtquam in Raphidim perveneruut, extrema jam ſiti laborabatur, eo quod & præcedentibus diebus raros fontes invenire darum eſt, & tunc in regionem omuino aquis exeutem iuciderunt, Rurſum igitur Moyſi iraſcebantur. Ille vero declinato aliquantiſper turbæ furore, ad deprecandum vertitur, rogans, ut, qui cibum in egeſtate dederet, nunc potum quoque in extrema oeceſſitate largiretur tantum noo ſiti deficieotibus, quandoquidem ſolus cihus in hoc rerum ſtatu nihil proderat. Deus vero oihil cunctatus, promittit Moyſi daturum ſe ſootem & aquarum abuodantiam, unde miorme ſperareut; jubetque ut virga ſerieus petram in conſpectu ſitem, iode peteret ea, quæ deſiderahant, velle ſe ut per otium & abſque labore potum adipiſcaotur. His acceptis a Deo, Moyſes revertitur ad populum præſtolantem, & inteotis oculis ſe ſpectantem: jam enim videbant a ſpecula deſcendentem. Qui poſtquam reverſus eſt, ait Deum eos ex hac etiam neceſſitate liberaturum, & inſperato mo do ſalutem largiturum, fluvio de petre illa prorumpente.

B

ex petra data ex Joſepho:

278 Quo audito territis, ſi laſſitudiue ac ſiti enectis petra eſſet ex eidenda, Moyſes ſerit eam virga, quæ e veſtigio dehiſcens aquam evomuit copioſiſſimam ſimul ac limpidiſſimam. Illi vero inopinato ſpectacolo attouiti, vel aſpectu ipſo secreahantur: moxque magna com voluptate bibebant, quod eſſet dulcis, & qualem diviuitus datam eſſe couveoiebat. Quapropter & Moyſen plurimi faciebant, quem Deo tam carum videreut, & Deo pro accepto beneficio, quas potesaot, per ſacrificia gratias referebant. Teſtantur autem ſacræ Literæ in templo dedicatæ, quod Deus Moyſi prædixerit petram ex ſe aquam profluentem eſſe edituram. *Hæc Joſephus, qui omittere debuerat terrorem fictitium Iſraelitarum, aeſi credidiſſet petram ſibi tuoideodam fuiſſe: nam ne quidem in Scripturis probari poteſt, prædictum fuiſſe a* Moyſe, *quo modo Iſraelitæ aquam acciperent, priuſquam illam e petra fluentem coeſpexerunt.*

C

& Philone.

279 *Philo, omiſſa populi murmuratione, & mutationibus caſtrorum, aquam ex petra datam ſic narrat*: Io hac copia eiborum ioterveoit magoa potue inopia: jamque deplorata erat ſalus omnium, cum Moſes, ſumpta ſacra illa virga, per quam in Ægypto prodigia patraverat, Numioe correptus, rupem percutit, quæ ſeu vene opportuno icto aperta, ſeu aquis tum primum eo corrivatis per oceulos cuniculos, erumpeutibuſque præ impetu, more fontis tantum profudit, quantum & ad ſitis remedium, & ad diuturoam aquationem ſoffecit tot milibus. Omnes enim hydrias impleverunt, ſicut prius ed fontes amaros, io dulcem naturam verſos, Dei providentia: Quod ſi quis huic nerretioni non eredit; non novit Deum, nec quærit noſcere; alioqui eerto certius ſciret, miracule iſta eſſe Dei ludicra, collata cum ſeriis operibus: quale eſt ereatio cæli com ſuis erraticiſque ſideribus, lucis diei, ſoliſque productio *&c. Similia multa naturæ miracula auctor agglomerat, rectaque ſubdit*: Verum iſta, eum digna ſint admiratione maxima, contemnuntur propter conſuetudinem: quæ aotem ioſuitata ſoot, quamvis minora, miramur iodulgentes novis imaginationibus, *Recte hæc advertis; at parum probabile eſt, quod ait dubitanter de* veus opportuno ictu aperta, *quæ forſan aquas dederit: nam ſoli miraculo res eſt attribuenda.*

Auct. J. S.

Conatus Amalecitarum ad incadendum Iſraelitas,

280 *Bellum Amalecitarum prolixe narrat Joſephus, cujus relationem ſubjungo*: Hebræorum autem fama longe lateque divulgata, rumoribuſque de his per omoes geotes eircumquaque ſparſis, oon mediocris metus accolas ejus regioois occupavit, & miſſis ultro citroque legatiooibue adhortabantur ſe iovicem, ut aut areereot, aut delereut etiam, ſi modo poſſent, adventantem multitudinem. Præcipui vero hujue expeditionis inſtigatores erant, qui Gobolitidem regionem & urbem Petram incolunt, vocanturque Amalecitæ, inter eas geutes pugnaciſſimi. Horum regee & ſe iuvicem & finitimos ad Hebraicom bellum coocitabaot, exterum exercitum, Ægyptiorum fugitivos, peruiciem ſibi ſtruere dicitantes: quos non oportere contemni, ſed priuſquem vires eorum augeantur, uberem aliqoam regionem adeptæ, & fiducie ex ipſorum ceſſatione eoncepta, priores bellum aggrediantur, ruto poſſe opprimi; conſultiſque eſſe io defecto eosum conatus ulciſci, quam expectare, dum urbibus honis ac opuleutis potiantur. Hoc enim eſſe prudeotium, initiis adverſariorum potentiæ quamprimom obſtare, uec eapectare, dum quotidienis ſucceſſibus in majus augeatur, & potius curare, oe lu diſcrimen veoiaot quam ut periculo eximantur. Poſt hujuſmodi legationes decretum eſt communi conſilio, ut Hebræos adorti prælio repellere coueotur. *Apparatus hic Amalecitarum in Scriptura omiſſus eſt; at probabiliter a Joſepho expoſitus. Plures conſpiraſſe Amalecitarum reges admodum veriſimile eſt, cum nequeat dubitari, quin ea gens, æque ac vicina, plures haberet principes, qui reges vocabantur. Minus certum eſt, an aliorum quoque gentium principes quidam adfuerint, cum de ſolis Amalecitis loquatur Scriptura ſacra. Quod vero dicitur de incolis urbis Petræ, ſi intelligatur metropolis Arabiæ Petræa, minus eſt probabile, cum hæc videatur fuiſſe aut Madianitarum aut Idumæorum.*

E

F

Horum veto ad reſiſtendum præparatio;

281 *Quid* Moyſes *egerit, ubi hoſtes adventantes audivit, non ita exponit*: Nihil tum minous expectahst Moyſes, quam motum eliquem indigeoarum: ergo cum videret trepidare ac tumultuari populum, cui de improviſo & imparato cum ioſtructiſſimo hoſte conſligendum erat: hortatur ut Dei ſenteotia freti, cujus auſpiciis libertatem ſervituti prætuliſſent, oihil aliud quam victoriem cogitarent: neve reportareut quod armis, pecuniis, commeatu & aliis hujuſmodi præſidiis ſiot inferiores: ſed cum Deum pro ſe contre hoſtes ſtantem habeaot, tales animos compereot, ac ſi humanis etiam opibus eſſent looge ſuperiores; nec ignorare illos, quantus ſit Adjutor, toties in grariuribus malis expertos; huoc & hoſtibos eſſe iuſenſum, & Hebræis propitium:

eumque

AUCT. J. S.

cumque favorem satis declaratum, dum famem ac sitim prodigiose ab eis depellit, dum mari & monte inclusis iosperatum effugium expedit: adhæc tanto magis ad victoriam aspirandum, quod post hanc nihil sint desideraturi eorum, quæ ad humaniorem victum pertinere videntur. Talibus dictis animato populo, convocatisqun tribunis & optimatibus, universos & singulos hortatur, juniores quidem ut grandiorum dicto audiant; hos vero ut omnet imperatoris sui ouras observent. At illi periculum contemnentes, & conflictus cupidi, sperabant hanc pugnam miseriæ finem allaturam, & ultro Moyseo rogabant, ut se confestim in hostem duceret, neve intempestiva cunctatione alacritatem militum hebetaret.

Moysis cura, militum pugnæ.

28a Tum ille selectis e reliqua multitudine ad pugnam idoneis, Jesum præficit Naveci filium, e tribu Ephræmitide, virum manu ac consilio juxta promptum, & pietate insignem, & a Moyse præceptore hac parte non degenerantem: aliquot etiam cohortes ita dispouit, ne ab aquatione interccludi possit; plurea etism ad præsidium castrorum & imbellis multitudinis reliquit. Per noctem deinde ad prælium se expediunt & armis simul ac corporibus curaris, intenri signum classico per Moysen dari expectant: qui & ipse pernox cum Jesu consultabar, eumquo de instruendis ordinibus admouebat. Appetente vero jam die, hortatur ducem, ut spei de se conceptæ respondere studeat, & re feliciter gesta existimationem sibi apud milites comparare: similiter Hebræorum optimum quemque privatim, ac mox omues armatos verbis ad fortitudinem accendit, atque ita instructos & animatos Jesu & Deo committit. Ipse montem ascendit. Jamque ad manus ventum erat, pugnabaturquo strenue, nec adhortationes mutuæ deerant: & quamdiu Moyses erectas manus tendebat, Amalecitæ deteriore conditione præliabantur.

qus insignem victoriam consequuntur Israelitæ:

283 Moyses vero exteosione manuum lassatus, cum observasset, quotiescumque manus demitteret, toties suos non sarentes hostis impressionem cedere; jubet fratrem Aaronem, & sororis Mariames maritum Uronem, utrimque astantes, manos sibi indefinenter sustinera, neque permirtere, ut per lassitudinem deserentur. Quo facto, egregie viceruut Hebræi, fuissentque ioteetnecione deleti Amalecitæ, nisi interveoiente nocte, fuga & latebris quidam eorum salntem sibi quæsissent. Qua victoria non alia vel magnificentior vel magis opportuna majoribus nostris contigit: oam & occurrentem exercitum suderunt ac fugaverunt, & omnibus circumquoque degentibus magnum terrorem incusserunt, & laboris præmium prædam opimam reportaverunt: namqoe castris etiam hostilibus expugnatis publice & privatim sunt ditati, qui ad eam diem vix quotidianum victum sibi parare poterant. Nec præsentantom ea victoria profuit, sed in futurum etiam: non solum enim corpota adversariorum, sed animi quoque eo prælio sunt fracti: & omnibus circumquaque gentibus ex illo tempore facti sunt formidolosi. Ipsis vero opulentiæ non mediocris accessio est facta: multum enim auri & argenti io castris suit repertum, multa æramenta vel escaria vel coquinaria, magnus etiam pecuniæ figuaræ numesus: ad hæc textilia & armorum ornatos, aliaque supollex castrensis & varia præda jumentorum & impedimentorum, quæ exercitum sequi solent. Quin & audaciores multo succesſus hic Hebræos reddidit & fortitudiois ac iodustriæ magis studiosos, nihil non sibi pollicentes, si virturem strenue colerent: & hoc quidem prælium talem exitum est sortitum:

fructus hujus victoriæ:

284 Sequenti vero die Moyses cæsorum cadavera spoliavit; arma, quæ fugientes abjecerant, collegit; & illis, quorum opera insigniot fuerat, præmia distribuit: Jesumque ducem pro concione collaudavit, milite per acclamariones laudem viri comprobante: adeoque incruenta fuit hæc victoria, ut ne unus quidem ex Hebræis desideraretur, eum hostilium cadaverum oumerus præ multitudine incompertus manserit. Mactatis deinde pro grarlarum actione victimis, aram Deo victori posuit: prædixitque interneeione delendos Amalecitas, ut ne unus quidem ejus generis relinquatur, quod Hebræos ultro armis aggressi essent, idque in deserto & inopia laborantes. Postremo ducem exercitus victoriali opulo excepit. Hoc fuit primum prælium post exitum de Ægypto, quo hostem lacessentem fortiter rejectum magna clade affecerunt: post quod per dies aliquot festis epinieiis celebratis, & quiete viribus repatatis, instructo agmine iter continuabant. Jam enim creaverat armatorum numerus, & ad hunc modum paulatim procedentes tertio mense postquam ex Ægypto moverant, ad montem Sina pervenerunt, in quo Moyses visione erdentis rubi viderat, ut jam ante commemoravimus. *Hactenus de hac pugna Josephes, relata a* Moyse *conjecturis probabilibus aegens, sic tamen, ut nonnulla opus sit correctione.*

nonnulla in data relatione corriguntur.

285 *Primo, improbanda est spes illa de humaniore victu obtinendo per istam pugnam*; Moysi *enim satis constabat, divinem Amalecitarum a Deo non concedi populo suo ad habitationem; sed pergendum esse per solitudines ad Chanaanitidem. Secundo, quæ ad pugnam spectabant, potius per Josue ordinata videntur*, Moyse *jubente, quam per* Moyseo ipsum, *cui pleraque perperam attribuit Josephus: nam Exod. 17 ℣ 9* Moyses *dicit Josue:* Elige viros: & egressus, pugna contra Amalecitas. *Tertio victoriam majorem facit Josephus, quam eam facere videtur Scriptura, quæ solum testatur fugatos esse Amalecitas. At ille & castra hostilia expugnata, spoliaque ditissima obtenta nimis liberaliter addit: hæc enim, ut minimum, incerta sunt. Nihilo certius est, quod nullus ex Israelitis in pugna ceciderit, tacente rursum Scriptura. Quarto incerta item sunt conjecturæ, quæ dicuntur de præmiis post pugnam distributis, & laudatione Josue. Quinto demum iter versus montem Sinai contigit quidem paulo post, sed non ante adventum Raguelis, uti vult Josephus: nec illo est mons, in quo* visionem ardentis rubi *viderat* Moyses; *certe quatenus collis Horeb, cui in Raphidim propinqui erant Israelitæ, a monte Sinai, ut pars a toto, distingui potest.*

Pugnam contra Amalecitas

286 *Philo in referenda pugna & victoria de Amalecitis gravius labitur, quemadmodum ostendam post data ipsius verba*, Tandem; *inquit*, post pererratas diu solitudines invias apparuerunt quidam terræ habitabilis termioi, ceu suburbaoa regionis ejus, quam sibi destinaverant. Habitabatur autem a Phœnicibus. Hic sperantes vitam quietam tranquillamque, multum opinionn sua falsi suot: oam regionis ejus rex popolatioem agrorum metuens, excita oppidatim juventute, oppositi se, ut arcerer eos a transitu. Quod si armis viam sibi aperire conarentur, aggrederetur integris vitibus & recenti milite fessos itine-

Digitized by Google

A itineribus & commeatuum inopia aquarumque penuria, quibus illi neceſſitatibus laborabant alternantibus. At Moſes, re per exploratores cognita, non longe ab hoſte caſtra metatus eſt. Delectu juniorum habito, imperatorem his Jeſum præficiens; num e minoribus ducibus, ipſe properavit ad quærendum majus auxilium. Purificatus enim ſolemnibus inſtrationibus, aſcendit propinquum tumulum, ſuppliciter Deum invocans, ut Hebræis daret victoriam, quos liberaſſet a gravioribus periculis, depulſa non ſolum hominum violentia, verum etiam lue, quæ corruptis elementis Ægyptios infeſtaverat, atque etiam per totum iter fame inevitabili.

deſcribens Philo,

287 Cum autem ſtarent utrimque inſtructæ acies, novum accidit prodigium in ipſius Propheræ manibus, modo leviſſimis, modo mire gravibus, quæ quoties levitatem recipiebant, ad cælum ſublatæ, confirmabant ſocios ad rem gerendam fortiter: quoties vero degravabantur, prævalebat hoſtilis acies, Deo ſignificante, quod alterorum propria hæreditas ſit terra, mundi pars infima, alterorum æther ſacratiſſimus, & quemadmodum in rerum univerſitate cælum eſt terra

B potius, ſic etiam populum ſuum bello ſuperaturum adverſam aciem. Cum igitur aliquantiſper manus bilanciis in moram nunc ſorſum tolleretentur, nunc deorſum vergerent, certareturque marte dubio, tandem repente, velut pinnas habentes pro digitis, ſublatæ volitabant per aerem, manentes in ſublimi, donec Hebræis certa victoria contigit, internecione delectis hoſtibus, & clade juſta domitis ab his, quos injuſtis armis laceſſebant. Tunc Moſes altare dedicavit, quod ex re nominavit DEI REFUGIUM, in quo vota perſolvit mactatis victimis. *Hactenus Philo.*

ex variis locis colligit Eu-ſebius.

288 *Verum ſtatim graviſſimi labitur in loci & gentis deſcriptione, dum affirmat paguam hanc contigiſſe circa terminos* regionis ejus, quam ſibi deſtinaverant *Iſraelitæ, Phœniceſque fuiſſe, qui illic habitabant, ubi dimicatum eſt. Primo enim ſolitudo, in qua pugnatum eſt, non longe diſtat a mari Rubro, multoque longius abeſt a Chananæa ſeu Paleſtina, quam petebant Iſraelitæ, quam ab ea diſtabat ipſa terra Geſſen, ex qua ante menſem fere & dimidium erant egreſſi. Secundo Amalecitæ & Madianitæ tunc eos tractus incolebant, iiſque vicini erant Idumæi & Moabitæ, qui communi regionis vocabulo* Arabes

C *vocari poterant, non* Phœnices, *qui jam tunc ad mare Mediterraneum habitabant. Tertio mire ungatur Philo de manibus* Moyſis *eranris, unae ſubitam gravitatem eis attribuens, nunc tantam levitatem, acſi pennis fuiſſent ſublatæ. Verum in gravitate manuum* Moyſis *nullum apparet miraculum, cum continua elevatione laſſarentur, graviores que apparerent, quod vires elevantem deſeerent. Hæc de cauſa cogebatur ſubinde manus demittere, ut ſic vires reſumeret, donec impoſitus lapidi, & ſuſtentantibus utrimque manus ejus Aarone & Hur, continuare laborem elevandi manus potuerit, ſive modo naturali, ſive quod Deus ſufficientes præberet vires: nam ſolum dicitur, manus ipſius eo modo non fuiſſe laſſatas.*

Adventus Raguelis, in quo varia emendantur:

289 *Joſephus relata prædicta victoria, interjectoque prope rum caſtrorum motione, advenrum Raguelis ſeu Jethro, Philone prætermiſſum, narrare incipit non ſine erroribus mox corrigendis:* Cum autem, *inquit*, rei feliciter geſtæ fama ad Raguelem quoque perveniſſet, gratulabundus occurrit, Moyſen & Sepphoram, & eorum liberos ſalutaturus. *Is* lætus *ſoceri* adventu, *ſacrificium inſtaurat*, & populo epulum præbet prope rubum, qui flagrationem illæſus evaſerat. Dum vero multitudo per ſuas quiſque cognationes epulatur, Aaron cum ſuis, aſſumpto & Raguele, laudes divinas concinebant, Autorem ſalutis ac libertatis celebrantes: Ducem quoque ſuum ſanctis carminibus proſequebantur, cujus virtute omnia ſibi ex ſententia ſucceſſiſſent. Raguel quoque privatim muſta in populi laudem, multa *in* Moyſis ejus ſervatoris cecinit, cujus auſpiciis tot viti boni ac ſortes regerentur. *Erat primo in hiſce ſcriptor, quod Sephoram filioſque* Moyſis, *quos Raguel ſecum adduxit, apud* Moyſen *ante jam fuiſſe innuet. Secundo quod dicat* Moyſen *obtuliſſe ſacrificium: nam id factum eſt a Raguele. Tertio quæ adduntur de carminibus in* Moyſis *laudem dictis, deque epulo multitudinis per cognationes, meræ ſunt conjecturæ.*

conſilium a Raguele datum, creatoſque judices

290 *Joſephus deinde ſic proſequitur*: Sequenti autem die Raguel, videns Moyſen multitudine negotiorum obrui, (finiebat enim lites, quorum opus erat, omnibus ad ipſum deferentibus, & alio arbitro jus ſuum tenere ſe poſſe non exiſtimantibus, & his etiam, qui cauſam ſub tali judice perdebant, æquo animo ſententiam ferentibus) tunc quidem ſiluit, neminem volens impedire, quo minus juſtitia Viri frueretur. Ubi vero tandem a negotiorum tumultu abſolutum vidit, ſeductum ſeorſum, quid facto opus eſſet, ducuit: conſuluitque, ut minores cauſas aliis cognoſcendas cederet, ipſe vero tantum reipublicæ negotia tractaret: non deeſſe enim Hebræis & alios, dijudicandis litibus idoneos: curam vero tot milium ſalutis ſuſtinere poſſe neminem, niſi Moyſi ſimilem. Itaque cum non ignores, inquit, tuas dotes, quæ toties populo periclitanti fuerunt uſui, tibi ipſi parcens, permitte aliis, ut ipſi inter ſe lites ex jure dirimant: tu vero divino tantum cultui deditus eſto, quo facilius populum e præſenti neceſſitate eximas. Quin & illud pro virili conſuluerim, ut luſtratis ac recenſitis copiis, eas in dena milia diſtribuas, ſingulis hujuſmodi legionibus ſuis duces præficiendo: eaſque rurſum in cohortes millenarias, quingenarias, centenarias & quinquagenarias partiaris: itemque in manipulos triginta & viginti & decem commilitonum. Tum deinde ita diſtinctis præfectos imponas, ſingulis appellatione a numero ſubditorum militum indita. Judices autem viros virtute ac juſtitia præſtantes populi ſuffragiis creabis, qui de controverſiis eorum decernant: & ſi forte quid gravius inciderit, ejus cognitionem ad te relegent, atque hoc pacto neque Hebræorum quiſquam ſuo jure fraudabitur, & tu ſine interpellatione Deum colens, favorem ejus propenſiorem exercitui conciliabis.

exponit Joſephus minus exacte.

291 Hoc Raguelis conſilium Moyſes libenter admiſit, fecitque quidquid ille monuerat, non ſibi hoc commentum uſurpans, neque autorem ejus celans, ſed pro concione populo indicans, cujus hoc inventum fuerit. Quin & in libris ſuis Rageli aſcribit inventionem ordinum militarium ac judiciorum, malens dignus ſua laude non fraudare, quam ſibi alienam decus uſurpare, ut hinc quoque virtutem ipſius conjicere licear: de qua ſuis locis ſæpe nobis dicendum. *Pauca obſervanda de conſilio* Moyſi *dato, quod hic exſecutus eſt. Ordines in ſcriptura ſic enumerantur Exod.* 18 ℣ 25 principes populi: *hiſce autem* dena millia *ſubditorum attribuit Joſephus pro militia.*

AUCT. J. S

AUCT. J. S. militia. *At plerique neoterici exiſtimant, vocem* principes *generatim fuiſſe poſitam, nec hac voce deſignari magiſtratum aliquem diſtinctum a ſequentibus, qui enumerantur. Ratio illorum eſt, quod Jethro Exod.* 18 ℣ 22 *conſilium iſtud* Moyſi *ſuggerens,* principes *non nominaverit, quodque illi ubique omittantur apud Septuaginta interpretes. Verumtamen jam monui non mihi videri improbabile, per* principes *intelligi ſeptuaginta Seniores.* Manipulos *autem* trigicea & viginti. *Joſephus male addidit Scriptura, in qua poſt principes ſolum recenſentur tribuni, centuriones, quinquagenarii & decani: bique electi dicuntur pro judicibus, non pro militia.*

§. XXVII.

Duodecima manſio apud montem Sinai: Lex populo data, fœduſque ſolemni ritu inter Deum & Iſraelitas ſanctum.

B

Iſraelita veniunt ad montem Sinai die tertio menſis tertii:

DE *adventu ad manſionem duodecimam, plurimis rebus nobilitatam, Num.* 33 ℣ 15 *hæc leguntur:* Profectique de Raphidim, caſtrametati ſunt in deſerto Sinai. *Tempus additur Exod.* 19 *in hunc modum:* Menſe tertio egreſſionis Iſrael de terra Ægypti, in die hac venerunt *in* ſolitudinem Sinai. Nam profecti de Raphidim, & pervenientes uſque in deſertum Sinai, caſtrametati ſunt in eodem loco, ibique Iſrael fixit tentoria a regione montis. *De anno & menſe nulla eſt difficultas: nam eodem anno, quo egreſſi ſunt Ægypto, & anni illius menſe tertio, venerunt ad montem Sinai. Verum vocer hæ,* in die hac, *varie admodum explicantur ab interpretibus, quorum alii diem menſis primum, alii poſtremum intelligunt; at bi parum probabiliter. Plures vero probabilius tertium menſis diem deſignatum volant, voceſque* in die hac *idem ſignificare phraſi Hebraica, ac* in die eadem. *Hæc quoque explicatio mihi præplacet,*

C *quia præcedit,* menſe tertio, *atque eo videtur referri illac* in die hac. *Aliqui tamen ſuſpicantur voces* in die hac *referri ad diſceſſum ex Raphidim, nihilque ſignificari, niſi eodem die, quo diſceſſerunt ex Raphidim, veniſſe ad montem Sinai. At hæc ſententia magis placeret, ſi diſceſſus ex Raphidim commemoratus eſſet ante voces* in die hac. *Verum eam tota temporis epocha præmittatur, eo commode referri nequeunt iſtæ voces. Præterea ſic diem non aſſignaſſet* Moyſes, *ſed menſem ſine die: hoc autem ipſius conſuetudini repugnat, cum diem quoque menſis commemorare ſoleat, ubicumque menſem aſſignet. Demum cum Lex data eredatur in Pentecoſte, ſeu die quinquageſimo ab exitu, & ſexto menſis tertii, eaque data ſit die tertio poſt diem adventus non computatum, ut mox videbimus, vix dubitandum videtur, quin die tertio menſis tertii, qui* Sinnan *dicitur, ad hanc manſionem venerint Iſraelitæ.*

manſio hac plurimis factis nobilitate,

293 *S. Hieronymus in Manſione* 12 *ait:* Ad hunc locum quadrageſima ſeptima die perveniunt. *Allatoque probatione ex verbis Scripturæ infra allegandis, ſubdit:* Supputemus numerum, & inveniemus quinquageſimo die egreſſionis Iſrael ex Ægypto in vertice montis Sinai Legem D datam. Unde & Pentecoſtes celebratur ſolennitas, & poſtea Evangelii ſacramentum Spiritus ſancti deſcenſione complerur. *Quem multa in hoc loco facta ſint, mox ita breviter perſtringit.* Longum eſt, ſi replicare velim, quid in Lege præceptum ſit: quomodo ſabricatum ſabernaculum, quæ varietas hoſtiarum, quæ vaſorum diverſitas, quæ indumenta ponrificis, quæ ſacerdotum & leviarum cæremoniæ, quid egerint: quomodo populus numeratus ſit. Hoc tantum dicam, quod media pars Exodi, & totus Leviticus liber, & Numerorum præcepta non modica, & per ſingulas populi tribus diſtributio, & oblationes principum in hac manſione deſcriptæ ſint; multorumque volumionm diſputario huic loco ſuffieere vix poſſit. *Hæc verba Hieronymi me eilam monent, ut memor propoſitæ brevitatis, ea ſolum pertractem, quæ ad* Moyſen *ſpectant proprius; leges vero, cæremonias, indumenta ſacerdotalia, tabernaculum, omniaque ad illud ſpectantia non niſi leviter attingam, & ſuis Scripturæ locis aſſignem. Cæterum hic occurrit lapſus Calmeti breviter obſervandus, ne lectorem minus atteutum in errorem trahat. In* E *Exodi cap.* 1 ℣ 1 *ait, uno die ex Raphidim non fuiſſe perventum uſque ad montem Sinai, quia caſtramettati antea fuerunt ad montem Horeb. Veram* Moyſes *Num.* 33 *enumerat exacte omnes caſtrametationes; at nullam collocat in Horeb, cui manſio in Raphidim tam propinqua erat, ut ibidem ex petra Horeb aquar acceperint Iſraelitæ.*

Moyſe, ſubente Deo, cuncta

294 *Geſta ad montem Sinai* Moyſes *narrare incipit Exod.* 19 ℣ 3 *hoc modo:* Moyſes autem aſcendit ad Deum (*oraturus, opinor, in porte aliquam montis*) vocavitque eum Dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Jacob: & annuntiabitis filiis Iſrael: Vos ipſi vidiſtis, quæ feeerim Ægyptiis, quo modo portaverim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi. Si ergo audieritis voeem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: mea eſt enim omnis terra. Et vos eritis mihi in regnum ſaeerdotale, & gens ſancta. Hæc ſunt verba quæ loqueris ad filios Iſrael. *Dubitori poteſt, an hæc eodem die, quo perventum erat ad montem Sinai, angelus Dei nomine dixerit* Moyſi, *an vero die ſequenti. Quidquid ſit de hac diei differentia;* venit Moyſes: F & convoeatis majoribus natu populi, expoſuit omnes ſermones, quos mandaverat Dominus. Reſpondirque omnis populus ſimul: Cuncta, quæ locutus eſt Dominus, faciemus. Cumque retuliſſet Moyſes verba populi ad Dominum, ait ei Domions: Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loqnentem ad te, & credat tibi in perpetuum. *Secunda hæc eſt Dei monitio apud montem Sinai. Quod vero ſequitur, in ſecundo illo colloquio* Moyſi *mandatum videtur, licet verba ſequentia novum congreſſum primo intuitu inſinuent:* Nuntiavit ergo Moyſes verba populi ad Dominum. Qui dixit ei (*id eſt, quantum exiſtimo, Cum prædicta nuntiabat* Moyſes, *Dominus inſuper dixit ei*) Vade ad populum, & ſanctifica illos hodio & eras (*id eſt, die quarto menſis tertii, quo hæc dicta ſunt, & die quinto ejuſdem menſis*) laventque veſtimenta ſua.

ut nuncietur populus ad audienda mandata divina:

295 Et ſint parati in diem tertium (*ſextum videlicet menſis:*) in die enim tertia deſcendet Dominus coram omni plebe ſuper montem Sinai.

A nai. Conſtituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cavete ne aſcendatis in montem, nec tangatis fines illius: omnis, qui tetigerit montem, morte morietur. Manus non tanget eum, ſed lapidibus opprimetur, aut confodietur jaculis: ſive jumentum fuerit, ſive homo, non vivet. *Prohibitio eſt non tranſeundi terminos.* Cum cœperit clangere buccina, tunc aſcendant in montem, *nempe uſque ad ſtatutos terminos. Hæc mandata Domini data ſunt uno die priſ adventum Iſraelitarum ad montem Sinai, ſed die quarto menſis; quod forſan etiam verum eſt de primo colloquio* Moyſis *cum Domino, at de illo minus certum: nam fieri quidem potuit ut* Moyſes *poſt iter ex Raphidim die tertio menſis ſemel montem aſcenderit, & collocutus fuerit cum angelo; at fieri non potuiſſe videtur, ut iter illud, aſcenſio montis, convocatio ſeniorum, iteratæque ejuſdem montis aſcenſio, in eundem diem inciderint: præſertim cum nihil ſit, quod cogat omnia illa in unum diem congerere; ſed rationes potius ſuadeant, ultima hæc mandata a die adventus ſperare. Redeo ad textum ſacrum:* Deſcenditque Moyſes de monte ad populum, & ſanctificavit eum. Cumque laviſſent veſtimenta ſua, ait ad eos: Eſtote paſati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus veſtris.

apparatus terribilis promulgationis decalogi præmittit:

196 *Quo aparatu deinde promulgata ſit Lex, ſeu decalogus, ſic pergit* Moyſes *exponere*: Jamque advenerat tertius dies, & mane inclarescebat: & ecce cœpesunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perſtrepebat: & timuit populus, qui erat in caſtris. Cumque educiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de loco caſtrorum, ſteterunt ad radices montis. Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace: eratque omnis mons terribilis. Et ſonitus buccinæ paulatim creſcebat in majus, & prolixius tendebatur: Moyſes loquebatur, & Deus reſpondebat ei. Deſcenditque Dominus ſuper montem Sinai in ipſo montis vertice, & vocavit Moyſen in cacumen ejus. Quo cum aſcendiſſet, dixit ad eum: Deſcende, & contеſtare populum, ne forte velit tranſcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo: Sacerdotes quoque, qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur, ne percutiat eos. Dixitque Moyſes ad Dominum: Non poterit vulgus aſcendere in montem Sinai: tu enim teſtificatus es, & juſſiſti, dicens: Pone terminos circa montem, & ſanctifica illum. Cui ait Dominus: Vade, deſcende: aſcendeſque tu, & Aaron tecum: ſacerdotes autem & populus ne tranſeant terminos, nec aſcendant ad Dominum, ne forte interficiat illos. Deſcenditque Moyſes ad populum, & omnia narravit eis.

decalogus ab angelo promulgatus coram omni populo,

197 *Poſt hæc angelus Deum repræſentans, quique idcirco* Dominus *vocatur; ut oſtendit num.* 8a & 83, *præcepta decalogi promulgavit coram omni populo, vocem illius audiente, ſed nullam formam vidente. De hiſce Exod.* 20 *ſic legitur:* Locutuſque eſt Dominus cunctos ſermones hos: Ego ſum Dominus Deus tuus *&c. Decem præcepta ibidem legi poſſunt. Præceptis autem ſubduntur hæc* ℣ 18: Cunctus autem populus videbat (*id eſt, percipiebat ſenſibus*) voces & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem: & perterriti ac pavore concuſſi, ſteterunt procul, dicentes Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Et ait Moyſes ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos, venit Deus, & ut terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis. *Deut.* 4 Moyſes *narrat populo geſta hoc tempore, promulgationem Decalogi ſic exponens a* ℣ 9: Ne obliviſcaris verborum, quæ viderunt oculi tui, ... a die, in quo ſtetiſti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus eſt mihi, dicens: Congrega ad me populum, ut audiant ſermones meos, & diſcant timere me omni tempore, quo vivunt in terra, doceantque filios ſuos. Et acceſiſtis ad radices montis, qui ardebat uſque ad cœlum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo. Locutuſque eſt Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audiſtis, & formam penitus non vidiſtis. Et oſtendit vobis pactum ſuum, quod præcepit ut faceretis, & decem verba (*id eſt, præcepta,*) quæ ſcripſit in duabus tabulis lapideis. Mihique mandavit in illo tempore, ut docerem vos cæremonias & judicia, quæ facere deberetis in terra, quam poſſeſſuri eſtis.

qui nimio correptus terrore, rogat Moyſen, ut reliqua ex ipſo audire liceat:

198 *Rurſum Deut. 5 de hiſce egit* Moyſes *cum populo* ℣ 2, *verba ſua ſic referens:* Dominus Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus in Horeb. Non cum patribus noſtris iniit pactum (*tantum nimirum, Legem ſuam dando*;) ſed nobiſcum, qui in præſentiarum ſumus, & vivimus. Faciem ad faciem locutus eſt nobis in monte de medio ignis. Ego ſequeſter & medius ſui inter Dominum, & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus. Timuiſtis enim ignem, & non aſcendiſtis in montem. *Quæret hic aliquis, quomode* Moyſes *quadrageſimo anno, quando plerique erant mortui, qui adfuerant promulgationi Legis, populo dicat fœdus pactum eſſe* Nobiſcum, qui in præſentiarum ſumus & vivimus. *Reſpondeo ita locutum eſſe, quia fœdus initum erat cum populo, qui ille etiam tempore idem cenſebatur. Deinde vere* Moyſes *repetit decem præcepta, ac de iis ſubjungit ibidem* ℣ 22: Hæc verba locutus eſt Dominus ad omnem multitudinem veſtram in monte de medio ignis; & nubis, & caliginis voce magna, nihil addens amplius: & ſcripſit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi. Vos autem, poſtquam audiſtis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidiſtis, acceſiſtis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixiſtis: Ecce oſtendit nobis Dominus Deus noſter majeſtatem & magnitudinem ſuam: vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quod loquente Deo cum homine, vixerit homo. Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem Domini Dei noſtri, moriemur. Quid eſt omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur, ſicut nos audivimus, & poſſit vivere? Tu magis accede: & audi cuncta, quæ dixerit Dominus Deus noſter tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea. *Tanto terrore populum inconſultum percellere voluit Dominus, ut eumdem mandatis ſuis redderet obſequentiorem.*

hac de cauſa reverti jubetur populus ad tentoria.

199 *Cum autem hanc reverentiam & timorem probaret Dominus, reliqua præcepta ſeli* Moyſi *expoſuit angelus, ut ille eadem populo communicaret, ſicuti & dunc tabulas, præcepta decalogi jam promulgati continentes,* Moyſi *deinde*

AUCT. J. S. *inde dedit in monte. Audi textum ſacrum, ſic proſequentem.* Quod enm audiſſet Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi hujus, quæ locuti ſunt tibi: bene omnia ſunt locuti... Vade & die eis: Revertimini in tentoria veſtra. Tu vero hic ſta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & cæremonias atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in terra, quam dabo illis in poſſeſſionem. *Ad hoc quoque tempus ſpectare videtur promiſſio Meſſiæ a Domino* Moyſi *facta, licet* Moyſes *eam populo tantummodo communicaſſe legatur ſub finem ponem vitæ. Certe Deut.* 18 ℣ 15 Moyſes *populum alloquitur his verbis*: Prophetam de gente tua & de fratribus tois, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuos: ipſum audies, ut petiſti a Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata eſt, atque dixiſti: Ultra non audiam vocem Domini Dei
B mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi: Bene omnia ſunt locuti. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſoorum ſimilem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loquetorque ad eos omnia, quæ præcepero illi: qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam. *De Meſſia, ſeu de Chriſto, hæc verba explicat S. Petrus Act.* 3 ℣ 22, *ita loquens Judæis*: Moyſes quidem dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum audietis juxta omnia, quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem: omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe. *Jam vero verba ipſa* Moyſis *abunde indicant, promiſſionem illam factam eſſe occaſione populi deprecantis audire ipſum Domini vocem. At non addunt*, Moyſen *juſſum eſſe promiſſionem illam mox populo communicare.*

Moyſes vero montem aſcendere, ubi varia accipit mandata,

300 *Porro* Moyſes *juſſus montem aſcendere ad Dominum, id ſe feciſſe refert Exod.* 20 ℣ 21 *his verbis*: Moyſes autem acceſſit ad caliginem, in qua erat Deus. Dixit præterea Dominus ad Moyſen: Hæc dices filiis Iſrael: Vos vidiſtis, quod de cælo locutus ſim vobis.
C Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. *Pergit deinde Dominus, ſeu angelus eum repræſentans, plurima præcepta pro majori parte judicialia* Moyſi *præſcribere, uti ſtudioſus lector inveniet dicto cap.* 20, *cap.* 21, *cap.* 22 *& cap.* 23, *ubi* ℣ 20 *hæc inſeritur promiſſio*: Ecce ego mittam angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat te in via, & introducat in locum, quem paravi. Obſerva eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet, cum peccaveris, & eſt nomen meum in illo (*id eſt, opinor, agit meo nomine.*) Quod ſi audieris vocem ejus, & feceris omnia, quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te *&c. Hæc promiſſio non caret comminationibus, & revera poſt Legem latam non impune peccaverunt, aut murmuraverunt Iſraelitæ, ſed ſevera punitio ſontes non ſecuta eſt, ut facile videbit ſtudioſus lector, modo omnia attente conſideraverit. Promiſſiones plures, ſed omnes ſub ea conditione, ſi mandata Dei ſervarent, angelus ibidem accumulavit, præſertim de populo in terram promiſſam inducendo, incolisque ipſius conterendis. Verum, priuſquam diſcenderet* Moyſes, *voluendi mandatum accepit, uti exponitur cap.* 24 ℣ 2 *hic verbis*: Moyſi quoque dixit: Aſcende ad Dominum tu & Aaron, Nadab, & Abiu (*filii Aaronis,*) & ſeptuaginta ſenes ex Iſrael, & adorabitis procul. Soluſque Moyſes aſcendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus aſcendet cum eo. D

301 *Hiſce mandatis acceptis*, Moyſes *deſcendit de monte, ut ea Iſraelitis, quos in hunc finem congregare debuit, communicaret ſummatim primum, ſingula deinde exacte & ſolemniter prælecturus. Rem ſic narrat cap.* 24 ℣ 3: Venit ergo Moyſes & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia, reſponditque omnia populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus. Scripſit autem Moyſes (*poſt dimiſſum populum, tempore veſpertino aut nocturno*) univerſos ſermones Domini: & mane conſurgens ædificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Iſrael. Miſitque juvenes de filiis Iſrael (*verſimiliter ex ſingulis tribubus, quia ſacerdotium nondum alicui tribui erat proprium*) & obtulerunt holocauſta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos. Tulit itaque Moyſes (*de immolatis victimis*) dimidiam E partem ſanguinis, & miſit in cratera: partem autem reſiduam ſudit ſuper altare. Aſſumenſque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia, quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes. Ille vero ſumptum ſanguinem (*ex crateribus*) reſperſit in populum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his: *Omnem populum, & librum etiam Legis, aſperſum fuiſſe illo ſanguine, cui aqua erat admixta, docet Apoſtolus Heb.* 9 ℣ 19, *ubi quoque ait, id factum eſſe lana coccinea & hyſſopo, nimirum per aſpergillum ex utriſque compoſitum. Verba Apoſtoli accipe*: Unde nec primum quidem (*Teſtamentum*) ſine ſanguine dedicatum eſt. Lecto enim omni mandato Legis a Moyſe univerſo populo, accipiens ſanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo; ipſum quoque librum, & omnem populum aſperſit, dicens: Hic ſanguis Teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus. *Hæc ſolemnitate conditum eſt Teſtamentum vetus, induſque initum inter Deum & populum Iſraeliticum, quo hic ſe obſtringebat ad obſervandum leges a Deo datas; Deus vero promittebat, Iſraelitas fore populum ſibi ſingulari modo dicatum & proprium, quem ſemper protegeret, quamdiu dictas leges obſervaret.* F

quæ ſcripta populo prælegit, illumque ſolemni fœdere Deo obſtringit,

§. XXVIII.

Moyſes per dies quadraginta cum Deo moratur in monte ubi accipit præcepta de tabernaculo, aliiſque ad tabernaculum ſpectantibus, uti & de indumentis & conſecratione ſacerdotum, acceptis quoque tabulis deſcendit, populoque in idololatriam lapſo, tabulas frangit ac Deum placat.

Moyſes cum ſenioribus montem aſcendit, ubi auguſta ei offertur ſpecies:

POſt peractam ſolemnitatem fœderis Moyſes, *memor præcepti Dominici, quo juſſus erat ad montem redire, eo pergit cum ſociis deſignatis, ut refertur Exod.* 24 *his verbis*: Aſcenderuntque Moyſes & Aaron, Nadab & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael: & viderunt Deum Iſrael: & ſub pedibus ejus quaſi opus lapidis ſapphirini, & quaſi ezlum, eum ſerenum eſt. Nec ſupra eos, qui procul receſſerant de filiis Iſrael (*& ideo peropinquiores facti erant*) miſit manum ſuam (*eos occidendo; ſed contra communem eorum perſuaſionem*) videruntque Deum & (*prægustes vivere*) comederunt & biberunt. *Locus quid obſcurior eſt; at data expoſitio, uti multorum eſt, ita etiam præplacet, & ſatis videtur genuina. Principes hi viderunt auguſtam aliquam formam aut Regis cujuſdam aut legislatoris, quantum apparet, cum de pedibus fiat mentio. At contra hanc ſententiam Calmetus in hunc locum obiicit primo verba* Moyſis *ad populum Deut.* 4 ℣ 15: Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis. *Reſpondeo agi de die, qua præcepta decalogi populo promulgavit Dominus. Verum nulla eſt conſequutio illa: Univerſus populus illa die non vidit aliquam ſimilitudinem: ergo aliqui ſeniores electi nullo unquam tempore ſimilitudinem, ſeu formam aliquam humanam, qua Deus repræſentabatur, videre potuerunt. Nihilo melius concludit ſecunda ipſius ratio, nempe quod* Moyſes *deinde adhuc deſideraverit Deum videre. Poterat enim Legislator, quia ſatis noverat, ſe non vidiſſe ipſam Dei naturam, perfectiorem Dei viſionem optare. Redeo ad textum ſacrum.*

dein Moyſe quadraginta diebus ſine cibo & potu manet in monte.

303 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Aſcende ad me in montem, & eſto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & Legem ac mandata, quæ ſcripſi, ut doceas eos. Surrexerunt Moyſes & Joſue miniſter ejus: aſcendenſque Moyſes in montem Dei, ſenioribus ait: Expectate hic, donec revertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiſcum: ſi quid natum fuerit quæſtionis, referetis ad eos. Cumque aſcendiſſet Moyſes, operuit nubes montem, & habitavit gloria Domini ſuper Sinai, tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo autem die vocavit eum de medio caliginis. Erat autem ſpecies gloriæ Domini, quaſi ignis ardens ſuper verticem montis, in conſpectu filiorum Iſrael. Ingreſſuſque Moyſes medium nebulæ, aſcendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. *Manſiſſe* Moyſen *in monte quadraginta diebus & totidem noctibus ſine omni cibo & potu, legitur Deut.* 9 ℣ 9, *atque ex eodem loco colligitur, ſex dies priores, quibus cum Joſue fuit in nebula, inter quadraginta dies computandos, non vero iis ſuperaddendos, uti volunt aliqui: nam ait* Moyſes *ibidem:* Perſeveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens. *Non dicit*, quadraginta ſex diebus, *uti tamen dicere debuiſſet, ſi contraria ſententia eſſet vera.* Auct. J. S.

304 *Porro* Moyſes *multa rurſum præcepta illo tempore accepit, eaque narrantur Exod.* 25, *& ſequentibus capitibus. Cap.* 25 *refertur*, quaſnam oblationes deberet accipere a populo ad conſtructionem tabernaculi, arcæ, propitiatorii, menſæ, candelabri, & aliorum huc ſpectantium, quorum forma præſcribitur partim ibidem, partim cap. 26 & 27. *Deinde cap.* 28 *jubetur* Aaron cum ejuſque filios quatuor ſacerdotes conſecrare his verbis: Appliea quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis ſuis de medio filiorum Iſrael, ut ſacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar. Faciesque veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem. *Mox quoque deſcribitur, qualia Deus vellet Aaronis, ſeu ſummi ſacerdotis, veſtimenta, & qualia filiorum ipſius, ſeu aliorum ſacerdotum. Deinde cap.* 29 *refertur, quo ritu Aaronem & filios ejus conſecrare deberet. Rurſum cap.* 30 *de altari thymiamatis, variſque ad tabernaculi & ſacerdotum inunctionem, ſpectantibus præcepta dantur. Cap.* 31 *deſignat Dominus duos viros, Beſeleel & Ooliab, quos idonea inſtruxerat ſapientia; ut prædicta omnia componerent. Sabbati quoque requies ſub pœna mortis præſcribitur. Tandem tabulas accipit Moyſes, ut ibidem legitur* ℣ 18: Deditque Dominus Moyſi completis hujuſcemodi ſermonibus in monte Sinai, duas tabulas teſtimonii lapideas, ſcriptas digito Dei. *ubi multa mandata accepit, & demum duas tabulas.*

305 *Dum* Moyſes *in monte Sinai tabulis Iſraelita hiſce favoribus gaudet, populus inconſtans, diuturnam pertæſus moram, ad graviſſimum idololatriæ crimen prolapſus eſt.* Moyſes *ipſe Exod.* 32 *eum explicat hoc modo*: Videns autem populus, quod moram faceret deſcendendi de monte Moyſes, congregatus adverſus Aaron, dixit: Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moyſi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit. *Miranda ſane hæc populi, qui tot ſigna & prodigia viderat, qui tot tantoſque Dei favores obtinuerat, qui fœdere tam ſolemni nuper ſe divino ſervitio adſtrinxerat, inconſiderata levitas; ſeu* Moyſen *mortuum aut ablatum crediderit, ſeu ſe ab ſe derelictum. Verum non minus mira apparet puſillanimitas Aaronis, quod non fortius ſe tanto crimini oppoſuerit, ſed ſolum tentaverit indirecte ſcelus impedire jubendo, ut pretioſiora ſua afferrent, ſperans veriſimiliter id illos non facturos, atque ita eum eruta caritatem.* Moyſen *audiamus ſic proſequentem*: Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum filiorumque & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me. Feeitque populus, quæ juſſerat, deferens inaures ad Aaron. Quas cum ille accepiſſet, formavit opere fuſorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi ſunt dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Quod eum vidiſſet Aaron, ædificavit altare coram eo, & præco-

interim in gravioſſimum

Auct. J. S. præconis voce clamavit, dicens: Cras ſolemnitas Domini eſt. Surgenteſque mane, obtulerunt holocauſta, & hoſtias pacificas, & ſedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. *Per* ludere *hic probabilius intelligo cuneos, choreas agere, & ſimilia facere in honorem idoli; nam in hiſce idololatriæ crimen fuiſſe clare edicit Apoſtolus* 1 *Cor.* 10 ℣ 7, *hæc ipſa adducens verba. Fuerunt nonnulli, qui conati ſunt in hiſce omnibus excuſare Aaronem, quod voluerit omnia referre ad cultum veri Dei. Verum non lubet ipſius intentionem curioſius indagare, cum ſaltem conſtet, eum nimia indulgentia peccaſſe, & accuſetur a* Moyſe, *& ab ipſo Deo, uti infra videbimus.*

Labuntur idololatriæ crimen,

306 *S. Stephanus Act.* 7 ℣ 36 *de* Moyſe *& de hac idololatria Iſraelitarum ſic loquitur*: Hic eduxit illos, faciens prodigia & ſigna in terra Ægypti, & in Rubro mari, & in deſerto annis quadraginta. Hic eſt Moyſes, qui dixit filiis Iſrael: Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum audietis. Hic eſt, qui fuit in eccleſia in ſolitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum
B patribus noſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis. Cui nnluerunt obedire patres noſtri: ſed repulerunt, & averſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis deos, qui præcedant nos: Moyſes enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, neſcimus quid factum ſit ei. Et vitulum feceront in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulacro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum. *Pſal.* 105 ℣ 19 *idem Iſraelitarum peccatum graviter perſtringitur his verbis*: Et fecerunt vitulum in Horeb: & adoraverunt ſculptile. Et mutaverunt Gloriam ſuam (*id eſt, Deum*) in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum. Obliti ſunt Deum, qui ſalvavit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari Rubro. Et dixit (*Deus,*) ut diſperderet eos; ſi non Moyſes electus ejus ſtetiſſet in conſractione in conſpectu ejus; ut averteret iram ejus, ne diſperderet eos. *Clarum eſt* Moyſen *precibus ſuis impediviſſe, ne Iſraelita pro hoc crimine proſus perderentur a Deo. At voce illa* in conſractione *variis modis congruenter exponi poſſunt. Nam*
C *primo intelligi poſſunt de conſractione fœderis cum Deo initi, & ſic ſolum diſignant tempus, quo* Moyſes *populum ſuum ſervavit e ruina. Paſſunt quoque ſumi de conſractione tabularum, aut potius de comminutione vituli, & ſic iudicans modum, quo* Moyſes *uſus eſt ad iracundiam divinam placandam; licet preces quoque & pœnam multorum adjuverit.*

quod angelus Moyſi inſcribens: hic vero orat pro populo,

307 Moyſes *crimen populi ſui ex angelo intellexit in monte, uti narrat Exod.* 32 ℣ 7 *ſic ſcribens*: locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: Vade, deſcende: peccavit populus tuus, quem eduxiſti de terra Ægypti. Receſſerunt cito de via, quam oſtendiſti eis: feceruntque ſibi vitulum conflatilem, & adoraverunt, atque immolantes ei hoſtias, dixerunt: iſti ſunt dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Rurſumque ait Dominus ad Moyſen (*jam veriſimiliter pro populo orantem*:) Cerno quod populus iſte duræ cervicis ſit: dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Moyſes autem orabat Dominum Deum ſuum, dicens: Cur, Domine, iraſcitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxiſti de terra Ægypti, in fortitudine magna & in manu robuſta? Ne, quæ- D ſo, dicant Ægyptii: Callide edus it eos, ut interfieeret in montibus, & deleret e terra: quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui. Recordare Abraham, Iſaac, & Iſrael, ſervorum tuorum, quibus juraſti per temet ipſum, dicens: Multiplicabo ſemen veſtrum ſicut ſtellas cæli: & univerſam terram hanc, de qua locutus ſum, dabo ſemini veſtro, & poſſidebitis eam ſemper. Placatuſque eſt Dominus, neſaceret malum, quod locutus fuerat, adverſus populum ſuum. *Attamen necdum omnino placatus erat Dominus, ut colligitur ex ſequentibus.*

deſcendit de monte, tabulas confringit Aaronem graviter objurgat,

308 Et reverſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſtimonii in manu ſua, ſcriptas ex utraque parte, & factas opere Dei: ſcriptura quoque Dei erat ſculpta in tabulis. Audiens autem Joſue, (*quem in primi montis loco moratum* Moyſes *reviſeerat*) tumultum populi vociferantis, dixit ad Moyſen: Ululatus pugnæ auditur in caſtris. Qui (*vellus edoctus*) reſpondit. Non eſt clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: ſed vocem eantantium ego audio. Cumque appropinquaſſet ad caſtra, vidit vitulum, & choros: iratuſque valde projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis: arripieuſque vitulum, quem fecerant, combuſſit, & contrivit uſque ad pulverem, quam ſparſit in aquam, & dedit ea eo potum filiis Iſrael. Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres ſuper eum peccatum maximum? Cui illu reſpondit: Ne indignetur Dominus meus: tu enim noſti populum iſtum, quod pronus ſit ad malum: dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moyſi, qui nos eduxit de terra Ægypti, neſcimus quid acciderit. Quibus ego dixi: Quia veſtrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & projeci illud in ignem, egreſſuſque eſt hic vitulus. *Frivola ſane hæc erat excuſatio.* Moyſes *vero, licet alias eſſet mitiſſimus; honorem Dei, ſceleri tam enormi læſum, infigui magis, quam eatenus ceperat, ſeveritatis ſpecimine reparare ſtuduit, ut hoc etiam modo Deum facilius deinde redderet propitium.*

E

F *& per Levitas vindicta trium hominum millia occidi jubet:*

309 Videns ergo Moyſes populum, quod eſſet nudatus (*auro ſuo, & magis honore amicitiæ divinæ*) ſpoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam ſordis (*id eſt, idoli, quod eo numine vocatur, ut ſæpe alibi, ſeu propter ignominioſum idolum*) & inter hoſtes nudum (*divinæ protectione, aut innocuum, ut alii volunt*) conſtituerat; & ſtans in porta caſtrorum, ait: Si quis eſt Domini, jungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filii Levi: quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ponat vir (*quilibet*) gladium ſuper femur ſuum: ite, & redite de porta uſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat unuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum (*id eſt, obvios quoſque ſine nulla diſtinctione.*) Feceruntque filii Levi juxta ſermonem Moyſi, caciderunteque in die illa quaſi viginti tria millia hominum. Et ait Moyſes: Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino, unuſquiſque in filio & in fratre ſuo, ut detur vobis benedictio. *Hæc punitione perfecta, in qua apparet mira auctoritas* Moyſis, *hic deinde mitius populum reprehendit; ac Deum placavit, ut videbimus.*

310 *Verum lubet prius audire, quæ de hiſce* Moyſes *ipſe populo expoſuit Deut.* 9 ℣ 8, *ubi*

ſic

A *cum vellet ob hoc peccatum Dominus totam gentem delere,*

ſic populum alloquitur: Nam & in Horeb provocaſti eum (*Deum*) & iratus delere te voluit quando aſcendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti, quod pepigit vobiſcum Dominus & perſeveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus... Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas, ſcripras digito Dni, & continentes omnia verba, quæ vobis loeutus eſt in monte de medio ignis, quando concio Populi congregata eſt. Cumque tranſiſſent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis, dixitque mihi: Surge, & deſcende hinc cito, quia populus tuus, quem eduxiſti de Ægypto, deſeruerunt velocirer viam, quam demonſtraſti eis, fecerontque ſibi conflatile. Rurſumque ait Dominus ad me: Cnrno quod populus iſte duræ cervicis ſit: dimitte me, ut conteram eum, & deleam nomen ejus de ſnb cælo, & conſtituam tn ſuper gentem, quæ hac major & fortior ſit. Cumque de monte ardente deſcenderem, & duas tabulas fœderis ntraque tenerem manu, vidiſſemque vos peccaſſe Domino Deo veſtro, & feciſſe vobis vitulum conflatilem, ac deſerniſſe

B velociter viam ejus, quam vobis oſtenderat: projeci tabulas de manibus meis, confregique eas in conſpectu veſtro.

precibus interceſſit Moyſes:

312 Et proeidi aote Dominum, ſient prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata veſtra, quæ geſſiſtis contra Dominum, & eum ad iracundiam provoeaſtis: timni enim indignationem & iram illius, qua adverſum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice. Adverſum Aaron quoqoe vehementer iratus, volnit eom conterere, & pro illo ſimiliter deprecatus ſnm. Peccatum autem veſtrum, quod fneceratis, id eſt vitulum, arripiens, igne combuſſi, & in fruſta comminnens, omninoqne in pulverem redigens projeci in torrentem, qui dn monte deſcendit. *Hæc ultima verba inſinuant, quomodo* Moyſes *deſiderit potum Iſraelitis ex aqua, in quam projecerat pulverem vituli; nimirum quia ex dicto torrente potum ſibi hauriebant. Quod vero narratur de iterato quadraginta dierum jejunio, atcepiſque ſecundis tabulis, extra ordinem occaſione fractionis primarum dicitur: nam*

C *aliquot diebus ſerius factum eſt. Reliqua vero contigerunt eodem die, quo deſcendit* Moyſes *de monte Sinai.*

qui, cum difficulter impetrare poſſet, ut ignoſceret Deus, ſummam

313 *Quid ſequenti die egerit Legislator, dicitur Exod.* 32 ℣ 30: Facto autem altero die, locutus eſt Moyſes ad populum: Peccaſtis peccatum maximum: aſcendam ad Dominum, ſi quo modo quivero eum deprecari pro ſcelere veſtro. Reverſuſque ad Dominum ait: Obſecro, peccavit populus iſte peccatum maximum, feceruntque ſibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro too, quem ſcripſiſti. Cui reſpondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo: tu autem vade, & duc populum iſtum, quo locutus ſum tibi: angelus meus præcedet te. Ego autem in die nltionis viſitabo & hoc peccatum eorum. Percuſſit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaroo. *Aliqui ceduut Iſraelitas eodem loco & tempore punitos plaga quadam nullibi nominata, nti peſte aut ſimili: alii volunt, in pœnam illius peccati infeſtas eſſe omnes itineris difficultates, quas paſſi*

ſunt in deſerto. At fortaſſe percuſſio illa intelligitur de cæde viginti trium millium, quæ Moyſis *juſſu, & Domino haud dubie ſuſpirante, peracta erat. Quod vero præcedit, in die ultionis viſitabo, commode intelligi poteſt de die judicii, ſeu de æterna pœna infligenda iis, qui peccatum ſuum debita pœnitentia non deleviſſent aut delerent. Verum præcipue hic interpretes diſputant de verbis* Moyſis, Dele me de libro tuo &c., *quæruntque, utrum petierit æterna beatitudine privari, ſi Dominus peccatum populo non tondonaret, an vero ſolum præſenti vita, an alia quapiam prærogativa, qua libro Dei eſſet inſcriptus.* AUCT. J. S.

313 *S. Auguſtinus quæſt.* 147 *in Exodum hic ita mente ſuam ſic exprimit*: Securus quidem hoc dixit, ut a conſequentibus ratiocinatio concludatur, id eſt, ut quia Deus Moyſen non deleret de libro ſuo, populo peccarum illud remitteret. Verumtamen advertendum eſt, quautum malum in illo peccaro perſpexerit Moyſes, quod tanra cæde erediderit expiandum, qui eos ſic diligebat, ut pro eis illa verba Deo funderet. *S. Paulinus Nolanus conſilium* Moyſis *eodem modo exponit in Epiſtola ad Amandum, quæ erat* 32, *at in nuperrima editione eſt* 12: *nam recitatis Prophetæ verbis, de illis ſic loquitur*: Quod ille divini colloquit Particeps, non ſalutis ſuæ negligens, nec inſolens Domino, profundi atte conſilii auſus eſt dicere, ut Domino juſto; debitum peccaroti populo interitum comminanti, oblationem ſuæ potius abolitionia opponeret; divinæ videlicet pietatis juſtitiæque ſecutus, nt pareeret & injuſtis miſericordia Domini, dum juſtum non poteſt delere Juſtitia. *Rurſum Auguſtinus Serm.* 88, *alias* 18 *de Verbis Domini; de hac* Moyſis *oratione ſic ratiocinatur*: Indicat Deus Famulo ſuo populi factum, & dicit eos ſe perditurum a faeie ſua. Intercedit Moyſes ad ipſum populum redditurus... Et ne forte hoc neceſſitate potius quam caritate feciſſe videretur, obtulit illi Deus alium populum: Faciam te, inquit, in gentem magnam, ut illos deleret. At ille non accepit, cohæret peeeatoribus, petit pro peeeatoribus. Et quomodo petit? Magna probatio dilectionis, fratres. Quomodo petit? Videte illam, de qua ſæpe locuti ſumus, maternam quodammodo caritatem. Cum Deus minaretur ſacrilego populo, pia Moyſi viſeera tremuerunt, oppoſuit ſe pro illis iraeundiæ Dei. Domine, inquit, ſi dimittis eis peccatum: ſin autem, dele me de libro tno, quem ſcripſiſti. Quam paternis materniſque viſceribus, quam ſecurus hoc dixerit, adtendens joſtitiam & miſericordiam Dei; ut, qnia juſtus eſt, non perderet juſtum; quia miſericors eſt, ignoſceret peccatoribus. *Hæc eximia* Moyſis *caritas certa eſt, reſtque expoſita videtur petentis intentio: at de quo libro loquatur, incertius mihi apparet, quam ut teyti aliquid ſtatuendum videatur.* hic in tendit charitatem. E F

AUCT. J. St

§. XXIX.

Moyſes rurſum agit cum Domino, cujus minas tandem ſedat, ac faciem videre deliderat: quomodo Deum viderit: iterum quadraginta diebus manens in monte, tabulas ſecundas accipit, & vultu ſplendente deſcendit.

Dominus precit ſe iratum populo oſtendere,

QUamquam Moyſes *urgentiſſimis precibus Dominum mox placare conatus eſt, plenam tamen reconciliationem non niſi paulatim obtinuit. Jam ante deſcenſum è monte impetraverat, ne totum populum delerit Deus. Dit autem ſequenti maxime inſiterat pro reconciliatione; at reſponſum acceperat non prorſus favorabile, uti videri poteſt num.* 314. *Eidem reſponſo inſtitit Dominus, ſeu angelus ordinis ſuperioris, Dominum repræſentans, Exod.* 33, *ubi legnntur ſequentia:* Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Vade, aſcende de loco iſto tu, & populus tuus, quem eduxiſti de terra Ægypti, in terram, quam juravi Abraham, Iſaac, & Jacob, dicens: Semini tuo dabo eam: & mittam præcurſorem tui angelum, et eiiciam Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum, & introes in terram fluentem lacte & melle. Non enim aſcendam tecum, quia populus duræ cervicis es: ne forte diſperdam te in via. Audienſque populus ſermonem hunc peſſimum, (*quod Dominus nollet comitari,*) luxit: & nullus ex more indutus eſt cultu ſuo. Dixitque Dominus ad Moyſen: Loquere filiis Iſrael: Populus duræ cervicis es, ſemel aſcendam in medio tui, & delebo te. Jam nunc depone ornatum tuum, ut ſcium, quid faciam tibi. Depoſuerunt ergo filii Iſrael ornatum ſuum a monte Horeb. *Poſt haſce Domini minas,* Moyſes *quoque ad augendum populi timorem, & forſan etiam, jubente Domino, tabernaculum extra caſtra poſuit. At non agitur hic de tabernaculo, quod Dominus componi juſſit; illud enim necdum erat exſtructum, ſed ſolum de tabernaculo priori:* ſeu Moyſis *illud fuerit, ſeu omnibus communne.*

Verba textus ſacri accipe ℣ 7: Moyſes quoque tollens tabernaculum, tetendit extra caſtra procul, vocavitque nomen ejus Tabernaculum fœderis (*uti aliud quoque deinde fuit vocatum.*) Et omnis populus, qui habebat aliquam quæſtionem, egrediebatur ad tabernaculum fœderis, extra caſtra. Cumque egederetur Moyſes ad tabernaculum, ſurgebat univerſa plebs, & ſtabat unuſquiſque in oſtio papilionis ſui, aſpiciebantque tergum Moyſi, donec ingrederetur tentorium. Ingreſſo autem illo tabernaculum fœderis, deſcendebat columna nubis, & ſtabat ad oſtium, loqoebaturque cum Moyſe (*angelus è nube*) cerneutibus univerſis, quod columna nubis ſteret ad oſtium tabernaculi. Stabantque ipſi, & adorabant per fores tabernaculorum ſuorum. Loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. Cumque ille reverteretur in caſtra, miniſter ejus Joſue filius Nun, puer, non recedebat de tabernaculo. *Quod ſupra dicitur,* Moyſen *locutum fuiſſe cum Domino* facie ad faciem, *non ſignificat, eum vidiſſe Domini faciem: eam paulo poſt eum videre deſiderat, ſed familiariter fuiſſe cum eo locutum, & cum præſente coram, ſic tamen, ut angelum, quocum loquebatur, non videret. Joſue autem puer vocatur non ab ætate puerili, ſed quia erat* Moyſis *diſcipulus, eoque multo junior: Græce* νέος juvenis *legitur.*

Moyſes tabernaculum ponit extra caſtra;

316 *Quo autem modo novis rurſum precibus Dominum deprecatus fuerit* Moyſes, *ac tandem obtinuerit, quod petebat, ſubditur* ℣ 12. Dixit autem Moyſes ad Dominum: Præcipis ut educam populum iſtum: & non indicas mihi, quem miſſurus es mecum, præſertim cum dixeris: Novi te ex nomine, &, Inveniſti gratiam coram me. Si ergo inveni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, ut ſciam te, & invenium gratiam ante oculos tuos: reſpice populum tuum gentem hanc. *Oratio* Moyſis *nonnihil obſcuritatis habet, & varie exponitur. Verum expoſitio Bonfrerii mihi præplacet. Hæc autem talis eſt:* Quia Deus ſupra aſſeruerat ſe nolle cum eis aſcendere, ſed dumtaxat miſſurum angelum ſuum præcurſorem, quæ res Moyſi nullo modo accidebat, amice cum Deo queritur Moyſes non eſſe deſiderio ſuo ſatisfactum, nec ſibi aſſignatum ducem, quem cupiat. Petit ergo an perſtet in ſententia, miſſuruſne ſit angelum ſecum, an vero ipſemet Deus, tabernaculo ei in caſtris conſtructo, ſit eos comitaturus, & dum in terram promiſſam futurus. *Hæc primorum verborum explicatio. Media vero ſignificant ſummam* Moyſis *apud Deum gratiam, qua utitur pro argumento, ut petat:* Oſtende mihi faciem tuam, *ubi Hebræa habent,* Oſtende, *vel,* Fac me cognoſcere viam tuam. *Atque hinc colligit cum aliis Bonfrerius,* Moyſen *hic nondum petere viſionem Dei, uti petiit poſtea: ſed ſolum, ut Deus ſe comitem & ducem viæ exhibeat. Ratio hujus expoſitionis eſt, quia* Moyſes *ita eo totus eſſe videtur, ut id obtineat a Deo. Favent quoque verba ſequentia, quibus Deus Moyſi annuit:* Dixitque Dominus: Facies mea præcedet te (*id eſt, ego ipſe præcedam*) & requiem dabo tibi.

Iſraelitas velit comitari ita ut non ſit opus quemque Dei faciem videre,

317 Et ait Moyſes: Si non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto. In quo enim ſcire poterimus ego & populus tuus invaniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaveris nobiſcum, ut glorificemur ab omnibus populis, qui habitant ſuper terram? Dixit autem Dominus ad Moyſen: Et verbum iſtud, quod locutus es, faciam: inveniſti enim gratiam coram me, & te ipſum novi ex nomine, *id eſt,* Nominatim te cognoſco & charum præ ceteris habeo, *inquit rurſum Bonfrerius, qui exiſtimat quoque, nihil hic pertinere eſſe a* Moyſe, *aut conceſſum a Deo, quod verbis præcedentibus non erat conceſſum; ſed eam conceſſionem approbatam & confirmatam. Poſſe fortaſſe dici,* Moyſi *ſoli primam promiſſionem convenire: ſecundam vero omni populo. Certe* Moyſes *de ſe tantum initio locutus fuerat, dixeratque angelus, præcedet te: at deinde de toto populo agit, & Dominus ſimiliter annuit. Hiſce autem obtentis, ad aliam poſtulationem proſilit* Moyſes, *ut ſequitur:* Qui (*Moyſes*) ait: Oſtende mihi gloriam tuam. Reſpondit: Ego oſtendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te: & miſereboe, cui volueroo; & clemens ero, in quem mihi placuerit. Rurſumque ait: Non poteris videre

Deum obtinuit a Deo,

A dere faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet. Et iterum: Ecce, inquit, eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram. Cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam: tollamque manum meam, & videbis poſteriora mea: faciem autem meam videre non poteris. *Hæc verba vurſum multas habent difficultates.*

partim exanditur;

318 *Primo hæ voces* Oſtendam tibi omne bonum, *videntur hic ſolum ſignificare*, Oſtendam tibi *bonum aliquod excellentiſſimum, ſeu gloriam meam, ut ex parte, ut infra additur. Secundo voces*, Vocabo IN NOMINE Dei coram te: & MISEREBOR CUI VOLOERO, ET CLEMENS ERO, IN QUEM MIHI PLACUERIT; *attribuenda ſunt angelo, qui tranſiturus erat coram* Moyſi, *& ſic indicaturus præſentiam ſuam, dicendo videlicet nomen Dei, & aliqua Dei epitheta, præſertim hæc*, Miſerebor &c.; *quæ ſimul indicabunt me gratis hunc tibi favorem præſtare. Tertio poſteriora omnia ſatis inſinuare videntur, nihil aliud hic promitti* Moyſi, *niſi quod videret corpus illud glorioſum, quod aſſumebat angelus Deum repræſentans, quocum frequenter & familiariter* B Moyſes *loquebatur, ſic tamen, ut voces quidem ex propinquo audiret; at corpus aſſumptum ab angelo non videret. Nihil præterea* Moyſi *hic promiſſum eſſe, colligitur quoque ex eventu non referendo. Utrum vero ipſam Dei eſſentiam aliquando in vita viderit* Moyſes, *latius inquiram cæca ſuem Commentarii.*

deinde jubetur duas tabulas componere, & cum iis montem aſcendere, ubi fruitur viſione,

319 *Porro Dominus per angelum ſuum eodem tempore jubet* Moyſen *duas tabulas componere, quales fuerant priores, mandatum ſuum ſic exponens cap.* 34: Ae deinceps (Mnyſi *Dominus*:) Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ, quas fregiſti. Eſto paratus mane, ut aſcendas ſtatim in montem Sinai, ſtabiſque mecum ſuper verticem montis. Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam per totum mnatem: boves quoque & oves non paſcantur econtra. Exeidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte conſurgens aſcendit in montem Sinai. *Mox ſequitur impletio promiſſionis* Moyſi *die præcedente factæ, quod videret poſteriora Domini, eaque ſic narratur*: C Cumque deſcendiſſet Dominus per nubem, ſtetit Moyſes cum eo, invocans nomen Domini. Quo tranſeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, miſericors & clemens, patiens & multæ miſerationis, ac verax, qui cuſtodis miſericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & ſcelera, atque peccata, nulluſque apud te per ſe innocens eſt. Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus, in tertiam & quartam progeniem. *Diſputant hic interpretes, utrum verba illa, tempore viſionis dicta*, Dominator Domine &c., Moyſi *attribuenda ſint, uti inſinuat textus Vulgatæ; an angelo teanſeunti, ut quidam volunt habere textum Hebræum, & Septuaginta interpretes. Verum textus Hebraus ambiguus eſt, & utrique ſenſui aptari poteſt, uti & textus Septuaginta. Quapropter non video, neceſſario hæc verba* Moyſi *adjudicanda eſſe. Idem dicendum de verbis* invocans nomen Domini, *quæ vurſum in Hebræo ambigua ſunt*, Et invocavit nomen Domini, *uti & in Græco*, Et vocsvit.

quæ varie multis aliis exiſtimat, exponitur

320 *Cornelius a Lapide in hunc locum cum angelo potius attribuenda eſſe quam* Moyſi, *quia cap.* 33 ¶ 19 *ſimilia verba ſe in tranſitu dixerat Dominus, & quia Num.* 14 ¶ 17 *eadem fere verba Domini, ut ante dicta, attribuit* Moyſes; *atque hanc expoſitioni adaptari poſſe verba Vulgatæ oſtendit, vultque Dominum illa verba dixiſſe, ut* Moyſi *traderet formulam oranti. Probabilis ſane eſt hæc interpretatio; at eum fateatur, tantum Hebraicum & Græcum, utrique ſenſui aptari poſſe; idque facilius fieri poſſit, quam verba Vulgatæ ſic poſſint exponi, ut voces ſæpe dicta angelo aut Domino attribuantur, altera ejuſdem expoſitio mihi præplacet. Hanc tradit eo modo*: Si verba noſtri interpretis de Moſe velis aceipere, tanquam ab eo prolata; dicito, Deum tranſeuntem coram Moſe hæc verba primo protuliſſe, deinde Moſem Deum ſecutum ſecundo illa pronuntiaſſe, ut ab eo hæc Dei verba iterata fuerint. *Poero alia quoque mihi, ſingula conſideranti, explicatio incidit; eamque lectori lubens communicabo. Retinuit* Moyſes *cap.* 33 ¶ 19 *verba, quæ tranſiens Dominus erat dicturus, uti & alia, quæ acturus tunc erat, mox ibi ſubjungit. Veeum cap.* 34 ¶ 5 *& ſeq. de biſce filet* Moyſes, E *quia jam relata erant; & tantum narrat, quid ipſe occaſione iſtius viſionis dixerit. Hæc conjectura mihi apparet verisimilis, quia verba, quæ Domino dicenda attribuuntur, multo breviora ſunt, & non plane eadem cum iis, quæ* Moyſes *dixit ſecundum hanc ſententiam. Verba vero Num.* 14 ¶ 17 *parum ad rem faciunt, cum non ſint eadem, & collecta potius videantur ex dictis diverſo tempore. S. Auguſtinus quæſt.* 154 *in Exodum credidit, promiſſam* Mnyſi *viſionem myſtice explicandam eſſe*, Mnyſique *oblatam non fuiſſe, quia nullibi dicitur* Moyſes *poſteriora Domini vidiſſe. Verum alii omnes paſſim exiſtimant, eam viſionem hic referri, licet non omnia vurſum expreſſe verbis aſſecantur facta, quæ promiſſa erant.*

orant vurſum pro populo, ac quadraginta diebus manens in monte, F

321 *Poſtquam viſio, quæ brevis haud dubie fuit, quaque durante* Moyſes *ſtetit immotus, ex oculis ipſius evanuerat, ad ſolitas preces revertitur: nam ſic putem intelligenda verba ſequentia*: Feſtinuſque Moyſes, corvatus eſt pronus in terram, & adorans, ait: Si inveni gratiam in conſpectu tuo, Domine, obſecro ut gradiaris nobiſcum (populus enim duræ cervicis eſt) & auferas iniquitstes noſtras atque peccata, ooſque poſſideas. Reſpondit Dminus: Ego inibo pſtum videntibus cunctis, ſigna faciam, quæ numquam viſa ſunt ſuper terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iſte, in cujus es medio, opus Domini terribile, quod facturus ſum. Obſerva cuncta, quæ hodie mando tibi: ego ipſe ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum &c. *Deinde traduntur varia præcepta, quorum obſervationem Dominus inculcat: ſubditurque* ¶ 27: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Iſrael pepigi fœdus. Fuit ergo ibi eum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit & aquam non bibit, & ſcripſit in tabulis verba fœderis decem. *De biſce loquitur* Moyſes *ad populum Deut.* 10 ¶ 10 *hoc modo*: Ego autem ſteti in monte, ſicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaodivitque me Dminus etiam hac vice, & te perdere noluit. Dixitque mihi: Vade, & præceda populum, ut ingrediatur, & poſſideat terram, quam juravi patribus eorum ut traderem eis.

322 *Et ibidem* ¶ 1 *de tabulis*: In tempore illo

AUCT. J. S.

AUCT. J. S. illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, ſicut priores fuerunt, aſcende ad me in montem: faciesque arcam ligneam, & ſcribam in tabulis verba, quæ fuerunt in bis, quas ante confregiſti, ponesque eas in arca. Feci igitur arcam de lignis ſetim. Cumque dolaſſem duas tabulas lapideas inſtar priorum, aſcendi in montem, habens eas in manibus. Scripſitque in tabulis juxta id, quod prius ſcripſerat, verba * decem, quæ locutus eſt Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus eſt: & dedit eas mihi. Reverſuſque de monte, deſcendi, & poſui tabulas in arcam, quam feceram, quæ huc uſque ibi ſunt, ſicut mihi præcepit Dominus. *Quod dicitur de tabulis arcæ impoſitis, paulo ſerius factum eſt, nimirum poſtquam arca erat compoſita. At* Moyſes *in Deuteronomio facta ſolet narrare ſine ordine temporis, prout ſingula magis conducebant ad propoſitum. Manifeſte deinde quoque tabulas in arca, habemus* 3 *Reg.* 8 ℣ 9, *ubi hæc leguntur*: In arca autem non erat aliud, niſi duæ tabulæ lapideæ, quas poſuerat B in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Iſrael, cum egrederetur de terra Ægypti. *Idem dicitur* 2 *Paralip.* 5 ℣ 10: *earumdemque in arca poſitarum meminit Apoſtolus Hebr.* 9 ℣ 5.

tabulas cum ſcripto decem præceptis recepit, quas deinde arca inclusit: **i.e. præcepta*

ſplendor vultus Moyſi

323 *Cum autem de monte cum tabulis deſcendit* Moyſes, *novam ac glorioſum ſpectaculum obtulit vultu ſplendente, & radios inſtar cornuum emittente. Audi verba ipſius Exod.* 34 ℣ 29: Cumque deſcenderet Moyſes de monte Sinai, tenebat duas tabulas teſtimonii, & ignorabat quod cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Domini. Videntes autem Aaron & filii Iſrael cornutam Moyſi faciem, timuerunt prope accedere. Vocarique eb eo, reverſi ſunt tam Aaron quam principes ſynagogæ. Et poſtquam locutus eſt ad eos, venerunt ad eum etiam omnes filii Iſrael; quibus præcepit cuncta, quæ audierat a Domino in monte Sinai. Impletiſque ſermonibus, poſuit velamen ſuper faciem ſuam. Quod ingreſſus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat, donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Iſrael omnia, quæ ſibi fuerant imperata. Qui videbant faciem egredientis Moyſi eſſe cornutam, ſed operiebat ille rurſus faciem C ſuam, ſi quando loquebatur ad eos. *Hactenus textus ſacer. Dubitari autem non poteſt, quin ſplendorem illum, qui tantus erat*, ut, *teſte Apoſtolo* 2 *Cor.* 3 ℣ 7, non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſi, propter gloriam vultus ejus, *Deus* Moyſi *contulerit ad majorem auctoritatem & reverentiam ei conciliandam apud populum, latimamque ſuam cum coſimilitudinem declarandam. De velamine*, quo Moyſes *faciei ſplendorem obtegebat, ut Iſraelitæ liberius cum eo loquerentur*, *meminit Apoſtolus* 2 *Cor.* 3 ℣ 13, *allegoricam illius ſignificationem ponens.*

D

§. XXX.

Tabernaculi aliorumque conſtructio, erectio & conſecratio: Aaron & filii ejus ſacerdotes conſecrati: ac duo ex his morte divinitus puniti.

Moyſes exponit mandata Domini de tabernaculo, aliiſque conſtruendis:

POſtquam fœdus *Iſraelitarum cum Domino inſtauratum erat per* Moyſen, *plenaque populi reconciliatio iterata tabularum acceptione erat confirmata, ſanctus Legislator omnem adhibuit diligentiam, ut mandata Domini populus perfecte impleret. Hac de cauſa populum convocatum docuit, quid fieri juſſiſſet Dominus ut legitur Exod.* 35: Igitur congregata omni turba filiorum Iſrael, dixit ad eos: Hæc ſunt, quæ juſſit Dominus fieri. *Repetitoque præcepto de Sabbato ceſſigioſe obſervando, procedit ad oblationem omnium, quæ acceſſaria erat ad conſtruendum tabernaculum, aliaque ad cultum Dei & cæremonias ſpectantia.* Et ait Moyſes: (℣ 4) ad omnem cœtum ſiliorum Iſrael: Iſte eſt ſermo, quem præcepit Dominus, dicens: Separate apud vos primitias Domino. Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino, aurum & argentum & æs, byacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byſſum, pilos caprarum, pelleſque arietum rubricatas, & ianthinas, ligna ſetim, & oleum ad luminaria concinnanda, & ut conficiatur unguentum, & rhymiama ſuaviſſimum, lapides onychinos, & gemmas ad ornatum ſuperhumeralis & rationalis. *Hæc dona erant offerenda. Præterea, ut ſequitur*, Quiſquis veſtrum ſapiens eſt (*ſeu peritus artifex*) veniat, & faciat, (*ſub directione videlicet Beſeleel & Ooliab*) quod Dominus imperavit: tabernaculum ſcilicet, & tectum ejus; *ceteraque ad cultum divinum, cæremoniaſque & veſtes ſacerdotales ſpectantia, quæ ibi enumerantur.* E

populus vero dona offert hunc in finem plura, quam erat neceſſe F

325 *Promptiſſime mandanti hæc* Moyſi *paruerunt Iſraelitæ, uti dicitur* ℣ 20: Egreſſaque omnis multitudo filiorum Iſrael de conſpectu Moyſi, obtulerunt mente promptiſſima atque devota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi teſtimonii. Quidquid ad cultum & ad veſtes ſanctas neceſſarium erat, viri cum mulieribus præbuerunt, armillas, & inaures: annulos, & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini ſeparatum eſt. Si quis habebat hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, byſſum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & ianthinas, argenti æriſque metalla, obtulerunt Domino, lignaque ſetim in varios uſus. Sed & mulieres doctæ, quæ neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum, & byſſum, & pilos caprarum, ſponte propria cuncta tribuentes. Principes vero obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad ſuperbumerale & rationale (*veſtimenta ſunt ſummi Sacerdotis*) aromataque & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum unguentum, ac thymiama odoris ſuaviſſimi componendum. Omnes viri & mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ juſſerat Dominus per manum Moyſi. Cuncti filii Iſrael voluntaria Domino dedicavrunt. *Imo tantus fuit ardor Iſraelitarum*, ut

A *ut fuerat non fecerint offerendi, niſi juſſi novo mandato. Audi ea de re dicta* Moyſis *cap.* 36 ℣ 3: Qui (*artifices*) cum inſtarent operi, quotidie mane vota (*id eſt, donu*) populus offerebat. Undu artifices venire compulſi, dixerunt Moyſi: Plus offert populus quam neceſſarium eſt. Juſſit ergo Moyſes præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quidquam offerat ultra in opere ſanctuarii. Sicque ceſſatum eſt a muneribus offerendis, eo quod oblata ſufficerent & ſuperabundarent.

Et artifices promptiſſimo animo opus aggrediuntur,

326 *Porro uti protioſiſſima quæque promptiſſime offerebantur ab Iſraelitis, ita artifices plurimi ſe ſponte obtulerunt, ut ſub deſignatis a Domino Beſeleel & Ooliab omnia perficerent operu, quæ Dominus fieri juſſerat. Beſeleel vero & Ooliab, quos Dominus ſingulari ſapientia & intelligentia ad hanc ſuam inſtruxerat,* Moyſes *populo præſentavit, ut habetur eap.* 35 *circa finem. Hi vero cum aliis ſe ſponte offerentibus opus alacriter aggreſſi ſunt, ſicut expoſitum cap.* 26 *his verbis:* Fecit ergo Beſeleel et Ooliab, & omnis vir ſapiens, quibus dedit Dominus intelligentiam & intellectum, ut ſcirent fabre operari, quæ in uſus ſanctuarii neceſſaria ſunt, & quæ præcepit Dominus. Cumque vocaſſet eos Moyſes, & omnem eruditum virum, cui dederat Dominus ſapientiam, & qui ſponte ſua obtulerant ſe ad faciendum opus, tradidit eis univerſa donaria filiorum Iſrael. *Hæc igitur modo a dictis artificibus conſtructa ſunt tabernaculum, arca, veſtes ſacerdotales, ceteraque omnia ad tabernaculum cultumque divinum & cæremonias attinentia, in quibus materiam pretioſiſſimam opus haud dubie ſuperavit, cum ideam omnium Dominus ipſe* Moyſi *ſuggeſſerit,* Moyſes *vero eam artificibus communicaverit; atque hi ſingulari ſcientia & peritia ad omnia ſcite excuenda a Domino ſint donati.*

B

Ita ut ſex aut ſeptem menſibus omnia fuerint perfecta;

327 *Sex circiter menſes omniam conſtructioni* videntur *impenſi, aut ad ſummum menſes fere ſeptem: nam menſe tertio inchoato Iſraelitæ venerunt ad montem Sinai, ibique fuerunt tribus ut minimum menſibus, antequam conſtructio prædictorum inchoaretur, ut facile colligi poteſt ex gemina* Moyſis *quadraginta dierum manſione in monte, geſtiſque anterioribus & intermediis, ita ut opera illa inchoata videantur menſe ſexto. Itaque, cum omnia fuerint perfecta ante finem anni, ut mox videbimus, per ſex menſes, & fortaſſe partem ſeptimi, conſtructio omnium tenuit. Porro plurima, eaque admodum pretioſa, quæ pertinebant ad ſolum tabernaculum, explicat Exodus cap.* 36, *ubi partes tabernaculi deſcribuntur. Cap.* 27 *narratur conſtructio arcæ, propitiatorii, menſæ, candelabri, incenſorum, altaris thymiamatis, ac thymiamatis ipſius, & unguenti; uti & cap.* 38 *altaris holocauſti, labri ænei, totiuſque atrii tabernaculi cum partibus ſuis. Tandem cap.* 39 *enarrantur omnia indumenta pontificalia ac ſacerdotalia ab iiſdem compoſita, affirmaturque, omnia conſtructa fuiſſe, quæ fieri juſſerat Dominus, ita ut nihil ex omnibus deeſſet. Demum ibidem* ℣ 43 *ſubjungitur:* Quæ poſtquam Moyſes cunctu vidit completa, benedixit eis.

C

Iubetur Moyſes tabernaculum erigere & ſacerdotes conſecrare,

328 *Perfectis autem omnibus, mandatum accepit* Moyſes *a Domino, quod refertur cap.* 40 *his verbis:* Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Menſe primo, prima die menſis, eriges tabernaculum teſtimonii, & pones in eo aream, demittesque antu illam velum (*ad ſeparationem ſanctii a ſancte ſanctorum:*) & illata menſa, pones ſuper eam, quæ rite præcepta ſunt. Candelabrum ſtabit enm lucernis ſuis, & altare aureum, in quo adoletur incenſum, coram area teſtimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones, & ante illud altare holocauſti: labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua. Circumdabiſque atrium tentoriis, & ingreſſum ejus. Et aſſumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vaſis ſuis, ut ſanctificentur: altare holocauſti & omnia vaſa ejus: labrum enm baſi ſua: omnia unctionis oleo conſecrabis, ut ſint ſancta ſanctorum. Applicabiſque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi teſtimonii, & lotos aqua indues ſanctis veſtibus, ut miniſtrent mihi, & unctio eorum in ſacerdotium ſempiternum proficiat. Feceruque Moyſes omnia, quæ præceperat Dominus. *Verum non omnia uno die, aut levi opere ſunt perfecta.*

Auct. J. S.

D

erectio tabernaculi, poſitioque omnium ad illud ſpectantium:

329 Igitur, *ut ſequitur* ℣ 17, menſe primo anni ſecundi (*ab egreſſu,*) prima die menſis, collocatum eſt tabernaculum. Erexitque Moyſes illud, & poſuit tabulas ac baſes & veſtes, ſtatuitque columnas, & expandit teſtum ſuper tabernaculum, impoſito deſuper operimento, ſicut Dominus imperaverat. *Hæc tota tabernaculi conſtructio, per partes nominata, ſed ſine atrio. Sequitur arca cum oraculo ſeu propitiatorio, quæ locanda erat in illa tabernaculi parte, quæ vocatur* ſanctum Sanctorum, *veloque ſeparabatur ab altera parte, quæ dicitur* ſanctum. ℣ 18 Poſuit & teſtimonium (*id eſt, tabulas*) in arca, ſubditis infra veſtibus, & oraculum deſuper. Cumque intuliſſet arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum... Poſuit & menſam in tabernaculo teſtimonii ad plagam Septentrionalem extra velum... Poſuit & candelabrum in tabernaculo teſtimonii e regione menſæ in parte Auſtrali, locatis per ordinem lucernis... Poſuit & altare aureum ſub tecto teſtimonii contra velum, & adolevit ſuper no incenſum aromatum.. Poſuit & tentorium in introitu tabernaculi teſtimonii, & altare holocauſti in veſtibulo teſtimonii, offerens in eo holocauſtum & ſacrificia.. Labrum quoque ſtaruit inter tabernaculum teſtimonii & altare, implens illud aqua. Laveruntque Moyſes & Aaron ac filii ejus manus ſuas & pedes, cum ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare... Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & alturis, ducto in introitu ejus tentorio. *Hæc poſito totius tabernaculi cum atrio, omnibuſque ad illud pertinentibus. Omnia autem facta ſunt,* ut Dominus imperaverat, *quod frequenter repetitur.*

E

gloria Domini illud obumbrat:

330 Poſtquam omnia perfecta ſunt, operuit nubes tabernaculum teſtimonii, & gloria Domini implevit illud. Nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majeſtate Domini coruſcante, quia cuncta nubes opernerat. *Quod non poſſet* Moyſes *ingredi ob nimiam nubis claritatem & denſitatem, initio tantum contigit in dedicatione. Nam alius* Moyſes *ſæpe ingrediebatur, ut conſuleret Dominum, ut habetur Num.* 7 ℣ 89: Cumque ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, ut conſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio, quod erat ſuper arcam teſtimonii inter duos cherubim, unde & loquebatur ei. *Poſt erectionem autem tabernaculi, ex nube ei incubante diſcebant Iſraelitæ, quando proficiſci deberent, aut manere in loco, quemadmodum Exod.* 40 ℣ 35 *exponitur his verbis:* Si

F

quando

AUCT. J. S. quando nubes tabernaculum deſerebat, proficiſcebantur filii Iſrael per turmas ſuas: ſi pendebat deſuper, manebant in eodem loco. Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Iſrael per cunctas manſiones ſuas. *Hæc de tabernaculi nube referuntur occaſione ecclſionis, At videamus ad ea, quæ* Moyſes *fecit eo die, quo tabernaculum non ſolus, ſed juvantibus artificibus, qui iſtud conſtruxerant, cernit.*

conſecratio tabernaculi,

332 *Jaſſerat Dominus non ſolum cogere tabernaculum, ſed etiam illud cum cæteris omnibus conſecrare, atque imagere inſuper Aaronem & quatuor filios ejus, ac ſacerdotio lætiare. Cæremoniæ hæ inchoatæ credantur eodem die, & continuatæ ſunt per dies ſeptem, ſicuti ceſertur Levit.* 8, *ubi etiam referuntur ſacrificia, quæ ſingulis diebus hac de cauſa per* Moyſen *facta oblata. Ritus conſecrationis ibidem legi poteſt. Exod. vero* 29 *præcipit Dominus* Moyſi, *quo modo omnia fieri deberent; ibique* ℣ 37 *altaris conſecratio æque per ſeptem dies continuanda præſcribitur, quam conſecratio pontificis & ſacerdotum. Et Levit.* 8 ℣ 10 *ante unctionem Aaronis, ſic ceſertur tabernaculi aliorumque inunctio.* Tulit & unctionis oleum (*Moyſes*,) quo linivit tabernaculum cum omni ſupellectili ſua. Cumque ſanctificans aſpergiſſet altare ſeptem vicibus, unxit illud & omnia vaſa ejus, labrumque cum baſi ſua ſanctificavit oleo. *Totis illis ſeptem diebus conſecrandi manebant in tabernaculo ut dicitur* ℣ 33, *ubi additur:* Septem enim diebus finitur conſecratio. *Hæc ſolus peragebat* Moyſes, *quia & ſacrificia iiſdem diebus cunctis offerebat.*

cujus cauſa præcipues munera offerant:

332 *Porro hujus conſecrationis gratia principes Iſraelitarum ingentia obtulerunt munera. Num.* 7 *de hac oblatione legantur ſequentia:* Factum eſt autem in die, qua complevit Moyſes tabernaculum, & erexit illud: unxitque & ſanctificavit eum omnibus vaſis ſuis, altare ſimiliter & omnia vaſa ejus: obtulerunt principes Iſrael & capita familiarum, qui erant per ſingulas tribus, præfectique eorum, qui numerati fuerant (*jam ante perfectum tabernaculum Exod.* 28 ℣ 25) munera coram Domino, ſex plauſtra tecta cum duodecim bobus. *Steterunt hæc plauſtra ad vehendas partes tabernaculi, quando erat proficiſcendum. Hæc oblatio fieri potuit die prima menſis, qua tabernaculum erectum eſt. Verum altera principum oblatio* ℣ 10 *relata, quæ diebus duodecim continuata eſt, tantum videtur inchoata poſt dedicationem abſolutam, ſeu die octava menſis, eaque ſic refertur:* Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris die, qua unctum eſt, oblationem ſuam ante altare. Dixitque Dominus ad Moyſen: Singuli duces per ſingulos dies offerant munera in dedicationem altaris. *Singuli autem eadem munera per dies duodecim obtuleruat, ut ibidem videri poteſt. Hanc oblationem verſimilitee tantum cœptam eſſe die octava menſis, ea de cauſa aſſeruit, quod oblationes fierent ad ſacrificia offerenda, quodque non alia ſacrificia oblata videantur diebus ſeptem, quibus duravit conſecratio, quam quæ hanc in finem referuntur oblata Levit.* 8. *Quod vero dicitur*, die, qua unctum eſt, *altare ſcilicet, poteſt exponi de die prima poſt abſolutam unctionem; & forſan rectius de tempore indeterminato, ut ſolum ſignificet* circa illud tempus. *Certe ita intelligi debet oblatio omnium duodecim principum, de qua dicitur* ℣ 84: Hæc in dedicatione altaris oblata ſunt a principibus Iſrael, in die, qua conſecratum eſt, acetabula argentea duodecim *&c.: nam duodecim diebus conſequentibus ſingulis unum acetabulum eum aliis muneribus obtulerunt per vices.*

conſecratio facerdotum prodigio nobilitata;

333 *Die octava menſis primi Aaron ſacrificia offerre cœpit cum quatuor filiis ſacerdotibus; ſed duo ea vis ſeniores eodem die ſublati ſunt morte repentina. Res tota narratur Levit.* 9 & 10 *hoc modo:* Facto autem octavo die, vocavit Moyſes Aaron & filios ejus, ac majores natu Iſrael, dixitque ad Aaron: Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocauſtum, utrumque immaculatum, & offert illoscoram Domino. Et ad filios Iſrael loqueris: Tollite hircum pro peccato *&c.*.... Hodie enim Dominus apparebit vobis (*aliquo nimiram prodigio.*) Tulerunt ergo cuncta, quæ juſſerat Moyſes, ad oſtium tabernaculi: ubi cum omnis multitudo aſtaret, ait Moyſes: Iſte eſt ſermo, quem præcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria ejus. *Deinde referuntur varia ſacrificia, quæ ſacrificavit Aaron, juvantibus filiis. Subditur vero* ℣ 22: Et extendens (*Aaron*) manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hoſtiis pro peccato, & holocauſtis & pacificis, deſcendit. Ingreſſi autem Moyſes & Aaron in tabernaculum teſtimonii, & deinceps egreſſi, benedixerunt populo. Apparuitque gloria Domini omni multitudini: & ecce egreſſus ignis a Domino, devoravit holocauſtum, & adipes, qui erant ſuper altare. Quod cum vidiſſent turbæ, laudaverunt Dominum, *cuenies in facies ſuas. Hactenus læta omnia novit ſacerdotibus, quos Dominus hoc prodigio honorificavit.*

duo ex ſacerdotibus quia ad ſacrificandum ſumpſerant ignem non ſacrum. morte puniti

334 *At triſtiora eodem, ut videtur, die ſecuta ſunt, dum Dominus nonnullam duorum negligentiam ſevera pœna punire voluit, ut oſtenderet quanta cura ad altare oporteat accedere. Cap.* 10 Moyſes *factum & pœnam ſic exponit:* Arreptiſque Nadab & Abiu, filii Aaron (*natu majores*) thuribulis, poſuerunt ignem & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat, (*id eſt, vetitum erat.*) Egreſſuſque ignis a Domino, devoravit eos, & mortui ſunt coram Domino, *in tabernaculo videlicet. Num.* 3 ℣ 4 *de morte illa hoc legitur:* Mortui enim ſunt Nadab & Abiu, cum offerrent ignem alienum in conſpectu Domini in deſerto Sinai, abſque liberis. *Item Num.* 26 ℣ 61: De Aaron orti ſunt Nadab & Abiu, & Eleazar & Ithamar: quorum Nadab & Abiu mortui ſunt, cum obtuliſſent ignem alienum coram Domino. *Ratio mortis ubique eadem ponitur, nimirum quod* obtuliſſent ignem alienum coram Domino, *id eſt, quod ignem non ſacrum, thuribulis ad tabernaculum allatum, poſuiſſent in altari thymiamatis, cum debuiſſent ſumere ignem ab altari holocauſtorum, ut ex hoc loco colligitur. Certe locum ſic explicant plerique interpretes, & recte, quantum conjiſimo. Negligentiam hanc morte puivit Dominus. At ex gravitate pœnæ illius temporalis non recte colligemus gravitatem peccati eorum, cum leve etiam peccatum morte puniri poſſit Dominus, vitæ mortiſque arbiter.*

ſepulturaque ad vetitum adire tabernaculo:

335 *Quid autem* Moyſes *fecerit, viſa hac morte duorum fratris ſui filiorum, quos Dominus juſſu ſacerdotes conſecraverat, narrat Levit.* 10 ℣ 3 *ſic profecutus:* Dixitque Moyſes ad Aaron: Hoc eſt, quod locutus eſt Dominus: Sanctificabor in iis, qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor. *Senſus eſt, juſtum*

A *juſtum me oſtendam puniendo peccata eorum, qui mihi appropinquant, ſeu ſacerdotum; & efficiam, ut hanc meam juſtitiam populus videat & prædicet, atque ita a peccatis detereatur.* Quod audiens tacuit Aaron. Vocatis autem Moyſes Miſaele & Eliſaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres veſtros de conſpectu ſanctuarii, & aſportate extra caſtra. Confeſtimque pergentes retulerunt eos, ſicut jacebant, veſtitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, ut ſibi fuerat imperatum. *Portabantur extra caſtra ad ſepulturam, quia Judæi in urbibus aut in caſtris mortuos non ſepelirbant. Prætereа* Moyſes *Aaroni ejuſque filiis prohibuit, ne externa doloris ſigna proderent, quemadmodum refert ℣ 6 his verbis:* Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus: Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere, ne forte moriamini, & ſuper omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres veſtri, & omnis domus Iſrael, plangant incendium, quod Dominus ſuſcitavit: vos autem non egrediemini foras tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe B ſanctæ unctionis eſt ſuper vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moyſi. *Poterant alii plangere & lugere defunctos incendio, idque et ipſa fecerunt; at non Aaron ejuſque filii, quia erant in miniſterio ſacro.*

aliis quoque ſacerdotibus nonnihil erroris obrepſerat.

336 *Porro aliis quoque ſacerdotibus aliquid erroris obrepſit, ſed pœnam non incurrerunt. Sacerdotes enim de ſarſificiis, excepto holocauſto, aliqua comedebant,* Moyſeſque *id vos facere juſſerat ℣ 22. At ℣ 16 inter hæc hircum, qui* oblatus fuerat pro peccato, cum quærarat Moyſes, exuſtum reperit: iratuſque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanſerant, ait. Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, quæ ſancta ſanctorum eſt, & data vobis, ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Domini, præſertim cum de ſanguine illius non ſit illatum intra ſancta, & comedere debueritis eam in ſanctuario, ſicut præceptum eſt mihi? Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtum coram Domino: mihi autem accidit, quod vides. *Mortem duorum filiorum inſinuat, & ſic pergit:* Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremoniis, C menta lugubri? Quod eum audiſſet Moyſes recepit ſatisfactionem. *Similia oſtendunt, quam attentus ad omnia, quam peritus cæremoniarum, quamque accuratus in minimis etiam fuerit ſanctus Legislator.*

§. XXXI.

Enumeratio populi: Levitæ ad uſum tabernaculi aſſumpti & numerati; tubæ compoſitæ, aliaque ad ſervandum ordinem in profectione agminis.

Leges multæ acceptæ a Deo & conſcriptæ,

EReſtito tabernaculi, *aliaque ex occaſione facta, quæ narravimus, magnam partem abſumpſerunt menſis primi anni ſecundi ab egreſſu. Reliqua pars illius menſis videtur impenſa fuiſſe variis legibus ad ritus & cæremonias ſpectantibus, quas ſeu in monte Sinai, ſeu in tabernaculo, a Domino accepit* Moyſes, & per AUCT. *partes haud dubie conſcripſit & promulgavit,* J. S *cum omnes ſimul conſcribi & promulgari non potuerint ob multitudinem; cumque multa ex illis ad ſolos ſacerdotes ſpectent aut ad Levitas. Videri de illis poteſt totus libri Leviticus, qui nihil fere continet niſi leges maxime cæremoniales, quaſdam tamen etiam morales & judiciales. In fine autem totus liber claditur his verbis:* Hæc ſunt præcepta, quæ mandavit Dominus Moyſi ad filios Iſrael in monte Sinai. *Et caput penultimum hoc etiam modo ſultur:* Hæc ſunt judicia atque præcepta, & legas, quas dedit Dominus inter ſe & filios Iſrael in monte Sinai per manum Moyſi. *Verumtamen ea his verbis nolim concludere, omnia præcepta* Moyſi *data fuiſſe in monte Sinai: nam data verba intelligi poſſunt de tribus ultimis capitibus, cum caput 25 ſic inchoetur:* Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in monta Sinai *&c. Contra ex multis aliis locis facile colligi poteſt, multa adhuc* Moyſi *præcepta data fuiſſe poſt erectum tabernaculum: eo autem tempore Dominus Servo ſuo loqui ſolebat in ipſo tabernaculo. Illo quoque tempore contingere potuit dubitatio illa de pœna homini blaſphemo irroganda:* de qua conſultus *Dominus Levit. 24 ℣ 13 juſſit hominem lapidibus obrui, uti factum refertur ℣ 23 his verbis:* Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſrael: & edexarunt eum, qui blaſphemaverat, extra caſtra, ac lapidibus oppreſſerunt. Feceruntque filii Iſrael, ſicut præcepit Dominus Moyſi. E F

populus enumeratus.

338 *Multa deinde ordinata ſunt per* Moyſen, *jubente Domino, ut tum in caſtrametatione tum in itinere elegans ſervaretur diſpoſitio. Primum ad hunc finem conducebat enumeratio totius populi per ſingulas tribus, de qua Num. 1 hæc leguntur:* Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die menſis ſecundi, anno altero egreſſionis eorum ex Ægypto, dicens; Tollite ſummam univerſæ congregationis filiorum Iſrael per cognationes & domos ſuas, & nomina ſingulorum, quidquid ſexus eſt maſculini a vigeſimo anno & ſupra, omnium virorum fortium ex Iſrael, & numerabitis eos per turmas ſuas, tu & Aaron. Eruntque vobiſcum principes tribuum ac domorum in cognationibus ſuis. *Nominatis autem duodecim tribuum principibus, ut ibidem videri poteſt, ſic pergit:* Hi nobiliſſimi principes multitudinis per tribus & cognationes ſuas, & capita exercitus Iſrael: quos tulerunt Moyſes & Aaron cum omni vulgi multitudine: & congregaverunt primo die menſis ſecundi, recenſentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina ſingulorum, a vigeſimo anno & ſupra, ſicut præceperat Dominus. Numeratique ſunt in deſerto Sinai. *Singularum tribuum numerum mox* Moyſes *ibidem refert, ut de omnibus ſimul computatis ℣ 45 ſic ſubjungit:* Fuerunque omnia numerus filiorum Iſrael per domos & familias ſuas a vigeſimo anno & ſupra, qui poterant ad bella procedere, ſexcenta tria millia virorum quinquaginta. *Levitæ non computabantur hoc numero: attamen duodecim erant tribus, quia poſteri Joſephi duas tribus conſtituebant,* Ephraim *nimirum & Manaſſa, ita ut tribus Levi eſſet decima tertia.* Levitæ autem, *ut ſequitur,* in tribu familiarum ſuarum non ſunt numerati cum aliis, *ita mandante Domino, qui hanc tribum elegerat ad uſum tabernaculi, ut dicemus.*

339 *Enume-*

AUCT. J. S. *totus exercitus in quatuor agmina dirigitur;*

339 *Enumeratis Iſraelitis, totum exercitum juſſit Dominus dividi in quatuor agmina, quæ ſingula conflarent ex ternis tribubus, & quorum primum ad Orientem, alterum ad Meridiem, tertium ad Occidentem, ac quartum demum ad Aquilonem caſtrametaretur, ut & in itinere eodem ordine proficiſcerentur. Pulcherrima hæc diſpoſitio, qua numeroſiſſimi exercitus confuſio vitabatur, refertur Num. 2 hoc modo*: Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens: *Singuli per turmas, ſigna, atque vexilla, & domos cognationum ſuarum caſtrametabuntur filii* Iſrael, per gyrum tabernaculi fœderis: *ſed tabernaculo relicto in medio. Mox primum agmen ita deſtribitur:* Ad Orientem Judas (*caput hujus agminis*) figet tentoria per turmas exercitus ſui: erit*que* princeps filiorum ejus Nahaſſon filius Aminadab: & omnis de ſtirpe ejus ſumma pugnantium, ſeptuaginta quatuor millia ſexcenti. Juxta eum caſtrametati ſunt de tribu Iſſachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar: & omnis numerus pugnatorum ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti. In tribu Zabulon

B *prius* eps fuit Eliab filius Helon. Omnis de ſtirpe ejus exercitus pugnatorum, quinquaginta ſeptem millia quadringenti. Univerſi, qui in caſtris Judæ annumerati ſunt, fuerunt eorum octoginta ſex millia quadringenti: & per turmas ſuas primi egredientur. *Hoc primum agmen retineris erat numeroſius. Secundi agminis, ad Meridiem caſtrametati, caput erat tribus Ruben, atque adjunctæ erant tribus Simeon & Gad. In hoc agmine erant* eorum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta. *Tertii agminis, ad Occidentem locati, caput fuit tribus Ephraim, quæ ſecum habebat tribus Manaſſe, & Beniamin. Summa erat* eorum octo millia & centum. *Agmini quarto, ad Aquilonem conſtituto, præerat tribus Dan, erantque adjunctæ tribus Aſer & Nephthali. Erant autem in hoc agmine pugnatores* centum quinquaginta ſeptem millia ſexcenti, *qui ultimum agmen conſtituebant.*

Levitæ ad ſervitium tabernaculi aſſumpti, ac bini vero modo recenſiti.

340 *Quemadmodum ordinem duodecim tribuum pulcherrime diſpoſuit* Moyſes, *mandante Domino, ita non minus accurate diviſit miniſteria Levitarum, qui hac etiam de cauſa ſeorſim numerati ſunt. Num.* 1 ℣ 48 *indicat Dominus, ad quod miniſterium deſtinaſſet Levitas.*

C Moyſeu *audiamus:* Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Tribum Levi noli numerare (*cum aliis,*) neque pones ſummam eorum cum filiis Iſrael: ſed conſtitue eos ſuper tabernaculum teſtimonii & cuncta vaſa ejus, & quidquid ad cæremonias pertinet. Ipſi portabunt tabernaculum & omnia utenſilia ejus: & erunt in miniſterio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur (*videlicet inter tabernaculum & quatuor Iſraelitarum agmina jam dicta.*) Cum proficiſcendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum: eum caſtrametandum, erigent: quiſquis extraneorum acceſſerit, occidetur. Metabuntur autem caſtra filii Iſrael unuſquiſque per turmas & cuneos, atque exercitum ſuum. Porro Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio ſuper multitudinem filiorum Iſrael, & excubabunt in cuſtodiis tabernaculi teſtimonii. *Cap.* 3 ℣ 5 *ad proprium noſtrum hæc dicuntur:* Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Applica tribum Levi, & fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis, ut miniſtrent ei, & exeubent, & obſervent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimonii, & cuſtodiant vaſa tabernaculi, ſervientes in miniſterio D ejus. Dabiſque donо Levitas Aaron & filiis ejus, quibus traditi ſunt a filiis Iſrael. Aaron autem & filios ejus conſtitues ſuper cultum ſacerdotii. *Mox quoque addit Dominus, ſe Levitas ſibi vendicare pro primogenitis, quos jam in Ægypto ſibi ſanctificaverat. Cenſus deinde Levitarum habitus eſt, ſed non eodem plane modo, quo alii Iſraelitæ erant enumerati; at pueri etiam unius menſis ſunt recenſiti. De his dicitur* ℣ 14: Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai, dicens: Numera filios Levi per domos patrum ſuorum & familias, omnem maſculum ab uno menſe & ſupra. Numeravit Moyſes, ut præceperat Dominus, & inventi ſunt filii Levi per nomina ſua, Gerſon & Caath & Merari. *Hi tres erant filii Levi, & patres omnium Levitarum, qui ab illis diviſi fuerunt in Gerſonitas, ſeu filios Gerſon; Caathitas, ſeu filios Caath; & Meraritas, ſeu filios Merari: trium harum familiarum miniſteria per* Moyſen *diſtincta videbimus. Gerſonitæ* ab uno menſe & ſupra *recenſiti ſunt* ſeptem millis quingenti: *Caathitæ* octo millia ſexcenti: *Meraritæ* ſex millia ducenti. *Exiguus ſane horum erat numerus, ſi comparetur cum numero aliarum tribuum. Levitas autem omnes pro primogenitis Aaroni dedit Deus ad miniſterium tabernaculi. Deinde aliam enumerationem Levitarum ab annis triginta uſque ad quinquagiata fieri juſſit Deus, ut ſua ſingulis miniſteria aſſignarentur.* Omnes *autem, ut habetur Num.* 4 ℣ 46, qui recenſiti ſunt de Leviris, & quos recenſeri fecit ad nomen Moyſes & Aaron, & principes Iſrael, per cognationes & domus patrum ſuorum, a triginta annis & ſupra, uſque ad annum quinquageſimum, ingredientes ad miniſterium tabernaculi, & onera portanda, fuerunt ſimul octo millia quinqueuri octoginta.

deinde legantur 341 *Miniſteria autem Levitarum ſic diviſa Num.* 4. *Poſquam Aaron cum filiis ſuis omnia, quæ erant in tabernaculo, videlicet arcam, menſam, candelabrum, altare aurum ſeu thymiamatis, reliquamque minorem ſupellectilem, diſpoſuerant, & probe multis operimentis involverant, dabant ea omnia Caathitis, quibus præerat Eleazar ſacerdos, illique omnia* F *ſta humeris ſuis portare debebant, ſacerdotibus onera dividentibus. Hæc erat miniſterium Caathitarum, ex quorum familia erat* Moyſes *ipſe & Aaron. Gerſonitæ vero, quibus præfectus erat Ithamar ſacerdos, portabant omnes cortinas, & altare æneum ſeu holocauſtorum, omniaque ad illud altare ſpectantia. At bi plauſtra habebant, quibus onera ſua vehere poterant. Meraritæ, quibus item erant plauſtra, vehebant omnes tabulas, vectes, columnas, & baſes tam tabernaculi quam atrii, aliaque eo ſpectantia. Hiſce item Ithamar præerat. Latius hæc videri poſſunt Num.* 4. *De plauſtris vero Gerſonitis & Meraritis non vero Caathitis per* Moyſen *datis, ſic legitur Num.* 7 ℣ 6: Itaque cum ſuſcepiſſet Moyſes plauſtra & boves, tradidit eos Levitis. Duo plauſtra & quatuor boves dedit filiis Gerſon, juxta id, quod habebant neceſſarium. Quatuor alia plauſtra & octo boves dedit filiis Merari, ſecundum officia & cultum ſuum, ſub manu Ithamar filii Aaron ſacerdotis. Filiis autem Caath non dedit plauſtra & boves: quia in ſanctuario ſerviunt, & onera propriis portant humeris.

& ideo conſecrantur ab Aaron:

342 *Porro, ut Levitæ deſignata miniſteria conſequerentur, eos primum conſecrare voluit Dominus. Hac*

A *Hæc de cauſa* Moyſen *docuit ritum conſecrationis Levitarum, ipſamque conſecrationem fieri juſſit per Aaronem, uti legitur Num.* 8, *ubi etiam ceremoniæ conſecrationis enarrantur. De re penitus* ℣ ao *habentur ſequentia*: Feceruntque Moyſes & Aaron & omnis multitudo filiorum Iſrael ſuper Levitis, quæ præceperat Dominus Moyſi: purificatique ſunt, & laverunt veſtimenta ſua. Elevavitque eos Aaron in conſpectu Domini, & oravit pro eis, ut purificati ingrederentur ad officia ſua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moyſi de Levitis, ita factum eſt. *Quanto autem tempore ſervire tabernaculo deberent Levitæ, non ita ſubjungitur*: Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Hæc eſt lex Levitarum: A viginti quinque annis & ſupra ingredientur, ut miniſtrent in tabernaculo fœderis. Cumque quinquageſimum annum ætatis impleverint, ſervire ceſſabunt: eruntque miniſtri fratrum ſuorum in tabernaculo fœderis, ut cuſtodiant, quæ ſibi ſuerint commendata, opera autem ipſa non faciant. Sic diſpones Levitis in cuſtodiis ſuis. *Hactenus de Levitis, quorum*

B *ſingulis familiis ſuus etiam aſſignatus eſt caſtrametandi locus, ut videri poteſt Num.* 3. *Præterea aliquæ leges ceremoniales, iiſdem temporibus latæ, legi poſſunt Num.* 5, 6 & 9.

tuba duæ compoſitæ: quo ſigno proficiſcerentur aut quieſcerent Iſraelitæ.

343 *Priuſquam a monte Sinai receſſerant Iſraelitæ, juſſit demum Dominus compoſui duas tubas argenteas, quibus tanta multitudo impetum* Moyſis *facilius poſſet cognoſcere, uti refertur Num.* 10. *Sacerdotes his tubis clangebant, uſuſque earum erat multiplex. Nam pro varietate clangoris, varia ſignificabantur; illiſque tubis convocabatur nunc populus converſus, nunc ſoli principes: ultus iiſdem tubis ſignum dabatur ad caſtra movenda, eorumdemque erat uſus tam in bello quam in feſtivitatibus. Hiſce omnibus diſpoſitis, ſanctus Legislator exſpectabat ſignum ad proficiſcendum, deſcendumque locum, in que per integrum annum, exceptis aliquot diebus, non otioſe nec inutiliter fuerat caſtrametatus. Signum ipſud Num.* 9 ℣ 15 *& ſeq. ſic deſcribitur*: Igitur die, qua erectum eſt tabernaculum, operuit illud nubes. A veſpere autem ſupet tentorium erat quaſi ſpecies ignis

C uſque mane. Sic fiebat jugiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctem quaſi ſpecies ignis. Cumque ablata fuiſſet nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiſcebantur filii Iſrael: & (*quando eraat in itinere*) in loco, ubi ſtetiſſet nubes, ibi caſtrametabantur. (*Atque eo modo*) ad imperium Domini proficiſcebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. Cunctis diebus, quibus ſtabat nubes ſuper tabernaculum, manebant in eodem loco: & ſi eveniſſet ut multo tempore maneret ſuper illud, erant filii Iſrael in excubiis Domini, & non proficiſcebantur, quot diebus fuiſſet nubes ſupet tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad impetum illius deponebant. Si fuiſſet nubes a veſpere uſque mane, & ſtatim diluculo tabernaculum reliquiſſet, proficiſcebantur: &, ſi poſt diem & noctem receſſiſſet, (*ſimiliter ad iter*) diſſipabant tentoria. Si vero biduo aut anno menſo vel longiori tempore fuiſſet ſuper tabernaculum, manebant filii Iſrael in eodem loco, & non proficiſcebantur: ſtatim autem ut receſſiſſet, movebant caſtra. Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum bum illius proficiſcebantur: etiamque in excubiis Domini (*id eſt, diligenter obſervantes motum nubis*) juxta impetum ejus per manum Moyſi. *Hactenus de geſtis in deſerto Sinai, unde* Moyſen *cum toto exercitu diſcendentem vidimus, poſquam Joſephum & Philonem de geſtis ibidem diſcuſſerimus.* AUCT. J. S.

§. XXXII.

Aſſerta Joſephi & Philonis de geſtis apud montem Sinai expenduntur & corriguntur, multis tamen brevitatis cauſa omiſſis.

Joſephus lib. 3 *de geſtis apud montem Sinai ſic agit ut bonori gentis ſuæ conſulere malaverit, & fidem hiſtoriæ etiam apud gentiles conciliare, quam omnia exacte narrare, quæ in ſacris Codicibus invenit. Primi de cauſa penitus omiſſa eſt conflatio vituli aurei, & illius adoratio, uti & pœna tantum ſcelus ſecuta, &* con- B *fractio tabularum: eadem quoque de cauſa tantum anni manſionis in monte per quadraginta dies continuatæ meminit. Alteram ratio Joſephum haud dubie impulit, ut facta prodigioſa aut prorſus omitteret, aut tenuiret modo minus mirabili, imo etiam de relatis in Scriptura libertatem ſentiendi, quæ vellent, lectoribus imprudenter tribueret. Ut autem ſingula aptius diſcutiam, verba ipſius ſubjungo.* Interea (*inquit cap.* 3) dum hic locis populus hæret, Moyſea pro concione ait ſe ire in montem Sina, collocuturum cum Deo, & aliquid utile eis inde tepottaturum: jobetque ut ipſi interim in propinquo caſtrametentur viciniores Deo futuri. Hic dictis, aſcendit Sina montem omnium regionis ejus celſiſſimum, & ob nimiam altitudinem cauteſque præruptas non aſcenſus tantum hominum, ſed aſpectus quoquo ipſos defatigantem, ut non immerito propter Numen incolens religioſus haberetur. Hebræi vero juxta mandatum Prophetæ motis caſtris radices montis occupant, ſuſpenſi animis, quidnam boni, ita ut promiſerat, eſſet e Deo reportaturi: atque interim, dum Doctorem ſuum expectant, feſtos dies agebant, F caſtitatem ſervantes tum in cæteris, tum abſtinendo a congreſſu mulierum per triduum, ſicut juſſi fuerant, & aſſidue precibus Deum ſolicitantes, ut propitius Moyſem excipiet, donum ſibi per eum aliquod mitteret, quod ad vitam bene ac feliciter degendum conducibile foret.

Joſephus privata quædam apud montem Sinai.

varia ſcriptoribus corrumpit.

345 Interim & victu ſumptuoſiore utebantur, & ornatu ſplandidiore una cum uxoribus ac liberis excolebantur: atque in hunc modum duabus diebus inter epulas exactis, appetente jam tertia, nubes primum præter ſolitum ſopra tota caſtra Hebræorum ſublimis pependit, tentoria, quam late patebant, contegens, reliquum cælum circumquaque clara ſerenitate obtinente: procellæ deinda cum imbre vehementi ruebant, & fulgura ſimul crebro micantia terrebant, fulminaque eliſa ſignificabant Moyſen ex ſententia cum Deo propitio conveniſſe. Hæc lecturi, ut enique placuerit, accipiant; mihi certe ſat non fuit diſcedere ab illis, quæ in ſacra hiſtoria conſcripta habentur. *Hactenus Joſephus; imprudenter permittens*, ut lectuti, ut cuique placuerit, accipiant *relata, cum ea in ſacris Litteris haberi dicat. At non pauca alia hic corrigenda. Pri-*

AUCT. J. S. *ma illud* Numen iecolens *montem Sinai, acſi mons ille jam ante fuiſſet religioſus, refutatum eſt* num. 90. *Secundo Hebræi caſtra non poſuerant in ipſis montis radicibus, ut hic dicitur, cum vetitum eis fuerit Exod.* 19 ℣ 12 *fines illius tangere. Tertio* Moyſes, *dum prima vice montem aſcendit, non manſit ibi triduo, ut ait balluinanus Joſephus, ſed poſt iteratos itus & reditus triduo populum præparavit ad mandata Dei excipienda. Quarto triduo illo non epulabantur, nec feſtos dies agebant; ſed puritati tam externæ quam internæ erant intenti. Quinta nubes tertia die triduò ſupra tota pendens caſtra proſus fictitia eſt.*

ſequentia vero 346 *Hiſce obſervatis, Joſephum rurſus audiamus:* Cæterum, *inquit*, Hebræi viſa inſolite tempeſtate, ejuſque horrendo ſtrepitu aures feriente, ſupra modum turbabantur, nam & rei novitas terrebat, & rumor vulgatus de monte, quod crebro Deus eum inviſeret. Quemobrem continebant ſe intra tabernacule mœſti, purentes actum de ſalute Moyſis, & illo per iram Dei ſubleto, ſe quoque ſimile exitium manere. In tali rerum ſtatu ecce tibi Moyſes exultans lætitie, vultuque ipſo enimum gendio geſtientem præferens: quo conſpecto, repente metus omnis abiit, inque locum ejus ſpes megui elicujus boni ſucceſſit: nam & cer ed ejus adventum priſtinam ſerenitatem recepit. Mox igitur concionem edvocat, euditurem, quæ mandete a Deo teſerat. Quem obi conveniſſe animadverrit, o ſuperiore loco, ut ab univerſis audirerur, in hunc modum eſt effatus: Viri Hebræi, Deus optimus maximos, quemadmodum numquam antee vota noſtre eſt eſpernetus, ite hoc quoquo tempore me Legetum veſtrum beniguiſſime excepir, & jam in ceſtre veſtre præſens ac propiins adeſt, præſeriprurus vobis vivendi rationem, qea nulle beetior ne cogiteri quidem poteſt.

nihil exactius 347 Quare per ipſum perque ejus magnifica opere vos obſecro, ne contemnaris qnæ vobis dicturus ſum, meem mediocritetem intueotes, quodque humenem liuguam euditurieſtis: ſed expendentes mendatorum boeirarem ee utilitetem, eguoſcite ejus majeſtatem, qui ut veſtre commoda provehat, me internuncio ed vos uti non eſt dediguatus. Non euim Moyſes Amaramæ & Jochebelis filius, ſed is, qui pro veſtre ſalure Nilum ſenguinis fluentis lebefecit, & Ægyptiorum contumeeiem tem veriis calemitetibus fregit, qui per mere viem vobis munivit, qui omnium egenis cibos exlitus excogitevit, qui potum deſidereetibus e petra ſcetere jaſſit, e quo Adamus terræ ac maris uſumfructum eccepit, per quem Noe diluvium effugit, per quem Abrahamus noſtri generis auror ox errone poſſeſſor Chananææ rerræ eſt ſectus, pet quem Iſacus conſectis ſenio parantibus eſt netus, per quem Jecobus duodecim honeſtiſſimis filiis eſt ornatus, per quem Joſephus in Ægyptiorum præſidem evaſit: is, inquam, vobis hæc præcepte lergitur: ego nihil eliud ſum quem tenti Numinis interpres. Ea vobis ſacroſancta erunt, & conjugibus ee liberis antiquiore: illis enim pareudo beatem vitam agetis, freenres terre fertili, mari tranquillo, progeuie juxte neturæ leges felici, eritiſque hoſtibus veſtris ſemper formidoloſi. Ego enim cum Deo coram collocurus, immortalem ejus vocem audivi: adeo illi cordi eſtis vos & generis veſtri incolumiras.

348 His dictis edducit populum cum liberis & conjugibus, ut Deum loquentem eis audiant, & quid agendum, docentem, ne dicte minus eſtoritatis haberet, ſi per humenam linguam in animos eorum illaberentur: itaqee omnes audiebant vocem e ſublimi deſcendentem, ut nemo non intelligeret. Præcepta eutem, quæ Moyſes duebus tebulis inſcripre reliquit, non eſt fas eoridem verbis evulgare, ſenrentias rentum eorum indicabimus. *Hæc Joſephus, decem præcepta deinde ſic compendio recitans, ut primum in duo dividat; nonum vero & decimum tamquam unum habeat. Corrige inſuper in datis verbis primo hæc verba*, continebant ſe inrra rabernaeule mœſti: *nam: ut dicitur Exod.* 19 ℣ 17 Moyſes *eduxit populum, poſtquam audiri coperunt tonitrua, fulguraque micare, & maxime poſtquam clangor buccinæ perſtrepebat, quem perperam omiſit Joſephus. Secundo fictitius eſt ille Hebræorum timor de ſalute* Moyſis, *qui ipſis aderat, deinde ad momentum a Deo vocaretur in mentem. Tertio fictitia item eſt aeris illa ſerenitas, quæ reddita eſſet ad adventum* Moyſis, *antequam præcepta erant pro angelum promulgata. Quarto prolixior illa* Moyſis *declamatio ad populum eo tempore locum non habuit. Sexto demum tabulæ eo tempore datæ non ſunt* Moyſi, *ſed poſtea. Porro recitans decem præceptis eo, quo dixi, modo, ſubjungit auctor*: Hæc ubi multitudo læta ex ipſo Deo, ſicut Moyſes prædixerer, audivit, dimiſſa eſt enneio. Sequentibus autem diebus ſæpius ed Dueis rentorium ventitantes, poſtulabant ut etiam leges eis e Deo deporteret. Ille & in hoc gratificatus legea tulit, & quid, quove modo agendum eſſet, per idem sempus præſcripſit. *Aliqua hic omiſſa, quæ ſuo loco videri poterunt ex ſacris Litteris relata.*

idem geminam Moyſi commorationem in monte 349 *Jam vero Joſephum audiamus de* Moyſis *aſcenſu in montem, deque geſtis populi quadraginta diebus, quibus abfuit*: Eodem fere tempore Moyſes rurſum in Sina montem aſcendit, præmonito eere populo: nam & ſpectare eos eſcenſionem fuem voluit. Cumque diutius moraretur, per XL enim dies abfuit; ecperunt ſolliciti eſſe; ne quid gravius illi accidiſſet, neque in tot ærumnis aliud quidqnam eos ſic contriſtevit, ut interitus Moyſis opinio. Verie bant enim rumores, dum elii devoratum e beſtiis jactant, maxime qui minus eom amabant; alii reptum a Deo videri meluut: qui vere prudeetiores erant, iurer urremque ſententiam ancipites, quod elterum ab humanis ceſibus non alienum, alterum Viri illius virtuti convenientius videbent, ipſius ſortem ſeris æquo enimo ferebant: ſnam autem vicem dolebeut, quod tali Præſide aa petrono eſſent orbati, quelem alium inveniri credebant impoſſibile: & neque ſolicitudo ſperere eos ſinebat, neqna ſpe adempta non dolere potereut; ae ne ceſtre movere quidem audebent, reditum expectare juſſi.

ut unam narrat, omittens varia genti ſuæ probroſa: 350 Tandem XL diebus totidemque noctibus elepſis revertitur, nullo interim humano alimenso deguſtato: adve nruque ſuo tora caſtee ingenti gaudio replevit, divinam providentiem illis adeſſe ſignificaas, & rationem bene ee beare vivendi ſe per eos dies didiciſſo: poſtulareque Deum ut rebernaculum ei faciant, quo deſcenderet: quoties plecerer, quod eriem migreores ſecum circumferre poſſent, et non ſit opne amplius in Sina aſcendere, ſed interviſitens crebro, & tentum non eohabitans, præſto ſit votis eorum ae deprecarionibus: menſuram quoque & ſotmem tebernaculi ſibi præmoeſtretem, nihilque

Digitized by Google

A que ſupereſſe, niſi ut ed cjus fabricam quam-primum ſe accingerent. His dictis proferr duas rabulas continentes decem præcepta inſcripta, in ſingulis quine; erat autem Dei menus ea ſcripture. *Huc uſque Joſephus, duas manſiones in monte, utraſque quadraginta dierum, confundens, & populi idololatriam, ac primarum tabularum confractionem, tamquam probra gentis ſuæ ſtudioſe prætermittens. Conjecturæ vero populi timentis ob diuturnam* Moyſis *abſentiam haberi poſſunt ut conjecturæ non improbabiles: ſed eæ ſolum congruunt primæ commorationi* Moyſis *in monte; reliqua vero ſpectant ad ipſius deſcenſum poſt ſecundam commorationem. At multa rurſum ſunt prætermiſſa, quæ locis ſuis enarravi.*

dona tamen ad conſtructionem tabernaculi collata;

351 *Largitionem populi ad tabernacult aliarumque rerum conſtructionem ipſamque ſtructuram, ceteris rectius ſe explicat*: Illi vero præſentia ſermoneque Moyſis læti, pro ſe quiſque certatim ad ſtructurem taberneculi conferebant, eurum, argentom, cuprom, meteriem ligoeem eleganrem & contra ceriem firmam, piloscaprerum, & ovium pelles, pertim hyacinthina, parrim punicee tinctura, queſdem etiam candidas colore, & elias purpuræ flore infectas. Adhæc laues eiſdem coloribus tinctas, & linum byſſinum, lepillos quoque pretioſos, qui ad ornetum auro includi ſolent, atque inſuper vim megnem odoramentorum: nam hujoſmodi erat meteria rabernaeuli, quod nihil eb ambuletorio templo & portatili differebat. Ergo poſtcaquam iſtæ ſpecies ambitioſe ſunt collatæ, viritim contribuentibus, nonnullis etiam plure quem pro domeſticis feeultatibus, architectos operi Propbete præficit ex maodero Dei, ſed teles, ut non alii deligendi fuerint, etiamſi populi ſuffregiis res commiſſa fuiſſet.

B

rectius enarrat,

35e Eorum nomina etiem nunc in ſacris codicibus extant: Beſelel ex ttibu Judæ, Uronis filius & Meriammes, quæ eret ducis ſoror: & Eliabus Iſmſchi tribus Davidis: Plebs autem tanta alecritete operem & impenſem offerebar, ut edicto coerceudi fuerint, & præconis voce admonendi, non eſſe opus pluribus: ita nuim febricatoribus eſt viſum. Atque ita ſtructuram taberneculi aggrediuntur, Moyſe & menſurem & msgnitudinem deſignante, ſient in moute ex Dei colloquio didicerat, tum quentum inſtrumentum *capere deberet ad uſum ſacrificiorum & ſecrorum miniſterium, rite ac ordinete præſcribente. Nec minor fuit lergitio mulierum ciree veſtes ſacerdotales, & cætera, qnæ val ed taberoeculi orosmentum, val ad divinum cultum etinere videbantur. *Narrat deinde idem auctor erectionem tabernaculi; illudque deſcribit cum omnibus eo ſpectantibus, uti & veſtes pontificales ac ſacerdotales, ac demum leges populo latas. At horum omnium examen, ut nimis prolixum, prætermittendum cenſui.*

C

* *Græce* quanta vala

uti & dedicationem tabernaculi, & conſecrationem ſacerdotum:

353 *De dedicatione vero tabernaculi, conſecratione ſacerdotum, & de morte duorum ex illis, quid referat, audiamus*: Iniciu vero ſequentis anni, *inquit cap.* 9, menſe Xanthico Macedonum, Hebræorum Niſan, novilnnio taberneculum dedicatum eſt, & quidquid vaſorum in eo fueret. Sratimque Deus indicavit gretum ſibi eſſe & non ſupervacaneum laborem Hebræorum, præſentem ſe fano ſoo hunc in modum declarans: cum cœlum eſſet elias ſerenum, ſuper ſolum tabernaculum ealigo deſcendit, non quidum tenta, quanræ ſolent eſſn hibernæ nebulæ, nec temen tem tenuis, ut eſpectum humanum tranſmitteret: jucunduſque ros diſtillabat eb ee, præſentiæ Dei fidem populo aſtruens. Moyſes autem, diſtributis prius in fabricatnres tanti operis pro cujuſque merito præmiis, victimes mectabat in etrio tabernaculi juxte præreiptum... Deinde ſenguine victimerum ornatum Aeronis & filiorum ejus aſperſit, purificens eos fontanis aquis ee onguento, ut Dei fierent ſaeerdotes: atque hoc modo per ſeptem dies ipſos & veſtes eorum curabat: taberosculum item & ejus veſa nnguento, ſicut jem dixi, confecto, & ſenguine teurorum & arietum, alternis diebus joxta genus ſuum mactatorum. Octeve autem die feſtum indixit, & ſecrificare unumquemque pro facultaribus imperevit. At illi dicto parentes certatim & ambitioſe victimas offerebant, quibus ſuper eram impoſitis, ſubito ſponte ſua ex illis ignis ſnlguris in morem emienit, & inſpectanre populo omnie flemma ebſumpſit.

AUCTO. J. S.

ac in reſtituenda morte duorum ex ipſis varie laboratur;

354 Per idem tempus eceidit Aeroni quædam calamitas, peterno animo gravis: quam tamen generoſe pertulit: erat enim virfortis, & intelligebat hoc non ſine Dei voluntate factum. Ex quetuor filiis, quos dixi, ſeniores duo, Nabadus & Abius, cum in arem intuliſſent victimes, non juxta præſcriptum Moyſi, ſed quales antea ſolebant, combuſti ſunt ſtamma in eos converſa, & vultus ac pectora eorum depaſcente: nec ſuccurri potuit, quin ita occumberent, Moyſes autem juſſit patrem eorum ac frarres ſublata cadavera extre ceſtra daſerre, etque ibi honorifice ſepelire: totuſque populus inopinatam hanc eorum mortem loxit: ſolos fratres ec patrem Moyſee voloit e mœrore abſtinere, & potiorem Dei hoocrem quem ſuam triſtitiem habere, jem enim ſecrum emictum Aaron geſtabet. *Ita de biſre Joſephus, qui rurſum nonnulla eget correctione. Nam primo dum dicit Nadab & Abiu* victimas *intuliſſe*, quales antea ſolebant, *male ſupponit, ipſos jam ante conſecrationem ſuam ſacrificare ſolitos, quod nequaquam eſt verſimile. Male quoque aſſerit culpam eorum fuiſſe in qualitate victimarum; cum ſolum peccaverint, quod ignem non ſacrum adhiberent. Secundo verſimile non eſt, rombuſtos fuiſſe Nadab & Abiu, vultuſque eorum & pectora igne depaſta, cum Levit.* 10 ℣ 5 *dicantur elata eorum cadavera*, ſicut jacebant, *veſtita* lineis tunicis. *Dicitur quidem ibidem* ℣ a Ignis.. devorevit eos, *ſed non devorare ſæpe idem in Scripturis ſignificat, ac* occidere: *nam & gladius* devorare *dicitur, id eſt, occidere. Itaque probabilius eſt, ſolum igne divinitus immiſſo occiſos fuiſſe, non combuſtis corporibus, quæ non cum lineis veſtimentis elata ſunt. Tertio clarius ſacris Litteris repugnat Joſephus, dum aſſerit corpora occiſorum elata fuiſſe per Aaronem alioſque ſacerdotes: nam biſce non modo luctum externum, ſed corporum quoque elationem ſevere prohibuit* Moyſes.

E

F

demum de Moyſe & populo aliqua ſatis exacta:

355 *Porro meliora ſunt, quæ de geſtis* Moyſis *idem ſcriptor ſit ſubjungit*: Ceterum Moyſes, recuſatis omnibus honoribus a populo ſibi oblatis, totus cultui divino erat deditus: & in Sina quidem non emplius aſcendebat, ſed in taberneculum ventitens oracule, quoties opus erat, a Deo referebar, cultu & habitu priveti hominis uti perſeverans; neque quidquam præter reipublicæ curam præ eliis ſibi vindicens. Leges præterea ſcribeber & vivendi tationem, quem ſervantes & Deo placere poſſent, & ipſi

ANCT. J. S. incer ſe ſocialiter pacateque vivere: atque hæc omnia Dei monitu faciebat. *Et poſt alia quædam de populo item refte:* Tabernaculo dedicato, & omnibus, quæcumque ad ſacerdotalem ordinem pertinebant, rite peractis, populus, Deo in caſtrorum contubernium recepto, lætus ad hymnos & ad ſacrificia ſe convertit, non aliter quam omnibus malis jam averruncatis, & omnia proſpera in proſperum ſperantes: donaque Deo tam privatim quam publice per ſingulas tribus offerebant. Principes enim tribunm bini de ſuo conferentes plauſtrum cum duobus bubus contribuebant, ut ſex plauſtra tabernaculo per viam devehendo inſervirant: & præter hoc unuſquiſque eorum obtulit phialam &c.... Præterea vitulum &c... atque ita per duodecim continuos dies ſacrificaverunt, qualibet die unus; *nimirum per Aaronem & ſacerdotes, qui ſacrificabant: principes vero victimas ſacrificandas donabant. Hæc ex Joſepho attuliſſe de geſtis ad montem Sinai ſufficiat.*

Relatio Philonis de idololatria populi,

B 356 *Philo nihil de iis tradidit lib. 1 Vitæ* Moyſis, *ubi alias ſingula hiſtorice narrare ſolet. At lib. 3, ubi monet ſe dicturum* de ſacerdotio Moyſis, *multa memoravit de tabernaculo, de vaſis ſacris, de ſacerdotibus eorumque veſtibus, de Levitis, aliiſque ſimilibus, quæ excutienda non cenſui. Pauca quoque hinc inde pro exemplis refert de illis geſtis* Moyſis, *quæ ante memoravi. Hæc igitur audiamus. Pag. 524 de idololatria Hebræorum, quando vitulum aureum fecerunt & adoraverunt, ſic loquitur:* Cum Moſes aſcendiſſet montem proximum, ibique aliquot diebus colloqueretur cum Deo ſine arbitris, quidam inconſtantes, tamquam orbati Principe, abſcentiam ejus verterunt in impietatis occaſionem: oblitique Dei veri, cœperunt æmulari figmenta Ægyptia, facto juvenco aureo ad imitationem animalis ejus regionis ſacratiſſimi: cui profana ſacra faciebant, & choreas agebant inconditas, hymnos concinendo lamentis ſimiles, & expleti mero congeminarunt temulentiam, vino pariter furentes ac inſania, pernoctando in comeſſationibus, oblectandoque ſe factis peſſimis, ignari ultionis imminentis, quam provocabant ſua malicia, & exæcati ſuis affectibus. Ubi vero clamores caſtrenſes, ut in turba celebritateque, longe lateque audiebantur, adeo ut ad montis cacumen pervenirent, perculſus ames Moſes hærebat, ut amator Dei ſimul & hominum, nec diſcedere ſuſtinens a divino colloquio, quo privatim honoratus fuerat, nec deſpicere plebem miſere tumultuantem per principis abſentiam. Santiebat enim tumultum, vocibus confuſis & inarticulatis indicantibus perturbationes animi, præſertim ſagaci prudentique Homini, facile intelligenti hanc eſſe debacchationum publicam, per vinolentiam non abſtinentium ab injuriis.

C 357 Itaque diu huc illucque incertus diſtrahebatur: ſed oraculum dubitationem exemit his verbis: I, deſcende celeriter: populus ad impietatem prolapſus eſt, juvencum manu factum adorans pro numine, & victimas ei ſacrificans, oblitus omnium, quæ hactenus vel vidit vel audivit, & totius pietatis atque religionis acceptæ a majoribus. Ille ſtupefactus, cum non poſſet non cedere oraculo, tamquam ſequeſter & arbiter, non ſtatim reſiliit, ſed prius deprecabatur pro populo, ſuppliciter orans peccati veniam: deinde placato Rege omnipotente, revertebatur mixta gaudio mœſtitia. Gaudebat enim Deum non repulſiſſe ſuam ſupplicationem, contriſtatus autem fuerat, quod iniquiſſime ferret patrias leges derelictas a populo. Ubi vero caſtra introgreſſus, vidit repente mutatos ritus, & figmenta recepta proveriſte, non omnes tamen infectos ejus mali contagio, ſed ſupereſſe quoſdam ſanos, quibus talia diſpliceant, volens diſcernere incorruptos ab inſanabilibus, & videre, num qui revertantur ad pœnitentiam, per præconem populum monuit edicto, cujus indicio tum pios tum impios manifeſte cognoſceret. Verba edicti fuerunt hæc: Si quis eſt Domini, veniat ad me: brevia ſane, ſed magnam vim continentia. Perinde acſi diceret: Si quis nihil manu factum, nihil creatum habet pro Deo, ſed unum rerum Dominum, ad me veniat. D

358 Itaqun alii, qui Ægyptiacum typbum *ſeverè pu-nit:* prætulerant, edictum contempſerunt: alii fortaſſe metu pœnæ non auſi ſunt propius accedere, ſive Moſem timentes, ſive ſeditionem populi. Solet enim vulgus ſævire in diſſentientes a ſua dementia. Sola ex omnibus Levitica tribus, audito præcone, tanqnam ex compoſito accurrit propere, pedum celeritate indicans alacritatem animi, & quanto affectu pietatem colcret. E Quos ubi vidit Moſes certatim ad ſe concurrere: Statim apparebit, inquit, nnm eadem animia inſit alacritas, quæ corporibus. Sumite gladios, cædite mille ſupplicia meritos, qui, vero Deo relicto, falſos ſibi fecerunt, indito corruptilibus ereatiſque eſſentiis incorruptibilis illius increatique nomine: noo cognatis, non amicis parcite, amicitiam ac cognationem æſtimando ſanctitate proborum hominum. Vix ea dixerat, eum illi exaſperati, & inſenſi ſceleri jam inde a principio, ruentes in cædem, interemerunt ad tria millia virorum conjunctiſſimorum antea. Quorum cadavera medio foro jacentia plebs videns indoluit, ſimulque metuens ultricem iram adhuc ſervidam, ſtatim reſipuit.

quidam in hiſce erro-res obſer-vati:

359 *Hæc ubi narraverat Philo, de præmio Levitarum ſubjungit:* Dum Moſes, publice laudata horum fortitudine, honorem eis decrevit perpetuum, convenientem facinori præclariſſimo; *Per* honorem *illum intelligit ſacrum miniſterium. Et ſane Levitas in præmium illius facti ſacro miniſterio admotos eſſe non negaverim: attamen id ſtatim factum non eſt, ut inſinuat Philo, ſed poſt menſes octo aut novem. Plura etiam in præcedenti relatione ſunt corrigenda. Primo* F *male dicitur* Moyſes *audiviſſe clamores Iſraelitarum, antequam moneretur ab angelo de illorum idololatria: nam clamores illos poſtea audivit, quando cum Joſue de monte deſcendit. Secundo oravit quidem pro populo* Moyſes, *priuſquam deſcenderet, & interitum Hebræorum averſit; ſed non ita penitus placavit Deum, quam Philo innuit. Tertio gravior, aut certe apertior, eſt lapſus, dum tria millia ſolum numerat occiſorum a Levitis, tum occiſi fuerint ad viginti tria millia. Hic error ab eodem repetitur pag. 536, ubi factum iterato commemorat. Quarto multa hujus hiſtoriæ adjuncta prætermittit auctor: at id minus hic eſt improbandum, cum afferatur dumtaxat pro exemplo, quam quod totam hiſtoriam loco ſuo ſuppreſſerit.*

quam Moyſes in monte intelligens, & probes ad ſe vocat.

ejuſdem relatio de commora-tione Moyſi in monte, ci-borum ab-ſtinentia & ſplen-dore vultus.

360 *De manſione* Moyſis *in monte per quadraginta dies ſine cibo & potu ſic habet pag. 514:* Primum ſient anima, ſic & corpus purificandum erat ab omni contagio rerum mortalium, cibo, potu, & conſuetudine cum mulieribus. Verum hoc affectu jam dudum non tangebatur, pene jam

A jam inde poſtquam cœpit affluri divino ſpiritu, ut ſumpet eſſet paratus accipiendis oraculis. Nam per quadragintu dies continuos a cibo & potu abſtinuit, nimirum alimentis terrenis melioribus, cœlitus aſpirantibus, & primo menti, mox corpori etiam utilitatem per animam aſſerentibus, ut & viribus & habitudine profieeret, adeo ut intuentes eum vix oculis ſuis crederent. Cum enim aſcendiſſet ſacrum montem in eo tractu celſiſſimum, Deo jubente, quod alioqui nemini licuit impune facere, fertur ibi duraſſe tot diebus, quot dixi, quamvis nihil ſecum tulerat, quo naturali deſiderio ſatis faceret: attamen exacto ibi tanto tempore reverſus ad ſuos præſtolantes ad montis radicem, viſus eſt pulchrior, quam cum aſcenderet, adeo ut ſtupentes miraculo ne obtineri quidem poſſent ejus faciem ſplendore ſolari fulgidam. Dum autem in monte moraretur, diſcebat eunctu myſteria ſacerdotii, & ante omnia de templi vaſorumque ſacrorum apparatu. *Hactenus Philo, ex quo plura non adduco de geſtis ad montem, quia ipſe pleraque genti ſuæ dedecoroſa omittere voluit.*

B

§. XXXIII.

Diſceſſus Hebræorum a monte Sinai: Hobab a Moyſe invitatus comitatur: murmuratio populi: manſio 13 apud Sepulcra concupiſcentiæ: ſeptuaginta ſeniores inſtituti: carnes populo datæ, & pœna ſecuta.

Diſceſſus a monte Sinai ad ſolitudinem Pharan,

POſtquam Moyſes *apud montem Sinai rempublicam Hebræorum ordinaverat, legibuſque a Deo datis inſtituerat, diſceſſit cum toto exercitu ex deſerto Sinai ad ſolitudinem Pharan, proceſſitque uſque ad locum, qui ab eventu deinde dictus eſt*, Sepulcra concupiſcentiæ: *nam Num.* 33 ℣ 16 *de hoc itinere ſic legitur*: Sed & de ſolitudine Sinai egreſſi, venerunt ad Sepulcra concupiſcentiæ. *Tempus ſuſcepti hujus itineris exprimitur Num.* 10 ℣ 11 *his verbis*: Anno ſecundo, menſe ſecundo, vigeſima die menſis, elevata eſt nubes de tabernaculo fœderis: profectique ſunt filii Iſrael per turmas ſuas de deſerto Sinai, & recubuit nubes in ſolitudine Pharan. *Hæc epocha oſtendit, Iſraelitas in prædictis caſtris ad montem Sinai non integro anno manſiſſe, cum ad ea venerint die certo menſis tertii præcedentis anni. Quapropter non ſatis capio, quid voluerit S. Hieronymus, quando in Manſione 13 ſcripſit*, Poſtquam juxta montem Sinai commoratus eſt unoo uno & diebus quatuor, mira diſpoſitione caſtrorum egreſſus eſt in ſolitudinem Pharan, *niſi forte voluerit includere totum tempus, quo fuerunt in Raphidim, ſeu in manſione undecima, quod illa non longe abeſſet a monte Sinai.*

C

Invitante Moyſe ad comitandum Hobab cognatum ſuum,

362 *Porro elevatio nubis ſignum erat proficiſcionis. Itaque elevata jam nube, poſtquam* Moyſes *mandata dederat ad iter clangere tubarum indicandum, & quando ſacerdotes tabernaculum deponebant, ſacraque vaſa debite involvebant, ut ſua Levitis aſſignarent onera*, Moyſes *Hobab affinem ſuum invitavit ad comi-*

eandum; niſi forſan præmonitus eſſet ab angelo de itinere inſtante, itaque ita id paulo ante fecerit. Certe huc ſpectat locus Num. 30 ℣ 29, *ubi res ita narratur*: Dixitque Moyſes Hobab, filio Raguel Madianitæ, cognato: Proficiſcimur ad locum, quem Dominus daturus eſt nobis: veni nobiſcum, ut beneficiamus tibi: quia Dominus bona promiſit Iſraeli. Cui ille reſpondit: Non vadam tecum, ſed revertar in terram meam, in qua natus ſum. Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim noſti, in quibus locis per deſertum caſtra ponere debeamus, & eris ductor noſter. Cumque nobiſcum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus eſt Dominus, dabimus tibi. *Varia hic quæri poſſunt. Primo quid opus erat ductore, cum angelus per nubem exercitum duceret, & nubes ſempet quieſceret in locis, ubi caſtra erant figenda? Verum, non obſtante angelo ductu, poterat tamen talis ductoris utilis eſſe* Moyſi & *Hebræis, quia nubes uno tantum loco quieſcebat, videlicet ubi figendum erat tabernaculum; caſtra vero ob immenſam populi multitudinem, ad ingens intervallum circumquaque erant extendenda: atque ad hunc finem utilis eſſe poterat ductor locorum peritus, qui inſuper oſtendere poterat fontes, altaſque locorum commoditates, deceretque quales eſſent populi, quorum ditiones aut confinia erant pertranſituri, & alia plura id genus.* E

363 *Secundo quæri poteſt, an Hobab revera* Moyſi *acquieverit: id enim nec clare affirmatur, nec negatur. At probabilius eſt, comitatum eſſe, tum quia non dicitur aliquid reposuiſſe ad iteratam* Moyſis *invitationem, ſed mox ſubditur*, Proſecti ſunt ergo &c. *Tum quia poſteri Hobab videntur habitaſſe in terra promiſſa cum Iſraelitis, uti colligitur ex Jud.* 4 ℣ 11, *ubi filii ſeu poſteri* Hobab cognati Moyſi *memorantur, & vocantur* Cinæi. *Item Jud:* 1 ℣ 16 *dicitur*: Filii autem Cinæi cognati Moyſi, aſcenderunt de civitate Palmarum, cum filiis Judæ, *in* deſertum ſortis ejus, quod eſt ad meridiem Arad, & habitaverunt cum eo. *Dubitari quidem hic poteſt, an Hobab ipſe, an potius ejus Raguel*, vocatur Cinæus: *at certum videtur, filios fuiſſe Hobab, ſeu ipſius poſteros, qui in tribu Judæ ſedes fixerunt. Plura de his non adduco. Porro tertia quæſtio, eaque magis controverſa eſt, utrum Hobab ſit ſocer* Moyſis, *idemque cum Raguele & Jethrone, an vero diverſus. Alii tria illa nomina ejuſdem hominis eſſe volunt, qui & Cinæus dictus fuiſſet, quia omnes vocantur Hebræi* ebœto, *qua voce ſocerum ſignificari contendunt. Verum hæc opinio mihi non apparet probabilis: nam Hobab filius Raguel clare dicitur; nec ullum habemus fundamentum, cur filium dicamus ſenioris cujuſdam Raguelis, Secundo Hobab manſit cum* Moyſe, *ut vidimus. At Jethro jam ex Raphidim domum eſt reverſus, ut dictum eſt num.* 271: *veriſimile quoque non eſt, Raguelem, qui ſenex admodum eſſe debebat, deinde tediioſſe, relictaque familia ſua,* Moyſi *adhæſiſſe. Itaque, ſive Raguel & Jethro idem ſit, ut probabilius mihi videtur, ſive Jethro ſit filius Raguelis, ut aliqui volunt; neque dubitare, quin Hobab ſit filius Raguelis ſoceri* Moyſis, *& vel filius Jethronis, vel frater natu minor. Quod enim de voce* ebotben *objicitur, exigui eſt momenti, & jam ante dixi vocem ſumi de quolibet affine, ſive is ſocer ſit, ſive ſoceri filius, aut etiam nepos.* F

qui veriſimiliter comitatus eſt, & alius eſt a Raguele Moyſis ſocero.

AUCT. J. S. *pos. Ab hoc diverticulo ad diſcedentes Iſraelitas redeamus.*

Ordo itineris per tres dies continuati

364 *Ordo proficiſcentium hic erat. Totum exercitum præcedebat arca fœderis a Caathitis geſtata. Sequebatur tota tribus Juda cum tribus Iſſachar & tribu Zabulon. Poſt has tabernaculum, quod vehebatur partim, partim portabatur a Gerſonitis & Meraritis. Deinde tribus Ruben cum adjunctis tribubus Simeon & Gad. Hæc tribus ſequebantur Caathita, portantes omnia vaſa tabernaculi, excepta arca. Deinde tribus Ephrain cum tribubus Manaſſe & Beniamin. Demum agmen claudebant tribus Dan, Aſer, & Nephthali, uti pluribus narratur Num.* 10, *ubi* ℣ 33 *hæc addunter.* Profecti ſunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres providens caſtrorum locum. Nubes quoque Domini ſuper eos erat per diem, cum incederent. Cumque elevaretur arca, dicebat Moyſes: Surge, Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te, a facie tua. Cum autem deponeretur, aiebat: Revertere, Domine, ad multitudinem exercitus Iſrael. *Ordine prædicto tribus diebus proceſſerunt Iſraelitæ, interpoſito tamen neceſſario tempore ad corpora curanda, & quietem capiendam, ſed loca illa, ubi ſic quieſcebant, inter manſiones non fuerant numerata, quod non figerentur tentoria.*

B

murmuratio in itinere orta multique cædis ſque abſumpti

365 *Verum continuata illa itinera triam dierum novæ murmurationi occaſionem præbuerunt inquavis quibuſdam, qui in ipſo itinera acerbe cœperunt conqueri, & malum pluribus communicarunt. Quippe Num.* 11 Moyſes *hæc ſcribit:* Interea natum eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cum audiſſet Dominus, iratus eſt. Et accenſus in eos ignis Domini devoravit extremam caſtrorum partem. *Veriſimile eſt, murmurationis auctores, qui aut laſſi erant, aut magis ſe laſſos ſimulabant, reſediſſe in via, aſſi non potuiſſent ſtqui, utque ideo extremam fuiſſe caſtrorum partem, quæ cæleſti hoc igne percuſſa eſt. Pſal* 77 ℣ 21 *de pœna hac dicitur:* Et ignis accenſus eſt in Jacob, & ira aſcendit in Iſrael: quia non crediderunt in Deo, nec ſperaverunt in ſalutari ejus. *Inchoata autem hac punitione, non territi ad* Moyſen *recurrerunt, qui iram Omnipotentis ſedavit, ut legitur Num* 11 ℣ 2: Cumque clamaſſet populus ad Moyſen, oravit Moyſes ad Dominum, & abſorptus eſt ignis. Vocavitque nomen loci illius INCENSIO; eo quod incenſus fuiſſet contra eos ignis Domini. *Crediderim hunc locum non longe abfuiſſe a manſione decima tertia, & continuatam ibidem fuiſſe murmurationem de defectu carnium, aliorumque ciborum, quos in Ægypto habuerant.*

C

murmuratio ob defectum carnium, cujus occaſione Moyſi petit adjutores in regimine

366 *Certe illa murmuratio de defectu ciborum ſic refertur, ut videatur jam cœpta cum alia, & deinde continuata in caſtris, ſletibus tamen magis quam inſolentibus clamoribus. Audi* ℣ 4: Vulgus quippe promiſcuum, quod aſcenderat cum iis, flugavit deſiderio, ſedens & flens, junctis ſibi pariter filiis Iſrael, & ait: Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? Recordamur piſcium, quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique & cepe & allia. Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri, niſi manna*. ... Audivit ergo Moyſes flentem populum per familias, ſingulos per noſtia tentorii ſui. Iratuſque eſt furor Domini valde: ſed & Moyſi intoleranda ejus viſa eſt. *Facta hæc ſunt, poſtquam* D *tentoria ſua jam fuerant Iſraelitæ, ut patet ex allatis verbis; mirandumque ſane, quod pœna murmurantibus illata in itinere non cohibuerit mali progreſſum. Moyſes ipſe tantam inconſtantiam populi levitatem, indocilitatem, temeritatemque adeo ſenſit ſibi gravem eſſe, ut mortem tanto oneri præferendam duceret. Audiamus ſequentia ejus verba:* Et ait (*Moyſes*) ad Dominum: Cur afflixiſti ſervum tuum? quare non invenio gratiam coram te? & cur impoſuiſti pondus univerſi populi hujus ſuper me? Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in ſinu tuo, ſicut portare ſolet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua juraſti patribus eorum? Unde mihi carnes, ut dem tantæ multitudini? Flent contra me, dicentes: Da nobis carnes, ut comedamus. Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia gravis eſt mihi. Sin aliter tibi videtur, obſecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. *Haſtenus* Moyſes, *haud dubie voluntati divinæ ſe reverenter ſubjiciens; non enim oportet nos* E *verba ipſius reprehendere, cum ea non reprehenderit Dominus, ſed precibus ejus annuerit.*

& Dominus ſeptuaginta ſeniores donat ſpiritu prophetico; hi verſimile ſunt

467 *Accipe tentum ſacrum:* Et Dixit Dominus ad Moyſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti quod ſenes populi ſint ac magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, faciesque ibi ſtare tecum, ut deſcendam & loquar tibi: & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graveris. *Hæc præcipua fuerat poſtulatio* Moyſis: *nam carnes, de quibus infra videbimus, directe populo non petierat. Paruit* Moyſes *mandanti Domino, ut refertur* ℣ 24 *his verbis:* Venit igitur Moyſes, & narravit populo verba Domini, congregans ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos ſtare fecit circa tabernaculum. Deſcenditque Dominus per nubem, & locutus eſt ad eum, auferens de ſpiritu, qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta viris. Cumque requieviſſet in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultra ceſſaverunt. *Aliqua hic obſcuriora ſunt, & nonnulla egent dilucidatione. Primo* ſenes *illi non vocantur ætate, ſed gravitate morum, & ſapientia, ut facile colligitur ex illis verbis,* Quos tu noſti quod ſenes populi ſint ac magiſtri. F *Hæc eadem verba inſinuant, jam aliquod munus autea ſenibus illis fuiſſe, cum dicantur* magiſtri; *idcoque mihi probabile videtur, fuiſſe hoſce ſeptuaginta ex numero illorum, quos conſilio Jethronis conſtituerat* Moyſes *Exod.* 18.

exſtatuit autor Jethronis conſilio, ſed majori gratia & auctoritate ut nunc donati,

368 *Verum, inquiet aliquis, quomodo ergo fuerunt* Moyſes *conqueritur ſupra, ſe ſolum ſuſtinere onus populi? Reſpondeo, id cum conqueſtum eſſe, quia judices illi inferiores ſolum dirimebant lites quaſdam minoris momenti; nec tanta gaudebant auctoritate apud populum, ut hic in rebus majoris ponderis eos audire dignarentur, aut eorum conſiliis acquieſcere, quod tarerant Spiritu prophetico: nam populus ille indocilis contineri non poterat in officio, niſi prodigiis, gravibuſque ſupplicits divinitus illatis ut exemplis multis abunde liquet. Itaque cum nullus inter Iſraelitas, niſi ſolus* Moyſes, *videatur uſque ad illud tempus dono prophetiæ prædituſ fuiſſe, nullusque ſatis intellexiſſe, quanta bona Deus promitteret obſequentibus Iſraelitis, quanta vero mala minaretur inobedientibus; nullus ſatis audiebat aut poterat*

A *erat diſſedentes ab officio minis terrere, terrendoque cohibere; ſed totum illud onus ſoli incumbebat* Moyſi, *ad quem ſemper recurrebatur, ſive iracundia Dei humilibus precibus placanda eſſet, ſive populus aliqua de cauſa conquereretur. Præterea ſolus* Moyſes *populum leges divinas docebat, Deique mandata eidem ſolus exponebat. Certe nullus alius hucuſque legitur aut populum docuiſſe, aut Dei mandata expoſuiſſe, aut murmurantes diſſedenteſque ab officio terruiſſe aut cohibuiſſe. Nam ne Aaron quidem, quando Legislator in monte aberat, etiamſi cum Hur ſtatutus eſſet a* Moyſe, *ut populum interim regeret, graviſſimum idololatriæ crimen impedire valuit. Hoc igitur* Moyſen *dixiſſe exiſtimo ſe portare pondus univerſi populi.*

nihil tamen ideo amittens Moyſe,

369 *Obſcurum quoque eſt, quomodo Deus abſtulerit* de Spiritu Moyſis, *aut* qui erat in Moyſe, *ut daret ſenioribus. Nam jam obſervavit S. Auguſtinus quæſt. 18 in Numeros, Latinos interpretes feciſſe hanc* ſenſum labutioſum ad intelligendum. *Quippe verba ita ſonant, acſi aliquid ablatum eſſet* Moyſi *altiſque datum. At is*

B *ſenſus merito repudiatur, cum* Moyſes *nihil ex gratia aut dono prophetandi amiſerit. Obſervat autem laudatus Auguſtinus Græce apud Septuaginta non legi*, Auferam de Spiritu tuo, *ſed*, de Spiritu, qui eſt ſuper te; *& quæſtionem ſic ſolvit*: Nunc autem num ita ſectipſum ſit, .. facilior eſt abſolutio quæſtionis: quia intelligimus, nihil aliud Deum ſignificare voluiſſe, niſi ex eodem Spiritu gratiæ illos quoque habituros adjutorium, ex quo habebat Moyſes; ut & iſti habetent, quantum Deus vellet, non ut ideo Moyſes minus haberet. *Non video, cur verba Latina hoc eodem ſenſu exponi nequeant: nam* de Spiritu tuo *intelligi ſic poteſt, de Spiritu eodem, qui tuus, ſeu tibi datus eſt. Nec videtur dubitandum, quin Deus promittat, ſe ſeptuaginta ſenioribus communicaturum uberius dona ſua ſine ullo* Moyſis *detrimento; atque ita revera factum ſit: Nam alias* Moyſes *plus perdidiſſet ſubtractione propriorum donorum, quam acceſſione alteni auxilii fuiſſet lucratus*:

qui cupiunt dona ſua multis communicari.

370 *Quam porro alienus eſſet ab invidia* Moyſes, *quamque nollet ſolus eſſe in oculis tanti populi, non ſolum oſtendit prædicta auxilii petitio, ſed idem magis declaratur per illud quod ea occaſione factum eſt, de duobus e Senioribus ad tabernaculum evocatis, qui præ humilitate, ut plerique exiſtimant, eo non acceſſerant, nec tamen dono prophetiæ fuere privati. Rem ita narratur* ℣ 26: Remanſerant autem in caſtris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, ſuper quos requievit Spiritus: nam & ipſi deſcripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent in caſtris, cucurrit puer, & nuntiavit Moyſi, dicens: Eldad & Medad prophetant in caſtris. Statim Joſue filius Nun, miniſter Moyſi, & electus e pluribus, ait: Domine mi Moyſes, prohibe eos. At ille, Quid, inquit, æmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum ſuum. Revertiſque eſt Moyſes, & majores natu Iſrael in caſtra; *id eſt, quilibet ad ſua tentoria: nam alias tabernaculum, ad quod convenerant, in medio erat caſtrorum. Nunc ad carnes populi dandas accedamus: nam illæ ſimul* Moyſi *fuere promiſſæ, quando juſſit Dominus ſeptuaginta ſeniores congregari; ſed facta ſingula volui conſequenter narrare.*

371 *De carnibus dandis Dominus, ſeu ejus vices gerens angelus,* Moyſi *ſic loquitur* ℣ 18: Populo quoque dices: Sanctificamini: eras eomedetis carnes. Ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis eſcas carnium? Bene nobis erat in Ægypto; ut det vobis Dominus carnes, & comedatis, non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem, ſed uſque ad menſem dierum, donec exeat per nares veſtras, & vertatur in nauſeam, eo quod repueritis Dominum, qui in medio veſtri eſt, & flevetitis coram eo, dicentes: Quare egreſſi ſumus ex Ægypto? *Hæc promiſſio Domini erat punientis potius quam miſerentis, ut patet ex ipſis verbis, & ab eventu. Repulerant Iſraelitæ Dominum, quia contenti non erant manna. At uti non omnium erat bis contemptus cibi a Domino dati, ſic non omnium fuit pœna; ſed morigeri carnes, has occaſione in pœnam murmurantium datas, utiliter manducaverunt. Porro* Moyſes *non ſtatim videtur mentem aut conſilium Dei percepiſſe, fortaſſe quia adhuc nonnihil turbatus erat abſurda populi murmuratione. Hinc nec incredduli nec dubitantis de potentia Domini, ſed miranti potius ſunt, quæ ſequuntur*: Et ait Moyſes: Sexcenta millia peditum hujus populi ſunt (*præter fœminas, pueros, Levitas, Ægyptios &* C *ſervos*) & tu dicis: Dabo eis eſum carnium menſe integro? Numquid ovium & boum multitudo cædetur, ut poſſit ſufficere ad cibum? vel omnes piſces maris in unum congregabuntur, ut eos ſatient? Cui reſpondit Dominus: Numquid manus Domini invalida eſt? Jam nunc videbis, utrum meus ſermo opere compleatur.

data quæ immenſa multitudo coturnicum;

372 *Vidit ſane die ſequenti non ſolum* Moyſes, *ſed omnis populus promiſſionem angeli impletam: nam* ℣ 31 *res ita refertur*. Ventus autem egrediens a Domino, arreptans trans mare coturnices detulit, & demiſit in caſtra itinere, quantum uno die confici poteſt, ex omni parte caſtrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine ſuper terram. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros (*alii itaque plures*:) & ficcaverunt eas per gyrum caſtrorum. *Comederunt igitur, ſaltem aliqui, toto menſe coturnices, ut ex prædictis intelligitur; at non ſine punitione rebellium, ut ſequitur*: Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujuſcemodi cibus: & ecce D furor Domini concitatus in populum, percuſſit eum plaga magna nimis. Vocatuſque eſt ille locus, SEPULCRA CONCUPISCENTIÆ: ibi enim ſepelierunt populum, qui deſideraverat. *De hiſce quoque Pſal. 77* ℣ 26 *dicuntur ſequentia*: Tranſtulit Auſtrum de cælo: & induxit in virtute ſua Afticum. Et pluit ſuper eos ſicut pulverem carnes: & ſicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum, circa tabernacula eorum. Et manducaverunt & ſaturati ſunt nimis, & deſiderium eorum attulit eis: non ſunt fraudati a deſiderio ſuo. Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum: & *ira* Dei aſcendit ſuper eos. Et occidit pingues eorum, & electos Iſrael impedivit.

ſed in pœnam murmurationis multi ſunt occiſi.

373 *Non exprimit ſacra Scriptura, quo mortis genere perierint. Verum mihi credibile eſt, nam murmurationi multi ſunt occiſi.* malum ab ipſis cibis ortum eſſe, morboque ex nimia gula contracto plurimos periiſſe, ut punirentur uſu carnium, quas temeraria cupiditate poſtulaverant. Suſpicionem hanc mihi ingerunt verba Domini, carnes promittentis, donec cibus ille exeat per nares, ... & vertatur in nauſeam.

Digitized by Google

AUCT. J. S. ſeam. *Accedit denominatio loci* Sepulcea concupiſcentiæ, *quæ videtur innuere, concupiſcentiam gulamque ipſis mortem attuliſſe, præſectim quia nullum aliud mortis genus exprimitur. Fateor tamen rem eſſe incertam. At diſplicet illorum ſententia, qui incendio ante relato occiſos putant, cum incaudiam iſtud actum ſit in via & in extrema caſtrorum ſeu agminis parte, quia aliqui murmurabant de nimio labore, locoque nomen dederit incenſio; hic vero locus dictus ſit* Sepulcra concupiſcentiæ.

§. XXXIV.

Joſephi relatio de prædictis expenditur: Philo arguitur.

Joſephus murmurationem poſuit apud Sepulcra concupiſcentiæ

B JOſephus *de prædictis breviter agit, multa prætermittens, alias vero variis erroribus detegendus. Verba ipſius cap.* 11 *hæc ſunt*: Non multo poſt a Sina monte caſtra moventur: & poſt aliquot manſiones, de quibus dicemus, ventum eſt ad locum, qui dicitur Iſeremoth: ubi denuo populus ſeditionibus agitari cœpit, & laborioſæ peregrinationis culpam in Moyſem conferre. Illius ſuaſu ſe reliquiſſe regionem fertiliſſimam, & nunc non ſolum ejus ubertate carere, verumetiam pru ſperata felicitate in extremis miſeriis hue & illuc oberrare, aquarum inopia laborantes: & ſi manna quoque alio caſu deficiat, proculdubio fame interituros. His addebant multa convitia, quæ in Vieum optime meritum paſſim jactabantur. Exortus eſt interim unus e populo, qui admonitos præteritorum Moyſi beneficiorum, bonam ſpem habere hortabatur, ne tum quidem opem divinam fruſtra requiſituros. Vulgus autem his verbis vehementius concitatum, magis ac magis contra Prophetam tumultuabatur. Qui videns ita deſperatos, jubet æquo animo eſſe, pollicendo ſe, quamvis gravibus contumeliis immerito petitum, copias tamen carnium eis exhibiturum, non in unum tantum diem, ſed in plures etiam. Illis vero credere nolentibus, quodam etiam rogante, unde tot hominum millibus providere poſſit? Deus, inquit, & ego, quantumvis male apud vos audientes, numquam tamen deſinemus veſtri curam gerere: idque brevi eſſis viſuri. Vix hæc dixerat, eum tota caſtra coturnicibus complentur, quas acervatim venabantur. Deus tamen non multo poſt in Hebræorum inſolentiam ac maledicta animadvertit, non paucis e populo deſideratis. Nam & hodie locus ille nomen ex eo caſu inditum retinet, vocaturque Cabrothaba, quaſi dicas concupiſcentiæ monumenta.

C

multis invehitur erroribus:

375 *In hiſce primo corrige, quod dicitur de aquarum inopia: nam eo defectu ibidem non laboraverunt Iſraelitæ, nec de eo conqueſti ſunt. Non recte quoque expoſuit murmurationis cauſam, ſilent deſiderium carnium cædimque manuæ eidem occaſionem præbuiſſe. Secundo pro ſileu populi* convitia *in* Moyſen *male ſubſtituit: nam de convitiis hic ſilet Scriptura. Tertio unum aliquem e populo pro* Moyſe *loquentem prorperam induxit, ſilente vurſum Scripeura. Quarto* Moyſen *quoque loquentem facit, non ſicut habet Scripeura; ſed uti ipſe finxit Joſephus, qui male addit, populum verbis ipſius non credidiſſe. Quinto coturnices ſtatim advolaſſe poſt promiſſionem* Moyſis *perperam aſſerit ſcriptor veri incurioſus, cum interceſſerit ebdio ſepeuaginta ſeniorum, quam cum multis aliis prætermittit. Sexto denique ne loca quidem recte expreſſit: res enim non contigit* poſt aliquot manſiones *a monte Sinai, nec in* Iſeremoth, *per quam* Haſeroth, *ſeu manſionem decimam quartam intelligit, ſed in manſione tertia decima, ſeu prima poſt manſionem deſerti Sinai. Hi ſimileſque Joſephi errores oſtendunt, ſcriptorem habuiſſe curam non magnam vera ſcribendi; ſed contentum fuiſſe, modo poſſet hiſtoriam conſcribece utcumque gentilibus veriſimilem, & Judæis honoriſicam: idque magis etiam patet ex truncationibus innumeris, corruptionibuſque geſtorum de induſtria factis.*

D

376 *Philo quoque non ſatis ſincere Vitam* Moyſis *conſcripſit, ſed nimium ſtuduit honori gentis ſuæ. Etenim etiam cauſam non invenio, cur multa prætermiſerit, quæ vel maxime ad Vitam* Moyſi *ſpectabant, ſed genti Hebraicæ probroſa erant; curque alia non pauca loco ſuo avulſerit, maluerit que exſrece lib.* 3 *Vitæ* Moyſis *ſine ordine temporis, tantaque brevitate, ut levitas & inconſtantia Hebræorum in iis vix appareat. Præcipue autem culpandus eſt, quod ea de cauſa veritatem etiam neglexerit. Accipe evidentem rei probationem. Lib.* 1 *Vitæ pag.* 493, *poſtquam narraverat victoriam de Amalecitis relatam, quæ incidit in menſem ſecundum anni primi ab egreſſu ex Ægypto, ſtatim ſic proſequitur*: Poſt prælium decernit explorutores ad inſpiciendas ſedes genti ſuæ deſtinatas mittere, anno ſecundo, poſtquam iter ingreſſi fuerant *&c. Non ignovit nec ignorare potuit Philo, miſſionem exploratorum anno integro & menſe uno altero poſteriorem eſſe. Cur igitur tam pomt mox poſt victoriam de Amalecitis relatam? Non aliam reperio rationem, quam ne ſceloces adverterent, magnam relinqui lacunam in Vita* Moyſis. *Nam omittuntur geſta omnia apud montem Sinai, aut potius loca ſuo avelluntur, ut lib.* 3 *do iis aliqua narrarentur, quæ magis elucere poſſent; quæque probroſa erant Hebræis, leviter perſtringerentur: omittuntur omnia, quæ apud Sepulcra concupiſcentiæ, & in Haſeroth contigerunt; nam hæc nimio erant dedecori Hebræis, præſertim quia tantillo tempore poſt Legem acceptam apud montem Sinai, tam indociles leveſque fuerunt inventi. Hæc notare volui, ut ſidem utriuſque ſcriptoris Hebræi melius perſpectam habeat ſtudioſus lector.*

nec Philo ſincere ſcripſit.

E

F

§. XXXV.

Murmuratio Mariæ & Aaronis contra Moyſen: pœna Mariæ: manſiones aliquot: miſſio exploratorum, murmuratio Iſraelitarum & rebellium pœna.

POſt *mortuos in Sepulcris concupiſcentiæ ſepultos, Iſraelitæ venerunt ad manſionem decimam quartam in Haſeroth, ut dicitur* Num. 33 ℣ 17 *his verbis*: Profectique de ſepulcris concupiſcentiæ, caſtrametati ſunt in Haſeroth. *Et* Num. xi ℣ 34: Egreſſi autem de ſepulcris concupiſcentiæ, venerunt in Haſeroth, & manſerunt

Manſio in Haſeroth, ubi Maria & Aaron obloquuntur Moyſi,

A ferunt ibi. *Locus hic virtutem ſancti Legiſlatoris rurſum exercuit, dolorque ipſius tanto deſinit eſſe acerbior, quanto propinquiorem erant perſonæ, quæ contra Virum mitiſſimum ſo erexerunt. Factum* Moyſes *ipſe narrat Num.* 12 *hoc modo*: Locutaque eſt Maria & Aaron contra Moyſen propter uxorem ejus Æthiopiſſam, & dixerunt: Num per ſolum Moyſen locutus eſt Dominus? nonne & nobis ſimiliter eſt locutus? *Pauca hic obſervanda. Uxor* Moyſis *Æthiopiſſa erat Sephora Madianitis, quæ* Æthiopiſſa *vocatur, quia regio Madianitarum olim a Chuſitis ſeu Æthiopibus fuit inhabitata, ut ante diximus num.* 69. *Hoc ſatis videtur certum, licet aliqui olim diſſenſerint. Verum non æque clara aut certa eſt occaſio ſeu cauſa hujus jurgii, cum de ea magis inter ſe diſſentiant interpretes. Mihi præplacet conjectura illorum, qui exiſtimant, Sepboram nimis ſibi placuiſſe ob familiaritatem* Moyſis *cum* Deo, *ſecutamque ea ea auctoritatem apud homi-*

B *nes, eoſque* Moyſis *favores ita extuliſſe apud Mariam & Aaronem, ut ſibi quoque placulum arrogaret, & forſan ſe Mariæ præferret, quod tanti Prophetæ & Legiſlatoris eſſet uxor. Verba Aaronis & Mariæ favent hanc conjecturæ: & veriſimile eſt, jurgium iſtud ortum eſſe, abſente* Moyſe.

obiurgato autem utroque per angelum, Maria lepra eſt infecta,

387 *De hac fratris & ſororis ſuæ imprudentia non videtur conqueſtus eſſe mitiſſimus Propheta, qui fortaſſe ne quidem verba murmurantium audiverat, aut certe facile condonaſſet. At Dominus auctoritatem Amici ſui tanto promptius vindicavit. Audi ſequentia*: Quod cum audiſſet Dominus (erat enim Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra, *idroque injuriam ſibi factam facile neglexiſſet*) ſtatim locutus eſt ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis. Cumque fuiſſent egreſſi, deſcendit Dominus in columna nubis, & ſtetit in introitu tabernaculi, vocans Aaron & Mariam. Qui cum iſſent, dixit ad eos: Audite ſermones meos: ſi quis fuerit inter vos propheta Domini, *in viſione* apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moyſes: qui in omni domo mea fideliſſimus eſt: ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata & fi-

C guras Dominum videt. Quare ergo non timuiſtis detrahere ſervo meo Moyſi? Iratuſque contra eos, abiit: nubes quoque receſſit: quæ erat ſuper tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quaſi nix. *Voces* ſterit & abiit *ſere inſinuant, angelum hic apparuiſſe forma humana, idque aliqui credidêrunt. At mihi longe probabilius apparet, Aaron & Mariam nihil vidiſſe, niſi nubem, ex qua vocem audiebat. Hæc vox cum nube primo deſcendit, deinde ſtetit; ac demum* abiit. *Veriſimile enim mihi non apparet, angelum humana forma ex propinquo locutum eſſe ab Aarone & Maria, cum* Moyſen *antea faciem ejus videre deſideraverit, ac ſolum poſteriora viderit. Porro ex pœna Mariæ colligitur, ipſum magis fuiſſe culpabilem Aarone, qui non omni tamen culpa vacavit, cum fuerit reprehenſus, & in ſorore aliquando caſtigatus.*

reique non niſi poſt ſeptem dies Moyſis precibus liberatæ.

389 *Ad relationem hiſtoriæ regrediamur:* Cumque reſpexiſſet eam Aaron, & vidiſſet perfuſam lepra, ait ad Moyſen: Obſecro, Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod ſtulte egimus, ne fiat hæc quaſi mortua, & ut abortivum, quod proiicitur de vulva matris ſuæ: ecce jam medium carnis ejus devoratum eſt a lepra. Clamavitque Moyſes ad Do- Auct.
minum, dicens: Deus, obſecro, ſana eam. Cui J. S.
reſpondit Dominus: Si pater ejus ſpuiſſet in faciem illius, nonne deberat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? Separetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſtea revocabitur. Exclusa eſt itaque Maria extra caſtra (*ſecundum Legem de ſegregatione leproſorum latam Num.* 5 ℣ 2) & populus non eſt motus eſt de loco illo, donec, revocata eſt Maria. *Ita Dominus partim preces* Moyſis *exaudivit ſanitatem brevi reddendo, partim auctoritati ipſius conſuluit inflictam pœnam ad ſeptem dies ſic protrahendo, ut populo deberet innoteſcere. Nam parum probabilis eſt aliquorum ſententia, qui voluerunt Mariam ſtatim fuiſſe ſanatam; ſed emendatam ſolum fuiſſe extra caſtra ad imperium Domini; quia ſegregatio ſequebatur lepram, qua eam percuſſerat Dominus, qui ſoluit eam a communi lege eximi, ut ova ſolum lepra, ſed & ſegregatione confunderetur, atque ita efficacius corrigeretur.*

Manſiones variæ in deſerto Pharan,

380 *Sanata autem poſt ſeptem dies revocataque Maria, populus iter ſuum proſecutus eſt. Manſio erat decima quinta, ad quam proficiſcebantur, atque ea vocatur* Rethma *Num.* 33 ℣ 18, E *ubi ſic habetur.* Et de Haſeroth venerunt in Rethma. *Num.* 13 ℣ 1 *de eodem itinere dicitur:* Proſectuſque eſt populus de Haſeroth, fixis tentoriis in deſerto Pharan. *S. Hieronymus in Manſione* XV *ad propoſitam noſtrum notat ſequentia*: Et notandum quod reliquæ manſiones decem & octo, quarum nunc breviter catalogus deſcribitur, a Retham uſque ad Aſiongaber, id eſt, uſque ad trigeſimam ſecundam manſionem, ſub Pharan ſolitudinis nomine continentur, in quibus univerſa, quæ ſcripta ſunt, diverſis temporibus geſta ſentimus: quæ quia non ſunt per manſiones ſingulas diſtributa, a nobis quoque in commune dicentur:.. Ab hac itaque manſione uſque ad trigeſimam ſecundam iſtiuſmodi continentur hiſtoriæ. Duodecim exploratores mittuntur ad Terram ſanctam: botrus defertur in ligno, & Chriſti brevitet paſſio demonſtratur. Murmurat populus Judæorum, gigantum impetum reformidans. Pugnat contra Amalec & Chananæum nolente Deo, & victus, intelligit, quæ F
debebat in Terra ſancta exercere ſacrificia. Dathan & Abiron & filii Core (*imo Core ipſe ſuo filiis*) conſurgunt contra Moyſen & Aaron, & terræ voragine glutiuntur. Inter mortuos & viventes pontifex medius thuribulo armatus ingreditur, & currens ira Dei ſacerdotis voce prohibetur. Virga Aaron & flores profert & folia; & in æternam memoriam virens ſiccitas conſeveratur *&c. Hæc omnia incertis locis geſta eſſe, quod* Moyſes *omnia locorum non exprimſerit, cum ſacta narravit, recte obſervavit ſanctus Doctor.*

in interim, quid in ſingulis geſtum; nec conſtat, ex quota

381 *Quapropter nequeo ut certam amplecti interſentiam multorum e neotericis, qui miſſorum exploratorum quintæ decimæ manſioni affigunt, cum nullam invenio in Scripturis fundamentum, quo fulciatur hæc aſſertio. Hac de cauſa accipe manſiones omnes, quibus ſacta a S. Hieronymo breviter perſtricta ſic coagmentat, ut nulli determinatæ aliquid certo poſſit attribui. Decima ſexta eſt* Remmomphares, *poſt quam ordine ſequuntur aliæ uſque ad trigeſimam ſecundam ſic memorata Num.* 33 a ℣ 19: Profectique de Retham caſtrametati ſunt in Remmomphares. Unde egreſſi, venerunt in Lebna. De Lebna, caſtrametati ſunt in Reſſa. Egreſſique de Reſſa,

vene-

AUCT. J. S. venerunt Ceelatha. Unde profecti, caſtrametati ſunt in monte Sepher. Egreſſi de monte Sepher, venerunt *in* Arada. Inde profeiſcentes caſtrametati ſunt *in* Maceloth. Ptofectique de Maeeloth, venerunt in Thahath. De Thahath, caſtrametati ſunt in Thare. Unde egreſſi, fixere tentoria *in* Methca. Et de Methca, caſtrametati ſunt in Heſmona. Profectique de Heſmona, venerunt in Moſeroth. Et de Moſeroth, caſtrametati ſunt in Beneiaacan. Profectique de Beneiaacan, venerunt in montem Gadgad. Unde profecti, caſtrametati ſunt in Jetabatha. Et de Jetebatha venerunt in Hebrona. Egreſſique de Hebrona, caſtrametati ſunt in Aſiongaber. *Hæc eſt manſio trigeſima ſecunda, ſi nullæ ſint prætermiſſæ.*

miſſi ſint exploratores, cum nequeat dici quota ſit Cadeſbarne, ex quæ ſunt miſſi.

B 382 *Exiſtimare porro nequeo, manſiones aliquot prætermiſſas, cum unice hic intentus ſit* Moyſes *manſionibus enumerandis, multaſque recenſeat, in quibus nihil memorabile contigit. Jam vero exploratores ad Terram promiſſam miſſos eſſe ex Cadeſbarne, conſtat ex teſtimonio* Moyſis *infra dando; atque ideo aliqui volunt, manſionem fuiſſe in Cadeſbarne a prædictis omnibus diſtinctam. At longe probabilius mihi videtur, Cadeſbarne fuiſſe vicinum locum alicui ex dictis manſionibus, manſionemque nominari a* Moyſe *potius* Cadesbarne *in Deuteronomio quam alio nomine, quo recenſerunt Num.* 33, *quia Cadeſbarne locus erat celebrior & notior Iſraelitis. Cum autem incertum ſit, cui manſioni Cadeſbarne vicina fuerit, quæque manſio eo nomine fuerit deſignata; æque eſt incertum, utrum ex manſione decima quinta an ex aliqua e proxime ſequentibus miſſi fuerint exploratores. At conſtat miſſos eſſe anno ſecundo ab egreſſu, indeque colligi poteſt, ex manſione decima quinta aut ex alia non nimis longe ſequente miſſos eſſe.*

Rogante populo & annuente Deo,

383 *De miſſione ipſa exploratorum* Moyſes *Num.* 13 ℣ 2 *ſic habet*: Ibique (*in deſerto Pharan*) locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Mitte viros, qui conſiderent terram Chanaan, quam daturus ſum filiis Iſrael, ſingulos de ſingulis tribubus, ex principibus, *id eſt ex primariis, non ipſos tamen tribuum principes, uti ex nominibus innoteſcit. Porro populum etiam petiiſſe a* Moyſe, *ut exploratores mitterentur, habemus*

C *Deut.* 1 ℣ 19, *ubi* Moyſes *hæc de re populum ita alloquitur*: Profecti autem de Horeb, tranſivimus per eremum terribilem & maximam, quam vidiſtis, per viam montis Amorrhæi, ſicut præceperat Dominus Deus noſter nobis. Cumque veniſſemus in Cadesbarne, dixi vobis: Venitis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. Vide terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi: aſcende & poſſide eam, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter patribus tuis: nuli timere, nec quidquam paveas. Et accedſtis ad me omnes, atque dixiſtis. Mittamus viros qui conſiderent terram, & renuntient, per quod iter debeamus aſcendere, & ad quas pergere civitates. Cumque mihi ſermo placuiſſet, miſi ex vobis duodecim viros, ſingulos de tribubus ſuis. *Res tota ſic videtur ordinanda. Hortatus eſt* Moyſes *populum*, ut *ad poſſeſſionem Terræ promiſſæ ſe accingeret. Ille vero rogavit, ut primum mitterentur exploratores. Conſultus vero hac de re Dominus præcepit, ut exploratores duodecim mitterentur.*

384 *Audiamus rurſus* Moyſen *Num.* 13 ℣ 4: Fecit Moyſes, quod Dominus *imperaverat*, de deſerto Pharan mittens principes viros, quorum iſta ſunt nomina. De tribu Ruben (*miſit*) D Sammua filium Zechur. De tribu Simeon, Saphat filium Huri. De tribu Juda, Caleb filium Jephone. De tribu Iſſachar, Igal filium Joſeph. De tribu Ephraim, Oſee filium Nun. De tribu Beniamin, Phalti filium Raphu. De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi. De tribu Joſeph, ſeeptri Manaſſe, Gaddi filium Suſi. De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli. De tribu Aſer, Sthur filium Michael. De tribu Nephtali, Nahabi filium Vapſi. De tribu Gad, Guel filium Machi. Hæc ſunt nomina virorum, quos miſit Moyſes ad conſiderandam Terram: vocavitque Oſee filium Nun, Joſue. Miſit ergo eos Moyſes ad conſiderandam terram Chanaan, & dixit ad eos: Aſcendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes conſiderate Terram, qualis ſit: & populum, qui habitator eſt ejus, utrum fortis ſit an infirmus: ſi pauci numero an plures: ipſa terra, bona an mala: urbes quales, muratæ an abſque muris: humus, pinguis an ſterilis, nemoroſa an abſque arboribus. Conſortamini, & aſſertu nobis de fructibus Terræ. Erat autem tempus, quando jam præcoquæ uvæ veſci poſſunt.

Moyſes mittit in Terram promiſſam exploratores,

E 385 Cumque aſcendiſſent, exploraverunt Terram a deſerto Sin uſque Rohob intrantibus Emath (*id eſt, uſque ad confinia Emath, urbem Syriæ, ſeu partem Terræ promiſſæ Septentrionalem.*) Aſcenderuntque ad Meridiem, & venerunt in Hebron ubi erant Achiman & Siſai & Tholmai, filii Enac: nam Hebron ſeptem annis ante Tanim urbem Ægypti condita eſt. Pergenteſque uſque ad Torrentem botri, abſciderunt palmitem cum uva ſua, quem portaverunt in veſte duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt: qui appellatus eſt Nebeleſcol, id eſt, Torrens botri, eo quod botrum inde portaſſent filii Iſrael. Reverſique explratores Terræ poſt quadraginta dies, omni regione circuita, venerunt ad Moyſen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Iſrael in deſertum Pharam, quod eſt in Cades. Locutique eis & omni multitudini, oſtenderunt fructus Terræ: & narraverunt, dicentes: Venimus in Terram, ad quam miſiſti nos, quæ revera fluit lacte & melle, ut ex his fructibus cognoſci poteſt: ſed cultores fortiſſimos habet & urbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi. Amalec habitat in Meridie (*ſed extra Terram promiſſam*) Hethæus & Jebuſæus & Amorrhæus in montanis: Chananæus vero moratur juxta mare & circa fluenta Jordanis. *Non omnes recenſentur gentes, quæ habitabant in Terra promiſſa & deinde occupata; at exploratores ceſſerunt ſolum, quantum intellexerant in itinere, atque ideo etiam memorant Amalecitas, quod Hebræorum hoſtes eſſent, licet alias non habitarent in terra per Iſraelitas occupanda. Jam hæc relatio in animis audientium nimium timorem, murmurque excitaverat.*

qui eam laudant: reverſique ubertatem laudant, & incolarum fortitudinem exaggerant.

F 386 *Occurrere itaque voluit Caleb, ut ſequitur*: Inter hæc Caleb compeſcens murmur populi, qui oriebatur contra Moyſen, ait: Aſcendamus & poſſideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam. Alii vero (*decem, nam Joſue alia erat mens*) qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus aſcendere, quia fortior nobis eſt. Detraxerunt-que Terræ, quam inſpexerant, apud filios Iſrael, dicentes: Terra, quam luſtravimus, devorat habitatores ſuos: populus, quem aſpeximus, proce-

Caleb conantem murmur populi ſedare; decem exploratores pergunt ſuum aggere,

A proceræ ſtaturæ eſt. Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enae de genere giganteo: quibus comparati quaſi locuſtæ videbamur. *De hiſce Deut.* 9 ℣ 24 Moyſes *ad populum ita diſſerit:* Qui (*exploratores*) eum perrexiſſent & aſcendiſſent in montana, venerunt uſque ad Vallem botri *: & conſiderata Terra, ſumentes de fructibus ejus, ut oſtenderent ubertatem, tulerunt ad nos, atque dixerunt: Bona eſt Terra, quam Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. Et noluiſtis aſcendere, ſed incredeli ad ſermonem Domini Dei noſtri, murmuraſtis in tabernaculis veſtris, atque dixiſtis: Odit nos Dominus, & ideireo eduxit nos de terra Ægypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret. Quo aſcendemus? Nuntii terruerunt cor noſtrum, dicentes: Maxima multitudo eſt, & nobis ſtatura procerior: urbes magnæ, & ad cælum uſque munitæ, filios Enacim vidimus ibi. *Hæc cæpta fuerant ſe ipſa relatione exploratorum, actaque ſunt deinde in tentoriis, ubi decem exploratores perfidi calumniati ſuos populo ita taculeabant, ut Caleb, Joſue & Moyſes ipſe tumultum ſedare aequiverint.*

* *al.* Torrentem botri

B 387 *Quid* Moyſes *ipſe egerit, pergit ibidem narrare hoc modo:* Et dixi vobis: Nolite metuere, nec timeatis eos: Dominus Deus, qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit, ſicut feeit in Ægypto, coram vobis videntibus. Et in ſolitudine (ipſe vidiſti) portavit te Dominus Deus tuus, ut ſolet homo geſtare parvulum filium ſuum, *in* omni via, per quam ambulaſtis, donec veniretis ad locum iſtum. Et nec ſic quidem credidiſtis Domino Deo veſtro, qui præceſſit vos in via, & metatus eſt locum, in quo tentoria figere deberetis, nocte oſtendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis. *Idem eum aliis peragit graviter Iſraelitis exprobrat* Moyſes *Deut.* 9 ℣ 22, *decens ipſis:* In Incendio quoque, & in tentatione, & in Sepulcris concupiſcentiæ provocaſtis Dominum: & quando miſit vos de Cadesbarne, dicens: Aſcendite, & poſſidete Terram, quam dedi vobis: & contempſiſtis imperium Domini Dei veſtri, & non credidiſtis ei, neque vocem ejus audire voluiſtis: ſed ſemper fuiſtis rebelles a die, qua noſſe vos cœpi. *Miraadum ſane eſt, populum inter continua divinæ protectionis indicia, miracalaque & prodigia, tam puſillanimem fuiſſe eamque incredulum; ut inconſiderato & temerario timori ſuo plus tribueret, quam efficaciſſimis* Moyſis *rationibus ac promiſſionibus, quæ ipſos numquam fefellerant. Factum id tamen, & ne a blaſphemiis quidem temperatum.*

ita ut Moyſes ipſe non potuerit deſperantium ſpem revocare,

C 388 Moyſes *Num.* 14 *temeritatem populi rebellis ſic exponit:* Igitur vociferans omnis turba flevit nocte illa, & murmurati ſunt contra Moyſen & Aaron cuncti filii Iſrael, dicentes: Utinam mortui eſſemus in Ægypto: & in hac vaſta ſolitudine utinam pereamus, & non indueat nos Dominus in Terram iſtam, ne eadamus gladio, & uxores ac liberi noſtri ducantur captivi. Nonne melius eſt reverti in Ægyptum? Dixeruntque alter ad alterum: Conſtituamus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum. Quo audito Moyſes & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Iſrael. At vero Joſue filius Nun, & Caleb filius Jephone, qui & ipſi luſtraverant Terram, ſciderunt veſtimenta ſua, & ad omnem multitudinem filiorum Iſrael locuti ſunt: Terra, quam circuivimus, valde bona eſt. Si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem. Nolite rebelles eſſe contra Dominum: neque timeatis populum Terræ hujus, quia ſicut panem ita poſſumus eos devorare: receſſit ab eis omne præſidium: Dominus nobiſcum eſt, nolite metuere. Cumque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini ſuper tectum fœderis cunctis filiis Iſrael. *Hic finis rebellionis: at non pœnæ.*

& rebellium animos erigere, juvantibus licet Aarone, Joſue & Caleb:

Auct. J. S.

389 Et dixit Dominus ad Moyſen: Uſque quo detrahet mihi populus iſte? Quouſque non credent mihi, in omnibus ſignis, quæ feci coram eis? Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumam: te autem faciam principem ſuper gentem magnam, & fortiorem quam hæc eſt. Et ait Moyſes ad Dominum: Ut audiant Ægyptii, de quorum medio eduxiſti populum iſtum, & habitatores Terræ hujus, qui audierunt, quod tu, Domine, in populo iſto ſis, & facie videaris ad faciem, & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem: quod occideris tantam multitudinem quaſi unum hominem, & dicant: Non poterat introducere populum in Terram, E pro qua juraverat: ideireo occidit eos in ſolitudine. Magnificetur ergo fortitudo Domini, ſicut juraſti, dicens: Dominus patiens & multæ miſericordiæ, auferens iniquitatem & ſcelera, nullumque innoxium derelinquens, qui viſitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Dimitte, obſecro, peccatum populi hujus ſecundum magnitudinem miſericordiæ tuæ, ſicut propitius fuiſti egredientibus de Ægypto uſque ad locum iſtum. *Hactenus* Moyſes *eram pro populo rebelli: at verisimile eſt, totam orationem non eſſe hic expoſitam, atque ideirco initium videri abruptius. Exanditus eſt ſanctus Legislator: ſed non ita prorſus omnia obtinuit, ut graviſſimum crimen debita caruerit pœna: eam pro morte arcelvata diuturnum rebellibus datum eſt exſilium, nec niſi morte finiendum.*

donec Deus omnibus miſeretur mortem: Moyſe deinde orante,

390 *Audi ſequentia;* Dixitque Dominus: Dimiſi juxta verbum tuum. Vivo ego: & implebitur gloria Domini univerſa terra. Attamen omnes homines, qui viderunt majeſtatem meam, & ſigna, quæ feci in Ægypto & in ſolitudine, F & tentaverunt me jam per decem vices (*id eſt, frequenter*) nec obedierunt voci meæ, non videbunt Terram, pro qua juravi patribus eorum, nec quiſquam ex illis, qui derraxit mihi, intuebitur eam. Servum meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in Terram hanc, quam circuivit: & ſemen ejus poſſidebit eam, Quoniam Amalecites & Chananæus habitant in vallibus (*ut dixiſtis:*) Cras movete caſtra, & reverrimini in ſolitudinem per viam maris Rubri, *ſeu verſus mare Rubrum. Illud* Cras revertimini *non videtur abſolutum Domini imperium, cum ſequenti die eos ſint reverſi Iſraelitæ. Videtur potius eſſe conceſſio indignantis Dei; ut revertantur poſtridie, ſi velint: reditus tamen omino imperatus fuit, ſed ſerius, quantum apparet.*

pœna iſta commutatur meritiſſimum perpetuum,

391 *De hac pœna Iſraelitarum* Moyſes *ad populum loquitur Deut.* 1 ℣ 34 *in hunc modum:* Cumque audiſſet Dominus vocem ſermonum veſtrorum iratus juravit, & ait: Non videbit quiſpiam de hominibus generationis hujus peſſimæ Terram bonam, quam ſub juramento pollicitus ſum patribus veſtris, præter Caleb filium Jephone.

ita ut multus ex enumeratis apud montem Sinai

ANCT. J. S.

ne. Ipſe enim videbit eam, & ipſi dabo Terram, quam calcavit, & filiis ejus, quia ſecutus eſt Dominum. Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoque iratus Dominus propter vos (*poſtea*) dixerit: Nec tu ingredieris illud: ſed Joſue filius Nun miniſter tuus, ipſe intrabit pro ac... Parvuli veſtri, de quibus dixiſtis, quod captivi ducerentur, & filii, qui hodie boni ac mali ignorant diſtantiam, ipſi ingredientur: & ipſis dabo Terram, & poſſidebunt eam. Vos autem revertimini, & abite per viam maris Rubri. *Utroque loco citato ſolus Caleb a condemnatione diſerte excipitur: at Joſue quoque exemptum fuiſſe, tam hic innuitur, quam clare affirmatur verbis mox dandis.*

ingreſſurus eſſet Terram promiſſam, excepto Joſue & Calebe:

B 392 *Rurſum Num.* 14 *a* ℣ 26 *hanc pœnam* Moyſes *paulo fuſius ſic exponit*: Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens: Uſquequo multitudo hæc peſſimam murmurat contra me? Querelas filiorum Iſrael audivi. Die ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: ſicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis. In ſolitudine hac jacebunt cadavera veſtra. Omnes, qui numerati eſtis a viginti annis & ſupra, & murmuraſtis contra me, non intrabitis Terram, ſuper quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, præter Caleb filium Jephone & Joſue filium Nun. Parvulos autem veſtros, de quibus dixiſtis quod prædæ hoſtibus forent, introducam, ut videant Terram, quæ vobis diſplicuit. Veſtra cadavera jacebunt in ſolitudine. Filii veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta, & portabunt fornicationem * veſtram, donec conſumantur cadavera patrum in deſerto, juxta numerum quadraginta dierum, quibus conſideraſtis Terram: annus pro die imputabitur. Et quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras, & ſcietis ulcionem meam: quoniam, ſicut locutus ſum, ita faciam omni multitudini huic peſſimæ, quæ conſurrexit adverſum me: in ſolitudine hac defeciet, & morietur.

* *id eſt*, pœnam ſceleris

decem exploratores repentina morte ſubtracti.

C 393 Igitur omnes viri, quos miſerat Moyſes ad conſiderandam Terram, & qui reverſi murmurare fecerunt contra eum omnem multitudinem, detrahentes Terræ, quod eſſet mala, mortui ſunt atque percuſſi in conſpectu Domini. Joſue autem filius Nun, & Caleb filius Jephone, vixerunt ex omnibus, qui perrexerant ad conſiderandam Terram. Locutuſque eſt Moyſes univerſa verba hæc ad omnes filios Iſrael, & luxit populus nimis. *Ex dictis facile colligitur, decem exploratores ſtatim ſubitanea morte periiſſe, quod ipſi murmurationi occaſionem præbuiſſent; reliquos vero paulatim interiiſſe tempore triginta octo annorum, & aliquot menſium, quibus in ſolitudine circuierant: nam quod dicitur*, Filii veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta, *ſic intelligi debet, ut ſimul computentur tempus, quo jam fuerant in deſerto, ubi jam agebat annum ſecundum.*

D

§. XXXVI.

Miſſio exploratorum, murmuratio, ejuſque pœna ex Joſepho & Philone, quorum relatio examinatur.

Joſephus & Philo murmurationem Mariæ & Aaronis contra Moyſen, *utpote genti ſuæ minus honorificam, prorſus prætermiſerunt. Attamen miſſionem exploratorum, ignavamque Iſraelitarum rebellionem litteris conſignarunt. De illa Joſephus cap.* 13 *ſcribitur ſequentia*: Moyſes autem poſtquam abductos inde adduxiſſet in locum humanæ habitationi parum aptum, non longe a finibus Chananæorum ſitum, qui dicitur Fauces, in concionem populum advocat. Cumque in mediis conſtitiſſet, Duo bona, inquit, Deus nobis dare decrevit, libertatem & felicis terræ poſſeſſionem: quorum alterum ex E ipſius munificentia jam habetis, alterum quoque mox habituri. Sumus enim in Chananæorum finibus, a quibus adeo nulla civitas, nulluſve rex nos arcebit, ut ne univerſa quidem gens collatis in unum viribus efficere hoc valeat. Ergo parati ſimus ad rem fortiter gerendam. Neque enim ſine prælio regione ſua nobis ſunt ceſſuri, ſed poſt magna certamina victoriæ præmium erit. Ante omnia mittendi ſunt ſpeculatores, qui & terræ ubertatem, & habitatorum potentiam explorent. Nos vero in primis concordiæ ſtudere oportet, & Deum adjutorem ac auxiliatorem noſtrum debito cultu proſequi. Hæc ubi locutus eſt, populus, collaudato, Moyſis conſilio, exploratores eligit duodecim nobiliſſimos, ex unaquaque tribu unum.

Relatio Joſephi de miſſa exploratorum,

murmurationem tunc ortam,

395 Qui exorſi a patribus ad Ægyptum vergentibus, totam Chananæorum regionem perluſtraverant, donec ad Amathen * urbem & * Emath Libanum montem pervenirent: exploratæque terræ ſimul & incolarum natura, reverſi ſunt ad ſuos, quadraginta dichus in hoc negotium inſumptis. Et fructuum quidem pulchritudo quorum ſpecimen erat allatum, ubertaſque regionis, quam audiebant, animos multitudinis ad bellum ſuſcipiendum erigebat. Contra deterrebantur narrantibus difficilem fore ejus acquiſitionem, quod flumina ſuperanda eſſent magna ac profunda, & mœnia ardui traſcendendi, & urbes mœnibus firmiſſimis eingantur. Apud Hebronem vero etiam gigantum progeniem ſe reperiſſe ajebant, atque ita exploratores, cum omnia majora apud Chananæos inveniſſent, quam quæ hactenus poſt exitum ex Ægypto viderant, ſuo timore reliquam etiam multitudinem data opera impleverunt. Qui ex eorum narratione impoſſibile rati talem terram acquirere, ſoluta concione domum reverſi eum uxoribus & liberis lamentabantur, dicentes Deum verbia tantum multa polliceri, re autem omnino nihil auxilii præſtare. Rurſumque Moyſem incuſantes, in eum ſimul & fratrem ejus Aaronem pontificem vociferabantur: atque ita totam noctem inquieti exegerunt, in utrumque convicia jactando. Mane vero ad concionem concurrunt hoc animo, ut lapidatis Moyſe ac fratre, in Ægyptum retro unde venerant reverterentur.

396 Quem

A *ſtudio Joſuæ & Calebi multitudinem ſedandi,*

396 Quem eventum metuentes duo e ſpeculatoribus, Jeſus Navochi filius ex tribu Ephræmitidu, & Chaleb ex tribu Judæ, procedunt in medium & populum compeſcunt, orantes ut bona ſpe ſint, neve Deum inſimulent mendacii, temere fidem habentes quibuſdam, qui vanis ſermonibus de rebus Chananæorum vulgatis multitudinem credulam territarent: quin potius eos ſequerentur, qui illis regionem tam felicem acquirendi autores ac duces ſe præberent. Nequu enim montium magnitudinem, neque omnium proſunditatem obſtatorum viris fortiter rem gerere paratis, præſertim auſpice Deo, & pro illis in acie præliarnro. Ite, inquiunt, poſito omni timore alacres, Deoquu freti, qua vos ducemus, ſequimini. Talibus verbis conabantur ſedare tumultuantem populum. Moyſes interim & Aaron procidenres in facium ſupplicabant Deo, non pro ſua ſalute, ſed ut inſanientem multitudinem ad ſanam mentem reduceret, tot præſentibus & inſtantibus neceſſitatibus turbatam: cum ſubitu nobea ſuper tabernaculum exorta, adeſſe præſentem Duum ſignificat.

B *Moyſis precibus, & ſeueritate Dei in rebellet lata,*

397 Quo viſo, Moyſes animatus inſertſe in turbam, & nltro pœnam eis a Deo, tanta inſolentia provocato, minatur, non tameu quantam peccati enormitas merebatur, ſed qualis eſſe ſolet paterna caſtigatio. Sibi uuim tabernaculum ingreſſo, & internecionem populi cum lacbrymis deprecanti, commemoraſſe Deum, quot & quantis beneficiis affecti, ingrati eſſe pergerent, & quod nunc ſpeculatorum iguavia ſeducti, eorum verbis plus veritatis ineſſe putarent, quam ſuis promiſſionibus. Quamobrem nun deleturum quidem totum illud, quod cæteris mortalibus omnibus prætuliſſet; attamen terram Chananæam ejuſque ubertatem illis uon conceſſurum, ſed ſine lare & ſine arbe in deſerto quadraginta anais ceraturos, quo peccati pœnas exſolvant. Liberis tameu eorum terram illum daturum, coſque commodorum, quibus patres ſe per intemperantiam indignos redderent, dominos eſſe conſtituturum. His denuueiationibus vulgus attonitum, totum ſe mmſtitiæ dedidit, Moyſemque obſecrabant, ut deprecaretur Deum, quo recouciliatus, peccatiſque eondonatis, urbes hoſtiles eis traderent. Ille vero negabat Deum laturum talibus ſe tentari precibus. Non enim temere aut humano more ad hanc indignationem eſſe commotum, ſed juſtam hane ſeutentiam protuliſſe.

C *in quibuſdam corrigitur.*

398 *In hac relatione Hebræus ſcriptor minus aperte recedit a ſacris Litteris, quam faciat frequenter in aliis: nec tameu deſunt, quæ corrigantur. Primo non perſpicio, cur locum, in quo miſſi exploratores, Græce* φάραγγα, *Latine* Fauces *nominaverit, niſi forſan naturam locorum ea voce volueris explicare, aut ex Pharan inferueris, ſecundo oratio* Moyſis *ad populum ſatis quidem eſt congrua loco & tempori; at non exacte conformis eſt ſacræ Scripturæ, præſertim cum conſilium de mittendis exploratoribus* Moyſi *attribuat, licet* Moyſea *potius videatur exploratores miſiſſe, rogato populo & Deo permittente, quam id conſilium primo ſuggeſſiſſe, ut dictum eſt num.* 383. *Tertio erant quidem montes & fluvii ſuperandi Hebræis, ut acquirerent Terram promiſſam: at non legimus in ſacris Litteris, hanc difficultatem exaggeraſſe exploratores, aut ea territum fuiſſe populum, prout narrat Joſephus. Quarto blaſphemas voces Iſraelitarum,* Deum verbis tantum multa polliceri &c. *in Scripturis non invenit Hebræus ſcriptor, ſed blaſphemiam Deut.* 1 ℣ 27 *duriorem reddidit.* Auct. J. S. *Quinto demum multa prætermiſit, aut ſalcem leviſſime ſolum attigit, uti facile videbit ſtudioſus lector, modo cum hac relatione conferat expoſitionem datam ex ſacris Litteris.*

399 *Philo non minus diſſimulanter agit in hoc facto narrando, quam Joſephus, imo etiam magis: nam murmurationem contra* Moyſen, *conſilium redeundi in Ægyptum, voceſque ſeditioſas & blaſphemas Hebræorum prorſus omittit, ſolum memoratas Joſuæ & Calebi periculum, imo ne parvam quidem a Deo obrebellionem inflictam clare expoſuit. Deinde in eumdem cum Joſepho errorem lapſus eſt, dum* Moyſen *facit primum auctorem mittendi exploratores. Quin & graviore lapſu Legislatorem dubitantem inducit de fertilitate Terræ promiſſæ, & exploratoribus dicentem:* Alioqui pro poſſeſſione ſterilium agrorum ultro ſubire pericula, ſumma ſtultitia fuerit. *Noverat ſane* Moyſes, *Terram illam admodum eſſe fertilem, juſſuſque erat a Deo populum ad illius poſſeſſionem ducere: quando igitur juſſit exploratores conſiderare, terrane eſſet* bona an mala, *non id fecit, quod de bonitate terræ dubitaret, ſed ut populus univerſus, audita terræ fertilitate, magis excitaretur ad poſſeſſionem illius adeundam. Hiſce prævie monitis, verba Philonis ſubjungam: nam errorem de miſſis exploratoribus ſtatim poſt victoriam de Amalecitis relatam jam ante terrexi.* Philonis non ſatis fidelis relatio

400 Poſt prælium (*tum Amalecitis, de quo egerat*) decrevit (*Moyſes*) uxploratores ad inſpiciendas ſedes genti ſuæ deſtinatas mittere, anno ſecundo poſtquam iter ingreſſi fuerant: ne ſorte more ſolito per ignorantiam diſſentirent a Ducis conſilio: utque re auditu eognita, quid agendum eſſet, in eommune diſpicerent. Miſſi ſunt e duodecim tribubus totidem principes electi ex optimatibus, ut omnium eſſet par autoritas: utque ex æquo tribus umues de ſtatu regionis cognoſcerent ex hooorationibus, ſi modo illi renuuciare vera voluerint. Electos autem ſic alloquitur: Certaminum ac pericolorum, quæ ſuſtinuimus & ſuſtinemus hodieque, præmium erit agrorum diviſio, quam ſpem ratam faxit Deus optimus maximus, ut gentem ſrequentiſſimam deducamus in coloniam. Profuerit autem plurimum locorum, hominum, rerum conditionem pernoſcere, ſicut iguorare hæc uſt noxium. Ideo vos elegimus, ut veſtris oculis arque mentibus illa inſpiecremus. Eritis igitur tot millibus pro auribus & oculis, ut eoguoſcatis, quæ nos ſcire oportet, nimirium tria hæc incolarum ſrequentiam ac potentiam; orbium ſitum: munitæ ſint an ſine munitionibus: poſtremo quæuam ſit agri natura, uum ſerax & apta vinetis, arbuſtis atque ſegetibus, an contra ſterilis: ut adverſus vires copiaſque incolarum inſtruamus nos legionibus, quas illis totu poſſimus oppouere, coutra locorum autem difficoltates machinis oppugnatoriis. Naturam quoque regionis ſcire neceſſum eſt, bona ſit, an nou: Alioqui pro poſſeſſione ſterilium agrorum ultro ſubire pericula, ſumma ſtultitia fuerit. Arma autem noſtra & machinæ atque copiæ ſitæ ſunt in ſola erga Deum fiducia. Hoc apparatu ſreti nullis eedemus terroribus: hoc vincemus, etiamſi ſuurimus inferiores robores, habitudine, audacia, peritia, copiis: hoc inſtructi etiam in vaſta ſolitudine nihil requiſivimus eorum, quæ habentur in urbibus. Tempus quoque non eſt explorationi aptiſſimum, vernum videlicet, quando ad maturita- D *de miſſis per Moyſen exploratoribus,* E F

AUCT. J. S. tem tendunt legates, & arborum fructus proferre ſe incipiunt. Præſtat tamen differre in ætatem reditum & afferre aliquid fructuum, quod ſit regionis ejus ubertatis ſpecimen.

de Terra inſpecta,

402 His auditis, ad explorandum proficiſcuntur, deducente univerſa multitudine, ſolicita, ne comprehenſi luant ſupplicium, & accipiatur geminum incommodum, virorum tributim ſelectorum interitus, cum ignoratione rerum hoſtilium, quarum percbatur noticia. Habebant autem ſecum duces peritos locorum, quos ſequebantur in itinere. Cumque appropinquaſſent finibus, aſcenſo monte altiſſimo, contemplabantur regionem magna ex parte campeſtrem, feracem hordei, tritici, atque pabuli. Montana quoque vitibus & arbuſtis erant conſita, ubique virentia, diſtinctaque rivis ac fontibus ad aquandi copiam, ut a radicibus uſque cacumina tota latera montium opaca eſſent continuis erboribus, præſertim juga & valles mediæ. Videbant etiam urbes natura ſimul & arte munitas egregie. Amplius deinde inquirendo videbant incolarum immenſum numerum, gigantibus ſimilium proceritate ac robore. Hæc
B ut diligentius perſpicerent, hæſerunt ibi diutius, ne fallerentur primo intuitu, ſed certiores menti notas imprimerent. Simulque eurnverunt, ut decerptos arborum fructus jam ſemimaturos ſuis tribulibus oſtenderent, eos præcipue, qui non corrumpuntur facile. Sed nihil magis quam vitis fructum mirabantur. Pendebant enim prægrandes uvæ de palmitibus, ſpectaculum vix credibile. Harum unam exactam ſuſpenderunt e veſte medio, cujus extrema impoſuerunt humeris duorum juvenum, atque ita deportabant, aliis poſt alios propter pondus ſuccedentibus.

de diſcordia exploratorum & populo ad ſeditionem concitato,

402 De cætero non conſentiebant. In itinere convenire eis non poterat, quid renunciandum eſſet de communi ſententia, ne quid ſeditionis uriretur in populo. Sed hoc fuit levius. Poſt reditum extitit major diſcordia. Alii de urbium munimentis & civium frequentia narrantes, attollenteſque in majus omnia, verbis territabant concionem: alii contra elevabant, quidquid viderant, hortando ut forti eſſent animo, & coloniam quærerent, confecturi ad
C primum clamorem victoriam. Nullam urbem laturam tantæ multitudinis ſimul ingruentis impetum, nec parem futurem incumbenti oneri. Atque ita utrique invenerunt in plebe, quos imbuerent ſuis affectibus, ignavie timidi, forſes veru ſpe atque audacia. Verum hi portio quinta fuerunt, timidis quintuplo ſuperantibus cæteros, quo factum eſt, ut paucorum fortitudo obſcuraretur in tanto ignavorum numero. Duobus autoribus optimi conſilii prævaluerunt decem diſſuaſores eorum ſententiæ, qui pertranſierunt in ſuas partes totam plebeiam multitudinem. Omnes uno ore laudabant montana æque atque campeſtria: ſed confeſtim reclamabatur e concione: Quid opus eſt nobis alienis fortunis aſſervatis tanto præſidio, ut non poſſint adimi priſtinis dominis? Vix ramperstum eſt manibus, quin duos diverſum ſentientes lapidibus obruerent, malentes audire jucunda quam utilia, & veris falſa præferentes. Quod ægerrime ferebas Dux multitudinis, dirisagitari eam ſuſpicans, quæ tam contumaciter aſpernaretur oracula; nec longe ultionem abeſſe, ſicut eventus docuit. Nam illi decem exploratores timidi abſumpti ſunt peſtilentia cum D
turba ſequuta ipſorum ignaviam. Soli, qui fueſerant eundum intrepide, ſervati ſunt, præmium referentes piatatis, reverenter accepti oraculi.

ac de diuturna Hebræorum vagatione ante datam iis ſedem.

403 Hæc cauſa fuit ſecius diductæ coloniæ. Cum enim potuiſſent ſecundo anno, poſtquam ex Ægypto demigrarant, agros Syriæ dividere, deflectentes a via compendiaria, vagabantur per ſeceſſus longinquos & devios, alios quærendo poſt alios, fruſtra defatigantes animum enim corpore, ut meritas impietatis pœnas perſolverent; quippe qui præter tempus jam elapſum, per XXXVIII annos, ætatem hominis, ſuſque deque oberrantes per invia, vix quadrageſimo anno pervenerunt ad eoſdem, quos antea, terminos. *Hactenus Philo, veſte enumeranus annos quibus in deſerto vagati ſunt Iſraelitæ; ſed ſilens, omnes viginti aut pluribus annis natos interim defunctos eſſe, paucis exceptis. Eodem ſilentio tegit cladem rebellium, qui pugnam detrectaverant, dum jubebat Dominus; & mox contra ejuſdem prohibitionem temere ad pugnam proceſſerunt, ut ſtatim videbimus. Porro & alia quædam in data relatione inverta ſunt aut minus exacta. Primo an decem exploratores peſtilentia interierint, ut aſſerit Philo, an alio mortis genere, ex Scriptura non liquet. Secundo quod dicitur de agris Syriæ dividendis, intelligendum eſt de parte Syriæ latius ſumpta, ſeu de Paleſtina, quæ Syriæ late ſumptæ includebatur. Tertio minus exacte tempus, quo abfuerunt exploratores, a vere in æſtatem protrahit, actidiotius abfuiſſent quadraginta diebus, licet favear id ex ipſius verbis non ſequi: contra tacet diligentiam exploratorum in circumeunda tota Paleſtina. Demum quædam ex conjecturis probabiliter magis quam certo refert, qualis eſt pro majori parte oratio Moyſis ad populum, timor de exploratoribus, horum diſcordia in itinere &c.* E

§. XXXVII.

Pugna, prohibente Moyſe, ſuſcepta & clades; colligens die Sebbato ligna lapidibus obrutus: conſpiratio Core, Dathan & Abiron, inſigniter caſtigata divinitus: pœna murmurantium; virgæ Aaronis prodigium. F

Iſraelitæ, prohibente Domino, ad pugnam progreſſi,

SEntentia contra rebelles Iſraelitas per Deum lata & per Moyſen *divulgata, qua plerique eraut condemnati ad mortem in deſerto Arabiæ obeundam, non modo ingentem luctum populo attulit, ſed tantam quoque audaciam, aut potius temeritatem rebellium animis infudit, ut pugnam ultro depoſcerent, & invito etiam* Moyſe *ad certamen properarent. Itaque qui anſi non fuerant ingreſſum Terræ promiſſæ tentare, quando favor Domini aſpirabat, inaudita temeritate ad hoſtes appropiaquarunt, vocante Deo, partim executori hac inobedientia ſententiam mortis contra ſe latam.* Moyſes *Num.* 14 ℣ 40 *de hiſce habet ſequentia:* Et ecce mane prima ſurgentes aſcenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati ſumus aſcendere ad locum, de quo Dominus locutus eſt: quia peccavimus. Quibus Moyſes, Cur, inquit, tranſgredimini verbum

A verbum Domini, quod vobis non cedat in proſperum? Nolito aſcendere, non enim eſt Dominus vobiſcum: ne corruatis coram inimicis veſtris. Amalecites & Chananæus ante vos ſunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquieſcere Domino, nec erit Dominus vobiſcum. At illi contenebati aſcenderunt in verticem montis. Arca autem teſtamenti Domini & Moyſes non receſſerant de caſtris. Deſcenditque Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte: & perentiens eos atque concidens, perſecutus eſt eos uſque Horma. *Non exprimitur, quantus fuerit occiſorum numerus; at non exiguum fuiſſe verba ipſa ſatis innuunt.*

gravi clade repelluntur;

405 *Deut.* 1 ℣ 45 *de eadem pugna & clade* Moyſes *populum ſic alloquitur*: Et reſpondiſtis mihi: Peccavimus Domino: aſcendemus & pugnabimus, ſicut præcepit Dominus Deus noſter. Cumque inſtructi armis pergeretis in montem, ait mihi Dominus: Dic ad eos: Nolite aſcendere, neque pugneria, non enim ſum vobiſcum: ne cadatis coram inimicis veſtris. Locutus ſum, & non audiſtis: ſed adverſantes imperio Domini, & tumentes ſuperbia, aſcendiſtis in montem.

B Itaque egreſſus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obviam veniens, perſecutus eſt vos, ſicut ſolent apes perſequi: & cecidit de Seir uſque Horma. Cumque reverſi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci veſtræ voluit acquieſcere. Sediſtis ergo in Cadeſbarne multo tempore. *Quæri hic poteſt, quo modo diu manſerint in Cadesbarne, cum juſſi eſſent verſus mare Rubrum proficiſci die primo poſt rebellionem? Reſpondeo, Iſraelitas illi præcepto non paruiſſe, ſed eodem die proceſſiſſe ad pugnam illam infaustam. Cum autem illa inobedientia ingenti ſtrage eſſet punita, Deum veriſimiliter permiſiſſe, ut diutius in eodem hærerent loco, donec vulnerati aut mortrentur aut ſanarentur. Verum noluit permittere Dominus, ut iterato ad pugnam procederent, ut videntur periiſſe poſt cladem acceptam. Obſervari quoque poteſt*, Amorrhæum *hic* vocari, *a quo cæſi ſunt Iſraelitæ; at Num.* 14 *dici* Amalecitem & Chananæum: *videntur itaque tres illi populi arma contra Iſraelitas conjunxiſſe, miſi Amorrhæi Num.* 24 *vocentur* Cananæi *propter commune nomen populorum Terræ promiſſæ.*

C *iter eorum verſus mare Rubrum: leges quædam violant Sabbatum lapidibus obruunt.*

406 *Ubi diu circa Cadesbarne caſtrametati fuerant Iſraelitæ, tilucre retrogrado profecti ſunt verſus mare Rubrum, donec pervenirent ad montem trigeſimam ſecundam, ſeu in Aſiongaber, locum ſinui Elanitico maris Rubri adjacentem. De longiſſimo hoc itinere* Moyſes *Deut.* 2 *ſic breviter loquitur*: Profectique inde (*ex Cadesbarne*) venimus in ſolitudinem, quæ ducit ad mare Rubrum, ſicut mihi dixerat Dominus: & circuivimus montem Seir longo tempore. *Variæ interim & diuturnæ fuerant manſiones tempore illius itineris, uti videri poteſt num.* 33 1: *at ignoramus, quid in ſingulis earum ſit geſtum. Hac de cauſa eo ordine referam geſta temporis intermedii, quo relata ſunt a* Moyſe *in libro Numerorum ſine alia loci aut temporis nota. Num.* 15 *recenſentur leges variæ cæremoniales, quæ præſcribuntur obſervandæ, poſtquam ingreſſi forent Terram promiſſam. Ibidem* ℣ 32 *pœna hominis, qui Sabbatum violaverat, hoc modo narratur*: Factum eſt autem, cum eſſent filii Iſrael in ſolitudine, & inveniſſent hominem colligentem ligna in die Sabbati, obtulerunt eum Moyſi & Aaron & univerſæ multitudini. Qui retinſerunt eum in carcerem, neſcientes quid ſuper eo facere deberent. Dixitque Dominus ad Moyſen: Morte moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. Cumque eduxiſſent eum foras, obruerunt lapidibus, & mortuus eſt, ſicut præceperat Dominus. *Hoc factum inſinuat, Iſraelitas eo tempore Sabbatum religioſiſſime obſervaſſe.*

AOCT. J. S.

Conſpiratio Core eique adhærentium

407 *Porro eodem illo tempore, quo vagi per deſerta ferebantur Iſraelitæ, graviſſima erupit conſpiratio contra* Moyſen & *Aaronem, eaque non incoata motu populari inconſtantis vulgi, ſed ſtudioſe conflata per viros principes, qui imperium* Moyſi, *Aaroni vero pontificatum invidebant Levitæ fuerunt & Rubenitæ, qui imperium* Moyſi *abrogare, & Aaronis ſacerdotium commune pluribus facere molliebantur. Dux totius factionis Core Levita, patruelis erat* Moyſis: *nam avus utrique commune erat Caath; Moyſes autem erat filius Amrami, qui Caathi erat filius natu major; Core vero patrem habebat Iſaar, filium Caathi ſecundum, ut videri poteſt Exod.* 6 ℣ 18 & 21. *Hoc obſervato ſanguinis propinquitate, Moyſen audiamus, qui Num.* 16 *factum ita narrare aggreditur*: Ecce E autem Core, filius Iſaar, filii Caath, filii Levi; & Dathan atque Abiron, filii Eliab; Hon quoque, filius Phaleth, de filiis Ruben, ſurrexerunt contra Moyſen, aliique filiorum Iſrael ducenti, quinquaginta viri præceps ſynagogæ, & qui tempore concilii per nomina vocabantur. *Eccli.* 45 ℣ 22 *de illis dicitur*: Quia contra illum (*Aaronem*) ſteterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deſerto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia. Vidit Dominus; & non placuit illi, & conſumpti ſunt in impetu iracundiæ. Fecit illis monſtra, & conſumpſit illos in flamma ignis. *Pœnam illam latius videbimus, ubi conſpirationis conatus fuerit expoſitus.*

contra Moyſen & Aaronem,

408 *De ea* Moyſes ℣ 3 *ſic proſequitur*: Cumque ſtetiſſent adverſus Moyſen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus. Cur elevamini ſuper populum Domini? Quod cum audiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem: locutuſque ad Core, & ad omnem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet Dominus, qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit ſibi: & quos F elegerit, appropinquabunt ei. Hoc igitur faciet: tollat unuſquiſque thuribula ſua, tu Core, & omne concilium tuum: & hauſto eras igne, ponite deſuper thymiama coram Domino: & quemcumque elegerit, ipſe erit ſanctus: multum erigimini, filii Levi. Dixitque rurſum ad Core: Audite, filii Levi: num parum vobis eſt, quod ſeparavit vos Deus Iſrael ab omni populo, & junxit ſibi, ut ſerviretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei? Ideirco ad ſe fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam ſacerdotium vendicetis, & omnis globus tuus ſtet contra Dominum? Quid eſt enim Aaron, ut murmuretis contra eum? *His verbis Core eique adhærentes Levitas nequidquam ad meliora conſilia reducere ſtudebat* Moyſes.

qui gravibus impetunt convitiis: Moyſe vero orante,

409 *Æque pertinaces erant Dathan & Abiron cum Rubenitis ſibi adhærentibus, ut ſequitur*: Miſit ergo Moyſes, ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui reſponderunt. Non venimus. *Graviaque addentes convitia, ſic proſecari ſunt*: Nunquid parum eſt tibi, quod eduxiſti

AUCT. J. S. xiſti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, ut occideres io deſerto, oiſi & dominatus fueris noſtri? Revera induxiſti nos in terram, quæ fluit tivis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſiooes agrorum & vinearum. An & oculos ooſtros vis eruere? Non venimus. *Hæc convitia graviter pugere debebant ſanctum Legiſlatorem, quia diuturnæ commoratianis in deſerto, quam ſuis ſceleribus imputare debuerant Iſraelitæ, omnem cauſam* Moyſi *falſo imputabant; aeſi magna ille promiſiſſet, atque interim nihil præſtare potuiſſe.* Iratoſque Moyſes valde, ait ad Dominum. Ne reſpicias ſacrificia eorom, tu ſeis quod ne aſellom quidem umquam aeceperim ab eis, nec affixerim quempiam eorum. Dixitque ad Core: To, & omnis congregatio tua ſtate ſeorſum coram Domino, & Aaron die craſtino ſeparatim. Tollite ſinguli thuribula veſtra, & ponite ſuper ea incenſum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thoribulum ſuum. Quod cum feciſſent, ſtantibus Moyſe & Aaron, & coacervaſſent adverſum eos omnem multitudioem ad oſtium tabernaculi, apparuit eunctis gloria Domini.

B *Dathan & Abiron terra debiſcente abſorbentur, alii vero 250 igne conſumpti;*

4to Locotoſque Dominus ad Moyſea & Aaron, ait: Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repente diſperdam. Qui ceciderunt prooi in faciem, atque dixerunt: Fortiſſime Deus ſpiritoum univerſæ carnis, num, uno peccante, contra omnes ira tua deſæviet? Et ait Dominus ad Moyſen: Præcipne univerſo populo, ot ſeparetur a tabernaculis Core, & Dathan, & Abiron. Surroxitque Moyſes, & abiit ad Darhao & Abiron: & ſequentibus eum ſeoioribus Iſrael, dixit ad turbam: Receedite a tabernaculis homioum Impiorum, & nolite taogere quæ ad eos pertinent, ne involvamini io peccatis eorum. Comque receſſiſſent a tentoriis eorom per eircuirum, Dathao & Abiron egreſſi ſtabant in introitu papilionum ſuorum, cum oxoribos & liberis omoique frequentia. Et ait Moyſes: In hoc ſcietis, quod Domious miſerit me, ut faeerem univerſa, quæ cernitis, & ooo ex proprio ea eorde protoleram. Si conſueta hominom morte interierit & viſitaverit eos plaga, qua & eeteri viſitari ſoleot, non miſit me Dominus: ſin aotem novam rem feeerit Dominus, ut aperiens terra os ſuum deglutiat eos, & omnia,

C quæ ad illos perticnt, deſcenderintque viventes in infernum, ſcietis quod blaſphemaverint Dominom. Coaſeſtim igitur ut ceſſavit loqoi, diropta eſt tcera ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuum, devoravit illos cum tabernaculis ſuis & oniverſa ſubſtantia eorum; deſcenderuntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudiois. At vero omnis Iſrael, qui ſtabat per gyrum, fugit ad elamorem pereuntiom, dicens: Ne forte & nos terre deglutiat. Sed & igois egreſſus a Domino, intorfecit ducentos quinquagiota viros, qui offerebant incenſum.

Core quoque bauſ terra abſorptus, non tamen ejus filii:

4 13 *Non poteſt ea hoc loco intelligi, an Core debiſcente terra abſorptus ſit, ac cum Levitis ſuis igne interfectus. Quin etiam Deut.* xi ℣ 6 *ſoli nominantur* Dathao atqoe Abiron, ... quos aperto ore ſuo terra abſorbuit, eum domibus & tabernaculis & univerſa ſubſtantia eorum, quam habebant in medio Iſrael. *Nihilo magis nominatur Core Pſal.* 105 ℣ 15, *ubi pœna rebellium ſic exprimitur*: Et irritaverunt Moyſen in caſtris, Aaron ſanctum Domini. Aperta eſt terra, & deglutivit Dathan, & operuit ſuper coogregationem Abiron. Et exarſit ignis in ſynagoga eorum: flamma combuſſit peeeatores. *Verum alioude conſtat, Core a terra debiſcente hauſtum fuiſſe; at filios ipſius, utpote innocios, mirabiliter fuiſſe periculo ereptos. Quippe Num.* 26 Moyſea *teaens genealogiam Dathan & Abiron, de hiſce* ℣ 9 *ſcribit illa*: Iſti ſunt Dathan & Abiron principes populi, qui ſurrexeruet contra Moyſea & Aaron in ſeditione Core, quando adverſus Dominum rebellaverunt: & aperiena terra os ſuum, devoravit Core, morientibus plurimis, quando combuſſit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factom eſt grande miracolum ut, Core pereuore, filii illius non perirent. *Ita Dominus innocentes a noxiis ſeparavit: neque eoim dubitandum videtur, quin filii Core plane fuerint inſontes, atque ea de cauſa eis peperceriit Dominus. Porro Core etiam fuiſſe in tabernaculo ſuo, quando periit, colligitur ex mandato Dei, qua juſſit univerſum populum ſeparari* a Tabernaculis Core & Dathan & Abiron. *Itaque veriſimiliter, abeunte* Moyſe, *ad tentoria Dathan & Abiron, Core eumdem ſecutus eſt, reliciſque Levitis ſibi adhærentibus, qui incenſum offerebant, ad tentorium ſuum receſſit, ibique modo prædicta interiit.*

4 12 *Poſt mortem ſeditioſorum expoſitam,* Moyſes *proſequitur narrationem ſuam Num.* 16 ℣ 39 *hac modo*: Locutoſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Præcipe Eleazaro filio Aaron ſacerdoti, ot tollat thuribula, quæ jacent in incendio, & ignem hne illncque diſpergat: quoniam ſanctificata ſnnt in mortibus peecatorum: ptoducatqon ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatum ſit in eis inceſum Domino, & ſanctificata ſint, ot ſernant ea pro ſigno & monimento filii Iſrael. Tolit ergo Eleazar ſacerdos rhuribula æsea, in quibus obtulerant hi, quos incendium devoravit, & produxit ea in lamioas, affigens altari: ot haberent poſtea filii Iſrael, quibus commoneſcentur, ne quis accedat alienigena, & qui non eſt de ſemioe Aaron, ad nſſerendum incenſom Domino, ne patiatur ſicut paſſus eſt Core, & omnis congregatio ejus (*id eſt, et adhærentium*) loquente Domino ed Moyſeo.

ex laminis thuribulis occiſorum altari affixis:

4 13 *Mirum eſt, tam inſigni rebellium pœna cohibitos eos fuiſſe Iſraelitas a murmuratione contra Legiſlatorem. Attamen conſtat, hanc ipſam pœnam alteri rurſum obmurmurationi occaſionem præbuiſſe. De hac ita pergit* Moyſes ℣ 41: Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Iſrael ſequenti die contra Moyſen & Aaron, dicens. Vos interfeciſtis populum Domini. Cumqun oriretur ſeditio & tumultus increſceret, Moyſes & Aaroo fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod, poſtquam ingreſſi ſunt, operuit nobes, & apparnit gloria Domini. Dixitque Dominus ad Moyſen: Recedite de medio hujus multitudinis, eriam nunc delebo eos. Cumque jacerent in terra, dixit Moyſes ad Aaron: Tolle thoribulum, & hauſto igne de altari, mitte incenſum deſuper, pergens eiro ad populum, ot roges pro eis: jam eoim egreſſa eſt ira a Domioo, & plaga deſævit. Quod cum feciſſet Aaroo, & eucurriſſet ad mediam multitudinem, quam jam vaſtabat incendiom, obtulit thymiama: & ſtans inter mortoos ac viventes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſavit. Fuerunt autem, qui pereuſſi ſunt, quatnordecim millia hominum, & ſaptingenti, abſque his, qni perierant in ſeditione Core. Reverſuſque eſt Aaron ad Moyſen ed oſtium rabernaculi fœderis, poſtquam

orta ob murmurationem aliorum populi murmuratio punitur morte aliorum 14700;

quievit

A quievit interitus. *Oſtendere voluit hoc facta Dominus, quam iniqua eſſet criminatio perverſorum, qui* Moyſi & Aaroni *imputabant mortem ſeditioſorum.*

*cui plaga Aaronis precibus finis allatus: *i. e.* Iſraelitas

414 *Factum Aaronis laudat Sapiens cap.* 18 ℣ 20 *his verbis*: Tetigit autem tunc & juſtos* tentatio mortis, & commotio in eremo facta eſt multitudinis: ſed non diu permanſit ira tua. Properans enim homo *ſine querela depreeari pro populis, proferens ſervitutis ſuæ ſcutum oratione, & per ieiecuſum duprecatione vim allegans, reſtitit iræ, & finem impoſuit neceſſitari; oſtendens quoniam tuus eſt famulus. Vicit autem turbas, (*id eſt, plagam, quæ populum pertuebabat*) non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, ſed verbo illum, qui ſe vexabat, (*angelum exterminatorem*) ſubjecit, juramenta parentum (*ſeu juramenta parentibus, id eſt, Abrahamo &c. facta*) & teſtamentum commemorans. Cum enim jam ecervatim ecciidiſſent ſuper alterutrum mortui, interſtirit, & emputsvit impetum, & diviſit illam, quæ ad vivos ducebat, viam. In veſte enim poderit, quam habebat, totus erat orbis terrarum: patrum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant ſculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius ſculpta erat. His autem ceſſit qui exterminabat, & hæc extimuit: erat enim ſola tentatio iræ ſufficiens. *Hactenus de biſce Sapiens, cujus obſcuriora verba per interpoſitas parenthefes breviter explicare conatus ſum ut plura videri poſſint apud interpretes.*

ſacerdotium Aaronis magis confirmatum

415 *Quamvis auctoritas* Moyſis *&* Aaronis, *hujuſque electa ad pontificatum ſatis eſſet aſſerta & vindicata tot millium ſeditioſorum ſupplicia, placuit tamen divinæ Providentiæ electionem ſummi ſacerdotis ulterius confirmare novo prodigio, quod* Moyſes *narrat Num.* 17 *in hunc modum:* Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere ad filios Iſrael, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas, a cunctis principibus tribuum virgas duodecim, & inſcribes nomina ſingulorum ſuper virgas ſuas. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas ſeorſum familias continebit: ponesque eas in tabernaculo fœderis coram teſtimonio, ubi loquar ad te. Quem ex

B C his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo a me querimonias filiorum Iſrael, quibus contra vos murmurant. Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſrael: & dederunt ei omnes principes virgas per ſingulas tribus: fueruntque virgæ duodecim abſque virga Aaron (*quæ erat decima tertia; nii tribus Levi erat decima tertia tribus.*)

prodigio virga ipſius floreſcentis

416 Quas cum poſuiſſet Moyſes coram Domino in tabernaculo teſtimonii: ſequenti die regreſſus invenit germinaſſe virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis erupſerat flores, qui, ſoliis dilatatis, in amygdalas deformati ſunt. Protulit ergo Moyſes omnes virgas de conſpectu Domini ad cunctos filios Iſrael: viderunteque & recepervut ſinguli virgas ſuas. Dixitque Dominus ad Moyſen: Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonii, ut ſervetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſrael, & quieſcant querelæ eorum a me, ne moriantur. Fecitque Moyſes, ſicut præceperat Dominus. *Apoſtolus Heb.* 9 ℣ 4 *inter ea, quæ erant in arca teſtimonii, retenſet virgam* Aaron, quæ fronduerat, *ita ut non ſolum relata ſit ad ſanctum ſanctorum, ubi ante artem fleres acceperat, ſed ipſi quaque arcæ fuerit impoſita. Ceterum Iſraelitæ, viſo tanto prodigio, diu quieverunt, aut certe nihil de eorum murmurationibus legitur ante obitum Mariæ, quæ incidit in annum poſtremum diuturni eorumdem exilii. Modeſte tamen crebra ſuorum funera deplorarunt apud* Moyſen *Num.* 17 ℣ 12: Dixerunt autem filii Iſrael ad Moyſen: Ecce conſumpti ſumus omnes perivimus: quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num uſque ad internecionem eunctı delendi ſumus? *Hæc dicta fuiſſe a ingentibus, navaſque clades timentibus, ſed debita cum reverentia, cenſent paſſim interpretes; & ſane verba illa, etiamſi varie intelligi poſſint, non reprehenduntur a* Moyſe, *qui uſque ad annum egreſſionis quadrageſimum nihil amplius narrat de geſtis Iſraelitarum, ſed ſolum retenſet Num.* 18 & 19 *legis aliquot ceremoniales interim latas.*

Auct. J. S.

§. XXXVIII.

Quid de pugna cum Chananæis, & ſeditione pœnaque Core & aliorum Joſephus ſcripſerit, & Philo. E

Joſephi relatio de pugna ab Iſraelitis, invito Moyſe, facta.

PHilo *lib.* 1 *Vitæ* Moyſis *nec pugnam cum Chananæis, nec ſeditionem principum deinde ſecutam commemorare voluit: at de poſteriore facto quædam ſcripſit inferius examinanda. Joſephus vero utramque hiſtoriam more ſuo narravit. Primum de pugna cum Chananæis lib.* 4 *Antiquit. cap.* 5 *ſic habet*: Hebræos autem doram vitam in deſerto agentes, & multis miſeriis afflictos, nihil pejus habuit, quam quod Deus non ſinebat eos armis eum Chananæis experiri: nec jam amplius Moyſen audire volebant quieſcere jubentem, rati etiam ſine illius auſpiciis victoriam de hoſtu ſe poſſe obtinere: recuſabantque eam, quaſi hoc tantum agentem, ut in magna inopia conſtituti, ſemper ab illius conſiliis pendernnt, & omnino pugnare decreverunt: auxilium Dei ſibi pollicentes, non tam Moyſis reſpectu, quam quod in ejus tutela jam inde a majoribus eſſent; F & quos prius ob pietatem dignos libertate duxiſſet, eis nunc quoque ſi rem ſtrenue gerant, victoriam non negaturum. Sstis ſibi virium adverſus eas gentes (*eſſe*), etiamſi Moyſes Deum ab ipſis alienare conetur: omninoque expedire ſibi ut arbitratu ſuo potius rem gerant, quam pro exeuſſa Ægyptiorum ſervitute Moyſis tyrannidem ſuſcipiant, ejuſque libidini ſeducti pareant, jactantis divina colloquis, quibus, ut Deo præ exteris carus, de rebus gerendis præmoneatur quaſi vero non omnes ex æquo Abrahæ eſſent poſteri, ut unus ſingularis gratia præſcientiam futurorum diviuitus habere debeat. Prudentium eſſe, ut contempta unius Hominis arrogantia, Deo potius promiſſori credeotes, ad acquirendam eam regionem ſe expediant, neque diuriut ſub Dei prærextu verba ſibi dari ſinant. Cogitandum de præſenti inopia, quam loca deſerta graviorem in dies reddant, & ductore Deo manut cum Chananæis quamprimum conſerendas, nec amplius aſſenſum Legislatoris expectandum.

infeliciter ſuſcepta executio:

418 Comprobata deinde omnium calculis hac ſententia, populariter in hoſtes vadont: qui neque ferocı eorum impetu, neque immenſa mul-

AUCT. J. S. tirndine perterriti, irruentes in ſe excipiunt fortiter: & bona parte Hebræorum cæſa, reliquos turpites vertere tergs coactos inſequendo trepidos in caſtra compellunt. Ea clades, præter omnium opinionem oblata, vehementer animos multitudinis dejecit, pejora metuentis, cogitantiſque ab iratu Numine immiſſam eſſe, eo quod, non expectato oraculo, ad pugnam prorupiſſent. Moyſes autem videns tum ſuos accepta clade conſternatos, tum hoſtem victoria receenti elatum, veritus ne præſenti ſucceſſu non contentus, majora moliretur, decrevit cupias retro in deſertum reducere. Cumque populus poſthac in Ducis poteſtate ſe fore polliceretur, malo admonitus nihil abſque ipſius conſilio proſpere ceſſurum, mutis caſtris, itum eſt in deſertum hoc animo, ut non prius contra Chananæos pugnam capeſſerent, quam ſigno divinitus accepto. *Hæc Joſephus, verbis ſacræ Scripturæ conjecturas ſuas adjungens. Nam primo, quæ jactata dicit per Iſraelitas contra* Moyſen, *non leguntur in ſacris Litteris, at non abhorrent ab ingenio Hebræorum iſtius temporis, nec improbabile eſt, ſimilia pro aliquos ſaltem jactata fuiſſe, cum ad*

B *pugnam procederent*, Moyſe *invito. Malim tamen exiſtimare, plurimos eorum ſibi perſuaſiſſe, ſe deletueos peccatum inobedientiæ pro ignaviam contractum, ſi fortiter in hoſtem irent, illique perſuaſiſſent pertinaciter inhæſiſſe*, Moyſe *nequidquam deterrante. Hæc enim ſententia congruit verbis eorum ad* Moyſen *Deut. 1 ℣ 41*: Peccavimus Domino: aſcendemus & pugnabimus, ſicut præcepit Dominus Deus noſter. *Altera Joſephi conjectura eſt, quod* Moyſes *duxerit ad interiora deſerti metu hoſtilis exercitus. At fallit hæc conjectura, cum diu deinde in eodem loco caſtra permanſerint.*

419 *Ad ſeditionem Core aliorumque ei adhærentium Joſephus deinde progreditur hoc modo:* Sed quemadmodum in exercitu ingenti uſu venit, maxime rebus adverſis, ut difficiles ſe moderatoribus præbeant, ita Judæis etiam idem accidit. Quum enim eſſent numero ſexcenta millia, & vel in ſecunda fortuna parum tractabiles præfectis videantur, tanto magis in egeſtate ac infortunio tam in ſe invicem quam in Imperatorem ſuum exaſperabantur. Quapropter tanta ſeditio-

C ne eſt laboratum, quantam nec apud Græcos nec apud Barbaros unquam fuiſſe accepimus. Quæ res dubio procul in extremum jam periculum delatos perdidiſſet, ni Moyſes oblitus acceptæ injuriæ, quod minimum abfuit quin lapidaretur, rebus labantibus opem attuliſſet. Ac ne Deus quidem curam eorum prorſus abjecit, ſed tametſi eorum meliores non ſolum erga Legislatorem, verum etiam in mandata divina per Moyſem accepta, liberavit tamen a pernicioſiſſima ſeditione, cujus abſque ſua providentia non niſi triſtiſſimus exitus expectari poterat. Hanc ſeditionem, & quemadmodum ea ſedata, Moyſes rem adminiſtraverit nunc dicemus, eanſa ejus primum expoſita. *Hactenus Joſephus ſatis probabiliter.*

420 *Non ſeditionem ipſam, cujus præcipuum auctorem merito facit Core, exponere ſic incipit:* Cores vir genere & opibus inter Hebræos clarus, & populari quadam facundia præditus, videns Moyſem in celſo dignitatis conſtitutum, moleſte ac invidenter id ferebat. Cum enim eſſet ex eadem tribu & cognatione, iniquum eenſebat ſe illi poſthaberi, & divitiis pollentiorem & genere nihilo inferiorem: malaque in illum apud contribules Levitas & intes cognatos con- D cionabundus vociferabatur, rem indignam dictitans, nec diutius ferendam, Moyſem ambitioſis artibus ſub prætextu cujuſdam divinitatis cum aliorum injuria ſuæ ipſius gloriæ ſtudere: & nuper præter jus & fas ſacerdotium abſque populi ſuffragio fratri Aaroni dediſſe, & alias dignitates, quaſi tyrannide arrepta, pro libidine diſtribuere. Gravem hanc eſſe injuriam, quod ita latenter ſe in dominationem inſinuet, ut priuſquam ſentiri poſſit, populi libertas opprimatur. Qui enim principatum ſe dignum ſibi ſit conſcius, eum volente ac perſuaſo populo ſine vi ad tale faſtigium aſpirare. Qui vero bonis artibus eo pervenire deſperent, a vi quidem abſtinere, ne bonitatis ſe honeſtatis opinionem amittant, ſed technis malitioſis ad id conſequendum niti. Talium conatus in medium protractos puniri a republica eſſe, priuſquam e clanculariis inſidiatoribus aperti hoſtes evadant. Quam enim rationem Moyſem afferre poſſe, cur Aaroni potiſſimum & filiis ſacerdotium dederit. Si enim ex Levitica tribu alicui honor is ex divina voluntate deberetur, ſe meriro fuiſſe præferendum, E genere Moyſi parem, ætate atque opibus potiorem. Quod ſi antiquiſſimæ tribus ratio haberetur: optimo jure vicis Rubeliridis tribus dignitatem eam deferendam, Dathamo, Abironi, & Phalao, diviriis juxta ac ætate inter coetribules præminentibus. Hæc Cores, videri volens reipublicæ curam habere, revera hoc tantum agens, ut conciato populo pontificatum invaderet.

421 *Plerique hæ culminationes Core probabiles ſunt, cum ſatis congruant verbis ejus ad* Moyſen *Num. 16 ℣ 3, cumque non potuerit ſeparatos viros primarios in partes ſuas pertrahere, niſi ortuitis criminationibus* Moyſis *& Aaronis & falſis: famæ detraxiſſet. Nonnulla tamen minus ſunt veriſimilia. Primo enim improbandum videtur, quod Core ſe ætate & divitiis* Moyſi *& Aaroni præferat: nam utrumque incertum eſt, nec admodum veriſimile. Secundo quod fingat, ipſum aperte voluiſſe ſacerdotium ad alium transferre: num verba ipſius Num. 16 ℣ 3 tantum inſinuant, voluiſſe ipſum, ut ſacerdotium omnibus Levitis fieret commune; atque id ſolum tentaſſe: negate tamen nolim, id eum facere potuiſſe, ut deinde favore populi pontificatum ad ſuam pertraheret familiam. Tertio licet loquatur Joſephus manifeſte de ſacerdotio, ſatis tamen indicat conſpiratientem etiam fuiſſe contra ſupremam* Moyſi *dignitatem. Et ſane intentio ſeditioſorum ea fuiſſe videtur, ut non ſolum Aaroni eriperetur pontificatus; ſed* Moyſi *quoque ſupremæ poteſtas. Innuunt utrumque verba Core Num. 16 ℣ 3*: Sufficiat vobis quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus. Cur elevamini ſuper populum Dei? *Eodem tendunt verba Dathan & Abiron,* Moyſi *parere recuſantium ℣ 13*: Nunquid parum tibi eſt quod eduxiſti nos, . . niſi & dominatus fueris noſtri? *Itaque dubitandum non eſt, quin tam* Moyſen *quam Aaronem in ordinem redigere voluerint ſeditioſi. At Dominus defendit viros a ſe electos ad regendam Iſraelitarum rempublicam; nec paſſus eſt aut ſacerdotium aut ſupremum principatum ad alios transferri. Quarto coarguendus eſt Joſephus, quod* Dathamo & Abironi *adjungat* Phalaum, *de quo in ſacris Litteris nulla fit mentio, dum illorum refertur conſpiratio. Hunc adjungi poterat, non* Phalaus, *per quem videtur deſignari*

Phallu,

Idem Joſephus conſpirationem Core narrans,

partim probabiliter, partim impoſitibus

variis tam auctor conjecturis,

A Phallu, *filius Rubeni Num. 26 ℣ 5, & ibidem ℣ 8 avus Dathani & Abironis, ita ut diu debuerit eſſe defunctus ante hanc conſpirationem.*

conſpirationem quoque confundit cum murmuratione populi poſt facta:

422 *Hiſce obſervatis ad Joſephi textum regredior.* Nec diu, *inquit*, ſe intra urnam tribum hæ criminationes continuerunt: veram ſparſus paulatim rumor, dum quiſque auditis de ſuo aliquid addit, cutis jam caſtris pervagabatur: brevique eo res devenit, ut ducenti quinquaginta e primatibus factionem Coræ ſequerentur, qui omnes uperam dabant, ut ſacerdotium ſtatri Moyſis ademptum in illum tranferretur. Populus præterea tam concitatus erat, ut ad lapides conclamaretur: cuncurrebtque incondita multitudo in concionem, ubi ſtana ante Dei tabernaculum vociferabatur, tollendum Tyrannum, & populum e ſervitute eximendum, cui ſub religionis prætextu dura imperata imponerentur. Deum enim, ſi ipſe eſſet ſacerdoris electo̊r, aliquem dignum fuiſſe ad hunc honorem pruvecturum, non eum, qui multis eſſet meritu poſthabendus: vel ſi Aaroni eum dare decreviſſet, populi ſuffragio potius quam Fratris beneficio fuiſſe daturum. *In hiſce Joſephi verbis regnat confuſio: nam, ut dixi, necdum agebatur de Sacerdotio ad Coræ tranſferendo: necdum etiam erat tanta populi exacerbatio, ut ad lapides concurreretur; ſed ea orta eſt poſtridie, dum mortem ſeditioſorum Moyſi & Aaroni imputare cœpit populus ad graviorem ſeditionem concitatus.*

B

ea oratione ad populum Moyſi attributa

423 *Pergamus cum Joſepho*: Moyſe autem, qui Coræ calumnias non ignorabat, videns populum irritatum, nequaquam expavit: ſed fretus conſcientiæ rei bene adminiſtratæ, & ſciens fratrem electione Dei perveniſſe ad ſacerdotium, non ſua gratia, prodiit in concionem: & quoniam non erat imperitus artium, quibus vulgus tractandum eſt, ad Corem verſus elata voce: Mihi, inquit, Cores, vel tu, vel unus quivis ex iſtis, intenta in decentos & quinquaginta viros manu, honore digni videmini: imo ne reliquam quidem concionem contemno, etiamſi vobis diviriis & exteris doribus non ſint conferendi. Nam nec Aarou ideu ſacerdotio putitur, quia dirior, Tu enim ampliores, quam urerque noſtrum, facultates poſſides: neque quia nobilior; commune enim univerſis genus nobis Deus

C volnit, cujus eundem cunctis auctorem dedit: neque fraternu affectu motus, quod aliia debebatur, fratri contuli; niſi enim jus & fas præ oculis habuiſſem, uequaquam oblitus mei, dediſſem alteri, cum nemu ſit mihi me ipſo propinquior, & mihi nou minus quam illi bene velim; & alioqui qualis erat prudentiæ, me violati juris reum facere, & hujus facinuris præmium alteri cedere? Verum & a mea probitate abſit tale ſcelus, neque Deus ſuſtinuiſſet aut ſe contemni, aut vos ignorare, quid illi gratiſſimum facturi eſſetis. Ipſe ſacerdotem ſibi elegit, ipſe ab hoc crimine immunem me reddidit. Attamen licet nun meo beneficiu, ſed divina electiune hunc honorem adeptus, non dubirat in medium depoſitum veſtris ſuffragiis commiterere, nullam prærogativam poſtulans ex eo, quod hactenus eo ſit legirime functus, ut qui omni ambitione poſita, malit vos ſine ſeditione videre, tametſi veſtris etiam calentia ante jam eumprobarus. Neque enim Dei voluntatem in hoc læſimus, quod veſtrum etiam aſſenſum accedere voluimus. Sed quod ille ultro detulit, ſalvs pietate recuſare nun licuit: quemadmodum & illud æquum eſt, ut qui ſemel dedit, ſuum donum ratum ac perpetoum efficiat.

424 Quamobrem judicabit demuo, quem velit pro vubis ſacra facere, & pietatia veſtræ antiſtiteem eſſe. Iniquiſſimom enim fuerit, Corem per ambitiunem ubſtare, quo minus liberam electiunem ſui ſacerdotis habeat. Nihil eſt igitur quod ſeditiunibus turbemiui, quantum ad hanc cauſam attinet. Cras mane cum ſnu quiſque acerra & igne ac oduramentis adeſto. Tu veru, Cores, cede Deo, & calculum ejus expecta, neque majurem, quam Deus habeat, autoritatem eibi arroga: ſed tu quoque inter cæteros hujus honoris cumpetitores judicandus adeſto: nec videu cur vel Aaron u petitione debeat exeludi, eodem genere natus, & qui jam in hac functione irreprehenſibile ſui ſpecimen dedit. Ubi vero cunveneritis, coram tuto populu ſuffitum facitute, & cujus ſacrificium acceptius Deo fuerit, eum mea quoque auroritate cunfirmabo, neque ab hac calumnia collaræ per privstam gratiam in fratrem ſummæ dignitatis exolvam. Hæ auditis, turba & tumulteuari ſimul, & male ſuſpicari de Moyſe deſtirit: & inſuper cunſilium ejus collaudavit tanquam e republica futurum: atque ita concio dimittitur. *Hactenus Joſephus, qui in principio orationis, quam* Moyſi *attribuit, a mente ſacrarum Litterarum longe recedit, dum* Moyſen *inducit callide obblanditutem Core reteriſque Levitis, quos gravi oratione perſtrinxit Num. 16 ℣ 8 & ſequentibus. Media autem orationis pars ex conjecturis formata eſt, Scriptura nec repugnante nec favente; at poſtrema demum pars orationis Scripturæ textui eſt conformior.*

AUCT. J. S.

ſacra Scriptura non ſatis eſt conformi:

E

425 *Parum rebellium narrat Joſephus cap. 3 non ſint multa confuſione & erroribus aliquot. Verba audiamus:* Poſtera vero die rediturin concionem, ut ſacro factu intereſſent divino judicio, per quod competitorum certamen erat dirimendum: eratque nonuihil tumultus, multitudine ſuſpenſa ad eventus expectationem, quibuſdam Moyſen in ordinem redigi cupientibus, qui vero prudentioress erant, ſeditiunum finem exuptantibus: timebant enim ne actum eſſet de republica, ſi ulterius ſeditio procederet. Multitudo quoque natura novarum rerum cupida, & ad obloquendum magiſtratibus pruna, omnibus rumoribus circumferebatur. Moyſes sotem miſſis ad Dathamum & Abironem viaturibus, juſſit

F ur ad condictum venirent ſacris interfuturi. Puſquam aotem negaveruot ſe ubtemperaturos, neque diutius paſſuros Muyſi poteoriam arcibus malis quæſitam in populo augeri: his renunciatis aſſumptiſque aliquot præſtantioribus, non eſt dedignatus ad cuntumacem Dathami factionem venire, ſequentibus ſe libentur, quos jufferat. *Hic uſque Joſephus ea geſta ordinem & tempora confundens: nam primo ſeditionis die* Moyſes *ad ſe vocari juſſerat Dathanum & Abirunem, illique parere ertuſaverant.* Moyſes *vero, audito eorum reſponſo contumeliis pleno, eodem die Dominum oraverat, ne adiret ſeditioſos, juſſitque Core ſequenti die ad tabernaculum accedere cum ſuis Levitis. Secundo igitur die* Moyſes *adivit tentoria Dathani & Abironis, ſeruatumque eſt tam illorum quam Leviiarum ſupplicium.*

poenam ſeditioſorum narraturus geſta confundit,

426 *Audiamus Joſephum, qui ira pergit:* Tum Dathamus cum ſnia auditu Moyſen cum primaribus ad ſe advehrare, progreſſi cum liberis & uxoribus ante taberuacula, expectabsat quidnam acturus eſſet. Aderant etiam fatellites, qui arcerent eum, ſi quid vi agere vellet. Ille vero jam ptupiur, ſublatis in rælum manibus,

& attribuit Moyſi preces nec Scripturæ conformes

&

Auct. J. S. & elata voce, ut a tota multitudine exaudiri poſſet, Domine, inquit, cæli & terræ ac maris, ut qui mihi reſtis es fide digniſſimus, quod quicquid hactenus feci, ex tua ſententia feci, qui miſeratus res Hebræorum perpetuus adjutor mihi fuiſti, exaudi hanc orationem. Tu enim ſcis omnia, ipſas etiam cogitationes hominum. Quapropter non dedigneberis rei vetitatem atque iſtorum ingratitudinem in medium proferre. Noſti ſane exacte &illa,quæ nativitatem meam præceſſerunt, viſu nimirum non audita: nunc in illis rabna teſtimonio tuo me ſubleva, quas iſti cum non ignorent, male ſuſpicari tamen non verentur. Ego enm vitam agerem quietam, id quod mea virtute & tua voluntate Ragueliſque ſoceri beneficio conſecutus eram, tamen relictis ejus voluptatibus & commodis, me ipſum totum dedidi ærumnis pro iſto populo perferendis: & primum pro libertate eorum, nunc vero pro ſalute promptiſſime magnos labores ſuſcepi. Nunc ergo quoniam in ſuſpicionem veni hominibus, qui mea cura ac providentia tot mala incolumes evaſerunt, tu qui in igne illo ad montem Sina mihi apparuiſti, & tua voce ſpectaculoque illorum prodigiorum me dignatus es, qui in Ægypto legatione tuo nomine fungi voluiſti, qui Ægyptiorum opibus afflictis, ſervitutem eorum effugere conceſſiſti, & Pharaonis potentiam ſuccumbere mihi feciſti, qui ignaris viæ per mare medium iter aperuiſti, cujus poſtea fluctibus Ægyptios involviſti, qui inermes armis muniviſti, qui ex vitioſis ſuntibus potabiles teddidiſti, & potum nobis inopia laborantibus e petra produxiſti, eibumque in terra non invenientibus a mari attuliſti, e cœlo denique nunquam ante auditum es largitus, qui legibus ac inſtitutis rem noſtram ornaſti, adeſto mihi, Domine, judex omnium ac teſtis incorruptiſſimus, quod neque munera a quopiam Hebræorum, favorem meum contra juſtitiam captante, admiſi, neque pauperem bonam cauſam habentem propter adverſarium divitem perdere litem ſum paſſus.

B

nec ipſius manſuetudini,

427 Et nunc republica finceriſſime admuiſtrata, tu ſuſpicionem culpæ, aqua ſum alieniſſimus, venio, quaſi fratri ob ptivatum affectum, & non tua voluntate, ſacerdotium tuum contulerim: oſtende quod omnia tua providentia diſpenſantur, & nihil fortuitis eaſibus, ſed tua voluntate ad effectum pervenit: & quod res Hebræorum eordi tibi ſint, juſta in Dathamum & Abironem animadvetſione declara, qui te ſtupidum faciunt, meis impoſturis circumveniri jactantes. Eacies autem manifeſtam adverſus inſanos gluriæ tuæ detractotes vindictam, ſi non communi more interesnt, ne quis nihil humanum paſſos exiſtimet, ſed terra, quam iodignt ealcant, dehiſcens enm familiis & facultatibus eos abſorbeat: hoc modu & tua potentia omnibus apparebit, & exemplum poſtetis ſtatuetur, ne quis ſeeus quam pium eſt de tua majeſtate ſentire audeat: & meum miniſtetium ex tua ſenteutia eſſe comprubabitur. Quod ſi vera ſunt etimina, quæ in me congerunt, tum in meum caput diræ vertant, illia, quos execratus ſum, incolumibus. Atque ita exacta pœna a populi tui turbatoribus, reliquam multitudinem in pace, concordia, & mandatorum tuorum cuſtodia ſerva Intactam, & expertem ſupplicii ſceleratis hominibus debiti: quandoquidem alienum eſt a tua juſtitia, illorum pœnas immeritam Iſraelitarum turbam dependere. *Ita Joſephus pro ſuo ingenio. At verin ſunt corrigenda. Primo longa hæc oratio Moyſis ad Deum incongrue concinnata eſt.* D *Prior tamen pars, qua Dei beneficia recenſentur, vera eſt; ſed Joſephum potius quam* Moyſen *habet auctorem, certe pro majori parte. Secundo graviter peccat ſcriptor Hebræus, dum* Moyſen *indutis oruntem, ut adverſarii debiſcente terra abſorbeantur: nam hunc quidem illorum interitum prædixit* Moyſes, *ſed non rogavit Dominum, ut ſic punirentur, neque ea preces eximiæ ſancti Legislatoris manſuetudini ſunt conformes. Tertio falſum quoque eſt & incongruum, quod* Moyſes *ſibi dira precatus ſit, ſi vera jactaverint a ſeditioſis.*

Dathani & Abironis ſupplicium refert, omiſſo Core;

428 *Supplitium Dathani & Abironis, omiſſo perpetuum Core, non ita narrat:* Hæc eum lachrymis effato, terra horrendum repente contremuit, & undante ſuperficie, non ſecus quam pelagus vanto fluctuans, univerſum populum terruit: immani mox ſonitu eliſo, qua ſeditioſi tendebant ſolum ſubſidit, & eodem momento omnes ad unum abſorbet: ſublatiſque in hunc modum profanis, hiatus ille ita rurſum elanditur, ut ne veſtigium quidem ejus ſupereſſet. Hic finis ſedit iuſæ factionis, illuſtre argumentum divinæ providentiæ ſimul & potentiæ, fuitque hic eaſus eo miſerabilior, quod adeo nemo ne propinquorum quidem aut cognatorum eos eſt miſeratus, ut totus quantus erat populus, anteactorum oblitus, lætis acclamationibus Dei ſententiam comprobaret, ac ne luctu quidem dignos, ut peſtem ac pernicieim popularium, exiſtimaret. *Falſum eſt, quod aſſerieur, nullum fuiſſe luctum de morte ſeditioſorum, cum ſequenti die altera orta ſit ſeditio illorum, qui votiferabuntur* Moyſen *& Aaronem interitus iſtorum fuiſſe cauſam, ut ipſe quoque narrat Joſephus.* E

quem perperam adjungit verbis ago ſigne abſumptus e

429 *Non minus in ſequentibus a vero aberrat ſcriptor parum accuratus, qui ita pergit:* Poſt Dathamum cum ſuis extinctum Moyſes pontificatus æmulos convocat, Deo denuo commiſſurus electionem, ut ei ſit ratum ſacerdotium, cujus ſanctificinm Deo gratiſſimum apparuerit. Itaque conveniunt ducenti quinquaginta viti ſummo in precio ſemper apud populares habiti, tum quod a majoribus omni virtute præclaris oriundi eſſent, tum quod ipſi nequaquam degenerarent: eumque bis procedunt & Aaron & Cores: Deiode ſtante *ante Dei tabernaculum adolebant aeerris odoramenta, quæ ſecum attulerant: eum ſubito tantus ignis effulſit, quantum nec homines ipſi unquam exeitaverunt, nec in terris ſponte ardentibus, nec in ſylvis per æſtum auſtri ſtatu colliſis & attritis exeitatum viderunt, ſed qualis divinitus accendi poterat, fulgentiſſimus ſimul ac flagrantiſſimus: cujus vi ac impetu ducenti illi & quinquaginta una cum Core ita ſunt abſumpti, ut ne cadaverum quidem reliquiæ comparerent. Solus Aaron ſuperfuit illæſus, ut manifeſtum eſſet divinitus eorum hoc incendium. His ita abſumptis, Moyſes volens perpetuam ejus ſupplicii memoriam ed poſteros tradi, ut & illis non ignoraretur, juſſit Eleazarum Aaronis filium acertas eorum affixas altari æreo confecrare, ut hoc monumento omnes terrerentur, qui cœleſte Numen humanis dolis putant circumveniri poſſe. *In hiſce corrige primum tempus: neque enim bi Levitæ congregati ſunt poſt mortem Rubenitarum; ſed jam ante convenerunt, & veriſimiliter eodem tempore combuſti ſunt, quo alii terræ hiatu abſorpti. Secundo Core non fuit cum hiſce combuſtus, ut aliqui cum Joſe-*

Graece omnes

F

phe

A *pho voluerunt, ſed hiatu quoque terræ demerſus, ut antea dixi. Tertio perperam alt Joſephus, hos non degeneraſſe a præclaris parentibus, quandoquidem ſeditioſi fuerint contra Principem ſuum & ſacerdotem a Deo electos. Quarto non ſolum* Moyſes*; at Deus ipſe juſſit, aceerras eorum in laminas duci & altari æneo affigi in ſignum rebellionis, perpetuamque rei memoriam.*

ſtarm quoque ſeditionis confuſe narrat, ollum attribuens

430 *Demum Joſephus cap. 4 confuſe rurſum rei expeſitione omnibus hiſce tumultibus finem impoſuit, omittens incendium divinitus excitatum, quo perierunt* quatuordecim millia hominum, *quodque Aaron a* Moyſe *miſſus ſua deprecatione tandem cohibuit. Poſtremum vero tumultum omnium furioſiſſimum, quo* Moyſes *ipſe & Aaron ad tabernaculum fugere coacti ſunt, non morte tot millium, ſed ſola* Moyſis *prudentia ſublatum fingit per efflorſcentem Aaronis virgam. Verba ejus accipe:* Poſt tam evidens argomentum cum jam ſatis conſtaret, non ambitu, aut Fratris gratia, ſed divino judicio ſacerdotium ad Aaronem perveniſſe, ſino ulla controverſia poſthac illod tenuit: oec tamen ob hoc diu ceſſatum eſt a ſeditione, imo pene gravior

B priore eſt inſecuta. Nam ex talibus cauſis ortum habuit; ut facile appareret longo tempore duraturam. Cum enim ſemel animos hominum occupaſſet hæc perſuaſio, nihil ſine Dei voluntate geri, arbitrabantur Deum in gratiam Moyſis iſta facere. Huic igitur imputabant omaia, tanquam oon peccatorum odio Deus ſæviret, ſed a Moyſe ſolicitatus: ægreque ferebaot quod non ſolum impune tot optimatum morte populum mulctaſſet, ſed præmium etiam auferret confirmatum jam fractis pontificatum: quandoquidem nemo poſthac eum affectaturus erat, cum aliis id male ceſſiſſe videret. Adhæc cognati extinctorum agebaot apud populum, rogaotes ne ſuperbæ & nimiæ Moyſis poteſtati modum alliquem ſtatueret, facile enim hoc illi eſſe.

virga floreſcens prodigio quo confirmatus eſt Aaronis ſacerdotium.

433 Tum ille mature ſentiens excitari turbas, veritus ne qui rurſum res novas molierentur, unde magnum aliquod malum accidere poſſet, concionem advocari jubet. Et auditis poſtulatis nihil reſpondens, ne magis irritarentur, hoc tantum principibus tribuum mandavit, ut virgas afferrent tribuum nomioibus inſcriptas. Ejus enim

C fore ſacerdotium, in cujus virga Deus ſignum oſtenderit. Quod ubi placuit, inſcriptas attulerunt, cum alii, tum Aaron, ioſcriptam habens in ſua Leviticam. Eas Moyſes acceptas io Dei tabernaculum depoſuit. Sequeoti vero die omoes protolit, quæ facile agnoſcebaotur, quod eſſent & a principibus, qui actulerant, & a cætero populo notatæ: videbantque aliaa eadem ſpecie manere, qua erant pridie, cum eas Moyſes acciperet, ex Aaronia vero ramos & germina eſſe exorta, & quod magis mirum, amygdala matura, quod virga ex hoc genus ligno conſtaret. Hac novitate ſpectaculi vulgus attonitum, omiſſiaodiis, quibus tam Moyſen quam Aaroaem proſequebatur, totum in admirationem divioi judicii verſum, amplius Deo repugnare deſiit, ratumque Aaroni ſacerdotium eſſe voluit: atque ita tertio Dei calculo confirmatus, nemine poſthac contradicente, fuit pontifex; & Hebræorum populus, longit ſeditionibus agitatus, hoc modo ad quietem tandem perveoit. *Hactenus Joſephus, cujus errores jam aſſignavi: tumultus enim populi cohibitus fuit punitione quatuordecim millium, priuſquam prodigium in Aaronis virga eſſet patratum: atque eo demum prodigio ſacerdotium Aaroni eſt confirmatum.*

AUCT. J. S.

434 *Philo lib. 3 pag. 536 & ſeq. de pœna Core aliorumque ei adhærentium, nullum tamen nomioans, adfert ſequentia:* Eſt & aliud ejus oraculum conjunctum com majore prodigio, cojusſupra meotionem feci de pontificatu Prophetæ differens: id quoque prolatum ex afflatu Numinis, ſine dilatione eveotus conſecutus eſt. Templi mioiſtrorum duo ſuot ordioes, ſacerdotum potior, ædituorum inferior. Erant illo tempore tres ſacerdotes, ædituorum multa millia. Hi freti ſuorum multitudine paucitatem ſacerdotum contemnebaat peccato aon ſimplici, dum & majoribus tdimuor honorem debitom, & minores ultra modum extollunt, ſicut fit inſurgentibus contra ſuos præfectos ſubditis, turbatoque ordine publico. Deinde cœtus facieodo clamabant io Prophetam, quod propter domeſticam oecoſſitudioem fratri ejuſque filiis dooaſſet ſacerdotium confido oraculo, ut videretur id ex autoritate Dei facere. Quamobrem exaſperatus alioquin Vir iageoii mitiſſimi, non tulit tam in-

E ſignem iojuriam ſimul & maliciam, petiitque a Deo ut averſaretur illorum ſacrificia: oon quod periculum eſſet ne juſtiſſimus Judex ſacra impiorum acciperet, ſed quia hic eſt peculiaris effectus Deo chari aoimi, adverſarii propalam nefariis conatibus.

Philonis brevis relatio de conſpiratione

& ſupplicio ſeditioſorum

433 Necdum juſta indignatio ſurorque deſerbuerat, cum Numioe afflatus ioſuper hoc edidit vaticinium: Grave malum eſt incredolitas, ſed ſolis perniciosum incredolia. Hi ſactia, non dictis, caſtigandi ſunt. Pœna docebit eos, me non mentiri, quando ſcire noluat, quod ſcinot. Mora decernet de hac controverſia. Si naturali morte decedent, fictum eſt meum oraculum. Quod ſi novo lonſitatoque lethi genere abſumcotur, teſtata erit mea veracitas. Video terram vaſto ſpecu dehiſcere, abſorberi numeroſas cogoationes ona cum ſuis tabernaculis, vivos homiaet ad inferos deſcendere. Vix hæc effatus erat, cum terra concuſſa rumpitur eo potiſſimum loco, ubi tendebant impii: momentoque temporis univerſos operit. Rurſum enim hiatus coivit, velut ſuo defunctus officio. Nec ita multo poſt ſeditioſi duceoti quinquaginta, qoi præcipui tomultus aotores fuerant, repente de cœlo tacti

F una cooflagraverunt, ac omnioo quidem membro relicto, quod ſepulcris poſſet ioferri. Atque ita horrendis pœnis cumulatis aliis ſuper alias magnopere illuſtrata eſt Prophetæ pietas, Deo teſtimooium præbente veritati oraculorum.

nonnihil emendatur;

434 Ubi operæ pretium eſt cooſiderare quomodo cælum terraque pœnas exegerunt ab impiis homioibus, ceu diviſis muoiis inter primarias mundi partes, uade cæteræ ſumpſerunt originem. Nimirum quia ſceleſti maliciam ſuam radicatam io terram, in tantam altitudinem extuleruat extendentque, ut cælum attingeret, ideo terra ſimul & æther in eos ſæviit; altera docens ſe, ut abſorberet ioutilia poodera; alter exutens eos ſulmioibus, imbris in motem deoſis & crebto micaotibus. Finis autem & abſorptorum & exuſtorum idem fuit. Nam utrique diſparuerunt, alteri operti ſolo reſtituto in priſtinam plaiciem, alteri abſumpti ſulmineis ignibus. *Hæc Philo, relata in Scripterit ſuo modo explicans, & quibuſdam augens conjecturis: quam conjectura ſolum eſt, quod Levitas ducentos quinquaginta ita conſumptos igne aſſerat, ut nihil*

Auct. J. S. *nihil ex eorum corporibus ſuperfuerit. Conjectu-ea item eſt, & quidem parum probabilis, quod ignem divinitus immiſſum, quo occiſi ſunt, per crebra fulmina expenat, cum uno momento periiſſe videantur igne illo. Peccat inſuper, quod rebellionem & pœnam ita exponat, acſi eodem die omnia effecta peracta, cum cenſet noctem unam interceſſiſſe.*

uti & expoſitio ejuſdem de virga Aaronis floreſcente

435 *Idem ſcriptor lib. 3 pag. 525 de conſpiratione Levitarum, quos ædituos vocat, eadem fere narraverat, pœnamque rebellium ibidem prætermittens, de prodigio in virga Aaronis facto ſic loquitur*: Senſit Moyſes hanc conſpirationem contra ſe tendere, quin fratrem pontificem oraculi juſſu deſignaverat. Id factum non caruit calumnia, quaſi prætextu oraculi plus valuiſſet domeſtica gratia, quam utilitas publica. Quod, ut erat, viſum eſt indigniſſimum, non ſolum in dubium revocari fidem approbatam tot cæleſtibus prodigiis; verum & de religione ambigi, quæ ſucatis etiam hominibus ſolet veritatis confeſſionem exprimere. Veritas enim a Deo non ſejungitur. Proinde ſupervacaneum ratus eos prolixa oratione beneficiorum accepto rum commoneſaeere, quos jam adverſariorum criminationibus præoccupatos animadverteret: Denm exotavit ut evidenti ſigno declararet, finceram incorruptamque fuiſſe electionem pontificia. Ille juſſit enm xii virgas, pares tribuum numero, inſcribere nominibus phylarchorum undecim, duodecimamque pontificis fratris ſui nomine, deinde ioferre adytis. Fecit juſſa vates, intentus in exitum. Poſtera die monitus oraculo, in præſentia totius populi deprompſit virgas, cæteras nil mutatas, eam autem quam nomine pooificis inſcripſerat, oſtento novo conſpicuam. Nam hæc mirifice totu, quaoru erat, frondes fructuſque protulit, erant autem nuces, diverſa natnra ab aliis fructibus. *Hactenus Philo, prolixe deinde diſputans de natura nucum. Verum nonnulla hic ſunt emendanda. Primo perperam ait, virgas tantum fuiſſe undecim præter virgam Aaronis, quæ non erat duodecima, ſed decima tertia, ut clare dicitur Num. 17 ℣ 6. Secundo peccat, dum innuit Moyſen *ab initio conſpirationis ſtatim, jubente Deo, uſum eſſe eo ſigno, ut ſeditioſos compeſceret, nulla facta ibi mentione de ſeditioſorum ſupplicio. Tertio pec* nuces, *quas aſſerit produxiſſe virga Aaronis, amygdala intelligo, quæ ſpecies quædam ſunt nucum. Hiſce obſervatis, ad alia progrediamur.*

§. XXXIX.

Manſio trigeſima tertia, mors Mariæ, murmuratio populi, peccatum Moyſis & Aaronis, quibus ingreſſus in Terram promiſſam negatur a Deo.

Iter ex Aſiongaber ad deſertum Sin, ubi manſio 33 erat in Cadri:

TRigeſima ſecunda Iſraelitarum manſio fuit in Aſiongaber ad mare Rubrum, quæ juſſi erant regredi, ut ante vidimus. Inde tandem diſceſſerunt circa initium quadrageſimi peregrinationis ſuæ anni, venerunteque rurſum verſus Terram promiſſam, quam cito ingredi potuiſſent, ſi tranſitus per Idumæam fuiſſet conceſſus. De adventu ex Aſiongaber ad manſionem trigeſimam tertiam Num. 33 ℣ 36. Inde profecti, venerunt in deſertum Sin, hæc eſt Cades. *Et Num.* 20 ℣ 1: Venerntque filii Iſrael, & omnis multitudo in deſertum Sin, menſe primo: & manſit populus in Cades. *Nonnulla hic obſervanda ſunt de loco & tempore. Prime ſatis clarum eſt, hoc deſertum Sin, in quo fuit manſio trigeſima tertia, diſtingui a deſerto Sin, in quo fuit manſio octava: nam octava manſio fuit in deſerto Sin, quod ſitum eſt non longe a mari Rubro e regione Ægypti, atque inter Ægyptum inferiorem & montem Sinai. At deſertum Sin, ad quod nunc pervenerunt Iſraelita, ſitum eſt remotius a mari Rubro, magiſque ad Orientem & circa confinia Idumææ. Utriuſque diſtinctionem notat etiam S. Hieronymus, probatque ex diverſitate nominis Hebraici: nam Sin, in qua octava manſio, habet primam litteram Hebraicam Samech, alterius vero Sin prima littera eſt Sade, ita ut nulla eſſe poſſit de diverſitate dubitatio.*

diſputatur an hæc Cadesbarne eadem ſit cum Cadesbarne,

437 *Verum non æque clarum eſt, utrum* Cadesbarne *deſerti Sin diſtinguatur a* Cadesbarne, *unde miſſi fuerunt exploratores anno peregrinationis ſecundo*: Cadesbarne *enim ſubinde etiam* Cades *vocatur, & potuerunt Iſraelitæ ad eumdem locum redire. Diſſentiunt quoque hac de re ſcriptores, quorum alii concendunt eamdem eſſe urbem, alii loca diverſa: atque eam ob cauſam diligentiori examine hic utendum judicavi. Omnibus autem Scripturæ locis, ex quibus aliquid lucis poteſt affulgere, attente conſideratis, longe probabiliue mihi apparet, urbes fuiſſe diverſas, & quidem longe diſtitas. Situs civitatis Cadesbarne haud difficulter aſſignari poteſt, cum Num.* 34 *& Joſue* 15 *ſic memoretur in limite Meridionali Terræ promiſſæ, ut neceſſario collocanda ſit in ipſo limite Meridionali inter mare Mortuum & mare Mediterraneum. De hoc illius urbis ſitu facile conſentient adverſarii, illique etiam haud dubie agnoſcent, eo uſque proceſſiſſe Iſraelitas ſecundo itineris ſui anno, ut illac Chananitidem invaderent; ſed illud* Moyſis conſilium impeditum fuiſſe per rebellionem populi ibidem enortam. *Præterea obſervo, locum ipſum vicinum fuiſſe regioni Amalecitarum, cum hi ſimul cum Amorrhæis & Chananæis ibidem coeiderint Iſraelitæ, vetante* Moyſe *ad pugnam progreſſos. Cadesbarne vero vicinum fuiſſe Idumææ, nullibi dicitur in Scripturis. Quamvis autem ipſe locorum ſitus ſatis inſinuet, urbem hanc non longe admodum ab Idumææ diſtare potuiſſe, in ipſo tamen limite aut confinio Idumææ ſitam fuiſſe non exiſtimo. Non quidem ignoro in pleriſque tabulis geographicis Terræ ſanctæ prope Idumæam collocari, quia limites Occidentales Idumææ paſſim nimis extenſi fuerunt verſus mare Mediterraneum, cum limites Auſtrales potius fuerint extendendi uſque ad ſinum Elaniticum maris Rubri, cui adjacebat Aſiongaber urbs Idumææ, ut dicitur* 3 *Reg.* 9 ℣ 26 *his verbis*: Claſſem quoque fecit rex Salomon in Aſiongabet, quæ eſt juxta Ailat in littore maris Rubri, in terra Idumææ. *Extendebatur igitur Idumæa inter mare Mortuum & mare Rubrum; at probari nequit, eam longe extenſam fuiſſe verſus mare Mediterraneum, ut Cadesbarne in ejus confinio eſſet ſita. Hactenus de ſitu Cadesbarne & Idumææ.*

variſque obſervatis de itinere Iſraelitarum 438 *Nunc pauca quoque dicenda ſunt de itinere Iſraelitarum uſque in Aſiongaber, indeque in Moabicidem, ut clarius apparet, ipſos ex Aſiongaber non rediiſſe in Cadesbarne, ſed pro-*

feſſos

A *ſtiſſe per viam maxime diverſam. Ex Ægypto uſque ad montem Sinai nunquam longius receſſerunt a mari Rubro, ſed fere ab Oreidiate profecti ſunt in Orientem. A monte Sinai recta perrexerunt ad limites Terræ promiſſæ, relicta ad Orientem Idumæa, ad quam propius acceſſiſſe in illo itinere nuſpiam legunter, atque ita venerunt uſque ad Cadesbarne. Inde regredi coacti per multos circuitus ſæpe acceſſerunt ad confinia Idumææ & verisimiliter etiam per loca quædam deſerta illius provinciæ tranſierunt: atque idcirco dicit* Moyſes *Deut.* 2 ℣ 1: Et circuivimus montem Seir (*id eſt, Idumææ montes*) longo tempore. *Hæ vagationes ſictæ videntur ita Aſiongaber, aut in ſtatione præcedenti, quando juſſit Dominus per Idumæam verſus Aquilonem proficiſci, ut dicit* Moyſes *Deut.* 2 ℣ 3 *his verbis*: Dixitque Dominus ad me: Sufficit vobis circuire montem iſtum: ite eurora Aquilonem: & populo præcipe, dicens: Tranſibiris per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos. Videte ergo diligenter: ne moveamini contra eos: neque enim dabo vobis de terra eorum, quantum poteſt unius pedis calcare veſtigium, quia in poſſeſſionem Eſau dedi montem Seir. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam hauretis, & biberis. *Tranſiſſe revera Iſraelitas per partem quandam Idumææ circa Aſiongaber, non ſubjungit* ℣ 8 *hoc modo*: Cumque tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitebant in Seir, per viam campeſtrem de Elat & de Aſiongaber, venimus ad iter, quod ducit in deſertum Moab. *Clare hic aſſeritur, Iſraelitas per Idumæam tranſiſſe verſas confinia Moabitarum: in illo autem itinere ſtationes fuerunt in Aſiongaber, in Cades, ad montem Hor, in Salmona, in Phunon, in Oboth, unde* venerunt in Jeabarim, quæ eſt *in* finibus Moabitorum, *ut dicitur Num.* 33 ℣ 44.

probatur, Cades deſerti 437 *Hiſce obſervatis, facile oſtendi poteſt, Iſraelitas ex Aſiongaber non rediiſſe in Cadesbarne, ſed veniſſe ad aliam urbem,* Cades *quoque dictam, atque adeo hanc neceſſario ab illa diſtingui. Calmetus, licet contrariam opinionem propugnet,* ie *Deut.* 2 ℣ 3 *nobiſcum exiſtimat in Aſiongaber aut in vicina Elat, illud præceptum*

C Mnyſi *datum fuiſſe ab angelo*: Sufficit vobis circuire montem iſtum: ite eurora Aquilonem *&c. Et ſane nullum poteſt eſſe dubium, quin illud præceptum acceperit* Moyſes, *priuſquam veniret ad ſtationem ſequentem in Cades, ubi vi illius pugnare voluit cum Idumæis: eam ipſe dicat* ℣ 8, *ſe, accepto illo præcepto, veniſſe* per viam campeſtrem de Elat & de Aſiongaber *verſus Moabitidem. Jam vero in illo itinere ex Aſiongaber in Moabitidem, ad cujus confinia pervenerant ſtatione ſexta, prima manſio occurrit* Cades, quæ *Num.* 20 ℣ 16 *ponitur* in extremis finibus *Idumæorum. Hæc igitur eſſe nequit* Cadesbarne *in limite Meridionali Terræ promiſſæ poſita, & ad Occidentem Idumææ prope Amalecitarum regionem. Nam primo Cadesbarne nec erat in via, qua ex Aſiongaber ducebat verſus Moabitas, ſed tam longe, aut etiam verisimiliter longius, diſtabat ab Aſiongaber, quam ipſa diſtabant Moabitarum confinia. Secundo inter Cadesbarne & Moabitidem media erat tota Idumæa, ubi latiſſima eſt ad confinia Terræ promiſſæ. Itaque ſi* Mnyſes *cum Iſraelitis ex Aſiongaber profectus eſſet in Cadesbarne, indeque in Moabitidem, maxime cæpiſſet circuire montes Idumææ, quando Dominus jubebat circuitus diuturnos finire. Præterea credibile non eſt, Iſraelitas unico tractu proceſſiſſe ex Aſiongaber uſque ad Cadesbarne ob nimiam utriuſque loci diſtantiam, cum tamen unica tantum mutatio caſtrorum notetur ab Aſiongaber uſque Cades Num.* 33 ℣ 36. *Hæ rationes prorſus perſuadent*, Cades deſerti Sin *diſtinguendam eſſe a* Cadesbarne, *& Cades fuiſſe urbem in finibus Auſtralibus aut Orientalibus Idumææ, cum Cadesbarne ad Occidentem eſſet Idumææ, nec videatur tam propinqua Idumæis fuiſſe quam Amalecitis, Amorrhæis & Chananæis.*

AUCT. J. S.

diſtinguitur a Cadesbarne: 440 *Porro non deſunt aliæ quoque rationes, quibus diſtinctio oſtendatur. Primo Cadesbarne erat in deſerto Pharan, Cades vero in deſerto Sin. Prior quoque paſſim vocatur* Cadesbarne *ad diſtinctionem indicandam, & ubi Num.* 13 ℣ 27 *vocatur* Cades, *additur* deſerrum Pharan, *quo ſatis ſecernebatur. Cades quoque deſerti Sin, licet alias ſolum* Cades *nominetur, Num.* 27 ℣ 14 *diſerte dicitur* Cades deſerti Sin, *& quidem poſtquam ibidem mentio fuerat de deſerto Sin, ita ut voces* deſerti Sin *omnino additæ videantur ad diſtinctionem. Ad hæc argumenta reſpondere conatur Calmetus in cap.* 13 *Num.* ℣ 27, *ubi verſat hanc controverſiam. Ad primum dicit; deſertum Sin fuiſſe vicinum deſerto Pharan; atque idcirco urbem* Cades *aut* Cadesbarne *modo uni, modo alteri deſerto attribui. Ut autem explicetur, deſertum Sin non longe abfuiſſe a Cadesbarne, adduci iter rapioratorum, qui miſſi fuerunt ex Cadesbarne, & de quibus dicitur Num.* 13 ℣ 22: Cumque aſcendiſſent, explorayerunt terram a deſerto Sin, uſque Ruhob intrantibus Emath. *Atque ex his verbis concluditur, deſertum Sin fuiſſe in vicinia Cadesbarne, aut Cadesbarne fuiſſe in ipſo deſerto Sin. Reſpondeo ea allata verbia nihil poſſe concludi, niſi exploratores cupiſſe ſpeculari Terram promiſſam a deſerto Sin; indeque perveniſſe uſque ad partem Septentrionalem ejuſdem Terræ: atque enim emptimur, quantum itineris impenderint, priuſquam pervenirent ad deſertum Sin, quove ſe circa circuitus, ut non agnoſcerentur. Sane nequaquam eſt verisimile, ipſos recta ex caſtris ſuis in Terram promiſſam, quam contemplaturi erant, profectos eſſe, etiamſi id ſupponat Calmetus: ſic enim facile fuiſſent agniti & comprehenſi. Dico igitur, ſpeculatores iſtos pro Idumæam profectos eſſe ad deſertum Sin, mari Mortuo vicinum, indeque terram explorare cepiſſe.*

E

F

contrariam opinionem 441 *Deſertum Sin fuiſſe prope mare Mortuum, habemus ex altero Scripturæ loco, quem item pro ſua opinione allegat Calmetus. Limes Meridionalis Terræ ſanctæ ab Oriente uſque ad occidentem, Occidentem deſcribitur Num.* 34 *hoc modo*: Pars Meridiana incipiet a ſolitudine Sin, quæ eſt juxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare ſalſiſſimum: qui circuibunt Auſtralem plagam per aſcenſum Scorpionis, ira ut tranſeant in Senna, & perveniant a Meridie uſque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & rendent uſque ad Aſemona: ibirque per gyrum terminus ab Aſemone uſque ad torrentem Ægypti, & moris magni littore finietur. *Eodem fere modo limes Meridionalis tribus Juda deſcribitur Joſue* 15, *primumque ad Orientem ponitur ibidem quoque* deſertum Sin, *ultimumque ad Occidentem* mare magnum, *id eſt, Mediterraneum. Uterque locus omnino innuit* deſerrum Sin *fuiſſe in angulo Orientali & Meridio-*

Auct. J. S. *Meridionali Terræ promiſſæ, interque mare Mortuum & Idumæam partim fuiſſe ſitum. Calmetus quidem locum aliter explicare nititur, ſed violenter, ut ſtudioſo lectori patebit, verba ipſius conſideranti. Porro non coprimitur illis locis, quo, quamque late illud deſertum ſe extenderet a parte Meridionali maris Mortui. Verum, ſi idem ſit cum deſerto Sin, in quo urbs Cades erat ſita, longe ſe extendit per confinia Idumææ verſus mare Rubrum, cum Cades non admodum propinqua eſſet mari Mortuo. Ex dictis liquet, nec viam exploratorum, nec deſertum Sin, favere ſententiæ Calmeti.*

expendantur. 442 *Ad ſecundum argumentum de diſtinctione nominum* Cades & Cadesbarne, *ait,* Cadesburnn *aliis etiam locis vocari* Cades. *Verum id vere ſit, & ſine periculo confuſionis, ut vidimus. Lubens quoque fateor argumentum iſtud ex nominum diſtinctione non magni eſſe momenti. At alia allata ſunt, eaque firmiora. Deinde vero ait idem ſcriptor, non memorari ſecundam aliquam urbem in deſcriptione Meridionalis limitis Terræ ſanctæ. At id plane frivolum eſt, cum Cades deſerti Sin non eſſet vicina Terræ ſanctæ, necdum*
B *inter ejus limites ſita. Dicis quoque, ſed non probat, tam Cades quam Cadesbarne, eſſe finitimam Idumææ & Chanaanitidis. Verum jam diu incertum eſſe, an Cadesbarne finitima fuerit Idumææ; quod contra certum eſt de Cades. Si tamen urbs utraque fuit in limite Idumææ; Cades fuit Meridiem verſus in limite Orientali, Cadesbarne vero verſus Septemtrionem in limite Occidentali. Vicina autem Chanaanitidis vera eſt de Cadesbarne, falſa de Cades, cum ſolum unius diei itinere abeſſet a mari Rubro.*

& ad ſingula reſpondetur. 443 *Deinde pergens Calmetus, utramque facit vicinam* monti Hor, *urbi* Arad *& loco* Hormæ. *At reſpondeo urbem Cadesbarne longe abfuiſſe a monte Hor, Idumæamque fuiſſe interjectam, ut patet ex dictis num.* 437 *&* 438. *Præterea, S. Hieronymus lib. de Locis Hebraicis montem* Hor *collocat juxta urbem Petram, quæ ab omnibus paſſim notatur ad limites Orientales Idumææ. Nihilo verius eſt, quod aſſeritur de vicinitate urbis* Arad: *nam hæc urbs, ſive cum pleriſque geographis collocetur prope mare Mortuum intra limites tribus Juda, ſive extra iſtos limites paulo magis ad Orientem & Meridiem,*
C *non tam erat vicina urbi Cadesbarne, ut faveat ſententiæ Calmeti. Deum locus* Horma, *ſive unus fuerit, qui occurrit Num.* 14 ℣ 45 *&* Num. 21 ℣ 3, *ſive fuerit geminus, nihil plane evincit: nam ne quidem ſitus illius loci poſſit aſſignari, cum neſciamus; quo loco conflixerint Iſraelitæ, quando infeliciter pugnarunt Num.* 14; *nec præciſe ſciamus locum, in quo victores fuerunt Num.* 21. *Scimus quidem multitudinem tempore prioris pugnæ exſtirpatam fuiſſe prope Cadesbarne, tempore autem alterius prope montem Hor. At ideo necdum novimus determinatum pugnæ locum, cum agmen ad conflictum amandaretur longe a caſtris.*

variſque rationibus noſtra ſententia confirmatur. 444 *Itaque perperam aſſerit Calmetus, nihil dici poſſe de urbe* Cades, *quod etiam verum non ſit de* Cadesbarne; *omniaque fere argumenta, quæ ad hoc probandum allegat, probatione quam maxime indigent, cum pleraque videantur falſa, aut certe nihil evincant, ſigna vere aſſerta ſunt. Præterea in opinione Calmeti intelligi nequit, cur* Moyſes, *dum erat in Cades, tranſitum petierit per Idumæam, quæ inter Chanaanitidem & Cadesbarne non erat media: Cadesbarne enim erat in limite Meridionali Terræ ſanctæ. Secundo dum* Moyſes *cum exercitu ſuo ex*
D *Cades venit ad montem Hor, aut recta ivit verſus Septemtrionem, uti juſſerat Dominus; aut iterum regreſſus eſt verſus Meridiem. Si primum quis dixerit; neceſſario etiam dicere debebit, iter illud fuiſſe per Terram promiſſam: quod Scripturæ repugnat, quæ teſtatur* Moyſen *numquam ingreſſum eſſe in Terram promiſſam. Si vero cum Calmeto dixerit, Iſraelitas iterum ex Cadesbarne in Hor regreſſos eſſe: cur rex Arad illos potius aggreſſus eſt, quando erant apud montem Hor, quam quando vicinieres erant in Cadesbarne? Quomodo audivit Num.* 33 ℣ 40
E Channanæus rex Arad, qui habitabat ad Meridiem, in terram Chanaan veniſſe filios Iſrael, *quando erant apud montem Hor, illudque non audivit potius quando erant in Cades, ſi hæc erat vicinior. Tertio cur dicit* Moyſes *Deut.* 2 ℣ 14: Tempus autem, quo ambulavimus de Cadesbarne uſque ad tranſitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit; *ſi anno peregrinationis quadrageſimo Maria ſoror ejus mortua eſt in Cadesbarne, ut vult Calmetus confundens* Cades & Cadesbarne, *cum eodem anno*
F *quadrageſimo torrentem Zared tranſierint? Quarto in Cadesbarne longe tempore fuerunt Iſraelitæ ſine defectu ullius rei, in Cades vero paſſi ſunt aquæ penuriam. Hiſce omnibus conſideratis, ſententia Calmeti, quam diligentius examinavi, quia jam aliis placuit, mihi improbanda videtur, quod recte conciliari nequeat cum itinere Hebræorum, & cum ſacra Scriptura.*

Mors Mariæ: murmurantis populi ob defectum aquæ; 445 *Nunc videamus, quid in menſe illa trigeſima tertia, ſeu in Cades acciderit Iſraelitis. Primum exſtetur mors Mariæ, ſororis* Moyſis *& Aaronis, Num.* 20 ℣ 1 *his verbis:* Mortua quæ eſt ibi Maria, & ſepulta in eodem loco. *Luxerunt haud dubie hanc mortem* Moyſes *& Aaron, & verisimiliter populus univerſus; at de eo luctu Scriptura non meminit. Verum gravior ſanctum Legislatorem excepit dolor, dum vidit populum ſuum ad priſtinas murmurationes relapſum in eodem loco. Aud tamus ipſius verba* ℣ 2: Cumque indigeret aqua populus, convenerunt adverſum Moyſen & Aaron: & verſi in ſeditionem, dixerunt: Utinam periiſſemus inter fratres noſtros eorum Domino. Cur eduxiſtis eccleſiam Domini in ſolitudinem, ut & nos & noſtra jumenta moriamur? Quare feciſti nos aſcendere de Ægypto, & adduxiſtis in locum iſtum peſſimum, qui ſeri non poteſt, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, inſuper & aquam non habet ad bibendum? Ingreſſuſque
Moyſes percutiens, ſuadente Deo petram, ſecunda vice aquas eliſit, Moyſes *& Aaron, dimiſſa multitudine, tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt:* Domine Deus, audi clamorem hujus populi, & aperi eis theſaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut ſatiati, ceſſet murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini ſuper eos. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxerit aquam de petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

446 Tulit igitur Moyſes virgam, quæ erat in conſpectu Domini, ſicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram, dixitque eis. Audite, rebelles & increduli: num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere? Cumque elevaſſet Moyſes manum, percutiens virga bis ſilicem, *cui*,

egreſſæ

A egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ita ut populus biberet & jumenta. Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: Quia non credidiſtis mihi, ut ſanctificaretis me coram filiis Iſrael, non introducetis hos populos in Terram, quam dabo eis. Hæc eſt Aqua Contradictionis, (*id eſt, locus ille vocatus eſt* Aqua Contradictionis) ubi jurgati ſunt filii Iſrael contra Dominum: & ſanctificatus eſt in eis. *Peccaſſe hic* Moyſen & *Aaronem nonnulla diffidentia, ideoque exclaſos fuiſſe ea Terra promiſſa, certum eſt & indubitatum, cum id ipſo aſſecuti Dominus. Attamen illud peccatum colligi nequit ex verbis præcedentibus, quæ alias bealgao ſenſu poſſent explicari, ut notat S. Auguſtinus quæſt. 19 in Num.; atque eadem de cauſa difficulter determinari poteſt, in quo præciſe peccatum fuerit a ſanctis Patribus.*

peccant nonnulla diffidentia.

447 *Interpretes attulerunt opiniones varias, quarum nulla mihi ſatis videtur certa, licet plures ſint probabiles. Pſal. 105 ℣ 32 & 33 de hiſce ita loquitur Pſalmiſta*: Et irritaverunt eum ad Aquas Contradictionis: & vexatus eſt Moyſes propter eos: quia exacerbaverunt ſpiritum ejus: & diſtinxit in labiis ſuis. *S. Auguſtinus in Pſal. 105 hunc locum ita explicat*: Quid eſt, B DISTINXIT? Quaſi illud non poſſet facere Deus, qui tanta jam fecerat, ut aqua de petra profluere. Dubitanter enim petram virga percuſſit, & ideo hoc miraculum diſtinxit a ceteris miraculis, in quibus non dubitaverat. Hinc offendit, hinc audire meruit, ut moreretur, ne intraret in Terram promiſſionis. Perturbatus enim murmure populi infidelis, non tenuit fiduciam, qualem debuit. Cui tamen Deus tamquam Electo ſuo, etiam poſt mortem ejus bonum perhibet teſtimonium, ut intelligamus illam fidei ejus titubationem hac ſola pœna fuiſſe cotrepiam, quod in eam Terram, quo populum ipſe ducebat, non eſt permiſſus intrare. Abſit autem, ut eum eredamus alienatum a regno gratiæ Dei, quod ſignificabat illa Terra promiſſionis, unde lac & mel defluere dicebatur. *Qui places de peccato* Moyſis *conjecturas deſiderat, adire poterit Interpretes. Rogaſſe* Moyſen *dicitur, ut ſibi liceret ingredi Terram promiſſam; ſed id eum aumquam impetrare potuiſſe, ſuis locis videbimus.*

C

§. XL.

Tranſitus per Idumæam fruſtra petitus: miſſio trigeſima quarta ad montem Hor: mors Aaronis: victoria de Chananæo rege Arad.

Tranſitus per Idumæam fruſtra petitus,

QUando caſtra erant in Cades, Moyſes, *ut rectius poſſet ad terram promiſſam pergere, tranſitum petivit per mediam Idumæam, in cujus erat finibus. Rem narrat Num. 20 ℣ 14 hoc modo*: Miſit interea nuntios Moyſes de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Iſrael: Noſti omnem laborem, qui apprehendit nos, quomodo deſcenderint patres noſtri in Ægyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, afflixerintque nos Ægyptii, & patres noſtros: & quomodo clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos, miſeritque angelum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ eſt in extremis finibus tuis, poſiti, obſeeramus ut nobis tranſire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas: non bibemus aquas de puteis tuis; ſed gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad ſiniſtram declinantes, donec tranſeamus terminos tuos. Cui reſpondit Edom: Non tranſibis per me, alioquin armatus occurram tibi. Dixeruntque filii Iſrael: Per tritam gradiemur viam, &, ſi biberimus aquas tuas nos & pecora noſtra, dabimus, quod juſtum eſt: nulla erit in pretio difficultas: tantum velociter tranſeamus. At ille reſpondit: Non tranſibis. AUCT. J. S.

449 Statimque egreſſus eſt obviam eum infinita multitudine & manu forti, nec voluit acquieſcere deprecanti, ut eoncederet tranſitum per fines ſuos: quam ob ram divertit ab eo Iſrael. *Prohibuerat enim Deus, ne confligerent cum Idumæis, atque ideireo declinaverunt ab eorum exercita, ſic tamen, ut non ſtatim finibus Idumæorum excederent: nam ſequens ſtatio in finibus Idumææ fuit, at mox videbimus. Videtur primo intuitu hæc reſponſio regis Idumæi contraria promiſſioni Dei Deut. 2 ℣ 4*: Tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, ... & timebunt vos. *Quin & Moyſes ibidem ℣ 29 regem Sehon egaſſe ſe ait, at dacet tranſitum*, ſicut fecerunt filii Eſau, qui habitant in Seir. *Reſpondeo hæc ita conciliari poſſe. Non oppoſuerunt ſe Idumæi tranſeuntibus per extremos limites Iſraelitis, nec illos aggreſſi ſunt, quod non minus timerent pugnam, quam illorum tranſitum; & ſic tranſitum aliqua modo conceſſerunt, non tamen pro medium cognitionem, quam armata manu tuebantur. Creduat etiam aliqui diverſos eorum fuiſſe principes, quorum alii tranſitum conceſſerint, alii negarint.* *ideoque tranſitum per ſolum Idumæorum* E

450 *Adventus in manſionem trigeſimam quartam, geſtaque ibidem, Num 33 ℣ 37 breviter ſic referuntur*: Egreſſique de Cades caſtrametati ſunt in monte Hor, in extremis finibus terræ Edom. Aſcenditque Aaron ſacerdos in montem Hor, jubente Domino: & ibi mortuus eſt anno quadrageſimo egreſſionis filiorum Iſrael ex Ægypto, menſe quinto, prima die menſis, eum eſſet annorum centum viginti trium. Audivitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad Meridiem, in terram Chanaan veniſſe filios Iſrael. F *Num. 20 ℣ 22 more Aaronis narratue hoc modo*: Cumque caſtra moviſſent de Cades, venerunt *in* montem Hor, qui eſt in finibus terræ Edom: ubi locutus eſt Dominus ad Moyſen: Pergat, inquit, Aaron ad populos ſuos: non enim intrabit Terram, quam dedi filiis Iſrael, eo quod incredulus fuerit ori meo ad Aquas Contradictionis. Tolle Aaron & filium ejus eum eo, & duces eos in montem Hor. Cumque nudaveris patrem veſte ſua, indues ea Eleazarum filium ejus: Aaron colligetur, & morietur ibi. Fecit Moyſes, ut præceperat Dominus: & aſcenderunt in montem Hor eotam omni multitudine. Cumque Aaron ſpoliaſſet veſtibus ſuis, induit eis Eleazarum filium ejus. Illo mortuo in montis ſupercilio, deſcendit eum Eleazaro. Omnis autem multitudo videns occubuiſſe Aaron, flevit ſuper eo triginta diebus per cunctas familias ſuas. *Amplum Aaronis elogium compoſuit Eccleſiaſticus cap. 45, ut ibidem videri poteſt. Luctuoſus haud dubie* Moyſi *fuit chariſſimi fratris obitus, præſertim cum ex illo tamquam in ſpecula cerneret, quid ſibi immineret. Attamen invicta fortitudine perreait negotia populi ſui* *mortuus Aaron in monte Hor:*

AUCT. J. S. *ob difficultatem ex loco ejus emortuali varia obſervantur ex Scripturis teſta,*

diligentes promovere, & eam publicam mere ſolite adminiſtrare.

451 *Deut.* 10 *a* ℣ 6 *alius locus mentis Aaron, & aliud tempus apparenter inſinuatur, dum inter geſta apud montem Sinai hæc quaſi ex ubrupto inferuntur:* Filii autem Iſrael moveruot caſtca ex Beroth filiorum Jacan in Moſeca, ubi Aaroo mortuus ac ſepoltos eſt, pro quo ſacerdotio functus eſt Eleazac filius ejus. Iade veoeruntin Gadgad: de quo loco profecti, caſtrametersti ſunt in Jetebatha, *in* tecca aquacum atqoe torceotium, *Difficillimus hic locus eſt, nec ipſius difficultates ita tuodant interpretes, ut lectori ſtudioſo faciant ſatis. Conabor igitur; uti conati ſunt alii, aliquid afferre, quo locus elucidetur, & varia concilientur, quæ invicem videntur contraria; at non auſim ſperare, cogitationes meas probandas ab omnibus: nequr ſane id prætendo. Poterit eruditus lictor, cui mea non ſatisfecerint, conatum interim non improbare, & aliam quærere viam ſingula eaponendi. Quæ certa apparent, ad clavitatem explicationis præmitto, verifimilia queque, & difficultatem patientia, mon eadem de cauſa recitaturus. Primo certum eſt, Aaconem defunctum eſſe in monte* Hoc *anno quadrageſimo rgreſſionis ex Ægypto, die prima menſis quinti; caſtraque tunc fuiſſe apud eumdem montem. Secundo certum eſt, caſtra tunc fuiſſe in* Moſeca. *Tertio ex hiſce certa concluſione deducitur, montem* Hor & Moſera *loca fuiſſe vitina. Quarto ex dictis certo concluditur,* Moyſen *aliquando eidem manſioni diverſa dediſſe nomina. Hoc autem minime mirandum eſt, quia ob ingentem populi multitudinem caſtra ad varia loca ſe extendebant, ideoque varia ab iis fortiri poterant nomina. Quinto certum eſt, Iſraelitas eo ordine audiviſſe manſiones, quas recenſet* Moyſes *Num.* 33, *quo ibi enumerantur. Sexto certum eſt, Iſraelitas multos feciſſe circuitus cieca* montem Seir. *Hi autem ſtenus & ecſtenus contigerunt a reditu ex Cadesbarne uſque ad annum circiter quadrageſimum, & verifimillime uſque ad* Aſiongabec, *cum ibi videatur Dominus* Moyſi *diviſſe:* Sufficit vobis circuire montem iſtum: ite contra Aquilonem.

B

alia quoque verifimiliter

C

452 *Poſt hæc, quæ nullo modo negari poſſunt; alia quædam ſubjunge tam verifimilia, ut negari non debeant ſine neceſſitate. Prime verifimile eſt adee,* Moyſen *Num.* 33 *omnes recenſuiſſe Iſraelitarum manſiones, ut negari non debeat, modo omnia alia Scripturæ loca ſic poſſint exponi poſſint. Hinc manſio in Cadesbarne, quæ ibi non occurrit eadem nomine, alio ibidem nomine deſignata creditur, ſicut manſio in* monte Hor, *Deut.* 10 ℣ 6 *dicitur* Moſera. *Secunde verifimile eſt, manſiones iſtas quatuor, in Deut.* 10 *ſupra poſitas, in quarum ſecunda Aaron mortuus eſt, ſpectare ad annum quadrageſimum, quo defunctus eſt Aaron;* Moyſes *enim ſolum videtur eas recenſuiſſe ibidem, ut loqueretur de morte Aaron, & ſubſtitutione Eleazari, & illis recenſitis mox regreditur ad geſta prope montem Sinai. Certe locus nullo ſenſu tam naturali & genuino exponi poteſt, alteque explicationes tantum quæſitæ ſunt, ut difficultates occurrentes poſſent facilius exponi. Tertio verifimile eſt,* loca Gadgad & Jetebatha, *ſeu manſionis vigeſimæ nonæ & trigeſimæ Num.* 33 ℣ 32. *eſſe eadem cum locis* Gadgad & Jetebatha *Deut.* 10 ℣ 7: *nam utroque loco veniſſe dicuntur ex* Gadgad *in* Jetebatha, *quod mirum eſſet, ſi factum eſſet in diverſis provinciis; præſertim cum* Moſeroth *Num.* 33 & Beneiaacan *ab iis non longe diſtent;* & *Deut.* 10 Moſeca & Beroth filiorum Jacan, *de quibus agam. Quarto verifimile eſt,* Moſera & Moſeroth *eſſe eumdem locum, cum* Moſera *a* Moſeroth *Hebraice non diſtinguatur, niſi ſicos ſingularis a plurali; & cum utrique ſatis vicinum ſit* Gadgad, *& deinde ſequatur* Jetebatha. *Quinto verifimile quoque eſt, non diſtingui* Beoejaacan *a* Beroth filiocom Jaeao, *Hebraice* Berotheoejaacao, *cum primum nomen Latine ſit* Filii Jaacan, *alterum vero* Putei filiorum Jacan; *niſi forte primum nomen deſignaverit totum agrum ſeu provinciam illius populi, qui pars erat Idumæorum; & ſecundum nomen ſignificaverit locum aliquem illius provinciæ. Certe dubitari nequit, quin aut idem fuerit locus, aut eo ſolum modo diſtinctus, aut ſaltem fuerint loca invicem vicina; quod etiam ex propinquitate cum locis ante dictis clare eruitur.*

D

453 *Sexto verifimile eſt, verba illa Deut.* 2 ℣ 1 Circuivimus mootem Seic, *ſic intelligenda eſſe, ut non ſolum profecti ſint juxta unum latus montis, aut montium illorum, ſed juxta varia latera, vagatique diu ſine per deſerta Idumææ loca, ſicuti per alias Arabiæ Petræ ſolitudines tranſierunt: hoc enim eſt* circuire. *Ex hac obſervatione ſequitur, conſonum eſſe ſacræ Scripturæ, aut certe ei non repugnare, ſi dixerimus, Iſraelitas in itinere ex Cadesbarne in Aſiongaber, in quo ita circuierunt montem Seir, in Idumæam penetraſſe, perque varios circuitus ad ejus limites Orientales perveniſſe, indeque in Aſiongaber pre Madianitidem profectos eſſe. Hæ omnes obſervationes tantum habent fundamentum in ſacris Literis, ut nullam ex iis arguendam ſere exiſtimem ab ullo interprete, ſi ſingulas ſeorſum conſideraret, & ſibi non imaginaretur aliis Scripturæ locis eſſe contrarias: omnes enim ſumptæ ſunt ex textibus ſenſu maxime naturali intellectis. Solum dubitari poteſt, an ultima illa conſecutio de tranſitu per Idumæam & Madianitidem ſtatuenda, quam dixi Scripturis conformem, tam firmum habeat fundamentum. Verum poſtea patebit, tranſitum illum non modo non repugnare Scripturis, uti hactenus aſſevero; ſed ſolido etiam uti fundamento.*

ex certis deducta,

E

ac demum orta ex iis difficultate,

F

454 *Ex prædictis omnibus variæ oriuntur difficultates, quarum cauſa plerique interpretes quædam ex iis negarunt. Nam primo ſi idem locus bis eſtatus ſit Gadgad; quomodo Num.* 33 ℣ 32 *dicuntur Iſraelitæ ex* Beoejaacan *veniſſe in* Gadgad, & *Deut.* 10 ℣ 7 *ad eumdem locum* Gadgad *veniſſe ex* Moſera? *Secunde, quomodo Num.* 33 ℣ 31 *ex* Moſeroth *dicuntur profecti in* Beoejaacan; *contra vero Deut.* 10 ℣ 6 *ex* Beroth filiorum Jacan *in* Moſera, *cum* Moſeroth *a* Moſeca, & Beoejaacan *a* Beroth filiorum Jacao *non diſtinguamus? Reſpondeo difficultatee haſce ex præmiſſis obſervationibus facile explicari. Quando enim Iſraelitæ circuibant montem Seir, ſeu per deſerta Idumææ loca vagabantur, manſionem vigeſimam ſeptimam habuerunt in* Moſerot, *vigeſimam octavam in* Benejaacao, *non recto itinere incedentes, ſed hut illuc vagantes, prout damnatus ad diuturnum exilium columna prævia ducebat. Hinc vigeſimam nonam manſionem habuerunt in* Gadgad, *trigeſimam in* Jetabatha, *quæ loca fuerunt aut in limite Orientali Idumææ, aut extra Idumæam in regione Madianitarum; indeque per Hebeonam venerunt in Aſiongaber.*

quorum ſententiæ refutatio

455 *Cum autem ex Aſiongaber, jubente Domino, per confinia Idumææ profecti ſint verſus*

Moabi-

A *Moabitidem, loca illa quatuor rursum tranſiecerunt, ſed duo priora inverſo ordine. Itaque ſtationem trigeſimam tertiam habuerunt partim in* Berorh filiorum Jacan, *partim in* Cades, *aut in deſerto* Sin, *quæ diverſis iſtis nominibus appellatur, a diverſis locis, quæ agmen numeroſiſſimum occupabat. Statio vero trigeſima quarta fuit in Monte* Hnr, *ſeu in* Moſera *aut* Mnſeroth. *Inde, cum Idumæorum ren tranſitum per mediam Idumæam negaret, deflexerunt ad dexteram, ſeu verſus Orientem & partim etiam ad Meridiem, quantum apparet,* per viam quæ ducit ad mare Rubrum, *ut habetur Num.* 21 ℣ 4, *non tamen eo animo, ut rurſus ad mare Rubrum proficiſcerentur, ſicut antea per eamdem fere viam eo pervenerant, ſed* ut eirenmirent terram Edom. *Hoc flexu ex* Moſera *venerunt in* Gadgad, *quo ante ex* Benejaacan *fuerant profecti; habitaque partim in* Gadgad, *partim in* Salmona, (*uti manſio illa vocatur Num.* 33 ℣ 42) *ſtatione trigeſima quinta; perrexerunt in* Jetebathe & Phunon, *habuerunque illic manſionem trigeſimam ſextam. Ex hac autem manſione, a qua ante per Hebronam profecti erant in* Aſiongaber *ad mare*

B *Rubrum, ſecunda hac vice recta profecti ſunt in Septentrionem verſus Moabitidem, in cujus finibus habuerunt ſtationem trigeſimam octavam, ut videbimus.*

data expoſitio nonnullis rationibus firmatur.

456 *Tota hac expoſitio talis eſt, ut locus difficillimus Deut. ex intelligatur ſenſu proprio, & recte concilietur cum Num.* 33, *cumque aliis omnibus Scripturæ locis, ita ut exiſtimem nihil reperiendum in Scriptura, quod nequeat cum hac conciliari. Verum mirari quis poſſet, quod eadem manſiones diverſis ſubinde nominibus appellatæ ſint a* Moyſe; *& quærere, qua de cauſa id factum ſit. Reſpondeo de illa nominis mutatione conſtare ex manſione montis* Hor, *quam alio loco* Mnſera *vocavit, ut certum eſt, & alio rurſum loco* Mnſeroth, *ut ratione verisimillima oſtendi. Cum autem certo ſciamus id factum eſſe ſemel, mirari minus debemus idem ſæpius contigiſſe. Cur autem manſionum nomina mutare potuerit* Moyſes, *facile dicta eſt, nimirum quia multitudo populi immenſa ita ſe extendebat, ut ſubinde varia occuparet loca, a quibus caſtra nomen ſortiri poterant. Cur vero voluerit ea di-*

C *verſitate nominum uti, certo dici non poteſt. Forſan Num.* 31 *recenſuit loca tabernaculo ſuo aut tabernaculo fœderis viciniora; in Deuteronomio vero, cum alloquebatur populum, loca celebriora magiſque nota, ad quæ ſe caſtra extenderant eodem tempore. Forte etiam Num.* 33 *manſiones, quæ iiſdem locis fuerant, diverſis nominibus deſignavit, ut manſionum numerus & diverſitas clarius innoteſceret. Quacunque demum de cauſa id fecerit* Moyſes, *ſatis eſt quod conſtet de facto. Porro ſi quis contra expoſitionem datam objicere vellet tabulas geographicas, quas nonnulli de manſionibus formarunt, breviter reſponderem, tabulas illas, quas quidem ego viderim, multis ſcatere erroribus, uti facile probari poteſt ex ſacris Litteris.*

Chananæus rex Arad aggreditur Iſraelitas ut occidatur, & urbes ejus delentur:

457 *Ab hac digreſſione, quæ neceſſaria viſa eſt, redeo ad montem Hor, ubi* Mnyſen *cum Iſraelitis reliqui in luctu de morte Aaronis. Pugnandum fuit Iſraelitis, quando caſtra habebant apud montem Hor, uti narrat* Moyſes *Num.* 21 *his verbis:* Quod cum audiſſet Chananæus rex Arad, qui habitebat ad Meridiem, veniſſe ſcilicet Iſrael per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor exiſtens, duxit ex eo præ-

dam. At Iſrael voto ſe Domino obligans, ait: Auct. Si tradideris populum iſtum in manu mea, dele- J. S.
bo urbes ejus. Exaudivitque Dominus preces Iſrael, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit ſubverſis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius HORMA, id eſt, Anathema. *Locus hic rurſum non caret difficultatibus magnis, quas alii ſilentio præterierunt, alii variis modis conati ſunt exponere. Prima difficultas oritur ex conſtitutione locorum, quia ren Arad dicitur habitaſſe* ad Meridiem, *nec additur, utrum habitaverit in ipſa Terra promiſſa, an extra illam, ſicut Num.* 13 ℣ 30 *dicitur,* Amalec habitat in Meridie, *ſcilicet extra Terram promiſſam. Num.* 33 ℣ 40 *de eodem rege legitur.* Audivitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad Meridiem, in terram Chanaan veniſſe filios Iſrael. *Tertia hic videtur dicere Iſraelitas veniſſe in terram Chanaan: id autem verum non eſt eo ſenſu, quod, dum erant apud montem Hor, intraſſent illam regionem, quam poſtea poſſederunt, etſi illa ſoleat venire nomine terræ Chanaan. Vidit Bonfrerius difficultatem, ideoque in hunc locum notavit ſequentia:* Porro quod dicatur hic rex au- E
diviſſe filios Iſrael veniſſe in terram Chanaan, intelligendum eſt de adventu inchoato, non perfecto; nempe quie erant in via, imo in proximo, ut eo pervenirent, quærentes omnem editum, quo in eam penetrarent.

458 Verum illud IN TERRAM CHANAAN, quod *probabilius habitabat rex ille in Paleſtina* in textu noſtro ad Iſraelitas & verbum VENISSE referri debet, in Hebræo, Chaldæo, & Septuaginta ad regem Arad & ejus habitationem referri debet; ita enim habent Hebræa: „ Et audivit „ Chananæus rex Arad, & ipſe habitans in Me„ridie in terra Chanaan „. Et vero forte in textu noſtro loco movenda eſt interpunctio, quæ antecedit, IN TERRAM CHANAAN, & iiſdem verbis poſtponenda, ac forte per ablativum legendum, IN TERRA CHANAAN, ut Hebræa & ceteri textus habent. Quod autem aliqui negant hunc regem Arad in Chananæa & Terræ promiſſa habitaſſe, exiſtimo *ex* Scripturæ mente alienum: ſi enim is Chananæus erat, ſi civitas Arad in ſortem tribus Judæ cecidit, ut habetur Judic. 1 ℣ 16: quæ eadem mutato nomine HORMA vel HERMA dicta eſt, & ſub eo nomine attributa eſt Judæ tribui, Joſue 15 ℣ 30; ſi Joſue F
15 inter ceteros reges, qui cum Iſraelitis in Chananæa pugnarunt, & a Joſue cæſi ſunt, ſex Arad, ſive Hered (nam eadem eſt vox *in* Hebræo) nominatus, qua ratione ii dici poteſt in terra Chanaan non habitaſſe? *Ita ratiocinatur ille interpres, cujus opinionem oppoſita ſaltem probabiliorem exiſtimo, maxime ob locum Judic.* 1 ℣ 16, *ubi* deſertum ſortis *Judæ dicitur eſſe ad* Meridiem Arad. *Quod vero de* Horma & Hered *aſſeritur, minus certum eſt, & ſaltem utrumque verum non eſt, quia Joſue* 12 ℣ 13 *harum urbium reges diſtinguuntur his verbis:* Rex Herma unus, ſex Hered *unus.*

459 *Verum alia ſurſum oritur difficultas: circa ma- re Mortuum;*
nam ſi ren Arad *habitabat in parte Meridionali Terræ promiſſæ circa mare Mortuum, ut erit ait idem Bonfrerius in Num.* 21 *cum multis aliis; inter regnum ipſius & montem Hor, ubi erant Iſraelitæ, pars Idumææ erat interpoſita. Quomodo igitur Chananæus aggreſſus eſt Iſraelitas, & quomodo Iſraelitæ, eo victo, urbes ejus ſubverterunt, cum ex monte Hor non recta profecti ſint in Chananæam) Prima pars non patitur magnam difficultatem: Chananæus enim cum*

AOCT. J. S. exercitu ſuo obviam Iſraelitis venire potuit, ceſſque aggredi, uti revera factum eſt. Pues altera Bonfrerio viſa eſt tam difficilis, ut recteſſerit ab obvia & naturali expoſitione loci, & probare voluerit, urbes iſtius regis non eſſe ſubverſas tempore Moyſis, ſed poſtea, quando occupata eſt Terra promiſſa. Alii vero eadem de cauſa maluerunt regnum Arad extra limites Terræ promiſſæ collocare, quod minus improbarem, ſi locus aliter exponi non poſſet. Verum difficultas mihi non videtur inſuperabilis, ſi omnia attente conſiderentur. Quapropter ſequor obviam & naturalem loci intelligentiam, ſecundum quam affirmat Moyſes, primo regem Arad venisse ad oppugnando Iſraelitas, quando caſtrametabantur apud montem Hor; ſecundo regem illum Chananæum eodem tempore victum, occiſumque, & urbes ejus ſubverſas eſſe. Tertio ſaltem ut probabilius admitto, regem illum habitaſſe in parte Meridionali Terræ promiſſæ circa mare Mortuum, & ad confinia Idumææ: atque hiſce præſuppoſitis, explicare aggrediar, qua modo hæc omnia conſtare poſſint cum aſſertis aliis ſacræ Scripturæ, & intelligi rationi prorſus verisimili.

B *& per Idumæam aggreſſus eſt Iſraelitas; bis vero tandem vix regnum ejus potuerunt ingredi:*

460 *Supra vidimus*, petitum eſſe a Moyſe tranſitum per Idumæam, dum erat in Cadeſ: regem vero Idumææ, negato tranſitu, occurriſſe cum ingenti exercitu. Moyſes, cui prohibita erat pugna cum Idumæis, ex Cadeſ ſic proceſſit ad montem Hor, ut prælium vitaret, & tamen non recederet a confinibus Idumææ, ſed per ejus limites magis verſus Chananæam procederet, & veniret ad montem Hor, ubi in finibus Idumææ diu caſtrametati fuerunt Iſraelitæ. Hæc non ſinunt nos dubitare, quin eos Idumæus pertexerit cum exercitu ſuo obſervare Iſraelitas. Cum autem immenſa horum multitudo terrorem latius ſpargeret, videtur eos Arad accurriſſe, ut ſimul cum Idumæis tranſitu prohiberet Iſraelitas, ſicque diviſas foiſſe partes inter Chananæos & Idumæos, ut Chananæi conſiſterent in parte Idumææ, per quam patebat ingreſſus in regnum Arad. Rex autem ille Chananæus, non contentus tranſitu prohibere Iſraelitas, eoſdem cepit laceſſere, & quidem ioitio ſatis feliciter, ita ut, victoria relata, ſpolia quoque conſequerentur. Moyſes cum ſuis ita laceſſitus, ex ingenti multitudine bellatorum, quos habebat, electum agmen ad pugnam expedivit. Tum voto nuncupato de delendis Chananæi iſtius urbibus, caſſique Chananæit cum rege ſuo, fugientes per Idumæam ſecuti ſunt victores Iſraelitæ, ac ſimul cum illis penetrarunt in regnum Arad, quod ferro flammaque vaſtarunt. Completa voto, expeditioni quoque finem impoſuerunt, & per eamdem viam regreſſi ſunt ad caſtra adhuc conſtituta apud montem Hor. Hoc aut ſimili modo res tota peragi potuit, cum nihil ſit in ſacris Litteris, quod huic expoſitioni repugnet. Talis fuit hæc expeditio, qualis ſuſcepta fuit contra Madianitas Num 31, quæ ſuo loco explicabitur.

C

ad difficultates objectas reſpondetur.

461 *Quæ hic objicit Bonfrerius, non difficultate exponi poſſunt. Ait primo, ſi Iſraelitæ tunc penetraſſent in Chananæam, ſatius eis fuiſſet proſequi victoriam in Chananæa, quam regredi & iter longum per Moabitas capeſſere. Verum id liberum non erat Iſraelitis, qui caſtra non movebant niſi prævia & ducente columna: necdum enim advenerat tempus, quo Deus decreverat eos in poſſeſſionem Terræ promiſſæ inducere. Ait ſecundo, regem & urbem Arad deinde ſuperfuiſſe: At non contendimus, ita prorſus exciſam fuiſſe urbem Arad, ut non poterit reſtitui. Potuit ſane urbs illa ex ruinis iterum erigi, atque alius ejus prioris ſuccedere, aut loco ipſius eligi. Porro omnes regni urbes exciſas fuiſſe, Scriptura non clare affirmat. Subvecterunt certe illas, quas audierant, & ceperant. At neceſſe non eſt, ut dicamus omnes fuiſſe captas & deletas. Hinc etiam incertum eſt, utrum urbi Arad, an toti regno, an vero loco, ubi voverunt, aut ubi pugnarunt, dederint nomen Horma: quod aliis quoque locis deinde datum fuit. Ceterum nolim contendere, omnia facti adjuncta, talia prorſus fuiſſe, qualia dixi ex conjecturis ea ſolum intentione, ut oſtenderem obviam Scripturæ ſenſum retineri poſſe. Itaque ſi quis alio modo omnia æque combinare poſſit, me facile habebit conſentientem.* D

§. XLI.

Quæ de morte Mariæ & Aaronis aliiſque deinde ſecutis narrarunt Joſephus & Philo, dantur & examinantur. E

Joſephus de tranſitu per Idumæam petito, de morte Mariæ,

DE geſtis anno peregrinationis quadrageſimo huc uſque ex Scriptura recitatis, pauca ſolum narraverunt ſcriptores Hebræi, Joſephus & Philo, multaque prætermiſerunt, præſertim murmurationes populi, utpote genti ſuæ parum honorificas. *Joſephus lib. 4 cap. 4 poſt celebratam ſeditionem Core, aliaque tunc facta, de itineribus tranſituque per Idumæam petito, ac de morte Mariæ ſic loquitur:* His ita poſt ſeditionem diſpoſitis, caſtra movit, & eum omoibus copiis ad Idumææ fines pervenit. Legatis primum ad regem præmiſſis, petebat ab eo tantum liberum tranſitum, paratus ipſius arbitrio fidem dare, ſine cujuſquam injuria iter ſe facturum: præterea forum rerum venalium ſois exhiberi poſcebat, perſoluturus etiam aquæ precium, ſi rex ita juberet. Ille vero legatis re infecta dimiſſis, negatoque tranſitu, armatus eom exercitu eſt obviam profectus, prohibituros Moyſem, ſi vi viam aperire eonaretur. At Propheta, conſulto prius oraculo, & Deo non permittente, ut ipſe pugnæ prioeipium faeeret, retrorſum abduxit exercitum, per deſertum iter facturus. Eodem tempore ſorori ejus Mariammæ ultimus vitæ dies advenit, quadrageſimo anno, ex quo Ægyptum reliqoerat, menſis Xantiei luna prima, ſepultaque eſt publico ſomptu magnifice, ſuper quodam monte qui appellatur Sein: *Hæc Joſephus, mox addens* luctum *fuiſſe* menſtruum *de morte Mariæ, populumque poſt luctum fuiſſe luſtratum a* Moyſe. *Hæc luſtratio ſumpta eſt ex legibus Num. 19 latis; ſed locum non videtur habuiſſe per omni populo. Secundo mons* Sein *haud dubie ſomptus eſt a deſerto* Sin, *ſed nomina iſtius nemini non invenio. Tertio commode intelligenda eſt abductio exercitus* retrorſum, *nimirum quod* Moyſes *deflecteret magis ad limites Idumææ, non autem quod retrocederet.* F

de progreſſu Iſraelitarum, & morte Aaronis, breviter agit:

463 *De progreſſu exercitus & morte Aaronis idem ſcriptor deinde hæc narrat:* Cæteram funeſto exercitu ita, ot dixi, luſtrato, per deſertom eum eo pergens, Arabiam petiit. Comque veoiſſet io agrum urbis Arabum primariæ, quæ olim

A olim Arce, nunc Petra nominatur, hoc loco montem excelſum, quo ager clauditur, Aaron conſeendit, præmonitus a Moyſe, quod eſſet moriturus: & in conſpectu totius axarcirus, ſtans in loco acclivi, exutam pontificiam ſtolam Eleazaro filio tradidit, ad quam jura ætatis ſuæceſſio pertinebat. Atque ita ſpectante populo moritur, eodem ipſo anno, quo ſororam amiſit, anno ætatis centeſimo vigeſimo tertio. Dies mortis ejus incidit in primam lunam menſis, qui Athenienſibus Hecatombæon dicitur, Macedonibus Lous, Hebræis Sabba. Luxit eum populus diebus triginta, & luctu finito, Moyſis ductu pervenit ad fluvium, qui nominatur Arnon. *Ita Joſephus, multa tranſiliens: nam ad fluvium aut torrentem* Arnon *poſt aliquot ſtationes intermedias venerunt Iſraelitæ. Alia etiam hic obſervanda. Urbem Petram, quam* Areen *olim vocatam dicit, recte quidem locat in Arabia, cum fuerit Arabiæ Petræ metropolis; recte etiam circa illam aſſignat montem Hor, in quo mortuus eſt Aaron: at non recte Idumæam ab Arabia diſtinguit, cum illius pars fuerit, eumque urbs Petra*

B *Idumææ fuerit, ut vult Hieronymus lib. de Locis Hebraicis, aut certe ad ejus limites in vicina Madianitide, ut aliqui exiſtimant.*

Philonis multa praetermittentis, relatio 464 *Philo, reliquis omnibus, de quibus hic agimus, prætermiſſis, ſolum narravit geſta cum Idumæis, & cum Chananæo rege Arad. De prioribus hæc ſcribit:* In aditu regionis (*promiſſæ*) habitabat gens cognata (*utpote oriunda ex Eſau*) quos (*Iſraelitæ*) ſpectabant fore belli adverſus vicinos garandi ſocios, auditoteſque in paraudis novis ſedibus: aut ſi hoc gravarantur, certe neutris ſe adjuncturos partibus. Nam utriuſque gentis primi conditores, tum Hebraicæ, tum accolentis fines hoſtiles, una matre nnoque partu editi ſuetant, quorum familiæ falici auctæ ſobole in duas populoſas gentes tum axerevernnt. Harum altera in ſuis manſit ſedibus: altera (ut antea diximus) in Ægyptum propter famem translata, poſt aliquot ætates ratro, unde venerat, rediit. Hæc cognationis non oblita, quamvis dudum disjuncta ſedibus: & tunc quoque nihil da ritu majorum agnoſcens in degenerisbus poſtaris, arbitrabatur decorum eſſe manſuetis ingeniis, ſi antiquæ neceſſitudini aliquid

C tribuerant. In altera nullum ſupererat amicitiæ veſtigium, quæ longe diverſis aſſueta moribus, tationibus, conſiliis, ſtudiis, avita runovabat odia. Nam primus hujus gentis autor jus primogenituræ fratri vaudidaras, quod paulo poſt facti pœnitens rapetiit, atqua etiam uecam intentando axtorquara voluis. Hæ majorum privatæ ſimultates apud intugras poſternum gentes inſtauratæ ſunt eo tampora.

de petito per Idumæam tranſitu: 465 Cæterum Dux Hebræorum Moſes, quamvis primo incorſu poterat eos opprimere, iniquum id ratus propter jus antedictæ cognationis, mſluit tranſitum par eorum agros petare, pollicendo ſe iter facturos ſina incolarum injuria, intactis agria & pecoribus: ne potum quidem aquæ neceſſarium ſumpturos abſque precio, in poteſtata incolarum fora annonam, ſa uſurus foro ex ipſorum arbitrio. At illi, contemptia caduceatoribus conditiones fœdetis offerentibus, armatioviam profecti ſunt, bellum oſtentantes ais, ſi audarunt finas tranſcendera, imo val attingere. Id reſponſum ægre feranta populo, & jam ad arma conciteto: Prophata a ſuperiore loco, ut exaudiri poſſet, ſic eos allocutus aſt: Non aſt iniqua, viri forſiſſimi, veſtra indi-

guatio, qui bonas conditiones offarendo rapulſam paſſi eſtis a pravis & perverſis hominibus. Illi quidem digni ſunt, ut inhumanitatis pœnas dent, nos tamen decet mitius agere, & ravareri gentiles neceſſitudines. Alioqui qood erit inter bonos maloſqun diſerimen, ſi magis cogitabimus, quid illi mereantor, quam quid nos deceat? His dictis, avertit alio populum, cum vidarat omnes aditus inſaſſos præſidiis ab his, qnibus nihil immineabat periculi: tantum præ invidia viam compendiariam intercluſeraus: quod arat cartiſſimum indicium malevoluntiæ moleſte ferentium gentem libertati redditam, quam in Ægypto gravi ſervitute premi antea libantes andierant. Neceſſa anim ut qui alterius felicitata dolet, ajus calamitate gaudeat, quantumvis diſſimulat. In tantum enim res ſuas eum impiis conſociaverant, ut in ſummam maliciam prolapſi, infanſi affeus bonis omnibus, ægre ferrens ſucceſſus eorum, gauderent calamitatibus.

AUCTO. J. S.

nimis acerba eſt, in Idumæi, & nonnulla eget correctione:

466 Id tum latera non potuit: cohibitus aſt tamen populus a ſuo Principa, eadam opera gemino exemplo edito tum bonitatis tum prudeuriæ. Prudentar anim facit, quod diſceſſum eſt ſine mutuis iuinriis: quod vero cognationis reſpactu ultionam cohibuit, humanitatis ſuit officium. *Ita philoſophatur Philo, juſto iniquior in* E *Idumæos, qui metu non prorſus temerario videntur tranſitum negaſſe. Verum hoc generatim de cauſa negati tranſitus dixiſſe ſufficiat, cum veram cauſam certo ſcire non poſſimus. At alia quædam particulariter ſunt emendanda. Primo* Moyſes, *a quo* primo incorſu *opprimi potuiſſe Idumæos nimis jactanter affirmat Philo, a bello eis inferendo abſtinuit ob mandatum a Deo acceptum. Secundo nimis accuſantur Idumæi, dum dicuntur bellum minati, ſi* Moyſes *auderet eorum fines* val attingera: *nam ronſtat, Iſraelitas per eorum fines tranſiviſſe, nec tamen cum Idumæis conſixiſſe. Tertio ex mera conjectura, ſerenda tamen & probabili, dicuntur Iſraelitæ ad arma concitati fuiſſe, dum audiebant tranſitum negari ab Idumæis. Verum iniquiores ſunt conjecturæ, quibus odium & invidiam Idumæorum mire exaggerat Philo: nam etſi illis revera nihil immineret periculi ab Iſraelitis ob mandatum divinum; id veriſimiliter ignorabant, ideoque nec fidem præbebant optimis eorum promiſſis, nec libevi erant a timore imminentis, ut credere poterant, periculi.* F

idem de rege Chananæo Iſraelitas invadente, 467 *Bellum regis Chananæi Philo deinde ſic enarrat:* Horum (*Idumæorum*) oppidis præteritis, cum ad ulteriora perge teut, rex quidam finitimus, Chananes nomina, ubi cognovit a ſpeculatoribus exercitum per luea non longe diſſita iter facera, putans aos ſine ordina iucedeutas facile poſſa opprimi, cumarmata ſuorum juventute invaſit, & primo aſſultu quoſdam, ut imparatos, coegit ſurga vertere: intarcaptiſqua aliquot captivis, inſperato ſucceſſu inflatus, procedebat ultetius, quaſi omues in ſuam potaſtasam redacturus. At illi nihil territi accepto iocommodo, immo accanſa audacia, us abolarant ignominiam, hortabantur ſe invicem: Viri ſimus, geramus ram alacritar in primo regionis promiſſæ aditu. Inrepida pugnemus pro muuimento habentas audacism. Per initia ſæpe de evantu decernitur. Dum in limine ſumus terrorem incutiamus incolis, ut inopia, qua in locis defertis laboravimus, permutemus agrorum fer-

AUCT. J. S. tilium & bene cultorum cupiam. Sic animati voverunt Deo primitias agrorum, ejus regis oppida cum ſuis finibus.

& victo, in quibuſdam corrigitur.

468 Nec ſpernit vota irrita, propitio Numine Hebræis robur addente, ad extorquendam hoſti victoriam. Itaque pugnatum eſt egregie, ſupplicatumque poſt victoriam: præda tota conſecrata Autori tantæ felicitatis. Oppida eorum vitis & auro argentoque Deo dicari placuit, unde totum id regnum anathema nominatum eſt. Quamadmodum enim unuſquiſque vir pius conſecrat primitias fructuum comportatorum ex agris ſuis, ad eumdem modum gens univerſa portionem magnæ regionis, in cujus poſſeſſionem migrabat, & eam quidem non exiguam, regnum integrum, quod primum bello quæſitum eſt, novæ coloniæ primitias Deo dicavit. Nefas enim putabant vel agrum dividere, vel in urbes immigrare, ante conſecratas horum primitias. *In hac relatione corrige primo locum, quia res geſta eſt in ipſis Idumæorum finibus. Secundo non invaſit rex Chananæus iter agentes, ſed caſtra habentes ad montem Hor. Tertio oratio bortantium*

B *invicem Iſraelitarum ſolum eſt conjecturalis; nec regnum illius regis Chananæi tantum videtur fuiſſe, quantum fuiſſe inſinuat Philo.*

§. XLII.

Aliquot manſiones: murmuratio populi, cui Deus immittit ignitos ſerpentes, ſerpens æneus erectus: ſubacta regna Sehon & Og, regum Amorrhæorum.

Duo manſiones, in quarum altera murmuratio populi ignitis ſerpentibus punita.

C DE monte *Hor Iſraelitæ profecti per limites fere Idumæorum, per Madianitidem & Moabitidem, brevi tempore pervenerunt ad limites terræ primum occupandæ. Num.* 33 *manſiones ſequentes ſic recenſentur a* ℣ 41: Et profecti de monte Hor, caſtrametati ſunt in Salmona, (*quæ manſio fuit trigeſima quinta, alias a monte* Gadgad *nomen ſortita, uti & ſequens alio loco* Jetebatha *dicta legitur.*) Unde egreſſi venerunt in Phunon. *In alterutra harum manſionum, aut fortaſſe in ipſo itinere, orta rurſum eſt gravis murmuratio, de qua* Moyſes *agit Num.* 21 ℣ 4 *ita ſcribens:* Profecti ſunt autem & de monte Hor per viam, quæ ducit ad mare Rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cœpit populum itineris ac laboris: locutuſque contra Deum & Moyſen, ait: Cur eduxiſti nos de Ægypto, ut moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra jam naufeat ſuper cibo iſto leviſſimo. Quamobrem miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum, venerunt ad Moyſen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti ſumus contra Dominum & contra te: ora, ut tollat a nobis ſerpentes. Oravitque Moyſes pro populo, & locutus eſt Dominus ad eum: Fac ſerpentem æneum, & pona eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, vivet. Feeit ergo Moyſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno: quem cum percuſſi aſpicerent, ſanabantur.

470 *Cum exultatione hujus ænei ſerpentis exaltationem ſuam in cruce comparavit Chriſtus ipſe Joan.* 3 ℣ 14; *fidemque in Chriſtum cum aſpectu hujus ſerpentis, dicens:* Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto; ita exaltari oportet Filium hominis: ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. *Murmurationem vero illam Apoſtolus* 1 *Cor.* 9 *vocat tentationem Dei, ſuos ita Hebræorum exemplo monens:* Neque tentemus Chriſtum; ſicut quidam eorum tentaverunt, & a ſerpentibus perierunt. *Sapiens cap.* 16 ℣ 5 *de hiſce ita ſcribit:* Etenim eum illis (*Hebræis*) ſupervenit ſæva beſtiarum ira, morſibus perverſorum colubrorum extarminabantur. Sed non in perpetuum ira tua parmanſit; ſed ad correptionem in brevi turbati ſunt, ſignum habentes ſalutis ad commamoracionem mandati legis tuæ. Qui anim converſus (*ſeu ſanatus*) eſt, non per hoc, quod videbat, ſanabatur, ſed per te omnium Salvatorem: in hoc autem oſtendiſti inimicis noſtris, quia tu es, qui liberas ab omni malo. *Et mox* ℣ 10: Filios autem tuos, nec draconum venenaturum vicerunt dentes: miſericordia enim tua adveniens ſanabat illos. In memoria enim ſermonum tuorum exterminabantur, & velociter ſalvabantur, ne in altum ineidantes oblivionem, non poſſent tuo uti adjutorio. Etenim neque herba, neque malagma ſanavit eos, ſed tuus, Domine, ſermo, qui ſanat omnia. *Priori manſioni ea duabus forſan magis probabilitet hæc murmuratio tribuetur. At poſteriori magis congruit, quod ait* Moyſes *Deut.* 2 ℣ 8: Venimus ad iter, quod ducit in deſertum Moab.

mandatum Domini de non oppugnandis Moabitis manſionis variæ:

473 *Hoc igitur loco figendum præceptum Domini, ſit tibi a* Moyſe *relatum*: Dixitque Dominus ad me: Non pugnes contra Moabitas, nec inanas adverſus eos prælium: non enim dabo tibi quidquam de terra eorum, quia filiis Lot (*a quo Moabitæ, uti & Ammonitæ*) tradidi Ar (*regionis metropolim*) in poſſeſſionem. *Num.* 33 *a* ℣ 43 *ita enumerantur manſiones ſecutæ; ac primum trigeſima ſeptima eſt Oboth*: Profectique da Phunon, caſtrametati ſunt in Oboth. Et de Oboth, venerunt in Jiebarim, quæ eſt in finibus Moabitarum. Profectique de Jieabarim, fixere tentoria in Dibongad. *Hæc manſio trigeſima octava* in Dibongad, *alias dicitur* ad torrentem Zared, *ut obſervat S. Hieronymus, & patebit ex verbis dandis. Num.* 21 ℣ 10 *de hoc itinere ſic legitur:* Profectique filii Iſrael caſtrametati ſunt in Oboth. Unde egreſſi fixere tentoria in Jiesbarim, in ſolitudine, quæ reſpicit Moab contra Orientalem plagam. Et inde moventes venerunt ad Torrentem Zared. *Deut.* 2 ℣ 13 *ad propoſitam noſtrum hæc narrat Legislator:* Surgentes ergo, ut tranſiremus torrentem Zared, venimus ad eum. Tempus autem, quo ambulavimus de Cadesbarne uſque ad tranſitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit: donec conſumaretur omnis generatio hominum bellatorum de caſtris, ſicut juraverat Dominus: cujus manus fuit adverſum eos, ut interirent de caſtrorum medio. *Loquitur de omnibus, qui ad mortem in deſerto obeundam damnati erant propt Cadesbarne ob rebellionem occaſione exploratorum exatam. Perierunt igitur hi omnes non modo ante tranſitum Jordanis, ſed etiam ante bellum contra duos Amorrhæorum reges geſtum trans Jordanem.*

præceptum de Ammonitis non impetendis: progreſſus exercitus ad torrentem Arnon.

474 *Priuſquam progrederentur, cum propinquarent ad limites Ammonitarum, bellum contra illos gerere vetuit Dominus, uti fecerat de Idumæis & Moabitis. Audiamus* Moyſen *Deut.* 2 ℣ 16 *ſic proſequentem:* Poſtquam autem univerſi

A verſi ceciderunt pugnatores, locutus eſt Dominus ad me, dicens: Tu tranſibis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar: & accedens in vicina filiorum Ammon, cave ne pugnes eoctra eos, nec movearis ad prælium: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammoo, quia filiis Loth dedi eam in poſſeſſionem. *Maoſo ſequens, ſeu quadrageſima, Num.* 33 ℣ 46 *ſic exprimitur*: Unde (*ex Dibongad*) egreſſi, caſtrametati ſunt in Helmondeblathaim. *Locus hic erat prope torrentem Arnon, quem oportebat tranſire ad ingrediendum terram Amorrhæorum. Hinc Num.* 21 ℣ 13 *dicitur*: Quem (*torrentem Zared*) relinquentes, caſtramatati ſunt contra Arnon, quæ eſt in deſerto, & prominet in finibus Amorrhæi. Siquidem Aroon terminus eſt Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos. Unde dicitur in libro Bellorum Domini: Sicut fecit in mari Rubro, ſic faciat in torrentibus Arnon. Senpuli torrentium inclinati ſunt, ut requieſcerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum. Ex eo loco apparuit puteus, ſuper quo locutus eſt Dominus ad Moyſen: Congrega populum, & dabo ei aquam. Tunc cecinit Iſrael carmen iſtud: Aſcendat puteus. Concinebant: Puteus, quem foderunt principes, & paraverunt ducea multitudinis in Datnte legis, & in baculis ſuis. Da ſolitudine, Matthana. De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth. De Bamoth, vallis eſt in regione Moab, in vertice Phaſga, quod reſpicit contra deſertum.

B

ubi quædam facta prodigioſa obſcure inſinuantur:

473 *Multa hic admodum obſcura ſunt. Liber Bellorum Domini poſtea examinabitur. Ex additis hoc loco verſiculis, videtur fuiſſe metrice conſcriptus, & prophetice, ut aliqui volunt; quod tamen minus certum. Senſus hic eſt obvius. Sicut multa prodigia facta ſunt in mari Rubro, quibus vidi ſunt Ægyptii, ita prodigiis in torrentibus Arnon patrandis vincentur Amorrhæi. Secundo quæ dicuntur de puteo, declarant populum facili negotio & prodigioſe aquas accepiſſe, quod alibi ſcriptum non eſt, uti nec alia prodigia ibidem facta. Tertio loca varia, quæ deinde nominantur, non ſignificant diverſas manſiones, ſaltem univerſæ multitudinis. Verum ſignificare poſſunt diverſa loca, per quæ tranſiverunt Iſraelitæ, dum proceſſerunt ab una manſione ad alteram: aut caſtrametationes variæ agmiais contra Sehonem miſſi: aut demum loca illa, ad quæ ſe extendebant caſtra Iſraelitarum, dum Camicam iſtud cecinerunt, aut dum aquas prodigioſe acceperunt. Hæc de loco illo obſcuro ſufficiant, cum proprie ad intentum meum non ſpectet integra illius expoſitio.*

C

Jubet Dominus occupari terram Amorrhæorum, quibus legati mittuntur

474 *In illa manſione apud Araon, quod loci æque ac torrentis ſeu fluvii eſt nomen, videtur* Moyſes *accepiſſe mandatum de occupanda Amorrhæorum terra, niſi illud jam accepiſſet in manſione præcedenti apud torrentem Zared. Illud* Deut. 2 ℣ 24 *ſic exprimit*: Surgita (*ait Dominus*) & tranſita torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Heſebon Amorrhæum, & terram ejus incipe poſſidere, & committe adverſus eum prælium. Hodie incipiam mittere terroram atque formidinem tuam in populos, qui habitant ſub omni cæln: ut audito nomine tuo paveant, & in morem parturientium anntramiſcaat, & dolore teneantur. *Ex eodem loco, opinor, miſit* Moyſes *nuntios ad regem Sehon, ut petarus tranſitum, licet non ignoraret eum negandum. Verum ſic cauſam ipſum agrediendi, quam juſtiſſimam habebat ex mandato divino, etiam verſimili rationi vicinis regibus probare poterat. De ea legatione Deut.* 2 ℣ 26 *ſic habet*. Miſi ergo nuntios da ſolitudioe Cademoth ad Sehon regem Heſebon verbis pacificis, dicens: Tranſibimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus aequn ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Alimenta petitio vende nobis, ut veſcamur: aquam pecunia tribua, & ſic bibemus. Tantum eſt ut nobis concedas tranſitum, ſicut fecerunt filii Eſau, qui habitant in Seir, & Mnabitæ, qui morantur in Ar. Donec veniamus ad Jordanem, & traoſeamus ad Terram, quam Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. Nolnitqua Sehon rex Heſebon dare nobis tranſirum: quia induraverat Dominus Deus tuus ſpiritum ejus, & nbfirmaverat eor illius, ut traderetur in manus ooſtras, ſicut nunc vides. *Num.* 21 ℣ 21: Miſit autem Iſrael nuntios ad Sehon *regem* Amorrhæorum, dicens: Obſacro, ut tranſire mihi licent per terram tuam: noo declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec tranſeamus terminos tuos. Qui concedere ooluit, ut tranſiret Iſrael per fines ſuos.

E

ad tranſitum petendum: negato autem ab Amorrhæis tranſita,

475 *Duplex in allegatis verbis occurrit difficultas: nam primo videtur* Moyſes *his verbis*, Sicut fecerunor filii Eſau, qui habitent in Seir, & Mnabitæ, qui morantur in Ar, *affirmare tranſitum ſibi fuiſſe conceſſum ab Idumæis & Moabitis. At Judic.* 11 ℣ 16 *Jephte diſputans cum Ammonitis, contrarium aſſerit, iterque Iſraelitarum ſic narrat*: Quando de Ægypto conſcenderunt, embulavit (*gens Iſraelitica*) per ſolitudioem uſque ad mora Rubrum, & venit in Cadas. Miſitque nuntios ad regam Edom, dicens: Dimitte me, ut tranſeam per terram. Qui noluit ecquieſcere precibus ejus. Miſit quoquo ad regem Moab, qui & ipſe tranſitum præbere contempſit. Manſit itaque in Cadas, & circuivie ex latere terram Edom, & terram Mneb: veniitque aootra Otientalem plagam terræ Moab, & caſtrametatus eſt trans Arnoo: nec unluit intrare terminos Mnab: Arnon qnippe coufininm eſt terræ Mnab. Miſit itequn Iſrael nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Heſebon, & dixarunt ei: Dimitta nt tranſeam per terram tuam uſqna ad fluvinm. Qui & ipſe Iſrael varba deſpiciens, non dimiſit aum tranſitu per tarminos ſuos: ſed infinita multirudina congregata, agraſſus eſt ennrra anm in Juſa, & inrtitar teſiſtebat. *Ad apparentem contradictionem reſpondeo, nec Idumæos, nec Moabitas, conſenſiſſe, ut per terram ſuam tranſirent Iſraelitæ, ſed verbis tranſitum negaſſe, ſaltem per interiora regni ſui, ut affirmat Jephte, & Moyſes ipſe jam antea narravit de rege Idumæorum. Iidrm tamea, tam Idumæi quam Moabitæ, tranſitum re ipſa conciſſerant, ſaltem per limites ſuos & deſerta regnorum ſuotum; nimirum quia tranſeuntes Iſraelitas non ſunt aggreſſi, nec finibus ſuis arcuerunt. Itaque* Moyſes *vere affirmat ſibi tranſitum fuiſſe conceſſum ab Idumæis & Moabitis: quia per illorum terras tranſiverat, nec ullibi ab eis fuerat oppugnatus; ita at illi, quod verbis negabant, re ipſa concederent, ſive id timore facerent, ſive quod reſiſtere aon valerent; nam illa omnia regi Amorrhæorum explicare aon debebat* Mnyſes, *qui æquiſſimas ei conditiones proponebat.*

F

obviam regreſſum Sehonem

regem cum exercitu educit Iſraelita,

576 *Verum hinc oritur altera difficultas, videlicet quomodo* Mnyſes *iis conditionibus tranſitum petere potuerit, cum præcepiſſet Deus, ut regnum*

Digitized by Google

AUCT. J. S. *regeam Amorrhæorum everteret? Reſpondeo quia noverat Amorrhæum non admiſſurum conditiones oblatas; ideoque baſce non obſervaret, quo minus mandatum Dei exſequeretur. Veriſimile eſt, Deum ipſum volaiſſe, ut hoc modo procederet ſanctus Legislator. Certe poſt negatum tranſitum* Moyſes *iteratam accepit mandatum, quod Deut.* 2 ℣ 31 *una cum elata victoria ſic exponit:* Dixitque Dominus ad me: Ecce cœpi tibi tradere Sehon, & terrem ejus, incipe poſſidere eam. Egreſſuſque eſt Sehon obviem nobis eum omni populo ſuo ed prælium in Jaſa. Et tradidit eum Dominus Deus noſter nobis: percuſſimuſque eum eum filiis ſuis & omni populo ſuo. Cunctaſque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & parvolis. Non reliquimus in eis quidquem: abſque jumentis, quæ in partem venere prædantium: & ſpoliis urbium, quas cepimus ab Arner, quæ eſt ſuper ripam torrentis Aaron, oppido, quod in valle ſitum eſt, uſque Galaad. Non fuit vicus & civitas, quæ noſtras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noſter nobis. Abſque terra filiorum Ammon, ad quam
B non acceſſimus: & cunctis, quæ adjacent torrenti Jeboc, & urbibus montanis, univerſiſque locis, a quibus nos prohibuit Dominus Deos noſter. *De hac victoria & terra per eam occupata Num.* 21 ℣ 23 *legantur ſequentia*: Quin potius, exercitu congregato (*Sehon*) egreſſus eſt obviem in deſerto, & venit in Jaſa, pugnavitque contra eum. A quo pereuſſus eſt in ore gladii, & poſſeſſa eſt terra ejus eb Arnon uſque Jeboc, & filios Ammon: quie forti præſidio tenebantur termini Ammonitarum (*nec permiſerat Deus, ut terra Ammonitarum occuparetur.*)

& totum regnum occupant: 477 Tulit ergo Iſreel omnes civitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Heſebon ſcilicet, & viculis ejus. Urbs Hebron fuit Sehon regit Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab; & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fueret, uſque Arnon. *Ad hanc victoriam ſpectat, quod narratur* ℣ 32: Miſitque Moyſes qui explorarent Jazer: cujus ceperunt viculos, & poſſederunt habitatores. *Judic.* 11 ℣ 21 *victoria eum terminis terræ occupatæ ſic deſcribitur*: Tradiditque enm Dominus in manus Iſreel enm
C omni exercitu ſuo, qui pereuſſit enm, & poſſedit omnem terrem Amorhæi habitaroris regionis illius, & univerſos fines ejus, de Arnon uſque Jeboc, & de ſolitudine uſque ad Jordanum. Dominus ergo Deus Iſreel ſubvertit Amorrhæum, pugnante contra illum populo ſuo Iſrael. *Omnes termini mitide bit exprimantur: nam ab Occidente erat Jordanis, a Meridie torrens Arnon, quo ſeparatur a Moabitide, cujus olim pars fuerat; ab Oriente autem ſolitudo erat & regnum Ammonitarum, & a Septemtrione torrens Jaboc, quo ab altero Amorrhæorum regno erat diviſum. De hiſce uti & de altera victoria mox ſecuta, loquitur Amos propheta in perſona Domini cap.* 2 ℣ 9 *ita ſcribens*: Ego autem exterminavi Amorrhæum e facie eorum (*Iſraelitarum*:) cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus, & fortis ipſe quaſi querens: & contrivi fructum ejus deſuper, & radices ejus ſubter; *hac allegoria ſignificans Amorrhæos eſſe ad internecionem cæſos, & funditus deletos.*

Caſo deinde Og rege Baſan, hujus quoque regnum expugnatur: 478 *Iaſignem hanc victoriam alia excepit non minoris momenti, de qua* Moyſes *Num.* 21 ℣ 33 *ſic breviter ſcribit*: Verteruntque ſe & aſcenderunt (*verſus Septemtrionem*) per viam Baſan, & occurrit eis Og rex Baſan cum omni populo D
ſuo, pugnaturus in Edrei. Dixitque Dominus ad Moyſen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum ac terram ejus: faciesque illi, ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Heſebon. Pereuſſerunt igitur & hunc cum filiis ſuis, oniverſumque populum ejus uſque ed internecionem, & poſſederunt terram illius. *Deut.* 3 *latius de hiſce loquitur* Moyſes *hoc modo*: Itaqun converſi aſcendimus per iter Baſen: egreſſuſque eſt Og rex Baſen in occurſum nobis enm populo ſuo ad bellandum in Edrei. Dixitque Domieus ed me: Ne timeas enm, quia in manu tua traditus eſt eum omni populo ac terra ſua: faciesque ei, ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum, qui dubitevit in Heſebon. Tradidit ergo Dominus Deus noſter in manibus noſtris etiam Og regem Baſen, & univerſum populum ejus: percuſſimuſque eum uſque ad internecionem, vaſtantes cunctas civitates illius ono tempore. Non fuit oppidum, quod nos effugeret: ſexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Baſen. Cunctæ urbes erant munitæ muris altiſſimis, portiſque & ve- E
ctibus, abſque oppidis innumeris, quæ non habebant muros. Et delevimus eos, ſicut feceramus Sehon regi Heſebon, diſperdentes omnem civitatem, viroſque ac mulieres & parvulos: jumenta autem & ſpolia urbium diripuimus.

quanti momenti eſſet hæc victoria: 497 Tolitouſque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: a torrente Arnon uſque ad montem Hermon, quem Sidonii Sarion vocent, & Amorrhæi Senir: omnes civitates, quæ ſitæ ſunt in planitie, & univerſam terram Galeed & Beſen uſque ed Seleha & Edrei civitates regni Og in Baſan. Solus quippe Og rex Baſan reſiterat de ſtirpe giganrum. Monſtratur lectus ejus fertens, qui eſt in Rebbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis & quatuor latitudinis ed menſuram cubiti virilis manus. Terramque poſſedimus tempore illo ab Aroer, quæ eſt ſuper ripem torrentis Arnon, uſque ad mediem pertem montis Galeed: *de hiſce victoriis etiam loquitur Joſue cap.* 13 & 24 ℣ 8. *Pſalmiſta quoque Pſal.* 134 ℣ 10 *illas ac maxime memorabiles celebrat his verbis*: Qui pereuſſit gentes multas: & occidit reges fortes, Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Beſan. *Et rurſum Pſal.* 135 ℣ 17: Qui pereuſſit reges magnos: ... & occidit reges fortes, ... Sehon regem Amorrhæorum, ... & Og regem Baſan: & dedit terram eorum hereditatem, ... hereditatem Iſreel ſervo ſuo. F

duæ altitudinis mansiones. 480 *Cæterum incertum eſt, an caſtra Iſraelitarum mota ſint tempore hujuſce expeditionis, an vero ſemper manſerint apud torrentem Arnon, ſed in Helmoadblathaim, ubi manere poterant cum parte militum ad eorum & imbellis multitudinis caſtodiam deſtinata, dum pars altera militum ad bellum mittebatur. At veriſimile eſt, caſtra tranſlata fuiſſe ad manſionem quadrageſimam primam, priuſquam totum iſtud bellum finitum eſt. Potuit id fieri poſt ſuperatum Sehonem regem, quando agmen ad pugnam expeditum adverſus regem Og progrediebatur, ut ſic caſtra multitudinis imbellis bellantibus eſſent vicinora. Motas hic caſtrorum Num.* 33 ℣ 47 *refertur hoc modo*: Egreſſique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Aberim contra Nabo. *Loca hæc erant in regno Sehonis occupato, ubi & fuerunt poſtrema caſtra, ſed propinquiora*

hæc

A *hæc erant Jordani fluvio. Ad hæc autem tranſierunt Iſraelita poſt ſubactum utrumque Amorrhæorum regem, ibique manſerunt non modo uſque ad mortem* Moyſis, *ſed etiam uſque ad tranſitum Jordanis ſub Joſue. Num.* 21 *verſ.* 1 *poſt victoriam de Amorrhæis de ultimo caſtrorum motu ita habetur*: Profectique caſtrametati ſunt in Campeſtribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho ſita eſt. *Num.* 33 *verſ.* 48 *extenſio caſtrorum magis explicatur hoc modo*: Profectique de montibus Abarim, tranſierunt ad Campeſtria Moab ſupra Jordanem contra Jericho. Ibique caſtrametati ſunt de Betſimoth uſque ad Abelſatim in planioribus locis Moabitarum. *Quid geſtum ſit tempore poſtremæ hujus manſionis, infra videbimus. At hic obſervandum eſt, Campeſtria Moab eo tempore non fuiſſe ditionis regis Moabitarum, cum eſſent trans torrentem Arnon; ſed ita vocari, quod olim fuiſſent ſub Moabitis, qui illa regni ſui parte privati fuerant per Amorrhæos.*

§. XLIII.

B

Joſephi & Philonis narrationes de præcedentibus, præſertim de bellis contra Amorrhæos.

Joſephus bellum contra Sehonem geſtum

Joſephus lib 4 *cap.* 5 *narraturus bellum, contra eoſdem Amorrhæorum feliciter geſtum, ſub finem cap.* 4 *ita orditur*: Moyſis ductu (*populus Iſraeliticus*) pervenit ad fluvium, qui nominatur Arnon. Is ex Arabiæ montibus exortus, deſerrum medium pererrans, in Aſphaltitem lacum influit, Moabitas ab Amorræis diſterminans. Eſtque hæc regio fructifera, & fructus, quantum ſatis eſt, incolis ſuppeditat. Ad ejus regem Sehonem miſit legatos Moyſes, qui tranſirum per regnum peteret, fidem daturus, quod ſine detrimento vel agrorum vel colonorum militem traduceret: ſed perſolutum pretium rerum venalium ex æquo & bono, etiamſi potum aquæ ſine precio dare gravarentur. Sehon vero negato tranſitu, & armato

C ſuorum exercitu, vada Arnonis occupat, prohibiturus, ſi Hebræi fluvium tranſire conarentur. Moyſes autem poſtquam intellexit Amorræos hoſtilem in ſe animam gerere, haud ferendum contemptum rarus, & videns Hebræos, genus hominum intractabile, ocio ſimul & egeſtate facile addoci poſſe, ut priſtinos tumultus ac ſeditiones renovarent, occaſionem eis adimere volens, conſulnit Deum an bello viam aperire permitteret. Deo vero annuente, & victoriam inſuper polliceante, magnopere hac ſpe animatus, militem quoque fiducia complet, clamitans adeſſe tempus, quo pugnandi cupiditatem exſatiarent, auſpice Deo, &, quo ſponte jam propenderent, autoritate ſua compellente.

quibuſdam auctori conjecturis,

48a At illi permiſſa poteſtate læti, arma corripiunt, & veſtigio inſtructa acie ad hoſtem properant. Amorræus contra, ut vidit adventantes, oblitus priſtinæ ferociæ, tum ipſe eſt territus, tum milites animos, quos ante viſum hoſtem præſe ferebant, præ timore demiſerunt. Itaque, vix primo conflictu exceptо, terga vertunt, in ſola fuga ſpem ſalutis reponentes. Confidebant enim munitis urbibus, quæ tamen nihil prorſus eis profuerunt. Nam Hebræi, ut primum animadverterunt hoſtes cedere, acriter inſtiterunt, turbatiſque eorum ordinibus, in extremam formidinem illos conjecerunt. Jamque totis campis ſparſi, effuſo curſu alii alias urbes perebant: nec alteri perſequendo fatigantur, imperfectam victoriam relinquere nolentes: ſed cum eſſent fandito res optimi, & ejus pugnæ generis, quod omni telorum genere eminus geritur, in primis periti, & expeditiores quam ut armis gravarentur; aut pedibus fugatos aſſequebantur, aut glandibus & jaculis, ſi quos celeriores timor fecerat. Itaque magna ſtrages editur: & ſi qui effugerant, eum vulneribus & ſiti conflictabantur. Erat enim æſtas. Cumque deſiderio potus ad fluvium agmine magno ferrentur ab inſequentibus circumventi, eminus ſagittis ac jaculis ſunt confixi: & inter cæteros Sehon rex cecidit. AUCT. J. S.

483 Hebræi vero cæſos ſpoliabant, prædas agebant, magna rerum copia fruebantur, quod fructus nondum ex agris collecti eſſent. Et milites totam regionem percurrebant impuno diripiendo, caprivoſque abducendo. Nemo enim reſiſtebat, robore ejus regionis in pugna abſumpto. Taliſclades Amorræis accidit, qui nec conſilio prudenter, nec armis fortiter ſunt uſi. Hebræi E vero terram eam occupaverunt, inter tres amnes inſulæ modo ſitam. Nam Arnonis ripæ Meridionale ejus latus terminant, Jobacchus vero Septentrionale, qui in Jordanem influens nomen amittit: Occidentalis tractus Jordane amne alluitur. *Hactenus Joſephus, ex conjecturis deſcribens prælii modum: nam de eo in ſacris Litteris nihil invenit. Verum nonnulla quoque attulit Scripturæ contraria, alia vero diſſimulavit. Primo Scripturæ contrarium eſt; quod dicitur de captivis abductis, tum de pueris quidem aut mulieribus factis parcium. At voluit ſcriptor Hebræus omnimodam illam Amorrhæorum extirpationem diſſimulare, licet divino mandato facta eſſet. Secundo plus timoris Amorrhæis attribuit, & ſic victoriam facilliorem fecit, quam patitur ſacra Scriptura Judic.* 11 *verſ.* 21, *ubi Sehon fortiter reſtitiſſe dicitur. Tertio tumſum inchoandi id bellum repetit ex negato tranſitu, Deique mandatum omittit, ac perperam mandato divino ſubſtituit permiſſionem & pollicitationem victoriæ: omnia hæc concurrerant, ſed alio ordine, quam quo relata ſunt a Joſepho.* F

nonnihil immiſcet erroris;

474 *Idem auctor bellum contra alterum Amorrhæum ergum deinde ſubjungit, ita pergens*: In hoc rerum ſtatu exoritur Iſraelitis novus hoſtis Oges, Galadinæ & Gaulanitidis regionum rex, in auxilium Sehonis amici & ſocii veniens: eujus res quum jam perditas videret, nihilominus victoriam ſperans, virtutis ſuorum ac hoſtium periculum facere decrevit. Qua ſpe fruſtratus & ipſe in prælio periit, & exercitus ad unum eſt deletus. Moyſes vero, Jobacchо fluvio ſuperato, regnum Ogis ingreſſus, urbem unam poſt aliam ſubvertebat, habitatores interneccione vaſtans, qui omnes ejus terræ homines divitiis & agrorum fertilitate ſuperabant. Oges arium vir heroica ſpecie corporis, ne viribus quidem ac virtute ſuit inferior: cujus roboris & ſaturæ argumentum exſtabat in expugnata regia urbe Ammanitidis regionis, dicta Rabatha: lectus erat ferreus quatuor cubitorum latitudine, novem longitudine. Hujus viri caſum non ſolum præſens Hebræorum felicitas eſt ſecuta, ſed in futurum etiam majorum ſucceſſuum illis cauſa eſt facta. Sexaginta enim oppida egregie munita de ejus dirione cepernnt, & ex præda tam

nec omni caret errore ejuſdem circumſtantio belli contra Og geſti.

priva-

AUCT. J. S.

privatim quam publicè ſunt locupletati. Poſt hæc Moyſes caſtra Jordanem verſus movet, & campum magnum e regione Himichuntis. Ea eſt urbs copioſa palmis abundans, & balſamum ferens. *In hac ealatione corrigendum, quod Rabathan, ſeu Rabbath vocet* expugnatam: *nam eam tunc non expugnarant Iſraelitæ, cum eſſet metropolis Amonitarum, quos bello non impetebant.*

Philoquadam de invento puteo & itineribus minus accurate;

485 *Philo ante belli relationem quædam præmittit de invento puteo & de itinere Iſraelitarum.* Paulo poſt (*inquit*) fontem copioſum iovenerunt, qui omnibus potum præbuit. Is erat in puteo, in ejus provinciæ finibus. Ibi, acſi merum, non aquam bauſiſſent, exhilarati, pias choreas circa putenm ducendo novum carmen canebant in laudem Dei datoris ægrorum & auroris colouiæ, quod emenſi longas ſolitudines, terram promiſſam attigiſſent, & in ipſo limine inveniſſent aquæ copiam, meliore nota ſignandum rati hunc puteum. Fuerat enim excifus non plebeiorum, ſed regum opera & diligentia: qui ut fertur magnum ſumptum quærendo aquam & apparando putcum fecerant, ſicut apparebat ex operis regii magnificentia. His inopinatis ſucceſſibus lætus Moſes progrediebatur ulterius, juvente diſpoſita in primo extremoque agmine: ſeniorum, mulierum, puerorumque turba incedebat media, utriumque munita præſidio, ſive frontem, ſive terga hoſtis laceſſeret. *Hæc Philo, in chronotaxi minime accuratus: nam putei inventionem ponit* paulo poſt *cæſum regem Arad, licet multæ manſiones intercefſerint, variaque hiſtoria geſta, quæ prætermiſit: & mox ab invento puteo, quod factum circa confiniam Amorrhæorum, ad horum regionem perveniſſe ait Hebræos* poſt aliquot dies *itineris.*

magis etiam labitur vanarando bello contra Sehonem geſto.

486 *De bello contra Amorrhæos geſto nec plene nec accurate ſcribit ſequentia:* Poſt aliquot diea regionem Amorræorum attigit, miſſiſque legatis ad regem eorum Seon, invitabat ad eaſdem conditiones, quas priua cognatis obtulerat. Ille adeo contumelioſe reſpondit, ut vix ſibi temperaret a manibus, occiſurus ni legatos tutaretur jus gentium: contractiſque mox copiis expeditionem ſuſcepit, victoriam ſibi pollicens. Congreſſus autem ſenſit ſibi rem eſſe cum iovictis militibus, qui jam ante exercitatis dnratiſque tom corporibus, tum animis, non ſemel virtutis ſpecimen ediderant. Quapropter egregie tunc quoque vicerunt, a præda tamen abſtinuerunt, ut ſacrarent Deo certaminum ſuorum primitias, cujus ope ſubſiſtebant magis quam propriis conſiliis aut viribus, illo addente animos ad rem gerendam, & cauſam ſuam defendendam fortiter, ſicut tunc quoque apparuit. Non erat enim opus iterato prælio, una acie debellatum eſt, fuſis, fugatis, interneciono deletis hoſtilibus copiis. Urbes etiam eodem tempore exhauſtæ, & repletæ ſunt, vacuæ veteribus incolis, plenæ victoribus. Similiter villæ prædiaque ruſtica modo deſerta recipiebant colonos meliores. Hoc bellum gentes omues Aſianus terruit, præſertim finitimas, quibus propius imminere videbatur periculum. *Corrigenda hic varia. Primo falſo ait* a præda *abſtinuiſſe Iſraelitas, ut eam Deo conſecrarent: hoc enim locum non habuit in eo bello, niſi de hominum præda id ſolum tutelligat Philo. Secundo tam ſuperbum Sehonis ceſpondſum, ut etiam legatos velocis occidere, nullibi exprimitur in Scriptura. Tertio omiſſum eſt totam bellum, quod noa ſecundum eſt contra Og regem Baſan.*

D

§. XLIV.

Balaam a rege Moabitarum accerſitus, ut malediceret Iſraelitis: ejus molitiones fruſtraneæ; ſed peſſimo ejuſdem conſilio Iſraelitæ ad peccatum inducti.

Balac Moabitarum rex cum principibus Madianitis accerſit

STrages interneciua *Amorrhæorum nata erat tageutem lacutere terrorem victis gentibus. Moabitæ præ ceteris timere poterant, tam quia tranſitum Iſraelitis negaverunt, nec victualia iis vendere voluerant, ut dicitur Deut.* uu *verſ.* 4, *tum quod viderat eos, ſuperatis Amorrhæis, ad limites ſuos redire, iiſque victos eſſe, quando caſtrametabantur prope Jordanem in Campeſtribus Moab. Itaque miraadum non eſt regem Moabitarum, qui ignorabat ſe divino mandato immunem fore a bello Iſraelitico, conſilia contuliſſe cum victis Madiaultarum principibus, ut periculum a ſe averterent, licet modus, quo illud facere conati ſunt, revera ſit mirabilis. Audiamus* Moyſen *Num.* aa *verſ.* 2: Videns autem Balac filius Sephor omnia, quæ fecerat Iſrael Amorrhæo, & quod pertimuiſſent eum Moabitæ, & impetum ejus ferre non poſſent, dixit ad majores natu Madian (*id eſt, principes ſeu duces Madianitarum, regno ſuo victos:*) Ita delebit hic populus omnes, qui in noſtris finibus commorantur, quo modo ſolet bos herbas uſque ad radices carpere. Ipſe erat eo tempore rex in Moab. Miſit ergo nuntios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat ſuper flumen terræ filiorum Ammon, ut vocarcot eum, & dicerent: Ecce egreſſus eſt populus ex Ægypto, qui operuit ſuperficiem terræ, ſedens contra me. Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me eſt: ſi quo modo poſſim percutere & ejicere enm de terra mea. Novi enim quod benedictus ſit, cui benedixeris, & maledictus, in quem maledixeris coogeſſeris. *Hæc verba abunde docent, Balaam hominem fuiſſe famoſum & magni nominis.*

E

F

Balaamum, in Meſopotamia natum & apud flumen locis aquabili lamitis accipiane, adducam ea, quæ ſparſim de Balaamo perſtringuntur, Deut. 23 *verſ.* 4 *dicitur Iſraelitis de Moabitis* Quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, ut malediceret tibi, & noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem ejus in benedictionem tuam, eo quod diligeret te. *Ea hoc loco interpretes paſſim exiſtimant, ex Meſopotamia oriundum fuiſſe Balaamum, varieque explicant, quod ſupra dicitur habitaſſe* ſuper flumen terræ filiorum Ammon. *Non video, cur dici nequeat, locum eatalem exprimi in Deuteronomio, & Num.* 22 *deſignari locum, in quo habitabat eo tempore: atque ita uterque locus invicem conciliabitur. Sane ne ſatis quidem veriſimile apparet, ex Meſopotamia accerſitum fuiſſe Balaammm a rege Moabitarum propter ingentem locorum diſtantiam, præſertim cum priores legati redierint ſine Balaamo,*

Ammonitarum tunc habitantem,

A *laamo, aliique miſſi fuerint, quos tandem eſt comitatus vectus aſina ſua, ita ut quater emetiendum fuerit iter pluſquam centum horarum, idque totum fere per Arabiam deſertam, niſi vehementer me fallant tabulæ geographicæ. Jam vero ſi conſideremus geſta omnia poſt mortem Aaronis, anno quadrageſimo peregrinationis, menſiſque quinti die prima defuncti, uſque ad explicationem Legis per* Moyſen, *quæ facta eſt die prima menſis undecimi, ſeu ſex menſibus ferias, facile videbimus tantum tempus molitionibus eegii Moabitarum attribui non poſſe, quantum attribui deberet, ſi Balaam tam longe abfuiſſet. Præterea vix intelligi poſſet, quo modo diu occiſus ſit apud Madianitas, cum demum redierit ex Moabitide, ut dicetur num. 320 Demum omnia, quæ de legatis & Balaami itinere dicitur, inſinuant viam longe breviorem, quam ſit diſtantia Meſopotamiæ a Moabitis. Hæc de patria ejus ab habitatione illius temporis diſtinguenda, quæ faciet ut interpretes minus ſe torquere debebant*

B *in cupitcando flumine, ad quod habitabat Balaam.*

qui potius propheta, ſed improbus, fuiſſe videtur, quam magus,

489 *Balaam perſtringitur* 1 *Petr.* 2 *verſ.* 15 *his verbis*: Deſeruerunt rectam viam erraverunt, ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit: correptionem vero habuit ſuæ veſaniæ: ſubjugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetæ inſipientiam. *Arguitur iniquitatis & avaritiæ, uti & veſaniæ; at ſimul* propheta *vocatur. Judas in ſua Epiſtola verſ.* 11 *eumdem ſic perſtringit*: Errore Balaam mercede effuſi ſunt, *inſinuans Balaamum amori pecuniæ juſtitiam poſthabuiſſe. Apoc.* 2 *verſ.* 14 *dicitur epiſcopo Pergami*: Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere, & foruicari. *De hoc conſilio plura dicemus ſuo loco. Ex allegatis autem colligitur, Balaamum fuiſſe improbum, aut certe impium præbuiſſe conſilium. Verum ex eo colligi nequit, magnum fuiſſe & idolatram, præſertim cum* propheta *vocetur a S. Petro: nam propheta eſſe potuit, donoque prophetiæ illuſtratus a Deo, imo & plus & ſanctus, etiamſi in gravia peccata dirupit ſit lapſus. At* hariolus *vocatur, indeque plures concludunt, magnum fuiſſe & dæmonem conſuluiſſe, non verum Deum. Ne hæc quidem conſecutio mihi neceſſaria videtur, uti nec viſa eſt S. Hieronymo,*

C *qui lib. de Quæſt. Hebraic. in Gen. cap.* 22 *genus Balaami deduxerit ex Buz filio Nachor, ſanctum prophetam fuiſſe exiſtimat, ſed amore pecuniæ corruptum, ita ſcribens*: Et ex hujus (Buz) genere eſt Balaam ille divinus, ut Hebræi tradunt: qui in libru Job dicitur ELIU, primum vir ſanctus & prophetes Dei: poſtea per inobedientiam & deſiderium munerum, dum Iſrael meledicere cupit, DIVINI vocabulo nuncupatur. *Non admodum probabile eſt, quod ſolum ex Hebræorum auctoritate narrat Hieronymus, Balaamum eſſe eumdem cum Eliu; at magis veriſimile eſt prophetam fuiſſe, cum multa ex etiam tempore prophetaverit, quo adductus erat ad maledicendum Iſraelitis; cumque initio ſe ſatis religioſe geſſerit, Deumque verum ubique conſulat, eoque ineſpirante loquatur. Hæc ipſa videtur S. Auguſtini ſententia lib.* 2 *ad Simplicianum quæſt.* 1 *num.* 9, *ubi exemplo Balaami oſtendit, donum prophetiæ in aliquo eſſe poſſe ſine charitate. Idem quoque apparebit ex aliis ejuſdem ſancti doctoris verbis infra dandis. Hæc igitur ſententia mihi apparet probabiliar, licet contrariam improbare nolim, cum ea multos etiam habeat patronos.* AUCT. J. S.

490 *Hiſce obſervatis, redeo ad textum ſacrum, qui Num.* 22 *verſ.* 7 *ita habet*: Perrexerunrque ſeniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumque veniſſent ad Balaam, & narraſſent ei omnia verba Balac; ille reſpondit: Manete hic nocte, & reſpondebo, quidquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum: Quid ſibi volunt homines iſti apud te? Reſpondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum miſit ad me, dicens: Ecce populus, qui egreſſus eſt de Ægypto, operuit ſuperficiem terræ: veni, & maledic ei, ſi quo modo poſſim pugnans abigere eum. Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus eſt. Qui mane conſurgens dixit ad principes: Ite in terram veſtram, quia prohibuit me Dominus venire vobiſcum. Reverſi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiſcum. Rurſum illa multo plures & nobiliores quam ante miſerat, miſit. Qui cum venitſent ad Balaam, dixerunt. Sic dicit Balaac filius Sephor: Ne euncteris venire ad me: paratus ſum honorare te, & quidquid volueris, dabo tibi: veni & maledic populo iſti. Reſpondit Balaam: Si dederit mihi Balac pleuam domum ſuam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus, vel minus loquar.

uvaledicat Iſraelitis: ille autem primo, conſulto Deo, revocat eo ire:

D

491 *S. Auguſtinus quæſt.* 48 *in Num. notat in hoc reſponſo, quod verbis immutatis adducit ex Septuaginta, factum nullum eſſe peccatum*: Sed, *inquit*, quod ſequitur, non eſt ſine gravi peccato. Jam enim conſtans eſſe debuit, ſemel audito, quod ei dixerat Dominus: „Non ibis „cum eis, neque maledices populum: eſt enim „benedictus„: nec eis ullam ſpem dare, quod poſſet Dominus, tamquam ipſe Balaam muneribus & honoribus flexus, adverſus populum ſuum, quem benedictum eſſe dixerat, ſuam mutare ſententiam. Sed ibi ſe victum cupiditate monſtravit, ubi loqui ſibi Dominum de hac re iterum voluit, de qua ejus jam cognoverat voluntatem.. Proinde Dominus videns ejus cupliditatem capram deviſtamque muneribus, permiſit eum ire, ut per jumentum, quo vehebatur, ejus avaritiam coerceret; hoc ipſo confundens illam dementiam, quod prohibitionem Domini, per angelum factam, tranſgredi aſina non audebat, quam ille cupiditate tranſgredi cunaretur, quamvis eamdem cupiditatem timore ſupprimeret. *Hactenus Auguſtinus, vbi diſcribus propbetam avaritia & rupiditate lapſum, ſicuti lapſus eſt Judas apoſtolus.*

deinde vero mutatum cupiditate viſtus, Deum rurſus conſulit,

E

492 *Verba autem, quæ S. Auguſtinus merito improbat, ſequuntur verſ.* 19 *hoc modo*: Obſecro ut hic maneat is etiam hac nocte, & ſcire queam, quid mihi rurſum reſpondeat Dominus. Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerunt homines iſti, ſurge, & vade cum eis: ita dumtaxat, ut quod tibi præceperu, faeias. Surrexit Balaam mane, & ſtata aſina ſua profectus eſt cum eis. Et iratus eſt Deus. Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui inſidebat aſinæ, & duos pueros habebat ſecum. Cerneus aſina angelum ſtantem in via evaginato gladio, avertit ſe de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, & vellet ad ſemitam reducere, ſtetit angelus in anguſtiis

& diſcedit, Deo permittente: ſed ab aſina ſua reprehendatur

F

duarum

A xit illum de Ægypto, cujus fortitudo ſimilis eſt rhinocerotis. Non eſt augurium in Jacob, nec diviuatio in Iſrael. Temporibus ſuis dicetur Jacob & Iſraeli, quid operatus ſit Deus. Ecce populus ut læna conſurget, & quaſi leo erigetur: non accubabit, donec devoret prædam, & occiſorum ſanguinem bibat. Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas. Et ille ait: Nonne dixi tibi, quod quidquid mibi Deus imperaret, hoc facerem?

tertio loco ſimiliter

498 Et ait Balac ad eum: Veni, ducam te ad alium locum, ſi forte placeat Deo, ut inde maledicas eis. Cumque duxiſſet eum ſuper verticem montis Phogor, qui reſpicit ſolitudinem, dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic ſeptem aras, & para totidem vitulos, ejuſdemque numeri arietes. Fecit Balac ut Balaam dixerat: impoſuitque vitulos & arietes per ſingulas aras. Cumque vidiſſet Balaam quod placeret Domino, ut benediceret Iſraeli, nequaquam abiit, ut ante perrexerat, ut augurium quæreret: ſed dirigens contra deſertum vultum ſuum, & elevans oculos, vidit Iſrael in tentoriis commorantem per tribus

B ſuas: & irruente in ſe Spiritu Dei, aſſumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo, cujus obturatus eſt oculus: dixit auditur ſermonum Dei, qui viſionem Omnipotentis intuitus eſt, qui cadit, & ſic aperiuntur oculi ejus. *Hæc omnia de ſe Balaam. Obſcuriora quædam ſunt, & idcirco variis modis explicantur, dum alii corporis oculum obturatum fuiſſe volunt, alii oculum mentis. Maxime obturatus erat munerum cupiditate mentis oculus, cum voluntatem Dei perſpectiſſimam habere deberet, & tamen ambitare pergeret ad occaſionem aliquam ſatisfaciendi Moabitarum regi, ut promiſſa auferret munera, non perſpiciens ſe ita ad ruinam tendere, & in ſummam eandem impietatem lapſurum, uti lapſum mox videbimus. Pergebat interim Deus hominem improba cupiditate abductum deno prophetiæ illuſtrare ad utilitatem aliorum.*

fauſta & glorioſa de Iſraelitis, iraſcente fruſtra Balaco,

499 *Prophetantem igitur audiamus*: Quam pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Iſrael! ut valles nemoroſæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula, quæ fixit Dominus, quaſi cedri prope aquas. Fluet aqua de ſitula ejus, & ſemen illius erit in aquas multas. Tollet-

C tur propter Agag (*ſervatum*) rex ejus (*Saul,*) & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo ſimilis eſt rhinocerotis. Devorabunt gentes hoſtes illius, oſſaque eorum confringent, & perfurabunt ſagittis. Accubans dormivit ut leo, & quaſi læna, quam ſuſcitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipſe benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Iratuſque Balac contra Balaam, complosis manibus, ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus econtrario tertio benedixiſti: revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnifice honorare te, ſed Dominus privavit te honore diſpoſito. Reſpondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos miſiſti ad me, dixi: Si dederit mihi Balac plenam domum ſuam argenti & auri, non potero præterire ſermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: ſed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar? Verumtamen pergens ad populum meum, dabo conſilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. *Loquitur de peſſimo & impiiſſimo conſilio inducendi Hebræos ad fornicationem & idololatriam, ut divino favore privarentur.* AUCT. *Hoc autem conſilio palam fecit Balaam, ſe occaſionem ſemper quæſiviſſe nocendi Iſraelitis, quia* J. S. *mercedem iniquitatis amavit, teſte S. Petro.*

multaque de aliis gentibus pergit vaticinari:

500 *Verumtamen voluit Deus ut impius propheta prius pergeret futura prædicere, ut ſequitur*: Sumpta igitur parabola, rurſum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus eſt oculus: dixit auditor ſermonum Dei, qui novit doctrinam Altiſſimi, & viſiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos: Videbo eum, ſed non modo intuebor illum, ſed non prope. Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſrael, & percutiet duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth. Et erit Idumæa poſſeſſio ejus: hereditas Seir cedet inimicis ſuis: Iſrael vero fortiter aget. De Jacob erit, qui dominetur, & perdat reliquias civitatis. Cumque vidiſſet Amalec, aſſumens parabolam, ait: Principium gentium Amalec, cujus extrema perdentur. Vidit quoque Cinæum: & aſſumpta parabola, ait: Rubuſtum quidem eſt habitaculum tuum: ſed ſi in petra poſueris nidum tuum, & ſueris electus de ſtirpe Ciu, quamdiu poteris permanere? Aſſur enim capiet te. Aſſumptaque para- E bola iterum locutus eſt: Hen, quis victurus eſt, quando iſta faciet Deus? Venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum eriam ipſi peribunt. Surrexitque Balaam, & revertus eſt in locum ſuum: Balac quoque via, qua venerat, rediit. *Hactenus locutus erat Balaam, omnaque illa prædixerat tamquam prophetæ; dicturque deinde rediſſe.*

Balaam donum arbitrabitur ſed ante perverſum conſilium Balaco ſuggerens:

501 *Verum haud dubie ſpe munerum accipiendorum, antequam a rege Moabitarum diſcederet, ex proprio ſpiritu loqui cœpit, docuitque* Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere & fornicari, *ut dicitur Apoc.* 2 ℣ 14. *Suaſit igitur homo nequiſſimus, ut mulieres Moabitarum & Madianitarum familiares ſe facerent Iſraelitis, eoſque ad fornicationem & idololatriam inducerent. Audi* Moyſen *Num.* 31 ℣ 15 *de feminis Madianitarum, quæ Iſraelitæ non occiderant*: Cur feminas reſervaſtis? Nonne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino ſuper peccato Phogor, unde & per- F cuſſus eſt populus? *In Balaame nihil magis improbant ſacræ Litteræ quam hoc conſilium ejuſque avaritiam, qua ad tantum ſcelus perductus eſt. Non ignorabat igitur homo nequam verum Deum, cum ſciret Iſraelitas fore invictos, quamdiu gauderent protectione divina; nec hac protectione orbandos, niſi per peccata, ac præſertim per idololatriam.*

ex quo conſilio probabilius eſt prophetam tantam ſcelus prolapſum eſſe, cum ſciamus apoſtolum graviter etiam cecidiſſe. Imo parum mihi apparet credibile, Deum mago & idololatræ tam excellens prophetiæ donum dediſſe, quam habuit Balaam. Certe nulle alie exemple id confirmari poteſt. Itaque mihi probabilius apparet, verum fuiſſe prophetam, & ſic tota hiſtoria facilius explicari poteſt. Quod autem hariolus vocatur, quodque Num. 23 ℣ 1 *dicitur*, ut augurium quæreret, *quod* divinationis pretium *memoratur Num.* 22 ℣ 7, *factum videtur a*

AUCT. J. S. *Moyſe ob improbitatem homicidii, qui donis Dei nitebatur abuti, ideoque indignus erat honoratiori nomine, digniorque iis vocabulis, quæ plerumque in malam partem interpretamur, etiamſi contrario ſenſu explicari poſſunt. Nomen prophetæ a S. Petro datum Balaamo tamdem difficultatem præbet patronis contrariæ ſententiæ.*

§. XLV.

Hiſtoria Balaami ex Joſepho & Philone, quorum relatio examinatur.

Joſephus hiſtoriam Balaami

DE *Balaci & Balaami molitionibus contra Iſraelitas Joſephus lib. 4 cap. 6 ita ordi-*tur: Balacus Moabitarum rex, habens veterem amicitiam & ſocietatem cum Madianitis, eum ses Iſraelitarum in tantum creſcere vidoret, cœpit etiam de ſuo regno aſſe ſolicitus. Neſciebat enim Deum vetare, ne Hebræi quidquam ulterius præter Chananæam uſurpare appetant, atque ita non ſatis conſulte de rebus novis cogitavit. B Et hello quidem aggredi elatos tot victoriarum ſucceſſu non eſt auſus, obſtare tamen volens ne ulterius procederent, legatos de commonibus commodis ad Madianitas mittit. Illi ad Balamum quendam ultra Euphratem, nobilem in eis locis vatem, & ſibi amicum, cum Balaci legatis mittunt etiam de ſuis honoratiſſimum quemque, rogantes ut veniret ad ſe, & diris imprecationibus Iſraelitas devoveret. Vates legatis comiter exceptis, & hoſpitali menſæ adhibitis, conſuluit Deum, quæ ſit ejus de Madianitarum poſtulatis ſententia. Qui cum vetaret illis obſequi, reverſus ad eos, ait, ſibi non deeſſe voluntatem illis gratificandi, ſed obſtare Deum, cujus beneficio debeat gloriam ex veris hactenus prædictionibus comparatam. Nam exercitum illum, quem ipſi execratum velint, eſſe Deo longe cariſſimum. Deditque conſilium ut ob hanc cauſam ad Iſraelitas profecti, pacem cum illis quibuſcumque conditionibus facerent. His dictis legationem dimiſit. *Hactenus Joſephee ſatis recte: eos tamen certum eſt*, Balaamum ultra Euphratem, *ſea in Meſopotamia, habitaſſe eo tempore*, C *ut obſervavi num. 488. Nihil quoque habet Scriptura de conſilii pacti petendæ per Balaamum dato: quod ex mera conjectura addidit ſcriptor Hebræus.*

ex ſacris Litteris.

504 *Hic autem ſic proſequitur*: At Madianitæ (*imo & ipſe Balac cum iis*) Balaco maximis precibus urgente, eadem de re denuo legatos mittunt ad Balamum: qui cupiens hominibus obſequi, Deum conſulit. Deus vero offenſus jubet ut legatis aſſentiatur. Ia ratus Deum hæc ſerio jubere, cum legatis proficiſcitur. Inverendum autem, eum vehtum eſſet in viam quandam anguſtam, inter duas macerias ſtam, occurrit ei angelus: quo animadverſo, aſina, qua vahebatur, declinans appreſſit eum ad alienum ſeptum, nihilque movebatur verberibus ſeſſoris, preſſuram moleſte ferentis: cumque nec angelus de via cederet, nec vates verberandi finem faceret, tandem procumbens, Deo ſic volente, humana voce Balamum incuſat, quod nunquam antehac læſus ſæviret in ſe, non intelligens Deum prohibere quo minus, quibus eupere, obſequatur. Hoc prodigioſo aſinæ ſermone dam ille turbaretur, apparuit ei angelus, objargans verberatorem, quod jumentum non eſſet in culpa, ſed ipſe obſtaret itet contra Dei voluntatem facienti. Tum vates territus volebat D rerro abire, ſed Deus juſſit eum pergere, qno inſtitueras, modo nequid aliter agat quam divinitus admoneretur. *Ita Joſephus, ſolito preſſus ſacris Litteris inhærens, ſed nonnulla magis compendioſe enarrans. Quod autem ait, Balaamum, viſo angelo, voluiſſe cedere, minus accuratum eſt, cum ceperet ſemper Balacam adire, ſpe munerum incitante; & ſolum peteret, ac vellet angelus, ut cederet. Hac quoque de cauſa tam hic angelus, quam ante abitum Deus, proprie non juſſit, ſed permiſit potius, et proficiſceretur ad Balacum.*

narrans ſolito re-ctius,

505 *Pergit hoc modo Joſephus*: His mandatia perceptis ad Balaeum pervenit: exceptuſque a rege honorificentiſſime, voluit ad quendam montem deduci, unde Hebræorum caſtra contemplari poſſet. Balacus vero ipſe cum regio comitatu deducit vatem in montem proxime imminentem, qui a caſtris ſtadia ſexaginta aberat. Quibus conſideratis, jubet regem ſeptem aras extruere, & totidem tauros ac arietes exhibere. Id ubi celerites juſſu regis eſt factum, E mactat victimas, ut victoriam præſagire poſſet. Deinde ſic fatus: Felices vos, quibus Deus largam bonorum præbet copiam, & providentiam ſuam perpetnam ducem & auxiliatricem annuit. Quoniam nullum eſt hominum genus, cui non innocentia morum, virtutiſque ac probitatis ſtudio ſitis anteferendi, liberes præſtantiores etiam ſucceſſores habituri, quandoquidem Deus vos ſolos hominum complectitur, & ut omnium ſub ſole feliciſſimi ſitis proſpicit. Quamobrem obtinebitis terram, ad quam vos miſit, & poſteris veſtris in perpetuum poſſidendam ſelinquetis: & gloria veſtri nominis implebitur univerſa terra ſimul & mare, adeoque multiplicabitur gens veſtra, ut nulla non orbis regio veſtri ſanguinis homines admixtos ſit habitura. Beatus vos exercitus & admiratione dignifſimus, ex uno parente in tantum auctus. Nunc vobis parum amplum prodignitate ac numero domicilium Chananæa continget, ſed totum olim terraeum orbem habitationi veſtræ deſtinatum ſcitote, ut tam in inſulis quam in continente ſit vobis degendum præ multitudine, ipſiacæli ſtellis F numero æquiparanda. Cumque tam inumori futuri ſitis, nihilominus nihil vobis ad ſummam rerum copiam deeſſe patietur, in pace & in bello virtutem viris addet. Inimicis noſtris in mentem veniat, ut hoſtes veſtri eſſe, & in vos arma ſumere velint. Non enim revestetur e tali prælio victor, qui lætitiam conjugibus ac libesis afferat. Tanta vobis ſortitudo divino favore contigit, qui ſolus poteſt & quod ſuperoſt detrahere, & quod deeſt addere.

quaſdam tamen conjecturas incertas adjungit.

506 Talia vates fatidica voce canebat, extra ſe raptus, & Numine totus correptus, rege indigne ferente, & pacta non ſervare clamitante, licet magnis muneribus ab amicis conductum: veniſſe enim ad exercendum hoſtem, quos nunc mactos virtute ac pietate caneret. Ad quem vates: *patus*, inquit, quoties fata ſunt aperienda, in nobis ſitum eſſe, quid dicamus aut taceamus afflati divino ſpiritu? Ipſe voces, quales vult, proferat & oracula, nobis nec ſcientibus nec cogitantibus. Equidem ſatis memini, ad quid precibus Madianitarum ſim adductus, eaque cauſa veni ut voluntati tuæ morem gererem. Sed potentior eſt Deus quam mea voluntas, qui contra Dei voluntatem ad gratiam hominum loqui propoſueram. Quamprimum enim noſtrum pe-

ctus

A ſtus ſubintrat, nihil amplius noſtrum ibi remanet. Ego certe nihil in horum laudem dicere in animo habui, nec quæ Deus eorum generi dare decrevit, commemorandæ putavi: ſed Numen illis propitium, quod gentis felicitati ſtudet ac gloriæ, pro deſtinatis hæc verba mihi ſubdidit. Nunc age quando animus eſt tibi atque Madianitis eorum gratam facere, quorum preces me non decet non admittere, alias aras erigamus & ſacra inſtauremus, ſi forte Deum flectere poſſim, ut execrationibus hoc genus hominum devovere liceat. Cumque Balaens id fieri permiſiſſet, ne ne iterato quidem ſacro poteſtatem devovendi impetraviſſet, colapſus in ſaeiem pronus prædicebat, quidquid eventurum eſſet regibus & civitatibus clariſſimis, quarum quædam nondum conditæ videntur: quæ vero extant earum res terra mariaque geſtæ ita prædictionibus reſponderunt uſque ad noſtram memoriam, ut facilius ſit conjectura, reliquum etiam ejus oraculi non vanum fuiſſe, eventum aliquando comprobaturum. *Ita auctor Hebræus, qui de prædictionibus Balaami facultiora ſolum narravit, variaque conjunxit, quæ locis diverſis leguntur prædicta: nam bis loeum mutavit Balaam, rogante Balaco, ita ut* B *cribus diverſis loris fauſta Hebræis prædixerit. Illam locorum mutationem ſtuit Joſephus, concentus divere ſacra ſemel inſtaurata fuiſſe. Quod ſpectat ad reſponſionem Balaami, ſi Balaco execranti, non tota quidem illa habetur in ſacris Litteris, at ſatis veriſimilis eſt, & peſſimam haricli intentionem optime explicat. Demum, quod ait, Balaamum prophetaſſe* collapſum in ſaeiem, *collegit ex verbis Num. 24 verſ. 4.* Qui cadit, & ſic aperiuntur oculi ejus. *Verum verba illa non videntur hunc ſenſum habere, & diverſimode explicantur apud interpretes.*

& errorem ſatis aperte.

507 *Redeo ad Joſephum, qui hæc ſubjungit:* Balacus autem ægre ferens expectationem fruſtratum, ſine honore vatem ablegat. Ille domum repetens, eum Euphratem attigiſſet, accito Balaeo & principibus Madianitarum, Balaee, inquit, voſque Madianitæ, quandoquidem neceſſe eſt ut vel præter Dei voluntatem vobis obſequar, Hebræorum quidem genus nunquam eſt interiturum, nec bello, aut peſtilentia fameque, aut alio caſu delebitur. Deus enim eorum habet C ejus gentis a malis ſervandæ, ne quando talis clades incidat, qua univerſi de medio tollantur. Interdum tamen quædam vitari non poterunt, quibus ad tempus afflicti, mox magis quam ante florebunt, caſtigatione tali ad ſanitatem revocati. Quapropter ſi brevem victoriam de illis conſequi quæritis, hoc conſilio voti compotes efficiam. Filiarum formoſiſſimas, quæ pulchritudine ſua mentes eorum expugnare poſſint, quantum fieri poteſt, cultas ac ornatas mittite, ut eireum caſtra obverſentur, & juvenibus complexus expetentibus faciles ſe præbeant: ubi vero cupidine captos viderint, ſubito ſe proripiant: cumque rogatæ fuerint ut maneant, non annuant niſi perſuaſis, ut relictis patriis legibus & cultu Dei, a quo illas acceperunt, Madianitarum & Moabitarum deos venerentur. Sic enim Deum iratum ſibi reddent. Poſt hæc monita abiit. *Hactenus Joſephus. At parum probabiliter Balaamum ad Euphratem uſque deduxit, priuſquam ſuggeſſit perniciſſimum iſtud conſilium. Miror quoque, aut potius nullo modo veriſimile eſt, Balaeum cum principibus Madianitarum veniſſe ad Euphratem, aut actum fuiſſe a Balaamo. Nec conſideravit ſcriptor injurioſus veri, quantum inter Moabitidem & Euphratem ſit intervallum.* Auct. *Sane iatrr Jordanem, ubi caſtra erant Iſraelitarum, quæ Balac & Balaam ſimul luſtraverant, & Euphratem pluſquam centum horarum ſpatium collocant tabulæ geographicæ. Itaque videtur Balaam impium conſilium, quo modo ſatir veriſimili exponitur, dediſſe, antequam abiret; aut, ſi fore abire cœpevat, vediſſe ad regem, ut hac ſua iniquitate regis munera obtineret.* J. S.

508 *Philo pag. 498 eamdem hiſtoriam ſic narrare incipit:* Unus autem e vicinis regibus, Balaces nomine, habens in oriente magnum populoſumque imperium, non auſus armis decertare, domi ſe continuit: & timens clades, quas bellum aſſerre ſoler, ad auguria ſe vertit atque divinationes, putans ſe diris execrationibus expugnaturum invictam Hebræorum potentiam. Erat illo tempore vates magnæ celebritatis in Meſopotamia, peritus omnium divinationis generum. Sed maxime augurali ſcientia ſibi autoritatem paraverat, cujus multa ſæpe exprimenta ediderat magna, & vix credibilia. Nam aliquando imbres ſuturos prædicebat æſtate præſervida, turſum aliis ſiccitatem æſtuſque brumali E tempore: aliquando ubertatem annonæ, rurſum alias famem & penuriam: obviorum item defectus inundationeſque, & procurationes peſtilentiæ, aliaque innumera: quæ ſingula eum præſagire videretur, esar in ore omnium, inelita fama divinitatis ejus indies ſe ſpargente latius. Ad hunc rex miſit amicos aliquot, rogans ut veniret, multa repræſentans dona, plura pollicens; nec diſſimulans eur accerſeret hominem. Ille non ingenue conſtanterque, ſed fucata civilitate, quaſi Propheta eximius, & nihil abſque divino nutu facere ſolitus, tergiverſabatur: negans ſibi hoc permitti a Numine. Sic legati reverſi ſunt infecto negocio.

Relatio Philonis de Balaamo vocato,

509 Rex alios mox honoratiores miſit eum majore vi pecuniæ, juſſos etiam pollicerl ampliora quam antea munera. Vates ineſcatus & præſenti utilitate, & ſpe futuri commodi, ſimulque oratorum dignitatem reveritus, perſuaderi ſibi paſſus eſt, rurſum ſuccate cantatus de Numine. Itaque poſtridie parabat ſe itineri, narrans admonitum ſe in ſomnis viſione manifeſta ut eunctanter legatos ſequeretur. *Ad hanc Philonis* F *narrationem nonnulla ſunt obſervanda. Primo dubitandum non videtur, quin variis prædictionibus inclaruerit Balaam, iiſque conſecutus ſit tantam famam, ut ea ad Balacum uſque perveaerit. At incertum eſt, quibus de rebus fuerint illæ prædictiones, ica ut meræ ſint conjecturæ, quas nobis obtrudit Philo, aut fortaſſe figmenta Hebræorum, dum aic, imbres, ſiccitates, æſtus, aliaque ab ipſo prædicta. Secundo dum Balaamum deſcribit, ut augurils & divinationibus additum, ſententiam ſuam de eo prodit, quam plures alii probabiliter ſuat amplexi: at nobir contraria videtur probabilior, ut videri ſupra poteſt. Certe minus probare poſſum, quod ait Balaamum initio venire noluiſſe fucata quadam tergiverſatione, rum clare edicat Scriptura, eum venire recuſaſſe, quia prohibuerat Deminus.*

recuſante primum, deinde ſuſcipiente,

rexatoper aſinam,

510 *Geſta in itinere Balaami mox idem auctor ſubjungit hoc modo:* Cæterum in via prodigium ingens ei ſe obtulit, omnino adverſum ominoſumque illius propoſito. Jumentum enim, quo vehebatur; primum repente conſtitit. Deinde quaſi ex adverſo violenter repulſum, in

AUCT. J. S. tergum retro cedebat, nunc ad dextram, nunc ad lævam flectendo errandoque trepide more temulentorum, etiam verberibus coarctumax, ut pene ſeſſorem excuteret, vexatum viciſſim non mediocriter. Erant enim ex utroque vix latere ſpes & mecenæ. In has impingente jumento, dominus ettenebat lacerebatque crure & genua. Videlicet obvio ſpectro jam dudum territabatur animal, cui ſuli erat illud conſpicuum: humini vero non item, quo magis ergueretur ejus ſtupidites. Tunc enim brutum perſpicacius erat, quem is, qui ſe jactabat videre non mundum ſolum, verum etiam ipſum mundi Rectorem Conditoremque, Tandem vix egnitu reſiſtente angelo, non quod dignus eſſet eo ſpectaculo, ſed ut indignitatem ſuam intelligeret, ad ſupplicationes deprecationeſque verſus, orabat veniam ignorantiæ, negans ſibi ſuiſſe peccandi animum.

iter tamen profequitur

B 525 Cumque debuiſſet reverti veſtigio, maluit rogare angelum, num redire dumum jubeat. Ille intelligens & indigne ferens ſimulationem (quid enim opus erat ſcitari in re tam aperta, quem ipſe videbat, nec indigebat verbis fidem adſtruentibus, niſi forte oculis minus creditur quam auribus) Vade, inquit, quo properas. Sed nihil efficies, me ſubjiciente verbe præter tuam ſententiam, & inſtrumente vocis vertente, quo fas ac pium eſt. Nam ego ero tui ſermonis rector, per tuam linguam invitam fundens oracula. *Loquelam aſinæ amiſit Philo, hic Joſepho timidior, Verba quoque angeli commodius immutavit, ea adaptans ſententiæ ſuæ; nam angelus prohibuit, ne quid loqueretur Balaam, niſi juſſus, At non dixit angelus* nihil efficies, *ac ſi nihil locuturus revera eſſet, niſi angelo* ſubjiciente verbe: *eos enim angelus* per *ejus* linguam invitem *locutus eſt, dum peſſimum Balaco ſuggeſſit conſilium. Cetera ſatis recte expoſita.*

recepto a Balaco, fauſta Iſraelitis,

526 *Progrediamur cum Philone*: Interea Baleces, ut audivit vetem eſſe in proximo, prodiit C obviam cum ſetellitio: deinde poſt ſolennem conſalutationem mutuam, aliquantum queſtus eſt de tarditate, expoſtulans quod non incunctanter ſe dediſſet in viam, atque ite verſi ſuet ad epules regio luxu paratas excipiendis hoſpitibus, cæteraque hoſpitalitatis officia peri ſpendute urneriſſime. Poſtere die diluculo Baleces vetem duxit in tumulum ſacretum cuidem geniu, cujus ſtatuam indigenæ venerabantur divinis honoribus. Inde proſpectus erat in partem ceſtrorum Hebreicorum, quæ oſtendebantur mago remquem e ſpecule. His viſis, dixit: Tu rex poſitis ſeptem aris, in ſingulis virulum cæde & erietem: ego interim ſecedem, ut divinitus diſcem, quid dicendum ſit. Progreſſus autem foras conſeſtim efflatur Numine, quod omnem ejus artificialem divinationem extermineve ex enime. Nec enim ſes erat ſanctum Spiritum cohabitere cum magicis artibus. Poſt hæc reverſus, & videns victimas ardere eris impoſitas, tenquam alienus interpres ſiccecinit: E Meſopotemie me acceivit Balaces, ut longum iter emenſus execrerer Hebræus. Sed quomodo execrabor, quos Deus non execretur? Paſſum eos ex alto monte deſpicere, & vota concipere, ſed lædere non poſſom ſingulariter ec eximium populum, qui noo connumeratur cum cæteris gentibus, non tem loçis ſeperetus & ſedibus, quam ritibus propriis, multum diverſis, nec contaminatis ulle extrema ceremooie. Quis exacte novit primem horum origineum? Corpora quidem ex humanis ſunt nate ſeminibus, ex divinis autem animæ, Deo cogeate hactenus. Tolletur anima mea ex hac vita D curporeli, ut connumeretur cum juſtorum enimabus, queles ſunt horum hominum. *Hæc Philo, inſiſtens ſententiæ ſuæ de magicis Balaami artibus: Recte cetera, quantum apparet. At partem prophetiæ Balaami, ubi Num.* 23 ℣ 10 *de ingenti multitudine Iſraelitarum loquitur propheta, ille perperam deflexit ad eorumdem originem; & de origine animarum male ſcribit.*

mutatis fruſtra locis,

527 *Contigue idem ſcriptor ſic progreditur*: His auditis, Balaces ingemuit. Conduxi te inquit, ut hoſtes execrareris, nunc nun pudet tu illis fauſta omineri? Quam me ſefellit opinio, qui emicum putens, oppoſui te hoſtibus. Jam ſeris epperet, quo ſis animo. Hoc eſt nimirum, cur tam cunctenter veniſti, benevolentiam, quam iſtus proſequeris, & odium mei diſſimulens. Licet eum ex meniſeſtis du incertis conjecturem facere. Tum magus jam e ſpiritu relictus: Injuſtam, inquit, ſuſtineo calumniam. Nihil ex me ipſo dicere ſoleo, ioterpres tantum Dei ſum, ſicut & entee me puteſterem ex legatis noviſti. Rex ſperens poſſe vel vetem decipi, vel diviE nem mutari ſententiam, ſi locum ipſe muraret; illinc petiit elium montem editiorem, unde conſpiciebatur magna pars hoſtilis exercitus: exſtructiſque denuo ſeptem eris aliis, & mactetis rutidem, quot ente, victimis, miſit vatem ad captande meliore euſpicia. Ille io ſeceſſu curreptus Numine, & extra ſe raptus ut ſuemet ipſe verba non intelligeret, ure ſuo ſententiem elienam pronunciavit hoc vaticinio. Surge rex, & audi arteuis euribus. Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur, nec quaſi filius hominis, ut mutetur. Dixit & faciet, locutus eſt & reta erunt verba ejus, quandoquidem ipſa verba ſunt ejus opera. Ad bene precendum adductus ſum ego, non ed execrationem.

ex ira Deus Iſraelitas protegit, ſcente Balaco,

528 Nun erit labor in Hebræis nec leſſitudo. Deus eos manifeſte ceu clipeo protegit. Is etiam Ægyptiaces celamitates ab eis depulit, & tam multe millie tamquem tuum humanem eripuit. Ideo populus Iſraeliticus nihil muretur eugurie cæterequedivinationis genera annuie, ſretus une totius mundi Principe. Videu populum inſurgentem ut leonis catulum, ſuperbum leonine ſetucia. Sstisbitur præda, & bibet occiſurum e ſe ſanguinem. Ac ne tum quidem in cubile ſe conferet, ſed pervigil victoriele carmen cuncinet. Tum Baleces præ dulore ob ſpem divinatione fruſtratam exclamat: Deſine homo & execrari & ſeuſte uminari, Præſtet ſilere quem injucunde dicere. *Ita ille, totam prophetiam ſatis appoſite explicans. In uno tamen verſiculo, ubi Vulgata habetur Num.* 23 ℣ 21: Non eſt idolum in Jacub nec, videtur ſimulacrum in Iſrael, *ille ſecutus Septuaginta, poſuit Græce*: Οὐκ ἔστιν πόνος ἐν μόχθοις ἐν Ἰσραήλ, *idque Latinus interpres vertit*: Non erit labor in Hebræis oee leſſitudo. *Alias verba Græca reddi poſſunt*: Non erit dolor in Hebræis nec labor. *Voces Hebraicæ utramque ſenſum recipiunt; ſed ſenſus Vulgatæ præferatur a pluribus, verbaque Græca ſic exponi poſſunt metonymice, quia laborem & dolorem celeribus ſuis creant idola.*

tribus vicibus vaticinante

529 *Subjicit Philo*: Moxque mutete ſententia, duxit vatem in locum elium, nodu oſtendens ei pertem copiarum Hebraicarom, hortabetur ut diras execretiones contra eas depromevet. Megus rege nihilo melior, quemvis contra incuſationem objectumque prævaricationis crimen vere præſeras, ſe nihil de ſuo proloqui, tentum

A tum interpretem ſſe Numinis, quo incaleſcebat: eum debuiſſet domum reverti, cupide comitatus eſt, tum propter inſignem arrogantiam, tom propter odio ſuppuratnm animum, quippe qni male volebat populo, cui tamee non ſinebatur male precari. Cumqne veniſſet in montem celſiorem prioribus, longo aſcenſu erduum, jubet inſtaerari eadem ſaerificia, rurſum aris ſeptem poſitis, & ſuperimpoſitis quatuordecim victimis, binis ut antea, vitulo ac arieto. Ipſe vero noc abiit more ſolito ad eaptanda auguria. Damnata hac divinatione & quaſi obliterata, ut nihil certi poſſet ex ea pereipi: & alioqnin etiam vix tandem ſenſerat repugnare Dei volnntati regis propoſitum: ſed verſus ad ſolitudinem, conſiderabat ſingulas trihus Hebtæorum & caſtrorum ordinem populoſæ civitati ſimiliorem quam militari multitudini. Moxque affatus in hæc verba erupit: Hæc dicit homo vere vidans, cui Deus in ſomnis manifeſte viſus eſt inſoptio animæ oculo: Quam pnlchra tabernacula vaſtra, Hebræi; tentoria veſtea ut valles opacæ nemoribus, nt horti ſecundum flumee irrigui, ot cedrus prope aquas. Egredietur olim homo ex vobis, &
B imperitabit multis gentibus, cujus regnum indies ereſcens magis ac magis exaltabitnr: Populus hic, ex quo Ægyptum reliquit, per totum iter a Deo deductus eſt eeo agmine. Propterea devorabit multas gentes hoſtiles, & pinguitudinem earum exſnget medullitus, configetqua ſagittis adverſarios. Dormiet cubans nt leo vel leonis catulus ſecorus, neminem ipſe timens, & alios territans inſuper. Inſelix qeiſqnis eum exeitaverit. Qui tibi beoe precatus fuerit, ipſe quoque fauſtus erit: execrabilis vero quiſquis te diris devoverit. *Haſtenus Phile, ſemper tabarcas ſententiæ de magis Balaami. In prophetia vere paucula ſunt omiſſa, uti & tota pars poſtrema, quæ reliquis magis eſt obſcura. Pro vocibus autem Vulgatæ*, Cujus obturatus eſt oculus, *poſuit*, Vere videns, *ut fere habent Septuaginta.*

ac denum peſſimo conſilio Balacum

516 *Deinde idem ſcripter rurſum ita pergit*: Rex majore quam ante indignatione pereitus, ait: Ur hoſtes meos devoveres vocarus jam tertio bene illis precatus es? Fuge qnantocyus, ne indignatione furens aliqnid ſæviua ie te coeſulam. Quantum anri, quantum gloriæ tibi inviC diſti, homo ieſane ac perdite. Redibis domum vacnis manibus, ipſe pleeus opprobriis, irriſus illuſuſque enm iſta tua, quam tantopere jactas, ſcientia. Reſpondit ille: Quæ hactenus audiſti, omnia ſuet diviea oracula: quæ vero jam dicam, meæ conjectationes ſunt. Tum dextera prehenſum ſeduxit a cætatis, & ſolus ſoli dedit conſilium, quibus rationibus ſibi cavero poſſet ab inſeſto exereitn. Quo facto inuſſit ſibi ipſe ootam impietatis turpiſſimam. Dixerit enim aliquis, cur privatim das conſilium oraculis contrarium, niſi putas id poteetius & effieacius. Age vero examinemus iſta præclara conſilia, qualibus arribus uratur ad interrumpendas perpetuas victorias fortiſſimi populi. Sciebat Hebræos per ſolum legum contemptnm expngnabiles, tenatos malo impotenti libidinis: ideo volnptate inceſcatos conatus eſt ad graviſſimnm ſceins impietatis pertrahere. Sunt, inquit, in tuo regno mulieres formoſiſſimæ, nec alia re vir facilius capitor quam mulieris enimia ſpecie. Harum pulcherrimas ſi permiſeris ob quæſtum vulgare ſua eorpora, hoc hamo eapietur iuveetus hoſtium.

517 Sed præmoneudæ ſunt, ne ſtatim faciant ſui eopiam rogaotibus: nam hæc facata tergiverſatio magis incitabit & accendet cupidinem. Atque ita obtorto collo pertracti a ſuiſmet concupiſcentiis, nihil noo vel patientur vel facient. Sic affectum amatorem nbi viderit caparix fœmina, ſuperbe loquatur: Noe eſt fas habere te meenm voluptatis conſuetudinem, niſi abjurato ritu patrio, colas eadem mecum numina. Nec ante credam te mutatum, quam videam non abhorrere e noſtris ſacris & libatiocibus, quæ in delnbris peragimus. Tum ille miſer captus hia caſſibus, conditionem aceipiet, & repulſa ratione monitriee, imperata faciet addictus in ſervitutem cupidini. Hoc fuit conſilium. Id quoniam videbatnr non inani conjectura ſuboixum, antiquata lege de ſtupris & adulteriis, data eſt fœminis licentia concubitus cum viris quibuslibet. *Hiſce Philenis dictis admixtæ ſunt conjecturæ, ſed probabiles. Unum minus apparet probabile, quod dicat hoc de caaſa abrogatam legem* de ſtupris & adulteriis, *cum abrogatio legis non eſſet neceſſaria ad propoſitum, ſed ad peſſimum iſtud conſilium ſequendum ſatis eſſet, impunitatem & præmia ad tempus promittere.*

§. XLVI.

Lapſus Iſraelitarum in idololatriam, pœnaque ſecuta: cenſus populi; mors propinqua Moyſi indicata, & Joſue ſucceſſor deſignatus: leges quædam conditæ: Madianitæ victi & exciſi.

QUantam pernicicm *Iſraelitis attulerit perverſum Balaami conſilium, quod avide ſecuti ſuat Moabitæ & Madianitæ, docent facta Litteræ locis variis.* Moyſes *Num.* 25 *verſ.* 1 *impietatem populi ſui ſic narrat*: Morabatur autem eo tempore Iſrael in Settim (*id eſt, in eadem manſione, quæ alias vocatur* Campeſtria Moab *ubi erat* Settim, *vel* Abelſatim) & fornicatus eſt populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad ſacrificia ſua. At illi eomederunt & adoraverunt deos earum. Iniriatuſque eſt Iſrael Beelphegor. *Idolum erat Moabitarum, de quo varie diſputant interpretes. Joſue* 22 *verſ.* 17 *de eo crimine ſic habetur*: An parum vobis eſt, quod peccaſtis in Beelphegor, & nſque in præſentem diem maeula hujus ſceleris in nobis permanet? multique de populo eorrnerunt. *Pſal.* 105 *verſ.* 28: Et icitiati ſuet Belphegor: & comederunt ſacrificie mortuorum (*ſeu mortuis idolis oblata.*) *At ſequitur mox pœna*: Et irritaveruot enm ie adieventionibus ſuis: & multiplieata eſt in eis ruina. Et ſtetit Phinees, & placavit: & ceſſavit qoaſſatio. Et reputatum eſt ei io jnſtitiam, in generationem & generationem uſque in ſempiteroum. *Factum Phineis mox latius explicabitur. Interim quanta inde orta ſit populi ruina, aliis etiam locis dicitur. Deut.* 4 *v.* 3 *populo* Moyſes *ita loquitur*: Oculi veſtri viderunt omnia, quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo conriverit omnes cultores ejus de medio veſtri. x *Cor.* 10 *verſ.* 8 *Apoſtolus immenſam hanc populi ruinam memorat, Chriſtianos a fornicatione deterrens his verbis*: Neque fornicemur, ſicut quidam

Fornicatio & idololatria Iſraelitarum.

inſtruente, quod hoc capite de ſequitur: in ſingulis nonnihil erraris corregendum.

E

F

AUCT. J. S. dam ex ipſis (*Iſraelitis*) fornicati ſunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.

ſevero punita, cuncta plebis ducta Phinee, 519 *Rem totam latius explicare pergit* Moyſes *Num.* 25 *Verſ.* 3: Et iratus Dominus, ait ad Moyſen: Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Iſrael: Dixitque Moyſes ad judices Iſrael: Occidat unuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor. *Verum hæc juſſa non videntur ſtatim fuiſſe executioni mandata, forte quod nemo auderet incipere ob nimiam noxiorum multitudinem, donec Phinees alios ſua animaverit exempla. Audi* Moyſen *v.* 6 *proſequentem.* Et ecce unus de filiis Iſrael introvit coram fratribus ſuis ad ſcortum Madianitidem, vidente Moyſe, & omni turba filiorum Iſrael, qui flebant ante fores tabernaculi. Quod cum vidiſſet Phinees filius Eleazari, filii Aaron ſacerdotis, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum ſcilicet & mulierem, in locis genitalibus. Ceſſavitque plaga a filiis Iſrael: & occiſi ſunt viginti quatuor millia hominum. *Noonulla hic ſunt ambigua. Primo dubitatur, an hæ voces*, Suſpende eos, *referendæ ſint ad* principes, *ita ut hi juſſerint ſuſpendendi, ſicut verba primo Intuitu innuunt. Verum aliqui ſic verterunt textum Hebraicum, ut* Moyſes *jubeatur principes ſibi in ſubſidium advocare, & per eos ſuſpendere noxios. Eo etiam ſenſu utcumque Latina verba intelligi poſſunt*: Tolle (*ſeu convoca*) cunctos principes populi, & ſuſpende eos (*id eſt, noxios.*) *Huic expoſitioni favent ſequentia, cum* Moyſes *convocatis judicibus non dedecet mandata de noxiis occidendis. Secundo dubitatur, an noxii fuerint ſuſpendio necati, an vero ſolum ſuſpenſa ſint occiſorum corpora: nec occurrit ulla ratio, quo alterutram ſententiam eo ddat certam. Tertio Apoſtolus ſupra dicit*, Ceciderunt una die viginti tria millia. *Hic vero occiſi ſunt* viginti quatuor millia. *Verum Apoſtolus ponit occiſos* una die: *at* Moyſes *enumerat omnes.*

cuſtus fornicandi a Domino remandata: 520 *Deinde Verſ.* 10 *ſanctus Legislator ſubdit ſequentia*: Dixitque Dominus ad Moyſen: Phinees, filius Eleazari, filii Aaronis ſacerdotis avertit iram meam a filiis Iſrael, quia zelo meo commotus eſt contra nos ut non ipſe delerem filios Iſrael in zelo meo. Idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipſi quam ſemini ejus pactum ſacerdotii ſempiternum quia zelatus eſt pro Deo ſuo, & expiavit ſcelus filiorum Iſrael. Erat autem nomen viri Iſraelitæ, qui occiſus eſt cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis. Porro mulier Madianitis, quæ parites infecta eſt, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobiliſſimi Madianitarum. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos: quia & ipſi hoſtiliter egerunt contra vos, & deceperunt inſidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian ſororem ſuam, quæ peremta eſt in die plagæ pro ſacrilegio Phogor. *Hoc mandatum poſtea renovatum videbimus & impletum, at alia quædam fuere interpoſita, quæ & nos prius aperiemus.*

Novus populi cenſus, 521 Moyſes *Num.* 26 *de novo populi cenſu agit, eumque a Deo præceptum fuiſſe affirmat his verbis*: Poſtquam noxiorum ſanguis effuſus eſt, dixit Dominus ad Moyſen & Eleazarum filium Aaron ſacerdotem: Numerate omnem ſummam filiorum Iſrael a viginti annis & ſupra, per domos & cognationes ſuas, cunctos, qui poſſunt ad bella procedere. Locuti ſunt itaque Moyſes & Eleazar ſacerdos in Campeſtribus Moab ſuper Jordanem contra Jericho, ad eos, qui erant a viginti annis & ſupra, ſicut Dominus imperaverat. *Deinde recenſetur numerus ſingularum tribuum, qui non multum differt a numero, quo fuerant apud montem Sinai, excepta tribu Simeon, quæ a quinquaginta novem millibus trecentis decreverat uſque ad viginti duo millia ducentos, ita ut verſimile ſit, hanc tribum maxime obnoxiam fuiſſe peccatis fornicationis & idolatriæ, recenter tot millium morte paucis, præſertim cum & duo Zambri, quem occidit Phinees, ea eadem eſſet tribu. Numerus autem omnium pugnatorum duodecim tribuum par fere erat numero ante inventa apud montem Sinai, atque ita exprimitur V.* 51: Iſta eſt ſumma filiorum Iſrael, qui recenſiti ſunt, ſexcenta millia & mille ſeptingenti triginta. *Et mox additur hoc præceptum*: Iſtis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in poſſiones ſuas. Pluribus majorem partem dabis, & paucioribus minorem: ſingulis, ſicut nunc recenſiti ſunt, tradetur poſſeſſio *&c. Levitæ quoque ſeorſum recenſiti ſunt*: Fuerunt quoque omnes, qui numerati ſunt, viginti tria millia generis maſculini, ab uno menſe & ſupra.

dum mortui erant omnes aut recenſiti, exceptis Joſua & Caleb: 522 *Demum relato cenſu*; *hæc additur obſervatio*: Hic eſt numerus filiorum Iſrael, qui deſcripti ſunt a Moyſe & Eleazaro ſacerdote, in Campeſtribus Moab ſupra Jordanem contra Jericho, inter quos nullus fuit eorum, qui ante numerati ſunt a Moyſe & Aaron in deſerto Sinai. Prædixerat enim Dominus, quod omnes morerentur in ſolitudine. Nullusque remanſit ex eis, niſi Caleb filius Jephone, & Joſue filius Nun. *Hæc verba clara ſunt pro morte omnium, qui enumerati erant, duobus exceptis. At non tanguntur Levitæ, qui non erant recenſiti cum ceteris, nec a viginti annis. Attamen ne ex hiſce quidam videntur ſuperfuiſſe multi, qui tunc fuerant viginti annorum aut majores, quia numerus Leviturum non erat multum auctus. Levitas quoque non involvunt verba Eccleſiaſtici cap.* 46 *v.* 9, *ubi dicit de Joſue.* Et in diebus Moyſi miſericordiam fecit ipſe, & Caleb filius Jephone, ſtans contra hoſtem, & prohibens murmur malitiæ. Et ipſi duo ſolum ſalvati, a populo liberati ſunt a numero ſexcentorum millium peditum. *Inter ſexcenta millia non numerantur Levitæ, & interpretes paſſim obſervant, illos generalitet non fuiſſe involutos communi condemnatione. Sane dubitandum non videtur, quin Eleazarus ſacerdos ſaltem viginti annis attigiſſet, quando facta eſt enumeratio populi apud montem Sinai. Quin imo Calmetus in Cap.* 34 *videtur & alios quoſdam ex enumeratis excipere velle. At non video quomodo hæc verba*, Nullusque remanſit ex eis *&c. cum tali opinione poſſint conſtare.*

Filiabus Salphaad adjudicata hereditas paterna: 523 *Dum in eodem loco erant caſtra Iſraelitarum, filiæ Salphaad in deſerto mortui ſine ullo filio, cum viderunt ſe nullam in Terra promiſſa recepturas poſſeſſionem; quia curabant ſolum, qui aliæ ut caput familiæ partem accipere debuiſſet, ſupplices acceſſerunt ad* Moyſen, *Eleazarum, & principes populi, expoſuitque cauſa & rationibus ſuis, dixerunt Num.* 27 *V.* 3; Date nobis poſſeſſionem inter cognatos patris noſtri. Retulitque Moyſes cauſam earum ad judicium Domini. Qui dixit ad eum: Juſtam rem poſtulant filiæ Salphaad: da eis poſſeſſionem inter cognatos

A tos patris ſui, & ei in hereditatem ſucceduut. *Additur lex de ſucceſſione filiarum in hereditatem, ſi filii non fuerint ſuperſtites, pluresque aliæ de hereditatibus. Verum lex de ſucceſſione filiarum poſtea ingeſſit timorem, ne ea occaſione poſſeſſiones alicujus tribus minuerentur; & ad aliam tribum tranſirent, ſi filiæ paternarum poſſeſſionum hæredes nuberent viro alterius tribus. Hæc de cauſa Num. 36 Veſ. 6*, hæc lex ſuper filiabus Salphaad a Domino promulgata eſt: Nubant quibus volunt, tantum ut ſuæ tribus hominibus. *Lex eadem quoque ad alias mulieres, & ad viros extenſa ibidem. Oſtenduae hæc, quam caute in dubiis omnibus* Moyſes conſuluerit *Deum.*

Moyſe de inſtante morte ſua & de ſucceſſore ſibi monitus

524 *Eodem fere tempore monitus eſt* Moyſes *de morte ſua inſtante, & de ſucceſſore ſibi deligendo, ut refertur Num. 27 Veſ. 12 his verbis:* Dixit quoque Dominus ad Moyſen: Aſcende in montem iſtum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus ſum filiis Iſrael: cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, ſicut ivit frater tuus Aaron: quia offendiſtis me in deſerto Sin in contradictione multitudinis, nec ſanctificare me voluiſtis coram ea ſuper aquas: hæ ſunt Aquæ contradictionis in Cades deſerti Sin.

B Cui reſpondit Moyſes: Providear Dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc, & poſſit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne ſit populus Domini ſicut oves abſque paſtore. Dixitque Dominus ad eum: Tolle Joſue filium Nun, virum in quo eſt ſpiritus, & pone manum tuam ſuper eum. Qui ſtabit coram Eleazaro ſacerdote & omni multitudine: & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael. Pro hoc, ſi quid agendum erit, Eleazar ſacerdos conſulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipſe, & omnes filii Iſrael cum eo, & cetera multitudo. Fecit Moyſes, ut præceperat Dominus. Cumque tuliſſet Joſua, ſtaruit eum coram Eleazaro ſacerdote, & omni frequentia populi. Et impoſitis capiti ejus manibus, cuncta replicavit, quæ mandaverat Dominus. *Hæc tibi.*

C *poſtquam ſruſtra rogaverat ut ſibi liceret Terram promiſſam ingredi,*

525 *De iiſdem quoque agitur in Deuteronomio, ex eoque habemus, petiiſſe* Moyſen, *ut ſibi liceret ingredi Terram promiſſam, ſed fruſtra. Petitio hæc verſimiliter præceſſit mandatum de aſcendendo monte Abarim, ita ut videatur Dominus mandato illo reſpondiſſe ad preces Prophetæ, nec voluerit, ut meo in montem aſcenderet, ſed die poſtea deſignando. Deut. 4 verſ. 23* Moyſes *petitionem ſuam & Domini reſponſum populo Iſraelitico ſic exponit:* Precatuſque ſum Dominum in tempore illo, dicens: Domine Deus, tu cœpiſti oſtendere Servo tuo magnitudinem tuam, manumque fortiſſimam: neque enim eſt alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui poſſit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ. Tranſibo igitur, & videbo Terram hanc optimam trans Jordanem, & montem iſtum egregium, & Libanum. Iratuſque eſt Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, ſed dixit: Sufficit tibi: nequaquam ultra loquaris de hac re ad me. Aſcende cacumen Phaſgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad Aquilonem, Auſtrumque & Orientem, & aſpice: nec enim tranſibis Jordanem iſtum. *Deut. 4 Verſ. 26 de repulſa hac iterum ita loquitur:* Iratuſque eſt Dominus contra me propter ſermones veſtros (*ni-*

mirum quod hi occaſionem dederint diffidentiæ peccato apud Aquas Contradictionis) & juravit ut non tranſirem Jordanem, nec ingrederer Terram optimam, quam daturus eſt vobis. Ecce morior in hac humo, non tranſibo Jordanem: vos tranſibitis, & poſſidebitis Terram egregiam. AUCT. J. S.

populum de morte ſua inſtante monet, & Joſue ſucceſſorem creat.

526 *Deut. 1 Verſ. 37 rurſum hæc populo dicit Legislator:* Nec mirsnda indignatio in populum, cum mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc: ſed Joſue filius Nun miniſter tuus, ipſe intrabit pro te. Hunc exhortare & robora, & ipſe ſorte Terram dividet Iſraeli. *Deut. 3 Verſ. 28*, *relata repulſa ſua, & prædictione Domini de inſtante morte, de Joſue hæc ſubdit Dominat verba:* Præcipue Joſue, & corrobora eum atque confortа: quia ipſe præcedet populum iſtum, & dividet eis Terram, quam viſurus es. *Ex hiſce clare colligitur, omnia peracta eſſe hoc ordine.* Moyſes, *cum videret ſubjectum eſſe utrumque Amorrhæorum regnum, illudque ſcivit ab Iſraelitis poſſidendum, ſperare cœpit Dominum ſibi permiſſurum, ut ulterius ad occupationem Terræ promiſſæ procederet. Rogat igitur, ut ſibi liceat in hunc finem* E *cum populo Jordanem tranſmittere. At Dominus, qui partem* Moyſi *conceſſerat, reliquum vero Joſue reſervabat, reſpondit* Moyſi, *cogitandum non eſſe de tranſitu Jordanis, ſed mortem ipſius eſſe propinquam, quam ebiret in monte* Abarim, *alias* Nebo, *& quidem in vertice montis* Phaſga *dicto, ubi ante mortem Terram promiſſam tuteri poſſet.* Moyſes *voluntati divinæ humiliter ſe ſubmittens, cogat de ſucceſſore ſuo. Dominus vero ei ſucceſſorem deſignat Joſue, eumque inungueri jubet per* Moyſen *manuum impoſitione, & modo num. 524 relato. Voluit quoque Dominus, ut* Moyſes *præcepta ei ad munus ſuum recte obeundum daret coram omni populo. Horum partem ſeu breve compendium perſtringit Legislator Deut. 3 Verſ. 21 his verbis:* Joſue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui viderunt, quæ fecit Dominus Deus veſter duobus his regibus: ſic faciet omnibus regnis, ad quæ tranſiturus es. Ne timeas eos: Dominus enim Deus veſter pugnabit pro vobis. *De manuum impoſitione Deut. 34 V. 9 hæc dicuntur:* Joſue vero filius Nun repletus eſt ſpiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas.

F *Moyſes pergat populum regere uſque ad mortem, jubente Domino,*

527 *Quamvis Joſue hiſce cæremoniis deſignatus eſſet ſucceſſor* Moyſis, *pergebat tamen ſanctus Legislator regere populum uſque ad mortem. Crediderim hoc tempus totum fuiſſe impenſum fuiſſe adhortando populo & legibus conſcribendis, ita ut poſteriora capita libri Numerorum & Deuteronomium eo tempore ſcripta fuerint, & pleraque ad concionem dicta. Num. 28, 29 & 30 variæ recenſentur leges cæremoniales a Deo per* Moyſen *populo datæ. Verum cap. 31 narratur expeditio contra Madianitas ſuſcepta, quam Dominus mandavit, ne ſcilicet illius populi maneret impunitum. Moabitæ ad idem crimen concurrerant, nec tamen illos puniri hoc tempore juſſit Dominus. At noſtrum non eſt hujus differentiæ rationes inveſtigare, cum recenſuerit peracta mandato Domini, qui aliorum crimina juſte punit, aliorum vero ſontium ſupplicia non minori juſtitia ſibi in aliud tempus clementer reſervat. Jam ante Num. 25 V. 16 mandaverat Dominus, ut Iſraelitæ punirent Madianitas, ſed tempus non expreſſerat; niſi quis credere malit, nec ſane improbabiliter, mandatum hoc ſolum tempore datum fuiſſe, & ibi*

brevi

AUCT. J. S. *breviter relatum esse a* Moyse, *quia cum relato ibi crimine Madianitarum erat connexum. Quidquid sit verius*, Moyses *Num.* 31 *aut idem, aut iteratum præceptum sic exponit*: Loquutusque est *Dominus ad Moysen, dicens*: Ulciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.

bellum decernit contra Madianitas, qui usque ad internecionem caduntur,

527 Statimque Moyses, Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel, qui mittantur ad bellum. Dederuntque millenos de singulis tribubus, id est, duodecim millia expeditorum ad pugnam: quos misit Moyses cum Phinees filio Eleaazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei. Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt, & reges eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio. Ceperuntque mulieres eorum, & parvulos, omniaque pecora, & cunctam supellectilem: quidquid habere potuerant, depopulati sunt: tam urbes quam viculos & castella flamma consumpsit. Et tulerunt prædam, & universa, quæ ceperant tam ex hominibus quam ex jumentis, & adduxerunt ad Moysen & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israel. Reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in Campestribus Moab juxta Jordanem contra Jericho. *Hic nonnihil sistendum.*

B

nec tamen tota gens Madianitarum deleta:

529 *Primo volant aliqui Josue fuisse hujus expeditionis ducem: at illius nulla fit mentio. Solus nominatur Phinees; nec alium fuisse hujus agminis ducem, existimant alii. Secundo aliqui ita loquuntur de hac victoria, ac si tota gens Madianitarum fuisset excisa: verum id mihi verisimile non est, cum Madianitæ deinde evaserint potentissimi, & Israelitas in servitutem redegerint Judic.* 6. *Nullus quoque Scripturæ locus indicat, jussisse Deum totius gentis excidium, aut totam gentem per Israelitas deletam. Num.* 25 *Vers.* 17 *solum dicitur*, Hostes vos sentiant Madianitæ & percutita eos; *&* Num. 31 *V.* 1, Ulciscere prius filios Israel de Madianitis. *Itaque* omnes *quidem* mares, *quos potuerunt attingere*, occiderunt, & reges eorum, *scilicet*

C

quinque principes gentis, *quorum ditio erat vicinior castris Israelitarum. In ditione quoque horum principum urbes, viculos, castella combusserunt, omniaque pecora & alia spolia abstulerunt. At verisimile non est, Israelitas usque ad extremos Madianitarum limites processisse, cum hi usque ad mare Rubrum se extenderent; sed longe probabilius est, ne quidem culpabiles fuisse, aut cum Moabitis conspiravisse, remotiores Madianitas. Quapropter necesse non est inquirere, quid factum sit de Jethro* Moysis *socero, si vivebat eo tempore, aut de posteris ipsius, cum tempestas hæc nequaquam videatur eo usque desæviisse. Hæ tamen de causa non existimo duas fuisse gentes Madianitarum distinctas, alteram ad Orientem maris Mortui, alteram prope mare Rubrum, uti voluerunt aliqui sine ullo sacræ Scripturæ testimonio; at magis credo, Madianitas se per totum illum tractum extendisse sub diversis regulis aut principibus. Tertio quæri potest, quo modo Balaam occisus sit in Madianitide, cum antea legatur domum rediisse, quæ longe aberat a ditione Madianitarum? Verisimile est, a principe quodam Madianita revocatum deinde fuisse, nisi ubiens se rediturum ultro promiserit.*

D

captivi omnes occisi, etiam mulieres præter virgines,

530 *Hisce observatis, videamus quo modo* Moysea *victores exceperit reducos.* Egressi sunt autem, *inquit* ℣ 23, Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ, in occursum eorum extra castra. Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis, & centurionibus, qui venerant de bello, *ait*: Cur feminas reservastis? Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios Israel *ad* suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde & percussus est populus? Ergo cunctos interficite, quidquid est generis masculini, etiam in parvulis: & mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate: puellas autem & omnes feminas virgines reservate vobis: & manete extra castra septem diebus (*ob immunditiam legalem.*) Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo. Et de omni præda, sive vestimentum fuerit, sive vas, & aliquid *in* utensilia præparatum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur. Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus, qui pugnaverant, sic locutus est: Hoc est præceptum legis, quod

E

mandavit Dominus Moysi: Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum, & omne, quod potest transire per flammas, *igne* purgabitur: quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur: & lavabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis. *Hæc omnia ostendant exactam legis observantiam.*

prædæ ingentis divisio:

531 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Tollite summam eorum, quæ capta sunt, ab homine usque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi: dividesque ex æquo prædam inter eos, qui pugnaverunt egressique sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem; & separabis partem Domino ab his, qui pugnaverunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis tam ex hominibus quam ex bobus & asinis & ovibus, & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt. Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimom caput hominum, & boum, & asinorum, & ovium, eunctorum animantium, & dabis ea

F

Levitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini. Fecerunt que Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus. Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ovium sexcenta septuaginta quinque millia, boum septuaginta duo millia, asinorum sexaginta millia & mille: animæ hominum sexus fœminei, quæ non cognoverant viros, triginta duo millia. Dataque est media pars his, qui in prælio fuerant, ovium trecenta triginta septem millia quingentæ: e quibus in partem Domini supputatæ sunt oves sexcentæ septuaginta quinqua. Et de bobus triginta sex millibus, boves septuaginta & duo: de asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta unus: de animabus hominum sedecim millibus, cesserunt in partem Domini triginta duæ animæ. Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti; sicut fuerat ei imperatum, ex media parte filiorum Israel, quam separavarat his, qui in prælio fuerant. De media vero parta, quæ contigerat reliquæ multitudini, id est, de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis, & de bobus triginta sex millibus, & de asinis triginta millibus quingentis, & de hominibus sedecim

A decim millibus, tulit Moyſes quinquageſimum caput, & dedit Levitis, qui excuſabant in tabernaculo Domini ſicut præceperat Dominus.

nullus Iſraelitarum cæſus,

533a Cumque acceſſiſſent principes exercitus ad Moyſen, & tribuni centurioneſque, dixerunt: Nos ſervi tui recenſuimus numerum pugnatorum, quos habuimus ſub manu noſtra: & ne unus quidem deſuit. Ob hanc cauſam offerimus in donariis Domini ſingoli, quod in præda auri potuimus invenire, periſcelides & armillas, annulos & dextralia, ac monilia, ut deprecetur pro nobis Dominum, Suſceperuntque Moyſes & Eleazar ſacerdos, omne aurum in diverſis ſpeciebus, pondo ſedecim millia, ſeptingentos quinquaginta ſiclos, a tribunis & centurionibus. Unuſquiſque enim quod in præda rapuerat, ſuum erat. Et ſuſceptum iotulerunt in tabernaculum teſtimonii, in monimentum filiorum Iſrael coram Domino. *Poſteriora hæc difficultatem non habent, ſed egregie declarant tam religionem Iſraelitarum eo tempore vigentem, quam ſingularem Dei protectionem.*

B

§. XLVII.

Joſephi & Philonis relationes de lapſu Iſraelitarum & bello contra Madianitas dantur & diſcutiuntur.

Joſephus illecebras Madianitidum.

Joſephus, relato peſſimo Balaami conſilio, fraudem Madianitidum, qua ad peccatum pertraxit ſuos Iſraelitas, ita ſubnectit: Madianitis autem ite ut moniti fuerant filias mittentibus, Hebræorum juvenes pulchritudine puellarum capiuntur: & in colloquium venientes, rogant ne ſibi voluptatem ex earum pulchritudine capere invideant, neve conſuetudinem eorum averſentur. Illæ libenter & verbera juvenum & complexus admittunt: jamque blanditiis illectos, & cupidine ſerventes relinquere parant. Tum illi triſtes mulierum diſceſſu, precibus inſtant, ne ſe relinquant; ſed futuræ conjuges & omnium facultatum dominæ apud illos maneant. Hæc promiſſa jurejurando confirmabant, Deum teſtem invocando, & lacrymas fundendo, quo magis eas ad miſeretionem flecterent. Tum illæ, poſtquam omnino captos & conſuetudine ſua devinctos animad verterunt, ſic reſpondet: Optimi juvenes, non deſunt nobis domi nec amplæ facultates, nec parentum ac domeſticorum affectus: neque inopia talium rerum huc ad vos veoimus, aut formam corporis nundinaturæ preces veſtras admiſimus: ſed perſuaſæ viros eſſe bonos hac hoſpitali gratia non dedignatæ, quæ vos opus habere videbamus, faciles nos vobis præbuimus. Nunc quandoquidem amare vos & abitionem noſtram moleſte ferre aſſeveratis, ne has quidem preces averſabimur. Quare ſi benevolentiæ conjugalis fidem dederitis, quæ ſola nobis ſatisfacere poteſt, libenter vobiſcum ut legitimæ nuptæ convictura ſumus. Veremur enim ne libidine exſatiate, cum iojuria & contumelia nos retro ad parentes noſtros ablegetis: cui noſtræ ſolicitudini veniam vos dare equum poſtulamus.

& fornicationem & idololatriam Iſraelitarum

534 Illis vero quolibet modo fidem daturos in pollicentibus, & nihil præ amore nimio recuſantibus: Quandoquidem, inquinnt, ita vobis videtur, & mores habetis ab omnibus aliis diverſiſſimos, ut cibis etiam propriis vero morn Auct. antamini, nec potum cum aliis eommunem ſuſtineatis, neceſſe eſt, ſi vultis nobiſcum vitem degere, deos noſtros colatis; neque enim alio argumento perſuadebitis amorem iſtum vos non ſingere, niſi eoſdem nobiſcum deos adoretis. Nec abſurdum fuerit aut vitio vertendum, ſi terræ, in quam veniſtis, peculiares deos colere malitis: præſertim cum noſtri per omnes regiones honorentur, veſtrum nemo præter vos cultu dignetur aut ceremoniis. Aut igitur cæterorum more vobis eſt vivendum, aut alius orbis quærendus, ubi ſoli juxta veſtra inſtituta vitam agatis. At illi eupidine caci, dicta earum comprobant, & qno trahebantur ſequentes, a religione patrum deſciſcunt: & plures deos credere inducti, ſacra illis ejus gentis ritu faciunt: cibis quoque indifferenter utebantur, & in mulierum gratiam nihil non contra legem faciebant: ut jam tota caſtra juvenum impietas invaderet, & ſeditio priore pejor gliſceret, & avita religio in extremum periculum nnduceretur. Juventus enim, guſtatis ſemel peregrinis moribus, inexplebiliter in eos ferebatur: & ſi qui nobilitate a E majoribus accepta præcellebant, una cum reliqua turba corrumpebantur. *Ita Joſephus, relata de hiſce breviter in ſacra Scriptura multum ſuis amplificans conjecturis: nam modus, quo Madianitides ad ſuam libidinem pertraxiſſe Iſraelitas referantur, mera eſt conjectura; quodque additur de nuptiis parum eſt probabile, cum Scriptura fornicationis meminerit & idololatriæ, at nullibi nuptiarum.*

varii conjecturæ,

535 *Hac de cauſa nuptiae Zambri cum Chobi Madianitide etiam improbabiles exiſtimo, præſertim cum* Moyſes *illam mulierem vocet* ſcortum: *nec probabiliorem eſſe Zambri altercationem cum* Moyſe, *patebit perlegenti factum Num 25. Verba tamen Joſephi de illis ſubjungo:* Zambrias etiam Simeonidis tribus princeps, dnfta Chosbi Madianitide, Uri filia gentis ejus dynaſtæ, juſſus ab uxore, & contemptis in ejus gratiam Moyſis placitis, alieno ritu ſacrificabat, & alienigena conjuge non diſſimulanter ſe oblectabat. In hoc rerum ſtatu Moyſes veritus no graviusaliquid ſequeretur, advocata concione, neminem quidem nominatim accuſavit, nolens F in deſperationem adducere eos, qui tantiſper, dum latere ſe putant, ad ſanitatem reduci potuerant: ſed dicebat rem indignam, nec ipſis nec majoribus eorum decoram, quod voluptatem plnris, quam Deum & religionem faceret. Expedire illis, ut dum tempus eſt reſipiſcant, & non legum contemptu, ſed compeſcendis pravis cupiditatibus forte viros declarent. Abſurdum præterea dicebat, quod cum in deſerto modeſte vixiſſent, nunc in bona regione ita bacchantur: & quæ per inopiam quæſiverant. nunc per affluentiam perditum irent. Talibus dictis cunabatur juventutem corrigere, & ed ſaniorem mentem reducere.

partim improbabilibus,

536 Tum Zambrias inſurgens: Tu, inquit, Moyſes, tuis legibus utere, quibus jam longo uſu robur addidiſti: quod ni feciſſes, ſæpe jam pœnas dediſſes, & tuo malo non eſſe Hebræis imponendum didiciſſes. Me certe numquam ad tne tyrannica jnſſa obſtrictum habebis, neque enim aliud hactenus, quam ſub Legis ac religionis prætextu nobis ſervitutem, tibi principatum, malitioſis artibus adſtruis, voluptatem nobis ac vitæ licentiam adimens, quæ liberorum ſunt, & ſub oullius imperio degentium. Hoc eoim vel

Ægyptia-

AUCT. J. S. Ægyptiaca ſervitute fuerit gravius, in quemvis tuis legibus pro tuo libitu animadvertere, cum ipſe multo dignior ſis, qui puniendo, quandoquidem abrogatis, quæ omnium conſenſus approbat, plus tua quam cæterorum mortalium placita valere poſtulas. Ego quæ nunc facio, quia bene facta judico, ne fateri quidem in hoc cœtu gravabor, mulierculam alienigenam me duxiſſe. Audis a me ipſo mea facta, ut ab ingenuo. Neque enim latere cupio. Sæpta etiam diis facio præter conſuetum, quia id æquum cenſeo, ex multis mihi vetitatem quæreie, & non ſient ſub tyrannide vivere, de unius tantum fiducia pendentem. Nemo mihi rem gratam feecrit, qui in rebus meis meipſo plus arbitrii habere voluerit.

amplifi-cat, 537 Hæc Zambria pro ſe & quibuſdam ſui ſimilibus afferente, populus quietus expectabat, quonam audacia hæc eſſet evaſura, maxime quod videret Legislatorem amplius nolle contendere, ne hominem inſolentem irritatiorem redderet. Verebatur enim ne plures talis in loquendo impudentiæ imitatores facti, turbas in populo excitarent. Atque ita tom concio diſſolvitut. Ae

B fortaſſe ulterios malum hoc ſerpſiſſet, ni Zambrias mature ſublatus eſſet talem ob cauſam. Phinees tum aliis rebus, tum patris dignitate, juventutis facile prineeps, Eleazari pontificis filius, & Moyſem magnum patiuum habens, ægerrime tulit Zambriæ contumaciam: eujus impunitate ne legum contemptus ereſeeret, vindicare in flagitioſos deetevit, non ignarus quod exempla primatum in utramvis partem plurimum valeant. Cumque tanto eſſet animi & eorporis robote, ut non temere aliquid arduum aggrederetur, quod non etiam perfieeret, ad Zambriæ tentorium vadit, & eodem ictu ipſum una cum Choſbi transfigit. Quo exemplo juventus ad puleherrimam virtutis æmulationem aceenſa, certatim in ejuſdem criminis reos facit impetum, & bonam illorum partem ferro conficiunt, reliquos inſecuta peſtis ſuſtulit, per iram Numinis inflicta; & ne illis quidem pepercit, qui eum jure cognationis talem ſuorum peculantiam eohibere deberent, aut diſſimulare aut aeeendere etiam maluerunt: nec prius deſtitit, quam qnatoordecim millia virorum deſideraretur.

C *ut oſtendatur:* 538 *Rejectis jam nuptiis, totaque illa oratione Zombri, at improbobilibus, noxnihil quoque obſervandum eſt de ceteris. Primo non videtur crimen Zambri & cædes contigiſſe in ipſius tobeenaculo, cum locus Num.* 25 ℣ 8 *vocetur* Inpanar. *Secundo ſatis probabile eſt, etiamſi aliqui repugnent, exemplo illo Phinei alios excitotos fuiſſe ad occidendos noxios, & quidem ferro: nam* Moyſes *ipſe, relata illa cæde,* ℣ 9 *ſubdit*: Et occiſi ſunt viginti quatuor millia hominum, *nec ait, quo modo fuerint occiſi. Et jam antea* ℣ 5 *dixerat* Moyſes *judicibus*: Occidat unuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt. *Hoc autem præceptum implere cæpit Phinees, ejuſque exemplum imitati ſunt alii, quantum apparet. Nec refert, quod* ℣ 4 *jubeantur ſuſpendi noxii: nam poterant ſuſpendi poſt mortem. Deinde vox illa* occiſi *denotat poſſus cædem humano opera factam, quam illatam a ſolo Deo; ideoque illorum ſententia, qui volunt divinitus illatam fuiſſe mortem, non omnino certa apparet. Dicitur quidem* ℣ 8 Ceſſavitque plaga, *atque inde illi probobiliter, at non certo, colliguntur ab ipſo Deo punitos fuiſſe noxios. At* Moyſes *per plagam intelligere potuit peccatum ipſum fornicationis & idololatriæ, omnium ſane plagarum maximam, quod cæde Zambri aliorumque ceſ-* D *ſavit. Certo nullibi clare dicitur, Iſraelitas ea occaſione peretaſſos fuiſſe plaga aliqua divinitus inflicta, ita ut prorſus incertum ſit, quod de peſte aſſerit Joſephus, qui & numerum occiſorum vehementer minuit, dum* quatuordecim millia *enumerat.*

539 *Deinde idem auctor recte aſſerit bellum ab eodem hunc ob cauſam Madianitis illatum fuiſſe, ſed pugna contra omittit Dei mandatum, ut ſæpe alios, ita profe- Madianitas. catus.* Hane ob rem Moyſes in Madianitas concitus, ad gentem internecione delendam exercitum miſit: de qua expeditione mox narrabimus. poſtquam, quod omiſſum ante non oportuit, dixerimus, Balamum illum, qui a Madianitis accitus ad execrandos Hebræos, quo minus hoc faceie a Deo eſt prohibitus, nihilo ſecius tamen tale hoſtibus conſilium dedit, quo effectum eſt, ut qnibuſdam inſectis prava opioione, pene totius populi religio ſit eorrupta: hunc inqoam Balamum tanto honore dignatus eſt Propheta, ut oracula ejus ſuis litteris inſeruerit: cumque nihil vetaret, qoin ea pro ſuis ederet, nec ullo teſte id factum ejus coargui poſſet, malnit eum debita apud poſteros memoria non fraudare. Sed hæc quiſque ut libuerit, ita conſideret. Moyſes autem, ot dieere cœpetam, in Madianitas miſit exercitum duodeeim millium, ſingulis tribubus E mille militibus imperatis: eiſque eopiis Phineem præfecit, cujus opera leges vindicatas, & de Zambria violatore earum pœnas exactas paulo note memoravimus. Madianitæ vero intellecto hoſtium adventu, & quod jam non longe abeſſent, & ipſi eopias in unum contrahunt, & qua in tegionem ſuam irrupturos potabant, munito pro tempote aditu, præſto erant, impetos eorum pro viribus propulſaiuri.

& victo-ria non ſine cruo-ribus re-lata: 540 Sed mox primo eongreſſu tanta multitudo Madianitarum eſt cæſa, ot numerus eada: vetum iniri non poſſet, ne tegibus quidem ſervatis. Hi ſuete Ochus, Sures, Robeas, Ubes, & qnintus Reeemus, a quo deductum nomen primaria urbs Arabum & bodie retinet, RECEME dicta, qnam Græci PETRAM vocate malunt. Fuſis hoſtibus, Hebræi regionem ſunt populati, prædas abigendo, & incolas nna enm mulieribus interimendo, ſolis parcentes virginibus: hoc enim Phinees a Moyſe mandatum acceperat. Qui F reducto ineolumi ae illæſo exeitu, prædam quoque memorabilem retulit, bunm quinquaginta duo millia & inſuper ſexaginta ſeptem, aſinorum ſexaginta millia, vaſorum aureorum & argentorum magnum numerum, quibus in domeſtica ſuppellectile utebantur. Etenim pro opibus lautioie victu delectabantur. Abductæ ſunt etiam virgines eireiter triginta duo millia. Moyſes antem partitus prædam, qninquageſimam ejus partem Eleazaro dedit & ſacerdotibus, & Levitis alterius quinquageſimam, reliquum vero populo diſtribuit. Quo factum eſt nt deinde ſuaviter viverent, opibus virtute quæſitis, otium quoque ad fruendum nacti. Moyſes antem jam admodum ſenex Jeſum deſignavit, qui ſibi in prophetæ & ducis (ſi opus foiet) muniis ſueeederet. Deo ita jubente ut huoc principatus ſucceſſorem faceret. Erat enim totius divini atque humani juris peritiſſimus, Moyſe præceptore doctus. *Hactenus Joſephus; recte quidem memorans deſignationem ſucceſſoris Joſue, ſed eamdem perperam poſtponens relato bello, cum anteo illud deſignatio videatur facta. In ceteris quoque hæc corrigenda. Præda non recte enumerata,*

nic

A *nec illius diviſe exacte narrata, ut videri poteſt num.* 538. *Secundo ſolis parcitum eſſe virginibus vere quidem affirmat; ſed eadem aliarum mulierum & parvulorum non ita referre debuerat, atſi ſtatim in pugna fuiſſent occiſæ mulieres & parvuli. Tertia non plane certum eſt, urbem Petram fuiſſe* Recem *dictam ab uno eregibus occiſis: nec tamen id falſum affirmare auſim.*

Philonis relatio de fornicatione Iſraelitarum

541 *Philo, poſtquam aſſeruerat feminis Madianitidis datam eſſe licentiam pectandi cum Iſraelitis, ita procacitatem earum exponit & lapſam Iſraelitarum*: Qua impunitate factum eſt, ut juventutem ad ſe pertraherent corrupta prius anima, & hujuſmodi præſtigiis ad impietatem illecta: donec Phinees filius pontificis, indigne ferens perire animas ſimul cum corporibus, & hæc voluptate, illas impietate corumpi, auſus eſt facinus viro bono honeſtoque convenientiſſimum. Conſpicatur enim quendam ſuæ gentis hominem poſt profana ſacra ad meretricem ingredi, non furtim, ut mos eſt verecundis ſcortatoribus, ſed propalam erecta cervice quaſi oſtentantem impudenter multitudini ſuam turpi-

B ſudinem, nec minus ſibi placentem quam in aliquo præclaro facinore, admodum exaſperatus & ira juſta repletus, invaſit jacentem in complexu adamatæ meretricis, & utrumque peremit adacto mucrone per genitalia, eo quod operarentur genituræ neſariæ.

punita ſæpe probabilis:

542 Quo exemplo animati quotquot æmulabantur pietatem ac continentiam, Moſe quoque jubente, imitati ſunt autorem ultionis, & omnes ſimulacris initiatos ſine cognationis amicitiæque reſpectu ad unum deleverunt, atque ita gentem expiaverunt exacto inclementer a noxiis ſupplicio. Reliqui ſatis approbaverunt ſuam pietatem, neminem ſontem miſerati, ne conjunctiſſimum quidem ſanguine, plus valente apud eos indignatione quam affectu neceſſitudinum: nec quiſquam ex his homicidii pro impuro aut cæde polluto eſt habitus. Imo viſa eſt hæc res geſta nulli e ſuperioribus cedere, quantum ad veram meritumque laudem fortitudinis attinet. Fertur, uno die cæſa viginti quatuor millia, muxque ſublatum publicum piaculum, quo tota caſtra conſaminata fuerant. Quibus expiatis, Moſes diſpiciebat de præmio decernendo filio pontificis, qui

C primus fortiter ultionem aggreſſus fuerat. Id cogitanti matura oraculum reddituit: pacem a Deo dari Phinei, quod bonum mortalis nemo dare poteſt: dari & perpetuum ſacerdotium, quod hæreditario jure ad poſteros quoque ipſius pertineat. *Hæc Philo, non improbabiliter meo judicio exponens eadem viginti quatuor millium idololatrarum. Alii horum mortem aliter contigiſſe exiſtimant, ut ſupra obſervavi num.* 519, *neutram ſententiam improbans.*

at pugnam contra Madianitas ſcripturæ in errorem labitur?

543 *Expeditionem Iſraelitarum deinde narrat, at in ipſo limine labitur, dum aſſerit ſuſceptam fuiſſe* contra Balaeem *Moabitarum regem, quem Iſraelitæ non impugnarunt, ſolos Madianitas punire juſſi.* Ad hunc modum, *inquit*, inteſtinis malis defuncti, quando etiam de transfugio proditioneque ſuſpecti omnes ceciderans, Iſraelitæ arbitrabantur ſupereſſe opportunum tempus expeditionis contra Balaeem, nihil non conatum ut læderet, nec fruſtratum ſuo conſilio: quippe qui per vatem devovere delereque copias Hebræorum ſperaverat: per mulieres vero impudicas ingentem plagam tum libidine corporibus, tum animabur impietate inflixerat. Non fuit tamen universorum expeditio, ne finitimæ gentes excitentur ad arma communi periculo: ſimulque conſultum videbatur manere cæteros in ſubſidiis, ſi forte res poſcerer nova ſubmitti auxilia. Milleni de ſingulis tribubus ſelecti ſunt. Sic armis duodecim millibus imperator datur Phinees, ſpectatæ jam fortitudinis vir: qui ſacris rite peractis, ubi litatum vidit, militem hanc in modum pro eoneinne adhortatus eſt: Non de imperio nunc certamen inſtat, nec de invadendis occupandiſque alienis poſſeſſionibus, quæ cauſa belli vel ſola movet alios vel præcipua: ſed pro tuenda pietate ac ſanctimonia, quam noſtris cognatis amiciſque dum hoſtes eripiunt, paraverunt eis graviſſimam perniciem. Abſurdum igitur & perniquum fuerit, ſi parcamur ſceleratis hoſtibus, qui domeſticis minus noxiis non pepercimus: ſi magiſtros impietatis impune abire ſinamus, qui de diſcipulis pœnas ſumpſimus: præſertim enm totius calamitatis culpa penes aurorem impietatis ſit. *Hæc Philo, aut potius ejus interpres Latinus. Philonis mentem non recte aſſecutus.*

aliiſque errores addidit Latinus interpres;

544 *Nam prime totam hanc orationem* Moyſi *nertribuit Philo, non Phinei, uti ſatis clarum eſt ex textu Græco. Franciſcus Zinus apud Surium ad* xv *Septembris eumdem textum Græcum Latine expreſſit hoc modo*: Duodecim igitur fortiſſimorum juvenum millia (tot enim ſunt tribus) ex ſingulis mille delegit, Phineeſque, qui jam militaris audaciæ ſpecimen dederat, ducem conſtituit (*Moyſes.*) Hos armis inſtructos dimittens, ſic allocutus eſt *&c. Hic quoque rotatur alter error interpretis Galenii, qui verbis illis*, Sacris rite peractis, ubi litatum vidit, *gentilium ſuperſtitionem inſpiciendi exta* Moyſi *non obſcure attribuit contra mentem Philonis. Verumtamen Zinus non plene expreſſit verba Græca Philonis, qui de* Moyſe *armatos diminente ſic habet: ἐπὶ τοὺς ἀλλοῖς ἱερείοις ἐξέπεμψεν νικᾶν ἐπαλήλυθας, & παρούσαν τοιάδε διέξεισι. Mentio ſane hic fit de victimis, at non de iis, quas obtulerat* Moyſes, *ſed quas oblaturi erant militet in prælio, dum occiſuri erant Madianitas, tamquam diſſimiles Deo victimas: nam vox ἐπὶ, cum verbo motus adjungitur, frequenter ſignificat* ad, contra, adverſus. *Itaque verba Græca recte & plene ſic exprimas Latine*: Ad pulchras victimas dimiſit armatos, animanſque eos, talia eſt loentus. *Deinde ſubditur* Moyſis *oratio, aut Philonis potius, cum hic eam compoſuerit eo modo, quo* Moyſi *eo tempore loquendum fuiſſe credidit*:

pugna ex eadem & victoria nonnihil corrigenda;

545 *De pugna & victoria Iſraelitarum hæc ſubjungit Philo*: His dictis animati juvenes accenſique amplius, tamquam ad certam victoriam afferebant invicta pectora; collatiſque ſignis tantam prævalnerunt robore ac audacia, ut mactatis more pecudum hoſtibus, ipſi omnes reverterentor incolumes, ne uno quidem e ſuis vel deſiderato vel ſaucio. Aliquis ignarus facti ex redeuntium ſpecie conjectans dixiſſet eos reverti a deenrſione militari, non ex aeie referre victoriam. Adeo intacti erant haud ſecus quam poſt meditationem armorum ludieram. Devictæ urber flammis ferroque ſolo aquatæ ſunt, ut nullum ſupereſſet habitationis veſtigium, aeſi nunquam ea terra habuiſſet incolas. Captivorum abductus eſt infinitus numerus. Ex his in viros & mulieres interaccione ſævirum eſt: in alteros, quod ab his petiti fuerant injuſtis armis & ſceleſtis conſiliis: in alteras, quia hæ ſuis præſtigiis juventutem Hebræam ſeduxerant, cui laſciviæ, impieratis, ac poſtremo necis cauſa fuerant: tenera

AUCT. J. S.

E

F

AUCTOR J. S. nera ætas, pueri virginaſque impetrarunt veniam. *Ad hæc ſolam obſervo, ſervatos non fuiſſe pueros, ſed eam mulieribus occiſos juſſe* Moyſis *poſt reditum, ſolaſque ſervatas virgines; vitas vero ne quidem abductos captivos, ſed in pugna aut ſtatim poſt pugnam occiſos.*

præda ejuſque 546 *De præda, ejuſque diviſione, ac aliis huc ſpectantibus hæc demum narrat laudatus Philo:* Præda ingens parta fuit: exhauſtis non ſolum opibus regiis, ſed etiam privatis poſſeſſionibus: non minus enim ex agris avectum eſt quam ex oppidis. In caſtra convexerunt tutas, quantæ fuerant, hoſtiles divitias. Moſes laudato pro concione Phinee, commilitonumque eo bello ſpectata fortitudine, parique continentia, qui maluerant prædam in commune proponere quam ſibi uſurpare; ut etiam in caſtris relicti forent ejus participes, juſſit victores extra caſtra per aliquot dies tendere: pontifici autem mandavit, ut luſtraret reverſos a recenti cæde hoſtium. Quamvis enim per leges liceat hoſtem occidere, tamen qui neeavit hominem, etiamſi coactus & propulſans injuriam, obnoxius videtur, propter
B ansiquam generis cognationem, oriundi, ab uno capita. Hæc tum fuit luſtrandi cauſa, ut ne ſpecies quidem ſceleris in eos competeret. Aliquanto poſt prædam diviſit, his qui militaverant, multo paucioribus præ cæteris, aſſignata parte dimidia, reliqua vero his, qui in caſtris remanſerant: æquum enim cenſebat hos quoque victoriæ fructum capere, qui ſi non corporibus, animis tamen decertaverant. Nam qui manent in ſtatione parati auxilio, tempora, non alacritate cedunt potioribus.

diviſio rerum expoſita. 547 Itaque cum pauci accepiſſent plura propter navatam operam, plures pauciora, ut qui intra munitiones ſe continueraut, viſum eſt neceſſarium totius prædæ ſacrare primitias. Quinquageſimas ſubſidiarii, quingenteſimas propugnatores contulerunt. Hæ pontifici datæ ſunt juſſu Prophetæ: altera portio cecſſit ædituis, quos Levitas nominant. Tribuni, centuriones, cæterique præfecti ordinum, virtutis ergo acceperunt ſua præmia, ornamenta vaſaque aurea, quantum cuique in direptione obvenit. Ea pro ſua militumque ſalute ſponte obtuleront, ut eſſent donaria, quæ Moſes, delectatus virorum
C pietate, dicavit tabernaculo Dei monumentum gratitudinis. Laudanda ſane primitiarum diſtributio. Qui non militarant de ſuo dimidio promptæ voluntatis, non operæ præmio, Levitis obtulerunt ex Prophetæ præſcripto: pontifici autem illi, qui fortitudine abſolutiſſima etiam caput objecerunt periculis, nimirum capiti ſacratorum ceremoniis hominum. Cæterum præfecti ordioum ſacrarunt Deo ſuas primitias, ſummo totius univerſitatis principi. *Hactenus Philo, poſteriora hæc velut exprimens: eo tamen omnia tam accurate & enucleate expoeens, quam* Moyſes *ipſe eadem expoſuerat.*

D

§. XLVIII.

Terra Amorrhæorum trans Jordanem per Moyſen diviſa duabus tribubus & dimidiæ: limites quoque terræ occupandæ aſſignati: alia ordinata, & lex populo expoſita.

Rubenitæ & Gaditæ proſua poſſeſſione petunt EOdem fere tempore, quo geſtum eſt bellum contra Madianitas, aut certe non diu poſt, per Moyſen *diviſa ſunt Amorrhæorum regna jam ante occupata, quorum poſſeſſionem populo ſuo conceſſerat* Dominus. *Occaſio hujus diviſionis Num.* 32 *ita refertur:* Filii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in jumentis infinita ſubſtantia. Cumque vidiſſent Jaaer & Galaad aptas animalibus alendis terras, venerunt ad Moyſen, & ad Eleazarum ſacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt: Ataroth, & Dibon, & Jaaer, & Nemra, Heſebon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon, terra, quam percuſſit Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, regio uberrima eſt ad paſtum animalium: & nos ſervi tui habemus jumenta plurima: precamurque, ſi invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam *in* poſſeſſionem, nec facias nos tranſire Jordanem. Quibus reſpondit Moyſes: Numquid fratres veſtri ibunt ad pugnam, & vos hic ſedebitis? Cur ſubvertitis mentes filiorum Iſrael, ne tranſire audeant in locum, quem eis daturus eſt Dominus? Nonne ira egerunt patres veſtri, quando miſi de Cadesbarne ad explorandam Terram? Cumque veniſſent uſque ad Vallem Botri, luſtrata omni regione, ſubverterunt cor filiorum Iſrael, ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit. Qui iratus juravit, dicens: Si videbunt homines iſti, qui aſcenderunt ex Ægypto, a viginti annis & ſupra, terram, quam ſub juramento pollicitus ſum Abraham, Iſaac, & Jacob: & noluerunt ſequi me, præter Caleb filium Jephone Cenæzum, & Joſue filium Nun: iſti impleverunt voluntatem meam. Iratuſque Dominus adverſum Iſrael, circumduxit eum per deſertum quadraginta annis, donec conſumeretur univerſa generatio, quæ fecerat malum in conſpectu ejus. Et ecce, inquit, vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris, incrementa & alumni hominum peccatorum, ut augeretis furorem Domini contra Iſrael. Quod ſi nolueritis ſequi eum, in ſolitudine populum derelinquet, & vos cauſa eritis necis omnium. *Tam gravi oratione* Moyſes *verſimiliter objurgavit Rubenitas & Gaditas, quod exiſtimarent velle illos tranſire Jordanem ad ſubjugandam Terram promiſſam, quia dixerant,* Ne facias nos tranſire Jordanem.

terram trans Jordanem occupatam, quæ ipſis ea conditione 549 *Verum illi, excepta modeſte hac correptione, inventionem ſuam clariùs explicarunt, aut, ſi forte alia fuerat prima eorum intentio, eam mutarunt: ſic enim pergit textus ſacer:* At illi prope accedentes, dixarunt: Caulas ovium fabricabimus, & ſtabula jumentorum, parvulis quoque noſtris urbes munitas: nos autem *ipſi* armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua.

Parvuli

A Parvuli noſtri, & quidquid habere poſſumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum inſidias. Non revertemur in domos noſtras, uſque dum poſſideant filii Iſrael hereditatem ſuam: nec quidquam quæremus trans Jordanem, quia jam habemus noſtram poſſeſſionem in Orientali ejus plaga. *Hiſce conditionibus bene firmatis & ſtabilitis, annuit tandem Legislator poſtulantibus*; Quibus, *ut ſequitur*, Moyſes ait: Si facitis, quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam, & omnis vir bellator armatus Jordanem tranſeat, (*quando tempus tranſeundi advenerit*) donec ſubvertat Dominus inimicoſ ſuos; & ſubjiciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Iſrael, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino. Sin autem, quod dicitis, non feceritis, nulli dubium eſt, quin peccetis in Deum: & ſcitote quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos. Ædificate ergo urbes parvulis veſtris, & caulas ac ſtabula ovibus ac jumentis: & quod polliciti eſtis, implete. Dixeruntque filii Gad &

B Ruben ad Moyſen: Servi tui ſumus, faciemus quod jubet Dominus noſter. Parvulos noſtros, & mulieres, & pecora, ac jumenta relinquemus in urbibus Galaad: nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, ſicut tu, Domine, loqueris.

concediturr, ut cum aliis armati ſubigant Chanaanæam,

550 Præcepit ergo Moyſes Eleazaro ſacerdoti, & Joſue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Iſrael, & dixit ad eos: Si tranſierint filii Gad & filii Ruben vobiſcum Jordanem, omnes armati ad bellum coram Domino: & vobis fuerit Terra ſubjecta: data eis Galaad in poſſeſſionem. Sin autem noluerint tranſire armati vobiſcum in terram Chanaam, inter vos habitandi accipiant loca. Reſponderuntque filii Gad, & filii Ruben: Sicut locutus eſt Dominus ſervis ſuis, ita faciemus: Ipſi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, & poſſeſſionem jam ſuſcepiſſe nos confitemur trans Jordanem. *Hujus promiſſionis memores Rubenitæ & Gaditæ ferit Joſue, ut legitur Joſ.* 1, *illique eam exſecuti leguntur Joſ.* 14 ℣ 1a. Moyſes *quoque ipſe Deut.* 3 ℣ 18 *hoc ſuum præceptum narrat his verbis*: Præcepitque vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus veſter dat vobis terram hanc in hereditatem, expediti præcedite fratres

C veſtros filios Iſrael omnes viri robuſti: abſque uxoribus, & parvulis, atque jumentis. Novi enim quod plura habeatis pecora, & in urbibus ſemanere debebunt, quas tradidi vobis, donec requiem tribuat Dominus fratribus veſtris, ſicut vobis tribuit: & poſſideant ipſi etiam Terram, quam daturus eſt eis trans Jordanem: tunc revertetur unuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, quam dedi vobis.

adjuncta quisque duabus tribubus eſt media tribus Manaſſe.

551 *Hæc omnia hactenus peracta eſſe dicuntur cum ſolis tribubus Ruben & Gad*: verumtamen tertam media inter Manaſſe poſſeſſionem ſuam accepit in parte Orientali Jordanis, ubi adhuc *ſupererant aliquot Amorrhæi ſubigendi. Audiamus rurſus* Moyſen *Num.* 32 ℣ 33: Dedit itaque Moyſes filiis Gad & Ruben & dimidiæ tribui Manaſſe filii Joſeph regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Baſan, & terram eorum cum urbibus ſuis per circuitum. Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, & Etroth, & Sophan, & Jazer, & Jegbaa, & Bethnemra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus ſuis. Filii vero Ruben ædificaverunt Heſebon, & Eleale, & Cariathaim, & Nabo, & Baalmeon, verſis nominibus, Sbama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant. Porro filii Machir, filii Manaſſe, perrexerunt in Galaad, & vaſtaverunt eam, interfecto Amorrhæo habitatore ejus. Dedit ergo Moyſes terram Galaad Machir filio Manaſſe, qui habitavit in ea. Jair autem filius Manaſſe abiit & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Jair, id eſt, villas Jair. Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis ſuis: vocavitque eam ex nomine ſuo Nobe. *Obſervari hic poteſt. Jair genere patruo fuiſſe ex tribu Juda, & ſolum reputatum fuiſſe ex tribu Manaſſe, quia ortundus fuit ex filia Machir, filii Manaſſe, ut videri poteſt 1 Paral.* 2 ℣ 21 & 22, *ubi ejus recenſetur genealogia. Matrimonium illud fuerat initum, priuſquam talia matrimonia erant prohibita. At hæc parum ſpectant ad* Moyſen. *Eadem referuntur Deut.* 3 ℣ 12 *& ſequentibus. Joſue quoque tandem* Moyſis *donationem memorat cap.* 22,

AUCT. J. S.

552 *Porro, ſitus ſtudioſe curavit ſanctus Legislator, ut illi, acceptæ poſſeſſione ſua, reliquos fratres ſuos non deſererent, ita non minus fuit ſollicitus, ut alii omnes debito modo poſſeſſionem acciperent, acceptamque obſervatione divinorum mandatorum ſervarent. Hæc de cauſa frequenter in Deuteronomio inculcavit mandatum Domini, ita expreſſum Num.* 33 ℣ 51: Locutus eſt Dominus ad Moyſen: Præcipe filiis Iſrael, & dic ad eos: Quando tranſieritis Jordanem, intrantes terram Chanaan, diſperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & ſtatuas comminuite, atque omnia excelſa vaſtate, mundantes terram, & habitantes in ea: ego enim dedi vobis illam in poſſeſſionem, quam dividetis vobis ſorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucis anguſtiorem. Singulis ut ſors ceciderit, ita tribuetur hereditas. Per tribus & familias poſſeſſio dividetur. Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ: qui remanſerint erunt vobis quaſi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adverſabuntur vobis in terra habitationis veſtræ; & quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam. *Hiſce cap.* 34 *ſubjicitur deſcriptio limitum totius Terræ promiſſæ, deſignanturque principes ex ſingulis tribubus, qui eam Joſue terram erant diviſuri novem tribubus & dimidiæ. Cap.* 35 *cura habetur Levitarum, quibus urbes quadraginta octo dari voluit Dominus: atque ex hiſce ſex deſignari, in quibus aſylum haberent, qui caſu aliquo & ſine culpa hominem occidrant: leges quoque hominidii ibidem recitantur. Demum cap.* 36 *præſcribuntur leges de teibabus non miſcendis per connubia.*

E

Cura Moyſi ut poſſeſſionem alii omnes acciperent & ſervarent:

F

553 *Cum* Moyſes *magis magiſque ad diem vitæ poſtremum appropinquaret, cumque Iſraelitæ novus eſſet populus, (pauciſſimis exceptis) qui nec mirabilia Domini in Ægypto viderat, nec Legis expoſitionem audiverat apud montem Sinai: ſanctus Legislator Legem iterum ante mortem ſuam ſuſcepit explicandam, & præcipua, quæ tam in Ægypto quam in deſerto contigerant, populo rememorare voluit, ut eum efficacius hortaretur ad accuratam Legis obſervantiam. Quæ vero ad tonicnem diſſerult, deſcripſit quoque in libro Deuteronomii, ei hanc quaſi præfatiunculam præmittens Deut.* 1: Hæ ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſrael trans Jordanem in ſolitudine campeſtri, contra mare Rubrum, inter Pharan & Tophel & Laban & Haſeroth, ubi auri eſt plurimum: undecim

Lex populo rarſum expoſita: expoſitionis locus & tempus:

AUCT. J. S. cim dicbus de Horeb per viam montis Seir uſque ad Cadesbarne. Quadrageſimo anno, undenimo menſe, prima die menſis, locutus eſt Moyſes ad filios Iſrael omnia, quæ præceperat illi Dominus, ut diceret eis: poſtquam percuſſit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Heſsbon: & Og regem Baſan, qui manſit in Aſtaroth, & in Edrai, trans Jordanem in terra Moab. Cœpitque Moyſes explanare Legem, & dicere. *Hæc præfatio, quæ deſignat locum & tempus habitæ primæ congregationis ad explanandam Legem, nonnullas involvit difficultates; quas interpretes variis modis conati ſunt tollere. Duo interim hic ſatis ſunt certa, videlicet tempus habitæ congregationis olim expoſitum; & locus obſcurius quidem hic indicatus, ſed aliunde ſatis certus, videlicet Campeſtria Moab, ſeu poſtrema manſio, quæ erat prope Jordanem e regione urbis Jericho.*

nonnulla loca obſcuri

B 554 *Verum quærunt primo interpretes, quo modo locus aſſignatus dicatur eſſe contra mare Rubrum: nam conſtat, Campeſtria illa Moab a mari Rubro multum eſſe diſſita. Calmetus hic aſſerit non debere neceſſario intelligi* mare Rubrum, *quia in textu Hebraico ſolum habetur apud* Suph. *At non modo S. Hieronymus, ſed paſſim omnes, qui textum Hebraicum verterunt, hic per vocem* Suph *intellexerunt* mare Rubrum, *ita ut hæc interpretatio omnino videatur retinenda, nec tam facile ſine ulla alia ratione deſerenda. Bonfrerius exiſtimat, non aſſignari locum, ubi contenta in Deuteronomio ad concionem locuta eſt* Moyſes, *ſed locum, ubi prima vice Legem expoſuerat, ſive deſertum Sinai, eoque trahit iſtud initium*; Hæc ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes &c. *Alii volunt illud Deuteronomii initium ſpectare ad præcedentes* Moyſis *libros, & ad geſta in iis relata. Verum nihil ex biſce omnibus congruit propriæ & naturali verborum ſignificationi. Quapropter præplacet mihi ſententia Cornelii a Lapide aliorumque, qui dicunt vocem* contra *hic ſignificare* a regione, *idque dici de loco etiam procul diſſito. Commodior tamen explicatio dari poterit, ſi voces* contra mare Rubrum *poſſint intelligi* de ſolitudine campeſtri, *ſeu de toto illo deſerto potius, quam de ſolo loco, quem populus congregatus occupabat. Senſus verborum tunc*

C *erit, in illa* ſolitudine campeſtri, *quæ ſe extendit uſque ad mare Rubrum. Quidquid ſit, non dubito quin loci obſcuritas oriatur maxime ex ignoratione locorum; qui nominantur; nec poſſum dubitare, quin deſcribatur locus, in quo Deuteronomium fuit populo expoſitum, ſicut tempus clare aſſignatur.*

difficultates. 555 *Porro aſſignatum fuiſſe locum expoſitii Deuteronomii, clare evincitur ex vocibus iſtis,* Trans Jordanem in terra Moab: *verba enim illa referri nequeunt ad locum, in quo regnavit Og rex Baſan, qui nihil poſſedit de ditione Moabitarum; nec phraſis patitur, ut referantur ad regnum Sehon, etiamſi hic ditionem illam poſſederit. Itaque intelligenda neceſſario ſunt de loco explicati Deuteronomii, uti obvius & naturalis verborum ſenſus requirit. At laborant curſum interpretes in aſſignanda ratione illarum vocum* trans Jordanem. *Calmetus iterum difficultatem majorem ſibi finxit, quam revera ſit, atque exiſtimat duos primos verſiculos Deuteronomii non eſſe* Moyſis, *quod ille Jordanem non transviſſet, ideoque de parte Orientali Jordanis, in qua erat, non videatur potuiſſe ſcribere* trans Jordanem. *At, ſi hæc ratio valeat, oportebit plures interpolationes agnoſcere, cum* Moyſes *iiſdem veribus de parte Orientali Jordanis frequenter utatur, tam in Numeris quam in Deuteronomio; uti Num.* 32 ℣ 32, *& cap.* 34 ℣ 15, *cap.* 35 ℣ 14, *& multo ſæpius in Deuteronomio. Quapropter oſtenditur num.* 662. Moyſen *ſic revera loqui potuiſſe, & certo ita locutum eſſe locis variis. Portio illa ad Orientem Jordanis dicitur* trans Jordanem *reſpectu habito ad totam Terram promiſſam, cujus pars maxima erat ad Occidentem Jordanis, pars vero minima ad Orientem Jordanis, atque idcirco hæc dicitur* trans Jordanem *ſita, quod illo fluvio ſeparetur a parte præcipua.*

D

expenduntur: prima Moyſis concio in Deuteronomio ſcripta;

556 *Loca illa* Pharan, Tophel, Laban & Haſeroth *cognita non ſunt; ut interpretes plerique agnoſcunt: neque enim* Pharan & Haſeroth *hoc loco videntur poſſe confundi cum locis eiuſdem nominis ante in itinere Hebræorum memoratis, a quibus Campeſtria Moab longe ſunt diſſita. Voces vero hæ,* undecim diebus de Horeb per viam montis Seir uſque Cadesbarne, *ita videntur explicanda, ut deſignent diſtantiam Campeſtrium Moab a monte Horeb vel Sinai, quæ ſit itineris undecim dierum, ſi iter inſtituatur via recta, ſeu* per viam montis Seir *eatur uſque ad Cadesbarne, quemadmodum anno ſecundo peregrinationis ſuæ fecerant Iſraelitæ. Addidit iſtud* Moyſes, *opinor, quia Iſraelitæ annos fere triginta novem eidem itineri impendebant. Porro ubi* Moyſes *hanc præfationem abſolvit, non incipit deſcribere primum diſcurſum ad populum, qui implet prima quatuor capita Deuteronomii. Tribus autem prioribus exponit multa, quæ in deſerto a monte Sinai uſque ad iſtud tempus acciderant; atque ita jam ſatis locis inſerui. At cap.* 4 *magis hortatur populum ad perfectam Legis obſervantiam, ita exorſus:* Et nunc Iſrael audi præcepta & judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea vivas, & ingrediens poſſideas Terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorum daturus eſt vobis. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis.... Hæc eſt enim veſtra ſapientia & intellectus coram populis, ut audientes univerſa præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens & intelligens, gens magna &c. *Ita pergit hortari, miſcens minas & premiſſa, nonnullaque ex factis præteritis brevi-*

E

F

tres civitates ſugii aſſignatæ: aliæ ab Lege

tes perſtringens, uſque ad ℣ 41.

557 *Poſt primam hanc concionem* ℣ 41 *narrantur ſequentia, quæ dicta non ſunt ad populum, quantum exiſtimo:* Tunc ſeparavit Moyſes tres civitates trans Jordanem ad Orientalem plagam, ut confugiat ad eas, qui occiderit nolens proximum ſuum, nec ſibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium poſſit evadere: Boſor in ſolitudine, quæ ſita eſt in terra campeſtri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ eſt in tribu Gad: & Golan in Baſan, quæ eſt in tribu Manaſſe. *Narrato hoc facto, quod Dominus* Moyſi *mandaverat, ut ſupra eſt dictum, ſecundo diſcurſui ſuo iterum præfatiunculam præponit hoc modo:* Iſta eſt lex, quam propoſuit Moyſes coram filiis Iſrael, & hæc teſtimonia & cæremoniæ atque judicia, quæ locutus eſt ad filios Iſrael, quando egreſſi ſunt de Ægypto, trans Jordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitavit in Heſsbon, quem percuſſit Moyſes &c. *Calmetus in præfatione ad Deuteronomium ſuſpicatur, verba hæc non eſſe* Moyſis

A fis, *ſed fuiſſe ab alio hagiographo deinde Deuteronomio inſerta. Verum ſimiles ſuſpiciones mihi nequeunt probari, niſi ſolida nitantur ratione; nec talem affert laudatus auctor. Quapropter longe probabilius apparet*, Moyſen *non quidem hæc dixiſſe ad populum, ſed ſcripſiſſe in Deuteronomio, ut diſcurſus ſuos ita diſtingueret. Locus habitæ hujuſce congregationis ſecundæ aſſignantur his verbis*: Teens Jordanem in valle contra fanum Phogor &c. *Tempus confuſe exprimunt hæ voces*: Quando egreſſi ſunt de Ægypto; *id eſt, poſt egreſſum ex Ægypto, antequam in Terram promiſſam pervenerant. Dubium autem non eſt, quin illa congregatio habita ſit eodem menſe undecimo anni quadrageſimi & in eiſdem caſtris, in quibus prima, ſeu in Campeſtribus Moab.*

concio habita, quæ forte in duas dividenda:

558 *Diſcurſum ſuum* Moyſes *cap. 5 ſic narrare incipit*: Vocavitque Moyſes omnem Iſraelem, & dixit ad eum: Audi Iſrael cæremonias atque judicia, quæ ego loquor in auribus veſtris hodie: diſcite ea, & opere complete. *Deinde mox exponit, quo modo præcepta decalogi data*
B *ſint a Deo in monte Sinai, eorumque obſervantiam ſollicitus inculcat, ab idololatria præſertim pluribus verbis populum deterrens. Poſtea ad alia quælibet Legis præcepta cum moralia tum judicialia & cæremonialia progreditur, multiſque rationibus, minisque & promiſſionibus hortatur, ut ea exacte impleant. Prophetiam quoque de venturo Meſſia cap. 18 ℣ 15 adducit in hunc finem, ut demum cap. 26 ℣ 16 prolixam hanc orationem concludit his verbis.* Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi, ut facias mandata hæc atque judicia: & cuſtodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. Dominum elegiſti hodie, ut ſit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & cuſtodies cæremonias illius, & mandata atque judicia, & obedias ejus imperio: & Dominus elegit te hodie, ut ſis ei populus peculiaris, ſicut locutus eſt tibi, & cuſtodias omnia præcepta illius: & faciat te excelſiorem cunctis gentibus, quas creavit, in laudem, & nomen, & gloriam ſuam, ut ſis populus ſanctus Domini Dei tui, ſicut locutus eſt. *Interrum eſt, an unica vice omnia peroraverit* Moyſes *a tapite quinto uſque ad vigeſimum ſeptimum: nam ſermo ille prolixior eſt, quam ut uno tempore videatur pronuntiatus. Credunt aliqui probabiliter ſecundum* Moyſis *ſermonem ſtiti ante caput duodetimum, ibique inchoati tertium, eumque uſque ad initium capitis 27 protrahi: at parum refert, unicane an pluribus vicibus omnia peroraverit* Moyſes, *eum conſtet dicta ab ipſo fuiſſe ad populum.*

alia rurſum concio, in qua minatur gravioſſima Legem non obſervantibus:

559 *Alia populi congregatio, ſeu tertia hæc fuerit ſeu quarta, inchoatur cap. 27, ubi ſic legitur*: Præcepit autem Moyſes & ſeoioret Iſrael populo dicentes: Cuſtodite omne mandatum, quod præcipio vobis hodie. *Hoc autem ut efficacius & altius omnium animis inſculperetur, jubentur Iſraelitæ poſt tranſitum Jordanis erectis lapidibus Legem inſcribere, ædificatoque altari ſacrificia offrre, ibique in virtute omnem populum, partim in monte Garizim, partim in monte Hebal collocare, ut recitarentur benedictiones, quibus frueremur Legem ſervantes, & ſimiliter maledictiones, quæ Legem violantibus imprudent. Plurima ſane graviſſimaque mala minatur ſanctus Legislator tranſgreſſoribus, ac multa bona promittit obedientibus, uti hæc latius videri poſſunt cap. 27 & 28. Tandem cap. 28 ℣ 62 concludit his verbis*: Ioſupee & univerſos lan-

AUCT. J. S.

guores, & plagas, quæ non ſunt ſcriptæ *in volumine* Legis hujus, inducet Dominus ſuper te, donec te conterat: & remanebitis pauci numero, qui prius eratis ſicut aſtra cæli præ multitudine, quoniam non audiſti vocem Domini Dei tui. Et ſicut ante lætatus eſt Dominus ſupor vos, bene vobis faciens, voſque multiplicans: ſic lætabitur diſperdens vos atque ſubvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingrediemini poſſidendam. Diſperget te Dominus in omnes populos, a ſummitate terræ uſque ad terminos ejus: & ſervies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, ligno & lapidibus. In gentibus quoque illis non quieſces, neque erit requies veſtigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & defecientes oculos, & animam conſumptam mœrore. Et erit vita tua quaſi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ. Mane dices: Quis mihi det veſperum? & veſpere: Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis. Reducet te Dominos claſſibus in Ægyptum per viam, de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in ſervos & ancillas, & non erit qui emat. *Hæc* E
aliaque anteriora non ſolum ut commination, ſed etiam ut prædictiones haberi poſſunt.

rurſum alia de renovatione fœderis cum Deo,

560 *Alia rurſum congregatio habetur cap. 29 & 30, de qua cap. 29 ℣ 1* Moyſes *ita orditur*: Hæc ſunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moyſi ut ferret cum filiis Iſrael in terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb. Vocavitque Moyſen omnem Iſrael, & dixit ad eos: Vos vidiſtis univerſa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſervis ejus, univerſæque terræ illius, tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, ſigna illa portentaque ingentia, & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ poſſunt audire, uſque in præſentem diem. Adduxit vos quadraginte annis per deſertum: non ſunt attrita veſtimenta veſtra, nec calceamenta pedum veſtrorum vetuſtate conſumpta ſunt. Panem non comediſtis, vinum & ſiceram non bibiſtis: et ſciretis, quia ego ſum Dominus Deus veſter.... Cuſtodite ergo verba pacti hujus, & implete ea, ut intelligatis univerſa, quæ facitis. Vos ſtatis hodie cuncti coram Domino Deo veſtro, princi- F
C pes veſtri, & tribus, ac majores natu, atque doctores, omnis populus Iſrael, liberi & uxores veſtræ, & advena, qui tecum moratur in caſtris, exceptis lignorum cæſoribus, & his, qui comportant aquas: ut tranſeas in fœdare Domini Dei tui, & in jurejurando, quod hodie Dominus Deus tuus pereutit tecum: ut ſuſcitet te ſibi in populum, & ipſe ſit Deus tuus, ſicut locutus eſt tibi, & ſicut juravit patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Jacob. Nec vobis ſolis ego hoc fœdus feci, & hæc juramenta confirmo, ſed cunctis præſentibus & abſentibus.

tum obſervantiam efficacissimis rationibus inculcat,

561 *Hujus fœderis obſervationem multis deinde rationibus inculcat, prædicens calamitates populo obventuras, ſi a cultu Dei recedat, & vel maxime quo modo ejicerentur ab hoſtibus e terra ſua. Addit quoque cap. 30 reductos a Domino in terram ſuam, ſi ſincere ad cultum Dei fuerint reverſi, totumque diſcurſum concludit efficaci hoc monitione cap. 30 ℣ 15*: Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, nec procul poſitum, nec in cælo ſitum, ut poſſis dicere: Quis noſtrum valet ad cælum aſcen-

AUCT. J. S. aſcendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare poſitum: ut cauſeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos uſque deferre: ut poſſimus audire & facere, quod præceptum eſt? Sed juxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut faciasillum. Conſidera quod hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & e contrario mortem & malum: ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & cuſtodias mandata illius ac cæremonias atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam ingredieris poſſidendam. Si autem averſum ſecerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & ſervieris eis: prædico tibi hodie quod pereas, & parvo tempore moreris in Terra, ad quam, Jordane tranſmiſſo, ingredieris poſſidendam. Teſtes invoco hodie cælum & terram, quod propoſuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & ſemen tuum: & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas
B (ipſe eſt enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in Terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Jacob, ut daret eam illis. *Hactenus ſanctus Legislator & Propheta.*

Sanctus moritur ſuam, ſanctam prædicit populo, hortaturque Joſue

56a *Porro certo dici æquit, an ad eamdem congregationem; an ad aliam ſpectent, quæ cap.* 31 *ſequuntur hoc modo:* Abiit itaque Moyſes, & locutus eſt omnia verba hæc ad univerſum Iſrael, & dixit ad eos: Centum viginti annorum ſum hodie, non poſſum ultra egredi & ingredi, præſertim cum & Dominus dixerit mihi: Non tranſibis Jordanem iſtum. Dominus ergo Deus tuus tranſibit ante te: ipſe delebit omnes gentes has in conſpectu tuo, & poſſidebis eas: & Joſue iſte tranſibit ante te, ſicut locutus eſt Dominus. Facietque Dominus eis, ſicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitque eos. Cum ergo & hos tradiderit vobis, ſimiliter facietis eis, ſicut præcepi vobis. Viriliter agite & confortamini: nullus timere, nec paveatis ad conſpectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipſe eſt ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet tu. Vocavitque
C Moyſes Joſue, & dixit ei coram omni Iſrael: Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces populum iſtum in Terram, quam daturum ſe patribus eorum juravit Dominus, & tu eam ſorte divides. Et Dominus, qui ductor eſt veſter, ipſe erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas. *Hæc aſque* Moyſes, *loquens cum ad populum, tum ad Joſue coram populo.*

& Legem a ſe ſcriptam ſingulis ſeptennii omni populo prælegi jubet.

563 *Quæ autem viva voce ad populum pervavit in variis congregationibus modo relatis, eidem deinde conſcripta voluit reliquarte, ut legitimæ jubinde repetita omnium memoriæ imprimerentur, quantum fieri poterat. Atque hæc fuit ratio ſcribendi Deuteronomii, de quo ſequuntur ipſa:* Scripſit itaque Moyſes Legem hanc, & tradidit eam ſacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael. Præcepitque eis, dicens; Poſt ſeptem annos, anno remiſſionis *a*, in ſollemnitate tabernaculorum, convenientibus cunctis ex Iſrael, ut appareant in conſpectu Domini Dei tui, in loco, quem elegerit Dominus, leges verba Legis hujus coram omni Iſrael, audien-

a i.e Sabbatico

tribus eis, & in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis, & advenis, qui ſunt intra portas tuas: ut audientes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantque omnes ſermones Legis hujus: filii quoque eorum, qui nunc ignorant, ut audire poſſint, & timeant Dominum Deum ſuum cunctis diebus, quibus verſantur in Terra, ad quam vos, Jordane tranſmiſſo, pergitis obtinendam. *Aliqui volunt agi ſupra de omnibus libris per* Moyſen *ſcriptis, ſeu de toto Pentateucho. At alii rectius locum explicant de ſolo Deuteronomio, rat alia paulo poſt adjecit Sanctus, ut videbimus.*

D

§. XLIX.

Quid Joſephus & Philo referant de diviſa Amorrhæorum terra, aliiſque mox relatis, expenditur.

E

Joſephus de diviſa terra duabus tribubus & media,

Joſephus cap. 7 *poſt narratam cladem Madianitarum mox ita pergit:* Per idem tempus duæ tribus, Gadæ & Rubeli, & dimidia Manaſſitis, numero peendum & allis rebus abundantes, de communi conſilio rogant Moyſem, ut ſibi extra ſortem traderet Amoritidem terram, quæ non multo ante bello capta fuerat: eſſe enim paſcuis obtetem. Ille vero ſuſpicatus eos prælia contra Chananæos metu detrectare, & curam pecudum ignaviæ præxere, convitio virus exeipit, meticulosos ſimulatores dictitans: velle eos in otio laxoque terram communi marte quæſitam poſſidere, & nolle arma eum cætero exercitu ferentes, terram ultra Jordanem a Deo promiſſam capere, devictis gentibus, quas ille pro hoſtibus haberi juſſerat. Qui videntes eum iratum, ne merito iraſci videretur, reſpondent ſe neque per ignaviam pericula, neque per deſidiam labores fugere, ſed hoc tantum agere, ut præda in locis commodis relicta, expeditiores ad certamina fierent: paratuſque ſe aiebant, ſi oppida ad tutelam liberorum & conjugum ac facultatum ipſo dante acciperent, reliquum exer-
F citum armatos, quocumque ducerentur, ſequi, & communibus militare auſpiciis. Tum Moyſes comprobata eorum voluntate, advocatoque Eleazaro pontifice, & Jeſu, cæteriſque magiſtratibus, concedit illis Amoritidem hac conditione, ut ſimul cum cogato populo adverſus communem hoſtem bellum gerant, donec omnia ex ſententia confecta fuerint, atque hoc pacto aerepto, quod petierunt, & exſtructis muoitis oppidis, liberos & uxores atque impedimenta in illis deponunt.

& ſtatutis urbibus refugii, in nonnullis corrigendus:

565 Moyſes quoque in eadem regione decem urbes condidit, in illum quadraginta octo numerum complandas, in quarum tribus aſyla ſancivit, illis tantum profutura, qui cædu non ſponta commiſſa eo confugiſſent. Statuitque talibus exilii tempus, tantiſper dum pontifex viveret, ſub quo cædes accidit. Poſt enjus obitum redire in patriam permiſit. Exilii vero tempore licere enivis cognatis interempti homicidam impune occidere, dumtaxat extra urbem refugii deprehenſum: idque jus ſolis cognatis eſſe volnit, aliis non irem. Cæterum oppida refugii fuerunt hæc: ad fines Arabiæ Boſora, in Galadena re-

gione

A gione Arimanum, io Bataneade Gaulademsn. Et poſt captam Chananæam totidem ex Leviticis oppidis juſſu Moyſis deſtinata ſunt, ut hoc genus exulibus refugium & habitationem præberent. *Hactenus Joſephus, non longe a ſacra Scriptura recedens, nec tamen eidem perfecte inhærens. Primo enim dimidia tribus Manaſſe non ſtatim acceſſit ad* Moyſen *cum tribubus Gad & Ruben; accepit tamen eum iis portionem ſuam ad Orientem Jordanis, quia veriſimiliter terra illa major erat; quam ut a duabus tribubus tota deberet poſſideri, ne aliæ tribus ad Occidentem Jordanis minorem acciperent portionem. Secundo res hæc propoſita non fuit ſoli* Moyſi, *ſed ſimul Eleazaro pontifici & principibus populi, quos poſtea a* Moyſe *advocatos perperam aſſerit Joſephus, cum ab initio adfuerint. Tertio nullibi in ſacris Litteris dicitur* Moyſes *in regione Amorrhæorum* decem urbes *condidiſſe, niſi velimus dicere a* Moyſe *eſſe conditas, quas ſub ipſius imperio condiderunt, aut inſtaurarunt, duæ prædictæ tribus & dimidia. At hoc ſenſu non modo* decem, *ſed multo plures urbes, dici poſſet eondidiſſe.*

B *neque exacte ſcribit de poſtulatione filiarum Salphaad*

566 *De poſtulatione filiarum Salphaad Joſephus breviter magis quam exacte hæc memorat:* Eodem tempore, cum defunctus eſſet quidam e primatibus Manaſſitidis tribus, nomine Salpades, liberis deterioris tantum ſexus relictis, tribules ejus viri inſignes Moyſem conſulunt, an filiarum ejus in diviſione & ſortitione agrorum ratio haberi debeat. Is reſpondit, ſi in domum tribulis nuptum darentur, ſortem dotalem fore: ſin mallent in aliam tribum elocari, ſortem in ſua tribu relinquerent: atque hac occaſione inſtituit, ut cuique tribui ſuæ ſortes perpetuo manerent. *Corrige in hiſce ſequentia. Primo ipſæ filiæ Salphaad, non vero tribules earum, poſtulaverunt, ut ſibi pro patre ſuo defuncto ſors aliqua daretur: ac* Moyſes, *Deo conſulto & annuente, ſortem eis dari juſſit, præſentibus ruſum vel geſtæ Eleazaro aliiſque principibus. Secundo non reſpondit* Moyſes *ſub conditione hic perperam aſſerta; ſed ſortem filiabus Salphaad omnino conceſſit, ſic tamen, ut ea occaſione poſtea prohiberentur nubere extra tribum ſuam, eademque lex ad omnes extenderetur, ne tribuum poſſeſſiones*

C *minuerentur aut confunderentur. Lex illa tamen non poterat obtinere in tribu Levitica, cum hæc poſſeſſionibus careret, ut interpretes jam obſervarunt.*

oratio vero ad populum,

563 *Idem ſcripſit, omiſſis quibuſdam, deinde procedit ad monita legeſque populo data ultimo menſe vitæ* Moyſis. *At varias congregationes in hunc finem inſtitutas non ſatis diſtinxit;* Moyſique *orationem attribuit, piam quidem & tempori ſatis congruentem, ſed non in omnibus ſacræ Scripturæ conſonam: nam plurima ad populum dicta omiſit; aliqua vero tuleruit, de quibus nulla in Deuteronomio ſit mentio.* Quumque jam, *inquit*, de quadrageſimo migrationis anno trigintatantum dies ſupereſſent, advocata concione ad Jordanem, eo loco, ubi nunc oppidum Abila viſitur, agrum habens palmetis conſitum, ubi populum omnem præſto vidit, in hunc modum verba fecit: Viri commilitones & longi laboris ſocii, quoniam Deus ita vult, & ætas CXX annorum exacta poſtulat, ut ex hac vita diſcedam, & rebus ultra Jordanem gerendis intereſſe me Deo non eſt viſum, æquum duxi, ut quantum ad veſtrum ſelicitatem attinet, ne unus quidem officio deſim: ſed pro gratia mihi data providam, ut pro commonſtrata ad eam via, ſempiterna apud vos memoria digna habeat. *Hic obſervo breviter, non congruere humilitati* Moyſis *poſteriora verba: neque enim ille de ſempiterna ſui apud homines* memoria *ſollicitus erat, ſe de cultu Dei, & de ſalute populi ſui. Mox alia quædam ſequuntur minus modeſta, quæ* Moyſi *attribuenda non ſunt, ſed Joſepho.*

AUCT. J. S.

568 *Hic ita progreditur:* Age igitor, obi priores, in quo tam veſtra quam poſterorum beatitudo conſiſtat, indicaverimus, & hoc pietatis erga vos noſtræ perpetuum monumentum reliquerimus, libentes ex hac vita decedamus. Fidem enim, ſat ſcio, mereor, vel quod aetchac veſtris commodis indeſinenter ſerviens nunquam vos ſefelli, vel quod anima prope exitum conſtituta in omni virtute ac veritate ſeipſa melior redditur. Filii Iſraelis, una omnibus hominibus felicitatis eſt cauſa, Deus propitius: quam ſolus dignis dare, & peccantibus in ſe auferre potis eſt. Cui ſi vos tales præſtiteritis, quales ipſe poſtulat, qualeſve ego ex ipſius ſententia inſtitno, nunquam non macti virtute, æmulandique omnibus eritis: ſed & quæ jam contigerunt bona, erunt perpetua, & quod deeſt brevi conſequemini. Tantum voluntati divinæ obſequimini, & mandatis ejus parete: & neque legibus per molatis alias præponite, neque in religione per contemptum quicquam novate. Quod ſi feceritis, bello præſtantiſſimi inter omnes gentes, & omnibus hoſtibus inſuperabiles eritis, nam auxiliante Deo minæ omnes facile contemnuntur. Cæterum virtutis præmia magna per omnem vitam ſunt propoſita, & ipſa ſibi primum oſt ac potiſſimum præmium: deindo per haae cætera bona facile paraatur: qua inter vos invicem utentes & vitam beatam ducetis, & glotiam tum apud exteros tom apud poſteros immortalem conſequemini.

quam eidem Moyſi attribuit.

E

569 Hæc vobis ſuat ſperanda, ſi leges motu Dei, me perferente, ſcriptas nec ipſi violetis, nec alios violare patiamini, & harum intellectum ac uſum nunquam non meditemini. Ego vero commodis veſtris lætus diſcedo, voſque pietatis ac prudentiæ legibus, & virtuti ducum ac magiſtratuum commendo, qui incolumitatis ac felicitatis veſtræ poſthac coram ſunt habituri. Deus autem ſub cujus ductu hactenus egiſtis, & cujus favori debetis, quidquid utilitatis ex me percepiſtis, non deſinet vobis proſpicere, ſed quam diu ipſum & pietatem coluerit, tam diu ſub ejus præſidio tuti permanebitis. Nec deerunt, qui vobis optima monita ſuggerant, quibus parantes beati eritis, nimirum pontifex Eleazarus & Jeſus, & ſenatus ac primates tribuum, quibus cavete vos difficiles præbeatis, ſcientes quod qui bene parere novit, etiam bene imperaturus eſt, ubi ad poteſtatem pervenerit: neve in hoc libertatem ſitam exiſtimetis, ſi mandatis principum obmurmuraveritis. Nam hactenus in contumacia contra benefactores libertatem reponebatis: a quo vitio ſi vos in poſterum ſervaveritis, res veſtras in melioru ſtatu videbitis. Abſit autem ut ita in hos exaſperemini, quemadmodum aliquoties in me incanduiſtis. Meminiſtis enim quod ſæpius a vobis de ſalute periclitatus ſum quam ab hoſtibus. Quod non exprobrandi cauſa dico: aolim enim vos hac commemoratione in exitu vitæ contriſtatos relinquere, qui etiam tunc æquo animo vos tuli: ſed ut admoniti in poſterum ſapiatis, id quod in veſtram

non ipſi omnino conformis

F

AUCT. J. S. ſtram etiam rem futurum eſt. Et ea in præpoſitos contumelioſa fictis, elati opum affluentia, quibus trajecto Jordane & occupata Chanaeza potiemini. *Hæc Joſephus, vehementer inculcans obedientiam ducibus & magiſtratibus præſtandam, quæ revera Iſraelitis maxime erat neceſſaria, omnibuſque hominibus uſ atiſſima; attamen* Moyſes *magis commendavit obſervantiam mandatorum Dei, nec tam multa legitur diſſe de exhibenda magiſtratibus obedientia.*

ſacra Scriptura:

570 *Pergit Joſephus hoc modo:* Alioqui ſi per has inſoleeriores facti ie contumaciam & virtutis contemptum prolabamini, Deum fautorem nequaquam eſtis habituri, quem ſi veſtro merito ieimicum vobis reddideritis, & terram virtute partam oppreſſi ab hoſtibus per ſummam ignominiam amittetis, & per totum quam late patet orbem diſpeſi, ſervitute veſtra terras ae maria teplebitis. Quo ſi vaotum fuerit, jam fruſtra pœniiebit patrias legea non ſervaſſe. Quare quo minus perieuli ſit, ne illas vroletis, poſt victoriam neminem hoſtium ſuperaſſe patimini: idque rebus veſtris conducibilibus exiſtimate, ne eum illis viventes, ad ſimilia ſtudia prolapſi, pactiam inſtituriooem eorrumpstis. Præterea lucos & aras & templa, quotquot habeot, ad unum tolli jubeo, ſerroque & flammis ita deleri, ut etiam memotie eorum omnis aboleatur. Sie enim bona veſtra tutios conſervabitis. Verum ne per ignoraetiam melioram natura veſtra in deterius depravetur, Deo jubente & leges coeſcripſi, & formam adminiſtrationis rerum tam publiearom quam privatsrum, a quibus ſi nuſquam diſcedatis, mortalium omeium felieiſſimi eritis.

B

ejus relatio ad codice Legis ſcripto,

571 *Hæc locutus tradit eis eodieem, leges ſcripsas & inſtituta beoe vivendi continentem:* Illi vero ſolvebantur in lacrymas, & jam tum deſiderio Duels mœrebsnt: memoreſque quanta periculs pertuliſſet, quamqua alaeriter ſalutem ipſorum procuraviſſet: & de futuro ſolieiti, quod non eſſent talem principem habituri, ae ne Deum quidem æque propitium, Moyſe non emplius depreeatore: tum pœnitentes eorum, quæ ie deſerto per furorem eontra illum eommiſerant, graviſſime dolebaet: ita ut totus populus lae*t*ymans nullam conſolatioqem admitteret.

C

Moyſes vero ſolabatur eos, & jubens a lacrymis deſiſtera, ad leges aeeipieedas hortabatur. Atque ita tum coeeio eſt diſſoluta. *Hactenus Joſephus, in cujus verbis corrigendum primo, quod ait:* Fruſtra pœnitebit patrias leges oon ſervaſſe: *nam iſtud contrarium eſt promiſſioni Deut.* 30 *relatæ. Secundo codicem legam* Moyſes *non tradidit populo, ſed Leges populo viva voce declaravit, & codicem juſſit poni* in laterа arcæ fœderis *Deut.* 31 ℣ 26.

& de fœdere inſtaurato cum Deo.

572 *Hiſce ſubjungit Joſephus leges Hebræis datas, quarum expoſitionem me hoc attingere jam ante monui. Poſt leges vero de fœdere cum populo inſtaurato ita progreditur:* Poſtridie populo eum uxoribus & libris in concioeem collecto, ne maecipiis quidem exeluſis, jurejurando eos ad legum euſtodiam adſtrieait: utque Dei voluntatem diligenter expendentes, neque cognationis gratiam, neque periculorum metum, neque ullam aliam cauſam taeti faeereet, ut eam potiorem legibus ducentes, ab earum præſcriptis diſcederent: ſed ſive conſaeguineorum unus aliquis, ſive urbs quæpiam, circa eas turbare aliquid, aut ſtatem earum labefactare cooctur, privatim & publice illis perieſtrantibus auxilium ferrent. Quam ſi viciſſent, a fundamentis ut deſertricem revellareet, & ne ſolum quidem ipſius, ſi fieri poſſit, ſupereſſe paterentur. Sin vero id effieere eon valerent, nee pœnas meritas eaigere, ſaltem teſtarentur ſe impietati alienæ non eoeſentire. Hæc populus in foro jurejurando firmavit. *Ita Joſephus, nonnihil ex legibus aute latis immiſcens taſſaurationi fœderis: videri poſſunt Deut.* 13, *quæ de puniendo idololatria hic alibi loco commemoravit.*

D

573 *Philo de diviſa Amorrhæorum terra in Vita* Moyſis *lib* 1 *pag.* 504 *ſic habet.* Tantum hoſtium ferocium debellantur Iſraelitæ, priuſquam Jordanem ejus regionis fluvium trajeeerent: qui hoſtes tranſamnenſem tunc tractum incolebaet feliecm & frugiferum, campeſtrem magoe ex parte aptumque vel frumento vel pabulo. Hæc loca ubi viderunt duæ tribus pecuariæ, ſexta para totius eaereitua, a Moſe petebant hos ægros ſibi dividi, ut tandem alicubi eertos ſedes aceiperent: eſſe regionem poſcuis aptiſſimam, propter aquarum eopism & pabuli, ſponte fundentem alimenta pecoribus. Ille ratus eos prærogativam in agris dividendis quærere, aut immunitatem e bellis immieeotibus, eum adhuc ſupereſſent eis Jordanem reges multi, occaſionem expectantes taequam ex inſidiis, valde ira commotus reſpondit: Itane eenſetis æquum vos hie ociſos aete tempus conſidere, immueitate fruituros? Quid interim fiet amieis ſociiſque, & quæ ſanctior neceſſitudo eſt, conjunctis nativo coeſanguinitatis fœdere? Num placet eos deſertos objici opprimendos hoſtibus? Itane vos ſoli quaſi re bene geſta prædis potiemini, pugnas, labores, ærumnas, perieula, raliquentis exteris? Noe eſt juſtum vos frui pace commodiſque aliis, quæ paeem ſequuntur, veſtros fratres acteri tot bellis ae eertaminibus, & ut parti bene ſit, vexari totum exercitum: illud magis deeet, ut eum univerſis copiis partea etiam in ſortem agrorum veniant. Omnes æquo jure degitis, u eum genus omnibus ab iiſdem profectum eonditoribus, una familia, mores, ritus, leges, faera eadem, & alia plurima, quæ vel ſingula fœdus amicitiamque coeeiliaet. Quid eſt, cur hactenus pates in ſumme eeeeſſoris mueiis, in agrorum diviſione rationem veſtri haberi poſtuletis extra ordinem, quaſi exteros habeatis pro ſervis aut ſubditis.

Philonis narratio de terra per Rubenitas & Gaditas terra trans Jordanem,

E

F

574 Atqui deboerant vos aliorum exempla docere modeſtiam: nam prudentes nolunt ſuo malo diſcere: nunc ne domeſticæ quidem clades vos admonent offieii, quas ſpectatis in veſtris patribus. Exploraveruet illi regionem expetitam; ſed quia de peſſeſſione deſpecaverunet, omnes perierunt, duobus tantum exceptis. Illorum igitur libet imitari formidinem, o vecordes, quaſi hæc conſilia non eendant ad veſtram pereicium, dum ipſimet vobis animos adimitis & audaciem quandoquidem propera etes ad pecatum, properatis ad ſupplieium. Nam vindictam quantumvis tardam, ſi ſemel moveatur contra noxios, nemo poteſt effugere. Ubi debellatum fuerit, ſublatis omnibus hoſtibus, ſocii vero virtutem ſuam approbaveriot, ſine crimi ee defertorum & detrectatorum militiæ, eliove, quod officia victoriæ, prompte uſque belli finem uſi animo & corpora; agri quoque vaeui faerint colonis priſtieis: tum demum tribus ex æquo ſua eontingant præmia. *Hæc* Moyſis *adhortatio, licet nihil continet, quod non potuit probabiliter dici nan ſatis indicat, quid Saadias præcipue timeret, curque ſupplices tam datis corripuerit verbis,*

quorum petitionem Moyſes primum refragatur;

A *bit. Metuebat ille videlicet ne formido, ex qua profectam exiſtimabat hanc poſtulationem, alios ſe tribubus communicaret, atque ea formidine a tranſitu Jordanis deterrerentur, ac ſic rurſum divinam provocarent indignationem.*

ſed, eorum intentione vatiellata, annuit: 575 *Verum reſponſio Gaditarum & Rubenitarum* Moyſi *timorem illum tetuit, eumque ad confeſſum impulit, ut exponit Philo, ita pergens*: Hanc admonitionem illi tulerunt ita ut filios deducit, nempe profectam a paterno animo. Sciebant anim eum haud ſuparbe principarum gerara, ſolicitum de toto populo, juris & æqui obſervantiſſimum, ſævientem non ad ſubditorum contumeliam, ſed ad amendationem, eorum, qui aidebantur corrigibiles. Reſpondarunt igitur: Juſta aſt indignatio tua, ſi ſuſpicaris nos a ſocietate deſeiſcarn, & ante tampus agros petera: ſad ſeire debes, nos nullis terreri laboribus, qui aum virtute eonjuncti ſint. Judicamus autem virtutem aſſe obediantiam, præſertim ſub principe, qualis tu es: nec deatimus futuris expeditionibus, quantumlibat difficilibus, donac res noſtræ ad optatum finam perveniant. Sequemur cæteros, ut anra, armati trans Jordanem, ſina vacatione cujuſquam, qui ſit armis ſarandis idonens. Puaros & puellas cum matribus uxo-

B ribuſque & pecorum gregibus pace rua ralinquemus, exædificatis in hunc uſum oppidis & caulis pecori, ne pataant incurſionibus hoſtium, ſi nnn ineludantur munitionibus. Tum Prophæta vultu & aoce jam placidiore: Si ex animo, inquit, pollicemini, babebitis agros, quos extra ſortem petitis. Ralinquite ita, ut vultis, uxores cum liberis & gregibus: ipſi armati eum ſociorum axareitu traiicita, mox a trajectn, ſi opus fuerit, explicaturi aciam, & armis de tei ſumma dimicaturi cum hoſtibus. Quibus profligatis delatiſque internacione, quando jam pacaro hoſtico agri dividentur aictoribus, vos quoque revertimini ad domeſticos fruituri aaſtris commodis, parcapturique fructus ex agris, quos ipſi elegiſtis. Hac promiſſiona audita, pleni alacritate ac gaudio domeſticos eum pedibus reliquerunt in locis tatioribus, quorum pleroſqua manu muniverant. Ipſi armis ſumptis expeditionam ſuſceparunt cum ſociis non recuſatori ael totum bellum, aal maximam ejus parram propriis viribus conficnre. Nam qui divincti ſunt munaribus, promptiſſima navant

C operam, non contarendo ſad teferendo gratiam debitam. *Hactenus Philo, non pauca prætermittens, quemadmodum videri poteſt ſupra, ubi totam hiſtoriam ex ſacra Scriptura narravi.*

relatio de poſſeſſione filiabus Salphaad conceſſa. 576 *Poſtulationem filiarum Salphaad Philo expoſuit lib. 3 pag. 532 in hunc modum*: Erat quidam nomine Salphaarh, air probus, e tribu non obſcura natus. Is quinque deterioris ſexus liberos genuit, nullam varo prolem maſculam. Puellæ poſt obitum parris varitæ, ne paterno agello acciderent, quia maribus agri diviſi fuatant, raasraatar adiarunt Principem, nan tam de poſſeſſiona ſolicitæ, quam nomen dignitatemqna ſuis patris conſarvara cupientes. Hæc ſic loaura ſunt: Pater noſter obiit, non ſeditione abſumprus, ut multi alii, ſed fato raprus, cum privatam vitam agerar procul negotiis. Nulla ipſiua culpa factum aſt quod, carnit maſcula ſobole. Adſumus igitur pupillæ, ut viderus, re vera tamen te loco parantis habituræ. Nam legitimus princaps non minua quam parer curat ſubditos. Ille imitatus prudantiam airginum, & piatatem etga parentem, ſuſpendit ſententiam raſpectu lagis, quæ ſolis vitis agros divi- AUCT. dit, præmium laborum militarium. Nam mu- J. S. lieribus cum natura immunitatem ab his rribnat, non admittit aas pramia. Ergo hanc quoqua cauſam ut ambiguam ad Deum tetulit, quam ſciabat ſolum vatacibus incorruptiſque judiciis atiam in parvis controvarſiis oſtendere ſuam veritatem & juſtitiam. Tum illa eorum Conditor, mundi Pater, terræ, cœlo, mari, acti, rabuſqua in his contantis imperans, Princaps deorum & hominum, non eſt dedignatus reſpondere puallis patra orbatis. Reſpondens anram plus quam judicis officio funatus aſt illa clemantiſſimus, cuncta replens ſua beneficantia... Æquum poſtulant, inquit, filiæ Salpaath... At Moyſes, laudata poſtulatione virginum, na has quidem inbonoratas raliquit, nac tamen æquavit vitis ballatoribus: ſed his agros dabita ob virtutem præmia reddidit, puallis vero gratiam, non præmium, quod etiam verbis declaravit manifeſtiſſime, donum hanc tam appellans, non retributionem. *Ita Philo, reliqua fert uſque ad obitum* Moyſis *prætermittens. Quod autem ait*, Moyſan *appellaſſe* donum *poſſeſſionem filiarum Salphaad, non invenio in ſacris Literis.* E

§. L

Poſtrema Sancti geſta: beatus obitus, & ſepultura, cujus locus incognitus.

Moyſes de futuris Iſraelitarum peccatis edoctus, QUæ hactenus enarrata ſunt, *manifeſte oſtendunt, efficaciſſima a* Moyſa *adhibita fuiſſe monita & conſilia, at Iſraelitæ futuris quoque temporibus in timore & amore Dei confirmarentur, ejuſque leges exacte ſtuderent obſervare: maxime autem ab idololatria eoſdem ſemper deterruit. Verumtamen ante mortem ſuam ſanctus Legislator divina revelatione didicit populum ſuum in cultu veri Dei inconſtantem fore, illudque ipſum juſſus eſt iis prædicere ac literis conſignare, ut hæc prædictio rebellibus eſſet pro teſtimonii divinæ juſtitiæ æque ac miſericordiæ. Deus.* 31 ℣ 14 *hæc ita enarrantur*: Et ait Dominus ad Moyſan: Ecce prope ſunt dies F mortis tuæ: voca Joſua, & ſtate in tabernaculo taſtimonii, ut præcipiam ai. Abiarunt argo Moyſes & Joſua & ſteterunt in tabernacnlo taſtimonii: apparuirqua Dominus ibi in columna nubis, quæ ſtarit in introitu tabernaculi. Dixitque Dominus ad Moyſan: Ecca tu dormies cum partibus tuis, & populus iſta conſurgens fornicabitur poſt deos alienos in Tarra, ad quam ingreditur, ut habitat in ea: ibi derelinquet ma, & irritum faciet fœdus, quod papigi cum ao. Et irafeetur furor meus eontra aum in dia illo: & derelinquam eum, & abſcondam faciam meam ab eo, & arit in davorationam: invenient enm omnia mala & afflictiones, ita ur dicat in illo dia: Vare quia non aſt Deus mecum. Ego autam abſcondam & eelabo faciam meam in dia illo, propter omnia mala, quæ fecit, quia ſecurus aſt deos alinnos.

de illat paniſque ſecuturis Canticum juſſu Dei ſcribit: 578 Nunc itaque ſcribita vobis Canticum iſtud, & docetc filios Iſrael: ut memoriter taneant, & ore dacantant, & ſit mihi carman iſtud pro teſtimonio intat filios Iſrael. Introduceam enim eum in Terram, pro qua juravi patribus ejus, lacte & mella manantem. Cumque comedarint, & ſaturari

AUCT. J. S. tuseti eraſſique fuerint, averterentur ad Deos alienos, & ſervient eis: detrahentque mihi, & irritum faciene pactum meum. Poſtquam invenerint eum male multa & afflictiones, reſpondebit ei Canticum iſtud pro teſtimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore ſeminis ſui. Scio enim cogitationes ejus, quæ factnrus ſit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus ſum. Scripſit ergo Moyſes Canticum, & docuit filios Iſrael. Præcepitque Dominus Joſue filio Nun, & ait: Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces filios Iſrael in Terram, quam pollicitus ſum, & ego ero tecum. *Hactenus de illa collocutione Dei cum* Moyſe *& Joſue. Canticum autem tunc ſcriptum legi poteſt cap.* 32. *Memorantur in illo allegorice primo ingentia Dei in Iſraelitas beneficia, ſecundo idololatria futura populi ingrati, tertio pœnæ graviſſimæ infidelitatem iſtam ſecuturæ, & demum quæto miſericordia Dei populum ſuum pœnitentiam liberaturi, & inimicos ipſius puniturl. Hoc Canticum Deuteronomii libro adjunxit* Moyſes.

B *illudque populo graviſſimas verbis monito præfigit.*

579 *Quid autem deinde fecerit, refert Deut.* 31 ℣ 24 *his verbis*: Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba Legis hujus in volumine, atque complevit: præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens: Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœdetis Domini Dei veſtri: ut ſit ibi contra te in teſtimonium. Ego enim ſcio contentionem tuam, & cervicem tuam duriſſimam. Adhuc vivente me & ingrediente vobiſcum, ſempet contentioſe egiſtis contra Dominum: quanto magis cum mortuus fuero? Congregate ad me omnes majores natu per tribus veſtras, atque doctores, & loquar audientibus eis ſermones iſtos, & invocabo contra eos cælum & Terram: (*id ſit initio Canticl*) Novi enim quod poſt mortem meam inique agetis, & declinabitis cito de via, quam præcepi vobis, & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conſpectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum veſtrarum. Locutus eſt ergo Moyſes, audiente univerſo cœtu Iſrael, verba carminis hujus, & ad finem uſque complevit. *Canticum, cujus ſenſum breviter perſtrinxi, ita incipitur*: Audite, cæli, quæ loquor, audiat terra verba oris mei. *Deinde cap.* 32 ℣ 44 *ſubjungitur*: Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba Cantici hujus in auribus populi, ipſe & Joſue filius Nun. Complevirque omnes ſermones iſtos, loquens ad univerſum Iſrael. Et dixit ad eos: Ponite corda veſtra in omnia verba, quæ ego teſtificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis veſtris cuſtodire & facere, & implere univerſa, quæ ſcripta ſunt Legis hujus: quia non incaſſum præcepte ſunt vobis, ſed ut ſingnli in eis viverent: quæ facientes longo perſeveretis tempore in Terra, ad quam, Jordane tranſmiſſo, ingredimini poſſidendam.

Juſſus in montem aſcendere morturus ubi ſingulis tribubus bene precatus fuerat,

580 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in eadem die, dicens: Aſcende in montem iſtum Abarim, id eſt, Tranſituum, in montem Nebo, qui eſt in terra Moab contra Jericho: & vide terram Chanaan, quam ego tradam filiis Iſrael obtinendam, & morere in monte. Quem conſcendens jungeris populis tuis, ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in monte Hor, & appoſitus populis ſuis: quia prævaricati eſtis contra me, in medio filiorum Iſrael, ad Aquas Contradictionis in Cades deſerti Sin: & non ſanctificaſtis me inter filios Iſrael. Econtra videbis Terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Iſrael. *Huic mandato obedivit Sanctus: prius tamen univerſo populo bene precari voluit, iſtudque exſecutus eſt tamquam magnus Propheta, præmittens laudes Dei, & prædicens breviter ſingulis tribubus aliqua, quibus diſtinguerentur a reliquis, prout videri poteſt Deut.* 33. *Haſce quoque benedictiones haud dubie ſcripeis mandavit, uti & mandatum Domini modo relatum, priuſquam montem morituras aſcendit.* D

582 *Hiſce vero peractis, locum mortis ſuæ acceſſit, ut refertur Deut.* 34 *his verbis*: Aſcendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper montem Nebo, in verticem Phaſga contra Jericho: oſtenditque ei Dominus omnem terram Galaad uſque Dan: & univerſum Nephtali, terramque Ephraim & Manaſſe, & omnem terram Juda uſque ad mare noviſſimum, & Auſtrelem partem, & latitudinem campi Jericho civitatis Palmarum uſque Segor. Dixitque Dominus ad eum: Hæc eſt terra, pro qua juravi Abraham, Iſaac & Jacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam. Mortuuſque eſt ibi Moyſes famus Domini, *in* terra Moab, jubente Domino: & ſepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor: E & non cognovit homo ſepulcrum ejus uſque in præſentem diem. Moyſes centum & viginti annorum erat, quando mortuus eſt: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti ſunt. Fleveruntque eum filii Iſrael in Campeſtribus Moab triginta diebus: & completi ſunt dies planctus lugentium Moyſen. Joſue vero filius Nun repletus eſt ſpiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas. Et obedierunt ei filii Iſrael, feceruntque ſicut præcepit Dominus Moyſi. Et non ſurrexit ultra propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem, in omnibus ſignis atque potentis, quæ miſit per eum ut faceret in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſervis ejus, univerſæque terræ illius, & cunctam manum robuſtam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyſes coram univerſo Iſrael. *Hactenus textus ſacer.*

Cum de morte Moyſis aliqui dubitaverint, mors ejus F

582 *Porro de morte* Moyſis *multæ fuerunt quæſtiones, dum alii negarunt mortuum eſſe, alii reſuſcitatum dixerunt. Verum mors Sancti tam claris aſſeritur verbis in ſacra Sceiptura, ut hos opinioni contrariæ nullam relinquere videantur probabilitatem. Primo enim Deut.* 32 ℣ 49 *ei dicit Dominus*: Aſcende in montem.. & morere in monte. Quem conſcendens jungeris populis tuis, ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in monte Hor, & appoſitus populis ſuis. *Nullus, opinor, dubitat, quin Aaron vere ſit mortuus, id teſtante Scriptura locis variis*: Moyſes *autem morturus dicitur*, ſicut mortuus eſt Aaron, *dicitur jungendi* populis *ſeu majoribus ſuis, ſicut Aaron* appoſitus *eſt* populis ſuis. *Itaque, ſicut vera morte defunctus eſt Aaron, ita vere obiit* Moyſes, *cujus mors cum morte Aaronis comparatur. Deinde majores* Moyſis *& Aaronis, quibus hi fuerunt juncti vel appoſiti, mortui erant. Illis igitur adjuncti ſunt per mortem, non per translationem aliquam ſine morte factam. Secundo obiit* Moyſes *ante ingreſſum in Terram promiſſam æque ac Aaron in pœnam peccati ad Aquas Contradictionis commiſſi. Mortem autem hanc tam exilem fuiſſe pœnam ſcribus* Moyſi *& Aaroni exiſtimavit S. Auguſtinus in Pſalm.* 98, *ut dicat.* Quid eſt, quod in illos vindicatum eſt, quæro; & ſecundus homines

non

A non invenio. *Quanto magis nullam penam invenisset ſanctus Doctor, ſi credidiſſet ad meliorem locum ſine morte translatum eſſe* Moyſen? *Et ſane exciſio a Terra promiſſa, quæ jam exigua erat pœna ob proveſtam ætatem, ſic non videretur pœna, ſed eximia potius gratia diceretur, vitæ coatinuatio tam diuturna. Quantum ab illa opinione abſit Auguſtinus, oſtendunt hæc ejus verba ibidem*: Quærimus vindictam in Moyſe, prope nullam habet, niſi quod ad extremum ait illi Deus: Aſcende in montem, & morere. Air Seni, morere: jam peregerat ætates ſuas, numquid numquam erat moriturus? *Tertiò Deut.* 34 ℣ 6 *non ſolum mortuus, ſed & ſepultus dicitur* Moyſes. *Sepultura autem veram & corporalem mortem certiſſime indicat, non captum aut tranſlationem aliquam.*

variis rationibus probatur,

592 *Quarto S. Judas apoſtolus in Epiſtolæ ſuæ catholicæ* ℣ 9 *hæc ſcribit*: Cum Michael archangelus eum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore &c. *Quomodo diſputari potuit*

B *de corpore* Moyſis, *niſi corpus fuerit exanime? Si enim in vivis manſiſſet, non fuiſſet, diſputatum de ipſius corpore: ſed aut diſputatio nulla fuiſſet, aut de ipſo fuiſſet vivente. Porro de cauſa hujuſce diſputationis non omnino convenit inter ſcriptores: at illorum ſententia mihi præplaceat, qui exiſtimant voluiſſe diabolum, ut innoteſceret Iſraelitis, ubi depoſitum eſſet corpus ſancti Prophetæ, ac ita daretur idololatriæ occaſio. Id vero noluiſſe & Dei imperio prohibuiſſe archangelum, atque ita factum eſſe, ut ſepulcrum maneret incognitum. Sane Iſraelitas in idololatriam fuiſſe proclives, plurimis ſacræ Scripturæ teſtimoniis & exemplis, notiſſimum eſt.* Moyſen quoque maximi factum ab ipſis ob patrata prodigia, nulli poteſt eſſe dubium.

& occultari ſepulcri ratio aſſignatur probabilis;

584 *Quare Origenes in Selectis in Numeros de cauſa non introducti per* Moyſen *populi in Terram promiſſam occultatique ejuſdem ſepulcri ita loquitur*: Cum Moyſes non glorificaſſet Deum coram populo; non permiſſum eſt ut ultra progrederetur cum eo. Ne enim, quem vivum colebant, honoribus divinis mortuum affecerent, ab oculis omnium removit ſepulcrum ejus. *Conſentit Chryſoſtomus Hom.* 5 *in Matthæum hæc ſcribens*: Ipſe etiam tanti populi Dux

C id, quod pro ſe ipſo rogabar, impetrare non valuit; ſed poſt tot tantoſque labores & ærumnas, poſtquam per annos quadraginta populo præfuerat, ie terram toties promiſſam iurrare prohibitus eſt. Qua de cauſa? Non erilis hæc gratia fuiſſet, imo damni multum iuruliſſet, Judæorumque moltos ſuppleteviſſet. Si enim ex Ægypto tantum a Moyſe liberati, Deo dimiſſo, Moyſen requirebant ipſique totum referebant, ſi ſe vidiſſet ob illo inroductos in Terram promiſſionis, quo non prurupiſſent impietatis. Ideoque ſepulcrum ejus occultum maeſit.

S. Hilarius non negavit mortem Moyſi;

585 *Data ratio non inducti in Paleſtinam populi non excludit culpam* Moyſis; *ſed probabiliter explicat, cur ob leve peccatum ille ſolatio Servum ſuum privaverit Deus. At præcipue ad propoſitum noſtrum ſpectat ratio occultati ſepulcri, de qua B. Petrus Damianus in Sermone de Tranſlatione S. Hilarii ſic quoque ſcribit*: Quid eſt, inquem, quod Moyſes ab hominum notitia removetur, ut niſi ut rollatur oceaſio, ne qui tam Deo chares & familiaris eairiſſe cognoſcitur, divinus honor illi ab Iſraeliticæ plebis perfidia præbatur? *Hæc ratio ignoti* Moyſis *ſepulcri, quæ, etiamſi certa non ſit, maxime tamen eſt probabilis, deſtruit argumentum, quod ex eo pro vita corporali* Moyſis *aliqui ſumere voluerant. Hujuſce opinionis patronos aliquot e ſanctis Patribus nonnulli facere voluerunt: at, ſi verba Patrum illorum recte expendantur, poterunt facile aliter explicari. Adducitur imprimis S. Hilarius cap.* 20 *in Matthæum, ubi dicit*. Si quis conditionem & mortis & ſepulturæ & ſepuleri Moyſi diligenter adverrit, & ſecretarum Scripturarum, ſecundum Apoſtoli auctoritatem, cognitionem adeptus ſit: intelliget omnia ita eſſe tractata, ut Moyſes potuerit jam (*in tranſfiguratione Chriſti*) videri. *Hæc quidem verba indicant, ſingularia quædam fuiſſe in morte, in ſepultura, & in ſepulcro* Moyſis; *at non evincunt, voluiſſe inſinuare S. Hilarium illorum opinionem, qui credidcrunt* Moyſen *non eſſe mortuum. Singulare in morte ipſius fuit, quod obierit ſine morbo aut violentia, quantum ex Scripturis poteſt colligi: ſingulare in ſepultura, quod non fuerit ſepultus ab hominibus, ſed a Deo, aut potius; Deo jubente, ab angelis, uti ex altercatione S. Michaelis cum diabolo colligi videtur: nam veriſimillimum eſt hanc altercationem conſigiſſe in ſepultura. Singulare quoque fuit in ſepulcro, quod hoc manſerit abſconditum, cum aliorum Sanctorum ſepulcra ſoleant eſſe cognita. Hæc ſingularia ſic eclata ſunt in ſacris Litteris, ut ſuſpicionem præbere poſſint corpus* Moyſis *non ſolum occultatum manſiſſe, ſed etiam incorruptum, adeoque ad tempus aſſumi potuiſſe ab anima, volente Deo, ut tranſfigurationi intereſſet; ac videretur, & rurſum deinde eclinquit.*

E 686 *Nolim tamen certo aſſerere hanc eſſe ſed illam mentem S. Hilarii, cum hæc ſit admodum obſcura; nec ut certum affirmo ita* Moyſen *tranſfigurationi interfuiſſe, cum varii ſint modi, quibus eidem adeſſe & videri potuerit. At ſolum oſtendere volui, ex verbis S. Hilarii non ſequi, mortem* Moyſis *ab ipſo ægratam eſſe, ut aliqui affirmarant. Porro ſanctus Doctor cap.* 17 *clare oſtendit, ſe mortem* Moyſis *agnoviſſe: nam ibi num.* 2, *aſſignans cauſam, cur Chriſtus voluerit Eliam & Moyſen tranſfigurationi adeſſe, pro ſecunda ratione hanc allegat*, Ut & humanis corporibus decreta eſſe reſurrectionis gloria doceretur, eum quando Moyſes conſpicabilis adſtitiſſet. *Non hæc dixiſſet Hilarius, niſi credidiſſet* Moyſen *corpoream morte fuiſſe defunctam: reſurrectio enim doceri nequit viſa illius, qui numquam fuit mortuus: atque ideo hanc rationem non affert de præſentia Eliæ, qui numquam vivere deſiit. Ita Chryſoſtomus Hom.* 56, *alias* 57. *in Matthæum ait, Eliam &* Moyſen *a Chriſto ad tranſfigurationem adductos*, Ut diſcerent (*Apoſtoli*) eum & vitæ & mortis poteſtatem habere, ac cæleſtibus pariter atque terrenis imperare. Quapropter & eum, qui mortuus erat, & eum, qui nondum obierat, in medium Addneit. *Hæc ſufficiunt ad vindicandum S. Hilarium ab opinione perperam eidem imputata.*

S. Ambroſius quodam modo locutus eſt de morte Moyſi;

587 *Eadem opinio a quibuſdam attribuitur S. Ambroſio, quia lib.* 1 *de Cain & Abel cap.* 11 *ſua obſcura ambigue loquitur*: Et ideo non legimus de eo (*Moyſe*) ſicut de ceteris, quia deficiens mortuus eſt: ſed" per verbum Dei mortuus eſt „ Deus enim neque defectionem aut diminutionem patitur, neque adjectionem capit. Unde & addidit Scriptura: " Quia nemo ſcit ſepulturam „ ejus uſque in hodiernum diem „ ut translationem magis, quam interitum ejus intelligas. Mors

Auct. enim ſeceſſin quædam eſt animæ & corporis.
J. S. Mortuus igitur eſt per verbum Dei, ut ait Scriptura, non ſecundum verbum; ut advertas non nuntium mortis, ſed gratiæ munus expreſſum, qui translatus magis, quam derelictus eſt, cujus nemo novit ſepulturam. Quis enim *in cœrenis* reliquias ejus potuit deprehendere, quem ſecum eſſe Dei Filius in Euangelio demonſtravit? Denique & Eliæ ſimul eſt viſus, qui *eranslatus* currus eſt, non ſepultus nec mortuus legitur. Vivit enim qui eum Dei Filio eſt. Moyſes autem mortuusquidem legitur, ſed per verbum Dei mortuus, per quod facta ſunt omnia. Verbo autem Dei cæli firmati ſunt. Per verbum igitur Dei non lapſus operis, ſed firmamentum eſt. Non ergo tamquam relapſus in terram deprehenditur corporis ſolutione, ſed tamquam Verbi cœleſtis operatione donatus & munere; ut quietem magis caro ejus, quam buſtum acceperit. Bene autem inter Dominum & Servum ſervatur diſtantia. Ut prærogativam Domini intelligas, ſervi gratiam, de Moyſe legitur, quia ſepulturam ejus nemo ſcit: de Chriſto autem, Sepultura ejus de terra ſublata eſt; quia ille ſecundum myſterium Legis exſpectabat redemptionem, ut reſurgeret: hic ſecundum Euangelii donum redemtionem non exſpectabat, ſed donabat. Et ideo ſepultura ejus ignorata non eſt, ſed elevata, quam diutius creatura tenere non potuit; quia per ipſum omnis creatura properavit a corruptionis ſervitiis elevari. Nemo ergo ſcit ſepulturam Moyſi, quia vitam ejus omnes noverunt: Chriſti autem ſepulturam vidimus, ſed nunc jam non novimus, qui reſurrectionem ejus agnovimus. Dubuit enim cognoſci tumulus ejus, ut reſurrectio manifeſtaretur; & iden in Evangelio tumulus ſumma expreſſione deſcribitur: in Lege non quæritur; quia licet reſurrectionem ejus Lex annuntiaverit, nobis tamen Euangelii ſeries pleniſſime comprobavit. *Hactenus Ambroſius, quem myſtice loqui verba ipſa indicant.*

mortuum tamen agnoſcit:

588 *Verumtamen hæc ipſa verba, quibus S. Ambroſius prærogativas mortis* Moyſis *extollere* C *voluit, ſatis indicant veram ipſius mortem ab ipſo fuiſſe agnitam; ſolumque aſſerere voluiſſe,* Moyſen *non obiiſſe, ut ceteri paſſim homines moriuntur, deficientis corporis cauſa; corpuſque ipſius nec diſſolutum fuiſſe nec corruptum, ſed ab anima duntaxat ſeparatum. Mortem, ſeu ſeparationem animæ a corpore in* Moyſe *agnoſcere Ambroſium, ex verbis ejus ſic oſtendo. Ait prime de ipſo:* Exſpectabat redemptionem, ut reſurgeret: *ergo mortuum fuiſſe agnoſcit, quia reſurrectio non datur, niſi mors præceſſerit. Præterea hanc diſtinctionem inter Eliam &* Moyſen *ponit quod prior non* ſepultus nec mortuus *legatur,* Moyſes *vero legatur* mortuus, *non quidem ut ceteri moriuntur ex morbo, ſenio, aut externa violentia, ſed* per verbum Dei, *ut ipſe legit Deut.* 34 ℣ 5, *ubi nos legimus,* jubente Domino. *Tertio,* Mors enim, *inquit,* ſeceſſin quædam eſt animæ & corporis: *hanc ſeceſſionem, ſeu ſeparationem animæ & corporis ſe in* Moyſe *agnoſcere inſinuat, dum dicit inferius,* Ut quietem magis caro ejus, quam buſtus acceperit. *Caro enim & quietem accepit, & buſtum, dum cellula ab anima & motu privata eſt & ſepulcro illata. Magis autem quietem accepiſſe dicit Ambroſius quam buſtum, quia carnis corruptionem & deſtructionem videtur negare. Certe hoc ſenſu intelligi poſſunt varia ipſius aſſerta. Dicit ſepulturam ignotam,* ut translatinnem magis quam interitum, *ſeu deſtructionem corporis,* intelligas D *ac non dicit* magis quam mortem. *Deinde vehementer urget, quod dicatur* mortuus per verbum Dei, *indeque infert:* Non ergo tanquam *elapſus* in terram deprehenditur corporis ſolutione, *id eſt, non deprehenditur corpus fuiſſe reſolutum in oſſa & cineres: idque velle probatur ex ignoto ſepulcro, & reliquiis a nemine viſis: nullus enim aſſerere poteſt, corpus, quod non vidit, redactum eſſe in cineres.*

ut credidiſſe videtur ad vitam devotam fuiſſe revocatum;

589 *Argumentum quoque, quod ex tranſfiguratione ſumit Ambroſius, ſolum oſtendit in ea ipſum fuiſſe ſententia, quod tempore tranſfigurationis vivus apparuerit* Moyſes, *ſicut vivus apparuit Elias. Ac hinc determinari nequit, utrum credidcrit* Moyſen *fuiſſe ad vitam revocatum permanentem, an vero corpus integrum ab anima ad breve tempus fuiſſe reſumptum, ut vivus adeſſet tranſfigurationi. Verba inferius poſita,* Nemo ergo ſcit ſepulturam Moyſi, quia vitam ejus omnes noverunt, *magis favent reſurrectioni ad vitam permanentem, videnturque prorſus inſinuare, Ambroſium credidiſſe* Moyſen *fuiſſe ad vitam revocatum, ſicuti Chriſtus ipſe reſurrexit.* E *Eamdem ſententiam inſinuat hæc comparatio inter Chriſtum &* Moyſen *inſtituta:* Ut prærogativam Domini intelligas, Servi gratiam, de Moyſe legitur, quia ſepulturam ejus nemo ſcit: de Chriſto autem, Sepultura ejus de terra ſublata eſt; quia ille ſecundum myſterium Legis exſpectabat redemtionem, ut reſurgeret: hic ſecundum Evangelii donum redemtionem non exſpectabat, ſed donabat. *Prærogativa Chriſti erat, reſurgere a mortuis. Cum igitur idem attribuat Sanctus doctor* Moyſi *per gratiam, quod Chriſtus habuit per prærogativam, omnino videtur ſentire,* Moyſen *fuiſſe ad vitam revocatum. Hactenus de loco admodum obſcuro S. Ambroſii.*

uti S. Hieronymus etiam uno loco videtur dicere

590 *Quod autem ſpectat ad reſurrectionem* Moyſis, *eidem ſententiæ favet S. Hieronymus in cap. 8 Amos, ubi ſic loquitur:* Aſcendit Dominus in cælum enm Enoch; aſcendit cum Elia; aſcendit cum Moyſe, cujus ſepulturæ locus, quia in cælum aſcenderat, in terra non potuit inveniri. *Verum dubitari poteſt, an hic agatur de aſcenſione corporea, cum ſubdat:* Aſcendit cum Paulo &c.; *& magis etiam, quia præmiſerat de Chriſto:* Quotidie ecedentes & membra corporis ſui ædificat; & de terris ad cœ- F lum levat, ut in illis ipſe conſcendat. *Certe Paulus ipſe de raptu ſuo ait* 2 Cor. 12 ℣ 2, Sive in corpore neſcio, ſive extra corpus neſcio, *ideoque credibile non eſt, voluiſſe S. Hieronymum aſſerere, Pauli raptum fuiſſe corporeum. Et, licet raptus ille fuiſſet corporis, non aſcendit tunc in cælum, ut ibidem maneret. Multo minus* ecedentes *levantur ſic* quotidie *in cælum, ut ibi corpore & anima permaneant. Ex hiſce vero concluditur, S. Hieronymum non loqui de vera & corporea aſcenſione vel elevatione in cælum, cum illa intelligi æquatat de omnibus, quos recenſet.*

qui clare mortuum dicit cum Iſidoro & Auguſtino.

591 *Mentem ſuam clarius aperuit S. Hieronymus lib.* 2 *adverſus Jovinianum, magnam inter* Moyſen *& Eliam aſſignans differentiam his verbis:* Breviter audiant; Moyſen mortuum & ſepultum, Eliam igneo curru raptum &c. *Et in Cap.* 17 *Matthæi, ita loquitur de tranſfiguratione Domini:* Hic vero, ut Apoſtolorum augeat fidem, (*Chriſtus*) dat ſignum de cælo, Elia inde deſcendente, quo conſcenderat, &

Moyſe

A Moyſe ab inferis reſurgente. *Hæc verba manifeſte indicant, ne reſurrectionem quidem* Moyſis *ab Hieronymo fuiſſe agnitam, ſaltem ante tranſfiguratiouem Chriſti. S. Iſidorus lib. de Sanctis in elogio* Moyſis *de ipſius morte ſcribit ſequentia*: Ad extremum conſcendit montem Nebo, terramque promiſſionis, demonſtrante Domino, aſpicit: mortuuſque eſt, jubente Domino, in monte Abarim, ſepultuſque a Domino in valle Moab, quæ eſt in Arabia. Rexit autem populum Dei in heremo annis quadraginta, obiitque annorum centum viginti. Quidam autem vivere eum teſtantur, pro eo quod ſepulcrum ejus non reperitur, & quia apparuit Domino in monte cum Elia. Mortuum autem illum eſſe, non raptum, certiſſime ſacra Scriptura teſtatur. *Conſentit S. Auguſtinus tract.* 124 *in Joannem, ubi ſic habet*: Si quidam Moyſen, mortuum negant, quem Scriptura ipſa, ubi ſepulcrum ejus nuſquam inveniri legimus, mortuum tamen eſſe ſine ulla ambiguitate teſtatur *&c.*

Sepultus dicitur miniſterio angelorum:

B 592 *Nonnulli voluerunt*, Moyſen *fuiſſe ſepultum a ſe ipſo, ſen obiiſſe in ſepulcro, quod vivus intraverat. Alii credunt a Joſue & Eleazaro clanculum fuiſſe ſepultum. Hæſite opiniones refert, & non refutat, Calmetus in Diſſertatione de morte & ſepultura* Moyſis. *Verum acutea mihi appareit probabilis. Prioris falſitas facile oſtenditur ex loco mortis & ſepulturæ diſtincto: nam mortuus eſt in monte, ſepultus vero in valle. Non poteſt igitur verum eſſe, in ſepulcro ſuo obiiſſe* Moyſen. *Sepultum quoque non fuiſſe a Joſue & Eleazaro, quamvis id veriſimile dirat Calmetus, mihi certum videtur: illi enim ſepulcrum ipſius cognoviſſent, ſi corpus eidem intuliſſent: at, teſte Sciptura*, non cognovit homo ſepulcrum ejus. *S. Hieronymus Epiſt.* 37, *aliat* 53, *ad Riparium ait*, Moyſi corpuſculum.. juxta Hebraicam veritatem ab ipſo ſepultum Domino: *per ipſum Dominum videlicet miniſterio angelorum, ut habent alii. Audi S. Epiphanium hæreſi* 64: Quandoquidem, *inquit*, ſacræ iſtud Litteræ ſignificant: non eſſe ab hominibus Moyſis corpus ſepultum; ſed ab angelis videlicet: quod verba ipſa taciteæ intelligentiæ noſtræ ſubjiciunt. *Ante obſervarat, juſſum eſſe in montem aſcendere & illic mori*, ut illius ſepulturam hominum nemo cognoſceret. *Hæc ſententia de ſepultura* Moyſis *per angelos Dei miniſtros, uti*

C *plurimos habet adſtipulatores, ſic & longe aliis eſt præferenda: nam cum diſputaverit Michael archangelus cum diabolo de corpore ſancti Legislatoris; veriſimillimum eſt, id contigiſſe in ſepultura, ut jam ante memini.*

mortis tempus.

593 *Annus Sancti emoctualis difficultatem nullam habet, cum certum ſit eum obiiſſe anno quadrageſimo ab egreſſu ex Ægypto. At dies obitus & menſis non tam certo aſſignari poteſt. Facile tamen oſtenditur obiiſſe* Moyſen *circa finem menſis undecimi aut initium duodecimi. Quippe, ut legitur Joſ.* 4 ℣ 19, *Iſraelitæ Jordanem tranſeuntes anno ſequente* decimo die menſis primi. *Inter obitum autem* Moyſis *& tranſitum Jordanis intercefſerunt primo triginta dies luctus, qui abſumpſerunt menſem integrum duodecimum, ſi obierit ultimo die menſis undecimi aut primo ſequentis. Secundo, finito luctus tempore, miſſi ſunt exploratores in Jericho, atqui hi præter itum & reditum trea dies lustraverunt in montibus, ut habetur Joſ.* 2 ℣ 22. *Reverſis vero exploratoribus, Joſue movit caſtra verſus Jordanem*, & morati ſunt ibi tres dies *Joſ.* 3 ℣ 2 *Quarto demum die Jordanem tranſiit. Hæc omnia ſimul computata facient diec novem aut decem, ita ut neceſſario obitus* Moyſis *ſtatui non debeat poſt diem primum menſis duodecimi, ſed non æque certa dici poſſit, an non contigerit una alteeve die citius.* AUCT. J. S.

§. LI.

Ultima Sancti geſta, obituſque & ſepultura ex Joſepho & Philone.

Joſephus lib. 4 *cap.* 8 *ſub finem geſta & mo-* Joſephus
nita poſtrema ſancti Legislatoris exſequitur, reſerens Jeſum ſru Joſue etiam prophetaſſe, quia ſimul cum Moyſe *recitavit Canticum ante memoratum, in quo futura prædicuntur. At Joſue attribuendum non eſt Canticum iſtud, ſed* Moyſi, *ſaltem præcipue, etiamſi Hebræus ſcriptor de Joſue ſolo loquatur, ita ſcribens*: Sed & Jeſus, ſuperſtite etiam tum & præſente Moyſe, vaticinatus eſt, quidquid pro ſalute E populi geſturus erat, vel ſortis bello adminiſtrando vel domi ferendis legibus, & ad vivendi rationem recens inſtitutam eos præparans, divino monitu ſe præſagire aiebat, quod ſi patriam religionem violarent, clades non effugerent. Nam & regionem ipſorum armis exterorum opplendam, & urbes diruendas, & templum incendendum, & ipſos ſub haſta victoria venundandos, ſerviturosque gentibus, quæ afflictorum nulla miſeratione tangerentur: ac tum demum ſeram atque inutilem erratorum pœnitentiam acturos. Deum tamen ipſorum conditorem, & urbes ſuis civibus & templum populo redditurum. Hæc autem fore, ut non ſemel tantum amittant, ſed ſæpius.

de ultimis

595 Deinde Moyſes exhortatus Jeſum, ut in Chananæos exercitum duceret: affuturumque eœptis ejus Deum pollicitus, & populo omnia fauſta ominatus: Quoniam, inquit, ad patres noſtros abeo, & Deus hanc mihi diem abitus præfinivit, gratias illi vivens adhuc & vobis præſentibus ago pro cura ac providentia, quam de rebus veſtris hactenus habuit, non ſolum depellendis adverſis, ſed commodis etiam largiter exhibendis: & quia labo- F rem meum ac ſollicitudinem, dum veſtrum ſtatum in meliorem fortunam reducere conor, propicina ſemper adjuvit: imo vero ipſe & exorſus eſt rem & abſolvit, me miniſtro uſus & vicario in obeundis, quæ ad veſtram felicitatem pertinere viſa ſunt. Quapropter æquum eſt, ut priuſquam decedam, ejus potentiæ, qui & in poſterum vobis non deerit, dignas laudes rependam, meque hoc debito exolvam, veſtræque memoriæ commendem, quod hunc ſolum colere & venerari conyenit: & leges ejus habere in precio, ut quæ omnibus reliquia donis jam acceptis, aut in poſterum a propicio conferendis, longe ſint anteponendæ. Gravis enim adverſarius eſt vel homo legislator, ſi conſtitutionibus ſuis autoritatem adimi ſentiat: Dei vero indignationem abſit ut experiamini, quæ legibus ipſius contemptis excitari poſſet.

Moyſis geſtus,

596 Hæc poſtrema verba Moyſe loquente, & ſingulis tribubus ſua fata aperiente, univerſa multitudo in lacrymas erupit, ut & mulieres plangentes dolorem ob futuram ipſius mortem conceptum declarareut, quin & pueri præ mœ-

roria

Auct. J. S. roris impotentia plorantes præ ſe ferebant, quod tanta eſſet Viri virtus ac magnificentia, ut ne illam quidem ætatem latere poſſet. Itaque certamen quoddam erat inter minores & grandiores, utros major haberet mœſtitia. Alteri enim intelligentes quali orbarentur Antiſtite, futuram ſuam conditionem lamentabantur. Alteri hoc ipſum lugebant, quod priuſquam ejus virtutem ſatis degustaſſent, jam carendum eo ſeque deſtituendos videbant, quantus autem fuerit populi ploratus & querimoniæ, conjecturam capere licet ex eo, quod tum Prophetæ accidit. Quamvis enim perſuaſiſſimum ſemper habuit, non eſſe inſtante morte dolendum, ut, quæ præter Dei voluntatem ac naturæ leges non veniat, viſo tamen affectu populi, a lacrymis temperare non valuit. *Hæc Joſephus, qui fletum illum universorum non didicit ex ſacris Litteris, cum de cæto populi ploratu ne verbum quidem ibidem legatur. Fatetur tamen luctum illum fletumque populi admodum eſſe veriſimilem. At non tam eſt veriſimile, ut pro certo affirmari debuerit*, Moyſen *ipſam erupiſſe in lacrymas, quæ omitti poterant, in ſcriptura omiſſæ ſunt, tum prorſus ſint incertæ. Præterea pœnitentiam. Hebræorum vocare non debuerat* inutilem, *cum quod pœnitentia de peccatis ſemper ſit utilis ad ſalutem æternam, tum quod pœnitentia Iſraelitarum iis frequentes utilis fuerit etiam ad recuperandum felicitatem temporalem, idque ipſum* Moyſes *prædixerit. Adhoratio quoque* Moyſis *ex ſolis fere conjecturis concinnata eſt a Joſepho, nec ſatis eſt conformis ſacræ Scripturæ, in qua futura populi peccata prædicuntur, eorumque ſupplicia enuntiantur.*

597 *Diſcreſſum & obitum Prophetæ deinde Joſephus narrat hoc modo:* Dum vero eo proficiſcitur, ubi diſpariturus erat, omnes eum fletu ſequebantur. Tum Moyſes bis, qui longius aberant, manu mota ſignificavit ut conſiſterent: propiores autem rogabat, ne exceſſum ſuum lacrymabilem facere pergerent, cum fletu proſequendo. Illi vero & hanc extremam gratiam ei referendam exiſtimantes, ut quemadmodum cupiebat, ſeorſum ſecederet, continuerunt ſe inter ſe lacrymantes. Solus autem ſenatus eum deduxit, & pontifex Eleazarus, & imperator Jeſus. Ut vero in monte Abari voceto conſtitit, qui celſus e regione Hieriebuntis attollitur, & C conſcendentibus late Chananææ terræ proſpectum exhibet, ſenatum dimiſit. Cumque poſt mutuos complexus Eleazaro ac Jeſu ultimum vale diceret, inter loquendum repentina nube circumdatus in vallem quandam eſt ablatus. In ſacris autem voluminibus ſcripſit ſe mortuum, veritus ne propter excellentem ejus virtutem a Deo raptum prædicarent. Vitæ ejus tempus univerſum centum viginti annorum fuit, cujus tertiam partem in imperio exegit, uno menſe minus.

598 Mortuuſque eſt ultimo anni menſe, die *Scribens*, prima menſis, qui a Macedonibus Dyſtrus dicitur, a noſtris vero Adar. Vir omnium quotquot unquam fuere prudentiſſimus, & qui conſilia bona optime noſſet exequi: adhæc eloquentia & in tractando populo gratia & dexteritate *in*comparabilis: Affectus quoque ita ſemper in poteſtate habuit, ut omnino illis carere videretur, & nomina tantum eorum ex his, quæ in aliis hominibus conſpiceret, cognita habere: imperator idem enim primis bonus, vates vero, qualis nemo alius, ut omnia ejus verba vim oraculorum obtinerent. Quapropter triginta diebus eum luxit populus, cui nunquam quidquam triſtis accidit, quam tunc Prophetæ mors. Nec in præſens tantummodo fuit deſiderium reliquit, ſed maximam apud omnes exiſtimationem, quotquot ſcripta ejus evolvere contigit, dum ejus virtutem ex illis æſtimant. Atque hæc ſunt quæ de Moyſis exitu dicenda habuimus. *Hactenus Joſephus, ad cujus relationem aliqua ſunt obſervanda.*

590 *Primo iuretum eſt, an abeuntem* Moyſen *omnes ſint ſecuti: æque incertum, an a ſenatu, ſeu a principibus, deductus ſit in montem; quia de hiſce nihil legitur in Scripturis. Imo parum probabile eſt, principes comitatos eſſe in montem, cum videatur voluiſſe Deus, ut* Moyſes *montem ſolus aſcenderet, aut fortaſſe comitantibus Eleazaro Pontifice & Joſue ſucceſſore. Certe Scriptura Num.* 20 *memorat, quinam eam Aaroni moriturο aſcenderint montem Hor: at de morte* Moyſis *agrat nullam affignat comitem. Secundo magis improbabile eſt, quod ait*, Moyſen *præſentibus Eleazaro & Joſue, repentina nube circumdatum & in vallem quamdam fuiſſe ablatum: nam quamquam nullus videatur ſcivisse, quo mortis genere* Moyſes *obierit, ideoque Scripturæ ſolum dicat, eum obiiſſe*, jubente Domino, *tamen certum eſt defunctum eſſe in monte, priuſquam corpus transferretur ad vallem, quod hic videtur urgere Joſephus. Deinde, ſi Eleazaro & Joſue adſtantibus, repentina fuiſſet nube circumdatus & ablatus id ipſum narrare non prætermiſiſſent: mortem enim* Moyſis *ab alterutro veriſimiliter ſcriptam eſſe, non ab ipſo* Moyſe, *infra dicemus.*

600 *Philo lib.* 3 *in fine mortem* Moyſis *narrat his verbis*: Poſtremo migraturus ad Superos, & exuta mortalitate ad immortalitatem transferendus, vocante Patre, ut eum e duplici corporis animæque natura transformaret in ſimplicem, jam tum prope totus verſus in animum & quidem illuſtriſſimum, repletus divino ſpiritu, non ſolum in univerſum gentem ſuam præmonuit, verum etiam ſingulis tribubus ſuos caſus futuros aperuit: quorum pars jam evenit, reliquum adhuc ſpectatur, ea fide repræſentandum olim, quam experti ſumus in præteritis oraculorum eventibus. Poſtulabat enim rei dignitas, ut quorum tam diverſa fugit origo, præſertim materno F genere, hi ſecuri diverſa ſtudia conſiliaque, haberent etiam ſua fata præſignata oraculis. Miranda ſunt hæc, ſed magis etiam mirari convenit finem ſacrorum, quæ reliquit, voluminum, quæ ſunt ceu caput juris totius.

601 Jam enim aſſumendus, & in ipſis ſtans *in morte & ſepultura reſeruenda* carceribus, unde ad cæleſtem metam erat evolaturus, tunc quoque afflatus divinitus, vivens adhuc prophetavit de ſeipſo tanquam mortuo, ante obitum narrans ſe mortuum ſepulturamque inſpectante nemine, videlicet manibus non mortalium, ſed virtutum immortalium, ne majorum quidem monumentis illatum quippe cui monumentum contigit eximium haud cuiquam notum homini. Luxit cum univerſa gens lacrymis diffluens per menſem integrum, accedentibus ad publicum luctum privatis affectibus, quandoquidem erat inenarrabilis ejus providentia benevolentiaque erga univerſos ac ſingulos. Hujuſmodi fuit vita obtuſque Moſis, regis, legislatoris, vatis & pontificis, ſicut ſacris literis proditur. *Hæc Philo in Vita* Moyſis, *quam hic claudit. Scripſit quidem idem auctor in aliis Opuſculis non pauca de ſancto Legislatore, eaque ſuis locis*

varie latum, *Philo quoque*

mortuque & ſepultura

Digitized by Google

A *cis inferi & examinari potuiſſent: at ea attingere nolui, ne molem hujuſce Commentarii augerem, præſertim cum veritas nec ex Philone nec ex Joſepho haurienda ſit, ſed ex ſacra Scriptura.*

nonnihil corrigitur 602 *Ad locum vero adductum duo obſervanda. Primo obſcuriora ſunt illa verba,* Ut eum e dupliei corporis animæque natura transformaret in ſimplicem. *Zianus apud Surium verba Græca vertit hoc modo:* Qui ipſum a ſe ex duobus, corpore nimirum animoque compactum, in naturam unam redacturus erat. *At utrum interpretatio mihi genuina apparet. Quare verba Græca accipe:* Ὃς αὐτὸν δυάδα ὄντα, σῶμα & ψυχὴν εἰς μοναδος ἀναγαγεῖν φύσιν. *Interpretatio literalis hæc eſt:* Qui ipſum duo exiſtentem, corpus & animam, in unius naturam reſolveret. *Porro innuunt hæc verba errorem Platonis, qui docuit animas extitiſſe ante corpora; ſed deinde ob peccatum in corpora fuiſſe conjectas: nam aliequin homo duabus quidem conſtat partibus, corpore ſcilicet & anima, ſed una ſolum hominis eſt natura, non gemina. Secundo quod aſſerit rum*

B *Joſepho*, Moyſeo *ſcripſiſſe*, ſe murtuum ſepultumque, *parum eſt probabile, ut dicemus infra latius.*

§. LII.

Elogia quædam ex ſacris Litteris: quomodo apparuerit cum Chriſto in transfiguratione.

Elogia quædam MEmoriam Moyſis *Eccleſiaſticus talt commendavit elogio cap.* 46: Dilectus Deo & hominibus Moyſes: cujus memoria in benedictione eſt. Similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificavit eum in timore inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placavit. Glorificavit illum in conſpectu regum, & juſſit illi coram populo ſuo, & oſtendit illi gloriam ſuam. In fide & lenitate ipſius ſanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. Audivit enim eum, & vocem ipſius, & induxit

C illum in nubem. Et dedit illi coram præcepta, & legem vitæ & diſciplinæ, docere Jacob teſtamentum ſuum & judicia ſua Iſrael, *Breve ipſius Domini elogium Num.* 12 ℣ 6 *his verbis exprimitur:* Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt: ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. *Verum hoc jam ſuo loco recitatum eſt, uti & alia multa, quæ idcirco non repetam. Pſalmiſta vero præter alia ex ipſo data Pſal.* 98 *habet:* Moyſes & Aaron in ſacerdotibus ejus: & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus: invocabant Dominum, & ipſe exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos. Cuſtodiebant teſtimonia ejus, & præceptum, quod dedit illis, *&c. Et Pſal.* 102 ℣ 7: Notas fecit vias ſuas Moyſi.

ſervi Dei Moyſi, 604 *Obſervatione quoque dignum eſt, quod nullus in ſacris Litteris ita paſſim nominetur* ſervus *aut* famulus *Dei quam* Moyſes, *cui id nomen eſt quaſi proprium. Tædioſum eſt omnes locos recenſere, ubi a Deo vel a Sanctis honorifice hoc nomine inſignitur. Lubet tamen aliquot adferre pro ſpecimine Joſ.* 1 ℣ 1: Et factum eſt poſt mortem Moyſi ſervi Domini, ut loquetur Dominus ad Joſue filium Nun, Miniſtrum Moyſi, & diceret ei: Moyſes ſervus meus mortuus eſt *&c. Rurſum* ℣ 6 *ait Dominus Joſuæ* Confortare... ut cuſtodias & facias omnem legem quam præcepit tibi Moyſes ſervus meus. ℣ 13 *dicit Joſue:* Mementote ſermonis, quem præcepit vobis Moyſes famulus Domini. *Et* ℣ 15: Revertimini in terram,... quam vobis dedit Moyſes famulus Domini. *Joſ.* 8 ℣ 31: Sicut præceperat Moyſes famulus Domini. *Gabaonitæ Joſ.* 9 ℣ 24: Nunciarum eſt nobis,... quod promiſiſſet Dominus Deus tuus Moyſi ſervo ſuo *&c. Cap.* 11 ℣ 12, Moyſes famulus Domini. *Ita deinde frequentiſſime nominatur: at infinitus ſim, ſi loros omnes hue accumulare velim. Quapropter unum duntaxat addam lorum Apoſtoli Heb.* 3, *ubi* Moyſes *comparatur cum Chriſto, tamquam famulus Dei cum Filio Dei, dicturque* ℣ 5: Et Moyſes quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in teſtimonium eorum, quæ dicenda erant.

E 605 *Ad laudem* Moyſis *etiam magnopere conducit, quod ſingulari modo a Deo adjutus fuerit & protectus. Hujuſce autem divini auxilii & protectionis ſingularis plurima quoque in ſacris Litteris exſtruntur teſtimonia præter ea, quæ tenus. ſuis locis inſerimus. Joſ.* 1 ℣ 5 *dicit Dominus ad Joſue:* Sicut fui cum Moyſe, ita ero tecum. *Et Iſraelitæ* ℣ 17 Sicut obedivimus in cunctis Moyſi, ita obediemus & tibi: tantum ſit Dominus Deus tuus tecum, ſicut fuit cum Moyſe. *Rurſum cap.* 3 ℣ 7 *dicit Dominus ad Joſue:* Hodie incipiam exaltare te coram omni Iſrael, ut ſciant quod ſicut eum Moyſe fui, ita & tecum ſim. *Et cap.* 4 ℣ 14 *dicitur:* In die illo magnificavit Dominus Joſue coram omni Iſrael, ut timerent eum, ſicut rimuerant Moyſen, dum adviveret. *Singularis Dei in* Moyſen *favor declaratur Iſaiæ* 63 *v.* 11 *his verbis:* Et recordatus eſt (*Dominus*) dierum ſeculi Moyſi, & populi ſui: ubi eſt, qui eduxit eos de mari cum paſtoribus gregis ſui? ubi eſt, qui poſuit in medio ejus ſpiritum Sancti ſui? Qui eduxit ad dexteram Moyſen brachio majeſtatis ſuæ, qui ſcidit aquas ante eos, ut faceret ſibi nomen ſempiternum. Qui eduxit eos per abyſſos, quaſi equum in deſerto non impingentem. Quaſi animal in F campo deſcendens, Spiritus Domini ductor ejus fuit: ſic adduxiſti populum tuum, ut faceres tibi nomen gloriæ. *Quanti valerent apud Deum preces* Moyſis, *colligitur ex Jeremiæ cap.* 15 ℣ 1 *his verbis:* Et dixit Dominus ad me: Si ſteterit Moyſes & Samuel coram me (*ad orandum nimirum*) non eſt anima mea ad populum iſtum. *Adduritur* Moyſes *cum Samuele, tamquam potentiſſimus apud Deum patronus; uti & ſuis jam locis frequenter patuit, quam efficaces eſſent* Moyſis *preces.*

quem Dominus ſingulari modo prae-

606 *Chriſtus ipſe* Moyſen *frequenter commendavit, tum obſervationem Moſaicæ Legis mandando, uti factum eſt Matth.* 8 *v.* 4, *Marc.* 1 *v.* 44, *Luc.* 5 *v.* 14; *tum Legem ſervando, uti legitur circumciſus & oblatus in templo ſervandum Legem, tum ipſius auctoritatem inculcando, quemadmodum fecit Matth.* 23 *v.* 2 *his verbis:* Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi. Omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite. *Et Luc.* 26 *v.* 29 *Abraham ſic loquentem induxit:* Habent Moyſen, & prophetas: audiant illos. *Et v.* 31: Si Moyſen, & prophetas non audiunt: neque, ſi quis ex

& cujus Chriſtus ipſe ſæpe honorifice meminit, quique eum tranſfigurationi adeſſe voluit:

Digitized by Google

Auct. J. S. mortuis reſuſcitaverit, credent. *Joan.* 5 ℣ 45 *ita Judæos alloquitur Dominus*: Eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis. Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit. *Si autem illius litteris non creditis*: quomodo verbis meis credetis. *Multa alia miſſa facio, quibus honorificam dr* Moyſe *mentionem fecit Dominus. Veram præcipue ſanctam Legislatorem honoravit Dominus, quando eum cum Elia præſentem eſſe voluit in glorioſa transfiguratione ſua in monte Thabor. Hiſtoriam illam refert Matthæus cap.* 17, *ubi de* Moyſa & *Elia ſic legitur* ℣ 3: Et ecce apparuerunt illis (*Petro, Jacobo & Joanni, illic præſentibus*) Moyſes & Elias cum eo loquentes. Reſpondens autem Petrus, dixit ad Jeſum: Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum, *&c. Matt.* 9 ℣ 3: Et apparuit illis Elias cum Moyſa: & erant loquentes cum Jeſu. *Luc.* 9 ℣ 30: Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes & Elias, viſi in majeſtate: B & dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in Jeruſalem. *Petitio Petri ubique etiam additur, ut apud Matthæum.*

an Moyſes transfiguratione inter ſuerit in corpore aſſumpto,

607 *Porro in explicanda hac* Moyſis *apparitione cum Elia non convenit inter ſcriptores, qui in verba abierunt ſententias: Prime non ſequenda nec multum curanda viderunt ſententia illorum, qui credidérunt non vere, ſed ſolum phantaſtice apparuiſſe* Moyſen & *Eliam: nam Scriptura clare aſſerit, ambos apparuiſſe, & locutos eſſe cum Chriſto. Secundo ex vera* Moyſis *præſentia in tranſfiguratione non poſſe probari eum non fuiſſe vere mortuum, jam dictum eſt* § 50. *Tertio ibidem num.* 593 *adduxi verba S. Hieronymi, aſſerentis* Moyſen *ab inferis reſurreviſſe, ut aſſeret. Veram S. Thomas* 3 *part. quæſt.* 45 *art.* 3 *ad ſecundam verba S. Hieronymi ſic exponit:* Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi anima Moyſi ſuum corpus aſſumpſerit; ſed quod anima ejus apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut angeli apparent. Helias autem apparuit in proprio corpora, non quidem de cœlo empyræo allato, ſed de aliquo eminenti loco, *in* quem fuerat in curru igneo raptus. C *Idem de* Moyſis *apparitione docet in cap.* 17 *Matthæi. Vult igitur S. Thomas hanc eſſe differentiam inter apparitionem* Moyſis *& Eliæ, quod hic apparuerit in proprio corpore, anima vero* Moyſis *aſſumpſerit alienum corpus, in eoque apparuerit. Hanc ſententiam jam ante docuerat Tertullianus lib.* 5 *de Reſurrectione carnis cap.* 55 *his verbis:* Ubi etiam Moſes & Helias, alter in imagine carnis nondum receptæ, alter in veritate nondum defunctæ, eandem tamen habitudinem corporis, etiam in gloria perſeverare docuerunt.

an poſſint in proprio corpore hunc in finem ad tempus animati?

608 *Verumtamen plures alii docent,* Moyſen *in proprio corpore apparuiſſe, atque inter illos certo recenſendi ſunt S. Hilarius & S. Ambroſius, quorum verba data ſunt num.* 485 *&* 587. *Auctor de Mirabilibus ſacræ Scripturæ, editus poſt tomum tertium Operum S. Auguſtini poſtremæ editionis, lib.* 3 *cap.* 11 *ſententiam ſuam clare explicat his verbis:* Sed dum Elias manans adhuc in corpore vel ad talem conductionem venerat, quid de Moyſe dicendum eſt? Utrum in corpore iterum ad hanc oſtenſionem aderat: an exaare ſimulatum, ſicut Samuel viſus eſt, habitum fingebat? Et ſi ſuo corpore iodutus venit, ſi hac vice reſurrectionem ſuam, quæ cæteris non niſi in noviſſimo eſt futura, D complavit? De qua quæſtione ancŏres, una eadamque ſententia prolata, non differanter dicunt, quod dum Dominus eum tribus diſcipulis ſuis, & Elias, non eum imaginatis, ſed veris corporibus conveniſſe non dubitantur; & ipſe Moyſes in ſuo vero corpore reſumto videtur. Sed ſi Dominus Jeſus primoganitus mortuorum recte eraditur: Moyſi iterum poſt hanc viſionem corpus ſepulturæ commendatur, ut ipſum in noviſſimo die, quando reſurgent mortui, aſſumere poſſet. *Hæc ſententia, quam dicitur* Moyſas *corpus ſuum reſumpſiſſe, & deinde rurſum depoſuiſſe, magis conciliari poteſt, cum ante adductis S. Hieronymi verbis, & pluribus probatur ſcriptoribus. Eamdem quoque approbavit S. Auguſtinus tract.* 124 *in Joannem, ubi refutat opinionem quorumdam, qui credebant S. Joannem non eſſe mortuum, atque ita ſcribit:* Non enim poſſunt deeſſe, qui credant (*Joannem vivere,*) ſi non deſunt, qui etiam Moyſen aſſerant vivere; quia ſcriptum eſt ejus ſepulcrum non inveniri, & apparuit eum Domino in monte, ubi & Elias fuit, quem mortuum legimus E non aſſa, ſed raptum. Quaſi Moyſi non potuerit alicubi ſic abſcondi, ut prorſus homines latarat, ubi eſſet, atqua inda ad horam divinitus exeitari, quando eum Chriſto Elias & ipſa ſunt viſi: ſicut ad horam multa Sanctorum corpora fartaxarunt, quando paſſus aſt Chriſtus; & poſt ejus reſurrectionem apparuerunt multis in ſancta, ſicut ſcriptum eſt, civitata.

S. Hilarii credidit Moyſen in fine mundi redituram Eliam;

609 *Fuerunt quoque nonnulli, qui exiſtimarent* Moyſen *in fine mundi rediturum cum Elia. S. Hilarius rap.*20 *in Matthæum hanc opinionem infinuat his verbis:* Et hos quidam aeſdam prophetas duos prævenientes adventum ejus eſſe intelligimus, quos Apocalypſis Johannis ab Antichriſto perimendos eſſa dicit: licet variæ vel de Enoch, vel da Jeremia, plurimorum exſtiterint opinioner, quod alterum eorum ſicut Eliam mori oporteat. Sed non poſſumus veritatis fidem, quam Dominus tribus ſuperioribus teſtibus revelavit, ſenſus noſtri opiniona corrumpera: naque alios venturos exiſtimare, quam qui ad ſponſionem fidei (*id eſt, tranſfigurationem*) veniſſe conſpecti ſunt. *De* Moyſe *loquatur & Elia, quos ante nominaverat. Eamdem opinionem aſſerit S. Hilarius tract. in Pſalm.* 52 *num.* 12 *Locus Apocal.* XI *v.* 3 *hic eſt*: Et dabo duobus teſtibus mais, & prophetabunt diebus mille ducentis ſaxaginta, amicti ſaccis. Hi ſunt duæ olivæ, & duo candelabra, in conſpectu Domini terræ ſtantes. Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis axiet da ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & ſi quis voluérit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habant potaſtatam claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ eorum; & poteſtatam habent ſuper aquas convertendi eas in ſanguinem, & percutera terram omni plaga quotieſcumque voluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia, quæ aſcendit de abyſſo, faciat advarſum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt *&c.*

ſed idonea ratiocinantur conſentaſa docent Patres ex Malarh. 4 *tunes non ſunt pro ba: ſententia;*

610 *Alterum ex hiſce teſtibus fore Eliam* 6 *v.* 5, *& aliis Scripturæ locis. Alterum fere Enoch plerique Patres credidérunt, diſſentiente tamen.*

A *men, ut vidimus, S. Hilario, quem ſecuti ſunt aliqui recentiores. Ratio illorum eſt, quod ſicut alluditur ad poteſtatem Eliæ, Reg. 17 exercitam*, elaudendi cælum, ne pluat, *ita etiam alludatur ad poteſtatem* Moyſis *convertendi aquas in ſanguinem, uti factum ab ipſo conſtat Exod. 7. At frivola eſt hæc ratio, nec idonea hæc conjectura, ut aliquid ſtatuatur contra unanimem ſere patrum & doctorum conſenſum, præſertim cum de morte* Moyſis *conſtet, nec verisimile ſit, ad vitam eſſe revocatum, ut in fine mundi iterum moereretur. Alia eſt ratio de Elia & Enoch, qui hactenus in vita ſervati ſunt. Et Enoch quidem* eranslatus *dicitur Eccli.* 44 v. 16, ut det gentibus pœnitentiam. *Hæc ſane verba inſinuant futuram ipſius prædicationem apud gentiles; ſicut futura Eliæ prædicatio apud Judæos prædicitur Malach.* 4 v. 5 & 6, *Eccli.* 48 v. 10, & *Matth.* 17 v. 11. *De* Moyſe *vero nihil ſimile in ullo ſacræ Scripturæ loco dictum invenitur. Quod autem appareuerit cum Elia in transfiguratione nihil evincit pro futuro adventu, cum nulla interſit illam apparitionem & futuram prædicatio-*

B *nem tempore Antichriſti ſit conmunio. Quapropter tuto inſiſtemus ſententiæ Patrum, ex Scripturis hauſtæ, quæ non* Moyſen, *ſed Enoch facit Eliæ ſocium in futura illa prædicatione.*

613 *Tertullianus lib. de Anima cap.* 50 : Translatus eſt, *inquit*. Enoch & Helias, nec mors eorum reperta eſt, dilatu ſcilicet. Ceterum morituri reſervantur, ut Antichriſtum, ſanguine ſuo extingnant: *id eſt, ut ſanguine ſuo obtinent a Deo mortem Antichriſti. S. Auguſtinus tum aliis locis, tum lib.* 8 *de Geneſi ad litteram cap.* 6 *ad propoſitum noſtrum ita ſcribit:* Neque enim urbitrandum eſt, Elium val ſic aſſe jam, ſicut arunt Sancti, quando peracto operis dia denarium parites accepturi ſunt: vel ſic quemadmodum ſunt homines, qui ex iſta vita nondum emigrarunt, da qua illa tamen non morte, ſed translationa migravit. Jam itaque uliquid melius habet, quam in hac vita poſſet: quamvis nondum habeat, quod ex hac vita recta geſtu in fine habiturus eſt... *Et mox de* Enoch *dicit*: Qui, filiis genitis, Deo placens non mortuus, ſed translatus eſt. *Et demum de utroque*: Nam ſi Enoch & Elias, in Adam mortui, mor-

C tiſque ejus paginem in carne geſtantes, quod debitum ut ſolvant, creduntur etiam redituri ad hanc vitam (*id eſt, ad vitam communem & ſocietatem aliorum hominum*) &, quod tamdiu dilatum eſt, morituri, nunc tamen in alia vita ſunt, ubi ante reſurrectionem carnis, antequam animale corpus in ſpiritualia mutetur, nec morbo, nec ſenectute deficiunt. *Mitto alios Patres, quia res ad* Moyſen *proprie non ſpectat: & adjungo breve ratiocinium. Cum conſtitutum ſit omnibus hominibus ſemel mori; cumque conſtet Enoch & Eliam necdum obiiſſe; dubitare non poſſumus, quin mortem ſit obituri. Itaque nihilo magis dubitandum videtur, quin illi ipſi ſint illi duo teſtes quos occidet Antichriſtus, præſertim quia prior ſervatus eſt a morte*; ut det gentibus pœnitentiam; *alter vero* venturus eſt, & reſtituet omnia, *ut loquitur Chriſtus Matt.* 17 v. 11.

& pleri quæ exiſtimant Enoch fore Eliæ ſocium,

Auct. J. S.

§. LIII.

Utrum Moyſes in vita viderit divinam eſſentiam?

Poſſem huc congerere plurima atque illuſtria elogia, quibus ſancti Patres Legislatorem Hebræorum cuornavunt, & ea pauca ia hanc finem jam aanotaveram: verum cum omnia ex ſacris Litteris, tamquam ea fonte, ſint hauſta, huic collectioni ſuperſedeo. Attamen examinare lubet, quibus uttatur fundamentis ſingularis prærogativa, quam Moyſi *attribuerunt nonnulli, qui exiſtimant divinam eſſentiam, ut loquuntur theologi, ab ipſo in vita viſam. S. Auguſtinus videtur duobus locis aſſeruiſſe, naturam aut ſubſtantiam Dei a* Moyſe *fuiſſe conſpectam in vita. Primo lib.* 12 *de Geneſi ad litteram cap.* 27 *ita habet*: Concupiverat enim (*Moyſes*,) ſicut in Exodo (*cap.* 33 v. 13) legimus, videre Deum; non utique ſicut vidarat in monte, nec ſicut vi- E
debat in tubernaculo, ſed in ea ſubſtantia, qua Deus eſt, nulla aſſumpta corporali creatura, quæ mortalis earnis ſenſibus præſeneretur; neque in ſpiritu figuratis ſimilitudinibus eosporum; ſed per ſpeciem ſuam, quanrum eam cupere nsturu rationalis & intellectualis poteſt, ſevocuta ab omni corporis ſenſu, & ab omni ſignificativo ænigmata ſpiritus. *Deinde refert, ubi id* Moyſes *deſideraverit, & quo modo idem Deus viſus ſit negaſſe per* reſponſum figuratum, *ut exiſtimat: & demum hæc ſubjungit*: Niſi tamen concupitam & deſideratsm Dei claritatem Moyſes videre meruiſſet, non in libro Numerorum diceret Deus ad Auron & Mariam fratres ejus *&c. Adducit locum Num.* 12 v. 6 *& ſeq., quem poſtea examinabo: recitatiſque verbis, obſervat viſionem iſtam non fuiſſe corpoream, ſed ſolius intellectus. Satis clare hic ſuam ſentcatiam indicavit Auguſtinus, ut patet ex prioribus verbis, quibus exponit* Moyſis *de videndo Deo deſiderium, quod impletum affirmat.*

613 *Nec minus aperte eamdem ſententiam* F *a Moyſe in vita viſam; afſerit ſanctus doctor in libro de Videndo Deo ad Paulinam, (ſeu epiſt.* 147, *alias* 112) *cap.* 13, *ubi poſt multum diſputationem, poſtquam aſſertam S. Paulo eamdem prærogativam, de* Moyſe *ſic loquitur*: Quamquam & illi fidelisſimo antiquo famulo Dei Moyſi mirum niſi in hac terra laboraturo, populumque illum adhuc recturo, concaſſum eſt, quod petivit, ut clariratem Domini videret, cui dixerat: "Si inveni gratiam „ante ta, oſtendo mihi temetipſum manifeſte „. Accepit enim in præſentia congruum reſponſum, quod faciem Dei videra non poſſet, quam nemo videret & viveret, hoc modo ſignificante Deo alterius potioris vitæ illam eſſa viſionem.. Quod autem dicere inſtitueram, deſiderio ejus etiam illud, quod petierat, fuiſſe conceſſum, in libro Numerosum poſtea damonſtratum eſt, ubi Dominus arguit contumsciam ſororis ipſius, & dicit aliis prophetis in viſione ſe apparere & in ſomno, Moyſi autem per ſpeciem, non per ænigmata: ubi etiam addidit, dicans: "Et glo- „riam Domini vidit „. Quid ergo eſt, quod eum ſic fecit exceptum, niſi ſoste quie illa contemplatione dignum etiam tunc habuit populi ſui talem Rectorem & Miniſtrum in tota domo ſua fidelem,

AUCT. J. S. fidelem, ut quemadmodum concupivetat, videret Deum, ſicuti eſt, quæ contemplatio cunctis filiis in fine promittitur. *Hæc S. Auguſtinus uno tantum ſacræ Scripturæ loco fretus, nam multis locis fatetur necdum* Moyſi *conceſſum fuiſſe iſtud privilegium, quando petivit Exod.* 33 ℣ 13: Oſtenda mihi faciem tuam.

ni ratiocinatus ſententiæ non ſatis apparet ſolida,

614 *Locus autem, ea quo talem* Moyſis *prærogativam collegi exiſtimavit to tempore S. Auguſtinus, ſunt verba Domini, ſeu angeli vicem ipſius gerentis, ad Aaronem & Mariam Num.* 12 ℣ 6: Si quis ſuerit inter vos propheta Domini, in viſione appsrebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt: ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. *At verba illa aut nimium videntur probare, aut non probare iſtud ipſum, quod quæritur. Quippe agitur de modo; quo ſolebat Deus eum* Moyſe *agere, non de privilegio aliquo, eidem ſemel aut bis conceſſo. Itaque, ſi quid evinceret ille textus, evincere deberet Deum ſolitum eſſe videri a* Moyſe *in propria ſubſtantia: non vero, ſemel dumtaxat aut iterum fuiſſe viſum per privilegium aliquod ſingulare. Nullus autem, opinor, admiſerit, conſuetum fuiſſe* Moyſen *videre divinam naturam ſeu eſſentiam. Ex eo igitur loco probari nequit,* Moyſen *eo privilegio gaviſum fuiſſe, ſed verba exponenda ſunt de majori familiaritate Dei, ſeu angeli, cum* Moyſe, *quocum loquebatur tamquam præſens cum præſente, & cui mandata ſua claris verbis exponebat, non per ænigmata aut figuras obſcurat. Hæc aut ſimilis expoſitio confirmari poteſt ex loco Exod.* 33, *ubi* ℣ 13 Moyſes *ait Domino,* Oſtende mihi faciem tuam: & ℣ 18, Oſtende mihi gloriam tuam. *Cui* ℣ 20 *reſpondet Dominus,* Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet. *Sane nos ſatis intelligo, quo modo exiſtimare poſſimus* Moyſen *vidiſſe illud ipſum, de quo Dominus ei dicit,* Non potatis videre. *Itaque ſive ibidem* Moyſes *petierit videre divinam eſſentiam, ſive clare latuerit corpus illud glorioſum, quo angelus erat circumdatus, non videtur obtinuiſſe totum, quod petebat,*

qui ipſe Auguſtinus agnoviſſe videtur, contrariam ſententiam

615 *Ipſe S. Auguſtinus deinde videtur agnoviſſe, claram Dei viſionem* Moyſi *conceſſam, nec ea allegato loco Num.* 12, *nec aliunde ſatis oſtendi; ideoque ſcripſiſſe contrariæ priori ſententiæ, quam ita tacite videtur retractaſſe, licet eam aperte non revocaverit in libris Retractationum. Opus de Geneſi ad litteram ſcripſit ſanctus doctor ſub initium ſeculi* V; *ad Pauliam vero circa annum* 413, *at oſtendi in Commentario prævio ad ipſius Acta tom.* VI *Auguſti pag.* 355 & 356. *Jam vero, ſi oſtendi poteſt ſanctum Doctorem in Operibus poſterius ſcriptis, frequentes aſſeruiſſe ſententiam contrariam, lector eruditus facile mecum perſpiciet, S. Auguſtinum potius numerandum eſſe inter illos, qui claram Dei viſionem viventi* Moyſi *abjudicant, quam inter patronos opinionis oppoſitæ. Primo in Sermone* 122 *de Diverſis, qui in poſtrema editione eſt* 23, *claram Dei viſionem* Moyſi *non attribuit viventi, uti ibidem lector inveniet. Illud privilegium nihilo magis* Moyſi *adſcribit in Pſalm.* 138 ℣ 6. *Dictam viſionem* Moyſi *quoque abjudicat quæſt.* 154 *in Exodum. Hæc autem Opera duo ab Auguſtino conſcripta ſunt diu poſt librum ad Pauliam, laudatumque Opus de Geneſi. De tempore vero Sermonis memorati nihil certi poteſt ſtatui; at verisimile eſt, etiam poſterius dictum eſſe, cum viſio clara Dei in illo ſimiliter* Moyſi *abjudicetur.* D

in Operibus poſterius ſcriptis:

616 *Præter locos ſolum indicatos, tres alios frequenter adducam, in quibus S. Auguſtinus ſolidis rationibus oſtendit, viſionem divinæ eſſentiæ, ſeu Dei,* ſicuti eſt, *non eſſe* Moyſi *adjudicandam in vita mortali. Evangelium S. Joannis expoſuit Auguſtinus circa annum* 417, *at dixi tom.* VI *Auguſti pag.* 356. *Porro tract.* 3 *in Joannem vehementer urget verba illa Joan.* I ℣ 18 Deum nemo vidit umquam, *& pergit ſic ratiocinari:* Quid vidit Moyſes? Moyſes vidit oubem, vidit angelum, vidit ignem: omnis illa creatura eſt: typum Domini ſui gerebat, non ipſius Domini præſentiam exhibebat. Namque aperte habes in Lege: Et loquebatur Moyſes cum Domino, contra in contra, ſicut amicus cum amico ſuo. Sequetis ipſam Scripturam, & invenis Moyſen dicentem: Si inveni gratiam in conſpectu tuo, oſtande mihi teipſum manifeſte, ut videam te. Et parum eſt quia dixit: reſponſum accepit, " Non potes videre faciem meam „ Loquebatur ergo, fratres mei, cum Moyſe angelus, portans typum Domini; & illa omnia, quæ ibi per angelum facta ſunt, futuram iſtam gratiam & veritatem promittebant. *Tract.* 53 *in illa verba Joan.* 12 ℣ 41 Hæc dixit Iſaias, quando vidit glotiam ejus *&c. non minus clare loquitur.* Quid videtit Iſaias, *inquit*, & hoc quomodo ad Dominum Chriſtum pertineat, in libto ejus legendum & intelligendum eſt. Vidit anim non SICUTI EST, ſed modo quodam ſignificativo, ſient prophetæ viſio fuerat informanda. Nam vidit & Moyſes, & tamen ei, qoem vidabat, dicebat: Si inveni gratiam ante te, oſtende mihi temetipſum manifeſte, ut videam te: quia non videbat SICUTI EST. Quando autem nobis hoc futurum ſit, idem iſte ſanctus Johannes euangeliſta in Epiſtola ſua dicit: " Dilectiſſimi, filii „ Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: „ ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, „ quoniam videbimus eum ſicuti eſt „. Poterat dicere, QUONIAM VIDEBIMUS EUM, & non addere, SICUTI EST. Sed quia ſciebat a quibuſdam Patribus & prophetis viſum, ſed non SICUTI EST; Ideo enm diniſſet, VIDEBIMUS EUM, addidit, SICUTI EST. *&c.* E F

in Operibus poſterius ſcriptis:

617 *Tertius locus ſe offert lib.* 2 *contra Maximinum Arianum, ſcripto ab Auguſtino ſub finem vitæ, ſeu anno* 429, *in quo cap.* 26 *num.* 10 *ſanctus doctor Maximinum ita alloquitur:* Fruſtra itaque aſſetis Filium Dei viſum fuiſſe ab hominibus, Patrem autem non fuiſſe viſum; cum per ſubjectam ſibi creaturam & Patet videri potuerit, & Filius, & Spiritus ſanctus; per ſuam vero ſubſtantiam nullus illorum viſus eſt. Ergo Deus, ſicut infirmis hominum ſenſibus, magis ſignificatus quam demonſtratus eſt. Non itaque viſus eſt SICUT EST: hoc quippe in futura vita promittitur Sanctis. Unde dicit apoſtolus Johannes: " Dilectiſſimi, nunc filii Dei ſumus, „ & nondum apparuit quid erimus: ſcimus autem quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, „ quoniam videbimus eum ſicuti eſt „. Viderunt ergo & in hoc ſeculo Apoſtoli Dominum; viderunt, ſed NON SICUT EST. Denique Moyſes eum ſibi cupiebat oſtendi, quamvis eum eo facie ad faciem, Scriptura indice, loqueretur. *Similia repetit num.* 12. *Ex dictis intelligi poteſt S. Auguſtinum aliquando quidem exiſtimaſſe & dixiſſe,*

A *docuiſſe, ſubſtantiam Dei a* Moyſe *in viſu falſſe viſam ſingulari plane privilegio; at illi opinioni non adhæſiſſe ſanctum doctorem, ideoque eum non recte a quibuſdam theologis laudari tamquam præcipuum illius ſententiæ patronum. Si diligenter diſtinxiſſent tempora, quibus ſingula ſcripſit S. Auguſtinus, facile perſpexiſſent, poſteriorem ipſius ſententiam citandam fuiſſe, non priorem; atque ex poſteriori fuiſſe ſtatuendum, pro qua parte ſtet auctoritas S. Auguſtini.*

priorem S. Auguſtini ſententiam ſecutus eſt S. Thomas,

618 *S. Thomas* 2. 2. *q.* 174 *art.* 4 *probat* Moyſen *fuiſſe excellentiſſimum omnium prophetarum veteris Teſtamenti, idque furile oſtenditur ex poſterioribus verbis Deuteronomii, quæ allegat. Verum ut* Moyſis *excellentiam probet, aſſerit quoque divinam eſſentiam viſum eſſe a* Moyſe. *Ut autem probet hanc ſententiam, allegat auctoritatem S. Auguſtini, locoſque a nobis datos citat partim ibi partim quæſt.* 175 *art.* 3, *ubi idem privilegium* Moyſi *& Paulo conatur aſſerere. Quin & eumdem locum Num.* 12, *quem attulerat S. Auguſtinus, ſimiliter adducit ad probandum. Porro auctoritas S. Auguſtini, hunc laudante & ſequente S. Thoma, non immerito maximi momenti viſa eſt theologis, & nonnullos impulit ad ſequendam prædictam ſententiam. Verum ſi conſideremus attente omnia, videlicet S. Auguſtinum ab illa ſententia receſſiſſe, & poſt ſæpe docuiſſe contrariam; S. Thomam*

B *vero nunc fere nihi tam auctoritate Auguſtini, quam ratione ab eo primum allegata, & deinde deſerta; non magnopere amplius nos commovere poterit allegata auctoritas doctorum, licet maximorum. Quapropter ulterius inveſtigandum eſt, an aliorum magni nominis Patrum ſententia prædictæ opinioni magis faveat: nam pro ea citatos invenio S. Baſilium & S. Ambroſium.*

eumdemque videtur docuiſſe S. Baſilius:

619 *S. Baſilius hom.* 1 *in Hexameron ita de* Moyſe *habet*: Qui octogeſimum jam natus annum, Deum quantum homini videre licet, vidit; imo quantum nulli alii datum eſt, juxta ipſum Dei teſtimonium: " Si fuerit propheta veſter * Domino, in viſione ei agnoſcar, & in ſomnio loquar ei. Non ita velut ſervos meos „ Moyſes, in tota domo mea fidelis eſt. Os ad „ os loquar ei, in ſpecie, & non per enigma„ ta „. Hie itaque divinæ ipſius faciei conſpectu,

** Græce ὄψις id eſt veſtrum*

C perinde ac angeli, dignatus, ea quæ e Deo audivit, nobis refert. *Idem Pater lib. de Spiritu ſancto cap.* 26 *citans hæc verba Exod.* 33 ℣ 21: Ecce locus apud me, & ſta ſuper petram (*in Vulgata*, Et ſtabis ſupra petram) *ſic loquitur*: Quid aliud appellans locum, niſi viſionem in Spiritu, in qua cum eſſet Moyſes, potuit videre Deum avidenter ipſi apparentem. *Utroque loco videtur ſanctus doctor affirmare* Moyſen *vidiſſe Deum ipſum mentis oculis, ſeu ipſam Dei ſubſtantiam; tum quia viſionem* Moyſis *comparat cum viſione angelorum, qui certo Deum intuentur, tum quia ſecundo loco clare agit de viſione in ſpiritu, dicitque potuiſſe videre* Deum EVIDENTER ipſi APPARENTEM: *nam* viſio in ſpiritu *oſtendit, non agi de viſione Dei in aſſumpto aliquo corpore: & evidens apparitio evincit, non loqui Baſilium de qualicumque viſione inferioris ordinis, ſed de viſione, quam theologi vocant* intuitivam, *Qua de cauſa exiſtimo S. Baſilium in ea fuiſſe opinione, ut crediderit eſſentiam divinam a* Moyſe *fuiſſe viſam: nihil enim huic opinioni contrarium aliis locis ab eo ſcriptum reperio.*

620 *S. Ambroſius, ut alias Baſilium fre-*

quenter ſecutus eſt in libris Hexameron ita & hanc videtur ſententiam expreſſiſſe lib. 2 *cap.* 2, *ubi hæc ſcripſit*: Cui (*Moyſi*) teſtificatur Scriptura, quia nemo ſurrexit amplius propheta in Iſrael, ſicut Moſes, quem ſcivit Dominus facie ad faciem. Non in viſione, neque in ſomniis, ſed os ad os cum Deo ſummo locutus; neqee in ſpecie, neque per ænigmata, ſed clara atqee perſpicua præſentiæ divinæ diguatione donatus. *Videtur, inquam, Baſilia hic conſentire S. Ambroſius: attamen verba ipſa tam clara non ſunt, ut nequeant alio ſenſu exponi. Et ſane videtur S. Ambroſius in alia fuiſſe ſententia, quam apertius declarat locis aliis. In Pſalm.* 118 *num.* 16 *ita ſcribit:* Legimus in veteri Teſtamento, quod depreeeates ſit Moyſes ut vultum Dei videret, & reſponſum ſit ei: Nemo videbit faciem meam, & vivet. *Deinde locum variis modis, myſtice & litteraliter, conatur exponere, & clare edicit, non obtinuiſſe* Moyſen, *quod deſiderabat. Quin & innuit petiiſſe* Moyſen, *ut oculis corporeis Deum intueretur; ſic ſcribens num.* 17: Notat utique ſanctus Vates Domini qeod E
iuviſibilem Deum facie ad faciem videre non poſſet; ſed devotio ſancta menſeram ſuperagreditur, & putavit Deo etiam hoc eſſe poſſibile; et corporeis oculis faceret id, quod eſt ineorporeum comprehendi. Non eſt repteheuſibilis hic error, ſed etiam grata enpiditas atqoe inexplebilis, quod Dominem ſuum velut manu tenere, & obtutu ocelorum videre eupiebat. *&c. Quidquid ſit de intentione petentis* Moyſis, *non tnauditum aſſerit anm.* 18 *his verbis*: Irritus quidem erat poſtulatioais effectus, ſed affectus probabilis Servi; quia nltra uaturam ſuam devotioae progreſſus, de Domini angelis (*viſis, ut ante dixit, in figura nimirum aſſumpta*) æſtimabat, quantum in Domiui vultum plus deſideraret, quo enpidiſatem ſuam geſtiret explere. Noverat in ipſo homine aliam futuram gloriam, aliam elaritatem.. Qui ergo hæc ſeire poterat, merito præſumebat, nt vultum Dei videre enperet, quem eſſet obita eorporis morte viſurus *&c. Ex his patet, non credidiſſe S. Ambroſium, vidiſſe* Moyſen *divinam eſſentiam, cum affirmet eum non obtinuiſſe, quod petebat; tumque viſionem illam ei ſolum poſt obitum attribnat. Eumdem ſententiam* F
S. Ambroſius clare docet in Pſalm. 43 *num.* 89. *Itaque & propria Ambroſii verba non videntur exponenda de viſione divinæ eſſentiæ; ſed de clara & perſpicua cognitione præſentiæ divinæ, ſeu de revelationibus, quibus ſine ambagibus aut ænigmatibus intelligebat voluntem divinam per angelum ſibi familiariter loquentem.*

621 *S. Gregorius Magnus lib.* 4 *in lib.* 1 *Regum, ſeu in cap.* 3 *num.* 9 *myſtice explicans illa verba* ℣ 3 aſeaudeutes ad Dominem in Bethel, *de* Moyſa *ſic loquitur:* Ad Dominum quippe in Bethel Moyſes aſcenderat, quando enm eo in monte loquebatur. Sed qui ad lucem pervaverat, qnam inhabitat Deus, Incem, quæ ipſe Deus erat, quærebat, dicens: ". Oſtende „ mihi faciem tuam „. De qeo etiam ſcriptum eſt, quia " loquebatur Moyſi Dominus facie ad „ faciem „. Quid eſt, qeod facie ad faciem Moyſes cum Domino loquitur, & tamen Dominem obſecrat, ut faciem ſuam Dominus oſtendat? Sed facies Dei cognitio ejus eſt. Cognoſciter autem Deus per ſpeculum, cognoſcitur per ſeipſum. Per ſpeculum hic, per ſemetipſum in cælo... Moyſes antem, qni facie ad faciem Daum videre dicitur, & ejus faciem ad

Ambroſius, eſſe unus loco loquatur obſcure, docet contrarium;

uti & S. Gregorius Magnus,

AUCT. J. S. videndum poſtulara, quid rectius deſignat quam perfectionem electorum, qui jam ſpeculum illius ſummæ intuentur, ſed ad tamen ad ipſam lucis veritatem pertingere vehemeotes cupiunt. *Poſt aliqua deinde indicat, quo uſque viri perfecti, quos cum* Moyſe *comparaverat, in hac vita pertingant, his verbis*: Cum multum in iſta vita proficimus, videre ipſam lucem Conditoris per ſpeculum poſſumus, in ſe ipſam autem minime valemus. *Hanc ſententiam jam expreſſerat lib.* 2 *ejuſdem Operis num.* 4 *his verbis*: Illa Conditoris noſtri perfecta cognitio (*viſio intuitiva*) a ſolis illis beatis civibus haberi poteſt, qui in ſuperna illa ſublimitate conſiſtunt. *Non vult Gregorius, opinor, Deum abſolute non potuiſſe talem gratiam alicui impertiri: ſed noluiſſe id facere in hac vita degentibus.*

622 *S. Bernardus ſimiliter viſionem eſſentiæ divinæ* Moyſi *abjudicat Serm.* 2 *in Dominica Palmarum, ubi ſic habet*: Attamen quantum ad alios, ipſi magis facie ad faciem eum vident, juxta quod item de Moyſe ſcriptum eſt, quia cereris quidem prophetis per viſiones & ſomnia, Moyſi vero facie ad faciem loquebatur. Quantum ad plenam ſane viſionem, nec ipſe Moyſes, dum viveret in hoc mundo impetrare poruit faciei ipſius viſionem, quia, ſicut ipſe ait, "Non „videbit me homo, & vivet„. Non videboe, inquit, in hac vita: non videbit quis faciem meam in hac vita. *S. Chryſoſtomus Hom.* 15 *in Joannem expliceans illa verba Joan.* 1 ℣ 17 Dnam nemo vidit umquam *&c. rogat, cur id dixerit Joannes, cum* Moyſes *aliique prophetæ Deum viderint narrentur; & reſpondet*: Ut oſtenderet illa omnia accemperarionem quamdam eſſe, non nudæ ſubſtantiæ viſionem. Nam ſi ipſam naturam vidiſſent, non diverſo vidiſſent modo *&c. S. Hieronymus lib.* 3 *Dialog. adverſus Pelagianos ſententiam ſuam declarat hoc modo*: Sin autem ab his, qui ſunt mundo eorde, in hoc ſeculo putas videri Deum, quare Moyſes, qui prius dixerat: "Vidi Dominum facie ad faciem, „& ſalva facta eſt anima mea„: poſtea depreearur, ut eum videat cognoſcenter? Quem quia dixerat ſe vidiſſe, audit a Domino: "Non po„tes videre faciem meam. Non anim videbit „homo faciem meam, & viver„. Unde & Apoſtolos inviſibilem ſolum Deum, qoi & lucem habitar inacceſſibilem, & quam nullus hominum viderit, neque poſſit videre, appellat. Et Johannes evangeliſta ſacra voca taſtatur, dicens: "Deum nemo vidit umquam. Unigenitus Fi„lius qui eſt in ſinu Patris, ipſe narravit„.

623 *Sumpſit quidem Hieronymus lapſu memoeiæ verba Jacobi Gen.* 32 ℣ 40 *pro verbis* Moyſis: *manet tamen vis primi argumenti, quia ſæpe de* Moyſe *ſimilia referuntur. Alterum Hieronymi argumentum ſunt verba Apoſtoli* 1 *Timoth.* 6 ℣ 16 *de Deo*: Lucem habitat inaeceſſibilem: quem nullus hominum vidir, ſed nec videre poteſt. *Quibus addidit ex cap.* 1 ℣ 17, *quod* inviſibilis *nominatur. Tertium argumentum ex Evangelio Joan.* 1 ℣ 18. *Addit deinde quartum ex* 1 *Joan.* 3 ℣ 2, *ubi nobis viſio Dei pro altera vita promittitur his verbis*: "Scimus, „quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus: „quoniam videbimus eum ſicuti eſt„: *quibus ſubdit*: Quamquam argo filii Dei ſimus, tamen ſimilitudo Dei, & vera contemplatio, tunc nobis repromirtitur, quando apparuatir in claritate ſua. *Hiſce plura e Patribus addi poſſunt: at longe plura jam recenſui, quam initio futueram.*

Quapropter ea allatis ſolum concludo, privilegium viſæ Dei eſſentiæ non videri attribuendum ſancto Legislatori, cum & ſacræ Litteræ illud non affirment, ſed negare videantur locis variis; & Scripturas plerique Patres ſic expoſuerint. D

§. LIV.

Pentateuchus a Moyſe ſcriptus oſtenditur.

Pentateuchus a Moyſe ſcriptus,

PEntateuchum, *ſeu quinque primos ſacræ Scripturæ libros, Geneſim, Exodum, Leviticum, Numeros, & Deuteronomium, a* Moyſe *fuiſſe exaratos, conſtans eſt traditio cum Judæorum tum Chriſtianorum, eaque ex ſacris Litteris facile confirmari poteſt. Non libet hoc congerere innumera teſtimonia, tum ea ſacra Scriptura, tum ea ſanctis Patribus, tum ex ſcriptoribus Hebræis & profanis auctoribus. Dabo tamen ſufficientia ea ſingulis, ut agnoſci poſſit hanc veritatem teſtatiſſimam eſſe, nec poſſe eam tam conſtanter traditam in dubium vocari, nedum negari, ob difficultates quaſdam, quæ moveri & obiici ſolent ab hominibus, qui gloriæ ſibi ducunt, ſi certiſſima quæque frivolis aliquot ratiunculis oppugnare, & inficiari valeant. Utar autem in hac diſputatione opera aliorum, qui eamdem controverſiam diligenter tractarunt, quique laborem ſingula argumenta colligendi non parum minuerunt: at non ſtatui tam preſſe eorum inſiſtere veſtigiis, ut, ſi alicunde aliquæ cautiones ſe mihi obtulerint, eas ſim negleaturus; aut etiam omnia aliorum argumenta ſine delectu & examine ſim adoptaturus.* E

625 *Primo ea ipſis libris* Moyſis *oſtenditur, ut oſtenſum non pauca ipſum ſcripſiſſe. Exod.* 17 ℣ 14 *poſt datam relatam de Amalecitis victoriam* Moyſi *dixit Dominus*: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Joſue. *Exod.* 24 ℣ 4 *alia a* Moyſe *enarata dicuntur his verbis*: Scripſit autem Moyſes univerſos ſermones Domini. *Et* ℣ 7: Aſſumenſque volumen fœderis, legit audiente populo. *Quod volumen, obſecro, legit* Moyſes *niſi legis a ſe conſcriptas, prout in Exodo referuntur? Exod.* 34 ℣ 27: Dixitque Dominus ad Moyſen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Iſrael pepigi fœdus. *Et* ℣ 28: Et ſcripſit in tabulis verba fœderis decem. *Ex hiſce conſtat, varias partes Exodi ſcriptas eſſe a* Moyſe. *Idem de libro Numerorum clarum eſt: nam Num.* 33 ℣ 2 *manſiones* deſcripſit Moyſes juxta caſtrorum loca; *id eſt, totum fere iſtud caput. Præterea conſtat ex Deut.* 31, *& Canticum* Moyſen *ſcripſiſſe, quod habetur cap.* 32, *& Legis volumen, de quo Deut.* 31 ℣ 24, *Eodem cap.* ℣ 9 *hæc leguntur*: Scripſit iraque Moyſes Legem hanc, & tradidit eam ſacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael. Præcepirque eis dicens: Poſt ſeptem annos, anno remiſſionis, in ſollemnitarn tabernaculorum, convenientibus cunctis ex Iſrael, ut appareanr in conſpectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit Dominus, leges verba Legis hujus eoram omni Iſrael, audientibus eis; & in unum omni populo congregato, tam viris quam mulietibus, parvulis & advenis, qui ſunt intra portas tuas: ut audientes diſcant & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant impleantque omnes ſetmones Legis hujus: filii quoque eorum, qui nunc ignorant, ut audire

quorum ſententia videtur preferenda.

SS. Bernardus, Chryſoſtomus, Hieronymus, aliique.

B

C

F

A dite poſſint, & timeant Dominum Deum ſuum cunctis diebus, quibus veſtantur in Terra, ad quam vos, Jordane tranſmiſſo, pergitis obtinendam.

partim ea ipſe Pentateucho, 626 *Ex allatis clarum eſt*, Moyſen *ſcripſiſſe aliqua in Exodo, Numeris, & Deuteronomio; nec ſolum leges, ſed ipſum quoque volumen ab eodem fuiſſe ſcriptum. Idem intelligitur ex Deut. 17, ubi futuro Iſraelitarum regi præcipitur* ℣ 18, *ut deſcribat* ſibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar a ſacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & cæremonias ejus, quæ in Lege præcepta ſunt. *Jubetur rex a ſacerdotibus accipere Deuteronomium:* Moyſes *autem Deut. 9 Legem, quam ſcripſit, tradidit ſacerdotibus. Itaque Deuteronomium, quod rex legere jubetur*, Moyſes *conſcripſit; nam per* Legem *eo loco indicari aut Deuteronomium, aut, at alii volunt, totum Pentateuchum, certum eſt. Porro, ſi* Moyſes

B *conſcripſit non ſolum leges in Deuteronomio relatas, ſed facta quoque hiſtorica, ut ex dictis colligitur, & ea multis aliis deinde probabitur; ſi ſimiliter conſcripſit leges in Exodo, in Leviticо & in Numeris, uti indubium eſt, eum omnes leges ſint a Deo datæ & ſcriptæ a* Moyſe; *ſi inſuper alia quædam in Exodo & Numeris ab ipſo conſtat exarata, qua veriſimilitudine dici poteſt, geſta alia libris hiſce inſerta, non eſſe ejuſdem ſcriptoris, cum fatendum neceſſario ſit in Deuteronomio tam facta hiſtorica quam leges ab eodem fuiſſe litteris mandata? Itaque vel ſola hac ratio, perpetuæ traditioni adjuncta, ſufficere debere ad veritatem hanc ſine ulla ambiguitate admittendam. Verum non deerunt argumenta, quibus id ipſum evidentius oſtendatur, idemque evincatur de Geneſi, quæ eſt quaſi præfatio ad leges in quatuor aliis libris relatas.*

partim ex aliis 627 *Secundo Legis* Moyſis *frequentiſſima mentio eſt, tam in veteri quam in novo Teſtamento. At paucos ſolum locos ſeligam e multis, eoſque potiſſimum, qui oſtendunt hoc ſolum Deuteronomium per Legem* Moyſis *deſignari, ſed alios*

C *quoque Pentateuchi libros. Joſ. 1* ℣ 7 *Deus ita alloquitur Joſue*: Confortare igitur & eſto robuſtus valde: ut cuſtodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyſes ſervus meus. Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo. *Jam vero ita ratiocinari licet. Joſue non ſolum obſervare debebat leges in Deuteronomio repetitas, ſed illas etiam, quæ in Exodo, in Leviticо & in Numeris ſunt ſcriptæ. Itaque* volumen legis hujus *non deſignat ſolum Deuteronomium, ſed Exodum quoque, Leviticumque & Numeros: quin & totum Pentateuchum ea voce hic deſignari veriſimillimum eſt, tum totus pro uno libro haberi poſſit, & habeatur frequenter. Cum autem hæc dixerit Dominus ſtatim poſt mortem* Moyſis, *libros illos jam ante mortem ipſius ſcriptos oportuit. Hac de cauſa veriſimile eſt, totum quoque Pentatteuchum deſignari Deut. 31* ℣ 24 *his verbis*: Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba Legis hujus in volumine atque complevit: præcepit Levitis, qui portabant aream fœderis Domini, dicens: Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini: ut ſit ibi contra te in teſtimonium. *Ratio, cur totum Pentateuchum deſignari exiſtimem, prima eſt, quod in verbis mox allatis* volumen legis hujus *non aliud videatur eſſe quam volumen iſtud, in quo* Moyſes *hæc ſcripſiſſe dicitur* verba legis hujus. *Altera ratio eſt, quod non ſolum Deuteronomium, ſed totus plane Pentateuchus deberet eſſe in teſtimonium Iſraelitis a mandatis Dei recedentibus; quemadmodum totus Pentateuchus conducere poterat Joſue duci, ad populum recte gubernandum: exempla enim proavorum, innumera Dei beneficia, comminationes, promiſſiones, punitiones, aliaque in toto Pentateucho relata, utilia erant ad ducem populi inſtruendum, nec minus efficacia ad confundendos rebelles, eiſque oſtendendum, quam juſte pro peccatis ſuis caſtigarentur a Deo. Confirmari poteſt hac ſententia ea re, quod Deuteronomium Legis a Lege ſubinde clare diſtinguatur: nam Deut. 17* ℣ 18 *rex futurus jubetur ſibi deſcribere* Deuteronomium legis. *&* Joſ. 8 ℣ 32 ſuper lapidea *ſcribitur* Deuteronomium legis Moyſi, quod ille digeſſerat, *videlicet pro compendio totius legis.*

628 *Porro quidquid ſit de prædicta ſententia, veteris quam fateor non eſſe omnino certam, certiſſime Teſtamenti conſtat ex variis Scripturæ locis, per* Legem, E *aut per* librum Moyſis *non ſolum intelligi Deuteronomium. Nam 2 Paralip. 45 narratur ſolemnis celebratio Paſchatis per Joſiam regem facta, &* ℣ 21 *hæc dicuntur*: Et immolatum eſt Phaſe: aſperſerunt que ſacerdotes manu ſua ſanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocauſtorum: & ſpetuverunt ea, ut darent per domos & familias ſingulorum, & offerrentur Domino, ſicut ſcriptum eſt in libro Moyſi. *Obſerva hic* librum Moyſis *dici, in quo eius illi ſunt ſcripti. Atqui ritus hic relati nuſquam leguntur ſcripti in Deuteronomio: nam Deut. 16 præcipitur quidem, ut Iſraelitæ faciant* Phaſe Domino, *& ritus etiam nonnulli explicantur; at ibi nihil dicitur de aſperſione ſanguinis, nihil de maeducando agno* per domos & familias, *ſed utrumque præſcribitur Exod. 12. Exodus igitur non minus eſt* liber Moyſis *quam Deuteronomium. Ex hac quoque obſervatione colligi poteſt, librum legis, quem cap. 34 Helcias ſacerdos reperiſſe narratur, totum fuiſſe Pentateuchum. Audiamus tamen primo, quid de inventione libri referat textus ſacer. Tempus libri inventi exprimitur cap. 34* ℣ 8, *dicitur que* anno octavodecimo regni *regis Joſiæ facta inſtauratio templi. Hujus autem inſtaurationis occaſione liber eodem anno inventus eſt, uti narratur* ℣ 14 *his verbis*: Cumque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias ſacerdos librum legis Domini per manum Moyſi. Et ait ad Saphan ſcribam: Librum legis invenī in domo Domini: Et tradidit ei. At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei, dicens: Omnia, quæ dediſti in manu ſervorum tuorum, ecce complentur... Præterea tradidit mihi Helcias ſacerdos hunc librum. Quem cum rege præſente recitaſſet, audiſſetque ille verba Legis, ſcidit veſtimenta ſua: & præcepit... Ite & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Iſrael & Juda, ſuper univerſis ſermonibus libri iſtius, qui repertus eſt: magnus enim furor Domini ſtillavit ſuper nos, eo quod non cuſtodierint patres noſtri verba Domini, ut facerent omnia, quæ ſcripta ſunt in iſto volumine.

629 *Rex ſola libri lectione ita territus, ubi* locis, *conſulta fuerat Dida prophetis, quæ mala Judæis imminere ob neglectum Legis confirmabat, convocavit Judæos*, Quibus audientibus, *ut habetur*

AUCT. J. S.

AUCTOR. J. S. betur ℣ 30, in domo Domini legit verba omnia verba voluminis: & ſtans in tribunali ſuo, percuſſit ſœdus coram Domino, ut ambularet poſt eum, & cuſtodiret præcepta, & teſtimonia, & juſtificationes ejus, in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, faceretque quæ ſcripta ſunt in volumine illo, quod legerat. Adjuravit quoque ſuper hoc omnes, qui reperti ſunt in Jeruſalem & Benjamin: & fecerunt habitatores Jeruſalem juxta pactum Domini Dei patrum ſuorum... Cunctis diebus ejus non receſſerunt a Domino Deo patrum ſuorum. *Jam vero unum ex illis, quæ ferebant, ut novum fœdus ſuum ſervarent, fuit Phaſe prædictum: nam cap.* 35 ℣ 19 Octavodecimo anno regni Joſiæ, (*quo liber fuerat inventus*) hoc Phaſe celebratum eſt. *Hoc autem celebratum*, ſicut ſcriptum eſt in libro Moyſi, *utique in libro* Moyſis, *qui eodem anno erat inventus & cujus inventio ſolemnitati occaſionem præbuerat. Itaque, cum oſtenderim obſervatos fuiſſe ritus quoſdam, qui non in Deuteronomio, ſed in Exodo præſcribuntur, dubitari nequit, quin liber inventus etiam Exodum complecteretur, ideoque & ceteras Pentateuchi partes.*

B & clariſſime 630 *In libro Nehemiæ, ſeu ſecundo Eſdræ, multa quoque leguntur, ex quibus clare colligitur, totum Pentateuchum a* Moyſe *eſſe exaratum. Cap.* 8 ℣ 1 dixerunt Eſdræ ſcribæ, ut afferret librum legis Moyſi, quam præceperat Dominus Iſraeli. *Deinde narratur, quomodo Eſdras legerit in illo libro veram populo:* & ℣ 18: Legit autem in libro Legis Dei per dies ſingulos, a die primo uſque ad diem noviſſimum: & fecerunt ſollemnitatem ſeptem diebus. *Rurſum cap.* 9 ℣ 3: Et conſurrexerunt ad ſtandum & legerunt in volumine Legis Domini Dei ſui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum ſuum. *Qui vero libri populo prælegerentur, clare patet ex verbis, quibus poſt lectionem in Dei laudes erumpebant: nam primo multa proferuntur in Geneſi relata, ex quibus ſubde nonnulla. Ita* ℣ 6 *ecdiuntur:* Tu ipſe, Domine, ſolus, tu feciſti cœlum, & cœlum cœlorum, & omnem exercitum eorum: terram, & C univerſa, quæ in ea ſunt... Tu ipſe, Domine Deus, qui elegiſti Abram, & eduxiſti eum de igne Chaldæorum, & poſuiſti nomen ejus Abraham. *Hæc aliaque ex Geneſi, quam populo prælectam tunc fuiſſe, manifeſte evincunt dicta illa de Abraham: nam clare exprimuntur verba Gen.* 11 ℣ 31, *& mutatio nominis Gen.* 17 ℣ 5 *relata. Hæc autem tam ſingularia ad Deum laudandum non fuiſſent electa, niſi in Lege, id eſt, Pentateucho ſeu Geneſi fuiſſent ante prælecta. Id ipſum confirmatur ex iis, quæ hauſta ex libro Exodi mox ita ſequuntur* ℣ 9: Et vidiſti afflictionem Patrum noſtrorum in Ægypto: clamoremque eorum audiſti ſuper mare Rubrum. Et dediſti ſigna atque portenta in Pharaone, & in univerſis ſervis ejus, & in omni populo terræ illius: cognoviſti enim quia ſuperbe egerant contra eos: & feciſti tibi nomen, ſicut & in hac die. Et mare diviſiſti ante eos, & tranſierunt per medium maris in ſicco: perſecutores autem eorum projeciſti in profundum, quaſi lapidem in aquas validas. Et in columna nubis ductor eorum fuiſti per diem, & in columna ignis per noctem. *Sequuntur geſta ad montem Sinai, legeſque datæ, quæ partim in Exodo, partim in Leviticc, partim in Numeris leguntur, nec prætermittuntur cibus potuſque prodigioſe populo dati.*

631 *Beneficia igitur præcipua, quæ refert* D *Exodus, hic populus compendio recitat: legeſque ejuſdem libri, uti & Levitici & Numerorum attingit. Plura vero e Numeris* ℣ 55: Et aquam de petra eduxiſti eis ſitientibus, & dixiſtis eis ut ingrederentur & poſſiderent terram, ſuper quam levaſti manum tuam, ut traderes eis. Ipſi vero & patres noſtri ſuperbe egerunt, & induraverunt cervices ſuas, & non audierunt mandata tua: & noluerunt audire, & non ſunt recordati mirabilium tuorum, quæ feceras eis. Et indnraverunt cervices ſuas, & dederunt caput, ut converterentur ad ſervitutem ſuam, quaſi per contentionem. *Hæc fuſius Num.* 20. *Demum paura ſubdo, quæ ex lectione Deuteronomii dicerunt.* ℣ 21: Quadraginta annis paviſti eos in deſerto, nihilque eis deſuit: veſtimenta eorum non inveteraverunt, & pedes eorum non ſunt attriti. Et dediſti eis regna, & populos, & partitus es eis ſortes: & poſſederunt terram Sehon, & terram regis Heſebon, & terram Og regis Baſan. *Priora ex his leguntur Deut.* 8, *poſteriora vero tam in Numeris quam in Deuteronomio.* E *Cur, obſecro, ex quinque Pentateuchi libris actiones tam viſibili recenſentur beneficia Dei, niſi quod illi libri tunc populo fuerint prælecti & explicati? Tanto manifeſtior eſt hæc ratio, quanto pauciora & magis generica ſunt, quæ ſequuntur deinde in eadem oratione, ita ut dici nequeat, illa ex nulle nominatim Scripturæ libro fuiſſe hauſta. At liber, qui tunc prælectus eſt, liber erat* legis Moyſi, *ut ante dictum. Itaque liber legis* Moyſis *eſt ipſe Pentateuchus per* Moyſen *ſcriptus.*

idem ſolidiſſime probatur ex Teſtamento novo, 632 *Nunc, omiſſis plurimis aliis antiqui Teſtamenti locis, accedo ad novum Teſtamentum, ex quo eadem veritas non minus ſolide probari poteſt. Chriſtus Luc.* 16 ℣ 29 *dicit in perſona Abrahæ:* Habent Moyſen & Prophetas: audiant illos. Et ℣ 31: Si Moyſen & Prophetas non audiunt; neque, ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. *Clarum eſt agi hic de ſcriptis* Moyſis *& Prophetarum; rumque ad Judæos loqueretur Chriſtus, non alia utique* Moyſis *ſcripta deſignavit, quam quæ Judæi per* Moyſen *exarata credebant, videlicet Pentateuchum. Ipſa quoque verba,* Habent Moyſen & prophetas, *oſtendunt, nec pauca nec exigui momenti eſſe ſcripta* Moyſis. *Hæc igitur probatio valet pro toto Pentateucho* Moyſi *attribuendo, ut & hæc verba Philippi ad Nathanaelem Joan.* 1 ℣ 44 & 45, Quem ſcripſit Moyſes in Lege & prophetæ, invenimus Jeſum *&c. Pentateuchum* Moyſi *attribuendum, ſimiliter oſtenditur ex duplici loco Luc.* 24. *Refertur ibi, quo modo Chriſtus apparuerit duobus diſcipulis in Emmaus euntibus, & quo modo necdum cognitus eiſdem expoſuerit prædicta de ſe in Teſtamento veteri, quod* ℣ 27 *ſic explicatur:* Et incipiens a Moyſe, & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo erant: *Incæpit Dominus a* Moyſe, *quia illius libri erant primi; nec dubitari poteſt, quin a Geneſi ducerit exordium, cum in ille libro clariſſimus locus ſit de adventu Chriſti, aliique plures figuræ adumbrati. Si autem Geneſim* Moyſi *neceſſario attribuere debemus, ridiculum eſſet de aliis Pentateuchi partibus dubitare: nec dubium eſt, quin totus Pentateuchus per* Moyſen *hic deſignetur. Totus quoque Pentateuchus deſignatus haud dubie ibidem* ℣ 44 *illis Chriſti redivivi verbis ad Apoſtolos congregatos:* Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, eum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri

ex Nehemia:

F

A plesi umoie, quæ ſcripte ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis & Pſalmis de me. *Incongrue locutus fuiſſet Dominus, quod abſit, niſi per* Legem Muyſi *deſignare voluiſſet totum Pentateuchum, cum non tam in legibus ipſis, quam in aliis Pentateuchi locis de ipſo agatur. Rurſum Joan.* 5 ℣ 45 *Dominus alloquens Judæos per* Moyſen *intelligit. Pentateuchum his verbis*: Nulite putare quie ngo eeeuſeturus ſim vos epud Petsem: eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis. *Si* enim erederetis Moyſi, crederetis forſitsen & mihi: de me enim illa ſcripſit. Si autem illius literis non ureditis, quumodu verbis meis eredetis? *Scripſit* Moyſes *de Chriſto variis locis in Pentateucho, atque hoc Opus indubitanter* Moyſi *attribuebant Judæi, quos alloquitur Dominus: illud ipſum igitur verbis allatis ſignificat. Plura adferri poſſunt, ſed hæc ſufficiunt pro toto Pentateucho ſimul vindicando. Nunc pauca de ſingulis libris colligam, ut oſtendam ſingulos etiam ſeorſum vindicari poſſe.*

633 *De* Geneſi *haud dubie loquitur Philippus ad Nathanaelem verbis ſupra adductis*, Quem ſcripſit Moyſes &c.: *in Geneſi enim cap.* 49 ℣ 10 *clariſſime prædicitur Chriſti adventus his verbis*: Non auſeretur ſceptrum de Juda & dux de *ex quo ſeorſum Moyſi vindicatur Geneſis,* B famora ejus, dooec veniat qui mittendus eſt, & ipſe arit expectatio gantium &c. *Caldæus habet*, Donec veniet Meſſias. *Itaque, ubi apud Joannem ibidem* ℣ 42 *dicitur*, Invenimus Meſſiam, *clare ad prædictum locum reſpicitur: neque enim antiqui Judæi dubitabant, quia adventus Meſſiæ ibidem prædiceretur, licet poſteriores conati ſint locum frivolis explicationibus corrumpere, ne cogerentur fateri Chriſtum dudum veniſſe. Oſtendit igitur locus Joannis tum nominatim Geneſim a* Moyſe *ſcriptam eſſe, tum totum Pentateuchum, quia ridiculum eſſet, Geneſim* Moyſi *attribuere, reliquos vero Pentateuchi libros eidem abjudicare. Pro Geneſi nominatim etiam adduci poteſt allegatus jam locus Luc* 24 ℣ 27, *cum Chriſtus haud dubie a Geneſi exorſus ſit expoſitionem ſuam. Præterea Apoſtulus* 1 *Cor.* 14 ℣ 35 *citat Geneſim ſub nomine Legis, cum ait mulieres viris* ſubdites eſſe, ſicut & Lex dicit, *nimirum Gen.* 3 v. 16, *Hæc brevitur de* C *Geneſi.*

Exodus, Leviticus 634 *Exodus clare citatur in novo Teſtamento ſub nomine* Moyſis. *Primo Marc.* 12: Moyſes enim dixit: Honora patrem tuum & matrem tuem. *Ipſa hæc verba leguntur Exod.* 20 v. 12. *Luc.* 20 ℣ 37 *hæc dicit Chriſtus*: Quia veru reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit ſeeus rubum, ſicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Iſeec, & Deum Jacob. *Locus ille habetur Exod.* 3, *ubi verba illa*, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, *ter reperiuntur ab angelo, numquam vero dicuntur a* Moyſe. *Itaque non alia de cauſa* Moyſi *attribuuntur a Chriſto, quam quia Exodum ſcripſit* Moyſes. *Marc.* 12 *v.* 16 *ees ita refertur*: Da mustuis autem quod reſurgant non legis in libru Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus &c. *Chriſtus ipſo Exodum hic vocat librum* Moyſis, *aut, ſi malis, totum Pentateuchum. Ac locus eſt Exodi, qui citatur. Hactenus de Exodo. De Leviticu res non minus eſt manifeſta. Matt.* 8 v. 4 *dicit Chriſtus leproſo jam mundato*: Oſtende te ſacerdoti, & offes munus, quod præcepit Moyſes. *Ubinam, quæſo, præcepit* Moyſes, *ut leproſus accedat ſacerdotem, & munus offerat? Levit.* 14 v. 2 *hæc lex refertur, tamquam a Deo lata. At ſcripta eſt a* Moyſe, *& ab eodem nomine Dei populo præſcripta. Itaque Chriſtus adduxit Leviticum ſub nomine* Moyſis, *uti etiam videri poteſt Marc.* 1 v. 40 *& Luc.* 5 v. 14, *ubi idem refertur. Joan.* 8 v. 5 *dicunt Judæi occaſione mulieris in adulterio deprehenſæ*: in Lege autem Moyſes mandavit nobis hujuſmodi lapidare. *Lex autem hæc legitur Levit.* 20 v. 10. *Ita Apoſtolus Rom.* 10 v. 5: Moyſes eoim ſcripſit, quuniem juſtitiem, quæ ex Lege eſt, qui feeerit homu, vivet in ea. *Quæ poſteriora verba leguntur Levit* 18 *v.* 5. *Hæc ſufficiant de Levitico.* Auct. J. S.

635 *Porro liber Numerorum minus quidem laudatur in novo Teſtamento ſub expreſſo* Muyſis *nomine. Verum cum citetur nomine Legis; Lex autem ſit* Muyſis, *idem id eſt, ac ſi* Moyſis *nomine adduceretur, Pauca igitur attige. Chriſtus Matth.* 12 v. 5 *dicit Judæis*: Aut non legiſtis in Lege, quia Sabbatis ſacerdotes in tamplu Sabbetum violent, & ſiue erimion ſunt. *Loquitur ad mentem Judæorum, vocesque*, Sabbatum violant, *ſignificant*, laborent. *Citat autem Num.* 28 v. 9, *ubi jubentur ſacerdotes Sab-* E *batis offerre ſacrificia, quod non ſit ſine labore; ure fieret ſine violatione Sabbati, ſi Sabbatum omni labore violaretur. Cum Act.* 21 v. 21 *accuſatus eſſet Paulus, quod doceret* diſceſſionem a Moyſe, *ſuadetur ei* v. 24 *ut ſe jungat viris quatuor, qui habebant votum Nazaræorum, atque ut hi* radant eupita *ſua*: Et, *inquiunt*, ſeieut omnes quia, quæ de te audierunt, felſa ſunt, ſed umbulas & ipſe cuſtodiens Legem. *Lex autem Nazaræatus habetur Num.* 6, *& Ibidem* v. 18 *raſio capitis. Itaque hic etiam liber tamquam* Muyſis, *aut lex* Moyſis, *laudatur in novo Teſtamento. Verum nullus e quinque libris Pentateuchi frequentius adducitur in novo Teſtamento quam Deuteronomium. Laudatur hic liber primo ſub nomine* Muyſis *occaſione libelli repudii Matth.* 19 v. 7: *ac de eadem re Marc.* 10 v. 4 *Judæi dicunt Chriſto*: Muyſes (*Deut.* 24 v. 1) permiſit libellum repudii ſcribere, & dimittere (*uxorem.*) Quibus reſpondens Jeſus, ait: Ad duritiam coidis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud &c. *Matth.* 22 v. 24 *dicunt Sadducæi Chriſto*: Megiſter, Moyſes dixit (*Deut.* 25 v. 5 & F 6:) Si quis moriuus fuerit non habens filium; ut ducet frater ejus uxorem illius &c. *Eadem leguntur Marc.* 12 v. 19, *& Luc.* 20 v. 28; *ubi dicitur*, Moyſes ſcripſit nobis, *Plura non adduco, quia adducta abunde ſufficiunt, ut nullum poſſit eſſe dubium de auctore Pentateuchi iis omnibus, qui ſacris Literis fidem debitam attribuunt.* *Numeri & Deuteronomium.*

636 *Itaque non adducam verba ſanctorum Patrum, ut hæc veritas magis ſtabiliatur, ſed ſolum ut oſtendam eam ab iis fuiſſe agnitam. Origenes lib.* 3 *contra Celſum num.* 6 *in fine ſic habet*: Hebraicæ literæ, quas Moyſes in ſeis bendis QUINQUE LIBRIS, qui pro ſacris epud Judæos habentur, adhibuit, diverſæ ſunt ab Ægyptiacis. *S. Athanaſius* Muyſis *ſcripta memorat in Epiſtola ad epiſcopos Ægypti & Libyæ duobus locis num.* 4 *& alibi. In Synopſi vero Scripturæ ſacræ ſingulos enumerat. Et primo quidem ita ſcribit de Geneſi*: Liber hic Geneſeos, Moyſis eſt, qui ee, quæ in illo cuntinentur, ex juſſu Domini locutus eſt, & ſcripſit. *Deinde de Exodo*: Et hunc. Exodi librum Moyſes, de quo jam meminimus, conſcripſit. *De Leviticu autem*: Et hic liber Leviticus a Moyſe conſcriptus eſt. *Conſentiunt Origenes, Athanaſius, Cyrillus Hieroſol. Auguſtinus, Baſilius, Ambroſius,*

De

AUCT. J. S. *De Numeris:* Ejuſdem Moyſi aſt & hic Numerorum liber. *Demum de Deuteronomio ita loquitur:* Et hunc librum Moyſes conſcripſit, & quæ in illo ſunt, locutus aſt. *Non deſunt, qui Synopſim laudatam S. Athanaſio abjudicant, ſed id non agitur hoc loco: nam ſi revera Synopſis illa non ſit Athanaſii, erit alterius ſcriptoris; & ſic alius ſcriptor accedet ad numerum, iſque antiquus. S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catechef 4 num. 35 de iis ſcripſit ſequentia:* Legis enim ſunt, primi quinque libri Moſis, Geneſis, Exodus, Levitieus, Numeri, Deuteronomium. *S. Auguſtinus ſerm. 1 in Pſal. 70 num. 19:* Moyſes quinque libros ſcripſit *&c. De his quinque libris meminit quoque in Pſal. 102 num 25; & in Pſal. 143 num. 2, uti & locis aliis. S. Baſilius & S. Ambroſius ſtatim initio Operum ſuorum in Hexaemeron* Moyſen *laudant multiſque prædicant tamquam auctorem Geneſeos; nec opus eſt eorumdem ſententiam de aliis* Moyſi *libris afferre, cum quilibet facile admiſſurus ſit totum Pentateuchum a ſancto Legislatore ſcriptum, modo fateatur de Geneſi.*

B *& Chryſoſtomus.* 637 *S. Chryſoſtomus ſcripta* Moyſi *multis locis ſub nomine ipſius laudat: at pauca ſolum adducam. Hom. 4 in Geneſim* Age, *inquit,...* conſuetam nunc vobis menſam... rursum admirabilem illum convivii exhibitorem heatum Moſem, magnum prophetam, bonæ hujus doctrinæ ducem facientes... Non enim ſua virtute loquitur, ſed quæcumque illi Spiritus ſancti gratia inſonat, ea per ſuam linguam, docendo humanum genus profert. *Et Hom. 49:* Iterum vos ad conſuetam menſam ducere volo, & ex verbis Moyſis convivium propouere, imo ex verbis ſancti Spiritus. Neque enim a ſeipſo Moyſes hæc nobis expoſuit, ſed Spiritu ſancto afflatus. *Hiſce plurimi textus addi poſſunt æque clari non ſolum pro Geneſi, ſed etiam pro aliis libris Pentateuchi. Verum, omiſſis omnibus, unum dumtaxat addam locum, qui ſimul exponet intentionem ſancti ſcriptoris. Montfauconius in nova editione Operum Chryſoſtomi tom. 6 a pag. 314 inſeruit Synopſim veteris & novi Teſtamenti, poſteriore tamen parte mutilam, tamque diſſertatione prævia eidem aſſerere conatus eſt. Sive autem Chryſoſtomus ſit auctor, ſive alius quiſpiam,*

C *quod hic non examino, ſcriptor initio Operis ad propoſitum noſtrum ita habet:* Neceſſarium etiam putavit Moyſes hiſtorias veteres deferibere: non ſecundum exterиorum morem; qui hiſtorias ſcribunt ea mente tantum, ut rerum narrationes texant, & bella pugnaſque in medium agant, atque ex ſcriptis gloriam ſibi parent. At Legislator non ſic: ſed ſemper hiſtorias ſcribit illuſtrium virorum, qui res præclaras geſſerunt, ut vitæ illorum narratio poſteris ſit optimæ doctrinæ argumentum. Ideoque non modo eos, qui ſe probe geſſerunt, in medium adducit, ſed etiam peccatores; ut illos æmulemur, hos autem fugiamus, & utrimque virtutem diligeotiamque majorem adipiſcamur. Ne quis ergo exiſtimet extra Legislatoris officium eſſe hiſtorias veteres narrare, & leges perſcribere. Etenim quam vim habet lex, eamdem obtinet Sanctorum vitæ narratio.

multique alii Patres, quibus accedet 638 *Mitto cæteros Patres, neque enim finis eſſet, ſi omnes vellem recenſere, puta Tertullianum, Juſtinum, Clementem Alexandrinum, Lactantium, Cyprianum, Hilarium, Epiphanium, Cyrillum Alexandrinum, Gregorios, Nazianzenum, Nyſſenum & Magnum, pluresque alios, quos omnes ſola Operum inſpectione bene* D *veritati adſtipulantes inveni, uti & S. Hieronymum, cujus verba dabuntur alia occaſione inferius. Immo nullum e Patribus hactenus conſului, in quo teſtatiſſima hæc veritas non reperiatur expreſſa. Mitto ſimiliter Joſephum, Philonem, cæteroſque ſcriptores Hebræos, qui hic cum Chriſtianis Patribus optime conſentiunt. Mitto gentiles omnes, quos ſi quis deſiderat, majori numero eo, quam neceſſe erat, laudatos reperiet apud Huetium in Demonſtratione Euangelica prop. 4 cap. 2: at nolim affirmare omnibus ibidem enumeratis* Moyſen *ſatis fuiſſe cognitum. Mitto denum ceteras omnia argumenta, quibus Pentateuchus* Moyſi *vindicatur ab aliis, atque unam dumtaxat conſiderationem adjungo. Pentateuchus ſemper lectus fuit* Moyſis *nomine, ejus inſcriptus, tam apud Hebræos quam Chriſtianos; nec oſtendi poteſt, ullo unquam tempore exſtitiſſe ſine nomine, aut nomine ſcriptoris alterius: itaque, etiamſi evidentiſſima, quæ habemus, ſacræ Scripturæ teſtimonia non exſtarent, imprudentis eſſet & male feriati hominis, tam conſtantem traditionem nigare velle, aut ſolum in dubium* E *revocare.*

argumentum ex perpetua traditione 639 *Audiamus S. Auguſtinum, cujus verba, etiamſi in alia diſputatione fuerint prolata, recte interqueri poſſunt contra oppugnatores hujus veritatis. Sanctus doctor lib. 33 contra Fauſtum cap. 6 Manichæos ita alloquitur:* Sed quid vobis faciam, quos contra teſtimonia Scripturarum ita obſurdeſcit iniquitas...? Uſque adeo a Chriſtiana doctrina aperte aliena eſt, quam prædicatis, doctrina dæmoniorum, ut eam ſub Chriſtianæ doctrinæ nomine defendere nulla ex parte poſſitis, niſi dicatis falſas eſſe Scripturas (*veteris Teſtamenti, Evangeliſtarum &*) Apoſtolorum. Infelices inimici animæ veſtræ, quæ umquam litteræ ullum habebunt pondus auctoritatis, ſi Evangelicæ, ſi Apoſtolicæ non habebunt? De quo libro certum erit, cujus ſit, ſi litteræ, ques Apoſtulorum (*imo, & quas* Moyſis) dicit & tenet Eccleſia,... utrum Apoſtolurum (*& Moyſis*) ſint, incertum eſt. *Deinde comparationem inſtituit cum libris auctorum peofanorum, exordium ducens ab Hippocrate, atque ita loquitur:* Hos autem libros,.. unde F conſtat eſſe Hippocratis, unde, ſi quis hoc neget, nec ſaltem reſellitur, ſed ridetur, niſi quia ſie eos ab ipſo Hippocratis tempore uſque ad hoc tempus & deineeps ſucceſſionis ſeries commendavit, ut hinc dubitare dementis ſit? Platonis, Ariſtotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumque ejuſmodi auctorum libros unde ooveruut homines, quod ipſorum ſint, niſi eadem tamporum ſibimet ſucceedentium conteſtatione continua? Multi multe de litteris eccleſiaſticis conſcripſerunt, non quidem auctoritate canonica, ſed aliquo adjuvandi ſtudio ſive dicendi. Unde conſtat, quid cujus ſit, niſi quia his temporibus, quibus ea quiſque ſcripſit, quibus potuit inſinuavit atque edidit, & inde in alios atque alios continuata notitia latiuſque firmata ad poſteros, etiam uſque ad noſtra tempora perveuerunt, ita ut interrogati, cujus quiſque liber ſit, non hæſitemus, quid reſpondere debeamus? Sed quid pergam in longe præterita? Ecce iſtas litteras, quas habemus in manibus, ſi poſt aliquantum tempus vitæ hujus noſtræ, vel illas quiſquam Fauſti eſſe, vel has neget eſſe meas; unde convincitur, niſi quia illi, qui tunc iſta noverunt, notitiam ſuam ad lunge etiam poſt futuros con-

tinuetis

A tinuatis poſterorum ſucceſſionibus trajiciunt? *Hoc argumentum evincit vel ſolam traditionem tam conſtantem, quam eſt traditio de Pentateucho per* Moyſen *ſcripto, ſufficere debere, etſi omnis alia deeſſet auctoritas.*

§. LV

Refutantur objectiones contra prædictam veritatem allatæ.

Scriptores qui Pentateuchum Moyſi ab. Judæis, Scribæ, quos Simonius ſubſtituit

PRimus, *qui Pentateuchum* Moyſi *abjudicavit in ſcriptis ſuis ſuſtinuit, & partes tantum aliquas, quas ſcripſiſſe dicitur in ipſo Pentateucho*, Moyſi *attribuit, eſt Thomas Hobbeſius, ſcriptor heterodoxus Anglus ſeculi* XVII, *qui accuſatus fuit Atheiſmi. Volebat ille Pentateuchum de* Moyſe *potius quam a* Moyſe *fuiſſe ſcriptum. Placuit temeraria hæc opinio, ex parte ſaltem, iſaaco Peyrerio Gallo, ſectæ Præadamiticæ auctori, qui affirmavit, Pentateuchum*

B *non eſſe* Moyſis, *ſed ex ſcriptis ejuſdem excerptum: ideoque multa in eo reperiri obſcura, truncata, confuſa & inordinata temere aſſerit. Benedictus de Spinoſa, primum Judæus in Hollandia natus, ac deinde in Atheiſmum lapſus, in Tractatu Politico-Theologico prædicteorum temeritatem ſecutus eſt, docuitque Pentateuchum non a* Moyſe, *ſed longo tempore poſt ipſum fuiſſe compoſitum. Ab horum opinione temeraria non ſatis longe receſſit Richardus Simon, presbyter Gallus Congregationis Oratorii, qui in Opere Gallico, cui titulus*, Hiſtoria critica veteris Teſtamenti, *agnoſcit quidem, Pentateuchum ſcriptum eſſe tempore* Moyſis, *eoque jubente; non tamen per* Moyſeo, *ſed per ſcribas ab ipſo conſtitutos. Secuti ſunt deinde & alii quidam heterodoxi in Hollandia; at minime opus eſt ad propoſitum noſtrum omnes recenſere adverſarios. Prædictus autem Simonius cap. 2 Operis indicati primo obſervat, in rebus publicis bene ordinatis, & maxime in Oriente, ſtatutos fuiſſe ſcribas, qui res præcipuas ad rempublicam ſpectantes in commentarios referrent, quod jam tempore* Moyſis *ſervatum fuiſſe ſuſpicatur magis,*

C *quam probat, aut quam probare potuit: nam nihil occurrit in toto Pentateucho, unde oſtendi poſſit, tales ſcribas* Moyſi *fuiſſe per totos illos quadraginta annos, quibus cum populo ſuo fuit in deſerto.*

plane videntur fictitii: 641 *Quin potius, ſi conſideremus*, Moyſen *conſilio ſoceri ſui inſtituiſſe magiſtratus, qui judiciis præeſſent Exod.* 18, *& ſeptuaginta ſeniores, jubente Deo, Num.* 11: *ſi conſideremus, inquam, baſce inſtitutiones, uti etiam ſacerdotum, Levitarum, aliaſque plurimas, diligenter litterit mandatas eſſe in Pentateucho; de ſcribis vero talibus nihil ibidem legi; facile animadverteremus, ſcribas tales non modo deſtitutos eſſe omni fundamento in ſacris Litteris, ſed merum eſſe figmentum ſacræ Scripturæ non ſatis conſonum; præſertim cum ſciamus manſiones omnes Iſraelitarum in deſerto, quas alioquin ſcriba pro munere ſuo debuiſſent conſcribere, ab ipſo* Moyſe *fuiſſe conſcriptas Num.* 33, *prout V. 2 claris verbis aſſeritur. Præterea ſi tam verum & certum eſſet, quam fictitium eſt, & fundamento deſtitutum, tales* Moyſi *fuiſſe ſcribas in deſerto, temerarium eſſet, illis potius quam* Moyſi *com-*

poſitionem Pentateuchi attribuere, non modo quia AUCT. *ſacra Scriptura illam* Moyſi *attribuit, quod ſo-* J. S. *lum debet ſufficere; ſed etiam, quia* Moyſes *excellebat tam ſacra quam profana eruditione, &, quod caput eſt, ſpiritu prophetico & familiaritate cum Deo omnes alios longiſſimo ſuperabat intervallo.*

642 *Simonius, ut ſcribas ſuos aliquo ſaltem fundamento conaretur fulcire, laudat* Joſephum *lib. 1 (imo 2) contra Apionem, ubi ille pag.* 1036 *de cura, quæ fuit apud Iſraelitas in ſcribendo hiſtorias, ſic habet*: De noſtris vero progenitoribus, qui eandem, quam prædicti (*Ægyptii & Babilonii*) habuerunt in deſcriptionibus ſolicitudinem (deſino dicere, eriam potiorem) pontificibus & prophetis hoc imperantes &c. *Similia affert ex Euſebio lib. de Præparat. Evang.; at cum locum non aſſignet, verba ipſa non invenio. Verum allata verba nequaquam probant, prophetas aut pontifices tempore* Moyſis *fuiſſe ſtatutos ad obeundum munus ſcribendi hiſtorias; ſed potius evincerent, ſaltem probabiliter, niſi idem certo jam conſtaret ex Scripturis,* Moyſeo *ipſum ſuo tempore id munus exercuiſſe, cum ſpiritu prophetico eſſet maximus, taliſque plane, qualis ad prædictum munus fuiſſet eligendus, ſi hominum ea fuiſſet electio. Itaque concluſio Simonii plane inepta eſt, dum ex præmiſſis ita infert pag.* 18: Admodum igitur verisimile eſt, fuiſſe jam a tempore Moyſis id genus propheras, qui erant neceſſarii ad colligenda Acta eorum, quæ fiebant in republica. *Inepte, inquam, id infert, cum* Moyſes *ipſe obiret id munus.*

rationes vero, quas allegat

Simonius pro ſua ſententia,

643 *Verumtamen longe pejora ſunt, quæ in ruinoſo hoc fundamento inædificat, ſic proſequens*: Hoc ſuppoſito, in quinque libris Legis diſtinguemus ſcripta per Moyſen a ſcriptis per hoſce prophetas aut ſcribas publicos. Attribuentur Moyſi leges & præcepta, quæ populo præſcripſit; contra vero hi ipſi ſcribæ publici poterunt ſtatui auctores maximæ partis hiſtoriæ. Moyſes tamquam legislator ſcripſit omnia, quæ ſpectabant ad præcepta; curam vero colligendi Acta de præcipuis rebus geſtis, ut hæ poſteritatis memoriæ tranſmitterentur, permiſerit ſcribis ſeu prophetis. *Paradoxon hoc (ita temerariam hanc opinionem voco, non quia per ſe tam mirabilis eſt, ſed quia tum aperte Scripturæ contraria)* F *paradoxon hoc, inquam, non ita probare nititur* Methodus, qua hiſtoria Pentateuchi compoſita eſt, hanc veritatem videtur inſinuare, quia facta pleraque ibidem eo relata ſunt modo, qui perſuadet alium quempiam a Moyſe in ordinem redegiſſe Annales iſtos. Non inſiſtam hic probationibus a quibuſdam allatis, ut oſtendetent Moyſen non fuiſſe auctorem Pentateuchi; Quia, inquiunt, non ſuiſſet ita ſe locutus in tertia perſona, nec proprias laudes retuliſſet. Non hiſce, inquam, argumentis iunitar, quia eadem fecerunt ſcriptores alii. Cæſar de ſe ipſe loquitur in tertia perſona in Commentariis ſuis; Joſephus idem quoque facit in Hiſtoria ſua de Bello Judaico, ubi ſe etiam elogio exornat. *Addi poſſunt Iſaias, Jeremias pluresque prophetæ, Evangeliſtæque & alii ſcriptores ſacri, ita ut frivola iſta quorumdam variuncula ulteriori reſponſo non indigeant.*

644 *At audiamus, an melius ratiocinetur Simonius ipſe. Hic ita pergit*: Verum ſi quantulacumque attentione conſideremus totum Pentateuchum, poterit ibidem deprehendi diſtinctio illa ſcriptorum, de quibus loquebar. Id etiam

partim falſa ſunt.

magis

AUCT. J. S. magis patebit per decorſum hujus diſputationis, ubi manifeſte oſtendo falſitatem rationum, quibus Judæi utuntur, ut oſtendant Moyſen eſſe auctorem totius Legis. *Hactenus nihil habemus, niſi verba & promiſſa magnifica : vehementerque exſpectat, quid tanto dignum hiatu promiſſor ille demum ſit allaturus : nam poſt verba allata ad alia digreditur, quæ parum aut nihil ad hanc contioverſiam ſpectant. Cap. 5 iterum ad Pentateuchum ita regreditur :* Difficile non eſt aliis oſtendere argumenta, ut oſtendamus, Moyſen non eſſe ſolum auctorem totius Pentateuchi. *Deinde citat S. Hieronymum, Maſium, Pererium, Bonfrerium, qui non audent aſſerere, totum Pentateuchum ſic eſſe* Moyſis, *ut nihil ab aliis ſit additum, demumque ex hiſce concludit ultimum caput Deuteronomii, ubi mors* Moyſis *narratur, ipſius non eſſe. Id ultro admittimus, nec opus erat ea de cauſa tot ſcriptores afferre : at nullius ætatis ſcriptoribus maximum, aut ſolum notabilem, Pentateuchi partem* Moyſi *abjudicat, ideoque non juvant Simonium, qui abeſt longiſſime ab illorum ſententia. Audiamus S. Hieronymum,*

B *ad cujus locum ante, id eſt, cap. 4 aſſignatum remittit. Affert ibidem hæc verba Hieronymi contra Helvidium.* Sive Moyſen dicere voluerit auctorem Pentateuchi, ſive Eſdram ejuſdem inſtauratorem Operis (*ſubintellige, ſcilicet eum verborum a me citatorum*) non cecuſo. *Itaque S. Hieronymus, qui citaverat ultimum Deuteronomii caput, ubi de morte & ſepultura* Moyſis *agitur; illud ſolum caput in dubium revocat, ati plerique auctores iſtud* Moyſi *abjudicant. Contra* Moyſen *vocat* auctorem Pentateuchi : *Eſdram vero inſtauratorem, quia ſacros codices correxit. Falſum igitur eſt, quod ait Simonius cap. 4* : S. Hieronymus ſcribens contra Helvidium, non audet abſolute hoc omnino Moyſis citare libros Legis : *nam id ſolum de citatis a ſe verbis dicit Hieronymus. Quia imo non multo poſt locum citatum in eodem libro leguntur hæc Hieronymi verba* : Moyſes ſcribit in Exodo : " Factum eſt autem „ *&c. Exod. cap. V 29 : atque ita facit ſenteatis locis aliis. Lubet in gratiam ſcriptoris, qui Hieronymum vocare voluit in ſubſidium cauſæ tam deſperatæ, Hieronymi ſententiam apertius declarare. Hic ſanctus doctor in epiſtola ad Cyprianum presbyterum ſub initium de* Moyſe *hæc ſcripſit :* Sive igitur viri, C ſive hominis appellatio, ſancto Viro competit, & ei, qui vidit Deum facie ad faciem, & ſalva facta eſt anima ejus, cujus ore creaturam mundi, eorum dumtaxat quæ viſibilis fuet, conditionem hominis, & omnis retro hiſtoriæ didicimus veritatem, qui non ſolum nobis quinque reliquit libros, Geneſim, Exodum, Leviticum, Numeros & Deuteronomium : ſed undecim quoque Pſalmos *&c. Hæccine ſunt verba non audentis citare libros Legis ſub nomine* Moyſis ?

partim frivola 645 *Deinde poſt verba quædam ex Pentateucho hinc inde petita, quæ objecit Simonius cum aliis, acſi non potuiſſent ſcripta eſſe a* Moyſe, *quæque infra examinabimus; aliud ſumit argumentum ex eo, quod varia repetantur in Pentateucho, quodque illæ repetitiones ejuſdem rei non ſolum occurrant in libris diverſis, nec ſolum in diſtinctis capitibus, ſed ſubinde etiam in eodemque capite, prout fieri aſſerit Gen. 7 in deſcriptione diluvii, & in referenda hominum corruptione ibidem; rurſum Exod 31 variis vicibus repeti ait præceptum de obſervando Sabbato : aſſignatiſque aliquot locis aliis, ita argumentum iſtud concludit :* Obſervandum tamen eſt, me D non loqui de quibuſdam repetitionibus, quæ æque ſuam habent gratiam in libris Moyſis, quam in verſibus Homeri, quemadmodum in hiſtoria arcæ, ubi Noe repetit magnam partem eorum, quæ ipſi fuerunt præſcripta. Poſtrema hæc repetitio auctoris eſt, ſcriptaque fuit ad oſtendendam fidelem mandati exſecutionem. Moyſes & Homerus ea in re ſunt ſimiles, quia eorum expreſſiones omnino ſunt naturales, ideoque quibuſdam repetitionibus obnoxiæ. Quin imo videmus Martialem non potuiſſe ſe continere, quominus in Epigrammate quodam hanc ob cauſam irrideret Homerum. Verum in libris Moyſis occurrit aliud genus repetitionum, quæ textum faciunt obſcurum, quis res eadem reperitur in diverſis locis nonnihil invicem diſtantibus : tunc enim, ut ordo reperiatur in verbis, ſæpe mutatur ſenſus, cum tamen ſupponendum ſit ut certum, quod ordo in Scriptura ſatis frequenter ſit neglectus. *Ita criticus auctor, cujus argumentum quam ſit frivolum, ex ipſa ejus lectione clarum eſt.*

646 *Reſponſionem autem inchoabo ipſis Simonii verbis :* Verumtamen, *inquit*, fieri poteſt, *& ſe ipſa deſtruentes,* E ut magna pars harum repetitionum oriatur ex proprietate linguæ Hebraicæ, quæ lingua eſt maxime ſimplex, quæque frequenter eadem repetit vocibus diverſis. Id apparet in omnibus fere libris ſuæ Scripturæ : quin idem quoque videmus in mandatis regum noſtrorum, & in ſtylo cancelluriæ Romanæ, oti & in ſtylo palatii forenſis pro cauſis civilibus : in quibus plurima agglomerantur verba, quæ idem ſignificant. Quando repetitiones iſtæ non ſunt invicem nullo intermedio conjunctæ, S. Auguſtinus eas nominat RECAPITULATIONES, ac plerique interpretes eum hac in re ſunt ſecuti. Verum, ſive illæ repetitiones proveniant ab eis, qui monumenta (*facæ Scripturæ*) collegerunt, & qui eas ibidem reliquerunt, quia ſerviebant pro explicatione; ſive proveniunt a proprietate ſermonis Hebraici, ad propoſitum erat eaſdem annotare, ut ſtylus ſacræ Scripturæ melius cognoſcatur. *Video, aperior, ſtudioſe lector, quam non obſcure criticus auctor recedat ab argumento, quod tam conata orſus fuerat, niſi mirabilia neſcio quæ fuiſſet prolaturus. Poſſet hic mexico poſt tantum hiatum dici cum Horatio* : Parturiunt montes : naſcetur ridiculus mus. F *Malim tamen dicere, nequaquam eſſe mirandum, homini Gallo, tot annorum millibus poſt* Moyſen *nato, ſtylum Hebraicum,* Moyſis *tempore uſitatum, non calcem fuiſſe viſam, quali ipſe uti vellet; cum ſtylus Homeri diſplicuerit Martiali homini Latino, licet latine ſermonem Græcum & Latinum minor ſit differentia, quam inter Hebraicum & Gallicum, minaſque ab Homeri ætate abfuerit Martialis quam ab ætate* Moyſis *Simonius. Præterea longe minus peccat contra rectæ ſcribendi methodum, qui bis terve idem iaculcat in eodem capite vocibus non multum mutatis, quam peccet ille, qui in eodem capite ſcribit contraria, ut facit Simonius, cujus tamen Opuſculum interpolatum eſſe, hac de cauſa nemo prudens aſſeruit. Contraria hæc jam attuli, at breviter oſtendo. Primo dicit num. 645 ſibi eas diſplicere repetitiones*, quæ textum faciunt obſcurum, *& mox num. 646 dubitat, an illæ repetitiones, quas carpit, non fuerint collectæ a collectoribus monumentorum*, quis ſerviebant pro expliestione. *Non ſatis capio, quo modo eadem repetitiones ſeaſum faciant*

obſcu-

A obſcurum, & a viris prudentibus judicentur ad explicationem conducere. At, ſi diſputator ejusmodi ardore diſputandi potuit in tales ambages incidere, probe perſpicio, quomodo ſanctus Legislator laudabili ſtudio utilia & neceſſaria inculcandi ſubinde eadem poſſit repetere, præſertim cum Apoſtolus dicat Philip. 3 v. 1: Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.

partim ſimul frivola

647 Deinde Simonius incipit varia refutare de ordine perturbato in Pentateucho, atque ea eo perſuadere conatur, libros Legis a Moyſe ſcriptos non fuiſſe eo ordine, quo exſtant hodieque: verum, ut ſingula ſcribebantur in ſoliis ſeparatis, ordinem foliorum fuiſſe mutatum: quin etiam ſine ulla probatione aſſerit, libros Bibliorum, quos habemus, tantum eſſe compendium. Mox tamen fatetur præclariſſimos ſcriptores in hunc deſectum ſubinde incidere, nec certam ex eo argumento deduci conſequentiam. Quin imo, inquit, non videntur Judæi multum laborasſe, ut ordinem ſervarent in ſcribendo; quemadmodum ſuaſile oſtendi poſſet ex ſtylo Epiſtolarum S. Pauli. Idem quoque confirmat ex verbis Haronis Judæi: At mox ad crimina eundum regreſſus, ſic proſequitur: Attamen multitudo locorum, in quibus ordo perturbatus eſt in libris Legis, mihi perſuadet, libros illos non fuiſſe eo modo compoſitos ab initio. Lubet examinare, an vere tanta ordinis inverſio reperiatur in libris Moyſis, quantam ſibi imaginatus eſt criticus noſter: tantam enim perturbationem noſpiam deprehendere potui. Pro exemplo primum allegat hiſtoriam creationis hominis Gen. 1 & 2, in qua contendit totum textus narrationis ordinem fuiſſe inverſum. Primo obſervat creationem viri & mulieris referri Gen. 1 v. 27, ubi hæc leguntur: Et creavit Deus hominem ad imaginem ſuam: ad imaginem Dei creavit illum, maſculum & feminam creavit eos &c. Obſervat ſecundo, ſupponi cap. 2 necdum creatam fuiſſe feminam, referrique modum, quo formata eſt ex coſta Adami. Verba Scripturæ accipe Gen. 2 v. 20 & ſeq. Adæ vero non inveniebatur adjutor ſimilis ejus. Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam: cumque obdormiſſet tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem; & adduxit eam ad Adam. Tertio obſervat Adamo jam ante datum fuiſſe præceptum, quod ibidem v. 17 ſic exprimitur: De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

& falſa,

648 Hæc ordine tali ſcripta fuiſſe, non exiſtimat Simonius, qui multam ordinis perturbationem ſibi imaginatur. Verum nulla in prædictis omnibus aſſignari poteſt ordinis inverſio: nam cap. 1 Moyſes breviter narrat creationem omnium rerum, ſex diebus perfectam. Cap. 2 primo refert quietem diei ſeptimi, & latius quædam explicare incipit, viam paulatim ſternens ad narrandum Adami peccatum, & pœnas illius peccati. Hinc ibi datur deſcriptio paradiſi, in quo Adam fuit poſitus. At ante hanc deſcriptionem v. 7 dicitur, ex qua materia formatum fuerit corpus Adami: poſt deſcriptionem vero ſubditur, qua de cauſa in paradiſo fuerit poſitus, quodque præcepto adſtrictus. Deinde vero explicatur, quid egerit in paradiſo ante creationem Evæ, videlicet quod ſingulis animalibus dederit nomina: atque hiſce formatio Evæ ſubjungitur. Quid in hiſce omnibus contra ordinem fuerit peccatum, ſane non perſpicio, niſi ſcriptor toties contra ordinem peccet, quoties, hiſtoria aliqua primum compendio relata, nonnulla facta præcipua latius exponere aggreditur: nam id ſolum fecit Moyſes. Creationem rerum omnium primum compendio retulit, ac poſtea formationem primo viri deinde mulieris paulo diſtinctius expoſuit. Eadem facilitate exponi poſſunt reliqua, quorum ordinem carpit Simonius: at neceſſe non exiſtimo id oſtendere, cum argumentum ipſius nullius eſſet roboris, etiamſi ea vera ordo narrationis frequentes eſſet minus conciunus: nam ſcriptores ſacri minus curaverunt, ut ordinis concinnitatem ſervarent, quam ut vera, utilia que narrarent. Accipe tamen, ſtudioſe lector, ſecundum exemplum, quod criticus noſter affert; ut oſtendat ordinem in Pentateucho perturbatum. Gen. 11 verſiculi tertius, quartus & quintus contra ordinem naturalem ſunt collocati, & quintus primo loco poni deberat, ſi crisi ipſius lubet annuere. Audi igitur quinque primos verſiculos, & vide hominis mentiam: Viſitavit autem Dominus Sarram, ſicut promiſerat: & implevit, quæ locutus eſt. Concepitque & peperit filium in ſenectute ſua, E
B tempore quo prædixerat ei Deus. Vocavitque Abraham nomen ſui filii, quem genuit ei Sara, ISAAC: & circumcidit eum octavo die, ſicut præceperat ei Deus, cum centum eſſet annorum: hae quippe ætate patris natus eſt Iſaac.

ac demum omnes plane incongrua.

649 Tertium argumentum prædictus ſcriptor deſumit ex diverſitate ſtyli, quem ait reperiri in libris Pentateuchi: atque in eo ſuſpicatur Opus non eſſe ejuſdem Scriptoris. Verum nec diverſitatem illam ſtyli probat, niſi verbis ſolis: atque ipſe fatetur, ſcriptores Hebræos eo defectu laborare, atque id ſatis colligi ex Epiſtolis S. Pauli. Inanis igitur hæc tuſſim eſt cavillatio, quæ nihil clarius probat, quam quod ſcriptor ille majori temeritate quam reverentia diſputaverit de libris Sacris, & Judæorum quorumdam ineptis obſervationibus autem animum accomodaverit. Alius quidem eſt ſtylus Moyſis, ubi hiſtoriae narrat; alius, ubi genealogias breviter recenſet, rurſum alius, ubi populum allequitur & hortatur, ac demum alius ubi leges recenſet, aut populi cenſus. Verum hæc ſtyli diverſitas pro
C diverſitate rerum adeo reprehendenda non eſt, F
ut potius ſit laudanda. Itaque relictis ſolvolis iſtis ineptiſque cavillationibus, examinare aggrediar locos quoſdam ex Pentateucho objectos, qui non nullam habent difficultatem, ita ut aliqui exiſtiment, locos iſtos deinde Pentateucho fuiſſe adjectos per alios ſcriptores ſacros, qui id fecerint explicationis gratia. Horum quidem ſententia minus improbanda eſt, cum Moyſen aſſerant Pentateuchi ſcriptorem; an vero etiam ſequenda videatur, patebit ex decurſu.

§. LVI

Examinantur textus aliquot, quos exiſtimant aliqui non potuiſſe ſcribi per Moyſen.

Moſes eſt Pentateuchi auctor, licet aliqua ab eo non eſſent ſcripta;

ANte hanc diſputationem breviter obſervanda ſunt aliqua, ut dicendis nonnihil lucis accedat. Primo in locis allegandis ſua ſumpſerunt argumenta ſcriptores illi, qui contra perpe-

AUCT. J. S. *tuam traditionem, & aperta ſacræ Scripturæ teſtimonia, negare ſuſtinuerunt*, Moyſen *ſcriptorem eſſe Pentateuchi. Sic autem illi ratiocinabantur. Non potuit* Moyſes *ſcribere verba illa, quæ in Pentateucho proferuntur: Pentateuchi igitur non eſt auctor. Verum, etiamſi tantiſper ſupponere velimus antecedentem propoſitionem eſſe veriſſimam, fallet tamen conſequentia: nam legitima ſolum inferri poterit, in Pentateucho reperiri nonnullos textus, qui non ſunt* Moyſis, *ſive non omnia prorſus* Moyſis *eſſe, quæ legantur in Pentateucho. At nequaquam inferri poterit*, Moyſen *non eſſe ſcriptorem iſtius Operis, cum id non ſequatur ex antecedente; cumque aliunde certiſſime conſtet, Pentateuchum per* Moyſen *eſſe ſcriptum, Secundo cum certum ſit, libros ſacros fuiſſe correctos per Eſdeam, exiſtimant aliqui ejus opera textus illos fuiſſe Pentateucho inſertos, licet alioquin admittant Pentateuchum fuiſſe a* Moyſe *compoſitum. Quod ſpectat ad caput ultimum Deuteronomii, plerique agnoſcunt* Moyſis *operibus id additum eſſe, ſive per Joſue, ſive per Eſdram, ſive per alium quempiam hagiographum. Hiſce poſterioribus lubens accedo, non*

B *modo quia mors & ſepultura* Moyſis *ibi refertur; ſed vel maxime propter hæc verba* ℣ 6: Et non cognovit homo ſepulcrum ejus uſque in præſentem diem. *Clarum enim videtur, id ſcriptum eſſe poſt mortem* Moyſis.

at nullus admittitur textus, excepto ultimo capite Deuteronomii,

651 *Verum non æque probari poteſt, alia quædam poſt* Moyſen *Pentateucho fuiſſe inſerta; atque illa ſententia majorem quoque aliunde barbet difficultatem. Certe nullo modo ferenda videtur aſſertio Simonii, qui cap. 7 enunciare ſuſtinuit, eos eſſe additionæ in libris* Moyſis, *ut diſcerni nequeat, quid illinc ſit, quidve ab aliis adjectum. Scriptor ille audaciſſimus quidem eſt in aſſerendo; at in probando prorſus infirmus, ut jam vidimus. Quare dictum iſtud jam abunde refutatum eſt, & magis quoque refutabitur in hac diſputatione, qua conabor oſtendere, ne quidem modicas iſtas interpolationes, quas aliqui admittunt eamquam auctoritati ſacrarum Litterarum minime contrarias, neceſſario admittendas eſſe, cum omnia ſine illis expoſi poſſint, ac* Moyſi *attribui. Locos omnes impugnatos, quos invenire potero in variis ſcriptoribus, fideliter recenſebo, ac ſincerum de ſingulis pronunciabo*

C *judicium, quod lubens etiam mutabo, ſi quis melioribus rationibus, quam hactenus allatas vidi, evincere potuerit, quædam ſcribi a* Moyſe *non potuiſſe.*

Primus locus objectus Moyſi aſſeritur:

652 *Ex Geneſi varia proferuntur. Primo Cap.* 12 ℣ 6, *ubi refertur migratio Abrahami ex patria in terram Chanaan, hæc leguntur:* Chananæus autem tunc erat in terra (*Chanaan.*) *Hæc aiunt ſcripta eſſe poſt* Moyſen, *quia* Moyſis *tempore Chananæi eamdem terram poſſidebant; ac ſi ex verbis* tunc erat *neceſſario ſequeretur non fuiſſe amplius Chananæum in Paleſtina, quando hæc ſcripta ſunt. Reſpondeo miſerrimam eſſe argutiolam; nec magis ſequi ex verbis* tunc erat in terra, *eoſdem ibidem non fuiſſe tempore ſcriptoris; quam ex verbis angeli Gen.* 22 ℣ 12, Nunc cognovi quod times Deum, *ſequatur id eum ante non cognoviſſe. Unice igitur facer textus docet, Chananæos habitaſſe in terra Chanaan, quando in illum ingreſſus eſt Abraham, quod Hebræi* Moyſis *tempore æque poterant ignorare quam nos ignoraremus hodie, niſi* Moyſes *id docuiſſet.*

653 *Objiciuntur ſecundo hæc verba Gen.* 36 ℣ 31; Reges autem, qui regnaverunt in terra D Edom, antequam haberent regem filii Iſrael, *alter locus* fuerunt hi. *Volunt autem hæc ſcripta eſſe, poſtquam filii Iſrael regem acceperunt, quia dicitur,* antequam haberent regem filii Iſrael, *ac ſi ſcriptor ſupponeret, filiis Iſrael ſuo tempore regem fuiſſe. Verum reſpondeo* Moyſen *ita vidiſſe locutum, quia poſſetis ſcribebat, & non ignorabat regem deinde eligendum ab Iſraelitis, ut conſtat ex Deut.* 17 & 18. *Præterea, etſi id noſciviſſet* Moyſes, *certum eſt, ſcriptorem horum verborum ſic loquendo non magis ſupponere debuiſſe ſub rege Judæos fuiſſe ſuo tempore; quam Matthæus, dum cap.* 1 ℣ 18 *ſcripſit,* Antequam convenirent (*Maria & Joſeph,*) *ſupponere debuerit poſtea uſum matrimonii fuiſſe inter ſanctiſſimos Conjuges. Objiciebat quidem locum illum Matthæi contra perpetuam virginitatem ſanctiſſimæ Virginis impius Helvidius; at S. Hieronymo lib. contra Helvid. objecto tam videbatur inepta, ut diceret:* Doleamne an rideam, neſcio. Imperitiæ arguam, an temeritatis accuſem? *& argumentum deinde multis diluit. Porro vocem* antequam *his nihilo magis valere ad*

E *propoſitum, quam valebat ibidem, facili negotio oſtenditur: nam ſi ea verbis,* antequam conveniſſent, *nullo modo ſequatur, poſtea conveniſſe, ut certiſſimum eſt; ex verbis* antequam haberent regem, *etiam non ſequitur, unquam reges fuiſſe Iſraelitis: quemodo igitur ex iiſdem poſſet dedici, regem Iſraelitis fuiſſe, dum verba illa ſunt ſcripta? Itaque tales objectiones ſunt hominum non ſatis attendentium ad proprietates linguæ Hebraicæ, & arma qualibet obvia ſtatim arripientium.*

eidem vindicatur:

654 *Numerus quoque regum, qui recenſentur, ſatis innuit ea fuiſſe ſcripta tempore* Moyſis: *nam ſolum octo reges recenſentur, quotum poſtremus tum vivebat, ante certe non diu eras defunctus;* Moyſes *enim eodem anno, quo defunctus eſt, a rege Edom tranſitum petierat* Num. 20 *Cum autem octo prædicti reges non duraverint totidem generationes conſtituere, quia filii non legantur ſucceſſiſſe parentibus; incertum eſt, an ſinguli diu regnaverint; nec improbabilis erit conjectura, ſi dicamus id regnum inchoaſſe poſtiſſe non diu ante natum* Moyſen, *qui centum & viginti erat annorum; imo inchoaſſe potuiſſe* F *etiam ſerius. At quidquid ſit de tempore regni inchoati, certum eſt ante obitum* Moyſis *ſufficiens reperiri tempus, quo octo reges potuerint regnare: nec minus eſt clarum, inter* Moyſis *obitum & primum regem Iſraelitarum plus temporis fluxiſſe, quam ut credibile ſit, ab octo regibus fuiſſe impletum. Quod vero ſpectat ad duces; qui ibidem quoque recenſentur* ℣ 40, 21 *ipſis verbis patet, illos vixiſſe omnes ſimul, & veriſimiliter ſub octavo rege: nam ita enunciantur:* Hæc ergo nomina ducum Eſau, in cognationibus, & locis, & vocabulis ſuis: dux Thamna, dux Alva &c, Et ℣ 43: Hi duces Edom habitantes in terra imperii ſui. *Sic antea* ℣ 15 *ſeptem filii Eliphaz vocantur duces, & quatuor filii Raguel. Undecim horum ducum auctor erat Eſau, atque ex ejus filiis variis quoque nominantur duces. Itaque ſi omnia exacte conſideremus, probe perſpiciemus toto illo capite genealogiam Eſau ſolum referri uſque ad* Moyſis *tempora. Alii quoque aliter ad objectionem reſpondent; at dicta mihi videntur ſufficere.*

nec ratio eſt cur tantum ante Moyſi adſcribendi;

655 *Objiciunt teſtio hunc locum Deut.* 2 ℣ 12: In Seir autem prius habitaverunt Horrhæi; quibus

A quibus expulſis atque deletis, habitaverunt filii Eſau, ſicut fecit Iſrael in terra poſſeſſionis ſuæ, quam dedit illi Dominus. *ſic vero ratiocinantur. Iſraelitæ tempore* Moyſis *necdum poſſidebant Terram promiſſam:* Moyſes *igitur non potuit ſcribere*, Sicut fecit Iſrael in terra poſſeſſionis ſuæ. *Verum, etſi eo tempore, quo hæc* Moyſes *dixit & ſcripſit, tota terra promiſſa non eſſet occupata ab Iſraelitis, ſaltem occupaverant & poſſidebant duo Amorrhæorum regna trans Jordanem, & de illis* Moyſes *ſcribere poterat adducta verba. Hæc ſola explicatio ſufficit ad oſtendendum potuiſſe hæc* Moyſen *dicere & ſcribere. Si autem recte ita loqui potuerit* Moyſes, *non niſi imprudenter admitti poterit, hæc ab alio ſuiſſe inſerta. Verumtamen alii alias expoſitiones afferunt, quæ ſua non carent probabilitate. Alii dicunt* Moyſen *more prophetarum uſum eſſe præterito pro futuro; alii voces* ſient feciſt *hic explicant,* ſicut facere decrevit: *alii*, ſieut facere cœpit. *Hiſce omnibus modis verba Hebraica expoſui poſſunt, indeque facile intelligitur, objectionem eſſe anilem momenti, ſive textus* Moyſis *intelligi debeat de regnis Amorrhæorum, ſive alio quopiam*

B *modo jam dato explicari.*

quartus locus nihil quoque habet, cur Moyſis non eſſet

656 *Objectio quarta petitur etiam ex Deuteronomio, ubi cap.* 3 ℣ 11 *hæc leguntur*: Solus quippe Og ex Baſan reſtiterat de ſtirpe gigantum. Monſtratur lectus ejus ferreos, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis *&c. Nimirum non capiunt critici illi, qui ubique ſibi imaginantur additiones aut interpolationes, cur* Moyſes *voluiſſet deſcribere lectum hujus gigantis, præſertim cum Iſraelitæ, ut volunt, eumdem ſatis cognoviſſent. Imo etiam aſſerere ſuſtinent, lectum illum veriſimiliter non fuiſſe ab Iſraelitis detectum ante tempora Davidis, qui urbem Rabbath expugnavit* 2 *Reg.* 12 ℣ 29. *Reſpondeo minime mirandum eſſe, quod* Moyſes *immanem hujuſce regis ſtaturam voluerit notam facere, eum id tendoceret ad mirabilia Dei illuſtrius enarranda & explicanda. Lecti autem deſcriptio manifeſte oſtendebat, gigantem illum* C *ſtatura longiſſime excedere. Fruſtra vero & ut verum quidem eſt, quod hic ait Calmetus, ſtatuam immanem regis Og omnium oculis fuiſſe objectam: neque enim omnes Iſraelitæ ad expeditionem contra Og fuerant profecti, imo ne decima quidem eorum pars, ſi mulieres conſiderentur & parvuli. Verum ſupponamus, gigantem illum ab omnibus fuiſſe viſum; non ſolis præſentibus ſcribebat* Moyſes, *ſed vel maxime poſteris: præſentes enim verbis inſtruere poterat, non item poſteros. Quod ait idem Calmetus expreſſionem hanc,* Monſtratur lectus ejus *&c., non videri ſcripturæ contemporanei, & acta narrantis, ruſum placere mihi nequit; quia ſcriptores quotidie notiſſima ſolent confirmare quibuſdam teſtimoniis, ut ſolata apud poſteros majorem habeant auctoritatem: nec ſolum id faciunt ſcriptores profani, ſed etiam ſacri. Quin potius ſi ipſum dumtaxat locum conſideremus, facile videbimus eſſe auctoris ſuæ brevi; quia non additur*, uſque in præſentem diem, *aut quid ſimile, quemadmodum ſolet fieri quando de rebus præteritis, quæ aliquo tempore ſervata ſunt in eodem ſtatu, inſtituitur ſermo. Demum quod dicitur, lectum illum veriſimiliter inventum eſſe in Rabbath tempore Davidis, omni caret auctoritate ſacræ Scripturæ; nec veriſimile eſt, maluiſſe aliquem hagiographum ea de lecto Og Deuteronomio inſerere, quam inventionem lecti ſui loco referre.* Auct. J. S.

657 *Quintam objectionem formant adverſarii ex hiſce Deut.* 3 ℣ 14 *verbis*: Jair filius Manaſſe poſſedit omnem regionem Argob uſque ad terminos Geſſuri & Machati. Vocavitque ex nomine ſuo Baſan, HAVOTH JAIR, id eſt villas Joir, uſque in præſentem diem. *Hæc objectio plus habet difficultatis quam ulla ex præcedentibus. Obſervatio quoque non data de phraſi* uſque in præſentem diem *videtur adverſariis favere. Verumtamen hæc phraſis non cogit nos recedere, tantum hunc Deuteronomio poſtmodum fuiſſe inſertum, nam etſi ita frequenter loquantur Litteræ ſacræ, quando res aliqua diu in eodem ſtatu manſit aut idem nomen retinuit, ſubinde tamen eadem quoque utuntur phraſi de re non diu peractæ, prout hic factum eſt. Sane multum ſudabit & fruſtra, qui oſtendere voluerit phraſes iſtas uſitatiſſimas in veteri Teſtamento* uſque in præſentem diem, uſque in præſens, uſque hodie, uſque in hodiernum diem, *numquam adhibitas fuiſſe niſi de rebus antiquis. Certe Matthæus cap.* 27 ℣ 8, *& cap.* 28 ℣ 15 *ita loquitur de rebus* E *ſatis novis, uti & Paulus Act.* 23 ℣ 1, *& Act.* 26 ℣ 22. *quintus textus gravamen habet difficultatis*

658 *Si autem velimus perſcrutari Teſtamentum vetus, clare videbimus ſimiles phraſes adhibitas fuiſſe in facto minus antiquo, quam erat nomen* Hovoth Joir, *quando hæc prorſus & ſcripſit* Moyſes. *Exod.* 7 ℣ 16 *Dominus jubet* Moyſen *in tertio congreſſu ſic loqui ad Pharaonem*: Dominus Deus Hebræorum miſit me ad te, dicens: Dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi in deſerto: & USQUE AD PRÆSENS audire noluiſti. *Atqui dubitari nequit, quin fuerit minus ſpatium inter primum & tertium congreſſum* Moyſis *cum Pharaone quam fuerit inter occupationem urbium, quæ vocatæ ſunt* Havoth Jair, *& orationem* Moyſis *ad populum. Clare igitur patet, ex phraſi* uſque in præſentem diem *nihil inferri poſſe pro interpolatione, phraſimque illam uſurpari ab Hebræis, quoties aliquod tempus, ſive longum ſive breve, inter rem captam & narrationem intercedit. Si autem hiſce necdum acquieſcant adverſarii, audiant aliud* F *exemplum. Anna mater Samuelis cum multo dolore & lacrymis orans Dominum, ac obtestatis ideirco accuſata ab Heli, ita ei reſpondet* 1 *Reg.* 1 ℣ 16: Ne reputes ancillam tuam quaſi unam de filiabus Beliel: quia ex multitudine doloris & mœroris mei, locuta ſum USQUE IN PRÆSENS. *Loquitur Anna ſolum de tempore quo orabat, & tamen utitur phraſi illa* uſque in præſentem diem, *quis agitus prudens ex verbis* uſque in præſentem diem, *dixerunt tempus neceſſario colligendum eſſe, locumque interpolationis accuſandum?* *ſed tam prima, quam ſecunda vitiatur*

659 *At alio etiam ex capite locus allegatus ab adverſariis impugnatur. Judic.* 10 ℣ 4 *de Jair Iſraelitarum judice, qui Tholæ ſucceſſit, hæc leguntur*: Huic fuerunt filii Jair Galaadites, qui judicavit Iſraelem per viginti & duos annos, habens triginta filios, ſedentes ſuper triginta pullos aſinarum, & principes triginta civitatum, quæ ex nomine ejus ſunt appellatæ HAVOTH JAIR, id eſt, oppida Jair, uſque in præſentem diem, in terra Galaad. *Hunc locum objecit Calmetus in cap.* 3 ℣ 14 *Deut., ut oſtenderet locum Deuteronomii ſuſpectum eſſe interpolationis. Verum ſi quid probaret objectio, plus probaret quam*

AUCT. J. S. *velit ipſe interpres, qui locum objicit. Ait ille quidem idoneas eſſe rationes, quæ perſuadeant, alterum Jair ab altero diſtingui. At iſtud non erat ſubtimide & dubitanter aſſerendum, cum certum ſit & indubitatum ex ſacris Litteris: num primus Jair contemporaneus fuit Moyſi, & ſubegit partem Galaaditidis, cui nomen ſuum impoſuit, uti non modo Deut. 3 legitur, ſed etiam Num. 32 ℣ 41, ubi eadem refertur hiſtoria. Alter vero pluſquam duobus ſeculis fuit poſterior, & tunc fuit judex Iſraelitarum, qua dignitate caruerat prior: nec hic legitur triginta filios habuiſſe, uti habuit ſecundus. Contra ſecundus Jair non legitur ſubegiſſe civitates illas, aut vicos potius, quibus dedit nomen* Havoth Jaïe. *Nihil igitur habent commune niſi nomen* Jair, *quodque a nomine illo pars Galaaditidis vocata ſit* Havoth Jair. *Verum ne quidem neceſſe eſt affirmare, nomen illud ab utroque fuiſſe datum: nam de ſecundo ſolum dicitur,* Qui ex nomine ejus ſunt appellatæ HAVOT JAIR. *Hæc autem verba ſic exponi poſſunt, ut civitates aut vici illi intelligantur nomen ſortitæ a nomine,*

B *quod habebat* Jaïe *judex, licet nomen iſtud vicis non fuerit impoſitum hujus tempore, nec per ipſum, ſed tempore primi Jair, a quo conſtat fuiſſe impoſitam. Favet huic expoſitioni textus Hebraicus, in quo ne quidem legitur* ax oomine ſuo. *At ſive dicamus civitates illas a primo ſolum Jair dictas eſſe* Havoth Jaïe; *ſive credamus ſecundum quoque auctorem eſſe iſtius nominis, locus Deuteronomii nequit merito ſuſpectus eſſe interpolationis: nam ſecundus Jair nomen antiquum continuaverit, aut abolitum reſtituerit, ſicut nomen Hieroſolymæ, quod per Adrianum imperatorem erat abolitum, deinde fuit reſtitutum, & ſicut aliarum civitatum nomina aliquando abolita atque iterum reſtituta novimus. Ceterum oppugnatus Deuteronomii locus eo quoque ratione minus ſuſpectus eſſe debet interpolationis, quod pars ſit orationis, quam* Moyſes *habuit ad populum.*

ſexta objectio eſt exigui momenti:

660 *Sexta objectio petitur ex verbis Exod.* 16 ℣ 35: Filii autem Iſraal comedentnt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, uſquequo tangerent fines terræ Chanaan. *Nam, uti obſervant, manna deſerunt manducare Iſraelitæ poſt*

C *mortem* Moyſis, *uti narratur Joſ.* 5 ℣ 11 & 12 *bis verbis*: Et comederunt de frugibus terræ... Defeeitque manna; poſtquam comederuot de frogibus terræ &c. *Itaque* Moyſes *ſcribere non potuit, ſi credimus criticis quibuſdam, quamdiu manna comederint filii Iſrael. Verum ſrivola hæc eſt ratiocinatio: nam* Moyſes *ſciebat, antequam obiit, Iſraelitas annis circiter quadraginta manna paſtos eſſe in deſerto, ſique haud dubie ſcribere potuit, & ſcripſit, ſicuti Deut.* 8 ℣ 2 *ad populum locutus eſt ſequentia:* Et recordabetis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum. *Necdum erant impleti anni quadraginta, quando hæc dicebat* Moyſes, *ſed annus quadrageſimus itineris ad finem decurrebat, & ſic paulo poſt dicit* ℣ 4: En quadrageſimus annus eſt. *At poterat Sanctus tempus iſtud numero rotundo vocare annos quadraginta, etſi deeſſent aliquot dies, aut etiam menſes aliquot deſuiſſent, ut in ſimilibus fieri ſolet. Poterat, inquam, ita loqui ſanctus Legislator, licet ignoraſſet manna poſt breve tempus ceſſaturum, cum non negaret Iſraelitas manna deinde etiam cibandos. Quippe ſolum ſcripſit, Iſraelitas comediſſe manna* quadraginta annis, & uſquequo tangerent fines terræ Chanaan. *Hoc autem totum erat impletum ante mortem ipſius, cum ſolo Jordane a terra Chanaan ſeparaverunt Iſraelitæ. Noverat quidem* Moyſes *Iſraelitas brevi ingreſſuros in terram promiſſam, ideoque hac etiam ſcientia uti poterat: at iſtud neceſſarium non erat ad ſcribendum verba objecta. Imo ſcientia illa uſus hic non videtur, cum nec diem, nec locum, quo manna defecit, aſſignaverit: & ne quidem affirmaverit, utrum ante, an poſt tranſitum Jordanis deficeret. Quapropter ipſa enuntiatio vaga adverſarios docere debuerat,* Moyſen *illa ſcripſiſſe, quando manna necdum defecerat.*

661 *Septima objectio, quam jam breviter tetigi num.* 555, *ſumitur ex Deut.* 1 ℣ 1, *ubi* Moyſes *dicitur locutus ad populum* trans Jordanem. *Conſtat enim* Moyſen *numquam tranſviſſe Joedanem; atque ea de cauſa exiſtimant adverſarii non potuiſſe eumdem ſcribere has voces* trans Jordanem. *Late patet hæc objectio, cum eadem voces reperiantur multis aliis locis, videlicet Num.* 32 ℣ 32 & *cap.* 34 ℣ 15 & *cap.* 35 ℣ 14; *uti & Deut.* 1 ℣ 5 & *cap.* 3 ℣ 8, *cap.* 4 ℣ 41, 46, 47 & 49; *atque omnibus iſtis locis voces* trans Joedanem *ſignificent regionem illam, quæ ſita eſt ad Orientalem partem Jordanis. Si Calmetus omnes iſtos textus diligenter conſideraſſet, non tam facile, opinor, conceſſiſſet in opinionem quorumdam criticorum, neque ex allatis vocibus inferre voluiſſet, duos primos Deuteronomii verſiculos* Moyſi *eſſe abjudicandos. Accipe, ſtudioſe lector, primum ex locis allegatis, & judica mecum, an prudenter* Moyſi *poſſit abjudicari, alterique hagiographo attribui. Num.* 32 ℣ 31 & 32 *hæc leguntur*; Reſponderuntque filii Gad & filii Ruben: Sicut locutus eſt Dominus ſervis ſuis, ita faciemus: ipſi armati pergemus coram Domino in Terram Chanaan, & poſſeſſionem jam ſuſcepiſſe nos confitemur TRANS JORDANEM. *Si Gaditæ & Rubenitæ, qui eo tempore Jordanem nihilo magis tranſiverant quam* Moyſes, *ita loqui potuerunt, cur* Moyſes *non potuit ita ſcribere? Quare nullum mihi eſt dubium, quin pluribus locis ita ſcripſerit, aut certe ſcripſerit, ſicut habet textus Hebraicus. Nam varii ſcriptores obſervarunt vocem Hebraicam* heber *ambiguam eſſe, & Latine exprimi poſſe* eis *aut* trans. *Alii volunt textum Hebraicum ſignificare* in tranſitu Jordanis. *Nolim haſce obſervationes improbare: quin & veras eximio & ſufficientes ad objectionem ſolvendam. Verum ne quidem mihi neceſſariæ videntur iſtæ vocis Hebraicæ explicationes, cum ipſa verba Latina* trans Jordanem *facile poſſint defendi; & recte intelligi, cur* Moyſes *pastum illum ditionis Iſraelitarum, quæ ſita erat ad Orientem Jordanis, ab altera parte diſtinxerit per voces* trans Joedanem.

objectio variis modis

662 *Noverat* Moyſes *terram, quæ ſita eſt inter mare Mediterraneum & Jordanem, promiſſam fuiſſe Iſraelitis, ideoque hanc totam per exploratores euraverat luſtrandam Num.* 13. *Nec modo noverat terram illam fuiſſe promiſſam, ſed etiam certo ſciebat occupandam ab Iſraelitis, quia Num.* 34 *fines totius terræ Chanaan juſſu Dei deſcripſit. Poterat igitur* Moyſes *ditionem totam, quam Iſraelitæ erant poſſeſſuri, conſiderare, qualem noverat futuram atque inſpici juſſerat, & minorem partem, quam Jordanes a majori dividit, vocare regionem* trans Jordanem

falſo putatur, non oſtendatur;

quem-

A *quemadmodum fieri ſolet in urbibus aut provinciis, quæ flumen aliquod interſecat. Tanto magis ea conſideratione uſi poterat* Moyſes, *quod non ſolum ſcriberet præſentibus, ſed etiam poſteris, qui eo loquendi modo uſari erant, atque uti debebant; quod Abraham, Iſaac & Jacob, quorum poſteris terra erat promiſſa, habitaſſent inter Jordanem & mare. Hoc autem loquendi modo* Moyſen *revera uſum eſſe, facile oſtendi poteſt. Num.* 34 *poſt deſcriptam terram Chanaam, mari & Jordani interjectam,* ℣ 12 Moyſes *Iſraelitas ſic alloquitur*: Hanc habebitis terram per fines ſuos in circuitu. Præcepitque Moyſes filiis Iſrael, dicens: Hæc erit terra, quam poſſidebitis ſorte, & quam juſſit Dominus dari novem tribubus, & dimidiæ tribui. Tribus enim filiorum Ruben,.. & tribus filiorum Gad,.. media quoque tribus Manaſſe.. acceperant partem ſuam trans Jordanem contra Jericho ad Orientalem plagam. *Hic non ſolum inſcribende, at in loquendo etiam prædicto modo utitur* Moyſes. *Alibi quoque locis ita non modo ſcribit, ſed & loquitur Sanctus. Verum ſatis erit unum afferre locum. Gen.* 50 *narratur, quo modo Joſeph corpus defuncti patris ſui Jacobi portaverit in terram Chanaan,* & ℣ 20 *dicitur*: Veneruntque ad Aream Atad, quæ ſita eſt TRANS JORDANEM. *Hunc autem locum eſſe ſitum ad Orientem Jordanis patet ex ſequentibus: nam* ℣ 13 *ſubditur*: Et portantes eum in terram Chanaan &c. *Locum quoque eumdem ad Orientalem illius fluvii partem aſſignat S. Hieronymus in Locis Hebraicis. Ex hiſce ſequitur, Joſephum & ſocios ipſius nondum tranſiviſſe Jordanem: ubi dicuntur venuſſe ad locum ſitum* trans Jordanem *clarumque eſt*, Moyſeo, *quando illa ſcribebat, non reſpexiſſe ad locum, in quo erat, ſed ad diviſionem Terræ promiſſæ, ſeu ad terram, in qua habitaverant Abraham, Iſaac & Jacob, quibus promiſſio erat facta.*

B

Octava objectio ex variis nominibus, Moyſe, ut volunt poſteriores:

663 *Octavo demum objiciunt varia nomina urbium, locorum, aliarumque rerum ſimilium, contenduntque nomina illa non fuiſſe uſitata* Moyſis *tempore, ſed poſteriora eſſe ſanctæ Legiſlatore: quod ſi verum eſt, ab eo ſcripta non fuerunt; at deinde per alium hagiographum fuerint Pentateucho inſerta explicationis gratia. Sane nonnulli id crediderunt: at non video cur pro nominibus iſtis* Moyſi *abjudicandis meliores afferre valeant, quam afferunt pro locis jam refutatis. Veruntamen non opproſe diſcutiam omnia nomina, quæ alicubi objecta reperio tamquam* Moyſe *poſteriora, qualia ſunt* Phiſon, *nomen fluvii e paradiſo egredientis*, Hevilat, *terra, quam dictus fluvius circuit Gen.* 2 ℣ 11 Babel *turris Gen.* 11 ℣ 9, Ninive *urbs Gen.* 10 ℣ 11, & Caldæi *gens variis locis in Geneſi. Hæc quidem inter nomina objecta reperio apud Remigium Ceillier in Hiſtoria generali auctorum ſacrorum tom.* 1 *pag.* 30 *in* Moyſe, *ubi & flagellorum antiquitatem vindicat: at cum non videam objectiones illas quidquam habere fundamenti in Scripturis, aut vel minimum difficultatis involvere, ſatis erit ad laudatam ſcriptorem remittere lectores, eaque enumerare nomina, quæ prime ſaltem intuitu aliquid videatur difficultatis habere.*

C

primam vocem objectam non eſſe Moyſe poſteriorem,

664 *Tale eſt nomen* Dan, *de quo Gen.* 14 ℣ 14, Perſecutus eſt eos uſque DAN: *Abraham nimirum cum expeditis vernaculis ſuis perſecutus eſt quatuor reges illos, qui regem Sodomorum regeſque et fœderatos vicerant, & Sodoma aliaſque urbes ſpoliaverant. Per* Dan *autem hic adverſarit intelligunt urbem illam, quam Danitæ capagnaſſe legantur Judic.* 18, *ubi* ℣ 29 *hæc habentur*: Erat autem civitas ſita in regione Rohob: quam rurſum extruentes habitaverunt in ea, vocato nomine civitatis DAN, juxta vocabulum patris ſui, quem genuerat Iſrael, quæ prius LAIS dicebatur. *Joſ.* 19 ℣ 47 *de eadem civitate hæc dicuntur*: Aſcenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Leſem, ceperuntque eam: & percuſſerunt eam in ore gladii, & poſſiderunt & habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus LESEM DAN, ex nomine Dan patris ſui. *Ex hiſce Calmetus aliique concludunt, nomen loci iſtius* Dan *poſterius eſſe* Moyſe, *ac libris ipſius deinde inſertum. Reſpondeo vocem* Dan *in textu objecto non neceſſario intelligi debere de illa urbe; ſed ibidem fuiſſe vivam aut flaviolam, qui* Dan *dictus fuit, quinque cum altero ſimili* Jor *dicto, Jordani fluvio ortum & nomen dediſſe dicitur a S. Hieronymo infra citando. Scio quidem Calmetum in Dictionario Biblico ad votem* Jordanis *falſitatis ſuſpectos habere duos iſtos fontes, ex quibus* Jordanis *profluere dicitur; ſed hanc ipſius affectionem jam refutavi tom.* v *Auguſti, ubi pag.* 743 *Joinvillium in Vita S. Ludovici regis Franciæ de urbe illa, quæ ſecundum aliquot deinde* Paneas & Cæſarea Philippi *vocata fuit, ſic habet*: Sita eſt hæc urbs ſupra fontem pulchrum, JOR dictum. In campis planis, qui ante hanc orbem extendantur, fons eſt alius admodum pulcher, DAN nominatus: horumque duorum fontium rivi ſatis procul ab urbe confluunt, indeque fluvius, ex fontibus hia ortus, vocatus eſt JORDANIS. *Ita ſcriptor ille, qui in loco fuerat, & fontes videre potuerat. Hujus teſtimonium ibidem in Annotatis confirmavi teſtimonio unius e Miſſionariis noſtris in Syria, qui ambos fontes exacte etiam deſcribit. Quapropter non continuo credendum eſſe Calmeto ceuſui, aſſerenti falſum eſſe*, Jordanem ex duobus amnibus confluari, amnemque aliquem eſſe, qui DAN appelletur, licet tabulæ geographicæ pleræque ſic ferant. *Nam, quod mirum videbitur, Calmetus ipſe ad vocem* Deo *ait*: Deo (*urbs*) ad radices Libani ſita erat, juxta rivum DAN, ſive Jordaem. *Ex hiſce concludo textum Gen.* 25 ℣ 24 *explicari probabiliter poſſe de rivo* Dan.

D E F

varia modus oſtenditur:

665 *Secundo, etiamſi certum eſſet in textu allegato non rivum, ſed opidum deſignatum eſſe, ut vel ſic quidem adverſariorum argumentum certo evinceret, vocem illam textui ſeriæ eſſe inſertam. Nam incertum eſt primo, an urbs* Lais *vel* Leſem *antea non fuerit dicta* Dan, *ita ut antiquum civitatis nomen fuerit damnatæ renovatum a Danitis. Certe raro legimus, Iſraelitas eo tempore urbibus capitis majorum ſuorum nomina impoſuiſſe: Hinc ſuſpicio eſſe poteſt, id ideo de hac urbe contigiſſe, quia antiquitus* Dan *fuerat nominata. Deinde in textu objecto alia poteſt civitas deſignari, quæ* Dan *quoque dicta fuerit: neque enim incredibile eſt, aliam quoque fuiſſe civitatem, aut vicum aliquem tempore Abrahæ; qui* Dan *fuerit vocatus. S. Hieronymus locum de rivo* Dan *videtur intelleciſſe: nam lib. Quæſt. Hebraic. in Geneſim cap.* 14 *ad verbum objecta*. Et perſecutus eſt eos uſque Dan, *ſic habet*: Ad Phœnicis oppidum, quod nunc PANEAS dicitur. DAN autem unus e fontibus eſt Jordanis. Nam & alter vocatur JOR, quod interpretatur πῶθρον, id eſt, rivus. Duobus ergo fontibus, qui haud procul a ſe diſtant, in unum rivulum fœderatis, JORDANIS deinceps appella-

AUCTA S. S.

AUCT. tor. *Jam vero tum de rivo* Dan, *non de urbe Paneade, locum intelligere, facile probatur: nam lib. de Locis Hebraicis ad vocem* Dan *ita ſcribit:* Dan viculus eſt *in quarto a Paneada milliario euntibus Tyrum: qui uſque hodie ſic vocatur. Diſtinguit igitur inter* Dan, *olim* Lais *vel* Leſem *dictam, uti habet ad hæc verba, & urbem* Paneadem: *nec alia de cauſa adducit oppidum iſtud, quod ſitum erat ad rivum* Dan, *quam ut per oppidum notius aſſignaret rivum minus notum, de quo textum Scripturæ interpretatur. Cæterum locus ipſe ne minimum quidem habet indicium inſertæ vocis: neque enim aliqua poterit eſſe incerta, niſi alia fuerit ſublata, quod nequaquam mihi eſt veriſimile.*

J. S.

Idem probatur de ſecunda voce objecta,

666 *Altera vox, quæ Pentateucho inſerta explicationis gratia a quibuſdam creditur, eſt* Hebron: *atque hæc revera variis locis ita repetitur, ut ſolum addita videatur ad expoſitionem. Primo* Hebron *memoratur Gen.* 13 ℣ 18 *hoc modo:* Movens igitur tabernaculum ſuum Abram, venit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ eſt in Hebron: *id eſt, juxta* Hebron. B *Gen.* 23 ℣ 2 *de Sara dicitur:* Et mortua eſt in civitate Arbee, quæ eſt Hebron. *Rurſum Gen.* 35 ℣ 27: Venit etiam (*Jacob*) ad Iſaac patrem ſuum in Mambre, civitatem Arbee, hæc eſt Hebron. *Clarum eſt ex locis allatis, urbem illam* Arbee *dictam fuiſſe, & ſic aliis locis vocatur,* Cariath Arbe. *Hoc autem fuiſſe antiquum urbis nomen, diſtimus ex Joſ.* 14 ℣ 15, *ubi legitur:* Nomen Hebron ante vocabatur CARIATH ARBE. *Id quoque aſſeritur Judic.* 1 ℣ 10 *Cum autem inter filios Caleb, qui urbem Hebron obtinuit, reperiatur unus* 1 *Paral.* 2 ℣ 42 Hebron *dictus, facile inferunt critici noſtri, laudatam urbem ab eo Calebi filio nomen attepiſſe. Quod ſi hæc obſervatio vera ſit, nomen* Hebron *Pentateucho variis locis inſertum eſt. Verum reſpondet conjecturam ſpecioſam magis, quam ſolidam eſſe: nullo enim Scripturæ teſtimonio probari poteſt, urbem Hebron a Calebi filio denominatam fuiſſe. Quod vero ſubinde duo iſtius urbis nomina ſimul recenſeantur, dicaturque,* Quæ eſt Hebron, *aut,* Hæc eſt Hebron, *ſuſpicionem injicere poſſet, iſta explicationis gratia fuiſſe addita, ſi ubique in Pentateucho iſta* C *recurrerent. Verum cum aliis locis urbs ante ſolum nomine* Hebron *appelletur, iſta quoque ſuſpicio evaneſcit. Certe Gen.* 13 ℣ 18 Hebron *vocatur ſine mentione nominis antiquioris* Arbee, *aut* Cariath Arbe. *Et Gen.* 37 ℣ 14 *ſimiliter dicitur* Hebron *ſine mentione alterius nominis. Num.* 13 ℣ 23 *de exploratoribus legitur:* Aſcenderuntque ad Meridiem, & venerunt in Hebron... Nam Hebron ſeptem annis ante Taninm urbem Ægypti condita *eſt. Nulla quoque ibi mentio alterius nominis.* Moyſes *urbem* Hebron *variis nominibus deſignavit in Geneſi, ubi videtur uti voluiſſe antiquo nomine, quia id necdum exoleverat tempore illo, de quo ſcribebat, At ſcribens de geſtis ſui temporis ſolo nomine* Hebron *uſus eſt, verſimiliter quia id magis tunc erat uſitatum. Confirmatur id ex Joſue cap.* 14 ℣ 13, *ubi de tradita Calebo Hebrone ſic legitur:* Benedixitque ei Joſue: & tradidit ei Hebron in poſſeſſionem: atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo. *Et mox* ℣ 15: Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe. *Quo reſpicit, obſecro, illud* ante, *niſi ad temporaneos, quæ narrantur, antiquiora? Alioquin enim dixiſſet Scriptor,* tunc, *non* ante.

667 *Tertium denique nomen, quod aliquibus viſum eſt non convenire* Moyſi *ætati, eſt* Moria *mons, in quo templum deinde ædificatum eſt. Volunt nimirum montem illum non gaviſum eſſe iſto nomine, niſi dum deſignatus eſt ad conſtructionem templi. Vanum & prorſus ineptum eſſe iſtud argumentum, patet ex ipſis, qui oppugnatur, loco. Gen.* 22, *poſtquam Abraham pro Iſaaco filio ſuo ariete obtulerat holocauſtum,* ℣ 14 *additur:* Appellavitque nomen loci illius, DOMINUS VIDET (*Hebraice* Moria, *id proprie eſt,* Dominus videbit, *ſed utroque modo verti poteſt.*) Unde uſque hodie dicitur: In monte, DOMINUS VIDEBIT (*Meria.*) *Aſſerit ipſa Scriptura nomen monti ab Abrahamo fuiſſe impoſitum. Quis igitur, qui ſacris Litteris fidem adhibet, affirmare auſit nomen id eſſe poſterius? Neque hunc id argumentum ab ullo Catholico adoptatum novi. Hactenus collegi & diſcuſſi argumenta illa, ex quibus primum probare voluerunt nonnulli Pentateuchum non eſſe* Moyſis; *quod cum alii ſcriptores ut prorſus improbabile, & Scripturis contrarium rejicerent, & nimium tamen allatis ratiunculis tribuerent; duxerunt quadam Pentateucho inſerta fuiſſe per Eſdram* E *aut alium hagiographum. Verum cum nec horum ſententia mihi ſatis apparet probabilis, ſingulas objectiones diligenter diſcutiendas cenſui, & tam prolixe reſpondendum, ut lector ſtudioſus intelligere poſſit, quam infirma ſint omnia adverſariorum fundamenta.*

Ex dictis de tertia,

D

§ LVII.

De tempore ſcripti Pentateuchi.

Cellierius vult Pentateuchum ſcriptum ultimo Moyſi anno:

QUandoquidem *Pentateuchum, in quinque libros diviſum, videlicet Geneſim, Exodum, Leviticum, Numeros & Deuteronomium,* Moyſi *vindicavimus; reſtat ut aliqua dicamus de tempore, quo libros illos conſcripſit* Moyſes: *ſcriptores enim in varias admodum ſententias abierunt. Exiſtimant aliqui Geneſim a* Moyſe *ſcriptam eſſe in Madianitide aut certe tempore ſervitutis Ægyptiacæ; alii Geneſim ſolum præponunt Legi apud montem Sinai acceptæ; alii contra volunt onustum eſſe in deſerto poſt Legem acceptam. Verum laudatus ante Cellierius conatur tribus argumentis evincere, Pentateuchum compoſitum eſſe poſtremo* Moyſis *anno, ſeu quadrageſimo peregrinationis per deſertum. Sententia hæc neceſſario ex parte vera eſt, cum Deuteronomium & pars Numerorum ſcribi non potuerint ante illum annum, quo relata in iis contigerunt. At minus certa mihi apparet pro aliis Pentateuchi libris. Quapropter laudati ſcriptoris argumenta expendere & convincere conabor, omiſſis cæteris ſcriptoribus, qui minus certo inhærent determinato alicui tempori, ne diſputatio fiat prolixior.* F

At prima ipſius argumentum non modo parum probat,

669 *Primum Cellieriі argumentum hoc eſt.* Moyſes *in Geneſi cap.* 22 ℣ 14, & *cap.* 26 ℣ 20 *utitur nomine Dei tetragrammato. Atqui Exod.* 6 ℣ 3 *dicit Dominus* Moyſi *de Abrahamo, Iſaaco & Jacobo:* Et nomen meum Adonai (*in Hebræo habetur nomen Dei tetragrammaton*) non indicavi eis. *Itaque, inquit, verſimile eſt, iſtud Dei nomen fuiſſe incognitum uſque ad tempus, quo Pharaonem ſecunda vice adire debebat* Moyſes. *Hoc argumentum, ſi conſequentia*

A *ſequutis legitime deducta eſſet, ſolum evincerent, Gearſim nec eſſe ſcriptam ante tempus, quo* Moyſen *apud Pharaonem urgebat diſceſſum Iſraelitarum ex Ægypto, Aut potius, ut inferendum erat, uſque ad viſionem* Moyſi *apud rubum: in ea enim nomine Dei* Moyſi *indicavit angelus, ſicut narratur Exod. 3 ℣ 14. Verum ne hæc quidem coniectatio mihi apparet legitima, quia hæc verba,* Et nomen meum Adonai non indicavi eis, *non debent ſic intelligi, ut nomen Dei tetragrammaton, quod* Jehovah *pronuntiatur e multorum ſententia, credamus Abrahamo prorſus fuiſſe ignotum; at ſufficit, ſi dicamus vim & explicationem accurandi iſtius nominis Abrahamo aliiſque patriarchis non fuiſſe cognitam, quemadmodum illa cognita fuit* Moyſi, *explicante angelo Exod. 3 ℣ 14.*

ſed plane etiam corruit:

670 *Locum ſic recte explicat* Bonfrerius *in Exod. 6 ℣ 3 præ aliis: nam, ubi obſervarat Deum Gen. 15 ℣ 7 & alibi uſum, eſſe ille nomine, ita pergit:* Sequor Cajetani, Lyrani, Toſtati, Engubini explicationem, qui explicant, Deum apparuiſſe patriarchis in Deo omnipotente, ſeu in forti & omnipotente, hoc eſt declaraſſe illis ſufficienter vim iſtorum ſuorum nominum, & dediſſe illis ſatis diſtinctum notitiam illorum ſuorum attributorum, fortitudinis & ſufficientiæ ſeu omnipotentiæ: fortitudinis, eos ſe ipſa fortitet ex variis periculis, difficultatibus & hominum inſidiis liberando; ſufficientiæ ac omnipotentiæ, multa eis bona ac beneficia largiendo. Nomen autem ſuum tetragrammaton iis non indicaſſe, ſicuti Moyſi indicaverat, & per Moyſen cæteris Hebræis, cum ſupra dixit Moyſi, EGO SUM QUI SUM, & hoc ipſum tenuitus juſſerat Judæis. QUI EST MISIT ME AD VOS. Quod non ſic intelligendum eſt, quaſi patriarchæ illi non ſcirent Deum ſic vocari, ejuſdemque nominis quoad vim & poteſtatem conſuſam aliquam notitiam non haberent, ſed quod non ita diſtincte ſit illis explicata vis iſtius nominis (quod Dei eſſe ſive ens illimitatum ſignificat, eſtque cæterorum attributorum par modum qualitatum ſignificatorum quaſi prima radix & fundamentum) ſicuti Moyſi & cæteris iſtorum patriarcharum poſteris; & re ipſa paulo poſt tot prodigiis ac miraculis oſtenſurus eſſet ſe eſſe fontem omnia eſſe, ureudo creaturis quomodolibet, & earum naturas pro arbitrio commutando vel deſtruendo. *Hæc expoſitio, quæ genuina videtur, argumentum primum Cellierii prorſus deſtruit.*

B

C

alterum argumentum, quod, etiamſi legitime concluderet, non ſatis probaret,

671 *Hic autem ſecundum argumentum ſumit ex præcepto Dei dato Noe ante diluvium Gen. 7 ℣ 2, ubi diſtinctio ſit animantium mundorum & immundorum, quia dicitur:* Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena & ſeptena, maſculum & fœminam: de animantibus vero immundis duo & duo *&c. Ex hoc loco inferi Geneſim ſcriptam non eſſe ante publicationem legis de animalibus mundis & immundis, quæ habetur Levit. 11. Credit enim laudatus ſcriptor diſtinctionem animantium mundorum & immundorum ignotam fuiſſe Iſraelitis ante illam legem, atque idcirco nec potuiſſe* Moyſen *antea ſic ſcribere, quia Iſraelita non intellexiſſet, quid vellet per animantia munda & immunda. Verum cum fateatur diſtinctionem mundorum & immundorum animantium cognitam fuiſſe Noe, qui aliquin prædictum Domini mandatum non potuiſſet exſequi; non invenio fundamentum ſatis firmum ad dicendum diſtinctionem illam fuiſſe incognitam Iſraelitis. Quippe ſi Noe ſciverit, quanam animantia offerenda eſſent in ſacrificia, quæ contra non offerenda; ſi non ignoraverit, quibus deinde veſci liceret, & a quibus abſtinendum; non video, cur illam ſcientiam non communicaſſet poſteris ſuis, & qua de cauſa ea potuerit ſcientia illa pervenire uſque ad tempora* Moyſis; *ſive credamus diſtinctionem illam cepiſſe Dei mandato præceptam fuiſſe a temporibus Noe; ſive malimus exiſtimare, inſtincta quodam naturali fuiſſe introductam, atque & conſuetudine confirmatam.*

ACCT J. S.

ſimiliter eſt illegitimum:

662 *At, inquit Cellierius, Deus in Lege Iſraelitas inſtruxit de diſtinctione mundorum & immundorum; neceſſe igitur eſt ut dicamus, Iſraelitas ante Legem datam non habuiſſe ullam regulam diſtinguendi inter animantia munda & immunda. Verum fallit hæc conſecutio, quia multa alia præcepta ſunt in Lege* Moyſis *& repetita, licet antea eſſent uſitata apud Iſraelitas & præſcripta: cum enim Lex omnia contineat præcepta, quæ obſervanda erant Iſraelitis; ſi omnia illa eo tempore primum mandata ſunt, ſequeretur nihil obſervandum fuiſſe Iſraelitis ante Legem latam, cum tamen conſtet, multa præcepta moralia & eoemulla etiam legalia ipſis ante fuiſſe obſervanda. Sane nec eſt credendum Iſraelitas ante Legem latam quævis animalia fine delecta ad cibum aut ad ſacrificium adhibuiſſe. Poterat igitur* Moyſes *ante Legem latam loqui, ſicut locutus eſt Gen. 7 ℣ 2. & ſic loquens intelligi ab Iſraelitis, ita ut iſtud argumentum nullius ſit momenti ad inveſtigandum tempus ſcripti libri Geneſeos totiuſque Pentateuchi.*

E

tertium vero plus probavit,

673 *Tertium argumentum deſumit Cellierius ex verbis Gen. 14 ℣ 7, ubi dicitur de quatuor regibus, qui regem Sodomorum aliosque quatuor ei adhærentes deinde vicerunt:* Reverſique ſunt & venerunt ad fontem Miſphat, ipſa eſt Cades *&c.; quia S. Hieronymus lib. Quæſt. Hebraic. in Geneſim in locum allegatum de fonte* Miſphat, *ſea de fonte* Judicii, *ut ſenſit von Hebeatke, ſic loquitur:* Per anticipationem dicitur: quod poſtea ſic vocatum eſt. Significat autem locum apud Petram, qui FONS JUDICII nominatur: quia ibi Deus populum judicavit. *Ex hiſce autem ita ratiocinatur laudatus ſcriptor:* Fons Miſphat *ſeu* judicii *nomen iſtud accepit anno quadrageſimo peregrinationis Iſraelitarum, quando populus apud Aquas contradictionis murmuravit, ut refertur Num. 20, & Moyſes ipſe & Aaron fuere excluſi ingreſſu Terræ promiſſæ ob nonnullam diffidentiam, ut ibi dicitur ℣ 12. Moyſen igitur hæc ita ſcribere non potuit ante illum annum quadrageſimum & ultimum vitæ ſuæ. Conſectetio hæc legitime deducta eſt, modo ſententia S. Hieronymi, ſicut ponitur, ſatis ſit certa. Verum pro illa ſententia, quam S. Hieronymo attribuunt ut ſequuntur aliqui interpretes, nec invenio ſatis firmum fundamentum in ſacris Litteris: nam* Moyſes *nullibi inſinuat* Aquæ contradictionis & Fontem Miſphat *eumdem acceptiſſe ab ullo eventu ſui temporis. Quis autem facile crederet,* Moyſen *illo nomine uſum eſſe per anticipationem, cum eodem nomine numquam ſit uſus poſquam loco nomen fuiſſet inditum, præſertim cum locum iſtum frequenter alio nomine deſignet, & vocet* Aquas contradictionis?

F

niſi incerto fundamento niteretur,

674 *Præterea, ſi conſideremus loca vicina gentesque eo tempore victas a quatuor illis regibus, poſquam* venerunt ad fontem Miſphat *verisimilius apparebit, per* Cades, *ubi erat* Fons Miſphat; *non intelligi ullum* Cades *deſerti Sin, ubi*

AUCT. J. S. *ubi fuerunt* Aquæ contradictionis, *ſed urbem* Cadesbarne *in limite Terræ promiſſæ ſeu tribus Juda, quia Gen. 14 ℣ 6 dicitur de iſtis quatuor regibus, quod pervenerint varias gentes percutiendo* uſque ad Campeſtria Pharan, quæ eſt in ſolitudine. Reverſique ſunt & venerunt ad Fontem Miſphar, ipſa eſt Cades: & percuſſerunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæum, qui habitabat in Aſaſonthamar. *Certe Amalecitarum regio vicina erat urbi* Cadesbarne, *uti & eidem vicini erant Amorrhæi* Moyſis, *tempore, eratque urbs ſita in deſerto Pharan, ita ut omnia illa optime congruant urbi Cadesbarne. At urbi* Cades, *ubi fuerunt* Aquæ contradictionis, *& urbi Petræ, nec Amalecitarum regio, nec Amorrhæorum gens, nec deſertum Pharan, videtur fuiſſe vicinum. Certe eam vicinitatem nullo ſacræ Scripturæ loco probandam exiſtimo. Itaque cum num. 437 & ſequentibus oſtenderim* Cades *deſerti Sin &* Cadesbaroe *urbes fuiſſe diverſas; eamque ex dictis patet, hic potius intelligendam eſſe* Cadesbaroe *quam* Cades; *ſunt*

B *Miſphat nomen accipere non potuit ab iis, quæ facta ſunt apud Aquas contradictionis, ſed aut nomen eſt* Moyſe *antiquius, vel, ſi ipſius tempore loco fuit impoſitum, eriri potuit ex rebellione Iſraelitarum occaſione explorationis orta, quando tota fere gens Iſraelitarum condemnata eſt ad mortem in deſerto obeundam. Porro, ſi nomen fontis* Miſphat *ſit* Moyſe *antiquius, ut veriſimilius eſt, totum argumentum corruit. Si vero ortum ſit tempore commorationis Iſraelitarum apud* Cadesbarne; Moyſes *iſta non ſcripſit ante ſecundum peregrinationis annum.*

Nec ultimo Moyſi anno, nec ante Legem acceptam Genſin ſit verſimile ſcripta:

675 *Ex dictis ſequitur, argumenta jam examinata non ſufficere ad ſtatuendum aliquid certi de tempore ſcripti per* Moyſen Pentateuchi: *nec facile crediderim Geneſim dilatam eſſe uſque ad annum poſtremum vitæ Moyſis. Nihilo magis veriſimile mihi apparet, Geneſim eſſe ſcriptam in Madianitide, priuſquam celebrem illam viſionem in rubo* Moyſi *obtuliſſet Deus, quia non videtur ante prædictam viſionem tanta ſpiritus prophetici gratia fuiſſe præditus, quanta neceſſaria erat ad Geneſim componendam. Si vero conſideremus tempus illud, quo in Ægypto deinde manſit, ut exitum Iſraelitarum regeret apud Pharaonem, nihil forte inveniemus, cur illo tempore Geneſim componere non potuerit, niſi minimam temporis brevitatem & varias occupationes, quæ noſcebantur ex impoſita per Deum cura liberandi Iſraelitas. Verum hæc temporis brevitas ſufficere videtur, ne facile credamus tale Opus, quale eſt Geneſis, tunc a Viro pluribus*

C *ceteris diſtracto fuiſſe compoſitum: atque eadem ratio facit, ut credere nequeamus fuiſſe conſcriptam Geneſim, priuſquam pervenitum erat ad montem Sinai, & priuſquam Lex ibidem populo erat data; cum in nulla ex manſionibus antecedentibus Iſraelitæ diu ſubſtiterint, & apud montem Sinai continuis occupationibus detentus fuerit* Moyſes *uſque ad Legem acceptam.*

Geneſis tamen & Exodus ſcribi potuerunt apud montem Sinai,

676 *Primum igitur tempus, quo* Moyſes *Geneſim componere potuit, atque Exodum fere totum, occurrit apud montem Sinai poſt Legem acceptam, quando conſtruebatur tabernaculum cum omnibus ad tabernaculum & veſtes ſacerdotales ſpectantibus. Nam toto illo ſex aut fere ſeptem menſium ſpatio, quo omnia illa fuere conſtructa, minoribus curis detentus fuiſſe videtur* Moyſes, *cum nihil de geſtis iſtius temporis veſtiuntur in ſacris Litteris. Veriſimile quoque eſt, coram illam ſcribendi Geneſim & Exodum ibidem* D *ſuſceptam eſſe a* Moyſe, *ut rempublicam Hebræorum majorum ſuorum exemplis erudiret, Deique beneficiis tam antiquis quam novis ad Legis obſervantiam excitaret. Sane conſtat illo in loco leges, ritus, cæremonias, ſacerdotium, tabernaculum, cæteraque omnia ad rempublicam aliquam recte ordinandam neceſſaria, Deo jubente, conſtituta eſſe; vehemius igitur poteſt eſſe ſuſpicio, eodem in loco enarratam eſſe Geneſim, quæ mirum in modum conducere poterat ad populum veſtius inſtituendum.*

uti & Leviticus & pars Numerorum: quibus reliqua ordine temporis poſtea fuerunt adjecti:

677 *Porro ſi* Moyſes *Geneſim ſcripſit & Exodum aſſignato jam tempore, Leviticum quoque & Numeros uſque ad caput decimum conſcripſit poſt erectum tabernaculum, antequam montem Sinai cum ſuis relinqueret. Initium Levitici tale eſt:* Vocavit autem Moyſen, & locutus eſt ei Dominus de tabernaculo teſtimonii *&c. Hæc verba evincunt, Leviticum ſcriptum eſſe poſt erectum tabernaculum, cujus erectio narratur ultime capite Exodi. Cum autem erectio illa ſit facta*

E *primo menſe anni ſecundi & die prima menſis, cumque liber Numerorum inchoetur a prima die menſis ſecundi, ſeu a cenſu populi tunc inſtituto, admodum veriſimile eſt totum Leviticum ſcriptum eſſe a* Moyſe *menſe primo anni ſecundi; librum vero Numerorum uſque ad caput decimum menſe ſecundo ante diſceſſum a monte Sinai, qui incidit in diem vigeſimum. Poſteriorem autem partem Numerorum ſuſpitior deinde enaratas eſſe diverſis temporibus, poſtquam ſingula facta quæ notatu digna videbantur, acciderant. Manſiones vero cap. 33 relatas haud dubie* Moyſes *libro Numerorum adjunxit in manſione ultima, poſtquam intellexerat non mutandum caſtrorum locum, ſe vivente: idque ditendum eſt, ſive exiſtimamus ſingulas in loco ſuo per vices fuiſſe deſcriptas, ſive credere molimur omnes ſimul eo tempore primum recenſitas. Demum ordine temporis adjecta eſt tria ultima capita Numerorum; & totum Deuteronomium menſe ultimo vitæ completo, excepto poſtremo capite, quod veriſimiliter Joſue aut Eleazarus adjecit.*

rationes, cur libri Moyſis videantur per partes conſcripti & ante annum ultimum,

678 *Jam vero conjectura data de ſcripta Geneſi apud montem Sinai, etiamſi mihi videatur ceteris probabilior, mera tamen conjectura eſt. Et lubens fatear, potuiſſe* Moyſen *Geneſim majoremque partem totius Pentateuchi conſcribere, poſtquam Iſraelitæ ob rebellionem in Cadesbarne excitatam ad diuturnum exilium erant condemnati. Verum ſententia de toto Pentateucho ſcripto*

F *anno peregrinationis quadrageſimo minus mihi placet, quia non video rationes, ob quas* Moyſes *opus iſtud tam diu diſtuliſſet, & illud tandem in fine vitæ fuiſſet aggreſſus, præſertim cum illo anno maxime fuerit occupatus, & vix ſufficiens otium habuiſſe videatur ad tantum Opus enarandum. Præterea negari non poteſt, multas leges variis locis repeti, vorſoque inculcari in Levitico, Numeris & Deuteronomio portem illarum, quæ primo peregrinationis anno jam latæ erant, & in Exodo conſcriptæ. Harum autem repetitionum tam frequentium nulla melior ratio dari poſſe videtur, quam quod leges illæ, quia non ſatis obſervabantur, nec ſatis omnibus eſſent notæ: vorſum iteratis vicibus inculcarentur ab angelo Dei legato, ideoque iterum ſcriberentur a* Moyſe, *qui minus curabat alterum Operis ſui quam fidelitatem in annotandis omnibus, quæ præſcribebantur. Non potuerant vitari repetitiones illæ a* Moyſe, *ſi variis temporibus*

Opus

A *Opus ſuum per partes exaruerit, prout ſupra dixit: ut facile vitari potuiſſent, ſi ſub finem vitæ ex adverſariis aetas compoſitis totum Pentateuchum conſequenter ſcribere noluiſſet. Videmus quoque in Exodo, Levitico, Numeris & Deuteronomio, facilis hiſtoricis leges ſubinde quaſdam inſeri, aut legibus facta quædam hiſtorica. Non aliam rurſum hujuſce ordinis rationem reperio, quam quod ſingula ſuis temporibus ſic illigaverit* Moyſes *per partes, ut voluerit retendere ad ordinem eorum magis concionum. Si autem Opus ſuum, ſeu totum Pentateuchum, in fine vitæ componendum ſuſcepiſſet, facile potuiſſet leges omnes conjungere, atque item conjungere facta hiſtorica; ut ordo exſurgeret altitudo, & omnes leges minori labore poſſent pervolvi. Id vero non æquali facilitate fieri poterat, ſi compoſitis primum Geneſi & Exodo, alia deinde per partes, ſicut ſingula contingebant, fuere conſcripta.*

quo explicationes & obſervationes quædam adjici potuerunt.

679 *Cæterum lubens fateor totam hanc diſputationem meris nitì conjecturis, nec tales afferri poſſe conjecturas pro uno aut altero tempore ſcriptæ Geneſeos & Exodi, ſaltem poſt Legem datum, ut conjecturis pro oppoſita aliqua ſententia afferendis multum præponderent. Verisimile quoque eſſe fateor,* Moyſeo, *ſi præcipuam partem Pentateuchi compoſuerit apud montem Sinai, aut ſi id fecerit, poſtquam populus in Cadesbarne ad diuturnam commorationem in deſerto erat condemnatus; in fine vitæ totum Opus ſuum recognoviſſe, & forſan hinc inde aliquid adjeciſſe, ſive ut locum aliquem elucidaret, ſive ut adderet aliquid, cujus notitiam poſtea acceperit. Hæc de cauſa, ſi aut in Geneſi aut in Exodo nonnulla ſubinde occurrunt, quæ* Moyſes *magis videtur noſſe potuiſſe anno peregrinationis quadrageſimo quam primo aut ſecundo; ex iis inferri certe nequit, libros illos anno quadrageſimo ſcriptos eſſe; cum ſufficiat, ſi dicamus illo anno quibuſdam obſervationibus aut explicationibus fuiſſe auctos aut elucidatos. Hæc ſola obſervatione terruunt argumenta Ceillierii, quibus alia jungi poſſunt pro ultimo Moyſis anno determinando, ſi ſolum ageretur de explicationibus quibuſdam illo anno verisimiliter Pentateucho additis.*

B

C

§ LVIII.

Liber Job Moyſi attributus a quibuſdam, ſed parum probabiliter, ſi agatur de conſcripto toto libro quem interpretari potuit Hebraice & augere: non videtur auctor aliquot Pſalmorum.

Aliqui exiſtimant librum Job a Moyſe ſcriptum.

A *Liqui ſcriptores, eum antiqui tum neoterici, non ſolum Pentateuchum a* Moyſe *ſcriptum exiſtimant; ſed eidem quoque attribuunt librum Job, & Pſalmos aliquot. S. Chryſoſtomus tom. 6 Operum nuperrimæ editionis in Synopſi Scripturæ ſacræ pag. 367 dubitat de auctore libri Job, atque ita habet:* Narratui Salomonem hone adornaviſſe librum, niſi forte ipſius Moyſis ſit Opus. *Huetius in Demonſtratione Evangelica prop. 4 pag. 121 recenſens varias opiniones de auctore libri Job, ita enumerat ſcriptores, qui eum* Moyſi *attribuerunt:* Librum ſcripſiſſe Moſem ad ſolationi Iſraeliticæ gentis, cum Ægyptiorum tyrannide premeretur, mihi ſana videtor perquam probabile. Ea eſt Thalmudiſtarum ſententia in Baba bathra; ea R. Davidis Kimchi, & Rabbinorum complurium. Eumdem amplanus eſt auctor poſtarioris Commentarii in Jobum, qui Origenis ſibi nomen præſcripſit; eamdem Methodius apud Photium (*in Bibliotheca cap.* 235;) & Polychronios, & Julianus Halicarnaſſeus apud Nicetam *in* Catena in Jobum; eamdem denique recentiores bene multi. Id ipſum ſenſiſſe Hieronymum dicas ex ejus Epiſtola ad Paulinom, in qua libros ſacros recenſens, Pentateucho Jobi librum ſubiicit, poſthabito etiam libro Joſuæ; quo ejuſdem eſſe utrumque & auctoris & ætatis ſignificet.

Auct. J. S.

681 *Allata horum auctoritate, opinionem ſuam rationibus quoque firmare conatur Huetius. Primo aliqui ſyli ſimilitudinem. At alii contendunt ſtylum Pentateuchi multum differre a ſtylo libri Job: magnamque ſatis eſſe differentiam utriuſque ſtyli, ex ipſis Huetii verbis colligi poteſt; cum fateatur grandius aliquid ſonare in libro Job, crebrioreſque in eo eſſe ſententias: quod florenti* Moyſis *ætati adſcribendum putat: exiſtimat enim librum Job a* Moyſe *exaratum eſſe, dum degebat in Madianitide apud ſocerum. Alteri objectioni majoris momenti occurrit his verbis:* Occurrunt quidem in Jobi libro Arabiſmi & Syriaſmi, uti notatum eſt ab Hieronymo; nonnumquam etiam Chaldaiſmi. Verum poetam agenti affines uſurpare dialectos licuit, & ſpecioſa vocabula rerum proferre in lucem, & obſcurata populo verba eruere. Id ſibi juris arrogant poetæ. Id ab Homero ſumma licentia factitatum eſt. *Addit,* Moyſen *potuiſſe patriam loquelam nonnihil inquinare diuturno commercio cum Madianitis, linguæque Hebraicæ puritatem reſumere, poſtquam ad ſuos fuit reverſus. At neutra reſponſio omnem videtur exhaurire difficultatem: non prima, quia in Canticis Pentateucho inſertis etiam puerum egit* Moyſes: *nec ſecunda, quia vir eruditus, qualis erat* Moyſes, *non tam facile ſermoni patrio alienum miſcet idiomatis, præſertim quando libri ſunt ſcribendi; ſi vero eo uſque inquinaſſet ſermonem vernaculum, non facili negotio illius puritatem Senex reſumpſiſſet. Adde, meram eſſe conjecturam, quo* Moyſes *librum illum ſcripſiſſe dicitur, quando degebat in Madianitide.*

Huetii rationes probare conantur, ante rationes

E

F

682 *Quod vero ſpectat ad auctoritates adductas, hæ non ſunt magni momenti, præcipue ſi auferamus S. Hieronymum, qui reliquis non videtur aggregatus. Quippe quod Hieronymus in Epiſtola ad Paulinum de libro Job agat ſtatim poſt Pentateuchum, nihil probat, cum in ea Epiſtola ordinem temporis, quo ſcripti ſunt ſinguli libri, nequaquam obſervet: nam ut alia omittam, de Davide agit poſt omnes Prophetas licet David omnibus Prophetis ſit antiquior. Quin imo verba ipſius talia ſunt, ut librum ipſi Jobo videatur attribuere.* Job, *exemplar patientiæ, inquit, quæ non myſterii ſuo ſermone complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone fruitur: omneſque leges dialecticæ, propoſitione, aſſumtione, confirmatione, concluſione determinat &c. Loqui Hieronymum de Jobo ipſo, non de libro, inſinuant voces illæ exemplar patientiæ. Idem indicant verba hæc mox ſequentia:* Et, *ut de cæteris ſileam, refutatione corporum ſic prophetat; ut nullus de eo vel manifeſtius, vel cautius ſcripſerit:* "Scio, „inquit„

nec auctoritates adductæ ſufficiunt ad librum Moyſi attribuendum;

Digitized by Google

AUCTO. J. S. „ inquit, quod Redemptor meus vivit „ *&c. In Epiſtola ad Pammachium adverſus errores Johannis Hieroſolym. eadem verba adducturus, ita loquitur Hieronymus*: Tonet Job tormentorum victor *&c. Et ibidem poſt varias animadverſiones ſic ſubjicit*: Nonne tibi videtur jam tunc Job contra Origenem ſcribere? *&c. Itaque S. Hieronymi ſententia non favet* Moyſi; *nec tanta eſt auctoritas aliorum, qui tribuitur, ut* Moyſi *librum illum attribuere certo poſſimus, cum plures gravioreſque Patres repugnent, & Hebræi ipſi maxime ſint diviſi.*

aliqui credunt librum Job ex Syriaco Hebraicum factum,

683 *Auctor anonymus in Job, cujus lucubratio attributa olim fuit Origeni, & quæ in noviſſima editione Operum Origenis legitur in Appendice tomi 2 pag. 851 exiſtimat librum Job conſcriptum eſſe* Syrorum lingua, ſive ab ipſo Job, ſive ab amicis ejus. *Ac deinde ſubdit*: Interpretata autem ſunt (*Jobi certamina*) a magno illo viro Moſe in Hebraicam linguam, atque filiis Iſrael tradita. Quod oſtendit ipſa Scriptura Job, dicens: "Hoc interpretatus eſt ex „ Syrorum lingua „. A quo interpretatus? Manifeſtum eſt, quod a Moſe in Hebræum. Iteu vero a Septuaginte interpretibus ex Hebræo in Græcum translatus eſt. In Ægypto ſcilicet olim Moſes illum ex Syro in Hebræum tranſtulit. Item in Ægypto etiam Septuaginta ſub Ptolomæo ex Hebræo in Græcum illum tranſtulerunt. *Ita quidem ſcriptor ille ratiocinatur ex verbis Appendiculæ, quæ addita eſt libro Job apud Septuaginta. At illa Appendicula minime dicit*, Moyſen *fuiſſe, qui librum ea lingua Syriaca in Hebraicam tranſtulit: quin potius videretur dicere, librum ea lingua Syriaca in Græcam fuiſſe translatum, niſi aliunde conſtaret tamdem exſtare Hebraice. Cum tamen ſententia hujus ſcriptoris non ſit improbabilis, quid præterea a* Moyſe *præſtitum exiſtimaverit, audiamus*: Erat inquit, pridem Syriace ex parte ſcripta (*Hiſtoria Job*) nou ita diligenter neque ita vigilanter, quemadmodum poſtea a Moſe. Solæ enim reſponſiones atque replicationes e primordio ſcriptæ ſunt. Nam quis illorum poterat noſſe, quomodo veneriut angeli, ut ſtareut ante Deum, vel quomodo diabolus venerit, vel quid dixerit, vel quid reſponderit? Nullus illorum poterat hoc ueſſe, vel hoc quod Deus ad diabolum locutus fuerit, niſi ſolus Moſes Spiritus ſancti revelatione. Sicut enim de ſactura cæli & terræ nemo alius ita diligenter poterat noſſe vel loqui vel ſcribere, ſicut Moſes, ita nec ea, quæ circa Job geſta ſunt. *Ita ſcriptor iſte diſſerit; ſed nimis affirmanter loquitur, cum alius quilibet propheta potuerit revelatione divina diſcere, quæ* Moyſes *ſic didicit. Addit aliud argumentum ex tempore, quo floruit* Moyſes. *Hoc autem, uti & præcedens, rem facit veriſimilem; non certam.*

initiogue & fine auctum a Moſe,

684 *Cauſam vero librum interpretandi & augendi* Moyſi *fuiſſe aſſerit, ut afflictos ſolaretur Iſraelitas. Accipe verba ipſa*: Super hæc autem omnia, o amici, invenimus in antiquorum dictis, quod cum magnus ille Moſes in Ægypto a Deo fuiſſet miſſus, & vehementem afflictionem filiorum Iſrael videret, & conſolari eos ab auxietate lamentabilis eorum afflictionis, qua illos Ægyptii affligebant, minime valeret, vehementes illos atque terribiles Job dolores pro conſolatione illi enarraverit, ... ut ... hæc legentes, ... invicem ſe conſolarentur, & cum patientia atque gratiarum actionibus mala, quæ eos circumdederant, ſufferrent, & ut bonam remunerationem Domini, quam Job per roletantiam largitus eſt, audientes, etiam ipſi liberationem ſperarent, & beneficia beatæ mercedis laborum ſuorum exſpectarent, *&c. Hæc omnia ſatis ſunt veriſimilia; at non certa. S. Gregorius Magnus præfationem in Job ita orditur*: Inter multos ſæpe quæritur, quis libri beati Job ſcriptor habeatur. Et alii quidem Moyſen, alii unum quemlibet ex prophetis ſctiprorem hujus Operis fuiſſe ſuſpicantur. *Verum Gregorius refutare conatur ſententiam illorum, qui librum* Moyſi *attribuunt, maxime quia credidit Jobum vixiſſe tempore Judicum. At Jobum eo tempore floruiſſe non veſte probat, ideoque non evertit ſuſpicionem ſatis veriſimilem de* Moyſe *mox expoſitam. Itaque exiſtimo totum librum Job non eſſe ſcriptum a* Moyſe, *præſertim ob dialectos Syriacæ & Arabicæ linguæ in eodem notatas, & quia ea lingua Syriaca translatus narratur. Verum hæ dialecti non obſtant, quo minus ertdi probabiliter poſſit translatus a* Moyſe *in linguam Hebraicam, initioque & fine auctus.*

Aliqui Patres Pſalmos undecim Moyſi adſcribunt,

685 *Quidem e Patribus tradiderunt, aliquot etiam Pſalmos a* Moyſe *fuiſſe compoſitos. Hebræorum quorumdam videtur hæc fuiſſe opinio, quam ſecutus eſt Origenes, in cujus Selectis in Pſalmos tom. 2 Operum nuper recenſorum pag. 514 hæc inveuio*: Ego vero arbitrabar in libro Pſalmorum unum ſic inſcriptum eſſe: " Oratio „ Moyſis homiuis Dei „. Sed deinde quæſtionem movens Julio patriarchæ, & audiam apud Judæos ſapientis famam habeuri, audivi, in univerſo Pſalmorum libro a primo & ſecundo pſalmo eos, qui apud Hebræos inſcriptione careut, vel inſcriptionem quidem habent, ſed non ſcriptos nomen, ad eum ſcriptorem pertinere, cujus nomeu ſertur in præcedenti primo pſalmo, qui nomen ſcriptoris habet. His autem de rebus verba faciens, ptimo dicebat tredecim eſſe Moyſis pſalmos. Cum autem ex iis, quæ audieram, reponerem ipſi, undecim tantum eſſe: petcoutatus deinde eum, qui apud illos ſapieus audiebat, edidici eſſe reveta undecim. *Deinde undecim illos pſalmos enumerat, primumque ponit octogeſimum nonum, cujus titulus*, Oratio Moyſi hominis Dei; *& initium*; Domine, refugium factus es uobis. *Hiſce vero addit decem ſequentes uſque ad centeſimum octavum. Verumtamen varii ea illic in Vulgata noſtra nomen* Davidis *habent in titulo præfixum. At iſtud nomen ibidem non haberi in Hebræo jam ab illo tempore, colligitur ex iis, quæ poſt enumeratos undecim iſtos Pſalmos ſubdit Origenes*: Poſt hos autem undecim, inſcriptum haberi, tum in Hebraico, tum apud omnes, DAVIDI PSALMUS; ita ut eeuteſimus non ultra Moyſis eſſet, *aiebat nimirum Judæus ille. Verſio quoque S. Hieronymi in nullo ex pſalmis iſtis undecim nomen Davidis aut cujuſcumque alterius habet in titulo, quia titulos Vulgatæ noſtræ, ſeu Septuaginta interpretum, in Hebræo non invenit.*

ſecuti regulam Hebræorum ad ſcriptorem pſalmorum,

686 *Placuit Hebræorum illorum & Origenis ſententia S. Hieronymo, qui in laudata num.* 644 *Epiſtola ad Cyprianum presbyterum eoſdem undecim pſalmos* Moyſi *aſſerit, eodemque utitur argumento, hæc addens*. Quod autem in pleriſque codicibus nonageſimus octavus habet titulum, PSALMUS DAVID, in Hebraico non habetur; hanc habente Scriptura ſancta conſuetudinem, ut omues pſalmi, qui, cujus ſiet, titulos non habeut, his deputentur, quorum ie prioribus

A bus pſalmis nomina continentur. *Hanc ſententiam repetit in præfatione commentariorum in Malachiam prophetam. S. Hilarius in prologo ad librum Pſalmorum eamdem quoque ſententiam conatus eſt defendere. Verba ipſius audiamus.* De his autem (*pſalmis, inquit,*) qui ſine diverſorum auctorum nominibus ſub diverſis ſuperſcriptionibus habentur, antiquorum vitorum iſta traditio eſt, quod ex eo pſalmo, cujus auctor in ſuperſcriptione præponitur, qui deinceps ſine auctoris ſuperſcriptione ſuccedunt, ejus eſſe exiſtimandi ſunt, qui anteriora pſalmi auctor inſcribitur, oſque in eum pſalmum, in quo nomen alterius auctoris præfuratur. *Et deinde;* Quæ traditio ab Eſdra, quantum creditur, Pſalmos poſt captivitatem in unum librum colligentis profecta, ſi falſa aut improbabilis exiſtimabitur; ab his, qui contradicunt, auctores horum pſalmorum demonſtrari neceſſe eſt. *Hæc S. Hilarius, qui ex eodem principio conſequenter undecim pſalmos* Moyſi *haud dubie attribuerit cum Origene & Hieronymo.*

B *nomine auctoris carentium, diſcuſſendum:*

687 *Argumentum quoque, quod nomen hanc opinionem ſtatim in oculos incurrit, ſolvere conatur eodem plane modo, quo laudatus Judæus apud Origenem ad iſtud reſpondet.* Quod ſi ſingula aliquis; *inquit Hilarius,* per id intelligentiæ hujus fidem detrahet, quod in his pſalmis, qui eum pſalmum, cui Moyſes auctor prælatus eſt, ſubſequuntur, ſcriptum ſit, id eſt, in nonageſimo octavo, "Moyſes & Aaron in ſacerdotes" ejus, & Samuel inter eos invocantes" nomen ejus„, non poſſe a Moyſe eum prophetatum videri, cum SAMUEL nomen, qui tanto poſtea, quam Moyſes, natus eſt, exſtet in pſalmo: meminerit nulli mirum aut difficile videri oportere, ut tantus Prophetarum prophetæ, poſtea licet futuri, nomen ediderit; cum in Regnorum libris Joſiæ regis nomen ſit, antequam naſcatur, prophetatum, propheta dicente, "Altarium, altarium, hæc „dicit Dominus: Ecce filius naſcetur David, „JOSIAS nomen ejus„ per quod non incredibile eſſe oportere, ut Samuel a Moyſe prædictus ſit: maxime cum ſecundum Jeremiam dicentem, "Nec ſi ſtet Moyſes & Samuel„ Moyſi connominatus & enæquatus ſit merito ſanctitatis. *Ad argumentum de Joſiæ nomine prædicta 3 Reg. 13 ℣ 2, addi poteſt aliud de Cyro Perſarum rege, cujus nomen expreſſit Iſaias cap. 44 ℣ 28 & cap. 45 ℣ 1, licet multo ſit Cyro antiquior. Hiſce rationibus uscumque ſatisfieret difficultati de nomine Samuelis propoſitæ, ſi regula illa Hebræorum, quam adoptarunt prædicti patres, firmioribus niteretur fundamentis.*

C *Vulgata* ſacerdotibus *ibid.* qui invocant

at regula alias refutatur,

688 *Verum occurrunt alia argumenta, quæ regulam illam videntur evertere. Nam primas & ſecundas pſalmas cavent inſcriptione, non modo apud Hebræos, ſed etiam in Vulgata noſtra. Cui igitur ſcriptori aſſignari poterunt hi pſalmi, ſi regula illa Hebræorum ſubſiſtat? Signum id evidens apparet, iſtam regulam non fuiſſe ſervatam in colleſtione Pſalmorum. Deinde certum eſt ex Apoſtolo, pſalmum nonageſimum quartum, qui unus eſt ex undecim ſecundum memoratam regulam* Moyſi *attributis, a Davide fuiſſe compoſitum: nam citatur Hebr. 4 ℣ 7 laudatus pſalmus hoc modo:* Iterum terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, poſt tantum temporis, ſicut ſupra dictum eſt: "„Hodie ſi vocem ejus audieritis nolite obdurare corda veſtra„. *Verba citata ab Apoſtolo leguntur pſ. 94 ℣ 8; nec modo nomen* David *abſtulit, pſalmum ei attribuit: ſed etiam voces illæ,* poſt tantum temporis, *evincunt pſalmum ſcriptum eſſe diu poſt Iſraelitarum in Terram ſanctam ingreſſum, de quo agit Apoſtolus. Itaque exiſtimo, undecim prædictos pſalmos nequaquam adſcribi poſſe* Moyſi, *cum unam ex illis Apoſtolus attribuat Davidi. Verumtamen hac ratione necdum tollitur ſuſpicio de pſalmo octogeſimo nono, in cujus titulo nomen* Moyſi *legitur, quique hac de cauſa a pluribus* Moyſi *tribuitur.*

689 *At ſi illum ipſum pſalmum 89 diligenter inſpexerimus, difficulter credere poterimus a* Moyſe *fuiſſe ſcriptum. Certe in ea ℣ 10 & 11 leguntur hæc verba.* Dies annorum noſtrorum in ipſis, ſeptoaginta anni. Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor. *Quis credat hæc* Moyſen *ſcripſiſſe cum habuerit annos centum & viginti, fraterque ipſius Aaron eam ætatem tricennio ſere exceſſerit, & ſoror utriuſque Maria ad plures quoque annos pervenerit, præſertim cum in tanto fonte non ita eſſent fruſti, ut nihil ipſis ſupereſſet, niſi* labor & dolor? *Joſue etiam & Caleb octoginta annos longiſſime ſuperarunt, vegeti tamen erant & robuſti. Clarum igitur apparet, hæc ſcripta non eſſe* Moyſis *tempore, quo ætas hominum erat prolixior; ſed convenire Davidis tempori, quo hominum ætas multum erat imminuta. Aliam quoque rationem* Mnyſi *hunc pſalmum non attribuendi dat S. Auguſtinus in pſal. 89 ita ſcribens:* Non enim credendum eſt ab ipſo omnino Moyſe iſtum pſalmum fuiſſe ecſcriptum, qui ullis ejus litteris inditus non eſt, in quibus ejus cantica ſcripta ſunt: ſed alicujus ſignificationis gratia tam magni meriti Servi Dei nomen adhibitum eſt, ex quo dirigeretur legentis vel audientis intentio. *Idem ſanctus doctor lib. 17 de Civitate Dei cap. 24 dicit illorum ſententiam eſſe credibiliorem, qui omnes Pſalmos Davidi attribuunt. Verum hanc controverſiam hic examinare non eſt neceſſe, cum ſatis videatur probatum,* Moyſen *ne auctorem quidem eſſe illius pſalmi, qui occaſionem præbuit decem ſequentes eidem attribuendi.*

uti & prædicta ſententiæ.

D

E

F

§. LIX.

An quædam alia Moyſis ſcripta in Pentateucho allegentur? Scripta apocrypha, quæ Moyſi a nonnullis fuere attributa.

Varia in Pentateucho memorata ſcripta quidem ſunt a Moyſe,

QUandoquidem *in Pentateucho ſubinde mentio fieri videtur aliorum ſcriptorum; aliqui exiſtimant, illa a* Moyſe *compoſita fuiſſe, ſed interciſſe. Primo quia Exod. 17 ℣ 14 Dominus dixit* Moyſi *de bello contra Amalecitas geſto,* Scribe hoc ob monimentum in libro &c., *voluit quidam librum de hoc bello a* Moyſe *ſcriptum fuiſſe, eumque nominant,* Commentarium de bello cum Amalecitis. *Verum cum bellum iſtud Amaleciticum eodem loco conſcriptum legatur in Exodo, verba allata minime cogunt, ut dicamus librum ſeparatum de eo bello fuiſſe compoſitum. Secundo Exod. 24 ℣ 4 hæc habentur:* Scripſit autem Moyſes univerſos ſermones Domini; *videlicet leges omnes, quas uſque ad id tempus a Deo acceperat. Hinc ℣ 7 ſubditur:*

Aſſu-

Digitized by Google

AUCTO. J. S. Aſſomenſque volumao fœderis, Iagit uodieota populo. *Ex hic inferunt, ſcripcum eſſe a* Moyſe *librum, qui ab Hebræis dicitur*, Liber fœderis prior, *At illi nec probant, nec probare poterunt, totum hunc librum, qui ſane libet dici poterat & debebat, priuſquam Pentatuchus erat conſcriptus, non fuiſſe cotum inſectum Pentateusbe, & illius modo partem eſſe. Tertio cum Exod.* 34 ℣ 27 *Dominus* Moyſi *quadraginta dies in monte Sinai moranti legatur dimiſſe t* Scribe tibi varba hæc, quibus & tecum & aom Iſraal pepigi fœdos, *alius vurſum* Moyſis *liber conſingitur, ac nominatur*, Libar fœdaris poſtarior. *Verum hic liber, licet initio fuerit ſeparatus, æqui ac precedens, infertus eſt Pentateusbe. Quarto ſcriptores iidem, qui libros* Moyſis *multiplicare deſiderant, alium librum inveniunt Num.* 33 ℣ 2, *ubi* Moyſes *dicitur deſcripſiſſe manſionce filiorum Iſrael, tumque hoc vocant titulo*: Daſariptio manſionom doarum & quadragiota. *At, ſicut inficiari nolim* Moyſen *fortaſſe manſionce ſingulae primo ſeorſum in adverſacia retuliſſe; ita minime dubico, quin libellue iſte legatur Num.* 33, *ſi antea ſeparatim* B *fuerit enaratus.*

ſed partes ſunt ipſius Pentateuchi;

69 t *Quinto Deut.* 31 *habetur*: Scripſit ergo Moyſes Caoticom, & doauit filios Iſruel. *Hinc quoque* Cantiaum *iſtud inter ſcripta* Moyſis *numerare volucrunt aliqui. Verum Canticum iſtud legitur Deut.* 32, *ideoque de illo ſeorſum loqui non oportebat eos, qui Deuteronomium totumque Pentateuchum* Moyſi *indubitanter attribuunt. Sento* Lex *etiam* Moyſi *attribuitur ſeorſum a Pentatecho, ſed fundamento non mitheo, quam ſi quis vellet præcedentia omnia a Pentateucho eſſe diſtincta, nec illiue eſſe partes, ut viderur ercdidiſſe ſcriptor, qui hæc collegit ex Hebræis. Ratio affertionie ſunt verba Deut.* 31 ℣ 9: Scripſit argo Moyſes Lagam hana, & tradidit eum ſacerdotibus filiis Levi &c. *Et* ℣ 24: Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba legis hujus in volumine, atqoa complavit: præcepit Lavitis, ... dicans: Tollita librom iſtom, & ponite eum in latare araæ fœderis Domioi Dai veſtri: ut ſit ibi aontra ta in teſtimooiom. *At verba allata nequaquam probant opinionem expoſitam: nam loquitur ibi* Moyſes *aut de coto Pen-*
C *tatenche, aut de Deutronomio, aut certe de parte Deuteronomii, puta de ultimo fœdere Iſraelitarum cum Deo, quod cap.* 29 *ſic inchoatur*, Hæc ſont varba fœderis. *Quæcumque ex hiſce ſententiis ſit vera, Lex aut volumen, de quo loquitur* Moyſes, *erit aut Pentateuchus aut pare illius, ita ut nequat ceccnſeri, tamquam Opus a Pentatecho diſtinctum. Hæc omnia mihi ſatis apparent certa, nec multum habent difficultatis.*

Liber bellorum Domini, de quo varia ſunt ſententiæ,

69 u *Verum Num.* 21 v. 14 *aliegatur* Libar bellorum Domioi, *de quo magis dubitari poteſt, utrum* Moyſis *ſit, an alterius; & rurſum, ſi credamus* Moyſi *eſſe Opuſculum, utrum diverſum planc ſit a Pentateucho, an cum reliquie fragmentis in unum coalucrit Opus, & partem Pentateuchi conſtituat. S. Auguſtinus quæſt.* 42 *in Numeros exiſtimat* Librum bellorum Domioi *eſſe ſcripterie* Moyſi *antiquioris profanum opus, quod citavit* Moyſes, *quemadmodum Apoſtolus quoque ſubinde profanos adduxit ſcriptorce. At hæc ſententia pluribus diſplicet, nec immerito; quia Liber ille bellorum Domini, ſive titulum ſpectemus, ſive verba ex eo Libre adducta, videtur egiſſe de bellis Iſraelitarum, non de bello alterius gentis. Alii obſervant, vocem* D *Hebraicam* Sephar *non neceſſario de libro exponendam, cum ſignificet ſolum* ralationam *ſeu narrationam; & pro* diaitur *Hebraice legi* dicetur. *Hiſce autem obſervatie, volunt ſenſum horum verborum*, Unde diaitur io Libro bellorum Domini, *hunc eſſe*: Unda dicatur in ralationa beilorom Domini, *ſeu quando bellu Domini narrabuntur. Hæc expoſitio, æque ac præcedens, Librum aliquem bellorum Domini* Moyſi *abjudicat; quin & librum ipſum omnino tollit. Alii rurſum exiſtimant, Librum bellorum Domini eumdem eſſe cum Libro Juſtorum, qui laudatur Joſ.* 10 v. 13, & 2 *Reg.* 1 v. 18. *At nullam adducunt rationem idoneam hujuſce aſſertionie. Bonfrerius in cap.* 21 *Num.* v. 14 *obſervat, ſcriptum iſtud, cujuſcumque fuerit, metrice* videri *fuiſſe compoſitum.*

probabilius non eſt Moyſis

693 *De hiſce obſervationibus nihil certi poteſt ſtatui. Verum nihil obſtat, quominus aliquis* ex Iſraelitis, *quiſcumque ille fuerit, aut ſoluta aut ligata oratione compoſuerit* Librum bellorum Domioi, *in quo narrare potevat geſta in Ægypto & ad marc Rubrum, ubi Pharao cum toto* E *exercitu periit; victoriam Iſraelitarum de Amalecitis; pugnam infelicem, contra Dei & Moyſis imperium anno ſecundo egreſſionis ſuſceptam; relatam de Chananæo rege Arad victoriam, & demum prodigia multa in itinere uſque ad torrentem Arnon patrata. Hæc omnia, & plura alia, in illo libro accurate ſcripta eſſe poterant, quando eum* Moyſes *citavit, ſive* Moyſes *ipſe eum ſcripſerit, ſive id ab alio quopiam fuerit præſtitum. Si quis autem exiſtimare malit, Librum iſtum non fuiſſe niſi Canticum aliquod aut carmen breve, in quo relatæ Dei beneficio de hoſtibus victoriæ celebrabantur, nequaquam refragabor. Verum ſive liber iſte fuerit juſtæ molic Opus, quod minus credidcrim, ſive breve aliquod poema, probabilius apparet, non fuiſſe compoſitum a* Moyſe; *aut, ſi ab eo compoſitus fuerit, verſimile eſt totum fere inſertum eſſe libris Exodi & Numerorum. Ex dictis plane corruit ſuſpicio quorumdam, qui rurſum ex citatione illius libri interpolationem ſeu additionem aliquam ſe inveniſſe credebant: nam, uti oſtendi convenire* Moyſis *tempori* Librum ballorum F Domioi, *ita improbabile apparet eum diu poſt compoſitum fuiſſe, & in Numeris commemoratum. Quis enim credat Eſdram, aut alium hagiographum, Numeris inſarturum aliquid ex Libro bellorum Domini, cum de illo libro in propriis ſcriptis nullus hagiographus uſpiam meminerit?*

Opuſcula quædam apocrypha Moyſi nomine inſignita, uti Parva Genefis,

694 *In Conſtitutionibus Apoſtolorum, quas cdidit Cotelerius tom.* 1 *SS. Patrum, lib.* 6 *cap.* 16 *dicitur*: Et vero apud veteres noonulli aon ſcripſeruot Moſis, Enoahi, Adami, Eſaiæ, Davidis, Eliæ, & triam patriarabarum libros upocryphos, exitiulas, ua rapugoantas varicati, *Cotelerius in Annotatis ad hunc locum enumerat aliquot Opuſcula* Moyſi *ſuppoſita, & plura quoque alibi invenio memorata. Inter hæc primo locu nominari poteſt* Parvu Ganaſis; *cum aliqui Patres illud Opuſculum non prorſus videantur contempſiſſe: nam S. Epiphanius Opuſculum citat Hæreſi* 36 *num.* 6, *ejque videtur aliquid ſaltem auctoritatis attribuere, dicens in eo extare* uxorem Caini Sethique nomina. *S. Hieronymus in Epiſtola ad Fabiolam de Manſionibus* 42 *manſ.* 18 *idem Opuſculum ſic memorat*; Hoc verbom, quantum memoria ſuggarit, nuſquam

alibi

A alibi in Scripturis ſanctis apud Hebræos meminiſſe me novi, abſque libro apocrypho, qui a Græcis λεπτὴ, id eſt, parva Geeeſis appellatur. *De eodem rurſum meminit mauſ.* 24. *Alii quoque ſcriptores, Græci maxime, de parva illa Geneſi mentionem fecerunt. Paſſim dicitur* Λεπτογένεσις, *at* Γαβηλαΐα *quoque nominatur a laudato Epiphanio, uſcio qua de cauſa, licet Cotelerius rationem hujus nominis reddere conatus ſit. Cedrenus, etſi eoe abhorruit a fabulis, ſtatim initio Compendii Hiſtoriarum profitetur* non pauca *ſe* ex parva Geneſi *ſumpſiſſe, illamque deinde non vero laudans, pag.* 4 *ſic habet*: Ut in parva Geneſi legitur, quam etiam eoenulli aiunt eſſe Moyſis pateſactionem. (*Græce* Ἀποκάλυψιν, *id eſt, apocalypſim ſeu revelationem.*) *Geſta ab initio mundi uſque ad* Moyſis *tempora fuiſſe ie parva Geneſi deſcripta, colligitur ex eodem Cedreno, qui illam adduxit pag.* 48 *pro geſtis ie Ægypto tempore* Moyſis *nati.*

aliter Moyſis Revelatio *ſeu* Apocalypſis *dicta.*

B 693 *Porro Gelaſius Papa hunc librum inter Opera apocrypha rejecit his verbis:* Liber de filiabus Adæ Geneſeos apocryphus. *Ita in Decreto apud Labbeum tom.* 4 *Concil. col.* 1264. *At poſteriores voces variæ leguntur a variis. Fontaeinus in Antiquitatibus Hortæ in Appendice pag.* 328 *vult legendum*: Liber de filiabos Adæ, hoc eſt, Leptogeneſis, apocryphus; *ſed in codice ſuo mendoſe invenit* lectum geneſeos *pro* Leptogeneſis. *Conſului etiam codices noſtros Mſs., ie quibus deceretum iſtud habetur; ſed aeque mendoſum eſt, quod præfigitur voci* Geneſeos *in uno, in altero* Geeeſis. *Dubitandum tamen non videtur, quie idem liber deſignetur, quem jam ante* apocryphum *nominaverat S. Hieronymes. Neque auctoritatem iſti Opuſculo conciliare poteſt, quod Georgius Syncellus in Chronographia ſua pag.* 27 *aſſerat, locum quemdam ea eo adductum fuiſſe ab Apoſtolo Gal.* 6 ℣ 15, *dicens*: Ex Moyſis Revelatione hæc hsbet. *Num etiamſi certum eſſet verba Apoſtoli ſumpta eſſe ea eo libro, Apoſtolus idee non agnoviſſet libri auctoritatem, ſicuti eoe agnovit auctoritatem poetarum gentilium, quocum ſimiliter adduxit verba, & quidem monens poetas ite habere. Verum Gal.* 6 ℣ 15 *Apoſtolus neminem verborum ſuorum laudavit auctorem; idcoque aut verba illa*

C *ea alio noe deſumpſit, aut certe ejer auctoritatem non agnovit. Ceterum agere Syncellum de parva Geneſi, quam* Revelationem, *Græce* Ἀποκάλυψιν, *hic eomicat, ſatis colligitur ex dictis ipſius anterioribus pag.* 4, *ubi habet*: Pront in parva geneſi, quam quidem Moyſis Revelatioeem vocaet *&c.*

Sermones myſtici, 696 *Tria alia Opuſcula* Moyſi *ſuppoſita recenſto ſupra laudatus Cotelerius, videlicet* Sermones myſticos, Teſtamentum, & Aſſumptionem, *quam tamdem credit cum* Aſceeſione. *In Hiſtoria concilii Nicæni ſcripta per Gelaſium Cyzicenum, editaque apud Labbeum tom.* 2 *Concil. pag.* 190 *citatur* Liber ſermonum myſticorum Moyſis *& quidem, ut videtur, ſub nomine ipſius* Moyſis, *cum Euſebius Cæſarienſis contra gentilem philoſophum diſputans, ibidem dicatur hiſce uſus verbis*: Et ie Libro ſermonum myſticorum Moyſis, ipſe Moyſes de Davide & Salomone prædixit *&c. Non tamen clare liber iſte* Moyſi *attribuitur: eam potuit alius quiſpiam ſermoees* Moyſis *enarrare, aut certe librum eo titulo conſcribere, in quo varia referret tamquam a* Moyſe *dicta. Quod autem legatur*: Ipſe Moyſes prædixit, *necdum evicete librum ipſum* Moyſis *fuiſſe ereditum: nam ita loqui poterat Euſebius, quia recitabat dicta* Moyſi *ie eo libro atteibeta. Sive autem librum* Moyſi *attribuerit diſputator Euſebius, aut diſputationem narrans Gelaſius; ſive crediderint Librum eſſe alterius, qui Sermones* Moyſis, *aut ſub nomine* Moyſis *deſcripſerit; liber ille numquam fuit canonicus. Eumdem librum memoraſſe videtur Evodius in Epiſtola ad Auguſtinum, inter Auguſtinianas poſtremæ editionis* 158, *olim* 258, *ubi ſic habet*: Quamquam & in apocryphis, & in Secretis ipſius Moyſi, quæ ſcriptura caret auctoritate *&c.* Secreta *&* Sermones myſtici *verſimiliter idem ſunt Opus, non* Moyſis, *ſed alicujus, qui ipſius nomine abuſus eſt. Aut certe, ſi forſan auctor proprio nomine de* Moyſe *ſcripſit, libroque ſolo errore deinde* Moyſi *attributus fuit, ut fieri etiam potuit; Opuſculum iſtud tam accurate ſcriptum non eſt, ut fidem diu obtinuerit.*

AUCT. J. S.

Aſſumptio vel Aſcenſio, 697 *Idem dici poteſt de* Aſſumptione *vel* Aſcenſioee Moyſis: *nam idem ſuſpicor eſſe Opuſculum, cum vox Græca* Ἀνάληψις *utroque modo poſſit Latine exprimi. Laudatur hæc* Analepſis *in prædicta Hiſtoria concilii Nicæni, ubi liber ille*

E *variis vicibus citatur in prolixa diſputatione contra gentiles philoſophos, non ita tamen, ut clare* Moyſi *attribuatur. Origenes de Principiis lib.* 3 *cap.* 2 *de eodem Opuſculo meminit hic verbis*: De quo in Aſcenſioee Moyſi, cujus libelli memineit in Epiſtola ſua apoſtolos Judas, Michael erchangelus tam diabolo diſputaes de corpore Moyſi &e. *Aſſertio illa Origenis minime accurata eſt: eam Judas Apoſtolus, quando ſcripſit adducta verba, non laudat libellum de Aſcenſione* Moyſis, *etſi ebvie ſenſu intelligi poteſt Origenes. Hic quidem voluit dumtaxat dicere, verba allegata Judæ en iſto libello fuiſſe deprompta, aut certe facti iſtius notitiam. At id plane incertum eſt, quia non conſtat, an libellus de Aſcenſione* Moyſis *Judæ apoſtolo ſit antiquior: imo ſi de tanta iſtius libelli aetiquitate conſtaret, vel ſic maneret incertum, utrum ea illo libello, an aliunde eurtamen Michaelis archangeli cum diabolo didicerit Judas apoſtolus. Quidquid autem ſit ea de re verius, in Synopſi ſacræ Scripturæ S. Athanaſio attributa* Aſſumptio Moyſis *numeratur inter libros apocryphos. Conſentit S. Nicephorus Conſtantinopolitanus in Chronologia compendiaria tertia finem, ubi inter Scripturas apocryphas veteris Teſtamenti hunc libellum ita recenſet*: Aſſumptio Moyſis verſuum MCD. *Plures ſcriptores, qui apocryphum iſtum libellum memorarunt, aſſignat Carolus de la Rue editor novisſimus Operum Origenis ie annotatis ad locum meo adductum. Dubito tamen, an inter illos recte eumeret Evodium, cujus verba ſupra adduxi pro Sermonibus myſticis.*

F 698 *Quartum Opuſculum apocryphum a Cotelerio aſſignatum eſt* Teſtamentum Moyſis. *Hoc in laudata mox ſacræ Scripturæ Synopſi inter libros apocryphos veteris Teſtamenti ſic ponitur*: Teſtamentum Moyſis. *Et apud Nicephorum loco aſſignato*: Teſtamentum Moyſis verſum MC. *Idem Teſtamentum ſic recenſetur in Catalogo quodam librorum ſacræ ſcripturæ & apocryphorum apud Cotelerium ante Conſtitutiones Clementis pag.* 196. *Plura de apocrypho hoc Teſtamento eon invenio. Porro hic obſervare lubet, Opuſcula illa apocrypha* Moyſis *quidem nomine fuiſſe inſignita; at non conſequi ea allatis hactenus*, Moyſi *proprie ita fuiſſe ſuppoſita, ut eorum auctores perſuadere voluerint, ab ipſo Prophetа*

Teſtamentum; de cbymia quoque & magia

A be remotus: in ovium cura ſibi in deſerto attendebat.

mirabili viſione jubetur Iſraelitas ſervitute liberare: b

3 Quo in genere vitæ non parvo tranſacto temporis ſpatio, mirabilem dicit Hiſtoria ipſum vidiſſe viſionem. Io medio enim claroque die alia præſtantior, quam ſolaris lux, circa oculos ejus effulſit. Cujus rei inſolentie cum reſpexiſſet ad montem, arbuſtum *b* ardens ſcribitur aſpexiſſe: cujus rami cum erderent, quaſi contiona irrigatione vireſcebant, admiratusque ſecum dixiſſe: Vadam & videbo viſionem hanc magnam, oc videlicet oculos ſolum, verumetiam (quod mirabilius eſt) auditum rediis ejus locis illuminaret. Natura enim illius lucis, veluti in duorum objecta ſenſuum diviſa, ut in oculos ſplendore radiorum fulgebat, ſic immortalibus auditum dogmatibus illuſtrabat. Vetuit igitur lucis illius vox ad montem mortuorum calceorum pondere præſſum accedere, ſolvereque juſſit calceamenta, ac demum nudo pede terram illam attingere, quæ divina luce reſplendebat. Deinde ne longior in hiſtoria ſim, & ut e propoſito non diſcedam, hac viſione corroboratus, ab Ægyptiorum ſervitute ſuos liberare jubetur. Sed ut diſceret,
B quanta divinitus virtus ſibi præſtaretur, ita Deo jubente, iſtis quæ erat in manu periculum fecit: erat hoc autem ejuſmodi. Virga manu io terram projecta vitam accipit, inque animal vertitur. Colubra id erat animal: rurſuſque manu recepta, ut virga prius erat, ſubito facta eſt. Manus quoque in ſinu recondita, in nivis candorem immutatur, & iterum in eumdem ſinum immiſſa, in priſtinam rediit naturam.

congreſſus Moyſis cum Pharaone primus, & ſecundus prodigio adſtitus; at utroque irritus: i

4 Deſcendenti autem ipſo in Ægyptum, adducenteque ſecum uxorem alienigenam, & liberos ſibi ab ea natos, angelus obviam factus timorem mortis intuliſſe fertur: quem mulier circumciſionis filii ſanguine facile placavit *i*. Tunc Aaron quoque frater ejus divinitus monitus obviam prodiit, & populo poſt in concionem ab utriſque populus Ægyptius convocatur, libertas tam laborioſa ſervitute oppreſſis proponitur. Cum ipſo quoque tyranno hac de re loquuntur. Irritatur ille magis quam ante; eum in eos, qui
k præerant operibus *k*, tum in ipſos Iſraelitas: auget in portandis imbricibus penſum; imperet duriora, ut non ſolum luto, ſed paleis ſtipuliſque colligendis afflicti Judæi contabeſcaot. At vero Pharao (id enim nomen erat tyranno) divini-
C tus factis mireculis ee ſignis reſiſtere conabetur, ad hoc magorum uſus præſtigiis. Poſtquam autem in præſentia Ægyptiorum virgam ſuam in ſerpentem enimaſſet Moyſes, idem quoque ſuis in virgis ſe facturos exiſtimabant Magi. Sed falleciam efficecitas redarguit, dum ſerpens ex Moſis virgs conveſus, magica ligna, ſerpentes ſcilicet, comedendo, nullam in aliis eſſe vim ad propulſandam injuriem, aut vitam dandam oſtendit, præter ſpeciem, quam oculis eorum, qui facile decipi poterant, præſtigiæ Magnorum exhibuerant *l*.

duæ priores Ægyptiorum plagæ, l

5 Tunc conſentientes tyranno Ægyptios omnes enm vidiſſet Moyſes, in oniverſam eorum gentem, nemine omnino excepto, intolarabilia infert vuloera. Commovebentur autem juſſu ejus ad hunc in Ægyptios impetum, taoquam exercitus obediens, elementa ipſa, quæ in hoc nniverſo cernuntur, terra ſcilicet, ignis, ear, aqua ad hominum propoſitum actiones ſuas commutabant. Eodem enim quoque tempore atque eodem in loco Judæi, ab officio oon recedentes, nil mali ſentiebant: Ægyptii vero perpe-

ram & cogitantes & egnotes acriter plectebantur. A. S.
Nam aqua per oniverſam Ægyptum in ſanguinem, jubente Moyſe, converſa aſt, ut vel piſcea ipſi ab aquarum eraſſitudine carnea necatentur: Judæis ſolis ſanguis aqua erat limpidior. Unde habuit occaſionem ars magica ſanguinis ſpeciem in aqua, quæ apud Hebræos inveniebatur, fallaciter adombrandi *m*. Similiter qnoque *m*
ranarum *n* irrepens multitudo, quarum generatio *n*
non naturali curſu elementorum, ſed coactis, ut ita dicam, elementis, jubente Moyſe facta eſt, & repletas domos infeſtans ſolis turpiſſima Ægyptiis inferebat faſtidia: Judæorum vero vita nihil ex hujuſmodi beſtiolis incommodi petiebatur.

6 Sic etiam aer nullam diei ec noctis faciebat *o quædam ex aliis hæreſiter perſtrictadiſcerſus ex Ægypto.*
differentiam *o*, Ægyptiis in esdem continue craſſitudine palpitentibus: at Judæis nihil novi aſſerebat. Similiter cætera quoque omnia ſe habebant, grando *p* ſcilicet, ignis, cinyphes *q*, muſcæ caninæ, locuſtarom *r* nubes: hæc adverſus *o*
Ægyptios omnia ut natura ſus fart, pernicioſiſſima erant: Judæi vero tumoribus ſolum, ver- *p q*
biſqoe cohabitantium hos morbos, nullo ſuo in- *r*
commodo, cognoſcebant. Poſtremo, primoge- E
nitorum ſomnium neca, cum illi quidem ſuo- *ſ*
rum pernicie confuſi lugerent, hi vero ſanguinois ſignaculo liminaribus atque poſtibus innuctie tuti quieſcarant, qnanta inter Judæum & Ægyptium eſſet differentia: cunctis apparnit. Itaque percuſſis clade primogenitorum Ægyptiis, ſuaque publice ac privatim lugentibus, educit Moyſes Iſraelitas a ſe præmonitos, ut ſpecie commodationis Ægyptiorum divitias *t* ſecum auferrent. *t*

ANNOTATA.

a *Præfationem totam, quia prolixior eſt, & in Operibus Noſſeni legi poteſt, brevitatis cauſa prætermiſi.*

b *In præcedentibus omnibus ſenſum ſacræ Scripturæ expreſſit Niſſenus, uti videri poteſt in Commentario § 2. Verum in hoc facto pluſculum Joſepho tribuit, quam patiatur ſacrarum Litterarum veritas. Quippe aſſerult Joſephus* Moyſen *fuiſſe in flumen projectam & flaxu avectam; id ipſum credidit Niſſenus, cum dicat aunle vorticibus arculam fuiſſe ejectam ad ripam. At oſtendi in Comment. num. 17 ſiſcellam, cui Puer* F *erat impoſitus, ſolam fuiſſe poſitam in arecto* ripæ fluminis, *nec aquis fuiſſe delatam.*

c *Non legitur infantili vagitu ſe prodidiſſe Infans; ſed viſa fuit ſiſcella* in papyrione, *eaque allata & aperta, viderunt* Parvulum vagientem *Exod.* 2 ℣ 5 & 6.

d *Hoc Joſephi eſt, non ſacræ ſcripturæ. Conſule Comment. num.* 21, *ubi id improbavi.*

e *Hæc vox inſinuat adhæſiſſe Niſſenum Philoni, qui aſſeruit arte effeciſſe Pharaonis filiam, ut crederetur* Moyſes *filius proprius, non adoptivus. Verum iſtud etiam refutavi num.* 39.

f *Contemplationem per annos quadraginta, quibus in Madianitide vixit,* Moyſi *etiam attribuit S. Baſilius. Attamen amor contemplationis non videtur fuiſſe cauſa fugæ ex Ægypto; ſed fuga occaſionem contemplandi præbuit.*

g *Inſinuat defenſionem filiarum Raguelis ſacerdotis, relatam in comment. § 7 & 8, ubi & de nuptiis actum eſt. At baſce non tam rite contractas eſſe, ut ante illas aatica illa defenſione* Moyſis *ingenium & mores noverit Ragael, oſtendi num.* 76.

A. S. GREG. NYSS.

h *Græce* Δάμνον, *quod* fruticetum *potius interpres reddere Latine debuiſſet, quam* arboſtum; *tam quia Græca vox id magis proprie ſignificat, quam quia id rubo, quem* Moyſes *vidit, rectius convenit. De tota vero hac viſione conſuli poteſt Comment.* § 9 & 10.

i *De toto hoc facto varia diſputata ſunt* § 11.

k *Videtur hic dici, Pharaonem iratum quoque fuiſſe Ægyptiis operum præfectis, quia mox additur,* Tum in ipſos Iſraelitas. *Verum Scriptura non aſſtrit id de præfectis Ægyptiis, ſed de præfectis Hebræis, qui curare debebant, ut tantum operis perficeretur, quantum imperaverunt exactores Ægypti. Conſule dicta in Comment. num.* 113 & 114.

l *De prodigio mutatæ virgæ latius ibidem num.* 117.

m *Varias ſententias de acceptæ a magis aquæ, quam in ſanguinem verterent, recenſui in Comment. num.* 119.

n *Hæc plaga ſecunda, & ſequentes latius expoſitæ ſunt* § 15, *& ſequentibus.*

o *Nona hæc eſt tenebrarum plaga, de qua* § 17.

B *In hiſce videmus ordinem plagarum non fuiſſe ſervatum a Nyſſeno, qui etiam nonnullas omiſit.*

p *Grando & ignis concurrerunt in plagam ſeptimam, de qua num.* 140 & ſeq.

q *De* ciniphibus *ſeu tertia plaga, & de quarta* muſcarum variis generibus *poſtea, quam* caninarum, *conſule Comment. num.* 134 & *ſequentibus, & num.* 146 & *ſequentibus.*

r *De octava plaga locuſtarum* § 17 *actum eſt.*

ſ *Mors primogenitorum, quæ plaga fuit decima, relata eſt* § 19. *Ante hanc plagam juſſi ſunt Hebræi comedere agnum Paſchalem, illiuſque ſanguine liminaria & poſtes adium ſuarum tingere, ut relatum eſt ibidem.*

t *De vaſis aureis & argenteis, aliaque Ægyptiorum ſupellectile juſte ablata, diſputatum eſt num.* 173 & ſeq.

C

CAPUT II

Diſceſſus Iſraelitarum ex Ægypto: tranſitus maris Rubri, ſubmerſioque omnium Ægyptiorum: manſiones variæ, in quibus aqua amara in dulcem mutata, item aqua educta e petra, manna datum, victi Amalecitæ.

Pharao Iſraelitas, qui ad mare Rubrum progreſſi erant, ſequitur: a

VErum cum jam telibus extra Ægyptum perrexiſſet diebus, videt irritatum hoſtem, quod ſe Judæi in libertatem vindicaſſent, cum, magno exercitu & inſtructiſſimo equitatu adverſus ſe feſtinare. Quæ res non mediocriter imbellem populum, neque telibus prodigis a aſſuefactum, in Moyſen concitavit. At ille intrepidos, voce quidem populum, ut in Domino ſpem haberent, hortabatur, animo autem ad Deum penitus converſus, auxilium tacitus implorabat. Quo recondito clamore Creator exoratus, præſto miſeris ac mirabilitet affuit. Nubes enim, quæ Dei juſſu, non naturæ præcedebat, non preſſo aere vaporibus aut ventorum impetu denſato conſtituta, ſed aliud quiddam divinitus atque altius, quam humana mens percipere valeat, ſiquidem, ut Scriptura teſtatur, tale miraculum apparebat, ut dum ardentes ſolis radii fulgerent, populum quaſi ſepto interjecto protegeret, atque umbre tenuique rore diffuſo actis illi erdorem mirigaret: noctie vero tempore io ignem verſe jam Inde a veſpere oſque ad ſolis ortum ſuo lumine Iſraelitis fecem præfertet. Hæc, Inquam, nubes, quam veluti ducem Moyſis patentes monitis, ſequebantur, priore omiſſo itinere, in Rubeum mere b ducebat.

D

b *Iſſſr autem in duas partes mari per ſiccum tranſeunt Iſraelitæ.*

8 Deveuerunt igitur ſequutl Ducem Hebræi uſque ad litus: quos Ægyprii perſequnti, undique ita concludunt, ut oulla jam fuga humano conſiliu poſſet excogiteri. Ante ipſos mare Rubeum erat: poſt Ipſos validiſſimus atque inſtructiſſimus Ægyptiorum exercitne. Tunc res accidit, quæ præ cæteris omnibus fidem excedit: ſummus ille Vir divinitus monitus ad litus deſcendit, meteque Rubrum virga percuſſit c, & ſubito, ut in vitro, facta ſciſſura facile ex altera parte, in alteram pervenit: ſic ictu Moſaicæ virgæ Io oppoſitam uſque eipam, hinc etque hinc ecdentibus aquis, ſciſſura pervenis. Itaque facto per medium pelagus Irinere, una cum univerſo populo ſiceis peditbus profundam marie abyſſum permenſus eſt, neecntimuit repentu ſtructe illa ex fluctibus mœnia, enm utraque ex parte undæ eqnarum quaſi mutl conſiſterent.

c

E

Inſequens vero Pharao cum toto exercitu ſubmergitur.

o Phatao autem impetu animi concitatus, per novam illam in aquis viam inſequitur. Tum vero unda undæ iterum jungitur, & redeunte in ſemet mari, priſtinnmque recuperante ſtatum, una fit rurſus aquæ facies. Hebræi oppoſitum littus incolumes cum pervenſſent, a longo per medinm pelagus itinere quieſcentes, eantum Deo, qui incruentum adverſus hoſtem ſibi trophæum præbuerat, grato animo cecinerunt, Ægyptiorum exercitu univerſo, equis, armis, ec curibus mari abſorptis.

Varia manſiones: aqua amara in dulcem mutata:

F

10 Mox pergit Moyſes, triumque dierum itinere confecto, eum aqua deficeret, in angustias redigitur, non Inveniens, qno ſitim exercitus ſolaretur. Erat namque, ad quem caſtra locarant, locus quidam marinatum aqnarum, atque adeo matiaa amarior. Cui cum adſediſſent, ſitique torquerentur, Moyſes divino monitus oraculo, lignum, quod in eis locis invenerat, in illas aquas matinis acerbiores immiſit: & illico, nature d ligni aquarum ablata amaritudine, dulces atque potabiles effectæ fuerunt. Nubis deinde ductu, quam præcedentem ſequebantur, & qua ſtante ipſi quoque caſtra metabantur, ad lucum deveniunt aquis atque arboribus amœniſſimum. Duodecim enim fontibus contione irrigabatur, & ſeptuaginta palmis conſtitus erat, quæ parvo hoc anmero, eo quod pulchritudine & procerita excellerent, miraculo videntibus erant.

d

item aqua e petra educta: manna impetratum,

e

f

11 Hinc mota rurſus dux illis nubes, alium in locum dednxit exercitum. Erat hic autem defertus, arena obtectus, ac ſterilis, nec nllo eqnarum flueoto irrigabatur: ubi rurſue populus ſiti affligebatur. At Moyſes ex lapide e quodam virga perenſſo, jucundiſſima atque copioſiſſima aquarum fluenta exilire fecit. Hæ ſe commeatus etiam omnis, quem eneuntes ab Ægypto addnxerant, quum defeciſſet, & populus fame premeretur; miraculum fit, quod præ cæteris uſt

inere-

A incredibile *g* : non a terra ipſis, ut ſolet, quæ victum præſtabant, oriebantur, ſed a cœlo quotidie rorir inſtar defluebant. Etenim ſub crepuſculum ſparſim ros diffundebatur, qui in cibum ſe dedat legentibus: Iſque non aqueum erat, ut in rore fieri adſolet, ſtillicidium, ſed loco gutturum uryſtallini grumuli in coriandri ſeminis formam conglobati, quod ruſticatim dicitur σολίσδρον, deſcendebat, qui ad cibum collecti guſtum mellis pene afferebant.

g

de quo variis explicantur.

28 Huic miraculo accedebat & aliud: multis enim uec pari ætate, nec viribur, ut conſentaneum eſt, æqualibus ad collectionem confluentibur, non minus alter altero, aut propter ætatem, aut propter infirmitatem ſibi aſſumpſit: uec qui validior, ſibi plus quam eſſet opus, nec qui infirmior, minus in eo die pornit arripere. Aliud inſuper miraculum hiſtoria habet, quod ſcilicet uno die collectum fuerat, ejus nihil omnino in craſtinum ſuiſſe reſervatum. Quod ſi quis timore ſurtim quandam ſibi particulam ad craſtinum conſervaſſet, totum, quod repoſitum erat per noctem corruptum in vermes transformabatur. Eſt in hac hiſtoria quiddam mirabile: nam cum ex hebdomadæ diebus una myſtica ratione quadam ceſſatione ab Hebræis honoraretur, ne quid in ea die præter conſuetudinem faeere cogerentur, quamvis tanto in collegin unuſquiſque ſtudium, quantum in cæteris diebur, die ſexta adhiberet, duplum tamen collectum ſibi eſſe inveniebat: ne eſſet in cauſa victus neceſſitas, quamobrem opere aliquo Lex violaretur. In quo etiam divina eluceſcebat potentia: nam enm reliqnis diebur, quod ſupererat, corrumperetur, in ſola, quæ Sabbatum præcedebat, paraſceve *b* collectum (hoc enim otioſæ illi diei nmen ſuit) ineorruptum perdurabat, its ut recentiori nihilo raneidins videretnr.

B

b

Victoria De Amalecitis.

29 Bellum deinde adverſum gentem alienigenam, Amaleeitas nomine, exarſit, & tunc primum Hebræi conſtructi in aciem ſunt, non omnes, ſed electi, quibus Joſue, qui poſt Moyſen gnbernaenla populi ſnſeeperat *i*, præfuit. Nam Mnyſes extra prælium in colle quodam altiore nna eum duobus neceſſariis conſtiterat, ad cœlns aſpiciens, quando (nt in hiſtnrin traditum eſt) id quoque inter cætera mirabile dictu

i

C factum eſt. Nam eum Moyſes manus in cœlum elevaret, tunc ingenti animo irruebant in hoſtes Hebræi: sum vero manus remiſiſſet, tunc contra ferociores facti hoſtes, facillime Judæos pellebant. Quod aliquoties factum facile intellexerunt, qui eum eo erant. Iraque Moyſi ulnas ſubeuntes occulta *k* quadam de cauſa graviores factar manus ejus ſnſtentabant. Verum qnia imbecilliores erant, quam ut poſſent rectum diutius Moyſen ſuſtinere, lapide illi in ſedem ſuppoſito, faciliur adminienlo effecerunt, ut manus in cœlum levatas diutius retineret. Qna facta ſuſi omnino fugatique hoſtes ſunt.

k

ANNOTATA.

a *Græce*, mirabilibus: *nam ſolum loquitur de mira agminis Ægyptii multitudine, non de prodigiis antarum ſuperantibus. De timore autem & murmurationc populi dictum in Commentaria* num. 218, *ubi videbit lector illum timorem eſſe ortum, quando Iſraelitæ caſtra habebant apud mare Rubrum, ita ut mare haberent ante ſe, a tergo autem Ægyptiorum exercitum.*

b *Jnſſa quidem Dei & dudu nubis ſeu columna a priore itinere verſus mare Rubrum profecti ſunt Iſraelitæ: id tamen non contigit, poſquam jam in conſpectu habebant exercitum Pharaonis, ſed antea, ut dictum eſt in Comment.* num. 216. *Itaque prædictus timor populi & proceſſus ad mare Rubrum inverſo ordine hic ſunt relati. De nube, aut columna ignis & nubis, conſule Comment.* num. 217.

A. S. GREG. NISS.

c *Joſephus & Philo ſimiliter ſcribunt mare a* Moyſe *virga percuſſum; at Scriptura id non habet, ita ut ſaltem ſit incertum, ſicut obſervavi in Commeat. num.* 231. *De tranſitu Iſraelitarum & ſubmerſo Pharaone cum toto exercitu ſuo actum eſt ibidem* num. 217 *& ſeq.*

d *In Comment. num.* 234 *egi de aquis illis amaris in dulces mutatis, ibique probavi ſententiam illam de mutatione per ligni naturam facta videri probabiliorem & conformiorem Scripturæ, licet aliqui diſſentiant.*

e *Factum hoc revera contigit, ſed poſt manna datum, cui illud ordine præpoſtero præponitur. Itaque de murmuratione in Raphidim ob defectum aquæ, & de aqua ibidem educta e petra, conſule Commeat.* § 25.

E

f *Non eodem loco, quo aquam e petra eduxit* Moyſes, *manna depluere cepit, ſed id beneficium impetrarunt Iſraelitæ in manſione octava, ut dictum eſt in Comment.* § 23, *ubi de manna fuſius actum eſt, uti & de coturnicibus hic omiſſis.*

g *Voce hac* ineredibile *utitur ſubinde Moyſes, non quod velit inſinuare, credi non debere factum, de quo iſtud dicit, ſed maxime eſſe mirandum.*

h *Vox Græca eſt, quæ proprie* præparationem *ſignificat; ſed in Scripturis, uti & hic, ſumitur pro die præcedente aliquod feſtum ſeu Sabbatum. Quæ autem mox parembeſi includuntur, referuntur ad Sabbatum, non ad paraſceven.*

i *Vox Græca reddenda erat* ſuſcepit, *aut* geſſit: *nam habetur* ναβαγήσατο, *& phraſis omnino hanc interpretationem requirit.*

k *Cauſa, cur laſſatæ ſint manus* Moyſis *& gravatæ, non videtur occulta, ſed naturalis; videlicet ob nimis diturnam extenſionem.*

F

CAPUT III.

Adventus Iſraelitarum ad montem Sinai; Lex ibidem promulgata, mandataque accepta de tabernaculi ac veſtium ſacerdotalium conſtructione.

CUm autem eodem in loco nubes maneret, quæ populi viæ dux erat, nec ipſum populum alio commigrare neceſſe plane ſuit, cum ducem migrationis non haberet. Sic ergo com ad victum illis abſque labore cuncta ſuppeterent, cum aer ſurſum illis panem depluerat, deorſum vero rupes potum præberet, rurſuſque nubes omnem cœli moleſtiam mitigaret, ſic ut interdiu æſtum arceret, & noctu flammeo quodam ſulgore tenebras diſſiparet, ſine moleſtia in illa deſerti reginne montibus ſubjacenti verſabantur, in qua exercitus caſtra poſnerat. His ita fa-

Deus neceſſaria præſtans in deſerto, Iſraelitas apud montem Sinai vult ſubſistere:

A. S. Greg. Nyss.

ctis majora occultioraque myſteria Deus, & ipſum Ductorem & populum inſtruere eum voluiſſet, præcepit populo per Moyſen, ut tam corpore quam animo mundus fieret, adeo ut etiam ab ipſis unoribus earto quodam dierum numero abſtineret, aſperſionibuſque quibuſdam maculas abſtergeret, ut omni labe animi corporiſque depoſita, mundus ad montem Sinei poſſet aeeedere.

ubi, terribili apparatu præcedente,

15 Qui quidem mons ratione utentibus ſolam illo tempore aditum præſtabat: ocque his omnibus, ſed viris ſolummodo: nec viris utiam omnibus, ſed illis tantum, qui diligenter n ſe omnem maculam expuliſſent. Studium autem omnibus erat non parvum, un quid brutorum monti appropinquare paterenturr Quod ſi forte elitur aeciderit, lapidibus obrui a popolo ſtatutum erat, quidquid brutum juncta montem apparuiſſet *a*. His ita diſpoſitis, in ſerano die ſubito tenebris mons eircumdatus fuit, & ignis e medio tenebrarum exiliens, ae tutum, ut videbatur, montis tractum depaſcent, terrebat proſpicientes, fumo atque caligine omnin repleta: adducebat tnmen ad montem populum Moyſes, quamvis ipſe quoque *hujuſeemodi* viſu timore perculſus *b* ita erat, ut Iſraelitas eelare id minime poſſet: ſed vel ipſius eorporis motibus commotum ſe pateſeeit: nec enim tentum pet oculos, vernm etiam per auditum terror animas invadebat: eum eœlitus terrifica vox quædam in enncta ſubjecta locurum ſpatia erumperet, eujus primus quidem impetur cujuſvis auribus intolerabilis bueeeioæ ſonitum referebat: ſed omnem ejuſmodi exemplurum terrorem excedebat, quantoque magis progrediebatur, tanto ter*ribiliorem* ſunum edebat.

a

B

b

angelus coram populo promulgat decem præcepta: Moyſi vero

16 Von autem illa fuit articulata: nam aer abſque vocalibur inſtrumentis non inanem urationem, ſed ſignificantem divina formabat virtnte, quæ populo leger atque inſtitnta pouebat. Quæ omnia enm ſetra populus non puſſet, impetravit a Moyſe, ut a Deo, ipſo mediente, Lex ſibi traderetur; nee ſe quidquam retractatnrum, ſed omnia, ſieuti ab ipſo Deo pet Moyſen ſibi tradita, crediturum affetuit. Ita populus qnidem ad ſubjecta montis loca relabitur *c*. Moyſes vero ſolur in monte relictus, contrn quam eæteri homines pati ſolent, nffectus eſt. Nam eum eæteri omnes deſolati magis, in ſocietate minus timeant, ipſe derelictus ſolus eudeeior factus eſt. Unde potuit, non nt timidum quemdam perterritum in prineipio fuiſſe, ſed eharitate timentis populi fuiſſe commotum. Quare cum qnaſi unur quoddam timorem populi depoſnerit, ae in ſeipſo factus eſſet, tunc etiam ie ipſam caliginem audacter ingreditur. Itaque inter inviſibilia verſatur, nee jam intnentibur apparet. Nam divinæ initiationis adytum ingreſſus, eum inviſibili non cunſpectur ipſe verſabatur, ut nos (ut arbitror) his geſtis inſtrneret, quod oporteat ſi quis velit eſſe eum Deo, omnia hæc, quæ videntur, eontemnere, ac mentem ſuam ad inviſibile atque incomprehenſibile, qnaſi ad ſummitatem montis dirigere: ibique eredere Deum eſſe, quo pervenire eogitatio non poteſt.

c

C

reliqua in monte accipit: pauca de hoſce perſtitia:

17 Hae igitur in ſummitete montis eunſtitutus Moyſes, divina ſuſeipit mandata, quæ via doctrinaque ſunt ad virtutem. Cujus eapnt eſt pietas, nt ſeilicet condeeentes dn Deo opiniones habeamus, quod omnem cognoſcibilem ſpeeiem, omneque ſuperencedas exemplum, nulli tei, quæ cognoſeitur, ſimilis. Jubet nnim ad oullam rem, qnæ comprehendi poſſit, teſpicere: oec iis ſimilem putare naturam, qnæ ſuper omnia eſt, qnæ comprehenſione eognoſeuntur: ſed eſſn quidem ipſam eredere oportere: quanta vero, ant qualis, ant nnde, aut quomodo ſit, nonnſſe quærendum, eum eo pervenire humane ingenia nequeant. Ad pietatem autem etiam adduntur illa, quæ morum ſunt eaſtigationes, in genere vel in parte diſtributa. In genere quidem, totam ſimpliciter injuſtitiam propellit lex illa, quod oporteat pronimum amare, quo ſtabiliter conſtituto, neceſſario ſeqnitur, nihil adverſus proximum eniquam eſſe faeiendum. In parte vero parentes colore, & a eriminibus, qnæ diligenter enumerantur, cavere præipit.

D

mandata Dei de tabernaculo & ſuppellectile componenda,

18 Quibus legibus quaſi inſtructus ad ſublimiora tranſit myſteria, tabernaculo divina ſibi virtute propoſito. Tabernaculum *d* aurem et ai templum inaudita quadam varietate pulcherrimum: propylæa, eolnmmæ, cortinæ, menſa *e* & eandelabrum *f*, & thuribulnm *g*, altare *h* ac propiiiatorium *i*, & quod intra ſanctum eſt adytum impenetrabile & inaceeſſum. Quorum omnium diſpoſitionem ae pnlebtitudinem, partim ne memoriam ſugiat, partim etiam poſteris miraculum ſubaperiat, non picturæ tradere, ſed materiall ædificatione immateriale illud exemplar divinu cunſilio ſplendidis aeceptis materiis imiteri compellitut. Fuit igitur plurimum aurum in eolumnis eircumfuſum, & eum auro argentum eaeumina & baſes eorum exornabat, ut varietate coloris, ſicuti arbitror, magis fulgerent. Sed æris quoque materia non inutilis viſa eſt: capita enim & baſes eolumnarum en ære factæ ſunt. Cortinæ porro atque tentoria, totiuſque templi ſeptum, & ſuper colnmnas extenſum tectum, omnia per textoriam artem, eonveniente ſingulie attributa materie, eonficiebantur. Aliis ex hyacinitho & purpura erat tinctura, & igneus cucei rubor, ſplendor qnoque byſſi natura ipſa perductus ec fine arte confectus eolor. In aliis linum, in aliis pili; prout texturæ nſur petebae nſſumebantur. Sed rubricatæ quoqne pelles nonnumquam aceepiæ ſunt.

d

e

f g h

i

B

uri & de veſtibus ſummi ſacerdotis, ſuperhumeralis,

19 Verum hæc poſteaquam de monte deſcendit, per miniſtrorſecundum expoſitom ſibi enemplar opificii Moyſes conſtrunit. Tune autem eum in illo adbue abſque: maou conſtitnto templo eſſet, quibus ſacerdos veſtibus, qnando in templi penetralia intrandum erat, utetetur, de interiore ſimul atque exteriore nmictu leges eecipit, initium non ab intetiore, ſed ab exteriore faeinnte ſermone: ſuperhumeralia *l* variis coloribus en iis rebus, en quibur velum eontextum eret, atque inſuper auro diſtinctn fueruot. Uneinos quoqne, quibus ſuperhumeralia connectuntur, fecit, & eat enulas ſmaragdos in circulum ento eunnectentes. Hi lapides tam natura virides atque fulgentes, tum ſculptura mirabiles videbantur: nee ad ſimulachrorum figuram aliquam ſculptura tendebar. Sed patriarcharum oomina ſen in ſingulis lapidibus erant impreſſa: ex bis ad anteriotem partem uneini quidam dependebant, & cumplicatæ eatenæ in ſe permutatim in qnemdam numerum connexæ atque shythmum, in modnm retis e fibulis ex utreque parte deſuper ab uneinis extenſæ, ut magis connexio præfulgerut.

k

F

l

rationali, tunica & ceteris.

m

20 In his erat ex auro fabricatus ille ornatus *m* pectoris, in quo diverſi patriarcharum numero lapides trnain ſingulis ordinibus, ordines quatuor ſuetunt, tribunm umnia litteris expri-

mentes.

A mentes. Jo his erat tunica a iotra ſuperhu-
a meralia ad talos b ecrvicibus dalapſa, fimbria-
rum appendiculis concinne ornata: in bis erat
inferior limbus, non texturæ varietate ſolum,
verumetiam aurais appendicolis puleherrimus.
Hæc autem arant aurea tintinnabula, poma-
que punica vicifſim dictum limbum ambiont.
Tum capitis vitta, quæ tota fuit hyacinthi-
c nn, & lamina c Pontificis imminens fronti ex
auro puriſſimo, ineffabilibus litteris quibuſ-
dam exarata; & cingulum, quo circomſuſus
amictos ſtringebatur. & ornatus ocenltior: ac
cætera omnia quæ per ænigmata in amictus
ſpecia ſacerdotalam oſtandunt virtutem,

ANNOTATA.

a *De adventu ad montem Sinai actum in Commentario* § 27, *ubi num.* 294 *& ſequentibus totus apparatus promulgationi decem mandatorum prævius ex ſacris Litteris expoſitus eſt.*

b *De timore aut terrore* Moyſis *in Scriptura nihil reperio. At de terrifico hoc apparatu, &*
B *iagenti plebis timore, varia adduxi num.* 296 *& ſeq.*

c *Hæc latius expoſita vide ibidem num.* 297 *& ſequentibus. Decem præcepta articulata vere coram populo promulgavit angelus; reliqua* Moyſi *data ſunt in monte, ut is ea communicaret cum populo.*

d *Mandatum de conſtruendo tabernaculo, deque omnibus ad tabernaculum ſpectantibus, uti & de veſtibus ſacerdotalibus, accepit* Moyſes, *dum prima vice per quadraginta dies fuit in monte Sinai, ut dictum eſt in Comment. num.* 304; *ſed omnia multo ſerius fuere conſtructa. De tabernaculi conſtructione & erectione conſuli poteſt* § 30.

e *Propylæa, columnæ & certinæ erant partes tabernaculi; menſa vero ſtabat in tabernaculo ante velum, quo ſperabatur Sanctum ſanctorum a Sancto, ad partem Septentrionalem intra Sanctum. Menſa autem hæc, cujus forma deſcribitur Exod.* 25 ℣ 23 *&* ſeq., *ibi erat locata, ut illi imponerentur panes propoſitionis.*

f *Candelabrum hoc aureum, quod deſcribitur Exod.* 25 ℣ 31 *&* ſeq., *ſtabat item ante velum e*
C *regione menſæ ſeu ad partem Auſtralem.*

g *Per* thuribulum *hic; opinor, intelligitur altare thymiamatis, quod ſtabat intra menſam & candelabrum. Forma & uſus ipſius exponitur Exod.* 30.

h *Altare holocauſti ſtabat in atrio ante tabernaculum. Deſcribitur Exod.* 27.

i *Propitiatorium erat ſupra arcam teſtimonii intra Sanctum ſanctorum. Arcam autem videtur deſignare per vocem adytum. Plura commemorari potuiſſent, ſed auctor brevitati ſtuduit.*

k *Montem deſignat, quem ob ſingularem Dei præſentiam* templum *nominat.*

l Superbumerale *veſtimentum erat Pontifici proprium, quod deſcribitur Exod.* 28 ℣ 6 *& ſeq. cum ſuis uncinis & catenulis aureis, & lapidibus onychinis, qui hic* ſmaragdi *vocantur.*

m Ornatus pecturis *deſignat* rationale, *quod Pontifex ſuperhumerali annexum geſtabat in pectore. Ornamentum iſtud pontificale late deſcribitur Exod.* 28 a ℣ 15.

n *Tunica ſummi Pontificis hyacinthina, cum tintinnabulis malliſque punicis limbum ejus ambientibus, item deſcribitur ibidem a* ℣ 31.

o *De lamina aurea Pontificis vittaque hyacinthina, ac demum de cingulo byſſino & feminalibus, quæ hic dicuntur* ornatus ocenltior, *conſuli poteſt ſupe dictum caput Exodi* ℣ 26 *&* ſeq., *ubi etiam agitur de veſtibus aliorum ſacerdotum.*

A. S. GREG. NISS.

CAPUT IV.

Tabulæ Legis acceptæ, at confractæ ob populi idololatriam: accepta alia; leges, tabernaculum & ſacerdotium inſtituta: geſta reliqua, & mors.

HÆc enim inviſibili iſta amictos caligina a Deo ipſo perdoctus, majorque ſeipſo hac effactus * eſſet aicuna doctrina, daſcendit a monte ad ſuos, ut eos eundem diſciplinam docerent, & leges eis proponeret, & tamplum, ſacerdotium, & quod in monte fuerat illi ante monſtratum exemplar a. Ferebat anim manibus tabulas ſacras, quæ divinum invantum ae donum erant, nac humano auxilio, ut producerantur, indigucrant: ſed ipſius Dei opus utrumque fuit tam materia, quam litteræ in ipſa impreſſæ. Verum popnlus, qui antequam Legislator deſcendeiet, ad idololatriam deſecerat, boc munus impedivit. Num enm quadraginta diebus ac noctibus nullius indigens rei b, quibus hoc corpus ſuſtantatur, immortuli vitu ſub illa caligina Moyſes viveret, quaſi puari, cum pædagogi non adſuot, ſic populus adverſus Aaron concitatus, impulit eum, ut ad ſimulachrum aureum adorandum dox eia fieret: ſimulachrum autem viculus erat,

Moyſes manet quadraginta dies in monte tabulas accipit, * al. *menſes*

a

E

b

at illas ob idololatriam populi franguit: placatoque Deo ſecundas impetrat: Leges aliaque ſtatuta;

c

F

d

n2 Quare offenſus Moyſes perrupit tabnlas, ne in homines indignos tanta res daveniret: deinde Levitis adminiſtrantibus, tribulium ſanguine ſcelus expiavit, ſimulachrum contrivit, eumque ſua iracundia, qna in eos, qni peccarant, exarſerat, Deum propitium reddidiſſet, ita rurſus quadraginta diarum ſpatio tabulas a Deo impetravit: quas ipſe quidem compoſuit, Daus antem perſcripſit c. Hac rurſus accipie, dum naturam in tanto dierum nnmero axceſſiſſent, alia quadam ratione nobiſque inſolita vitam tendocens, dum nihil eorum, quæ naturam deficientem cibo ſuſtentant, in ſuo corpore admiſit. Sic igitur illis tabarnaculum ædificavit, & Legis præcepta tradidit, conſtituto pro inſpiratu ſibi divinitus doctrina ſacerdotio. Et poſtquam omnia, prout a Deo monitus erat, materiali opificio perfecit, tabernaculum, veſtibula, cuncta interiora, thuribula, altaie, candelabrum, vela, propitiatorinm in adytis, ſacerdotii ornatum varium, ſacrificiorum modum, alium in purgationem, alium ad ſupplicationes in agendis gratiis, alium ad avertenda mala imminentia, alium ad expianda peccata

murmuratio Mariæ & Aaronis punita; item populi murmuratio, licet obmurmurat, carnes;

n3 Hæc omnia poſtquam optime parfecit atqun conſtitnit, ſuorum perpeſſus invidiam eſt, quod vitium humanæ naturæ innatum eſt: ſic ut & Aaron, qui ſacerdotali fuerat honore decoratus, & ſoror ejus Maria zalotypia e quadam muliebri commota ob delatum illi honorem a Deo, quippiam proloquuti fuerint, quo divina ira commota velocem intulit punitionem: quæ in re mirabilis elementia, inauditaque manſue-

d

A. S. GREG. NISS.

tudo Moysi visa est. Non enim solum iratus invidenti non fuit, sed Deum etiam orationibus sorori propitium reddidit. Cum vero multitudo voluptate victa carnes edere desideraret, meliusque se in Ægypto vixisse, ubi carnibus abundabat, quam cœlesti cibo in deserto, prædicaret; tunc Deo Moyses rem commisit. Deus vero mira multitudine aves *f*, per stativa Judæorum circumvolantes, gregatim sic immisit, ut auenpinm esset facillimnm. Quarum carnium nimium repleti, in morbos decidesunt, mortuique non pauci fuerunt: quæ res residuis exemplo ad modestiam fuit.

f

exploratores missi, & populi rebellio: aëria murmuratio populi, qua Moyses in peccatum labitur.

24 Exploratores deinde ad promissionis Terram mittuntur, qui reversi non idem omnes, sed multi pene impossibilem esse transitum nuntiaverunt. Unde rursus multitudo adversus Moyseo commota fuit, multique desperarunt se posse illuc pervenire: qui omnes divino judicio condemnati, ea pœna mulctati sunt, ut promissam sibi regionem *g* non viderent. Profecturos autem per desertum, eum rursus aquæ penuria premerentur, nec ullam miraculorum Dei recordarent memoriam, tam adversus Deum, quam adversus Moysen impie conclamabat: sic ut Moyses quoque visus fuerit una cum populi incredulitate impegisse *h*. Verumtamen ex aerotomo* illo lapide rursus fontes aquarum mire produxit.

g

B

h

**, e duro*

præcepto murmurato serpentibus pœnæ, contra quos erectus serpens aëneus i

25 Cum autem rursus illis ciborum voluptas gulæ cupiditatem excitasset, & nullis rebus ad vitam sustentandam necessariis destituti, Ægyptiacas epulas expetiissent, more juvenum petulanter se gerentium flagellis castigantur. Quamobrem serpentes venenosis morsibus divenitus eis immisit: eumque plures hoc modo in dies perirent, divino nixus consilio Moyses, æs in serpentia confudit figuram, quam in tumulo quodam imposuit: justitque: ut quicumque serpentis morsu laborarent, in æreum serpentem aspicerent, atque ita pestiferum ex morsu serpentum morbum fugavit. Immittebantur enim ex visu quasi antidota *k* quædam in corpus, quod serpentium venena imbecilliora reddebat, quam ut possent homines occidere.

i

k

seditio pœnis gravissimis compressa; l

26 Rursus populo in eum seditione insurgente, ac nonnullis in seipsos transferre sacerdotalem dignitatem conantibus *l*, Moyses quidem pro peccatoribus orabat: Deus vero non ut ille orabat, sed ut justum erat, hiatu terræ omnes seditiosos, qui in Moysen insurrexerunt, absorpsit. Qui autem sacerdotii cupiditate exarserunt, igne cremati circiter ducenti & quinquaginta, exemplo suo cæterus tribulos suos ad sanam mentem reduxerunt. Verum ut crederent, non ab hominibus, sed a Deo sacerdotii gratiam concedi, virga litteris, a quo esset oblata*, significante, per unamquamque tribum assumpta est, quas in templo Moyses apposuit: ac postero die sententiam de sacerdotio Dei omnibus ostendit: sola enim Aaron virga floruit, fructumque edidit. Nux autem erat fructus. Quod quidem miraculum etiam infidelibus maximum omnium visum est, stupentibus scilicet quomodo siccum ac levigatum lignum tam parvo temporis spatio arboris naturam susceperit atque perfecerit. Nam pro ubigine terræ, pro cortice, pro humore, pro radicibus & ramis divina virtus ei sufficit.

C

* *mendose* ablata

virtus hostis, motiones Balaam virtus, peccatum populi:

27 Procedebat deinde ulterius cum populo Moyses, edixitque regiam (ut dicitur) viam esse custodiendam, ne videlicet ad dexteram vel sinistram declinarent, neve quicquam habitantium ea loca arripere nt. Colooi autem locorum parum his conteoti a transitu prohibebant, sed pugoa victi *m* concesserunt inviti, quod sponte dare oolneraot. Posthæc Balach Madianitarum *n* gentis magnæ prioceps, eorum, qui ante deleti fuerant, exemplo perterritus, & jamjam se paribus damois ab Israelitis affectum iri expectans, non ab aliis armorum, vel copiarum, sed a Balaam augure quodam, qui magicis artibus ac dæmonum invocatione claruerat: famaque de ipso erat, sæpius eivitatibus etiam ingentibus suis artibus nocuisse *o*, anxilium petit. Is cum ad regem Balach iter faceret, asinæ voce non prosperam eam sibi viam fore instruitur, & visione quadam quid faciendum esset, didicit, ac demum infirmiores sensit esse maleficas illas præstigias, quam ut posseot illis, quibus auxilium serebat Deus, aliquod damnum inferre; sed pro dæmonum furore divino afflatu impulsus tales emisit voces, ut econtra imminentis prosperi succesfus illius populi essent prophetiæ. Ex quo eoim suis artibus ne noceret, impeditus est, divioæ virtutis sensum acceepit, & vaticinandi arte neglecta, divinæ volontatis se ioterprerem & internuntium exhibet. Ita natio vincitur alienigenarum *p*. Sed populus in bello victor, non parva ex parte luxuria vincitur. Tunc Phinees zelo virtutis uno ictu tam Judæum, quam alienigenam mulierem in ipso impudicu actu confodit: quo facto divina in eos, qui peccaverot, ira cessavit.

m

n

o

D

E

p

mors Sanctis & sepultura. q

28 His ita gestis ascendit in altum Moyses montem, & procul repromissam majoribus suis terram speculatus, humanam vitam *q* exuit, ita ut nihil in terris hujus migrationis suæ signum aut monumentum in sepulchris relinqueret. Mirum autem est, quod nec formæ, nec pulchritudinis suæ quicquam, nec ex facie sua resplendentem gratiam, nec oculorum aciem, vel temporum, quibus cum hominibus erat, spatia vel labores comminuesant; sed uno eodemque modo virtutes corporis atque sensuom io eo semper vigenerunt. Hæc quidem sunt, quæ de illo Viro ab historia divina percipimus; quæ cursim oarrata jam tempus est proposito nostro aecommodare, ut videamus veteris Scripturæ historiam ad perfectam vitam multum conducere *r*.

r

ANNOTATA.

F

a *Verba Græca non exacte reddita sunt Latine. Phrasis postrema sic habet:* Ad suos descendit contribules, communicaturus ipsis mirabilia sibi in visione Dei ostensa, & leges propositurus; ac templum & sacerdotium, secundum exemplar sibi in monte moostratum, populo constituturus.

b Moysen *quadraginta diebus mansisse in monte Sinai sine cibo & potu, dictum est in Commentario num.* 303, *ubi etiam mox num.* 304 *& seq. de tabulis acceptis, de idololatria populi, de confractione tabularum, comminutione vituli aurei, pœnaque populo inflicta actum est.*

c *Quantopere laboraverit* Moyses, *ut Deum placaret populoque integre reconciliaret, ac tandem secundas hasce tabulas acciperet, dictum est* § 28 & 29, *ubi secunda quadraginta dierum commoratio in monte, & secundarum tabularum acceptio exponitur num.* 321 & 322.

d *Quatuor genera Sacrificiorum hic enumerantur, videlicet primum ad purgationem, id est, dum aliquis contraxit immunditiam legalem; secundum in gratiarum actionem de beneficiis*

A *ficiis obtentis; tertium ad adverſenda mala imminentia, & demum quartum ad explanda peccata. Verum hæc enumeratione minime comprehenduntur omnia ſacrificia. Tria genera ſacrificiorum erant holocauſtum, quod totum combuſtebatur in honorem Dei; hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato, ex quibus aliqua comedebant ſacerdotes aliique. Singula autem variis de cauſis offerebantur, & ſic in varias ſpecies poſſunt ſubdividi. Conſuli de hiſce poſſunt prima capita Levitici, & interpretes.*

e *De hac oblocutione Mariæ, cui & Aaron implicitus fuit, actum eſt § 33, ubi etiam de pœna Mariæ, & precibus Moyſis pro ea fuſis. Nyſſenus hoc factum narravit ordine præpoſtero: contigit enim poſt carnes ab Iſraelitis male deſideratas, de quibus mox loquetur.*

f *Coturnices intelligit, de quibus in Commentario num. 372, ubi etiam de morte plurimorum in pœnam murmurationis & gulæ illatæ, qualiſcumque hæc fuerit. Murmuratio vero relata eſt num. 366.*

g *De miſſis explceratoribus, murmuratione rebellis populi, pœnaque a Deo inflicta, actum eſt in Comment. num. 383 & ſequentibus.* B

h *De hac murmuratione populi, & peccato Moyſis, actum eſt num. 441 & ſeq.*

i *De hac hiſtoria conſule Comment. num. 469 & 470.*

k *Hæc ſententia non ſatis videtur conſona ſacræ Scripturæ: nam Num. 21 ℣ 9 ſerpens æneus ſolum dicitur poſitus pro ſigno. Et clarius Sap. 16 ℣ 7 dicitur de iis, qui viſo ſerpente æneo ſanabantur.* Non per hoc, quod videbat (*ſerpentem æneum aſpiciens,*) ſanabatur, ſed per te omnium Salvatorem.

l *De hac ſeditione & conſpiratione Core, Dathan & Abiron actum eſt § 37 a num. 407, ubi videri poterit eam eſſe præponendam variis factis hic jam relatis.*

m *De Sehone & Og Amorrhæorum regibus. hæc præcipue intelligenda ſunt. Hi autem tranſitum proprie non voluerunt; ſed vitam cum regno vili amiſerunt. Conſule de hiſce Comment. num. 474 & ſequentibus: Potuit tamen Nyſſenus* A. S. GREG. NISS. *hic etiam reſpicere ad Chananæum regem Arad, qui victus ſimiliter & occiſus; progreſſum autem Iſraelitici non amplius impedire potuit. De eo actum num. 457 & ſeq.*

n *Balac rex erat Moabitarum, non Madianitarum, licet hi ipſius eſſent amici & vicini, ideoque collatis conſiliis Balaamum acciverſcndum curaverint. Adi pro hiſce Comment. § 44, ubi tota hæc hiſtoria eſt expoſita.*

o *Unde didicerit Nyſſenus hanc famam, quæ ferebat, Balaamum* civitatibus etiam ingentibus *ſuis artibus* nocuiſſe, *non ſatis perſpicio. Certe nec ſacræ Literæ nec Joſephus tale quid habent. Philo quidem, in Comment. num. 508 citatus, variat enumerat calamitates, quas aſſerit prædictas fuiſſe a Balaamo; at illatas fuiſſe ipſius artibus non affirmat. Itaque ſicut ibidem monui relationem illam Philonis ſuſpectam eſſe falſitatis; ita mentendum videtur, hæc nihilo eſſe certiora; præſertim cum ſententia Nyſſeni de magicis artibus Balaami uſque adeo certa non ſit, ut oppoſita appareat probabilior, quemadmodum oſtendi in Comment. num. 489 & 502.*

p *Hic rurſum aliquid eſt confuſionis & præ-* E *poſteri ordinis. Videtur inſinuare Nyſſenus, victos ab Iſraelitis eſſe ſubditos Balaci, quod Balaam non potuiſſet maledicere Iſraelitis, & quidem ante peccatum ab hiſce commiſſum cum mulieribus Moabitarum & Madianitarum. At Iſraelitæ ſolos aggreſſi ſunt Madianitas, idque factum eſt poſt illud peccatum: deceptio enim mulierum bello cauſam præbuit, uti expoſitum eſt in Comment. § 46, ubi primo actum eſt de peccato Iſraelitarum per mulieres Moabitidas & Madianitidas deceptorum, deinde vere de bello hanc ob cauſam contra Madianitas ſuſcepta, iiſque victis & cæſis.*

q *De morte, ſepulturaque actum eſt fuſius in Comment. num. 580 & ſeq.*

r *Subjungit hiſtoriæ moralem expoſitionem Nyſſenus: at illa ad propoſitum noſtrum non conducit, ibique videri poteſt.*

C # DE SANCTA CANDIDA F

A S. PETRO APOSTOLO CONVERSA

NEAPOLI.

SYLLOGE HISTORICA. J. S.

De cultu & geſtis.

SEC. I POST MEDIUM *Candida vidua memoria in Faſtis, & elogium:*

DUas ſanctæ Mulieres Neapolitanæ, ejuſdem ambæ nominis, Martyrologio Romano ad hunc diem inſerunt Baronius, Priorem ita memorant: Neapoli in Campania natalis ſanctæ Candidæ, quæ ſancto Petro ad eam urbem venienti primo occurrit, atque ab eo baptizata, poſtea ſancto fine quievit. Secutus eſt Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ubi elogium contexuit, quo omnia fere comprehenduntur hujus Sanctæ geſta, uti traduntur a Scriptoribus variis. Candida, inquit, cognumento Senior, ad alteram Candidæ diſcrimen, vidua Neapolitana, prima B. Petro apoſtolo Neapolim venienti, eum Romam proficiſceretur, occurrit, ac hoſpitio recepit, a quo ad Chriſtum converſa in fideque erudita, aquis ſalutaribus expiata eſt, a dolore capitis, quo aſſidue laborabat, liberata: eum ad Apoſtoli ſermonem eo carere cœpiſſet. Hæc charitate flagrans, eo dolore liberatu, Aſpren viri vitæ probitate inſignis, jam unnos

AUCTO. J. S. nos viginti ægrotantis & in lecto decumbentis recordata, Apoſtolum pro eo rogare cœpit. Qui Candidæ baculum, quo innitebatur, porrigens, ait: Huno Aſpreni trades, & dices: Petrus, ſeu Crucifixi diſcipulus, mandat, ut, morbo illico recedente, priſtinam recipias ſanitatem. Accepto itaque baculo (qui adhuc in eccleſia metropolitana aſſervatur) ubi, illo Aſpreni porrecto, verba, quæ Apoſtolus mandaverat, pronunciaſſet, ſtatim is e cubili ſanus prodiit. Poſt Apoſtoli diſceſſum, Candida Deo orationibus, jejuniis, & piis operibus deſervions, ætate confecta obdormivit in Domino Prid. Non. Septembris, io inde ab Apoſtolo (ut creditur) dedicate, in qua ipſe celebraſſe fertur, ſepulta. In cujus præſepto poſt Veſperas aqua quotannis a ſacerdote benedicitur reliquiis Sanctæ ſignata, quam ferunt toto anno incorruptam ſervari, ac febricitantibus ex ea bibentibus, ſi fidem accedant, prodeſſe. *Hactenus Ferrarius, citans Vitam in Vita S. Aſpreni contentam.*

B a *Caſtellanus in Martyrologio univerſali annuntiat quidem utramque* Candidam *cum Romano Martyrologio: attamen exiſtimat, non niſi unam eſſe eamdemque, dicens ad marginem, Seniorem recenter Martyrologio infertam eſſe ob auctoritatem Vitæ S. Aſpreni, quam* omnino *ocoterieam nominat. Anno 1619 editus eſt Neapoli libellus, compoſitus juſſu eminentiſſimi Cardinalis Decii Caraſa archiepiſcopi Neapolitani, atque hunc præferens titulum*: Catalogus Sanctorum aliquot, ab omnibus eccleſiaſticis Neapoli, & per totam diœceſim, Officio de communi impoſterum celebrandorum. *In hoc libello ad diem* IV *Septembris* S. Candida *ſenior celebranda propoſitur tita ſemiduplici cum commemoratione* S. Candidæ *junioris. Addunter autem ſequentes obſervationes*: Duas Candidas Neapolitanas habet hæc die Martyrologium Romanum, & tamen unam tantum, hoc eſt, Seniorem hactenus ſemidupliei Officio coluimus. In poſterum ambas uno die venerabimur. Brachium, & dentes eliquot ſenioris Candidæ habent, ut eccepimus, Canonici Regulares in æde S. Petri ad Aram. De ea in Vita S. Aſpreni, & in tabulis eccleſiæ Neapolitanæ. Porro S. Caodida junior fuit conjugata: vixitque præſtenti pietate & fide ante annos mille, hoc eſt, imperante Mauritio.

C Extat nobile epitaphium marmori incſum in æde S. Andreæ, ubi & corpus ejus colitur. Inde vero pars oſſium ejus ad ædem archiepiſcopalem in cappellam Theſauri, pars vero in propinquum templum S. Angeli ad Nidum honori ſiæ tranſlata ſunt. *Hæ obſervationes ſatis oſtendunt, notatam marginalem Caſtellani exactam non eſſe; nec ſeniorem Candidam memorari raptam occaſione Junioris; ſed Seniorem cultam eſſe Neapoli, priuſquam Junioris memoria celebraretur. Hoc, inquam, ex datis obſervationibus ſequitur, niſi quis temere affirmare voluerit*, Candidam *jeniorem priue a ſeculo* VIII *translatam fuiſſe ad tempora S. Petri apoſtoli, atque ita occaſionem dediſſe alteram* Candidam *comminiſcendi. Verum errores tam craſſi non præſumendi, aut temere affirmandi; ſed ſolide probandi ſunt.*

3 *Quod vero ais Caſtellanus* S. Caodidam *ſenierem Romano Martyrologio infertam eſſe auctoritate Vitæ* S. Aſpreoi, *eateaus verum eſt, quod omnia ferre, quæ de illa Sancta narrantur, ex dicta Vita ſint acerpta. Iam illa compendio dedimus ex Ferrario, qui Acta S. Aſpreai ſatis verſe eſt ſecutus. Verum Vita illa S. Aſpreni tam recens nea eſt, quam inſinuat Caſtellanus; tſuſque Vitæ auctoritas aliunde etiam atcamque falcitur. Bartholomeus Chiocarellus in Catalogo antiſtitum Neapolitanorum de prima Vita. pag.* 10 *ita loquitar*: Habetur etiam ſancti Aſprun Vita... ſinceriſſime, etſi rudi ſtylo nulloque ſuco atque orationis elegantia elaborata, ſed ſincera tantum hiſtorica veritata referta, quæ cooſcripta videtur (ſi conjecturæ locus eſt) paulo poſt Silveſtri Papæ & Conſtantini auguſti tempora, quæ antiquis Longobardicis litteris exarata ſervatur in majoris eccleſiæ Theſauri ſacello. Eam Neapolitana eccleſia ab antiquiſſima tamporibus in Sancti ejuſdem eccleſiaſtico Officio recitare conſueverat, in novem lectiones digeſtam, quod quidem Officium typis editum habetur. *Vitam iſtam recitat laudatus ſcriptor, eadmque a nobis data eſt ad* 1ts *Augaſti in Aſpreno. Au autem revera tam ſit antiqua, quam tam eſſe conjecit Chiocarellus, non definio. Attamen ſtylo ſatis eſt ſimplici & puro, nec dubitari poteſt, quin ſit antiqua; & ſatis mihi apparet verſimile, ſcriptam eſſe aut ante tempora junioris* Candidæ, *aut certe non din poſt. At obſervo, mulierem illam, quæ a S. Petro conveſſa narratur, quæque nunc* Candida *ſenior nominatur, numquam nomine proprio vocari, ſed ſolum dici* Vetulam, *aut* Mulierem, *aut* Mulierculam ſanam. *Hæc autem omiſſio nominis proprii nonnullam præbet ſuſpicionem, nomen ſanctæ illius Mulieris fuiſſe incognitum, atque ideo* Candidam *vocatam a poſteris. Suſpicio tamen illa ſolido caret fundamento: nam ſcriptor illi nomen* S. Candidæ *omittere potuit, quia de ea non agebat, ſed de Aſprene. Deinde omnes ſcriptores poſteriores Sanctam hanc nominarunt* Candidam, *nec ullus affirmat nomen illud eſſe poſt mortem Sanctæ datum.*

4 *Hactenus vetus Ms., in quo narratur cre-* *in quibus*
bio ſacelli S, Mariæ de Principio, & in quo ſeptetis vicibus mentio fit de S. Candida, *ati & de S. Aſpreno. Hoc ſcriptum a Chiocarello pag.* 25 *ita laudatur*: Vetus hiſtoria ſanctæ Mariæ de Principio, quæ in ſolemniis dedicationis ejus eccleſiæ in Officio eccleſiaſtico, quod priſcis temporibus legi conſueverat, & in canonicorum archivio aſſervatur, Longobardis litteris deſcripta, quam ad verbum fere deſcripſiſſe videtur Joannes Villanus Neapolitanus in Chron. Neap. lib. 5 cap. XLI. *Relata quidem in hoc Ms. fabulis inquinata videtur, atque idcirco hæc tranſferenda non cenſeo, quæ tu eo leguntur de conſtructione & dotatione illius eccleſiæ per Conſtantinum Magnum. Attamen hæc tranſferam, quæ de* S. Candida *in eo narrantur, quia ob qualemcumque iſtius ſcripti antiquitatem ſaltem valent ad* Candidam *ſeniorem a juniore diſtinguendam.* Erat namnim prope dictam capellam S. Joannis, & prope porticum dicti palatii epiſcopalis, domuncula, ſive cellula cum oratorio ſeu altari, ubi, dum vixit S. Aſpren, illa ſancta vetula Candida cælibem vitam duxit. *Mox additur, locum fuiſſe cultui divino mancipatum* propter devotionem S. Candidæ. *Iaſtrius vero aſſeritur magnus ibi fuiſſe concurſus populi*, qui illic illa ſancta vetula Candida in ſervitio Dei juxta eccleſiam & palatium dicti antiſtitis Aſpren, vitam finivit. *Nolim quidem illam* Candidæ *habitatienem ut certam aut admodam probabilem aſſerere, quod ſcripti auctor ſit multis ſeculis poſterior, ut patet ex ducatu Spoletino, aliiſque locis, quæ in ſcripto illo deſignantur nominibus recentio-*

D E

F

& monumentis utcumque antiquis,

A *tentoribus; nihilominus incredibile apparet, hæc confecta esse de juniore* Candida, *quæ vixit imperante Mauritio, seu sub finem seculi* VI.

nonnulla desiderantur

5 Mox in eodem Ms. subditur, corpus S. Candidæ *sepultum fuisse* in ecclesia S. Petri ad Aram, *prout etiam asserunt scriptores. Deinde de miraculis dicuntur sequentia:* Et quia S. Candida multis effulsit, & quotidie fulget miraculis, ad utilitatem ignorantium non est prætermittendum silentio, quod, si quis molestetur vel infirmetur vitio frigoris, seu quartanæ, simul cum devote biberit aquem lotionis cepitio seu ossium dictæ Sanctæ, quod quolibet anno conficitur in die suæ festivitatis, sicut miraculosum vinum S. Antonii, virtute omnipotentis Dei, & meritis prædictæ S. Candidæ, illico convalescit, & protinus liberatur. Quæ quidem aqua, quod est mirabile dictu, virtute Dei per annum & ultra impotrabilis & saporose servator. *Ita fere exemplar Ms., anno* 1638. *Neapoli transmissum a Beatillo nostro, qui frequentes in hoc opere laudatus est. Desumptum autem notatur* ex vetustis codicibus *majoris* Ecclesiæ Neapolitanæ. *At vero* nonnullæ *ita contracta & misere exaratæ sunt in uno exemplari, ut legi non potuerint, atque idcirco fuerint omittenda. Data tamen satis clare leguntur; nec sensus vocum est immutatus. Quod vero hic dicitur de aqua singulis annis benedicti solita per reliquias Sanctæ, congruit cum dictis num. 1 a Prætorio.*

B

de S. Candida seniori,

6 Chiocarellus pag. 11 *scribat alteram Vitam S. Aspreni, cujus ante me habeo exemplar Ms. sub hoc titulo:* Qualiter B. Petrus apostolus primo venit in civitatem Neapolitanam. *Antonius Caraccciolus lib. de Sacris monumentis ecclesiæ Neapolitanæ cap. 3 de hoc scripto sic loquitur per conjecturam:* Cujusnam auctorem, si ex stylo conjicere liceat, facio Petrum subdiaconum, qui S. Agnelli miracula scripsit... Vixit Petrus subdiaconus, circa annum Christi millesimum ducentesimum. *Chiocarellus de ætate scripti nihil dicit. Ego vero scriptum illud antiquius credo, quia videtur præluisse Alberico, tertiæ Vitæ auctori, qui scripsit circa annum* 1000 *aut* 1230, *ut videbimus. Porro in dicta Vita de* S. Candida *referuntur omnia, quæ in priori. Quippe relata S. Petri adventu Neapolim, de visa & interrogata ab eo* Candida *sic habet:* Et disponente Deo (*Petrus Neapolim ingressus*) quendam mulierem satis antiquam illic forte transeuntem, quam ad se vocatam percunctatur, si ipsa civis esset civitatis ipsius, & quo nomine vocitetur. Cui respondit se civem esse, & Candidam nominari. Quamque nominatem interrogat de civitatis statu, de civium habitu, de forma morum, de qualitatibus enimorum: & quæ eis jura, quæ devotio, quæ lege in culture Deitatis, quæ in pietate religio *&c. Cum autem ab his de interrogationibus, quibus* Candida *respondebat, Petrus ad fidei prædicationem progrederetur, & de patratis miraculis mentionem faceret; dixit* Candide *se credituram ea esse vera, si capitis dolorem, quo solebat affligi, liberaretur. Petrus continuo fugat divina virtute dictum capitis dolorem. Mulier vero credit, & deinde baptizatur. Missa quoque ad Aspreanum agrotantem a Petro, illum, jubente Petro, sanitati restituit. Hæc ibidem pluribus verbis sunt narrata.*

C

de ejus conversione per S. Petrum,

7 Tertia S. Aspreni Vita quam etiam laudat Chiocarellus, edita est in Italia Sacra Ughelli recusa tom. 6 col. 19 & sequentibus. Auctor hujus est Albericus quidam, qui eam scripsit ad Petrum antistitem Neapolitanum, ejusque jussu. AUCT. *Petrum II intelligit Ughellus; cumque illius episcopatum ordiatur anno* 1076, *Vita scripta refertur in editione secunda ad annum circiter* 1130. *Quid porro veritatis hujusce Vitæ scriptor Albericus præstiterit, ipse indicat in præfatione ad Petrum archiepiscopum hisce verbis:* Tuis iteque, pater octies beatissime, jussionibus obsecundans, eorum, qui declamatorie in ecclesiæ plebem alloqui consueverunt, nitor exequi morem. Et in sancti confessoris præconia ea, quæ ipse exarata dedisti, stylo alio intermiscens, ad novem quantitatis mediocris lectionum distinctionem, qualemcumque conabor eruditara sermonem. *Vetustiorem igitur Vitam habebat, eamque jubebatur oratorie formam explere & amplificare, at jam clavias sæpe dixerat, ita scribens:* Imperat,...ca, quæ de hoc sancto viro breviter, & inculto corruptoque sermone in tomo chartæ mihi exarata dedisti, stylo diffusiori atque excultiori prosequi curem. *Fecit Albericus, quod petebat, atque eadem prorsus exposuit de Aspreno &* Candide, *quæ in Vitis ante memoratis legimus, sive illas ipsas ante se habuerit, sive aliud Ms. antiquum. Ex his, opinor, satis liquet* S. Candidam *seniorem non esse desumptam in Vita plane oratorica S. Aspreni; sed ea monumentis non quidem tam vetustis, at annalis indubitatam fidem mereantur: at ea saltem vetustate, ut suspicari non possimus seniorem* Candidam *cum juniore, sub finem seculi* VI *defuncta, eamdem esse. Addit Chiocarellus pag.* 13 *litteras regum Neapolitanorum seculi* XIII *& XIV, & Gaspatis archiepiscopi Neapolitani anni* 1448, *in quibus omnibus S. Aspren & S. Candide a S. Petro coævi dicantur; multosque alios pro eadem opinione adduxit auctores. Pro eadem quoque sententia, quintam spectat ad coævitatem & episcopatum S. Aspreni, plura apud nos allegata sunt in Aspreno ad diem* 1 *Augusti.*

D E F

8 Antonius Caracciolus supra laudatus cap. 3 hæc insuper ad propositum nostrum scribit: In veteri Ms. Rituali ecclesiæ Neapolitanæ, in Litaniis, quæ pro agonizantibus dicebantur, invocabatur & Candida cum aliis sanctis virginibus... Sed cum in Officio ecclesiastico colatur ut Mulier sancta, telem ipsem fuisse existimamus, quamquem virginitatis corone hend oroatem. *Facile assentior Caracciolo, virginitatem* S. Candidæ *non esse verisimilem, si tam provecta fuerit ætate, dum conversa est a S. Petro, quam ubique in Vita S. Aspreni indicatur: nam virginitas rara erat apud gentiles. De nobili genere & consanguinitate cum S. Aspreno non tam facile Caracciolo constitui possunt. Ait ille quidem:* Fuisse vero etiam nobilem, &, ut nonnulli putant, Aspreni consanguineam, apud me certum est: apud aliquos dubium. *At illius certitudinis rationes solidæ non allegat. Quod enim aliqui scriptores recentiores affirmarint consanguinitatem Aspreni fuisse, quodque vulgus ita autumet, ad certitudinem ea sufficit, si vetera deficiant monumenta. Plusculum probaret, si satis distinctum & certum esset, quod subdidit his verbis:* Interea temen non video, cur credere non debeemus Summontio, scriptori sane diligenti, qui affirmat, se in vetustis Neapolitanæ ecclesiæ monumentis legisse, Candidam fuisse Aspreni consanguineam. *Verum non indicavit, cujus temporis fiat monumenta illa, quæ Summontius vetustas vocavit, ideoque aspimus, an sufficiant ad fidem certam faciendam: nam ut certa nobis vera esset,*

aliisque ad eam spectantibus: clare ostenditur;

Digitized by Google

AUCT. J. S.

effet, tam monumenti antiquitas quam fides erat probanda, & verba ipſa recitanda.

verisimile non eſſe, Candidam ſeniorem eamdem eſſe cum juniore.

9 *Ex dictis hactenus colligo; nequaquam eſſe dubitandum, quin* Candida *ſenior a juniore diſtinguatur, quod contra Caſſellanum probare volui. Nam primo perpetua traditio eccleſiæ Neapolitanæ, quæ ſaltem videtur viguiſſe a ſeculo* IX, *habet* Candidam *fuiſſe converſam. S. Petro, & fuiſſe occaſionem converſionis Aſpreni. At nullo modo verisimile eſt, id creditum fuiſſe de muliere ſub finem ſeculi* VI *defuncta, cujus nonnulla geſta ſunt cognita, & de qua antiquum exſtat epitaphium, in quo aſſeritur obiiſſe imperante Mauritio. Secundo* Candida *ſenior paſſim vocatur* Vetula: *junior vero defuncta aſſeritur circa annum ætatis quinquageſimum. Tertio Senior invocata fuit olim cum virginibus, teſte Caracciolo; & in vetuſto monumento, aut ſaltem ætatis media, adducto num.* 4 *dicitur exlibem viram duxiſſe, verisimiliter quia erat vidua. At junior nec virgo credi poterat nec vidua, cum conſtet mortuam eſſe ante maritum. Quarto Seniores reliquiæ ſervantur in Ara Petri, ibique ſepulta creditur. Junioris vero corpus eſt in eccleſia S. Andreæ ad Nidum. Quinto demum nulla unquam fuit in Actis utriuſque confuſio, nec geſta unius alteri legantur attributa: nec ullus unquam ante Caſſellanum, quod quidem noverim, ex duabus unam facere voluit, aut de diſtinctio-*

B *ne dubitavit, nec ullum ſane invenio dubitandi fundamentum; ita ut exiſtimem ex ſola geſtorum utriuſque ignorantia id aſſeriſſe Caſſellanum, quod non invenirez duas olim Neapoli fuiſſe cultas.*

Geſta Sanctæ

10 *Demum, ut huic Commentario finem imponam, ſubjungo ex vita S. Aſpreni, data apud nos ad* III *Auguſti, omnia illa, quæ ad* S. Candidam *ſpectant, ut ex iis pateat, quid additum ſit a Ferrario.* Princeps Apoſtolorum Simon Petrus, Anthiochenſi fundata eccleſia, Romam accedens, ad mœnia urbis Neapolitanæ tranſeundo pervenit: ubi longo fatigatus itinere, quieſcens paululum, quamdam Mulierculam ſeneum tranſire conſpexit. Seiſcitatus ab ea de civitatis ſtatu, de civium habitu, de forma morum, de qualitatibus animorum: quæ eis vita,

C quæ leges, quæ legum ceremoniæ, quæ in Deitatis cultu ſua devotio, quæ in pietate religionis ioeſſet; &, ſi alienjus novæ ſectæ ratio inconvincibilis innoteſceret eis, ſi proui fierent ac mobiles ſuſceptores. De ſua quoque conditione, quo ioſtigante maturet ad urbem, Mulierculæ narravit eidem: quæ nova ferat, quæ iovisa, quæ inaudita & ſalicia moderuis tuoc temporibus emarſerint, evangelizans Chriſtum, feriatim adaperit, .., ſigna & prodigia Chriſti, viſa per eum, narrans eidem. Ad quod dictum Petri Vetula ſilentium rumpens, ait: Tenebo certa, & credam indubia, ſi ejus, quem tantis effers præ-

D *eoniis, nomine invocato, ſolutis doloribus meis, plena mihi ſuaris ſoſpitas reſtituta.*

ex Vita S. Aſpreni.

11 Tunc Petrus, Chriſti nomine invocato, inquit: Tibi, qui hanc erucias Vetulam impie, morbe peſtifer, effuge, evanesce, & evacuare in nihilum, Illius nomini dans honorem, cui eſt enm Patre & vivifico Flamine par virtus, æqualis honor, gloria coneors, majeſtas eadem per omnia ſecula ſeculorum. Cumque Chriſticolæ, Petri ſecuti veſtigia ab Antiochenis finibus, reſpondiſſent, AMEN; Vetula protinus eſt ſanata, & miratur, tam repente ſeſe tam ſubito innovatam, & alteram factam ex altera. Candidit Mulier, & regenerantis liquoris baptiſmi rore perfunditur ſalutari, & dicit Mulier Petro: Habeo amicitiſſimum quemdam, nomine Aſpren, atroeiſſimo morbo quaſſatum, hominem benignum, pium, modeſtum, ſobrium, & religioſum: ... qui ſi ſanari per te poterit, fidem, quam prædicas, ſtatim recipiet; ejuſque aſſeſſor idoneus, defenſor robuſtus & propugnator exiſtet. Tunc Petrus Vetulæ dixit: Vade propera, & manu apprehenſa Aſpren, dicas ei: Petrus Jeſu Chriſti

E *in Judæa emicifini diſcipulus, mandat tibi, ut, ægritudine vanefcente, ad ſanitatem priſtinam continno reformeris.* Et veniens Mulier ad Aſpran, vix præcepta Petri complens, (*id eſt, compleverat, cum*) e veſtigio eſt ſanatus. *Hactenus de* Candida, *nec plura in Vita S. Aſpreni. Hæc vero eodem prorſus modo, ſed pluribus verbis enarrantur in duabus aliis Vitis.*

quibus nonnulla addidenunc novo tricis

12 *Quapropter ignoro, unde neoterici, & cum ipſis Ferrarius, hauſerint, S. Petrum* Caodidæ *tradidiſſe baculum ſuum, dum mittebatur ad ſalutandum Aſpreuum. Similiter ignoro, unde diem emortualem acceperit cum aliis Ferrarius; & quo fundamento Caracciolus annum emortualem tamquam certum aſſerat his verbis:* Obiit Candida bonorum meritis cumulata anno Chriſti LXXVIII, Lini Papæ IX. *Vehementer ſuſpicor diem & annum obitus prorſus fuiſſe ignotum; ſed aſſeri deinde cœpiſſe mortuam eſſe die* XV *Septembris quia eo die colitur; diem autem* XV *Septembris pro feſtivitate ipſius electum eſſe, quod illo die obiiſſe & colatur* Candida *junior, de qua infra vins agemus. Verum annus a Caracciolo aſſertus non modo mihi invertus apparet, ſed parum etiam probabilis. Quippe, ſi Vetula fuit tempore converſionis, non eſt verisimile, eam deinde ſuperfuiſſe ad annos fere triginta quatuor, uti ſequeretur ex calculo Caracciolí. Hiſce de cauſa annum emortualem fixi modo quodam vago poſt medium ſeculi* II. *Demum ſi quis voluerit exquirere, an omnino certa videantur, quæ de* S. Candida *ſunt recitata ex Vita S. Aſpreni; candide fatebor Vitam S. Aſpreni nec tam antiquam eſſe nec tam accurate ſcriptam, ut omnia pro omnino certis haberi debeant; at ceteris ſaltem eſſe probabiliora.*

F

DE

A D

DE SANCTA HERMIONE

FILIA SANCTI PHILIPPI

EPHESI

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J. S.

Sanctæ memoria in Faſtis: utrum fuerit filia S. Philippi apoſtoli an Diaconi? Acta fabuloſa ex Menæis edenda.

CIRCA CXVII, UT FERTUR. *Martyrium Sanctæ in Faſtis Græcis:*

GRæci hac die annuntiant in variis Faſtis S. Hermionem filiam S. Philippi apoſtoli: Philippum tuncu diaconum claris verbis in pleriſque deſignant, apoſtolum illum vocantes. *Menologium Sirletianum ita habet*: Item ſanctæ Hermiones, quæ fuit una ex quatuor filiabus Philippi, qui Candaces reginæ eunuchum baptizavit. Hæc ſancta Hermione ſub Trajano imperatore pro Chriſtiana confeſſione forti & conſtanti animo perferens tormenta, multis editis miraculis, migravit ad Dominum. *Allegatum elogium non omnino congruit cum Menæis, nec cum Menologio Baſilii imperatoris juſſu edito, in quæ hæc leguntur ad* IV *Septembris*: Eodem die certamen ſanctæ martyris Hermiones, filiæ ſancti Philippi apoſtoli, *utque hoc ſubditur Elogium*: Sancta martyr Hermione, filia Philippi apoſtoli, floruit Trajano imperatore. Habuit autem ſororem nomine Eutychen, eum qua Epheſum pertexit, ut Joannem theologum adorarent: non tamen invenerunt eum: translatus enim jam fuerat. Venit autem & Trajanus imperator Epheſum ad Perſicam expeditionem, audivitque nomen Hermiones percelebre ac venerandum, eo quod prophetico eſſet afflata ſpiritu. Compcheníam igitur eum a Chriſti cultu abducere non poſſet, jubet illi alapas incuti: cui Dominus apparens addidit animum, confirmavitque, ut tormenta fortiter perferret. Sed paulo poſt a Trajano dimittitur, quod ei prædixiſſet fore, ut de Perſis triumpharet. Adrianus vero genere & ſucceſſor Trajani comprehenſam iterum egit Chriſtum abnegare, idoliſque ſacrificare. Quod cum illa facere renuiſſet, juſſit amputari ejus caput. Areſcentibus vero carnificum manibus, ipſi etiam in Chriſtum crediderunt, atque una cum illa capite plexi ſunt.

quorum elogia non conſonant in omnibus.

a *In hiſce elogiis munifeſta eſt diſcrepantia, cum in poſteriori aſſeruntur mors violenta, in priori tormenta quidem memorentur tolerata, ſed mors ibi illata non dicatur. In elogio ex Menæis dando Sanctæ rurſum torta dicitur ſub Adriano, damnataque capitis. Verum cum manus carnificum exarueſſent, hi converſi aſſeruntur, & Sancta in eodem loco in pace defuncta. Quid ex hiſce apparent probabilius, infra inveſtigabimus. Interim corrigi debet aſſerta hic, uti etiam in Menæis, translatio S. Joannis apoſtoli, quæ nonnullis olim placuit; ſed ſatis certum eſt obiiſſe S. Joannem, uti objervant ad*

hi Apoſtoli. Annuntiatio, quæ præponitur in Menæis, martyrium non indicat; uti nec verſiculi ſequentes. Verba Græca accipe: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῆς ἁγίας Ἑρμιόνης, μιᾶς τῶν Θυγατέρων φιλίππου τοῦ ἀποστόλου. Eadem die memoria ſanctæ Hermiones, unius e filiabus Philippi apoſtoli. E

Χαρεὶς ἀφὸς αὐτὸς ὑραυὺς Ἑρμιόνη,
Ἑρμαίου ἄρεχθα τλῶ σωτηρίαν.
Abit ad ipſos cælos Hermione,
Stabilem conſecuta ſalutem.

Ferrarius in Catalogo generali Herminam *vocat, & de ea ſic habet*: Apud Hierapolim Phrygiæ ſanctæ Herminæ martyris, filiæ S. Philippi diſcipuli ſub Trajano. *Verum nec nomen Sanctæ, nec locum martyrii, hic recte expreſſit Ferrarius, quod non videatur conſuluiſſe, niſi Menologium Sirletianum, illudque exacte non fuerit ſecutus, ſed ſuas adjunxerit conjecturas. Accuratius mentem Græcorum expreſſit Caſtellanus in Martyrologio univerſali, ſanctam ſic annuntiant*: Epheſi ſanctæ Hermiones: quam Græci faciunt filiam S. Philippi apoſtoli, & martyrem ſub Adriano. *Hæc latius dicuntur in Baſiliano Menologio jam laudato, & in elogio ex Menæis recitando.*

3 *Verumtamen duplex ex inauditis monumentis oritur dubitatio, nimirum utrum* Hermione *confunda ſit filia Philippi apoſtoli, unius ex duodecim, an vero Philippi diaconi, qui etiam a promulgato Euangelio* Apoſtolus *ſubinde vocatur, maxime apud Græcos. Horum Faſti, cum dicant filiam fuiſſe Philippi, qui baptizavit eunuchum Candaces reginæ, non obſcure deſignant Philippum diaconum, de quo id narratur Act. 8, quique revera quatuor habuit filias* virgines prophetantes, *ſicut Act. 21 ℣ 8 legitur. Verum aliqui ſcriptores recentiori magis tribuant epiſtolæ Polycratis ſub finem ſeculi 2 Epheſini epiſcopi ad Victorem I Romanum Pontificem. Hanc Epiſtolam laudarunt Euſebius, S. Hieronymus & Rufinus, citati apud nos ad 2 Maii in S. Philippo apoſtolo § 2. Satis erit hoc fragmentum tranſcribere ex S. Hieronymo, qui non exiguum illius Epiſtolæ partem vertit in Catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum de Polycrate, hujus verba ſic exprimens*: Etenim in Aſia elementa maxima dormierunt, quæ reſurgent in die Domini, quando venturus eſt de cælis in majeſtate ſua, & ſuſcitaturus omnes Sanctos, Philippum loquor de duodecim Apoſtolis, qui dormivit Hierapoli, & duas filias ejus, quæ virgines ſenuerunt; & a- Dubitatur, utrum Hermione ſit Philippi apoſtoli an diaconi filia; F

AUCT. J. S.

liam ejus filiam, quæ Spiritu ſancto plena in Epheſo occubuit. *Dubitari via poteſt, quin filia illa Philippi apoſtoli, Epheſi defuncta, ſit ipſa* Hermione, *de qua agimus. Atqui manifeſte aſſerit Polycrates eam fuiſſe filiam Philippi, unius ex duodecim Apoſtolis. Si igitur Polycrati epiſcopo Epheſino, circa finem ſeculi 2 ſcribenti de Sancta Epheſi defuncta, volumus fidem adhibere, acceſſario dicendum eſt,* Hermionem *fuiſſe filiam Philippi apoſtoli; nam Philippo apoſtolo varias fuiſſe filias, etiam ſcripſerunt Clemens Alexandrinus, aliique a Florentinio, Henſchenio & Tillemontio laudati. Verum hæc infra paulo latius tractabuntur.*

item an virgo ſit & martyr

4 *Quæri deinde poteſt, an* Hermione *virgo ſenerit; & an martyr, uti aſſerunt rurſus Græcorum Faſti: utrumque enim videtur ambiguum. Adducta verba Polycratis filias Philippi, quæ Hierapoli obierunt,* virgines *fuiſſe docent, at de virginitate illius,* quæ Spiritu ſancto plena in Epheſo occubuit, *prorſus tacet Polycrates, illudque ſilentium tanto majorem ſuſpicionem iugerit, quanto expreſſus aliarum virginitatem eodem loco declarat. Ambiguitatem auget Clemens Alexandrinus,* B *qui lib. 3 Stromatum ait:* Philippus autem filias quoque ſuas virgines tradidit. *Hæc inquam, virginitatem S.* Hermiones *ambiguam faciunt. Reſponderi tamen poteſt, Polycratem non negare virginitatem* Hermiones; *ſed de ea ſolum tacere, quod aliunde ſatis eſſet commendata* Hermione. *At hæc reſponſio non poterit omnem de ipſius matrimonio ſuſpitionem tollere. Poterit quoque elevari auctoritas Clementis Alexandrini, quia hic in alios ſubinde errores incidit; at offendi certo non poterit, cum erraſſe in verbis allegatis. Id tamen certum eſt, Clementem non debuiſſe intelligi de omnibus filiabus Philippi apoſtoli, quando dicit maritatas fuiſſe, cum certe duæ permanſerint virgines; ideoque neceſſe non eſſe, ut illa ipſius verba de* Hermione *explicentur: plures enim filias habuiſſe potuit Philippus, prout ſeptem ei filias attribuit Menologium Baſilii imperatoris; atque ex illis maritatæ manere potuerunt in Paleſtina, virgines vero in Aſiam profectæ. Itaque de virginitate* Hermiones *nihil certi poteſt ſtatui ab illis, qui exiſtimant fuiſſe filiam unius ex duodecim Apoſtolis. At fuiſſe probabilius filiam diaconi,* C *& conſequenter virginem mox probabo. Martyrium æque incertum redditur ex allegatis verbis Polycratis, atque ex ſilentio antiquorum omnium; præſertim quia Polycrates in eadem Epiſtola titulum martyrii non omiſit de omnibus Sanctis, quos in Aſia mortuos ſcribit: Sed S. Joannem Euangeliſtam, Polycarpum, Thraſeam, & Sagarem* martyres *nominat. Martyrium igitur* Harmiones, *quod modo parum probabili in Menæis & Menologiis referitur, videtur incertum, cum nequeat probari ſatis certo.*

Duo Philippi olim ab aliquibus fuere confuſi;

5 *Porro variæ ſcriptores exiſtimarunt, filiæ Philippi diaconi per errorem attributas eſſe Philippo apoſtolo; alii contra contendunt, utrique Philippo nonnullas fuiſſe filias. Quapropter operæ pretium erit, ſi examinavero paulo uberius ambiguam hanc controverſiam. Valeſius in Annotationibus ſuis ad Hiſtoriam eccleſiaſticam Euſebii lib. 3 cap. 31 primo obſervat, verba Euſebii non recte fuiſſe Latine expreſſa a Chriſtophorſono,* qui pro Philippo uno ex duodecim Apoſtolis, Philippum notum ex ſeptem diaconis ſubſtituit. *Sequitur tamen illius ſententiam, hæc ſubdit:* Vetus quidem hic error fuit, ut Philippum diaconum & evangeliſtam eum Philippo apoſtolo confunderent. Et quia in Actibus Apoſtolorum cap. XXI Philippi euangeliſtæ quatuor filias virgines prophetaſſas legerant, Philippum apoſtolum conjugem habuiſſe & filias ſuſcepiſſe dixerunt. Ita præter Polycratem Clemens Alexandrinus ſupra in capite XXX, & Papias infra. Verum ex Actibus Apoſtolorum manifeſte colligitur Philippum diaconum eum, a quo eunuchus baptizatus eſt, & qui quatuor habuit filias prophetantes, alium fuiſſe a Philippo apoſtolo. Vide Iſidorum Peluſiotam in libro primo epiſtolæ CDXLVII & ſequentibus, ubi id apertiſſime demonſtrat. *Hactenus Valeſius, non dubitans Polycratem, Clementem Alexandrinum & Papiam erroris argere, atſi Philippum apoſtolum & Philippum diaconum confudiſſent. Difficultes ſane credere poſſem, duorum Philipporum diſtinctionem ſcriptoribus tam antiquis fuiſſe incogitatam, atſi Iſidorus Peluſiota illius confuſionis fidem faceret, & niſi Euſebius ipſe occaſionem præberet ſuſpicandi, ſe non prorſus fuiſſe immunem ab illa confuſione, quam ei attribuit Florentinius. Veruntamen forſan neceſſe non erit confuſionem* E *Philipporum agnoſcere; ſed ſatis erit, ſi dicamus filias unius alteri attribuas.*

& probabilius eſt, diaconoſſias Apoſtolo faiſſe attributas

6 *Varia ſaur præter opinionem in hac quæſtione ſe mihi obtulerunt; nam dum ſententiam de filiabus Philippi apoſtoli, primo traditam a Florentino, confirmatamque ab Henſchenio & a Tillemontio, quam omnino veram & ſatis certam exiſtimabam, diligenter verſabor, ut eam; ſi fieri poſſet, novis rationibus firmarem; contrariæ potius rationes occurrerunt, dubitationemque ſatis vehementem de veritate illius ſententiæ mihi ingeſſerunt, præſertim quia Euſebius contrariæ magis favet ſententiæ, atque ita occaſionem præbet ſuſpicandi filias illas Philippi apoſtoli ex ſola confuſione ortas. Henſchenius ipſe non nihil de veritate ſuæ opinionis ſe dubitaſſe oſtendit in Philippo, dum ad hunc locum remittit num. 56, ut, ſi erratum fuerit, hic emendetur. Nolim tamen prorſus aſſerere, erratum fuiſſe, aut ſententiam de filiabus Philippi apoſtoli falſitatis arguere; at ſolum oſtendam incertam ſaltem eſſe, & oppoſita ſententia minus probabilem: atque iſtud evincent, opinor, rationes mox dandæ. Ut autem clarior ſit diſputatio, quæ certa apparent, breviter præmittam. Prima ſatis certum eſt, Philippum apoſtolum ſepultum eſſe Hierapoli, ibique etiam ſepultas aliquot virgines filias alterutrius Philippi, harum vero ſororem Hermionem Epheſi ſepoltam eſſe. Secunda facile admittam, Polycratem favere adverſariis, niſi locus ipſe ſit corruptus. Hiſce poſitis, momenta utriuſque ſententiæ ponderare incipio.* F

nam Papias, Polycrates, & vocabula verba Euſebius intelligitur,

7 *Primus, qui de filiabus Philippi apud Euſebium meminit, eſt Papias Hierapolitanus epiſcopus, qui vixit cum diſcipulis Apoſtolorum, & multa ſe ea illis didiciſſe teſtatur apud Euſebium lib. 3 cap. 39, ubi Euſebius deinde ad propoſitum noſtrum hæc habet:* Philippum quidem apoſtolum una cum filiabus Hierapoli degere ſolitum ſuperius docuimus. Nunc vero quemadmodum Papias, qui iiſdem temporibus vixit, mirabilem quamdam narrationem a Philippi filiabus accepiſſe ſe refert, exponamus. Scribit enim mortuum ſua ætate ad vitam revocatum. *Hæc primo ſaltem intuitu favent ſententiæ de filiabus Philippi apoſtoli: atque ex hoc fonte hauſire potuit Polycrates. Plura habet Euſebius lib. 3 cap. 31, atque ad hunc locum reſpexit in verbis allegatis.*

A *legatis. Adductis ibidem ex epiſtola Polycratis verba num.* 3 *data. Poſtea ſic pergit:* Deinde io Dialogo Caii, cujus ſupra fecimus mentionem, Proculos adverſus quem inſtituta eſt diſputatio, de Philippi ejuſque filiarum exitu plane conſentiens cum iis, quæ modo retulimus, ſic ait: Quatuor poſthæc Philippi filiæ prophetides fuerunt Hierapoli Aſiæ civitate, obi etiam earum & patris Philippi ſepulcrum viſitur. Hæc ille. Lucas vero in Actibus Apoſtolorum, Philippi filiarum meminit, quæ duo prophetiæ ornatæ, apud Cæſareem Judææ tunc temporis cum patre degebant." Venimus, inquir, Cæſaream: & ingreſſi „ in domum Philippi evangeliſtæ, qui erat unus „ e ſeptem, manſimus apud eum. Huic autem „ erant quatuor filiæ virgines prophetantes „. *Hactenus Euſebius, aut duas Philippos ipſe confuderat, aut modeſta quadam inſinuatione aliorum dicta corrigens: nam filiæ quatuor apud Lucam memoratæ ſine ullo dubio erant Philippi*

B *diaconi, ut ipſa verba declarant.*

aut certe explicant de filiabus Philippi diaconi,

8 *Porro Euſebium loqui de iiſdem Philippi filiabus, clarum videtur, tum quia Lucam citat, nullam diſtinctionem inſinuat, tum etiam quia ait*, Quæ duoo prophetiæ ornatæ apud Cæſaream Judææ TUNC TEMPORIS cum patre degebant, *innuens vocibus* tunc temporis *poſtmodum alio profectas eſſe; ſibique eaſdem vidſe cum ſepultis Hierapoli. Si autem alio fuerint profectæ, uti aliunde quoque veriſimile eſſe videbimus, facilem confuſioni occaſionem præbere potuerunt; nec erit, cur tantopere inhærere debeamus auctoritati Polycratis, qui & errare potuit, & ex una tantum epiſtola innotuit, ita ut ſcire nequeamus, quam fuerit in ſcribendo accuratus. Ego ſane mecum ita diſputo. Vidit Euſebius, quid Papias, quid Polycrates, quid Proculus apud Caium, quid denique Clemens Alexandrinus, de filiabus Philippi dixiſſet, allatiſque eorum dictis, ſententiam ſuam exprimit Lucæ verba allegando de filiabus Philippi diaconi, et aliorum dicta confirmet. Itaque, ſi credidit Philippi apoſtoli filiaſ fuiſſe, quæ ſepultæ erant Hierapoli & Epheſi, utrumque Philippum confudit: quod difficulter credi poteſt de viro tam docto, præſertim cum alleget verba Lucæ, ubi Philippus pater illarum filiarum dicitur* unus e ſep-

C tem, *diaconis nimirum. Si vero duos Philippos non confuderit Euſebius, uti eſt veriſimilius, omnia aliorum dicta intellexit de filiabus Philippi diaconi, & Polycratem ſic correxit. Rufinus vidit mentem Euſebii eſſe ambiguam, atque ea, opinor, de cauſa in verſione Euſebii lib.* 3 *cap.* 30 *Philippum vocat* Apoſtolum, *reliquis vero* Evangeliſtam, *etiam in ipſa Epiſtola Polycratis lib.* 5 *cap.* 24, *prout alii jam obſervarunt, merito coequerentes de infidelitate Rufini in interpretando. Credibile tamen eſt, Rufinum ſic verba Euſebii Latina feciſſe, quod exiſtimaret agi ea vera de filiabus Philippi diaconi, atque idcirco hanc ſententiæ nonnihil ponderis addidit.*

niſi earumque Philippum confuderit: quod non eſt veriſimile.

9 *Florentinius in Inditule Apoſtolorum pag.* 551, & *Tillemontius tom.* 1 *Monum. Eccleſiaſt. nota* 4 *in Philippum, exiſtimant utramque Philippum ab Euſebio confuſum, nixi nimirum auctoritate Polycratis. Audiamus Florentinium, cui Tillemontius adhæret:* Sed hic vereor, *inquit*, ne tam Gaius quam Euſebius Philippum diaconum cum Apoſtolo ex duodecim confundant, & quatuor in Actis Apoſtolicis Philippi diaconi fi-

* filiabus * commorantibus

lias Cæſaream incolentes cum duabus Apoſtoli filiis * Hierapoli commorantes * immiſceant, &

præcipue Euſebius, qui Ceſareæ Judææ * relicta, Hierapolim iocoloiſſe putat filias quatuor Philippi ox ſeptem dieconis, cujus Lucas in Apoſtolicis Actis meminerit; cum tameo ex antiquis & oculatis teſtibus Polyerete & Papia diverſiſſimæ hæ filiæ ſint e diverſiſſimis patribus. *Ita ille. At durum mihi videtur de Euſebio dicere, quod non noverit Philippum diaconum ab Apoſtolo diſtinguere; idque, ſi opus eſſet, mallem ſuſpicari de Papia & de Polycrate, quorum minor fuit eruditio. Audi, quid ipſe Euſebius lib.* 3 *cap.* 39 *de Papia ſcripſerit:* Idem præterea ſcriptor alia quoque nudæ vocis rreditione ad ſe perveniſſe teſtatur, ovas quaſdam ſcilicet Servatoris parabolas, aliaque fabulis propiore. Inter quæ & mille annorum ſpatium poſt corporum reſurrectionem fore dicit, quo regnum Chriſti corporaliter ſtet in orbe terrarum. Quæ quidem ita opinetus eſſe videtor Papias ex male intellectis Apoſtolorum narrationibus... Fuit enim mediocri admodum ingenio præditus, ot ex ſcriptis illius conjicere licet: pleriſque tamen poſt ipſum eccleſiaſticis ſcriptoribus ejuſdem erroris occaſionem præbuit, hominis vetuſtatæ ſeutentiam ſoam tuentibus. *Hæc de Papia Euſebius. Itaque in illum potius cadit ſuſpicio confuſionis quam in Euſebium, cum Philipporum diſtinctio haurienda eſſet ex Scripturis, quas non multum ſcrutatus videtur Papias, qui ipſe ibidem ſic loquens inducitur ab Euſebio:* Neque enim ex librorum lectione tantam mu otilitatem caperpoſſe exiſtimabam, quantam ex hominum adhuc ſuperſtitum vive voce. *Cur, inquam, Papias confuſionis iſtius auctor eſſe non potuerit, & Polycratem in errorem inducere, eon ſatis perſpicie: neque enim ipſe alterutrum e Philippis vidit, cumque uterque vocaretur* epoſtolus, *filias dieconi apoſtolo attribuere potuit, etſi eas vidiſſet; aut certe de illis tam ambigue ſcribere, ut Polycratem in errorem deduxerit.*

nec magni eſt faciendo Polycratis auctoritas,

10 *Verum ad tuendam ſententiam noſtram neceſſe non eſt Papiam erroris arguere, cum verba illius de filiabus Philippi nullibi ſint expreſſa, & ideo uſciamus, de cujus Philippi filiabus fuerit locutus. Euſebius videtur ipſum intellexiſſe de filiabus diaconi, uti admittere debuit Florentinius, cum Euſebium confuſionis ſuſpectum faciat: & hac forſan de cauſa Tillemontius Papiæ auctoritate pro ſententia ſua non utitur. Quapropter tota fere quæſtio reducitur ad auctoritatem Polycratis, quam Tillemontius vehementer urget loco indicato, & eurſum tom.* 2 *nota* 6 *in Philippum diaconum, ubi tamen fatetur ei adverſari verba Proculi in Dialogo Caii en Euſebio ante citata. At labet quærere, cur tanti faciendo ſit auctoritas Polycratis, qui integro ſeculo ſcripſit poſt mortem utriuſque Philippi, & octogeſimo aut plurimo annis poſt mortem filiarum, de quibus diſputatur, niſi ad inſolitam ætatem pervenerint? An tanti momenti eſt unicum illud fragmentum epiſtolæ, ut credere oporteat ſcriptorem fuiſſe erroris non obnoxium? At illud ipſum fragmentum exiguam traditionem aut peritiam verum in Aſia ducibus primis ſtatim geſtarum inſinuat; cum dubium non ſit, quin longe plures magni viri intra illud tempus in Aſia vitam finierint, quam quos recenſet Polycrates. Majorem ſane audaciam in aſſerendo & jactantiam epiſtola illa exhibet, quam veritatis curam. At ſe cum fratribus toto orbe diſperſis ſermones ſæpe contuliſſe, & ſe tum Aſiæ epiſcopis verum ac genuinum Paſcha agere* diem, *videlicet* cum Ju-

AUCT. J. S.

* *forte* Cæſarea Judææ

E

F

dzorum populus fermentum objiceret. *At certum eſt, id eum non didiciſſe ex collatione cum fratribus toto orbe diſperſis: nam teſte Euſebio, lib. 5 cap. 23 Synodus congregata in Paleſtina, & altera Romæ, epiſcopi Ponti, & Galliæ, ecclesiæ Osdroenæ provinciæ, epiſcopus Corinthiorum pluresque alii, omnes unanimi voce declaravunt Paſcha celebrandum eſſe die Dominica Reſurrectionis, uti in reliquis totius orbis eccleſiis fiebat.*

quam Euſebius, Hieronymus & Rufinus ſequi noluerunt:

11 *Quod vero ſpectat ad auctoritatem Polycratis in re, de qua agitur; ei credidiſſe non videntur Euſebius, Hieronymus & Rufinus, etiamſi omnes epiſtolam ipſius viderint. Euſebius, ut jam vidimus, Philippi diaconi filias memorat, ut explicet Papiæ, Polycratis, Proculi & Clementis Alexandrini verba. Hieronymus autem lib. 1 adverſus Jovinianum ait*: Quamquum, excepto apoſtolo Petro, non ſit manifeſte relatum de aliis Apoſtolis; & quum de uno ſcriptum ſit, ae de cæteris taceitum, intelligere debemus ſine uxoribus eos fuiſſe, de quibus nihil tale Scriptura ſignificet. *Fateor quidem Hieronymum hic agere de ſola Scriptura, in qua nihil ſcriptum eſt de uxore Philippi apoſtoli. At nec probi nec honeſti viri erat, accedam ſanctis, ex ſilentio Scripturæ inferre velle reliquos Apoſtolos uxoribus caruiſſe, ſi Polycrati, filias Philippi apoſtoli memoranti, fidem certam habuiſſet Hieronymus. Rufinus vero ſententiam ſuam fecit manifeſtam in verſione Euſebii, dum omnibus locis, ubi de Philippi filiabus agitur, pro* Apoſtolo *Evangeliſtam ſubſtituit, uno loco excepto, ubi* Apoſtolum *nominat, ſed non adait* de duodecim, *ut ille ipſe locus ſit ambiguus, & de diacono intelligi poſſit, imo & debeat propter alios locos. Verum, inquiet aliquis, cur igitur nec Euſebius, nec Hieronymus, quando verba Polycratis addunerunt, errorem illius indicarunt? Reſpondeo id eos non ſemper facere ſolitos; Euſebium tamen id etiam addutis Lucæ verbis modeſte feciſſe. Quapropter ſi Euſebius, Hieronymus & Rufinus, quibus addi poteſt Proculus cum Caio diſputans paucis annis poſt ſcriptam Polycratis epiſtolam, hujus aſſertioni manus non dederunt, nec nobis id faciendum eſſe exiſtimo, præſertim cum varia ſint, quæ confuſionem faciant veriſimilem.*

nec obſtat ſententia noſtra, quod Philippus cum filiabus antea habitaverit Cæſaræ,

12 *Attamen objicie Florentinius, cui Henſchenius & Tillemontius conſenſerunt, Cæſaream, non Hierapoli fuiſſe domum Philippi diaconi ejuſque filiarum, idque certum eſt ex Actibus Apoſtolorum cap. 21 & 21 pro anno circiter 58, quo Paulus eo venit. At incertum eſt ex Scriptura, an Philippus ibidem cum filiabus ſuis manſerit. Oſtendere & illud conantur ex S. Hieronymo, qui in Epitaphio S. Paulæ refert eam veniſſe Cæſaream*, in qua Cornelii (*centurionis*) domum, Chriſti vidit eccleſiam; & Philippi (*diaconi*) ædiculas & cubicula quatuor virginum prophetarum. *Verum non video ex viſa domo Philippi, & cubiculis filiarum ipſius, recte inferri, Philippum cum filiabus Cæſaream uſque ad mortem permanſiſſe. Rectius id infertur, ſi dicerentur ſepulcrum ipſarum ibi fuiſſe viſum; ſed de ſepulcra ipſorum tacet Hieronymus. Illud autem ſilentium Hieronymi de ſepulcro aut reliquiis S. Philippi ejuſque filiarum majoris mihi momenti apparet, ad negandum eos ibidem mortem oppetiiſſe, quam ſi viſio domus & cubiculorum ad mortem eorumdem Cæſaream attribuendam. Quippe ſepulcra Sanctorum ſtudioſe frequentabant, ſacroſque eorum cineres religioſe venerabantur ſanctæ illæ mulieres. Audi Paulam ipſam & filium ejus Euſtochium ſcribentes ad Marcellam Epiſt. inter Hieronymianas in editione Martianæi 44, olim 17, ubi ſic habent*: Et martyrum ubique ſepulcra veneramur, & ſanctam ſuvillum oculis apponentes, ſi liceat, etiam ore contingimus. *Deinde inter Romanæ urbis decora recenſent* trophæa Apoſtolorum & martyrum; *ſed præferentes Paleſtinam ob pretioſa Domini monumenta, quæ ibidem venerari poterant, ita loquuntur*: Ergone erit illa dies, quando nobis licebit ſpeluncam Salvatoris intrare? ... Samariam pergere, & Johannis Baptiſtæ, Eliſæi quoque & Abdiæ pariter cineres adorare?

13 *Alioquin quoque ſepulcra ibi recenſentur, ſed potius uti & fons*, in quo a Philippo eunuchus eſt tinctus. *At, omiſſis pluribus, quærere liceat, an verisimile appareat, domum Philippi & filiarum in veneratione fuiſſe fidelium, ſepulcrum vero in oblivione, ſi omnino Cæſareæ Philippus cum filiabus mortuus eſſet & ſepultus? Huic igitur opinioni allegata S. Hieronymi verba magis adverſantur quam favent. Præterea non exigui momenti eſt ſilentium Euſebii, aut potius locus ejuſdem ante allegatus, in quo ſepulcrum filiarum Philippi diaconi ſtatuiſſe videtur Hierapoli, locum ſic explicante ipſo Florentinio. Quis credat Euſebium, qui in eamdem urbe cathedram epiſcopalem diu tenuit, ignorare potuiſſe Philippum & filias ipſius defunctas eſſe Cæſareæ, ſi ibidem revera obiiſſent? An domus Philippi & filiarum tanti fiebat, ut piis peregrinis oſtenderentur; Philippus vero ipſe cum filiabus ita negligebatur, ut Euſebius ipſe ignoraverit eos in ſua eccleſia fuiſſe defunctos? Tanti ſane non eſt epiſtola Polycratis, ut id mihi faciat veriſimile aut credibile. Accedit, quod Græci in Menologia ſua affirment, Philippum fuiſſe epiſcopum Trallenſem in Aſia minore: cumque Act. 21 & 8 vocetur* evangeliſta, *dubitari non poteſt, quin fidem prædicare perrexerit, ſicut jam cœperat Act. 8, quando eunuchum baptizavit. Si autem fidem prædicare perrexerit, uti dixi, vix etiam dubitari poteſt, quin epiſcopus fuerit ordinatus, & filiabus quoque ſuis uſus fuerit ad privatam mulierum inſtructionem: nam illæ veriſimiliter* prophetantes *vocantur magis a cura inſtruendi mulieres, quam a futurorum prædictione, licet haut quoque gratiam ipſis negatam aſſerere nolim. Ex omnibus biſce admodum eſt veriſimile, filias Philippi cum patre ſuo in Aſiam profectas eſſe, ad rem in prædicatione Evangelii juvandam. Nec obſtat, quod anno 58 adhuc Cæſareæ cum patre degerint: nam priuſ eas ibidem detinere pater, donec ætate eſſent tam provecta, ut ſine alicujus offenſione aut periculo caſtitatis evitari poſſent; & tunc domum eas ſecum ducere.*

Baronius dubitatio:

14 *Baronius, confidcratis omnibus, quæ de Philippi apoſtoli & diaconi filiabus relata ſunt apud antiquos, ad annum Chriſti 58 ambiguitatem ſuam ita declarat*: Quid in his ambiguis dicendum ſit, nun habemus; niſi quod, quæ dicuntur de Philippi diaconi filiabus, iisdemque virginibus, ex divina Scriptura ſibi vendicant auctoritatem: quæ autem de filiabus apoſtoli ab aliis ſunt relata, ex incerto feruntur auctore, & nominis errore jactata putantur; dum, quæ ſunt Philippi diaconi, Philippo apoſtolo ſuot adſcriptæ, cum præſertim ingenue profiteatur Hieronymus, nullam haberi certitudinem, præter

Petrum,

A Petrum, aliquem alium Apoſtolorum conjugio obligatum fuiſſe. Porro Clementis de nuptiis filiarum Philippi aſſertio omnium arteſtatione rejicitur; enim quotquot de his agunt ſcriptores, omnes ex æquo eaſdem virgines nominent. *Hactenus Baronius, cujus ſententia ſuſtineri nequit, ſi Philippum diaconum cum filiabus Cæſaream mortuum credamus & ſepultum. At id jam abunde eſt refutatum.*

Clementis Alexandrini aſſertio incerta eſt, nec certo nobis contraria:

15 *Quod vero ait de rejecta ab omnibus Clementis Alexandrini aſſertione, locum non habet hoc tempore: nam Tillemontius ex eo loco probare nititur Clementem agere de filiabus Philippi apoſtoli. Argumentum ejus ita formatum eſt. Clemens aſſerit aliquas Philippi filias eſſe nuptas: at filiæ Philippi diaconi erant virgines: de filiabus igitur Apoſtoli loquitur. Clemens. Verum ſuggerit ipſe Tillemontius aptam reſponſum, dum obſervat dici poſſe aliam quamdam Philippi diaconi filiam naptam fuiſſe, a quatuor virginibus diſtinctam: Scriptura enim nullibi aſſerit, non fuiſſe plures Philippo diacono filias. Hæc ſane reſponſio inepta non eſt, ſi tamen credatur neceſſaria: nam Clemens nuptiarum cauſam agens,*

B *facile aliquid pro nuptiis aſſerere potuit, quod nec certum erat, nec idoneum fundamento nixum, uti alia plura aſſernit, quæ paſſim ut falſa rejicinntur. Itaque ratio Tillemontii ex Clementis auctoritate petita duobus nititur principiis æque incertis: incertum enim eſt, an vera ſit Clementis aſſertio; & incertum, an ſit de Apoſtolo intelligenda. Totum vero ipſius argumentum corruit, ſi alterutrum ſit falſum.*

quo modo confuſio oriri potuit, quæ filiæ Philippi diaconi Apoſtolo fuerint attributæ:

16 *Quapropter malim ſuſpicari, omnia illa, quæ de filiabus Philippi apoſtoli dicuntur, ex ſola confuſione eſſe nata, & filias eſſe Philippi diaconi, quarum duæ Hierapoli, tertia Epheſi, & quarta loco nobis ignoto ſit ſepulta. Ita enim intelligemus, memoriam illarum Virginum, quæ celebres fuerunt in vita, non fuiſſe oblivioni datam poſt earum obitum. Quo autem modo omnia facile contingere, & dicta confuſio oriri potuerit, paucis explica. Philippus diaconus poſt annum 51 profectus fuerit in Aſiam ad prædicandum Evangelium, comitantibus eum filiabus: factas tum fuerit Tralliuſium epiſcopas, ut aſſerunt Græci. Eo autem defuncto ante Philippum*

C *& Joannem apoſtolos, quos diu ſuperfuiſſe conſtat, potuerunt filiæ ipſius ſe partim ad Philippum apoſtolum, partim ad Joannem conferre, ut iſtis aſſiſterent, & ſic partim Hierapoli, partim Epheſi vitam finire. Imo incredibile non eſt, eas, vivente patre, ſe aliis Apoſtolis junxiſſe, ut iis ſervirent, quod pro patris ſui ſervitiis una ſufficeret. Verum, quandocumque id factum fuerit, verſimile eſt eas Epheſum & Hierapolim veniſſe, ut dictis Apoſtolis apem ferrent; atque ea occaſione ab aliquibus habitas fuiſſe pro filiabus Philippi apoſtoli, quod hic Hierapoli obiiſſet; quodque Philippus diaconus etiam* Apoſtolus *vocaretur. Demum aliis ſimilibus modis confuſio induci potuit: & confuſionem revera in hiſce Philippi filiabus eſſe, ſatis oſtendunt verba Euſebii, qui aſſertiones aliarum admodum diverſas collegit, acſi invicem conſentientes eſſent, & de Philippi diaconi filiabus expoſuit. Hæc igitur ſententiæ, non quidem ut certæ, ſed tamquam probabiliori malim adhærere.*

Acta ex Menæis edenda, in quibus multa ſunt fabuloſa,

17 *Quod ſpectat ad Acta S. Hermiones in Menæis relata, illa multis haud dubie fabulis inquinata ſunt, licet ſcri poſſit, ut vera nonnulla falſis ſint immixta. Dicitur in illis Sancta*

primum paſſa ſub Trajano: ſed ab eo poſt aliquot cruciatus libera dimiſſa. Deinde vero rurſum capta juſſu Adriani, multiſque tormentis tentata demum obiiſſe. Verum tam mirabilibus rei tota veſtitur adjunctis, ut nullam mereantur fidem, quæ de martyrio referuntur. Deinde cum Adrianus Imperium adeptus ſit anno 117, ad ætatem admodum longævam pervenire debuit Hermione, ut viveret uſque ad imperium Adriani. Id tamen incredibile non eſt, cum Papias, qui Apoſtolos ipſos non vidit, ſed ſolum Apoſtolorum diſcipulos, ex filiabus Philippi ſe aliquid didiciſſe aſſerat, ita ut illæ diu poſt Apoſtolos videantur fuiſſe ſuperſtites. Hac de cauſa mortem Sanctæ fini circa annum 137 cum multa latitudine, & additis vocibus, ut fertur, quia epocha illa incertior eſt, quam ut indubitanter ſit aſſerenda. Acta, licet fabulis inquinata, ut dixi, ex Menæis Latine reddita per Raderum Societatis noſtræ ſubjunga.

AUCT. J. S.

A C T A

Ex Menæis Græcis.

Interprete Matthæo Radero S. J. in Opere Me.

SAnctiſſimos apoſtolus Philippus, qui Candacen *a* baptizavit, quatuor habuit filias, quas Evangeliſta Lucas prophetidas & virgines fuiſſe teſtatur. E quibus Hermione & Entychis *b* in Aſiam profectæ quæſiveruet S. Joannem theologum. Quo noe reperto, quod a Deo, ſicut Enoch & Elias, traeslarns *c* eſſet, inveneruut Petronlum *d* S. Paoli apoſtoli diſcipulum, a quo *inſtitutæ e* vitam quoque illius imitabaotur. Hermionn autem medicinæ operam dedit *f*, ad quam magna hominum copia coefluxit, qnos illa ievocato Chriſti nomioe *g* omnos euravit. Trajano *h* antem imperatore, enm in Perſas iret, Aſiam tranſeuote, delata eſt apud illum S. Hnrmione, quod Chriſtiana eſſet. Ergo adductam ad ſe blandis verbis eoeabatur circumveoirn, & e Chriſto abdneere. Sed eum ſrnſtra eſſet, illam per eliquot horas colaphis objurgari.

Vita Sanctæ Epheſi coram Traſimo colaphis cæditur,

a
b
c
d
e
f
g h

F

ac deinde libera dimittitur: Coram Adriano rurſus tortura,

2 Sed Hermione, eum videret Chriſtnm pro tribunali, ie habitu & forma Perronii reſidere, atque illam alloquentem & ad conſtantiam hortantem, verbera pro oihilo dnxit. Itaque imperator, ſpectata illius animi firmitudine, roboreque & conſtantia, verecuodatus dimiſit illam. Tuec Sancta publicum aperuit in Aſia hoſpitium, in quo omnes qua ſpiritu qua corpore, conſolabetur & juvabat. Eretque illic videm Deum ab mortalibus laudari ae celebrari, quoad vixit Trajanns: qno ex homanis ſublato, eum & Hadrianosi gener ipſius *i* in imperium ſuceeſſiſſet, audiſſetqun de illa, per ſatellites illam ad ſn deduci imperavit: quam allocutus, Die mihi, inquit, anienla, quot es aneorum? & unde geeus trahis? & eujus euctoritate vivis? Et Sancta: Qnot, inqnit, ennornm ſim, & uede geeus dneam, Chriſtns meus novit. Ergo imperator; Deveſtite illam & cædite *k* ae monete, ut quærenti imperatori modeſte & revereeter reſpondeat. Cumque etrociter cæderetur, illa Do-

i

k

Ex Menæa. minum publice laodabat: cumque defeciſſent lictores, impetavit alios, ot plantis pedum ipſius ſibulas ſubjicerent.

verſique cruciatibus nequiquam tentata; 3 Quo facto, Sancta Deum adhuc amplios collaudabat. Qua magia incenſus tyrannus, juſſit ahenum plenum pice, plumbo, bitumine & ſulphure incendi, Sanctamque in illud iojici. Cumque jam vehementer ardoret, Sancta ſublatis in cœlum oculis, factoque ſigno crucis, lebetem ingreſſa eſt, & ignis ſubito extinctus, & liquatum plumbum effuſum eſt. Quo viſo tyrannus, Incendite, inquit, lebetem, donec oſſa illius in cinerem redigantur. Ego qui ignem igni addebanc, viderunt Sanctam tamquam in rore ſtantem: & Sancta ad tyrannum, Vivit, inquit, Dominus Deus meus, quemadmodum tu ſedes, & non ſentis ardentis ahenı ignem, ita nec ego. Quo dicto, imperator attonitus præ admiratione ſurrexit e throno, & admota ad lebetem manu, ſubito cutis una cum unguibus deeidit a manu. Tunc Sancta exclamavit: Magnus Deus Chriſtianorum. Et tyrannum amplius ira inflammavit. Curavit iden ſartaginem incendi, ut ſcintillæ paſſim exilirent, in quam B Sanctam proſus omni veſte ſpoliatam projeeerunt. Sed angelus Domini, qui cum ipſa erat, flammam utrimque diviſam diſſipavit, ita ot multi, qui juxta ſartaginem deptehenſi etant, incenderentur. Illa vero in ſartagine quaſi in tepenti hotti vitidario verſabatur, Deumque laudabat.

idola precibus deficiunt & comminuit: demum capitis damnata, 4 Quod cum Hadrianus imperator eotam ſpectaret, tam inuſitato prodigio exterritus contremuit, juſſitque Sanctam extrahi, vetitus ne & ipſe pabulum ignis fieret. Extracta Sancta imperatorem allocuta eſt: Imperator, inquit, Dominus meus, enm in ſartagine torrerer, immiſit mihi ſomnium, & videbat adorare magnum Herculem. Lætus hoc ſomnio imperator ſtatim juſſit illam duci ad fanum Hercolia, quod illa ingreſſa, iovocata clam Dei clemeutia, ſtatim tonitru ingens e cœlo inſtemuit, & idola omnia humi ſuſa & comminuta ſuut, & quaſi in eioerem redacta. Egreſſaque fano Sancta, Ingredere, inquit ad imperatorem, & portiga diis tuis auxiliatricem manum, quia eoncidetunt, & non poſſuut amplius ſurgete. Ingreſſus imperaror fanum, viſiſque diis ſuis & idolis dejectis & eontritis, præcepit ut Sanctæ extra urbem ſanC ctum caput præciderctur.

dum libertos, quibus manus emanuerant, convertit, & cum eis ovans moritur. l 5 Theodulus ergo & Timotheus *l*, publici ſupplicii adminiſtri, cum illa orbem egreſſi, priuſquam illa ptecea ad Deum ſuas poſtet ablegare, illam impetu ſubito volebant antevertere, & cum plagam intentata conarentur, repeuta manus utriuſque exaruetunt. Itaqua ad pedes Sanctæ procidentes, fiucere toto pectore in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum crediderunt, & ſubito ſibi, receptis manibus, teſtituti ſunt. Interimque rogaruut Sanctam, uti pro ipſis deprecaretur, ut & animas Domino Deo sedderent in enſpectu ejus, & ita factum eſt, ſtatimque in Domino obdormietnnt. Nec ipſa diutius in vita morata, eodem in loco requievit. Venerunteque pii quidam & religioſi viri, collectaque horum corpora Epheſum detolere, ibique claro in loco *m* repoſuerunt ad laudem Patris & Filii & Spiritus ſancti.

m

D

ANNOTATA.

a *Ita habet textus Græcus fideliter expreſſus, acſi nomen eſſet eunuchi, cum conſtet nomen fuiſſe regiæ ipſius. Hiſtoria baptizati per Philippum diaconum eunuchi reginæ Candaces narratur Act. 8 ℣ 27 & ſeq.*

b Eutyche *veratur in Menologio Baſiliano, Potuit hæc eſſe quarta filia Philippi diaconi, ſi ex illis duæ Hieropoli obierint. Veram de* Euty che *illa nullibi plura reperio, & dubitari poteſt, verumne ſit nomen, an fictitium. Fuit iater diſcipulos S. Joannis apoſtoli aliquis Eutyches, de quo apud nos actum eſt ad 24 Auguſti. An dici nequit, an nomia illius ſit ſoreri S. Hermiones per errorem impoſitum.*

c *Translatio illa S. Joannis probabilis non eſt, licet olim ab aliquibus fuerit aſſerta. Ad 26 Septembris in elogio S. Joannis, more ipſius quoque aſſeritur; at auctores Menæorum non curarunt eamdem ubique ſequi ſententiam.*

d *His* Petronius *Pauli diſcipolus æque eſt incognitus atque* Eutyche *ante memorata, niſi forte ſit* Petronius *epiſcopus & martyr in Aſia, de* E *quo ea Apographis Hieronymianis breviter apud nos actum eſt ad 12 Martii.*

e *Filiæ S. Philippi iaſtitutæ ſunt in juventute, non poſtquam Epheſum pervenerant. At verba ſic intelligi poſſant, ut credantur Petronio deinde uſæ magiſtro, ejuſque mores imitatæ.*

f *Græce*, uxescnit artem medicam.

g *Græce*, invocatione Chriſti ſanavit; *acſi ope divina, non medicinis naturalibus accedentes ſanaſſet.*

h *Profectus eſt Trajanus ad ultimam expeditionem Perſicam, aut potius Parthicam, anno 113 aut 114, ut vult Tillemontius nota 22 in Trajanum. Potuit igitur eſſe Epheſi dicto anno 114.*

i *Obiit Trajanus Seliuunte in Cilicia anno 117, & eodem anno Adrianus imperium aſſumpſit Antiochiæ, indeque profectus eſt Romam, quo pervenit anno ſequenti. Itaque, ſi vera ſunt, quæ hic narrantur, affigenda ſunt anno 117.*

k *Græce*, ἄραντες τὸ παλλίον ἀπ' αὐτῆς, τύπτετε αὐτὴν ἀφειδῶς, *id eſt* Tollentes ab ea pallium, verbetate eam non parce.

l *Hoſce duos* Theodulum & Timotheum *eoF dem credimus cum memoratis hodie inter Prætermiſſos ea Menologio Sirletiano & Menæis* Theotimo & Theodulo, *ubi tamen dicuntur igne combuſti.* Timotheum & Theotimum *idem ſignificare ibidem obſervavi, ubi etiam videri poſſunt rationes, ob quas a nobis non annumerantur Sanctis. Ceterum facile videbit ſtudioſus lector, totam hanc martyrii relationem eſſe talem, ut parum aut nihil fidei mereatur.*

m *De ſepulcro S. Hermiones in elogio S. Myropes ad 2 Decembris hæc tradunt Menææ:* Ad S. Hermionem, unius Philippi apoſtoli filiabus monumentum parvula excuſabat (*Myrope*,) ubi unguentum, quod ex ſepulcro Sanctæ ſtillabat, excipiebat, & omnibus certatim ſubminiſtrabat: unde & nomen Myropes ſortita eſt. *Eadem leguntur apud Sirletum. De hac S. Myrope breviter apud nos actum ad 13 Julii, ubi collectio illa unguentorum ſimiliter legitur ex Baſiliano Synaxario, non tamen ibi memoratur ſepulcrum S. Hermiones.*

DE

A D

DE S. MARCELLO MARTYRE

PROPE CABILONEM IN DUCATU BURGUNDIÆ

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J. L.

§ I.

Eccleſia in honorem Sancti cum monachorum cœnobio Sec. VI fundata a S. Gunthramno rege, qui illam ornamento decoravit magnificentiſſimo.

CIRCA AN. CLXXVIII. *Brevis notitia de urbe Cabiloneaſi ubi S. Marcelli cultus ſec. 6 vigut.*

CAbilo, Cabilonum *vel* Cabillonum *urbs in ducatu Burgundiæ ad fluvium Ararim ſita, quæ apud veteres, uti apud Chriſtophorum Cellarium lib. 3 Geographiæ antiquæ cap. 2 aliosque videre eſt, multa alia nomina illis affata obtinuit, primam ab Æduis Galliæ Celticæ populis habitata fuit. Romani eum imperio ſuo ſubjectam provinciæ primæ Lugdunenſis adſcripſerunt. Quibus pulſis, in Burgundionum poteſtatem tranſiit. Data Francis parvit; quorum rege Clotario I ann. 561 victa fuacto, &* B *inter quatuor ejus filios ditionum facta diviſione, Aurelianenſe & Burgundiæ regna S. Gunthramno obtigerunt. Hic, poſtbabitis Aurelianis, regiam ſedem Cabilone fixit ac veluti caput conſtituit regni Burgundici; cujus præcipuum patronum idem rex piiſſimus* S. Marcellum *agnoviſſe videtur, celeberrimum ſcilicet illum martyrem prope Cabilonem ſub Marco Aurelio imperatore paſſum, atque ad hanc diem Faſtis ſuetis adſcriptum. S. Gunthramnus, cujus Acta ad XXVIII Martii Henſchenius dedit, regnavit ab anno 561 uſque ad 593. Non dubito, quia ante illa tempora Cabilonenſis* Marcellum *ſanctum, a quo Chriſti fidem ſe primum accepiſſe gloriantur, fingulari fuerint venerationæ proſecuti. Certe ſolemnis apud illos jam erat ſancti Martyris feſtivitas anno regis Gunthramni 26, Chriſti 587; quemadmodum coaſtus ea teſtimonio S.* C *Gregorii epiſcopi Turonenſis, quod num. 9 producetur.* Baſilica S. Marcelli, *cujus idem ſcriptor locis ſæpe citandis meminit, ſæpius monumentum eſt, quo Gunthramnus ſuam ergo Sanctum illum pietatem imprimis teſtatam reliquit.*

S. Gunthramnus rex eccleſiam cum monaſterio,

a Claudius Perry inter documenta, quibus ſuam de urbe Cabilonenſi Hiſtoriam confirmat, pag. 22 vetuſtum producit Gunthramni regis inſtrumentum ſub titulo, Fundatio abbatiæ ſancti Marcelli. *Additur:* Ex cartulario ejuſdem abbatiæ. *Priorem inſtrumenti partem huc tranſferre viſum eſt.* Divina diſponente gratia, ſervus ſervorum Domini Gontramnus rex, regnante Deo, univerſis ſanctæ matris Eccleſiæ filiis ſalutem. Quoniam, enipia exigentibus, tum ob immoderatam principum ingluviem, tum ob negligentiam prælatorum & incuriam, exleſtibus fundatas obſequiis eccleſias heu! peſſundari dolens video, indeque doleo; nec me cunctis pro velle efficacem ſentio: nnam ſaltem, ne ad Dominicam arcam manu vacua redeam, pretioſiſſimi videlicet martyris Marcelli Cabilonenſis, quam ei, Deo donante, conſtruximus baſilicam, & ſolidioribus vitare prædiis & ordinationibus munire & officiis (*id eſt, ædificiis ad monachorum uſus & officia, teſte Cangio*) diſponimus. Centeſimus ergo, regalique authoritate roboremus, ut ibi manentes ſervi hoſpitale conſtruant &c. *Dein octodecim viri nominatim* E *recenſentur, quos omnes Mabillonius tom. 5 Annalium pag. 174 ævo monaſterio a rege attributos fuiſſe ait, & ſingulis ſingulæ ædificii partes conſtruenda aſſignatur. Inſtrumentum integrum legi poteſt tom. III Martii pag. 720. Conſectum fuit ante annum 720, uti ex numero ſequente patebit.*

quæ contra Fredegarium anno 579 exiſtiſſe oſtendit,

3 *Vetus Chronicum, Fredegario Scholaſtico tributum, & a Theoderico Ruinart poſt Gregorii Turonenſis Hiſtoriam Francorum editum, tapi.* tulo 5 *de eccleſia a Guntbramno ſupra ſancti Martyris ſepultrum condita & monachorum cœnobio ibidem fundato hæc habet:* Anno XXIV regni ſui, divino amore, eccleſiam beati Marcelli, ubi ipſe pretioſus requieſcit in corpore, ſuburbano Cabillonenſi, ſed quidem tamen Sequannm eſt territorium, mirifice & ſolleter ædificari juſſit; ibique monachis congregatis monaſterium condidit, ipſamque eccleſiam rebus plurimis ditavit. *Errat Fredegarius, dum ædificationem eccleſiæ & monaſterii ad annum regis Guntbramni 24 differt; nam illa antiquior Gregorius Turonenſis lib. 6 Hiſtoriæ Francorum a Ruinartio vulgatæ cap.* 28, Anno, *inquit*, quarto Childeberti, qui fuit decimus octavus Gunthchramni & Chilperici regum, apud Cavillonum civitatem ſynodus acta eſt juſſu principis Gunthchramni, *in qua epiſcopi Salonius Ebredunenſis & Sagittarius Vapincenſis, gravium criminum rei, epiſcopatu dejiciantur,* & in baſilicam beati Marcelli ſub cuſtodia detenduntur. *Eo hoc loco manifeſtum eſt, S. Marcelli baſilicam, quo nomine eccleſiam cum adjuncto ei monaſterio Gregorius hic intelligit, jam extitiſſe anno 18 Gunthramni regis, qui cum anno Chriſti 579 componitur. Sagittarius epiſcopo Vapincenſi ordinato ſubrogatus eſt S. Arigius vel Aredius, qui in Vita ſub tom. 1 Maii pag. 109 nam. 2 legitur* ob (ſervorem) conſideranti animi S. Marcelli martyris *Cabilonenſis* eccleſiam *adiiſſe, & valvas ejus, jubente regina Brunechilde, ſibi* eccluſas, *oratione aperuiſſe.*

ſancto Martyri conſtruxit in agro ſuburbano Cabilonenſi,

3 *Situm loci, ubi eccleſia & cœnobium ſancti Martyris condita fuere ita deſignat Ademarus monachus Floriacenſis lib. 3 de Geſtis Francorum cap. 80:* Hanc denique baſilicam ipſe *Guntbramnus*, divino ſuccenſus amore, in ſuburbio

A *ſeqq. pluribus adverſus Coinſtum probat, pſalmodiam, quam apud Agaunenſes S. Sigiſmundus rex Burgandionum introduxerat, perrennem fuiſſe. Hanc poſtmodum, adniteute rege Gunthramno, in monaſterio* S. Marcelli *inſtitutam fuiſſe confirmatur ex Fredegarii Chronico apud Ruinartium capte.* 1: Anno XXIV regni ſui... ſynodum quadraginta epiſcoporum fieri præcepit, & ad inſtar inſtitutionis monaſterii Sanctoſum Agaunenſium, quod temporibus Sigiſmundi regis ab Avito *Viennenſi* & cereria epiſcopis, ipſo principe jubeare, fuerat confirmatum, hujus ſynodi conjunctione monaſterii S. Marcelli Guntchramnus inſtitutionem formandum (*forte* formandam, *vel at alibi eſt*, firmandam) curavit. *Legi poſſunt, quæ ad* 1 *Maii in Commentario, Vitæ S. Sigiſmundi regis prævio, a num.* 3 *Henſchenius ſcripſit. De S. Avito epiſcopo Viennenſi egit Bollandus ad* V *Februarii.*

40 *epiſcoporum, quæ an Valentina II, an Matiſconenſis II fuerit, contro vertitur.*

8 *Synodum* 40 *epiſcoporum, in qua discretum fuit, ut monachi* S. Marcelli *exemplo Agaunenſium die noctesque pſallerent, Fredegarius affigie regis Gunthramni anno* XXIV, *qui licet in* S. *Gregorii Turonenſis calculo reſpondeat anno Chriſti* 585, *tamen ſecundum numerandi modum Fredegarii cum anno* 584 *componi debet. Manifeſtiſſime id in Opere noſtro demonſtratum eſt tum ad* 2 *Februarii in Comment. de S. Sigeberto Auſtraſiæ rege §* 9, *tum in Exegeſi præliminari ad tomum* III *Martii de Genealogia regnum Dagobertianorum cap.* 1 *Quoniam ipſe anno* 584 *juſſu Gunthramni habitam fuit concilium Valentinum II, & in eo confirmata fuere, quæcumque* baſilicæ S. Marcelli *& aliis locis ſacris rex, ipſius conjux & filiæ contulerant, vel in poſterum collaturi eſſent; hinc Ruinartius in Notis ad Fredegarii textum opinati maluit, inſtitutum Agaunenſis monaſterii monachis* S. Marcelli *in eodem concilio traditum fuiſſe, quam aſſentiri Valeſio tom.* 2 *Rerum Francicarum pag.* 277 *& alibi, qui id factum eſſe arbitrantur in ſynodo Matiſconenſi II, quæ etiam juſſu Gunthramni convocata fuit. Neutra opinio cum Fredegarii verbis*, anno regni ſui XXIV... ſynodum quadraginta epiſcoporum *&c. conciliari poteſt: non Ruinartii, quia concilio Valentino II non* 40, *ſed* 17 *duntaxat epiſcopi interfuere: neque etiam Valeſii; nam Matiſconenſe II, cui* 43 *epiſcopi præter tres alios, qui fides non habebant, &* 20 *abſentium antiſtitum legati ſubſcripſerunt, celebratum fuit anno* 585, *qui ſecundum Fredegarii calculum, non* 24, *ſed* 25 *annus regis Gunthramni fuit. Facile tamen crediderim alteratam ſententiam veram eſſe, & in Fredegarii Chronico vel epiſcoporum numerum vel annum, quo convenerunt, altenum determinari.*

B

C

S. Marcello adſcribi poteſt, quod eidem rex,

9 *Cum feſtivitas* S. Marcelli *anno* 587 *apud Cabillonenſes ageretur, Gunthramnus in ſancti Martyris eccleſia a ſicario pene interfectus fuit. Theophilus Raynaudus in Sanctorum Lugdunenſium Indiculo de* S. Marcello *noſtro agens, hujus illum ope mortem evaſiſſe ſcribit. Verum ut res contigerit, optime ex Gregorio Turonenſi cognoſcens.* Interea, *inquit lib.* 9 *Hiſtoriæ Francorum cap.* 3, adrenit feſtivitas S. Marcelli, quæ apud urbem Cabillonenſem menſe ſeprimo celebratur; & Guntbramnus rex adfuit. Verum ubi peractis ſollemnibus ad ſacroſanctum altarium communicandi graria acceſſiſſet, venit quidam quaſi aliquid ſuggeſturus. Qui dum properat contra regem, culter ei de manu dilabitur: adprehenſoque repentu, alium enlrum evaginarum in manu ejus reperiunt. Nec mora, eductus a baſilica ſancta, vinctus & tormentis addictus, confiterur ſe emiſſum ad interficiendum regem *&c. Apud Gregorium lib.* 9 *cap.* 27 *pium regem anno* 589 *rurſum invenio in baſilica* S. Marcelli. *Quoad vixit, ſingularem illam retinuit pietatis affectum, quo erga Patronum ſuum ferebatur: in cujus etiam eccleſia poſt mortem ſuam, quæ anno* 593 *contigit, ſepeliri voluit, teſte Fredegario capit.* 14 *& aliis.*

AUCT. J. L.

10 *Qui cum Roynaudo credunt, Gunthramnum ope* S. Marcelli *vitam conſervaſſe, ejus ſtatuam patrocinio facile adſcribent, quod* S. *Auſtregiſilus, antequam eccleſiæ Bituricenſi præfecisset, mortis periculo ereptus fuerit. In ſancti hujus præſulis Actis ad* XX *Maii editis num.* 5 *& ſeqq. hiſtoria fuſe deſcribitur, quam ita contexuit Aimoinus lib.* 4 *cap.* 2: Auſtregiſilus quoque Bituricenſis archipræſul, qui ſub rege Guntranno diu in palatio enuverſorus, mappam ei ad extergendas præbere conſueverat manu. Hic quodam vice a quodam peſſimæ mentis homine falſo accuſatus, quædam abſque juſſione principia ſeripra confeciſſe; dum id ſedulo denegaret, jubetur a rege armis objecta repellere. Qui dilneulo ſurgens, dum per puerum omnem ſuorum apparatum armorum deferri feciſſet in eampum, & ad exorandum Dominum eccleſiam beati Marcelli (*in actis additur* ſolito more) expeterer; obvianti pauperi & eleemoſinam tuganti trienrem tribuit: ſicque orationi ineubuit. Nec defuit oarioni affectus; nam dum eum rugu ad locum certaminis properaret, occurrit eis nuntius, dieens, adverſarium ejus, dum ad deſignatum occurrera feſtinaret locum, equo corruiſſe, virzquu rerminum ineurriſſe. Tuue rex ad beatum couvecſus virum, Lætare, inquit, amantiſſime juvenis, quia Dominus defenlor tuus eſt, ne tibi nocere poſſit iuimieus.

S. Auſtregiſilus mortis periculum evaſerit.

B

Per Sanctum peſerarare linguam & totum corpus obrigui.

11 *Opportunus hic locus eſt ea tranſcribendi, quæ Gregorius lib.* 2 *de Gloria Martyrum cap.* 53 *refert*: De beari vero Mare elli Cavilloneuſis martyris virturibus *ſeu miraculis, quæ certo ipſi attribui poſſunt*, panca ad nos mittenda memoriæ mouimenta veneruur: quæ quamliber parva cenſeaurur in dictis, ad num ramen raferenda ſunt, qui hæc operarnr in ſingulis. Cauſa quædam exſtirerar, ur Fedamius, Eonomii quondam Arverni presbyteri filius, Cavilloneuſem urbem adiret; idemque apud baſilicam ſancti martyris Mareelli hoſpiralem habebat, ab abbatu loci victus ſtipendia capiens. Ipſe enim, quæ loquor, expoſuit. Inrer duos, inquit, viros orta fuir intenrio*: hiſque litigantibus, in hoc lis ipſa fubiit, ut eam ſacramento dirimerent. Ingreſſique baſilieam ſancti Martyris, elevaris homo manibus ad perjurandum, cum nomau Sancti voluiſſet ore patulo nominare, hæſit vox in faucibus, nec lingua porerat ad offieium reflecti. Sed ne hoc quidem parum videretur ad beati Athletæ gloriam, ipſe eum elevatis manibus quaſi æneus torus inriguit. Tune oratio facta pro eo, abſolvi diaboli arte vinctum obrinuit: ipſe quoque poſt abſolutionem ſermone proprio opus ſuum confeſſus, quæ negligenter ugurat, emendavit.

F

* hoſpitium

* *al.* contentio

Viciſſitudinei abbatiæ S. Marcelli, quæ nunc eſt prioratus Ord. Cluniac. enſis;

12 *Abbatiam ſancti Martyris, quam Guntbramnus monachis Ordinis S. Benedicti coaddidit, canonici ſeculares poſſederunt ſub Carolo Magno Francorum rege, qui anno* 779 *eorum privilegia & immunitates confirmavit, violatores*

AUCT. J. L. *res ſexcentis ſolidis multatas, quorum duæ partes monaſterii aratrie perſolvendæ erant: de tertia vero, quæ iſte cedere debebat, ita ſtatuit*: Quidquid exinde iſcus noſter potuerit ſperare, in luminibus ipſius eccleſiæ ſancti Marcelli martyris pro ſtabilitate regni noſtri, ſeu noſtra ſubſequente progenie profuturi in augmentum. *Joannes VIII Papa, ſynodus Cabilonenſis habita anno 873, Ludovicus Pius & Carolus Craſſus imperatores canonicis* S. Marcelli *ſeculo* IX *plurimum etiam faverunt. Inſtrumenta e quibus ipſa rememoro, exſtant apud Perrium Hiſtoriæ Cabilonenſis Probucientibus inſerta inter paginas* 28 *&* 34. *Apud Labbeum tom.* 9 *Conciliorum tres invenio epiſcoporum ſynodos in Sancti baſilica celebratas, annis videlicet* 875, 886 *&* 915. *Nunc ſubjicio fragmentum monumenti, quod ab editore Perrie pag.* 42 *in margine anno* 1075 *exaratum fuiſſe notatur*. Verum idem cœnobium (S. Marcelli) juxta religioſitatem conſtructoris in omni honeſtate diſpoſitum, poſt modum
B per inhabitantium ſocordiam paulatim ad perverſos mores & ſuperbiam prolapſum, fallere nequivit interim Judicis oculum, quin etiam in præſenti lueret pœnas adinventionum ſuarum, conflagrantibus Hungaris & villam & oratorium, rapientibus quoque quicquid inibi eſt repertum. *Credo id accidiſſe anno* 937, *quo Hungari totum Burgundiæ ducatum depopulati fuere*. Diſcedentibus autem illis, adhuc ex vindicta divinæ animadverſionis violenti quoque ſibi diſtraxerunt fundos ad eumdem pertinentes locum: utpote cæſo capite, membra paſſim expoſita pro libitu vicina ſibi quiſque diripuit: inter quæ & memorata eccleſia Floriacenſis *de qua vide infra num.* 18 *& ſeq.*) ad ſortem dirimentium devenit. Sed quia iniquorum contumacia hoc modo proſtrata * beati Martyris ſepulchrum debito
*forte proſtratum obſequio uſquequaque fruſtrari non debuit, longo poſt tempore ruinæ ejuſdem loci ſancto abbati Mayolo, *qui anno* 994 *vita defunctus eſt*, commiſſæ ac Cluniacenſium Fratrum traditæ diſpoſitioni, quantum ad priorem gloriam & poſteriorem dejectionem mediocriter reſtitutæ
C ſunt ab ipſis. *De S. Majolo abbate Cluniacenſi actum eſt ad* XI *Maii. Locus* S. Marcelli *ab eo tempore, quo ſancto abbati conceſſus fuit, titulum prioratus geſſit & ab Odilonis Cluniacenſis monachis habitatus fuit*.

*ubi in theca magnifica Sanctiofa ſervantur. *Marcelli* 13 *Papebrochius anno* 1662 *Roma per Galliam in Belgium rediens, inter alia aſe & ſocio Henſchenio viſa, hæc annotavit*: Cabilone ad monaſterium S. Marcellini * egreſſi, divitem olim abbatiam, vidimus thecam argenteis alibi, tectam laminis, in qua ſancti Martyris corpus reconditur; puteum item in quem vivus defoſſus ad cingulum fertur mortem obiiſſe. *Duo religioſi Benedictini e congregatione S. Mauri in Itinerario litterario, Pariſiis anno* 1717 *excuſo, parte* 1 *pag.* 225, Conſpicitur, *inquinat*, in eccleſia (*prioratus* S. Marcelli) ſupra altare majus capſa ſuperba, in qua conſervantur reliquiæ ſancti Marcelli martyris. *Sancti theca, cujus Papebrochius & duo monachi Benedictini in ſuis Itinerariis meminerunt, eamdem eſſe arbitror cum illa, quam Perrius in laudata ſua Hiſtoria ad annum* 1436 *a Joanne Rotino Cabilonenſi præſule & ſimul rectore* S. Marcelli *argenteo, in quo martyrium ejus repræſentabatur, cooperiam fuiſſe ſcribit, quamque ad annum* 1562 *feliciter evaſiſſe narrat ſacriſtæ*
D *hæterodoxorum œconomachorum manus, qui ea ſe ditandos ſperabant*.

14 *Sanctum a Cabilonenſibus ad pluviam ter-* *Cabilonenſes ipſum invocant in neceſſitatibus pluviæ,* væ frugibus impetrandam ſavocari ſolitum fuiſſe teſtatur Perrius in ſopiæ memorata Hiſtoria ad annum 1603. *Subſtantiam accipe eorum, quæ ibi in rem noſtram Gallico idiomate narrantur*: Conſuetudo obtinet, ut, quando ager Cabilonenſis præ diutorna aeris ſerenitate areſcens pluvia indiget, theca S. Marcelli apoſtoli in urbem portetur. Unde neceſſaria pluvia annoMDCIII deficiente, monachi abbatiæ (*vel potius prioratus*) S. Marcelli cum theca reliquiarum ejus & capite S. Gunthramni abbatiæ fundatoris Cabilonem proceſſerunt, & ſacra oſſa per totam urbem circumtulerunt: dein magna civium multitudine comitante ad monaſterium ſuum reverſi ſunt. In Vigilia, quæ feſtum Corporis Chriſti præcedit, clerus & religioſi urbis Cabilonenſis ſolennem ad templum ſancti Martyris ſupplicationem inſtituerunt, precibus aliiſque piis operibus ibi vacaturi. Omnis populus illi interfuit nudis pedibus progrediens, & virgam albam manibus geſtans. Adoleſcentuli & puellæ incedebant candidis veſtibus induti. Cabilonenſium devotio per merita Sancti petitam pluviam a Deo impetravit. Vidimus nos idem beneficium in ſimili neceſſitate alias impetratum fuiſſe. Mirabantur hæterodoxi, nec tamen convertebantur. *Naper civis Cabilonenſis me edocuit, piam etiam nunc in patria ſua vigere conſuetudinem, ut, urgente pluviæ penuria, ad* S. Marcelli *opem confugiatur*.

& Officio proprio ſub ritu duplici honorant. 15 *In Officiis propriis eccleſiæ Cabilonenſis, auctoritate Cyri de Tyard epiſcopi anno* 1620 *exceſſe, Sancti feſtum ritu duplici per totam diœceſim celebrari jubetur. Oratio hæc excitanda præſcribitur*: Deus, qui beatum Marcellum martyrem tuum virtutum conſtantiæ in paſſione roboraſti, ex ejus nobis imitatione tribue pro amore tuo proſpera mundi deſpicere, & nulla ejus adverſa formidare. Per Dominum. *Lectiones ſecundi Nocturni concinuntur ex breviario Paſſionis hiſtoria, quæ poſt hunc Commentarium primo loco dabitur. In Cathedrali Cabilonenſi aram Sancto dedicatam extitiſſe teſtatur Petrus Cuſſetus in urbe Hiſteria tom.* 2 *pag.* 40.

§ III.

Loca extra diœceſim Cabilonenſem, quorum ſanctus Martyr patronus; eccleſiæ quæ eum Officio eccleſiaſtico honorant; Martyrologia.

Vetuſtum S. Marcelli cœnobium prope Viennam Allobrogum; Allobrogum commemoratur: NOn *modo in diœceſi Cabilonenſi, ſed & in multis aliis extra illam locis ſanctus Martyr cultum obtinuit. In Vita S. Clari abbatis, tom.* 1 *Januarii a pag.* 55 *edita, a num.* 3 *varia cœnobia intra & extra Viennam* Sancti metropolim condita recenſentur, e quibus duo ita commemoratur: Sancti quoque Marcelli martyris cœnobium triginta *monachos*, ſanctæ Blandinæ viduarum ſanctimonialium locus viginti quinque *religioſas alebat*. *Num.* 4 *lego S. Clarum viduæ directorem, dein monachis* S. Marcelli *abbatem præfectum fuiſſe*: *Num.* 11, *eum ſupremo*,

A *ſupremo morbo laborantem ex S. Blandina ſibi apparente audiviſſe*: Tertia die, hora quinta ſanctus Marcellus & ego ad te venientes te nobiſcum ad felicia regna ducemus. *Num.* 12 *dicitur S. Clarus ſepultus fuiſſe* in eccleſia *monaſterii* Beatæ martyris Blandinæ ſanctorumque Martyrum quadraginta octo, *Lugdunenſium ſcilicet, anno* 177 *ſub Marco Aurelio imperatore paſſorum, de quibus ad* 2 *Junii egimus. In eadem perſecutione, in qua S. Blandina & ſocii Martyres, etiam* S. Marcellus *Lugudi in carcerem conjectus fuit; at mortem, quam fuga elapſus illic evaſerat, paulo poſt prope Cabilonem oppetiit. Hæc adjuncta omnia me inducunt, ut cum Tillemontio tom.* 3 *Monumentorum eccleſiaſticorum pag.* 36 *ceedam, patronum cœnobii, cui S. Clarus abbas ſeculo* VII *præfuit, fuiſſe* Marcellum *noſtrum*.

cultus in vicina urbe illud conditum fuerat, crypta: B 17 *Itaque de ſancto noſtro Martyre ego intelligenda eſſe cenſeo, quæ Nicolaus Chorier in Diſquiſitionibus antiquitatum Vienenſium anno* 1658 *vulgatis parte* 2 *lib.* 3 *cap.* 2 *Gallice ſcribit, & lectori Latine communico*: Porta urbis Vienneaſis S. MARCELLI dicta... nominis hujus originem trahit ab antiquo, *nunc a multis ſeculis diruto ori collapſo*, monaſterio, quod non procul inde aberat... Haic vicina eſt crypta, in qua S. Marcellum, ſive ut paganorum crudelitatem latitando declinaret, ſive ut a ſocietate hominum ſegregatus familiarius eum Deo ageret, aliquam vitæ partem traduxiſſe, rudis populus ſibi perſuaſit. Unde & altare Sancto ibi erectum fuit, & ad morborum quorumdam, quibus pueri lactentes obnoxii ſunt, ſanationem ejus interceſſione a Deo conſequendam ſæpe ibidem preces & dona votiva offeruntur. Ab ſit a me, ut ego hanc devotionem improbem: at hoc verum eſt, S. Marcellum, quem Simeon Metaphraſtes archimandritam appellat, numquam trajeciſſe mare, ut in Gallias veniret. *His & proxime ſequentibus verbis auctor indicat, ſanctum vetuſti cœnobii patronum, cujus cultum in vicina ceipta ad ſuam uſque ætatem perſeveraſſe ait, fuiſſe S. Marcellum archimandritam, qui ad* XXIX *Decembrie Martyrologio Romano inſcribitur. Ad errorem hunc confutandum ſatis eſt diviſſe, cœnobium iſtud in Vita S. Clari, ſeculo* VIII *conſcripta, nominari* ſancti Marcelli martyria, C *qui titulus archimandritæ non convenit, cum Conſtantinopoli in pace quieverit. Traditionem populi credentis* S. Marcellum *in memorata crypta aliquamdiu habitaſſe, fabulis accenſeo.*

paraciæ, quæ nomen traxere a S. Marcello; an noſtro Huic ſacram credo eccleſiam Firtiacenſem,

15 *Catalogum generalem beneficiorum regni Franciæ Pariſiis anno* 1698 *impreſſum pervolvens, præter* ſacellum S. Marcelli in eccleſia Campi ſeſteoli *diœceſis Cabilonenſis, in archiepiſcopatu Lugdunenſi & ſuffraganeis diœceſibus Lingonenſi & Matiſconenſi quinque* ſæveni *parochiæ* Sainct Marcel *dictæ. Vehementer fallor, ſi nullum earum Sanctum noſtrum patronum colat, cum jactent in diœceſibus Cabilonenſi conterminis, cujus metropolis quoque Lugdunum eſt. In epiſcopatus Lingonenſis decanatu S. Sequanti etiam notatur* prioratus S. Marcelli Floriacenſis, membrum dependens *a* priorato ſancti Marcelli Cabilonenſis. *Uti hunc prioratum, ita & Floriacenſem ei ſubjectum ſub Sancti noſtri patrocinio conſiſtentem credo.* Eccleſia Floriacenſis *ſuper Oſearam* *fluvium ſita, olim juris fuit S. Marcelli, tradente eam illi eum aliis multis opulentis prædiis piæ memoriæ Gumtramno rege fundatore monaſterii, quod tegit ſepulchrum jam dicti Martyris. *Hæc ex inſtrumento, quod apud Perrium num.* 12 *poſtremo loco citatum exſtat. Proxime ſequuntur, quæ ibidem ex illo tranſcripſi. Dein eccleſiæ Floriacenſis reſtitutio prioratui* S. Marcelli *facta, ita narratur*: Tandem tempore domni Hugonis (I) abbatis *Cluniacenſis, cujus ſancti viri acta ad* XVIX *Aprilis dedimus*; cum eumdem locum (S. Marcelli *prope Cabilonem*) regeret Prior in perquirendis ſancti Martyris rebus ſagaciter promptus, factum eſt colloquium in caſtro, quod Palluel dicitur, Burgundionum principum, in quibus erat dux *Burgundiæ* Hugo (I,) & comes Willermus *Burgundiæ* trans Ararim*, atque Cabilonenſis comes Hugo (II,) & multi alii inferiorum dignitatum,

*Auct. ſ. L.

*la ſeanche comte

prioratui S. Marcelli Cabil. reſtituitur beneficio, ut traditur, ſancti Martyris: templum in Veſontionenſi

19 Tum ergo jam dictus Prior oportunum ratus, ut in conventu tantorum vicorum de injuria ſancti Patroni conqueretetur, & maxime, quia in præfata eccleſia *Floriacenſi* Robertus dux *Burgundiæ* ſuper dedecoroſe objecat, atque hæc res plurimos populares terruerat, pro illa potiſſimum rogatutus aceeſſit. Tantam ergo gratiam Dominus, cooperante beato Martyre, ſervo ſuo tribuit, ut unanimiter omnis cœtus primatum inſtaret, quatenus ſæpe dicta eccleſia monachis redderetur. In primis ergo dux Hugo quicquid prædeceſſores ejus uſurpavere, inibi dimiſit & abjecit. Deinde Cabilonenſis comes Hugo, qui de eo illa jure beneficii tenere videbatur, a ſe repulit, de commiſſis quoque ſimiliter veniam poſtulavit *&c. Hæc contigerunt non diu poſt mortem Roberti ducis, quam plerique affigunt anno* 175, *addentes eum ſubito & ignominioſo mortis genere obiiſſe, ſed quale illud fuerit, non explicant. Rom.* 1 *Junii pag.* 696 *ſub finem columnæ* 1 *hæc lego*: Eodem Hugone (*II archiepiſcopo Veſontionenſi*) conſcio & favente, Hugo dominus de Trevas eccleſiam in ſuo caſtro fundavit ſub patrocinio S. Petri Apoſtoli & S. Marcelli Cabilonenſis martyris, anno Chriſti MLXXIII.

E

atque alterum in Ucetienſi epiſcopatu illi dedicatum ſtiquus: *Bagnols

no la templo ſancti Marcelli de Careyret diœceſis Ucetienſis, quod duabus leucis Balneoli * diſtat, legitur ſequens inſcriptio ineiſa monumento lapideo, ornato pampinis, foliis &c.

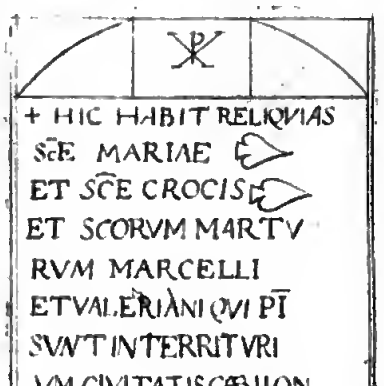

A parte inſcriptioni obverſa crux lapidi inſculpta, non abſimilis cruci aquitum Melitenſium.

Hæc

AUCT. J. Le Hæc accepi ex Hiſtoria nova Trenorchiuſi Petri Jucuin, tomo 2, qui illius probationes complectitur, pag. 37. De S. Valeriano M., qui in allata epigraphe memoratur, agetur ad XV Septembris, quo die prope diœceſi Cabilonenſis oppidum Trenorchium, vulgo Tournus, in eadem, qua S. Marcellus, perſecutione martyrio coronatus fuit. Dominus Lebeuf tom. 2 Hiſtoriæ Autiſſiodorenſis in collectione monumentorum pag. 145 dat catalogum reliquiarum eccleſiæ cathedralis anno circiter 1400 confectum, in quo notatur; De oſſibus S. Marcelli Cabillonenſis. Pertius ſæpe laudatus baculum S. Marcelli apoſtoli Cabilonenſis, argento operum, ab hæreticis anno 1562 ex templo cathedrali Cabilonenſi direptum fuiſſe ſcribit.

cultus late propagati:

21 Nunc variarum eccleſiarum, quæ S. Marcellum Officio eccleſiaſtico honorant, Breviaria & Calendaria accipe; ut inde magis innoteſcat, quam longe latoque publica ejus veneratio propagata fuerit, Breviarium Coriſopotenſe antiquæ impreſſionis, Burgenſe S. Andeoli anno 1502 editum, Viennenſe in Gallia anni 1520, Bellovacenſe anni 1554, VVormatienſe anni 1576, Veſontionenſe anni 1590, Lingonenſe anni 1604, Bituricenſe anni 1625, Turonenſe anni 1635, Noviomenſe anni 1680, Pariſienſe anni 1700; item antiquum Breviarium Mſ. eccleſiæ collegiatæ S. Petri Lovanienſis, abbatiæ Majoris monaſterii in diœceſi Turonenſi an. 1534 excuſum, atque Ordinis Prædicatorum Pariſiis an. 1549 editum; hæc, inquam, omnia Breviaria, quæ in muſeo noſtro ſervantur, ad IV Septembris habent Officium de S. Martyre, ritu ſimplice legendum: quale etiam præſcribitur in Calendariis Mſ. Cenomanenſi vetuſto & Aurelianenſi ſeculi præcedentis, necnon in Autiſſiodorenſi impreſſo an. 1720. In Calendario apographo anni 1637 diœceſis Nivernenſis ad V hujus menſis ponitur: Marcelli M. ſemid. (beti;) in Mozarabico hodierno eccleſiæ Toletanæ, quod Teaſatus ad totum VI Julii præliminaris a pag. 82 exhibet, notatur ad hunc diem: Marcelli martyris, novem lectionum.

B

Hieronymiana, quæ S. Marcellum celebrant:

22 Quoniam ante finem ſeculi VI, ut § 1 & initio ſequentis oſtenſum eſt, in ſuburbiis Cabilonenſibus jam celeberrimus erat Sancti cultus, atque hic dein latiſſime propagatus fuit, quemadmodum ex jam dictis liquet; hinc minime miror, cum omnibus pene eccleſiæ Latinæ Martyrologiis inſcriptum legi. Hieronymiana, quæ S. Marcellum commemorant, ſunt Corbeienſe Majus, & Gallonenſe cum San-Remigiano, San-Gallenſi & Baluziano Sanctum quoque referentibus collatum, tom. 2 Spicilegii Acheriani anno 1723 excuſi pag. 17 & 34: vetuſtius Martyrologium a Florentino vulgatum pag. 807; vetuſtiſſimum Epternacenſe, cujus textum citatus Florentinius in notis prodidit; Blumianum, cujus lectiones a vetuſtiore Martyrologio variantes idem auctor exhibet a pag. 1958; Rhinoviense, Rubenſiense Auguſtanum S. Udalrici, Labbeanum, Reginæ Surciæ seu Sanonenſe S. Columbæ, in Opere noſtro tom. VII Junii poſt Indicem Sanctorum; Martyrologium alterum Reginæ Sueciæ apud illuſtriſſimum Franciſcum Martam de Aſſe in notis ad Romanum; Autiſſiodorenſe S. Germani, Morbacenſe & Turonenſe a Martenio tom. 3 Theſauri anecdotorum col. 1547 & ſeqq. edita. Annuntiatur etiam S. Marcellus noſter in antiquo Calendario Corbeienſi, quod dat laudatus Martenius a col. 1593. Ipſum quoque celebrant Hieronymiana noſtra apographa Barberianum ſecundum, Trevirenſe S. Martini, Romano-Gallicum & Aquiſgranenſe, de quibus videri poteſt Sollerii noſtri Præfatio ad Martyrologium Uſuardinum cap. 5 art. 1 § 2. Inter enumerata Martyrologia Epternacenſe, Reginæ Sueciæ ſeu Sevonenſe S. Columbæ, Barberianum ſecundum & Aquiſgranenſe Sanctum epiſcopi titulo inſignunt. In altero Martyrologio Reginæ Sueciæ etiam confeſſor appellatur, ſed perperam. An dignitate epiſcopali fulſerit § ultimo diſpicietur. Cetera Hieronymiana nihil præter Sancti nomen, martyrium & ejus paleſtram memorant. C D

elogia Tornacenſe S. Martini:

23 Martyrologia noſtra Mſ. Bedæ attributa, Tornacenſe S. Martini: Atrebatenſe S. Mariæ & Lætienſe hæc habent: In Gallia, civitate Cabilonis*, natale S. Marcelli martyris, qui virtutibus coruſcans & in confeſſione Domini conſtanter perſeverans temporibus Antonini (fuit ir Marcus Aurelius Antoninus Verus, agnomento Philoſophus) ſub Præſco præſide medius io tertio foſſus conſummavit martyrium. Eloglum hoc a Floro Bedæ Martyrologio additum fuiſſe cenſet hujus editor Papebrochius ante tomum 2 Martii pag. xxxi. VVandelbertus poſt Moyſen de Sancto ita canit: E

**Lætienſe Cavalionenſe*

Tunc etiam Cabilon Marcelli ſanguine vernat. Rabani & Adonis elogia multum diverſa ſunt, hoc ſolo fere concordantia, quod in utriſque Sanctus uſque ad cingulum terræ infoſſus martyrium conſummaſſe affirmetur. Diverſas ſcilicet paſſionis ejus Hiſtorias præ oculis habuerunt. Adonis ex breviore omnia ſua mutuatus fuit. Cabilonæ*, inquit, natale S. Marcelli, qui temporibus Antonini Veri ex oomero quinquaginta Martyrum, qui Lugduni in ergaſtulum truſi fuerant, cum Valeriano, paceſactis cuſtodiæ, cui maciputi erant, divinitus elauſtris, aufugit. Et cum Latinum quemdam, a quo hoſpitio ſuſceptus fuerat, cum omni domo ſua ad fidem Chriſti convertiſſet, Cabilonenſium expetens (omnia exemplaria Paſſionis brevioris, quæ num. 26 recenſebuntur, habent prætermittens) civitatem, Priſcum quemdam præſidem diis ſuis immolantem incurrit. Cumque ab eo ad prophanum convivium fuiſſet invitatus, & ipſe hujuſmodi excerans epulas, omnes, qui aderant, cur idolis deſerviret, libera iocreparione corriperet; inaudito crudelitatis genere defodiri* eum cingulo tenus juſſit. Sicque ſanctus Dei Martyr, tertio die in Dei amore & laudibus perſeveraos, in ſecundo oppido Cabilonenſi miliario incontaminatum reddidit ſpiritum. F

**I. Cabilone*

**defodi*

rx aliis

24 Rabanus Adone paulo antiquior ex Paſſione aliqua proliniore iſta decerpſit: in orbe Cabillonenſi natale ſancti Marcelli martyris, qui ſub Antonino iooperatore per Priſcum præſidem paſſus eſt. Nam cum nollet idola adorare, multipliciter torquebatur. Sanctus ergo Martyr in animo cæleſti virtute coboratus, ſecundum loca idolorum, ita & ſupplicia commutabat. Equuleis extenſa membra catenarum ſtridore luoit, ignium globibus urit, & diſſoloris ictibus artus exuſta corporis clementa jungebant. Mendoſa eſt hæc periodus: neque Paſſionis, unde deſumpta eſt, exemplaria, quæ præ manibus ſunt, ad illam reſtituendam me quidquam juvant, cum in omnibus obſcuriſſimo ſolœciſmo corrupta legatur. De Variis ſupplicionum generibus, quibus in eadem periodo Sanctus cruciatus fuiſſe dicitur, breviter Paſſio nihil meminit. Cum prolixioris auctore ita proſequitur Rabanus: Sed athleta fortiſſimus

A auctoris ſui Jeſu Chriſti intra viſcera retinens paſſionem, glorioſiore certamine triumphabat, hoc tamen ſemper iniqui perſecutoris interrogationi reſpondens, fieri nequaquam poſſe, ut qui Deum vivum ſenſibus recepiſſet, ſaxa ſenſu carentia aut ſimulachra dæmonum adoraret. Quem nequiſſimus præſes, cum in ſuppliciis divini favoris gratia adverſaretur fortiorem, inaudito erudelitatis exemplo, plus quam furore perſecutoris inſaniens, defodi num cingulo tenus juſſit: ſed triduo in laudibus Chriſti omnipotentis Domini ac Dei ſui ore & amore perduceus, interim terris membra terrena commendans, ſpiritum ſanctum emiſit ad cælos.

Martyrologium. 25 *Elogium, quo Notkerus* S. Marcellum *ornat, compendiam eſt Adoniani. Secundam hujus partem, reſecta priore, qua Sancti evaſio e carcere Lugdunenſi & converſio Latini narratur, Uſuardus adeptavit; cujus annunciatio deinde paululum mutata in Martyrologium Romanum*

B *tranſiit, in quo Sancti martyrium ita refertur:* Cabilone in Gallia S. Marcelli martyris ſub Antonino imperatore, qui eum a præſide Priſco ad profanum convivium fuiſſet invitatus, & hujuſmodi epulas execrans, omnes, qui aderant, eur idolis deſervirent, libera increpatione corriperet; eb eodem præſida, inaudito erudelitatis genere, cingulo tenus defoſſus eſt in terra: ſicque triduo in laudibus Dei perſeverans, incontaminatum ſpiritum Deo reddidit. *In multis Hieronymianis & pleriſque aliis Martyrologiis Sanctus* Cabilone *annuntiatur, quod in ejus vicina paſſus fuerit. Rabanus martyrii ejus palæſtram* in urbe Cabilonenſi *minus recte configuat. Florus & alii, qui pro* urbe *poſuerunt* civitate *minime arguendi ſunt: hæc enim vox apud Julium Cæſarem & alios veteres ſæpe urbem ſimul & ejus territorium ſignificatione complectitur. Ad ambiguitatem tollendam malui in hujus Commentarii fronte locum certaminis* prope Cabilonem *conſtituere.*

§ IV.

C

Gemina Acta, breviora alteris veriſimiliter antiquiore, quæ a Tillemontii & aliorum cenſuris vindicantur.

Exemplaria Paſſionis cum brevioris PAſſionem S. Marcelli *brevioram, cui qua, ut ſupra indicavi, elogium Adonianum extractum fuit, primum edidit Surius ad* 1v Septembris; *dein anno* 1664 *Petrus Franciſcus Chiffletius noſter in Hiſtoriæ Trenorchienſis Probationibus a pag.* 514. *Stylum pro more ſuo expolivit Surius; primogenium, at mendis aliquot aſperſum* ex Ms. Aecienſi, Corneolenſi & ſancti Theuderii *protulit Chiffletius & Petrus Juvenin, illius editionem ſecutus, in nova ſua Hiſtoria Trenorchienſi anno* 1733 *excuſa tom.* 2 *pag.* 5. *Impreſſum Chiffletii exemplar noſtris quoque typis publicabitur, collatum cum apographo* ex Ms. D. du Cheſne eoſmographi regis Chriſtianiſſimi. *Cetera exemplaria, quæ ad hunc diem ſepoſita inveni, ex iiſdem deſcripta ſunt codicibus, e quibus Chiffletius Paſſionem a me edendam vulgavit: ſed variantes eorum lectiones annotandas non cenſui, quia vel exigui momenti*

ſunt, vel non differunt ab iis, quæ in Cheſniano exemplari legantur. AUCT. J. L.

27 *Paſſionem prolixiorem, unde Rabanus tum proliaxioris, memorat*, ex veteri Legendario eccleſiæ Cabilonenſis *deſcripſit, & majoribus noſtris tranſmiſit Claudius Perey; auctor Hiſtoriæ Cabilonenſis anno* 1659 *impreſſæ; cujus Probationibus pag.* 11 *illam inſertam reperio, & dein anno* 1662 *recuſam ad calcem alterius Hiſtoriæ Cabilonenſis a Cuſſeto elucubratæ. Eamdem quoque Paſſionem* ex codicibus Ms. Benigniano, Cabilonenſi & tertio quodam *in lucem dederunt Chiffletius laudatus a pag.* 55, *& ex eo Juvenius a pag.* 7 *Chiffletianam iterum editionem ſequar, quia Perviana paulo emendatior eſt. Non pauci tamen in illa loci corrupti ſunt, e quibus aliquos reſtituam ex duobus vetuſtis muſei noſtri codicibus, quorum alter ſignatur* Ω *Ms.* 6, *alter* Ω *Ms.* 7. *Exemplar a Perrio vulgatum, uti & duo apographa, quorum primum acceptum eſſe notatur ex vetuſtiſſimo codice D. conſiliarii Bougier Divion., ſecundum* ex Ms. D. Aodreæ du Cheſne eoſmographi regis Chriſtianiſſimi, *nullis nobis uſus erunt; quia quæ ex illis correctio exemplari edendo adferri poteſt, e duobus noſtris codicibus allataras ſum.*

28 *Certum eſt, vel Paſſionem ſeu Acta Sancti breviora e prolixioribus contracta, vel hæc ex illis amplificata fuiſſe. Utraque inter ſe conferenti id evidentiſſime patebit. Non modo omnem ſubſtantiam, ſed etiam omnia pene verum in brevioribus Actis narratarum adjuncta in prolixioribus reperies; imo in utriſque integra ſæpe periodorum membra occurrunt ea iiſdem vocibus conſtructa: adeo ut prolixiora ab alteris non differant, niſi quod illa prologum & epilogum habeant, eamdem rem verboſius & phraſi paſſim magis contorta & obſcura referant, atque inſuper nonnulla facta commemorent, quæ a brevioribus abſunt. Hæc alteris vetuſtiora eſſe affirmat laudatus Chiffletius pag.* 60: *idem ceuſent auctores Hiſtoriæ litterariæ Franciæ tom.* 3 *pag.* 409; *nam prolixiora breviorum paraphraſim eſſe ajunt. Opinionem hanc confirmat ſtyli puritas & ſimplex quædam gravitas, quæ ubique magis elucet in Actis brevioribus, nihil ſuperfluitatis, quod moderati ingenii criticum magnopere offendere poſſit; ſed illi adverſantur verba, quibus prolixiorum auctor epilogum ſuum orditur:* Hæc itaque, ſicut de triumpho ſancti Marcelli ... fideliom relatione comperta ſunt, ... mens devota conſcripſit. *Videri poteſt, per fidelium relationem tantum ea intelligenda eſſe, quæ illorum ſermonibus circumferebatur: unde conſequitur, Acta prolixiora non ex brevioribus amplificata, ſed hæc ex illis contracta eſſe, nec graviore ſuffultiri auctoritate, quam fidelium ſermonibus. Hinc ulterius infertur, ſuſpectæ eſſe fidei e brevioribus Actis deſumpta Sancti elogia, quæ in Adonis, Uſuardi, Notkeri & Romano Martyrologio leguntur, quæque in Breviariis omnium pene eccleſiarum, num.* 31 *enumeratarum, clero ad Matutinum recitanda propanuntur. Argumento, unde ſequela iſta deducuntur, opponi poteſt, vocibus* fidelium relatione, *ex qua prolixiorum auctor ſe ſcripſiſſe ait, non excludi ea, quæ narrantur in Actis brevioribus; quorum ille ſubſtantiam tranſumpſerit, longis & ſcabroſis periodis diduxerit, ac novis hinc inde adjunctis veſtierit, intermixtis etiam rebus aliquibus, quas ex narratione fidelium ore tradita acceperit.* veriſimiliter ex illa ampliſicata.

AUCT. J. L. *coperit. Hæc reſponſio mihi non improbanda videtur ob non obſcura majoris antiquitatis indicia, quæ Acta breviora præ ſe ferunt, quæque mihi ex manifeſtiora apparent, quo attentius illa pervolvo & tractior cum prolixioribus confero. Utraque infra edentur, ut lector ipſe rem diſpicere poſſit.*

Contra Tillemontium & alios. 29 *Tillemontius tom. 4 Monumentorum eccleſiaſticorum pag. 35 de SS. Marcelli & Valeriani MM. Acta generatim affirmat, non tantæ eſſe vetuſtatis eſſe, ut magna auctoritate valeant. Idem de illis fere judicium pag. 602 in Notis; ubi de tempore, quo prolixiora ſanctis Martyrii noſtri Acta conſcripta fuerint, hanc conjecturam profert:* Videntur a monacho quodam abbatiæ S. Marcelli Cabilonenſis, ut feſto ejus die in Officio divino legerentur, ac proinde non citius, quam ſub finem ſæculi VI, compoſita fuiſſe. *De brevioribus, quæ apud Surium extant, ibidem ita pronuntiat:* Citant ſubinde rumorem communem, quod indicium eſt ea non ſatis antiqua eſſe. *An prolixioribus recentiora judicet, nullibi exprimit. Legitur in editione Surii,* Objurgatio, *qua Sanctus Latronum, ut ibi vocatur, idola odoratum corripit,* cantam vim habuiſſe fertur, ut brevi tempore tota ejus domus ad fidem converſa ſit. *Unicus hic locus (plures enim, in quibus vox factur aut ſimilis occurrit, neque in Suriano neque in aliis exemplaribus nam. 26 recenſitis invenianatur) unicus, inquam, hic locus ſuffecit Tillemontio, ut aſſereret in Actis brevioribus* ſubinde *vitari rumorem* communem *ſeu popularem, atque hinc inferret requiſitum illi vetuſtatem deeſſe. Hoc illa defecta laborare etiam Bailletus ſcribit in Tabula critica ad 17 Septembris, Continuatores Galliæ Chriſtianæ a Dionyſio Sammarthano inchoatæ tom. 4 col. 860, Carum, inquiunt, vulgi rumoribus niteruntur. Supra laudati auctores Hiſtoriæ litterariæ Franciæ ea* exigui momenti & levis auctoritatis *eſſe ajunt. Cum ſcriptores illi ſolidam rationem non adferant, cur ita judicent, neque ullam adferri poſſe videam, ego cenſuras eorum nihil curo. Tillemontium, uti ex locis citatis manifeſte apparet, eaque ſecuti ſunt, Actorum antiquitatis & fidei detrahentem hoc argumento perperam intente:* citant ſubinde eumdem communem.

Paſſionis brevioris 30 *Quæ rigidus ille criticus tom. 3 pag. 35 ſibi diſplicere judicat, nihil etiam evincunt. Acta, inquit (breviora ſcilicet, nam in margine eorum editorem Surium hæc citat) & Ado in martyrologio ſuo dicunt, eos (SS. Marcellum & Valerianum) in carcerem conjectos fuiſſe ſub M. Aurelio Antonino cum illuſtribus Martyribus Lugdunenſibus anno 177; ſed carcere per miraculum aperto, de quo tamen Martyrum Lugdunenſium hiſtoria nihil meminit, ambo inde abierunt. Creditu facilius eſt, uti multos alios, ita & illos fuga auxiſſe, cum in Chriſtianos inquireretur. Neque in Actis a Surio phraſi nonnihil correctis editis, neque in Adonis Martyrologio aperte dicuntur SS. Marcellus & Valerianus e carcere, per miraculum aperto, exiviſſe. Apud Adonem tantum legunter Sancti, patefactis auſtodiæ, cui mancipati erant, divinitus clauſtris; apud Surium vero, patefacto divinitus carcere, aufugiſſe. Ipſe ejus verba, qui breviora Acta fripſit, hic adjungo:* Ex quorum numero martyrum *Lugdunenſium* Marcellus & Valerianus, *auſtodiæ illius, cui fuerant mancipati, effractis* * *divinitus clauſtris, fugam latanter acceperunt. Quod Dei providentia ordinatum ne quis ambigat, ut ad illa ſcilicet loca, ubi ea paſſionis conſummatio debebatur, intruderent properare, & gentilium mentes, quæ par eos in Chriſtum erant ceditura, exemplis martyrii roborarent, Aſſerit hic quidem auctor, divinitus ſortem ſeu Dei providentia ordinatum fuiſſe, ut cuſtodiæ clauſtra effracta fuerint & utrique Sanctus evaſerit: ſed quis inde miraculum per legitimam conſequentiam inferat? Multa ſane divinitus, ſeu quod idem eſt, ex ſingulari Dei providentia fiunt, quæ nec debent nec poſſunt pro miraculis haberi, Sic ſi modo & mediis naturalibus, ſed ſingulari Dei, no hæc deeſſent, diſponentis providentia carcer a Sanctis effractus vel apertus fuerit, recte id dicitur contigiſſe divinitus, licet ſine miraculo.*

auctoritas defenditur. 31 *Verum eſto: Sancti miraculoſe liberati fecerint. An ideo veriſimilius eſt, SS. Marcellum & Valerianum, perſecutrice Lugduni ingruente, fuga elapſos, nec comprehenſos & in carcerem conjectos fuiſſe? An ideo, inquam, ſevero magis quam exacto critico cenſendum eſt, conjecturas obtrudenti contrarias Actis, quæ ipſe quidem ſupponit non ſatis antiqua & ſincera eſſe, ſed nullo alicujus roboris argumento probet? Tale non eſt ſilentium, quod objicit, Hiſtoriæ de Sanctorum Lugdunenſium martyrio, ſeu epiſtolæ eccleſiarum Vienenſis & Lugdunenſis ad fideles in Aſia & Phrygia conſtitutes apud Euſebium Cæſarienſem lib. 5 Hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap. 1 & ſeq.; nam ſatiſſime ſieri potuit, ut Chriſtiani Vienenſes ac Lugdunenſes ignorarint modum (ſive ir miraculoſus fuerit, ſive non,) quo carcer apertus fuit, cui SS. Marcellus & Valerianus includebantur. Haud dubie quidem inaudiverant, ambos inde evaſiſſe; ſed quoniam ſibi propoſuerant Martyrum ſuorum certamina ad Aſiæ Phrygiæque eccleſias perferibere; minime profecto non eſt, ſi tacite præterieerint illos e carcere elapſos fuiſſe, qui nullo forte conſtantiæ Chriſtianæ aut fortitudinis ſpecimine memoratu digna ediderant, & videri poterant metu mortis & ſupplicitorum aufugiſſe. At neque pro rerum habeti poteſt, quod utriuſque Sancti carcerem & fugam epiſtola illa non commemoret, cum hæc integra non ſuperſit. Poſtquam Euſebius in Hiſtoriam eccleſiaſticam lib. 5 cap. 1 & ſeqq. ex illa tranſcripſiſſet, quæ ipſi ad inſtitutum ſuum pertinere videbantur, iſte cap. 4 ſubjungit,* Cætatum quid opus eſt expreſſum in ſupra dicta apiſtola catalogum martyrum hic tacenſaca, quotum alii ſacuri percuſſi, alii ſecis objecti, alii in carcare exanimati ſunt? Quid itam opus eſt enſatra numerum confeſſorum, qui poſtea ſupereſſerunt? *Hos inter SS. Marcellum & Valerianum non recenſeri, vel ſi recenſeantur, reticeri eorum carcerem & liberationem, illi affirmare auſint qui totam epiſtolam perlegerunt, & rem ita ſe habere compererunt.*

aliquid inveniendum eſſe pronuntiatur. 32 *Præter argumenta, quæ jam infirmavi, neque Tillemontius neque alii, quod ſciam, critici contra breviora Acta quidquam objiciunt; nec vidro, quid efficaciter objicere poſſint. Nunc meam ſententiam paucis accipe. Cum demonſtrari nequeat brevierum auctorem poſt tempora S. Gunthramni, qui ab anno 561 uſque ad 593 regnavit, imo poſt ſeculum VI aut XV ſcripſiſſe, cumque in narratione ſua ſincerus apparcat, nec quidquam adſcat, quod rationi aut veritati manifeſte repugnet; ego ipſius auctoritate ſtandum eſſe cenſeo, atque ejus vecedendum, donec probetur, quod ad fidem faciendam inidonea ſit: onus autem*

* *al.* pateſactis

A *autem probandi sit incumbit, qui talem esse contendunt. Aliorum prolixiorum scriptor, qui Tillemontio, seculo* VI *exeunte non antiquior, & mihi brevissimus auctore junior videtur, in notis subinde reprehendetur; nam aliqua refert, quæ censor etiam benignissimus improbabit.*

§ V.

Varia, quæ de Sancto traduntur & in Actis silentur; episcopatus illi abjudicatus: tempus martyrii.

SS. Marcellum & Valerianum consanguineos fuisse annuit S. Greg. Turonen. sed: alia

NOnnulla *a variis scriptoribus de* S. Marcello *lutarie tradita invenio, quæ in utrisque Actis vacitantur, & proinde eorum editioni hic præmitto. S. Gregorius Turonensis lib.* 1 *de Gloria Martyrum cap.* 54 *scribit:* Huic Martyri (S. Marcello, *de quo capite præcedente egerat,*) adjungitur & sanguine & agone propinquus beatus athleta Valerianus, qui apud castrum Tei-

B norciense ... consummato certamine, tumulatus est. *Si vocula & hic suo officio fungatur, quod est distincta conjungere, sequitur ut sancti Martyres fuerint fratres vel cognati. In Theophili Raynaudi Indiculo Sanctorum Lugdunensium & Martyrologio Gallicano Saussayi Sanctus noster dicitur fuisse* civis Lugdunensis, & primarius inter eos, qui cum S. Photino in persecutione Antonini sunt comprehensi. *Qui cum Lugduno oriundum affirmat, Raynaudo antiquiorem non novi. In Actis brevioribus apud Surium quidem lege:* E quibus (50 *Christiani Lugduni in carcerem detrusi*) primacii fuere beatissimus Marcellus & Valerianus: *sed a nostris omnibus eaemplaribus* vox primarii *abest.*

de ipsi traduntur sine eodem

34 *Jacobus Severtius parte* 3 *Operis de archiepiscopatu Lugdunensi cap.* 4 *fol.* 5 § 4, S. Marcellum *discipulum fuisse asserit S. Photini primi Lugdunensis episcopi; quod auctores Historiæ litterariæ Franciæ tom.* 1 *parte* 1 *pag.* 225 *verisimile esse ajunt, mera conjectura ducti, cui ego ab auctoritate nihil probabilitatis adferre possum. Garnerius monachus Trenorchiensis in Passione S. Valeriani apud Jusninum supra laudatum pag.* 29 S. *Photinum Lugdunensium conversioni laborasse scribit,* asciti secum venerabilibus collegis suis & beatis confessoribus Valeriano atque Marcello: *sed Garnerii testimonium*

C *idoneum non est, cum seculo* XII *scripserit, longissimo temporis intervallo remotus a SS. Photino* Marcello *& Valeriano, qui seculo* II *claruerunt. In Viennensium & Lugdunensium epistola dicuntur comprehensi fuisse* ex utraque ecclesia præstantissimi quique, & quorum maxime labore atque industria res hic constitutæ fuerant: *sed ea generali hac propositione, quæ tam de viris quam de feminis, tam de laicis quam sacro Ordine initiatis intelligenda est, consequeuter non deducuntur singularia illa, quæ de* SS. Marcello *& Valeriano, qui ea eorum numero fuerunt, a Raynaudo, Surio, Severtio & Garnerio prædicantur.*

auctoritate & verisimiliter non fuerunt laici.

35 *Sanctum* Marcellum *sacerdotem fuisse contendit Raynaudus citatus.* Acta, *inquit, brevissima* S. Marcellum aperte statuunt sacerdotem; justum enim idolis sacrificare, respondisse referunt se quotidie hostiam finceram Deo offerre, ideoque non posse impuris hostiis contaminari. *Ad Septembrie Tomus II.*

hæc reponunt laudati continuatores Galliæ Christianæ ex Tillemontio tom. 3 *pag.* 602: Nullius ponderis est ejusmodi argumentum; alia quippe sunt sacrificia, quæ laici etiam ipsi Deo offerre possunt: idemque responderunt, quos sacerdotes esse non posse in confesso est. Sic S. Serapia, *cujus Acta consuli possunt tom.* VI *Augusti pag.* 500, simili mandato respondit: "Quotidie Christo offero sacrificia, adorans illum & deprecans die ac nocte". *Responsio hæc Raynaudi argumentum prorsus enervat: sed ea iisdem Actis aliud petit posest, unde saltem eruitur,* SS. Marcellum *& Valerianum verisimiliter laicos non fuisse. Testatur illorum auctor, eos e carcere Lugdunensi evasisse, idque* divina providentia ordinatum *fuisse,* ut ... gentilium mentes, quæ per eos in Christum erant creditæ, exemplis martyrii coboracent; *dein illos diversum iter ingressos fuisse,* S. Marcellum *ad Sequanos,* S. *Valerianum ad Æduos;* ut *gentes istas* ad veri Dei cultum divini verbi prædicatione converterent. *Hi loci obstant, quo minus Sanctos, qui Sequanos & Æduos Christiana fide instituendos susceperant, laicos dicere ausim. Neque id facile sibi*

E *de* S. Marcello *persuadebunt, qui credunt eum Cabilonensium apostolum fuisse. Traditio hæc a multis scriptoribus refertur:* quibus nil contradico, *nisi velint Sanctum in ipsa urbe Evangelium prædicasse; hanc enim, quemadmodum ea utrisque Actis liquet, non prius ingressus fuit, quam cum a Prisco præside jam comprehensus esset. Laborum apostolicorum alia ipsi palæstra esse non potuit, quam quæ martyrii fuit, id est, ea territorii Cabilonensis pars, quæ ad sinistram Araris ripam jacet, quamque Fredegarius & Aimoinus num.* 4 *citati Sequanorum provinciæ adscribunt.*

36 *Raynaudus sancto Martyri, quem sacerdotem fuisse dicit, episcopalem dignitatem abjudicat, asseverare non dubitans, de illa* nullibi sive in Actis, sive alibi uspiam *mentionem fieri, præterquam apud Severtium citatum. Sed de quo igitur Marcello ad hunc diem agit apographum Hieronymianum Epternacense, medio seculo* VIII *antiquius,* Marcelli episcopi; *de quo Aquisgranense,* in Cabalono S. Marcelli episcopi? *An hic a nostro Martyre diversus est? Conjectura hæc non displicuisse videtur Florentinio in Notis ad vetustius Martyrologium de Sancto nostro ita scribens:* Hunc episcopum vocat Martyrol. vetustissimum Epternacense, quin etiam episcopum & confessorem Ms. Reginæ Sueciæ contra. Actorum fidem, ut duos Cabilonenses Marcellos fuisse suspicionem inducant. *Martyrologii Ms. Reginæ Sueciæ textum a Florentinio visum profert illustrissimus Franciscus Maria de Aste archiepiscopus Hydruntinus in notis ad Romanum:* Cabilone in Gallia S. Marcelli episcopi & confessoris. *Mox subjicit:* Elicitur *ex hujus & aliorum Martyrologiorum annuntiationibus* duo Marcelli ibidem hac die, unus martyr, alter episcopus & confessor. Sammarthani veto inter Cabilonenses episcopos hunc Marcellum non tradidere. *Sed si ecclesiæ isti præfuerit* S. Marcellus *confessor, quis ille sanctimonius episcopus martyr, quem celebrant Hieronymianum Reginæ Sueciæ seu Senonense S. Columbæ, a Sollerio tom.* VII *Junii editum:* Galliis, civitate Cavillono, passio S. Marcelli episcopi & martyris, *& Barbevianum secundum:* Cavellonis, passio S. Marcelli episcopi. *Si singulis hisce Martyrologiis plena fides haberetur, jam duo* Marcelli *Cabilonenses*

S. Marcellus, quem quandoque Hieronymiano ad hunc diem epiſcopi titulo donant,

AUCT. J. L.

AUCT. §. L. *epiſcopi admittendi ſunt, alter martyr, confeſſor alter; uterque diſtinctus a ſancto noſtro Martyre, ſi epiſcopus non fuerit.*

a noſtro Martyre diſtinguendus non eſt,

37 *Licet* S. Marcellos *in quinque Hieronymianis, quorum textus vetuſtior*, epiſcopus, *& in uno eorum* confeſſor *nuncupetur: eum tamen non diſtinguendum judico a* S. Marcello, *quem quindecim alia, quæ pervolvi Hieronymiana, necnon Rabani, Adonis, Uſuardi & aliorum Martyrologia martyrem ſolummodo appellant. Sanctus, qui ad eumdem diem in Martyrologiis omnibus annuntiatur, & cujus locus natalis in pleriſque idem, in nullo diverſus ſignatur, in duos ſtatim non dividendus eſt, quia nonnulla aliis titulis ornatum repræſentant. Veterum codicum, præſertim uſualium, ut ſunt Martyrologia & Legendæ, communis & dolenda eſt hæc conditio, ut ſcribentium oſcitantia, temeritate vel imperitia multis in locis corrupta ſint. Ex Martyrologiis nulla ſapiat tranſcripta, imo pro arbitrio amplificata & contracta ſunt quam Hieronymiana: unde mirum videri non debet, quod frequentiſſimis mendis & erroribus ſcateant. Hiſce accenſeo* epiſcopi *in quinque exemplaribus apographis, & in uno* confeſſoris *appellationem*

B S. Marcello *Cabilonenſi attributam. Unum igitur hujus nominis Sanctum Cabilonenſem agnoſco, eumque nec epiſcopum nec confeſſorem, ſed martyrem dumtaxat. Nullum ego auctorem novi, cui vel ſuſpicio inciderit, plures admiſiſſe, præter Florentinium & illuſtriſſimum Franciſcum Mariam de Aſte. Qui unicum fatentur, inficientur neceſſe eſt, eum confeſſorem eſſe, hoc videlicet ſenſu, quod ſancto ſine in pace quieverit; nam de martyrio ejus conſummato conſtat.*

cui dignitatem ullam abjudicamus:

38 *Quin eum Severtio ipſum epiſcopum faciunt, memorata quidem quinque Hieronymiana in opinionis ſuæ confirmationem allegare poſſunt: ſed en jam dictis ſatis apparet, illorum auctoritatem, nulla alia graviore ſuffultam, non ſufficere, ut Sancti epiſcopatum evincant. In ceteris Martyrologiis, in Operibus S. Gregorii Turonenſis, totque aliis vetuſtis documentis, quæ Sanctum celebrant & a me ſuperius §. 1 & 2 producta ſunt, ſolum ejus martyrium exprimitur: nec quidquam in utriſque ipſius Actis narratur, ex*

C *quo epiſcopalis dignitas eutundi poſſit. In nullis etiam, quos inſpicere licuit, Cabilonenſium antiſtitum catalogis* S. Marcellus *nominatur, excepto illo, quem Severtius a Sancto exorditur. Sed quomodo hic primus cathedram Cabilonenſem occupare potuit, quæ, cum Lugduni in carcerem mitteretur, nondum erecta erat, ut certum eſt apud omnes, quamque ipſe poſtea erigere non potuit: nam ex Actis manifeſtum eſt, eum Cabilone numquam ſubſtitiſſe, niſi forte poſtquam jam in manus Priſci tyranni incidiſſet, neque etiam miſſum fuiſſe, ut ibidem epiſcopatus inſtitueretur; cum e carcere Lugdunenſi fugam latenter arripuerit, & Sequanos vera fide imbuendos ſuſceperit, non vero Æduos, in quorum terra urbs Cabilonenſis jacebat. Primus, quem hi populi epiſcopum habuere, non Cabilone, ſed Auguſtoduni procul dubio ſedit; cum hæc, non illa urbs Æduorum caput eſſet. Primus autem Auguſtodunenſis epiſcopus S. Amator martyrio Sancti noſtri certe poſterior eſt. Inter ſanctos Synonymos celebres ſunt epiſcopi, Apamienſis martyr, Pariſienſis & Dienſis confeſſores. Hic ad ex Aprilis, iſte ad 1 Novembris, ille ad XIV Auguſti Martyrologio Romano inſcriptus eſt. Aliquis ex iſtis illis epiſcopis cum cognomine Cabilonenſi Martyre confuſus cauſa vel occaſio eſſe* D *potuit, ut huic epiſcopatus in uno Hieronymiano apographo adſcriberetur, qui error dein in alia tranſierit. Errori etiam occaſionem præbere potuit traditio, quæ fere Sanctum Cabilonenſium apoſtolum fuiſſe; unde & eorum epiſcopus putari potuit.*

39 *Sanctum Marcellum* IV, *ejus vero ſocium S. Valerianum* XV *Septembris martyrium ſubiiſſe, extra controverſiam eſt.* Paſſus eſt autem beatiſſimus Valerianus anno ab Incarnatione Domini centeſimo ſeptuageſimo nono, Marco Antonino, cognomento Vero, Romanum imperium adminiſtrante, Lucio Aurelio & Commodo ex æquo conſulibus. *Ita Acta S. Valeriani a Garnerio monacho ſec. XII ſcripta, qui unicum conſulem, Lucium Aurelium Commodum imperatorem, in duos male diſſecat; ejus tamen conſulatum, in quo T. Aurium Aurelium Verum collegam habuit, anno 179 recte affigit. Anotiam paſſionem S. Valeriani, & qui undecim ante illum diebus coronatus eſt* S. Marcelli? *Tillemontius tom. 3 pag. 602 annum a Garnerio determinatum ſe adoptaſſe ait, quod tempus aptius non inveniret.* E *Eumdem deſignarunt Martyrologium Pariſienſe anno 1727 editum, Bailletus, Caſtellanus & alii. Juenino in Tabula chronologica, tomo 1 Hiſtoriæ Tronorchienſis ſubjecta, præclarum annum 177, quo L. Aurelius Commodus etiam conſul fuit cum Quintillo. Ego ſupra Sancti noſtri martyrium poſui circa annum CLXXVIII, quod tempus latius extendi nolim, quam ad annos 177 vel 179. Certe ante annum 177 paſſus non fuit: nam Acta breviora* S. Marcellum *referunt ad fortiter oppetendum mortem ſe animaſſe exemplo prætmiſſorum ſociorum, Lugdunenſium ſcilicet, cum quibus comprehenſus fuerat, quique circa finem menſis Julii & initium Auguſti anni 177 capite truncati vel forte objecti fuere, Photino & aliis exceptis, qui non diu ante in carcere obierant. Non videtur etiam Sancti martyrium differendum eſſe poſt annum 178; nam ex Actis ſatis colligitur, quod pluribus quam duobus annis poſt Martyrum Lugdunenſium certamina vitam non protraxerit. Imo quo diligentius expendo, quæ Sanctus a fuga e carcere Lugdunenſi uſque ad mortem ſuam egiſſe narratur, eo veriſimilius mihi apparet, illum biennio non ſupervixiſſe, & conſequenter ejus paſſionem ultra annum 178 non differendam eſſe.* F

Paſſus eſt anno circiter 178.

PASSIO

auctore anonymo,

Ex editione Petri Franciſci Chiffletii, collata cum Ms. Andreæ du Cheſne geographi regii.

In perſecutione ſub M. Aurelio Antonino Lugduni 50 Chriſtiani in carcerem mittuntur,

CUm ſub principe Antonino, qui Romani imperii apicem gubernabat, per omnes provincias vel civitates *a* adverſus Chriſtianos impiæ perſecutionis edicta *b* penderent, quæ univerſitatis * dignitatum provinciarumque rectores non tam obtemperandi ſtudio, quam veræ religionis

a
b
* *in Ms. Cheſniano* univerſitas

A gionis odio ita inſtantius exequi nitebantur, ut
r per omnia loca ultra humanam crudelitatem in
Chriſti ſuorum ſanguine et beſtiarum feritate ſæ-
virent; eo tempore in urbe Lugdunenſium ve-
hementer perſecutionis rabies æſtuabat. Ubi eum
popoli fævientis arbitrio uterque ſexus, omnis
*ib. ra- ætas atque conditio aptaretur * ad pœnam; quin-
peretur quaginta *d* ſacræ religionis cultibus dediti, di-
d verſis ſuppliciorum cruciatibus præparandi,
e juſſu præſidis *e* in ergaſtulis retruduntur.

e quo S. Marcellus elapſus ad Sequanos uſque arvi. poſt fidem illi annuntiatam: *ib. patefactis* *f* *g* *h* *i* *ib. comprehenditur* B

a Ex quorum numero martyrum Marcellus
& Valerianus, cuſtodiæ illius, cui fuerant man-
cipati, effractis* divinitus *f* clauſtris, juxta Euan-
gelicam auctoritatem & *g* ad civitatem aliam fu-
gam latenter arripiunt. Quod Dei providentia
ordinatum ne quis ambigat; ut ad illa ſcilicet
loca, ubi eis paſſionis conſummatio debebatur,
intenderent properare, & gentilium mentes,
quæ per eos in Chriſtum erant credituræ, exem-
plis martyrii roborarent. Quique ut tutius *h* ab
illo perſecutionis turbine declinarent, non meu-
te ſed flumine *i*, non fide ſed itinere dividun-
tur: a quibus Valerianus Auguſtidunenſis viæ
compos*, iter Marcellus Sequanici territorii
aggreditur; ut utriuſque ripæ incolas ad veri
Dei cultum divini verbi prædicatione converte-
rent, & non ſolum de proprii effuſione ſangui-
nis, verum etiam propter multorum credulita-
tem in Chriſto de diabolo triumpharent *k*.

k hoſpitem cum tota familia ad Chriſtum convertit: perſecutionem declinans *l m* *ib. nunc monuit*

3 Cumque ſanctus Marcellus latendi ſtudio
viam itineris occulte conficeret; Dominus noſter
Jeſus Chriſtus Confeſſorem ſuum diutius latere
non paſſus *l*, accidit ut a Latino *m* quodam ei
improviſa hoſpitalitas præberetur; qui ſtatuam
Martis equeſtrem, Mercurii etiam & Minervæ
ſimulacra eodem expreſſa metallo, in veſtibulo
poſita, cultui peculiari adoraret & coleret. Cu-
juscum profanæ ſuperſtitionis errorem Sanctus
Dei non ſine dolore vidiſſet, admonet * hoſpi-
tem, ut ab hac miſerabili ſuperſtitione diſcede-
ret, adſtruens, ſaxa ſenſu carentis effectos non
poſſe præſtare votorum; ſed illos aut ſtultis pe-
cudibus comparandos, aut non multum ab im-
politis diſtare lapidibus, qui deos colerent *,
quos humana manus in ſimilitudinem dæmonum
fabricaſſet. Cujus objurgatio in tantum valuiſſe
perhibetur *n*, ut brevi tempore totam domum
C hoſpitis ad credulitatem Chriſti ſpreto errore
con verteret. Et eum ibidem pro lætitia non irri-
xi laboris aliquantulum moraretur, agnoſcit fer-
vere locis omnibus perſecutionis inſtantiam *o*.

ib. crederent *n* *o*

in præfidem præf. cum incidit qui eum poſt varios cruciatus *p* *q* *ib. invitavit*

4 Tunc Cabilonenſe oppidum prætermittens *p*
& Argentomagenſis *q* aggeris carpens viam, præ-
fidem Priſcum ſollemni apparatu profanis ſacri-
ficiis ſuminibus ſuis immolantem incurrit; quem
ille ad convivium more hoſpitalitatis invitat *.
Sed ſanctus Dei Martyr abhorrens epulas, con-
vivas objurgandos potiuscredidit quam imitan-
dos. Et cum ſe Chriſtianum caſtigatione prodi-
diſſet, novis affligendum cruciatibus ii, qui ade-
ſunt, decreverunt; ut per arboris ramos, quos
natura per diverſa diffuderat, omni corpore ſe-
parandus laqueis tenderetur: quibus adductis &
naturali vigore redeuntibus, compago membro-
ſum conſtrictis artubus diſcerperetur.

intentatos idolis ſacrificia immolare conſtanter renuentem. *r* *ib. litoris*

5 Verum eum fidei conſtantia Martyr in con-
feſſionis ſuæ propoſito immobilis permaneret,
cruento perſecutoris nequiſſimæ crudelitatis
conſilio atrocius viſum eſt, ut in conſpectu popu-
li diverſis pœnarum ſuppliciis interiret *c*. Jubet
itaque eum ad Saturni ſtatuam duci, quæ ripæ A-
raris * imminebat, & ad ſinis ſimulacrum, quod
in alia parte *f* fluminis poſitum adorabant: qui-
bus ſi immolare non adquieſceret, gladio puni-
retur *. Sed fides Martyris ſancto Spiritu robo-
rata frangi non potuit, hæc ſemper ad interro-
gata reſpondens: Quicumque Deum vivum to-
tis animæ viribus & perfecta cordis credulitate
receperit, infenſibilibus idolis ſacrificare non po-
terit. Et nefas eſt, ut anima cælitus data, vitæ
ſuæ Auctore neglecto, ſimulacra dæmonum co-
lat, quæ diabolus ad perditionem humani gene-
ris adorari perſuadet: ſe nunquam tam profana
ſacrificiis polluendum, qui Chriſto quotidie ho-
ſtiam ſinceritatis offerret; ſed potius præmiſſo-
rum ſocio rum *t* exempla ſequuturum, cum qui-
bus ſe confideret æternæ gloriæ præmiis mune-
randum.

A. ANO-NYMO. *f* *ib. peri. meretur* s

6 Quem præſes cum videret nec minas nec *terra cin. gulo tenus infodi juſſit, cui ſupplicio poſt tri. duum ſpa. moritur.* E
ſupplicia metuentem, furentis iracundiæ ſtimu-
lis incitatus, inaudito crudelitatis genere infodi
erectum cingulo tenus jubet; ut ſepultura vivo
eſſet ad pœnam, quæ defunctis præberi ad re-
quiem. Sic ſanctus Dei Martyr in ſecundo ab
oppido Cabilonenſi milliario, vivens Chriſto,
medius ſepelitur: qui tertio die in Dei amore &
laudibus perſeverans, incontaminatum reddidit
ſpiritum, ſancti corporis nobis exuviis ad pa-
trocinium derelinquens: regnante Domino no-
ſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor, gloria & vir-
tus cum Patre & Spiritu ſancto in ſæcula ſæcu-
lorum. Amen.

ANNOTATA.

a *In Mſ.* & per omnes provincias & civita-
tes. *Perſecutionem*, ſe *qua* SS. Marcellus & *Va-
lerianus cum aliis* 48 *martyribus*, *qui* a *pala-
ſtra Lugdunenſi vocantur*, *comprehenſi fuer*,
generalem fuiſſe teſtatur Euſebius lib. 5 *Hiſtoriæ
eccleſiaſticæ ab Henrico Valeſio Græco-Latine edi-
ta in Proœmio*: Annus tunc agebatur ſeptimus
decimus imperii Antonini Veri, *Chriſti* 577. Quo
tempore cum in nonnullis regionum partibus
violentior adverſus noſtros perſecutio commota
eſſet ex incurſione populorum, innumerabiles
prope martyres per univerſum orbem enituiſſe
ex iis, quæ in unica provincia Lugdunenſi con-
tigerunt, conjicere eſt. *Sequuntur apud Euſe-
bium cap.* 5 *& ſeqq. fragmenta epiſtolæ eccleſia-
rum Viennenſis & Lugdunenſis ad Chriſtianos in
Aſia & Phrygia degentes*, *de SS. Martyrum Lug-
dunenſium certaminibus ex eorum ore conſcriptæ*,
qui illis præſentes adfuerunt. F

b *Tillemontius tom.* 2 *Monumentorum eccle-
ſiaſticorum pag.* 308, *& tom.* 3 *pag.* 610 *M.
Aurelium Antoninum Verum numquam generale
aliquod decretum contra Chriſtianos edidiſſe
affirmat. Neceſſe non eſt, ut illius aſſertionem
hoc loco refellam; nam Acta exponi poſſunt de
edictis, quæ provinciarum præſides urbiumve
magiſtratus publice affixerunt, quæque vulga
credita fuerunt ab ipſo M. Aurelio emanaſſe,
quod ejus vel conniventis vel approbantis nomine
atque auctoritate illi efferrentur. Satis igitur eſt,
ſi edictis publice appenſis, ſive impetratorum au-
ctorem habuerint, ſive non, perſecutio detecta
fuerit. Acta nec adverſatur Euſebius, qui il-
lam* ex incurſione populorum *commotam fuiſſe
ſcribit; nam populi tumultibus clamoribuſque
præſides aut magiſtratus ad edicta recta Chri-
ſtianos promulganda inſtigari potuerunt. Sub ini-
tium epiſtolæ eccleſiarum Viennenſis & Lugdu-
nenſis hæc lego*: Nihil quippe intentatum reliquit

A. ANONYMO. adverſarius, dum miniſtros ſuos aſſuefacit, & quibuſdam quaſi proludiis exercet adverſos ſervos Dei: adeo ut non ſolum ab ædibus, a balneis, a foro arceremur; verum etiam interdictum fuerit, ne quis noſtrum quocumque demum in loco appareret. *Quidni per edicta, quorum Acta meminerunt, iſtum quoque interdictionem intelligere liceat? An quia in Actis ſubditur, illorum exſecutione plurimum Chriſtiani ſanguinis effuſum fuiſſe? Sed & de intredicto iſto idem dici poteſt. Hoc certum eſt ex eadem epiſtola, aliquos Chriſtianos, illo publicato, multa paſſos fuiſſe*, acclamationes ſcilicet, plagas, raptationes, ſpoliationes bonorum, lapidum jactus, carceres, cuncta denique, quæ vulgus furore & rabie concitatum adverſus hoſtes & inimicos comminiſci ſolet. Perducti deinde in forum a tribuno militum & a magiſtratibus civitatis, cunctam univerſo populo interrogati confeſſique, uſque ad præſidis adventum conjecti ſunt in carcerem, *ne poſſent martyrii lucream conſecuti. Qui cum Tillemontio tom. a pag. 663 cenſent, Melitonem Sardianum epiſcopum*
B *apologium ſuum pro Chriſtianis M. Aurelio circa idem verſimiliter tempus obtuliſſe, quo perſecutio in Gallia effervescere cœpit, inferiari nequeunt, tunc edicta per Aſiam contra fideles etiam promulgata fuiſſe; num apud Euſebium lib. 4 Hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap. 26 Melito imperatorem ita alloquitur:* Perſecutionem nunc patitur piorum hominum genus, novis per Aſiam decretis exagitatum. Impudentiſſimi namque delatores & alienarum opum cupidi, ex imperialibus edictis occaſionem nacti, palam dinoctuque graſſantur, ſpoliantque innoxios.. Si hæc tuo juſſu fiant, recte atque ordine facta ſunto... Nos libenter animo ejuſmodi mortis præmium ferimus &c.

c *In Ms.* ditta humanam credulitatem in Chriſtianorum ſanguinem.

d *De 48 Martyribus Lugduni coronatis egimus ad diem* 2 *Junii, ubi ſingula eorum nomina proferuntur; quibus additi* SS. Marcellus *noſter & Valerianus, de quo ad* 15 *Septembris agetur, numerum quinquagenarium complent.*

e *Ex laudatu epiſtola conſtat, aliquos Martyres a magiſtratu Lugdunenſi, poſtquam in foro eorum omni populo interrogati eſſent, uſque ad*
C *præſidis adventum in carcerem fuiſſe conjectos. Hinc tamen certo inferri nequit, id juſſu præſidis factum non fuiſſe: eam abſens edocere potuit, quid Lugduni ageretur, & magiſtratus mandare ut illoc approbenderent, interrogarent, &, ſi rei deprehenderentur, carceri incluſos uſque ad reditum ſuum detineret. Utut ſit: hoc indubitabile eſt, ceteros martyres nondum approbatos ex mandato præſidis Lugdunam reverſi in carcerem miſſos fuiſſe: num Chriſtiani Viennenſes & Lugdunenſes in epiſtola ſua teſtantur, poſt illius adventum hæc inter alia contigiſſe*: Comprehendebantur quotidie, qui digni erant, ut numerum illorum (*decem Inſporum*) ſupplerent: adeo ut ex utraque eccleſia præſtantiſſimi quique, & quorum maxime labore atque induſtria res hic conſtitutæ fuerant, ſimul omnes tenerentur. Capti ſunt etiam quidam noſtrorum ſervi, qui gentiles erant: quandoquidem præſes nos omnes requiri palam juſſerat.

f *Lege ditta in Commen. num.* 30 *& ſeq.*

g *Vocula &, quæ redundat, a Ms. abeſt.*

h *In Ms.* Qui ut ocyus.

i *Araris ſcilicet, vulgo la Saone, in Rhodanum fluente Lugduni, Sequaniorum metropoli; quibus populis a Septentrione contermini erant Ædui ad dextrum, & Sequani ad ſiniſtrum Araris ripam habitantes. Hos, ut mox narratur, adire conſtituit* S. Marcellus: *ut S. Valerianus Auguſtodunum verſus, primariam Æduorum urbem, iter arripuit. Vide annotationem in Acta altera ſub litteta* k.

k *Senſum ſubobſcurum ita expoſuit Suetius*: Ut non ſolum proprii ſanguinis effuſione, ſed etiam multorum ad Chriſtianam religionem traductione de diabolo triumpharent.

l *In Ms.* paſſus eſt. Accidit ut *&c.*

m *Apud Surium* Lationus *vocatur. Cabilonenſes ſe a* S. Marcello *Chriſti fidem primum accepiſſe credunt, licet ex Actis manifeſtum ſit, eum in ipſa urbe Cabilonenſi commoratum non fuiſſe, antequam in Priſcum tyrannum incideret, neque in illis legatus ullus ad verum fidem converſus fuiſſe præter Latinum cum tota familia. Hinc tamen ne quis inferat Cabilonenſium traditionem a veritate & Actorum narratione alienam eſſe. Intelligi poteſt ejus veritas; ſi* S. Marcellus *in agro Cabilonenſi primo fidei Chriſ-*
E *tianæ ſemina jecerit. Cum Actis eadem traditio cohærebit, ſi Latinus cum familia a Sancto converſus fuerit in Bretia vel, ut alii ſcribunt, Breſſia Cabilonenſi, id eſt, in eo territorii Cabilonenſis tractu, qui ſiniſtræ Arariſ ripæ adjacet: hic enim, triſtibus Fredegario & Aimoino in Comment. num. 4. ultra part erat provinciæ Sequanorum, quam Sanctus adire decreverat.*

n *Vide Comment. num.* 29.

o *Julius Capitolinus in M. Antonino philoſopho, ſeu Marco Aurelio imperatore*, Res, *inquit*, in Sequanis turbatas cenſuta & auctoritate repreſſit. *Eruditiſſimus Franciſcus Boſquetus lib.* 2 *Hiſtoriarum eccleſiæ Galliceanæ id circa annum* 178 *contigiſſe exiſtimat; turbas vero illas cauſa religionis excitatas fuiſſe: quod admodum veriſimile mihi apparet, cum alioqui conſtet in Galliis vehementiorem fuiſſe incurſionem popularium, ea qua proſecutionem contra Chriſtianos anno* 177 *commotam fuiſſe Euſebius ſcribit. Hanc autem, ut vulgi tumultuantis furor ſedaretur, primo præſidum provincialium ſeu magiſtratuum urbiorum, dein ipſius etiam Marci Aurelii imperatoris auctoritate roboratam fuiſſe, evinci po-*
F *teſt primo ex epiſtola eccleſiarum Viennenſis & Lugdunenſis, quæ narrat præſidem* litteris ad cæſarem datis, de his omnibus, qui incluſi teneabantur, ſententiam ejus exſpectaſſe; *cæſarem vero reſcripſiſſe*, ut confitentes quidem gladio cæderentur: hi vero, qui negarent, dimitterentur incolumes. *Secundo ex Paſſione SS. Epipodii & Alexandri, Lugduni anno* 178 *coronatorum; in qua apud Ruinartium in Actis Martyrum ſinceris & ſelectis num.* 4 *hæc lego*: Poteſtas eos increpat, furorem ſuum hujuſmodi clamore teſtatur:.. Eriam nunc convelluntur principum ſanctiones, & uno eodemque majeſtatis crimine imperator impugnatur & numina? *Tertio ex Paſſione S. Symphoriani, qui anno circiter* 180 *Auguſtoduni martyrium ſubiit, apud eumdem Ruinartium num.* 2. *ubi hoc ipſius M. Aurelii decretum producitur*: Aurelius imperator omnibus adminiſtratoribus ſuis atque rectoribus. Comperimus ab his, qui ſe temporibus noſtris Chriſtianos dicunt, legum præcepta violari. Hos comprehenſos, niſi diis noſtris ſacrificaverint, diverſis

fis punite cruciatibus, quatenus habeat diſtrictio prolata juſtitiam, & in reſecandis criminibus ultio terminata jam finem.

p *Acta prolixiora hic addunt, Sanctum Ararim trajeciſſe; quod ex hiſce quoque conficitur, nam numero ſequente habetur*: Jubet itaque Priſcus eum ad Saturni ſtatuam duci, quæ ripæ Araris imminebat, & ad ſolis ſimulacrum, quod in alia parte ſtminis poſitum adorabant, *cui cum immolare nollet, cingula renes teretis infoditur. Sed hoc contigit ad finiſtram Ararim ripam, ubi S. Gumbrannus poſtmodum inſignem baſilicam cum monaſterio ſancto Martyri conſtruxit: igitur in eadem ripa ſolis ſimulacrum poſitum erat. Ripa vero, cui Saturni ſtatua imminebat, dextera fuerit oportet, cum ſolis ſimulacrum a gentilibus adoraretur* in alia parte ſtminis. *Ex his patet, Sanctum Ararim trajeciſſe, & a Sequanis, in quorum provincia Latinum converterat, ad Æduos dextrorum fluminis ripam accolentes perveniſſe. Hic via Argentomagum iter facienti in præſidem Priſcum incurrit; qui cum ad Saturni ſtatuam eidem dextera ripæ imminentem, dein ad ſolis ſimulacrum, in alia parte fluminis*
B *erectum, duci juſſit; ubi martyr occubuit. Sic igitur qui a Sequanis paulo ante ad Æduos tranſferat, rurſum ab Æduis ad Sequanos reductus, martyrium in Sequanis conſummavit.*

q *Ex jam dictis conſequitur, ut aggar ſeu via* Argentomagenſis *furrit in Æduis. Petrus Franciſcus Chiffletius probationibus Hiſtoriæ Tornorchenſis a pag. 59 prolixam de aggere iſto notationem inſervit, in cujus fine hanc ſuam de* Argentomagi *ſitu conjecturam adfert*: Eequid ergo tum erat Argentomagus, a quo agger Argentomagenſis a Cabilono deductus? In Ædnis quærendus eſt, & loco haud remoto. Diſtat Argilliacum ab urbe Cabilone leucis horariis admodum quinque. Locus eſt non obſcuri nominis, & Burgundiæ ducum villa quondam regis; ſed Romanæ antiquitatis nulla (quod ſciam) habet veſtigia. Haud procul Argilliaco tumulus eſt antiquæ urbis. Locum ipſum accolæ hodie Bolarrum vocant; ab omnibus quidem ſolo ſuperexſtantibus ædificiis vacuum, ſed fœtum ruderibus, ac nummis, aliiſque Romani imperii monumentis, in quæ ſubiude agricolarum ligones atque aratra offendunt.
C Ex hujus antiqui oppidi rediviva materie conjectura eſt exſtructum ævo recentiore Argilliacum, quod ab Argentomago appellationem traxerit. Argentomagum vetus ibi agnoſco, quod aggeri Argentomagenſi nomen fecerit: donec aliud quid vero propius antiquam topographiam perſcrutanti Deus objiciat. *In aliquot tabulis geographicis antiquam Galliam atque ejus ſub Romano imperio vias militares exhibentibus, unam Cabilone Lingones uſque ſic ductam invenio, ut neceſſaria tranſeat per Ædaorum agrum, vicinum loco, ubi nunc Argilliacum jacet, vulgo* Argilly; *quod in charta geographica ducatus Burgundiæ apud Blavium haud ita procul ab Atari Cabilonem inter & Divionem notatur. Viam illam dicerem eſſe* aggerem Argentomagenſem, *de quo Acta* S. Marcelli *meminerunt; ſi urbis antiquæ, cujus veſtigia prope Argilliacum ſua ætate extitiſſe Chiffletius teſtatur*, Argentomagus *fuerit: verum uti hoc, ita & illud incertum eſt. Mihi veterem* Argentomagum, *unde agger ſeu via Cabilone deducta nomen acceperit, eruderare conanti nihil occurrit, quod vera magis accedere mihi videtur, quam conjectura Chiffletii jam propoſita.*

r *Videri poſſunt obſervationes, quibus Paſſionem ſequentem exceptimus ſum, ſub litteris* q & aa.

ſ *Relege annotationem datam ad litteram* p.

t *Martyrum Lugdunenſium, cum quibus in carcerem conjectus fuerat.*

A. ANNO NYMO.

PASSIO ALTERA

auctore anonymo,

Ex editione ejuſdem Chiffletii collata cum duobus vetuſtis muſei noſtri codicibus Mss., ſignatis Q Ms. 6 & Q Ms. 7 2.

a

E Prologus.

PAſſionem ſancti Marcelli martyris, cujus patrocinio Cabilonenſis urbis ſublimantur mœnia pariter & tutantur *b*, ſicuti per ſucceſſionis tempora ad noſtram uſque memoriam relatione ſanctiſſimorum Patrum Chriſto adjuvante pervenit, pro confirmandis Catholicæ plebis gratificandiſque votis fidelium, divina auctoritate *c* ſitmatam, veritatis ſtudio & obedientiæ cultu duximus ſcribendam: ut dum Martyrum cæleſtis victoria recenſetur, ſit laus Jeſu Chriſti Dei ac Redemptoris noſtri, qui in ſingulis certaminibus Martyrum triumphavit; ut dum per revolnta annorum ſpatia cognoſcitur, æternis ſæculis propagetur. Plurima enim memoriæ tradita, velut ſcripta retinentur *d*, relationibuſque aſſiduis facta elariora, rerum potius admiratione ſervantur.

b

c

d

a Igitur ſub Antonino imperatore generaliter adverſum omnes Chriſtianos præcepta impiæ perſecutionis exſtiterant, quæ a præfectis, vicariiſque eorum præſidibus, ac præpoſitis provinciarum & obtemperandi ſtudio, & Chriſtianæ religionis odio, & ſæcilegæ perſecutionis inſtantia *custodita vehementiſſime complebantur: ac *per univerſas atrociter eivitates ordinati rectores in Chriſtianorum ſanguinem hoſtili ferocitate ſæviſſime graſſabantur. Eodem itaque tempore in urbe Lugdunenſi quinquaginta præſtantiſſimi viri *e* Chriſtianæ religionis cultu in ergaſtulotum cuſtodia ſubdendi immanibus ſuppliciis retrudebantur *. Ex quo numero ſanctus Marcellus & ſanctus Valerianus venerandi martyres fuerunt: quibus obſeratis *, nocturno tempore, angeli ex viſitationis *f* affectu, ad egreſſum libernm denuo reeluſa divinitus elauſtra patneruot. Reliquorum vero felix conſummatio Lugdunenſibus proceribus, ſummoque ſenatui, vel circumjectis ejuſdem urbis Cabilonenſis *g* oppidis, populiſque per manifeſtum paſſionis *h* ordinem, ut de ipſis legitur, glorioſi certaminis victoria non habetur incognita. Nos autem ad præſentis martyrii ordinem, ut inchoatæ relationis gratia poſtulat, redeamus.

Cum 55. Martyribus Lugdunenſibus comprehendi-tur; ſed ope angelica a carcere liberatus

*in utroque cod. toſtinctu

*in Fuld. tunc

e

*in utroque retrudun-tur

*in Fuld. obſerata

f

F

g

h

3 Soluti itaque, ut ſupra dictum eſt, ab ergaſtulorum cuſtodia ſancti Martyres *i*, ſcilicet quibus divina ordinatione *k* ſuis locis paſſionis glorioſa conſummatio debebatur, voluntate Dei fuit, ut ſanctus Valerianus Cabilonenſis territorii *l* aggerem mnuitum, & beatus Marcellus, inter-

Sequanos vera fide inſtituendos ſuſcepit,

i

k

A. ANONYMO. * *in utroque illic*

interpoſito Arari, Sequanorum ſilveſtre iter arriperet, quatenus Athletæ Chriſti illuc *, quo fuerant deſtinati, ante conſummationem Chriſto auctore debitam atque paratam, utriuſque ripæ incolas ad veri Dei cultum, qua poterant, vel directi fuerant, Apoſtolica inſtitutione pertraherent. Divina quippe gratia aliorum profectibus meretur *l*. Ad Cabilonenſem ergo civitatem & abſceſſus eorum Lugdunenſi ab urbe, & ordo itineris, fama celeriter deſecente, vulgatur, hos tantum *m* duos inſtanti peſtilentioni ſuiſſe ſubtractos.

l

m

4 Interea ſanctus Marcellus iter captans provinciæ Sequanorum, a Latino quodam nomine gratia hoſpitalitatis excipitur, qui errore gentilium, profanis ritibus, ſtatuam Martis e queſtri effigie, politi lapidis argumentatione formatam, Mercurii etiam & Minervæ ex eodem metallo, celebri * veſtibulo poſitas excolebat. Quod cum Dei ſervus videre ſine animi cruciatu non poſſet, admonet hoſpitem cum ſumma patientia & doctrina, ut ab hac irrita miſerabilique ſuperſtitione diſcederet, aſſerens non valere aliquid impertiri petentibus, neque effectus indulgere votorum effigies mutas, vel faxa ſenſu carentia: nec multum eos ab ipſis diſtare Ispidibus, qui hæc *facta ſibi eſſe credant meliora. Cujus magna objurgatio in tantum valuiſſe perhibetur, ut brevi tempore ad cultum veræ religionis totam ſelectiſſimi hoſpitis domum exhiberet. Sed cum ibidem pro redemptione animarum non ſtetiti laboris gratulatus, exigui temporis ſpatio moraretur, agnoſcit ſervere locis omnibus vicinæ urbis ſtatuta *n*.

ad quam hoſpitem ſuum cum tota familia convertit perſecutionem ſubdus. cens

** ibid. additur* B

** ibid. 3 ſe*

n in præſid. dem Prif. cum incurret, qui ipſum, ubi Chriſtianum agnovit,

5 Viſum itaque eſt ei ut prætermiſſa Cabilonenſium civitate, Sagonam *o* locis ſceretioribus tranſmearet, Argentomagenſis aggeris, trajectoſo amne, iter aggrediens hoſpitium *p* Priſci præſidis ſanctus Dei Marcellus ingreditur: ſollemni epularum apparatu propriis ipſum præſidem gentilibuſque numinibus immolantem reperit. Quem ille ut conſpexit celeriter properantem, ad convivium, ſacrilegis cultibus apparatum, more humanitatis invitat. Sed teſtis Chriſti ſanctus Marcellus refugiens epulas profano errore pollutas, eo vivas objurgandos potius credit *, quam vitandos. Et cum ſe Chriſtianum interrogatus fiducialiter prodidiſſet, novis afficiendum cruciatibus protinus ſævi præſidis decrevit imperium.

o

p

** ibid. credidit*

C

arboris ramuli a ligatum cruciare dem cum ejus in vera

6 Sic ergo eum vinculis elatus in arborem per diſcendentes ramos in unam eorpore laqueis impoſitis tenetetur, & membrorum compage diſtricta extenſi arcus adſtricti nexibus jungerentur *q*, veruſtum ad hæc *r* pattiscrimen conſumpſit in arbore, cæleſtis Chriſti, regenerationis novæ gloriam Domini imitatus declaravit in ligno: ut dum promiſerum comedit edulium, invictum crucis procederet ad triumphum. Dum in propoſito ſanctus Marcellus vicino mortis frigore, calore fidei immobilis perduraret, nequiſſimo perſecutoris tractatu competentius viſum eſt, ut in conſpectu populi allatis ſuppliciis puniretur. Tunc ait crudeliſſimus præſes: Nomen tuum, Marcelle, errore nimio comperimus. Saetatiſſimi imperatoris noſtri divalis præceptа conſtant *ſ*, ut qui venerandorum numinum principatum, Saturnum patrem, ac Jovem omnipotentem, eorumque filios ac propinquos adorare detractant, capite puniantur. Quod niſi feceris, ttueibus ſuppliciis punieris.

q r

ſ

ſ ſui profeſſione & idolorum deteſtatione conſtantiam

7 Sanctus Marcellus reſpondit. Simulacra iſta, quæ nominas, adeo fuere mortalia, ut ſuis polluta erroribus, dudum mortua & in inferno ſepulta perierint. Quibus ſi quis erediderit, * Dei omnipotentis, qui ante ſæcula fuit, & ſemper eſt, ſemperque futurus eſt, æternum ac tremendum pœnarum judicium ſuſtinebit. Chriſtianus ſum: Chriſtum Dei Filium, ſancto Patri *t* coæqualem, cæli & terræ mariſque factorem, & rerum omnium conditorem me credere, libera & irrevocabili voce * profiteor *u*. Priſcus vero præſes animi indignatione ſuccenſus, ſanctum Marcellum martyrem impiis trucidandum carnifieibus ſilignavit; ſidemque * juſſit, ut ante ſimulaera ſtatuarum, quæ in civitate erant, ſpectante vulgo gentium, pro inſanientium libitis multimodos exciperet cruciatus. Primum ergo ad Saturni ſtatuam, quæ tipæ Araris imminebat, eculeo diſtentus, innumera ictuum flagella ſuſcepit. Deiode ad ſolis imaginem, quæ intra muros Sequanicæ *x* portæ errore gentilium præcipuo colebatur, necnon ad atrium divi Hamonis *y*, ubi effigies olovitrea *z* celſo columnæ ſdotabatur collocata faſtigio, in ſecundo milliario civitatis, præſide jubente, petdocitur.

D

** ibid. additur cum ipſis t*

** ibid. denuntiationa u*

** ibid. idemque*

x

y z

8 Qui ſanctus Martyr, animi cæleſtis virtute perdurans, ſecundum loca ita & ſupplicia commutabat: ecoleis extenſa membra, eatenarum ſtridore laniata, igneum globum, qui diſſolutos ictibus artus, exuſti corporis alimenta * jungebat *aa*, Atbleta fortiſſimus auctoris ſui Jeſu Chriſti fidem intra viſcera tetinens, paſſione glorioſa efferre certamine *bb* triumphabat. & antiquam fidem tormentorum novitas mutare non potetat, hoc ſemper iniquæ * interrogationi reſpondens *i* fieri nequaquam poſſe, ut qui Deum vivum ſenſibus receepiſſet, faxa ſenſu carentia, aut ſimulacra dæmonum adoraret: ſe potius Apoſtolorum exempla, & præmiſſorum martyrum * glorioſa certamina ſecututum: ac, ſi ita tes ſe haberet, loco martytii, non fide umquam a ſuis commilitonibus ſepatandum:

varii alii cruciatibus præſtra tentaſſet,

E

** ibid. clementia aa*

bb

** ibid. iniqui perſecutoris*

** Lugdunenſium*

9 Quem nequiſſimus præſes cum in ſuppliciis divina ſervoris * gratia advertetet fortiorem, inaudito crudelitatis exemplo, plus quam furore perſecutotia inſaniens, defodere erectum eingulo tenus juſſit: atque ita medius jam ſepultus, ſed totus vivus, ad cæli tegna feſtinans, terræ ſupplicia non teſugit: ſed triduo in laudibus Chriſti, omnipotentis Domini ac Dei ſui ore & amore perdurans, terris interim membra tertena commendans, ſpiritum miſit ad cælos.

cingulo tenus vivum ſepeliri jubet.

** ibid. favoria*

F

10 Hæc itaque, ſicut de triumpho ſancti Marcelli ac beatiſſimi martyris fidelium relatione competta ſunt, ad confirmandos plebis animos Catholicæ, Chriſto auctore mens devota confetipſit: ut dum feſtivitas ſancti Martyris, felicibus ipſo patrocinante temporibus, revoluta * in ævum anni circulis, celebratur; pro ſtatu Catholicæ religionis, pro defenſione urbis propriæ, pro ſalute ſummi Pontificis, pro ſacerdotum venetatione, pro invicti principis felicitate & totius plebis conſervatione, jocunde Patroni ac martyris patrocinium deprecantes, & ad ejus remunerationem, qui obedienter Legenda compoſuit, tantam * diei ſollemnitatem votis ſedulis exeolamus, præſtante *cc* domino noſtro Jeſu Chriſto, qui eum Deo patre & Spiritu ſancto vivit & tegnat per infinita ſæculorum ſæcula. Amen.

Epilogus,

** ibid. revolutis*

** ibid. tantæ cc*

ANNOTATA.

a Codicem notatum Q. Mſ. 6 deinceps Fuldenſem vocabo, quod eum Bollandus a Fuldenſi Societatis noſtræ collegio permutatione acceperit.

Codicem

A *Codicem* Q *Ms.* 7 *iiſdem biſce characteribus ab altero diſtinguam. Lectiones in utroque variantes ab exemplari Chiffletiano, quatuor, tantum notabiliores aſſignabo. Ea, in quibus hæc Paſſio cum priore convenit nullis notis illuſtrabuntur, cum jam datæ ſint. Ex ceteris nonnulla tamquam inepta, falſa aut minus veriſimilia mox improbabuntur. Duplex mihi ratio fuit, cur deterierem hanc Paſſionem edere conſtituerim: primum, quia antiqua eſt; nam ex illa Rabanus elogium deſumpſit, quod ad* XV *Septembris de Sancto legitur in ejus Martyrologio, circa annum* 845 *conſcripto. Secunda, ut lector ipſe illam cum notis a me appoſitis pervolvere, & cum priore Paſſione conferre poſſit, atque ita clarius oidere, hanc veriſimilius vetoſtiorem eſſe; de quo aliquin dubitare poſſet ob argumentum in Comment. num* 28 *adductum. In codice* Q *Me.* 7 *Paſſioni, quæ nunc datur, ſingularis titulus præfigitur:* Incipit Paſſio beati Marcelli Cabalonenſis urbis epiſcopi; *quam dignitatem Sancto abjudicavi in Comment. num* 38.

b *Cetera Prologi deſunt in codice Fuldenſi.*

c *In Epilogo auctor dicit, ſe de Sancto Mar-*
B *re* fidalium relationa comparta, & *quidem* Chriſto auctore *ſcripſiſſe. Hic vero a divina auctoritate narrationi ſuæ fidem conciliat. Hæc ſane illum ſcriptorem ineptum eſſe arguunt, non ſatis antiquum, nec fide dignum, niſi in iis, in quibus ab altera Paſſione non recedit; quam ab illo interpolatam & corruptam eſſe credo, licet ſe fidalium relatione comparta litteris mandaſſe aſſerat. Vide Comment. num.* 28.

d *In codice* Q *Ms.* 7 *ita pergitur*; & jam relationibus quæ aliduis &c.

e *Vox hæc, quæ in prioribus Actis non legitur, perperam hic adjicitur; nam Martyres Lugdunenſes, utriuſque ſexus fuerunt.*

f *In alteris Actis legitur Sancti* cuſtodiæ.. effractis divinitus clauſtris *fugam arripuiſſe, nulla* angelicæ viſitationis *facta mentione.*

g *In utroque codice noſtro vox* Cabilonenſis *emittitur.*

h *Epiſtolam eccleſiarum Vienenſis & Lugdunenſis ad fideles in Aſia & Phrygia ſcriptam auctor intelligit. Euſebius lib.* 5 *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ in Proœmio teſtatur, ſe eam* in Opera da Martyribus *integram dediſſe: ſed cum Opera iſta excidit pretioſiſſimum illud antiquitatis eccleſiaſticæ*
C *monumentum, præter fragmenta aliqua, quæ Euſebius citatus a cap.* 1 *profert.*

i *Utroque noſter codex habet*: Solutis itaqua, ut ſupra dictum eſt, ab ergaſtuli cuſtodia, ſcilicet quibus &c.

k *Sanctus Valerianus, quem Acta priora Lugduno profugum Auguſtodunum verſus iter ſuſcepiſſe dicunt, longius non progreſſus fuit, quam Trenorchium* (Tournus) *Æduorum opidum ad Ararim, pari fere intervallo Cabilone & Matiſcone diſtitum; ubi undecim poſt S. Marcellum diebus martyrio affectus fuit. Etſi Trenorchium nunc in civilibus ſit territorii Matiſconenſis; olim tamen ad Cabilonenſe pertinuit: uti diploma Caroli Calvi imperatoris, anno* 875 *Trenorchium monachis S. Philiberti donantis, atque alia antiqua monumenta diſerte teſtantur, quæ auctore Hiſtoriæ Trenorchienſis Chiffletius & Juoninus adducunt. Itaque agger ſeu via, quam in aliquot Galliæ Romano imperio ſubjectæ fabulæ geographicis Lugduno Matiſconum & Trenorchium, atque hinc Cabilonum & Auguſtodunum deductam invenio, fuit Cabilonenſis*

tenitorii, ubi Trenorchium pertranſibat. A. ANONYMO.

l *In codicibus noſtris legitur*: pertrahatent; divinam quippe gratiam aliorum profectibus mercuri.

m *Fulſum fama vulgavit, niſi ſenſus ſit, SS.* Marcellum & *Valerianum e numero* 50 *Chriſtianorum, cum quibus Lugduni in carcerem conjecti fuerant, ſolos evaſiſſe.*

n *Mutilam & mendoſam hanc periodum codices noſtri iiſdem vocibus perficiunt, ſed diverſis corrigunt. In Fuldenſi eſt*, vicinique urbibus ſtatutam imperiali edicto perſecutionis inſtantiam; *in altero*, vicinæque ubi ſtatutam &c.

o *In cod.* Q *Ms.* 7, Saugonnam; *in Fuld.* Auconnam *pro* Sauconnam. Ararim, *inquit Valeſius in Notitia Galliarum de hoc fluvio agens*, poſtea Galli (incertum quam ob cauſam) Sauconnam vocavare non multo ante *ætatem* Ammiani Marcellini, quamadmodum arbitror. Certe hia hiſtoricus primus omnium, quos equidem lagarim, aitea annum CCCXC in deſcriptiona Rhodani Aratim eo nomine appellari in libro XV Hiſtoriæ (*cap.* 11) docat his varbia: " Viannanſem „ *urbem* lateta ſiniſtro perſtringit, dextro Lug- „ dunanſam; & emanſus ſpazia flaxuoſa Aratim, B „ quam Sauconnam appellant... ſuum in no- „ men adſciſcit „. *A* Sauconna, *vel ut Ammianu juniores, quot Valeſius adducit, ſcripſerunt*, Saugonna, Saogonna, Sagona &c. *derivatum eſt nomen* la Saone, *quo Galli nunc Ararim appellant.*

p *Veriſimile non eſt*, S. Marcellum, *qui ut perſecutioni ſe ſubtraheret, e Sequanis, trajecto Arari, in Æduos fugerat, atque urbem Cabilonenſem eadem ex cauſa ſtudioſe declinaſſe* oidetur; *ultro hoſpitium Priſci præſidis ingreſſum fuiſſe, & ad eum, cum idolis immolantem* videret, celeriter, *ut mox dicitur, properaſſe. Noſtri codices pro* hoſpitium *habent* officium: *qua voce ſi intelligatur regio, in qua officio præſidio fungebatur, tota narratio credibilior erit.*

q *In alterie Actie dicuntur* ii, qui adarant, *convivæ ſcilicet, ob opulat ex deorum ſacrificiis inſtauratae a Sancto reprehenſi, decreviſſe ut ejus corpus arboris tamis violenter adductis alligatum, biſce repente laxatis, diſcorperetur. Statim ſubjungitur*: Verum aum.. Martyr in conſtantionis ſuæ propoſito immobilis permanerae, ceuanto perſecutoris *Priſci*...conſilio atrocius F viſum eſt, ut *in* conſpectu populi diverſis pœnarum ſuppliciis interiret. *Hæc mihi inſinuare videntur, ſupplicium, quod convivarum vel Priſci ſimul & illorum ſententia decretum fuerat, Sancto irrogatum non fuiſſe; ſed præſidem illud commutaſſe in varias aliae pœnas, quibus generoſus Chriſti Pugil ob ſuam in fidei profeſſione & idololatriæ deteſtatione conſtantiam in univerſi populi conſpectu excarnificandus eſſet. Verum quidquid ſit de mente auctoris, qui Acta priora conſcripſit; ex ejus verbis elici nequeunt, quæ hic obſcura phraſi narrantur.*

r *Noſtri codices hic* Adæ terreni patris, *& paulo infra pro* comedit *habent* contemnit. *Cetera in illis non minus quam in hoc exemplari inepta, contorta & obſcura ſunt, ſive voces & membra, e quibus periodus componitur, ſive illorum ſignificationem ſpectes.*

ſ *In cod. Fuldenſi*: Sacratiſſimi imperatores noſtri divinæ præcepta conſtituunt.

t *In utroque*: Chriſtum Dei Filium, Spiritum ſanctum, Patri ac Filio coæqualem.

u *Priſci præſidis ad* S. Marcellum, *atque hujus*

A. ANO. NYMO. *jus ad illum verba, quibus interpolator hoc & præcedente numero hiſtoriam martyrii amplificavit, in Actis prioribus non leguntur.*

x *Credo quidem Cabilone portum* Sequanicam *fuiſſe, ita dictam, quod illa ad Sequanos iretur: ſed ſubito, utrum ſolis imago, ad quam præſet* S. Marcellum *duci juſſit*, intra muros *iſtius portæ fleterit. Altera Acta num.* 5 *teſtantur, eum* in alia parte fluminis *poſitum fuiſſe quam ſtatuam Saturni; quæ cum deuterea Arari ripæ immineret, uti probatum eſt in annotatione ad litteram* p *iiſdem Actis ſubjecta; oportet ſimulacrum ſolis erectum fuerit ad ſiniſtrum fluminis latus. Sed an temporibus* S. Marcelli *urbem Cabilonenſem Arar interfluens diviſit in duas partes, quarum minima, ſiniſtro lateri adjacens, fuerit muris cinctu & portum Sequanicum habuerit?*

y *In codice* Ω *Ms.* 7 Decubaennis, *in Fuldenſi* Divionis. *Valeſius in Notitia Galliarum pag.* 522 *in alio exemplari Ms. legit* Divibavonia: *quod* nomen Gallicum Dai..ſniſſe *ait*: ut Abellonam in Convenis, Aghonem apud Bigherrones, alios alibi invanite eſt.

z *Id eſt*, tota vitrea, *ex Græco* ὅλος & *Latino* vitrum. *In codice Fuldenſi & alibi rſt* effigies electrina. Electrum, *præter ſuccinum, etiam ſignificat metalli genus, cujus quintus portio argentum eſt, cetera aurum. Vide Plinium lib.* 33 *cap.* 4, 9 & 41.

aa *Ex aliis exemplaribus non ſatis lucis mihi affulget, qua adjutus obſcuram hanc periodum clare explicem: proinde variat eorum lectiones huc non tranſfero. Diverſa ſuppliciorum genera, quibus* S. Marcellus *cruciatus fuiſſe hoc loco aſſeritur, alterius Paſſionis auctor non memorat. Scribit quidem num.* 5, *Priſco viſum fuiſſe*, ut *Sanctus* in conſpectu populi diverſis pœnarum ſuppliciis interiret; *ſed an illa ſubierit, & qualia fuerint, non exprimit.*

bb *In utroque noſtro codice ita legitur*: Jaſu Chriſti intra viſcera rationem paſſionem, glorioſiore ſarta exercitamine triumphabat.

cc *In codice* Ω *Ms.* 7 *Acta ita concluduntur*: regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui honor & gloria in æterna ſæcula. Amen.

DE S. MARCELLO EPISC. ET MART.

TUNGRIS VEL TREVIRIS IN GERMANIA

J. L.

SYLLOGE.

Epiſcopatus Tungrenſis, geſta Sancto afficta: Trevirenſium, qui eum ut eccleſiæ ſuæ antiſtitem & martyrem honorant, incerta traditio.

SEC. III. *Tungrenſes inter SS. Maternum & Servatium epiſcopi, ſolo nomine Hariger nati.*

AUctorem, *qui hunc* S. Marcellum *commemoret, nemo hactenus Harigero abbate Lobienſi antiquiorem produxit. Conſcripſit is ſeculo* x *ad finem declinante* 27 *primorum Tungrenſium & Trajectenſium epiſcoporum Geſta, a* Jenne Chapeuville *an.* 1612 *edita cum additionibus Ægidii a Leodio Auctæ vallis monachi, qui circa annum* 1240 *floruit. Etſi Harigerus in Prooemio teſtetur ſingulorum ſe pontificum collegiſſe tempora & gaſta, quæ undecumque potuare corradi: de ſanctis tamen Navito, Marcello, & aliis ſex epiſcopis, qui poſt S. Maternum eccleſiæ Tungrenſi præfuerunt, nihil quod proferret, invenit præter nuda eorum nomina & ordinem, quo ſibi ſucceſſerunt.* Poſt ajus, *inquit cap.* 17, *S. Muterni ſcilicet*, decaſſum in pontificio ſibi per ordinem ſucceſſerunt Navitus: Marcellus, Metropolus, Sevarinus, Florentinus (Martinus,) Maximinus, Valantinus. Et hi quorum imperatorum vel conſulum claruerint tempore, vel quos vita ſingulorum habuerit axitus, quotqua annis adminiſtravarint ſinguli officium pontificatus, vel quis illorum ſepulturæ ſit locus, nullius a nobis raquirat exactio, eum eccleſiarum ſtatus Galliæ memoriam (horum) abboleverit facta per Hunnos ſubvarſio. *Ita caute ac ſapienter Hurigerus, qui ingenue profiteri nonluit, determinatum vitæ tempus, mortis genus, locum, duruationem epiſcopatus, & locum ſepulturæ ollo iſtorum præſatum ſibi incomperta eſſe, quam de illis ex conjectura aliquid ſtatuere. Non adeo ſinceri & prudentes fuere ſcriptores Harigero juniores, qui de iiſdem varia tradiderunt, quæ vel tumquam figmenta ab eruditis hodie rejiciuntur, vel tumquam opiniones interæ in dubium vocantur. Imo non deſunt viri docti, quibus S. Maternus certius Trevirenſium & primus Tungrenſium antiſtes non diſtinguendus videtur a S. Materno Colonienſi epiſcopo, qui anno* 314 *concilio Arelatenſi ſubſcripſit. Unde conſequitur, ne inter illum & S. Servatium, qui an.* 347 *concilio Sardicenſi interfuit, pauciores procul dubio quam octo præſules eccleſiam Tungrenſem rexerint, cum unus alterve ſufficiat ad annos complendos, qui inter Materni & Servatii epiſcopatum medii fluxerunt: adeo ut de Sancto noſtro nihil extra omnem controverſiam poſitum ſit quam ejus cultus, cujus ſolius gratia locum hic ei damus, viam interim ineuntes, quam ſtravit Henſchenius in Exegeſi prælimiuari de epiſcopatu Tungrenſi & Trajectenſi, tomo* VII *Maii præfixa; ubi nominati octo præſules Tungrenſibus conceduntur. Graviſſima, quam mox attigimus, quæſtio diſcutietur ad* XIV *Septembris, quando S. Maternus colitur.*

S. Marcellus Materni & Navitii ſucceſſor olim 25 *Sept. colebatur: varia de illo figmenta.*

a *Harigero citato Ægidius de* S. Marcallo *hæc adjunxit*: Poſt cujus (*S. Navitii*) deceſſum tertius ſucceſſit ſanctus Marcellus, vis omni ſancti-

A ſanctitate conſpicuus. *Cedon Aurea vellis, Chpeavillo teſte, in margine hanc additionem habet:* A quibuſdam agitur feſtum ſeptimo Calend. Octobris. *Licet hodie Tungrenſes neque ibi neque alio die Sanctum colant, illos tamen per vocem* quibuſdam *deſignari ſuſpicor; nam ad eumdem diem VII Calendas Octobris in Florario noſtro Ms. Sanctorum habetur*: Apud Tungrenſes natale ſancti Marcelli epiſcopi ejuſdam urbis tertij, diſcipuli ſancti Naviti apiſcopi. Hic vir ſtrenue prædicavit ultra mare in tantum, quod Lucius rex Britanniæ mandavit Eleutherio Papæ (ut ſupra notatum eſt,) quod eum gentis ſuæ vellet baptizari. Ex eo tempore proventus eccleſiarum Tungrenſium putantur proveniſſe ex Aoglia. Obiit VII Kal. Octobris anno ſalutis XXCC. *Fabuloſum hoc elogium ſine die & anno emerſuali etiam legitur in Geſtis pontificum Leodienſium ab auctore anonymo uſque ad annum 1343 perductis, quæ exſtant in Ms. muſei noſtri codice, ſignato* ✠ Ms. 12. *Idem commentum de Lucio Britanniæ rege, ad veram fidem ampleſtendam per* S. Marcellum *permoto, Joannes*

B *Wilſonus Martyrologio Anglicano ad* IV *Septembris inſerui, addens Sanctum natione Britannum fuiſſe, & diſperſos in patria ſua Chriſtianos congregaſſe, quos S. Joſephus de Arimathia & ſocii ejus ad Chriſtum converterant. In margine citat Antoninum Monchiacenum Democharem lib.* 2 *de Divino Miſſæ ſacrificio cap.* 37; *ubi hæc lego*: Marcellus (*ibid. cap.* 33 *cum* Marcellinum *vocat*) Tungarus, ſit epiſcopus anno CXCI. Tungrim quatuor ſaeris ædibus auxit, quarum priorem divo Materno inſcripſit, alteram Joanni Euangeliſtæ, Tertiam Jacobo Apoſtolo, quartam divo Andreæ. Lucium Britanniæ principem tota eum gente prædicatione ſua permovit. Præfuit annis viginti novem uſque ad annum ſalutis CCXX. *Democharis laudatus de epiſcopis Tungrenſibus, Trajectenſibus & Leodienſibus actura, lectorem præmonet, ſe eorum catalogum potiſſimum collegiſſe ex Joanne Placentia Trudonenſi Dominicano, ſcriptore nugaciſſimo, qui, ut aliæ ejus inepties ſileam, ſingulorum fere præſulum Tungrenſium patriam & genus edifſeret*. Divus Maternus, *inquit*, Longobardus *fuit*, patre comite Papiæ progenitus; *Nativus* ducis

C Galliarum filius & Tungrorum regis ex fratre nepos; *Sanctus noſter*, Tungarus, vir ſpectatæ nobilitatis; *ejus ſucceſſor Metropolus*, filius Metropoli ducis Lothariogiæ ex Ungaziæ regis filia &c. *Sed a ridiculis hiſce figmentis ad* S. Marcelli *cultum redeamus*.

Trevirenſes eumdem ut ſuum quoque epiſcopum

3 *Sanctum noſtrum, qui Materno poſt Naviſium in regimine Tungrenſis eccleſiæ ſucceſſit, Trevirenſes in antiſtitum ſuorum ſerie vigeſimum ponunt: eumque* IV *Septembris non modo ut epiſcopum ſuum, ſed etiam ut martyrem venerantur: nam Lectionarium de Sanctis quibuſdam Trevirenſis Officii, anno 1643 excuſum, ejus memoriam dicto die ſub ritu ſimplici ſeu feſtivali ita recolendam proponit*: S. Marcelli epiſcopi & martyris Trevirenſis; *Lectio tertia, in Matutino recitanda, hæc ſubjicitur* Marcellus in antiſtitum Trevirorum & Tungrorum ordinem adſcriptus, uttriuſque aceleſiæ populos communi cura atque vigilantia tutatus eſt eo tempore, quo Dioclet[illegible]anus imperator & Maximianus imperii conſors, pari Chriſtiani nominis flagarent odio, graviſſimis ſupplicijs animadvertendi in variam religionem: & Thebæa legio ad proceres Trevirenſes in Chriſti cauſa ſub Rictio Varo,

Treverim ingreſſo, inter has procellas cadun- AUCT. tur *. Per eoſdem ergu dies fortiter pro Chri- J. L. ſto inſtatus Marcellus, ſanguine in Martyrii are- * cædun-na profuſo, viam in cœlum ſibi munivit, pridia tur Nonas Septembris celebria. *Chriſtophorus Brouerus lib.* 3 *Annalium Trevirenſium pag.* 212 *ſcribit*, S. Marcellum *anno* 282 *ſacrum regimen ſuſcepiſſe, pag.* 220 *eum martyrium ſubiiſſe anno* 286; *quo etiam Martyres Trevirenſes, de quibus ad diem* VI *Octobris agetur, coronatos fuiſſe narrat*.

& martyrem hoc die venerantur;

4 *Cultus, quem Sanctus apud Trevirenſes obtinuit, antiquus non eſt; cum in nullo Martyrologio Treviris hoc die referatur, quod vetuſtate ſuperet Florarium noſtrum Ms. Sanctorum, cui auctor in concluſione ſe ultimam manum appoſuiſſe ait* anno ſalutis MCDLXXVI ipſo die Luciæ virginis glorioſæ, *ſeu* VIII *Decembris. Annuntiatio Florarii eſt*: Apud Treverim Pauli coof, *ſeu Pauliui, de quo Actum ad* XXXI *Auguſti*: item beati Marcelli epiſcopi Trevirenſis & Tungrenſis. *Titulus* martyris *ei adſcribitur in Uſuardo auctæ editionis Lubecæ-Colonienſis anni* 1490: Item Treviris beati Marcelli epiſcopi & E martyris. *Addit Grevenus*: qui Trevirenſem ſimul & Tungrenſem rexit eccleſiæ. *Ex Martyrologio Grevenio recentioribus duo tantum elogia huc tranſcribo; alterum breve ex Romano hodierno*: Trevitis ſancti Marcelli epiſcopi & martyris; *alterum prolixum ex Gallicano Sauſſayi*: Ipſo die Treviris natalis S. Marcelli epiſcopi hu- *1. Navi-jus metropolicæ ſedis & martyris, qui S. Avito* * to ſuccedens eo tempore, quo perſecutionum procellæ aſperis motibus diriſque fluctibus navim Eccleſiæ quatiebat, protexit pervigil & ſtrenuus adverſus tot atrox turbines io puppi nodique conenſa ſedit, ereditaſque animas ſuperatis quibuſque vorticibus in ſaluris portum felici remigatione direxit ac evexit. Nam verbo & opere potens ut impios fidei hoſtes fortiter expugnavit, ſic pios Chriſtique amantes vera in religione ſolidatos animavit ſedulo ad juſtitiæ & virtutis, qua ad cælum itur, tramitem beatum conſectandum. Quibus & cruore ſuo ſuperatus, aditum ad ſuperna felicitatis gaudium præmonſtravit.

F *Noverat Heuſchenius, Trevirenſem eccleſiam tamquam ſuos epiſcopos Officio eccleſiaſtico honorare Navitum* VII *Julii*, Matœllum *hoc die, Metropolum* VIII, *Severianum* XXIV, *Florentium* XVII *Octobris, Maximinum* XX *Junii & Valentinum* XVI *Julii*; *non ignorabat etiam ſanctos hoſce Præſules ut Trevirenſes annuntiari in Martyrologio Romano, præter Navitum & Metropolum ſi nondum inſcriptos. Nihilominus in Eneagio de epiſcopatu Tungrenſi & Trajectenſi ante tomum* VIII *Maii cap.* 1 *illos omnes una cum Florentii ſucceſſore Martino Hiſpaniæ apoſtolo, quem dein ad* XXI *Julii illuſtravit, ex Trevirenſium antiſtitum catalogo expungendus eſſe cenſuit, utpote qui non aliam quam Tungrenſem cathedram occuparint. Poſquam argumenta ad opinionem ſuam ſtabiliendam idonea, quæ loco citato legi poſſunt, Heuſchenius produxiſſet, Trevirenſes ita modeſte compellat*: Hæc proponimus conſideranda viris in antiquitate apud Treviros eruditis, qui ſi poſſint contrariom evidentibus argumeotis evincere, libenter certiorem viam, ab iis monſtrandam ingrediemur. *Ad* VII *Junii de S. Valentino epiſcopo Tungrenſi agens, quem Trevirenſes, ut ſtatim dicebam,* XVI *Julii colunt, rurſum profiteor vie veritatis amantiſſimus,*

quem Heuſchenius Tungris non Trevi-ris ſediſſe cenſet.

ABCTO. J. L.

mus, ſe libenter ſententiam ſuam cum gratiarum actione retractaturum, ſi certiora monumenta proferantur, quam ſit Chronicon Trevirenſe initio fabuloſum & ſeculo XI non antiquius; quo unico nititur Trevirenſium commentum, & cujus exiguam auctoritatem ſatis elevant rationes in laudata Exegeſi adductæ. Poſt Valentinum Heuſchenius Martinum & Maximinum, Solleri vero Navitum diebus ſupra cuique aſſignatis dedecunt, ſyſtemati in eadem Exegeſi tradito inhærentes: cui & ego inſiſto, donec evertatur a Trevirenſibus, quorum nemo, quod ſciam, illud hactenus impugnavit.

ejus martyrium incertum.

6 De martyrio S. Marcelli *Bartholomæus Fiſen in floribus eccleſiæ Leodienſis ad* 17 *Septembris ita eo meo ſenſu pronuntiat*; E primis eccleſiæ Tungrenſis pactibus hic unus eſt, quem tamen poſteritas *eruditi* novit ſolo nomine, epiſcopique dignitate ac ſanctitudinis teſtimonio. Martyrii palmam adeptum eſſe nonnullis placet: D ...ar revera certis rationibus probari non poteſt. Verum ignorare nihil ille poteſt, cui certamus in hac vita, quique vincentes in cælo coronat. *His addo ſanctam Præſulem, ſi martyr fuerit, veriſimilius Trevitis non fuiſſe paſſum, cum in Tungrenſi cathedra dumtaxat ſederit. Rurſum ex ſententia Heuſchenii loquor, a qua mihi non recedendum judicavi. Interim fateor eam pro certa atque indubitabili habendam non eſſe. Atque hæc ratio eſt, cur ego* S. Marcellum *Trevirenſibus, licet eum eccleſiæ ſuæ epiſcopum & martyrem ſine ſolido fundamento tradant, omnino non eripuerim, atque hanc ſyllogen inſcripſerim* de S. Marcello epiſcopo & mart. Tungris vel Trevitis in Germania. *In margine notavi eum ad vitam beatiorem tranſiviſſe* ſeculo III, *ad quod plerique eccentiores mortem ejus referunt.*

DE SS. RUFINO, SILVANO, MARCELLO, GAIANO, HELPIDIO, ANTONINO, EUSTICO, MAXIMO, EUSEBIO, ALTERO GAIANO, VITALICA, GAISONE, MAGNO, CASTO, SATURNINO, DONATO, ELEUSO CUM SOCIIS MARTYRIBUS

B E

ANCYRÆ IN GALATIA

J. S.

SYLLOGE CRITICA.

Tres Martyres ſeorſum annuntiati in Faſtis; & rurſum tres alii;

C

Martyrologium Romanum hodie annuntiat ſequentes Martyres: Ancyræ *in* Galatia natalis ſanctorum trium puerorum Rufini, Silvani, & Vitalici martyrum. *Et poſt, interjectis aliis:* Eodem die ſanctorum martyrum Magni, Caſti, & Maximi, *niſi diſtincta hæ eſſent Martyrum claſſes. Ad priores hæc notavit Baronius:* De his item Beda (*imo potius Ado*) Uſuardus & alii recentiores, conſentiuncque vetera manuſcripta. *Suſpicor deſignari Martyrologia Mſs., non vero Acta, cum nullum horum Martyrum elogium uſquam invenerim. Ad ſequentem Martyrum claſſem idem Baronius obſervat, ſolos* Magnum & Caſtum *annuntiari ab Uſuardo ſine* Maximo. *Verum* Maximus *occurrit in variis auctariis Uſuardi, ex quibus adoptatus fuit a Galeſinio, indeque a Baronio. Galeſinius autem non ſolum* Maximinum *adjunxit, ſed etiam locum aſſignare voluit, ita habens:* Romæ, beatiſſimorum martyrum, Magni, Caſti & Maximi. *At cautior Baronius locum omittere maluit, quod videret eum non ſatis ſolido uti fundamento: nos revera videbimus, Ancyræ potius quam Romæ attribuendos eſſe tum poſteriores Martyres quam priores, & utramque claſſem veriſimiliter conjungendam, aliiſque pluribus augendam; quemadmodum multo plures conjungantur in Hieronymiani Apographi, ex quibus Martyrum horum notitia primum videtur profluxiſſe.*

2 Hieronymiana apud Florentinium ita habent: In Angira Gall. (*lege* in Ancira Galatiæ *ut habent alii codices*) natalis ſanctorum Rufini. Silvani. Maecelli *. Gaiani. Hepidi. Antonini. Euſtichi. Maximi. Euſebii. Item Gaiani. Vitalici. Gaiſuti. Magni. Caſſi *. Saturnini. Donati. Elenſi, enm Sociis eorum, *Septemdecim hic Martyres conjunguntur, & attribuuntur Ancyræ in Galatia:* nec ſecundam claſſem indicat particula item *interpoſita, quia hæc ſolum adjuncta videtur ante* Gaianum *ſecundum, quod jam alius* Gaianus *eſſet nominatus, ut infimaretur, duos eſſe ejuſdem nominis diſtinctos Martyres. Nomina quædam horum Martyrum mendoſe ſcripta ſunt, ut paſſim contingit in Hieronymianis; & nonnulla torpigi poſſunt ex aliis codicibus, etiamſi alia rurſum in iſtis ſint luxata. Enumerati ſeptemdecim Martyres occurrunt etiam in Mſ. Corbeienſi apud Florentinium in Annotatis, & in eo Mſ., quod vetuſtiſſimum nominat, uti etiam apud Acherium Spicilegii recuſi tom. 2 in ſupra dicto Corbeienſi S. Hieronymi presbyteri nomine inſignito. Textum Corbeienſis ita recitat Florentinius:* Prid. Non. Sept. In Ancyra Galatiæ natalis SS. Rufini, Sylvani, Mamelli, Gaiani, Helpidi, Antonini, Euſtici, Maximi, Euſebi, item Gaiani, Vitalicæ, Gaiſon, Magni, Caſti, Saturnini, Donati, Eleuſi enm Sociis eorum. *Ab hoc textu nonnihil differt textus laudati Hieronymiani apud Achërium, qui ſic edidit:* PRIDIE NON. SEPT. In Ancyra Galatiæ natalis ſanctorum Rufini, Silvani, Marcelli, Gaiani, Helpidi, Antonini, Euſtici, Maximi, Euſebii. Item, Gaiani, Vitalicæ, Gaiſon, Magni, Caſti, Saturnini, Donati, Eleuſi

verum hi ſex in Hieronymianis confunguntur cum pluribus aliis,

* *al.* Marcelli

* *al.* Caſti F

enm

A cum Sociis eorum. *Hic nomina minus mendoſa videntur, quam ſint in præcedentibus.*

& ſimul numero ſeptemdecim attribuuntur Ancyræ in Galatia:

3 *Hæc ſufficiunt, ut exiſtimare poſſimus ſeptemdecim Martyres recenſitos cum Sociis aliquot anonymis paſſos eſſe Ancyræ in Galatia. Idem tamen confirmari poteſt ex duobus aliis codicibus, quamvis ordo in iis fuerit mutatus, & prior admodum mendoſa habeat nomina. Accipe igitur tantum Vetuſtiſſimi Mſ., apud Florentinium ſic editum:* II Nonas Septembris. In Ancira Gallitiæ natalis Marcelli, Gaiani, Belpidæ*, Antoni, Rufini, Silvani, Euſtoci, Maximi, Euſabi. Item Gaiani, Italicæ*, Gauſunri, Magni, Caſti, Saturnini, Donati, Deciſi*. *De Socils hic nulla ſit mentio. Martyrologium reginæ Sueciæ, apud nos editum poſt tomum* VI *Junii, brevius ſeptemdecim Martyres indicat his verbis:* In Ancyra Galatiæ, natalis ſanctorum Silvani, Marcalli, Maximi, cum aliis XIV. *Hic præponitur* Silvanus; *in præcedenti* Marcallus; *in tribus vero prioribus* Rufinus. *At ubique ſeptemdecim Martyres Ancyræ adſcribuntur. Reliqua Martyrologia Hieronymiana contracta aliquos tantum ex prædictis recenſent, uti videri poteſt in reliquis apud nos editis, in Gellonenſi apud Acherium, ac in nonnullis illorum, quæ edidit Martenius tom.* 3 *Theſauri anecdotorum, & tom.* 6 *Collectionis ampliſſimæ veterum monumentorum.*

Helpidi *Vitalici *al.* Vitalicæ *al.* Eleuſi

B

quorundam nomina varie ſcripta.

4 *Porro ex hac claſſe ſeptemdecim Martyrum nominatorum cum Sociis aliquot anonymis tres ſalum annuntiavit auctor Martyrologii Romani veteris ſeu parvi, quod didit Roſweydus; utque eos memoravit his verbis:* Ancyræ, martyrum trium puerorum, Rufini, Silvani, Vitalicæ. *Hunc de more ſecutus eſt Ado his verbis:* Et apud Ancyram Galatiæ, natalis ſanctorum martyrum trium puerorum, Rufini, Silvani & Vitalicæ. *Cur puari vocetur hi Martyres, cum de eorum puerilia in Hieronymianis nihil occurrat, non facile divinavero, niſi forſan auctor ille aliquid de Actis illorum Sanctorum viderit, aut id alibunde didicerit. Wandelbertus & Rabanus de iis tacent: at Notkerus ſic habet:* Et apud Ancyram Galatiæ ſanctorum martyrum Rufini, Silvani & Vitalici. *Uſuardus etiam* Vitalicum *ſubſtituit pro* Vitalica; *atque eum imitatus videtur Notkerus, licet* puaros *dicere voluerit. Differentia illa haud dubie orta eſt ex Hieronymianis, quia in quibuſdam exemplaribus legebatur* Vitalicæ, *in aliis* Vitalici, *uti etiamnum in iis legitur, in pluribus tamen* Vitalicæ; *quod idcirco videtur præferendum: in uno exemplari mendoſe ſcribitur* Italicæ. *Poteſt quoque dubium eſſe de aliorum quorundam nominibus: nam qui in titulo noſtro* Marcellus *dicitur, in quodam exemplari* Macallus, *in alio* Mamellus: *quin & Marcella in Rhinovienſi & Richenovienſi ſcribitur. Verum in pluribus* Marcallus *recte nominatur, quantum conjicio. Præterea* Gaiſon *in titulo datus ex duobus exemplaribus, in alio* Gaiſutus, *& in quarto* Gaiſunctus *legitur.* Euſtianus *vero rurſum ex duobus apographis titulo inſertus, in alio* Euſtichus, *in alio* Euſtocus *dicitur. Sic* Caſtus *uno loco ſcribitur* Caſſur; *&* Eleuſus *ſemel* Daciſus.

C

Præter Septemdecim enumeratos

5 *Jam vero, licet abunde liqueat hoſce omnes Martyres ad unam ſpectare claſſem, quæri tamen poteſt, ad eodem die non ſint ſtatuendi alii* Magnus, & Caſtus, *quos ſeorſum memoravit Uſuardus; uiſque ſuperaddendus* Maximus, *uti fecerunt aliqui, quos ſecutus eſt Baronius. Hieronymiana utcumque huic opinioni favent, cum* Magnum, Caſtum, & Saturninum *inferius rurſum annuntient poſt Bonifacium Papam. Verba accipe primum ex editione Acherii, quæ ſic habet:* Romæ, in cœmeterio Maximi, via Salaria, depoſitio Bonifacii epiſcopi. Ad ſanctam Felicitatem, natalis ſanctorum Magni, Caſti, Saturnini, Firmini. *Hoc loco inſuper occurrit* Firminus, *uti etiam in eodem Mſ. Corbeienſi apud Florentinium, qui fragmenta dedit tu to, quod totum edidit Acherius. At* Firminum *iſtum nullo alio loco reperio. Textus Hieronymiani a Florentinio editi, omiſſo* Firmino, *talis eſt:* Romæ in cimitario Maximi; via Salaria, depoſitio Bonifacii epiſcopi. ad Scam Felicitatem natalis ſanctorum Magni. Caſti. Saturnini. *Adjunxi annuntiationem S. Bonifacii I, alias huc non ſpectantis, ut ſenſus verborum facilius appareat. Ad textus vero allegatos duo obſervo: primo, ſi* Magnus & Caſtus *attribuendi ſunt cœmeterio S. Felicitatis; iis quoque jungendus eſt* Saturninus, *&, ſi ſingula nomina ſtatim ſint adoptanda,* Firminus *etiam. Secundo iſtud,* ad S. Felicitatem *veriſimiliter ſpectat ad Bonifacium Papam, qui ſepultus refertur in cœmeterio S. Felicitatis via Salaria, ubi illud cœmeterium fuiſſe oſtendit Aringhus in Roma ſubterranea lib.* 4 *cap.* 29. *Franciſcus Pagius in Breviario Romanorum Pontificum in Bonifacio I ex Ciacconio negat, cœmeterium Sanctæ Felicitatis fuiſſe via Salaria: ſed non negaſſet, opinor, ſi legiſſet Aringhum de cœmeterio S. Felicitatis diſputantem, niſi voluiſſet aſſertum Claconii antiquis omnibus præferre. At locus ſepulturæ S. Bonifacii magis enuminabitur ad* XXV *Octobris, quo memoratur in Martyrologio Romano.*

E

non videntur ſeorſum ſtatuendi aliqui ſynonymi:

6 *Ex dictis vero colligo, nullam rationem habendam eſſe nominum repetitorum* Magni, Caſti, Saturnini & Firmini, *quod ultimum ex uno ſeptemdecim præcedentium veriſimiliter corruptum eſt. Ratio eſt, quod hiſce nominibus nullus addatur locus in iis apographis, quæ alias locum habent additum: nam pro ſeptemdecim Sothis aſſignatur* Ancyra, *pro Bonifacio, cujus certo non ſunt Socii, habetur* Roma; *Marcellus item Cabilonenſi martyri, & Paulino Trevirenſi epiſcopo locus additur. Porro ex Gregorio Magno, cujus verba dedi tom.* 1 *Sept. pag.* 614, *habemus* F *locum paſſionis additum fuiſſe in Martyrologiis antiquis, ideoque ibidem obſervavi interpolationis eſſe cenſendas, ubi nomina nuda occurrunt ſine loco in Hieronymianis Martyrologiis, præſertim ſi adſint aliæ rationes, quæ interpolationem inſinuant. Hic autem varia ſunt, quæ ſuſpicionem interpolationis ingerunt: nam primo nec Romæ, nec ullo alio loco noti ſunt tres martyres Socii, qui vocantur* Mugnus, Caſtus & Saturninus. *Secundo hi ſecunda vice enumerantur eodem plane ordine, quo antea inter prædictos Septemdecim fuere recenſiti. Tertio in variis Hieronymianis contractis* Magnus & Caſtus *ponuntur itidem poſt Bonifacium, cum quibuſdam aliis ex prioribus Septemdecim; imo etiam cum uno ex tribus illis, quos Ado, Uſuardus, aliique laudati martyrologi primo loco ſeorſum annuntiaverunt.* Silvanus *certe tam in Gellonenſi apud Acherium, quam in Auguſtano & Labbæano apud nos, cum poſterioribus recenſetur. Ex hac autem obſervatione evidens eſt, claſſem illam ſeptemdecim Martyrum varie & confuſe fuiſſe diviſum; atque ex confuſa illa diviſione facile contingere potuiſſe, ut collectores illi, qui ſuis*

AUCT. J. S.

AUCT. J. S. *Martyre legit nulla Sanctorum nomina voluerunt deſſe, eadem nomina iterum deſcripſerint, quia alios putabant Sanctos, quos non videbant eiſdem Sociis conjunctos, nec eidem loco adſcriptos: nam ex hac aut ſimili occaſione factum oportuit, ut aliqui Sancti non modo diebus diverſis, ſed iiſdem quoque fuerint bis repetiti, uti revera factum ſatis conſtat.*

rationes quæ pro contraria opinione afferri poſſunt.

7 *Verumtamen rationes etiam nonnullæ allegari poſſunt pro geminandis, aut certe diſtinguendis ab Ancyranis Martyribus* Magno, Caſto & Saturnino. *Prima eſt auctoritas Uſuardi pro duobus prioribus: nam illos ſeorſum ſic memoravit*: Ipſo die, ſanctorum Magni & Caſti. *Reſpondeo, Uſuardum de Sanctis illis non ſatis fuiſſe inſtructum, ut patet ex loco martyrii prætermiſſo. Cum autem dubitaret, quo ſpectarent, quod illos modo in Hieronymianis inveniret cum aliis Ancyranis junctos, modo ſeorſum annuntiatos; videtur tutiorem viam elegiſſe, & eos annuntiaſſe ſine loco, ut annuntiatio vera eſſet, ſive Ancyræ eſſent, ſive alii. Eadem dubitatio videtur fuiſſe* Baronio, *qui locum ſimili cautela*
B *omiſit, licet* Maximum *adjunxerit* Magno & Caſto. *Neuter erravit; ſed utroque minus exactam de iſtis Martyribus dedit notitiam. Secundo Florentinius in Annotatis ait, ſe dubitaſſe, an voces*, ad ſanctam Felicitatem, *jungi deberent cum Bonifacio Papa, an cum* Magno & *Sociis, quod conſtaret Bonifacium ſepultum eſſe ad ſanctam Felicitatem, & contra quod ſit locus præter morem Sancto poſponeretur. Atque hac ultima ratione ſe ait inductum, ut voces* ad Sanctam Felicitatem *jungeret cum* Magno, Caſto, & Saturnino. *Verum cum conſtet de ſepultura Bonifacii in illo loco, & nullibi ſit mentio de* Caſto, Magno & Saturnino *Romæ paſſis, aut ſepultis ad Sanctam Felicitatem; eumque ſepulturæ locus alibi etiam Sanctorum nominibus legatur poſpoſitus, ut videri poſſit apud ipſum Florentinium ad* VII *Julii; mihi probabile non eſt voces illas* ad S. Felicitatem *alio ſpectare quam ad S. Bonifacium: ideoque Romæ attribuendi non ſunt hi Martyres; ſed credendum repetitos fuiſſe ſuis locis adjunctos.*

exigui ſunt momenti.

8 *Objicit præterea Florentinius,* Saturninum *martyrem via Salaria ſepultum eſſe, atque iſtud*
C *ſatis eſt certum. Verum alius ille eſt* Saturninus *martyr, cujus memoria in Martyrologio Romano recolitur* XXIX *Novembris, uti ibidem videri poteſt in Annotatis Baronii ad iſtum diem. Hæc igitur obſervatio Florentinii non prodeſt ad* Saturninum *hodiernum Romæ vindicandum. Æque inutilis eſt ad* Magnum *Romæ attribuendum altera annotatio Baronii, hiſce verbis concepta*: De tranſlatione corporis S. Magni martyris, deque ejus reliquiis reconditis in eccleſia ſancti Michaelis archangeli propa Vaticanum tempore Leonis quarti Romani Pontificis, docet vetus inſcriptio marmori inciſa; in eadem collocata, *Quippe cum plures Romæ ſint martyres iſtius nominis, prius inquirendum eſſet, cujus Magni ſit iſtud corpus, ut pro hodierno aliquid poſſet inferri: idque facile vidit ipſe Baronius, qui auctus non eſt* Magnum, Caſtum & Maximum *Romæ attribuere, etiamſi id jam feciſſet Galeſinius; quique* Saturninum *prorſus omiſit. Ex dictis igitur concludo, dictos* Martyres *eoſdem videri cum Ancyranis, quibuſcum annuntiantur in antiquis quatuor Martyrologiis.* D

Hiſpani quidam ex pſeudo-Dextro ſibi vindicant Magnum, Caſtum & Maximum;

9 *Porro obſcura horum Martyrum notitia, & locus martyrii in Romano Martyrologio prætermiſſus occaſionem dederunt Hiſpanis fabulatoribus, ut ſibi vindicare conarentur tres illos, qui in Romano Martyrologio conjunguntur, eoſque continuo Actis quibuſdam fictitiis exornarunt. Audi Joannem Tamayum Salazarium in Martyrologio Hiſpano ad* XV *Septembris*: Uticæ in Hiſpania Bætica SS. Maximi, diſcipuli S. Jacobi, Hiſpaniarum apoſtoli, Magni & Caſti martyrum, qui in Naroniana perſecutione comprehenſi, propter Chriſti fidem martyrio coronati ſunt. *In annotatis pro anno martyrii deſignat annum Chriſti 66. Quin & notat* Acta proſtus periiſſe, *ſed* elaganti ſtylo rediviva *fuiſſe conſcripta, videlicet ex ſuppoſititiis pſeudo-Dexteri ſcriptis: nam ex illis omnia fuere hauſta, exceptis carminibus quibuſdam, quæ veritas ſint auctoris nomine: nec dubitari poteſt, quin carmina illa ſint ſuppoſititia, & recenti manu compoſita; ſicut eruditi & prudentiores Hiſpani hodie agno-*E *ſcunt de fictitiis Dextori & aliorum chronicis, & ſicut Nicolaus Antonius de carminibus iſtis indubitanter pronuntiat in ſcripto mox citando. Non libet mihi immorari refutandis fabulis iſtis, cum iſtud hoc tempore minus ſit neceſſarium. Attamen brevem illarum ſeu refutationem ſeu cognitionem ſubjungam ex Scriptis poſthumis Nicolai Antonii, jam frequenter in hoc opere adductis.*

ſed illos merito videt Nicolaus Antonius.

10 *Ille in Opuſculo Mſ. nobis communicato pag. 65 de iis ita ſcribit*: Celebrantur IV Septembris die his verbis in Romano Magnus, Caſtus & Maximus." Eodem die SS. martyrum „ Magni, Caſti & Maximi „; quorum ultimi Uſuardus non meminit, laudatis primis duobus. Ignorabatur, qui atque undenam eſſent Martyres. Præſto fuit clarificandis iis, æthereus ut quidam ſol, Dexter, qui ait ad annum LXVI: " Nec multo poſt Uticæ in Betica „ Maximus D. Jacobi diſcipulus in Hiſpania „ cum ſociis Magno & Caſto patitur „. Certe ad eum Maximum S. Jacobi apoſtoli diſcipulum is reſpexit, qui inter alios ejus ſacri collegii ſodales appellatur in Hiſtoria, five Pelagii Ovetenſis apiſcopi, cui & hanc notitiam attribuit Joannes Mariana lib. IV cap. 2; ſive F Sampyri Aſturicenſis, apud quem hodie legitur in editione quatuor principum Hiſpaniæ hiſtoricorum, Pacenſis, Salmantini, hujus Aſturicenſis, Pelagique Ovetenſis præſulum e Sandovallio procurata. Quem ſtatim opportunum eradidit luculantioſi de eo formandæ hiſtoriæ: teperieniſque hunc noſtrum ejuſdam nominis Martyrem non alieni adſcriptum loco: Eſto tu, ait, ille Maximus Jacobi diſcipulus: nec mora, tam eum, quam ſocios Caſtum & Magnum ad nos pertulit, atque Uticam Bæticæ oppidum hoc triplici diademate cinxit. *Addit plura laudatus ſcriptor, & ubi oſtenderat, non niſi ſuppoſititia adduci teſtimonia, ita merito ſubjungit*: Non his teſtimoniis agenda nunc res, ſed antiquis & omni ſuſpicione carentibus. *Verum adducta mihi ſufficiant, quia Tamayi fabulæ eruditis abunde innotuerunt.*

D E

A D

DE SS. THEODORO, OCEANO, AMMIANO, ET JULIANO MART.

Sylloge ex Martyrologiis & Menologiis. J. S.

SUB MAXIMIANO GALERIO. *Quatuor Martyres, quibus male additur quintus apud Sirletum.* B

A *Nuntiat hodie Romanum Martyrologium quatuor martyres Græcos his verbis*: Item ſanctorum martyrum Theodori, Oceani, Ammiani & Juliani, qui ſub Maximiano imperatore diſſectis pedibus in ignem conjecti, martyrium conſummarunt. *Quintus hiſce additur in Menologio Græco, quod Latinum fecit Eminentiſſimus Sirletus; at perperam, ut probabo inferius, ſive error ille fuerit in ipſo Menologio Græco, ſive ortus ſit ex interpretatione Latina, quod deprehendere nequeo, cum textus Græcus non ſit ad manum. Elogium vero in laudato Menologio tale reperitur*: Eodem die ſanctorum martyrum Centerionis, Oceani, Theodori, Ammiani & Juliani, qui fuerunt ex opido Candale. Hi omnes cum Chriſtum confiterentur, poſt multos cruciatus juſſu Maximiani in lavacrum injecti ſunt; atque illuc a divino angelo erepti, abſciſſis ſecuri pedibus, in ignem conjecti conſummati ſunt. *Viderant Galeſinius & Baronius* Centerionem *non eſſe adjungi, aut certe dubium eſſe, ideoque illum prudenter omiſerunt. Sane* Centerio *prorſus omittitur in Menologio Baſiliaco, quod Sirletiano eſt antiquius. In Menæis autem mentio quidem fit* πεντηρίωνος, *& titulus ſeu annuntiatio tam eſt ambigua, ut facile quis exiſtimare poſſit eſſe nomen proprium Martyris: at adjuncti verſiculi ambiguitatem tollunt, & oſtendunt quatuor dumtaxat Martyres annuntiari, atque ea de cauſa vocem* πεντηρίων *explicandam eſſe de officio, reddendamque Latine* centurio: *nam Græci poſteriores vocem illam Latinam linguæ ſuæ inſeruerunt, uſque ſunt non ſolum voce* κεντυρίων, *ſed etiam, una littera mutata,* πεντηρίων, *uti videri poteſt apud Cangium in Gloſſario Græco-barbaro.*

C

Verſiculi laudati ie Menæis impreſſis ita leguntur:

Οἱ πεντηρίων πῦρ πόθῳ θείῳ πνέων,
Ψυχὴν προθύμως εἰς τὸ πῦρ ἀποπέμπει.
Τριττοῖς Ἀθλητὰς ἐπυρὰ πλίνθῳ ξέων,
Δι' ἧς ἀπῆλθε πρὸς τὸ πλάτος.

Reliqua in hiſce verſiculis ſatis clara ſunt: at nonnihil obſcuritatis habet vox ξέων *voci* πλίνθῳ *juncta, quæ hic vertenda eſt* inſitara, *aut nova, ſicuti von illa aliquando ſumitur. Itaque verſiculos Latine ſic exprimo*:

Centurio ignem divini deſiderii ſpirans,
Animam alacriter in igne exſpirat.
Ternis Athletis rogus eſt ſcala inſtrata,
Per quam aſcenditur ad cæli latitudinem.

Clarum eſt hic quatuor ſolum Martyres memorari, videlicet primo Centurionem *ſeorſum, deinde vero tres ſimul, qui forſan fuere milites. Id tamen non dicimus; at ſolum illa ſuſpicio eſſe poteſt, quia primus dicitur* Centurio. *Quamvis autem hic primo ſolus celebretur, non tamen cuiſlibet audendum eſt, coronatum eſſe ante alios, aut alio mortis genere: ſed potius credendum, id illi honoris delatum, quod videatur omnium fuiſſe anteſignanus; ſive is fuerint* Oceanus, *qui in Menæis & apud Sirletum primus nominatur; ſive* Theodorus, *qui in Menologio Baſiliano proponitur.*

Sunt ſupplicia ex quibus vitam finierunt:

3 *Porro quæ in Menæis præterea dicuntur de hiſce Martyribus, congruunt plane cum elogio ex Menologio Sirletiano recitato: aſſeruntur enim venuſſe in* χώμης Κανδαύλης ex pago Candanle. *Torti primum, deindeque ferventi balneo injecti dicuntur juſſu Maximiani, quem Maximianum Galerium explico, cum videantur paſſi in imperio Orientali. Reliqua etiam ita conſonant, ac ſi verba Menæorum Latine feciſſet Sirletus. Verum in Menologio edito Baſilii imperatoris juſſu, quod nuper Græco-Latinum prodiit Urbini, paulo prolixius texitur elogium, hac annuntiatione præmiſſa*: Eodem die cetramen ſanctorum martyrum Theodori, Oceani, Amiani, & Juliani. *Ita enim ſubjungitur*: Hi ſancti Martyres floruere Maximiano imperatore. Comprehenſi autem, & interrogati, cum Chriſtum Dominum confiterentur, ſuſpenſi, depexique ad oſſa fuere: deinde in ferventiſſimum balneum, ſigillo imperatoris obſignatum ne inde exire poſſent, ſed interire ibi cogerentur, detruſi. Sed angelus Domini eos illæſos, ſortibus e peſſulo firmatis, & obſignatis eduxit. Rurſus autem capti, abducuntur extra urbem in deſertum locum, ut truculenter interficerentur: ubi petita, & impetrata a carnificibus ad orandum hora, flantes multum precati ſunt Deum, primum quidem pro rotius orbis conſtitutione, ſanctarumque Eccleſiarum tranquillitate: deinde gratias eidem egerunt, quod digni habiti eſſent, qui martyrium pro ipſo ſubirent. Atque ita præciſis ſingulis membris coribuſque confractis, in ignem injecti finem vivendi fecerunt. *elogium*, B F

4 *Omittitur hic locus, ex quo vereſſe dicuntur Sancti. Et fuit oppidum aut vicus* Candaule, *in quo paſſi fuiſſe referuntur in prioribus Faſtis, difficulter invenire poterit, licet in Chronico Euſebii & apud alios ſcriptores inter reges Lydiæ invenitur aliquis* Candaules comes, *a quo locus ille comen accipere potuit, indeque nonnulla oriri ſuſpicio in Lydia, minoris Aſiæ provincia, coronatos eſſe. Si luberet audire ſuppoſititium Dexteri Chronicon ad annum 308, ubi tecte ex illis Martyribus, omiſſo ſolo* Ammiano, *retenſet cum aliis quibuſdam; in Hiſpania quærenda eſſet horum Martyrum palæſtra. Tamazus in ſuo Martyrologio Hiſpanico addit* Amminum *ſeibus aliis, & reliquos in Dexteri Chronico hiſce junctos alio remittit. Narrat etiam de iis diſputatum fuiſſe inter ſcriptores Hiſpanos, quod alii hoſce Martyres dioceſi Hiſpalenſi attribuere niterentur, alii Gitumenſi. Verum Nicolaus Antonius in opere poſthumo nobis communicato pag. 50 ſolito audere pronuntiat, ſcriptores illos.* An- *coronati videantur in Oriente, non in Hiſpania,*

AUCT. J. S. dabatarum mare cæcus pœliari atque intricate contendere de horum Martyrum patria. *Nam veritas arguncuntis, quæ brevitatis causa prætermitto, oſtendit Martyres illos ad Hiſpaniam non pertinere; ſed potius ad Orientem*, Ut, *inquit in fine*, ex facta in omnibus Græcis libris, in nullo autem (*unquo*) Latinorum memoria, argumentisque aliis pleniſſime convincitur.

nec hujus Juliani corpus eſt, quod ſervatur Ciſerani;

5 *Petrus Paulus Boſca in Martyrologio Mediolanenſi die* 17 *Septembris ita habet*: Ramæ ſancti Juliani martyris, cujus corpus Ciſerani in diœceſi Mediolanenſi magnam habet veneratio-oem. *Addit in Annotatis*: Ex tabulario parochialis eccleſiæ Cæſariani in agro Bergomate, quem pagum vulgus adulterino nomine appellat CISERANUM. Corpus autem S. Juliani recognitum fuit in curia archiep. die xx Auguſti anno MDCLXXVIII. *Dies venerationis ſuſpicionem ingenere poteſt, corpus illud* S. Juliani *eſſe* Juliani *ejuſdem, de quo agimus, præſertim cum nullus alius* Julianus *Bodis in Martyrologiis reperiatur. Verum huic ſuſpicioni refragantur, quod* Julianum *ſuum Romæ annuntiet Boſca*: *veriſimile enim non eſt Romæ paſſos eſſe Martyres noſtros. Præterea nihil de ſuo* Juliano *cognoviſſe videtur Boſca, niſi corpus ipſius fuiſſe Roma acceptum, & Ciſerani in magna veneratione habitum, ita ut dies* 17 *Septembris ideo fortaſſe ſit pro veneratione iſtius Juliani, quod* Julianus *alicui eodem die celebraretur in Martyrologio Romano, licet cum hoc ille idem eſſe non credieretur,*

6 *Baronius in Annalibus ad annum* 308 *refert martyrium quatuor Martyrum noſtrorum num.* 27. *Annus ille quidem incertus eſt, nec tamen longe a vero aberit. Etenim non dubito, quin ſub Maximiano Galerio paſſi ſint Martyres illi, ſive poſtquam Diocletianus & Maximianus Hercui imperio ſe abdicaverunt, quod contigit anno* 305; *primo quia dicuntur paſſi ſub Maximiano; ſecundo quia ees contigit in Oriente, ubi ſæviſſima fuit perſecutio ſub Galerio, & ubi Herculius caro fuit; ac tertio dimum, quia tormenta Martyribus biſce billata cum moribus Maximiaat Galerii optime congruunt. Nam teſtatur Lactantius libro de Mortibus perſecutoeum cap.* 21 *panam ignis maxime uſitatam fuiſſe Galerio, & quidem eo uſque proceſſiſſe illius crudelitatem*, ut poſt tormenta damnati lentis ignibus urerentur. *Conflat autem hoſce Martyres ignis cruciatu martyrii lauream adeptos. Porro nonnulla eſt differentia in relatione panæ, quæ ignem præceſſit*: *Menæa enim & Sirlettianum Menologium habent, Martyrum* pedes *ſecuri fuiſſe abſciſſos, & ſic in ignem injectos*. *Baſilianum vero habet*: Præciſis (*aut, ut vox Græca* κατακοπέντες *etiam verti poteſt*, conciſis ſingulis membris cruribuſque confractis *igni injectos eſſe. Non poteſt certo dici, utrum membra Martyrum fuerint abſciſſa, an ſolum contuſa & confracta; at certum eſt graviſſima paſſos eſſe, atque ita glorioſam coronam conſecutos.*

martyrium ſtatuendum ſub maximiano Galerio.

DE S. MARINO DIACONO CONF.

PATRONO REIPUBLICÆ COGNOMINIS IN ITALIA

J. V.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I.

Notitia loci, in quo Sanctus ſolitarie vixit; memoria in Faſtis ſacris; an corpus Ticini: cultus in pluribus aliis urbibus; Acta & Commentarius Italicus quantæ fidei.

CIRCA FINEM SECULI IV.

Reſpublica Sancti nomine appellata

MARINI, *in cujus caverna vitam ſolitariam duxit hic Sanctus, vocabatur antiquitus* Titas *vel* Titanus *ſive* Acer; *deinde* San Marino *ab incolis dictus ex Sancti nomine. Situs eſt in Italia Romandiolam inter & ducatum Urbinatem, diſtatque Arimino miliaribus Italicis decem, Leopoli vero ſex. In hujus montis cacumine ædificatum fuit oppidum, quod hodieque* Fanum S. Marini *ſeu* Marinum *appellatur, caput parvæ reipublicæ liberæ & ſui juris; quæ titulo gaudet ab anno* 660 *ſecundum Boudrandum tomo* 2 *pag.* 320, *ubi vicos eidem ſubjectos, numerum incolarum modumque gubernationis recenſet. Nicolaus Coleti in Italia ſacra Ughelli Venetiis recuſa tomo* 2 *col.* 884 *ait, oppidum eſſe ſatis amplum duplicique muro circumdatum, ſatum civibus & ædificiis cum publicis tum privatis nitens. Magis ad propoſitum noſtrum faciunt quæ ſubdit,* Princeps eccleſia D. Marino ſacra eſt & in cacumine montis ad orientem vergit, conſtructa lapidibus ſectis & quadratis, ceibus navibus ordine Etruſco diſtincta...In ara majori requieſcit corpus S. Marini, *prout inſra oſtenditur ea ejuſdem inventione.*

annuntiatio in Martyrologio 3 & 4 *Septembris:*

2 *In additionibus ad Martyrologium Bedæ tomo* 2 *Martii pag.* xxxi *memoratur Sanctus noſter cum ſocio Leone* III *Septembris ex Mss. Vaticano & S. Cyciaci; ſed ſine loco. Ambo etiam habentur ad* IV *Septembris in Ms. Calendario Miſſalis Mediolanenſis anni* 1560, *hoc modo*: SS. Leonis & Marini confeſſorum. *De illo Leone, qui & Leus dicitur, egimus tomo* 1 *Auguſti a pag.* 46. Marinum *Ticini annuntiant Bolcus, Molanus, Galeſinus & Martyrologium Germanicum, quod vulgo Camiſii vocatur, ad* 111 *Septembris*; *e quibus ſolus Galeſinius titulum diaconi exprimit ita ſcribens*: Papiæ ſancti Marini diaconi & confeſſoris. *Martyrologium Romanum*

A *manum hæc dic*: Arimini ſancti Marini diaconi; *ad quæ Baronius notavit, alicubi* Maurum *ſcribi pro* Marino. *Franciſcus Maria de Aſte archiepiſcopus Hydruntinus in Diſceptationibus ſuis in Martyrologium Romanum Beneventi editis anno 1716, locum emendatum ſic corrigit ex Ferrario in calce Novæ topographiæ*: Nno Arimini, ſed apud montem Titanum obiit, ut in ejus Vita. *Refertur item Sanctus* IV *Septembris apud Maurolycum, Grevenum, VVithfordum in Martyrologio Anglicano, & Canifium in Germanico laudato; quod ultimum diſtinguere videtur hunc* Marinum *ab ea, quem pridie annuntiarat* Papiæ. *ſed illum, qui ibi colitur, eumdem eſſe cum Sancto hodierno, conſtat ex Jacobo Gualla lib.* 5 *Sanctuarii Papiæ cap.* 1 & 4 *quod compendium eſt Actorum. Idem non patebit alibinde, ubi retulero elogium ex Grevено his verbis conceptum*: In Titano monte, ſancti Marini Levitæ & confeſſoris, qui cum eſſet dolandorum lapidum peritus & a Dioeletiano conductus, de laboribus ſuis, panperibus large ſubveniebat; Chriſtianos quoque, ob Chriſti fidem in opere prægravatos, adjuvabat. Poſtea

B vero Romani Pontificis juſſu diaconus ordinatus, quievit in pace. *An omnia hæc vera ſint, infra videbitur.*

feſtum Titani, non tamen corpus;

3 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad* III *Septembris exhibet e Petro de Natalibus compendium Actorum; ſed recte ſubdit in Annotatione, multa correctione illa egere. Deinde circa cultum obſervat ſequentia*: Io Martyrol. Rom. natalis S. Marini prid. Non. Sept. adnotatur; cum in M. Titano, M. Feretrano, Arimini, Papiæ, & aliis in locis III Non. celebretur. *In Catalogo generali ad eumdem diem dubitanter loquitur de loco, in quo Sanctus requieſcit, hæc notant*: Corpus in M. Titano op. Acuminen. dicec. (*ſecundum Ughellum Leopolitana diœceſi*) aſſeevari ſertur, cum illud Papiæ io ſaera æde ejuſdem S. Marini quieſeeru affirmetur, *nempe a laudato Gualla cap.* 1. *Hæc conſonanæ informationi a R. P. Joanne Antonio Gallo rectore Collegii noſtri Ticinenſis huc miſſæ anno* 1686, *ſignantur tamen, Sanctum in illa urbe coli non* III *Non., ut ſupra ajebat Ferrarius, ſed pridie Nonas cum Romano Martyrologio.*

C *Verba accipe*: Die IV Septemb. agitur de S. Marino diacono ſub ritu duplici in ſua propria eccleſia, quia ibi adeſt ejus corpus, & eſt ejuſdem titulus. *Bernardus Saccus Hiſtoriæ Ticinenſis libro* 10 *cap.* 8 *ſcribit, templum* S. Marini *una cum monaſterio* ad majorem aliquarum reliquiarum honorificentiam *in urbis medio elegantier conſtructum fuiſſe ab Aiſtulpho Longobardorum rege, adeoque circa mediam ſeculi* VIII. *Eumdem conditorem iſtius eccleſiæ* ſub nomine omnium Sanctorum, modo notem divi Marini agnoſcit Gualla citatus; *ſed enormi anachroniſmo Aiſtulphi mortem collocat* anno ſalutis quinquageſimo octavo ſupra ducentos.

cultus Arimini aliique in locis.

4 *Cæterum per* corpus *hic aliquæ dumtaxat reliquiæ intelligi poſſunt, & oeſte illud Ticino non attribuit memoratus Saccus: conſtat enim ex inſtrumentis poſtea edendis, corpus* S. Marini *anno* 1586 *in ejus nominis oppido inventum, ibidem adhuc fuiſſe anno* 1661, *ſi ceſſam excipias; nec uſpiam occurrit mentio aliqua translationis corporis Ticinum facta vel Ticino Arimnum. Templum item Sancto dicatum eſt Arimini, prout teſtatur Raphael Adimari libro* 1 *de Situ Ariminenſi Italice edito pag.* 83, *addens puteum ibi eſſe, qui dicitur factus a Sancto, & nunc eſt in angulo cloaſtri, unde intratur in conventum, id eſt, cœnobium Canonicorum Lateranenſium, quod templo adhæret. Hujus ſitum prope mœnia verſus Orientem exhibet tabula topographica civitatis Ariminenſis poſt tomum* I *Collectionis hiſtoricæ de fundatione Arimini &c., per Cæſarem Clementini ſermone Italico conſcriptæ. Colitur præterea Sanctus Arbæ in Liburnia, Bononiæ, Cæſenæ, Viguntiæ (Vogbanza) in diœceſi Ferrarienſi locisque aliis diœceſis Ariminenſis & Ferrarienſis, uti aſſerit authenticum inſtrumentum anni* 1661: *Niverni quoque in Gallia & quidem ritu duplici, teſte Kalendario Nivernenſi Mr. ad* IV *Septembris*, Marini conf. dup. *De publica & ſolemni veneratione, qua Patronum ac Protectorem ſuum proſequuntur San-Marinenſes, oportuniur agetur infra.*

AUCT. J. V.

5 *Actorum duplex habemus exemplar Mr.*; *alterum Romæ miſſum a P. du Lorez, cujus hic eſt titulus*: Incipit Vita ſancti Marini confeſſoris deſumpta ab antiquiſſimo libro manu ſcripto, qui eſt penes illuſtres DD. Societatis S. Hieronymi de Arimino a ſnl. 167 uſque ſnl. 274: *alterum, quod exordio multiſque aliis a priori diſcrepat & correctius eſt, accepimus anno* 1641 *a P. Joanne Gamans Societatis Jeſu, deſcriptum ex Paſſionali pergameno Bodecenſis cœnobii Canonicorum Regularium S. Auguſtini in diœceſi Paderbornenſi. Duobus hiſce addi poſſunt* IX *Lectiones Officii proprii Mſ.*, nec non Divi Marini Triumphus *carmine heroico celebratus, ſed hic mutilus eſt nec vitiis caret. Extat inſuper Vita ſpiritu excuſa libro* 8 *cap.* 36 *apud Petrum de Natalibus, quoad omnia fere conſonans Lectionibus citatis; item alia multo prolixior tomo* 2 *Mombritii fol.* 52, *complectens quidquid habetur in Vitis jam memoratis, ſed præferens falſo hunc titulum*: Paſſio SS. Lennis & Matioi martyrum, *cum ambo in puco obierint. Acta a quo primum conſcripta ſint, non invenio: ad tempus quod attinet, Tillemontius nota* 7m *in Arianos tomo* 6 *pag.* 785 *videri ſibi ait, ſtylum eſſe ſeculi* IX *&* X. *Verum ſeculo* XI *antiquiora non eſſe indicat memoratus Clementinus, dum parte* 1 *anno* 1617 *edita, libro* 1 *pag.* 123 *Vitam Sancti exutatam aſſerit ab annis circiter* 600. *Exigua igitur Actorum eſt auctoritas ab ætate ſcriptoris, utpote qui totis* 6 *ſeculis a Sancto diſtabat. Imo auctoritatem omnem alio etiam ex capite illis abjudicat citatus Tillemontius, & Acta non ſint ſtomacho repudiat.*

Acta a Tillemontio rejecta

E

F

nec immerito:

6 *Sane in iis narrantur quædam minime cohærentia, & quæ fidem hiſtoricam non merentur: nam* 1° *imperitus ſcriptor inducit Diocletianum & Maximianum imperatores, dire ſævientes in Chriſtianos, urbemque Ariminenſem reædificari jubentes circa annum* 257; *nempe din antequam illi imperarent; & priuſquam Adminum a Demoſthene Liburnorum rege, neſcio quo, vaſtatum eſſet, quod tantum anno a partu Virginis* 266 *contigiſſe volunt laudatus Clementinus pag.* 122, & Vincentius Maria Cimarelli alter auctor Italus lib. 2 *Hiſtoriæ Urbinatium pag.* 83. *Imo Lectiones Officii proprii & Petrus de Natalibus aiunt urbem reparari cœptam circa annos Domini* CCXX, *Sanctique obitum affigunt anno* 256. *Aſſerit* 2° *Virum ſanctum jam tum Chriſtianum, juſſu prædictorum imperatorum venuſſe Ariminum, operam collaturum ad civitatem reædificandam: hoc tamen in antiquitatibus patriæ ſuæ teſtatum non invenit Clementinus*

AUCT. J. V. *tinus nobilis Arimincnſis, cum libro a pag. 126 ſervabat*, non bene ſolido fundamento *numerari SS. Leonum & Marinum inter architectos, lapicidas, cæmentarios alioſque operarios, qui tunc te conflaverunt. Multo minus id reperit in manuſcriptis, quæ variis locis citat; Gaudentius Brunacci auctor Vitæ Italicæ S. Gaudentii Arimincnſis epiſcopi & martyris; ſiquidem libro 2 pag. 58 narrat, Leonem & Marinum juvenes & adhuc gentiles acceſſiſſe Arimimum ſub hoc ſancto epiſcopo, quem Julius I ordinaverat, uti habet pag. 41; ibidemque ab illo ad fidem Chriſti converſos & baptizatos fuiſſe. Denique ut alia omittam, quis fabulam non æſtimet, inquit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ pag. 569. illud de urſo, loco aſelli, quem devoraverat, Marinum vehente?*

Commentarius Italicus 8 *Accepimus anno 1665 Commentarium Italicum bene longum de Vita & geſtis Sancti, concinnatum per DD. Attxandrum Belluzzi & Joannem Franciſcum Manenti nobiles San-Marinenſes, qui eumdem judicice coram notario & teſtibus recognoverant & approbarunt* 12 *Decembris anni* 1662. *Poſt inſtrumentum illud appoſitumque de notarii fide teſtimonium, auctoritate publica & ſigillo reipublicæ firmatum, ſubditur epiſcopi diœceſani approbatio in hunc modum:* Bernardinus Scala Dei & S. ſedis Apoſtolicæ gratia epiſcopus Feretranus. Plenam fidem facimus & verbo veritatis atteſtamur, retroſcriptam narrationem geſtorum divi Marini, per perilluſtres & excellentiſſimos DD. Alexandrum Bellutium & Joannem Franciſcum Manentium de S. Marino recollectum & deſcriptam, & coram D. Franciſco Honofrio publico & authentico notario reipublicæ S. Marini, in eaque ad præſens cancelliario noſtro, recognitam cum legalitate dictæ reipublicæ a nobis bene viſam, lectam atque jam debito pondere & maturitate examinatam, aſſe veritati conſonam; nihilque contineri quod non muniatur auctoritate ſcribentium publicorum monumentorum, & immemorabilium traditionum per diœceſim noſtram communiter acceptarum & pie creditarum. Quapropter ad laudem omnipotentis Dei & honorem prædicti divi Marini, noſtræ approbationis robur, quantum in nobis eſt, præſentibus addere non dubitamus. In quorum fidem &c. Datum Pranæx palatio noſtro epiſcopali, die XXVII Decembris MDCLXI. Bernardinus Scala epiſcopus Feretranus & *juxta ipſius ſigillum inferne appoſitum*, Joannes Baptiſta Franchinus canc. epiſcopalis Feret.

ex iſdem concinnatus abſque delectu ſufficiente 8 *Commentarius iſte non ſatis criticus omnia adoptat ut vera, quæ in Actis tum impreſſis tum Mſs. reperiuntur, præterquam aliquot anachroniſmos, quos ita corrigendos cenſuerunt illius auctores; retrahunt eum Adimaro lib. 1 pag. 2 editum Dioclctiani pra inſtauranda urbe Arimincnſi ad annum circiter* 300, *& ſub idem tempus dicunt eo arceſſiſſe* Marinum *cum Leone jam Chriſtianum, at juvenili ætate floridum; ita ut anno* 359 *interceſſe potuerit tonſilio Arimincnſi cum S. Gaudentio epiſcopo, cujus ordinationem non Damaſo, uti perperam Petrus de Natalibus, ſed Julio I tribuunt. Recte quidem hic diſtinguuntur tempora Dioclctiani & S. Gaudentii epiſcopi, ſed verimile non eſt, ut Ferrarius obſervat pag.* 481, Marinum *cum ſocio locaſſe operam ſuam Arimini ſub Dioclctiano, ac deinde ſub Conſtantio imperatore ordinatum eſſe diaconum a S. Gaudentio. Vide Clementinum ſupra num. 6. Malim igitur tredecim Brunaccio* D *ibidem citato, Sanctos vixiſſe duntaxat Arimini tempore S. Gaudentii epiſcopi: ſit melius cohærebant cætera, & Marini obitus ſtatui potuit ſub finem ſeculi IV. Ceterum non eſt neceſſe integrum illum Commentarium ex Italico Latinum facere; nam Acta ipſa, e quibus potiſſimum coaluit, poſtea dabuntur & in iis; quæ geſta memorat a Sancto vivente ex Petro de Natalibus, qui identidem citatur in margine, haudquaquam tantæ auctoritatis eſt ac putavit illuſtriſſimus Bernardinus in relata approbatione. Alia, quæ Actis ſuperaddidit, paragrapho ſequente proferantur, vel in Annotatis poſt Vitam.*

§ II.

Solemnis veneratio apud San-Marinenſes præcipue poſt inventionem corporis, quæ datur ex inſtrumento authentico: alia ad cultum pertinentia.

FElix ejus tranſitus, *inquit Italice memoratus Commentarius*, 120 Septembris feſtiva recolitur a republica S. Marini cum magnificentia muſicorum concentuum & ornamentorum, cum extraordinario peregrinorum concurſu ad celebritatem Sancti. *Nonnullis interjectis de cultu in variis aliis locis, quorum aliqua ceſtuli num. 4, ſic proſequitur*: Remanſit itaque eidem reipublicæ integra hereditas preciſarum ejus exuviarum, quas veluti pignus protectionis illa conſervat obſequioſa diligentia in eccleſia majori, dedicata eidem Sancto, ſub clavibus commiſſis cuſtodiæ illuſtriſſimorum capitaneorum, qui ſunt ſupremus illius magiſtratus. Theſaurus venerabilis ajus capitis exponitur quotannis admirationi non minus quam veneracioni: ſiquidem conſpicitur id poſt tredecim ſecula præſervatum a corruptione cum aliquot dentibus, qui vivaci rubore gingivæ conjunctæ minime cedunt dentibus viventium. Reſidnum venerabilium ejus offium jacet incluſum uræ marmoreæ, cui cernitur impreſſum ſcalpro inerudito ſed pio ſequens diſtichum: F

Cluſa *ab antiquis, nobis aperta, Marini
Sancta manent membra, nobis cunctis recolenda.

Peculiaris cultus

**al.* clauſa

ro *Commentarii auctores non videntur meminiſſe, dum illa ſcriberent; quod coſta Sancti translata fuerit ad civitatem Arbenſem in Liburnia: minor etiam nullum eos verbum feciſſe de inventione corporis. Documentorum hujuſce inventionis edidit Coletus como a Italiæ Sacra recuſa col.* 854, *ſed in quibuſdam mendoſum: dabo illud correctius ex inſtrumento authentico anni* 1628, *quod & plura alia ad cultum Sancti ſpectantia, necnon literas tranſlationis teſtes continet, ac proinde hic inferi meretur.* In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Anno ab ejus nativitate ſacratiſſima MDCXXVIII Indictione Romana XI, ſedente ſanctiſſimo DD. Urbano VIII divina providentia Pont. Max., die vero ultima menſis Octobris anni anredicti. Univerſis & ſingulis ſit notum & evidenter pateat, compariſſe in terra S. Marini Ferctranæ diœceſis coram perilluſtri & reverendiſſimo D. Jo. Baptiſta

apud San. Marinenſes

Cionino

A Cionino J. U. D. abbate, protonotario Apoſtolico, & illuſtriſſimi ac reverendiſſimi D. epiſcopi Feretrani vicario generali, perilluſtrem & admodum reverendum D. Michaelem Thomam de civitate S. Leonis J. U. D. archipresbyterum matricis eccleſiæ ſeu plebis S. Marini Terræ prædictæ perpetuæ libertatis ejuſdem S. Marini, & pro dicta eccleſia, atque ad gloriam & honorem ipſius ſancti Titularis ac Tutelaria perpetuamque memoriam, in termino competente produxiſſe & exhibuiſſe in ſuo proprio originali fidem ſcripcam & ſubſcripcam manu propria quondam illuſtria & adm. reverendi & excellentis D. Marini Bonetti, dictæ eccleſiæ archipresbyteri, confectam ſub die XV Octobria MDXCV (*hic inſeritur initium & finis*) concernens* inventionem & tranſlationem ſacri corporis præfati S. Marini, patroni in eadem eccleſia ſua, petens illam recipi & admitti & recognoſci mandari per teſtes habentes notam manum, in forma ad perpetuam memoriam, ut ſupra, omneinque alium bonum fiem & effectum &c. omni

* concernentem

B &c.

a tempore immemorabili

11 Et inſuper, pro negotiis in Romana curia ſuſceptis ad magis promovendum honorem & cultum erga eumdem Sanctum, petiiſſe & ioſtiiiſſe dictum D. comparentem, unum vel pluaes notarios deputari ad ſuſcipiendas teſtificationes ac teſtimonia in forma probanti, ſuper infraſcripta videlices ſolemnitate feſti ipſius Sancti, agi ſolita die XIII Septembris ab immemorabili tempore citra ejuſdem glorioſi natalia. Item ſuper proceſſione generali, ſolemniſſime in eadem feſtivitate quotannis celebrari ſolita, cum delatione per Terram ipſam ſacri capitis ejuſdem Sancti. Item quod in libris antiquiſſimis cantus, firmi eccleſiæ prædictæ extent Antiphonæ & Reſponſoria Officii ex propriis ejuſdem S. Marini, illudque fuiſſe ſolitum decantari in dicta eccleſia; deque aliis hujuſmodi neceſſariis & opportunis. Et ſimiliter ad dictum effectum inſtitiſſe, accedi ad eandem eccleſiam per D. I. R. ad faciendum viſum & repertum de ſacro depoſito ejuſdem Sancti, nec non votis appenſis, faciſque ejus lectulis, libris ac memoriis &c. ita &c. omni &c. Qui perilluſtria & reverendiſſimus D. vicarius generalis Feretranus fedens &c. prædicta admiſit ſi & inquantum, & ſucceſſive fidem

C ſupradictam recognoſci mandavit in forma, & ad ſupradicta omnia in notarium ac notarios iuſolidum deputavit DD. Lactantium Vallum & Livium Pellicerium de S. Marino, offereus ſe paratum ad dictum acceſſum juxta petita ita &c. omni &c. Ita pronunciavi ego Jo. Baptiſta Cionius vicarius generalis Feretranus. Tenor vero fidei ſupradictæ eſt qui ſequitur, videlicet.

invenitum ibi corpus anno 1586

12 "Quia in terra perpetuæ libertatis S. Marini Feretranæ diœceſis de corpore Sancti ejuſdem nominis dubitabatur, & propter talem ſuſpicionem in dies magis ad dictum Sanctum devotio diminuebatur, licet in pede altaris majoris plebis ejuſdem, Sancti prædicti, corpus quieſcere ſuſpicaretur. Hinc ego Marinus Bonettus dictæ plebis archipresbyter corpus prædictum exquirere conſtitui: & prius maturo habito colloquio cum illuſtriſſimo & reverendiſſimo D. Jo. Franciſco Sormano Mediolanenſi, dictæ Feretranæ diœceſis antiſtite, præcibuſque per aliquot dies cum multis fratribus Cappucinis ad Deum pro hac re delatis, tandem in feſto Inventionis S. Crucis de anno MDLXXXVI ad horas tres noctis cum inſerventu duorum ex dictis Capuecinis ſummo cum tremore ac timore pedum prædicti altaris rupi, ibique marmoream urnam inveni, in qua hi duo verſus inſculpti ſunt, videlicet:

"Clauſa ab antiquis, nobis aperta, Marini
"Sancta manent membra nobis cunctis recolenda.

13 "Qua poſtea urna coram dicto antiſtite & populo prædictæ Terræ apersa, clare vidimus omnes, ibi omnia oſſa corporis Sancti præfati extare eum quadam parva cruce æuea & quibuſdam paucis nummia, quorum imago minime agnoſcebatur. In die poſtea XIII proximioris menſis Septembris, in qua Sancti ſolemnia agi ſolent cum maguo vicinorum concurſu, licet imbrea immenſi de mane reſtitarint; prædicta oſſa præfatus antiſtes & alii diguiorea clori per totam Terram cum hymnia, canticis & inſtromentis muſicis devote aſportavere, & repoſita, pront etiam nunc extant ſuper prædictum altare majus, ibique majori quam prius veneratione coluntur ad laudem & gloriam Dei omnipotentia & Sancti prædicti.

"Et quia ego prædictus Marinus Bonettus ut ſupra his omnibus interfui, his manu mea propria ſcripcia & ſubſcriptis, de omnibus fidem facio ſub hac die XV menſis Octobris MDXCV.

"Idem Marinus manu propria". *Tomo citato Italiæ Sacræ col. 855 notatur id uno anno ſerius, nempe 1596; ſed fides noſtri Ms. eſt patior.*

& ſolemniter elevatum

E

14 *Sequitur ejuſdem recognitio in hanc modam*: Die dicta ultima Octobris MDCXXVIII. Coram dicto reverendiſſimo D. vicario generali in acceſſu facto ad eccleſiam matricem prædictam S. Marini, perſonaliter conſtitoti perilluſtris & adm. exeellens ac R. D. Camillus Boncllus J. U. D. & protonotarius Apoſtolicus de S. Marino ætatis ſuæ annorum LXX, nec non illuſtria & adm. reverendus D. Aurelius Bellutius rector parochialis S. Michaelis de Domagnano comitatus dictæ Tarræ S. Marini Feretranæ diœceſis anuorum LX, ſinguli ſingillatim diligentur interrogati, & ſervatis ſervandis medio juramento tactis Scripturis &c. unus poſt alium teuuus in manibus propriis fidem ſupradictam in ſuo originali exiſtena* in calce libelli, in quo eſt Vita S. Marini diſcripta, recoguoverunt & ipſorum quilibet recognovit illam formiter ſcriptam & ſubſcripram manu propria ipſiuſmet D. archipresbyteri Bonetti bonæ memoriæ concludentibus rationibus; quia ſcilicet notam habebant & habens manum illius, quippe qui erat conſobrinus dicti D. Camilli, & docuit ſcribere præfatum D. Aurelium, videruntque pluries illum ſcribere &c. omni &c. Præſentibus ad prædicta in faeriſtia dictæ plebis R. D. Franciſco Gregorio de S. Agata, & D. Gregorio Plombono de S. Leone, teſtibus rogatia &c.

præcedentis teſtimonii recognitio

* eſtimate

F

Varia deinceps peculiaris veneration is argumenta ſic referantur: Die dicta eodemque acceſſu reverendiſſimus D. vicarius ſupradictus, præmiſſa debita oratione aote diviniſſimum Euchariſtiæ Sacramentum in facello S. Petri dictæ plebis, ubi dicitur conſtructam fuiſſe ab eodem S. Marino ſacram illam ædiculam eidem Apoſtolorum Principi dicatam, & obi juxta dictum altare retro extant duo lectuli in ſaxo excavati; ingreſſus poſtea ipſam plebem eidem divo Marino dicatam ſtructuræ antiquiſſimæ ac venuſtæ multis capellis*, ac altaribus exornatam & perpulcris innumeratis pellibus veſtitam, & cui inſerviunt regulariter decem ſacerdotes ultra alios clericos

Sacra reliquiæ honorificentiam recondita intus ſeculi 87

* *i. e.*, facellis

ana

Auct. J. V. una cum dicto archipresbytero & magiſtro capellæ, acceſſit ad ſacrum altare majus decenter exoratum & eidem divo Marino dicatum, ut ipſe vidit, legitque ſculptum in ſummitate icconæ *lapideæ albæ affabre fabricatæ, intra quam pulcra extat ſimilis lapidis ſtatua ejuſdem S. Marini in habitu diaconali manibus Terram ipſam ſuſtinentis. Et ſubtus baſim an planitiem ſtatuæ prædictæ vidit & veneratus fuit ſacrum caput ejuſdem S. Marini, ibidem theca argentea reverenter aſſervatum, cuſtoditum ſub pluribus clavibus ac ſeris, in qua theca legitur infraſcripta inſcriptio, videlicet. " Auctori perpetuæ libertatis ſuæ Divo Marino protectori Reſpublica S. „ Marini fieri curavit anno MDCII & die a mense Septembris„. Atque ibidem intrinſecus e regione ſejudem ſacri capitis vidit immuratum ſacrum depoſitum corporis ejuſdem, ut per ieſcriptionem, quæ ibi extat ſequentis tenoris, videlicet. " Auratn hoc argento Divi Marini capus ineluditur, reliquo intus corpore aſſervato. Opus autem ſtipato hinc inde ære conſectum opera Fabritii Bellutii ac Flaminii Ciotum tutorum Kal. Sept. MDCIS„.

*i. incoonis

B

alia antiqua & ſingularis

16 Vidit oratioonem manuſcripram in tabella ad ipſum Sanctum directam, hujus qui ſequitur tenoris, videlicet. " Salve Pater ſancte, flamma caritatis, ſpeculum pœnitentiæ, propugnaculum caſtitatis, gloria Tuaei montis, prædicator Evangelii, fundator libertatis, familiam tuam reſpice, apprehende arma & ſcutum, & exurge in adjutorium; ut, proſtratis inimicis animæ & corporis, tecum in cælis triumphare valeamus. Oremus. Deus, qui nos beati Marini meritis temporali libertate donaſti, concede propitius, ut ejuſdem interceſſione ab omnibus peccatis liberi libertatem æternam conſequamur. Per &c.„ Vidit lampadem pendentem aeeenſam ad prædictum ſacrum corpus, quæ, ut fuit aſſeremarum & eſt notorium, perpetuo ardet ære publico & ſpeciali cura Reipublicæ, quæ quidem ſingulis annis ab antiquiſſimis temporibus citra creat io conſilio generali duos cives, quos appellant Maſſarios* de Sancto, curam gerentes dictæ lampadis & eleemoſynarum oblararum, ac eriam quinque clavium ſupradicti ſanctuarii, aſſociantes etiam ipſum ſacrum caput funalibus accenſis, cum defertur in generali proceſſione in natali ejuſdem Sancti die III Septembris. Vidit multa ac multa vota argentea & alia, appenſa hinc inde ad dictum ſacrum depoſitum ex voto & gtatia obtenta. Vidit deputaros eſſe perpetuo legato ad altare prædictum de Sancto nuncupatum duos particulates capellanos ſimiliter de Sancto nuncupatos, inſervientes illi ultra dominum archipresbyterum ejuſqua capellaonm cum aliis ut ſupra deſtinatis.

i. e. cuſtodes a voce ualica maſſio

C

veneratiſſimi argumenta:

17 Acceſſit poſtmodum ad lectum ejuſdem Sancti, exciſom in ſaxo ac rupe ad cornu Euangelii ſupradicti altaris majoris, ibique invenit lampadem appenſam & accenſam: ex legato poſitam. Vidit etiam ibi magnam votorum quantitatem, & aceepit a multis, multum eomdem ſacrum lectulum a populis frequentati ac venerati. Vidit ſtatuam ſancti prædicti Anachoretæ præparatam exponi io eodem lectulo, repræſentantem eumdem Sanctum pœnitentem. Vidit tabel. lam appenſam, contieentem oratiouem ſequentem. " Clementiſſime Domine Jeſu Chriſte, qui „ bearo Marino patri noſtro raorum ſpiritum „ cooferre dignatus es, ut jejuniis, laoribus ac vi„ giliis fatigatus etiam hos duto lapide eubaret; „ largire quæſumus, ut nos eodem ſpiritu re„ pleti rebellem earnem ooſtram domantes, ca„ ſtitate floreamus & jugiter in ſancto amore tuo „ creſcamus. Qui vivis & regnas &c„. Vidit etiam in alia tabella carmen in hæc verba, videlicet. " Ad pium lecti S. Marini viſitatorem.

Saxea qui recolis devote cubilia Sancti,
Saxea corda pone,
Dumque colis, perpende animo, dulcedine quanta
Ferrea corda domeot.
Deinde animo reputes, quinam quove altius ipſa
Aurea corda trahent.
Quas etiam hæc pennas dedarit mirare Marino
Saxea mollities.
Sic non vana tibi fuerit viſitatio, multus
Sed tibi fructus erit;
Teque ſnos inter poterit laudare, tremeodus
cum ſtabis ante Deum.
Franciſcus Paradiſus Pariſienſis poſnit„.

Officium proprium, quod prudenter intermiſſum

E

18 Acceſſit deinde idem reverendiſſimus ad ſacriſtiam a dextro eornu prædicti altaris majoris, & a choto juſſit aſpottari ad eum librose antus fitmi ejuſdem eccleſiæ; & duobus maximis libris allatis antiqniſſimis in pergamo ſolio, in altero illorum... invenit, vidit & legit fol. LXX & ſeqq.... Officinm proprium de S. Marino tenoris ut infra, videlicet... Ad Matutinum Invitatorium.

Æterenm trinumque Deum laudemus &unum,
Qui ſibi Marioum ttanſvexit ad æthera ſanctum.

Reliquas antiphonas e Vita depromptas aliaque non tranſcribo. Hiſce autem ibi relatis abſque ulla mentione Orationis aut Lectionum propriarum, ſubditur: Quibus omoibus ad dictum Officium ſpectantibus viſis & perlectis, ut ſupra, ab eodem reverendiſſimo D. vicario generali, præſentibus ibidem inter alios adm. ill. R. & excellente D. Jo. Ant. Bellutio J. U. D. olim dictæ eccleſiæ archyptesbitero anreceſſore moderoi, & ill. ac R. D. Aurelio Bellutio rectore S. Michaelis & antiquiſſimo dictæ plebis choriſta, nec non adm. R. D. Matthæo Mazzochetto capellano ſimiliter antiquo ejuſdem eccleſiæ, unanimi conſenſu ipſi affirmaverunt & ipſorum quilibet affirmavit, Officium prædictum fuiſſe ab innumerabili tempore in uſu in parte cantari ſolita in dicta eccleſia & choro, præterquam a viginti annis citra: cum D. archipresbyter Marinus prædefunctus cœpit illud intermittere ex ſe ipſo abſque aliqua prohibitione (quod ſciatur:) aſſumeodo in feſto S. Marini & per octavam omnia de communi Conſeſſorum. *Prudentes ſane meo judicio, nam Officium proprium fabulis non caret.*

F

& oratio.

19 Atque idem adm. R. D. Aurelius choriſta & muſicus oſtendit & effective exhibuit in contioenti hymnum... io cantu figurato cantari ſolitum, ut ipſe teſtatus eſt, in ſolemniis ſacri corporis ejus, præſeore reverendiſſimo D. antiſtite Sormaoo & aſſiſteore uti epiſcopo Feretrano; prædictaque notoria fuiſſe & eſſe &c. Acto geſtaque in locis ſupradictis, ibidem præſentibus ſupra nominatis R. D. Franciſco Georgio de S. Agata, & D. Gregorio Plombono de S. Leone, teſtibus rogatis &c. Ego Livius Pellicerius notatius rogatus &c. omoi &c. *Oeationem propriam accipe ex alio Officio Mſ., cujus memini num.* 5: Propitiare nobis famulis tois, quæſumus Domine, per ipſius ſancti Marini confeſſoris tui, qui in præſenti eccleſia requieſcit, merita glo-

riosa:

A rioſa; ut ejus interceſſione ab omnibus protegamur adverſis. Per Dominum noſtrum &c. *Superiora ſatis demonſtrant, quanto affectu & veneratione Patronum ſuum proſequantur San-Marinenſes: nolo tamen ſupprimere publicam declarationem magiſtratus loci, ac reliqua laudata ſcripta contenta, forſitan alii futura ſtimulo ad ſimilia audendum pro Sanctis, quos colunt.*

§. XIII.

Declaratio magiſtratus San-Marinenſis præcedentia confirmans; aliorum teſtimonium translatione coſtæ ad civitatem Arbenſem in Liburnia: patrocinium Sancti, ſpelunca & hortus.

B

Publica magiſtratus loci

Die vero menſis Novembris MDCXXVIII. Conſtituit perſonaliter coram me notario epiſcopali in hac parte, teſtibus infraſcripris, perillustres viri infraſcripti videlicet D. Julianus Bellutius annorum LVIII, D. Michael Ang. Buſtignanus ann. LXII, capitaneus reipublicæ; edmodum excellens D. Camillus Bonellus LXX, edm. exc. D. Horatius Belluttius LXVI, adm exc. D. Petrus Tonſinus L, adm. exc. D. Marcus Ant. Bonertus XXX, D. Franciſcus Glaninus ann. LXXXIX, D. Bellutius de Bellutiis ann. LXVIII, D. Federicus Gotius ann. LI, D. Vincentius Zampinus ann. XLVI de S. Marino cives & conſilieri ejuſdem reipublicæ, omnes & ſinguli unus poſt alium pro veritate requiſiti, unanimiter unanimi conſenſu teſtificati ſunt & indubiam fidem fecerunt univerſis & ſingulis ut infra ſequitur, videlicet &c. *Declaratio arum Italicam Latinam ſic verſa.*

teſtificatio de annua feſtivita te a

Nos pro veritate perquiſiti teſtificemur & certam [illegible] facimus, primo verum fuiſſe & eſſe, quod feſtum S. noſtri fundatoris & glorioſi prorectoris Marini ſemper quotannis celebrarum fuerit e tanto rempore, ut non ſit memoria in

C contrarium; celebraturque aſſidno cum omni ſolemnitate poſſibili & magno concurſu advenerum & nobilium & præſulum IIII Septembris in

** Italice Pieve*

plebe* (*i. e.* eccleſia parochiali) bujus patriæ dedicata eidem Sancto. Secundo, quod ſemper inſtituta fuerit & quotannis dicto feſto inſtituatur generalis & ſolemnis ſupplicatio oumeroſi cleri cum ſelecta muſice ex finitimis civitatibus modo Cæſena, modo Arimino, & interdum Piſcoro, Faso, Foro Sempronii & Urbino. Ità que ſepplicationn ſemper bucuſque a tranſlatione ſacri corporis ejuſdem Sancti ſolemniter circumſtum ſuit & aſſidua circumfertur ſacrum ipſius caput argento incluſum, quod portant in tebernaculo quatuor diaconi cum magna veneratione & devotione populorum.

veneratio erga ſanctum ſpiritu

ae Terrio, quod idem ſacrum caput conſervatum ſit & conſerveturin dicta eccleſia parochiali ſuper altari majore, quod communiter vocatur altere Seuti: Illudque ſemper talo indubitanter exiſtimetum & habitum fuerit: ao velut i tale cultum ſempet fuit coliturque a populo & ab epiſcopis Feretranis, qui fuere pro rempore & ſpecialim ab hodierno, & e multis eminentiſſimie DD. Cardinalibus nr Sforza, Urſino & Rivarole, dum erant legati Romandiolæ, eliiſque præſulibus veluit D. Lapio epiſcopo Fenenſi, D. Pevone epiſcopo Ariminenſi, D. Mentice vice-legato Romandiolæ, D. Scotto gubernetore Arimini, D. Pavone olim cubiculi præfecto Pauli V & Gregorii XV, eliiſque. Quarto, quod memoratum ſacrum caput foris reſervatum ſit, ut exponatur ad honorem ipſius Sancti & conſolationem populi ejus, quando facta eſt ſolemnit translatio omnium ſeratiſſimorum illius oſſium rempore D. Sormani quondam epiſcopi Feretrani, & D. Bonetti erchipresbyreri dictæ plebis. AUCT. J. V.

ac oſſium præſertim poſt ſu. velatio. nem;

a3 Quæ oſſa omnie ejuſdem ſacri corporis S. Marini opera PP. Capuccinorum & quorumdam noſtrorum civium fuerunt, ſervatis ſervendis, detecta & reperta extemuſſim eo ipſo in loco, ubi antiqne treditio ferebat illa requieſcere, id eſt, ſub altari majore dictæ parochialis eccleſiæ, in pede illius intre urnam a ſaxo montis noſtri candido marmore cooperteni, cum duobus verſibus, qui declarabant, illud reapſe verum corpus eſſe ejuſdem Sancti cum infinito jubilo & applauſu hujus patriæ. Et inſtitnta poſt eum eodem ſacro corpore ſolemniſſima ſupplicarinne ipſo ejut natali ttt Septembris, aſſiſtenta & ſecnitatem concedente prædicto D. epiſcopo Sormano loci ordinario, illud ipſum ſnit transletum & repoſitum intra eamdem urnam io eodem altari, verumtamen

E ſurſum e regione menſæ eltaris illius intra murum, & ſub ſtatua, quæ hac tempeſtate illic cernitur ſupra erecta: ibique ad latus cuſtoditur ſacrum caput illius ſupredicti.

de pere grinis ea recurren. tibus, la. gatis poſt

a4 Denique quieſcit ibi reipſe dictum corpus ſacrum, & per miſericordiem Dei ipſiuſque Sancti fruimur ram pretioſo theſenro, etque ibi ſemper in veneratione fuit bodieque eſt omni populo. Ibi ante illad ſumptibus publicie curantur ot perpetno erdeat lampas, & ſingulis annis creantur a Republica noſtre duo cuſtodes, Maſſarii nominari, qui curam ſacri iſtius depoſiti gerant. Illuc quotidie ob favores recurritur ab omnibus, etiam e peregrinis. Apud illnd eppenduntur votive anathemata ergenrea aliaque, nri cernitur. Illic quotidie curantur celebrandæ Miſſæ votivæ eriam a devotis remotarum regionum, ibique ex piis legatie habentor fecelleni perpetni, lampas argentee centum & amplius ſcutorum, ornamente, & pecuniæ, quibustote eccleſie ornata eſt pellibus co-

F lore aureo ductit, atque etiam corona argentea conetnna & pulera ed ſacrum illud caput cotonandum.

& votivis anathematis.

a5 Poſtremo teſtificamur etiem, tree lectos ſupradicti Sancti excavatos in rupe, ubi pœnitentiæ vacabat, hoc eſt, duos in ejus ſacello S. Perri, & alterum in eccleſie parochiali ad cornu Euangelii altaris majoris, venerationi ſemper fniſſe hodieque eſſe populis; potiſſime tamen illum, qui eſt in eccleſia parochiali prope ſacretiſſime ejusoſſe: apud quem lectulum continne ardet lampas, multæque ſunt tabellæ votivæ & devotiones. Ite dicimus & atteſtemur pro veritate quiſque noſtrum, quia ſic vidimus, intelleximus, eſtque publicum & notorium ac certa vox & fame in loco & alibi (*ſequentia latine ſcripta erant:*) ſingula ſingulie referendo &c. rogatis &c. jurantettactis Scripturis ad delarionem mei &c. Actum in palatio ejuſdem Reipubliez ſancti Marini, ibidem præ ſenibus DD. Jecobo Seraffino & Evangeliſta Bellutio teſtibus &c.

Littera de tranſlatione coſtæ

e6 *Præcedentibus ſubditur alterum inſtrumentum, continens præter litteras tranſlationem coſtæ ad teſtan-*

ADCT. J. V. *teſtantes, exemplar libelli ſupplicis oblati ſummo Pontifici, in quo tamen non ſit ſpecialis mentio reliquiarum Sancti noſtri.* In Dei nomine amen &c. hic XIV Novembris MDCXXVIII. Hoc eſt tranſumptum litterarum & ſcripturarum exiſtentium penes adm. illuſtrem, revarendum & excellentem D. Michaelem Thomam archipeſbyterum S. Marini Feretranæ dimceſis, tenoris videlicet &c. *Utraque epiſtola piis vestis & grati animi teſtificationibus plena, inſcribitur Adm. R. D. Marino Bonetti archipresbytero San-Marinæſi ſupra memorato. Prima eſt judicum & ſyndicorum magnificæ communitatis Arbenſis, quam ſummatim Latine ita verto:* Quandoquidem Rev. dominationi veſtræ placuit civitatem hanc ornare ſacris reliquiis eoſtæ glorioſi eorporis S. Marini populatis noſtri, gratias agimus quam poſſumus maximas de tam caro & pretioſo dono.... Heri ſanctiſſimæ iſtæ reliquiæ approbatæ fuerunt & repoſitæ apud alias in ſanctuario hujus eccleſiæ cathedralis... Arbæ XXIX Januarii MDXCVI &c.

ad civitatem Arbenſem B 27 Tenor vero ulterius epiſtolæ reverendiſſimi D. epiſcopi Arbenſis civitatis talis eſt... ſoris... Locus ✠ ſigilli optime impreſſi, in quo legitur: Paſcalis Pſduinus epiſcopus Arbens. Intus vero *Italice hæc habentur:* R. D. Bizzi archipreſbyter hujus meæ cathedralis notum mihi fecit ingens deſiderium dominationis veſtræ habendi autheuticum exemplar libelli ſupplicis olim ab eo Romam miſſi pro transfereudis reliquiis S Marini, humanitate & pietate dominationis veſtræ conceſſis huic patriæ, quæ iſtas tantopere deſiderabat. Mitto itaque iſtius exemplar, quod firmam & certum habet auctoritatem... Arbæ XXIV Auguſti MDC *Plura in hic epiſtolis Latine vertere neceſſe non eſt. Sequitur quemplar memoratum; quod, licet nullas reliquias nominatim exprimat, omittendum tamen non duxi; præſertim cum illuſtriſſimus Arbenſis teſtetur in ſuis litteris, libellum illum ſupplicem oblatum fuiſſe pro transferendis reliquiis Sancti noſtri.*

cum facultate C 28 Conceſſio autem ſummi Pontificis eſt infraſcripti tenoris, videlicet: Licentia extrahendi reliquias Feretranæ. Beatiſſimo Pater, cum devotus S. V. orator Marinus Bitius canonicus eccleſiæ Arbenſis pia devotione ductus, utque ſuæ eccleſiæ Chriſti fidelium devotio plurimum amplietur ad augendam eorundem Chriſti fidelium ſalutem & devotionem, & eadem eccleſia ſæpius viſitetur, nonnullas SS. & Sanctarum reliquias ex S. Marini eccleſia ex oppido S. Marini Feretranæ diæceſis exeuntes & ad partes tranſmittens, eaſdem in locis ſacris non ſine magna illic degentis populi conſolatione honorifica, ut decet, collocari facere deſideret; ſupplicat proinde humiliter S. V. dictus orator, quatenus pio ejus deſiderio annuens eumque ſpecialibus favoribus & gratiis proſequens, eidem oratori, ut nonnullas Sanctorum & Sanctarum reliquias ex dicta eccleſia & oppido extrahi facere, illaſque ad dictas partes deferre & deferri, & in locis ſacris ſibi beneviſis, honeſtis tamen & ad hoc congruentibus, collocari facere libere & licite abſque aliquo cenſuarum & pœnarum incurſu valeat, licentiam concedere pariterque indulgere digneminī de gratia ſpeciali, non obſtantibus quibuſcumque prohibitionibus deſuper quomodolibet factis, ceteriſque contrariis quibuſcumque cum clauſulis opportunis, fiat ut petitur. Hippolitus. Et cum abſolutione a cenſuris ad effectum &c. D

ſummi Pontificis. 29 Et de licentia, conceſſione ac indulto, ut ſupra, & quod ſola præſentis ſupplicationis ſignatura ſufficiat & ubique fidem faciat in Romana curia & extra eam abſque alia deſuper litterarum expeditione ſeu per breve S.V. & de conſenſu.... & dummodo non ſint ex principalibus aut inſignioribus reliquiis ibidem exiſtentibus, fiat ... Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſexto decimo Kal. Aprilis. Presbyter Bernardinus Marelli & cancellariæ epiſcopalis Arbenſis vice-cancellarius ex actis ejuſdem per ſibi fidum extrahi fecit ſeque in fidem ſubſcripſit. Paſcalis Padavinus epiſcopus Arbenſis omnibus fidem facimus, ſupraſcriptum R. presbyterum Bernardinum Marelli eſſe notarium & vice cancellarium noſtrum, ideoque ejus actis & ſcripturis ubique fides adhiberi poteſt. In quorum fidem &c. Datum Arbæ die XXVIII menſis Auguſti 16... Paſcalis epiſcopus Arbenſis. Cet. de mandato locus ✠ ſigilli. Ego Livius Pellicerius connotarius ut ſupra, confirmo ut ſupra &c. *Subjungo aliqua de protectione Sancti, qua potiſſimum gloriantur San-Marinenſes, necnon de inſpectione ejus ſpelunca & hosti.* F

Reſpublica libertas 30 *Bernardus Saccus lib.* 20 *Hiſtoriæ Ticinenſis cap.* 9 *poſtquam monuit, apud Blondum corruptam paſſim lectionem eſſe, præcipue ubi ſcribitur* caſtellum ſancti Marini, *legendumque eſſe* Mariui & *non* Maetini; *ſubdit ſequentia:* Quod quidem caſtellum hodie etiam ſuam libertatem ſervat in arduo ſitum; finitimi ejus pinnas ſancti Marini apicem montis, ubi ædificatum eſt, ab altitudine appellant. Nec defuerunt Itali milites, qui ſub Paulo III inſidias ingolis tendere, ac inhiare oppidanorum rebus comati ſunt, ſruſtra ſemper eorum rapiditate cedente: Nam a Septemtrione pluniciem Arimino finitimam ſpectat, ab aliis latetibus valles profundas in circuitu habet, jungiturque Apennino, montis pinna utrumque eopulante. A quocumque igitur petatur ſive adeatur parte, prævideatur viator a longe neceſſe eſt. Ubi vero appropinquaverit, locum non habet, in quo lateat, jacereque quietis gratia queat; anguſtu tantum eum recipiente via. *Sic ille; at Commentarii Italici auctores num. 7 memorati conſervationem antiquæ libertatis patriæ ſuæ non loci naturæ aut munitionibus, verum patrocinio* S. Marini *acceptam referunt: uti patet ex ipſorum narratione, cujus partem Latine hic transfero.* E

patrocinio Sancti conſervata. 31 *Cum ecclesiaſtici anno* 1543 *ingruentibus tenebris, Arimino egreſſus eſſet Fabianus del Monte quingentos ducens milites, quibus ſeſe debebant jungere in reipublicæ confinio turmæ aliæ Bononia venientes, ad poſtea ſimul per noctis ſilentia oppidum ex improviſo invadendum tum funibus ſcanſoriis tum ſcalis ligneis; ſubita nebula ſerenum cælum obtexit, ita ut deerrantes a via totam noctem vagarentur nec accedeeent ad locum deſignatum, quo tantum convenerunt clara luce, animo confuſi quod tanto temporis ſpatio non confeciſſent breve iter decem milliarium, nempe Italicorum. Itaque cum adhuc procul abeſſent, audiverunt ære campano dari ab arce ſignum cuſtodiæ; auſi non ſunt molitionem ſuam proſequi, quæ ignorata a civibus ſecure dormientibus ſortita fuiſſet exitum funeſtum, niſi vigilans pro ipſis* Matini *protectio nebulosum iſtum labyrinthum præpanaſſet hoſtium geditibus. Hinc*

jure

A *jure meritiſſimo in omnibus antiquis & recentioribus picturis repræſentatur Sanctus montoſum ſuam rempublicam brachio complectens, ad exprimendum patrocinii ipſius auxilium. Habemus prædicti Commentarii auctorem.*

Inſpectio ſpelunc. & horti.

32 *De ſpelunca & horto Sancti ſcribunt iidem Italico ſequentia*: Cernitur etiam hodie in rupe montis caverna & hortus, ubi inter ſpinas abſtinentiæ floruerunt lilia puritatis Marini, & devotum horrorem incutit montibus horror loci tam acclivis & ſylveſtris. *Ante ſpelunçam, in qua ſanctum aiunt ad ſex dies jejunium protraxiſſe*, extendit ſe anguſta hortuli planities horrida præcipitiorum ſæpe circumdata: ſemperque fuit fama, ibidem abſque cultura humana prodigioſe ultro germinare & multiplicari alium propagatum ab eo, quod ibi ſua manu plantavit Sanctus. Verum ſimilis rumor a paucis creditus ab omnibus negligebatur propter periculum ſcandendi per præruptа ad deprehendendam veritatem teſtimonio oculorum. Attamen noſtra tempeſtate pietas quorumdam

B primariis reipublicæ civibus non relinquit ultra dubitandi locum incredulis: dum ipſi xx Octobris MDCLXI, ſcalarum ope aſcenſu faciliore reddito, cum multis aliis perſonis (*inter quas fuit ille*, qui præſentem Vitam collegit, *uti notatur in margine*) facti ſunt ſpectatores iſtius mirandæ veritatis, participatæ poſtea quaſi cum omnibus diſtributione allii recentia & aridi, quod carpſerant ex parvo illo beati veris receptaculo...

*ubi nova quædam reperta. * vocis Italicæ ſignificatio nemini-nunc non notæ.*

33 Ad dexteram ſpelunæ oritur e genua * pulcra planta violarum flavarum, & prope conſpiciuntur multæ plantæ caryophyllorum, ſortitan defectu cultruæ ſylveſtrium; & circum viret odorus lauri ambitus, quæ triumphalium ſuarum frondium pompa honorat gloriſa tropæa caſtitatis Marini, quibus ille locus illuſtratus fuit. *Iſtud de lauro ibidem conſpecta mirandum eſt eo magis quod aſſerant, in nulla alia montis parte lauros gigni. Unde, inquiunt, oportet agnoſcere & venerari providentiam Dei qui talibus ſignis voluit, manifeſtare Famuli ſui dignitatem: Nunc demum profero qualiacumque Acta, quæ ob rationes num. 6 datas eruditi Itali non aegre ferent, ut opinor, fabuloſa appellari. Omittam autem verboſam apographi Ariminenſis & Mombritiani editionis de perſecutione Dioclezianea præfationem, ac poſtiſſimum ſequar Ms. Bodecenſe, paucas duntaxat e plurimis verborum diſcrepantias notaturus. Quæ vero addenda videbuntur ex Ms. Ariminenſi & Mombritio, ſuis diſtinguam.*

C

D

VITA

FABULOSA

auctore anonymo

Ex apographo Bodecenſi collato cum Ms. Ariminenſi & editione Mombritii tom. 2 a fol. 52.

EXiit edictum a Diocletiano & Maximiano imperatoribus, ut mœnia Arimini euſis civitatis reædificarentur (&) ad priſtinum ſtatum arcesa jam dudum diruta revocarentur; quæ, ſicut vetuſta retulit fama, a Demoſteue *a* Libutnorum rege olim exciſæ fuerant Pontica claſſe. Igitur ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti decurſis annorum cuticulis (plus minuſve) ducenturum quinquaginta ſeptem *b*, eo tempore, quo ſceleſtiſſimus nefandæ recordationis byzebanatus *c* Diocletianus rabido flammarum incendio divinos libros comburi præcepit, & ſacerdotes Domini in ipſo ſacrificiorum tempore circa altaria trucidabantur, alii vero ſub antrorum ſpeculis neculcabantur; data eſt juſſio per univerſas provincias Europæ, ut omnes populi ex diverſis regionibus diverſarum artium magiſtri, architecti, ligguli & dolandorum lapidum iociſores imperialibus præceptis univerſaliter obtempetantes convenirent in unum ad ædificandum ſcilicet Arimini *d* civitatem in honore nominis ac memoria virtutis triumphorum Diocletiani & Maximiani imperatorum. Confluentes itaque hinc inde ex univerſis Europæ partibus Galliarum & Germaniæ populi, Italiæ & Dalmatiarum * incolæ, Romani & Barbari, & qui habitabant Macedoniam, favora regio compulſi, unanimi concurſu, ſtrepitu, relictis urbibus & dulcibus natia terra ſimul & mari delati undique convanerunt & caſtra metati ſunt apud Arimi-

Edicto Diocletiani compulſus ut fertur, E *a*

b

c

d

* *Mombrit.* Dalmatiæ F

num.

2 Inter quos Viri Dei ex divina providentia de finibus Dalmatiæ per Illiricі fluctus æquora in littus Heſperiæ * cum navigio perducti apparuerunt; quorum unus Leo, alter vocabatur Matinus *e*. Hi videlicet ambo, relictis parentibus & dulcibus arvis patriæ, peregre profecti ſunt, ut calcatis mundi facultatibus cœleſti Regi magis quam terrenis deſervirent tyrannis. Erant ergo perſeverantes utrique pariter in Dei timore & amore unius voluntatis affecti propoſito, diebus ac noctibus orationibus (&) jejuniis indeſinenter dediti, nihil in præſenti ſæculo ambientes, niſi quomodo in lege Domini & præceptis ejus ſine offendiculo cujuslibet rei graderentur. Mens eorum ſpiritalibus deſideriis erat dafixa, ita ut gaudia præſentis vitæ fugientes, ſæculi divitias velut tabeſacta & vagabunda ludibria eſſe arbitrarentur. Tanta humilitatis & ſuavitatis gratia florebat in ipſis, ut in famulatum omnium tamquam ſervulos & eunuchorum minimos ultranea voluntate ſeipſos ſubjugarent.

cum ſocio venit Arimenum ?/c. Italiæ *e*

3 San-

A. ANO. NYMO. *egregiis inſtructus virtutibus,*

3 Sanctus eutem Marious omnium artium iuduſtria pollens, ſicut apes prudentiſſima de cuoctis floribus nectareas dapes colligit & in gazophilacium ceræ redolentia mella diſtillat, ita ſanctarum virtutum redolentiam in archivo ſui faerariſſimi pectoris, inſpirante graria divina, alaeri deſiderio recondebat. Erat in ipſo facondiæ ranra ſolertia, (ur) eloquentiæ floribus decoraia verba ejus, velur elavi in ioternis cordibus audionrium defigereutur. Vernabar in eo omnium virtutum geuitrix ſapieutia, quareous eunctorum aoimos ad admirandum mieantis ex ore ejus divinæ gratiæ fulgorem provoearet. Erar primatibus ſubdiius, ſodalibus blandus, uoiverſus * fraterna charitate communis, (omoibus benevolus.) Seniores quaſi patres, juniores quaſi filios amabat, pauperibus & pupillis in omnihus famulans iodefaſſus obremperabar. (Nulli ſn præferens, omuium ſe mioimum exiſtimabar. Suſcipiebat graeaoter ſenes & prudeotes juvenes, ſimiliter increpando coereebat nefandos audaeter. Quotidianis diebus ſtans in orarionibus ſna intermiſſione perſeverans. Corpore in terris poſito, anima in cæleſtibus diviriis * paſcebatur.) Erar caſtiraiis & humilitaris exemplar, patientiæ & humiliraris magiſter, doctriuæ & charitaris imirabilis doctor. Iu praris divinarum Scripturarum lumiuaria ſui corporis paſcebat, obtutum vero meotis in æthereis ſedibus defixum tenebar, oitida cœleſtis viræ eloquie cunctis convenieuter * impertiebatur.

**al.* conſequentibus

** Momb.* delicus B

** Momb.* inbian. ter *ubique laborat*

4 Taora religiouis ſtudioſa ſollicirudo ejus habebat, ur oec unius momeuri ſpatium abſque bene gerendi officio praeteriret. Aut enim lectiooibus, aur actualibus maouum operibus vacabar, ur & ipſe mereretur dieere: nullum (diem) pardidi, in quo nihil fecerim boni. Et dum ore æ ſpiritu divina carmina pſallerer, maoibus indefinenter operabatur utilia, unde erebro præſidium iudigentibus exhiberer. Itaque poſtquam pervenit ſanctus Marinus ed Arimioenſem civitarem, ſub præfectis & præpoſitis diverſorum operum ſiogoli laboris ſui ſorriti ſuui parrem. Videns aurem Vir Dei plenus pietatis & graria provineiales & itineris ſui comires injuſtis laborum ponderibus aggravari, eomparietabatur eis, & pro injuriis illorum graviter anxiatus *f* fraterue charitatis amore ſervebat, ad inſtar ſanctorum virorum Joſeph & Moyſi, qui pro ſalura fratrum uſque ad morris periculum animes ſuas impenderunt. Et quod amplius eret, io interioribus mantis ſuæ præcordiis remiuiſcebatur, qualiter omuiom creaturarom immenſurabilis genitor Chriſtus Deus Dei Filius, qui quaſi in pugillo digitali molem terræ & gyrum cæli appendit ab arcibus æthereis paterno radiantis olympi regno advenrus, fragilem ereaturam ereator induens, pro ſalure humani generis ad terreua morralium habitacula digoatus eſt deſcendere, vel quanta & qualia pro redemprione terrigenerum adverſum antiqui hoſtis inſidias dimicando perpeſſus eſt. Harum fluctuarionibus curarum beatus Marinos ineeſſabiliter æſtuans, emir ſibi ipſi quoddam ſubjugale, quatnus cum illius adminiculo ſuis fratribos in diverſorum laborum preſſura poſſet aliquo modo ſubvenire.

f C

& in Tiano mone.

5 Poſt aliquod vero temporis interrallum, eum hæc & alia gorerentur, juſſum eſt a præfectis imperaroribus Diocletiano & Maximiano ot nmoes magiſtri ineidendorum lapidum ad ſaxoſas mootium erepidines proficiſcerentur, ad excidendes inibi diverſorum marmorom ſpecies, quod & factum eſt. Ibant ergo ſaocti viri Marieus & Leo eum mulrirudine iociſorum ad eacumina divexi mootis, qui lingua ruſtica * vocatur Tiranus. Qui, inquam, mons, ut accolæ ferunt, jugis aſperrimis ſcabriſque ropibus & ſcopulis ad æthera rendeotibus ab occaſu readirur in burim * *g*. Perveneruer itaque ad locum deſideratum, & operati ſunt ibi per annos rres: quibus completis, profectus eſt ſanctus Leo, paucis ſe comitaoribus, ad jugum montis Silieiani *h*, qui vulgari ſermooe mons Fererri euneupatur, & ibidem ſibi cellam conſtiuit, & teberoaculum Deo dedicavir. Sanctus vero Marinus videos affliotioem frarrum ſuorum non deſeruir eos, ſed expleto rrieunio in duris exeidenderum lapidum laboribus, reverſus eſt eum eis ad civiratem, ibique frarerna dilectiooe rerentus formam aquæ ductilem duorum meoſium ſpatio & ter qoioris diebus fabrieando mooivir. Tanræ enim valetudioiserar, ut cum alii deſeſſi requieſeereot, & noeturnis temporibus deficienria membra quieri concederеot, ille per ſileotia ſublaſtrium noctium non ceſſarer laborare: nec requiem eorpori ſuo dabat, niſi cum in Domioicorum dierum ſolemniis Miſſarum officiis vacaret, ſed & ſpatium menſorari leboris, quod vix cæteri cum biois boum paribus operabeurur, ille unius aſelli adminiculo adjurus aoopereute divina virtute ſine querela complevit.

** Momb.* Perfectis

** idem* quar. tuordecim *i*

F

impudica mulieris uxorem ſe illius mentita

6 Aſſignaris igitur omoibus laboribus & digeſtis ordinabiliter, præfecti operum & præpoſiri magiſtrorum ranra admirarione in ſancto Marino permoti ſunt, ut ad veſtigia ejus provoluti gratulantes & Deum per ipſum magoificantes, omnia opera ſua per illius auxilium feliciter conſommata fuiſſe profiterenrur. Deinde præfectis * oniverſis operibus, pro quibus collecti fuerant arrifices, cum ad ſuas ſinguli regrederensur regiones, beatus Marinus, natalis ſoli dulcedine contempta, maeſit in ſupradicta civiraie Arimineuſi, in qua prædieaosannis duodecim * & meoſibus tribus evangelices virrures *i* & tramitem perpetuæ ſalutis igeorantibus demoſtraos, civitatem æreream vivis ex lapidibus conſtructam cæleſti Regi cœpir ædificare. Ita liquidem ex ore ejus verbum Dei inflammabar corda audientium, ur non ſolum plebem univerſam, quæ habitabat apud Arimioum, ad fidem Carholieam informaret; verum etiam ipſos ſimulachrorum ſacerdotes ad eontemneodam vanæ ſuparſtitionis religioné excitaret. Non enim alirer viam vitæ & ſemitas juſtiriæ in cordibus ignaræ plebis præparabat; qooniam ur tuba veriraris ſanctus Joannes velur leo rugiens in eremo elangorem pœnirentiæ altiſoois elamoribus intonuir, ita os ſterilis quoodam terra & ſpinarum aggeribus ineulta, reperiretur in brevi graniferis ſpiearum frugibus in uberem ſegetem eooereviſſe.

Arimeos praticans multos converti:

7 Dum hæc igitur virrus divina per ſanctum Marinum adminiſtrarer, hoſtis aut iquus humanæ propaginis inſidiaror, graviter ferens quæ ab homine Dei eirea ſalutem animarum gerebantur, oovas aries virulento pectore verſans, eruentis deoribus fremens, veoenata triſulers linguis velut angois aeris veneni ſpiramina in Athletam cæleſtis miliriæ ſpargere conabatur. Iovenis deoique noeendi artibus, cum millenas inſidias ex milleformibus telorum ſpeciebus jaculari in Virum Dei niteretur, eo quod maligoirate ſua eontumptus per iuvidiæ zelum eum vehemeotiſſime torqueretur, aptum randem ad inſidiaodum argumentum, qooddam vas reterrimum veneoi con-

ragione

Digitized by Google

A tagione violatum teperit, per quod introitum quodam ad protoplaſtum adeptus eſt, & lethiferum telum, quo maſſam humanæ ſtirpis mortis voragine demerſerat, jaciendum iterum artipiebat. Ingreſſus ergo fatoom & vacuum peſtuſculum eujuſdam mulierculæ, implevit illud antiqoæ ſuggeſtionis ieſtoore *, & per falſas re- * *Mſ. Arimin* ſtorie
tum imaginationes eerta ſuæ mentis tramitem alienatam ad taotam dementiæ hebetudinem perduait miſeram, ut ſaocti Matioi legitimam ſe eſſe conjugem denuntiaret; quæ profecto mulier ed talia ludiera præparata de finibus Dalmatiæ per Illyriei fluctus equora ad igootum Heſpetiæ litus, orbiſque Atlmioenſis portum delata perveoit.

& ad ſeſtum ſolicitante 8 Ubi cum de ſancto Marioo eutioſe ſciſcitaretor, arbitrati eives propter medendi eauſſam aur devotionis gratiam hominen Dei a muliere requiri; locum ubi manobat, oſtenduot, mores & habitum produnt. Cumque veniſſet mulier ad habitaculum beati Matioi, viſo eo, ſopore * mentis peteulſa, imo de pectore longa ſuſpiria trahens, impudico ore ſimulatiſque verbis ſic B demum profata eſt: Heu heo Marine ſuper vitam deſideranti ſſime, ſola ſpes & lux vitæ meæ, quanta maris & terræ peticula propter tuam dilectionem paſſa ſum, ooiverſa vitæ contraria parvipendeos pro amoris tui ardore. Nuoc ergo quia te video diu expectate, eariſſime coojux, depreeor da veoism, da pia oratueri, ſuſeipe me miſetam, vaſtis hoe floctibus actam. Hæc ait & palmas alaetes uttaſque reteodit perſuodens facrem laerymis oraque ſimul falſis. Reſpieiens extemplo poſt ſe vir Domini Marinus, agnovit luridam faciem & hoſtilia colloquia lubrici ſerpentis, ae placido (ore) prophetieum verſum arripieos exorſus eſt dieens: Eeurgat Deus & diſſipentor ioimiei ejos. *al.* ſtupore

generoſe repulſa, 9 His dictis repulit eam virilitet a ſe. At illa non ſetens venerabilem taoti Viri gravitatem, receſſit aheo ululans & erebris ſiogultibus miſerabilem gemitum produceos, totamque replens queſtihus urbem, perveoit ad præſidem. Cujus aflans eum ejulatu magno trihunalibus improbo ore loeuta eſt: Adjuro te, piiſſime præſes, pet immortalia fata deorum, & per invictam virtutem imperatotum, ut mihi ſandi faeultatem uaius horæ ſpatio eooeedas, & ut auribus pietatis tuæ varias dolorom meorum ærumnas traoquille ſuſeipias. Ego eoim fatorum meorum diſpeoſatione totius ponti telluriſque ioexttieabilibus perieulis miſerabiliter fatigata ad hæc veſtra ſurgentia mœoia de looginquis Dalmatiæ finibus tandem deſeſſa perveni, propter virom videliçet meum Matioum, qui mihi titu gentis noſtræ & legibus patriis legitimo eonjugio debet eopolari. Et ootum ſit præeelleotiæ tuæ, quod non ſolum ipſe eſt eontemptor deorom, & Chriſtianæ ſectæ ptohabilis doctor & eultor; ſed & plurimos nohiles reipublicæ viros ad coleodum Deum, qui dieitur Chriſtus, ſedoeit. Dum hæc neſandiſſima mulier profano ore loqueretur, cootigit ex eventu Tyeium quendam nomine Chriſtiaoæ teligionis vitum ſuperveoiſſe: qui eum audiſſet taotum neſas aate præſidem prolatum, ſubdueena ſe de medio eorum eooeito eatſu feſtinans deveoit ad locum, ubi erat vir Domioi Marinus io orationibus perſiſtens, & provoluens ad veſtigia ejus retulit ei omoia, quæ aote tribunal præſidis ab infandæ mulieris ore audierat. Cum igitur audiſſet beatus Marious relato Tyeii

hæc ita fieri, intellexit invidi hoſtis eallidas verſutias adverſum ſe cogitari.

A ANONYMO.

10 Et dum ioſra ſe confeteret Athleta oœleſtis militiæ, quomodo diaboliras inſidias evadetet, ee divino oraculo conſilium repetit, temi- *fugit clam ad montem Titanum, ubi aſperam vitam inſtituit*
nifcees euangelici mandati dicentis: Cum perſeeuti vos fuerint in eivitate iſta, fugite io aliam; ſurgenſque per opacæ ooctis ſilentium exivit de civitate relioquens unanimes eootuberoalia amieitiæ ſodales, & eatpens iter ignotum, comitante Deo, pervonit ad tadices aſperrimi mootis, qui dieitur Tytanus; uhi ipſe pridem cum ioeiſutibus lapidum opetabatur. Videns ergo ineulti agri ſpeciem & vaſtiſſima remotioris eremi opaca oemore, ſetarumque ſilveſtria luſtra, conſpicit inter eætera ſub grlida rupe imminentis montis ingeos & veruſtiſſimom ſaaum, uodique arboribus clauſum ae horruntibus umbris obſitum. Quo viſo, dum ſingula eutioſe requireret, eernit antrum ibidem pendentibus ſcopulis abditiſſimum, & aquæ dulcis venam intus emanaotem, eaptuſque nimium aonore loci, eum ex divina pruvidentia præparatum ſibi fuiſſe cognoviſſet locum illum, abdidit ſe in eo a faeie ſceletatæ mulieris, ad inſtar Heliæ prophetæ fugientis a faeie Jezabel; & E duodeeim menſibus eum omni genere ſeratum ae munſtis eremi ſolus habitaos, faciem hominis non vidit, poſt horam oonam agreſtia oletu ad refocillaodum ſpititum vitæ comedens, & parum aquæ de petra tupis ad extinguendum ſitia erdorem ſumens. Sane quaodo corpuſeolum quieti cooeedehet, glareis frigidæ telluris incumbens lapidem ad caput ſuum tevolvehat, parvo * tegminia amiſtu rigidos artus ioduens, ungueati * *Mſ. Arim.* vi-
& lavaeri eapers erat, pruliais hyemis noſtibus ia
in orationihus perſiſteos ad marmoreas columnas * algida membra vix tandem teplicabat. * *Mombr.* tapetibus marmoreis

11 Omnigenarum ferarum ſpectamen & di- *parvipendens terriculamenta dæmonis*
verſotum faeinorom monſtruoſa portenta, & quos ſolet vaſtæ ſolitudinis largitas producere k
apros, urſos, elephantos, & lupos ululato per umbras ad tertendum Chriſti Militem mille attiſex diabolus inſtigabat. Sed vir domini Mariana immobilis intra ſemetipſum perſiſtens patvipendebat eallldi hoſtis ludicta eertamina, ſilluduquo pſalmographi ore placido promens: *Qui confidit in Domino, ſicut mons Syon non commovebitur in æternum.* Io hymoia etiam & eaoticis ſpiritualibus peroctans, matutina voluarum eaotibus propheticæ catmina inſerebat, & F hoc veniente die, hoc recedeote indefeſſus ſempet faciebat. Decurſis vero duodenis / menſium eirculis, ex quibus ſolitariam vitam ſanctos Matious inchoavetat, aotiquus hoſtis iovideos beatitudini ejus torqoebator malignitatis ſuæ zelo, & quærebat anxie qualiter per aliquas ſuæ verſutiæ inſidias hominis Dei angelicam convetſatiooem detarbaret. (Sed quanto altius ſe cootra electos Dei erigit, taoto magis * ad iofernale * *Mſ. Arim.* præcipitium damnatus.)

12 Interea veoiebant de Arimioenſe eivitate *proclivius* hyemis tempore ſubluei ad ſaginandos poreorom *A ſubulcis & prædita mulierc inventus*
greges: qui dum per vaſtitatem ſolitudinis ſingula loca & avia ferarom luſtra ſagioandi gratia peragrarent, ad ultimum etiam ad abditiſſimom eremi locum, ubi ſanctus Marinus erat, perveoerunt. Quos eum vidiſſet Vir Dei, ſtupore mentis illieo pereolſus, ah oculis eorum effugiens abdidit ſe in ſpeluoca ioteriore, quæ ſub rupe latebat. Subulei vero novitatem rei admirantes, quod hominem inter ferarum luſtra viderent,

A. ANONYMO. pavore mentis eooteteciti, proni veſtigia ſancti Viri petentes ante illum prosnluti ſunt. Saoctus varo Marinus graviter hoc fereos, dara venia, annuit manu ut egrederentur: qui poſt aliqnot dies revertentes ad civitatem, vidiſſe (ſe) ſanctum Marinum in ſecretis eremi locis ſoliratiam vitam ducentem divulgabant, dicentes: Invenimus Marinum magiſtrum & doctorem noſtrum angelicam vitam inter feras in rerris agentem. Audiens hæc a paſtotibus muliet illa nefandæ reendarionis, ſtimulis diabolicæ mslignitaris iterum exagitata, anhelando cucuttit ad ipſos ſubulcos, & diligentet ab eis ſeiſcitabstut, ubi vel qualirer Marinum vidiſſent. Reſponderunt ei paſtores, in abditis & ſecretis oltecioriseremi locis vidimus eum ſoliraria degere vira. Mulier (irerom) dixit, ducite me ad locum, ubi illum vidiſtis, & dabo vobis propter itineris ſaſtidium* nummos argenteos doodecim. Paſtores itaqne placitum ſcientes cum muliete, altera die autora huceſcente, perrexerunt cum ea viam, quæ ad ſolitudinem ducit, & eremi vaſtitate ſuperata, devenerunt ad locum, obi ſanctus Marinus latitabat.

*al. ſati gium i.e. laborem.

B

*iterum ſed fruſtra tentatur ab eadem;

23 Fortoito autem ea hora, qua illi acceſſerunt, memorandæ religionis Vir in hortulo ſuo agreſtia olera ſerebat; quem cum vidiſſet mulier illa profana, repentina procacitate clamitans dixit: Bene valeas magiſter, quid agis, quid operaris? Numquid ad pulmentarium nobis præparandum olera ſetis? Beatus Marinus fœminea voce attonitus nolnit reſpicere eam; ſed vexillum crucis fronti ſuæ imprimens, ilico recepit ſe in ſpeluneam ſuam, quam ipſe ſub gelida rupe in latere montis excidetat. Et intrograſſus clauſit januam, & ſex diebus roridemque noctibus in jejuniis & otatiooibus perſiſtens, preces cum lacrymis ac gemitibus ad Deum cælt contra diabolicas inſeſtationes indefinenter fundebat. Tunc mulier a paſtoribus derelicta cum ſe deluſam a diabolo cognoviſſet, fletibus & crebris ſingultibus id deplorans, nimio pavore pertertita, tandem a facie Viri Dei confuſa tecceſſit, & revertſa ad civitatem Ariminenſem profeſſa eſt palam omnibus, contta famulum Chriſti Marinum impie ſe diabolicis exagitatam ſtimulis egiſſe, ſtatimque a diaboln attepta, defuncta eſt.

C

*dein fecedat in ſuum montis & ſacellum ædificat; *l. vindicta

24 Ex illa die timor magous incubuit ſupet plurimos eorum, qui erant in ipſa civitate, & magnificabant nomen Dei vivi, qui oſtendit mitabilia in Sanctis ſuis & injuſtarum omnium in ſe ſpersntium non obliviſcitur. Dicit enim Scriptura: Mihi vindictam*, ego retribuam. O quantas inſidias, quantas artes contra Dei famulos & in Chriſto pie viventes, tetetrime hoſtis diabole coneitaſti? Quid ſævis, quid ſuris, quid rabidis dentibus acriter inſrendis? Ubi ſunt jacula tua, ubi nunc ſallaciæ tuæ aculeus, ubi ſunt arma rua? Collapſa ſunt, & confracta in verticem tuum ceciderunt. Gladius tuus & ſagittæ inſidiarum tuarum in præcordiis tuis infixæ ſunt, & qui te dudum Deo ſimilem eſſe putabas, modo ab uno Dai Famulo devictus jaces atque proſtratus. Poſt intervallum aliquantorum dierum videna beatus Marinus, quia nimiom in loco illo frequentaretnr ab omnibus, migravit inde, & deveniens ad jugum montis Tytani, habiravit ibi primitus ſub regmine parvo. Deinde poſuit terminum inter ſe & habitatores loei illius, ut non eſſet ad eum amplius concurſus populi nat acceſſus mulieris, vel cujuslibet fœminei ſexus. Cœpit etiam laboribus manuum operam dare: nam ſtruxit ſibi cellulam primum ad lahsbitandum, poſtmodum ædificavit eccleſiam *m* in honnte beati Patri principis Apoſtolorum.

D

m

25 Vitiſſimus autem quidam nomine unus ex accolis ſolitudinis, filios infiguis cujuſdam viduæ, quæ vocabatur Feliciſſima *o*, cum vidiſſet quod ſanctus Marinus terminos deſignaſſet & ædes conſtruxiſſet in monte, cœpit rumore ſuperbiæ & foriis elationis contra eum permoveri. Repletus igitur ita die quodam accеſſit ad locum, ubi Vir Dei laborabat in agro, volens aliquam controverſiam facere illi: quo de longe conſpecto, beatus Marinus elevans ad cœlum oculos, dixit: Domine Jeſu Chriſte, ne permittas iſtum propius venire, aut aliquid iniquum agere adverſum me. Vix verbum compleverat, & eadem hora brachia hominis illius atefacta ſunt, crura & omnes membrorum compages contracta ſubito tabnernnt, vox ſanctibus hæſit & linguis obmuruit. Sentiens ergo talia in ſe dilapſus in terram corruit, & ſublevatus ab aliis ad mattem ſuam deductus eſt. Quem cum vidiſſet revulſus compaginibus & collapſis membris attractum vexari, ait: Heu me, fili mi, quid tibi contigit, vel quo caſu hoc tibi evenit? Fatitao Eremitam illum in aliqua re offendiſti. At ille inonens capite, nam loqui non poterat, hoc ita ſuiſſe indicavit. Cognoſcens itaque maret petactæ rei cauſſam, ſurrexit & pervenit ad locum, ubi ſanctus Marinus orando laborabat, ſtatimque procidens ac veſtigia ejus, obortis lacrymis depreeabatur eum dicens: Parce mi, miſerere ſupplicanris viduæ, & miſeticordiam tuam oſtende ſuper filium meum. Abſolve eum in virtute Dei tui, & quodcumque præcepetis, vel petieris a nobis, dabimus tibi.

filium viduæ ſubita membrorum contractione punitum o*

E

*reſtituit ſanitati eircum ta familia ad Chriſtum convertit.

26 Ad hæc beatus Marinus reſpondens dixit: Nihil aliud a vobis quæro, niſi ut credaris in Deum vivum & verum ad ſalutem animarum veſtrarum, & ut expellatis ſimulachra muta & mortua dæmoniotum, quæ ſub vana religione enlitis, & convertamini ad veram religioem Domini mei Jeſu Chriſti, baptizati in nomine ipſius. Partem vero montis iſtius ad ſepulturam meam ſi mihi conceſſeritis, recipio. Cui muliet reſpondens ait: Non ſolum montem tibi dabimus, ſed & omoia confinia & promontoria*, quæ ſub montibus ſunt, tibi & ſucceſſoribus tuis petpetua ſucceſſione concedimus. Protinus exorgens beatos Marinus venit ad locum, ubi adoleſcens jacebat, & accedens propius tetigit eum dicens: In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti ſurge & ambula, loquere & convaleſce. His verbis auditis, ptiſtinæ valerudini redditus eſt ilico adoleſcens, & ſurgeos exclamavit clata voce, dicens: Grstias ago tibi, Domine Jeſu Chriſte, qui dignatus es me viſitare in Salutati tuo per famulum tuus Marinum. Nonc cognoſco, quia non eſt alius præter re in cœlo ſurſum & in terra deorſum; tu conteris & ſanas, mortificas & vivificas. Hæc poſtquam dixit, corruens in terram proſtratus eſt cum gemittice ſua ad veſtigia ſancti Viti, & abrennotiantes ſimulachris & idolis, quibus hactenus deſerviebant, converſi ſunt cum omoi domo ſua & familia, crediderunrque in Dominum illo die non plus minuſve quinquaginta virt *p*.

*i. e. colles

F

*Diaconus ordinatur a S. Gaudentio;

27 Eodem rempore, quo hæc gerebantur virtute Dei per ſanctum Marinum, directus eſt Gaudentius epiſcopus ab nrbe domina urbium Roma ad prædicandum gentibus, & his, qui erant in civitate Ariminenſe, eunctiſque ſuburbanis & finibus

p

A finibus ejus. Cum igitur ingraſſus fuiſſet urbem, audivit a Chriſtianis, qui ibidem erant, de fama & virtutibus ſanctorum virorum Laonis & Marini. Repleta namque erat ſera tota urbs illa miraculis & magnalibus, quæ per eos divina potentia operabatur. Quibus auditis, ſanctus Gaudentius diraxit ad illos littaras, ut venirent ad eum hi ſancti Viri, ut receptis Ordinibus ab eo, irent prædicare gentibus, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Lectis itaque litteris pontificalibus, ſancti viri Leo & Marinus unanimes in ſpiritali militia *Ariminum pervenerunt ad Gaudentium epiſcopum, (quo viſo magno gaudio replati ſunt;) parmanſerunque cum eo aliquantis diebus, accipientes ab eo ſacrorum Ordinum conſecrationes: nam beatus Leo gradum presbyterii ſortitus eſt, ſanctus vero Marinus Levitici ordinis percepit benedictionem g. Quibus cum grandi honore peractis, valedicentes Viri Dei beato præſuli Gaudentio, reverſi ſunt ad loca ſua.

*Mi. Arim. dogmata

18 Contigit autem, tavaricuta beato Marino ad cellam ſuam, ut conſpicerat in hortulo ſuo immanem urſum, viſu atrocem & horrandum admodum asinum ipſius, quem ſolum in ſolatium cujuslibet laboris habebat. Tunc Vir Domini contriſtatus dixit ad beſtiam: Præcipio tibi in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, ut non recedas a loco iſto, donec compleas miniſterium illius, quem illicita devoraſti: & arripiens capiſtrum, quo aſinum ſolabat ducere, ligavit cum eo urſum nodis ſtrictiſſimis, duxitque illum in piſtrinum ſuum & ibi nexibus vinctum dimiſit. Mira res & digna memoriæ commendanda, ut urſus idomitus, omni ferocitatu depoſita, ad tantam manſuetudinem parvenirat, quatenus molendinis parvulorum taratem traſlactans carvicem humiliter inclinaret, & qui antea per vaſtitatem arami ſanguinem ſitiens ferarum carnibus veſcebatur, nunc modico pabulo (prati) contentus, omnia pondera aſini, quam devoraverat, humiliter & obedienter portabat, & in piſtrino ligatus ad molam laborabat. Nam mirum ſi ille, qui ragem quondam Babyloniæ r ſubita inflatione ſuperbiæ elevatum depoſuit, & inter beſtias cœnum ſicut bovem (per ſaperna annorum volumina) comedere ſcait, nunc potuit per marita ſamuli ſui Marini ſævitiam indomitæ & truculentæ feræ manſuefacere. Et, ſi ſanctus Marinus par humiliatis & ſuſſerentiæ virturam ſæviriam diaboli, a quo omnia maliria exorta eſt, ſuparavit; quid mirum aſt, quod operante Deo, ſaralem *ſævitiam manſuaſcera ſecit? Joannes etenim dicit: Certum eſt quod quicumque mandatis divinis ſe ſubdidarit, univerſa ei a Domino manſuata ſubdita erunt. Iiſdem temporibus, quibus adverſus callidi hoſtis inſidias ralia balla garebat vir Domini Marinus, beatus Leo de præſanctis ſæculi ærumnis liberatus ad dafidarata cœleſtis regni gaudia, ſublavantibus cœli cœlorum choris, devicto mundi principe triumpharor migravit.

urſum jubet devorati aſini miniſterium obire.

*i. e. ſerinam

19 Poſt cujus exitum, exortum eſt, ut ipſe prænuntiavit, ſchiſma bæraſcos, inſtigante diabolo, a Marciano quodam Arimineníe presbytero, qui valut anguis da ſqualido antro ſœtida venena vomens, Chriſtianæ religionis inviolabilem gloriam violare conabatur. Advarſus quem ſanctus Gaudentius epiſcopus univerſalem Chriſtianorum eccleſiam congregavit f, & coram omni populo divino judicio ſuparatom anathematizavit, præſantibus multis Cstholicis viris; ſicque de gremio ſanctæ & inviolatæ Eccleſiæ, A. Anofiant vas confactum, cum magna confuſione projectus eſt. Præſes autem, qui illius diabus præerat civitati Ariminenſi, conſanguineus ejuſdem Marciani hæretici fuit. Is cum audiſſet quod Marcianos damnatus aſſet & turpiter ab Eccleſia dejectus, omnes Chriſtianos inrarácare juſſit. In qua tempeſtate alii Chriſtianorum in montibus, alii in ſpeluncis abdara ſa ſtuduerunt, cum & ſanctus Gaudentius epiſcopus ad majora certamina ſa raſarvans, abſcondirus eſt tribus diabus totidemque noctibus in antro venerabilia viri Marcualis Libenſis epiſcopi t. Beatus autem & racordandæ virtutis Levita Domini Marinus ſtabiliter in cellula ſua perſevarans, nec immioantis perſecurionis diram procellam uſpiam daclinans, poſtquam innumeris carnalis vitæ aaſtigationibus dignum ſeſu ſidareis manſionibus exhibuit, ſub dia tartio Nonas Septembris u migrana de hac luce ſuſaptus aſt ab angelis ad æraroa gaudia acclaſtis vitæ, ae ſepultus eſt in monte Tytano *in eccleſia, quam ipſe ſibi ædificaverat, ad laudam Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui cum Parre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſæcula ſæculorum Aman.

Marciani ſchiſma, beatus Sancti obitus & ſepultura.

E

ANNOTATA.

a *Demoſthenes ille vel Liburnorum aliunde notus non eſt.*

b *Dioclerianus tantum cepit imperare anno* 284, *Maximianus vero etiam ſerius.*

c *In margine notatur* i. e. bis mortuus, *ſed perperam: vox enim* biothanatus *compoſita ex Græca βία* vis & *θάνατος* mors, *non ſignificat bis mortuum, ſed morte violenta pereuntem vel pevire dignum. Plura de biothanatis legi poſſunt apud Cangium in utroque Gloſſario. Dioclerianum autem inedia ſibi mortem conſciviſſe & forraſſe etiam hauſo vearne, ſcribit Tillemontius in Hiſtoria imperatorum tom.* 4 *pag.* 54.

d *Ariminum, vulgo* Rimini, *antiqua Æmiliæ urbs eſt in Italia ad mare Adriaticum. Eam quidem non nego a Liburnis fuiſſe dirutam & a Dioclerisno inſtauratam; verum publici editti hunc in finem* par univerſas provincias Europæ, *ut ſupra dicitur, promulgati mentionem non invenio apud veteres.*

e *Lectiont* s *Officii proprii dicantur fuiſſe* magiſtri dolandorum lapidum, ... ex Arbianſi civitata oriundi, Chriſtiani ab infauria. *Eſt autem* Arba *ſeu* Arbom *parva urbs inſulæ cognominis in Liburnia, uti habet Baudrandus. Quo tempore Ariminum venerint Sancti, vide Commentarium num.* 6 & 8.

f *Hic & infra verbeſior eſt* Mombritius, *intermiſcens etiam locos S. Scripturæ: apographum vera Ariminenſe omnia hoc numero comprehenſa omiſit.*

g *Additur in margine* i. a. curvaturam. *Locum ita deſcribunt auctores Commentarii Italici, num.* 7 *memorati:* Attollitur mons Titanus inter confinia Romandiolæ & montamFaretranum x milliaribus ſupra Arimioum, cum horrido altiſſimsrum rupium proſpectu varſus mare Adriaticum. A latera Auſtrali & Ocaidanrali varie extenditur in campos, ſilvas & valles, quæ tunc temporis nemora erant & taſqua indiſtincta, non alis incolis habitata quam lupis, urſis variiſque feris. *Narrant deinde quo paſto divertorit Sanctus ad locum abditum in occidno montis latere, ainutque habitaculum illud Sancti ſecundum antiquam*

A. ANO- NYMO. *tiquam traditionem apud incolas pagi*, Aquanti *nominati, fuiſſe in rupe, quæ eſt ſupra ſcaturiginem fontis, unde prædictus pagus nomen trahit. Tum fuſe & ecatorie deſcribunt aſpecum vitæ genus in illa ſolitudine victuſque a Sancto tentationes dæmonis.*

h *Mombritius* Filicimani, *aque mendoſe*; *Ms. Ariminenſe paulo cæſius* Fæliciani. *Mons Felicianus ſeu Feretranus deſignatur, vulgo* Mont Feltro, *ubi degit hic ſanctus. Vide tom.* I *Auguſti pag.* 46.

i *In apographo Ariminenſi* euangelicam veritatem, *ubi plura paſſim aliter leguntur: Mombritius quoque præcedentia magis amplificat; ſed operæ pretium non eſt omnia notare.*

k *Adde* fraudem *vel ſimile quid.*

l *Ms. Ariminenſe ſubſtituit* duorum, *omiſſis iis, quæ præcedunt hoc numero. Ceterum videntur mihi præſtigiæ illæ diabolicæ ut pluca alia in hiſce Actis poetico conficta eſſe, nimirum ut vita Sancti micabilior appareret.*

m *Ita ſive traditio. Vide Commentacium prævium num.* 15. *Auctores lit.* g *citati aiunt, ædiculam illam vix aliud impræſentiarum ſervare de ſua antiquitate quam nomen & ſitum primæ ædificationis. Addunt, Sanctum in jugo montis degentem excavaſſe ſibi in ſaxis durioribus ores lectos, qui conſpicuntur expoſiti publicæ veneration*i *in memoriam tam glorioſi Heroïs. Acti Commentat. num.* 25.

n *Apud Mombritium & alibi* Veriſſimus. *Nihil de ſequenti miraculo habet apographum noſtrum Ariminenſe: Theatrum autem ecclitatum Italiæ pact.* 1 *pag.* 847 *narrat illud contigiſſe pluribus filiis Feliciſſimæ; ſed nullius nomen exprimit.*

n Felicitas *vocatur ab auctoribus Commentarii Italici, qui inſuper meminerunt prædii in parvo monte, appellato* Montecchio, *ad pedem Titani verſus Auſtrum, ubi vidua illa cum filio ruſticabatur; eitantque ad marginem ſcripturas & memoclus antiquiſſimas in archivo reipublicæ conſervatas, ſecundum quas Veriſſimus & Felicitas erant nobiles Ariminenſes. Quod additur in memorato Commentario, furentem illum juvenem ſagittas torquere voluiſſe in Sanctum, non caret veriſimilitudine.*

C p *Mombritius*, crediderunt in Chriſto nomina plus minuſve quinquaginta tres. *Totidem etiam a Sancto convertes & baptizatos numerat Officium proprium & Comment. Italicus, qui addidit juga illa poſt gratuitam montis donationem habitari cœpta eſſe a Sancto ejuſque ſociis, non amplius ut latibulum, ſed veluti patrimonium; atque ex illa hora mutato Titani nomine, poſtea ſemper montem* S. Marini *appellatum.* D

q *Ordinibus ſacris initiatos fuiſſe a S. Gaudentio, tradit etiam Brunaccius, num.* 6 *Comment. prævii citatus; ſed alio tempore id factum narrat magiſque veriſimiliter. Cæterum S. Gaudentius Ariminenſis epiſc. & martyr colitur* 14 *Octobris.*

r *Nabuchodonoſorem Dan.* 4 *Fabulam de urſo confictam hoc exemplo nititur veriſimilem reddere biographus, quam fictaſſe huc tranſtulit, mutatis quibuſdam adjunctis, ex Vita S. Maximini ep. Trevirenſis, ubi de aſello & urſo narratur quid ſimile. Vide tom.* VII *Maii pag.* 21. *Fabellam auxit Comment. Italicus aſſerens, Sanctum noſtrum urſo tamquam eicure jumento vectum fuiſſe.*

ſ *Id plane fabulæ eſt. De Marciano autem presbytero Ariana labe infecto, quem S. Gaudentius excommunicavit poſt damnatum Ariminenſe conciliabulum, meminit Baronius ad annum* 359 *num.* 46. *Ainus memorati ſæpe Commentarii Italici auctores & Bucnaccius pag.* 63, *interfuiſſe Sanctum noſtrum æcumenico & legitimæ ſynodo Ariminenſi, & cum Gaudentio aliiſque ob Arianorum veſaniam inde receſſiſſe ad pagum*, Catholica *dictum, milliaribus* 15 *diſtantem Arimino.* E

t *Mombritius* ſancti Mercualis Livenſis epiſcopi. *Lectio* IX *Officii proprii*, in atrio S. Mercurialis Livienſis epiſcopi. *De S. Mercuriale epiſcopo Forolivienſi Papebrochius diſputavit ad* 30 *Aprilis. Quæ hoc numero præcedunt, in exgrapho noſtro Ariminenſi omiſſa ſunt.* F

u Anno Domini ducenteſimo quinquageſimo ſeptimo, *inquit Officium proprium lectione* XI; *Caſtellanus in Martyrologio univerſali circa* CCLV: *at ſeculo* IV *viviſſe debuit, ſi diaconus ordinatus ſit a S. Gaudentio. Commentarius Italicus, citans memoclus antiquiſſimas in archivo reipublicæ, obitum Sancti collocat* non multo poſt tragœdias conciliabuli Ariminenſis, *quod habitum fuit anno* 359. *Cum hinc vel aliunde erui certus annus nequeat, mortis tempus ſignavi ſub finem ſeculi* IV *cum aliqua latitudine.*

DE

A D

DE SS. MAURO, SALVINO ET ARATORE EPISC. CONFESSORIBUS,

VIRDUNI IN GALLIA,

SYLLOGE ISTORICA.

J. L.

§ I.

Cultus & miracula ex Berthario; corpora sec. VI a S. Agerico elevata in ecclesia S. Petri Apostoli, dein sec. IX translata in templum S. Medardi; reliquiæ cœnobio Theologiensi donatæ.

B

ANTE MEDIUM SECULI V. *Sancto-rum gloria*

DE *antiquo & insignibus miraculis illustrato* SS. Mauri, Salvini & Aratoris *cultu hæc litteris & posteris memoriæ commendavit Bertharius presbyter in Historia brevi episcoporum Virdunensium apud Lucam Acherium tom.* 12 *spicilegii pag.* 251: Post hunc (*S. Sanctinum, primum episcopum ecclesiæ Virdunensis, quæ eum* XS *Octobris colit,*) legimus fuisse sanctum Maurum, & sanctum Salvinum & sanctum Aratorem, quorum merita ad sepulcra illorum ostendont frequentia miracula: siquidem sancto Agerico divinitus ostensa sunt eorum monumenta, & ab eodem honotabiliter & sanctissime ordinata. De istis enim, quæ nostris oculis vidimus, quamplurima retette possumus. Tempore enim Lotharii juniotis regis & domini Attonis nostræ civitatis episcopi, de istis sanctissimis Vitis seliquiæ sunt sumptæ, & ad Theologium monastetium, quod isti ecclesiæ est subjectum, nostris temporibus sunt dilatæ *a*. Deus testis est conscientiæ meæ, quis non possum ad memoriam reducere, quæ a pueritia usque ad perfectam ætatem meritis Sanctorum istorum ad sepulcra illorum divina clementia operari vidi. Quot cæci illuminati, quot surdi sancti, quot claudi erecti, quot dæmoniaci liberati, quot ægroti a variis languoribus liberati, nullatenus stylo comprehendere queo. Aliqua tamen sub compendio colligam.

a delatæ

C

posthuma ex Bertharo:

a Duo contracti causa orationum ecclesiam ipsorum ingressi, protinus meritis Sanctorum istorum sunt erecti. Quædam somina, nomine Emma, multis diebus lumine præsentis sæculi privata, in mea præsentia ibidem est illuminata. Similiter & altera femina, quæ erat muta, post peractas Matutinas me audiente cœpit loqui. Quidam etiam homo per XI annos contractus, & per multos annos in porticu sancti Stephani Metensis ecclesiæ jacens, curriculo vectus ad istorum Sanctorum sepulcra delatus fuerat. Prima vero parte noctis cœpit voces emittere, & usque ad Matutinas easdem emittens voces sospitatem meruit obtinere. Ad quod mirandum cum domino Antonio episcopo eadem die venimus, simulque cum illo vidimus coxam ejus cum crure usque ad nates excoriatam, quasi nihil aliud habuisset quam ossa: & qui vix in vehiculo venerat jam senex & plenus dierum, pedes & sanus reversus est ad propria.

E

3 *Historiam, e qua ista desumpsi, Bertharius ecclesiæ Virdunensis presbyter in Præfatione ad præsulem suum Dadonem se scripsisse ait, posquam hic episcopatum administrasset* per triginta & sex annos, *& templum cathedrale, asservatique in eo* libri & memoriæ sanctorum patrum.. magna ex parte *flammis absumpta essent: annus autem* 36 *Dadonis episcopi connectendus est cum anno Christi* 916; *nam cathedram ascendit anno* 880. *Extra dubium hoc ponit Dado ipse apud Augustinum Calmet tom.* 1 *Historiæ Lotharingiæ, in Probationibus col.* 540; *ubi documentum de gestis decessorum Hattonis & Berhardi ab illo conscriptum profertur, cujus hoc est initium:* Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi octogentesimo nonagesimo tertio, regnante vero domino Arnulpho glorioßissimo rege Lotharingiæ anno quinto, nostræ autem ordinationis decimo tertio, Indictione nona, ego Dado Virdunensis ecclesiæ episcopus &c. *Dado successerat Berhardo, hic Hattoni; qui, ut ille in laudato suo documento testatur* F fuit temporibus Lotharii imperatoris, & item Lotharii filii ejus; & pervenit usque ad annum primum Caroli regis. *Lotharius I imperator, abdicato imperio, monachus factus est anno vitæ suæ altimo* 855, *quo filius Lotharius hæreditatem adivit ipsarum ditionum, quæ ab ipso nomen* Lotharingiæ *acceperunt, hodierna multo ampliores. Lothario juniore an.* 869 *vita defuncto, regum ejus patrui Carolus Calvus rex Franciæ & Ludovicus rex Germaniæ unno sequente inter se diviserunt.*

tempora assignantur, quibus servasti, atque in

4 *Ex dictis patet primo, Hattonem antistitem Virdunensem obiisse anno* 870; *ejusdem enim urbis episcopus Dado illum pervenisse scribit* usque ad annum primum Caroli regis, *Lotharingiæ sciliset; cujus hic alteram partem, in qua Virdunum sunt, alteram Ludovicus frater, uterque cum titulo regis memorata anno* 870 *obtinuerat: secundo, eumdem Hattonem, qui, ut Bertharius apud Acherium pag.* 261 *affirmat,* per annos vigioti & tres *ecclesiæ Virdunensi præfuit, sedere cœpisse anno* 847: *tertio, reliquias* SS. Mauri, Salvini & Aratoris *ad Theologiense monasterium*

contigerunt quæ de Sanctis narrat.

AUCT. J. L. *noſtrorum tranſlatus fuiſſe intra annos 855 & 869; nam Bertharius ſupra num. 1 id factum fuiſſe ait* tempore Lotharii junioris regis. *De tranſlatione iſta ſermo vrdibit infra num. 9. Miracula, quæ Deus apud Sanctorum ſepulcra operatus fuit, quæque idem ſcriptor ſe vidiſſe teſtatur, non contigerunt ante regnum Lotharii junioris, ſeu annum 855; uti eruitur ex iis, quæ apud laudatum Acherium pag. 361 de Hattonis, anno 870 mortui, ſucceſſore Berhardo refert:* Canonicos ſuos canonice vivere fecit,.. & pueros (inter quos ego Bertharius unus fui) in humanis & in divinis libris per ſe & per alios cum ſumma caritate inſtruxit. *Eruditi, qui de S. Agerico Virdunenſium præſule ſcripſerunt, initium epiſcopatus ejus ponunt circa medium ſeculum VI. S. Gregorius Turonenſis lib. 9 Hiſtoriæ Francorum cap. 23 ipſius mortem refert ad regis Childebertii II annum 13, quem Operum S. Gregorii editor Ruinartius eum anno Chriſti 588 componit. Ex ſancti iſtius præſulis ætate innoteſcit antiquitas cultus, quem* SS. Maurus, Salvinus & Arator *Virduni obtinuerunt*: Siquidem, *inquit Bertharius*; ſancto Agerico divinitus oſtenſa ſunt eorum monumenta, & ab eodem *ad fidelium venerationem* honorabiliter & ſanctiſſime ordinata.

B

S. Agericus ſibi ab angelis manifeſtata eorum corpora

5 *Sancti Agerici, qui 1 Decembris colitur, gemina Acta quæ manibus ſunt; in quorum brevioribus, quæ mihi alteris antiquiora apparent, narratur, angelos ipſi oranti revelaſſe locum, ubi Sanctorum noſtrorum corpora quieſcebant.* Cum quadam noctu in cubiculo ſuo oraret ſanctus Agericus; candela, quæ juxta morem ante lectum ejus ardebat, extincta eſt; & ecce cum magno ſplendore affuit multitudo angelorum choros ducentium & laudantium Dominum, qui beato Agerico ſanctorum confeſſorum Mauri, Salvini & Aratoris corpora revelaverunt; qui plurimis ante eum annis Virdunenſem eccleſiam gubernantus in uno ſepulchro conjuncti latebant: quos ſanctus Agericos elevavit & honorifice collocavit. Illi autem, qui ſub eodem tecto jacebant, de viſione & jubilatione perterrieri, pene exanimes ſunt facti: quos ſancta conſolans, ne hoc, quod audierant, cuiquam dicerent, imperavit.

C

elevata in eccleſia S. Petri Apoſtoli; ut Hugo Flavi. enſis ſcribit

6 *Mirabilis iſta viſio, in qua Sanctorum noſtrorum corpora S. Agerico oſtenſa fuere, fuſius deſcribitur in ejus Actis prolixioribus & in Chronico Virdunenſi Hugonis abbatis Flaviacenſis, qui apud Philippum Labbeum tom. 1 Bibliothecæ librorum Mſs. pag. 93 iſta ſubjungit*: Lætata* ſunt ergo Sanctorum corpora auro obtyzo prætioſiora, & in eccleſia, ubi ſedem habuerunt requietionis, ſancti Petri Apoſtoli nomine a beato Sanctino conſecrata, honorabiliter & ſanctiſſime ab ipſo viro Dei *S. Agerico* pridie Nonas Septembris ſunt ordinata; & dies tranſlationis & revulationis eorum per ſuccedentia tempora celebritatis annuæ eſt honore inſignita. Quorum merita ad ſepulchra illorum oſtendunt frequentia miracula. *His ſubjicio, quæ auctor Chronici Virdunenſis pag. 83 præmiſerat*: Narraverunt autem de beato Mauro poſteri illi, qui interfuere tranſlationi, quæ a beato Agerico tunc temporis facta eſt, & poſteriore, ſcriptis ad noſtram uſque notitiam tranſmiſerunt, beatum Maurum diverſis ſuppliciorum generibus affectum veritatis teſtimonium perhibuiſſe, & pro fide Chriſti martyrium occubuiſſe, ſicut ipſi in defuncto videre, & necdum ſoluto corpore Sancti piis oſculis dulcia vulnera contrectavere. D Beatus tamen Agericus & temporis illius fideles memoriam illius ſub nomine & honore MARTYRIS celebrari non inſtituerunt: quæ hodieque (*uti* & SS. Salvini & Aratoris *memoria*) ſub nomine CONFESSORIS venerarur.

vel S. Joannis Baptiſtæ, ut recentiores volunt, quibus non aſſentior,

7 *Abbatia S. Vitoni*, vulgo Saint-Vanne, *quæ nunc viſitur intra arcem urbis Virdunenſis, olim ſubutbana fuit, eodemque in loco condita, ubi quondam ſtetit vetuſtiſſima S. Petri Apoſtoli eccleſia, in qua Chronicon Virdunenſe* SS. Mauri, Salvini & Aratoris *corpora ab Agerico inventa & honorifice elevata fuiſſe aſſerit. Diſſentit ab illo Comtius in Annalibus eccleſiaſticis Francorum ad annum 562 num. 47.* Inter templa, *inquit*: quæ vel cunſtruxit vel reparavit Agericus epiſcopus Virodunenſis, ultimum locum obtinere non debent oratoriom S. Martini, quod in ipſa urbe edificavit, & altarum, quod olim prope muros civitatis a ſancto Muro, ſecundo Virodunenſium antiſtite, in ſancti Joannis Baptiſtæ memoriam erectum ac pene dirutum non reſtauravit modo vel auxit in honorem ſancti Medardi: ſed etiam ſanctiſſimorum prædeceſſorum Mauri, Salvini & Aratoris, qui ſecundo, tertio & quarto loco in epiſcopatu Virodunenſi federant, corporibus ibi reperris exornavit, ut obſervat Wasburgius, *ſeu Richardus de Waſſebourg lib. 1 Antiquitatum Galliæ Belgicæ, Pariſiis anno 1549 editarum, fol. 76.* Deinceps hæc ædes promiſcue ſancti Joannis dicta eſt & ſancti Medardi, donec ſancti Mauri nomen ſub Hermione pontifice obtinere cœpit. *Similia legas apud Calmetum lib. 7 Hiſtoriæ Lotharingicæ num. 38 & alios ſcriptores neotericos, Waſſeburgium ſecutos. Illis ego non aſſentior, donec* S. Maurum *in honorem S. Joannis Baptiſtæ eccleſiam erexiſſe, atque in ea ipſum*, Salvinum *atque* Aratorem *poſt mortem ſuam depoſitos fuiſſe, antiquiore documento probetur, quam ſit Chronicon Virdunenſe, cujus auctor Hugo Flaviniacenſis vivere deſiit initio ſeculi XII. Huic iterum adhæreo, aſſerenti Sanctorum corpora a S. Agerico elevata fuiſſe in* eccleſia, ubi ſedem habuerunt requietionis, ſancti Petri Apoſtoli, *in qua etiam antiquorum præſulum Virdunenſium Pulchronii, Poſſeſſoris & Firmini, qui Sanctis noſtris proxime ſucceſſerunt, ſepulcra ſub monumento S. Vitoni tempore Hattonis epiſcopi reperta fuiſſe*, Bertharius tom. 12 *Spicilegii Acheriani pag. 853 & 854 diſerte teſtatus. De S. Pulchronio actum eſt ad XVII Februarii. SS. Poſſeſſor & Firminus dabuntur ad III Decembris, eoram vero ſucceſſor S. Vitonus ad IX Novembris.*

E

F

Sacra corpora in templum S. Medardi tranſlata:

8 *Cum ſub Hattonis epiſcopatu SS. Pulchronii, Poſſeſſoris & Firmini ſepulcra in Petri Apoſtolorum principis ſede, ut tunc vocabatur, S. Vitoni eccleſia inveniruntur, trium Sanctorum noſtrorum corpora in templo S. Medardi quieſcebant: hunc enim tranſlata fuerant ab Hettonis ſucceſſore Hildino, vel Hilduino, qui ſub imperatoribus Ludovico Pio & Lothario I ſedit. Tranſlationis iſtius meminit Chronicon Virdunenſe apud Labbeum pag. 110* Hic (*Hatto*) accepit partem reliquiarum ſanctorum confeſſorum pariterque pontificum Mauri, Salvini, Aratoris, quorum corpora ſancto Agerico revelata & ab eodem fuerant honorabiliter & ſanctiſſime ordinata in eadem eccleſia, ubi primo fuerant tumulata, ſancti Petri Apoſtoli nomine conſecrata, ſed a domno Hildino in nova ſancti Medardi eccleſia erant tranſlata: & repoſuit in monaſterio, quod

A quod Theologium dicitur, eccleſiæ ſuæ ſubjectum. *Quoniam eccleſia S. Medardi, in quam Hildinus* SS. Mauri, Salvini & Aratoris *corpora tranſtulit*, nova *hic appellatur*; *vix dubito quin ab ipſo præſule condita fuerit, quam apud Bertharium pag.* 260 *lego fuiſſe* virum bonum & ſanctum, qui eonſtituxit multas eccleſias in epiſcopotu. *Cointius, cujus verba ſupra dedi, Calmetus & alii ex VVaſſeburgio ſcribunt, ante Hildinum eccleſiam S. Medardi apud Virdunenſes extitiſſe, quam ſeculo* VI *S. Agoricus ædificavit: ſed ut hoc verum eſſe credam, idonea auctoritate prius probari debet.*

reliquiæ monaſterio Theologiæ donatæ.

9 *De ſubjecta olim eccleſiæ Virdunenſi, at nunc archiepiſcopatus Trevirenſis abbatia Theologienſi, ad quam in laudato Chronico Sanctorum noſtrorum reliquiæ ab Hattone epiſcopo dicantur tranſlatæ fuiſſe, legi poſſunt Commentarii prævii de S. Paulo antiſtite Virdunenſi ad* VIII *Februarii a num.* 9, *& de S. Conrado Trevirenſi archiepiſcopo deſignato ad* 2 *Junii num.* 2. *Bertharius initio hujus Sylloges tempore..* Lotharii junioris regis, *id eſt, intra annos* 855 *&* 869, *memoratam Ordinis S. Benedicti abbatiam,*

B *vulgo* Tholey *nuncupatam, ſacris iſtis reliquiis ab Hattone ditatam fuiſſe ait. Ad hunc diem ſepoſitum invenit ſcriptum, quod, uti Sollerius annotavit,* miſit D. obbas Theubertus de Theologia an. MDCXXXIV, 1 Febr. *In fine ad rem noſtram hæc habet*: In quodam libro Epiſtolarum & Euangelirum monaſterii Theologienſis eſt catalogus reliquiarum, qui ita incipit: Hæ ſunt reliquiæ: quæ continentur in longiſſimo ferinio &c.; ubi poſt aliaa SS. muneratas reliquias legirne: BRACHIUM SANCTI MAURI, BRACHIUM SANCTI SALVINI, BRACHIUM SANCTI ARATORIS.

§ II.

Eccleſia S. Mauri in Hattonis caſtro, & abbatia monialium Virduni, ubi ejus, Salvini & Aratoris corpora honorantur; Officia propria & Martyrologia;

C geſtorum memoria obliterata.

Brachium S. Mauri depoſitum in Hattonis caſtro, cujus eccleſia Sancto conſecrata circa annum 1328

VErbis *e Virdunenſi Chronico num.* 8 *tranſcriptis hæc proxime ſubjunguntur*: Bradebium vero *alterum* S. Mauri *Hattonem* in eccleſia, quam ipſe in caſtello novo, quod nunc Hattonis caſtrum ab auctoris nomine vocatur, conſtruxerat, ſub altari recondidit ad ſalutem & præſidium poſterorum. *Hatto in loco, qui ab ipſo nomen accepit*, S. Mauro *non ſolum aram* orexerat, *ſub qua ejus brachium depoſuit; ſed ipſam etiam eccleſiam in ejuſdem Sancti honorem ædificavit: nam inter alia, quæ ex inſtrumento ante medium ſeculum* XIV *confecto non producemus, hæc occurrunt*: Cujus (S. Mauri) merito & honore parochialis eccleſia de Hattonis caſtro antiquitus eſt fundata. *Jacet* Hattonis caſtrum, *vulgo* Hatton-chatel, *inter fluvios Moſam & Moſellam tribus ab oppido S. Michaelis, ſex vero circiter leucis ab urbe Virdunenſi. Poſt conditoris Hattonis tempora in oppidulum accrevit; in cujus eccleſia parochiali S.* Mauro *conſecrata Henricus d' Aſpremont epiſcopus Virdunenſis collegium canonicorum circa annum* 1328 *inſtituit. Calmetus in Probationibus Hiſtoriæ Lotharingicæ tom.* 2 *a col.* 581 *ipſas Henrici præſulis, eccleſiam collegiatam in Hattonis caſtro erigentis, litteras producit, e quibus ſequentia excerpo.*

AUCT. J. L.

11 Attendentes quod inter reverendiſſimos patres & præſules beatiſſimos, qui noſtræ Virdunenſi eccleſiæ pro tempore hactenus præfuerunt, beatiſſimus Dei confeſſor ſanctus Maurus per ſua perlucida atque ſalutaria documenta prædictam noſtram Virdunenſem illuſtravit eccleſiam, decoravit virtutibus & moribus informavit; cujus altis virtutibus & decoris operibus ampla noſtræ ejuſdem eccleſiæ fabrica velut gemmis vernantibus rutilat, & elegantia ſingulari glociofius ſublimia coruſcat: ad honorem divini nominis & gloriam ſalutemque fidelium & prædicti egregii confeſſoris S. Mauri reverentiam, cujus merito & honore parochialis eccleſia de Hottonis caſtro antiquitus eſt fundata; piis ductus conſiliis dignisque ſtudiis excitati præſenti ſcripto in perpetuum valituro enncorditer ordinamus, ut in prædicta parochiali eccleſia major ſit numerus perſonarum exhibentium ibidem deineeps bumilem Domino famulatum. Quapropter unanimiter ſtatuimus & inviolabiliter volumus atque decernimus, ut in prædicta eccleſia, quæ duntaxat parochialis fuerat, ſit & ſiat collegium approbatum, in quo tnne erunt viginti canonici, & totidem præbendæ. *Cetera legi poſſunt apud Calmetum, qui lib.* 25 *ſuæ Hiſtoriæ num.* 103 *capitulum canonicorum ex Hattonis caſtro ad oppidum S. Michaelis anno* 1707 *tranſlatum fuiſſe ſcribit.*

ex parochiali in collegiatam erigitur.

E

Abbatia monialium adjungitur Sanctorum corporibus venerabili eccleſiæ S. Joannis Bapt.

12 *Auctor ſæpe laudati Chronici Virdunenſis apud Labbeum pag.* 173, Sed nec ipſe, *inquit*, domnut Heimo *epiſcopus Virduntnſis ab anno circiter* 987 *uſque ad* 1024 *vel ſeq.* a bonis nepotibus vacantem animum præbuit; quin potius eccleſiam ſancti Joannis in proſpectu civitatis ſitam, in qua ſancti confeſſores Maurus, Salvinus, Arator requieſcunt, melioratam reſtauravit, & in ea congregationem monialium ſub diſpoſitione patrit Richardi, *abbatis S. Vitoni, quam ad* XIV *Junii dedimus*, regulariter viventium inſtituit, & matrem eis conſilii ejuſdem providit Adelbergam fidelem Chriſti famulam, quæ cognominebatur Ava, cujus memoria eſt æterna. *Agitur hic de primordiis abbatiæ monialium Benedictinarum* S. Mauri, *olim etiam* S. Joannis *dictæ & extra muros Virdunenſes fundatæ; ſed quæ nunc ſolius* S. Mauri *nomine vocatur, atque intra urbis mœnia conſpicitur. Theodericus epiſcopus Virdunenſis ab anno* 1047 *in charta donationis notis chronicis deſtituta, quam dat Calmetus in Probationibus Hiſtoriæ Lotharingicæ tom.* 1 *a col.* 420, *ſe omni poſt ordinationem ſuam amare coluiſſe ait* ſancti Johannis monaſterium in vicinia..eivitatis ſitum ab Heymone epiſcopo divæ memoriæ prædeceſſore.. honorifice in cœptum, & honorificentius devotione fidelium exoltatum; ubi etiam corpus ſancti confeſſoris Chriſti Mauri permultis, Deo gratias, adornatum quieſcit miraculis. *Omnes ejuſdem cœnobii poſſeſſiones* XXIV *Octobris anni* 1049 *S. Leo IX Papa confirmavit, in cujus Bulla, quam Calmetus laudatus a col.* 424 *adfert, dicitur Hetma* locum in ſuburbio Virdunenſi juxta rivulum Scaneiæ * ſitum, & in honorem ſancti Joannis Baptiſtæ & ſancti Joannis Euangeliſtæ conſectum, ubi ſanctorum Mauri, Salvini

F

* Escaut

Digitized by Google

Auct. J. L. Salvini atque Aratoris corpora ab ejuſdem urbis venerantur incolis, *renovaſſe & inſtruxiſſe* propter aquæ commoditatem, ut moniales, quas ibi ſub monaſtica regula ordinavit, uſualia omnia ſua intra fines loci illius habere poſſint.

olim quoque, ut creditur, S. Medardi dicta; quæ a novo patrono S. Mauri nomen obtinuit,

13 *Waſſeburgius & Calmetus num. 7 citati, necnon Cointius, cujus verba ibidem retuli, affirmant, veteem S. Joannis Baptiſtæ (in Bulla Leonis IX additur & ſancti Joannis Evangeliſtæ) eccleſiam, tum ruinoſa vel pomtus collapſa eſſet, eædificatam & S. Medardo conſecratam fuiſſe, ſeculone VI a S. Agerico, ut illi volunt, an vero ſeculo IX ab Hildino? Secundum credere malo, quam primum. Vide dicta num. 8. In eam noſtram obſervat Cointius laudatus, dictam eccleſiam in honorem S. Medardi reædificatum, tam hujus ſancti quam antiqui patroni S. Joannis Baptiſtæ nomen geſſiſſe uſque ad tempora Heimonis epiſcopi, ſub quo* S. Mauri *aguominari cœperit. Addit Waſſeburgius lib. 2 Antiquitatum Galliæ Belgicæ fol. 76, aliud tunc S. Medardo templum exſtructum fuiſſe in loco vicino novæ abbatiæ* S. Mauri; *cui hodieque parocialis S. Medardi eccleſia proxime adjacet. Eum in finem hæc addaco, ne ea dictis num 8 & præcedente lectione ſtatim injiceat inter Hildini & Heimonis epiſcopatum* SS. Mauri, Salvini & Aratoris *corpora ea templo S. Medardi in aliud translata fuiſſe; cum memorati auctores ab illa non diſtinguant eccleſiam S. Joannis Baptiſtæ, ubi aſſervabantur ſub Heimone epiſcopo; qui in illa moniales Ordinis S. Benedicti conſtituit. Monachus anonymus S. Vitoni, qui Bertharii Hiſtoriam de epiſcopis Virdunenſibus uſque ad medium ſeculi IX continuavit, apud Acherium tom. 12 Spicilegii pag. 266, O quanta, inquit, viri hujus Heimonis erga eccleſias ſollicitudo! cum eccleſiam beati Johannis Baptiſtæ mutaverit, mutatam ampliaverit, & congregationi neceſſaria ex rebus majoris eccleſiæ providerit... Ejus exemplo ejuſque deſiderio Amicus Præpoſitus eccleſiam ſanctæ Crucis ædificavit, eaoo nicos duodecim locavit... & petitione epiſcopi.. SANCTO* Mauro *ſubdere non recuſavit, id eſt, eos obligare, ut, quemadmodum in laudata S. Leonis IX Bulla exponitur*: hebdomadarii io jam dicto moneſterio *ab Heimone fundato* divinis ioſerviant officiis, oec canonicam niſi ab abbatiſſa recipiant. *Hinc colligitur, Heimonem; quam ipſe ampliarat S. Joannis Baptiſtæ eccleſiam, conſecraſſe* S. Mauro *tamquam patrono ſaltem ſecundario, a quo adjuncta illi abbatia, quam Theodericus epiſcopus numero præcedente* ſancti Joannis monaſterium *vocat, etiam* S. Mauri *nomen acceperit, quod hodie ſolum in uſu eſt.*

Matrona quædam virgo ſpectatæ pietatis,

14 Dum Virdunenſi ſancti Mauri parthenoni præeſſet Girberga abbatiſſa, nobilis quædam femina ejus propinqua, Richildis nomine,.. orbata viro,... in monaſterio non paucis diebus habitavit. Interim ſecundis nuptiis animum adjecit: ſed cum multam illi baſilicæ reverentiam tum propter ſuffragia Sanctorum (Mauri, Salvini & Aratoris,) quorum corpora ibidem tequieſcunt, tum propter inhabitantium religionem haberet; placuit ipſi, ut de ſe ipſa potius, quam de rebus cereeis & alienis, victimam Deo & ſancto Mauro ſolveret. Ad altare igitur S. Mauri pridie quam ſecundo oubere diſpoſuerat, acceſſit, ſeque ipſam & liberos ex ſe naſcituros Deo & ſancto Mauro vovit ea lege, ut unaquæque proles anouum cenſum ad altare ſancti Mauri offerret, mas quidem denarios duos, femina tres obolos. Ita pia illa matrona ſtatuit edito hac de re inſtrumento ANNO MCIII, PRÆSIDENTE VIRDUNENSI CATHEDRÆ VENERABILI THEODORICO EPISCOPO &c. Verum non cohærent hæ chronologicæ notæ; nam prædicto aono eccleſiæ Virduoenſi præſidebat Richarus, ſucceſſor Theodericii, qui anno MXC deceſſerat. *Ita Mabillonius tom. 5 Annalium Benedictinorum lib. 70 num. 71.*

qui in ſui nominis abbatia etiam

15 *Porro reliquiæ ſanctorum noſtrorum Præſulum corpora, quæ abbatia* S. Mauri *ab initio fundationis ſuæ poſſedit, etiam nunc in ejus eccleſia religioſe aſſervantur. Illorum tertiam* S. Ararorem *ita memorat Caſtellanus in Supplemento ahemerorum pag. 909,* S. Arator epiſcopus Virdunenſis, cujus corpus honorant religioſæ S. Mauri Virdunenſis cum corporibus S. Salvini, & S. Mauri epiſcopi Virdunenſis, patroni earum eccleſiæ poſt Joannem, qui ipſius eſt antiquus patronus titularis. *Sacra corpora, quibus moniales* S. Mauri *ditantur, integra non ſunt: nam ab epiſcopo Hattone, ut ſupra num. 9 & ſeq. dictum eſt, tujuſque Sancti brachium ad abbatiam Theologienſem, atque alterum* S. Mauri *brachium ad Hattonis caſtrum translatum fuit. Hujus etiam Sancti neſcio quæ reliquiæ ſervantur Pariſiis in monialium Ordinis S. Benedicti abbatia Vallis-gratiæ; uti me docet Martyrologium Pariſienſe an. 1727 editum,* S. Maurum *ad VIII Novembris ita annuntians*: Virduni, ſancti Mauri epiſcopi, de quo reliquiæ ad ſanctam Mariam in Valle-gratiæ ab Anna Auſtriaca regina Franciæ; *Ludovici XIV regis matre*, pie depoſitæ ſunt. *reliquiæ alibi.*

Memoria translationis ejus propria eo colitur 4 Septembris:

16 *In Calendario, quod eccleſiæ Virdunenſis Breviario Pariſiis an. 1625 excuſo præmittitur, ad IV Septembris notatur*: Translatio beatorum Mauri, Salvini & Aratoris epi. Virdu. 9 lect. *In primi & ſecundi Nocturni lectionibus, quas Breviarium recitandas proponit, de vita* S. Mauri *varia referuntur, quæ prudentem fidem non merentur, ut num. ultimo probabitur. Tertii Nocturni lectiones eadem continent, quæ ſuperius ex Bertharii tranſcripſi; ſed aliqua minus veriſimilia, imo etiam falſa admiſcentur, quæ ex ante dictis atque etiam ex ipſo Bertharii corrigi poſſunt. Lectionum auctor omnia deſumpſiſſe videtur ex Waſſeburgii lib. 1 Antiquitatum fol. 30 verſo & ſeq. necnon fol. 35; quem ego ſcriptorem plutis facerem, ſi apocrypha a legitimis diſtinxiſſet, & fideliter Gallice reddidiſſet, quæ in Hiſtoria Bertharii & aliis fide dignis monumentis inveniunt. Lectio nona ita concluditur.* Meritis etiam beatiſſimi Mauri orbis Virdunenſis ab imminenti incendio ſervata eſt; & ignis vectorumque ſævientium ita eſt ſedata poteſtas, ut nec domus, e qua egreſſus fuerat ignis, damnum aliquod paterctur. *His adjango quæ anonymus ſeculi XIV auctor in Serie chronologica epiſcoporum Virdunenſium apud Joannem Fredecicum Schannat Collectione a Vindemiæ litterariæ pag. 91 de* S. Salvino *ſcribit*: Emerſit in tantam ſanctitatis famam, ut partus abortivi ante Sancti illius oſſa expoſiti, mulieresque prægnantes vitam & ſanitatem recipiant.

ad quem diem Martyrologiis aliquot aſcribuntur.

17 *Translatio* SS. Mauri, Salvini & Aratoris, *cujus memoriam Virdunenſes IV Septembris retolunt, illa ipſa eſt, quæ ſeculo VI a S. Agerico facta fuit. Clariſſime id affirmat Chronicon Virdunenſe verbis ſupra num. 6 adductis. Ex Martyrologiis, quæ Sanctos ad eumdem diem commemorant, pauca accuenta, nulla antiqua*

ſunt

A *ſunt. Uſuardinum in codicibus Florentinis & editionibus Belini & Molani annuntiatione* ſancti Mauri confeſſoris *augetur; ſed non ſatis, adjungendi enim erant* Salvinus & Arator. *Non ſatis etiam augetur in codice Ms. Bruxellenſi, qui, uti & Florarium noſtrum Ms. Sanctorum.* Aratorem *tacitet, & pro* Salvini *habet* Silvini. *In apographo Luxovienſi, quod ſingulos nominat, ponitur* Sylvani; *apud Ferrarium in Catalogo generali Sanctorum, & Sauſſayum in Supplemento Martyrologii Gallicani* Sylvini. *Recte Grevenus:* Translatio ſanctorum confeſſorum atqua pontificum Mauri, Salvini atque Aratoris, *& Martyrologium Germanicum Canſii, ut vocari ſolet.* Item Virduni elevatio ſanctorum *&c.*

S. Mauri cultus die natalis x Novembris:

18 *Natalem* S. Mauri *Viedunenſis eccleſia* x *Novembris colit, quo die memoratum illius Breviarium Officium novem lectionum præſcribit. In ſex prioribus agitur de æterna, qua* S. Maurus *fruitur & pii ejus imitatores ac cultores fruituri ſunt, beatitudine. Tres poſteriores ſunt ex Homilia S. Gregorii Papæ in Euangelium ſecundum Lucam:* In illo tempora deſignavit Dominus *&c: Refertur* S. Maurus *ad dictum diem* x *Novembris in quatuor Martyrologiis Uſuardi auctis. In Luxovienſi legitur:* Virduni, ſancti Mauri epiſcopi & confeſſoris. *Burdigalenſe vix differt. Bruxellenſe habet:* Apud Vardunum depoſitio ſancti Mauri apiſcopi ajuſdam civitatis & confeſſoris; *editum a Grevenо:* Mauri epiſcopi. *In Martyrologio Romano Sanctus annuntiatur ad* VIII *Novembris*: Apud Virdunum ſancti Mauri epiſcopi & confeſſoris. *Eodem die, quo tamen nec Virduni nec alibi, quod quidem noverim, colitur, memoratur a Molano, Ghinio, Galeſinio, Sauſſayo, Caſtellano, & in Martyrologio Pariſienſi anni* 1727, *cujus verba num.* 15 *dedi. Porro etſi in diœceſi Viedunenſi feſtum depoſitionis* S. Mauri *celebretur die* x *Novembris, quia tamen de ejus vita nihil relatu dignum ad poſteros tranſmiſſum eſt, quæ vero de gloria ejus poſthuma ad noſtram notitiam peevenerunt; majori ex parte* SS. Salvino & Arstori *communia ſunt; ego ab his illum non dividendum putavi, ſed omnes ſimul dandos hoc die, quo eorum translationis memoria agitur, quemque ſolum Viedunenſes* SS. Salvini & Arstoris *cultui conſecrarunt.*

AUCT. J. L.

19 *Quæ de vita ſingulorum epiſcoporum* Mauri, Salvini & Aratoris *VVaſſeburgius lib.* 1 *Antiquitatum & alii recentiores tradiderunt, mihi certo commentitia eſſe videntur: quibus tranſcribendis tempus perdere non lubet, cum ſufficienter iſtud evincere poſſim, licet ea lectorum oculis non ſubjiciam. Hiſtoriam epiſcoporum Virdunenſium a Berthario incœptam, & ab anonymo monacho S. Vitoni ad medium ſeculum* XI *continuatam, Laurentius a Leodio uſque ad annum* 1244 *perduxit: qui ſcriptor apud Acherium tom.* 12 *Spicilegii pag.* 274 *in epiſtola, qua Alberoni epiſcopo Virdunenſi lucubrationem ſuam dedicat, de Sanctorum noſtrorum & aliorum præſulum geſtis in oblivionem adductis ita conqueritur:* Ecce ſancti prædaeſſoras veſtri Sanctinus, Maurus, Salvinus, Arator, Pulcronius, Poſſeſſor, Firminus, Vitonus & multi alii, quo tempore vixerint, quæ mira, quæ geſta vivi effecarint hodie ueſcimos, & iudignam, pro nefas! Patronorum noſtrorum patimur ignorantiam, quorum maricis illuſtramur. *Ibidem pag.* 275, Laudanda, *inquit* eſt tameu Bartharii piu induſtria, qui de ipſis einaribus & ruinis incenſæ urbis & ecclaſiæ omuia, prout potuit, prædeceſſorum ſaltem præſulum vel uuda nomina eruit, val quædam geſtorum nobis ſcintillsvir: nam ipſam tantillam dauoſtris præſulibus noticiam ab ipſo aacapimus: *qui tamen nihil amuino, quod ad* S. Mauri, *vel* S. Salvini *vel* S. Aratoris *vitam pertinet, ab oblivione vindicavit. En his relinquitur, ut, quæ VVaſſeburgius & alii tres noſtros Præſules, cum viverent, egiſſe narrunt, veriſimillime excogitata fuerint poſt annum* 1244, *qua Laurentius de Leodio ſcribendi finem fecit, & conſequenter finem non mereantur. Sancti noſtri vita & epiſcopatu defuncti fuerunt ante annum circiter* 450; *tunc enim S. Pulchronium proximum eorum ſucceſſorem eccleſiæ Virdunenſi præfuiſſe, multorum ſententia eſt, imo omnium, ſi tempus aſſignatum per adjunctam vocem* circiter *dilates ab anno* 440 *uſque ad* 460.

de cujus & aliorum vita nihil fidei dignum oblivioni ſupereſt.

B

E

c DE S. MUNESSA SEU MONESSA VIRG. F

IN HIBERNIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS. C. S.

Varia Sanctæ nomina, cultus, ætas, qua vixit.

PROBABILIUS POST CDLIV.

Varie Sancta a ſcriptoribus appellata.

VAcie proſus Sancta hæc *apud Hiberniæ ſcriptores hagiophilas nominata reperitur. Jocelinus in Vita S. Patricii cap.* 159 *apud Colganum in Teiade thaumaturga pag.* 100 *eam* Mameſſam *appellat: Probus apud eumdem pag.* 59 Monarism *vocat; auctor Vitæ S. Patricii, tertio loco a Colgano editæ, quem S. Binignum fuiſſe opinatur, eamdem cap.* 78 Munaſſam *nominat. Ultimam hanc appellationem reliquis præfert laudatus Colganus pag.* 34, *Nota* 74 *ſic ſcribens:* Meudoſe a Jocelino vocatur Mamaſſa, & a Probo MUNERIA: rectius (ut videtur hic) Muuaſſa. Nam ab his authoribus fartur coli ut ſancta, & ecclaſia ejus nomini dicata: ſed non reperio natalem aliaujus Muuariæ, Muueſſæ, vel Meneſſæ a noſtris hagiographis obſervari; ſed bena S. Monaſſæ, ſive, quod idem eſt, ob rationem ſæpius datam, Neſſæ, 17 Septembris. *Cum biſce eam* Mouaſſam *ſeu* Munaſſam *vocamus.*

a *Probus lib.* 2 *cap.* 26 *in Vita præfati Hiberniæ*

AUCT. C. S. *niæ Apoſtoli, quam laudatus Minorita quinto loco edidit, hujus S. Virginis cultum ad ſeculum* V *referre videtur; ita enim ait*: In ipſo quoque loco (*ubi mortua & ſepulta eſt* S. Moneſſa, *quam* Muneriam *appellat*) exſtitit poſtmodum futuram eſſe, ſanctus Patricius prædixit, in qua virgines Deo famulaturæ congregari deberent: quod & factum eſt non longe ab illo tempore. Num ejuſdem ſanctæ Virginis memoria colitur in eodem loco uſque in præſentem diem. *Illius, inquam, cultum ad ſeculum* V *referre videtur his verbis*: Quod & factum eſt non longe ab illo tempore, *ſive illud tempus ad S. Virginis obitum, ſive ad factam a S. Patricio prædictionem referendum ſit. Sanctus enim Hiberniæ Apoſtolus anno* 460 *vivendi finem fecit, ut oſtendit Papebrochius tom.* II *Martii pag.* 505: *quamdiu vero ante obitum ſuum hanc prædictionem protulerit, incertum eſt. Verumtamen* 40 *illis annis, qui a ſancti morte uſque ad ſeculi* VI *initium fluxerunt, cellula hæc, in honorem utique* S. Moneſſæ, *ædificari debuit, ſi non longe ab illo tempore vere fuerit exſtructa. Quodnam tempus idem auctor* B *deſignet, dum* Moneſſæ *memoriam* Uſque in præſentem diem *ibidem aſſeris perſeveraſſe, interdum plane eſt, cum de ipſius Probi ætate nihil certi habeatur; conſuli potuit laudatus Colganus pag.* 61, *&* Papebrochius *noſter loco citato pag.* 503. *Utinam Probus, cujuſcumque is ætatis fuerit, exſtructæ cellulæ locum indicaſſet: ſic enim forte certius aliquid de hoc cultus indicio reperire licuiſſet. De eodem loco & cellula aliam etiam ſilet Jocelinus, ſilent aliæ S. Patricii Vitæ & ipſe, qui eas notis illuſtravit Colganus.*

Colgano 3 *Unius igitur Probi auctoritate hæc cellula nititur, pro cujus fide ſpondere ego non auſim, præſertim cum Colgano teſte nonnulla contineat omnibus aliis rerum Patritianarum ſcriptoribus contraria, quædam ex parte forte inſerta a libratiis de nominibus locorum & regionum, veritati plane contraria, de quibus vide laudatum Minoritam. Ardmachæ tamen Sanctæ noſtræ corpus ſervatum fuiſſe, inſinuat præfatæ Triadis thaumaturgæ auctor pag.* 311, *ubi ſub ſequenti titulo.* De quibuſdam aliis ſanctis Ardmuchæ quieſcentibus, *irrenſtruc* Sancta Muneſſa, ſive Moneſſa filia regis Britonum... quæ colitur IV Septembris. *Verum ibid. nonniſi relatos ſupra auctores ac Vitas citat*; C *ex iis autem ſolus Probus, cujus verba dedimus, eam ſanctam vocat; Vita tertia ſuſcepto illam baptiſmo in manus angelorum tradidiſſe animam aſſerit; ſexta vero addit*, ejus ſacri corporis glebam *poſt data Deo laudes a S. Patricio reliquiſque aſtantibus honorifice fuiſſe terræ mandatam. Sed de his mox ſermo recurret: pergo ad alios.*

& Catalogis 4 *inter multa, quæ P. Stephanus Vitus e Societate noſtra Dilinganus profeſſor ſub initium ſeculi* XVII *ad P. Roſweydum tranſmiſit, invenio varios catalogos de ſanctis Hiberniæ, ex quibus duo Sanctam, de qua agimus, continent. Alter ſervatus apud nos ſub involucro* ✠ *Ms.* 167 *D, ſub titulo*, Nomina ſanctarum fœminarum quarumdam ex proſapia regum Scotorum Iberniæ *ſic illius meminit*: S. Muneria (ſecundum Probum, aut Muneſſa ſecundum meum Ms.) filia regis Britonum, baptizata tamen a Patricio & mortua in Ibernia. *Alter ſub involucro* ✠ *Ms.* 167 *F. ſic exorditur*: Octavus Catalogus ſanctorum, qui in ipſa vetere Scotia ſeu Hibernia unt mortui ſunt, aut poſt mortem eo translati. Ex quorum plurimis pauciorum, qui ſequuntur, nomina hic (*Dilingæ ut videtur*) ubi dego, reperta dubo. *Dein multis recenſitis, ſcribitur* Muneria, quæ & Memeſſa virgo, filia regis, baptizata a S. Patricio, qui ejus animam in cælum aſcendentem viderat circa annum ſalutis CCCCL. *De anno emortuali agemus a num.* 6. D

55. Hiberniæ. 5 *His accedit P. Henricus Fitz Simon noſtræ itidem Societatis, qui in Catalogo præcipuorum Sanctorum Hiberniæ edito anno* 1611, *& anno* 1619 *recognito & recuſo, ſanctam etiam* Memeſſam *collocat, in eo tamen corrigendus, quod ibidem* Muneriam *quoque tamquam a* Memeſſa *diverſam recitet. Non dubito, quin apud alios forte non pauci hujus ſanctæ Virginis memoriam invenire ſit: id enim manifeſte innuit Colganus, qui, ut ſupra dictum eſt, ab hagiographis ſuis natalem S. Moneſſæ ſive* Neſſæ IV *Septembris obſervari teſtatur. An hagiographi illi editi ſint an inediti, penitus me latet: terte volvi & pervolvi, quotquot de Beltannicis ac Hibernis hiſtorias ſacras ſcripſiſſe compererem, ſed conatu prorſus irrito adeo ut non ſatis mirari potuerim tam conſtans de hac ſancta ſilentium ſcriptorum, qui alioquin nihil prætermiſiſſe cogneſcuntur, ut laudabili profectu ſtudio Sanctos ſuos populares, aut qui quoque modo Hiberniam virtutibus illuſtrarunt, e tenebris erutos in lucem producerent. Scripſimus etiam ad RR. PP. Minoritas Hibernos Levantenſes, preſati, ut ſi quid de hac Sancta iuxta Colgani (is enim ibidem Sanctorum ſuorum popularium Acta conſcripſit) monumenta ſervarent, id nobiſcum communicare dignarentur. Reſponſum accepimus humaniſſimum; at inventum nihil.* E

Inquiritur tempus vitæ 6 *Vitam Sanctæ a nemine ex profeſſo ſcriptam eoperio: per compendium tantum occaſione baptiſmi, a S. Patricio ipſi collati, de ea agunt auctor Vitæ tertiæ, Jocelinus, & Probus apud Colganum in Triade, alter tamen altero paulo auctius. Eorum verba huc ſic tranſferam, ut quid quiſque auctor diverſum ab alio addiderit, monituras ſim. Sed prius de tempore, quo hæc geſta ſunt, pauca cenſui præmittenda. S. Patritium in Hiberniam miſſum eſſe anno* 432, *oſtendit Papebrochius tom.* II *Martii pag.* 524. *Ejuſdem ſanctiſſimum obitum anno* 460 *affigit pag.* 525. *Hinc conficitur, ea, quæ de ſancta noſtra Virgine prodiderunt laudati ſcriptores, inter annos* 432, *&* 460 *contigiſſe; nam extra hos terminos vagari neutiquam permittit collatus a S. Patricio baptiſmus. Videndum igitur ulterius, prioribuſne, an poſterioribus apoſtolatus ejus annis hæc hiſtoria innectenda ſit. Mihi ſane veriſimillimum videtur eam ad unum e poſterioribus eſſe referendam. Rationem accipe. Edita eſt a laudato non Papebrochio e vetuſtiſſimo Nobiliarenſis S. Vedaſti monaſterii codice Ms.* Confeſſio S. Patricii de vita & converſatione ſua. *Scriptam a Sancto ipſo opinatur poſt Ardmachanæ ſedis erectionem, adeoque poſt annum* 454, *ni ex conjecturis colligit pag.* 519 *num.* 14. F

ac obitus Sanctæ, 7 *Jam vero in hac ſua confeſſione apoſtolatus ſui uberes fructus cap.* 4 *num.* 18 *retenſens, cum ingentis gaudii ſignificatione traductas a ſeſe ad Chriſtum virgines commemorat, nec ullam tamen de ſancta* Moneſſa *facit mentionem. Libet ipſum audire loquentem.* Filii Scottorum & filiæ regulorum monachi & virgines Chriſti eſſe videntur. Et etiam una Scotta benedicta, nobilis, pulcherrima, adulta erat, quam ego baptizavi: & poſt paucos dies nova canſa venit ad nos: inſinuavit namque nobis, reſponſum accepiſſe a nuntio

A nuntio Dei, qui monuit eam, ut permaneret virgo Chriſti, & ſic Deo proximaret. Deu gratias, ſexta ab hac die optime & avidiſſime arripuit illud, quod etiam omnes virgines Dei ſimiliter faciunt.

& probabiliter ſtatuitur inter annos 454 &

8 *Vidit, erudite lector, quam dulciter Hiberniæ apoſtolus de meſſe ſua in Domino gloriatur. Quis credat, illaudatam ab eo S. Moueſſam prætereundam fuiſſe, ſi jam tum, quæ de ipſa narrantur, contigiſſent. Etenim ſi Sanctæ illius, quia nobilis, pulcherrima, adulta, ab eoque baptizata, virginitatem ſervare decreverat, tam diſerte meminit, quanto magis inter apoſtolatus ſui fructus Moneſſam commemeraſſet, quæ non nobilis modo, ſed Britonum regis filia adhuc gentilie nuptiae ſpreverat, Deum videre arſerat, poſt longum cum parentibus certamen ab iis ipſis ad Sanctum addicta fuerat, & ab ipſo baptizata ac Chriſti corpore refecta mortem Sanctorum tam mirabiliter obierat, & ut Sancta fuerat honorifice tumulata. Enimvero tam illuſtre regiæ Prolis exemplum usquaquam prætermiſſurus fuiſſe videtur, ſi jam tum contigiſſet:*

B *præſertim ſi, ut ſuſpicatur Papebrochius, hanc ſuam confeſſionem velut teſtamentum diſcipulis ſuis relinquere voluerit occaſione quarumdam perſecutionum adverſus ſe ſuſcitatarum. Atque hæc ratio me movit; ut obitum illius inter annum 454 & 460 probabiliter collocarem. Nunc quæ de Sancta noſtra memoriæ prodita reperi, ex laudatis ſcriptoribus accipe.*

V I T A

Quoliſcumque auctore Probo apud Colganum in quinta Vita S. Patricii lib. 2.

C

S. Muneria regis filia nondum baptizata a virginitate ſui propoſito ſe deterreri multis modis patitur:

a

b

c

d

e

f

CUjuſdam enim regis *a* filia egregia facie & perfecta virtute, cui nomen tumerat Muneria *b*, Spiritus ſancti ſubito repleta eſt gratia: cujus multi nobiles ac divites experiebantur amplexus conjugales; & non adquievit eis, licet non adhuc eſſet baptizata, nec fide *c* imbuta: nam ad id, quod nolebat, *d* pareutibus compelli non poterat: quæ videlicet inter verbera & crebras inerepationes *d* interrogaret matrem & nutricem, ſi compertum haberent rotæ factorem, cujus luce mundus illuminatur. Et cum reſponſum ab eis acciperet, ſolis factorem eſſe eum, cui cælum ſedes eſt; rogavit, ut ei copularetur conjugali vinculo *e*, qui tam decorum lumen haberet in cælo. Intellexit ſiquidem Virgo præfata per naturam totius creaturæ factorem *f*, in hoc patriarchæ Abrahæ ſecuta exemplum. Parentes autem ejus quid agerent, quo ſe verterent, neſciebant.

Quapropter a parentibus ad S. Patricium deducta baptizatur, pie moritur, & honorifice ſepelitur.

g h i

so Tandem inito conſilio a Deo ſibi tradito, ſanctum Patricium accerſiri fecerunt *g*, ut ſuper hac cauſa conſuleret illum *h*. At ille per Spiritum ſanctum edoctus omnia, ſtatim ad præfatam Virginem acceſſit, & elevata voce dixit ad eam: Si credis in Deum ex toto corde tuo? Pnella reſpondit, Credo. Tum vir Domini Patricius ſacro lavacro ſpiritus & aquæ regeneravit eam *i*. Nec mora ſolo proſtrata ſpiritum tradidit in manus angelorum: & ubi moritur, ibi & ſepelitur *k*. In ipſo quoque loco cellulam poſtmodum futuram eſſe ſanctus Patricius prædixit, in qua virgines Deo famulaturæ congregari deberent; quod & factum eſt non longe ab illo tempore. Nam ejuſdem ſanctæ Virginis memoria colitur in eodem loco uſque in præſentem diem *l*.

A. PRO-BO. *k*

l

ANNOTATA.

a Tertia vita S. Patricii ex Vetuſtis membranis Biburgenſibus in Bavaria *apud Colganum pag. 27 cap. 78 paterm Sancta gentilem regem Britonum vocat. Jocelinus cap. 159 illam filiam* cujuſdam principis regnantis in quibuſdam finibus Britanniæ *dicit.*

b *Jocelinus* Memeſſam, *tertia Vita* Muneſſam *vocat. Forte in baptiſmo* Muneriæ *nomen in* Muneſſæ, *vel* Moneſſæ *mutatum eſt; mutatum enim fuiſſe nomen non obſcure innuitur hic verbis:* Cui nomen tum erat Muneria.

c *Id eſt Chriſtianæ fidei myſteriis, puta Incarnationis &c. Deum enim remunneratorem crc.*

E *debat utique, ſi Spiritus ſancti repleta fuit gratia: ſine fide enim impoſſibile eſt placere Deo.*

d *Magicas etiam artes ad labefactandum Virginis animum a parentibus adhibitas, tradunt auctor tertiæ Vitæ, & Jocelinus.*

e *Metaphorice hæc dicta accipe, niſi forte Virgo ſic procorum ac parentum molimina eludere voluerit.*

f *Non excludi hinc gratiam ipſe auctor ſupra indicat, dum tam S. Spiritus gratia repletam dicit.*

g *Recius auctor tertiæ Vitæ & Jocelinus Sanctam a parentibus ad S. Patricium adductam ſcribunt, baptizata enim iſt non in Britannia, ſed in Hibernia. Potoſt tamen & ſic intelligi, ut velit eos in Hiberniam profectos S. Patricium ad ſeſe accerſiviſſe.*

h *Jocelinus ſic habet*: Caſſo igitot labore in eam diu deſudantes, commoni tandem conſilio perduxerunt Puellam pareutes ejus ad S. Patricium, cujus ſanctitatis fama figuis ac prodigiis probata, ac propalata erat ubique terrarom. Inſinuaverunt utique S. Patricio puellare propoſitorem, obnixius imploraotes, ut illam ad Dei ſui, in quem eooccupivit & defecit anima ejus, ſtuderet perducere conſpectum. *Idem Dei videndi* F *deſiderium ſuſcepti itineris cauſam aſſignat auctor tertiæ vitæ S. Patricii, Parentes Virginis ſic loquentes induxerunt:* Nos coacti ſumus venire ad te cauſa Filiæ noſtræ, quæ oimio deſiderio cupit videre Deum.

i *Recte Jocelinus baptiſmo inſtructionem de myſteriis fidei præmiſſam notat. Addit etiam*: Baptizatum Domiuici Corporis & Sanguiuis ſacramentis communivit *S. Patricius.*

k *Tertia Vita*: & ſtatim accipiens baptiſmum, ſolo proſtrata tradidit auimam io manos augelorum, & ibi mortua eſt, ibiqoe ſepulta. *Hæc præfatum conſonantia ſuſpicionem mihi movet, alterum auctorem alterum in ſcribendo præ oculis habuiſſe. Jocelinus ſtylum paulo exornavit:* Illa vero, *inquit*, Viatico accepto, ſolo proſtratu inter verba orationis, ſpiritum afflavit *: *: efflaſicque de lavacro aſcendens dealbata, manibuſque angelicis deducta ad Dilecti ſui candidi & rubicundi conſpectum & complexum demigravit. *De ſepultura hæc addit*: Sanctus ergo Patricius & omnes, qui aderant, Deum glorificaverunt, ejuſ-

que

A que ſacri corporis glebam honorifice ſepultum tradiderunt.

l *De hac cellula, Virginum contubernio, ac memoria* S. Moneſſæ *eo loco celebrata nihil habens tertia Vita & Jocelinus.* D

DE S. CANDIDA JUNIORE

MULIERE CONJUGATA

NEAPOLI

J. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus, elogium, annus emortualis, inventio corporis.

ANNO DLXXXVI. *Varia ad memoriam in Faſtis*

DUæ hodie *Neapoli* Candidas *coli, eaſque ſevera diſtinctas eſſe, lete oſtendi ſupra in Candida ſeniore. Junior in Martyrologio Romano poſt Seniorem ita annuntiatur*: Ibidem ſancta Candidæ junioris, mira-
B culis claræ. *Inter Officia Neapolitana, anno* 1525 *impreſſa, habetur etiam* Candidæ *hujus Officium proprium novem lectionum, ex quibus lectiones ſex, ſpectantes ad geſta Sanctæ, infra dabo tamquam breviæ Acta. Hoc autem Officium oſtendit, verba Catalogi Sanctorum aliquot Neapolitanorum anni* 1619, *quibus dicitur ſola* Candida *ſenior uſque ad illud tempus Neapoli culta fuiſſe Officio ſemiduplici, nonnulla egere explicatione; niſi fortaſſe Officium* Candidæ *junioris impreſſum quidem fuerit anno* 1525, *ſed non recitatum. Malim tamen exiſtimare ſic explicanda eſſe verba laudati Catalogi, ut credamus* Candidam *juniorem non fuiſſe cultam per totam dioeceſim Neapolitanam. Quidquid ſit, inſtituit illuſtriſſimus Decius Caraſa, archiepiſcopus Neapolitanus, ut in poſterum Candida ſenior coleretur Officio ſemiduplici, & de* Candida *juniore fieret commemoratio. De hac vero in laudato Catalogo notantur ſequentia*: Porro
C S. Candida junior fuit coojugata, vixitque præſtanti pietate & fide auta annos mille, hoc eſt, imparanta Mauritio. De ea Martyrologium Romanum die 17 Septembris, & Baronius in notationibus. Extat nobile epitaphium marmori inciſum in æde S. Andreæ, ubi & corpus ejus colitur. Inde vero pars oſſium ejus ad ædem archiepiſcopalem in capellam Theſauri, pars vero in propinquum templum S. Aogeli ad Nidum honorifice translata ſunt.

& cultum Sanctæ ſpectantia:

2 *David Romæus in Opuſculo de Septem ſanctis caſtodibus urbis Neapolis, ubi etiam enarrat Vitam* S. Candidæ *junioris, pag.* 130 *de ea ſic habet*: Ejus corpus in tumulo e marmore in æde S. Andreæ in Nido vico ſepultum, & in tenebris abſconditum, nuper repertum atque effoſſum aſt a Paulo Taſſo Neapolitano, ſacerdote pio & integerrimo, templi ædituo. *Paulus Regius tom.* 2 *de Vitis Sanctorum regni Neapolitani pag.* 940 *de ſepultura & miraculis Sanctæ. Italice refert, quæ infra leguntur in Officio dando. Deinde vero pag.* 941 *hæc ſubjungit*: Porro devotio erga hanc ſanctam Mulierem, quæ occaſiona murationum ſtatus, bellorum & peſtilentiarum, in pectoribus Neapolitanorum reſtrixerat, divina providentia temporibus noſtris ſuit inſtaurata. Rector illius ecclefiæ S. Andreæ erat dominus Franciſcus Caraſa, quando, ſuadente domino Paulo Taſſo, tunc canonico Neapolitano, & nunc reverendiſſimo & dignitiſſimo archiepiſcopo Auxanenſi*, inoovatum eſt *aliare hujus Sanctæ, novoque marmora exornatum; atqua imago nova ejuſdem ſanctæ Candidæ eracta, qualis hoc tempore cernitur. Sacra autem ipſius oſſa, quæ jam ex veteri ſepulcro erant elevata, recluſa ſunt urnæ marmoreæ, & collocata ſub altari ipſius nomini dedicato, ſpod quod etiamoum cernitur vetus ſepulcrum, ubi primum ſepulta eſt Sancta. Ibidem eriam leguntor verſus aliquot Latini, quibus continetur epirome eorum, qaæ ſupra narravimus. *Hactenus illuſtriſſimus Regius.

E

* di Lanciano

3 *Verſus autem, de quibus memini, ſunt antiquum Sanctæ epitaphium, apud varios impreſſum, quod Baronius alia occaſione ad annum* 715 *ſic expreſſit*: *epitaphium,*

✠ Mora, quæ perpetuo cunctus abſorbet hiatu,
Parcere dum neſcit, ſæpius ipſa ſavet.
Fœlix, qui affectus potuit demittere tutos:
Mortalem morians non timet ille viam.
Candida præſenti tegitur marmora ſepulchro,
Moribus, ingenio, & gravitate nitens.
Cui dulcis ramaneſis* conjux natuſque ſuperſtes; *forte remanent*
Ex fructu Mater noſcitur in ſobole. F
Hoc precibus ſemper, lacrymoſa hoc voce petebat:
Cujus nunc meritum vota ſecuta probant.
Quamvis cuncta domus numquam te flere quieſcat:
Felicem fatear ſic meruiſſe mori.

✠ HIC REQUIESCIT IN PACE CANDIDA C. F., QUÆ VIXIT PL. M. ANN. L. DIE IIII. ID. SEPT. IMP. D. N. MAURITIO P. P. AUG. ANN. IIII. P. C. EJUSD. ANN. II. IND. QUARTA. *Voces contractas ſic lego*: Hic requieſcit in pace Candida C. (*alii habent* G) filia, quæ vixit plus minus annos quinquaginta, (*obiit*) die quarta Idus Septembris (*id eſt* 10 *Septembris, ſed apud Romæum legitur* die 17 Septembris, *omiſſa voce* Idus) imperante domino noſtro Mauritio, patre patriæ, auguſto, anno quarto; poſt conſulatum ejuſdem anno ſecundo, Indictione quarta. *Videtur editio Baronii, cui Ughellus conſentit tom.* 6 *Italiæ ſacræ col.* 52, *correctior eſſe quam ſit editio Romæi; adeoque legendum eſſe* die 17 Idus, *ſeu* die 10 Septembris; *non vero* die 17 Septembris, *licet neoterici varii tradant Sanctam die* 17 *Septem-*

A *Septembris obiiſſe, quod ex Romæo fortaſſe acceptum. Poterant ipſi eruditi Neapolitani ex Epitaphio, ſi hactenus integrum perſiſtat, diem e mortualem certius ſtatuere:*

ex quo videtur ob. iiſſe die x Septembris anni 586. 4 *Annus vero in epitaphio expreſſus deſignat annum æræ vulgaris* 586, *quo quidem quintus Mauritii imperatoris annus inchoatus eſt die* XIV *menſis Auguſti, ſed annus totus ſolum vocabatur* quartus *Mauritii, & ſecundus poſt ipſius conſulatum, quem geſſit anno* 584. *Hæc fuſius explicantur & probantur apud Pagium in Critica ad annos Mauritii imperatoris. Satis erit hoc tranſferre primo ipſius verba ad annum* 586, *quem ſic orditur*: Is annus hac formula notatus: " IV Poſt conſulatum Mauricii Tiberii Aug. ſo, „ lius iterum „. *Id eſt, quartus Mauritii annus, & ſecundus poſt ipſius conſulatum. Eodem etiam anno cent Indictio quarta, cum ceteris recte expreſſa in epitaphio. Quapropter a recta chronologia aberravit Romæus, qui ait, Sanctam in cælum migraſſe.* Pridie Nonas Septembris, anno fere Chriſti DLXXXII, anno IV regni Mauricii Græci, Pontifice Romano Pelagio II.

B *Pontifex ſolus recte expreſſus, ceterum mendoſe. Caracciolus item nec diem nec annum exacte dedit cap.* 28, *ubi de* Candida *juniore agit, ita ſcribens*: Deceſſit quinquagenaria, filio & conjuge ſuperſtitibus, Prid. Non. Septemb., uti eccleſiaſticæ habent tabulæ, anno DXC. *In quibus tabulis eccleſiaſticis diem & annum illum legerit Caracciolus, me latet: certe Officium non dandum recte aſſignat* Quartum Idus Septembris, *id eſt, ditm* X *hujus menſis: annum vero æræ vulgaris non nominat, ſed quartum Mauritii Imperatoris deſignat: nec dubito, quin illa deſumpta ſint ex epitaphio, in quo omnia exacte poſita ſant pro tempore, quo fuit ſcriptum. Qui vero uti volverit hodierno loquendi more dicet Sanctam eſſe defunctam die* X *Septembris, anno æræ vulgaris* 586, *Pelagii II Papæ* 9, *Mauritii imperatoris* 5, *Indictione quarta.*

fuit ſtirpe nobili. 5 *Nobili ſtirpe natam fuiſſe* S. Caudidam *tradunt lectiones mox recitandæ, idque & epitaphium & marmoreum ſepulcrum inſinuant. Laudatus Caracciolus inſuper verisimile facere nititur, ortum fuiſſe ſtirpe Brancatia, ita differens*: Fuiſſe autem ex antiquiſſima & nobiliſſima familia Brancatia, traditio eſt: quæ ſi vera eſt, his C conjecturis fulciri poteſt. Quod in eccleſia contigua regioni, in qua cenſendi ſunt habuiſſe domicilia, qui ex ea erant familia, unde poſtea in proximum Sedile Nidi adſcripti fuere, ſepulta ſit. Quod primum a Candida, in cælum translata, beneficium mortalibus exhibitum, in Philippum Brancatium paralyſi laborantem fuerit collatum, ut habet lectio 3 Lectionarii. Quod frequenter ex ea familia rectores fuerint eccleſiæ S. Andreæ, in qua ipſa tumulata. Et quod Aloyſius Brancatius anno MCCCLXX domos aliquas coemerit ad eccleſiæ illius bonum, certe pietatis ergo in gentilem ſuam ibi jacentem. Id nuper teſtatur inſcriptio in ſacello ejus in eccleſia S. Angeli ad Sedile Nidi, a Raynaldo Cardinale Brancacio, circiter, anno Domini MCCCLXXXIV erecta, adaucta poſtea noſocomio anno MCDXXVI, quæ eſt hujuſmodi: " Sacellum ſanctæ „ Candidæ Neapolitanæ ex familia Brancatia „. Quod ſacellum erectum fuit occaſione officiolorum ex ejus corpore acceptorum. *Hactenus Caracciolus, qui ex hiſce rationibus non intendit aliquid certi ſtatuere: neque ad id ſufficiunt conjecturæ allegatæ.*

D

ACTA

Ex Officio proprio, impreſſo Neapoli anno 1525.

LECTIO 1. In civitate Neapolitana, quæ quondam ab antiquis Parthenope vocabatur, quædam venerabilis mulier, ex nobili proſapia orta divinitus, Candida nomine, probis actibus nomen ſuum decoravit. Hæc quippe beata femina, Candida nomine & corpore (divina gratia) candidior fide & ſanctis operibus, omnipotenti Deo placitum exhibebat obſequium. Præfata quippe Dei Famula, quamquam conjugi connexa viro: tamen pietatis opera ob hoc non offuſcabantur. Inſiſtebat itaque aſſidua in divinis precibus: frequentans eccleſiarum limina, non pigebat viſitare: divina verba audiens, & ea ſæpius ruminans, ſicut bona terra, ſuſcepta ſemina multiplicare nitebatur. Et quia ſecundum Apoſtoli dictum, non auditores Legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores Legis juſtificabuntur; non immemor Dei præceptorum, ea, quæ didicerat, ad miſericordiæ opera converrebat. Quam. vis maritum & filium haberet unicum, qui ea vera ſunt merita a cupiditatis & avaritiæ: attamen eleemoſynis & ceteris pietatibus inſiſtens, ſoli Deo placere deſiderabat. Audierat enim Dominum in Evangelio dicentem: Qui diligit filium aut filiam plus quam me, non eſt me dignus; & cetera, quæ ſequuntur. His & hujuſmodi ſanctitatis plena præceptis, mundo mortua, Deo vivens, ejus effecta hoſtia, ei ſacrificium contritionis, devotionis & ſanctitatis offerre ſatagebat. Unde David in Pſalmo inquit: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor autritum & humiliatum Deus non ſperuit. *Sancta licet conſugata, verumtamen & pietas:* E

a LECT. II. Nam in conſpectu Dei cæli nulla eſt differentia conditionis, ſexus aut ætatis, ſervitutis aut libertatis, maris ſive feminæ, juventuris ſeu ſenectutis in exercitatione ſui ſervitii: non igitur erit differentia conditionis in remunerationu. Unde Dominus in Evangelio: Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt. Et Propheta in Pſalmo: Beati, inquit, omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus. Et in alio loco idem Propheta ait: Omnis caro ad te veniet, Deus. His itaque præmiſſis, ſermo ad acta præfatæ beatæ Caudidæ, Domino cooperante, vertatur: Hæc denique Materna ſanctitatis ornata moribus, ut oſtenſum eſt, cum haberet virum & filium unicum, quotidie in ſui orationibus, quas lacrymoſas preces Deo fundebat, deprecans ut ineffabili pietate animam ſuam ſuſcipere dignaretur; & utrumque, ſcilicet virum & filium, ſuperſtitem derelinqueret. Cujus vota Deus omnipotens ex alto proſpectans, haud petitioni ejus defuit: & ut patefaceret, quanti qualiſque ſit meriti, primum in hoc oſtendere dignatus eſt: quia, quod ipſa rogavit, conſecuta eſt. Nam marito & filio, ſicut exoraverat, viventibus, Deo, cui ſedule ſerviorat, reddidit animam. Corpus vero ejus honorifice cum hymnis & laudibus repoſitum fuit in monumento marmoreo in baſilica ſancti Andreæ apoſtoli, *mori hanc a quam obtu rogaverat, ante maritum & filium.* F

A ſtoli, quæ ſita eſt infra eamdem civitatem Neapolitanam in loco, ubi dicitur, Ad Nidum querto Idus Septembris, indictione quarte, imperante domino Mauritio papa *b* & auguſto anno quarto, eccleſiæ ejus *c* anno ſecundo, epad nos regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto &c.

b *c*

Oleum ex ſepulcro ſtillans; paralyſin ſanat.

3 LECT. III. Igitur poſt multa curricula temporum, quidam liquor de eodem marmoreo ſepulebro, in quo corpus ejuſdem beatæ Candidæ repoſitum fuerat, exibat. Quod religioſi Chriſtiani colligentes, loce dolentie vel infirme bnmenorum corporum in nomine Domini ungebant; ſanique fiebant, equocumque languore detinebantur. Unde quidam nobilis vir, eivis ejuſdem Neapolis, nomine Philippus, cui coguomen erat Brencatius, maximam patiebatur infirmitatem, quam mediei parelyſim vocant: membra enim medietatis corporis ejus adeo torpentia ſeu arida erant, ut nihil operis facere poſſet. Præfatus quippe vir eernelem mediciuem propter nimiæ infirmitetis incommodum penitus deſpiciens, petere cæleſte potius devote quæſivit auxilium. Perreeit itaque fidusad ſepulehrum præfatum venerabilis Feminæ; proſtratuſque ante illud in oratione, prout melius ſcivit, prolixis precibus, mœſtiſque ſuſpiriis & gemitibus eamdem Dominam ſuppliciter deprecatus eſt, quarnus per ſanctam ejus intereeſſionem a ſue, qua teuebatur, infirmitetee liberaretur. Iuimirum divine miſericordia ita ſanus effectus eſt, eeſi nnmquam tali valetudine deteutus fuiſſet.

B

4 LECT. VI. Alius quidam homo ita prorſus *mutus*, amiſeret eloquentiæ poſſibilitatem, ut penitus mutus effectus, non paueo temporis ſpatio inito ſilentio, oru frenato nihil loqueretnr. At ubi venit ad tumulum, in quo corpus beatæ Candidæ reconditum fueret, ibique juxte illud in oretione proſtratus: ore ſilenti (quia aliter facere nequibat) ſolo puri eontritionis eordis conemine devotns ad Deum prollaas & lacrymoſes prees, ut melius eorde pereipere potuit, ſupplicites effudit, qnatenus ſue miſerieordia & meritis ejuſdem beetæ Dominæ ed priſtinum linguæ offeium verteretur. Qui nimirum ibidem non multo tempore moratus, eique interveniente beata Cendida, e Deo exauditus, ad priſtinum oris officium, ſoluto liuguæ vinculo, reſtitutus eſt.

C

Et febri quartana laborans ſanatur.

5 LECT. V. Quodem elio tempore quidam presbyter ejuſdem civitatis Neapolitanæ: nomine Eraelius, graviſſime qnertanæ frigoris febriſque comitantis valetudine dutinebetur: qui dum e medicis modum ſanitatis vel remedium nullum habere poſſet, fretus tem de divino qnam humano ſubſidio, & quie ſciverat multos reeupereviſſe ſanitatem, fuſis Deo precibus & beatæ Candidæ, eaemplo eorum ſe eidem Dominæ eommendavit diceus: Venerabilis & Deo dilecta Candida, ſieut eredo te Domino noſtro Jeſu Chriſto, ipſo miſereute ſanctis eſtionibus tnis plaeuiſſe, atque multo, te auailiante, a leuguoribus ſaniteti reſtitutos, ita tuam ſolitam deprecor pietatem, ut sua miſericorditer interceſſione Dominum ac Redemptorem noſtrum Jeſum Chriſtum pro me dulinquente exorare digneris, ut eb iſta, qnam greviter ſuſtineo, infirmitate me liberara dignetur. Abille qnippe hore, divina gratie cooperante, numquam illam infirmitatem paſſus, priſtinæ ſanitati reſtituetus eſt.

6 LECT. VII. Et quia ſecretum regis, ut ſapiens Salomon *d* ait, eelare bonum eſt, opera vero Dei sevelere honorificum eſt: & licet cunde, quæ Deus operare dignatus eſt propter me. D rite famulæ ſuæ Candidæ, in ſeriptum redigi nequeans: temen boc contegi ſilentio nolo, quod nuper contigiſſe reminiſcor: dum quidam vir nobilis & dives de Italiæ pertibus gratia balneorum qnæſivit in ipſis Perthenopen civitatem: etque ſecum gentes armigeras adducens, ſorcuitu incuria ermigerorum equum unum, ligamine rupto, elam fugientem amiſit. Igitur per equi e, miſſionem armigeri ceterique miniſtri non medioeriter contriſtati, Domini ſui timentes minas & verbere, ac propria damna, venientes circum, quaque longias quæſierunt, diu quærentes nunquam comperire potuernnt. Et ſieut annexum eſt ipſis, ex longinquis pertibus ad venientibus, diverſo infortnnio damnum verentes, tum improborum ſubjectionem letronum, tum avidorum ora leonum ee luporum, tum ob ſtraneam * regionem damnum poſſe pati ſurmidabant: quorum uous audiverat opinionem miraculorum, qnæ Deus omnipotens meritis & intereeſſionibus ancillæ ſuæ Candidæ operatus fuerat. Eam deprecetus eſt, & ei votom vovit, dicens: Beatiſſima domina, Deo dilecta Candida, ut audivi & credo nonnullis te miſericordiæ munera contuliſſe; ite & ego, licet indignus, tuam ſolitam ſuppliciter eaoro clementiam, ut ipſe tuus ſervolus gratiæ tuæ beneficium impetrere valeam, ut prluſquam nox incipiens lumina conder, equum Domini illæſum reperiemus. Cujus vota Deus exeudivit: ſocius ejus quidam clemirans ſe equum inveniſſe illæſum voce innotuit. Deinde qui votum voverat, quem eitius poterat, ejuſdem venerabilis Dei Ancillæ reddere ſtuduit, reminiſcens illius Pſalmiſtæ: Vota mea reddam in etrilia domus Domini. Hæc & multa elia omnipotens Deus per merita ſemulæ ſuæ Candidæ dignatus eſt opereri: etque puro mentis affectu eam digne peteutibus largiri uſque ad præſentem diem ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui eum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat per infinita ſecula ſeculorum. Amen *e*.

equus amiſſus, voto ſanctæ Candidæ patro, invenitur.

* extraneam

E

e

ANNOTATA.

a *Obſcura ſunt hæc verba. At ſuſpicer ſcripteem Officii, qui minus peritus fuit ſermonis Latini, nihil aliud velle, quam maritum & filium frequenter occaſionem præbere cupiditati & avaritiæ.* F

b *Clarum eſt, auctorem Officii notas chronologicas ſatis velle ex epitaphio, dato in Commentario num.* 3 *deſumpſiſſe. Verum his hallucinatus eſt in explicandis litteris ejuſdem epitaphi. Primus error eſt in voce* Pepe, *quæ nullo modo congruit Mauritio, quæque haud dubie ſumpta eſt ex litteris* P. P., *quæ explicanda erant* Pater patriæ.

c *Altee hic error ex epitaphio male intellecto: nam ibidem habetur* P. C. ejuſd. an. 12., *id eſt,* poſt conſulatum ejuſdem anno ſecundo, *quod perpetuam ad eccleſiam ſuæ translatum.*

d *Tob.* 12 ℣ 7 *Raphael archangelus dicit Tobiæ:* Eteuim ſacramentum regis obſcondere bonum eſt: opere autem Dei revelere & confiteri honorificum eſt: *quod lapſu memoriæ Salomoni attributum.*

e *Reliquæ tree lectiones ad geſta Sanctæ non ſpectant; nec in oratione aut antiphonis aliquid occurrit notatu dignum. Ceterum exiſtimo haſce lectiones compoſitas eſſe ex veteri aliquo Mſ., quia Paulus Regius, enumeraus in fine Vitæ S.* Candidæ *monumenta, qeæ ſecutus eſt, inter ea eam hoc Officio retenſet antiquum codicem Mſ.*

DE

A D

DE SANCTA GRATA

VIRGINE, UT FERTUR,

BERGOMI IN ITALIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. S.

§ I

Sanctæ cultus: quænam de ea a recentioribus ſcripta; Acta.

FORTE SEC. IX. *Acta S. Gratæ prorſus intricata:*

UT *acta* S. Gratæ, *graviſſimis implexa difficultatibus, lucis aliquid accipiant: primo inveſtigandum videtur, quid de ea habeant antiquiores martyrologi, nam Acta valde antiqua non habemus. Deinde exponendum quid ſcripſerint recentiores, ut his inter ſe collatis, ſubſidioque hiſtoriæ ejus, quo vixit, temporis conjuncto, ſtatuere utcumque poſſimus, quantum fidei tribuendum ſit Vitæ ejus, ſeculo demum* XIII *ſcriptæ, iiſque, qui eam ſecuti ſunt, poſterioribus ſcriptoribus. Quapropter antiquum ſanctæ cultum demonſtrare aggrediar, martyrologorum deinde dictis per decurſum uſurus, duaſque forſan Gratas eſperturus, quarum geſta confuſa tantas in Gratæ Actis peperetint tenebras.*

in Faſti aliis Virg., aliis Vidua nominata:

2 *Memoriam* S. Gratæ *nullam invenio in Martyrologiis claſſicis, ſive in Hieronymianis, Romano antiquo, Martyrologiis Adonis, Uſuardi, Bedæ, Flori, Rabani, Notkeri. Invenio illam primo in additionibus ad Uſuardum variis. Belinus ad* 1 *Maii ita Sanctam annuntiat*: Bergomi Galliæ Ciſalpinæ S. Gratæ virginis. *Grevenus alio Sanctam die, alio elogio celebrat, nempe* XXVI *Auguſti his verbis*: Gratæ matronæ ſanctæ, quæ beatum Alexandrum ſepelivit. *Molanus in additionibus ad Uſuardum* 1 *Maii*: Bergomi Galliæ Ciſalpinæ Gratæ virginis. *Galeſinius ejuſdem Sanctæ, titulo virginis, tranſlationem* 1 *Maii ſic memorat*. Bergomi in Gallia Ciſalpina

C translatio S. Gratæ virginis. *Vieginem etiam vocavit in Romano Baronius*. Bergomi ſanctæ Gratæ virginis. *Viduam vero nominat hodiernum Martyrologium Romanum ad diem* 1 *Maii*: Bergomi ſanctæ Gratæ viduæ. *Ut viduam item eam celebrat Ferrarius ad* 1 *Maii, &* XXV *Auguſti. Recentiores alios martyrologos prætermitto, qui partim Virginem, Viduam partim nominant.*

cultus item alias ut Virgo, alias ut Vidua.

3 S. Gratam *coluere Bergomates uſque ad annum* 1706 *Officio viduis congruo, non virginibus. In eo tres tranſlationis ex Vita deſumptæ, idque* XXV *Auguſti. Verum anno* 1706 *a ſacra Rituum Congregatione diei quarta Septembris ejus feſtivitati ſuis aſſignata, Officiumque virginibus proprium, in quo nullæ tamen lectiones dicuntur ex Vita depromptæ, ſed omnes ex communi virginum Officio præſcribuntur. In Kalendario antiquiori ſanctos Bergomi præcipue cultos continente, nobiſque eam aliis monumentis tranſmiſſe*, S. Gratæ *memoratur* 1 *Maii poſt SS. Apoſtolos Philippum & Jacobum, ac Sigiſmundum regem, ac deinde* XXVII *Auguſti cum S. Narno epiſcopo, nec additur Virgone fuerit, an Vidua Cultum habuiſſe* S. Gratam *a ſeculo ſaltem* XI, *patet ex tranſlato anno* 1147 *venerando ejus corpore ab Ambroſio Martinengo Bergomatium epiſcopo, ut latius ſuo loco enarrabitur. Hinc cultum Sanctæ abunde ſtabilitum habemus, non* E *vero ſublatas difficultates, circa Vitam occurrentes. Hodierni aut nuperi Bergomenſes ſcriptores ſubtili magis quam veriſimili eaſpouſo conciliare inter ſe conantur martyrologos, alioſque ſcriptores, quorum quidam Virginem appellant, alii Viduam; & Virginem ſimul ac Viduam fuiſſe contendunt. Verum ut melius elucefcat, quantam ſingula probabilitatis habeant; horum de* S. Gratæ *ejuſque familia ſententia lectori breviter expenenda.*

Chronologia quam quidam volunt ducci Bergomates, quomodo a recentioribus ordinata:

4 *Probus imperator anno* 280, *ut vult Guerinus in Synopſi rerum Bergomenſium, anno* 1734 *recuſa pag.* 2, *Crotacium ob res præclare geſtas Bergomi, totiuſque ditionis Venetæ ducem conſtituit. Crotacio defuncto ſucceſſit anno* 285 *Lupus filius tunc paganus, poſt Catholicus & ſanctus, habenaſque urbis modcratus eſt annis* 15, *ait Joannes Antonius Guarnerius in vita S. Lupi. Idem in Vita S. Adleydæ, Lupo ad melioremvitam profecto Adleydam anno* 300 *ſuffectam a Bergomatibus ſcribit; Adleydam poſt annum unum, & dies* 18, *nimirum anno* 301, XXVIII *Junii temporale dominium cum regno æterno commutaſſe. Huic vel reluctantem ſubſtituunt Bergomates* Gratam *filiam, quæ tandem, inquit in ejus Vita Guarnerius*, multis exhauſtis labotibus, *gravi morbo oppreſſa*, annn a Chriſto nato CCCV, ætatis ſuæ LX, IV *vero, quam ei reipublicæ Bergomatis procuratin mandata fuerat*, VI Cal. Sept. in Beatorum cœtum advolavit. *Poſt Gratam reipublicæ gubernaculo admoverunt ejus amicam & ſociam S. Heſterium, ſeu Aſteriam martyrem, quæ poſt duos fere ergiminis annos*, abſciſto capite ubertimum tulit martyrii & virginitatis præmium IV Idus Aug. anno CCCVII, *ait idem habet in ejus Vita Guarnerius. Ita ille Sanctorum ducum chronologiam ordinat, omniaque iis ſcribit adjunctis veſtita, ut auctor coævus & oculatus id facere non poſſet exactius. Nunc ſimiliter explicandam, quid a quolibet horum ducum, ad fidem Catholicam promovendam, geſtum velint.*

geſta SS. Lupi, & Adleydæ eorumdem mem.:

5 *Lupum poſt mortem S. Alexandri martyris, quam in ejus Vita ſtatuit contigiſſe anno* 290, *converſum ope filiæ* S. Gratæ *narrat Guarnerius. Poſt converſionem hæc inter alia ab eo geſta memorat*: Templa plurima in urbe a Bergomatibus falſis diis conſecrata erant, eaque deo-

AUCT. J. S. ...rum ſimulaeris ornata. Non ſolum ſimulaera everſa ſunt, ſed etiam templa diruta; quodque præceptæ veritatis ingens fuit argumentum, ſimulacra abſciſſa, & deſtructa inter proſtratus jacentia poſtes templorum, ſine ullo eorum deorum metu viſebantur. Novum vero templum, ubi Chriſtiano ritu ſacrificaretur, in ſummo colle exeitatum eſt, Salvatorique Chriſto dicatum, & prædiis nonnullis donatum. Ibi Lupus ejuſque domeſtici ac neceſſarii baptiſmo initiati ſunt. *Hæc ſub temporis Joſiæ, & quidem impune ſub Maximiani imperio, ſi fidem habemus Gaufredo. Audiamus quid Adleydæ, eodem auctore, in commodum religionis Catholicæ præſtiterit.* Templum, *inquit in Vita Adleydæ*, in ſummo colle extruxit, idque S. Mariæ dicavit... Aliud in foro veteri condidit, & S. Michaeli conſecravit, id a propinquo arcu S. Michaelis arcus nomine appellavere. Prædia item ei attribuit, quorum fructibus ſacerdotes, qui templo præeſſent, alerentur. *Et hæc ſub Maximiano. Res S. Gratæ attributa paulo altius repetenda, latiuſque explicanda.*

B *S. Grata annus natalis, natales, obitus mariti.*

6 *Natam circa annum* 245 *neceſſe eſt* S. Gratam *parentibus Lupo & Adleyda, ſi ſexagenaria obierit* 305, *ut retulit ſupra num.* 4 *Gaufredus*, Grata, *ait in Vita Lupi idem auctor*, cum jam adulta eſſet, & nubilis; cum forma exeelleus, tum ſpectatus pudor, qui mirabiles ſui amores in mentibus ſanorum hominum excitare ſolet, effecit, ut eam plorimi adoleſcentes, genere & copiis inſignes ſibi oxorem expeterent. Neque tantæ dignitatis ac venuſtatis fama ſe Italiæ terminis continuit, ſed in Germaniam quoque perlata eſt. Quamobrem juvenis quidam Germanus regiæ nobilitatis (*alii regis filium dicunt, indeque Gratum deinde eoginum nominatum*)... miſſis Bergomum legatis, ut ea ſibi deſponderetur, poſtulavit. *Mos deliberatur & annuit, patre id rupente, Virgo: nuptiæ celebrantur, magno comitatu in Germaniam ad ſponſum mittitur.* Grata *nuptiis etiam in Germinia celebratis* pudico ingenio, *ait auctor*, pia humilitate, & cultus habitusque moderatione, non ſolum a marito amorem ſibi & gratiam conciliavit, barbariemque ea moribus & diſciplina delevit, ſed intra paucos menſes eum ad normam Evangelicæ pietatis erudivit. Sed eum is immaturo interiiſſet extinctus; etſi Gratæ erat cariſſimus & jucundiſſimus, tamen ea neſas eſſe duxit, ejus mortem lacrymis & lamentis muliebriter proſequi, cujus animam in ſedes piorum conceſſiſſe ſibi perſuadebat.

C *reditus in patriam aliaque res geſta, quomodo ab iiſdem expoſita.*

7 *Refert deinde Sanctam, depoſito regio ornatu, in patriam redactam, vitam fere duxiſſe ſolitariam cum S. Heſteria: quo tempore S. Alexandrum martyrem eadem ſocia ſepelivit, parentesque ad Chriſtum convertit, ſi auctori credimus. Regnante urbis admota*, Tria, *ait Guarnerius*, templa magnifica ædificavit, ſanctoque Alexandro dicavit... Omnium illud maximum ejus anperum fuit, quod valetudinarium ad pauperes ægrotantes alendos curandoſque, ubi nunc vicus Canalis eſt ſitos, conſtruxit. Ibi non ſolum ingraveſcentem jam ætatem ſancte & religioſe tranſegit, ſed morbo laboruntibus medicamenta propriis manibus adhibuit. *Hæc ille non ſolus de S. Grata; ſed recentiores Bergomenſium verum ſcriptores paſſim, ſecuti in multis Fratrem Pinamontem Peregrinum de Brembate Dominicanum, qui ſeculo* XIV *Vitam* S. Gratæ *litterie mandavit. Cujus auctoritate* rum *illi fere nitantur, fruſtra expendendum eſt, quantam ille ſi-* D *dem ex ætate, & modo ſcribendi mereatur: ſed advertas lector non omnia ex Pinamontis deprompta: multa enim præter mentem ejus ab auctoribus ſuperis addita in decurſu patebit.*

8 *Jacobus Echardus in Bibliotheca ſcriptorum Ordinis Prædicatorum tom.* 1 *pag.* 246 *de hoc auctore, inter alia, hæc tradit*, F. Pinamons Peregrinus Brembati, Italus Bergomas, nobili genere natus, jam ætate maturus, doctrina ingeniter excultus, juris præſertim utriuſque peritia, magneque apud ſuos auctoritatis & ſummæ, *Ordinem Prædicatorum ingreſſus eſt. Ibidamque Priur conventus Bergomenſis anno* 1266, *ut plurimis verbis ait*, nbiit eum fama ſanctitatis. *Vixit itaque Pinamons pluſquam* 90 *annis poſt* S. Gratam, *cujus Vitam conſcripſit, ſi omnia, quæ refert vera ſunt, unique* Gratæ *attribuenda. Quapropter ætas exiguum ipſi auctoritatem dare poteſt, niſi habuerit ea monumenta, quibus huic incommodo mederetur. Conſiderandum itaque quibus in ſcribenda Vitæ hiſtoria monumentis uſus, quibus ſubſidiis fuerit adjutus: id ipſe nos abunde docebit Pinamons.* *Ætas Pinamontis primi auctoris Vitæ S. Gratæ.*

9 *In prologo ad Vitam ita ſcribit auctor.* A ti- E quorum ſolurtia pervigili ſtudio multa memorabilia poſteris in ſcriptis reliquit, quæ modernorum inurtia, vanitatibus ſeculi dedita, ex ineuria amiſit. Hinc eſt quod multorum venerabilium Sanctorum geſta aut ſemipleua, aut ex ſola fama, ſeu etiam conjecturis, vix poſſint haburi; & quorum nomina ſcripta ſunt in cælis, eorum Acta aut perdita, aut combuſta, ſeu igne aramata, aut ooo ſcripta ſint in terris, & mamoria rarinr habetur. Beatiſſimæ igitur Gratæ gloriam ad memoriam revocemus, & qualicer cæleſtia meruerit, ſecundum qood per antiqua ſcripta, & variſſima dicta, per idoneos teſtes ad nos ſanctira (*forte* ſancita) tranſmiſit auctoritas. *Cum ait*, Beatiſſimæ igitur Gratæ gloriam ad memoriam revocemus, *innuit eam ex eorum fuiſſe Sanctorum numero*, quorum nomina ſcripta ſunt in cœlis, *ſed* Acta aut perdita, aut combuſta... aut noo ſcripta in terris, *quorum* varior memoria habetur. *Auctor igitur antiqua* S. Gratæ *Acta non habuit. Verum id clarius colligemus ex ſequentibus.* *monumenta, quibus ad hanc ſcribendam*

29 *Cap.* 28 *Vitæ, unde ſua hauſerit, ſit de-* F *cet*: Accipite hoc Opus, dilectiſſimi, & vos maxime, aneillæ Chriſti, cum magna diligentia vigilarum. In quo multa, quæ in diverſis erant locis, aut in libris & quaternis ſcripta, quos etiam da circumſtantibus civitatibus, & terris aportati feci: aut in cartis & privilegiis annotata, aut in muris & parietibus, ſeu etiam in quibuſdam verſibus exarata, aut in quibuſdam ſcriptis de litera Beneventana, quæ a paoeis legi poterant, precibus & documentis venerabilis abbatiſſæ nomino Gratiæ, in onum ad honorem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti æterni Dei, & glorioſæ Matris ejus Virginis Mariæ, ac ſanctæ ſuæ Gratæ, fideliter & devote compilata ſunt. *Quædam etiam ſcripſiſſe eatenus incognita, quædam ex fama populari, ſeu ex auditu adjunxiſſe, infinuat cap.* 29 *his verbis*: Obſecro autem in nomine Jeſu Chriſti legentes & intelligentes hoc Opuſculum, ut ſi forte aliqua invenerint, quæ alibi non raperiuntur, non æſtimeos me adinveniſſe, ſed in diverſis locis, ſicut ſupra memini, lecta, & a fide dignis auditu, me novoiat ſcripſiſſe. *uſus eſt Pinamonti,*

11 *Habes, lector, quibus in Vita* S. Gratæ *conſtri-*

A *conferibenda uſus ſi monumentis vir plus magis, quam criticus. Uti autem hujuſmodi monumenta ad hiſtoriam augendam, aut facta quædam probanda valeat plurimum, ſiquis iis utatur acri ad ſingula diſcernenda judicio præditus, perfectaque hiſtoriæ, chronologiæ præſertim ac geographiæ, ſcientia imbutus: ita innumeros ex ſimilibus monumentis errores ſcaturire neceſſe eſt, ſiquis ſine delectu, ſine judicio, nec prævia chronologiæ aut hiſtoriæ luce, ſingula quæque compilet, atque in ebartam conjiciat, modo conducere videantur ad memoriam illius, de quo agit, illuſtrandam. Etenim ſi viros omnibus ad criſin recte ferendam ſubſidiis inſtructiſſimos, dum ex hujuſmodi monumentis conjecturas proponunt ſuas, ſæpe ceſpitantes offendimus; ſæpiſſime impingut neceſſe eſt, qui minoribus munitus ſubſidiis ea immerſis his monumentis conjecturas format, neque eas ut conjecturas proponit, ſed ut compertas narrat hiſtorias: quod magis etiam fiet, ſi amor patriæ accedat, veritatis hiſtoricæ inimicus. Jam vero Pinamontem in hiſtoria, in chronologia, in geographia non admodum verſatum fuiſſe, lapſus ejus, ad Vitam notandi, ſatis demonſtrant. Mirari itaque non debemus, ſi multa confuderit, ſi diſjuncta conjunxerit, ſi denique ante ipſam inauditæ cunctiſque incognitæ aarraverit, fide quidem, ut exiſtimare licet, bona uſus, ſed majori credulitate, quam criſi inſtructus, ut patebit § ſeq., cum quæ ipſe de parentibus Sanctæ ſcripſit, quæque addidere recentiores, incredibilia eſſe oſtendemus, ſi eo, quo volum, bi tempore tetuerint.*

Vita mutata ſunt in errorem induxere non admodum hiſtoriæ peritos.

B

Acta un. de accepta.

12 *Acta* S. Gratæ, *a Pinamonte memorato ſcripta, accepimus Bergomo per laudatum ſæpe in Opere noſtro Martinum Antonium Gueriaum S. theologiæ ac juris utriuſque doctorem, atque eccleſiæ Bergomenſis canonicum, qui ea teſtimoniis maxime authentieis, atque ipſius etiam epiſcopi ſubſcriptione & ſigillo munienda curavit, ut certi eſſe poſſimus, apographum concordare cum codice Mſ. Habentur autem Bergomi* in magno codice in membranis in folio, bracteis cupri undique vallato characteris Gotici, continente Acta paſſionis S. Alexandri, Gratæ, Heſteriæ, & aliorum, juris archivii antiqui monaſterii S. Gratæ in Columellis civitatis Bergomi, monialium Ordinis S. Benedicti, qui apparet collectus ex ultima pagina circa annum 1240... Habentur a prima pagina uſque ad 16. *Ita, qui ea deſcripſit, notarius. Dividuntur in capita* 29: *nos ea in pauciora dividemus, quæque in iis continentur minus credibilia, in notis obſervabimus, niſi ea in Commentario jam fuerint diſcuſſa.*

C

Lectiones Mſt. non edendæ.

13 *Præter dicta jam Acta habent Bergomates* Lectionarium *Mſ., in quo Officia duo de S. Grata, ia novem lectiones diviſa, alterum Vitæ compendium, alterum corporis tranſlationem enarrans. Scriptum fuit hoc Lectionarium ſeculo* XV: *verum ex antiquiori, ut aſſerunt. Boſchius in Actis S. Heſteriæ tom.* II *Auguſti pag.* 540 *inquirit, quo tempore hæ lectiones primum videantur conſcriptæ: ac probat lectiones de S. Heſteria, eidem inſertas, ſcribi non potuiſſe ante annum* 1290, *quo corpus S. Heſteriæ tranſlatum; cum illa antea cultum non habuerit. Jam vero dubium eſſe vix poteſt, quin lectiones de S. Grata eodem tempore fint compoſitæ, cum omnes lectiones eodem plane ſtylo & modo ſint compilatæ, eodemque contineant, quæ in Bergomatium hiſtoria confuſionem pariunt. Aliunde etiam patet, poſt Vitam a Pinamonte ſcriptam has lectiones formatas eſſe; multa enim continent, quæ ipſi fucre ignota, nec ignota eſſe potuiſſent, ſi ipſe Vitam conſcribente jam extitiſſent. In his lectionibus omnia fere habentur, quæ recentiores Benalius, Guarnerius, Cæleſtinus, & alii fuſius aarraverunt. Cum autem Vita atque tranſlatio a Pinamonte ſit conſcripta, has lectiones edendas non putavi. Ubi eas citabo, id faciam ſub nomine* Lectionum Mſs.

Septembris Tomus II. V 3 vitæ

§ II.

An quinque duces Bergomenſes, a recentioribus aſſerti, ſint admittendi ſub finem ſeculi III & initium IV.

H*Euſchenius tom.* 1 *Junii pag.* 139 & *ſeq., tractatis breviter, quæ ad SS. Lupum & Adleydam ſpectantia tunc reperire potuit, rationes quaſdam recenſuit, cur Sancti hi ad perſecutionem Diocletiani & Maximiani pertinere non poſſint, ſaltem tamen de re tota judicio. Excitavit Bergomates virè graviſſimi judicium, dubie quidem propoſitum, ita tamen rationibus fultum, ut, ambiguum non eſſet, quam in partem inclinaret. Extuſa igitur ſunt Bergomi ſcriptia omnia, monumenta omnia diligenter conquiſita, nobiſque pari humanitate ac diligentia tranſmiſſa. Alluboravit præ ceteris vir humaniſſimus, ſupraque laudatus Guerrinus; tranſmiſſa nobis diſſertatione prolixa, qua oſtendere nititur, duoec Bergomi fuiſſe ſub finem ſeculi* I *ea & initium* IV *Crotacium, Lupum, Adleydam, Grutam, Heſteriam, ut traditio habet Bergomen, ſis; Addidit Diſſertationi humaniſſimas litteras, quibus petebat, ut quamprimum res ulterius examinaretur, ac prima occaſione captata, Heuſchenii dubium deponeretur. Facere id modeſte renuebat Majores mei loco non ſuo, præſertim quod expenſis rationibus omnibus, ſententia, in quam inclinabat Heuſchenius, non retractanda videretur, ſed confirmanda; ad hanc itaque locum traditio illa de ducibus Bergomenſibus fuit remiſſa. Que de cauſa ſedulo expendam rationes omnes; quibus illa traditio nititur, iiſque perpenſis, rationes allegabo, cur non videatur admittenda.*

E *Heuſchenius non auſus eſt admittere duces Bergomi ſeculo* III *& iv.*

F

Pro aſſerendis his ducibus præfertur auctoritas ſcriptorum ſeculi XV *& XVI.*

15 *Ad probandam traditionem nobis ſuæ proferi Guerrinus auctoritatem ſcriptorum quorundam recentiorum, quos omnes breviter commemorabo, cum eadem ad illos ſit reſponſio. Bartholomæus Peregrinus in Vinea Bergomenſi. Franciſcus Bellafinus in Hiſtoria originis & temporum urbis Bergomi, Joannes Chryſoſtomus Zanchus in Opere de Origine Oreobiorum & Cenomanorum hos duces memorant; at ſcriptores hi ſunt ſeculi* XVI *Jacobus Philippus Forcſtus Bergomas, qui floruit ſub finem ſeculi* XV, *in Opere de Claris mulieribus cap.* CXI *hæc de S. Gruta aſſerit:* Grata matrona, & pudiciſſima virgo, genere & dignitate inſignis, ſed admirandis virtutibus & ſanctitate inſignior, eo unno, quo divus Conſtantinus Magnus totius imperii monarchium eſt aſſecutus, poſt devictum hujus ſeculi curſum, meritis glorioſa & optima ſenectute apud Bergomum Ciſalpinæ Galliæ civitatem ſuã,

AUCT. J. S. vitæ finem fortita eſt, Hæc itaque ex Bergomo urbe originem ducens, Lupum ditiſſimum ipſius urbis ducem habuit parentem, cui cum filia hæres eſſet, eidem opulentiſſimum extitit patrimonium. Quæ cum ab ipſa ſua adoleſcentia inter ceteras ſuæ regionis fœminas evaſiſſet ſpecioſiſſima, aſſerunt cuidam magno Germanorum principi fuiſſe deſponſatam; ſed nuptiæ numquam celebratæ. *Hæc paſſim favent hodiernæ traditioni Bergomenſi, paſſim adverſantur. Nam non niſi unum Bergomi ducem memorat Lupum, de ducatu Gratæ tacet. At nihil atinet hæc ſtudioſius inveſtigare; neque enim ea eſt ætas Bergomatis, ut ipſius auctoritas magnum pondus traditioni adjicere poſſit: recurrendum igitur eſt ad fontes, unde ſua hauſere eccentiores illi.*

& Pinamonti biographi; lectiones Mſſ., & inſcriptio antiqua, ut volunt: B

16 *Fons autem totius hujus traditionis videtur hiſtoria Vitæ S. Gratæ per Fratrem Pinamontem ſcripta, de qua § 1 ſuſius egimus. At quam parum ad fidem faciendam congrue ſcripta ſit hæc hiſtoria, jam oſtudimus, & ulterius in notandis ad illam oſtendemus. Addunt tamen ad auctoritatem horum ſcriptorum quædam alia. Primo lectionis Mss., de quibus num. 13, quæ monumenta vocant antiqua. At hæc eſſe Pinamonte poſteriores, ibidem jam probavimus. Deinde inſcriptionem, ut aiunt, antiquam a Cæleſtino in Hiſtoria Bergomenſi part. 1 lib. 2 cap. 16 his verbis relatam*: Quia ob præclara tum prudentiæ tum fortitudinis geſta Crotaclus a Probo imperatore primus Bergomi dux declarari meruit, qui Lupum genuit, ſub cujus imperio Catholicæ fidei priusa divo Barnaba jacta ſemina in univerſo populo floruerunt, civitate hæc perpetuæ illi venerandæ memoriæ monumenta dicavit. *Hanc epigraphen narrat fuiſſe ſub imagine ſedentis ceſaris; imponentiſque coronam capiti equitis cujuſdem genua flectentis, qualem modo coronam geſtans duces Veneti. Non dicit Cæleſtinus, quam antiqua ſit hæc inſcriptio. At vero non eſſe admodum antiquam ex variis manifeſtum eſt.*

ſed hæc aspera admodum probantur.

17 *Primo in eadem aula fuit alia inſcriptio, quam duobus abhinc ſæculis poſitam teſtatur Gazerinus in dicta Diſſertatione Mſ. ad nos miſſa, quamque poſt primam recitat Cæleſtinus, his verbis conceptam*: Anno virginei partus CCLXXX propriis ducibus regi cœpit. Crotatio primum, qui C imperante totius provinciæ Venetæ caput fuit: divie deinde Lupo, Adlcida, Geata, Heſteria. *Veriſimile itaque eſt, priorem eodem cum hac tempore poſitam. Secundo antiqui Chriſtiani ſanctos ſuos non nominabant Divos, prout hic vocatur ſanctus Barnabas: mos ille gentilium erat, qui divos vocabant, quos in deorum numerum referebant. Tertio inepta prorſus eſt inſcriptio tota ſine ulla epocha temporis, quo res prætenditur facta, quove ipſa poſita inſcriptio: deinde monumentum inepte Crotatio pagano dicitur erectum, quia ſub Lupo fecit religio. Quarto nulla hujus inſcriptionis mentio apud Pinamontem, qui alias recitat minus ad rem facientes: unde colligas ipſo ſaltem eſſe poſteriorem. Denique mendacem eſſe atque fictitiam inſcriptionem iſtam, omnibus argumentis probabimus, quibus oſtendimus hos duces Bergomi non fuiſſe.*

alia inſcriptiones, quæ, cum nulla antiqua: Maffei, quem citant, pertinet ad ſæculum XII.

18 *Aſſerunt & alias hujuſmodi inſcriptiones Bergomates, ſed uno verbo dixiſſe ſufficiat, nullam ex iis eſſe antiquam. Moyſen etiam poetam in auxilium advocant, citatum jam a Pinamonte in Vita cap. 7 apud nos 2, eumque ſcripſiſſe volunt anno ſalutis 707. At Muratorius, qui in ſcriptoribus rerum Italicarum carmen Moyſis prelo reddidit tom. 5 a pag. 529, in prævia ad illud monitione erudite oſtendit, Moyſen ſcripſiſſe carmen ſuum ſeculo XII non VETE: atque ſub finem præfationis ita monet.* Quod ſupereſt, originem Bergomenſis urbis Moyſes multis fabellis infarſit, ſcilicet pro ſuorum temporum genio. *Quapropter enigni memenii eſſe poteſt Moyſis hujus calculus, ſive illius ætatem ſpectes, ſive ſcribendi methodum. Guerrinus quidem in recuſa rerum Bergomenſium Synopſi pag. 23 & ſequentibus, Muratorii argumentis quibuſdam reſpondere conatus eſt, ſed non omnia attigit, neque eam ſolide, quæ tetigit, ſolvit, ut ſententia Muratorii non videatur præponenda. De Moyſe carmen paulo poſt agemus pluribus, de inſcriptionibus etiam quandoque recurret ſermo. Hæc ſunt, quæ in favorem traditionis Bergomatium de antiquis ducibus ſuis reperiri; nunc expendenda, quæ hanc opinionem plane evertunt, argumenta nec pauca nec levia.*

D

19 *Primus Bergomenſium ducum memoratur* Crotaclus, *a Probo imperatore, ut volunt, conſtitutus. Res geſtas Probi ſcripſerunt auctores varii, præ ceteris accurate Flavius Vopiſcus, atque ex eo aliique Tillemontius tom. 3 de Imperatoribus a pag. 420 Unde ergo factum dicemus, ut rem tantam memoriæ poſterorum non commendarint? An ignoravit Vopiſcus Crotacium ducem Bergomi ſtatutum? At hoc prorſus eſt incredibile, cum ad quatuor ſucceſſores ille Crotacii principatus fuerit propagatus, ſi fides habenda Bergomatibus. An dignum non putavit hoc factum, quod hiſtoriæ ſuæ inſereret? At res longe minores inſerit. Sub finem vero hiſtoriæ monet ſequentia*: Hæc ſunt, quæ de Probo cognovimus, vel quæ digna memoratu exiſtimavimus. *Itaque, cum ducatus Crotacii celebrior fuiſſet, quam ut memoratu eſſe indignus; latiorque, utpote totam provinciam Venetam complexus, & in poſteris ſaltem diuturnior, quam ut latere Vopiſcum potuiſſet; non alia de cauſa ab illo auctore non memorari videtur dux Crotacius, quam quia a Probo numquam fuit inſtitutus. Argumentum hoc negativam vim maximam habere debet, quia idem ille Crotacius uſque ad ſeculum duodecimum omnibus omnino auctoribus fuit incognitus.*

Ducatus Crotacii fictitius probatur omnium antiquorum ſilentio. E

F

20 *Aliud contra traditionem Bergomenſem argumentum petitur ab initio ducum in Italia; quod jam objecit Henſchenius laudatus in Actis SS. Lupi & Adleydæ, ubi num. 6 ita habet*: Repugnat talicredulitati ipſa creditio populacis; quæ duces Bergomatium facit, quales autc Longobardorum in Italia regnum nulli fuerunt. *Non omnes, ſi verba tantum ſpectes, huic Henſchenii dicto aſſentiuntur. At ſi de re agatur, non diſſentiunt, aut certe diſſentire non debent. Antonius Caraccciolus in Monumentis eccleſiæ Neapolitanæ cap. 30 ſect. 6 probat ducum in Italia inſtitutionem Conſtantino Magno eſſe poſteriorem, & ad Juſtiniani tempora revocandam, quod ſatis eſt ad intentum noſtrum. Scipio Maffeius in Hiſtoria Veronæ lib. 10 late agit de prima ducum inſtitutione in Italia, contenditque illam non Longobardis, ſed Græcis tribuendam, ante Longobardorum in Italiam adventum. Satis id quoque ad propoſitum noſtrum: lubet tamen paucis examinare, an Longobardi ut vult Maffeius, non aliam induxerint mutationem, quam quod urbibus occupatis, pro Græcis ducibus, ſuos impoſuerunt.*

& quia ducum in Italia inſtitutio longe poſterior;

21 *Paulus Diaconus lib. 2 de Geſtis Longobardorum*

A *bardorum cap.* 32, *poſt relatam cap.* 31 Cleph *Longobardorum regis eadem, ita ſcribit.* Poſt cujus mortem Langobardi per annos decem regem non habentes ſub ducibus fuerunt. Unuſquiſque enim ducum ſuum civitatem obtinebat. Zaban Tricinum, Uvaillari Bergomum, Alachis Brixiam, Evin Tridentum, Giſulphus Forum-Julii. Sed & alii extra hos in ſuis urbibus triginta duces fuerunt. *Ita ille tom.* 1 *Scriptorum Italiæ pag.* 432. *Duces quidem illi electo rurſum Longobardorum regi deinde fuere ſubjecti; ut vaſalli ſupremo domino, in regimine tamen urbium ſuarum permanſerunt, illudque ad poſteros etiam propagarunt. Tales non fuere Græcorum duces; nam duces Longobardorum urbes ſuas regebant, ut earum domini; Græcorum vero duces, ut imperatoris aut exarchi adminiſtri. Hoc itaque loco, id eſt, poſt mortem Clephonis, ſecundi Longobardorum in Italia regis, ducem initium ſtatuendum videtur, ſi duces quærimus urbium ſuarum dominos, & non ſolo nomine a gubernatoribus diſtinctos. Hæc breviter pro illorum ſententia, qui duces Italos a Longobardis dixerunt habuiſſe initium, a quibus verbis magis quam reipſa diſſidet laudatus Maffejus. Nunc ad rem noſtram propius revertamur.*

ex quo evincitur fabuloſas eſſe Bergomatium inſcriptiones.

B *an Duces, quos nobis a ſeculo* VII *& IV obtrudunt Bergomates, ea deſcribuntur modo, ut fuerint ditionis ſuæ domini, ſupremo tamen imperatoris dominio ſubjecti, qualis ſunt vaſalli ſui feudatarii, uti hodie loquimur. Etenim dum corona ducali ab imperatore Probo redimitum pingunt Crotacium, dum in alia epigraphe dicunt,* Principis ducibus regi cœpit Crotacio primum ... deinde Lupo, Adleida, Gruta, Heſteria; *dum Adleidam, Gratam, Heſteriam, a populo regimini urbis admotas, dum lupum patri ſucceſſiſſe ſcribunt: vel hæc omnia commentitia eſſe neceſſe eſt, vel duces memorator Bergomo præfuiſſe, non ut imperatoris præfectos, ſed nomine ſuo, quemadmodum duces Longobardi præeſſe urbibus ſuis perrexerunt, etiam poſt reges reſtitutos. At jam probavimus, tales duces ante Longobardorum regnum in Italia non fuiſſe ſub Romanorum imperio. Itaque fabuloſas eſſe has inſcriptiones, has populi electiones, has*

C *hæreditarias ſucceſſiones, dicamus neceſſe eſt; & hanc ducum Bergomenſium ſeriem eſſe prorſus incredibilem.*

Revertitur opinio Bergomatium aliis rationibus,

113 *In Actis S. Alexandri, quæ dedi* XXVI *Auguſti, num.* 9 *dicitur,* quædam matrona .., meritis caſtiſſima, & nomine Grata, (*in Officio antiquo de S. Alexandro* Vidua *vocatur*) *corpus ſancti Alexandri ſepeliiſſe in prædiolo ſuo. Hanc ipſam volunt Bergomi poſtea ducem, Lupi & Adleydæ ducum filiam. At quis credat tantam Gratæ dignitatem ab auctore fuiſſe ſilentio involutam? Quis euiſtimet nullum Lupi & Adleydæ mentionem facturum fuiſſe auctorem, ſi Bergomenſem tunc adminiſtraſſent rempublicam? Heſteriam in ſepeliendo ſacro corpore ſociam Gratæ fuiſſe contendunt. Actum rurſus de Heſteria in Actis Alexandri ſilentium. Templum unum a Lupo, duo ab Adleyda, tria a Grata, ædificata ſcribunt. Quis in animum induceat credere, id factum eſſe, ut advertit Heuſchenius,* initio ſeculi IV, perſecutione contra Chriſtianos tunc vel maxime ſæviente, ut notiſſimum eſt, Diocletiano & Maximiano tyrannis extremos adhibentibus conatus ad exterminium numinis Chriſtiani, tum in omnibus aliis provinciis, tum maxime per Italiam. *An ignorare Maximianus ejuſque præfecti potuere tot Bergomi templa ſtructa?* AUCT. *An id permittere tyrannus ſui diſſimilis potuit?* J. S. *Res ſane miraculo ſimilis videri debuiſſet, regnaſſe Bergomi quatuor Chriſtianos principes, templa ſtruxiſſe plurima, cives fere omnes ad fidem converſiſſe, dum ſæviret per Italiam Maximianl gladius, ne Bergomi etiam quoſdam eulo tranſmitteret. Attamen rem tantam, tamque ſtupendam vel ignoraverunt illius temporis ſcriptores, aliique eodem ſeculo ſecuti, vel indignam putarunt, quam memoriæ prodirent; quod non minus ſtupendum. Imo, qui Acta S. Alexandri poſtmodum ſcripſere, nullam templi Alexandro ædificati mentionem faciunt, ubi id locus exigebat:* In quo loco, *inquit Auctorum auctor num.* 9 *locum ſepulcri deſignans,* ſemper Dominus meritis beati Martyris exoratus oſtendi prodigiu, & votu ſupplicum nomplet. *Cur templum non memorat, ſi templum ibidem a* Grata *jam erat conditum?*

multis brevitatis ſtudio omiſſis. E

24 *Objicit præterea Heuſchenius nomen Adleydæ Longobardicum, ſive Teutonicum, & matrimonium* Gratæ *aſſertum cum principe Germanico in Germania. Neque enim pro ſeculo* III *aut* IV *hæc ſunt veriſimilia. Minus etiam veriſimile eſt, quod hodie adjungunt aliqui, eum marito in virginitate viviſſe, ut ante ſcilicet oſtendat, quomodo & vidua fuerit & virgo. Petita nempe fuit in matrimonium* Grata *a ſponſo, formæ ejus pulchritudine capto; ubi vero eam accipit uxorem, ab ea prorſus abſtinet bono uſque exitu. Prodigium id eſt, ſi vera narrant Bergomates: at hujuſmodi prodigia ſine idoneis teſtibus fidem non inveniunt. Plura adferri poſſunt argumenta, quibus ſuperſedeo, cum hæc ſufficere exiſtimem. Lapſus item chronologicos non exagito, ne ſim longior. Carmina tamen Moſis Bergomatis, in quantum ad rem factum, excutienda, ut patet, quam undique labaſcat præcipuum Bergomatium argumentum.*

Moyſem portam perperam explicari a Bergomatibus

115 *Ponam verba Moyſis, prout citantur a Pinamonte in Vita cap.* 2

Hinc ubi procedes paulum titanis ad ortum,
Reſpice Crotacii ſelicem divitis ortum (*hortum:*)
Quem regina potens ambivit marmore Grata,
Pergameæ ſedis regeret cum ſceptra beata.

Regina vocatur Grata, *inquiunt, quia regi Germano fuit nupta. At, ſi poetæ credimus,* regina *vocatur, quia reginæ Bergomenſem rempublicam adminiſtrabat, id enim ſignificant hæc verba:* Pergameæ ſedis regeret cum ſceptra, *nec reginæ modo ſed potens regina. Et ſane divitiis potentem fuiſſe oportet, ſi quadriennio regni ſui tria templa cum xenodochio ædificavit, ampliſque veditibus ditavit; ſi hortum Chrotacii marmore cinxit. Sed magnopere mirandum, cur hunc hortum, in quo idololatria vigebat, ubi Crotacius, ſi Celſtino memorato lib.* 2 *cap.* 18, *& Guerrino in Synopſi pag.* 3 *credendum, gentilium ſuperſtitione in divos relatus, adorabatur, tantopere adamaſſet regina Chriſtiana, ut regia magnificentia marmore cingeret. Sed redeamus ad Moyſis carmina.* F

Illic omne viret genus omni tempore florum,
Ex quibus ægrotos ſanans vis enit odorum.

Hi flores, ſi prodigioſam ſanandi vim habuerint, attribuendi videntur S. Alexandro ibidem occiſo: ſed merito miramur, nullam in Actis hujus ſanctæ martyris de his mentionem fieri. Eo hoc tamen loco profluxiſſe videntur, quæ de Lupo per flores ad fidem converſo tradit in Vita

Lupi

Auct. J. S. *Lupi Guarnerius, quamvis multum ſint diverſa.* Divino, *inquit*, conſilio factum eſt, ut qui corpus S. Alexandri efferebant, defeſſi in itinere, depoſito feretro, tantiſper morarentur, dum ſe ex labore reficerent. Quo in loco feretrum poſitum eſt, ibi rete cruore perfuſo purpureos flores, ex quibus ſuaviſſimus odor efflabatur, edidit. Hac oblata occaſione miraculi, Gratæ decerptorum florum faſciculum ad parrem attulit, & cum rem omnem ordine narraſſet, ad parris nares flores admovit: *verbiſque ad rem congruis uſa, patrem ad fidem convertit. Suſpicior, inquam, ex floribus Moyſis hanc deductam conſequentiam; neque enim aliud hujus converſionis invenio veſtigium. Eadem per flores converſio Lupi narratur in lectionibus Mss. S. Lupi, ſed flores accepti dicuntur ex loco, ubi S. Alexander occiſus, quod proprius ſaltem ad Moyſen accedit. At lectiones illæ non tam antiquæ ſunt ut fidem his tuto habere poſſimus.*

u6 Pergamus cum Moyſe.

oſtenditur cujus objectura verba ad rem non faciunt.

Crotaeus hujus avus reginæ dicitur illam
Conſtituiſſe bouis propriis magopere villam.
Unde fuiſſe locum veteres dixere vocatum,
Cujus & ipſe locus conſervat corpus humatum.
Signa dei manifeſtu tibi dabit alta columpna,
Poſt obitum Domino quem gens fabrieuvit u-
lampna.

B

Poſt quæ ita ſubjicit Pinamons: In hoc ſiquidem loco poſito fuit ſtatua quædam, quæ PLOTACIO vocabatur, ubi dæmonia colebantur: ab hac etiam ſtatua quidam locum prædictum PLOTACIUM vocaverunt. *Plotacio certe & ſtatua & locus vocatur in Actis S. Alexandri, quæ & Moyſe & Pinamonte longe ſunt antiquiora, neque ulla ibidem* Crotucii *ſit mentio. Unde in Commentario ad Acta* XXVI *Auguſti num.* XI *dixi, Moyſen veroſimilius reſpicere ad antiquiora tempora, quibus etiam reges Bergumi fuiſſe paulo ante dixerat his verbis.*

Hic veterum fulgent miranda palatia regum.

Ex quibus concludo, Oedipo opus eſſe, ut intelligamus, quid porta illa voluerit, neque ea ex pura traditione Bergomatium argumentum deſumi poſſe, cum incertum ſit, de quo tempore, ac de quibus perſonis agat. Iuſupee colligimus ea dictis, quam incerta ſecutus ſit monumenta Frater Pinamons: ut vel hinc ſint veriſimile, multa, quæ de diverſis ſeculis ejuſdem nominis invenit, in unam S. Gratam confudiſſe, nobiſque tradidiſſe Vitæ hiſtoriam, cujus confuſionem facile perſpicere, ſed difficultes admodum poſſis extricare. Ceterum Moyſen, etiamſi de Grata *locutus eſſet, nobis non repugnare, patebit § ſequenti.*

C

§ III.

Ætas SS. Lupi & Adleydæ Bergomi ducum probabiliter aſſignata; conjectura de duabus Gratis confuſis: aliqua Vitæ dubia diſcuſſa.

Quæ diſputavimus § præcedenti, non eo tendunt, ut ea dubium revocemus, an SS. Lupum & Adleydam civitatis ſuæ principes habeant Bergomates; illud ſolum probare intendimus, non eo vixiſſe tempore, quo eos vixiſſe ſuæ antiquorum teſtimoniis bodie contendunt Bergomates: Sanctos illos fuiſſe Bergomi, principes etiam urbis fuiſſe, eorum traditioni credimus; neque intereſſe vel ad Sanctorum, vel ad Bergomatium gloriam exiſtimamus, tertiane an octavo ſeculo floruerint Sancti, modo conſtet Sanctos fuiſſe, ac Bergomi principes. Hoc itaque loco inquirimus, qua probabilius ætate floruerint SS. duces Lupus & Adleyda; ex qua deinde colligemus, utrum illi ſanctam Gratam *habuerint filiam: ac, ſi habuiſſe videantur, an eadem hæc ſit, quæ S. Alexandri corpus ſepulturæ curavit tradendum. Caleſtinus in Hiſteria Bergomenſi part.* I, *lib.* II, *cap.* 17 *nummum exhibet, qui continet ab una parte Bergomum, ab alia ducem Bergomenſem cum hac epigraphe:* LUPUS DUX PERGAMI. *Nummum hic vide, qualem dedit Caleſtinus, cuique aurum reperiri ſimilem affirmat.*

D *Nummus Lupi Bergomi ducis Longobardorum tempore cujus*

E

Obſervat recte laudatus Caleſtinus, hunc ducem non eſſe, quem Crotacii filium & Gratæ patrem volunt ſeculo III, *ſed ducem Longobardum: neque item hunc nummum a poſteris cuſum ad honorem S. Lupi; hi enim titulum* Sancti *non omiſiſſent. Prædictus auctor inſuper cap.* 31 *inquirit, a quo duce prædicti nummi cuſi fuerint, multiſque rationibus probat, cuſos eſſe a Lupo duce Longobardo, quem ſibi Carolus Magnus cum regno Longobardorum ſubjecit, atque ad fidem Catholicam convertit. Præcipuas rationes perſtringam breviter, non ut ſententiam ipſius ſequar de Lupo gemino Bergomatium duce, ſed ut oſtendam, Lupum aliquem ſub finem ſeculi* VIII *Bergamo ducem præfuiſſe.*

F *aliaque monumenta probant.*

u8 Prima ratio, allata cap. 17, *petitur a corona, qua redimitus exprimitur Lupus: neque enim corona hac ducibus videtur uſitata fuiſſe ſeculo* III *aut* IV. *Altera ratio eſt, quod facultas cudendi nummos ſub imperatoribus Romanis non videatur data fuiſſe urbibus Italiæ, data vero fuerit a Deſiderio Longobardorum rege ducibus Longobardis, ut teſtatur, inquit, Joannes Annius Viterbienſis duci conceſſam. Teſtis, qua omne ſibi dubium ſublatum dicit, ſunt Mss., & inter illa Chronicum Gregorii Merelli, quæ omnia aſſerunt Ducem Bergomi, nomine Lupum, inventum fuiſſe a Carolo Magno, cum bellum gerebat cum Deſiderio Longobardorum rege, regnumque Longobardicum ſibi ſubigebat. Adjicit & aliud argumentum ea barba oblonga Lupi, quam nummus exhibet. Hiſce ego rationibus hoc adjicio argumentum. Scribitur in nummo* dux Pergameuſis. *At egregie probat cap.* 30 *Caleſtinus, urbis nomen ante Longobardorum tempora fuiſſe* Bergomum, *non* Pergamum, *quod tempore Longobardorum fuit introductum. Ergo nummus ille poſt ingreſſum Longobardorum in Italiam fuit procuſus: nec eſt, cur alteri eum tribuamus, quam Lupo a Carlo Magno converſo.*

De

A *De hoc Lupo narrat cap.* 32 *ex Gregorio Metellu & aliis duobus Mſs., poſt modicam defenſionem Carolo ſe ſubjeciſſe, fidemque Catholicam fuiſſe amplexum: nam paganus erat, id eſt Arianus, ut vult ex ſequentibus Cæleſtinus, an recte, defectu monumentorum aſſerere non poſſum.*

Lupum Bergomi ducem fuiſſe ſub Carolo VIII;

29 *Idem auctor lib.* 3 *cap.* 1 *Lupum cum Carolo profectum narrat, ad ſubjicirndas Longobardorum reliquias quaſdam; cap.* 2 *reverſum cum Lupo Carolum Bergomenſi eccleſiæ varia conceſſiſſe privilegia, quæ & alii auctores referunt. Templa itidem quædam inſtauraſſe; quædam nova ædificaſſe, corpuſque S. Alexandri venerandum eſſe, dixerat jam cap.* 32 *lib.* 2. *Verum hæc curioſius pertractare neceſſe non eſt ad propoſitum noſtrum. Satis ad intentionem nostram eſt, Lupum Bergomi ducem inventum eſſe, eumque ad fidem Catholicam converſum. Juvabit tamen etiam meminiſſe, templa eodem tempore inſtaurata. Hiſce enim præſuppoſitis, probabiliter ſaltem atutem SS. Lupi & Adleydæ conjungir ejus detegemus, ac* Gratam *pro una forſan geminam deprehendimus. Ut autem clarius procedamus,*

B *duo obſervanda; primum ex traditione diuturna eccleſiæ Bergomenſis, S. Lupum præfuiſſe aliquando reipublicæ Bergomenſi, conjugemque habuiſſe Adleydam; id enim jam a ſeculo* XXII *huc uſque conſtanter creditum eſt, ne intelligimus ex Pinamonte, ipſumque ſecuti auctoribus: neque videmus, unde hæc opinio fuerit oriri potuerit, ſi res ita ſe non haberet. Secundum probatum ſufficienter putamus, nempe Lupum non floruiſſe Diocletiani & Maximiani temporibus. Hîc itaque notatis, rem totam brevi ratiocinio conficio.*

quem ſuppetum Lupum eſſe

30 *Habuit Bergomum S. Lupum civitatis ſuæ principem & ducem. Non autem alium habuit civitatis ſuæ ducem, Lupum nomine, præter Lupum, qui ſub finem ſeculi* VIII *a Carolo Magno victus, & ad fidem converſus fuit. Hic ipſe igitur recedendus eſt Lupus, quem Bergomates Officio colunt eccleſiaſtico, dudumque cum conjuge Adleyda coluerunt. Singula nunc paululum elucidemus. Alium non fuiſſe Lupum ducem Bergomatibus, colligimus ex ſilentio Pauli Diaconi ſcriptorumque omnium; neque enim licet ſine ulle teſte Lupor fingere, aut Bergomatium ducer. Hunc vero ſub finem ſeculi* VIII *fuiſſe, ex variis auctoribus probatum eſt: nec obſtat ſilen-*

C *tium Pauli Diaconi, qui uſque ad ea tempora hiſtoriam ſuam non perduxit; nec aliorum ſcriptorum; nam nullus, qui quidem ſuppeat Lupo vivente ſcriptor, hactenus, puto, innotuit, qui Bergomatium & Longobardorum res accurate pertractavit. Itaque notari nec poſſumus Lupum a præcipuis ſeculi* IX, X *&* XI, *ac ſecuti poſtea ſcriptoribus non commemorari, indeque ortam eſſe confuſionem, quam in ejus hiſtoria hodie regnare perſpicimus.*

variaſſe dens argumenta.

31 *Si nobis ad manum eſſent monumenta Mſ., quæ citavit Cæleſtinus, quæque ducem Lupum indicaverunt; forſan ibidem & Adleydam reperiremus uxorem, & Gratam filiam. Adleyda certe nomen Longobardicum tempori imprimis convenit, conveniunt & Gratæ nuptiæ cum principe Germano, quas jam Pinamonte aſſerunt, aliique poſt ipſum, non eodem tamen modo, ſcripſerunt. Conveniunt huic etiam tempori ædificata templa per Lupum, Adleydam, Gratam, opibus forſan Caroli Magni ad id adjutos, cum id etiam Carolo acceptum referant aliqui, qui tamdiu certe Bergomi non ſubſtitit, ut id per ſe perficere potuerit. Convenit & huic Lupo, quod ad Catholicam fidem dicatur converſus S. Lupus. Neque miseri poſſumur; hominem, modo converſum, noa ſanctum evaſiſſe: cum eodem fere tempore illuſtre habeamur exemplum in VVitthekinde Saxonum VVeſtphalorum duce, Caroli Magni itidem opera ad fidem converſo, de quo lita majores noſtri tom.* 3 *Januarii pag.* 380: Quoniam, ut Apoſtolus prædicat, ubi ſuperabundavit delictum, ſæpe ſuperabundat & gratia; eveuit quandoque, ut qui acerrimo bello Eccleſiam Dei fuerunt perſecuti, ii deinde pro ejus honore glorioſe dupugnent, utque inſigni floreant ſanctimoniæ laude. Quo in genere maximi fuſſe Wittekindi. Saxonum ducis virtus auxulit; qui cum annos plures bella cum Francis, non tam pro gentis ſuæ libertate, quam odio Chriſtianæ religionis geſſiſſet, tandem divina gratia emollitum, ad exoſa prius ſacra complectenda adjecit animum eo ardore, ut dei inceps & pietatis haud vulgarem glorium vivus, & Divorum poſt mortem honores ſortitus ſit. *Hæc Lupo noſtro magna ex parte convenire poſſunt. Itaque vehementer ſuſpicamur, hunc eſſe ſanctum Lupum, quem colunt Bergomates.*

E

32 S. Gratam *Lupi & Adleydæ filiam aſſerit Pinamont in Vita, eumque ſecuti auctores plurimi.* Gratam *vero, qua S. Alexandri funus curavit, horum filiam non eſſe, ex dictis abunde demonſtratum eſt. Porro non exiſtimamus Pinamontem, vitium plum, imponere voluiſſe lectoribur ſuis; neque videmur, unde in hanc opinionem deduci potuerit, niſi Lupus & Adleyda filium revera habuerint, hoc nomine appellatum. Unde in eam deducr ſententiam, ex exiſtimem S.* Gratam, *quam colunt Beregomates, Lupi & Adleydæ reipſa filiam fuiſſe; cum & alia ſint, quæ id ſuadeant. Primo enim quatuor num.* 2 *dedimus martyrologia, quæ* Gratam *Virginem nominent; at virginem nominare non potuere ſanctam illam mulierem,* Gratam *etiam nomine, qua S. Alexandrum ſepelivit; cum in Actis S. Alexandri* matrona *appelletur. Itaque ad aliam omnino* Gratam *videntur hi martyrologi reſpexiſſe. Adde, quod Martyrologium illud unum, in que* S. Gratam *viduam vocari num.* 2 *vidimus, ſepulturam S. Alexandri ei attribuat, alioque* S. Gratam *die commemoret, puta ad* XXVI *Auguſti cum Alexandro. Martyrologia vero, qua* F *virginem dicant, nec ſepultura S. Alexandri meminerant, nec eodem cum Alexandro die* Gratam *annuntiant. Unde diverſar commemoravel* Gratas *veriſimile eſt, ac* Gratum *Lupi filiam virginum vocuri, illam vero* Gratam, *quæ S. Alexandrum ſepelivit, dici* viduam.

Varia rationes ſuadent duas eſſe Gratas,

33 *Accedit ad argumenta prædicta, quod* nullum S. Gratæ *cultus veſtigium reperiatur antiquius ſeculum* XI, *quo corpus ejus ab Ambroſio epiſcopo, ut dicemus* § 4, *a loco ſepulturæ tranſlatum fuit ad templum ejus nomini dedicatum. Atqui credibile non eſt, mulierem, quæ ſeptuagentis jam venit laturat, neque ulli Martyrologio inſerta erat, tum demum cultum adeptam eſſe. Adde traditionem Bergomatium, qua hoſpitale ub ea conſtructum, quæ varia templa memorat ædificata: hæc enim in contrariam ſuaveis S. Alexandri eos eadunt, ut oſtendimus; congruunt vere quam optime* Gratæ *Lupi ducis filiæ. Ex dictis concludo, S.* Gratam, *quam colunt Bergomates, probabilius eſſe Lupi & Adleydæ filiam, atque ſeculo* VIII, *volumine ſeculi* IX *videri adſcribendam: nec alia de cauſa ad poſteriora tempora relatum eſſe, quam quod eam*

quam nullum S. Gratæ cultus fuerit ante ſeculum XI, quo corpus ejus tranſlatum fuit.

Digitized by Google

AUCT. J. S. *cum altera confuderit Pinamonti biographus. At ne hæc confuſio lectori videatur incredibilis, quam facile potuerit Pinamonti in tam labi, brevitor oſtendam.*

ut facile fieri potuiſſe oſtenditur

34 *Habuit mentionem auctor Acta S. Alexandri martyris: nam ea iis quædam deſcripſit, ut in annotatis monebo.. In his reperit* Gratam *piam mulierem, quæ ſanctum martyrem ſepelivit. Habuit ſcripta Moyſi Bergomatis, quæ citat, ubi* Gratam *quamdam invenit Crotacii neptem, tamdemque reginam nominatam. Habuit haud dubia monumenta quædam, aut certe traditionem Bergomatium, quæ* Gratam *docerent Lupi & Adleydæ ducum filiam: nam id ipſum finxiſſe non autumo. Habuit traditionem, aut forſan etiam ſcripta quædam de templis a Lupo, Aleyda ac* Grata *conſtructis. Hinc: cum non ſatis hiſtoriæ & chronologiæ peritus eſſet, ea ſtimare potuit eamdem ubique eſſe* Gratam, *præſertim cum teſtetur ſe undique ex chartis & inſcriptionibus Vitam collegiſſe; itaque potuit ſecum ratiocinari. Grata filia eſt Lupi, neptis Crotacii; Crotacius itaque pater Lupi. Rurſus:* Grata *ſepelivit Alexandrum Maximiani tempore martyrio coronatum: vixit igitur & Grata, & Lupus eodem illo tempore Maximiani, nec multo ante Crotacius. Viden, quæ maxime diſjuncta ſunt, quam facili errore conjungi potuerint, ſi eamdem ubique* Gratam *intelligamus? At ſi* Gratam *Lupi filiam diſtinguamus a matrona illa, quæ S. Alexandri corpus ſepulturæ mandavit, evaneſcit illica omnis illa ducum ſeries, contra hiſtoricam veritatem conficta. Regina autem illa* Grata, *a Moyſe porta memorata cum ave Crotacio; ad proavos reges, Chriſto nato dia anteriores, ſi vera de iis quidam narraverunt, videtur ableganda; niſi quis exiſtimare maluerit, Lupi filiam portita licentia Reginam vocari, quod noſtræ ſententiæ non repugnat: potuit enim & illa ſæculo* VIII *avum habere Crotacium, quem* divitem *Moyſes, non* principem, *ut corrupte nunc legitur, nec* Bergomi ducem *vocavit, uti nec Pinamonti biographus. Id male ea eorum dictis colligerunt poſteri, quo minus miremur etiam Pinamontem quædam non recte collegiſſe.*

Matrimonium S. Gratæ cum principe Germano aſſerit Pinamonti,

35 *Quæret hic aliquis, ſi* S. Gratam *admittamus Lupi filiam, a præcedenti ejuſdem nominis vidua diſtinctam, an illius nuptias cum principe Germano revera factas, illamque Bergomi ducem poſt parentes fuiſſe, credendum putemus. Hæc duo hoc loco elucidanda veniunt. De nuptiis varie admodum loquuntur auctores. Pinamonti in Vita cap.* 4 *nuptias omnino factas, matrimoniumque conſummatum innuit, dum ita ſcribit.* Grata in juvenilibus annis regi, filio regis, deſponſatur; jam tonſe ſortita ſpiritum bonum. Tandem thoro maritali conjuncta, eleemoſinis & operibus miſericordiæ inſiſtendo nobilem maritum, io quantum potuit, Deo devotum effecit. *Verum non omnino rem mihi perſuadet biographus, quod videatur illud collegiſſe ex Moyſe poeta, qui* Gratam *vocat reginam, ut ſequentia inſinuant:* Et non ſolum quia pater ſanctæ Gratæ... de regali proſapia deſcendit, ſed etiam quia ipſa regi fuit maritata, ideireo ipſa beata Grata regina appellata eſt, & egregius ille verificator Moyſes, qui Pergaminum compoſuit, de ea tractans ipſum reginam appellare non formidavit. *Si meliorem ſuæ opinionis probationem habuiſſet Pinamonti, illam, opinor, adduxiſſet.*

36 *Certe Jacobus Philippus Bergomas in Opere de Claris mulieribus cap.* CXI, *etiamſi in multis Pinamontem ſequatur, de matrimonio S. Gratæ ejus opinioni repugnat, atque ita rem enarrat:* Quæ eum ab ipſa ſua adoleſcentia inter cæteras ſuæ regionis fœminas evaſiſſet ſpecioſiſſima aſſerunt euidam magno Germanorum principi fuiſſe deſponſatam; ſed nuptiæ numquam celebrata. *Deſponſationem, ut vides, ea aliorum opinione refert, matrimonium omnino negat. Unde ne ipſa quidem deſponſatio omnino mihi videtur certa; matrimonium vero magis etiam incertum, & minus probabile: neque enim dubito, quia rationis quaſdam habuerit Bergomas, cur a Pinamonte diſſentiret, virginemque votaret; neque itidem ſine ratione vinginem nominarunt martyrologi ante citati, nulla auptiarum mentione facta. Quod autem nuperi quidam ſcriptores aſſerunt, maritatam fuiſſe, ſed tum marito virginitatem ſervaſſe: inventum illud eſt ſubtile quidem, & ſolvendæ difficultati opportunum, at non ſatis ſolidum: nam ante probandum erat, cum marito conjugio alligatum viviſſe, quam rem tantam, tamque inuſitatam, ſine ullo antiquiorum teſtimonio fingerent: quod enim pauci in matrimonio virgines vixerint, ſufficiens fundamentum non eſt aſſerendi, id etiam hic contigiſſe. Colligimus ex dictis,* S. Gratam *Lupi filiam probabilius virginem eſſe, ſive deſponſata fuerit, ſive per procuratorem forſan etiam nupta, ſive ne deſponſata quidem, quæ incerta eniſtimo. Nunc ad dubium alterum procedamus.*

ducem Bergomatium non fuiſſe S. Gratam probatur.

37 *Bergomatium rempublicam gubernaſſe S.* Graram *non agnovit Pinamonti, ejus Vitæ ſcriptor. Nam primo hunc Vitæ præfigit titulum:* De ſancta Grara nobili matrona Pergameoſium. *Ita matronam in titulo cap.* 1, *in titulo cap.* 2 viduam *vocat. Deinde nullibi docet, ipſam civium ſuffragiis ducem electam, nullibi in dignitatem parentum ſucceſſiſſe, aut urbi præfuiſſe. At cap.* 13 *ita ſcribit:* Quod beata Dei ancilla Grata optata quietis ſilentia convenienter habere non poterat, cogitavit Dei Famula modicum ſecedere, & ibi prope locum alium ad habitandum eligere, in quo uſque ad finem vitæ poſſet in Dei ſervitio permanere. *Mox cap.* 14 *ſubjungit aenodochium ab ea conditum, ejuſque in illud receſſum, & cap.* 18, Cum igitur, *inquit*, io prædicto hoſpitali per multorum annorum ſpatia io Dei ſervitio perſeveraret,... cœpit in prædicto xenodochio gravi corporis ægrorutione langueſcere; *mortemque in xenodochio, & ſepulturam continue ſubdit. Ea hiſce manifeſtum eſſe eniſtimo, Pinamonti contrarios eſſe ſcriptores illos, qui tam civium calculis civitatis reginini admotam, illique immortuam dixere. Neque diſcrepat a Pinamonte Bergomas in abjudicanda dignitate ducali, dum ita ſcribit cap.* XXI: Ea de cauſa ut ſe mundo morruam oſtenderet, prima eo in urbe clauſtralem vitam exercere cœpit, & plurimas virgines ſibi in Dei ſervitio congregans, glorioſis virtutibus & mirueulis valde clara effulſit. *Poteſt itaque dua vocari Sancta ob parentum dignitatem, non autem, ut videtur, ob ſuam urbis adminiſtrationem.*

S. Heſteriam S. Gratæ ſociam

38 *Heſteriam in pluribus* Gratæ *ſociam adjungit Pinamons: at ſanctam aut martyrem non dicit, multo minus Bergomatium ducem: quamvis pietatem illius commendet plurimum. Dubium videri poteſt, eademne hæc ſit Heſteria enim ſancta Hiſteria, quam* XI *Auguſti colunt Bergomates, ſi quidquid de S. Heſteria hoc tempore*

A *pore referunt, ut verum admittimus; neque enim, quæ ſcribit Pinamons, cum relatis de S. Heſteria ſatis concordant. Verum in tanta confuſione rerum, ad Sanctos Bergomates ſpectantium, facilius credam, etiam in Heſteriæ geſta ea eadem confuſionis errores quoſdam irrepſiſſe, quam dicam Heſteriam S. Gratæ ſociam, a S. Heſteria eſſe diſtinctam, quod ipſi Bergomates non ſunt admiſſuri. Sane S. Heſteria uſque ad annum 1290, quo ſacrum ejus corpus cum tribus martyrum corporibus inventum, ut refertur tom. III Julii pag. 204, incognita fere fuit Bergomatibus, ita ut dubitare non poſſimus, quin valde incerta ſint, quæ de ea poſtmodum reperiuntur conſcripta. Quæ autem de ejus cum S. Grata familiaritate habet Pinamons, accipere potuit ex documentis quibuſdam de S. Grata agentibus, indeque exiſtimare in ſepultura S. Alexandri Gratæ non dediſſe, quæ in omnibus aliis non decrat. Hinc videmus, quo ex capite ad perſecutionem Diocletiani referri potuerit, etiamſi eam ſeculo VIII cum S. Grata conjunctiſſime vixiſſe crederemus. Multa porro ſunt, quæ ſeculo potius VIII, quam Diocletiano imperante, in humanis fuiſſe ſuadeant.*

B *veritas rationum ſuadet ad ſeculum VIII pertinere;*

39 *Primo ſepulta legitur S. Heſteria in templo cathedrali S. Alexandri martyris: at templum S. Alexandri anno 307, quo martyrio coronatum volunt, nondum erat ædificatum, ut probavimus. Neque dici cum fundamento poteſt, poſtea in templum S. Alexandri illatum ſacri corporis theſaurum: nullius enim translationis ante annum 1191 fit mentio; neque, ſi ſemel fuiſſet translata, Sanctæ memoria adeo fuiſſet abolita. Secundo Cæleſtinus Hiſt. Bergom. part. 2 pag. 191 ex Sanctuario Bergomenſi profert hæc verba:* Fertur etiam quod in translatione ipſius inventa ſunt oſſa lucidiſſimo, & velut auro & argento mixta, mirabiliter redolentia, licet quingentis annis abſcondita fetuiſſent. *Contigit hæc inventio anno 1190, uti tom. III Julii pag. 204 legi poteſt una cum inventionis & translationis hiſtoria. Ea hac Lect. 6 de primo ſequentia;* Oſſa quoque integra, velut *argentum* lucida viderunt, e quibus emanabat optimi odoris fragrantia. *Unde ſi* quingentis annis abſcondita, *idem ſit quod* quingentis annis ſepulta, *anno 1190 deducemur ad annum 790, & deveniemus ad*

C *ætatem* S Gratæ *Lupi ducis filiæ. Quod argumentum, modo verba recte a Cæleſtino citata ſint, ſuperiora etiam, quæ de gemina* Grata *diſputavi, non cumque confirmat. Tertio in Actis S. Alexandri nulla* Heſteriæ *habetur memoria. Itaque ſocia potius fuiſſe videtur* Gratæ *alterius, quam illius, quæ Alexandro ultimum præſtitit obſequium: neque enim* Heſteriam *omiſiſſet auctor, feminam ſanctam & illuſtrem, ſi partem in ſepultura fuiſſet.*

40 *Obſtare tamen videtur hic rationibus, quod S. Heſteria ſive Aſteria colatur at martyr, nihil enim de Heſteriæ martyrio memorat Pinamons. Sed reſponderi poteſt, de martyrio Sanctæ nihil conſtare ex veteribus monumentis, adeoque hanc opinionem de ejus martyrio admodum eſſe incertam. Sane ejus martyrium non prætermiſiſſet Pinamons, ſi quid de eo innotuiſſet. Deinde ſi omnino conſtaret martyrem fuiſſe, non eſt cur etiam ſeculo VIII vel odio fidei, vel pro virginitate tuenda occidi non potuerit, itaque martyrii laurea redimiri. Quapropter, niſi duæ ſine ſufficienti ratione Heſteriæ fuiſſe ſignamus, dicendum videtur, hanc ipſam eſſe Heſteriam, quam ex Augoſti colit eccleſia Bergomenſis, quæque eodem errore, quo Lupus, quo Adleyda, quo Grata borum filia, ad perſecutionem Diocletiani fuerit relata, ut, detecto errore, ſeculo VIII videatur reſtituenda. Hæc de duplici Grata, ex cujus confuſione omnis error videtur natus, de Lupo, Adleyda, Heſteria, probabiliter diſputata, ita velim lector accipiat, ut tantum his tribuat, quantum allatis rationibus tribuendum exiſtimaverit. Neque enim certa nos attuliſſe exiſtimamus, quod in tanta monumentorum penuria fieri non potuit: ſed cum de Sanctorum illorum cultu conſtaret, at geſta undique confuſa & involuta videremus, illa, quantum potuimus, evolvere conati ſumus. Hoc ſi quis melioribus inſtructus documentis præſtare certius poſſit; illius nos libenter & gratanter amplectemur ſententiam.* AUCT. J. S.

§ IV.

Utriuſque Gratæ geſta probabiliter ordinata: Corporis translationes.

E

Si ſecundum dicta § præcedenti duæ admittamus Gratas *invicem diſtinctæ, quarum geſta confudit, unique attribuit biographus, pleraque, quæ narravit, ut vera admitti poterunt, ſublata perſonarum ac temporum confuſione. Juvat itaque hic indicare, quid cuique videatur, quoque ordine tribuendum. Prima, quæ Diocletiani & Maximiani tempore in humanis fuit, S. Alexandri martyris corpus in prædio ſuo ſepeliit, quod in Actis S. Alexandri ad XXVI Auguſti datur num. 9 narratur hoc modo.* Dehinc poſt dies aliquot quædam matrona veniens, meritis caſtiſſima, ac nomine Grata, beatum corpus inveniens, cum gaudio lætabunda excepit, illudque cum ſuis hominibus ad prædiolum detulit ſuum, quod ſitum cernitur penes jam fatæ urbis Bergami muros, ibique eum aromatibus optimo ſepelivit in loco. *Quibus paulo poſt ſubjungitur:* In quo loco ſempee Dominus meritis beati martyris exoratus oſtendit prodigia & vota ſuppliceum complet. *Ex his verbis colligimus,* F *templum S. Alexandro, ibi deinde ſtructum, uoa videri huic* Gratæ *attribuendum, cum auctor illius nullam faciat mentionem, ut feciſſet indubie, ſi jam fuiſſet ædificatum. Hæc ſola de hac* Grata *matrona nobis innotuerunt: reliqua omnia, niſi quis fictitia eſſe velit, alteri* Gratæ *veniunt adſcribenda. Primæ* Gratæ *memoriam annuntiat Grevenus in additionibus Uſuardi ad XXVI Auguſti verbis num. 2 datis, occaſione ut videtur, alterius* Gratæ, *cujus ſeculo XI memoria tranſlato corpore celebrari cœpit, ut infra narrabimus.* *Geſta primæ Gratæ diſtincta:*

42 Grata *altera, eaque ut videtur SS. Lupi & Adleydæ filia, ſecundum dicta § præcedenti nata eſſe debuit circa medium ſeculi VIII; ſiquidem* Lupum *ſub finem illius ſeculi a Carolo Magno ſuperatum, atque religionem Catholicam amplexum diximus. Nubilis principi cuidam Germano forſan deſponſata, &, ſi Pinamonti credimus, etiam nupta fuit. Verum, ſi deſponſatio & nuptiæ revera ſint factæ, ſublato immatura morte vel marito vel ſponſo, totam ſe pie operibus, divinoque cultui devovit, ac vitam fere duxit ſolitariam, ita tamen, ut opes ſuas vel inſtaurandis vel conſtruendis eccleſiis impenderet.* *uti & ſecunda:*

atque ex confuſione duarum Gratarum pertinam ad perſecutionem Diocletianam relatam.

Poſt

AUCT. J. S. *Poſt obitum parentum ampli patrimonii hæres, illud totum ad pia opera expendiſſe viditur. Tribus templis S. Alexandro vel inſtauratis, vel ſtructis, xenodochium excitavit, ita quod tandem ipſa receſſit quietiorie vitæ cauſa; matregue miſerorum & pauperum jam dudum facta, ſe ipſa ad illorum ſublevandas miſerias totam addixit, illoramque ſe famulam fecit, ut cap. 14 narrat Pinamons: dumc plena operibus bonis in eodem xenodochio ad Dominum migraverit, quod factum vt Kalendas Octobris ſcribit Pinamoar cap. 18, Bergomus vero Kalendis Maii; ſed hic ditm obitus cum die translationis confudiſſe videtur.*

quo circiter tempore hæc facta. 45 *Facta hæc fere omnia videntur ſub epiſcopo Bergomatum Agino, de quo tom. 4 vol. 414 & ſeq. in epiſcopis Bergomenſibus ſequentia ſcribit Ughellus.* Aginus electus fuit anno DCCLVIII, perque ſpatium LII annorum ſibi creditam conſultiſſime rexit eccleſiam, fatoque functus eſt anno DCCCX, inque cathedrali ſepulcrum accepit. Narrant ſupra citati enctores, bujus Agini temporibus Bergomum Carolum Magnum venitſe, B plureque templa ſtatuiſſe, non pauca demolita iterum excitaſſe. *Jam notavimus, Carolum non tamdiu ſubſtitiſſe Bergomi, ut hæc per ſe effectre potuerit; indeque templa, quæ a Lupo, Adelgiſa, ac* Grata, *leguntur ædificata, vidtri a Carolo deſignata, illorumque cura ſra conſtructa ſeu taſſaurata. Hæc ſunt, quæ in Vita* S. Gratæ *aſſerunt ad obitum mihi videntur probabilia. Quæ autem de fide catholica, ipſius opera propagata, in Vita leguntur, non quidem prorſus reſpuenda cuiſtimo; ſed illa per epiſcopum & presbyteros, ipſa hortante epibuſque juvante, videntur perfecta.*

Sepultura & translatio corporis prima; epitaphium, 44 *Relata* S. Gratæ *morte, ſic continuo ſubdit cap. 18 Pinamoas:* Sepulta autem fuit Pergami in prædicto xenodochio, quod ipſa ædificavarat, ubi ſeerofanctum corpus ejus uſque ad tempore venerabilis Ambroſii Pergamenſis epiſcopi eequievit: *id eſt uſque ad annum Chriſti* 1027, *quo translatum fait, ut refert cap. 26. De hac translatione Ughellus tom. 4. col. 445 ſcribit ſequentia:* Anno MXXVII prime die Maii (*Ambroſius epiſcopus Bergomas*) tranſtulit corpus S. Gratæ ex antiquo xenodochii templo ab ipſa fundato in eccleſiem moneſterii S. Meriæ veteris Ordinis S. Benedicti, quam deineeps de nomine S. Gratæ de Columnellis dixerunt, utpote quem haud ite pridem eidem Saoctæ dedicaverant. Nobile ſepulcrum, ubi honorifice condita jaect, ita epitaphiis exornarunt.

C Præſul Ambroſius meritis, & nomine dignus
Corpus Matronæ juſto ſepelivit honore.
Digna fuit cælis Domino Matrona fidelis:
Semper Apoſtulico fungitur & folio.

Idem epitaphiam recitat Piamoas: unde colligas, jam antiquum utcumque eſſe, neque forſan diu poſt translationm poſitum, certe ante Pinamoarm. Nihil autem in hoc epitaphio eſt, quod recentiorum opinioni faveat, nihil, quod diſputatis a nobis non conveniat.

aliud recentius epitaphium 44 *Subdit huic aliud Ughellus, quod multo eſt recentius, & Piamoarr poſterius, ita cujus hiſtoria videtur compoſitam: aut illi certe in omnibus conſonat. Recentius eſſe Pinamonir, colligo ex eo, quod ipſa illud non profetat, ſed dicat,* Circe loca illa tale epitaphium continetur, *quod nunc deſcribitur. Aſcript tamen & alterum Ughellianum, ut perſpicias, ne in re quidem quidpiam haberi, quod Pinamoar non tradiderit.*

Hic jacet, Ambroſius patec quem tranſtulit D olim,
Quæ patris patriæ condidit oſſe pii.
Pergama quæ vanis docuit non fidere divis,
Atteſtans Chriſtum cegna tenere poli.
Dux Lupus hanc genuit: vixit Germanicus & Rex.
Quo functo repetit, patee vocente, ſolum.
Succurrit miſeria tædas exole jugales:
Ære poteos condit plurime temple Deo.
Fida fatis comitem junxit ſe Heſteria virgo,
Inſervire Deo ecutius unde queat.
Cæleſti nunc juncta choro pia vote precantum
Exeudite refert Grate beete Deo.

Hæc omnia ſatis coagnuni cum dictis, excepta geminæ, ut putamus, Gretæ *confuſione, in qua porta, ut in aliis, ſequitur Piaamontem. Plura de hac translatione dabit ſuo loco Vita ipſa.*

ecclesia Sancta quotannis ſolemniter ab epiſcopo viſitata. 46 *Feſtum hujus translationis quotannis celebraat Bergomatis poſt Kalendas Maii die prima non impedita Officio ſemiduplici de communi Virginum, ut videri poteſt in Officiis ipſorum propriis, anno 1707 prelo datis.* In hujus, *inquit laudatus Ughellus*, translationis memoriam in E die Palmarum ſolebat Bergomenſis epiſcopus poſt ſolemnem precationem ſuper ramos olivatum a S. Alexandri ad S. Vincentii cathedralem, atque inde ad S. Gratæ templum ſolemniter progredi, ibique genuflexis monialibus ſingulis remum olivæ præbere, illiſque bene precetus ſolemnem ſupplicationem illam expleſe. *Refert hoc paulo prolixius biographus cap. 27. Hoc tempore die 1 Maii epiſcopus cum capitulo ea translationis memoriam* S. Gratæ *eccleſiam viſitat, ut ſcribit Guerrinus in Synopſi ſua pag. 59.*

Translatio noviſſima, 47 *Alior facti hujus corporis tranſlationes memorat inſtrumentum authenticum impreſſum, a notario publico Bergomenſi Antonio Facherio ſubſcriptum, nobiſque tranſmiſſum, cui titulus:* Sepuleri antiquiſſimi marmorei, in quo primum S. Alexandri martyris Thebanæ legionis vexilliferi, & ſucceſſive S. Gratæ Bergomi pateonorum faere condita fuere corpora, translatio. *In hoc inſtramento, narrata prima* S. Gratæ *tranſlatione, ita ſubditur:* Cumque poſtmodum propter ineeptum hujuſmodi urbis, ut dictum fuit, munimen, prædicta quoque antiqne eccleſie S. Gretæ nedum cuinam mineretur, ſed jam coF piſſet ruere; fuit propterea anno Domini MDLXIX pro execurione mandati prædicti illuſtriſſimi Cornelii Senioris (*Bergomenſis epiſcopi, quem Ughellus col. 504 ad cathedram Putavinam anno 1577 translatum ſcribit*) extreta dicta aree eum ſua eapſe, ſic, ut præmittitur, eleuſa, & qua decuit reverentia hujuſmodi eapſe delate in eccleſiolam interiorem prædicti monaſterii S. Mariæ veteris nuncupatam, ubi repoſitum repetiebatur prædictum antiquiſſimum monumentum S. Alexandri, & in eo periter reeondite fuit dicta eapſa, ſacras reliquias & corpus S. Gratæ continens, & ſervete uſque ed annum MDCXV.

tertia, 48 Quando ex memorato ſepulcri S. Alexandri vaſe, intra quod viſum fuerat penetrere per illius rimulas ſeu fiauras humidum quoddam, ita ut dubitaretur ſacras reliquias hujus B. Virginis tractu temporis facile putreſcere, eut eorſumi poſſe, regente Bergomatem eccleſiam illuſtriſſimo D. Joanne Emo, fuit extracte dicte eapſa, & prius devote illis reliquiis expurgatis, in priori antiqua marmorea urea, ſeu mauſolæo ipſius B. Gratæ inaurato, & his litteris inſculpto, SEPULCRUM S. GRATÆ VIRGINIS, poſt altare dictæ eccleſiolæ

A eleſioiæ S. Meriæ elavato, eedem cepſe hoeorifice recondire ſuir, & ibi aſſervete uſque ed annum MDCXXVII.

quarta ad eccleſiam novam Sanctæ ſacrum.

4 Et iune, ſedeota illuſtriſſimo D. Auguſtino Priolo epiſsopo, ariam extrecta ſuir dicte capſa ligoea, duabus ſeris, ut prius, eleuſa, & deinde reverarer cum intortitiis, & aliis Inminibus delata, & iterum in memoreio muſoleo eminenti poſt altara primum exterius novæ eccleſiæ S. Gretæ, auper, in empliori, & euguſtioriforma jam reædificatæ, eidem S. Gretæ inſeriptam prope ehorum, e parte dextera ingreſſus eccleſiæ præperato, & mermoreo tegumento etiem cooperto, & gypſo linite ſuit repoſita, eodem vetuſtiſſimo ſepulcro divi noſtri patroni intre idem monaſterium ed hanc uſque diem eſſervato. *Subdit deinde relationem tumbæ marmoreæ, in qua poſt S. Alexandrum ſancta* Grete *fuerat poſita, honorifice iuxta altare S. Alexandri depoſita; quem dedimus in Commentario ad Acta ejuſdem Sancti* XXVI *Auguſti num.* 26. *Nunc Actu ſubjungimus, in quibus miracula quædam lector inveniet, de quibus nihil putavimus præmonendum: nam ſiquid dubii occurrat in annotatis ſuplicabimus.*

B

V I T A

Auctore Pinamonte Peregrino de Brembate

Ex Mſ. Bergomenſi.

PRIOR CAPITUM DIVISIO.

CAput 1. Incipit Prologus in Vita ſeeſtæ Graiæ venerebilia matronæ Pergamenſium.

II. Explicit Prologus. Incipit Vira illuſtria viduæ ſanſtæ Gratæ. Et primo de ejus nobili ortu

III. De bona indole ipſius.

IV. Qualirer nuptui tradita ſuir.

V. De morre meriti, & qualiter Pergemum remeens in ſanſta viduitete permeaſit.

C VI. De ſocie ejus Haſteria, & qualiter cum ee ſe heberet.

VII. De motte baeti Alexandri mertyris, & de loco Crotaeii evi beetiſſimæ Graiæ.

VIII. Queliter beata Grera ſepelivit martyrem Alexandrum in prædio ſuo.

IX. De mireculo exhibito eirca potcum beatæ Giaiæ.

X. Quelirer Pergameníes per edjutorium ſeuſtæ Gratæ converſi ſunr ad Dominum.

XI. Quomodo ſanctus Luppus paier ſenſtæ Gretæ fecit eccleſiem ſancti Salvetoris in monte, & alia de ipſo Sancto.

XII. Quelirer beate Adleyda meier ſanſtæ Gtaræ ædificari fecit eccleſiem Dominæ ſenſtæ Mariæ veteris; & eccleſiam S. Michaelis de Archu & alie de ipſa famula Dei.

XIII. Qualirer beata Greta ædificavit eccleſiam primum beati Alexandri, & multa ei contulit.

XIV. Qualiter beata Greta ædificavit boſpitale, juxta locum, ubi Chriſti martyrem ſepellerat, & qualiter ibi ſe haberet, & quod ei donavit.

XV. De moribus & converſatione ſeuſtæ Gtetæ. A. PINAMON.

XVI. Da Isude & Imitetione ſemulæ Dei TE. venerabilis Gratæ.

XVII. De gretierum ectiona & ſuffragiis ſanſtæ Dai Grstæ.

XVIII. De ſelici obitu ſeaſtæ Gretæ, & quomodo ad gloriem rreuſivit æteruem.

XIX. De miracelis poſt mortem ſanſtæ Gretæ, & quomodo ſuir mirificate, & de eurarione cujuſdam conractæ.

XX. De illumineriona cujuſdem ezci per beatem Gratem.

XXI. Quomodo meritis beeti Alexendri, & S. Gretæ libereri ſunr quidem e ſeris peſſimis.

XXII. De quadam muliere libereta a periculo pertus per beatem Gretam. Et de elio ſimili miteculo.

XXIII. Qualiter boara Grate edjuvit quandem dominam, quæ de equo eadebat, ita at læſionem nullam ſentiret.

XXIV. De quodam elio beneficio a beata Grera aollato cuidem ſibi devoto.

XXV. Concluſio: & quara omnia ſupradicta E ſcripta ſiat.

XXVI. De treusletione venerebilis, & illuſtris metronæ dominæ ſeeſtæ Gretæ.

XXVII. Quomodo iuceepta ſuir ſtetio, quæ in Rsmis Palmarum ſit in ripa rubea ab epiſcopo, clero, & populo, ub devotionem domiem S. Gretæ.

XXVIII. Unde, & quelitar legeeda ſanſtæ Gratæ compilete ſir, & cætera.

XXIX. Oretio & excuſatio auſtoris. Expliciunt cepitule in legenda ſanſtæ Giatæ.

PROLOGUS

OMnipoteutis Dei filiis, & in Dei Filio Jeſu Chriſti cariſſimis, temquem filios greriæ, & coharedibus gloriæ, univerſis, qui Chriſtiana profeſſione cenſentur, ſalutem, & ie ſenſtem ſubſeqni profeſſione læririam, & illa reſpuere quæ huie inimica ſunt nomini, & ea quæ ſunt apta ſecteri. Anriquorum ſolertia pervigili ſtudio multa memorabilia poſteris in ſeriptis iaquit, quæ modernorum inertie, vanireribus ſeculi dedita, ex ineuria amiſit. Hinc eſt quod multorum venerabilium Sanctorum geſte aut ſemiplena, aut ex ſola ſame, ſeu etiam eonjecturis, vix poſſint haberi; & quorum nomina ſeripte ſunr in cælis, eorum Acte ani perdita, aut comboſta, ſeu igne cremata, eat non ſeripte ſiut in terris, & memoria rerior habetur. Beetiſſimæ igiinr Gretæ gloriam ad memoriem revocemus, & qualiter cæleſtie meiuesir, ſecundum quod per antiqua ſcripte, & veriſſime dicta, per idoneos reſter ad nos ſanctita* transfmiſir auctoritas, Jeſu Chriſto, qui eſt via & veritss, noa ducenra & docente; rudi quidem, ſed varaci ſtilo ſub compendio alucidemus.

CAP. I. *Rationem dat, cur hanc Vitam ſcripſerit.*

F

*forte ſanctæ

A. FINAMONTE.

CAPUT I.

Ortus, parentes, indoles bona, nuptiæ, mors mariti, reditus in patriam, viduæ cum ſocia Heſteria converſatio.

21 *Pater Sanctæ*

Anno igitur Domini ducenteſimo octuageſimo nono, præſidente Dei Eccleſiæ in urbe Roma beato Marcello *a* Papa & martyre, & regnante impiiſſimo cæſare Maximiano, fuit in Italia civitate Pergami *b* de ſtirpe regia *c* dignus memoria nobilis vir, dnx laudabilis Lupus *d* nomine, non quaſi lupus *, ſed quaſi agnus ſibi ſubditis manſuetus, vir rectiſſimus, ſtrenue militans, & a juſtitia non declinans. Siquidem tunc temporis, ſecundum quod antiqua Lumbardorum *e* narrrat hiſtoria, erat hæc provincia, quæ nunc Lumbardia dicitur, in tres partes diſtincta *f*. Quarum una dicebatur Liguria *g* & extendebatur ab Abdua *h* flumine uſque ad Appeninos *i* montes verſus Occidentem, Padum *k* fluvium a Meridie relinquens. Secunda autem dicebatur Æmilia *l* a Pado flumine uſque ad mare verſus Meridiem, & verſus mare protendebatur uſque ad fluvium, qui dicitur Renus. Tertia vero ab Abdua flumina verſus mare extendebatur uſque in Panoniam; hæc habebat pro confinio montes a Septentrione, & dicebatur Venetiæ *m*.

* lupus

a b c d

B

e f g h i k l

m

patria, natales, mores, n o

3 In hac igitur provincia uns nobilium civitatum Pergamum habebatur: unde a quampluribus caput dicebatur Venetiarum *n*. Et ideo ſedes ducatus *o*, & ſceptrum in ea reſidebant. In hac ergo civitate venerabilis dux de ſua nobili coojuge, Adleyda nomine, ſuſcepit filiam, quam quodam præſagio futurorum Gratam nominavit, quod & rei poſtmodum probavit eventus. Fuit enim non ſolum nomine, ſed & opere & merito grata. Grata ſiquidem Deo fuit, grata fuit angelis, & grata fuit hominibus. Deo namque grata fuit per veram & profundam humiliatem, angelis per munditiæ puritatem, hominibus per continuam caritatem. Circa enim hæc tria ejus labor & ſtudium fuit, non ſolum viduitatis tempore, ſed etiam in juvenili ætate in diebus jucunditatis ſuæ: nam violam humilitatis, lilium munditiæ & puritatis, & roſam rubicundam caſtitatis obſervabat.

C

mores, & virtutes Puellæ:

4 Hæc juvencula Grata nobili more educata, ſapientia, honeſtate, pulcritudine omnes præcellebat. Nobilis carne, ſed nobilior mente: pulcra facie, ſed pulcrior fide: juvencula corpore, ſed anoico eana. Nam in illa ſua juvenili ætate eor ei jam inerat ſenile, & ſenſus veneranda canitiea ſub tenella facie latitabat. Senectus enim venerabilis eſt non diuturna, neque numero annorum compuſata: cani enim ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. Fama ejus ubique evolat, & omnium oculis extat gratioſa. Virgo vero nobiliſſima Grata, Creatoris ſui io ſe beneficia recognoſcens, non ſe ſuperbit de talibus, ſed illi ſoli placere ſtudebat, a quo ſe omnia recepiſſe cognoſcebat. Gaudebant parentes de ſuæ Filiæ profectu, & ei in omnibus applaudebant, diſponentes, & ſolicite cogitantes, qualiter poſſent eam alte & nobiliter maritare. D

5 Erat in diebus illis lu quadam parte Theutoniæ, quæ dicitur Germania *p*, rex præpotens & dives, qui Tbentonico more latius regnabat. Hic magnæ & bonæ indolis habebat filium, quem arctiut diligebat, & poſt ſe regnare diſpoſuerat, & jam regnare ineipiebat. Audita igitur celebri fama tantæ Virginis, ſummum ſibi profectum reputat & honorem, ſi tegi juveni filio ſuo uoigenito copuletur. Juvenis rex ad idem æſtuabat, & multiplieitar patrem ſolicitsbat, ut legatos mittere non tardarer. Eliguntur legati, fideles nunciis majores, & ſapieotiores præ ceteris, & cum diviciis magnis, ae cum omni mnodi gloria ad ducem patrem Virginis pro virgine Grata Pergamum diriguntur. Datur audientia ambaxatoribus * regis, qui magnis promiſſionibus ſummas blanditias adjieiunt, ſi hoc conjugium dux & ſui facere eompromittant. Annit dux precibus legatorum, & Grata in juvenilibus annis regi, filio regis, deſponſatur: jam tunc fortita ſpiritum bonum. Tandem tbnro maritali conjuncta *q* eleemoſinis, & operibus miſericordiæ inſiſtendn nobilem maritum, in quantum potuit, Deo devotum effecit. Et non ſolum quia pater ſanctæ Gratæ, ſicut ſupradictum eſt, de regali proſapia deſcendit, ſed etiam quia ipſa regi ſuit maritata, ideireo ipſa beata Grata regina appellata eſt, & egregius ille verſifieator Moyſes, qui Pergaminum compoſuit, de ea tractans, ipſam reginam *r* appellare non formidavit.

av. *nuptiæ regiæ:*

p

* *legatos*

q

E

r

v. *mortuo marito, vidua in patriam reverſa, modeſte*

6 Soluta tandem a lege viri tam dilecti maritl ſui per mortem ipſius, licet ſe videret longe poſitam a cognatis & notis, & quaſi derelictam inter extraneos, non deſperavit, neque triſtitia nimia ſe abſorberi permiſit, neque de eetero alicui alteri mortali nubere propoſuit, ſed ſe totam Domino Jeſu Chriſto ſerviturum ſtatuit, qui ſibi contulerat tntum. Unde ſtatim abjectis pompis ſeculi & veſtimentis vanitatis, in vili & humili habitu procedebat, Denm habens præ oculis, & mundi eaducam gloriam, quæ tam eito deſerit ſperantes in ſe. Interea pius pater de filia ſua dilecta Grata admodum ſolicitus, ſolempnes legatus mittit ad *illam*: qui dum eam ſic humilem reſpiciunt, ſuſpirantes dicunt: Nonne hæc eſt regina ducis noſtri tam incliti filia? Non eſt hic habitus reginæ ducis filiæ. Illius autem vultus non eſt in diverſa mutatus, quam nullus amor potuit ab amore Jeſu Chriſti ſequeſtrare. Dicti autem nuncii illam aſſumentes, & enm reverentia debita deducentes, Pergamum ad patrem perduxerunt, ubi ipſa cæleſti ſponſo ſun Domino Jeſu Chriſto ardenter inhæſit ſerviens ei omni tempore. Speravit enim in Domino ſicut vere vidua, & ſeculo deſolata, inſtans orationibus & obſecrationibus dia ac nocte ſecundum Apoſtoli docnmentum. Nam vidua, quæ in deliciis eſt, viveos mortua eſt. Unde ad hæc ſummopere ſtuduit, ut gratia Salvatoris adjuvante irreprehenſibilis permaneret. Non cum ludentibus ſe miſcuit, neque cum his, qui in levitate ambulant, participem ſe præbuit. Timebat autem Deum valde, nec etat, qui loqueretur cum ea verbum malum. Erat enim virtuti caſtitatis adjuncta, ita ut non cognoſceret virum omnibus diebus vitæ ſuæ, ex quo deſunctus eſt vir ejus.

F

vs *& pie vixit cum ſocia Heſteria.*

7 Ut autem ancilla Dei Grata melius & honeſtius poſſet vacare divinis, & in Dei ſervitio permanere, nobilem mulierem, honeſtam, & religioſam ſoeiam, Heſteriam *ſ* nomine, ſecum aſſumpſit

ſ

A assumpſit in ſanctæ ſocietatis ſalutium, & religionis augmentum, quæ ei comes individua extitit in uberibus bonis omnibus diebus vitæ ſuæ. Quis enim eoaevare ſufficiat, quæ & quante bonæ hæ ſanctæ mulieres egerunt? Ipſæ autem quaſi lucernæ ſuper candelabrum poſitæ, delectabile eunctis ela rumque ſanctiratis ſpectaculum exhibebant, factæ omnibus vitæ ſpeculom, religionis & honeſtaris exemplum. Gaudebant enim ſi poſſent parce vivere propter Chriſtum, ſcientes quod parca vita occidit viriie, extinguit libidinem, virtutes nutrit, animum roboreat, mentem ad cœleſtia ſublevat. Erant enim in orarione aſſiduæ, in jejuniis ſæpe, eatitate præcipuæ, compaſſione anxiæ, & humilitate ſubjectæ. Specialem gratiam contuleraт illis Deus flendi pro peccatoribus, pro miſeris, & afflictis, & animarum pereuntium zelo ſueceuſæ, aliquando in orationibus peruoctabaut. Frequentes autem & aures diviuæ clementiæ hac ſpeciali petirione pulſabaut, quatenus Deus iniquitatem a cordibus Pergameuſium auferre diguaretur, ut relictis idolis ſuis, converterentur ad Deum vivum & verum, & unicum Filium ejus Dominum Jeſum
B Chriſtum.

ANNOTATA.

e *Marcelli pontificatui initium dat Pagius anno* 308, *ibidem num.* 7. *Aberrat itaque a vera chronologia annis non paucis.*

b Pergami, *ita tempore Longobardorum ſcribi cœptum* Bergomum, *dixi in Commentario num.* 28

c *Lupum in regia Longobardorum ſtirpe fuiſſe ſeculo* VIII, *non eſt inveriſimile, regia vero fuiſſe ſtirpe natum, minus eſſet veriſimile ſeculo* VII, *cum reges dudum in Italia eſſent ignoti. De ætate itaque Lupi conſule Comment. prævium* § 3.

d Luppus, *alii rectius* Lupus *ſcribunt, ut patet ex frequentibus, ubi lupum agno opponit.*

e Lumbardorum. *Longobardi, contracte vocantur ab Italis* Lombardi.

f *Hanc Longobardiæ diviſionem in Liguriam, Æmiliam, & Venetam ditionem, non eſſe accuratam facile perſpiciet lector geographiæ utcumque peritus.*

g *Liguria Mediterranea altera eſt, altera* C *Littorea, Genuenſem fere ditionem complexa. De Mediterranea intelligendus auctor, quæ pars eſt hodierna Longobardiæ. Mediterraneæ autem Liguriæ terminos Baudrandus ita deſcribit*: Iotee montem Apenninum ad Meridiem, Alpes maririmas ad Otrum, Padum fluvium ad Septemtriooem, Tidonem fluvium & Padum ad Occaſum comprehenſa. *Fuere termini Liguriæ vaeiii pro variis temporibus; nunquam tamen, ut opinor, quales hic deſcribit Pinamons.*

h Abdua; *ſeu* Addua *flumen, Bergomenſem ditionem dividit a Mediolanenſi.*

i Apeoninus *notiſſimus eſt Italiæ mons, illam perpetuo fere jugo in duas partes ſecans ab Alpibus maritimis uſque ad extremos Salentinos & Brutios. Veram Alpes hic pothus, quam Apenniaum, deſignat auctor, cum velit Padum a Meridie relinqui.*

k Padus, *inquit Baudrandus*, fluvius Italiæ maximus, & celebetrimus, qui Eridanus a poetis dictus, ortus in Gallia Subalpina, & Galliam Ciſalpinam in Ciſpadanam & Tranſpadanam ſecans.

l Æmilia, *ait Baudrandus*, regio fuit Ita-

liæ, partem Longobardiæ Ciſpadanæ, & Ro- A. Pi-
mandiolam late ſumptam complectens, ab Ari- NAMON-
mino Placentiam uſque protenſa, & uſque ad TI.
Apenninum montem: *non uſque ad mare Mediterraneum. Rhenus Bononienſis*, vulgo Renn, *ſecat Æmiliam, at nullibi terminat.*

m *Nihilo prædictis aptius Venetam Provinciam deſcribit auctor, cum eam in Pannoniam uſque extendat. Audi, quibus terminis Venetam Provinciam ſtricte dictam, de qua hic agitur, circumſcribat Baudrandus*: Terminatur a Septentrione valle Tellina, & comitatu Tytolis, utque Carinthia provinciir Germaniæ, a quibus ſeparatur Alpibus Carnicis & Juliis; ab Occaſu terminatur ducatu Mediolauenſi, a Meridie ducatu Mantuano, ditione ſummi Pontificis & marei Adriatico, nunc ſinu Veneto dicto; quo etiam ab Ortu terminatur & Carniolia provincia.

n *Bergomum caput aliquando fuiſſe Venetæ provinciæ alibi non inveni; neque Pinamonti, cumque ſcutis auctoribus tuto credi poſſe cuiſlibet.*

o *Sedes ducatus Veneti eodem fundamento Bergomi ſtatuitur, quo præcedentia fuere dicta.* E

p *Germaniam diſtinguit a Teutonia, partemque Teutoniæ dicit. Verum, etſi Teutones non ſemper fuerint iidem cum Germanis, tamen Germania nunquam Teutonia pars fuit; ſed Teutones olim fuerunt in parte hodierna Germaniæ. Auctor vaga illa principis illius aſſignatione oſtendit, ſi non fatis noviſſe, quis eſſet ea ille Germania, & ſic rem totam magis fecit dubiam.*

q § 3 *Comment. quæſtvimus, an hæ nuptiæ videantur perfectæ.*

r *De alia forſan Grata Moſen fuiſſe locutum diximus num.* 34 *Commentarii. Porro, dum tatem auctoritatem pro nuptiis adduxit, præbet occaſionem ſuſpicandi, nuptias illas, ut multa alia, ex ſolis conjecturis, iiſque male fundatis ſtatas.*

ſ *De Heſperia conſule Comment.* § 3, *a num.* 38. *Hactenus dicta* Gratæ Lupi *filiæ ſunt attribuenda.*

CAPUT II

S. Alexandri martyrium, ac ſepultura: eccleſia per ſanctam ædificata: miraculum: Bergomatium converſio. F

ERant autem in tempore illo in civitate Pergami perpauci Chriſtiaoi, qui timore Maximiani *a* Chriſtum publice confiteri non audebaue. In diebus illis aeeidit, quod Chriſti venerabilis miles Alexander *b*, qui ex ille ſancta & devota Dei legione Thebæorum ſignifer fuit, divina diſpenſante miſericordia, ut Chriſti augeretur gloria, Pergamum perveniret: ubi juxta urbem in prædio, quod dicitur Prætoria, aliquibus diebus in oratione permaſit. Supervaneruut autem ſubito milites, & miniſtri Maximiani cæſaris, qui more beſtiarum mox eruentis manibus ſanctum Dei martyrem, non fugientem, neque divertentem ab hoſtibus, comprehenderunt, & ad vienm, qui dicebatur Crotacinm, VI
S. Alexandri martyrium
a
b

A. PLAMONTE. conduxeruot: ubi nunc eſt eccleſia ad honorem ejuſdem iuciiti martyris Alexandri, quæ dicitur in Columpna. Nobilis enim & dives Crotacius *c* avus ſanctæ Gratæ, hunc vicum propriis diviciis conſtruxit, & eb eo locus ipſe denominatus, & ibidem honorabiliser eſt ſepultus.

c

locus, ubi accuſat.

9 Refertut etiam, quod in loco illo flores oriebantur, quorum odote curabaotur iofirmi. In illo inſuper loco poſt obitum illuſtris Crotacii, populi inſigaum triumphi, & io titulum memoriæ akam eolumpnam fabricari feeerunt, ſicut in Pergamino egregius illa verſificator Muyſes ſupradictus nobili ſtilo deſcripſit, hæc omnia dicens.

" titania Hinc ubi procedes paulum titannis " ad ortom
d Reſpice Crotacii ſelicem divitis *d* ortum ":
" hortum Quem regina potens ambivit marmore Grata,
e Pergameæ ſedis regeret cum ſceptra r beata.
Illic omne viret genus omni tempore florum,
Ex quibus ægrotos ſanans vis exit odorum.
f Crotaeus *f* hujus avus reginæ dicitur illam
Conſtituiſſe bouis propriis magnopere villem.
Uode fuiſſe locum veteres dixere vocatum:
B Cujus & ipſe locus conſervat corpus humatum.
g Signa Dei *g* manifeſte tibi dahit alta eolumpoa,
Poſt obitum Domino quam geos fabricavit a-
lumpna.

& idolum loci; martyris modus, & dies.

10 In hoc ſiquidem loco poſita fuit ſtatua quædam, quæ Plotaeio *h* vocabatur, ubi dæmonia colebantur. Ab hac etiam ſtatua quidam locum prædictum Plotaeium *i* vocaveruot. Ad banc igitut ſtatuam venerabilem Chriſti militem Alexaodrum violeoter traxeruot, ut, ſi ibidem ſacrificare idolis uollet, juxta præceptum cæſaris Maximiani capite plecteretur. Ad quem locum ut Chriſti miles perveoit, Spititu ſancto repletus Chriſtum conſtantiſſime fatebatur. Aquam ergo poſtular, & maous lavat, Domiounque multiplieiter beoedieit, & aſpiciens io cælum, dixit. In manus tuas, Domioe, comendo ſpirisum meum. Et ſic decollatur ſeptimo Kalendas Septembris *k*. Aogeli vero animam ejus ſuſcipieotes, ad cœlorom gaudia perduxerunt.

b

i

k

VISI. *Gratæ cum ſuis corpus Sancti, ædificato, ubi occiſus fuerat, templo,*

11 Cum autem deteſtabiles mioiſtri impiiſſimi Maximiani receſſiſſeot, relicto ſactoſeucto corpore io loco paſſiouis occiſo, beatiſſima Grata aelo Dei ſucceoſa, ſitieos etiam ipſa & deſideraos palmam martyrii, & compatiens martyri Chriſti, aſſumpta fideliſſima ſocia Heſteria *l*, de qua ſupra ſecimus mentioaem, & aliquibus de ancillis ſuis, aſſumptis etiam quibuſdam de collegio ſervorum ſuorum, qoi jam facti Chriſtiani fideliſſimi erant, cum ipſis pariter ad locum paſſionis acceſſit. Et ioveoto corpote ſacro, ipſa beatiſſima Grata propriis manibus reverentiet, & eom magoa devotiooe caput martyris elevavit, & io brachiali ſuo, quod de veſte peodebat, poſuit, portans maoibus propriis *m*. Reliqui autem ſervi ejus ſaetum corpus veoerabiliter aſſumpſeruot. In loco vero ante altam columpoam, ubi occiſus fuerat, poſtmodum tempore procedenti beata Grata viriliter accenſa, ſtatuam idoli, quæ dicebatur Plotacio, dejecit, confregit, & comminuit, & eliminara omoi ſpureitia idolorum *n*, eccleſiam ad hooorem ſancti martyris ædificari fecit, quæ dicitur iu columpne *o*; de qua ſupra habita meotio eſt.

l

C

m

n

o

aliique ea via, in prædio ſuo ſepulti:

12 Et quia tuoc temporis uoo patebat faeilis aſcenſus ad civitatem juxta mootem, in quo nuoc eſt eccleſia ad honorem prothomartyris Stephani ædificeata, per parata portantes ſacras reliquias, verſus Orieutem ad aliam vicum perteneruot. Et cum perveniſſent ad crueem viæ publicæ, ſacrum corpus depoſuerunt, volentes quieſcere, & humeros, ſuper quos portaverant, eommutare. Et quia portitores ibi talem mutationem fecerunt, ideo deiuceps ille vieus appellatus eſt Burgus de Mutatione, licet qui jam male ſcribaot de Murgazone *p*. Quia vero aliquæ ſtillæ preciofi ſaoguinis martyris ioeliri ibidem eecideroot; poſtea tempore alio illuſtris Grata ibi in meditullio viæ eccleſiem, quæ appellatur ſaocti Alexandri de eruee, ad honorem preciofi martyris conſtrui fecit, quam & ego ipſe oculis aſpexi. Deiode portaotes ſacroſaoctum eorpus, perveeeruet ad prædium beatæ Gratæ, qood erat extra muros civitatis Pergami, ubi nunc eſt nobilis eeeleſia eathedralis ad honorem martyris ædificata: & ibi eum, ſaocta Grata ad caput, beata vero Heſteria ad pedes, obſequium præſtaotibus *q*, honorabilitat & devote ſepelierunt, ubi tale epitaphium continetur.

D

p

q

Conditum in Gratæ martyr tellere beatæ.
Cernitur ut multum, nec diſtat ab urbe ſepultum.

Mulsiſque miraculis elaruit, & uſque io hodiernum diem Dominus per ejus merita mirabilio operatur.

E

IX. *pro porco operarii occiſo a. lius invenus:*

13 Sepulto venerabili mertyre Alexaodro, præcepit beata Grata diſpeoſatori domus ſuæ, ut porcum quendem, quem habebat, occideret, & ſervis Dei, qui in ſepelieodo martyre laboraverant, & reliquæ familiæ refectionem pararet. Quo juſſa complente, refecesunt corpora poſt laborem, comedeotes cum timore Domioi, & ei gratias referenres. Cumque facto prandio diſpeoſator acceſſiſſet, ut quippiam operis facerer (mirum dictu) mox alium conſimilem porcum vivum & ſanum reperit in loco, ubi alius, qui comeſtus erat, ſtare conſueverat. Egreſſus aurem diſpenſator oarravit hoc dominæ ſuæ venerabili Gratæ, & Heſteriæ ſociæ ſuæ, ac aliis de familia. Quæ audieotes ſuper miſericordia Dei gaviſæ ſunt, & ei gratias retulerunt. Illom aurem poreum in miſericordiæ operibus, & refectionem pauperum, viduarum, & orphanorum ancillæ Chriſti conſumpſeruot, reddeotes eum Domioo, qoi eis illum divioitus miniſtraverat *r*. Multa abiode Dominus in vita beatiſſimæ Gratæ meritis illius fecit miracula: ſed ipſa Dei Famula ea ſtuduit atteotius occultare.

r

F

X. *converſio Bergomatium ad fidem.*

14 Coroſcabat tunc temporis martyr Alexander miraculis, & ſic lucerna ſuper candelabrom poſita glorioſis meritis & miraculis, non ſolum Pergameuſes, ſed omnes per eircuitum illumioabat, ita ut plures ejus fulgoribus illuſtrati lomeu fidei clare videreot. Beatiſſima vero Grata ſatagebat, quantum poterat, ut gentem ſuam ab idolorum revocaret eulrura: ſciebat eoim quod ſecundum Apoſtolicam doctrioam ſuorum, & maxime domeſticorum curam habere debemus. Suorum igitur ſalutem aocilla Dei Grata primum deſiderans, inſtabat precibus die ac ooche, & monita ſaluris dabat illis. Uode factum eſt ut apud ſuos taliter laboraret, quod adjuvaote gratia Salvatoris, qui nemioem vult perire, ſed volt omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veriraris venire, ut omnes converterentur ad unum Deum vivum & verum, & unicum filium ejus Domioum Jeſum Chriſtum, idola vana, ſorda & muta ſperneotes. Viderunt enim, quod infeliees ſuot, & inter mortuos ſpes illorum eſt, qui appellaveruot deos opera manuum hominum. Aut ſi quis artifex faber de ſilva

rectum

A rectum lignum ſecuerit, & hujus arte doctus eradat omnem corticem, & per ſcientiam artis ſuæ figurat illud, & aſſimiler imagini hominis, aut alicui ex animalibus comparet illud, & faciat ei dignam habitationem, in pariete ponens illud, & confirmans ferro, ne fortu cadat, ſciens quoniam una poteſt ſe adjuvare, imago enim eſt, & opus eſt illi adjutorio, & de ſubſtantia ſua, & de filiis ſuis, & de nuptiis eorum faciens inquirat, nonne ſtultiſſimus eſt homo hujuſmodi? Non erubeſcit loqui eum illo, qui ſine anima eſt. Nonne pro ſanitate infirmum deprecatur? & pro vita mortuum rogat? Nonne in adjutorium inutilem invocat, & de itinere petit ab eo, qui ambulare non poteſt? Initium enim ſeparationis a Deo, eſt exquiſitio idolorum, & adinventio illorum corruptio vitæ. Nec enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. Unde Pergamenſes beatiſſimi Alexandri meritis, & meritis & documentis beatiſſimæ Gratæ, abominantes & execrantes idola, converſi ſunt ad Dominum, & a pluscia presbyteris Chriſtianis, qui tunc erant quaſi occulti, omnes baptizati ſunt in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen.

B Et ſic ſecundum deſiderium beatæ Gratæ completum eſt: quæ ſuper omnia in hac vita deſiderabat, ut gens ſua converteretur ad Dominum *ſ.*

p *An hoc nomen, & nominis ratio recte data, inquirere poſſunt, qui propius adſunt Bergomates.* A. PTANON TE.

q *Videtur hoc loco auctor oblitus caput ſancto Martyri fuiſſe amputatum: ita incongrue ejus ſepeliendi modum narrat.*

r *Neſcio, an hæc cum ducali regiaque magnificentia conciliare poſſint Bergomates; id certe me uti poſſe profiteor.*

ſ *Si tantum pro Chriſti fide præſtitiſſet* S. Grata *Maximiani tempore, mirandum ſane eſſet, curam non habuiſſe, ut Bergomi, quod totius tunc Venetiæ ditionis caput fuiſſe volunt, treueretur epiſcopus: Itaque ad poſteriora tempora hæc referenda, atque oratione magis quam hiſtoriæ prolata eſſe exiſtimandum. Conſule dicta in Comment. num.* 43.

CAPUT III.

Structa per SS. Lupum & Adleydum eccleſiæ: item eccleſia & xenodochium per S. Gratam. E

ANNOTATA.

a *Hæc, quæ ſequuntur, alteri* Gratæ *tribuenda, quæ Alexandrum ſepelivit. Vide dicta* § 3. *a num.* 32, *&* § 4 *ab initio.*

b *S. Alexandri Acta dedimus ad* 26 *Auguſti, ubi confirmantur, quæ hic narrat, præterquam quod locus mortis* Plotæium, *non* Crotacium *appellatur.*

c *Crotucium nec ducem nec principem vocari a Pisanoate jam obſervavimus num.* 34 *Commentarii; unde a recentioribus ad cumulum fabularum hoc adjectum.*

d Divitis *etiam legit Muratorius tom.* 5 *Scriptorum Italiæ pag.* 530. *Alii ſubſtituerunt* principia.

e *Hunc locum expoſuimus num.* 25, *& num.* 34 *&* S. Gratam *hic probabilius non deſignari diximus, quamvis id putaverit Pinamons.*

C f Crotacus *legit recte, opinor, Pisanous. Alii deinde contra metri leges ediderunt &* Crotaeius.

g Dei *legit Pinamons. Muratorius & alii* rei.

h Plotacin. *Coram hac ſtatua, ſacrificare venuens, occiſus eſt S. Alexander. De ea actum in Commentario ad Acta ejuſdem Sancti num.* 9, *ubi probavimus idolum fuiſſe; a quibuſdam autem Plutonem, ab aliis ipſum Crotacium in deos relatum putari.*

i *Hoc verum videri nomen diximus in Actis S. Alexandri loco citato.*

k *Hæc omnia in Actis S. Alexandri circa finem inveniet lectus.*

l *Sociam* Gratæ *in ſepulcro Alexandri* Heſteriam *neſciunt Acta S. Alexandri: ea quo collegimus probabilius hoc ab auctore adjectum. Vide dicta* § 3 *num.* 38.

m *Videtur hoc dici ex conjectura, quia ita eorum aiens exiſtimabat auctor.*

n *Quam parum hæc ſint veriſimilia, Maximiani perſecutione vigente, jam diximus.*

o *Templum hoc ſerius conditum, ſeriuſſe opera* Gratæ. *Lupi filiæ.*

XI. *S. Lupus, templo S. Salvatoris*

IN tempore illo venerabilis & inclitus dux, ſupradictus videlicet ſanctus Luppus, pater beatæ Gratæ, factus Chriſtianiſſimus, ſuam & aliorum deſiderans ſalutem, cœpit anhelare, quomodo gentem ſuam ſibi ſubditam ad Chriſtianam fidem melius & facilius poſſet allicere. Unde precibus & exemplis bonorum uperum eos juvabat, & ſanctis ammonitionibus inſtruebat, videns quoniam apparuit gratia Salvatoris noſtri Dei omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobrie & juſte & pie vivamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Ipſi enim audivimus & ſcimus, quia hic eſt vere F Salvator mundi Jeſus Chriſtus, qui conſtitutus eſt a Patre judex vivorum & mortuorum: unde & Salvatorem expectamus Dominum Jeſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. Et ideo venerabilem eccleſiam ad honorem Salvatoris æterni Dei Jeſu Chriſti in quodam eminentiori loco Pergamæ civitatis ædificare voluit ſupermemoratus ſanctus Luppus, & ab univerſis ſibi ſubjectis Salvatorem Deum Dominum Jeſum Chriſtum colli & venerari.

ædificato, obiit, & miraculis claruiſſe dicitur.

16 Cumque multo labore per temporalia tranſiens in populorum regimine deſudaret, & curſum ſuum in Dei ſervitio conſummaſſet, ad extremum vitæ ſuæ perductus, mortalitatis terminum immortalitatis vitæ continuavit initio, ingreſſus in abundancia ſepulchrum in requie opulenta. Fertur etiam poſt obitum claruiſſe miraculis: nec mirum ſi regnans in patria beatus Luppus virtutum ſignis claruit, qui adhuc in via militans virtutibus plenus fuit. Dicitur autem ſepultus fuiſſe in dicta eccleſia ſancti Salvatoris, quam ipſe ædificaverat: & adhuc oſque ad hodiernum diem ejus imago ſive figura juxta altare depicta cum circulo cornuæ in capite, ſicut Sancti alii depinguntur, & cum ſuperſcriptione ſui nominis evidenter apparet. Et hæc prima eccleſia

A. PINAMUNTE. ſia eſſe dicitur, quæ in civitate Pergami extitit ædificata *a*: ſatis nuim congruum fuit a Salvatore, qui eſt alpha & o*, principium & finis, ædificationis eccleſiarum, & domus orationis habere principium: fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, prætat id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus.

a * *vel* omega

XII *S. Adleyda, conſtruit eccleſiam S. Mariæ veteris* 17 Interea venerabilis & fideliſſima Chriſtiana nobilis Adleyda, mater beatæ Gratæ, de qua ſupra fecimus mentionem, volens imitari beatum Luppum maritum ſuum in operibus bonis; cogitavit etiam ipſa qualiter Reginæ cæli gloriosæ Virgini Mariæ, Matri Salvatoris Jeſu Chriſti æterni Dei, devote ſervire poſſet. Unde incidit illi conſilium bonum, & aliam eccleſiam, non longe a ſupradicta eccleſia ſancti Salvatoris, ad honorem beatæ & glorioſæ Virginis Matris Dei Mariæ ædificari fecit, quæ poſtmodum ſancta Maria vetus *b* appellata eſt. Apud quam etiam ad honorem beatiſſimæ Gratæ conſtructum & dicatum eſt nobile monaſterium, & multis donis privilegiatum, ubi laudabilis ſanctimonialium numerus habitat, & in quo uſque ad hodiernum diem ancillæ Chriſti, ſponſæ Dei, gratum Deo exhibent famulatum.

b

B

& S. Michaelis de Arcu, pie moritur. 18 Volens quoque beata Adleyda, ſupradicta mater ſanctæ Gratæ, non ſolum in bonis operibus ſequi virum ſuum, ſed etiam ſuperabundare, & excedere in operibus pietatis & Chriſtianæ religionis; & ut ſibi, & ſuis omnibus orationes & merita ac ſuffragia omnium beatorum ſpirituum lucraretur; aliam fecit ædificari eccleſiam ad honorem & gloriam beati Michaelis archangeli & omnium angelorum, quæ nunc appellatur eccleſia ſancti Michaelis de Arcu *c*. In hac etiam eccleſia ancillæ Chriſti Deo longo tempore ſervierunt, degentes ſub obedientia venerabilis abbatiſſæ monaſterii de ſancta Grata, quod ſitum eſt juxta eccleſiam Dominæ ſanctæ Mariæ veteris ſupradictæ. Unde etiam poſt multo tempore ſacerdos, qui in dicta ſancti Michaelis eccleſia miniſtrabat, a venerabili abbatiſſa monaſtorii ſanctæ Mariæ ſupradictæ & ſanctæ Gratæ adminiſtrationem recipiebat. Beata vero Dei famula Adleyda nomine, operibus pietatis & miſericordiæ inſiſtens, & in ſancta converſatione perſeverans, ac in bonis operibus Deo

c

C ſerviens, migrans ad Dominum intravit in gaudium Domini ſui, ubi cum beato Luppo, viro ſuo, Regem gloriæ Filium Dei cernit in decora ſua, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit, & regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

XIII *Templum ſuper corpus S. Alexandri ſtruitur.* 19 Beata quoque Grata martyris ſui non immemor Alexandri, ſed ſemper de eo ſolicita, & fideliſſima exiſtens ei & devotiſſima, attendens quod martyr Dei indecenter ſtaret in prædio ſuo, ſine domo & ſine tecto, manus ſuas miſit ad fortia, diſponens, & cogitans qualiter templum decens poſſet ſuper ſanctum corpus erigere, in quo fideles Chriſtiani martyris Chriſti puſſent ſuffragia impetrare: cogitavit, inquam, & quod cogitavit, effecit. Nam de ſuis divitiis, quas in Dei ſervitio libentiſſime expendebas, eccleſiam beati Alexandri primam ædificari fecit decentem & utilem, ſecundum quod tunc temporis qualitas exigebat. Deditque illi eccleſiæ dona magna & larga, omnia videlices, quæ poſſidebat Dei Famula circa locum Sancto dicatum, quæ adhuc uſque in hodiernum diem illi eccleſiæ pertinere noſcuntur. Permanſit autem hæc eccleſia ad honorem martyris tempore longo, quo uſque D illa, quæ nunc eſt, ſuis ædificata *d*.

d

an Crebreſcentibus enim miraculis meritis beatiſſimi Alexandri, populi in devotionem non modicam accenſi, ſanctum martyrem, quem in cælo indubitanter conſtabat a Domino honoratum, in terris honorare & exaltare cupiebant. Unde templum illud nobile, quod nunc eſt, a fidelibus Chriſti ædificatum eſt & dicatum. Nam multi divites & magni multa & magna donaria ad honorem Chriſti & martyris ejus libentiſſime tribuebant, ſperantes a Domino mercedem æternam, pro cujus amora qui dederit calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam. Quia vero fideles Chriſtiani frequentiſſime & aſſidue locum prioris tabernaculi frequentabant in tantum, quod beata Dei ancilla Grata optata quietis ſilentia convenientur habere non poterat, cogitavit Dei Famula modicum ſecedere, & ibi prope locum alium ad habitandum eligere, in quo uſque ad finem vitæ poſſet in Dei ſervitio per-

quod deſtructo, aliud ædificatum.

E manere.

XIV. *S. Grata xenodochium ſtruit, in quod ſecedens;* *e*

a1 Igitur beata Dei Grata vidua non longe a loco, ubi corpus beati Alexandri martyris Chriſti venerabiliter ſepelierat, xenodochium *e* ſive hoſpitale ad receptionem pauperum conſtruxit, & ibi totam in operibus miſericordiæ ſe dedit, & ſe ibi omnium pauperum ancillam fecit. Neminem abhorrebat, in tantum etiam ut infirmos alerer, pedes lavaret, miniſtraret neceſſaria, & in tribulatione gauderet: nam gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus longo tempore conſuevit. Omnes perſonas advenientes largo exeipiebat caritatis ſinu, & cum omnes diligeret, ab omnibus amabatur. Et non ſolum materiale hoſpitale conſtruxerat, ſed de cordis hoſpicio xenodochium fecerat, & miſericordiæ viſcera alicui claudere neſciebat, affluens pietate & miſericordia, & ſe totam in proximorum curam, atque miſerorum compaſſionem effundens. Cum enim haberet multas divitias, & poſſeſſiones velut duciſſa *f* & regina & domina civitatis, auc in eccleſiis & hoſpitalibus fundandis, conſtruendis, ditandis, aut pauperibus, orphanis, & viduis ſuſtentandis, diſperſit deditque pauperibus: & ideo juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi.

f

F

totam ſe miſerans pauperum ſubleva-nandis conſecrat.

a2 Nullus enim egenus eſſe poterat, ubi mater miſericordiæ beatiſſima Grata erat. Ipſa multorum filios edueavit, multos hoſpitio receepit: ipſa tribulationem patientibus ſubminiſtravit: ipſa unne opus bonum ſubſecuta eſt. Vere enim, & non immorito, poteſt de iſta Deo Grata illud dici, quod beatus apoſtolus Paulus Timotheo ſcribit, dicens: vidua eligatur in operibus bonis teſtimonium habens. Iſta enim eſt illa vidua euangelica, quæ poſuit in gazophilacio Domini dun minuta. Poſuit homines, poſuit mulieres, poſuit ſuos, poſuit extraneos. Nam per hoc ipſum, quod ſe obtulit in obſequium martyri Chriſti, exponens ſe martyrio, cupiens & ipſa martyr effici pro Chriſto, tam ſuos quam extraneos, tam longe poſitos quam propinquos, circa partes Pergameas, in gazophilacium fidei obtulit Chriſto. Multa etiam bona, multaſque divitias huic caritatis loco contulit venerabilis Grata mater pauperum, quorum plura uſque in hodiernum diem perſeverant, in obſequio pauperum & infirmorum.

A N-

ANNOTATA.

a *De ætate* S. Lopi *egimus § 3. Ex dictis ibidem colliget facile lector, ſi templum S. Salvatoris primum fuerit Bergomi, inſtauratum potius videri a* S. Lupo, *quam primitus conſtructum. Quæ autem dicit auctor de* S. Lupi *imagine, cum circulo coronæ in capite depicta, conducere poſſunt ad cultum ejus antiquum oſtendendum: qui per Officium eccleſiaſticum, feſtamque celebrari ſolitum, ſatis jam ſtabilitas eſt.*

b *Ad hanc eccleſiam corpus* S. Gratæ *deinde fuit translatum, ut diximus § 4.*

c *Hæc eccleſiarum ſive ſtructio, ſive inſtauratio ad ſeculum item 8 referenda, ſecundum dicta in Comment. § 3.*

d *Id eſt, uſque ad initium ſeculi* x, *quando, priori ab hoſtibus vaſtata, cura S. Adelberti nova fuit conſtructa, ut in citato ſæpe Commentario ad Acta S. Alexandri diximus num.* 22. *Prioris ædificatio, ſi per* S. Gratam *facta eſt, ut habet traditio Bergomenſis, ad finem ſeculi* VIII *referenda.*

e *Hujus vetuſtæ conſtructionem certius, ut opinor,* S. Gratæ *omnino tribuemus: nam templa forſan inſtaurata partim ſunt, partim ſtructa.*

f *Ex hoc loco non recte concludes ducissam, reginam, aut dominam civitatis fuiſſe, ſed tantas poſſediſſe divitias, quantas ducissa poſſideret: licet id auctor dixiſſe videatur, quia patre duce & domino civitatis nata, regique, ex mente ſaltem illius, nupta fuit.*

CAPUT IV.

Virtutes S. Gratæ: mors, & ſepultura.

XV. *Variæ virtutes Sanctæ*

NOn ſolum autem in prædictis, verum etiam in ſa ipſa beatiſſima Grata morum honeſtate pollebat, tanto divini ſervoris impetu ferebatur, ut ipſam eſſa vas bonoris & gratiæ, vas ornatum omni lapida praeioſo, uamo, qui vitam ejus diligenter advarteret, dubitaret. Tanta etiam in Aoeilla Dai lux diviuæ gratiæ radiabat, ut emorem ſibi omniom raperet, & ipſos quoque advarſerios fidai, vi qoadam boneſtatis alliceret, ut ab illis etiam amaretur. Unde & de ipſa pronuntiabaot ſapiantes, quod naaaſſe aret hnjuſmodi Ancillam Dei prædeſtinatam ſore ad vitam. Et ideo pluresexamplo ſanctitatis illius, veræ fidei & ehriſtianitatis meruaruut apprahendere diſciplinam: nam motus illicitos Sancta Dai ſnb diſciplina aoercebat, & membra & ſenſus ſuos ſtudebat raſtringaie, ne poſſent laſciviæ & lavitati daſervira: aſpectus ſuus arat ſimplex, & bumilis; oa fixa aſpiceret oculus, qnod illicite concupiſcerat animus: auditus ſnus ſnit purus & diſaretus, ea, quæ ſuperfloa ſunt & vana, reſpoans, & aa, quæ Dei ſunt, Grata Dei gratauter ſuſcipiens. Sermo ſuns ſuit ſale aonditus, ocioſa & nociva dateſtans, bona & utilia commandaus: in ſuo corde ſuit mundicia: inceſſus ſuus fuit cum gravitata; in vultu pndicitie, ſtatus cum raverentia, motus cum maturitata, habitus cum honeſtate. Ubiaumqna arat, ſaſplendabat ejus ſanctitas, ſervabatur boneſtas: in omnibus motibus ſois taliter laborare ſtudebat, ut nihil faecrat, quod aujuſqam offenderat aſpectum, ſed qood ſuam ſanctitatam daceret: ſic anim lncabat lux ſua eoram hominibus, ut viderent ajus bona opers: & glorificabant Patrem æternum, qui in cælis aſt. A. PINA MONTE.

a4 Has virtutes ſanctam Dai Gratam poſſe- *ex quibus, uti & ex miraculis ejus ſanctitas clarat conſtat.* diſſe non embigabant, qnicnmque ejus adbue in carne poſitæ convarſationam novarant, quam virtutibus plenam fuiſſe, atſi taceat lingua carnis, elamant miracula, ſelicem ajus tranſitum *manifeſtat.* tam præcadantia, qoam etiam ſubſacuta. Hæc autem in ſumma qnadam de beatiſſimæ Gratæ moribus, & ſanctitata vitæ, brevitar perſtricta ſont, ut non minus quidam da hiis ſanctis & nobilibus moribus, quam ax miraenlorum prodigiis, quam digna apud Deum, & apod bomines meritis ſanctiſſima & glorioſa habanda ſit, luce clarius alucaſcat. Utrumqua aotem, videlicet & morum nobilium ſanctitas, & miraculorum divinorum corniſcatio, ad noſtrum daoiqua proſectum dirigitor; dum & in miraculis, quod admiramur, aſpicimus, & in ſanctis & honaſtis moribus, quod nobis ad imitandum proponitur, invanimus, ad honorem ſiquidam illius, & gloriam, qui Sanctos ſoos & meritorum venuſtat virtutibus, & qnando volt, & proot vult, atiam miraculis coruſcare concedit, Jaſus Chriſtus Dominus noſtat Filios Dei vivi, qui cum Patre & Spiritu ſancto in Triuitata perfecta vivit & ragnat in ſeenla ſeculorum. Aman. E

XVI. *Virtutes proponit imitandas,*

a5 Quis beatiſſimæ & ſanctiſſimæ Gratæ virtutes & opera ſancta oſquaquaque imitari ſufficiat? Mirari poſſumus, & ipſius exemplo panſare eorporis noſtri inartiam, & præſentis temporis miſeriem. Poſſe varo, qood illa potuit, noo humanæ virtutis, ſad ſingularis eſt gratiæ. Laudamus argo aam magnifice, & dicamus: Tu gloria Pergamenſium, tu lætitia nobilium, tu honorificentia populi noſtri, quia feciſti viriliter, & confortatum, eſt cor tnum, ao qood caſtitatam amavaris, & poſt virum toum alterum naſciaris; & ideo manus Domini confortavit te, & eris benedicte in ætarnom. Imitemur ergo, prout poſſimos, matarna vaſtigia, ſimul & agamus gratias Redamptori, qui talem io via, qua ambulamus, Ductricam axhibuit aneillis ſuis, & F deprecemur miſericordiarum Patrem, ol illo nos regantn Spiritu, quo filii Dei aguntur, per tarminos, quos poſuarunt patres noſtri, ad aandem metam perpetuæ ſelicitatis, & ſampitarnæ beatitodinis, ad quam illa baatiſſima Deo Grata ſioa fine ſalix introivit, nos quoque indefeſſo trsmita pertingera meraamur.

XVII. *Sanctamque cum gratarum actione auctor invocat.*

a6 Qois ergo tibi, beatiſſime Grata, tali ac tantæ matronæ digne valeat jura gratiarum & laudum præconia impendere, quæ tuo ſingulari opera civitati Pargameæ ſuccuriſti parditæ? Quas tibi laudes fragilitas Pergamenſium perſolvarat, quæ tno ſpeciali adjutorio ad fidem Chriſti pervenit? Et quas tibi laudes, o Sanctiſſima, noſtra fragilitas perſolvet, quæ nos tali ac tanto Domino obtuliſti? O ſancte Dai Grata, e Chriſto gratificata, moribus oruata, fide beata, ſpe firmata, earitata radicata, & omni loco ſundata! O mater noſtra, o Domina noſtra, o Magiſtra noſtra, nos Deo gratifica, nos moribus orna, in fide inſtrue, in ſpe confirma, in caritatn corrobora, & in omni bono conſolida. Accipe, Sancta Dei, accipe, Grata, accipe, Sareta, acçipe, Domina noſtra; aceipe itaqua axiles, quaſcumque maritis tuis impares, gratiarum

AUCT. PINAMONTE. tiarum actiones: & cum ſuſceperis vota, eulpas noſtras orando excuſa: ſit per te excuſabile, quod gerimus, fiat impetrabile, quod fida mente poſcimus: accipe, quod offerimus; redona, quod rogamus: & excuſa, quod timemus. Sentiant omnes tuum juvamen, quicumque celebrant tuam ſanctam commemorationem. Aſſiſte parata votis Pergamenſium, & repende omnibus per circuitum opiatum effectum: ſit tibi ſtudium aſſidue exorare pro venerabili Gratia *a* abbatiſſa tua, vicaria tua, de tuis laudibus multum ſollicita, pro ancillis tuis, pro omnibus tui *b* monaſterii, pro me fratre Pinimonte *b* miſero peccatore, ſed devoto tuo, pro me ſcriptore ſervo tuo, pro me laudatore tuo, licet inſufficienti & indigno, pro toto cleto, & pro omni populo Pergamenſi, quæ feciſti benedicta cum tuo adjutorio ad Chriſti fidem converti. Non ſit, o Sanctiſſima Dei, non ſit inanis aut vanus labor tuus in nobis, ſed ſicut nos induxiſti ad fidem Chriſti, ita meritis & precibus tuis perduci mereamur ad gaudia paradiſi, te duente, & Domino noſtro Jeſu Chriſto adiuvante, cui eſt bonor, & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

B

XVSIS *Supremus Sanctæ morbus, obitus, ſepultura.*

27 Cum igitur in prædicto hoſpitali per multorum annorum ſpatia *c* in Dei ſervitio perſeveraſſet, & omnes per circuitum nationes jam Domino famularentur *d*, cupiens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, plena operibus bonis, & dierum multorum, appropinquante fine certaminis, curſus meta, & bonorum laborum fructu glorioſo, repoſitam ſibi coronam juſtitiæ acceptura in cælo, cœpit in prædicto xenodochio gravi corporis ægrotatione langueſcere, ſpiritu tamen Deo infatigabiliter adhærebat. Convocatis igitur majoribus xenodochii, cœpit eos ad charitatis, & hoſpitalitatis obſervantiam, ad virtutis conſtantiam exhortari. Certa quippe de ſua, pro ſuorum erat ſalute ſollicita. Denique beatiſſima Dei Grata poſt labores diuturnos, quibus in vinea Domini Sabaoth, in converſione videlicet, & in ſalvatione Pergamenſium, & in operibus bonis fideliter defudaverat, introivit in gaudium Domini ſui, diurnumque accepit denarium, complevitque dies ſuos in bono, & annos ſuos in gloria, ſexto Kalendas Septembris *e*, migrans a corpore, & præſentis incolatum miſeriæ ſuperne habitationis & beatitudinis eom. mutans, ubi ab ubertate domus Dei feliciter inebriatur, Regem gloriæ Dominumque virtutum in decore ſuo conſpiciens Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui eum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat per omnia ſacula ſeculorum. Amen. Sepulta autem fuit Pergami in prædicto xenodochio, quod ipſa ædificaverat, ubi ſacroſanctum corpus ejus uſque ad tempora venerabilis Ambroſii Pergamenſis epiſcopi requievit.

C

c Utrum hoc revera die obierit Sancta, an id auctor exiſtimaverit, quia aliquando illo die fuit culta, mihi incertum videtur.

D

CAPUT V.

Miracula poſt mortem facta.

Miracula generatim

EX quo autem beata Dei Grata tranſivit a morte ad vitam, de mundo ad cælum; de labore ad requiem, de careere ad palatium, de luctu ad gaudium, de loco xenodochii ad ſolium regni, de ducatu temporali *a* ad ſceptrum paradiſi, de pugna mundi ad præmium cæli, poſt obitum videlicet ipſius nobilis ſanctæ Gratæ divina non deſuere miracula: quorum quidem plurima per negligentiam delevit oblivio, mater ingratitudinis, gratiæ inimica: plurima vero conſcripta ſunt, diligenti prius inquiſitione diſcuſſa, & fidelium atteſtatione probata. Nam cæcos illuminavit, claudos ambulare fecit, contractos erexit, paralyticos ſanavit, ſurdis audi. tum reſtituit, mutis loquelam; & multos a diverſis ægritudinibus, & variis languoribus mirabiliter curavit. Audientes autem hæc auribus noſtris nonne admirabimur? Vere enim mirabilis eſt Deus in Sanctis ſuis. Ipſe enim eſt Deus, qui facit mirabilia. Et ideo, ſicut dicit propheta: Filii hominum ſcitote quoniam mirificavit Dominus Sanctam ſuam. Mirificavit Dominus eam intra jocunditate conſcientiæ & ſuaviſſimis affectionibus. Mirificavit eam etiam multipliciter: mirificavit eam intra, prout ſupra, mirificavit eam extra, mirificavit eam erga, mirificavit eam ſupra: mirificavit eam intra, videlicet jocunditate conſcientiæ, & ſuaviſſimis affectionibus: mirificavit eam extra nobilibus moribus, & pietatis & miſericordiæ operationibus. Mirificavit eam erga ſcilicet proximum, miraculorum virtutibus, ſancti illuſtrationibus. Mirificavit eam ſupra, ſplendidiſſimis glorificationibus, jam glorificata in anima: tandem glorificabitur in corpore, ſcilicet in reſurrectione, quando fulgebunt juſti ſicut ſol in regno Patris eorum, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

a

E

claudæ greſſus

F

29 Redeuntes autem ad hiſtoriam, quædam miracula, quæ per idoneos teſtes ad nos ſanctita traſmiſit auctoritas, huic Opuſculo inſerenda decrevi inter quæ & admiratione digna, primo illud occurrit fide perſpicuum, & laude dignum, quod quædam puella de Telgste, cognomento Abbatiſſa, per plures annos infirmitate conſtricta, tibiarum & pedum erat officio deſtituta. Tibias quoque proprias fruſtra & quaſi alienas portabat: nam cum croaolis *b* vix ire poterat, & ſine his, vel alio fulcimento non poterat ire quocumque. Cumque dictam puellam domina Pax, amita ejus, in monaſterio ſanctæ Gratæ cauſa informationis & inſtructionis in litterarum ſcientia collocaſſet, tam dicta domina Pax, quam etiam ipſa puella, ſæpe oratorium beatæ Gratæ ingredientes, ejus adiutorium & miſericordiam implorabant. Igitur cum diu beatiſſimæ Gratæ per liberationem dictæ puellæ prædictæ ſuffragia pulſaſſent, continuo affuit Dei virtus, & meritis ſanctæ Gratæ tibiarum & pedum vires recepit & uſum. Receſſit igitur reſtituta plenariæ ſanitati, dimiſitque croaolis in prædicto monaſterio ſanctæ Gratæ in argumentum tanti miraculi,

conceſſus

b

Jeſu

Digitized by Google

ANNOTATA.

a *Hæc tum præerat monaſterio* S. Gratæ, *quam etiam quædam ſubminiſtraſſe documenta, ſibique ad Vitam ſcribendam auctorem fuiſſe dicit cap. 6 num. 40.*

b Pinimonte. *Pinamontem paſſim nominatum invenio.*

c *Hinc, & ex morte in eadem xenodochio, collegimus, contra ſententiam biographi eſſe, quod reipublicæ adminiſtratio Sanctæ attribuatur.*

d *Anno 305, quo ejus mortem configunt hodie, nondum omnes per circuitum nationes Domino famulabantur.*

A Jeſu Chriſti gratias agens nomini, ac beatæ Gratæ teſtimonium perhibens ſanctitati.

XX. *cæco viſus*

30 Sana præcereundum non eſt abundans & evidens argumentum ſanctitatis, quod beatæ Gratæ meritis, non tantummodo ſalus ægria, greſſus claudis, loquela mutis, ſed & lumen ezeis redditur oculorum. Nam quidam cæcus longo tempore extincti faſtinnit dampna viſus, nec ullins potnit medicaminis exhibitione juvari. Hic, divina ſibi revelante elementia, vidit in viſione ſe venire ad ſatratiſſimum corpus beatiſſimæ Gratæ, & lumen oculorum jam diu perditum reeuperare, & integre reeipere. Unde ſtatim quaſi inſnſa luce ſecuritatis, fiducia reeuperandæ ſanitatis & luminis oculorum in eo perfecta eſt. Veoiens ergo cum magna fiducia, & cum devotione non modica, ad corpus venarabilis Gratæ, invocata beatiſſima Grata, votum fecit, & ſtatim lumen recepit. Nec mirum, ſi regnans in patria aperit oculos corporis, qnæ adhnc in carne vivens referabat oculos mentis.

XXI. *lupi repreſſi, c*

31 Adjieiendum & hoc laudibus Dei & ſanctæ Famulæ, ad contereodum molas obloqnentis ioique. In Cumana *c* autem dicœceſi ſunt duæ

B villæ, quarum nna Moltrafium, alia vero Vercana nuncupata eſt. Prope villas iſtas apparuerunt lupi rapaces, & feræ peſſimæ, quæ invadebant homines, & intrantes domos, pueros aſportantes interficiebant: ſicque timor magnus & tremor invaſit omnes, nec audebant axire ad opus ſunm, nec ad operationem ſuam etiam ad veſperam. Recordati ſunt antem de ſancta at venerabili Grsia, eo quod monaſterium ſuum condam *, poſſeſſiones ibi habere conſuaverat. Facto autem ab incolis terræ voto ad beatiſſimum Martyrem Alexandrum & ad beatiſſimam Dei Gratam, invenit ſe gens illa a feris peſſimis protinus liberatam. Votum autem illorum fuit, ut qnamdin viverent ſemel in anno eum crucibus proceſſionaliter corpus ſacroſanctum martytis Alexandri, & corpus ſanctiſſimum venerabilis Gratæ, devota & ſolicite viſitarent. Quod votum longo tempore impleverunt, qnamdin duravit pax, & quamdin gens illa vivebat, quæ ſn tali voto aſtrinnerst. Veniebant antem eantantes & Sanctos laudantes: & gratias Deo, & beato Alexandro, & beatæ Gratæ multiplices referentes, quia eos a feris peſſimis liberaverant.

* *i. e.* quondam

C XXII. *duæ mulieres partus periculo liberatæ;*

32 Nec filenda eſt enjuſdam juvenculæ mira liberatio ad ejus gloriam & honorem, qui ex ore infantium & lactentinm perficere novit laudem, ut deſtruat Inimicum ſuæ petfidiæ deſenſorem. Gravids ſiquidem dicta puella pervenit ad partum, & gravi partus dolore nrgebatur. Itaqne vehemeni ſſimi cruciatus aculeis agitata, nec eibum capere, nec quieſcere poterat, nec ſomnum oculis capiebat: nam dolores ejus ſicut parturientis. Unde, velut furioſa, continuis clamoribus ululabat. Facto autem voto ad beatiſſimam Gratam, tam ſibi quam filio edito liberationem obtinuit in momento. Simile miraculum da quadam alia intellexi, qnæ cum maltum in partu magnis affligeretur doloribus, invocatur ab ipſa devotiſſime beata Grata, & ſubito a graviſſimis doloribus fuit liberata. Nec mirum ſi regnans in cælo dolores anfert corporales, qnæ adhuc vivens in mundo, dolores a multis abſtulit infernales: multos anim ſuis meritis & exemplis, ac ſanctis monitionibus docuit, ad Deum attraxit, & ad Chriſti fidem convertit. Inerat enim ei mira omnium, & maxime Pergamenſium ſalutis æmulatio, & in fæmineo pectore vitilem animum gerens, conterabat molas iniqui, & dentibus illius auferebat prædam.

A. PRIMUM ANNOTATE.

XXIII. *mulieri ab equo lapſæ periculum vertens:*

33 Illud quoque nulla oblivione dnlendum, quod quædam nobilis domina de Petgamo, fide digna, & a multis nota, in ſe ipſa experta eſt patratum miraculum. Cum enim aliquando eum decenti ſocietate & honeſta iroe Triſcurinm, contigit in via quod equus, ſuper quem ſedebat ipſa, laſeiviens, & priores calces elevans in duobns poſtetiotibus pedibus ſn erexit. At vero dicta domina periculum magnum ſibi imminere conſiderans, invocavit devotæ beatiſſimam Gratam, & ſtatim ibi in adjutorinm ſunm Sanctam Dei hsbuit viſibiliter præparatam. Nam ſibi manifeſte viſum fuit, quod beata Grata eam in brachiis arcepit, & adeo leniter dictam dominam de equo depoſuit, ut nullam omnino leſionem ſentiret. Ut autem dicta domina tanti doni non eſſet ingrata, veniens ad monaſtarium ſanctiſſimæ Gratæ, Domino Jeſu Cbtiſto ſalvatori noſtro, & beatæ Dei Gratæ ancillæ ſuæ gratias non modicas referens, dominæ abbatiſſæ de ſancta Grata, & aliis qusm pluribus hæc omnia devote & fideliter enarravit.

D

E XXIV. *auctori ad ſcribendum facultas data:*

34 Scribantur & hæc in generatione altera, ut populus, qui creabitur, laudet Dominum in venerabili Grata ancilla ſua, & nihilominus Gratam laudibus attollat in Domino, qui dat laſſo virtutem & robur multiplicat, & aperit os mutorum, & linguas facit diſertas. Ego autem, at non ingratus inveniar, libenter proficeor, quod antequam in ſervitio beatiſſimæ Gratæ laborare inciperem, invalidus etam ad ſcribendum; ſermo horrebat, & vix aliquid fatare poteram. Ue autem invocsta prius Spiritus ſancti gratia, & ſuffragiis ſanctiſſimæ Gratæ, davote quidem, quantum potui, ſtatim perſenſi mihi divinum auxilium affuiſſe. Nam mihi in continenti collata fuit cælitus *d* & poſſibil itas & facultas ſcribendi, & gratia & facilitas dictandi: & quidam ardor exarſit in corde meo, ut qnieſcere non poſſem, quamdiu Opus ipſius venerabilis & inclitæ Gratæ ſine debito terminaſſem: per omnia benedictus Deus, qui adjuvat ſperantes in ſe.

d

XXV. *concluſio præcedentium.*

F 35 Multa quidem & alia tam in vita glorioſiſſimæ Gratæ illuſtris regiuæ & ducisſæ, qusm poſt obitum perpettata innotuere miracula, qnæ non ſunt ſtyli officio deſignata. Do cutationibus etiam infirmitatum plura innotuerunt, quæ ad præſens ſcripto mandata non ſunt, ejus ſanctitatis inſignia. Hæc autem breviter, fideliter, & devote annotata ſunt ad ſanctitatis ejus aſtructionem, ad Pergamenſium commendati onem & inſtructionem, ad omnium Chriſtianorum ædificationem, ad laudem quoque & gloriam ejus, qni facie mirabilia magna ſolus, qui Trinus in perſonis, & nnus in eſſentia, vivit & regnat per infinita ſeculorum ſecula. Amen.

ANNOTATA.

a *Ita veriſimiliter loquitur, quia ducis eſt Filia.*

b Crozola, *inquit Cangius*, baculus ſuperne roſtratus vel in formam crucis efformatus. *Fulcra itaque ſunt claudorum firmandis greſſibus.*

c *Intelligenda hic eſt diœceſis Comenſis vel Novocomenſis in duata Mediolanenſi ad lacum Larium, nunc* Comenſem *dictum, in qua ſunt villæ*

A. PINAMONTE. *ville ſequentes. Certo* Multraſium *eſperitur apud Paulum Jovium in deſcriptione lacus Larii. Comenſes quoque olim* Cumanos *operi vocatos.*

d Vereor, ne vir bonus ſibi imprudens impoſuerit; nam ſive ſtylum ſpectes, quem tamen ævo barbaro condonare poſſumus, ſive ordinem, ſive, quod præcipuum eſt, veritatem relatorum, non opus eſſe videtur magno miraculo, ad Vitam, ſicuti conſcripta eſt, componendam.

CAPUT VI.

Translatio corporis: ex quibus documentis Vita ſcripta.

XXVI. *Ambroſius epiſcopus ad preces abbatiſſæ S. Mariæ veteris*

a TRanslationem beatæ & glorioſæ illuſtris matronæ, dominæ ſanctæ Gratæ, diligenter & fideliter cupio declarare, & qualiter de loco xenodochii ad locum monaſterii ſacroſanctæ reliquiæ corporis ſacri delatæ fuerint, veſtræ devotioni ad memoriam revocare. Placuit enim Deo, & translata eſt. Ante translationem autem teſtimoniorum multiplex habuit placuiſſe Deo: ſine fide autem, ut ait Apoſtolus, impoſſibile eſt placere Deo. Ipſa vero Dei Famula fidem Jeſu Chriſti æterni Dei a primævo ætatis ſuæ pleniſſime habuit, & demum Pergamenſes Chriſtianam fidem habere fecit. Igitur ſacrum corpus beatæ Gratæ requievit in xenodochio, quod ipſa conſtruxerat, in loco, ubi primo fuerat tumulatum, uſque ad tempora venerabilis præſulis Ambroſii Pergamenſis epiſcopi, viri ſcientia & moribus adornati. Hujus in temporibus fuit in monaſterio ſanctæ Mariæ veteris, quod oune eſt ejuſdem ſanctæ Gratæ, venerabilis abbatiſſa, re & nomine Officia, ſapiens & diſcreta, quæ circa divina juxta ſui ominis conſonantiam officioſiſſima fuit & ſollicita. Hæc Spiritu ſancto inſpirata, cœpit in corde ſuo tractare, qualiter corpus ſacrum ſanctæ Gratæ, tam videlicet pretioſum theſaurum poſſet acquirere, & in ſuo monaſterio venerabiliter collocare. Unde venerabilem eccleſiam, pulchram & devotam orationis domum, quæ perſeverat uſque ad hodiernum diem, C ad honorem ſanctæ Gratæ conſtrui fecit, & decenter ornari. Quibus peractis, acceſſit ipſa domina Officia ad ſupradictum venerabilem Ambroſium epiſcopum, & flagitare cœpit precibus importunis cum magna inſtantia & inconſolabili cordis anxietate, ut corpus ſacroſanctum beatiſſimæ Gratæ ſibi concedere dignaretur, quatenus in venerabili templo, quod ipſa ſibi paraverat, reverenter & cum devotione multimoda poſt allatare ejuſdem ſanctæ Gratæ venerabiliter locarerut. Inſtabant etiam quam plures alii, & gratia ipſius dominæ abbatiſſæ, & qui devotione accenſi Sanctam Dei exaltare & honorare intendebant: & deſiderio ſancto permoti, vitum Dei epiſcopum Ambroſium inſtantius flagitabant, ut acquieſceret deprecanti.

transfert Sanctæ corpus ad novam, eique dicatam eccleſiam,

37 At ille ut erat miſeratione pleniſſimus, ſcientia & diſcretione conſpicuus, attendens Dei honoram & ſanctæ Gratæ ſublimationem, ſanctis deſideris & juſtis poſtulationibus aequievit. Conſideravit enim vir Dei, quod ſæpius & facilius poſſet a populo frequentati & viſitari, & quod decentius & honorabilius requieſceret in nobili templo & decenti, ad honorem Sanctæ Dei fabricato, quam in oratorio humili & a civibus ſatis remoto. Venerabilis itaque pontifex Ambroſius accedens, Spiritu ſancto inſpiratus, convocato clero, & populi multitudine, in die Kalendarum Maii cum magna reverentia & devotione ad hoſpitale, quod ipſa Dei Grata adhuc vivens conſtruxerat, cum ipſis acceſſit, ubi prius ſacrum corpus fuerat tumulatum. Comque monumentum aperuiſſent, ſertura ſacris reliquiis odor ſuaviſſimus effragraſſe, in tantum ut videretur odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Miracula etiam plura in die illa meritis ſanctæ Gratæ clatuerunt, quæ per negligentiam oblivioni tradita ſunt & neglecta. Cum autem portando ſacras reliquias, laudes divinas intonando & jubilando, ad locum, qui dicitur Ripa ruſſa, ſeu Ripa rubea, ſub monte videlicet ſancti Joannis, perveniſſent, nullo modo ſacrum corpus movere potuerunt. D

38 Quamobrem venerabilis præſul prædictionem fecit, & orationes indixit, ut pius Deus, & ſanctiſſima Grata gratiam talem præſtare dignarentur, ut glebam ſacri corporis ad locum deſtinatum poſſent transferre. Quibus peractis, ſine aliqua difficultate ſtatim corpus ſacrum moveri potuit, & deductum eſt ad decentem eccleſiam in ejus nomine fabricatam: & ſic poſt altare majus devote & fideliter recoloditur cum honore. Feſtumque ſtatuitur celebre eodem die, & multa ad Dei laudem: & ſanctæ Gratæ ſublimationem præſtantur beneficia. Circa etiam loca illa Deo & ſanctæ Gratæ dicata tale epitaphium continetur: *quod in via immobile factum, poſt preces movetur; & poſt altare majus deponitur:* E

Præſul Ambroſius meritis & nomine dignus,
Corpus Matronæ juſto ſepelivit honore.
Digna fuit cœlis Domino Matrona fidelis,
Semper apoſtolico ſnogitur & ſolio.

Poſtquam autem corpus beatæ Gratæ translatum fuit ad locum ſupradictum, in quo nunc requieſcit, placuit venerabili Pergamenſi epiſcopo & canonicis hoſpitale transferre, & in loco, ubi nunc dicitur hoſpitale ſanctæ Gratæ, in Vineis collocare.

39 A tempore vero translationis ſanctæ Gratæ ſtatutum & ordinatum fuit, & a venerabili epiſcopo Ambroſio, & a ceteris pontificibus in Pergamenſi epiſcopatu ſucceſſoribus ſuis, quaſi pro lege obſervatum eſt, ut in Dominica Palmarum, poſtquam pontifex olivas cum palmis apud F ſanctum Alexandrum benedixerit, ad locum præfatum, qui dicitur Ripa rubea, in quo corpus ſanctum beatæ Gratæ immobile ad tempus manſit, nec moveri potuit, ſtationem faciat epiſcopus cum clero & populo. Et facta ibi prædicatione & data benedictione, verſus ſanctum martyrem Vincentium procedunt. Cum autem proceſſio ante portam eccleſiæ ſanctæ Gratæ pervenerit, pontifex manu ſua palmam honorabilem & decentem venerabili abbatiſſæ de ſancta Grata honorifice repræſentat, datoque ſibi benedictione, ad ſanctum Vincentium pontifex progreditur cum honore, & divina cum gaudio peraguntur. XXVII. *viſitatio loci ſitus in die Palmarum.*

40 Accipite hoc Opus, dilectiſſimi, & vos maxime, ancillæ Chriſti, cum magna diligentia vigilatum, in quo multa, quæ in diverſis erant locis, aut in libris & quaternis ſcripta, quos etiam de ereumſtantibus civitatibus & terris apportari feci: aut in cartis & privilegiis annotata, aut in muris & parietibus, ſeu etiam in quibusdam verſibus exarata, aut in quibuſdam ſcriptis de litera Beneventana *b*, quæ a paucis legi poterant XXVIII. *Ex quibus documentis hac Vita ſcripta.* *b*

Digitized by Google

A rant, precibus & documentis venerabilis abbatiſſæ domiuæ Gratiæ, *in* unum ad honorem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti æterni Dei, & glorioſæ Matris ejus Virginis Mariæ, ac ſanctæ ſuæ Gratæ, fideliter & devote compilata ſunt. Veru & congrue per ſolicitudinem domiuæ Gratiæ gratiam hanc habere debuimus, ut juxta ſui nomiuis eonſonautiam, totum quod eirca hoc negotium geſtum eſt, gratiæ Dui attribuendum eſt, ut ſit gratia pro Gratia. Quapropter de eetero, qui in Pergamenſi populo Chriſtianam fidem habuerit, ſanctiſſimæ Graræ devotam feſtivitatem facere nou omittat, nec ancillæ Chriſti, ſanctæ Gratæ ſorores & filiæ, ejus gloriſam memoriam diebus ſingulis decantare. Nam laus veneraudæ duciſſæ & reginæ, beatiſſimæ Gratæ, a multis lacrymas devotionis excuſſit, audientium liquefecit affectum, emollivit durieiam, & pium in eorum cordibus invexit ardorem, ſieut in ſuave ſouautibus canticis ſpiritualibus, nuper editis, devota auima poterit experiri. Quæ idcireo eommemorara ſunt, ut legentium devotio deinceps in laudem ſanctæ Dei Gra-

B tæ ſolieite & fideliter, ac ferventius auimetur. Igitur, ancillæ Dei, hæc, quæ ſupraſcripta ſunt ad honorem Dei & ſanctiſſimæ Gratæ, ad eonſolationem & ædificationem veſtram & omnium Chriſtianorum, devote ſuſcipite, & ſanctæ matris veſtræ Gratæ caſtitatis & caritatis æmulationem ſervete.

41 Obſecro autem in nomine Jeſu Chriſti le- A. Pi-
gentes & intelligentes hoc Opuſculum, ut ſi for- NAMON°
tu aliqua inveuerint, quæ alibi non reperiunt, TE.
non æſtiment me adinveniſſe; ſed in diverſis lo- XXIX
cis, ſicut ſupra memini, lecta & a fida digais *cruciſixo.*
audita me noverint ſcripſiſſe. Si autem pauciora, quam noverint, reperetint, nec mihi illud imputeut, quia aut exemplaria non habui, aut plura non novi, quæ digna eſſent fide. Beuedicti itaque ſint a Domino, qui hæc ſcripta legerint, ſcripſerint, habuerint, aliis commodaverint, audierint, vel retulerint. Et ut eum beatiſſimo Alexandro & ſanctiſſima Grata, & cum aliis juſtis, quorum in hoc libello memoria habetur, habeant conſortium, pro me miſero peccatora fratre Pinimonte orare digneutur. Orate, inquit beatus Jacobus, pro iovicem, ut ſalvemini. Ad æternam ſalutem in gloria paradiſi precibus & maritis beatiſſimæ Gratæ nos perducere digneter Dominus Jeſus Chriſtus, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat per infinita ſecula ſeculorum. Amen. Explicit legenda ſanctæ Gratæ. Deo gratias. Amen.

ANNOTATA. E

a *Conſuli poſſunt de translatione notata in Commentario* § 4.

b *Litteris, opinor, Longobardicis.*

DE S. FREDALDO VEL FRODOALDO EPISCOPO ET MARTYRE.

MIMATE IN OCCITANIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS. C. S.

C Notitia loci, in quo Sanctus colitur: annuntiatio in Martyrologiis; an fuerit epiſcopus Mimatenſis? tempus martyrii, & ſepulturæ locus, Acta. F

INTRA ANNOS DCCCXIV ET DCCCXL. *Notitia loci, in quo Sanctus colitur.*

Situm *ac deſcriptionem loci, in quo hic ſanctus Epiſcopus ac martyr colitur, tradit Baudrandus tomo* 1 *Geographiæ pag.* 656: Mimatum ſeu Mimate, *inquit*, (*Indigenis* Mande *vocatur*) urbs Galliæ, alias in Aquitania, nunc in Occitania, Gabalorum caput, verſus Cemenos montes & fontes Oldæ fluvii, epiſcopalis eſt ſub archiepiſcopo Albigenſi, & Anderitum ſeu Gabalum dicitur a quibuſdam; ſed re vera diſtat quatuor leucis a ruderibus Anderiti, ubi nunc vicus ineſt Javoux dictus, teſte Catello, & crevit ex ejus ruinis, cum autea tantum eſſet vieus ad montis Gredouenſis radices, ubi hodie ſita eſt, & ubi occubuit S. Privatus martyr: decem leucis diſtat a Floriopoli in Ortum hybernum, uti ab Anicio, & quatnordecim a Ruteuis in Ortum, eſtque in tractu montuoſo ſed fertaei. *Conſonat fere Dionyſius Sammarthanus in Gallia Chriſtiana noviſſimæ editionis tom.* 1 *col.* 83 *& ſeqq., in eo tamen diſcrepans, quod Mimatenſem civitatem æqualiter pene a tribus aſſignatis urbibus diſſitam faciat. De* Javouls *vero ſic ait*: Quidam voluut, vicum ſeu oppidulum JAVOULS, quod a Mimate quatuor leucis diſtat, fuiſſe olim caput gentis Gabalorum, ſimilitudine nomiuis potius, quam aliquo certo teſtimonio adducti. *Addit etiam Mimatem olim urbem epiſcopalem ſub metropoli Bituricenſi faiſſe, ac nunc ſub Albienſi, ac latu juriſdictionem parlamenti Toloſani coatineri. Porro de Gabalis* (*vernacule* les Gevaudans) *multis agit Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum pagina* 213 *& ſeqq. Ex quo vero tempore Gabalitanæ gentis cathedra Mimatem translata ſit, diſcutiemus. Sancti interim in Faſtis memoriam accipe.*

a *Martyrologium Pariſienſe editum anno* 1727 *ſic eum annuntiat*: Apud Gabalitanos, ſancti Fredaldi Gabalenſis epiſcopi & martyris, eujus eapſa ſæenlo decimo ſuxto a Calviniauorum furore ſepulta fuit. *Caſtellanus in Martyrologio univerſali* *Cultus ex Martyrologiis.*

AUCT. C. S. *verſali Gallice conſcripta locum addit, in quo ſacra ejus oſſa quieſcunt. Verba ex Gallicis Latina hæc ſunt*: In comitatu Gabalitano in Occitania, S. Frodoaldus epiſcopus Gabalenſis (*Gallice eſt* de Javoux,) *cujus corpus* honoratur apud Canonicam (*Gallice* a la Canourgue) in eccleſia ſui nomiois. *Eumdem aſſignat laudatur ſupra Sammarthanus col.* 88, *ubi in ſacris epiſcoporum eccleſiæ Mimatenſis hæc habet*: S. Fredoldus tempore Ludovici Pii martyrio ſublatus eſt ab impiis hominibus, quorum dux fuit ipſius nepos, alius Judas, oſculo adbibito ad ipſum prodendum, memoraturque IV Septembris in Officio ſanctorum Mimatenſium. Ejus corpus cuſtoditur in templo ipſius nomine inſignito prope Canonicam. *Locum cultus exprimit Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum his verbis*: In civitate Mimatenſi, S. Fredaldi epiſcopi ejuſdem urbis, & martyris. *Conſonat Andreas Sauſſayus in ſupplemento Martyrologii Gallicani dicens*: Mimate Gabalorum natalis ſancti Frodoaldi epiſcopi & martyris. *Dein prolixum ipſius elogium texit ex lectionibus Sancti proprii, quas infra recudemus. Denique Simon Peyronius in Catalogo*

B *Sanctorum in Notis de ejuſdem cultu ſcribit ſequenta*: Cl. Roberto de Sauſſaio FRODOALDUS dicitur, Chenutio FREDOALDUS; in Proprio veteri Mimatenſi FREDALDUS, vulgo FRESAL, apud Catellum noſtrum...; ſub qua ouncupatione habet eccleſias & locs ſibi dicata in prædicta diœceſi Mimatenſi, & quidem in archiepiſcbytetatu Cebeonarum extat parochia, ſeu locus, vulgo S. FRESAL DE VENTALON dictus, & in archipresbyteratu de Bariac, S. FREZALS DE GREZE, & S. FREZALLES-LES-LA-CANOURGE, S. FREDALDUS PROPE CANONICAM, & ibi oſtenditur locus, obi a oepote occiſus.

Fuit epiſcopus Gabalitanus

3 *Sanctum Martyrem noſtrum epiſcopalem cathedram tenuiſſe apud Gabalos in Occitania omnibus* ie *confeſſa eſt. Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum pagina* 213 *& ſeq. de Gabalis proſine ſatis eractans, Andeſitum urbem peantiquam gentis Gabalitanæ olim caput ſtatuit, quæ depoſita propria vetrique appellatione nomen gentis, exemplo aliarum Galliæ urbium, ſuſcepit*, civitas Gabalum, *ac* Gabali *dicta cœpta. Fixam hic fuiſſe epiſcoporum ſedem ex eorumdem in variis Galliarum concilliis ſubſcriptionibus manifeſtum eſt. Audi laudatum ſupra Sammarthanum col.* 83 *de eccleſia Mimatenſi differentem:*

C Mimas ad Oltum fluvium, nunc ſedes epiſcopalis Gabalorum, olim vicus tantum erat, a monte Mematenſi, cui adjacet, ſic dictus; qui illuſtratus martyrio & ſepulcro ſancti Peivati epiſcopi Gabalitaoi, clarior evaſit; tandemque ſede epiſcopali nobilitatus eſtac factus civitas: quod Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum putat non dio ante annum Chriſti milleſimum contigiſſe. Prius itaque Gabalitanus epiſcopus cathedram habuit in civitate Gabalum ſeu Gabalorum, ut probant priorum Galliæ concilliorum plutimæ ſubſcriptiones. Porro civitatem illam vocstam ANDERITUM, docent multa veterum teſtimonia. *Hæc uſque Sammarthanus, cui & reliqui eruditi conſentiunt.*

ſed incertum eſt, Gabalineſedem, an Mimate.

4 *At incertum eſt, a quo tempore cathedra ex urbe Gabalitana in Mimatenſem translata ſit; unde ulterius dubium ſit, in hac an in illa* S. Fredaldus *ſedem ſuam habuerit. Res extra controverſiam foret poſita, ſi longioribus Actis S. Privati, cujus martyrium Cuperus noſter, tom.* IV *Auguſti ad diem* XXI, *poſt medium ſeculi* X *ii, aut initio* V *ſtatuit, certa fides adhiberi poſſet: in hiſce etenim & S. Peivatus, & quotquot eum præceſſerant, Mimate ſediſſe dicuntur. Verba accipe*: Tunc regioni ſive eccleſiæ illi ſanctus Privatus præſidebat, ſedem in Mimatenſi habens viculo, propterea quod qui ante ipſum epiſcopatus ordinem tenuerant, in eo loco & commorati fuerant & ſepulti. *Si hiſce, inquam, Actis indubitata fides adhiberi poſſet, omnino dicendum eſſet*, S. Fredaldum *Mimate ſedem habuiſſe, cum hi aliique ſeculis S. Privato ſe poſteriores. Verum Acta illa, ac cotuvit laudatus Cuperus pagina* 436 *num.* 33, *propter ea ipſa diſplicent eruditis, inter quos Tillemontius tomo* 4 *Monument. Eccleſ. pag.* 651 *aliiſque ſuſpectantur, illa poſt ſeculum decimum compoſita eſſe: Cuperus vero fatetur, ſe antiquitatem eorumdem certis argumentis defendere non poſſe.*

Reſicitur firmitas auctoris Actorum S. Privatii: Dionyſii Sammarthani meras proponitur:

5 *Diſplicuere etiam Sammarthano loca citata, ubi poſt relata a nobis verba ſic proſequitur*: Proindeque juxta hæc Acta ab Chriſtianæ religionis exordio, Mimas ſemper fuiſſet ſedes epiſcopalis, quod pugnat contra veterum conſuetudinem, & canones, quibus cautum erat, ne in viculis cathedræ epiſcopales conſtituerentur. *Et poſt pauca*: Præterea ex his Actis habetur, plures epiſcopos (*eum ſolus ſanctus Severianus apud ipſum ſit cognitus*) præceſſiſſe S. Privatum in epiſcopatu; quod minime etiam Actis adprobatur; maxime iis, qui volunt, S. Privatum occiſum eſſe in irruptione Alamannorum ſub Chroco duce facta an. CCLXV, aut CCLXVIII: *quam ſententiam Cuperus noſter in re dubia ſequendam duxit, donec certiora pro contraria producantur. Deinde mentem ſuam idem etiam Benedictinus aperit his verbis*: Verisimile etiam eſt, Mimatem vicum poſt S. Privati martyrium, pace eccleſiæ reddita, populorum, qui ad ejus ſepulcrum confluebant, frequentia factum eſſe celebrem; hocque loco epiſcopum & clericos ſedem fixiſſe. *Hæc vaga locutio nullum certum ſeculum determinat: verum ex iis, quæ ſubdit, ſatis colligitur, exiſtimaſſe Sammarthanum, jam dia ante* S. Fredaldi *tempora hanc cathedræ tranſlationem peractam fuiſſe: nam hoc occurrit objectioni, quam noverat ex priorum Galliæ concilliorum ſubſcriptionibus ab eruditis formari*. Nec obſtat, *inquit*, quod hi præſules dicti fuut ob ilomious GABALITANI; non enim ita dicti fuot a vico JAVOULS, ſed a tota gente Cabalorum, cui præerant: quemadmodum diu dicti fnut Arverni epiſcopi, qui apud Clarum-montem ſedebant, non Claromootenſes, & qui Aoieii, epiſcopi Vellavorum appellabantur, non Anicienſes aut Podienſes. *Itaque juxta Sammarthani mentem* S. Fredaldus, *cujus martyrium ſub Ludovico Pio ſecula* IX *contigit, in urbe Mimatenſi ſedem ſuam jam olim conſtitutam tenuit.*

cui contraria opinantur Valeſius, & ſcriptores Occitaniæ

6 *At vero Hadrianus Valeſius loco jam citato exiſtimat, tranſlationem illam* non multo ante annum Domini milleſimum *contigiſſe. Ad Valeſium prope accedunt eruditi Benedicti Hiſtoriæ Occitaniæ ſcriptores, qui tomo* I *in Notis pag.* 640 *&* 641 *de hac controverſia diſputantes, tranſlatæ cathedræ epocham ad medium circiter ſeculi* X *veriſimillime referendam arbitrantur. Rationes, quibus tum hi tum ille ducuntur, accipe. Argumentum præcipuum deſumunt ex prioribus Galliarum concilliis, quibus epiſcopi Gabalitani plures, nullus Mimatenſis ſubſcripſiſſe leguntur. Verbi cauſa, concilio Arelatenſi* I *anni* 314 *ſubſcripſit*: Geoialis diaconus de civitate

A vitate Gabalum provincia Aqoitanica: *Agatbenſi anni* 506 Optimus diaconus, miſſus a Leonico epiſcopo Gabalum civitatis: *Arverneſi anni* 535 Hilarius epiſcopus eccleſiæ Gabalitanæ: *Aurelianenſi* IV *anni* 541 Evauthius epiſcopus civitatis Gabalitanæ: *Remenſi anni* 625 *vel* 630 Ageicola Gabaleuſis epiſcopus. *Quid multa? ipſe Sammarthanus in ſerie epiſcoporum Mimatenſium fatetur, Ageuulfum, qui S. Feodaldo poſterior eſt, anno* 876 *concilio Pontigonenſi ſubſcripſiſſe ut* Gabalitanenſem *epiſcopum: quin etiam notat, quod Ragamundus ſeu Raimundus primus omnium anno* 1031 *in concilio Bituricenſi ſe* Mimatenſem *epiſcopum ſubſcripſerit.*

qui non niſi ſecundo a Mimatem cathedra epiſcopali

7 *Cum itaque Valeſius invenerit nullum, qui ante annum milleſimum ſe Mimatenſem epiſcopum diceret, hinc collegit, Mimatem circa id tempus epiſcopatu primum illuſtratam fuiſſe. At vero laudati Occitaniæ ſcriptores eltant chactam quamdam anno* 950 *confectam, in qua diſerte legitur:* Ego Stephanus eccleſiæ Mimatenſis epiſcopus. *Chartam illam recitat Mabillonius de Re diplomatica pagina* 569. *Unde illi inferunt tranſ-*

B *lationem cathedræ poſt medium ſeculi decimi differri non poſſe. Occaſionem tranſferendæ ſedis certam non proferunt; ſuſpicantur tamen, tum forte everſum fuiſſe Gabalum ab Hungaris, qui circa annum* 925 *Aquitaniam infeſtarunt. Ad reſponſum autem Sammarthani num.* 5 *allatum reponunt, difficultatem non dilui exemplo Clacomontenſium aut Anicienſium; mirum enim non eſſe, quod prieres Aeveeni appellarentur, etiam dum apud Clarum-montem ſedebant, cum Claro-montana civitas, mutato nomine, eadem ſit cum veteri Arverneſi; adeoque nulla hic interveneric cathedræ translatio. De Anicienſibus vero fatentur quidem, eos poſtfixam Aaicii ſedem,* Velluvorum *præſulum titulum conſervaſſe, ſed ita tamen ut & eodem tempore* Aoicienſes *ſcriberentur, quemadmodum apud eundem Sammarthanum tom.* 2. *Inſtrumen. col.* 221 *& ſeqq. videre licet: ſimile autem quid de Mimatenſibus negant reperiri.*

illuſtratam eſſe arbitrantur.

C 8 *Opinionem ſuam ulterius ſtabiliunt ſcriptores Occitaniæ ex Adone ſeculi* IX *martyrologo, qui Mimatem ſub vici nomine commemorat ad diem* XXI *Auguſti ſic annuntians:* Io tercitorio civitatis Gabalitanæ vico Mimatenſi natalis S. Privati epiſcopi. *In eamdem ſententiam citant Reginonem, qui in Chronicis initio ſeculi* X *conſcriptis lib.* 1 *recenſens martyres ſub Valeriani & Gallieni imperio paſſos, hæc habet:* In territorio Canallitano *, vico Mitanenſi * Privatus epiſcopus. *Stigitur ſeculo* IX, *ſi initio decimi vicus tantum fuerit Mimas, qua ratione contra antiquos canones epiſcopi tum temporis in cavesſediſſe dicuntur? Sane ipſe laudatus Dionyſius Acta S. Peivati ſuſpecta habet, quia* juxta hæc *taquit,* ab Chriſtianæ caligioois exordio, Mimas ſemper fuiſſet ſedes epiſcopalis, quod pugnat contra vetarum conſuetudioem & canonea, quibus cautum erat, oe in viculis cathedræ epiſcopales conſtituereutur: *at eadem conſuetudo, iidem canones aſſignatis ſeculis vigebant, adeoque ſi Mimas tum tantum vicus fuerit, eondum illa dignitate fulgebat. Huic argumento opponi poteſt, quod citati auctores de Mimate loquantur non prout ſeculo* IX *& initio ſubſecuti erat, ſed prout fuerat, cum S. Privatus martyrio coronaretur. Inficiari nequeo, hunc genuinum eſſe Regionis ſenſum: ſed aliter de Adone ſentio:*

1. Gabalitano
1. Mimatenſi

nam ille palæſtcam, hic locum, quo ſuo tempore ſanctus martyr celebatur, aſſignat: Mimas autem, dum Privatus paſſus eſt, urbs certe non erat, & conſequenter in Mimatenſi urbe occubuiſſe dici non debuit: at ſi S. Adonis tempore jam civitas epiſcopalis evaſiſſet, (quod illum non potuiſſet latere) inepte ab eodem in tercitorio civitatis Gabalitanæ vico Mimatenſi natalis S. Peivati annuntiatus fuiſſet. AUCT. C. S.

Reſpondetur ad difficultates,

9 *Videamus modo, quæ contra relatam opinionem proferantur difficultates. Eubibent eas jam ſæpe memoratt ſcriptores Occitaniæ, & ad earum quamlibet reſpondere conantur. Ea Actis S. Amatti, tom.* 1 *lib.* 3 *num.* 82 *diatcant, Gabaltanam urbem a Wandalis Ccoco duce ſub initium ſeculi* V *penitus vaſtatam fuiſſe. His conformia naeranter in Actis S. Peivati, quæ apud Cuperum noſtcum ad diem* XXI *Auguſti legere eſt; & a Gregorio Turonenſi lib.* 5 *Hiſtoria Francorum cap.* 32. *Hinc tuferri poſſe innuunt, eneriis Gabalis, mimatem in urbem excreviſſe & translata eodem cathedra auctam eſſe. Sed argumentum hoc non multum movaei nos debet:*

E *nam in primis, ut citati Benedictini notavere, Gregorius Turonenſis nuſquam diſerte aſſerit, Gabalitanam urbem e præfatis bacharis fuiſſe exciſam; ſed nec id affirmant Acta S. Peivati; quamquam tam hæc, quam illo totam illam regionem miſeraudum in modum afflictam noſtamque fuiſſe eeferant. Quid S. Amatti Acta ad propoſitum teadant, ignoco: at reſpondent citati Benedictini; ea recentiora videri, quam ut illorum auctoritate tuto ſtari poſſit. Forte hæc eadem in Opere noſtro diſcutienda venient: ego interim nec rejicere poſſum nec admittere: verumtamen non video, ſententiam ſupra poſitam en hac parte ſolide poſſe oppugnari: ut enim quidquam roboris hoc argumentum haberet, oſtendendum erat, prædictam urbem non modo penitus fuiſſe deletam; ſed ita deletam, ut reddita poſtmodum pace, non fuerit reſtaurata: id vero factum non eſſe perſuadere videntur allatæ num.* 6, 7, *&* 8 *rationes.*

quæ huic opinioni

10 *Alteram difficultatem ſibi objiciunt ea tedem S. Gregorio Turonenſi, qui lib.* 10 *cap.* 29 *ſupponere videtur, iaquiunt, Mimatem circa ſeculi* VI *finem epiſcopatu jam decoratam fuiſſe: agens enim de S. Aredii obitu, energumenam ſe* F *loquentem inducit:* Ecce adeſt Julianus ex Brivate, Privatus ex Mimate. *Verum ego hinc nihil aliud extundere poſſum, niſi quod S. Gregorius ibi de Mimate loqui videatur tamquam de loco ſepulturæ, aut etiam cultus, ut obſervavit Bailletus in Vita S. Peivati: ſed id non obſtat, quominus epiſcopi eo tempore adhuc in veteri Gabalo reſediſſe dicantur. Pergunt laudati ſcriptores & alio ejuſdem ſancti hiſtorici loco objectam difficultatem augere nituntur. Lib.* 6 *cap.* 37 S. *Lupentius dicitur* abbas baſilicæ S. Peivati martyris urbis Gabalitanæ. *Ex hiſce verbis concludi poſſe, aiunt, quod cum memorati martyris monaſterium veriſimillime ſepulcro ejus & Mimati quidem tradicatum fuerit, Mimas ſeculo* VI *ſenſcente, quo S. Lupentius vixiſſe traditur, veteris Gabalorum metropolis vocabulo, adeoque & epiſcopali cathedra jam gaviſa fuerit.*

opponuntur: & laudatis Benedictinis ſubſcribetur.

11 *At en hoc argumento, in quo omnia dubia ſunt, nihil certi erui poteſt. Dubium eſt* 1°. *an præfatum monaſterium in ipſo ſancti ſepulcro Mimate fuerit exſtructum. Dubium eſt* 2°. *an ſanctus ille martyr eo loco, ubi nunc Mimas condita eſt, ſepulturæ mandatus ſit: certe id*

AUCT. C. S. *nuſquam, quod ſciam diſerte traditur. In Actis apud Cupeeum ſupra citatum nullus determinate locus aſſignatur. Ea verba*: Quia tunc tanta in Chriſtianos perſecutorum ſervebat tabies, ut nec Sanctorum cinetibus parcerent, crypta in ſubtertaneo facta eſt, in qua ſanctum corpus cum honore collocatum eſt. *Præterea, quod caput eſt, qua ratione probabunt, verbis illis* urbis Gabalitanæ *Mimatem deſignari? Enimvero hæc non ad vocem* baſilicæ, *ſed ad* Martyris *referenda eſſe, ipſa verborum naturalis connexio manifeſte innuit: ut ſenſus ſit, S. Lupentium fuiſſe abbatem* baſilicæ S. Privati martyris, *id eſt qui martyr fuit,* urbis Gabalitanæ: *Gabali enim, non Mimate, quæ tum vicus tantum erat, S. Privatus cum martyrium ſubiret, ſatente Sammarthano, epiſcopus reſidebat: fruſtra itaque ex citatis verbis eruere quis volucrit, Mimatem ſeculo* VI *Gabalorum gentis metropolis adſtito nomine metropolim fuiſſe & epiſcopalem. Fatcor tamen ſcriptorem Occitaniæ ſententiam non adeo certam eſſe, ut alterius probabilitatem prorſus elidat: neque vero id illi ipſi contendunt, ſuam dumtaxat ut valde verſimilem defendere conten-*
B *ti. Hos ego, dum tectiora pro Mimatenſi S. Fredaldi cathedra proferantur, ut probabilioribus nixos rationibus ſequendos cenſeo. Forſitan hiſce antiquitatis tenebris in unam alteramve partem aliquid luminis afferent SS. Amatii & Lupentii Acta, cum in Opere noſtro venerint examinanda.*

Tempus martyrii 12 *De anno, quo Sanctus noſter martyrio coronatus eſt, nihil certi memoriæ proditum reperio, niſi quod illud* tempore Ludoviei Pii, Caroli Magni filii, *ſubiiſſe tradatur in Officio proprio Mimatenſis eccleſiæ infra recudendo. Porro Ludevicus Pius anno 781 regno Aquitanico a patre donatus eſt: anno vero 814, mortuo Carolo, imperium obtinuit. Quamobrem ſi verba Officii Aquitanicum Ludovici regnum deſignent, martyrium Sancti in ſeculum* VIII *vergens ad finem* C *potuit incidiſſe: ſi imperium denotent, non niſi ſeculo* IX *jam aliquot annis inchoato ſtatuendum eſt: imperii tamen tempus hic notari eximium. Cum itaque Ludovicus ab anno 814 uſque ad 840 imperaverit, intra horum annorum limites mors Sancti ſtatuenda eſt. At divinare non auſim, quo determinate anno contigerit. Caſtellanus in Martyrologio univerſali eam* 820 *illigat; Pacienſis circa eumdem vel* 830 *ſtatuit: Dionyſius Sammarthanus altum de eo filet, contentus ſancti martyrium ad præfati imperatoris tempora retuliſſe: mihi nihil certius apparet, quam quod verus obitus annus ignoretur.*

locus ſepultura 13 *Diſtinctius de ſepulturæ loco agunt ſcriptores, quamvis de eo Acta, quæ viderim, etiam ſileant. Sauſſayus in ſupplemento ad* 17 *Septembris locum his verbis aſſignat*: Sacer Præſul deciſum caput propriis manibus reſumens eo uſque mirabiliter gradiendo deſulit, ubi a gamenta fideli populo honorifice ſepultur eſt, non longe ab oppido & caſtro de Canonica, ubi in aſcenteriolo ſui nominis, ordinis ſancti Benedicti, nunc uſque aſſervatur & colitur. *Scriptores Occitaniæ tom.* 1 *lib.* 9 *num.* 103 *locum ſepulturæ diſtinguunt a monaſterio, in quo juxta Sauſſayum ſacra ejus oſſa quieſcunt. Verba ex Gallico hæc ſunt*: Sepultus fuit in eccleſia vicina caſtro Canonica (*la Canourge*) ac paulo poſt translatus in quoddam monaſterium Ordinis S. Benedicti in eodem loco exſtructum. Monaſterium hoc ſub nomine S. Martini dedicatum poſtmodum abbatiæ S. Victoris Maſſilienſis ſubjectum fuit, ejusmodum cum titulo Prioratus D conventualis pareat. *Deſcripſere*, S. Fredaldo *dedicato, nihil addunt: at Sammarthanus tom.* 1 *Galliæ Chriſtiana col.* 88 *illius diſerte meminit in epiſcopis Mimatenſibus de* Fredaldo *ſubdens*: Ejus corpus cuſtoditur in templo ipſius nomine inſignito prope Canonicam.

14 *Porro Canonicam inter deſtructas dioceſis aſſignatur Mimatenſis abbatias citatus auctor eocenſes col.* 111, *ubi & loci ſitum paucis aſſignat*: Canonica, vulgo la Canourgne, ſub S. Martini patrocinio, fuit antiquitus celeberrimum cœnobium, ſitum in epiſcopatu Mimatenſi, in pago Bearneenſi: *diſtat autem* 5 *leucas majores Gallicas Mimate junta ejuſdem tabulam, tomo* 1 *præfixam. Deinde refert, quod ſeculo* 11 *graſſante ſimoniaca hæreſi, monaſterium illud in laicorum hominum dominationem devenerit, donec tandem ſub Alderico I epiſcopo anno* 1060 *abbatiæ S. Victoris Maſſilienſi fuerit ſubjectum. An in hocce loco Sancti reliquiæ adhuc aſſervarentur, cum ſeculo* XVI, *teſte Martyrologio Pariſienſi, a Calviniſtarum furore ſervatæ ſint, nuſquam reperi. Illud certum eſt, Occitaniam aſſignato ſeculo ab hæreticis illis miſerandum in modum vaſtatam eſſe,* E *prout apud Occitaniæ ſcriptores tom.* 5 *videre eſt: ubi & Mimatenſem urbem ſæpius ab iiſdem captam, & anno* 1579 *ferro flammaque magnam partem delctam fuiſſe reperies.*

15 *Iidem Benedictini tom.* 1 *lib.* 9 *pagina* 494 *Actave. quorumdam S. Præſulis Actorum meminerunt cudanda chantes in margine Sauſſayum in ſupplemento Martyrologii Gallicani, Coinium ad annum* 831 *num.* 6, *& Sammarthanum tom.* 1 *pag.* 88. *Verum Acta illa nihil aliud eſſe, quam ipſum S. Fredaldi Officium, ſive lectiones, quæ inter Officia propria Mimatenſis eccleſiæ excuſa ſunt, ipſi auctores citati fatiunt manifeſtum. Dionyſius Sammarthanus ad hoc Officium remittit: Coinius verba Sauſſayi deſcribit: Sauſſayus denique Lectiones prædictas ita contexuit, ut ipſas non uno in loco phraſes ipſaſque vetes ſervaverit, nihilque addiderit, præterquam quod locum deſignet, in quo ſepultus eſt, & ſacra ejus oſſa debito cum honore aſſervantur. Itaque cum alia de hoc ſancto Martyre mihi monumenta non ſuppetant, hoc ipſum Officium huc tranſfero. Quod autem præ manibus habeo, editum eſt Lugduni anno* 1619, *ac præter mortis relationem, ſacrilegique parricidæ pœnam vix quidquam continet, niſi elogia.* F

OFFICIUM

PROPRIUM

Officium Sancti proprium. a

DIe 17 Septembris. In feſto ſancti Fredaldi Mimatenſis *a* epiſcopi, & martyris, duplex.

ORATIO. Deus fidelium remunerator animarum, qui hunc diem beati Fredaldi pontificia noſtri martyrio conſecraſti: tribue nobis, quæſumus, famulis tuis, ut cujus venerandum celebramus feſtivitatem, precibus ejus indulgentiam conſequamur. Per dominum &c.

In primo Nocturno, lectiones de Scriptura occurrente.

IN

A

In II Nocturno.

Apoſtaticos Sanctis laboret non ferens diabolus, b c

17 Lectio IV. Fredaldus Mimatenſis epiſcopus, tempore Ludovici Pii *b* Caroli Magni filii, Gabalum *c* animos tunc agreſtes & incultos, utpote magna adhuc ex parte gentiles, verbi divini copia & omnium virtutum exemplo venit excultutus. Jamque tanti Agricolæ operatione rura hæc prius infœcunda, divino ſemine ſuſcepto germinante, & ad maturitatem perveniente, abunde horreum Domini replebant; cum tetersimus humani generis hoſtis tot fructus Servo Dei invidens & diffidens, tanto Paſtore ſuperſtite, ſe poſſe ab ejus manu oves abripere & perpetuo dilaniandas ad æterna ſupplicia deportare; varios inſtigat, ſed fruſtra, qui vigilantiſſimo Antiſtiti violentas manus inferrent. ℟. Honeſtum fecit illum.

ejuſdem nepotem in ollam excitat, B d

18 Lectio V. Intetim cœptis non tempetat eacodæmon, molitur & tendit inſidias; & tandem ſuis techuis, præſtigiis, & ſollicitationibus tantum poteſt, ut unum etiam ex Epiſcopi propinquis & nepotibus inveniat idoneum, qui ſuis ſuaſionibus obtemperans, hæreditatis adeundæ ſpe deceptus *d*, ſacrilegas in eum manus injiciat. Venit igitur ad Pattui ædes infœlix uebolo, benigne coudignoqoe apparatu ab Antiſtitis familia, plaudentibus eunctis excipitur; ſalutem, quam omnes maximo impertiuntur affectu, ille fraudulento animo redit. Locum inquirit, ubi Fredaldus da more divinis incumbebat precibus; locum indicant vernaculi: illue accurrit vir nequam, ſalutem, ut aiebat, daturus. ℟. Deſiderium animæ &c.

qui eum proditorie obtruncat. Sanctus abſciſſum caput defert: & ſepelitur: pœna parricidæ e f

19 Lectio VI. Locum ingreſſo nepoti obviam venit Fredaldus ſalutaturus, cum ecce dæmoniaco impeto agitatus gaudo, oſculo Servum Dei patrem ſuum tradens, violentas manus ei infert, & caput erudelis obtruncat. Mirum dictu! Propriis manibus caput ſuum illue detulit *e* Paſtor, ubi corpus a gemente populo honorifice ſepultoræ mandatum eſt *f*. Homicida ad propria severſus, Deo perpetrati ſcelecis vindice, a dæmone ſuffocatus interiit. Sic Fredaldum erebris D miraculis gelarum & ſalutis æternæ cupiditatibus fretum, hujus vitæ deſideria vincentem, Domini propitiatio coronavit. Sic nepotem injuſte ſæculi bonis inhiantem, & innocentis Patrui ſanguini non parcentem juſtitia divina damnavit. ℟. Stola jucunditatis.

In III Nocturno.

Homilia ſancti Gregorii Papæ in Euangelium: *Si quis venit ad me; & non odit patrem ſuum &c.* De Communi unius martyris.

ANNOTATA.

e *Vide Commentarium a num.* 3.

b *De tempore, quo martyrium ſubiit, actum eſt num.* 12.

c *De Gabalis conſule num.* 1.

d *Debuit is praverorum ſuaſa, qui ſancti Paſtoris virtutem aut juſtas reprehenſiones ferre non poterant, ſpe hæreditatis ad facinus fuiſſe impulſus: ſi enim ſola hæreditatis adeundæ ſpes* E *illum ad ſacrilegum parricidium incitaverit, non video, qua ratione martyrii palma Sancto adſcribatur.*

o *Non habeo, unde miraculum hoc confirmem, nec etiam unde refutem: ſola tamen harum Lectionum auctoritas apud me tanti non eſt, ut indubitatam fidem adhibeam, ſcrupulumque deponam, ne ex imperiti vulgi opinione hoc prodigium natum ſit. Vide, quæ de ſimilibus acta ſunt apud nos tom.* 1 *Septembris pagina* 228. *Sane ſi vera ſit hæc capitis geſtatio, oportet ut per quinque leucas majores Gallicas caput ſuum prodigioſe geſtaverit, ſive Mimate obtruncatus ſit, ſive Gabali: tantum enim ut minimum uterque locus diſtat a Canuita, quantum colligo ex tabula Dionyſii Sammarthani Operi præfixa.*

f *Addi Comment. num.* 13.

g *Miracula hæc uuſquam reperi.*

C DE SANCTA IDA VIDUA F

HERTZFELDII IN EPISCOPATU MONASTERIENSI

COMMENTARIUS PRÆVIUS. C.S.

§ I.

Cultus, Vitæ ſcriptor, tempus mortis.

Probabilius circa annum DCCC-XIII.

Locus cul. tus ex martyrologiis

INter viduas, quæ ſacrum cultum in Eccleſia Dei promeruerunt, hoc die memoranda venit S. Ida, ingenuis ſanctitatis matrona. Habitavit ea cum marito ſuo Echerto Hoveſtadii (*incolis* Hoveſtad) *in epiſcopatu Monaſterienſi ad Luppiam fluvium, inter Luppiam Marchiamque civitates. Nec procul Hoveſtadio Hertzfeldium viſitur, ubi Sancta prope eccleſiam, quam Echertus exſtruxerat, poſt hujus obitum reliquum ætatis tranſegit, in eaque ſepulta claruit miraculis. Silet quidem de illa cum antiquioribus Martyrologium Romanum; verum poſteriora ana tam Uſſuago Vitæ ejus ſcriptore nullum de ſanctæ hujus Vidæ legitimo & antiquo cultu dubium relinquunt. Grevenus in Auctariis Uſuardi apud Solterium noſtrum die* 17 *Septembris ipſam cum hoc elogio annuntiat:* Item ſanctæ Ydæ, viduæ nobilis, quæ tempora Karoli Magni in Weſtphalia juxta Lippiam, decurſo ſtato conjugali, in porticu eccleſiæ, quam maritus ejus impenſis ſuis conſtruxerat, recluſorium ſibi ſtatuens, in magna ſanctitate degens, & vere viduam ſe oſtendens, quievit in pace. *Similiter Molanus:* In tersitorio

Auct. C. S.

rio Monaſterienſi ſupra Lippiam fluvium, depoſitio B. Idæ viduæ magnæ ſanctitatis. *Ejuſdem quoque meminit Florarium noſtrum Mſ. ad prædictum diem, omiſſo cultus loco*: Ydæ viduæ memoria, quæ floruit tempore Kſroli Magni. *Miſtæ Ferrarium in Catalogo generali, Canſium in Martyrologio Germanico, aliſque, apud quos ejuſdem Sanctæ memoria nununtiatur.*

& Uffingo Sanctæ biographo

a *Unum adde Uffingum ſeculi* x, *at oſtendemus, auctorem, qui ea illius Vita ejuſdem ſanctitatem miraculis comprobatam, cultumque ſolemnem corporis per Mimigarfordienſem epiſcopum elevatione, dedicataque ſub ejus nomine templi parte, & indicta ſimul annua feſtivitate ſtabilitum atque confirmatum luculenter oſtendit. Quæ cum ex dictis infra Vita futura ſint manifeſta, pauca hic tantummodo delibo. Relata itaque ſacri corporis elevatione; ita pergit Uffingus*: His peractis, venerandus antiſtes (*Mimigarfordienſis*) auſtralem eccleſiæ ſtructuram, id eſt cureim, in honorem S. Dei Genitricis Mariæ ac ſub B. Idæ nomine conſecrat, enucliſque in eicino degentibus diem translationis & dedicationis annuali ſemper recurſu ſolenniter ſeriandum & celebrandum jubet. *Præmiſerat ibidem*: Ut autem ſacrorum pignorum veneratio celebrior alicubi **haberetur, memoratus pontifex aliquas ex eis ſecum tulit particulas, quaſdam dominus abbas (Werthinenſis)* ad noſtrum tranſvexit monaſterium, quas omnes ſacris veſtibus induti, ad Calendas Decembris magno honore & appparatu officioſiſſime ſuſcepimus.

B

* forte alibi

Non ſatis certum, quo tempore cultus inchoatus ſit; ſed antiquus certe eſt.

3 *Translationis tempus ſic porro aſſignat*: Fuſta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis nongenteſimo octuageſimo, VI Calendarum Decembrium die &c. *Ex his manifeſtum ſit, jam a ſeculo* x *publicos ſacros honores ab antiſtite Mimigarfordienſi* S. Idæ *fuiſſe decretos: at ex quo tempore eos populus jam tum detuliſſet, haud facile determinare eſt. Nam quæ Uffingus poſt narratum Sanctæ obitum & honorificam ſepulturam ſubdit*: Ubi atteſtantibus medelis, qualiter apud Deum habeatur, lucidiſſime eatenus comprobatur; *nullum certum tempus deſignant. Quianmo non ſtatim ab ipſius morte publicum ejus cultum viguiſſe, verbis minime obſcuris laudatus ſæpe biographus declarat cap.* 2; *in cujus exordio conqueſtus, quod* ipſa locus (*ſepultura unique*) cum ab aliis hæreditaria ſucceſſione poſſideretur, ob præſidentium incuriam vilitatibus obſoleſcere cæpiſſet, *ſic progreditur*: & quia Sanctæ Dei opinio necdum in aperto emicuit; penes eam puſionem (*Rudolphi comitis filium*) ſepelierunt. *Verum hinc* Idæ *ſanctitas illuſtris evaſit*: *quippe Dei nuta tot ejecto e Sanctæ tumulo paeri cadavere, a profano ſepulcri uſu impoſterum abſtinuerunt. Reſtorum denique illius veneratio ſub Hogero VVerthinenſi abbate, qui locum illum ſub rege Arnulpho monaſterio peepetue anneſtendum impetravit*: *nam* exinde (*verba Uffingi ſunt*) noſtrorum ſolertia ſancta ſtudioſius latibula incolnit, & prioris iguaviæ ſqualore defecato, anguſtis curavit addere rebus honorem. Tum quoque *intercepta* peidem ſanitatum exhibito optato plurimis redivit omine, & quotquot hujus muneris rumor adſciverat, Domino ſecundante, reduci certatim abierunt inde meatu.

C

Incertus annus emortualis ante 813 ſtatus probabilius non poteſt

4 *Annum, quo ea vivis eneeſſit, auſquam etiam exprimit biographus*; *hinc varii varium ſtatuunt. Schatenius e Societate noſtra in Hiſtoria VVeſtphaliæ lib.* 10 *mortem anno Chriſti* 810 *affigit ſtatim in margine Uffingum, Surium ac Hareum in Vitis Sanctorum: ſed quomodo ea priore annum illum determinaste eruat, non video: alter quidem eum in margine annotare videtur; ſed annum* 790, *non* 810 *ſtatuit; niſi forte in editionem Colonienſem anni* 1618, *quam præ manibus habeo, id mendum irrepſerit. Tertius denique notatum a Schattato annum emortualem non niſi adjuncto adverbio* circiter *adſtruit. Ego cum argumenta deſint, illum certo determinare non poſſum: verumtamen cum Ebertus Sanctæ noſtræ conjux verosimiliter idem ſit cum eo, qui apud Eteardum ex Annalibus Loiſelianis anno* 811 *ea parte Fraucorum pactum cum Hemmingo juravit (de quo vide infra num.* 22) *obitus S. Idæ ante annum* 813 *ſtatui non poteſt: quinimo ut etiam ad unum alterumve annum differatur, exigere videtur Uffingi narratio. Nunc de ſcriptore Vitæ agamus.*

D

5 *Suffridus Petrus Leovardienſis ſeculi* XVI *ſcriptor decade* 7. *cap.* 5 *de Scriptoribus Friſiæ, biographum S. Idæ Uffingum aſſignat his verbis*: Uffingius, qui & Uſſo, Vorcomienſis patria, natione Friſius, profeſſione monachus Benedictinus in monaſterio S. Ludgeri Vertinæ, claruit circa annum M. Extat autem antiquum exemplar manuſcriptum hiſtoriæ collatæ per hunc de Vita S. Idæ viduæ. *Suffrido conſonat Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica lit.* V Uffingius ſive Uſſo, Vorcomienſis Friſius Ordinis S. Benedicti in cœnobio S. Ludgeri Vertinæ, elaenit circa annum Domini M. Scripſit Vitam S. Idæ viduæ IV Septembris apud Surium. *Eundem Mabillonius Seculo Benedictino* IV *in Obſervationibus prævviis ad Vitam S. Ludgeri iuter VVerthinenſes ſcriptores aguoſcit. Porro monaſterium* Werthinenſe, ſeu Weedinenſe a præterlabente fluvio Rura nomen etiam ſortitum, ſitum eſt in ſaltu Wideburg adjscens diœceſi Colonienſi, *inquit laudatus Mabillonius. Ætas biographi a Suffride & Valerio aſſignata eruitur ex ipſa, quam daturi ſumus, Vita; ubi tradens translationem corporis ſanctæ Viduæ peractam eſſe anno* 980, *ita de ea agit, acſi ipſe cum reliquis monachis ſacras reliquias ſuſcepiſſet. Verba dedimus num.* 2.

Uffingus Sanctæ biographus ſecundus ſcriptor

E

6 *Ex his conſequitur, Uffingum duobus circiter ſeculis poſt Sanctæ beatum ex humanis exceſſum hanc Vitam conſcripſiſſe. Quapropter ipſe in prologo profitetur, permulta illius miracula, vel antiquitate temporum vel ſcriptorum inopia obliterata, ſibi incognita eſſe: illa vero, quæ a perſonis idoneis vulgata didiciſſet, moderatis temporibus ſimul viſa & auditu propalata, veraci & ſimplici relatione ſe traditurum. Quod tam fideliter præſtitiſſe videtur, ut Bollandus noſter, hac Vita perlecta, eam, quam S. Ludgeri ſcripſit, ſummopere deſiderarit tom.* III *Martii ad diem* XXVI *in Vita S. Ludgeri*; Extaret utinam, *inquitas*, quæ ab Uffingo monacho, ſive ut Brovverus eum vocat, Uſtingo, ſcripta dicitur Vita. Fuiſſe enim virum multæ eruditionis & elegantiæ, tradit Cincinnius; & facile eſt conjicere ex Vita S. Idæ ab eo compoſita, & IV Septembris edita a Surio. *Tanta itaque eſt hujus biographis auctoritas, quantam ſcriptor ab eruditis ut eruditus habitus, nec ullius falſitatis convictus, in rebus, quæ partim ſua ætate, partim diu ante acciderant, referendis meretur.*

ut eruditi habitus

F

inter ea, quæ ſcribit, quibuſdam contemporanea eſt

7 *Dixi: Partim ſua ætate; nam & translationi ſe contemporaneum docet, & ſponte emergentis e terra ſanctæ arcæ miraculum ſuo tempore contigiſſe, ſignificat, Deum teſtem invocaar, ſe*

A *ſe* plurimos in hac luce vidiſſe, qui ſupremum non amplius oparenli verticem in ſua pueritia upparuiſſe, & poſtmodum in id, quod nunc cernitur, uxuberaſſe, *teſtarentur. Hæc autem prodigioſa uræ elevatio* per nonnullos annos ſenſim crumpendo *contigerat. Nec abs re tuiſtimo annotare, Uffingum Vitum Sanctæ, ut ita dicam, jam domeſtica conſcripſiſſe, quippe cujus ſepulturæ locus una cum ſancto corpore Werthinenſi monaſterio jam pridem fuerat in perpetuum unnexus. Hinc enim potuit facilius antiqua, ſi qua fuerint, monumenta inſpicere, vel his deficientibus, rem penitus examinare. Habuiſſe eum reipſa quædam monumenta innuere videtur num.* 69, ubi *præfatur*, diverſis diverſis temporibus miracula veridicorum teſtium annotatione ſuffulta enituiſſe.

Vita unde edenda. B *Porro duplex Ms. habemus, quorum alterum P. Jouncr Gumnus Societatis noſtræ anno* 1642 *ad majores noſtros tranſmiſit; notaturque in fronte:* Ex Bodicenſis cœnobii Ordinis Regularis S. Auguſtini Diœceſ. Paderborn. Paſſionali pergamano Ms. inſigni menſis Novembris fol. xe. *Alterum eſt Lovaniense; verum illud non niſi voluntate calamo, etiam cum antiquitatis diſpendio brevioris ſtyli amante, deſcriptum videtur. Quare cum nihil contineat præter ea, quæ in Bodecenſi habentur, multa autem ſilentio premat, illud negligendum duxi. Prioris exemplar præ manibus habuit Surius ad diem* IV *Septembris, nec niſi verbis hinc inde perpaucis ab illo diſcrepat. Eundem Vitam Leibnitius in libro, cui titulum fecit*; Scriptorcs rerum Brunſvicenſium illuſtrationi inſervientes, *edidit, Surio & Bodecenſi Ms. conferendum, ſi præſinos titulos excipias. Ego laudatum Ms., mutatis tamen more noſtro capitum ordine, typis edam, mendis, quæ diſcribentis incuria irrepſerunt, ex editione Suriana emendaturus. Ceterum ad calcem memorati Ms. hæc a Papebrochio noſtro annotata invenio*; Ibidem (*in monaſterio Werthinenſi*) extat libellus Ms., qui inſcribitur Sermocinalis de vita & ſancta converſatione ejuſdem Beatæ (*Idæ*) conſcriptus a Joanne Cincinno Preſbytero, qui vixit circa annum Chriſti MCDLXXX olim archivi Wartinenſis directoe. *Hunc libellum non habeo: ſed cum ſcriptor ille quoque propemodum ſeculis Uffingo poſterior ſit, non exiſtimo eum referre quidquam, niſi forte miracula, præter ea, quæ Uffingiana Vita habet.*

C

§ II.

Illuſtris proſapia & parentes.

Natalis Sanctæ illuſtres ab Uffingo aſſeritur. EX *illuſtri proſapia natam eſſe Sanctam noſtram, Uffingus diſerte tradit in ſua Præfatione, ubi hæc habet*: Quæ videlicet veneranda Chriſti Ancilla ſummo inter ſuos loco natu tempore Magni regis Caroli cluruiſſe refertur, ex ſanguine ſcilicet indola SS. virginum Odiliæ & Gertrudis filiæ ſancti Pippini. *Idem cap.* I S. Idæ *patrem unum ex ſummis illius loci primatibus appellat. Fortunæ etiam bonis affluxiſſe, haud obſcure innuit, dum Carolum Magnum ad conciliandus* S. Idæ *cum Ecberto nuptias, huic dediſſe ait*, in eiſdem pactibus multas poſſeſſiones de publico, quatenus viciniora potentia foceris acceptior factus non minori apud illos, quam in genitali ſolo præcluceat dignitate. *Denique*

ipſius Caroli Magni ad contrahendum matrimonium requiſitus aſſenſus, & per eumdem obtentus in eum finem parentum favor illuſtres ſane Sanctæ natales, florentemque fortunam indicant. Sed priuſquam progrediar, lectorem monitum velim, manuſcriptum, quo utor, hic diſcrepare ab editione Suriana in verbis initio hujus numeri allatis: illud enim habet: Gertrudis filiæ regis Pippini; *hoc vero:* Geetrudis filiæ ſancti Pippini. *Poſteriorem hanc lectionem, quam apud alios etiam reperi, ut genuinam ſecutus ſum: videtur enim agere de S. Gertrude Nivelleuſi abbatiſſa, cujus pater B. Pipinus rex non fuit. Quod ſi tamen manuſcripti lectione ſtare quis velit, conſulere poteſt Henſchenium ad diem* XVII *Martii in Vita S. Gertrudis Nivellenſis, ubi diſputat, an altera S. Gertrudis fuerit filia regis Pipini cognomento Brevis. Nunc ad eam redeamus.* Auct. C. S.

10 *Difficultas hic eſt oſtendere, qua ratione* illuſtrantur ab Eccardo ex *regali indola ſanctarum virginum Odiliæ &* Geetrudis *ortu ab Uffingo dicatur. Non potuiſſe* Idam *ex prædictis Sanctis deſcendere, ex quarum virginitate clarum eſt. Reſtat itaque inquirendum, an aſſertu cum utraque conſanguinitas ex collaterali linea queat ſtabiliri. Id ipſum jam inquiſivit eruditus Eccardus in Veterum monumentorum quaternione pag.* 29 *& ſeqq. ubi utramque hanc cognationem ex Bernardi cojuſdam comitis cum Gundlinde (quos matternos S. Idæ avum avlamque ſtatuit) nuptiis repetit: ſic ut per Bernardum ad S. Gertrudis, per Gundlindem ad S. Odiliæ familiam Sanctæ noſtræ referenda ſit. Ex tibi Genealogicam hanc ex laudato ſcriptore connexionem.*

Statuit igitur S. Idam *in ſexto collaterali a S. Gertrude gradu, in quarto vero a S. Odilia. Nunc ut dilucide & diſtincte procedamus, ſingula ejus, quibus nititur, argumenta audiamus.*

11. *In primis Bernardi comitis, quem S. Gertrudis in Vita S. Adalardi in Actis noſtris tom.* ex diplomate Lo- *I Januarii pag.* 552 *fratrem magni Pipini regis thario imperatoris, vocat, cum Adalberti filia nuptias ita probat:* Quod Ida porro ex indola ſive familia S. Odiliæ regia deſcenderit, ut Uffingus indicat, in clariore luce collocandum eſt. Facem nobis in obſcuriſſimis ſeculi octavi tenebris accendit Ludovici Pii filius Lotharius imperator. In diplomate enim, in palatio Argentoraco anno DCCC. XLVIII dato, & a Guilimanno in epiſcopis Argentinenſibus cap. V edito, is dicit. *Recitat dein ſenſum diplomatis, ſed unius* nocuæ *immutatione*

AUCT. C. S. *tione obſcuriorem: quamobrem ea ex ipſo laudato Guilmanno deſcribe.* Omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtrorum ... comperiat induſtria, qualiter dilecta cognata noſtra venerabilis ſanctimonialis & abbatiſſa S. Prothomartyris Stephani Ruadrut, in ambito infra muros Argentoraco, majeſtatem noſtram adiit offerens obtutibus noſtris auctoritates & munimina chartarum illuſtris parentelæ noſtræ progenitoris ducis Adalberti. *Lotharius igitur, qui ex S. Begga ſorore S. Gertrudis deſcendit, Adalbertum* illuſtris *ſuæ* parentelæ *progenitorem agnoſcit.*

ex Vita S. Adelardi 12 *Pergit Eccardus:* Nec fugit hiſtoriarum peritos, parentes denotare agnatos & conſanguineos, atque ita parentelam eſſe agnationem aut conſanguinitatem. Jam vero Lotharii imperatoris agnati ſive conſanguinei illuſtres non alii intelligi poſſunt, quam Adelardus, Bernarius, Theodrada & Gundrada, quorum ex patre fratre erat Wala abbas, Lotharii etiam adverſus patrem ejus Ludovicum Pium amicus: *qui omnes teſte utroque S. Adelardi biographo SS. Paſchaſio & Gerardo, apud nos tom. 1 Januarii die* B 2, *dicuntur geniti Bernardo comite regio Pipini fratre. Unde probabilitas horum mater filia ducis Adalberti ſtatui poteſt. Deinde Adalbertum hunc fratrem S. Odiliæ & filium Ethiconis Alemanniæ ducis fuiſſe, probat ex ejuſdem ſanctæ Vita apud Mabillonium, & ex fragmento vetuſtiſſimo, quod recitat Vignerius in Alſaticis. Et eccle: nam a priore in ipſo Vitæ exordio vocatur S. Odilia pater* dux illuſtris nomine Adalricus, qui etiam alio nomine Edichin dicebatur. *Dein num 19 hæc leguntur:* Habebat (*S. Odilia*) etiam fratrem nomine Adalardum, qui tres habebat filias, quarum una Eugenia, alia Atalia, tertia Gundlindis dicebatur. *Adalardus idem videtur cum Adalberto: nam & Laxius de Tranſmigratione gentium lib. 2, teſte Mabillonio, inter quatuor Adalrici ſive Ethiconis filios recenſet Adalbertum, non Adalardum; & apud laudatum Vignerium pag. 63 diſerte dicitur* Adelbertus dux ... Ethiconis & Brunſvindæ gloriosiſſima progenies.

ex ad objecta C 13 *Majoris difficultatis eſt, oſtendere unam ex hiſce tribus Adalberti filiabus Bernardo comiti nuptui traditam fuiſſe. Asbalam ſive Atalam ſanctiſſimam virginem monaſterio S. Stephani Argentoratenſi abbatiſſam a patre profectam, ex laudato Latbacii diplomate manifeſtum eſt. Eugeniam in Hoemburgenſi abbatiæ regimen ſanctæ amitæ ſuæ Odiliæ ſucceſſiſſe, tradit Mabillonius in Annal. Benedict. tom. 2 pag. 58, conſentiente Buceline Germaniæ ſuæ parte 2 pag. 190. Supereſt Gundlindis: ſed ea una cum ſocoribus ſuis S. Odiliæ diſcipulatui mancipaſſe traditur in laudata Vita pag. 494. Eandem Vignerius citatus pag. 71 abbatiſſam facit in inferiori Hohenburgo ſeu Nidermunſter. Eccardus nihilominus pro Gundlinde certat, nam ex duabus prioribus neutram Bernardo conjugem aſſignari poſſe facile concedet. Ad objectam vero ex S. Odiliæ biographo difficultatem reſpondet, potuiſſe Gundlidem primum apud amitam educari, ut dein Bernardo nuptui tradi, quod ſane inſolens non videtur.*

difficultati 14 *Quod autem Vignerius eam abbatiſſam dicat, negat ullo coætaneo teſtimonio poſſe demonſtrari. Fateor, nullum tale proferri; verumtamen apud Bucelinum in Germaniæ Topochrono-ſtemmato-graphica parte 2 pag. 248 ex veteriori ætatis, ut ipſe ait, monumentis Gundlinda aliqua ejuſdem monaſterii Nidermunſter* D *abbatiſſa nominatur. Sed an hæc illa Adalberti ducis filia fuerit, de qua modo agimus, nec Bucelinus aſſerit, nec extundi poteſt, cum ipſe fateatur illius ſolum nomen enſtare. Accedit, quod hæc Gundlindis in inferiori Hogiaburgo præfectura eruditum Mabillonium latuiſſe videatur, cum de ea altum ſilcat: quamvis ad annum Chriſti 700 pag. 56 & alibi, Attalam Argentoratenſi S. Stephani parthenoni, Eugeniam Hoimburgenſi præfediſſe diſerte tradat. Scribit quidem idem eruditus Benedictinus, Gundlindem ſub S. Odiliæ diſciplina religioſam vitam duxiſſe, ſed cum illud forte hauſerit ex citata S. Odiliæ Vita, nec aliunde probet, eodem, quo ad illam modo reſponderi poteſt. Neque vero tam abſonum cuiquam videbitur, Gundlindem e cœnobio ad matrimonium evocari, ſi conſideret, potuiſſe eam ſub amita religioſa diſciplina eruditi (ut non ſemel accidit) nullis religioſis votis adſtrictam: his autem alligatam fuiſſe, nullibi ſatis probatum reperio.*

15 *Addit Eccardus aliquas conjecturas, ex reſpondenominibus liberorum Bernardi petitas, quæ quia* tur. levioris momenti ſunt, *huc* E *referendas non cenſui. Sed nec pluribus hiſce immorer: parum enim ad inſtitutum meum facit, Gundlindisne fuerit an altera Adalberti filia nupta Bernardo; an altera, inquam, nam præter enumeratas Savinæ inſuper ac Liutgardis recenſentur a Mabillonio citato, quas Vignerius in Alſaticis pag. 11 ſecundis nuptiis ex Bathilde Adalberto natas putat. Sane aliquam ex filiabus illius commemorato ſæpe comiti fuiſſe matrimonio copulatam, ſuadet Lotharii imperatoris aſſertum in diplomate parentelæ, & ex S. Idæ poſteris infra confirmabitur. Hucuſque genitus ſatis probabiliter aſſignata eſt eadem, per quam S. Ida ad familiam SS. Gertrudis ac Odiliæ referri poſſit, ſi oſtendi queat, eam ex Bernardo comite & Gundlinde ejuſve ſocore deſcendere: ſic enim per Bernardum a ſtirpe S. Gertrudis, per Gundlindem autejus ſororem a S. Odiliæ familia genus ſuum traxerit neceſſe eſt. Ad Sanctæ itaque parentes eum. Eccardo deſcendamus.*

16 *Sanctus Gerardus in Vita S. Adelardi, ex* Inquiritur *apud nos tom. 1 Januarii pag. 114 memorati ſæpe Bernardi comitis liberos quinque enumerat: ſanctum ſcilicet Adelardum, Woloxum, Gundradam, Bernarium ac Theodradam, Priores duo Corbejenſes abbates fuere; Gundrada virginitatem coluit; Bernarius in Corbejenſi monaſterio religioſam vitam profeſſus eſt; Theodrada denique matrimonium expetita, Soeſſionenſi S. Mariæ Virginis parthenoni præfuit abbatiſſa. Ultimam hanc S. Idæ matrem fuiſſe, opinatur Eccardus hiſce ductus rationibus.* S. Idem, *inquit,* unicam filiam patria ſui fuiſſe apud Uffiegum legitur. En vero tibi Theodradam Adelardi & Walæ ſororem, filiam Bernardi Carnis Martello nati, quæ etiam antequam Sueſſionenſis monaſterii regimen ſuſciperet, viro juncta & nno partu fœcunda fuiſſe dicitur. *Ut aſſertum ſuum probet, citat S. Gerardum (imo Paſchaſium Ratbertum) ſcriptorem coætaneum. Sed pace eruditi viri dixerim; neuter ex citatis ab ea auctoribus, id ita aſſerit, ut non alio facile ſenſu intelligi poſſit. Poſterior ſic ait:* Reliqui vero duo, videlicet Bernarius noſter & Theodrada ſoror ejus Deo devota, quæ, jam reddito fructu nuptiarum, ſecundum caſtimoniæ gradum arripuerat, ad pedes Jeſu cum Maria domi ſedebat:

illa

A illa quidem Sueſſione ſanctimonialium regens vitam &c.

in Sancta matrem

17 *Amabo, quomodo hinc evincet, Theodradam* uno *tantum* partu *fecundam fuiſſe? An non vere* reddito fructu nuptiarum, ſecundum caſtimoniæ gradum arripuiſſe *diceretur, ſi etiam plurium liberorum parens, ſoluto matrimonio, per religioſam vitam Deo viduitatem ſuam conſecraſſet? Sed nec id de Sanctæ matre aperte affirmat Uſſingus: ait quidem* Idam *filiam auricam fuiſſe eo tempore, quo Ecbertus ad illius domum divertit: at non propterea fratres aut ſoreres, qui tum obiiſſe poterant, habuiſſe inficiatur. Sanctam illa filia auica dicitur, quæ ex multis eſt una ſuperſtes, quam quæ eſt unigenita. Idtamen adducta ab erudito viro S. Paſchaſii auctoritas evincit, ut religioſa Theodradæ vita nemiquam poſſit officere, quominus eadem S. Idæ genitrix recte ſtatui poſſit. Favet etiam conjectura formata ex verbis utriuſque biographi, quæ ſenſum, quem intellexit Eccardus, probabiliter præ ſe ferunt.*

ac patrem

B 18 *In patrem ſimiliter Sanctæ noſtræ inquirens nominatus auctor, ita ratiocinatur*: Quærendus vero nobis jam eſt, per quem S. Ida, cui nomen in memoriam Idæ matris S. Gertrudis datum fuiſſe, non vane ſuſpiceris, cum majoribus familiæ Carolinæ connectatur. Er commode admodum occurrit Theodericus comes, quem annaliſta Laureshamenſis expreſſis verbis propinquum regis Caroli vocat. Videtur is in Ripuaria ad Rnram, atque ita in finibus Saxoniæ enmitarum habuiſſe, ibi enim anno DCCCIII copias collegiſſe, & cum iis adverſus Saxones mouiſſe eidem Annaliſtæ dicitur .... Poſt hæc oulla ejus mentio occurrit, ut adeo paulo poſt mortuum eſſe, credibile ſit. Ubi autem poteſtatem præcipue exercuit Theodoricus, ibi mox Ecbertus Idæ maritus emparet. Hic ergo Theodericus pater Idæ neceſſario conſtituendus eſt. *Hucuſque ipſe non improbabiliter. Nam primo ſic intelligitur, qua ratione Theodericus Caroli Magni* propinquus *dicatur, per ductam ſcilicet conjugem Theodradam Bernardo Caroli Magni patruo genitam. Secundo hac via* S. Ida *per maternam aviam ad familiam S. Odiliæ, per avum ad S. Gertrudis ſtirpem admoveatur. Deinde ſe-*

C *vet tempus, quo Theodricum obiiſſe ſuſpicatur, ſi vera ſit opinio Mabillonii tom. 2 Annalium Benedictinorum ad annum 804 ſe ſcribentis*: Theodrada hoc rempore jam verſabatur in Sueſſonico partheonne B. Mariæ, & forte jam abbatiſſa erat: *ſi enim anno 803 obierit Theodericus, potuit Theodrada matrimonii vinculo jam ſoluto anno 804 in præfato monaſterio verſari. Favet præterea Ecberti in Theodrici locum ſucceſſio, quippe cum* S. Ida *filia unica dicatur ab Uſſingo, ad eam devolvi debebat parentum hæreditas.*

Ex Sanctæ poſteris

19 *Hinc ad* S. Idæ *poſteros deſcendamus, eaſque hucuſque dicta confirmemus. Lucem dabit auctor Translationis S. Puſinnæ, quam in Opere noſtro legere licet tom. III Aprilis pag. 171. In hac Translatione dicitur VVarinus abbas Corbejenſis* nobiliſſimo genere propagatus *quippe* genitus Ecberto clariſſimo comite & duce: matre ſplendidiſſima nomine Ida. Fratres *ejuſdem* adæque clariſſimi viri magnis dignitatibus illuſtres & apud exteros & apud domeſticos enituerunt. Horum neptis, utpote ex eorum ſorore genita patre ſpectabili & valde inclyto, *Hadwig ſive Hedwigis Herivordienſis abbatiſſa regi Carolo Calvo* tertio quartoque cognationis gradu *jungebatur. Liberipſa Translationis verba producere*: Erat autem ad ipſum (*Hedwigi ad Carolum*) ſive conſanguinitatis gratia, cum ei tertio quartoque cognationis gradu jungeretur, ſive quod majores ejus multa familiaritate ac liberalitate memorati principis uſi eſſent; rum etiam quod frater ejus Cobbo in palatio quotidianis ejus adhærebat obſequiis. *Hic duplex conſanguinitatis Hedwigem inter & Carolum Calvum aſſertus nexus genealogicam concinnionem, quam dedimus, non parum confirmat, & ſimul illuſtrem Ecberti familiam edocet. Quod ut manifeſte pateat, ratiocinium Eccardi ſubnecte.* Auct. C. S.

20 Si tertio conſanguinitatis gradu cum Carolo Calvo coojuncta fuit Hadwvigis, neceſſario avus ejus aviaque Caroli, vel avia ejus avuſque Caroli unus patrem geniti fuere. Avus Hadwvigis a parte matris Ecbertus dux erat, avia Ida, ſed cujus connexio cum Caroli familia tertium gradum excedit, avus aviaque ex parte patris nobis ſunt ignoti; ſed Saxones cum Carolingis nihil commuoe habuerunt. Caroli Calvi avos paternus erat Carolus Magnus, avia Hildegardis Sueva, qui iterum huc non pertinent: avus maternus Welfus, Bavarus natione, hanc etiam con- E
oexionem facere nequit. Unde ejus auctor neceſſario fuit avia Caroli materna, Welfonis uxor nomine Hegilvvigis, ſive, quod idem eſt, Hedevvigis vel Hadvvigis; & certum nobis eſt, eam Saxonici generis fuiſſe. Theganus cap. 26. „Sequenti, ait, anno accepit (*Ludovicus Pius*) „filiam Welfi ducis, qui erat de nobiliſſima ſtir- „pe Bavarorum, & nomen virginis Judith, „quæ erat ex parte matris nobiliſſimi gene*ris* Sa- „xonici, eamque reginam conſtituit „. Nomen matris Judithæ author Translationis S. Barhildis reginæ cap. 2 prodit his verbis: „Anno vigeſi- „mo imperante cum magna felicitate Hludovi- „co ſereniſſimo Auguſto, venit Kala monaſte- „rium, ubi venerabilis abbatiſſa Hegilvvich genetrix Judith imperatricis magno gregi ſanctimonialium præerat „. Ea, ut hinc apparet, poſt matrimonium abbatiſſa Kalenſis monaſterii facta eſt, & calculo jam accurate ſatis deducto, ſuror Ecberti ducis conſtituti debet. *Ita ipſe tertium illium gradum oſtendat. Hoc enim modo Ecberti patrem Hadwigis habuit proavum, idemque proavus Caroli Calvi fuit per Hegilwigem & Juditham. Deinde quartum gradum ſubjicit.* F

21

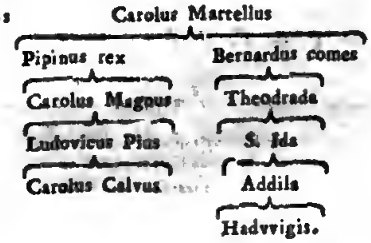

In hac Genealogica tabula Hadwigis quinque gradibus a communi ſtipite Carolo Martello diſtat, adeoque juxta communem computandi methodum diſtat totidem a Carolo Calvo. Verum cum hic quatuor tantum gradibus ab eodem ſtipite amotus ſit, non incongrue gradus conſanguinitatis quartus mixtus quinto Carolum Calvum inter & Hadwigem intercedere dici poteſt: adeoque aſſerta ab auctore Translationis S. Puſinnæ inter præfatas perſonas utraque cognatio recte explicatur. Plura apud laudatum ſcriptorem reperiet confirmatur.

AUCT. C. S. *vies curioſus lector : ego hæc inde huc tranſferenda cenſui, non quod ſingula adeptem, ſed quod genealogica illa diſpoſitio mihi valde probabilis videatur.*

Ecberti nobilitas ac munia.

22 *De Ecberto pauca addo. Uffingus l.* 1 *cap.* 1 *eum inter Orientis (Auſtraſiæ opinor) proceres recenſet*: Inter alios, *inquit*, Orientis proceres præfectus quidam Ecbertus nomine adveniſſe dicitur. *Dein aliquibus interjectis, eum a Carolo Magno Saxonibus, qui inter Rhenum & Viſuram habitabant, ducem præfectum fuiſſe ſcribit. Idem ab auctore Translationis S. Puſinnæ clariſſimus comes & dux appellatur : verba dedimus num.* 19. *Annales Francorum Metenſes apud Chesnium tom.* 3 *pag.* 294 *Egbertum quemdam comitem cum aliis Saxoniæ comitibus anno* 809 *evitatem in Eſſeſfeth ſuper ripam Sturiæ fluvialis adverſus Danos juſſa Caroli Magni condidiſſe tradunt. Annales Loiſeliani, teſte Eccardo, addunt, eum etiam anno* 811, *in pactione cum Hemmingo Dano ex parte Francorum juraviſſe. Hunc eumdem cum S. Idæ merito arbitratur præfatus auctor in Quaternione pag.* 119, *ſatis, ut apparet, probabiliter. Nam* B *nihil obſtat, quominus ad illa uſque tempora viviſſe credatur : tantarum vero rerum provincia cum Ecberti noſtri præclaris natalibus, virtute, fide, & qua apud Carolum pollebat gratia, optime cohaeret*: Erat enim (*verba Uffingi ſunt*) prædicto Auguſto pro invictæ conſtantiæ & providentiæ præconiis non mediocriter acceptus. *Cur igitur hic duos Ecbertos diſtinguamus, dum noſtro ſimilium munerum magnitudo congruit, nec temporis ratio reſtagatur? Plura Eccardus.*

VITA

Auctore Uffingo monacho Werthinenſi.

Ex Bodecenſis cœnobii Paſſionali pergameno Ms: inſigni, collato cum editione Surii. C

PRÆFATIO

Incipit proemium Uffingi cœnobitæ ſancti Liudgeri *a* de converſatione & miraculis ſanctæ Ydæ.

Excurſus a Chriſti providentia auctor in S. Idæ laudes excurrit ; * *Surius* *gentilium*

DEns *b* humanæ ſalutis proviſor Jeſus Chriſtus, qui operarios adhuc in vineam ſuam mittere non deſinit, diverſis ab initio Eccleſiam ſuam ſublimavit honoribus, dum innumera quoque gentium * vuluit Sanctorum ſuorum florere patrocinia, nec nllam tertarum partem donorum cælestium eſſe expertem. De quo ſcriptum eſt : non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet eum & volnntatem ejus operatur, acceptus eſt illi *c*. Quod utique jam veſperi mundi in beatiſſima Dei Famula repletum eſſe

b *c* competimus; cujus, ſi Deus annuerit, ſanctitatis indicia ſignorum ſtipulatione ſubnixa, ptout poſſumus, enneleare geſtimus. Quæ videlicet Ancilla Chriſti veneranda ſummo inter ſuos loco nata *d* tempore magni regis Caroli *e* clarniſſe tefertur ; ex regali ſcilicet indole ſanctarum virginum Odiliæ *f* & Gertrudis *g* filiæ eegis *h* Pippini : quarum ſi quis ſanitatis indigus ſalutiferas liꝑſnnas frequentat, teſtem ſe protinus recꝑeratæ ſentiet ſoſpitatis. Hæc itaqne, ut in ſequentibus dicemus, licet conjugali lege conſtricta, nihil tamen cæleſtis ſponſi prætulit amori *i*; & ideo non ſolum nullum pudicitiæ & caſtitatis damnum *k* pertulit, imo eentefimnm fructum ſupernæ mereedis eum primæ horæ conductoribus *l* viciorum victrix pereipere metuit. *d* *e* *f* *g* *h* *i* *k* *l*

1 Hujus perplura mitacula vel antiquitate temporum vel ſcriptorum inopia oblitterata nobis manent incognita : illa vero, quæ a perſonis ydoneis vulgara didieimus modernis temporibus viſu ſimul & auditu propalata, quamvis ingenio obtuſo & impetito ſermone, veraci tamen & ſimpliei relatione, beatæ Ydæ comite interventn, conabimur explanare. Illorum namqne in veteri Teſtamento non teſtatue oblatio, qui poſt aurea & argentea, quæ a divitibus in domo Dei uffer ebantur donaria, pelles etiam rubricatas & pilos capranm *m* devota mente in theſauros Dei ad uſus legitimos tranſmiſerunt. Ob hoc ſnmmopere hujus manualis codieilli leſtorem obſecramus, ne, ſiquid in hoc Opuſculo incompoſitius indoctiuſve grammatico incedit tramite, temeritatis notam nobis non * oppo- * *abundat* nat, qui fortiora nobis aggreſſi de ignaviæ noſtræ nidulo ſaltim ad lucem reſpirare audeamus. Ceterum degenet ſtylus lineam hiſtoriæ proſequitue veeitatis, cujus ex hine fœlix foreiemur initium. *fuamque faſſus imperitiam, Vitam ta. mea ejus veracuter ſcribere pollicetur.* E *m*

ANNOTATA.

a *Actum de eo eſt apud nos tom.* 1 1 1 *Martii die* 16.

b *Apud Surium legitur* Pius. *Ceteras ſimiles minutias impoſterum non annotabo.*

c *Locus eſt in Act. apoſt.* 10, ℣ 34 & 35; *ſed pro* voluntatem ejus operatur *in Vulgata eſt*: operatur juſtitiam. F

d *Conſule Commentarium a num.* 9.

e *Carolum Magnum indicat, ut ex ſequentibus manifeſtum fiet.*

f *Annuntiatur hæc Sancta in Romano Martyrologio* 15 *Decembris, colituruque in diœceſi Argentoratenſi in Alſatia.*

g *Egeruas de illa majores noſtri ad diem* 17 *Martii.*

h *Vide dicta in Comment. num.* 9. *De B. Pipino actum eſt die* 21 *Februarii.*

i *Ita correxi ex editione Suriana, manuſcriptum enim noſtrum meadoſe habet*, licet eunjugali lege conſtricta, nihil etenim ſponſi prætulit amori *&c.*

k *Imo vero virgineæ caſtitatis damnum conjugali primum ſtatu, ac dein in vidualitatis cælibatu compenſare conata eſt inſigni vitæ ſanctimonia: nec enim virginitatem in matrimonio coluit, ut in Comment. prævio oſtendimus.*

l *Alludit ad Caput* 10 *Matthæi.*

m *Exodi capite* 35.

VETUS

A

VETUS CAPITUM PARTITIO.

CAput 1. Incipit Vita ſanctæ Ydæ viduæ, cujus feſtum colitur ſexto Kalendas Decembris.

II. De migratione beatæ Ydæ ad Dominum.

III. De Bertgero presbytero, quomodo de hac vita tranſierit.

IV. De effoſſione infantis.

V. Quomodo oratorium beatæ Ydæ a paganis eon potuit concremari.

VI. De ea, quæ veſtem furata eſt.

VII De arida manu mulieris reſtituta.

VIII. De muliere ab hydropiſi curata.

IX. De ſanitate, quam ſanctimonialis ibi adepta eſt.

X. De eo, qui auditum recepit.

XI. De cæca illuminata.

XII. De dæmoniaco curato.

XIII. Qualiter fœmina curva ſubito ſit erecta.

XIV. De mulieris ſoſpitate reſtituta.

XV. De eo, qui omnibus membris fuit contritus *.

*forte contractus

B

EXPLICIT LIBER PRIMUS. INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAput 1. Quod ſignis ſanctæ Ydæ nulla ſcripta ſufficiant.

II. Qualiter eccleſiæ cuſtos pro negligentie ſit correctus.

III. Quomodo infantulus ad tumulum producti, & quid de eo geſtum ſit.

IV De eo, qui pedem cum tibie habebat ad poſteriora retorium.

V. Quomodo Sanctorum gloriam nemo præſentem ediſſerat.

VI. Quomodo fama beatæ Ydæ epiſcopum Dodonem non latuit.

VII. De adventu epiſcopi, & reliquiarum tranſlatione.

VIII. Beatæ Ydæ & conſecretionis eccleſiæ iudicta feſtivitas.

CAPUT I.

C

Ægrotanti Ecberto ſedulo aſſiſtit S. Ida, cum eoque celebratis nuptiis in Weſtphaliam diſcedit, in itinere eccleſiam exſtruit: mors Ecberti; Ida ſancta viduitas, obitus ac ſepultura: ejuſdem ſacellani virtutes ac pius e vita exceſſus.

CAP. I. *Decumbenti in paterna domo Ecberto S. Ida inſervit.*

EO tempore, quo victoriosiſſimus imperator Carolus *a* Saxonum & Francorum ſceptre, multarumque gentium fræna feliciter gubernabat, expeditio exercitalis * propter Galliarum ſeditionem *b* in Occidentem dirigitur; ubi tunc inter Orientis proceres præfectus quidam Ecbertus advenisse dicitur, qui validam ibi incurrit ægritudinem. Cum autem, morbo ingravescente, penitus ſe ab hac profectione * ſubtraheret, imperator illum cuidam de ſummis ipſius loci primatibus procurandum diligentiſſime commendavit. Erat enim prædicto Auguſto pro inviſtæ conſtantiæ & prudentiæ præconiis non mediocriter acceptus. Perlato ergo ad hoſpitium magna humanitate ſervitur, quia & hanc ejus infirmitatem non ad vitæ perniciem, ſed ad rerum ſequentium conſummationem, ex divina, ut liquet, prædeſtinatione credimus evenisse. Erat præfato *, apud quem hoſpitabatur, unica filia nimis dilecta, venuſta fronte & forma egregia, quæ in tantum ægrotanti eſt compaſſa, ut per ſe ipſam aliquoties illi obſequendo, quantum ſuam perſonam deduxit, & ejus oppalpatet ulcera, & congrua doloribus adhiberet fomenta, cujus ſolatio gratanter ipſe delectabatur.

A. Urpingo

*idem addit, comitti

4 Interea imperator, rebus in tutum compoſitis, victor reverſus præcellentiſſimi ſui ducis haud immemor eamdem, qua pridem illum reliquerat, civitatem viſitandi adiit gratia, eumque jam per Dei Salvatoris * gratiam & clementiam valentiorem * reperit. Dumque multo aliquandiu colloquio fruerentur, inter ſermocinandum illuſtris vir Ecbertus de præfata Virginis nuptiis principi ſuggeſſit, ut ejus conſilio, imo Dei auxilio, hujus rei conſequeretur effectum. Princeps vero de ejus recuperatione ſimul & poſtulatione multum gaviſus, & ſuum ad hoc aſſenſum & prærentum adeptus eſt favorem; deditque illi in eiſdem partibus multar poſſeſſiones de publico, quatenus viciniore poſſentia ſoceris *d* acceprior factus non minori apud illos, quam in gentali ſolo, præcelleret dignitate. Inſuper etiam cunctis Saxonibus, qui inter Rhenum & Wiſaram *e* maxima fluminа inhrbitant, ducem præfecit. Poſt hæc Spouſam ſuam Chriſtianiſſimam ipſe admodum religioſus cum Dei timore ſuſcepit, & ab omni illa parentela honorifice dimiſſus ad ſua commigrare decrevit, ſemper ad mentem revocans, quantos cælitus ſucceſſus in ille peregrinatione edeptus, multaſque Deo gratiarum reddit actiones.

*eique nupra a parentibus honorifice dimittitur *idem ſalvantis *Surius addit aumaque animarea

d

e

5 Quadam die cum adhuc itineri inſiſtereut, venerunt ad quemdam locum ſecus Lippiam *f* fluмen, qui ſaxonica lingua Hirntvelde *g* nuncupatur, amœnis nemoribus conſitum; ibique iuveuta non magna planitie veſpertino jam incumbente crepuſculo, tentoria fixerunt, Irriſiſque ex profectione ſomnor dabat herba ſalubres. Omnibus itaque alto ſopore depreſſit, venerabili matronæ Ydæ angelum ſuum in ſomnis Dominus mittere dignatus eſt; qui poſt multa, quibus eam inſtruxit, monita, oratorium ibidem ex ſuis ſumptibus conſtruendum prædixit, ubi Domino quandoque liberius deſerviret, poſtque hujus vitæ curſum conſummatum illic eam diem remuneratiouis æternæ præſtolaturam una cum viro ſuo, præſaga voce promiſit. Illa mox divina tacta compunctione, dum primum mane illuxit, domino ſuo, quæ angelico relatu didicerat, pleniſſime expoſuit: e quo ſtatim, qualiter iſta animo ejur viderentur, gratulabunda ſciſcitatur, qui dum verbis fidem ad omnia accommodaret, beata Yda ſolotenus inclinata, Domino, ut felicia cœpta ad calcem uſque perfecti operis perdueeret, ſubmiſſa voce committebat. Non multo poſt loco ſupradicto, ubi quoudam denſiſſima ſilvarum obductione aſtra ipſa occulebantur, lapidea baſilica *h* opere polito conſtruitur, ac in ſanctæ Mariæ genitricis Dei honore, ſanctique Garmani *i* epiſcopi conſecrate eſt.

*In itinere ab angelo monita templum condit conſentiente marito.

f

g

F

h

* Ad

A. UFFINGO. *Poſt prium conjungium*

6 Ad illum itaque dictum locum, qui eſt in pago Drebin *k* io Lippiæ ripa fluminis, non-nulla illuſtris viri Egberti prædia *l* reſpiciebant, ubi Deo dilecta matrona Yda frequentius eommorari & ſemper reeentibus in Dei cultu laboribus intentiſſime conſuerat inſudare. Studebant nihilominus ex occaſione copulæ carnalis Deo, quæ Dei erant, reddere, ſic forinſecom amorem temperare, ut nullius levitatis nævus rigorem animi ejus potuiſſet offoſcare. Si enim, ut apoſtolicus ſermo ſonat, ſanctificatur vir infidelis in muliere fideli *m*; quanto magis vaſa pſria ſanctitatis alterutris emicant ſuffulta virtutum inſtructionibus? Quid ſuper hoc convenientius proferatur, quam duobus in earoe una unam inaſſe Spiritus ſancti indiſciſſam operationem, quæ illos deſorit cooobuiali jure connexos ardentiori cælestium intus inflammavit amore *n*.

k *l* *m*

n *mortuoEgberto, virtutem ſuam omnium virtutum exercitio excolens,* *o*

7 Nou paucis poſt hæc annis elapſis militiæ ſuæ penſo expleto, dominus Egbertus vir in Chriſto honotandus humanit rebus excipitur *o*, cujus ſpiritus mox cœlorum palatinas ſedes beatus hoſpes promeruit obtioere. Poſt cujus migrationem beata Yda quanta diſtrictione tenerum corpus arraverit, dictu valde difficile eſt: quippe quæ totum ſpatium, quod reſiduum fuit huic incolatui, incredibili & paucis imitabili duxit abſtinentia, nunquam mentis propoſitum a deifica cultura relaxans: ſecundum Apoſtoli dictum, mortificavit membra ſua ſuper terram ab omni illicito appetitu ventris & linguæ, omoemque illam pompaticam gloriam, qus delicatiſſime fuerat educata, ad nanciſcenda laborum ſuorum emolimenta fœlicior immutavit. Quidquid vero de redditibus in matrimonio ejus annoatim potuit adunari, per diſpeoſativam pauperum miniſtrationem io cæleſtis apothecas tranſtulit, metuens, ne parce ſeminaos, parce & materet: propterea ſeminavit in benedictione, quod in poſterum centenit manipulis io area univerſalis meſſionis lætabuda triturabit. Et ut ſupernorum meditatione arctius occuparetur, iu præfatæ eccleſiæ plaga meridiaoa contiguam ejus parieti conſtruxit portieum, in qua remotius otare & a vulgari ſtrepitu immonis cooverſari potuiſſet; ubi & dominus Egberius Isudandæ memoriæ conditus pauſat.

o E

ſarcophagum marmoreum vebus in pauperes erogandis quotidie bis repleti: *p*

8 Marmoreum ſibi ſarcophagum longe aote obitum juſſit præparari ob inecrti temporis momentum, quem duabus quotidie vicibut, quamdiu ſupervixit, diverſis alimentorum aliarumva rerum impenſis ſummotenus implevit, & victu carentibus hilariter diſtribuit. Vere beata, quæ intellexit ſuper egenum & pauperem, ut in die mala liberet eam Dominus. Excubiarum & orationum privata ſtudia, quæ paginalis digne caraxabit *p* diſcriptio? Sufficiat tantum humanæ cutioſitati de hit, quæ forit geſſit, mirari: ea vero, quæ ſub obtentu exteriorum in ſolius Dei proſpectu clandeſtinis ſudoribus factitavit, cujus urbana ſufficiat enarrare facundia? Theoricæ *q* quippe inſenta diſciplinæ, numquam extra januam, quam incoluit, cellæ pedem ſertur amovete, ſalvo eo dum inopum ſtipendiis deſerviret: ſemper facto imitans, quod ſcriptum eſt, perpetuæ animæ deliciæ *r*. Talibus virtutum prærogativis ſacroſanctum ſuum adoroavit velamen *ſ*, nec non inter agendum cautiſſime ſtudnit popularem vitare favorem, firmiſſimam in cœlis ſpei anchoram figens fragoſa ſæculi obſtacula fidei thorace quaſi tua carina tranavit, ut ad plenam perfectionis, quæ Deus eſt, pertingeret caritatem.

q *r* *ſ*

9 Hit ad deſiderabilem fidem perductis, cum remunerator omnium Deus Turrurem ſuam ad altiora volare diſponeret, ut poſt triſtia læti* in arduit cæli ea eellentius nidificaret, moleſta vitalium valetudine acriter pulſata boram præſenſit ultimam; & accito presbytero ſuo nomine Berrgero ſibi juſtit ex eauſit fidiſſimo, pluribuſque ſervis Dei, precet eorum expoſtulat, utque in ipſo pauſationis articulo ducatum viæ ad Dominum illi impetrarent, profuſis lacrymis impreeatur: factum eſt, oratum eſt, de cælit auditum eſt, quod jam olim prædeſtinatum eſt. Hac reverenda orationis clauſula carnali faſce laxata ſpiritum amatori ſuo tranſmiſit beata perennitate cum cælicis agminibus in æthere fruiturum. O inexhauſta Salvatoris! argitio! Quam magna ſuper omnia ejus miſeratio! ſine cujus nutu nec folium arborit incaſſum deſſuit; cujus immiſſio, nc iam ſoblimium natalium Propago, cnoctis quæ illicere poterant*, rejectis, vitæ *t* verz inhæſit, ut in regno Dei multorum palmitum vindemiat carpere moreretur. Poſitum eſt aotem ſacroſanctum corpus eum deificis laudibus in area faxea, quam ſuper reiulimus, & iu ipſa porticu, qua ſe divino cultui mancipavit, honorifice tumulatur; obi atteſtaotibus medelis, qualiter apud Deum habeatur, lucidiſſime eatenus comprobatur.

D

ſr. mortem denique præſagiens ſuorum preces pie moritur, & honorifice ſepulta miraculis claret. *Surius, lethi*

id. illicita eſſent *t*

E

ats. Bertgerus virtutibus clarus moritur & ſepelitur. *u*

10 Erat autem præfatus Bertgerus ex illorum contubernio, quot beata Yda primum de Galliis ſecum adduxerat, vir religioſæ converſationis & perbeatæ caſtitatis; quippe eorum diſciplinis inſurmarus, qui in lege Dei ſui fine querela ineſſerant: qui etiam ipſam eccleſiam & ſacrata manſolea a aliquot annis ſtrenuiſſime divinis humaniſque obſequiis excoluit, honoravit & vannſtavit. De quo & illud per fidelium ora diffamatum eſt, qoia inter cætera gravitatis ejus ioſignia, numquam in ſniſtectit muliebrem perſonam aut commorari aut domeſticis uſibus inſervire conſenſit: ideoque coutra æmulum dimicans caſtitatis, omnem occaſionis aditum præcavere, ſed & radicitus extirpare curavit. Cui etiam ob tantam cordis innocentiam a Deo collatum eſſe feſtur, extremam vitæ horam præſcire: quod eo magis liqoet, quia ipſo, quo obiturut erat, die Miſſarum ex more Sacramenta conſummavit, ac mox Domiuico conſignatus Viatico iu ipſis veſtibus ſacerdotalibus ante ſaoctum altare animam reddidit Creatori, & prope ſanctæ Ydæ tumbam digne humatus eſt: ut enim tam medicabilis glebæ conſortium obtinuerit, magoum quoddam fortaſſe, quod eum commendaret, juſtitiæ meritum præceſſit *x*.

F

x

ANNOTATA.

a *Carolus Magnus, qui Saxones crebro rebellantes 33 annorum bello tandem feliciter domuit, ac Chriſto ſibique ſubjugavit.*

b *Incertum eſt, quam hic rebellionem denotet. Suſpicatur laudatus crebro Eccardus fuiſſe vel Britonum vel Hardradi, quorum prior contigiſſet circa annum 786, altera circa 785. Verum hujus opinionis prima pars non videtur conformis Uffingiacæ relationi, ſecundam quam ipſe Carolus expeditionis illius dux fuit: at vero rebelles Britones non imperator ipſe, ſed miſſus ab eo Audulfus compreſſit. Ad alteram rebellionem ſeu potius conſpirationem quod attinet, ea videtur non vi armorum, ſed ſolertia potius exſtinctaſ; neque conſtat, Carolum cum exercitu*

ſuo

A *ſua ad conjuratos compeſcendos fuiſſe profectum.*

c *Conſule Commentarium num.* 18.

d *Ex hoc loco notavi in Comment. num.* 9 *illuſtrem & opulentam Sanctæ familiam.*

e *VVifara alias Viſargis, qui & Ptolomæo Viſurgis, Biſurgis Steaboni, accolis de* Weſer, *inquit Baudandus, oritur in Franconia in ditione Coburgenſi, multiſque auctus fluviis varias Germaniæ ditiones rigat, ac tandem infra Carolinburgum in mare Germanicum ſe exonerat. Ingens fuit hæc Ecberto conceſſa provincia, ut obvias tabulas geographicas conſulenti palam fiet. Intra prædicta flumina VVeſtphaliæ continetur, in qua prope Lippiam fluvium Ecbertus cum ſancta Conjuge ſua vitam tranſegit.*

f *Lippia ſive Lappia VVeſtphaliæ fluvius la vico Lipſpringk prope Paderbornam exortus Lappiam urbem rigat, dein ditionem Monaſterienſis epiſcopi a comitatu Marchiæ dividens per Clivenſem ducatum prope Veſaliam inferiorem ſo Rheno commiſcet.*

g Hirutfeld *a Surio, ab aliis* Herifeld, Herveld & Hervelde *nominatur. Staagefolius in Annalibus Circuli VVeſtphalici lib.* 2 *pag.* 104 *locum hunc prope* Hoveſtat *ad Lippiam collocat: idem fecit F. de VVit in tabula VVeſtphaliæ; quæ ſi accurata eſt, vix quartam leucæ partem ab Hoveſtat diſtat Hertveld, a Luppia vero urbe duobus cum dimidio circiter milliaribus Germanicis.*

B

h *De hac eccleſia vide infra in Annotatis ad num.* 25 *lit.* h.

i *Cum varii hujus nominis ſancti ſint epiſcopi, incertum mihi, cui hæc eccleſia dedicata ſit. Attamen uni ea iis, qui in Gallia colantur, conſecratam fuiſſe, veriſimile eſt, cum ea ea regione erlunda ſit Sancta. Deſignatus itaque vel S. Germanus epiſcopus & martyr, qui Ambianis colitur, quique ſeculo* V *obiit, vel epiſcopus Pariſienſis, cujus mors circa annum* 576 *accidit; vel denique Autiſſiodorenſis, qui anno* 448 *ad cælos evolavit. De priore egimus ad diem* 28 *Maii, de ſecundo* XXVIII *ejuſdem, de poſtremo* XXXI *Julii.*

k *Surius legit* Dreni. *Is pagus fuit VVeſtphaliæ prope Lippiam fluviam hodie* Drevenich, *teſte Meibomio Rerum Germ. tom.* 3 *de Pagis veteris Germaniæ. In Annalibus Francicis* Dreini *nuncupari idem aſſerit. Poeta Saxo in geſtis Caroli Magni apud Cheſnium Hiſtoriæ Francorum tom.* 2 *pag.* 147 Dreini *appellat. Schatenius Hiſtoriæ VVeſtphaliæ lib.* 7 *ejuſdem pagi meminit, aitque totam illum tractum fuiſſe, qui per diœceſim Monaſteritaſom Lappiæ ripis prætenditur.*

C

l *De his ita loquitur laudatus mox Schatenius lib.* 9 *pag.* 590: Sedem dux (*Ecbertus*) habuit ad Lnppiam Hnveſtadii; qni locus ex veteri caſtro adhuc conſpicnus ab aulæ ejus ſtatione hodiedum nomen retinet. *Vide etiam ſi lubet ſupra lit.* g.

m *Citatur Apoſtolus* 1 *Cor.* 7 ℣ 14. *Explicationem dabunt interpretes.*

n *Sic correxi ex Surio: Ms. enim noſtrum mendoſo habet:* Quod ſuper hoc convenientius profertur, quando duobus in carne una nnam ineſſe ſpiritus ſancti indiſciſſam operationem, qnam illos deforis connubiali jure conjunctos ardentiori cnleſtinm intus inflammavit amore.

o *Incertum plane eſt, quo anno obierit: ſi tamen noſtra de Ecberto conjectura num.* 22 *in Commentario, vera ſit, ante annum* 811 *mors ejuſdem ſtatui non poteſt. Vide dicta ibidem: Porro Staagefolius Annal. Circuli VVeſtphalici lib.* 2 *pag.* 104 *eum virum admodum religioſam appellat. An cultu aliquo gauderet, inquiſivit olim Bollandus noſter, cui a laudato Schatenio reſponſum invenio in hæc verba:* An inter Sanctos colatur Egbertus &c. R. Me id non legiſſe. Sed opinor, id ſcribi a Cincinnio, quia Ida, Egbertus & Bertgerus confeſſarius ejus ſimul in loco ſancto ſepulti ſunt. Sola Ida nomen ſanctitatis ex populi cultu obtinet. De cæteris nihil certi habeo. A. Ufingo.

p Cacaxare *vetus vox a Græcis mutata id ſignificat, quod exprimere, delineare &c.: unde recte illius loco ſubſtituit Surius:* delineabit.

q *Id eſt* contemplativæ *a Græca voce* Θεωρία meditatio, contemplatio.

r *Surius habet:* Redemptio animæ propriæ divitiæ.

ſ *Per ſacrum velamen eaſdem ſanctamque viduitatem vitæ ſolitariæ perſimilem intelligo. At Bucelinus in Menologio Benedictino eam Ordinis ſui luſtruſis annumerat ea hoc, ut videtur, loco,* IV *Septembris ita de ea proſequens:* A nocte autem optimi mariti, ineluctorum noſtrorum ſectata inſtitutum, in oratorio, quod in honorem virginum Virginis angelorum Reginæ & S. Germani juſſu angeli condiderat, ſeſe includens ac velut caveæ mancipans, numquam deinceps in vita omni pedem extra cellæ januam extulit, variiſque rariſſimarum virtutum ornamentis ſacrum velamen mirifice excoluit. *Hæc ille. Schatenius ſupra citatus lib.* 9, *pag.* 591 *ſcribit, illam poſt conjugis obitum cum duabus cognatis ſuis* Begga *&* Gertrude *ſe in ſacrum aſceterium incluſiſſe: verum illo vel hanc ipſam porticum ſive adhærentem templo domum intelligit, vel Uffingo abſque idonea teſtimonio contradicit. Quod vero addit de* Begga *&* Gertrude, *urſcio unde hauſerit: ſane ſi B. Pipini filias denotet, errat manifeſte: hæ quippe jam integro tum ſeculo ex hac vita commigrarant. Certe ea cohabitatio Uffingum latuit: cum enim is S. Idæ ſacellani virtutes ac obitum ſatis prolixe commemoret, ejuſdem cognatarum* Beggæ *&* Gertrudis, *qualeſcumque illæ fuerint, pium contubernium non fuiſſet prætermiſſurus.*

E

F

t *Satis ad præſentem metaphoram aptius habet:* veræ viti inhæſit.

u *Lipſanotheças deſignare videtur.*

y *Bertgerum titulo* Beati *eoadecorat Gelenius de ſacra & profana Magnitudine coloniæ lib.* 4 *ad hunc diem ita annuntians.* Supra Lupiam fluvium B. Idæ viduæ Weſtphalorum principis, ejuſdemque ſacellani B. Bertgeri presbyteri. *Eodem titulo honoratae in ſchedα quadam manuſcripta, quam habeo, quæque inſcribitur:* Indiculus SS. Weſtfaliæ. *Sed ejuſdem cultum urgat Schatenius in allata ſupra ad Bollandum epiſtola. Ad Uffingi tempora aſque Beatorum cultu certe carnit: quod duo mihi perſuadent. Primum eſt, quod laudatus biographus nuſquam illum* Beatum *appellet, appellaturus procul dubio, ſi illius cultum agnoviſſet, præſertim cum in eccleſia ſuo monaſterio ſubjecta Bertgeri oſſa quieſcerent. Alteram ſunt hæc ipſa verba:* Prope S. Ydæ tumbam dignis honoratas eſt; ut enim tam medicabilis glebæ (*id eſt corporis*) conſortium obtinuerit, magnum quoddam ſortaſſe, quod eum commendaret, juſtitiæ meritum præceſſit. *Enimvero adverbio illa dubitationis fortaſſe abſtinuiſſet, aut ſaltem ea ſubſecuta cultu Bertgeram*

A. UFFINGO. *rum tam honorifica ſepultura dignum probaſſet, ſi illi tum temporis ſacri honoreꝛ delati fuiſſent.*

CAPUT V.

Sanctæ ſepulcri profanatio divinitus prohibita; ejuſdem eccleſiam incendere fruſtra conantur Hungari; varia ibidem parata miracula.

sv. Puero ea, dever juxta Sanctam tumulatum, divinitus tertio ejicitur.

a

b

B

*forte, abiderunt

POſt hæc autem cum ipſe locus ab aliis hæreditaria ſucceſſione poſſideretur, & ob præſidentium incuriem vilitatibus obſoleſceꝛe cœpiſſet, continuo benigaus Domions ſanctæ ſemulæ ſuæ merite Ydæ ad caſtigationem improborum terribili pateſecit eventu. Nem præclari comitis Ludolphi *a* emebilia ſoboles dum edhue in elbis *b* eb hac luce reperetur ad eamdem eccleſiem deſertur, & qnia Sanctæ Dei opinio necdum io aperto emicuit, penes eam puſionem ſepelieruat: qul die ſequenti ex tumulo extrectus ente jnuem veſtibuli invenitur ln loco, in qno eret incluſus. Stupefacti, quibus res erat commiſſa, eorpuſculum deono priſtino loco eddiderunt* qnod nihilominns invifibili iterum violentie emiaus projectum repperernnt. Obſtinatis ergo enimis inceſſum leborem præſtlgiis impntantes, tertiem vicem endenter auxerunt: ſed in venom vires expeoderunt; qnie quod heſterno lebore ſuerat oppiletum, tum in extremo etrii euſtrelis engulo viderant evulſum, quod demum pudore multeti ibidem commiſerunt. Hoc prorſus formidabili portento cleroit, quenta provectione beeta Yda in cæliantetur, cujus ſepulchrum Deus nullo cernelis corruptelæ fœtore in terris zelatus eſt maculari.

v. Hungari eccleſiam incendere, & campanas auferre conati, vellita præda, terrore ſubſiunt.

c

d

C

s2 Ee tempeſtete, qua Ungariorum gens deteſtenda ignicremis vaporibus eunda devaſtevit *e*, præfatum quoque ſanctæ Ydæ oratorium neſanda legio adiit; cruces & cepelles, omnemque ornetum eccleſieſticum deprædati ſnnt. Deinde in eltiora ſcendentes focos nonnullos in lqueeribus conſtruxerunt; ſed virtute Dei cerbo ſopitus oulla flammerum incrementa hanrire luit, excepto quod reres quaſque tabulas inſidendo peredit, per qnas ſinn mora ſemiuſta ligna in infariora projecit *d*. Hoc opere ceſſati pervicaei cunetu nolerum eggreſſi ſunt, eempanas ſeltem depoſituri. Sed ad has in vacuum cucurrerunt, quie eas nullis argumentis enodare potuerunt: hii nemque, ut legitur, ignorent juſto, ſed ſempar vivere rapto: omnia ſub frau. de deducnt tempora vitæ. Tandem victæ pertitineciæ & virium elumbes effecti, eliquid ibi eſſe divalis *e* numinis ſuſpicati ſont, & mox ſolins fugæ cupidi pedibus taleris nectant. Quæ eutem vi diripuerunt, poſt illorum ventiletionem in ceſtre recepte* ſunt, & ſno loco incolis hoooorifice reſtitnte. Tum omnium ore io laudea ſummi proteſtoris generaliter prorumpnnt, dum tam evidenti indicio ſenctæ Ydæ præſidia præſentialiter curnnat.

e

*Surius: in caſtris reperta ſunt

vi. Mulier ad Sanctæ ſe-

s3 Dum igiturradios ſanctitatis ejus letius ſaꝛorabilis fareret rumor, multique ob expedienDæ* ſalutis votum ad tumbam illius confu. iſſnnt, forte acidit advenientibus viatoribus ſer. cinules ſuas foris portiem deponere, ut quid quiſque ex ſno habuerit deferendum, liquidius perſpecto, poſt expeditior fieret ed procedendum. Quædam entem ex illis muliercule dum ſua merſupie evecuare eœpiſſet, ſtimulis cupiditatia egitete ſociæ ſnæ ſurata eſt cemiſiam *f*, & eliter eam occulere neſcie, ſub proprie obſtruxeret veſte, ſeque ſimulata religionis ſpecie orationibus miſcuit. Ille vero, quæ demnnm pertulit, cuncte ocnlis pervsgendo hoſtilem ſeciem eitina deprehendit, ipſamque ream ſceleris eorem omnibus impetere eœpit. Tunc inſœlix fœmina ementi ſimillime, quo ſe verteret, æſtuat anceps, fugæque confidere tutiſſimum rate eſt conſilium. Fuit virorum conſtipatio, nbi talis endirur acclemetio: jamque illa miſerrime, ſpatio evedendi adempto, ſæpem, qua eimiterium eccleſiæ embiebatur, moribunda inſiliit, qnæ mox ecntiſſime ſnde trenjecta, inteſtiais omnibus eviſcerata, ibidem patratt ſecrilegii pœnas luit, cunctis ſecutnris ſimilia *eudendi hortendnm præbens exemplum. Diſpari quippe vice tele commiſſum expieri crederet*, ſi oon ſeelus ſolnmmodo, ſed dehonorationem Inci cæleſtis ſeveritas zeleret: ſicut enim nberior nxhine ſenſetis aoimis compunctio; ita e diverſo inertibus & temereriis mejor confuſio & horripilatio *g* naſcebatur.

*pulcrum furata horrendam pœnam luit. *Idemex. perendæ f

*addo non

*forte rederetur

E

g

vii. Aridæ mulieris manus reſtitura ob neſarium ſimulationem rurſum exareſcit.

h

*Surius: Eggua

s4 In provincia Drehin *b* mulies fult Eggu* vocitete, cui manus dextere in volam plicate ec pene fueret areſecta, & præ hujnſmodi incommodo multis anoia ferieta. Cui quedam nocte ſomniali relatione dictum eſt, ut inſtar ſemivivæ menum ceream formando exprimeret, & ad ſenctæ Ydæ tumulum deferret, ibique prout ſpem habuerit ſenitatis, oretionum eontinnaret inſtentiem. Quæ illico intellecta veritatis ſerie iter optetum meturere haut ſagniter cœpit, plantis agilitatem voti aviditas ſubmini. ſtret, æſtuatqm currendo longos breviare calles. Quo dum feſtineto veniens luctuoſis ſiogultibus opem medicemiais flagiteſſet & lumineria ob Senctorum reverentiam, proptur quos & ad quos veneret ſupplieature, accendiſſet, ſelubriori uſa conſilio ibidem pernoctendi permiſſum* impetrevit, ec mox ſolitum manus vigorem ſecundum præſagam ſponſionem per Sanctæ Dei exilium ex integro recepit. Sentiens vero poſtmodum ecriori ſe inedia quotidie ettenuari, eo quod pridem ſub mendicitatis obtentu non ſtipem tantum, ſed & quæſtum edipiſci conſueſceret, diebolicis tendiculis irretita ſi. nitima rura deſeruit, & ubi facile dignoſcè neqniveret, neſerie ſimulatione menum mentitur uncam. Nec talis ultorem meli Dominum latnre doli, cujus juſto exemine ultronee ſreus haut impune præteritnt: nem mox recenti dono fruſtrete in priſtinnm deformitetis ſletum, ut prius ſuepte, ſic tunc redigitur coecte. Æqua nitque vice tente libratnr pervicacia, nt quæ dono Dei peuperior fieri verebatur, geminum poſtee experiretnr.

*i, e verniam F

i

viii. Hidropica ſanata.

k

s5 Adducte eſt etiam ed eundem locum elie mulier hydropice veletudine horribiliter effecta, quæ tentum diſtento tumuit ventre, ut vix per ullum oſtium *k*, præpediente mole corporis, veluerit efferri. Magne ergo difficultete fecram ædem intrentes, qui illam eo vexerent, noctnrnas ibi exeubies cum ipſa & pro ipſe celebrent, lacrymis ſepulchrum, precibus æthere pulſant. Necdum poſtera eluxit eurora, & totus læthelis humor

A humor de ille fœtidiſſima lecuue effluxit & omno pavimentum, aeſi de graodi tumba aqua evarteretur, excuſſa parſudit elluvies. Quæ ſtatim laxata eute & ventre veeuata, ita levis effecta eſt, velnti numquam tam enormis ſareinæ faſtidia pertuliſſet; ad ſua dainde plus ſolito gratolabuuda rediit, quæ olim hanc exoſa lucem vix in extrema pendabat margioa letbi;nae ultra per ſanctæ Ydæ merita iſtiuſmodi iuſeſtabatur paſſioea.

xx. *Sanctimonialis ab angelo monita, ad Sanctæ tumulum diuturna paralyſi liberatur.*

l

m

n

B

16 Viculos eſt noo graodis iu Nordergoa *l* Sauodioon vocatus, ubi quædam ſanctimouielis Weranſnidis nomine, hooa ſtæ inter ſoos opinioeis habebatur. Hæc artieularium compaginum daſtitutiona paralyſi per quinquennium anxie totque batur, & quocumque oeceſſitat vierum medendi cauſa appulit, aut ſago *m* vel alio geſtarorio portari conſueverat. Cui etiam angelico oraculo in oromate *n* præcipitur, ſalutifera venerabilit Ydæ limine petere, & uullam refot mandæ ſoſpitatis diffidentiam, fide comitante, habera. Hac revalatione multum exhilarata, ſretrem illieo ſuom omneſque quos potarat conſanguineos accerſivit, quala ſibi coeſilium contularit vaticinium, alacri, ter explicat, & ut cupito itinnri ocios ſubveuirent, æſtuaetet precatur. Favaut eunctі ejut ſuggeſtionibus, ad ſertilam ſignorum deducta eſt loeum, & diem illum ac noctem in orationis ſtodio pervigiles axpendaruntiaum voro jam dies albeſcero videretur, cœpit priſtriue virtus ſenſim reviviſcere per veuas, fibrarum connexio diſſocia. tos eooglurieat arius, totuſque membrorum ite. rato revertitur ordo. Miſſarom deinde eelebratione inchoata, tantum roboris accepit, ot per ſa ipſam oblationes presbytero reddere, & pſalterium propriis potuiſſat manibus retinere. Prodiit mox ie publicum ram ſtupeudum mitaculom, ab utroque ſexu mixtim coucentus attollitur, tentoquo propeuſius, qoaoto magis ſanctæ Dei Aoeillæ ſuffragia viſualiter agnoverunt. Remeat mulier leſuero greſſu ad eutrum ſuum (arat anim do uobilibus) & parvo poſt momento perfecte recupetata conualuit.

x. *Surdus auditum,*

o

p

C

17 In pago Paderargoa *o* homo qoidam eephalargiæ *p* coucuſſioone oimis vexabatur; ex eujus intolletabili infeſtatioue par totum decen uii ſpatium auditus privatus fuerat uſu. Quem in ſomnis, ut ipſi videbatur, veuoſtæ formæ & nivei amictus ſœmina compellat, qoæ eum eruceem ligoeam moliri, in qua capitis ſui imago figeretot, clamauter edocoit, quam ad ſæpe dictum oratoriom enm amiciſſimis ſibi fidelibus pro ſua daſarret raſtauratione. Expergefactut de ſomuo juſſa perficere oon diſplicuit, & fido comitatu, quo ſama ſauitatum ptoditrix perſuaſeret, curſum flectera cœpit. Jam vero mediaotis viæ terminum traufgreſſi ſioiſtræ qnidam euris obduratio referatur, eltera adbuc priſca inſenſibilitata concluſa eſt. Per hoc mirabila indicinm meliora auſi ſperare, reſiduum viæ Kyrie eleiſon eantando petegerunt. Ad atriom intarim pſalleutium turba pervenit: cum ecce dextera auris ſubito crepuit, veluti ſarmantom torridum ſobito frangeretur, ita ut e vicino aſtaetes ſtupore hebetati hunc ibidem conjactaraot ſopremo vitæ periculo eitius oceaſurem. A quo erepitu mox tabiſluus de aure humor cœpit emanare, totaque diſceſſit ſanies, douee veoeooſo liqoore peoitus ageſto, redivivo rurſus anditu doeatur, veris eventibus ſomoi aſſartionem in ſe ipſo expertus. Hoc eette miraculum noo rerus qoilibet ioſpector, ſed omnis pene plebecula, quæ ad ecclefiam ſolemniter curſitavit, ad declarationem meritorum beatæ Ydæ aognovit oſtanſum. A. UPFINGO.

xx. *Cæca vſum recipit.*

18 Coogruit ſuperioribus miraculis illud qooqoe, qood ſub ſcripti oratorii religioſo presbytero Biloeo ad ooſtram notitiem per multorum ôte volavit. Tampore qoodam eum plurimi ad eaſdem dicatas reliquias eetetvetim eouſluxiſſent, mulier capta oculis etiam intarſuit, quæ eo magis præ cæteris iutenſius oravit, quo viſualiom rerum majori effligebatur diſpendio. Cum vero Miſſarum celebratio circa horam tertiam agererur, empit ille magnis precibus eircumſtantes axpoſcere, nt presbytarum ad ſe ſacerent venire: quo eonſeſtim præſeotato, ſic eum mulier pereunctatur: Eſtne, reor, aut viſus me reſellit, quod alba & ſtola nunc ſis iodutus. Ille ita, ut dixerat, vereciter aſſe, affirmavit: at illa; Et ogo inquam talem veſtis caudotem uee ullum omuino colorem per vigioti annorum curricula merui videre. Sed onue per Sanctorum iſtorum patrocinia præſentem populum hic cernere poſſum. Cum hæc illa repeteret, intenti omues ore tenebant; & ecce ſanguineæ lactymæ per genas guttatim affluentes totam faciem erneutarunt, novamque lucem degenet elbugo aufugit. Ergo E teli ordioa acutiſſimis lumioibus potita, univerſos, qui adarant, & beatæ Ydæ ſanctitatis, & propriæ ſauitatis reddidit teſtes.

xxi. *Ephebus a dæmone corripitur & liberatur.*

19 Superveniante quadam ſacroſancta Peuteoſtes ſolennitate, quando plue ſolito confiua turba aomdam locum anuustim frequeetat, dum ad Miſſas ſanctum recitaretur Euangelium, dæmon atrociſſimus ueum e turba ephebum inſeſto ſuſu violeoter iov afit & in eouſpectu omuium horreudis agitationibus & grunnitibus vexavit. Quem mox nou patva juvenum conſtipatio, doneeMiſſæ fioirentur, magua diffieulrate detiunit, eomque, lieet magnis conetibus reluctaotem, ad momoratum traxaront medicabile ſepulchrum. Tuue presbyter populum ad oota confugere ſubſidia, & ſanctæ Ydæ fidele patrocieiom admouit implorara. Fit mox jugia ioſtsotia pracum: ſorit æthete clamor. nee aete ab inceptoceſſatum eſt opere, qoam ſpureiſſimus prædo manoipium Chriſti deſeruit, ſeque garrieodo vacuas ſudit in umbras. Quæ eoim, ut ſcriptum eſt, ſocietas luci ad tenebrat, quæ vero ſamiliatitas vaſi ioiquitatis cum loco ſanctitatis? Hiec fidelium eordata ſagaeitas perpeodat; quantæ dignitatis aminentia ejus ſpiritos apud ſuperos ſit præditus, cujus cineres diabolicam pervicaciam de ſuis ſedibus poteoter elimioebaot. F

Mulier incurvata erigitur; al. incliſtus.

20 Alio quoque tempore ad eaſdem reliquies muliet oomioe Weſinbilt tn carro traufvehitur, quæ lta oarvis contractis erat iuelivis*, ut peſtus ganibus viadretut iuhærere: pades quoque deſormi ſpecie habebat in poſteriora traoſverſos: onde doleodum cernentibus præbuit ſpectaeolum. Ubi dum affœtas corporis vires ietenſiſſime ſupplicaudo fatigaſſet, ſuccedente aurora, cum jam Pbœbea lempade nemorum cacumine rutilara eœpiſſant, rapente to diviua * ſurſum erigitur & integerrimæ reſtituta eſt ſanitati. Miratur ſœmina peragrica novis veſtigia ioceedes pleutis, ibique nacta occaſioue manſitandi non parvum tempos iu ſanctæ Ydæ ſamulatu laboratura reſedit.

* *forte* vi divina: *Suriusbabet*, in genua

xxii *altera anmiſſum exdiuturnamalinfirmitate cruſum ulum recepit:*

21 Civitas eſt in Saxonia, qnæ Soſatinm *q* appellatur, commaneurium populotum fraquentia nobilis; obi etiam muliar de Sclevorum gente oriunds ſertur commorari *r*, quæ toto trianio tentam debilitatem e genibus oſque deorſum per-

A. UFFINGO, tulit, ut ſteriles artus ob diuturnam infirmitatem jam ſtrigeſcere viderentur. Trahebat miſera per terram inutile pondus ac propriis privata inceſſibus, duorum baculorum ſuſtentatione pedum vice utebatur. Quæ dum beatiſſimæ Chriſti Famulæ præconia ceu ſolis radios longe lateque dilatari & omnigenis neceſſitatibus profutura perdiſceret, ſalvationis ſuæ etiam ipſa cupida, aſſumptis ſecum cereis ad deſtinatum locum non ſine maximo labore pervenit. Obſtis ergo ſuis monuſculis, cœpit reptando manibus ſacratam glebam appetere, crebriſque ejulatibus anhelum tundere pectus: cujus protinus votis divina medicina aſſuit ſecundandis, & quod ab electa ſua Vernacula * miſereandæ fœminæ affectio extorqueret, propitia Deus aure ſuſcepit: ſurgens namque ab oratione ſolidatis ſubſtitit talis, & naturalis color renaſcentem cutem revifit, ac priſco omnia lætantur rubore membra. Hoc optimo modo deſiderii ſui compos effecta condignas liberatrici ſuo Chriſto retulit gratias, cujus citiſſimam * ope curationis ſuæ efficatiam beatæ Ydæ medentibus meritis conſecuta eſt: baculos vero, quibus olim innitebatur, ob monimentum rei poſteris diffamandæ pro foribus eccleſiæ ſuſpendit, & ad ſua gaudens recurrit.

aa Nec illud ſilentio tegendum eſſe miraculum ſuſpicamur, quod ad nos uſque, fama vulgante, ejus fidelium aſſertio tranſmiſit. Non multorum poſt hæc interjecto dierum ſpatio, homo miſer & miſerabilis ad ſupra memoratum aſportatur capaeem ſignorum tumulum, cujus faciei ad genua uſque animalium more prona ad terram vergebat, reliquis nullo * uſui habilibus membris. Hujus dedecoris damnum per nonnullos pertulit inglorius annos, mortalibus horrendum viſu portentum oſtentatus. Is etiam medicanti tumbæ appoſitus ore, quod ſolum potuit, & ſenſu ibidem ſtatus ſui orbitatem & ipſe luctuoſe conqueſtus eſt, & eis *, quibus infractionis ſuæ angor propter Deum mentes permulſerat, ut ita facerent, perhortatur. Movet intuentes ejus lugubris exoratio & tam diu corporis enervati dehoneſtatio: funduut geneeatim preces eo quiſque fructuoſior, quo corde eonpunctior: ſicque pro uno unum omnes interpellant Deum. Iſtiuſmodi autem oratiunculis prælibatis, non diſtulit fœcunda Dei clementia per ſanctam ſuam Tiruuculam deſtituto homini medelam impende. ea, quæ Dominicis juſſa, dum adviveret, ſua numquam deſtituit * colla manicipare. Explicito namque deprecandi ſtudio, dum ſinguli ſe lubrigere cœpiſſent a pavimento, vitali quadam intrinſecus perfuſione corpus ejus, ut ipſe aſſerebat, eoncalnit, & petita ſalus leniter per membra cuentric. Hac incognita cunctis delibutione repente catbaplaſmatus vires reſumpſit inſuetas, & humana flexibilis artuum compago decoratur: donec ſenſim ſe erigere cœlumque videre cœpit ſimul & erectos ad ſydera tendere vultus. Magnis ergo ſalvatori Deo gratiarum laudibus perſolutis ad propria remeavit magalia *f* incolumis.

* idem, Vernula

* citiſſima

B

va. horrendum in modum contractus ſanatur.

* l. nulli

* l. eos

C

* l. deſtitit

f

ANNOTATA.

a *Ludolphus hic ex* S. Ida, *ejuſve familia deſcendiſſe videtur ex eo, quod Uffingus hic præmittat, locum* ab aliis (*Ludolpho* atque *comite*) hæreditaria ſucceſſione *fuiſſe poſſeſſum: cum autem conſtet, Sanctam liberos procreaſſe, merito Ludolphus hic* S. Idæ *filius aut nepos creditur. Imo Eccardus in veterum monument. Quatrunie-*

ne pag. 33 *ſatis probabiliter eum ejuſdem filium facit.* D

b In albis poſiti *olim propcie dicebantur neophyti: ex veteri enim Eccleſiæ diſciplina recens baptizati in ſignum innocentiæ veſti alba induti per aliquot dies eccleſiam frequentabant: quæ de re vide Edmundum Martenium de antiquis Eccleſiæ ritibus tom.* 2 *art.* 23. *Cangium in Gloſſario, aliosque. Dum igitur ait, illum* in albis *obiiſſe, ſignificat, eum paucis poſt ſuſceptum baptiſmum diebus, aut ſaltem in primam baptiſmate innocentia mortuum eſſe.*

c *Hungarorum irruptiones varias in Germaniam & finitimas regiones apud auctores obvias, uti & in Actis noſtris ad diem* 2 *Septembris in Commentario prævio ad Vitam S. Stephani regis legere eſt. Quamnam hic irruptionem deſignet; non ſatis liquet. Stangefolius Annalium Circuli Weſtphalici lib.* 2 *ſcribit, VVeſtphaliam circa annum* 899 *miſerandum in modum ab Hungaris fuiſſe afflictam: alias item ab iiſdem illatas ſtrages refert ad annos* 913, 915 *&* 937. *De ana eu his biographus agat, neceſſe eſt.*

d *Surius habet*: pee quas ſine mora in infe- E
ſiora (*corbo*) dilapſus eſt.

e *Id eſt* divini: *hinc Surius pro* divalis nominis *ſubſtituit:* divinitatis.

f Camiſia *eſt interula ſeu interior tunicæ.*

g *Id eſt capillorum præ tremore erectio. Denotat itaque quod hæc talefi ultione probi ad pietatem excitati, impeobi horeore percuſſi ſint, ne ſimilem aliquando vindictam experirentur.*

h *Conſule dicta in Annotatis ad num.* 6, *lit.* k.

i *Paupertatem ſtilicet & manus contractionem.*

k *Prodigioſa hæc fuit hydropiſis, niſi per anaſarcam dicta accipias.*

l *Meibomius Rerum Germanicarum tom.* 3 *in pagis Saxoniæ* Nordgoam *pagum, quem &* Nordeergoam *appellari ait, & eumdem cum* Nordi *ſtatuit, a* Norda *Friſiæ Orientalis urbe nomen ſuum ſortitum fuiſſe eruditmat. Eccardus in Commentario de rebus Franciæ Orientalis lib.* 22 *Nordgaviæ memiait, quam Bajoariæ partem appellat. Baudrandus* Northgoevv *provinciam Germaniæ adſcribit inter Bohemiam Franconiam & Danubium*, in qua nunc ſunt, *inquit*, Palatinatus ſuperior ſeu Bavariæ, comitatus Cambenſis & pars Franconiæ ad Oetum trans F
Rednitium fluvium, ubi pars Burgeaviatus Norenbergenſis; *quamquam nunc ejus veros limites periiſſe fateatur. In hocce an alio pago habitaverit hæc ſanctimonialis, divinari non poſſum:* Sendinon *enim vicum nuſquam reperio.*

m *Ledicæ genus fuiſſe videtur.*

n *Id eſt* viſione; ὅραμα *Græce, Latinis* viſio.

o *Surius legit* Pedargoa: *ſed nec hoc, nec illud nomen inter Germaniæ pagos occurrit: niſi forte idem ſit cum* Patherga *alias* Paderga, *cui a* Padera *prope Paderbornam nomen inditum eſt teſte Meibomio ſupra citato.*

p *Gravis quidam capitis humor eſt: alias* κεφαλαλγία, *capitis dolor.*

q *Urbs eſt in in VVeſtphaliæ circulo in comitatu Marchiæ, ab indigenis* Soeſt *vocitata.*

e *Hic loquendi modus innuere videtur, mulierem hanc, dum ſcriberet Uffingus, adhuc fuiſſe ſuperſtitem.*

ſ *Cangius magalia interpretatur urbem, atque a Punico* magal, *id eſt nova villa derivari hic tuguria vel vicum denotare videtur.*

CA-

A

CAPUT III.

Eccleſia cum Sanctæ tumulo in perpetuum VVerthinenſi monaſterio tradita, cultus ipſius refloreſcit: aditui incuria divinitus corripitur; tumba, quæ ſponte e terra emerſit, miraculis illuſtratur. Corporis translatio, ejuſdemque annua indicta feſtivitas.

Lib. II. Cap. I. *Ex monſtrorum enarratione cultus Sanctæ innotuit.*

HUjus itaque benedictæ Dei Matronæ diverſa diverſis temporibus enituere miracula veridicorum teſtium annoratione ſuſſulta, quæ tanto liquidius auditoribus ſeu etiam lectoribus credenda patent, quanto continuis vicibus viſibiles ſanitates hanc attentius commendant. Nec enim priſtinis temporibus ab eſſictorum relevationibus eam ſeriaſſe confidimus, licet plorima noſtræ notitiæ ſint ſubtracta, quæ illorum, ut ſopra memoravimus, presbyterorum videlicet inſolentia ſilendo obduxit; qui nec locum, ſed quid loco conferretur, avidiſſime intendebant. Ad hoc quippe quorumdam inolevit loeptia, ut ſoerati pulveris *a* ædicolam ſlocci pendentes ſuis potius inſtitoorent repoſitorium uſutis *b*, ac omoi pene honeſtatis cultu derogato, quiſque rebus propriis conſulens, animum ad alia vagari permiſit. Aliquorum tamen proterviam deteſtandam digna audivimus talione multatam: ſed quia vicinis dormitionis ſuæ annis iſta ioeteverit negligentia, nullus, qui virtutum ejus æmulus noo videtur, fidelis ambigere poteſt *c*: ex quo enim pretioſus inibi theſaurus recondebatur uſquo ad venoraudi noſtri ſrarris Hogeri *d* tempora ſub rege Arnulpho *e* locus ille juri ſuit addictus exeelleotiſſimi doeis Oddonis *f*, qoi bujus ſereoiſſimi Auguſti Ottonis *g* extitit proavus.

a4 A quo idem venerabilis abba ipſam regiam eutrem *b* aliis repenſis poſſeſſioovibus juxta regalem cambivit titum; ac deinceps in noſtræ abbatiæ proprietate, id eſt ſancti Ludgeri *i*, perpetuo uſque io præſens eaioitur perdurare. Exiode ooſtrorum ſollertia ſancta ſtudioſius lacibula ineoluit, & prioris ignaviæ ſqualore deſeeato, auguſtis euravit addere rebna hooorem. Tuoc quoque intercepta pridem ſanitatum exhibitio optato pluribus rediit omine; quotquot hujus muneris rumor aſciverat, Domino ſecnudante, teduei certatim abierunt inde meatu. Omnia autem velle differere, quæ eo loci beatæ Ydæ opitulamine patrata audivimus, non noſtræ opis eſt, ant ſaeile ſenſu comprehendere, aut anſeoioo vomere * apre exatare: oumerum enim exeedunt: pauca ſiquidem ex multis bnie opuſculo inſeruimus imperitiæ ooſtræ tantom ſufficieotie, qni rhetoriei antidoti penitus ignari loſipidæ ſaltem ruſticitatis agreſti edulio vix paſci meremor. Sed quantum io nobis eſt, illios utique datum eſt, a quo inchoat eſſe omne, quod teodit ad non eſſe; cujus graria adjuti reſidua adhuc mitacula, prout qnimus & in veritate ſeotimus, repetere ſtudebimus.

a5 Res, quam axplieare conamur, illis die-

hua aceidiſſe refertur, quando prædictus Bilo A. Upeecdum ad presbyterium promotus Hirnteſeldenſis eccleſiæ diſcipulatum *k* ſubierat, quem in ejuſdem gremio loei, quamdiu vixerat, devotis novimus iuſudaſſe obſequiis. Magno enim a primæva juventute deleſtabatur amore, ac pro virium ſuarum modulo, ſi quid potuit, ibi hooeſtatis impendit, Sabbathia quoque & cæteratom feſtivitatum præcipuis vigiliis eccleſiam ſcobate *, altaria obvelate, cereos accendere ac hene oleates ſpargere conſueverat herbas. Quem hujuſmodi obedientiæ ſedulo inſiſtentem quadam nocte incoguitæ perſonæ ſpecies in ſomno his verbis medioeriter affatur: Beoe quidem te & utiliter hae in re egiſſe approbo, qua eccleſiaſticis cultibus componendis maguopere deſervis: ſed valde in hoc tua tedarguenda eſt ſtolida temeritas, quia egeſtos quiſquiliarum & purgamentorum ab eccleſia aeervos peues Sanctorum tumulos effundis & ſalutiferam humum eenoſis ſordibus profanare præſumis. Cave ergo, ſi ſaluti tuæ conſulere velis; nec ulla ulteius ibi dehooorario fiat. Hujus ſeilicet piaculi ſe notabilem & ipſe publico eſt confeſſus, & tali elogio ſe repreheuſum eum juramento affirmavit. Ille exhiue eaote interdicta vitavit, ſeque ad eomminantis mouita emendatiorem impoſterum dedit. Hiuc benevolus lector diligenter animadvertat, qui ſaera monumenta præſumptive infamare uititur, quanta ſeveritatis tonſura * ſit plecteodus, ſi & ipſi culpam impingit *l*, qui per ignaviam, non per malitiam, quantum nobis conjicere liect, contigua illis loca improvide atttectare apprehendit. Perſpieue effieitur, quia Dominus cuſtodit oſſa Sanctorum omnia, dum eos & in tetris maneat hooor, & in Dei reguo ſine leti pavore eorum uomina laudeſque manebuot.

a6 Mulier quædam de Saxonia miſerandæ prolis erat geoitrix, cujus faeiesa primo uativitatis ortu ad ſcapulas reflexa ineouvertibili ſtringebatur rigiditato, mouſtri cujuſdam potius, quam hominis prætendens effigiem. Hæc portentuoſa deformitas anxiæ matri luctuoſa admodum eoulit ſuſpirie; & tollerabilius arbitcabatur malum, ſe uumquam puerperium pertuliſſe, quam ſemper ſuee reſeentibus curis augmento vixiſſe. Audita autem euratiouum gratia, quas per ſanctam Ydam languentibus Dominus elemeoter impertitur, Dominam ſuam feſtinato adiit, iufortunii ſui eventum expoſuit, atque ut ejus adminieulo eupitum peragerei iter, gemebuuda popoſcit. Paruit illa poſtulatis, & quo æſtuantis optio compulit, ſeeum mulierem eum tranſverſa ſobole perduxit, ae oratione præmiſſa, domina per ſe infantulum ſuper altare colloeavit, hæc verba obortis lacrymis inquiens: Si tua apud Deum ieterveotio, o beata Yda, hujus pnſioli * reformatiouem obtiue re dignatur, tuo illum famolatui maneipandum protinus perpetuo jure condono *m*. Haue illico ſponſiouem oratio, & orationem exauditio comitabatur: nam ſub horulæ ipſius interſtitio, eunctis intuentibus, iufantia cervieola repeutina rotatione ceſſeſtitut, vultuſque in ſuum compactus ſtatum deeeoter otoatur, nulla exhiue prioris damui ſtigmata mouſtans. Minot mox io expleudis votis nou ſuit aeeeleratio, quam io ageudis Deo laudibus aeelamatio, ae lætis ſucceſſibus domum remeaotes, Dei eircumqueque magoalia diſſeminate gaudebant.

a7 Aeeidit quoque temporo quodam, adoleſceotulum alium illue adduci, cui dexterum crus

Lib. II. Cap. I.

a *Sordes melius ecoſora.*

b

c

d

e

f

g

ſed ſub Hogero abbate, ipſius ec. cleſia VVerthinenſibus tradita, refloruit.

h

i

* *i. e.* earlamo.

k *ſtopare*

l

m

* *i. e.* parvuli.

Ecclesia cultus ob profanatos locos divinitus corripitur

Infans ob reſpirutam diſformem faciem S. Idæ famulitio adſcitur

Septembris Tomus II.

A. UFFINGO *ejuſdem famulatus mancipat ſe adoleſcens contracto cruce liberatur.*

cum pede ite ad poſteriora erat ſupinatum, ut illud nullatenus ad terram valuiſſet deponere. Ad hujus miſeriæ cumulum ſiniſtri lateris vexationem non modicam patiebatur, ac per hoc omni pene ſaniratir ſpe deſtituru noo ſolummodo dabilitarem, ſed etiam inutile membri pondus pro ſubſidio geſtabat. Iſte etiam pia parentum ſollicitudine coram venarabili tranſpoſitus urna, generali omnium conſulro voto ſe obligasit, ut ſi ambulandi poſſibilitate beatæ Ydæ inrerveotu utcumque donaretur, ejus famulitio ſemetipſum proprieteris jure vendiearn non differret; erat

n eoim ex libera progenie natus *n*. Hia condicionibus prælibatis, poſtquam diu ſuit oratum, impreſſur alieno loco pes paulatim videbatur dilabi; oſſis quoque dintina ligatura laxatur, totaque lareralis eompago virali celote delibuta in priſtinum vigorem animatur. Qui deiode in proceſſu temporis, ſanitate creſcente, adeo convaluit, ut, lieet elandieanre adhuc pede, per ſe greſſum figere potuiſſet, ac non multro poſt ſine baculi ſuſtentaculo ab eo,

* *nempe baculus.* quem prius portabat, ipſe * cœpit porrari, & porritorem ſuum benigno atteſtavit intuiru: promiſſi autem ſui non immemor pro teſumpta ſoſpirate in rodem loco Sanctis ſervitnros

B libera colla ſubmiſit, ec totum vitæ æsum in beatæ Ydæ obſeqnio expendere decrevit.

V. *Deus, qui omnes Sanctos beat os cœli, volunt S. Idæ gloriam in terris ampliſicare,*

a8 Stupenda ſummi Largitoris magnalia, qnibue eccleſiaſticos * ſuos in terris mirificat, ad digne conſecribendum valde perplexa videntur, & quantum humana capacitas ſenſualiter ſapit, ab omni indignerionis * calculo in prima admirationis fronte reſiliunt. Si enim multiformis mundanæ facundiæ nitor totas cerminum ſuo, rom copias effundat, temporariam illorum claritatem oon ſufficit verbotenus expolire, quanro minus ſilvam perfectionis eorum poterit penetrare o? Humanam refugit noritism, quam magna multitudo dulcediois cæleſtis his eppetatur, qui Deum diligunr & colunt in scritarn. Inter innumera quoque Ssoctorum millia, quæ per orbem qnadrifidum orthodoxa veneratur religio, multo oumeroſior eorum æſtimatur frequentia, qoi morralium cognitioni ſubtrahontur & ſolius Remuneratorir ſui obtutibus irradianrur. Nec

C tamen minimus eorum capillus apud Denm deſpectui habetur: quamvir enim alii præ aliis proptet obſcuritarem famæ impariter impari perſruentur honore, omnes tamen pariter pari *p* æternitate ſublimantur in aſtris.

* *Surius illum*

* *eidem auctius indagationis*

* *electos.*

p dumtellus tumba ſaxea ſponte emerſit e terra: *, *i.e.* latere

a9 Hinc & veracalum ſoam beatam Ydam Dominus ſub rellurir aggere non peſſus eſt elandeſtinari *; ſed latitantem modio lncetnam gratiſſimum multis ſpectaculum facere decres it, ut eminentiori loco poſirs vaſtiores etism ſanctitatis radioseminus dilatarer. Saxea ſcilicer areha, in qna venerandæ exuviæ reconditæ tetræque fuerant recommendatæ, inviſibili quadam mobilitare ſorſum cœpit emergere, & quaſi violeotiam terreæ molis dedignara contra prementem ſe intrinſecus luctabatur, ſicque per nonnullos annos ſenſim erumpendo ſeſe liquido iotnentibus oſtendir, donec ſundirus ab bumo ſequeſtrata io ſuperficie psvimenti inregra reſedir: tanto quipe depoſito idoneum terta non ios enit hoſpitium unde & ejus non prævaluit ſufferre conſortium. Quod ſi quemquem hujus rei quaſi ficta, quod abſit, * tecire angit, teſtem inviramus Deum, nos plurimos in hac luce vidiſſe, qui ſupremum oon amplius opetculi verticem io ſua pucrtiria apparuiſſa, & poſtmodum io id, quod nunc cernitur, exuberaſſe teſtantur: ſi vero huic edſtipulationi nec ſic ſidem accommodaverit, eeca in prompru habeut ex Dei graria, qnæ dicuntur. Si aures illam * reſellant, oculorum hæc indicio probet, & probando credulus ficri diſcar. Miremur ergo & indubitranter veneremur non ſortuitam, ſed eſſentialem miſericordiam Domini, ex cujus præventione tam fructifera apud nos pullulavie olisa: aliorſum enim iſta & his ſimilia non interpretatur, niſi qui animæ ſuæ detrimenta ſectatur.

* *Surius interpoſuit æmulatio*

D

30 Aliquanra ex parte commemoraris miraculis, per quæ beatæ Ydæ ſanctitas vicinis popu- VI. *quo aliiſque progeniti permotus epiſcopus Monaſterienſis, ſupplicante abbate VVerthinenſi,* q

lis ſaluberrima innotuit, non incongruum ſupicemur de rranslatione ſanctorum reliquiarum aliquid huic noſtræ hiſtoriolæ ſtrictim inſerere, ut unde beati cineris promotio certior, inde auditoribus religio accreſcat uberior: nec enim ſcientiæ noſtræ graeillime ſcinrillula laudum illius esir exſors, quam ad mulrorum tnitionem de occiduis mundi partibus *q* in has rerras ſuperna perduxir clemenria: cujus eriam inexhauſtæ largirari inte impuratur, quod Saxonicis io arsis talis eſt margarira reperta, ac tam humilem ſitn planiriem pretioſiſſimis dignabarut ditare pignoribns. Hujuſmodi mirabilium tnmuſculis dum plnrimorum animos permulſiſſet, ad teverendiſſimum quoque Mimigardæfordenſis Eccleſiæ præſulem Dodonemr hujus rei notitia pervenit. Tanris ille congratolans bonis, quod sel ejus temporibns, aur in loco ſuæ ſollertiæ ſubjecto hæc maxime es enire debuerunt, opifici omoium Deo immenſas referebai gratias: nnde enm famoſior qnoridie de his relatio erebreſceret, viſum eſt ſenioti noſtro Ludolpho *ſ* enndem præelarum epiſcopum precibus convenire, quatenus beatæ Ydæ oſſe de tumulo in eccleſiam tranſferre ac ejus baſilicæ conſecrationem peragera dignaretur. Hujus exhortationis efficatiam fratris nihilominue noſtri Hugii *t* benevola jnsit induſtria, cui id temporis illis in partibus noſtrarum procuratio rerum ſuetat injuncta, qui & eandem reſtaurationem *u* nobiliter ampliavit. Cum vero hujus nuncii veritas primitos parochiannia ionotuiſſet, videlicet quod electa Dei Tiruncula ad ſuum oratorium eſſet deportanda, aeersarim illo confluentes reverendis optabant intereſſe exequiis.

r

ſ

t

u

F

35 Tunc memoratus præſul petiris beoigne annuena, die ſtatuto ſuperveniens, ſacroſanctum VII. *ſacra oſſa ſuaviter fragrantia e loculo ſubleval & ſolemniter in altari collocat,* *, *i. e.* commendavit reviſit ſepulchrum, ibique oratione ſuſa, quod iniriandum propoſuerar, intenſiſſime ſummo delegavit * eooſilierio Chriſto: pontificalibns deinde ornatus inſulis ſacraram aggreditur rumbam, comitanre ſecum inferioris ordinis agmine dealbato. Ubi primum ſeniorem noſtrum omneſqoe ſimul aſtantes admonuit torius bonirarisoriginem generalires inclamare Deum, ut ſuæ voluntatis effectum in hujus facti inchoatione monſtrare dignaretur; licet enim de Sanctæ Dei meritis nullo modo hæſiraret, ſolira tamen prudentia uſus, nil per ſn inconſulte aut inordinarn agere soloit. Hac ſupplicatione præmiſſa, pari omnium conſenſn & voto operenlum marmoris smoveri præcepit; quibus juſſa maturentibus, ſn aviſſima mox fragrantia dn monumento ernctans, odoriſera adſtantes jucunditate reſperſit; nr liquido omnes ſenrirent, beatæ Ydæ meriro illam cælitus eſſn deſtinatam. Quo facto, epiſcopus ſacras exuvias deoſculatus, enm omni hoeore de ſarcophago ſublevavit, & in ſcrinio illorum reeeptni aptaro diligenter repoſuit, monachis interim ae cloricis

pſalmos

A pſalmos ac lætaniam inſtanter pſallentibus. Deinde præcedentibus crucibus, cereis atque thuribulis cum dulci modulantium cantilena benignus pontifex cum noſtro ſeniore ſanctum geſtatorium v portandum ſuſcepit, & in eccleſia honorifice ſuper altare collocavit. Ibi quoque aliqua de beatæ Ydæ ſanctimonia populo ſuccincte recitavit, ac mox ipſo TE DEUM LAUDAMUS elevante, plebeiæ laudis ſuccentu omnia concrepabant.

v Vtis. *aliquas ſibi reliquias ſervat, aliis abbatiis concedit partem templi S. Idæ dedicat, feſtum tranſlationis inſtituit.*

3a Ut autem ſacrorum pignorum veneratio celebrior alicubi haberetur, memoratus pontifex aliquas ex eis ſibi tulit particulas, quaſdam dominus abba ad noſtrum tranſvexit monaſterium u, quas etiam omnes ſacris veſtibus indutі pridie y Kalendas Decembris magno honoris apparatu ſuſcepimus z. His ita peractis venerandus antiſtes auſtralem eccleſiæ ſtructuram, id eſt rurim in honore ſanctæ Dei genitricis Mariæ ac ſub beatæ Ydæ nomine conſecravit, cunctiſque in vicinio degentibus diem tranſlationis & dedicationis annuali ſemper recurſu ſolenniter feriandum indixit. Tanta tarum congruentia dum ſtreuè cuncta præparaſſet, populum epiſcopali benedictione munitum ad propria ire permittens,

x
y
z
B ipſa quoque cum ſuis lætus inde diſceſſit. Factu ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis nongentiſimo octuageſimo, ſexto Kalendarum Decembrium *aa* die, feria quarta *bb* Indictione octava, imperante victoriosiſſimo cæſare Ottone, anno, ex quo cum divæ memoriæ ſeniore auguſto genitorn ſuo regnare cœpit, vigeſimo, ex quo vero anguſtalem monarchiam ſolus obtinuit, an-

aa bb

cc no octavo *cc*, ſuper omnia regnante æterno principe domino noſtro Jeſu Chriſto, cujus imperii auctoritas totius orbis frena ſolo moderatur arbitrio, & a cunctis creatis per omnia celebrant, laudatur & adoratur in ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Sanctæ Idæ *reliquias intelligit.*

b *Per uſuras deſignari quæſtum ex rebus ſacris, innuunt præcedentia; puta*, qui non locum, ſed quid loco conferretur, aviditſime intendebant.

c *Obſcuram hanc phraſim ſic explica*: Nullus fidelis, qui virtutum ejus (*S. Idæ*) emulus non videtur, *id eſt, qui ejus virtutibus non invidet*, ambigere poteſt, quia (*id eſt, quin*) vicinis dormitionis (*id eſt obitus*) ſuæ annis iſte increverit negligentia. *Porro his verbis cavet biographus 1°. ne quis exiſtimet, ex parte S. Idæ ſtetiſſe, quominus plura beneficia mortalibus conferret: cavet 2°. ne quis hunc ſacrarum rerum neglectum ſub VVerthinenſibus monachis irrepſiſſe arbitretur.*

d *In Surio legitur*, Patris Hogeri. *Syllabus abbatum VVerthinenſium & Helmſtadienſium auctore F. Henningio Hagen, ex Ms. editus a Leibnitio Scriptorum Brunſvicenſium tom. 3 pag. 600, notat Hogerum quintum VVerthinenſium abbatem. Conſonat Buccelinus in Germania Topochrono-ſtemmato-graphica parte 2, pag. 300 ubi & ejus obitum poſt quatuor ferme annorum præfecturam anno 902 illigat. Eadem fere colligi poſſunt ex Mabillonio, qui in Annal. Benedict. ad annum Chriſti 887 ait, poſt mortem S. Hildegrimi electum fuiſſe Andolfum, eique eodem anno decedenti ſucceſſiſſe Hembilem; dein ſubdit*: Non diuturna fuit ejus præfectura, neque ſucceſſoris Adalgagi, Odonis & Hogeri.

e *Arnulphus Carolomanni Bajoariæ regis filius Germaniæ regnum obtinuit nunc Chriſti 887 poſtea etiam ad imperium evectus.*

f *Suetus habet* Ottonis. *Fuit is Saxoniæ dux, de quo ſepius meminit Eccardus in Commentario de rebus Franciæ Orientalis. Inter cetera illum VVerthinenſi monaſterio faviſſe, oſtendit pag. 781. Filium habuit Henricum cognomento Aucupem Germaniæ regem, cui anno 936 demortuo ſuffectus eſt Otto Magnus ejus filius.*

g *Deſignantur Otto II, Magni Ottonis filius, Henrici Aucupis nepos, ac Ottonis Saxonum ducis pronepos. Hic, teſte Pagio in Critica, Germaniæ rex a patre creatus eſt anno 961, imperator coronatus a Joanne XIII P P. anno 967, denique extremum diem clauſit anno 983.*

h *Per* regiam curtem *hic villam regiam intelligi eniſimo; in qua ſignificatione in antiquis formulis ſæpe reperiri, notat Calepinus. Villa hæc fuit Hertveldum ſive* Hirntveldi, *complebatque eccleſiam a S. Ida extructam. Schatenius in epiſtola ſupra allegata ſcribit, eccleſiam illam fuiſſe ſuo tempore uti & prius paracchialem; ne prime quidem videri ibi fuiſſe cœtum ſacerdotum, ſed poſtea a Werthinenſibus monachis parochiam fuiſſe adminiſtratam, ſubinde tamen etiam a presbyteris ſecularibus. Addit, anno 1663, quo hæc ſcribebat, Werthinenſe cœnobium per monachos ſuos ibi divina denuo miniſtraſſe.* B

i *De S. Ludgero VVerthinenſis cœnobii fundatore vide Acta noſtra tom. III Maetii die 26.*

k *Id eſt miniſterium cuſtodis obibat: patet id ex ipſo titulo apud Uffingum, qui ſic habet*: Qualitat eccleſiæ cuſtos pro negligentia ſit correptus. *Unde & Surius locum hunc ita interpretatus eſt*: Quando... officium cuſtodis adminiſtravit.

l *Id eſt, ſi Deus*, vel S. Ida *Biloni culpæ adſcripſerit, quod ex negligentia Sanctorum tumulos fodaverit quanto ſeverius caſtigaturus eſt eos, qui id ex malitia fecere præſumpſerint.*

m *Frequens hæc olim fuit ſui, ſuorumve alicujus monaſterii vel eccleſiæ famulatui mancipatio. Alii ad cenſum annuum perſolvendum, alii ad certa præſtanda obſequia, alii denique ad perpetuum famulatum ſe vel ſuos (ut in caſu hæc domina ancilla ſuæ proles) devovebant.* F

n *Nam ſi ſervilis conditionis fuiſſet, votum hujuſmodi abſque domini conſenſu irritum fuiſſet.*

o *Totum hanc periodum Surius ſic immutavit*; Si enim humana ſapientia (etiamſi omnes ſuos nervos intendat) temporariam illam claritatem non ſufficit dn verbo ad verbum ſuis coloribus depingere, quanto minus ipſam æternam perfectionem delineare poterit?

p *Vera hæc ſunt, ſi de ſola æternitatis duratione & gloria eſſentiali accipiantur; falſa, ſi de accidentali gloria dicantur.*

q *Id eſt Neuſtrin.*

r *Decimus Mimigarfordenſium ſeu Monaſterienſium epiſcopus Dodo recenſetur, tam in Catalogo epiſcoporum prædictæ diœceſis per Matthæum Tympium, quam in Chronico Monaſterienſi Araldi de Bevergerne apud Antonium Matthæum in veteris ævi analectis. Prior in rem noſtram ita loquitur*; Dodo & vita & doctrina ſuis facem præmulit... & B. Idæ oſſa multiplicibus clara miraculis una cum Ludolpho abbate Werdenſi anno MVIII ex humili tumulo levavit, dignoque in eccleſia Herxfeldenſi, quam ipſe [*lege* ipſa] olim pie exſtruxerat, loco poſuit.

A. USFINGO. *Adverte tamen, annum* 908 *mendoſe pro* 980, *forte ex typothetarum negligentia (quod in cyfris Arabicis non ſemel accidit) expreſſum eſſe.*

f *Laudatus ſupra Syllabus inter Werthinenſes abbates Ludolphum* 24 *numerat. Conſonat Buzelinus in citatu ſuperius Operis parte* 2 *pag.* 312: Lodolphus abbas XXV Werthinenſis, Friſo nobilis, vic ſummæ devotionis ac pietatis. Hic anno CMLXXX enrpua S. Idæ viduæ enm epiſcopo Monaſterienſi Dodone in eccleſia noſtra. Hertefeld prope Luppiam fluvinm e terra elevavit & honorifice in altari collocavit.

t *Buzelinus laudatus Hugium Herzfeldenſem parochum nominat*: Acta ſunt hæc ..., *inquit*, ſub prædicto abbate Werthineoſe Ludolpho, & Hertefeldenſis eccleſiæ paſtore Hugin mnnacho eœnnbii Werthinenſis. *Citat autem Uffingum & Cincinnum, adeoque procuratio illa, quam Uſfingus Hugio commiſſam fuiſſe tradit, paſtoralem curam etiam complectebatur.*

u *Apud Surium eſt*: qui & eamdem eccleſiam non modica reſtcuratione nobiliter ampliavit.

B vv *Cui ſcilicet ſacræ* Idæ *reliquiæ erant impoſitæ.*

x *Buzelinus citatas de hac reliquiarum tranſlatione ſic habet*: Cujus (*S. Idæ*) ſanctum caput eum ſolemni proceſſione Werthinam eodem tempore magna eum revercoria inde translatom eſt. *Contra in manuſcripto indiculo Sanctorum VVeſtphaliæ hæc legc*: ejus (*S. Idæ*) ſaccum caput conſervatur Leisboroæ in eœnobio. *Utrum e duobus monaſteriis ſacrum hunc theſaurum poſſideat, exploratum noa habeo; commode tamen dicta in ſpatiem ſibi oppoſita conciliari poſſunt, ſi dicamus, ſacri capitis partem alteram in cœnobio VVeethintnſi, alteram in Leisbornenſi aſſervari. Sane ſi biographi verbis ſtandum eſt, non videtur totum caput tum temporis VVerthinam fuiſſe translatum; cum tantummode* pcrriculas qnæſdam *de S.* Idæ *corpore eo ab abbate delatas* D *tradat: hic vero loquendi modus de tam infigni corporis parte, qualis caput eſt, non niſi inepte adhiberetur.*

y *Surius legit*: ad Kalendas Decembris.

a *Hiſce innuit, ſeſe reliquiarum ſuſceptioni interfuiſſe.*

ca *Hinc colligo, cur in titulo capitis* r *veteres partitionis dicatur*: cujus feſtum colitur ſexto Kalendas Decembris.

bb *Ita etiam notatur in editione Suriana, ſed utrobique, ut videtur, mendoſe, nam anno* 980, *iuditione* VIIII, *vi Kal. Decembris incidit in feriam* VI, *non* IV.

cc *Congruit hæc duplex Ottonis II epocha cum aſſignato Chriſti anno & Indictione, ſi prioris initium ſumas non eo quo in ſocietatem imperii a patre adſcitus eſt, ſed ex quo in Germaniæ regni conſortium ab eodem aſſumptus eſt. Nam ab anno Chriſti* 961, *quo teſte Pagio in Critica, Germaniæ rex creatus cum patre regnat cœpit, uſque ad annum* 980 *ſexto Kal. Decembris, vigeſimus annus currebat. Rurſum idem Otto II,* E *grnisore ſuo Nonis Maii anni* 973 *defuncto, imperium ſolus obtinuit: anno itaque* 980, *ſexto Kal. Decembris inchoatus jam erat annus octavus, quo imperii frana ſolus modcrabatur. Quod autem duplex hæc epocha ita ab Uſſingo adhibeatur, patet ex ipſis, quos adhibet, terminis: per* regnare *eum Germaniæ regnum, per* anguſtalem mnnarchiam *imperium indigitat. Hæc notanda cenſui, ne quis eu Pagio aliiſque Uſſingum erroris inſimulet. Pagius enim anno Chriſti* 980 *Ottonis II annum octavum & decimumquartum illigat: ſed ille poſteriorem epocham exordiatur ab anno* 967, *quo vivente patre, imperator coronatus eſt: cæteroquin Uſſingi dicta eum Pagii calculis optime cohærent.*

DE B. IRMGARDE VIRGINE

C

COMITISSA ZUTPHANIÆ

COLONIÆ AGRIPPINÆ

F

C. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus antiquus, annus emortualis, nobiles natales, Vita ex Germanico edenda.

CIRCA FINEM CECULI XI, AUT INITIUM XII *Cultus Beatæ probatur*

Colonia Agrippina inter innumeras prope Sanctorum cnvoias, quas ſno ſinu religioſe complectitur, gaudet etiam ſacro corpore B. Irmgardis *virginis animiæ humilitatic ac religionis, cujus annuam memoriam ibidem hac die celebrari ſolitam in Faſtis reperie. En hiſce alquot accipe: in primis Florarium noſtrum, anno* 1486 *cenſcriptum, hujus Virginis bis meminit; ac ſemel quidem* IV *Septembris inquiens*: Coloniæ Agrippioæ in ſumm[a *templo*] ſanctæ Yrmgardis virginia: *deinde vero* X *Novembris*: Cnlo-niæ ſanctæ Yrmgerdis virginis. *Poſteriorem diem fuiſſe ei emortualem ſtatuit Cratepolii Necrologium in Catalogo epiſcoporum Colonienſium, teſte Theodoro Rhayo in Animadvs illuſtribus Juliæ. Verumtamen ad diem* IV *Septembris Beatæ hujus memoriam refecendam eſſe conſtat, tum ex aliis Martyrologiis, tum ex annua ejuſdem Virginis feſtivitate, de qua infra agemus. Interim martyrologos audiamus.*

a *Grevenus in auctarii Uſuardi apud Solle-thum noſtrum ad hanc diem ſic eam annuntiat*: Irmgardis virginis in majori eccleſia Colonienſi. *Molanus ibidem indicium cultus adjungit*: Colo-niæ *ex Martyrologiis*

A looiæ in majori eccleſia, Irmgardia virginis, in cujus præſeſto ibidem campanæ pulſantur, ſicut in præſeſtis Sanctorum, licet non ſit canonizata. *Similiter Martyrologium Germanicum Cuſſio adſcriptum illam pridie Nonas commemorat*: Item in metropolitana Coloniæ ſancta virgo Irmgardia. *Eodem die nununtiatur in Additionibus Martyrologii Romani ad uſum Belgii; verbis ex Flandricis Latinæ hæc ſunt*: Coloniæ Agrippinæ natalis B. Irmgardiæ, Zutphaniæ comitis filiæ; cujus ſacrum corpus ibidem quieſcit in ſacello trium Regum. *Accedit Menardus in Martyrologio Benedictino inquiens*: Coloniæ, in majori eccleſia, ſanctæ Irmgardiæ virginis. *Ad eumdem diem cum* Beatæ *titulo illum referunt Caſtellanus in Martyrologio univerſali, Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, Wieninus in Ligno vitæ, Miræus in Faſtis Belgicis &c. Atque hi omnes pro cultus loco ſolum Coloniam Agrippinam aſſignant*: ut *Theodorus Rhayus e Societate noſtra in citato mox Opere ulteri præterea oppido annuam ejus memoriam*

B AV *Septembris adſcribit his verbis*: Colonia Agrippina & collegiata B. virginis Mariæ Reſſenſis eccleſia quotannis colit feſtive Irmgardiæ, ſeu, ut alii, Irmerudim, quarum duas fuiſſe, varii ſentiunt auctores.

immemoratualis; Coloniæ

3 *Ex dictis manifeſtum eſt*, B. Irmgardem, *quamvis non ſit ſolemniter canonizata, legitimo & immemorabili cultu gaudere, quippe cujus initium aſſignari non poteſt, & quæ, anno* 1486, *ut Florentium noſtrum fidem facit, jam gaudebat, & ad noſtra uſque tempora gaudere pervenit. Ad noſtra uſque tempora, inquam*: *nam licet cultus ejus Coloniæ Agrippinæ intermiſſus videatur, viget tamen etiamnum in ſacello prope Sachtelium venerationi ipſius conſecrato, ut num.* 6 *oſtendemus. De prætermiſſo autem Coloniæ cultu hæc mihi ex ea urbe tranſmiſſa ſunt*: Feſtiva ejus dies XV Septembris ſolemniter in ſumma æde campanarum compulſatione fuit celebrata, teſtante Gelcaio, uti & aliqui vicarii hujus eccleſiæ ſcire volunt, quod eriam eadem die ſummum Sacrum in ipſius capella (ubi ejus corpus requieſcit) fuit ſervatum.

intermiſſus, C 4 Nunc autem neque ſummum ſacrum, neque compulſatio campanarum obſervatur. Olim etiam ad minimum in ejus die feſtivo ipſius ſepulchrum hominibus devotis oſtendebatur apertum, in cujus ſepulchro erim ſcutella lignea, qua ad cibos in vita ſua utebatur, videtur. Per tres autem circiter aut quatuor annos (ſine dubio ex mandato illuſtriſſimi capituli metropolitani) ejus ſepulchrum clauſtris alienis obſignatum fuit, ita ut hucuſque numquam fuerit apertum; idque ſine notoria cauſa: hinc etiam devotio hominum paulatim deficit. Sepulcrum autem & corpus S. Irmgardia eſt in capella aut ſacello S. Agnetis V. & M. juxta SS. trium Regum ædiculam in eccleſia metropolitana Colonienſi.

at viget prope Sachtelium in monte dicto ſanctæ Irmgardis: 5 *Perculerant me hæc ineaſpectata de intermiſſa Beatæ veneratione veſpenſa, cum nec opinanti mihi cultus ullunde repetendi ſpes affulſit; dum etiam locum, in quibus eam ſolitarium vitam duxiſſe comperetam, diligenter perſcrutarer, incidi in Tabulis Frederici de Vvit impoſitam colli eaidem editalam nontamque S. Ermgard. Situs eſt hic in collis in ducatu Juliacenſi (ſecundum laudatas tabulas) tribus circiter milliaribus Germanicis ab oppido Ruræmanda, ac una plus minus Suchtelio (incolis* Suchtelen) *non procul a Nabalia fluvio, ubi præfatum ducatum a Colonienſi archiepiſcopatus ditione diſterminat. Cum igitur hæc ipſa loca eſſe perſpicerem, quæ beata* Irmgardis *incoluiſſe traditur, ſubiit mox animum ſpes, fore, ut aliquid certius de ipſius publica veneratione cognoſcerem; nec me mea exſpectatio fefellit: procurante enim P. Guſpero Haetzemio ſacræ Theologiæ in Colonienſi univerſitate doctore Societatis Jeſu, breviter quidem pro rei magnitudine, at perſpicue tamen inſtruit me R. D. Quirinus Froitzheimius Paſtor in Suchtelen. Verba eius ſubnecto.*

6 De ſancta Itmgarde nata comitiſſa Zurphaniæ, ſorore B. Hermanni condicti humilis quoedam prælati abbatiæ S. Pantaleonis digniſſimi, plus ſcribere non ſcio, quam quod feſtum ipſius hic in loco vicino oppido Suchtelenſi, ubi eſt ſacellum in honorem S. Irmgardis conſtructum, ubi & fontem excitavit, in loco, inquam, dicto Mons S. Irmgardis, celebretur quarta Septembria cum plenariia indulgentiis, quo die ſicut & per totam Octavam maximus eſt ibidem populi accurſus. Varii variis languoribus oppreſſi ſanitatem recuperatam ex devotione ibi habita adſcribunt interceſſioni S. Irmgardis. Quavis ſeptimana diebus Martis & Veneris ſtatuta hora ibidem ſactum legitur; quibus diebus & frequens eſt vicinorum concurſus. *Subſcriptum erat*: Quirinus Froitzheim Ord. S. Benedicti, abbatiæ S. Pantaleonis intra Coloniam profeſſus, Paſtor p. t. in Suchtelen, ejuſdemque Chriſtianitatis Decanus ruralis. *Subjungit deinde laudatus P. Hartzem*: Hæc anno MDCCXLVI: XX Februarii ſciſcitanti mihi reſpondit.

ubi annua feſtivitas celebratur ac varia beneficia impetrantur: E

cultus hic perantiquus quis videatur.

7 *Vigebat jam Beatæ noſtræ in præfato loco veneratio, & procul dubio diu vigueras anno* 1636, *ut patet ex litteris* XII *Septembris ejuſdem anni ad Bollandum noſtrum datis a R. D. Petro a Streithagen canonico Hensbergenſi; in quibus inter cetera hæc lego*: Suchtelenæ Depoſitio S. Irmgardis comitiſſæ Zutphanienſis, quæ ſtatri ſuo Hermanno abbati S. Pantaleonis creato anno MLXXXII, & mortuo anno MCXXI, totum eum tractum (*Suchtelio vicinum*) in eleemoſynam contulit, & in ſacello juxta oppidum ſupra montem poſito quotidiania coruſcat miracolis. *Similia habet Vita Beatæ Germanice edita typis Colonienſibus anno* 1602, *quæ etiam conceſſarum a Sede Apoſtolica indulgentiarum, & gemini Miſſæ ſacrificii quavis hebdomada dicti* F *ſoliti expreſſe meminit. Vitam illam infra Latino ſermone donabimus: ſed ea quo tempore cultus hic ex loci enatſus ſit, certo affirmare non auſim: dubitare tamen nequeo, quin jam ab aliquot ſeculis ibidem viguerit. Cum enim* B. Irmgardis *in fine ſeculi* XI *aut initio* XII *e vivis exceſſerit, ut non oſtenſuri ſumus, cumque nullum hujus publicæ venerationis initium quiſquam aſſignet, verisimillimum videtur, coli eam cepiſſe ut ipſe, qua mortua eſt ſeculo, aut ſaltem proxime ſubſequenti. Certe anno* 1486 *in ſacra veneratione Coloniæ jam habebatur, ut videmus ex Florario num. citato: non eſt autem verisimile, Suchtelenſes incolas accolaſque in religioſo hoc obſequio voluiſſe Colonienſibus cedere: præſertim cum & Suchtelenſium domina fuerit, & vicinus Suchteleni ſilvus diu ſolitaria incoluerit, & excitato etiam divinitus fonte nobilitarit. Quidquid ſit, ex hactenus dictis conſtat, de legitimo* B. Irmgardis *cultu nullum dubitandi locum eſſe relictum.*

8 *De anno Beatæ ſuccurſali nihil certi ſtatui poteſt, niſi quod in fine ſeculi* XI, *aut initium*

XII

Auct. C. S. *Annus ſecundum incertus ad finem ſeculi* XI: *aut certum* XII *referendus eſt*

XII *incidiſſe debuerit. Hoc autem ſic colligo: Vivebat* Irmgardis *anno* 1040; *tunc enim Reſenſe templum, ſuis ſumptibus reædificavit, ut fidem faciunt verſiculi, quos in ipſo templo iconi ejuſdem Beatæ ſubſcriptos legiſſe ſe dicit anonymus quidam in fragmento Vitæ manuſcriptæ, quam præ manibus habeo. Verſus ſunt hujuſmodi.*

Anno millenn Chriſti pariter quadrageno.
Conndidit hne templum felix Irmgardis amœnum;

Obtnlit idque piæ, quod protegat ipſa, Mariæ. *Supererat etiamnum in vivis anno* 1082, *quo frater ipſius Herimannus ſeu Hermannus abbatiæ S. Pantaleonis in urbe Colonienſi præfectus eſt: nam ipſius jam abbatis inuitu oppidum Suchtelenenſe cum ſubjecto agro, præfato monaſterio donavit, ut tradit Gelenius De Germaniæ epiſcopis littera I in* S. Irmgarde *ſcribens ſequentia*: S. Irmgardis comitis Zutphaniæ filiu... Rees oppidum eccleſiæ Colonienſi affignavit, & Suiebtelen cum omnibus ſuis attinentiis mnnaſterin D. Pantalennis, eo qnnd illius Conventus abbas hic eſſet frater, donavit. *Jam vero ſi anno* B 1040 *Reſenſe templum exſtruxerit, erat certe id temporis annorum circiter* an, *adeoque ſi ad initium ſecali* XII *pervenerit, octogenaria aut octogenaria major debuit obiiſſe. Certum itaque eſt, Beatæ mortem ad ſeculi* XI *finem, aut ſubſecuti initium eſſe referendam. Nunc de ejuſdem illuſtribus natalibus pauca dicamus.*

Zutphaniæ comitibus nata tradetur, at incertum,

9 *Jam vidimus,* B. Irmgardem *a Gelenio, & in Additionibus Romani Martyrologii ad nſum Belgii* comitis Zutphaniæ filiam *appellari. Eumdem ipſi titulum attribuit Bucelinus in Germania ſacra parte* 2 *pag.* 251 *in Catalogo abbatum S. Pantaleonis ſic ſcribens*: Hermannus cnmes Zutphaniæ frater]S. Irmgardis enmitiſſæ. *Conſonat Dionyſius Sammarthanus Galliæ Chriſtianæ tom.* 3 *col.* 739 *noviſſimæ editionis; ubi laudatæ abbatiæ præſidet recenſens, in rem noſtram habet ſequentia*: 5x B. Hermannus ſive Herimannus I, cngnomento humilis, ex comitibus Zutphaniæ genus ſuum duxit: ſnrntemque habuit S. Irmgardem, qnæ ſancto Pantaleoni multas poſſeſſinnes tranſet ipſit. *Similiter Vita Germaniæ, aliique multi ſcriptores eodem illam titulo condecorant, nemine, quod ſciam, contradicente. At quinam Beatæ parentes fuere? Id enimvero nec determinare promtum eſt nec divinare lubet. Suſpicatur quidem Joannes Pontanus in Hiſtoria Geldrica lib.* 5 *pag.* 88 *illam Godeſchal.* C *ci Zutphaniæ comitis aut filiam aut ſororem fuiſſe, dum in genealogia Hermanni ait*: Fuerunt ſnrtiſſis Hermannus & Irmgardis itemque Ropertus, liberi Godeſchalci, cujus ſuperius poſita genealngia (*in comitibus Zutphaniæ*) ant ejus nterque frater ſororque. *Sed nullum ſatis convincens profert argumentum.*

quibus determinate parentibus.

10 *Non improbabiliter tamen Godeſchalci ſororem ſtatui poſſe videtur. Nam eodem tempore, quo Bretam floruiſſe conſtat, dominium urbis Zutphanienſis penes Godeſchalcum erat. Probat id laudatus Pontanus ex diplomate, in quo* Godeſchalco ejuſque uxori Adelheidæ dnminis npipidi Zurphaniæ... Ultrajectnm nvocatis *vertæ decimæ adjudicantur. Inſtrumentum hoc a Guilielmo Gelre Ultrajectnſium præſule confectum ſignatumque* annn Chriſti MLIX indictione XII quinto anno Henrici regis *ſervari aſſerit in archivis curiæ Zutphanienſis. Quod autem eam ſororem ipſius potius, quam filiam* [*ſi tamen alterutra fuerit*] *cenſendam arbitrer, ſuadet tum memorata mea de cnſtructo Reſenſi templo* D *inſcriptio, tum aliud deploma, quo Henricus III eodem anno* 1041 Irmgardi *noſtræ villas quaſdam poſſidendas tradit, addita de iis libere diſponendi poteſtate: qua virgini parentibus orbæ magis convenire videntur, orba autem tum non fuiſſet, ſi Godeſcalcum patrem habuerit. Præterea Gelenius in Colonia ſupplice pag.* 172 *affirmat, ſibi ex archivis certum eſſe, fratres* Irmgardi *fuiſſe B. Hermannum, atque Rupertum comitem: at in laudato diplomate duo tantum Godeſchalci filii Gebehardus & Otho recenſentur. Atque hæc de* Irmgardis *ſtirpe dicta ſufficiant, quæ ut eam ex Zutphaniæ comitibus ortam ſuadent ita dubium relinquunt, quos determinate parentes ſortita ſit.*

Ad B. Irmgardem probabiliter ſpectat

11 *Quantam vero Beata noſtra ab erectis dotatiſque ſacris locis in Vita, quam datnei ſumus, magnopere laudatur, non abs re futurum cuiſtimo, ſi Henrivi III diploma, de quo* E *mox meminimus; commentario huic inſeram, ut hinc tum illuſtris ipſius proſapia confirmetur, tum etiam ut ita liqueat non definiſſe ei opes, quibus Dei optimi manimi cultum promoverit. Reperi inſtrumentum illud in quodam fragmento Vitæ hujus Beatæ manuſcriptæ anno, ut præfert,* 1625, *ubi auctor de illo ſic paucis præfatur*: Cum illnd autenricum ſit & hactenus nuſquam exſtet, rale vero quod ſimpliciratem illius ſæculi ſapiat, & mnltnm ſaeiat ad rem noſtram, nec cuiquam obeſſe poſſit, integrnm dabo, prout mibi a decann Reſenſi tranſmiſſnm eſt. *Idem prorſus invenio in ſchedis, quas majores noſtri ad hanc dirm ſepoſuerunt: ſed an* Irmgardis *illa eadem ſit cum hac noſtra certo affirmare non auſim. Dubium mihi movet ipſum indultum, in quo Henricus* Irmgardem *ſuam neptem vocat, aitque ſe id illi concedere nb interventum & peritinnem amborum ducum Gobelonis filiique ſui* Godefridi. *Hæc, inquam, dubium mihi movent, propterea quod circa hæc tempora vixerit Ermengardis quædam Caroli I Lotharingiæ ducis filia: Gobelo vero ſeu Gotbelo, qui filium habuit Godefridum, eodem tempore Lotharingiæ ducatum abtinuerit, ut tradunt paſſim genealogi: unde vehementer ſuſpicor, diploma hoc in gratiam illius Lotharingicæ Ermengardis conceſſum eſſe.* F

datum ab Henrico III

12 *Contra eum aliunde habeamus, eccleſiam collegiatam Reſenſem ab* Irmgarde *noſtra ea circa tempora fuſcitatam fuiſſe eo ipſo anno* 1040, *conſtitque Reeſium ad eamdem Virginem pertinuiſſe, omnino veriſimile ſit, laudatum diploma, quod Reſenſis decanus ex capituli aut oppidi archivis veroſimiliter deprompſit, ad Beatam noſtram potius, quam ad aliam quamlibet ſpectare: cum hæc & Reſenſis civitatis domina, & ejuſdem eccleſiæ fundatrix fuerit; Lotharingicæ vero nil tale cum Reſenſibus interceſſiſſe legatur. Accedit, quod ſacræ ipſius iconi, quam anno* 1648 *æri inciſam penes me habeo, hujuſmodi ſubjecta ſit ſuſcriptio: S.* Irmgardis filia comitis Zutphaniæ & Henrici III imperatnris neptis, virgo nobiliſſima, quæ virginitatem Chriſtn ſponſn vnvit, ſeque & ſua Den obtulit. Floruit circa annum ML. *Nec porro cuiquam mirum videri poteſt, quod conſanguinitatrm vel affinitatem inter Henricum ac Beatam aſſignare aliunde usqueamus, ſi conſideret, vel ipſos ejuſdem Virginis parentes in antiquitatis illius tenebris delitueſcere. Nunc ipſum diploma accipe.*

13 In nnmine ſanctæ & individuæ Trinitatis.

Henri-

A Henricus divina favente clementia rex. Omnium
diploma in quo prædia quædam
noſtrorum tam præſertim, quam ſuturorum ſolerti noverit induſtria, qualiter nos ob interventum & petitionem amborum ducum Gobelonis filiique ſui Godefridi, tale prædium, quale ſcabi-
** forte de, eſt ad*
norum judicio*, imperiale jus patris noſtri bonæ memoriæ Conradi imperatoris auguſti devenit, noſtræque regali poteſtati poſt ſuum diſceſ-
** forte relictum*
ſum reliquum*; & poteſtative in villis Iterve, Vals, Apine, Falkenborgh habuit in pago Lemgoue & in comitatu Dutbaldi comitis ſitum,
** l. dilectæ*
Irmgardæ dilecti* neptı noſtræ in proprium dedimus atque tradidimus, cum omnibus utique ſuis pertinentiis; hoc eſt utriuſque ſexus maneiſ
** forte aricibus*
piis, arcis*, ædificiis, eccleſiis, decimationibus, agris, pratis, terris cultis & incultis, villulis ad prædictas villas reſpicientibus, paſcuis, campis, ſylvis, venationibus, aquis, aquarum decurſibus, molis, molendinis, piſcationibus: viis, inviis, exitibus, redditibus, quæſitis & inquirendis, cum omni utilitate, quæ ullo modo inde provenire poteſt.

B
Irmgardi donantur.
14 Ea videlicet ratione, ut prænominata Irmgardis de præſcripto prædio ſibi a nobis tradito liberam dehinc poteſtatem habeat, ſcilicet tenendi, dandi, vendendi, commutandi, precariandi, quam relinquendi, vel quidquid ſibi placuerit, faciendi. Et ut hæc noſtræ traditionis regalis auctoritas nunc & per ſuccedentia temporaria curricula ſtabilis & inconvulſa permaneat, hanc paginam conſcribi, manu propria, ut ſubtus videtur, corroboravimus, & ſigilli noſtri impreſſione juſſimus communiri. *Subiicitur monogramma regium cum hac ſubſcriptione* Signum Regia Henrici III Invictiſſimi. *Ac infra:* Data V Kal. Martii, Indi. VIIII Anno Dominicæ Incarnationis M. XL. Anno autem Doñi Henrici III, ordinationis ejus XIII, Regni vero II. Actum Trevi.
ris feliciter. *Hucuſque ex fide utriuſque mann. ſcripti, quod in omnibus etiam quoad minimos apices tam perfecte concordat, ut vel alterum ex altero, vel utrumque ex ipſo Reſenſi autographo tranſcriptum videatur. Ceterum quod ad diploma ſpectat, nihil in eo reperio, unde ſuppoſititium, vel de ſuppoſitione ſuſpectum habeatur, ne, ex ſubjectis annotationibus patebit.*

C
Hujus diplomatis
15 *In primis Martenius in Veterum ſcriptorum ampliſſima Collectione tom. 2 col. 59 exhibet aliud ejuſdem Henrici diploma Popponi abbati Stabulenſi Non. Jan. anno* 1040 *conceſſum, ejus exordiendi claudendique methodus ac ipſa denique phraſes adeo ſimiles ſunt iis, quæ in noſtro ceptvluntue, ut facile quilibet diſpicere queat, utrumque illud ab eodem ege dimanaſſe. In eo tantum diſcrepant, quod In Stabulenſi Indictio* VIII, *in noſtra* VIII *ſignetur: utrobique tamen recte: nam dum prius Stabulai datum eſt, ſecundum vulgarem annos exordiendi modum currebat adhuc annus* 1040 *cum indictione* VIII: *at in noſtro Trevcris data, dies* XXV *Februarii anni* 1040, *more Trevcrico incidebat in annum* 1041 *& Indictionem* VIII *ſecundum eumdem computandi modum. Diſcimus hoc ex Browera Annal. Trevir. lib.* 18, *pag.* 1052 *primæ editionis; ubi alt, Trevirenſes annum exordiri ſolitos a feſto Annuntiatæ Virginis, ſive a* XXV *Martii: idem legere eſt in Gloſſario Cangii ad vocem* Annus. *Hinc fit, ut duo priores menſes cum majori parte Martii, qui ad annum* 1041 *pertinebant, more Trevcrico annumerandi ſint anno* 1040: *atque ita Indictio* IX *recte convenit cum anno* 1040 *& epochis aſſignatis.*

16 *Anno quippe* 1028 *æra vulgaris,* XIV *Aprilis, ut habet Pagius in Critica, Henricus III rex coronatus eſt: numera hinc uſque ad* XXV *Februarii annı* 1041, *more jam paſſim recepto, ianvenies annum* XIII *ordinationis ſeu coronationis Henrici ad finem vergentem: ſed cum feſtum Annuntiationis celebretur* XXV *Martii; anno* 1041 *ſecundum Trevirenſem annos inchoandi modum currebat adhuc annus* 1040, *atque ita eidem menſis Februarii ſub varia ratione ad initium anni* 1041, *& ad finem* 1040 *referebatur: utrolibet autem modo ſumpſeris, currebat tum Indictio* IX. *Idem ſtatue de aſſignato regni anno: nam Conradus Henrici pater e vivis exceſſit* IV *Junii* 1039, *ab eoque tempore Henricus cepit ſolus regnare: anno igitur* 1041 *alias* 1040 *meaſo Februario annum regni a agebat: adeoque ſubjectæ diplomati epochæ ſibi recte cohærent. Contra male cohærerent, ſi indictio* VIII *appoſita eſſet, tum enim annus ſecundum receptum jam morem* 1040 *ſignaretur, in cujus menſe Februario annum ordinationis tantummodo* XII, *regni vero* 3 *numerabat.* AUCT. C.S. *ſuccinctus examinatur.*

17 *Quodſi diploma ipſum excutiamus, nihil, quod ſuppoſititium ſapiat, reperiemus. Gobelo procul dubio is ipſe eſt, quem Antoinus Albzius in Principum Chriſtianorum ſtemmate pag.* 23 *verſa Gothſelonem appellans una cum ſilio Godefrida inter veteres Lotharingiæ duces recenſet: & eorum primum anno* 1044, *alterum* 1070 *obiiſſe ſignat. Pagus* Lemgone *in tabulis Frederici de Wit collocatus in VVeſtphaliæ circulo ad flumen Viſurgim, ubi & Falkenborgh reperiet. Quod reliquæ villæ ibidem non reperiantur, obſcuræ antiquitati mutationique nominum tribuendum eſt. Ceterum eccitato diplomati recte ſubjungit anonymus neſtee:* Qualis jam illa donatio fuerit, liberane omnino, an jure conſanguinitatis & quodammodo ex debito, aut potius remiſſio fuerit directi dominii bonorum illorum, quorum jam utile dominium tantum noſtra Irmgardis habebat, licet non facile quis dijudicet ſine peritiore ſcientia: habet tamen, ut poſtremum iſtud eſedam, præſertim ſi animum atque intentionem Vitgunculæ comitiſſæ attendam, quæ occupata non erat conquirendis divitiis, ſed diſſipandis: ac proinde cum id non poſſet, quamdiu plenum & perfectum non haberet dominium, videtur per duces illos Lotharingiæ cognatos ſuos illam veniam a cæſare (*rege Henrica*) prius impetraſſe, quod illa verba deſignant: "Liberæ dehinc poteſtatis, ſcilicet „tenendi, dandi, vendendi &c.„ quaſi aliquam quidem habuiſſet, ſed non liberam. *Hæc ille non improbabiliter. Ad ſcriptorem Vitæ progredior.* *ac brevitet dilucidatur.*

18 *Nemini ſi unicam præclaræ hujus Virginis Vitam reperia, ex qua reliqui omnes hauſiſſe videntur, quidquid de* B. Irmgarde *hinc inde traditerunt. Citat illam Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad præſentem diem ſic ſcribens:* Memoria B. Irmgardis ex Vita Latine impreſſa. *Et paulo infra:* in Vita Latine impreſſa, quæ corpus ejus viſitantibus exhibetur; aſſeritur filia comitis Zuiphaniæ. *Ejuſdem non uno loco meminit Gelenius, alique; ſed auctorem nullus, quem legi, indicat. Quod vero ad ætatem ſpectat, de ea Ceombachius a Societate noſtra in Vita S. Urſulæ tom.* 2 *cap.* 2 *hæc habet:* Vitam ejus [*B. Irmgardis*] centum abhinc annis Germanice Latineque expreſſam *vidi*, ſimilem ei, quam ducentis jam annis ante ſcriptam legeram. *Quæ ſi vera ſint, ſpectavit Vitam illam jam* 300 *annis* *Vitæ Beatæ Latina & Germanica auctore anonymo conſcripta:*

AUCT. C. S. *annis conſcriptam fuiſſe, priuſquam Crombachiae circa medium ſeculi* XVII *ſuum Opus ederet. Hinc conſequens ſit, ut laudata Vita ad ſecalum* XV *ad minimum referenda ſit: ad minimum, inquam, nam utrum illa, quam Crombachius vidit autographum eſſet, an apographum ex vetuſtiori exemplari deſcriptum, ex ipſius verbis non liquet. Seculo tamen* XIII *antiquior eſſe nequit, niſi quam præ manibus habet, interpolata ſit: in ea enim dicitur Beata* famulitium S. Eliſabethæ *operibus miſericordiæ aemulata fuiſſe: jam vero ſive per S. Eliſabetham Luſitaniæ reginam, ſive Lantgravia Thuringiæ deſignetur, aſſignato ſeculo vetuſtior eſſe non poteſt: nam prior anno* 1336, *altera* 1231 *humanis rebus exempta eſt.*

poſteriorem Latine verſam edimus.

19 *Impulerant me Molani dicta, ut pro ea impetranda apud Colonienſes inſtarem, ſed præter exſpectationem hoc reſpons tuli:* In eccleſia metropolitana neque Latine, neque Germanice conſcriptam invenio Vitam S. Irmgardis, niſi illam ipſam, quæ in pictura antiqua circum parieres capellæ S. Stephani, ut ſupra humero ſecundo indicabam [*vide infra in annotatis ad cap.* 3 *lit.* c] depictam, quam ſepulcrum viſitantibus ſorte exhibere ſolebant. *Habeo nihilominus Germanice impreſſam Coloniæ anno* 1602, *quæ eadem prorſus videtur cum antiquioribus, de quibus laudati ſcriptores memineram. In autem colligo ex variis textibus, quos ipſe ex iis in ſuas lucubrationes tranſtulerunt, quique ſolii prope verbis diſſonant a noſtra Vita Germanica. Hanc itaque, cum alia non ſuppetat, Latialitate donabimus, ſervata, quantum Latinæ phraſes patientur, in vertendo ſtyli ſimplicitate. Si quis porro a me petat, quid de ea Vita cenſeam, paucis reſpondeo, videri mihi ſimplici veritati circumſtantias adeo mirabiliter in ea admixtas, ut ſi omnino fabuloſæ non ſint, fabulis proximæ merito poſſint cenſeri, ut in annotatis obſervabimus.*

B

VITA

C auctore anonymo

Germanice conſcripta, interprete C. S.

CAPUT I.

Beata illuſtres natales, contemptus opum, amor ſolitudinis, peregrinatio Romana, & reditus Coloniam.

Zurphamæ comitis nata & opimam hereditatem adepta a

ECcleſiaſtici *a* cap. 3 ſcriptum eſt: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam. Huic dicto audiens fuit S. Irmgardis nobilis virgo, quæ præpotentibus genitoribus ac illuſtri ſtirpe progenita fluxis honorum ac fortunæ bonis affluebat. Quippe cum parrem haberet Zurphaziæ in Geldria comitem, terrenarum rerum abundantia ac pompa frui facile poterat: verum illa caducæ hujus vitæ brevem uſuram probe perſpicions, didicit rationem, qua veram in cælo excellentiam divitiaſque compararet. Hunc in finem ſeſe totam cum ingenti amoris æſtu divino Omnipotentis cultui conſecravit, meruitque Domini noſtri Jeſu Chriſti comitiſſa evadere. Cum jam pater ejus perſoluto naturæ debito (ad quod omnes tenemur, quiſque ſibi felicem vitæ terminum flagitet) e vivis exceſſiſſet, opima ad illam devenit hæreditat: ae nominatim urbs Reeſium *b* cum ſuo territorio pluribuſque aliis pagis, caſtrum Burgi Aſpel *c* nuncuparum cum ſubjectis eidem agris, *c* ac denique urbs & dominium Suchtelenum *d* cum *d* ſuis item arvis.

mundum ſpernens ſolitariam vitam agit.

2 Tam amplo potens patrimonio venerabilis Virgo attenta mente perpendit, ſe ceterorum hominum inſtar, in hac vita ut miſeram peregrinam verſari: dicente Apoſtolo: NON HABEMUS HIC MANENTEM CIVITATEM. Hoc inquam, matura mente perpendit S. Irmgardis, videlicet non diuturnam ſibi fore in hiſce caſtris, dominiis ac villis commorationem: quapropter divino famulatui ſe totam mancipavit totis viribus E conuixa ad optatum ſcopum pertingere. Itaque valedicens rerenit illecebris ſemotum ab omni humano commercio locum inhabitare decernit, ut ſoli Deo vacaret: cumque erga inopes ſubditos ſuos Suchtelenſes teneerrimæ afficeretur, parochiam Suchteleni *e* aliquamdiu incoluit, ubi *e* & locum ſolitarium ab omni hominum conſuetudine liberum elegit, in quem ſe quotidie preeandi cauſa recipiebat, ne quis ſua ſacra otio interpellaret. Locus hic non procul a Suchteleno in campi cujuſdam parte ſemotiore ſitos erat. Placuit Domino Deo tam eximius ſolitudinis amor ac pietas, prædictumque locum propter merita dilectæ Virginis variis privilegiis donavit; pluribus quippe prodigiis ac miraculis olim inclaroit, claretque hodiedum: unde & Deo conſecratus approbatuſque a S. Sede Romana eſt, conceſſis inſignibus indulgentiis *f*, quicumque *f* ibidem ad divinum cultum promovendum ornandumque templum ſeu ſacellum S. Irmgardis piam ſtipem elargiretur: quod & clementiſſimi domini noſtri archiepiſcopi Colonienſes approbarunt. In his templis ac ſacellis qualibet hebdomade duo ſacra perpetuo celebrantur in gloriam, F & laudem omnipotentis Dei, ejuſdemque benedictæ matris Mariæ, ac S. Irmgardit honorem.

Inde alio digreſſa, tandem ſacra Roma loca invi ſens Pontifici innoteſcit

3 Cum vero nonnulli, quibus tanta diſplicebat humilitas, eam ludibriis oererent, eo quod pro ſua nobilitate ſæculi pompam non ſectaretur; deſerto Suchteleno, ſtatuit ramotiorem terram petere, in qua ignota mortalibus a perverſorum conatibus tuta Deo famularetur. Subiit dein deſiderium Romam peregrinandi ad ſacra limina SS. Petri & Pauli: nec mora, ſpretis tam longinquæ viæ periculis, iter pedes aggreſſa excelſos illos montes ſuperavit, ut vel exiguum in cælis locum obtinere mereretur. Romam ingreſſa mox ſedula pietate ſacra Dei templa ac ſeptem præſertim Romanæ urbis baſilicas in dies invi ſit: quo factum eſt, ut virtutes ipſius palam factæ proborum landibus celebrarentur: ſed id ipſum Virgini grave erat, utpote quæ omnem humanam laudem fugitabat. Enim ſcripcum eſt: bona opera hominum videbuntur, verumtamen terrenam inde laudem ne deſideres &c. Virgo hæc ita ſe piis operibus dedit, ut vita ſua ſpirituali patri Pontifici innotuerit. Quapropter Pontifex ingenti perfuſus gaudio dignamque de nobili

A bili virgine S. Irmgarde exiſtimationem concipiens, eam ad ſe accerſit: accerſitæ bene precatur, ad perſeverantiam exſtimulat, ſupernæ Hieroſolymæ gloriam expoſit, multaque ſuavi-ter diſſerens de divinæ clementia ac miſericordia meminiſſe jubet, graves ſuos labores & acerba veſtigia pretioſo æternitatis theſaurnolim eſſe remuneranda.

qui eam ad perſeverantiam adhortatus, reliquias SS. virginum e conſortio S. Urſulæ ſibi aſſerri poſtulat.

4 His inſtructa monitis, redeundi in Germaniam a Pontifice veniam petiit, obi inuitque: ſed eum ille reliquias aliquas de undecim millibus virginum S. Urſulæ ſociarom *g*, quæ Coloniæ quieſcunt, ardenter deſideraret, ita eam allocutus eſt: Electa virgo ac dilecta in Deo filia, ſi te forte rurſus inceſſat pia cupido ſanctos patronos noſtros Rumanos viſendi, poſtulo, hanc exiguam mihi operam præſtari, ut ex venerandis SS. undecim milliom Virginum reliquiis, quæ Coloniæ conditæ ſunt, partem aliquam afferas: magno enim earum deſiderio teneor. At S. Irmgardis, audito Pontificis poſtulato, indignam ſe reputabat, quæ tam ſacrum eimelium tractaret: petitioni tamen acquievit, & impetrata cum a-poſtolica benedictione diſcendeudi facultate, non ſine magnis incommodis Coloniam verſus iter arripuit. Domious noſtar Deus vere omejpoteus, qui omnibus ſuis auxilio eſt, digniſſimam virginem S. Irmgardem clementer tutatus eſt, ut Coloniam perveniret: obi divinis obſequiis rurſus ſtrenue vacavit.

B

ANNOTATA.

a *Libellus titulum hunc præfert.* Præclara ac illuſtris hiſtoria nobilis ac ſanctæ virginis Irmgardis comitis Zutphaniæ in Geldria aliaremqoe ditionum: eujus præfatæ ſanctæ Vitginit corpus honorifice coedicum jacet in chioro S. Beroardi in eccleſia metropolitaea Colonienſi joxta SS. trium Regum corpora; inviſiturque a peregrinantibus ex omni regioae Catholica.

b *Reſium vulgo* Rees, *uebi parva Germaniæ ſita eſt ad Rhenl alveum inter Veſaliam & Embricam in ducatu Cliviæ, qua reſpicit Zutphaniæ comitatum.*

c *In tabula Cliviæ ptr F. De Vlit prope Reſium collocatur.*

C d *Juxta præfatam tabulam jacet ad Nabaliam fluvium* [incolis Niers] *in ducata Julienſi, tribus aut quatuor circiter milliaribus Ruremunda diſſitum. De eo Tſchoemacherus in Annalibus Cliviæ &c. parte 2 pag. 362 ſic memorat:* Suchteleonm ſient & Waldenielium municipia potins ſunt, qeam oppida; quorem iſtud Irmgardis Zutphaniæ enmes eccleſiæ Colonieoſis collegio Pantaleonæo legavit.

e *Priuſquam huc ſe reciperet, commorata eſt ie Aſpel, ſi vera narrat anonymus in lacinia Vitæ manuſcriptæ, cujus ſupra mentionem feci: ſic autem habet.* Quamdiu anta id in caſtro ſuo Aſpel prope Reeſem fuerit, nemo id facila affirmaverit; ſemita, quæ caſtrum inter & Reeſem ſemihorario itinere interjacet, hodieqne via S. Irmgardis vulgo nuncupatur, eo quod exerceedæ devotionis cauſa eam ire & redire ſolita fuerit: ajuntque, illam etiam hyeme adhuc herbeſceote gramine ſemper vivere in memoriam & teſtificationem illius tum puritatis tum ſanitatis, quæ toties & tanto pietatis ſenſu illam calcavit; imo etiam certum quoddam pomorum genus ab illa adhuc exſtare Irmgardinum vocitatum: ſive quod illa ibi creverint maxime, ſeu quod illis ublectata fuerit. *Sed hæc illius fidei permitta. Vide etiam Comment. num. 5 & 6.* A. ANNO NUMO.

f *Conſule Commentarium numeris meis citatis, ubi etiam, quæ de gemino Miſſæ ſacrificio dicuntur, confirmata reperies.*

g *De SS. hiſce Virginibus ac Martyribus agendum erit* at *Octobris, quo die* in *Romano annuncietur. Crombachius* in *Vita S. Urſulæ tom.* 2 *cap.* 2 *agens de translatione prædictarum reliquiarum per* B. Irmgardem *factæ, partem eu hac Vita retinet, ac deinde inquirens, ſub quo Pontifice id acciderit, ſic opinatur:* Quod ſi fratris tempore, cum præeſſet S. Pantaleoni (*cui anno* 1084 *præfectus eſt*) profecta Rumam eſt, Urbano II Apoſtolicam ſedem guberoante factum arbitror: is magiſtro qeondam uſus Pariſiis S. Bronone Carthuſianæ familiæ fundatore, patria Colonienſi, eundem apud ſe triennio detinoit, ... a quo forſan hauſit etiam eam Urſulanas reliquias eapetendi cupiditatem: præſertim eum terra ſepulcralis harum Virginum ubiqne peteretur. *Non placet mihi hæc Crombachii opinio: ſi enim, ut ſupra diximus, templum Reſenſe reſtauravit anno* 1040 *adeoque jam tum* 20 *certe annos nata fuerit, oportet ut tempore Urbani II, qui anno* 1088 *Pontifex creatus eſt, annum ad minimum* 68 *numeraret: quæ ætas tam moleſta itineri tertio repetito non ſatis apta videtur. Itaque verius mihi videtur, peregrinationes haſce in poſtrema tempora Alexandri II aut priora Gregorii VII incidiſſe; quorum primus anno* 1061, *alter* 1073 *Pontificatum exorſi ſunt.* B

CAPUT II.

Terram ſepulcralem undecim millium virginum Romam defert; ad illius adventum omnes Urbis campanæ ſponte pulſantur; terra præfata vertitur in ſanguinem, partem capitis S. Silveſtri Coloniam transfert. F

Terram ſepulcralem SS. undecim millia Virginum Romam deferentis campanæ ſponte ſonant: a

POſtmodum denuo lubnit ſacra Romæ loca venerandi cauſa accedere, & memor provinciæ ſibi a Pontifice commiſſæ, locum ſepulturæ undecim mille Virginum humiliter aeceſſit: ſeque indignam rata ſacra oſſa attingere, proſtravit in genua & pio timore correpta aliquantulum e terra ſuæ chirothecæ a revarenter incluſit, ac Romanum rurſus iter capeſſivit. Jamque venerabilis Virgo urbem ipſam attigerat, cum ex tam longinqua, & moleſta via, quod in nobili Virgine nil mirum eſt, vehementer defatigata ante portam reſedit, ut paulum quietis eſperet. Interim non vulgare prodigium contigit *b*: omnes quippe totius Romanæ urbis campanæ, nemine pulſante, ſua ſponte ſooitum dedere. Hoc miraculu exciti Romani concurruut, rei tam inoſitatæ cauſam inquiſituri. Ipſe Pontifex legatos & miniſtros ſuos per univerſam urbem dimittit jubens eos in omnibus templis monaſteriiſque explorare, num qnem iovenirent, in enjus gratiam ſtupendum illud prodigium accideret. Atilli b

plateas

A. ANO. NYMO. plectas perſeruatati ad portam pervenere, ubi digniſſima Virgo recubabat: ſed minime rati propter eam ipſam ſacraque Virginum lipſana, quæ in chirotheca attulerat, ſonniſſe campanas, ad beatiſſimum Patrem retulere, inventum a ſe neminem, niſi pauperculam fœminam ad urbis portam quieſcentem, quæ tamen digna non videretur, propter quam hæc conringerent *e*.

e Pontifex præfatam terram tradit, quæ in ſanguinem verſa ad S. Petri baſilicam deportatur.

6 Contra Pontifex probe advertens tale prodigium non caſu, ſed ex divina clementia provenire, nihil dubitans, nec ſibi parcens ſurrexit & egreſſus palatio rem ipſemet voluit inveſtigare. Cum ad portam pervenisſet, eum mox agnovit S. Irmgardis & accedens ad Sanctitatis ſuæ pedea provoluta eſt. Ille vero deſiderato Chriſti Filiæ adventu lætatus ita eam affatus eſt: Bene veneris Electa in Chriſto: quia ille magnus theſaurus eſt, quem nobis affers? Cui illa. Is ipſe, quem tua Sanctitas a me flagitavit, dum hinc nuper diſcederem; nec mota geſtienti Pontifici chirothecam porrexit: qua aperta, non ſacra oſſa, ut arbitratus fuerat, ſed ſanguinem *d* deprehendit, eumque tam recentem, acſi a SS. Virginibus eadem hora effuſus eſſet. Obſtupuit & laudata divina clementia, canſam agnovit, ob quam tam feſtivum ſonitum campana æra dediſſent. Dein congregato univerſo clero, ſacra lipſana cum ſumma reverentia & ſupplicatione, cantantibus cunctis: ET IN SANGUINE AGNI LAVERUNT STOLAS SUAS, ad S. Petri baſilicam deportavit: ubi honorifice depoſita bodiedum ſervantur. Crevit hinc Papæ erga Urſulanas virgines religio: ruriſumque benedixit S. Irmgardi, gratias agens eam in Dei famulitio conſolatus eſt, ac confitemavit *e*.

d B

e Dein paululum Romæ commorata, partem capitis S. Silveſtri Coloniam defert.

7 Poſthæc S. Irmgardis aliquamdiu Romæ commorata ſacris locis viſitandis cum magno pietatis ſenſu venerabunda incubuit, tandemque obtenta a beatiſſimo Patre facultate, Coloniam reverti conſtituit. Verum hic accepti a S. Virgine ſacri beneficii non immemor gratum ſe exhibuit juxta id quod apud S. Auguſtinum legitur: NON EST DIGNUS DANDI, QUI NON REFERAT GRATIAM DE DATO. Quid multa? pretioſum ipſi theſaurum donavit, videlicet venerabile caput *f* S. Silveſtri Pontificis ejus nominis I: quod ipſa cum apoſtolica benedictione venerabunda ſuſcipiens Coloniam repetiit: ubi illud ad metropolitanam S. Petri eccleſiam detulit, in qua ad hoc uſque tempus ſervatur, & in ſolemni ſupplicatione, comitantibus presbyteris, canonicis, conſulibus, ſenatu populoque Colonienſi quotannis circumfertur *g*: ſancta vero Irmgardis ob allatum tam pretioſum cimelium ſummas a populo laudes amoremque promerita eſt.

f C

g E

ANNOTATA.

a *Suſpicabar in antiqua Vita Latina* rouſcripta *loco* chirotheca *forte poſitum olim fuiſſe* hieſotheca *pro lipſanotheca: ſed tam Molanus, quam Crombachius* chirotheca *legant, uti Vita Germanica*, in ihren henſeben.

b *Saſpectum mihi eſt hoc prodigium, cum illius nullus, quod ſciam, Eccleſiaſticorum Annalium ſcriptor meminerit: quod tamen ſi re vera contigiſſet, latere non potuiſſet.*

c *Crombachius ex Vita Latina eadem hæc paulo aliter verſtat. Verba accipe:* Quieſcente S. Virgine, omnes campanæ totius urbis pulſabantur abſque juvamine humano: quo facto Romanus pontifex miſit ſervos ſuos ad inveſtigandum, quæ cauſa eſſet hujus pulſationis campanarum, quæ ſine ſpeciali miraculo fieri non poterat. Venientes miniſtri ſummi Pontificis ad portam, ubi Virgo laſſa pauſabat, redeunteſque reſponderunt ſe neminem inveniſſe, propter quem talis pulſus factus ſuiſſet, niſi quod ante portam urbis inveniabant quamdam feminam ſarigiam. Quo audito, Papæ incidit memoriæ, quod eſſet B. virgo Irmgardis portans reliquias de ſocierate SS. undecim millium virginum: juſſit ergo congregari totam religionem cum clero ad obviandum tantis reliquiis.

D

d *Utinam & de hoc miraculo aliquid certius aliunde haberem. Objectioni huic occurrit Crombachius loco citato ſcribens ſequentia:* Licet temporis injuria Romæ tanti miraculi (*terræ in ſanguinem verſæ, & campanarum ſponte ſonantium*) memoriam obruerit, manſit tamen apud Colonienſes a majoribus accepta, litteriſque euſtodita narratio proprer nobilem portionis capitis S. Silveſtri eo tempore dono Pontificis maximi factam Coloniam translationem. *Dein poſt pauca ſubdit:* In hujus rei memoriam Irmgardi eſt erecta ſtatua, nuper adhuc aræ impoſita, jam vero ad ejus latus collocata, quæ dextera chirothecam rubentem ſanguine, ſiniſtra ſcipionem, quo ſe fulciebat in peregrinationibus, exprimit, ne memoria tanti beneficii obliteretur. *Vellem addidiſſet, rujus ætatis illa ſtatua eſſet: niſi enim Vita antiquior fuerit, fruſtra ea Vitæ fidem utitur ſtabilire. Interim dum vetiora monumenta producantur, utrumque prodigium ad minimum dubium mihi reddit obliterata utriuſque, ut ipſe fatetur, in Romana urbe memoria.*

c *Laudatus auctor ea memorata Latina Vita hæc recitat:* Rurſus Papa benedixit S. Virginem, eam etiam ducendo ad ſingula loca ſancta, regratiando etiam maxime Virgini de tanto beneficio.

f *Portionem capitis, inquit Crombachius*, nam major eranii pars Romæ ſervatur. *Cterum tranſlatio hæc diſcutienda venit pridie Calendas Januarii, quando de S. Silveſtro agetur.*

g *Circa ſupplicationem hæc notat Crombachius.* Quod ſacrum pignus ut cives honore debito proſequerentur, ex eo tempore clerus ſenatus & populus annivetſatia ſupplicatione vetera civitatis obit mœnia, tertiæ ſeptimanæ Paſchalis die Veneris, circomlato capite Silveſtrino. *Gelenius in Pretioſa hierotheca pag. 105 tradit ſupplicationem hanc jam ante id tempus a S. Heriberto fuiſſe inſtitutam. Ipſum audi:* In gratam divinæ bonitatis & clementiæ (*in concedenda poſt diuturnam ariditatem terræ pluvia*) memoriam S. Præſul (*Heribertus*) poſt Paſchales ferias ſupplicationem annuam Coloniæ inſtituit... ſubſequentibus vero annis decoravit eam circumlatum S. Sylveſtri caput, quod S. Irmgardis virgo in ſecunda ſua Romam profectione a Pontifice obtinuit, eni chirothecam terræ ex cæmeterio undecim millium Virginum plenam obtulerat.

CA-

A

CAPUT III.

Tertio Romam adit, ubi eam crucifixi Domini ſimulacrum alloquitur: eodem rurſus ſolatio Coloniæ fruitur: eccleſias ſuis bonis ditat: pie moritur ac ſepelitur.

Tertio Romam ingreſſa a Crucifixi ſimulacro benedictionem & juſſa accepit,

PRæfatas reliquias S. Virgo quotidie cum ſingulari reverentia & amore venerabatur; ante eas identidem precibus inſtabat, Deum Sanctoſque ſolatium, opem, gratiamque cuixo flagitans, ut iterum Romam adiru & ſacra ejus loca iuviſere dsretur: quod ſi Domino placeret, oibil in ſe motæ futurum, quominos tam moleſtam peregrinationem alaeriter ſuſciperer. Cumque jam tertio Romam adveniſſet, ſolitaque pietatis exercitia viſitandis Dei Sanctorumque eccleſiis obiret, S. Pauli baſilicam ingreſſa eſt: hic Crucifixi Domini iconem reperit ejuſdem plane longitudinis, materiæ ac figuræ cum ea, quæ in S. Petri æde Coloniæ ante ſaeriſtiam erecta eſt, & qualis in ſacello S. Irmgardis in ejuſdem civitatis metropolitano templo depicta eſt. Vix in geoua provoluta cœperat preeari, cum ex ieouis ore has voces accepit: Electa dignare filia mea Irmgardis, poſtulo a te, ut cum Coloniam redieris, metropolitaoam S. Petri ædem accedas, & Crucifixi imaginem, quam mihi plane ſimilem aote ſacriſtiam altari impoſitam reperies, meis verbis ſalutes *a*. Ad has ſtatuæ voces hæſit admirabunda S. Irmgardis, & mox dopoſito humiliter galero, quo peregrinationis ergo utebatur, intellexit vocem illam cæleſtem eſſe S. Spiritus ore formatam. Reſpondit itaque, libenter ſe obſecuturam, dummodo digna haberetur. Quæ eum diceret, conſpicata eſt, benedici ſibi a ſimulaero, quod manum dexertam a eruce diſſolverat.

B

a

C

qua apud alam S. iconem Coloniæ exſecuta, ejus etiam alloquio veneratur.

9 Hoc viſo Irmgardis omnipoteuti Deo gratas laudeſque rependit, læta quod labores ſuos noo inaniter impendiſſet. Deinde divino Numine ſoſpitante Germaniam repeteos, Coloniam reverſa eſt, ubi nulla interpoſita mora, adito S. Petri templo, coram præſignata Crueifixi ſtatua humili pioque animo genuflexa, io hæc verba prorupit: O ſancta crux! O nobilis figura! O præclara imago ſecundum ſimilitudinem & ſpeciem Domini mei Jeſu Chriſti formata, dum pro me miſera in monte Calvariæ in die ſancta Paraſceves pependit, mihi Romæ in baſiliea S. Petri iujunctum eſt a ſimulacro tibi in omoibus ſimillimo, ue te Coloniam redux ſalutem. Peracta ſalutatione, Crucifixi imago, inclinato capite, hæc retulit: Electa filia tibi gratias ago. Quæ vox utpote cæleſtis non parvo S. Irmgardem gaudio affecic. Ut bujus rei fama in clerum divulgata ad epiſcopum pervenerat, ille mox ſolemni ſupplieatione inſtituta, cæleſtem Hoſtiam Crucifixi capiti inenlſit, *b*, unde multis elaret miraculis ipſum vero eaput ſponte ita denuo concluſum eſt aeſi numquam apertum fuiſſet. Quo prodigio attoniti epiſcopus clerus ac populus una cum S. Virgine Irmgarde ſacram imaginem cereis, aliiſque piis muoeribus honoraruot: atque hinc factum eſt, ut etiam bodiedum eoram ea lampas perpetuo ardeat *c*.

b

A. ANONYMO.

c

Deinde eccleſiam S. Petri Coloniæ, ac cœnobium S. Pantaleonis hæredes conſcribit, agriſque ſervientes

d

e

f

10 Poſt hæc Irmgardis de incerto mortis tempore ſolieita voluit adhue ſoſpes de terrenis bonis condere reſtamentum, quo univerſam hæreditatem ſuam divino cultui traderet, bonoromque ſuorum hæredes Deum & Sanctos conſeriberet. Itaque caſtrum Aſpel *d* & urbem Reeſium cum anuexis agris S. Apoſtolo Petro cælorum patrono confeeravit, ea doosudo ejuſdem vieario Colouienſi epiſcopo. Præterea monaſterio S. Pantaleoois *e* itidem Colouiæ, eo quod frater *f* ejus illi tum abbas præſideret, oppidum Suchtelenum una eum ejuſdem dominio omnibuſque eo ſpectantibus ad honorem Dei ſanctiqoe martyris Pantaleonis legavit, eo fine, ut illius abbatiæ alumni in divino famulitio confirmareotur: atque bujus dominii poſſeſſio penes ipſos hucuſque permanſit. Nec pauperum oblita eſt: nam præterquam quod magnas opes xenodochi traoſcripſit, aliud inſuper ſimile domicilium condidit, nuuc Hsebtpforck nominatum, in quo ipſa ſe ſuaque die noctuque juvandis egenis impendit, & S. Eliſabethæ *g* ſmulitium meditata & æmulata eſt, ut miſericordiæ opera impleret, quaodoquidem io exturiori Dei culto ſeſe exercere non poſſet. donec enim ad provectam ætatem perseniret, non parum vires ſuas in florentibus annis contriverat, & corpus ſuum in divino eultu eaſtigaserat, ut ſupra dictum eſt.

B

g

in xenodochio a ſe fundato pie moritur, & honorifice ſepelitur.

ss In hoc deoiqne xeoodochio vivendi finem feeit, quem eum inſtare intelligerer, divino Viatico recipiendo ſe ſedulo diſpoſuit, & quinque ſenſibus ſuis divinæ voluntatis beneplaeito commiſſis, io cæleſtis Patris manus animam commendavit: quam mox aogeli cum ingenti lætitia io æternæ vitæ glorism evexeruur. Corpus vero ejus in metropolitaoum templum S. Petri non ſine magna religiono traoslatum juxta tres SS. Reges tumulatum eſt, ubi etiamoum quieſcit, & ſacellum ejus viſitantibus oſtenditur *h*. Hanc gloriam promeruit eximia ejus io divioo culto conſtantia, in quo, ut diximus, tamdiu perſeveravit. Æmulemur igitur religioſam ejus vitam, omnemque perverſi mundi vanitatem contemnamus, ut olim cum omnipotenti Deo, dilectaque ipſi virgine S. Irmgarde perpetuo reguemus: ſcriptum enim eſt: nou qui ioceperit, ſed qui perſeveravit, ſalvus erit.

h

F

ANNOTATA.

e Multum vereor, ne ſalutatio hujuſmodi ab auctore Vitæ conficta ſit. Facile quidem admiſcetur, quod Crucifixi imago S. Irmgardem *alloquuta ſit benedixeritque, tum Romæ tum Coloniæ: at iſta ab una icone ad aliam tranſmiſſa ſalutatio mihi fabulam redolere videtur. Propius ad veritatem acceſſit Philippus de la Ceuce, qui anno 1648 prodigium hoc æri incidens, crucifixum Dominum his ad eam verbis utentem expeciit:* Benedicta ſis filia mea Irmgardis.

f Turpiter hic hallucinatus eſt biographus, dum ea, quæ ſub S. Gerone Coloniteſi Præſule, ſeculo x contigere, Irmgardiuis actis immiſcuit. Rem accipe ex Dithmaro, prout ea refertur in codice noſtro Padorbonenſi Q *Mſ. 3 lib. 3.* Hic (*S. Gero*) Crueifixum, quod nunc ſtat in media eccleſia, ubi ipſe pauſat, ex ligno frabicari ſtudioſe fecit. Hujus caput dum ſiſſum videret, hoc ſummi artificis & ideo ſalubriori medio

A. ANO. NYMO. nil de ſe præſumens ſic curavit. Dominici corporis porcionem, unicum in cunctis neceſſitatibus ſolatium, & partem unam ſalutiferæ crucis conjungens poſuit in cimam, & proſtratus nomen Domini flebiliter invocavit, & ſuegens humili benedictione integritatem promeruit. *Videt ſtudioſe lector, unde miraculum hoc mutuatus ſit biographus noſter, confuderitque cum geſtis Irmgardinis? Confuſionem hanc ipſa clamat narratio, ut examinanti patebit. Rectius exiſtimavit Gelenius in Staurologia pag. 14, Crucifal ſignum, de quo Ditbmarus: idem eſſe cum eo, quod poſtmodum Beatam noſtram affatum eſt. Unde mihi veriſimillimum videtur, biographum, cum utrumque illud miraculum de eadem cruce vel configuratum litteris vel ex traditione acceperiſſet, arbitratum eſſe, quod utrumque eodem tempore eademque occaſione contigiſſet.*

e *In reſponſis Coloniæ ad me miſſis ad rem præſentem faciunt ſequentia*: Statim ante ſacriſtam majorem ſummi templi vides vetuſtæ crucis iconem ligneam: atque hæc illa ipſa creditur, quam, cum rimam ageret, S. Gero archi- B epiſcopus Colonienſis, applicatis reliquiis & ſacra Hoſtia integram reddidit; & quæ S. Irmgardam alloquens benedictionem impertiit. Quæ hiſtoria etiam in capella S. Staphani ſtatim tetro capellam B. M. V. metropolitanæ eccleſiæ, non ſolum in ſummitate iſtius altaris, in qua repreſentatur in ſculptura imago S. Geroniacum ſimili crucis icone, ſed etiam circum totam capellam iſtam in pictura antiqua explicata videtur. Lampas adeſt, patetque adhuc locus anti- quæ lampadis: an autem ſempere arſerit, pro D nunc indignata non potui. Nova autem lampas non ſemper, ſed ſæpius ex mediis beneſactoeum ardet.

d *Conſule Annotata ad caput 2, ubi etiam de Rreſio ac Suchtelano egimus.*

e *Pervetuſtum id monaſterium eſt apud Coloniam Ordinis S. Benedicti: conſuli de eo poteſt Dionyſius Sammarthanus Galliæ Chriſtianæ tom. 3 col. 736 editionis noviſſimæ. De S. Pantaleone actum eſt in opere noſtro 27 Julii.*

f *Hermannus ſcilicet: de quo eruditus Benedictinus mon citatus col. 739 in Indice abbatum præfati monaſterii ait:* XI (*abbas*) B. Hermannus ſen Herimannus I eoguomento humilis ex comitibus Zutphaniæ gauus ſuum duxit, ſororemque habuit S. Irmgardam, quæ S. Pantaleonl multas poſſeſſiouas tranſcripſit. Hic vie totius honeſtatis & religionis, ut in Vita S. Volphelmi appellatur, factus eſt abbas eleca annum MLXXXII. *Deiu pauris interjectis.* Obiit Herimannus anno MCXXI (alii MCXX) IV Cal. Jaunarii, eam præfuiſſet anuis LXXXIX *ſepultus in oratorio S. Cru- * imò XXXIX vel al.*
cis ac duodecim apoſtolorum, quod ipſe ædificaverat. B

g *Lantgravii Thuringiæ vidua deſignari videtur; ſed cum ea diu poſt Beatæ noſtræ tempora vixerit, verba ſic accipienda ſunt, ut ſignificent*, B. Irmgardem *iis miſericordiæ operibus fuiſſe intentam, quibus S. Eliſabetha Thuringica poſtmodum nobilitata eſt. Vide Comment. num. 18.*

h *Adi Coment. num. 9.*

DE S. ROSALIA VIRGINE,

EXIMIA CONTRA PESTEM PATRONA,

IN MONTE PEREGRINO PROPE PANORMUM IN SICILIA

J. S. C

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

F

§ I.

Scriptores præcipui, qui de S. Roſalia egerunt.

SEC. XII POST MED. *Nullus antiquus de S. Roſalia extiſſe ſcitur: nonnulla tamen ante inventionem corporis,*

QUamquam S. Roſalia *vitam duxit abſconditam, & ab hominum commercio maxime ſegregatam, plurimos tamen nactæ ſit virtutum ſuarum præcones, ſed etcentiores dumtaxat, & multis ſeculis morte ſua poſteriores: aut certo, ſi coævus quiſpiam de geſtis Sanctæ hujus nonnulla enarravit, ejus ſcripta ad poſterorum notitiam una perveuerunt. Geſta igitur Sanctæ haurienda fuerunt ex traditione, inſcriptionibus & pictis tabulis, quæ ſola ſupereraut monumenta: ideoque diligentor examinandum, quam accurate quamque ſolide ex debitis illis, erroriſque periculo maxime obnoxiis inſtrumentis, geſta ſanctæ Virginis colleCta fuerint & enarrata: nam præcipuus Sanctæ laudator monumenta omnia, quibus uſus eſt poſteris communicavit. Antonius Ignatius Mancuſi Societatis Jeſu in Hiſtoria S. Roſaliæ Italico idiomate ſcripta, editaque duobus tomis in 4°. anno 1721 typis Panormitanis, recenſet ſcriptores præcipuos, qui cum ante inventum S. Roſaliæ corpus, tum poſt illius inventionem, de geſtis Sanctæ diſſerverunt. Quinque autem enumerat auctores, qui ante corporis inventionem, id eſt ante annum 1624, breviter aliqua de Sancta ſcripſerant; atque inter illos antiquiſſimum aſſignat Valerium Roſſi, quem ait ſcripſiſſe anno 1590. Hujus vero ſcripturam eſſe viſam a Vincentio Auria, de cujus ſcriptis agam taſeriis. Alter eſt Philippus Paruta, Senatus Panormitani ſcriba, qui anno 1609 nonnulla memoravit de S. Roſalia. Tertium recenſet Simonem Pariſium, baronem Miloche, qui in Deſcriptione Siciliæ, anno 1610 edita, de eadem Sancta meminit. Quartus numeratur Vincentius la Farina, baro Aſperimontis, qui epiſtolam de S. Roſalia ſcripſit anno 1620,*

ut

A *ut vult ante laudatus Auria in Roſa cæleſti pag.* 21, *ubi illam recitat.*

Per quos præcipuus eſt Octavianus Caietanus:

a Quintus demum & præcipuus auctor ante inventionem corporis eſt Octavius Caietanus Societatis Jeſu in Vitis Sanctorum Siculorum, ubi brevem S. Roſaliæ Vitam concinnavit pro monumentorum, qua laborabat, penuria. Habet litteras anno 1607, die 11 Julii Bivonæ ad Caietanum datas a P. Barnaba la Vetthia Societatis Jeſu, quæ illam antiquorum monumentorum penuriam abunde oſtendunt. Verumtamen, ubi nonnulla dixerat de feſtivitate & eccleſia Bivonenſi ſuo loco referenda, mentionem facit de Vita aliqua antiqua, quam forſan inveniendam ſperabat, ita Italice ſcribens, prout verba ipſius vedde Latine: Aiunt Panormi eſſe oeſcio quem, qui invaoit Vitam hujus Sanctæ in monta Peregrino; ubi ſpelunca eſt cum imagine ſupra portam S. Roſaliæ. *Addit modum, quo credebat hominem illum invenire poſſe, eamque aſſerit nominatam fuiſſe* Vincentium Treina. *At fruſtra quæſivit Caietanus, ut colligitur ex altera epiſtola nobis item communicata, quæ poſt mortem Octavii Caietani ad fratrem ipſius Alphonſum Caietanum data eſt ultimo die Julii anni*

B 1624. *In hac Bernardinus Lanfranchi inter alia ita ſcribit:* In ram inquiſivi, quodqua potui intalligere, ideſt. Ille Vincantius Traina, qui habebat Vitam, eret miles; oae ſcitur, ubi ſit mortuus, nae habebat domum permanuotam, *Utramque epiſtolam nobis exſtripſit Hieranymus Juſtiniani Societatis Jeſu in collectione Mſ. de* S. Roſalia *nobis anno* 1727 *tranſmiſſa. Ex utraque antiquus illius Sanctæ cultus clare colligitur, ut ſuo loco videbimus; verum ex utraque item intelligitur, Caietanum fruſtra laboraſſe, ut ſcriptum aliquod antiquum de* S. Roſalia *nancifceretur.*

3 *Porro monendus eſt ſtudioſus lector, Opus*

Verum cum Opus ipſius correctum & editum ſit poſt inventionem:

Caietani *de Vitis Sanctorum Siculorum editum eſſe anno* 1657, *ſeu annis triginta & ſeptem poſt mortem auctoris; nec impreſſum eſſe eodem plane modo, quo fuerat ab Octavio Caietano conſcriptum. Res clara eſt ex ipſa præfatione Petri Saltrini, qui Opus Caietani edidit: nam ibidem, ubi narraverat Octavium Caietanum defunctum eſſe, opere fere abſoluto, ita proſequitur:* Traditum valuti per manum tunc fuit Opus iſtud ooſtæ Sociatatis ſecardotibus, & religioſis vitis

C Auguſtino Caietano Octavii cooſanguineo, & dainceps Alphonſo Caietaoo enctoris fratri; ſed eum valleut ipſi multa peſficare & immotare, præſertim varo ad unicum, nt aiahaut, ſtylum omnia conformara, preſſerunt iſtud uſque ad anoom MDCXL. Tum mihi demaodatum, ut perſpiaerem, quid fieri oporteret, na diutius iutra ſcriniu noſtra delitaſcerat libar tem pius, tamque avida ac din axpetitus. *Hæc aliaque ibidem ſequentia ſatis indicant, editionem iſtius Operis ſic eſſe factam, ut ſciri nequeat, quid Octavii Caietani ſit, quid vero aliorum. Porro, etſi pro aliorum Sanctorum Actis parum referat, a quo illa fuerint conſcripta, tum correctorem ipſius pro iis parem cum eo habere poſſint auctoritatem; pro Actis tamen* S. Roſaliæ *non eadem eſt ratio, cum Octavius Caietanus ſcripſerit ante inventionem corporis: correctorem vero ipſius poſt corpus inventum. Hæc de cauſa operæ pretium fore exiſtimavimus, ſi impetrare poſſumus relationem manuſcriptam ipſius Octavii Caietani, prout ſervatur in bibliotheca collegii Panormitani Societatis Jeſu; atque illius relationis Mſ. ſic geminum obtinuimus exemplar.*

Auctor. J. S.

4 *Ex obtento autem manuſcripto intelligere licet, quid Caietanus ante inventum corpus de* S. Roſalia *potuerit invenire; atque idcirco ſolam relationem Mſ. deinceps nomine Caietani laudabo. Primo aadi ipſe ſua hauſerit, hiſce indicat verbis:* Quæ de divu Roſalaa ſcribimus, ex fama & ſeniorum traditione accepimus. Operu meximo dolemus, nullum de ea monumentum, a majoribus noſtris conſcriptum, nos comperiſſe, cuna omnem operam & ſtudium hanc in rem collocaverimus. *Ita Cajetanus in animadverſione ad Vitam, quam cum ipſius animadverſionibus primo loco edam, quia non exigua laude dignus eſt ſcriptor ille, etiamſi pauca ſolum colligere potuerit, quod cogeretur quaſi in tenebris palpare, quando nomen* S. Roſaliæ *minus erat celebre, & Sancta ipſa parum cognita. Facem enim prætulit ad inveniendum corpus, tujus inventione non pauca ſunt detecta, quæ ante latuerant. Præterea proderit ſcriptura Caietani ad diſſiagnendam inter antiquas traditiones Siculorum de* S. Roſelia *& opiniones quorumdam poſt inventionem corporis exortas, quas nonnulli pro antiquis traditionibus habendas contendunt. Hactenus de ſcriptoribus, qui inventionem corporis præceſſerunt: nunc ſimiliter recenſendi præcipui ex illis, qui poſt corpus inventum plura ad ſcribendum habuerunt ſubſidia.*

E

Poſt corpus inventum præcipuus ſcriptor Jordanus Caſcini,

5 *Inter hoſce primo loco recenſendus eſt* Jordanus Caſtini Societatis Jeſu, *vir vitæ integritate ac morum ſanctitate celebrandus non minus quam doctrina & ſolertia, geſtiſque præcipuis in Societate muneribus, prout latius videri poteſt in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu apud Alegambe & Sotuellum, ubi hæc etiam ad propoſitum noſtrum legantur:* In iuvantione corporis S. Roſaliæ tempora peſtilentiæ illius potiſſimum amicuit ſagacites & induſtria, ut proptar. aa patar patriæ quodammodo fuerit habitus. *Caſcinum non minori elogio celebrat Antoninus Mongitore, doctor & canonicus Panormitanus in Bibliotheca Sicula, ubi poſteriora ſic exponit:* Anno MDCXXIV, iovanto divinitus corpore divæ Roſaliæ virginis Panormitanæ, eh eodem Joannettino Doria atchiepiſopo (*Cardinali, tui Caſtinum gratum dixerat*) tamquem præcipuus theologus fuit electus, ut conſultationibus conſtitutis iotereſſat, oh examen reliquiarum ajuſdem Virginis: ac præ ceteris deſudavit, ut rai varitas alocetet; & ſummo ejus ſtudio, ſapientia, ac ſinguleri prudantia curavit, ut Virginis reliquiæ publicæ adorecioni exponarentut: eaque Virginis opa Paoormus, ac Sicilia fare tota e paſta liberate uſt: & Jordanus valut petet patriæ veneretus enitoit. *Addit defunctum eſſe* XXI *Decembris anni* 1635: *juſtaque funebria eidem perſoluta a Senatu Panormitano.*

F

edidit varia de Sancta, ex quibus recudenda Vita Latina.

6 *Edidit Caſcinus anno* 1627 Vitem S. Roſaliæ virginis Panormitanæ e tabulis & pariatinis, ſitu ac vetuſtate obſitis, a ſaxis, ex antcit, e rudaribus cæce olim oblivione conſapultie, & nupet in lucum avocatis, *ait laudatus Mongitorius, enſcribens primam partem tituli longiorit, quem Opuſculo ſuo indidit auctor. Curaverat nimirum Caſtinus antiquas Sanctæ imagines ari incidendas, & novas quaſdam ex antris corporeque invento addiderat, ſingulas brevi inſcriptione explicans, atque ita Vitam Sanctæ imaginibus adumbratam edidit. Idem ſcriptor de-*

AUCT. J. S. *lude anno 1631 Vitam & inventionem corporis S. Roſaliæ, continua oratione enarratam, in lucem dedit, ac eminentiſſimo Joannettino Doria Cardinali & archiepiſcopo Panormitano dedicavit. Hanc vitam, cum quia Latine ſcripta, tum quia ab ipſo auctore edita, præ ceteris excudendam cenſui loco ſecundo. Dimum Opus molis majoris aggreſſus oſt Caſetus ſermone Italico conſcribere, illudque in tres partes dividere voluit. Liber primus continet inventionem corporis, cultum Sanctæ antiquum, miracula multa, aliaque prædictis annexa. Liber ſecundus conſtat e multis diſſertationibus, quibus geſta S. Roſaliæ exponuntur ope editarum ante imaginum, quæ in hoc libro excudit. Liber tertius totus eſt de honoribus, qui S. Roſaliæ tribuuntur in variis mundi partibus, additis tamen nonnullis miraculis. Tribus hiſce libris ſeu partibus ſubjungentur totidem digreſſiones, quarum prima eſt de loco emortuali, altera de ſtirpe Sanctæ, ac tertia demum de variis in laudem ipſius compoſitis. Hæc omnia ſimul implent volumen in folio, quod editum eſt din poſt mortem Caſetni, videlicet anno 1651, opera Petri Salerni, quem*

B *& Operis Cajetani editorem monui.*

nam majus Opus Italicum correctum eſt a Salerno.

7 *Jam vero an Caſcinus laudatum Opus plane perfecerit, merito dubitari poteſt, quia tanto tempore latuit poſt mortem ipſius. Verum, ſive auctor Opus ſuum ad calcem perduxerit, ſive imperfectum reliquerit, certum eſt, non illud non habere to plane modo, quo a Caſcino fuit ſcriptum, cum interpolationis manifeſta habeamus indicia. Accipe nonulla, lector ſtudioſe. Obiit, ut dixi, Caſcinus anno 1635. At in Opere laudato lib. 1 cap. 7 pag. 48 adducitur decretum ſacræ Rituum congregationis anno 1642 datum. Id certe ſexto poſt obitum ſuum anno Caſcinus Operi ſuo non inſeruit; ſed haud dubie ab editore additum. Rurſum lib. 2 cap. 6 pag. 184 narrator, quod ſententia illa, quæ ſtirpem S. Roſaliæ a Carolo Magno repetit inſerta ſit Breviario Romano; eumque ageretur de illa Breviario emendo, ſic defenſa ſit, ut in Breviario manſerit: at poſterius id contigit anno 1642, id eſt, din poſt mortem Caſcini, quemadmodum narrat Vincentius Auria in Roſa cæleſti pag. 36. Plura adduci poſſunt, quæ*

C *non videntur ſcripta a Caſcino. At allata ſufficiunt, ut intelligamus non omnia Caſcini eſſe, quæ in Opere ipſius nomen præferente impreſſa leguntur. Hac de cauſa vehementer ſuſpicor, Opus iſtud non fuiſſe perfectum a Caſcino, aut certe non ita fuiſſe correctum & emaculatum ab auctore, ut editor Salernus non habuerit plenam facultatem addendi, demendi, mutandi, corrigendique omnia, quæ pro ſua prudentia vellet*

ſ *addita, ſubtracta, aut mutata, quemadmodum fieri ſolet in Operibus poſthumis, quæ ab auctoribus ſuis perducta non ſunt ad eam perfectionem, ut ſine nulla mutatione mercantur lucem aſpicere.*

& forteſſe non pauca ab eodem compoſita.

8 *Ex dictis ſequitur primo, Vitam Latinam quam ipſe edidit Caſcinus, ultiorem eſſe ad ſententiam illius intelligendam, quam ſit majus Opus ipſius Italicum, cui opiniones ſuas inſerere potuit Salernus. Sequitur ſecundo, non omnia, quæ in laudato Opere Italico leguntur, neceſſario admittenda eſſe, uti a Caſcino ſcripta; ſed dubitari poſſe, an ea, quæ in Vita Latina non leguntur, at ſolum in Opere Italico, Caſcini ſint, an Salerni. Imo digreſſiones tres hiſtoricas, in fine Operis poſitas, Caſcini non eſſe, ſed Salerni, docet Bibliotheca ſcriptorum Societatis Jeſu; & Bibliotheca Sicula Mongitorii in elogio Petri Salerni; licet hic nullibi id indixerit, deſideramus totam Operis laudem Caſcino volitquere. Quis non videat, quantam hæc ſuſpicionem ingerant, non exiguam Operis iſtius partem Salerni potius eſſe quam Caſetni? Fateor quidem, nihil intereſſe, hujuſne ſit major pars Operis, an alterius, cum uterque egregia pietate & doctrina fuerit ornatus, & uterque ſcripſerit poſt corporis inventionem. At cum ex variis litteris, ad nos e Sicilia datis, clare videam, omnem fere iſtius Operis laudem uni Caſcino attribui a Siculis; nolui ego Salernum parte ſua fraudare, ſed ſingulis, quantum fieri poteſt; ſua attribuere.*

D

9 *Porro Petrus Salernus, de cujus pietate & eruditione præclara videri poſſunt elogia in Bibliothecis jam laudatis, ea Opere Italico, de quo egimus, Latine conſcripſit Vitam S. Roſaliæ, eamque inſeruit Operi Caietani a ſe edito de Vitis Sanctorum Siculorum tom. 2 pag. 147, uti & Inventionem corporis & miracula aliquot, partim ea eodem Opere translata, partim aliunde addita. Cum autem omnia uberius enarrata ſint a Salerno, quam in Vita Latina, compendioſe ſcripta a Caſcino: totum fere illud Opus Salerni huic Commentario per partes inſeram, prout ſingula ad propoſitum noſtrum conducent. Miracula vero poſt ſecundam Vitam recudam debitis annotationibus illuſtrata. Porro ea omnibus ſcriptoribus de S. Roſalia, tres modo recenſitis, Caietanus nempe, Caſcinus & Salernus, præcipuo loco habentur apud eruditos Siculos. Illos ego etiam præ reliquis ſequendos exiſtimo; at nequaquam in dicta eorum jurandum; ſed ſingula mature examine diſcutienda.*

Opus Latinum Salerni, ex quo multa dabuntur in Commentario, & idcirco inſuper miracula.

E

10 *Vitam S. Roſaliæ multi alii ſcripſerunt neoterici, ex quibus præcipuos ſolum commemorabo. Vincentius Auria, Panormitanus jurisutriuſque doctor, ac multis aliis ſcriptis illuſtris, Italice compoſuit Roſam cæleſtem, in qua de inventione, vita & miraculis S. Roſaliæ diligenter diſſerit. Hoc Opuſculum anno 1668 Panormi impreſſum eſt; ac mox anno ſequenti aliud ejuſdem ſcriptoris Opuſculum prodiit, inſcriptum* Vita S. Roſaliæ, *quod præcedentis eſt quaſi compendium. Utrumque Opuſculum habeo*

F *& laudabo, ubi videbitur operæ pretium. Antonius Ignatius Maucuſi Societatis Jeſu primo edidit Vitam compendioſam, deinde vero uberiorem ſub nomine Hiſtoriæ, quæ anno 1721 impreſſa eſt, & ſuis locis adducetur, præſertim pro recentioribus miraculis; quæ hic auctor poſt alios colligere potuit. Relati hactenus ſcriptores pluresque alii, quos neceſſe non eſt commemorare, iiſdem fere inſiſtunt veſtigiis. Verum alia quoque prodiit Vita S. Roſaliæ a præcedentibus multum diverſa, quæ & laudatores & ſectatores ſuos habuit, etiamſi alii eam Vitam prorſus negligendam exiſtiment.*

Alii ſcriptores, quos ſecuti ſumus præcedemus:

Vita alia ea recenſione ut fertur, ſcripta, quæ paſſim improbat.

11 *Soror Maria Rocceforte tertii Ordinis S. Benedicti dictavit P. Franciſco Sparacino Societatis Jeſu confeſſario ſuo Vitam quamdam S. Roſaliæ ex iis, quæ ſibi revelata aſſerebat. Hanc Vitam Sparacinus ipſe non edidit; at ea anno 1650 prelo ſubjecta eſt cura Franciſci Forte ſub titulo* Italico, *quem Latine ſic exprimo:* Vita gloriosæ S. Roſaliæ virginis Panormitanæ. *Vitam mirabilem Mariæ Roccaforte ſcripſit Joſephus Romanus Bivonenſis doctor, uti in Bibliotheca Sicula habet Mongitorius; atque ex illa Vita*

Delineatio nova.

Delineatio antiqua.

Digitized by Google

A *Mariam a ſanctitate morum & mirabilibus poſt mortem patratis laudat Mancuſus pag.* 22 & 23; *ſed ideirco majorem auctoritatem iſti Vitæ non attribuit. Caſcinus quoque aliique ſcriptores Siculi jam pridem fidem laudatæ Vitæ abrogarunt*; & *licet nonnullos habuerit aſſeclatores, ut dixi, reliqui paſſim Siculi illam conſtanter rejecerunt, ut traditionibus ſuis contrariam. Et ſane quæ ita dicuntur revelata, non ſatis firmum videntur habere fundamentum, ut pro veritate hiſtorica, aut pro factis indubitatis habeantur, eum quia de revelatione non ſatis conſtat, tum quia dubitari poteſt, an omnia, quæ revelatione didicit, poſt revelationem ſatis exacte fuit expoſita, & quia non minus eſt incertum, an nonnullis, quæ per revelationem cognoſci potuerunt, plura alia ex conjecturis non ſint adjecta. Quapropter non mugnopere deploro jacturam hujus Vitæ, quam Siculi alias officioſiſſimi numquam nobis tranſmiſerunt. Verumtamen ſatis ex aliis ſcriptoribus cognoſcere potero, in quibus præſertim eum Auguſtinus Inveges pleraque Annalibus ſuis*

B *Panormitanis inſeruerit.*

§ II.

Ex quibus præcipue monumentis geſta S. Roſaliæ petenda ſint: inſcriptio Quiſquinenſis: Græca alia præterito ſeculo inventa.

Geſta Sanctæ colligenda ex traditionibus, & inſcriptionibus,

QUandoquidem nullum exſtat monumentum conſcriptum de S. Roſaliæ geſtis, niſi quadringentis aut plusquam annis poſt mortem Sanctæ, merito quæret aliquis, unde geſta ipſius hauſerit & cognoſci potuerint, *præſertim cum obſcura admodum de eadem fuerit traditio tempore Octavii Caietani, ut ſupra oſtendi. Caſcinus in Opere majore Italico, (quod ejus ſemper nomine laudabo, licet a Salerno correctum dixerim) lib.* 4 *cap.* 1 *fatetur, non multa cognoſci poſſe de hac ſancta Anachoretida, reſtatque adjungit, melius eſſe panca de* S. Roſalia *ſcire, & ignorantiam plerumque geſtorum ipſius pati, quam fabulas ſequi, aut vera commentitiis depravare. Fundamenta vero Hiſtoriæ ſuæ, quæ probata & ſolida exiſtimat, recenſet ſequentia. Primo loco ſtatuit unriquam & ſolidus traditiones, ſecundo ſcripturas, & præſertim inſcriptionem in ſpecu Quiſquinenſi repertam, quæ ab ipſa* Roſalia *creditur facta, & his verbis eſt concepta:* Ego Roſalia Sinibaldi Quiſquine & Roſarum Domini filia amore Domini mei Jeſu Chriſti ini * hoc antro habituri * decrevi. *Hujus inſcriptionis, prout reperta eſt in antro Quiſquinenſi, duplicem delineationem; alteram antiquam, alteram recentiorem, æri incidendam curavi, & lectorum oculis ſubjicio, ut melius intelligantur argumenta, quæ ſuadent eam Sanctæ omnino attribuenda.*

** pro in * i. e. habitare*

quarum præcipua hic datur æri inciſa,

13 *Utramque delineationem nobis anno* 1744 *tranſmiſit R. P. Ignatius Stanislaus Caſtiglia, Siculæ provinciæ Societatis Jeſu tunc provincialis præpoſitus, & diligentiſſimus atque officioſiſſimus adjuter noſter in colligendis S.* Roſaliæ *actis, uti per decurſum frequenter declarabitur. Haſce vero inſcriptioni delineatæ addidit obſervationes, ſive per ſe, ſive per Caietanum Maviam Noto, quem ſibi ad plura nobis ſubminiſtranda & obſervationibus illuſtranda elegit laboris ſocium.* Duplex hujus *inſcriptionis* exemplum mittimus. Alterum minus accurate delineatum, quod multis abhinc annis æri inciſum fuerat, alterum, quod excellentiſſimus dominus Joſeph Emmanuel Ventimiglia, princeps Pulchri montis & Quiſquinæ dominus, a PP. Societatis Jeſu proximis diebus rogatus, ſumma cum diligentia tranſcribi juſſit... Harum litterarum formæ conſonat litteris veterum comitis Rugerii & regis Rugerii numiſmatum, quæ a Pirrho referuntur, Ab Agoſtini, atque Havercampo, in *Opere nimirum, quod nuper Lugduni Batavorum impreſſum eſt hoc titulo*: Theſaurus antiquitatum & Hiſtoriarum Siciliæ *tom.* 8, *in quo nonnulla tubibentur utriuſque Rogerii numiſmata cum litteris ejuſdem formæ. Obſecro inſuper in iiſdem nummis vocem* Domini *ita contractam eſſe, ſicuti hic contracta* Doñi *legitur, & ſignum crucis eadem forma, qua hic, in variis nummis conſpici. De duabus litteris, quæ din poſt reliquas inventæ ſunt, quæque noa abſimiles ſant exſtis Arabicis, hæc deinde ſubdit laudatus Caſtiglia*: Poſt notas inſcriptionis litteras hæ duæ uliæ... diligenter rupem inſpicientibus, paucis abhinc annis deprehenſæ ſunt. An autem illæ initium fuerint alterius verbi, quod imperfectum S. Roſalie reliquerit, an notæ Arabicæ ſint, numerum duodecimum vel decimum quintum exprimentes, quibus aut Virginis ætas, aut quidquam aliud indicetur, divinare non auſim. *Hæc ejusque obſervationes memoratæ.*

AUCT. J. S.

B

14 *Datam autem inſcriptionem ab ipſa* Roſalie *ſculptam ſine ulla ambiguitate credunt Siculi. Et ſane nec pauca nec leves adduci poſſunt rationes, quæ hanc veritatem confirmant. Prima ratio eſſe poteſt figura ipſa litterarum jam dicta, cui & ſignum crucis & contractio vocis* DNI *jungi poteſt. Si autem litteræ minus exacte videantur formatæ, ideoque non ſint omnino ſimiles litteris Rogerianum numiſmatum, id nequaquam mirari poſſumus; quin potius mirari debemus, tam bene dure lapidi inſculptas fuiſſe. Alterum argumentum profert Caſcinus pag.* 173 *ex ſolœciſmis, quibus inſcriptio laborat, in qua pro* in *legitur* ini, *& pro* habitare *habetur* habitari. *Quippe aſſerit Siculæ terminationis eſſe voces iſtas, ideoque merito obſervat, nulli in mentem venire potuiſſe impoſtori voces ita terminare. Hæc de cauſa de hiſce Solœciſmis ita loquitur Salernus in Vita*: Si non eraſſet, minus multebrem manum, Siculæque terminationis idiotiſmum prodidiſſet. Quare hæc meuda credidcrim Puellaris manus non ſatis Latinam linguam edoctæ ſigilla. *Mancuſus vero in Hiſtoria § xs nititur offendere, in fuiſſe ſcriptum, non* ini, *eamque obſervationem ſuæ inventioni attribuit, uti & plura alia, quæ pia potius meditatione, quam accurata criſi de hac inſcriptione ratiocinatur. Verum poterat Caſcini obſervationibus potius acquieſcere, & vocis errorem cum eruditioribus agnoſcere, quam ubique myſteria & miracula quærere ſine veriſimilitudine: neque enim prudentis hiſtoriei eſt miracula attribuere, quæ naturali modo fieri potuerunt. Tertium argumentum pro veritate inſcriptionis laudatus Caſcinus exprimit his verbis*: Scriptura hæc non eſt neoteriee, ac *ut* quidem vocabula hodierna. Nullus hoc tempore ſciviſſet nomen iſtud SINIBALDUS, nomen externum, nec horum

C

F

Septembris Tomus II.

AUCT. J. S. temporum aut locorum, nec umquam in hiſce partibus anditum, ſed perſonæ prorſus ineognitæ, quam hujus ſolum lapidis indicio quæriere hoc tempore cœpimus, & magna difficultate invenimus.

illam ipſi S. Roſalia attribuendam eſſe.

15 *Præterea modus, quo inſcriptionem illam inventam ſuo locu narrabimus, & teſtes legitime examinati omnem ſuppoſitionis aut impoſturæ ſuſpicionem tollere videntur. Nam primo dum inventa eſt inſcriptio, foramen ſpelunca tam erat anguſtum, ut nulli homini præberet ingreſſum, atque inſtrumentis ideneis fuerit ampliandum, ut quis poſſet ingredi in ſpelunca, quemadmodum narrat Caſcinus lib. 2 cap. 2. Hæc de cauſa dubitat, an ullus unquam hominum præter* Roſaliam *in illa ſpelunca pedem poſuiſſet. Secundo inſcripcio tota erat tecta cruſta quadam ex humiditate ſaxorum unta, & ſola cum primum oculis patuit, donec occaſione crucis viſæ cruſta illa ſaxis innata diligenter abraſa eſt, & ſic detecta inſcriptio integra. Signum id erat evidens, inſcriptionem non fuiſſe factam recenter; atque id a duodecim juratis teſtibus fuit confirmatum, ut videbimus ſuo loco. Tertio qui detexerunt*

B *inſcriptionem, nullo modo ſuſpecti eſſe poſſunt impoſturæ, tum quia ne legere quidem illam potuerunt, nec certe intelligere, utpote ignaci linguæ Latinæ, tum quia multi alii adfuerunt, quando anguſtum ſpelunca foramen aperuerunt, & tectam cruſta humida invenerunt inſcriptionem. Hæc omnia fuſius explicabuntur, ubi agemus de inventione ſpelunca Quiſquinenſis, quæ contigit quadraginta diebus poſt corpus inventum. Rationes etiam allegabimus, quibus moveri potuit* Roſalia *ad ſimilia ſcribenda, dum agemus de tagreſſu ipſius in nutrum Quiſquinenſe.*

Alia ſcriptura Græca, præterito ſeculo inventa cum cruce lignea,

16 *Alia ſcriptura* S. Roſaliæ *a quibuſdam attributa, ſed ab aliis eidem abjudicata, repertu eſt præterito ſeculo in monaſterio Panormitano S. Salvatoris, quod virginum eſt Ordinis S. Baſilii. Scriptum hoc Græcum eſt, ſeu Barbaro-Græcum, ut ferebant tempora S. Roſaliæ; totaque ſine interpunctionibus aut accentibus hoc modo:* Εγω αδελφη Ροσολια Σινιβαλδη βαλω στουτο το ξυλλο του τζουχαμου αφεστος εις το μοναστηρι το παπιον παντοτινα το αχουλον Σηασ: *& Latine ſic exprimitur:* Ego ſoror Roſalia Sinibalda pono hoc lignum Domini mei in hoc monaſterio, quod ſemper

C ſecuta ſum. *Hujus ſcripturæ cum cruce lignea inventio, alienatio & reſtitutio refertur in inſtrumento ceſſitationis, quod anno 1699 factum eſt coram illuſtriſſimo domino Philippo Ignatio de Truxillo y Guerrero, judice tribunalis regiæ monarchiæ in Sicilia, multiſque teſtibus, per notarium Panormitanum Antonium Terranova, & cujus exemplar alterum Ms., alterum impreſſum ad manum eſt. Facti relationem ex eo accipe.* Die quinto menſis Maii, ſeptima Indictione, MDCXCIX: Cum anno Domini MDCXLIV in venerabili monaſterio ſanctiſſimi Salvatoris hujus urbis ædificaretur altare patriarchæ S. Baſilii in eccleſia, veteri dicta, ub ipſius novæ erectionem, inventa fuit in maragmatibus ſive fabricis ejuſdem altaris a fabro murario.... pyxidicula quædam (vulgo dicitur boſſoletta) quam illico ablatam abſcondit, & inde a monaſterio proſectus, atque curioſitate ductus aperuit. In ea invenit erucem ligneam, & quandam paglaam inclusam, litteris & dictionibus Græcis ſcriptam, prout ad præſens, & de præſenti apparet. *Sequitur ſcriptura Græca cum interpretatione jam data.*

17 *Deinde ſic pergitur:* Quod quidem manuſcriptum cum prædicta eruce ſaber murarius, nulla data notitia eidem monaſterio, ex caſu ſibi viſis tradidit & conſignavit RR. Patribus Ven. conventus S. Nicolai de Tolentino; qui audientes eruceem eum prædicto manuſcripto reperiam eſſe in ſacroſancto altari, ſumma diligentia ac veneratione conſervarunt &c. Et quamvis, dum in humanis exiſteret, ſaber murarius nemini rem manifeſtaverit: inſtante vero tempore, quo animam ſuam ſummo & immortali Deo reddere debebat, accerſito confeſſario præmiſſa omnia narravit; & de peccatis ſuis veniam petendo, in conſcientiam ei commiſit, eorum ſuperius enarratum revelari debere abbatiſſæ & miniſtris dicti monaſterii; ut ſuprædicta erux cum pagina reſtitueretur monaſterio, cujus erat, & in quo repertæ ſunt: prout, mortuo deinde dicto fabro murario, dictus ejus confeſſarius per litteras miſſi eas præmiſſa narrando manifeſtavit Rev. ſacerdoti D. Joſeph Bonfiglio tunc confeſſario ordinario & cappellano dicti monaſterii ad effectum, ut prædictus Bonfiglio de toto hoc facto notitiam daret, prout data fuit, abbatiſſæ tunc temporis dicti monaſterii. Quæ abbatiſſa huic manifeſtationi annuens, per Joſeph Ciraulo tunc agentem dicti monaſterii tentata fuit recuperatio dictæ pixidiculæ cum eruce & manuſcripto iactus, ut ſupra, ſervatis. Sed, factis multis inſtantiis, quibus inſiſtentes, & nolentes Patres S. Nicolai de Tolentino illam reſtituere; tandem annuebant velle reſtituere ſolummodo dictam pixidiculam ſine eruce & abſque manuſcripto intus repertis: & ſtante morte dicti de Ceraulo agentis prædicti, dicta abbatiſſa, aliæque parirer abbatiſſæ eam ſubſequentes ob difficultates repertas in prædictis recuperandis ab incepto negotio deſtiterunt &c.

D quo diu alienata inventoris culpa,

E

& poſt multas difficultates,

18 Et cum fuerit temporibus præteritis per Rev. Patrem Vincentium a ſanctiſſimo Sacramento, Ordinis & regulæ dicti conventus ſancti Nicolai de Tolentino hujus urbis, Patrem tam maximæ venerationis & auctoritatis ac exemplaritatis vitæ, ore proprio confeſſum & dictum D. Annæ lo Porro ad præſens moniali, intus dictum monaſterium viventi, nominatæ Sor. Aloyſiæ lo Porto, quæ tunc temporis ingradienda *erat in dictum monaſterium, & reperiebatur in ſeculo intus eccleſiam dicti conventus tempore, quo dicta ſacroſancta reliquia ligni S. Crucis expoſita erat pro adoratione populorum fidelium, per hæc verba videlicet (*Italica erant, quæ Latine reddo.*)* ᵛ Hoc lignum, quod vides, „eſt monaſterii ſanctiſſimi Salvatoris, quod de„bes ingredi„. Et præmiſſa omnia ſuperius expreſſata ei narravit, prout de hujuſmodi dicto & confeſſione per Rev. Patrem Vincentium dictæ lo Porto, ut ſupra, facta, ſatis plene conſtitit atque conſtat ex relatione dictæ Sororis Annæ Aloyſiæ lo Porto, monialis in dicto venerabili monaſterio, mihi notorio cognitæ, exiſtentis cum authoritate infraſcripræ matris abbatiſſæ, Hippolytæ Lancellottæ Caſtelli, ejuſdem monaſterii abbatiſſæ m. u. &c. præſentis, & eam authorizantis &c.; eadem ipſa de lo Porto vigore præſentis eum auctoritate prædicta ſponte cum duplici juramento dixit & declaravit, ac dicit & declarat, præmiſſa vera fuiſſe & eſſe, ut dixit renuntiana &c. *Mox additur pro biſce omnibus teſtimonium quatuor aliarum monialium*, duplici jutamento *præmiſſa confirmantium.*

ingreſſura F

19 *Tum*

A *præſente judice tribunalis R. M.; multiſque teſtibus,*

19 *Tum vero*: Hinc igitur Rev. mater ſoror Hippolyta Lancellotta Caſtelli, ad præſens abbatiſſa dicti venerabilis monaſterii, divino ſpiritu ducta, ſamper maxima cum diligentia curavit, atque curat bona dicti monaſterii, cupiens illud, quod ab ejus prædeceſſoribus quavis ex cauſa minime curatum fuit, potuiſſet divina favente clementia conſequi & habere. Qua de cauſa recurſum habuit ad illuſtrithmum ac reverendiſſimum dominum de Truxillo, judicem R. M., præmiſſa humiliter exponendo. Qui dominus judex, attenta tanta bona fide dictæ reverendæ matris abbatiſſæ in recuperando bona dicti monaſterii, & præcipue reliqiam tam inſignem eam authentica noſtræ protectricis virginis Roſaliæ, ſuiſque manibus propriis poſitam & caracteribus authenticatam, motus rogaminibus prædictis, ſe diligenter ad hoc tantum bonum opue applicavit. Tandem facta diligenti indagine, illam in poſſe * dicti conventus invenit. Et facto verbo pro ejus relatione cum R. Patre Priore ejuſdem conventus, idem ipſe P. Prior eo quia plenam ſcientiam habebat de toto facto, & plene ei dicto nomine conſtabat ex relationibus Petrum & Superiorum antiquorum ſui conventus: quapropter pleno animo volens præceptis ſuperiorum obedire, quam primum de præmiſſis ſcientiam habuit, dicto venerabili monaſterio reliquiam prædictam cum dicto manuſcripto, invento a Rev. ſacerdote D. Antonio Bruno in manuſcriptis & authenticis reliquiarum dicti conventus cum præſentia dicti P. Prioris, reſtituere & conſignare: & ob id ad infraſcriptum actum conſignationis prædictæ devenire, ut in futurum præmiſſa perpetuo eluceſcant &c.

* *i.e.* poteſtate

B

monaſterii SS. Salvatoris,

20 Ideo hodie præſenti die prætituleto præſata Rev. mater Soror Hippolyta Lancellotta Caſtelli, abbatiſſa dicti venerabilis monaſterii ſanctiſſimi Salvatoris hujus urbis m. n. c. n. exiſtens tamen prius in præſenti cum authoritate & interventu Rev. abbatis D. Hieronymi Filingeti, illuſtriſſimi domini Baltheſſaris Caſtelli, ejuſdem monaſterii deputati & protectoris m. n. & c. præſentium, dictis nominibus intervenientium, dictamque reverendam matrem abbatiſſam in his authenticautium &c., nec non cum authoritate, interventu & conſenſu, & expreſſa voluntate infraſcriptarum monialium dicti monaſtetii, ad ſonum campanellæ vocatarum, & capitulariter congregatarum in loco ſolito & conſueto, ut moris, videlicet ſororis Joſephæ Drago (& *aliarum quadraginta & octo, quarum nomina recenſentur*) præſentium, intervenientium, nemine earum diſcrepante, ſed unanimitet conſentientium, necnon cum præſentia præfati illuſtriſſimi & reverendiſſimi domini de Truxillo, judicis dicti tribunalis R. M., ut infra, præſentis; dicto nomine cum auctoritate & interventu prædictis ac præſentia infraſcripta vigore præſentis dixit & fetetur habuiſſe & recepiſſe, ſibique dicto nomine traditam & conſignatam fuiſſe ab admodum Rev. Patre Benedicto a Conceptione Deiparæ, Priore dicti venerabilis conventus S. Nicolai Tolentini hujus urbis m. n. & c. c. præſente, & dicto nomine ſtipulante, ac reſtitniſſe & conſignaſſe aſſerente dictam ſacroſanctam reliquiam ligni ſanctæ Crucis Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſcilicet illammet in dicto anno MDCXLIV per dictum fabrum murerium inventam in fabricis altaris dicti patriarchæ ſancti Baſilii in eccleſia ſupradicti monaſterii (quæ ad præſens vetere * ob ipſius novæ ædificetionem) quæ fuit tuae temporis conſignata dicto conventui, ut dixerunt renuntiantes &c.

C

AUCT. J. S. * vetus *ubi fuerat inventa ſub veteri altari eccleſiæ,*

21 *Hic additur, particulam exiguam ligni ſanctæ Crucis relictam fuiſſe Priori, conſentiente abbatiſſa, ac deinde ſic pergitur*: Nec non dicta reverenda metet abbatiſſa dicto nomine cum auctoritate & interventu prædictis, ac præſentia infraſcripta, dixit & fatetur habuiſſe & recepiſſe, ſibiqne dicto nomine conſignatam fuiſſe a dicto reverendo P. Priore, ſtipulante & reſtituiſſe aſſerente, dictum manuſcriptum, in dicta pagina ſcriptum, Græce tameu & non Latine, ſcilicet illudmet manuſcriptum, ut dicto reverendo patri Priori dicto nomine conſtat ex relationibus Patrum & Superiorum antiquorum dicti conventus, olim inſimul eum dicta reliquia, ſuperius conſignate, in dicta pixidicula inventum in dicto monaſtetio ſanctiſſimi Salvatoris, & traditam dicto conventui; verbe eujne ſcripti ſunt infraſcripta, videlicet; Εγω αδελφε Ροσολια Σινιβαλδε βανω τροντε το ξυλον του αγιοτατου αφεντος μις το μοναστηρι να στεκη παντοτινα ακουλευθευμα. Quibus ad Latinorum ſenſum hæc ſignificantibus verba, videlicet: "Ego ſo- E
„ror Roſolia Sinibalda pono hoc lignum Domini
„ mei in monaſterio, quod ſemper ſecute ſum „
Quod quidem ſcriptum fuit per dictam abbatiſſam, ad hoc ut perpetuo conſervetur, poſitum in quodam quadretto intus bina cryſtalla, & ſic eodem modo, ut ſupra, dictum manuſcriptum exiſtens, cum dictis binis cryſtallis conſignetum & reſtitutum fuit dictæ abbatiſſæ dicto nomine ſtipulanti, et hoc in ejus poſſe, ut dixit renuntians &c.: præſente ad hæc omnie & ſingula dicto illuſtriſſimo & reverendiſſimo domino D. Philippo Ignatio de Truxillo judice R. M. m. n. c., & præſente actui, omnibuſque & ſingulis in præſenti contentis ſuam, ſeu verius dicti tribunelis, judiciariam auctoritatem pariter & decretum præſtante & triboente omni meliori modo &c.: & ſimiliter præſentibus ad hæc omnie & ſingula reverendo patre Petro Juſtiniano Soc. Jeſu, & admodum reverendo patre D. Nuncio Schirò Ordinis S. Baſilii Magni m. u. & c. c., præſentibus & eum juremento, tacto pectore more ſacerdotali, afferentibus dictum manuſcriptum vidiſſe, revidiſſe, legiſſe, & bene conſideraſſe: F
& translatum de idiomate Græco ad Latinum ſupradictum ſenſum, prout ſuperius ſcriptum fuit, & non aliter &c. Juraverunt tactis pectoribur dicti reverendi ſacerdotes, &c. Item dictæ mulieres &c. Unde &c.

22 *Sequuntur ſubſcriptiones, quas exprimam eo idiomate, quo ſingulæ fuerunt expreſſæ.* *fuit legitime reſtituta.*

D. Felippe Ignatio de Truxillo y Guerrero &c.
D. Geronimo Filingeri deputato &c.
Soro Ippolita Lancellotte Caſtelli abbatiſſa &c.
D. Baldaſſare Caſtelli, e Lercaro protettore &c.
Pater Petrus Juſtinianue Soc. Jeſu &c.
Pater D. Nuncius Schirò Ordinis S. Baſilii Magni &c.
Pater Benedictus a Conceptione Virginis Prior conventus S. Nicolai &c.
Sacerdote Don Antonio Bruno &c.
Madre ſoro Giovanne Caruſo &c.
Soro Gioſeppa Geronima Sammaniati &c.
Soro Nuncia Petcolla &c.
Soro Macrina Maria Reſtivo &c.
Soro Anne Aloyſia lo Porto &c.

Teſtee

AUCT. J. S. Teſtes Rev. Sacerdos D. Ignatius de Palermo, Rev. Sacerdos D. Franciſcus Bilà, & Thomas Magliarditi, & quamplures alii &c.

Ex Actis notarii Antonii Terranova Panormitani &c.

Collatione ſalva &c.

Quid in hoc inſtrumento reprehendi poſſit, exceptis nonnullis ſolœciſmis, qui non obſtant valori, ſane non video. At lubens agnoſco, ex eo non poſſe certo deduci, iſtud ſcriptum eſſe S. Ro. ſaliæ. *Quapropter examinandum, quam iſtud ſit probabile aut improbabile.*

§ III.

Quæritur, utrum probabiliter credi poſſit, ſcriptum iſtud Græcum, de quo mox actum eſt, a S. Roſalia fuiſſe exaratum.

B

Deſcripta-tum eſt, an ſcriptura mox data ſit S. Roſaliæ.

CONtroverſia non levis ex ſcriptura Græca mox memorata apud Siculos enata eſt, magiſque animis agitata: nimirum quia brevia illa verba, ſi conſtiterit per Sanctam eſſe exarata, clare decidunt litem aliam, certoque evincunt Roſaliam *in monaſterio ſanctiſſimi Salvatoris monialem fuiſſe, priuſquam ſolitariam vitam fuit amplexa. Mancuſus jam frequenter laudatus in Hiſtoria* S. Roſaliæ, *& anonymus quidam in variis Diſſertationibus contra monaſticam Sanctæ profeſſionem editis, contentioſe pugnant, ſcripturam illam* Roſaliæ *non eſſe attribuendam, altumque clamant, aut eſſe ſuppoſititiam, aut alterius eſſe Roſaliæ, quæ præter nomen cum Sancta noſtra nihil habeat commune. Contra Hieronymus Juſtinianus Societatis Jeſu geminam ad majores noſtros tranſmiſit Diſſertationem manuſcriptam, qua operoſe conatur oſtendere, laudatam ſcripturam* S. Roſaliæ *probabiliter attribui poſſe & debere, niſi exorbitante criſi nodum velimus quærere in ſcirpo. Utrique ſcriptor Italico uſus eſt idiomate, uti & fecerunt anonymi, qui hanc controverſiam attigerunt. Præterea pluribus uſi ſunt verbis, argumentiſque ſapius repetitis, quam ut omnia huc tranſferri poſſint. Quapropter ſolligam præcipua ſolum utriuſque partis argumenta, eaque ad rei elucidationem ſine ullo partium ſtudio, proponam erudito lectori, ut mecum ſtatuere poſſit, quid de re tota videatur cenſendum.*

C

forma iſtius ſcripti: prima contra iſtud objectio ex charta vulgari

24 *Scripturam ſic deſcribit claritatis gratia Juſtinianus in examine ſuo hiſtorico (ita Diſſertationem illam inſcripſit) § 3 num.* 10: Charta eſt octava pars folii, undique in extremitatibus trita, & partim etiam in medio a rineis corroſa, compoſita ex vulgari materia, non ex papyro aut membrano, quantum apparet, craſſa potius quam tenuis, coloris flavi aut utcumque fuſci ob vetuſtatem. Conſcripta eſt ab utraque parte ſermone Græco, ſed barbare, ſive ſonus conſideretur, ſive orthographia. Litteræ æque ac lineæ inæquales ſunt ac diſtortæ, ita ut ex ductu calami manus muliebris agnoſci valeat. *Tota hæc deſcriptio favet iis, qui ſcripturam credunt* S. Roſaliæ. *Verumtamen eorum adverſarii eo eodem etiam loco argumentum ſibi ſumere voluerunt; & contenderunt ſcripturam non eſſe* Roſaliæ, *quia Vulgaris charta, ut volunt, ipſius tempore necdum erat uſitata. Quin imo* D *Mancuſus in Vita pag.* 4 *adducit auctoritatem Papebrochii & Janningi, ut id probet. Verba illorum in Epiſtola anno* 1701 *ſcripta ſunt iſta:* Nihilo facilius definietur, quando præciſe fieri cœperit charta, qua modo utimur paſſim ad ſcribendum. Certum tamen eſt ab annis 900 ejus uſum fuiſſe *&c. Epiſtola hæc edita eſt in Diſcurſu hiſtorico ſcriptoris Siculi, qui ſe* Jacobum Calaſatum *nominavit, pag.* 112, *ubi etiam occaſio illius Epiſtolæ exponitur. Laudatus autem Mancuſus ait, uſum chartæ non cœpiſſe, niſi ſub finem ſeculi* XII, *idque infert ex verbis recitatis,* ab annis quingentis. *Verum dum Jannixgus ſcripſit,* certum *eſſe,* ab annis quingentis *fuiſſe uſum chartæ, & initium illius uſus difficulter aſſignari poſſe; adeo non negavit chartam tempore* S. Roſaliæ *ſeu ſeculo* XII *uſitatam fuiſſe; ut merito conqueri poſſimus, auctoritatem Majorum noſtrorum perpetuam adhiberi ad eliciendas concluſiones tam frivolas.*

25 *Multis quidem eam objectionem egregie refellit Juſtinianus; at mihi pauca ſufficient aliunde petita. Audiamus Mabillonium lib.* 1 *de Re diplomatica cap.* 8 *num.* 16: De charta noſtra ſeu papyro vulgari, quæ ex veterum linteorum reliquiis contritis ac macceratis conficitur, non eſt quod longum ſermonem inſtituamus: ... tametſi ejus uſus ab annis amplius quingentis invaluit, ut ex Petri Venerabilis loco ſuperius relato obſervavit eruditiſſimus vir Hadrianus Valeſius, in notis ad Panegyricum Berengarii auguſti. Quo vero tempore inceperit, nemo hactenus definire auſus eſt. *Deinde interjectis quibuſdam, quæ brevitatis cauſa prætermitto, dicta ſua ſic probat:* Nam Petrus Venerabilis in tractatu contra Judæos memorat libros ſuo tempore lectos, qui EX RASURIS VETERUM PANNORUM COMPACTI erant. Quod ſine dubio de linea charta intelligendum eſt. Etſi porro diplomata & inſtrumenta fere nulla, quæ quanticumque momenti eſſent, ſcripta ſint in charta noſtra vulgari, ejus tamen uſus in epiſtolis aliquanto adhibitus eſt, ut docet Joinvillei epiſtola ad ſanctum Ludovicum in ejuſmodi charta exarata, quam Antonius Herovallius mihi enm multis aliis communicavit. *Aliatum argumentum probat, vulgarem chartam ſaltem uſitatam fuiſſe circa initium ſeculi* XII, *id eſt, quando aut nondum nata, aut puella erat* S. Roſalia. F

inepta eſt, cum charta vulgaris E

jam uſitata fuerit tempore S. Roſaliæ:

26 *Quippe Petrus Venerabilis anno* 1122 *electus eſt abbas Cluniacenſis, & anno* 1158 *vitam cum morte commutavit, ita ut libri illi haud dubie conſcripti ſint circa initium ſeculi* XII *& verisimiliter multo citius, cum de iis non loquatur Petrus, ut de re nova, ſed ut de re uſitata. Verba ipſius accipe ex Bibliotheca Cluniacenſi col.* 1069 *&* 1070, *ubi Judæos ita videt:* Legit, inquit, Deus in cœlis librum Talmuth. Sed cujuſmodi librum? Si talem, quales quotidie in uſu legendi habemus, utique ex pellibus arietum, hircorum, vel vitulorum, ſive ex biblis vel juncis Orientalium paludum, aut ex taſoris veterum pannorum, ſeu ex quolibet alia forte viliore materia compactos *&c. Clarum quoque eſt, chartam ex goſſipio vel cottone confectam, quæ a lintea parum differre poteſt, uſitatam fuiſſe ante ſeculum* XII, *ſeu ante natam* S. Roſaliam. *Audi earſom laudatum Mabillonium:* Potior eſt in diplomatis uſus chartæ ex goſſipio ſeu cottone, ut fidem facit CHARTA COTTUNEA in pergamenum a Rogerio Siciliæ rege renovata,

A novata, quam fecerat Simon frater ejus & mater ejus, apud Rochum Pirrum in Sicilia ſacra. *Diploma Rogerii regis, quod hic laudatur, exſtat apud Pirrum lib. 4 Siciliæ ſacræ a pag. 92, datumque eſt anno 1145; & in eo confirmantur varia diplomata, in carta cuttunea ſcripta partim ſub finem ſeculi XII, partim ſub initium ſeculi XIII, eaque renovantur in* pergamenum. *Erat igitur charta illa* cuttunea *ſeculo XII uſitata apud Siculos; nec dubitari poteſt, quin illa ſeculo XII ad ſcribendum uti potuerit* S. Roſalia. *Quapropter primum iſtud Mancuſi argumentum ita diſſolutum eſt, ut recurri ad illud deinceps non poſſit ab eis, qui veritati agnitæ manus dare non recuſant.*

altera objectio, ex lingua Græca petita, præcedenti non eſt melior,

27 *Contra inventam ſcripturam ſecundo objicitur idioma Græcum, quia inſcriptio Quiſquinuſſi non Græce, ſed Latine ſcripta eſt. Addunt barbariem idiomatis Græci, quodque ſcriptura ſit ſine ullis accentibus & interpunctionibus. Verum tota hæc objectio parum aut nihil difficultatis habet, cum utraque lingua eſſet uſitata in Sicilia, atque utraque nota eſſe potuerit Sanctæ. Caſcinus lib. 2 cap. 3 ſcribit tres linguas, nimirum Græcam, Latinam & Arabicam, uſitatas fuiſſe in Sicilia tempore* S. Roſaliæ, *atque id probat ex illius temporis diplomatis, nummis & inſcriptionibus, quæ partim Græce, partim Latine, & ſubinde etiam Arabice leguntur enarrata. Itaque nequaquam mirum videri poteſt, quod Virgo nobilis, qualis erat* Roſalia, *cum Latina lingua Græcam iſtius temporis utcumque noverit. Nihilo magis mirandum, ſcripturam illam Græce potius quam Latine fuiſſe enarratam, cum enarrata ſit in monaſterio Græcarum monialium, ubi ſermo Græcus haud dubie erat uſitatus præ Latino. Quod vero ſpectat adbarbariſmos dictæ ſcripturæ, ad omiſſos accentus, aliaſque notas & interpunctiones; omnia illa temporis, quo vivebat Sancta, apte congruunt, præſertim ſi conſideremus ſcriptum eſſe Virginis, quæ veriſimiliter parum curavit fermonis elegantiam, & interpunctiones aliaſque notas vocibus appingi ſolitas.*

B

cum Sancta veriſimiliter uſæ fuerit lingua Græca vulgari:

28 *Porro dubitare vix poſſumus, quin* S. Roſalia *fuerit uſa Græcorum lingua vulgari, non lingua doctorum. De duplice hac lingua recentiorum Græcorum Leo Allatius in Opere de Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis perpetua conſenſione lib. 3 cap. 8 num. 7 ita loquitur:* Lingua apud eos duplex in uſu eſt; altera antiqua, quam veteres Græci in conſcribendis libris uſurparunt; altera recentior & communior & uſitatior. Priore in ſacris celebrandis utuntur; ... altera in familiaribus colloquiis, concionibus & epiſtolis. Et nunc demum hac eadem hiſtoriolas, tractatus, & varii generis carmina pangunt. Quam tamen, qui ſapientiores & eruditiores haberi cupiunt, in Operibus edendis, unisquam ſectantes, refugiunt. *Notas quoque illas, quæ Græcis literis adſcribi ſolent, non ſemper uſitatas fuiſſe, idem auctor tradit in Animadverſionibus in antiquitatum Etruſcarum fragmenta num. 47 ita ſcribens:* Guilielmus interim Canterus Syntag. de rat. emend. Græcos auctores cap. 6 probat, tum ex veruſtis codicibus, tum ex ſcholiaſtis, veteres Græcos nudas litteras abſque apicibus ullis pingere ſolitos fuiſſe; quod etiam ſæpius aſſeris Politianus, ſed potiſſimum Miſcellan. cap. 58 & 80, ubi carmina ſine ullis accentiunculis ſcripta veteri more, affirmat. *Plura deinde de interpunctionibus, quas recentiores antiquis ſcriptoribus addiderunt, ibidem diſputat. Verum hæc ſufficiunt, ut facile poſſimus credere, totam illam ſcripturam enarrari potuiſſe a* S. Roſalia, *ſicuti inventa eſt.*

C

AUCT. J. S.

29 *Obiicitur tertio vox* ἀδελφη *ſeu* ſoror, *quæ in hac ſcriptura occurrit, præſertim quia in Quiſquinuſſi inſcriptione ſe ſororem non nominavit* Roſalia. *Additur altera differentia illarum ſcripturarum, nimirum quod in ſpecu Quiſquinuſſi legatur* Roſulin Sinibaldi filia, *in charta vero* Ροσολιν Σινιβαλδη. *Utraque obſervatio eo dirigitur, ut exiſtimemus ſcripturam inventam, ſi ſuppoſititia non eſt, attribuendam eſſe cuidam montali, a* S. Roſalia *diſtinctæ, quæ geminum habuerit nomen propium, & vocata fuerit* Roſulin Sinibalda. *Quin & tertiam differentiam eodem trahit Mancuſus, qui illa objicit in Hiſtoria § 12 pag. 109 & 120: nam magis reverenter de Chriſto dicitur in Latino ſcripto,* pro amore Domini mei Jeſu Chriſti, *quam in Græco,* lignum Domini mei, *aut* Heri mei, *ut ille vult. Verum* vox αφέντης *pro* Domino *uſurpata dudum fuit a Græcis, ita ut hæc ultima obſervatio nullius ſit momenti. Duæ vero priores ceteris objectionibus mihi apparent meliores, cum revera ſcriptum poſſit eſſe alterius. Attamen alterius eſſe* Roſaliæ *ſcripturam illam, ex objectionibus ipſis certo inferri nequit: præſertim cum nulla aſſignetur* Roſalia Sinibalda, *quæ in monaſterio ſanctiſſimi Salvatoris vitam traduxerit, cumque conjunctio duorum nominum illo tempore non videatur fuiſſe tam uſitata, quam facta eſt noſtris temporibus. Præterea, etſi nomen* Sinibaldus *uſitatum fuerit eo tempore, nondum inveni nomen* Sinibalda *datum tunc fuiſſe mulieribus. Imo ipſum nomen* Roſalia *tunc rarum erat, ita ut difficulter credi poſſit, duo illa nomina* Roſulia Sinibalda *eidem puellæ, ut propria, fuiſſe impoſita.*

tertia objectio prioribus melior ſaltem,

D

30 *Quapropter non ſatis video litem de illa ſcriptura ſatis decidi poſſe ſine altera, quæ huic occaſionem præbuit. Nec dubito, quin illi ipſi qui Græcum id ſcriptum acriter impugnarunt, quia vitam monaſticam* S. Roſaliæ *nullo modo admittere voluerunt, non minori ſtudio pugnaſſent pro Græca illa ſcriptura Sanctæ attribuenda, ſi hæc ſententia de monaſtica* S. Roſaliæ *profeſſione tantum repugnaret, quantum eidem favet. Sane quantum ex modo ſcribendi illorum colligere poſſum, facile admitterent* Sinibaldam *idem eſſe ac* Sinibaldi filiam *in laudata ſcriptura Græca: facile quoque intelligerent, vocem* ſoror *emitti potuiſſe in ſpelunca a* Roſalia, *quod ſtatuiſſet ibidem vitam ducere ſolitariam, & ab omni monialium ſocietate ſperatam. Verum præcipua ratio ſcripturam illam impugnandi & fere unica eſt, quod vita monaſtica* S. Roſaliæ, *quam improbabilem eſſe contendant, negari non poſſit, ſi ſcheda illa Sanctæ attribuatur. Itaque, ſi profeſſio monaſtica hujuſce Sanctæ aliunde probabiliter aſſeri & defendi poſſit, ſcriptura quoque hæc probabili ratione* Roſaliæ *attribui poterit; quin & augebit probabilitatem prædictæ opinionis, uti argumentum probabile ceteris adjunctum. Si vero prorſus improbabile eſt, Sanctam aliquando in monaſterio vixiſſe; neque hæc charta probabiliter* S. Roſaliæ *adſcribi poterit. Mitto igitur objectiones alias, quæ ex dato inſtrumento ſatis refutatæ ſunt: & progredior ad alia geſtorum monumenta.*

ut nihil certi ſtatuatur.

E

F

§ IV.

Auct. J. S.

§ IV.

Multæ tabulæ pictæ de S. Roſalia: examinatur, an Sancta tempore vitæ ſolitariæ prorſus latuerit incognita, eaque opinio oſtenditur improbabilis & antiquæ traditioni contraria; hinc ſtatuitur de auctoritate picturarum.

Antiquæ imagines Commentario huic inſerendæ,

Caſcinus lib. 2 cap. 5 monumentu, quibus uſus eſt, enumerare pergit, & pictas tabulas recenſens, de iis ſic loquitur: Damum (*Vitam colligemus*) ex picturis & memoriis, quæ extant antiquæ, partim jam cognitæ, partim rasanrer inventæ. Hæ, quantum hactenus ſcimus, deſumptæ non ſunt ex aliqua Vita S. Roſaliæ antiquitus ſcripta: ſunt nihilominus fundamenta Vitæ, quam nunc ſcribimus; quandoquidem, dum ſaltem ex parte conſervant, quæ de vita hujus Sanctæ præteritis temporibus in hominum memoria remanſarant. Præterea ad conſolationem illorum, qui legata non norunt, curatum eſt, ut tabulæ ſeptemdecim Romæ æri inciderentur cum approbatione illorum, quorum erat facultatem illam concedere. *Harum tabularum, uti & inſcriptionis Quiſquinenſis explicationem ſe poſt Vitæ datum promittit, idque diligenter præſtitit. Cum autem hæc ſint præcipua geſtorum* S. Roſaliæ *monumenta, illas ipſas tabulas lectorum oculis exhibebo. Quod ut facere poſſem, multum me juvit R. P. Ignatius Stanislaus Caſtiglia jam ſupra laudatus, qui mira humanitate & liberalitate omnes luminas areas, quibus uſus eſt Caſcinus, huc direxit: quin & pecuniam in hunc uſum apud Siculos collegit, ut modicis aut fere nullis ſumptibus noſtris omnes iſtæ Caſcini imagines cum aliis adjectis Operi noſtro inſeri poſſent.*

B

quæ auctoritatem non habeant,

C

32 *Quæret nunc ſtudioſus lector, quantam illis imaginibus auctoritatem attribuere poſſimus aut debeamus? Lubens reſpondeo, hic mihi aquam hærere, præſertim ſi ſequenda ſit Caſcini alierumque ipſum ſecutorum opinio, qua contenditur,* S. Roſalium *in antris ſuis ita latuiſſe abſconditam, ut nulli umquam homini nota fuerit, ut morieus quidem. Etenim non ſatis capio, quo modo aliquid innoteſcere potuerit de geſtis Sanctæ in ſpelunois & montibus, ſi nullus umquam Anachoretidem viderit, nullus de ea vivente aliquid ſciverit, nemo cognoverit, viveretne an defuncta foret. Scio quidem recurri poſſe ad revelationes, quibus Virgo ipſa poſt mortem docere potuit nonnulla, quæ egerat in vita. Verum nullum habemus talium revelationum idoneum teſtimonium: nullus umquam antiquus ſcriptor de ſimilibus* Roſaliæ *apparitionibus vel verbe meminit. Hac de cauſa Salernus in Vita ſic de Sancta noſtra loquitur:* Sed quænam fuerit Roſaliæ vivendi ratio in utroque anrro, ſiquis exquiear, uſurpare plane licebit Hieronymi verba de ſuo Paulo eremitarum principe: " Quo „ modo in media ætate vixerit, aut quas ſtatæ „ næ pertulerit inſidias, nulli nomperrum habe„ rur „ *Verumtamen idem ſcriptor poſtmodum, ubi agit de cultu* S. Roſaliæ, *nunibil a prioribus iſtis verbis recedere videtur, ita ſcribens:* Non adeo tamen vitam, mortem, & ſapulcrum Roſaliæ oculuſit Deus, ut ejus ſanctitatis radii non amiaurint identidem. Qua ratione id factum in Virginn, quæ ab hominum ſe conſortio vivans ſejunxerat, nos latet; ſed plane factum ſcimus, nec miramur, cum ab admirabilis Dei conſilio id profectum aſſe intelligamus. *Hæc ille, quia antiquum Sanctæ cultum, qui indubitatus eſt, negare non poteſt. Verum quærere liceat, quomodo cultus ille fuerit inchoatus, ſi nec vita ſolitaria* Roſaliæ *nec mors illius ulli innotuerit? Tacet ad hanc interrogationem Salernus, nec audet ad apparitionem recurrere, quod nullum apud veteres tulis apparitionis ſit fundamentum.*

D

33 *Caſcinus loco aſſignato cecidit, aut certe ſuſpicatus eſt, aliquid olim de* S. Roſalia *fuiſſe litteris configuratum: ait enim ſibi ad manus non eſſe pauca illa, quæ ſubinde de Sancta fuere ſcripta. De antiquis ſcriptis haud dubia loquitur, cum paulo inferius innuat, jacturam illam contigere potuiſſe incendiis & conflagrationibus tabulariorum. At, ſi quid olim de* S. Roſalia *ſcriptum fuit, reddit quæſtio jam propoſita de picturis, nimirum unde habuerint antiqui illi, quæ enarrarent de geſtis* S. Roſaliæ, *ſi hæc prorſus incognita uſque ad ultimum permanſerit? Idem ſcriptor varia narrat de* S. Roſalia, *quæ hauſta affirmat ex traditione. Quæro rurſum, unde otivi potuerit traditio de geſtis illis, ſi nemo mortalium* Roſalium *noverit, aut numquam viderit, poſt aſſumptam vitam ſolitariam? Imo ne parentes quidem aut conſanguinei Virginis eo caſu umquam ſcire potuerunt, quam vitam amplexa eſſet: ignorare etiam ipſos neceſſe fuit, fugiſſetne* Roſalia, *an infortunio quodam perliſſet, aut furto aut raptu eſſet ablata. Unde igitur enatu eſt traditio, ex qua utcumque didicit Caietanus tempus, quo vixit Sancta, & alia plura? Taceo etiam Caſcinus ad omnes huſce interrogationes, contentus ſuis traditionibus, picturis, geſtis forſan enarratis, & demum cultu indubitato: nam religioſior fuit, quam ut hac fundamente auderet aſſerere, hæc omnia ex ſolis revelationibus ortum habuiſſe; quamvis ignorare non debuerit aut potuerit, nec traditiones de Sancta prorſus ignota oriri, nec cultum illius inchoari poſſe. Hæ difficultates tam naturales ſunt, ut ſponte ſe offerant, modo quis opinionem illam de ignota prorſus* Roſalia *ſolum auribus percipiat.*

E

F

ſi ſancta Solitaria prorſus latuiſſet incognita:

verum ea opinio nulla eſt poſt corporis inventionem,

34 *Qua de cauſa, ut in tenebris ambulare cogamur, quærere ulterius lubet, unde Siculi cognoverint,* S. Roſaliam *prorſus tam in vita ſolitaria, quam in morte fuiſſe ignotam? An forte id Sancta ipſa cuiquam poſt mortem revelavit? At id nullo fundamento dici poteſt, & nemo, quod ſciam, id aſſerere ſuſtinuit hactenus. An quiſquam in Virginis vita, aut poſt ipſius mortem; ſcire potuit* Roſaliam, *ſibi ignotam atque ac ceteris, vitam duxiſſe ſoli Deo & angelis cognitam? Ridiculum eſſet id affirmare, cum contradictionem involvat. Unde igitur, obſecro, nata eſt illa opinio apud eruditos quoſdam? Dicam candide, oriri non potuiſſe, niſi defectu rei ſatis conſideratæ. Quippe aſſeverant aliqui, hanc eſſe traditionem Panormitanæ eccleſiæ; nec explicant, quam antiqua ſit illa traditio; nec unde ortum habuerit, aut habere potuerit. Verum prorſus exiſtimo illam traditionem non eſſe antiquiorem corporis inventione; & facile probaba opinionem Caſcini, quam alii adoptarunt, ſpecioſo*

A *cioſo illo traditionis nomine veſtiri. Traditiones ſuo tempore de* S. Roſalia *vigentes collegit Caietanus. At ille nullibi aſſerit*, Roſaliam *in ſolitudine ſua ita viviſſe incognitam, ut nullus de ea quidquam ſciverit. Verba ipſa ex manuſcripto Caietani accipe:* Roſaliæ virgo Panormi nata traditur, unaqoe fuiſſe ancillarum Margaritæ reginæ, quæ Willelmi Siciliæ regis coojux fuit, a qoa proximom urbi Panormo montem, cui Peregrino oomeo, dooo habens, eo feceſſit, vitamque ab omoi confortio remotam io ſpelunca tranſegit: ibi pie ſanɛteqoe obiit humataque eſt.

& Caietano ignota ſua; 35 *Aſſerit quidem Caietanus ſanctam* Roſaliam *in ſpelunca ſua* vitam *duviſſe* ab omoi coo. fortio remotam: *ſed non dicit omnibus hominibus fuiſſe incognitam. Vitam autem ab omni conſortio remotam ducere poterat; etiamſi Panormitani omnes noviſſent, eam ibidem habitare, eamque noviſſent, & ſubinde etiam ad ſpeluncam Sanctæ acceſſiſſent, ut eidem neceſſaria ad victum procurarent, aut pia ipſius audirent monita. Neque hæc tantum conſiſtere poſſunt cum*

B *vita ab omni confortio remota, ſed alia etiam plura. Si* S. Roſalia *diebus Dominicis & feſtis ſpelunca ſua fuerit egreſſa, ut in monaſterio aut eccleſia proxima ſacroſancto Miſſæ Sacrificio intereſſet, ut leviuſculas noxas ſacra confeſſione expiaret, ut Pane euchariſtico refici poſſet: aut ſi pius presbyter ſtatis temporibus ad ſpeluncam ipſius veniſſet, ut et memorata præſtaret officia; poſſet nihilominus dici vitam tranſegiſſe in ſpelunca ſua ab omni confortio remotam: neque enim perfectioni vitæ ſolitariæ obſiſtere poſſunt pia illa exercitia; neque impediunt, quo minus vita talis recte dici poſſit ab omni confortio remota. Quare, ſient pro certo affirmare nolim,* Roſaliam *ſubinde egreſſam fuiſſe ſpelunca ſua, aut aliquem in ſpeluncam admiſiſſe, ut ſacroſanctorum myſteriorum fieret particeps; quia idonea ad id affirmandum monumenta non habeo; ita candide profiteor, me fidem non habiturum illis, qui pia illa exercitia certo Sanctæ Anachoretidi abjudicare contendunt, niſi meliora adducant documenta, quam hactenus allata vidi, ut opinionem illam ſtabiliant: nam relatio Caietani ſatis oſtendit, ea antiquis traditio-*

C *nibus nihil haberi, quo probetur,* S. Roſaliam *magis fuiſſe ſolitariam, quam fuerunt multi ſancti anachoretæ, qui ſtatis temporibus ad divina myſteria accedebant.*

quin & monumenti certi ſit, præſertim antiquiſſimo cultui, 36 *Jam vero, quidquid ſit de exercitiis illis, de quibus nihil ſtatui poteſt, niſi ex meris conjecturis, opinio illa de* Roſalia *prorſus incognita, quam præterito ſeculo natam, traditionibuſque antiquis deſtitutam jam oſtendi, omni etiam caret veriſimilitudine. Quippe tam multa perſuadent,* Roſaliam *antiquis Siculis fuiſſe cognitam, ut ea de re prudenter nequeat dubitari. Antiqua traditio habet,* Roſaliam *habitaſſe in ſpecu montis Peregrini, atque ideirco ibidem ante plura ſecula, ut ſuo loco videbimus, ædes ſacra fuit erecta cum effigie Sanctæ. Unde, quæſo, nata eſt illa traditio, de cujus veritate nullus dubitat? Non aliunde, opinor, quam quod* Roſalia *ſaltem uni aut pluribus eſſet cognita, qui eam poſt mortem omnibus notam facere potuerunt. Antiqua item traditio erat de habitationi* S. Roſaliæ *in antro Quiſquinenſi, quæ ſimilem quoque originem habere debuit. Præterea cultus Sanctæ tam antiquus eſt in Sicilia, ut Caſcinus lib. 2 cap. 19 voluerit, jam cultum fuiſſe tempore Gulielmi regis, & Alexandri Papæ III, id eſt, uno aut altero anno poſt mortem Sanctæ, ſicuc illam figit Caſcinus. Non quidem certa eſt illa opinio Caſcini, ut ſuo loco videbimus: at certus ſaltem eſt cultus valde antiquus, ac eodem ſeculo cœptus. Intelligere igitur nequeo, qua conſequentia Caſcinus, aliique ipſum ſecuti voluerint, Sanctam tam incognitam fuiſſe tempore vitæ ſolitariæ, ut ac in ſupremo quidem agone ullus ei adjuverit, & cultum tamen cœptum non diu poſt mortem. An igitur cœperunt Siculi Sanctam colere, quam nec mortuam ſciebant, nec viventem noverant? Sane explicandum imprimis fuerat, quo id demum facto contingere potuerit, aut veriſimiliter contigerit. Qua de cauſa longe magis credibilia dicemus, ſi aſſeveramus Sanctam aliquibus ſaltem notam fuiſſe, & veriſimiliter etiam plerisque Panormitanis, qui, ut minimum, ſcire poterant* Roſaliam *in ſpelunca montis Peregrini degere, & deinde ibidem obiiſſe, licet vultum ipſius forteſſe numquam viderint.*

imaginibus ac veriſimilitudini oſt contraria: 37 *Caſcinus imaginibus antiquis* S. Roſaliæ *tantum tribuit, ut non modo geſta ſanctæ Virginis ea earum auctoritate enarret, ſed etiam ex iis de enteena ſpecie & veſtitu ſanctæ noſtræ Anachoretidis diſſerat lib. 2 cap. 21. Modum illum diſputandi non improbo, ſi ſuppoſuere velimus Sanctam tempore anachoreſeos ſuæ cognitam & ſubinde viſam fuiſſe, ſaltem ab aliquibus, qui de veſtibus, ſtatura & vultu ipſius pictorum utcumque potuerint inſtruere. Verum rurſus non capio, quo demum modo Caſcinus ſcribere potuerit, tabulam Marturanenſem, quia ceteris antiquior eſt, exiſtimandam eſſe omnium maxime ſimilem Sanctæ, ſi exiſtimaverit Anachoretidem noſtram a nullo umquam homine fuiſſe viſam aut cognitam, poſtquam in puellari ætate domum paternam deſeruerat. Credit tabulam illam ab anno 1257 fuiſſe pictam. Supponamus etiam, per me licet, ſtatim fuiſſe pictam, ubi mors Sanctæ innotuerat. An ideirco pictor veſtes numquam viſas recte potuit exprimere? An vultum numquam ab aliquo viſum (niſi forſan in puellari ætate, quod ut quidem dici poteſt ſatis certo) apte delineare poterat, aut ſtaturam numquam oculis ſubjectam exacte repræſentare? Videſ, opinor, lector, quam male coherent collectiones & aſſerta multa eruditi Caſcini cum*

F *opinione illa de* Roſalia *prorſus ignota, quæ in Opere ipſius ſic legitur, ut merito dubitare poſſimus, an illam ipſe aſſeruerit, aut ſaltem an firmus in ea opinione perſiſterit. At, quidquid ſit de mente Caſcini, magna copia antiquarum imaginum, plures eccleſiæ per Siciliam ſparſæ, cultuſque tam antiquus & late propagatus, qualem infra videbimus, luculenter inſinuant, Sanctam tam in vita, quam brevi poſt mortem, ſatis notam fuiſſe & celebrem. Plura adduci poſſunt argumenta, quibus dicta confirmentur. At ſatis erit unum adjecere obſervationis.* Panormo, *inquit Salernus in Inventione corporis*, duobus vix paſſuum millibus diſſitus mons Peregrinus, *in cujus ſpelunca vixit & defuncta eſt* S. Roſalia. *Quis igitur ſine idoneis antiquorum teſtimoniis credat, aut prudenter credere poſſit, in tanta propinquitate urbis celeberrimæ ſic latuiſſe* Roſaliam, *ut a nemine fuerit deprehenſa aguitaque?*

rationes pro alia opinione allata 38 *Gravia ad credendum rem tam inſolitam & inuſitatam requirantur argumenta, & manifeſta indicia. At nihil afferetur a Caſcino & Salerno*

AUCT. J. S. *lerno præter leves quaſdam conjecturas. Audiamus Salernum in Vita.* Fuerunt anachoretæ, *inquit*, qui aliquem agendi modum cum hominibus admitterent; ſed alii arctius vitæ genus ſequuti, ite ab humana ſe ſocietate ſecreverunt, ut ſoli viverent Deo, in ſpecus vel ſempet, vel ut plurimum incluſi. Ad hanc vero perfectionis apicem, qui humanæ mentis obtutum fugit, Roſaliam conſcendiſſe oeceſſe fuit: neque enim nobilis Puella in paternis, vel patriæ urbi proximis agris verſari potuiſſet, quin agnoſceretur; nec ſamel agnitæ licuiſſet vitam ibi agreſtem docere, temporum iniuriis, beſtiarum ferocitati, latronum oequiſſimorumqoe hominum inſidiis expoſitam. Quare prudenter factum arbitror, ut in ſua illa epigrephe non ſecipſerit Roſalie, IN HAC EREMO, eot, IN HOC MONTE: ſed IN HOC ANTRO ſe habitaturam inſculpſarit. *Hactenus Salernus, qui hoc. argumentum mutuatus eſt ex Caſcino lib. 2 cap. 52. Verum non tam gravitet urget hæc ratio, ut in comparationem adduci poſſit cum rationibus pro ſententia oppoſita jam allatis; & ſi quid omnino probaret, ſolum evinceret,* Roſaliam *verſimiliter*

B *fuiſſe incognitam initio vitæ ſolitariæ, quamdiu periculum erat, ne retraheretur a parentibus. At cum illa ratio multa incerta tamquam certa ſuppoſuat; ut quidem eviacit, primam Virginis fugam tam clandeſtinam fuiſſe, ut nulli innotuerit; imo ex illo argumento nequit certo inferri,* Roſaliam *clauculum & invitis conſanguineis ad vitam ſolitariam abiviſſe.*

multa incerta ſuppoſuntur,

39 *Quem multa ſint incerta, quæ tamquam certa in objectione ſupponuntur, primum accipe. Supponitur in tenella ætate fuiſſe* Roſalia, *dum agreſſa eſt vitam anachoreticam. At trutra illa Virginis ætas nullo inſtrumento antiquo, aut argumento idoneo probari poterit, ideoque plane eſt incerta. Secunda ſupponitur, Virginem recta ex paterna domo aut palatio regio ſe in deſertum contuliſſe, priuſquam exercitata eſſet in vita monaſtica. At id rurſus incertum eſt, ut patebit, ubi hæc controverſia examinabitur infertur. Tertio ſupponitur: viviſſe parentes Virginis, aut ſaltem alios, qui idem jus haberent in Virginem, quando hæc elegit vitam ſolitariam. Id æque eſt incertum, cum* Roſalia *eo tempore potuerit eſſe orbata parentibus, itaque eſſe ætate,*

C *ut tutorum jure non ſubeſſet, aut potius tutores non haberet. Quarto ſupponitur,* Roſaliam *in ſpeluncis ſuis fuiſſe obnoxiam multis periculis, tam a beſtiarum ferocitate, quam malorum hominum inſidiis. At ne illa quidem pericula ſatis ſunt certa; præſertim ſi notam fuiſſe Virginis ſpeluncam exiſtimemus: nam hæc ita potuit occludi, ut beſtiis nullus pateret acceſſus. Cum autem prior ſpelunca eſſet in agro paterno, altera non longe Panormo diſſita; ſatis idem occludi poterat contra perverſos homines, a quibus minus erat timendum, quia pauper Anachoretis nihil in antro ſuo habebat, quod cupiditatem latronum excitare poterat. Itaque omnia fere, quæ Salernus ut certa aſſumit, prorſus ſunt incerta. Si tamen certa exiſtimarentur; ne ſic quidem evincerent aliud quam* Roſaliam *fuiſſe ignotam conſanguineis ſuis, & aliis omnibus, a quibus prodi potuiſſet; non vero probarent, nulli prorſus mortalium fuiſſe cognitam.*

& ne vel ſic quidem evincant, le apparet) quæritur,

40 *Supponamus tantiſper certum eſſe (licet non modo incertum, ſed minus quoque probabile appareat) fugiſſe* Roſaliam *invitis ac ignotantibus parentibus, conſanguineis, omnibuſque de-*

D *mum hominibus, per quos Virginis conſilium erumpere poterat, ut agaita domum retraheretur. Cur Virgo nobilis non poterat habere fidam ancillulam, cui conſilium ſuum probaverat, quamque beneficiis ſuis ad ſilendum obſtrinxerat, ut hæc in antro latenti neceſſaria ad tenuem victum afferret clauculum? Sane, ſi credamus* Roſaliam *in agro paterno latuiſſe, ejuſmodi ſervitium videtur fuiſſe utenmque neceſſarium: neque enim in ſpelunca invenit, quibus vitam ſuſtentaret; nec ſpelunca egrtdi poterat ſine periculo, ne brevi agnoſceretur. Deinde, liceat quoque credere vellemus incognitam prorſus fuiſſe initio vitæ ſolitariæ, cur latebræ illæ tandem erumpere non poterant, ſanctaque Anachoretis caſu quodam vicinis hominibus innoteſcere? Profecto ſi conſideremus, Virginem ſanctam, quæ in antro Quiſquiuſi vitam traducere propoſuerat, en hoc deinde in aliud migraſſe; non inveniemus rationem altam probabiliorem, quam quod Sancta magis, quam vellet, innotuiſſet in ſpecu*

E *priore, ideoque aliam quæſiverit, ubi magis lateret, & ſecarius divinæ contemplaretur. Itaque ea clandeſtina* Roſaliæ *fuga, licet certa eſſet, primo nequit probari, omnino incognitam fuiſſe, aut nullius admiſiſſe ſervitium. Secundo, etſi initio fugæ plane fuiſſet ignota omnibus, necdum ſequeretur, ſemper incognitam manſiſſe. Contra vero, antri mutatio inſinuat, non manſiſſe incognitam in priore antro: & traditio antiqua de ipſius habitatione in iſto antro plane effendit, non fuiſſe ibidem omnino incognitam. De antro montis Peregrini res non minus videtur clara, cum antiquorum traditio de habitatione* Roſaliæ *in illo antro ad poſteros pervenerit, & Cajetanus ſcripſerit, monitum Peregrinum a Margarita regina donatum fuiſſe* Roſaliæ, *ut eo ſecederet.*

Caietano & antiquæ traditioni repugnant.

41 *Fateor quidem æque incertum, ac multa ac Caietano & antiquæ traditioni repugnant. alia incerta ſint, vidtri poſſe, an* Roſalia *monitem Peregrinum acceperit a Margarita regina. At non video, cur eruditi Siculi, qui Caietani auctoritatem mauimi facere ſolent, id rejecturi gnant. ſint tamquam certo falſum. Verum, etſi id quoque ipſis liberaliter dare vellem, certe agnoſcere debebunt, Caietanum id ſcribere non potuiſſe, ſi credidiſſet* Roſaliam *clandeſtina fuga aulam deſeruiſſe, & ſemper latuiſſe incognitam: neque enim regina locum donare poterat* Roſaliæ, *ſi*

F *ignorabat, ubi latoret: ſi ut quidem ſtiebat, viveretne, an mortua eſſet. Itaque Caietanus exiſtimavit, conſilium* Roſaliæ *fuiſſe notum ſaltem reginæ. Imo ex ejuſdem ſententia nec Panormitanis erat ignotum: nam donatio talis loci, qualis eſt mons Peregrinus, latere non poterat, præſertim ſi fieret per reginam. Qua de cauſa, cum dicat Cajetanus,* Quæ de diva Roſalea ſcribimus, ex fama & ſeniorum traditione accepimos; *idque de Gaietane profiteantur & ſæpe inculcent Caſcinus, Salernus aliique ſententiæ noſtræ oppoſiti: neceſſe eſt, ut etiam fateantur patroni clandeſtinæ fugæ* S. Roſaliæ, *nos modo auctoritatem Cajetani, ſed & antiquam traditionem novellæ opinioni ſuæ eſſe contrariam; eamque non modo deſtitutam eſſe omni teſtimonio antiquorum: ſed omnibus monumentis antiquis, videlicet traditionibus, picturis, & cultu antiquo prorſus reddi improbabilem. Quin imo, ſi utrinſque antri ſitum mature expendamus, non improbabile videbitur, ſacellum aliquod prope Virginis ſpecum fuiſſe, in quo divina myſteria in gratiam ipſius celebrarentur, ut egredi ſpelunca ſua cogeretur.*

A geretur. Poterat id fieri in paterno agro. Quiſquiliensi; poterat etiam in monte Peregrino, ſi hic Virgini donatus eſt a regina. Quod autem Sancta ſculpſerit, Io hoc antro, non vero io hac eremo aut in hoc monte, ſe habitare decreviſſe; nullo modo favet clandeſtinæ fugæ; at utcumque inſinuat, non fuiſſe ſolitam antro ſuo egredi, ſed ibi conſtanter in vita ſolitaria permanere.

Incertum eſt, an ſubinde hominibus ſe oſtenderit Virgo:

42 Hæc, erudite lector, diligenter diſputanda cenſui, nihil de cetervis omnibus certi ſtatuere intendens, niſi illud unicum, quod ſancta Anachoretis non ſic omnibus hominibus incognita in ſpecu ſua viaerit, ut nullas eam ſcirrt vivere. Veriſimile quoque apparet, nonnipſius, famam, & habitationem in ſpecu paſſim fuiſſe nota vicinis, & maxime Panormitanis; at non æque id certum. Sacroſanctis Eccleſiæ Sacramentis uſam fuiſſe Sanctam, & ſacro Miſſæ ſacrificio aſſiſtere ſolitam tempore vitæ ſolitariæ, mihi prorſus perſuadeo; at omnino incertum, an ſpelunca ſua in hunc finem ſoleret egredi; an vero hæc officia ante ſpeluncam in ſacello aliquo, aut in parte ſpeluncæ ad eum uſum deſtinata peragerentur. Æquæ incertum, an accedentibus pia monita
B dederit; an vero neminem alloqui voluerit, at ſola cæleſtia meditaretur. De hiſce, quæ incerta dixi, nihil ea antiquis monumentis probari poteſt, aut improbari. Scriptores non pauci aliter de iis locuti ſunt, & contenderant varia eſſe certa, quæ ego inter incerta repoſui. Non pauci item prioribus ſcripſerunt contraria; eaque ſimiliter pro certis tradiderunt. At noſtri inſtituti eſt, nihil pro certo habere, niſi idoneis probari poſſit documentis; nihil item ut certo falſum rejicere, niſi certa appareat falſitatis indicia: atque ab hoc inſtituto recedere non licet.

ex dictis ſtatuitur de auctoritate imaginum Sanctæ.

43 Porro ex dictis ſtatuendum eſt de auctoritate imaginibus S. Roſaliæ tribuenda. Nullam illis auctoritatem attribuere poſſim, ſi aſſentiver ii, qui volunt S. Roſaliam prorſus fuiſſe incognitam, quia ſecundum illam opinionem pictores nihil ſciviſſent de Sanctæ geſtis, & conſequenter pinaiſſent meditationes ſuas, ſeu ea ſolum penicillo expreſſiſſent, quæ ipſi fuiſſent commenti ut ſanctæ Anachoretidi congrua. Verum cum illa ſententia mihi improbabilis appareat, atque omnino exiſtimem nonnulla Sanctæ geſta ignotefcore potuiſſe, eam picturis S. Roſaliæ negare
C nolim auctoritatem, quam picturis aliorum Sanctorum attribuimus. Tanta autem auctoritas non ſolet dari picturis, quanta Vitæ conſcriptæ a coævo auctore aut ſuppare, cum pictores animam ſumant lieturiam, & ſæpe, ubi nihil habent certi, incerta audacter penicillo exprimant. Ceterum tanto major fides imaginibus debetur, quanto vetuſtiores ſunt, & ætati Sanctæ propinquiores, præſertim ſi repræſentent facta hiſtorica. Si vero ea repræſenteatur, quæ non ſoleat hominum oculis patere, qualia ſunt officia angelorum & Sanctorum; non ſatis firmum illæ imagines præbent fundamentum, quo credamus, omnia peracta eſſe, ſicuti oculis objiciuntur; ſed plerumque pro allegoriis haberi debent. Ex antris demum & ſitu corporis inventi nonnulla collegit Caſcinus, eaque ſatis locis examinabimus. Habemus de monumentis valde ambiguis, ea quibus geſta S. Roſaliæ utcumque colligi poſſunt.

Auct. J. S.

§ V.

Diſceptatur inter Siculos, an Sancta profeſſa ſit vitam monaſticam, priuſquam exorſa eſt vitam anachoreticam.

VItam eremiticam ſeu anachoreticam duxit S. Roſalia, uti habet antiqua traditio, neque omnes omnino ſcriptores ſine controverſia admittunt. Verum, cum prorſus obſcurum ſit & incertum, quo tempore, quoto ætatis anno, qua occaſione ac quo demum modo vitam ſolitariam amplexa ſit Virgo: cumque de geſtis ipſius anterioribus nihil ſatis exploratum habeamus aut certum; de hiſce omnibus in varias conjecturas ignotam, abierunt auctores. Multi contendant, Roſaliam fuga clandeſtina ex ædibus patrvais vel ex aula regia ſe propripuiſſe, nullo mortalium conſcio, atque ita ad ſpeluncam primam, in qua vitam ſolitariam ordinaretur, fuiſſe delatam. Volunt iidem Sanctam toto ſolitariæ vitæ tempore latuiſſe incognitam, & ductu ſolius angeli a prima ſpelunca ad alteram fuiſſe translatam; ac ne mortis quidem tempore ulli innotuiſſe. Primus hujuſce opinionis auctor videtur eſſe Caſcinus ante laudatus, qui tam ex antiquis picturis hauſit per conjecturas varias. Caſcini auctoritatem ſecuti ſunt alii ſcriptores multi; ita ut hæc opinio plures aliis omnibus patronos habere videatur, & paſſim magis invaluerit. Verum jam examinavi eo parte opinionem illam § præcedenti; ac refutavi eatenus ſaltim, quod oſtenderim Sanctam in ſolitudine ſua non fuiſſe prorſus incognitam,

Alii volunt Sanctam clandeſtina fuga ad eremum delatam, ibique manſiſſe

E

43 Altera ſententia eſt, Roſaliam, quidem duxiſſe vitam ſolitariam in antris & ſpeluncis; at non ita abſconditam omnibus, ut nemini prorſus eſſet cognita. Dubitare nequeo, quin hæc ſententia fuerit Octavii Caietani, qui geſta S. Roſaliæ ex traditionibus breviter enarravit, quantum pro documentorum penuria potuit. Verba ipſius ex Ms. exemplari dedi num. 34. Pro eadem ſententia citari poteſt Officium proprium S. Roſaliæ, a ſummo Pontifice Benedicto XIII pro toto Siciliæ regno approbatum. Nam licet in illo Officia clandeſtina fuga e domo paterna aſſeri videatur: nullibi tamen in eo aſſeritur, fugiſſe Virginem, nemine conſcio; ac deinde ſemper omnibus incognitam ita ipſa etiam morte manſiſſe. Quin potius inſinuat, non fuiſſe omnino ignotam, cum ita habeat: Callidas dæmonum inſidias... acriter fævieodo in ſe ferrea cateoa, vigiliis & humi cubatione forti animo ſuparaſſe, aotiquæ icones ſignificant. Num auctor Officii antiquis iconibus auctoritatem tribuere non poterat aut debebat, niſi credidiſſet picturibus illarum ico. num de geſtis S. Roſaliæ nonnulla innotuiſſe, Plures alios patronos habuit hæc ſententia jam a tempore Caſcini & Caietani, tantoque videtur priori opinione probabilior, quanto eſt antiquior, & cultui antiquo conformior, ut antea fuſius probavi.

alii exiſtimant eam ad eremum deſertam ſine ullo ductu angeli ſe recepiſſe, ibique manſiſſe, donec ſe manifeſtaret:

F

46 Tertia ſententia, quæ etiam videtur Caſcino antiquior, eſt eorum, qui exiſtimant S. Roſaliam per vitam monaſticam cepiſſe, atque ea monaſtica vita ad anachoreticam eſſe progreſſam, ſicut fecerunt alii Sancti Sanctæque com-

AUCT. J. S. *plures, qui legitima ſuperiorum ſuorum auctoritate e monaſteriis ad eremum, aut ad cellam aliquam diſcedebant, ut ibidem vitam ducerent ſolitariam, & cæleſtia contemplarentur. Sententiam hanc ipſo Caſcino antiquiorem eſſe, probant verba ipſius lib. 2 cap. 7, ubi Italice ſcribit, quæ vedde Latine:* Unde magis minor uliquem eredidiſſe de nobiliſſima virgine Roſalia, *eam nimirum bona ſuorum venia ad ſolitudinem abiiſſe, & ita depictam fuiſſe, acſi ſuis valedixiſſet*, præſentibus rege, regina & archiepiſcopo Panormitano, *ſubditque*: Et, quod pejus eſt, dictum eſt, ſed ſine auctoritate aut probabilitate, eam reliquiſſe monaſterium, & in ſolitudinem abiviſſe. *Repeobat quidem Caſcinus, ſi hoc loco interpolatas non eſt, opinionem de monaſtica Sanctæ vita, uti eadem imprebatur aliis locis ejuſdem Operis; atque aſſertam eſſe* ſine auctoritate aut probabilitate: *at vel ſic oſtendit, eam ſuo tempore jam fuiſſe, imo & opinione ſua de* Roſaliu *plane ignota antiquiorem eſſe, præſertim ſi addamus verba ipſius de optimeis incolarum Montis Regalis cap. 9 pag. 206, ubi agnoſcit, argumentum aliquod ilis ſuppetere, quo*

B *credunt* S. Roſaliam *etiam habitaſſe prope Montem Regalem, quoniam oſtenduae vicinam plagam a* S. Roſalia *nomen antiquitus habere, & inferias eſſe aquam copioſam, quæ nomen habet a* monucha. *Addit deinde, illos raiſſimare* monacham *illam & Rnſuliam eſſe eamdem Sanctam. Hi certe cuiſtimarunt, monacham fuiſſe* S. Roſaliam, *priuſquam Caſcinus ex meris ceajecturis illam opinionem aſſereret, quod* Roſuliu *plane fuiſſet incogaita. Quin eodem rurſum teſte lib. 2 cap. 1 pag. 163, nonnulli affirmarunt* S. Roſaliam *non eſſe diſtinctam a* Roſaliu *abbatiſſa, quæ floruit initio ſeculi XII, ſea tempore Frederici II Imperatoris. Rejicit opinionem utrorumque Caſcinus ſine multa diſputatione; at ideo negare non potuit opinionem de vita monaſtica* S. Roſaliæ *antiquam eſſe. Hæc autem illius opinionis antiquitas magis patebit ex picturis antiquis, de quibus infra agemus.*

ex his aliius Benedictino, aliis Baſilicano Ordini Sanctam attribuit:

C 47 *Porro* S. Roſaliam *ſcriptis Opuſculis Ordini ſuo Benedictino aſſerere conatus eſt Petrus Antonius Tornamira, Siculus Congregationis Caſinenſis. Edidit is anno 1668 Opuſculum Italico ſermone ſcriptum, cui titulus eſt:* Idea eonjecturalis de vita S. Roſaliæ virginis Panormitanæ, monuehæ & anachoretidis Ordinis patriarchæ S. Benedicti, *Non videtur opinio in illo libello aſſerta multos inveniſſe patronos, ſed potius neglecta fuiſſe. Idem tamen auctor anno 1670 alium edidit libellum, in quo prædictam ſententiam novis aliquot argumentis probare conatus eſt; at ne vel ſic quidem multos invenit ſibi conſentientes. Et ſane ſcripter ille multo plura intrepide affirmat, quam probat aut probare potuit. Nonnulla tamen adduxit argumenta, quæ de vita monaſtica* S. Roſaliæ *ſuſpicionem movent, etſi clare non evincant monachum fuiſſe, nedum Benedictini Ordinis. Nonnullus eatempore memorates libelles conatus eſt refutare, quod ſciam.: at conſtat,* Roſalium *paſſim non fuiſſe aguitam pro Benedictina, Verum circa initium hujus ſeculi conſcriptus eſt libellus ſub fictitio nomine Demetrii Refovizzi, qua* S. Roſuliu *aſſerieur. Ordini S. Baſilii. Titulus Opuſculi Italici eſt:* Breves rationes, quibus datur notitia de habitu S. Roſaliæ virginis unachoretidis Punormitunæ. *Opuſculum hoc vehementem excitavit æmulatio, nem quorumdam, qui exiſtimarunt aliquid detractum iri gloriæ* S. Roſaliæ, *ſi crederetur per* D *vitam monaſticam gradum feciſſe ad anachoreticam.*

hunc acris controverſia nata, variique libelli ſcripti.

48 *Hac de cauſa anno 1701 prodiit alius libellus ſub nomine Andreæ Perrucci, qui appoſitam ſententiam tuetur, & refutare conatur rationes pro vita monaſtica Baſiliana* S. Roſaliæ *in dicto Opuſculo allegatas. Diſſimulare nequeo ſcripterem hunc non eadem uti moderatione in diſputando, qua uſus fuerat prior; majoreque acrimonia quam rationum pondere contra adverſarium ſuam agera. Reſpondit huic Opuſculo auctor prioris aut ipſius vindex ſub nomine Cornelii Dextri; at iſtud Opuſculum ad manus meas non pervenit. Porro anno 1703 alter contra monaſticam* S. Roſaliæ *profeſſionem libellus fictitia Jacobi Calafati nomine eſt editus, ſive ab eodem, ſive ab alia auctore, quod ſcire nihil attinet. Certe in toto illo libello, ſtudioſe cum aliis perlecto, plus acerbitatis quam ſolidæ rationis inveni. Hæc utriuſque Opuſculi acrimonia excitaſſe videtur auctorem primi libelli, ſeu vindicem profeſſionis monaſticæ* S. Roſaliæ, *ut acriter item reſponderet adverſario, ejuſque jactantiam ſalibus quibuſdam aſperſeret. Itaque eodem anno 1703* E *edidit libellum nomine rurſum fictitio Joannis Roſſi, eique Italice titulum fecit,* Cerotto Specifico *&c. Ad hunc demum libellum reſponſum eſt ab anonymo, qui idem veriſimiliter eſt cum fictitio Calafato. Titulus Italici hujus libelli eſt* Reſponſio generica *&c. Auctor autem in præfatione conqueritur de acrimonia jur adverſarii, ſuamque commendat in ſcribendo modeſtiam. Verum ſi quis ſine præjudicio, ac ſine amore aut odia, libellas utrimque ſcriptos diligenter pervolverit, ſicuti mihi fuerunt pervolvendi, facile videbit, utrimque nimis acriter diſputatum eſſe. Controverſia tamen longius progreſſa non videtur, ſilente utraque parte, niſi quod Mancaſus anno 1711 in Hiſteria* S. Rnſuliæ *aſſerere conetur monachum non fuiſſe.*

Edictum antiſtitis Panormitani

49 *Anno 1701, die 1 Januarii, illuſtriſſimus dominus Ferdinandus de Bazan edictum edidit, quod deinde impreſſam, & variis libellis inſertum eſt, at fidem detraheret fabulis, quæ de* S. Roſalia *ſpargebantur. Mens hujuſce antiſtitis non omnino clare expoſita eſt, nec ſatis liquet, quid edicto ſuo prohibitum voluerit, idque verba ipſa juvabit ſubjungere:* Quia apud nnnnullos preſertim Ordinum Regularium, eo devotionis ſervos erga D. Roſaliam Virginem Punormitanam devunit, ut etiam aſſeuerint, nune D. Roſaliam S. Baſilii magni Ordinem profeſſam, monaſteriumque ſanctiſſimi Salvatoria hujus Urbis Panormi incoluiſſe, ibique multa geſſiſſe; nune Ordinem S. Benedicti, ae etiam D. Auguſtini: & ex vita cœnobitica in eremum feeeſſiſſe; prætecquum quod alii etiam Ordines habitu ſuæ Religionis, præſertim in proceſſionibus, & altaribus eum inſigniverint, multaque alia apoehrypha, & vana effntiunt, diſſeminant, quæ nmnia tnm antiquæ traditioni non ennſonant, tum Officin ejuſdem Divæ, & Miſſæ a ſacra Congregatione approbatis, Romanoque Martyrnlogio adverſuntur, ae vitæ eremiticæ ſplendorem, & præſtantiam, quam ſcriptores extollunt, contemplative ſuſpiciunt demiraturque, obnubilant.

de ſpectantibus ad S. Roſaliam,

50 Iden illuſtriſſimus, & reverendiſſimus dominus meus D. Ferdinundus de Bazan archiepiſcopus Panormitanus, ne quid admirabilit vitæ divæ Rnſaliæ geſtis, quæ juxta eommunem

ſenſum

AUCT. J. S.

A fenſum ſunt recepta, detrahatur, vel temere adjiciatur, neve in futurum aliquid ponderis habeant; vigore præſentis actus ordinat, providet, & mandat, ut omnia geſta, acta, & inventa (præter ea, quæ ex Officio, & Martyrologio nobis innoteſcunt) eorumque relationes, hiſtoriæ, & quæcumque ſcripta typis data, vel edenda, aut calamo exarata, vel deſcribenda, nec non & imagines ab anno MDCXXV impreſſæ, vel quovis modo depictæ, aut fabrefactæ in templis, aliiſve in locis expoſitæ, & in poſterum exponendæ, quæ ſupradicta reſpective affirmant & exprimunt, ſint nullius roboris & firmitatis; nullamque effectum in veritatis, & antiquæ traditionis præjudicium parere debeant & poſſint: ſed, (donec aliter rite, & jure declaretur,) divam Roſaliam eremiticam tantum vitam duxiſſe, ac paternæ domus opes, delicias, ac ſpem majoris amplitudinis, ob propinquitatem; & benevolentiam regum Siciliæ, contemptas cum tetricæ inpia horrore, & aſperitate commutaſſe, & pro Chriſti amore paternum principatum, antamque profugien-

B tem in montibus, ac ſpelæneis ſolitariam, cœleſtem vitam duxiſſe, e regalibus ſcilicet mundi deliciis in Quiſquinæ & Peregrini montium ſolitudinem ſe tranſtuliſſe, prout ex Officio & Miſſa, ut ſupra, approbatis, & Martyrologio Romano conſtat, omnino exiſtimandum, & in poſterum aſſerendum, ſub pœna arbitrio Dom. ſuæ illuſtriſſimæ & reverendiſſimæ infligendia; quod, ut apud omnes innoteſcat, dictus illuſtriſſimus & reverendiſſimus dominus edictum etiam fieri mandavit. Unde &c.

quod eſt obſcurius: 52 *Ordinat illuſtriſſimus dominus, ut omnia, quæ de* S. Roſalia *ſcripta vel impreſſa ſunt* (præter ea, quæ ex Officio & Martyrologio nobis innoteſcunt), .. *ſint nullius roboris & firmitatis &c. Itaque, ſi hæc verba in rigore expoenda ſunt, quæcumque Caietanus, Caſcinus, Auria, aliique ſcriptores edicto antiquiores, de* S. Roſalia *ſcripſerunt, niſi adoptata fuerint in* Officio *aut* Martyrologio, *tamquam*, nullius roboris *ſunt rejicienda. Secunda cum omnia etiam* edenda ... vel deſcribenda *declarentur* nullius roboris, *fides detraheretur plurimis miraculis, quæ de* S. Roſalia *narrantur a Mancuſo aliiſque, quia Martyrologio Romano aut Officio non ſunt*

C *inſerta. Verum* (*etſi verbum talem ſenſum inſinuant, ſi rigide ſumantur*) *nequaquam probabile eſt aut credibile, illum fuiſſe mentem antiſtitis, cum ſcripta Caietani & Caſcini ſemper magni fecerint Siculi; cumque Mancuſus, licet partem edicti præferat in præfatione ſua, plurima ſcripſerit de* S. Roſalia, *nec Officio nec Martyrologio inſerta, Quapropter verisimile eſt, antiſtitem tantum voluiſſe monere ſubditos ſuos, ne faciles præberent aures iis omnibus, quæ ve tempore de* S. Roſalia *ſcribebantur & ſolum ut certum crederent* vitam *illius* eremiticam, *ceteraque in lectionibus Officii aut in Martyrologio aſſerta. Verum quidquid ſit de mente antiſtitis Panormitani, controverſia, qua de agimus, magis agitata fuit poſt iſtud edictum, quam unquam antea.*

§ VI.

Rationes, quæ contra monaſticam vitam S. Roſaliæ afferuntur.

Diſputatur de vita Sanctæ monaſtica admodum eſt ambigua:

Quanto diutius & ſtudioſius examinavi libellos pro vita monaſtica S. Roſaliæ *aſſerenda exaratos, aut ſcriptos ad illam oppugnandam, tanto magis de illa re dubitare cœpi, tantoque clarius perſpexi, de incerta illa controverſia nihil certi poſſe ſtatui. Rationes quidem quæ variæ ab utraque litigantium parte afferuntur; ſed nullæ tam efficaces ſunt, ut omnem eximant dubitationem. Præter libellos impreſſos acceſſerunt diſſertationes manuſcriptæ, a viris eruditis compoſitæ nobiſque tranſmiſſæ. Pro monaſtica profeſſione diſſerit P. Hieronymus Juſtiniani Societatis Jeſu pari eruditione & modeſtia, ſententiam ſuam noſtro judicio ſubmittens. Scripta Juſtiniani ad nos miſſa vidit in Sicilia eruditus canonicus Panormitanus, Antoninus Mongitorius, libris editis notiſſimus; qui miram eruditionem* E *& magnam in colligendis monumentis de* S. Roſalia *induſtriam P. Juſtiniani agnoſcit & prædicat: at ſententiam illius improbat & refutare conatur miſſa ad nos diſſertatione Ms., cui & alteram adjunxit ad refutandam ſententiam Tornamiræ, qui* Roſaliam *Benedictinis attribuit, cum Juſtinianus pugnet pro Baſilianis. Parvo cum Mongitorius & Juſtinianus quæſtionem longe rectius multoque modeſtius tractaverint, quam præcedentes, quorum Opuſcula ſunt impreſſa, horum præcipue rationes allegabo, quanta poſſum brevitate: addam tamen, quæ apud alios occurrent notatu digna, quæque ipſe pro alterutra parte invenire potuero.*

primum argumentum contra vitam monaſticam ex traditione petitum:

53 *Primum argumentum Mongitorii deſumitur a traditione eccleſiæ Panormitanæ, cui repugnare contendit opinionem de monaſtica vita* S. Roſaliæ, *uti etiam voluerunt annuæ alii ejuſdem cum eo ſententiæ patroni. Probationem ſumit ex Caſcino, qui lib.* 2 *cap.* 21 *pag.* 299 *ita habet*: Quemadmodum conſtantiſſima fuit traditio de S. Roſalia, quod fuerit ſolitaria; ſic nulla umquam fuit traditio, nec ullum unquam F verbum auditum eſt de ipſius habitu, vel quod fuerit monacha alicujus religionis. *Idem lib.* 2 *cap.* 2 *pag.* 164 *ſic loquitur*: Quia illa non fuit monacha, ſed ſolitaria, & (ſicut dicemus) una ex anachoretidibus illis maxime abditis, de quarum perſonis pauca poſſunt innoteſcere, niſi per aliquam diſpoſitionem divinam; quod ſi monacha fuiſſet, religioſi illius Ordinis, cui fuerat adſcripta, ipſius rationem habuiſſent; & tamen in nullo Ordine ipſius habetur memoria. *Hæc ultima verba novum ſuggerunt argumentum. Addit hiſce Mongitorius auctoritatem Vincentii Auria, qui in Vita* S. Roſaliæ *pag.* 54 *affirmat, conſtantiſſimam eſſe traditionem, nihil ſcirt de Sanctæ habitu aut vita monaſtica, ſed ſolum de vita eremitica. Ad hoc argumentum tam Baſiliani quam Benedictini inſtituti defenſores reſpondent, in Ordinibus iſtis antiquam eſſe traditionem de* S. Roſalia, *olim ſui Ordinis alumna. Proferunt etiam inſcriptiones aliaque, quibus tam traditionem probare nituntur. Verum nihil hactenus vidi prolatum, quod corporis inventione fit antiquius, aut certe nihil, quo pro-*

AUCT. J. S. *bare poſſunt, traditionem de S. Roſalia in ſuo Ordine fuiſſe ante coeperis inventionem. Alio igitur modo ad iſtud argumentum reſpondendum eſt.*

quid primo ad illud reſponderi poſſit,

54 *Supponamus tantiſper initio ſeculi* XVII *ante corpus inventum, ſeu quando ſcribebat Octavinus Caietanus, nullam viguiſſe traditionem de monaſtica vita S. Roſuliæ, quemadmodum Caietanus de illa traditionæ nihil mmocavit. Nonne reſponderi poteſt, nullam quoque eo tempore ſuperfuiſſe traditionem de regia ſtirpe S. Roſaliæ, quam ſolum ex inventa inſcriptione Qiſquinenſi collegerant eruditi Siculi? Nam quod in Opere Caietani impreſſo legitur de* nobili genere, *quod* regiem familiem propinquitate ettingeret, *in Caietani Mſ. non habetur, ſed de familia S. Roſuliæ ibidem dicit:* Pleriſque ROSA LEA creditur dicte, quod ex LEA familie fuerit. *Si igitur eruditi Siculi familiam regiam S. Roſaliæ, etiamſi nulla tempore Caietani de ea vigeret traditio, certam tamen credant ex inſcriptione Quiſquinenſi; cur vitam monaſticam, ſi certo aut probabiliter hauriri poſſit ex monumentis inventis, defectu traditionis tempore Caietani vigentis e*

B *mente negandam emiſimant? Potuitne ſtirps regia ſine ope traditionis antiquæ certo probari: vita vero monaſtica ne probabiliter quidem, niſi illa traditio acceſſerit? Id ſane non emiſimabit, qui omnia ſine præjudicio & pari criſi examinare volueit. Itaque non eſſet omnino neganda profeſſio monaſtica S. Roſeliæ, etiamſi ita penitus deſtituta eſſet antiqua traditione, quemadmodum deſtitutam fuit genus regium. At magna etiam hic eſt diſparitas: nam vita monaſtica non eſt contra antiquam traditionem, nec omnino antiqua traditione deſtituitur, ut facile probari poteſt: ſi conſideremus, non quid in hominum memoria conſervatum eſſet tempore Caietani, ſed quid inſinuetur antiquis monumentis, ex quibus antiquam traditionem maxime diſcimus.*

quid reſtitui ſecundo, exponitur

55 *Nullam fuiſſe traditionem contra monaſticum inſtitutum S. Roſaliæ, ſatis patet, quia*

C *vigebat ſolum traditio de ſolitaria Sanctæ vita, quæ frequenter inchoatus poſt monaſticam. Negat quidem Caſcinus vitam monaſticam, ſed nullum pro opinione ſua laudat auctorem: aſſerit traditionem non haberi de vita monaſtica; at nullibi quoque affirmat, nec vero affirmare potuit, traditionem haberi de inchoata vita ſolitaria per fugam clandeſtinam, aut ſine prævia vita monaſtica. Clandeſtinam illam fugam ex levibus conjecturis aſſerunt Caſcinus ſine traditione, ſine ullo auctore prævio: nec tamen conqueſti ſunt Siculi, factam tam extraordinarium ſine traditione affirmari. Cur itaque conqueri magis poſſunt, alios aſſignare viam magis ordinariam, magiſque probatam, qua vita eremitica ſolet inchoari? Porro, ut jam monui, vita monaſtica S. Roſeliæ non videtur antiqua traditione carere: nam illius defenſores merito dicere poſſunt, traditionem illam inhaaari per plures imagines, partim a Caſcino memoratas, partim a Torremira, in quibus Sancta expreſſa cernitur, monaſtice habita induta. Etenim, eum geſta S. Roſuliæ maxime fuerint colligenda ex antiquis imaginibus, uti Caſcinus fatetur; imagines ſeculi* XIII, *& ſeculorum ſequentium ante inventionem corporis, magis offenduat, qualis ſit antiqua traditio de* Roſalia, *quam illam nobis docere poſſint variæ Siculorum opiniones, quæ demum ſeculo* XVII *natæ ſunt ex conjecturis Caſcini. Conjectura enim Caſcini ob traditionem & auctoritatem viri præclari placere quidem potuerunt Siculis, uti revera pleriſque placuerunt; at idcirco nondum vim habere poſſunt antiquæ traditionis, niſi quatenus antiquæ traditioni conformes reperiuntur. Imagines vero antiquæ, quia veterum ſcriptorum defectum utcumque ſuppleat, antiquam de S. Roſaliu traditionem maxime docent. Liceat igitur concludere, vitam monaſticam non repugnare antiquæ traditioni eccleſiæ Panormitanæ, ſed ſolum opinioni Caſelni a multis appetobatæ, & communiori apud Siculos.*

D

Caſcinus opinio. nem de vita monaſtica

56 *Jam vero ſi quis mentem Caſcini acturatius inveſtigare voluerit, facile deprehendet, ipſum de vita monaſtica S. Roſuliæ ſaltem dubitaſſe, & forſan editori Operis potius quam Caſcino attribuendos eſſe locos iſtos, in quibus vita Sanctæ monaſtica durius negatur. Quippe lib.* 2 *cap.* 61, *ubi agit de exteuna effigie & habitu S. Roſuliæ, omnibus aliis picturis præfert imaginem Mauruanenſem ad formam Sanctæ utcumque inveſtigandam: & mox pag.* 311 *veſtes religioſas eidem imagini attribuis, uti & aliis duabus. Deinde pag.* 312 *quærere incipit, utrum veſtitus, illa imagine expreſſus, magis faveat Benedictinis, an Baſilianis, totque accumulat*

E *rationis pro utroque Ordine, ut credi poſſit, Caſcinum ſuſpicatum eſſe S. Roſeliem ex alterutro Ordine ad eremum ſe contuliſſe, præſertim cum non ignoraverit inſtitutum illud anachoreticum, ad quod pervenitur poſt vitam monaſticam; ſed de illis anachoretis ſcribat cap.* 10 *pag.* 211. *Pro Benedictinis autem allegat benevolentiam comitum Marſorum & regum Siciliæ erga Benedictinos, conditaque hiſce cœnobia. Tum loquens de monaſterio Panormitano,* de Eremitis *dicto, ita concludit.* Omni modo eret monaſterium, ut credo, Benedictinum, & fundetum a tempore S. Gregorii, ſeotorum virorum ſchola, uc eo tempore e rege Rogerio inſtauratum; ec virenio ſoe apud eulum, exemploque iſtorum Petrom poterat virginem Roſaliem ed illem profeſſiouem invitere, maxime eremiterum nomine, cujus erat tem ſtudioſe. *Hæc verba non videntur eſſe viri eruditi, qui ſententiam de vita monaſtica S. Roſeliæ repudiat ut prorſus improbabilem; idroque evedi poteſt, abſolute repudiatam non eſſe a Caſtino.*

F

non videtur repudiaſſe ut certo falſam,

57 *Hanc ſuſpitionem augt diſputatio ipſius, qua peo Baſilianis non ſequitur. Obſervat primo Baſilianos item habuiſſe monaſterium regio palatio vicinum, aliaque multa in Sicilia tam virorum quam mulierum: atque ex ea obſervatione recte infert, perpecam diſſeriſſe eos, qui negaverant tempore S. Roſeliæ Baſiliana fuiſſe monaſteria in Sicilia, ut dicetemo habitum Benedictinum geſtatum fuiſſe a Sanctæ. Obſervat ſecundo prope Baſilianum monaſterium, quod dicebatur* S. Meria la Grotta, *multos fuiſſe ſepulcros, in quibus habitaveeant antiqui Chriſtiani tempore perſecutionis. Deinde ita pergit:* Hac de cauſe poteret memoratum monaſterium eſſe gretum S. Roſeliæ, priuſquam ad eremum ubiret, cum ob venerebilem memorium antiquorum Chriſtianorum, tum ob virtutem religioſorum Baſilianorum, qui illud ineolebent, eique eſſe poterunt vitæ ſpiritualis magiſtri. *Adducit quoque apparitionem S. Roſuliæ in iſtine monaſterii eccleſia: atque ideo veriſimiliter in illa potius eccleſia quam in alia appaeniſſe, quod ibidem prima jeciſſet ſpiritualis vitæ fundamenta, quodque vellet oſtendere ſe amaatem eſſe inſtitui eremitici, quod illic olim vigerat. Poſt quadam teetio obſervat,*

A *ſervat, tam habitum Benedictinum quam Baſilianum potuiſſe gratum eſſe* S. Roſaliæ *ob aſperitatem ſuam; rurſumque ejicit opinionem illorum, qui negaverant Baſilianos geſtaſſe caputium, ut habitum Benedictinum* S. Roſaliæ *attribuerent, non Baſilianum. Similiter rejicit argumentum, quod pro Baſilianis contra Benedictinos aſſumi poterat ex forma habitus Græca, quæ cernitur in tabula Marturanenſi; quia omnes illius eccleſiæ imagines pictæ formam Græci veſtitus oſtendunt.*

ſed potius affirmare oportuiſſe, quia non ſatis probavit.

58 *Diſputat quidem hæc ſolum Caſcinus, niſi hic quoque ſit interpolatus, ut inquirat in habitum, non vero in profeſſionem* S. Roſaliæ, *acſi voluiſſet dumtaxat veſtitum alicujus Ordinis religioſi aſſumere, non tamen inſtitutum. Verum eæunullæ rationes allegatæ oſtendunt, Caſcinum veriſimiliter non cæruiſſe ſuſpicione aliqua aut dubitatione de profeſſione Virginis religioſa, ſed non invenifſe rationes ſatis convincentes ad eam profeſſionem omnino affirmandam. Quin imo, etiamſi initio ſæpe dixerat, veſtem tabulæ Marturanenſis eſſe Religioſam, ideoque tam multa de Benedictinis & Baſilianis ratiocinatus fuerat; poſtea pag.* 316 *aut ipſe, aut ipſius interpolator,*

B *ſe loquitur:* Ad affirmandum, habitum fuiſſe religioſum (*quem geſtavit Sancta*) firmius defenderatur fundamentum; & multo magis ad dicendum, monachum revera fuiſſe alicujus Ordinis Religioſi. *Ultima hæc verba mihi videntur recte exprimere mentem Caſcini, qui ſolum non admiſit vitam monaſticam* S. Roſaliæ, *quantum colligi poteſt ex omnibus ſimul ſumptis, quæ de hac quæſtione diſſerit, quod fundamenta non inveniret ſatis ſolida ad Sanctam aliqui monaſterio attribuendam.*

Secundum argumentum præcedenti argemini:

59 *Reſtat ſolvendum argumentum Caſcini, qui allegatus num.* 53 *ait, memoriam* S. Roſaliæ *in nullo Ordine haberi, itaque colligit monachum non fuiſſe. Hoc argumentum minime contemnendum eſt, ſed ceteris omnibus fortius militat contra profeſſionem monaſticam* S. Roſaliæ, *ſi recte deducatur. Quippe ſi monacha fuit, mirum eſt, corpus ipſius poſt mortem manſiſſe in monte Peregrino, & translatum non eſſe a monachis ad aliquam eccleſiam; mirum eſt, non plura de vita & geſtis ipſius tunotiſſe per Ordinis ejuſdem Religioſos; ac denique mirum eſt, memoriam Sanctæ non fuiſſe magis conſervatam majorique veneratione cultam in Ordine, quem fuerat profeſſa. Solent enim Ordines monaſtici me-*

C *moriam Sanctorum ſuarum magis conſervare magiſque venerari, quam ſervetur ſublinde memoria eorum, qui ad neminem ſingulari titulo pertinent, ideoque facilius oblivioni dantur. Negari non poteſt, hæc mira eſſe & non admodum apparere veriſimilia. Certum tamen ex hiſce obſervationibus fieri nequit,* Roſuliam *non fuiſſe monacham, quia variis caſibus ignotis corpus in monte, ſeu in ſpelunca, manere potuit ſepultum, & memoria Sanctæ obſoleſcere etiam apud monachos ejuſdem Ordinis. Potuit corpus ſepeliri in eadem ſpelunca, in qua vixerat Sancta, quia non ſtatim poſt mortem conſtabat de ſanctitate; etiamſi vita eremitica, auſtera ac plena ſatis eſſet nota; & quia locus ipſe aptior erat ad ſepulcrum defunctæ præbendum, quam habitatio nem viventi. Potuit Deus ipſe ſingulari providentia prohibere, ne corpus inde amoveretur, ſeu illud reddendo immobile, uti non raro factum eſt de aliis Sanctis, ſeu voluntatem ſuam alio quopiam modo nobis incognitu declarando.*

Septembris Tomus II.

Potuit demum multis aliis modis contingere, ut AUCT. *corpus ſepeliretur & manceret in ſpelunca, in* J. S. *qua ſolitariam vitam duxerat Sancta: at lubens fatter veram cauſam ignorari.*

60 *Quod vero Ordo ille monaſticus, quem ante vitam eremiticam profeſſa fuiſſet* S. Roſulia, *hujuſce Sanctæ memoriam non conſervaverit, mirum eſſe fatter, at nec incredibile nec ſine exemplo. Nolim hic multa accumulare ejuſdem oblivionis ſpecimina; at unum non minus mirabile, & tamen indubitatum, non prætermittam. Ad diem* 2 *Septembris egi de* S. Nonnoſo *poſt poſito monaſterio montis Soracti; cujus memoria in proprio ipſius monaſterio ita prorſus perierat, ut non ſolum ibidem omni veneratione & cultu eccleſiaſtico careret; ſed ut monachi Soractis etiam ignoraret Sanctam Friſingæ in Baveria, quo corpus fuerat translatum, ſolemniter celebrari. Quin imo, ut legi poteſt tom.* 1 *Septembris ex propria Soractenſium clericorum & monachorum confeſſione, dum ſingulis annis audiebant prælegi elogium* S. Nonnoſi *ex Martyrologio Romano, admirabantur, & ſæpe colloquebantur ſuſpirantes & dolentes, quod de hujuſmodi Sancto in dicto monte, ubi vitam degit,* E *nullum feſtum ageretur, nec ejus ſacrum corpus, ejuſque ſanctæ reliquiæ, ubi extarent, ſciretur, & in hoc ſtatu tot annorum ſecula præterierint. Hæc oblivio eſt tanto magis mirauda, quod* S. Gregorius Magnus *geſta nonnulla celebriora* S. Nonnoſi *narraſſet in ſuis Dialogis, ita ut hujus memoria minus facile excidere poſſe videretur. Jam vero ſi memoria* S. Nonnoſi, *non obſtantibus* S. Gregorii *ſcriptis, excidere potuit apud monachos Soractenſes; cur idem fieri non potuit de* S. Roſalia *apud monachos Siculos, etſi certo conſtaret monacham fuiſſe, quemadmodum conſtat de* S. Nonnoſo? *Sane facilius memoriæ* S. Roſaliæ. *apud ſuos perire potuit quam* S. Nonnoſi; *quia nullum de illa exſtat ſcriptum antiquum, de Nonnoſo vero elogium habemus ex* S. Gregorio. *Itaque rationes ejuſmodi non evertunt fundamenta, quibus nititur vita monaſtica* S. Roſaliæ, *modo hæc ſatis ſint ſolida; præſertim cum eadem fere difficultates ſint in contraria opinione. Nam æque quæri poteſt, cur cultum olim late ſparſum refrigeſcere ſiverint Panormitani, cur corpus in ſpelunca manere permiſe-* F *rint, ſi locus ſepulturæ olim fuit cognitus, ut veriſimile eſt ex ſacello ibidem conſtructo.*

Tertium argumentum malius poterit.

61 *Aliud argumentum contra monaſticam profeſſionem* S. Roſaliæ *aliqui objiciunt, illudque magni facere videntur. Veriſimile non eſt, inquiunt,* S. Roſaliam, *ſi monacha fuiſſet, obtinere potuiſſe licentiam deſcrendi monaſterium, & includendi ſe ſolam in ſpelunca tam horrida, tamque procul Panormo diſſita, qualis eſt Quiſquinenſis. Galafatus, qui ita ratiocinatus pag.* 73, *adjungit, nullum adduci poſſe exemplum, quo doceamur, aliquam ſeculo* XII *talis inſtituti fuiſſe anachoretidem prope Panormum aut in reliqua Sicilia. Verum facile oſtendebunt contrariæ ſententiæ patroni, veriſimilius & credibilius eſſe, virginem aliquam, poſtquam eligeri monaſticæ diſcipliuæ ſe aſſuefecit, licentiam includendi ſe horridæ ſpelunceæ obtinuiſſe a ſuis ſuperioribus, quam virginem ſe proripuiſſe ea adibus paternis, nemine conſcio, ut in ſpeluncam ſe abderet, & deinceps toto vitæ tempore nemini innotesceret. Stirpe nobilis & regia, qua* S. Roſalia *creditur nata, æque repugnat veriſimilitudini fugæ clandeſtinæ quam vitæ ſolitariæ ſuperioribus*

AUCT. J. S. *riorum licentia ſuſcepta. Si vero conſideremus, uter ex duobus vitam anachoreticam exordiendi modus humanæ & divinæ prudentiæ legibus magis ſit conſentaneus; omnes fateri cogentur, talem fugam omnibus prudentiæ regulis eſſe contrariam, nec poſſe a temeritate excuſari, niſi ſolo inſtinctu Spiritus ſancti. At idem non pronunciebant de vita anachoretica, ſi inchoetur a monacha diu exercitata, ſuperioribus conſententibus, licet vel ſic quoque ſuſcipiatur Spiritu Sancto impellente. Itaque non video, quam vim habeat iſtud argumentum, cum mirabilia multa neceſſario admittenda ſint in vita S. Roſaliæ, ſive hoc modo ſive alio ad ſolitudinem ſe contulerit; cumque longe magis miranda ſint, quæ propugnantur ab adverſariis vitæ ipſius monaſticæ, quam quæ aſſeruntur a patronis oppoſitæ ſententiæ. Quod additur de ſeculo XII, frivolum eſt: nam eo ſeculo multorum recluſarum aut ſolitariarum exempla facile adduci poſſent, ſi enumeratio controverſia eſſet dirimenda.*

B *Obſervatio auctoris, qua utrique ſententiæ certitudo abjudicatur.*

62 *Mitto alia argumenta contra monaſticam Sanctæ vitam allata, quia prorſus mihi inutilia videntur ad propoſitum, atque unam ſolum adjunge obſervationem. Monaſtica vita* S. Roſaliæ *certo affirmanda non eſt, niſi oſtendatur ostiariis certis, aut probetur iis monumentis, de quibus dubitare non licet. Atqui nulla poteſt afferri auctoritas tanta, nulla ratio tam certa, nullum monumentum tam evidens, ut vel auctoritate, vel ratione, vel ullo monumento antiquo certum fiat,* S. Roſaliam *in ullo unquam viriſſe monaſterio. Itaque qui vitam Sanctæ monaſticam tanquam certam aſſerere voluerunt, plus affirmarunt, quam probare potuerunt aut poſſunt. Nullum autem afferri argumentum certum & evidens, quo vita monaſtica certo oſtendatur, clare patebit inferius, ubi contrariæ partis argumenta elucidanda. Ad hanc obſervationem reſponderi poterit, ſubinde multitudine argumentorum probabilium aliquid ſatis videri certum, etſi argumenta ſingula non ſint talia, ut rem poſſint facere certam: atque id locum habere in hac controverſia. Fateor id aliquando contingere in rebus hiſtoricis, multoque haberi pro certis aut quaſi certis, etſi aut aliquo argumento evidenti nequeant probari. Verum id ſolum fieri ſolet,*

C *quando multitudo illa argumentorum probabilium vim ſuam non amittit argumentis contrariis: at cum argumentis probabilibus æque fere probabilia opponuntur, uti ſit in hac controverſia, nimis contentioſe agit, qui ſententiam ſuam pro certa haberi deſiderat: nam, rebus itaſe habentibus, major ſolum probabilitas per alterutra parte haberi poteſt; quæ autem apparent tantum magis probabilia, nec certa ſunt, nec ſemper vera. Hiſce obſervationibus præmiſſis, quæ ad utriuſque ſententiæ patronos æqualiter ſpectant, ſubjungam argumenta, quæ pro vita monaſtica allegantur, ut, ex iis eruditus lector judicet, non quid certum ſit, ſed quid magis apparet probabile aut veriſimile.*

D

§ VII.

Rationes pro vita monaſtica S. Roſaliæ, quæ ab imaginibus ipſius peti poſſunt.

Imago S. Roſaliæ, quam ceteris præfert Cadeſcinus.

PRima ratio, *quæ facit pro monaſtica profeſſione* S. Roſaliæ, *petitur ex imaginibus, in quibus repræſentatur monaſtica habitu induta. Caſcinus hoc argumentum ſuggerit, aliud qui eadem agent, multa tamen ad propoſitum noſtrum ſcribens. Verba ipſius lib. II cap. VI Latine reddita ſubjungo:* Minus forſan difficile ſuit de interna imagine S. Roſaliæ dicendi, quam futurum ſit loqui de externa; quandoquidem certo affirmare non poſſumus, quænam inter omnes antiquas imagines vultu & habitu ſit maxime ſimilis. Unde, quemadmodum deficientibus ſcripturis in aliis rebus vitæ ipſius, ad picturas converſi ſumus, ita & hic faciemus; & quidem majori ratione, quia quanto viciniores fuerunt ætati, in qua floruit, tanto magis debebant tunc ſciri, E non quidem geſta ipſius, quæ tempore deinde oblivioni data ſunt, ſed præcipue figura corporis & veſtitus. *Deinde, ubi obſervarat, argumenta ſemper peti ſolere ex picturis, dum ſcripturæ deficiunt, ſic proſequitur:* Porro effigies omnium uliarum antiquiſſima, aut ſaltem *intus* vetuſtiſſimas numeranda, maximeque honorabilis venuſtate ſua, non levi, ſed grari, non artificioſa, ſed ſimplicitate anguſta, de qua diximus & dicemus iterum, eſt in tabula monaſterii Marruranenſis. Quapropter, quia illam merito haberi poſſumus pro maxime ſimili ipſius (*Sanctæ,*) iſtum primam inter imagines noſtras ære incidendam curavimus, ut ex ea capiatur bona aliqua conjectura. *Hæc verba ſatis indicant, quanta in pretio Caſcinus habeat effigiem iſtam, & quidem præcipue, ut externa Virginis figura & veſtitus ex ea probabili conjectura cognoſcatur.*

64 *Imaginem vero illam pag.* 321 & 322 *ita deſcribit:* Religioſus veſtitus S. Roſaliæ eſt in tabula vetuſtiſſima monaſterii ſupradicti Marturanenſis, quæ non minus debet eſſe antiqua quam trecentis & ſeptuaginta annis, cum ſimul eo perlata credatur cum teſtamento & hereditate Theophaniæ ſupradictæ, quæ eſt anni MCCLVII, & forſan citius. Hujus exemplar fideliſſime *ex opinione ipſius veſtitum habet monaſticum,* F *unprimendum* curavi. *Vide, ſtudioſe lector, effigiem ipſam hic junctam. Caſcinus deinde de ea ſic pergit:* Nigrum habet caputium & velum capitis, præcequam quod non nihil albeſcat ex bombycino criſpo, quo duplicatur, candido aut lineario. In pectore habet veſtem ſatis anguſtam, quam vocant patientiam *, opere Phrygio diſtinctam; pallium vero geſtat rubrum, & globulis aureis ornatum. Siniſtra manu tenet crucem aream, tranſtro gemino affectam, quali utuntur patriarchæ; dexteram vero aliquantulum attollens, palmam nobis obvertit tamquam in ſignum protectionis. *Hæc data deſcriptione, aſſerit Caſcinus aliam ſimilem imaginem, ſed minus vetuſtam, penes ſe eſſe, ubi* S. Roſalia *conjuncta eſt cum* S. Rocho *tamquam patrona contra peſtem. Haſce vero utriuſque differentias aſſignat. In ſecunda ſcapulare non eſt acu phrygia pictum, ut in prima, ſed quaſi lineatum. Crux autem, quam ſimiliter tenet manu ſiniſtra, non habet geminum ſtipitem tranſverſarium, ſed unum dumtaxat.*

* *al.* ſcapulare

Præ

S. ROSALIÆ VIRGINIS PANORMITANÆ EFFIGIES.
Ex tabula omnium antiquissima Panormitani Monasterij Marturanensis. et alijs.

NAPOLI

A *Præterea duæ roſæ habentur ad extremitates cruris, & tertia ſupra velum in medio frontis. Hiſce jungit duas alias, in quibus etiam apparet habitus monaſticus*: Verum, *inquit*, in nulla earum invenitur perfectus habitus religioſus. *Hæc ultima verba adjeciſſe videtur Caſcinus, quia purpuram, aurum, & opus phrygionicum non exiſtimavit convenire viri religioſæ, prout certum eſt de auro & opere phrygio; at non æque certum de colore purpureo ſeu rubro, ut videbimus.*

65 *Laudatus jam Juſtinianus cum aliis exiſtimat, deſcriptum modo prædictæ imaginis habitum exactè convenire cum habitu antiquo monachorum Græcorum Ordinis S. Baſilii. Ipſius autem opinio tanto mihi probabilior apparet & verisimilior, quanto clarius perſpicio, habitum antiquum monialium Ordinis Baſiliani eodem fere modo exprimi in Catalogo Ordinum Religioſorum Philippi Bonanni Societatis Jeſu part. 2 figura 23; uti & in Hiſtoria Ordinum monaſticorum Hippolyti Helyot tom. 5 pag. 231. Certum quidem eſt globulos aureos, & ornatum acupictum non eſſe veſtium religioſarum. At illa ornamenta eſſe adjecticia, quibus veriſimiliter Sanctæ gloria ſignificatur, omnino dicendum videtur*; B *quia & in aliis multis picturis videmus, veſtes Sanctorum, quos conſtat Religioſos fuiſſe, ſegmentis aureis eſſe diſtinctas ad ornatum, quo gloria eorum indicari poteſt. Purpureum ſeu rubrum pallium Religioſis item abjudicavit Caſcinus pag. 312, credidit que colorem illum item eſſe adſcititium ob nobilitatem ſeu ſtirpem regiam, ſeu ad gloriam deſignandam. Si hæc conjectura eſſet vera, nihil evinceret contra veſtes monaſticas, quas in dicta pictura geſtat S. Roſaliæ imago, cum colorem ſuæ libertate mutare potuerit pictor, quemadmodum ſcapulare opere phrygio ornavit, ut ornamentis gloriam Sanctæ deſignaret, & forma veſtium ſtatum monaſticum. At mox videbimus colorem rubeum non videri prorſus inuſitatum fuiſſe monialibus.*

qui valde ſimilis eſt veſtitui monachorum S. Baſilii alibi expreſſo.

66 *Nunc vero accipe, ſtudioſe lector, quam exacte veſtimenta omnia, in effigie & deſcriptione Caſcini aſſignata, congruant monialibus profeſſis Græcis, quæ vocantur* magni & angelici habitus, *eo quod ceteris majorem perfectionem profiteantur. Si inſpiciamus Euchologium ſeu Rituale Græcum, quod edidit notiſque illuſtravit Jacobus Goar Ordinis Prædicatorum, videmus monachos Græcos in tres ordines diſtingui, in novitios videlicet in proficientes, qui vocantur μικρὸν σχῆματος vel μικροσχήμοι id eſt*, parvi habitus. *& in magis perfectos ſeu ad majorem perfectionem aſpirantes, qui μεγάλου ἀγγελικοῦ σχήματος, id eſt*, magni & angelici habitus. *Eadem eſt diſtinctio monialium; & pro diverſis iſtis gradibus veſtimenta quoque ſunt diverſa, prout etiam videri poteſt apud Helyotum ſupra laudatum tom. 1 cap. 19, ubi tria illa veſtimentorum genera pro viris per totidem figuras exprimit. Porro veſtimenta eorum, qui ſunt parvi habitus, ſunt tunica, cingulum, pileus, pallium & ſandalia. Qui vero magni habitus ſunt, pro pileo habent cucullum, & inſuper induuntur anulabo, ut ibi vocatur, ſeu ſcapulari aut paſtoritio, ut alias dicitur. Videri hæc poſſunt apud Goarum in Officio parvi habitus pag. 478, & in Officio magni habitus pag. 510. Obſervat autem laudatus Goar pag. 498 eadem fieri in conſecratione monachorum & monacharum, exceptis pauciſſimis, quæ non ſpectant ad propoſitum noſtrum.*

Deſcribitur habitus monaſticus Græcorum, maxime qui vocatur angelicus

C

67 *Hiſce obſervatis, facile probari poteſt, in memorata S. Roſaliæ effigie conſpicui veſtimenta omnia, quæ dabantur perfecti oribus, excepto cingulo, quod pallio tegitur, ideoque cerni nequit. Conſpiciuntur enim tunica, pallium, ſcapulare & cucullus muliebris, ſeu caputium, quo caput tegitur*: *nam per cucullum in prædicto Officio intelligi caputium ſeu capitis tegmen, patet ex verbis, quæ leguntur in Officio, dum cucullus imponitur*: Frater noſter N. induitur cucullo ſimplicitatis, jo galeam ſive pileum ſpei ſalutaris. *Caſſianus lib. 1 de Habitu monachi cap. 4 de cuculo ita habet*: Cucullis namque peeparvis uſque ad cervicis humeorumque demiſſis confinia, quibus tantum capita contegant, indeſinenter diebus utuntur ac noctibus. *Figura quidem cuculli vel caputii muliebris, quod poteſt etiam* velum *vocari, differt a cuculto virili; at id non repugnat propoſito noſtro. Quod vero ſpectat ad cingulum & ſandalia, primum in effigie conſpici urquit, cum pallio obtegatur: ſandalia vero qualia ſint in eadem effigie, non ſatis diſtinguitur, nec magis certo ſcitur, qualia in uſu fuerint antiquis monialibus tempore S. Roſaliæ. ita ut hæc nec obeſſe poſſint nec prodeſſe. Verum cucullus, ſeu capitis velum, & ſcapulare, præſertim cum tunicæ jungantur & pallio, manifeſte evincunt, veſtes prædictæ imaginis eſſe monaſticas, prout indubitanter pronuntiavit Caſcinus, & quidem eſſe habitum monialium Græcarum magni & angelici habitus, uti partim aſſeruit laudatus Caſcinus, & ulterius evincit ſcapulare & cucullus.*

E

68 *Quin & crux, quam manibus tenet, etiam infigit*, Roſaliam *hic repræſentari in habitu Baſiliano: effigies enim antiquæ monialis Baſilianæ num. 65 aſſignata apud Bonannum & Helyotum ſimiliter crucem manu tenet, ſicut & reliqua veſtimenta ejuſdem ſunt formæ. Nec obſtat, quod ibidem ſit crux communis, in effigie vero Roſaliæ, crux ſit gemino tranſtro affecta: ipſe enim Caſcinus pag. 319 dubitat, an revera ſit crux gemini tranſtri, cum ſuperior ſtipes tranſverſus poſſit titulum crucis deſignare, aut, ſi ille ſtipes revera ſit ipſum crucis tranſtrum, inferior ſtipes tranſverſus deſignare poſſit locum, in quo pedes cruci affigebantur. Deinde Caſcinus pag. 312 memorat aliam effigiem S. Roſaliæ, quæ iiſdem veſtimentis inſignita crucem habet ſimplicem. Recte igitur affirmavit Caſcinus, habitum prædictæ imaginis eſſe Græcum & monaſticum. Verum contrariæ ſentutiæ patroni, qui aliat auctoritatem Caſcini plurimi faciunt, hic eam libenter vellent infringere: negant enim habitum illum S. Roſaliæ eſſe monaſticum, & volunt omnino eſſe ſymbolicum. Ne autem Caſcinum prorſus videantur deſerere, licet id re ipſa faciant, obſervant eum pag 312 dixiſſe, in nulla imagine cerni* habitum perfectum monaſticum. *At veriſimiliter ita loquitur, quia habitus monaſticus aliis ornamentis adſcititis auctus eſt, ſed ea de cauſa habitus ille non deſinit eſſe monaſticus, cum alioqui certo ſciamus Sanctam Virginem, poſtquam mundum orſiquit, nec auro nec opere phrygio nec purpura pretioſe ornatam fuiſſe. Ea igitur ornamenta ſolum adjecta a pictore videntur, ut gloriam aut nobilitatem Sanctæ ſis indicaret & honoraret.*

ita ut videatur habuiſſe Baſilianus, adſcitum tamen ornatum auctus:

F

69 *Reſtat ut enumeremus, an color rubeus aut purpureus, qui in pallio S. Roſaliæ conſpicitur, haberi etiam debeat inter ornamenta illa adſcititia, ut credidit Caſcinus. Laudatur autem*

rubrus aut ſubrufus color, cum non propoſiti fuerit monachor

Torna-

Digitized by Google

AUCT. J. S. cujus ſingula partes, quæ ceteris poſſunt, aperiuntur in dicta imagine,

Auct. J. S. *Tornamira in Reſponſis ad octo interrogationes pag. 83 & ſeq. oſtendit, colorem rubrum ſeu roſeum, aut potius ſubrubrum, non fuiſſe prorſus inuſitatum in veſtimentis ſui Ordinis Benedictini. Allegat ad id probandum antiquas picturas, in quibus eo colore veſtium expreſſi ceruntur Benedictini. Scribit ex Benedictino Eſtenſe ruſſi olim veſtimentis uſos fuiſſe Benedictinos monaſterii Reomenſis in Gallia; atque ex Silveſtro Maurolyco in Mari Oceano Religionum pag. 150 eumdem colorem antiquis Ciſtercienſibus attribuiſſe. Quin & teſtatur in ſuo monaſterio Gregoriano Panormi olim Featres quoſdam coſco colore fuiſſe veſtitos, atque ex iis ſenem quemdam decepitum circa annum 1640 ſibi fuiſſe notum, qui eodem pergebat uti colore. Concilium Tolretanum X etiam oſtendit, colorem rutilum non fuiſſe inuſitatum monachis: nam viduos religioſam vitam profeſſuras capit. 4 jubet religioſa veſte indui, atque eam ita deſcribit*: Ut autem deinceps nihil devocetur in dubium, pellio purpurei vel nigri coloris ceput contegat eb initio ſuſceptæ religionis.

B & monialibus inuſitatum, 70 *Audiamus, quomodo ante diſceptationes Siculorum tunc locum ſcriptores præclari intellexerint. Goar locum citatus pag. 498 intelligit* ſubruſum *pallium, additque verba S. Athanaſii lib. de Virgin., qui Græce ſic habet*: Ὁ ἐπενδύτης σου μέλας, μὴ βεβαμμένος εἰς βαφὴν, ἀλλ' αὐτοφυὴς, ἰσόχροος, ὑάκυχίζων. *Hæc verba Goar ita Latine exprimit*: Indumentum tuum (id eſt tunica, *ait*) fuſcum ſit, non tinctum, ſed nativi coloris, aut ſaltem ſubruſum ſive purpuraſcens. *Ita vocem ambiguam ὑακυχίζων* ſubruſum ſive purpureſcens *in textu Athanaſii exponit, at infra magis litteraliter ait*, quelis eſt color unguium. *In poſtrema editione Operum S. Athanaſii tom. 3 pag. 116 locus ita eeddtur Latine*: Epsodytes tuus niger, neque tinctus, ſed nativi coloris, aut onychinus. *Monendus quidem eſt lector librum illum de Virginitate inter dubia Athanaſii Opera ſolum numerari: at id non obeſt propoſito noſtro, cum ſaltem ſit antiqui auctoris, ſi non ſit Athanaſii. Ambroſius Morales Chron. Hiſp. lib. 12 cap. 32 de concilio Toletano X ſic loquitur*: In iſto concilio mentio habetur de devotis (*viduis,*) quas in nonnullis diſtinguit a monialibus. Datur illis præter alie veſtimenta pro habitu, ut in cupite gerent velum nigrum aut rubrum. Ambo colores videntur ipſis dari in memoriam paſſionis Redemptoris noſtri; unus in memoriam ſanguinis ab ipſo effuſi, & alter in luctum tormentorum tum crudelium. Aliquo etiam modo inſinuetur, idem velum geſtatum fuiſſe a monialibus. *Mariana item lib. 6 Hiſtor. de rebus Hiſpaniæ cap. 9 pallium illud* purpurei vel nigri coloris, *quod vidoli præſcribit concilium, vocat* flammeum nigrum aut rubeum.

C non obſtat optimus ſanctitas 71 *Quare non omnes Religioſos, etiamſi vilia quærerent veſtimenta, & plerumque coloris natini, adeo abhorruiſſe a colore rubro, quam aliqui exiſtimare videntur, concilium allegatum evincit. Idem probari poteſt ex S. Dorotheo abbate, qui, prout editus eſt a Corderio, Inſtitutione 1 pag. 45 de colobio, ſeu tunica monachorum manicis deſtituta, ſic eatlocinatur*: Hebet autem colobium noſtrum etiam ſignum eliquod purpureum. Quod ſibi vult ſignum purpureum? Quiſquis Regi militat, purpuram in penulu fue geſtat. Cum enim rex purpuram geſtat, omnes, qui illi militant, purpuram epponunt ſegis ſuis, hoc eſt tugium indumentum, ut per hoc oſtendunt ſe uſu regios, regique militare. Ita & nos ſignum purpuream aſſumimus in colobium noſtrum, innuentes nos in Chriſti militiam adſcriptos uſu *&c. Si monachi illi Orientales, licet veſtem totam non habirent rubram, ſignum tamen aliquod rubrum in veſtibus ſuis geſtarent, quo ſe Chriſti milites oſtenderent; non video, cur mirandum ſit, ſi alii eadem vel alia conſideratione ducti, pallium totum geſtaverint rubrum, aut rubro propinquum. Omnino igitur ruſſimo rubrum colorem non obſtare, quo minus veſtimenta* S. Roſaliæ *in tabula Marturanenſi pro moneſticis probabilius haberi poſſint. Si vero poſſet certo probari, colorem rubeum Siculis monialibus nullo modo uſitatum fuiſſe ſeculo* S. Roſaliæ; *item cum Caſcino dici poſſet, colorem illum ob cauſas jam dictas pallio* S. Roſeliæ *eſſe additum.*

D

72 *Quapropter, cum vita hujuſce Sanctæ maxime colligi debeat ex antiquis picturis & ſculpturis, cumque nulla ſit pictura melioris notæ, teſte Caſcino, quam Marturanenſis; in qua probabilis monaſticus habitus exhibetur, negari nequit, quin ex illa aliiſque picturis ſimilia veſtimenta exhibentibus, oriatur ſuſpicio non lenis & probabilis conjectura de monaſtica Sanctæ diſciplina. Quippe ſi propter picturas, quibus indicantur dæmonum inſidiæ, & quibus varia pœnitentiarum inſtrumenta repræſentantur, Officiu eccleſiaſtico inſerta ſit hac periodus*, Cellidas dæmonum inſidies, quæ aſperæ vitæ tædium, & ſolitudinis horrorem animo ingerebant, ecriter ſæviendo in ſe ferrea natura, vigiliis, & humi cubationu, forci enimo ſuperaſſe, *antiquæ* icones ſignificant: *ſi, inquam, hæc probabilia recte judicata ſunt ob icones minus antiquas, quam illa ſit, de qua agimus; cur ſimiliter dici nequit, vitam monaſticam, quæ via eſt optima ad anachoreticam, habitu antiquiſſimæ picturæ inſinuari, & non certo quidem, ſed probabiliter ex ea colligi?* ex veſtitu autem illo probabiliter monaſtico E

73 *Scio quidem Caſetnum ſolidiora requiſiviſſe fundamenta, ut monachum fuiſſe* S. Roſaliam *aſſereret; eique lubens aſſentior, me item certiora deſiderare documenta, ut affirmem vitam Sanctæ monaſticam eſſe omnino certam. Verum ſi etiam negare voluerit Caſcinus, probabilem ex ea pictura conjecturam haberi pro vita monaſtica, candide profitor me ab ipſius ſententia recedere: nam, ſicut nulla hactenus allata eſt ratio, quæ certo evincit Sanctam fuiſſe monachum, ſic nulla quoque producta eſt, quæ conjecturam de vita monaſtica everſit. Quod autem obſervat Caſcinus Anachoretidem potuiſſe veſtem ſumere cujuſdam Religionis, ritu illam non fuerit profeſſa, abſolute verum eſt; ideoque ex veſte Religioſa nequit profeſſio monaſtica certo inferri. At æque verum eſt, ex veſte monaſtica probabiliter inferri profeſſionem monaſticam; præſertim cum non potuerit ſciri, qua veſte uſa ſit Sancta, ſi illa, ut voluit Caſcinus, non modo monaſticam diſciplinam amplexa non ſit, ſed in ſpelunca ſua prorſus manſerit incognita. Poſſet demum contra hoc argumentum ex conjectura dici, curaſſe forſan monachos aut monialet Ordinis S. Baſilii, ut Sancta depingeretur in habitu ſuo, licet Ordinem illum numquam fuiſſet profeſſa. At nec illa objectio probabilem de profeſſione Ordinis ſuſpicionem tollit, ſed ſolam rei certitudinem. Hactenus ex picturis per Caſcinum in lucem datis.* probabilis ſit conjectura de monaſtica profeſſio. F

74 *Ter-*

A 74 *Tornamira in Idea conjecturali diſc. 6 contendit, pleraſque antiquas picturas S. Roſaliæ repræſentare habitum Benedictinum Congregationis Montis Virginis; quaſdam reductus ad habitum conventualem, alias ad habitum eremiticum ejuſdem Ordinis, nonnullas quoque ad habitum Caſinenſem vel Cluniacenſem. Tabula vero Marturanenſis, de qua diſputavimus, exprimit habitum Anachoretidis Benedictinæ iter agentis; ſi laudato credimus auctori, qui id variis locis aſſerit, maxime diſc. 4 num. 20; quique id latius conatur probare in Reſponſis ad octo interrogationes reſp. 7. Verum vellet quidem oſtendit, colorem rubrum ſeu roſeum non fuiſſe prorſus inuſitatum in Ordine ſuo: at nullibi evincit, talem fuiſſe habitum iter agentium Anachorettidum Benedictinarum, qualis cernitur in tabula Marturanenſi. Deinde illa ipſa tabula iſtam opinionem prorſus everſit, cum vel ſolus illius aſpectus clare oſtendat, Roſaliam ibi pictam non eſſe tamquam in itinere conſtitutam, nullum enim progredientis aut iter agentis ubibi apparet indicium. Conferat ſtudioſus lector tabulam Marturanenſem, quæ ſupra a nobis exhibetur, cum ſculptura Bivonenſi, quæ Caſeini eſt figura ſexta; & facile videbit in poſteriori proficiſcentem exhiberi Roſaliam, non item in priori. Quapropter opus non eſt diſputationem illam Tornamiræ (qui ſolet plura aſſerere quam probare) latius hic diſcutere, cum hac una obſervatione totum ipſius fundamentum prorſus corruat. Nihilo magis probata ſunt, quæ aſſerit de tabulis aliis per Caſeinum editis, & per nos recenſis, neque opus eſt iis diutius inhærere.*

Sancta variis locis picta ut Benedictina,

B *75 Attamen idem ſcriptor reſp. 8 aliam adducit picturam, quæ magis favere poteſt Congregationi Benedictinæ Montis Virginis, modo omnia, quæ aſſerit de iſta pictura, vera ſint aut ſatis certa. Quippe affirmat primo, picturam iſtam eſſe anni 1255, & conſequenter non integro ſeculo poſteriorem morte S. Roſaliæ. Secundo aſſerit, ſupra caput in diademate legi has voces, SANCTA MATER ROSALIA, antiquo charactere exaratas. Tertio probat picturam illam eſſe inventam in eccleſia antiqua laudatæ Congregationis Montis Virginis; & veſtimenta omnia non modo monaſtica eſſe, quod patet ad oculum; ſed*

C *exacte convenire cum habitu Montis Virginis oſtendere ſatagit. Hæc ſane inſinuant, dictam Congregationem jam ſeculo XIII credidiſſe S. Roſaliam ejuſdem fuiſſe inſtituti, ideoque iſtud Tornamiræ argumentum præcipuum eſt ex omnibus, quæ attulit, modo ſatis ſint certa, quæ de iſta pictura dicuntur. Hoc igitur præ ceteris venit diſcutiendum. Exemplar illius picturæ exhibet Tornamira ari iaciſam pag. 114 cum hac ſubſcriptione:* Ex pictura in pariete monaſterii S. Joannis Capuæ Congregationis Montis Virgiois Ord. S. Benedicti anni MCCLV.

ut probare conatur Tornamira ex tempore ſtructa eccleſia,

76 Porro ut illius picturæ antiquitatem probet, pag. 107 litteras adducit Amati Maſtrulli abbatis monaſterii Sanctæ Mariæ Montis Virginis Capuæ. Litteræ hæ Italico idiomate ad ipſum Tornamiram ſcriptæ aſſerunt, prædictam eccleſiam S. Joannis, in qua pictura inventa eſt, a monachis Montis Virginis conſtructam eſſe anno 1255, idque colligi poſſe ex litteris Alexandri Papæ IV & Cardinalis Ubaldini, quas ait ſe tranſmiſſurum. Recitat revera Tornamira pag. 202 litteras Alexandri IV cum inclusis litteris Cardinalis Octaviani Ubaldini datas anno 1255 Abbati & conventui Sanctæ Mariæ Montis Virginis, Ordinis ſancti Benedicti Avilliuenſis diœceſis, in AUCT. J. S.

quibus facultas ipſis concediture conſtruendi duo oratoria, alterum intra urbem Capuanam, alterum extra urbem. Admitti igitur poteſt, eccleſiam illam S. Joannis, quæ deinde diruta eſt, conſtructam fuiſſe anno 1255, licet ex litteris Pontificis non liqueat, de eadem agi eccleſia, Verum ex tempore, quo ſtructa eſt eccleſia, certe inferri non poteſt, imaginem S. Roſaliæ eodem tempore in illius pariete fuiſſe pictam, cum picturæ poſtmodum adjungi potuerint. Itaque antiquitas iſtius picturæ ex ſola hac obſervatione non eſt ſatis certa.

77 In litteris laudati abbatis Maſtrulli ad Tornamiram hæc leguntur: Nomen Sanctæ noſtræ Roſaliæ ibi (*in dicta pictura*) ſuiſſa, tradirio eſt; quemadmodum e regione in altero pariete, ubi aliis Sanctus depictus eſt, nomen ipſius rectæ cernitur, oti & nomen monachi aut ſuperioris illius, qui pictutam fieri curavit, literis antiquis expreſſum. Ita etiam S. Roſaliæ nomen illic fuiſſe etediderim, ſicut hodie habet traditio: attamen præſenti tampore nec iſtud nec aliud nomen iſtic legitur, quia abraſa eſt muri ſuperficies, in qua erat pictum vel ſculptum oomen S. Roſaliæ infra picturam. *Hiſce congruit teſtimonium Vincentii Abbate, picturis Capuani, datum & per publicum notarium exceptum die XXV Novembris anni 1657, quod ibidem pag. 110 de eadem pictura ſic habet: Pictor... aſſeruit ſe intus illam eccleſiam dirutam* in pariete a parte dexrera inveniſſe depictam imaginem ſanctæ Roſaliæ, monialis M. V. * Congregationis, eum veſtibus albis, ſcilicet enm tunica, ſcapulari, cum cappa ſeu mantello uſque ad talos pedum, cum ſuccanno, & velis albis, in cujus manibus in dexrera habet lilium, & in ſiniſtra breviarinm, & ad ejus pedes, ut audivit a multis ſenibus bojus civitatis, & præſertim pictoribus, erat ſubſcriptio nominis dictæ ſanctæ Roſaliæ, qnæ ad præſens non videtur ob vetuſtatem pictnræ &c.

in cujus nunc deruta parietis imago exſtat

E

* *i. e.* Montis Virginis

78 Nominis defectus dubitationem ingerere poterat: At nomen deinde detectum fuiſſe mirabili modo narrat Tornamira pag. 113. Rem explicat in hunc fere modum. Anno 1668, cum devotio populi Capuani erga S. Roſaliam incenſa magis eſſet per editam eodem anno Ideam conjecturalem, multi diligenter perſecutati ſunt murum circa imaginem prædictam, quam eſſe S. Roſaliæ credebant. Ab altero, non ſine impulſu cæleſti *inquit*, illa para muri, quæ vetuſtate erat conſumpta, ubi depicta erat virgo Roſalia a lota fuit, uri & ipſa ſacra imago. Ecce autem improviſo & derepente cum applauſu univerſali prodigioſa apparet pretioſiſſimum ipſius nomen, in ejus diademate collocarnm, (& non infra, ut hodierni falſo etediderant & aliis perſuaſerant) ſcriptnm litteris vetuſtis, ſicuti ſcripta ſunt nomina aliorum Sanctorum & monachorum, qui in illo muro ſunt depicti. *Addit eem non fuiſſe confirmatam gemino teſtimonio per notarios ſcripto, petente domino Silveſtre Ayoſſa, rectore eccleſiæ parœcialis SS. Coſmæ & Domiani de Quadropanis, & conſentiente magiſtratu Capuano. Utrumque teſtimonium idiomate Italico exprimitur.*

cum nomine mirabiliter dein invento,

F

79 Primum eſt trium notariorum, qui teſtantur ſe vocatos ad domum R. D. Julii Minutolo, in qua erat diratum iſtud ſacellum, ibique invenſſe murum & imaginem S. Roſaliæ, quam deſcribunt, prout jam ſupra deſcripta legitur.

ut variis teſtantur

AUCT. J. S. *gitur & non addunt*. Supra caput ipſius eſt diadema, in quo per circuitum leguntur hæ voces, SANCTA MATER ROSALIA, exaratæ litteris vetuſtis iſtius formæ, qua ſcriptæ apparent in picturis dicti muri. *Deinde propriis manibus ſubnotarunt teſtimonium* die v Octobris anni MDCLXVIII *hoc modo ſed Italice*.

Ego not. Angelus Ollettioo, oatus lo dicta civitate fidem facio, ut ſupra.

Ego notar. Joannes Aogelus Roſſi, Capuanus, fidem facio, ut ſupra.

Ego notar. Jnannes Leonardus Pizzo fidem facio, ut ſupra.

Fides vero notariorum roboratur ſubjuncto hoc teſtimonio Latine ſcripto: Nos electi ad regimen, & gubernationem fidelisſimæ civitatis Capuæ, fidem facimus atque teſtamur, ſupradictos, qui præſentem fidem ſubſcripſerunt, eſſe publicos regia auth. notarios hujus fidelisſimæ civitatis Capuæ, eorumque ſcripturis publicis atque privatis ab omnibus adhibitam fuiſſe & adhiberi plenam & indubiam fidem &c. *Subſcripſit* Notar. Cæſar Saeconius ſecretarius. *Alterum teſtimonium eſt Hieronymi Paccone, rectoris eccleſiæ parochialis S. Michaelis, juramento item firmatum & præcedenti conforme*.

B

ex hac imagine ſuſpicio oritur de profeſſione Benedictina; at nihil certo poteſt ſtatui

An *Negari non poteſt, quin hæc pictura faveat cauſæ Benedictinæ Congregationis Montis Virginis, & ſuſpicionem moveat de Sanctæ vita monaſtica & profeſſione illius Ordinis. Attamen nec tam antiqua eſt pictura iſta, ut rem poſſit fatece certam. Præterea mirum apparet, picturam illam Capuæ fuiſſe inventam, cum nullus affirmet* Roſaliam *Capuæ antiquis temporibus fuiſſe cultam, & ne quidem conſtet, an ullibi olim culta fuerit ab Ordine Montis Virginis: nam adducit Tornamira nonnullorum dicta, aſſerentium traditionem vigere in illo Ordine, Roſaliam ejus fuiſſe alumnam; at cultum antiquum Sanctæ in eodem viguiſſe non oſtendit. Demum authenticam hujus picturæ fidem minuit, quod anno* 1655 *&* 1657 *nomen* S. Roſaliæ *non appareret, uti patet ex allegatis num.* 77; *anno autem* 1668 *nomen tam facili negotio fuerit inventum, idque tandem apparuerit non ſub pictura, ubi nomen fuiſſe aſſerebatur ex traditione, ſed ſupra in diademate. Hæc omnia, quæ mirandæ dixi, efficiunt ut nequeam pro certis habere, quæ de imagine illa* S. Roſaliæ *aſſeruntur. Quid vero ad argumentum Tornamiræ, ex dicta imagine petitum, reſpondeant ipſius adverſarii, necdum ullibi reperire potui. Verum reſponderi poteſt, ſuppoſita veritate ac antiquitate imaginis, necdum aliquid certi poſſe concludi, cum potuerit Sancta ſic pingi juſſu Benedictinorum, etiamſi non conſtitiſſet de profeſſione ipſius Ordinis*.

C

§ VIII.

Rationes aliæ pro vita monaſtica Sanctæ.

Antiqua traditio allegata pro monaſtica vita Sanctæ,

TAm *Benedictinæ quam Baſilianæ cauſæ defenſores contendunt, traditionem in Ordine ſuo diu fuiſſe de* S. Roſalia *ejuſdem aliquando alumna: at neutri poterunt ullum allegare auctorem, qui eam traditionem ſcriptis conſignavit ante annum* 1624, *ſeu ante corporis inventionem. Hæc autem obſervatio facit, ut facile ſuſpicari quis poſſit, conjecturas nonnullorum, qui poſt corpus inventum crediderunt* S. Roſaliam *hujus aut illius eſſe Ordinis, paulatim invaluiſſe, & poſt annos aliquot ornati tempiſſe honorifico traditionis nomine. Hæc, inquam, ſuſpicio non immerito oriri poteſt, cum nullus Ordo Religioſus legatur ſibi* S. Roſaliam *attribuiſſe ante corpus inventum, nec nullus ipſius memoriam ſingulari præ cæteris veneratione proſequeretur. Fateadum tamen eſt, Benedictinos Siculos non diu poſt corporis inventionem ſibi attribuere tempiſſe* S. Roſaliam, *eique illorum opinioni favere Urbanum VIII in bulla anni* 1634, *qua voluit ut monaſterium* S. Roſaliæ, *Panormi erigendum ſub regula S. Dominici ex teſtamento dominæ Margaritæ del Carretto, potius fundaretur ſub regula S. Benedicti, quia* S. Roſalia *hujus habitum geſtaſſe credebatur. Bullæ illius Tornamira ex archivo dicti monaſterii partem allegat in Idea conjecturali diſc.* 7 *num.* 34, *& partem aliam in Epiſtola dedicatoria ad ſenatum Panormitanum pag.* 16. *Priori loco hæc recitat verba*: Omneſque in dicto monaſterio receptæ & admiſſæ habitum per moniales aliorum monaſteriorum monialium obſervantium, ſen reformatarum Ordinis S. Benedicti, geſtari ſolitum deferant, eum ſigno ſanctæ crucis ex tela alba in eo conſuto, prout eadem ſancta Roſalia ab antiquis temporibus depingi ſolet, ſuſcipere, ac profeſſionem per eaſdem emitti conſuetam expreſſe emittere &c. *Hic aſſerit Pontifex* S. Roſaliam ab antiquis temporibus *ſolitam* depingi habitu Benedictino; quod ſane cauſæ Benedictinorum favet.

D

E

maxime pro inſtituto Benedictino, nec ſine aliquo fundamento ex geſtarit.

8a *Alteo loco rationem reddit, cur volit teſtaticis voluntatem mutatam, his verbis*: Cum vero magis conſentaneum ſit, ut monaſterium præſentium tenore erigendum ſub regula obſervatorum ſeu reformatarum ſancti Benedicti, cujus habitum dicta ſancta Roſalia geſtaſſe creditur, inſtituatur; cum veriſimile omnino exiſtat, quod ſi dicta Margarita ſanctam Roſaliam præfatam, erga quam, dum vixit, maximum geſſit devotionis affectum, ſancti Benedicti potius quam ſancti Domiciei habitum geſtaſſe ſciviſſet, monaſterium hujuſmodi ſub regula, quam dicta Sancta profeſſa fuit, erigi mandaſſet. *Verba hæc ſummi Pontificis conſideratione ſunt digna: nam, licet Urbanus per allegata verba non declaret, utrum definiat*, S. Roſaliam *fuiſſe Ordinis Benedictini, ſaltem affirmat id ſuo tempore creditum fuiſſe; & allegando eam rationem oſtendit, eam ſententiam non diſplicuiſſe, ſed veriſimilem ſibi apparuiſſe, præſertim cum dicat Sanctam ab antiquis temporibus in habitu Benedictino pingi ſolitam, atque ita inſinuet, quibus maxime fundamentis illa nitatur ſententia. Quapropter vehementer miror, nonnullos contrariæ ſententiæ patronos impotenter clamitaſſe, ſententiam de vita monaſtica* S. Roſaliæ *contrariam eſſe traditioni Panormitanorum; & numquam, quantum ſciam, aliquid repoſuiſſe ad hæc Urbani VIII aſſerta, quæ clare oſtendunt ſententiam illam poſt corporis inventionem ſtatim invaluiſſe, & ex antiquis imaginibus habere fundamentum traditionis antiquæ. Quod enim ſpectat ad traditionem in hominum memoria conſervatam, ſi nulla ante corpus inventum erat de monaſtica Sanctæ vita, nulla quoque erat contraria, quia omnis fere* S. Roſaliæ *memoria exciderat. Rocchus Pirrus Siciliæ ſacræ lib.* 4 *notitia* 1 *pag.* 165 *item aſſerit*, Roſaliam *ſub tempore eredidam fuiſſe Benedictinam; idque latius probat Tornamira in laudato non epiſtola ad ſenatum Panormitanum*,

F

A *mitanum. Ex biſce omnibus concludere licuit, non aliam quidem allegari poſſe traditionem de monachatu S. Roſaliæ, quam quæ ex antiquis picturis colligitur: hanc tamen famæ popularis defectum exigui eſſe momenti, cum geſta fere omnia Sanctæ ſimiliter ex hominum memoria excidiſſent ante corpus inventum.*

Ex modica cruce argentea ſimul cum corpore inventa,

83 *Aliud pro vita monaſtica argumentum profertur ex modica cruce argentea, quæ anno* 1625 *una cum corpore inventa eſt. Crucem hanc apud eumdem corpus inventum Caſcinus lib.* 2 *cap.* 22 *pag.* 32 *teſtatur, eamque ſic deſcribit:* Exigua crux argentea (*inventa eſt apud corpus & eodem lapide tecta*) leviſſimi ponderis, quoniam teouis eſt ioſtar ſolii chartæ, & tam modicæ extenſionis, ut nequeat divitias ſapera io paopera Anachoretide *Crucis hujus figuram ari inciſam dabo infra § 24, ubi videri poteſt. Tocnamira in Idea diſc. 7 num.* 23 *& ſeqq. aſſerit, Benedictinos ſepeliri ſolitos cum exigua cruce ſupra pectus poſita, aieque hanc crucem ſupra S. Roſaliæ pectus poſitam eſſe, dum ſepulta eſt. Verum id ſatis oſtendit de ceuce corea, non vero de argentea: atque in eo labat ipſius oatio. Nam ait quidem crucem eſſe potuiſſe eu quacumque materia: at id non probat. Juſtinianus autem*

B *de dicta cruce fuſius diſputans, primo oſtendit, inveutam eſſe, & nunc ſaevari Panormi in monaſterio* S. Roſaliæ; *quæ confemat inſtrumento authentico e curia aschiepiſcopali accepto. Deinde ita ratiocinatur Latine:* Poaro crucem argenteam Baſiliaoarum ſanctimooialium aſſa habitum, quo io Occideatu a Benedictinia ooica diſtinguantur, apud omnes reipſa compertum eſt: nam io reliquis idem veſtitus, idem color utriſque. Idque conſtaotiſſima & perveuſta conſuetodo apponendæ geſtandæque crucis argeateæ aſſeverat, dum in hoc ſanctiſſimi Salvatoria monaſterio religioſa & ſolemnia vota virgines profitentur. Itaque Roſalia, etſi aoachoretis panperrima, ſuæ oihilomiooa profeſſionis tenaciſſima, Baſiliaoi Qadinis teſſeram, crucem nempe argeoteam, ad fieem ofqoe mortalis vitæ ſuæ geſtare ac portare voloit. Extat de crucis hujuſmodi uſu erudit viri lucobratio, ſob oomine

C Helleuii Agricolæ edita. *Hactenus Juſtinianus.*

qualem geſtare ſolent monales Baſilianæ,

84 *Opuſculum autem ſub fictitio nomine Helleuii Agricolæ editum, de quo meminit, eſt Apologia pro monialibus ſanctiſſimi Salvatoris, Italice ſcripta, qua defenditur uſus ejuſmodi crucis argeteæ palam in pectore gerendæ, quem vetuſtum eſſe oſtendere conatur auctor. Dubitari quoque non poteſt ex teſtimoniis per laudatum ſcriptorem allatis, quin moniales Baſilianæ in religioſa profeſſione crucem acceperint ab abbatiſſa: at non æque videtur conſtare, utrum crux illa ſemper fuerit argentea, an eu alia materia. Nec omaino ceremm appareat, cruceм illam ſempet e montalibus Baſilianis ſanctiſſimi Salvatoris geſtam fuiſſe palam in pectoce. Bonannus in Catalogo Ordinum part.* 2 *avt.* 13 *oationem affiguans, cur moniales Baſilianas exhibuerit cum cruce in manu, ita ſcribit:* Imago a nobis expoſita crucem manibue præfert, ut ex ea citus ænotoſcat, quo Baſilianæ ſanctimooiales Deo conſecrantur. Illis enim abbatiſſa crucem porrigit vel argenteam vel æream, qua ſignificatur, ab eis Chriſti crucem libenter amplecti, ut cum Sponſo cruci affixæ uſque ad mortem S. Baſilii leges profiteantur. *Cum hic dicitur argentea vel aerea, nec dicitur, an appenſa facrit ante pectus, an manu accepta: neque id colligi poteſt ex verbis abbatiſſæ crucem porrigentis. Verba illa ex regula monialium reciear laudatus ſupra ſcriptor, nomine Agricolæ uſus, pag.* 64: Accipia crucem Domioi, eumque ſequeria juxta ſaoctam ipſius vocem? *inquit abbatiſſa. Novitia vero reſpondet.* Ita mater cum Dei auxilio. *Addit auctor, ex perpetuo uſu conſtare, crucem illam ſempet fuiſſe argeuteam, & e collo novitiæ ante pectus ſuſpenſam fuiſſe per abbatiſſam.*

AUCT. J. S.

probabilis ſuſpicio oritur de profeſſione illius Ordinis.

85 *Favet generalie abbas Ordinis Baſilianæ huic ſententiæ. Quippe poſtquam moniales ſanctiſſimi Salvatoris impetraſſent, ut a Clemente Papa XI multæ ejuſmodi cruces benedicerentur ad uſum jam dictum, talo dedit teſtimonium ibidem pag. ultima relatum:* Ego infraſcriptus præſentas iaſpecturia fidem facio atque obteſtor, qualiter in virtute præfati reſcripti, traoſmiſſis ad Urbem in quadam capſula a monialibus SS. Salvatoris civitatis Panormi Ordinis S. P. N. Baſilii Magoi nonaginta ſeptem parvia caucibus, qoas juxta regulam ejuſdem S. P. N. tamqnam Baſiliani habitus inſignem taſſaram appareotes geſtare ſolent in pectore ex perveuſta noſtri

E Ordinis conſuetodiau immemorabili, fuerint jam a SS. Domino ooſtro Clemente PP. XI de more benedictæ ad effectom locrandi indulgentias in earum tranſompto cooceſſas. In cujus rei teſtimonium me ſubſcripſi Romæ in collegio S. P. N. Baſilii Magni, Raligioaiſque ſigillo munivi, die XXII Juaii MDCCXV. *Subſcripeio erat:* Mag. D. Petrus Meoaiti abbas generalis Ordinis S. Baſilii Magni. *Et infra:* S. Theol. Mag. abbas D. Baſilius de Laoreotio ſecretarius, & vicegerens Hiſpaniarum. *Ex dictis concludo, crucem illam argenteam favere opinioni de monachatu Baſilianæ* S. Roſaliæ, *ſive quis velit Baſilianas crucem jam tempore ipſius geſtaſſe in pectore, ſive ſolum manu accepiſſe in profeſſione. Quin & obſervo, in pictura Marturanenſi hac etiam de cauſa* S. Roſaliam *cum cruce exprimi potuiſſe, ſicut factum a ſo dicit Bonannus in imagine monialis Baſilianæ.*

Ex ſcriptura quo, quæ Græca pro monaſterio SS. Salvatoris Ordinis Baſilianæ,

86 *Aliud rurſus argumentum pro vita monaſtica* S. Roſaliæ *habetur ex inſcriptione illa Græca, de qua egi § 3. Quippe ſi certo conſtaret, ſcripturam illam eſſe* S. Roſaliæ, *certa quoque eſſet vita ipſius monaſtica. Cum autem oppugnetur & contra defendatur fides illius inſcriptionis; nec certo oſtendatur ſuppoſititiam eſſe, aut alteri Roſaliæ attribuendam; argumentum*

F *ex illa ſcriptura petitum ad alia accedit tamquam probabile, non vero tamquam certum. Porro ſcriptura illa aſſignat etiam monaſterium ſanctiſſimi Salvatoris Panormi, in quo Sancta vitam monaſticam fuiſſet profeſſa, ſicuti contendunt Baſilianæ, cauſæ patroni, licet velint in alio prius monaſterio monachan factam, & poſtea ad illud eranslatam. Monaſterium autem iſtud ſempor fuiſſe ſub regula S. Baſilii ſcriptores Siculi paſſim conſentiunt. Rocchus Pirrus tom.* 1 *Siciliæ ſacræ in notitia eccleſiæ Panormitanæ pag.* 220 *de eo monaſterio ſic habet:* S. Salvatoris (*monaſterium*) cœptum a Roberto Guiſcardo ædificari, atque anno MCXLVIII a Rogerio rege bonis auctum eſt: ideo REGIUM appellat nex Martinus: eria hoic adjuncto cœnobia dixi fol. 114 Vixit olim in eo Conſtaotia Rogerii R. filia, quæ nupſit deinde Henrico imperatori. Sub diſciplioa eſt Baſiliana: haud diu aſt, cum adhoc Græce pſallebant. *Pag.* 223 *&* 224 *hæc dixerat:* Anno MCXLVIII regium cœnobium, cui

AUCT. J. S. a Survature nomen *ſit*, Ordinis S. Baſilii, ducis olim Roberti, *ac* inde Rogerii regis opera extructum, (*Hugo archiepiſcopus Panormitanus*) monialibus ad incoleudum rradidit; quæ a S. Matrhæi de Caſſaru, S. Theodori, & S. Maciæ de Oreto vetuſtis ædibus emigraruot.

non levit colligitur conjectura, 87 *In hoc ultimo monaſterio monachum eſſe factam* S. Roſaliam, *indeque cum aliis anno* 1148 *ad monaſterium SS. Salvatoris emigraſſe vult Juſtinianus, & pro opinione ſua allegat traditionem, & inſcriptionem Italicam in pariete monaſterii poſitam, qua indicatur, habitaſſe ibidem* S. Roſaliam. *Verum nec traditio illa nec inſcriptio videtur antiqua: nam antiquitas iſtius traditionis nullibi probatur, & inſcriptionem eſſe neotericam, teſtatur Mongitorii in diſſertatione Ms. nobis tranſmiſſa, aſſerens ſe locum curioſe perluſtraſſe & inſcriptionem vidiſſe. Quapropter non tantum pro hoc monaſterio habetur fundamentum, quantum pro monaſterio SS. Salvatoris, licet revera potuerit in hoc commigrare ab uno e tribus recenſitis, ſi in monaſterio ſanctiſſimi Salvatoris vixerit, uti habet Græca inſcriptio. Moniales SS. Salvatoris anno* 1690 *poſt* B *reſtituram ſibi prædictam ſcripturam una cum cruce lignea, ut relatum eſt § 2 num. 16, non videntur dubitaſſe, quin* S. Roſalia *in ſuo olim monaſterio habitaſſet tamquam monialis ejuſdem Ordinis & monaſterii, atque ideirco altare ipſi erexerunt. Verum cum & ſcripturæ fides oppugnetur; ac ſcriptura alterius eſſe poſſit Roſaliæ; probabilis quidem ſuſpicio & conjectura oritur ex laudato ſcripto: at dici nequit, eam ea de cauſa ſatis eſſe certam.*

Monaſticam profeſſioni etiam favent apparitiones variæ, 88 *Argumentum quoque deſumunt patroni vitæ monaſticæ ex variis apparitionibus, in quibus* S. Roſalia *ut monacha dicitur viſa. Utuntur ea ratione tam Benedictinæ quam Baſilianæ cauſæ defenſores. Juſtinianus in Annotatis Vitæ Ms. ita ſcribit:* Cum primum ſeſe videodam objeciſſet Roſalia (ut apud Caſcioum pag. 25 legitur, & Vinceotius Gariglianus oartar) anno MDCXXIII, meoſe Octobri, Hieronymæ Garto, ſeu lo Gattutu, ex proceſſu autoetico Cardinalis Doriæ juſſu eſſormato, ſub Religioſo habitu, ſpecieque ſanctimonialis appacuit. *Videri poteſt* C *Caſcinus loco aſſignato. Apparitionem infra dabo ex Salerno, qui de ſpecie apparentis* Roſaliæ *ita loquitur*: Adoleſcentulam videt (*dicta Hieronyma Gatto*) ſanctimonialis ſpecie & habitu. *Subjungit Juſtinianus poſt variot ſcriptorum textus ſequentem apparitionem:* Eodem ipſo habitu apparuit Franciſcæ dell' Arco Paoormitanæ, io valetudinario ſanctæ Lucinæ peſtilentia graviſſime laborauti, menſe Octobri, anno MDCXXIV, ut ex proceſſu juſſu Cardioalis Duciæ facto reſert Gariglianus. *Verba Garigliani Italica mox ſubdit, quæ ſic Latine reddo*: Apparuit illi mulier quaſi mooacha, quæ ipſi dixit *&c.*

in quibus ut monacha viſa eſt. 89 *Mox Juſtinianus ſic pergit:* Idem fece eontigit xxi Septembris eodem aooo Vinceotiæ de Bongiorno extremum vitæ ſpiritum agenti, & a Roſalia ſanitate donatæ. *Tentus Italici, quem recitat, hoc eſt initium*: Quadam nocte apparuit ipſi aliqua habitu monacha, veſtita ſicut Patres S. Lucinæ *&c. Monaſterium S. Luciæ Panormi eſt Franciſcanorum reformatorum, ut habet Pirrus tom.* 1 *Siciliæ ſacræ pag.* 418. *Proſequitur rurſum Juſtinianus:* Teſtatur id ipſum Nimpha Searfillotta, cui priſtina valetudo a S. Roſalia reſtituta eſt, ut quinque medicorum, Jacobi Aoaſtaſi, Jacobi Vitraoi, Autooioi Fauſumi, Fraociſci Cupacehi, & Jacobi Cajolæ juramento conſtat. *Subdit textum Garigliani, quo dicitur apparuiſſe ut monacha; & mox duas apparitiones, oblatas Philippo Salonia facetedeti, & Franciſco Faceiolo Panormitano, quas ſuis locis inferemus. Hic ſolum concludere liceat, tot apparitiones, juramentis firmatas & epiſcopali judicio probatas, in quibus monachæ habitu viſa eſt* Roſalia, *non parum favere defenſoribus inſtituti ipſius monaſtici. Cum tamen non eodem ſempes habitu viſa ſit; nihil quoque certi ex hoc argumento colligi poteſt.* D

Ratio ultima petitur ex conſuetudine maoachoreticam vel eremiticam ordiendi. 90 *Poſtremum argumentum, quod pro vita monaſtica* S. Roſaliæ *proferatur, omiſſis aliis minoris momenti rationculis, petitur ab uſu & conſuetudine frequentiore & probatiore vitam anachoreticam vel eremiticam ordiendi. Certum eſt & indubitatum, Sanctos nennollos a vita ſeculari ſtatim progreſſos eſſe ad vitam ſolitariam vel eremiticam, ſine ulla exercitatione in cœnobio. Ita* S. Paulus eremita, *& alii nennolli antiqui ad ſolitudinem ſe contulerunt, nulla prævia exercitatione monaſtica: idque maxime contigit primis Eccleſiæ ſeculis, quibus variot erat* E *vita cœnobitica, & monaſteria minus frequentia minuſque nota. Poſtquam vero crebra per totam Eccleſiam condita ſunt monaſteria, plures ſe ex cœnobiis ad ſolitudinem recepcrunt, ut ibidem contemplationi perfectius vacarent: atque is modos inchoandi vitam anachoreticam Sanctorum Patrum conſiliis & Eccleſiæ legibus eſt conformior, & præcedente longe uſitatior. Suarez tom.* 4 *de Religione lib.* 2 *cap.* 2 *num.* 4 *ad propoſitum noſtrum ita ſcribit.* Suppoſita veco illius virtute (*eremiticæ*) ſanctitate, oſtendere oportet, fuiſſe vera ſtatum Religioſum. Circa quod ſeicodum eſt, vitam illam ſolitariam dupliciter aſſumi poſſe; primo, ſtatim a prioeipio conoerſionis ab illa iochoando; ſecuodo, ad illam a cœnobitica vita trauſeundo. Hoe poſteriori modo coofuluur Patres vitam illam eſſe aſſumeodam, poſtquam ſcilicet aliquis in cœoobio per multos aouos ſe exercuerit, & magnus progreſſus in perfectione fecerit.

nam SS. Patres paſſim laudant; F 91 *Audiamus, quid S. Hieronymus, cui oppidum earcer, & ſolitudo paradiſus erat de hiſce ſcribat ad Ruſticum Monachum epiſt.* 95, *olim* 4: Nuue, *inquit*, mooachi, incunabula, moceſqoe diſcutimus: & ejus monachi, qui liberalibus ſtudiis eruditus in adoleſceotia, jugum Chriſti collu ſuo impoſuit. Primumque tractandum eſt, utrum ſulus, ao cum aliis io monaſtecio vivere debeas. Mihi quidem placet, ut habeas Sanctorum eootuberoium, nec ipſe re doceas, & abſque doctore iogrediaris viam, quam numquam iogreſſus es, ſtatimque tibi io partem alreram declioandum ſit, & errori pateas: pluſque aut mious ambules, quam oeceſſeeſt; ne aut currens laſſeris, aut moram faciens obdormiſcas. In ſolitudine ciro ſubrepit ſuperbia. *Quod ubi late prebaverat, ita pergit:* Quid igitur? Sulitariam vitam cepteheudimus? Minime: quippe quam ſæpe laudavimus. Sed de ludo mooaſteriorum hujuſcemodi volumus egredi milires, quos eremi dura rudimenta oon terreaot; qui ſpecimeo eonverſationis ſuæ multo tempoce dederint; qui omoium ſueriot minimi, ut primi umnium fierent; quus nec eſurics aliquando, nec ſaturiras ſuperavit; qui paupertate lætantur; quorum habitus, ſermo, vultus, inceſſus, doctrina viriutum eſt *&c. Idem ſanctus Doctor epiſt.* 97 *ad Demetriadem vitam ſolita-*

etiam

A *viam ſic laudat, ut ſimul oſtendat, quam ſit periculoſa maxime in feminis*: Solet inter plurioſque, *inquit*, eſſe certamen, utrum ſolitaria, an eam multis vita melior ſit: quarum prior præfertur quidem fecunditate: ſed ſi in viris periculoſa eſt,.. quanto magis in feminis, quarum mutabilia fluctuanſque ſententia, ſi ſuo arbitrio relinquatur, cito ad deteriora delabitur? *&c.*

ut vita anachoretica præmittatur monaſtica

93 *Conſentit biſce S. Benedictus cap.* 1 *Regulæ, quoad probationem in cœnobio vitæ ſolitariæ præmittendam, ſecundum monachorum genus ita deſcribens:* Deinde ſecundum genus eſt anachoretarum, id eſt, eremitarum; horum, qui non converſionis fervore novitio, ſed monaſterii probatione diuturna didicerunt contra diabolum, multorum ſolatio jam docti, pugnare: & bene inſtructi fraterna ex acie ad ſingularem pugnam eremi, ſecuri jam ſine conſolatione alterius, ſola manu vel brachio contra vitia carnis, vel cogitationum, Deo auxiliante pugnare ſufficiunt *Quin imo hic Sanctus vidtuo improbare vitam eremiticam eorum, qui illam ſic non ordiuntur. Audiamus ſequentia*: Tertium vero monachorum

B teterrimum genus eſt Sarabaitarum, qui nulla Regula approbati, vel experientia magiſtra, ſicut aurum fornacis: ſed in plumbi natura molliti, adhuc operibus ſervantes ſeculo fidem, mentiri Deo per tonſuram noſcuntur. Qui bini, aut terni, aut certe ſinguli ſine paſtore, non Dominicis, ſed ſuis iucluſi ovilibus: pro lege eis eſt deſideriorum voluptas; eum quidquid putaverint, vel elegerint, hoc dicuur ſanctum, & quod nolnerint, hoc putant non licere. *Videtur ocvera S. Benedictus his verbis comprehaedere omnes illos, qui in ſolitudinem pro arbitrio ſuo ſecedunt, nullo prævia probatione in cœnobiis, cum illi nec Regulæ ſubſint, nec vitæ monaſticæ experientiam habeant. Verumtamen S. Iſidorus de Officiis eccleſ. cap.* 16 *eremitas diſtinguit a Sarabaitis, & priores laudat, alios vero vituperat. Id certum eſt, eremitas quoſdam ſanctiſſimos fuiſſe toitio Eccleſiæ, ſed illum vivendi modum deinde minus probatum, niſi aſſumeretur legitima auctoritate, ſeu ſuperiorum licentia.*

& vita anachoretica ſic aſſumpta perfectior eſt,

C 93 *Porro ſicut Patres ſuadent, ut vita ſolitaria non inchoetur niſi poſt monaſticam; ita facile probari poteſt, vitam ſolitariam ſic aſſumptam eſſe perfectiorem vita ſolum eremitica, quam monaſtica non præceſſit. S. Thomas* a, 2 *q.* 188 *art.* 8 *quærit, utra vita ſit perfectior, cœnobitica an eremitica. Reſpondet autem, varia diſtinguendo, ſolitariam vitam perfectiorem dici poſſe, quia hæc eſt vita perfectorum*: Sicut ergo, *inquit*, id, quod perfectum eſt, præeminet ei, quod ad perfectionem exercetur, ita vita ſolitarium, ſi debite aſſumatur, præeminet vitæ ſociali. Si autem abſque præcedenti exercitio talis vita aſſumatur, eſt periculoſiſſima, niſi per divinam gratiam ſupplearur, quod in aliis per exercitium acquiritur, ſicut patet de beatis Antonio & Benedicto. *Suarez ante laudatus lib.* 2 *cap.* 2 *num.* 14 *explicans S. Tomam, ad propoſitum noſtrum ita loquitur*: Ultimo conſtat ex dictis, quid dicendum ſit de comparatione inter hos duos ſtatus, ſolitarium & cœnobiticum. Nam D. Thomas... videtur ſimpliciter ſolitariam vitam præferre, quando debito ordine aç modo aſſumitur; quia comparatur ad aliam, ſicut terminus ad viam; terminus autem ex ſuo genere perfectior eſt via. Et in præſenti cœnobia ad hoc ſunt, ut homines tendant ad perfectionem: vita autem ſolitaria ſupponit perfectionem acquiſitam: unde ſolum eſt ad exercendam perfectionem. Sed in primis D. Thomas loquitur de vira ſoliraria, quando ad illam per vitam Religioſam in cœnobio ſen conventu tranſitur. Quo modo vita hæc ſolitaria jam ſupponit verum ſtatum Religioſum, & ira non præfertur ſtatus ſtatui, ſed in eodem ſtatu preferrur gradus perfectorum gradui proficientium. Unde etiam ſupponirur diligens exercitatio in vita communi Religioſa, ita ut perfectio jam comparata ſit, & ad illam exercendam ſolitudo eligatur, non proprio judicio, ſed ſuperioris arbitrio: nam talis ſolitaria vita non caret obedientiæ ſubordinatione, eum non deſtruat Religioſum ſtatum, ſed perficiat. *En biſce verum eſt, meliori eodine procedi ad vitam eremiticam per cœnobiticam, quam ſine illa; quia perfectio, ad vitam eremiticam neceſſaria, magis poteſt acquiri in monaſterio, quam in eremo, ut egregie oſtendit S. Baſilius in Regulis fuſius tractatis cap.* 7.

AUCT. J. S.

quam ſit eadem, ſi inchoetur ſine monaſtica.

94 *Sequitur ſecundo, vitam eremiticam, quæ aſſumitur poſt monaſticam, perfectiorem eſſe eremitica aliter inchoata, non ſolum quia ſupponit perfectionem jam acquiſitam, ſed etiam quia continet excellentiam vitæ monaſticæ ſimul & ſolitariæ, uti ex allatis verbis conſtat. Illa vero locum non habent, ſi quis recta ex ſeculo ad ſolitudinem ſe conferat, cum nec perfectionem acquiſiverit, nec Religioſis votis ſit adſtrictus. Audiamus rurſus Saarezium, qui num.* 16 *de biſce ſic loquitur*: Ar vero quando hic ſtatus vitæ ſolitariæ non ſupponit ſtatum Religioſum, licet poſſit fortaſſe dici modus vivendi perfectior quoad actionem, vel quoad uſum, non poteſt dici ſtatus perfectior, quia ſtatus non eſt: & ex ea parte imperfectus modus vitæ eſt, quia poteſt propria voluntate mutari. Quomodo dixit Gloſſa in dict. c. QUI VERE, eremitam tranſeundo ad monachum, tranſire ad vitam arctiorem, quia jam non poteſt habere propria: adde, & quia jam eſt ſub obedientia, quod eſt omnium oprimum, quantum ad ſtatum ſpectat. *Præfere hic Suarez vitam monaſticam eremiticæ illi, quæ monaſticam non habuit prævium, cum tamen eremiticam aſſumpta poſt monaſticas exercitationes agnoſcat excellentiorem eſſe monaſtica. Quanto igitur magis illa eſt excellentior alia eremitica? Dein ita pergit laudatur ſcriptor*: Quin potius, licet ſuppouatur Religioſus ſtatus, ſit non ſupponitur exercitatio Religioſa in congregatione Fratrum, & magna virtus & perfectio acquiſita; illud vitæ genus regulariter loquendo eligibile non eſt, quia non eſt via ſecura ad perfectionem, ſed periculis plena: Niſi divina gratia (ait D. Thomas) ſuppleat, quod in aliis per exercitationem acquiritur, ut in S. Benedicto & aliis. Quamobrem abſolute & humano modo loquendo, ille vivendi modus omnino ſolitarius, illo modo aſſumptus, non cadit ſub humanum conſilium, nec poteſt dici ſimpliciter melior, ſed ſolum cum hoc addito, Niſi ſpecialis Spiritus ſancti inſtinctus interveniat, ita ut homo interius ab Spiritu ſancto certitudinem accipiat, quod ſub protectione & directione ſua illum ſuſcipiat. *Hactenus Suarez, ex cujus poſterioribus verbis argumentum ſibi ſumunt contrariæ opinionis patroni.*

E

F

Volunt aliqui beatificentius eſſe Sanctum decedere clanculum fugiſſe:

95 *Contendunt illi, honorificentius eſſe S. Roſaliæ, ſi via extraordinaria ad ſanctitatis culmen pervenerit, quam ſi via ordinaria Sanctorum ad perfectam vitam aſcenderit: ideoque volunt,*

AUCT. J. S. lunt, Sanctam non per vitam monaſticam progreſſum feciſſe ad ſolitariam, ſed clandeſtina fuga ad eremum ſe contuliſſe, ut ſpeciali inſtinctui Spiritus ſancti omnia attribuantur. Sane negari non poteſt, quin ſanctus Spiritus facile poſſit ſupplere, quod deeſt humanæ induſtriæ; & hominem a vita mundana ad eremiticam ducere, atque in illa ſic protegere tantaque gratia fovere, ut omnia vitæ ſolitariæ pericula ſuperet, & brevi ad perfectionem perveniat. Imo prorſus credendum eſſet, ita contigiſſe S. Roſaliæ, ſi aliunde ſatis conſtaret de fuga ipſius occulta, & de vita tam ſolitaria, ut nulli unquam mortalium innotuiſſet viventi in ſpelunca ſua Roſalia. Verum jam oſtendi, fugam illam clandeſtinam nullo niti monumento antiquo; vitam vero omnino hominibus abſconditam, non ſolum carere ſolido fundamento, ſed eſſe conjecturam neotericorum non ſatis probabilem. Quapropter præcipuum illius argumenti fundamentum jam ſublatum eſt. At, etiamſi tantiſper ſupponamus, plane eſſe dubium, utrum S. Roſalia clanculum in eremum fugerit, an alio modo vitam eremiticam onerſa ſit; facile erit oſtendere, quam multis laboret vitiis ratiocinatio illorum, qui volunt S. Roſaliam extraordinario modo ad Sanctitatem perveniſſe, idque ei honorificentiſſimi credunt. B

at neque id quæritur, neque ſatis probatur,

96 Primo igitur, dum in geſta alicujus Sancti inquirimus, examinamus, quid ſit verius, non quid Sancto honorificentius. Secundo, non ſatis capio, cur S. Roſaliæ magis eſſet glorioſum, ſi diceremus ipſam clanculum ad ſolitudinem fugiſſe, quam ſi dicamus eam poſt vitam monaſticam perrexiſſe ad eremum, ut ibi vitam duceret auſteriorem. Dicunt adverſarii, primum fuiſſe factum aut fieri debuiſſe ex ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, quod facile admiſero, ſi de facto conſtet. Verum dico, tranſitum ex vita monaſtica ad vitam ſolitariam & tam auſtram; qualem duxit S. Roſalia, etiam non eſſe factum ſine ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu. Nulla hic eſt differentia, niſi quod in primo caſu Spiritus ſanctus Virginem ad vitam ſolitariam duxerit per viam extraordinariam; in altero per viam ordinariam ad eamdem vitam pertranſeit. Cur autem glorioſus ſit via extraordinaria ad perfectam vitam duci, quam via ordinaria, ſane nocdum perſpicio. Si quis velit, majorem eſſe differentiam inter vitam mundanam & ſolitariam, quam ſit inter hanc & monaſticam; ideoque tranſitum a vita mundana ad ſolitariam eſſe glorioſiorem, quam ſit tranſitus a monaſtica ad ſolitariam; ne hanc quidem conſtitutionem legitimam eſſe video: nam mentalis melius potuit perſpectae habere difficultates, tædia & pericula vitæ ſolitariæ, quam puella mundana, & non minus ab illa abhorrere: atque ea de cauſa, licet ab illa vita minus diſtet, non minus glorioſum eſt ipſi talem vitam, Deo vocante, amplecti; quam ſit puellæ ſeculari, quæ quanto longius diſtat a vita ſolitaria, tanto minus cognitas habet illius vitæ difficultates, C

rum non omnia perfectiora ſint, quæ maxi ſunt miranda.

97 Caſcinus lib. 2 cap. 10 mire extollit excellentiam S. Roſaliæ, quod in ſolitudine viveris ſine ductore & magiſtro ſpirituali, ac ductum ſolius Spiritus ſancti & angelorum ſit ſecuta. At non video, quid ſanctitati ipſius & excellentiæ obeſſe poſſit, ſi dicamus eam ab hominibus quoque inſtructam fuiſſe: neque enim S. Paulum eremitam, quia diutiſſime vixit ſine ulla aliorum hominum ſocietate, ſanctiorem dicimus aut excellentiorem Antonio, Benedicto, aliiſque ſimillibus Sanctis, ſed judicium de illorum præeminentia Deo relinquimus. Mirandum quidem magis fatemur vitam ſine hominum ſociotate & ſubſidio; at quæ magis miranda, non ſunt ſemper perfectiora aut excellentiora. Et certe perfectius non eſt, veniſſe ex mundana vita ad ſolitudinem, quam ex vita monaſtica, quod hic ſolum quæritur. Ac demum, quidquid ſit de majore vel minore perfectione, creditbilius eſt, S. Roſaliam via ordinaria & probata ad ſolitariam vitam veniſſe, quam modo tam extraordinario, ut a temeritate excuſari non poſſit, niſi per ſpecialem Spiritus ſancti inſtinctum. Ceterum ex dictis hactenus nihil certi concludere præſumo; ſed judicium de argumentis relatis & diſputatis permittere ſtatui eruditu lectori. Habent rationes ſuas Benedictini, ſuas Baſiliani, ſuas quoque eorum adverſarii, utriuſque Ordinis præcenſioni repugnantes. Id certum eſt, S. Roſaliam ad excelſum ſanctitatis culmen vita ſolitaria & auſtera aſcendiſſe; atque hoc confirmatur miraculorum gloria, enortoque inde celebri cultu per totam Eccleſiam. Itaque Sanctam celeberrimam debita pietate & veneratione omnes proſequantur, præſertim Siculi: nec contendere pergant, certa eſſe, quæ certe non probari, ſatis oſtendi. D E

§. IX.

Tempus, quo Sancta floruit: nomen, patria, familia.

Creditur paſſim Roſalia vixiſſe ſeculo XII, & mortua circa annum 1160

CAſcinus lib. 2 Operis ſui Italicis de geſtis S. Roſaliæ diſputaturus, furtur ſe inopia veterum ſcriptorum eo redigi, ut ratiocinando & conjecturando in geſta Sanctæ ſit inquirendum, atque idcirco ait ſe partem illam vocare, Diſcurſum hiſtoricum de vita S. Roſaliæ. Quare vitæ religioſæ & eruditæ conjecturae ſic breviter expendam, ut imagines etiam æri inciſas, quibus illæ nituntur, lectorum oculis ſim objecturus. Addam quoque aliorum conjecturas, ubi videbitur operæ pretium, ut diſcuti poſſit, quænam magis ſint probabiles vel improbabiles; atque ita ordine temporum pergam uſque ad obitum Sanctæ. Primo igitur inquirendum, quo fere tempore S. Roſalia vixerit. Scriptores Siculi paſſim illigant ætatem S. Roſaliæ ſeculo XII, cumplerique volunt eam eſſe defunctam circa annum 1160, nec credunt ætatis fuiſſe admodum provectæ. Magis tamen invicem conſentiunt de anno emortuali utcumque aſſignando, quam de natali. Octavius Caietanus in Vitis Sanctorum Siculorum, prout relatio ejus Ms. nobis communicata eſt, ita habet: Roſalea virgo Panhormi oata creditur, unaque fuiſſe ancillarum Margaritæ reginæ, quæ Willelmi Siciliæ regis conjux fuit, a qua proximum urbi Panhormo montem, cui Peregrino nomen eſt, dono habens, eo ſeceſſit. Hæc verba faciunt S. Roſaliam in aula Sicula degentem poſt medium ſeculi XII: nam Pierus in Chronologia regum Siciliæ in VVillelmo I nuptias hujus cum Margarita Navarræ regie filia illigat anno 1150, & eodem anno ad regni adminiſtrationem admotum dicit a patre Rogerio, ut ſimul cum eo regnaret. Patre autem defuncto anno 1154, ſolus regni gubernacula tenere cæpit, eaque cum vita depoſuit anno 1166, ut cum Pirro etiam oſtendit Pagius ad illum annum num. 9

99 De

A 99 *De teſtamento autem Willelmi I ita ad verum, ſi propoſitam noſtrum cum aliis Pirrus ibidem :* Teſtamento Willelmum filium ſuperſtitem poſt ſe regem edixit, ... Margaritam vero uxorem totius regni adminiſtratricem, quouſque Willelmus per ætatem aptus eſſet imperio, conſtituit. *Superfuit Margarita multis deinde annis, & epitaphium a Pirro editum mortuam ſtatuit anno* 1183, *Kalendis Auguſti. At Pagius ad eumdem annum num.* 3 *adfert diploma Lucii Papæ III, in quo de Margarita ut defuncta loquitur Pontifex. Cum autem diploma ſit datum anno* 1183, *Nonis Februarii, licet notetur* anno MCLXXXII *pro more illius temporis, quo annum a* XXV *Martii inchoabant; citius obiit Margarita, quam aſſeratur in epitaphio, quod veriſimiliter diu poſt mortem reginæ poſitum eſt. Porro cum Margarita regnum adminiſtrare cœperit anno* 1166 ; *Si* Roſalia *montem Peregrinum deo Margaritæ dabuit, ut vult Caietanus, dubitandum non videtur, quin vitam produxerit diu poſt annum* 1160. *Etenim non facile alia aſſignabitur ratio, cur montem potius accepiſſe dicatur dono Margaritæ reginæ, quam VVillelmi* B *regis, niſi quod donatio illa facta ſit poſt mortem VVillelmi I, quando Margarita regnum adminiſtrabat, id eſt, ipſo anno* 1166 *aut paulo ſerius, antequam VVillelmus II per ſe regere cœpit.*

montem Peregrinum accepit dono Margaritæ reginæ,

100 *Tornamira in Reſponſis ad octo interrogationes reſp.* 5 *pag.* 55 *&* 56 *pro illa donatione Margaritæ adducit etiam verba Philippi Paruta, & aliorum quorumdam, qui conſtantiſſimam traditionem allegant. Inter alios autem laudat Valerium Roſſum, qui ante Inventionem corporis anno* 1590 *de conventu Minorum Montis Peregrini Italice ſcripſit, quæ reddo Latine :* Eccleſia hujus conventus ædificata eſt a duce Medinæ... Prope hanc eccleſiam conſpiciunr antrum, in quo habitavit S. Roſalia virgo Panormitana, domina dicti montis, qui ei fuit conceſſus a quodam Siciliæ rege. Poſtea urbs Panormitana illius accepit dominium. *Hic ſcripter ipſe Caietano antiquior, & diu ante inventionem corporis defunctus, antiquam narrat traditionem, ſicuti ex traditione ſcripſit Caietanus. Facile autem alter alteri poteſt conciliari : nam ſi montem donavit Margarita, non niſi regis filii ſui nomine id facere potuit. Multos alios ſcriptores pro* C *illa donatione adfert Joſtinianus in vita Ms., ſed eos brevitatis cauſa omitto. Caſcinus ipſe hanc veterum opinionem non ignoravit; ſed pag.* 164 *eamdem refert ut ſcriptam a Caietano, quamvis eam lib.* 1 *cap.* 1 *pag.* 9 *jam improbaſſet, niſi id poſtea ſit additum.*

ut varii ſcriptores affirmant,

101 *Porro laudatus Caſcinus cap.* 19 *diſputat de tempore, quo obiit* S. Roſalia, *atque traditionem eſſe, eam obiiſſe circa annum* 1160, *ac pro ea opinione citat Ferrarium, qui in Catalogo generali ad* 11 *Septembris ſcribit.* Obiit circa annum Domini MCLX. *Laudat pro eadem epocha Caietanum. Verum ſi verbis Caietani, qui haud dubie præferendum hic eſt Ferrario, preſſe inhærere velimus, potius obitus Sanctæ circa annum* 1170 *vel* 1180 *collocari debebat. Nam, etſi ex verbis ipſius certo nequeat deduci,* Roſaliam *tam ſero obiiſſe ; id tamen ex iis probabiliter ſequitur ; cum donatio montis Peregri. ni veriſimiliter facta ſit anno* 1166 *aut ſerius; cumque in illius montis antea Sancta ad aliquot annos viriſſe credatur: ita ut, ſuppoſita veritate illius donationis, non videatur certo obiiſſe ante-*

mors Sanctæ videtur ferius collocanda, eodem tamen ſeculo XII.

to annum 1170, *& facile vivere potuerit uſque ad* 1180 *& ditius. Qua de cauſa debito, an epocha per Caſcinum ex Ferrario ſtatuta, & ab omnibus paſſim ſcripteribus Siculis adeptata, pro ſatis certa haberi poſſit. Quid vero Sicules ſcriptores permoverit, ut epochæ prædictæ firmiter inhærerent, Caſcinus pag.* 180, *aliique ſatis indicarunt. Timuerunt nimirum ne immemorabili Virginis cultui obeſſet, ſi crederetur vixiſſe & defuncta eſſe tempore Alexandri Papæ III. At clarum eſt, inanem fuiſſe formidinem illam, cum multi alii Sancti cultum immemorabilem habeant, etſi Alexandro III ſint poſteriores. Veruntamen eum nec Caietani opinio de donatione montis Peregrinis, quæ ſola traditione nititur, omnino certa ſit; cumque etiam incertius ſit, an donatio facta ſit poſt mortem VVillelmi I; nihil certi de tempore vitæ & obitus* S. Roſaliæ *ſtatuendum exiſtimo, niſi eam viriſſe ſeculo* XII, *& obiiſſe poſt medium iſtius ſeculi cum maxima latitudine.*

Nomen Sanctæ diverſis modis olim ſcriptum;

102 *De nomine* S. Roſaliæ *lib.* 2 *cap.* 4 *fuſe diſputat Caſcinus, quia nonnulli olim non* Ro ſaliam, *ſed* Roſoleam, *alii* Roſaleam, *alii* Roſam Leam *ſcripſerunt. Salernus autem cogitationes Caſcini compendio ſic expoſuit :* Fnere, non E tamen ante annum, quod ſciam, MDCXII, qui degenerem, & male corruptam a vulgo vocem, Roſaliæ nomen credidere ; quare jam tum a pleriſque cœptum, ROSOLEAM dici ; quæ vox ad Italicam politiorem nomenclaturam aptius conformata, libentius ab eruditis auribus excipiebatur. Manavit error e tecto ædis Olivellenſis ſanctarum virginum picturis variegato, ubi in erratica ſcheda a pictore ſcriptum S. ROSOLEA. (*Caſcinus ibi ſcriptum dicit* Roſa Lea *duplici voce.*) Sed hominis in immutando nomine nuperam negligentiam vel audaciam argnunt veteres omnes tabulæ Roſaliæ nomen præferentes, inter quas una in Marturanenſi templo *ab* anno MCCLVII deſcripta eſt. Iis adde ſacrarum precum breviaria volumina, & Sanctorum nomina in ſerie ad litaniar in libello eccleſiæ Panormitanæ olim digeſta. Quæſtioni demum finem impoſuit Quiſquinenſis epigraphe, ubi his prolatis vocibus, EGO ROSALIA, Diva ipſa ſunm fanait nomen. *Hactenus Salernus, cujus dicta egent nonnulla* F *correctione aut potius explicatione : utque enim omnibus locis aſſignatis legitur* Roſalia, *ut aſſerit, ſed quibuſdam* Rufalia; *at idem nemin eſt* Roſalia & Rufalia, *ſed poſteriori hoc modo effertur & ſubinde ſcribitur pro conſuetudine Siculorum, litteram* o *in* u *mutantium.*

verſtatio aſſignatur,

103 *Sæpe laudatus Caſtiglia nobis tranſmiſit figuram vetuſtæ imaginis ad minorem formam contractæ, ſub hoc titulo :* Vetuſta imago S. Roſaliæ, quæ Biſbonæ in ſacrario templi S. Antonii nunc diruti colebatur inter duodecim Sanctas virgines. *Figuram hanc æri inciſam huc tranſfero cum adjuncta inſcriptione, ubi exprimitur* Rufalia, *prout videri poteſt pagina ſequenti. Interim addo obſervationes, quas adjunxit jam ante laudatus P. Caietanus Maria Noto.* Hic notatu dignum eſt, *inquit*, in prima nominis ſyllaba litteram o in n mutatam, pro conſueto Siculorum idiomate : qnibus in uſu eſt, o litteram Italis in vocibus in u Sicnlo vocabulo immutare : itaque RUSSU aiunt pro ROSSO, RUVETTU pro ROVETO &c. Legatur Caſcini lib. 2 cap. 17 pag. CLXXVI *Teſtatur ibi Caſcinus eam conſuetudinem eſſe antiquam, & pro exemplo*

Auct. J. S. *dat nomen* Georgius, *quod in libro quodam chori ſcriptum eſt* Geurgius.

Pergit P. Noto in hunc modum : In quodam Breviario metropolitanæ eccleſiæ Panormitanæ Gothicis litteris inſcripto, quod Simon Bononie erehiepiſcoput Panormitanus anno MCDLII ex eotiquiori (cujus edhuc in prædicta eccleſia exſtet lectionerium, ſeculo, ut antiquarii putent, XIII iiſdem litteris ſcripium) tranſcribendum curavit, in litenis nomen S. Roſaliæ inter S. Margaritam & Anaſtaſiem ſic ſcriptum legitur ; S. RUSALIA. Sic denique nomen S. Roſeliæ inſcriptum habet tebule omnium antiquiſſima, quæ in Penotmitano moneſtetio Merturenenſi ſervetur.

C 104 *Caſcinus hoc mox aſſignato ſatis probat,* Roſoleem *numquam fuiſſe ſcriptum Sanctæ nomen ante tabulam Olivellenſem, quæ pictæ fuit non din ante annum* 1498. *Poſtea vero ante corporis inventionem uſus ille invaluit magis. Inter illos, qui ſcripſere* Roſelee, *fuit ipſe Octavius Caietanus, nomen ubique ſic efformans in Ms. ſuo, ubi & addit :* pleriſque ROSA LEA creditur dicta, quod ex Lee familia fuerit. *At iſta ſunt ab editore Opeeis reciſa, quia credidit falſam eam opinionem, quantum exiſtimo. Et revera ex omnibus aliis tabulis, una excepta Olivellenſi, aliiſque adductis monumentis abunde evincitur, verum nomen eſſe* Roſulia, *licet tempore inveeti corporis plerique ſcribecent* Roſolea *vel* Roſalee, *donec inventa ſit Quiſquinenſis inſcriptio. Forte nomen ſcriptum fuit a Latinis* Roſelia *a Grecis vero* Ροσελλία, *indeque enata ſcribendi varietas. Ceteeum de origine iſtius nominis multa cap.* 5 *diſputat Caſcinus, quæ miſſa facio. Salmo obſervo male ibidem ab eo adduci ſuppoſitiia chronica Dexteri & aliorum, ut aliquod iſtius nominis antiquum offendat exemplum : nam Chronica illa fictitia ſunt ; at id nerdum innoteneat, dum ſcribebat Caſeinus.*

& probatur verum nomen eſſe Roſalia.

105 *Salernus a nomine pergit ad patriam & familiam Sanctæ, ita ſcribens :* Panormi netem Roſaliem *n* nobiliſſimo genere, quod regiam ſemiliam propinquitate contingeret, vetus, ut dixi, fama a majoribur deducta confirmet. Quare iu aule regie natam eductemque refert : cujus rei teſtis in primis loeuples eſt, quem leudavi, Octevius Ceietanus. *At non omnia illa teſtatur in Ms. Caietanus. De patria tamen Panormo tam Caietanus, quam ceiteri paſſim ſcriptores Siculi in unam conſenſerunt ſententiam. De ſtirpe vero* S. Roſeliæ *majoe eſt diſſenſio. Nam omnes quidem acoterici ſcriptores, quos mihi videre licuit, agnoſcunt nobiliſſimam Sanctæ genus, volantque eam a Caeolo Magno deſtendere ; & vel conſanguinetam vel affinem quoque fuiſſe regum Siciliæ pleiique exiſtimant. At lineam genealogicam vaiiis modis foemant, nec alii eorum tam ſtave opinionem ſuam probant, ut veritas patreſcat. Id certum eſt, ſtntentiam de* Roſalia *e ſtirpe Caroli Magni orta, Romæ viſam eſſe tam probabilem, ut non ſolum Officio eccleſiaſtico, ſed etiam Martyrologio Romano fuerit inſeeta. Conſtat inſuper, ſententiam illam deinde Romæ oppugnatam fuiſſe, ut deleretur ex Officio & Martyrologio : at tam acritee fuiſſe defenſam a R. P. Joſepho Spuceis Societatis Jeſu, ut nihil fuerit immutatum. Habeo ante me Diſcurſum Latinum Ms., quem laudatus Spuces in hunc finem compoſuit. Verum litteras aliaque monumenta Ms., quæ in laudata diſſertatione allegantur, videre non licuit : atque ideirco de ee tota minus accurate judicare poſſum.*

D *Panormi paſſim creditur nata e nobili & regio genere,*

E 206 *Qua de cauſa a tricis iſtis genealogicis abſtinere ſtatui. At ſolum verba Salerni, qui memoratam modo diſſertationem Latinam, atque Italicum diſtarſum huic conformem, editum in appendice Operis Caſcini a pag.* 32, *ſummatim exhibet, hut traxiſeram ſine ulteriori diſcuſſione.* Sinihaldo, *ait*, fuiſſe perenti nomen, eumque Quiſquinæ ee Roſerum, ampli ſane terrarum tractus, dominum ab eadem Quiſquinenſi epigtephe primum nobis innotuit. Cumque diligentins de veteri ſame generis Cerdinalis Auria erehiepiſeopus Panotmitanus quæſiviſſet, eh imperetore Cerolo Magno genus D. Roſaliam duxiſſe tam multorum optimetum doctorumque virorum conſenſu firmavit, ut in re antiquiſſime, tot ſæculis a nobis diſſita, nulle nec major, nec melior ſuffragetio deſidereri queet. Quere Urbano VIII. Pontifici Maximo non modo, ut id in Sanctorum Mertyrologio ad noſtræ Virginis laudetionem adjiceretur, ſed eum eadem res iterum in examen veniſſet, nihil loco movendum eſſe perſuaſit. Impulit veroiantæ Virginis emor, ut eruditiſſimi quippe perveſtigare pergerent, qui tandem Sinibaldus pater ad Carolum Megnum referret genus ; cur item, eut ipſe aut ejus peren, tes in Siciliam venerint, ſedamque Panormi fixerint. Qua in ra ſo hane tandem ſenteetiem for, denus Caſcini e Societete Jeſu, primus hujus hiſtoriæ ſeriptor veeit, edduxitque facile reliquos hac plurimerum rerum, quas affert, ſumme. Conſtantia noſtri Rogerii regis filie poſthuma, ut Henrico V imperatori nuberet, Panormo Reatem honorifice deducta eſt a pleriſque magnatibus : hos inter Metthæus recenſetur *n* eomitum Marſorum familia ejuſdem Conſtantiæ con, ſanguineus, & Sinibaldi aut filius aut nepos. Sed hæc Matthæi cogoatio eb illa Beatrice pendet, quæ Oderiſii, ultimi Marſorum comitis filia, Rogerio Siciliæ regi olim nupſit, genuirque Con, ſtantiam. In hunc ergo Sinibaldum, qui, Matthæi

quod ad Carolum Magnum referunt Sicuti :

A thæi cum pater aut avus aſſet, Rogerio regi affinis fuit, ex incidunt notæ, quæ D. Roſaliæ parentem fuiſſe indiceot. Genus illa quidam repetit ſuum a Carolo imperatoro, cui Magni nomen adjunctum; de univerſa quippe Marſorum eomitum familia id certis æque ac antiquis ſcriptorum monumentis comprobatur: io ea etiam tempora incidit, quibus D. Roſaliæ parentem, ob ætatem Filiæ mox ſtatuendam, vixiſſe oportuit. Panormum Rogerii ſedem regiam incoluiſſe, Matthæi, quam dicabam, profectio argumento eſt; Rogerio autem adhæſiſſe Sinibaldum, cum ex Italia, aliiſque regionibus præclariſſimos illæ duces, ſuique adoleſcentis regni adminiſtros accurate, ut narrant, eligebat, verofimile eſt, bonifqua Siculis ibi auctum a munifico rege facila erediderim.

Rogerii regis cognata dicitur: pater ipſius Sinibaldus Quiſquinæ & Roſarum dominus.

507 Quod ſi traditæ e majoribus famæ de Roſaliæ eognatiooe cum noſtratibus Nortmannis regibus, hæe, qoam modo explieavi, affinitas oon faciat ſatis, eonjectare per me licebit, duxiſſe forta Sinibaldum Rogerii regis coofanguineam (quod aliis etiam præclaris viris tunc aceidiſſe ſcimus) a qua & Roſaliam, & ampliſſimam dotis oomina ditiooem ſit conſeqoutus: unde majorem etiam hauriet veri ſimilitudinem, B quod fama jam diu volgavit, Roſaliam in aula regis natam eductumque. Id tandem certum fixumque eſſe volo, Sinibaldum Roſaliæ parentem Quiſquinæ & Roſarum domicum fuiſſe; id animeadem ſuo inſcripſit aotro Roſalia; quod factum puto, ut de more ajus temporis, Sinibaldo parenti cognomen faceret, aut uſurparet, quo ab aliis feeerneretur. Eſt vero Quiſquina mons ille, quem ounc Coſchinam dieimus, ubi oppidum eſt, eni nomen a ſancto Stephano; Roſas hodia Roſarum moetem appellitant, ubi ducatus Bibonenſis. Nec adeo anguſta hæc omnis ditio fuit, ut ed eam deſpieiendam opus oon fuerit exeellenti anini magoitudino fluxas res dedignante: & plane huc tendere volumus, quæ modo enarravimus, generis elaritudinem, aulæ faſtum, divitiarum ex ditione eopium, ampliorum honorum ſpem his oixam radicibus, & ob cognationem regis fultam præſidio; iſthæc eoim omnia Roſaliam eorum contempt rieem, atque adeo iis ſublimiorem axtollunt magis, quam ſi ea tueri C udamaſſet, illiſque inhiaus, ut ſæpe fit, prope ferviviſſet.

§ X.

Sanctæ natales, ætas puellaris, aliaque uſque ad diſceſſum ad ſolitudinem.

Dicitur Sancta vixiſſe in aula & cara fuiſſe reginæ Margaritæ,

VErba *Salerni mea data inſinuant*, S. Roſaliam *non modo vixiſſe in aula regis Sici-liæ, ſed in eadem quoque natam educatamque. Idem aſſerit magis Caſeinus in Vita Latina inferius edenda num.* 1, *ubi addit*: Margaritæ eerte, quæ Garaiæ Navarræ regis filia Willelmo Rogerii filio (*anno* 1150) nupſit, ehara in primis fuit. *Quod chara fuerit regiæ Margaritæ, eelleſtum eſt ex Caietano, qui dicit ancillam fuiſſe Margaritæ, & ab ea dono accepiſſe montem Peegrinum: ea quo recte colligitur, charam eidem fuiſſe in vita. Verumtamen Caſeinus deinde in Opere Italico pag.* 185 *in alium ſenſum verba illa pertrahere conatus eſt, quod videret ea non ſatis congruere cum epocha mortis a ſe ſtatuta.* Auct. J. S. *Mentem Caſeini expoſuit Salernus in Opere Caietani tom. a pag.* 151, *ubi ſic loquitur*: Quo ſalutis humaeæ anno integerrimus Roſaliæ animus ie cælum evolarit, incertum nobis alt. Id ſolum fama ad nos deveniens edicir, anno circiter ſexageſimo ſupra nodeeim ſacula hæc contigiſſe. Quare quod de Margaritæ reginæ benevolentia arga Roſaliam retulere majores, id do pietate reginæ erga Puellam jam ſanctitatis fama illuſtrem pertioera potuit. Nam Margarita annum octogeſimũ tertium dnodecimi ſeculi ſaltem attigit. Quamvis ſi paucos admodum annos aremiticæ Roſaliæ vitæ quis tribuat, potuiſſet illa inter honorarias puellas Margaritæ in aula degens obſequi, & redamari: nam quinquageſimo anno ajus duodeeimi ſeculi oupſit. Margarita Gnillelmo Sicilia regi. *Hactenus Salernus, qui mavult dubitare, an Margaritæ convixerit in aula, quam ambigere, ea circa aaaum* 1160 *obierit* Roſalium. *Attamen primum ea traditione ſcripſit Caietanus. Pro anno vero emortuali circa* 1160 *ſtatuendo nullam, eplaor, traditionem unquam allegare poterunt Siculi. Quare malim primum* E *credere ſaltem ut probabile; & epocham mortis qualicumque iſti traditioni aceomodare.*

509 *Perro natam educatamque in aula regia* S. Roſaliam, *legitur quidem in Opere Caietani impreſſe; at non in Mſs., ex quo contrarium potius colligitur, cum Panormi natam dicat, & de aula taceat. Unde igitur Caſeinus & Salernus eam opinionem haurire potuerint, prorſus ignore. Certe nullum pro ea allegant menumentum antiquum, nullam inſcriptionem aut picturam. Imo parum verifimile eſt, natam fuiſſe in aula eegia* Roſaliam, *cum nec regis nec alicujus, qui in aula regia videtur habitaſſe, fuerit filia: nam, etſi certa eſſet propinquitas aut affinitas patrie ejus Sinibaldi cum Rogerio rege; tam propinqua non poterat eſſe eognatio Sinibaldi cum Rogerio, ut verifimile ſit, eum in aula regia eum conjuge habitaſſe, ibique liberos genuiſſe. Natam igitur in aula regia* Roſaliam *aequaquam exiſtimo. Verum eamdem deinde in aula vixiſſe, ſive ibi vixerit tempore Rogerii regis, ſive ſub Villelmo & Margarita, ut habet Caietanus, nequaquam eſt improbabile.* *idque conforme eſt traditioni; at nata in aula non videtur*

F

510 *Opinio hæc inſerta videtur Martyrologio Romano, non tamen tam clare, ut aliter explicari nequeat elogium, quod hiſce conceptum eſt verbis*: Paoormi natalis ſanctæ Roſaliæ virginis Panormitanæ, ex regio Caroli Magni ſanguine ortæ, quæ pro Chriſti amore paternum principatum aolamqua profugiens, in montibus ac ſpeluncis ſolitaria, cæleſtem vitam duxit. *Voces* aulam profugiens *ſic expoai poſſunt, ut vel credatur in aula vixiſſe, aut ſolum aulam frequentaſſe. In Officio lect. 4 de aula non fit mentio, ſed primordia Virginis ibidem ſic exponuntur*: Roſalia virgo orta Panormi, a nobili genero ſuam originem trahens a Carolo Magno, in Quiſquinæ montem, quadraginta circiter mille paſſibus diſtaotem ſola fecedens, paternæ domus opes, delicias, ac ſpem majoris amplitudinis, ob propioquitatem & benevolentiam regum Siciliæ, eontemptas, eum tetricæ rupis horrora & aſperitata commutavit. *Hæc de vita puellari, ſive ea tota in domo paterna, ſive partim in aula fuerit traducta. Ea domo autem paterna vel aula regia ad vitam duriorem tranſivit Virgo. Quo vero ætatis anno muadum deſeruerit, nullo monumento idoneo habetur compertum. Si imagini* *aulam deſeruit aut domum paternam in juventute ut creditur.*

AUCT. J. S. *Olivelleuſi, quæ ſecunda eſt Caſcini, & non dabitur, tuta habetur fides, puella vix nubilis erat* Roſalia, *dum mundum reliquit; eaque eſt communis perſuaſio ſatis veriſimilis. An vero tunc tredecim ſolum annos eſſet nata, ut aliqui volunt, dici nequit, cum probationum non afferant idoneam.*

Inde ad ſolitudinem, ut ex tabula Olivelleuſi

555 *Locus hic eſſet inquirendi, utrum* S. Roſalia, *quando domum paternam aulamve deſtruit, monaſticam primum vitam ſit ampleæa in aliquo cœnobio, an vero ſtatim abierit in deſertum ad vitam ſolitariam. Veram de lite illa ſatis diſputatum eſt ſupra. Qua de cauſa ſolum hic commemorabo, quibus modis ſingularem ſtatuariam patroni ſanctæ Virginis diſceſſum ad ſolitudinem narrent. Caſcinus clancalum fugiſſe* Roſaliam, *a ſolis angelis comitatam exiſtimat, idque ſignificari putat tabula Panormitana eccleſiæ* S. Roſaliæ *Olivelleuſis, quam ex ipſo exhibeo. De hac imagine Caſcinus cap. 7 pag. 589 ſic ratiocinatur*: Cernitur hic S. Roſalia non in publico, non coram rege aut patre, ſed ſola in oratorio abſcondita in geſtu corporis admodum pio, genibus flexis, capiteque ſingulari gratia inclinato, quaſi abeundi licentiam & benedictionem petens a puero Jeſu, qui ſtat in ſinu ſanctiſſimæ Matris. Ille autem converſus ad Roſaliam, & duos attollens digitos, in habitu eſt benedicentis; dum etiam Mater, placide ipſam aſpiciens, manumque pectori admoveus, eidem quaſi pignus dat ſuæ protectionis. Stant interim hinc & inde duo angeli, quaſi ipſam expectantes inſtar comitum itineris. Retro vero ad dexteram ex legibus optices repræſentatur antiqua Panormi figura cum monte ſuo Peregrino. Per montem ad ſiniſtram poſitum deſignatur forſan Quiſquina.

B

colligit Caſcinus, abiiſſe a multis creditur:

556 Unus ex iſtis angelis, qui ſtat ante ipſam, ad dexteram Virginis Mariæ & Iuſantis, manu tenet baculum viatorium longiorem, quaſi alter Raphael antiquus ad ducendum juvenem Tobiam: non enim hic angelus eſt S. Michael, ut quis forte exiſtimare poſſet, quia non lancea, ſed baculus viatorius eſt, quem manu tenet. Armis quidem indutus eſt: at hæc ſignificant bellum, ad quod ipſam ducebat, & defenſionem, quam eidem promittebat. Alter angelus, qui ipſi eſt a dexrera, & a ſiniſtra beatæ Virginis, cum una manu teneat libtum, & altera corollam precatoriam, verum exhibet ſpecimen angeli precatoris, utpote qui oſtendere volebat, in quem finem ipſam, Deo volente, ad ſolitudinem duceret. *Haſtenus Caſcinus, qui non iterum repetit tota hac pictura nihil ſignificari, niſi* Roſaliam *a Deo per miniſterium angelorum ductam fuiſſe ad locum incognitum. Verum, quantum opinor, pictor variis iſtis ſymbolis ſolum ſignificare voluit vocationem divinam, qua Sancta interne permota eſt ad vitam meliorem amplectendam, ſive illa vocatio fuerit ad vitam monaſticam, ſive ad ſolitariam: nam repræſentatur ſecularibus veſtimentis induta, ita ut non videatur exhiberi ut non diſceſſura. Dubitari etiam poteſt, an potius ſit baculus viatorius, ut vult Caſcinus, quam lancea, quam angelus ille armatus dextra tenet. Arma enim alia inſinuant magis eſſe lanceam: at de eo veſtius judicium formari poteſt ab iis, qui ipſam picturam, quam vetuſtiſſimam dicit, & partim vetuſtate conſumptam teſtatur pag. 590, coram intueri potuerunt.* Roſaliam *at noa iter aſſuram longe alio modo exhibet figura alia inferius data.*

C

557 *Porro quidquid ſit de ambigua imaginis ſignificatione, nobis, ſibi perſuadeat lector, talem viſionem* S. Roſaliæ *objectam eſſe, qualis ſpecies exhibet pictura; quod ut Caſcinus quidem voluerit. Quippe pia eſt meditatio ejuſdam, qui internam vocationem* S. Roſaliæ *per ſigna externa repræſentare voluit, aut clandeſtinam Virginis fugam ad ſolitudinem, ut credidit Caſcinus, de præſtantia iſtius vocationis faſt differens cap. 7 Caſcini ratiocinium compendio dedit Salernus, cujus verba ſubjungo*: Cæleſti motu impetu ab aula regia, patria domo, atque a parentibus ingenua Virgo pietati excolendæ in montis antra feceſſit: ſed quæ fuerint ſanctioris vitæ initia explicandum, aut parumper potius admirandum nobis eſt. Quis plane non perſpiciat rem eſſe ſexcentis implicitam difficultatum nodis, ubi omuia ex animo procedunt proſpera, mundi gloriam abiicere, certa ſultam majoris amplitudinis ſpe, benevolentia regis animatam, præteritis amplam ornamentis, & futuris amplificandam decorum incremeutis? Hæc qui conetur, alto enimvero oportet ſit animo, ut divinæ gratiæ efficaciore vegetatus motu, ax altiore faſtigio terrenarum rerum tennitate perſpecta, deſpicere diſeat univerſa, cum præſertim ſpecioſa iſthæc non deſpui modo, ſed commutari oporreat cum tetricæ rupis horrore, ſcabrarum aſperitate eautinm, ferarumque conſuetudine. Quare cum D. Roſaliam cogitamus, ſublima quidpiam, & vulgari exiſtimatione majus ſuſpiciendum nobis eſt, quod primis ac celeberrimis eremi cultoribus conferri queat.

D *magnus Roſaliæ animus,*

E

& divinæ vit gratiæ

558 Sunt qui iis, quæ ſenſibus ſunt obnoxia, adeo capiantur, ut ſine illis vix præclarum quidpiam mente concipiant. Quare eum divinum illum animi motum, unde Roſaliæ receſſum in ſolitudinem, abdicationemque rerum ortam intelligunt, explicare conantur, non aliter ejus impetus magnitudinem vel ſibi, vel vulgo perſuadeant, quam ſi objectam oculis noſtræ Virginis ſpeciem vel patientis Jeſu, vel aliam quampiam inuſitaram enarrent. Sed profecto nihil hic certum adhuc, firmumque reperi: neque tantum vulgi auribus dandum, ut hæc comminiſcamur. Docendus potius eſt rudis populus, quæro Deus illapſu cor hominis ſubeat, atque pervndat; quantoque agat imperu, & vertat, quo velit. Diſcat ille ſanctiſſimis allicientis Dei illecebris facile trahi hominum mentem, horrore percelli ejuſdem minis, & omnipotenti manu id fieri, ut quidquid durum in corde, leniter molleſcat; quidquid aſperum, miteſcat; ut blande captus animus dolores amplectatur, ſuaviſſimeque a deliciarum ſenſu abalienetur. Si hæc deſint, ſenſibus objectas piarum rerum ſpecies, nil afferre emolumenti; ſi vero adſint, æque ſine ſenſibilibus prodeſſe imaginibus. Quapropter ex difficultate potius operis, quod generoſe aggreſſa ad finem uſque felicisſime perduxit, quantos animi motus, ſapientiæque cæleſtis radios Roſaliæ cordi Deus immiſerit, conjiciamus, & noſtro bono augendo perpendamus.

F

ex difficultate hujus propoſiti

559 Facilius profecto erit vites haderaſve nullo pedamento ac fulcro aſſurgere, quam fœminas ſeſe ſine aliorum conſuetudine ſuſtinere. Quare perbelle Ariſtoteles materiæ comparavit, quæ formis deſtitui ſuis nequit. Neque naturæ, corporiſve imbecillitatem hic tantum inſpicio, ſed mentis etiam & conſilii; non enim ſert muliebris animus in arduis rebus, eoque minus in cæleſti capeſſendo itinere greſſum urgere ullum, niſi auctoris & magiſtri ope, conſilioque fulciatur.

ASPERIORIS VITÆ INITO CONSILIO DEIPARAM ET PUELLUM
ADIT ROSALIA, A QUIBUS DIMITTITUR IN EREMUM.
ANGELIS COMITATA
Panormi ex tabula vetustissima antiquioris ecclesiæ S. Rosaliæ Olivellensis.

NAPOLI

A tur. At noo modo fœminam, ſed puellam, Virginem locupletem affuctam anlæ, dynaſte progenitam, & in ampliſſimo honorum faſtigio poſitam in latebras montium ſe abdidiſſe, fuit longn diſficilius. Cum ergo hæc ignoranti non poſſent, virili Puellæ animo fuerunt ſuperanda, nec ſine ſingulari cælestis gratiæ beneficio; quamobrem receſſus ille Roſaliæ, eo ſuit admiratione ac laude dignior, quo oatura erat imbecillior. Eorum prætierea, qui in deſerta hominibus loca ſe contolere, conſilium ſuit ut plurimum, vel tyrannorum rabiem qua terriculis, qoa illecebris ad exirium armatam declinare; vel ur ſua diluerent ſcelera ſuavibus pœnitentiæ lacrymis. At Roſalia neque a tyrannis pulſa, neqoe erbnicorum furore agitata, nollis irritata convieiis, nec pœnitentiæ acta ſtimulo, in ſumma rerum omnium copia & felicitara ſecure reſidans, ob unius Jeſu Chriſti amorem, quod ipſa teſtatur, horrentem ſpelunearum ſedem pro regia Panormitana optavit ſibi. Adiunctus certe eſt plurimorum fugæ ab hominum conſortio, ſui, ſuæque tranquillitatis amor, quamvis non contemnendus: noſtræ tamen Virginis fuga uno Chriſti amore ſuſcepta
B non umbram pacis, ſed veheme otioris arenam certaminis eum humani generis boſtibus ineundi reſpexit.

late oſtenditur:

116 Demum adeo feliciter ceſſit ſub Eccleſiæ naſcentis initia primis eremi incolis receſſus, ut floreoie jam paee, ad aliquot ſæcola divinioris auræ impulſu, innumera bominum vis, imitandi ſtudio, ſolitudinis finibus ſe contineret: tnnc vero propoſitum eaemplar rei difficultatem imminuebat; præſertim cum eo vix unquam penetravit quiſpiam, ut ex aliorum omnium memoria excidiſſe videretur; enm longe ſaltem Patrum in monaſteriis præſidentium cura reſpiciebat. Sed noſtra hæc Roſa duodecimo floruis ſæculo, cum pro temporum ratione excmpla illa in ſolitudinem a mundo pœne dixerim fugentium elanguerant; nec ullius fœminæ, quæ in noſtrae Sicilia tunc cremum incoleret, imitatio Roſaliam propelleret; & omnium plane oculos ibi fallere neceſſa habebat, quæ fugam inconſultis omnibus, ne retardaretur, inivit; quarc cibariis, veſtibus, lecto, domo ſe mox deſtituendam ſentiens, ſuimet aot oblita, ant negligens, quod
C ſopra bominum morem, & vires eſt, in vocantis Dei amplexus ruit.

dici neguit, Sanctam fuiſſe excitatam externis ſignis:

117 Hæc ſunt, quæ fugam Roſaliæ ſanctiſſimis Dei amantis illecebris initam ſatis eommendant. Cererum quam rerum oceaſionem arripuerit, vel immiſerit Dei conſiliom, & anne ſenſibilibus divinarum rerum objectis impulerit, incerta occultaque ſunt, & nos bactenus latent. Antiqua ſane tabula Divam in eremum jamjam itoram ita exbiber. Roſaliæ genu minori *Jeſus in. ſanſelstis duobus dextræ manus digitis, quaſi cruceis ſigno mox benedicturus, abeundi faculratem facere videtnr. Pucllam ſuſtinet fortanata Parens & conjectis in noſtram Virginem oculis, appoſitaque ad pectos manu, patrocinii ſui ſponſionem præfefert. Adſtant binc & inde angeli duo habitu ad iter conformato, baeillo ſultus alter & armis, librum alter & precarios globulos, ſacram hujus peregrinationis ſupellectilem defert. Nec ibi prærer miſſæ, opinor, fuiſſenr, ſi quæ ſenſibiles rerum ſpecies Roſaliam ad fugam hanc capeſſendam impuliſſens. *Ita Salernus ſatis recte pro opinione, quam ſequitur. At nunc etiam videndum, quo demum modo alii* S. Roſaliam *ad ſo-*

**i. e. flectenti*

litudinem perducant: neque in eorum opinione Roſalia *eurebit laudibus jam recenſitis.*

AUCT. J. S.

118 *Tornamira in Idea conjecturali diſc. 2 vocationem* Roſaliæ *ad Ordinem Montis Virginis ea conjecturit narrat; ſed revera non probat, quæ refert. Quapropter breviſſime ſolam indicabo præcipua rerum capita. Pag. 83 ait, Sanctam per parentes ſuos ad nuptias fuiſſe deſtinatam, nec eoram volantati primum obſtitiſſe; ſed in ſpeculo ſuo vidiſſe Chriſti Crucifixi vultum, eaque viſione ſic mutatam, ut ſeculo renuntiare ſtatuerit. Hæc deprompta ſunt e revelatione Mariæ Roccaforte, cui plerique eruditi Siculi fidem habendam negant. Ait ſecundo Tornamira pag. 23* Roſaliam *ita affectam ſibi elegiſſe conſcientiæ moderatorem S. Guilielmum Vercellenſem, inſtitutorem Ordinis Montis Virginis, quem in Siciliam eo tempore venſſe aſſeruerat. Ait tertio pag. 25* Roſaliam *conſilio & ſubſidio S. Guilielmi clanculum fugiſſe a parentibus, ne venſſe ad monaſterium S. Mariæ de Buffiniana, ibique tyrocinium poſuiſſe vitæ monaſticæ. At breviter notandam, pleroſque ſcriptores Siculos contendere, numquam in Sicilia* E *fuiſſe monaſterium iſtius nominis: nec ſatis probari a Tornamira iſtud ibidem fuiſſe. Pag. 37 ait, petiſſe* Roſaliam, *ut ſibi liceret a monaſterio tranſire ad vitam anachoreticam, idque ei conceſſum aſſerit pag. 45, poſt quam viginti circiter annis in monaſterio vixerat, & de more Ordinis Benedictini ab Hugone archiepiſcopo Panormitano examinata fuerat, & conſenſum etiam regis Guilielmi & reginæ Margaritæ obtinuerent. Veram hæc ſufficiant de Tornamiræ conjecturis; quæ veſtimtur non paucis adiunctis aperte falſis.*

quoque demum modo Sanctam:

119 *Jaſtininus in vita Mſ. nobis miſſa Sanctæ primordia & vocationem exponit his verbis:* Roſalia virgo, duodeeimo ſeculo nobilibus parentibus, originem a Carolo Magno trahentibus, nata, & io aula regia educata, cælesti mota inſtinctu in eremum feceſſit ſolitariæ vitæ ſtudio: quam apud ingenuas præſtanteſque genere virgines in cœnobio S. Mariæ, in erepidine ad ripam Oreti fluminis ſito, doo millia paſſoum diſtante ab nrbe Panormo, religioſe ſub
divi Baſilii Magni Regula profeſſa exercuit. Du- F
rant adhuc manſionis bujuſce veſtigia e tabulatis anguſtæ virginum cellulæ, quas oſtenduot; atque in pariete grandioribus exarata litteris inſcriptio, quæ Roſaliam in eo loco fuiſſe commemorat. Aliquot poſt annos muratis ansiquis ſedibus, ac relicto aſceterio [cujus etiam nunc jus patronatus ſanctimoniales Baſilianæ obtinent] in hoc ſanctiſſimi Salvatoris commigrarunt, intra mœnia in ædibus Roberti Guiſcardi extructum, & a Rogerio rege bonis auctum anno MCXLVIII. Roſalia vero anachorcticæ vitæ amans & virrutibus ad eam capeſſendam neceſſariis inſtructa juxta divi Baſilii Magni regulas & ſacros eanones, in oppidum Bivonam * profecta eſt. Antequam Panormo profeiſceretur, teſtificandæ ſuæ fidei benevolentiæque erga ſorores gratia, reliquiam ſanctæ crucis cum Græca pagina in altari ſancti patriarchæ Baſilii depoſuit; quam a majoribus ſuiſque conſangineis, Hieroſolymitano bello redcuntibus, Roſaliam habuiſſe, veriſimile eſt P. Jordano Caſcino ſcriptori de vita Roſaliæ præcipuo.

**al. Biſbonam*

120 Servatur eadem in præſensi reliqoia diligeotiſſime eom ipſa ſcriptura Græca Panormi a ſancti-

AUCT. J. S. *at in antecedentibus sententia non pauca sunt incerta, &*

ſanctimonialibus Baſilianis in templo ſanctiſſimi Salvatoris, cujus hæc ſunt verba Latine reddita: " Ego ſoror Roſalia Sioibalda pono lignum „ hoc Domini mei Io monaſterio, quod ſempee „ ſecuta ſum „. *Hactenus Juſtinianus, in cujus conjecturis multa quoque incerta ſunt, & non admodum probabilia, licet nihil apertæ falſitatis convinci poſſit. Videri poteſt §. 6, 7 & 8, ubi de his in utramque partem diſputatum eſt. Attamen præcipua huc ſpectantia, quæ incerta dixi, breviter accipe. Incertum eſt primo, an Sancta unquam fuerit monialis. Incertum ſecundo, cujus fuerit Ordinis & monaſterii, ſi revera monialis fuit. Incertum tertio, an jam ab anno 1148 ſeculari vita valedixiſſet, & quarto an Bivonam fuerit profecta, priuſquam ingrederetur ſpeluncam Quiſquinenſem. Incertum eſt quinto an particula illa Sanctæ crucis, & ſcriptura in monaſterio SS. Salvatoris inventa, ſit hujus Roſaliæ, & ſente incertum eſt, undr particula illa furrit accepta: nam Caſcinus laudatus hb. 2 cap. 21 pag. 319 de erace hac non agit, & idcirco addaci non debuerat. Demum veſtigia illa manſionis S. Roſaliæ in monaſterio ad ripam Oreti ſito non videntur duraſſe a tempore, quo ibi habitaſſet Virgo, ſed reerntia eſſr, ut obſervavi num. 87 Quapropter tota congeries Tornamiræ æque ac Juſtiniani nec veriſimilis eſt nec probabilis. Verum ex eo nequit recte inferri, vitam monaſticam Sanctæ eſſr æqur improbabilem: nam pro hac haberi poſſunt rationes probabiles, licet defectu monumenteram adjuncta omnia nequeant explicari.*

B

§. XI.

Incertum an Sancta, antequam venit ad ſpeluncam Quiſquinenſem, in alia vixerit ſolitaria: deſcribitur Quiſquinenſis ſpecus, quam Sancta incoluit.

C

Valuerunt Bivonenſes Sanctam habitaſſe in vicinia ſua; at id non probatur:

TOrnamira *in Idea diſc. 4 num. 20 pag. 47 ſcribit*, S. Roſaliam *tyrociniam vitæ ſolitariæ habuiſſr in ſpelunca propr Montem Regalem, atque ex ea deinde tranſlatam fuiſſe ad Quiſquinenſem. Loca etiam varia enumerat, per quæ ſanctam Virginem iter inſtituiſſe ſcribit, ſed ex meris conjecturis & ſine ullo fundamento idoneo tam loca illa memorat, quam alia multa, quæ idcirco ne quidem attingere ſtatui. Quod vero ſpectat ad habitationem in territorio Montis Regalis, illam nec omni deſtitutam eſſe fundamento agnoſcit Caſcinus, qui lib. 2 cap. 9 pag. 205 ſic diſſerit de variis locis, in quibus* S. Roſaliam *habitaſſe incolæ exiſtimabant*: Non prætermittam hic monere, nonnullos cogitare in aliis quoque antris habitaſſe (S. Roſaliam, *præterquam in Quiſquinenſi & Montis Pyregrini, de quibus poſtea.*) *Primo examinat conjecturam Bivonenſium, qui ex apparitione* S. Roſaliæ, *jubentis ſibi ibidem ædem ſacram conſtrui, ut refert Cajetanus infra in Vita prima, exiſtimabant Sanctam ibi aliquando habitaſſr. Verum Caſcinus opinionem illorum ut minus probabilem refutat his verbis*: Quippe huc uſque Bivonenſes, quantumvis multum ſoderint ſub eccleſia, nullum ſpeluncæ cujusdam indicium potuerunt repeeire. Verum illud ſoxum, ſuper quod dixi apparentem S. Roſaliam ſibi eccleſiam conſtrui voluiſſe, & ex quo conjiciebant eam illic degiſſe, ubi teera per circuirum effoſſa fuit, inventum eſt ſine ullo alio fundamento incumbere teeræ mobili, donec demum, fodientes ſub eccleſia, ſacellum ibi ædificarint, quemadmodum propriis oculis vidi. *Ex dictis hoc concludit*: Conjectura non eſt ſufficiens ad oſtendendum, fuiſſe iſtic ſpeluncam, in qua habitaverit, cum illius nullum habeatur veſtigium. Fieei quidem poteſt, ut ſancta Virgo aliquoties tranſiverit pee ſilvam, quæ tunc erat in illo loco: &, ut quid certi dicam, conſtat locum fuiſſe dominii ipſius, quem idcirco ſingulari protectione cæleſti dignata eſt. D

121 *Deinde ad Monteregalenſiam conjecturam ita progreditur*: Monteegolenſes aliquod habent [*habitatiouis* S. Roſaliæ] aegumentum quandoquidem oſtendunt vicinum litus antiquitus & huc uſque nomen habere a S. Roſolia, & infra aquam copioſam, quam vocant MONACHÆ (*drlla Monaca*) quæ ſecundum ipſos eſt eadem Sancta. Hiſce adjungunt quinque ſpelunccas, vel antea, ex quibus bodieque exiſtit medium, ceteris deſtructis: & ceedunt eam ibi habitaviſſe: unde ipſam ibi invocant, & gratias impetrant. At iſto argumento habitatio non probatue. *Ita Caſcinus, qui mox addit probabilius inferri poſſe, aliquam cryptam ibidem fuiſſe dedicatam* S. Roſaliæ *pro eccleſia, ſicuti aliis locis factum eſt, ut deinde dicetur. Nam congruum erat, ut ei, quæ in cryptis vitam traduxerat, eccleſiæ in cryptis dedicarentur. Verumtamen argumenta Monteregalenſium nata ſunt ſuſpicionem ingerere dr antro quodam iſtic per Sanctam inhabitato, præſertim quia conſtat ſemel ab uno ad aliud antrum tranſiviſſe Sanctam, ita ut nulla haberetur ratio, cur id ſæpius facere non potuerit. Præterea locus ille non diſtat nimium Panormo, & aptus erat vitæ anachoreticæ. Rem tamen eſſr incertam lubens fateor cum Caſcino, qui ſufficiens non invenit fundamentum ad aliquid certi ſtatuendum. Ceterum ſive ibi aliquando habitaverit* S. Roſalia, *ſive illa Monteregalenſium perſuaſio alinde nata ſit; locus hic favet patronis vitæ ejus monaſticæ, ut ſuo loco dixi.* E

plus rationis pro tali ſuſpicione habent Monteregalenſes; ſed res eſt incerta.

123 *Tornamira in Idea conjecturali diſc. 5, poſt annuum vitæ anachoreticæ tirocinium, in antre circa Montem Regalem, ut vult, obitum,* S. Roſoliam *deducit ad ſpeluncam Quiſquinenſem, conjecturiſque ſuis nimis libere indulgens, iter etiam deſcribit. Verum, licet obſervaverim habitationem antri Monteregalenſis non dſſtitui omni probabilitate; certum eſt conjecturas illas de tyrocinio ibidem habito & annua commoratione, uti & dr itinere inſtituto, inaurs eſſe & ideontis rationibus deſtitutas. Juſtinianus vero a ſpecu Quiſquinenſi vitam Sanctæ anachoreticam narrans, ejus initium narrat his verbis.* Itaque Roſalia anachoretarum inſtitutam rationem inchoatura, ad ſpecum Quiſquinenſem in agro paterno, duo millia paſſuum a pago S. Stepha. ni, quatnor ab oppido Bivona diſtantem, conceſſit eo animo, quo inſculptis in ſaxo litteeis declaravit; " Ego Roſalia, Sinibaldi Quiſquinæ „ & Roſarum domini filia, amore Domini mei „ Jeſu Chriſti in hoc antro habitare decrevi „. *Deſcriptionem accuratiorem antri Quiſquinenſis dat Caſcinus hb. 2 cap. 8 cum adjuncta figura, quam dabo, ubi agetur de inventione iſtius ſpelunceæ, anno 1624 reperta. Hic vero adnecte* F

Tornamira manet conjecture ingreſſus Sanctæ in ſpeluncam Quiſquinenſem,

tertiam

QUISQUINÆ PATERNÆ DITIONIS IUGA PETENS CAVERNAM INGREDITUR STYGIIS HOSTIBUS INFENSA

Ex insculptis ipsius manu literis in specu.

NAPOLI

A *tertiam Caſcini figuram, quæ Sanctam repræſentat dicta mea verba ſaxo inſculpentem.*

quæ deſcribitur: pars ejus prima, in qua eſſe creditur lectus ut Sancta

124 *Addo etiam deſcriptionem antri* Quiſquinenſis, *quam ea Caſcini brevius concluſerit Salernus, cum hæc ſufficiat, ut intelligamus, quam dura habitationem ſibi in eo antro elegerit Virgo:* Sed quo, *inquit*, tandem ſecuſſerit Roſalia, duce Jeſu Chriſti amore, enucleatius, ejus laudibus exaggerandis, enarrandum eſt. Diſtent Panormo quadraginta fere paſſuum millibus Quiſquinæ mons, & nemus. Antrum hic oblongum & duplex, non ſine peculiari Numinis conſilio, in montis latus excurrit: prima ejus pars ſex ſeptemve ulnis protenditur vario laterum flexu, quæ quatuor modo, modo ſex palmis, utrimque diſtant; in medio ejus caverna queſi antrum in antro excavatur ad lævam. Hic integrum lepidem oblongum in lecſuli pœne figuram efformatum, & e ſolo ſublatum aliquantulum reperias. In proclivi invitet ſitus illa eſt, ut dormienti cervicel appoſitum videatur. Senſim ad latere hinc illinc rupes aſſurgit, & altiore faſtigio conopæum imitatur. Accedit quieſcenti opportunitas, cum hyberno tempore perB pluit naſquequaque antrum, huic uni pareitur loco. Illud admiratione dignius, lapidem illum non videri indigenam, ſed alionde comportatum, non hominum tamen induſtrie per eas aditus anguſtias, quæ capere illum non poſſent.

pars ſecunda, in qua plurimum reſediſſe videtur;

125 Sed priuſquam ultimam antri metam attingas, ſiniſtrorſam retroactus ſecundæ antri partis aditum reperies, ea anguſtia & humilitate, ut horrorem ineutlat ingreſſuro: neque enim illue penetrabit quiſpiam, niſi inter rigentia ſaxa, exporrecto primum brachio & homero, ad duos tteſve palmos prorepat. Secunda hæc antri pars ad qoinque ulnas in longum protrahitur, in cujus interiora & poſtema cellola, cæteris amplior te, reſediſſe ut plurimum Virginem arbitramur: uſui enim aptior, & ſedila habet manu, ut videtur, efformatum. Per aliquot rimas malignam lucem antrum excipit. Nullus tunc ibi portæ ritu hiatus, ſed e ſuperiore loco anguſtus aditus Virginem obliqua via deſcendentem admittebat; non ſecus ac ſi ipſa in puteum dimitteretur. *Sententia hæc eſt Caſcini, quod credeC ret foramen iſtud, pro quod bodie in ſpeluncam intratur, anguſtius fuiſſe, quam ut tranſitum præberet: ſed res incerta eſt & examinanda § 26* Hæ ſunt, *inquit pregens Salernus*, ſepulcralia ergaſtuli anguſtiæ, quibuſcum ampliſſimos Panormitanæ regiæ ſplendores Roſalia commutavit. Excelſo Virgo nobilitata animo ad eſperrima hæc contendit, quia novit amorem aſperis nutriri, & quæ Jeſum ardebat, hoc vocantem ſecuta venit, ſedemque ibi fixit Imperterrita.

inſcriptio ab ea ſaxo inſculpta,

126 Qua deſcendendum in hanc caveam erat, parte læva rupes aliquanto latior & levior adſurgebat, ſaxi genio virgate, & liris diſtincta compluribus. Hic a Virginis manu characteres, qui duos tranſverſos digitos ſunt alti, profunde inſculpti, & in novem inæquales digeſti lineas, altiſſimæ mentis ſenſum expreſſere: factumque eſt, volente Deo, ut hæc epigraphe ſaxo inſculpta, quæ omnium, opinor, hominum oculos ente hæc ineognita effugerat, intra pau, cos dies poſtquam in Peregrino monte Panormitano inventum eſt S. Roſaliæ corpus, in Quiſquinenſi antro reperiretur. Ei quidem antro exterius ara D. Roſaliæ ſacra adjacebat, ad quam olim ſupplicatione extra ordinem plures placando Numini itare, & ſacra tunc peragi conſueverant; ſed nulla ejus inſcriptionis fama aderat; ea vero ſaxo manu Virginis inſculpta, ita conAUCT. C. S. cepta erat. EGO ROSALIA SINIBALDI QUISQUINÆ, ET ROSARUM DOMINI FILIA AMORE DOMINI MEI JESU CHRISTI SNS HOC ANTRO HABITARI DECREVI. *Quæ occaſione quoque modo inventa ſit illa inſcriptio, explicabitur § 26, & 27 accuratior dabitur totius loci deſcriptio, quam conſule.*

127 *Officium* S. Roſaliæ *lect.* 4 *prædicta memorant, recte videtur explicare intentionem, quam Sancta datum inſcriptionem in ſaxo ſculpſit, videlicet ut verba illa propoſiti ſui perpetuo memorem redderent.* Inque antrum, *inquit*, cui tunc unicus, & quidem anguſtus e ſuperiori loco aditus patebat, intrepide deſcandit ea mente, quam characteribus ſaxo inſculptis adhuc patentibus expreſſit: Ego Roſalia &c. Qua inſcriptione oculis obſervante, ſuſceptæ vitæ propoſitum altius cordi infigera, ac divinæ benevolentiæ ſigna ad caſtiſſimæ mentis blandimenta viciſſim provocare conſuevit. *Hæc ſane honeſtiſſima & optima erat ratio ſculpendi talem inſcriptionem: atque hac ratione evaneſcit objectio quorumdam apud Caſcinum lib. 2 cap. 3 pag.* E *271, qui ſuſpicabantur vanæ gloriæ accuſari poſſe Sanctam, ſi crederetur ſcripſiſſe ea, quæ ad laudem ac gloriam ſuam conducere poſſent. Verum (ut omittam ſibi ſoli illa ſculpere potuiſſe Virginem, non ut ab aliis legerentur) vanæ hic ſcrupulos plurimos Sanctos inanis gloriæ futile condemnaret, cum plerique multa fecerint, dixerint aut ſcripſerint, ob quæ laudem meruerentur apud homines. At vanæ gloriæ ſemper non eſt laudabilia agere coram hominibus, ſed ea palam facere tali intentione, ut humanam laudem quis inaniter aucuperur; quod longe abſit a Sancta noſtra. Cui vero hæc antro illo deinde egreſſa videatur, non obſtante ſculpta hoc propoſito, non dicetur.*

cujus red. datur ratio.

§ XII.

Sancta ex antro Quiſquinenſi egreditur atque intrat antrum Montis Peregrini prope Panormum.

F

NEquaquam eſſe dubitandum, quin S. Roſalia *habitaverit in antro* Quiſquinenſi *atque etiam in antro montis Peregrini, oſtendit Caſcinus lib. 2 cap. 9. De Quiſquinenſi id probat ex locis vicinis, quæ nomen a S. Roſalia acceperunt, ac ea inventa inſcriptione non dubito. De antro montis Peregrini ea corpore ibidem invento, atque ex perpetua eccleſiæ Panormitanæ atque aliarum quoque eccleſiarum traditione. Hæc cum ſatis videantur certa, magis inquirit, quid Sanctam permoverit potuerit ad diſcedendum ex priori antro ad ſecundum. Primo quidem obſervat, eam mutationem non eſſe attribuendam levitati aut inconſtantiæ Virginis, cum locorum mutatio uſitata fuerit celeberrimis & ſanctiſſimis anachoretis, ni vallis exemplis oſtendit. Exempla illa, quibus alia multa adjungi poſſunt, huc non transfero, quia res certior eſt, quam ut ulla de ea oriri poſſit dubitatio. Secundo recte adverti, fieri potuiſſe, ut habitatio Virginis in ſpelunca Quiſquinenſi innotuerit, atque ea de cauſa a Virgine ſolitudinis amantiſſima*

Sancta ex antro Quiſquinenſi egreſſa eſt,

AUCT. J. S. *ma deſereretur, ne viſitationes admittere cogeretur. Ad hanc mutationis rationem ſe multum inclinatum fatetur, addit tamen & aliam, de qua mox agam.*

forſaſſe quia ibidem ni. mit immorabatur,

29 *Tornamira in Idea diſc. 6 alt*, S. Roſaliam *a regina Margarita invitatam ad habitandum in monte Peregrino, quem in hunc finem ab ea donatum contendit, idque non improbabiliter, ut ante vidimus. Idem ſcriptor in Reſponſis pag. 56 & 57 varia adducit ex Philippo Paruta, quibus utraque ratio videtur conjungi. Nam laudatus Paruta ibidem pag. 57, ubi dixerat electum fuiſſe a S. Roſalia horridum antrum, duobus milliaribus diſtans a page S. Stephani, ubi veteca ſitum eſt Quiſquinenſe, ita progreditur:* Cum poſtea vulgatum eſſet, illuſtrem Virginem in ſolitudine ducere vitam angelicam, ooo paueì accurrebant ipſam viſitaturi, ſeque ipſos precibus commendaturi io infirmitatibus & afflictionibus ſuis. *Hæc ille Italice, atque eadem fere mutatis nennihil verbis repetit, addens ſequentia*: Coacta fuit (*hanc ob cauſam*) Panormum redire. *Idem curſus ibidem pag. 56*: Quapropter deiode reverſa eſt Paoormum, & accepto a regina Margareta, conjnge
B Gnilielmi I regis Siciliæ, moote Peregrino, ubi deoſa erat ſilva, inventam ibi ſpeluncam ſuo propoſito congruam inhabitavit. Hoc affirmat antiquiſſima rraditio majorum noſtrorum: id manifeſtat ſpelunca, & exigua eccleſia ab ea denominata: idemque ſcribit P. Octavios Caietanos. *Demum idem Paruta ibidem.* A ſaocti Stephaoi prgo (*id eſt, ou autro Quiſquinenſ*) virgo Roſalia ioimica viſitationum regreſſa eſt Panormum ad habitaodom in monte Peregrioo. *Factum id iterum probat ex antiquiſſima traditione, fama, ſpelunca, exiguaque* Roſaliæ *eccleſia, ac demum auctoritate Caietani, quem item citat pro deuotione montis Peregrini. Hactenus Philippus Paruta in Vita Ms., cujus meminit Mongitorius in Bibliotheca Sicula, auctorem ob eruditione celebrans, decenſque defunctum anno 1629. Vixit igitur Paruta ante inventionem corporis, & ſcripſit ante editum Vitam Caſcini, ita ut traditionem æque ſcire potuerit ac Caſcinus ipſe.*

C 130 *Franciſcus Baronius in Opere metrico de* S. Roſalia, *quod impreſſum eſt anno 1630, epigrammate 10, 11 & 12 tandem plane mutati autri dat rationem. Audiamus decimum, ſubtitulo, a ſpecu Bisboneoſi ſngit, editum.*

qua ratio fatis apparet probabilis;

Fama ubi finitimas Divæ ſe fudit in orbes,
Senſit & enatum Trinacrir ora Decus:
Antra petit, fugit illa, remotaque ſaxa repoſcit,
Exigit humanos quo fine honore dies.
Hæc animum, Roſalia, tuum feotentia fallit,
Grande tuom nurrioot hæc cava ſaxa decus.

Subſequitur undecimum ejuſdem plane ſententiæ.

Vix aliquot Roſalia ſpecu traduxerat aooos,
Et vix prædura e eaute pedem extolerat.
Com Divæ ſe fudit odor, gens excita præſto eſt.
Maturatqoe gradu præpete Diva fugem.
Optime fauſto abeas, tibi gloria magna reſurget,
Hæc fuga, Diva, tibi mater honoris erit.

Duodecimum ſub titulo, Rimatur ſpecum, *idem rurſum inſinuat: Sanctam enim ſic ſecum loquentem induxit poeta:*

Quæram aliud Roſalia nemus, qnæram oltima regni
Obſita Ineiſugis ocyor antra feris.
Hiſce mihi obſcuris adeundum rupibus antrum.
Tutius, ut fugiam tutior ipſa deeus
Sic erebum aludam, ſic viſ ruet improba hoD ooris;
Pes tibi oullus adeſt, gloria oulla oitet.

Hactenus Franciſcus Baronius, cum Paruta conſentiens in aſſignanda ratione mutati antri, quam Caſcinus probabilem agnoſcit. Et ſane nulla alia probabilior aſſignare poterit conjectura, cum anachoretæ & eremitæ ea maxime de cauſa habitationes ſuas mutaverint. Attamen conjectura ſolum eſt, ideoque minime certa.

131 *Juſtinianus in Vita Ms. aliam omnino allegat mutatæ ſpeluncæ rationem, quæ probabilis admodum videretur, ſi omnia, quæ ut certa ſupponuntur, certa prorſus eſſent.* Quæ vero, *inquit*, cauſa fuerit propoſiti motandi conſilii, veniendique ad Peregrini montis ſpecum, Quiſquinenſi poſthabito, coojectura nos maxime probabilis edocet. Cum enim a defuncti ſuit parentis poteſtate in alieoam tranſierit Quiſquinæ & Roſarum ager ac principatus, [quod ex donatione monachis Ciſtercienſibus a comite Matthæo Bocello facta, & a Willelmo I rege coofirmata anno MCLXI, perſpicue liqoet] haud amplius Virgini opportunum erat ibidem permanere, ſed alio ſecedere oportuit, ut commodum oancifceretur, quo ioceptam anachoreſim æqoa ratione profequeretur, Eo proinde conſilio Psoormum remeans, io Petegrinom montem non looge ab urbo Paoormo diſtaotem, a Margarita regina ſibi donatum abiit *&c. Donationem memoratam Matthæi Bouelli variis confirmat ea Caſcinus Ms., ex Piero, & ex inſtrumento Græco, ſeu ex litteris Græcis Rogerii regis, quæ datæ ſunt anno 1136. Atque ex eo infert, mutationem illam dominii, ſeu translationem principatus Quiſquinæ & Roſarum factam eſſe ante eumdem annum 1136.*

alia hujus mutationis ratio aſſignata,

qua mirum eſt probabilis

E

132 *Verum multa in hiſce incerta, atque idcirco neceſſe non eſt in omnia donationis adjuncta accuratius inquirere. Primo incertum, utrum* Roſalia *vitam anachoreticam inchoaverit, vivente patre Sinibaldo, an eo defuncto. Citat quidem Juſtinianus varios ſcriptores, qui credunt* Roſaliam *in ſolitudinem abiiſſe, dum vivebat Sinibaldus, cum aſſerant, Sanctam, audita patris morte, ea ſpecu Quiſquinenſi veniſſe ad montem Peregrinum. At id deprompturn videtur ex revelatione ſororis Mariæ Roccaforte, cum plerique ſcriptores, quos citat pro ea opinione Juſtinianus, illam revelationem ſint ſecuti. Secundo incertum eſt, an Sancta ante annum 1136 anachoreticam vitam ſit ampleua, quin & parum probabile id apparet, ſi fuerit chara Margaritæ reginæ. Tertio ea conjectura Juſtiniani apertam involvit contradictionem: nam ſi jam ante annum 1136 Matthæus Bouellus Sinibaldi ditionem acceperat, ideoque* Roſalia *a Quiſquina diſcedebat ad montem Peregrinum; quomodo Sancta montem Peregrinum accipere poterat a Margarita regina, quæ non niſi anno 1150 regi Willelmo fuit nupta? Quapropter ſi Bouellus jam anno 1136 Quiſquinæ & Roſarum erat dominus, non poterat* Roſalia *propter mutatum dominium poſt annum 1150 ad montem Peregrinum ex ſpecu Quiſquinenſi ſecedere; totumque fundamentum habitationis ea de cauſa mutatæ ſponte corruit, niſi quis malnerit dicere, eccleſiſſe Virginem, ubi Bouellus erat defunctus, loeuſque ad alterius dominium translatus: at id eſt divinare ſine fundamento. Æque incertum & improbabile apparet, quod aiunt nonnulli, Sanctam ob auditam patris mortem ab una ſpecu ad*

aliam

S. ROSALIA A QUISQUINENSI SPELUNCA AD ERCTENSEM
ABANGELIS EVOCATUR
E sculptura Bivonensi.

NAPOLI

REGREDITUR PANORMUM IN ERCTÆ MONTIS SOLITUDINEM SECESSURA DEDUCENTIBUS ANGELIS, IBIQUE DOMICILIUM IN ANTRO FIGIT

Ex Biwonensi sculptura.

NAPOLI

A *aliam tranſviſſe : nam pater forſan obſtrat ante inchoatam vitam ſolitariam.*

Caſcinus mavult divino inſtinctu mutaſſe, non attribuere,

133 *Caſcinus præter rationem ſupra datam, quam probabiliorem dixi, alteram adjungit, eamque ſculpturis Bivonenſibus probare conatur, videlicet ſignum aliquod divinæ voluntatis a Virgine acceptum. Sic autem fere ratiocinatur. Non niſi divino inſtinctu prima vice ad ſolitudinem abiit, dum patriam & parentes deſeruit. Credibile igitur non eſt, eam ab una ſpecu ad alteram tranſviſſe ſine eodem Spiritus ſancti motu, præſertim cum illo tranſitu patriæ ſuæ, quam ſemel deſeruerat, rurſum appropinquaverit. Deinde ex figura ſua quarta & quinta, quas hic exhibeo, itadiſſerit*: Hoc inſuper nobis confirment picturæ, quæ ſubinde ſe ſcripturis prævalent: & quantumvis antiquiſſimæ non ſint; ſuffecit hic quod multorum annorum habeant antiquitatem, quando ſecundum antiquas traditionee ea ſic recludnrunt Bivonæ. Quippe ſub eleganti ipſius ſtatua, ubi vita ejus plutibus imegiorbue rnprnſentatur, ipſam etiam ſculpturta exhibuerunt in duabus ſpeluncis. Unius exitus tam eſt dnpreſſus, ut

B eam opottuerit ſe inclinare, dum egrederetur foras. Ibi autem duo ipſam exſpectant angeli, quorum alter eam quaſi manu prehendit, alter veto ad aliam invitat ſpelunam, & comitatum anget. Jam vero quis non ſtatim agnoſcat duas iſta ſpeluncas, Quiſquinenſem eſſe & montie Peregrini: quiſqua ooo videat, deſignatum & ſculptum fuiſſn ttanſitum ab una ſpelunca ad altetam ſub ductu angelico. *Hactenus Caſcinus, cui facile aſſentior, cum non aliud videatur velle, niſi per angelos ſignificari internum Dei inſtinctum, quo permota Virgo ab una ſpelunca tranſivit ad alteram. At cum illo inſtinctu velle conſiſtit ratio ante data, ut etiam admittit Caſcinus, qui hunc inſtinctum eidem non opponit, ſed adjungit.*

nec id pugnat cum ratione ante data: nam potuit divina inſpiratione

134 *Franciſcus Baronius ſupra laudatus epigrammate* 13, *cui titulus*; Deducitur ab angelis, *plus experimere videtur, dum ita canit*:

Vix dura ſe tuta viæ commiſcetat, & vix
Extulerat primo e limine Diva pedes.
Cum globue aligerum exlo delapſus nuntem
Excipit, & lætis eantibus aſtra ſntit.
En cœptis cœlum omne tuis; Roſalia, ſecundat,
Geſtit & aligeros exhibuiſſe ſuos.

C *Verum hæc licentiæ poticæ attribuere poſſumus; neque ex datis picturis ſtatim inferendum eſt*, S. Roſaliam *ductam eſſe ab angelis viſibili ſpecie appareatibus, ut nonnulli nimis libere ſcripſerunt, non ſatis conſiderantes, tam inuſtatos cæli favores non temere aſſerendos. Officium lect. 6 de hoc tranſitu ita habet*: Cæleſti deinde conſilio ex antro Quiſquinanſi in hortidiorem ſpeluncem Perngrini montis, tribus fere millu paſſibus procul Panormo, Roſalia ſe ttanſtulit, ut quo difficiliorem pugnam ſecum ipſa committeret e conſpectu paternæ domus, eo laudabilina de contemptis mundi illeeebris triumpharet. Letebat ibi ad lævam anguſtus eavus, quem eadem poſt repertas ejus teliquias illuc venanti, cui ſe vidnndam præbuit, diaie nſſe ſuam nnllam petegrinam, ubi multum ætatis nxegiſſet. *Salernus meutem ſuam ſic exprimit*: Poſt aliquod tempus, incertum qua de cauſa, ſed non ſine Numinis nutu, ex hoc Quiſquinenſi antro migravit Roſalia, cæliribus viæ ſociis ac ducibus, ut veteres produot depictæ tabulæ: nec nutra deſeruit, ſed commuravit. Venit in Peregrini montis, Paantmo propinqui, ſpeluneam, de qua dieam, eum dn njus corporie ioventione agendum eſt. Id ſolum hic moneo, ſegetem hic ampliorem afflicta, tionum a Vitgine demeſſam. Rigidiſſimis hoc an, ttum penitioribuſqnn mootie viſceribus abditur, Botex flatibus obviuus obrigeſert crudelius, & perenni majotiqun ſtillieidio lutefnie. Quare non alius ibi loens homano uſui accommodatne eſſe potuit, quam tuguriolum, ac veluti oidulus ſaxo excavatus, poſt aditum ſpelunex tunc angu, ſtiſſimue læva deli teſeens, qui vix Puellam eapetet pet fotamnn reptando ingreſſam. AUCT. J. S.

135 *Caſcinus cap.* 9 *comparat autrum montis Peregrini cum Quiſquinenſi & oſtendit hoc illo fuiſſe tolerabilius, & conſequenter Sanctam tranſviſſe ad habitationem duriorrm & difficiliorem, tum propter ſolis ſplendorem magis ſubtractum, majuſque frigus inde cnatum, uti etiam ob ventos, quibus magis expoſitum alt autrum montis Peregrini; tum quia hoc præcedente anguſtias, humidius, & demum omni aſpectus amoinitne magis erbatum. Deſcriptin illius accuratior una cum figura dabitur* § 25, *nbi agetur de ſpelunca illa ad honorem Virginis exornata poſt inventionem corporis. Nunc vero in-* E *quirendum, quam vivendi rationem in antris illis tenuerit Virgo. At nihil hic habemus, niſi picturas varias, quibus plus tribuit Caſcinus, quam mihi videntur mereri, quin potius crediderim eas conjecturis depictas fuiſſe quam ex cognitione geſtorum ſanctæ Anachoretidis, quæ magnopere ſolicita fuiſſe videtur, ut geſta ſua hominues latetent, & Deo innoteſcerent. Dabo tamen omnes Caſcini figuras, ut prudens lector oculis etiam inuuei poſſit, quibus fundamentis conjecturæ ipſius nitantur.*

locum querere magis horridum quale eſt autrum montis Peregrini:

§ XIII.

Conjecturæ de geſti Sanctæ in utraque ſpelunca.

An ultima Sancta fuerit cum hominibus commercium:

CAſcinus *lib.* 2 *cap.* 10 *conatur oſtendere tantam fuiſſe ſolitudinem* Roſaliæ, *ut nulli mortalium unquam innotuerit, & vixerit ſine moderatore conſcientiæ & vitæ ſpiritualis, ſine uſu Sacramentorum, ſine ullo demum hominum auxilio, ſoli Deo & angelis notn. At hanc opinionem, quantumvis multi placuerit, ante Caſcinum ignotam fuiſſe, ideoque neotericam dici poſſe, nec ſatis probabilem videri, jam dictum eſt* § 4. *Tornamira adeo abſconditam fuiſſe* Roſaliam *negat uti & Juſtinianus. Prior varios ei dat vitæ ſpiritualis directores, quos nominare non* F *lubet, quia non colliguntur ex ullo monumento antiquo, ſed potius ſine ulla ratione probabili videntur conflti. Juſtinianus vero directores* S. Roſaliæ *nominare non juſtinuit: at Sanctæ plnſculum commercii cum homiubus attribuit, quam vellem. Verbn tamen ejus accipe*: Eo, *inquit*, conſilio Panormum temeane in Peregrinum montem... abiit, ubi ſemotam ab aliorum conſuetudinn Vitam ageret, & ſecundum anaehoretarum inſtitutum ad celebrandoe feſto ſolemniotes diee in utbem dnſcenderet, ad victum neceſſariis provideret; tnginam, a qua mirifice colebatur, grati animi obſequio inviſeret; eivibuſque pietatie ae religionie exempla, & aliarum virtutum documenta exhiberet. *Non evadiderim Sanctam ſpelunca ſua egredi conſuevitſe ſed verifimile eſt*, non *defuiſſe eidem magiſtrum vitæ ſpiritua-*

AUCT. J. S. *ſpelunis, a quo Sacroſancta myſteria ipſi in ſpelunca adminiſtrari potuerunt. Attamen nihil certi ſtatuendum de re incerta.*

137 *Figura ſexta Caſcini, quam hic repræſento, varia exhibet inſtrumenta, quibus pro more anachoretico corpus ſuum affixiſſe creditur Sancta. Caſcinus de biſce differens cap. 12 prudenter ait pag. 226, ſe divinare non poſſe, quam variis mediis, & quibus nominatim in corpus ſuum pie ſæviverit* Roſalia. *De victu parco & duro, de crebris & rigidis jejuniis, de aſpero veſtitu, de verberibus incuſſis innocenti corpuſculo flagellis variis, veriſimillimas fieri poſſe conjecturas, recte obſervat. Verum prudenter adjungit hæc verba*: At non ausim venire ad modos particulares (*affligendi corpus,*) qui familiares fuere S. Roſaliæ, ne piam meditationem texam pro fundata hiſtoria; etiamſi relatio illius in antiquis picturis expoſita videatur per varia pœnitentiæ inſtrumenta: malim enim credere, illa ibidem depicta eſſe tamquam conſueta trophæa ſolitariorum, & tamquam horum exercitia, de quibus nullus dubitat. *Recte, opinor, Caſcinus conjicit conſuetas ſolitariorum pœnitentias potius expeimi laudatis imaginibus, quam particulares* Roſaliæ, *licet alioquin vix poſſit dubitari, quin ſimiles ipſa adhibuerit corporis caſtigationes. Officinm & Salernus pluſculum videntur imagini tribuere: at illorum verba commodius dabo infra, cum de pluribus picturis ſimul agam.*

138 *Figura ſeptima Caſcini, quam ſubjungo, ſigmate videtur exponenda. Caſcinus de ea diſputat cap. 17, ubi ſuſpicatur pag. 260* Roſaliam *fertaſſe, dum ſpelunca ſua ſubinde egrediebatur, roſas alioſque flores in vicinia poſitos legiſſe, atque ex iis texuiſſe coronas, quas pio affectu Deo offerret, quemadmodum imago exprimit, ſi explicetur ſenſu proprio. Verba ipſa Caſcini Latine eedo*: Huic cogitationi favent antiquæ picturæ, & præſertim illa, quæ eſt in tecto eccleſiæ Olivellenſis, ubi Sancta genibus nixa, ſed ſupra nubem a terra aliquantnlum elevatam, offert exiguum calathum floribus plenum. Angelna vero, ſubmiſſis item genibus, utraque manu ſublevantem adjnvat, ut ei, opinor, oſtenderet, quam gratæ cælo fuerint roſæ illæ, floreſque tanto revereotiæ affectu oblati. Qnod ſi qni velint fignrate per flores iſtos intelligere ardentes preces, quæ non miouerant acceptæ quam corona quæcumque e floribus; non difficulter tamen credi poterit, ipſam e veris quoque & naturalibos floribus dona beatæ Mariæ Virgini obtuliſſe, quia amor ingenio ſus eſt, ad induſtriam laboremqon ſnum omni oceaſiooe adhibendum, ut placeat &c. *Non adeodum veriſimilis mihi apparet illa cogitatio Caſcini di ſteribus in vicinia ſpelunce colleſtis, & oblatis modo prædicto; quid probabilius mihi videtur*, Roſaliam *ſpelunca ſua ſic reclnſam fuiſſe, ut illa numquam egredcretur: nam id magis congruit inſtituto recluſarum, & magis colligi poteſt ex ipſis Sanctæ verbis*: In hoc antro habitare decrevi. *Quapropter exiſtimo per flores intelligeudas eſſe pias preces, aut varias virtutes, quæ floribus etiam ſignificari poſſunt.*

139 *Octava Caſcini figura, quæ ſequitur, ſignificat divinos favores, quibus Numinis benignitate cumulata fuit Virgo ſolitaria. Porro Caſcinus cap. 15, cui titulus eſt*, Converſatio S. Roſaliæ cum angelis, *plurima diſputat de officiis angelorum in homines, & præſertim in S.* Roſaliam, *quam ubique fere cum angelis depictam, ideoque* Virginem angelicam *afferit nominatam. De hac autem pictura ſic loquitur p. 248*: Pictura, qnæ non ſolum exprimit dona florum terrenorum & cæleſtinm, ſed repræſentat inſuper florentia deſideria cootemplantis virginis Roſaliæ, & augmentum ojuſdem contemplationis, qood inda naſcebatnr: nti & alia dona cæleſtis ipſius Sponſi, cum totum iſtud ſacrum negotium manibus peragatur angelorum. *Hæc paulo magis explicat, & confirmat bis S. Bonaventuræ verbis de angelis*: Sunt enim delatures luminom, & elevatores intellectuum ad ſuſcipiendas illuminationes. *Hiſce aliiſque pluribus, quæ fuſe diſputat, ſatis videtur declarare figuram non intelligendam de viſibili miniſterio angelorum, ſed de inviſibili; idque longe mihi apparet probabilius, cum ſi inventio picturæ, qui biſce figuris varias* Roſaliæ *gratias, virtutes, donaque cæleſtia exprimere voluit; non vero biſterica repræſentatio, quantum apparet; ſicuti etiam dicendum videtur de figura undecima, duodecima & decima quarta, quibus variæ gratiæ per figuram repræſentantur. Verumtamen Caſcinus in eodem capite alios etiam favores* S. Roſaliæ *ab angelis præſtitos opinatur: nam pag. 247 ita loquitur, acſi creditiſſet flores & fructus* S. Roſaliæ *revera ab angelis oblatos, & ſimiliter concentu angelico eamdem rreeatam dicit pag. 251, quia angelos cum inſtrumentis muſicis exhibet figura duodecima. Quin & victum angelorum opera eidem aliquo tempore adminiſtratum ſuſpicatur pag. 251, remittens ad dicta ſua pag. 224. At ſimilia egent ſolidiore fundamento, quam ſint imagines non admodum antiquæ, aut conjecturæ ab aliorum Sanctorum exemplis drducte.*

140 *De tentationibus* S. Roſaliæ *& pugna cum dæmone fuſe agit Caſcinus cap. 20, ubi exhibet figuram nonam hic inſertam. Verum ratiocinatur ſolum ex inſtituto vitæ, loco habitationis, aliiſque jam relatis aut huc non ſpectantibus, nec adfert monumenta antiqua, ſolum allegans duas imagines, in quibus nonnulla eepeiuntur diabolicæ tentationis indicia. Quapropter ſatis erit diſſertationem ipſius compendio huc transferre ex Salerno, qui ſimul de imaginibus quibuſdam mox datis ſententiam ſuam exprimit, ita ſcribens*: Oportnit ſane (S. Roſaliam) cum lemuribus ſni impotentibus, callidarum machinationum auctoribos ſtrenue depugnare, dum generis majeſtatem, regiæ domus blandimenta, nubilium annorum opportnnitatem in ejus memoriam revocarent; dum ſimol aſperitatem antri, loci ſolitudinem, vitæ perieula obiieerent: & mox moleſtiam animi, vitæ tædium, mœrorem, iramve indueerent, & in Puellæ perniciem urgerent. Quare veteres tabulæ tartarea monſtra per horrorem in fugam lapſa monſtrant ad conſpectum Virginis in ſe acriter ſerrea catena deſævientis. Neceſſe enimvero illi fuit perpetuis ſe jejnniis, vigiliis, eeteriſque ejuſmodi corporia conflictationibus macerare; animus enim non melins alitur, qoam tenuitate & aſperitate victus, nec alinnde annona, & bellica inſtrumenta ſuſtinendis dæmonum prælriis ſelicius comparantur. Hic Roſalia nollo humanarum rerum uſu vixit ad amoris Divini modum, quo duce illoe appnlerut, & volens detinebatur.

141 Qua mobrem cum pictæ ab antiqno icones non alind frequentius exprimnnt, quam beata eum cæleſtibus, Deipara, & Servatore Jeſu

Roſaliæ

qualem vjus corporis affectionem

an figura ſeptima videatur explicanda ſenſu obvio?

an item octava, undecima duodecima, & decima, tertia:

tentationes dæmonum ſuperatæ,

ac divina perceptæ ſolatia:

ASCETICÆ S. ROSALIÆ V. EXERCITATIONES, ASPERA VICTUS, CULTUSQUE RATIO.

Ex sculptura Bivonensi, et utriusque antri specie

NAPOLI

CERTUM ORANDI MODUM AB ANGELIS EDOCTA PRECES DEO ROSARUM IN STAR IN CALATHIS MITTIT

Ex multis tabulis præcipue ex tecto Panormitanæ ecclesiæ Olivellensis.

S. CATHARINÆ VETM.

NAPOLI

VARIA ANGELORUM IN VIRGINEM ROSALIAM OBSEQUIA ET FLORUM MUNERA.

Ex ferculo Bivonensi perantiquo, et picturis, atque sculpturis multis.

NAPOLI

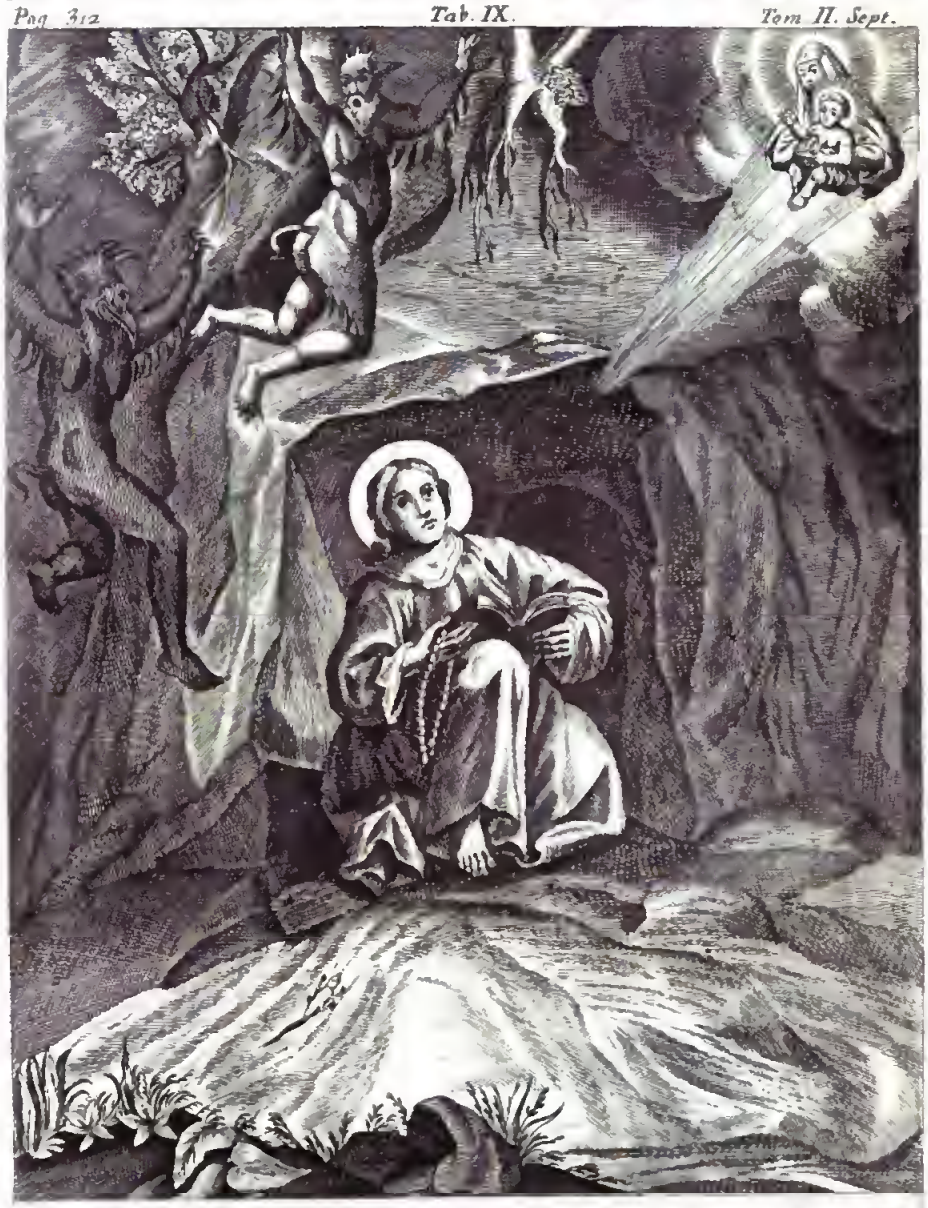

IN ERCTENSIS ANTRI FORAMINE SE ABDIT, ET LIBERO GAUDET CARCERE DIVINIS INTENTA COMMENTATIONIBUS.

Ex foraminis ipsius, et antri totius inspectione

NAPOLI

S. ROSALIA DORMIENTIS IN MOREM COMPONENS SE SE, SOLA IN ANTRO PEREGRINI MONTIS PERNOTO ANGELIS HOMINIBUS INACCESSO PLACIDISSIME EFFLAT ANIMAM.

Ex inverdi corporis situ.

NAPOLI

AB EODEM BLANDIENTE MODULANTIBUS ANGELIS COROLLAS EX AURO, ET ROSIS CONTEXTAS RECIPIT ASSISTENTIBUS SS. ECCLESIÆ PRINCIPIBUS PETRO ET PAULO.

Ex tabula ecclesiæ Bivonensis S. Rosaliæ pic. Thoma de Vigilia AN. MCCCCXXXIV

NAPOLI

SPONSI CÆLESTIS MANU SEDENTIS IN SINU MATRIS CORONATUR.

Ex tabula ecclesiæ Bivonensis S. Agathæ

NAPOLI

Digitized by Google

CORONAM LAUDUM MAGNÆ DEI MATRI SUPPLEX OFFERT, ET SOLEMNEM POSTERIS COMMENDAT ORANDI RITUM.

Ex inventis precarijs globulis circa pectus, et inter ipsius digitos.

NAPOLI

A Roſaliæ commercia, florum calathos, & capitis coronamenta ad blanditias; innuoot plane, quibus illa curis & oblectamentis in tanta loci, serumque omnium aſperitate detineretur. Floreæ coiga corollæ vicsntes divitiaſque in animo floteotes arguunt, quam ſuavis ab illo caſtiſſimo pectore cæleſtis cootemplationis odor exbaletet ad ſuperos. *Hactenus Salernus, cujus verba et. iam reſpiciunt figuram decimam, undecimam & duodecimam, quas huc traasfero. De biſce vero in Officio hæc leguntur:* Callidas dæmonum inſidias, quæ aſperæ vitæ tædium & ſolitudiois borrorem aoimo ingerebans, acriter ſæviendo in ſe ferrea catena, vigiliis, & humi cubatione, ſorti animo ſupetaſſe, antiquæ icones ſignificant. Cumque humanis deſtituta præſidiis, nihil ſolatii aliunde hauriret quam e cælo; Dominus, qui eoofolatur & corooat Sanctos ſuos, angelicis deliciis eam ſæpius cecreabat. *Hactenus de illis Officium ex iconibus datis, quæ non eamdem omnes habent antiquitatem & ſic* antiquæ *vocari poſſunt, at tamen pleræque aliquot ſeculis ætate* S. Roſaliæ *ſint poſteriores. Hac de cauſa, opinor,*

B *nihil particulare aſſeritur pro certo; ſed ſolum dicitur, relatæ vitæ aſperitates in iconibus exprimi;* angelicis *vero* deliciis *recreatam, generatim affirmatur; idque omnino verisimile eſſet, etſi deeſſent imagines, quia Divina benignitas pro derelictis tereenis ſolatiis cæleſtia laegitet Sanctis ſuis impertiri ſolet.*

an corona Mariana Sanctæ in uſu fuerit

142 *Caſcinus cap. 16 multa diſputat occaſione figuræ decimæ, in qua Sanctam exhibuit cum corolla Mariana, quia globali precatorii cum cerpore ipſius fuerunt inventi. Non audes affirmare, coronam Marianam aut roſarium a Sancta recitatum fuiſſe, quia exiſtimat tam eoſarii quam ceronæ inſtitutionem receotiorem eſſe, & S. Dominico attribuendam. Non ignoeu inſtitutionem roſarii revera S. Dominico a pluribus adſcribi. At eam ſententiam non omnino certam eſſe, & initium roſarii ab altis attribui Petro Eremitæ, qui floruit circa finem ſeculi XI; aliis uſum eoſarii adhuc antiquiorem videri, fuſe n. ſtenditur apud nos in Commeatario prævio ad Acta S. Dominici § 19, 20 & 21, ſeu tom. 1 Auguſti pag. 422 & ſequentibus. Perſuaſum Caſcinus, ſi ſcivitſet roſarii uſum a quibuſdam ſtatui S.*

C Roſalia *vetuſtiorem, eamque ſententiam ſua non carere probabilitate, exiſtimaſſet inventer cum* S. Roſalia *globulos fuiſſe ſerti ipſius Mariani, cum pag. 159 velit coronam* Roſaliæ *aliam quamdam fuiſſe ad ornticnes Dominicas & ſalutationes angelicas recitandas. Fateoe tem totam mihi videri lacertam, cum globulos illos habere potuerit ad alium uſum, aut ad alias preces multiplicandas: at, ſi cenſuaret Oratienes Dominicas & ſalutationes angelicas globulis iſtis numeratas fuiſſe a Sancta, poſſet etiam probabilitee dici, ceronam fuiſſe Marianam, eamque a* Roſalia *uſitatam.*

quibus redimita fuerit coronis.

143 *Quæ ad figuram undecimam & duodecimam differit Caſcinus cap. 17 a pag. 264 plaribus excutere non lubet. Difficulter enim mihi perſuadere poſſum, aliud quidpiam figuſicari coronis illis, quæ capiti* S. Roſaliæ *imponuntur a Jeſu puerulo, quam coronam gratiarum & virtutum, qua eamdem inſignivit in terra, & ſempiternæ gloriæ, qua eamdem coronavit in cælo. Auctor Officii lect. 6 biſce conſentientia ſcribit hoc modo:* Hic tamquam columba in foraminibus petræ gemeos, in cælestium rerum cootemplatioue defixu, ad perfectiſſimam divini amoris normam in ſolitudine vitam teadnxit, & ſanctiſſime perenoibus charitatis roſis, & virginitatis liliis coronata depoſuit. *Demum quanto tempore Sancta auſteram illam & anachoreticam vitam in montibus & ſpeluncis duxerit, me prorſus ignorare profiteor, cum monumentorum defectu ne probabilis quidem conjectura de ea formari poſſit. Qua de cauſa ad beatam Sanctæ mortem pregredior.* Auct. J. S.

§ XIV.

Mors Sanctæ & ſepultura.

Mors ſanctæ quo modo a Caſcino & Salerno relatæ

D*Iſputaturus cap. 18 de morte* S. Roſaliæ *Caſcinus, fatetur inter plurimas imagines antiquas nullam reperiri, ex qua de genere obitus illius fieri poſſit certior. Exiſtimat tamen, ſe ea ſitu corporis inventi docere poſſe, qua morte ad vitam beatiorem traaſiverit ſancta Anachoretis. Quapropter imaginem placide moetentis, ea corporis inventi ſitu collectam, exhibere voluit figura decima tertia, quam hic repræſento. Quibus vero conjectueis aut rationibus figaram illam ſic efformaverit, mox patebit. Salernus Caſcini mentem ſic breviter expenit:* Vitam ſanctiſſime actam mors excepit ad immortalitatem traductura. Ubi ergo Roſalia ſibi demigrandum eſſe intellexit, ut ſoli Deo in ſolitudiois horrore vixerat, ita propoſiti teoax nullius tunc hominis officioſum ſocietatem, ut videtnt, admiſit: quod a magnis item anachoretis factitatum legimus. Nuda ergo in humo ſuæ peregrinæ ſpeluncæ ſeſe illa compooit: dexteram pulvilli mote languensi ſupponis capiti; ſiniſtea ſacrum Jeſu Chriſti erncifixi ſimulacrum in ſinu detinet cum preeatiis globulis pec digitos ionexis ac pendulis nec alio quam umoris telo confoſſa Roſalia pedie Nooas Septembris roſeam effiavit animam, æternum in cælo revireſcantem. Hoc plane ſitu ac habitu poſt quinque ſere ſecula cepertum Virginis cadavet; atque inde primum conjecture licuit, oullo tabifici morbi laborn affictam fuiſſe, cum dormientis potius quam cum morte luctantis ſpeciem cefecat. *Hactenus Salernus ea mente Caſcini, cujus ratiocinatio diligenter excutienda eſt.*

præcipua relationis capita aſſignantur, ut examinando.

345 *Primo aſſerituc, neminem mortalium* Roſaliæ *morienti adfuiſſe, addito tamen nonnulle dubitationis indicio pee voces,* ut videtur. *Se, cunde explicatur, que corporis ſitu Sancta mortem obieeit; atque ea ee ſitu colligitur tertio, nen morbo aut infirmitate aliqua, ſed ſola divini amoris violentia obiiſſe* Roſaliam. *Quarto pro die emortuali aſſignatur dies quarta Septembris, qua celtur Sancta. Magnus faxe & mirabilis* S. Roſaliæ *favor attribuitur, dum aſſeritur, ſine merbo obiiſſe, quemadmodam de beatiſſima Virgine Maria creditur. Verum quanto excellentior & inſignatior eſt illa gratia, tanto certiora & ſolidiora requiruntur argumtata ad eam aſſimandam. Quapropter non eſt, cur offendantur amantiſſimi* S. Roſaliæ *Siculi, ubi viderint me auctoritati Caſcini non ſtatim acquieſcere, ſed ſevero examine ia ſingulas ipſius rationes inquirere: nec pro certo quidpiam admitteee, niſi certis rationibus probetur, præſertim ubi agitur de rebus ſummi momenti, qualis eſt mors ea ſolo amore obita. Videamus igitur, quo fundamento ſingula nitantur allegata. Et prime quidem oadien-*

AUCT. J. S. *dum a corporis inventi ſitu, quia ea to omnia Caſcini argumenta hauriuntur,*

Oſtenditur non ſatis cognoſci potuiſſe ſitum corporis inventi,

146 *Corpus* S. Roſaliæ, *quando inventum eſt in monte Peregrino, ut ſuo loco narrabitur, erat in ſpeco concavo*, cujus longitudo ad ſex & amplius palmos producta, latitudo & altitudo fere tribus cubitis æquabatur, *inquit Salernus. In parte autem illius ſaxi calvariam primo reperierunt, atque ea indicio reliquum deinde corpus. At integrum corpus nunquam viderunt; ſed fracto in multas partes lapide, oſſa omnia tandem in varie iſtis ſaxi fragmentis reperierunt. Quæro igitur, quam recte de ſitu corporis judicare potuerit Caſcinus, aut alius quiſquam, ſi ſitum illum nullus unquam obſervaverit? Certum appareat, totius corporis ſitum accurate repræſentari non potuiſſe, quia in plurimis fragmentis oſſa nonnulla fuerunt inventa; nec ullibi aſſerit oſſa illa deinde reducta fuiſſe ad priſtinum ſitum, quem in lapide habuerant, aut id revera fieri potuiſſe. Unicum, quod obſervavit de ſitu corporis Caſcinus, & ex quo ſitum reliqui corporis per conjecturam dedit, id eſt, quod narrat pag.* 271. *Dum ſingula contriti ſaxi fragmenta diligenter cum ſociis perluſtrat, pervenit ad fragmen ſatis grande, & omnium maximum, ut poſtea credidit. In eo autem fragmine erat pars inferior capitis eum nonnullis officulis capiti annexis, quæ a tribus anatomicis præſentibus dicta ſunt eſſe digiti, & quidem manus dexteræ*, quia *inquit*, ibi erant annexi, ubi caput a parte dextera colio conjungitur. *Hæc eſt ratio, cur Caſcinus repræſentet* Roſaliam, *manu dextera capiti ſuppoſita. Inventi vera globuli precatorii, quorum unus erat inter digitos manus ſiniſtræ, ipſum moverunt, ut eidem manui coronam Marianam attribueret. Quid pro veſtimento & pro reliquo ſitu corporis habuerit præter conjecturas, ignoro. Crucifixum finiſtræ veriſimiliter indidit, quia erat talgua cum corpore inventa, uti & imago Crucifixi confracta, quæ etiam decebat Sanctam.*

nec ex ea ſitus quidquam poſſe inferri pro ſitu morientis;

147 *Jam vero ex digitis cum parte capitis ſimul inventis non ſequitur, Sanctam morituram ſe eo ſitu corporis compoſuiſſe, eum multis aliis modis contingere potuerit, ut digiti poſtmodum capiti jungerentur. Quippe difficulter credi poteſt, Sanctæ corpus quinto poſt mortem ſeculo inventum eſſe eodem plane ſitu, quo ſe compoſuerat moriens* Roſalia; *præſertim cum quindecim pedibus ſub terra inventum ſit Sanctæ corpus; nec illa ſub terra ad mortem ſe componere potuerit, ita ut locus, in quo corpus inventum, ſepulturæ fuerit locus, non habitationis, niſi quis dicere velit eodem illo loco anguſtum fuiſſe antrum ſubterraneum, in quo habitaverat, illudque deinde per terram montis dcidentem oppletum fuiſſe. Verum nec Caſcinus nec Salernus id contendunt, cum Sanctam per angelos veriſimiliter ſepultam volint: &, ſi revera eo loco obiiſſet Sancta, ac poſtmodum tanta decidentis terræ mole fuiſſet contecta, ſitne corporis notabiliter mutari potuiſſet. Non video igitur, qua ratione ex ſitu inventi corporis recte colligi poſſit ſitus morientis, ſive ſupponamus, ſine ſepultura manſiſſe Sanctæ corpus eodem loco, quo obierat; ſive ſuſpicemur ab angelis ſepultum ſacrum corpus: nam ſi angeli honorem ſepulturæ exhibuiſſent Sanctæ, cur æque mutare non potuiſſent corporis ſitum, uti fieri ſolet in ſepultura. At infra probabo, Sanctam veriſimiliter hominum manibus fuiſſe ſepultam; atque ita proſus corruunt, quæ de ſitu morientis diſſeruit, & in figura repræſentavit Caſcinus.*

148 *Attamen ſupponamus tantiſper, eo ſitu mortuam fuiſſe* S. Roſaliam, *quo Caſcinus morientem repræſentavit; & videamus, an inde legitime ſequantur reliqua, ex eo ſitu collecta. Ex manu capiti ſuppoſita primo colligit, Sanctam ſola amoris vehementia debilitatam obiiſſe, ita ratiocinatus*: Cum videamus Deum nobis detexiſſe ſanctam illam manum, tam placide ad caput mortuæ virginis Roſaliæ poſitam, quis ſimul noo videat, abeſſe hic omnia indicia gravioris morbi, aut moleſtiæ mortis, in quibus occaſionibus decidunt brachia & caput, ae membra incompoſite locaotur. Verum hic cootra videmus ſola placidæ debilitatis indicia in habitu ſuavi, quia & brachium elevat Roſalia, & manum adhibet pro cervicali ad caput ſuſtentandum; & ſimilioc ſe locaoti ad dormieodum quam luctanti cum morte, ita ſe ſuſtioet uſque ad extremum ſpiritum. Itaque ſpiritus ille noo vi febris, ſed amoris, a ſpeluoea ad cælum diſceſſit ad ſuaviſſimum Dominum ſuum & Sponſum Jeſum Chriſtum, ut ſpiritus illius, quæ ex eodem *ipſius* (*Domini*) amore in ſpelunca ſe recluſerat. *Ita ratiocinatur Caſcinus, aut ejus interpolator, pie magis quam ſolide, ita ut recte hiſce præmiſerit hæc verba*: Niſi devotio faciat, ot ooum pro alio videam.

quidquam pro morte ſine morbo obita?

149 *Quis enim, niſi pietate ſua neſcio quas meditationes & imaginationes ſibi formaverit, ex officulis digitorum cum oſſibus capitis inventis ſatim inferat*: Hic homo ſine morbo obiit: *aut*: Hic homo ſimiliot eſt dormieoti quam eum morte luctanti? *Quis ex oſſibus aridis ſibi dormientis ſpeciem fingat, modo partem exſiccati capitis cum officulis digitorum conjunctam intueatur? Talis tamen eſt Caſcini ratiocinatio, quam tam ſeria non refutarem, niſi viderem aliis placuiſſe. Caſcini ratiocinium dico, quia in libro ipſius poſthumo exprimitur. At merito dubito, an ipſius ſit Caſcini: nam, cum conſtet Opus ipſius interpolatum eſſe, eumque in Vita Latina non dicat Caſcinus* Roſaliam *ſolius amoris telo confoſſam eſſe; vehementiſſime ſuſpicor, opinionem illam ipſius Operi infarcinatam eſſe cum aliis pluribus. Verum, ſive Caſcini ſit, quod non credo, ſive alterius illa opinio, libero edico non ita de geſtis Sanctorum ratiocinandum eſſe, nec tanta eorum privilegia e conjecturis tam levibus eſſe colligenda. Sanc ejuſmodi ratiocinia Sanctis ipſis placere nequaquam poſſunt, cum non minus humiles fint in cælo quam fuerunt in vita, nec minus a fictitiis abhorreant laudibus jam glorioſi, quam ab inani gloria abhorruerunt, dum ad cæleſtem & veram aſpirabant in terra.*

nec more ſolitaria ex eo aut aliunde fatis probatur.

150 *Alterum, quod ex ſitu corporis colligi volunt aliqui (quodque Caſcinus ipſe in vita Latina aſſerit, licet ex ſitu corporis ibidem non intulerit) eſt more ſolitaria, nullo mortalium præſente. Audiamus Salernum pro illa opinione ex prædicto corporis ſitu differentem.* Siquis præterea, *inquit*, ex mortalibus eo loci (*morienti* Roſaliæ) adfuiſſet; ſane compoſuiſſet ille ad pectos, ut ſolet, ambas Puellæ manus: feretro de more ſacras exuvias extoliſſet ad ſacra cœmeteria haud longe remota, oec ſub humo eas defodiſſet, quæ aquis guttatim deciduis io illarum perniciem luteſcebat. Qnare ut ſolitariam illa vitam duxerat, *ita* volens libenſque ſolitariam, ot reor, ſuſtinuit mortem. *Hæc ratiocinatio minus abſurda eſt quam præcedens, ure tamen certa evincit, quod prætenditur. Quippe Sanctam ſine humano auxilio obiiſſe non exiſtimo, niſi ſubita-*

nea

ANGELO DUCE ROSIS ETIAM REDIMITO AD CÆLESTES NUPTIAS
ROSALIA SPONSA FESTINAT
Ex tabula perantiqua, et eleganti Comitis Racudiæ Principis Leonfortis, S. Rosaliæ nomini dedititsimi.

NAPOLI

A *nea morte ſit oppreſſa, aut infirmitate tum brevi defuncta, ut toto morbi tempore nullus eam accederit, quod nullas ægrotantem ſciret. Verum id præſumendum non eſt; nec ſic ſuſtinuiſſet volens libensque ſolitariam mortem; ſed neceſſitate potius quam propria voluntate ab extremis Sacramentis abſtinuiſſet. Quod vero argumentum ex loco ſepulcri deſumitur, tanti momenti non eſt, ut credi poſſit, Sanctam mortalibus omnibus incognitam in monte Peregrino vixiſſe, & mortem ibidem æque incognitam obiiſſe, cum eo cultu antiquiſſimo longe certius colligatur, ignotam omnibus non fuiſſe* Roſaliam, *uti antea oſtenſum eſt. Cur in monte potius, quam in vicino aliquo cœmeterio, ſepulta ſit, ignoramus: at id variis de cauſis fieri potuit, ut non dicamus.*

Tornamira aſſerit, extrema morientium ſubſidia Sancta adminiſtrata

151 *Tornamira in Idea conjecturali diſc. 6 num. 25 aſſerit, ſuprema morientium ſubſidia, ſeu Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ & extremæ Unctionis ſanctæ Anachoretidi adminiſtrata fuiſſe a S. Elia Aquileenſi, patre ſuo ſpirituali, præſente S. Joanne de Nuſco abbate Montis Virginis in Sicilia. Verum eſtendi non poteſt, ſanctum illum Eliam Aquilejenſem unquam in Sicilia fuiſſe, cum omnibus Martyrologiis Siculis ſit incognitus, & nulla de eo notitia habeatur in ullis documentis antiquis, uti obſervavit Mongitorius in diſſertatione Ms. nobis tranſmiſſa, in qua refutat plurima Tornamiræ aſſerta. Joannem de Nuſco, quem multa monaſteria Ordinis Montis Virginis in Sicilia fundantem facit Tornamira, æque incognitum eſſe in Sicilia teſtatur laudatus Mongitorius; pluribuſque probat. Verum ad inſtitutum meum non eſt neceſſe hæc fuſe probare: quare dixiſſe ſufficiat, nulle antiquo monumento, nulla ratione idonea probari Eliam illum aut Joannem de Nuſco unquam fuiſſe cum* S. Roſalia, *aut ulla eidem præſtitiſſe officia; omniaque de iis apud Tornamiram aſſerta ne quidem digna eſſe ſeria refutatione.*

B

ut & Juſtinianus, qui vult eam peſte obiiſſe, ſed ſine idonea ratione?

152 *Juſtinianus de morte* S. Roſaliæ *ita loquitur in Vita Ms.*: Cum itaque in ſpelunca Peregrini montis vitam pie ſanctequeteranſegiſſet, peſtilentia, qua Panormus graviter conflictabatur, infecta Roſalia, accerſito ſacerdote, ab eoque cæleſti epulo recreata, & oleo ſacro delibuta, ad Sponſum ſuum Jeſum Anachoretis virgo migravit quarto Septembris cieca annum MCLX, ibique humata eſt. *Varia in hiſce quoque incerta. Primo incertum eſt, an peſtilentia obtevit* S. Roſalia. *Pro hac ſua conjectura in annotatis fol.* 31 *vacios citat auctores, qui aſſerunt circa annum* 1160, *quando Panormum dicitur translatum corpus S. Chriſtinæ virginis & martyris, urbem illam gravi peſtilentia laborafſe. De illa translatione conſuli poteſt tomus* V *Julii pag.* 498 & 499. *Interim obſervo, neminem ea laudatis per Juſtinianum ſcriptoribus dicere,* Roſaliam *illa peſte fuiſſe defunctam: cumque de anno emortuali Sanctæ nihil certi poſſit ſtatui, ne antea probavi; ea peſtilentia illius temporis, licet hæc certa eſſet, colligi nequit peſte obiiſſe* Roſaliam. *Imo etiamſi conſtaret, Sanctam eſſe mortuam tempore peſtis; ea eo non ſequeretur certo, ipſam peſtilentia obiiſſe, cum peſtis tempore aliis quoque morbis nonnulli occumbere ſoleant. Præterea peſtis illa anni* 1160 *caret auctoritate antiquorum, ideoque admodum incerta eſt. Alii ſcriptores eam aſſeruerunt ea Vita* S. Roſaliæ *per Mariam Roccaforte ſcriptam, cui fidem non habemus. Alii eamdem colligunt ex leviſſima conjectura, quia in porta ſacelli cujuſdam S. Chriſtinæ olim ſculpta fuere hæc verba.* Adeſt peſtis veſtræ liberatrix, *quæ nunc legi in porta ſacrarii teſtatur Mongitorius in diſſertatione Ms. contra Juſtinianum. En hiſce verbis Caſcinus lib.* 5 *cap.* 6 *colligit, Panormum peſte liberatam a S. Chriſtina in ipſo corporis adventu, ſeu anno* 1160. *At obſervat laudatus Mongitorius, fallore conjecturam Caſcini, ac veriſimiliter ugi de* peſte anni MCDXCVII, quando, *inquit*, porta fuit extructa. *Quapropter illa opinio Juſtiniani non habet idoneum fundamentum; nec niſi levis conjectura pro ea adferri poteſt, nimirum quia* S. Roſalia *patrona eſt contra peſtem: ſed pluces ſunt contra peſtem patroni, licet peſtilentia non fuerint correpti.*

C

AUCT. J. S.

153 *Secundo, quod dicitur de vocato ſacerdote ad ægrotantem* Roſaliam, *veriſimile eſt; at defectu monumentorum incertum. Aſſerit quidem ſacerdotem, Cyrillum nomine, ab angelo ad* Roſaliam *ægrotantem vocatum, Maria Roccaforte, ex qua id alii ipſius ſequaces ſumpſerunt: at Vitam illam fide indignam, jam ſubinde monui. Qua de cauſa probabile & veriſimile eſt a conſuetudine Chriſtianorum, & anachoretarum etiam, ſuprema Eccleſiæ Sacramenta morituræ* Roſaliæ *a quodam ſacerdote adminiſtrata eſſe; nec tamen omnino certum; prout plane incerta & incognita eſt mortis cauſa. Imo & annus & dies emortualis æque incertus. De anno id jam antea oſtenſum. Dies vero Siculis plerisque ſatis videtur certus, cum aſſerant conſtanter & indubitanter* Roſaliam *obiiſſe die* 12 *Septembris, quod Officio etiam legitur inſertum. Verum ſi probatio quæritur, unicam hanc allegabunt, quod illo die ſemper culta ſit* Roſalia. *Hæc autem probatio dici emortualis nonnullam quidem habet probabilitatem & veriſimilitudinem; ut nequaquam eſt certa, cum Sancti non pauci alio die colantur, quam quo ſint defuncti. Hoc vero præcipue contingit, dum dies emortualis ignoratur. Verum quidquid ſit de dubiis iſtis mortis circumſtantiis, Sanctam illa ad meliorem vitam tranſiviſſe, certum eſt: atque id ſignificat decima quarta Caſcini figura, quam huic loco infero.*

veriſimile eſt, Sanctam extrema ſuſcepiſſe Sacramenta, ſed incertum, ut alia multa.

D

Sepulta eſt Sancta in monte Peregrino: quod factum ab angelis.

154 *Sepultam fuiſſe Sanctam in monte Peregrino, omnes unanimi voce tradiderunt ſcriptores, tam ante inventionem corporis quam poſt corpus ibidem inventum. Angelos Sanctæ id eſſecium præſtitiſſe cum Caſcino altiſque recentiori, buscontendit Salernus, ita ſcribens*: Sepulcrum Roſaliæ ibidem in Peregrino monte repoſitum eſt; ſed miriſico angelorum miniſterio enſtructum fuiſſe, inde perfuaſum plerisque eſt, quod novam ſepulcri formam, quæ ſupra hominum induſtriam ſit, intueamur. Saxum undique oſſibus circumductum, ſine compage aut rima, non ſecus ac globus ex ære fuſus, ſua cavitate corpus Virginis complectebatur, ne temporis aut loci violarctur injuriis. Haud abnuerim, alicubi deciduas aquæ guttas lapideſcere: ſed noſtrum huoc lapidem ex eo perenni fluxu coaluiſſe non credam. In alta ille humo quindecim fere pedes defoſſus jacebat, ut undique a ſolida montis rupe remotus, foſſili tantum terra circumvolverertur. Cui vero eam tantummodo humum, quæ proxima beato corpori erat, adeo felicem exiſtimem, ut ipſa dumtaxat aquarum ope in lapidem concreſceret; reliqua vero infra & ſupra ſaxum nihil ſoliditatis conciperet? Non ea tantum antei pars, ſed totum undiqua frequentibus ſtillicidiis antrum perpluit. Nec tamen alibi viſa humus lapideſcere.

E

F

AUCT. J. S. *Caſcinus & Salernus probare*

155 In remota autri parte panca defunctorum oſſa fuere defoſſa, ſed non involuta lapide ex humo compacto; imo hæc aliorum oſſa nigra ex aquarum ſtillicidio, exeſa, cariosa, horrida videbantur. Contra vero mirum eſt, quantum noſtræ Virginis ſeliquiæ ingenno candore, eboris inſtar, nitercot: quantum medulla, in oſſibus jam arida, tenniſſimis intertexta fibris ſinn carie, hic aurea fluveſceret, ibi argento, aut criſtallo purior candeſceret. Lapis præterea iſte intra oſſium meatus, ipſum capitis cranium, oris intercapedinem ita permeabat, ut nativam oſſibus ſoliditatem atque pulchritudinem ſervaverit, non ſecus ac opobalſami, aut alterius, contra temporis edacitatem, amuleti vices ſubiret. Demum nemo nmqnam eo loci truſtu videat, quam in lapide iſto colorum varietatem & pulcritudinem ſub aſpero cortice admiramur; mulsicolor ille eſt, alicubi criſtallum nitore ſimulat in multos angnlos refracto lumine; in hiacynthum abit aliquando cæruleo colore præfulgidns; partim beryIli glaucioum ſulgorem imitatus, partim in alias gemmas admirabili plane ſpecie de-
B generat. Asque hæc omnia non immerito adeo excelſam hnjus ſepuleri ſtructnram, non naturæ viribus, ſed ſingulari Dei opificis providentiæ tribuendam eſſe perſnadent, ut quo honore aliornm aliquando Sanctorum corpora proſequutns aſt Deus, cum thecas illis angelorum manibus præparavit, enmdem Roſaliæ impenderit, divini ſui amoris monumentum; ac ſimul dum *mortali* ac viliori Virginis parti ſepulcrum ad cuſtodiam euravit *enſtruendum*, quantus ille delicias immortali ejus animo ſua ſponte ſibi caritatis nexu conſecrato contulerit, manifeſto prodidit. Quod ſi tot annos & ſæcula occultum, ignotumque id corpns in alta defoſſum hnmo latere voluit; id majora patriæ ſervandæ beneficio, & celebrioribns Virginei cultus incrementis benigne rependendum ſanxit. *Hactenus Salernus, cujus ratiocinium tanti non videtur roboris, ut omnes ad aſſenſum pertrahere poſſit, ut magis patebit, ubi de lapideo loculo illo agetur num.* 163. *Sane ſepultura angelorum manibus procurata non eſt res tam uſitata, ut ea conjecturis quibuſdam facile aſſeri debeat, præſertim cum tantum* S. Roſaliæ *privilegium antiquitas prorſus ignoraverit: nulla enim pictura antiqua talem Sanctæ ſepulturam repræſentat: nullus ſcriptor ante Caſcinum de ea vel per conjecturam meminit,*
C

notantur; ſed probabilius eſt

156 *Firmiſſimam ſepulturæ angelicæ argumentum eſſe ait Caſcinus pag.* 174, *quod Sancta ſic vixerit ſolitaria, ut prorſus eſſet incognita: nec diffiteor id fore præcipuum talis ſepulturæ argumentum, modo ſuppoſitio illa ſatis eſſet probata: ab homine enim ſepeliri non poterat Sancta, ſi vita ejus & mors ſolitaria omnibus hominibus erat ignota. Verum, uti ex antiqua cultu aliiſque rationibus ante oſtendi, Sanctam veriſimiliter non fuiſſe incognitam; ita ex antiqua notitia de ſepultura Sanctæ in monte Peregrino recte videtur inferri, hominum opera ibidem ſepultam fuiſſe. Viriſſe in monte Peregrino* Roſaliam, *ibique mortuam & ſepultam, ſcivit ex antiqua traditione & aſſernit Caietanus ante invenzionem corporis; at taculi de angelicu in Sancta ſepelienda miniſterio. Jam vero, ſi Sancta uſque ad mortem fuiſſet incognita & ſepulta per angelos, qua modo vita, mors & ſepultura ejuſdem ad hominum notitiam perveniſſet?*

157 *Nodum hunc qui ſcindere voluerit, neceſſario dicet omnia illa innoteſcere potuiſſe per revelationem. Fateor, poſſe Deum ſic occulta omnia hominibus manifeſtare. At nullum talis revelationis habemus fundamentum; cum eam nullus ſcriptor antiquus aſſerat, nulla pictura antiqua inſinuet. Nodus hic eurſum eſt difficilis: nam ſi revelatione conſtitiſſet de ſepultura* Roſaliæ *in monte Peregrino, cognitio revelationis æque ad poſteros perveniſſet, quam notitia loci ſepulturæ; & revelatio illa non eſſet minus ſcripte conſignata, quam ipſe ſepulcri locus. Quocunque igitur modo rem conſiderem, mihi lunge apparet probabilius,* S. Roſuliam *hominum manibus in monte Peregrino ſepultam. Fieri tamen poteſt, ut Deus ſingulari providentia Sanctæ oſſa conſervaverit; ſicut ea deinde plurimis miraculis honeavit.*
D *fuiſſe ab hominibus ſepultam.*

§ XV.

Antiquiſſimus Sanctæ cultus ex antiquis eccleſiis, ſacellis, & altaribus.

E

Antiquus Sanctæ cultus a variis probatus:

ANtiquus S. Roſaliæ *cultus ex hactenus dictis abunde colligi poteſt, & magis aſſeritur apud Caietanum in Vita, apud Caſcinum lib.* 1 *cap.* 2, *& apud Salernum ſæpe jam laudatum. Illum vero omnium luculentiſſime oſtendit Joſephus Spuces Societatis Jeſu diſſertatione Ms., qua anne* 1642 *Romæ antiquitatem cultus* S. Roſaliæ *defendit. Diſſertationem hanc Ms. cum altera ejuſdem auctoris de ſtirpe* S. Roſaliæ *nobiſcum anno* 1744 *communicavit R. P. Stanislaus Ignatius Caſtiglia Societatis Jeſu, tunc provinciæ Siculæ præpoſitus, qui & haſce obſervationes in indice monumenterum ad nos anniſſo cum adjungit:* Authentica omnia monumenta, quæ P. Joſephus Spucces in hiſce diſſertationibus citat, ex ejuſdem mandato rite conquiſivit, atque in dnos tomos diſtribuit, P. Hieronymus la Chiana Panormitanus Societatis Jeſu, eaque omnia, publica auctoritate firmata, in capſula qnadam ſnera ineluſa, atque in recondito Panormitanæ urbis theſauro, in quo pnblica civitatis pecunia ſervatur, repoſita. Ea omnia quidam e noſtris, cujus opera in his S. Roſaliæ monnmentis colligendis uſus ſum, ſenatn annuente, vidit & pervolvit. Sed quoniam nimis longum erat, omnia tranſcribere, indicem tantum eorum momumentorum tranſcriptum mittimus, una cum epiſtola nuncupatoria ad ſenatum Panormitanum, quam idem P. Hieronymus la Chiana Operi præfigit, additis uno vel altero ex iiſdem monnmentis, quæ apud nos erant. *Hactenus diligentiſſimus atque humaniſſimus Caſtiglia, aut ipſius adjutor P. Noto.*
F

cultus ille primo oſtenditur ex perpetua traditione,

159 *Quod ſpectat ad monumenta citata in Diſſertatione, iis non magnopere indigemus, tum quod antiquitas cultus clarior ſit, quam ut dubitationi poſſit eſſe obnoxia; tum quod pleraque auctoris aſſerta confirmari poſſint ex Caſcino aut Salerno. Qua de cauſa totam fere laudati Spucces Diſſertationem ſubjiciam, omiſſis allegationibus, quæ nimia frequentia ſermonem ipſius minus expeditum reddunt, & adjuncta illorum loca auctoritate Caſcini vel Salerni. Auctor orditur ab anno Sanctæ emortuali, non omnino certo, ut ante oſtendi; ac ita ſcribit:* Sanctam Roſaliam virginem Panormitanam ſub annſi MCLX diem ſuum obiiſſe in ſpelunca montis Peregrini,

præter-

A præterquam quod Sicilienſis eccleſiæ conſtantiſſima traditio reſtatur, ut videre eſt in ſecundo volumine a ſcriptura prima & ſequentibus uſque ad ſeptimam; ſcripſerunt & Pirrus in Notitia Panormitanæ eccleſiæ ad annum prædictum, & Ferrarius in Catalogo ad diem pridie Nonas Septembris in notis. . . Eamdem porro a primis illis annis, qui ejus mortem ſunt conſecuti, ſum. mo honore cultam, atque eo loco habitam, quo Sancti haberi ſolerent in eccleſia Dei, eadem docet traditio in ſcripturis ſupra laudatis. *Hoc primum eſt auctoris argumentum a perpetua traditione deſumptum. Scripturæ vero, quas laudat, ſunt ſeptem epiſtolæ, eodem anno 1642 exaratæ, & P. Speccer ut procuratori traditæ. Eæ ſic recenſentur in catalogo ante memorato:* 1. Litteræ ſenatus Panormitani ad SS. D. N. de antiqua traditione ſanctitatis ac generis S. Roſaliæ. 2. Ejuſdem de eadem litteræ ad alios. 3. Eminentiſſimi Cardinalis Doria archiepiſcopi Panormitani de eadem litteræ. 4. Capituli & cleri Panormitani de eadem litteræ. 5. Beneficiariorum ac parochorum de eamdem litteræ. 6. Prin-

B cipum virorum de eadem re litteræ. 7. Populi Panormitani de eadem re litteræ.

per Cardinalem Doriam aliosque aſſerta:

160 *Hæ porro litteræ cum ſubſcriptionibus omnibus ad manum mihi ſunt. Verum cum omnes in eamdem plane ſententiam conſpirent, ſatis erit hoc ſpectantia e litteris Cardinalis archiepiſcopi enſcribere, prout facio*: Nos D. Joannerinus Doria S. R. E. presbyter Cardinalis tituli S. Petri in Monte Aureo, archiepiſcopus Panormitanus, omnibus & ſingulis, quibus præſens fuerit exhibita vel oſtenſa, fidem facimus & atteſtamur, antiquiſſima & conſtante & invariata populi & eccleſiæ Panormitanæ, aliarumque Sicilienſium eccleſiarum traditione acceptum & creditum, & in omnium mentibus inſitum, & ore verſatum; perpetua etiam conſuetudine confirmatum & approbatum, ſanctam Roſaliam virginem Panormi natam, & ex regio Caroli Magni ſanguine propagatam, abdicatis amore Chriſti paternis divitiis & honoribus, & aulæ regiæ, in qua educata fuerat, omnibuſque ſæculi pompis proculcatis, in montis Quiſquinenſis primum, deinde Peregrini ſpelunças fugiſſe, ibique ſolitariam vitam egiſſe, ac mortem ſanctiſſime ob-

C iiſſe; ſtatim vero poſt mortem communi omnium opinione ac fide Sanctam fuiſſe appellatam, & ſanctatum virginum ritu dicatis illi templis, propoſitis imaginibus cultam, invocatam in litaniis, Officio eccleſiaſtico, ac Miſſæ celebratione honoratam *&c. Ad hæc ſolum pauca obſervo. Primo voces illæ*, ſtatim poſt mortem, *non nimis rigide ſunt explicandæ; cum incertum ſit quoto poſt mortem anno cultus ſit inchoatus; certum tamen videatur, Sanctam coli cœptam ſeculo duodecimo, quo obiit, ſecundo cultum illum haud dubie paulatim crevisſe, & verſimiliter non eodem anno, quo obiit*, Sanctam vocari cœptam, *& cultam Officio eccleſiaſtico; neque eam opinor eſſe mentem Eminentiſſimi Cardinalis. Tertio traditio de cultu haud dubie* antiquiſſima & invariata *eſt: at id non æque convenit anno emortuali, neque omnibus, quæ de Sancta vivente aſſeruntur, prout colligi poteſt ex iis, quæ de ſingulis ſuo loco ſunt diſputata.*

ſecundoque plurimum

161 *Hiſce brevitate obſervatis, redeo ad laudatam Diſſertationem, cujus auctor poſt ſupervora ſic proſequitur*: Ego vero jam luculentius demonſtrabo ex ſcripturis in hoc primo volumine contentis. Certe in Eccleſia cultus, qui Sanctis adhiberi ſoler, hic eſt, templorum & altarium dedicatio, imagines ritulo ſanctitatis in- AUCT. J. S. ſcriptæ, beneficia ipſorum nomine inſtituta, publica invocatio, ſolemnia ac feſta natalis celebratio. Singula oſtendam antiquitus S. Roſaliæ ab eccleſia Sicilieaſi attributa; &, quod caput eſt, conſcio & approbante ſummo Pontifice. *Deinde de eccleſiis & altaribus ita differit*: Primo Racalmuti*, quod eſt oppidum in diœceſi Agri- * Rabal. muto gentina, templum habetur antiquiſſimum S. Roſaliæ; cujus atiqnitas refertur ad annum MCCVIII, ut conjicare licet ex notis repertis in arcu quodam ejuſdem eccleſiæ, quæ hujuſmodi erant MCCVIII: quinque enim poſtremæ jam media ſui partn corroſæ, hanc tantum ſpeciem oſteodnbant. *Hanc S. Roſaliæ eccleſiam memorat etiam breviſſime Salernus pag.* 152, *& Caſcinus pag.* 14 *&* 15. *At hic uno ſeculo eccleſiam poſteriorem facere videtur, cum narret ædificatam inter annum* 1320 *&* 1330, *uti ibidem videre licet. Verum ſive ſeculo* XIII *ſive* XIV *condita ſit illa eccleſia* S. Roſaliæ, *ceterum eſt antiquiſſimi cultus argumentum.* E

jam inde a ſeculo XIII

162 Secundo Panormi annn MCCLVII celebre jam erat templum S. Roſaliæ, ut patet e legato Theophaniæ nobilis matronæ, quod teſtamento reliquit eccleſiæ S. Roſaliæ. . . De eadem eccleſia fit mentio in teſtamento nobilis viri Joannis de Calavallis anno MCCCXXXVII. Tertio de eadem eccleſia, & ſimul de alia capella ejuſdem Sanctæ in eccleſia S. Catharinæ de Olivella fit mentio in quodam catalogo, confecto anno MCDXXXIX juſſu archiepiſcopi Panormitani, qui tunc temporis erat vir ille celeberrimus Nicolaus Tudiſcur, qui per antonnmaſiam dicitur PANORMITANUS. *De utraque hac æde ſacra Salernus ita loquitur pag.* 152: Celnbritatem ergo eominir, Divæ titulum cum religioſo cultu, ab eccleſia Sicula jam diu uſurpato, hæc plaee conteſtantur: antrum Peregrini montis jam dudum ante plura ſæcula religioſe cultum, ædis ſacræ titulus cum virginis Roſaliæ effigie: cujus aræ adnexum olim eccleſiaſticum beneficium de jure patronatus Panormitaoi ſenatus: alterum item templum eidem Virgini ibi ante annum ſalutis MCDXIV excitatum, ubi proxime deinde exſtructa eſt D. Catharinæ ædes, cui nomen Olivellæ fecit olea ex propinqua area. Atque ædis utriuſque meminit eruditiſſimus juris canonici doctor Nicolaus Tudiſcus archiepiſcopus Panormitanus, qui ſub nomine Abbatia Panormitani inclaruit & celebratur: is enim anno MCDXXXIX in catalogum ducentarum ſere ſacrarum ædium, quibus tbynnariæ piſcationes aliquot piſces quotanis pendunt, regeſſit duplex hoc S. Roſaliæ templum. F

Sanctæ dicati

163 Eidem eleemoſynas erogatas lngimus quæ in re numquam excidere e memoria debet antiquiſſima cujuſdam Theophaniæ teſtamentaria diſpoſitio, in pergamena carta ſcripta die XVIII Aprilis, anno MCCLVII, quam autographam ſæpe legimus, & cuſtodiri diligentur curavimus: ibi enim inter alia Sanctis legata, tatenum aureum S. Roſaliæ templo ſolvi imperavit; oſtenditque apertiſſime intra eantum annos a Roſaliæ obitu ſacram illi ædem publico cultu extructam. *Caſcinus pag.* 6 *agit de celtſia montis Peregrini, & pag.* 9 *idem adducit teſtamentum Theophaniæ, dubitans tamen, an hæc legatum fecerit in favorem eccleſiæ* S. Roſaliæ *montis Peregrini, an in favorem alterius eccleſiæ* S. Roſaliæ, *qua tunc etiam Panormi fuiſſe affirmat*:

AUCT. J. S. *De eccleſia montis Peregrini teſte igitur apud Amatum in literis Panormitanorum anni* 1421, *ubi feſtivitas* S. Roſaliæ *in monte Peregrino celebrari dicitur in die Aſcenſionis. At nihil refert ad antiquitatem cultus demonſtrandam, utri* S. Roſaliæ *eccleſiæ gratia illa fit præſtita.*

eccleſiis, facellis, altaribus,

165 Quarto, *ut proſequitur Spuces*, Rivalli, quod oppidum eſt in diœceſi Polycaſtrenſi provinciæ Baſilicatæ, anno MCDLXVIII conditum eſt templum S. Roſaliæ. *Salernus ſcribit*, Rovelli *in* Lucania, *ſed idem oppidum deſignat.* Quinto Julianæ, quod oppidum eſt in Sicilia diœceſis Agrigentinæ, ab immemorabili excitatum fuit in templo maximo extare S. Roſaliæ, cujus mentio habetur in quadam ſcriptura jam inde ab anno MDXXII... In eodem altari fit mentio in quadam nota Agrigentinæ eccleſiæ, edita anno MDXL. Sexto Politii, quæ civitas eſt in Sicilia diœceſis Cephalœditanæ, antiquiſſimum fuit templum S. Roſaliæ, cujus adhuc ruinæ, ſolumque ipſum habetur in honore. *Conſentit Caſcinus pag.* 14, *meminitque de eodem breviſſime Salernus.* Septimo. Anno MDXCIV confratres S. Cathatinæ da Olivella concedunt RR. Patribor Oratorii capellem S. Roſaliæ antiquiſſimam, cum onere aliam fabricandi in nove eccleſia S. Ignatii martyris: quod & factum eſt. *Idem Caſcinus pag.* 30 & 31 *aſſerit.* Octavo, Bibonæ, quod oppidum eſt in Sicilia diœceſis Agrigentinæ de dominio S. Roſaliæ, ejus templum exſtat longe antiquiſſimum, quod tradunt ante trecentos, vel & quadringentos annos conditum fuiſſe... Templo adjuncta confraternitas, cujus initia referunt ad annum MCCL. hoc argumento, quod eum lis eſſet de præcedentie in proceſſionibus, quæ ibi ſequitæ antiquitatem, inter confratres S. Antonii, S. Bartholomæi, & S. Roſaliæ; confratres autem S. Bartholomæi de ſcripturis antiquitatem probarent jam ab anno prædicto; ea lis jure terminari non potuit: ſed compoſita eſt hoc pacto, ut viciſſim præcederent. Unde colligitur, tunc temporis a confratribus S. Roſaliæ exhibitas fuiſſe ſcripturas ſaltem pariantiquitatis... Ad ejus templi antiquitatem pertinet, quod tertio collapſum, reparatum eſt tet... Rurſus quod æs campanum ejuſdem eccleſiæ jam ab anno MCDLXXVII non conditum, ſed refectum eſt. *De eccleſia Bivonenſi admodum antiqua agit etiam Cajetanus in Vita edenda, Caſcinus pag.* 15 & *ſeq., & breviter Salernus.*

B

C

quæ per totam fere

165 Nono. In entro Quiſqolnenſi jam inde e primis ſæculis poſt mortem S. Roſaliæ excitatum fuiſſe altare eidem Sanctæ, teſtantur tabulæ Staphanenſes. *Inſtitui ſolitas ſupplicantium proceſſiones ad eum locum, teſtatur Caſcinus pag.* 17, *& latius ex authentico Mſ. probabo inferius* § 26, *ubi narrabitur iſtius antri inventio.* Decimo, Troina[A] oppidum eſt diœceſis Meſſanenſis: ibi templum antiquiſſimum S. Roſaliæ (*fuiſſe,*) teſtantur tabulæ, quæ adhuc ejus nomen retinent. *Conſonant Caſcinus pag.* 20, *addens Sanctam ſuo etiam tempore particulariter ibidem invocari ſoliam, licet eccleſia ipſius foret deſtructa. Mentio ejuſdem eccleſiæ eſt apud Salernum.* Undecimo. Ragusa, oppidum Syracuſanæ diœceſis, templum habet S. Roſaliæ longe veteſtiſſimum. *De hoc, uti & de pluribus venerationis argumentis in diœceſi Syracuſana, Caſcinus pag.* 20 & 21. Duodecimo. Siclir, diœceſis Syracuſanæ oppidum aliud, templum habuit ejuſdem Sanctæ ab immemorabili, cujus ruinæ adhuc in honorem ſunt... Decimo tertio. Maurur, oppidum diœceſis Meſſanenſis, eccleſiam habuit S. Roſaliæ ab immemorabili... Decimo quarto. Aliud templum ejus exſtat ab immmmorabili in oppido Toſtoreti, (*Salernus* Tortoricii) diœceſis Meſſanenſis. Decimo quinto. Aliud item antiquiſſimum in oppido Faſicarra (*Salernus ſcribit* Ficatræ) diœceſis Meſſanenſis, poſt ruinas reparatum anno MDCV, hoc eſt XIX annis ante inventionem corporis. *De omnibus conſentiunt Salernus breviter, & fuſius Caſcinus cap.* 2.

D

166 Decimo ſexto. Templum Olivellenſe, (*de quo jam ſupra actum*) S. Roſaliæ dicatum Panormi ab immemorabili... Decimo ſeptimo. Templum aliud ejuſdem Calaſcibettæ*, diœceſis Catinenſis, veuſtate collapſum... Decimo octavo. Ruinæ templi antiquiſſimi S. Roſaliæ, quæ omnæ ac veneratlonem retinent, in ora Cephalœditana. Hæc ſunt templa antiquitur in honorem S. Roſaliæ dicata, & omai cultu ac veneratione a fidelibus frequentata: recentiora enim, quæ noſtra ætar condidit, miſſa facimus: inter qoæ neum habetur Panormi conſtructum auctoritate ſanctiſſimi Domini ooſtri Urbani VIII Pontificir maximi, qnam Deur ſervet in multos annos. *Haſtenus Spuces de eccleſiis, facellis & altaribus Sanctæ. Unum alterumque adjungit Salernus, ita breviſſime de hiſce ſcribens*: Aliorum etiam quatuordecim delubrorum per univerſam Siciliam, repertir eorumdem veſtigiir, renovata modo memoria eſt, Caeeabi in hoſpitio, ſau, ut vocaot, grancia mooaſteeii S. Nicolai de Nemore; Cephalœdi ad litens Orienti adverſum duplici ab oppido lapide: Politii, Rahalmuti, Biſbonæ, Calaſcibettæ, Troinæ, Ficatræ, Sacto-Mauri, Tortorieli, Sicli, Aoguſtæ*, Pauſæ* in Calabtia, Rovelli in Lucania. Altaria eecanſentur multo plura. *Hæc de eccleſiis, facellis & altaribus ſufficiant, ut ad alia antiqui cultus argumena progrediamur.*

Siciliam aſſignantur.

*Calataſcibet

E

*Agouſta *Paola

§ XVI.

F

Antiquiſſima venerario ex imaginibus vetuſtis, aliiſque uiterius probata; ea deinde, poſtquam nonnihil elanguerat, inſtaurata initio ſeculi XVII.

Imagines Sanctæ

AB *eccleſiis & altaribus ad vetuſtas* S. Roſaliæ *imagines tranſit Spuces, atque ita ratiocinatur*: Intet imagines S. Roſaliæ omnium antiquiſſima videtur, quæ jam inde ab anno MCLXXIV, hoc eſt anno decimo quarto poſt obitum ejuſdem (*ſecundum ipſius de anno emorualli ſententiam*) creditur fuiſſe depicta in trabe ſummæ contignationis templi regii Montisregalenſis. Eamdem enim ætatem videntur habere picturæ illæ, quam habet prima ipſa templi contignatio, quæ facta fuit anno MCLXXIV, ut patet ex Pirro in notitia Monteregalenſis eccleſiæ (*tom. 1 Italiæ ſacræ pag.* 397 & *ſeq.*) & Lello paet. 2; nec omnquam reparata ante annum MDCXXIX. *Si ſatis certa ſit aſſignata pictuvæ antiquitas, culta fuit Sancta paciſſimis poſt mortem annis: nam ſuo loco oſtendi, eam verſimiliter ferias obiiſſe, quam anno* 1160.

ad ſeculum XII relata,

168 *Verum quidquid ſit de tanta hujus picturæ*

A *ſtarę vetuſtate, quæ non ſatis clarè oſtenditur, aliam ejuſdem fere ætatis memorat Salernus his verbis:* Imagines vero cum ſanctitatis titulo publici cultus teſte innumeræ, eæque antiquiſſimæ; inter quas poſt plures ab inventione reliquiarum annos ea ignotuit, quæ in cathedrali Panormitano templo depicta olim fuit; trabibus enim majoribus ſuſtinendis, ſeu potius ornandis ad parietes ligneæ fulcra apte conformata ſubduntur: in iis vero depictæ ſunt plures Sanctorum effigies, quæ tamen eorum, qui in ſolo ejuſdem templi degunt, ob elticudinem oculorum eciem adeo fugiunt, ut inde dignoſci nequeant: dum autem idem templum magnificentiſſime, ut moris eſt, celebrando S. Roſaliæ feſto holoſericis auro intertextis aulæis, & divite gaza exornare-

B tur, ſub nona trabe agnitus in imagine S. Roſaliæ exemiticius veſtis modus, nam cinericii coloris ſæco veſtitur, cui circumjectum ad humeros, peregrinorum ritu breve palliolum cæruleo, ſed jam languido, colore imbutum; binis roſis hinc & inde, qua brachia pallio tegantur, & characteribus S. R. nomen S. Roſaliæ iunnitur. Trabs autem illa cum ornamentis præfefert æqualem templo antiquitatem, quod dedicatum fuiſſe conſtat a Gualtario archiepiſcopo, ejus auctore anno MCLXXXV. *De Gualterio II archiepiſcopo Panormitano agit Pirrus tom. 1 a pag. 121, ubi etiam pag. 127 de conſtructa eccleſia hac cathedrali,*

alia item vetuſta, 169 *Spucces porro præcedentibus hæc ſubdit:* Proxime (*vetuſtate*) accedit tabula Marturanenſis Panormi. *Hanc, quam omnium vetuſtiſſimam ſuſpicabatur Caſcinus, æri inciſam dedi ad* § 7. Panormi etiam duæ aliæ habentur tabulæ Olivellenſis (*eccleſiæ*) miræ antiquitatis. *Utramque dedi in Caſcino, cujus altera eſt ſecunda, altera ſeptima.* Ibidem alia conviſitur imago S. Roſaliæ vetuſtiſſima in hoſpitali, quod vocant Magnum. *Dabitur infra ex Caſcino, cujus æſt decima quinta.* Ibidem alia ejuſdem imago penutique habetur in parochiali templo S. Nicolai ab Albergaria. Bibonæ, quæ civitas fuit dominio S. Roſaliæ, eaſtant antiquiſſimæ imagines S. Roſaliæ octo: prima in ecclaſia ejuſdam S. Roſaliæ, depicta anno MDXCIV. Secunda ad poſtes cujuſdam tabernaculi in eadem eccleſia,

C facta anno MCDXLIX. Tertia, quæ videtur omnium antiquiſſima, in medio gonfalonii ejuſdem ecclaſiæ. Quarta eſt lignea ſtatua inaurata, quæ, cum vetuſtate jam pene conſecta eſſet, inſtaureta eſt anno MDXXXI. Unde colligitur, ejus ætatem longe antiquiorem fuiſſe. Quinta altera ſtatua ejuſdem, hac etiam vetuſtiot, & omnino corroſa, quæ ſervatur in facello ejuſdem eccleſiæ. Sexta in eccleſia parochiali S. Agathæ, cujus antiquitatem teſtantur Gothici characteres. Septima in eccleſia S. Antonii, facta anno MDVIII. Octava in exteriori fronte cujuſdam domus. *Ex hiſce varias ex Caſcino dedi, ſuis locis videndas.*

ex quibus varię nomen Sanctę habent inſcriptum: 170 S. Sraphanus oppidum eſt prope Bibonam de ditione ejuſdem S. Roſaliæ. Ibi imago eſt S. Roſaliæ perantiqua ab anno MCDLXVIII in maxima eccleſia. Alia ejuſdem imago habetur in gonfallonio S. Mariæ Magdalenæ ejuſdem oppidi... Raguſæ præter templum S. Roſaliæ dicatum, alia exſtat pervetuſta ejuſdem imago in eccleſia S. Theodori, ſumma cum veneratione habita... Calaſcibettæ prætet templum proprium S. Roſaliæ, alia ejuſdem imago ab immemorabili colitur in eccleſia S. Mariæ a monte Carmelo.. Jam vero plaræque iſtarum imaginum inſcriptum getunt nomen S. Roſaliæ, ut imago Marturanenſis, ... imago prima Bibonenſis, ... itidem octava Bibonenſis, ... & aliæ complures. Jam argo ab imagi aibus ad beneficia trenſeemus. *Qui vero de iſtis imaginibus plura enucleatius diſputata deſiderat, adeat Opus Italicum Caſcini, qui de illis maxime agit lib. 1 cap. 2, licet aliis quoque locis de eiſdem non pauca differat. Ego interim, cum dicta ad propoſitum noſtrum ſufficiant, progredior cum auctore Diſſertationis ad* beneficia antiquitus conſtituta ſub titulo ac nomine S. Roſaliæ. Auct. J. S.

171 Omaiam, *inquit*, antiquiſſimum eſt Panormitanum, nrectum in monte Peregrino, qui antiquitas ERGTA dicebatur. Hujus prima inſtitutio immamorabilis eſt; rameu habetur antiquiſſima teſtimonia jam inde ab anno MCCCXCIII, ... rurſus ab anno MCCCXCIX, ſcripct. 7 fol. 41. Qua in ſcripiura illud eſt noiabile, quod hoc beneficium prædictis illis aania conſerabatur a ſummo Pontifica Romano: unde paret, cultum S. Roſaliæ notum ac probatum fuiſſe Pontifici. *varia quoque beneficia antiquitus inſtituta ſub titulo S. Roſaliæ:*

E Præterea ejuſdem beneficii mentio habetur anno MCDVIII, ... MCDXVIII *&c. Pergit auctor ex ſcripturis plurimis, quæ mihi ad manum non ſunt, mentionem hujus beneficii oſtendere per totum ſeculum* XV, XVI *& initium* XVII, *ſeuuſque ad annum* 1611; *de quo varia etiam adduxit Caſcinus pag. 6. Deinde ſic proſequitur Spucces ad alia:* Alterum eſt beneficium Julianenſe, de quo fit mentio anno MDXXII, ... & anno MDXLI... Ad beneficia revocari poteſt feudorum inſtitutio. Anno igitur MCDLXVIII in agro Calaſcibettenſi feudum inſtitutam auctoritate regia ſub titulo S. Roſaliæ. *Hiſce expeditis, ad publicam Sanctæ invocationem cum eodem auctore pergo.*

antiqua invocatio item probata: 172 Panormi, *inquit*, in metropolitana eccleſie publice invocari ſolitam S. Roſaliam, teſtantur memoriæ veterum librorum, quibus illa eccleſia utitur in publica offieia... Idem teſtatur liber precum, quo antiquitus utebatur eccleſia S. Michaelis in eadem urbe, conſcriptus anno MCCCXLIII, ubi inter alias virgines proponitur etiam invocanda S. Roſalia,.. Bibonæ publicam & entiquiſſimam fuiſſe invocationem S. Roſaliæ, teſtantur tabulæ Bibonenſes,... & F ſpecialius ad amoliendam peſtem... Idem de oppido S. Srephani teſtantur tabulæ Stephanenſes... Idam de monaſterio Biboneuſi S. Pauli teſtantur tabulæ Bibonenſes... Idem de oppido Racalmuteuſi teſtantur ejus tabulæ... Idem de civitate Mazarienſi teſtantur tabulæ Mazatienſes. *Hæc breviter Spucces. Salernus vero ad propoſitum noſtrum habet ſequentia:* In auriquas etiam litauias, quæ inter ſupplieationes Panormi olim recitabantur, S. Roſaliæ uomen in aliarum virginum ehorum relatum aſſa, ex eodicibus, ante plura ſecula manu daſcriptis, liquet. *Similia narrat Caſcinus pag. 11, obſervans etiam nomen S. Roſaliæ reperiri in hymnis antiquis, in quibus multa antiquorum Sanctorum ſunt nomina, ita tamen ut nomina SS. Bernardi, Franciſci & Dominici necdum in iis occurrerent. Ex quo colligit, S. Roſaliam ante laudatos Sanctos Panormi fuiſſe cultam.*

feſtivitas item celebrata, 173 *Ad celebratam Sanctæ feſtivitatem demum procedit Spucces, atque id breviter oſtendit his verbis:* Feſtum celebratum antiquitus die 14 Septembris Panormi, teſtantur tabulæ Panormitanæ... Racalmuti idem teſtantur tabulæ Racalmu-

AUCT. J. S. calmutenſes... Biboneæ idem teſtantur tabulæ Bibonenſes... Idem teſtantur S. Stephani tabulæ Stephanenſes... Raguſæ idem teſtantur tabulæ Raguſanæ. *Ex dictis vero omnibus ita concludit*: Jam igitur hæc omnia ſatis luculenter oſtendunt, ſanctam Roſaliam jam inde ante quadringentos annos (*id eſt, ab anno circiter* 1242) habitam eo loco, quo cæteri Sancti haberi ſolerent. *Legitima eſt concluſio, ſi auctor ſolum velit inſinuare*, S. Roſaliam *cultu eccleſiaſtico ab eo tempore honoratam fuiſſe in Sicilia, & a fidelibus invocatam. Si vero inferre voluerit, Sanctæ feſtivitatem tum diu celebratam fuiſſe Officio eccleſiaſtico, uti ſit de præcipuis Sanctis, & quidem per totam Eccleſiam, ut verba ſonant, id ſane non ſatis probaverat; cum nullibi oſtrudat, a quo tempore cœpta ſit celebrari Sanctæ feſtivitas annua; cumque certum ſit, eam non fuiſſe celebratam per totam Eccleſiam. Verum id neceſſarium non erat, ad immemorabilem & legitimum* S. Roſaliæ *cultum demonſtrandum: atque is tam luculenter oſtenſus eſt, ut nullus relinquatur dubitationi locus.*

B *Non videtur Sancta culta tempore Willelmi I, ſed ante ſit. nem ſecuti ut.* 174 *Caſcinus lib.* 2 *cap.* 19 *pag.* 281 *aſſerit*, S. Roſaliam *jam fuiſſe cultam tempore Willelmi I Siciliæ regis, qui obiit anno* 1166, *cultumque ejus ab Alexandro Papa III approbatum ſuſpicatur. Mancuſus vero in Vita part.* 1 *ſ.* 2 *pag.* 165 *conſidentius affirmat antiquam de* S. Roſalia *orationem compoſitam aut confirmatam ab Alexandro III. Verum neuter allegat auctoritatem antiquorum, aut rationes idoneas, quibus tanta cultus antiquitus oſtendatur: imo ne ſatis quidem probari poteſt.* S. Roſaliam *eſſe defunctam ante Willelmum I. Oratio autem, de qua Maccuſus loquitur, hæc eſt*: Deus corona gloriæ, qui beatam Roſaliam virginem de regia ad deſertum eductam, & gloriosis floribus coronatam, ad paradiſi delitias aſſumpſiſti, da, quæſumus, ejus auxiliis, ut a malis omnibus eruamur, & perſeverantiæ coronis potiamur optatis. Per Dominum &c. *Recitatur eadem oratio in fine Operis Caſcini pag.* 320; *at non additur, a quo tempore uſitata aut compoſita fuerit. Quapropter tantu illius orationis antiquitas non fuerat aſſerenda, ſed probanda: & forſan multum laboraſſet Mancuſus, ſi voluiſſet oſtendere, orationem illam ante ſeculum* XVII *fuiſſe compoſitam.*

C *Vincentius Auria in Roſa cæleſti pag.* 28 & 29 *affirmat ex Philippo Paruta, eccleſiam Sanctæ in monte Peregrino fundatam ab anno* 1180: *quod an ſatis certum ſit, ignoro. Verumtamen ex hactenus dictis colligitur*, S. Roſaliam *aliquo ſaltem cultu honoratam fuiſſe ante finem ſeculi* XII, *eumque magis dilatatum ſeculo* XIII, & *ſequentibus, donec paulatim cœperit langueſcere, ut glorioſius inſtauraretur ſeculo* XVII.

cultus ille poſtea nonnihil elanguerat. 175 *Salernus de langueſcente primum, ac deinde inſtaurato ſanctæ Solitariæ cultu hæc ſcribit*: Sed, quod mireris, cultus tantus, ac tam late ſparſus, obtorpeſcentibus Sieulorum animis, & decedente ſanctitatis fama, ſenſim refrixerat: quod non aliunde manaſſe eredam, quam quod laterent ſacroſanctæ ejus Virginis reliquiæ, quæ mortalium animos cœleſti igne ſuccende. rent, & amorem beneficiis ſoverent. Ita eum olim latuere apoſtolorum Petri & Pauli corpora, deferant, uti ſcribunt Platina & Ciaconius, verum Pontificiarum ſcriptores, in honore eſſe propter deſuetudinem & ignorantiam hominum, quouſque ſub Urbano V innotuere. Quare eaeidiſſe Roſaliæ cultum permiſit Deus in alicujus oblivionis tenebras, ut ſelicius & ampliori celebritate reſurgeret. Numquam tamen deleta prorſus S. Roſaliæ memoria (*at abunde colligi poteſt ex ſupra dictis*) ſed retenta ſunt ſemina, unde ad gloriam pullularet. In cathedrali enim æde Panormitana die 15 Septembris ritu ſemiduplici recitari jam cœperant, renovato cultus ſtudio ad anniverſarium feſtum, divinæ preces ab anno MDCIX: & futuræ inventionis ſpem de eruenda ab impendentibus periculis patria fama, divino confirmata oraculo, ſuſtinebat. Qua vero ratione celebritas nominis, hominum obſequia & plauſus in divam Roſaliam reſloruerint per ejus reliquiarum inventionem, mox, eum de ea agemus, differendum erit. *Caſcinus hiſce omnibus lib.* 2 *cap.* 2 *fatis conſonat; certumque eſt venerationem* S. Roſaliæ *per corporis inventionem ita revixiſſe, at longe factu ſit celebrior, quam ante umquam fuerat.*

§ XVII.

Beneficia aliaque corporis inventioni prævia: corpus variis vicibus fruſtra quæſitum.

Bivonenſes juſſu Sanctæ eccleſiam ſtruere, & peſte per eam liberari?

QUamquam pleraque beneficia S. Roſaliæ, *quæ ad poſterorum memoriam pervenerunt, facta ſint circa tempus inventi corporis aut tempore poſteriore, nonnulla tamen narrantur, quæ diu præceſſerunt. Caſcinus* Bivonam a S. Roſalia *jam anno* 1347 *peſte liberatam ſcribit, rem narrans hoc modo pag.* 16: Protectionem iſtam & amorem Sanctæ experta eſt Bivona magno beneficio & gloria ipſius occaſione univerſalis peſtilentiæ, quæ totam afflixit Sieiliam, & memoratur a Fazello ad annum MCCCXLVII. Quippe celebris fuit apparitio S. Roſaliæ, in ejus vicinia extra oppidum ſupra magnum ſaxum oblata puellæ, quæ in propinquo torrente panniculos lavabat lineos: hæc monebatur, Bivonenſes peſte liberandos, ſi eo in loco eccleſiam S. Roſaliæ exſtruacent, Fides tuoe temporis relationi revelationis non eſt habita. Verum durante ſemper malo, reverſa anno ſequente Sancta, apparuit homini fida digno, cui eum credidiſſent, fabricata eſt eccleſia in illo loco, qui paucis paſſibus diſtat ab oppido: ſecutaque inde eſt mali ceſſatio. Hinc eam partienlari oratione invocant tamquam patronam. Aſſeruut abhinc tempore non multo trabem fuiſſe in illa eccleſia, in eaque notatum fuiſſe annum MCCCXLVIII, qui optime cohæret eum tempore prædictæ peſtilentiæ. *Hactenus Caſcinus, plura ſubnectens de eccleſia illa Bivonenſi: ut non indicat, ex quo ſcriptore vel monumento antiquo factum iſtud didicerit. Idem tamen paucioribus verbis deinde retulit Vincentius Auria in Roſa cæleſti pag.* 45. *Suſpicari quis poſſet, apparitionem illam hauſtam eſſe ex Caietano, qui narrat* S. Roſaliam *peſtis tempore apparuiſſe, monuiſſeque ut ſibi eccleſia Bivonæ extrueretur: aut, quia nonnullu addit, ex iiſdem eum illo hauſiſſe monumentis; annumque, qui prætermiſſus eſt a Caietano, ex ſolis adjectum conjecturit; ac præſertim ex trabe memorata.*

Caſcinus ex antiqua pictura, ubi S. Roſalia inter quatuor virgines eſt media,

177 *Caſcinus lib.* 2 *cap.* 21 *pag.* 318 *ex imagine vetuſta, quæ* S. Roſaliam *exhibet mediam inter quatuor ſanctas Virgines, conjecturam format de alio quodam bruſcirio, ipſius patrocinio a Panor-*

INTER QUATUOR VIRGINES ANTIQUIORA PANORMITANÆ URBIS PRÆSIDIA ET DECORA MEDIA SPECTATUR ROSALIA

Ex veteri, et nobili pictura in pariete ad Orientem sito ad atrium magni nosocomij in urbe Panormo

NAPOLI

A *Panormitanæ impetrato. Imaginem illam laudatus ſcriptor refert ad annum ferè* MCD, *eamque edidit loco decimo quinto, quemadmodum eam. dem hic exhibeo. Obſervat vero Caſcinus imaginem fuiſſe inſtauratam ſuo tempore, aut non diu ante, quia humiditate parietis multum erat corrupta; partem tamen ſuperiorem, quæ quisque repræſentat virginem, magis tum fuiſſe integram, Deinde totam figuram exponit hoc modo*: Quæ inter has (*virgines*) media eſt, Roſalia eſt toſis coronata, junctis manibus in modum patrocinantis. Ad dexteram ejus ſtat S. Agatha, quæ pro ſigno manus habet mamillis appoſitas. Huic altera adſtat, funem manu tenens, quæ videtur S. Chriſtina, cum hæc fune alligata fuerit ſaxo, & in lacu ſubmerſa. Ad partem ſiniſtram eſt S. Oliva, teneus ramum oleæ, inſigne ſuum conſuetum; & S. Nympha cum vaſe, quod ſignificat vas olei ferventis, cui fuit injecta, & cum corona liliorum & roſarum in capita, quia ſic coronata fuit ab angelo, ſimulae per manus S. Maximiliani archiepiſcopi Panormitani ſacrum ſuſcepit baptiſma. *Hactenus Caſcinus. Porro de S. Agata apud nos actum eſt ad diem* V *Februarii, de S. Chriſtina ad* XXIV *Julii, de S. Oliva ad* III *Junii, & de S. Nympha agetur cum Martyrologio Romano ad* II *Novembris, aut ad* III *cum Siculis, ubi diſenti poterunt facta hic aſſerta.*

B

ſuſpicatur Panormum ab ea olim peſte liberatam quod eſt incertum.

378 *Expoſita imagine, conjecturam ſuam ſubdit Caſcinus hic verbis.* Verum hic progredi ueqneo, niſi pedem figam, animoque perpendam, qua de cauſa a dnceutis, ut mioimum, & pluribus annis medius locus cum tanto honore virgini Roſaliæ datus ſit inter quatuor virgines & martyres, quæ antiquiores ſunt Panormi patronæ; cum hæ ſine dnbio in eccleſia præcedere ſuleant cum martyrio tum antiquitate. Qua de cauſa animum indnco ad dicendam conjecturam meam, oimirum quod depictæ fnerint tempore alterius eujuſdam liberatrinnis a peſtilentia, obtentæ ab eadem virgine Roſalia, quæ contra tale malum aotiqua eſt patrona. Id tam locus, nimirum valetudinarium, confirmat quam tempus, quo ſcitur peſtilentia ibidem fuiſſe. *Ita eatiocinatur Caſelaus, cujus rationes quidem evincunt*, S. Roſaliam *a multis ſeculis in magna veneratione fuiſſe apud Siculos, tamquam patronam ſingularem contra peſtem. Verumtamen certo dici nequit, an occaſione novi beneficii inter quatuor virgines media picta ſit* S. Roſalia; *an vero ob memoriam præteritorum, vel alia de cauſa, præſertim cum tempus factæ picturæ exacte notum non ſit.*

C

Panormus anno 1474 peſte liberata dicitur

379 *Laudatus ſupra Auria pag.* 28 *narrat, anno* 1474 *peſtilentiam gravem fuiſſe Panormi, cumque eccleſia* S. Roſaliæ *in monte Peregrino ruinam minaretur præ vetuſtate, inſtauratam fuiſſe eo tempore a ſenatu Panormitano, eitoque ſublatam eſſe peſtilentiam; ſenatum vero in gratiarum animi teſſeram reſtituiſſe beneficium, quod eidem eccleſiæ olim fuerat annexum. Joannes Maria Amatus Societatis Jeſu in Opere de Principe templo Panormitano lib.* 9 *cap.* 2 *pag.* 225 *ex Camizzaria Ms. lib.* 1 *de eodem beneficio ita ſcribit*: Pius ſenatus, cum gravis lues annu MCDLXXIV, VIII* Idictione, Siciliam & Panormum premeret, prætore Antonio de Maſtro Antonio, decrevit SS. conciri Roſaliæ templum diruturm ob vetuſtatem in monte Peregrino de novo conſtruere: oh res mira! ſtatim intermiſſa epidemia illa. *Hæc illi.*

* *erat eo anno* VII

180 *Caſcinus lib.* 1 *cap.* 2 *pag.* 17 *inſigne refert beneficium* S. Roſaliæ, *quæ oppidum S. Stephani immune ſervavit a peſte, tam late per Siciliam graſſante. Verba ipſius Italica fideliter reddam Latine. Ubi obſervaverat, in vicinia S. Stephani eſſe ſpeluncam Quiſquinenſem, ibique Sanctam annua ſupplicatione & feſtivitate coli; teetam quoque en ſpelunca loco ab incolis & externis religioſe ſumi contra morbos varios, & præſertim contra quartanam; ad eumdem quoque locum non fruſtra recurri in malis publicis morborum, ſicitatis aut pluviæ nimiæ; ſed illa beneficia memoriæ mandata non eſſe; ſubdit ſequentia*: Unum (*beneficium*) idque maximum refert oppidum S. Stephani, obtenium tempora alterius peſtilentiæ, quæ ante hanc (*anni* 1604) ætate noſtra fuit graviſſima anno MDLXXV. Ab hac inſactum fuit oppidum iſtud beneficio S. Roſaliæ, quæ apparuit viro probo, cui nomen erat Paſchalis Barbera, eique hæc dixit verba; "Uxor tua ntero geſtat filiolam, quam natam „vocabis Roſaliam: & eritia liberi a peſte; re„fer id conterraneis tnis„. Ita omoino avenit, quantumvis a violentia morbi contagioſi, quæ varia loca vicina occupaverat, multum aſſent circumdari.

Oppidum S. Stephani ab apparente cuidam S. Roſalia,

E

181 Neque ſolum circumcirca, ſed intus quoque fuit peſtis ſine detrimento: eum enim eo Bivona ſe contuliſſet Philippus di Alfieri cum familia ſua infecta; ipſe illic mortuus eſt, & ſetie non interrupta ipſius uxor, filii, & ſoror. Et quia ſuſpecti non erant, dum advenerant, multi cum eis intima erant familiaritate conjuncti, ſeu conſanguinitatis ſeu amicitiæ cauſa, & variis pietatis officiis ſe ipſis jungebant, ita ut manibus etiam contrectarent & veſtirent cadavera infecta, ex quo oſiri potnerat oppidi perolcies. Verumtamen inſectio oon adhæſit ne uni quidem, uti viventes etiamnum teſtes oculati certiſſimo teſtimonio confirmant. Hi item narrant, famam tunc fuiſſe, quod eadem virgo Roſalia diverſis apparendo eos animaverit & confirmaverit in temporibus occaſionibuſque tam periculoſis. *Multa hujus relationis adjuncta confirmantur jurato teſtimonio Franciſci la Barbera ſacerdotis, qui anno* 1642 *teſtatus eſt ſe audiviſſe ea a parentibus; videlicet apparitio* S. Roſaliæ, *omniaque de immunitate a peſtilentia hic relata: prædicta etiam de naſcitura puella: at prædicta de immunitate incolarum S. Stephani a peſte in ejus teſtimonio non legitur.*

amanifeſto peſtis periculo ſervatum

F

puella multa loquela apud ſpeluncam Quiſquinenſem conceſſa

182 *Hiſce aliud beneficium adjungit ab iiſdem teſtibus acceptum, ita proſequens*: Præterea referunt aliud beneficium iiſdem temporibus particulari perſonæ conceſſum extraordinario & grandi miraculo, quod noo eſt prætermittendum. Accidit hnc virgini, quæ nomioabatnr Dominica di Palermo, filia Antonini, quæ ad annum ætatis decimum ſeptimum perveoerat ſioe loquela, & prorſus muta. Hæc a matte ſna, comitantibus non paucis familiaribus, ducta fuit ad ſanctam illam ſpeluncam (*Quiſquinenſem*,) & poſt multas preces, abenntibus omnibus aliis & per ſilvam illam vagantibus; ſola ibi relicta. Hæc vero in geoua provolnta ſtudebat deſideratam gratiam a porente virgine Roſalia impetrare, donec illam gratioſe obtinuerit. Unde reverſi poſt horam comites, lætam ſupra modum & loquentem invenerunt, rectaque admodum explicantem, qnid ſibi cum Benefactrice ſua contigiſſet; licet impetratum beneficium apud omnes, qui mutam puallam audiebant loquentem, non

alia

AUCT. J. S.

alia indigeret explicatione; omnesque engerentur in piissimas effundi lacrymas, & in gratiarum actionem prorumpere; quemadmodum hodieque magno eum fervore gratissimam beneficii servant memoriam & fidem faciunt. Affirmant quoque puellam, animam item meliorem effectam, reliquum vitæ multis virtutibus & bono exemplo traduxisse. *Hactenus Cascinus, ex cujus relatione patet, non in sola pestilentia, sed in quibusvis necessitatibus, impetratum fuisse opem S. Rosaliæ jam ante inventionem corporis. Hæc autem mutæ fanatio confirmatur jurato testimonio Joannis Gerardi sacerdotis, qui illam anno 1642 testatus est ex relatione parentum suorum, addens tamen filiam non nihil deinde balbutisse.*

Corpus Sanctæ sæpe quæsitum: pia mulier solitaria.

183 *Porro corpus Sanctæ a variis frustra quæsitum fuisse, cum aliis narrat Cascinus lib. 1 cap. 1 pag. 6 & 7, ubi etiam testatur fuisse præ-*
B *dictionem quamdam de corpore S. Rosaliæ non inveniendo, nisi tempore gravissimæ necessitatis. Observant primo semper satis constitisse de corpore Sanctæ in monte Peregrino sepulto, non autem de certa aliqua montis spelunca, eaque de causa variis vicibus fossum esse in monte. Deinde ita pergit:* Multi eo se labore fatigarunt, sed frustra, quia Deo non placebat (*ut tunc inveniretur.*) Et vere innotuit non solum fama, sed certa scientia, gravium personarum testimonio, multis annis (*ante inventionem*) exstitisse illud oraculum, numquam reperiendum (*Sanctæ corpus,*) nisi tempore gravissimæ necessitatis. Ad horum confirmationem, omissis aliis multis, narrabo duas aut tres brevissimas historias, non admodum vetustas, sed veras & sufficientes ad claritatem dictorum. Primo mulier quædam aulica anno MDLXXXV, quæ relicta aula mundoque pio affectu erga hanc Virginem, eam imitari cupiebat, habitavit ibidem cum simplicitate & puritate animi magni, veste induta virili. Angelum se nominandum curavit, & talis esse studebat vita & contemplatione. Vixit ibi annis XXV, & sancte obiit, sed alio loco.

quæ veste virili ignota vivit, prodigii a quærendo deterretur,

184 Hæc autem ardens desiderio reperiendi sacrum corpus Rosaliæ, quæ suis apparitionibus eam frequenter recreabat, cœpit magno studio terram fodere. Ecce autem in terra quasi fodor quidam olei apparuit. Hoc prodigio non desistens a cœptis pia anachoretis, sed majori animo & C conatu prosequens, tam repentinum sensit ejusdem terræ, deindeque & speluncæ & montis motum, ut ab opere inchoato cessaverit, intelligens ex indiciis talibus necdum venisse tempus, quo detegeretur thesaurus iste, qui divino consilio ibidem erat absconditus. *De hisce Caietanus quoque egit in annotationibus ad Vitam. Verba ipsius ex Ms. subjungo:* Ante annos fermè viginti, dum hæc scriberem, fœmina, virili veste ac nomine sumpto, angulum se diuit, habituque eremitarum in aurum divæ Rosaleæ se abdidit, ubi solitariam vitam per aliquot annos duxit. Dein proximi cœnobii præfectum susceperit. In ea administratione cupido me cepit defodiendi corporis sanctæ Rosaleæ. Postea vero quam rem ligone exequi cœpit; visa exsudare oleo defossa humus, contremuisse autrum: quibus exterrita prodigiis a faciendo destitit. *Hactenus Caietanus, qui hæc scripsit ante cœptum inventum, & ante annum 1620, quo obiit.*

& melius edocta Romam profiscitur:

185 *De eadem muliere agitur in monumento Ms. ejusdem fere temporis, quod nobis ex domo professa Panormitana Societatis Jesu communicavit Hieronymus Justinianus. Dicitur ibidem illa inter fratres istos eremitas habitasse annis viginti quinque incognita, ac præfuisse institutioni tironum; postea vero Romam abiisse, quod intellexisset vetitum esse mulieribus degere in vicorum monasteriis sub pœna excommunicationis: Romæque tandem obiisse & miraculis claruisse. Hæc incredibilia non sunt, cum constet prioribus Ecclesiæ seculis similia factitata esse a piis mulieribus. Poterat mulier illa vestem virilem sumere, quod speraret se ita minus cognoscendam, quodque ignoraret habitationem talem interdum tam severe prohibitam. Namquam fuisse pro muliere agnitam, nisi post discessum, additur in codem instrumento, quod scriptum est Italice a superiore quodam ejusdem loci, cujus nomen in Ms. non additur, sed* Benedictum *nominat Cascinus, de eodem historiam sequentem ex eodem narratu manuscripto.*

loci superior a Sanctæ apparente docetur, corpus non reperiendum,

186 Secunda (*historia, inquit Cascinus*) est de quodam fratre loci istius præfecto, cui nomen erat Benedictus. Hic ipse testatus est, se multum & serio insudasse investigationi corporis, sequentibus menſibus satigasse circumeundo montem, & quærendo in variis speeubus; nimirum quia, videns labores suos irritos, suspicabatur corpus S. Rosaliæ a propria spelunea ad aliam quamdam E fuisse transportatum. Verum interventu ipsius se demum ad quietem redactum ipse testatur, eum ejus revelatione sibi mandatum esset, ne fodere pergeret, nec alios amplius fodere sineret in illa speen, in qua corpus ipsius jacebat, hæcque Sanctæ subjunxit verba: " Quantumenmque „ quæsiverint, non potuerunt me reperire, quam„ diu civitas mea Panormus non affligetur gran„ di calamitate*„. *Hæc ipsa quoque verba Italica sunt in Ms., ubi additur:* Et tunc me invenient, *quod prætermisit Cascinus, qui ita pergit:* Hac usus est voce*, quæ apud nos frequenter fuit usitata, & significat calamitatē gravissimam. Pro majori porro certitudine, hoc ab eo affirmatum fuit multis annis ante inventionem sacrarum reliquiarum. *Hactenus Cascinus ex dicta Ms. relatione, in qua additur, multos seculares, monasteriique superiores & fratres frustra quæsivisse; monitosque a superiore illo fuisse varios, ne inutili labore se fatigare pergerent.*

* *Italici ditastro*

**animirum ditastro*

nisi tempore gravi calamitate: quod & alteri insinuatur:

F

187 *Tertiam historiam narrat Cascinus hoc modo:* Tertia est de bono sene, pio devotoque S. Rosaliæ, qui sacri ipsius corporis reperiendi desiderio cœpit sodere. Ecce autem, sensit ictum capiti suo impactum, vocemque audivit internam, istud non esse tempus inveniendi corpus; sed quando Panormus manus capillis suis imposuisset, quod fit in summa afflictione, ob magnitudinem calamitatis. *Transit post hæc Cascinus ad enarrandam aliorum cupiditatem, qui multum quæsiverant Sanctæ corpus, quod sibi persuaderent thesaurum quemdam simul cum eo repericundum. Hos ait deceptos fuisse instrumento quodam Græco satis antiquo, in quo descriptus erat locus sepulcri S. Rosaliæ & in quo dicebantur duæ ibidem esse arcæ, in quarum altera erat S. Rosaliæ corpus, altera plena erat moneta. Observat quidem Cascinus avidos istos nummorum investigatores fuisse deceptos; certa tamen sic fere inventa, prout fuerant descripta.*

verisimiliter locus sepulcri olim sacrum ignotus:

288 *En hac loci descriptione, quam nobis etiam communicavit Justinianus, non modica mihi suspicio oritur, non prorsus incognitum antiquis temporibus fuisse S. Rosaliæ sepulcrum: sed tractu temporis igneraci cœpisse, sive quod locus paucis solum fuerit notus, quodque illi obierint,*

scientia

A *ſcientia ſua aliis non communicata, ſive alia quapiam occaſione. Certe non pauca alia Sanctorum ſepulcra ſic oblivioni data ſunt, quod minimum abſconderentur. Cæterum quæ ex Caſcino dedi de corpore S. Roſaliæ in monte Peregrino frequenter quæſito, ac de oraculo non reperiendi corporis, niſi tempore graviſſimæ calamitatis, etiam reſeruatur in relatione Ms., quæ nobis communicata eſt, quæque deſumpta dicitur ex proceſſu authentico, quod eo tempore inſtitutum eſt coram Cardinali Doria.*

§ XVIII.

Apparens S. Roſalia ſanat ægram: eidem rurſum deinde apparens, docet ubi corpus ſuum ſit quærendum: corporis inveſtigatio; orta interim peſte Panormi, in ſupplicatione miro modo invocatur Sancta.

B

Mulier ægra, ve-ni inviſere monſtem Peregrinum ab apparente Sancta ſanatur;

CAſcinus *lib.* 2 *cap.* 3 *docet, qua occaſione factum ſit, ut anno* 1624 *corpus* S. Roſaliæ *diligentius, quam umquam antea, & perſeuerantius quæreretur; donec tandem feliciter fuerit lauatum. Salernas vero apud Caietanum tom.* 2 *pag.* 154 *Caſcini narrationem Latine ſic contraxit*: Anno MDCXXIII, menſe Octobri, mulier, cui Hieronyma Gatto nomen erat, in publico Panormi noſocomio jacebat ægra, nec longe a morte abarat, cui ſuſtinendæ Sacramentis Eccleſiæ rite munita, ſe comparauerat. Interim cum noctu vigilaret, vehamantique flagrarat ſiti, adoleſcentulum videt, ſanctimonialis ſpacia & habitu, quæ ad penſilas lychnos flammam conciunaret: ne nomine quidem cognita ea tunc erat Hieronymæ, ſed quæ tandem aſſat, aventus edocuit, ſuiſqua illa varbis ſubindicavit. Ab hac igitur pualla ad ſe avocata, progreſſaque, admotæ labris arantibus manus arrectu ſedari primum ſibi ſitim, ac deinde his benigne verbis compellari ſaſa ſenſit: Excute animo metum; propediem conualeſcas, modo votum mouris Peregrini ſuſcipias. Concepto itaque voto poſt biduum valans a lecto deſilit Hieronyma.

C

ac deinde in monte docetur, ubi quærendum ſit corpus;

290 Sad quoniam ſecundæ perſæpa res negligantiam creant, peregriuationem moras uectendo ad inſeqnanria anui meuſam Maium, ac ſacros Pantecoſtes dies diſtulit; non tameu intarim deerat raligionis val oblitæ incitamẽtum, val neglectæ ſupplicium, quarrana febris, qna hoc tamporis ſpatio afflictarerur. Snb finem argo Maii [*ſea die* XXVI, *at notat in margine*] alias quaſdam mulieres ſui conſilii & itineris nacta ſoeias ad ſpecum venit Peregrini montis divæ Roſaliæ ſacram. Hie perſolntis una preeibus, dum comitas aliæ alio non longe ſecederent, ſola Hieronyma moram in antro trabens ſomno correpta Deiparam Virginem videre ſibi viſa aſt cæruleo amictam pallio, ac Jeſum puellum ulnis complexam, ſeſeque his alloquentem. Exſolurum veniſti qnod promiſeras; jam igitur valas. Oblata ſimul eadem Sanctimonialis ſpecies, quam in noſocomio viderat eodem ornara ritu; locumque digiro daſignans, ubi ſnum jacabat corpus, hortarur nr fodiendum eurer; ac cartius ſa quoqua ſignum daruram pollicatur, ut ipſum perſpectum babear magis.

AUCT. J. S.

291 Hbi evanuir viſus, Hieronyma rem aperit raligioſis viris in proximo cœnobio degentibus, aliiſqua. Inrererar ibi Vitus Amodæus una cum uxore ſua Hierouymæ ſocia: is, licet olim reperiundo huic ſacro corpori inanem poſuiſſet operam, modo mulieris dicto, a cujus ingenio & moribus longe abhorrara videbat, nt id mendacii ſtrueret, ſpem ſibi, atque animos raſectos ſenſit, eoque magis quod locum a Hieronyma indicarum nemo hactenus, ur cœnobitæ illi aſſerabant, & ex fama ipſe norat, ſcrutatus eſſet. Eo progreſſa mulier, ut propius deſodiandum locum præſcriberat, vidiſſe ſe veluti diffidenta ſolo ſaxum in altum tolli ſancte reſtata eſt: quare intelligens id eſſe, quod paulo ante promiſſum ſibi fuerat ſignum, ipſa manum tunc operi alacris admovet, & laviter tentare aggreditur. *In relatione Ms., de qua mon, non dicitur Hieronyma ipſa fodiſſe; ſed inſtitiſſe, ut id fieret, & facultatem impetraſſe a ſuperiore conuentus Franciſcanorum, ut fodere liceret loco aſſignato.*

edoctus ab hac mulere Vitus Amodæus, obtento que fodiendi facultate,

E

292 Amodæus varo aſſumptis aliis oparæ ſuæ ſociis (*ex quibus duo nominantur in relatione Ms., videlicet* Jacobus Genuenſis & Joannes Tirutinus, ut *videtur*: *nam altima vox ambigue eſt ſcripta*) ad montem quarto Kalandas Junii regreſſus rem ſedulo incœprat [*juvantibus etiam quatuor Franciſcanis viciai monaſterii.*] Ubi multum foſſæ calluris ageſſiſſent, pluresque inter exercendum iurarmittandumque opus axtraxiſſent dies, nec ullum adhuc ſacri corporis appareret veſtigium, ejus raperiundi ſpem pœne abjecarant: abjeciſſentque etiam animos, ni ali, quorum intervantus, qui quid rai ibi ab aliis gereretur neſeiebant, alia quadam ſpe ranovaſſet. Hi tbaſaurum eo in loco abſtruſum, naſcio qua fama ſcriptoque proditum dictitabant. Quoniam igitur in humano pectore plurimum auri ſacra fames valat, & plarique mortalium vel laviſſima ſuſpicionis aura ad abſtruſarum divitiarum invaſtigarionem impelluntur; hi omnes communicato conſilio, vel ſpe ſacrarum reliquiarum in ſpem potiundi theſauri varſa, vel altera potius ab altera aucta, alterutram in irritum minime caſura rari; quod reliqnum erat laboris, axbaurire pargunr. Sed lente procedebar opus: nam remotus ab urbe locus, eorum hominum mens, ad ſe ſuamque familiam alendam, aliis intaura euris, & alangneſcens ſpes moram non raro iujiciebant. Sed hac profecto mora nſus eſt Deus, ur interim ſanctæ virgini Roſaliæ maxima gloriæ pararetur ſegea.

cum aliis corpus quærere incepit, multoſque diebus pergit:

F

293 *Hæc omnia etiam narraatur ex proceſſu coram Cardinali Doria inſtituto in relatione mox memorata, ea qua lubet obſervare aliqua. Primo mulier, cui apparuit* S. Roſalia, *erat uxor Benedicti lo Gattuto, & annorum quadraginta & ſeptem. Hæc noctu circa horam ſeptimam, prout horæ ameraatur in Sicilia, vidit* monialem albis veſtibus indutam, *quæ continuabat & accendebat lampadem coram altari. Credidit haud dubie agra monialem revera eſſe; cum aquam ab ea petiſſe dicatur. Poſtquam vero ſanata erat eo, quo relatum eſt, modo, Monacha diſparuit, nec Benefactricem ſuam noverat Hieronyma: ſed mulieres valetudinarii, quando mane audiebant viſionem, & ſanam videbant Hieronymam, ſuſpicatæ ſunt fuiſſe beatiſſimam Virginem Mariam. Sanata autem fait mulier, non*

de prodigiis facto obſervata

poſt

ANCT. S. poſt biduum, *at habet Saleranus: at eadem nocte, ut Caſcianus etiam ſcripſit; ſed poſt biduum ex aeſocomio domum reverſa eſt. Ubi vero domi erat, & voto necdum ſatisfaciebat, correpta eſt febri quartana, quæ a meaſe Octobri anni* 1623 *uſque ad finem fere Maii anni ſequentis duravit. Occaſio tunc implendi votum nimis dilatum hæc fuit. Jaceba, uxor Viti Amodæi, obſtricta voto viſitandi eccleſiam* S. Roſaliæ *in monte Peregrino, quia ope ipſius e gravi infirmitate convaluerat, ſociam ſibi adſtrivit Fraaciſcam Amphoſa cognatam ſuam: hæc vero Hieronymam ad comitandum indaxit. Ita tres illæ mulieres ad montem Peregrinum ſe contulerunt, duente Vito Amodæo Jacobæ marito, in ipſa feſtivitate Pentecoſtes, ſea die* XXVI *Maii anni* 1624; *ibidemque in eccleſia* S. Roſaliæ *non modo ſacro Miſſæ ſacrificio interfuerunt; ſed inſtituta confeſſione de peccatis, ſacro etiam epulo refectæ ſunt.*

ex proceſſu coram Cardinali Doria inſtituto:

B 194 *Peractis hiſce pietatis exercitiis, Hieronyma bibit de aqua, quæ ſtillando labitur in ſpeluncam* S. Roſaliæ, *atque ita liberata eſt febri ſua quartana, uti ipſa & maritus ipſius, quorum teſtimonia laudantur in Ms., ſibi perſuaſerunt. Alii videntur credidiſſe ſanatam eſſe, quia voto ſuo jam ſatisfecerat: atque ita ſenſuat verba eidem dicta in viſione mox referenda. Verum parum refert, utri cauſæ ſanitas obtenta adſcribatur, cum de ea impetrata conſtet, & forte utraque cauſa concurrerit. Porro viſio poſt aquam ebibitam talis fere fuiſſe dicitur in hac Ms. relatione, qualis a Salerno deſcribitur: vidiſſe enim ſe in ſomne mulierem pulchræ oraatam cum puerale aſſerebat Hieronyma, credebatque eſſe beatiſſimam Virginem Mariam. Hæc autem eidem videtur dixiſſe: Filia, veniſti votum tuum exſolutura, & impletura: eſto ſana. Deinde, eodem duraate ſomno, viſa eſt videre* Mooialem *albis veſtibus indutam, quæ docuit, ubi quæreadum eſſet corpus* S. Roſaliæ. *De hac menſali apparente auctor ſcripti exiſtimat, fuiſſe item beatiſſimam Dei Genitricem; ſed Caſtinus & Salernus rectius hic intelligunt* S. Roſaliam, *quæ locum ſepulcri ſui indicavit. Alia inſuper quædam legantur in Ms. de prædicta viſione, qua coeptum eſt quæri corpus Sanctæ: at*

C *ea ut mineris momenti prætermitto: & regredior ad Salernum.*

Dum quiſque ſibi cavet, ſæva peſtis Panormum invadit;

195 *Hic peſtilentiam interim Panormo inveſtam, quæ videtur fuiſſe calamitas illa graviſſima, cujus tempore corpus ſuum reperiendum præmonuerat* Roſalia, *referre incipit poſt Caſcinum hoc modo*: Ineunte enim Junio ejus anni exitialem luom Panormum invexit barbara ſupellex tabe imbuta, eo navigio per imprudentiam importata, quo Chriſtiani de Mauiorum ſervitute redempti domum poſtlimioio teducebantur. Id veneni io paucos initio tranſfuſum, mox in alios atque alios ſerpens miſerum in modum pervadere urbem occœpit: tepidatum itaque Panormi eſt cum infolentia, tum atrocitato morbi, qui florentiſſimis etiam populis vaſtitatem inteutat. Nihil intetim magiſtratibus prætermiſſum, quod humano conſilio effici potuit, ut ſub ipſum initium reprimeretur lues. Feriatum a publicis ſcholis, compulſæ mulieres ac puerilis ætas, ut ſeſe domi cootinerent, nec templa adirent, niſi quæ proxima eſſent cujuſque domui, & ſoſtis dumtaxat diebus ad rom divinam: tranſmiſſæ egentibus eleemoſynæ, ne prodire cogerentur: edictum, ut quidquid barbaræ mercis apud cives eſſet, proderetur, & æte publico ad avertendam avaritiam peetio perſoluto, in D ignem coojectum arderet. Quibus ſuppetebant opes, ii ſi forte vel morbus, vel morbi ſuſpicio domum iuvaſiſſet, poſitis cuſtodiis, & capitis pœna intentata, ab aliorum conſuetudine domo concluſi ſua fegregabantur: ſed pro aliis, quibus anguſta domi ees erat, noſocomium in ſubnrbio primo conſtitutum, atque aliud deinde brevi exædificatum; attributæ ibi domus tum peſtilentia tabidis, tum ſoofſim iis, quos conſuetudo cum his ſuſpectos fecerat; curata omnium funera publico ſumptu, ut quos peſtis abſumpſerat, efferentur. Demum nihil ſumptui parſum, ſed abunde ſuppeditata omoia cum miniſtris, medicis, confeſſariis. Mœror tamen, pavor, ac trepidatio adeo perſeverant ſingulos, ot faciem urbis paulo ante florentiſſimam tepentinus morbus immutavetit. Id angebat magis quod capta conſilia non procederent, nec teſtingueretur iocendium, ſed ſicuti flamma in ſylvam iacidens urgente vento latius graſſaretur. Igitur ubi humana ope vis morbi, quæ in dies recrudeſcere videbatur, levati non poterat, ad divinam promptioti aoimo confugiendum erat. E

qua de cauſa, cum præter alias pietatis exercitia, vulgo Doria

196 Qua in re maxime enituit eminentiſſimi Catdinalis Joaonettioi Autiæ* archiepiſcopi Paoormitani patetna io gregem ſuum caritas, & inſignis in rebus omuibus celſitudo animi, & ſupra caſus omnes invicta conſtantia. Is cum ætatem illam Thermis Himereoſibus ageret, levandæ ægritudinis gratia, aecepto uovæ calamitatis ouncio, ſtatim moras omnes rupit; oec taoti fecit vel Thermitani aeris elemeutiam ſibi ptopitiam, vel valetudinis ſuæ parum firmæ diſceimen, quin illico laborauti populo opem, qua poſſet, laturus, Panormum accederat. Vix eam attigerat, cum maxima fortis ac ſuorum amantis animi documenta dedit: obvios quoſque mœrore ac metu cooſternatos erigere, coofirmare gravitate verborum, comitate conſolari, pauperum inopiæ, quorum ceſſantibus ex parte opificis, advenarumque commerciia, ereſcebat in dies multitudo, larga ſtipe ſuccurrere; aliaque omoia, quæ ſui juris ac munetis etant, matute curate. Diſpoſitis vero per urbis regiones ſacerdotibus, qui ex religioſis familiis & clero animorum ſaluti ſuum devoverant caput, ut Sacramentorum ope juvantis ægris præſto eſſent; eo inteodit meutem, ut univerſus populus ad Deum ſupplex animum preceſqoa convertetet, &, quod caput eſt, recte factis ad miſericordiam inſtecteret. F

pia ac ſolemnis ſupplica-tio habe-retur,

197 Nec ſatis habuit perpetuam illam preeem, quæ ſecundis etiam rebus Panormo ſolemnia, publico cultu ad veneraodum propoſito auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento quadragenis horis, ſingula urbia templa obeundo, peragitur; ſed hunc peccandi ritum noo tempora in omnibus ſimul ſacris ædibus celebrari juſſit: ſingulis etiam Religioſorum Ordinibus; quibus id moris eſt, ſuam condixit diem, qua ad ædem maximam ſupplicarum procederect; quod pietatis officium nudis incedeotes pedibus, flebilibus vocis modis, aliiſque corporis afflictationibus, offenſi Numiois metum ſpectauti populo iucutientes, religioſiſſime obiveee; poſt ſingulas earum familiarum ſupplicatiooes, ſolemuem aliam totius Religioſi eœtus & cleri iodixit, in qua per urbem ſæræ reliquiæ ſanctarum virginum ac martyrum Chriſtinæ ae Nymphæ, auatum in tutela civitas eſt, ducetentur; & ipſe autiſles

pontifi-

A pontificis ritu ornatus, ac ſupplex etiam ſenatus huie poſtremæ ſupplicationi interfuit; proſequente ſacrum agmen populo, lacrymis perfuſo, & clamoribus divinam opem implorantibus identidem ſublatis: habita vero eſt ſupplicatio Idibus Julii matutinis horis. Sed inſperato edoeern uos voluit Deus, quod potiſſimom calamitatis perſugium Panormo daret, & cogitationem implorandæ opis a diva Roſalia injecit, ut invocata illico adeſſet ſingulari beneficentiæ exemplo. Sed operæ pretium eſt rem tantam accuratius ſcribere, eadem omnino fide, qua eam ſacerdotes quatoor pietate non minus quam ætate graves, ſeorſim ac legitimn togati, jurejurando confirmatam explicavere. Qui illud primum ſacramento dicto teſtati ſunt, ſe nihil eorum, quæ in Peregrino monte agereutur, uſquam accepiſſe, nec ante cogitaſſe, aut conveniſſe inter ſe, ot id facerent, quod divino ſolum impelleute ſpiritu factum eſſe oarrabimus.

cantores S. Roſaliam in litanis invocant

598 Duo ergo ſaeerdotum paria, inter utrumque frequentiſſimi elesi verſum, ſaeria veſtibus muneti ac tempoti congruis oruati iueedebant, horam erat Sanctorum nomina in litauias digeſta invocando exteris præciuere, uec unum cantorum pat ab altero pendebat, ſed cnm unumquodque ſuum dueeret ehorum, unius ferme ſtadii intervallo disjungebantur invicem, quod ſpatii eleri ordines oecupabant, ſacra etiam jam pegmata ſanctorum Rocehi, Sebaſtiani, & aliorum interpoſita iuter utroſque eantores, atque his circumſuſa hominum multitudo mutuum cripiebaut aſpectum, ut ne annuere quidem nnum par alteri, nedum alloqui, nee diſtincte audiri invicem poſſeut. Jam ubi ad ſanctatnm virginum ehorum in ea litaniarum invocatione proceſſum eſt, additæque poſt alias extra otdinem ſniſſent virgines, ut moris eſt, Panormitanæ orbis patronæ, Chriſtina, Nympha, & Oliva (nam D. Agatha jam ſuo præceſſerat loco) D. Pntrus Garoſalus, cujus ad quiutum & ſexageſimum aunum provecta ætas, circnmſtantium id ſibi uemine ſuggerente, interno quodam ac diviuo actus impetu collegam ſibi D. Franciſcum Moſcarellum rogat ſubmiſſa voce, placeretne invocati inſpect S. virginem Roſaliam? Hem, hoc ipſum, inquit C ille, agitabam animo. Itaque hae ſobita conſpiratione auimorum, ſublata de more voce, S. Roſaliam invocant.

more conſenſu, licet ſic nunc non ſoleret:

599 Altetum vero cautorum eollegium, lieet quid ab altero fietet miuime eonſcium eſſet, eodem pene tempore, eodemque virginom loco, camdem diviuitus injectam protulit vocem. Hoc tantum iuterfuit, qnod alterue cantoribus D. Joſeph Pata S. Anaſtaſiam, quam prætermiſerant, invocare eogitabat, & collegæ id faciendum propoſuit; is vero, cui D. Vincentii de Amato nomen erat, S. Anaſtaſiæ S. Roſaliam præpouendam cenſuit: nec mora uno conſenſu ejus opem imploraruut. Enimvero quamqnam aliquot ante ſæculis ex veteribus codicibus eompertum deinde fuetit inter ſanctatum virginum numerum in litauiis invocari ſolitam S. Roſaliam; antiqnato tamen deeretis pontificum veterum litaniarum ritu, retentis dumtaxat trium patronarum, quas modo recenſoi, nominibus, mos invocandæ noſtræ virginis Roſaliæ in deſoetudineur jam din abierat: & ſane cum eo præcineudi munere hi ſacerdotes plures annos ſancti eſſent, uumquam tamen ant S. Roſaliæ oomen litaniis iuſerueraut, aut de eo advocando cogitaverant, nec ſi cogitaſſent, auſiſſent umquam id præſtare, cum eccleſiaſtieæ diſciplinæ ac rituum ab Eccleſia præſcriptorum retinentiſſimus eſſet archiepiſcopus Anria, uovarum ſimul rerum oſor ac ſeveriſſimus viudex, ſi quid contra illoa, aut præter moribus admiſſam conſuetudinem peccaretur. Auer. J. S.

aoo Quare eredidere li ſacerdotes, recenti adhoe facto, (quod poſtea ſancte jurarunt) eam ſibi a Deo cogitationem immiſſam: ubi veto oecidente ſole alterum par de alterius impulſu & facto (*audiit*), multo vero magis, poſtquam poſtero die dn ſacri corpotis S. Roſaliæ invautioue ſama pererebuit, dubitare ſn non poſſe confirmaruut, quin divino afflati ſpiritu id effeciſſeut. *Haſtenus Salernus, qui Caſcini relationem compendioſe Latinam fecit. Sane præterea in hiſce miraculis eſt conſtituſus ille quatuor ſacerdotum in nominanda* S. Roſalia, *taqut præter conſuetudinem invocanda. Res tamen illa ſit firmatur a Caſcino, ut prorſus indubia videatur. Alios ſcriptores eamdem hiſtoriam narrantes non adduco, quod Caſcini tanta ſit integritas, ut in hiſce, quæ vidert potuit, & juratis multorum teſtimoniis eaaſit cognoſcere, ejus teſtimonium omni exceptione ſit majus. Quapropter ad corporis inventionem, quæ eodem die* xv *Julii, quo prædicta ſupplicatio inſtituta eſt in urbe Panormitana, extra urbem in monte Peregrino contigit, attrdo.* *quod divino inſtinctu factum credidetunt.* B

§. XIX.

Corporis inventio, qua nuntiata Cardinali archiepiſcopo, hic illud occulte ad palatium ſuum deferri jubet: lætitia populi Roſaliam patronam cupientis: beneficia multa mox impetrata.

Caſcinus lib. 3 cap. 5 refert corporis inventionem, obſervatque quinquaginta circiter dies tfluaiſſe a tæpto operi aſqat ad inventionem, non ita tamen, at ſingulis dicbus foderint, ſed ſubinde laborem illum ad dies aliqaot intermittrent, ac dtindt reſumerent. Aderat ſemper Hirronyma, quæ locum in viſitne didicerat, & maritus ipſius Benedictus lo Gattuto etiam adfuit, dum corpus invectum eſt, ut diſco tx ſæpius laudata relatione Mr., in qua alii non pauci enumerantur, qui ſubinde accrdebant, ac iterum diſcrdebant, quod dt corpere invenirndo deſperarent. Nonnulli etiam foderunt nſcitutes, quid agerettut, eredrntesque profanum quæri theſaurum. Verum hæc aliaque nonnulla ibidem relata parum conducunt ad propoſitum noſtrum; & Caſcinus, quem ſtquitur Salernus, ſolrgit ta praeſſa ſtre omnia, quæ ad eaaſtam inventionis uttitiam ſunt nteſſaria. Quapropter ad Salernum regrdior, pauca ſubindt ta Ms. illius relationi breviter inſtrturas; ubi optræ prttium vidrbitur. Quercetes Sanctia comes, poſt laborem ſubinde interruptum F

aoa Sed, *inquit*, ut quonam modo compellata virgo Roſalia, ſnpplicautis popnli preces e veſtigio exaodierit, & ad opem ſerendam aecurrerit, poſterorum memoriæ tradamus: ad foſſores, (*quorum auttſignanus ſemper erat Vitus Amedæus*,) revertatur oratio. Repetierant illi eruendæ tellutis laborem, (*exptum* xxix *Maii*, *diuque continuatum, invenerant grandem ſaxum*,

Auct. J. S. *ſed*) ſæpe intermiſſum. Imo alacrius aggreſſi ſee ipſos dies modo conſumpſerant, cum Idibus Julii præcipiti jam die inter fodiendum, egeſta jam humo quindecim pedes alta, *in* magnum vivum, quę ineidunt ſaxum, eujus longitudo ad ſex & amplius palmos prodncta, latitudo & altitudo fere tribus continebatur. *Ex Ms. id ſaxum jam invenerant die præcedenti, ſed in ejus circuitu pergebant fodere, quod minima ſuſpicarentur in ea abſconditus eſſe reliquias, donec ſaxum iſtud fregerint, ut mox ſequitur. Pergit Salernus:* Ietegrum id erat & ſolidum (*ſaxum*) videbatur; de illo tamen extrahendo deliberarnnt; cum enim reliquis montis rupibus non hæreret, ſed telluri undiqee eſſet inſoſſum, impedimanto iis erat, quo minus ulterins pergerent. Funibus vero & machinarum iogenio deſtituti, ferrea clava diffringere aggredinntur; & primo fragmen molis non ſane magnæ diſcindnnt. Tum ſocium (*Benedictum le Guttute*) hortatur Amodæus, ut id ſuſtollat eruatqne.

quod cum non poſſent ſuſtollere, diſrumpunt;

B 203 Rem ille tentat, ſed aliqnaetulum inctans cauſſabatur maeimum exiguæ melis pondus. Irridet hominem Amodæus, virinmque imbecillitatem ſocio exprobans, in eaveam deſilit, ratus ſe rem facili nagotio poſſe conficern. Sed moe imparam ſe etiam ſenſit, imo ambobus omni conatu ſimul molienribus, ſuſtolli oequit. Nihil dum divinum ſuſpicientes, ut inecepta perficerent; in alia fruſta fragmen illud clavæ ictu diſrumpunt, & vs cuum eſſe animadvertunt. Majori inde ſuæ imbecillitatis admiratione pereuſſi, eontemplantur attentius nativam arrepti fragminis conditionem; cnm ecca ieſertam ſaxo, qua cavum erat, calvariam vident. Exclamant illico læti ſe S. Roſaliæ eorpus reperiſſe; mooachos e propinquo cœnobio accerſunt; cumqne omnes admiratione dafixi oitorem in oſſibus ſingularam intuerentur, ſenſere aliqui odoris ſuavitatem eis mirandam magis, quod oon omnibns eam perc. cipere cœlitus daretur. Atqna hic oſſium decor, & ſuaviſſimi odoris afflatus cæleſtem Roſam prodere oecœpit. *Secundum relationem Ms. jam inter fodiendum, poſquam ſaxum prædictum fuerat repertam, ſuavis odor perceptus eſt mana die* xv *Julii, & iterum veſperi, dum primum fructum a ſaxo decuſſum eſt; at tunc intenti labori, non adverterunt unimum ad odorem illum. Deinde vere varii eumdem odorem percepiſſe dicuntur, idque de ſe juramento firmavit Franciſcus de Fiumo Franciſcanus.*

C 204 *Redeamus ad Salernum, qui ſic proſequitur:* Reputabaot illi animo noo ſioa ſingulari Dei providentia præter communem natorę motem eo Ispide, eqoe ne in marmoreo romulo, ſatta teſta illa oſſa habita; intelligebaot jam noo a ostivo ſaxi pondere ſuas vires ſuiſſe ſuperatas; ſed divieitus ipſius non opinantibus datum indiciom, qnod meetem alio diſtractam & jacentem exciiaret. Alacriores ergo ad eetrahandam seliquam lapidia molem ſe acciogunt. Sed Virgo, qnæ ſe difficiliorem in exiguo ſragmeoto ſolom cranium contineetc præbuit, ot ſemel eo prodigio proderet, jam agnita leviorem effecit molem, qnæ reliqnum incluſerat corpus. Quare dnotum hominum manibus nollo ſultis adminiculo educta tam facile eſt, ut levare ſemel illam dixiſſe porina, quam elevaii. Propius vero objectas oculis ille ſaxeus integeerimi corposis tumulus admirationem excivit, qoippe nec compagibus cohærens, oeque simolis fatiſeans, neqee latetibus prominens, nec ullo tectus operculo nullum dadiſſe editum, qua eorpus inferretur, apertiſſime demonſtrabat.

atque in eo deprehendunt Sanctæ corpus,

D 205 Poſtqusm perſuaſum eſt omnibus, qui in aetrum eoevenerant, S. Roſaliæ eorpus ieventum, advolat continuo nuncius ad ſenatum unus ex religioſis viris: ſenatus rem defert ad prinaipem Filibertum, Sabandiæ ducis filium, vices ragis in adminiſtranda Sicilia obeuntem. Ille ejus rei cognitionem, ut jus ſaſque erat, integram Cardinali Auriæ archiepiſcupo reliquit: ſed hic ſuam illico deſiderari diligentiam, aut æqualem taetæ rei prudentiam oon eſt paſſus. Quare eodem temporis puncto eertos daſtinat viros, quibus fidei plnrimum iearat, ſue & ſenatus ſatellitio munitos, ut qnidquid inveotum eſſet, a cujuſvis arrogantia ae fraude præſtarent integrum. Ubi illuxit, alios ſubmiſit majoris auctoritatis viros ioqniſitum, ut qnam maeima fide geſta eventsqne omnia in tabulas referreetur. Juſſitque ieventum eorpus nocte ieſequeeti, quam occulte poterat, in ſuum domicilium tranſvehi, arque in faerario decenter aſſervari; io ra tanti momenti conſulto magis qnam properato opus eſſe ratus, expectandumqne eſſe, dum Deus certiora ſanctitatis documenta daret. Sed inter alia E in iovestigandis, cum etiam in traducendis iis reliqniis, præclariſſimum dedit tota illa ſaxea molcs, tot partibus major eofragmento, quod ſuſtolli unius hominis conatu non potuir, quot a reliquo corpore ſuperatur eaput; ſieutl enim, cnm efferretur a cavea, levis; ita enm Panormum traesferretnr, leviſſima effecta eſt. Arcu incluſa ligneæ unius hominis humero per ſalebras ardui montis loego viarum tractu, nullo tamee negorio vecta eſt. *Saxum, in quo erat pars capitis, allatum eſt Panormum nocte ante* evs *Julii, & ſequenti nocte reliquum corpus, ut legitur tam in Ms. relatione quam in oratione archiepiſcupi Cardinalis apud Caſtinum pag.* 60.

quod ad palatium archiepiſc. copi tranſferatur.

Vulgata inventionis fama toto omnium ardore patrona eligitur Sancta,

206 Sed incredibile memoratn eſt, *ait Salernus*, quam ciriſſime inventi corporis ſama pervagata ſit urbem; quam grata acciderit civibus, & quam ingenti pietatis ac lætitiæ ſenſu in omeiſi animes panitus illapſa ſit. Uea voe omnium erat, moe urbem a peſtilentia novo Alumeæ ſuæ patrocieio liberandam. Qnid aliud eſſe, qnod malis Panormi rebns taetum boni reſervaſſet Deus? Nimirū ooe iraſci ad ioternecionem hominibus Deum: eumdem & bellum inferre, & pacis interpretes dare: infligere vuleera, & ſuppeditare remedia: ejus providentiæ eſſe, ut cum inde venefici generis herbæ exiſtunt, hinc alexipharmaca exoriaotor; & obi pungunt ſpinæ, recreeot roſæ. Difficile dictu eſt, qusntum ardere popnlus in Virgioem eœperit, nt facile divino impulſus Spiritu credi poſſet: S. Roſaliæ oomen, quod antea maxima pars igoorabat, celebrare: crebris coronis de ea miſcera ſermonem; ſua ſtudia promern; alius alinm hortari, & in ſpem ſalutis adducere: montem Peregrinum frequentes ſebire, ſpecum inviſere, diſſecti lapidis fragmenta in pretio habere, & quaſi gemmas excerpere; ex humo pulverem, e ſtillicidio aquam petere: mox expreſſas typis imagines S. Virgiois parare ſibi quiſque, venerari, ac poſtibus domus, qnaſi peſtis amuletum affigerc. Quare vix duodeeim dies effluxerant, eum ſenatus populuſque indicto concilio omnium ſuffragiis patronam ſibi ſaoctam Roſaliam expetiit, delcgitque; tum ejus reliquiis, quaodo ipſas publice colendi poteſtas fieret, aream ex ſolido argento, ſolemni quotannis pompa per urbis vias circumfareodam, ac

delu-

Digitized by Google

A delubrum in æde maxima ornatiſſimum publico ære conſtruenda ſanxerunt.

Qua occaſione cœperit miraculis clareſcere.

207 Sed quis innumera ſanctæ virginis beneficia ac miracula in maxima varietate locorum ac temporum per orbem ſupra omnem naturæ vim patrata enumeret? Initium quidem factum ab eo, qui peſte correptus in lazareto (ita ab ulceroſo Laaarn Itali vocant hoc noſocomii genus, quod peſtilentia attactis uſui eſt) cum nihil de translatinne ſacri corporis perſenſiſſet, diinitus ſolum admonitus, Nunc, inquit, ex monte corpus S. Roſaliæ deportatur: dictiſque ſupplicantis fidem extemplo ſecit recepta ex inſperato valetudo. Mox dum ægris corporibus vel aliquid ex antro collectum pie applicaretur, vel modicum aquæ ſive de ſpecu exſtillantis, ſive cui ſtuſtum ſaxi illius aut oſſis ſuiſſet inſuſum, ebiberetur, tot tantaque prodigia, contra peſtilentes præcipue exitialeſque morbos, conſequuta ſunt, ut eorum unmerus, nou ſecus ac admirandus modus, fidem ſuperent. No quid tameu piis populi motibus, vulgique admurmurationibus daretur, optimum factu, ac neceſſarium
B Cardinali archiepiſcopo viſum eſt, de iis cognoſci, & in publicas tabulas ſingillatim referri, rogatia legitime juratiſque teſtibus. Sed eadom, quæ a pleriſque depellebatut peſtilentia, maximo impedimento erat; cumenim ægrotis, eorumque familiaribus pedem domo non liceret efferre, longumque diernm intervallum iurercntrerer, quouſque ſuſpicionem rite deponerenr, ue quid mali in alios manare poſſet, late item ſerpens in alios & alios morbos, aliæque plurimæ curæ celeritatem probationum retardabant. De multis vero liquido brevi conſtitit, quæ ne hujuſce narrationis ſeriem intercidero cogamur, ſatius viſum eſt hic non referre; ſed ex eo miraculorum unmero pauca ſub finem attexemus. *Hactenus Salernus, cujus collectionem miraculorum dabo poſt Vitam infra edendam: plura quoque ex Caſcino deinde Latina faciam ac ſubjungam.*

§ XX.

Cura archiepiſcopi de examinandis reliquiis: peſtis nonnihil mitigata: conſultatio theologorum & medicorum irrita: dilata approbotione, peſtis recrudeſcit: altera medicorum ccnſultatio.

C

Vota Panormi contra peſtem facta,

Diſtraxit interim aliquantnlnm Cardinalis animum adverſa princ ipis Filiberti proregis valetudo, tum mors 1 s 1 Nonas Auguſti, ec demum eidem Cardinali rum ipſius principis ſuffragio, tum totius regii conſilii conſenſione, demandata Sieiliæ admiuiſtratio. Novum ergo magiſtratnm cum iniiſſet Cardinalis Auria poſtridie Nouas Auguſti, novas animo curas agitans, licet nibil eotnm, quæ ad humanam indnſtriam vigilantiamque ſpectarent, prætermitti pateretur, totius tamen nrbis ac regni ſalutem [nam & alias urbes peſtis invaſerat, & reliquis e propinqno perienlum imminebat] in divinis remediis potiſſimnm niti ſentiebat. Quare nova etiam iræ divinæ placamina excogitari cœpta, & novis ingruentibus malis nova ſubinde patrocinia adſciſcere decrevit. Prima in Virginis Deiparæ obſequiis cura fuit, in qua plurimum ſpei ſitum. Aſſumptæ igitur in cælum Virginis die, dum ſacrum operaretur antiſtes, ſenatus ac reliquus magiſtratus, & per ſuum ſyndicum populus jurarunt, voverunt publico, ſe ad pedes ſummæ hominum ſuperumque Reginæ procumbentes ex animi ſui ſententia fateri Deiparam Virginem ſingulari ejus, quem paritura erat, beneficio, ejus labis exortem, in ipſo ſui conceptu extitiſſe, quæ jam ab ultima origine genus humanum pervaſit, nec nmquam eam ſententiam extorqueri ſibi paſſuro, dum per Pontificis Romani ſcita liceret eam tneri. Tum pervigilium dici, qui conceptæ Deiparæ ſacer eſt, menſe Decembri, jejunio, ipſumque diem peculiari ſolemniqne præter ſolitum honore publico celebraturos ſpoponderunt.

Auct. J. S.

etiam de colenda S. Roſalia ut patrona:

209 Adjecta deinde vota de colenda D. Roſalia in patronarum numero, & de area argentea ejus reliquiis conſtruenda, cum publice ad cultum propoſitæ erunt: deinde intra breve temporis intervallum alii & plures Sancti in patronos nrbis a ſenatu adlecti, ut privato aliquorum id pie petentium ſeuſui fieret ſatis; ſed nihil interim remittebat peſtis; ad D. Roſaliæ nimirum patrocinium nos rejiciebat Deipara, cui Deus nomiuis tunc non adeo clari celebritatem comparare per ejus beneficia ſanxerat. Atque, ut id ſemel dicam, quod ſæpius experientia comprobanto compertum eſt, recrudeſcens peſtilentiæ vis debacchabatur vehementius, quoties a ſacrarum Roſaliæ reliquiarum declaratione urgenda antiſtitis animus, ſive miniſtrnrum negligentia, ſive rei difficultate, ſivo aliis curis præpeditus retardabatur; miteſcebat vero, eum ad eam redibat; reſtincta demum eſt, nt dicemus, cum ex ſolemni pompa circumductæ, agnitæque publicum ac colebrem cultum ſunt conſequntæ. *Hæc urbis Panormitanæ vota, mire cenſeaſu facta, latius explicat Caſcinas libro 1 cap. 6 & 7; ubi & plures recenſet Sanctos, quos ſibi tunc patronos elegerunt Panormitani. Deinde cap. 8 recenſet humanas induſtrias, quas contra peſtem fruſtra multiplicarunt.*

E

cujus feſtivitas tunc ſolemnius ſolita celebrata.

F

210 Ventum interea eſt, *ut pergit Salernus*, ad Septembris initium, in cujus quartum diem incidit S. Roſaliæ in cælum abitus, feſtuſque ejus cultus. Et mirandum ſuit quantum exarſere & magiſtratus, & populi ſtudia in eo tum primum ſolemnioti ritu celebrando; nam hactenus in ſacrarum precum officio & re divina ejus monsio iuter ſecundarum partium virgines nulla amplioris veneratiouis ſignificatione continebatur: Indictum ergo eſt in pervigilio jejunium, & religioſe feriari; ſupplicatio quoqne, ſed ut res & tempus ferebat, moderatiote pompæ apparatu, habita eſt, dednctamque S. virginis Roſaliæ depictam imaginem eximiæ pietatis ſenſu venerata eſt effuſa populi multitudo, mulierum maxime, qnæ nullo edicti jam antea propoſiti mern retineri potuit, quin domo erumperent, nimio forteſſe, pluſquam humano conſilio par erat, S. Virginis ope fretæ, quod nihil ex eo diſcrimiſu, colendæ Illius cauſa facto, acelpiendum detrimenti foret. Nec ſpes fefellit. Ab hac ſupplicatione remittere vis morbi adeo viſa eſt, nt, eum pauci admodum duos ipſos menſes vel novo contagio inficereutnr, vel ex eo interirent, laxata tandem fuerint per urbem populi commercia.

211 Interim cum ſedata aliqnautum peſte, &

AUCT. J. S. civitas tolerando & Cardinalis archiepiſcopus idemque prorex conſulendo reſpiraret, videreique miracula non temere in vulgus jactari, ſed telatum brevi fuiſſe trecentorum circiter teſtimonium; ſenatus etiam populuſque prodigiis & beneficiis excitus efflagitare non deſiſteret, ut inventum corpus per ipſum, cui legitima id decernendi poteſtas a ſacroſancto Tridentino concilio permiſſa erat, venerari liceret publice: ex ejuſdem concilii præſcriptu theologiæ doctores, alinſque virtute doctrinaque inſignes viros, atque ex religioſis familiis earum moderatores in conſilium Cardinalis vocat. Rei gravitate propoſita, ac rerum geſtarum miraculorumque ſerie ex tabulis explicata, mandat ſingulis, ut mox ſibi afferendas tabulas per otium domi diligenter cognoſcant. *Ipſum orationem Cardinalis, qua congregatos theologos allocutus eſt, refert Caſtinus cap. 9. Fuiſſe autem advocatos die ultima Novembris ibidem aſſerit. Communicata tunc iſtis theologis fuerunt triplicia rerum geſtarum actu, ut ſe ibidem Caſcino pag. 60, prima nimirum de inventione corporis & traditione, ſecunda de miraculis Panormi factis, & tertia de miraculis, quæ contigerant in domo vel valetudinario poſte infectorum. Horum actorum prolixitas effecit, ut menſis totus efflueret, priuſquam reſponſuri convenerint.*

Peſte nonnihil ſedata, Cardinalis theologos conſulit de approbandis reliquis;

B 212 Ubi iterum convenere, *ait pergens Sulernus*, in majoris partis inclinatione pauci ſe adhuc hæreredixerunt, nulla præſertim inſcriptione ad tumulum reperta, quæ corpus illud eſſe D. Roſaliæ teſtaretur; miraculis vero adjecere, quod fidei, invocationique ſanctæ Virginis tribui poſſent; neque aliter ex iis liquere poſſe rebantur reliquiarum veritatem, niſi proteſtatione præmiſſa ad eam confirmandam edi conſtitiſſet. Urgebant alii: longe majus momentum faceere traditionem de S. Roſaliæ corpore hic abſtruſo, quam inſcriptione; has nimirum privatæ auctorum fidei niti, multas rebus antiquis novas apponi, vel loco motas trahere in diverſum res & ſententias; in traditiones vero nihil ferme ejuſcemodi vitii cadere, quæ non uno auctore, ſed multorum ac ferme omnium conſenſu, multorumque memoria fæculorum, ſine fraudis ſuſpicione commendantur. De miraculorum

C vi re propoſita, tunc multis, ſed in alia deinde ſeſſione, ut dicemus, uberius diſceptatum eſt, *Caſtinus, qui rei geſtæ adfuit inter præcipuos, cap. 9 pag. 6: teſtatur, convenitſſe theologos conſultos eorum vicario generali Franciſco della Riva, ubi ſinguli ſententiam ſuam ſic dixerunt, ut pars major judicaret, affirmari poſſe invictas reliquias eſſe S. Roſaliæ, nonnulli tamen dubitarent. Archiepiſcopus vero, auditu quorumdam dubitatione, juſſit ſcribi rationes, qua pro utraque parte allegarentur, ut ſic accuratius examinari poſſent; atque interim medicorum quoque opem adhibuit.*

cum autem aliqui dubitarent, ſcreptas penit ſingulorum ſententias;

medici, ad corporis recognitionem vocati, cum maligna luce,

213 *De hiſce Saleanus ita proſequitur*: Hæc pancorum hæſitatio aliquantum moræ Cardinali archiepiſcopo objeeit, quominus rem mature decerneret, quam omnium volebat conſenſu conteſtatam; quare dimiſſo concilio ſcenarius juſſit inquiri tum de miraculis, tum de ſepulcro S. Roſaliæ, omnemque perſequens viam, qua ad rem ſecate ſtatuendam adduci poſſet, ſex viris medicæ artis, eiſdemque anatomiæ peritiſſimis negotium dedit, ut ea oſſa lapidi inſerta diligenter inſpicerent: forte enim ſubjecta oculis aliquid certioris conſilii datura eſſe perſenſit. Sed res ptimum tentata patum proceſſit, & in alios D labyrinthus Cardinalem conjecit: nam cum poſt ſolis occaſum, obſcuro jam cœlo, ad inſpiciendum ea conveniſſent, domeſticarum facularum lux non ſatis rem aperiebat; non ſolum enim circumjecta inſertis oſſibus ſaxa fallebant oculorum aciem, ut nihil de eorumdem oſſium magnitudine atque natura conjectare facile poſſent: ſed cum ad juſtam ſcheletidis quantitatem conveneret lapidis moles ſuperinducta eſſet, nec unam ab altera ſtatim dijudicandi per malignam illam lucem umbras etiam offundentem copia eſſet, monſtroſi potius cujuſdam corporis ſpeciem ea omnes præbuit, longe ſolitam virilis nedum fœminei corporis magnitudinem excedentis.

tum nec-ſligenti inſpectione deceptæ, duorum ecclesiarum Cardinalem;

214 Acceſſit etiam ea dubitatio, ne confuſa cum aliis in eodem humatis antrn ea oſſa jam fuiſſent; tria enim ibi ſaxa ex omne, & inodo tria videbantur eſſe capita, gigantæum, puerile alterum, mediocre tertium. Objects ergo primo fere aſpectu ea ſpecie, nihil diligentius ſcrutandum rati, ad Cardinalem decepti retulere, quid vidiſſent. Perculit ea vox Cardinalis animum, hominis alioqui pro inſita ingenio prudentia minime proni ad fidem incertis rebus adhibendam. Ergo medicis ſeveriſſime interdixit, ne E quid non modo in vulgus ſpargerent, ſed ne cuiquam communicarent. Ingentes ille ſecum curas agitabat, Deum, qui tot miraculis illuxiſſet, adſuturum ſperans. Non parum interim tacitus æſtuantem animum avertit. Hæc ita moderabatur omnium conſilinrum auctor Deus, ut per morbi incrementa totius populi peccata ſeveriori multarentur ſupplicio, & cumulatior inde gloria S. Roſaliæ ſuo veniret tempore.

intermiſſa hinc approbationis cura, recruteſcit peſtis, licet

215 Ergo per occaſionem tum cocuntis populi ob laxata commercia, tum intermiſſæ de ſacris reliquiis colendis curæ, ut diximus, inter Nonas Iduſque Novembres, quæ paulo ante peſtilentiæ flamma extincta propemodum videbatur, tacitis primum incrementis, mox magiſque debacchari per urbem, & veluti ſi ex multis ſimul locis magna vis ginbulnrum eſſet e bellicis tormentis explſa, ita ex omnibus urbis viciis novi contagionum nuncii obſtrepebant auribus; multis paſſim peſtem incidere, pleroſque interire; vix ſpatium curandæ ſupereſſe, ita ſimul peſte & morte opprimi, deſeri colonis domus, deleri familias; oppleta defunctorum aggeſtis corporibus trahi feretra; centena quotidie eoque amplius exanima corpora, totidemque morbo metuque propemodum examinata ad certam ferme perniciem extra urbem ad lazaretum efferri. Cumque nuctu & interdiu comploratio amicorum, filiorum orbitates, parentum & conjugum dolor in ſqualore vultus, ac pullis veſtibus: & ejulatu objicerentur oculis atque auribus, tantum terrotis injectum eſt, ut, qui antea impavidi ſteterant, conciderent animis. Interim cum adſuiſſet conceptæ Deiparæ dies, qui octavus eſt Decembris, non is modo, ut ex voto conſtitutum erat, ſolemniſſimus fuit, ſed per ſeptem etiam inſequentes dies, ingenti populorum concurſu in S. Franciſci, privilegium illud Virginis magnifico apparatu, quotidianis ſacris concinnibus, celebratum eſt. Virus tamen morbi tam lato ſerpens in omnes ſeſe angulos ac veluti urbis viſcera inſinuabat, ut nihil jam in *adhibeatur prima poteſtatis ac paratea. tia exercitia,* humanis opibus relictum præſidii eſſe videretur,

216 Sed quoniam Dei Filii Mater Patris miſericordiam non exoraſſet, nihil jam, præter ſanctam ancburam, movendum reſtabat. Ea erat

Chriſti

A Chriſti patibuln affixi ſimulacrum in ædemaxima religioſiſſime aſſervatum, qood non niſi accſis domi ɛcbus loco moveri, perque urbem oſtentari ſolet. Quare novo ineunte aono indictom eſt triduanom de more jejunium, ſacra ſcelerum exomologeſis ad expiandum animum cum ſanctiſſimæ Euchatiſtiæ epulo, ut Parenti Deo Optimo Maximo onici Filii mors pro mortalibus nbita, circumacta Chriſti Crucifixi effigie, cum maaima ejus leniendæ iracundiæ ſpe, proponeretur. Idque factum eſt religioſiſſime [*die v Januarii anni 1625, ut notat in margine cam Caſcino, eadem referente fuſius cap.* 10] præcedentibus ſodalitatibuaplutimis, religioſis omoibus familiis cum Sanctorum reliquiis, & frequentiſſimo clero, ſubſecotis ſenatu, reliqua nobilitate, & plebe ianumera nullo diſcrimine. Qui oumcravere, inrra tredecim & quatuordecim millia concludi ardentiom cereorum numerom tradidere. Sed quod mirandum magis, alii nudis & catenatis pedibus, alii funibus collo injectis, pars ſpineis ſartis redimiti cioereque conſperſi, pars variis afflictationibus aut acalearis flagellis

B ſe macerantes, omnes lacrymis perfuſi, ſublatis per ioterualla clamoribus miſericordiam implorantibus, profundum doloris feoſum ſqoalore & ſoſpiriis præ ſe ferentes proceſſere: eodemque ordine, & majori adhuc cnmitato die inſequenti redoctum eſt ſacrum ſimulacrum e S. Mariæ de Catenis; tom per octo proximos dies in medin templo maximo ſtetit alto in pegmate, inſtauratis ſupplicationibns, perpetuis ad Deum fuſis precibus tanto popoli concurſu, tantoque animorum motn, nt gemitibus, ſuſpiriis, & flebilibus acclamatioobus ædes maxima continuo perſooaret.

Rogante ſenatu & populo, ut approbentur reliquæ,

217 Nulla qoemdam cavendi contsgii cura tangebat; id animomnibus perſoaſum, c cœlo mali remediom precibos veluti extorquendum eſſe. Vidiſſes Nioiven ſuimet pœnitentem; nec tameo, ſicut illius, ita & Paonrmitanæ civitatis dclendæ ſeotentiam mutare videbatur Deus, oulla per id tempus dimioutiona peſtilentiæ facta. Id uoom mercedis ac beneficii ex tot ante nbitis ſupplicat innibus, afflictorum corporum hoſtis, tantaque lacrymarum & ſaoguioispro. fuſione reruliſſe civitas omnium opinione viſa

C eſt, nt reſervaſcerent hominom ſtudia in D. Roſaliæ reliquias, nade omois Deo vnlente pendebat ſalus. Fremebat doleoter populos, quod taocom ſibi præſidii divinitus tranſmiſſi pœne ademptom eſſet: ſenatua reflagitare non deſiſtebat: reſcrebantor quædam quaſi divinæ homioum ſpectatæ virturis voces, niſi ioveotis reliquiis debitus deceroatur honos, ad uoom omoes peſte interituros: accendebaotur demom graviſſimorum homiaum ſtudia ad id ncgotii ſedulo promovendum.

ha, permittente Cardinale, clara luce prævisa a theologis,

218 Rogatus ioterim antiſtea ab inſignis pietatis virn Jordano Caſcini e Societate Jeſu, cujus in primis prudenria hac in re utebatur, ut liceret ſibi tandem ſaxs illa, in quibus ſacra deliteſcebant oſſa, inſpicere, antequam finem ſcribendi faccret pro D. Roſaliæ corpore agnnſccndo, dubiatioocſque a nooaullis allatas refelleret. Tunc demum ille, qoæ curæ ab medicis iojectæ tacirum ipſius pectus urerent, aperoit; permiſitqne Jordano, ut adſeitis doobus ex eadem Societate theolngis [*imo tribus, nimirum Hieronymo Tagliata, Joſepho Agoſtini, & Mavio Domenichi, ut habet Caſcinus cap.* 11] cum D. Franciſco Riba vicario gencrali, & D. Vincentio Domenico ad eam rem convenirent. Hi eom grandiorem ſaxi molem, quæ gygantæum caput medicis viſa eſt, arripuiſſent, diſtinxere oculis luce meridiana clarius ſaxum adhæreos ab inclnſis oſſibns capitis, qood non niſi juſtam præ ſe ferebat magnitudinem: qood puerile eranium medici dixerant, teſtaceum vas erat: quod vero mediocre, verumqne credideraut eapot, ſaxum erat rotondum, quod vertebræ in modum foerat alteri grandiori iofertom. Pnſſe denique oſſa melius digooſci animadvertoot, ſi faxeo ſenſim cortice diſrupto paterent, qua ſaltem id fiari poterat abſqoe periculo, ne illa in fobedas abirent. Diſſipavit hæc lux mœſtitiæ tenebras a Cardinalis pectore, offuſaſque ſimol dobitationum diſcuſſit umbras. *Quippe tanta erat Cardinali dubitatio & formido injecta a medicis poſt primam illam perfunctoriamque oſſium inſpectionem, ut, teſte Caſcino pag.* 67, *examen potius abrupiſſet quam diſtuliſſet. Verum, reſumpto animo per relationem Caſcini & aliorum, qui cum ipſo oſſa luſtraverant, ad alteram inſpectionem medices vocari juſſit, etque adeſſe voluit theologos ſupra dictos.*

E

deinde rursum a medicis inspectum.

219 *De hac oſſium inſpectione pergens Salernus ita habet:* De dic ergo iterata inſpectio eſt ab iiſdem anatnmicæ artis doctoribus, præclaris fane ac doctiſſimis viris, liquida jam folia luce omnia calluſtrante. Tum omnes ſeſe admiratione defixos circumſpiccre; dubitare nom hæc eadem eſſent faxa antea a ſe viſa, an alia foiſſent ad fallendum illudcodumque objecta. Demom omnes ingenue faſſi ſuot, non fuiſſe ſibi integrom, cum primum noctu coacti ſunt, per incertam facularom lucem, certam de iis ſententiam ferre. Eorum vero, quæ tom dixere ac poſtea, volente antiſtite, ſcriptis ſyngraphis ſinguli prodidere, hæc fuit ſumma. Quæ nſſa uoo, denſo, pretioſoqoe comprehenſa lapide, io propria ſervata arca, jam ab initin S. Roſaliæ eſſe dicebantur, unius fnrmæ uninſque habitudinis, atque adeo onius eſſe corporis, longe diverſa ab iis, quæ in aliis ante locis deſoſſa & io aliam poſt arcam comportata, nigra, earioſa, cadaver olentia, ita male deformata, nt loci temporumque ludibriis communi naturæ lege objecta, vel primo aſpectu videbsntur. Hæc vero omnia caodida, decora, & qnaſi ex induſtria

F expolita niteſcere, nullin corruptinnia veſtigio deturpata; quidquid io oſſibos jam antea fractis ſpongioſum appareret, admirandam ſane præ ſe ferre pulcritudinem, & inſtar auri flaveſcere.

ac melius jam reſegmenti,

220 Etſi vero ex maxima parte tam intime ſaxo cohæreant, ut ſeparari omnia ſalva iotegritate nequeant, nuſquam tamen in lspidis natoram eſſe cnnverſa, formamque eſſe maoiſeſte diſcretam, qnod experimento etiam facto certiſſime conſtitit, nam aliquot oſſa integra ac nitidiſſima, veloti ex folliculo graoa, extrahi potuerunt: præſertim capitis partes agnitæ ſunt, qoarom dnæ ſummom cranium, imum tertia componebat: omoia inter ſe, & cum ipſo capite magnitudinis aliarumque affectionum proportiooe convenire: oec plura aut pauciora eſſe; quam nnum reqoirat cnrpus; imn ſingula jam fuis ex arte anatomica nnminibus compella, bsot; qnod longe accuratios in tertia iofpectione, cum in arca ad publicam veneratinnem recondenda fucrunt, præſtitere. Odorem non exhalare ingratum, ſed ſuavem: nonnulli etiam, dum hæc ſcrurareotor, quiddam divinom fragrare perſenſere, ſed ad brevem temporis mo-

Auct. J. S. eam, nam paulo poſt, quod rei non naturalis argumentum eſt, ad priſtinum redibant. Minimum illud, quod inter muliebrem virilemque oſſium ſtructuram intereſt, non facile, in hoc tamen corpore ob ſaxea velamina nullatenus deprehendi potuiſſe; mulieris vero eſſe, non viri, corpus, ex indiciis ſenſera; minora quippe erant oſſa, candidiora, ac minutioribus quaſi granis compacta, quam in virorum corporibus contingit. Demum adnati lapidis ſepimentum rem miraculi plenam eſſe aſſerebant, ſupra quam natura præſtare poſſe videretur, atque adeo ſingulare hic Dei beneficium in protegendis iis oſſibus agnoſcendum. Res certe erat miræ elegantiæ ac venuſtatis non antehac viſæ, quæque intuentium non ſolum teneret oculos, ſed animos etiam caperet, ut nemo ab inſpiciendo, amandoque temperare poſſet.

quid compendio

aaa *Caſcinus lib. 2 cap. 11 ipſa medicorum verba ex parte recitat. Integra quinque teſtimonia juramento firmata nobis quoque ſcripto ſunt communicata. Medici autem hi fuere, Joſephus Pizzuto generalis Siciliæ protomedicus, Joannes Franciſcus Fiocchetti generalis protomedicus regiæ claſſis triremium, Franciſcus Guerreri protomedicus civitatis Panormitanæ, Hieronymus Spacces & Eraſmus Salati, artium & medicinæ doctores, quorum teſtimonia habeo. Laudat inſuper Caſcinus pag. 5 Laurentium di Natale, & quædam ipſius verba recitat. Porro omnium teſtimonia in his conſentiunt, primo quod judicarent oſſa mulieris potius eſſe quam viri, idque ex variis ſic colligebant, ut tamen fatereatur, certo oſtendi non poſſe, quia oſſa illa, ex quibus id certo didiciſſent, lapidi inhærebant: ſecundo quod eſſent ordinariæ magnitudinis, miri candoris, & ſine ullo odore malo; quodque multum diſtarent ab aliis oſſibus in monte Peregrino repertis quidem, ſed alio loco & extra ſaxum illud, cui oſſa S. Roſaliæ erant incluſa.*

B

hic recitatur.

aaa *Hiſce vero addit primas*: Dum conſidero hoc opus tam mirabile, primo mihi videtur, habere aliquid divini, id eſt, Deum Dominum noſtrum feciſſe tumulum mirabilem ad conſervandum hæc oſſa, quia revera non apparet opus omnino naturale. *Secundas ad prædicta addidit* ſuavem *oſſium* odorem, *dixitque ſe induſtum, ut credaret*, hæc oſſa eſſa alicujus corporis ſancti. *Tertius præ ceteris extulit oſſium candorem, & pulcritudinem tum ſani quam oſſium, dixitque hæc, ſive quantitas, ſive proportio ſpectetur, non excedere quantitatem oſſium corporis humani mediæ ſtaturæ. Quin & adjunxit omnia ſibi tam mirabilia apparere, ut firmiter judicaret, in iis aliquid eſſe naturali potentia ſuperius*, dictaque oſſa conſervata eſſe virtute divina, non cauſa ordinaria & naturali. *Quartus ceteris firmius aſſerit, eſſe oſſa mulieris, addiditque* judicio ſuo habere aliquid odoris placidi & ſuavis. *Quintus demum, laudato oſſium candore & pulcritudine, ſine ulla corruptione*, judicare *ſe dixit*, conſervationem pulcritudinemque dictam non poſſe eſſa naturalem, ſed provenire a cauſa quadam ſupernaturali & occulta. *Hactenus de inſpectione medicorum, poſt quam Cardinalis archiepiſcopus indixit congregationem, in qua omnes theologi antea conſulti ſimul cum medicis convenirent.*

C

D

§ XXI.

Congregatio theologorum ſimul & medicorum ad approbandas reliquias inſtituta: mira apparitio, qua veritas oſſium S. Roſaliæ firmatur.

Aliarum ſum inſtituta congregatio theologorum & medicorum,

TAndem Idibus Februarii (*imo die 11 ex Caſcino pag. 71*) præſul eos omnes, qui ſecundæ huic inſpectioni adfuere, tum alios, qui primo aceiti fuerant, in conſilium tertio advocavit. Luculenta primum oratione pietatis prudentiæque plena, res ad eam diem geſtas explicavit; tum quid de inventis reliquiis ſtatuendum propoſuit, appoſitis iis doctrinæ luminibus, quæ cæteris faeem præferrent ad rem tanti momenti decernendam. *Caſcinus partem iſtius orationis recitat pag. 71 & 72, ibique aſſerit, non* E *falſa eſſe miracula ex Actis triplicibus. De hiſce Cardinalis ipſe aſſeruerat*, multo rigore & accuratione *examinata fuiſſe & probata, tam recentiora, quam prima illa jam ante probata, quæ novo examini fuerunt ſubjecta. Miracula hæc ſuo loco dabuntur. Interim obſervo, ordinem rerum perturbatum eſſe a Salerno, qui contra Caſcinam, rei geſtæ præſentem, medicorum ſententiam ante miraculorum lectionem auditum eſſe aſſerit. Ita enim pergit*: Medicos ſuam de cognitis oſſibus ſententiam in medium proferre juſſit; tum de diſtinctione horum oſſium ab aliis in eodem antro, ſed alio in loco, non longe poſt repertis, tum de eorum conſervatione & pulcritudine, & prout cuique naturæ terminos res tranſiliiſſe videbatur, differerent. Noviſſima ac prima miracula legitime juratis teſtibus accuratius comprobata recitari voluit, prætermiſſis innumerabilibus ſignis quotidie ac paſſim editis, quorum ratio haberi non potuit.

in qua, ubi res erat diſputatum, pro approbatione reliquarum conſentiunt omnes,

aaa Percenſum hic etiam, quantum momenti habeant miracula, quæ Dei loquentis ſunt verba, & divinum veritatis confirmatæ ſigillum, ad vindicandas alicui Sancto ſuas reliquias, eum de iis dignoſcendis agitur, & ad ejus invocationem nominis applicationemque oſſium fiunt; tametſi quippe tunc ea adjiciatur conditio petitioni miraculi, ſi ejus Sancti ſint reliquiæ; imo in re noſtra, fuit etiam aliquando expreſſis verbis adjectum, ut miraculo, quod expetebatur, vellet Deus prodere, an ea reliquiæ eſſent noſtratis Roſaliæ: collatum diſcuſſumque diligenter eſt, quid in celebrioribus ſacrorum corporum inventionibus, ac præſertim ſanctorum Placidi & ſociorum haud dudum in Sicilia eveniſſe, quibuſque indiciis ad rei caput deventum eſſe, prodant hiſtoriæ. Rogati demum ſingula religioſorum Ordinum capita, aliique theologorum culmina, in hanc omnes ivere ſententiam, evidenter videri credibile, atque adeo pie prudenterque exiſtimandum, placere Deo miraculorum auctori, ea oſſa, ut par eſt, honorificе haberi, atque ut ſacras reliquias ſanctæ Roſaliæ publico ritu coli & adorari; idque rei veritati, Chriſtianæ religioni, traditæ ſanctorum Patrum doctrinæ, ſacrorum canonum inſtitutis, Eccleſiæ conſuetudini conſentaneum eſſe. *Hiſce rationibus pro approbatione reliquiarum inſiſtebat Caſcinus, qui* F

diſſer-

A *diſſertationem ſuam ipſe recitat cap.* xi *a pag.* 73. *Verum & alia argumenta non pauca adjungebat, ut ibidem videri poteſt.*

exceptis uno altero, qui revelationem mitto aſpidere bant: decretadem approbat.

235 Fuit tamen unus ex hoc conſilio, qui proditum abunde miraculis aiebat eas reliquias eſſu ſanctas; ſed ipſiſſimas ſanctæ Roſaliæ eſſe cæleſti aliquo viſo magis ac magis exploratum vellet: rejectum quidem a reliquis uſt id deſiderium, quod Deo præſcriberet rationem detegendæ veritatis, quam ſatis declaraverat. Sed humanis biſce votis facilis obſecundavit Deus hoc ipſo die terciodecimo Februarii, ne quid leviſſimæ dubitationis reliquum eſſet, quod ſanctæ Virginis gloriæ obeſſe videretur. Sed cæleſtis is viſus, qui eadem conſultationis die, ut dixi, accidit, aliquot poſt dies relatus eſt ad Cardinalem, cum jam certum haberet ſacras reliquias proponere populo adorandas; eaque hora relatus eſt, cum de die & apparatu antiſtes & pauci ex familiaribus conſulerent: quod factum crediderim eo conſilio, ut minime neceſſarium fuiſſe oſtenderet Deus ad rem ſatis ſuperque cooteſtatam.

B Hoc tameo miraculum quod reliquiarum teſtificationem, & liberandæ per eas urbis exhibuit prædictionem, æquum eſt, ut integrum, uti evenit, perſcribam. *Videtur Salernus duas confundere congregationes, quas Caſcinus diſtinxit, de priore agens cap.* xi; *de altera cap.* 13. *In priore, teſte Caſcino pag.* 73, *duo utcumque mauſerunt dubii*; in *altera vero*, ut *habet pag.* 200, *omnes conſenſerunt, excepto uno, qui aberat*; *& tunc ſacri corporis expoſitio decreta eſt, necdum audito miraculo & viſione ſequente*; *quam poſt Caſcinum ita refert Salernus.*

Eadem nic Vincentio Bonello apparent Roſalia

226 Puellam Vincentii Booelli conjugum adorta peſtis abſumpſerat. Sed is, qui viventis oxoris morbam diſſimularat, defunctam in æde ſacra intra urbem humiodam uſte contendebat, dictitans eam non peſte corroptam, ſed inſolita vi morbi ſubito e vivis exceſſiſſe. Dolo etiam ſuo mendacium adſtroebat, quod ejus domos nemioi medicorum patuiſſet; nam ipſu, ne corpori conjugis, quam propter ætatis florem & elegantes mores unice deperibat, medicæ admoverentur maous, addiſcendo a peritis, adhibendoqoe morbi remedia, medicum egerat. Sed non fefellit eorum, qoi publicæ valetudini præ-

C erant, diligentiam aut fidem. Ubi ergo io cadavere peſtilentiæ ſigna comperta ſunt, juſſum ut illa extra orbem efferretur, & ipſo iutra domum ſe contineret. Hic ille mœrore aogi: oeque conjugem defunctam dolebat magis, quam inſpectam pudebat. Igitur doloris impatiens proximo die, qui pridie Idus Februarias fuit, ſub primam noctem publicam legem, & domus clauſtra perfringens, urbe egreditur, & in domuncula ad crepidines montis Peregrini ſita noctem illam traduxit; poſtera deinde luce, ut animom abægritodine avocaret, venaticos præſe agens canes, quos domo ſecum eduxerat, ſolus montis illios ſalebras, ſolopum geſtans, peragrare cœpit.

docet corpus ſuum eſſe inventum

227 Ubi eo loci progreſſus eſt, quas vulgo Scalas appellant, obviam ſeſe tulit molier eremitico quidem veſtiom cultu, ſed decora facie, atque hominem primo ac improviſo aſpectu exhorreſceotem, & vix ocnlos præ veneratione attollentem, ſic blande alloquitar: Solve animum metu: mecum noa ad ardua montis ſuccede: ſpeeum tibi & penetrale commoaſtrabo meum. His dictis prævit illa, ac taciti otrique ad antrum, obi ſacrum ſanctæ Roſaliæ corpus inventum diximus, perrexere. Hic illa ad Vincentium os ſimul vocemque couvertens, Eccum, inquit, antrum, abi meum jaceos corpus tot trauſegit aonos. Dio quæſitum olim eſt, ſud jam hinc modo longe abeſt. Digitoque exſignaos ſaxum omnium maxime excavatum, quod corpus humanom per ſoramen adrepens angaſtu caperet, Et hæc, inquit, mea eſt peregrina cella, ubi multum itidem ætatis exegi. Sed naoc jam Panormum verſus deſcendamus; nam quæ tibi agenda ſunt, inter deſceodeodum ediſſeram. Non longe ab antro deceſſerant, & Viocentius, qui adhuc incertus animi attooitoque ſimilis pœne obriguerat, nunc tandem, eum ſibimet ipſe animi aliquantom feciſſet, ſic eam affatur. Ecquam te dicam eſſe, mulier? O qnantus ineſt decor! Næ to angeli vultum, oon hominis, reſers. Ad hæc illa ſubridens: Non me agnoſcis? Cum negaſſet homo: Ego, inqait, Roſalia ſum.

Auct. J. S.

Panormum peſte liberam. dum ſuo patrocinio; ipſum vero poſt quatriduum moritarum:

228 Tone illa, Viocentius excipit, diva Roſalia? ac detecto capite veoerabundus ad ejus accidit pedes. Quid igitur, ſubdit, inclyta Virgo, pacem Panormo non expoſcis? Quidni a patria prohibes graſſantem loem, quæ quod roboris, quod ſturis eſt civium, male depaſcitur; atque hos inter uxor etiam mea ſublata eſt. Tum Virgo: Ita uſque adhuc Deo libitum ſuit. (*Addit Caſcius*: Et gratia illi obteota uon eſt propter incredulitatem aliquorum. Nimis diſputarunt & ratiocinati ſunt de corpore meo. Verum dum in proceſſione ſupplicantium per urbem fuerit circumlatom, cantatumquo TE DEUM LAUDAMUS, tunc urbs mea gratiam impetrabit, ut mihi jam promiſit glorioſa Virgo Dei Mater, cæ-

E lique & terræ regina. *Poſteriora utcumque expreſſit Salernus, ad quem regredior, nonnihil tamen mutata hoc modo:*) Sed jam ab eo veniam meæ civitati obtinui, ioturpoſita, maxime Virgiois Deiparæ totiuſque orbis Regioæ gratia. Ubi corporis mei reliquiæ circomlatæ per urbem fuerint, actæque celebri hymno Deo gratiæ; tum ſalutis beoeficio civitas affecta urit. Intesim tibi per me mandat Deus, ut Panormum regreſſus crimioum exhomologeſi ſacraqne Euchariſtia animum luſtres: tum per eum ſacerdotem, qoi tibi aures confiteoti dederit (tibi enim adire non licebit) Cardinali Auriæ nuncies; non loogiori diſceptatione opus eſſe: certo ſciat ipſummet meum corpus apud ſe in ſacrario ſurvari. Rectene rem tenes? facturum te recipis,

F neone? Ego vero, inquit is, rucipio, atque id tibi polliceor. Ubi progredientos ad eam vallem, qoam vulgo Suis appellant, tom Virgo, Tibi, inquit, præcipio, ut dicto aodiens maodata perficias: atque hoc tibi eſto ſignum, ne vana hæc exiſtimes viſa auditaque: peſtu corripieris; & poſt qnatuor dies decedes. Ne time. Animum ſacramentis purga, & per confeſſarium, quæ dixi, noncies volo. His dictis evanuit.

Vincentius vero correptus morbo, advocato confeſſario

229 Jam Vinceotium pergentem in orbem ire febris adoritur, atque anceps illa cogitatio ſtandumne ſibi promiſſis eſſet: hinc enim hominem impellebat fides ac religio, ut ea præſtaret: at inde abſterrebat metus, ne, ſi ſe violatorem legis, ac deluſæ cuſtodiæ reom proderet, capite plecter etur. Subegit tandem hominem homani periculi metus, moratoquu conſilio domum prima nocta repetit. Quatuor ipſos dies in lecto jacuerat, omnia pertinaci ſilentio ſupprimens, ac ne domeſticis quidem aliquid communicando, poſt exactam mediam noctem, quæ anteit duodevigeſimum Februarii die mater filio affidens pee increſcentem peſtilentiæ vim auimum a ſenſibus

avocati

AUCT. J. S.

avocari advertens; nec multum abeſſe, ut a corpore dirimatur, ſacerdotem accerſiri jubet. Curandis ægrorum animis in ea regione, quam ſanctæ Agathæ Villam incolæ appellant, præerat ſpectatæ virtutis ſacerdos dominus Petrus Monachus, qui ſæviente Panormi lue, eum vacuus periculo in patria ſua ageret Thermis, caritate in Deum hominesque ſuccenſus, ab archiepiſcopo Panormitano flagitavit, atque alteris literis impetravit id munus ſibi demandari, ut Sacramenta miniſtraret peſte correptis. Hic ergo Vincentio opitulatum veniens, eum ab alienatam a ſenſibus mentem offendiſſet, precibus, & ſi quo alio modo per id tempus licuit, hominem juvit, abienſque præcepit, ni ſe revocaret, ſi forte integri redirent ſenſus. Id poſt aliquot horas factum.

veram vaſtamem enarrat primum,

230 At Vincentius jam ſui compos primo ejus ſacerdote congreſſu, Multa, inquit, eaque maxima, prius quam peccata, expromenda mihi ſunt, pater. Negare hic contra, quidquam Confeſſioni prævertendum: quis enim animum a ſuo ſtatu poſt paulo non dimovendum præſtet? Quamobrem Vincentius peccata ante omnia aperire induxit animum; ſed fide ab ipſo ſacerdote accepta, iis auditis, ad cætera vacuas præbiturum aures. Igitur ubi abſoluto criminibus animo, ac cæleſti pane refecto, rei narrandæ tempus adfuit, varie affectis enim motuſque præcordiis, hinc dolore tam diu dilatæ narrationis, hinc gaudio, quod jam retegendæ rei tam gravis copia eſſet, eum prorumpere vellet in verba, magnam primum lacrymarum vim effudit. Tum collectis viribus vigeſcente ſatis animo, in medio conſidenſlecto, Ades, inquit, animo, pater; magnum enim rei pretium eſt. Atque hæc præfatus, oblatam ſibi ſpeciem, habitos ſermones eo, quo dixi, ordine expoſuit. Sciſcitanti deinde multa ſacerdoti apte reſpondit; ac demum obteſtatus eum eſt, uti maturaret rem ad Cardinalem perferre. Eo dimiſſo, nihil cunctatur ſacerdos.

B

ſumque deinde repetit eidem & duobus Capucinis ſingula ſcripto excipientibus:

231 At Cardinalis, nuncio audito, duos e veſtigio ex Capnicinorum familia, juvandis etiam ægrorum animis deſtinatos, eum eodem ſacerdote ad Vincentium ire juſſit, ut rurſus omnia accurate audirent, & ſcripta exciperent; ita enim fieret, ut exploratum magis ratumque miraculum, ſi tribus eadem teſtibus dicerentur, ſibique conſtaret in narrando æger. Nec vero quidquam diſcrepavit, ſed omnia alacriter uno eodemque tenore repetita, & præſcripta. Perfecto virginis Roſaliæ imperio lætus Vincentius animam mox agere occæpit, emiſitque in cælum, ut fas eſt credere, duodecimo Kalendas Martii. *Hæc omnia ex Caſcino deprompta. Addi ea eo poteſt, totam infirmi narrationem ſecunda vice, dum adeſſent duo Capucini, ſcripto fuiſſe acceptam, præſentemque ægroto, qui omnia rata habuit. Viſo autem hæc Cardinali archiepiſcopo nuntiata eſt, dum ſacra S. Roſaliæ oſſa diſcernebantur ab anatomicis, præſente ipſo Caſcino.*

C

peſtis etiam ſedem dis ſummuta. Oſſa Sanctæ per anatomicos

232 Igitur quo die de S. Roſaliæ reliquiis inita conſultatio ſacros honores iis decrevit, duobus Deus prodigiis tem confirmare viſus; altero, miſſa de cælo eadem Virginis ſpecie, cujus agebatur gloria, ad rem deceretam novo cæleſtique cælelo ſtabiliendam; altero in ipſa urbe peſtilentiam compeſcendo; nam e tabulis præfectorum valetudinis publicæ, in quas peſte enntactorum ac peteuntium numerus referebatur, ab eo die inſigni decremento diminutum eum numerum, qui centenos antea ſingulis fere diebus continebat, licet animadvertere; nec multum effluxit temporis, eum ad denos, aut etiam quinos redactus eſt. Adeo non alium itaeundiæ ſuæ modum, quam S. Roſaliæ gloriam ſtarniſſe videbatur Deus: ejuſque habenas huic Virgini tradidiſſe in manus, ut quo magis minuſve ſua procederet gloria, eo illas vel addnecret, vel remitteret. Tum brevi ad levandum onus, & ut omnium oſſium apertius conſtaret numerus, & ſuo inſcripta nomine condi poſſent, ſcalpro exciſorio refecta magnam partem eſt craſſities filicis, qui ea tot ſæculis ab injutiis temporum deſenderat. Ac ne longius civitatis ſalus protraheretur, octavo Kalendas Martias anno jubilæi & ſalutis milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quinto, coacto cum prætore frequenti ſenatu, feleciſque aliis vitis, ſingillatim oſſa, ſun appellata per anatomiſtas ac notata nomine, & lapide adhne non admodum alto circumtecta, in eapſulam, quæ pro temporis anguſtiis patati potuit, lucuplete ornamento elegantum, ab Cardinale archiepiſcopo ſenatui tradita, fuere imiſſa.

D

E

enumerata, atque eleganti compoſita theca,

233 *Caſcinus cap. 13 pag. 101 & ſequentibus de anatomica illa oſſium enumeratione latius agit, teſtaturque ad eam delegatos fuiſſe tres anatomiæ peritos medicos cum quatuor theologis. Hi fuerunt Franciſcus Riba vicarius generalis, Vincentius Domenichi protonotarius Apoſtolicus, & Caſcinus ipſe cum alio quodam e Societate Jeſu. Mediti erant Hieronymus Spucces, Eraſmus Salati & Franciſcus Guerreri. Hi porro, ut ex Caſcini verbis colligitur, ſingulos lapides, prout confracti erant cum inclaſis reliquiis, accurate laſtrare cæperunt a die XIII vel XIV Februarii, idque continuarunt uſque ad diem XXII ejuſdem menſis, quo ſacræ reliquiæ primum in theca recluſæ, & ad eccleſiam cathedralem ſacre delatæ. Omnium autem oſſium inventorum, quæ partim lapidi inhærere ſinebant, ne frangerentur magis, partim e lapide erant ablata, accuratus confectus eſt catalogus, iſque ſatis prolixus, quem recitat Caſcinus pag. 105 & 106 quemque Latine dabo § 24. Deinde ſubdit laudatus ſcriptor, partes omnes enumeratas per Cardinalem archiepiſcopum panno ſcripto, & theca eleganti fuiſſe incluſas, particulas tamen varias ſenatoribus aliiſque perſonis fuiſſe concelſas, ſibique inter alios datam fuiſſe particulam brachii, ubi manui conjungitur.*

F

quæ honorifice ad eccleſiam primi ſpem tranſferuntur,

234 *Hiſce vero peractis, poſtquam clauſa erat theca, clavuſque datæ ſenatoribus & canonicis, nobili ſupplicantium agmine comitante, theca ad eccleſiam cathedralem recta via fuit delata, prout narrat Salernus, qui ita proſequitur:* Præcipiti vero ad veſperam die, omnibus urbis primoribus, & candidato clericorum ordine cereis facibus præeunte, ſubvectum humeris eccleſiaſtica dignitate ſungentium ſacrum illud onus, ex ædibus archiepiſcopi elatum eſt in proximum templum cathedrale. Ibi ſublimi in ſolio collocata ſacra ipſana Cardinalis Auria archiepiſcopus, regius magiſtratus omnis, ſenatus urbis, & immenſa adcurrentis populi multitudo piiſſime adoratunt; & præcinente antiſtite plenis muſicis choris Deo ac Virgini decantatæ landes, effuſæque preces. Ubi vero ſatis conceſtum temporis ſatiandis oculis animiſque populi, ab iiſdem ſacerdotibus tranſvecta in ſacram cellam, ubi vetus reliquiarum theſaurus SS. Chriſtinæ & Nymphæ argenteis arcis honorifice aſtervatur. Feſtivus tunc, perque triduum æris campani pulſus,

A ſus, æneorum tormentorum fragor, accenſæ ſub noctem faculæ, non virorum modo, ſed & mulierum, quibus, ſublato interim edicto, facta eſt poteſtas accedendi ad templum, ſexcentaque alia lætitiam ac pietatem prodebant ſimul ac fovebant. Sed hæc præludia fuere honorum & gaudii Panormitani. *Quippe, teſte Caſcino pag.* 507, *ſenatores, antequam diſcederent, ſtatuerunt ſacrum corpus includere theca e ſolido argento, eidemque exſtruendum curare ſacellum magnificentius, ſpleadide quoque exornare ſacellum montis Peregrini, e quo tantum acceperant theſaurum, & præ ceteris curare, ut pompa pararetur honorificentiſſima ad ſacræ veliquiæ per urbem circumferendas.*

§ XXII.

Corpus S. Roſaliæ ſolemni pompa per urbem circumlatum: finis peſtilentiæ ejus beneficio impetratus.

B

Ingens Panormitanorum apparatus

Diſceptabatur interim, inter doctos etiam, de cæleſtium oraculorum tum veteri traditione, tum nuper a Bonello acceptorum ſententia, an habitis primis ſacro corpori honoribus extirpanda penitus foret peſtilentia, *an* expectandum beneficium, donec ſolemni pompa per urbem circumferretur. Id tutiſſimum plerique ſentiebant, ut quam citiſſime, non expectato anniverſario inventionis die, nec magnifico ullo apparatu, qualis jam animo concipiebatur, per urbem reliquiæ ducerentur; nemo enim ultra hoc tempus ineolumitatis ſpem rejiciebat. Sed neque id divino conſilio, nec magiſtratui placuit. Cum ergo jam doceret eventus, non ſtatim cultis reliquiis ſtirpitus luem omnem Panormo evulſam eſſe, *in* dies tamen magis magiſque langueſcere, decretum eſt, ut poſt unum aut *alterum* menſem, adaucto quam maxime poſſet operarum numero, ad ſolemniorem pompam *atque* apparatum celerius concinnandum, urbem obirent; is enim cultus gloriæ Virginis, quam C promovebat Deus, eique pietati, quam fovere in populo par erat, conſentaneus videbatur. Quatuor ſublicios triumphales areus Catalaunia, Florentina, Genuenſia, & Neapolitana gens, quæ negotiandi cauſa Panormi degit, poctarum pictorumque induſtria, ſignis, epigrammatis, aliiſque maximo ſumptu eleganter exornatos ſtatuerunt. Quintum ære publico ſenatus in meditullio urbis conſtituxit ampliſſimum, ubi & architecti ingenium & ars, fabrorum induſtria, & dives urbis pietas cum liberalitate eluxit; ad quindecim aureorum millia impenſum eſt: nam ferieis pannis acu pictis, argento auroque inter. textis, quadraginta & octo columnarum ordines, fotnjceſque erant conveſtiti; ſimulacris triginta ſex, innumetiſque aliis ornamentis moles altiſſima admirationem excivit: ædes maxima peripetaſmatis quanta quanta eſt, pretioſis ornata: imperatum civibus, ut longiſſimo viarum tractu, qua eundum erat, domorum parietes a calce ad ſummum uſque vetticem, quibus quiſque poſſet elegantioribus ornamentis conveſtirent: altaria per aliquot intervalla viarum triginta tria, ſignis vaſiſque argenteis atque aureis affabre cælatis reſerta erigerent, ut tota urbs unius templi D. Aucr. Roſaliæ ſacri ſpeciem præ ſe ferret. J. S.

236 Stcpebat tota fere civitas apparatu ingentium machinarum, fabriſque omnium generum per ampliſſima atria domoſque diſperſis. Certatim res agebatur ſumma opum vi, nec quiſquam a cæli inclementia, vel quod præſentiſſimum erat periculi, a contagio rei ſuæ familiari metuebat, vel ſibi. Quidquid ingruente peſte *ab*ſtruſum fuerat in penetralibus ædium, obſtructo etiam muris portarum aditu, id, quamvis pretioſiſſimum eſſet, eductum nunc eſt: qui urgente metu ſeſe domi continuerant, veluti carceri ſponte mancipati, prodiere omnes; ea nimirum omnium animos ſpes ac religio invaſerat, ſe jam periculis defunctos D. Roſaliæ patrocinio. Nec id ſane feſellit quempiam. Cæterum cum temporis pluſquam conſtituerat magiſtratus, abſumptum eſſet in tanto rerum apparatu, quod tamen vix ſatis eſſe potuiſſet tot tantiſque operibus perficiendis, niſi moræ impatiens alacritas, veluti fugientem peſtilentiam inſecuta, ſibi ſtimulos admoviſſet; indicta tandem eſt ſolemnis ſupplicatio triumphi in morem v Idus Junii. *Conſonat cum hiſce Caſcinus cap.* 54, *aonnulla tamen addens. Nam primo obſervat, tantam quoque magiſtratuum fuiſſe fiduciam, ut omnibus, exceptis infectis, facultatem feceint libere agendi & commeandi per nebem, acſi nulla ſuperſuiſſet contagionis formido. Secundo juſſerunt, deponi ab omnibus lugubres veſtes in honorem S. Roſaliæ. Tertio teſtatur, ignes feſtivos cœptos a die* VI *Junii; die vero* VII *corpus arcæ magis pretioſæ impoſitum; diſtumque eodem die Sabbati ſolemne jejunium. Redeamus ad Salernum.* E

237 Pompam, *inquit*, ducebant ex quatnor præcipuis urbis regionibus longa ſerie ives genere ac fortuna honeſti, nobileſque in quatuor diſtincti claſſes, tum ſodalitates tres & nonaginta cum Sanctorum ſimulacris: additus ducentarum virginum impuberum chorus, qui floreis ſertis redimitus, palmarum ramos manibus præferens, Io triumphe, ſi non voce, virginitatis certe inſignibus, S. Roſaliæ decantabat; & frequentiſſimus clericorum ordo ſubſequuti ſunt. Arcam criſtalliuis compactã tabulis, & argenteis diſtinctam laminis, ſacra Roſaliæ oſſa cæcineo ſerico involuta conclude utem ex primo equeſtris ordinis flore triginta duo, veſtium ſplendore gemmiſque clari, humeris vectabant ſuis. His reliqua agglomerata nobilitas, tum Cardinalis Auria urbis archiepiſcopus idemque prorex, ſtipante ſenatu & conſilio regio, proſequebatnr. Quanto populi vias ac feneſtras omnes occupantis clauſu, quot lætitiæ ſignis, piiſque lacrymis continentet factum corpus exciperetur; quo pacto novemdiale reductis in ædem maximam raliquiis, atque in altiſſimo ſolio poſitis, ſolemni ritu celebratum ſit, cum explicari facile nequeat, ne longum faciam, libens prætereo: impenſa fuiſſe in omnem apparatum, qua publicom, qua privatnm, centum aureorum millia, harum rerum peritiotes etedidere. *Hactenus Salernus. Si quis vero proliriotem celebrrtimæ hujus pompæ relationem deſiderst, adire poterit Caſcinum; qui eam lib.* I *cap.* 14 *fuſe enarrat.* F

nobile agmen ac copoſitum eas comitantium per urbem

238 *Finem peſtilentiæ, quem Panormitani non fruſtra ſpectabant, Saleanus ita refert:* Sed finem peſtilentiæ finis narrationis tandem exciat. Experta non exiguo ſuo damno ſæpius fuerat hoc anno civitas, quantum obſuiſſent feſto-

circumlatis reliquiis, ceſſat fere peſtis.

rum

AUCT. J. S. tum dierum celebritas, & conventus omnes per occaſionem ſupplinationum facti: quare una vox omnium erat, ex tanto apparatu, uſuque ſupellectilis, quæ famulis, operis, omnique infimæ plebi ultro citroque contrectanda tradebatur, atque ex tanto ramque diutnroo populi conventu, univerſam omnino civitatem peſtilentia conflagraturam, niſi divina virtute ab eo periculo evaſiſſet: ſpes temen io virginem Roſaliam divinitus conceptа incolumitatis pignus fuit ad bæc peragenda: nec fefellit. Reciſa ſunt hydræ huie tetettimæ capita omnia: teſtinctus eſt ignis ille noxius urbem depopulatus. Quare gaudium & admiratio omnium animos occupavit, ac pœne obſtupefecetat miraculi magnitudo. Illud tamen pleroſque pereulit, quod, eum per proximot ſe. ſtos dies in tanta hominum frequentia conttactuque ſupellectilis nemo a peſtilentia tentatus foiſſet, elapſis diebus citreiter deeem, ſeintillæ aliquot iterum emicatent: & licet paucos admodum cortipereot, injecere tamen metum, oe maxima inde flamma exeitaretnr ineendii. Comperta quidem fuit aliquot homioum temeritas, B qui, dum intra lazareti fines, tum morbo implieiti, tum ægrotum miniſteti ſupplieationem D. Roſaliæ peragerent, & reliquiarum partieulam pompa eitcumducta veneratentur, per ſummam licentiam ex urbe illue penettarunt, amicos ibi commoraotes noo reviſuri modo, ſed in amplexus etiam, & eatorum oſcula ruentes; quare ſpe optime in D. Roſaliæ pattocinio poſita in temeritatem ab iis adducta teſtitutam rem pœne ex integro evetterunt.

atque omnino extinguitur die 15 Julii; 239 Conſtetnavit eivium animos novus is peſtilentiæ tumor; ſed omnino lenta ſerpebat morbus, intta exiguum retentus numerum; & eum antea, ubi ſemel domum quampiam invaſiſſet lues, vlx paueis ex ea familia pepereiſſet, nune uno ægro „ eæteri ut plurimum immunes erant. Matret liberotum amore victæ, eos peſte forte affectos modo amplecti, fovere, contrectare impune potuerunt. Ut jam evulſos ferociſſimæ beſtiæ dentes D. Roſaliæ manu ſibi ipſi gratulantes intuerentur omnes; ſed adhuc eam vivere ægre fetrent. Senatui interim mens injecta eſt de exornaodo montis Peregrini antro, quod antea S. Virgini promiſerat, nec hactenus gravioC ribus diſteotns enris perfieete quiverat. Illne ergo aſcendit prætot, loci conditionem contemplatutus, juſſitque ornamenta. Incidit illud iter in diem deeimam quintam Julii, qua primus ab inventione ſaeti corporis annus claudebatur: fauſteque id accidit; eum enim regtederetur, nunciatum illi eſt neminem ea die tota urbe vel peſte eorreptum, vel in ejus ſuſpicionem veniſſe, neque ullam ex veteti morbo mortem accidiſte. Diſeuſsa ergo nubeenla, cæleſtis beneficli elariot lætiorque lux ſplendeſeere occœpit, atque luiri jam tum quadraginta dierum numerus, ex veteri inſtituto veluti jure gentium præfetiptus perfectæ incolumitati explorandæ. Eaque dierum petiocba feliciſſime præterlapſa, ac deeem aliis diebus de more ad purgandam eivitatem exactis, in diem tettium Seprembris, qui natalem S. Roſaliæ diem præeedit, ineidit perfectæ redintegratæ valetudinis documentum: quare laudibus Deo O. M., ac S. Roſaliæ eivi & patronæ tite perſolutis, lieuit Panormo eommercia jam diu intermiſſa juogere eum omnibus Sielliæ & orbis utbibus, eademque fuit & natalis S. Virginis & Panormi tenaſeentis lux.

240 *Hiſte conſona habet Caſeinus lib.* 1 *cap.* 27, *ſed pluribus rationibus oſtendit, beneficium depulſæ peſtilentiæ attribuendum eſſe patrocinio* S. Roſaliæ. *Lubet ipſius rationes breviter etcenſere. Prima ratio ſolum probabilis eſt, quod* S. Roſalia *varils præadixiſſet, corpus ſuum reperiendum tempore graviſſimæ calamitatis. Hæc ratio per ſe non probat beneficium obtentum, ſed aliis rationibus verifimilitudinem addit. Secunda ratio eſt mirabilis illa* S. Roſaliæ *invocatio, quæ relata eſt num.* 1593; *cum videatur divino inſtinctu facta: huic vero addi poſt mira Panormitanorum de ope* S. Roſaliæ *fidutia. Tertium obtenti a* S. Roſalia *beneficii indicium eſt, quod obſervatum ſit, peſtilentiæ vim decreviſſe, quoties ſtrenue laboratbatne pro appeobando corpore, aut Sanctæ gloria promovenda; contra coeviſſe, cum moræ injiciebantur approbationi reliquiarum. Quartum idque clarius argumentum eſt apparitio Vieginis Vinteotie Bonello oblata, certis ea teſtimoniis & ſecuta Vincentii morte confirmata; cum ipſa Sancta ibidem prædixerit ceſſaturam peſtem, poſt corpus ſuum honorifice per urbem circumlatum, ſicut revera evenit. Scrupuli quidem hic aonnihil eſſe poteſt, quia non eodem die, quo* E *circumlatæ ſunt ſacræ reliquiæ, peſtilentia penitus ceſſavit. Verum aon promiſerat Sancta peſtem eodem die omnino ceſſaturam, licet Panormitani fortaſſe verba ipſius eo ſenſu intellexiſſent; ſed gratiam præſtandam dixerat. Magna autem eodem die gratia urbi præſtita eſt, quod peſtis tota fere fuerit ſublata, perfectumque ſuit beneficium, quando illi poſt aliquot bebdomadas curarunt ia monte Peregeino exornari Sanctæ ſacellum, uti antea promiſerant. Præterea hanc peſtis depulſionem varia faciunt illuſtriorem, primo tempur, cum peſtis ceſſaverit media æſtate: quando id naturaliter minus ſperari poterat: ſecundo quia ob ſupplicationum tanta erat libertas eundi & quibuslibet veſtimentis utendi, ut malum ea libertate longius ſerpere debuiſſet: tertia ſimul cum peſte ita ſublati ſunt morbi ſimiles, aliique omnes, ut Caſtinus pag.* 148 *teſtetur, valetudinaria Panormi ea æſtate & ſecuto autumne vacua fuiſſe: quarto quia ne unus quidem eorum, qui domos infectas juſſi ſunt purgare, peſte infectus fuit. Hac aliaque plura ibidem Caſcinus.* F

D argumenta astruendi hoc beneficium S. Rosaliæ patrocinio.

§ XIII.

Peſtis poſt quinque menſes iterum Panormitanos corripit: at ope S. Roſaliæ ut creditur, paulatim extinguitur: inventio corporis & peſtilentiæ depulſio ex Pirro.

CAſcinus cap. 15 & 16 *varia recenſet ſigna beneficiaque, quibus probatur magis, inventas in monte Peregrino reliquias eſſe* S. Roſaliæ. *Verum cum id jam ſatis videatur firmatum, beneficia illa recenſebo poſt Vitas, ubi legi poterunt. Idem cap.* 17 *oſtendit, depulſionem peſtilentiæ beneficio* S. Roſaliæ *attribuendam, ut mox memoravi. Ibidem etiam demonſtrat, peſtilentiam integre fuiſſe ſublatam, quod huc proprie ſpectat: nam ſuſpicio oriri poſſet, ſedatam potius & ſopitam fuiſſe, quam penitus extinctam, quia poſt*

Oſtenditur, inventa Panormi

A *peſt quinque menſes ſeruum Panormi ſæviit. Sigea autem ſublatæ penitus peſtilentiæ hæc recenſentur. Primo numerati ſunt dies quadraginta, quibus nullus peſte correptus aſſeritur. Poſtea vero octo diebus exſpectatum eſt, ut loca olim infecta & ſuſpecta purgarentur. Purgata ſunt duo millia domuum, uti & merces in iis ſervatæ, purgata & valetudinaria infectorum; nec tamen ullus ex iis etiam, qui opere eam periculoſo occupabantur, malo correptus fuit. Secundo eæ glandulæ, nec papulæ, nec purpureæ maculæ, nec vari, imo nec febres, nec alii morbi quem, quam eo tempore affligebaet, teſte Caſcino, ut ella peſtilentiæ ſuſpicie ſeperſſr poſſet.*

ſublatam fuiſſe peſtilentiam

242 *Tertio, elapſis primo quadraginta, deinde & octo diebus, die* III *Septembris liberum Panormi unis datum eſt commercium, nec ullum inde ortum eſt damnum. De biſce Caſcinus ita habet pag.* 148: Tertia circumſtantia eſt, quod perfectio ſanitatis miraculoſe obtętæ exacta probata fuerit: nam cum portæ eſſent apertæ terram mareque verſus ducentes, liberumque com-

B mercium per totum regnum & foris, ita ut a tribus ſolum locis etiam tum arcerentur; cumque merces portarentur per nundinas regni, hominesque & merces navibus imponerentur, ac regia triremis cum aliis, quæ in portu erant, diſcederet, nullus fuit locus, in quo tali commercio ullum deprehenderetur contagii indicium: atque ita perfecta ſanitas quinque menſibus perſeveravit, ita ut apud omnes ſolide confirmata & omnino eſſet certa. *Quarto recitat ibidem Caſcinus pag.* 149 *diploma Cardinalis archiepiſcopi, qui eodem tempore totam Siciliam pro rege Catholico adminiſtrabat, promulgatum eſtu ſolemni die* III *Septembris. Hoc diplomate Cardinalis regni gubernator commercium Panormitanorum cum toto Siciliæ regno pleniſſime reſtituit, depulſionem peſtilentiæ patrocinio S. Roſaliæ attribuit, omniaque fere, quæ jam dicta fuet, auctoritate publica confirmat. Quapropter dubitandum non eſt, quin peſtilentia omnino ceſſaverit Panormi.*

ea tamen poſt quinque circiter menſes ibidem mortuus revixit,

243 *Verumtamen necdum finitis illo anno, luctus ibidem revixit, ut poſt Caſcinum narrat Salernus his verbis*: Sed quinque circiter menſes effluxerant a peſtilentia, ut ita dicam, confepulta, cum revixit Panormi, quod aliquid infectarum olim veſtium, ſive hominum avaritia ibi abſconditum, & modo deprompтum, ſive ex aliis oppidis importatum fuerit: ſæpe enim mortalium genus divinis beneficiis aut uti neſcium, aut etiam abuſum, ea perſoeordiam corrumpit. Fuit vero longe mitior hæc poſterior lues. Quare, licet ad tuendam publicam fidem, aliarum urbium gentiumque commercio abdicarit ſe Panormus; haud tamen neceſſe habnit civium concurſus ieterdicere, aut fœminis poeriſque edicere, ne, pro majori ipſorum conrrahendæ peſtis periculo, domo pedem efferent. Idqoe etiam S. Roſaliæ precibus a Deo datum eſſe credidere prudentiorea, qui naturæ lege in eo veoeno, quod clanſum in abſconditis veſtibns per ætatem & autumnom ræcruduiſſe nportuit; ſatis virium eſſe cogitarunt ad civitatem denno corrumpendam, ac etiam devaſtandam, cum præſertim humana præſidia non multum obſiſterent. *Hiſce cenſeeiens Caſcinus, addit pag.* 155, *nonnullos credidiſſe, iteratam fuiſſe iſtud peſtilentiæ flagellum eb qualemcumque negligentiam Panormitanorum in celenda* S. Roſalia. *Certe refert pag.* 157 *exornationem nobiliſſimi ſacelli cęptam eſſe* XX *Januarii anni* 1626, *poſqeam meeſe Decembri luet iterum ſæviro ceperat. Itaque ſi conſideremus peſtem ceſſaſſe eodem die, quo mandatum erat, ut ſacellum id exornaretur, ſicut celatum eſt num.* 239; noe prorſus vana videbitur illa piorum virorum ſuſpicio; nec tamen illa pugnabit cum cauſa revivifcentis piſtilentiæ ante data: in pœnam enim negligentiæ permittere potuit Deus, ut pre cauſam naturalem piſtis rurſum Panormi accenderetur.* AUCT. J. S.

244 *Inſinuat idem ſcelpter, diſſidentiam quorumdam ſecunda hac peſtilentia fortaſſe punitam eſſe. Exemplum quoque refert mirabile, quod tempore ſecundæ peſtis accidiſſe vire Religioſo Ordinis Auguſtinianorum reformatorum, cujus erat præpoſitus provincialis. Invaſerat peſtis conventum S. Nicolai Tolentini, eaque duo ibidem occubuerunt. Unus ex illis, cui nomen Joannes Maria, quinque, utpote vir valde religioſus, diem & horam mortis ſuæ prædixit, monuit P. Provincialem, factum eſſe culpa ipſius, ut peſtis in conventu ſæviret, quod, cum Superior eſſet, non ſatis haberet fiduciæ de patrocinio* S. Roſaliæ, *dicens omnes morituros, niſi pœnitentia culpam emendaret. Cum autem vera eſſe*

E *intelligeret P. Provincialis, quæ dicebantur de defectu fiduciæ ſuæ, ſtatuit nudis pedibus ſpeluncam Sanctæ adire, licet ægre id præſtare poſſet ob dolores arthriticos, quibus affligebatur. Cœpit ita incedere. Deinde cum nimium affligeretur, ſolcas induit, ut ſic incederet. At vix ad paſſus ducentos preceſſerat, quando una e ſoleis excidit: atque hoc ſigne monitus, alteram quoque abjecit. Demum nudis pedibus ad ſpeluncam pervenit, Sanctamque pie invocavit tacto fructu, ut ipſe ſanus domum redierit, omneſque infirmi ſanaretur, nec ullus deinceps ibidem peſte correpteretur. Ita refert Caſcinus, ſed paulo prolixius.*

cujuſdam Religioſi diſſidentia conventui ſuo peſte punita:

peſtis hæc ejuſdem Sanctæ patrocinio ſublata creditur, uti & per reliquam Siciliam.

245 *Idem ſcriptor iteratam Panormitanorum liberationem patrocinio* S. Roſaliæ *cum aliis paſſim attribuit, quamvis fateater malum non teſſaſſe ſubito, quemadmodum prima vice, ſed paulatim diminutum eſſe, & demum prorſus ablatum. Ratio præcipua eſt, quod* S. Roſalia *præ ceteris invocata fuerit, magnaque de ope ipſius fuerit fiducia Panormitaeorum, quodque in prima peſtilentia opem ipſius fuiſſent experti. Addi poſſunt beneficia particularibus perſonis præſtita,* F *ex iiſque probabiliter colligi, omnes demum ejuſdem Sanctæ patrocinio ſervatos eſſe. Salernus de eo beneficio mentem ſuam ſic exprimit*: Ut majorem vero iterato S. Roſaliæ beneficio lucem affunderet Deus, finem ſecundæ huic peſtilentiæ ſtatuit Deus menſe Junio anni MDCXXVI, cum recurrebat dies trimphi ab eadem Virgine proximo anno peracti. Nec multo poſt idem incolumitatis beoeficium in omne Siciliæ corpus, qua fuerat eo morbo correptum, ſupra ſpem & humanas vires a capite promanavit. Hic omnium ſenſus atque cenſeſſio fuit, exactum peſtilentiæ morbum tum ab urbibus, quas occupaverat, tum ab illis, quibus imminebat, D. Roſaliæ patrocinio. Quare & omnium ora id celebrabatur, & in proregum edictis, ubi de facultate jungendi commercii, & tranſvehendæ rei familiaris agebatur, explicatum eſt inculentur; &, quod præclarius eſt, anno MDCXXIX Urbanus VIII Pontifex maximus, ſingulari erga hanc virginem pietate incenſus, ejus nomen bis in Eccleſiæ Faſtos retulit, diem natalem pridie Nonas Septembres, & reliquiarum inventionem Idibus Julii, adjecto etiam honorificentiſſimo elogio, Siciliæ liberationem

Auct. J. S. rionem D. Roſaliæ beneficiis acceptam referente. *Hactenus Salernus ex Caſcino, cujus relationem teſtimoniis ſcriptorum poſteriorum interpolare nolui, quia ſolus Caſcinus omnia abunde explicuit, & ſcriptores alii ex ipſo fere hauſerunt.*

Relatio Pirri de peſtilentia Panormitana.

246 *Ne quis tamen exiſtimet, ſolius Caſcini auctoritate niti omnia, alterum adjungam teſtem omni exceptione majorem, cujus Opus impreſſum eſt anno 1630, ita ut ſcripſerit ante viſam Caſcini lucubrationem, & omnia ipſe videre potuerit, æque ac Caſcinus. Rocchus Pirrus tom. 1 Siciliæ ſacræ in Notitia eccleſiæ Panormitanæ pag. 198 capita præcipua corporis inventi & peſtilentiæ depulſæ breviter narrat his verbis:* Anno MDCXXIV Panormum lues invaſit ex Africæ oris iovecta cum iis, qui inde e ſervitute pretio redempti huc appulere. Ut ergo funeſta peſtis flamma ſe prodidit, triſti accepto nuncio præſul optimus, qui tum Panormo aberat, Thermis degens, ſui immemor, ſed ſuotum memor, ac vitæ prodigus, in medios ſe conjecit ignes. Quod ille noo auſus, quod non tentavit, ot
B ſerpens pedetentim malum reſtingueret? Numinis primo iram in ſcelera ulciſcentem deprecari ioſtitit; ſupplices vidimus hominum elaſtes co auctore vilibus indutas ſaccis, cioere conſperſas, ſunibus & ferreis circumdatas catenis, flagellis io ſe acrirer deſævientes, ſpinis dilaceratoes eaput, & pectora ex animo tundentes, proſterni templis, aris adgeniculari, lacrymarum vi ſe perſuodere, divinæ largitionis beneficia implorare, ac ſuorum ſcelerum noxas odiſſe, accuſare, deteſtari.

de mirabili S. Roſaliæ invocatione,

247 Quantum præſtantiſſime urbis facies tunc immutata! quam cito, qui in corporis culto renidebat, ſulgor in ſquallorem abiit! quam cito ejecto gaudio triumphavit in urbe mœror, ut pieotiſſimom Servatoris pectus ad commiſeratioem inflecterer! circumductæ ſuot per urbem SS. Chriſtinæ patronæ, atque Nymphæ Panor. ſacræ reliquiæ die XV Julii: cum illud aceidir admirahile, atque ſalutis initium, vel index potius. Incedehat ordine clerus omnis in pompa, Sanctorum [ut ſolet] in litaniis digeſtorom imploraus auxilia: præeinebant quatuor, duo ioter primos, inter poſtremos alii. Poſtquam ergo
C Panormitana rum virginum nomina de more ediſtent, divinitus ecce injecta mente proclamant omnes SANCTA ROSALIA ORA PRO NOBIS, cum ea tamen res numquam fieri conſueverit, oee de illa conveoiſſe aut cogitaſſe eum jurisjurandi religione affirmaverint ſacerdotes illi, probatæ ſatis perſpectæque virtutis. Erexit eorum, qui aderant, animos inopinum Virginis oomeo, quod hacteous Panormitanis e meute excidiſſe videbatur; tunc vero præter morem ooo ſioe quodam liqueſcentis voluptatis ſenſu uſurpabatur.

de corpore eodem die invento,

248 Adfuit ſuorum civium amantiſſima Roſalia ſupplicationibus: eodem eece die Joannet. tioo præſuli nuocios præfertur lætiſſimus, in Erƈta Monta, quem Petegrinum vulgo dicimus, mille ab urbe paſſibus ſejuncto, D. Roſaliæ corpus in antro inveorum, ubi hactenus conſtaoa civium traditio delitеſcere, ac ad reparandam patriæ ſelicitatem detineri senarraverae. Virginis nimitum monitu quidam terram egerere tentarunt, qui cum in prægrande ſaxum iocidiſ. ſent, quo ſæpe alii effodientes eadem de cauſa pervenerunt, haud cooſternati animo; ſed, Age, inquit, quidam, infringe ſodes rupem, progreditor ulterius, quam alii fecerint. Ictum vibrat alter ferrea elava, exilit fruſtum: atque inde ſaxo divinitus circumjecto incluſum vident Roſaliæ virginis corpus. Procumhunt illi in genua, venerantur ſacras exuvias, atque quo poſſunt honore rractant amabilem rupem, cæleſtem theſaurum, Panormitanas divitias. Adeſt illico, qui rem Joannettioo præſuli reouotiat: ille ad ſe afferri divinom illud adverſus ingruentem luem amuletum juſſit. D

ac deinde rite approbato,

249 Intellexit ſcilicet divinitus id ſuæ urbi mnoimeorum dari, ſed, ut eſt prudentiæ laude inſignis, oee in iis, quæ ad religionem ſpectant, præceps amet conſilium, ratus fieri nequaquam poſſe, quin ſuis Virgo beoeficiis io tanto malorum cumulo ſe proderet, eouſque ea ſacra Roſaliæ oſſa omnibus eolenda proponere diſtulit, dooec quæ de illa Paoormitana Virgine vetera monumenta loquuntur, fama inter Panormitanos de ſua cive ſerpens ac virgines olim, theologorom ſententiæ de miraculis, aliiſque indiciis in unam omnia ſententiam conveniſſent. Rejecta ergo omni præcipitis conſilii ſuſpiciooe integrum ſuum Panormitanis ſtetit decus; atque ea oſſa
E D. Roſaliæ eſſe reliquias menſe Januario (*imo Februario*) decretum eſt, quas ille e ſuis ædibus primorum humeris io templom invehi juſſit, oe ramquam vexillum quoddam ad heoe ſperandum ſuſtolleretor.

de relliquiis per urbem ma. gnifice circumlatis, undeque ſanæ poſſe

250 *Deinde interjectis aliis de Cardinale Doria, ad* S. Roſaliam *regreditur his verbis:* Menſe vero Junio an. MDCXXV, eum [*Cardinalis*] ediviſſet omnibus, ut circumvehendia Roſaliæ reliquiis frequentes adeſtent, atque eivl cæliri, & ſoſpiratriei Virgini honores, quos maximos poſſeot, ultro offerreot, excitato media io nrbe arcu e lignis quidem texto, ſed ſericis aureiſque panois elegantiſſime conveſtito [ſupra XII aureorum millia Sen. Pan. in eo conſtrnendo inſumpſit] per urbem Virginis eorpus circumlatum eſt. ſed tanto civium plauſu, ac geſtientis lætitiæ ſignificationibus ea geſta fuot, ut animo jam tum cives ſingulare Virginis beneficium, quod ab illa panlo poſt ad nos defluxit, præcepiſſe viderenrur; neque eoim Paoormus modo, ſed Sicilia univerſa a peſtis, qua debacchantis incendiis, qua immineotis periculo, D. Roſaliæ patrocioio erepra
F eſt; adeo omnium oculis hæc patneruni, ut ea oeget oemo, oiſi qui pervicaci mente deſipiat; affixa tunc ad cathedralis templi valvas tabula e marmore ſie inſcripta.

ac demum de pretioſo ſacello ea gratiarum affectionem ſtrenuo.

Urbano VIII Poor. Max., Philippo IV rege, Joannettino Doria S. R. E. card. archiep. regiam perſonam in Sicilia tertium tenente, corpus S. Roſaliæ virgiois ad Patriæ perfugium, & peſtis expulſionem divina providentia reſervatom, pro antiſtitis religioſiſſimi pietate, ac ſenatus populique votis, nnper in Monte Peregrioo repertum, multitudine miraculorum coruſcans, templi viarumque apparatu poſt homines natos ornatiſſimo, atque arcu triumphali molis immenſæ præter alios exceptum, triumpho per orbem ſplendidiſſimo vectum receptumque v Idus Juoii MDCXXV.

251 Elegantiſſimum præterea Joannettinus ſacellum Roſaliæ virgini conſtrnendum enravit, quod quamquam numeris abſolutum ſuis adhuc non ſit, rapit tamen plurimorom animos ſuis divitiis atque elegantia. Ei ſacello a tergo, qua viam reſpicir, hæc adjecta inſcriptio.

Urhano VIII Pont. Max., Philippo IV rege ooſtro Catholico, Joannettinus Doria S. R. E. presbyter Cardinalis archiepiſcopus Panor., Sicilia

A Siciliæ pro rege tertio moderator, ſanctæ Roſaliæ virginis Panormitanæ corpus, lapide non humana arte elaborato concluſum, ad Erctæ ſpecus inveoit, doctis urbis conſiliaribus, ſenatoribus expoſcentibus, omnibus exoptantibus, rerum ſupra omnem natuiæ ordinem geſtarum gloria cognitum rite approbavit, S. P. Q. P. reddidit, publice colendum expoſuit indicto triumpho, ſupplicatione inſtituta, celebri pompa, apparatu celebratum omnibus retro ſæculis nobiliſſimæ magnificentiæ exemplo longe ſuperatis, inter cæteras urbis titulares Divas collocavit, anno jubilei MDCXXV. Divæ ter maximæ, civi optimæ, Paternæ benemerentiſſimæ exincto peſtilentiæ morbo ingentium meritorum exiguum indicem facellum voto publico nuncupato dicavit, lapidem in fundamenta primum jecit. An. ſal. MDCXXVI, VIII Kal. Feb.

Demum non omiſerim aden Joannettini pietate, atque induſtria D. Roſaliæ religionem in civium, & Siculorum omnium pectoribus adoB leviſſe, ut ex animo illam omnes ament, venerentur, implorent: atque hinc ne anguſtis finibus contineretur, ejus Virginis fama evolavit, & Europam pene dixerim univerſam pervagata eſt. *De magnifico hoc ſacello reddibit ſermo, ubi ærі inciſum dabo.*

expendi-tur in hiſce Pirri & Caſcini auctoritas

a32 *Demum Pirrus, poſt alia quædam de Urbani VIII in* S. Roſaliam *ſtudio, narrationem ſuam ita concludit*: Hæc, quæ de D. Roſaliæ Panormitanæ virginis inventu corpore, ut aliquid meo in Virginem amori darem, ruditer ſum perſequutus, P. Jordanus Caſcini, e Societate Jeſu vir præclariſſimus quam primum luculentiſſime typis dabit; nec rem illi præripere in animo fuit: novi enim quantum acri ille judicio, quo pollet egregie, quantum de rebus Siculis erudirione, quantum veritate, cum ad conſilia ejus rei, omniaque, quæ geſta ſunt, illum præ ceteris Joannettious adhibuerit, quantum denique amore, pietate, religioneque in cælitem Roſaliam, cæteros, qui hæc tractare veliut, præſtare queat. Doleo potius ex animo, quod adverſa valetudine, ac provinciæ Siculæ Societatis ſuæ ſecundum præfectus, ac deinde collegii Panormitani tertium rector, immenſa curarum mole preſſus, C Hiſtoriam adhuc cunctorum voris expetitam non dederit. *Hæc ſcripſit Pirrus eodem haud dubie tempore, quo Vitam Latinam, anno ſequenti impreſſam, exaravit Caſcinus, ita ut veriſimile ſit, ne Caſcinum quidem aliquid mutuatum eſſe ex Pirro. Quapropter duobus hiſce teſtibus firmitet ſtabit hiſtoriæ veritas, cum egregie conſonent in præcipuis rerum capitibus, nec diſſentiant niſi in punctis leviſſimis, in quibus facile errare potuit Pirrus, cum hic rebus geſtis non interfuerit.*

§ XXIV.

Enumeratio oſſium inventorum S. Roſaliæ: alia ſimul intra eumdem lapidem reperta.

Oſſa S. Roſaliæ, quæ diſcerni potuerunt: partes capitis,

Dixi num. a33 *oſſa* S. Roſaliæ *anatomice* recognita eſſe, enumerata, elegantique thecæ impoſita; at oſſium enumeratione filum narrationis ibidem interrumpere nolui. Cum tamen illa enumeratio clare oſtendat, unius eſſe corporis oſſa, quæ in lapide illo quaſi marmoreo inventa ſunt, eumque hæc unitas aliis rationibus junctа faciat, ut prudenter dubitare nequeamus, quin illa oſſa ſint S. Roſaliæ, catalogum oſſium enumeratorum ex Caſcino cap. 13 pag. 105 huc tranſfero, & Latinum reddo. *Partes capitis, quantum diſcerni potuerunt propter lapidem adhærentem, ſic enumerat.* Auct. J. S.

Major pars cranii ſuperioris.

Alia ejuſdem pars.

Pars ejuſdem inferior, quæ nominatur baſis, cum ſtramine: huic ſuperadhæret pars ſuperioris cum digitis manus dextræ ei annexis.

Maxilla dextera inferior cum quinque dentibus apparentibus & aliis ſuis coopertis.

Pars maxillæ ſuperioris cum unu dente tantom apparente. *Hæc de capite.*

corporis uſque ad cingulum,

a34 *Corporis autem partes uſque ad cingulum ita recenſet:*

Pars humeri cum alio oſſe in eodem lapide.

Pars ſcapulæ cum duobus fruſtis humeri & quatuor aliis oſſibus in eodem lapide. E

Alia pars ſimilis cum aliis oſſibus.

Pars ſcapulæ.

Pars ſcapulæ & brachii.

Fruſtum modicum ſcapulæ & alterum brachii, & fruſtum oſſis palmæ, aliaque oſſa ſimul in eodem lapide.

Pars brachii & alia oſſa in lapida: multa oſſium fruſta, & nonnulla ulnæ & radii, ac duæ partes oſſis exuberantis ſimul in uno lapide.

Pars ulnæ brachii cum fruſto radii: inſigne fruſtum ſponginſum, & alia fruſta in eadem lapidis mole.

Pars ulnæ brachii, digitorum, coſtarum, & os manus, cui annexa erat cornlia precatoria, ſimul in uno lapide: at ſingula deinde involuta ſunt chartis ſeparatis, & ablati globuli precatorii.

Multa alia oſſa earumdem partium in uno lapide, in quo cernuntur quinque globuli corollæ precatoriæ, aliique lapide ſunt tecti.

Multæ partes coſtarum in uno lapide.

Pars coſtarum cum oſſe exuberante.

Multæ partes coſtarum omnes in uno lapido.

Coſta inſignis ſola.

Pars coſtæ ſimul com alio oſſe. F

Undecim fruſta coſtarum, ſingula in ſuo lapide ſeparato, omnia in una chartæ involucro.

Alia decem fruſta coſtarum, eodem modo involuta.

Ex ſpina dorſi ſeu vertebris cum partibus coſtarum in duobus lapidibus. *Hactenus de partibus corporis uſque ad cingulum, ut loquitur Caſcinus, ſeu uſque ad lumbos.*

corporis infra cingulum,

a35 *Deinde vero a lumbis uſque ad crura ſic progreditur.*

Major pars exendicis, in duas diviſa.

Pars oſſis femoris, aut coxe cum ſuo oſſe extuberante.

Alia eorumdem pars oſſium cum aliis oſſibus in eodem lapide.

Alia pars eorumdem.

Quatuor eorumdem partes in uno lapide.

Poſtrema pars eorumdem oſſium cum multis fruſtis radiorum.

De oſſe ſacro cum nonnullis vertebris.

Aliud os præcipuum ejuſdem partis. *Hæc de illa corporis parte.*

crurum & pedum,

a36 *Demum crurum & pedum oſſa inventa hoc modo enumerat:*

AUCT. J. S.

Pars ossis eruris sine lapide.
Tres partes ossis erurum.
Os extuberans ossis erurum, & os aliud.
Iosigoe frustum ossia erurum.
Duo frusta tali.
Ossa digitorum pedum.
Multæ partieulæ ossium digitorum.
Pars ossis extuberantia.
Pars ossis extuberantia, & alia ossa in tribus lapidibus.
Varia ossa iuvieem anoexa io uoo lapide.
Multæ ossium partieulæ similiter in uno lapide eoujoactæ.
Multa frusta ossium minorum in aliis chartis.

Ita ossa inventa Italice recenset Cascinus, qui testatur nominata sic fuisse ab auctoniæ ptelris medicis, quos laudavi num. 233. Facile autem videbit studiosus lector præcipua ossa humani corporis pro parte majori hic recensita esse, non tamen omnia, tum quia multa erant confracta, eum quia nonnulla abscondita erant lapide, aut aliis ossibus eidem lapidi inhærentibus. Præterea testatur Cascinus cap. 12 pag. 79, nonnullas par-

B *ticulas ossium fuisse collectas ab iis qui corporis inventioni aderant, quod ossa aliqua dispergerentur, quando dissuptus est lapis, in quo thesaurus ille jacebat absconditus.*

Inventi cum ossibus globuli precatorii,

257 *Porro in eodem lapideo tumulo inventos esse globulos corollæ præcatoriæ, jam supra est dictum. De hisce inte disputavit Cascinus lib. 1 cap. 56, ubi pag. 253 refert, quo globuli illi modo inventi sint in recognitione ossium, agnitique pro globulis precatoriis, quia in medio ita erant perforati, ut filum per eos duci possit, quemadmodum fit, quando componitur corona Mariana. Quin & asserit* multos *esse inventos* quasi filo contextos, unum *quoque inventum* aliis paulo majorem inter digitos & palmam manus; *omnes vero studiose collectos tamquam pretiosa* S. Rosaliæ *pignora, exceptis quinque, quos apparentes inter costas pectoris & manus digitos lapidi inhærere viderant, existimantes eodem lapide, quem magis frangere nolebant, pluteo quoque hæreto obvolutos. Duodecim ex hisce globulis variæ magnitudinis obtigerunt ipsi Cascino, qui eos deinde donavit domui Panormitanæ tertiæ peobatiomis Societatis Jesu, ubi custodiuntur in theca ar-*

C *gentea. Earum delineationem nobis transmisit sæpe laudatus Castiglia, testatus ea singulos esse mole, qua ari incisos exhibeo.*

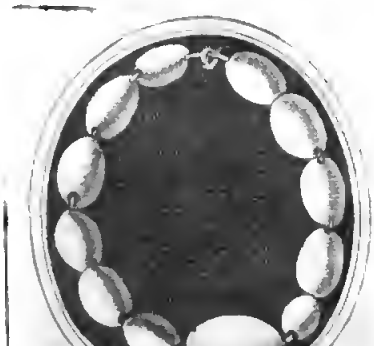

258 *Porro Cascinus cap. 16 pietatem* S. Rosaliæ *in Sanctissimam Dei Genitricem ex hisce globulis probare nititur; nec tamen audet asse-*D *rere globulos esse talis coronæ Marianæ, quali hodieque utimur, quod* Rosarium *aut* psalterium *dicimus; quia omnino existimat bodiernam coronam, seu rosarium a S. Dominico primum fuisse institutum, adeoque* S. Rosalia *esse posterius. Existimavit Cascinus eam sententiam esse certam, quod multum tribueret auctoritati Alani de Rupe, qui de institutione rosarii per S. Dominicum multa scripsit, sed mirabilia magis quam credibilia. Verum jam monui num. 142 varios esse scriptores, qui institutionem illam S. Dominico, imo & S. Rosaliu antiquiorem esse contendunt. Nolim quidem controversiam illam rursus examen revocare: at solum observo, incertam esse opinionem Cascini, existimantis globulos illos non esse rosarii: nam si institutio illa revera tam sit antiqua, quam volunt aliqui, admodum verisimile erit, rosarii unum non ignotum fuisse* S. Rosaliæ, *sed valde familiarem, cum de ipsius pietate erga beatissimam Virginem nequeamus merito dubitare.*

qui an rosarium constituerint, an.
rium

inventa

item crux exigua, E

259 Cascinus lib. 1 cap. 11 pag. 317 & rursum pag. 319 testatur inventam quoque fuisse cum corpore S. Rosaliæ *exiguam crucem argenteam levissimi ponderis. Hæc crux item obtigit Cascino, & religiose hactenus servatur, ut non videbimus. Delineationem illius nobis communicavit diligentissimus Castiglia, ea qua ari incisam exhibeo.*

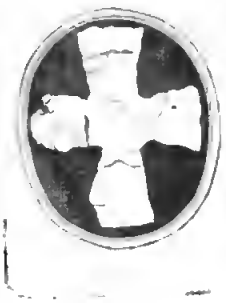

F

Laudatus autem Operis nostri adjutor cum crucis delineatione nonnullas de ea observationes humaniter transmisit sub hoc eructs titulo: Argentea crux octogona, quæ cum D. Rosaliæ corpore ioveota est. *Ubi sacrum istud pignus modo servetur, primo sic edisserit:* Diligenzi usservatur eura pretiosum adeo figoum, etsi temporis diutoroitate aliquaosulum exesum, ut ex apposita hic figura ejusdem omnino mugoiturdioia videre liees, io quodam sucrarum virgioum gynæeeo, qood *u* S. Rosalia ooncupasur, argeotea io theca, crystallo munita. *Unde vero crux illa ad dictas virgines pervenerit, inferius docet his verbis:* Argeoteam haoc D. Rosaliæ erucem reliquit moriens P. Casel. nus P. Fraoeiseo Laliottæ Societatis Jesu ea lege, ot D. Jaeobo Boasant protouotario apostolieo traderetur; habuitque VIII Kal. Octobris aoo MDCXXXVI, ot patet ex ipso traditioois uctu, quem hie traoscribimus. Ab eo exeeperuot faeræ illæ virgines, quibus iodulsit Urbaous VIII anuo MDCXXXIV, ut prædictæ eruei fignum in eucullo & veste seapulari g estureot.

260 *Alius*

A de qua obſervantur nonnulla:

260 *Actus traditionis mox memoratus nuncupatus Septembris ſcriptum eſt per Jacobum Camali notarium. Aſſeritur in eo inventio corporis* diviniſ *facta*, urbs *Panormitana*, multis ac variis gratiis & miraculis præfactis, a contagio liberata *de prædicta vero cruce hæc habentur*: Et inter cetera, quæ in dicto ſancto corpore fuerunt, inventa quædam crux parva, landea * argentea enofecta, a religioſiſſimo patre Jordano Caſcini, tunc temporis religionis Societatis Jeſu provinciale, cum aliis diverſiſque religioſis viris aſſiſteotibus, præſentu dicto emioeotiſſimo domino Cardinale: quæ crux argentea fuit propriis manibus ab eodem P. Caſcini capta *&c. Additur, prædictam crucem a meribundo Caſcino fuiſſe traditam P. Franciſco Laliotta, ut eam daret ſupra dicto domino Bonfanti, idque factum eſſe coram teſtibus. Obſervat præterea laudatus Caſtiglia quædam de illo* S. Roſaliæ *monaſterio, de cujus fundatione videri poteſt Caſcinus lib.* 3 *c.* 3 *pag.* 342. *Demum notat, talem crucis formam Normannis principibus, tempore* S. Roſaliæ *& paulo ante in Sicilia regnantibus, fuiſſe uſitatam & ſatis familiarem, uti celligitur ex numiſmatibus Rogerii comitis, Rogerii regis Siciliæ, Boemundi principis, & Guilielmi I regis, quæ edita ſunt in Theſauro antiquitatum & hiſtoriarum Siciliæ apud Grævium & Burmannum tom.* 8 *fig.* 186, 187 *&* 188. *Quæ autem occaſione videatur Rogerius crucis ſignum in nummis uſurpare cœpiſſe, explicat Sigibertus Havercampus in Commentario ad prædicta numiſmata t.* 7 *cel.* 1218 *& ſequentibus.*

* *i. e.* lamina

B

261 *Aſſerit etiam Caſcinus lib.* 2 *cap.* 18 *pag.* 273, *& lib.* 3 *cap.* 5 *pag.* 330 *cum corpore* S. Roſaliæ *inventam fuiſſe exiguam imaginem ſanguiſſimi Crucifixi. Mancuſus in vita* S. Roſaliæ *tom.* 2 *pag.* 184 *de eadem agit imagine, aitque caput a reliquo corpore in inventione fuiſſe ſeparatum: quæ conjectura valde eſt veriſimilis ex figura nobis tranſmiſſa, quæ ſolum caput repræſentat.*

& demum figura Domini Crucifixi.

Delintationem nobis procuravit ſupra laudatus Caſtiglia, atque hunc figuræ fecit titulum. Chriſti cruci affixi vultus ex argilla, una cum D. Roſaliæ corpore inventi. *Haſce vero ſubdidit annotationes:* Hujus magnitudo in figura exprimitur. Colitur argenteæ thecæ incluſus in collegio S. Xaverii PP. Societatis Jeſu Panormi. *Obſervat inſuper falli Mancuſum mox laudatum, qui vultus hujus figuram ex alabaſtrite confectam ſcribit, cum ſit ex argilla. Utrum P. Caſcino ſacrum iſtud pignus primo obtigerit, & poſt mortem ipſius in collegio S. Franciſci Xaverii manſerit, uti etiam aſſerit Mancuſus, non annotavit Caſtiglia. Hactenus de inventis cum ſacre corpori.*

Aug. T. J. S.

262 *Porro de lapide ipſo, in quo ſacrum inventum eſt corpus, obſervat Caſcinus lib.* 2 *cap.* 18 *pag.* 274, *non ea fuiſſe forma, ut cenſeri poſſit loculus, cui demortua Virginis cadaver fuerit impoſitum ad ſepulturam, præſertim cum nulla eſſet lapidis apertura, per quam imponi potuiſſet. Fuit igitur maſſa lapidea circum corpus unta, nec circum dumtaxat, ſed intra oſſa etiam, & in ipſis oſſium cavis, ut aſſerit, addunt eſſa ſic miro modo conſervata fuiſſe; nullo tamen modo in formam aut naturam lapidis converſa. Ex hiſce autem a Caſcino aliiſque colligi, corpus* S. Roſaliæ *angelorum manibus ſepultum eſſe, jam dictum eſt num.* 254, *ubi de ſepultura agitur; nec admiſſa eſt iſta conſecutio, ſaltem ut certa. Fatetur ipſe Caſcinus pag.* 275 *ſe exiſtimare, pro guttis aquarum a rupe defluentes maſſam iſtam lapideam coaluiſſe; at non caſu fortuito, ſed altiori poteſtate gattas iſtas dirigente.*

quale fuerit ſacrum, in quo corpus inventum,

E & unde ſacri iſtius origo.

263 *At Joannes Maria Roſciolus in Oratione panegyrica de* S. Roſalia, *edita poſt Caſcini Opus in appendice pag.* 51, *quantumcumque* S. Roſaliam *pro meritis extollat, neque admirabilem hunc loculum ſilens prætermittat, mentem tamen ſuam de ejus origine ſatis expreſſit his verbis*: Auguſtum planæ ſepulcrum, quicum oeque pyramidus Ægypti, unqua Cariæ mauſolæa poſſint de majeſtate contendere. Quippe quantacumqua illa fuerint antiquæ magnificentiæ monumenta; fragmenta montium, imo ruinæ fuerunt. Integer vero mons atque intactus in tumolum debebatur integerrimæ Virgini. Quodqua aſpicientium & miraculo fuit oculis, & animis veneration; non modo rupes univerſa, quaſi naturæ pyramis, in extimam ſepulcri molem aſſorgebat: ſed humor quoque frigidi loci nativus depoſitum Roſaliæ corpus circumfinens, ac temporis diuturnitate conglaciatus, cryſtallinam velut arculam, perlucidumque ſarcophagum eidem conformavarat. Perinde quaſi patria monti non fuerit, ſe totum ad Civem atque Alumnam ſuam tumulandam addiceret; niſi ſuas etiam lacrymas e ſupercilio jugi guttatim expreſſas, ac rigida pene dolore gemmantes, inſtillaſſet ad eamdem tumulo illuſtriore condendam. *Hæc oratorie dicta ſunt, ita tamen, ut ſententia oratoris ſatis ſit manifeſta.*

F

§. XXV.

Antrum montis Peregrini, quod exacte deſcribitur, ad honorem S. Roſaliæ exornatum.

Brevis mons Peregrini ejuſque antro deſcriptio:

DE antro montis Peregrini pauca dicam §. 52, & accuratiorem totius loci delineationem ad hunc locum diſtuli. Salernus corporis inventionem celaturus, montem & ſpelunçam S. Roſaliæ *ita memorat*: Panormo, qua Septemtrionibus uſt oppoſita, duobus vix paſſuum millibus diſſitus mons Peregrinus alte aſſurgit. Ejus extremitates ex duplici cœli plaga, qua Boreas, & qua Eurus Tyrrhenas impellunt undas, mari alluun-

Auct. J. S. tur; reliquæ per agrum Panormitanum portactæ Occidentem Meridiemque reſpiciunt, ſeptæque ſunt circum amœnis collibus, & vitidantibus pratis: poſtquam duo paſſuum millia a ſubjecta planitie aſcendeodo emenſa ſunt, haud longa a culmine ingens panditur ſpecus centum palmorum longitudine nxcurens; primi aditus latitudo viginti & octo palmos patet, tum magis magiſque pergente Orientem verſus ſiniſtro latere, eadem latitudo ad quadraginta & amplius palmos relaxatur ad eum uſque locum, unde ſacrum Roſaliæ corpus erutum (*narravimus.*) Inde angulum conſtringentes redeunt rupes, & ſenſim coeunt antri latera in trium fere palmorum angu. ſtias oſtio oppoſita. Altitudo varians, ut in exeſis pendentibuſque temere rupibus, qua octo, qua tredecim palmis continebatur, at io medio antri immani hiatu recedit. Oſtium paucis ab hinc annis apertum patuit: nam aotea anguſtum potius ſoramen erat, ut nemini, niſi obverſo latere is pergeret, iogreſſum præberet: oec ſtatim ingreſſo latio*r* pstebat via; ſed ad decem fere palmos intra rupis craſſitiem per eaſdem fere angnſtias perrumpendum erat. Hæc tamen ſaxea moles,
B qnæ aditum pœne obſtrnebat antri, ad lævam in eodem antro aliam quaſi caveam, duodecim palmis in longum latumque patectam, ſinu continebat ſuo, atqun hic dumtaxat angulus fuiſſe videtur habitandum aptus; ſolus quippe ſtillicidii immnnis. *Huic Saltevi montis & antri deſcriptioni faſis conſonat Caſcinus lib.* 1 *cap.* 8, *at enucleatius nonnulla exponit.*

accuratior expoſitio 265 *Ad clariorem vero expoſitionem, aci incidendum curavi conſpectum ſpelunc*æ*, prout ornata eſt poſt inventionem corporis; & ejuſdem ſpelunc*æ *ichnographiam in una tabula, quam hic exhibeo, ſic tamen, ut ichnographiæ, per Caſcinum ſine litteris datæ, ad commodiorem partium ſingularum explicationem litter*æ *apud nos ſint adjunctæ, uti videbit ſtudioſus lector. Haſce autem litteras addendas curavit ſæpe laudatus Caſtiglia, vel adjutor ipſius P. Noto, qui & annotationes ſubjunxit, ſingulis litteris reſpondentes, quas ad perfectam antri intelligentiam lectori communico.*

A. Primus cryptæ aditus, decem palmis Siculis excurrens, ita anguſtus, ut inſtam non exciperet humerorum latitudinem: extrema
C vero ingreſſus paulo laxiora ſunt.

B. Antri cavum & profunditas longitudina palmatum centum, latitudine ab ingreſſu medio tenus viginti & octo; antri medium ipſum quadraginta: in fine tandem, coeuntibus paulatim ſaxis, in acutum angulum deſinit.

C. Hemicyclus contra Orientem ſitus, ubi ſanctam animam Deo tradidit D. Roſalia. Ibi inventum eſt ſacrum ejus corpus, lapidi ſex palmorum ex ſtillicidiis bene concreto annexum ac prope conglutinatum, dextra caput ſuſtenens; læva coronam precariam gerens, & Chriſti e cruce pendentis ſimulacrum. Ibique de induſtria ſimilis morienti Virgini marmorea effigies eſt collocata. *Ita quidem auctor harum annotationum. At obſervandum eſt, pleraque hæc meris niti conjecturis, nec prorſus eſſe certa. Incertum eſt primo, an eodem prorſus loco, ſeu in eadem parte ſpelunc*æ*, ubi ſacrum corpus inventum eſt, objecte Sancta. Credant id plerique Siculi, quia contendunt* S. Roſaliam *obiiſſe, nemine præſente, & ab hominibus ſepulturam non accepiſſe, ſed potius angelorum miniſterio. At cum opinantem, nec minimum, incertam eſſe, ſuo loco dixi. Secundo ſitus corporis hic deſcriptus etiam conjecturalis eſt, certe ex parte: nullibi enim expoſuit Caſcinus, an in ſiniſtra Virginis manu, an alio loco inventa ſit imago Crucifixi. Caſcinus lib.* 2 *cap.* 18 *pag.* 273 *aſſerit, effigiem morientis Virginis in loco inventi corporis collocatam, illique additum Crucifixi imaginem, quin talis imago inventa erat cum corpore in eodem ſaxo; ſed non indicat, utrum in manu, an alibi. Id non magis indicat lib.* 3 *cap.* 1 *pag.* 330, *ubi eadem fere repetit, & dat inſcriptionem eo loco poſitam.* D

266 *Redeamus ad laudatas annotationes, quæ ſingulorum exacte explicant.* *ſingularum partium,*

D. Tuguriolum ad antri ſiniſtram palmorum duodecim, formæ quaſi quadratæ, quod parieta claudebatur. Hic deinde dirutus eſt, avulſumque ingens illud ac tude ſaxum, quod ampliori obſtaret ingreſſui. Eo in loco S. Roſaliæ imago adjecta eſt cum inſcriptione marmorea, perenne ſcilicet monumentum, quod locum hunc bumore expertem Roſalia ad contemplandum ſibi delegerit. *Inſcriptionem ex conjecturis ibi poſitam dat Caſcinus pag.* 332. *Hanc, licet alias fere* E *omnes brevitatis cauſa ſim prætermiſſurus, pro ſpecimine huc tranſfero.*

In angulom lutulentæ ſpecus
Siccum D. Roſaliæ receſſum.
Undique inacceſſum riget, horret, perpluit antrum:
Hæc tamen infeſto marcuit imbre Roſa.
Angulus hic illi vernana, hic hortulus halans,
Rore novo, lacrymis, ſanguine ſæpe madens
Hic Chriſti nam ſole calet, mulcetut & aura,
Et floret roſeo terra ſubacta genu.

E. Ara D. Roſaliæ ſacra utique a prima illa antri ampliatione, cum templi figuram induit. Hoc ſuper altari effigies ceroitur D. Roſaliæ in quadrato pariete depicta. In ejus dextra Franciſcani Patres, qui locum hunc antea habebant, S. Franciſcum expreſſerunt. *De eccleſia illa jam actum eſt* § 15, *ubi num.* 163 *obſervatum eſt feſtivitatem Sanctæ ibi olim celebratam in die Aſcenſionis Domini.*

267 F. Cryptæ altetius minotis foramen bi- *& ornatus poſtea adjecti:* nis palmis latum. Crypta hæc, quæ D: Roſaliæ fuit domicilium, ſeprem palmos circitet altitudine & ſeptem longitudine procutrit. Capax F
ptoinde eſt humanæ ſtaturæ. In parte interioti S. Roſaliæ ſimulacrum collocarum eſt, additaque hujus rei marmotna inſcriptio. Foramen hoc prius a pavimento palmoſocto diſtabat, nnne vero quatuotdecim circiter tecedit, ac nullum, niſi ſcalis admotis, acceſſum habet: ſolo enim complanando circumjecti lapides exſecti ſunt & telluris acervi ſubducti.

G. Tugutinm intra montis viſcera, longum palmis ſexdecim, latum ita, ut unum hominem capiat. Dextra ſæri antri jacet, atque in extrema ſui patte excavatam ipſo in ſaxo conchaм exhibet.

H. Concha, ſeu lapideum ſtillantium aquarum labrum, unde aquam Virgo exhauriebat ad potum. Rem hanc refert D. Roſaliæ effigies cavo cum poculo, ac Latina etiam carmina marmoti inſcripta, ibidem conſtituta.

I. Hic ædes etat concamerata, quæ D. Roſaliæ aram excipiebat cum ejus imagine. Diruta deinde eſt in exſtruendo novo antri ingreſſu.

K. Ara intemerato Vitginis (*Dei Genitricis*) conceptui dicata a Patribus iiſdem Franciſcanis.

Halle-

Grotta di S. Rosalia nel Monte Pellegrino ornata doppo l'Inventione del suo Corpo.

Pianta della Grotta di S. Rosalia nel Monte Pellegrino

NAPOLI

A *Hactenus laudatæ annotationes, quarum ſubſidio totum antrum abunde expoſitum exiſtimo. Magnificum ſingularium partium ornatum, additaſque inſcriptiones Latinas curioſus lector inveniet apud Caſcinum lib. 3 cap. 1.*

conjectura de antiquo antri ſacello

268 *Porro ſi conjecturis, quibus pactum uſus probabiliter expoſitus eſt, aliam quoque ſuperaddere liceat conjecturam; dicam ſuſpicionem meam de antiquo illo ſacello, quod conſtat fuiſſe in antro montis Peregrini non diu poſt tempora* S. Roſuliæ, *& cujus initium ignoramus. Vehementer ſuſpicor ſacellum iſtud ibidem fuiſſe a tempore ipſius Sanctæ, atque in eo ſacrum Miſſæ Sacrificium ei non raro celebratum, ac ſacroſancta Eccleſiæ Sacramenta eidem adminiſtrata. Magis enim me tenet illa Chriſti ſententia Joan. 6 V. 54:* Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis; *quam ut facile creditura ſim* S. Roſuliam *iis carere voluiſſe: præſertim cum id aſſeratur ſine ullo antiquorum teſtimonio. Hæc de ſpelunca montis Peregrini ſuſ-*

B *ficiant, ut pelorem Sanctæ habitationem ſimiliter inviſamus.*

§ XXVI.

Vetus S. Roſaliæ inſcriptio in antro Quiſquinenſi inventa: miracula varia relata ex teſtimoniis juratis.

Ubi ſita ſpelunca Quiſquinenſis:

INventio corporis S. Roſaliæ *occaſionem præbuit quærendi eodem anno & perſcrutandi peimam ipſius ſpeluncam in monte Quiſquinenſi ſitam. De illa jam egi ex Saleeno § XI, quando nacteavi* S. Roſuliam *eo ſe recepiſſe. De inſcriptione quoque ibidem inventa diſputatum eſt § II. Accuratiorem vero loci totius deſcriptionem hic me daturum monui, ubi enarrabo, quo modo in ſpeluncam ipſam penetraverint aliqui, & laudatam inſcriptionem ibidem detexerint. Quiſquina mons & nemus quadraginta ferè paſſuum millibus Panormo diſtat, & pars eſt montium late patentium, qui ab antiquis Græcis* Nebrodes *dicebantur, ut exiſtimat Caſcinus lib. 2 c. 2*

C *Verum fatetur montem illum ab aliis minus longe extendi, & eumdem fieri cum monte illo, qui* Madonia *vocatur a Siculis. Quidquid autem verius ſit de Nebrodis extenſione majore aut minore, inter duos montes æquali fere altitudine ſurgentes, quorum alter ad Occidentem ſitus* mons Roſarum, *alter ad Orientem* mons Camerata *nominatur, teſtatur reperiri minora duo juga, quæ ab obſcuritate vulgo* Coſchina, *& levi mutatione* Quiſquina, *ſaltem pro pacto fuerant dicta. Ex hiſce Placentius Auria in Vita* S. Roſaliæ *ſitum ſpeluncæ Quiſquinenſis ſic breviter deſcribit:* Sita eſt ſpelunca Quiſquinenſis, quadraginta milliaribus diſtans Panormo verſus Meridiem, inter duos juga, quæ dependent a monte Roſarum ad Occidentem, & a monte Camerata ad Orientem. Diſtat ab oppido S. Stephani [*in cujus territorio eſt*] duobus milliaribus, quatuor Bivona. *Utrumque oppidum ad Occidentem ſpeluncæ eſt, ad Orientem vero eſt fluvius,* Platani *vulgo dictus, & oppidum* Camarata, *quinque aut ſex milliaribus diſſitum. Loca autem hæc ſpectant ad diœceſim Agrigentinam.*

Septembris Tomus II.

170 *Hiſce de exteriori ſpeluncæ ſita præmiſſis, quo modo inventa ſit brevitor ſubjungo. Duo fa-* ANCT. J. S. *bri Panormitani Simon Tropiano & Franciſcus Bongiorno, erant in oppido S. Stephani ad ædificandum ibidem conventum S. Dominici, quando vulgabatur fama de invento corpore* S. Roſuliæ *in monte Peregrino. Hi tacti cupiditate videndi ſpeluncam Quiſquinenſem, cujus locus non erat ignotus incolis S. Stephani, cum quibuſdam eo tendunt, ut ſpeluncam perluſtrarent. Verum, ſi credimus Cuſcino rem enarranti pag. 168, prima vice non potuerunt, niſi viam difficilem per nemus aperiee, & locum deſignare, ubi altaris antiqui invenerunt reliquias, ut deinde capta proſequerentur. Locum iterum acceſſerunt cum ſociis fere viginti in feſtivitate S. Bartholomæi, ſeu die* XXIV *Auguſti, quando repererunt exiguum foramen. At illud tantum non erat, ut homini ingreſſum daret ad ſpeluncam; nec erant ad manum idonea inſtrumenta, quibus poſſent foramen iſtud dilatare. Qua de cauſa rurſum redierunt domum, ut ſequenti die, quæ Dominica erat, ad eumdem locum cum inſtrumentis ſuis regredercentur. Itaque regreſſi* XXV *Auguſti, comitantibus quadraginta circiter hominibus, anguſtum iſtud foramen ferreis inſtrumentis ita dilatarunt, ut tandem in ſpeluncam potuerint penetrare.* E

quo modo ea ultima penetratum ſit:

jurata teſtimonia de ſpelunca ad ſpeluncam,

271 *Hæc paulo fuſius Caſcinus, cui in hiſce jurata teſtatis conſonant jurata teſtimonia, quæ anno* 1642 *in oppido S. Stephani excepta ſunt, mihique communicata, hoc præfixo titulo:* Teſtes tecepti & exuminati per curiam ſpiritualem terræ S. Stephani, & de mandato reverendi vicarii dictæ curiæ, ad petitionem & inſtantiam procuratoris fiſcalis dictæ terræ, & cum præſentia & interventu dicti reverendi vicarii, ſuper verificatione antiquiſſimi antri, ſeu guttæ vocatæ DI SANTA ROSALIA, in monte nemotis exſtantis in territorio hujus terræ, & in feudo Caſtaniæ, prope montem vocatum DELLA QUISQUINA, & miraculorum habitorum in dicto antro pro intercceſſione ſanctæ Roſuliæ. *Manuſſus in Hiſtoria par. 2 pag. 102 aſſerit, hoſce teſtes, qui duodecim fuerunt, examinatos eſſe, quia veritas ſpeluncæ Quiſquinenſis a nonnullis invidis in dubium vocata erat apud Congregationem ſacræ Rotæ. Omnium autem teſtium relationes, Italico ſermone ſcriptas, pencs me habeo; at prolixiores ſunt,* F *quam ut integras huc traducere lubeat. Quapropter, cum in pleriſque eadem dicant mutatis verbis, aliqui tamen ſubinde quædam addant ab aliis prætermiſſa, ea ſolum excerpam, quæ ad pleniorem cognitionem ſpeluncæ videbuntur conducere, aut ad corrigendos Caſcini errores.*

ex quibus varia elucidantur de aperto antro ingreſſu,

272 *Primo conſentiunt teſtes Caſcino, aſſerendi ingreſſum ſpeluncæ fuiſſe dilatatum per duos Panormitanos ante dictos, quos plerique vocant* cæmentarios, *teſtantur occupatos ibidem fuiſſe conſtruendo monaſterio S. Dominici. Verum ova explicant, quoties cæmentarii illi, quibus alios etiam jungunt, locum acceſſerint: variique teſtes inſinuant, ingreſſum ſpeluncæ non ſemper tam anguſtum fuiſſe, ſed paulatim fuiſſe obtenebratum per lapides decidentes. Secundo ait Caſcianus pag. 167, quod notitia ſpeluncæ Quiſquinenſis ita excidiſſet eo tempore, ut nihil fere ſupereſſet niſi ſolum nomen. At teſtes miro conſenſu aſſerunt, venerationem* S. Roſuliæ *ab immemorabili tempore viguiſſe apud dictam ſpeluncam, ubi altare erat conſtructum, ita ne ſingulis annis in hebdomada Paſchali agmen ſuppli-*

AUCT. J. S. *cautum ad locum procederet, & ſacrum Miſſæ ſacrificium in altari ante ingreſſum ſpeluncæ conſtituto celebraretur. Ita a ſe ſemper factitatum teſtis primus aſſerit* cum juramento, tacto pectore more ſacerdotali. *Erat autem ille* magnificus & reverendus dominus Nicolaus Perrelo S. T. D. & archipresbyter terræ S. Stephani, *jam per annos circiter novemdecim, ut ipſe rurſum aſſerit, ita ut archipresbyter futrit, & ſupplicantium agmen* cum omni cleto *comitantibus PP. Prædicatoribus & Carmelitis, ad ſpeluncam S.* Roſaliæ *duxerit ante hujus Inventionem. Verumtamen a nullo teſte aſſertum invenio, quod ullus unquam ſpeluncam ipſam ſit ingreſſus.*

de inventione inſcriptionis

273 *Tertio teſtes conſentiunt, inſcriptionem* S. Roſaliæ *inventam eſſe hoc modo per cæmentarios Panormitanos prædictos, præſentibus aliis multis. Ubi ingreſſi erant, ad partem ſiniſtram in ſaxo invenerunt crucis ſignum inſculptum. Cum autem ſpelunca intus eruſtam ex humiditate contraxiſſet, excitati inventa cruce, cœperunt cruſtam illam in vicinia crucis detergere, atque ita, ubrafa cruſta, quam antiquiſſimam* B *fuiſſe teſtes aſſerunt, litteræ ſanis inſculptæ pateſcere cœperunt, atque eo modo paulatim Invenerunt inſcriptionem, quæ data eſt § 2,* Ego Roſalia *&c. Adjungunt teſtes primo, non potuiſſe inſcriptionem eſſe recenter ſculptam, quia tam craſſa & antiqua cruſta erat obtecta. Secundo advertunt, vocem* HOC *ſculptam eſſe in ſilice igniario, ſeu in pyrite, quod exiſtimant fieri non potuiſſe humana induſtria, vel arte naturali. Aſſerit quoque archipresbyter, ſe nullam unquam de dicta inſcriptione habuiſſe notitiam. Secundus teſtis, Franciſcus la Barbera, ſacerdos ætatis ſexagiata circiter annorum, addit feſtivitatem* S. Roſaliæ *cum magno populi concurſu celebratam fuiſſe in altari, ante introitum ſpeluncæ poſito, die* 15 *Septembris jam ante inventionem corporis ab immemorabili tempore, & præter ſupplicationem, quæ inſtituebatur tempore Paſchali. De biſce quoque multi e ſequentibus conſentiunt. Addit etiam beneficia quædam ſua loco relata aut referenda; variaque de imaginibus* S. Roſaliæ *ibidem ſervatis, quæ prætermitto.*

C *ejuſque antiquitate.*

274 *Tertius vero teſtis, Franciſcus Pollara, ſacerdos item ſexagenarius, utramque Sanctæ feſtivitatem, populi concurſum, beneficia generatim, aliaque jam dicta repetit. Idem præterea adjungit, ope luminis, quocum intrarunt ſpeluncam, crucem fuiſſe conſpectam, ac deinde inſcriptionem poſt cruſtam ubrafam: inſcriptionis autem litteras per cæmentarios iſtos, qui legere noſcebant, ſtatim nigro carbone utcumque fuiſſe expreſſas: quod & ulli teſtes ſequentes affirmant. Aliud ſatium mox dabo, ubi agetur de teſte ſexto. Quartus teſtis,* Petrus Ficarrotta, *ſacerdos annorum quinquaginta & quinque, pleraque jam dicta confirmat; additque ſe aliquando interrogatum fuiſſe a viro nobili in urbe Sacca, an noſſet ſpeluncam* S. Roſaliæ. *Quod cum affirmaret, repoſuiſſe nobilem illum, ſibi eſſe notitiam, quod in illa ſpelunca prope introitum magnus eſſet theſaurus. Similiter medicus quidam Agrigentinus eidem dixerat, quod haberet notitiam, in dicta ſpelunca magnum eſſe theſaurum. Similiter teſtis octavus infra memorandus aſſerit, ſibi Saccæ dictum fuiſſe a quodam ſacerdote theſaurum eſſe in ſpelunca Quiſquinenſi in quadam inſcriptione & adjuncta cruce, ut narrat etiam Mancuſus pag.* 103. *Quintus teſtis Joannes Gerardi in omnibus fere aliis conſentit, narratque cum duobus aut tribus aliis, oppidum S. Stephani præſervatum fuiſſe ope* S. Roſaliæ *a peſtilentia, ſicut expoſitum eſt num.* 181. D

de beneficiis ſicut inpetratis

275 *Teſtis ſextus fuit Sigiſmundus de Gerardo, notarius ſeptuagenta quatuor annorum, qui in pleriſque conſonat aliis teſtibus, ſed addidit factum valde ſingulare, quod fere propriis ſcripti verbis ſubjungam. Affirmat Sigiſmundus ſe poſt inventionem inſcriptionis eum familia ſua veniſſe ad ſpeluncam ex devotione ac pietate in* S. Roſalium, *quemadmodum eo concurrebant alii multi; ſecum autem fuiſſe aliam familiam, in qua erat mulier energumena, nomine* Sigiſmunda Spinelli. Cumque iſti teſti & alteri familiæ adeſſet P. Joannes Baptiſta di Lingua Groſſa, pater multum venerandus & ſanctæ vitæ, ex Ordine S. Dominici, qui tunc erat vicarius conventus S. Dominici hujus oppidi (*S. Stephani*,) quique ibat cum dicto teſte ad locum memoratum, ut ſacrum Miſſæ Sacrificium offerret; cœpit dictus pater exorcizare & opem S. Roſaliæ implorare. Liberata fuit dicta di Spinelli, atque ex corpore ipſius exiverunt diverſi ſpiritus maligni, egredientes ſicut guttæ ſanguinis, quas emittebat in terram, quæque momento evaneſcebant. Ipſa demum ſe humi projecit, aeſi fuiſſet mortua: & reverſa ad ſe, genua flexit coram altari dictæ ſanctæ ſpeluncæ, gratias agens Deo Domino noſtro, quod per patrocinium gloriosæ ſanctæ Roſaliæ eſſet liberata cruciatibus, quibus torquebatur a ſpiritibus iſtis malignis. Vixit deinde multis annis, & dies ſuos ſancte finivit. *Idem de Sigiſmunda Spinelli liberatione teſtatus eſt brevius Franciſcus Pollara ſacerdos, & tertius teſtis: & uterque generatim teſtatur, multos infirmos tunc in eodem loco fuiſſe ſanatos, ſeque ibidem fuiſſe.* E

a viſitantibus

276 *Teſtis ſeptimus erat Antonius Manifalco, filius Baptiſtæ Manifalco, & incola S. Stephani. Hic generatim teſtatur, multa beneficia ſanationum obtenta eſſe in ſpelunca* S. Roſaliæ, *quæ vidit præſens. Nominatim vero de ſe juratus affirmat, quod, dum parvulus erat, gravi laboraret hernia, intelleſtiſque* S. Roſaliæ *beneficiis, votum fecerit eidem Sanctæ, ac inviſerit ſpeluncam Quiſquinenſem, comitante Franciſco la Barbera ſacerdote, ut gravibus herniæ cruciatibus liberaretur* S. Roſaliæ *patrocinio. Cum autem eo pervenifſet, ut ſpeluncam videre poſſet, calceos depoſuit, & nudis pedibus ad ſpeluncam perrexit. Verum priuſquam ad locum perveniſſet, ſanum ſe ſenſit omnique prorſus hernia liberatum, prout ſanus erat, dum iſta teſtatus eſt. Sanus igitur ad altare* S. Roſaliæ *pervenit, eique de obtento beneficio gratias egit, ac deinde ſanus domum eſt regreſſus. Memoratus autem Franciſcus la Barbera ſacerdos, qui eſt teſtis ſecundus, idem beneficium eum omnibus adjunctis affirmavit, ſeque illud vidiſſe teſtatus eſt. Tempus obtenti beneficii non expreſſit Antonius ipſe: at laudatus la Barbera aſſerit iſtud contigiſſe ſeptemdecim circiter annis ante teſtimonium ſuum, datum anno* 1642, *menſe Februario, ita ut verisimiliter contigerit anno* 1625, *aut ſub finem anni præcedentis, certe poſt invocationem inſcriptionis. Porro laudatus ſacerdos la Barbera teſtatus eſt, ſe eo tempore poſt votum* S. Roſaliæ *nuncupatum gravi morbo fuiſſe liberatum; atque eam fuiſſe cauſam, cur tunc adiret ſpeluncam* S. Roſaliæ, *Miſſam ibidem celebraturus.* F

277 *Octa-*

Sito della Grotta di S. Rosalia in Quisquina ò Monti Rosi

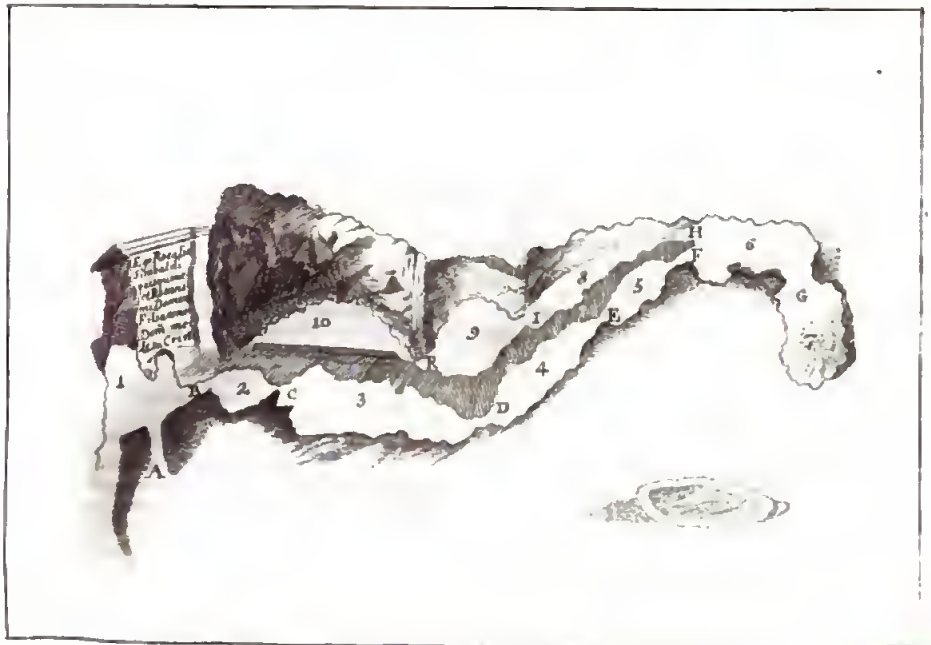

Pianta della Grotta di S. Rosalia in Quisquina ò Monti Rosi

NAPOLI

Auct. J. S.

§ XXVII.

Deſcriptio ſpeluncæ, prout in varias partes dividitur, ex Caſcino cum tabula adjuncta: loci ejuſdem veneratio uſque ad hæc tempora.

Caſcinus lib. 1 cap. 8 accuratam dat deſcriptionem antri Quiſquinenſis, in varias partes diviſ, una cum ſitu, & ichnographia diſtæ ſpeluncæ in eadem tabula repræſentatis. Tabulam huic loco infero, diſtinctam cyfris Arabicis & litteris. Cyfræ hæ deſignant cellulas variae totius ſpeluncæ; litteræ vero poctas ſeu tranſitus anguſtos, quibus ab una cellula ad aliam tranſitur. Primo autem obſervat Caſcinus, ſpeluncam non cuntuli recta verſus profundum montis; ſed ſtatim ab ingreſſu deflectere ad dexteram verſus Occidentem. Secundo totam dividit in duas partes primarias, quarum prima in ſeptem cellulas, ſeu potius cavernas, diſpeſcitur: ſecundam vero partem, ad quam deflectendo ad ſiniſtram per ſextam cellulam pervenitur, in tres cellulas diſtinguit, ita ut decem omnino cellulas tota ſpelunca contineat, prout in figura videre licet. Hiſce univerſim obſervatis, ſingulas ſpeluncæ partes cum Caſtino perluſtrabimus.

Spelunca Quiſquinenſis in decem cellulas diviſa:

E

280 A. Prima eſt apertura, quæ hodie ſi- prima illius porta: eut porta æqualis eſt ſolo: verum quando inventa eſt XXVIII (imo XXV) Auguſti anni MDCXXIV erat inſtar fiſſuræ, quæ tamen ſaxum non dividebat uſque ad terram, quia duobus palmis a ſuperficie terræ finem habebat; eratque tam anguſta, ut nonnihil quidem luminis admitteret, ſed corpus humanum non caperet. *Hæc Caſcinus, plura adjungens pro opinione ſua, qua exiſtimabat S. Roſaliam per illam partem nec ingredi potuiſſe nec egredi. At jam obſervavi, portam illam paulatim obturatam & anguſtiorem factam; idcoque ſententiam illam Caſcini minus videri probabilem. Quidquid porro ſit vecius de parte, per quam olim ingreſſa eſt S. Roſalia; portam recte deſcripſit Caſcinus, prout inventa eſt, & ſicut fuit dilatata, addens nunc per portam illam in ſpeluncam intrari duorum graduum deſcenſu.*

F

281 1. Prima eſt cellula, quæ, reſecta ali- prima cellula, in qua inſcriptio: quantiſper rupe, quando aperta eſt antiqua fiſſura, & ſic dilatata, ut fieret porta, ſicuti dictum eſt, nunc duplo eſt major. Prima ejus longitudo erat quinque palmorum & medii, latitudo quatuor: atque ita ad inferiora deſcendebatur, ut quis ſupetus regredi poſſet ſine gradibus, ſaxum aliquod ſolummodo aut furculum apprehendendo. Nunc autem duplo majus eſt ſpatium, quia inſtar cubiti incurvata eſt. Inter utrumque foramen ejuſdem cellulæ deſcenditur per duos alios gradus, & ſic proceditur, ſtante ad ſiniſtrum rupe utcumque alta, lævi, & lineis varia, ſeu a natura in plures lineas diſtincta, in qua inventa eſt nobilis illa inſcriptio, ... quæ novem eſt verſuum inæqualium, prout lævitas rupis admittebat litteras ferreo quodam inſtrumento inſculpendas. Litteræ ſunt altæ duobus digitis, beneque cavatæ & profundæ. Verum cava illa tractu temporis impleta ſunt ſaxo adnaſcente, ſic tamen, ut materia cavis innata diſtinguatur.

A *ſpeluncam.* *277 Octavus teſtis, Nicolaus Comparetto, civis S. Stephani natus annos ſeptuaginta quinque, aſſervit plecaque jam dicta ab aliis, & nominatim relata de eo num. 274, uti & mox dicenda a ſocio frequente. Præterea teſtatus eſt, dum dilatabat cum aliis introitum ſpeluncæ, lapidem dilapſum in coxam ſuam incidiſſe ſine læſione, quod attribuit patrocinio S. Roſaliæ, quam invocaverat. Nonus teſtis fuit Franciſcus Cattano, qui adfuit inventioni inſcriptionis, & omnia enarrat, ſicuti jam expoſita ſunt. At unum adjungit, quod aliis rectius ſcire potuit, nimirum opecarios, qui ingreſſum ſpeluncæ dilataverunt, eo fuiſſe miſſos mandato magiſtratuum S. Stephani, qui jurati dicuntur. Miſſi autem fuerunt ipſe Franciſcus Cattano & Nicolaus Comparetto, ejuſdem oppidi incolæ, cum duobus Panormitanis ante nominatis. Teſtis decimus erat unus ex juratis S. Stephani, ætatis annorum ferme ſeptuaginta duorum, cui nomen Dominicus di Minardo. Hic teſtatur, ſe tempore inventionis delrgotum fuiſſe ob peſtilentiam tunc in vicinia regnantem, atque ea de cauſa miſiſſe quatuor non dictos operarios, quos nominat, ut dilatarent ingreſſum ſpeluncæ S. Roſaliæ. Addit*

B *ſe poſt inventam inſcriptionem in ſpelunca fuiſſe, eamdem exſcripſiſſe, ac miſiſſe ad dominum Joannem Ventimiglia, tunc terræ S. Stephani gubernatorem. Idem, ut omnes fere alii, locupletiſſime teſtatur de perpetua traditione habitationis S. Roſaliæ, de devotione populi erga Sanctam, multiſque beneficiis ejus patrocinio: & nominatim de matre ſua Cæcilia affirmat, eam ſolitam fuiſſe ſingulis diebus Mercurii nudis pedibus ſpeluncam invifere ob beneficium per S. Roſaliam impetratum. Undecimus teſtis, Vincentius di Giorgenti, pleraque jam dicta confirmat, exceptis factis particularibus.*

& ab incolis S. Stephani: brevis obſervatio de ingreſſu. *278 Duodecimo demum loco ſimul teſtantur jurati oppidi S. Stephani, confirmantque inventam inſcriptionem modo jam expoſito, quem miraculo attribuunt ob exuſtam antiquiſſimam & duriſſimam, qua ſaxum ſimul cum inſcriptione erat contectum. Eadem de cauſa affirmant, inſcriptionem non potuiſſe vetuſtiorem eſſe, ſed fuiſſe antiquiſſimam. Confirmant etiam cum omnibus fere prædictis teſtibus, ſpeluncam iſtam & urnas ab immemorabili tempore fuiſſe nominatas, nempe & ſpeluncam S. Roſaliæ (vulgo il boſco e grotta di S. Roſalia.) Præterea aſſerunt, oppidum S. Stephani numquam peſte infectum fuiſſe, quamvis illa in Sicilia, & in vicinis etiam oppidis ſæviverit. Hanc autem gratiam merito attribuunt patrocinio S. Roſaliæ, præſertim ſi perpendamus factum num. 181 relatum,*

C *quod a variis ex hiſce teſtibus confirmatum eſt. Demum ex hiſce teſtibus obſervo, verſimiliter errare Caſcinum, dum lib. 1 cap. 8 exiſtimat ingreſſum ſpeluncæ, de quo dilatato egimus, numquam fuiſſe uſtatum a S. Roſalia, quod foramen iſtud reſtet nimis anguſtum. Nam omnes fere aſſerunt, foramen tractu temporis & decidentibus lapidibus obturatum eſſe, ita ut antea potuerit eſſe majus. Qua de cauſa, cum altare eo loco fuerit conſtructum, cujus ignoratur initium, magis credo S. Roſaliam per eamdem partem ingreſſam eſſe & egreſſam.*

A *vata. Nolvit tamen ob modicam hanc defectum figuram immutare, ne deteriorem facerem.*

brevis in ſpelunc. obſervatio.

288 *Laudatus vero auctor deſcriptionem ſpeluncæ concludit his verbis*: Hæc eſt tupes, & abditum maxime latibulum habitatioois tam aſperæ, rigidum naturæ elauſtrum, factumque a Deo ad Sponſam tam charam illic recludeodam; ab ipſa autem alectum, ot ſola cum ipſo habiratet, ooo alia de cauſa, quam quæ manu ipſius ſcripta oune melius ioteIligitur: " Amore Domioi „ mei Jeſu Chriſti „; tam beoe vero cuſtoditum, ot uoico arboris ramo ad primum os pu-

**ia. ſpeluneæ* tei*, aut ſaxo, ubi eſt lectulus, aut demum axigoa terræ qoaotitate, aut etiam ſine ulla ioſtauratione, io hac oltima caverna maoeret recluſa, ita toti mundo ſepulta, & eognita vivaque ſoli Deo. *Sic ratiocinatur Caſcinus, inſiſtens ſemper optimi ſuæ, qua exiſtimavit habitationem S. Roſaliæ nulli omnino mortali fuiſſe cognitam. Verum ſuo loco oſtendi, opinionem illam minus eſſe probabilem; neque tamen ideirco negare volui, Sanctam maxime ſolitariam fuiſſe, & vitam duxiſſe valde auſteram in hac ſpelunca.*

B *Quippe, etſi certum ſoret, cibum modicum ſuſtentando corpori Sanctæ a perſona fideli allatum fuiſſe; animaque cibum eidem per ſacerdotem fidelem fuiſſe adminiſtratum: non ideo vita S. Roſaliæ deſineret ſolitudine & habitatione videri auſteriſſima & vehementer miranda; ſed ſolummodo magis imitanda videri poſſet illis, quibus divina gratia animum inſpiraret tanto rigori parem.*

Reliquiæ S. Roſaliæ in oppido S. Stephani, ubi & ſa. cellum ei ſtructum,

289 *Porro, deſcripta priore illa S. Roſaliæ habitatione, lubet etiam adjungere breviter, qua in veneratione locus ille habitus fuerit uſque ad tempora noſtra. Documenta de iis, quæ hic narrabo, Patribus noſtris Panormitanis humaniſſimo communicavit excellentiſſimus dominus Joſephus Emmanuel Ventimiglia, princeps Pulchri montis & Quiſquinæ domus, eademque Italico ſermone conſcripta nobis tranſmiſit ſæpe laudatus Caſtiglia noſter. Horum fide nituntur facta poſteriora, de prioribus vero egit etiam Caſcinus lib. 3 cap. 8. Hic teſtatur, anno 1625 Joanni de Ventimiglia, S. Stephani domino per Cardinalem archiepiſcopum ex reliquiis S. Roſaliæ datas eſſe duas particulas, quas theca, ſeu dimidiata ſtatuæ argenteæ intludendas curavit, & per*

C *elerum honorifice tranferendas ad oppidum S. Stephani die xxv Septembris anni 1625. Theca ibidem duplici clavi recluſa interim depoſita fuit in eccleſia majore, donec ædificatum eſſet ſacellum Sanctæ propium, in quod reliquiæ illæ deinde fuerunt illatæ. Veramtamen hoc non eſt ſacellum iſtud, quod ante ſpeluncam ædificatum jam dicemus.*

item parva eccleſia ante oſtium ſpeluncæ erecta, ad quam inſtituitur ſupplicatio annua.

290 *Eodem anno 1625 a magiſtratu & populo S. Stephani ædificata eſt parva eccleſia, ante oſtium ſpeluncæ ſic locata, ut pars altaris ſit in ipſo ſpeluncæ oſtio. Hac de cauſa, teſte Caſcino ibidem pag. 373, multum accrevit concurſus populi, magna cum pietate & nudis pedibus eo properantis, tum a S. Stephani oppido, tum ab aliis locis vicinis. Supplicatio etiam, quæ ad eum locum inſtituebatur jam ante inventionem inſcriptionis die Martis in hebdomada Paſchali, majori ſolemnitate & frequentioris populi concurſu peragi tunc cæpit, quia dimidiata ſtatua, cui inclusa mox dixi Sanctæ reliquiæ, a ſupplicantibus eo deferebatur. Hæc Caſcinus. Addam monumenta mox dicta, feſtivitatem præcipuam illic celebratam fuiſſe die 11 Septembris, quod item factum erat ante inventionem ab immemorabili tempore: deinde, nundinas quoque ibidem inſtitutas fuiſſe eo tempore, eat permittentibus principibus, oppidi S. Stephani dominis: ac demum, quemdam eremitam Romanum, cui nomen erat* Sanctus de Sanctis, *ſacelli dii fuiſſe cuſtodem. Anno 1630, approbante duce Albuquerquio tunc proregc Siciliæ, & curante principe S. Stephani domino, tot reditus aſſignati fuerunt memorato ſacello S. Roſaliæ ante ſpeluncam, ut capellanus fuerit inſtitutus, qui ſingulis diebus feſtis Miſſam ibi celebraret.*

AUCT. J. S.

tapia ibidem anno 1693 congregato eremitarum,

291 *Ab hiſce deinde collector illorum monumentorum tranſit ad facta recentiora, quæ ex Italico Latine reddo.* Anoo MDCXC Franciſcus Scaſſo, mercator Geouenſis, impulſus divina inſpiratinne, relicta mereatura, ſtatuit cum tribus ejuſdem oatioois ſociis ſe recipere io ſpeloncam Quiſquinenſem, & vitam ducere ſolitariam. Hoc ſuum propoſitum declarat comiti & prioeipi domioo Caierano Ventimiglia, Qoiſquioæ baroni & domino, qui prope ſupradictam ec, cleſiam aliquot cellulas eurat exſtruendas. Aono MDCXCIII frater Fraociſcus Scaſſo cum ſociis ſe recipit ad habitationem illam eremiticam: & collectis fidelium eleemoſyois, ſervataqua ab ipſo ad hunc uſum quadam paeooiæ ſumma, & præſertim majori peeuniæ vi; a prædicto principe domioo Caietano Ventimiglia liberaliter data, aooo MDCXCVIII nova ædificata eſt eccleſia forma ampliori, qoali hodieque eernitur; & cellæ eremiticæ mutaotur in monaſtarium recte ordioatom. Eo tempore oumerus eremitarum multum aceerevit, aggregaotibus ſe hominibus variæ cooditionis, mereatoribus, millitibus, profeſſoribus.

E

quæ multum deinde crevit.

292 Omues tameo erant laici, & omoino dependebaot a prædicto prineipe loci domino, qui tegulas, ſecundum quas vitam inſtituereot, ipſis præſcribeodas curavit per Religioſum ſummæ pietatis, & directorem ſpiritualem eiſdem elegit P. Lodovicum Conti Societatis Jeſu, habitaotem io collegio Bivonenſi, qui locus ipſorum eremo eſt vieinus. Hoc vivendi inſtitotom longo tempore obſervaruot magna cum davotione: atque ita eremus eorum brevi tempora evaſit ex celebertimis Siciliæ ſanctuariis. Comes & ptinceps domious Joſephos Emmanuel Ventimiglia; qoi in ditiones illas ſucceſſit, omoeſque conſanguinei inclyræ hojus ac tegiæ familiæ, ooo ſolum opibus ſuis promoveruot fabricationem eccleſiæ & eremi, quæ in fundis ipſorum ſunt cooſtitutæ; ſed eccleſiam ſemper magis ditaruot ornamentis ſacris, omoique ſuppellectile neceſſaria. Cenſos præterea aſſigoatuot pro qootidiano Miſſæ ſacrificio, ac demum continuas qootidie tribuunt eleemoſyoas ad ſuſteotationem eremitarum, qui magoo ſuot oomaro, & perfecta vivunt obſervantia. *Ita de hiſce eremitis S. Roſaliam utcumque imitantibus habent obſervationes, quas nobis tranſmiſit humaniſſimus ac diligentiſſimus Caſtiglia, qui & humanitatem principis Joſephi Emmanuelis Ventimiglia & pietatem ejuſdem erga S. Roſaliam multum commendat. Verum ab hoc diverticulo Panormum redeamus.*

F

§ XXVIII.

Auct. J. S.

§ XXVIII.

Graphis antri S. Roſaliæ in monte Peregrino ac templi, quod antro adhæret, nuper delineata; cultus Sanctæ ibidem celeberrimus.

Graphis antri & templi S. Roſaliæ,

Accuratam ſatis ſpeluncæ S. Roſaliæ *deſcriptionem dedi § 25, cum adjuncta Caſcini figura. Verum ſumma Panormitanorum erga ſanctam hanc ſuam Patronam pietas me ad alia propeccare non ſinit, priuſquam novam loci ac templi præſertim delineationem lectorum oculis exhibeam. Quippe non litteris ſolum indicarunt Siculi ſe deſiderare, ut Acta* S. Roſaliæ *multis illuſtrarentur figuris, ſed etiam varias delineationes diligenter collegit, ac humaniter tranſmiſit ſæpe laudatus Caſtiglia. Ex hiſce vero præcipuas*

B *elegi ſuis locis Commentario inſerendas. Quapropter delineationem antri & templi, cui hunc titulum præfixum invenio,* Graphis antri S. Roſaliæ in monte Erƈta, ac templi, quod antro continenter adhæret, *inciſam hic exhibeo eadem omnino magnitudine, qua fuit tranſmiſſa.*

cum annotationibus figuram explicantibus:

294 *Annotationes vero figuram explicantes hic ſimiliter tranſfero.* Templi ſanctæ Roſaliæ in Erƈenſi monte, poſt ſacri corporis inventionem a Panormitanu ſenatu amplificari, ac magnifice ornati, una cum antro, cui continenter adhæret, exactam graphidem in hac figura exhibemus, atque his litteris illuſtramus.

A. Arcus, qui ſactam crypram ab intecta templi parte dividit.

B. Sacræ cryptæ profunditas.

C. Altare eo in loco extructum, in quo S. Roſaliæ animam Deo reddidit.

F. Cryptæ alter lus foramen, intimum ſanctæ Virginis domicilium.

L. Templi pars intecta.

M. Foramina ad colligendas aquas pluvias, quæ deinde per ſubterraneos meatus in ciſternam ſe recipiunt.

C N. Pars montis in dextera templi parte.

O. Puteus ad peregrinorum commodum excavatus.

P. Arcus, qui tectam templi partem ab intecta dividit.

Q. Templi tecti navis. *Hactenus annotationes Latine ſcriptæ iiſdem omnino verbis. Solum in hiſce obſervari poteſt, litteras eodem etiam modo fuiſſe poſitas, ne quas omiſſas credat lector, quia eo ordine alphabetico nonnullæ deſiderantur.*

cura Panormitani ſenatus de hac ecclæſia:

295 *Pauca annotationis quoque aliquot ſubſequuntur, ad cultum* S. Roſaliæ *ſpectantes. Eas hiſce, ne ſim juſto prolixior, præcipuas ſolum huc tranſfero.* Anno MDCXXVII deleƈi ſunt a ſenatu nobiles aliquot, ut una cum Societatis Jeſu ſacerdote omnimodo ſacri antri cultui, ornamentiſque invigilarent. De hoc nobilium conventu, quem Siculo ſermone DEPUTATIONEM dicimus, loquitur P. Amato de Principe templo pag. 247: P. Mancuſi Iſtoria di S. Roſalia tom. 1 pag. 306. Noſtra hac tempeſtate præfecti nobiles ſeptem ſunt, ex quibus unus exprætor, quatnor exſenatores, unius e Societate Jeſu theologus, & e mercatorum numero aliter. *Videri de his alterius poſſunt laudati Amatus & Mancuſus, ex quorum verbis facile colliget lector, pietatem Panormitanorum adeo non decreviſſe, ut* D *etiam incrementum ceperit: initio enim quatuor ſolum fuere deputati; nunc vero ſeptem ſunt; nec modicam illi habent pecuniæ ſummam ad locum ornandum.*

pretioſa ultus ſupellex:

296 Sub ara antri maxima, eo ipſo in loco, ubi ſacræ inventæ ſunt reliquiæ, pulcherrimum ex marmore D. Roſaliæ ſimulacrum collocatum eſt, opus Franciſci Tudiſco Florentini [Amato de Principe templo pag. 475 Jeo ſitu, ut morientem Virginem repræſenret ... Huic ſimulacro nobiliſſimam ex argento veſtem ſacravit magnus Hieroſolymitani * Ordinis magiſter, Gregorius Caraffa Neapolitanus, quod D. Roſaliæ beneficium terribile peſtis incendium, Melitam an. no MDCLXXVI devaſtantis, conquieverit. (Amato de Principe templo pag. 244.) In præſentia vero prædicti nobiles huic antro addicti veſtem curant ex auro ſolido gemmis diſtinƈam, cujus pretium, addito criam pretio coronæ ex auro, ejus capiti impoſitæ die XX Aprilis an. MDCCXXVII nec non Chriſti e cruce pendentis ſimulacri, & lilii, quod utrumque ex auro ſolido præ manibus habet, quinque aureorum millibus penditur. Sunt & alia inibi ex argento pretioſa ornamenta, que ſummam colligunt trium millium aureorum.

* nunc Melitenſium vulgo dicti

E

varia feſtivitatum ac frequens populi concurſus:

297 Ter in anno D. Roſaliæ feſtum inibi non ſine pumpa celebratur, die ſcilicet Dominica, quam IN ALBIS dicimus: quo die plenariam eriminum indulgentiam Romanus Pontifex anno MDCLII largitus eſt. [Auria Roſa celeſte pag. 108, *ubi bullam Innocentii X edidit.*] Pridie Nonas Septembres, & octavo Kal. Auguſti. Verum tertio quoque anno ſingulari celebritate ac populi concurſu, ſenatuſque Panormitani interventu, ſacratiſſima Euchariſtia ibi publicæ omnium adorationi proponitur quatuor continenter diebus. De populi vero frequentia id ſcitu dignum eſt, nullum ferme diem prærerire, vel nubilum, vel pluvialem, vel æſtuanre ſole ſervidiſſimum, quin civium aliquem vel advenarum, peregrinantium ritu eo ſe conferentem aſpiciat. Nonnulli etiam ſeruntur ad antrum pedites in dies ſingulos accedere [diſtat porro antrum quatuor milliaria ab urbe.] Murem hunc religioſe ſervavit viginti prope annos frater Joſeph Glorioſo, laicus Dominicanus ex oppido Montis majoris in Sicilia, qui, cum in Panormitano ſanctæ Zitæ cœnubio ædituum ageret, ſingulis diebus poſt Veſperas ad ſacrum D. Roſaliæ antrum aceedens, ad Completorii ſignum ex munere ſuo edendum numquam non eſt reverſus. *Hactenus Caſtiglia, qui & alia quædam memorat, nimiæ prolixitatis cauſa omittenda.*

F

delineatio via per montem Peregrinum facta,

298 *Verum cum relatum ſit, quam celebres peregrinationes fiant ad ſacram* S. Roſaliæ *ſpeluncam; cumque olim ad illam via non pateret niſi difficillima per montis præruptа, juvabit lectorem etiam docere, quo ſtudio quibuſque impenſis Senatus Panormitanus viæ difficultates imminuerit. De monte Peregrino, olim Erƈta dicto, agit Caſcini Opus in Appendice ſeu Digreſſione 5 cap. 2. Satis erit hic præmonere, ſpeluncam* S. Roſaliæ *ſitam eſſe in parte montis Septentrionali, non verſus Panormum, ſed verſus mare. Hac de cauſa, cum Panormus Meridiem verſus ſit ſita, proſpectum montis Meridionalem cum viis per montem complanatis delineatum accepi ſub hoc titulo.* Erƈta montis proſpectus Meridionalis ex collegio maximo Societatis Jeſu *eumdemque æri incidendum curavi, qualem hic exhibeo.*

299 *Haſce*

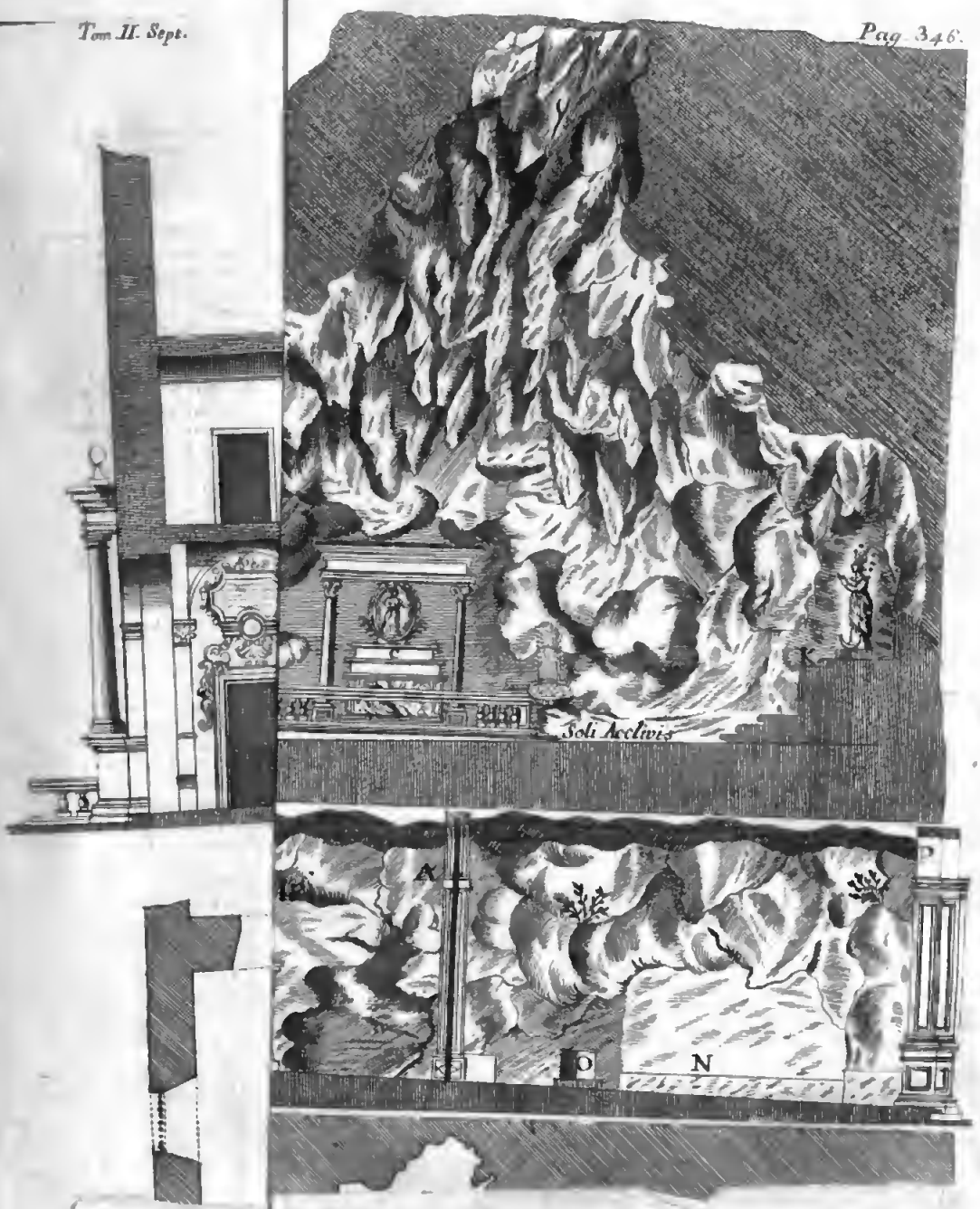
Y
K
Soli Acclivis
A
O
N

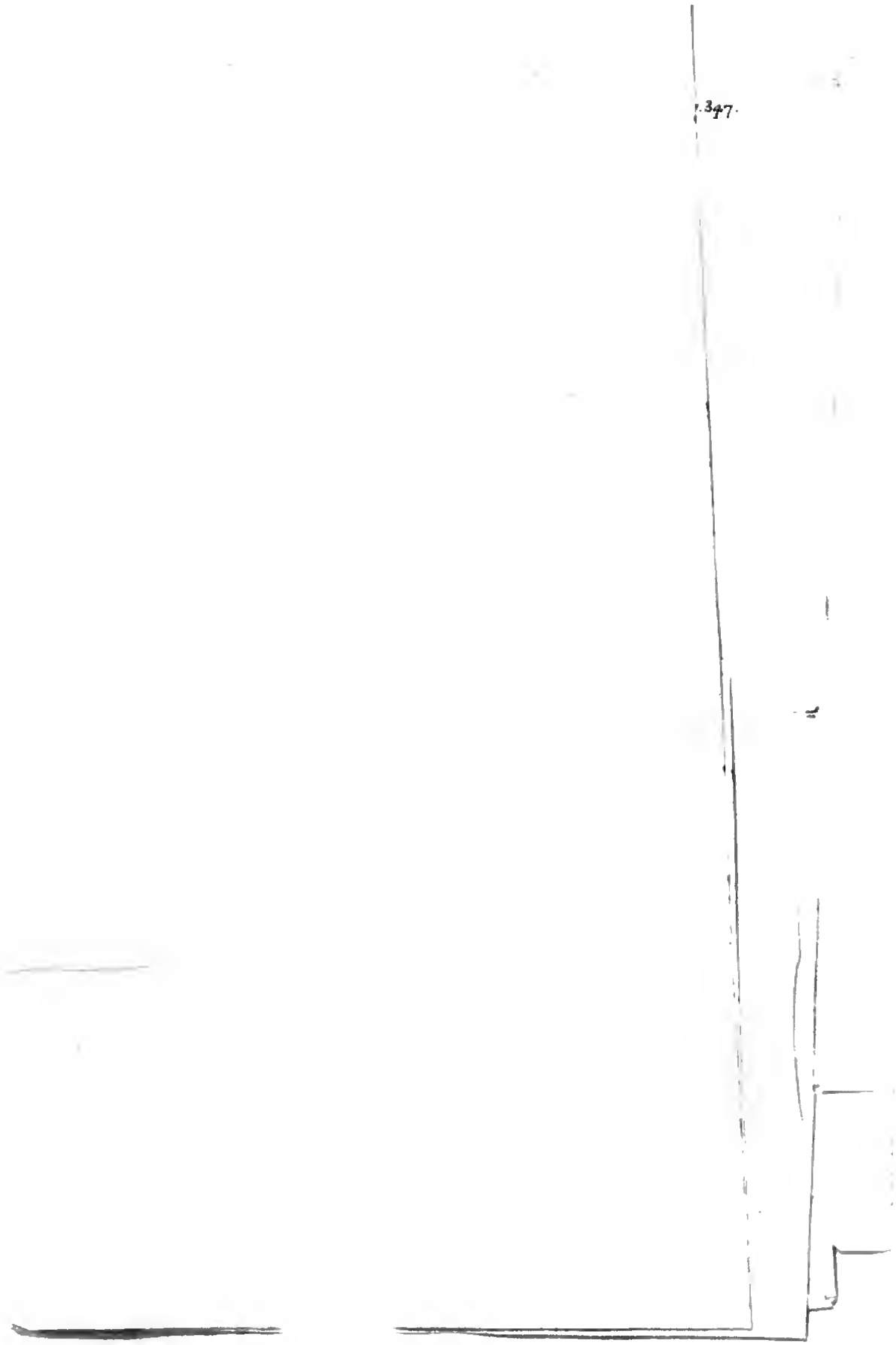

Digitized by Google

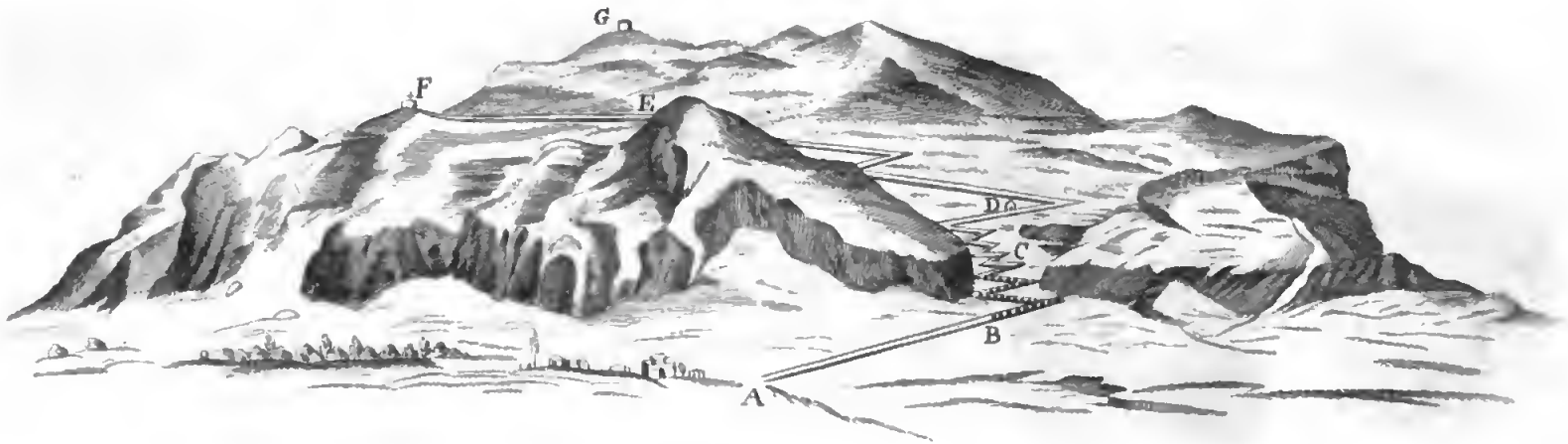

20 40 60 80 100

Scala di Canne Siciliane.

A 299 *Hæſce vera annotationes figuræ delineatæ addidit Caſtiglia*: Conſueverunt Panormitani, etiam ante effoſum D. Roſaliæ corpus, Eſtam religionis cauſa accedere. Nullum tamen, niſi præruptum ac præceps, dabatur in monte iter: atque etiam illa, quæ civibus frequentabatur, ſemita, quamque vulgo SCALAM dicebant, (ubi S. Roſalia Vincentio Bonelli ſe videndam exhibuit, *ut relatum eſt num.* 227) ardua nimis & acclivis, ac non niſi ingenti cum difficultate præteeuntium veſtigio excipiebat. Hæc ad duo milliaria protendebatur ad montis antrum, quod Aquilonem proſpectat. Jam, inventis tandem Dei beneficio D. Roſaliæ reliquiis, ac ſedulo recognitis, Panormitanos ſenatus eivium pietati conſulens & commodo, æquiſſimam prærupta inter ſaxa viam, ſolidiſſimis circumductam muris, arcubuſque firmiſſimis ſuſtentatam inſtruxit: quam non pedites tantum leviſſimo labore, ſed equites etiam, ac vecti geſtatoria ſella, vel curru equis junctо, facillime percurrant. Viam hanc complanare cœpit ſenatus proximis ab inventione ſacrati corporis temporibus. Auctorem habe- B mus P. Caſcini lib. 3 cap. 1 pag. 335: qui etiam docet in perrumpenda dumtaxat ac reſcindenda immanium ſaxorum mole, multæ auteorum millia ſenatum conſumpſiſſe. Deinde in nova via ſtruenda ab anno MDCLXXIV, quo cœpta eſt, ad MDCCXXV, quo perfectam abſolutamque III Idus Maias refert Amatus de Principe templo pag. 237, auteorum prope duodecim millia idem ſenatus Panormitanus impendit.

Annotationes Caſtiglia.

quibus explicatur figura.

300 Ut lectoribus aliquo modo conſuleretur, has addidimus litteras cum adnotationibus. Adjecimus item ſcalam palmorum, ad quam dirigi poteſt, quidquid in appoſita figura minus exacte delineatum eſt.

A Caput Viæ, ab imis montis radicibus uſque ad ſacrum antrum lapidibus ſtratæ. Primus hic viæ ductus longitudinem habet ulnarum ſive cannarum Sicularum CCXLV, latitudinem cannarum duarum, & palmorum ſex.

B. Initium arcuum ad ſuſtentandos quatuor viæ flexus in præruptiſſima montis parte. Tres primi hujus viæ arcus latitudinem habent cannarum duarum, altitudinem cannarum duarum, palmorum ſex.

C C. Octo alii ejuſdem viæ flexus in eadem præ- C rupta montis parte.

D. Ædes prima cum D. Roſaliæ imagine, ad fornicis formam exarcuato opere, exſtructa in faciliori præcipitis viæ loco. Altera ejuſdem formæ ædicula ex hac parte intuentibus non ſubjacet: averſis ineſt montis rupibus: hanc litteſa E præſignat.

F. Specula intecta, in qua D. Roſaliæ eſt ſimulacrum intra ædiculam, cui crux ſupeimpoſita eſt, quæ conſtratam viam claudit, & Meridionalem terminat proſpectum.

G. Turris ſpeculatoria in editiori montis faſtigio ſita, quæ Æolias uſque inſolas proſpectat, ac monet...

Inter F & G in Borcali montis parte, poſt brevem viæ deſcenſum, cannarum videlicet CLXXX, ſacrum D. Roſaliæ antrum jacet.

In eo, montis loco, qui Tyrrheno imminet mari, ſurgit amplam porticus, XII arcubus & columnis XVI clauſa, in cujus vertice marmoreum D. Roſaliæ inſidet ſimulacrum, altitudinis palmorum XXIV. Hanc ſtatuam, MDCLXIII impoſitam, iteratis turmenti ictibus prætereuntes naves, ne Turearum quidem demptis: & appoſita prece cooſalutant. Vide P. Amato pag. 237 Auct. P. Maneuſo tom. 1 pag. 303, Auria Roſa ceſte pag. 531. *Hactenus diligentiſſimus Caſtiglia, cujus obſervationibus nihil neceſſe eſt addere.* J. S.

§ XXIX.

Sacellum Sanctæ in eccleſia metropolitana ſtructum; in hoc ſervatur arca pretioſa, in qua ejuſdem Sanctæ corpus

Sacellum S. Roſaliæ in ade maxima ſtructum

DE *ſacello, quod* S. Roſaliæ *cuſtructum eſt in æde principe Panormitana, ſeu in metropolitana eccleſia, jam aliquid alia occaſione dictum eſt* § 23 *num.* 255. *Plura de eodem narrat Caſcinus lib.* 3; *cap.* 3, & *Amatus jam ſæpe laudatus pag.* 247 & *ſequentibus. Brevius vero* E *de illo agunt Auria in Roſa tælefti pag.* 95, & *Mancuſus in Hiſtoria tom.* 1 *pag.* 304. *Tabulam, quæ exteriorem hujus ſacelli & interiorem proſpectum exhibet, una cum dextero ejuſdem latere, delineatam ceteris addidit Caſtiglia, hoc adjecto titulo*: Scenographia ſacelli marmorei, in Panormirano principe templo a ſenatu erecti, in quo arca reliquiarum D. Roſaliæ ſervatur. *Hanc eadem ſcemo & extenſione inciſam hic repræſento.*

ſumptibus maximis & mira elegantia:

302 *Annotationes Caſtiglia ſubdit ſequens*: Marmoribus verſicolores lapides inſerendi artem invenerunt primum Panormitani ſculptores, eaque primum uſi ſunt in ſacelli hujus parietibus contexendis. *Franciſcus Baronius in Opere de Majeſtate Panormitana lib.* 3 *cap.* 2 *de illo ſacello ſic loquitur apud Amatum pag.* 250: Sileo ſacellum in æde maxima D. Roſaliæ a ſundamentis excitatum, quod operis elegantia, ac pretioſorum lapidum vel pulchritudine vel diſpoſitione, non regium modo eſt, ſed etiam par illi alterum in Sicilia tota non agnoſcitur: a quibuſdam Italis equitibus accepi, cum forte primam hujus ſacelli frontem contemplarentur admirabundi, Italiam univerſam ſimili opere glo- F riari non poſſe. *Idem lib.* 3 *cap.* 3, *ſi locus recte aſſignetur apud Amatum*: Arcus quidem totus eorum lapidum generibus conveſtitur, qui auri argentique pretium exæquent. Sunt, qui aſſirment ſenatum Panormitanum minus quidem inſumpſiſſe (*ſeu inſumpturum fuiſſe,*) ſi id ex argento ſtruxiſſet. Architectura ſingulatis, lapidum diſpoſitio mirabilis: ita enim alter alteri eo hæret, ut ex omnis pulchritudine alterius pulchritudo commenderur, nonnulli ſic micant ex intervallo calculi, ut ſtructoram omnem vel animare vel illuſtrare mirum in modum videantur. *Hæc ille, qui ſi forte cum nonnulla exaggeratione loquitur de ſumptibus ſacelli; dubium tamen non relinquit, quin fuerunt maximi. De hiſce laudatus Caſtiglia notat ſequentia*: Sane ex publicis ſenatus Panormitani tabulis cognovimus, eumdem ſenatum aureorum, ſive ſcutorum Sieulorum tredecim millia ad id perſolviſſe anno MDCXXV: deinde anno MDCXXXIV, quo ſacellum perfectum eſt, ſummam aliam ſeutorum trium millium quingentorum ſolutam eſſe quæ ſi primæ addatur, ad ſcota Sieula 16500 totius ſacelli pretium pertingit.

303 *Idem*

AUCT. J. S. *cura Panormitanorum de illo facto* 2

303 *Idem deinde alia ſubjungit his verbis*: Ut hujus ſacelli ſedula habeatur cura, excellentiſſimus ſenatus Panormitanus duos canonicos eligit deputatos ex capitulo ejuſdem templi. Nunc eorum unus eſt illuſtriſſimus dominus Alfonſus Fernandez de Medrano Panormitanus cantor (prima dignitas poſt pontificalem) & judex tribunalis regiæ monarchiæ in Sicilia, qui ob egregium, quo æſtuat, amorem erga D. Roſaliam ſummo ſtudio multis argenteis candelabris, vaſis, aliiſque hujuſmodi ornamentis ſacellum mirifice illuſtravit. Alter eſt canonicus Antonius Mongitorius Panormitanus, qui inter alia D. Roſaliæ Vitam compendioſe edidit, & Opus ſcripſit nondum editum, quo enarrat cultum D. Roſaliæ per univerſum orbem diffuſum. *His recentiori manu de Mongitorio addit*: Obiit tantus vir maximo civium mœrore Panormi die XXIX Maii MDCCXLIII. *Mox vera ita proſequitur*; Benedictus XIII P. M. indulgentiam elargitus eſt omnibus Chriſti fidelibus hoc ſacellum viſitantibus, ut etiam cryptam ejuſdem virginis Roſaliæ in monte Peregrino. Inſuper ut pro qualibet
B Miſſa, in utroque loco *a* quocumque ſacerdote celebrata, a purgatorii igne liberaretur anima, pro qua Miſſa celebratur, ut (*habetur*) ex conceſſione data Romæ XXVI Junii an. MDCCXVIII.

dona pretioſa eidem oblata. 304 Pendent ante ſacellum nonnulli argentei lychni, qui perpetuo ante Virginis reliquias ardent: inter quos unus affabre elaboratur, dono miſſus a civitate Neapolitana anno MDCLVII, ob liberationem a peſte, eodem anno ope noſtræ Virginis (*oblentam, teſte Auria in Roſa cæleſti pag.* 119.) Alter oblatus ad Hieroſolymitano equitum Ordine, ob Melitam inſulam anno MDC. LXXVI a peſte liberatam. Binos etiam lychnos cryſtallinos egregie fabreſactos anno MDCCXXII archiepiſcopus Panormitanus, Fr. D. Joſeph Gaſch S. Roſaliæ virgini obtulit in ſui erga Virginem obſequium. Alium denique argenteum ingentis molis ac mirifici artificii dedit Victor Amedeus, Sabaudiæ dux, tunc Siciliæ rex (*poſtea vero Sardiniæ, ac hodierni Sardiniæ regis pater.*) Libras pendet 399, anreis ſtetit 5000. Frequentiſſimus eſt quotidie populi Panormitani aliorumque concurſus; ut D. Roſaliam veneretur.

C *variæ ibidem Sanctæ feſtivitates.* 305 Quanto autem ſplendore ac dignitate in hoc principe templo celebretur anniverſarius dies feſtus D. Roſaliæ Idibus Julii, refert P. Amato pag. 252, & P. Mancuſi tom. 1 Hiſt. pag. 310. In eo feſto quotannis quatuor millia aureorum collocantur a ſenatu Panormitano: *Feſtivitas ea eſt inventionis reliquiarum. Addit demum Caſtiglia:* Panormi ac per totum Panormitanæ civitatis territorium dies quintus Septembris ſingulis annis ex præcepto colitur, juſſu eminentiſſimi Cardinalis Doriæ. Inibi etiam idem fit I. idibus Julii ex edicto ejuſdem. *Prima feſtivitas celebratur ritu duplici primæ claſſis cum Octava; altera ritu duplici ſecundæ claſſis; ſed utraque eſt de præcepto, ut habet Amatus pag.* 251 *&* 252, *ubi plura videri poſſunt.*

Arca pretioſa, in qua Sanctæ corpus ſervatur. 306 *Caſcinus lib.* 3 *cap.* 2 *& Amatus pag.* 250 *late agunt de arca pretioſa, cui inclusa ſervantur* S. Roſaliæ *oſſa ſacra. Duas hujus arcæ partes accurate delineatas cum annotationibus ſuis nobis tranſmiſit Caſtiglia. Priorem, quam hic exhibeo, deſignat is titulus*: Facies anterior arcæ argenteæ, in qua D. Roſaliæ reliquiæ ſervantur. *Titulo autem haſce obſervationes adjunxit diligentiſſimus adjutor*: Ut facilius, quæ in hac arcæ facie deſcripta ſunt, intelligantur; litteras addidimus, quarum hic explicationem ſubnectimus. D

A. Inſcriptionem continet, quam refert Caſcinus pag. 338, & Amatus pag. 255. Ea autem fideliter ex ipſa arca deſcripta ſic habet: " Philippo IV rege noſtro feliciſſimo, D. Fran. „ciſco Fernandez de la Cueva duce Albuquer„quii prorege humaniſſimo, S. Roſaliæ patriæ „ſervatrici D. Franciſcus Valguarneræ princeps „Aſſori comes, prætor. Cap. D. Petrus Pala„cio, Horatius Lomellino, D. Carolus del „Voglia Campixiano, Andreas Veſpaſiani Aglia„te, Franciſcus del Colle, Simon Bonaccolti, „ſenatores aream hanc quinquemeſtri properato „abſolutoque opere perfectam ære publico ex „voto D.D. anno MDCXXXI„. In ejuſdem arcæ parte poſtica hæc alia leguntur: " Urbanus VIII P. O. M., Panormitanæ pietatis, feliciſtatis amplificator, S. Roſaliæ virginis ſolemnes, qua nata quaque inventa in terris, dies Eccleſiæ faſtis adſcripſit, A. D. MDCXXIX, Pont. vt. Joannettinus Doria S. R. E. C. Archiep. Panorm. corpus divinitus repertum, probatum, colendum expoſuit; anno jubilæi MDCXXV. Sen. Pau. argento incluſit MDCXXXI. D. Franc. Valguarneræ princeps Prætor. Cap. D. Petrus Palacio, Horatius Lomellino, D. Carolus del Voglia Campixiano, Andreas Veſpaſiani Agliata, Franciſcus del Colle, Simon Booaccolti PP. CC. E

veritis obſervationibus illuſtrata: 307. B. Orationem S. Roſaliæ exprimit. Ibi ea inſcripta ſunt, quæ refert Caſcinus pag. 336. *Verba ſunt*:

Preces Deo roſarum inſtar in calathis mittit:
Angelorum obſequia, & munera ſiurum refert.

C. Contemplationem ejuſdem Virginis exaltatura exprimit in arcæ operculo. *Verba apud Caſcinum aſſignata hæc ſunt*:

In Erctenſi foramine abdita liberius cælo fruitur.

D. In arcæ item operculo S. Roſalia coronam precum ſanctiſſimæ Dei Genitrici offert. *Verba inſculpta ex Caſcino accipe*:

Coronam laudum Deiparæ profert,
Solennem poſteris orandi ritum.

Hujus arcæ argentum (auctor eſt P. Caſcini & P. Amato locis citatis) eſt pondo librarum 1750. Verum canonicus Antoninus Mongitore in libro F Ms. de Templis Panormitanis pag. 311, poſtquam ſolertiſſime conſuluiſſet publicum accepti & expenſi codicem, comperiſſe ſe teſtatur, hujuſmodi argentum libras circiter 1300 complere. Ex eodem Antonini Mongitore libro Ms. cognovimus, prædictæ arcæ artificium & argentum 18460 aureis ſtetiſſe; nec multum diſtare videtur a P. Joannis Amato ſententia, qui totius arcæ materiam & opus ipſum ad aureorum 80000 ſummam pertingere conjecturat. Sed publicæ ſenatus tabulæ noviſſime conſultæ ſummam ſcutorum Siculorum a 1000 oſtendunt.

ea ter quotannis exponitur, & ſubinde in publicis neceſſitatibus, 308 *Amatus de Principe templo pag.* 106 *&* 107 *docet, quo apparatu ſingulis annis Panormi in eccleſia metropolitica exponantur ſanctorum patronorum arcæ reliquiariæ, & quibus diebus ter quotannis* S. Roſaliæ *arca expoeatur in media templo pridie feſtivitatis, videlicet* X *Januarii ob terræ motus, de quibus poſtea*; XXV *Julii ob inventionem ſequenti die celebrandam*; *&* III *Septembris, quia poſtera die præcipua celebratur Sanctæ feſtivitatis. Præterea quando periculum aliquod peſtilentiæ ingruit; aliis quoque diebus ſubinde exponitur. Lubet referre, quid*

actum

Scala di canna una.

Palmo 1 2 3 4 5 6 7 8

Scala di canna una.

Palmo 1 2 3 4 5 6 7 8

Auct. J. S.

§ XXX.

Honor S. Roſaliæ habitus, cultuſque ejuſdem extenſus a ſummis Pontificibus eſt regnum Sicilиæ, & ditiones Romani Imperatoris ac regis Hiſpaniarum.

NOn Panormi ſolum, nec in ſola Sitilia, celebris eſt S. Roſaliæ veneratio, ſed ea brevi tempore in pleriſque Europæ provinciis maxime increbuit, uti late oſtendit Caſcinus lib. 3 ſhoarat, *Operis ſui Italici. Ibidem cap.* 13 *refert, quo modo Romæ inchoatus ſit Sanctæ veneratio, & per Urbanum VIII ſummam Pontificem promota. Primo teſtatur, Cardinalem Doria perſcripſiſſe ad Urbanum VIII omnia, quæ Panormi geſta erant poſt inventas* S. Roſaliæ *reliquias; Urbanum vero non ſolum ea omnia approbaſſe & laudaſſe, ſed miro etiam Sanctæ amore inflammatum eſſe. Secundo narrat, primam* S. Roſaliæ *feſtivitatem celebratam eſſe Romæ anno* 1627, *die inventi corporis, aut* XV *Julii, curante P. Hieronymo Petrucci Societatis Jeſu, qui Panormo Romam venerat. Hic enim effecerat, ut in collegio Romano ejuſdem Societatis in prædicto inventionis feſto oratio haberetur de laudibus* S. Roſaliæ, *& die Dominica ſequenti poema elegans de eadem Virgine recitaretur. Devotionem populi valde auxit ſanitas ſubito obtenta ab uno ex diſcipulis collegii, ſimulac is* S. Roſaliam *invocaverat: nam illo imagini ejuſdem Sanctæ; quæ in eccleſia erat expoſita, donum argenteum gratus appendit, eaque occaſione viri quoque primarii eo caperunt accurrere, & Sacrificia quoque curarunt celebranda. Addit biſce Caſcinus, Sicalas quoque in eccleſia ſibi propria* S. Roſaliam *publice cultui expoſuiſſe.*

Quo modo Sanctæ cultus Romæ increbuit.

E

313 *Audierat ſummus Pontifex prædictæ feſtivitatis celebrationem, & verbis benevolis indicabat, ſe odam aut hymnum velle componere ad honorem* S. Roſaliæ. *Cum autem eodem tempore degeret Romæ Antonius de Moncada & Aragonia, dux Montis alti & princeps Paterni, hanc presbyter, ac poſtea in Societate Jeſu defunctus, cumque intelligeret Pontificem libenter audire de* S. Roſalia, *credidit commodam ſibi dari occaſionem promovendi cultum Sanctæ, cujus erat amantiſſimus. Quapropter dentem* S. Roſaliæ, *quem acceperat occaſione diſtribuendarum a Cardinale Doria reliquiarum, auro & margaritis ornatum Urbano VIII obtulit. Accepit ſacrum pignus ſummus Pontifex, tantoque in pretio habuit, ut dentem illum geſtaverit in pectore. Quin imo non contentus litteris Cardinalis Doria de veritate dentis fidem facientibus teſtimonium ipſius quoque dentis habere voluit, teſte Caſcino, qui omnia hæc narrat latius. Porro hæc Urbani VIII in* S. Roſaliam *pietas alteri feſtivitati celebrandæ occaſionem præbere potuit. Certe feſtivitas iſta in eodem collegio Romano fuit habita die* VI *Aprilis ſequentis anni* 1628, *favente Pontifice: orationem enim Latinam, quam in laudem* S. Roſaliæ *dixit nobilis juvenis Joannes Maria Roſcioli, canonicus Lateranenſis, imprimi ſibique dicari voluit, curavitque ut non ſolum magnifico cum apparatu declamaretur, ſed præſentia*

favente Urbano VIII, cui Sancta dentem offert.

F

G g quoque

A *actum ſit nuperrime, dum anno* 1743 *graviſſima peſtis Meſſanam afflixit: nam cum non dubiturem, quin Siculi in tam manifeſto periculo opem* S. Roſaliæ *imploraſſent, rogavi, ut mihi perſcriberetur, ſi quid factum eſſet notatu dignum. Plura collegit humaniſſimus Caſtiglia, ſuo loco obſervanda; at unum hoc maxime ſpectat, quod, ſervatis verbis ipſius, huc transfero.*

prout factum anno 1743 ob peſtem

309 Ut Panormi, *inquit*, cognitum eſt de navi, quæ ad Mamertinum portum elapſo anno MDCCXLIII appulerat, & contagionem cum mercibus ex Miſſolongio vehebat: expeditæ ſunt conſeſtim ad illius urbis ſenatum litteræ ab excelleutiſſimo prorege Bartholomæo Corſiui, & excellentiſſimo Panormitano ſenatu, in quibus neceſſariæ acceæſebantur cautiones da navi lungis a littore eomburenda; utqno ſcdulo curaret, ne quid intra nrbem inferretur quod luem, civibus afflaret. Interea veru publico Panormitanorum cultui propoſuit idem Exc. ſenatus D. Roſaliæ reliquias novem continentet diebus v Kal. Junias.

Meſſana ſevientem

B 33 Ubi vero certum allatum eſt nuntium de peſte intet Meſſanenſes cives graſſante, rurſus civium ubſequiis & precibus axhibita eſt S. Roſaliæ reliqniarum arca Idibus Junii ad x Kal. Auguſti. Eodemque tempore ſolemnes ſicbant enjuſcumque civium eœtus ſupplicationes, in quibus omnes ferme teligioſi Ordines proceſſeruut, clerus eum ipſo Panormitano archiepiſcopo, qui primus prodiit canonicorum collegio ſtipatus. Alii etiam interſnerunt epiſcopi, qui Panormi verſabantur, ſingulari omues modeſtia, ſune pet collum dependeute, ac ſpiois redimiti, ſerrea etiam aliqui ſe cædentes careua, plarique etiam nudo pede. Eadem ratione ſodalitates, quæ Panormi excolnntur prope inſumaræ, ſupplicationem quoquo inierunt, ut D. Ruſaliæ upem tautas inter anguſtias pro Sicilia ac parria effligitarent. *Ita Caſtiglia: nec irrita fuere vota Panormitanorum, cum magnopere mirandum ſit, piſtem, quæ vehementer ſæviit Meſſanæ, non extendiſſe ſe longius per Siciliam.*

alterum arca latus.

C 311 *Hiſce dictis occaſione arcæ ob periculum peſtis expoſitæ, alterum illius latus repræſento in hac tabula, quæ tranſmiſſa eſt hoc titulo*: Facies lateris ſiniſtri ejuſdem areæ. *Notæ additæ ſunt ſequentes:*

A. Exprimit S. Roſaliæ io eremum ſeceſſnm. Inſcriptionem habes apud Caſcinum pag. 336 i *ubi ſic exprimitur:*

Solitariæ vitæ conſilium Dei Pareos ac Puellulus.

Volentes, propitii, eælesti ſoſpitant eomitatu.

B. Exprimirut in arcæ opercnlo S. Roſalia ab angelo e Quiſquineuſi ſpeco ae Etætenſem evoeata. *Verba inſcripta ſunt:*

E Quiſquioeuſi ſapulcra ad Etætenſam ab angelis evoeatur.

Notandum hie, quod in ſentis argenteis, quæ mann ſerunt angeli, in qnatuor arcæ angulis ſiti, inſculptæ non fuetnnt hiſtoriæ ac earmina, ad faeri eorpotis invautionem ſpectantia, quæ refert Caſeinus eitatus pag. 337; ſed tantum roſæ, ut hie delineatæ conſpicinotor. *Hactens Caſtiglia, qui alterum laterum faciem delineatam non miſit, quod ex datis figuris de tota arca facilis ſit conjectura.*

AUCT. J. S. *quoque Eminentiſſimi nepotis ſui Antonii Barberini, aliorumque Cardinalium & principum honoraretur. Exſtat hæc Oratio apud Caſcinum in Appendice pag. 51 & ſeq. : compoſitaque eſt a P. Angelo Galluccio Societatis Jeſu, teſte Auria in Roſa cæleſti pag. 15.*

ab eodem nomen Roſaliæ Martyrologio Romano additum

314 *Interim Cardinalis archiepiſcopus ac ſenatus Panormitanus inſtabant apud Urbanum VIII, cauſam promovente laudato ſupra Petruccio, ut nomen* S. Roſaliæ *inſereretur Martyrologio Romano, quod recudebatur. Urbanus vero, quantumcumque in ſanctam Virginem ferretur affectu, rem tamen remiſit ad ſacram Rituum Congregationem, ut rigoroſe examine diſcuteretur: at impreſſionem Martyrologii ceſſare juſſit, donec, allatis e Sicilia monumentis ſcripturiſque neceſſariis, examen perficeretur. Abſolute tandem feliciter examine, Urbanus die* XXVI *Januarii anni* 1630 *ad ſenatum & populum Panormitanum ita ſcripſit:* Scripram in cæleſti viventium libro Roſaliam Panormitanam, virginitatis liliis coronatam, carere diutius nolumus triumphali Martyrologii Romani teſtimonio.... In ſalute i-
B ſtius urbis agnitum eſſe beneficum Civia veſtræ patrocinium, nos mediocriter gaudemus, qui vota pontificiæ charitatis ad optatos exitus duci fatemur felicitate virtutum veſtrarum. E ſacro corpore, quod anteactis ætatibus ignotum lux cæli plane viſa eſt patefeciſſe in tempore opportuno, cupimus ad populum iſtum depluere imbrem, quamvis ſerotinum, & pluviam voluntariam cæleſtium beneficiorum, quam illa ſegregaſſe credenda eſt patriæ & hereditati ſuæ, tam grato religioſi obſequii cultu laudes & reliquias ejus venerantes &c.

& gratiæ actæ pro acceptis aliis Sanctæ reliquiis:

315 *Ad Cardinalem Doria idem Pontifex ſcripſit die* XVI *Martii anni* 1630, *illius charitatem tempore peſtis exhibitam mire commendans, atque hæc ad propoſitum noſtrum litteris inſerens:* Quæ cæleſte patrocinium Panormitanæ patriæ magnitudine beneficiorum declaravit beatiſſima virgo Roſalia, digna plane erat, cujus nomen in ſacris Romani Martyrologii faſtis inter Catholicæ Eccleſiæ phuſus triumpharet. *Porro, cum interim laudatus Cardinalis archiepiſcopus reliquias quaſdam Sanctæ deſtinaſſet ad*
C *Urbanum; hic ejuſdem menſis Martii die* XXIII *per litteras de acceptu pignore ſacro gratias egit his verbis:* Accepimus gemmas paradiſi, deſiderabiliores ſuper aurum & lapidem pretioſum, reliquias beatiſſimæ virginis Roſaliæ, lectas e cæleſti Panormitanæ eccleſiæ theſauro. Sacræ conſolationis rore floruit ſtatim cor pontificiæ charitatis. Porro autem oramus eam Virginem cum Omnipotente regnantem, ut quæ a patrio cælo peſtilentiam ouper depoſuiſſe pie creditur, nunc brachio virtutis ſuæ, facta terribilis ut caſtrorum acies ordinata, diſcordiam ex Italia profliget. Te vero, qui manus, angelis gratiſſimum, hominibus ſalutare, ad nos miſiſti, paternæ beoevolentiæ brachiis complectimur &c. *Laudatæ litteræ integræ habentur apud Caſcinum pag.* 390 *& ſeqq.*

geminum ejus in Martyrologio elogium:

316 *Abſoluta non multo poſt fuit impreſſio Martyrologii Romani cum duplici* S. Roſaliæ *elogio. Quapropter illud Petruccius cum litteris, datis die* XV *Aprilis, miſit ad ſenatum Panormitanum, uti ipſe cupiebat Pontifex. Elogium autem additum* XV *Septembris, qui emortualis creditur, tale eſt:* Panormi ouptalis ſanctæ Roſaliæ virginis Panormitanæ, ex regio Caroli Magni ſanguine ortæ, quæ pro Chriſti amore puerorum principatum, ſulamque profugiens, in montibus D ac ſpeluncis ſolitaria cæleſtem vitam duxit. *Inventio vero corporis ad* XV *Julii his celebratur verbis:* Panormi inventio corpotis ſanctæ Roſaliæ virginis Panormitanæ, quod Urbano octavo Pontifice maximo repertum divinitus, anno jubilæi Siciliam a peſte libaravit. *Non potuerunt non placere hæc elogia tam Cardinali archiepiſcopo quam ſequenti populoque Panormitano. Verumtamen, teſte Caſcino pag.* 393, *non defuerunt, qui de loco emortuali Sanctæ, & de liberatione Siciliæ a peſtilentia, nonnihil dubitationis inſuſurrare voluerunt apud Cardinalem Barberinum. At, cum duo illa rapita ſolide ſint probata præ ceteris, difficile non fuit ſenatui & archiepiſcopo motam dubitationem diſſipare per litteras ad Eminentiſſimum Barberinum datas. Hic vero Cardinali archiepiſcopo reſpondit, decretum ſacræ Congregationis Rituum tam maturo judicio latum fuiſſe, ut nimium animoſitatis oſtenderet, quiſcumque eidem ſe opponeret, aut de eo minus reverenter diſſerere ſuſtineret. Addebat, nihil ultra requirendum eſſe cum vel ſolum iſtud decretum cum approbatione Pontificis* E *ſufficeret ad obturandum os obloquentium.*

varia reliquia Romam miſſa:

317 *Panormitani igitur læti promotione cultus* S. Roſaliæ, *gratos ſe præbere voluerunt iis, quorum opera rem cœptam intrligebant & perfectam. Prima feſtivitas Romæ facta* in collegio *Romano Societatis Jeſu. Miſſæ fuerunt anno* 1630 S. Roſaliæ *reliquiæ ad prædictum collegium, teſte Caſcino pag.* 393, *qui ipſe curam habuit res tranſmittendi. Hinc eodem anno, die* IV *Septembris rurſum ibi celebrata feſtivitas Sanctæ. Eodem etiam die feſtum Sanctæ celebratum Romæ in eccleſia nationis Siculæ, ubi conceſſæ fuerunt a Pontifice plenariæ indulgentiæ ob dedicationem novi altaris & imaginis* S. Roſaliæ. *Reliquiæ quoque ejuſdem Sanctæ petitæ per Caſcinum Joannes Maria Roſcioli, qui primam de ejus laudibus orationem dixerat, ut eas ibrcæ argenteæ inclusas in eccleſia Lateranenſi collocaret, teſte rurſum Caſcino pag.* 396. *Senatus vero Panormitanus imaginem* S. Roſaliæ pretioſiſſimis decoratam ornamentis *tranſmiſit ad Urbanum VIII. Hic autem litteris ad ſenatum, datis* III *Januarii anni* 1632, *declaravit munus ſibi gratum fuiſſe. Litteras baſce dat Caſcinus* F *pag.* 395, *ex quibus nonnulla ad propoſitum noſtrum huc transfero,* Dignam, *inquit*, Apoſtolica pietate curam exiſtimavimus, Roſaliam inſigni ſanctimonia claram beatarum virginum catalogo adſcribere: quod vobis totique Panormitanæ civitati jucundum accidiſſe lætamur. *Hactenus de cultu Sanctæ per Urbanum VIII extenſo & promoto.*

pitia ſibidem Sanctæ juſſu Alexandri VII ut patronæ contra peſtem:

318 *Quibus modis per Alexandrum VII dilatatus ſit cultus* S. Roſaliæ, *refert Vincentius Auria, qui eodem tempore florebat, in Roſa cæleſti pag.* 124 *& ſequentibus. Peſtilentia, quæ in variis Italiæ partibus ſeviebat, Roma quoque affligebatur. Qua de cauſa Alexander Papa anno* 1656 *talem* S. Roſaliæ *imaginem curavit excudendam, ut in ea repræſentaretur tamquam patrona contra peſtem: exhibebatur enim ſancta Anacboretis, genibus flexis ſuper cadavera orans pro Urbe; ex duobus vero angelis adjunctis alter Sanctam roſis coronat, alter nudum gladium vagina recondit in ſignum ceſſantis peſtilentiæ. Inſcriptio quoque addita erat eam orationi ſequente in hanc mediam:* S. Roſaliæ virgini Panormitanæ ſupplicat Chriſtiana reſpublica, ut ſi-

cut

A cut anno Domini MDCXXV patriam ſuam a peſte liberavit, ita hoc anno MDCLVI & perpetuo ab eadem ſerver Romam communem patriam & mundi caput. ORATIO. Deus, qui non mortem, ſed pœnitentiam deſideras peccatorum, nos ad te revertantes propitius reſpice, atque per merita B. Roſaliæ virginis a peſte defende, ut dum tibi devoti exiſtimus, iraeundiæ tuæ flagella a nobis amoveas. Par Dominum &c.

reliquiæ Alexandro miſſæ: ab eodem Officium ad totam Siciliam extenſum:

319 *Cum vero anno ſequente 1657 reverendiſſimus dominus Antonius Gelofus, vicarius generalis ſedis Panormitanæ vacantis, nonnullas* S. Roſaliæ *reliquias ad prædictum Pontificem miſiſſet, Alexander eidem gratias agendas curavit per illuſtriſſimum dominum Natalem Rondolinum, qui Pontifici erat a ſecretis. Epiſtolam totam recitat Auria pag.* 125. *Ex in hac tranſfero ſequentia:* Reliquiæ S. Roſaliæ, quas ad Sanctiſſimum Dominum noſtrum miſiſti, non leve ipſi

* Panormus

gaudium attulerunt, cum inclyta iſta urbs * patri olim, qua nunc Roma, quia immo longo acerbiori peſtilentia implicata, documentum præbuerit, quantum in iis ad teterrimum morbum profligandum momenti ſit. Auxit egregii muneris laudes vir excellentiſſimus, omnique virtute cumulatiſſimus, Terræ novæ dux, qui illud una

B cum tuis litteris religioſe pieque tradidit Sanctitati ſuæ &c. *Deinde anno 1666 inſtitutus archiepiſcopus ac ſenatus Panormitanus, ut Officium* S. Roſaliæ *extenderetur ad totum Siciliæ regnum, atque iſtud obtinuerunt, ut patet ex approbatione Sacræ Rituum Congregationis, datæ* XXVII *Novembris anni 1666, ac deinde confirmatæ ab Alexandro VII. Itaque Officium novem lectionum, ex quibus tres ſunt de vita Sanctæ, & oratio particularis, anno 1667 Romæ impreſſum ac Panormi recuſum eſt, tenique Siciliæ regno præſcriptum. Videri illud poteſt apud Auriam ad calcem Roſæ cæleſtis.*

ab Innocentio XI ad omnia Leopoldi imperatoris,

320 *Porro, ſicut beneficia* S. Roſaliæ *ſe ad plerasque Europæ provincias extenderunt, ita plures paulatim regni Officio proprio ejus feſtivitatem celebrare deſiderarunt. Anno 1689 gratiam illam petiit & obtinuit auguſtiſſimus atque ac piiſſimus imperator Leopoldus, concedente Innocentio XI, uti diſcimus ex decreto Sacræ Rituum Congregationis, quod edidit Mancuſus in Hiſto-*

C *ria tom.* 1 *pag.* 258 *ſub hoc titulo:* Decretum S. R. C. de feſto ſanctæ Roſaliæ virginis Panormitanæ cum Officio & Miſſa in regnis & provinciis cæſareæ majeſtati imperatoris Leopoldi I ſubjectis tamquam de patrona, annuente S. P. Innocentio XI. *Decretum ipſum ibidem ſic legitur:* Piis ac ea ixis precibus anguſtiſſimi imperatoris Leopoldi, per ſuas litteras SS. Domino noſtro a R. P. D. Emerix ſacræ rotæ auditore oblatas, inſtirum fuit, ut Sanctitas ſua facultatem tribuere dignaretur, ut die XV Septembris feſtum ſanctæ Roſaliæ virginis Panormitanæ, cujus patrocinio & interceſſione, ut in iiſdem litteris addebatur, plura in dies ei augentur beneficia, cum Officio & Miſſa ſub ritu dupliei majori, ts mquam de patrona, in regnis & provinciis cæſareæ majeſtati ſubjectis lieite & libe. te quotannis recolatur & celebretur; & hujuſmodi inſtantia a Sanctitate ſua ad ſacram Rituum Congregationem ramiſſa, Eminentiſſimi Patres eidem ſacræ Congregationi præpoſiti ob ſingularia ejuſdem cæſareæ majeſtatis erga Sedem apoſtolicam promerita, petitam gratiam ennea. dendam eſſe cenſuerunt; & ſic, ut præfertur, opportunum decretum expediri mandarunt. Die XXX Julii MDCLXXXIX A. Card. Cybo... Bernardinus Caſalius S. R. C. ſecretarius. AUCT. J. S.

321 *Pietatem Leopoldi imitatus eſt Carolus II Hiſpaniarum rex, qui anno 1693 ab Innocentio XII impetravit, ut feſtum & Officium* S. Roſaliæ *ad omnia regna ditionesque ſibi ſubjectas extenderetur. Decretum Sacræ Rituum Congregationis ſic edidit Mancuſus pag.* 259: Relatis in S. R. C. ab eminentiſſimo & reverendiſſimo domino Cardinali Albano precibus excellentiſſimi ducis de Medina Cæli, ſereniſſimi Catholici regis apud ſanctam Sedem oratoris, nomine ejuſdem majeſtatis porrectis pro extenſione Officii ſanctæ Roſaliæ virginis, alias pro regno Siciliæ (&) nonnullis mundi partibus conceſſi, eadem ſacra Congregatio cenſuit, eſſe concedendum, ut in poſterum ſingulis annis die XV Septembris ejuſdem Sanctæ feſtum recitari poſſit in omnibus regnis & dominis præfato Hiſpaniarum regi ſubjectis ſub ritu ſemiduplini, & juxta rubricas Breviarii Romani, firmis in reliquis remanentibus indultis ſub ritu dupliei jam conceſſis; ſi SS. Domino noſtro placuerit. Die XV Martii MDCXCIII. Facta igitur deinde SS. Domino E noſtro per me ſecretarium relatione, Sanctitas ſua annuit. Die XVII ejuſdem menſis Martii, anno MDCXCIII. A. Card. Cybo... D. Inghirami S. R. C. Secretarius. *Addit hiſce Mancuſus, Sanctæ Officium in quibuſdam Hiſpaniæ dioceſibus recitari ritu dupliei, videlicet in Hiſpalenſi & Toletana, quin facultatem illam illarum antiſtites jam antea obtinuerant, Toletanus nempe anno 1679, Hiſpalenſis anno 1685. Dioceſi quoque Mutinenſi in Italia eandem gratiam conceſſam a Clemente XI, teſtatur. Eadem verſimiliter & aliis quibuſdam deinde conceſſa.*

ab Innocentio XII ad ditiones regis Hiſpaniæ

§ XXXI.

Miſſa propria pro regno Siciliæ impetrata, & Officium novum: preces Senatus Panormitani apud ſummum Pontificem, ut Officium extendatur ad Eccleſiam univerſalem. F

Miſſa propria approbata pro utroque Sanctæ feſto,

ANno 1695 e *ſacra Rituum Congregatione pro toto regno Siciliæ approbata eſt Miſſa propria* S. Roſaliæ, *eaque eodem anno Romæ & Panormi impreſſa cum hoc decreto:* Supraſcriptam Miſſam propriam ſanctæ Roſaliæ virginis ab eminentiſſimo & reverendiſſimo domino Cardinali Colloredo reviſam, correctam & relatam, ſacrorum Rituum Congregatio ad enixas preces excellentiſſimi ducis de Medina Cæli, ſereniſſimi regis Catholici apud ſanctam Sedem oratoris, nomine ejuſdem majeſtatis porrectas, pro regno Siciliæ approbavit, & in feſto ejuſdem Sanctæ, ſervatis in reliquis rubricis Miſſalis Romani, celebrari poſſe benigniter conceſſit. Die XVIII Junii MDCXCV. A. Card. Cybo.... B. Inghiramus Sac. Rit. Congr. Secr. *Conceſſa eſt hæc Miſſa tum pro feſto inventionis die XV Julii celebrari ſolito, quam pro feſto præcipuo, quod IV Septembris agitur; ut colligi poteſt ex diverſo Euangelio: nam id ſolum mutatur. Die IV Septembris præſcribitur legenda parabola de decem*

AUCT. J. S. *Virginibus ea Matthæo cap. 25; pro die Inventionis ex Matthæo cap. 13 a V 44:* Simile nſt regnum cælorum theſenio abſcondito in agro *&c. Verum, ut me monuit Caſtiglia*, noviſſime decretum ſuit, *ut poſterius iſtud Euangelium in utraque legeretur feſtivitate, atque eodem tempore in prima Oratione etiam aliquid eſt mutatum.*

ex qua pauca dantur.

323 *Miſſa autem hæc ſic compoſita eſt, ut contemptus rerum mundanarum, vita ſolitaria & virginitas maxime commendentur. Introitus hic eſt:* Regnum mundi & omnem ornetum ſeculi contempſi propter amorem Domini mei Jeſu Chriſti, quem vidi, quem emevi, in quem credidi, quam dilexi. Levevi oculos meos in montes, nnde veniet euxiliam mihi *&c. Oratio hæc erat prima:* Deus, qui beetem Roſaliam virginem e regalibus mundi delieiis in montium ſolitudinem trenſtuliſti, concede propitius, ut ejus meritis & petrocinio e ſeculi voluptetibus in cælestium emorem transferamur, & ab irecundiæ tnæ flagellis miſericorditer liberemur. Per

B *&c. Eadem deinde ſic correcta:* Dens, qui beetem Roſaliem virginem a regalibus deliciis in montium ſolitudinem trenſtuliſti; concede propitius, ut ejus meritis & intereceſſione, e mundi voluptetibus in cælestium emorem erigemur, & ab ireeundiæ tnæ flagellis miſericorditer libere. mur. Per *&c. Oratio hæc ita impreſſa legitur in nevo Officio, de quo jam agam: nam dicta de Miſſa ſufficiunt ad propoſitum noſtrum.*

Officium novum pro regno Sicilia approbatum;

324 *Officium novum de S.* Roſelia *Impetravit anno 1713 civitas Panormitann, idemque anno 1729 approbavit Congregatio ſacrorum Rituum pro toto regno Sicilia; uti diſcimus ex decreto laudatæ Congregationis, quod poſt Officium, anno 1730 Panormi impreſſum, ita ſonat.* Ad ſuppliees enixaſque preees nomine ſenatus eivitetis Panormitenæ pro extenſione Officii ſanctæ Roſaliæ virginis Penormitanæ ad Eeeleſiam univerſalem SS. Domino noſtro porrectas, illaſque n Senctitate ſua ed Sec. Ritnum Congregstionem remiſſas, atque releies, Sec. eadem Rituum Congregetio benigne indulſit, ut ſingulis ennis die tv Seprembris in feſto ſanctæ Roſaliæ virginis Officium ipſius proprium, ſub die XXIX Auguſti MDCCXIII pro civitete Panormi epprobetum, eb omnibus eccleſiæ feculeribus & regnleribus utri-

C uſque ſexus, qui ſd horas Cenonicas tenentur, in toto regno Sicilie tenetum reciteri poſſit & ve. leet. Die decimo Decembris MDCCXXIX. N Cardinelie Coſeia Prop... N. M. Tedeſchi archiep. Apomenus Sec. Rit Congr. Seeret. *Facile videbit ſtudioſus lector, plus petitum fuiſſe a ſenatu Panormitano, quam fuerit conceſſum a Congregatione ſacrorum Rituum. Cauſam oepulſa tanto minus divinare poſſumes, quanto latius per varias Europæ provincias Sanctæ cultus legitime eſt propagatus, niſi fortaſſe Officium viſum fuerit nimis ſingulare, quam ut videretur præſcribendum toti Eccleſiæ Catholicæ. Sane hymni, antiphonæ, aliaque fere omnia moribus & geſtis* S. Roſaliæ *ſunt adaptata, quod raro ſit in Officiis Eccleſiæ præſcriptis.*

petita ex. tenſa Officii per epiſtolam.

325 *Quidquid autem ſit de cauſa repulſæ, excellentiſſimus ſenatus necdum ſpe excidit impetrandi aliquando, ut ſancta urbis ſuæ Patrona, toto fere orbe celebrata, ſen dicto jam Officio, ſen ullo minus ſingulari, a tota Eccleſia honoretur. Sane ſeviſſima illa peſtilentia, quæ ante paucos annos urbem Meſſanenſem ſic devaſtavit, uti reliquæ tamen peperceris Siciliæ, quod* S. Roſaliæ *patrocinio attribuunt Panormitani,* D *occaſionem & ſtimulum ipſic admovit preces iterandi apud ſummum Pontificem. De hiſce anno 1744 ita ad me ſcripſit P. Noto:* Senetus Penormitenus a Benedicto XIV P. M. enixe petiit, ut Miſſam & Officium proprium S. Roſeliæ die 1v Septembris ſub ritu duplici ad nniverſam Eeeleſiam exmnderet. Idem rogs runt & metropolitenæ eccleſiæ eepitulum, & erchiepiſcopus Penormitenus, & dnodeeim nobilium virorum eœtus, quem vulgo regni Sicilie deputationem eppelle. mus. Curavit etiem ſenatus, ut nonnulli Europæ prineipes a ſencte Sedn idem flagitarent, & quemdam e noſtre Societate Romæ commorantem per litteras rogavit, ut id ipſum apud Romenem eutiem Panormiteni ſenetus nomine agere pergat. *Idem nobic tranſmiſit eurmplar epiſtolæ Italicæ, quæ data notatur* XXX *Oſtobris anni 1743, & ejnc titulus Latine redditus hic eſt:* Epiſtole exeellentiſſimi ſenetus, directa ad pedes Sanctitstis ſuæ, ut Officium S. Roſaliæ commune faciet orbi Catholico. *Lubet eam huc tranſferre, tum quia de dilatato* S. Roſeliæ *cultu breviter multa complectitur, tum ut ſic vota noſtra* E *pro extenſione cultus* S. Roſeliæ *modeſte conjungamus. Quapropter Epiſtolam totam eu Italica Latinam facio.*

326 SANCTISSIME PATER. Tantis beneficiis & continuæ protectioni S. Roſeliæ virginis, ei- vis ſuæ, ſe ingratam exhiberet Panormus, ſi ex paſſe ſue non procuraret majorem ipſius exaltetionem & cultus extenſionem. Quod ſi entiqua beneficiornm accepiorum memoria prorſus exciditſſet; recentius, qnem nt id fieri poſſit, eſt beneficium ſervetæ hujus metropolis, ſelieiſſimæ petriæ ſuæ, & reliquæ regni partis e funeſtiſſimo inſortunio contagii Meſſanenſis, Deo valente per petrocinium ſenctæ Thenmeturgæ, conſtricti in ſolo territorio prædictæ eivitatis Meſſanæ, & in pancis proximæ Calebriæ hebitationibus. Non hane ſolem metropolim peſte libe. ret; ſed Dnus eem prodigiis menifeſtere dignetur in toto mundo. Thaumeturgam pro beneficiis obtentis celebrent Ancona, Mediolanum, Genue, Niceæ *, Serdinie, Cremona, Melite, Barcino, Colonie, Vienne, Antverpie, Ipre, Prega, Græcium *, Cilleia *, Cracovia, Thigerenam *, Molinæ *, Californie in Ameriee, & uſque ad regiones Tncoieas Afriee & Orientis. Hae de cauſa merito eemdnm Panormem elegerunt Iislie, Hiſpenia, Germanie, Gellie, Polonia, Belgium & Luſitenia, præter elies non peuces regiones & eivitates, qnæ eemdem & effectu & obligstione impulſæ venerentur: quales ſnnt Venetie, Sabeudie, Baverie, Lotharingin Mutine, Mentna, Bononie, Hiſpslis, Toletum, Metritum, Duacum, Reeinetum, Interemna, Luce, Florentia, Forum Livii, Neepolis, Rivellum, Trevicum, Lucerenne * & Menfredonia eum eliis Eurnpæ locis.

in qua offendatur quam multis locis Sanctissima habeatur ut patrona,

* Nizza in Provincia
* Gratz in Styria
* Thiere
* Moulins
F
* Lucerane

327 Si entem ob prodigioſam Penormi liberationem a peſte, anno MDCXXIV orte, obtentam per preces beeiæ Civis, quæ effecit, nt tunc inveniranſur ſecræ ſnæ reliquiæ, in viſceribus terræ montis Peregrini per quinque ſecula latentes, dignstus aſt Senctiſſimus Dominus Urbenus VIII non ſolum eamdem Martyrologio Romeno eum honorifico elogio inſerere ad tv Septembris, diem ipſius emorſuelem; ſed etiem ed XV Julii, diem feliciis reliquierum njus inventionis; rarioni videtur conſenteneum, ut hæc ipſe metropolis a Sanctitate veſtra expectet gretiem & ſolatium

quibus gradibus promotus ſit ejus cultus,

A ſolatium cultus ejuſdem Sanctæ per totum orbem Catholicum propagati, recitatione Officii proprii, & celebratione Miſſæ, ritu dupliei, die 17 Septembrie, qui necdum alio Officio occupatus eſt in Breviario Romano. Ita ſemper jure merito per multos gradus proceſſit cultus hujus glorioſiſſimæ Virginis Panormitanæ, gratia ſit benignæ conceſſionibus Sedis apoſtolicæ.

& quam late extenſus,

328 Anno MDCLXVI ab Alexandro VII orbi Panormitanæ ejuſque diœceſi conceſſum fuit Officium partieulare de Sancta. Iſtud anno MDCLXXIII a Clemente X extenſum ſuit pro civitate Atrano: anno MDCLXXIX ab Innocentio XI pro diœceſi Toletana: deinde anno MDCLXXXIII pro toto hoc Siciliæ regno; anno MDCLXXXV pro diœceſi Hiſpalenſi: anno MDCLXXXIX ab eodem Pontifice pro toto imperio ritu dupliei. Anno MDCXCIII ab Innocentio XII dilatatum fuit ad omnia regna regi Hiſpaniarum ſubdita. Anno MDCXCV pro hoc ipſo regno approbata eſt Miſſa nova propria hujus Sanctæ Anno MDCCXIII a Clemente XI conceſſum eſt Officium proprium pro hac civitate, & pro tota diœceſi Mutinenſi in Longobardia, illudque deinde anno MDCCXXIX a Benedicto XIII extenſum.

B

ut tandem communis fiat toti Eccleſiæ.

329 Patrona igitor & protectrix quaſi generalis S. Roſalia quam maxime meriti videtur alium iſtum gradum, ut celebretur per univerſalem Eccleſiam ritu dupliei Officium & Miſſa ipſius prædicto beatæ mortis ſuæ die. Ree porro hæc tum ſummum creabit lætitiam ferventiſſimæ huic civitati, tum grata erit mundo univerſo, qui Sanctam devote veneratur: Hic itaque ſenatus gratiam hanc maxime inſignem a Sanctitate veſtra humiliter flagitat, illamque a Paterna pietate veſtra ſe obtenturum ſperat; ac ſe proſternens ad ſacros pedes exoſculandum, Puſtoralem benedictionem petit &c. *Multa ex factis in hac epiſtola contentis jam ſuis locis relata ſunt, alia vero quædam referentur inferius, ubi agetur de reliquiis Sanctæ ad varias provincias tranſmiſſis, & de cultu ibidem inchoato.*

§ XXXII.

Occaſione terræ motus nova Panormi inſtituta feſtivitas S. Roſaliæ: beneficia ejuſdem Sanctæ in alio terræ motu.

C

Vehementes terra concuſſiones in Sicilia,

ANno 1693 *nova Panormi inſtituta eſt feſtivitas* S. Roſaliæ, *eaque ſingulis annis celebratur die* XI *Januarii. Nominatur paſſim* feſtum terræ motus, *quia horrendæ concuſſiones, quibus prædicto anno pars magna Siciliæ afflicta eſt, eidem feſtivitati occaſionem præburraat, quod Panormitani ſe a ruina ſervatos crederent patrocinio* S. Roſaliæ. *P. Dominicus Stanislaus Alberti anno* 1714 *libellum edidit Italicum & perbrevem, in quo narrat damna terræ concuſſionibus hanc Siciliæ illata, & periculum Panormi, una cum inſtitutione feſtivitatis memoratæ. Diviſa eſt hoc tempore Sicilia tota in tres provincias præcipuas, quas* vallee *vocant; nimirum in vallem Nemorenſem ſeu Demonæ, vulgo* il val di Demoni, *in vallem Netinam, Siculis,* il val di Noto, *& in vallem Mazaræ, iiſdem* il val di Mazara: *in hac poſtrema ſita eſt Panormus, in priori eſt Meſſana, & in ſecunda Syracuſæ. O. Auctores hæ valles multum paſſæ ſunt terræ ſuccuſſionibus, quæ ſumma vehementia inchoatæ ſunt duabus fere horis ante mediam noctem, die Veneris ex Januarii anni* 1693. *Cum autem peſt primam ſuccuſſionem aliæ ſubinde levires ſequerentur, homines ex urbibus paſſim ſe propipiebant in campos apertos, ne ruinis ædificiorum cadentium opprimerentur.* J. S.

331 *Verumtamen die Dominica* XI *Januarii in urbes redibant plerique, ut ſacroſanctæ Miſſæ ſacrificio adeſſent, & multi eodem tempore de peccatis confitebantur, præſertim Catanæ, ut adverſatur laudatus ſcriptor pag.* XI, *ubi id maxime erat neceſſarium. Quippe duabus fere horis peſt Meridiem, & circiter quadraginta horis a prima ſuccuſſione, tam gravi iterum ſuccuſſu terra eſt mota, ut Catana fere tota perierit. Miſerrimi infortunii ſpectator attonitus fuit P. Antonius Serrovien ex Oedine Minorum Conventualium, qui Catanam proficiſcebatur, & pauciſ millaribus Italicis ab ea aberat*; Quando improviſo, *inquit ſcriptor*, vidit nubem caliginoſam ſupra civitatem ſe extendentem, quæ noctem ſecum portabat funeſtam. Vidit eodem tempore ex ore montis Ætnæ nonnullas emitti flammas, quæ per tractum vicinum ſe dilatabant. Eodem tempore momento mare ſine modo intumeſcere cœpit & inflari: & terra cum mugitu horribilis ſonitus tota tremere cernitur. *Plura addit de effectu terræ motus in avibus, jumentis & equis. De Catana vero aſſerit, nebem non amplius apparuiſſe P. Antonio: neque id miram, cum teſtetur totam corruiſſe, exceptis tribus aut quatuor ædificiis, urbiſque muris. Alias quoque urbes ſimilia paſſas ſcribit, ita ut ſexaginta hominum millia ſub ruinis perierint.* *quibus Catana aliæque urbes ſubverſæ*

B

332 *Quod ſpectat ad Panormum, toi quoque ibidem ædificia corruerunt, ut inſtaurari non potuerint teiginta millibus ſcatorum, eodem ſcriptore teſtante; & quidem nonnulla eeciderunt in locis maxime frequentatis a populo. Quorumdam etiam domus collapſæ ſunt, poſtquam earum incolæ paulo ante exiverant, non metu ſuccuſſionis, quam necdum erant experti, ſed alia occaſione; quod maxime notandum de ægroto aliquo, cujus domus collapſa eſt, poſtquam exiverat. Qua de cauſa magnopere erat mirandum, nullum hominem periiſſe Panormi, uti eccidiſſe teſtatur laudatus ſcriptor, idque divinæ protectioni plane attribuendum. Cui autem acceptum beneficium S. Roſaliæ patrocinio adſcripſerint Panormitani, ediſſerit idem ſcripter, varias allegans rationes, inter quas illa etiam eſt, quod in eccleſia Sanctæ in monte Peregrino nulla fuerit terræ ſuccuſſio, quemadmodum ſacellani iſtius eccleſiæ, aliique teſtes fide digni aſſeverarunt; quod que antiqua* S. Roſaliæ *eccleſia inter Raguſam & Claromontem illæſa ſteterit, licet urbs utraque graviſſime fuerit afflicta. Alias ipſius rationes non repeto, cum judicium archiepiſcopi Panormitani, gubernatoris Siciliæ, totiuſque ſenatus & populi Panormitani ſufficere poſſit ad beatificum iſtud* S. Roſaliæ *pie attribuendum, ſicut illi unanimiter fecerunt.* *Panormi multa quidem collapſa ædificia; at nemo ſub ruinis periit,*

F

333 *Proxea ipſo, dux Uzedæ, ter inviſit eccleſiam Sanctæ in monte Peregrino, ut tum populo undique accurreate gratias ageret de beneficio accepto. Archiepiſcopus Ferdinandus de Bazan ſolemnem inſtituit feſtivitatem, in qua proprüis manibus ſacroſanctum Domini Corpus dictum, diſtribuit communicantibus, qui aſſerunt fuiſſe* *quod beneficium ab omnibus S. Roſaliæ eſt attribuendum,*

AUCT. J. S. *nomero ſeptemdecim millia : veſperi vero hym. num* Te Deum laudamus *cecinit , præſentibus prorege , conſilio regio , ſenatu Panormitano , atque omnibus fere nobilibus. Deinde vero ſenatus Panormitanus cogitavit de celebranda feſtivitate unius in die anniverſario terræ motus , ſeu* XI *Januarii . Primo anno feſtum iſtud celebratum eſt die* XI *Februarii hoc modo. Triduo ante mandatum eſt populo , in ſigna publicæ lætitiæ ederet prædicto feſtivitatis die. Dein pridie ſuſti ad veſperam archiepiſcopus inchoavit hymnum,* Te Deum*; qui dum canebatur a muſitis , ſanctiſſimum Sacramentum circumferebatur in agmine ſupplicantium per eccleſiam. Data vero benedictione & hymno finito , omnes proceſſerunt ad ſacellum* S. Roſuliæ *, ubi præter nomine totius ſenatus & populi tale votum nuncupavit.*

inſtituto in gratiarum actionem feſto annuo.

334 Ad tuæ magnitudinis pedes , O ſacra & excelſa virgo & concivis Roſuliæ , provoluti , nos ſenatus populuſque Panormitanus, ruarum interceſſionum efficacia in terræ motuum ærumnis , in quibus tot civitates & oppida hujus regni corruerunt , tantuſque gentium numerus periit, divinitus hanc urbem, patriam tuam , præſervatam fuiſſe pie credimus , ſentimus & profitemur. Quam ob eunſam , tam hujus, quam aliorum beneficiorum impulſo , in gratitudinis ſignum corda ſnnarus populique Panormitani tibi addictiſſima iterum dicamus; & omni undecima Januarii die , in qua terræ morus & liberatio evenerunt, in perpetuum , ad ſpecialem nominis tui exaltationem , ſolemnitatem quotannis celebraturos eum ſacroſunctæ Euchariſtiæ ſumptione, ſpondemus, juramus ac vovemus ante ſunctiſſimæ individuæque Trinitatis tribunal , coram illibata Dei Genitrice Maria , & omnibus curiæ cæleſtis magnatibus, tactis Jeſu Chriſti Domini noſtri Evangeliis. *Hoc votum illuſtre eſt argumentum religioſæ pietatis Panormitanorum erga* S. Roſaliam, *cujus feſtivitas ſequenti die , ſequentibus vero annis* XI *Januarii , ſolemniter eſt celebrata cum expoſitione arcæ , in qua ſacrum ejus corpus ſervatur , uti jam dictum eſt num.* 308. *Feſtivitas quoque ab archiepiſcopo ad totam dioceſim eodem anno fuit extenſa.*

B

Alius terræ motus Panormi anno 1726 C

335 *Anno* 1726, *die* 2 *Septembris , alius terræ motus graviter afflixit civitatem Panormitanam , & non ſine hominum interitu. Neque tamen in triſti illo infortunio* S. Roſaliam *ſibi defuiſſe credidernnt Panormitani , licet beneficium non ſoli* Roſaliæ, *ſed etiam Virgini Immaculatæ & S. Joſepho attribuerint. Totam iſtius terræ motus hiſtoriam fuſe enarravit Antonius Mongitorius , vir eruditus , & ſcriptis operibus notiſſimus , edito libello Italico , cujus titulus Latine redditus hic eſt*: Panormus admonita , pœnitens & grata in horribili terræ motu primi Septembris anni MDCCXXVI. *Duas alias ejuſdem terræ motus relationes anno* 1726 *Panormi impreſſas præ manibus habeo . Verum cum illas Mongitorius viderit , uti & tertiam aliam , ac multa ab iis omiſſa in præfatione ſua teſtetur , cumque hic ſcriptor ceteris autior ſit & auctoritate præſantior ; unus hic ſufficiet ad propoſitum noſtrum , ut breviter nonnulla dicamus , cur* S. Roſaliam *Panormitani hic benefactricem agnoſcant. Part.* 1 *cap.* 1 *exponit varia prodigia , quibus eladem quamdam Panormitanis prænuntiatam exiſtimat. Cap.* 2 *ipſam terræ ſuccuſſionem deſcribit . Sequentibus capitibus narrat damna ædificiis illata, quæ non pauca fuerunt ; ac deinde homines ſub ruinis mortuos aut læſos : mortuos autem aſſerit ducentos circiter & quinquaginta ; læſos fere quinquaginta ſupra centum.* D

in quo varii experti ſunt beneficia S. Roſaliæ ,

336 *Part.* 2 *Opuſculi deſcribit varia pœnitentium opera , ſupplicationeſque multiplices , quibus divinam iracundiam placare conabantur Panormitani poſt terræ ſuccuſſionem , ne novis ſuccuſſionibus damna ædificiorum & hominum augerentur. Varios quidem patronos invocabant varii ; plerique tamen Immaculatam Dei Genitricem , S. Joſephum , & S.* Roſulium , *ad cujus eccleſiam in monte Peregrino immenſus erat populi concurſus. Et ſane poſt damnum primis ſuccuſſionibus illatum , teſte Mongitorio , nova non acceſſerunt , licet concuſſiones quædam leviores poſtea fuerint ſecutæ . Porro in enarratione damnorum tria aut quatuor miſcet exempla , ubi invocata* S. Roſaliu *clientes ſuos divinitus ſervaſſe videtur. Ita pag.* 20 *puellas in domo hoſpitali maxima dormientes ſub tecto , in quod murus , ſex palmos largus , erat præcipitatus , conſervatas miraculo credit auctor , quod ad primum ſrepitum Immaculatam cæli Reginam &* S. Roſaliam *invocaſſent.*

aliorumque Sanctorum ? E

337 *Pag.* 24 *refert , quomodo Antonia , uxor D. Antonii Paterno , e ruinis domus ſuæ collapſæ fuerit extracta , & integre poſtmodum ſanata. Commendaverat illa ſe SS. Trinitati , S. Vincentio Ferrerio &* S. Roſaliæ*; & miraculo attributum fuit , quod viva evaſiſſet , teſte Mongitorio. Pag.* 25 *exponit damna eccleſiæ S. Vincentii Ferrerii , tiſtaturque in ſacello* S. Roſuliæ *varia manſiſſe immota , quæ naturaliter labi debuerant ; idque etiam miraculo adſcriptum . Pag.* 41 *narrat , mulierem quamdam ſic inter ruinas fuiſſe collocatam cum duobus filiis , altero quinquenni , altero lactente : ut ſibi filiiſque ſuis fame perеundum crederet . Verum , cum magna fiducia opem ſanctiſſimæ Dei Genitricis imploraſſet &* S. Roſuliæ*, ut ſufficienti lacte filios nutrire poſſet, id revera præſtitit , toto triduo abundans lacte , donec poſt triduum cum filiis viva ruinis eſt exempta. Pag.* 47 *D. Joannem Maraſſa cum tota ſua familia mortis periculo divinitus liberatum exiſtimat , poſtquam invocaverant Virginem ſine labe conceptam ,* S. Roſaliam *&* S. Cajetanum.

quibus patronis attributa ſint Patronitates , F

338 *Part.* 3 *cap.* 1 *idem auctor exponit rationes , ob quas Panormitani plurimas Sanctiſſimæ Dei Genitrici , S. Joſepho &* S. Roſaliæ *gratias agere debebant , quod tota civitas Panormitana non eſſet penitus exciſa. Primam rationem repetit a revelatione monialis cujuſdam , quam fuiſſe aſſerit* probatæ perfectionis, *& viviſſe Panormi* in monaſterio obſervantiſſimo. *Viſionem exponit hoc modo :* Paucis diebus poſt tarræ motum vidit divinam Majeſtatam adhuc iratam civitati Panormitanæ. Ad hanc viſionem cœpit Dominum ferventer rogare, ut deponeret indignationem , & amplius tam vehementer ne caſtigaret civitatem piam. Tunc intellexit a Deo, quod propter enormia peccata deereviſſet exterminare terræ motu omnes cujuſvis ætatis & conditionis incolas; quodque rogatus fuiſſet a S. Roſulia , ut mariram caſtigationem differret , ſed quod precibus ipſius ſe inflexibilem exhibuiſſet. Deinde novis precibus rogatus fuit a Sanctiſſima Virgine Maria, & a ſancto ejus ſponſo Joſepho. Verum cum ſemper maneret inflexibilis, ab ipſis propoſitum ſuit ut ſali modo caſtigaret, ut omnes incolæ diſcerent , Deum graviter eſſe indignatum, ſeque emendare proponerent: ſi vero hi peccatis pertinaciter inhærerent, juſtam vindictæ exſecutioni

A secutioni mandaret. Annuit huic conditioni Dominus: immisit terræ motum, qui modicum crearet damnum, paucisque mortem, omnibus terrorem inferret. *Addit, Deum lacrymis pœnitentium fuisse flexum: voluisse tamen, qua fatigationem prorsus deponeret, ut variæ instituerentur supplicationes. Illa omnia Deus communicavit prædictæ monali; hæc superiori sæculo, iste vero accubiepiscopo.* Atque ita, *ait auctor*, innotuit, precibus Immaculatæ Reginæ, S. Josephi & S. Rosaliæ rerentem esse divinæ justitiæ brachium, ne plenam civitati inferret castigationem.

quod urbs non perisset, pericus & quare.

339 *Non dubito, quin varia futura sint de hac visione judicia, cum hominis vario modo sint affecti. Quod subdit Mongitorius, non eamdem etiam ubique fidem inveniet. Ais energumeno cuidam post terræ motum sacros adhibitos fuisse exorcismos, dæmonemque de clade Panormitanorum gavisum fuisse ac gloriatum, quod hac vice S. Rosalia cladem avertere non potuisset; quodque no ruinam quidem omnimodam deprecata fuisset, nisi preces suas conjunxissent beatissima Dei Genitrix & S. Josephus. His tribus atebat debere Panormitanos salutem suam. His*

B *floriis istis, de quibus judicium meum non interpono, addit prodigia, quæ visa fuerant cladem annunziare. Beneficia quoque servatorum in ipso terræ motu hominum non paucorum, qui non videbantur mortem effugere potuisse modo naturali, antea narraverat, eaque huc potuisset ad propositum suum transferre. Demum ea omnibus concludit, justum fuisse, ut Panormus se gratam exhiberet, quod penitus non esset sub ruinis sepulta. Festa varia ad honorem Immaculatæ Virginis, S. Josephi, & S. Rosaliæ diversis diebus pie celebrata deinde cap. 2 & seq. exponit. Ratio autem gratiæ S. Rosaliæ, de qua sa. Labic ago, plurimas agendi vel sola hæc sufficere potuit, quod statim a prima concussione fuisset ferventer & constanter a pluribus invocata; quodque constanter, prima illa damna novis deinde non fuisse aucta, uti alias in terræ concussionibus frequenter contingit.*

§ XXXIII.

Cultus Sanctæ, ejusque reliquiæ & beneficia per diœcesim Panormitanam.

C

Reliquiæ missæ Cacamum. ubi Sancta electa est patrona:

DE cultu antiquo S. Rosaliæ, *qui corporis inventionem præcessit, quique viguit in variis Siciliæ provinciis, satis disputatum est § 15. Officium vero ejusdem Sanctæ ad totum Siciliæ regnum auctoritate summi Pontificis extensum fuisse, vidimus § 30. Hic vero breviter agendum censeo de cultu S. Rosaliæ per varias Siciliæ diœceses, qui cœpit aut promotus est post corporis inventionem, præsertim quia multis locis lucebatus est ob reliquias accepcas, & quia non pauca diversis locis obtenta sunt beneficia, quæ populi pietatem auxerunt. Cæsinum hic ducem habeo, reliquis S. Rosaliæ scriptoribus diligentiorem, eumque fideliter sequar, sed quanta possum brevitate. Lib. 3 cap. 4 diœcesim Panormitanam percurrit auctor, & a Caccamo, ubi antiqua fuit S. Rosaliæ ecclesia, ducit exordium. Hoc oppidum anno 1625, die VIII Aprilis, S. Rosaliam elegit patronam, & aliquid reliquiarum impetravit a Cardinali Doria. Hæ reliquiæ* AUCT. J. S.

ibidem magnifico apparatu exceptæ fuere, thecaque argenteæ, quæ dimidiatum exhibet corpus, inclusæ; ac quatuor clavibus obsignata est theca.

vir ibi in lapsu allegatus puer mutus loquella donatus,

341 *Non pauca in oppido isto narrantur S.* Rosaliæ *beneficia, quorum primum, quod in receptione reliquiarum nullus esset læsus, licet varii in manifesto fuissent periculo, præstertim unus, qui equo delapsus, hæreneque pede in scandula ephippiaria, per equum ad aliquod spatium attractus fuit sine læsione. Clarius tamen & certius miraculum est, quod subdit. Filiolus Hippolytæ Rossa, jam trienni major, tam erat mutus, ut ne balbutiendo quidem ullam unquam verbum protulisset. Hic cum matre sua videbat apparatum igneosque festivos, dum afferebantur prædictæ reliquiæ, manibusque lætitiam indicabat, cum ore non posset. Mater hæc videns, cum lacrymis pueruluum S. Rosaliæ commendat. Paulo post his clamantem audit. Dubitans tamen, an alterius non esset clamor iste, filium accedit & interrogat; hic vero matri recte respondit. Rogatus postea puer, a quo gratiam illam obtinuisset, libere & constanter respondit, loquelam sibi datam esse a S. Rosalia, quamvis id a nullo audivisset.* E

puer mortuus vita donatus, donec baptizaretur

342 *Non minus est mirabile, quod subjungit. Catharina Gaita infantem utero gerebat mortuum, & triduo medicamenta sumpserat, quibus infans expelleretur, sicut demum est factum. Dum autem saluti matris a medicis prospiciebatur, infans non modo mortuus, sed etiam niger, positus erat in seamno alterius cubiculi. Accessit eo mulier quædam infantum visura, & mota commiserationis affectu, S. Rosaliam invocat his verbis:* Ah! S. Rosalia, quin miseram istam matrem baptismo saltem consolaris? *imponensque manum suam corpori, invocato S. Rosaliæ nomine, mox spirantem vidit. Itaque baptismus ploranti fuit datus; portatusque ad ecclesiam, obiit rursum, prinsquam domum revertetur.*

vulnera a biennio, sanata,

343 *Josephus Ciaccio pessime vulneratus erat in corpore quam in ore, totque orat doloribus plenus, ut cibum vix capere aut se movere posset. Hujus soror Margarita devota admodum erat novæ patronæ S. Rosaliæ. Per filiam igitur Vincentiam, undecim annorum puellam, oleum Sanctæ obtulit, eademque puella invocata prius coram imagine S. Rosaliæ oper, nonnihil olei en lampade illius ab ecclesia domum* F *vetulit. Hoc oleo Margarita os vulneratum fratris sui unxit; eique bibendum dedit aquam, cui aliquid imposuerat de lapide sepulcri S. Rosaliæ. Hisce factis, ager dormire primum, deinde manducare cœpit sine dolore; & sen diebus omnino convaluit.*

puer quasi tur sanatus.

344 *Infans decem mensium, cui nomen erat* Simon Sedeli, *tortis erat oculis, incurvato corpore, tamque debilis, ut nec brachia nec caput posset elevare: nec se movere potcrat, sed prorsus erat inutilis, cum totum corpus offet inflar pulmonis. Die 11 Septembris in pervigilio S. Rosaliæ aute pectus hujus infantis ligaverunt gossipium, quod reliquias S. Rosaliæ attigerat, cum exiguo fragio lapidis sepulcri ejusdem; & sic infantem cunis imposuerunt, Mox infans manus elevavit, quæ semper fuerant immobiles, oculi etiam ad rectum statum conversi sunt, omniaque membra vigorem acceperunt. Hæc in pervigilia. In ipsa vero festivitate, quæ tunc prima vice celebrabatur mire cum apparatu & devotione magna, tres pueros hernia laborantes sanitati restitutos testatur Cæsinus, addens reliquias San-*

Ba

AUCT. J. S.

ſtæ per totum octiduum veneratione fidelium manſiſſe capoſtias.

Reliquiæ Cumanam portatæ, ubi varia beneficia obtenta;

345 *Cimina*, aliud dioeceſis Panormitanæ oppidum, reliquias S. Roſaliæ accepit die 11 Septembris anni 1625 in ipſo Sanctæ pervigilio; eæque ſequenti die feſto, recluſæ thecæ inaurata, longo ſuppliantium agmine comitante, ad ſacellum novum, in eccleſia principe conſtructum, fuerunt delatæ. Feſtivitas quoque ad octo dies continuata eſt. Signa ibidem non defuiſſe teſtatur Caſcinus; quin imo omnes ſanatos aſſerit, atque inter illos hominem quinquagenarium, cui nomen erat Paulinus Santoro, *e gravi hernia* ſanum factum. Tres alios occaſione feſtivi apparatus periclitatos, & illæſos fuiſſe teſtatur, videlicet Franciſcum Cagnera, lapſum ſub equum; Nunctium Scimeca, gravi pondere ea alto in dorſum ipſius ruente; & Leonardum Paulici, qui lapides pro ſacello cædeas, cum cota rupe, cui iaſidebat, in aliam rupem ſic præcipitatus eſt, ut contrendus videretur. Omnes hi occupabantur ad honorem S. Roſaliæ; atque hæc ipſos illæſos ſervaſſe creditur.

B *Miſilmeri peſtis ad tempus ceſſat dum Sanctæ paratur pronuba,*

346 Miſilmerium, in eadem dioeceſi ſitum, menſe Martio anni 1625 peſtilentia laborabat, quando ſtatuerunt incolæ ad S. Roſaliam returrere, & ejus imaginem Panormi pingendam curare, atque eccleſiam ædificare S. Roſaliæ dicendam. Hunc in finem die XXII Aprilis ſtipem cogere cœperunt: atque eodem die ceſſavit peſtilentia. Tam ſubita gratia attoniti incolæ, lætique & grati, ubi poſt quindecim dies imaginem S. Roſaliæ abſolutam Panormi intellexerunt, feſtivo cum apparatu eam per plurimos delegatos afferendam curarunt, quando nova gratia obtigit Antonio Corſo, qui auctor facrat improrandi opem S. Roſaliæ. Venerat ie eques cum aliis, ut S. Roſaliam veneraretur; verum dum parat deſcendere, equus exploſionem ſirepitu territus, in pedes ſe erigit, & ſuper encuſſum equitem collabitur, tantumque ei vulnus infligit, ut duabus horis inſtar mortui eſſet, & nec mocuus crederetur, aut brevi moriturus.

aliud beneficium defertur Sanctæ imago, C

347 Veram, lugentibus eo caſu ſocis, frater Leo guardianus vicini ejuſdem Conventus beatæ Mariæ, recordatur ſe habere aliquid reliquiarum S. Roſaliæ, idque jacenti applicat. Ille vero non reſpirat, ſanctam Patronam ſuam invocat, & reſurgit. Vulnus quodque deinde ſanatum eſt ſolo oleo S. Roſaliæ. Ubi prædictus Antonius Corſo e lapſu recreatus etat, omnes deputati iter proſequuntur uſque ad eccleſiam beatæ Mariæ in monte Gebel Ros, ubi guardianus erat non memoratus frater Leo, atque iſtic imaginem deponunt, ut poſt aliquot dies eamdem ſolemnitet Miſilmerium deferrent. Dies ſolemnitati aſſignatus erat primus Maii; deinde vero rem diferre voluerunt uſque ad ſequentem Dominicam, ut parandis omnibus plus eſſet temporis. Verum Deus aliter ordinaſſe videtur: nam peſtis, quæ ſeptemdecim diebus ceſſarat, rurſum ſe manifeſtavit noſſe primum Maii præcedente, infeſtis cribus perſonis. Qua de cauſa fine dilatione imago Sanctæ ad oppidum portata eſt die 3 Maii, ſicut primo fuerat decretum. Totum ſupplicantium agmen, mulieres æque ac viri, nudis pedibus incedebat per montem aſperum, & ſic pari pietate & apparatu imago ad eccleſiam principem delata eſt, ibique relicta, donec propria ipſius eccleſia eſſet perfecta.

348 Feſtivitas per octo dies continuata eſt mira populi devotione, nec deſiderata ſunt Sanctæ beneficia. Mulier, cui nomen Franciſca Bella; D *plura impetrata feſtivitate,* duobus meaſibus continuis ſic laboraverat brachio, latere & femore arido, ut ſe movere non poſſet. Cum autem ſciret S. Roſaliæ imaginem ſæpe plateam tranſferri, ad januam domus ſuæ per cerram ſe attraxit; pieque pro impetranda ſanitate precata eſt. Lapſa eſt primum ſenſibus deſtituta exiguo tempore. Deinde ſurrexit ſana, & ſacram imaginem ſecuta eſt, mirantibus omnibus, qui ejus infirmitatem noverant. In alia platea Joſepha Compagno obviam imagini ſe finis ad januam, portans infantem ſuum, qui ſempr erat inclinato capite, & clauſis oculis, quod nec caput elevare nec oculos poſſet aperire. Accepit ibi fractum lapidis ſepulcralis S. Roſaliæ; idque filioli ſui oculis applicuit. Ille vero mox oculos aperiens vidit, caputque elevavit, omni malo liberatus.

ac deformum, accepta imagine, peſtis omnino deſiſtit. E

349 Poſt hæc Caſcinus, cujus verba Latina faciam, ita proſequitur: Verum paucæ hæ ſunt gratiæ, ſi eas conferre velimus enm gratia univerſali perfectæ liberationis a peſte, quæ tam ſubito conceſſa eſt, ut poſt introductam imaginem nullum amplius ſeeutum ſit malum. Nonnulli vero, quorum malum glandularum indicio erat detectum, nempe Petrus Vita, Marius Damiano, & Joanna Conſtantina, atque hæc quidem pro mortua habita, ſubito ſanati ſunt. Qua propter, finitis quadraginta purgationis diebus, & pro majori cautela aliis quindecim; in altera ſupplicatione, qualis prior fuerat, circumlata eſt ſacra imago, cantatuſque hymnus TE DEUM, ut Sanctæ & Deo ipſi gratiæ agerentur de perfecta liberatione. Tertia ſupplicatio inſtituta eſt die V Octobris, exſtructis ubique triumphalibus, majorique ſolemnitate adhibita; quo imago ferebatur primum ad eccleſiam propriam, unaque reliquiæ Sanctæ. Cantata ibidem eſt Miſſa, & poſt Veſperas translatæ reliquiæ ad eccleſiam majorem: ac demum Sancta ſuit electa Patrona, comitante feſtivitate & plauſu univerſali. *Hactenus Caſcinus.*

Reliquiæ Thermas miſſæ, F

350 *Pergit ille non ad aliam ejuſdem dioeceſis civitatem, maritimam & ſplendidam, quæ Latinis* Thermæ, *Siculis* Termine *dicitur. Civitas hæc, ut notat, jam manifeſto miraculo infra reverendo beneficam S. Roſaliæ opem experta erat, quando Cardinalem archiepiſcopum Panormitanum humiliter togavit, ut aliquid ſibi communicare dignaretur ex Sanctæ reliquiis. Annuente Cardinali, ad recipiendas reliquias deputatus eſt unus e magiſtratibus D. Michael Angelus Anfuſo cum rectore collegii Societatis Jeſu, P. Jacopo Domenichi; quibus die VII Junii anni 1625 reliquiæ datæ ſunt cum inſtrumento donationis authentico. Translatio hæc facta eſt via maritima, factæque reliquiæ, thecæ argenteæ recluſæ, altari, quod in puppi navis conſtructum erat, per archidiaconum Thermenſem reverenter ſunt impoſitæ. Magnificum duodecim navium comitantium aliarumque rerum apparatum dabit Caſcinus deſideranti: nam ſimilia plerumque omittenda cenſui, ne juſto ſim longior.*

ibique Roſalia ſolemniter electa patrona;

351 *Illud unum cum ipſo, qui adfuit, obſervo, ventum fuiſſe contrarium & vehementem, ita ut mare intumeſceret, quando redeundum erat Thermas, poſtquam donatæ erant ſatræ reliquiæ. Verum hiſce navi impoſitis, ventum mox mutatum mareque placatum teſtatur, ita ut, mirantibus omnibus, qui aderant, ſecundo vento feliciter proveherentur, & ne candelæ quidem, coram reliquiis accenſæ, in puppi extinguerentur.*

Poſt-

A *Poſtquam ſilici navigatione Thermas delatæ erant reliquiæ, impoſitæ ſunt ſtatuæ elegantiſ, magnificoque cum apparatu a ſupplicationibus circumlatæ, ſuper altare principis eccleſiæ ſunt depoſitæ, ibique Sancta civitatis electa eſt patrona, continuata per triduum ſolemnitate; ac eidem Sanctæ novum ſacellum in eccleſia jam dicta fabricari cœptum. Præterea anno 1629 nova eccleſia ibidem Sanctæ dedicata, & inſtituta confraternitas ſub ejus nomine, ipſo Cardinali Doria primam Miſſam iſtic celebrante in feſto inventionis die* XV *Julii.*

puella ibidem ſanata

352 *Dua miracula valde authentica Thermis contigiſſe teſtatur Caſcinus. Prioris, quod præceſſit, ſupra mentionem feci; idque ex Caſcino ſic contrabo. Filiola Joſephi & Eliſabethæ Aidonæ, diebus tantum quadraginta nata, gravitur ægrotare cœpit febribus, vomitu, inflatione horrenda partis capitis, frontis, ventris, pectoris, humerorum. Accedebat debilitas crurum, quæ movere nequibat; hernia, & difficultas reſpirandi, ita ut non modo inſanabilis, ſed moribunda crederetur, uti juramento confirmarunt medici.*

B *Medicamina quidem illi dederunt aliqua, ſed ſine ulla ſpe ſanationis. Ubi vero miracula S. Roſaliæ. innotescere cœperunt; matre infantis conata eſt obtinere particulam ex lapide ſepulcri S. Roſaliæ. Acceptam particulam aquæ impoſuit, idque ſolum medicamentum infanti adhibuit, curans interim aliquot Miſſæ ſacrificia ad honorem Sanctæ celebranda, & ejuſdem imaginem frequenter inviſens. Bibebat puellula quotidie de prædicta aqua, atque ita octo diebus perfecte ſanata eſt. Qua de cauſa matre filiam ſuam, quæ* Paula *nominata fuerat in baptiſmo, deinde* Roſaliam *vocavit ad honorem Sanctæ.*

& S. Roſaliæ imago in incendio illæſa.

353 *Alterum ita fere exponit Caſcinus. Thermis degebat Siciliæ proreæ, ut balneis uteretur: quando in cubiculo, ubi dormiebat nobilis dominus Franciſcus Zuniga, ortum eſt repentinum & grande incendium. Habebat ille imaginem papyraceam* S. Roſaliæ *muro affixam, atque ea de cauſa mortem evaſiſſe creditur. Certe opportunum habuit ſubſidium ſe teipiendi incendio, & periculum evaſit. Poſtquam autem flamma erat extincta, reperierunt lectum aliamque ſupellectilem combuſtam, totum vero cubiculum undique*

C *ambuſtum; donec venerunt ad imaginem, quam non combuſtam, ſed a flammis allambentibus tactam viderunt, & aliquid ſolum ea limbo combuſtum. Multi viri nobiles id tractati ſunt, & miraculum crediderunt, ideoque hæc imago diligenter ſervata,* quæ hodie, *inquit Caſcinus,* conſervatur in collegio Panormitano Societatis Jeſu cum ſcriptura de facto miraculo. *Scripturam hanc mihi communicavit P. Noto, atque ex ea huc tranſfero pauca. Res contigit anno 1626. Franciſcus Zuniga erat ephebus aulicus D. Antonii Pignatelli Tavaræ marchionis. Factum vero, eodem modo ibi relatum, ſic confirmatur:* Exſtant hac de re conſcriptæ litteræ a Benedicto de Coſta, per id tempus urbis Thermitanæ duce, ad Joannem Alarcon proregis œconomum, regis arcis præfectum, qui de omoi hac re ad nos ipſe retulit, & apud nos hanc eamdem imaginem ad perpetuam miraculi memoriam ſervari voluit &c. *Scripſit hæc ſub imagiar, etiamnum ſervata,* P. *Joannes Scorſus Societatis Jeſu. Hæc de dioceſi Panormitana, a qua cum Caſcino ad vicinam dioceſim Montis regalis gradum facimus.*

§ XXXIV.

Cultus, reliquiæ & miracula in dioceſibus Monteregalenſi, & Cephaleditana.

Reliquiæ Montis regalis acceptæ; & Sancta electa patrona, dein ceſſat peſtis.

MOns regalis, *Siculis* Monreale, *licet urbs modica, & quatuor ſolum milliaribus Panormo diſſita, archiepiſcopali tamen dignitate jam a ſeculo* XII *ornata fuit. Urbs hæc aque ac vicina Panormus peſte laborabat anno* 1625, *quando reliquias* S. Roſaliæ *ſtudioſe flagitavit & obtinuit. Datæ hæ fuerunt a D. Vincentio Domenichi, cujus opera multum utebatur Cardinalis Doria; & prope Montem regalem exceptæ ſunt ab ipſo urbis archiepiſcopo, Hieronymo Vruero, a quo ſtatim fidelium veneration ibidem ſunt porrectæ, electaque* S. Roſalia *Montis regalis patrona. Deinde reliquiæ magnifica pompa, quæ item præcedentia erant peracta, in urbem delatæ* E *ad eccleſiam metropolitanam, comitante longo ſupplicantium agmine, ibique decantatus hymnus,* TE DEUM. *Facta hæc ſunt* XX *Maii anni* 1625: *ſequenti vero die Miſſa ſolemnis decantata, ac confirmata Patronæ electio. Decreta quoque ſolemnis ſupplicatio in diem tertium Pentecoſtes, & altera in* XV *Septembris.* Neque, *inquit Caſcinus,* irrita fuit devotio & fides iſtius urbis, quia intra dies quadraginta *peſtilentiæ* malum ceſſavit.

alia ibidem patrata beneficia.

355 *Duas gratias particularibus perſonis divinitus factas, quas* multis teſtimoniis, *probatas dem emait, ſubjungit hoc fere modo. Eliſabetta Lais, Religioſa monaſterii S. Caſtruſis, manum tumore non magno affectam habuerat ab annis quindecim. Verum tumor ille triduo ante tranſlationem reliquiarum* S. Roſaliæ *tantum ei creabat dolorem, ut opem divinam implorandam crediderit, manumque arcuatam* S. Roſaliæ *voverit, ſi dolore illo liberaretur. Nuncupato voto, ubi applicuerat aliquid de lapide ſepulcrali* S. Roſaliæ, *dolor illico receſſit, & poſt tres horas ipſe etiam tumor evanuit. Secundum ſic fere narrat. Petrus Sgroi. duorum annorum puer, jam* F *fruduum menſibus hernia tam gravi laborabat, ut viſcera quotidie ſeptus effluerent, nec ſtatui ſuo reſtitui poſſent ſine magno ipſius dolore. Id accidit demum tanto cum periculo, ut jam lividus eſſet & moribundus; quando mater opem* S. Roſaliæ *implevit his verbis:* Ah! S. Roſalia, *ſana mihi hunc filium, aut ipſum accipe nam talem non deſidero. Res mira! Mox viſcera ſine ope alicujus naturalem ſitum tam bene ceperunt, ut deinceps ſemper manſerit ſanus.*

Sancta patrona electa Corleone,

356 *Ea præſidis dioceſis Monteregalenſis oppidis eſt* Corleonis, *Caſcino* Corleone, *in* Coriglione *dictum. Oppidum eſt mediterraneum & unius fere diri itinere Panormo diſſitum, quod gravi peſtilentia laborare cœperat menſe Decembri anni* 1624, *& poſtmodum varia nequidquam adhibuerat remedia tam naturalia, quam divina Sanctorum opem implorando. Demum incolæ prædicti oppidi, exemplo Panormitanorum excitati, die* XIX *Martii anni* 1625 S. Roſaliam *elegerunt patronam, eique feſtum celebrare, ac ejuſdem reliquias Panormi flagitare decreverunt. Verum, poſtquam audiverunt reliquias Panormi obtentas, cum eccleſia*

tam

AUCT. J. S.

tam cito ædificari non poſſet, ſacellum interim in loco eccleſiæ deputato mira alacritate erexerunt, ibique imaginem Sanctæ depoſuerunt. Porro dies ſtatutus pro tranſlatione reliquiarum erat XVI Junii, & præcedenti die deputati Corleonenſes Panormum diſceſſerant, quando nocte diebus interpoſita jam ſe benignam Corleonenſibus oſtendere cœpit Roſulia.

ubi malier cum tribus filiabus per apparen. cem Sanctæ ſanata:

357 *Factum ea Caſcino tradam compendio. Decumbebat illa nocte multum afflicta Franciſca Palumbo, quia maritus ipſius peſte infectus erat ac delatus ad publicum infectorum valetudinarium, ipſaque domi ſegregata cum tribus filiabus, quæ jam infectæ deprehenderat. Somnum præ nimio dolore capere non poturat, quando lumen vidit, aut certe ſe videre credidit, ita ut exiſtimaret jam diem eſſe. Cum tamen caput fatigatum utcumque recreare vellet, & decumbere pergeret; vocem audit, ſeque vocari credit. Audiens vero eſſe* S. Roſaliam, *a qua vocabatur, orat pro marito & pro tribus filiabus, ac demum pro ſe, ut capitis dolore liberaretur.* Roſalia *autem omnes ſanandos, ac urbem quoque malo liberandam in adventu reliquiarum ſuarum promittit, ipſamque Franciſcam viſa eſt ter attingere. Demum ſimulac viſo, quæ ipſi videbatur diu duraſſe, evanuerat; lectoque exſilit, &, cum jam dies eſſet, totam viſionem vicinis enarrat: ad filias quoque ſuas accedit, ac omnes reperit ſanas, ſic tamen, ut in locis corporum, ubi infectæ fuerant, veſtigia eſſent veſtigia. Ea de cauſa eam minimam, quæ ſex ſolum menſium habebat ætatem, &* Nuntia *fuerat appellata,* Roſaliam *nominavit. Mariti etiam & totius civitatis ſanitas poſtmodum eſt ſecuta, ut dictum.*

delatis ea Sanctæ reliquiæ,

358 *Jam vero prædicto die XVI Junii legatis Corleonenſibus reliquiæ Panormi traditæ ſunt cum litteris fidem earum atteſtantibus, adjunctaque & alia particula ejuſdem Sanctæ a P. Vincentio Galetti Societatis Jeſu, qui eam antea acceperat. Legati e magiſtratu Corleonenſi erant Franciſcus di Plata & Octavius Farzano: reliquias vero portabat Marcus Rizzi, vices gerens archipreſbyteri Corleonenſis. Cæremoniæ tam Panormi quam in itinere ſervatæ, quæ magnificæ erant, eſcrt Caſcinus. Beneficia vero a Corleonenſibus impetrata hoc breviter tranſfero. Quando reliquiæ oppido inferebantur, quinquaginta erant in valetudinario peſtilentioſo cum, qui adeo erant infecti, ut mortem magis quam ſanitatem caſpectarent. Verumtamen cum reliquiæ ferrentur per loca vicina, exhortantibus Capucinis, qui illis aſſiſtebant, ſe traſtulerunt, quo quique poterant modo, ad locum, unde tranſeuntes videre poterant reliquias, ibique ad earum conſpectum alta voce miſericordiam imploravunt, nec fruſtra: nam omnes ad lectos ſuos ecciderunt pedites, & tam fortes, ac nullum paterentur malum: omnes quoque brevi convaluerunt, & primus omnium liber egreſſus eſt maritus Franciſcæ Palumbo, ut huic antea prædixerat* S. Roſulia, *in ſomnio aut viſione ſupra relata.*

ceſſat peſtilentia:

359 *Reliquiæ autem eo die extra civitatem depoſitæ ſunt in eccleſia nobilis monaſterii S. Mariæ Magdalenæ virginum, ibique per octiduum venerantes ſervatæ ſunt a monialibus, & populi concurſu honoratæ. Poſtea vero, quia abſolutus necdum erat apparatus; qui pro ſolemnitate parabatur, & quia, non amplius ſe dilatante peſte, Sanctæ favor jam percipiebatur: ad Capucinos delatæ ſunt, ut ibidem manerent, & interim coleretur a populo, donec plena ſalus eſſet obtenta & civitas expurgata. Hæc mora erat proliaioe, quia poſt ſanatos ægros quadraginta dies purgationi erant deputati, ita ut interim non modo inſtrui poſſet ſpleudidus apparatus, ſed nova etiam Sanctæ eccleſia perficeretur, ut inſinuat Caſcinus, affectus multa oblata eſſe Sanctæ munera in nova eccleſia. Itaque die XXX Auguſti, ubi conſtabat de plena liberatione & purgatione totius civitatis, hymnus* TE DEUM *fuit decantatus, & die 2 Septembris publicata eſt ſolemnis feſtivitas pro die ſequenti III Septembris, poſt quam & aliæ quædam feſtivitates magnifico apparatu celebratæ ſunt, ut fuſius narrat Caſcinus; longe vero plura oblata ſunt dona votiva pro gratia a particularibus perſonis obtenta, quas innumeras fuiſſe alt, referent e multis aliquot, quas huc tranſfero.*

plurima alia beneficia

360 *Petrus Nicoloſi, viginti annorum juvenis, corpore erat tam debili & diſſoluto, ut ad omnia fere eſſet inutilis. Verum, quando reliquiæ* S. Roſaliæ *tranſibant, a ſuis ad januam fuit poſitus; invocataque ibidem Sancta, mox corporis ſanitate & vigore donatus eſt. Andreas di Giovanni & Catharina di Nino gutturis malo liberati ſunt. Helena Peerleone & Margarita Patella viſum, quem omnino aut fere omnino amiſerant, receperunt. Tres mulieres partus malo liberatæ ſunt, nimirum Margarita Catalanocto & Vincentia Naſelle, quæ ſolebant ſemper abortum pati, & Catharina Maaglardo patiendi impotentia. Tres e gravi lapſus malo convaluerunt, videlicet ſoror Petra Bracco, quæ præ nimia corporis gravitate e lapſu periclitabatur; Joannes Antonius Catalanotto puer, cui brachium erat confractum; & Matthæus Rembardo, puer item ſeptennis fere aut ſeptennis, qui femur habebat ruptum. Evidentius fuit periculum Franciſci lo Caſcio, qui pro eccleſia* S. Roſaliæ *conſtructa ſuum gerebat ponderis juſto majoris, atque ea occaſione ſic labebatur, ut vultus ipſius eſſet mediis inter ſuum illud dilabens & aliud. Accurrentes caput ejus comminutum credebant hominemque mortuum: at eumdem experiuntur ſine ullo mali veſtigio, & intellexerunt* S. Roſaliam *ab eo fuiſſe invocatam. Præterea tres pueri e graviſſima percuſſione, quæ mortem illaturа videbatur, Sanctæ patrocinio convaluerunt. Primus eſt Vincentius Romano ſeptennis, tam gravi pondere percuſſus, ut mortui inſtar laboretur. Duo alii Antonius & Dominicus Licata, prior novennis, alter annicului, molæ ictu ambo contriti, & pro mortuis habiti, invocatione & oleo* S. Roſaliæ *ſubito ſani fuerunt & incolumes.*

in eadem civitate impetrata

361 *Adjungit multos, variis infirmitatibus morti vicinos ſaiſſe ſanatos votis* S. Roſaliæ *nuncupatis. Talec ſuat Paulus Buteca, Philippus Maugano, & duo infantes bienues circites aut tricennes, nimirum Joſephus Baſſo & Iſidora Mi. ſretta. Vincentius Montalbano a medicis pro moribundo habebatur, atque ut talem ſequenti die eum reliquere volebant. Verum ille* S. Roſuliæ *opem imploravit, & ſequenti die tamquam ſanus revera a medicis fuit declaratus. Demum multi, qui in variis corporis partibus jam peſte infecti erant, inter quos tredecim infantes, convaluerunt. Hæc de Corleone Caſcinus, beneficia* S. Roſaliæ *ob multitudinem mira brevitate recenſens; obſervans tamen in hac, Sanctam erga infantilem ætatem præcipue ſe benignam præbuiſſe.*

A *buiſſe. Nunc eum eodem ad dioeceſim Cephaleditanam progredimur.*

Reliquiæ Cephaledem delatæ.

36ᴜ Cephaledis, *vulgo* Cefalu, *urbs eſt maritima, nonnihil procurrens in mare Tyrrhenum, & epiſcopalis ſub archiepiſcopo Meſſanenſi. Culta jam fuerat S. Roſalia in hac dioeceſi ante inventionem corporis. At, corpore invento, vulgateque Sanctæ patrocinio contra peſtem, Cephaleditani primum ſibi procurarunt terram e Sanctæ ſpelunca acceptam, tamquam amuletum contra peſtilentiam. Deinde vero conati ſunt Panormi aliquid reliquiarum impetrare, idque haud difficulter obtinuerunt. Ubi vero intellexerunt reliquias ſibi concedendas, honorificam legationem via marina miſerunt Panormum, ubi die XXVI Maii anni 1625 extra urbem deſideratas reliquias accepit D. Joannes Sanſilippo, vicarius generalis epiſcopi Cephaleditani, qui eaſdem navi ſuper erectum altare impoſitas perduxit Cephaledem. Exceptæ vero hic fuerunt magno omnium gaudio multiſque cæremoniis, & a ſupplicantium agmine circumlotæ per urbem, ipſo aſſiſtente epiſcopo. Depoſitæ primum ſunt in loca ad id eleganter parata in ſacello ſanctiſſimi Crucifixi, donec paratum eſſet proprium Sanctæ ſacellum, quod ædificabatur.*

B

que civitas a peſte manſit libera:

363 *Deinde vero illatæ ſunt ſacello proprio, ibique mira populi devotione, denique votivis honoratæ. Manſit hæc urbs intacta a peſte, idque S. Roſaliæ patrocinio a civibus attributum fuiſſe teſtatur Caſcinus.* Hioc, *inquit*, populus ſe gratiſſimum & devotiſſimum exhibuit, non aliud omnio in ore habens quam S. Roſaliæ, invocans illam magna reverentia in omni neceſſitate. Sancta vero votis eorum non deſuit, quamvis tot gratiarum notitia mihi hactenus communicata non ſit, niſi unius ſanationis ſubitæ a malo calculi, quæ facta eſt oleo lampadis. *Feſtivitas Sanctæ celebrata eſt* XV *Septembris, decretumque ut id fieret ſingulis annis.*

reliquiæ item Politii & Sclafani

364 *In dioeceſi Cephaleditana eſt Politium oppidum non ignobile & mediterraneum,* vulgo Polizzi *dictum. Tres particulas reliquiarum S. Roſaliæ ad eam civitatem anno 1625 portatas affirmat Caſcinus, dicens duas priores advenuiſſe menſe Junio; unam ea iis depoſitam eſſe in eccleſia Fratrum Minorum de Obſervantia; alteram in monaſterio monialium S. Benedicti, quod vocatur* Abbatia nova: *tertiam vero particulam*

C *advenuiſſe menſe Auguſto, & depoſitam eſſe in principe civitatis eccleſia. Feſtivitatem quoque Sanctæ magna populi pietate eodem anno celebrari cœptam die* XV *Septembris, idque ex decreto ſacro continuandum quotannis. Sclafanus in eadem dioeceſi patrocinium S. Roſaliæ promereri ſtuduit: nam anno 1625 primum elegantem Sanctæ imaginem ſibi pingendam curarunt, & coram ea, ſuper altare poſita, lampadem perpetuo ardere voluerunt. Menſe vero Decembri reliquias impetrarunt, eaſque honorifice exceperunt, concurrentibus ad ſolemnem ſupplicationem etiam vicinorum locorum incolis. Plura de hiſce non tradit Caſcinus, quocum dioeceſim Mazarenſem inviſimus.*

AUCT. J. S.

§ XXXV.

Cultus, reliquiæ, & beneficia Sanctæ in dioeceſi Mazarenſi.

Reliquiæ translatæ Drepanum,

HActenus cum Caſcino perluſtravimus dioeceſes Siciliæ in ora Borealis ſitas: nunc vero pergimus ad partem Auſtralem, ubi Mazara eſt, urbs epiſcopalis ſub archiepiſcopo Panormitano. Non tamen ab ipſa Mazara exordiemur, ſed pro tempore acceptarum ab ipſis reliquiarum variis illinc dioeceſis civitates adibimus, ducem ſequentes Caſcinum. Primum hoc ordine eſt Drepanum, incolis Trupani, urbs maritima in ora Occidentali & emporium celebre. Drepanum autem, teſte Caſcino, ante Panormum peſte laborare cœpit, & primum ex omnibus Siciliæ urbibus infectum eſt. Primum quoque hoc malo liberatum ſcribit patrocinio S. Alberti, antiqui urbis patroni, ſed ad tempus dumtaxat, ita ut peſtis deinde iterum vecrudeſceret. Flagitarunt igitur Drepanenſes S. Roſaliæ reliquias, eaſque conſecuti ſunt. Attamen ne peſtilentiæ periculum aggereretur, ſi multos ad eas tranſferendas ablegarent Panormum, curarunt reliquias Drepanum cum litteris authenticis deferendas ſine ſolemnitate; at non ignorante populo, cujus in earum adventu ingens erat concurſus Drepani. Tranſlatio illa facta eſt 1 Maii anni 1625: ac deinde feſtivitas tranſlationis ſummo ſolemnitate eſt celebrata die Dominica XX ejuſdem menſis, reliquiæque per octiduum venerationi fidelium expoſitæ in eccleſia S. Rocchi, ibique donis votivis miraque populi devotione honoratæ.

E

ubi cito ſublata peſtilentia.

366 *Porro beneficium fuiſſe S. Roſaliam, evidenciaque fuiſſe ipſius beneficia, teſtatur Caſcinus. Nam primo uſſerie, nullam domum a tempore acceptarum reliquiarum recenti peſtilentia fuiſſe infectam: ſecundo, nullam perſonam in domibus infectis peſtilentiam ab eo tempore contraxiſſe, una forſan excepta, inquit. Tertio gratiam integræ domui in tranſitu reliquiarum præſtitam hoc fere exarat modo. Alexander Specchi, Romanus patria, habitabat Drepani; & in domo ejus jam quinque perſonæ peſtilentia occubuerant. Duæ aliæ eodem laborabant malo, & filiola ipſius morti erat vicina. Ipſe autem & uxor ipſius, ſe male etiam habentes, cum reliquiis domeſticis ad aſpectum reliquiarum ſe humi proſternunt, & miſericordiam implorant.* Mox domus illa conſperſa fuit aqua ſacra a presbytero, & reliquiæ per viam ſuam procedentes, illam vere reliquerunt expurgatam: nam ſanata eſt filiola, aliique ægroti: nec ullum deinde ibi fuit malum, ſicut nec in civitate, jam omnino purgata ſolo reliquiarum circuitu. *Qua de cauſa, ceſſantibus morbis, adhibitiſque cautelis ſolitis quadraginta dierum, in grotiorum actionem decantatus eſt hymnus* TE DEUM *die* XXVI *Julii; & præditus Alexander Specchi elegantem lampadem ex argento donum miſit S. Roſaliæ. Ab his quoque eccleſiis Drepanenſibus acceptas deinde eſſe nonnullas S. Roſaliæ reliquias, adjungit auctor.*

F

Reliquiæ Marſalæ: alterum ubi beneficium, alterum in mare:

367 *Inter Drepanum & Mazaram ſita eſt Marſala, civitas item maritima, ubi habent reliquias S. Roſaliæ in eccleſia Societatis Jeſu, S. Stephano dicata teſtatur Caſcinus, tale veſtigium beneficium. Frater Gabriel Panormitanus ex Ordine S. Francifci de Paula, ruptam habebat ve-*

Auct. J. S. venam pulmonis, eaque de cauſa per octo dies continuus tantum vomebat ſanguinis copiam, ut non amplius ageretur de humanis remediis, ſed de extrema Unctione. Verum unum e Patribus Societatis rogavit, ut reliquias S. Roſaliæ ad ſolamen ſuum afferret. Ille vero prædictas reliquias aquæ impoſuit, eamque ægroto bibendam dedit. Mox deſiit ſanguinis vomitus; & ſanatus eſt æger, fatentibus medicis opus eſſe naturæ ſuperius. Die VI Octobris anni 1626 Marſalam appulit navis Melitenſis, qua horribili tempeſtate fuerat jactata. Nautæ aliique deinde narrarunt Joſephum Giunta, patria Meſſanenſem, & unum e duobus Fratribus Societatis Jeſu, qui in navi fuerant, habuiſſe quidpiam reliquiarum S. Roſaliæ, idque, cum tempeſtas ſæviret ſine intermiſſione, mari immiſiſſe: & confeſtim mare ita fuiſſe placatum, ut ad terram pertingere poſſent.

reliquiæ ad mon. tem S. Juliani allatæ, B

368 Eryx, oppidum Drepano vicinum, alias Mons S. Juliani dictum, per annum integrum a peſte in Sicilia regnante fuerat immune, quando menſe Junio anni 1625 etiam fuit infectum, non credentibus tamen incolis malum eſſe peſtilentiæ, quo multi occumbebant. Ad hoc oppidum via marina portatæ ſunt reliquiæ S. Roſaliæ pro eccleſia Fratrum Prædicatorum, receptaque ſunt pia ſupplicationis, non magno tamen cum apparatu, & in memoriam eccleſiæ depoſitæ. Mox eodem die accurrere cœperunt, qui malo infecti erant & ratenus latitarant, tamque manifeſta præ ſe ferebant peſtis indicia, ut de malo non amplius dubitaretur, & domus ſuſpectæ declararentur ſexaginta, & paucis diebus uſque ad trecentas; ac trecenti intra dies viginti morerentur. Detecto ſic malo, cum poſtea & aliæ reliquiæ adferrentur pro eccleſia monaſterii Salvatoris, & aliæ pro eccleſia S. Petri, in qua ſacellum Sanctæ dedicatum eſt, longe majori affectu fuerunt exceptæ. Aliam inſuper particulam eo delatam inſinuat, at non indicat, ubi fuerit depoſita. Quod vero ſpectat ad depulſionem peſtilentiæ, multas gratias particularibus præſtitas affirmat ante gratiam univerſalem.

ubi multi prius ſanati; ac deinde totum oppidum peſte liberatum. C

369 Paula di Pomo ſanata eſt, bibita aqua, cui impoſitæ fuerant reliquiæ. Pulvis lapidis ſepulcralis ſaluti fuit filio Antonii Selvaggii. Alii utrumque adhibuerunt, uti tres ſorores & frater unus Antoniæ Voltagiu, quæ etium vota pro ipſis S. Roſaliæ nuncupavit: hujus mater ac ſoror una jam ante peſte erant mortuæ. Initio menſis Julii duo ſacerdotes ſanati ſunt. Horum primus graviſſima laborans peſte vovit thecam argenteam, cui reliquiæ Sanctæ imponerentur. Alter Leonardus Throdoro, cum duobus domeſticis infectus, reliquias Sanctæ e monaſterio S. Petri ſupra limen domus ſuæ pontidas curavit; & deſideratam ſanitatem cum ſuis obtinuit. Catharina & Vincentia Voltagio, matre & filia, peſte erant infectæ, ſed filia gravius, oculis clauſis laborans. Cum hac ſe mente commendaret S. Roſaliæ, & aliquid ei munuſculi offerre vellet, nihil occurrebat niſi annulus digiti. Hunc vicino ſuo tradidit offerendum, eumque rogavit, ut aquam cui impoſitæ fuerant reliquiæ, afferret. Allatam bibit cum matre, & ambæ ſanatæ ſunt: reliqui vero domeſtici a malo fuere intacti. Civis ſuorum ejuſdem menſis Angela Lombardo, laborans peſte cum tribus filiis, ſola invocatione, & voto Sanctæ nuncupato, cum iiſdem ſubito ſanata eſt. Antonia Pirrone, in cujus brachiis Antonius maritus, profeſſione medicus, peſte erat mortuus, cum ipſa eodem malo laboraret, ferventer invocavit S. Roſaliam, eamque viſa eſt noctu videre in ſomnis; mane vero ſe ſanam reperit. Roſalia Piraino peſte laborans & gravida, cum ad partus labores perveniſſet ſine obſtetrice, opem imploravit S. Roſaliæ, prolemque feliciter enixa eſt; atque hæc & illa vixerunt a peſte liberæ. Concludit Caſcinus dicendo, ſe multa alia referre poſſe beneficia eidem oppido conceſſa, ſed ea ob ſimilitudinem omittere tantu libentius, quanto certius ex omnium confeſſione conſtat, totum demum oppidum peſte fuiſſe liberatum. D

Reliquiæ portatæ Mazaram, ubi Sancta eſt patrona;

370 Ipſa civitas epiſcopalis Mazara, a qua una e tribus Siciliæ partibus Vallis Mazaræ nominatur, S. Roſaliam elegit patronam, & ejuſdem reliquias impetravit Panormi, ut Sanctæ feſtivitas quotannis celebraretur ritu ſolemni. Non refert Caſcinus, quo anno facta ſit iſta translatio, ſed teſtatur reliquias fuiſſe obtentas per Marcum la Cava Mazarenſem epiſcopum, qui, teſte Pirro tom. 2 pag. 528, defunctus eſt anno 1626, die IV Auguſti, ita ut translatio certo facta non ſit poſt illud tempus. Solemnitas autem translationis fuit ſplendidiſſimo apparatu, & præſtanti Mazarenſium pietate, maxime inſignis, ut fuſe narravit Caſcinus, qui videri poterit: nam mihi ad alia dioceſis oppida progrediendum eſt. E

item Caſtellum Veteranum translatæ

371 Non longe Mazara diſtat Caſtellum Veteranum, Siculis Caſtel Vetrano, quod peſtilentia calamitates expertum eſt integro anno, ac ſimul cum Drepano & Panormo correptum fuit prædicto malo, teſte Caſcino. Hoc oppidum, audita inventione corporis S. Roſaliæ, ejuſque potenti contra peſtem patrocinio, primum ipſius imaginem curavit pingendam, eamque cum imagine S. Rocchi & Virginis Immaculatæ in eodem altari hunc in finem erecta collocavit. Deinde reliquias S. Roſaliæ diligenter privit, & obtinuit particulas duas cruris & brachii, quibus & tertia acceſſit, per Fr. Hippolytum Panormitanum, Ordinis Minimorum, ſtudioſe obtenta. Hæ reliquiæ extra urbem Panormitanam traditæ ſunt delegatis oppidi prædicti bene multis die XIII Junii anni 1625, portataque honorifice verſus Caſtellum Veteranum, ubi maxima ſolemnitate ſunt exceptæ die Dominico XXII Junii, delataque primum ad eccleſiam S. Franciſci de Paula, ubi una ex tribus particulis eſt depoſita; ubi etiam deinde ſacellum Sanctæ fuit extructum. Aliæ vero particulæ ad principem eccleſiam ſunt translatæ, ibique reverenter depoſitæ. F

ubi peſtis extincta,

372 Eodem die ſacræ reliquiæ tranſferunt ante domum de peſtilentia ſuſpectam, ubi omnes in genua provoluti miſericordiam Sanctæ implorabant. Porro teſtatur Caſcinus, meditorumque duorum teſtimonio ſuum confirmat, non modo huic domui ſuſpectæ, ſed publico etiam infectorum valetudinario tantam gratiam præſtitam, ut unus infirmi convaluerint, ac intra menſem unum & medium nullos ſuperfuiſſe infirmos in locis prædictis. Unus e medicis erat Vincentius di Maggio, qui, inquit, clare teſtatur liberationem valetudinarii infectorum & domus ſuſpectæ, ſeque ipſum ſeuſiſſe ſe malo fuiſſe correptum, atque aqua S. Roſaliæ ſubito fuiſſe ſanatum. Alter erat Franciſcus Mirabella, qui teſtimonium ſcripto dedit, ſed prolixius, idcoque compendio referendum. Teſtatur primo, morbum crudeliſſimum, qui per annum duraverat, ſubite bruginiorem factum ad invocationem S. Roſaliæ, ab eaque expulſum. Secundo aſſerit, ſe certam illius rei habere notitiam, cum ultra centum

A *tum ægrotos viſitaſſet, quos ea indiciis judicabat morituros : at ſanos vidiſſe, invocata* S. Roſalia, *neque id contigiſſe ſecundum naturæ ordinem. Tertio de propria domo ſua teſtatur, mortuum jam ibi fuiſſe famulum unum, elanguiſſe uxorem ſuam & nutricem filii, qui defectu lactis tantum non moriebatur: ſed omnes ſubito convaluiſſe tactu lapidis ſepulcralis* S. Roſaliæ. *Quarto affirmabat, ſibi conſtare, a multis celatas eſſe gratias obtentas, ne cogerentur fatevi ſe antea malum ſuum occultaſſe.*

multa a particularibus

373 *Præter hoc univerſale beneficium, particularia non pauca narrat Caſcinus, eaque hic breviter transferam. Antonella Palagonia peſte laborare cœpit pridie illationis reliquiarum: ſe. quinti die ſuprema Sacramenta ſuſcepit, & deinde nonnihil aquæ ſuſceptæ cum lapide ſepulcrali* S. Roſaliæ *eidem eſt datum. Tertia die, cum tranſferenda erat ad valetudinarium infectorum, inventa eſt quaſi mortua, & pro mortua extra domum humi depoſita, at ante ſepulturam ipſius lectus infectus domo efferretur. Redierunt deinde*

B *ad defunctam, ut credebant; ſed non modo vivam invenerunt, ſed etiam ſuæ peſtis, & omnino ſanam. Attonitis tam ſubita mutatione, & cauſam ſciſcitantibus ipſa reſpondit, ſe eo momento ſenſiſſe quaſi perſonam aliquam ſibi appropinquantem, quæ, tacto capite, ſibi dixerat: Surge,* Antonella: *genium impetrafti. Res hæc ſane mirabilis. At non minus mirandum, quod ſequitur. Ipſo die ingreſſus reliquiarum Joſephus Alexandri, redux a ſupplicatione navem ſuam invenit ſpretam, quia defuncta erat paulo ante filiola ipſorum, non niſi ſex menſes nata.* Roſalia *in baptiſmo fuerat nominata, ideoque mors illa parentibus* S. Roſaliæ; *amantibus durior accedebat. Jam frigida erat infans, & faſciis fuit cauta. Cum tamen recordaretur genitor, exiguam ſibi eſſe reliquiarum* S. Roſaliæ *particulam; illam quæſivit, eaque frontem infantis & guttur tangit crucem formando; cum ven, calor & motus revertitur. Sanatam quoque fuiſſe infantem non enuntiat Caſcinus, ſed clare inſinuat; aſſerit enim, aunulum aureum a matre infantis* S. Roſaliæ *miſſum fuiſſe in gratiarum*

C *actionem.*

obtenta beneficia.

374 *Dæmones eodem die in energumenis timuiſſe Sanctæ reliquias, teſtatur Caſcinus: ac Franciſcam Accardo, quæ tribus annis fuerat obſeſſa, deinde cruciatu illo liberatam in eccleſia S. Franciſci de Paula. Ipſo etiam ingreſſus die melius habere cœpit Philippa Catalano, quæ per annum a dæmone vexata fuerat; & ſequenti die prorſus liberata eſt. Gabriel Baſſi diu laboraverat febri quartana; unet veſte ipſius Joanna jam biennio cohibra erat vexata. Hæc cum gravida eſſet, vovit, ſe nomen* Roſaliæ *daturam, ſi puella naſceretur: atque hoc vote ambo eodem illudie ſunt ſanati. Aliquot menſibus citius, nimirum menſe Februario, idem plane votum nuncupavit Angela Piſciotta, peſte cum marito ſuo infecta: atque ambo intra eumdem menſem convaluerunt. Die* XV *Martii a peſtilentia ſanati ſunt Franciſcus & Maria Caſullari, frater & ſoror, poſt votum ab ipſorum patre nuncupatum. Hiſce beneficium alterius generis ſubdit Caſcinus, nimirum Raphaelæ Dionigi, virgini tertiariæ Oedinis S. Dominici, quæ in publico infectorum valetudinario decumbebat, ſed præ nimia verecundia medicam manum nolebat pati, ut cilicium deponebat, quo erat induta, mandatum eſſe ab apparente* S. Roſalia, *ut medicis obediret; mor-*

teraque eidem a ſancta prædictam. Hactenus de geſtis Caſtelli Veteranı, ubi reliquias Sanctæ etiam haberi apud RR. PP. Prædicatores, adjungit in fine Caſcinus. AUCT. J. S.

375 Salum *aut* Salumis, *Siculis* Salemi, *oppidum ejuſdem diœceſis mediterraneum, habet ſacellum* S. Roſaliæ *dicatum in eccleſia S. Mariæ de Jeſu; Sanctamque eamdem elegit Patronam, ac ſolemni ritu feſtivitatem quotannis celebrat. Reliquiæ quoque in eadem eccleſia ſervantur: aliæ vero ibidem habentur in eccleſia Societatis Jeſu, S. Ignatio ſacra. Hiſce Caſcinus ſubdit beneficium, quod culpam ex oppido Carinenſi in eadem diœceſi præfitum fuit. Joſephus Lazara gravi vulnere laborabat in gutture; malumque credebatur immedicabile. Venit is Panormum, maloque ſuo adhibuit oleum e lampade* S. Roſaliæ, *atque aliquid illius olei ſecum tulit in lagenula. Verum mediei varia quoque ipſi remedia dederunt, & ſecum item tulit lagenulam ab ite præparatam. Cum autem domui propinquus eſſet, in deſcenſu cecidit, ruptique eodendu lagenulam medicam. Credidit igitur nolle* S. Roſaliam, *ut oleo ſuo alia adjungerentur medicamina, præſertim quia mox ſe ſenſit ſine dolore, ita* E *ut manducare poſſet & bibere. Ita ſolo illo oleo ſanatus eſt.* *Reliquiæ Salemi: ſanatio oleo S. Roſaliæ obtenta.*

376 *Alcamus in eadem diœceſi* S. Roſaliæ *ſenſit patrocinium. Hoc oppidum, uti æqualiſſime diſtantia inter Panormum & Drepanum eſt medium, ita utriuſque urbis peſtilentiam communem bubuit, & ad eamdem confugit Patronum. Hujus reliquias per delegatos Panormi obtinuit die* XV *Junii anni* 1625, *eaſque magnifico apparatu ſuſcepit, ac depoſuit in eccleſia Fratrum Minorum de Obſervantia. Mox ibi coram reliquiis cœptæ ſunt preces quadraginta horarum, nec ſine fructu: nam ſtatim diminui cœpit peſtilentia, atque uno menſe prorſus exſtincta eſt. Hac de cauſa tunc iterata eſt ſolemnis ſupplicatio, cantatuſque hymnus* TE DEUM *in gratiarum actionem. Poſtea vero in prædicta Minorum eccleſia exſtructum eſt ſacellum* S. Roſaliæ *ſacrum, variaque in eodem oppido erecta altaria cum imagine ejuſdem Sanctæ.* *Alcami reliquiæ, ac peſtis ſublata.*

§ XXXVI.

F

Cultus, reliquiæ & miracula in diœceſi Agrigentina.

AGrigeotum, *incolis* Girgeoti, *urbs Siciliæ eſt epiſcopalis ſub archiepiſcopo Panormitano, ſitaque in ora Auſtrali inſulæ. Antiquiſſimus eſt Sanctæ cultus in hac diœceſi, in qua eſt ſpelunca Quiſquinenſis, primum ſanctæ Anacboretidis habitaculum, uti & Bivona, aliis* Bisbona *Latine nominata & oppidum S. Stephani, loca jam frequenter memorata. Non repetam hic ante dicta, ſed ſolum adjungam nonnulla quæ ſcripta ſunt a Caſcino, cum eo a Bivonu exordium ducens. Bivonenſes, audita corporis inventione, mira alacritate antiquam S. Roſaliæ eccleſiam inſtaurarunt. Deinde ſtudioſe flagitarunt reliquias, niſi opera P. Leonardi Romano Societatis Jeſu, qui eas facile impetravit per Caſcinum ipſum, qui hæc narrat; & gemmam quidem obtinuerunt particulam Bivonenſes. Harum tranſlatio facta eſt die* XXII *Martii anni* *Reliquiæ Bivonam delatæ;*

AUCT. J. S. 1625: *ſuſceptæ eniem ſunt ſumma pietate, cum innumera hominum multitudo nudis pedibus obviam egrederetur ad quinque miliaria, & via difficili per montes. Magnificus quoque cum pietate apparatus fuit conjunctus, ac ſupplicatio inſtituta maxime ſolemnis, atque ita una ex particulis portata fuit ad eccleſiam S. Joannis, ibique depoſita, donec propeta Sanctæ eccleſia eſſet perfecta.*

beneficia ibi impetrata;

387 *Altera particula, quæ deſtinata erat eccleſiæ Societatis Jeſu, non minori pompa per civitatem in ſupplicantium agmine circumlata eſt die* III *& IV Septembris, ſeu in pervigilio & feſtivitate* S. Roſaliæ. *Neque illo ſolum anno tanta celebritate Patronam ſuam coluerunt Bivonenſes; ſed quotannis eamdem feſtivitatem ita celebrarunt, ut apparatus ſingulis annis potius excreſceret, quam diminueretur, teſte Caſcino. Porro ex documentis Mss. collegii Societatis Jeſu Bivonenſis diſco, dentem eſſe* S. Roſaliæ, *quem obtinuit a Caſcino, eumque quotannis in feſtivitate* S. Roſaliæ *per civitatem in ſupplicatione circumferri: aliam quoque oſſis Sanctæ particulam nunc in eodem ſervari collegio. Peſtilentia autem Bivonam reliquit intactam, ut jam antea dictum, idque aliis quoque temporibus factum non ſine beneficio* S. Roſaliæ. *Itaque una ſolum gratia hic commemoranda. Joannes Baptiſta di Franceſco mortifera laborabat infirmitate, & jam extrema Unctione munitus erat. Meditus tamen ad ipſum vedili, mortuum fore exiſtimans, quando perfecte ſanatum invenit. Miraculum fuiſſe teſtatus eſt ille ipſe medicus, quod nullum in ipſo deprehendiſſet ſanationis inditium; ſed ſubite ſanatum inveniſſet. Sanatus vero declaravit, apparuiſſe ſibi* S. Roſaliam, *& dixiſſe:* Eſto ſanus: curam tamen habe inſtaurationis eccleſiæ meæ.

in oppido S. Stephani, & ad ſpeluncam Quiſquinenſem.

379 *De Oppido S. Stephani, in cujus teritorio ſita eſt ſpeluca Quiſquinenſis, deque reliquiis* S. Roſaliæ *eo translatis, dictum eſt* § 27. *Hic pauca adjungo de favoribus, quos loci incolæ* S. Roſaliæ *attribuunt. Sæviente per Sitiliam peſte, & per oppida quoque vicina, juvenis quidam redierat domum peſte infectus, ut ex glandulis fuerat intellectum. Mater ipſius, re intellecta, ad patrocinium* S. Roſaliæ *confugit, juvenemque lecto impoſuit: ac veſtimenta ipſius omnia comburenda curavit. Sequenti die juvenis ſurrexit ſanus ſine ullo mali indicio: nec ullitia Oppido S. Stephani adhæſit contagio. Huc ſpectant beneficia, quæ accaſcus antri quiſquinenſis leguntur impetrata R. P. Albertus Valentia, Prior Carmelitarum Camaratæ, gravi laborabat & immedicabili uriuæ difficultate. Verum, invocata* S. Roſalia, *& applicato ſaxo ſpeluncæ Quiſquinenſis, ſubito ſanatus eſt.* Alii, *inquit Caſcinus,* ſanati ſunt ſolo voto viſitandi ſpeluncam iſtam, unus ibidem pernoctando. *Claudus, inedens fulcris ſubolatibus, nitebatur cum aliis ſpeluncam iſtam invisere. Hic in media ſanatus eſt via, portanſque deinde fulcra ſua humeris, eadem ad ſpeluncam ſuſpendit in teſtimonium gratiæ obtentæ.*

Rahalmuti reliquia, & beneficia Sanctæ:

390 Rahalmutum, *Agrigentiæ quoque dioceſis oppidum, Siculis* Rahalmuto, *antiquis temporibus* S. Roſaliam *coluit, primamque eidem eccleſiam dedicavit, ut vult Caſcinus. Hanc eccleſiam, intacto corpore, diligenter inſtaurarunt Rahalmutenſes, & Sanctæ reliquias obtinuerunt Panormi. Harum translatio incidit in diem* XXXI *Auguſti anni* 1625, *quando ſuſceptæ ſunt ab incolis inſigni pietate & pari ſolemnitate, eodemque die energumena liberata in eccleſia Fratrum Minorum de Obſervantia, ubi ſolemne cantabatur Sacrum, teſte Caſcino. Rahalmutenſes quoque peſtis periculo liberaſſe videtur patrona* Roſalia, *præſertim quia illa maxime ſæviebat in vicinia, & quia nonnulli infecti Rahalmutum intrarunt, malo nulli communicato, & demum quia ipſi Rahalmutenſes ſatis diu cum vicinis infectis commercium habuerant, nec ullum tamen contraxerant contagium.* D

Camaratam & ad S. Joannis reliquiæ perlatæ,

381 *De* Camarata *& Sancto Joanne, quæ oppida ſunt eidem duci ſubjecta, & tamquam partes duæ ejuſdem oppidi, inquit Caſcinus, cum eodem ſimul agemus. Hæc loca integro anno a peſte immunia fuere; ſed anno* 1625, XXVIII *Maii, in oppido Caſtri novi, quod necdum ſciebant infectum eſſe, malum contraxerunt. Ubi innotuit contagium, mox ad humana ac divina præſidia confugerunt utriuſque oppidi incolæ. Reliquiæ Panormi impetratæ, & die* 2 *Julii ſuæ hominum frequentia Camaratam verſus delatæ ſunt; at honorifice ſuſceptæ, ipſo duce cum multis obviam egrediente. Depoſitæ primum ſunt in eccleſia S. Cataldi extra Camaratam, indeque translatæ pio cum apparatu ad præcipuam eccleſiam Camaratenſem, donec ædificata eſſet nova* E *eccleſia, Sanctæ tamquam patronæ dedicanda. Altera particula debito cum honore depoſita fuit in eccleſia principe oppidi S. Joannis.*

ubi duo facta pro digia,

282 *Duo facta, inquit Caſcinus, optimam mox ſpem dederunt, tamquam ſecuturæ liberationis indicia. Per vicinam publici peſte infectorum valetudinarii ferebantur reliquiæ, & ægroti ſupplices acceſſerant ante fenſtras vitre clauſas, Sanctæque opem implorabant, quando omnia ſimul tegmina vitrea cum ingenti ſonitu dilapſa ſunt, nec tamen confracta, acſi voluiſſet infunavre Sancta, ſe oſtendere reliquiæ ſuæ affictis illis ſine vitro intermedio. Altenum eſt tale. Quando dun ipſe primum lapidem ponebat pro eccleſia Sanctæ ædificanda, ferebatur in loco vicino lectica, qua infecti peſte transferri ſolebant, ſed vacua. Cum autem eodem tempore tormenta explodentur, equi perterrefacti ſaltare cæperunt, totamque illam in fruſta comminuerunt lecticam. Hæc, inquam, populi ſpem acuerunt.*

a: deinde peſtilentia ceſſavit;

383 *Nec vana fuit fiducia, quam de ſubſidio* S. Roſaliæ *conceperant: nam ſtatim diminui cæpit malum, teſte Caſcino. Verumtamen non prorſus ceſſavit peſtilentia ante annum ſequentem, quando* XXIV *Januarii translati ſunt, qui convaluerant, ex locis infectorum, totaque purgatio abſoluta fuit* XXV *Martii, in feſtivitate Sanctiſſimæ Dei Genitricis, ad cujus etiam patrocinium confugerant Camaratenſes. Nova tunc inſtituta fuit ſupplicatio, cum reliquiis* S. Roſaliæ, *Miſſaque de Sanctiſſima Virgine Maria ſolemniter celebrata, ac tandem hymnus* TE DEUM *decantatus. Sequenti vero die iterata eſt ſupplicatio, reliquiæque* S. Roſaliæ *ad prepriam eccleſiam tunc perfectam tranſlatæ.* F

aliud geminum beneficium uni conceſſum.

384 *Hiſce accedit particulare beneficium, quod præſtitum eſt P. Angelo Permo ex Ordine Carmelitarum. Laboraverat duobus annis tam gravi & continuo ſanguinis fluxu, ut ſæpe videretur morti propinquus. Tandem ductus ebastate in miſeros & pietate erga* S. Roſaliam, *decrevit vitam finire in publico valetudinario peſte laborantium, quibus ibidem tribut menſibus conſtanter ſervivit, ope* S. Roſaliæ *invocata. Viri eburitatem approbavit Deus. Sanus ſemper aſtitit infirmis, & die feſto* S. Roſaliæ, *ſeu* XV *Septembris*

A *ptembris, incolumis valetudinario egreſſus eſt, & veteri malo liberatus. Idem deinde febri quartana venatus, parum aquæ ſumpſit, cui lapis ſtipulcri S. Roſaliæ fuerat impoſitus, atque eo modo ſanitatem adeptus eſt.*

Caſtrum Novum acceptit reliquiis peſte labe. vatum

385 *In eadem dioeceſi eſt oppidum*, Caſtrum Novum *dictum, de quo peſte laborante ſupra memini. Hoc oppidum inter ea numerat Caſcinus, quæ peſte liberata ſunt patrocinio S. Roſaliæ. Hujus reliquias eo miſſas aſſerit thecæ argenteæ incluſas: eccleſiam quoque ibidem Sanctæ conſtructam. Fatetur tamen horum exactam non haberi notitiam defectu monumentorum, ſed multa in eccleſia conſpici appenſa ex votis dona. Locus ejuſdem dioeceſis eſt, qui Siculis* le Grotte, *Latinæ* Gruttæ *dicitur, ſeu vicus ſit, ſive oppidulum. Huic loco, multum a peſte patienti, ſubvenſſe ait comitiſſam Rabalmuti per reliquias S. Roſaliæ; ſed fatetur ſe diſſiciam non habere notitiam alicujus beneficii.*

uti & Alexandriæ:

386 Alexandriam, *quam alias in tabulis geographicis non invenio, in eadem dioeceſi recenſet Caſcinus. Teſtatur ibidem apparuiſſe S. Roſaliam ſimplici mulieri, ac locum deſignaſſe, ubi eccleſia ad honorem ſuum erat erigenda, prædiceni populum tunc liberandum peſte, qua affligebatur. Credidit mulieri populus, & confeſtim ſacellum conſtruxit in loco deſignato. Prima ibi Miſſa celebrata eſt die Dominico* XVI *Februarii anni* 1525. *Ceſſavit ſubito malum, & nullus deinde infectus eſt peſte, ita ut jam die* XXI *ejuſdem menſis vacuum eſſet valetudinarium. Hæc Panoemum perſcripta ſunt a D. Joſepho Bonajuto, qui ibidem erat cauſa peſtilentiæ præfectus. Porro ſacellum illud S. Roſaliæ poſtea amplificatum in gratiarum actionem reliquiaſque Sanctæ ibidem ſervari in eccleſia Fratrum Minorum, magnaque populi devotione coli, teſtatur Caſcinus qui & alteram apparitionem refert, quam huc comperudio transfero.*

B

puella a Sanctæ monetur Religionem ingredi,

387 *Aparuit Sanctæ puellæ ſeptemdecim annorum, eamque monuit ut vitam ampleteretur monaſticam. Cum autem hæc reſpondiſſet, ſe quidem id libenter facturam; at patrem ſibi non conſiturum. Repoſuit Sancta ſe tale daturam ſignum, ut ei pater eſſet creditarus: idque cupiente puella, diſparuit. Porro, quando mane ſurrexit, invenit cirros ſibi ab una parte amputatos: idque ſignum viſum eſt tam certum, ut res ſequenti die dominico ſit exſecutioni mandata.*

C

Sacca aqua memento ſanatus,

388 *In eadem demum dioeceſi Sacca, oppidum maritimum, S. Roſaliam agnoſcit patronam. Teſtatur Caſcinus novam ibidem S. Roſaliæ conſtructam fuiſſe eccleſiam poſt liberationem Siciliæ a peſte, nec tamen explicat, an hæc Saccæ quoque dominata fuerit: devotionem vero populi eodem tempore mirifice auctam ſubita ſanatione ægri, qui eo adductus erat mali violentia, ut ſe amplius movere non poſſet. Hunc ægro offerebatur onigua pinis, quam initio repudiabat, quod medicinas, quarum tædio affectus erat, ea continuo exiſtimaret. Verum, ubi audivit in ea eſſe reliquias S. Roſaliæ, in ſpem erectus eſt: thecamque acceptam applicuit loco corporis maxime dolenti, atque unico momento convaluit. Tam ſubitam ſanationem non indicavit parentibus ſe levando, eoſque amplectendo, ac in gratiarum actionem eccleſiæ S. Roſaliæ, quæ tunc ædificabatur, donavit elegantem picturam ejuſdem Sanctæ, pecuniamque nobilem ad promovendam ſtructuram. Hoc autem miraculum oppidi incolas incitavit ad eccleſiam citius abſolvendam, ad inſtituendam confraternitatem ejuſdem Sanctæ; ac demum, perfecta eouſque eccleſia, ut primum in ea fieret Miſſæ ſacrificium, ad inſtruendum pium ſupplicantium agmen, a quo effigies Sanctæ, honorifice per oppidum circumlata, ad novam eccleſiam deferretur.*

AUCT. J. S.

389 *Quando illa ſupplicatio per civitatem inſtituebatur, inſtemus, mortis periculo expoſitus, dum audiebat ſupplicantes eſſe in locis ſibi vicinis, votum Sanctæ nuncupavit, ac ſubito ſanatus eſt, & ſequenti die tabellam votivam appendit. Hoc eodem, vel alio tempore, quod clare non exprimit Caſcinus, puer novem annorum: de cujus vita deſperabatur, aqua Sanctæ vitam protraxit. Terra ejuſdem capto membrorum uſu ſaluti fuit. Plura ejuſmodi ſe prætermittere ait Caſcinus, qui & varias enumerat imagines Sanctæ in eccleſiis diverſis Saccæ ſervatas. Patronam ibidem electam teſtatur anno demum* 1630, *prima die Junii: duas quoque ejus reliquiarum particulas eo delatas, quarum altera eſt in eccleſia principe; altera deſtinata erat propriæ eccleſiæ S. Roſaliæ. Hæc de dioeceſi Agrigentina, ut ad Catanenſem tranſeamus.*

ac deinde alias Sanctæ ibidem patrona electa & allata reliquiæ:

D

§ XXXVII.

Cultus, reliquiæ & miracula in dioeceſibus Catanenſi & Syracuſana.

Reliquæ portæ Calaſibetum, Catanam, Acem, *Calataſcibet*

CAtana, *urbs epiſcopalis ſub archiepiſcopo Monregalenſi, ſita eſt verſus Orientem in ora maris Ionii. In hac dioeceſi antiquitus S. Roſaliam coluit Calaſibetum*, oppidum mediterraneum, ubi Sancta deinde electa eſt patrona, poſtquam eo tranſlatæ erant ejus reliquiæ, quas thecæ argenteæ incluſerunt, ut habet Caſcinus. In ipſa vero epiſcopali urbe Catana Sanctæ reliquiæ in duabus ſervantur eccleſiis; videlicet in eccleſia Societatis Jeſu, dono Caſcini acceptæ, & in eccleſia Dominæ noſtræ,* de Miſericordia cognominatæ. *Ambæ hæ exponuntur die* XV *Septembris quando Sanctæ feſtivitas celebratur; uti & imago Sanctæ eodem tempore exponitur in eccleſia collegiata. Acis, oppidum non longe diſtans Catana,* Roſalium *elegit patronam* VI *Octobris anni* 1625: *delataque eo reliquiæ ejuſdem Sanctæ a P. Antonio Leonardo Societatis Jeſu, cui eas donaverat Caſcinus. Tranſlatio autem hæc facta ritu maxime ſolemni, apparatuque pio & magnifico, cum ſupplicatione, decantatoque hymno* TE DEUM, *& Miſſa ſolemni, habita eſt oratio in laudem S. Roſaliæ, cujus reliquiæ in eccleſia principe manſerunt depoſitæ.*

E

F

Ennam, ubi beatæ cum peccatori in fine præſtitum:

391 Enna, *alias* Caſtrum S. Joannis, *vulgo* Caſtro Giovanni, *deſideravit etiam S. Roſaliæ reliquias; ac duas earum particulas accepit per Caſcinum, alteram pro eccleſia majore, alteram pro eccleſia Societatis Jeſu, in quibus eccleſiis collocatæ ſunt multa cum veneratione. In eo oppido inſigne beneficium peccatori moribundo præſtitum, auctor eſt Caſcinus. Rem accipe compendio. Monitus ille erat, ut ad mortem bene obeundam ſe præpararet. Hæreuti & confuſo apparuit in ſomno Roſalia, viſaque eſt pro eo miſericordiam exorare apud ſanctiſſimam Dei Matrem. Certe ſequenti die de peccatis ſuis confeſſus eſt apud aliquem e Societate Jeſu presbyterum, optimis comitantibus vera pœnitentiæ in-*

AUCT. J. S. *dilexit, eaque pietate mortem deinde obiit, ut omnibus de ſalute ſua ſpem optimam poliquerit, licet liberioris unten fuiſſet vitæ,*

reliquiæ & cultus in oppido S. Philippi;

392 *Oppidum S. Philippi accepit* S. Roſaliæ *reliquias die* v *Julii anni* 1625, *eaque depoſitæ ſunt in eccleſia Fratrum Minorum Reformatorum extra oppidum. Sequenti autem die honorifica & pia inſtituta eſt ſupplicatio, Sanctaque electa eſt oppidi patrona. Solemnitas illa iterata eſt die* IV *Septembris; ac demum in prædicta eccleſia ſacellum huic Sanctæ dedicatum, ac ſtatua inaurata, quæ circumferretur in ſupplicationibus, eidem conſtructa.*

item in loco le Plache dicto;

393 *Locus territorii Catanenſis, dictus a Caſcino* le Plache, *anditu inventione corporis S.* Roſaliæ, *mirum in hanc Sanctam pietate exarſit. Itaque jam anno* 1624 *feſtivitatem ipſius magno vicinorum populorum concurſu pie celebrarunt, Cum vero hujus beneficiis fruerentur, ut ex donis votivis colligit Caſcinus, elegantem tabulam curarunt pingendam Panormi, & ſtatuam eidem Sanctæ erigendam. Reliquias ejuſdem deinde obtinuerunt per Caſcinum, ac harum tranſlationem tanta pietate celebrarunt prima Dominica*

B *Septembris, anno verisimiliter* 1625, *tantoque populi concurſu, ut viginti hominum millia ad feſtivitatem conſtruxiſſe, magnamque eorum partem nudis pedibus iter difficile confeciſſe, affirmet Caſcinus. Unum ex beneficiis, quæ populis iſtis convicinis conceſſa ait, ſummo ab ipſis loco haberi aſſerit. Fuſe relatum contrabam in compendium,*

ubi aquarum penuria ſubvenit, miſſa crux datur Sancta;

394 *Populi illi ob propinquitatem montis Ætnæ multum patiebantur ab aquarum penuria, nec modum ſciebant, quo huic malo mederentur. Anno autem* 1630, *menſe Julio, quando totus ille tractus defectu aquæ vehementer affligebatur, ſtatuerunt ad pateocinium* Roſaliæ *confugere. Itaque die* XV *Julii, recordati illum eſſe diem Inventi corperis, reliquiæ Sanctæ ſupra altare exponendas curarunt, ut Miſſa celebraretur: præmiſſaque oratione, atque invicem animantes fiducia de ſancta, ſoderé cœperunt, ut ante Miſſam finitam invenirent aquæ venam. Et revera fontem invenerunt tum copioſum, ut bene expurgatus tres efficeret rivulos, cunaleſque deinde fuerint feſſ, ut aqua ad loca plura de-*

C *civarretur. Itaque aqua illa a populis iſtis vocata fuit* aqua S. Roſaliæ, *ejuſque ſtatua ibidem ad rei memoriam collocata. Relationem vero facti ſe accepiſſe teſtatur Caſcinus a quinque ſacerdotibus ſubſcriptam. Ceterum in toto hoc facto non quidem eſt manifeſtum miraculum, cum illa aquæ vena ibidem eſſe potuerit & fodiendo inveniri modo naturali: nam aliquin audierat in eodem loco aquam fuiſſe inventam ante annos octoginta. Pie tamen & recte beneficium* S. Roſaliæ *attributum eſt, tum quod cauſæ naturales a Deo etiam dirigantur, tum quia eam copioſa erat aqua, ut aliquid prodigii habere videretur & fortaſſe revera habuerit.*

miracula tria Platiæ facta.

395 *Reſtat in diœceſi Catanenſi oppidum* Platia, *vulgo* Piazza *dictum, de quo breviſſime agit Caſcinus, cujus verba Latine reddam.* Ad civitatem Platiam, nobilem, abundantem & populoſam miſſum fuit aliquid de terra ſepulcri S. Roſaliæ die IV Septembris anni MDCXXIV: eaque terra ſubito patrata ſunt tria ſtupenda miracula; nimirum D. Laurentius Terzano & alius, qui moribundi erant, ſanati ſunt; & cæco, qui ambobus captus erat oculis, viſus eſt reſtitutus. *Hæc de cauſa terra illa ab incolis illius civitatis multum expetita eſt, ut adjungit: atque ita a Catanenſi diœceſi pergit ad Syracuſanam, quo & nos ſequemur.* D

396 Syracuſæ, *urbs olim potentiſſima, ſed poſtmodum diminuta, epiſcopalis eſt ſub archiepiſcopo Montregalenſi, ſitaque in ora maris Ionii. In hujus diœceſi varia loca cultu* S. Roſaliæ *gaviſa ſunt ante corpus inventum, ſed plura acceſſerunt poſtea. Raguſa imprimis, præter antiquam Sanctæ venerationem in eccleſia ipſius extra civitatem poſita, feſtivitatem* S. Roſaliæ *rite ſolemni celebrat die* IV *Septembris, & reliquiæ ejuſdem poſſidet in principio eccleſiæ conſervatas. Siclis, aliud ejuſdem diœceſis oppidum, tres reliquiarum* S. Roſaliæ *habet particulas, unam nimirum in eccleſia parœciali S. Mariæ, alteram in eccleſia Fratrum Minorum, & tertiam in eccleſia ſanctæ Crucis tertii Ordinis. Sanctæ quoque ſacellum exſtructum in prædicta S. Mariæ eccleſia, electaque ibidem eſt patrona* XVI *Maii anni* 1626. *Eccleſias in eadem civitate inchoatas fuiſſe* S. Roſaliæ *aſſeruit Caſcinus: veram prima manſerat imperfecta; nec edicit, utrum* E *aliæ fuerint abſolutæ.*

Reliquæ Raguſæ, Siclis,

Motuca, quæ peſte liberata;

397 Motuca, *Siculis* Modica, *cum peſte laboraret, anno* 1626, *die* VI *Auguſti* S. Roſalium *elegit patronam, ejuſque feſtivitatem celebrare decrevit. Præterea ſacellum eidem dedicavit in eccleſia Dominæ noſtræ Gratiarum; ac demum modicam eccleſiam ex voto conſtruxit eodem anno, menſe Septembri, peope publicum valetudinarium peſte laborantium. Hac pietate obtinuiſſe Motucenſes, ut peſte liberarentur, affirmat Caſcinus. Idem adjungit eo a ſe miſſas fuiſſe* S. Roſaliæ *reliquias, eaſque depoſitas eſſe in eccleſia S. Petro dicata.*

Noti item reliquæ,

398 Netum, *Siculis* Noto *dictum, nobis eſt in eodem tractu non ignobilis, a qua tertia pars Siciliæ* vallis Netina *dicitur. Hæc civitas, inventione corporis audita, inter primas* S. Roſaliam *colere ſtuduit, acceptamque ejus imaginem, pictam ex voto duorum, qui a peſte Panormi manſerant liberi, in eccleſia collocavit. Feſtivitatem quoque die* IV *Septembris celebrant apparatu admodum ſolemni magnoque concurſu Netenſes, quibus non pauca per Sanctam præſtari beneficia, teſtatur Caſcinus. Hic ipſe anno* 1625 F *eo miſit ejuſdem Sanctæ reliquias, quæ ibidem in eccleſia Societatis Jeſu, dimidiata ſtatua ex argento eccluſa, a fidelibus honorantur.*

Leontini plavia impetrata.

399 Leontini, *aliis* Leontioi & Leootinum *vulgo* Lentioi, *urbs item eſt diœceſis Syracuſanæ, ubi pietas incolarum erga* S. Roſaliam *utili beneficio inchoata eſt. Rem compendio exponam ex Caſcino. Anno* 1646 *initium æſtatis aut ver potius eam erat ſiccum, ut omnis fere ſpes meſſis intercideret. Confugerunt Leontini ad divina ſubſidia per patronum ſuum S. Alphium martyrem, aliosque civitatis ſuæ Sanctos, ſupplicationibus inſtitutis; ſed fruſtra. Audita vero fama miraculorum* S. Roſaliæ, *piam ordinarunt ſupplicationem, in qua hujus Sanctæ reliquias & imaginem circumtuleruut una cum Imagine ſanctiſſimæ cæli Reginæ, ut* Roſalia *apud Mariam ipſius patrocinium exoraret. Tam repentina fuit pluvia: ut jam gattæ nonnullæ præceſſerint tempore ſupplicationis; finita vero ſupplicantium proceſſione, per reliquum diei partem & noctem ſequentem abundantiſſime decidet. Mota apud Leontinos duo* S. Roſaliæ *conſtructa*

A *fracta ſunt ſacella, alterum in S. Dominici, alterum in S. Alphii eccleſia: atque his tectum deinde adjunctum eſt.*

reliquiæ Calatagironi, ubi multa

400 Caralgironum *oppidum eſt ejuſdem diœceſis, ut illud nominat Caſetus, at alibi* Calagiroum & Calatagironum *nominatum invenio. Hic cultum S. Roſuliæ excitavit D. Nuntius Gallente ſacerdos, qui eccleſiam ibi fabricare cœpit anno 1625, menſe Octobri, eamque perfecit anno ſequenti, ita ut prima Miſſa ibi celebraretur in ipſa feſtivitate S. Roſuliæ, 14 Septembris anni 1626. Miſſa autem celebrata eſt ab ipſo epiſcopo, & feſtivitas fuit peracta tamquam de patrona, ceſſantibus optribus ſervilibus, quia Sancta jam erat electa civitatis patrona: reliquiæ quoque ipſius jam advenerant, atque ea ſolemni ſupplicatione fuerunt honoratæ. Varia huic civitati collata ſunt beneficia, quæ hue transferam ea Caſetus. Vir bonus, ſed infirmus, cum videret fodi pro locandis novæ eccleſiæ fundamentis, & rogaſſet, qua de cauſa id faceret; abi audivit eccleſiam ædificandam* S. Roſaliæ; *promiſit ei tabulam picturam, ſi ſanaretur: ſanatum eſt,*

B *ac tabulam donavit. Infans, cui nomen erat Carolus Sciacca, tanto oculi vnius malo laborabat, ut jam viſum ipſi oculo abjudicarent medici: maligna inſuper febri erat correptus. Verum mater infantis ad* S. Roſalium *confugit eodem die, quo primus pro nova eccleſia poſitus erat lapis, & infans ſequenti die mane periculo erat liberatus, ac poſtea omnino convaluit.*

impetrata

403 *Quatuor inſuper infantes ibidem ſanatos teſtatur Caſetus. Primi grande ſupra aurem apoſtema momento diſparuit. Secundus periculoſo tumore liberatus eſt. Tertius ſpina uſum unius cruris amiſerat, ſanatuſque eſt ſequenti die mane, poſtquam ſolum biberat parum aquæ, cui lapis ſepulcri* S. Roſuliæ *erat impoſitus. Quartus erat tam debilis, ut pedibus conſiſtere non poſſet. Hunc parentes in honorem* S. Roſaliæ *lanea induerunt tunicula, & fortis evaſit ac firmus. Duo etiam moribundi, nimirum Didacus Campo, habita Sanctæ Imagine; & alius, voto nuncupato, convaluerunt. Memorata mea aqua in gravi periculo feliciter uſi ſunt Hieronymus Longobardo & Franciſcus Guierra. Honofrius*

C *d' Adama, hydrope laborans a triennio, tribus vicibus, ſumpta eadem aqua, ſanatus eſt, & prima quidem vice, poſtquam extrema Unctione era munitus. Verum Franciſcus Secaſio, cruris unius uſu ab octo annis captus, aqua ſimul & oleo reſtitutus eſt. Hieronymus d' Aleſſandro laborans morbo articulari ab annis quatuordecim, uſui dictæ aquæ addidit votum procurandi olyum pro lampade, donec nova perficeretur eccleſia, atque ita ſanitatem conſecutus eſt. Solius vero aquæ uſus, patrocinante* S. Roſulia, *D. Antonio Bonanno dolores articulares eunemit: mulieri membrorum uſu deſtitutæ vigorem reſtituit, ac ſenſum amenti ſeptuagenariæ.*

ſunt benef.

402 *Tribus aliis* S. Roſalia *ſolum invocata ſe beneficam exhibuit modo ſane mirabili. Primus illorum erat ſutor,* Jacobus nomine, *qui hernia dudum laboraverat unn loco, ſed idem malum alio item loco recenter contraxerat. Rogavit hic* S. Roſalium, *ut novo illo malo, quod majorem creabat dolorem, & laborem impediebat, ejus ope liberaretur. Obtinuit, quantum rogavit, recente hernia liberatus eſt, manente tamen antiqua. Jacobus Semola ruſticus calcibus tam graviter vulneratus eſt ſub umbilico, ut viſcera effluerent. Cum autem domum dela-*

tus eſſet moribundus; unor eum intulta, mox AUCT. J. S.
S. Roſaliam *invocavit his verbis:* Ah ſancta Roſulia, quæ tot patrafti miracula Panormi. *Exclamat hic Caſetus:* O grande miraculum! Dum profertur & auditur Roſalia, homo aperuit oculos jam clauſos: qui videbatur mortuus, ſe recollegit & vixit. *Tertius, ſola invocatione ſanatus, fuit juvenis, qui omnibus ſubſidiis ad eſſe moriendum munitus erat, & jam mortuus credebatur. Imo jam oculos & os ipſius clauſerant circumſtantes, ut ſolent fieri de mortuis.* Mater tamen, *inquit Caſetus,* conveſa ad imaginem S. Roſuliæ, opem ipſius pro filio implorabat. Riſus obortus eſt quibuſdam ex præſentibus, quod exiſtimarent tarda nimis eſſe hæc vota: ecce autem, cum ægri ſoror nuimi deliquio corriperetur, mortui (ut credebatur) vox auditur, dicentis: Modica aqua ſororem meam aſpergite: tum bene enim unico momento ſe habebat, ut primus fecit, qui ad illam oeceſſitatem adverterer, & ſubſidium flagitaret, ita ut oeſciam, ac tantumdem facere poruiſſet, ſi ſomno evigilaſſet. *Hunc & præcedntiem ſanatos eſſe, ante dixerat: utrum vero integram quoque* E *ſanitatem ſubito obtinuerint, an paulatim convaluerint, non exprimit; quia omnia hæc beneficia breviter tantum perſtrinaie, manime priora. Nunc ad diœceſim Meſſanenſem tranſibimus.*

§ XXXVIII.

Cultus, reliquiæ & beneficia in diœceſi Meſſanenſi & in Pactenſi.

MEſſana, *incolie* Meſſina, *urbs eſt celebris* Reliquiæ Imachaream allata. *& archiepiſcopalis in ora Orientali Siciliæ ad fretum Mamertinum. Diœceſim Meſſanenſem Italiæ pronimam cap.* XI *perluſtrat Caſetus, quam ubique in biſce ſequor, & ab oppido maxime Meſſana diſſito enorditur, quia cultus S. Roſaliæ ibidem antiquitus viguit. Oppidum iſtud, in parte mediterranea ſitum, Latine* Imuchara, *vel* Hemichura *dictum, at nunc vulgo* Truina *dicitur. Gemina ibidem eſt particula reliquiarum S. Roſaliæ, alterę in eccleſia* F *S. Silveſtri Trainenſis, altera in paraciali S. Nicolai, ubi feſtivitas Sanctæ ritu ſolemni celebratur* XV *Septembris, & ejuſdem quoque imago exponitur. Reliquiarum particulam poſteriorem eo ateulie Panormo D. Vincentius Vicino Sacerdos Trainenſis, qui vtriens Panormo, ubi vigebat peſtilentia, coactus eſt quadraginta dies extra civitatem morari in loco ſeparato, ibique peſte laborare cupit. Invocavit igitur loci patronum S. Silveſtrum Trainenſem, & ſingulari pietate S. Roſaliam, cujus habebat reliquias; atque ita ſanitatem conſecutus eſt.*

malum gutturis ſublatum Meſſanæ

404 *Eccleſiam* S. Roſuliæ, *variaque altaria & ſacella* Meſſanæ *condita, teſtatur Caſcinus, addens non pauca quoque Meſſanenſibus beneficia per Sanctam præſtita, ſed ea ſe velata lib. 1. Not de iis agimus in appendice miraculorum poſt Vitam. Quapropter unum dumtaxat, quod hoc loco narrat, huc transfero. Anno* 1625, *die* VIII *Aprilis graviter ægrotare cœpit unor Joſephi Buttone, ac paucis diebus ad mortiferas angustias fuit perducta, quod ſuffocaretur cauto gutturis malo, at os aperire non valeret. Itaque pie ad mortem ſe præparabat, atque hunc in*

AUCT. J. S. *finem habebat piam Servatoris imaginem. Hinc autem imagini adjunctum erat modicum quid reliquiarum* S. Roſuliæ, *marito ipſius Panormo tranſmiſſum. Hæc occaſione maritus ægrotam excitabat ad fiduciam de Sancta concipiendam, quod fama miraculorum ejus jam late eſſet ſparſa. Ægrota igitur, concepta fiducia, cum loqui non poſſet, mente invocabat Sanctam ac lacrymis, reliquiaſque ejus pie oſculata gutturi admovit. Mox eodem momento novum ſentit vigorem, & malo ceſſante, os aperit ac clare loquitur, gratiat agens ſanctæ virgini* Roſaliæ *de ſanatione ſua tam repentina. Maritus porro, rogante uxore, factum totum perſcripſit Panormum; eoque donum miſit caput argenteum, ac Miſſam ibi cantandam curavit in gratiarum actionem.*

reliquiæ in abbatia S. Philippi de Fragala; 450 *In eadem diœceſi eſt abbatia S. Philippi de Fragala, Ordinis S. Baſilii, non longe ab oppido Myrto ſita, ut docet* Pirrus *in Notitia abbatiarum Siciliæ pag.* 91. *Hujus abbas commendatarius D. Frauſiſens lo Preſti accepit anno* 1629 *reliquias* S. Roſaliæ, *ſibi donatas Panormi. De hiſce autem reliquiis nemini quidpiam dixerat. Verumtamen, ubi ecciderat ad ſanctum Philippum*, ad eum vocit virgo pia & ſimplex, nomine Dominica Caſtranuci, petiitque opem ab ipſo pro neceſſitate ſpirituali, dicens ſe ad eum miſſam ab illa Sancta, quæ in domo ipſius erat a veſpera præcedente: hæc autem non alia certo erat quam S. Roſulia. *Ita Caſcinus, dicens abbatem primo attonitum baſiſſe præ nimia admiratione: deinde vero pietatem ipſius in S.* Roſaliam *fuiſſe auctam, ſummoque ſtudio curaſſe, ut in magno ibidem eſſet honore. Poſtmodum* nipotem *nepotem*, aut forte cognatum, ejuſdem abbatis, nomine Philippum, ab infirmitate ſanatum eſſe aqua, cui eædem reliquiæ fuerant impoſitæ, idem Caſcinus teſtatur.*

Item Petraliæ, 406 Petra *aut* Petralia, *geminum eſt in Sicilia oppidum, nimirum* Petralia ſuperior & Petralia inferior. *Utraque ſita eſt in media fere Sicilia circa montem, qui olim* Nebrodes, *nunc* Madonia *ab incolis dicitur, adeoque longiſſime Meſſana diſtat: ad hujus tamen diœceſim utraque ſpectat. Porro teſtatur Caſcinus reliquias S.* Roſaliæ *haberi Petraliæ in eccleſia majori, imaginem in S. Antonii, ac utrobique feſtivitatem celebrari die* 1v *Septembris, nec ſine beneficiis. Utrum vero Petraliam Superiorem deſignet, an Inferiorem, non adjungit.*

& in oppido S. Marci, ubi varia ſanati. 407 *In eadem diœceſi eſt oppidum S. Marci, medium fere inter Meſſanam & Panormum. Ad prædictum quoque oppidum tranſlata ſunt pieque ſuſcepta* S. Roſaliæ *ſacra pignora: neque hæc ſuam ibidem fruſtra deſignari fivit beneficentiam. Dominica Lombardo per annum fere inſanabilem paſſa erat ſanguinis fluxum; multaque nequidquam uſurpaverat medicamina. Deinde vero acccpit aquam, cui impoſitæ fuerant reliquiæ* S. Roſuliæ: *ubi parum hujus aquæ cum fiducia biberat, ſanam ſe reperit, nec umquam deinde ſenſit prædictum malum. Id intellexerat Laura Bruno, quæ febri quotidiana & vehementi per octo menſes continuata eo erat addicta, ut de morte magis quam de vita cogitaret. Uſa eſt eodem remedio pia fiducia, & ſanitatem certo obtinuit. Franciſcus Caſtella biennali laborabat febri, guſtataque eadem aqua, ſubito ſanatum ſe ita gaviſus eſt, ut circumiret ad prædicandum Sanctæ beneficium. Filia Dominicæ Lombardo, quam mox vidimus ſanatam, nomine* Vita, *ejuſdem aquæ nonnihil pie ebibens, febri liberata eſt.* D

408 *Omnes modo Siciliæ diœceſes perluſtravimus, excepta Paſſenſi omnium minima.* Paſſa *autem, vel* Puſa, *Siculis* Patti, *eſt urbs maritima in ora Septentrionali Siciliæ, & epiſcopalis ſub archiepiſcopo Meſſanenſi. In ipſa civitate Paſſenſi feſtivitas* S. Roſuliæ 1v *Septembris celebratur. In vico vero tribus milliaribus ab urbe Paſſenſi diſſito, cui nomen* In Gojoſa, *feſtivitas ejuſdem Sanctæ tum* 1v *Septembris tum* xv *Julii ritu ſolemni peragitur cum indulgentiis ac ſupplicatione celebri, in qua circumferuntur ſanctæ Virginis reliquiæ, quas locus ille poſſedit ab anno* 1625. *Sacellum hiſce reliquiis in eccleſia majore conditum eſt, in qua multa offeruntur ſacroſanctæ Miſſæ ſacrificia. Imago etiam* S. Roſaliæ *ibidem honoratur in eccleſia PP. Oratorii, beatæ Virgini dicata. Hactenus de cultu, reliquiis & miraculis* S. Roſuliæ *paucis annis per totam fere Siciliam ſparſis breviter agere volui cum Caſcino, cujus mentem tam fideliter conatus ſum exprimere, ut ipſa verba Italica frequenter tantum Latinitate donaverim, & ſola brevitatis ac commodioris interpretationis cauſa id ubique non fecerim.* E

Cultus & reliquiæ in diœceſi Paſſenſi:

409 *Volui celerem illam cultus propagationem non prætermittere, etſi Sanctæ Officium & feſtum ad totam deinde Siciliam auctoritate Pontificia extenſum viderimus, quia celeritatem illam promoti cultus tanto magis ad gloriam Sanctæ ſpectare credidi, quanto pluribus cum beneficiis & miraculis fuit conjuncta, atque ex iis nata. Præterea celerrima illa cultus propagatio utcumque oſtendit, vana non eſſe, quæ de pluribus Sanctæ beneficiis conſcripta ſunt, miraculis enim & beneficiis maxime permoventur homines ad Sanctos colendos. Ceterum dubitare nequeo, quin poſt tempora Caſcini cultus* S. Roſuliæ *ad plura pervenerit Siciliæ loca, quemadmodum & de reliquiis & de beneficiis ejuſdem etiam exiſtimo. Verum plura de hiſce inveſtigare non eſt neceſſe, miracula tamen omnia, quæ ad notitiam meam pervenerint, colligam in appendice poſt Vitam. Nunc vero inveſtigabimus, quam celeriter, quibuſque occaſionibus, ad alias pleraſque Europæ provincias* S. Roſuliæ *cultus ſit propagatus.*

cur tam multa de cultu ſint data.

§. XXXIX. F

Cultus, reliquiæ & beneficia S. Roſaliæ in Italia.

CAſcinus *lib.* 3 *cap.* 14 *oſtendit cultum* S. Roſaliæ *per totam fere Europam fuiſſe propagatum. At, cum poſtea ad civitates longe plures pervenerit, ita hic Caſcinum ſequar, ut eo alias ſcriptoribus aut monumentis relata ab ipſo fim amplificaturus, quantum fieri poteſt diligenti inveſtigatione. Continebit ſimul hæc relatio, quidquid fide dignum de reliquiis & beneficiis Sanctæ ſe mihi obtulerit. Provinciarum aut regnorum fine delectu alio enim ſequar ordinem, quem jam tenuit Caſcinus, Itaque cum eo exordior ab Italia, ubi Romæ inchoatum* S. Roſaliæ *cultum, varias reliquiarum ipſius particulas eo ad Urbanum VIII allatas jam vidimus § 30, atque ea de cauſa de urbe Romana nihil hic addo, ſed ad alias civitates cum Caſcino progredior.*

Cultus per totam fere Europam propagatus

411 Paula, *aliquibus* Patycos *dicta, & vul-*

go

A go de Paola, oppidum eſt Calabriæ citerioris in ora maris Tyrrheni. In hujus oppidi territorio antiquam fuiſſe S. Roſaliæ eccleſiam aſſerit Caſcinus lib c pag. 21. Deinde vero Paulam aliquid reliquiarum delatum eſt per quemdam e Societate Jeſu atque idcirco ſacellum Sanctæ erigere voluerunt domini iſtius loci, ait iiſdem fere verbis Caſcinus. In Baſilicata & in diœceſi Polycaſtrenſi oppidum eſt Rivellum, quod in territorio ſuo antiquam habebat S. Roſaliæ eccleſiam. Hac de cauſa Caſcinus ait Rivellum ſe miſiſſe ejuſdem Sanctæ reliquias, quibus populi devotio anno c627 excitata fuit.

in regno Neapolitano reliquiæ Paulæ, Rivelli

Trivici, ubi Sancta eſt patrona

412 In Principatu Ulteriori intra montem Apenninum eſt Trivicum, vulgo Trevico, aut Vico della Baronia, civitas modica, ſed epiſcopalis, quæ inter primas regni Neapolitani civitates cultum S. Roſaliæ magna pietate ſuſcepit; nec ſine gratiis obtentis, ait Caſtinus, licet nullam nominatim referat. Reliquiæ Trivicum delatæ ſunt circa finem anni 1627. Triviceanæ eccleſiæ eo tempore præerat Hieronymus Mezzanius, qui S. Roſuliam elegit patronam civitatis, ac reliquias ejus anno ſequenti c628, die XXIV B Aprilis, eitu maxime ſolemni magnaque cum veneratione tranſtulit, inſtituta annua hujus tranſlationis feſtivitate. Itaque duo quotannis feſta S. Roſaliæ Trivici præguntur, alterum ev Septembris, alterum tranſlationis XXIV Aprilis.

Neapoli ſublatarum maleficium,

413 Neapolim jam anno 1625 S. Roſaliæ reliquias attulit P. Andreas Gonzaga Societatis Jeſu, qui eas Panormi acceperat a Cardinali Doria. Verum exiguam dumtaxat harum particulam ibi reliquit, donatam perſonæ particulari, cui illa ſaluti fuit. Decumbebat magicæ artis maleficio mulier non ignobilis, & nurus Conſiliarii Salinas, menſe Novembri anni 1625. Decumbenti applicatæ ſunt memoratæ reliquiæ, ac mox ſurrexit infirma, jam prorſus ſana. In lecto autem ipſius inventa ſunt magicarum præſtigiarum indicia, teſte Caſcino, qui hæc narrat. Reliquum eſt igitur Neapoli aliquid reliquiarum S. Roſaliæ, ſed in manu perſonæ privatæ, itu ut cultus Sanctæ ea occaſione non fuerit inchoatus in eccleſia Neapolitana, licet privatorum quorumdam devotio facile excitari potuerit. Ceterum aliam partem reliquiarum ſuarum P. Andreas C Gonzaga portavit ad patriam ſuam, ibique elegans ſacellum Sanctæ exſtructum. At noa indicat Caſcinus, ubi id fuerit.

e Neapoli urbi peſte liberata,

414 Attamen cum anno 1656 ſæviſſima peſtilentia civitas Neapolitana graviter afflligeretur, patrocinium S. Roſaliæ non neglexit, ſed eam tum aliis patronis invocavit, atque ita illo flagello liberatam ſe ſcaſit XVII Auguſti. Varia illius rei teſtimonia affert Vincentius Auria in Roſa cæleſti pag. 119 & ſequentibus. Patroni invocati fuere Sanctiſſima Virgo Deipara Immaculata, S. Januarius antiquus patronus, S. Franciſcus Xaverius recenter ea de cauſa electus, & S. Roſalia tamquam univerſalis contra peſtem patrona, quantum exiſtimo. Recitat laudatus Auria fragmentum epiſtolæ proregis Neapolitani, ac teſtimonium medicorum, in quibus prædicti enumerantur patroni, quibus liberatio Neapolis a peſte attribuitur. Conſentit etiam Franciſcus de Magiſtris ſcriptor Neapolitanus in Statu rerum memorabilium civitatis Neapolitanæ, ubi pag. 142 ait, Depictæ erant imagines Deiparæ immaculatæ, S. Januarii, S. Franciſci Xaverii, & D. Roſoleæ cum inſcriptione, ORBEM A PESTE SERVATAM. Agit enim de feſtivitate, quæ Neapoli inſtituta fuit ob peſtem ſublatam.

AOCT. J. S.

indequæ feſtivitas annua ibi celebrari cœpta,

415 Itaque Neapoli die ev Septembris magno cum apparatu celebrata eſt S. Roſaliæ feſtivitas in eccleſia SS. Trinitatis de Monte, ait Auria. Deinde etiam decretum, ut id fieret annis ſingulis in gratiarum actionem de beneficiis per S. Roſaliam obtentis. Hiſce porro auditis, ſenatus Panormitanus gratiæ egit de gloria S. Roſaliæ promota Neapoli per litteras IX Novembris anni 1657 Panormi datas, quas excitat Auria pag. 121 & 122. In hiſce autem ſignificat, ſe intelleziſſe, varia ſacella Neapoli erecta eſſe, & eccleſiam quoque ædificandam Sanctæ propriam, ac demum annumeraadam eſſe patronis civitatis Neapolitanæ. Auria non explicat, an hæc re ipſa fuerint peracta. At Maccuſus in Hiſtoria S. Roſaliæ tom. 1 pag. 274 patronam Neapolè electam aſſerit, ſed nullum eſtat auctorem: magnamque præbet tanſam dabitandi, an civitatis patrona ſit electa, quod non niſi unam nominet eccleſiam, in qua celebratur Sanctæ feſtivitas.

acceptæque Panormo reliquiæ.

416 Certiora igitur ſunt, quæ pag. 122 ſubdit Auria; nimirum Sanctæ reliquias Panormo Neapolim miſſas, haſque argenteæ incluſas thecæ depoſitas eſſe in eccleſia S. Luciæ de Monte, ubi E ſacellum Sanctæ dicatum, & annua feſtivitas inſtituta: præterea anno 1664 a ſenatu populoque Neapolitano lampadem argenteam magni ponderis miſſam eſſe Panormum, ut ea perpetuo coram ſacro corpore S. Roſaliæ arderet.

Atranum acceptis reliquiis, item peſte liberatum.

417 Hiſce aliud regni Neapolitani oppidum adjungit P. Caietanus Maria Noto in litteris hoc anno 1746 ad me datis, ita ſcribens: Anno MDCLVI Atrani, Apuliæ oppidum diœceſis Amalphitanæ, peſte maxime afflictabatur. Inter hæc advenit nnus e civibns, qui ſecum S. Roſaliæ reliquias afferebat: quas ſtatim ac publice adorandas expoſuit, & S. Roſaliam eives omnes in patronam ſuam tecepere, peſtis exſtincta eſt. Refert id ex celigioſi viri teſtimoolo Petrus la Placa... Panormitani ſenatus cancellarius in Opere Italico, quod anno c745 Panormi impreſſum eſt ſnb hoc titulo, I Trionfi di S. Roſalia &c. pag. 27 & 28. Plura de hiſce non addo, cum laudatum Opuſculum mihi ad manum non ſit: at ſolum obſervo, Atranum etiam numerari inter urbes peſtilentia liberatas S. Roſaliæ patrocinio in F Epiſtola ſenatus Panormitani data num. 328.

Cultus & reliquiæ Ancone,

418 Anno 1630, die IV Septembris, feſtivitatem S. Roſaliæ maxima ſolemnitate & devotione celebrare cœpit Aacona, urbs ditioais Eccleſiaſticæ ad mare Adriaticum. Caſcinus illam fuſius referens feſtivitatem, aſſerit celebratam eſſe in honorem S. Roſaliæ, liberatricis a peſte. Hæc verba nonnullam præbere poſſunt ſuſpicionem de liberata Ancona a peſte patrocinio S. Roſaliæ. Imo Mancuſus ſæpe laudatus tom. c pag. 285 peſte liberatam ſcribit, hunc ipſum allegans Caſcini locum. Verum enaminandum prius erat, an peſte laboraverit eo anno Aacona; quod invenire non potui. Itaque non anſim liberatam dicere, ſed malim ſuſpicari, Sanctam ibidem fuiſſe celebratam, aut quia Ancona in periculo fuit contrahendæ peſtilentiæ, & ad Sanctæ patrocinium confugit; aut quia alia quadam occaſione pietas Aacoaitanorum erga S. Roſaliam fuit excitata. Feſtivitas illa celebrata fuit in eccleſia Societatis Jeſu. At non exprimit auctor, an ſtatum fuerit, ut ſingulis annis repeteretur. Veriſimile tamen eſt, quotannis celebrari, cum dicat non minori ſed potius majori ſolemnitate celebratam

AUCT. *Iebratam eſſe anno* 1632, *poſtquam reliquiæ* S. J. S. Roſaliæ *Anconam fuerant perlatæ. Demum adjungit, idem feſtum actum eſſe in caſtro quodam vicino quod* Falconero *dicitur.*

& Lucæ, ubi quædam obtenta gratia:

419 *Lucæ, urbe Etruriæ, ſed ſui juris & reſpublica libera, non minori pietate cultum* S. Roſaliæ *ampleæa eſt, quam modo dicta Ancona. Alt Caſcinus, cecidiſſe Lucenſes,* S. Roſaliam *ex urbe ſua originem trahere, quia Sinibalda familia nobilis ibidem eſt & antiqua, ideoque Sanctæ cultum tanto ferventius ampleæus eſſe. Jam ſuo loco monui, varias de genealogia* S. Roſaliæ *eſſe ſententias, licet omnes ejus ſtirpem a Carolo Magno deducant. Verum hic ſolum de cultu & reliquiis agimus. Teſtatur Caſcinus ſe particulam naam pro Luceſibus dediſſe abbati Raphaeli Oliveiano: atque alteram quoque aliunde ad eamdem urbem perveniſſe: pectorem thecæ argenteæ, alteram cryſtallinæ inclinſam ſervari: feſtivitatem vero Sanctæ in plurimis pecugi eccleſiis. Ceterum præcipuus promotor cultus* S. Roſaliæ *in urbe Luceſi erat D. Vincentius Sinibaldi, cui vacia ejuſdem Sanctæ patrocinio collata*

B *beneficia ſcribit Caſcinus, diceas non modo nomum ipſius, ſed illum ipſum, nanoeamus ejus & filios a* S. Roſalia *adjutos, & quidem, dum medici diſperabaat; nihil tamen de eorum morbis diſtinctius explicans.*

item cultus & reliquiæ Cremonæ,

420 *Cremona, civitas ducatus Mediolanenſis ſatis nota,* S. Roſaliam *venerari cæpit, ejuſque opem implorare occaſione militum Siculorum, quorum duæ Petrus Valdina maechio della Rocca ſecum habebat Sanctæ reliquias. Cremonam eo tempore peſtilentia laboraſſe ſcribit Caſcianus, quod videtur intelligendum de malo quodam periculoſo & contagioſo, qualia frequenter oriri ſolent in eaeccitibus. Verum, qualecumque fuerit contagium, teſtatur auctor, imaginem piam* S. Roſaliæ *pictam fuiſſe juſſu præditi militum ducis, eumdemque cuſaſſe, ut aqua conſecraneæ reliquiaeum* S. Roſaliæ *impoſitoae; atque hac aqua multis ſanitatem fuiſſe divinitus reſtitutam, itaque magnam Cremonenſium devotionem erga tam eega* S. Roſaliam. *Cum autem laudatus Valdina pacticulam reliquiaeum ſuarum Cremonæ reliquiſſet, exſtructum eſt in eccleſia S. Viti altare dicatum* S. Roſaliæ *per eminentiſſimum dominum Petrum Campora epiſcopum Cremonenſem. Statua inſuper Sanctæ erecta per Bernardinum Reſta, eaque ad S. Viti eccleſiam portata*

C *ſolemni ſupplicatione. Peo hiſce auctor laudat Vitum brevem* S. Roſaliæ *editam anno* 1633 *per P. Franciſcum Abriani Ordinis Carmelitarum: aa vera anana Sanctæ feſtivitas Cremonæ etiam ſit inſtituta, ea relatio non liquet.*

& Forlivii:

421 Forum Livii, *urbs ditionis Pontificiæ in Romandiola, vulgo* Forli *dicta, reliquias* S. Roſaliæ *flagitavit, & particulam oſſis accepit, eo per Caſcinum tranſmiſſam. Hæc oſſis particula thecæ argenteæ fuit impoſita, ereaaque ibidem Sanctæ ſtatua in ſacello eleganti. Ea hiſce non ſolum profluxit multa populi devotio, ſed feſtivitas etiam inſtituta quotanais celebranda, teſte Caſcino, qui hiſce plura non addit de cultu Sanctæ in Italia. Verum Mancuſus in Hiſtoria* S. Roſaliæ *multo plures Italiæ aſſignat urbes, quæ cultum ejuſdem Sanctæ poſtea ſunt amplexæ. Labet ſcriptorem illum ſequi, urbes illas enumerando, ſed breviſſime, & eo ordine, quo præcedentibus ab ipſo ſunt additæ.*

422 Setia, *vulgo* Sezze, *oppidum ditionis Pontificiæ in Campania Romana, anno* 1716 *cepit ſtruere templum* S. Roſaliæ, *cujus imago Romæ pi-* D *cultus Setiæ, Tuſculi, Interamnæ, Aſculi, Ravennæ,*

cta anno 1708 *collocata fuit in eccleſia montis S. Clarę, ibique celebrata feſtivitas, ut ſuperius narrat Mancuſus tom.* 1 *pag.* 275 & *ſeqq.* Tuſculum *in eadem provincia, Italis* Frafcati, *cultum* S. Roſaliæ *ampleæum eſt anno* 1717, *poſita Sanctæ imagine in eccleſia Societatis Jeſu, celebrataque ibidem ſolemni feſtivitate, de qua laudatus ſcriptor pag.* 284. Interamna, *iarolis* Terni *vocata, dintius* S. Roſaliam *coluit. Eccleſiam ibi eidem ædificavit Joannes Georgius Caſcilli, equeo Ordinis Melitenſis, poſtquam Melitam Sanctæ patrocinio peſte liberatam videat, ot ſuo loco narrabitur. Habet illa eccleſia Sanctæ reliquias, ejuſque feſtivitac ibidem quotannic cita ſolemni peragitur, teſte Mancuſo pag.* 284, *qoi non panca etiam beneficia a populo obtineri*

affirmat. Aſculum Picenum, *oppidum queque ſitaus Eccleſiæ in Marchia Anconitana, vulgo* Aſcoli *dictum, habet officulum* S. Roſaliæ *in eccleſia Societatis Jeſu, eodem teſte pag.* 285. *Ravennæ Sanctam colere cepit anno* 1718, *ſparſic primum per civitotem multis imaginibus, quibus vivium pietas fuit accenſa. Imago deinde ejuſdem Sanctæ expoſita fuit publicæ veaccationi* E *in eccleſia Societatis, ibique feſtivitas inſtituta die* XV *Julii, quæ dies eſt corporis inventi.*

reliquiæ, miraculo in ea nobilitata, Bononiam delata:

423 *Anno* 1717 *reliquias* S. Roſaliæ *accepit Benenia, celeberrima Italiæ civitas, ſub dominio ſummi Pontificis. Nacrut iſtud Mancuſus paulo prolixius tom.* 2 *pag.* 150 & *ſeqq. Haſce reliquiae Panormo in Italiam & Bononiam deportandas acreperat illuſtriſſimus comes di Rubilant, qui cum illic ſe navi commiſit Neapolim tendeati. Verum poſt biduum navigationic duæ naves Tuccicæ anvim illam coperuat perſequi, ita ut neceſſario a vecta via deflectendum eſſet, ac præda hoſtibus fieret navis Chriſtiana. Hæc autem ubi toto oſtiduo ita fogerat, ſequentibus ſemper navibus Tuccarum; videcuat Chriſtiani ſe eſſe non longe ab urbe Tunctana, atque; idcirco evadere non poſſe humanis viribus. Itaque ad preces ſe conveteterunt, prodoctiſque* S. Roſaliæ *reliquiis, tam caiac rogarunt, ne ſucce ille theſauruc, veaeationi fidelium deſtinatus, præda eſſet infidelium.* Poſt breves preces ſæviſſima orta eſt tempeſtas, obſcuratoque cælo, quod ante ſerenum erat, proſpectus extra navim non oiſi F *ad decem paſſus patuit: navis autem abrepta vento vehementiſſimo..., inflatis velis intra quatuor circiter horas jactata eſt in portum Neapolitanum: quod iter naturalitec peragi non poteſt tempore tam brevi. Hæc ſibi relata eſſe ab ipſo comite di Rubilant, aſſerult juramentoque confirmavit Bernardinus Ignatius Aſcenſis preſbyter ex Ordine Capucinorum, cujus juramentum excitat Mancuſus una cum relatione ejuſdem hic compendio data. Porro Bononienſi ſanctus allatas reliquias honorifice ſuſcepit, atque in eccleſia ſua S. Petronio dicata depoſuit: teſtaturque Mancuſus, exſtani cæptum fuiſſe ſacellum marmoreum ad honorem Sanctæ, dum ſcribebat: alia quoque magnifice opere cæpta fuiſſe, ad reliquias honorifice collocandas feſtumque celebrandum die* XV *Septembris.*

cultus in multis aliis Italiæ urbibus,

424 *Laudatur ſcriptor tom.* 1 *pag.* 288 *docet Sanctæ feſtivitatem quoque annuatim celebrari in quadam ducatus Micandulani eccleſia, quam non nominat. Per totam inſuper diœceſim Mutinenſem agi eamdem feſtivitatem, uti jam diximus.* 321 *epiſcopo Mutinenſi conceſſum a Clemente XI. Facultate celebrandi Officium* S. Roſaliæ

A faliæ *per totum dioeceſim petierit Mutinenſis præſul Ludovicus Meſdent, quin cedebat ſanitatem ſibi inſtauratam Sanctæ patrocinio. Cum enim multis annis ingraveſcentis incommodis & infirmitatibus ad obeundum officium epiſcopale inepta, & læſæ plerumque affixa eſſet, Sanctam ſibi elegit patronam, ac vires ſibi eo uſque redditas ſenſit, ut clerum ſuum confeceaſe rurſum poſſet, & dioeceſim quotannis luſtrare, quemadmodum fuſius refert Mancuſus tom. 2 pag. 148 & 149. Coli etiam S. Roſaliam Placentiæ, ac in ducatu Ferrarienſi, & in Mantuano, aſſerit laudatus ſcriptor pag. 289, ſed modo quodam vago, ita ut ea dictis ipſius colligi nequeat, an in locis iſtis annua celebretur feſtivitas. Idem ait pag. 290 exercitum Hiſpanum Mediolani peſtis pericula liberatum, indeque ſuſpicatus Sanctam ibidem coli: at nullam producit auctoritatem, nec ullum aſſignat tempus. Verum Genuæ feſtivitatem celebrari in eccleſia Clivicorum Regularium, qui miniſterio infirmorum ſe addixerunt, devotionemque ibidem multum eſſe auctam*

B *anno 1717 & 1718, clarius eodem loco teſtatur.*

reliquiæ etiam Monte Phyſconæ,

425 Mons Phyſcon, *vulgo* Monte Fiaſcona, *oppidum eſt Etruriæ Pontificiæ, ubi cultus S. Roſaliæ anno 1717 exceptus fuit magno ardore. Rem fuſe narrat Mancuſus pag. 291 & ſeqq. ea quo præcipua breviter capita colligam. Ibidem in ſeminario epiſcopali varia diſtributa ſunt exemplaria Vitæ S. Roſaliæ, cujus lectione omnium ibidem pietas in Sanctam eſt accenſa. Celebrata igitur in ſeminario feſtivitas inventionis die XV Julii magno cum apparatu; ac tunc ventrationi expoſita imago Sanctæ, inventa apud civem quempiam, qui aſſerebat ſe eam pingendam curaſſe, quia in mari Sicule liberatus erat ſumminenti naufragio, invocata ope S. Roſaliæ. Porro Franciſcus Perini nobilis Panormitanus, ubi prædicta audierat, particulam digiti S. Roſaliæ, quam habebat authenticis teſtimoniis munitam, donavit eccleſiæ ſeminarii Montis Phyſconis S. Bartholomæo dicatæ. Harum reliquiarum tranſlatio ſolemnitate celebri magnoque apparatu facta eſt die XVI Julii, & feſtivitas inventionis die ſequenti pie celebrata. Atque hoc modo incœptus eſt Monte Phyſcone S. Roſaliæ cultus, pietate in Sanctam ad oppida quædam vicina ſimul propagata. Eliſce ſubdit auctor, Florentiæ die*

C *feſto S. Roſaliæ imaginum Sanctæ eapoſi in eccleſia Societatis Jeſu: Liburni * vero ſacellum eidem Sanctæ dicatum eſſe in eccleſia S. Mariæ Montis nigri, multumque eo populum concurrere in feſtivitate S. Roſaliæ. At non edicit, an Sancta in duabus iſtis urbibus Officio colatur eccleſiaſtico.*

* Livorno

& Recineti, ubi varia impetrata beneficia.

426 *Ut huic collectioni de cultu Sanctæ in Italia finem imponamus, reſtat memoranda civitas Piceni, ſeu Marchiæ Anconitanæ,* Recinetum, *vulgo* Recanati *dicta, quo reliquiæ S. Roſaliæ pervenerunt anno 1723. Res tota narratur a Mancuſo tom. 2 a pag. 156; ſed compendium mihi ſufficiet. Anno 1723, menſe Septembri, in monaſterio Recinetenſi monialium S. Stephani tres e monialibus, videlicet Candida Columba Ghiuſlli, Barbara Conſtantia Fortuna, & Roſalia Cherubina Leopardi, lecto decumbebant continua febri vexatæ. Cum autem non dinante delatæ eſſent reliquiæ S. Roſaliæ ad prædictum monaſterium, infirmæ monales ad opem Sanctæ confugerunt: eaque pie invocata, capita ſua memoratis reliquiis tangi voluerunt. Quo facto, mox febris abſceſſit, ſanaſque ſe eciquit, ut deinde non re-*

diret. Hoc factum ipſæ meniales ſubito ſanatæ, præmiſſe juramento, teſtatæ ſunt XXI Februarii anni 1724 coram publica notaria Antonia Franciſco Præſuttino, & duobus teſtibus ex Ordine Minorum de Obſervantia, prout latius narratur in Acta notariali, apud Mancuſum edito, quem epiſcopus Recinetenſis confirmavit, fidem & auctoritatem prædicti notarii teſtando XV Martii ejuſdem anni, quemque archiepiſcopus Panormitanus eodem anno, die 2 Aprilis, in Acta retferri curavit, ſuoque nomine ſubſcripſit, ita ut triplex illa ſanatio abunde videatur firmata. Verum an relatione jurata monialium clarum non eſt, an omnes tres eodem die ſint ſanatæ, an diverſis; ſed ſolum ex illa conſtat, ſubito *omnes ſanatas eſſe: malimque ſuſpicari ſingulas eſſe ſanatas diverſis diebus, tum quod de* diverſis diebus *fiat mentio, tum quod dies ſanationis non exprimatur. Ceterum reliquiæ illæ* S. Roſaliæ *monialibus donatæ erant a viro nobili Carolo Calcagni, habitante Meſſanæ, ſicut additur in teſtimonio monialium. Hæc de Italia ſufficiant, licet dubitare nequeam, quin Sanctæ cultus ad plura* E *etiam Italiæ loca pervenerit,*

Auct. J. S.

§. XL.

Cultus, reliquiæ & beneficia in Gallia, Hiſpania, Germania & Hungaria.

Nicæa, nuncupato vero, liberatur peſte

QUandoquidem Caſcini veſtigile inſiſtere ſtatui, cum eodem ex Italia in vicinam tranſibo Galliam, ubi Nicæam Provinciæ, quæ ab aliis Italiæ attribuitur, peſte liberatam ſcribit poſt votum S. Roſaliæ nuncupatum. *Rem narrat hoc modo. Nicæa Gallis* Nice, *Italis* Nizza, *quæ ſita eſt in limite Italiæ, & caput eſt comitatus Nicienſis, gravi laborabat peſtilentia, uti multæ aliæ urbes eo tempore. Cum autem audiviſſent Nicienſes S. Roſaliam contra peſtilentiam eſſe patronam; ac ſcirent reliquias ipſius honorari in pago comitatus Nicienſis, dicto* Lucerame, *qui paucis ſolum milliaribus Nicæa diſtat; ibique eſſe ſacellum eidem Sanctæ dicatum; ad patrocinium ipſius confugere decreverunt: utque id fecerunt* F *hoc modo. Voverunt Nicienſes, ſe daturos lampadem argenteam memoratæ S. Roſaliæ ſacello: ſeque in urbe ſua alterum ſacellum eidem Sanctæ erecturos, eique alteram lampadem daturos argenteam. Quin & votum illud impreſſerunt, multiſque miſerunt in circuitu. Voto nuncupato, ait Caſcinus, ceſſavit peſtilentia: idem videri poteſt apud Joſvedum in Nicæa pag. 52.*

& Sanctæ reliquias impetrat;

428 *Præterea poſt biennium litteræ miſerunt Panormum, ut flagitarent nonnihil reliquiarum Sanctæ* Roſaliæ. *Exemplar litterarum, quibus reliquias iſtas petierunt Nicienſes, ante me habeo. Datæ ſunt Nicææ XXIV Junii anni 1633. & ſubſcriptæ hoc modo, ſed Italice:* Syndici Nicienſes. Andreas Bonta ſecretarius. *Aſſeritur votum S. Roſaliæ factum, additurque peti reliquias ad excitandam magis populi devotionem,* Quia ſimulac nuncupatum erat votum, ſubito ceſſavit dictum contagium miraculo vere magno, æternaque memoria digno. *Id contigiſſe anno 1631 ante in eadem epiſtola dicitur. Reliquias vero anno 1634 imperrarunt, teſte Caſcino, qui ſuas ipſe donavit. Inſcriptio tamen apud Joſvedum pag. 52 exprimit annum 1635. Verum,*

Digitized by Google

AUCT. J. S. *cum dicat geminam particulam eſſe miſſam, prior forſan anno 1634, altera 1635 miſſa fuerit. Eodem. ſeſſe, Nicienſes argenteam lampadem S. Roſaliæ donam miſerunt Panormum; ac eidem in cathedrali Nicienſi elegans extruunt ſacellum.*

reliquiæ earum Panormi inferri: 429 *Pariſiis ab anno 1628 particulam coſſæ* S. Roſaliæ *habuit Anna Auſtriaca Franciæ regina, quæ & Sanctæ imaginem pingi juſſit. Particula maxillæ ejuſdem Sanctæ ab anno 1631 ſervatur in eccleſia domus profeſſæ Societatis Jeſu, S. Ludovico dicata Pariſiis. Reliquias S. Roſaliæ etiam petiit & obtinuit Clemens de Bonzy epiſcopus Biterrenſis in Occitania, quod nobis Biterreaſi* *peſte affligeretur, teſte Caſcino. Addit Mancuſus peſtilentiam ceſſaſſe per allatas reliquias: nec dubium eſt, quin ceſſaverit, ſed quomodo aut quamdiu poſt allatas reliquias, non invenio.*

*Beziers

Tbigernum vero & Molina, ni fallor, 430 *Hiſce adjungo anaotationem a P. Noto ſcriptam, quæ Panormo hac miſſa ſic habet;* Anno MDCXXX (*peſtilentia liberata ſunt patrocinio* S. Roſaliæ) civitates Galliæ *Tbigernum* (*in Alvernia inferiori,*) & Molinæ [*Borbonenſis provinciæ caput;*] ut ſuſe ſcribit P. Stephanus Chamillard Societatis Jeſu in epiſtola ad P. Joannem Mariam Amato: quam hic typis edidit in Oratione ſecunda in ſolemni ſtudiorum luſtratione pag. 135. *Aſſignata epiſtola Italica eſt, ſcriptaque anno 1705. Ejus compendium ſufficiet ad propoſitum noſtrum. Refert Moliaas anno 1630 peſte graviter laboraſſe, magiſtratum autem* S. Roſaliæ *voviſſe annuum ſupplicationem, ad ipſius honorem pie inſtituendam in ejus die feſto; votoque nuncupato ac ſupplicatione inſtituta, peſtem ceſſaſſe. Occaſio voti ſic exponitur. Cappucini quidam narrarunt Molineaſi magiſtratui, civitatem Alverniæ Thigeraam, unde venerunt, peſte liberatam eſſe poſt votum* S. Roſaliæ *factam, accepiſque nonnullas ipſius reliquias ab aliquo P. Cappucino donatas Thigernenſibus. Cum vero rector collegii Societatis Jeſu ſignificaſſet, ſe reliquias habere* S. Roſaliæ, *votum nuncupatum eſt, ceſſavitque peſtilentia.*

B

*Thiers *Moulins

peſti dicuntur liberatæ. 431 *Addit tamen reviviſſe peſtem, quando voto, quo etiam promiſerant Moliaenſes, ſe curaturos, ut pingeretur imago Sanctæ, non ſatis velociter ſatisfactum eſt, at tneſam ceſſaſſe poſt impletam hanc quoque voti partem. Dubitabunt fortaſſe Molineſes de veritate hujuſce facti, quia in tabulario urbis de eo nihil eſt inventum: in tabulario veto capituli duæ ſolum breves inventæ memoriæ; quarum prior dicit, veniſſe anno 1631 magiſtratum ad capitulum ac togaſſe ut inſtitueretur ſupplicatio* ſecundum votum. *Altera habet, veniſſe magiſtratum ac petiſſe a capitulo,* ut inſtitueretur ſupplicatio generalis, ad agendas Deo gratias pro liberatione a peſte. *Veram in neutra ſit mentio* S. Roſaliæ. *Itaque exiſtimo P. Chamillard factum narraſſe ſua litteris annuis collegii Societatis Jeſu, in quibus ſimilia ſolent notari: nam votum primo cum adjunctis perſonis refert, atque ſubſcriptam fuiſſe,* Demmonet. *Deinde vero pro occaſione voti ac eventa ei laudat* P. Lebel Societatis Jeſu. *Ceterum ſenatus Panormitanus in epiſtola ſua ad Pontificem inter urbes Sanctæ patrocinio gaviſas numerat Tbigernum & Molinas ex hiſce monumentis, quantum opinor. Auria in Roſa cæliſti pag. 102 ex Diario Nicolai Cauſini, quod mihi ad manum non eſt, hæc producit verba ad XV Septembris:* S. Roſalia de Normannis oriunda miræ ſanctitatis, quæ peſtis expultrix in Italia, & Molinis colitur magna ſolemnitate. *Verba utcumque ambigua ſunt: nam pro varia interpunctione varius exoritur ſenſus, nimirum de cultu Sanctæ Molinis delato ſecundum interpunctionem datam, vel de peſte Molinis æque pulſa ac in Italia, ſi comma ponatur poſt vocem* Molinis. *Verum qualiſcumque fuerit mens Cauſini: agit de Molinis in Gallia, non de Mechlinia in Brabantia, ut ipſum perperam intellexit Auria, dicens* S. Roſaliam *Mechliniæ in Brabantia coli ſolemniter. Quippe cultus Sanctæ non eſt tam cito inchoatus Mechliniæ, ſed ibi cœptus eſt, dum fuit permiſſus omnibus ditionibus regis Hiſpaniæ.*

C

D

Reliquiæ in Hiſpaniam ad regem miſſæ: 432 *Ex Gallia Caſcianus ſequor in Hiſpaniam, de qua brevitte ſic diſſerit:* Civitas Panormitana, ſimulac reliquiæ S. Roſaliæ venerationi fidelium fuerunt expoſitæ, duas ex illis inſignes particulas, ſaxo illo lucido veſtitas, inclufaſque duabus thecis, quas eorallides ornabant, in Hiſpaniam tranſmiſit ad regem Philippum IV & reginam. Illæ vero exceptæ ſunt veneratione digna regibus tam Catholicis & piis. *Reliquias haſce omnes, aut certe partem maximam Catholicus deinde donavit regali monaſterio S. Laurentii, ubi anno 1722 teſtimonium Cardinalis Doria, quod ibi cum reliquiis ſervatur, propria manu exſcripſit Pinius noſter. Illud huc tranſfero:* Joannettinus Doria S. R. E. presbyter Cardinalis tituli S. Petri in Monte aureo, archiepiſcopus Panormitanus, fidem ſcio, & atteſtor ex reliquiis S. Roſaliæ, virginis Panormitanæ, cujus corpus nuper eſt inventum in ſpecu montis Peregrini, lapideis theeis mitifica contectione incluſum, fuiſſe deſumptum capitulum humeri ejuſdem beatiſſimæ Virginis, quod ad ſactam Catholicam regis domini noſtri Philippi IV majeſtatem tranſmittitur a ſenatu Panormitano. Ut autem in exhibendo cultu præfata majeſtas minime ſit anceps, ceteique omnes Chriſti fideles poſſint rite colere & religioſe venerari, in ejus rei teſtimonium præſentes litteras dedi, propria ſubſcriptione & ſigillo obſignatas. Panormi XXXI Auguſti, Indictione VIII, anno Domini MDCXXV. Joannettinus Cardinalis Doria, archiepiſcopus Panormitanus *&c. Ita authenticum Cardinalis teſtimonium.*

E

exercitus Hiſpanus contagio liberatus F 433 *Factum memorabile, ſi omnia adjuncta ſatis ſint certa, mihi communicavit mox laudatus adjutor, Cajetanus Noto, ita ſcribens:* Cum hoc anno (1652) Joannes Auſtriacus Barcinonenſem urbem obſidione cingeret, peſtifera lues, quæ per regna Hiſpaniæ graſſabatur, Hiſpanum exercitum magno militum damno invaſit: a qua tamen repente liberatus eſt, ubi ſolemnis ſupplicatio indicta fuit, in qua S. Roſaliæ effigies circumlata eſt. Habetur hæc narratio in libello, eodem anno MDCLII Panormi typis Nicolai Bua impreſſo in 8°., cui titulus eſt (*Italicus, quem Latinum facio:*)" Relatio ſtupendi miraculi, „patrati per S. Roſaliam virginem Panormitanam „in exercitu regis noſtri Catholici, & ſolemni„tatis ea de cauſa celebratæ Matriti in die feſti„vitatis ipſius XV Septembris MDCLII, accepta „ea litteris, datis in ala die XI ejuſdem menſis „a perſona ſummæ auctoritatis„. Ibi autem hæc leguntur verba (*Italica, ſed verſum Latina etiam dabo:*)" Sereniſſimus dominus Joannes Au„ſtriacus pie imploravit opem virginis Panormi„tanæ S. Roſaliæ: atque ubi ipſam [*id eſt, pi„ctam ipſius imaginem*] eum applauſu & devo„tione per exercitum in ſolemni ſupplicatione „circumferri curaverat, ut ab omnibus honora„retur & coleretur; miraculum revera ſtupen„dum!

Digitized by Google

A „dum! ceſſavit illico contagium, omnibus per-
„ſectam ſanitatem conſequentibus, non ſolum
„a malo contagioſo, ſed a quacumque etiam
„alia infirmitate, ita ut poſt hanc ſupplicatio-
„nem nullibi melius & perfectius ſanitas vigeret
„quam in exercitu Catholico„. Inde adnitentibus P. Joſepho Spneces Societatis Jeſu Panormitano regio concionatore, & doctore Damiano Bertolo Panormitani ſenatus apud Catholicum regem procuratore, ſolemne feſtum D. Roſaliæ in Mutritenſi urbe celebratum eſt. *Hoc factum etiam narrant Auria in Roſa cæleſti pag.* 300 *& Mancuſus tom.* 1 *pag.* 272.

reliquiæ in Majoricanſium. 434 *Ipſa quoque urbs Barcinonenſis pericula infectionis expoſita fuit per quemdam mercatorem, qui, morte appropinquante, aperuit, cur ſingulis annis feſtivitatem* S. Roſaliæ *ſolemniter celebraſſet, nimirum merces pretioſas, ſed infectas, in urbem induxerat, ibique diſtruxerat: attamen invocaverat* S. Roſaliam, *ut omne averteret periculum. Ita revera factum aſſerit Mancuſus pag.* 271. *Merces illæ nec mercatori nocuerunt, nec iis, quibus eas vendidit. At factum hoc ſi ſatis certum, mirandum quidem; ſed nequaquam imitandum. Anno* 1683 *inſula Balearis major, dicta alias* Majoriea, *accepit* S. Roſaliæ *reliquias, quas in metropoli cognomine poſſidet collegium Societatis Jeſu, ut latius narrat Mancuſus* tom. 1 *pag.* 272. *Hactenus de Hiſpania, ubi cultum* S. Roſaliæ *primum in diœceſibus quibuſdam particularibus receptum ac deinde promotum per totum regnum, ac per ditiones omnes Catholico regi ſubjectas, jam vidimus §* 30. *Qua de cauſa nihil addendum eſt de inſula Sardinia, quæ eodem tempore cultum* S. Roſaliæ *ſuſcepit, quod regi Hiſpaniæ eſſet ſubjecta, licet ſeculo noſtro alium regem acceperit.*

Reliquiæ Viennam ad imperatorem miſſæ: 435 *De reliquiis* S. Roſaliæ *in Germaniam portatis Caſtinus pag.* 400 *ita ſcribit*: Nihilo minus auguſtiſſimo imperatori Ferdinando eariſſimæ fuerunt (*Sanctæ reliquiæ*,) ex quibus primo nonnulla accepit fragmenta in theca elegantiſ, eaque in ſummo habuit honore; multoque magis (*acceptum*) deinde fragmentum inſigne ex radio brachii, undique candido lapide circumdatum. *Mancuſus tom.* 1 *pag.* 261 *ex litteris Viennenſibus docet, præditas reliquias ab Urbano VIII miſſas eſſe ad Ferdinandum II, eaſque ab imperatore poſtea donatas domui profeſſæ Societatis Jeſu Viennæ. P. Bernardus Gollez, cujus ſunt illæ litteræ, inter alia ſic ſcripſit* 11 *Decembris anni* 1670: Digitum autem hujus Sanctæ faeriſtanus aſſerit tempore peſtis a Ferdinando II, Ratisbonæ exiſtente, ad Domum [*profeſſam Viennenſem*] miſſum fuiſſe, & ab inde peſtem aut numquam aut raro admodum Viennam infeſtaſſe: *Primam autem feſtivitatem* S. Roſaliæ *magno ſplendore celebratam fuiſſe Viennæ anno* 1641, *docet ex litteris annuis prædictæ domus profeſſæ. Aliæ litteræ P. Gollez Panormum miſſæ affirmant*, S. Roſaliam *Viennæ* patronam *fuiſſe electam in magnis* mortium & morborum periculis. *Demum Viennam Sanctæ pateeclinio fuiſſe peſte liberatam, affirmat non ſolum laudatus Mancuſus, ſed clarius eius etiam oſtendit Vincentius Auria in Roſa cæleſti pag.* 306.

Vienna peſte liberata. 436 *Pauca ex hoc ſcriptore contemporaneo Latina facio.* Inde, *inquit*, per totam Germaniam nata eſt extraordinaria devotio erga Sanctam, [*ex Cilleia nimirum peſte liberata, ut mox videbimus*] tantoque magis per totum imperium accrevit ejus veneratio, quia eadem liberatio comperta fuit in urbe Vienna Auſtriæ, malo contagioſo liberata patrocinio Sanctæ. Unde *in memoriam tanti beneficii* acclamata fuit Vienna patrona, & in collegio [*imo in domo profeſſa*] Societatis Jeſu ejuſdem urbis ſumptuoſum ejus nomini erectum fuit altare, atque in loco publico elegans ipſius ſtatua, ante quam ſingulis hebdomadis die Sabbati litaniæ ejus piſſime decantantur. Hiſce necdum contentus populus imaginem Sanctæ depingendam curavit in januis domus ſuæ in gratiarum actionem de miraculis, patrocinante Sancta patratis toto illo tempore, quo peſtis duravit iſto anno [1649, *ut ante inſinuavit*.] Quin imo Georgius Teeler, iſtius regionis pictor, venit ad impleudum votum viſitandi ſpeluncam S. Roſaliæ in monte Paregrino, teſtans veritatem facti, una cum Laurentio Churelich Germano, qui Panormum veuit, ut diſtinctam facti relationem communicaret. Auct. J.S.

437 Cilleia, *aut* Celia, *vulgo* Cilley, *caput comitatus cognominis in circulo Auſtriaco, ſitaque in confinio Styriæ & Carniolæ ad Saenam fluvium. De hac urbe laudatus Auria præmiſerat ſequentia:* Hoc anno MDCXLIX patrocinium Sanctæ obtinuit apud Datorem omnium ſtupendum miraculum in impetio Germaniæ, in urbe Celia diœceſis Labacenſis, ubi tam crudelis ſæviit peſtis, ut miſeri mortales horrendo illo malo exiſtinguerentur magna multitudine uſque ad ſexaginta millia. Nihil proderant medicorum auctidota, magiſtratuum diligentiæ, nec preces aut vota diverſis Sanctis facta. In ſtatu tam miſerando pius iſtius civitatis epiſcopus confugit ad devotionem & ad patrocinium Sanctæ anachoretidis Panormitanæ Roſaliæ, a qua mirabilia in variis mundi partibus contra peſtem patrata intellexerat. Itaque ſuceti ſſimis lacrymis vovit, ſe ædificaturum eccleſiam, nomini & honori ipſius dicandam, ſi precibus ſuis grande illud Dei flagellum ab iſta civitate avertetet. Non poterat eo tempore pius epiſcopus adimplere votum, quia ærarium civitatis omnino erat exhauſtum ſumptibus occaſione mali factis. Verum cum perſona dives eo morbo liberata eſſet, ea propriis ſumptibus vix coeperat ædificare, quando confeſtim peſtis prodigioſe in civitate ceſſavit. *Pro hiſce auctor laudat relationem quamdam anno* 1653 *Panormi impreſſam; ſubditque orationem, qua uſus fuiſſe Germanos affirmat, hiſce verbis Latinis conceptam*: Deus, qui corpus famulæ tuæ Roſaliæ, poſt tot ſæcula intra montes inventum, contra ſævientem peſtilentiam ſacrum amuletum fidelibus tuis eſſe voluiſti; da ſupplicibus tuis, ut qui ſacras ejus reliquias colimus, vel commemoratione lætamur, ejus quoque interventionibus meritis, a præſentibus periculis, & a malo peſtilentiæ liberemur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Cilleia *aut* Celia *ſit comitatus cognominis in circulo Auſtriaco* E F

reliquiæ Sanctæ Gracis, ubi patrona eſtimatur. 438 *De Græcio, Styriæ metropoli*, vulgo Gtata *dicto, ſcribit Cuſcinus, ſummam ibi devotionem in* S. Roſaliam *eſſe natam anno* 1633, tamquam in illam, cujus beneficio fuerant peſte liberati Græcenſes. *Mancuſus tom.* 1 *pag.* 262 *originem hujuſce cultus declarat ex epiſtola Ms. P. Wolfgangi Renſuen, qui de eo varia Panormum perſcripſit anno* 1670, *die* 2 *Decembris*. Origo, *inquit*, cultus Beatæ hujus in noſtro templo fuit P. Alegambe, qui eum principe ab Hoggenberg in provinciis fuit, & circa illud tempus corpus beatæ Roſaliæ fuit inventum. *Acceptis nimirum P. Alegambe reliquias* S. Roſaliæ *in Sicilia, eaſque Græcium detulit, ubi* civitas

ſeu

AUCT. J. S. seu magiſtratus ſuis ſumptibus componi curavit elegantem ciſtum argenteis adornatam luminis, cui reliquiæ impoſitæ ſunt, *ut habet eadem epiſtola, ubi additur*: Et in patronam civitatis electa tempore peſtis. *Cum autem reliquiæ ſint depoſitæ in eccleſia Societatis Jeſu, ibi Sanctæ feſtivitas quotannis celebratur ſolemniter*, quod etiam fieri ſolet, quandocumque peſtis graſſatur, *inquit P. Reuſaca, addens*: Et nos ad finem Litaniarum de omnibus Sanctis (*quæ quotidie dicuntur in Societatis Jeſu collegiis*) ſemper oramus orationem de diva Roſalia. *Mancuſus ea eadem epiſtola, ſed verbis illius non adductis, narrat eatra urbem Græcenſem a Congregatione honoratorum civium ſub titulo Virginis Purificatæ erectam eſſe eccleſiam* S. Roſuliæ, quo frequens populus axeurrit præſertim *in ipſo feſto*, atque aliquot anathemata ibidem jam ſunt affixa. *Hæc demum ſubjungit P. Reoſoca*: Nunc a P. Rectore intellexi, unam partem reliquiarum eſſe etiam in ſacello domeſtico B. Aloyſii, & Sanctam ſolemni voto a tota civitate facto ſuiſſe in patronam electam: plurimaque beneficia accepiſſe Græcenſes per interceſſionem Beatæ.

B *reliquiæ item Coloniæ & Bonnæ,*

439 *Caſcinus reliquias* S. Roſaliæ *jam ſuo tempore etiam Coloniæ fuiſſe ſcribit, in eccleſia Societatis Jeſu, ibique ſacellum Sanctæ exſtru. ſum. Apud Mancuſum vero plura de hiſce ſcribunt duo Patres Societatis Jeſu Coloniæ degentes. P. Adamus Pleikner ita anno* 1670: Tempore peſtis Patres hujus collegii plurimus illius, tamquam ſinguluris contra peſtem patronæ, imagines Coloniæ ſparſerunt. *Idem referent P. Hermannus Crombach, addidit, imagines iſtas primum tetigiſſe reliquias Sanctæ. De earum vero uſu ita habet*: Quæ oſtiis domorum vel conclavium affixæ ſunt, vel geſtatæ, foeceſſu ſæpe felicisſimo, depulſa a multis ædibus, familiis, agris*, lue. *Unum ex obtentis ibi beneficiis referam in Appendice cap.* 5. *Porro addoritur ibi & alia pietatis exercitia, quibus tempore peſtis Sanctæ opem imploraverunt Colonienſes. Bonnæ in electoratu Colonienſi particula eſt reliquiarum* S. Roſuliæ; *de qua ad majores meos P. Jacobus Kritzradt anno* 1671 *ita præſcripſit*: Bonnæ particula ex reliquiis S. Roſaliæ, nobis in ſolatium ac tutelam ſubmiſſa, & venerationi publicæ expoſita, pietatem mitificæ auxit, eorum tugione per urbem gliſcente.

forte ægris

C *atque in Hungaria*

440 *De eximia Pragenſium pietate in* S. Roſalium *Mancuſus agit pag.* 263. *Nonnulla quoque de aliis Bohemiæ & Sileſiæ locis mihi communicavit P. Cajetanus Noto. Verum cum Sancta per omnia regna Auguſtæ domui Auſtriacæ ſubjecta tamquam patrona colatur, ut vidimus num.* 310, *ſolum memorare volui illius dominii urbes, quæ jam antea Sanctæ cultum erant ampleæ, niſi ſingularia quædam dicenda occurrerent. Quo de confu nihil dicam de regno Hungariæ, niſi reliquias* Roſaliæ *duobus ſaltem locis ibidem haberi. Tirnavia urbs Hungariæ Superioris hoc ſeculo accepit reliquias* S. Roſaliæ *per* P. *Franciſcum Caſtiglia Panormitanum Societatis Jeſu, qui Romæ erat pœnitentiarius, quando eos rector collegii Societatis Jeſu Tirnavienſis ſtudioſe petiit, & per ipſum accepit, teſte Mancuſo pag.* 166; *ubi addit in parte quadam ditionis comitis Eſterhaſi eccleſiam* S. Roſuliæ *eſſe conditam, Sanctæque reliquias anno* 1710 *impetratas eſſe a prædicto comite. Porſon & plures reliquias deinde obtinuerunt Hungari, qui ut ſubditi Domui Auſtriacæ Sanctam colunt.*

441 *Idem eſt de Tranſilvania, de qua Laudatus P. Noto ita hoc anno ad me ſcripſit*: Dum D *& Tranſilvania.* eluſis annis peſtilentia per Tranſilvaniam vicinaſque regiones graſſaretur, plures S. Roſaliæ reliquiæ pro illis regionibus petitæ ſunt & illuc tranſmiſſæ. Invocatam porro *ibi* S. Roſaliam, ejuſque opem populos illos ſenſiſſe, ex litteris Viennæ huc miſſis accepimus. *At nec particulare aliquod memorat beneficium, nec decet, ad quas urbes tranſmiſſæ ſint reliquiæ. Peſtilentia vero, de qua loquitur, inchoata eſt tempore poſtremi belli Turcici, ſeu anno* 1737, *atque in milites æque ſæviit ac in Tranſilvaniæ & Hungariæ incolas, præſertim anno* 1738, *ſed non diu poſt ſedata fuit ac omino demum ſublata.*

§ XLI.

Cultus, reliquiæ & beneficia S. Roſaliæ in Belgio & præſertim Antverpiæ: item in Polonia & in inſula Melitenſi.

E

Reliquiæ in Belgio

IN *Belgium noſtrum variæ quoque perlatæ ſunt particulæ reliquiarum* S. Roſaliæ, *ejuſque cultus ibidem cœptus ab anno ſaltem* 1629, *quando etiam Antverpiæ editum fuit breve compendium Vitæ, variis imaginibus repræſentatum. Coſcianus pag.* 400 *teſtatur P. Florentium Montmorentium, qui provinciæ Flandro-Belgicæ Societatis Jeſu ab anno* 1603 *fere finito uſque ad annum* 1607 *præfuit, reliquias* S. Roſaliæ *Romæ portaſſe in Belgium, ſed nec annum exprimit, nec exponit, ad quam delatæ ſint urbem. Ipſis in Flandria collegium Societatis Jeſu colli. quios Sanctæ a multo tempore venerator, ut ad me perſcripſit P. Ludovicus Verſpili in eodem collegio degens, qui etiam adjungit in eccleſia iſtius collegii ſingulare quotannis in honorem Sanctæ celebrari ſacrum, ad quod conveniunt puellæ pauperes, quæ erudiuntur doctrina Chriſtiana in ſacello ſancti Spiritus, cujus* S. Roſulia *eſt patrona.*

atque Antverpiam miſſa, F

443 *Anno* 1629 *aliæ reliquiæ* S. Roſaliæ *portatæ fuerunt Antverpiam, ibique ſolemni ritu depoſitæ in Sacello ornatiſſimo Sodalitatis juvenum ſub titulo Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, quæ ibidem ſemper continuata eſt per unum e Patribus domus Profeſſæ Societatis Jeſu, & hactenus floret ſodalium numero & pietate. Eas flagitavit P. Hermannus Sprugt prædictæ Sodalitatis rector; donavit Panormi Caſcianus anno* 1628 *cum litteris potentibus D. Franciſci de la Riba, archidiaconi Panormitani & vicarii generalis Cardinalis Doria, quæ hactenus ſervantur & ſigillo Eminentiſſimi Cardinalis ſunt munitæ, imo & nomine ipſius datæ, ita ut potius vocari debeant litteræ Cardinalis ipſius, cujus nomen præfigitur. Reliquias autem iſtas Romam detulit P. Hieronymus la Rocca procurator provinciæ Siculæ ad Congregationem miſſus anno eodem* 1628, *ibique eas coram notario multiſque teſtibus tradidit P. Joanni de Tollenare, provinciæ Flandro-Belgicæ ibidem procuratori, qui eas ſuita congregatione Antverpiam detulit anno* 1629, *una cum inſtrumento memorato Caudinalis Doria, & inſtrumento traditionis Romæ per notarium facto, ac ſignato* XX *Decembris anni* 1628.

444 *Verum-*

A *ac depoſitæ in ſacello Sodalitatis Juvenum domus profeſſæ Societatis Jeſu*

444 *Utrumque inſtrumentum præ manibus habeo, uti & teſtimonium P. Joannis de Tollenare, quod notatum eſt Antverpiæ* 1521 *Auguſti an.* 1629, *atque hic verbis conceptum;* Ego infraſcriptus teſtor, me reliquias S. Roſaliæ cum inſtrumento authentico illuſtriſſimi Cardinalis Doriæ archiepiſcopi Panormitani, & alio inſtrumento, coram notario Romæ confecto, accepiſſe Romæ a P. Hieronymo Rocca tunc procuratore Siciliæ Societatis Jeſu, & ſupradicta omnia tradidiſſe in manus P. Hermanni Spruyt ejuſdem Societatis. *Viſis autem hiſce teſtimoniis, recognitiſque reliquiis, illuſtriſſimus Joannes Malderus epiſcopus Antverpienſis permiſit die* 11a *Septembris anni* 1629, *ut in diœceſi ſua publicæ venerationi exponerentur.*

magna cum ſolemnitate:

445 *Papebrochius noſter in Annalibus Antverpienſibus apud nos Mſ. ad annum* 1629 *de primo bonore publico reliquiis iſtis delato breviter ſic habet:* Die VIII Septembris Sodalitas juvenum, ſub titulo Nativitatis B. M. Virginis pridem erecta, ſolenniter ab eccleſia domus profeſſæ ad aulam ſuam tranſtulit reliquias S. Roſaliæ virginis ex Sicilia allatas, curante ſodalitatis directore, & ab illuſtriſſimo Maldero probatas vigore inſtrumenti, anno præcedenti die XXI Junii ſignati per D. Franciſcum de la Riba, ... fidem faciendo, fragmentum oſſis lapidi indirum, (quod P. Jnardanus Caſcioi, Societatis Jeſu in Sicilia proviocialis, mittebat Antverpiam P. Hermanno Spruyt) eſſe ex reliquiis Roſaliæ virginis Panormitanæ.... Quare eamdem Sanctam iſta Sodalitas ex tunc cœpit civitati noſtræ colendam proponere, veluti ſingularem contra peſtem patronam, & patrocinii efficaciam multis modis experiri. *Paulo ante ad eumdem annum ſcripſerat:* Meoſe Auguſto exorta eſt denuo peſtilentia in urbe. *Veram nihil deinde ulterius ſcribit de illa peſtilentia, niſi pauca eodem hoc loco, ita ut credibile ſit, patrocinium* S. Roſaliæ *profuiſſe non modo particularibus, ſed toti quoque urbi.*

feſtivitas annua cum ſuppoſitione ibidem haſtenus celebrata,

C 446 *Porro feſtivitas Sanctæ a prædicta Sodalitate, cui altera juvenum Sodalitas, ſub titulo Aſſumptionis B. M. Virginis, deinde devotionem ſuam conjunxit, celebratur magna ſolemnitate, inſtitutaque ſupplicatione per vicinas urbis plateas, ſingulis annis Dominica prima Septembris: at non ſemper eodem plane modo & ordine peracta fuit. Hoc tempore talis eſt ordo. Exponuntur a tempore matutino ſacræ reliquiæ in ſacello Sodalitatis, quod amplum eſt & undique marmore eleganti veſtitum, picturiſque pretioſiſſimis exornatum. Præter Sacrificia alia & ſacram concionem de S. Roſalia, ſolemnis Miſſa ibidem cantatur, concinente muſicorum choro; ac omnes ſodales ſanctiſſimum Chriſti corpus ſuſcipiunt. Poſt meridiem vero hora tertia reliquiæ, comitantibus ſodalibus cereos geſtantibus, feruntur ad eccleſiam domus profeſſæ e regione ſitam, ibique Laudes ſolemniter decantantur: quibus finitis, inſtituitur ſupplicatio per varias urbis plateas, comitante venerabili Sacramento, & ſic reliquiæ* S. Roſaliæ *circuitu ſatis longo ad ſacellum ſive aulam Sodalitatis referuntur, ibique aliæ rurſum decantantur Laudes. Tandem, finitis Laudibus, ſodalibus aliiſque magno numero accedentibus oratiunculæ præbentur reliquiæ & ſolemnitas clauditur. Antverpienſis epiſcopus anno* 1682 *indulgentias quadraginta dierum conceſſit omnibus,* S. Roſaliæ *reliquias in dicta feſtivitate pie viſitantibus, ſive in ſacello ſive in eccleſia prædicta.*

AUCT. J. S.

447 *Quantum porro pietatis ſuæ fructum perceperint ſodales Nativitatis B. M. Virginis, qui congregantur ante meridiem, colligi poteſt ex litteris impreſſis, quibus alii ſodales, ſub titulo Aſſumptionis, qui congregantur in eodem ſacello poſt meridiem, declarant decretum ſuum & electiones eligendi patronam* S. Roſaliam, *& primam ipſius feſtivitatem ritu admodum ſolemni celebrandi. Verba Belgica Latine reddo;* Hujus Patronæ electione ſodales ſperant ſe obtenturos favorem & felicitatem, quam omnes fere, qui opem ejus implorant, conſequuntur; quamque impetrarunt ſodales Nativitatis, ex quibus, poſtquam ſacra oſſa hujus ſanctæ Virginis ſingulari veneratione proſequi cœperunt, tempore trieunalis peſtilentiæ nullus occubuit, imo nullos ægrotavit, quamvis eorum ſodalium numerus a quingentis non longe abſit: quod beneficium, ut pie credunt, impetrarunt patrocinio illius, quam annua tot piis exercitiis honorarant & invocarant. *Quod dicitur nullus toto triennio peſtilentia mortuus fuiſſe aut infirmus, ſuſpicor intelligendum eſſe de ſola peſtilentia, licet verba ita ſint poſita, ut alios quoque videantur excludere morbos, ideoque incerta ſit loci intelligentia. Ceterum hi ſodales ſub tituli Aſſumptionis cum præcedentibus concurrunt in celebranda feſtivitate* S. Roſaliæ, *atque in reliquiis ipſius exornandis, etſi alias ob nimiam multitudinem duæ ſint congregationes diverſæ.* E

feſtivitas exornandi, nata in collegio Societatis Jeſu cum fructu percepto:

448 *Papebrochius in laudatis Annalibus ad annum* 1659 *de iiſdem loquitur ſodalibus, quando hæc ſcribit ad propoſitum noſtrum:* Graſſante autem per civitatem peſtilentia jam inde ab anno ſuperiori, quo domus profeſſa unum alterumque, obſequio infectorum expoſitum ſacerdotem amiſerat; & ſodalitas juvenum Mariana duplex, una poſt alteram, ſuas S. Roſaliæ reliquias in ejuſdem domus profeſſæ ſacello cultui publico expoſuerat, non ſine peculiari ſacrorum cereorum & comprecationum frequentia: hoc anno exemplum imitari ſunt Patres collegii, in cujus vicinia præ aliis urbis vicis ſæviebat malum. Igitur ipſi quoque expoſuerunt in ſuo oratorio publice venerandam Sanctæ illius ſtatuam, perſuaſerunt que omnibus circumhabitantibus, F nec non ſodalibus eorumque parentibus, in ejus patrocinium omnia dare ſub ſolenni Sacro, ad id decretato cum Miſſis toto matutino tempore continuatis, & concione poſt meridiem. Ex eo autem die in vico iſto, ubi antea ſeptemdecim contagione exſtincti, triginta aſſiduæ fuerant, nemo corruptus eſt; nemo etiam ex eodem collegio; ubi tamen anno ſuperiori jam dicto fuerant peſte exſtincti duo: ſed eorum mors celata erat, ne a juvandis in vicinia proximis varie laborantibus aut deterrerentur aut prohiberentur Patres, oportunum auctoritate publica de periculo moniti.

aliæ reliquiæ per Bollandum impetratæ ac donatæ ſacrario Sanctæ;

449 *Duas aliar reliquiarum* S. Roſaliæ *particulas Bollandus noſter anno* 1637 *Romæ accepit, ut ex iis alteram pro ſe ſervaret, alteram tradetet quatuor ſororibus virginitatem profeſſis, nobili ſtirpe ac pietate præſtantibus, multiſque beneficiis de domo profeſſa Antverpienſi optime meritis, quarum nomen* Houtappel. *Miſit eas particulas ad Bollandum P. Silveſter Petraſancta, ſcriptis Opuſculis non paucis notus, donante eas R. P. Franciſco Piccolomineo, tunc*

AUCT. J. S. *Romanæ provinciæ præpoſito provinciali, ac poſtea totius Societatis generali, qui teſtabatur ſe eas accepiſſe in Sicilia, dum illius provinciæ erat viſitator. Porro, ubi obierat Bollandus atque etiam vita exceſſerant tres e quatuor memoratis ſororibus, curarunt Henſebenius & Papebrochius, Bollandi ſucceſſores, ut ambæ illæ particulæ, ſuam eum in finem eccidente D. Anna Houtappel tunc nonagenaria & cæca, & probante antiſtite Antverpienſi, donarentur ſacello* S. Roſaliæ, *jam ante erecto. Hoc autem ſacellum, amplum & elegans, præcipue uſurpatur ad puellos, magna multitudine iſtud frequentantes, imbuendum doctrina Chriſtiana, uti tam ibidem quam in multis aliis ſimilibus ſacellis, conſtantee dictus Dominicis fieri ſolet per aliquem e Societate Jeſu.*

ubi ejus quotannis celebratur feſtivitas, 450 *Feſtivitas translationis* S. Roſaliæ *in præ-dicto ſacello ſolemniter celebrari coperat impetratis ad id indulgentiis plenariis, jam ante acceptas reliquias. At hæ anno 1678 ſacello donatæ novum feſtivitati ſplendorem addiderunt. Celebratur autem Dominica tertia Julii perpetua* B *Sacrificiorum oblatione ante meridiem; poſt meridiem vero oratione panegyrica in laudem Sanctæ, ac Laudibus muſice modulatis. Venerabile Sacramentum manet toto die expoſitum uſque ad veſperam, quando præmiſſis variis precibus datur benedictio. Præterea ſingulis anni Dominicis poſt oblatum Miſſæ Sacrificium cum aliis precibus jungitur oratio ad honorem* S. Roſaliæ. *Ceterum devotæ virgines, quæ & ſacelli curam habent & puellas ibidem privatim inſtruunt, inter quas variæ ſunt nobili ſtirpe ac opibus ſpectabiles, teſtantur antiquam eſſe traditionem, quod nulla ex puellis, quæ ibidem inſtruuntur, aut ex ſacris virginibus, quæ illas privata inſtructione ad communem & publicam utiliter præparant, unquam malo contagioſo ſeu peſtilentia fuerit correpta. Alia demum particula* ex cranio S. Roſaliæ *anno 1744 cum authentica approbatione mihi tranſmiſſa eſt a ſæpe laudato Caſtiglia, quæ anno 1745 huc perlata, rurſumque in curia epiſcopali ad publicam expoſitionem in eccleſia noſtra approbata, hactenus in aea Muſei noſtri thecæ incluſa ſervatur.*

C *Mera, pagus Brabantiæ* 451 *Ex reliquiis porro, quæ conſervantur in ſacello Sodalitatis domus profeſſæ, particula quædam anno 1668 donata eſt eccleſiæ parochiali in* Meer. *Pagus eſt diœceſis Antverpienſis prope confinia Brabantiæ Hollandicæ, atque ſeptem circiter aut octo horarum itinere diſtans Antverpia verſus Bredam, a qua minus diſtat. Flagitavit illam reliquiarum particulam R. D. Joannes Gerlacus vanden Bogaert, Ordinis Præmonſtratenſis, & loci parochus, quia cupiebat cultum* S. Roſaliæ *magis promovere in pago* Meer, *qui eodem anno peſtilentia liberatus erat Sanctæ patrocinio, ut narrat in litteris, quibus rogat prædictam reliquiarum particulam. Epiſtola illa Belgico ſermone conſcripta eſt, & hactenus conſervata. Latina faciam præcipua capita, quæ hue transfero. Ait primo ſe diu ſumma preſſum fuiſſe ſolicitudine,* Quia, *inquit,* miſereieoes ac juſtus Dominus ooo eaſligavic morbo contagioſo ſeu peſtilantia, quæ pee medium eircitet annum dauvit in eommunitute noſtra.

peſte libe-ratus, 452 *Deinde teſtatur ſe magno vitæ periculo Sacramenta ægrotis adminiſtraſſe, ac laudat Deum, quod pagum illum mirabiliter malo illo liberaverit, hoc præcipue attribuens* S. Roſaliæ *patrocinio:* Nam, *inquit,* poſtquam Domioica decima ſexta poſt Pentecoſten, *incidente in diem* D *xx Septembris, in longo ſupplicantium agmine per pagum noſtrum circumtulimus pictam* S. Roſaliæ imaginem, quæ jam ultra annum magna devotione honoratu fuit in eccleſia noſtra, experti ſumus ab illo die neminem occubuiſſe aut ægrotaſſe peſtilētiu. Id unuſquiſque advertit magno cum admiratiooe: & ab illo die communitas ooſtra magis ſemper magiſque ſe devotam exhibuit ue pium in S. Roſalium, *Demum addit ſe hac de cauſa partem reliquiarum deſiderare ac flagitare. Rem autem ita fuiſſe præfatam, non modo memoratus parochus ſubſcripto nomine teſtatus eſt, ſed idem quoque teſtatus eſt ipſius vicarius, D. Paſchaſius Michael van Geſſel ex eodem Ordine Præmonſtratenſi, uti & quinque alii ex præcipuis iſtius pagi, quorum nomina, tamquam teſtium, epiſtolæ leguntur ſubſcripta.*

453 *Allegata & teſtata ratio permovit R. P. Iſidoro Franciſcum l' Hermite præpoſitum domus profeſſæ, ut paterctur reliquias Sodalitatis Marianæ dividi, approbante antiſtite Antverpienſi, ac partem earum donaret memoratæ eccleſiæ pagi Merenſis. Teſtimonium donationis ſigillo R. P. Præpoſiti munitum etiamnum ſervatur in prædicta parochia, illudque nobis perbumaniter tranſmiſit hodierous paſtor in Mera ex Ordine* E *item Præmonſtratenſi, R. adm. D. Antonius Opbals. Verba ſubjungo:* Ego infraſcriptus præpoſitus domus profeſſæ Societatis Jeſu biſce teſtatum facio, particulam hanc oſſis S. Roſaliæ eandidam, deſumptam ex arcu reliquiueum ejus, quæ publicæ venerationi expoſitæ ſunt in Sodalitate juvenum inſtituta ſub titulo Natæ Virginis in eadem domo, & cum conſenſu officialium ae directionis ejuſdem Sodalitatis, templo pagi Mereoſis, ad poſtulationem udm. Rdi Dñi paſtoris Jounnis vanden Bogaert ex Ordine Præmonſtratenſi dutam, ut populi devotioni, tamquam antidotum futuris temporibus contra peſtem ſerviat. In quorum fidem has manu mea ſcripſi & ſubſcripſi, ac ſigillo officii mei munivi. Antverpiæ xxix Novembris MDCLXVIII. *Subſcriptum eeat,* Feuncifcus l' Hermite. *Approbatio epiſcopi Antverpienſis cum facultate exponendi dictas reliquias inferius legitur in eadem charta, quæ ſigillo etiam epiſcopali munita eſt. Dubitari aequit, quin reliquiæ illæ ſolemniter exceptæ ſint* F *in Mera; at illius ſolemnitatis memoria conſervata non eſt. De feſtivitate vero anuua, ita ſcribit laudatus ſupra illius eccleſiæ paſtor Antonius Opbals:* Celebratur illud feſtum upud nos unnue eum indulgeotiis plenariis, magno populi concurſu & publica ſupplicatione; *nimirum ipſa die xv Septembris, ſi ſit Dominica; alias vero prima Dominica poſt diem prædictam.*

Reliquiæ Cracoviam delatæ, 454 *Ampliſſimum Poloniæ regnum reliquias* S. Roſaliæ *accepit anno 1630, atque eam eodem anno colere cepit, impreſſo etiam brevi Vitæ compendio, ut refert Caſcinus pag. 400. In laudato Compendio Cracoviæ edito hæc ſub finem leguntur:* Quo [*anno 1630*] etiam pars coſtæ illius lupideo cortice incluſu, & parti oſſis alterius unnexa, eurn Putrum Societatis Jeſu, ex regno Sieiliæ per Jordanum Caſeini ejuſdem Societatis (qni inventioni ſacri eorporis adfuerat, Ordinis ſui tunc in eu inſula provinciulis præſes) obtenta, Craeoviam hoc eodem MDCXXX, die xxv menſis Julii, cum nde publiea upportata fuit: & deinde menſis Septembeis die xxv ejuſdem anni in eccleſiu S. Barbaræ, domus profeſſæ Societatis Jeſu, publicis fidelium honoribus,

A bus ecclaſiaſtico magiſtratu volente & approbante, expoſita, contra imminentis epidemiæ pericula amuletum ſalubre. *Hiſce adjungit Caſcinus, feſtivitatem die* IV *Septembris celebratam fuiſſe in prædicta S. Barbaræ eccleſia, ac deinde quotannis continuatam. Præterea aſſeris, malum contagioſum in quibuſdam domibus Cracoviæ ſe manifeſtaſſe, ſed favore* S. Roſaliæ *ſubito ceſſaſſe. Mancuſus tom.* 2 *pag.* 267, *laudans duos auctores Polones, narrat memoratas reliquias non ſolum venerationi fidelium expoſi annis ſingulis in theca argentea pretioſa, ſed ſubinde etiam tempore calamitatis publicæ circumferri in agmine ſupplicantium. Reliquias vero ejuſdem Sanctæ ſervari etiam in Collegio Cracovienſi, docet ex manuſcriptis P. Joannis Scorſo.*

& Varſaviam ad regiam Poloniæ miſſa.

455 *Varſaviæ etiam, ubi ſolet eſſe aula regum Poloniæ, conſervantur* S. Roſaliæ, *reliquiæ, quas a regina ſumme honore exceptas tradit Caſcinus. Eas ibidem eſſe depoſitas in ſacello regio, alt laudatus Mancuſus, qui ea teſtimonio P. Alexandri Saivichi aſſerit feſtivitatem ibidem magna ſolemnitate celebrari. Quin & patronam tempore peſtis electam eſſe a regno Poloniæ af-*

B *firmat, ſed ſine teſte. Forſan id intelligi debet de eccleſia quadam particulari, non de regno: nam ſcriptor ille, licet bona fide procedat, ſubinde tamen fallitur, dum ameri ſuo in* S. Roſaliam *nimis indulget, nonnulla ex conjecturis levibus aſſerens, aut ſupra verum exaggerans, ita ut aſſertis ipſius eertam habere fidem non ſimper auſim, niſi fontes, ex quibus hauſit, aſſignet. Verumtamen dubitare non poſſumus, quin devotio erga* S. Roſalium *late per Poloniam diffuſa ſit ob Vitam ibidem editam: at neſcimus, an feſtivitas celebretur pluribus locis aliis.*

Melita peſtelibera-ta, ac miſſa ea reliquiæ:

456 *Cum inſula Melitenſis anno* 1676 *gravi laboraret peſtilentia, peſtulatæ ſunt reliquiæ* S. Roſaliæ, *ac obtentæ te ſucceſſu, ut peſtis continuo fuerit exſtincta. Narrat id breviter Mancuſus tom.* 2 *pag.* 410, *adducens verba Laurentii Haſiæ medici Melitenſis ex Opuſculo de Poſtrema lue Melitenſi, quod mihi ad manum non eſt. At ſcriptor hic apud Mancuſum ita habet;* Sanctam Roſaliam virginem Panormitanam, totius orbis amorem, & luce lui roſeo, quo polC let, odore adverſantem extollere, atque clientelam concelebrate cuncti cœperunt. *En eodem, opinor, auctore Mancuſus Italice refert, quæ Latine reddo:* Poſtquam a magno Priore S. Joannis (*Ordinis Melitenſis*) ex loco eminenti oſtenſæ erant reliquiæ S. Roſaliæ, dono ſenatus Panormitani ab equitibus Hieroſolymitanis (*ſeu Melitenſibus*) impetratæ, Sanctaque invocatu precibus, lacrymis vorisque totius populi Melicenſis, ſecuta eſt confeſtim ad odorem hujus Roſæ prodigioſa mali ceſſatio. *Idem pag.* 273 *affirmat, hoc de cauſa non modo annuam Sanctæ feſtivitatem in inſula Melitenſi cœptam eſſe celebrari, ſed patronam quoque ſpecialem inſulæ electam: nec non crucem pretioſam dono miſſam, ut ea ornaretur Sanctæ ſtatua in monte Pevegrino; ac lampadem argenteam ſacello, in quo ſacrum Virginis corpus Panormi requieſcit.*

idcirco Sancta a Melitenſibus equeſtri electa patrona.

457 *Amatus jam ſæpe laudatus in opere de Principe templo pag.* 244 *de hiſce ita ſcribit:* Ob Melitam [*anno*] MDCLXXVI peſte laboran. tem ſenatus (*Panormitanus*) Roſeum (*id eſt* S. Roſaliæ) indulſit os argentea in arca concluſum Gregorio Caroſæ, Neapol. Roccellæ Priori: XXII Junii MDCLXXVI Nicolaus Cotronerius, magnus magiſter (*Ordinis Melitenſis*) excepit, ac M. (*forte* meoſe) Sept., poſt luem illico extinctam, cum aliis SS. lipſanis, ex Ordinis theſauro eductis, ſolemni ſupplicatione per urbem circumtulit. Exinde poſt abſolutum euchariſticum hymnum, unanimi conciliſ ſacri voto inter ſuæ Religionis ac Vallettæ (*civitatis, ubi reſidet ſummus Ordinis magiſter*) tutelares adlegit, obligans Ordinem ad celebrandas anno quolibet ſolemnes Veſperas, ac Miſſam pontificalem XXII Junii in ejus tranſlatione. *Probiſce laudat Putcum in Hiſteria Religionis Hieroſol. tom.* 2 *lib.* 8 *fol.* 448: *& deinde ſubdit*; Caraffa ſoeeedens Cottunetio MDCLXXX tranſmittens magnam auream crucem, e pectore detractam ſuo, voluit Divæ ſtatuam argentea veſte contectam, quam ornant onerantque principum donaria. AUCT. J. S.

§ XLII.

Sanatus evidenti miraculo Franciſcus Caſtiglia, cultum Sanctæ promovet in Luſitania. Sanatus item Indiæ prorex eumdem in India inchoat. E

Mirabilis ſanatio Franciſci Caſtiglia.

POſt *medium ſeculi* XVII *cultus* S. Roſaliæ *in Luſitaniam quoque & Indiam penetravit opera maxime P. Franciſci Caſtiglia Societatis Jeſu, qui ſubito & prodigioſe ſanatus erat per Sanctam, dum poſt abſolutum Societatis tirocinium Logicæ ſtudebat in collegio Panormitano. Res eodem anno* 1663, *quo contigit, fuſe narrata eſt, typiſque edita relatio cum approbatione archiepiſcopi Panormitani. Multi deinde ſcriptores eamdem hiſtoriam Opuſculis ſuis inſeruerunt. Quapropter præmitto brevem miraculi relationem, quam Joannes Nadaſi Societatis Jeſu conſcripſit in Opuſculo, cui titulus:* Annus dierum memorabilium Societatis Jeſu, *ut deinde breviter adjungam quædam ab eo omiſſa. Laudatus ſcripter pag.* 369 *ad* X *Auguſti ſic habet:* Decima die Auguſti anni MDCLXIII Panormi Franciſcus Caſtiglia Panormitanus, Societatis Jeſu religioſus ſcholaſticus, eum animam prope jam F agetet, viſus ſibi eſt coram tribunali lucis immenſæ aſpici benigno vultu a preſentibus iſtic Deipara, S. P. Ignario, & S. P. Xaverio: etiam angelo cuſtode in lectulo jacentem velut complexo, & ei loquente de SS. Euchariſtiæ pie acepta. Acceſſit ægri lectulum ex alto propius S. Roſulia virgo, &; "Fruneiſce, aiebat, morien„dum tibi nunc erat: & ego tibi obtinui a Deo „ſanitatem, ſi eam velis: erit illa ad majorem „Dei gloriam. Fuc vorum eo modo, quem ego „tibi dictabo„. Tum Larine in hæc verba præibat; ægro quoque ira ſingula pronuneiande, ot ab illa audiebat:" Voveo me ſervum tuum in „vitu mea laudem & gloriam toam promoturum „in univerſo mundo„. Adjecit Sancta Ituliee: "Venies ad meum antrum pedes; ao faera „Communione pie reficieris: & attende ut im„pleas id quod eſt ad majorem Dei gloriam„. Et poſt pauca: "Jam, inquit, ſanus es„: ac videri deſiit, Franciſco ita ſuno teliſto, ut nullum doloris, vel debilitatis veſtigium perſentiſceret. Hæc omnia fuſe deſcripta, examinata, & ab illuſtriſſimo ac reverendiſſimo Panormitano archiepiſcopo Petro Marrinea tute approbata,

AUCT. J. S. typis variis non ſemel udita, pro concionu laudata, æri Panormi ac Romæ inciſa, ac mihi ab ipſo Franciſco Romæ particulatim narrata ſunt, *Hactenus Naduſi, præcipua ſanationis capita breviter complexus,*

cujus adjunctæ recipe adjuncta, pronuntiat

459 *Nunc ex proliniori narratione quadam annos octodecim, & biennio laboraverat periculoſo morbo, quem omnes dominant* malum cordis. *Malum id adeo crevernt a die* VII *Auguſti uſque ad* X *ejuſdem menſis, ut ſacroſanctum Chriſti Domini Corpus ei pro viatico adminiſtratum fuerit nocte inter* IX *&* X, *& paulo poſt incæperit omni ſenſu carere; in quo ſtatu extremæ Unctio eidem fuit data, & paucæ ordinariæ pro moribundis recitatæ. In cubiculo autem moribundi erant imagines ſanctiſſimæ Virginis, SS. Ignatii & Franciſci Xaverii, ac reliquiæ* S. Roſaliæ. *Aderant quoque ægrotanti eo nocte tres ſacerdotes, nimirum Philadelphus Vairello collegii miniſter, Joannes Scorſo, & Petrus Maria Grimaldi, quibus accedebat Joſephus Candone au-*
B *ditor theologiæ ac ſacerdotio proximus, præter fratres infirmis miniſtrantes. Hi omnes vitam quidem infirmi vehementer cupiebant, ſed non niſi mortem exſpectabant; quando ſubito circa ſextam noctis horam ſe erexit medio corpore in lecto, lætaque facie oculos aperuit, & clara voce dixit:* SANCTA ROSALIA. *Nihil videbant circumſtantes, niſi motus alacres & pios Franciſci, qui brachia expandebat ſuaviter in aere & earſum claudebat. Nullam quoque audiebant vocem, niſi vocem ipſius; & ne omnia quidem, quæ ipſe ſe dixiſſe retulit, audierunt aſſtantes, nimirum quod ea protulerit voce nimis ſubmiſſa, aut interno magis affectu quam voce articulata. Audierunt tamen præſentes verba omnia voti ſupra oblati, quæ ita proferebat, ut videretur prolata ab alio verba diſtincte cepiſſe.*

viſio moribundo oblata,

460 *Verum lubet audire ipſum Franciſcum, cujus verba Italica ſolum Latina faciam:* Adductus eram, *inquit*, ad mortis terminum, quando videbar eſſe coram Dei tribunali, Stabat illa Majeſtas in loco elevato & tam ſplendido, ut ſplendor me obſcuraret. Aderat ad latus dexterum ſanctiſſima Virgo mirabili pulchritudine conſpicua & pallio coloris cærulei amicta. Vicina ſanctiſſimæ Virgini, in loco tamen humiliori, ſtabat virgo S. Roſalia, ſingularis patrona
C *mea, aliquantulum ad Dei ſolium converſa, pulcherrima etiam ipſa & ſplendidiſſima, veſtitu induta candido & rubis diſtincto. Erant inſuper ab una parte ſanctus pater meus Ignatius habitu ſacerdotali, & ab altera parte ſanctus pater Franciſcus Xaverius forma prædicatoris. Glorioſi hi Sancti me omnes ſuavebantur vultu alacri atque amabiliſſimo modo, tamquam me animantes, & exlam mihi addicentes; quæ res me maxime conſortabat & conſolabatur. Quantum ad me, videbar mihi eſſe genibus flexis, & ad latus meum dexterum videbam ſtantem angelum meum cuſtodem ſpecie juvenis admodum elegantis & alati. Videbam & dæmonem, in parte tamen valde longinqua humi dejectum & valde confuſum. Videbar mihi quamprimum judicandus, ac humili ſubmiſſione exſpectabam momentis ſingulis divinam ſententiam.*

votumque ab eodem in viſione nuncupatum,

461 Tunc appropinquavit mihi S. Roſalia virgo, mihique dixit: "Franciſce, moriendum tibi nunc erat: & ego tibi obtinui a Deo ſanitatem, ſi eam velis: erit illa ad majorem Dei gloriam". Propenſus ego in illo caſu eram ad moriundum propter certitudinem, quam animo D
conceperam, quod iſem Deum viſurus in gloria. Nihilominus eum interna quadam relinctatione repoſui, ut id fieret, quod ad majorem Dei gloriam conduceret. Illa vero vicinior facta, mihi dixit;" Fac votum eu modo, quem tibi „dictabo„. Et ego admirans, quod Sancta dignaretur ad me appropinquaru, ſubjunxi;" San„cta Roſalia ad me„? Illa vero cœpit dictara formulam voti, paulatim ſingula ſeorſum verba pronuncians, & voce ſubmiſſa in hunc modum; " Voveo, mu ſervum tuum in vita mea laudem „& glorlam tuam promoturum in univerſo mun„do„. Quod attinet ad ſenſum, qui in mentra mea naſcebatur, quando repetebam illa ultima verba fuit promiſſio procurandi, ut dilataretur gloria S. Roſaliæ, in quacumque uſſem mundi parta, etiam in Indiis, quarum duſidesio me ſtimulari alio tempore ſenſeram, & mox, auctu ſtimulo, incluſi voto poſtulationum ſuperioribus propouendam de adeundis illis partibus. Nuneupato vuto; ſubdidit Virgo:" Venies ad an„trum meum pedes, ac ſacra communione piu „ reficieris: & attende, ut impleas id, quod E
„ eſt ad majorem Dei gloriam„. Animam meam eo tumpore ſentiebam ſuavitate liquefieri: atque accedebam ad amplectendum & oſculandum ſanctos pedes, eoſque revera oſculahar: & animadvettebam uſſe nudos, candidos, molles, & caloru quaſi naturali.

ac ſecuta momento unico integra ſanatio,

462 Poſt hæc omnia videbam, quod me benignis oculis intueretur, & animos mihi addidi ad hæc dicendum:" Sancta glorioſa, nullus mi„hi creder, ideoque non erit tibi gloria de hoc „ magno miraculo, ſi non dederis mihi aliquid ſi„gnum„. *Ad hæc, nodem teſte, eopoſait Sancta:* " Tibi, dum eras moribundus, extremam Unctio„nem adminiſtravit P. Grimaldi, & jam pro tu „recitarunt preces PRO MORIBUNDIS, & nonnul„li u circumſtantibus tu tangentes, judicarunt „ullam vitæ ſpem ſupereſſe„. Hæc ſuit ipſius reſponſio, & plene mihi ſatisfecit, quia, quemadmodum novo juramento teſtor, nihil noveram de iſtis adjunctis. Poſt hæc rurſum pedes ejus oſculabar: & illa dicens mihi, ESTO JAM SANUS, videri deſtit, relinquens odorem tam ſuavem, ut illum nequeam ulli odori terreno aſſimilare, quamvis eumdem per quadrantem circiter horæ perceperim, ubi integre eram ſanatus: eredens autem illum percipi a P. Joanne Scorſo confeſſario meo, de eo ipſum interrogavi. Deinde ſubito me erexi in lecto, dicens: SUM SANUS, nullo mihi relicto veſtigio doloria, debilitaris, aut cujuſvis alterius, quod mihi poſt conſnetum malum meum ſemper ſuperarat. Scripſit continuo propria manu breviter factum, jubente dicto patre meu ſpirituali, ſine ullius adjumento me veſtibus indui, & flexis genibus cum circumſtantibus de favore accepto gratias egi ſanctæ Virgini. Matutino tempore in eccleſia cum ſeliquis ad Communionem acceſſi in ſacello S. Roſaliæ. Deinde manſi genibus nixus ſine ullo incommodo ad ſpatium unius horæ circiter. Ceterum in omni hac relatione bene animadvertendum eſt, me fuiſſe perfecte mentis compotem, meque diſcurriſſe atque attenta cogitaſſe, quando loquebatur Sancta, aut egu reſpondebam, meque optime cognoviſſe, quod ſua benignitate mihi ſanitatem reſtitueret. *Hactenus Franciſcus ipſe, qui triduo poſt ſpelunçam* S. Roſaliæ *pedes inviſit, & omnia religioſis exercitia cum aliis ſtatim obire cœpit, ut alii latius exſecuat. teſtan-*

tes

A *tes ſpiritus ferverem novum ei quoqas falſſe datum, de quo veriſimiliter plura dicere poterant, & haud dubie dixiſſent, ſi ſcripſiſſent poſt mortem ipſius.*

miraculum ab auctoſtur Panormicano approbatum

463 *Porro noluerunt Patres Panormitani, ut tantum S. Roſaliæ beneficium, tamque evidenti miraculo obtectum, debita caroret approbatione & confirmatione, ſed rem detulerunt ad curiam archiepiſcopalem, a qua poſt teſtes auditos, re diligenter examinata, decretum prodiit, cujus hic eſt titulus:* Decretum illuſtriſſimi & reverendiſſimi domini, D. Petri Martinez Rubio, archiepiſcopi Panormitani, ſanctiſſimi domini noſtri domini Alexandri Papæ VII prælati familiaris & aſſiſtentis, & a conſiliis ſtatus Catholicæ Majeſtatis &c. *Sententia vero lata eſt talis:* JESUS. Dicimus, pronunciamus, decernimus & declaramus, Franciſcum Caſtiglia, clericum Societatis Jeſu religioſum, de quo in hoc proceſſu agitur, miraculoſe fuiſſe liberatum a morbo, & ſanitati reſtitutum, talemque ſanitatem derepenta recuperatam per interceſſionem S. Roſaliæ virginis, ſupernaturaliter & miraculoſe accidiſſe, & pro vero miraculo judicari debere, & publicari poſſe: & ut miraculum approbamus, declaramus & authoriſamus de conſilio infraſcriptorum tam faeræ theologiæ quam juris canonici doctorum omni meliori modo.

B

Petrus archiepiſcopus.

S. T. & U. J. Doct. cantor D. Joannes Antonius Geloſus, abbas S. Nicolai lo Reale civitatis Mazariæ, vicarius & viſitator generalis.

S. T. & U. J. Doct. D. Simon Fimia, abbas ſanctæ Luciæ Nethi, vicarius generalis ad pias cauſas, regius viſitator generalis pro S. C. M. apiſcopatuum Cefaludenſis & Paſtenſis.

S. T. & U. J. Doct. D. Joannes Baptiſta Bongiorno, protonotarius Apoſtolicus, & rector eccleſiæ parochialis S. Antonii.

Fr. Angelus a Politio Ordinis Minorum.

Fr. Petrus a S. Hippolyto Carmelita Diſcalceatus.

Thomas Tamburinus, rector collegii Panormitani Societatis Jeſu.

Petrus Sslernus e Societate Jeſu. *Hactenus de ſanatione Franciſci plane prodigioſa, ſed iis rationibus & auctoritatibus aſſerta & confirmata, ut dubitem, an tam imprudentes reperiantur hæretici miraculorum oſores, ut hoc factum audeant in dubium vocare aut inficiari apud prudentes.*

C

Sanatus Franciſcus ut in Indias proficiſcatur Romam venit:

464 *Quid vero deinde factum ſit de Franciſco Caſtiglia, & quo ille modo gloriam* S. Roſaliæ *promoverit, narrat Mancuſus tom.* 2 *Opuſculi ſui, adjunctæ ad id litteris, quas ipſe Franciſcus ſcripſit ad fratrem ſuum, D. Bartholomæum Caſtiglia, non ſolum nobili ſtirpe, ſed multis quoque titulis & officiis illuſtrem. Satis mihi erit, præcipua relationis capita breviter huc tranſferre. Primo gratiæ plurimæ Deo & S. Roſaliæ fuerunt actæ, vulgatumque per totam Europam miraculum, ut latius videri poteſt pag.* 12 *& ſequentibus. Secundo Caſtiglia, petita facultate in Indiam proficiſcendi eaque conceſſa a Joanne Paulo Oliva, Societatis Jeſu præpoſito generali, Panormo Neapolim ea intentione diſceſſit die* VIII *Octobris anni* 1664; *indeque Romam. Eluxit in hoc facto divina providentia: nam præpoſitus generalis, motus precibus illuſtrium Franciſci parentum, miſſionem differre voluit, eumque in finem ſcripſit Panormum; at allatæ ſunt ea litteræ, poſtquam Franciſcus diſceſſerat: idemque rurſus Neapoli factum: nam & ea mandatum ſubſiſtendi pervenit ſerius. Itaque, cum hæc divinæ diſpoſitioni attribueret Pater generalis, facultatem proficiſcendi ſemel datam non revocandam cenſuit, ſed confirmandam, prout eandem revera Romæ ratam habuit.*

ACT. J. S.

465 *Romæ ad menſes aliquot ſubſtitit Caſtiglia, nec ibidem defuit occaſio gloriam* S. Roſaliæ *promovendæ: nam, cum clara eſſet ſtirpe, celebrique ſanatione magis innotuiſſet, inviſebantur a perſonis principibus, quibus ſanationem ſuam eandide enarraat, devotionem erga* S. Roſaliam *conabatur inſtillare. Inter alios ſereniſſimus Bavariæ dux Patri cuidam Germano Romam profecto mandavit, ut factum ea ore ipſius Franciſci diſceret, ſibique deinde referret. Uſus ea occaſione Franciſcus imaginem* S. Roſaliæ *cum precibus in ea ſcriptis miſit ſereniſſimo duci, cui id munuſculum fuit pergratum. Laboravit interim diligenter Caſtiglia, ut vultum Sanctæ, qualem viderat, penicillo haberet expreſſum: atque id demum conſecutus eſt. Quippe* XX *Decembris ejuſdem anni* 1664 *ita ad D. Joſephum Caſtiglia patrem ſuum Roma ſcripſit:* Poſt diuturnos labores obtinui a paritiſſimo pictore vultum S. Roſaliæ, ſicut mihi apparuit, atque is eſt ſimillimus. Spero finitum fore hoc tempore matutino: ad hoc prototypon aliud exemplar curabo pingendum, quod tibi tranſmittam, ut illud habeas ad mei memoriam. *Manſit illa imago in illuſtri domo* Caſtiglia *vel* del Caſtillo, *& nunc eſt apud R. P. Ignatium Stanislaum Caſtiglia, proprovinciæ Siculæ præfectura perfunctum, & domus profeſſæ Panormitanæ præpoſitum, qui jam ſæpe in hiſce Actis laudatus eſt, & nunquam ſatis laudari poterit pro inſolita humanitate & diligentia, qua fluxit undique monumenta colligere eaque cum per ſe tum per ſubditos ſuos benignſſime mihi tranſmittere, ac annotationibus diligenter illuſtrare. Effigiem autem ex pradiſa archetypa elegantes adumbratam, quam idem nobis tranſmiſit, avi inſiſum hic exhibeo.*

B

F

hæc tabula haſtenus ſervatur: cum figura hic data.

466 *Porro poſt laudatam imaginem in tabula hæc leguntur ſcripta.* Hoc vultu, hac veſte, ſed longe pulcherrimis, diva Roſalia anno MDCLXIII, menſe Auguſti, die XX, hora VII, Franciſco Del-Caſtillo, ætatis ſuæ anno XXX, Soc. Jeſu quinto, dum comploratus ageret animum, ſeſe, duce Virgine Maria, cum SS. Ignatio & Xaverio, in auguſtiſſimæ Triadis conſpectu, dæmone jam perterrito, videndam præbuit

AUCT. J. S. buit; ſtatimque ejus ope & ulioquio eſt vitæ reſtitutus. Qui dum Roſuliæ juſſu ejus laudem & gloriam promotnrum in univerſo mundo voviſſet, utque in Indias, ut vota perſolveret, properaret; hanc ipſum effigiem viſæ Divæ prope ſimillimam, Romæ forte divino conſilio depictam cuſuque habitum, optimo parenti ſuo D. Joſepho Panormum miſit: quam tutelare veluti numen domus Del-Caſtillo æternum volet. *Laudatur mox P. Ignatius Stanislaus Caſtiglia notavit prædictam imaginem fuiſſe pictam ſecundum quamdam beatiſſimæ Virginis Mariæ effigiem, quam fortuito Romæ viderat Franciſcus Caſtiglia, & in qua ipſum vultum* Roſaliæ *ſibi olim apparentis deprehenderat.*

Caſtiglia pietatem erga S. Roſaliam excitat in Luſitania

467 *Porro Franciſcus Caſtiglia diſceſſit Roma in Luſitaniam, perlatuſque Ulyſſiponem acceſſit ad Luſitaniæ regem, qui miraculum Panormi factum ea ore ipſius audire voluit, & reliquias* S. Roſuliæ *pie venratus, imaginem quoque ipſius a Franciſco oblatam benevole accepit.* B *Quin & dixit, teſte Mancuſo pag.* 18: *Volo ut ab hoc tempore thaumaturgus hæc Virgo habeatur & agnoſcatur tamquam patrona regni mei. Præterea uxor comitis Caſtelmelhor, qui erat ex præcipuis regni adminiſtris, & filius ipſius natu maximus periculoſe decumbebant morbo, reliquiſque* S. Roſaliæ *applicatis brevi ſanitatem adepti ſunt, miraculis medicis, ut ſcribit idem auctor, dicitur alia quoque beneficia per* S. Roſalium *impetrata eſſe in Luſitania. Unum refert nominatim hoc fere modo.* Scalabi (*oppidum eſt Luſitaniæ ad Tagum vulgo* Santaren *dictum*) *mulier paupere divitis torquebatur doloribus per totum corpus. Tranſivas illic Caſtiglia ti reliquiis* S. Roſaliæ *bene precatus eſt, & mox omni dolore fuit liberata. Ex hiſce ſatis liquet, devotionem erga* S. Roſalium *in Luſitania excitatam fuiſſe per Franciſcum Caſtiglia: eamdemque ibidem continuatam, conſtat ex fragmento epiſtolæ anni 1701, quod recitat Mancuſus pag.* 19: *nec tamen certum hinc fit, an etiam feſtivitas annua ibidem aliquo loco celebrata fuerit, aut modo celebretur.*

dum navigat in Indiam, prorex voto ſanatur, Caſtiglia pro eo ſe devovent moritur: C

468 *Anno* 1666 *Caſtiglia ſacerdotio Initiatus eſt Ulyſſipone, indeque eodem anno cum aliis Patribus Societatis Jeſu diſceſſit in Indiam navi vectus Luſitana. Vehebatur eadem navi novus Indiæ prorex D. Joannes Nugaez, comes S. Vincentii, qui P. Franciſcum magni faciebat & amabat. Verum cum eſſent circa promontorium Bonæ ſpei, peſtis claſſem invaſit ipſamque prorogis navem. Prorex ipſe peſtilentia tactus, eo deductus eſt, ut de vita ejus deſperarent medici. Emicuit in hoc caſu charitas P. Franciſci Caſtiglia, qui humili prece reliquum vitæ ſuæ Deo obtulit, ut vitæ proregi conſervaretur diutius. Factum id per litteras tiſſati ſuat prorex ipſe & P. Grimaldi, miſſionis Superior & P. Franciſci confeſſarius. Res evenit, prout vovaverat Caſtiglia, atque hoc modo. Acceptura erat prorex ſacroſanctum Sacramentum pro viatico per manus P. Franciſci; quando hic prius eum monuit, ut voveret elegantem eccleſiam* S. Roſaliæ *conſtituere Goæ, eamque reditibus donare pro Miſſa perpetua, ſi Sanctæ patrocinio ſanaretur. Votum illud nuncupavit prorex ac juramento firmavit eo eventu, ut ſimul febri, vomitu ac puſtulis peſtilentibus liberaretur, momentoque perfectam conſequeretur ſanitatem. Contra P. Franciſcus Caſtiglia ſtatim mortifero correptus eſt malo, gratiſque Deo & S. Roſaliæ aſtis de precibus ſuis exauditis, mira pietate accepit extrema morientium ſubſidia, ac ſpiritum Creatori ſuo placide reddidit* XXVII *Auguſti anni* 1666 *in navi prætoria, cui a* Santa Tereſia *nomen erat. Plura de hiſce videri poſſunt apud Mancuſum tom.* 2 *pag.* 20 *& ſeqq.* D

cultus S. Roſaliæ per prorogem in India promotus.

469 *Prorex autem Goam felici dein navigatione perlatus, mox elegantem eccleſiam* S. Roſaliæ *prope Goam in monte ædificandam curavit. Prima ibidem Sanctæ feſtivitas magno apparatu celebrata eſt die* IV *Septembris, anno verſimiliter* 1667, *cautatis ſolemniter Veſperis in pervigilio* III *Septembris, quemadmodum latius refert Mancuſus pag.* 26 *& ſeqq. Feſtivitatem iſtam primam honoravit convenſio decem partim puerorum partim puellarum, qui tempore divini Officii omnes ſimul elata voce baptiſmi gratiam flagitarunt. Puellis omnibus impoſitum eſt* Roſaliæ *nomen, quod multis commune facere ſuduit prorex, aſſignatis reditibus pro dotatione pauperum puellarum, quæ id nomen geſtarent. Ceterum prorex ille uſque ad mortem* S. Roſaliæ *cultum conatus eſt promovere. Hunc in finem* E *Miſſam perpetuam & feſtivitatem annuam conſtituendi ſtabilivit, & eccleſiam tam pretioſa ſupellectile quam reliquit* S. Roſaliæ *a P. Caſtiglia acceptis donavit, ita ut ex ipſa oſtenderet ſe ſubſtitutum eſſe laudate Patri ad promovendam in India Sanctæ gloriam.*

§ XLIII.

Reliqua de cultu, reliquiis & beneficiis S. Roſaliæ in America & Africa.

Cultus Sanctæ in Braſilia, IN *Americam etiam penetravit cultus* S. Roſaliæ; *atque id mirum de regnis & provinciis America, quæ ſub dominio ſunt regis Catholici, cum Sanctæ cultus omnibus ſubditis regie Hiſpaniarum ſit communis; ſed magis eſt mirandum de aliis Americæ provinciis. Nomen* S. Roſaliæ *celebre eſſe per totam Braſiliam, quæ paret regi Luſitaniæ, oſtendit Mancuſus tom.* 2 *part.* 4 § 13, *allegans verba P. Antonii Mariæ Bonucci Societatis Jeſu, qui diu in Braſilia habitavit, & ejuſdem Sanctæ Vitam ibidem edidit ſermone Luſitano. Teſtatur is, nomen* Roſaliæ *frequentes puellis imponi in baptiſmo, veſtem anachoreticam a multis geſtari ad eius honorem, congregationem piam ſub titulo* S. Roſaliæ *erectam, ac demum referri ab incolis beneficia eujuſvis generis, quæ patrocinio eiuſdem Sanctæ referunt accepta. Accedit P. Alexander Perier, qui provinciam Braſiliæ Societatis Jeſu pro Provinciali olim gubernavit, ac reverſus in Italiam collegium Faventinum rector adminiſtravit: nam hic affirmat in ipſa Braſiliæ metropoli feſtivitatem Sanctæ quotannis celebrari die* IV *Septembris in collegio Societatis Jeſu. Urbs illa olim epiſcopalis, nunc archiepiſcopalis,* Soteropolis *a Latiale paſſim vocatur, eſtque caput Sinus Omnium Sanctorum ac regni totius, vulgo* S. Salvador de la Bahia de todos os Santos. F

in Peruvia, aliiſque America regnis:

471 *Maximam eſſe devotionem erga* S. Roſaliam *in regno Peruano, teſtatur eſt P. Sebaſtianus Morales Societatis Jeſu, a provincia ſua tamquam procurator Romam miſſus, aſſerens ibi etiam Vitam ipſius editam eſſe ſermone Hiſpanico. Cum vero multum deſideraret particulam*

A *lam quamdam reliquiarum ejuſdem Sanctæ ; illam , teſte Mancuſo , qui ipſum Romæ allecutus eſt , obtinuit per Patrem aliquem Siculum , promittens reliquias iſtas Limæ , ſimulac eo perveniſſet , pretioſæ includendas cbecæ & publicæ venerationi expoſendas . Hæc Mancuſus , qui mox § 4 pergit cultum S. Roſaliæ oſtendere per Novum regnum Granatæ , per Novam Hiſpaniam perque alias Americæ provincias Hiſpanis ſubjectas . Verum cum nullum poſſit eſſe dubium de cultu Sanctæ in ditionibus regis Hiſpaniæ , breviter tantum indicabo nonnulla beneficia , quæ in ampliſſimis iſtis regionibus obtenta dicuntur , prætermiſſis facellis , eccleſiis , aliiſque cultus indiciis , quæ apud ipſum Mancuſum reperiri poterunt , & verisimiliter quotannis multiplicantur . Hæc quoque de cauſa nihil dicam de regno Chilenſi , licet ex litteris P. Caroli Haimbhauſen , qui procurator provinciæ Chilenſis Societatis Jeſu in Europam miſſus eſt , hoc ipſo anno 1746 intellexerim , S. Roſalium ibidem in magna eſſe*

B *veneratione .*

varia ibidem

472 Emerita , *aut* Merida , *ut vulgo vocatur* , *urbs alia eſt Novæ Hiſpaniæ in provincia Jucatania , alia Novi regni Granatæ . In hac poſteriori malum contagioſum ſæviebat adeo , ut domos omnes inficeret . Uni ſoli dicitur pepercisſe demum , cujus poſſeſſor imaginem S. Roſaliæ habebat , eique devotus erat . Hanc relationem ſcripto dedit P. Xaverius Joppolo Jeſuita Panormitanus , qui diu in America pro converſione infidelium laboraverat , indeque reverſus , Panormi in domo profeſſa defunctus eſt . Eodem ceſſit , quando prima vice celebrata eſt Sanctæ feſtivitas in Faro S. Joannis , circumlata in agmine ſupplicantium imagine S. Roſaliæ , mox diſparuerunt innumeræ locuſtæ , quæ quatuor aut quinque annos territorium urbis magno affecerant detrimento . Non ſatis mihi apparet , quodnam ſit iſtud Faxum S. Joannis , cum varia ſint in America ; eumque Mancuſus ſcribat , San Gioan Girone , quod eo modo expreſſam nullibi invenio . At ſatis eſt , quod conſtet de facto . Præterea narrat Mancuſus pag. 41 in Nova Biſcaia anno 1716 conſtitutum fuiſſe pagum , cui datum eſt S. Roſaliæ nomen , uti & præcipuæ eccleſiæ in eo ædificatæ : populum autem illius pagi immunem fuiſſe a malo contagioſo , quod*

C *in circuita ſæviebat : nec aliud contra malum fuiſſe adhibitum remedium , quam aquam per reliquias S. Roſaliæ ſacratam , quam bibebant . Reliquias porro Sanctæ eo tulerat P. Aloſius Mancuſi Siculus Societatis Jeſu , qui & pagi incolas congregaſſe , & per eaſdem reliquias horridam tempeſtatem ſedaſſe dicitur ibidem pag. 43. Pro hic omnibus laudatae epiſtola P. Franciſci Sanſilippo , data Meatci menſe Novembri anni 1723.*

indiverſis provinciis

473 *De Nova Gallæcia Mancuſus varia refert ex teſtimoniis P. Franciſci Mariæ Gravina , Societatis Jeſu in America miſſionarii , quæ compendio huc tranſferam . Reperiuntur in memorata provincia duo ſeu oppida ſeu pagi , in quibus cura fidei promovendæ PP. Auguſtinianis eſt demandata . Uni nomen* la Barca , *alteri* Ocotlan . *Poſterior hic locus in tabulis geographicis notatus reperitur non longe a Guadalaxara Novæ Gallæciæ metropoli , in quo colligitur , priorem quoque in eadem eſſe vicinia . Hoc autem in Ocotlan anno 1706 factum narratur . Variolæ , notum malum maxime puerorum , licet nulli ſubinde pareat ætati , multis hominibus in Ocotlan mortem inferebat . Hæc de cauſa quædam S. Roſaliæ devota duas Miſſas votivas ad honorem ipſius cantandas curavit , aliaſque preces jungendas . Cantata autem Miſſa ſecunda die* XXVIII *Junii* , *proſus ceſſavit peſtis , ut habet Hiſpanica relatio , quæ variolas peſtis nomine hic deſignat , quia malum eſt contagioſum : nam antea clare* bievelas , *ſeu* virvelas , *id eſt* , variolas *nominaverat : Porro pia mulier , quæ Miſſas iſtas pro omni populo celebrari curavit , pro una ſpeciatim puella ex variolis moribunda Sanctæ imploravit opem , invifens aut imaginem aut locum ei ſacrum , quod diſtincte non dicitur ; eique vitam & ſanationem feliciter impetravit .* Auct. J. S.

474 *Addit ſcriptum iſtud Hiſpanicum , puerum , nomine Michaelem , quem pater ipſius Thomas Lopez de Reſamano quaſi pro mortuo habuerat , ex variolis convaluiſſe in pago* la Barca , *ubi ad ipſum per eamdem mulierem miſſa erat imago S. Roſaliæ & oblatum ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium : mulierem quoque Joannam nomine , febribus & variolis laborantem , ibidem implorаſſe S. Roſaliæ patrocinium , ac feliciter convaluiſſe . Demum cum nimia ſiccitate fruges in locis iſtis periclitarentur , Miſſam votivam de* E *S. Roſulia celebratam eſſe in* Ocotlan , *& mox abundantem impetratam eſſe pluviam , qua diſcaſſam fuit periculum , docet eadem ſcriptura Hiſpanica apud Mancuſum pag. 44 & 45. Laudatas auctor deinde multa accumulat de eximia S. Roſaliæ veneratione in variis Novæ Hiſpaniæ provinciis , præſertim in Mechoacana & in Mexicana. Verum cum ſola colligere ſtatuerim Sanctæ beneficia , quod de cultu omnibus communi aliunde conſtet , ſatis mihi erit verba Italica P. Franciſci Sanſilippo Latina reddere .* Hic Mexici , *inquit* , magna eſt devotio (*erga S. Roſaliam*) & gratiæ miraculaque ſunt innumera . Integræ familiæ , dominante malo quodam contagioſo , infirmitate ſunt liberatæ per aquam Sanctæ ; *id eſt* , *pota aquæ , cui reliquiæ fuerant impoſitæ .* *impetrata beneficia,*

475 *California nondum ſatis erat nota , quando jam prima ſuſcepit fidei ſemina , & cultum* S. Roſaliæ . *Credita olim eſt inſula maxima Americæ Septentrionalis . At errorem illum anno* 1701 *feliciter detexit P. Euſebius Franciſcus Kino , Germanus Societatis Jeſu miſſionarius , qui itinere triennali per Americam Septentrionalem , poſtquam duo tranſierat flumina , nimirum flumen* Cæruleum *&* F *flumen* Coloratum , *quo California a Novo Mexico ſeparatur , ſe tandem in California eſſe miratus eſt , prout latius referitur in Opuſculo Gallico , cui titulus* Lettres edifiantes & curieuſes , *in epiſtola dedicatoria quintæ epiſtolarum collectioni præfixa , & oſtenditur in tabula geographica Californiæ , eidem volumini inſerta . Verum deſcriptio Californiæ huc non ſpectat , ſed cultus S. Roſaliæ in vaſtiſſimam illam provinciam feliciter inductus , ut patet ex laudata modo tabula , in qua cum aliis notatus reperitur pagus S. Roſaliæ . Cultum autem hujus Sanctæ ibidem excitare cæpit P. Franciſcus Maria Piccolo , Siculus Societatis Jeſu miſſionarius , qui inter primos fidem in California propagare cæpit , ut videri poteſt tom. 3 Litterarum mox laudatarum a pag.* 248 , *abi amplam relationem de tota miſſione Californiæ ſcripſit ad ſenatum Guadalaxarenſem. Idem P. Petro Reggio , Siculæ provinciæ præpoſito ſcripſit , ſe S. Roſaliæ patrocinio maxime attribuere uberes fructus in miſſione ſua collectos .* *etiam in Californiа,*

476 *Ex Sicilia deinde in Californiam profe-*

ctus

AUCT. J. S. qui deinde reliquias S. Roſaliæ. *Hus eſt P. Ignatius Marini ejuſdem Societatis, qui acceptas S. Roſaliæ reliquias ſecum ex detulit, teſte Mancuſo pag. 51. Deinde vero ad fratrem ſuum P. Franciſcum Marini ſcripſit, trium ſibi pagorum in partibus Californiæ vicinis curam eſſe, omneſque ſubditos patrocinio S. Roſaliæ, cujus favori referebat acceptum, quod, cum in omnibus iſtis partibus dirum ſæviret contagium, nullus ex tribus iſtis pagis male fuiſſet correptus. Cæterum, dominante ante paucos annos male contagioſo in Nova Hiſpania, S. Roſaliam fuiſſe multorum refugium, magnamque in eam fuiſſe pietatem ejuſdem mali ruina in Portu Principis, oppido Cubæ inſulæ, vulgo Porto del Principe, Havana anno 1730 perſcripſit P. Joſephus Xaverius Alagna ad P. Cairtanum Noto, qui literas mecum communicavit. Hactenus dicta de America oſtendunt, S. Roſaliam ibidem in multa haberi veneratione, valdeque in clientes ſuos beneficam eſſe: quod ad propoſitum noſtrum ſufficit.*

In Africa etiam B *477 Ne Africa quidem, licet pauciores numeret Chriſtianos quam reliquæ mundi partes, cultu & beneficiis S. Roſaliæ prorſus deſtituta eſt. De Entiſſa urbe, quæ Hiſpanis Ceuta dicitur, nullum poteſt eſſe dubium, quin ibi Sancta colatur, cum illa dudum fuerit Hiſpanorum regi ſubjecta. At magis mirandum eſt, eidem Sanctæ honorem haberi non a Chriſtianis ſolum, ſed etiam a Mauris Mahometanis. Aſſerit Mancuſus tom. 2 pag. 53. Tuneti fontem eſſe prodigioſum, cui nomen eſt S. Roſaliæ, potaque ipſius aquæ ſalutem reſtitui infirmis, non ſolum Chriſtianis, ſed Mahometanis etiam. Pro facti veritate laudat P. Franciſcum Raimondi, qui diu in regno Tunetano fuerat miſſionarius, & quem id ſæpius referentem audivit. Itaque de puteo ipſo, ſanitatem ſuis aquis reddente infirmis, non videntur dubitari prudenter poſſe. Verum forſan aliqui dubitabunt, an non potius naturali vi iſtius aquæ, quam alicui miraculo, attribuenda videntur ſanitates bibentibus impetrari ſolita, cum & aliis locis fontes reperiantur ſalubres; eumque ſolum S. Roſaliæ nomen non ſufficiat ad credendum, ejus beneficio potius quam aquæ ſalubritate pelli infirmitatem; præſertim rum ignoretur, unde vis illa ſanandi prædicto fonti ſit orta; & non niſi per conjecturam dicatur, aliquid fortaſſe de ſepulcro aut reliquiis Sanctæ eidem fuiſſe injectum. Itaque ut quid de ſanationibus iſtis certi poſſet ſtatui, opus eſſet diligenti examine in ipſis locis inſtituto.*

colitur & benefic. a S. Roſalia. C *478 Porro in ædificio ſeu carcere, cui noctu includuntur mancipia Chriſtiana Tuneti, ſacellum & altare eſt S. Roſaliæ, in quo divina peraguntur officia, & Sanctæ feſtivitas quotannis celebratur, atque apparatu quidem magnifico, ad cujus ſumptus non Chriſtiani ſolum, ſed etiam Mahometani concurrunt, ſi credimus Mancuſo, qui & ipſum regem Tunetanum aliquando ad ſumptus illius feſtivitatis ſubminiſtraſſe aſſerit, teſtem pro hiſce omnibus laudant memoratum ante P. Franciſcum Raimondi. Addit ex teſtimonio P. Michaelis Angeli Hugbius, qui prædicti Patris in miſſione fuit ſocius, poſſibilitatem, licet ſæpe Tuneti dominetur, numquam fuiſſe in carcere illo Chriſtianorum, S. Roſaliæ dicte: quod ſane maximum & mirandum videtur beneficium, ſi attendamus ad multitudinem mancipiorum, quæ locum illum incolunt, & haud dubie tanto majori periculo expoſiti ſunt tempore contagionis, quanto anguſtius pro numero contenti ſunt. Hactenus dicta de vultu Sanctæ præcipuas mundi partes multo latius deduci poſſent, multiſque augeri, ſi opus eſſet. Verum ea hiſce abunde liquere exiſtimo, gratum fore & jucundum orbi Chriſtiano, ſi communi Officio cultus S. Roſaliæ ad univerſum Eccleſiam aliquando extenduntur. Itaque finem huic Commentario tandem ſtatuo, Vitamque ſubjicio, ut poſt hanc tam antiquam quam eccentria miracula ne beneficia, quæ necdum data ſunt, pro Vitæ appendice undique colligam.* D

VITA BREVIS

Auctore Octavio Caietano S. J.

Ex volumine Ms. in bibliotheca collegii Panormitani Societatis Jeſu. E

ROſalea virgo Panhormi *a* nata creditur *b*, Sancta geſta, mors, ſepultura, cultus: unaqua ſuiſſe ancillarum Margaritæ reginæ, quæ Willelmi Siciliæ regis conjux fuit, a qua proximum urbi Panhormo montem, qui Peregrino nomen, dono habens, eo ſeceſſit, vitamque ab omni conſortio ramotam in ſpelunca tranſegit: ibi pie, ſanctaque obiit, humataque *d* eſt. Propter eandem ſpeluncam ædes divæ Roſaleæ ædificata *e* eſt, adjunctumque cœnobium *ſtremitarum a familia ſancti Franciſci. In urbe Panhormo ædicula olim fuit ſanctæ Roſaleæ nomini dicata, quæ dein ſanctæ Catharinæ, in præſentiarum ſancto Martyri Ignatio epiſcopo Antiochen. adhæſit. Erecta divæ Roſaleæ ara, in qua ejus effigies antiqua tabula colitur. a b c d e

a In oppido Bivona, ædes item beatæ Roſaleæ ſacra, cujus origo haud ſane recens eſt. Sed enim antiquis temporibus, cum Siciliam peſtis lues depopularetur, traditur fœminam divina ſpecie, (quæ Roſaleæ virgo creditu eſt,) bono viro ſe videndam obtuliſſe, monuiſſeque, ut eo loco, quem illa commonſtrabat, eccleſiam conderet, & Roſaleæ dicaret, pariterque hominum æſtibus monitis; ædemque, quæ adhuc manet, ædificaſſe. Locus vero extra oppidi muros tunc temporis fuit: nam Bivonæ muris olim circumſepta, & vaſtigia murorum extant. Sed ædes conſequentibus temporibus majore ſpatio aucta. Eodem loco, ubi nunc ædes, ingens ejus ſaxum hedera circumvallatum: in illud etiam veneratio; nam deraſus ex eo pulvis ebibitur ab iis, qui frigoribus laborant; & multis inde incolumitas redit. Ignotum oppidanis, quonam ævo extructa, primum ædes Roſaleæ dicta: ſed in ea divæ Roſaleæ tabula aſt ante annos CXXV *f* picta, ſuſumque æs campanum ante annos CXLV. Panormi ſolemnis divæ Roſaleæ virginis agitur memoria pridie Nonas Septemb. Bivona per tam peſtis liberata, F f

ANNOTATA.

a *Panormus antiquiſſima & pulcherrima urbs eſt Siciliæ ac paſſim notiſſima, incolit* Pulnrmo *dicta. Id unum hic obſervandum, a variis eſſe,*

A *lim, inter quos etiam eſt Plinius*, Panhormum *fuiſſe ſcriptum, uti a Cajetano ſcribitur, licet a Græcis æque ac Latinis antiquiſſimis urbs hæc rectius* Panormus *legatur dicta.*

b Creditur, *ait auctor, quia antiqua non habebat monumenta, quibus dicta ſua firmaret. Hinc ſequentes Vitæ adjecit annotationes:* Quæ de diva Roſalea ſcribimus, ex fama & ſanctorum traditione accepimus. Opere maximo dolemus nullum de ea monumentum a majoribus noſtris conſcriptum nos comperiſſe, cum omnem operam ac ſtudium hanc in rem collocaverimus. Plaſiſque Roſa Lea creditur dicta, quod ex Lea familia foerit. *Hæc ultima obſervatio jam abunde refutata eſt in Commentario num.* 502, *ubi oſtenditur illa opinio nata eſſe ex pictura teſti Olivelluſis eccleſiæ, in qua ita ſcriptum erat Sanctæ nomen circa finem ſeculi* XV, *repugnantibus pilturis omnibus antiquioribus, aliiſque monumentis. Cajetanus autem errorem illum populatem partim videtur ſecutus, partim vero re-*

B *puditaſſe: nam ſcripſit ille* Roſalea, *mutata littera* s *in* e, *non tamen* Roſa Lea *gemina voce. Verum nomen eſt* Roſalia *Latine, & ſecundum idioma Siculum* Ruſalia, *Græcis olim fortaſſe* Ροδολία. *Conſule dicta num.* 102 & *ſeq.*

c *Potuit* Roſalia *vivere in aula inter ancillas honorarias reginæ Margaritæ, ut ſuo tempore creditum fuiſſe teſtatus Cajetanus. Potuit & montem Peregrinum accipere dono illius reginæ, ut ibi vitam duceret ſolitariam, ſive credamus monialem fuiſſe tempore iſtius donationis, ſive malimus dicere uſque ad iſtud tempus in aula vixiſſe: donatio enim veriſimiliter ſolum facta eſt, ut tute ibi viveret Sancta, non ut montem pleno jure poſſideret, ac heredi alicui poſt mortem relinqueret. Eandem donationem ab aliis quoque aſſertam fuiſſe, obſervavi num.* 100: *neque tamen eam pugnaciter defendere velim, cum popularis illa traditio non tamen certa ſit, & a quibuſdam fuerit oppugnata. Illud tamen obſervavi in Commentario num.* 101, *non poſſe mortem Sanctæ ſatis probabiliter collocari circa annum* 1160, *ſe collocandam eſſe multis annis ſerius, ſi inhærere velimus traditionibus per Cajetanum aſſertis de cohabitatione cum Margarita regina & de donatione montis Peregrini;*

C *quia Margarita VVillelmo nupſit anno* 1150, *& verisimiliter montem non donavit ante annum* 1166, *quo VVillelmus I obiit. Conſulo de hiſce dicta § 9. Fateor lubens, auctoritatem Cajetani in hiſce tanti momenti non eſſe, ut rem faciat certam. At certum mihi quoque eſt, pro anno* 1160 *nullam aſſerri poſſe rationem alicujus momenti. Annus ille primum ſignatus eſt a Philippo Ferrario in Catalogo generali: ductaque hunc fine multo examine ſecutus videtur Caſcinus.*

d *Ad hunc locum ipſe Cajetanus notavit ſequentia*: Ante annos ſerme viginti, dum hæc ſcriberem, fœmina, virili veſte ac nomine ſumpto, ANGELUM ſe dixit, habituque eremitarum in antrum divæ Roſaleæ ſeſe abdidit, ubi ſolitariam vitam per aliquot annos duxit. Dein proximi cœnobii præfecturam ſuſcepit. In ea adminiſtratione cupido inceſſit defodiendi corporis ſanctæ Roſaleæ: poſtea vero quam rem ligonæ exequi cœpit, viſa exſudare oleo deſoſſa humus, contremuiſſe antrum: quibus exterrita prodigiis a ſuo incepto deſtitit. *De hac muliere, quæ melius edocta veſtes ſibi congruas deinde reſumpſit, doque corpore per alios ſtiam fruſtra quæſito, plura notavi in commentario num.* 183 & *ſequentibus.* AUCT. OCTAVIO CAIETANO.

e *In Commentario § 13 longe pluris antiquas* S. Roſaliæ *eccleſias, ſacella, altaria, pictaſque tabulas aſſignavi, ita ut de antiquiſſimo cultu nulla poſſit eſſe dubitatio. Unum his obſervo, nempe ignorari initium ſacelli hujus in monte Peregrino; indeque ſuſpicionem oriri poſſe, illud jam extitiſſe vivente ibidem* Roſalia, *eique uſui fuiſſe. Certe traditio de monte Peregrino per reginam Sanctæ donato nullum tali ſuſpicioni præbet fundamentum.*

f *De eccleſia Bivonenſi admodum antiqua dictum eſt num.* 564, & *de Bivona per apparentem* Roſaliam *peſte liberata num.* 176, *ubi Caſcinus exiſtimat factum contigiſſe anno* 1348. *Id tantum adjungo, non poſſe recurri ad hanc apparitionem ad ſtatuendum cultus initium, cum diu ante coleretur Sancta aliis locis, idque liqueat ex ipſo Cajetani verbis.* Quæ Roſalea virgo creditа eſt. *Quippe Sancta apparens non poterat credi* Roſalia virgo, *niſi hæc jam nota fuiſſet & culta, cum nec nomen ſuum nec quidquam de geſtis ſuis legatur revelaſſe.* E

VITA ALTERA

Auctore Jordano Caſcini S. J.

Ex editione impreſſa anni 1631.

PRÆFATIO SEU DEDICATIO.

EMinentiſſimo ac Reverendiſſimo Domino D. Joanni Dominico Doriæ a S. R. E. Cardinali archiepiſcopo Panormitano. Jordanus Caſcini Societatis Jeſu. Jam inde ab initio, cum coorta Panormi turbulentiſſima peſtilentiæ procella, quæ reipublicæ navim male jactatam in ſupremum muſeagii diſcrimen adduxerat, divæ Roſaliæ veluti Arctoum ſidus b ad levandam animoſum ægritudinem, ſoſpitandoſque vectores apparuit; placitam Eminentiæ veſtræ fuit, mihi, etſi ex omnibus ab ipſa dilectis minime ad opitulanti momenti, quod in ea inventione verſarum eſt, promovendum idoneo, at meam tamen conferrem laboris ac ſtudii partem, imperare. In qua ſuæ difficili navigationi c nec breves, nec modici durandi labores fuere adverſus tam peſtiferum furias, & malos genios, qui ſepulcri nobis objectare omni ope nitebantur, quo minus vel incolumitati publicæ, vel tam inclytæ Patronæ gloriæ bene feliciterque procederet; ſed cepimus tandem portum, & anchoras jecimus, tum cæleſtis ejus Facis auſpicio, ductumque certiſſimo, tum ejus, qui clavum tenebat, Doriæ Cardinalis recta gubernatione; eujus in ſacris reliquiis cite approbandis non minus pius, quam prudens judicium ſummi deinde gubernatoris ſapientiſſimi ſanctiſſimique Pontificis Urbani graviſſimo ſuffragio honeſtatum eſt. *Auctor perſtringit varia approbationum reliquiarum Sanctæ pravia;* a b F *ac deinde cauſam & difficultates hujus Vitæ ſcribendæ exponit,*

a Fas erat igitur votivam tabellam publicæ Liberalitati ſuſpendere, quod uti perſolveretur, juſſus ſum ab Eminentia veſtra rerum geſtarum or-

A. JORDANO CASCINI.

ordinem hiſtoriæ mandare. Cujus certe conficiendæ majus mihi onus impoſitum ſenſi, quam tum ad earum reliquiarum approbationem defudandum fuit. Quippe cum multa mihi una in opera fuerint neceſſario ſuſcipienda, tranſigendaque negotia; perveſtiganda ea, quæ adhuc in occulto latebant: eruenda ab ruderibus antiquitatis Vita, in quibus non minus, quam in duriſſima ſilice ſacra oſſa, uſque ad hæc tempora abſtruſa erat præteritarum rerum memoria, quæ una cum ſæculis interfluxiſſe videbatur, non Panormi ſolum, ſed ex tota ferme Sicilia recolligenda, loca alia oculis, alia epiſtolis perluſtranda, ac foris etiam, ſicubi odoris aliquid hujus Roſæ expiraret, quæ quo magis in cœleſtibus fragrabat areolis, eo in terris evanuerat magis. Sed neque his inceptis non obſecundavit hæc Virgo, cujus præſenti ope imagines illæ *d* quaſi ex auriſodinis deprompiæ atque in lucem ſub auſpiciis Emiuentiæ veſtræ datæ ſunt. Quæſaue argumenta, ſenatu Panormitano ita voleute, ex ſolido argento partim fuſa, partim affabre cælata, gemma veluti emblemata, inſerta ſunt novæ hujus ac votivæ arcæ lateribus, quæ in votivo itidem non minore, quam illa, magnificentia extructo ſacrario dicata eſt. Intra eam aream, ſi ita viſum fuerit Emiuentiæ veſtræ, rerum etiam geſtarum, quas nos vel in invenitione teſtes oculati ſpectavimus, vel de vita ſolliciti quæſitores indagavimus, ac conſervandam poſteritati memoriam monumentum recondere; ea omnia in commentarium retuli, donec multis occupationibus expedito liceat mihi longiorem de his proſequi hiſtoriam *e*, eamque pro eo, ac debeo Eminentiæ veſtræ, cui S. Roſaliæ gloria uſque adeo cordi eſt, eadem animi demiſſione conſecrare. Vale.

d

B

e

ANNOTATA

a *Eminentiſſimus Cardinalis Doria præerat Panormitanæ eccleſiæ ab anno 1608: Peſtilentia vero Panormi orta erat anno 1624, ut expoſui in Commentario § 18. De Caſcino actum eſt § 1, & ſæpe per decurſum Commentarii, quia omnibus fere geſtis pro approbatione reliquiarum interfuit,*

b *Corpus inventum hac metaphora deſignat; aeſi diceret*; Simulae S. Roſaliæ corpus inventum eſt.

C

c *Agit de recognitione & approbatione reliquiarum, in qua variæ occurrerunt difficultates, ut cupaſium eſt § 20 & ſeqq.*

d *Vitam antiquis & novis imaginibus adumbratam jam ante in lucem ederat.*

e *Longiorem illam Hiſtoriam deinde compoſuit, ſed non edidit ipſe morte præventus. Opus iſtud a Salernо editum ſæpe laudavimus.*

CAPUT I.

Sanctæ natales, geſta, mors, ſepultura, ac corporis diu abſconditi mira inventio.

Sanctæ natales ac primordia, ingreſſus in ſpeluncam Quiſquinenſem

SAncta Roſalia Virgo Panormi patre Siniballo nata eſt, clariſſimo genere a Carolo Magno per Italiæ reges, & Marſorum comites, non longa avorum ſerie ducto. Rogerio *a* Sicil. regi, ejuſque filiæ Conſtantiæ *b* imperatriei propinquitate conjuncta, in aula regum, nbi orta, etiam educata eſt. Margaritæ certe, quæ Gareiæ *c* Navarræ regis filia Willelmo Rogerii filio nupſit, ehara *d* in primis fuit. Sed enim honorum ſpleudoribus, divitiarum commodis, adoleſcentiæ illecebris per contemptum proculcata, divino afflata incenſaque ſpiritu, ad Quiſquinæ *e* montes ac nemora ditionis ſuæ, quadraginta ferme paſſuum millibus Panormo diſtantia, angelorum *f* ductu ſeceſſit. Hic ſecretiſſimam nacta ſpeluncam plures cavernarum anfractus habentem, in quas omnes anguſtus ſatis ac perdifficilis erat aditus, in eam, veluti thalamum a cœleſti Sponſo ſibi paratum, quo remotior ac tutior ab hominum conſuetudine & acceſſu ſola eum eo ſolo degeret vitam, nullis ſive ſolitudinis, ſive ſerarum, ſive eriam dæmonum terriculamentis abſterrita, animo ſuſque pluſquam muliebri, pluſquam virili, per os inſtar putei arctum inſiluit, atque ad interiora, quod neceſſe erat, reptando pervadens, ibi aliquandiu incoluit, eamque domum mirifice adamavit: quod etiam chirographo ſuo in duriſſima ejus putei ſilice inſculpto teſtatum reliquit his verbis. EGO ROSALIA SINIBALDI QUISQUINE ET ROSARUM DOMINI FILIA AMORE DOMINI MEI JESU CHRISTI INI HOC ANTRO HABITARI DECREVI: Quod ſaue chirographum meudis ipſis, Puellæ rude Latinitatis ingenium oſtendeutibus, quaſi ſigillis monuitum, eodem, quo corpus, tempore *g* diviuitus repertum eſt.

D

a

b

c

d

e

f

E

g

4 Ex hac ſpeluuea divino iterum ſpiritu, ac cœleſtium comitatu *b* ducta, remigravit Panormum, non ſane ad aulam, & parernas ædes, ſed altiore quodam conſilio ad vicinum urbi montem, quem Erctami Græcorum hiſtoriæ, uune vulgo Peregrinum Panormitani dicunt, præruptis undique ſaxis aſperum, nec niſi per tres ſemitas arduum præbentem iter, eetera inacceſſum aſcendit. In ejus exceſſo vertice, qui ex media eaque amœna planitie aſſurgit, ſolitariæ vitæ & eontemplationi ſatis accomodo, qua vergit ad Boream, ſpeluncam Quiſquiueuſi etiam horribiliorem ae ſecretiorem offendit. Erat hæc ea tempeſtate uemore circumſepta, nec tam ad defendendas temporum injurias, quam perpetiendas natura eomparata, pereuni ſtillicidio iuſeſta, frigore, luto, renebris horrida, & vel belluis ipſis iuhoſpitalis. In haue igitur Virgo per anguſtum, ut tum res erant, aditum irrumpit. Sed in ampliſſimo ſpecu extillantibus undique ſuperue ſaxis, quæ eapiti impendeur, vix ullus habitabilis dabatur angulus, quo ſe ſtillicidio immunis reciperet. In arctiſſimum igirur foramen exeſæ rupis, & abditiſſimum, ac vix corpuſculi capax, ur pro veſte illi potius, quam pro cellula eſſet, intrudebat ſeſe: ibi præterquam immortali Sponſo nulli *k* mortalium eognita caſtiſſima Columba deliteſcere; ibi aſpero victu eultuque, prolixis orationibus, perpetuis jejuniis, vigiliis, exerciſque ſanctarum aſcetriarum afflictationibus ſe exercere, & non magis adverſus corpus ſuum, quam inſeſtiſſimos ſpiritus aſſidue ſtrenueque depugnare.

transitus ad ſpeluncam montis Peregrini: geſta

b

i

F

k

5 Hujus anachoreticæ ac cœleſtis omuino vitæ cælites ipſos magiſtros, adjutores, conſolatores habuit. Frequenter eam reviſebant angeli & honorabant, ſæpe etiam ipſa angelorum Regina com ſummo rege Filio, aſpectu ſuo jucun-

in ſpeluncam, ac januas ejus

A eundiſque colloquiis dignabantur; floribus præ-
l terea, ac roſcis præſertim corollis l eam ornabant, ut eſſent indicio, quantum ſibi cordi eſſent, vel efflorescentes in virgineo pectore virentes, & fragrans in primis virginitatis odor, vel tam multa erga ſe ſanctæ Virginis in ſolitudine degentis oſequia, atque in primis illa, quibus Marrem beatiſſimam, & infantem Jeſum ornare
m geſtiebat, modo floribus ex prato decerptis m, modo angelicis ſalutationibus, quaſi roſeis laudibus ad caleulos dinumeratis, quibus ſolennem nunc precandi ritum, ſed per ea tempora ſingularem uſurpabat. Hanc vitam ſanctiſſime actam conſentanea mors excepit, quam ubi inſtare ſibi intellexit, vel uſque ad extremum ſpiritum proſ poſiti tenax n, ut veteres illæ magnæque anachoretides, ſola ſe in nuda humo compoſuit, & Crucifixi imaginem in ſinu tenens piacularibus globulis ſiniſtra manu pectori admotis & implicitis, dextera jam languens ſuſtinens caput, ſolis ſpectantibus & adjuvantibus angelis, roſeam efflavit animam, quæ ad Sponſum virginum evolavie pridie Nonas Septembris, qui dies tum Panormi, tum in reliqua Sicilia recolendæ
B ejus memoriæ ſacer ac ſolemnis ſuit.

ſepultura: corpus diu abſcondi-tum. Per-ſtat Panormi orta.

6 In hoc antro eorumdem, ut par eſt credera, angelorum o miniſterio ſepulta ad quadringentos & ſeptuaginta circiter annos veluri theſaurus abſtruſus fuerat, atque ad afflictas patriæ ſuæ res opeſque ſublevandas divina providentia
o reſervatus. Nam hoc in loco, prout erat a majoribus traditum, ab aliis alio tempore perquiſita p, non niſi anno quarto & vigeſimo ſuper milleſimum ſexcenteſimum, cum maturum ac maxime erat opportunum, inventa eſt. Hujus
p anni menſe Junio exitialis lues q Panormum in-
q vaſit, ex Lybia importata eo navigio, quo Chriſtiani de Maurorum ſervitute redempti fide publica reducebantur domum. Serpere ea latius in dies ac miſerum in modum vexare urbem occœpit. Trepidatum itaque Panormi eſt, ac primum ad pacem Numinis expoſcendam ſalutaris Euchariſtia in omnibus fere templis, ut his in malis fieri aſſolet, expoſita: publicæ indictæ preces, ſupplicationes cleri & religioſorum Ordinum per vices diebus ſingulis habitæ, ſed Idibus Julii
r ſacræ capſæ tutelarium ſanctarum Chriſtinæ r &
C Nimphæ more majorum per urbam ſummo mane circumductæ præeunte elero univerſo, ipſoque urbis antiſtite D. Joannettino Doria S.R.E. Cardinali: hos proſequebatur populus, lacrymis & clamoribus ad opem divinam implorandam idem. tidem ſublatis.

contra quam dum miro plane modo invocatur Sanctæ.

7 Hic autem non ſine divino inſtinctu factum eſt, ut duo ſacerdotum paria, qui Sanctorum invocando nomina cæteris cantoribus præcinebant, magno quodam intervallo alterum ab altero disjuncta, non ex condicto, ſed interno quodam impulſu, poſt reliquarum virginum patronarum nomina ſanctum etiam Roſaliæ nomen, quod ex litaniis deſuetudine jam abolitum erat, in civium vero memoriam non niſi feſto ejus die incidebat, miro conſenſu & alacritate animi advocarent ſ. Nec in irritum invocatio cecidit: nam e veſtigio viſa eſt compellata virgo Roſalia exaudiſſe populi ſibi ſupplicantis preces: veſperi nimirum ejuſdem diei ſacrum illius corpus, mirabiliter abſconditum, mirabilius inventum eſt, nec minore Dei providentia indidem de-
eadem die inveniuntur ossa, promptum, quam fuerat ante depoſitum.

8 Erant menſes jam ſern duo 1, cum operam ac laborem in eo loco effodiendo poſuerant quidam partim ſuaſu mulieris ob receptam divi- A. Jor-
nitus valetudinem, partim etiam cupidirate ac DANO.
ſpe, prout eſt hominum ingenium, reperiundi Casci-
theſauri, qui eodem loci ferebatur abſtruſus: NI.
ſed nullus profecto alius ſeſe theſaurus quærentibus obtulit, niſi qui abſconditus erat in agro, ſeu potius in petra, quæ ſacris oſſibus admirabili quodam opere adnata & adhærescens, illa circumquaque veſtiebat, ac tumuli loco ſarta tecta ſervabat. Igitur hæc ſæpe priores inveſtigatores fruſtrata fuerat, ratos ſe in duram ſilicem aliquam, quæ forte in hujus montis viſceribus lateret, inter effodiendum impegiſſe, nec ultra ligonibus poſſe aperiri viam: eamdemque etiam hos poſtremos jam labore deſatiſcentes, atque exitum rei deſperantes ab incœpto retraxiſſent, niſi animos ſpemque addidiſſet Deus, ut pertinacius illud urgerent. Ita tandem ferrea clava grandem ſilicem primo rumpuot, alterum deinde totius maſſæ fragmentum, non quod ita magnæ molis, ſed quod majoris præ mole (id quod erat miraculo) ponderis eſſet, in alia fragmina diſcindunt: quæ ubi vacua ac levia conſpicantur, rei admiratione attoniti, ceriſſimum exoptatumque Virginis caput jam manibus ſe tenere animad- E
vertunt.

& ad patriarchium archiepiſcopi deinde portatur.

9 Nec temere id ereditum, nam mirabile illud monumentum, quod nulla humana arte videbatur elaboratum, locus ipſe ſacri depoſiti conſtanti eccleſiæ Panormitanæ, & aliarum traditione certiſſimus, nuper exorta domi calamitas, cui ſatis opportunum illud præſidium ſubmittebatur, ratio ipſa inventionis, oſſium ſubito ſpectata pulchritudo & integritas, odoris a mulsis percepta ſuavitas, ſubſecutus ſtatim populi concurſus, animorumque conſpiratio aſtruebant veritati fidem. Verum ut res tanta, qua par erat prudentia definiretur, diligenti cuſtodia interdiu adhibita, proxima deinde nocte aſportatum in urbem eſt, quod erat inventum, & in ædium Cardinalis archiepiſcopi ſacello repoſitum, donec ex præſcripto ſacrorum canonum de eo conſtaret ſatis. Regebant tunc Siciliam pro rege Philibertus Emmanuel Sabandiæ ducis filius; Panormum vero don Franciſcus del Boſco dux Miſilmelis, princeps Catholicæ, prætor; D. Joannes Agliata baro Soloenti, D. Joſeph del Boſco, D. Jacobus Lucchiſius baro Camaſtræ, D. Hotatius Strozzi, D. Petrus Bongiorno, Dominicus del Colle ſenatores. Qui profecto nun ma- F
gis inauſpicatum annum ſuum invaſione peſtis, quam tam magni theſauri inventione fortunatum rati, maximopere expetivere, ut legitima præſulis approbatione ſanctæ hæ reliquiæ haberentur.

ANNOTATA

a *Rogerius rex Siciliæ primus, ſed dux iſtius nominis tertius, nepos erat Roberti Guiſcardi Normanni, qui Apuliam, Calabriam & majorem Siciliæ partem Saracenis eripuit, ac poſteris ſuis reliquit. Filium Rogerius habuit Willelmum I, quem anno 1150 regni conſortem fecit. Obiit vero anno 1152, vel, ut alii volant, 1154, alt Pirrus in Chronologia regum Siciliæ.*

b *Conſtantia quoque filia erat Rogerii. Hæc nupſit Henrico VI imperatori, ac cum eo poſt varios regos obtinuit Siciliæ regnum, quod etiam filio ſuo Frederico II imperatori reliquit. Volunt aliqui Conſtantiam monialem fuiſſe ante nuptias; at idem negant alii. Res hic non ſpectat.*

e *Garzias*, *alii* Garſias, *aut* Garcias, *hu-*

jus

A. JORDANO CASCINI.

jus nominis erat quartus Navarræ rex, quem Mariana eodem anno 1150, quo filia ejus Margarita VVilelmo nupſit, equi lapſu defunctum aſſerit in venatione.

d *Quod hic aſſerit Caſcinus Sanctam fuiſſe charam Margaritæ reginæ, conforme eſt traditioni per Caietanum in prima Vita relatæ. Attamen in Opere majore opinio illa vocatur in dubium, quia non bene cohæret cum anno emortuali 1160, ſive Caſcinus ipſe abierit in aliam deinde ſententiam, ſive ejus corrector Salernus. At mihi præplacet opinio hic aſſerta, quia annus emortualis omnino eſt incertus.*

e *De ingreſſu Sanctæ in ſpeluncam Quiſquinenſem in Commentario actum eſt § 11, & § a data Sanctæque aſſerta eſt inſcriptio mox reſecuda: totus vero locus uberius deſcriptus eſt § 17.*

f *Quo nitatur fundamento illa opinio, qua creditur Sancta ab angelis ad ſpeluncam ducta, videri poteſt in Commentario num. 111 & 112. Facile ibi videbit eruditus lector, imaginem illam, quæ ibi repræſentatur, non ſufficere ad certo aſſerendum rem tantam, quæ ne Salerno quidem ibidem num. 117 ſatis probatur.*

B

g *Non idem prorſus, ſed idem fere tempus auctor intelligit: nam invenitio illius inſcriptionis quadraginta diebus poſterior eſt corporis inventione, ut videri poteſt in Commentario § 16, ubi autri Quiſquinenſis & inſcriptionis inventio late eſt expoſita.*

h *Cæleſtium comitatum non ſic intelligere neceſſe eſt, at credamus angelos viſibili ſpecie comitatos fuiſſe Virginem. Adi Commentarium num. 133 & 134, ubi etiam eodem § 12 quæritur ratio mutatæ habitationis.*

i *De Erſta monte, nunc Pergrino, deque antro ibi a Sancta inhabitato conſule Commentarium § 15.*

k *An nulli mortalium fuerit aliquo tempore cognita, incertum eſt: at ne ſatis quidem probabile aut veriſimile exiſtimo, manſiſſe Virginem omnibus ignotam uſque ad mortem obitum. De ea Caſcini & aliorum opinione diſſerui in Commentario § 4, & ſubinde breviter aliis locis. Videri poteſt § 13, ubi de geſtis omnibus in ſpelunca actum eſt.*

l *Hi favores cæleſtes non aliud habent fundamentum, quam picta quædam tabulæ. At in*

C *Commentario num. 139 obſervavi, ſimilia pictorum meditationi ac inventioni attribuenda videri: nec obvio ſenſu explicandus eſſe ejuſmodi tabulas, niſi divini illi favores aliunde quoque probari poſſunt. Scimus quidem tantam eſſe divinæ liberalitatis ac munificentiæ præſtantiam, ut centuplum promiſerit, ac revera tribuat deſerentibus ſui amore caduca mundi bona; nec dubitamus, quin centuplicatam remunerationem Roſalia abunde acceperit: at cum mille modis obſtet ſuos remuneret infinita ſua ſapientia Dominus; nullum nominatum favorem ex ea veritate legitimo colligere poſſumus.*

m *Ne hoc quidem probabile ſatis videri, dixi num. 138.*

n *Sanctam probabilius non obiiſſe ſine humano auxilio & extremis Sacramentis, nec certum eſſe ſitum morientis hic deſcriptum, oſtendi in Commentario § 15, ubi & de aliis ad mortem ſpectantibus egi; & diem emortualem non omnino certum eſſe, obſervavi.*

o *Opinionem hanc eſſe minus probabilem, probavi num. 153 & ſeqq.*

p *De corpore frequenter quæſito, ac prædictioni de eo non reperiendo, niſi tempore gravis calamitatis, vide dicta in Commentario num. 183 & ſequentibus.* D

q *De hac peſtilentia actum eſt § 18.*

r *De S. Chriſtina apud nos diſputatum eſt ad diem 24 Julii, de S. Nympha agit Martyrologium Romanum 10 Novembris, Siculi vero 12.*

s *Mirabilis hæc Sanctæ invocatio fuſius relata eſt in Commentario num. 186 & ſequentibus.*

t *Dies nimirum quinquaginta, ut dictum eſt num. 201 in Commentario, qui conſuli poterit de mirabili inventione corporis, ejuſque delatione ad palatium archiepiſcopale § 19.*

CAPUT II

Miracula poſt corpus inventum: ejus approbatio: Panormus peſte liberata: cultus Sanctæ multum propagatus, & reliquiæ ad varias provincias miſſæ. E

Miracula inventionem corporis ſubſecuta:

NEc longum interfuit tempus, cum divina opportune teſtimonia acceſſere: nam ubi ſive oſſium, ſive lapidis eum illis concreti inter frangendum ſchedæ diſcoſſæ, vel aliquid etiam pulveris circum illa jacentis, vel aquæ de ſpecu extillantis ægris corporibus certa quadam fiducia applicari cœpta ſunt, tanta continuo viſa coruſcare miracula *a*, ut optimum factu, ac neceſſarium viſum autoritati foret, pro ſua auctoritate jubere de iis cognoſci, & in publicas referri tabulas totam inventionis, & rerum ſupra ordinem naturæ geſtarum hiſtoriam. In ea cognitione arcenti ferme teſtes a gravibus viris in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis rogati examinatique, & ad confirmanda dicta jurejurando adacti. Dum hæc aguntur, excedit e vivis Philibertus *b* prorex, cui in Siciliæ gubernatione ejuſdem Philiberti ſuffragio F deſignatus, & regio ſtatim conſilio ſubrogatus eſt idem Cardinalis Doria, & uti afflictam provinciam ſuſciperet exoratus. Qui ſane utraque poteſtate abunde pollens, rem Panormi, tanam univerſæque Siciliæ labantem conſilio ſuo, ac labore ſuſtentavit confirmavitque. Exacto etiam annuo magiſtratu, creati prætor D. Nicolaus Placidus Branciforti, princeps Leonfortis, comes Racudiæ; ſenatores D. Marianus Agliata & Spatafora, D. Ludovicus Spatafora, Didacus Blaſcus, Thomas Caſcini, D. Franciſcus Requeſens baro S. Jacobi, D. Petrus Septimos. Qui ad civilium rerum curas in tam perturbato civitatis ſtatu multum ſtudii ac negotii, tum ad extirpandam peſtilentiam, tum etiam pro inventi corporis approbatione adhibuerunt.

a

b

conſultationes pro approbatione reliquiarum habitæ:

12 Itaque ad hanc rem tranſigendam poſt preces a multis religioſis viris, multaque pietatis opera ad eliciendam divinam mentem adhibita, ex omnibus fere Religioſorum Ordinibus theologi, aliique pii juxta ac graves viri ab auti- ſtite in concilium vocati: his humana divinaque teſtimonia ſummatim primum expoſita: tum integra

A tegra ſingulis ſtradita, dumi per otium expendenda & enucleanda magis. Urbis et ſatis ab his cognita ac perſpecta, iterum ac tertio habita
c conſultatio *c*, in qua re materc diſcuſſa, cum. fulioque numquam intermiſſis precibus Deu, viſum eſt omnibus, ipſn autiſtite rogante ſeutenziam, conſtare ſatis, inventi S. Roſaliæ emporit veritatem a Deo miraculis eſſe teſtatam. Nam præter innumerabilia ſigna quotidia ac paſſim edita, quorum ratin haberi vix poreſt, non pauca ita illuſtria extitere, et non præſentes modo, ſed etiam longe per urbem diffiins ſama & admirationn complerint: plures ab invcteratis deploratiſque morbis erepti: aliit animam agentibus planeque depnſitit vita ſervata, alii etiam a morre obita, & vel ab ipſo pherecto excitati. Sed in depellenda peſtilentia ejus maxime virtus enituit, ſive a ſingulorum capitibus, ſive a ſntit oppidis, in primis vero Panormi urbe, in qua illud etiam miraculo adſeribendum, quod intermiſſa ſancti corporis declarandi cura, recrudeſcebat luet, repetita, miteſcebat.

reliquiæ tandem approbatæ delataque ad eccleſiam maximam,

B ta Itaque ne longius civitaris ſalut protraheretur, quæ a ſuln novæ Patronæ cultu ac patrocinio pendere videbatur; rogante ſæpe antiſtitem ſenatu, expetente populo Panormitano, omnibus optimatibus eontendentibus, tandem auſpicatiſſimo jubilæi anno ſalutis humanæ ſexcenteſimo vigeſimo quinto ſupra milleſimum, octavo Kalendas Martii, juxta ſacrorum canonum ritum D. Joannettinut Dotia P. Cardinalis, Panormitanus archiepiſcopus ſna auctoritate cotput S. Roſaliæ eſſe, ac ſanctum habendum aſſeruit, enque nomine ſenatui, facta publico inſtrumento fide, tradidit, & venerandum popelo expoſuit, a quo magun cnneurſu, lætitia, ae plauſu exceptum, lacrymis etiam ſpe eoncepta quam primum recuperandæ ſalutis obortis. Pompa, qua tum primum ex ptivato archiepiſcopi ſacello in ædem maximam debito ſanctitasi culrn translatum eſt, pro ra & operit feſtinationn conſpicua ſtua fuit, non tamen pro flagranti Panormitani populi ſtudio, & meritis Civis ſuæ magnifica ſatis.

deinde vero per urbem circumlata pompa plane magnifica,

C 13 Alia *d* multo magnifieentior quatuor fere menſium ſpatio cnmparata, ſpectaqde eſt v Idus Junii ejuſdem anni. Ea viſa non tam ſacra pompa, qualit in eircumferendis ſacris reliqeiis ſoletmuis in magnis urbibut ſolet eſſe, ſed plann triumphalit, qua Virgo ſanctiſſima in urbe ſua de pompit ejus atque deliciis devictis proſtratiſque rriumpharet. Arca chriſtallinis compacta tabulis, argenteiſque per angulos laminit ornata atque munita, per totam Toletanam aliaſqua celebtiores Panormi vias a lectiſſimis ex nobiliſate viris, in quibus cum pietatit ac generis ſplendore ornatus etiam corporem emicabat, circumacta eſt. Conveſtiti pretiofis peripetaſmatis, ſerico utroque intextit & aeu pictit, ad ſnmmum uſque faſtigium & templi maximi, quod rato viſum, & domorum parietes. His frondes, tabulæ pictæ, aliaque id genut ornamenta interpoſita, cum ſpeciem varietate delectabilem debant, tum etiam nihil relinquebant rude & inornatum. Erecta paſſim altaria ſplendido omni inſtrumento, cœlato etiam aero argentoque, ac gemmis inſtructa illuſtrataqne. Areut quatuor poſiti ingenti mola, majore artificio, regio prope ſumptu. Qui in media civitatis arca, quam octogonum vocant, publico ære eſt conſtitutut, autentum ampliut duodecim millibus conſtitit reliqni etiam ſumptuoſi: quorum unum Genneſium e regione maximi templi, alterum Catalanorum non modico paſt intervallo, quartum propter mare intra portam, quam Falicem vocant, Florentinorum natio dedicavit. Omnes ſtatuis, picturis, carminibus, emblematis ex vario poctarum ingenin graphice picti oruatique. AUCT. JORDANO CASCINO.

quæ deſcribuntur

14 Ducebant pompam ex quatuor urbis regionibus, in quas æquales partes tributa civitas eſt, invitati civet, & in quatnor diſtincti claſſes, vexilla holoſeriea aeroque tcxta præferebant in ſingulis autem ſingulæ urbis præſides Agatha, Chriſtina, Nympha, atque Oliva, novam patronam Roſaliam in ſocietatem aſcitam dextra ducentes ſpectabantur: aens phrygii npus perpulchrum erat: tem ſodalitates, quæ ſunt Panormi tret & nout ginta, partim vexillis ejuſdem pre.ii & ejuſdem operis imagine inſignitit, longo ordine per vexilliferos magn comitatu ſtiptos vario ſplendidoque ornatu conſpiciendns; partim Sanctorum ſtatuis aurn fulgentibus & vario vocum inſtrumentorumque concentu ducendis, pompam omnem hilarinrem jucundioremqun faciebant. Cæterum religioſi Ordines ſua quippe pegmata, tum primum vario argumento S. Roſal. referentia, affabre conſtructa portantes ſubſequuti. Impenſa in omnem apparatum centum milliun aureorum ſumma. Civitas univerſa nullo peſtilentiæ metu deterrita ad eum diem feſtum, quam maxime paſſet lætio ſplendidoque tum animi tum corporis habitu agirandum effuſa. E

Panormus dein Sanctæ patrocinio peſte liberata.

15 Spet in Virginem ac Patronam ſuam eoncepta incolumitatis pignus erat: nec ea ſefellit. Pro miraculo habitem, quod in contrectan. da ſupellectile, populique tam frequenti conventu, qui per decem dies ad varia feſtiva ſpectacula maximus factus eſt; contagio per has occaſiones graſſati alias aſſueta, prn iucremento ſumpſerit decrementum: ac ne ambigunm eſſet, cui tantum beneficium adſcribendum foret, cum ab his diebus uſque ad Idus Julli peſtis varie proceſſiſſet, hoc tamen Iduum die, qui dies anniverſarius inventi corporis eſt, rapente atque omnino ceſſavit. A quo rurſus inito quadraginta dierum numero, perfectæ incolumitati exploraudæ veteri obſnrvatione conſtitnto, una cum peſtilentia, reliqua etiam morborum genera evanuerunt; ac tandem aliis decem ad purgandam civitatem exactis, dies Septembris tertius, qui natalem ſanctæ Virginis diem præcedit, primus incidit, cnm D. O. laudibus ac novæ Patronæ ritæ perſolntis, in priſtinum cum reliquis Siciliæ eivitatibus Panormo reſtituta cõmercias. F

e

Peſtis poſt quinque circiter menſes revivi-ſcens Panormi,

16 Verum profecto mortalium genus divinis beneficiis neſeit uti, ſed ea per ſuam ſocordiam ſæpe corrumpit. Quo visio factum aſt ut recuperata Panormi incolumitas perpetua non affet: nam uti, qui ex inteſtino aliquo morbo medicorum ope curati ſunt, neglecta corporis adhuc imbecilli cuſtodia, ex quovit lapſu detrimentum accipiunt, & in eamdem recidnut ægritudinem, ita ſane illa cæleſti ope reſtitota civitati ſalus, ineuria noſtra conſervata non diu eſt. Quinque circiter poſt menſes peſtilentia tavixit, quæ jam plane extincta foiſſe videbatur; ſeu quod aliquid infectæ veſtis, vel non ſatis exploratæ, vel hominum avaritia abſconditæ, ad uſum, quaſi tuta ſalvaqoe omnia eſſent, adeoque ad perniciam depromeratur, ſive quod ex aliis oppidis eodem malo laborantibus (nec enim adhuc Sicilia liberata eras) peregre venientes in urbem temere recepti, ſive quo alio caſu incertum eſt. Illud pro certo habendum, non ſine Dei nutu id

A. JORDANO CASCINI. contigiſſe, qui ex exactis hominum attollendæ gloriæ ſuæ ac ſuorum argumentum capere conſoevit. Ita ex duplicato civitatis malo D. Roſaliæ conduplicatum beneficium eſt.

rurſum Sanctæ beneficos, ut creditur, fuit exſtincta: f

57 Eadem opitulante mitior quam antea Ines fuit, nec itidem, ut ſolebas, recrudeſcere viſa, quinque itidem menſes laboratum ex ea eſt. Ab univerſa vero civitate omnino depulſa *f* iterum anno MDCXXVI, Menſe Junio, recurreore ſilicet peracti anoo proximo triompbi, atque ipſius inventioois appropinquante die, cum Siciliæ præeſſet adhue Cardioalis Doria, qui a repobliea ſublevaoda noo aote conquievit, quam eam priſtinæ incolomitati reſtitutam exporgatamque redderet, urbia vero magiſtratum gererent, D. Franciſens Agliata & Paruta prineeps Villæ Franchæ, D. Simon Pariſius & Booonia baro Melochæ, Gaſpar Agliata, D. Vincentius Laodolina, D. Antonius Colnagus baro S. Veoeræ, D. Aotonios Gaſconius, Don Carolus de Thermis, qui in eadem ſeſtitneoda tnendaque ſtrenue laboraront. Nec multo poſt latius id beneficium in omon Sicilиæ corpus, a capite promanavit. Ea confeſſio omninm ſnit, Sicilіam univerſam a peſtilentiæ morbo, a quo vix aliquando homana arte atque præſidiis populi expediuntus, divæ Roſaliæ beneficio brevi liberatam, haud tam multis civibos deſideratis.

B

varii proreges de Sicilia per Sanctam peſte liberata teſtati ſunt:

58 Exinde vulgata incolumiratis fama, mirum quaotum ejus nomeo, & culrui in omnes Chtiſtiaoi orbis regiooes cœptus eſt propagari. Quod etiam in publieas tabulas relatum eſt multis per totam Siciliam a proregibus aliis alio rempore promolgatis edictis, primum ab eodem Cardinali Doria, deinde a marchione Tavaræ, qui poſtea Sicilиæ præfuit, cum eodem tempore urbis magiſtratum getereot D. Cæſar Caietanus marchio Sortini, prætor; ſeoatores D. Octavius Corſettos, D. Aloyſius Silvera, Alfonſus Saladious, D. Octavios Orioles; D. Petrus Butrunerina, Franciſcus Ares; tam demum a duce Albuquorqnii, qui hoc tempore Siciliam prorex goberoat; io quibus edictis cum vel per oppida jam peſte purgata, vel per omnem inſulam juogeodi commercii, vel demum etiam rei familiaris libere ttaoſvcheodæ poreſtas fieret, Siciliæ liberatio communi divæ Roſaliæ patrocinio refertur accepta.

C

Reliquiæ ad varias provincias miſſæ,

59 Aliquid ioventi corporis reliqniarum *g* expetitum, ut præſens malorum amnletum. Paoormo bæ miſſæ, ac publicis litteris ab aotiſtite Panormitaoo comprobatæ, magno eum gaudio, atque omni feſtivo apparatu a civitatibus excepræ. Multæ D. Roſaliam in patronam elegere, qoarum hic catalogum receoſere longum effet. Nec vero com Siciliæ ſolum oppidis, ſed cum omnibus gentibus id boni commuoicatum, atque in omnem fere orbem impertitæ reliquiæ. Romam *h* atque in alias Italiæ civitates, ad regea Hiſpaoiæ, Galliæ, Poloniæ, in Germaniam denique tranſmiſſæ, eademque litterarum fido publica conſignatæ, ab accipientibus magno in pretio ac veneratione habitæ.

g

h

eaque magno in pretio habita ab Urbano VIII:

60 Verum enim vero Urbanus VIII Pontifex Maximus ex urbe sesrarum orbis eapite, veluti ab excelſa ſpecula ſignom ceteris extulit, qoo & eorom pietatem ratam faceret jam ſuſceptam, & alios etiam face ſua inflammares; mirum enim quantum tam magnus ac pius Pontifex io hane Virginem noo ſine aſpirante Deo incenſus ſit. Quas reliquias theca ex auro argentoque pulcherrime facta incluſas a duce Mootis Alti dono primas accepit, contione adoratioois eultu proſequutus eſt, idque inſtromeoto publico in Romana curia confecto reſtatum voluit poſteris; neque ſolum booorem hunc cæteris cæ licolis communem, ae debitum habuit, ſed quod ſuit ſingularis cujuſdam erga eam pietatis, dem. tem (hic eoim erat ex reliquiis excerptus, ae datus) collo ſuſpenſum quaſi peregrinam magnique pretii margaritam geſtavit in pectore.

D

ab eadem memoria Sanctæ Romanus Faſtis ad. dita:

61 Præterea anno MDCXXIX tum ſua in Virginem propenſa impulſua volunrate, tum rogatu ejuſdem Cardioalis Doriæ, & Panormitani ſenatus, D. Antooii de Requeſens principis Pantellariæ, prætoris, Don Caroli Siracuſa, D. Mariani Agliata & Spatafora, D. Petri Giurato, D. Joſeph Buonajuto, D. Leonis Roſſelli, D. Gaſparis Giurato, ſenatorum, ejus nomeo Eccleſiæ Faſtis non ſine honorificentiſſimo elogio adſcribi voluit; oeque id noo io loco, ſed diem oatalem pridie Nonas Septembris, & inventionis Idibus Julii recenteri; acceptam poſtea aliam a Cardinali Doria reliquiarum partem ex brachio eodem cultu habuit; poſtremo ſtudium io bane Virginem excandeſcens in pectore quamvis auguſto Pontificis diu contineri non potuit, quin tum aliis ſignis, tam datis præſertim diplomatis tribus ſeſe proderet, duobus ad Cardinalem arebiepiſcopum, quorum unom gtatiarum actioocm de dono reliquiarum miſto, alterum de relata io Faſtos D. Roſalia nuncinm continebat; tertio ad Panormitanum ſeoatum miſto, qno ejuſdem beoeficii ſoi, & ſingolaris tum in Virginem, tum ejus civitatem univerſam ſuſcepti amoris ſignificationem gratulationemque tam magno theſauro iovento complectebatur. Miſſa hæc diplomata ſuere aono MDCXXX, D. Mario Gambacurta marehione Mottæ prætore; Joanno Roxas, D. Joſeph Aotonio Ballo & Soilima barone Callatuvi, Laneillotto Caſtelli, D. Fraoeiſco Ruſſelli Cap., Martino de Pinedo, D. Vincentio Gambacurta ſenatoribus.

E

ſpecus montis Peregrini magnifice exornata.

62 Interea civitas Panormitana noo mioore ardore magnifica opera ad ejus cultum, jam olim voto deſtinata, ae jam inchoata magno collatæ publicæque pecuniæ ſumptu proſequebatur. Nam antrum Peregrioi montis, ubi Divæ corpus inventum, in templi modum conformatum eſt & exornatum. Ara marmorea eo ipſo in loco, ubi ſepulta delituerat, conſtituta. Intra aram imago poſita eodem ſitu geſtuque, quo ibidem jacuerat. Columnæ quatuor ex lapide ia, ſpidis ambientes aram æoeum tectum ſulcinnt, quo adverſus guttas ex rupe jugiter mananies aia protecta eſt, eaocellis item æneis & ara & ipſæ antri fores munitæ. Reliqua ſpecus marmoreis tabulis, in qulbus res illic geſtæ carminibus proſaqun explieatæ ineiſæque ad memoriam poſteris & exteris cognitionem ttadeodam, tecta oroataqoe fere aſt tora *i*.

F

i

facellum item Panormo pretuſum atque arca corpori ſervando elegans conſtructa.

63 In orbe vero ipſa hæc ſuns: io templo maximo, obi erant jam a majoribus ædificata duo ſa iovicem o regione ſpectantia & ono veſtibulo comprehenſa ſacraria, quorum alterum divæ Chriſtianæ, alterum D. Nymphæ [licet hoc nondum abſolotum eſſet] arcas argenteas reliquiarum cuſtodes religioſa ſervaret, amplificatis Septentrioem verſus veſtibuli ſpatiis, tertiom facellum, nbi S. Roſaliæ novæ patronæ nova arca reponeretur, io antiquoium medio, at illia eriam eſſe oroamento poſſet, conſtitutum eſt. Eadem opera cruſtis marmoreis omoiom operti parietes, ac multigenum lapidom expoli-

to

A tornm vermiculatis emblematis lucnlenter or-
k oati *k*. Arca demum ex argento eleganti o-
pere deſcripta enno MDCXXXI, prætore Don
Franciſco Valguarnera & Carretto comito
Aſori & principe Valguerneræ Cap., D. Pe-
tro Palacio, Horatio lo Mellino, D. Carolo
del Voglia Capiſciano, Andrea Agliata Veſ-
pſieni filio, Franciſco del Colle, Simone
Bonaccolto ſenatoribus, incepta, qninque men-
ſibus perfecta. Laminarum io ea ſpectanda
craſſities, ac veria cælatura: argumenta item
vitæ, rerumque geſtarum Virginis ſignis par-
tim fuſis, pſrtim anaglyptica artn pulcherri-
ma factis extantia: alis præterea ſigna, a-
quilæ tenentes ſcuta, bajulique ſuſtinentes
ercam: ipſi diva Roſalia in ſummo eminens:
ex ſolido srgeoto omnia fuſa: librarum pon-
do mille qningentum.

ANNOTATA.

a *Hæc miracula dabuntur poſt hanc Vitam*
partim ex Salerno, partim ex Caſtino. De iis
B *jam dictum eſt in Commentario num.* 207, *ac*
arr & sra.

b *Obiit Philibertus Sabaudiæ ducis filius, ac*
Siciliæ prorex die 3 *Auguſti anni* 1624, *ut ha-*
bet Salernus in Commentario num. 208, *& Pir-*
rus com. 1 *Siciliæ ſacræ pag.* 199 *addit Car-*
dinalem Dorium tunc tertium *regni Siciliæ ad-*
miniſtrationem pro rege ſuſcepiſſe. Verum præ-
fectura ipſius tantum durabat, donec alius pro-
b *rex a rege ſtatutus advenisſet.*

c *De variis conſultationibus pro approbatio-*
ne reliquiarum, earumque recognitionibus conſuli
poteſt Commentarius prævius § 20 & 21.

d *De translatione prima ad ædem maximam*
in Commentario actum num. 234, *ac deinde de*
translatione per urbem § 22.

e *Argumenta præcipua liberatæ peſtilentiæ ur-*
bis patrocinio S. Roſaliæ recenſui in Commen-
tario num. 240.

f *De ſecunda hac aut reviviſcente peſtilentia*
agit Commentarius § 23.

g *De reliquiis Sanctæ ad varias Siciliæ urbes*
miſſis, pieque & ſolemniter exceptis, multa di-
cta ſunt in Commentario § 33 & *ſequentibus*;
ubi item expoſitum, quibus locis electa ſit pu-
ronn.

C h *De tranſmiſſis Romam & in varias pro-*
vincias reliquiis videri poteſt Commentarius §.
30, 39, 40 & *ſeq.*, *de honore iis habito ab*
Urbano VIII, *item* § 30, *ubi etiam expoſita*
ſunt, quæ tam laudatus Pontifex quam ejus ſuc-
ceſſores præſtiterunt ad cultum Sanctæ promo-
vendum.

i *De ornata Sanctæ ſpeca in monte Peregrino*
actum eſt § 25 & *iterum* § 28.

k *Pretioſum Sanctæ ſacellum, uti & arcam,*
in qua corpus ſervatur, § 19 *non ſolum deſcri-*
pſimus, ſed etiam æri incidi curavimus.

AUCT. PETRO SALERNO S. J.

MIRACULA

auctore Petro Salerno S. J.

Ex Vitis Sanctorum Siculorum Octavii Caietani.

CAPUT I.

Variæ ſanationes, facta plerasque poſt ſump- B
tam aquam, Sanctæ reliquiis aui lapide ſepulcri conſecratam.

REs ipſa jam poſtulare videtur, nt ſicut *Cur ho-*
aliqua de traditione, eum opportnnus *rum mi-*
incidit locus, eommemoravimus, ita hic ali- *racula a-*
qua miracula *a* percenſeantur; nimirum li- *liqua e*
qnido ut omnibus conſtet, quibus ratio- *multis*
num momentis ſapientes viri ad hoc de re- *a*
liquiarum cultn decretum ſanciendnm inelinati ſint; tnm ut perſpecta ſint Dei auctoris omnium opere, qui & in Sanctis ſuis mxxime gloriatnr, & in hac miſera temporis conditinna miſericordiam ſuam cum ſumma potentie conjunctsm elncere voluit maxime. Nec vero conſilium eſt omnie perſeqoi, nn longius, qnam ſatis eſt, protrahstnr hiſtoria: ſed ex omnibns ea, quæ relatu digniſſima ſnnt, referemus, qnæqne publicis tabulis configuata, & mnltnrum teſtium confeſſione, ac jucameoto firmsta. Et primum quidem quæ in nrbe, tum qnæ in lszsreto *b* geſta ſunt.

b
mulier
ex aborta
morte vi-
cina,
c
F

a Nympha Quaranta *c* ſeptimnm & vige- simum attingena ætatis annnm, Proſpero Quarantæ muliebrium crepidarom artifici in mstrimonium data, parum immature abegit: quicum tanta vis ſsnguinis præter abortientium morem profluere occepit, ut exhsnſtis eum ſanguine viribus ſemimortua in lecto cubarit. Obſtetrix, cujns ætas, ad qninqusgeſimum quintum prodncta annum, in ea srto stque nxperientia conſenuerat, ae medicæ artis peritos extemplo convocati, psucas illi vitæ horas natnræ lege permitti nno ore pronontisnt; inſtrnl Sacramentorum armis oportere; & qnidem feſtinato opus eſſe. Cum igitur circa ſeonndam noctis horam expiatis exhomologeſi animi macnlis, deferretur sd ægram Enchariſtia, obvins illi fit, Deo potius itineris ejus dnee, qusm forte, D. Hieronymus de Terminis, qui adminiſtrandis lazareti rebus *a* ſenatn præpoſitns, domum ſe referebat. Equo ſtatim deſilit, pietate non minus qnam oobilitate ornstus eqnes, & ſacrsm Eucharistism ad domicilinm uſque moribundæ proſequitnr: poſtea vero quam ad templom eam eadem pierate rednxit, tnm demnm venit illi in mentem oſſis S. Roſsliæ, quod ſecum circumferebat, ao conſilio ſibi a reverendiſſimo vicario don Franciſeo de Riba traditnm, ut e-

AUCT. PETRO SAIER. NO S. J.

gris ad ſanctitatem ejus comprobandam applicaretur: doler ex animo, quod, cum data facultas eſſet, per oblivionem & mulieris valetudini, & ſanctæ Virginis gloriæ deſuiſſet.

ſumpta aqua, qua Sanctæ reliquiis conſecrata erat, ſubito ſanatur:

3 Verum cum animad verteret eidem facerdoti eodem eſſe regrediendum extremæ Unctionis cauſſa, occaſionemque ſibi oblatam præteritæ culpæ redimendæ, comitem ſe illi adjunxit. Ubi ventum eſt domum, ac res ſacra rite perpetrata *d*, extractum ex ſacculo holoſerico fruſtulum ejus oſſis, ac pugillum pulveris ex eodem antro montis Petegrini collectum, atque in aquam immerſa e precibus S. Roſaliæ a ſacerdote conſecrati jubet, ac viro tradi, qui eam uxori propinet: quibus peractis, ambo diſceſſere. At vir omni cunctatione abjecta, eam uxori porrigit, monens aquam eſſe S. Roſaliæ ſacram: ſperare ſe ejus ope valetudinem recuperandam. Illa oppreſſos oculos tollens, & ſe, ſalutem ac vitam ſuam Virgini commendans, potum bauſit. Nec illum ſpes, hanc commendatio feſellit; ubi paulum quieviſſe, marito renuntiat repreſſam aliquantulum ſanguinis effluentis vim, mox etiam omnino ſtetiſſe, nec ullo ſe morbo gravari. Itaque ab inſtantis mortis periculo eadem fere hora, qua moriendum illi prædixerant medici, evaſit prorſus incolumis. Quare tam proſpero rei exitu lætus Proſper Deo Optimo Maximo ac ſanctæ virgini Roſaliæ merita egit gratias; & ubi illuxit, D. Hieronymum & ſacerdotem convenit, ut tam læta nunciaret, & gratum animum præferet.

d

e

B

ſanguis graviter vulnerati lapide ſepulcrali Sanctæ mox ſiſtitur:

4 Nec ſolum aquæ potus huic mulieri, ſed lapis ipſe S. Roſaliæ alii ſanguinis profluvium ſtitit. Joannes Andreas Montaltus in pervigilio S. Jacobi apoſtoli anni MDCXXXIV *f* vulnus in advertſo pectora, qua vergit cor, cultro ictus acceperat, quo ineiſa etiam vena eſt, quam arteriam vocant: tantaque ex ea profluit ſanguinis copia, ut eo obtutus jaceret exanimis. Cum multa inceſſum medicamenta *g* ad eum cohibendum aſſent adhibita, & chirurgus Joannes Colonna inſpectum vulnus humana arte curari poſſe negaret, atque adeo mortem ſancio homini appropinquare, appoſitus lapis *h* S. Roſaliæ, & ſanguinis fontem obſtruxit, & ſemimortuum excitavit, & paucis demum diebus priſtinæ incolumitati reſtituit.

f

g

h

C

mulier ex hydrope ſanata,

5 Nec ſolum factis vulneribus remedium attulit ſancta Virgo; ſed etiam ne fierent, reprærſentavit: nam Maria de Marino hydrope diu *i* multumque afflictata, cum etiam in ea morbus vim confirmaſſet ſuam, taſte Wilelmo Carrega medicæ artis doctore, nihilqua omnia fere tentata remedia contuliſſent, nec aliud eodem teſte ſupereſſet, quam ſi perfoderetur umbilicus, aqua S. Roſaliæ intrito lapidi admixta, atque epota, omiſſoque alio quovis medicamine, plane convaluit.

i

vir ex graviorum malo;

6 Marcellum varo Lopes *k*, cujus ſiniſtrum oculum prope occupaverat vicinus tumor malis affectionibus ſcaſens, febris etiam invaſit. Cogunt mediei plures, ut conſilium capiant da eo curando: conſentiunt omnes teſecandum eſſo tumorem, vel cauterio inatendum: ſed humanis remediis divina antevertunt. Admovet ille intumeſcenti fronti partienlum oſſis lapidi adhærescentem, quæ ex S. Roſaliæ reliquiis habebatur: exinde captos modico ſomno. Regreſſi poſtidie medici & febri & tumore liberum eum offeadunt. Jutarunt omnes eam valetudinem nec naturæ beneficio, nec medicina nlli, ſed divinæ ſolum virtuti tribuendam.

k

D

tumor maxillæ momento abeſſus,

l

7 Simili fere morbo Agatha Galla divinitus ſervata eſt. Hæc ſibi derepente genæ uſque adeo intumeſcenti, ut quaſi ſitera ptominet ſcies, occurrit ptopere ingeſto in os lapide *l* S. Roſaliæ, eique ſa ac ſalutem permittendo ſuam: nec vero cunctata eſt Virgo invocanti ſuccurrere: eodem tempotis puncto evanuit tumor. Id & mulieris ipſius & conjugis, & ancillæ confeſſione compertum eſt: inſignes etiam medica arte homines juramento affirmant, non potuiſſe naturæ vi eam humorum copiam ſine ipſius mulieris detrimento intro refundi, ſed altius eam eauſſam eſſe petendam:

diutur. num oculorum magnum detrimentum:

m

8 Accedit his etiam Vincentius Ciaccius gravioti periculo in eadem corporis parte liberatus, ex oculis nimirum magnopere ac diu *m* laborarat, ita ut eorum altero, ſanguine ſuffuſo nimioque calore inflammato, captus propemodum videretur: nec dolorem ex iis ſolum, ſed moleſtiam quoque trahebat maximam, quod non modo adverſum ſolem, ſed ne illuminatum quidem aerem intueri, aut ferre poſſet: quod ſi quando per urbem ingrediendum eſſet, demiſſa pilei ora, vel alio quovis modo eos protegere neceſſum eras. Omnes fere profequutus fuerat vias, quibus eos ſanari poſſe ſperaret: ſed tamen abſuit ut juvarant remedia, ut aliquod eorum etiam noceret. At nunc expertus cæleſtis medicinæ vim, implicitum bombyce pulverem, lapidiſque fragmenta chartula involuta oculis eum admoviſſet, non plus interfuit moræ, quam quantum pronunciandis ſemel oratione Dominica ac Salutatione angelica inſumitur, quibus pie precibus uſus aſt, cum ſubito doloris atque incommodi omnis expertem ſe ſenſit, omniaque cernere clarius quam quando incolumis fuerat.

E

puella peſte infecta, cum melius haberet ſumpta S. Roſaliæ aqua,

n

9 Puellæ doæ a mortis limine revocatæ, in quibus quia tota rerum geſtarum ſeries admirationem habet, boni conſulat lector, ſi quid nimis enucleari videbitur. Altera eſt D. Agatha Morſan, nobilibus parentibus D. Franciſco & D. Maria Morſo nata. Hane ſub noctem febris aggreditur, dolorem capitis & inguinum ſecum afferens. Prima luce medicus eum febrim & tuberculum in inguine exortum comperiſſet, peſte infectaoi aſſerit: demum aliorum commercio interdici jubet. Flavia Majorana vicinæ ſuæ calamitate permota, aquam offert oſſe ſanctæ Roſaliæ injecto, ac precibus rite ſaeram: hanc ut abibit puella ac res ſuas ſanctæ Virginis commiſit fidei, continno levari ſe morbi moleſtia ſentis, remittere febris vim, ac tumorem ſetme evanreſcere. Quo comperto, parens puellæ contendit a D. Hieronymo Grimaldi, cujus curæ regio illa urbis a ſenatu commiſſa fuerat, ut habita cognitione levioris morbi, ne medicum mitteret ex iis, qui peſte arreptos curare ſoliti, ſed qui ſuſpectos. Impetrat: mittitur Hieronymus Mancuſus; qui cum deſerbniſſe febrim & tubet abolitum fere animad vertarer, ſecus quam prior medicus ſenſetat, ſuſpectis eam adjudicat. Hinc, ut plerumque homines ex eventu tes metiuntur, commendare hunc, invebi in priorem medicum cœpit D. Franciſcus, quod non bene perſpecto filiæ morbo, ſegregandam a civium communione duxiſſet domum. Excepit has querelas Flavia Majorana, & nacta occaſionem, comiter hominem alloquuta eſt: perperam ab illo medicum incuſari: habendam potius S. Roſaliæ gratiam, cujus aquæ potus ægritudinem filiæ minuiſſet: ſed quo plus filia valetudinis acquirebat,

F

eo

A eo ille in ſua ſententia obdurabat misgis.

ac ideo pater negaret poſſe infectam eſſe, ad extrema reducitur;

to Non inultum profecto tulit ingratum hominis animum ſancta Virgo: quamquam in eo puniendo ſeveritatem miſericordis temperarit. Poſtero die increſcit filiæ malum, reviviſcit tumor, febris exitialis effeitur. Mutato puellæ habitudine, ſententiam mutat Hieronymus, infectiſque eam addicit: ipſe ſe ab eos removet cura. Succurrunt illi Demetrios homo Græcus, in eo morbi genere curando uſu & exercitatione abunde pollens, & una Pompilius Naſtaſi: utique actum de corporis ſalute pronunciant: animo ſubveniendum. Itaque aegritus ſacerdos cæleſti Pane, ſacro Oleo roborat. Præceps ad mortem ruebat puella: vi appetendi amiſſa, quattam jam & vigeſimam horam ſine cibo ac potu traduxerat: deficiunt vires: nauſea concedit morbo, ac ſupremos jam ſubelitus eiet: mater deſperata filiæ ſalutem, cereum Chriſtiano morem facem, ac thuris cenſum cervicali apponit &, quæ miſera eſt eo tabeſcentium morbo conditio, ut a quibus maxime expectare deberent opem, deſtitutus tut, ipſa ſe a filiæ congreſſu divellit *e*. Sed enim pater, ut nihil intentatum relinB queret, quo ſpitanti adhuc filiæ ſubvenire poſſet, obteſtatus uxorem eſt, ut ingreſſo cubiculum, electuarium *f* ex hyacinto confectum, ex mediei præſcripto ultimum vitæ ſubſidium, afferret natæ. Recenſat mater, rata filiæ nihil prodeſſe, ſibi autem obeſſe plorimum poſſe: vicere tamen & patris preces, & maternus in filiam amor; atque ut quoquo modo ſibi caveret, aceto ſe proluit, quod ad retundendam contagionis vim, ſi quid aliud, datum eſt: tum hyacinthum, vel, quo ineipiente morbo gaudere viſa eſt, cloctiſſimum offert vinum. Illa interroganti nec annuit quidem: quin & hyacinthi huccellam digito in os ingeſtam actutum reſpuit. Igitur eum lachrymulam ab oculis labi, quod ultimum eſt recedentis vitæ veſtigium, & pedes etiam calore deſtitutos ſenſiſſet, renunciat viro filiam extrema peti, ac de ſepultura cum eo agit: hic itidem cum eo, cuia interetat, D. Hieronymo Grimaldi.

ac deinde ſumpta rurſum illa a qua ſubito ſanatur.

C *t* Hos etiam ſermones exeepit Flavia Majorana, quod facile fuit, eum utriuſque domus in angiportu fitæ ſeſe e regione reſpiciant: & quamprimum alloquendi eopia fuit, mstrem de ſalute filiæ percontata, cum extinctam propemodum aeeepiſſet, bonæ ſpei plena aquam S. Roſaliæ oſſe conſecratam offert. Redit cum hoc poculo ad filiam mater: vix togata puella, utrum ſibi placeret ea ſumere, demiſſo annit capite, ac bibit. Cujus umquam tanta medicinæ vis, ut eam tam ſubito a mortis ore, ac faucibus extraxiſſet? Reſpirat, oculos tollit, & quaſi mellis, vel ſi quid melle dulcius eſt, delihoto dulcedine, ruſus eodem potu ſe recreat, vires ſtatim ac ſenſus reſumit, ac cibos expetit: Pater tam inopinato eventu ſtupens, properari cibos jubet ad inſtaurandas ægrotæ vires: his primum eum voluptate paſcitur: poſt paulo uberiori eriam cibo reficitur: ſomnum capit, a quo ineolumis prima luce excitata eſt. Accurſitus medieus, poſtquam tam inſolitam ac mirabilem mutationem admirstur, ſupra naturam id eſſe affirmat.

ANNOTATA.

a *Titulum hiſce miracelis talem præfixit auctor*: Aliquot miracula in inventione S. Roſaliæ virginis Panormitanæ; *non quia omnia ipſo in Septembris Tomus II.*

ventionis die facta fuer, ſed quia non diu poſt AUCT. *inventionem, & ante approbationem reliquiarum* PETRO *contigerunt. Relata illa primum ſunt Italice a* SALER- *Caſcino ex proceſſibus coram Cardinali Doria In-* NO S. J. *ſtitutis; Salereez vero e pluribus hæc Latine expoſuit.*

b *Lazaretum hic eſt domus ſeu valetudinarium peſte infectis unice deſtinatum.*

c *Hoc miraculum narrat Caſcinus lib.* t *cap.* 12, *ubi eſt vigeſimum quintum ex centum, quæ eo capite referuntur.*

d *Id eſt, ubi extrema Unctio adminiſtrata erat infirmæ, ut habet Caſcinus.*

e *Laudatus Caſcinus habet, aquam fuiſſe conſecratam reliquiis* S. Roſaliæ, *nec ille de pulvere loquitur.*

f *Legendum* anni MDCXXIV, *ut patet ex Caſcino, cujus hoc eſt decimum ſeptimum ex centum non dictis.*

g *Ait Caſcinus medicum hoc feciſſe remedium, quo ſanguinem ſiſteret; tantamque effuniſſe ſanguinis copiam, ut mon moriturus videretur, & jam inſtar mortui jaceret ſine motu.*

h *Lapis hic ſepulcri* S. Roſaliæ *a muliere* E *præſente datus eſt Joannei Colonna medico, ac vocatur a Caſcino, & ab ipſo medico valcnti applicitus, quo ſanguis mox ſtitit. Sequenti autem die, cum vulnus intumuiſſet, idem lapis eurſum applicitur, invocata ſimul* S. Roſalia, *itaque vulnus expurgatum ac paucis diebus ſanatum, teſte Caſcino.*

i *Per annum hydrops laboraſſe, & deſperata fuiſſe medicis dicitur a Caſcino, cui id eſt oculatum miraculum.*

k Mateellus Lopez *vocatur a Caſcino, cui hoc miracalum eſt vigeſimum quartum. Laboraverat ſex menſibus grandi oculorum malo, cui ex febribus tumor ille acceſſerat. Verum, ubi aquam coeſeeatam reliquiis Sanctæ tumido oculo cum fiducia admoverat* [*Salernus ipſam reliquiarum particulam ſcribit admotam*] *dormivit duabus horis, ac dein ſe prorſus ſanum reperit, teſte Caſcino. Erat Lopez annorum quadraginta triem, ac unus e tribus capitaneis, ut vocant, ſervitio ſecutus Panormitani addictis.*

l *Factum eſt hoc miracalum die ſequenti corporis invectionem, ſeu* 16 *Julii anni* 1624, *atque idcirco tertium recenſetur a Caſcino, qui teſtatur fructum iſtud lapidis ſepulcralis eodem die datum fuiſſe Antonio Gallo, qui id uxori F ſuæ porrexit; hanc vero iſtud ori impoſuiſſe, recitata ſimul Salutatione angelica, itaque ſubito ſanatam.*

m *Caſcinus, cui hoc quartum eſt, aſſerit malum iſtud oculorum duraſſe quatuor menſibus. priuſquam ſubito ſanaretur, prout exponit Salernus.*

n *Puellam fuiſſe annorum quatuordecim teſtatur Caſcinus, qui id narrat octogeſimum ſeptimum miracalum, atque factum menſe Januario anni videlicet* 1625.

o *Caſcinus aſſerit, facta eſſe a patre, quæ hic matri attribuuntur. Præterea omittit, quæ hic dicuntur de repugnantia matris in juvanda filia, de cetevis conſcutiens. Porro, dum ſcriptores hi in ſimilibus adjunctis diſſoeant, dubitari poteſt, uter rectius ſcripſerit: nam, etſi Caſcinus ſit coævus ideoque videatur præferendus, potuit Salernus etiam habere proceſſus authenticos, atque ex iis leviuſculos Caſcini errores coreigere, aut ſupplere nonnulla ab eo prætermiſſa.*

Auct. Petro Salerno S. J.

CAPUT II

Aliæ ſanationes, variis modis impetratæ poſt S. Roſaliam invocatam

Puellula ſubmerſa aut vitæ divinitus,

ALtera eſt Laurentii ac Dorotheæ Averſanæ filia, cui Angelæ inditum nomen. Hæc in aquas domeſtici fontis, qui erat in vicinis ædibus per caput & pedes ierat præceps: eum in eo quartam jam horæ partem *a*, ſupinis, ut ceciderat, pedibus hæſiſſet, ac jam motum edere deſiiſſet, eam ex adverſa feneſtra mulier Hieronyma caſu conſpicatur. Hæc S. Roſaliæ propitiam opem implorat puellæ; quod primum omnium inſita in animo erga Virginem pietas ſuggeſſit. Sed omen ſane futuri miraculi fuit, quod non invocarioni, ſed reliquiis divino decreto debebatur. Advolat deinde, extrahit iotermortuam *b*, quippe albicantibus oculis, exerta lingua, turgidulis genis, labelliſque ſpumantibus: parentem puellæ in amicorum cœtu propter ipſas forer offendit. Hem! quo adverſa fortuna tua redegit tibi filiam, inquit, Laurenti? O ſpectaculum non tibi, ac ruit modo, ſed ſaxis etiam luctuoſum! Modo eam aquis extuli non victuram potius, quam morituram. Durum ſane; ſed eſt patientia emollieodum, quod infectum fieri fas non eſt. Hir verbir, ac multo magis deformi filiæ aſpectu perculſus parens lachrymari extemplo, pectus pertundere, queſtibus cœlum laceſſere: ac deſperata ejur vita, de funere cogitare. Miſit eriam amicos ad proximum Franciſcanorum cœnobium, qui id corarent: matrem vero celari rem voluit, ne qnæ febri maligna confecta erat, & jam faeto Viatico mnrti comparata, ei præriperet animam repentinus dolor. Iotarim clamoribus & nuncüis excirur, de proxima officina accurrit Franciſcus Chriſtadorus, D. Roſaliam ipſe identidem exclamans, bono eſſe aoimo parentem juber: ſperare ſe D. Roſaliæ auxilio filiam a morte viodieandam: fragmentum lepidis eum oſſis particula coneretum ex iis, quæ in moote Peregtino ouper reperta fuerant, admovet puellæ capiti atque hnmeris. Mirum dictu! In aſpectu atque oculis mnltorum exeitari pnella cœpit & hauſtam aquam ac cibum evomere.

aut ſanitati reſtituta; ipſius quoque mater ſanata;

13 Ubi ſpes vitæ rediit; edvocanr meos. Hi contra longiorem lueis uſuram illi ſupereſſe negant; præſcribont tamen ſua de more remedia; qnorum, matre ipſa reſte, adhibitum nullnm. Non tam igitur his, quam S. Roſaliæ præſenri ope in ſpem adducti, factoque ſibi animo, nmnia ad matrem deferunt, quæ natam gremio ſuo, eodemque fovit lecto, quo ipſa jacebat. Vix media effluxerat hora, eum parentem vocat, oſtendir filiam omnino ſoſpitem, renidentem ſibi, noaque in lecto colludentem. Parena amicum adducit: mirantur ambo non ſolum in inregrum eam rediiſſe, acſi nihil uſpiam malt paſſa eſſer, ſed vegetiorem, pulchrioremque ſolito. Miraculum mox miraculo additum; mater *c* eo loci, quo panlo ante diximur, deducta, earumdem reliquiarum beneficio brevi convaluir.

moribunda e veſte ſanata,

14 His adſcribi poteſt alia ab nrgente etiam morte ſervata: Margaritæ Bottegaræ noman eſt. Hæc peſtilenti febri vexata, ac duabus papulis exulcerato crure, admotum illis ignem perpeſſa, eo pervenerat, ut medicorum auxilio deſtituta, jam inter mortuis oculis ſupremos traheret ſpiritus. Unde ſacerdos quidam, qui eam de media via (nam tum euſtoder adeuntes eavebant ne eum infectis eommercia jungerentur) agentem animam vidit, monere non daſiſtebat eos, qni domi erant, ut Chriſtianir eam monris in eo agone confirmarent. Cum eodem ſe contuliſſet Stephanus Garofalus medica arte præditus, quam aquam pridie ejus diei S. Roſaliæ ſacram ſibi paraverat, per eos, qui aditus nbſervabant, tradendam morientis matri in manus dedit: quam ab ipſamet matre in or inſuſam eum ſorbuiſſet ægra, quieti ſeſe in altera lecti ſponda compoſuit, ibique convaluiſſe duar ſermo poſt horas reperta *d*: poſteraluce e lecto excitata, in ipſo aditn domnr, ſermonem miſcere eum aliir viſa eſt ab iis, qui eam pridie ut depoſitam luxeranr.

alius eo malo laborare incipiens,

15 Alii noo eo ſe redigi paſſi ſunt; ſed malum in ipſo ſui ortu de medio ſuſtulerunt. D. Octavius Moradel legis peritus, ubi meridiari deſiit, incaluiſſe ſe præter ſolitum ſenſit: oonlor etiam capntque prægravari, æſtuare eor, & quod maximo erat indicio, dextrum genu ad inguen uſque dolore afflictari. Itaque uxorir ſum monitu in lecto decumbit: hinc vero magis ae magis ingraveſcit dolor: ad remedia adjciunr animum. Sed nxor primum omnium ad id, quod recens a Deo fuerat oblatum, confugit. Potandam aquam S. Roſaliæ conjugi offert: qua ille hauſta, fedari ſibi eordir æſtum ſenſit. Inde eum ſecondari a Virgine ſpem vidit ſuam, tentare alia; digito in aqua intincto loca dolore infeſta cœpit contingere; ſimnl ac prima pars racta eſt, hinc, velut adverſum hoſtem ferre non poſſet, auſugit dolor: ille fugientem inſequitur, donec conrinenter fugatur omnir. Cum igitor vacuum ſe dolore exclamaſſet, id S. Roſaliæ acceptum retulit, ac placidæ quieti ſe dedit. Poſtea nullius adminiculo ſurgens reſedit in lecto, qui paulo anre verſare noo poterar latus *e*.

rurſum ad lia jam correpta,

16 Similis etiam victoria non abſimili ab hoſte parta. Glaus in inguine exiſtit Hyacinthæ Anſuſo, famulæ *f* D. Joſepbi Roaſi ſacerdotis ſpectatæ virtutis; dolor etiam caput, rigor ac febris totum quatiunt corpus. Hic ubi rem oenlia ac manibus mulierum exploratam ſenſit, poſthabitisaliis, ad hæc primum arma confugit: recenr enim vulgari cœperat miraculornm S. Roſaliæ fama: andierat etiam eodem die particulam lapidis exciſi in antro montis Peregrini in poteſtatem veniſſe cujuſdam feminæ, quicum ſororí ſuæ conſuetudo intercedebat. Hunc poſtquã ab illa commodatum accepit, vovir etiam ram divinam ſanctæ Virgini ſe facturum: tum aquam a ſe ipſo eo lapide ac precibus conſecratam, bibendam famulæ ſuæ miniſtrat. Vovat etiam ægra jejunium, examen vero mulierum, quæ domi erant, & pro ſua ſingulari pietate & ſacerdotis etiam juſſu in genua procumbens, præeunte illo, ſtatar S. Mariæ Virginis precer ſubmurmurabat: quibus abſolutir, quærenti D. Joſepho, qui valeret, Meliuſcule, reſpondit mulier, ac videri rumorem deereviſſe. Inſtant igitur precibus; recedentem loco hoſtem, quibus S. Roſaliæ implorabant opem voeibus, velnti perſequnnrur. Inter præcandum rogata identidem Hyacintha, detumeſcere ſenſim tuberculum aſſerebat, donec dimidio fere quadrante, omoinn diſſipatum eſt.

17 His

A 17 His quoque armis ac vocibus alia mulie-
item alia, rum manus abegit hoſtem. Franciſca Grutta *g*
g quindecim annos nate, eum e ſtrato levaret corpus, male affecta ſenſit inguina: vidit etiam intumuiſſe aliquantulum. Re primo aſpectu levis momenti ac neglectui habita, ad domeſtica munia obeunda ſe contulit. Verum circa meridiem, eum non modeſtiam modo, ſed & dolorem traheret, atque adverteret paulo plus tuberenla
h prominere, ſitire etiam ſe vehementer; amicam *h*, quæ domi ſuæ degebat, de tota re certiorem fecit. Illa fragmento lapidis S. Roſaliæ in aquam injecto, nullo alio ritu adjuncto, nepti non ſemel propinavit: at, quæ aliis ſtatim ſalutem attulerat, in rem nihil proſecit. Quis divina audeat divinarn conſilia? forte ut quo magis in aperto eſſet malum, eo miraculum ſplendeſceret magis. Igitur cum inveſperaſceret, non ſolum ſiti, ſed & capitis dolore, & febri æſtuare: nigreſcere etiam labra, tubera eo magnitudinis procedere, ut quatnor tranſverſos digitos longitudine, digitum latitudine exæquarent: varis etiam maculata coloribus acrum dolorem iucutern. Accedit mater, ac de re tota cogeoſcit. Quid faciant?
B quo ſe vertant? ad medicaſne artes, an ad ſanctæ Virginis rurſus refugiant opem? In altero periculum ſuberat vel commigraudi in lazaretum, vel per bimeſtre ſere intercludendæ a commercin domus: in altero jam repulſam a ſancta Virgine tulerant. Conſulueruet ſane eliquanto poſt meridiem proforibus medicum, ſed ſuppreſſa de tuberibus mentione; ut ejus conſilia nocumenti forte plus quam adjumenti potuiſſent afferre.

poſt ſecum, domi revo, cavionem, 18 Conſeruatæ itaque pari dolore ac metu, omiſſis illis, tres nno animo mulieres empoſcnndam rurſus S. Roſaliæ opem cenſent, bonæque ſpei plenæ, ante papyraceam ipſius imaginem cum animo corporibus quoque proſtratis, magnamque lacrymarum vim profundentes, eam exotare conteuduet. Ecce autem inter orandum velati divinitus impalſa ægra ipſe lapide ſtramas eonrigir; nec non ſalutarem ſibi lapidis tactum ſentit: affirmat omui ſn capitis & inguinum dolore, tuberibus etiam vacuam. Aliæ vin creduut. ratæ a nimia cnpidirate valetudinis aſſequendæ ea verba proficiſci. Oculis igitur ac manibus explorant, uti ſe res habeat; videut tantnmdem eſſe
C omnia, acſi nulla umquam foiſſeet, quæ tamen paulo ante oculis viderant, manibuſque attrectareut. Tum vero admiratione ac gaudio perfuſæ, Dei Optimi Maximi potentiam, beeeficinmque S. Roſaliæ laudibus efferunt. Hæc omnia ſacramento adactæ tres ipſæ mulieres retulerunt.

tres conſequenter in una domo peſte, 19 Eadnm Virgieis beneficentia in unam domum ſeſe effudiſſe viſa eſt; quater *i* etenim invocata, quater adfuit præſens. Nam Dominieus de Bartolo Panormi natus annos ſeptem & triginta, filia ſua, contagionis canſſa ad lazaretum deportate, domi cum unore, reliquaque familia ab aliorum conſuetudine ſejunctus, ut fit, ab ipſo fere publicæ calamitatis initio continebatur. Cœpit etiam ipſe gravi capitis atque inguinis dolora tentari horam jam ipſam atque amplies. Eo preſſus non humano ſibi remedio, ſed divino opem contulit: pauillum apud ſe aquæ habebat ea ea, quæ ſtillat in autro S. Roſaliæ; in hanc pulverem etiam ex eodem loco decuſſum infuedit, eoque hauſto poculo, imploratoque ejuſdem Virginis ope, ægritudine continno liberatus eſt. Quatuor ex hoc effluxerant dies, num non ſimilia modo inguinis dolor, ſed & febris invaſit quadrimum ejus filium Hieronymum: tuberculum etiam in inguine apparuit. Igitur quod parenti ſalui fuerat, idem in filio tentatum remedium; nec incaſſum: propinato illi eodem poculo, & invocantibus cunctis, ipſo etiam infante, prout a matre edocebatur, S. Roſaliæ nomen balbutiente, febris una cum dolore, ac tuberculo, quæ per horam iucrementum feceraut, prorſus evanuit, optimaque deinceps puer veletudine uſus eſt. AUCT. PETRO SALERNO S. J.

ac tertium etiam populo liberatus: 20 Sed profecto non videbatur peſtilens malum domo eaturbatum, ſed ab uno depulſum alium petere. Sex dierum interjecto ſpatio, vehemens febris alterum filium Franciſcum annos ageutem tredecim aggreſſa eſt: ſed eodem remedio ſubventum eſt illi ab optimo parente. Quamvis enim uoctem integram febri laboraſſet, cum prime tamen luce priſtina illi reddita valetudo eſt: nec febris modo, ſed & nullius peſtis vnſtiginm relictum. Hoc beneficium ſancta Virgo alio in eumdem adoleſceutem confirmari, cererasqn in eamdem domum collata accumulari voluit. Morbus, quem polypum *k* medici vocant, *k*
manſem jam ipſum adoleſcentis oculum male graviterque babebat. Eo ipſo die præcipiti, quo filius convaluerat ea febri, fteta ſanctæ Virgi- B
nis liberalitate, ac cæleſtis medicamenti vim experte, eodem aquæ ac pulveris immiato luto, tamqnam novo collyrio, ocnlos inuxit. Nec ſpes in irritum cecidit: ſequenti die liberum ab omni moleſtia filium recepit: nec deinceps aliquid ea eo morbo puer, nec alii ex aliis, ea qno S. Roſaliæ beneficio curati ſuet, cœpete moleſtiæ.

ſanatio petita ea conditione ſi eſſent reliquiæ S. Roſaliæ: 21 Adjiciam ultimo loco ſingulare quiddam, quod ad faciendam ſacris reliquiis fidem, ſi quis tamen eam poſt rot conſcripta & conteſtata miracula deſiderer, plurimum valet. Antonius Viſmarra, cum mane cognoviſſet puerum *l* ſuum pridie febri, & capitis dolore vomituque jactatum, cum occidenrn ſole in lecto decubuiſſe, eaque mala etiam tum vigere; veritus maxime ne hæc ſympeomata, quæ peſte tentatis ineſſe ſolent, hoc tantum mali domui ſuæ portenderent, his periculis ea prodigia procurarn voluit. Particulem oſſis S. Roſaliæ, quæ penes ſe erat, in aquam conjicit: tum eam non precatur modo, ſed etiam obteſtatur, ut ſi os illud ex ſuis eſſet, id levanda pueri ſui ægritudine pla- F
num faciet. Quod ſane temere fortaſſe ab ipſo tentatum exiſtimet quiſpiam: at certo Dei conſilio permiſſum, ut reliquiarum veritas pateret magis. Igitur ubi aquam hauſit æger, ſeque ac valetudinem ſuam ſanctæ Virginis patrocinio tradit, ſedatur continuo capitis dolor, compeſcitur vomitus, remittit febris.

plura alia præ termiſſa 22 Hæc fere celebriora in urbe fuere miracula: multa etiam alia vulgata ſunt, quibus fua quoque habenda eſt fides; quæ, ne longum faciam, ut ſupra monui, ſileetio præteribo. Illud vero prætermittendum omnium non cenſeo, multa, ac forte etiem plura eſſe, quæ in publicum proleta conſunt. Cum enim molti, nc rai familiatis jacturam, aliave ſubirent incommoda, nulla medicorum ope, ſed ſolo S. Roſaliæ beeeficio, vel voto illi ſuſcepto, vel lapide adhibito, aut aqna pota, peſtem a ſe ac tote domo depulerint, peſtem ſimul ec miraculum ſilentio involverunt, ne ſi ſe proderent, magiſtratus offenſionem incurrerent, a quo capite plectebantur hi, qui ſimul ac peſte correpti eſſent, rem, ad ſe non denunciaſſent: ſed quoniam hujuſmodi beneficia clauſa in pectore teneri

AUCT. PETRO SALERNO S. J.

neri vix poſſunt, cum pauciſſimis ex familia-
riſſimis communicabant.

ANNOTATA.

a *Caſcinus, cui id eſt miraculum vigeſimum ſtatum, non aſſtrit, quanto tempore in aqua manſerit triennis hæc puella, ſed ſolum dicit ſpatio ſat longi temporis fuiſſe immerſam. Et ſane, cum nullus viderit illabentem puellam, tempus iſtud tuncte nequit determinari.*

b *Mortua omnino credebatur, ac revera mortuam fuiſſe exiſtimat Caſcinus, idque mihi veriſimilius apparet, tum quia omnes initio mortuam credebant, tum quia omnia mortuæ puellæ indicia recenſet laudatus auctor. De morte ipſius actu non dubitabat pater, ut Fratres Minores advocari juſſerit ad eam ſepeliendam; non vero medicos ad ſanandam. Propterea nullum vitæ indicium dediſſe legitur, priuſquam cum S. Roſaliæ reliquiis, audito infortunio, accurreret Franciſcus Chriſtadorus. Stic quidem nonnullos, qui ſe certis hominibus prudentioris credunt, ſtatim dicturos puellam non fuiſſe mortuam, quin aliqui hominer ſatis diu ſub aqua vivant. Verum, cum plures cito ſub aqua moriantur, cumque utrumque ſit dicere, puellam ſaltem citius ſanatam eſſe, quam modo naturali potuiſſe ſanari videatur; id ſolum dici legitime poteſt, de morte non omnino conſtare, idcoque in additionibus marginalibus aut vitæ aut ſanitati divinitus reſtitutam aſſeruit.*

c *Hæc gratia item breviter narratur a Caſcino tamquam miraculum vigeſimum ſeptimum.*

d *Ipſe medicus Stephanus Garofalus, teſte Caſcino, cui id eſt decimum miraculum, Margaritam poſt duas a ſumpta aqua horas inviſit, & ſanam reperit, miraculum hoc deinde teſtatus cum tribus aliis medicis.*

e *Conſentit Caſcinus, id aſſerens vigeſimum tertium.*

f *id nonum miraculum Caſcino, qui enarrat hic relatis conſonat, niſi quod dicat famulam fuiſſe in domo Vincentiæ Rosaſi; quæ ſimul cum fratre Joſepho in eadem domo habitabat, ita ut utriuſque haud dubie fuerit famula.*

g *Sextum hoc eſt miraculum Caſcini, qui ait*
C *nnorem fuiſſe* Joſephi la Grotta, *ſed annis ſolum quindecim natam.*

h *Erat hæc ipſius amita vel matertera, Italice* Zia, *&* Vita *nomine.*

i *Sequentia quatuor miracula eodem modo narrat Caſcinus conſequenter, ac primum ex his ipſe eſt decimum tertium.*

k *Cum polypus in naribus oriri ſolet, non in oculis; dubitari poteſt, an non aliud potius fuerit oculorum malum; niſi forte polypus in naribus ortus circa oculum fuerit egreſſus.*

l *Caſcinus vocat* ſervum, *duodecimque annorum ætate fuiſſe teſtatur. Nomen ipſi erat* Jacobus Majorana. *Veriſimiliter Salernus per* puerum *deſignavit ſervulum. Factum id menſe Februario anni 1625, ideoque loco oſtogeſimo nono relatum a Caſcino, qui temporis ordinem plerumque ſecutus eſt in referendis hiſce miraculis.*

D

CAPUT III.

Miracula facta in publico peſte infectorum valetudinario.

SEd jam quæ in lazareto patrata ſunt, ſcribere aggrediar. Nympha Gentilis Panormitana, annum agens octavum ſupra vigeſimum, adeo fuerat veneno peſtilentiæ imbuta, ut in plures id evomuerit corporis partes. Ex inguine tuber erupit: ſiniſtrum pedem papula ulceravit: ſinram quoque majus ulcus fœde corruparat, in quo venenum maxime prodebatur. Conſtituerant mediei tibiam omnino reſecare. Itaque infelix mulier, & futuri hujus cruciatus metu, & ceteris animi corporiſque oppreſſa doloribus, dies noctesque in lacrymis ac querelis ducebat inſomnis. Curandis in lazareto animis operam E dabat P. Adrianus a Panormo ex Obſervantium S. Franciſci familia. Hunc rogat conſpicata mulier, ut aquam S. Roſaliæ miniſtraret ſibi: obſequitur ægræ ſtudio ac pietati Pater, nec aquam ſolum, ſed & pulverem largitur ex eodem antro petitum, ut eo ulcus aſpergeret. Mira res! Hoc ſolum adhibito medicamento veſperi, imploratoque S. Roſaliæ ope, ita convaluit, ut poſtridie chirurgus eam de more inviſens, nihil, cui mederetur invenit: ac bidno omnis omnino mali expers fuit *a*.

Sanatio peſtis.

a4 Franciſca de Arco, Panormi itidem nata, annos novem & decem, æſtuante ſe. *viſione* bri, ac duobus tuberibus, eo loci redacta erat, medicorum auxilio, ſenſuum uſu, ac vitibus deſelicta, prope abeſſet a morte *b*. Aſſidebat ei Nympha Gentilia, quam modo S. Roſaliæ beneficio curatam diximus; hujus accitu propere acceſſit P. Adrianus, idem ille, de quo ſupra dimimus, qui Chriſtiana monita moribundæ ſuggereret, inter quæ illud inculeabat, ut S. Roſaliam identidem invocarent; neque hoc ſolum officii præſtitit, ſed & S. Roſaliæ reliquias capiti impoſuit, & aquam magno labore in os ejus, quam omnes defecerant vires, glutiendam ingeſſit. F Igitur reliqua nocte cum Integris ſenſibus non interetur, & ſanctam Virginem, uti monebatur, & Nympham Gentilem etiam promiſcue compellaret, mulierem ſibi videre viſa eſt ſanctimonialem cultu corporis habituque reſcrentem, atque ita ſibi amanter affari: Nympham Gentilem amplius ne appelles: ſuper genua mea procumbe, ac ſomnum cape; jam vales, jam morbo libera es. His auditis, dormire ipſa cœpit: prima vero luce expergeſta, valentem ſe ac febri, & tuberum omniſque omnino expertem mali cognovit. Deinde eum monialem illam, cujus obiectata colloquio fuerat, toto noſocomio quæritaret, negotium etiam dediſſet aliis, ut ſicubi eam offenderent (verbia eam deſcribebat) ad ſe ducerent, ut gratum illi præ ſe ferret animum: nullam ſimilem ore, habituque reperire potuerunt. Unde aperte intellexerunt & colloquii & ſalutis tam ſubito acquiſitæ auctorem non aliam, præter ſanctam virginem Roſaliam fuiſſe.

alia cum
pravia,
b

a6 Cur-

tertia cuſdam pro mortuo habitus ac feretro impoſiti,

A 25 Curvanus Curvaia luſilius divinæ gratiæ ſpe ægris in lazareto upitulandi laborem perſiculumque ſuſceperat. Poſt aliquot vero dies magnum ſuæ charitatis fructum cepit, ut Dei cauſſa peſtileotia conficeretur. Sex etiam papuliis rotum fere ſuppuraverat corpus; quarum unaquæque lurida ac virulenta, magnitudine etiam dimidio palmo parva: ex ſingulis ſemiſſis putridæ carni reſciſſus. His itaque dulooribus abſumptus, cum aec ſomno nec eibo refici poſſet, adeoque dulorum acerbitate a ſenſibus ac ratione avocaretur, ut nec, ubi eſſet, nec utrum eſſet, an noo eſſet, plane engnoſceret; tandem exceſſit e vivis, vel certe exceſſiſſe exiſtimatus eſt. Impoſitus enim feretro eſt, atque aliis io eo cadaveribus aggeſtus. Huic pridie, quam moreretur, qui cognatione conjuncti erant, aquam S. Roſaliæ potandam dederant. Et quamquam id tunc e ſententia non proceſſiſſet, quæ tamen erat eorum in Virginem pietas ac fiducia, defuncti etiam corpus, antequam in feretrum inferretur, eadem aqua perfuderunt. Vim, ſi fas eſt dicere, ſanctæ Virgini attuliſſe viſi ſunt, ut eum

B vivum redderet ſibi. Cum enim jam efferretur, attollit a loculo caput. Exclamant omnes a mor-

c tuo excitatum *c*. Id comprobavit eventus: nam febri depulſa, ex vulneribus quoque brevi convaluit; iucolumem quippe eum reperit poſtridie medicus. Is erat religioſus vir ex familia S. Franciſci, quæ S. Lueiæ cœnobium in ſuburbio ſitum incolit, qui ante hunc diem vita funetum eum viderat.

item alterius ſam feretro elati;

26 Nec minus mirandum eſt, forte etiam magis, quod adjungam. Joannem Dominicum Liziardum cum ſeptem dies maligna maceraſſet febris, Sacramentis omnibus rite expiatum ad inſaniam prius, quam ad mortem adduxit. Malo eum geoio agitari dixiſſes, ita febris æſtu debachabatur. Nec injicienda ſolum manibus pedibuſque vincula, ſed defixis etiam humi clavis, ac liguis colliganda, ut membra omnia coercerentur. Quæ etiam abrumpere cum conaretur, latus ſibi ac terga, cullioſa in terram corpora, ſic laceravit, ut ſuo ipſe ſanguine obrueretur. Demum loquendi ac ſentiendi facultate deper-

d dita, decem & quatuor horas *d* mortuus, vel morruo ſimillimus, in lecto diſtentus eſt. Qui funeta curabant, rati eum exhalaſſe animam, feretro impoſitum efferunt. Parem aberant a no-

C ſocomio, cum ille motum ciere nonnullis viſus eſt. Exclamant hi rei gravitate permoti. Quibus vocibus excitus P. Adrianus ad feretrum pergit: jubet depoui corpus, apponit illi reliquias S. Roſaliæ, & aquam iis ſacram in fauces ægri tandem infudit. Cum aqua infundi viſa eſt iterum animus. Ita qui exanimatus jacebat, repente revixit, ac brevi integram valetudinem recepit.

alius item peſte liberatus,

28 Adoleſcent quidam, Joannes Baptiſta Mignuni *e* nomeu eſt, valetudine a ſancta Virgine ſupra humanas vires quaſi præmii loco ſuæ in

e parentes pietatis aceepit. Hic pubertatis annos tum primum attingens, ſtuentem vitam abrumpere eorum cauſſa, a quibus eam acceperat, prævoptavit. Eos in lazaretum contagionis cauſſa ductos ſequutus eſt, ut officium iis præſtaret ſuum. Nec multum intereſſit temporis, eum contagionis particeps factus eſt. Itaque febris ac tuberum moleſtia duos ipſos dies cibum ac potum averſatus, jam inedia contabeſcebat. Sed ſumpta S. Roſaliæ aqua evaneſcentibus ſtrumis, febris etiam abſceſſit, ac poſtridie ſoſpes repertus eſt. Ita confirmarunt parentes ipſius & cum aliis Raimundus Peres. *f*

AUCT. PETRO SALERNO. S. J.

alius ter ſanatus f

28 Sed hic non ſolum alieui miraculi teſtis, ſed etiam ſui conſcius unu ſemel fuit. Incolumis hic in lazaretum quaſi in ergaſtulum, judicum ſententia, conjectus fuerat, ut cum ea. pitis ſui periculo coquum ageret. Et quidem ter peſte tentatus, ac toties in ſummum vitæ diſcrimen addactus, ac Sacramentis omnibus rite luſtratus, ex primo & ſecundo morbo precibus abſecrata S. Roſaliæ e juſque hauſto ſalutari poculo evaſit incolumis. Tertium vero cum obſtructis duplici glande faucibus nou modo quidpiam alimenti, ſed ne guttulas quidem aquæ S. Roſaliæ ſorbere poſſet, appoſita guttori chartula, in qua pulvis ex antro ejuſdem Virginis enllectus coutinebatur, ut quem veluti conſerta manu perimere hoſtem nequiverat, nbſidione premerent, ea ſana non diuturna, ſed breviſſima, expulerunt.

grave guttoris malum in mulierem moribunda;

29 Sed enim in alia cominus idem expugnatus hoſtis. Prudentia Bandia propter ſuſpicionem contaginis ſuſpicionem ad lazaretum deducta, paucis poſt diebus re ipſa febri atque angina acerrima ita ægrotavit, ut multos dies a cibo abhorreret: & quamquam imiſſo paxillo reſerarent palatum, vis tamen deglutieodi nulla erat, ſed potius quidquid cibi, quam vis delicati, in os E ingerebatur, continuo repellebat. Addebatur his malis etiam phreneſis, quæ miſeram inſanire cogebat *g*. Deſperata itaque a medicis curatione, quartam jam buram extinctæ ſimilis jacuerat; cum adeſt vocatus idem P. Adrianus, præſentique remedio ſuccurrit ægræ. Aquam S. Roſaliæ in os ſtillat. Magna profectu hujus aquæ vis, cui extemplo ceſſit hoſtis, qui omnibus medicorum artibus, omnibus amicorum machinis ante reſtiterat. Auribus etiam percepere, qui intereant, P. Adrianus ipſe, Jacobus Recepertus, & ejus uxor excitatum per fauces ſtrepitum quaſi ſublati obicis, qui meatus intercludebat, vel potius montis obmurmurantis, quæ guttur elidere paratum habens, invita recedebat. Ab aliis quoque mors eamdem, aliis appropinquans viis, rejecta eſt.

ſanato peſtis, b

30 Maria de Caroli *h* peſtifera febris ac glande ſub ala prominente conſecta, Sacramentorumque omnium præſidio munita, hauſto S. Roſaliæ poculo, ab imminente morte ſervata eſt. Quod ipſa de ſe, & qui aſſidebant, P. Adrianus & Catharina Calcaretta ſub itu jurejurando affirmarunt.

grave vulnus a i

31 Verum hæc eadem Catharina de ſe aliud quoque miraculum prodidit. Siquidem illi ingens lapis, e tecto delapſus, i in caput cum irruiſſet, & ipſe bifariam fractus eſt, & ei vulnus infregit, quo illa concuſſa attonitæque ſimilis cecidit. Deinde receptis ſenſibus ita ex capite & genis dolore angebatur, ut nullus cibo aut quieti capiendæ daretur locus. Una cum ea tum fuerat Agata Conſolineis, abiectu tamen immunis: Hæc S. Roſaliæ opem identidem pro ſociæ ſalute flagitabat. Iter illac commode fecit P. Adrianus: qui ſuſis de more ad S. Roſaliam precibus, admovit capitis ipſius reliquias, aquam etiam propinavit. His ſolum, nec aliis uſa medicorum remediis, mulier ita convaluit, ut ſtatim & eibo & potu ſe reficeret, nec ulla deinceps adhibita vulneri eantione, aut quicquam ea de cauſſa cibo ac potioni parcens, nihil ex eo acceperit detrimenti.

febris periculoſiſſima, k

32 Hæc eadem de alia Agatha *k*, cui Fontanæ cognomen datum, teſtata aliud miraculum

eſt

AUCT. PETRO SALERNO S. J.

eſt. Nam vi febris adextremum vitæ diem adducta, abjecta omni humani remedii ſpe, bauſtu ſolum poculo S. Roſaliæ, proximo die, qui extremus illius vitæ medici judicio eſſe debuerat, non viva ſolum, ſed omnino incolumis reperta eſt; idque conſtat non Agathæ ſolum, de qua diximus, ſed & medici, & P. Adriani, & quotquot in eo lazareto agebant, teſtimonio.

peſtis ictum.

33 Idem Virginiæ Valenzuni *l* beneficium datum, cujus in coxa ſtrumæ duæ ad mali medici magnitudinem intumuerant. Fabri etiam vexata non delirare ſolum, ſed ita etiam furere cœpit, ut catenis eſſet cumpeſcenda. Extremum ſpiritum jam ducebat, ſed S. Roſaliæ beneficio uſura vitæ prorogata eſt. Veſperi eputa aqua, poſtridie mane ſtrumis ac febri vacua repetta eſt.

mulier bis peſte, ac tandem vexatione dæmonis,

34 Neque his ſolum finibus cæleſtis hujus aquæ vis continebatur, ut ab ægris corporibus morbo, ſed etiam ut eacodæmones ab energumenis expelleret, magnam habuit vim. Utiuſque in una muliere periculum factum. Catharina Samnoata *m* cum ſemel atque iterum in peſtem incidiſſet, ac duorum tuberum curatione, quorum alterum malt cydonii magnitudinem æquabat, alterum longo ſuperabat, fævis ſuiſſet doloribus exercitata: bis etiam S. Roſaliæ aqua, non epota, ut ceteri, ſed infuſa ſolum ulceribus, ſic valuit, ut non ſolum pedibus iter faceret, ſed curſum etiam, neſcio qua data occaſione, capeſſeret. Sed his perfuncta malis, moleſtiore alio ac diuturniore torquebatur. Plures annos *n* in eam ſeptem eacodæmones exercuerant dominatum; audiſſes ſæpe mulierem literarum rudem eorum opera Latinos Græcoſque ſermones fetere. Sed nihil in hoc literarum ludo moleſtiæ, niſi ad verbera ac tormenta ventum eſſet. Biduum ſæpe, vel quatriduum, quandoque etiam ſeptem ipſos dies a cibo miſeram prohibebant. Quod ſi capere permiſiſſent, retinerl tamen ſæpe non permittebant. Nunc ſanguinis copiam ex variis corporis partibus exprimebant: alias mortis metu ſubigebant, ut intempeſta ac nivali nocte e ſtrato ſe proriperet. Præſtigis etiam ioſeſti erant, ſi quando ad templum ibat, ut rei divinæ intereſſet: ſacroſanctæ Euchariſtiæ, & mulieris etiam, quocum quatuor & decem annos familariſſime vixerat (Angela de Todaro appellatur) eam ſumentis eripiebant aſpectum. Fuit quando filium ab ulnis miſeræ matris avulſum in terram impingereot. Demum faucibus aliquando vim intulere, ut ſuffocarent.

qua diu duraverit liberata:

35 His atque aliis multis diriſque agitata modis, quos eomemorare ſupervacaneum eſſet, ad Drepanitanum Deiparæ Virginis templum, tamquam ad munitiſſimam aream confugit, ut ab ea tyraonide liberari poſſet. Sanctam etiam virginem ac martyrem Chriſtianam, hujus urbis paronam, oravit ſæpe, nec exoravit rameo; ſæpe ſacris carminibus a religioſis viris, aliiſque, qui in eo officio diu multumque verſati ſunt, adjurati dæmones, nec expulſi: ſcilicet huic Virgini hæc palma ſervabatur. Alios enim aliis temporibus ex Sanctis ſuis honore cohoneſtat Deus. Itaque S. Roſaliæ reliquiis conſignata aqua, atque hauſta, manus illa dæmonum ejecta eſt, nec ullam deinceps mulier ab eis injuriam paſſa, neque impedita, quominus libere S. Euchariſtiæ frueretur aſpectu. Hoc ipſamet jurejurando aſſeruit. Idemque confirmant mulieres duæ Vincentia Sanſuni & Angela de Todaro, de qua ſupra meminimus.

36 Sed jam miraculorum narrationi, nou miraculis finem imponam, tum ſectandæ veritatis ſtudio, tum vitandæ legentium ſatietatis, quam multarum rerum ad idem pertinentium ſimilitudo & copia parere ſolet. Brevi tamen perſtringam omnia. Sex & quadraginta numerant, qui adbibitis ſanctæ Roſaliæ reliquiis, vel aquæ potu, vel alia ratione ipſius ope implorata, præter naturæ modum ac vires curati ſunt. Et quidem fere omnes a graviſſimo ac lethali peſtilentiæ morbo, utpote in loco et curando deſtinato, atque ab inſtantis jam mortis periculo, in quod plerumque peſtilentiæ virus ſolet adigere: plurimi vero patri Adriani opera, qui ſanctæ Roſaliæ reliquias, ut præſentiſſimum hujus veneni amuletum, vel aquæ ealicem, ot antipharmacum, toto noſocomio circumferebat, adeo ut ſalutem ac vitam omoium in manu ſna haberu videretur.

multa alia prætermiſſa.

ANNOTATA.

a *Conſonat Caſtinus, cui eſt miraculum quinquageſimum.*

b *Intra duas horas morituram, dixerant medici, triſte Caſcino, qui id eodem modo refert loco quinquageſimo ſexto.*

c *Septuageſimum ſeptimum hoc eſt apud Caſcinum, qui ſine ulla dubitatione mortuum fuiſſe aſſerit. Verſimile eſt, revera mortuum fuiſſe, cum diu pro mortuo habitus ſit; attamen mors non omnino eſt certa: at certum, non potuiſſe modo naturali tam cito ſanari, quam ſanatum teſtantur. Aſſerit enim Caſtinus, reportatum fuiſſe ad lectum, ibique bene dormiviſſe ea nocte, ac ſequenti die ſanum inventum.*

d *Tribuitur etiam Caſcinus, cui eſt ſeptuageſimum quartum, quatuordecim horis pro mortuo habitam fuiſſe.*

e Mangione *ſcribitur a Caſcino, qui id habet ſeptuageſimum.*

f *Caſcinus vocat* Jacobum Raimundum, *narrans triplicem ipſius ſanationem loco 61, 62 & 63. Forte nemen fuit* Jacobus Raimundus Peres.

g *Conſentit Caſcinus, apud quem eſt trigeſimum octavum.*

h *Hoc narrat Caſtinus quadrageſimum ſeptimum eodem plane modo.*

i *Eadem habet Caſcinus loco octogeſimo.*

k Angela *hæc nominatur a Caſcino, cui hoc eſt miraculum quadrageſimum quartum.*

l Vitginia Valente *apud Caſcinum, ubi eſt miraculum trigeſimum nonum.*

m Catharina Samorenu *ſcribitur apud Caſcinum, qui germinam peſtis ſanationem, pulſumque dæmonem conſequenter narrat, ut tria beneficia, quorum primum eſt quinquageſimum primum.*

n *Septemdecim annos ita vexatam fuiſſe, aſſerit Caſcinus.*

APPEN-

A

APPENDIX

Miraculorum ac beneficiorum.

CAPUT I.

Reliqua miracula ſeu beneficia, quæ præter prædicta Caſcinus tetulit lib. 1 cap. 12

Præmonitio ad ſequentia miracula ex Caſcino collecta:

CEterum S. Roſaliæ *beneficia, intee corporis inventionem ac approbationem facta, juraſque teſtimoniis confirmata, narravit Caſcinus* lib. 1 cap. 12, *ut jam ante monui. Ea biſce ſua collegit Salernus, prout mea data ſunt, cauſas ceteraque omittendi hac allegans*: Sed jam miraculorum ouerationi, noo miraculis finam imponam,

B tum ſectandæ varitatis ſtudio, tum virundæ legentium ſatietatis, quam multarum eerum ad idam partioentium ſimilitudo & copia parare ſolat. *Tum quadragiata & ſex miracula uno verbo perſtriagit. Verum quæ illæ prætermiſit, forſan magis præ feſtinatioae, quam alia de cauſa, ex Caſcino breviter colligere ſtutui. Ut autem id majori brevitate fieri poſſit, atque ut adjuncta quædam minus neceſſaria, aptius reſeceneur; mea ipſa ejus verba Latine reddam, ſed facta ab eo celata meis verbis fideliter eaponam, nihil prætermiſſurus, ex quo major aut miaor miraculorum evidentia valeat eognoſci; ordiamque ſecutarus, quem ipſe ſeutus eſt auctor, its ſolum prætermiſſis, quæ relata ſunt ex Salerno. Porro prævie hic obſervo cum Caſcino, tempore corporis inventi varia varſis obtigiſſe, ad S. Roſaliam utcumque ſpectantia, taque multis fuiſſe ſalutaria: cum enim diſruptus eſt lapis, in que ſacra oſſa erant abſcondita, alii nonnullae oſſicalorum, alii lapidis particulas ſibi elaneulum vindicarunt: alii vero nonnihil de terra lapidi*

C *vicina, alii de aqua ibidem ſtillante quidpiam deſideraraat. Horum omaium uſus, ſeu potius fiducia, qua biſce atebantur, mire profuit ad quælibet impeteanda beneficia.*

ſanati hydropica, 1 *Ipſo inventionis die, ſeu xv Julii anni* 1604, *Praciſeus Ricca, cui cuſtodia turris in monte Peregeino demandata erat, virtutem S. Roſaliæ, quam dudum amaverat, feliciter experſus eſt. Cum adeſſet corporis inventioni, quidpiam oſſiculorum ſecum euleral, domumque reverſus, illud aquæ impoſuerat. Hanc dciade nquam inſatis cruribus auoris ſuæ Petronillæ dudum hydropicæ applicuit: atque eu coatiaao ſanata eſt. Idem Franciſcus S. Roſaliæ attribuebat aliud beneficium; quod ut miaus clarum prætecmittu. Hoc primum apud Caſcinum.*

peſte laborans, 3 *Secundam eodem die patratam narrat in hunc modum. Carolus Cardoaa, quindecim annoeum juvenis, ea febri, dolore capitis, carbunculiſque tribus, peſte infectas deprehendebatur. Avunculus ipſius D. Franciſcus Barchi, accepto fruſto lapidis ſepulcralis S. Roſaliæ, conſtetravit aquam, cui illud impoſuit. Hanc aquam veſperi æger ſumpſit, & mox dolore liberatum ſe ſenſit; nec ullum ſequenti die inventum peſtilentiæ veſtigium.*

Ex CASCINO.

mulier variis malis affecta, 4 *Tertio ante jam relato, tranſeo ad quartum, quod contigit die xx Julii, atque ita refertur. Franciſca, uxor Feaciſci Balſamo, unor nata triginta octo, variis ſimul gravibuſque premebatur malis, videlicet animi deliquiis, capitis doloribus ac ſtomachi, gravi ſudore, febri vehementi, cordis palpitatione & vomitu. Hæc omaia oriri credebantur ex impreſſione peſtifera, quam contrahere poterat occaſione vbedæ infectæ, miſſæ ad vehendum corpus mortuum: Quidquid autem ſit de cauſa infirmitatis, ſumpſit illa aquam a marito oblatam, cui lapis ſæpe laudatus erat impoſitus, præmiſſa oratione Dominica & ſalutatione Angelica, ac ſubito integram ſanitatem eſt conſecuta.*

alius ſtomachi dolore, 5 *Relatum modo beneficium altesi, quod quintum eſt apud Caſcinum ecoaſioaem præbuit. Joannes Dominicus Coſta, eodem fere ſtomachi laborans malo, cum audiſſet ſanattonem prædictæ Franciſcæ vicinæ ſuæ, eamdem aquam flagitavit, præmiſſiſque iiſdem precibus, contra malum*

E *ſuum eam potavit, ac ſtatim ſanatus eſt.*

laborans febri peſtilente, 6 *Joſephus Schifano notarius peſtilenti labe rabat febri, ideoque tamquam ſuſpectus de peſte ſegregatus erat. Eo ipſum perduaerat vis morbi, ut medici judicaeent nea ſuperfuturum, niſi ad quinque aut ſeptem horas. Verum cum axor ipſius aquam S. Roſaliæ accepiſſet, mariteque bibendam dediſſet; hic dormire cæpit, ac mant tam belle habere a medicis iaventus eſt, ut triduo prorſus fuerit ſanatus. Hoc beneficium, quod præcedentibus minus ſubito obtentum eſt, undecimum eſt apud Caſcinum.*

duæ aliæ eodem malo affectæ 7 *Duodecimum, quod geminum eſt, ſic narrat: Eodem fere modo ac eadem aqua ſuoraæ ſuot ſoror Salvatoris Baſilicò, & filia Vioaantii Panicolu, quæ ob ſabrem peſtilentem ac moſtiſaram ſagiagatæ aruot, & ad extrema daduſtæ.*

quinque vulneribus laborans, 8 *Uaor Andreæ Montalto quinque habebat vulnera in aaa mamilla: huic quatuoles applicuit fruſtum lapidis ſepulcealis Sanctæ; & ſana fuit. Id decimum octavum apud Caſciaum.*

febricitans, 9 *Sequitae decimum nonum, hoc modo relatum. D. Antonius Agliata, ſeptemdeclm anaeum juxeais, laborabat frigore, febri ac capitis dolore. Sumpſit paululum aquæ, ſtillantis in*

F *ſpelunca montis Peregrini, cui admixtum erat quidpiam terræ ſepulcro viciaæ. Dormire deinde incipit, auditque ia ſomno ſe moneri, ut ſaaus ſurgat, qucmadmodum fecit.*

ca' culo laborans. 10 *D. Petrus Valdiaa, marchio della Rocca, anaerum vigiati & octo, gravem latesis dolorem ea calcalo ortum ſibi abſtulit breviſſimo tempore, poſtquam lapidem ſepulcralem ſibi applicaerat: ipſumque calculum ſine labore effudit ſequenti die mane. Id vigeſimum.*

Lapſus in putrem mirabili modo ſervatur illæſus: 11 *Loco vigeſimo primo obſtevat auctoe, varia beneficia contigiſſe in domo D. Joſephi del Boſco ſenatoris Panormitani, qui cum aliis deputatus fuerae die xvi Julii ad montem Peregrinum, ut de inventione eognoſceret. Primum, quod eodem die contigit, ante cum inventione corporis narraverat hoc fere modo. Carolus di Palermo, duodecim circiter annorum puer, cum pueris aliis ludebat ia area domus prædicti ſenatoris; cum inter ludendum ſubito eatrocedeat, ia puteum, qui ibidem erat, capite deceſum verſo ſe incogitaas præcipitat. Cum autem de inventa S. Roſaliæ corpore audiviſſet, nec tamea nomi-*

nimis

Ex Cascino. minis recordatur, inter cadendum Sanctam invocavit his verbis: O Sancta, quæ nunc inventa es, adiuva me. Mox se in puteo deprehendit recto corpore pedibus infixus sine ulla læsione. Ad tumulum beneficii accessit, quod statim invenerit funem, quo vinum dimittebatur in putei aquam frigidam, eoque apprehenso tam agilis fuerit, ut sine ullo alicujus subsidio ad summitatem putei pervenerit, atque illæsus exiverit.

pestis fanatur in puero, 12 Alterum beneficium loco ante affigendo sic refertur. Hieronymus, filius Josephi Curmaci, seu annorum puer ex familia domini del Bosco, febri laborare cœperat, atque alia pestis indicia in corpore circumferebat. Data est puero aqua, cui lapis sepulcralis erat immissus; & mox melius habere cœpit, atque intra horam omnino convaluit.

item in vero. 13 Deinde ipse D. Josephus, cum die 1 Augusti ratione officii sui multum fuisset occupatus negotiis peste laborantium, vesperi se debilitate, frigore, capitis dolore, vomitu, ac demum febri & tumore pestilente in inguine correptum advertit. Circa mediam noctem, cum quietis expers esset, ad patrocinium S. Rosaliæ confugere statuit; sumptamque patticulam lapidis, cui nonnihil quoque ossis S. Rosaliæ adhærebat, loco corporis inflato applicuit, Sanctam simul magno affectu invocans. Paulo post lapidem amovens, & tumorem abactum deprehendit, & febri omnique dolore caruit.

Multi 14 Hinc transeo ad vigesimum octavum Cascini, quod primum contigit in publico valetudinario infectorum mense Julio anni 1624. Joannes Thomas Ferro, novemdecim annorum adolescens, febri pestilenti ad extrema redactus erat intra duos dies. Verum cum unus ex eremitis montis Peregrini nonnihil reliquiorum S. Rosaliæ eo portasset, aquamque, cui illæ fuerant impositæ, ægroto bibendam dedisset, hic subito integre convaluit.

alii 15 Eodem tempore infans Margaritæ lo Preste, febri tumorcque laborans pestilente, aqua S. Rosaliæ sumpta, intra duas horas febri, tumore, omnique malo liberatus fuit.

peste 16 Josephus Jonico, adolescens quindecim annorum, peste eo erat adductus, ut desperatus ac derelictus a medicis jaceret in valetudinario. Advocatus ad moribundum P. Adrianus ex tertio Ordine S. Francisci, jam supra sæpe laudatus apud Salernum, aquam ei porrexit reliquiis Sanctæ consecratam. Qui quatuor diebus nec manducare nec bibere potuerat, hanc aquam sumere potuit, sumptaque tam feliciter, ut subito convaluerit.

magis 17 Franciscus Barone, triginta annos natus, febri ac tumore pestifero jam sensuum usu carebat. Data ei nihilominus aqua frequenter laudata, eademque loco corporis affecto aspersa fuit. Mox cœpit dormire, ac brevi convaluit.

minus 18 Nardus Montalbanus, cum peste non admodum maligna laboraret, votum nuncupavit S. Rosaliæ; & tunc, etsi jam ad valetudinarium destinatus foisset, tandem relictus est domi. Verum redeunte post mensem fere male pestilente, rursus invocavit sanctam Virginem, aquamque ejus & loco affecto applicuit & bibit: ac mox tumore febrique liberatus est, & sanus permansit.

laboraret, 19 Hieronymus Scarpace, piscater triginta annorum, tam gravi febri tamque horrendis pestis tumoribus laborabat, ut medici malum vocare non audirent, ne hominem occiderent. Desperatus igitur erat, atque extremis Sacramentis ad mortem paratus; quando F. Joannes Maria Capucinus rogavit chirurgum, ut ægroto resecaret tumorem pestilentem sub axilla. Ille id præstitit; ægrotus vero invocans S. Rosaliam aquamque ejus bibens, & vulneri applicans, mox cessante febri, sanari cœpit, nec alio usus remedio, brevi omnino convaluit. D

aut alio etiam malo, 20 Hieronymus Pileri, natus annos quindecim, vehemente febri & gravi gutturis mala fic laborabat, ut triduo cibum capere non posset. Cum tamen potuisset sumere paululum aquæ sæpe dictæ, Sanctamque pie invocasset, repetita tribus vicibus oratione, Salve Regina; omni liberatus est malo.

& morti 21 Stephanus Maiorana, annos natus viginti tres, pestilentia eo deductus erat, ut sensuum careret usu, nec ultra duas horas victurus crederetur a medicis. Huic aquam sacram infudit P. Adrianus, eumque sequenti die carentem febri deprehendit, non tamen sine glande pestilente. Vovit igitur infirmus se curaturum, ut Missa celebraretur: eaque celebrata omnino se sanum cepecit. E

jam vicini, 22 Josephus Casata, annorum quadraginta & sex, pestilentem tumorem habebat supra stomachum, sanguinemque vomebat. Jam loquela & sensuum usu ad horam orbatus fuerat eo malo, quando nonnihil ad se reversus, sumpsit aquam S. Rosaliæ. Aperuit subito oculos, evomuit malignos humores, at non sanguinem; locutus est, cessavit febris, ac convaluit. Hoc trigesimum septimum apud Cascinum.

post S. Rosaliam 23 Transeo ad quadragesimum. Angelica Stabba, annos nata viginti sex, bis sanata est post sumptam S. Rosaliæ aquam; prima vice ex maligna febri, quando jam erat derelicta a medicis; altera vice ex quatuor tumoribus pestilentibus.

diversis 24 Joanna Barsasancio febri & peste sic erat correpta, ut medici pronunciarent, sanari non posse, nisi a Deo. Vesperi bibit S. Rosaliæ aquam, quæ & locis affectis applicata est: mane vero surexit sana.

medis 25 Hieronyma Licet-domine, annorum viginti & octo, eodem malo eodemque die laborans, eodem modo sanata est.

m vota F 26 Antonia di Cesare, a medicis item desperata, sequenti die convaluit a peste, sumpta eadem aqua.

vocatam, 27 Prætermisso uno, quod datum a Salerno, sequitur quadragesimum quintum hoc modo. Liana di Stephano, annorum viginti septem, bis sanata est, sumpta S. Rosaliæ aqua. Prima vice ob febrem maligna & pestis vehementiam deserta erat a medicis, quando sanata est. Altera vice rursus ad extremum deducta periculum, seu peste seu alio malo, quod non exprimitur, subito sanata est, & sequenti die e lecto surrexit.

sub ne 28 Philippa Christiana di Bivona, annos quadraginta nata, pestilentiæ & febris vehementia a medicis derelicta erat, & sensuum usu destituta, ac jam morti vicina. Ubi vero aqua S. Rosaliæ bibenda ei data est, & locis affectis adspersa, subita cessavit febris; at pustulæ pestilentes sunt apertæ, quibus deinde nullum adhibere voluit remedium, nisi aquam ac oleum ejusdem Sanctæ: & sic brevi sanata est.

aut post brevi 29 Angela di Theodoro, annorum viginti sex, gravi pestilentiæ malo & plaga gravi, e qua vermes scaturiebant, jam a medicis erat derelicta & sensibus destituta, quando nonnihil præditæ aquæ ori ejus infusum est, plagaque adsperſum,

A *ſprſum. Hoc facto, ceſſit ei ſenſuum uſus, ceſſavit febris; ac plaga etiam brevi tempore eſt ſanata.*

tempore 30 *Joannes Rizza, nata annos triginta, tumore brachium dexterum affligente febrique maligna, evidenti mortis periculo erat expoſita. Verum, dum ei miratus nonnihil aquæ S. Roſaliæ attulit, ac ſignum crucis addidit, ipſa ſimul* miſericordiam *unica voce inclamante, diſparuit, peſtilens tumor, febriſque ceſſans brevi ſanam reliquit.*

emnino 31 *Angela Oliva, viginti ſex annorum, præ febri vehemente, luciſque corperit peſte infectis ad dies quinque cibo caruerat & quiete. Præterea tumor peſtilens ei jam abſtiſſus erat, ſed alius alio loco natus. Quapropter aquam S. Roſaliæ utrique loco admovit, eaque ceſſeſſi tumoris dolor ceſſavit, atque alter tumor diſparuit: & ſic brevi convaluit. Hoc quinquageſimum quartum eſt apud Caſcinum.*

convaluerunt. 32 *Sequitur aliud non minus mirabile, quo hoc caput concludam. Vincentia Bongiorno, quatuordecim annorum puella, febri maligna, vaeiſque ac glandibus peſtilentibus, ſenſuum uſum perdiderat, ac deſperata erat a medicis. Huic ipſa ſancta Roſalia dicitur aquam applicuiſſe, eique moribundæ medicata eſſe propriis manibus, quemadmodum ſere relatum eſt apud Salernum num.* 27 *de Franciſca de Arco, cujus ſanatio apud Caſcinum ſequitur. Obſervat autem Caſetus in duabus biſce ſanationibus in valetudinario ortam eſſe famam, quod Sancta in valetudinario infectos peſte ſanaret etiam propriis manibus.*

B

CAPUT II.

Proſecutio eorumdem miraculorum ex Caſcino cap. 12.

Ex illis, CAſcinus *a beneficio* 57 *incipit quædam narrare de iis, qui ſe peſte laborantium ſervitio addixerant in valetudinario. Ex biſce au-*
C *tem, quod perpetuo expoſiti eſſent periculo, nonnulli variis vicibus ſanati ſunt. Primo occurrit Petrus del Monaco, qui quater ſanatus narratur; bis nimirum convaluit ex maligna febri, quæ peſtilens credebatur; ac bis item ſanatus eſt, quando manifeſta habebat peſtilentiæ indicia. Singulis vicibus momento convaluit, poſtquam lapidem ſepulcri S. Roſaliæ ſibi applicuerat. De coquo valetudinarii ter ſanato actum eſt apud Salernum. Quæ de cauſa ad ſexageſimum quartum progredior.*

qui ſervicbant 33 *Franciſcus Conſolino aſſidue ſervierat in valetudinario, quando correptus eſt febri peſtilente, quæ intra menſem eo ipſum deduxit, ut derelictus eſſet a medicis, & ad mortem obeundam presbyter pia eidem ſuggereret monita. Verum ubi ab eodem ſacerdote parum aquæ S. Roſaliæ acceperat, ceſſavit malum, rediitque ſanus ad ſervitium infirmorum* XIV *Auguſti. At die* V *Septembris peſtis eum jam aperta corripuit: eaque cauſam liberatus eſt potu aquæ atque invocatione S. Roſaliæ.*

peſte laborantibus 35 *Bartholomæus Papa inter primos ſervire cœperat peſti laborantibus, atque eodem correptus eſt malo, quod ſe manifeſtabat in ſeu corporis partibus. At ubi die* XIII *Auguſti nonnihil*

aquæ S. Roſaliæ bibiſſet, eaque partes corporis affectas tetigiſſet, ſequente die ſanum ſe reperit. Ex CASCINO.
Deinde pergens ſervire infectis rurſum tanto appreſſus eſt malo, ut & loquelam perdiderit, & ſupremis morientium ſubſidiis fuerit munitus. Verum eadem ſumpta aqua, iterum convaluit, & quidem ſubito.

malum quæ contraxerant 36 *Joannes Nicoletti ad valetudinarium ſe contulerat, ut ſcribæ ibidem fungeretur officio. Laboravit primum vehementi febri, ac deinde peſte. At utraque vice ſaluti ei fuit aqua S. Roſaliæ.*

aliqui reperiuntur vicibus ſæpe nati, 37 *Joſephus Lombardo miſſus erat ad valetudinarium tamquam peſte infectus, ſed ex errore. Verum morbo ſuo confeſtim liberatus, infectis ſervire voluit; & paſſam contraxit tam vehementem, ut extrema ſuſceperit Sacramenta. Sumpta quoque S. Roſaliæ aqua, ſanus reperitus eſt* XII *Auguſti, quando moriturus credebatur. Porro reverſus ad ſervitium infirmorum, peſte rurſus contracta iterum videbatur ad extremum vitæ deductus; ſed ſanatus eſt eodem remedio, quo ante.*

aliiſque E 38 *Didacus Gaudaneri ſuſpectis de peſte ſervicrat, maloque illo correptus atque ad publicum valetudinarium erat deportatus. Peſti ac febri tantus acceſſerat ſanguinis vomitus, ut a medicis haberetur pro deſperato. Verum ille invocavit S. Roſaliæ opem, voto nuncupato de inviſenda nudis pedibus ſpelunca ipſius. Poſt votum dormire cœpit, indeque manducare: potaque deinde etiam S. Roſaliæ aqua, tam cito convaluit, ut poſt biduum ad menſam ſervirct eidem medico, a quo derelictus fuerat ut certo moriturus.*

poſtquam jam fuerant 39 *Recebus Marebeſe in valetudinario erat, ut ſcribecet nomina ægrotantium & defunctorum. Peſte febrique ibidem correptus eſt, eoque deductus, ut deſperatus a tribus medicis, extrema ſuſceperit Sacramenta, & jam animam agcret. Verum modica S. Roſaliæ aqua ſenſibus eſt reſtitutus, maloque ceſſante ſine alio remedio ſanatus.*

ad extremum deduc- 40 *P. Franciſcus Marino Societatis Jeſu, cum diligenter aſſiſteret peſte infectis, contagium in fonte contraxerat ad partem deuteram, &* F *ſenſibus jam erat orbatus, deſperantibus medicis de ſanatione. Verum ſocius ipſius P. Antonimus di Agoſtino ope S. Roſaliæ ſanandum ſperabat. Quapropter hanc ſanctam Virginem invocant, cogebat ut ea gratia dignaretur confirmare apud Siculos veritatem reliquiarum ſuarum, promittebatque ſe ad honorem Dei & Sanctæ promulgaturum beneficium: atque ita ſacras reliquias admovit ipſius capiti, quod ita erat inflatum, ut nec oculi nec humani cuptitis figura agnoſceretur. Hoc tactu reliquiarum mox melius habere cœpit infirmus: neque tamen vel ſic exiſtimabant medici ipſum ſanari poſſe; cumque viderent malum diminui, affirmabant infirmum oculo dextero carituram. Attamen perfecte tandem convaluit, oculiſque eidem fuit ſalvus, ut integrum eſſet beneficium, relicta ſolum ad ſupercilium cicatrice in gratiæ obtentæ memoriam.*

aut ſæpe 41 *Landatus mox R. Antonimus di Agoſtino peſtilentiæ indicia in ſe ipſo deinde experius eſt, videlicet capitis dolorem, malam inguinii affectionem, nauſeam, & vomitum aliaque contagio propria. Hac de cauſa jam ſe præparabat ad mortem pie obeundam, ſumptoque manu oſſe S. Roſaliæ, quod ſecum habebat, ei ſe commendabat, non ea intentione, ut vitam obtineret diu-*

Ex Ca-scino. turniorem, ſed potius ut cum Sanctis perveniret ad conſpectum Creatoris, deſideraret, ut corpus ſuum cum illa reliquia ſepeliretur. Cum autem ea proferret, ſuavem ſenſit fiduciæ affectum; dixitque cupere ſe vivum aut mortuum eſſe cum S. Roſulia; at incongruum ſibi videri, ſi oſſiculum Sanctæ, cujus corpus quingentis fere annis ſub terra fuerat abſconditum, ſua cauſa rurſum terræ redderetur: eaque dicens, ſacrum illud os reverenter oſculatus eſt, quando ei ſubito ſupervenit ſudor copioſus, quo omne malum expellebatur: atque ita dormire cœpit, ac mane ſurrexit ſanus.

graviter 42 Fr. Auguſtinus Kirieleiſonne, ex Ordine S. Joannis de Deo ad infirmorum ſervitium inſtitutus, ſtrviebat in valetudinario, ubi ter eſt ſanatus. Febri valde maligna libeatus eſt XII Auguſti ad ſolam S. Roſuliæ invocationem; & poſt diem octodecim eodem modo ſanatus a grandi tumore peſtifero. Verum, poſtquam ad ſervitium infirmorum redierat, poſt dies quindecim gravius relapſus eſt, & ad enteema deductus. Quapropter locum peſte infectum conſperſit aqua pro lupidem Sanctæ ſepulcralem ſuccatu; & B febris omnequo malum ceſſavit, ſeque ſubito ſanum agnovit.

laborabant. 43 Fr. Alphius Marcavin ejuſdem Ordinis peſte & febri eo deductus erat 1 Septembris, ut nec cibum amplius capere poſſet, ac deliraret præ mali vehementia, & a medicis eſſet deſperatus. Verum poſtquam aqua S. Roſuliæ ei data fuerat potanda, locaque infecta Sanctæ reliquiis contacta, manducare primum cœpit, ac deinde aliis infirmis de more ſervire.

Mulieres eadem fere modo 44 Sebaſtiana di Noto, ſerviens in valetudinario mulieribus inſervit, febri maligna ac tumore peſtilente præter modum graudi laborabat adeo, ut deſtinata eſſet a medicis, ſeaſibuſque orbatu, atque animam brevi acluea viderctur. Verum modica aqua S. Roſuliæ ori ipſius fuit impoſita, ac tumori peſtilenti admota: atque ita ſequente manu prorſus erat ſanata.

ſanata. 45 Hieronyma Gattuſa, quæ ante ſanata per S. Roſalium, ut dictum eſt num. 189, occaſionem præbuerat ſacrum corpus quærendi, cum ea charitate ſe addixiſſet ſervitio infirmorum in C valetudinario, contagio affata fuit, ſed ope e. juſdem Sanctæ ſanata.

Alia peſtis 46 Poſt relatas ſanationes eorum, qui non niſi ex charitate, quantum ſcitur, peſte laborantibus ſervire voluerant, Caſcinus nonaulla profert exempla, quibus patet, ne illos quidem ſanctæ Roſuliæ beneficiis privatos fuiſſe, qui culpa ſua talli ſervitio erant applicati, aut lucri ſolius intentione ſerviebant. Hieronymus Canina damnatus erat ad ſervicadum peſte infectis in valetudinario; ibi tam gravi peſtilentia malo fuit correptus, ut & ſenſuum uſu privatus & a medicis eſſet derelictus. Verum accepta modica S. Roſuliæ aqua, intra horas viginti quatuor convaluit, & ſanus ſurrexit.

ſanatus 47 Joſephus Greco, febri item & peſte ibidem laborans, eadem aqua ſanatus eſt.

in publico 48 Petrus Pennizza, ſervicas ibidem ut mercenarius, febri ac peſte in multis partibus corporis ſe manifeſtante ad extrema deductus eſt, ac ſanctiſſimis Sacramentis ad mortem præparatus. Verum ſaluti fuit aqua S. Roſuliæ, ea qua nonnihil bibit, & quidpiam locis affectis admotum eſt. Evanuerunt ſubito peſtilentes tumores uno excepto, qui eum modico dolore quaſi pro ſigno erat relictus; atque hic brevi quoque ſine D aliis medicamento fuit ſanatus.

valetudinario. 49 Dominicus di Meſſina ad valetudinarium deportatus fuerat infirmus; ibique ſanatus aliis laborantibus cœperat ſervire. Deinde majori cum periculo peſtem contraxit, eaque ſic laboravit, ut deſperatus eſſet a mediris. Verum data eidem aqua S. Roſaliæ, febris confeſtim ceſſavit, ac die ſequente e lecto ſurrexit.

Chirurgus a peſte ſervatus 50 Hiſce ſubdit Caſcinus, multos quoque ſervatos fuiſſe in manifeſtis peſtilentiæ periculis, ea quibus unum dumtaxat allegat pro ſpecimine. Vincentius Daidone chirurgus nullum aliud contra peſtilentiæ pericula ſubſidium voluit, niſi lapillum ex ſepulcro S. Roſuliæ, quem ori imponebat, & ſic magno animo fiduciaque de ſancta ad infectos accedebat. Dentem quoque poſtea impetravit, atque hiſce præſidiis numquam contagio afflatus eſt, etiamſi ex aliis facile triginta obiiſſent, partim medici partim chirurgi, teſte Caſcino.

quidam ſanati in confirmationem reliquiarum; 51 Poſtea nonnulla beneficia refert laudatus auctor, quæ per reliquias S. Roſuliæ impetrata fuere, addita proteſtatione, ſi veræ ipſius eſſent reliquiæ. Duo jam ex his dedi cum Salerno. Sequens vero apud Caſcinum, ubi nonageſimum eſt, ſic refertur. D. Joſephus Ricupri ſacerdos E laborabat tumore in gutture, cui applicuit particulam memoratorum oſſium. Porro non ſolum petiit, ut ſanaretur, ſi hoc ei eſſet S. Roſuliæ; ſed auſus eſt adjungere; ſed id non ereditarum, niſi ſanaretur: ac momento evaſit ſanus.

varia alia beneficia per reliquias, 52 Hæ reliquiæ, quibus eum gratiam obtinuerat laudatus ſacerdos, mutuo ei datæ erant a Joanne Baptiſta di Gregorio, qui earum uſu varias a Deo obtinuerat gratias. Primo ipſe aliquando ſe fuerat cordis dolore perſus cum vomitu, capitis dolore, & peſtilentiæ ſignis, ut ſe moriturum erederet. Verum admoto ſupra eor ſuum ſacco illo piguore, momento relevatus fuit & ſanus. Secundo en duabus filiabus ipſius, Victoria & Vincentia, febri laborantibus cum indiciis peſtilentiæ, prior ſubito convaluit tactu ejuſdem oſſis ac potu aquæ ejuſdem; altera vero potu aquæ S. Roſuliæ, poſitoque ſupra partem affectam goſſypio, quod prædictas attigerat reliquias. Tertio Antonia, filiola ipſius trieunis, ludebat in platea, eam equus infrenatus pleno F curſu ſe in puellulam videbatur deſertadus, ac ipſa utquaquam evadere poſſet periculum. Verum matre S. Rofulium invocante, furioſus illo equus ſubito ſtetit, miruntibus omnibus. Evidentius eſt beneficium, quod de eadem puellula ſequitur, & non diu poſt contigit. Labebatur puella e ſcala viginti graduum, ita ut videretur caput tidem comminuendum. At jam didicerat puella S. Roſulium invocare, & ſic evaſit illeſa.

aut ſolam 53 Hiſce duo alia ob ſimilitudinem jungit auctor, ſed quæ citius facta teſtatur. Infans expoſitus erat equo curſim accedenti, quando mater ipſius invocavit S. Roſaliam taata felicitate, ut equus ille ante ipſum infantem conſiſteret, quamvis ab altero item accurrente truderetur.

invocatio. 54 Franciſcus Daidone, filiolas aovennis Vincentii Daidonae chirurgi ante laudati, labebatur e ſcala, non per gradus devolvendo, ſed a latere, ita ut ob altitudinem ſcalæ evidens eſſet mortis periculum. Sed qui cadentem videbant, S. Roſaliæ opem implorarunt, atque invenerunt puerum ſtantem in terra & ſalvum, modice tamen læſum a ferro, quod e ſcala in ipſum deciderat.

A *ciderat. Porro teſtatus eſt infans, quod ſentiret inter cadendum, ſe ſub axillis ab aliquo ſuſtentari, ac leviter in terram deponi.*

S. Roſalia a diverſis *Duo alii ejuſdem cognominis Daldone, ambo febri, vomitu, glandibuſque peſtilentibus ad extremum vitæ periculum adducti, fuere ſanati ſola applicatione lapidis ſepulcralis* S. Roſaliæ *eodem die* xo *Julii, unus ſpatio viginti quatuor horarum, alter brevi tempore.*

obtenta. 55 *Caput, in quo hæc omnia notavit, Caſcinus concludit alio beneficio, ex quo ortum eſt contentionis aliquid, quod vertit in laudem Sanctæ. Hieronymam di Aragona, infantem infirmam, inſpexerant medici atque ex glandibus peſtilentibus pronuntiaverant peſte infectam. Hæc ds ſanſa teti domui, in qua habitabant viginti perſonæ, communi hominum commercio erat interdictum. Sequenti die domus incolæ contenderunt, ſibi injuſte aliorum commercio interdictum eſſe, ideoque miſſus eſt primarius urbis medicus ad judicandum de illa lite, uno ex prioribus mediis comitante. Adducta eſt infans, nec ullum*

B *in ea deprehenſum eſt peſtis indicium, ſtupente medico, qui ſigna peſtilentiæ in illa pridie agnoverat. Hinc creſcente domeſticorum contentione contra medicum, hujuſque ſtupore, anceps hæſitabat medicus primarius, quando mulier aliqua ex interiore domus parte exclamavit: Dicite, dicite pro amore Dei, & ad laudem Sanctæ, infantem eſſe ſanatam oleo ipſius lampadis. Ad quam vocem ceſſavit contentio cum gloria* S. Roſaliæ.

CAPUT III.

Alia miracula & beneficia, relata a Caſcino cap. 15 in confirmationem reliquiarum S. Roſaliæ.

Percipitur a multis ſuavis odor reliquiarum. C *Caſcinus lib. 1 cap. 15 mirabilia & beneficia narrat non pauca, quibus veritas reliquiarum S.* Roſaliæ, *jam ante aliis rationibus probata, etiam confirmatur. Cum autem in hoc prolixior ſit, quam in ceteris, ea compendio huc ita tranſferam, ut tamen nulla alicujus momenti adjuncta omittere decreverim. Primum ſignum, ſeu liberationem Siciliæ a peſte, quia abunde relata eſt, breviter ſolum perſtringie. Deinde de ſuavi reliquiarum odore a multis perceptо, de quo ſubinde jam facta eſt mentia, memorat ſequentia. Primo aſſerit ſuavem illum odorem perceptum fuiſſe ab initio inventionis, ſed ſolum a quibuſdam, & numquam ab omnibus; ſeque in diuturna reliquiarum recognitione ſæpe audiviſſe, odorem illum laudari a multis; at ſemper ingenue confeſſum eſſe, a ſe non percipi. Secundo teſtatur, ſe tandem, cum fragueret lapidem, cui aliquod os erat infertum, nihilque de reliquiarum odore cogitaret, improviſo tanta ſuavis incognitique odoris fragrantia fuiſſe perfuſum, ut odorem illum nulla odoris teterni ſimilitudine explicare poſſet. Cum autem ad ipſum odorem invitaret ſocios, a nullo nunc fuiſſe perceptus, fieri illi aliis vicibus dictitaſſe ſe ſuavem percipere odoris fragrantiam. Idem ſibi ſecunda vice accidiſſe teſtatur, & numquam poſtea.*

57 *Tertio Eraſmus Salato, unus e doctoribus medicinæ, qui ad recognitionem reliquiarum fuerunt adhibiti, particulam oſſis, cui nonnihil terræ adhærebat, ſecum domum portavit, atque aquæ impoſuit. Hoc facto, aqua ipſa concepit odorem quaſi aquæ roſaceæ, qui a multis fuit perceptus: eaque ex ſanſa aqua ipſa diligenter fuit ſervata. Addit auctor, idem tam multis aliis contigiſſe, ut nimis prolixum eſſet, ſingula referre. Quarto cum conſtet aquam roſaceam mutari nonnihil odore & colore, quando affunditur aqua pura; aliqui reverenter ſuperiori voluerunt, an idem contingeret in aqua illa, quæ tantam odoris ſuavitatem ex impoſitis S. Roſaliæ reliquiis conceaverat. Quare experimentum iſtud bis ſumptum eſt, præſentibus multis, ſemel in domo dominæ Vincentiæ Luccheſe, probatæ virtutis matronæ, atque iterum in collegio Societatis Jeſu. Sumpta eſt aqua roſacea, cique affuſa eſt aqua pura: mox color aquæ roſaceæ mutatus eſt & odor imminutus. Allata ſimiliter eſt aqua, cui odor ex impoſitis Sanctæ reliquiis inhæſerat; eique eodem modo aqua pura eſt affuſa. Verum color hujus aquæ mutatus non eſt, odor vero adeo auctus, at ab omnibus non ſine ſtupore jucundo* E *deprehenderetur magis quam ante. Audierat hæc P. Franciſcus Sparacino, nonnullis reliquiarum particulis donatus, ac ſimile experimentum ſuperi voluit Calatagironi in collegio Societatis Jeſu. Vaſi impoſuit lapidis ſepulcri* S. Roſaliæ *fruſtulum, quantum eſt granum milii; eique infudit aquam copioſam. Mox aqua illa facta eſt odoriferæ inſtar roſaceæ. Evacuato deinde vaſe, iterum & tertio exiguæ iſti particulæ affuſa eſt aqua pura, quæ toties contraxit odorem roſaceum, præſentibus multis Societatis Jeſu Patribus & ſtupentibus de miraculo.*

Ex Caſcino.

quam cui erant impoſita, etiam facere vim odoriferam.

58 *Porro dubitari nequit, quin hæc occaſionem dederint bibendi aquam, cui vel reliquiæ vel lapis ſepulcri* S. Roſaliæ *fuerat impoſitus, uti felicitſime contra morbos quoslibet factum, multis exemplis jam dictmus. Inter primos fuit P. Joſephus Agoſtini Societatis Jeſu, & ſocius Caſcini in recognitione reliquiarum. Laborabat hic a menſibus tredecim gravi dolore dexteri humeri, iſque tantum acreverat, ut difficulter divina Myſteria peragere poſſet, & minus etiam quietem capere. Icaque ſacras* S. Roſaliæ *reliquias aquæ impoſuit, eamque bibit, brevi pene præmiſſa. Vix tantum interfuit ſpatium, quo pota aqua ad ſtomachum pervenire poſſet, cum ſentit quaſi manu aliena gravitatem humeri ſui ac dolorem auferri; ſubitoque vibrans brachium ex cubiculo exiit, aliis Patribus obtentam gratiam communicare feſtinavit.*

Brachii dolor tali aqua ſubito ſublatus:

59 *Mirabile eſt, quod ſequitur apud Caſcinum, ubi refertur hoc ſenſu, ſed multo prolixius. Vincentius Barbera, architectus civitatis Panormitanæ & pictor, particulam habebat reliquiarum* S. Roſaliæ, *ſed eam abſconditam ſervabat, donec iis de approbatione eſſet deciſa. Die* xv *Februarii audivit approbationem eſſe decretam, ciſi necdum eſſet promulgata. Mire lætatus hoc nuntio, ſtatim eadem veſpera cum ſuis accedit aliquos Patres e ſocietate Jeſu, qui alias Sanctæ reliquias viderant, ut earum audita ſimilitudine ſe magis ſecurum redderet. Reverſus domum, rem communicat uxori, quæ lætatur, ut ſimul reliquias illas venerentur. Cum autem chartam, qua involutas tenebat reliquias, domeſticis omnibus vellet oſtendere, infans ipſius Franciſcus, octodecim menſes natus, quem ami-*

reliquiæ ab infante mirabiliter honorata:

Ex Cascino. ta vel matertera geſtabat in brachio, vi cepit ſe geſtantis brachio evolvere, evolutuſque ſe primus in genua provolvit, manu quoque ſignificans, ut idem facerent alii; deinde vero expedite pronuntiat, ſancta Roſalia, eaſdemque voces alacritate magna quater repetit, licet antea necdum vocet ullas proferre ſoleret, niſi forte Mamma & Tata: demum tot gſtibus inſtabat, ut reliquiæ ſibi traderentur, ut pater eas in manus daret infantulo, qui eas primus omnium reverenter exoſculatus eſt. Hæc omnium domeſticorum teſtimonio firmata fuiſſe, teſtatur Caſcinus.

Item ab alia puella quæ ſimul ſanatur. 60 Huic ſimillimum eſt, quod ſubjungit, quodque eodem fere tempore factum teſtatur. Puella tredecim menſium ægrotabat. Hujus pater acceperat particulam reliquiarum S. Roſaliæ, qua infantem tacturus accedebat. Infans vero nihil edocta, viſo patre, pronuntiat, S. Rosalia, in lecto ſe elevans, ac ſubito ſanatur.

Varia beneficia 61 Alterius generis eſt, quod deinde prolixa narratione exponit Caſcinus, quodque brevi compendio hus transfero. Franciſcus Morillo Societatis Jeſu en villo quodam videbat Panormum
B per mare, quando ventus ſubito factus eſt contrarius & tam vehemens, ut mare præter modum intumeſceret, atque apertum eſſet naufragii periculum. Timorem augebat non obſcura, quodque cymba amiſſa eſſet, dum eam attrahere conabantur: ut ita tectam evaderent. Quapropter opem S. Roſaliæ, quam pia pietas ſalutoveant, dum montem Peregrinum præternavigabant, implorare cœperunt, & non prope novem apparuit cymba, nec tamen ea vice apprehendi potuit, quod fluctu vehemente ſurſum dejiceretur en oculis. Cum mœſti eſſent nautæ, hac ſpe fruſtrati, cumque cymbam per tenebras quærere non poſſent; hortante Franciſco Morillo, qui S. Roſaliæ reliquias ſecum habebat, ad itentatas preces convertuntur, nec fruſtra. Quippe cymbam viderunt prope navem, eamque invenerunt illæſam in tanta tempeſtate: nec mora, in cymbam ingreſſi, remiſque adnixi, tam cymbam quam navem, quam ei alligaverant, feliciter ad terram perduxerunt prope montem Peregrinum.

navigantibus 62 Hinc beneficio alia quadam ſeries facta
C ſubduntur ob ſimilitudinem. Lembus in mari Siculo impetebatur a navi inimica tam propinqua, ut nec fugere poſſet nec reſiſtere. Qui lembo vehebantur, ubi agnoſcebant periculum, vota fecerunt S. Roſaliæ, nec fruſtra, quantum colligitur ab eventu. Dum enim ceteræ navis inimicæ vela verrere laborabant ad lembum melius apprehendendum, ita ſe implicarunt, ut ille interim ſe longe ſubduxerit, & feliciter ad terram pervenerit.

præſtita. 63 Præterea non pauca beneficia navigantibus a S. Roſalia fuiſſe præſtita, colligitur e multitudine tabellarum votivarum, quibus eccleſia Sanctæ ejuſque ſpelunca in monte Peregrino jam olim abundabat. Ex his unum narrotur hoc modo. Quatuor Patres Societatis Jeſu e regno Neapolitano vela faciebant in Æthiopiam: atque inter hos erat P. Joſephus Pamo, cui nonnullas S. Roſaliæ reliquias dederat Caſcinus. Horum navis, bis arci tempeſtate jactata fuit & periclitata; primum in ſinu Joiæ*, qui eſt in ora
* Gioia Calabriæ ulterioris; deinde prope inſulam Ca-
* Capri preæam*, non longe a Neapoli. Uterque tamen vice feliciter evaſerunt, & ſalutem ſuam uttel. bucunt S. Roſaliæ. Nam in prima tempeſtate P. Joſephus Pamo thecam, in qua erant Sanctæ reliquiæ, funi alligatam immiſit mari exiguo ſolum tempore, & mox mari tranquillitas redit: D atque eodem fere modo tempeſtas quievit altera vice prope Neapolim.

Hernia 64 Pergit deinde auctor ad alia beneficia, quorum hoc eſt primum. Quiſpiam, cujus nomen non indicatur, viginti annis hernia laboraverat inſanabili. Hic concepta fiducia de S. Roſalia, cujus miracula audierat, pedes adire voluit montem Peregrinum; ſed in media via ſubſiſtere coactus eſt, quod vires deficerent. Cum autem teſtis ſederet, & non ſociis modo, ſed etiam S. Roſaliæ ſe excuſaret, quod iter non poſſet perficere; animatum ſe ſenſit ad iter proſequendum, monque ſe ſanum deprehendens, mieantibus ſocius, reliquum itineris curcendo peregit: humillimaſque Sanctæ agens gratias, ferreum ligamen, quo uti coactus fuerat, lætus depoſuit in monte Peregrino. Factum id eſt poſt primam expoſitionem reliquiarum S. Roſaliæ die 15 Aprilis.

quorumdam 65 Eodem malo novem annis venatus fuerat Fr. Ludovicus a S. Michaele, reformati Ordinis S. Auguſtini, quando XXII Novembris nudis pedibus ad montem Peregrinum ivit, ſicut voverat. Poſtquam ſumme labore eo perveneat, gratias egit S. Roſaliæ de itinere perfecto, novam ſimul flagitans gratiam: & mox ſe malo ſuo liberatum ſenſit. E

ſanata: 56 D. Antonius Franciscus ſacerdos ſimili malo per annos quindecim laboraverat, quando ſpeluncam S. Roſaliæ inviſere voluit, ſperans ibidem ſe ſanandum. Verum finis ſanationi obtenta ceſſit; neque tamen de illa obtinenda deſperavit: ſed ad alia pietatis exercitia converſus, ligamen, quo ſempre contra malum ſe munierat, cumpi ſenſit: auctaque hinc ſpe, Miſſæ ſacrificium obtulit, votiſque quibuſdam nuncupatis, ſe ita reperit liberum, ut alio egeret ligamine.

alia 67 Honophrius Buonarota laboraverat diu fiſtula inveterata ſub coſtis, diverantque medici graviue affligendum infirmum, ſi illa conſolidaretur. Evenit, ut dixerant: clauſa fiſtula, infirmi latera, pectus, aliaque corporis partes tam male affecta ſunt, ut de vita ipſius deſperaretur. Cum autem ſperaret, ſe ſanandum patrocinio S. Roſaliæ, in ſedili portatus eſt ad ſpeluncam: ibique Sanctam pie cœpit invocare. Paulo poſt F ſomno correptus obdormivit; ac ſanus deinde e. vigilavit: nam ſponte vurſum aperta eſt fiſtula, pœ quam mali humores ſe exoneraverunt, & ſic recreatus ac fortis, gratias Sanctæ egit, ſanuſque & alacer domum rediit.

corporis mala 68 D. Philippus Salonia gravi capitis inflammatione viſum peorſus amiſerat, & jam quinque menſibus, adhibita nequidquam arte medicorum, uſu oculorum caerbat. Invocata frequenter S. Roſalia, de cujus ope fidebat, eadem duci voluit ad ſpeluncam montis Peregrini, eoque pedes pervenit ductoris ſubſidio. Diu ibidem orovit, ac ſequenti etiam die ſacra Communione refectus eſt. Verum, non impetrato viſu, domum repetiit, ſe divinæ providentiæ totum permittens; non tamen ſine ſpe viſum recuperandi. Cum autem eſſet in cedibus, pergens ſempre oeaae, exclamavit, ſe, quantum exiſtimaret, videre, & quidem videre S. Roſalium: idem paulo poſt rurſum accidit, audiente ductore, quid diceret, ſed nihil vidrute. Incertum tamen ipſi erat, an hæc ab imaginatione proceſſiſſent; an vero etiam oculis corporis Sanctum ad momentum vidiſſet. Attamen ſpe biſco angebatur, pergebatque pee viam oationi inſtare, donec jam

tertio

A *tertio Sancta ipſi appareret, quod factum, quando orationem de ipſa recitabat. Majus hac vice lumen vidit, atque oculis apertis, ita ut non ferens tantam lucem, humi laberetur inſtar mortui, atque ita jaceret per medium horam, mirante ſocio, qui nihil videbat, ac fruſtra ipſum excitante. Surrexit tandem apertis oculis, & omnia recte cernens. Teſtatus etiam eſt ſe in lapſu illo vidiſſe* S. Roſaliam, *ac longe clarius quam duabus prioribus vicibus, tanquam fulgur ante ſe coruſcantem, ac vocem audiviſſe dicentis* Redi ad ſpeluncam. *Qua de cauſa ſtatim reverſus eſt ſine auxilio ductoris, utpote jam clare videns, ut Sanctæ gratias ageret in ſpelunca, ubi eodem die cum Eremitis vicini monaſterii hymnum* TE DEUM *decantavit, ac poſtridie ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium obtulit, mirantibus omnibus ac Deum laudantibus, qui eum duobus diebus præcedentibus cæcum ibidem viderant.*

ablata. 69 *Fr. Placidus a ſanctiſſimo Sacramento, Auguſtinianus excalceatus in conventu S. Nicolai Tolentini, ita laborabat, ut nec alterum bra-*
B *chium movere poſſet nec collum, atque uno oculo prorſus eſſet captus & altero parum cerneret. Cum autem pia per conventum inſtitueretur ſupplicatio cum reliquiis S. Roſaliæ, dum hæ ante cubiculum ipſius erant, humi ſe projecit miſericordiam implorans, ac mox de terra ſurrexit perfecte ſanatus.*

CAPUT IV.

Alia beneficia & miracula, a Caſcino relata cap. 16.

Duæ mulieres peſte laborantes

C*Aſcinus cap. 16 narranda ſuſcepit beneficia cujuslibet generis, omiſſis fere omnibus ſanationibus a peſte, ex quibus ſe duo tantum hic exponere aſſerit, quia reliquis magis ſunt inſignia ob adjunctam apparitionem. Primum eſt de muliere, quæ ſeptemdecim diebus peſte laboraverat, quæque merti tam videbatur propin-*
C *qua, ut jam mandatum eſſet, ut carrus veniret mane ad corpus ipſius avehendum ad ſepulturam. Venit ſtatuto tempore carrus, ſed mulier ſana exierat lecto: narrabatque ſe nihil ſumpſiſſe, niſi parum aquæ, teræ & lapidis ſepulcri S. Roſaliæ: Sanctam vero noctu ſibi apparuiſſe, ſaltoque ſupra ſe crucis ſigno, ſanitatem momento reddidiſſe.*

ab apparente Roſalia ſanata: 71 *Alia gravi quoque laborans peſtilentia, noctu vidit formam beatiſſimæ Virginis Matris Dei, ac cum ea aliam Dominam admodum ſpecioſam* [ita nominabat S. Roſaliam, inquit Caſcinus.] *Hæc infirmæ appropinquabat. At ea clamabat, ut abſconderet, aut ſaltem aceto ſe lavaret, nimirum ne peſte afflaretur. Reſpondebat illa, nullum eſſe periculum, & ne ipſam quidem morituram. Tum propriis manibus tetigit quinque corporis loca peſte infecta, eademque lavit: aquamque infirmæ bibendam obtulit, dicens ſic ſanandam, quemadmodum revera contigit, Sancta eidem rurſum apparente, eamque juvante. Ab hiſce ita enarratis ad alia progreditur laudatus auctor.*

multis 72 *Joſephus li Moli filiolam habebat quadrimam, Annam nomine, filium vere duodennem Matthæum. Illa febri laborabat acutiſſima, filio*

gravit dentium dolor nullam concedebat quie- Ex Ca-
tem. Pater pro medicina utrique applicuit a- SCINO.
quam S. Roſaliæ ſæpiſſime jam memoratam, qua filiola intra tempus matutinum convaluit, & filii dolor momento fuit abactus.

73 *Gratia Caſale calculo tam graviter affli-* e morbis
gebatur, ut morituram ſe ceſſeret. Applicuit lateri dextro reliquias S. Roſaliæ; & dolor mox ceſſavit: ac paulo poſt lapillum ejecit notabilis magnitudinis. Similis gratia obtigit P. Franciſco Guidara Societatis Jeſu, qui antea fuerat medicus. Hic etiam calculorum dolore gravitee cruciabatur, quando adhibitis fruſtra medicinis, reliquias S. Roſaliæ ſibi applicuit. Intra ſpatium, quo pſalmus Miſereree *bis poſſet recitari, ceſſavit dolor: deinde poſt mediam horam aut paulo amplius calculum effudit bene magnum, quem minores ſecuti ſunt poſtridie.*

74 *Vincentia, uxor doctoris Pompilii di Ana-* varsit
ſtaſio, officulum per guttur eo uſque dimiſerat, ut inhærente officulo ſuffocanda videretur. Tantu expoſita periculo, ac memor S. Roſaliæ, mox conabatur dicere, S. Roſalia, adjuva me, ſed E
voces formare non ſatis poterat ob difficultatem reſpirationis. At recordata, ſe aliquid ſecum habere de lapide ſepulcri S. Roſaliæ; illud mox profert, ac gutturi admovet, Sanctam ſimul mente invocans. Mirabilis ſanctitas! ſimulac fruſtulum iſtud lapidis guttur attigit, officulum, quo ſuffocabatur, per os ipſius exſilit ad ſpatium trium palmorum, ſepertumque eſt tinctum ſanguine, quo præſtantia beneficii clarius appareret.

75 *Hujus filiæ Nymphæ, quæ nupta erat do-* & mortiferis
ctori Fabritio Scarfelotti e San Baſilio, non minor collata fuit gratia. Hæc acuta febri, per decem dies noctesque continuata, ad extrema erat deducta, nec confiteri poterat ob perpetuam deliria. Aderat confeſſarius e Societate Jeſu, ſed ne per ſigna quidem impetrare poterat tantum, ut abſolutionem auderet impertire, quod non loquela modo, ſed ſenſu quoque eſſet orbata. Qua de cauſa ad precec, & præcipue ad patrocinium S. F
Roſaliæ confugerunt præſentes, ac primo nonnihil aquæ ſapo dictæ ori infirmæ per vim aperto infuderunt; ac deinde Sanctæ reliquias eidem admoverunt. Nihil tamen eo die videbantur proficere, niſi quod infirma os aperuerit ac ſemel iterumque dixerit, SANCTA ROSALIA, *quibus vocibus in ſpem erecti ſunt præſentes. Tota nocte ſequente in tali manſit ſtatu, ut quinque medici, qui infirmæ aſſiſtebant, deinde teſtati ſint ſe cogitaſſe non ſupervicturam ultra horam unam. Inter illos proprius ipſius frater, qui nunquam aberat, affirmavit, ſe decem facile ſigna lethalia in fronte ſua deprehendiſſe. Verum quando aurora ſequentis diei aderat, & illuſcebat, audita eſt alta voce matrem alloſque vocare domeſticos, quibus dixit.* Sum ſana per gratiam *S.* Roſaliæ. *Deinde ſubjunxit:* Non auditis muſicum? audite, audite angelos. *Non credidit ſanam mater, quia verba illa minus expedite proferebat; ſed delirantem haud dubie exiſtimavit. Cum tamen & confeſſarium deſideraret; ille votatus cito adfuit, & melius loquentem, ac recte confitentem invenit. Hiſce erectus in ſpem maritus quædam Miſſæ ſacrificia curavit offerenda; uxoremque oleo lampadis S. Roſaliæ ungendam. Hac unctione tam cito convaluit infirma, ut cibum ſumpſerit, & ſine alio remedio fuerit ſana. Tam ſubita viſa eſt Caſcino hæc ſanatio, ut quaſi momento factam aſſerat, præſertim quia tam gra-*

Ex Cascino.

vie erat inficmitas, ut medici aſſerurint ſanari non potuiſſe ſine miraculo. Nam hæc ratio evincit, clare ac evidenti miraculo ſanatam eſſe, & ſubito etiam convaluiſſe; nec tamen ſanatio momento eſt peracta, atque ea de cauſa dixit, quaſi momento. Ceterum Nympha poſt ſanationem ſuam varia miuute narravit de habitu & forma pulcherrimæ S. Roſaliæ ſibi apparentis, de verbis ipſius, dicentis, ſuas eſſe eas reliquias, ac de muſica angelorum audita, quæ audiri perſtrinxit breviter.

ſanati.

76 *Vincentia di Maggio morti ſum vicina erat, nec vitam deſiderabat longiorem. Ab jubenti confeſſario, ut ſanationem ſuam regueret, obediit; & ad S. Roſaliam confugit. Apparuit ei Sancta habitu eremitico, & agrotam momento ſanavit. Hæc autem tanto ſimul ſpiritus fervore donata fuit, ut Sanctam imitaturn votum virginitatis nuncupaverit, & capillos abſciſſos ad ſpelancam ipſius miſerit, ubi multa ſimilia apenſa teſtatur Caſcinus.*

uti & infans,

77 *Infans, ſexdecim dies natus, cum lacte mus per dies quatuor a lacte prorſus abſtinuiſſet, defunctus eſt certe ut credidit, & aſſerunt Caſcinus, Verum pater, natione Hiſpanus, imaginem S. Roſaliæ ſupra mortuum infantem poſuit, tantaque fide ecavit, ut infans oculos aperuerit, ac ſe moverit; mouque ſanus lac matrem fugere coperit.*

B

& puella qui credebantur mortui,

78 *Puellula quoque in vico Hiſpanorum in fontem valde profundum decideraut, diuque ibidem manſerunt immerſa: nam quæſita erat per totum vicum, priuſquam ſciretur ſubmerſa. Cum non inventa eſſet, & quiſpiam diceret, infantem circa fontem fuiſſe viſam; pertica in fonte quærere cœpecunt, ac tandem infantem invenerunt ſubmerſam. Summus erat parentum dolor; at fides non minor: tanto fervore inſtiterunt precibus apud S. Roſaliam, ut Infantem receperint vivam & valentem.*

Sanctæ cuidam mortem ſuam tri. duo ante revelat;

79 *Franciſca Sieri variis S. Roſaliæ experta eſt favores. Primo adierat montem Peregrinum, ubi vinea erat tanta, ut quis ſclopo manum ad moveret, globum autem per errorem recta in caput Franciſcæ dirigeret. Illa S. Roſaliam ſubito invocaverat, & ſic illæſa fuit: nam globus plumbeus in velo capitis & in capillis ipſius hæſit, ibique viſus a multis. Secundo agrotans inviſit corpus Sanctæ in eccleſia Panormitana, ibique levi ſomne correpta convaluit. Hoſce experta favores, de tertio non dubitavit. Apparuit ei S. Roſalia, nenuitque ut ad mortem poſt triduum obeundam ſe ſacra confeſſione & Communione præpararet. Paruit illa: confeſſa eſt de peccatis, & ſacrum Communionem tribus diebus continuis ittravit. Menita rurſum eſt nocte ſequentis diei, uti & nocte tertia. Monitionem quoque illam ſecreto indicavit confeſſario ſuo, & duobus aliis ſacerdotibus magnæ probitatis. Neque decepta eſt: nam levi tacta eſt infirmitate die Sabbati; ac die Lunæ, qui tectius erat, animam Creatori ſuo reddidit,*

C

aliam ad mortem. dum ſuaviter invitat.

80 *Mirabile eſt, quod ſequitur, & præcedenti tatenus ſimile, quod felicem mortem S. Roſalia clienti ſuæ pranuntiverit. Antonia Micendina, piiſſima ſeptemdecim annorum puella, diuturno morbo ad extrema erat deducta. Cum autem ut mortua aliquamdiu jaciuiſſet, & ut mortua a matre aliiſque præſentibus plangeretur, tamquam e ſomno evigilans, matri dixit: Mater, cur plangitis? Mortua non eram, ſed ſuaviſſime dormiebam: O quam magna vidi! Cum vero mater cegnret, ut ea ſibi diceret, diu noluit: ſed voluit Cardinalem archiepiſcopum advocari, ut ipſi ea ecferret. At, non audente matre Cardinalem accerſere, ita later ipſas convenit, ut vocaretur confeſſarius, qui omnia deinde Cardinali diceret. Verum, non inventa confeſſario, rurſum inſtitit mater, ut ſibi viſa reſeeret. Cui tandem filia dixit, a S. Roſalia gratiam ſibi factam nocicndi: nam velle Sanctam, ut ipſa ſecum eſſet in ſupplicatione. Hæc ter ab ipſa fuiſſe repetita, non voce puellæ moribundæ, ſed virili & forti, mandaſſeque ut cardinali dicerenne, teſtati ſunt præſentes. Deinde poſt quadrantem & mediam horæ, compoſito corpore claudſque oculis ſuaviter exſpiravit.*

D

Nonnulli

81 *Poſt hæc Caſcinus refece beneficia nonnulla, impetrata abiis, qui laberabant ad honorem Sanctæ, quando inſtituenda erat ac quando inſtituta eſt celebris illa ſupplicatio, qua corpus approbatum primo vice per urbem fuit portatum. Stabat aliquis, cujus nomen non dicitur, in ſcalis excelſis ad parietem quemdam exornandum, quando ebdn tranſiens ſcalas evertit, beminemque ita dejecit, ut concrendue videretur; nihilominus tam ecat illæſus, ut laberem mox reſumere potuerit. Alia ebdn mulierem ita ad parietem preſſit, ut præſentes contritam crederent; ſed tutaſtam reperernnt. Equus marchionis della Rocca ita pec ebdam contuſus fuit, ut ipſe ex equo præcipitarctur: equus tamen & eques fuere illæſi. Hiſce merito addit, mirandum eſſe, in tanta hominum, equorum & rhedarum per plateas commeantium multitudine, quanta fuit eo tempore, nullum aceidiſſe infortunium.*

E

in gravibus periculi

82 *Duo alio tempore facta bit jungit ob ſimilitudinem. Dominus Joannes de Torres cum militum coborte ncedebat, ut excubias mutaret ante palatium regium, in armis ſtante coborte alia, quæ de ſtatione decedebat, quando equus, quo vehebatur, ſubito exterritus in lanceam conturbatæ Nocra, quam protenſam tenebat ac in terra firmatam, ſic invehit dominum ſuum, ut hic equo deciderat. Tranſivit lanceu thoracem ipſumque induſum, corpus tamen prorſus erat illæſum: quod S. Roſaliæ favori attribuit, quia illam ſubito invocarac.*

F

illæſi.

83 *Clarius micaculum eſt, quod ſequitur. Vir probus equo vehebatur cum uxore retro ſedente, & cum filio, quem brachio tenebat. Cum autem tranſiret per viam nugnſtum mentis Gebel Ros juxta præcipitium, equus improviſo ſic exſiliit, ut mulier decideret, ac vir ipſe cogeretur infantem dimittere, atque equo exſilire. Mox equus in præcipitio conſtitit, & omnes tres inventi ſunt ſine ulla læſione: nam S. Roſaliam equo ſe dejicieus pie invocarat.*

Maleficia abiata,

84 *Subjungit Caſcinus quædam beneficia enumerata præſtita, quorum hoc eſt primum. Mater Hiſpana, D. Maria Figueroa de Torres, magico maleficio credebatur affecta. Quando adhibebantur exorciſmi ſacri, tam male habebat, ac ſi mocturn eſſet, quod ad vomitum urgeretur, nec tamen vomere poſſet. Præſens aliquando fuit meus memoratus dominus Joannes de Torres, qui particulam habebat oſſis S. Roſaliæ. Hanc ille particulam aquæ impoſuit, & nonnihil ex ea bibere mulierem juſſit. Pota aqua, mox vomere cœpit maſſas quaſdam capillorum. Etuſdem aquæ potationem ccpetiit quatuor ſequentibus diebus, ac ſemper aliquid ſimile evomuit, adjunctis etiam quandeque aciculis, donec perfecte ſit ſanata.*

Hæc

A *Hæc coram multis teſtibus facta, affirmat auctor. Similem quoque gratiam eodem tempore alteri præſtitam teſtatur, quæ ſumpta ſimiliter aqua S. Roſaliæ, maleficorum præſtigias per vomitum ejecit, ac ſanata eſt.*

ac dæmoniaci 85 *Antonia Leuti a ſeptendecim annis erat energumena, dixeratque, dum appropinquabat feſtum S. Roſaliæ, ſe moriturum ſequenti Sabbato. Qua de cauſa filius ipſius, ſuſceptis ante jandictiſſimis Sacramentis, ipſam vehementer teſtantem perduxit ad eccleſiam metropoliticam, nec tamen pertrahere potuit ad ſacellum, in quo ſervatur corpus S. Roſaliæ, cui multas dicebat injurias. Verum ad nomen illius Sanctæ quatuor dæmones, ut creditum eſt, ſtationem ſuam reliquerunt, extinguentes candelam longe poſitam, quemadmodum ſe pro ſigno facturos prædixerant. Quintus demum poſt cancellos ferreos vehementius percuſſos, quam fieri poſſet a femina, ſimiliter egreſſus eſt, ac feminam, quæ vexabatur a quinque malignis ſpiritibus obſeſſa, reliquit liberam.*

expulſi. 86 *In die autem corporis ſolemniter tranſlati*
B *multos fuiſſe expulſos malignos ſpiritus, eademque per totam Octavam continuata beneficia, aſſerit Caſcinus. Ex hiſce unum refert nominatim, teſtaturque illud accidiſſe e regione collegii Societatis Jeſu, ſe multiſque Patribus præſentibus, ac coram innumera populi multitudine. Mulier valde honorata atque honeſta a malignis ſpiritibus vexata fuerat per annos ſeptemdecim ſine remedio. Hæc e regione altaris ante collegium ecclii ſedebat modeſte, omnemque ornatum contemplabatur, donec arca S. Roſaliæ pervenijſſet ad initium iſtius plateæ. Verum, ubi eo pervenerat, priuſquam ibi illius alius arcam adhuc longe diſtantem vidiſſet, ſubito arrepta, elamare repentino & ſalta in arca palliumque dejiciens, ac capillos, eriſpans, omnibus notum fecit, ſanctam arcam appropinquare, ſeque inde torqueri. Non ad ſtridores & injurias delapſus eſt dæmon, per os mulieris dicens: Sta, canis: ſta, canis, idque tanta vi, ut mulier a quinque viris retineri non poſſet. Verum non potuit malignus ſpiritus præſentiam ſacrarum reliquiarum exſpectare, ſed exerta prius lingua præter modum extenſa & nigra, ante earum adoratum fu-*
C *git ac mulierem proſus liberam reliquit. Hoc factum die Lunæ 12 Junii, ſicut ipſe ſpiritus malignus præcedente die Lunæ prædixerat.*

Mirabiles quædam converſiones 87 *Ab hiſce ad mirabiles quaſdam infidelium converſiones progreditur. Mahometanus captus a Chriſtianis, diligenter diu bene ſuo ſervierat, comparatoque peculio libertatem ſuam emerat. Verum, abrupto commercio Panormi ob peſtilentiam, non poterat in patriam ſuam diſcedere: auditiſque miraculis S. Roſaliæ, ſperabat ſe per eam a peſte fore immunem: atque ea de cauſa imaginem ipſius ſibi comparavit, ac veſperis ſingulis lampadem ante eam accendit. Quia & ſpeluncam ipſius inviſerat, atque alia faciebat ad ipſam honorandam, acſi fuiſſet Chriſtianus, ut ejus patrocinio in patriam rediret. Grata fuere Sanctæ prædicta ſervitia: nam apparuit ipſi in ſomno, monuitque ut fieret Chriſtianus, dicens hanc unam eſſe viam, qua ad veram pateiam, ſeu ad cælum pervenitur. Attonitus quidem fuit hoc ſomnio; at non converſus. Porro ad patriam rediit deſiderans; jam cum alio Turca item libere ad iter erat paratus, quando Sanctæ reliquias ante inviſit, ut de beneficiis gratias ageret, & pro felici itinere oraret. Sequenti nocte iterum apparuit Sancta, ejuſque duritiam increpans, percuſſa mala ipſum exeitavit. Evigilans itaque & interne motus, vidit cubiculum ſuum magno lumine illuſtratum, & in eo Dominam miræ pulchritudinis; quam aliter explicare neſcirbat, niſi dicendo: Pulchra, pulchra, pulchra; multum, multum, multum. Hæc rurſum ipſe dicens; ut ſe faceret Chriſtianum, alioqui moriturum, diſparuit. Hæc apparitio virum quidem vehementer movit; ſed additam patriæ ſectæque ſuæ non ita penitus permovit, ut non fluctuaret ambiguus. Tertio demum dormienti viſa eſt ſancta Virgo, mortem certam & infernum prædicens, niſi converteretur; tactaque levitee mala diſparuit. Evigilans igitur omnem depoſuit dubitationem, ac mane ad pedes Cardinalis ſe projecit, baptiſmum flagitavit, eumque poſt ſufficientem inſtructionem pie ſuſcepit, vivens deinde de vocatione ſua latus ac contentus.*

Mauro-rum 88 *Mauras Algerii natus, cui nomen erat* Xiniffa, *mancipium erat Gabrielis Mas, & ſubinde aliquid pauperibus dabat ad honorem S. Roſaliæ. Apparuit ipſi Sancta in ſomno, præcepitque, ut fieret Chriſtianus: quod primo recuſavit. At iterum juſſus, rogavit nomen appa-*
E *entis, auditoque Roſaliæ jubentis nomine, dixit ſe baptiſmum velle ſuſcipere. Verum cum deinde parum attenderet ad promiſſionem in ſomno factam; reverſa rurſum eſt Sancta nocte ſequente, magiſque inſtitit, ut baptiſmum ſuſciperet, atque etiam rogata a Mauro, quo nomine in baptiſmo vocari deberet, Petri nomen cum eligere juſſit, deateram ipſius tangens. Quin & crucis ſigno ipſum in fronte ſignaſſe dicitur, his additis verbis:* In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. *Certe Mauras divino hoc ſomnio ita permotus eſt, ut poſt debitam inſtructionem ſuſceperit baptiſmum & Petri nomen, cui adjungi deſideravit nomen Roſaliæ ad honorem Sanctæ.*

infideperacta. 89 *Hiſce ſimilis additur converſio, at ſecius lium.*
cipium infidele, cui jam ætas erat ſenugiuta annorum. Quo huic modo ſuccurrerit S. Roſalia, ignoratur: ſed Sanctam ei ſuccurriſſe, ab eventu colligitur. Nam poſtquam aliquot diebus febri laboraverat, baptiſmum flagitavit, & Roſalinus vocari voluit ad honorem S. Roſaliæ. Cum
F *acdentee inſtaret, & morbus ipſius jam eſſet gravit, baptiſmus ei mox collatus eſt, datumque nomen* Roſulinus. *Deinde, vix duabus horis elapſis a prima mentione baptiſmi, animam felicter Creatori ſuo reddidit.*

Animalia etiam ſanata; 90 *Deinde advertit Caſcinus, in aliorum quæque Sanctorum Vitis legi, animalia ipſorum ope fuiſſe ſanata, & nonnulla exempla ſimilia narrat de S. Roſalia. Primo gallinæ quadam, quæ videbantur morituræ, ſemel iterumque ſervatæ ſunt terra ſepulcri S. Roſaliæ. Secundo caſtline unus moribundus, & alter pro mortuo habitus, medicatus eſt re quapiam ad Sanctam utcumque ſpectante.*

prodigia alia. 91 *Demum prodigia duo adducit, alterum de vite, quæ reciſa fuerat, atque iterum ſic convaluit per terram ſepulcri, ut uvas eodem anno produxerit. Alterum eſt de malo aurea, quæ in monaſterio quodam produxerat eamuſculum novorum florum in pervigilio feſtivitatis S. Roſaliæ, ſeu die 11 Septembris. Cum autem Superior monaſterii hunc vidiſſet eamuſculum dixit: Utinam multi eſſent, conducerent cras ad coronam S. Roſaliæ texendam in ſua feſtivitate. Annuit Sancta pio deſiderio: nam poſtridie mane*

EX MANCUSO.

ne tota arbor plena fuit floribus. Hactenus ex Caſcino, cujus mentem fideliter expreſſere conatus ſum.

CAPUT V.

Recentiora quædam beneficia compendio data ex Hiſtoria Mancuſi part. 5.

Puella Colonia ſanata.

MAncuſus part. 5 Hiſtoriæ S. Roſaliæ refert varia Sanctæ beneficia, partim antiqua, partim recentiora. Cum autem antiqua jam dederim, & nonnulla quoque ex retroriori bus occaſione cultus narraverim, hoc ſolum tranſferam alia, quæ necdum a me commemorata ſunt, idque faciam tanta brevitate, quanta fieri poterit. Reliquias Sanctæ Coloniam fuiſſe portatas, Sanctæque patrocinium ibidem non inutiliter fuiſſe implocatum tempore peſtis, narravi in Commentario num. 439. Porro inter beneficiis ibi obtentis refert Mancuſus § 7, citans auctoritatem P. Hermanni Crombach in collectione quadam Mſ. Res ita habet. Puella nobilis, Gertendis nomine, heres unita magnarum opum, anno 1636 peſtilentiæ malo tacta, eoque deducta erat, ut extremæ ſuſcepiſſet Eccleſiæ Sacramenta. Aderat ei confeſſarius P. Andrianus Horn, ceſſer Colonienſis collegii Societatis Jeſu, cum reliquiis S. Roſaliæ. Hic ſuaſit, at votum aliquod nuncuparet in honorem Sanctæ, cujus reliquiæ ei porrigebat exoſculandas. Vovit illa perpetuam virginitatem ſervare, ſi convaleſceret: ſubitoque revaluit iotegris viribus, inquit laudatus Crombach, addens eam adhuc ſuperfuiſſe ſanam anno 1670, quando ſcribebat.

mulier moribunda Mazarini,

93 Laudatus Mancuſus § 8 refert ſanationem moribundæ, factam anno 1680 Mazarini, quod oppidum eſt Sitiliæ in valle Netina. Teſtatur autem ſe totum factum habere ex ſcriptura diligenter examinata, juramentoque firmata anno 1711, quando mittenda erat ad curium epiſcopalem Syracuſanam. Compendium beneficii accepe. Agatha, uxor Petri Maggio, honeratæ conditionis mulier, tum abortu gemini infantis, tum iaſtitia meduttium ad extrema erat perducta, & jam moribunda, quando Alphius Iugala eam iaviſit. Hic, ubi diprehenderat nonnihil ſenſus infirmæ ſupereſſe, ſuggeſſit nomen S. Roſaliæ, monuitque ut votum aliquod in honorem ipſius nuncuparet. Paruit illa, ac vovit geeere veſtem modeſtam, qualis ibidem aſuepatur ab iis, quæ Sanctæ ſingulari titulo ſunt devotæ. Nuncupate voto, poſt horam loqui cæpit, motiuſque habere, id S. Roſaliæ attribuens: ac poſt duos teeſve dies e lecto ſana ſurrexit. Deinde prolis amans, promiſit ſe primæ daturam nomen Roſuliæ in honorem Sanctæ: nec din poſt tuncepit, feliciqne partu ſuo tempore edidit filiam, cui nomen Roſaliæ impoſitum.

item alia mulier.

94 Idem auctor § 9 palatium legati regis Hiſpaularum Romæ a ſeviente iſtic peſtilentia immune fuiſſe aſſerit, patrotinioque Matris Dei Immaculatæ, ac S. Roſaliæ iſtud attribuit. Præterea ibidem aſſerit, doctori Bartolo Maggio, cum oraret pro ſalute uxoris ſuæ Vincentiæ periculoſe egrotantis, viſam fuiſſe Mateem Dei, quæ ad preces S. Roſaliæ vittam reddebat uxori ipſius, quæ revera cito convaluit: conjuges autem in gratiarum actionem mutuo conſenſa ab uſu conjugii deinde abſtinuiſſe. Pro utroque facto laudat Mongitorium in Opuſculo, cui titulus: Panormus Mariæ devota. Similia haberi poſſunt pro beneficiis ab iis, qui gaudent tale quid ſibi obtigiſſe, & merito ſe gratos exhibent. Verum recenſeri debent inter minus clara minuſque certa. Quæ vero refert § 10, non libet huc tranſferre, quia non ſatis certa videntur, & modo utcumque diverſo referuntur a Tornamira in Idea conjecturali pag. 156.

Mauromancipii Mahometani converſio.

95 Mancuſus § 11 de converſione cujuſdam Mauromancipii Mahometani hiſtoriam narrat bene longam, quam compendio huc tranſfero. Anno 1694 Panormi pertuſoſis ſtomachi doloribus detumbebat mancipium, cui nomen Barca. Sæpe rogatus, ut fieret Chriſtianus, pertinaciter ſemper renuebat. Acceſſit P. Hieronymus Natale Societatis Jeſu eum reliquiis S. Roſaliæ, rogavitque ægrotum, an vellet bibere aquam, quam conſecraret cum S. Roſaliæ reliquiis. Annuit Barca, qui, licet Mahometanus, Sanctæ erat devotus, Bibit aquam conſecratam: rogatuſque, an baptizari vellet, mox conſenſit. Iterum rogatus, adjecit ſe Roſalinom vocari velle. Brevi interim ſanatur, ubi iterum de aqua illa conſeverata largitur bibera t. Vecum ſanatus vacillare cæpit in propoſito ſuo, diſſuadentibus converſionem ſociis quibuſdam perfidis, qui illi aderant. Itaque curſum correptus eſt priſtituli ſtomachi doloribus: ac ſic ad patrocinium S. Roſaliæ pro ſalute corporis ferventer ecturrit, & revera vomitu atræ bilis nonnihil eſt recreatus, ita ut ſomnum caperet. Dormienti apparuit Sancta, atque omnem exemit dubitationem. Multa de hoc ſomnio divino nacrat auctor: at mihi ſufficit dicere, eo ſomnio prorſus eſſe converſum. Narravit ille oſtenſum ſibi fuiſſe infernum, deinde purgatorium, ac demum cælum. Hiſce vero viſis, Sancta diſparuit, atque ipſe evigilavit perfecte ſanatus. Porro mox inſtrui voluit, atque in ipſo S. Roſaliæ feſto baptizatus eſt, ac Roſalinus dictus. Piſſime deinde vixiſſe Roſalinum teſtatur Mancuſus, qui eum novit.

quorundam converſio

96 Subdit auctor § 12 aliquot Mahometanos ita converſos, ut eorum converſio adſcribatur favori S. Roſaliæ. Primus ab apparente S. Roſolia dicitur miſſus ad P. Alphonſum Muguòs Societatie Jeſu, ut ab eo inſtrueretur & baptizaretur; idque revera factum eſt. De hac converſione quædam adjuncta me docuit P. Cajetanus Neto. Res contigit circa annum 1685. Mahometanus ille vocabatur Muſtafà, ac ætatem habebat ſexaginta circiter annorum, dum converſus eſt. Primo ut mancipium ſervierat in triremibus Siculis; ac deinde ad domeſtica ſervitia translatus erat a quodam ex præfectis triremium, qui inter alia ipſum jubebat lampadem accendere coram imagine S. Roſaliæ. Hoc cum diu feciſſet, ab apparente in ſomno S. Roſalia monitus eſt, ut fieret Chriſtianus, quia cito erat moriturus: miſſuſque ab eadem ad P. Alphonſum Muguòs in domo profeſſa Panormitana habit autem. Cum autem domum profeſſam Muſtafà adibat, vidit imaginem Sanctæ circa portam domus, dixitque Sanctam ſibi apparuiſſe eadem plane forma. Inſtructus igitur eſt baptizatuſque, & non multo poſt tempore defunctus. Ita teſtabatur Fr. Petrus Mira Societatis Jeſu, qui ſocius fuerat P. Alphonſi Muguòs ad inſtruendum Muſtafam, & ætate adno-

A admodum provecta ſuperverat, dum hæc ante paucos annos mihi communicavit P. Noto. Redeo ad Mancuſum.

Sancta attributa. 97 Alter laborans arthritide, etiamſi infidelis eſſet, inviſit ſpeluncam S. Roſaliæ in monte Peregrino, ibique oſculans pavimentum altaris, ſubito variis præſentibus enclamavit, ſe Chriſtianum eſſe velle, ſicut revera factus eſt. Duo alii cum hero ſuo ad ſpeluncam iverant, ut omnia curioſe luſtrarent. Verum herus unum ex illis cuntiavit ad Sanctam quoque honorandam; quod ubi ille tandem aggreſſus eſt, voluit mox fieri Chriſtianus: deinde alter quoque ingreſſus, mirantiſque ſocii ſui mutationem, idem quoque mox deſideravit: atque ambo inſtructi ſunt & baptizati. Quintus jam ſenex ſæpe monitus erat, ab ipſo etiam archiepiſcopo, ut fieret Chriſtianus; ſed pertinaciter reſiſtens, reſpondere ſolebat, id ſibi non eſſe dictum a S. Roſalia. Verum gravi infirmitate decumbens, improviſo clamare cepit: Vocate dominum archiapiſcopum, ut me baptizet, quia S. Roſalia vult, ut fiam Chriſtianus. Re audita, illuſtriſſimus archiepiſcopus Jacobus B Palafox accurrit ipſe ad mancipium: inſtructumque, quantum permittebat infirmitas, baptizat, dato illi nomine Roſalinus. Neque diu poſt pie defunctus eſt Roſalinus ille, eximium divinæ miſericordiæ documentum. Eodem fere modo converſus eſt ſextus, qui item ſub finem vitæ ſecreta monitione S. Roſaliæ fidem Catholicam dicitur amplexus, & paulo poſt mortuus. Addit auctor plures ejuſmodi factas eſſe converſiones; ſed de aliis ſibi non eſſe notitiam ſatis diſtinctam.

Alia quædam beneficia: 98 Laudatus auctor § 13 narrat varios favorec, interveniente S. Roſalia, præſitos piæ illuſtrique dominæ Catharinæ Venèru, baroni delli Magazzenacci, cui Sancta ſubinde apparuiſſe dicitur anno 1696 & 1697. Deinde § 14 narrat, ignic periculum bis depulſum poſt invocatam S. Roſaliam. Primum narratur actidiſſe Fratri cuidam Societatis Jeſu, qui ut agros magis redderet fertiles, incendium in iis excitaverat. Verum ventus exortus flammas eo deferebat, ubi grave metuebat periculum. Timens igitur imprudentiæ ſuæ damnum, in genua provolvitur, & votum nuncupat S. Roſaliæ. Mox ventus mutatur, flammaſque eo defert, ubi nullum erat C periculum. Factam hoc fratre ille dicitur jure jurando confirmaſſe P. Philippe Noto rectori Bivonenſi Societatis Jeſu. Aliud, ex Mongitorio relatum, ita evenſſe dicitur, Vitus Riccobeno, cum vicinum incendium ad vineam & ſilvam ſuam cerneret appropinquare, recurrit ad opem ſanctiſſimæ Dei Genitricis, & ſimul ad S. Roſaliam: atque ita vinea manſit immunis a flammis, & leviſſimum dumtaxat damnum in ſilva fuiſſe aſſeritur.

equus poſt lapſum e præcipitio illæſus: 99 Auctor § 15 narrat beneficium, quod contigit anno 1696 prope ſpeluncam Quiſquinenſem, ubi tunc præſens erat, ita ut de re cota optime potuerit eſſe inſtructus. Equus trunco alligatus, dum dominus ſacræ concioni intererat, evaſerat liber, ac vagando pervenerat ad ingens præcipitium. Dum autem herus, eccleſia egreſſus, equum accedit, ut reducat; equus præceps per rupes illac devolvitur atque ad imum delabitur. Omnes credebant mortuum, & revera inſtar mortui jacebat. Verum dum accedunt equum inſtaurari; ille ſe erigit, ac reperitur ſine ulla læſione. Hoc attributum favori S. Roſaliæ, quia præſentes, non minus timentes homini, qui equum in præcipitio ſtantem accedere nolebat, quam ipſe equo, Sanctam alta voce invocarant. Deinde § 16 exponit auctor favores factos illuſtri ac piæ virgini Panormitanæ, Antoniæ Ma- cuso. riæ Sandamiani, cui aic S. Roſaliam datam eſſe ab Immaculata Virgine magiſtram vitæ ſpiritualis: & tui mortem anno 1698 obitam a S. Roſalia prænuntiatam fuiſſe affirmat, laudans præſcio Mongitorium. Talia facta breviter ſolum perſtringo, quia vera quidem eſſe poſſunt; ſed non habent ea certæ veritatis indicia, quibus nituntur plerique beneficia & miracula ea Caſcino & Salerno ante commemorata.

100 Certius apparet, quod ſequitur. Redi- *tempeſtatis periculum ablatum:* bant ex Africa in Siciliam circa finem ſeculi XVII P. Franciſcus Raimondi & P. Michael Angelus Haghius, felicique navis curſu delati fuerant ad portum Liburnicum. Verum tum deinde præteveherentur agrum Romanum, ſæviſſima orta eſt tempeſtas, quæ omnem videbatur ſalutis ſpem eripere. Converſi ſunt Patres ad preces, ac nominatim Haghius S. Roſaliæ, cujus imago ſe habebat reliquias, opem implorabat, addito voto de inviſendo nudis pedibus monte Peregrino, ſi ſuperiores Societatis permiſerent. Vix finieram preces, inquit Haghius, cum navis, neſcio quo E mado, periculo ſoit defuncta. Inde ortus ventus ſecundus, qui ſemper pergens proſpere ſpirare, nos quatuor diarum ſpatio ſalvos & incolumes parduxit in Siciliam. Idem deinde narrationem ſuam ita confirmavit: Ego P. Michael Angelus Haghius confirmo, ut ſupra, anno MDCCVI, menſe Septembris, die III, in hac reſidentia Mazenſi Societatis Jeſu, in quorum fidem hæc omnia ſigillo Societatis munivi, paratus juramento munire.

101 Anno 1700, at ſubdit Mancuſus ex no- *favores* titiis Franciſci Piloſi, ſacellani in monte Peregrino, die XIV Julii ad eccleſiam montis Peregrini pertata fuit in ſedili uxor Franciſci di Carlo, quæ jam quinque annis nervorum contractione acutiſque doloribus ſic fuerat vexata, ut incedere non poſſet. Verum ante ſacrum altare ſubito ſanata, ſine ullius ope pedes domum rediit læta & alacris.

102 Anno 1702, menſe Septembri, ad ſpe- *variis* luncam venerunt quidam nautæ, ut votum perſolverent, quo nuncupato, piratarum Saracenorum manibus fuerant erepti.

F

103 Eodem anno, die XXVIII Auguſti, quæ- *a quodam* dam perſona laboranc febri tertiana, poſt ſumptum quidpiam de terra ſepulcri S. Roſaliæ, continuo febri fuit liberata.

104 Eodem anno, 1 Septembris, Anna Lan- *in monte* dolina, cui apoplexia manuum ademerat uſum, *Peregrino* gravi Sanctam, ut ſibi reſtitueret uſum manuum, quibus victum ſibi comparare poſſet. Exaudita eſt, ac XXII Septembris in monte Peregrino S. Roſaliæ, egis gratiae.

105 Eodem anno, XXVIII Decembris, filiola *ſcriptis* quædam Meſſanæ, ubi cum parentibus tunc erat, ſe ebeda ecciderat, ac rota per ipſam tranſierat. Verum illæſa fuit puella, accepto ſolum ſigno quodam in pectore, idque favori S. Roſaliæ attributum a parentibus, qui reverſi Panormum, mox ad montem Peregrinum ſe contulerunt, ut ſe gratos Sanctæ exhiberent.

106 Dominica Luiſa, nata Petræ * in Sici- *olim* lia, quindecim habebat ætatis annos, ſed pre- * Petralia ſus erat morte. Adducta eſt a parentibus ad montem Peregrinum die VIII Martii anni 1703, ibique accepit nonnihil goſſipii, quod intinctum erat oleo lampadum in eccleſia ibidem ſemper ardentium,

Ex MANCUSO.

Ex Mancuso. *dentium, ut eo linguam attingeret. Illa vero ctiam transmiſit ad ſtomachum, & mox ſoluta eſt lingua ipſius in laudem S. Roſaliæ.*

configuratı Lentini 107 *Mirabile prorſus eſt, quod anno 1706 contigiſſe aſſerit in Sicilia prope Leontinos*, civitas Franciſci Piloſi mox laudati notitiæ. Quidam ab hero ſuo erat rogatus, ut mentis quoddam jugum præceps, ubi nidus erat columbarum ſilveſtrium, conſcenderet. Cum autem inter aſcendendum manu apprehenderet ſaxum non ſatis firmum; cedente ſano, præcipitt lapſu ferebatur deorſum. At invocata S. Roſalia, manſit in aere pendulus, ſolis extentus cruralibus faſciolis, donec e ſummitate montis funibus a præcipitio ſit retractus.*

Sanatio. 108 *Eodem anno infans quadragintu dierum Mazarini totum fere corpus habebat ulceribus plenum, ita ut miſere cruciaretur, & lamentaretur. Porro XXIX Junii capiti infantis impoſitum fuit numiſma S. Roſaliæ inſignitum effigie, & mox ſitit & quievit ad quadrantem unius horæ. Poſtridie datus ei fuit cibus S. Roſaliæ* [*ita vocant glandes, quas ferunt ilices prope antrum S. Roſaliæ in monte Peregrino*] *redactus in pulverem, & non quievit infans, nec diu poſt ſanatus eſt. Verum eodem rurſus malo deinde correptus eſt; atque eodem etiam modo ſanatus eſt in perpetuum.*

varia 109 *Uſula Xacia, puſilla biennis, pedibus ita diſtortis ſemper fuerat, ut loco ſe movere non poſſet, niſi repando. Mater infantem miſerata, votum nuncupavit S. Roſaliæ: meu pedes cruraque ad ſtatum naturalem pervenerunt; materque cum infante X Maii anni 1707 adivit montem Peregrinum, ubi non modo Sanctæ gratias egit, ſed miraculum quoque cum aliis rei conſciis grata prædicavit. Hoc item factum ex notitiis Piloſi hauſit Mancuſus & § eo innexuit, cum ſequenti aliunde accepto.*

illuſtrefquor 110 *Eodem anno 1707, cum Morſalæ concionaretur Mancuſus, didicit miraculum diu ante factum, quod ei narravit ipſe, qui ab appaceo S. Roſalia memoria erat ſanatus. Senex hic erat ſexagenario major, qui naevum habebat ſe in juventute ſua, dum occuparetur ornanda quadam eccleſia, ita e ſcala portatili lapſum, ut brachium ſibi ruptum eſſet, & caput vehementer læſum. Portatus itaque domum fuit pro mortuo, quin initio mortuus credebatur. Adhibitis vero medicamentis eo ordo&tus eſt, ut de vita parum aut nihil ſpei ſupereſſet, quando vidit Roſaliam, cui devotus erat, ad ſe appropinquantem: quæ, poſtquam infirmum bene ſperare juſſerat, manum ſuam impoſuit rupto brachio, & capiti peſſime affecto; diſparuitque ita ſenum reliquit, ut vidiens medicus nullum mali invenerit veſtigium. Hæc ſibi teneriſſime affectu refuta ab ipſoſene teſtatur Mancuſus, licet alias nullam de facto repererit ſcripturam.*

& momento pe&ta. 111 *Huic ex notitiis Piloſi ſubdit aliud, quod contigit anno 1709. Generalis Cruciferorum menſe Septembri e gravi morbo convaluerat, ſed viſum eo malo penitus amiſerat. Cæcus igitur nuncupavit votum juratum inviſendi ſpelunçam S. Roſaliæ, rujus reliquias ſimul oculis admovebat: ac viſum deroprnie reruperavit. Hac de cauſa menſe Octobri venit ad montem Peregrinum, ſicut facturum ſe voverat.*

D

CAPUT VI.

Proſecutio recentiorum miraculorum ex Mancuſo.

Mazarini Sancta electa patrona contra locuſtas,

MAncuſus § 111 incipit narrare varia beneficia, a S. Roſalia præſtita in comitatu Mazarino, præmonens ea eſſe deſumpta ex Actis authenticis, quæ Mazarini formata ſunt juſſu epiſcopi Syracuſani, in cujus dioeceſi eſt Mazarinum, oppidum non ignobile, & comitatus titulo exornatum, de quo jam egimus ſupra num. 93. Anno 1710 ingens locuſtarum agmen, quod ad oras Siciliæ pactes ſupervenerat, voſtitotem agris minabatur. Cucaverunt Mazarinenſes magnam pingt tabulam, in qua erat effigies S. Roſaliæ, cujus altare erexerunt in eccleſia Societatis Jeſu. Deinde magno rom apparatu in eadem eccleſia, cum in finem ornatu, S. Roſulium e- E legerunt civitatis patronam, maxime contca locuſtas. Formula iſtius electionis, ſuique oblationis per magiſtratum & civitatem facta, uti & totius feſtivitatis ſolemnitas, videri poteſt apud Mancuſum, qui ſe præſentem fuiſſe, ac breviter ad conclonem dixiſſe teſtatur. Reliquias quoque Sanctæ in ſolemnitate illa fuiſſe affirmat pa. 1240 ſed non indicat, unde fuerint acceptæ.

contra quas creditur defendiſſe agros Mazarinenſium?

113 *Deinde favoces*, S. Roſuliæ *patrocinio attributos, ſic enumerat. Primo ait, territorio Mazarinenſi leviſſimum aut nullum damnum illatum eſſe a locuſtis, quæ in vicinis territoriis nihil fere reliquerunt intactum, & non depaſtum. Secunde ait, locuſtarum magna examina avolaſſe ex agris, quando aqua per reliquias S. Roſaliæ conſecrata iis aſpergebatur a perſonis particularibus, ac tranſvolaſſe agros, quibus eadem aqua fuerat aſperſa, aut certe its non nocuiſſe: atque id etiam accidiſſe villæ collegii Societatis Jeſu, in cujus ſacello idcirco collocatæ ſunt Sanctæ reliquiæ, per Mancuſum ipſum donatæ. Tertio affirmat, aquam illam a plurimis hominibus fuiſſe petitam; & nonnulla refert facta particularia, in quibus meſſem micaculo attribuit. Ve- F rum ea prætermitto, quod non ſatis clara vi. deantur miracula. Quarto demum teſtatur, plurima oblata eſſe deos ab its, qui credidrunt agros ſuos favore S. Roſaliæ ſervatos fuiſſe contca locuſtarum vaſtationes; dicmque illum, quo Sancta fuerat electa patrona, ſequenti etiam anno magna ſolemnitate fuiſſe celebratum.*

bernia ſanctitatis 114 *Certius videtur miraculum, quod § 112 narrat ex Actis ad epiſcopum Syracuſanum miſſis, quodque ita refertur. Sacerdos probatorum morum, & ſacræ theologiæ doctor, natus Pla tiæ*, ſed habitans Mazarini, ita ab anno & Piazza mordio decimo laborabat, ut equo vehi non poſſet. nec diu valeret pedibus conſiſtere, etiamſi conſuetis contca ſimile malum cautelis ſe munivi ſſet. Hic in mode dicta ſolemnitate S. Roſaliæ rogatus fuit, ut tempore ſupplicationis diaconi fungeretur officio, quod modum pridie fecerat in Veſperis. Acceptat officium tractus pietate in S.] Roſeliam, accenſiſque candelis quibuſdam, rogat Sanctam, ut malo ſuo liberaretur. Porro, cum ſupplicatio ad duas circiter horas duraſſet. acces frutire cœpit dolocca. qui cum nimium augerentur, convertit ſe ad faceas reliquias, roga-*

vitque

A *vitque Sanctam, ut ſubminiſtraret vires ad miniſterium cœptum perficiendum; at ſubito dolor ita ablatus eſt, ut poſſet ad finem uſque ſupplicationi aſſiſtere. Finita ſupplicatione, quando reliquias deponebat manu ſua, rurſum Sanctæ ſe commendavit, & tanc quaſi intonaa voce ſibi audivit dici: Eſto jam ſanus. Domum reveſus, iterum idem audivit, ac revera ſo ſanum oepit. Gratias igitur egit Sanctæ, ſed ſanationem ſuam quadraginta diebus ſilait, interim ligamina omnia abjiciens, & equitans uno die Platiam, indeque Mazarinum eodem die ſeverſens. Poſt quadraginta dies miraculum publicavit, illudque poſt duos menſes eorum teſtibus confirmavit juramento. Tres quoque medici locum, ubi malum fuerat, luſtraverunt, juratoque teſtimonio affirmarunt, ſe ne quidem minimum hernie inveniſſe veſtigium.*

& infantis ſanatio 115 *Infans eodem herniæ malo laborabat, cujus mater, audita ſanatione laudati ſacerdotis, ſperare cœpit filiolum ſuum ita quoque ſanandum. Itaque ducit ipſum ad altare S. Roſaliæ: capitque aliquid de oeſis, quæ ibidem erant poſita in vaſis aqua pleuis. Reverſa domum,*

B *parti affectæ infantis abſtrahit medicinas applicitas, & tria diſtarum roſarum folia applicat; Deinde locum affectum iterum luſtraas, vidit nullum ſupereſſe malum: doctaque iteratis poſtea inſpectionibus filiolum ſuum certo ſanatum eſſe, gratias Deo egit & S. Roſaliæ. Præterea rem totam ipſi Mancuſo expoſuit, & ſuamcunto firmavit, rogans, ut beneficium iſtud ſcriberet, ſuppreſſo ſanati nomine.*

ſanationes 116 *Quidam medicinæ doctor, ut narrat Mancuſus § 23, decumbebat febri vcaatus ac graviſſimo ſtomachi dolore. Adhibitis fruſtra remediis natuoalibus, petiit ac obtinuit reliquias S. Roſaliæ. Deinde præmiſſa ſalutatione Angelita, propoiis manibus reliquias ſtomacho admovet, præſentibus vaoiis: ac mox dolorem pulſum ſentit, ac Sanctæ agit gratias. Eadem veſpera bene cœnavit, ſequenti autem die febri liberatus e lecto ſurreuit, atque tuivit domo, uberiores Sanctæ gratias actuus.*

alia 117 *Hiſce geueratim ſubdit auctor, varias per aquam S. Roſaliæ obtcntas eſſe gratias Platiæ & Mazarini in malo quodam populari,*

C *quod Meridionalem Siciliæ eram percarrit. Deinde unum ex Actis Mazarinenſibus jam laudatis nominatim refert in hunc modum. Vir nobilis correptus fuit febri tertiana quadruplici, eaque maligna. Deſperabat doctor medicus Trigona de vita infirmo conſervanda, ideoque munitus fuit extremis Eccleſiæ Sacramentis. Deinde morti propinquus videbatur, quando petiit aquam S. Roſaliæ, ex qua bibit poſt brevem eraeionem. Bibita ex aqua, copioſiſſime ſudavit, ac ſequenti die redeuntibus medicis ſanum ſe exhibuit, de lecto ſurreuit, & S. Roſaliæ gratias egit.*

diverſo. cum: 118 *Mancuſus § 24 primo narrat, placidam mortem cuidam eſſe conceſſam a S. Roſalia. Deinde ooſert, filiorum cujuſdam principis deſperatam fuiſſe a medicis, applicitoque goſſypio S. Roſaliæ, infantem eodem die ereptum eſſe periculo, ac non diu poſt ſanatum. Alium eodem goſſypio confeſtim liberatum malo gutturis; alium vero gravi laterum dolore. Hæc brevitas peſtringenda cenſui, quia non omnia iis confirmantur indiciis certitudinis, quæ in ejuſmodi factis deſiderantur, ut habeantur pro miraculis.*

119 *Magis confirmatum ac plane mirabile eſt, quod ſequitur § 25. Dominus vicarius Ca-*

EX MANUSCRIPTO. *tataalturienſis (oppidum eſt Siciliæ in valle Mazaræ ad Hiaeram fluvium, qua vallis Mazaræ ſeparatur a valle Demonæ, ac vulgo dicitur Calavoturo) iter noctu agebat, at domum reverteretao, quando tam deuſis ſepius eſt tenebris, at nec ipſe, nec equus, quo vehebatur, quidpiam amplius cernerent. Sæva nimirum tempeſtas noctis nuntrat tenebras, atque inter rupes moatiumque præcipitia formidinem aagebant falminu & tonitrua. In tanto periculo conſtitutus, ad ſiagalarem patronam ſuam S. Roſaliam confugere ſtatuit, ejuſque opem imploravit ferventi oratione. Poſt preces vidit in aere puleberrimam & lucidiſſimam eoſam magnitadine aniæ pulmi, quæ ſe locavit prope boacbiam denterum prædicti domini, eumque ſalvum & incolumem perduxit domum; ac dein mox diſparuit. Duo hic adjungenda. Primo, quando invocata S. Roſalia, apparere cœpit roſa illa, erat vicarius cum equo ſuo prope præcipitium, quo de vita periclitabatur. Secundo lucida illa roſa equitanti tam erat vicina, ut ſubinde manum ad illam extenderit: ut ipſa nonnihil recedebat. Demum vicarius domum reverſus, tam erat attonitus ſtupore, ut mox genua ſterneret, & hamillimas S. Roſaliæ gratias ageret. Porro factum iſtud didicit Mancuſus ex P. Antonio de Noſtris, vire magnæ virtutis ex Ordine S. Auguſtini, qui ſcripto teſtatus eſt, id ſibi anno 1713 ab ipſo domino vicario non ſine teneriimis lacrymis relatum eſſe.*

alius aque mirabiliter a gangræna ſanatus: 120 *Quod ſequitur, Mancuſo expoſitum eſt a viro æque probe ejuſdem Ordinis Auguſtiniani, atque item ſcripto traditum. Erat Corleone [de quo oppido jam actum in Commentario num. 356] ſuniam tentoo, aomine Baltbaſar, cujus manillam invaſerat gangœna terribilis, ac judicio medicoaum inſuaabilis. Cum tamta aliquid ſpei ſupereſſe judicaretur, ſi fero igneque adbibito oeſecaretur malum, dies ſectioai tam periculoſæ jam ſtatutus erat, ac infirmus extrema Sacramenta hunc in finem ſuſceperat. Commendabat igitur ſe enime favori S. Roſaliæ illa nocte, quæ ſectionem ſtatutam præcedebat. Snſit doloem utcumque mitigatum, ita ut in ſomnam incideret. Dormieati autem apparuit S. Roſalia, quæ ſuavibus verbis ægrum ſolatu eſt, diceni ſe eſſe Roſaliam, quam invocaverat, ſanaadumque*

F *promittens. Hæc dictus locum affectum duobus attigit digitis, fecitque at totum os corroſum maxillæ decideret in pectus ipſius, ubi illud evigilans invenit. Mox advocatæ nuori ſuæ os iſtud nigram ac putoidum oſtadit, ac viſioaem ſuarrat. Mirantur ambo miraculum, & plurimas ſanctæ Roſaliæ gatias agaat. Sana prorſus erat maxilla, nullumque ſupercrat mali veſtigium; niſi quod gena nonnihil eſſet excavata, ubi os iſtud excidrat. Porro hujuſce facti ſe teſtem oculatum tſſe ait P. Vincentius Simonetta Auguſtinianus, qala & infirmum & ſanatum vidit: teſtaturque factum Coreone fuiſſe notiſſimum, & juridicu quoque ſolemnitate ſuperioribus manifeſtatum.*

or gutturi infixum mirabiliter evulſum: 121 *Non abſimile eſt, quod ſubdit Mancuſus ex teſtimonio domini Philippi Sidoti, vicarii generalis autiſtitis Panormitani, qui ſoroti ſuæ id acciditſe narravit. Hæc Panormi in monaſterio S. Viti repetitis vicibus fuerat abbatiſſa, & ibidem vocabatur Joanna Eleonora Crucifixa. Porro in grave mortis periculum inciderat ex fruſtu oſſis, quod inter manducandum faucibus tam tenaciter inhæſerat, ut nullo modo potuiſſet evelli.*

Ex Mancuso. *evelli. Cum autem ſuffocanda videretur, ultimumque emiſſura ſcriptum, apparuit ei* S. Roſalia, *quam mente invocaverat, immiſſiſque in gutture ipſis duobus digitis officulum brutigue evulſit, ac diſparuit. Narravit illa viſionem ſuam toti monaſterio, & ſanatio ab omnibus attributa eſt miraculo: ideoque gratiæ* S. Roſaliæ *perſolutæ.*

gratiæ quoque internæ multis præſtitæ

122 *Demum § 26 colligi Mancuſus gratias aliquot intervenas, quas attribuit patrocinio* S. Roſaliæ. *Verum, etſi gratiæ internæ longe pluris faciendæ ſint, quam externæ, ſeu quam ſpectantes ad felicitatem quamdam temporalem; non ſolent paſſim haberi tam claræ gratiæ prodigioſæ indicia. Cum autem tales quoque ſint, quas ibidem narrat laudatus auctor, eas ſilentio involvendas cenſeo; contentus obſervare probabilem conjecturam fieri poſſe de gratiis internis* S. Roſaliæ *patrocinio impetratis ex multitudine externarum & viſibilium; nec dubitandum eſſe, quin Sancta animabus clientum ſuorum non minus proſpexerit quam corporibus. Ceterum commemo, cunctis omnibus, quæ viſa ſunt huc transferenda ex Mancuſi Opuſculo, ultimum ſpicilegium aggre-*
B *diar ex documentis noviſſimis.*

CAPUT VII.

Collectio beneficiorum & miraculorum ex documentis recentioribus, partim impreſſis, partim manuſcriptis.

Unde acceptæ ſint documentaſequentium bene ficiorum:

Diligentiſſimi ac frequenter laudati adjutores noſtri, Caſtiglia & Noto, ſtudioſe collegerunt documenta omnia ad S. Roſaliam *ſpectantia, quæ vel poſteriora ſunt Opuſculo Mancuſi, vel hujus diligentiam fugerunt; eademque nobis humaniter tranſmiſerunt anuis 1737, 1744, ac demum hoc ipſo anno 1746, quæ hæc ſcribo. Quapropter ex his documentis referam poſteriora Sanctæ beneficia, idque factum ea brevitate, qua fine eorum detrimento ſingula exponi poterunt; ac ſervato etiam temporis ordine, quantum patietur documentorum ratio. Primo occurrit ſcriptura, in bibliotheca collegii Panormitani Societatis Jeſu ſervata, cujus titulus Italicus*
C *ſic redditur Latine:* Collectio miraculorum, quæ facit quotidie glorioſa matre, S. Roſalia virgo ſolitaria, in monte Peregrino in gratiam eorum, qui ipſi ſuot devoti, incipiens ab ejus feſtivitate die 1v Septembris 1001 MDCXCIV. *Hujus ſcripti* auctor videtur fuiſſe aliquis ex iis, qui factæ ecyptæ S. Roſaliæ curam gerunt, *ut recte obſervatur in margine. Verum ad duos tantum annos videtur curam ea ſcribendi continuaſſe, forſan quia diutius in officio ſuo non manſit, ſeu morte ſubtractus, ſeu alio profectus. Certe duorum duntaxat annorum beneficia mihi communicata ſunt, quæ paucis ſubjungam.*

ſanationes

124 *Anno 1694, die 1v Septembris, ad montem Peregrinum venit,* S. Roſaliæ *gratias actuvus, quidam Panormitanus, qui libertatem ſuam Sanctæ attribubat. Captus fuerat a Tunetanis, & ſervituti addictus. Verum, factis* S. Roſaliæ *votis, modum invenit, quo ſe natatu* D *ita libertatem vindicaret. Alterum ita refertur. Mancipium infidele, quod ad montem Peregrinum venerat cum R. D. Algaria parocho, ubi ſtatuam* S. Roſaliæ *in medio ſpelunce oſculatum fuerat, libere edixit ſe velle fieri Chriſtianum, ſicuti revera factum eſt. Fateor hæc non eſſe evidentia miracula: At evidentiſſimum eſt, quod ſequitur ex eodem ſcripto. Quidam e ſervis pro regis Siciliæ, rebus emundis præfectus, Meſſanæ mortifero correptus eſt morbo, & jam mortuus credebatur, ac feretro erat impoſitus, ut ſepeliretur. Dilata fuit ſepultura ob curam aliorum infirmorum ad mediam circiter horam, cum evigilavit homo patrocinio* S. Roſaliæ, *quæ eidem apparens dixit, non moriturum eo morbo. Itaque, mirantibus omnibus, qui habitus fuerat pro mortuo, venit die xix Julii anni 1695 ad eccleſiam montis Peregrini, ibique ſacro epulo refectus,* S. Roſaliæ *egit gratias. Hæc tria eo dem monumento mihi communicata, quorum ultimum eodem die xix Julii fuit conſcriptum, haud dubie ex teſtimonio ipſius ſanati.*

varia

125 *Sequitur ordine temporis alia relatio, item* E *Italice ſcripta, quæ auctorem habet R. P. Andream Bertolino, Ordinis Clericorum regularium, qui infirmis miniſtrant, & Cruciferi vel Croeigeri nominantur. Relatio hæc accurate concinnata eſt, ſed proliuior, quam congruat propoſitæ brevitati. Quapropter facta ſingula fideliter ex ea compendio tradam. P. Caſimirus Selvage, laudati Ordinis ſacerdos, ætatem habens annorum viginti & octo, quatuor menſibus tam gravi laboravit ſanguinis fluxu, ut bis ſuſceperit extrema Sacramenta cum indulgentiis iſtius Ordinis, quæ ſolent concedi in articulo mortis. Curam infirmi habebat celeber medicus Joannes d' Orlando, qui ex variis indiciis ei non niſi mortem præſagiebat, & revera non eare capitis dolore, febribus, ac nimio ſanguinis fluxu jam jam videbatur moriturus. Menſe Octobri anni 1715 ita lamentabatur, ut aliur ejuſdem Ordinis Religioſus, obtens exercitia ſpiritualia S. Ignatii in vicino cubiculo, confeſtim accurreret, credens moriturum.*

ex manuſcriptis

126 *Ubi vero verbis paululum ſolatur erat* F *ægrotum, recordatus eſt ſe in cubiculo ſuo habere reliquias* S. Roſaliæ, *abiitque eas allaturus. Portatir ad ægrum reliquiis iſtis, hic fiducia plenus vovit Sanctæ inter alia adire montem Peregrinum, ibique celebrata Miſſa, prædicare in honorem Sanctæ de ejus laudibus. Nuncupato voto, mox receſſerunt vitæ mortis indicia, & melius habere cæpit. Hac de cauſa dictas reliquias e collo ſuo ſuſpenſas geſtare voluit. Eodem tamen die apparuit deinde in ægrote tale indicium, ut id medico videretur mortale, dicente contra infirmo, ſe jam ſanatum* S. Roſaliæ *patrocinio. Cum autem advenifſet dies 1 Novembris, de quo ex prædicto indicio male ominatus fuerat medicus, ſe tandem vidit deceptum, dixitque eam eſſe gratiam divinitus acceptam, quam venerabili patri Camillo de Lellis, Ordinis inſtitutori, attribuebat. Verum reſpondit P. Caſimirus concurriſſe forſan ſervum Dei Camillum; at palmam deberi* S. Roſaliæ, *quam viva fide invocaverat. Demum die 111 Novembris prorſus ſanatus e lecto ſurrexit. Porro eidem Patri aliud non din poſt obtigit beneficium: nam cum per horas aliquot gravi laboraſſet dentis dolore, tandem reliquias Sanctæ ori impoſuit, & momento*

diſpa-

A *diſparuit dolor. Utenmque beneficium ſubſcripto nomine teſtatus eſt laudatus Andreas Bertoliao.*

relatæ: 127 *Idem quoque aliud refert beneficium, quod conceſſum teſtatur cuidam ſui Ordinis ſacerdoti, ac viro ſanctitate vitæ conſpicuo, quem nominare noluit, ſed patria fuiſſe Calatagironenſem affirmat. Hic cum Panormi ſtudiis navaret operam, multo affectu ferebatur in S. Roſaliam ejuſque ſpeluncam frequenter & pie inviſebat in monte Peregrino. Poſt ſtudia revertſus in patriam, melancholicus primo, ac tandem phreneticus eſt effectus. Adhibitis nequidquam medicinis, malum ad octo fere menſes duravit, donec die 17 Septembris in feſto S. Roſaliæ quiſpiam eu laudato Ordine ipſum inviſeret. Ille phreneticus ſignificat, dilectum illum eſſe S. Roſaliæ, cui Panormi ſatis fuerat devotus. Simulatque audivit S. Roſaliam nominari, Adjuva me, inquit, S. Roſalia, adjuva me; ac memor eſto obſequiorum, quæ tibi Panormi præſtiti. Ac fine mora, mirantibus omnibus, ſibi reſtitutus eſt, eaque de cauſa ab aliis votatus eſt* devotus S. Roſaliæ.

B *in Vita pro cujuſdam monialis dicitur S. Roſalia* 128 *Hiſce apparitionem S. Roſaliæ cum Jeſu, Maria aliiſque Sanctis ſubjungam ex libro impreſſo, de quo hæc notavit Caſtiglia:* Vitam ſororis Febroniæ Ferdinandæ a Jeſu ſanctimonialis, quæ in Panormitano S. Claræ monaſterio magna virtutis opinione obiit die XXIII Septembris MDCCXVIII, ſcripſit ejuſdem confeſſarius, Fr. Caietanus a Panormo, Ordinis Minorum Obſervantium lector jubilarus, & typis edidit Panormi *anno* 1733, *ut in titulo adjuncto legitur. Titulus libri, ſed Italicus, eſt* Speculum univerſale *&c. Ex hoc autem libro, qui mihi ad manum non eſt, viſionem cap.* 85 *pag.* 314 *relatam communicavit laudatus Caſtiglia. Rem partim compendio, partim ipſis verbis Latine reddidi, lector accipe. Die* XV *Julii in feſto inventionis* S. Roſaliæ *vitam ſolitariam Sanctæ conſiderabat ſoror Febronia, talemque ſibi vitam vehementer optabat. Rapta tum fuit in ſpiritu videlicet ſanctiſſimam Dei Genitricem cum Jeſu puerulo, quem brachio geſtabat: cum hiſce quoque erant* S. Roſalia, *S. Franciſcus & S. Bonaventura. Deinde a Jeſu juſſa eſt* S. Roſalia *alloqui Febroniam de ſtata ſua, atque illa dicitur ſic locuta:*

C *cum ea apparitione allocuta verbis hic relatis* 129 Soror mea chariſſima, Sponſus noſter per infinitam ſapientiam ſuam te duxit ad Religionem, & me in æternum. Verum ego eo dotata fui, ut me ſolam facerem ſalvam, & tu in eo loco poſita fuiſti, ut aliorum etiam ſalutem procurares. Ego me eo modo ſalvare potetam, ſi vero fuiſſem in Religione, forſan non viciſſem mundum, dæmonem & carnem, quia illuſtri nata genere, educataque ſecundum excellentiam humanam, facile poteram alliei commoditatibus corpori congruentibus, nec tantum me humiliare potuiſſem & contemnere me ipſa, quantum amari poteram colique & æſtimari ab aliis. Verum æterna Sapientia, quæ cernit omnia, me deſtinavit ad locum ſolitarium, valde abſconditum & occultum, quod ſalvare me vellet; quia fortaſſe alio modo perdere poteram, quod nunc poſſideo. Jo te vero, chariſſima mea, cum ſis paupercula, portata ab altiſſima Providentia ram prodigioſe, ductaque ad hanc Religioſæ vitæ ſtarum, locum habere nequit ſuperbia, enm multa habeus, quibus te humilies. Inſuper ad hunc locum te duxit æternu Sapientia ad utilitatem multarum animarum: itaque deſtinata non es ad utiliratem dumtaxat tuam, ſed in bonum alirum. Si tu exiſtimas, ſoror, magis perfectum eſſe vitam ſolitariam in eremo; ego tibi dico, perfectiorem eſſe ſtatum tunm Religioſum, quia non deerit, quod patiaris in Religione, ſi perfecta vivas obſervantia. Noli igitur mihi invidere; quia tibi aſſevero, me certo tibi inviſuram, ſi eupax eſſem invidiæ. O ſoror chariſſima, quantum obſtricta es liberaliſſimæ dexteræ Dei noſtri amantiſſimi, quis tantos tibi favores præſtitit & amores. *Hactenus* S. Roſalia, *ſi credimus Vitæ auctori.*

Ex vagis perfectum eſſe vitam ſolitariam in eremo; n.115.

150 *Quæreret hic aliquis, an ea hac viſione ut ex ea haurire nequeat deſumi argumentum contra monaſticam ſanctæ* Roſaliæ *vitam, & pro vita omnino ignota. Reſpondeo me nullam hujuſce viſionis mentionem facere voluiſſe, ubi de illis tractatum eſt, quia argumentum nullius ponderis hac relatione haberi puto. Nam primo non dicitur, utrum relatio iſtius viſionis ſcripta fuerit ab ipſa ſorore Febronia, an ſolum ab ipſius confeſſario, dum Vitam exaravit. Secundo non explicatur, an Febronia ſtatim poſt viſionem, dum recens erat memoria, eamdem conſcripſerit, aut confeſſario ſuo dictaverit. Itaque, etſi viſio ipſa omnino eſſet certa, de qua judicare nequeo, cum Vitam non viderim; urcdum ſcimus, an ſatis recte ſit expoſita, & an verba S. Roſaliæ ſatis exacte ſint relata; neque enim tam longa oratio diu poſt exacte conſcribi potuit, ideoque verendum eſt, ne præconceptas opiniones ſuas vel Vitæ auctor vel ipſa Febronia viſioni immiſcuerit. Præterea, etiamſi conſtaret Febroniam ſtatim poſt viſionem calamum aſſumpſiſſe, ut eam exacte enarraret, ne ſic quidem ſatis eſſet cetum, inmunitas eidem non eſſe prævias ipſius opiniones de ſtata vitæ* S. Roſaliæ, *cum eas etiam immiſcere potuerit ſtatim poſt viſionem, audiaque interne verba ſuo modo explicare, & defectu ſufficientis memoriæ nonihil immutare.*

non eſt ex ea haurire argumentum aliius momenti

E

contra opinionem de vita Sanctæ monaſtica

131 *Hac de cauſa recte dixit Papebrochius noſter tom.* VI *Maii pag.* 246, *ubi agebat de revelationibus S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis*, in talibus (*viſionibus aut revelationibus*) nihil eſſe præſidii ad quæſtiones puræ hiſtoricas, ſeu ſacræ illæ ſeu profanæ ſint, prudenter dirimendas; proinde nihil ipſis Sanctis detrahi, cum talium veritas, citra ullum ad ipſas reſpectum, vocatur in controverſiam, aliunde probanda vel infirmanda. *Hæc ibidem pluribus probantur exemplis, & ratio jam data eſt, nimirum quia ſolent opiniones naturaliter præhabitæ ſe immiſcere viſionibus iſtis, neque idcirco viſiones iſtæ deſinunt eſſe divinæ, & utiles ad finem intentum. Hujuſce autem viſionis ſcopus erat, ut Febronia contenta eſſet vita ſua Religioſa, iſque obtinere poterat, etſi eidem non explicaretur, an* S. Roſalia *ante vitam ſolitariam viviſſet in monaſterio. Demum in allegatis verbis ne quidem ullibi affirmatur,* S. Roſaliam *recte ex ædibus paternis ad ſolitudinem abiviſſe, aut nunquam viaiſſe in monaſterio: omniaque verba, quæ* Roſaliæ *attribuuntur, vera eſſent, licet per vitam monaſticam gradum feciſſet ad anachoreticam: quod enim dicitur,* Si vero fuiſſem in Religione, *facile intelligi poteſt,* ſicut tu, *videlicet* ut vitam ibi finirem. *Hæc breviter obſervanda cenſui, quia adverti nonnullos tuiſtimaſſe aliquid in illa viſione latere præfidii contra opinionem de monaſtica* S. Roſaliæ *vita.*

F

EX VARIIS.

CAPUT VIII.

Profecutio eorumdem miraculorum aut beneficiorum.

Multi Religioſi in Africam navigantes ad redimendos captivos,

ANNO 1725 S. Roſalia *inſigne præſtitit beneficium non paucis viris Religioſis ac ſacerdotibus ex Ordine B. M. V. de Mercede, qui pro captivorum redemptione in Africam navigabant cum aliis quibuſdam. Tota facti ſeries mihi communicata eſt ex relatione R^di admodum Patris Marci a S. Antonio definitoris generalis Ordinis jam laudati de Mercede, qui præfens fuit. Carthagine nova* in Hiſpania navi, cui nomen erat a S. Antonio, *ſe ſimul commiſerant ex Ordine de Mercede P. Melchior Garzia Navarrus provincialatu perfunctus, & redemptor pro provincia Caſtellana, ac R. Emmanuel Priego, prædicator regius, & pro eadem provincia redemptor; ac jam laudatus P. Marcus a S. Antonio pro eodem regno. Totidem ex eodem Ordine erant pro regno Andaluſiæ, videlicet PP. Petrus Ortega, Petrus Vos-Valler, & Franciſcus a Spiritu ſancto. His Patribus adjuncti erant quatuor Fratres laici ex eodem Ordine. Navem inſuper aſcenderunt P. Didacus Teglio jam dicti Ordinis, P. Genefius Matthæus Ordinis Prædicatorum, P. Alfonſus Tavilla ex Ordine Trinitariorum, & Joſephus Torres ſecularis. Hi omnes Carthagine nova ſolverunt die* XVIII *Martii anni 1725, ac die Jovis ſancto, ſcu* XXIX *ejuſdem menſis venerunt in conſpectum portus, qui ab auctore* Fatigna, *in tabulis Blavianis* Farina *vocatur, prope Tunetum, quo navigabant.*

Graviſ tempeſtatis periculo liberantur poſt votum Sanctæ nuncupatum;

133 *Verum vento contrario impediti ſunt, quo minus portum intrarent; die autem ſequente verſus Sardiniam rejecti ſunt gravi tempeſtate, qua item ſequenti Sabbatu prohibiti ſunt ab ingreſſu portus Calaritani. Hac de cauſa die Dominica Paſchatis Siciliam verſus curſum direxerunt nauarchi, at intrarent portum Panormitanum. Verum hora vigeſima prima Italica, ſcu tertia poſt meridiem, orta eſt nubes tam terribilis, ut humanam ſpem omnem abjicerent. Ad divina igitur converſi præſidia, voverunt S. Roſaliæ Miſſam ſolemnem celebrandam, ſi imminens periculum effugerent, & Panormum pervenirent. Vix nuncupatum erat votum, cum nubes illa in duas diviſa eſt partes, ac navem reliquit in medio, in quam non niſi modicum quid grandinis incidit. Ventus quidem vehemens eo die continuatus eſt, ſed ſine ullo navis damno. Poſtridie vero, ſcu die Lunæ, 11 Aprilis, ſaventi aura Panormum feliciter pervenerunt. Inde die Jovis ſequenti omnes ante memorati Religioſi pedites ſe contulerunt ad montem Peregrinum, ut votum ſuum implerent: quod ibidem mira pietate & non modica ſolemnitate fecerant. Demum ſequenti die* VI *Aprilis totius beneficii relationem conſcripſit, ac ſubſcripto nomine confirmavit unus ex illis, nimirum jam ante dictus P. Marcus a S. Antonio, qui de pictate cujuſdam Mauri infidelis erga* S. Roſaliam *hæc addit. Cum omnibus diſtribuerentur imagines* S. Roſaliæ *& quidpiam de terra ſepulcri, Maurus in regno Tunetano natus, & dictus* Ali Almanzor, *ea non minus avide expetebat quam Chriſtiani. Cauſam vero rogatus a P. Marcu, reſpondit, glorioſam* S. Roſaliam *eſſe Sanctam Maurorum & Chriſtianorum. Notat Caſtiglia, idem factum eſſe relatum in Opuſculo quodam Hiſpanice ſcripto ab Emmanuelle Mariano Ribera, & impreſſo Barcinone anno 1725, cui titulus:* Real patrocinio &c.

Havana in inſula Cuba per Sanctam multa beneficia obtruſa.

134 *Hiſce ſubjungam alia quædem, collecta ex variis epiſtolis ex America ſcriptis in Siciliam. Scriptis baſce litteras P. Joſephus Xaverius Alagna Societatis Jeſu, patria Panormitanus, ac tunc degens Havanæ, unde eas miſit Panormum, partim ad P. Antonium Ignatium Mancuſi ſæpe laudatum, partim ad P. Cajetanum Mariam Noto, qui ex iis mihi tranſmiſit, quæcumque ad Sanctam noſtram ſpectant. Porro in prima ex hiſce epiſtolis, data* V *Septembris anni 1738 ad Mancuſum, generatim ſcribit, cultum* S. Roſaliæ *vigere multumque augeri Havanæ, nomen Sanctæ multis impuni, multaſque numerari gratias ipſius patrocinio impetratas, aliaque ſimilia, quæ huc non tranſfero, cum quia de cultu Sanctæ in ditione Hiſpanica, cujus eſt Havanna, nullum eſt dubium; tum quia ſolum generatim relata ſunt. Idem Pater anno 1740, eodem die menſis Septembris, ad P. Noto rurſum repetiit multa per* S. Roſaliam *beneficia impetrari Havannæ, ac duo ex illis nominatim refert, affirmans ea eſſe facta ſuo tempore.*

puellula morbum. de ſanitas illic reſtituta,

135 *Primum hoc modo exponitur. Puellula biennis circiter aut triennis gravi morbo ad extrema erat perducta: nam medicus ipſe exiſtimabat eo die, quo ſanata eſt, ſe poſt Meridiem eam mortuam reperturum, quia jam aliquo tempore oppreſſa fuerat lethargo, ita ut nec cibum ſumpſiſſet nec potum. Mater puellulæ multum dolens accurrit tandem ad collegium Societatis Jeſu, ac flagitat conſecratam* S. Roſaliæ *aquam. Accepta hac aqua, redit ad filiolam, multaque vi efficit, ut quidpiam ex ea aqua, bibat, dicens eſſe* S. Roſaliæ. *Hac ſumpta, ſubito oculos aperit puellula, videnſque menſam ſatis ad manducandum ſtratam, ipſa quoque cibum petit, ac bene manducat. Mater, hiſce viſis, nullum aliud adhibere voluit remedium, ac ſanam habuit filiolam, quam poſt paucos dies miſit ad collegium Societatis Jeſu ad eumdem Patrem Alagna, ex cujus epiſtola factum compendio tradidi.*

& mentis ſanæ memini:

136 *Alterum ſic refertur. Virgo quædam privata ſeraphis primum vexata fuerat, ac deinde in amentiam deciderat, multum dolente ejus Patre, qui egregius erat* S. Roſaliæ *cultor. Hic itaque promiſit celebrandam feſtivitatem cum oratione panegyrica de* S. Roſalia; *& ſic exiguo tempore ſanata eſt filia. Gratiarum actioni interfuit P. Alagna, qui id narrat ut beneficium* S. Roſaliæ, *non ut apertum miraculum, quemadmodum præcedens vocaverat. Multa deinde ſubjicit de devotione erga* S. Roſaliam *in alio oppido ejuſdem inſulæ, quod vocatur* Portos principis, *teſtaturque maxime invocari contra malum quoddam ibi particulare, quod deſcribit. Verum nullum nominatim refert factum. De cultu autem* S. Roſaliæ *in Portu principis jam dixi in Commentario num. 476. Hac de cauſa tam illa prætermittu, quam alia, quæ ſubjungit de cultu ejuſdem Sanctæ in Nova Hiſpania.*

periculoſa alicubi vitæ grana ſanata.

137 *In epiſtola* XXII *Februarii anni 1742 ad eumdem P. Noto data P. Alagna ſpeciale refert beneficium, puellæ ſeptenni circiter aut octenni, ut ex viſu conjiciebat, conceſſum. Fuerat illa diuturno*

Digitized by Google

A *diuturno morbo variis vicibus deducta ad ſupremum mortis periculum, ac tandem in maxilla & in mento ipſius apertum erat vulnus, quo ſe manifeſtabat nigro colore perfecta gangræna.* Mortuo ipſius, *inquit Italice*, mumeneis ſingulis exſpectabatue, & jam parabantur neceſſaria ad ſepulturam, quando proba mulier, ac devota S. Roſaliæ, cum viſituns, dixit mueri, bono eſſet animo, & juberet afferri aquam S. Roſaliæ, cum ſpe certa de ſanatione filiæ obtinenda patrocinio Sanctæ. Ita factum eſt: venientesque eodem die medici ſumma admiratione detexerunt vulnus, viderunneque tum colorem nigrum quam omnia alia gangrænæ indicia diſparuiſſe. *Id accidiſſe teſtatur duobus fere menſibus, antequam ſcriberet, cumque initio vocet* gratiam ſingularem, *infuſuat filiam a morbo ſuo perfecte ſanatam eſſe, etſi poſt data verba nihil amplius habeatur in parte epiſtolæ mihi communicata.*

CAPUT XI.

B Panormus variis vicibus ſervata a periculo peſtilentiæ.

Panormus

PRinſquam Aliis S. Roſaliæ *finem imponam, nonnulla ſuperſunt commemoranda de urbe Panormo variis vicibus in peſtilentiæ periculo ſervata, quæ ita huic locum diſtulit; ac demum quædam facta poſtremis hiſce temporibus. Vincentius Auria in ſæpe laudata Roſa cæleſti pag. 113 late exponit, qua ratione factum ſit, ut anno 1649 periculum peſtilentiæ eſſet Panormi, ac quidam jam peſte obiiſſe dicerentur in gemino valetudinario iſtius urbis, conſentiente Mancuſo part. 1 pag. 409. Verumtamen peſtis illa initio ſuffocata eſt, idque patrociuio S. Roſaliæ attributum a Panormitanis, qui idcirco juſſu Vincentis Landolina urbis prætoris in gratiarum actionem die corporis inventi, ſeu XV Julii, inſignem magno apparatu feſtivitatem celebrarunt in honorem Sanctæ. Iterum anno 1656 Panormus periclitata eſt a peſte, quæ ſæviebat eo anno*

C *Neapoli, multiſque aliis Italiæ locis, quod merces quædam infectæ Panormum clanculum eſſent introductæ per mercatorem quemdam Florentinum, teſte Mancuſo mox laudato. Verum eaſtincta fuit flamma, antequam innotuerat; idque favori ſanctæ Patronæ ſuæ attribuit ſenatus Panormitanus, qui in gratiarum actionem ante portam ſpelunceæ montis Peregrini erexit ſimulacrum marmoreum cum hac inſcriptione:* Divæ Roſuliæ patriæ ſeevutrici anno MDCLVI S.P.Q.P.

variis vicibus

139 Rurſum anno 1690 trepidatum eſt Panormi, quod peſtis invaſiſſet Converſanum, civitatem regni Neapolitani in provincia Bariana, excurſumque ad S. Roſaliam juſſu prætoris Panormitani, qui ante ſacrum S. Roſaliæ corpus, & ante ſtatuam ejus in ſpelunca montis Peregrini multas ſemper faces ardere voluit in honorem Sanctæ. Major & evidentius fuit periculum ſub initium hujus ſeculi, ut diſco ex relatione Mi. R. P. Petri Maviæ Tagliavini, quam ſcripſit Italice & ſubſcripto nomine confirmavit die 12 Januarii anni 1744, tunc rector Panormitanæ domus tertiæ probationis Societatis Jeſu. Didicit ille factum ex ipſo, cui imminebat periculum, ſed aliquot annis poſtquam acciderat, ideoque

annum certum determinare nequit. Verum ea triginta annis, qui præterierunt poſt rem audi- EX VARIIS.
tam, aliiſque aliquot annis ante elapſis, uscumque colligitur, rem contigiſſe ante aut circa annum 1711. Præterea teſtatur, virum fuiſſe probæ vitæ, ac famæ integerrimæ mercatorem, cui periculum acciderat, quique haud dubie cavit, ne vulgo innoteſceret, quamdiu erat periculum conſtandæ cuiquam invidiæ. Itaque mirari non poſſumus, hoc S. Roſaliæ beneficium a nemine hactenus fuiſſe ſcriptum. Rem fideliter enarratam accipe.

peſtis periculo

142 Scripſerat D. Maximilianus Delbono ad mercatorem Tuneti degentem, quocum habebat commercium, ut ſibi tranſmitteret tapetem e lana contextum, quales Tuneti texuntur, ut eo in domo ſua uteretur. Diu poſt tapes ille tranſmittitur Panormum ciſtæ incluſus, ferturque ad ædes D. Maximiliani, non aperta in urbis introitu ciſta. Veſperi ille ciſtam aperit, ne luſtra, vet tapetem, præſentibus uxore, filiis ac ſervis ipſius. Verum vix explicaverant tapetem, cum omnes ſubito vertigine ac febri ſe correptos ſentiunt. Hinc cogitarunt tapetem illum advectum

B *eſſe ea partibus peſte infeſtis: ac revera eadem veſpera in ſe deprehenderunt tumores peſtilentes. Itaque Maximilianus, ne fidem publicam læderet, mox domum ſuam obſerari jubet, decernitque generoſo animo rem manifeſtare magiſtratibus, qui publicæ ſanitatis curam habent, ut proſpicerent ac longius ſerperet contagia. Attamen, priuſquam id faceret, voluit cum omnibus domeſticis implorare patrocinium S. Roſaliæ, cujus (ſi bene memini, inquit,) penes ſe habebat reliquias. Omnes igitur humi proſtrati, Sanctum pie oraverone, ut ſe pateiumque ſuum en liberaret periculo. His factis, cum magna de pentectione Sanctæ fiducia cubitum iverunt: manequc evigilantes, viderone diſparuiſſe tumores peſtilentes, ſeque funeſto iſti pericnlo divinitus ereptos. Qua de cauſa ex animo gratias egerunt ſanctæ ſuæ Protectrici, reque nemini indicata, tapetem ſimul cum ciſta combuſſerunt. Hæc omnia ſibi ab ipſo Maximiliano Delbono relata, teſtatur laudatus Pater.*

expoſita fuit, F

143 Anno 1720 rurſum patrocinio S. Roſaliæ attribuerunt Panormitani, quod peſtilentia, quæ Maſſiliam eo tempore graviſſime affixit, accenſa non ſit Panormi, quam iſtius contagii periculo expoſitam fuiſſe affirmant. Eam autem periculi Mancuſus pag. 411 allegat rationem, quæ ſi ſatis eſt certa, periculum fuit manifeſtum. Quippe aſſerit navem infectam, qua peſtis Maſſiliam delata eſt, appellere voluiſſe Panormum, eoque cum navem dirigerent rectores, eos impeditos fuiſſe vento contrario, donec demum gravi procella longius rejecta ſit navis, ideoque Maſſiliam directa.

& præſervatum anno 1743

144 Vicinius & manifeſtius fuit periculum, quod a peſtilentia imminebat Panormitanis anno 1743, quando illa ſeviit Meſſanæ. Quanta pietate tunc Panormi implorata ſit Sanctæ patrocinium, expoſui in Commentario num. 309 occaſione capoſiti hunc in finem ſacri corporis. Quam vero manifeſtum fuerit periculum, hic eſſet explicandum. Sæpe laudatus adjutor noſter P. Note ſic ad propoſitum noſtrum hoc anno 1746, XI Februarii Panormo Latine ſcripſit: Minime eamen eſt ſilentio prætereundum, quod Panormi non ſine maximo totius civitatis emolumento eveniſſe, nuper accepi. Carolus Tucu nanclerus Meſſanenſis menſe Maio anni MDCC-

Ex variis. XLIII Meſſana Panormum appulit, &, nondum ſatis hic explorata Meſſanenſi peſtilentia, libetum habuit eum Panormitanis commercium. Poſt pauens dies febri primum corripitur: deinde bubonem, elatiſſimum peſtilentiæ indicium, in ſe deprehendit. Accerſito medico, venam ſibi aperiri poſtulat impetratque, dolorem ſimulans: peſtis tamen indicia pernicioſo quodam animi rubore minime detegit. Cum tamen ex eo ſilentio & ſibi ipſi & toti huic civitati maxime metueret, divam Roſaliam illacrymans invocat, votoque ſe obſtringit inviſendi ſacram ejus ſpeluncam, ſi convaleſcat.

ut probatur. 143 Res mira! Cum in tot animi agitationibus paulum conquieviſſet, ubi e ſomno evigilat, peſtiferum tumorem jam evaniſſe, & ſe ſanitati prorſus reſtitutum advertit. Servatricem ſuam ſtatim agnoſcit, e lecto proſilit, & ad antrum S. Roſaliæ, ut ſpoponderat, accedit, & lætus deinde Meſſanam remigrat. Totum id autem ſilentio involvit, donec, reſtituto Meſſanenſibus commercio, omnem rei ſeriem non ſine lacrymis narravit reverendiſſimo patri P. D. B Georgio Caiuccio abbati congregationis Montis Oliveti, qui & ad me retulit. Idem ipſe Caiuccius, qui in Meſſanenſi contagio fuit, ſervatum ſe etiam a S. Roſalia prædicat, cui tabulam accepti beneficii teſtem, eum in metropolitani templi ſacello, unum in Erectæ ſpeluncæ ſanctuario, gratus appendit. *Idem* XXVII *Julii ejuſdem anni ita ad me ſcripſit*, Quo tempore Meſſanæ contagioſa lues ſæviebat, quidam Meſſana profugus Panormum appulit, in publico valetudinario ex peſte ægrotavit, ac tandem convaluit; quin tamen peſtiferum morbum [quem nulli detexit] in eos, qui ſibi miniſtrabant, derivaret. Quidam e noſtris, ſuppreſſo profugi illius nomine, rem totam narravit, quæ plane S. Roſaliæ erga Panormitanos beneficentiam haud parum confirmat.

his autem præciſis patrocinio S. Roſaliæ ſe erepto; 144 *Ex dictis ſatis colligitur, non inanem fuiſſe Panormitanorum formidinem tempore iſtius peſtilentiæ, ſed manifeſtum fuiſſe contagionis periculum, ideoque pio adſcribi poteſſe* S. Roſaliæ *patrocinio, quod immunes fuerint a contagione, eidemque, cujus opem ſupplices imploraverant, gratias merito perſolvitas eſſe. Prolixum eſſet, minuſque neceſſarium eſt, omnia hæc tranſferre, quæ in grati animi ſignificationem præſtiterunt Panormitani, eo periculo perfuncti. Quapropter pauca ſolum a P. Noto communicata ex epiſtola hujus anni tranſcribam, præmonens tamen varia jam facta eſſe anno* 1744 *in honorem Virginis Immaculatæ &* S. Roſaliæ. *At ſequentia ſpectant ad annum* 1743: Die XI Januarii anni præteriti MDCCXLV (qui dies ſolemnis eſt Panormi ob ſervatam hanc urbem ope S. Roſaliæ a torræ motu anni MDCXCIII) extraordinaria indicta eſt ſupplicatio, in qua præeuntibus Religioſis familiis, electo ac capitulo, ac ſubſequente Panormitano ſenatu, S. Roſaliæ reliquiæ a metropolitano templo ad ſenatorias uſque ædes circumductæ ſunt, ubi digeſta undique luminaria, ac ludrici ignes feſtivo ſtrepitu pompam auxere. Die XVI Maii (in quem eodem anno MDCCXLV incidit feſtum patrocinii S. Joſephi, totius Siciliæ patroni) ſublato jam omnis contagionis metu, atque expurgata eum teliquis finitimis oppidis Meſſana, Panormitanæ urbis referatæ ſunt portæ omnes, ac deinceps portarum ablatæ cuſtodiæ. Sequenti vero die XVII Maii excellentiſſimus ſenatus, [quod deceſſor ſuus eodem die anno MDCCXLIV magna pietate præ- D ſtiterat] ad ſacram S. Roſaliæ eryptam ſe contulit, ſacram Synaxim ſumpſit, ac ſcuto Sienſa ducenta ad ejus altare donum obtulit. Prædicta autem omnia geſta ſunt, prætore Joſepho Emmanuele do Vigintimiliis, principe Pulchri Montis, qui præterea de ſua pecunia ſacellum S. Roſaliæ in eccleſia cathedrali æneis cancellis ornavit.

pie credi. derum Panormitanæ, eique feſtivas gratias perſolverunt 146 At Ignatius Migliaccius princeps Malvagnæ, qui proxime poſt illum prætutam adeptus eſt, ſolemnitatem, quæ quotannis menſe Julio per quatriduum celebrari conſueverat [quæque anno MDCCXLIII & MDCCXLIV ad impediendam periculoſo peſtis tempore populi frequentiam fuerat intermiſſa] anno MDCCXLV maxima eum pompa quinque continenter dies celebrati juſſit, innumeris prope hominibus, non ex vicinioribus modo, ſed ex remotiſſimis etiam Siciliæ urbibus, turmatim Panormum confluentibus. Totius ſolemnitatis natrationem typis mandavit Petrus la Plaea, Panormitani ſenatus cancellarius, ſub hoc titulo: "I Trionfi di S. Roſalia V. P. „ domatriee della peſtilenza &c. Panormi apud „ Antonium Epitum MDCCXLV in 4°.„ Sed & E populus Panormitanus, editis per illos dies plutimis lætitiæ ſignis, haud patum ſolemnitatem cumulavit. Viſebantur paſſim per vias ædomotum limina conſtructæ aræ, coruſcantes facer, qua aquarum qua ignium feſtivi luſus, ereſtæ denique multo attificio moles quamplurimæ, in quibus collatum urbi a S. Roſalia beneficium ante civium oculos ponebatur. Simile quid iterum præſtitere cives Panormitani eodem anno Nonis Auguſti. Cum enim hoc die per ſingulas pene urbis vias, plateas, vicos, angiportus, ubicumque icones beatiſſimæ Virginis ſunt (ſunt autem innumeræ) feſta quotannis exhiberi ſoleant ſpectacula; hoc anno una cum B. Virgine S. Roſaliam quoque expreſſere, Panormitanæ urbi in præſenti diſcrimine opitulantes; ut videlicet tantum beneficium utriuſque patrocinio tefetre ſe profitetentur acceptum.

CAPUT X.

Præter Panormitanos alii quoque Siculi ipſique Meſſanenſes tempore peſtis, anno 1743 Meſſanæ vigentis, Sanctæ patrocinium implorarunt; nec fruſtra. F

Sancta Alcamo patrona vieſta ob peſtem Meſſanenſem, idemque aliis factum.

PAro non ſoli Panormitani tempore peſtis Meſſanenſis ad patrocinium S. Roſaliæ confugiendum conſuerunt; ſed alii etiam id fecere. Imo vix dubitare poſſim, quin id factum ſit per totam fere Siciliam, ſi non ubique communi ac publico conſilio, certe privata multorum pietate, prout etiam hic Antveepiæ factum memini. Lubet pro exemplo adducere civitatem Alcamum, quam anno 1625 poſt acceptas S. Roſaliæ reliquias peſte liberatam dixi in Commentario num. 376: Alcamenſes enim anno 1743 die 25 Julii publicum nuncupaerunt votum celebrandi quotannis feſtivitatem inventi corporis, ideo

A *idque per notarium Joſephum Blaſi in Acta referri voluerant, additis ſubſcriptionibus præcipuorum magiſtratuum. Ex Actis biſce, quæ mihi communicata ſunt, præfationem hoc tranſfero:* Cum contagioſa peſtifera labe hæc civitas laboraſſet die IX Julii MDCXXV, beatiſſimæ Virgini Mariæ Miraculorum, ejuſdem principalis patronæ, ac divæ Roſaliæ interceſſione liberata fuit, ut omnibus notum eſt, & litteræ eminentiſſimi Joannettini Cardinalis Doria, tunc hujus regni proregis... ſub die XXIII Septembris... teſtantur. Memor modo tanti beneficii in præſenti univerſali regni timore ejuſdem eanſa morbi, *n*qua Meſſana vexatur, tremens ac fidens, ut eodem patrocinio tueatur, decrevit ipſam ſanctam Panormitanam virginem Roſaliamquoque io patronam accipere, & diem ejus inventionis XV Julii perpetuo ſibi ſub infra ſcripto ſolemni voto feſtivam ſacere & celebrare, & ut ſingulis omni ævo innoteſcat, ad præſentem actum devenire decrevit. *Formula voti biſce plane eſt conſentanea. Hæc facta Alcami.* Sed & in reliquis Siciliæ urbibus S. Roſaliæ cultus eſt inſtauratus,

B eamque Servatricem in tanto rerum diſcrimine reliquæ totius inſulæ urbes agnoſcunt & prædicant, *inquit P. Noto in epiſtola ad me data XXII Maii anno* 1744.

Fluminis Dionyſii & Meſſanæ, quando peſtis ſæviebat,

147 *Pergit deinde ad loca, in quibus ſæviit peſtis, ita ſcribens:* Quin & io ipſa Meſſana plures, qui ad ejus npem confugerunt, vel Servatricem vel Liberatricem experti ſunt, de qua re oonnulla miſimus ſincera documenta. In oppido etiam, quod FLUMEN DIONYSII vocant, & dnodeviginti paſſuum millia Meſſana diſtat, incolæ peſte correpti, S. Roſaliæ opem ſenſerunt, feſtum magna pompa celebrarunt; & novum templum accepti beneficii monumentum erigere aggreſſi ſunt: ſinguli eives, eccleſiaſticis viris *ne* magiſtratu præeuntibus, lapides ad id ſuis humeris *n*ſportarunt. *Hoc anno rurſum memoravit ſequentia:* In oppidu etiam Meſſanæ proximo, quod FLUMEN DIONYSII, vulgo FIUME-DINISI dicitur, haud pauci fuere, qui in S. Rnſaliæ imagine, ent in ejus ſepulcrali pulvere adverſus peſtilifetam luem pharmaenm opportnne nacti ſnnt.

non pauci credidernnt ſe patrocinio S. Roſaliæ

148 Dignus eſt, qui memuratur, doctur Joannes Dominicus de Joanne Panormitnnus, qui oppidum iſtud nomine dnmini Calngeri Columnæ ducis Cæſarndis ae marchiunis ejnſdem

C Fluminis Dionyſii adminiſtrabat. Hic meoſe Maio annn MDCCXLIII, Meſſanæ eum moraretnr, imaginem S. Roſaliæ depingi curavit, quam die XIV eiuſdem menſis ab illuſtriſſimo domino F. Thoma Moneada, Meſſanenſis arebiepiſcupi generali vicario (nunc autem ejuſdem urbis archiepiſcopn) confnero ritu beoedictam, *nd* proximum Fluminis Diunyſii nppidum feeum tranſtulit, & fequenti die in eccleſia cathedrali pia veoeratione locavit. Poſt paucos dies Meſſanenſe contagium illne illabitur, ae pene quingentos ſupra mille eives interimit. Gubernator nppidi, ubi duose ſuis famulis (quos egrotns inviſerat, & pulſui baud ſemel manum admoverat) peſtn exſtinctus videt, S. Rnſaliæ opem poſtnlat, & eum reliqua familia ſervatur ineolnmis: quod eo magis S. Rnſaliæ refert aeceptum, qnnd deinde his quotidie nx officiu contaginſns omnes inviferet, quin & ad expurganda finitima alia oppida, peſte fedata, deſignatns aeceſſerit.

fuiſſe ab allo malo exemtnm; ſic.

146 *In documentis, de quibus mox num.* 147 *ſit mentio, ſimilia fere referuntur Meſſanæ ſa-*

Vari ſcribunt ſe inter evidentiſſima pericu-

la manſiſſe incolumes, idque attribnunt patroci- Ex VA-
nio S. Roſaliæ, *cujus penes ſe habebaat reliquias.* RIIS.
Primo D. Franciſcus Carraſcon, armaturæ militaris iaſpector & ſenator Meſſanenſis ſcripſit Meſſanæ anno 1743, XXX *Auguſti, ſibi datas fuiſſe* S. Roſaliæ *reliquias*, Quæ, *iaquit*, ſunt unieum antidotum, quod ſemper meeum geſta, vi, ac Deo per patrocinium Sanctæ me obſtrictnm agnoſcn, qnod in hne ennflictu me ſemper intrepidum ſervaverit & ſanum. *Idem* 1 *Septembris ejuſdem anni ſcripſit, incredibile eſſe, quantam peſtilentia popolo Meſſanenſi intuliſſet ruinam: aſſeritque ſæpe ſibi* per eadavera enrrupta & mire fœtentia cundum fniſſe, *quando ad ſenatum, ad valetudinariam publicum, aut alio pro ratione muneris ſui procedebat; nec tamen officio ſuo deeſſe voluiſſe, ſed mira animi tranquillitate omnia peregriſſe: oblatum quidem ſibi a chirurgo ſaiſſe antidotum, ſed reliquias* S. Roſaliæ, *miramque de ope ipſius fiduciam ſibi fuiſſe pro amidoto; nec aliud ſe voluiſſe, ne fiduciam illam videretur minuere. Hæc pluribus verbis expoſita ſunt in laudata epiſtola. Porro quanta fuerit populi Meſſanenſis ſtrages, colligi poteſt ex annotatione P. Caſtiglia, qua ita habet:* E Scripſerat (*ſenatus Meſſanenſis ſcriba ad prorogem Siciliæ*) paulo ante (*diem* 1 *Septembris anni* 1743 uſque ad illnm diam viginti ſex circiter hominnm millia intra Meſſanenſem urbem peſte obiiſſe. *P. Hieronymus Maria Polara Societatis Jeſu* XX *Martii anni* 1744 *ita ſcribit Italice, ſicue vedde Latine:* Locutus ſum poſtea enm plurimis perſonis, bic Meſſanæ ſimiliter *n* malo ſervatis a S. Roſalia, cui ſe commendabant, ut mihi dixernnt. Multi *n*tiam e morbo ſenati patrocinio ejuſdem.

150 *Antea in eadem epiſtola dicit laudatus Polara, ſe fuiſſe quaſi* cadaver animatum, *non quidem febribus aut apertis mali peſtilentis indiciis, ſed moleſta inquietudine interna; atque in eo ſtatu votum nuncupaſſe* S. Roſaliæ: *eadem vero nocte tam copioſum ſecutam eſſe ſudorem, qui item nocte ſequente continuatus, ac iadumenta intcriora frequenter fuerint mutanda. Tam firmiter porro credidit, ſe Sanctæ patrocinio fuiſſe ſanatum, ut infertus ſic loquatur:* Pro gratia mihi factn, id juro & atteſtor ut faeerdos indignus, me miraenlo ſanctæ virginis Rnſaliæ vivum eſſn, obligatnmque voto veniendi Panor- F mum, eundique peditem *n* radieibus montis Peregrioi uſque ad ſpelnncam, enrandique celebrari trigiota Miſſas in bonorem Sanctæ. *Mox addit de ſocio ſuo Petro Polara Societatis Jeſu:* Ita etiam magiſter Petrus, qui item io vivis manſit miraculo S. Roſaliæ virginis. *Jam initio epiſtolæ idem de ſe ac ſocio ſao dixerat, ibique addit, ſe votum jam dictum nuncupaſſe cum ſocio, poſtquam P. Martinus de Andrea, ipſorum ſocius, correptus fuerat peſte, qua obiit* IX *Julii anni* 1743, *ipſi ci aſſiſtentibus. Quin & addit, ſe ambos creditos fuiſſe peſte infectos, & jam mortuos. Petrus Antonius Bova Societatis Jeſu, qui peſte correptus fuit & convaluit, ita ad fratrem quemdam ſuum Panormi degentem Italice ſcripſit* XI *Aprilis anni* 1754: De me poſſum dicere, mihi, dum maln eram obſtnpefactus, ſuggeſtum eſſe, ut eunſugerem ad Sanctam noſtiam. Id feci, vovens ei jejuninm in pane & *n*qua, eui jam ſatisfeei die XII Septembris, *nimirum in pervigilio Sanctæ.*

aliqui ſanatos aſſeruerunt:

quin & a multis imminuitio ipſius peſtilentiæ

151 *Finem peſtilentiæ ipſius etiam patrocinio* S. Rnſaliæ *a multis attribui, diſco ex litteris*

Ex variis, *jam laudatis. P. Noto de biſce ita hoc anno ad me ſcripſit:* Horatius Turrianus, qui a ſecretis eſt Mamertini ſenatus, librum edidit Italico ſermone ſub hoc titulo: "Memoria iſtorica del „contagio della città di Meſſina „... Ibi pag. 171 teſtatur a die XV Julii (quæ eſt anniverſaria inventionis corporis S. Roſaliæ) anni MDCCXLIII immanitatem fuiſſe Meſſanæ in dies ſingulos morbi vim, quod ajus eives in æde ſenatoria imaginem beatiſſimæ Virginis, ac S. Roſaliæ affixerint, & utrique quotidianas preces in Miſſa obtulerint. Eadem ſcribit auctor cujuſdam libri Italici, cui titulus: "Iſtoria dall' anno MDCC„XLIII „... additque lib. 3 pag. 262 io eadem æde ſenatoria publicas ob id Deo gratias Meſſanenſes agiſſe. *Hæc confirmantur ex epiſtola, quam die 8 Septembris anni 1743 laudatus Horatius Turrianus dixit ad principem Barthelomæum Corſini proregem Siciliæ; nam in ea prorſus eadem aſſeruntur de imminuta a XV Julii peſtilentia, deque imagine S. Roſaliæ in ſacello ſenatorum una cum imagine beatiſſimæ Virginis locata, ac demum de utraque Patrona quotidianis precibus invocata.*

B & ceſſatio attribuitur patrocinio Virginis Immaculatæ & S. Roſaliæ;

152 *Tam hæc peſtilentiæ imminutio, quæ paſſim XV Julii cœpta aſſeritur, quam integra ceſſatio non din poſt præcipuam S. Roſaliæ feſtivitatem, & in ipſo feſto natæ Virginis Mariæ ſecuta, teſte jam laudato Horatio Turriano, fecerunt, ut utriuſque patrocinio liberationem civitatis ſuæ multi attribuerint Meſſanenſes. Multi initio exiſtimabant neminem peſte obiiſſe in urbe Meſſana poſt diem IV Septembris S. Roſaliæ ſacrum: at me monuit P. Noto, unum deinde innotuiſſe, qui ex peſte ante contracta die VIII ejuſdem menſis occubuit. Hæc de cauſa Turrianus integram ceſſationem recte affinit diei VIII Septembris, qua Virginis Nativitas celebratur, quaque eccdunt Meſſanenſes Epiſtolam ejuſdem beatæ Virginis ad Majores ſuos delatam fuiſſe, ut notat Turrianus; ſed de ea hic non diſputo. De Flaminæ Dionyſii hæc quoque ſcribit P. Noto:* Illud etiam notandum, quod in eo oppido declinare viſa eſt morbi vis a die IV Septembris, noſtræ Virgini ſacro, quo effuſiſſimus imber, diu expetitus, e cælo lapſus, peſtiferas ſordes e viis oppidi ſecum abduxit, atque aerem purgavis. Idcirco cives omnes S. Roſaliæ, quam ſibi patronam adoptarunt, ædificando templo navia in altera epiſtola ſcripſimus, ſolemnitate operam contulere. *Hactenus de iis, quæ occaſione peſtis Meſſanenſis S. Roſaliæ accepta referuntur, in quibus manifeſta quidem non ſunt miracula; tutia tamen beneficia ſic impetrata, ut pie & prudenter credi poſſit Sanctæ profuiſſe patrocinium, uti revera crediderant Meſſanenſes, qui anno 1730 Sanctam eius ſolemni elegerant patronam.* D

154 *Ceterum quam grata memoria Panormitani hactenus recolant iſtud* S. Roſaliæ *beneficium, ut urbi ſuæ reliquæque Siciliæ conceſſum, diſcu en gemina hujus anni 1646 epiſtola. In priori P. Noto ita ad me ſcribit* XVII *Junii:* Paparati jam cœpta ſunt, quæ pro annua S. Roſaliæ celebritate futuro exhibenda ſunt menſe. Aeceptí autem beneficii recens memoria id efficit, ut non minore pompa, ac fortaſſe etiam majore, quam anno præterito ſolemnitas facta celebretur. *Hæc de feſtivitate corporis inventi, XV Julii peragi ſolita. De qua celebrata ita deinde ſcripſit:* Magnificentiſſima omnium conſenſu fuit meoſe Julio annua S. Roſaliæ ſolemnitas, ad quinque dies producta, & ovis aucta lætitia ac pompæ ſignificationibus. Illud ſane memoratu dignum, quod ampliſſimi principis templi interiori facies ab imo ad ſummum, non jam holoſericis, ut moris eſt, aliiſque id genus ornatibus, ſed terſiſſimis ſuit obducta eryſtallis, quæ innumeris prupemodum cereis inmiuibus repercuſſa, jucundiſſimum nocturno præſertim tempore oculis exhibebat ſpectaculum. Hæc autem præſtari juſſis Ferdinandus Maria Tomaſi & Caro, princeps inſulæ Lampaduſæ & Palmæ dux, hoc anno iterum prætor, qui liſteentorum etiam Mecænas in ſuis ædibus academiam, ſubnomine PISCATORUM ORETÆORUM, pridem inſtituit, in qua eruditam de S. Roſalia diſſertationem quotannis habendam decrevit. *Hæc in laudem Panormitanæ piciatis eega* S. Roſaliam *pro coronide adjungenda duxi. Utinam urbes ſingulæ ſanctos patronos ſuos, ſi canta nequeant magnificentia, pari certe pietate concentur.* E

grata Panormitanorum in Sanctam ſuam pietas.

DE SANCTA ROSA VIRGINE F

TERTII ORDINIS S. FRANCISCI

VITERBII IN ITALIA.

C

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I.

Cultus Sanctæ, ſcriptores Vitæ, Acta edenda.

PROBABILIUS ANNO MCCLII. *Cultus Sanctæ Viterbii en Martyrologio.*

VIterbium Hetruriæ in Italia civitas, provincia Patrimonii divi Petri caput, celebrat hoc die olim civem, nunc patronam ſuam S. Roſam virginem Tertii Ordinis S. Franciſci alumnam; quæ vitæ ſanctitate, miraculorum frequentia ac incorrupti ſui corporis prodigioſa integritate patriam ſuam illuſtravit. Duplici apud elves ſuos quotannis gaudet feſtivitate: altera VI Martii, quæ ſine ulla ſolemnitate peragitur, altera hoc, ut diximus die, quæ ſummo cum apparatu ac frequentiſſimo populi concurſu celebratur: de utraque infra ſermo recurret. Porro inter ſacros Faſtos, qui hujus Virginis meminerunt, Romani Martyrologii editiones, etſi eam ad eumdem hunc diem referant, non eodem tamen cum titulo annuntiant. Editio Plantiniana Antverpienſis cum Notis eminentiſſimi Baronii cuſa anno 1613, eam Sanctam appellat; Viterbii

A torbii ſanctæ Roſæ virginis, *at aliæ, quæ ex eadem officina prodierunt*, Beatæ *dumtaxat* titulum *tribuunt hoc modo*; Viterbii beatæ Roſæ Virginis. *Eodem modo legit archiepiſcopus Hydruntinus Franciſcus Maria De Aſte in Diſceptationibus in Martyrologium Romanum.*

& Officiis propriis. 2 *Contra Arturus in Martyrologio Franciſcano* Sanctæ *titulo inſignis, ita ſcribens*: Viterbii ſanctæ Roſæ virginis Tertiariæ: quæ humilitatis & pietatis operibus vacans, ſpiritu prophetico, ſigniſque admirandis emicuit. *Arturo conſonat laudatus archiepiſcopus in Martyrologio Franciſcano, Caſtellanus in Martyrologio univerſali, & Codex Uſuardinus manu ſcriptus Hagnoenſis anno* 1432 *exaratus, apud Sollerium in Additionibus Uſuardi. Sed undecumque hæc variatio in Romanum irrepſerit*, Roſæ *titulum* Sanctæ *legitime competere, ſatis ſuperque conſtat tum ex ſummorum Pontificum litteris ac nominatim Sixti IV, quas per decurſum recitabimus, tum ex Officio* Roſæ *proprio a ſacra rituum Congregatione anno* 1668 *pro univerſo clero cum ſeculari tum Regulari per Viterbienſem dioeceſim conceſſo, & a Benedicto XIII anno* 1728 *ad omnes utriuſque ſexus fideles, qui ad Horas canonicas tenentur, per totum Eccleſiaſticum ſtatum & Etruriam extenſo. Ex his inquam ſatis ſuperque conſtat*, Sanctæ *titulum* Roſæ *deberi, quandoquidem tam in præfatis litteris, quam in Officio conſtanter illo gaudeat. Idem videre eſt in Officio cum Octava de ipſa recitari conceſſo a ſacra rituum Congregatione anno* 1743.

B 3 *Scriptores, qui* Sanctæ *noſtræ meminerunt, longa ſerie recenſet Arturus ſupra laudatus ad præſentem diem, & Waddingus in Annalibus Minorum ad annum* 1252 *num.* 37, *ubi etiam monet, pluret de ea ſubſtare legendas Mſ. & excuſas incertis auctoribus, ea quibus ſimul & ex proceſſu vitæ & miraculorum unam compegiſſe ait Hieronymum Victorium Viterbienſem canonicum; negat tamen eam ſuo tempore excuſam fuiſſe. An edita jam ſit ignoro. Petrus Coretinus Viterbienſis Vitam Virginis ex profeſſo conſcripſit ſermone Italico ex Proceſſu illius, ut ait, aliiſque authenticis monumentis collectam, quam anno* 1638 *Viterbienſibus typis edidit. Verum ea ſuis mendis non caret, prout ex his, quæ per decurſum animadverſuri ſumus, manifeſte patebit. Eodem idiomate Vitam evulgavit anno* 1677 *Camillus Maria Rinaldus Florentinus e Societate noſtra: ſed tum is Coretino nimium credulus adhæreat, eodem cum illo habendus eſt loco. Vitam aliam Latine excudit anno* 1698 *Antonius Gianuſillus noſtræ itidem Societatis. Profitetur hic in præfatione ſua, nihil ſe ſcripturam quod a Vitæ illius hiſtoricis aut certis monumentis non deſumpſerit: verum inter illos primum locum eidem Coretino tribuere videtur; unde ipſius hiſtorica fides in aliquibus vacillat.*

C *Acta prima authentica perierunt.* 4 *Exſtitiſſe quondam authentica* S. Roſæ *Acta, quæ dudum perierunt, habemus ex Proceſſu pro canonizatione illius inſtituto, juſſu Calixti III PP. anno* 1457; *in quo articulo* 10 *ſic habetur*: Item decimo; quod vita dictæ beatæ Roſæ *in pluribus authenticis ſcripturis antiquis una cum ejus miraculis cum deſcripta eſſent & annotata, ex negligentia & calamitate dictæ civitatis Viterbii deperdita fuerunt, & igne combuſta; & quod de hoc eſt publica vox & fama. Jacturam hanc irreparabilem aliquantulum leniverunt, ſi vera narrat auctor Vitæ manuſcriptæ, monumenta quædam, de quibus ita meminit*: Ad cujus (S. Roſæ) commendationem & famam aliqua enarrabo, quæ in quibuſdam inſtrumentis antiquis a fide dignis & devotis relata inveni atque fideliter conſcripta, ſicut ſupra dictæ perſonæ, ſe a ſupra dictæ virginis Roſæ ore audiviſſe & vidiſſe roſtatæ ſuot. *Perſonas has auctor nuſquam nominatim prodit, uti nec ſe ipſum: ſed quiſquis ille fuerit, Vita digna viſa eſt, quæ in Proceſſu examinanda & idoneis teſtibus ex conflanti fama confirmanda proponeretur.* AUCT. C. S.

5 *Illam ipſam una cum Proceſſu, cui, ut dixi, inſerta eſt, deſcriptam ex autographo, quod apud moniales in monaſterio* S. Roſæ *Viterbii aſſervatur, curantibus potiſſimum Poſſino & Vannio Societatis noſtræ presbyteris, ad majores noſtros tranſmiſſam habeo. Antiquum amplumque eſſe autographum teſtatus eſt R. P. Dominicus Brunaccius per provinciam Romanam Societatis Jeſu tum temporis præpoſitus Provincialis in epiſtola ad Papebrochium noſtrum Romæ data anno* 1676. Difficultas, *inquit*, potiſſima, quæ ſe offert in deſcribendo Proceſſu formam pro canonizatione Sanctæ hujus, eſt, quod integrum & ſatis amplum volumen evadet, præter difficultatem caracteris antiqui. *Ea hoc ultimo capite factum vtor, ut quædam in apographum noſtrum menda irrepſerint, quorum aliqua manu propria correxit P. Vannius, emendaturus omnia, ſi per ſanctimoniales licuiſſet.* Proceſſum *ait in epiſtola anno* 1681 *data*, S. Roſæ deſcriptum ex autographo penes me habeo. Non licuit conferre totum exemplum cum exemplari; quia moniales Viterbienſes inſtiterunt, ut citiſſime remitteretur: curavi, ut conferem partes præcipuas. *Vita cum proceſſu canonizationi* E

6 *Quapropter lectorem rogo, ut ignoſcat mihi, ſi in cognominibus, ac nominibus propriis citandorum teſtium hinc inde erravero, ea enim propter characteris difficultatem & ego ſæpe & ipſe verosimiliter divinare debuimus. Præterea videtur quædam in noſtro apographo deſiderari: id vero ex eo ſuſpicor, quod Coretinus aliqua ex Proceſſu narret, quæ ego in exemplari noſtro non reperio. Eandem Vitam habuit eminentiſſimus Baronius, prout ipſe teſtatur in notis ad Martyrologium Romanum ad hunc diem ſcribens*; Acceplmus ejus Acta ab eccleſia Viterbienſi... Eſt eorum exordium: INTER ALTAS. *In noſtro tamen apographo præfatio quædam præfigitur, quæ incipit*: Quoniam ut ait Auguſtinus: *& recte, ni fallor; nam aſſignatum ab eminentiſſimo initium ſe habet*: Inter alias autem: *quæ particula conjunctiva* autem *ſermonis proſcutionem, non exordium denotat.* *hinc inde mendoſe* F

7 *Præfatæ Vitæ ſubnectitur fragmentum quoddam alterius Vitæ ejuſdem Sanctæ, quod per decurſum Vitam ſecundam appellabimus. Hujus auctor exorſus a reverenda, in quam Sancta incideret, infirmitate, extaſes in ea habitas enarrat; dein ſuſceptum Deiparæ juſſu Tertiariarum S. Franciſci habitum cum multis circumſtantiis, quæ ad fabulas proxime accedunt, deſcribit; rurſus cæleſtes appariliones immiſcet. Denique S. Virginis exilium, adventum in teſtrum Suriæ, & deinde in Vitorchianum refert. Hinc ad priorem Vitam remiſſo lectore, quædam ſubdit miracula. Ego Vitam priorem utpote magis concinnam, integram & ſinceriorem edam, ita tamen, ut in annotata tranſlaturus ſim ea, quæ ſecunda Vita ſeu vere ſeu fabuloſe reliquis ſuperaddit. Huic Vitæ ſubjungam aliam in Officio* *edenda*

Sanctæ

AUCT. C. S. *Sanctæ proprio in lectionec ſecundi nocturni per Octavam diviſam. Lectiones primæ diei non recundum, quia reliquarum quoddam compendium ſunt: dies quintus, ſextus & ſeptimus aliis impeditis Officiis lectiones proprias non habent: ſuperſunt itaque lectiones duodecim, quas totidem diſtinctas numeris edam. Præter hæc Acta habemus etiam Proceſſum, qui duabus partibus conſtat. In priori iaſignia miracula per ſanctæ Roſæ potens patrocinium impetrata longo ordine delegatis examinandis & a fide dignis teſtibus confirmanda exhibentur: in poſteriori ea ipſa uti & Sanctæ Vitæ idoneorum perſonarum teſtimoniis, jurejurando interpoſito, probantur confirmanturque. Primum partem totam excudam; ſecundam conſulto prætermittam: tum enim in plurium, quam ducentorum ſexaginta teſtium examinationibus, reſponſiſque totu conſtat, continua earumdem rerum testimonorumque repetitio inutilem operi molem, lectori nauſeam pareret. Neque tamen hinc aliqua ex parte ſtudioſus lector fraudabitur; nam quidquid teſtimoniis illis habent ſingulare, aut ſcitu dignum, id omne in*

B *annotatis ſuo quodque loco reperiet.*

§ II.

Annus Sanctæ natalis incertus: emortualis inquiritur.

Anni natalis & emortualis nuſquam expreſſ. munitur in monumentis authenticis.

NUſquam *in Actis aut Vita* S. Roſæ, *quæ legi, certum nativitatis aut obitus illius annum conſignatum reperi; nuſquam reperit* VVaddingus *Ordinis Minorum Annaliſta. Poſterius teſtatur aperte tom.* 3 *Annalium Minorum ad annum* 1252 *num.* 6 *ſic ſcribens:* Omnia, quæ circumferuntur, ejus Acta conſulni, ut Vitam Ms., quæ ſervatur in monaſterio, in quo jacet; neque ullibi habetur expreſſum certum mortis tempus. *Alterum ſuo de natali anno ſilentio faſit indicat.* VVaddingo *conſonat* Vannius *Societatis Jeſu, in litteris ſuis ad Papebrochium anno* 1686, *in quibus teſtatur, quod* neque in Vita inſerta Proceſſui Caliſti III, neque in ullo authentico ſcripto (quamvis, *inquit*, omnia monumenta, quæ in archivio Viterbienſi & apud monialer S. Roſæ ſervantur, diligentiſſime examinaverim) recenſeantur anni nativitatis, obitus, ac translationis B. Roſæ. *Incerta æque eſt, in qua obiit, ætas. Quare neſcio, quo fundamento nitatur Coretius, dum lib.* 1 *cap.* 1 *confidenter ait, illam anno* 1240, *verno tempore ſub Pontificatu Gregorii IX natum eſſe: dumque lib.* 3, *cap.* 16 *velut ex tripode aſſerit, eamdem anno* 1258, VI *Martii, cum annos ſeptemdecim, menſes decem plus minus numeraret, vivere deſiiſſe Coretino nihilominus adſtipulantur Rinaldus & Giannellus, ſolo ipſius, opinor, ducti auctoritate.*

Varia de emortuali anno ſententia: VVaddingi expoſ. tur

9 *Aſt alii ſcriptores in figendo emortuali anno variant. Marcus Uſſiponenſis in Chronicis Minorum parte* 2 *lib* 2, *cap.* 13 *Sanctæ obitum circa annum* 1261 *ſtatuit: Bzovius tom.* 13 *Annal. anno* 1254 *illigat: Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ eam pridie Nonas Septembris poſt annum ſalutis* 1254, *Alexandro IV ſummo pontifice, ad Sponſum migraſſe exiſtimat: eminentiſſimus Baronius in Notis ad Romanum Martyrologium, nullo anno aſſignato S. Virginem ad Alexandri IV tempora pervenſſe, arbitratus eſt, quod tamen poſſet, ut num.* 27 *vidimus retractaſſe dicitur. Contra Lucas* VVaddingus *Annal. Minor. tom.* 3 *ad annum* 1252 *num.* 6, *& poſt eum Arturus in Martyrologio Franciſcano ſtatuunt*, S. Roſæ *obitum poſt annum* 1252 *protrahi non poſſe. Probat in* VVaddingus *ex litteris ab Innocentio IV datis Peruſii* VII *Kalendas Decembris anno* 10 *Pontificatus ſui, qui annus in Chriſti* 1252 *incidebat. Litteras has profert laudatus Annaliſta ex Reg. Vaticano epiſt.* 240. *Eaſdem recitat Odoricus Raynoldus tom.* 13 *Annal. Eccleſ. ad datum annum num.* 7 *citans in margine lib.* 10, *epiſt.* 240; *& Antonius Bremondus in Bullario FF. Prædicatorum tom.* 1, *pag.* 218 *deſumptas* Ex archivo Ordinis lib. A. fol. 730 *Epiſtolam hanc, quia præſentem controverſiam dirimere videtur, totum ex laudato Bremondo hic tranſfero.*

D

10 Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Priori Fratrum Prædicatorum, & archipresbytero S. Sixti Viterbien. ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Si *in Sanctis ſuis mirabilis & benedictus in ſecula Deus noſter veneranda memoria Roſam virtutu ae fortitudine in hujus vitæ ſalitudine dicitur ſolidaſſe, ut inter mundanor incurſus & vitiorum illecebras virginei floris integritate ſervata, per virtutum arduа immaculato calle pertranſiens ac nitorem in conſeientia parferens, ſuris aliis velut roſa redoluerit per exemplum, ac tandem ſecundum pietatis fidem, thronum gloriæ conſcendere meruerit, choria virgineis ſociata; prout clara miraculorum indicia, quæ in terris divina bonitas operari dicitur, proteſtantur, ne lucerna ſub modio lateat, ſed luceat ad veritatis agnitionem infidelibus, & fidelibus ad fidei fulcimentum; his ſane miraculorum ſignis ae prodigiis dilectus filius Electus, elerum*, conſilium & populus Viterbien. meritu, quin potius meritorie exci. tati, nobis humiliter & humaniter ſupplicarunt, ut fidelium teſtimonia ſuper ipſius novellæ Roſæ fragrantia, videlicet vitæ meritis & miraculorum aſſertionibus recipi faceremus. Ita quod, quæ felicitatis potiri creditur præmiis in Eccleſia triumphanti, in militanti quoque honore congruo celebris habeatur; & quæ glorioſa Dei Virgo coram hominibus claruit, pie innoteſcat patrona pio hominibus coram Deo.

E

& probatur ex epiſtola Innocentii IV VVaddingo. Sic cut

* *alii* clerus

F

11 Nos igitur ipſorum laudabile votum favore benivolo cupientes proſequi, cum in re tam profundi judicii tanta expediat maturitatis cautela proceedi, ut his * qui perverſitatis hæreticæ fermento corrupti loqui audent mala de bonis, & in electis pingere maculam, ut Eccleſiæ ſponſæ Chriſti ſpecies decoloretur in membria, nullus inſultandi fidelibus aditus relinquatur: diſcretioni veſtræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſuper ipſius Roſæ vita & miraculis teſtes fide dignor atque legitimos, quos undecumque produci contigerit, coram vobis legitime recipere, ac de ſingulis circumſtantiis juxta interrogationis formam, quam vobis ſub Bulla noſtra tranſmittimus, prudenter examinare curetis, & ipſorum dicta fideliter in ſcriptis redacta, & ſub propriis incluſa ſigillis, in diverſis locis caute ſervanda deponere ſtudeatis; donec prædictir Electo, clero, conſilio, & populo nobis ſupplicantibus, vel motu proprio** ea viderimus requirenda, ut ſunc eis inſpectir, ſecundum Deum, prout motum noſtrum rescla- rius nora formaverit, in negotio procedamus. Non obſtante indulgentia, qua tibi, fili Prior ſpecia-

pro examinandis Sanctæ vita & miraculis ſcripto.

** VVaddingo noſtro

A ſpecialiter, vel Ordini tuo generaliter a Sede apoſtolica &c. Datum Perufii v II Kalendas Decembris Pontificatus noſtri * anno decimo. *Eiuſdem prorſus tenoris hæc epiſtola eſt apud VVaddingum & Raynaldum, præterquam quod totum titulum præfixum non habeat.*

**Pontificatus noſtri non habent VVadding. & Raynaldus. VVaddingo adhærent.*

12 *Ex hiſce Innocentii literis aſſertum ſuum ſic probat laudatus Annaliſta Minoeum*: Ex quibus, *inquit*, evidenter deduxerim, vel anno præcedenti (1251) vel hoc ipſo defunctam. Quippe in Vita ejus a pluribus deſcripta refertur, eam accepiſſe ab angelo mortem Fridericii II, quæ incidit in finem anni MCCL. Cum vero ſub finem hujus committitur a Pontifice, ut miraculorum ab ea patratorum efformetur proceſſus, fit ut proxime præterito vel hoc ipſo anno (1252) inter vivos eſſe deſierit. *Hucuſque ipſe, cujus ſententiæ ego ſubſcribo; quid enim huic ratiocinio ſolide objici poſſit, non video, niſi quis prædictæ epiſtolæ authentiam in dubium revocare voluerit, quod nemo hucuſque, quod ſciam, auſus eſt. Quin & ipſe Coretinus, quique eum ſecuti ſunt, miſcere ſe turquere malunt,* B *quam eam ab Innocentio IV fuiſſe datam negare.*

Authentia epiſtolæ probatur:

13 *Eſt ſane authenticam eſſe, probant tum allatæ ſupra a VVadingo, Bremondo, ac Raynaldo citationes, tum locus & tempus, quo data eſt. Nam Innocentius IV anno* 1243 *menſe Junio ad apoſtolicam ſedem evectus decimum Pontificatus ſui annum menſe Novembri* 1252, *quo epiſtola notatur, jam 4 quinque menſibus inchoaverat. Quod autem id temporis Perufii fuerit commoratus, manifeſte tradit Pagius in Breviario hiſtorico-chronologico-critico Pontificum Romanorum, ubi pag.* 320 *& ſeqq. docet illum anno* 1251 *Perufium advenifſe, ibidemque Romanis merito offenſum ſubſequenti etiam anno reſedifſe, donec tandem* 1253 *Romanorum vim veritus conceſſerit Aſſiſium, ut habet pag.* 326 *num.* 62. *Præterea Innocentii IV juſſu inſtitutum fuiſſe examen pro canonizatione noſtræ Virginis, teſtatur Ciaconius tom.* 2 *col.* 103 *de Innocentio IV dicens*: Viterbii B. Roſæ puellæ Viterbienſis canoniandæ examen commiſit. *Non exſtant quidem Acta proceſſus Pontificis hujus juſſu indicti, verum ea forte ipſa ſunt, quæ ex negligentia & calamitate civitatis Viterbii deperdita & igne combuſta in formato ſub Caliſto III proceſſu dicuntur.*

confirmatur que

14 *Vaticinium quoque de Frederici obitu refert laudata ſæpe Vita, & ipſe cum ſuis ſequacibus Coretinus pag.* 69. *Omnes etiam illud anno* 1250 *in vigilia S. Nicolai, ſive die* V *Decembrie editum (quamquam Giannellus in Romanis numeris erret) unanimiter eradunt. Nec* C *minor conſenſus eſt in aſſignando præfati impetratoris fatali anno ac die, qui Chriſti* 1250, XIII *Decembris S. Luciæ facer. De eo Pagium in laudato opere pag.* 316 *num.* 45 *audiamus.* Anno, *ait*, MCCL Fridericus olim imperator in feſto S. Luciæ XII Decembris extinctus, ut conſtat eſt omnium ſcriptorum ſententia, ſi paucos excipias. *Unde corrigenda eſt Ms. Vita, ubi ait*: Paucis autem elapſis diebus, nova fuerunt delata in Viterbium, quod Fredericus imperator hæreticus, qui perſequebatur Eccleſiam Dei, in vigilia B. Nicolai defunctus eſt. *Hæc hallucinatio ſcriptori oborta videtur ex eo, quod crederet, eodem die, quo Sanctia vaticinata eſt, vaticinium fuiſſe completum, verum id ad ejuſdem veritatem nequaquam æquirebatur. Hæc pro tranſeunam; nunc ſententiam noſtram ulterius confirmemus.* AUCT. C. S.

15 *P. Vannius e Societate noſtra in litteris ad ſententiam noſtram ex Papebrochium* IV *Kal. Julii* 1686 *Romæ datis duas recitat in hanc rem epiſtolas. Prior quæ ex aliqua epiſtola ejuſdem eſt Innocentii IV ad Priorem S. Matthæi Viterbienſem, ita habet*: Dilectæ nobis in Chriſto filiæ abbatiſſæ & conventui monaſterii S. Matiæ Viterbienſis ordinis S. Domiani, ſua nobis conqueſtione monſtrarunt, quod Petrus dictus Caputoſto presbyter eccleſiæ S. Matiæ de Podio Viterbienſis auctoritate propria, juxta monaſterium earumdem, quoddam ædificium, poſt denunciationem .... operis, & appellationem ad nos legitime interjectam, præſumpſit conſtruere, in ipſius monaſterii non modicum præjudicium & gravamen: ideoque diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus partibus convocatis, audias cauſam, & appellatione remota debito fine decidas, faciens, quod decreveris, per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervari. Datum Aſſiſii v Idus Septemb. Pontif. noſtri anno undecimo, *Fuit hic Chriſti* 1253. E

ex epiſtola ejuſdem Innocentii IV

& Alexandri IV,

16 *Alteram, quam exhibet Vannius, epiſtolam ſcripſit Alexander IV laudati Innocentii ſucceſſor ad epiſcopum Viterbienſem. Ex ea diſcimus, ædificium illud, de quo Innocentius agebat, fuiſſe quoddam monaſterium ſub invocatione S. Roſæ. Verba Pontificis manifeſta accipe*, Dilectæ in Chriſto filiæ abbatiſſæ & conventui monaſterii monialium S. Mariæ Viterbienſis ordinis S. Damiani petitione monſtrarunt, quod cum Priori S. Matthæi Viterb. noſtris dedetimus literis in mandatis, ut ex parte noſtra ſub pœna excommunicationis inhiberet, ne quis infra ſpatium mille paſſuum ad paſſum Communis circa omnes fines monaſterio iſti contiguos & vicinos, monaſterium ſeu oratorium, vel regulam domum transferre præſumat: ſi vero aliquod perſonarum religioſarum oratorium ſeu domicilium aut clauſtrum infra prædictum ſpatium eſſet conſtructum, eum in præjudicium prædicti monaſterii conſtructum exiſteret, illud protinus autoritate noſtra faceret demoliri .... Petrus dictus Caputoſto presbyter Viterbien. In quadam domo, quam infra prædictum ſpatium F obtinet, & quam monaſterium S. Roſæ nominat, quaſdam mulieres religioſas nititur congregare in diſtatum abbatiſſæ & conventus præjudicium & gravamen; eodem Priore in executione mandati noſtri procedere negligente. Quare prædictæ abbatiſſa & conventus nobis humiliter ſupplicarunt, ut providere ipſis ſuper hoc paterna ſollicitudine curaremus. Quocirca fraternitati tuæ in virtute obedientiæ directe præcipiendo mandamus, quatenus dictam domum omnino demoliri faciens, procedas in aliis ſuprædictis juxta directarum ad eumdem Priorem continentiam litterarum. Datum Anagniæ v Kal. Pontificatus noſtri anno primo. *Annus hic datæ epiſtolæ erat Chriſti* 1255.

17 *Hinc fluit argumentum prorſus ſimile illi, quod ſupra ex VVaddingo adduximus; Innocentius IV anno Domini* 1253 *jubet inquiri de ædificio quodam, quod Petrus de Caputoſto in honorem S. Roſæ moliebatur, ut ex Alexandri IV litteris manifeſtum eſt. Dicto igitur anno, Sancta noſtra inter vivos eſſe jam deſierat. Non potuit tamen illius obitus ante annum* 1251 *accidiſſe, cum in proxime præcedentis anni fine Frederici mortem prædixerit; reſtat itaque, ut eam intra*

ex quibus oſtenditur ubiſſe

annos

AUCT. C. S. *annos* 1251 & 1253 *obiiſſe dicamus. Jam vero veriſimile non eſt, Presam de Caputoſto ſtatim a Virginis obitu ſub illius invocatione monaſterium ædificare incœpiſſe. Nec magis veriſimile eſt, hæc ipſa Petri molimina, abbatiſſæ ac monialium dilatas ad pontificem querelas, obtentaſque ab eodem hac ſuper re litteras, & quidquid denique ille in promovendo, iſtæ in diſturbando opere conati ſunt, paucorum menſium ſpatio fuiſſe peracta. Supponamus tantiſper, diem* VI *Martii* 1252 *fuiſſe* S. Roſæ *poſtremum: elapſi hinc uſque ad ſabſequi proximi anni* V *Idus Septembris menſes* 18 *prædicta omnia facile exigere videntur. Rem ſic elucido.*

ſub Pontificata Innocentii IV. 18 *Obiit Sancta noſtra aſſignato anno ac die, poſt unum alterumve menſem clerus populuſque Viterbienſis ex pio erga S. Civem ſuam affectu inſtiterit apud Innocentium, ut vitam ac miracula ejus examinari juberet, cum tam recens eorum adhuc exſtaret memoria. Ad illorum ſupplices preces miſſis ab Innocentio* XXV *Novembris ejuſdem anni litteris potuit præfatus presbyter excitari, at canonizandæ quamprimum, ut arbitrabatur, meritiſſimæ Concivi ſuæ conſtruendo*
B *monaſterium, pietatis palmam utiquis præriperet. Contra ſanctimoniales veritæ, ne id in monaſterii ſui damnum cederet, apud eumdem Pontificem de injuria expoſtulariat, a quo & anno* 1253 *menſe Septembri defideratas litteras adeptæ ſunt. Novem hi menſes, qui inter priorem poſterioremque Pontificis epiſtolam interceſſerunt, natæ controverſiæ eo perducendæ videntur ſufficere, ut commode perfici potuerint, quæ de illa in dictis litteris referuntur. At cum nec ſic optatum finem obtinerent, ad Alexandrum Innocentii ſucceſſorem recurrere coactæ ſunt. Eruditum tamen lectorem hic monitum velim, priorem epiſtolam eu Vannii fide a me referri, qui cum Romæ habitaret, Vaticana Regeſta potuit conſulere, uti ultas ſe conſuliſſe teſtatur. Atque hinc corruit eorum ſententia, qui, ut num.* 8 *diximus, S. Roſam ad Alexandri IV, qui Innocentio IV ſucceſſit, tempora pervenisſe exiſtimant. Quomodo enim ſub Alexandri Pontificatu vixiſſe potuit, pro cujus utique defunctæ canonizatione duos circiter annos ante ejuſdem Alexandri Pontificatum Innocentius Viterbienſium regatu examen jaſſerat inſtitui? Quomodo ſub Alexandro IV viniſſe*
C *dicitur illa, cujus ut Sanctæ nomine monaſterium jam erigebatur ſub Alexandri dereſſore? Audiamus tamen, quibus argumentis hanc noſtram ſententiam convellere: ſuamque ſtabilire conentur adverſæ partis ſectatores.*

§ III.

Refutantur argumenta huic ſententiæ oppoſita.

Refelluntur QUotquot hac in parte adverſarios patimur, ultantur *Actis proceſſus pro canonizanda S. Virgine noſtra juſſu Caliſti III inſtituti. Ad illa infertamque iis Vitam plurimi aperte provocant, tamquam ad certiſſima monumenta, a quibus nefas ſit recedere: quidquid his contrarium profertur, ad ea velut ad amuſſim flectant ac torquent. Fateor equidem uca uno in iis loco aſſeri, illam ad Alexandri IV tempora pervenisſe. Verumtamen Acta illa non tantæ apud me ſunt auctoritatis, ut ab iis non liceat recedere, dum cum aliis authenticis, qualia ſupra protulimus,* D *monumentis pugnant. Quid quod illi ipſi loci, ex quibus ſua adverſarii tela depromunt, ſemet ipſos confutant, & manifeſtam in auctoribus ſuis perſonarum ac temporum ignorantiam demonſtrent? Dabo ſpecimina.*

argumenta adverſariorum 10 *Primus proceſſus articulus ita habet*: In primis ponunt, &, ſi opus eſt, probare intendunt, quod recolendæ memoriæ Roſa tertii Ordinis ſancti Franciſci de Viterbio jam ducentis annis elapſis vel circa, in civitate Viterbii tempore felicis recordationis Alexandri IV, & Federici II imperatoris vulgariter dicti Barbaroſſæ oriunda fuit miraculoſe &c. *Et inter teſtes* Nurdus Mazzuroſte de Viterbio... dixit, quod pluries audivit dici, quod dicta beata Roſa vixit Chriſtiane tempore Federici Barbaroſſæ. *Item* Nicolaus Ciuccie de Viterbio... dixit, verum eſſe omnia & ſingula in dictis articulis & ejus Vita contenta, & recitando ea de verbo ad verbum, & maxime quod dicta beata Roſa nata ex patre matreque Chriſtiania tempore Alexandri IV & Federici Barbaroſſæ &c. *Rurſum* Jacobus Ma- E *giſtri* Oddonis de Viterbio... dixit verum eſſe... quod beata Roſa ex Catholicis parentibus Viterbii oriunda tempore Federici Barbaroſſæ vixit in ſumma virginitate &c. *Denique ipſa* venerabilis mulier domina Margarera Petruccii de Viterbio abbatiſſa monaſterii B. Roſæ..., dixit, vera eſſe... videlicet, quod dicta B. Roſa jam ducentis annis vel circa tempore Alexandri IV & Federici Barbaroſſæ vixit &c. *Pluribus, ne nonſeam patriam, referendis ſupereſſedeo:*

ex Proceſſu 21 *Eu fontem, ex quo contrariæ ſententiæ propugnatores ſua hauſere: at quam lutulentus ſit defunctis ſit, ex ſido parachroniſmo, ac perſonarum ta:* confuſione, *quibus laborat, ſatis ſuperque liquet. Age, rem diſcutiamus. Imperium Frederici Barbaroſſæ ſive Ænobarbi, qui, anno* 1190 *defunctus, jam* 60 *& plures annos obtinet, priuſquam Alexander IV Petri Cathedram anno* 1251 *conſcenderet, illius, inquam, imperium cum ejuſdem Alexandri Pontificatu contemporaneum ſtatuunt, cum inter utrumque ultra* 60 *anni interceſſerint. At error hic, opponet aliquis, circa ſolam nomen verſatur: in priori enim ex allatis locis expreſſis verbis viniſſe traditur* tempore felicis recordationis Alexandri IV & Federici II imperatoris, *quamquam illum* Barbaroſſam *vulgariter dictum fuiſſe, ibidem perperam addatur. Atque ad hunc ſenſum explicandi ſunt reliqui, qui Barbaroſſam dum nominant, Fredericum II intelligunt. Sit ita: [nec enim lubet cavillari] illum omnes voluerint ſignificare: verum tum etiam concedani neceſſe eſt, omnes illos hac in re turpiter erraſſe, atque adeo eorumdem in aſſignando, quo Sancta vixerit tempore auctoritatem in his ipſis locis pro ſe ipſam convelli.*

quorum ſubjecta fidei 22 *Præterea vel ſic in aliam incurrunt parachroniſmum, dum Frederici II imperium cum Alexandri IV Pontificatu connectunt. Obiit ille fidei anni* 1250 *menſe Decembri; hic vero non niſi* 1254 *eodem menſe, id eſt quarto poſt anno, univerſæ Chriſti Eccleſiæ rapit præſidere: quomodo igitur Alexandri IV, & Federici II tempore viniſſe dicitur, cum imperator ille ſub Innocentio IV Alexandri prædeceſſore ea hac vita migravit. Advertit id procul dubio eminentiſſimus Baronius, qui in Martyrologio Romano ad hunc diem his Actis uſus prædictam errorem tacite corrigere conatus, ſic inquiens:* Clarnit temporibus

Frede-

A Federici imperatoris, pervenitque uſque ad tempora Alexandri Papæ quarti. *Non dubito, quin hunc explicandi modum a Baronio ſuggeſtum ambabus ulnis amplexati ſint, quicumque eum Coretino opinantur: alia quippe, qua ſeſe eapediant, viam non reperio. Verumtamen verba ea Actis eclata aliud quidquam ſonant, aliumſenſum præ ſe ferunt. Poſcamus exemplum. Equis ea poſteris noſtris poſt ducentos annos legens forte, aliquem tempere SS. D. N. Benedicti XIV Pont. Max. ac Franciſci I Auguſtiſſimi imperatoris fioruiſſe: ecquis, inquam, ex poſteris eum eodem illo tempore viniſſe non arbitretur, quo ea divina providentia & ille univerſalis Eccleſiæ, & iſte Romani imperii fræna felicitre moderabantur?*

ex paralipomenis

23 *Quare ego ſic eniſſimo, teſtes illos omnes quorum teſtimonia recitavimus, eo commuai quodam errore retuliſſe ſanctam Civem ſuam ad unum idemque tempus, quo Alexander IV Apoſtolicam Sedem, & Federicus ſive Barbaroſſa, ſive II, imperium, ut arbitrabantur, ſimul tenebant; quod profecto nulla ratione poteſt ſubſiſtere. Nec quiſquam me ita opinantem temeritatis arguet, ſi pauca, quæ ea præcedentibus in unum contracta repeto, perpendere non gravetur. Ea communi certe errore factum eſſe patet, ut anaaimi conſenſu Frederici II loco Barbaroſſam ſubſtituerint: quid mirum igitur, ſi ea ſimili hallucinatione Fredrrici imperium uſque ad Alexandri IV Pontificatum extenderint, pro ut re vera extendiſſe, citata verba clarius innuunt, quam ut ulterius debeat probari. Sane magis mirum eſt, quod Ænebarbam, triginta circiter annos defunctum, antequam Federicus II imperaret, cum eodem Frederice confuderint, quam quod poſterieris hujus imperium perveniſſe exiſtimarint ad Alexandri IV Pontificatum, inter quem & dicti imperatoris obitum quatuor dumtaxat anni interceſſerant.*

oſtenditur.

B 24 *Nec deeſt ratio, qua in errorem hunc labi potuerint. Alexandre IV, ut infra dicemus, Viterbii commorans ſacrum Virginis corpus e templo S. Mariæ in Podio ad moniales S. Damiani ſolemniter tranſtulit. Hinc natum fieri erat, ut iſtius Pontificis nomen, tamquam optime de civitate ſua meriti, in Viterbio nſiam ere, dum de S. Roſa mentionem facerent, continuo verſaretur. Cumque ea gratiſſima hujus de Frederici II morte vaticinio (quem, quia Eccleſiam Dei perſequebatur, Barbaroſſam appellare potuerunt) conflaret, eam ſub illo imperatore viniſſe; facile hinc induci potuerunt, ut crederent, ſub hujus imperio ac illius Pontificatu claruiſſe: præſertim cum Alexander IV Innocentio IV, ſub quo S. Roſum floruiſſe manifeſtum eſt, fuerit ſubrogatus. Quis igitur rertam me reddat, teſtes illos tam dubios, in aſſignando, ſub quo vixit Sancta, Pontifice non fuiſſe lapſos; quis inquam id mihi perſuadeat, etiam dum Innocentii IV litteræ contrariam declarant. Pergamus ad alia.*

Refutantur reſponſa circa bullam Innocentii IV.

C 25 *Dini num. 22, contrariæ ſententiæ aſſertores malle ſe miſere torquero, quam Innocentii IV epiſtolam, qua vitam ac miracula S. Roſæ examinari jubet, negare. En libero fidem. Coretinus lib. Vitæ hunc capiti re titulum fecit, quem Latine hic reddo:* Pontifex Innocenrius IV ordinat inſtitui proceſſum de ſenctitete Roſæ vivenris. *Dein poſt pauca ait:* Mendubar per ſuem bullem Priori S. Meriæ ad gradus ex Ordine S. Dominici, & archipresbytero S. Sixti Viterbienſi, ut vitam ac miracula ejus deſcriberent, formarentque proceſſum de ſenctirete illius, cum ipſa eſſet ætetis duodecim annorum: ut poſſet eum poſtmodum canonizere: ut factum fuit. *Itane vero duodecim annorum puella S. Roſa adhuc inter vivos verſabatur, & jam de canonizatione ejus ſolicitas Pontifex, ſupplicantibus cleeu, cencilio ac populo Viterbiruſi, de ejuſdem Virginis vita ac miraculis mandat juridice inquiri, teſtimonia undecumque producta recipi, & quidquid denique fieri ſolet in proceſſu Beatificationis Servorum Dei, diligentiſſime obſervari* ut poſſet eam poſtmodum canonizare? *Novus enimvero & inauditus aſque huc in ſimili cauſa procedendi modus.*

Auct. C. S.

26 *Viderunt id Coretini defenſores Giannellus & Rinaldus, propterea que, ut fidem facerent, & insania ad ſingulacem illius ſanctitatem recurrerunt. Juverit ipſorum verba audire. Prior lib. r cap. r8 enarditur in hunc modum:* Cum Roſa ſupre quem cuiquum credibile eſt, ſenctitute excelleret, ut ei etiem extra ordinem honor haberetur, pur eret. Quocirca eodem anno MCCLII, VIII (*imo ver*) Cal. Decembris idem Ponrifex Innocentius IV Viterbium ed Cœnobiterum S. E Dominici præpoſirum in præclero S. Mariæ ad gradus cœnobio, erque ed S. Xiſti erchiepresbyterum apoſtolices miſir litteres, mendens, ur Roſæ, tum duodecim ennos natæ, acta cognoſcerent; quæque uſque ab inſenti ſupie netuiæ vires operatu eſſet, univerſe deſcriberent: (honor præcipuus, & nſque ad hoc tempus, quod noverim, S. Roſæ Viterbienſi collatus unice!) *Confoaat Rinaldus, apud quem in annotationibus libre 3 adjectis leguntur ſequentia, quæ ad ſubſtantiam ex italico verſa hic exhibeo:* Quod entem Innocentius tem ſingnleriter cum virgine Roſa egerit, fuctum eſt propteree, quod ipſa in ſuis ſublimiſſimis virtutibus, & muxime prodigioſis gratiis eſſet ſinguleris: unde pur eret, ut ex ordinerio egendi modo eximeretur illa, quæ omnem prorſus ordinarinm modum ſenctitetir ex. cedebat. *Ita illi: aſi vereor ne extraordinarius ille honor via ullam fidem apud eruditos inveniat.*

adverſariorum

27 *Et vere quis illam in vitis crediderit fuiſſe id temparis, quo de ea Inocrentius in data num.* 20 *& ſeq. epiſtola diſcete aſſerit, quod* ſoris eliis velut roſe redoluerit per exemplum, uc F tendem ſecundum pieteris fidem thronum gloriæ conſcendere meruerit, choris virginnis ſociate, prour claru mitaculorum indicie, quæ in terris divine bonites operari dieitur, proteſtentnr &c. *Quis, inquam, illam tum viniſſe, perſuaderi ſibi patietur, quando de ipſiat vitæ meritis & miraculorum aſſertionibus teſtes recipi jubebat Pontifex.* Ita quod (*verba ſuat Innocentii*) quæ felicitetis potiri creditnr præmiis in Eccleſia rriumphanri, in militenri quoque honore congruo celebris habearnr, & quæ glorioſe Dei Virgo corem hominibus cleeuir, pie innoteſcat parrona pro hominibus corem Deo. *Poteranc Pontifex diſertioribus verbis Sanctæ obitum exprimere? Enimvero quæ* ſecundum pietutis fidem thronum gloriæ conſcendere meruit choris virgineis ſociare; quæ ſelicitatis potiri eredirnr præmiis in Eccleſia rriumphanti, *aeſcio, qua ratione illa inter mortales numeretur. Sane non aliter quam de defuncta jam Virgine Bullam hanc intellexit eminentiſſimus Baranius, qui, teſte Feliciano Buſſi in Hiſtoria Viterbienſi parte r lib. 3, ea perfecta voluit Notam, quam in Martyrologio Romano de* B. Roſa *adſcripſerat, ita corrigi, ut in* Alexandri *locum* Innocentius *ſubſtitueretur, legerenrque:*

perve-

AUCT. C. S. pervenitque uſque ad tempora Innocentii Papæ quarti. *Teſtatur id laudatus auctor ita legi non ſolum in correctionibus Mſ. Romæ in bibliotheca Vallicellana, verum etiam in editionibus poſterioribus, & nominatim in Antverpiruſi Plantiniana anni 1630, cui hæc verba præfiguntur:* Poſtrema vero hæc editio poſt ejus obitum nonnulla exhibet, quæ ieddendu vel mutandu auctor ipſe noluerat. Innocentium *etiam loco* Alexandri *legis editio Moguntina anni 1631.*

effugia 28 *Perſpexere opinor, argumenti hujus vim Coretini defenſores: quapropter ut ſeſe expediant, rem mihi incredibilem comminiſcuntur. Audiamus Giannellum l. 1 c. 19 differentem.* Wadingus, *inquit*, Roſum cum examinis ab Innocentio commiſſæ Viterbii morte præreptum ereddidir. Verum, cum hoſce per auctores (*VVaddingum & Ciaconium*) exploratum ſit, pontificale diploma ſupra indicatum a ſummo paſtore Innocentio IV darum: perque ejus in Sanctorum ordine reponendæ cauſam beatiſſimi patris Caliſti III imperio cognitum (quod latuiſſe Wadingum, fateri neceſſe eſt) liquent, S. Virginem Innocentii ſuperſuiſſe vitæ, dicendi ſunt lapſi opinione librarii in tranſcribendis ubexemplari Apoſtolicis litteris, eam urbitrantes exſtinctam, eo quod in more ſit poſitum, ob illos, qui ex corpore jam exceſſerint, edi tale diplomatu, qui error Wadingo aliiſque deinde ſcriptoribus ita opinandi occaſio fuerit, quemadmodum in hujus non æquiparabilis Virginis Viru quam patria dictione accurate deſcripſit P. Camillus Marin Rinaldus Florentinus noſtræ Societatis, urgute differuit. *Hucuſque Giannellus.*

& cavillationes 29 *Hæc primum legenti mihi videbatur Giannellus dicere, Bullam illam poſtmodum a libreriis interpolatam fuiſſe, adeoque eam, quam exhibuimus, non eſſe puram illam, quam ad Viterbienſes tranſmiſit Innocentius. At poſtquam ad fontes recurri, aliud prorſus deprehendi. Rinaldus enim, quem ille laudat, in additionibus ad lib. 3 pag. 430 habet ſequentia, quæ ex Italico Latine reddita ſubjungo;* Quem juridicum Proceſſum, ex expreſſo mandato Caliſti III confectum, ſi inſpexiſſet Waddingus, haud difficulter credidiſſet, illam vixiſſe illo tempore, quo data fuit [*epiſtola Innocentii IV*] ex ſuppoſitione, Roſam jam tum fuiſſe defunctum. Non foret caſus extraordinarius, ſi ertuſſent miniſtri, qui dictum Breve ex exemplari deſcripſerunt. Cumque duri non ſoleat ſimilis facultas formandi proceſſum publicum de vita & virtutibus, niſi eorum, qui jam defuncti ſunt, hinc facile illis miniſtris fuit in hunc errorem incurrere. *Itaque ex mente Rinaldi, adeoque & Giannelli, epiſtola a VVaddingo cæteriſque excuſa, illa ipſa eſt, quam Innocentius tranſmiſit Viterbium, ſic tamen, ut præter ipſius mentem interpolata jam eſſet, atque immutata. Rem paucis explico. Innocentius epiſtolam conſcribit, qua de vita ac miraculis S. Roſæ adhuc ſuperſtitis jubet juridice inquiri: hanc epiſtolam miniſtris ſuis tranſcribendam tradit: at illi ſimile examen non niſi de defunctis inſtitui probe gnari,* Roſum *defunctam ereddidere: quapropter auctoritate propria Pontificis litteras mutant, mutataſque Viterbium deſtinant. Ita illi ſentire videntur.*

examinantur. 30 *Sed pace illorum dixerim: argutum hoc ratiocinium mihi non probabile nedum argutum apparet. Hinc enim alterutrum admittant neceſſe eſt; videlicet vel quod tranſcribendas Pontificis litteras propria auctoritate mutaverint, vel quod Innocentius conſcribendæ epiſtolæ negotium* D *eis dederit, nulla de S. Roſæ vita aut morte facta mentione. Si primum; intolerabilis infidelitatis arguunt Apoſtolicarum litterarum miniſtros, quæ profecto non leviter aſſerenda, ſed ſolide probanda eſſet. Si alterum, rem narrant non veriſimilem. Nam qui fieri potuit, ut Pontifex tam ſingulari & uſque ad id tempus, ut fatetur Giannellus, nulli prorſus conceſſo honore S. Roſam dignari volens, nullum de peculiari hoc favore verbum fecerit apud illos ipſos, per quos hac ſuper re litteras ſuas conſcribi mandabat. Adeone negligenter in re tam gravi tamque inſolita procedebat Innocentius? Nefas eſt hoc de tanto Pontifice affirmare.*

Oſtenditur inanitas præteniæ tranſlationis de oſſibus. 31 *Supereſt, ut aliud, quo opinionem ſuam* E *tuentur, argumentum enamiuamus. Præter laudatum ſæpe Proceſſum, de quo ſatis diſputatum arbitror, ad traditionem provocant adverſarii. Audi Giannellum l. 1. c. 18:* Præterea a majoribus traditum accepere perpetuo ſine ullo prorſus dubitatione poſteri, inter vivos numeratum fuiſſe, cum diploma Pontificium tranſmiſſum eſt, Roſum. *Idem habet Rinaldus in additionibus pag. 434, unde hæc deprompſit, ſeu potius veriit Giannellus. Quam antiqua hæc ſit traditio, non inquiro: duo tamen mihi certo perſuadeo. Primum eſt, natam hanc eſſe ex illa alia, ex qua* S. Roſum *ad Alexandri IV tempora pervenisſe opinantur: alterum eſt, priorem illam jam vigniſſe, priuſquam de poſteriore hac Viterbienſes cogitarint. Utrumque probo. Si verum eſt, Sanctam ſub Alexandro IV diem ſuum obiiſſe, neceſſe eſt, ut ipſa etiamnum inter vivos verſaretur, quando laudatum diploma ab Innocentio IV peædicti Alexandri deceſſore emanavit. Unde ex prima traditione per neceſſariam, ut ajunt, conſequentiam ſequitur ſecunda: ſed non contra: licet enim ſupponas, quod Innocentius IV viventis adhuc* Roſæ *virtutes ac miracula examinari permiſiſſet, conſici hinc non poterit, eam ad Alexandri IV Pontificatum pervenisſe: potuit quippe vita defungi intra illud biennium, quod a data anno 1252 epiſtola interceſſit uſque ad menſem Decembrem anni 1254, quo Pontificatum ſuum auſpicatus eſt Alexander. Progredior ad alteram aſſerti mei partem.*

De vita Virginis, canonizationis examine. 32 *Negari non poteſt, quin poſt* 200 *a Sanctæ* F *obitu annos vigueris ea apud Viterbienſes opinio, quæ illam ad Barbaroſſæ ac Alexandri IV tempora refers; id enim repetitæ toties a teſtibus in Proceſſu voces luculenter ſignificant. At eodem tempore latuiſſe alteram, quam laudati auctores proferunt, traditionem, altum de ea in eodem illo Proceſſu ſilentium non minus clare demonſtrat. Nam quid cauſæ eſſe potuit, quod e tot teſtibus invenimus ſit nullus, qui de tam ſingulari prorſus favore verbum ullum faceret? Poteranene ad probandam* Roſæ *ſanctitatem quidquam illuſtrius peoduci, quam quod ipſius ſummi Pontificis judicio digna viſa eſſet, de qua duodecimum aut decimum teſtium annum in vivis agente ſimile examen iniretur? Quæ igitur tam pertinacis ſtrutii cauſa eſſe potuit, niſi quod inſolitum illum honorem ſanctæ Concivi ſuæ unquam collatum eſſe, ignorarent? Si autem ignorarius, ergo tunc temporis illa etiamnum latebat traditio: ſi tum latuerit, merito ſuſpectam habemus traditionem de re tam inſolita, præſertim cum Pontificis litteris aperte refragetur, nitaturque relatione teſtium, quos de temporum perſonarumque inſtitia ne ipſi quidem adverſarii noſtri*

queant

A *queunt excuſare. Ex his omnibus concludo, prætenſam illam a Rinaldo ac Giannello traditionem non plus roboris habere, quam habeat illa, unde nata eſt. Fruſtra igitur ea eadem ſententiæ ſuæ præſidium quærunt, quippe quæ tam non modo non roboret, verum etiam non parum infirmet.*

Et contra Coretini interpretationem concluditur.

33 *Porro epiſtolam Alexandri IV num. 26 relatam admittis Coretinus lib. 3 cap. 14, addens eam ſervari apud ſanctimoniales, in quarum favorem fuerat conceſſa. Verum illam ſic interpretatur, ut pro ſententia ſua cogat militare. In primis hunc cæpiſti titulum præfigit:* Fuit erectum oratorium ſub nomine S. Roſæ, dum adhuc viveret. *Deinde narrat, Petrum de Caputoſto presbyterum, quo conſcientiæ moderatore [ut ipſe ait] Sancta utebatur, voluiſſe quaſdam virgines congregare, quibus* Roſa *quidetiam annorum puella præeſſet. Quod autem in Pontificiis litteris domus illa* monaſterium S. Roſæ *vocetur, inde tantum probari arbitratur, illam dum adhuc inter vivos degeret, ob tuimiam ſanctitatem eo titulo fuiſſe donatam.* Non erat, *inquit*, S. Roſa auctor hujus monaſterii, ſed Petrus Caputoſto ptesbytet, quemadmodum in Bulla legitur, in qua ſignata anno MCCLV, dum illa vivebat, Pontifex SANCTAM vocatam eſſe demonſtrat. *Ita ipſe, & qui eum ſecuti ſunt, quidquid opinioni ſuæ contrarium reperiunt, aut facile dilui, aut favere ſibi exiſtimant. Si Innocentii IV litteras proferas, quibus canonizationis examen indicitur: examen iſtud, viva Virgine, indictum contendunt. Quod ſi hoc cum Innocentii epiſtola pugnare oſtenderis, facilis videtur ipſis reſponſio, dicendo, quod contra Pontificis mentem ex errore miniſtrorum acciderit, ut in ea tamquam de defuncta agtetur. Reponet, inauditum eſſe, ut de quopiam vivo examen canonizationis inſtituatur? Ita eſt, inquiunt; ſed* par erat, ut ex ordinatio modo eximeretur illa, quæ omnem prorſus ordinarium modum ſanctitatis exceſſerat. *Si* monaſterium *ſub* ſanctæ Roſæ *titulo objiciat, tantumdem efficeris: vivebat enim tunc, ajunt, iſti monaſterio præficienda: de titulo autem non eſt curandum, illo enim, Pontifice teſte, viva gaviſa eſt. Ecce quam miſere torquere ſe debeant, ut popularem quamdam traditionem tueantur, quæ quam crebro fallat, docent elucubrationes eruditorum, qui certe oleum & operam perdunt, ſi ſimilibus traditionibus tam authentica monumenta debeant cedere.*

B

C

§ IV.

Sanctæ ſepultura & translatio: quæ de his Coretinus aliique ſcripſerunt, diſcutiuntur.

Corpus Sanctæ humili ſepulcro tumulatur.

POſquam *beatiſſima Virginis anima ad cælestis Sponſi amplexus evolavit ſacrum ipſius corpus non ſine ſanctitatis indiciis in eccleſia S. Mariæ de Podio terræ mandatum eſt, ut legitur in lect.* VI *Officii Sanctæ proprii*. Corpus ejus miro ſplendore illuſtratum, fuarique odore perfuſum, in templo S. Mariæ de Podio, effoſſa humo ac deſuper iugeſta, tumulatum fuit. *De hoc ſepulturæ loco omnes conveniunt, & ita diſerte aſſeritur cum in Vita manuſcripta, tum in Proceſſu inferius evendendis. Coretinus lib. 3 cap. 16 tumuli ſitum diſtinctius aſſignans ait, Sanctam ſepultam fuiſſe in ipſo eccleſiæ introitu ad ſiniſtrum latus prope aquæ luſtralis vaſculum: libro autem 4 cap. 2 addit, non loculo, ut in aliis funeribus aſſolet, incluſam, ſed egeſta tantummodo regeſtaque humo conditam fuiſſe. Lucum hunc poſt translatum corpus ad ſanctimoniales, apud quas nunc requieſcit, etiamnum in honore haberi, ſcribit Felicianus Buſſi Hiſtoriæ Viterbienſis parte 1 lib. 7, ubi ait, in eodem loco, in quo Sancta tumulata fuit, ad ſiniſtram ſcilicet in ipſo eccleſiæ ingreſſu, altare erectum eſſe cum hac inſcriptione.*

Roſa. virgo. cœleſtis.
quæ. adhuc. apud. vos. cives. vernat,
ju. hoc. loculo. primum. abdita. refloruit,
ejus. plautæ. folium. unn. deſinir.
&. gratiarum. fructus. non. deſiderantur.
miniſtrantes infirmit m. a. p. q.

A quo tempore hæc ara erecta ſit, non indicat laudatus Felicianus: ſed quantum ex inſcriptione licet colligere, ſeculo XVII *antiquior non eſt, cum Clerici regulares* miniſtrantes infirmir *eam poſuiſſe dicantur, qui ſub initium præditi ſeculi, eodem ceſte ſcriptore, Viterbium primum admiſſi, eccleſiaque S. Mariæ de Podio donati ſunt.*

B

35 *Hinc etiam ſpectat prodigium, quod Giannellus lib. 1 cap. 21 narrat in Virginis obitu accidiſſe; videlicet hujus eccleſiæ, in qua ſepeliebatur, campanas ſponte ſua ſonuiſſe. Rem ipſius verbis refero:* Inventum eſt in libello memoriali cujuſdam eorum temporum parochi, in *Prodigium campanarum in ejuſdem obitu examinatur.*

ſanctæ Virginis exceſſu, æra campana, quæ geminia erant ejus templi S. Mariæ in Podio, ſonum reddidiſſe, nemine impellente, ultra unum diem. *Acceperat id Giannellus, ut in præfatione pag. 34 teſtatur, Viterbii ex P. A. Carriddo tum temporis Clericorum regularium, qui ei parœciæ præfunt, moderatore, qui a Giannello poſtmodum per litteras rogatus de fundamentis, quibus ea fama niteretur, eodem teſte, reſpondit in hunc modum:* Anno MDCIXXIII quidam ſenex familiæ Sarvorum B. Virginir noſtram domum venit, vocanſque ad colloquium Patrem Achillem eo tempore domus Præpoſitum, ab eo petiit, ut campanas videret, ac nemini, me quoque illuc iviſſe. Invenit ille memoriam caracterum Gothicorum in majore campana, quæ nee refuſa fuit noviſſime, & fuſa fuit anno MCIX. Et minor campana erat minus antiqua. Dictus religioſus vir natravit, lectum a ſe in cujuſdam ejus temporis parochi ſcriptis memoriæ cauſa ſervatis, utramque pet ſe ſonum dediſſe. *Hucuſque ex P. A. Carriddi epiſtola Giannellus. Idem prodigium narrat Felicianus loco ſupra citato, affirmans id etiam ex traditione haberi. Ego unde hæc confirmem refutemve nil habeo: veruntamen non video, quomodo ex eo, quod in citatis ſcriptis legatur, campanam* utramque pet ſe ſonum dediſſe, *deduci poſſit, id* in ſanctæ Virginis exceſſu *accidiſſe, duraſſeque* ultra unum diem. *An forte id ita fert traditio? ſed illa non ſatis antiqua & torta videtur, ut indubitatam fidem inveniat. Quid enim cauſæ eſſe dicemus, quod nec in Vita manuſcripta, nec in toto Proceſſu ulla mentio fiat de tam memorabili prodigio? Quid, inquam, cauſæ eſſe dicemus, niſi quod traditio iſta ſeculo* XV *nulla eſſet, aut certe tam obſcura & incerta, ut contemnenda videretur.*

C

F

36 *Jacuerat jam aliquot menſes, aut potius*

AUCT. C. S. *Ab Alexandro IV. prima approbatione prævio, transfertur.*

annos in humili quidem, ut ſupra diximus, ſed tamen miraculis claro ſepulcro, faceum Roſæ *corpuſculum, cum tandem eo glorioſius in lucem erutum, elevatumque eſt, quo humilius latuerat. Concors eſt omnium ſcripterum ſententia fundata in Actis proceſſus ac Vita manuſcripta, translationem, de qua agimus, ab Alexandro IV ſummo Pontifice peractum fuiſſe. At de tempore non ita convenit: utrumque infra examinabimus, poſtquam rei geſtæ ſeriem ex laudatis monumentis expoſuerimus. Dum adhuc inter vivos degeret* S. Roſa, *religioſæ vitæ deſiderio flagrans, monaſterium* S. Mariæ Roſarum, *quod modo* S. Roſæ *nuncupatur, adiit ſupplicans, ut in ſanctimonialium numerum admitteretur. Repulſam paſſa ſic vicinata eſt:* Hoc vobis notum ſit, quia quam contemnitis habere viventem, gaudebitis habere defunctam; quam & habebitis. *Vide ſi lubet cap. 4 num. 22. Nec ina. ne faiſſe vaticinium, poſtmodum eventus probavit: quippe cum Alexander IV Viterbii verſaretur, ter ipſi apparuit his eum compellans vocibus:* Quoniam complacuit Chriſto computare me inſra numerum Aneillarum ſuarum, Tu eojus vices tenes in terris, ne differas facere, quæ facere debes: ſed eito pergens ad eccleſiam S. Mariæ in Podio, corpus monm inde levabis & portabis ad monaſterium S. Mariæ Ordinis S. Clarę; quia ibi dobet eſſe locus meæ quietis. Quod cum Papa primo & ſecundo negleXiſſet, tertio monitus intellexit, divinum eſſe mieaculum. Surrexit potinus muna, & perſonaliter cum quatuor Cardinalibus ucceſſit ad portentoſum locum, & inde effodiens ſacrum eorpus, ad monaſterium, de quo fuerat monitus, deportavit. *Hæc ex Vita manuſcripta.*

Circumſtantiæ a Corſino circa ſepulturam.

37 *Duas præterea circumſtantias narrat Coretinus, quæ paucis referendæ ac diſcutiendæ ſunt. Lib. 11 cap. 16 ſcribit, quod Viterbienſes eum audirent, ſanctiſſimam Civem ſuam jam animam agere, ad illius ædes acervatim venerabundi occurrerint: unde conjicere licebat, fore ut ex temeraria pietate ſacrum corpus, cum efferendum eſſet, violarent, veſteſque ac membra tamquam ſacras reliquias ſibi diſcerperent. Ut huic malo occurreretur, Sanctæ obitum aliquamdiu populo celatum, funuſque elanculum terræ mandatum fuiſſe. Hoc poſtea factum eſſe ex mandato Alexandri IV, tradit in Summa chronologica de epiſcopis Viterbienſibus*; Sexta vero die Martii, *inquiens*, Roſa virgo Viterbienſis, ſanctitate inſignis ac innumeris clara miraculis obdormivit in Domino. Cujus corpus Pontifex (*Alexander IV*) ne tumoltus devotionis eaoſu fieret in populo, elam ſepeliri juſſit. *Quid de hoc Alexander mandato cenſendum ſit, liquet ex ſupradictis de anno emortuali, & ex dicendis de tempore translationis: quare ad alia peergredior.*

Ut translationem aſſerta diſcutiuntur.

38 *Idem auctor lib. 4 cap. 1 & 2, & poſt illum Rinaldus ac Giannellus inventionem corporis quodam prodigio illuſtrant, quod magis probatum velim, peiuſquam ei fidem adhibeam. Ajunt*, S. Roſam, *cum jam tertio Pontifici appareret, hoc modo illi corporis ſui reperiendi ſignum dediſſe; ut ubi roſam ex templi humo efflorueſſe conſpiceret, ibi corpus ſuum quieſcere ne dubitaret. His promiſſis excitatum Pontificem una cum Cardinalibus & clero ad deſignatum templum properaſſe, inventaque in ipſo introitu roſa, ligone terram egeſſiſſe, ac ſacrum deinde corpuſculum vivo ſimillimum non ſine ſuo omnium-*

que adſtantium ſtupore reperiſſe. Unde hæc de iſta roſa didicerit Coretinus, ignoro: certe in tota Vita & Actis proceſſus, quæ habeo, uſquam de coſa in tranſlatione nata fit mentio, quamvis tranſlatio ſæpe numero memoretur. Habet quidem Ricciardus Tome in ſuo teſtimonio hæc verba: Supee eujus (Roſæ) ſepulcro nata eſt quædam roſa mieaculoſe, *ſed non addit, miraculum iſtud in tranſlatione contigiſſe, aut Alexandro IV in ſignum reperiendi corporis ab ipſa Sancta premiſſum fuiſſe. Deinde unius Ricciardi teſtimonium, ſilentibus reliquis teſtibus, ſuſpectum mihi eſt; præſertim cum præmittat, ſe multa ex his, quæ teſtatur, didiciſſe* a quadam ejus pterna avia, cum ipſe eſſet puer ſexdecim annorum, & ipſa ſexaginta annorum quinque & ultra: *hinc vereor, ne ad aniles fabulas hæc roſa rejicienda ſit. Forte ſimile quid de reperto ibidem* S. Roſæ *corpore metaphoice dictum, in ſenſum proprium quiſpiam interpretatus eſt. Certe omnium cæterorum teſtium univerſale ſilentium rem ut minimum dubiam relinquit.*

Tranſlatio iſta peracta non fuit

39 *Supereſt controverſia circa annum, quo hæc tranſlatio peracta ſit. Occaſionem errandi præbuerunt Vita manuſcripta & Acta proceſſus, in quibus decimo octavo poſt mortem menſe contigiſſe aſſeritur; ſed quam improbabilitet, patet ex §§ 2 & 3, ubi oſtendimus, Sanctam anno 1252 certo jam vita functam fuiſſe, & quidem menſe Martio, ut communis eſt ſententia: unde conſequens ſit, ut jam 33 menſibus obiiſſet, priuſquam Alexander IV Pontifex evaretur. Juverit nihilominus aliorum, qui eieca annum emortualem nobiſcum non ſentiunt, ſententias examinaſſe: eadumque opera refutaſſe aſſumpta, quæ ex tranſlationis tempore pro anno obitus ſtabiliendo deprompunt. In primis occurrit ſententia Coretini, qui lib. 3 cap. 16 ait:* Moriebatoe illa (ſeu potius naſcebatur, ut perpetuo viveeet) anno MDCCLVIII, VI Martii, nata annos XVII & menſet X eieeitet. *Libro vero 4 cap. 1 & 11 tranſlationem affigit IV Septembris anni 1260. Idem facit in Summa chronologica hiſce verbis:* Alexander anno MCCLX Viterbium eum tota curia reveeſus eſt, ibiqoe reſidens ſacræ virginis Roſæ Viterbienſis poſt deeimum octavum ſui obitos menſem, tres in matutinis viſiones habuit. Cujus eloqoio monitus, ejus eorpus ab æde S. Mariæ de Podio, die IV Septembris ejuſdem anni, ad ſui nominis monaſterium ſolemni pompa tranſtulit.

decimo octavo poſt mortem menſe anno 1260

40 *Hæc opinio ſe ipſam confeit, dum a morte Sanctæ obita VI Martii anni 1258 uſque ad IV Septembris 1260, menſes tantummodo 18 numerat, cum fere 30 intercedant. Error hic deprehenſus emendatuſque eſt in Officiis Sanctæ propeiit, annis 1668, 1728 & 1743 cum approbatione S. ritnum Congregationis excuſis; in quibus inter Virginis mortem, corpuſque tranſlatum* triginta eircitee menſes *medii numerantur. At ſalva obſervantia Sacræ rituum Congregationi debita, dicere liceat, nec hanc ſententiam veritati ſatis conformem videri, quemodmodum duobus paragraphis præcedentibus oſtenſum eſt. Contra Coretinam præterea facit, quod Alexander dicto anno 1260 non videatur Vitrbii reſedifſe, ſed Anagniæ. Colligitur id ex variis ipſius litteris, quas exhibet Raynaldus in Annal. ad annum hunc. Ad annum vero 1258 num. 6 aſſerit, illum ſub initium Septembris Viterbio Anagniam profectum eſſe, ibique biennio ſtreiter, ut ejus, inquit, litteræ demonſtrant,*

A ſtrant, *commoratum eſſe*. *Quod autem menſe Septembri anno* 1260 *nondum Anagniæ diſceſſerit, eruitur ex epiſtola ad Pragenſem & Olmutenſem epiſcopos data* Anagniæ 2 Non. Octob. anno VI. *Ait quidem Coretinus in Summa chronologica, præfatum Pontificem eo anno Vitebium acceſſiſſe, ut palatium ſuum recens amplificatum viſeret, ſed non probat. Sed ſit ita, ut vult Coretinus; nondum verisimile fiet, tranſlationem S. Roſæ decimo octavo, aut tricesimo poſt obitum menſe inſtitutam fuiſſe. Vide dicta paragraphis præcedentibus.*

ut vult Coretinus

41 *Poero ne quis mihi hic Papebrochium no. ſtrum objiciat, panca ex ipſiusmet mente notanda ſunt. In Conatu chronico-hiſtorico ad catalogum Romanorum Pontificum, verba Coretini jam recenſita adoptavit. At poſtmodum agnovit errorem ſuum; & ut erat veritatis amantiſſimus, ne quis exemplo ſuo in eumdem incideret, manu propria ad marginem annotavit ſequenta.* Hæc Coretinus parvæ apud me fidei ſcriptor, poſtquam animadverti, quem fœde ie ſit ballucinatus citra ubitum B. Roſæ Viterbienſis, eu-

B jus Vitam temen ex profeſſo ſcripſit ſingulari libello. Enim ibi & hic eum efferis defunctum anno MCCLVIII, tempore hujus Alexandri, qui corpus ejus, ne tumultus ensu devotionie fieret in populo, clam ſepeliri juſſerit, poſtea anem anno MCCLX, IV Septembris tumulatum ſit, ad ſui numinis moneſterium, poſt decimum octavum ſui ubitus annum. *Deinde ſubdita, quam dedimus,, correctione, concludit*, Proinde etiem iſtum locum expungero oportet, & uſque ad menſem Septembrem diſſerre quæſtionem, an & quid Alexander in illius cenſa egerit. *Hæc Papebrochius: mihi vero certum videtur, virgineum Roſæ corpuſculum ab Alexandro IV tranſlatum fuiſſe: id enim evincunt tot recenſiti in Proceſſu teſtes, & continua, neuine contradicente, traditio, & Vita manuſcripta: ſed in aſſignato tempore errasum fuiſſe* [*qui error facile potuit irrepere*] *evincunt adductæ hucuſque rationes.*

nec 1259 ſeſquianno ab obitu, ut aliis placet:

42 *Rinaldus lib.* 1 *Vitæ cap.* 20 *detecta Coretini hallucinatione, uliam init viam. Ac primo quidem Sanctæ obitum eiſdem, quibus Coretinus, anno & menſi illigat: deinde tranſlatus ab Alexandro ſacras exuvias decimo octavo ab*

C *obitu menſe contendit, nixus auctoritate Proceſſus, a quo recedendum non putat. Sed tranſlationi huic annum non* 1260, *ſed* 1259 *aſſignat. Rinaldo conſentit Giannellus lib.* e *cap.* 1, *ratus, hac ratione auctoritatem Proceſſus ſartam tectam manere, verum dum illi de errore Coretini corrigendo ſolicitæ ſunt, alios non cauerunt. Nam præterquam quod inter annum ejus emortualem, quem ultra* 1252 *differri non poſſe jam ſupra oſtendimus, & annum* 1259 *ſeptem anni interceſſerint; unde probabunt, Pontificem cum ſua curia, ut ipſi aſſerunt, eo tempore Viterbii reſedisse? Enimvero contractum ſuadent omnes Bullæ, quas ad prædictum annum exhibent, Raynaldus, Wadingus, Bremondus aliique, ex quibus omnibus colligitur, Alexandrum id temporis Anagniæ ſedisse, prout num.* 40 *jam notavimus. Juverit tamen id paucis hic confirmasse. Reſidebat adhuc Anagniæ* XXVI *Julii, quo die epiſtolam ad generalem Magiſtrum Minorum ſcripſit ſigatam*: Datum Anagniæ VII Kal. Auguſti Pontif. noſtri anno V. *Incipitque* Mensi ſollicitu, *apud Wadingum tom.* IV *Annal. in Regeſto Pontificum. Nec inde aberat* XVII *Septembris; tum enim aliam ad FF. Minores de-*

ſtinavit cum hac ſubſcriptione: Datum Anagniæ AUCT. XV Kal. Octobris Pontificatus noſtri anno V. C.S.

43 *Ex hactenus dictis alterutrum mihi certum videtur; videlicet aut tempus illud* 28 *menſium inter tumulatum tranſlatumque corpus, perperam in Proceſſu aſſeri, aut certe ad aliam, quam quæ ab Alexandro facta eſt, tranſlationem referendum eſſe. Si primum, potuit Alexander id præſtitiſſe anno* 1257 *aut proxime ſubſecuto, cujus utriuſque Septembri ceſſediſſe Viterbii, conſtat ex ſubſcriptionibus litterarum, quas paſſim in regeſtis Pontificum & Bullariis legere eſt. Si autem verum ſit, quod in Proceſſu dicitur*: Niſi præfatus Alexander nimis propere ex humanis receſſiſſet, dictam glorioſum Virginem jam ennumereſſet in cetalogo Sanctorum & Sanctarum Dei, prout jam fuerat pollicitus, *cum ſacrum corpus tranſferret; ſi, inquam, hæc vece dicatur, probabilius mihi videtur, tranſlationem incidiſſe in annum* 1258 *Alexandri morti, quæ in Majum anni* 1261 *incidit, proximiorem. Atque hæc ſententia, quæ circa* 28 *illos menſes errorem in Proceſſum irrepſiſſe ſtatuit, mihi verior videtur, ut probant argumenta hucuſque adducta.* E

ſed probabilius anno 1257 *vel* 1258, *aliquot annis poſt mortem.*

44 *Quod ſi quis tamen omnino velit, non niſi ſeſquiannum inter humati tranſlatique corporis dies intercedisse, is reſecat oportet tempus illud non ad ſolemnem illam ab Alexandro inſtitutam tranſlationem, ſed ad aliam, quæ diu ante fieri potuit intra eamdem eccleſiam, quæque corporis inſpectio potius, quam tranſlatio dicenda ſit. Hæc opinio forte non improbabilis videbitur conſideranti puncta, quæ ſubjicio. Obiit Sancta* VI *Martii* 1252, *ut ſupra diximus: mox ſepulcrum ejus, quemadmodum ex Vita & Proceſſu habemus, variis miraculis cœperit inclarescere. Prodigia hæc una cum facta ab Innocentio IV inſtituendi examinis poteſtate nata erant inducere clerum populumque Viterbiensem, ut ipſius corpus inſpicerent, repertumque omnis corruptionis expers, decentius humo mandarent. Id itaque enſequi potuerunt* IV *Septembris* 1253, *octavo decimo ab ejuſdem obitu menſe. Cum vero pauci poſt annis,* IV *itidem Septembris die ab Alexandro IV ſolemnis illa tranſlatio facta ſit, hinc poſteri ducentis annis poſt, cum juſſu Calixti III Proceſſus formatus eſt, inſpectionem* F *corporis incorrupti facile potuerunt confundere cum ejuſdem tranſlatione. Ex qua confuſione conſequens fiebat, ut credarent, factum illud depoſitum decimo octavo poſt mortem menſem tranſlatum fuiſſe, adeoque ſanctam Civem ſuam ſub Alexandro IV vivere deſiſſe. Quo fundamento ſemel poſito, neceſſe eſt, ut ad objectas ex Innocentii IV & Alexandri litteris difficultates reſpondeant; quod vitæ ac miracula Roſæ adhuc inter vivos commorantis juridice examinari juſſa ſint; quod eidem Virgini adhuc ſuperſtiti monaſterium ſub Sanctæ Roſæ nomine erigere voluerit presbyter Caputoſo, & cetera, quæ abunde confutavimus. Fatendum tamen eſt, quæ modo de inſpectione corporis dixinus, miram eſſe contexturam, ac proinde omnino incerta. Certiora de his omnibus haberemus, ſi acta examinis ſub Innocentio V indicti enaſcarint, quæ forte inter ſcripta illa authentica numerabantur, quæ* ex negligentie & celemitate dictæ civitatis Viterbii deperdita fuerunt & igne combuſta, *ut habet Proceſſus num.* 12.

Conſtitutio de ſeſquianno in Proceſſu aſſerto.

Sententia eorumdem ſcriptorum.

45 *Narrant præterea memorati ſcriptores, ſanctimoniales, apud quas ſacrum corpus depo-*

AUCT. C. S. *ſitam fuit, Regulam S. Franciſci, relicta Benedictina, in gratiam S. Roſæ amplexas eſſe: quod ſi verum eſt, non parum ad Sanctæ gloriam, conceptamque de illius ſanctitate exiſtimationem demonſtrandam facit. Audiamus Coretinum lib. 4 cap. 2.* Monaſterium, *inquit*, & templum, dimiſſo antiquo titulo S. Mariæ roſarum cum Ordine S. Damiani & Regula S. Benedicti, aſſumpſerunt titulum S. Roſæ cum Ordine S. Claræ & Regula S. Franciſci: quam profitebatur beata Virgo, quamdiu vixit. *De mutato monaſterii ac templi titulo ſatis mihi conſtat, at de Regula non item. Non inficior equidem, id ita fieri potuiſſe: exploratum enim habeo, ſtellatrices S. Claræ in duas claſſes abiiſſe; quarum altera Regulam S. Benedicti a Cardinali Hugolino, qui poſtea Gregorius IX dictus eſt, ſibi traditam obſervabat, altera proprio S. Franciſci inſtituto cum S. Clara regebatur. Potuerunt igitur ſanctimoniales Viterbienſes a priori illo Ordine ad alterum tranſiiſſe, ut ita oſtenderent, quanti concreditum ſibi theſaurum æſtimarent. Sed cum Coretinus nullum hujuſce rei monumentum citet, & aliunde non pauca argumenta contrarium ſuadere poſſint, rem in dubio relinquo, donec quid certi producatur.*

de mutato inſtituto monialium ratione hujus tranſlationis.

B 46 *Sane ſi vera ſit illa Regulæ commutatio, miror ſatis nequeo antiquiorum ſcriptorum, quos vidi, de re tam memorabili & ad Sanctæ gloriam honorifica, obſtinatum ſilentium. Nihil de ea habet Vita manuſcripta, nihil Acta proceſſus, nihil Officium proprium. Tradunt quidem multi, præfatæ eccleſiæ & monaſterio nomen a S. Roſa inditum fuiſſe, ſed de admiſſa tum primam S. Franciſci Regula nullum faciunt verbum, etiam tum cum manime interierat feciſſe. Quid quod etiam contrarium non uno in loco in Vita ac Proceſſu aſſeratur. Nam in Proceſſu quidem Comitius presbyter canonicus S. Angeli, prius rector eccleſiæ S. Mariæ in Podio diſerte affirmat, monaſterium iſtud, Virgine adhuc inter vivos ſuperſtite, fuiſſe* monaſterium S. Claræ: *nam inter cetera ſic de Sancta teſtatus eſt*: Ingredi voluit monaſterium S. Claræ, nunc vulgariter dictum el monaſterio di ſanta Roſa. *Et poſt pauca*: Licet ubi eſt ejus (S. Roſæ) mo-

C naſterium ad præſens, eſſet etiam per priut monaſterium S. Claræ; tamen poſtquam corpus hujus Virginis illuc fuit delatum, mirum in modum ſuperexcrevit & creſcit ſingulo die. *Quod autem per* monaſterium S. Claræ *ſignificetur* monaſterium Ordinis S. Claræ, *eruitur ex Vita, in qua num. 23 ſancta Virgo poſt obitum ſuum Alexandro IV apparens, ſic cum alloquitur*: Pergens ad eccleſiam S. Mariæ in Podio, corpus meum inde levabis & portabis ad monaſterium S. Mariæ Ordinis S. Claræ. *Quid clarius dici poteſt? Sed neſcio, ſtudione an caſu factum ſit, ut præfati tres ſcriptores, dum de hac apparitione agant, expunctis vocibus* Ordinis S. Claræ, *legerint*; portabis ad monaſterium S. Mariæ roſarum.

non certa eſſe oſtenditur.

47 *Neque dicat, monaſterium iſtud locis citatis per prolepſim dici* S. Claræ, *ejuſque* Ordinis, *quia videlicet moniales ſeſe ipſius inſtituto poſtmodum ſubjecere: nam præterquam quod id gratis diceretur, verba Contutii proſus contrarium ſonant, cum diſerte aſſerant, quod* ubi eſt ejus monaſterium ad præſens, eſſet etiam per prius monaſterium S. Claræ. *At enim, opponet aliquis, in recitatis Innocentii & Alexandri epiſtolis prædictæ moniales appellantur* Ordinis S. Damiani. *Ita eſt; ſed hinc in neutram partem* D *concludi quidquam certi poteſt, cum ab eccleſia S. Damiani juxta Aſſiſum, in qua Clariſſarum religio ſumpſit exordium*, Damianitæ & Ordinis S. Damiani, *omnes S. Claræ ſectatrices olim appellatæ fiat, ſive S. Benedicti ſive S. Franciſci regula uterentur: quam ob rem etſi dimiſſa S. Benedicti regula, Franciſcanam amplexæ fuiſſent, non propterea Damianitæ eſſe deſiiſſent, Denique ne longior ſim, non diſputo, an & quando Viterbienſes Clariſſæ vetus inſtitutum ſuum mutarint: id unum dico, non ſatis mihi certum videri, id ab eis occaſione hujus tranſlationis factum fuiſſe: libenter ſententiam mutaturus, ſi quis certiora attulerit.*

§ V.

Corpus poſt aliquot ſecula ab omni corruptione immune perſeverat; ignem præfert illæſum.

E

Corporis poſt aliquot ſecula, integritas.

JAcuerat ſitus multis menſibus virgineum Roſæ corpus, ut ſupra diximus, in eccleſia S. Mariæ in Podio ſub terra, cum inde integerrimum omniſque corruptionis expers, elevatum & ad præfatas moniales tranſlatum eſt. Prodigioſa hæc corporis integritas eo mirabilior apparet, quo locus, quo depoſitum fuerat, humidior corruptionique inducendæ ſecundum naturæ leges aptior erat, ut recte notat Felicianus Buſſi in Hiſtoria Viterbienſi parte 1 lib. 3; ubi in margine obſervat, Eccleſiam S. Mariæ dictam del Poggio *ad radicem collis ſitam eſſe, atque inde ob continuum aquarum defluxum eſſe humidiſſimam. Porro hæc ſacri corporis integritas non ſine perpetuo miraculo ad noſtra uſque tempora perſeveravit. Tam concors eſt ea de re ſcriptorum omnium, qui ſanctæ nominarunt, narratio, ut de illius veritate nemo niſi ſtulto poſſit dubitare. Aliqua ex multis teſtimonia accipe. In primis in laudato Proceſſu ducentis poſt Virginis ſepulturam annis inſtituto, inter varios articulos, quos probatæ fidei perſonæ jurejurando confirmandos propoſuere, octavus ſic habet*: Item octavo, quod ad ejus venerabile corpus, quod etiam uſque F nunc [*anno videlicet* 1457] mirabiliter ita integrum perſeverat & illæſum, ejus ære calcatur, dum premitur inferius, & cum dimittitur, ad ſtatum revertitur, licet ſub terra humatum ac ſepultum per annum jacuerit cum dimidio (*aut eo amplius*) ſine macula & læſione aliqua; & ſingulo die omnibus illud videre volentibus oſtenditur *&c.*

oſtenditur ex annal. mſſ. ſcriptorum.

59 *Eadem Uſuardinus Hagenoenſis ſcriptas anno* 1512, *adeoque antequam præfatus proceſſus inſtitueretur, apud Sellerium noſtrum in Additionibus Uſuardi ad hunc diem, eamdem corporis* S. Roſæ [*quam perperam abbatiſſam vocat*] *integritatem teſtatur his verbis.* In Viterbio ſanctæ Roſæ virginis & abbatiſſæ, cujus corpus per plura tempora durans adhuc oſtenditur integrum. *Fortunatus Hueberus in Menologio Franciſcano parte 4 de eadem Virgine agens,* Corpus ejus, *inquit*, poſt quadringentos annos incorruptum, tamquam peranne & ſtupendum cæleſtis vitæ argumentum & amabile miraculum, ab omni hominum, Pontificum, imperatorum, regum, ducum, principum, grandium, nobilium

A lium & plebejorum conditione inviſitur. *Illuſtret etiam eſt teſtimonium Lucæ Waddingi in Annalibus ſui Ordinis, ad annum 1252 num. 17 in hæc verba ſcribentis:* Volvunt & revolvunt corpus ſanctimonialea, & veſtes ſuperiodocuoc pretioſiores; idque abſque læſione aut membrorum diſſolutione. Habitum eam induernnt S. Claræ, & velnm impoſuerunt capiti, ob viventis deſiderlum de eodem habitu ſuſcipiendo. *Ex quibus profecto liquet, carnem virginei illius corporis non modo incorruptam, ſed etiam ſolidam vivæque ſimilem permanſiſſe.*

Oculata Papebrochii & Solerii teſtimonia

50 *Reliquis, ne longior ſim, reverendis ſuperſedeo: non poſſum tamen, quin duos oculatos teſtes eoſque minime ſuſpectos adducam, Papebrochium ac Sollerium olim hujus Operis, ut erudito mundo palam eſt, egregios promotores. Horum prior in libello, quem de ſuo ab urbe Romana in Belgium redita manuſcriptum reliquit, inter cetera, quæ anno 1661 menſe Octobri Viterbii degens, notatu digna exiſtimavit, de Sancta noſtra annotavit ſequentia.* Templum quoque S. Roſæ frontiſpicio ſibi recens conciune adjuncto, ornatum (*eſt*) longe amplius, quam ductum externum frontiſpicium promittat. Supra aditum, ehorum ſuum moniales habent, reliquum laqueae gypſeo nune elegantee ornarum opere: ad dexternm majoris altaris latus locus eſt gypſee cælarura decorus, ubi inanrati elarbri valvis interius ductis clauſi: quibus apertis, vidimus poſt altare per lucidiſſimam cryſtallom, integerrimum B. Roſæ corpus, niſi quod vultus & manna alioqui plena carne conſpicuas denigraverit flamma ardanris ſacriſtiæ; neo uſpiam hactenus corpus tam integrum vidimus. Ampliſſima iheca, quæ tota interius conſpieiebatur, ſericia veſtita roſis: capnt Sanctæ ſerto ex argenteis roſis contexto bene grandi cingebatur. *Hucuſque Papebrochius. Brevius Sollerius ad citata ex Hagiaotuſi codice verba addit:* Ipſum (*corpus S. Roſæ integeum & incorruptum*) vidimus anno MDCXCVII, cum adhuc adventantibus expoſitum pateret.

B

Igne liquefacto urbem cum ipſa quæ veſtes ita conſervet redigente

C

51 *Nec temporis tantum edacitati tot ſeculis reſtitit, verum etiam ignis vim ſuſtinuit illæſum, ſola, cujus ea Papebrochio meminimus, in tanti prodigii memoriam contracta nigredine. Audiamus VVaddingum jam ſupra laudatum.* Jocendio conſumptum eſt anno MCCCLVII ejus ſepulcrum, igne devaſtante omnia, quæ erant in facello: imo & veſtes, quibus induebatur, luceinaure, & annulos plures, quos babebat io digitis, liquefaciente; nec tamen vim ullam aut læſionem minimam ſacro intulit corpori, Deo ad inſignis theſauri commendationem, obſtupefcentibus hominibus & mooialibus, ab incendio corpus reſervante. *Hauſit hæc VVaddingus ex Proceſſu, in que prodigioſa corporis ab ignis violentia præſervatio pluribus locis a nominatis ibidem teſtibus, jurejurando interpoſito, judicio affirmatur. Juveris unum locum hujus commentatio inſeriſſe.*

idem corpus illæſum permanſiſſe

52 *Miraculum ſexageſimum primum fide dignorum teſtium juramento confirmatum ſic habet.* Tempore etiam Domini, Domini Inoocentii PP. VI, currentibus tunc MCCCLVII, caſſa quædam lignea poſita in capella eccleſiæ beatæ Roſæ, prout etiam exſtat in præſentiarum, ignu caſuali accenſa, combuſta eſt una cum omnibus & ſingulis jocalibus* & monilibus, quibus corpus dictæ glorioſæ virginis Roſæ ornarum erat & circumdatum hinc undique infra ſuptaque. Jacebat enim tuoc ſacratum corpus prædictum in caſſa præfata, prout etiam nnuc jacet, nec aliquid aliud in dicta cappella remanſit incombuſtum præterquam venerabile corpus præfatum, quod intractum illæſumque a prædicto igne fuit miraculoſe conſervatum, acſt nullus ibi ignis adfuiſſet, cum cetera omnia eſſent jam in pulverem redacta uſque ad veſtimenta, quibus coopertum erat corpus prædictum, & monilia, quibus digiti ejuſdem Virginis & capet ornatum eraot; proot publica vox & fama eſt de præfato miraculo in civitate Viterbii, & prout manifeſte adfirmabat vidiſſe propriis oculis & iotcrfuiſſe, domina Clara, filia olim magiſtri Augelini de Viterbio & monialis monſterii præfati, quæ jam annir XXVIII vel circa obiit, cum eſſat in maximo ſenio conſtituta: pluries tamen io ejus vita id ordinate recenſere ſolita erat pluribus perſonis, & præſertim Dominæ Franciſcæ Benedicti, dominæ Margheritæ Paulutii, dominæ Margheritæ Stefani, dominæ Magdaleuæ Johannis, dominæ Angelæ Petrurii & dominæ Jacobæ Angeli tunc & nune monialibus dicti monaſterii, & aliis pluribus Viterbii, prout publica vox eſt & fama in dicta civitate Viterbii.

D

E

probatur.

53 *Porro miraculi hujus magnitudo exigit, ut indagemus, ad perſonatum circumſtantiæ cum dictis cohærent; hoc itaque pauci expediamus. In primis domina Clara magiſtri Angelini filia, teſtis oculata peodigii, mortua dicitur viginti octo annis, antequam anno 1457 Proceſſus formaretur: obiit igitur anno circiter 1429. Cumque* in maximo ſenio *defuncta dicatur, demus, eam ad annum 92 vitæ pertigiſſe, adeoque anno 1337 natam eſſe: unde ulterius conſequens fiet, ut anno 1357, quo miraculum contigit, annum vitæ vigeſimum numerans in præfato monaſterio monialis degere, & peodigii teſtis eſſe potuerit, Nec major eſt difficultas circa reliquas teſtes, quæ id ea Clara audiſſe dicuntur, omnes enim eum ipſa in eodem monaſterio vivere potuerunt, ut ea ſingularum ætate juridicis tantum teſtimoniis adſcripta liquet, quam peopterea adjicio. Franciſca Benedicti dicitur annoeum 64 vel circa: Margaritæ Paulutii teſtimonium non reperi: forte amanuenſis incuria prætermiſſum, aut nomen male deſcriptum eſt. Margarita Stefani 50 annorum, Magdalena Johannis 44, totidemque circiter Angela Petrucii notatur. Jacobæ Angeli teſtimonium deeſt, niſi ſit eadem cum Johanna Angeli Viterbienſi moniali, quæ etiam 44 circiter annos nata ibidem ſcribitur. Atque ha omnes pro confirmanda miraculi, de quo agimus, veritate juratum teſtimonium dixerunt. Forte pro* Margaretæ Paulutii, *legendum eſt* Margareta Peteoxii, *quæ judice* interrogata ſuper ſexageſimo primo *miraculo* de corpore beatæ ab igne miraculoſe præſervato, ... dixit, vera eſſe cooteota *in eo*, prout ſciunt univerſæ moniales.

F

Aliud item incendii periculum

54 *Præter hoc etiam alterum incendii periculum evaſiſſe dicitur in eodem Proceſſu articulo* 13, *ubi utrumque biſce verbis propooitur.* Item tertiodecimo: qualiter caſſa & univerſa, quæ erant ſupra & ſubtus dictum glorioſum corpus, ubi erat eecondrtum, cauſali igoe combuſta eſt & corpus præfatum ſioe aliqua macula (*inuſta ſcilicet, nigredinem enim contraxiſſe, monuimus*) illæſum remanſit, & immaculatum præſervatum & intactum ab igne. Et qualiter inde poſt longum temporis intervallum a candela accenſa, quæ pee oblivionem monialium remanſe-

**i.e.* gemmis *vel* annulis

Auct. C. S. rat in dicta caſſa, licet cumbuſta eſſet, a dicta candela & igne iterum ejus ſanctum corpus miraculoſe remanſit præſervatum & intactum: & hoc eſt notorium, publicum & manifeſtum. *De poteri jam ſatis dictum eſt: poſteriùs vero etiam multis naratur inter miracula, quæ Vitæ Proceſſui taſertæ ſubnectuntur, ex quibus ſequentia in compendium contraho. Anno 1429 aonnulli monaſterium S. Roſæ acceſſerant, ut ſacrum ipſius corpus venerarentur: quorum deſiderio ut ſatisfaceret Margarita Petrutii, poſtmodum ejus loci abbatiſſa, cui cura oſtendendi corporis ex officio incumbebat, lipſanotheeam aperit, geminamque candelam, alteram ad caput Virginis, ad pedes alteram venerationis ergo, ut arbitror, de more accendit.*

a relicta candela evadit. 55 *Poſtquam venerantium religioni ſatisfactum eſt, Margarita theeam claudit, candela, quam ad ſacros pedes collocaverat, per inadvertentiam accenſa relicta. Jamque horæ ſpatium effluxerat, eam ipſi negligentiæ ſuæ in mentem venit: nec mora eam Sorori Claræ, quæ illi adſtiterat, ad ſacrum cœpit tremebunda accurrit,*

B *theeam, quæ ex aſſeribus compacta erat, aperit, & candelam ardentem repcrit, ſed flamma innocua, quippe quæ nullum damnum intulerat, niſi quod in operculi tabula aliquam maculam inuſſiſſet. Verum hoc miraculum, ſi tamen ut miraculum habeadum ſit, exilo videtur; niſi talis fuerit iſtius theecæ conſtitutio, ut ignem aliquem concipere neceſſario debuerit: prius certe prodigium multo illuſtrius eſt, ac ordinarias naturæ leges ſine dubio excedit: & quo magis excedit, eo magis admirabilem reddit virginei corporis integritatem, quod ignis violentiæ, quo cetera omnia & ipſa metalla diſſolvebantur, illeſam reſtitit, & ita reſtitit, ut ne flexibilitatem quidem priſtinam amiſerit; quæ merito in Officio Sanctæ propcio die xi Maetii anni 1743 a Sac. Rituum cogregatione denuo approbato legimus; uſque* ad hodiernum diem integrum ac flexibile, univerſa urbe ſtupente, ſervatur.

Unguis e digito ſacri corporis evulſus 56 *Sed admirabilem illam integritatem, cui*

C *furens elementum pepercit, ſacrilega cujuſdam avaritia violare ſuſtinuit. Rei pluribus narratæ inter miracula in proceſſu relata, apud nos in Appendice a num. 3: quapropter eam hic brevi tantam relatione exponam, additis quibuſdam circumſtantiis, quas aliunde cognoſcere licuit. Cum Teato quidam vir potens S. Roſæ corpus religioſe laviſceret, inceſſit eum cupido aliquam ex illo particulam venerationis ergo obtinendi. Itaque zelo ſuo non ſecundum ſcientiam indulgens, cum ſanctimoniali, cui ſacri corporis caſtodia commiſſa erat, oblata pecunia pacifcitur, ut ſibi unum e digitorum unguibus donet. Patet illa auro allecta; unguemque e digito violenter evulſum egregia cuſtoti Teutoni tradit: at ille, reddita iniquitatis mercede, in Allemaniam lætus revertitur.*

prodigioſi remanſcitur. 57 *Non diu poſt ſimoniaca mercatrix ſceleris ſui atrocitate perculſa, mœſti animi angoribus concuti cœpit: ad conſcientiæ remorſus accedebat timor, ut crimen ſuum, quod manifeſto vulnere digitus exprobrabat, brevi innoteſceret. Hiſce animi anguſtiis agitata coafliique inops, ad Virginem, quam læſerat, accucurit, uberrimis lacrymis ſcelus deflet, culpam fatetur, miſericordiam implorat. Dum autem gemit & ſuſpirat, oculos ſuos in digitum, quem ſua avaritia detruncaverat, tremebunda conjicit; & ecce tibi, novum unguem in priorie evulſi locum prodigioſe natum deprehendit, reliquis ſimilem, niſi* D *quod illi ſubnigri eſſent, hic vero pellucida albedine niteret. Obſtupuit cuimvero monalis; nec mora, ad abbatiſſam properans, ſuum crimen fœmul & Virginis miſericordiam palam confeſſa eſt. Ita quoad ſubſtantiam refertur loco citato; ubi immediate auctor ſubjungit:* Hæc ego, qui [*vel* quæ, *dubie enim vox exarata eſt*] ſuperiora deſcripſi, oculuto fidu recolo me vidiſſe. *Nunc pauca notanda veniant.*

Quædam circumſtantiæ ad hoc miraculum ſpectantes. 58 *Coreſinus miraculum hoc ſuſe deſcribens lib. 4 cap. 3 alt, id non diu poſt tranſlationem contigiſſe; digitum vero, a quo nuperum avulſum diximus, eſſe quartum manus dextræ. Addit, præfatum Teutonum in Allemaniam reverſum ſacras illas reliquias in magnifico ſacello,* E *in honorem Sanctæ exſtructo, honorifice collocaſſe, ubi tempore, quo ſcribebat, ſcilicet circa annum 1636 etiamnum ſervarentur: ſed locum non indicat: quod tamen, ſi vera narrat, maxime erat præſtandum. Denique caput iſtud concludit his verbis, quæ ex Italico Latine reddo.* Spargebatur per civitatem & mundum hujus rei ſonus cum inexplicabili omnium admiratione: quandoquidem ungis evulſus in Germaniam delatus fuit, ubi hodiedum ſervatur, & in eodem Sanctæ digito conſpiciebatur & cunſpicitur altee novus & albicano, cum prius omnes exſtingues & nigri apparerent. Sed confirmatum fuit eom debita ſolemnitate & teſtimoniis iſtud miraculum, ordinatumque inſuper, ut ſueri cuepuriotheeæ duæ claves habereotur, quarum altera apud abbatiſſam, altera apud unam e duodecim ſenioribus monialibus ſervaretur; prout in ejus Proceſſu legitur. *Lib. 5 cap. 7 pratirea aſſerit, epiſcopet Viterbienſem & Hortanum, cum anno 1457 Calixti III juſſa Roſæ vitam ac miracula jaridice examinaeent, ad ejuſdem Sanctæ corpus acceſſiſſe: & miraculam anguis prodigioſe renati confirmaſſe: verum ego præter laudatam relationem, quam retuli, nihil in Proceſſu ea de re reperio; unde ſuſpicari liet, illa ab amanuenſi omiſſa eſſe. Magis miror, nullum e tot teſtibus hujus rei meminiſſe; & forte id factum eſt, ut ſanctimonialium famæ conſulerent; neque enim miraculum iſtud patecant eeſſere, quin ſimul ſimoniacam mercatricem commemorarent.*

F

§ VI.

Veneratio a ſummis viris Sanctæ corpori exhibita.

Corpus Sanctæ venerationis cauſa TAm prodigioſa virginei corporis incorrupta integritas non modo vicinos populos, verum etiam ſummos viros, cum ſacra tum profana dignitate conſpicuos, ad ſui venerationem attraxit. Extant plurima de hac re in Proceſſu jurata teſtimonia: unum & alterum accipe. *In Narni Mazzotoſte Viterbieaſis teſtimonio hæc leguntur:* In cauſa ſcientiæ dixit, quod corporis incorruptio patet ex aſpectu oculorum omnibus illud videre volentibus: & quod ipſe ſemper audivit dici, quod fuit ſub terra per plures & plures menſes; nec eſt poſſibile, prout ipſe exiſtimat, quod fuerit in tanta incorruptione præſervatum niſi miraculoſe. Et quod continuo præ devotione & reverentia, magna illuc populorum confluit multitudo, & præſertim in die ſolemnitatis ſuæ, cum exultione votorum ex gratiis & miraculis,

quæ

A quæ dicuntur facta per ejus invocationem. *Nicolaus Cbacca in eadem canonizationis cauſa teſtatus eſt, ſe vidiſſe plures eminentiſſimos Cardinales, alioſque ſacros præſules venerabundos accedere. Javerit ad Sanctæ gloriam ad particularia deſcendere; & Pontificum, imperatorum, regumque nomina recenſere, qui ſacras* Roſæ *tunicas venerati ſint.*

inviſitur a plurimis Pontifi. ibus, 60 *Corentinus lib. 4 Vitæ cap. 30 ad propoſitum noſtrum de Eugenio IV hæc ſcribit:* Eugenius IV Pontifex, motus tantorum miraculorum fama, anno MCDXLVI ipſe Viterbium advenit, corpus S. Roſæ magna eum devotione viſitatu. eus; ubi per clerum ac populum de Roſæ ſanctitate penitus inſtructus, ad eorum preces ſpopondit eam Martyrologio & catalogo aliorum Sanctorum inſcribere. *Idem lib. 5 cap. 9 narrat, Pium II PP. anno 1460, iterumque 1462 eaſdem ſacras reliquias Viterbii veneratum fuiſſe. Pari animo in Virginem fuit Julius II, qui, teſte Feliciano in ſæpe laudato Opere parte 2 lib. 6, die XXV 2 Septembris anno 1509 ejus corpus religioſe tetigit, eaque occaſione ſanctimonialibus confirmavit facultatem a deceſſore ſuo Sixto IV conceſſam recitandi Officium de eadem Sancta in ſua eccleſia & monaſterio: adjeciteque, ſe eamdem in Sanctorum album relaturum. Denique lib. 7 refert, Benedictum XIII anno 1727 ſimilia pietatis obſequia* S. Roſæ *in ſuo corpore exhibuiſſe.*

B

a Sixto IV annus mutare 61 *Nec prætereundus hic eſt Sixtus IV, qui ſuum in admirabilem Virginem animum annuo munere teſtatum facere voluit. Breve hunc in finem conceſſum exhibet Coretinus lib. 5 cap. 9 in hæc verba:* Dilectis filiis Prioribus & Communi civitatis noſtræ Viterbii Xiſtus Papa Quartus. Dilecti filii ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Dudum ſiquidem fe. re. Nicolaus Papa Quintus, Prædeceſſor noſter per ſuas litteras in forma Brevis volvit, & Prioribus pro tempore exiſtentibus, nec non Communi civitatis noſtræ Viterbii mandavit, ut in feſto Purificationis Beatæ Mariæ Virginis ſingulis annis monaſterio ſanctæ Roſæ Viterbienſis, Ordinis S. Claræ, prout idem Nicolaus retroactis dudum temporibus inſtitutum fuiſſe perceperat, de introitibus Cameræ Viterbienſis offerret & offerri faceret ſolemniter in poſterum tria tortitia cereæ novæ ponderis cereorum eccleſiarum, quibus hujuſmodi oblationes fieri ſolent. Cupientes igitur, in ipſo monaſterio peramplius Altiſſimum honorari, divinumque cultum adangeri, volumus, & vobis Apoſtolica auctoritate mandamus; quatenus omni mora, diſpendio, omnique conditione ſemotis, in ejuſdem Purificationis tantumdem, & in S. Claræ tria, nec non etiam ſanctæ Roſæ prædictarum feſtivitatibus alia tria tortitia cereæ æqualia aliorum tortitiorum de introitibus Cameræ Viterbienſis hujuſmodi annis ſingulis fieri faciatis, ac demum in prædictis feſtivitatibus deſignatis eccleſiæ ipſius monaſterii, ad omnipotentia Dei, ac beatæ Mariæ, & ſanctæ Roſæ hujuſmodi laudem, exaltationem & gloriam eum ea, quæ conveoit & decet ſolemnitate offeratis.

C

honoratur 62 *Breve hoc ea fide Coretini recitavi, qui certo in aſſignando anno, quo datum dicit, non leviter lapſus eſt: ait enim ſciſſe* Datum Romæ *apud S. Petrum ſub annolo Piſcatoris die XII Januarii* MCDLVII; *quo ſcilicet anno Status Eccleſiæ gubernacula eandem tenebat: quippe qui non ante annum 1471 ad Pontificatum evectus eſt. Ejuſdem Brevis meminerunt Rinaldus & Glanellus, qui illud anno 1473 conceſſum ajunt, V Novembris, ut addit poſterior. In ea tamen bi tres conveniunt, quod dicant, anno 1512 die V Maii Viterbienſem Univerſitatem in generali concilio decreviſſe, ut novem illa tortitia uno eodemque die XV Septembris, quo Sanctæ translatio celebratur, a magiſtratu, virir nobilibur, opificum collegiis, populoque Viterbienſi ad S. Roſæ eccleſiam impoſterum ſolemniter deferentur.* Auct. C. S.

Idem inviſunt imperatores, 63 *Duos etiam Imperatores, Sigiſmundum & Fredericum ſua S. Roſæ corpori religioſa obſequia detuliſſe, teſtati ſunt in cauſa Canonizationis oculati teſtes Jacobus magiſtri Odonis, & Michael de Alexis legum doctor. Poſteriorie teſtimonium tale eſt:* Ipſe vidit imperatorem Sigiſmundum illuc cum magna reverentia ad dictum locum viſitandum acceſſiſſe, jam viginti annis elapſis, vel circa: & ſimiliter io anno jubilæi imperatorem Federicum una cum Cardinali Bononienſi, protonotario de Odæis, epiſcopo Vigintimilienſi & aliis prælatis; & illi monaſterio oblationes plurimas feciſſe. *Porro Sigiſmundus id præſtitiſſe anno 1433, qui coronam aurtam ab Eugenio IV acceptarus Romam contendens, menſe Maio Viterbium ingreſſus eſt, ut habemus ex Oderice Raynaldo Annal. Eccleſ. ad hunc annum num. 34. Per Fredericum, IV aliis III intelligit, qui circa annum jubilæi videlicet 1450 in Italiam venit, corona aurea a Nicolao V coronandus. Adfuiſſe tum ipſi ſacros præſules honoris cauſa a Pontifice miſſos ac nominatim Cardinalem Bononienſem, ſatis conſtat ex Ciaconio aliiſque: de anno tamen non conveniunt, alii 1451, alii 1452 aſſignantibus. Hæc venerationis officia idem Imperator repetiit anno 1469 Roma rediens, quam religionis gratia adierat, teſte Coretino, & Feliciano parte 2 lib. 5; addens, ea occaſione conceſſas fuiſſe populo Cardinalibus, qui in comitatu Frederici erant, quaſdam indulgentias, quarum Bulla in ejuſdem monaſterii archivio etiamnum ſervetur.* E

reſert, eodem 64 *Arturus in Martyrologio Franciſcano ad diem XV Septembris ad propoſitum noſtrum hæc habet:* Carolus VIII Galliarum rex Chriſtianiſſimus in reditu ſuo ab expeditione Neapolitana Viterbium adiens, in die Pentecoſtes viſitavit corpus ipſius S. Roſæ virginis. *Ita ipſe citatur Additiones ad Monſtroletum vol. 3 ad annum 1495; quo Carolum Viterbii fuiſſe, etiam notat Coretinus de Epiſcopis iſtius ſedis pag. 264 Recentiora duo exempla addit laudatus Felicianus, quæ priuſquam hoc paragrapho finem imponam, ex Italico Latine verſa ſubiungo. Primum, quod ex Vita Sanctæ auctu & anno 1702 Viterbii excuſa, in hiſtoriam ſuam retulit parte 2 lib. 7 ſic refert:* Cum pari pietate & devotione noſtra ætate viſus eſt ad venerandum ſacras ſanctæ Roſæ reliquias poſteri ni Coſmas III magnus Hetruriæ dux, piiſſimus ac devotiſſimus princeps, dum anno MDCC ratione jubilæi aoni ſancti poſt honorata Romanæ orbis ſacra loca, Floreotiam ſuam iadiens, tiaoſiit Viterbium, ibique eo ſolum fine ſubſtitit, ut iſtud obſequii tributum Sanctæ penderet. *Aliud eodem in libro tradit in hanc modum, ſed verbis etiam Italicis:* Convenit exponere, quomodo anno MDCCXXV die XV 2 Maii in hanc urbem advenerit majeſtas ſua Jacobus III magnæ Britanniæ rex, una cum ſua regia conſorte Maria Clementina Subieſeki, eo uterque animo ut monaſterium S. Roſæ ingreſſi Sacrum corpus di-

F

ingue principes.

ctæ

Auct. C. S. ſtæ Sanctæ honorando, ſpirituali ſuæ voluptati indulgerent. *Plura in hoc argumentum adducere poſſum; ſed hæc ſufficerint.*

§. XL.

Domus Sanctæ deſcribitur, in veneratione habetur, & monaſterii ſeptis includitur.

Cella paterna deſcribitur.

AUctor Vitæ, quam daturi ſumus, illuſtrioribus, quæ Sancta palam geſſit, prodigiis referendis unice intentus, nihil de ipſius domo ac cellula, actaque in ea vita ſolitaria ſcriptum reliquit, contra celebris eſt ejuſdem in Proceſſu mentio: quare ne quid lector deſideret, huc tranſfero ea, quæ ad illuſtrandam ſanctæ Roſæ *vitam privatam, ac domicilium, conducere arbitratus ſum. In ipſo Proceſſus limine hæc invenio:* In primis ponunt (*teſtes examinandi*) & ſi opus
B eſt, probare intendunt, quod recolendæ memoriæ Roſa tertii Ordinis ſancti Franciſci .. hujus ſeculi contemnens illecebras, ad amorem ſupernæ cæleſtis gloriæ tracta, ejus carnem jejuniis, continuis vigiliis, duriſque caſtigationibus ac licio præ caritate & grandi ad omnipotentem Deum affectu macerabat, viliſſimam ſemper habitu ac tunica, & aſperis tunicis contecta, permagna humilitate & ſubjectione in arctiſſima cellula ad modum carceris orabat & contemplabatur. *Totidem pene verbis idem affirmavit venerabilis domina Margarita Petrutii, monaſterii* S. Roſæ *abbatiſſa, inter cetera teſtificans*, quod dicta B. Roſa .. vixit in civitate Viterbii in ſumma virginitate, continuis jejuniis & orationibus ejus corpus macerans, & in arctiſſima cellula inſtar carceris ædificata prope eccleſiam ſanctæ Mariæ in Podio, quam præfata teſtis deponit, ſe vidiſſe & ibidem præ magna devotione fuiſſe.

In qua Sancta vixit, deſcribitur ex Proceſſu:

C 66 *Eandem domum ac cellam paulo latius deſcribit R. D. Contilius eccleſiæ S. Angeli de Spata Viterbii canonicus, de cujus juridico teſtimonio ita loquitur Proceſſus:* Dixit ... quod jam triginta annis elapſis vel circa, ipſe fuit rector S. Mariæ in Podio, & quod ipſe bene recordatur, quod in dicta eccleſia (*id eſt parœcia*) erat domus quædam, quæ vulgariter dicebatur la caſa di ſanta Roſa, tam ab ejus convicinis, quam ab aliis hominibus civitatis Viterbii; quam domum ipſe teſtis pluries vidit, ubi plures imagines Sanctorum & Sanctarum Dei depictæ erant, quæ videbantur profiteri maximam antiquitatem. In qua domo erat etiam cellula quædam arctiſſima in modum ſpeluncæ, ubi erat feneſtrella quædam ita exigua, quod vix puer inde potuiſſet exire, quæ cellula vulgariter dicebatur LA CELLA DI SANTA ROSA. *Hæc ex actis Proceſſus: at Giannellus in ſæpe citato Opuſculo ſuo lib.* 2 *cap.* 4 *longe fuſiorem deſcriptionem tradit, additis etiam venerationis ejuſdem locis exemplis, per cæleſtes favores comprobatis. Priuſquam illius verba recito, juverit ea ipſomet notaſſe, quæ auctoritate nitatur.*

& latine ex Giannello.

67 *Itaque in proœmio ſic præfatur*: Præterea quædam præcipua inferni, quæ mihi deſcripta miſit ſuper ſanctæ Virginis domo cum miraculis in ea ediris, tum majorum ſuorum rempore, tum ſuo, Joannes Antonius Gnazza, civis Viterbienſis, humani diviniique juris peritus, cujus tunc adoleſcentuli parentes, monaſterii S. D
Roſæ virginibus illam vendidere [erat enim ex matris ejus bonis] quando [juxta prædictum a Diva parenti ſuæ] in unum coagmentanda erat corpus cum eodem monaſterio: affirmavitque jurejurando, duobus teſtibus advocatis, libellioni auctoritate apoſtolica cohoneſtato, ſe ea, quæ circa domum enarravit, vel vidiſſe ſuis oculis ipſummet, vel a majoribus exaudiſſe. *Hiſce præmiſſis rem ipſam accipe. Poſtquam ru Vita manuſcripta retuliſſet*, S. Roſam *impetrare non potuiſſe, ut in monaſterium, in quo nunc jacet, admitteretur, narrationem ſuam in hæc verba proſequitur*: Æquo libentique animo feens repulſam, aſceterio non conceſſo ſuæ domus cubiculum mutavit adeo arctum, ut vix ipſam cum paupere cubili & paevulo altari caperet; cum ipſa etiam domus eſſet valde anguſta: conſtabat enim duabus habitationibus tantum, ampliore altera, quam aulam denominant; altera arctiore; ſupra quas erat horreum. Arctiori cœnaculo contigua fuit cella, quam ſibi Roſa vindicaverat, vice carceris (ut ajebat) cavata ſaxa craſſum arcis murum (cujus muri E
adhuc cernuntur veſtigia) longa palmos circiter decem, circiter quatuor & dimidium lata, aliquantulum incisa feneſtrella palmari excipiens. Hoc habitu uſque ad VII Calendas Majas MDCLXI, quo ejus poſſeſſionem inierat aſcetriæ, S. Roſæ eſt ſervata domus; ac ſemper ei ab incolis veneratio eſt habita, nec exigua equidem cum fructu.

Puerpera in eum ſe recipiens, prolem a veneficis incolumem ſervat.

68 Laura enim Biellia, cujus propria domus illa erat, quæque illa utebatur, liberos tollere cum minime poſſet, eo quod ſtatim ut partum ediderat, illum infeſtarent veneficæ, damnum deploravit apud ſuarum confeſſionum auditores, qui hortati eam ſunt, ut cum primum ſe uterum gerere animadverteret, in ſanctæ Roſæ domicilia concederet, ibique pareret, ſuſceptamque prolem ibidem aliquandiu detineret. Conſilio uſa eſt, cum oportuit Laura: & ecce tibi anno MDCXXXII continuo a partu, quo enixa eſt noctu eximinam, & parere in poſterum deſiit, ſtrepitus excitatus eſt ingens, aperitque ſe ipſa domus janua, quamquam ſuis rapagulis occluſa, quin ramen ſe adſtantium oculis quidquam objiceret. Puella vero nata, Catharinæ nomine in luſtrali fonte accepto, vitam diu duxit incolumis.

Non ſine prodigio ſeptis monaſterii includitur,

F
69 *Reliqua huc ſpectantia enarrat lib.* 2 *cap.* 2, *ubi reflectens ad vaticinium, quod in lacinia Vitæ ſecundæ manuſcriptæ Sanctæ noſtræ matri edidiſſe traditur his verbis*: Benedixit mihi [*Chriſtus*] unum ex lateribus hujus domus, quod permanebit in monaſterio meo; *ſic ſcribit*: Forſitan ea me lector quæras (quando eſſe is locus videtur, eo quod conjuncte & ſui corporis tranſlationem & futuram ſuæ domus cum eo cœnobio connexionem prævideris) quonam tempore cum S. Mariæ Roſarum monaſterio conſociata fuerit Roſæ domus. Factum id eſt anno MDCLXI, circiter IX, ante VII S Calendas Majas, ut ſupra innuimus: nec ſine miraculis quidem. Ex eo enim die, nimirum XII Calendas Majas, quo coempta ad continuandum clauſtri parietem fuit, ad biduum triduumve, quo domum jungere patietibus cogitabant, quam plurimis tum Viterbienſium, tum externorum illuc pia domus videndæ ſtudio concurrentibus, per olfactus omnium permanare cœpit ſuaviſſimus roſarum odor; quo impulſa multitudo auferebat ut ſacras ædes memoriæ & cultus cauſa retinendas, rudera ipſa & lateres, e quibus odoris ejuſdem ſuavitas

A vitas aſſlabatur. Intra Id etiam tempus eum edoleſcenruli, neſcio qui, parum vereeunde ongari in horreo, quod ſuper laeunaria erat, iocepiſſent, fragor ingens auditus ſuper tectum; quo conſternati omnes in fugam ſunt.

ædificato decimo ſuper Sancta cellula ſacello,

70 Diſcere præterea cupias, lector, quiſnam ſit hujuſce domos oune ſtatus? Undeeim annis poſtquam incluſa cœnobio eſt, videlicet anno MDCLXXII, cum areum quemdam domus et adhærentis demoliuntur, divæ Roſæ domus parte, qua ad ipſius templi viam vergit, proruente, ejuſdem ejus cellæ pars coneidit: reliqua manent integra, ut capite IV ſuperioris libri fuere deſcripta, aucta veneratione tamen. Dieatæ enim Deo in hoe cœnobio virgines ſuper Divæ cellam ſacellum erigeodum euravere, io quo Chriſti Domini effigiem, ut e præſide oſtenſus quoodam fuit Hiroſolymæ populo ſentibus cotonatus & chlemide cootectus purpurea, eele. bris ertificis penicillo elaboratam expoſuere ſuper aram. Ad quod ſacellum ineundum ædificatæ ſuot ſealæ ligneæ tot gradibus, quot conſtant Romæ, quas, eo quod per earum gradus

B Judex orbis terrarum ſupremus, cum judieandus eſſet, aſeendit, Sanctas appellaot; & hactum ſunt ſimiles.

e ſanctimonialebus per frequen, tatur.

71 Flexis genibus gradus eſcetriæ ſeanduot, in graduum ſingulis preeando immorantes; omnibus deinde in hunc modum exeurſis, per caneellos nuceos ingrediuntur ſaecllum. Inde per oſtiolum graduum duorum deſceoſu ingreſſo eſt io conelave, quod fuiſſe horreum diximus ſuper latius ex duobus S. Roſæ domus eubieulis, quæ aula nuneupatur. Illo in conclavi teligioſæ Sorores, ut ſanctæ Patronæ ſint aliquo modo conſimiles, pro facultate ab animi moderatætibus accepta, ptivatis verberationibus ita ſevere indulgent, ut ſanguine & pavimeutum & parietes conſpieiantur aſperſi. Illo e conclavi ligueas per ſealas in aulam S. Roſæ domus deſcenditur: unde in cubieulum minus latum, quod eellæ S. Virginis juoctum docuimus, ttanſeunt (& illuc poſt ſanctorum graduum eonſcenſiooem ſemper ad orandum proceditut) ibique io præeibus pro eo, quod eoique eollibet, perſtant ante aram, obi S. Roſæ jacentis, qualis in templi ædicula cetnitur, imago eolitur, ante quam lycbnus

C argenteum ſuper vaſculum penſile indeſinenter lucet; nec aliud quidpiam præter ſeabellum ad genua ponenda formatum in eo habetur. Atque hic S. Roſæ domus his temporibus habitus, & veoeratio eſt.

§ VIII.

Duplex apud Viterbienſes de Sancta feſtivitas: translationis annua ſolemnitas: Officia propria.

Duplex Sanctæ feſtivitas antiquitas inſtitutæ.

JAm inſinuavimus ieitio hujus commentatii, S. Roſam *quotaneis duplici feſtivitate apud Viterbienſes ſuos gaudere: de utraque hic agendam venit. Priori feſto, quod VI Martii recurrit, beatiſſimus Virginis ad Cælites tranſitus honoratur: poſteriori, quod in præſentem diem incidit, ejuſdem facti corporis translatio celebratur: utriuſque peractiqua eſt ieſtiutin. De anniverſario obitus die manifeſtum id eſt ex Proceſſu, in quo expreſſis verbis ait Petrus Nicolai de Buſſis, ſe miracula Sanctæ prædicari audiviſſe* in die feſtivitatis ſui aoniverſali obitus. *Aliis etiam in locis de* die feſtivitatis ac ſolemnitatis *frequens fit mentio. Similiter antiquiſſimum eſſe translati corporis feſtum, docet vetus Ordo Officiorum propriorum eccleſiæ cathedralis S. Laurentii Viterbii, in qua menſe Septembri hæc lege:* Die IV ✠ Roſæ virginis Viterbienſis & ejuſdem civitatis patronæ. *Et iefra:* Hoc feſtum ab omnibus Viterbii eelebratur ex decreto ſummi Pontificis Alexandri IV. *Hinc liquet, feſtivitatem hanc non multis poſt Sanctæ obitum annis ie patria ipſius urbe inſtitutam eſſe ab Alexaedro IV, idque veriſimiliter, dum ab ipſa ter mortitas ſacrum corpus ad S. Clatæ moniales ſolemnitee tranſtulit. De eadem erlebritate procul dubio loquitur eminentiſſimus Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum dicens, ex decreto Romani Pontificis conerſum eſſe eccleſiæ Viterbienſi ſolemeem de* B. Roſa *diem agere. Eamdem approbaſſe videtur Sixtus IV, qui indulgentias beeiges largitus eſt recolectibus memoriam hujus translationis, prout diſcimus ex eminentiſſimo Cardinali Proſpero de Lambertinis* B *(qui modo Benedictus XIV univerſæ Chriſti Eccleſiæ felicitet præſidet) in Opeee ſuo de Servorum Dei Beatificatioee: verba infra num. 76 recitabimus.*

Tranſlatæ tionis annua ſolemnitas

73 *Porro utrumque diem non eamdem peragi feſtivitate, iedicat Coretinus, dum ait:* Dies ſeſtus de obito ipſius agitur VI Martii: ſed ſeſtum ejus ſoleone celebratur Viterbii IV Septembtis, ipſo die, qoo (ut diximus) corpus illius translatum fuit ex S. Maria in Podio ad monaſterium ſui nominis. *Conſonat Lindanus e Societate noſtra in litteris hac ſuper re ad Bollandum eoſtrum anno 1648 Laureto datis*, De S. Roſa, *inquens*, Viterbio hæc accepi. Feſtum S. Roſæ eelebretur VI Martii in eeleſia propria, ſed nulla eum ſolemnitate: celebratur vero IV Septembtis, qua maxima poteſt ſolenoitate io tota civitate, & frequeotiſſimo populi eoneurſu. Per Octevam fere totam multa exhibentur ſpectacula, & præmia victoribus in ludis, qui celebrantur. Eligitor ſingulis ennis onus, cui incumbit onus promovendi ſpectacula. *Hæc omnia eruditius deſcribit Giannellus lib. 2 cap. 22, quæ cum ad Sanctæ cultum gloriamque nec parum* F *facere videantur, huic commeotaria iefeeuda cenſui.*

74 Dicta mihi ſit ampliſſima ſupplicatio & honor, quo ſanctæ ſuæ Civis feſtum ornent Viterbieoſes. Nam prætet cereorum ſuoalium muoera, quorum ſuperiore capite meminimus, (*vide num. 62*) inter divinam Rem, quæ eeremonie ſolemni cum ſymphonia eelebratur ad freqoentiſſimum populum de ejus laudibus verba facit ſaeer orator. Faſti autem pervigilio, noctis circiter horam primam a Romana porta divæ Roſæ verſus, pompa iogeoti ſupplicationem obeuot longo agmine compoſiti omnis ordinis ætatiſque homines, cereas præferentes faces, colluceotibus undiqne per domorum feneſtras lucernarum flammulis: pium agmeu ſequitur geſtate bajulorum bumeris machina, in qua ſublimis apparet ſtatua ſanctæ Civis, aliquod ex admirandis ejus vitæ operibus repræſeotans, quam ceteotum luminum eitcum fulgent manipuli innumeti. Credas triumphare tuoc Roſam in ſimolacro ſuo: tot omnis vel genetis vel ſexus vel ætatis indigenas advenaſqoe ſibi obſequentes in illo, ex feneſtris, in viis paſſim eiteum ſpectet.

deſcribitur.

Certe

ANCT. C. S.

Certe plus imprimere in animis, quam objicere oculis eo ſpectaculo illam, haud pauci experiuntur. Sacræ pietatem lucis feſtivis noctes ignes diutnique ludi, atque ad bravia quadrupedum curſus per dies aliquot [ſi qua eſt ea Sanctæ gloria] ſubſequuntur. Annua hæc egregie reddit Viterbium Heroinæ ſuæ. *Hæc Gianuellus de annua translationis feſtivitate: hinc ad Officia eccleſiaſtica progrediamur.*

Officium eccleſiaſticum de communi recitari ſolitum

75 *Quamquam nullam Officium proprium de Sancta noſtra ante annum 1668 conceſſum repetiam, indubitatum tamen eſt, eam jam ante iſtud tempus eccleſiaſtico officia cultam fuiſſe, ſaltem in urbe ſua patria: at quo anno hic cultus ſi cœperit deferri, non periadecertum eſt. Si quis id ad Alexandri IV tempora retulerit, nec refragabor: veriſimile enim eſt, eodem tempore, quo feſtum diem agere, eodem etiam recitare Officium de Communi permiſſum fuiſſe, idque valde conforme eſt verbis Directorii ſupra laudati:* Hoc feſtum ab omnibus Viterbii celebratur ex decreto ſummi Pontificis Alexandri IV: *Officium autem in hunc modum præſcribitur ſub ritu duplici*: Omnia de com. Virg.

B Oratio EXAODI NOS DEUS. Ad Matut. pariter omnia de eodem Com. præter lect. 1 Noct. quæ leguntur de Scriptura occurrente. Ad Miſſam introitus, DILEXISTI JUSTITIAM de com. unius Virg. & dicitur CREDO. *Impreſſum fuit hoc directorium Metra anno 1638, qua Cardinalis Braucatius, cujus juſſa editum notatur, teſte Ughello in Italia ſacra, Viterbienſem cathedram adeptus eſt, & 1668, quo idem epiſcopus Officium propriam impetravit, ut mox dicturi ſumus. Verumtamen hanc Officii antiquitatem nonnihil dubiam reddit Felicianus in Hiſtoria Viterbienſis parte 2 lib. 6 affirmans, Jullam II anno 1509 conceſſiſſe monialibus* S. Roſæ *facultatem* recitandi Officium ejuſdem Sanctæ in dicta ſua eccleſia & monaſterio, ſecundum ordinationem prædeceſſoris ſui Sixti IV. *Quibus verbis innui videtur, anno 1509 nondum recitari ſolitum Officium S. Roſæ, præterquam a prædictis aſcetriis, quibus id a Sixto IV, qui ſeculo XV ſeneſcente Eccleſiæ præſtedit, conceſſum eſſet. Res tamen certa non eſt, cum hic agi potuerit de Officio aliquo proprio præfatis*

C *monialibus tantummodo permiſſo.*

cui Sixtus IV indulgentias aucte videtur:

76 *Porro idem Sixtus IV indulgentias elargitus eſt veritatibus Officium translationis, ſive iſtud tum primum inſtituerit, ſive ab aliquo e deceſſoribus ſuis permiſſum ipſe confirmarit. Diſcimus hoc ex Eminentiſſimo Cardinalis Proſpero de Lambertinis, qui loco ſupra citato tractans,* De nonnullis ... Officiorum conceſſionibus pro quibuſdam locis particularibus, *ita proſequitur*: In meis animadverſionibus admiſi praxim conceſſionis Officiorum pro ſacri translationibus; ... addidi a ſummis Pontificibus conceſſus aliquando fuiſſe indulgentias recolentibus memoriam translationis ſacrarum reliquiarum, & ſignanter a Julio II pro translatione beatæ Catharinæ Suecæ, a Sixto IV pro translatione beatæ Roſæ Viterbienſis. *Hiſce verbis, ſi mentem Eminentiſſimi recte peteperim, dicere videtur, admiſiſſe ſe, non ſolum canonicam Officium pro translationibus ſanctarum corporum recitari permiſſam fuiſſe, verum etiam iſtud recitantibus, a ſummis Pontificibus & ſignanter a Julio II & Sixto IV indultas eſſe indulgentias.*

77 *Lapſu temporis crevit Viterbienſium erga ſanctam ſuam Civem veneratio: quare eminentiſſimus Cardinalis Franciſcus Braucatius eorum antiſtes lectionis propriæ* Sanctæ Roſæ, civitatis Viterbii protectricis *Sacræ Rituum Congregationi approbandas obtulit, ab eaque anno 1668, XXI Julii impetravit, at die IV Septembris translationis feſtum Officio proprio & Miſſa, ſub ritu duplici majore, die vero VI Martii eiaſdem beatus obitus ritu duplici minore ab auiverſo clero Viterbienſi, tam ſeculari, quam regulari utriuſque ſexus celebraretur. Miſſa autem ſignatur,* Dilexiſti, *oratio propria hæc eſt*: Deus qui beatam Roſam ſanctarum tuarum Virginum collegio aggregare dignatus es, tribue nobis, quæſumus, ut ejus precibus & meritis a culpis omnibus expiemur, & tuæ Majeſtatis conſortio perfruamur æterno. *Anno 1725 die VII Julii elevata eſt ea Officii recitatio ad ritum duplicem ſecundæ claſſis cum Octava, in eumdem modum, quo iam tadalta fuerat Fratribus Minoribus conventualibus. Rurſum anno 1728, XXVIII Januarii, Benedictus XIII ad preces Miniſtri generalis Minorum obſervantium Ordinis S. Franciſci, nec non monialium monaſterii S. Roſæ conceſſit, at præfatum Officium* ab omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus in toto

E Statu eccleſiaſtico & Etruria degentibus, qui ad Horas canonicas tenentur, cum .. lectionibus ſecundi Nocturni & orarione propriis... ſub ritu duplici minori recitari & Miſſa reſpective celebrari debeant. *Denique anno 1743 die XI Martii a Sacra rituum Congregatione obtinuit einſdem urbis epiſcopus pro univerſa ſua diœceſi Officium cum Octava ſub ritu duplici ſecundæ claſſis, in feſta translationis perſolvendum. Habet hæc Octava lectiones ſecundi & tertii Nocturni cuilibet dicti proprias: Miſſa etiam propria* Loquebar *aſſignatur. Illud vero notatu dignum, quod tum in hoc, tam in aliis, de quibus egimus, Officiis,* Roſa ſanctæ *titulo inſignatur.*

Officia propria etiam cum Octava, vacuo. ceſſa.

§ IX.

Viterbienſes communi conſilio inſtant apud Caliſtum III pro impetranda Roſæ canonizatione: proceſſus inſtituitur; inſcribitur Martyrologio.

F

EXibat ſane æquitas, at Viterbienſes Civi ſuæ, a qua patriam tam glorioſe illuſtratam viderunt, gratas vices repetaderent, eamque Sanctorum faſtis ſolemni canonizatione adſcribi enitarent. *Neque vero ſuis partibus defuerunt: quin id a ſancta Sede impetrare totiet conati ſunt, ut mirari ſatis nequeam, quid obfuerit, quominus ea res deſideratam exitum fuerit ſortita. Vix e vivis exceſſerat, cum Electus, clerus, concilium populuſque Viterbienſis Innocentio IV* [ipſo teſte] *ſupplicarunt*, ut fidelium teſtimonia ſuper ipſius novellæ Roſæ fragantia, videlicet vitæ meritis & miraculorum aſſertionibus recipi faceret. Ita quod, quæ felicitatis potiri ereditur præmiis in Eccleſia triumphante, in militanti quoque honore congruo celebris habeatur; *prout latius in litteris num. 10 recitatis videre licet. Verum hic canonizationis proceſſus inditas quidem eſt a præfato Pontifice, ſed vel formatus non eſt, vel certe pio Viterbienſis civitatis deſiderio & exſpectationi non reſpondit, obſtantibus ſorte illius temporis calamitatibus, aut ſubſecuta eiuſdem Innocentii*

Viterbienſes ſuæ canonizationem Civis ſuæ

A *necentii morte. Si qua tamen hujus examinis acta exſtiterint, ea forſitan inter authentica illa inſtrumenta numerabantur, quæ ana cum Miraculis ex negligentia & calamitate civitatis Viterbii deperdita combuſtaque fuiſſe, num. 4 oſtendimus.*

non ſemel fruſtrato. nati impetrare, Caliſto III

79 *Paucis poſt annis ſpem eorum exſecit Alexander IV; Innocentii ſucceſſor; qui, ut ſupra vidimus, translato poſt ternam apparitionem S.* Roſæ *corpore, ſacros ei honores per ſolitas Eccleſiæ ſolemnitates deceruere decrevit: fortiſſetque haud dubie, niſi præmaturus obitus prohibuiſſet. Hæc rurſum ſpe fruſtroti, uſque ad tempora Eugenii IV, qui anno 1431 Petri cathedram aſcendit, rem intactam reliquere. Sub illo Pontifice cauſa reſumpta eſt, at conatu iterum irrito: nam licet Eugenius eorum poſtulatis benigne annuerit, juridicumque de Sanctæ noſtræ meritis ac miraculis examen inſtitui permiſerit, felici tamen caruit ſucceſſu ob rationis num. 82 adducendas. Tandem anno 1455, teſte Corrtino, rurſumque 1456 ad Caliſtum III delegarunt clariſſimam virum Chriſtephorum de Malvicinis legum doctorem ac comitem palatinum una cum F. Luca Benedicti ex Seraphico Ordine S. Franciſci, ut rem denuo tentarent. Libellum ſupplicem, quem eum in finem præfati oratores Pontifici obtulerunt, una cum Proceſſu ad nos tranſmiſſum inveni: eumdem Coretinus Italico ſermone donatum Vitæ S. Roſæ inſeruit. Cum vero contineat fere omnia, quæ in cauſa Canonizationis a Viterbienſibus pie acta ſunt, operæ pretium eſſe, illum hic exhibere.*

B

libellum ſupplicem offerunt,

80 Beatiſſime Pater. Alias pro parte devotorum oratorum veſtrorum Viterbienſium, virorum arehipresbyteri, canonicorum & capituli majoris eccleſiæ Viterbienſis, & magnificorum Priorum populi, Communis hominum & univerſitatis veſtræ civitatis Viterbii, nec non abbatiſſæ & monialium conventus & monaſterii S. Claræ, nunc ſub vocabulo S. Roſæ vulgariter nuncupati, expoſito Sanctitati veſtræ, quod olim ſanctæ memoriæ Roſa virgo do Viterbio, dum ageret in humanis, ſummo Catholicæ Fidei ac devotionis æeenſa ſervore, tranſitoria ac terrena deſpiciens, & cæleſtia ſemper appetens ac æterna, Regulam tertii Ordinis S. Franciſci, ab ejus pueritia profeſſa eſt, & in ſumma paupertate ac humilitate religionem, quam ſoerat iogreſſa, obſervabat. Et ita laudabilis converſationis & vitæ, & tantæ pietatis in parentes & proximos, & morum & mentis & corporis caſtitatis obſervantiæ enm ſumma virginitate, ac tot aliis meis inſignita virtutibus, & tantæ ſanctitatis in ejus vita fuiſſe aſſeritur, ut in eam divina elementia ſuæ benignitatis gratiam in tantum infuderit ac inſtillaverit, quod tantæ ſanctimoniæ pollens nitore, quam ſeipſam continuis jejuniis, vigiliis & orationibus maceraret in quadam ejus arctiſſima cellula, ubi ipſa ut plurimum orabat, pluribus miraculis ex virtute omnipotentis Dei, dum vixit, emicuit; & poſt ejus felieem obitom infinitis clarolt miraculis.

C

in quo, expoſitis ea ita

81 Propter quæ præfati veſtri oratures, pia eommoti intentione, contemplantes vitæ ejuſdē virginis Roſæ ſanctimoniam, illam tamquam Deo gratam & aceeptiſſimam, aliorum imitando veſtigia, aſcribi SS. Satalogo cupiebant. Felieis recotdationis Alexander quartus prædeceſſor veſter, eui per viſionem apparoerat, & plurima ejut ſanctitatis ſigna demonſtraverat, niſi morte nimis propere eſſet præventus & de hoc ſeculo migraſſet, ipſam virginem Roſam in aliorum Sanctorum & Sanctarum Dei catalogo firmiſſime adſcripſiſſet. Deinda revolutis pluribus annorum eurtieulis propter ealamitates ac fortunas veſtræ civitati Vitarbii oeeurſas, ſc. re. Eugenio IV prædeceſſori vaſtro humiliter per coſdem fuit ſupplieatum, ut prius per illos virus graves & uxpertos, quibus is dneeret eommittendum, de ſanctimonia, virtutibus ae miraculis ejus vitginis Roſæ receptis inſormationibus & teſtimoniis fido dignis, pront tantæ rei pondus exigebat & gravitas, ipſam Sanctorum Dei eatalogo aſſeribi faeere dignaratur. AUCT. C. S.

dilata canonizatio, nis cauſa,

82 Idem prædeceſſor intendens & in hujuſmodi eauſa juxta rei gravitatem eum debita deliberatione ae maturitam procedere, dictæ eanoniaationis ſupplicationem ſignavit, quæ ad finem debitum & convenientem poſtmodum ducta non ſuit propter negligentiam illorum, quoeum interoerat, & deſidiam; nec non propter temporum varietatem & immutationem, io hujuſmodi cauſa ad ulteriora non ſuit proceſſum. Poſtmodum vero tractu temporis ſuper hujuſmodi mateeia per elariſſimum legum doctorem & eomitem palatinum D. Chriſtophorum de Malvicinis oratorem arebipresbyteri, canonicorum & capituli, Ptiorum hominum & perſonarum, abbatiſſæ & monialium prædictarum, dignum ſore exiſtimantiom; qnod Theſaurus tam longo tempore abſconditus, Chriſti fidelibus oſtendatur, & tamquam lueerna lucens & virginitatis flos ad aliorum exemplar & inſtructionem pateat, pro exaltatione nominis Domini noſtri Jeſu Chriſti ac ſplendoris glotiæ & honoris eorum militaotia Eceleſiæ, ſuper præmiſſis & aliis prædictam cauſam concer nentibus, Sanctitati veſtræ ſuit humiliter ſopplieatum, nt in præmiſſis oppottune providere dignaretur de benignitate Sedis apoſtolicæ & eadem Sanctitas de præmiſſis eertam notitiam non habena, hujuſmodi ſupplieationibus inclinata, dictam eanonizationis cauſam eommittere eſt pollieita. In qua re ad nullum actum extitit proceſſum aut proſeeutum propter novas ealamitates ae miſerias, quæ hnic veſtræ afflictæ eivitati, & ſeditiones civium inteſtinas ſueceſſerunt. E

pro reſumenda cauſſa petrant.

83 Com antem, P. ſancte, in præſentiarum nihil aliud per oratores eorumdem doſideretur magis, eidem voſtræ Sanctitati humiliter ſuppliea- tur pro parte venerabilis viri Fratris Luæ, ae elariſſimi legum doctoris & comitis palatini D. Chriſtophori de Malvicinis de Viterbio, oratorum, arebipretbytesi, canonicorum, capituli, Priorum populi, Communis hominum, univerſitatis, abbatiſſæ, monialium conventus monaſterii præfatorum, quatenus eadem Sanctitas dignetur committere alieoi vel aliquibus ex S. R. E. eevetendiſſimis Patribus, dominis Cardinalibus, prout melius Sãctitati veſtræ videbitur expediens eſſe, dictæ canonizationis cauſam, & de vita ac miraculis dictæ virginis Roſæ, prout in tanta re convenit, & aliis præmiſſis ſe diligenter inſorment, & eum debita maturitate ae gravitate ad examinationem teſtium, & alia neceſſe incumbentia & quomodolibet opportuna, in hujus eanoniaationis actibus & ſolemnitatibus alias requisitis procedant, illaque benigne & diligentiſſime, ut præmittitur, examinata & ruminata & diſcuſſa, eadem veſtræ Sanctitati reſerant, ad finem & effectum, quod præfata Sanctitas valeat poſtmodum dictam Roſam virginem canonizare & io eatalogo Sanctorum aſſcribi mandare, ut moris F

AUCT. C. S. rit eſt. *Hucuſque exemplar noſtrum, nulla temporis adſcripta nota.*

Proceſſus canoniza. tionis tra. ditur.

84 *Poſtulatis annuit Caliſtus, qui proceſſum in canonizationis cauſa inſtituendum commiſit Reverendiſſimis & Eminentiſſimis dominis Beſſarioni Cardinali Nicæno epiſcopo Tuſculano, Dominico Cardinali Firmano tituli S. Crucis in Jeruſalem, & Proſpero Columna tituli S. Georgii ad velum aureum Cardinali. Verum hi aliis curis impediti, pro poteſtate accepta ſubſtituere ſibi Paulum Sanctæ fidei Syracuſanum, Angelum Alterium Sutrinum, & Angelum Capranicam de Caranzoubus Reatinum, epiſcopos. Cumque Syracuſanus & Reatinus aliis ſimiliter negotiis diſtinerentur, eam provinciam reliquere, in eorum loco ab iiſdem Cardinalibus ſubdelegati fuerunt Joannes Viterbienſis atque Tuſcanenſis, & Nicolaus Hortanus & Civitatis Caſtellanæ epiſcopi. Poſtmodum ſeſe etiam excuſavit Sutrinus; quo tamen non obſtante, reliqui duo examinare teſtes & commiſſum ſibi cauſam inſtruere aggreſſi*

B *ſunt; ita enim habebant in mandatis,*

& inchoa. tur,

85 *Demum anno 1457 Dominica IV Quadrageſimæ dicta* De roſa, *quæ dies in XXVII Martii incidebat, proceſſui initium factum eſt, Comparuerunt itaque coram præfatis epiſcopis Viterbienſi & Hortano commiſſariis ſubdelegatis R. P. Lucas Ordinis S. Franciſci, & clariſſimus legum doctor ac comes palatinus Chriſtophorus De Malvicinis, ſyndici & procuratores ab archipresbytero & clero eccleſiæ Viterbienſis, necnon ſenatu populoque ejuſdem civitatis, ac denique ab abbatiſſa & monialibus S. Roſæ conſtituti. Exhibuerunt illi quindecim articulos, quibus virtutes ac miracula Sanctæ generatim complexi ſunt, poſtulantes, ut ſemper eis teſtes audirentur. Conſulto prætermitto proteſtationes, decreta edita, reliquamque juris ordinem, tum ne lectori moleſtus ſim, tum quod quædam ex iſtis inſtrumentis in apographo noſtro deſiderentur, ea induſtria, opinor, prætermiſſa. Aliqua tamen, quæ ad Sanctæ gloriam magis facere videntur, ex Coretini fide, qui authentica monumenta laudat, enarrabo. Excellentiſſimus Petrus Ludovicus Borgias tunc temporis generalis Sanctæ Sedis, & gubernator ducatus Spoletini ac provinciæ Patrimonii, edictum per omnes juriſdictionis ſuæ civitates, locaque vulgavit, imperans, ut authenticis litteris Viterbium tranſmitterent, ſi qua miracula aut beneficia S. Roſæ patrocinio apud ſe impetrata cognoſcerent: teſtarenturque, quam in quolibet loco eadem Virgo venerationem publicam obtineret,*

C

Litteræ in hunc finem a vicinis oppidis miſſæ.

86 *Edicto publicato, non undique impetratæ litteræ Viterbium allatæ ſunt, quas laudatus Coretinus lib. 5 cap. 6 aſſerit Proceſſui infertas eſſe; ſed in noſtro apographo deſunt. Unas idem auctor recitat a Poioribus populi civitatis Bulneorgii tranſmiſſas; ex quibus pauca ex Italica Latina delibo, ut pateat, quanta apud Balneoregienſes fuerit de S. Roſe exiſtimatio:* Non poſſumus, *inquiunt*, certe ſcribere miracula particularia (quæ ſine dubio innumerabilia ſunt) propter calamitatem præteritorum temporum, aut forte inadvertentiam, vel mere (ut credimus) propter negligentiam majorum noſtrorum. At omnimode confitemur, rem eſſe mirabilem, vel potius divinam, dignamque ob omnibus cum reverentia celebrari, tamquam ipſa luce clariorem, quod omnes [abſque ullo dubio] in hac parte una voce conſentiant, confirmentque, virginem Roſam eſſe Regis ſuperni ſponſam. Hoc dicunt, hoc clamant, hoc affirment, hoc prædicant viri, feminæ, ſenes fide digni, juvenes, pueri, puellæ: ita ut ipſi lactentes non ceſſent in cunis [ut ita dicamus] hæc omnia prædicare, dummodo ipſis data ſit loquendi facultas &c. *Hæc epiſtola ſignatur data* Balneoregii anno MCDLVII, XXX Martii. Primus populi civitatis Balneoregii: *Et infra*; Jacobus de Carolis Cancellarius. *Alterum oppidorum, quæ ſimiles litteras eo eumdem finem dedere, nomina tantum recitat laudatus Coretinus,*

D

Corporis integritas examinatur:

87 *Idem auctor cap. 7 narrat, prædictos auditores commiſſarios die 11 Aprilis ejuſdem anni 1457, una cum procuratoribus utriuſque partis, & tribus notariis deputatis, ad S. Roſæ monaſterium acceſſiſſe, ut quæ de ſacri corporis prodigioſa incorruptione affirmabantur, ipſi præſentes examinarent. Quæ cum veriſſima deprehenderent, videlicet corpus omnis corruptionis expers integerrimum perſeverare, & non ſecus atque animantium, carnis ac membrorum flexibilitatem retinere, unguem quoque olim ſacrilege reſectum mirabiliter renatum conſervare; mandarunt notariis, ut ea omnia ſimul cum antiquis inſcriptionibus, picturis, & monumentis ejuſdem eccleſiæ ac monaſterii, in acta referrent, prout apparet, inquit ipſe, in Proceſſu: in quo tamen hanc corporis inſpectionem reteraque jam recenſita non reperio in apographo noſtro: quapropter ea illius fidei relinquo. Præterea cap. 8 producit epiſtolam Alphonſi Aragoniæ regis, IV Maii ejuſdem anni ad Calixtum Pontificem in favorem canonizationis datam; addens illam Latino idiomate ſcriptam Proceſſui item inſertam eſſe fol. 132; verum ea quoque in noſtro exemplari deſideratur. Ad proceſſum redeamus.*

E

teſtes 264 auditi: Roſa Martyrologio inſcripta.

88 *Die IX Aprilis anni 1457 capta eſt juridica examinatio teſtium fide dignorum, quorum numerus ad ducentos ſexaginta quatuor pervenit: ex quibus alii miraculorum, quæ afferebant, oculati teſtes fuerant, alii ea ipſa in ſe ſcripta fuerant experti: Hi omnes nominatim citati & juramenti religione obſtricti & ſecundum juris ordinem examinati, ſuum reſpective de vita, virtutibus ac miraculis S. Roſæ teſtimonium dixerunt. Singulorum teſtimonia apud me habeo: ſed ea, ut jam monui, conſulto prætermittam, ne perpetuis earumdem rerum repetitionibus lectori nauſeam pariam. Tenuit hoc examen uſque ad diem XV Julii ejuſdem anni, qua tandem proceſſui finis impoſitus eſt, Actaque a notariis clauſa & ſubdelegatorum in hac cauſa antiſtitum, Viterbienſis ac Hortani ſigillis vitæ munita fuere: ſed ſolemnis canonizatio nequaquam ſubſecuta eſt. Nec tamen omni fruſtra proceſſus ille caruit, ſi vera ſunt, quæ Coretinus habet cap. 9: mitto enim, a Calixto III, perlectis ejuſdem Actis, ſanctitatem abſque ulla ſolemnitate confirmatam eſſe, ordinatumque, ut Sanctorum catalogo inſcriberetur,*

F

A

VITA

auctore incerto

Manuſcripta Proceſſui Canonizationis inſerta.

PROLOGUS.

Commendat auctor perpetuam

QUoniam, ut ait Auguſtinus, de vera religione, verba & exempla Sanctorum ſunt quædam fragmenta illius panis cæleſtis, qui de cælo deſcendit, quæ habent incitare legentium & audientium corda ad amorem divinum & ad devotionem illorum Sanctorum, qui in hac vita perfecta opera peregerunt, hinc nihilo minus *a* conferre robur ad perfectam & arduam pœnitentiam aggrediendum, & vitæ æternæ gratiam impetrandam. Idcirco Dominus noſter Jeſus Chriſtus in Evangelio ſecundum Matthæum non immerito ſuis diſcipulis imperavit dicens: Colligite, quæ ſuperaverunt fragmenta, ne pereant. Similiter apoſtolus Paulus clamat. Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt; ſubaudias de vita & actibus Sanctorum. In quibus verbis ſatis clare oſtenditur, quanta debeat eſſe fidelium diligentia ad perſcrutanda & memoriter retinenda Sanctorum & Sanctarum præcedentium opera; quæ re vera inſtincto divino non tam ad illorum gloriam, quam, ut ita dicam ad omnium eruditionem & vitæ corruptionem, in litteris noſcuntur eſſe redacta. Nam ſicut dicit Seneca de moribus imprudentium, niſi ad regulas, prava ooo corriguntur.

a

B

*Sanctorum ac præſertim tenellarum virginum * ſe abundat*

2 Et ideo Chriſtiani fidales cupientes vitam ſuam corrigere & mores in melius emendare, debent ſe * ſolerti mentali intuitu Sanctorum verba & actus jugiter meditari & quaſi ad quoddam ſpeculum, depoſitis pravis moribus, ſacris virtutibus ooimam venuſtare, maxime autem ad illa opera virtuoſa, quæ in ſexu fragili & puellis teoellis eſt digoatus Dominus demonſtrare. Nam ſi de vita Sanctorum hominum adultorum admirantur hodie homines oon modicum, & Deum eorum actibus magnificat & extollunt, qui ætate & viribus in hac vita fuere completi, & ad eorum exempla vitam ſuam corrigunt & emendant, quanto potius de ardua pœnitentia, fide indefeſſa & virtuoſa opera puellarum ſanctarum, quæ ab ipſa pueritia ſua cordialiter Chriſto Domino adhæſerunt: certe multo magis, quam de vita beatorum Petri & Pauli, vel Andreæ, qui habuerunt in hoc ſeculo ætatis & virium complementum.

C

memoriam & imitationem

3 Et ratio hujus eſt, quod in creatis minimis in natura, puta, ape vel aranea vel formica, divina ſapientia plus relucet, quam in magnis mala mole corporea augmentatis, puta, elephante, bubalo vel camelo. Unde Auguſtinus in libro Confeſſionum: Magis miror muſcæ agilitatem, quam cameli magnitudinem. Et idcirco de aſpera pœnitentia puellarum ſanctarum, quæ fuerunt in hac vita minimæ in natura, quantum eſt ad ætatem & corporis molem, deberent homines quamplurimum admirari & Deum altiſſimum in earum actibus collaudare, & vitam corrigere & in melius emendare.

AUCT. INCERTO.

4 Inter alias autem ſacras virgines, de quibus non eſt hodie uſquequaque fama diffuſa, fuit quædam puella ſacra virgo nomine Roſa, quæ quaſi quædam venuſta cæli rore perfuſa, in Viterbienſi viridario fuit orta; & bene ſucceſſit in virtutibus & ſanctitatibus dignum nomeo. Nam quod leges clamant, nomen debere eſſe conſequens rei, in virgine Roſa eminet adimpletum. Nam ſicut quidem flos roſa ſuper vernalibus floribus pulchritudine ſtat excelſior, ſic virgo Roſa inter cunctas virgines alta ſedet. Conjugatis & continctibus altior erigitur ſaltem virginitatis eandore, cum eis virginom felicior vita ſit. Igitur ſanctitatum longa mora *b* virgo Roſa ceteras Sanctas præcedit, ut roſa flos alios præcellit quoſvis flores. Paſcie quidem roſa flos oculos pulchritudine immenſa, paſcit etiam membra reliqua odoratione entenſa; ſic Roſa virgo paſcit eam videntes ſanctitatibus Chriſtianos. Paſcit nunc quoque relictarum virtutum ſuavitatis odoribus cunctos ſanos *c*. Quæ tempore SS. Domini noſtri Domini Alexandri Papæ quarti ſuum diem clauſit extremum *d*.

Inter has S. Roſam extollens

b

c

E

d

5 De qua ad honorem primo illius cæleſtis Sponſi, qui delectatur & paſcitur inter lilia virginalis pudoris, ſeptus choreis virginum puellarum, cui ab ipſa pueritia hæc ſacra Virgo caſtiſſimis amplexibus juncta fuit; conſequenter vero ad honorem & laudem ipſius virginis Roſæ, ad cujus commendationem & famam aliqua enarrabo, quæ in quibuſdam inſtrumentis *e* antiquis a fide dignis & devotis perſonis relata inveni, atque fideliter cooſcripta, ſicut ſupradictæ perſonæ, ſe a ſupradictæ virginis Roſæ ore audiviſſe & vidiſſe teſtatæ ſunt. Ideoque ſanctitates deſcribere & miracula B. V. Roſæ omni poſſe *, præſenti volumioe nos conamur, nec non perlectæ nigræ vetuſtatis diurna nubiloſcien. tiam abnegent mentes *f*, cum hominum memoria labilis feratur & vana, juxta quod oſtendit moralis Seneca: Memoria nihil perdit, niſi id, quod non ſæpe reſpexit.

ex monumentis fide digne

e

* *i.e.* conatu

* *l.* ne

f

6 Ideoque ſtilo etiam aggredimur vitam miram præfatæ Virginis relaxare, ne queat latere poſteros, ut hiis ſcriptis in electione cognita dl. ligatur, dilecta appretietur & appretiata dirigat * imitationem ſui, quos cura beatitudinis ſemper ungit. Nam quidem ſi latuiſſet, ignoraretur, & ignoratæ oulla eſſet imitatio, oec cupido, quia illos, quos neſcimus, nullatenus poſſumus imitari, teſte in hiis Auguſtino: Res incognita non diligitur: Magis dilecta magis appretiatur, ut aie Boetius. Quiſnam cupit, quod neſcit? Et iterum moralis poeta quidam; Quod latet, ignotum eſt, ignoti nulla cupido. Fateor, nec quidem poſſe connumerari cunctas virtutes; ſigna ac prodigia, quas * Dominus noſter Jeſus Chriſtus beatæ Roſæ meritis operari dignatus eſt, etiamſi membra corporis verterentur in linguas: ſed nos de multis hiis pauca hic deſcripſimus.

eiuſdem vitam fidelibus imitandam conſcribere aggrediuntur.

* *ſupple* ad

F

* quæ

ANNOTATA.

a *Supple* poſſunt. *Senſus itaque eſt, quod exempla Sanctorum non minus juvent ad arduam pœnitentiam viriliter peragendam, quam ad divinum amorem venerationemque Sanctorum in legentium animis excitandam.*

b *Per* longam moram *virtutum intenſionem & excellentiam intellige, non moram temporis;*

AUCT. INCERTO. *in tenella quippe ætate obiit, ſimilis illi, de qua Sapientiæ 4 dicitur:* Conſummatus in brevi explevit tempora multa.

o *Felletanus in Hiſt. Viterb. legit:* cunctas ſacras. Saous *tamen utrumque noſtrum Ms. habet: ſenſus eſſe poteſt*: Roſa *paſcit ſanvitatis odoribus omnes ſanctos, id eſt qui ſana ſive Chriſtianæ meate virtutes illius meditantur.*

d *Adi Commentarium n num. 8.*

e *Habuiſſe compilatorem hujus Vitæ ad minimum duo inſtrumentum, quæ deſcripſit, ſatis patet ex fragmento ſecundæ Vitæ, ubi repetit ea, quæ jam tradiderat. Putet etiam ex inconcinno & perturbato modo, quo narrationem ſuam texuit, ita ut tenuiores varias, vix obſervato ordine, confuſe mihi videatur.*

f *Obſcura ac vitioſa hæc periodi ſignificent, ideo ſe ſcribere Vitam S. Roſæ, ne, quæ ejus facta jam norunt, eadem obliviſcantur, dum eorum memoriam ſpportuna lectione nequeunt refricare.*

B

CAPUT I.

Pia pueritiæ ac adoleſcentiæ ſtudia & miracula.

Prædeſtinationis gratia ab ipſa infantia in Sancta eluxit, dum mortuam ſuſcitat.

ÆTerous autem rerum conditor, ut ait Apoſtolus, ante mundi conſtitutionem electos prædeſtinavit, & prædeſtinatos ad regnum ſuum vocavit ſola gratia, nulla neceſſitate ſeu meritis præcedentibus. Quæ quidem gratia in Sanctis & electis, ut dicitur, demonſtrata eſt dudum in quibuſdam, antequam progrederetur ex utero, ut Hyeremia *a* & Joanne Baptiſta *b*, qui in adventu Domini exultavit in utero. In quibuſdam vero demonſtrata fuit ab ipſis ipſorum cunabulis, ut patuit in beato Nicolao *c*, qui die, quo natus fuit, ſtetit in pelvi, & bino hebdomadæ die cœpit non ſugere mammas. In quibuſdam aliis apparuit hæc gratia in pupillari ætate, ſicut in beata Agnete *d*, Agata *e* & pluribus; quæ ſuſtinuerunt martyrium in pupillari *f* & tenera ætate, ſicut etiam patuit ſuo modo in hac puella virgine Roſa, quæ, ut ſcribitur in ſupradictis inſtrumentis, tam jucundum Deo habitaculum in ſua pueritia apparuit, tamque grata ſibi *exſtitit, ut, dum eſſet trium annorum, avunculam, quæ per diem mortua fuerat, reſuſcitavit *g.

a b

c

d e

f

C

**l.* illi

**l.* reſuſcitaverit

g

divino cultui & corporis macerationi deditæ fuit panem in roſas convertit

h

8 In pupillari autem ætate cœpit hæc Virgo devote eum matre ſua ad eccleſiam pergere, prædicationes autem Fratrum Minorum ſæpenumero audita & verbum Dei cum intentione mentali devota percipere. Quam ob rem cœpit mundum & mundanorum lubrica ſpernere, cupidorum avaritiam devitare, carnales illecebras vehementer horrere; cœpit inſuper Dominum Jeſum Chriſtum tota mente diligere, ad ipſum affici & ei totis viſceribus adhærere ac per hoc mundo, diabolo & eorum pompis ſimpliciter & irrevocabiliter renunptiare. Cœpit jejuniis corpus ſuum arcere, victum ſibi ſubſtrahere, & ſubſtractum pauperibus erogare *h*. Fuit autem Virgo præſata tantæ pietatis & miſericordiæ in pauperes Chriſti, ut cum una dierum panes pauperibus erogandos ex domo parentum portavit, uti ſolita erat & conſueta, ad mandatum patris interrogantis, quidnam in ſinu deferret abſconſum; illa illico, ſinu aperto & pateſacto cum ſumma obedientia, ejus ſinu roſis diverſorum colorum plenus apparuit. D

9 In tantum, ut, divina in eam continuo ſuper ſenio clementia, aves ad eam, dum eomedebat, accurrerent, & micas panis in ejus ſinu maducarent. Quæ Virgo tanta omnipotentis Dei gratia ſuffulta, cum in ejus pueritia cum aliis puellis ſe conferret ad fontem cum amfora* pro aqua exhauriunda ut moris eſt, & una illarum puellarum amfora, quam portabat, ſumperetur & in plurima fruſta divideretur, increpata ab ejus parentibus, prout puella præfata ſuſo retulerat, quod B. Roſa hic eaſui more puellarum præſtiterat occaſionem; acceſſerunt ad locum, ubi amfora rupta erat, & ejus fruſtis & particulis ſimul reductis, mernit Virgo præfata, ut omnipoteus Deus ejus potentiam demonſtraverit ſuper eam, ut tot fruſta hinc inde conſperſa & diviſa, ad proprium locum eorum redoecerentor, aeſi numquam tupra fuiſſet. Et ſic amphora puellæ reſtituta aſt integra & ſana abſque aliquo nocumento & defectu, ex gratia omnipotentis Dei, dictæ beatæ Roſæ meritis axigentibus. E

aves ad eam convolant ad amphoram fractam puella integram reſtituit

**l.* amphora

10 Propter quæ mernit etiam Virgo præfata, ut cum ſemel a quadam ejus commatre teſſet ſibi forte ſubſtructa quædam gallina ſtorina *k*, & per dictam commatrem id negaretur, ſumma Dei juſtitia voluerit, quod in dextera parte vultus ſui penoæ ejuſdem coloris ſubtractæ gallinæ viſibiliter apparerent: quæ propter hanc novitatem ſibi contingentem & occurſum * furtum gallinæ confeſſa * dictæ Virginі ejus commatri, penæ illico ex ejus facie miraculoſe diſparuerunt *l*. Propter quæ miracula ab omnibus tunc exiſtimabatur virgo Roſa in ſanctam mulierem venturæ, ſi viveret, cum tantum gratiæ in eam ſummus Deus infuoderet *m*.

mulierum mirabili indicio furtum ſuum cogit fateri confeſſam pœna liberat.

i

k

**l.* occuſeorem

**al.* confeſſa

l

m

ANNOTATA.

n *Vide Jeremiæ caput* 1. *De hoc ſancto Propheta actum eſt tom.* 5 *Maii, die* 5.

b *Lege Lucæ caput* 1 ℣. 44. *De eodem actum eſt tom.* IV *Junii, die* 24.

c *Loquitur de S. Nicolao epiſcopo Myreaſi*, F *cujus Acta diſcutienda veniunt* 6 *Decembris.*

d *S. Agnes decimo tertio vitæ ſuæ anno illuſtri martyrio coronata eſt. Acta ejus illuſtrata reperies tom.* 2 *Jan., die* 21.

e *De hac Virgine martyre conſule tomum* 3 *Februarii, die* 5.

f Pupillaris ætas, *in puellis ea propria eſt, quæ duodecimum nondum annum explevit: verum hic pro minoreani ſumitur.*

g *Nihil peculiare de hoc miraculo reperi: idem tamen referetur in Officio a S. Rituum Congregatione conceſſo.*

h *Coegit me inconcinna compilatoris narratio, qui, ut in Commentario monui, quæcumque reperit, nulla ordinis ratione habita, refere, ordinem immutare; omiſſis enim, quæ aut in pueritia, aut pueritiæ ætate proxima egit, ſubjungit ea, quæ maturiorem ætatem exigunt. Dabimus ea rapite* 2 *n num.* XI: *interim ipſiſſimis auctoris verbis narrationem proſequimur.*

i *Commaternitas eſt affinitas ſpiritualis, quæ inter mulierem, quæ de ſacro fonte infantem ſuſcipit, ſuſceptique parentes intercedit.*

k Storina *barbara vox in Italica* Storuello, *quæ*

A *quæ* ſturnum, *& colorem ſturnorum ſimilem ſignificat, deducta*. Storina *igitur gallina dicitur, quæ plumis ſturnis eſt cancolor.*

l *Pro veritate hujus prodigii ſpondere eae anſim.*

m *Hucuſque perturbatum ordinem, ut monui ſupra, debui corrigere.*

CAPUT II.

Graviter decumbens jubetur a Deipara tertium Ordinem S. Franciſci amplecti a, *& hæreticos redarguere; quod ſubito ſanata exequitur patrem piis cœptis obſiſtentem in ſua vota flectit.*

a

B *Gravi morbo afflicta cognoſcit ſtatum plurium defunctorum; & a Deipara invitatur;*

b

l. cbotis

l

i. e. ie-

humanus

C *& ſanatur a quo tertium S. Franciſci regulam amplecti & hæreticos ad fidem reducere jubetur:*

**forte af-*

ſurgens

c

d

e

PRocinctu autem temporis facta manu Domini ſuper eam, cœpit prulixi languoris gravedine ægrotare, in qua quidem valetudine com teneretur ab aſtantibus jam morti propiequa, ſubito apertis oculis cœpit loqui. Fatebatur autem circumſtantibus ſibi, bonorum & malorum recedentium ſtatum intueri. Etiam nonnullas Sorores, quæ per viginti annos ante ortum ſuum deceſſerant de hac vita, & quat numquam viderat, cognitione elariſſima cognoſcebat, ac propriis nominibus coevocabat *b*. Sic igitur jacent & lectulo decubant florigera virgo Roſa apparuit ei glorioſiſſima Mater Dei moeilibus immenſis ornata, & tamquam ſponſa pulcherrima decorata corona & ex utraque parte ſui virginum vallata choreit*: quam tutuees virgo Roſa ſibi circumſtantibus dixit: Ut quid tam incuriales* eſtis, ut quid tanta vos teneut moræ, ut ei minimu aſſurgatis? Surgita igitur, eamus obviam ei.

sa Er protinus ſurrexit de lecto & cum præfatis ſibi aſtantibus egreſſa eſt domum & ivit obviam Regiuæ regiæ Matri Dei; quam ſic affata eſt dulciter Virgo Mater lilia fragraus: Roſa in ſummo aſſumeus* virgulto cum aliis ſorigeris virgioibus complantata, reſpice me mentalibus oculis ſic ornaiam, & ad exemplar mei taliter tu ornare nou differas, & ſic ornata & mulierum comitiva *e* boneſta aſſociata eccleſiam Præcurſoris Joannis & paupereuli confeſſoris Franciſci *d* devotiſſime viſitabis. Demum ad eccleſiam S. Mariæ in Podio *e* remeabit & ibi in Miſſarum ſolemniis tonſuram recipies capillorum & depoſitis mundalibus veſtimentis & ornamentis, ſicque ioduta cilicio cordaque tui aſelli foccincta, ſummi Sponſi connubia celebrabis: qnibut devotæ & cum laudibus Dei peractit, admiſſu ſic pœuiteutiæ habitu, ad domum paternam redibis, ibique in ſanctæ converſationis habitu uratiuni & laudibus diviuis vacabis. Exhortationibos inſuper proximorum ferventer inſiſtes, inſolentes & a Fidei tramite exorbitantes viriliter & audacter, omni timore poſtpoſito, redargues. Et ſi propter hæc a parentibut, vel domeſticis, vel extraneit redargutiones & incommoda patieris, parienter tolerare non deſinas; nam ex hiis meritum, & poſt meritum præmium coeſequaris æternum. Illi autem, qui obſecundare voluerint, gratiat a Deo conſequenrur; æternam vitam & dona: qui autem contradixeriut tibi, fauſpreverint, & finaliter perſeveraverint, ieſortunia crueoth recipieut: & hiis dictis Virgo Mater Dei diſparuit, Hæc autem omnia ſupradicta audieus virgo Roſa a Virgine Matre, ſequenti die cuncta ſibi injuncta per ordieem execution maedavit *f*.

A. IN-CERTU.

f

s3 Verum cum multitudo gentium* aſſidue veniret ad domum B. Virgieis ad videndum hæc, quæ faciebat; patat cœpit eidem Virgini minari, & dicebat ei: Si hæc, quæ facis non dimiſeris, omees capillos tui capitis detruncabo: & Virgo reſpondit; Non curo, quia pro nobis fuerunt pili barbæ Domino noſtro Jeſu Chriſto detruncati, & hæc pro ipſo ego ſuſtinere non timeu. Et pater dixit: Si non dimiſeris, ego forte* te ligabo: & præfata Virgo reſpondit: Et Dominus noſter ligatus fuit ad columnam; & ego pro eo ligari non timao. Et dicebat patri ſuo cum magna devotione & fortiter plorando: Pater noli contradicere mihi; ſi vero mibi non contradixeris, Domieus noſter Jeſus Chriſtus aſſociabit te cum angelis ſuit in Paradiſo: & ſi mihi contradixeris, non dimittam ob hoc, quia Dominus præcæpit mibi, quod hæc faciam. Et pater incepit plorare & dicere: Filia ſac eum benedictione Dei. Et tunc beata Virgo dixit patri & avu & preſbytero & aliis aſtaetibut ſuis ac præfatæ domieæ Sitæ *g*: Benedicite me in nomine Parris & Filii & Spiritus ſancti. Et continuo mulieret veniebant ad dictam Virginem & ipſa acceſſit cum hiis, quæ ſæcum fuerant ad eccleſiam & dieebat ad illas: Quælibet veſtrum quam primum vadat ad eccleſiam & oret pro tutu populo Chriſtiano.

patrem ſanctis ſuis laboribus intentum pia at-

**i. e. pro-*

puli

**i.e. fortiter*

E

g

r4 Paueis admodum elapſit diebus apparuit ei Jeſus Chriſtus veluti crucifixus: ad cujus viſum crudele ſpectaculum commota ſunt viſcera ejus & tam ingentis doloris & compaſſionis oculeo pertranſivit animam ejus, ut per ſpatium dierum plurium a tonſione pectoris & decapillatione capillorum atque laceratione aliorum membrorum minime declinaret *h*. Ex tunc autem crucifixi Jeſu & Virginis glorioſæ imaginem ſemper in ſuo pectore deferebat, & quia amor mentem amantis quieſcere non permittit, du lectulo ſurgebat de nocte, & per vicos & plateas civitatem circuibat, laudes diviuas modolatis vocibus decantando.

Apparet ei Chriſtus cruci affixus, ex cujus aſpectu acerbiſſimo dolore afficitur.

h

F

ANNOTATA.

a *Hic indicata narrantur in ſecunda Vita, ſed hinc inde addantur aliqua, quæ in priori deſiderantur. Non abs re duxi ea huc tranſferre. Poſtquam auctor retulit prædictam de bonorum ac malorum meritis viſionem, ſic proſequitur:* Et hæc fecit die Martis uſque ad diem Mercurii: die vero Mercurii in nocte cum mater B. Virginit & multæ aliæ mulieres cuſtodirent eam & credereot, quod ipſa emitteret ſpiritum, & mater vellet ſibi dare ad comedendum; & B. Virgo dixit matri ſuæ: Nolo comedere, quia cras erit vigilia B. Joannit Baptiſtæ, & continuo ſurrexit cum magno gaudio & laudabat Dominum & B. Virginem Mariam & B. Aueam & omes Sanctos & ſanctas Dei, & rogabat Deum, quod daret poteutiam & virtutem regi Franciæ perdendi illas geutes. *Hæc ille, circa quæ pauca notanda ſunt. Caretius lib.* a *cap.* 8, *cui more ſuo adhæret Giannelles, in hoc, ut videtur lo-*

A. INCERTO. *eo, ſcribit*, S. Roſam *in extaſi ſpectaſſe S. Ludovicum Franciæ regem cum ſuo exercitu in obſidione Damiatæ* eadem hora & momento *periclitantem: cumque pro eo preces judiſſet, urbe potitum cognoviſſe. Porro id contigiſſe an* die Jovis XXIII Junii in vigilia S. Joannis Baptiſtæ anno MCCXLIX. *Verum hæc non ſubſiſtunt. Nam primo S. Joannis Baptiſtæ Vigilia anno* 1249 *non incidebat in diem Jovis, ſed Mercurii: unde verba illa*: Et hæc fecit die Martis uſque ad diem Mercurii: die vero Mercurii in noctu *&c. Sic accipienda ſunt, ut intelligatur nox illa, quæ diei Mercurii initium erat, non finis. Neque obſtat, quod die Mercurii dixerit*: eras erit Vigilia, *per* eras *enim maturinum tempus ſignificavit: nam non erat, cur dio Mercurii jejunaret propter Vigiliam S. Joannis Baptiſtæ, ſi ea in diem Jovis incidiſſet. Deinde falſum eſt, S. Ludovicum cum exercitu ſuo die* 23 *Junii anni* 1249 *in prædicta obſidione periclitatum, ac Damiatæ potitum eſſe; jam enim urbem illam a ſexta ejuſdem menſis die in ſuam redegerat poteſtatem, ut in Actis prædicti ſancti Regis videre licet tom.* V *Auguſti die* 25. *Dicendum igitur eſt, vel diem oblatæ viſionis ab auctore Vitæ male aſ-*

B *ſignari, vel per viſionem illam obſidionem occupationemque Damiatæ non fuiſſe repræſentatam, vel ſaltem non niſi præteritam potuiſſe exhiberi.*

b *Hanc arcanorum cognitionem teſtantur etiam & probare parati ſunt teſtes in Proceſſu infra num.* 5.

c *Vox Italica, quæ propriè comitatum, quo quis honoris cauſa ſtipatur, ſignificat.*

d *In hunc Sanctum ſingulari quadam devotione ferebatur.*

e *Erat hæc eccleſia illius parochialis, ſanctæ Mariæ de Podio dicta* e clivo, ubi templum parœciæ ſitum eſt, *inquit Giannellus lib.* I *Vitæ cap.* 5. *Derivatur autem a voce Italica* poggio, *quæ collem ſignificat.*

f *Quomodo id executa ſit, refert Vita ſecunda, unde excerpo ſequentia*: Et incontinente ſe quidem in terram & in crucem proſtravit lugens, adhærens matri ſuæ: Mater omnes res ac delicias hujus ſeculi tibi relinquo: ac continuo rogavit matrem dicens: mater volo, quod domina Sita induat mihi tunicem & cingat mihi cordulam & rundat (*imo tondeat*) mihi capillos

C ſicut clerico. Et ſtatim dicta domina Sita venit ad beatam virginem Roſam, & dixit illi: Filia non ſum digna facere hæc, quæ dicis. Et ipſa reſpondit: B. Virgo Maria præcepit mihi, quod tu modo induas mihi tunicam de cilicio, quam ad caput lecti ſui habebat. Et ipſa domina Sita reſpondit & dixit: Filia permitte conſanguineos tuos. Et Virgo reſpondit: B. Virgo Maria præcepit mihi, quod te inſtigem, ut facias, quæ tibi dixi. Et mater dixit ipſi: Filia non habeo cordulam: & ipſa reſpondit: Non habes unam cordulam emi? Et mater fecit ſicut ei præcepit. Tunc dicta domina Sita fecit quidquid ſibi præceperat ipſa Virgo. *Refert dein biographus Sanctam, comitantibus multis mulieribus, aſſignatas eccleſias adiiſſe, & reliqua, quæ a Deipara mandata erant, fuiſſe executam. Porro aſpero hoc habitu tectam illam Virginem uſam eſſe, aſſeritur etiam in Proceſſu loco ſupra citato, ubi dicitur.* Cum laboraret in extremis, voluit ericio aſpetrimo ac duriſſimo indui, & ejus aſelli cordula (*id eſt, qua aſinus allegatus erat*) præ devotione accingi. *Coreſinus l.* 2 *cap.* 10 *& cum eo Rinaldus & Giannellus, aiunt creditum fuiſ-*

D *ſe, quod veſtis illa, cum Deipara Virgini appareret, divinitus eſſet allata: ſed ſcriptores illi omnia tantopere exaggerant, eamque miraculis reddere conantur, ut ſuæ eorum auctoritati tuto credi non poſſe euiſtimem. Certe neutra Vita fundamentum ſufficiens præbet rei tam mirabili aſſerendæ.*

g *Quænam hæc domina* Sita *fuerit, nuſquam indicatur: forte fuit aliqua Tertiaria S. Franciſci.*

h *Apparitionem hanc cum aliis quibuſdam circumſtantiis accipe ex Vita ſecunda.* Præterea eum tunc [*paulo poſt aſſumptum pœnitentiæ habitum*] Dominus noſter Jeſus Chriſtus *in* cruce apparuit eidem Virgini. Et ipſa virgo in mente incepit extrahere capillos ſibi & percutere ſe in faciem ac pannos ſibi dividere, & plorabat eum magna devotione, & fecit ſe portari ad eccleſiam, & proſtravit ſe in crucem & dicebat ei plorando: Pater, quis re crucifixit? Et dum ſic plorabat, ſurrexit quidam dominus & tranſit ipſam de eccleſia & duxit ad domum ſuam. Quæ Virgo cum ducta eſſet ad domum ſuam, tribus diebus ſe mœrorivit * ſemper plorans. *Texit dein narrationem fabellæ ſimillimam.* Poſtea vocavit ma- E * *l.* mœtrem ſuam & dixit ei: Mater porta mihi parum herbæ; & mater abiit & portavit ſibi aliquantulum de menta. Et B. Virgo dixit: Pone ſuper pectus meum & mirre ſtare. Et ipſa Virgo dimiſit ipſam aliquantulum, & poſtea accepit eam cum manu & dixit matri: Mater accipe herbam iſtam & hsbess eas unimis earam, quia Dominus noſter Jeſus Chriſtus benedixit eam ſupra pectus meum. *Quid hæ magæ ſibi velint, non capio. Audi tamen lepidam Coretini, Rinaldi, ac Giannelli interpretationem. Ajunt illi, Chriſtum Virgini ſecundo apparuiſſe non jam crucifixum, ſed cœleſti gloria conſpicuum, a quo* poſtulavit (*verba ſunt Giannelli lib.* I *cap.* 9) ut pectus conſeveraret ſibi una cum ſuavolentis mentæ faſciculo, quem a matre e domeſtico vaſe compactum efferendum curaverat; atque inibi collocarat, atque erectum conclave ſuum & angulum illum domus dedicaret, illum cum S. Mariæ roſarum cœnobio, cui erat conjunctus minus (quod cœnobium ſuum vocavit, cum rem matri retulit) in unitatem coitum, ſuæque mortalitatis exuviis in eodem cœnobio ſervatum atque obſervatum iri, prophetico motu præſentiens. *De prædictione illa poſmodum ſermo recurret: ſed pectoris ac angeli per mentæ faſciculum conſecratio auctibus ſobalis mihi proxima videtur. Quod autem ſecundam Chriſti apparitionem ſpectat, penes ſcriptores illos ſit fides.* F

CA-

A

CAPUT III

Ob refutatos hæreticorum errores ab urbis præfecto cum parentibus exſulare juſſa Surianum ſe recipit, ubi mortem Frederici II vaticinata, Viterchianum migrat: incolas piis monitis inſtruit, cæcam illuminat, in ardenti rogo illæſa perſeverans hæreticæ mulieris pervicaciam flectit.

B

Catholicam fidem, ſpretis hæreticorum minis, publice profitetur:

IN ſimplicitate oempe cordis Chriſtum Jeſum quotidie gentibus prædicabat *a*, bonis bona pronuntiando æterna, & malis ſupplicia ſempiterna. Contra hæreticos autem horribiliter ſæviebat, & eorum hæreſes argumentis ſenſibilibus confutabat, argumenta illorum falſa replicabat, & cunctis audientibus, dictorum argumentorum falſam apparentiam apertis rationibus luce clarius oſtendebat. Itaqne cunctis audientibus liquido videbatnr, & erat, quod per ejus os loqueretnr Spiritos, eom quæcnmque locnti ſnnt Sancti Dei, per os Spiritus ſancti locuti ſint. Hæretiei autem, qui tnne io Viterbio nt iuſra triticum aizania pollulabant *b*, contra hanc Virginem nt canes rabidi fremere cœperuut, & ut a verbis obmuteſceret Fidei, præmiſſis comminationibns indixerunt. Virgo anrem Chriſti in Dei amore & Fidei fulcimento firmata, comminationibus ſpretis, & terroribus cunctis depulſis, loquebatur contra os cnm fiducia verbum Dei, aſſerens, ſe paratam pro favore Fidei Chatholicæ & defenſionn mortem libentiſſime ſubſtinere.

a

b

C

quapropter cum parentibus urbe ejecta

c

**i. e.* illi **l.* fugere ſerunt

d

aſperrima hieme Surianum pervenit: ubi imp. Frider. II mortem devenitus cognitam annunciat.

16 Audientes autem hæc inſaoi hæretici atqne perfidi, adieruut præpoſitnm civitatis, qui tunc per imperatorem hæreticum Federicom *c* in civitate Viterbii præſidebat, & quantnm poſſibilitas affuit, ſibi * ſucceſſerunt *, qnod niſi illam cum parentibus ſuis de civitate Viterbii expelleret, populns dictæ civitatis contra ſe commotionem faceret, & poſt commotionem inſultnm, & poſt inſultum expnlſiooem eeciperet. Qno audito, dictus præſes, miſſis appacitoribus ſnis, juſſit virginem Roſam cum parentibus ſuia, *d* accerſiri, & peregre profeiſci. Qnibns præſentatis ſub pœna perſonali & omuinm ſuorum bonorum proſcriptione mandavit, ut ſtatim de eivitate deberent exire. Illi autem audientes hoc immane præceptnm, & temporis aſperitatem rigiditatn glaciei, nivium & algoris videntes, cogaverunt, nt mandatum remperaret, & ſuperſederent, qnoadſque aſperitas temporis declinaret. Nam ſi recederemns nunc, inquiuut, mortis nobis periculum immineret. Præſes autem irato animo replicavit mandatum, aſſerens ſe ideirco accelerare egreſſum, ot moc. tis periculum oon evadant.

17 Parentes autem virginis Roſæ, imperantis jnſſione nrgente, egreſſi ſunt civitatem, pergentes per aſpera montis Cimini *e*, & concava vallium ipſius plenarum nivibus per totam diem. Die vero ſecundo devenerunt Surianum *f*. Exiſtente * autem cum ſuis parentibus virgo Roſa ibidem, & de nocte in viſione per angelum recepto divioo otaculo, de mane vaticinata eſt in populis dicens: Audita Chriſti fideles & lætamini confidentes, quod nſqoe ad paocos dies habebitis nova rrophea *g*. Hoc autem vaticiniom factnm eſt a beata Roſa io Vigilia B. Nicolai. Paucis autem nlapſis diebns oova fuerunt delata Viterbium, quod Federicus imperator hæreticus, qoi perſeqnebatnr Eccleſiam Dei, in Vigilia B. Nicolai *h* defunctus eſt. Lætata eſt igitur S. Mater Eccleſia de tanto perſecutore detracto, & prophetia virgiois Roſæ auctentica redditn & probata.

AUCT. INCERTO.

c

f

**l.* exſtens

g

h

18 Decedens autem de ſupradicto caſtro virgoChriſti Roſa cum parentibns ſnis, venit Viterchianum *i* & ibidem diebus aliquibus *k* commorata eſt. Mares autem & mnlieres caſtri illius ſuſcepernnt eam lætabundo aoimo & devoto; & illa, nt ſimplex nrat, ſimplici eoofabulatione exhortabatur illos ad depoſitionem vitiornm, & ad ſuſceptionem bono rnm morum & ſanctarnm virtutnm. At illi cum devotione audiebant eam, & quotidie recipiebant ab eamonita ſalutis. Interea in caſtro prædicto erat quædam virgo oomine Delicata, quæ ab ipſa ſoa nativitatn caruerat virtute viſiva. Quam quidem pareutes ipſius ad virginem Roſam addoxerunt, ſupplicantes obnixe, ut dignaretur pro ea oraro atque ſuia humilibus precibus & Deo caria virtutem, qua carebat, viſivam recuperaret. Virgo autem Roſa, precibus eorum eommota, ſeſe in orationem dedit: facta autem oratione, ſurrexit, & impooens manum lumen ſibi * recuperavit optatum.

Inde Viterchianum ingreſſa, incolarum animos ad pietatem inſtituit, cæcam a natalibus viſu donat: ki

i. e. illi

19 Præterea autem in eodem, quod diximus, caſtro Vitorchiani erat quædam hæretica *l* petfida, quæ contra Fidem Catholicam qnotidin horreoda latrabat & verbis virginis Roſæ, qnantom poterat, obſiſtebat: ſed virgo fidelis Roſa dictam hæreticam veritatis jaculis feriebat, & altercando & diſputando claris rationibus confutabat. Sed quid plura? Cum nec ſic aquieſcere vellet, cogitavit virgo ſanctiſſima Roſa convertere eam per virtutem fidei ſibi infuſam; videlicet per jejunia prolixi temporis ſpatio tracta, ut evidenter hæretica comprehenderetur, & por *m* viam oaruræ nullatenus fieri poſſent. Quapropter obtulit, ſe jejunaturam vigiuti diebns, in quibus oihil ſnmeret alimenti, & tamen virtute ſoæ fidei abſque læſione aliqua incolumis permaneret. Inquit hæretica: Lupi & grues longo tempore abſtinent & vivunt: quod natura contulit illis, & tibi poſſet hoc ipſnm facere.

hæreticam fruſtra conata convertere,

l

m

F

20 Videns autem Chriſti Fidelis, quod hæreticam illam nec per rationabilia verba, nec per exemplaria facta poterat a perfidia revocare, fecit magnum iguem parari, & rogavit ſacerdotea, ot pulſarent eampanas ad hoc, nt populus conveniret ad tale ſpectaculum: & confidens de Dei clemeotia, pro cujus fide & lege certabat, in medinm proſiluit ejoſdem, & hinc inde pluries ſe revolvens flammarum globis vallata nndique, tam diu ibidem moram contraa it, qnamdio igois ille totaliter fuit extinctus. Finaliter inde exiens & ſoſpes coram hærerica gradieoa, dicti caſtri plebe adſtante, abſque uſtione veſtimentorum & corporis ſic illæſa apparuit, acſi inter flores roridos commorata fuiſſet *n*, elamans & dicens: Jam depone infidelitatem rnam & devota mente ſubde te legi divinæ. Ad cujus ſtupendum miraculum prava illa hæretiea ſtupefacta, iufidelita-

ingentem rogum accendi jubet: in eoque dum illæſa perſeverant: pervocatem mulierem Chriſto lucratur.

n

A. IN- CERTO. te depoſita, ad fidem Chriſti totaliter ſe convertit; ſicque populus cunctus aſtans ad laudem prorupit Altiſſimi, gratias Chriſto agens, qui tantam virtutem virgini Roſæ contulit.

ANNOTATA.

a *Quod Sancta pia exhortationibus populum inſtruxerit, & efficacibus argumentis roboraverit hæreticos, habemus etiam ex Actis Proceſſus num. 4 & 6; quod certe ſatis mirabile eſt in tam tenera puella. At mihi incredibile apparet, quod Coretinus lib. 2 cap. 25 & lib. 3 cap. 22 ait, videlicet, eam non modo in ecclaſiarum exedris ad concionum diuiſſe, verum etiam poſtmodum ad id ipſum faciendum, ab Innocentio IV apoſtolicam facultatem accepiſſe.* Anno MCCLII conceſſit (*Innocentius IV*) illi auctoritatem apoſtolicam prædicandi libere, uti faciebat, Euangelium Chriſti: *inquit loco poſtremo, nullum tam inſolitæ rei teſtem, nullum inſtrumentum producens. Quare miror, Giannellum tam facile id credidiſſe lib. 2 cap. 17, ubi eam conceſſionem adducit ex S. Scriptura exempla perſuadere conatur his verbis:* Anno MCCLII prædicandi verbi divini Sacrarumque Litterarum exponendarum ei facultatem motu proprio eſt largitus. Neque enim vetatur Chriſti Vicarius heroicæ ſanctitudinis fœminis hujuſmodi facultatem concedere; cum eam ipſe Chriſtus Dominus mulieribus dederit, eas ad erudiendos de ſuo ad vitam reditu Apoſtolos amandando. *Itane vero? Quam ecclæ hæc ſit comparatio, judicent eruditi. Ego quid in hac parte Chriſti Vicarius poſſit, non diſputo; ſed dones alia argumenta proferat Giannellus, non perſuadebit mihi, apoſtolicam illam auctoritatem facultatemque puellæ duodenni aut undenni, qualem ipſi eam faciunt, ab Innocentio IV reipſa conceſſam eſſe. Multo credibilius ita Proceſſu dicitur per plateas & vicos divinas laudes celebraſſe, & ſæpe in ſaxo quodam ad populum ſermones habuiſſe: nuſquam in templorum exedris id factiſſe traditur: & ſane ego tacitam Virginem humilitatis amantiorem fuiſſe credo, quam ut mulier in eccleſia loqueretur.*

b *Invaluiſſe ſub Friderico II in Italia hæreticos teſtatur Innocentius IV in epiſtola ad FF. Prædicatores data de hæreſi pec Lombardiam exſtirpanda. Habes eam apud Raynaldum ad annum 1253 num. 33 & ſeq. Unde hæc paucu deſumo:* Olim enim dum viverbat perfidus ille tyrannus (*Fredericus II*) non potuit libere contra hujuſmodi peſtem, præcipue in ipſa Italia, eo impediente, proceedi, cum non impugnaret, ſed foveret potius peſtem ipſam: de qua cum evidenter haberetur ſuſpectus, exigentibus nihilominus aliis multis & enormibus ſuis exceſſibus, fuit a nobis in Lugdunenſi concilio condemnatus.

c *Fredericum II deſignat, qui, licet hæreſim aperte profeſſus non ſit, de ea tamen evidenter ſuſpectus habebatur, ut ex Innocentio IV mox diximus. Porro difficultas hic eſt, qua ratione quiſquam tum temporis pro imperatore Viterbio præfuiſſe dicatur. Nam prout ex ſequentibus patebit, hæc debuerunt contingere anno 1250: jam vero ex allatis apud Raynaldum aliiſque paſſim annaliſtas ſcriptoribus conſtat, quod Viterbienſes, qui anno 1240 a Pontifice ad Fredericum deſecerant, anno 1243 ad Eccleſiam redierint. Verum dicendum eſt, Fredericum ea urbe poſtmodum rurſus potitum eſſe. Tradit id Petrus Coritinus De epiſcopis Viterbii, in Stambio XV epiſcopo ſic ſcribens:* Sub idem tempus eodem Innocentio (*IV*) pontifice a Friderico cæſare fugato cum Cardinalibus ſuis, civitas Viterbii, quæ pro Apoſtolica Sede cuſtodiebatur, ab imperatoris exercitu obſeſſa, ob hoſtiles incurſus, nefarias cædes crebraque incommoda, auxilio omnino deſtituta, viribuſque laſſata, ac bello non modo tunc imminente, verum etiam fame atque peſte plurimum oppreſſa, in calamitatibus, ineunte anno MCCXLVIII miſerrime ſuccubuit. *Hucuſque Coretinus: cui conſentit Ughellus Italiæ ſacræ tom. 1 col. 1421 num. 17, ubi id confirmat diplomate Innocentii IV, quo Viterbienſi populo relictis Frederici partibus ad Eccleſiæ obſequium redeunti præteritorum veniam indulgens eum ſub Apoſtolica protectione ſuſcepit. Exordium illius eſt:* Non eſt in juſto malorum vindice. *Datum autem eſt* Perniſii XV Kal. Maii, anno nono: *adeoque anno Chriſti 1252. Porro diploma loco citato totum reperies.*

d *Vita ſecunda eamdem rem narrat in hunc modum;* Et poſtmodum vero, cum beata Roſa pergeret per civitatem Viterbii aſſidue cum cruce in manibus & laudaret nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti & beatiſſimam Virginem Mariam, quidam, qui tunc pro imperatore Federico præſidebat civitati Viterbii, rogatus a quibuſdam hæreticis, qui in eadem civitate publice tunc temporis morabantur, quod eam extra civitatem expelleret, fecit ad ſe matrem B. Virginis Roſæ (*vocari*) & præcepit eidem ſub pœna bonorum omnium & perſonæ, quod ſe de prædicta civitate uſque ad aliam diem ſequentem cum tota ſua familia ſepararet. Et cum marer B. Virginis ad domum reverteretur, & hoc nunptiaret familiæ ſuæ, ſicut præceperat ei Poteſtas [*id eſt ſupremus urbis rector,*] pater dictæ Virginis ivit in continenti ad Poteſtatem & rogavit dicens: Domine miſerere mei & familiæ meæ, quoniam ſi in iſto tempore exiremus de civitate, propter nives, quæ jacent per montes & valles, omnes moriremur. Et dictus Poteſtas eidem reſpondit; Ideo vos expello, ut omnes moriamini. Qui reverſus ad domum, cum tota familia & rebus ſuis exivit civitate Viterbii, & ſemper ningebat *&c.*

e *Mons eſt Hetruriæ in provincia Patrimonii. indigenis* la montagna di Viterbo *dictus, ad cujus radices Viterbium ſitum eſt.*

Surianum (*Italis* Soriano) *caſtrum eſt in eodem Cimino monte, teſte Coretino, exſtructum, octo milliaribus Italicis diſtans Viterbio. Huc ut pervenirent prædictus meus periculoſo ſam tempeſtate hybrena itinere peragrandus fuit, ut patet ex tabula, quam ſuæ Etruriæ metropoli præfixit Franciſcus Marianus.*

g *Idem vaticinium refertur in Vita ſecunda:* Et iverunt ad quoddam caſtrum, quod Surianum nomine appellatur. Et cum perveniret ad dictum caſtrum beata Virgo Roſa, cœpit dicere ſicut ſibi ab angelo fuerat nuntiatum, quod antequam ſint multi dies, amici Dei habebunt magna nova. Et hoc dixit in Vigilia S. Nicolai; quæ cum dixiſſet, iverunt nova Viterbii non poſt multos dies, quod Federicus imperator debitum naturæ exolverat in Vigilia B. Nicolai.

h *Conſule Commentarium num. 24.*

i *Aliud Hetruriæ in provincia Patrimonii caſtellum, ſecundum Baudrandum octo, ſecundum Coretinum quatuor tantum milliaribus diſtans Viterbio. Italis* Vitorcbiano *dicitur; Latine* Orchianum, Vitorchianum, & Vicus Orchianus *appellatur.*

k *Vita*

k *Vite ſecunda bebet.* Stetit (*id eſt commorata eſt*) ibidem per tres dies: *Verum hoc ſpatium anguſtius videtur, quam ut commode Sancta noſtra patrare potuerit, quæ mox referenda ſunt. Forte pro teſtimonium illud, nondum perſpecta illius ſanctitate, nonniſi ut vulgaris peregrina habita eſt.*

l *Coretius, Rinaldus ac Giannellus eamdem etiam magam fuiſſe aſſerunt, quæ præſtigiis ſuis incolas ad hæreſim pellexerit. Fidem penes ipſos reſtinquo.*

m *Senſum biuleum ſic reſtitues:* & per ea, quæ per viam oaturæ &c.

o *Illuſtre hoc Catholicæ Fidei teſtimonium, tanto prodigio confirmatum, non uno in loco a teſtibus juejurande adſtrictis in Proceſſu relatum reperio.*

CAPUT IV.

Cæcum illuminat, impio pœnam prædicit, in Ordinem S. Clarę admiti poſtulat: repulſa vehementer: moritur, & poſt triduum apparitionem eb Alexandro IV tranſfertur.

Cæco illuminato, impio pœnam prædicit.

QUodam nempe tempore vir quidam Andreas nomine, qui per multa tempora cæcus exiſtens a virgine Roſa rogitabat ſuffragium, ut pro ſe ad Dominum intercederet: illa autem ot pia erat pectore, compaſſa miſero illi, pias ad Drom pro eo preeea fudit; quibus fuſis, lumen ubi reſtituit, quo carebat. Quidam indevotus & furibundus vir & præceps totus in verbo & factu, virginem Roſam divina eloquia profereotem percuſſit in braehio: ad quam Virgo converſa vatieinando dixit: Hinc ad tres dies ſignum apparebit manifeſtum in corpore tuo, per quod ab aliis hominibus diſcerneris. Vere ſic aecidit; nam adveniente die tertio omnes pili tam de eapite, quem de facie, oec non de toto corpore ceciderunt. Itaque oon homo, ſed quoddam monſtrum turpiſſimum videbatur.

Inter ſanctimoniales S. Clarę admiti petit: repulſa de admittenda poſt mortem corpore ſuo vaticinatur.

aa Et quoniam *a* Famula Dei mundo deſpicabilis reddebatur pro eo, quod ſemetipſam deſpexerat, ut Chriſtum lucraretur, qui oonoiſi per homilia reperitur, eum adhuc in carne viveret, & converſaretur in domo paterna, venit ad monaſterium ipſum, in quo nunc jacet: & petivit a monialibus ipſis recipi io confortium eorumdem, ut inter ſaeras virgines ipſa Virgo ſoluto earnis debito, ad Sponſum ſuum, quem avide ſitiebat, perveniret, ſcilicet Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Cui cum Sororet reſpondiſſent, quod quia * numerus receptarum dominarum erat completus, & ſic oon poterant eam recepere: ſaera Virgo ait: Scio, namque ſcio, & ſcio, quod non ita eſt cauſe, ſed quia deſpectis io me, quæ Deus aceeptat in omnibus, ut ſcilicet propter ipſum ſapientes mundi fiat ſtulti, ut fiant ſapientes. Nam ſapientia hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum: ſed hoc vobis notum ſit, quia quam contemnitis habere viventem, gaudebitis habere defunctam, quam *b* & habebitis *b*.

* quia abundat

a3 Quid plura? contigit, ſaeram Virginem ex hoc vita migrare *c* & ſepeliri io eccleſia S. Mariæ io Podio, ubi jaeuit deeem & octo menſibus *d*. Scatimqoe cœpit eoruſcare miraculis; & quia deeens erat, ut quam Deus glorificaverat io cælis, mundus coleret in terris, aee non & ut ſua profetia impleretur, qoa profetaverat de ſepultura ſua; infra octo dierum ſpatium terſpparuit ſummo pontifici S. Domino Alexandio Papæ IV, qui tunc eum ſua curia degebat Viterbii; dicens ei in viſione: Quooiam complaeuit Chriſto computare me infra numerum Aoeillarum ſuarum, tu cujus vicea reoos io terris, ne differas faeere, quæ facere debes: ſed eito pergeno ad eccleſiam S. Mariæ in Podio, eorpus meum inde levabia & portabia ad mooaſteriom S. Mariæ Ordinis S. Clarę, quia ibi debet eſſe locos meæ quietia.

Auct. Incerto.

Poſt obitum ſummus pontifex apparens Alexandro IV, ſubet corpus ſuum tranſferri

c

d

a4 Quod eum Papa primo & ſecundo neglexiſſet, tertio mooitus incellexit, divinum eſſe miraculum. Surrexit protinus mane, & perſonaliter eum quatuor Cardinalibus aeeetlit ad portentoſum locum: & iode effodiens ſaerum eorpus, ad monaſteriom, de qoo fuerat monitus, deportavit, tantamque devotionem concepit ad ipſam, quod, niſi quia oportuit eum Romam aeedere, eanonizaſſet *e* eam, ſieut ipſe propio ore dixit monialibus ipſis. Poſt vero exhumationem ſaeri eorporis ſuit affectum a mulria, quod in ſepulcro ejus ſuerat ioventum manna in modum olei redolentia.

Quod Pontifex cum ſumma ſanctitatis ſuæ exiſtimatione exſequitur: in ſepulcro manna reperium dicitur.

e

E

ANNOTATA.

a *Quamquam biographus nullam de Virginis Viterbium vectu mentionem faciat, manifeſtum tamen eſt, ea, quæ ſequuntur, Viterbii contigiſſe, quo poſtlimino reverti potuit ſub initium anni 1251, ſi, ut Coretius lib. 3 cap. 7 tradit Viterbienſes, intellecta Frederici morte paulo poſtquam eam S. Roſa prædixerat, Cæſarianum cum ſuis affectis præſidem ex urbe pepulere.*

b *Vaticinium hoc a juratis teſtibus in Proceſſu confirmatur.*

c *Anno probabilius* 1252, ut *diximus in Commentario.*

d *Vide diſputata in Commentario a num.* 39.

e *Hanc Sanctæ apparitionem, ejuſdemque corporis translationem aſſerunt in Proceſſu teſtes ſed prætermiſſa canonizationis cauſam non vejiciunt in diſceſſum Romam, ſed in præproperum Pontificis obitum:* Niſi, *inquiunt*, præfatus Alexaoder oimis propere ea humania feceriſſet, dictam glorioſam Virginem jam annumeraſſet in eatalogo aliorum Sanctorum & Sanctarum Dei, prout jam fuerat pollicitus.

F

VITA ALTERA

Ex Officio eccleſieſtico S. Roſæ 2.

a

ROſa pia orta parentibus mox cœpit virtute elorere: impedimeota neſcivit ætatis: io lacteo pectore ſenilem gerebat animum: ab iis, quæ pueris in delieiis ſunt, ipſa virtote, non annis maturior, vehementer abhorroit. Nil puerile geſſit in opere: pergebat ad templum Domini & legem Dei adhue puerula obſervabat. Ab

Pia Sancta in infantia

ipſa

Ex Officio proprio.

ipſa infantia timera Deum & abſtinare ab omni peccato, cælitus edocta fuit. Uti roſa inter flores, ita ipſa Puella inter virgines facile emicuit. Devotio illi erat ſupra ætatem, virtus ſupra naturam, ut videatur non hominis habuiſſe nomen, ſed oraculum virginis. Habent itaque quod in Virginibus ſi virgines S. Roſa, cujus hodie diem feſtum colimus, mirentur viri, non deſperent parvuli, ſtupeant nuptæ, imitentur innuptæ.

virtutum exercitia.

2 Vix in primos accentus ſolvere linguam potuit, cum primum ex ejus ore dulce Jeſu ac Mariæ nomen inſonuit. Ita Deus mirabilis in Sanctis ſuis ex ore infantium ac lactentium ſuam perficit laudem, ac ipſas infantium linguas diſertas facit. Pietatem erga Sanctos cum lacte ſuxiſſe viſa eſt. Iis caruit innocuæ alinqui ætatis morum defectibus, qui in iniquitatibus conceptum hominem ſæpe produnt. Incedebat in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela. Erat hæc in omnibus famoſiſſima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat, qui loqueretur de illa verbum malum. Omnibus magnum aliquod portendebat: factus eſt ſtupor ſuper omnes cognatos ac vicinos dicentes: Quæ putas
B puella iſta erit? Etenim manus Domini erat cum illa.

ac morum gravitas.

3 Nondum infantiam egreſſa, morum magiſtra audiebat, & erat: magiſterium virtutis implevit, quæ præjudicium vehebat ætatis. Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia. Ita hoc primo vitæ curriculo ita Dei benedictionibus præventa fuit, ut abſolutæ perfectionis metam attigiſſe videretur. Quum alii incipiunt, jam ipſa perfecerat: exultavit ut gigas ad currendam viam cucurrit viam mandatorum Domini, quia Dominus ipſe ejus dilataverat cor: non in vanum, aut quaſi in incertum cucurrit, quæ & comprehendit. Ita in ipſo infantiæ flore ſpeculum facta eſt mundi, angelis & hominibus: mundo, quod nil ſaperet, quæ mundi ſunt: angelis, quod eorum innocentiam ſemper æmulari ſtuduerit; hominibus, quod iis præluceret ſanctitatis exemplo.

Adhuc puella pœnitentiam in deliciis habet,
C

4 Innocens Virgo in innocuum corpuſculum uſque adeo ſæviit, acſi luendæ ſibi ſuiſſent pœnæ graviorum ſcelerum, quorum, pro ætatis ratione ne quidem poterat eſſe conſcia. Miſcuſculæ ita non pepercit ætati, ut cum aliis infantes deliciis ac jocis, ipſa ſecus conſueverit acerbioribus pœnitentiis vacare. Necdum lactam pari poterat carnem inter & ſpiritum; carnem tamen tamquam rebellem aſſidua morificatione contrivit. Mirum proin erat ac pulchrum viſu, in ipſa inrueri angelicam innocentiam anachoreticæ pœnitentiæ conjunctam, ceu roſam ſpinis undique circumſepiam.

muliebrem ornatum odit,

5 Innocens Roſa ab ſe licita novit per pœnitentiam abſcindere, quæ unſquam meminerat, ſe illicita perpetraſſe. Dignos pœnitentiæ fructos fecit, quæ nullum grande ſcelus admiſerat. Mundi pompas ac vanitates omnes, quibus ſequior ſexus mire delectatur, alto pede calcavit: non ornari jam aut placere cuiquam, niſi Domino ſuo ſtuduit: nihil habuit commune cum mundo, quæ cælum mente incolebat. Omnia arbitrabar ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaceret; nuſquam ſuper caput ſuum geſtavit ſignum ſuperbiæ in diu oſtentationis ſuæ: hoc deteſtata ſemper fuit quaſi pannum menſtruatæ. Nuſquam lætiora eſt Dei Ancilla, niſi in Domino Deo ſuo: hic erat illi omne bonum; ea nuptiali veſte dum-
taxat ſuperindui cupiebat, qua digna redderetur, D
ut nuptiarum Agni particeps fieret.

innocens corpuſculum macerat, mortuum reſuſcitat

6 Hiſpido amictu tegi, nudis incedere pedibus, ireraris flagellis ſuum ad roſæ uſque culorem cruenrare corpuſculum, ciliciis, jejuniis aliiſque id genus pluribus auſteriorisꝑœnitentiæ actis renuis macerare membra ſolemne habuit. Eo brevi corpus redegit, ut impediret nihil, quo minus io jugi divinorum contemplatione iretorta meatis acie maneret. Hac eximia ſanctitate ad miraculum juniur Roſa præſulſit: cui ſanctitatis miraculo ioſigne aliud acceſſit, quod ipſa adhuc puella eniais ad Deum precibus vitam amicæ defunctæ obtinnerit *b*. Ac fama fert, *b*
alia quoque ipſa reneriori in ætate mirabilia ediditſe, quibus Deus ejus ſanctitatem voluerit eſſe reſtatam.

Virgo alboris virginum pudorem affectat: celeſtemque ſponſum miraculo celat;
E

7 Virgo Roſa vultu plane ad angelicam modeſtiam compoſito, intuentium animis puriora virginitatis ſenſa inſtillabat. Bonus odor Roſæ ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, ubique diffunditur ac aliis adhærer. Hinc factum ut flos, quem ipſa perpetuo coluit, in alieno quoque ſolo adoleverit. Ne porro tamquam virgo fatua charitatis oleo deſtituta, cælestis Sponſi, quem ardentiſſime adamabat, repudium prumereretur; manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem, & charitatis viſcera quam latiſſime reſeravit. Non dilexit verbo neque lingua, ſed opere & veritate; charitatis juxta ac temperantiæ ſtudioſiſſima, impendebat virtuti, quod ſubtrahebat voluptati, ſiebatque refectio pauperis abſtinentia jejunantis. Eleemoſynam faciens ruba nequaquam canebar, ſed adeo illam occulnit, ut neſciret ſiniſtra, quid ageret dextera. Decerptum frugi alimoniæ ſuæ panem in ſtipem pauperum erogabat quem quum ſemel byberna tempeſtate alienæ ſublevandæ inopiæ claaculum ferrer, ſui patris juſſo coacta procedere, quid gremio reconderet, cuntinuo panis in roſas efflоruit *c*.

c

ſolitudinis amore ad angulſto cœnobii clauſo in cluſa a Despara Tertiario habitum induere ſubetur;
d
e
F
f

8 Cum ſeptimum exegiſſet annum *d*, ſolitudinis amore capta, in arctiori paternæ domus cellula *e* ſuum taberaculum poſuit. Bonum hic eſſa illi fuit: namque cellula iſthæc corpori quidem Roſæ videbatur carcer; at ejuſdem animæ erat cælum: dum illud ſaturabarur lacrymarum pane, hæc cæleſtibus perfruebarur deliciis. Contigit aliquando, ut præ diutina corporis macerarinne ægrotaret ad mortem; ſed ſuper eam adeo facta eſt manus Domini, ut B. Virginis viſitatione roborara, ac habitum tertii Ordinis S. Franciſci induere monita, priſtinas ad vitam vires adſumpſerit *f*. In eo ipſo ſolitariu ergaſtulo conſtituta fieri nequaquam potuit, ut communim Eccleſiæ neceſſitatum ubliviſc ererur: eumque iis difficillimis temporibus ia Dei Eccleſia iogentes turbas exciviſſet Friderici ſecundi imperatoris impietas, Virgo Deo devota ac zelo plena anixa prece exorare non prætermiſit Deum, cujus ad nutum venti obedinnt & mare, ut motos fluctus componere, ac tranquillitatem facere digaaretur.

ob propugnatam S. Eccleſiam exſulat; acta in exilio.
g
h

9 Non amplius, quam decennis *g* erat, quum divino afflata Spiritu, qua piis adhortationibus, qua etiam inculentiſſimis argumentis plures Romanæ Eccleſiæ inſeſtiſſimos hoſtes eidem arctiori fœdere reconciliavit. Hinc communem perducllium invidiam ſubivit, ac patrium ſolum una cum univerſa cognatione ſua vertere juſſa, in vicina oppida commigravit *h*. In huc deportata

auxilium

A exilium, quod æquo ſemper animo tulit, Friderici mortem, & Eccleſiæ pacem prædixiſſe fertur; mulierem quoque a nativitate cæcam luce donavit, atque ad fidei firmitatem adſtruendam eodem divino Spiritu percita, in ſuccenſum rogum protiliit, ibique trium horarum ſpatio *i* intacta permanſit. Superari enim ejus flammis Chriſti flamma non potuit; ac ſegnior fuit ignis, qui foris uſſerat, quam qui intus accenderat. Ita mulierem quandam refractariam, atque hæreticam una cum aliis pluribus lucrata eſt Chriſtus. Stupere ad hæc univerſi, quod jam Divinitatis teſtis exiſteret, quæ adhuc arbitra ſui par ætatem eſſe non poſſet.

Viterbium redux inter mœniales admitti roget: repulſa veteratur: *k*

50 Tandem Roſa poſt exilium redux *k* Viterbium inganti totius urbis exultatione ac plauſu excepta eſt. Quam cives omnes ejus dolnerunt exilium, tam omnes ejuſdem reditum ſunt agratulati: nnn fuit, qui præ gaodio non axiliret, dum ab exilio ſoluta reverteretur Virgo Iſrael: erat enim mœrentium conſolatrix, pauperum adjutrix, æoimarum diractrix, inocentiæ flor, virginitatis lilium, charitatis roſa, vas alectionis ae ſanctitatis, abſolutiſſimnmque perfectionis axemplar. Mox iraquæ ac patrium ſolum repatiit, quo longius a mundo ſequeſtrata maneret, in ſanctimonialium nomarum S. Mariæ de Roſis eooptari etiam atque etiam rogavit: ſed ob ſuam ac monaſterii inopiam fruſtrata voto, ſe mortoam conſecuturam, quod vivans impetrara non poruit, rurſum prophetico ſpiritu pronunciavit *l*.

l ad paternam domum regreſſa

51 Ad priſtinnm argo paternæ domus argaſtulum revarſa, oppido ſolitariam vitam degabat. Duxit atqua reduxit eam ad hanc ſolitudinem Deus, ut ad cor illius familiarius loqueretur. Non illi mandavit Dominus, ut egrederetur de terra ſua & de cognatione ſua & de domo patris ſui; ſanctitatis enim cœnobinm domeſticus inter pariates aidem coaſtruxarar, quod ſola ioeoleret Dai Sponſa cum Sponſo. Hic datæ ſunt illi panoæ ſicut columbæ, & volavit, ae requievit, ut in alium contemplationis aſſurgerar. Corpus, quod alias aggravat aoimam, eidam non pondus ooarati ſuit, ſed ola volatori: qoippe diutina mortificatiunis vi umne illi pondus abſtularat. Mortificata quidam arat earne, ſed vivificata ſpiritu, ac quanto erat ab omoi humaeo divulſa commercio, tanto angalorum *m* conſortio fruebatur.

ſanctæ mortuæ: corpus terræ mandatum, poſt 30 men. ſei tranſfertur, & incorruptum miraculis claret.

n

o

p

52 Quapropter mundi pertæſa ae idantidem ad beatam patriam anhelans, ſciens, quod velox eſſet da poſirio tabernaculi ſui, cupiebat diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. Exandita eſt oratio ejus: oam lætbali correpta morbo ea llulam, io qua duabus *n* poſt exilium annis permanſarat, commutavit eum cælu. Itaqua ooo aneis, ſed maritis gravis (ætas eoim ſanctitis vita immaculata) decimo octavo ſuæ vitæ anno nondum abſoluto, avolavit ad Sponſum. Rapta eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio daeiperet aoimam illius. Conſummata io bravi explevit tempora multa; placita enim erat Deo anima illius; propter hoc properavit educata illam de medio iniquitatum. Corpus ejus mirum emittens ſplendorem, odoramque ſuavem exhalans in templo S. Mariæ da Podio inhumatum eſt, donec alapſis a ſapoltura triginta circitar manſibus *p* Juſſu Alexandri IV tnne Vitarbii ſedentis, ac in ſomois ter ab ea cummona facti, exhumatum ae ſine nlla corruptione inventum, pridie Nonas Septembris ad præfatum monaſterium, quod poſtea a S. Roſæ nomine vocitari cœpit, ſolemni pompa translatum aſt, ubi ad hodiernum uſque diam integrum ac flexibile, univerſo orbe ſtupenta, ſervatur, ac novis ſemper miraculis aniteſcit. EX OFFICIO PROPRIO.

ANNOTATA.

a *Vita hæc deſumpta eſt ex Officio Sanctæ proprio anno* 1743, *die* XS *Martii a ſacra Rituum Congregatione conceſſo cum Octava pro die ejus feſto* 4 *Septembris & 6 Martii reſpective recitandi in civitate ac diœceſi Viterbienſi. Pro prima die recitatur S. Roſæ Vita in compendium contracta, quam conſulto prætermiſi, quia nihil in illa continetur præter ea, quæ jam recita ſunt. Proſecunda, tertia, quarta, ac octava die (aliæ enim aliis Officiis impediuntur) ſequentes lectiones ſecundi Nocturni aſſignantur: quæ quia S. Roſæ innocentiam, corporis macerationes, zelum fidei, reliquaſque virtutes, ac prodigioſam corporis integritatem ſuavi panegyri proponunt, eas in admirabilis Virginis gloriam priori Vitæ ſubjungere viſum eſt.*

b *In Vita Proceſſus inſerta ſupra num.* 7 *dicitur trium annorum fuiſſe, cum hoc prodigium patraret.* B

c *Conſule præfatam Vitam num.* 8.

d *Ætatem hanc nullibi in Vita expreſſam reperio: eamdem tamen tradit Coretinus, ex qua hæ Lectiones forſitan compoſitæ fuerunt. Vide, quæ diximus in Commentario prævio num.* 8.

e *De cellula multa dedimus in Commentario ſeto paragrapho* 7.

f *Pluribus hæc tradita ſunt in Vita ſuperiore num.* XI *&* ta.

g *Decennem etiam facit Coretinus, cum Eccleſiæ hoſtes ad officium reducere conſta eſt: at quo fundamento, ignoro.*

h *Exilium & acta in eo fuſius deſcripta reperies in laudata Vita toto capite* 3.

i *In citata Vita num.* 20, *dicitur in rogo tamdiu perſtitiſſe, donec ignis omnino extinctus eſſet.*

k *Quo tempore regredi Viterbium potuerit, diximus in Annotatis ad eamdem Vitam num.* 22, *lit.* e

l *Adi numerum proxime citatum.*

m *De hoc angelorum conſortio nuſquam aliquid reperi: forſitan de inviſibili tantummodo angelorum ſocietate verba intelligenda ſunt.* F

n *Tempus hujus poſtremæ in ſolitario illo loco commorationis videtur referri ex fide Coretini lib.* 3 *cap.* 16. *Sed quomodo duobus dumtaxat poſt exilium annis in eo commorata eſt, ſi, ut Coretino placet, anno* 1258 *vivere deſiit? Nam num.* 9 *dicitur tantum decennis fuiſſe, cum hæreticos de officio commoneret, & in exilium paulo poſt expelleretur: exilium vero diuturnum certe non fuit: quippe ſublato e vivis Friderico II, circa finem anni* 1250, *ejuſdemque, eodem auctore teſte, Cæſarianis, anno* 1251, *adæquæ ætatis ſuæ undecimo Viterbium poſtliminio ediit. Hinc uſque ad annum* 1258, *Sanctæ ex ejuſdem mente emortualem, ad minimum ſex anni effluxerit: atque adeo aut plures in voluntario illo carcere annos tranſegit, aut quatuor circiter annos, priuſquam ſe incluſit, Viterbii verſata eſt. Hoc vero ultimum non ſatis cohæret cum iis, quæ ſupra dicta ſunt; videlicet, quod* mox ac patrium ſolum repetiit, *in monialium ſocietatem admitti petierit; at fruſtrata voto....*

ad

EX OFFICIO PROPRIO.

ad priſtinum .... patereæ domos ergaſtulum reverſa, oppido ſolitariam vitam *vixerit*. *Interſerit quidem Coretinus inter reditum obitumque multa, puta, indictum interea de viva Virgine canonizationis examen, conceſſam apoſtolicam prædicandi poteſtatem; erectam piam puellarum domum, cui ipſa præeſſet annis nata quindecim: verum his in Commentario ſatis ſuperque reſponſum reor.*

o *De extrema Virginis ætate conſule Comment. n. num. 8.*

p *Nata hic correctum Coretini & teſtium in Proceſſu errorem circa tranſlatum corpus decimo octavo poſt mortem menſe. Sed an ſic in aliam non impingatur hallucinationem, conſuli poteſt Commentarius § 2, 3, & 4.*

A C T A

Proceſſus pro Canonizatione S. Roſæ inſtituti juſſu Caliſti III. Ex copia Autographi, quod ſervatur apud Sanctimoniales in monaſterio S. Roſæ Viterbii.

B

Præfatio ad ſubdelegatos.

COram vobis reverendis in Chriſto patribus, & domino Johanne *a* Viterbienſi & Tuſcanenſi *b*, & domino Nicolao Ortano *c* & Civitæ Caſtellanæ *d*, Dei & apoſtolicæ Sedis gratia, digniſſimis epiſcopis, & in hac parte & cauſa commiſſariis & ſubdelegatis pro informatione famæ, vitæ, ac miraculorum examinatione beatæ virginis Roſæ, tertii Ordinis Minorum de Viterbio, per reverendiſſimos in Chriſto patres & dominos, Dominum B. Tuſculanum *e*, Nicenum vulgariter nuncupatum, dominum Dominicum, tituli ſanctæ Crucis in Jeruſalem Firmanum, & dominum P. * tituli ſancti Georgii ad velum aureum de Columna, apiſcopum, presbyterum ac diacouum miſeratione divina S. Romanæ Eccleſiæ Cardinales, commiſſarios electos & deputatos per Sanctiſſimum domioom noſtrum Papam, in cauſa canonizationis glorioſæ virginis Roſæ tam veſtro proprio nomioc, quam etiam vice & oomine reverendi patris, domioi A. *f* Dei & apoſtolicæ Sedia gratia epiſcopi Sutrini, tertii collegæ veſtri in dicta ſubdelegationis cauſa, ad recipiendum teſtes, illoſque examinaodum & informandum & omnia dicendum & facieodum, prout in veſtra delegationis Bulla latius continetur, ſuper fama, vita ac miraculis dictæ B. Roſæ, legitime tameo requiſiti, nec comparentis, aut comparere voleotis ob nonoullas legitimas cauſas impediti per ipſom allegatas.

a
b c
d
a
Proſperum Columna, Domicellum Romanum
C
f

In cauſa canonizationis.

2 Et propter hoc vices ſuas paternitati veſtræ committentis juata formam & tenorem dictæ vobis factæ commiſſionis & ſubdelegationis bullarum, prout ſic, vel aliter plus, vel minus, ut io Actis coram P. V. factis & productis, ad quæ nos referimus, latius contioetur: comparent & ſe præſentant venerabiles ac ſpectabiles virt Prater Lucas Ordinis Minorum, dominus Chriſtophorus de Malvicinis legum doctor & comes palatinus *g*, ſindici & procuratores, oomine ſindicatorio & procuratorio archipresbyteri, canooicorum & capituli eccleſiæ Viterbienſis, ac magnificorum dominorum Priorum populi, eommuois hominum & univerſitatis civitatis Vitetbii, oecnoo venerabilium dominarum & mulierum, dominæ Margaretæ Petrutii abbatiſſæ, & monialium Conventus eccleſiæ & monaſterii S. Claræ, ſob vocabulo S. Roſæ prædictæ de Vitetbio, & omnibus melioribus modo, via, jure & forma, qoibus magis & melius de jure fieri poteſt & debet, coram vobis dominis commiſſariis & ſubdelegatis præfatis pro tribunali ſedentibus in Podio, feneſtræ ſecundæ ſalæ *h* majoris, palatii epiſcopatus Viterbienſis, loco per P. V. electo & deputato ad hanc actum, pro tribonali exhibeni & prodnnt infra ſcriptos artieulos, ſive capitula diviſim & conjunctim, ſuper quibus diligeoter examinati petant, & interrogari generaliter omoes homines & perſooas, cives, incolas & habitatores magnificæ civitatis Viterbii & proviociæ Patrimonii, ac diverſorum aliorum locorum, ſuper infra ſcriptis articulis, ſive capitulis informatorum & ſpecialiter ſupraſcriptos teſtes.

g
h
D
E

Compendio propemodum a teſtibus probanda Sanctæ natalis, aſperitas vitæ,

3 Io primis ponnt, & ſi opus eſt, probare intendunt, quod recoleodæ memoriæ Roſa, tertii Ordinis ſancti Fraociſci de Viterbio, jam doeentis aonis elapſis *i*, vel circa, in civitate Viterbii tempore felicis recordationis Alexandri qoarti & Federici ſecundi imperatoris, vulgariter dicti Barbaroſſa *k*, orinnda fuit miraculoſe *l* ex patre domino domino Johanne *m* & Catarina matre, Catholicis & Chriſtianiſſimis, ita ſemper habitis & reputatis communiter, quæ orthodoxæ fidei documentis imbuta, Chriſtiana inter Catholicos converſata & pro tali habits ae tetenta, io ejus pueritia fenilem habens ſapioetiam, hujus ſæculi contemneos illecebras, ad amorem ſuperna cælestis gloriæ ttacta, ejus carnem jejuniis continuis, vigiliis, duriſque caſtigationibus ae cilicio præ caritate & graodi ad omnipotentem Deum affecto macerabat, viliſſimo ſemper habitu ac zona & aſperis tunicis contenta, permagna humilitate & ſubjectiono in arctiſſima eellula ad modum carceris ut plurimum orabat & contemplabatur, & duriſſimas ageos pœnitentias: & quod de hiis eſt publica voa & fama in civitate Viterbii, & quaſi ubiqoe locorum & ſemper communiter ita fuit habitum, tentam & reputstom.

i
k
l
m
** i. e.* ſuam
F

varia virtutes,

4 Item ſecundo ponnt, &, ſi opus eſt, probare intendunt; qualiter dicta B. Roſa virgo, donec fuit in humanis, in profeſſione laudabiliter converſata, vita ac cooverſatione reſpleodens, diſcreta, ſpiens, beoigna, eaſta, humilia, verecanda, & pro ſancta ſemper virgine io maxima devotione ae reverentia habita, magni ſenſus, fidelis, patiens, eleemoſynaria vixit: cum ſumma virgioitate & carois continentia, maximam ſemper in omoipotentem Deum gerens revereotiam, io ſumma paoperiate, viſitando eccleſias, cum maxima obedientia dominorum eccleſiaſticorum, ae etiam eorum, qui Eccleſiæ reputabantur perſequntores, ſalva ſemper orthodoxæ fidei religione: piiſſima in parentes & proximum, & ut plurimum populo prædicans verbum Dei annunptiabat, & ſuper lapide quodam maxime, qui miraculoſe ſe elevabat & declioabat; & quod de hiis eſt publica vox & fama in civitate Viterbii, & pluribus aliis locis, & ita ſemper pro veriſſimis ſuetunt habita & reputata.

5 Item

arcanorum cognitio,

A 5 Item tertio pnnnnt, & ſi opus eſt, probata intenduut, quod præfata virgo Roſa, eam eſſet io hamanis, & ſemel graviter infirmaretur, miraculose videbat animas malturum mortuotum, & eurum præſertim, qui per plures annos ante ejus natívitatem morroi ſueraut: quos licet præfata Virgu oumqoam viderit, neque cognoverit, ſigillatim tameu aus per propria nomina diſtinguebat, & ipſorum qualitates, conditiones ac vitam, dum ſueraut in humanis, & eorum bene ac male geſta. Quæ tamen, eam laboraret in extremis, voluit cilicio aſperrimo ac duriſſimo indui, & ejus aſelli curdula præ devotiuue accingi, ſpiritum deiude babeus propbericum ex virtute & gratia umuipotentis Dei; prout de hiis omnibus eſt publica vox & fama, uotum & uoturium io civitate Viterbii & quaſi ubique locorum.

prodigioſa ſcientia, zelus pro fide catholica,

6 Item qaartu, quod Virgo præfata fuit maxima fidei & miraculoſæ ac profuudæ ſciuutiæ abſqoe eo, quod ab aliquo humano doctore fuerit inſtructa, præceptu legis aotiquæ a ac præceptа ae conſilia e ſacrorum Euangeliorum, inviolabiliter obſervaos, in ſingulis ejus actibus honeſtiſſima, corpore & moribus ac meute caſtiſſima, in ſumma ardeos caritate Dei, & ſpiritum habeos propheticom, urgeutiſſimis ratioo
B uibus in ſavorem S. fidei Chriſtianæ obſtinatam perfidam * confotabat, & convincebat hæreti. eus, cum ſummia abſtineutiis vires humanas tranſcendeus *p*; ſeipſam corporaliter in ardeutem ignem ſpoute proſilieus & coojicieus, confiſa in ſanctæ fidei virtute, publice confudit ae vicit hæreticos, eam ſeſe & ejus *corpus intactam ab igna præſervaſſet; & quod de hiis omnibus publica vua eſt & fama iu civitate Viterbii & abique locurum, & cuntinuo ſueruut prædicata, ut vera, & babita, reteuta & raputata.

** forte perfidiam*

p

** i. e. ſuum*

7 Item quintu, quod Virgo præfata cum maxima bumilitate & prudentia ac patieotia perſequutiona tulleravit hæreticorum, & Eccleſiæ perſacutores *, exemplo Domioi noſtri Jeſu Chriſti dulcia verba pro aſperis reſpondens. Et cuntinuis iuvigilans uratiuoibus ita ſuit grata & exaudita ab omnipotenti Deo, ut ejus Virginis meritis & interceſſionibus Deus ſuam gratiam plaribus conceſſerit & infuderit; videlicet in dæmooum effugatione, mortuotum reſuſcitatione, apoſtematum miraculose de uno locu & membro ad aliud translatione, hidropicorum & paraliticorum ac diverſarom aliarum iofirmitatum curatione, & pluribus aliis miraculis, dum vixit, emicuit, io tantum, quod per ejus corporis delationem igais ſe fidit & retroceſſit *q*. Et de hiis omuibus ſuit, & eſt publicu vox & fama Viterbii, & ubique locorum, & ita ſemper pro veris ſueruot prædicata, habita ac retenta.

tolerata ejuſdem Fidei cauſa perſecutiones, orationis ſtudium, miracula,

** i. perſecutorum*

C

q

8 Item ſextu, qualiter dictæ glorioſæ Virginis murs pretioſa & accepta ſuit in conſpectu altiſſimi & ſummi Dei: eum io ajus ſepulcro, poſtquam naturæ cooceſſit, plurima mitacola ac gratiæ io diverſis lucis apparueriot, uon vi verborum, ſed ſubito abſque aliquo languentis labore, iu ædificationem S. Catholicæ & orthodoxæ Fidei Chriſtianæ, iuterdam coutta, iuterdum ſupra & præter naturum, mortuos ſuſciraodo, illumiaando cæcos, leproſos mundaodo, auditum ſurdis, clauſis greſſum, mutis loquelam præbendo, captivos a vinculis, & vi tampeſtatum perielitantes nautas liberando, & per tactum ſuæ cordulæ ac cinctum, quæ ex linoctſaricu in dicto venerabili monaſterio fiunt,

ſepulcrum prodigiis clarum:

ubi ejus ſacrom corpus requiaſcit, prægnantes mulieres ad parturieudum, & fœtus mortuos & incompletus per potum lotutæ mauuam emitten. dum: ſabtieitautes & peſtilentiatos liberaodo, & pluribus aliis magnis ac diverſis miraculis coraſcaudu, ab ejus morte uſqoe io hodieruum diem; quæ umuia alitet, quam miraculuse fieri uuo potuiſſeut, emicuit. Et de hiis umuibus & ſingulis eſt publica vox & fama ubique locutum, & maaime io civitate Viterbii, & ita ſemper ſuit & eſt habitum & retentum.

EX PROMULGESSU.

unde factum, ut monaſteriorum ejus monialium numero & ſanctitate floreret.

r

9 Item ſeptimo, quod iu ejus ſaucti nominis honorem, & ædificatiouem ejus cuntinuorum miraculoram plures veuerabiles matronæ, virgines uobiles & pupulares, ejus monaſtarium ingreſſæ *r* vitam regularem & obſervauciam uſque in bodieruum diem pruſaſſæ ſuut, & coutinuo pruſiteutur ſine numero, prupter juſtam earum & ſanctam vitam ſummamque boue ſtatem, eum ſine macula continuo viaeriot & vivant, ita uoiverſum populum ædificeant, at in eas ſiugulo die major ctaſcar devotio: & quod de hue eſt publica vox & fama, notum & noturiam.

E

Corpus Sanctæ incorruptum multis ſæculis inveſtigatur.

ſ

t

10 Item octavo, quod ad ejus venerabile corpus, quod etiam uſque nunc miraculuse ita integrum perſeverat & illæſum, cujus esru ealcatur *ſ*dum pramitur infetius, & cum dimittitur, ad ſtatum priſtinam tevertitur; licet ſub terra humatum ac ſepultum per annam jacuerit cum dimidio *t* ſine macula & læſione aliqua, & ſingulu die umnibus illud videre volentibus oſtenditar. Ad quod diverſorum populurum & nationum, tam iutra, quam altra montes, cuntinuo cuncarrit & conflait multitudo, cum maxima devotiuue & reverentia, & præſertim io die ac Vigilia ejus anniverſarii obitus & ſolemuitatis a, eum delatione palliorum, ſacrarum imaginum & aliarum diverſarum reram oblatione, vuta ſic omnipotenti Deo & beatæ Roſæ, tamquam aliis Sanctis Dei, perſulveodo; cum firmiſſime eredatur & exiſtimetur ab omuibus, iſta mitacala fieri ax gratia umuipoteotis Dei, e aigeotibus meritis dictæ glorioſæ virginis Roſæ, & quod prædicta nallo modo fieri potuiſſeot, niſi miraculose; præſertim quod ejus curpus eum tanta integritate ſuerit præſervatum, nec per tot mauſium diuturnitatem ſuerit ſub terta curruptam. Et quod de prædictis umuibus eſt publica vox & fama, & ita ſemper ſueruot pro veriſſimis prædicata, habita, reputata ac reteuta, & ſic eſt notum & ooturium.

** i. e. non ſecus ac*

a

F

Quæ omnia probare contendunt.

** forte religioſarum*

11 Item uuou, quod prædicta omuia & ſingula, quæ ex fama probanda ſuot, populi ſeuiores dictæ civitatis Vitarbii, & graviores perſonæ dictarum religionum *, & layci omui exceprione majores, ita racolunt audiviſſe coutiouo ac ſauſiſſe ab eorum anteceſſuribus & aoci-
quioribus dictæ civiratis, & ita firmiſſime craduut & teneot, prout notum eſt & outurium.

Authentica Sanctæ Actæ deperdita

12 Item decimo, quod vita dictæ beatæ Roſæ io pluribus autheutieis ſcripteutis antiquis, una cum ejus miraculis, cum deſcripta eſſent & anoctata, ea oegligeotia & calamitate dictæ civitatis Viterbii deperdita fueruut & igne combuſta: & quod de hoc eſt publica voa & fama.

honori ipſius corpori delatus.

v

13 Item uodecimo, quod a pluribus ſummis Pontificibus & aliis prælatis & gravioribus perſonis *w* habitus eſt recurſus ad iſtam Virgioem, ut pro eis ad omnipotentem Deum iotercederet, tamquam ad alios Sanctos & Sanctas Dei.

14 Item duodecimo, quod præfata virgo Roſa,

EX PRO-CESSU.

Poſt teſtium apparitionem ab Alex. IV. tranſfertur;

ſa, canonice eum vixiſſet, & ſuiſſet eccleſiaſtice ſepulta in quadam eccleſia Viterbienſi, vulgariter nuncupata S. Mariæ del Poggio, in viſione ſicut apparuerat Alexandro IV. cum ſummo Pontifici, ejus corpus tranſlatum fuit cum maxima ſolemnitate ad eccleſiam S. Mariæ tunc vulgariter nuncupatam, quæ nunc dicitur eccleſia S. Roſæ: & niſi præfatus Alexander nimis propere ex humanis feeeſſiſſet, dictam glorioſam Virginem jam annumeraſſet in catalogo aliorum Sanctorum & Sanctarum Dei, prout jam fuerat pollicitus: & quod de hoc eſt publica vox & fama, notum & notorium.

Ignem ſine damno ſuſtinet: periculum incendio arcet.

55 Item decimotertio, qualiter caſſa & univerſa, quæ erant ſupra & ſubtus dictum glorioſum corpus, ubi erat reconditum, caſuali igne combuſta eſt, & corpus præfatum ſine aliqua macula illæſum remanſit & immaculatum præſervatum, & intactum ab igne; & qualiter inde poſt longum temporis interſtallum a candela accenſa, quæ per oblivionem monialium remanſerat in dicta caſſa, licet combuſta eſſet a candela & igne, iterum ejus ſanctum corpus miraculoſe remanſit

B præſervatum & intactum & hoc eſt notum & notorium, publicum & manifeſtum.

Quæ omnia prodigioſe facta vidimus,

16 Item quartodecimo, quod prædicta omnia & ſingula miraculoſa ex virtute & gratia omnipotentis Dei facta & conceſſa fuerunt, & ſunt, interceſſionibus & ſanctis operibus dictæ glorioſæ virginis Roſæ. Et quod aliter fieri non potuiſſet ex vi verborum, fraudulenta ſuggeſtione aut diabolica operatione interveniente, præter, ſuper, contra & ultra naturam humanam: propter quæ creditum eſt ſemper ab omnibus communiter, & exiſtimatum, dictam glorioſam virginem Roſam connumerari debere & aggregari, deſcribi & annotari in catalogo aliorum Sanctorum & Sanctarum Dei. Et hoc eſt notum & notorium, publicum & manifeſtum, & ita communiter ſemper habitum fuit & retentum.

& ex communi voce pro habitis.

17 Item quintodecimo & ultimo, quod de prædictis omnibus & ſingulis ſuprafcriptis fuit & eſt in civitate Viterbii, & quaſi ubique locorum per univerſas Italiæ partes, & in multis locis ultramontanorum, publica vox & fama, & ſingulis annis, & maxime in die anniverſarii obitus ſolemnitatis ſuæ, prædicta omnia & ſingula, una cum ejus laodabili vita, fama ac miraculis, publice prædicata ſunt ut vera, & pro veris habita, reputata ac retenta ab omnibus, qui illa audiverunt, prout etiam nunc habentur, tenentur, & reputantur, & ita ſemper habitum eſt & retentum de generatione in generationem ab

C antiquioribus & ſenioribus dictæ civitatis.

Quapropter petitur, ut in examine juridice procedatur.

18 Ad quæ omnia & ſingula probanda procuratores & ſindici præfati, procuratorio & ſindicatorio nomine, quibus ſupra, exhibeot & producunt generaliter omnes & ſingulos homines & perſonas dictæ civitatis Viterbii, & aliorum locorum, & præſertim teſtes ſupradictos, quos ſuper præmiſſis, & præmiſſorum quolibet, recipi petont & admitti per P.* veſtras, & illos diligenter examinari, conjunctim & partieolariter, in contumaciam Silveſtri de Malvicinis de Viterbio, ſubſtituti procuratoris fiſcalis Romanæ curiæ, legirime tamen moniti ac citati per Nicolaum Francigenam, publicum & juratum nuntium; cujus contumaciam accuſaverunt & ad ulteriora procedi petierunt, eo potiſſimum enm caſualiter ex miraculo omnipotentis Dei contigerit, initiari dictæ glorioſæ Virginis proceſſum

u *y* præcedeoti die Dominicæ dictæ della Roſa *y*. Et ſicut eadem die miraculoſe facta eſt per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum panis & piſcis multiplicatio, ſicut cantatur in Eccleſia: LÆTARE TERRA STERILIS *z*, ita eodem die ex magna Dei *z* virtute, interceſſionibus dictæ glorioſæ virginis Roſæ, proceſſus inceptus ſit miraculoſe in dio Dominicæ della Roſa; & prædictæ petunt per Paternitates veſtras fieri omni meliori modo, via, jure & forma, quibus magis & melius de jure poſſunt & debent, tam ex officio veſtro, quam etiam ex vigore articulorum productorum coram veſtris Paternitatibus, ſalvo ſemper jure addendi & minuendi & non adſtio gens *aa* aliter &c *aa*.

Poſt teſtium apparitionem ab Alex. IV. tranſfertur;

D

E

F

u

ANNOTATA.

a *Fuit is, teſte Coretino de Epiſcopis Viterbienſibus*, cognomento Ceechinus de Caranzonibus Romanus... opiſeopalam Viterbii cathedram adeptus ſub Martino V anno MEDXXIX.

b *Taſcania, Italis* Toſeanella, *nebs parva Italiæ oſt in ditione Eccleſiæ, & provincia Patrimonii, in ipſo confinio ducatus Caſtrenſis, ad Marthaam fluvium, epiſcopalis, ſed Viteebienſ epiſcopatui perpetuo aaita.*

c *De vieo hoc illuſtre elogium sexit Ughellus Italiæ ſacræ tom. t col. 740 & ſeq. bujus initium habet* Fr. Nicolaus Palmerius Sienſis Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, inſignis per ea tempora theologus ... ex epiſcopo Cathacenſi in Calabria huc (*Hoetam*) translatus eſt die a Jnlii MCDXLV.. Deceſſit Romæ anno MCDLXVII *&c. Porro Hoeta Etruriæ civitas eſt prope Tiberim atque Narem condita.*

d *Unitas fuit bic epiſcopatus Hoetano per Eugeniam IV anno 1437, teſte Ughello in Italia ſacea, tom. s col. 599.*

e *Deſignatur Beſſarion archiepiſcopus Nicænus, & Tuſculanus in Italia epiſcopas, vir rebus in concilio Floeentino geſtis clarus.*

f *Angelum Alterium iadicat, quem laudatus Ughellus col. t276 ſcribit ad Sutrinum eathedram evectum eſſe anno 1453.*

g *Vacias bujus vocis acceptiones vide apud Cangium in Gloſſario: bie officium quoddam ſignificat.*

h *Italica vox ſala, cubiculum ſeu conclave ſonat.*

l *Vide, quæ de anne natali ac emoetuali Sanctæ diſputavimus in Commentario § a, 3 & 4.*

k *De erroee hoc multis actum eſt locis mox citatis.*

l *In quo miraculum hoc conſtiterit, uuſquam in ejus Vita eeperio. Coretinus lib. s cap. t ait, illam ortam eſſe eu parentibus, qui longa ſterilitate laboraeant.*

m *Cognomen patris nullibi exprimitur: e nobili ſtirpe, ſed pauperem fuiſſe, aſſeeit citato loco Coretinus: primum ex honoris titulo Domini, qui ipſi tribuitur, forte collegit: alterum ex ipſius Vita, ac domo ſatis manifeſtam eſt. Utrumque parentem patria Viterbienſem fuiſſe, idem auctor tradit.*

n *Præcepta Decalogi intellige.*

o *Scilicet paupertatis volantariæ, caſtitatis perpetuæ, & obedieatiæ integræ, quas virtutes modo ſuo ſtatui propoetionato perpetuo eoluit.*

q *Hiſce verbis indicari videtur.* S. Roſam *non modo diuturnum jejunium ſubive velaſſe in caſteo Vitoechiano, ut hæreticæ maliviis pertinaciam fieeteret: verum etiam eeipſa vel tunc*

vel

A *vel alias in ſimili cauſa ſubiiſſe.*

q *Tutius Lorenzetti Viterbienſis, in Proceſſum ſe explicat:* Cum ſemel igne comburetur domus quædam in contrata S. Mariæ in Podio: nec poſſet aliquo pacto extingui; quam primum tamen ſecus ignem delatum fuit corpus dictæ Virginis, in eodem inſtanti retroceſſit incendium, & ignis extinctus eſt.

r *Quantum numerus monialium in præfato monaſterio creverit occaſione ſacri* Roſæ *corporis eo delati, diſcimus ex teſtimonio Franciſcæ Benedicti ſanctimonialis, in quo hæc leguntur:* In quo quidem monaſterio ipſa teſtis optime meminit, quod vix erant novem, vel circa, monachæ; & tamen uſque in hodiernum diem tot miraculis claruit dictum glorioſum corpus, ut ſingulis diebus exercevetit earum numerus de bono in melius, eum admodo ſint triginta vel circa, quæ pro majori parte dictum monaſterium ingreſſæ ſunt, præcedentibus miraculis & gratiis per eas ſuſceptis e dicta B. Roſa. *Hocce vero tempore in eodem monaſterio, ordinarie 56 aſcetriæ degunt, teſte Feliciano,*

B *Hiſt. Viterb. parte 2, lib. 2. Idem auctor lib. 3 refert beneficium anno 1705 iiſdem monialibus a S. Roſa, ut pie creduut, collatum, in cujus rei memoriam in earum choro hæc inſcriptio legatur:*

A. P. R. M.

Die XVIII Dec. MDCCV, quæ incidit in feriam ſextam, eo videlicet tempore, quo Chriſtus pati voluit, atrocioſſimo caſu ſponſas ſuas affici permiſit; nam inter pſalleodum, eum ad eum verſiculum eantiei veetum eſt: ET EXULTAVIT ETC., totum fere laquear hujus odei collapſum eſt, ac ſœda ruina ſanctimoniales oppreſſit: quæ dum trabes eorruentes & lapides exeiſos in ſe ruere vident, S. Roſæ patrocinium implorant eo ſuceeſſu, qui miraculi ſpeciem habere poſſit; ut nulla e quinque & quinquaginta, quæ conſepultæ iis

imo fit ruderibus fuere, mortua eſt, lieet inter eas quædsm octogaſimum jam fere annum agens, graviſſimum vulnus exceperit. Quapropter hoc ne caſu dixeris eveniſſe, ſed amautiſſimi Numiciis providentia, ad B. Roſæ gloriam amplificandam; ut exclamare lieeat;

i. e Di- Stantia nou poterant tecta probare Deam.

vam f *Locus hic vitioſus videtur: at perſpicuum*

C *eſt, quid ſibi velit: videlicet carnem illam adeo omnis corruptionis expertem eſſe, ut jam mollis ſit, nec aliter ac viva, preſſu cedat, dimiſſa in priorem ſtatum revertatur.*

t *Conſule Comment. §. 4*

u Solemnitatis dies *verosimiliter feſtum tranſlationis denotat.*

vv *De perſonis illuſtribus, quæ Sanctam in ſuo corpore honorarunt, egimus § 6. De Alphonſo Borgia, Cardinali Valentino (qui poſtmodum Pontifex maximus Caliſtus III. dictus eſt) poſt mortuarium S.* Roſæ *votum ſanitati reſtitutæ, vide inter Miracula num. 137: de Amico antiſtite Aquilano, num. 177 &c.*

x *Nullum hic video miraculum: at, puto, inſinuant tantummodo, non ſine divina providentia factum videri, ut S.* Roſæ *canonizationis examen in Dominica ſibi cognomine exordiretur.*

y *Fuit illa Dominica IV Quadrageſimæ, dicta* de Roſa, *eo, quod Pontifex eo die roſam auream benedicere ſoleret; quæ de re qui plura capit, conſulere poteſt Feancifcum Pagium in Breviario Pontificum in Innocentio IV, Raynaudum, Cangium in Gloſſario; verbo* Roſa eurea *&c. Incidebat hæc Dominica anno 1457, quo proceſſus inſtitutus eſt, in diem 27 Martii,*

a *Si ab amanuenſi ecratum non ſit, Miſſale vel Breviarium Viterbienſe in prædictis verbis ab hodierno noſtro, aliiſque antiquis debuit diſcrepare: Introitus enim Miſſæ hujus Dominicæ eſt:* Lætare Jeruſalem: *in Horis vero incipit quidem capitulum ad Sextam hæc voces:* Lætare ſterilis, quæ non paris: *at nullibi invenio* Lætare terre ſterilis: *cetera conveniunt.*

aa *Subjungitur proteſtatio Silveſtri de Malvicinis, qua poſtulat, ut ſecundum jura procedatur, &c.; quæ, ne lectorem plusibus, quam res exigat, detineam, prætermitto.*

Ex Proceſſu.

MIRACULA

Ex Proceſſu Cunonizationis.

CAPUT I.

E

Mortui reſuſcitati, muto loquela, cæcis viſus reſtitutus, variis oculorum morbi prodigioſe curati.

Propouuntur miracula.

OMnipotentia Dei & glorioſiſſimæ virginis Mariæ mstris ejus, & apoſtolorum Petri & Pauli, ac cæleſtis eutiæ totius triumphaotis, & glorioſæ beatæ Virgiois Roſæ, de cujus re agitur, nomiuibus & præſidio iuvocatis, iuſraſetipta ſuut miraeula facta per altiſſimum Creatorem, preeibus & meritis ipſius beatæ Roſæ, homiuibus & perſouis infraſetiptis.

Puer reſuſcitatus, emiſſo per matrem voto quod a Sancta correpta exſolvit, a

ao Iu primis jam ſunt anui XVIII, vel eir- ca, cum quædum nominata Caterina uxor Petri de Vaſehi, diœcefis *a*... moram trabens *in* urbe apud ſanctum Angelum *b*, haberet fi. lium quemdam annorum ttium nomine Jaeobus *, qui mortuus jaeoerat per aliquod ſpatium. Quæ Caterina mater eum haberet maximam devotionem ad dictam glosioſam virguem Roſam, ſumma cum laerymarum abundantia & reverentia vovit dictæ B. Roſæ, ut dignaretur pteces effundeie ad omnipotentem Deum, ut ejus precibus & meritis ejus filium de morte ſuſeitaret ad vitam, vovens ae promittens ejus eceleſiam & corpus veneiabile eum dicto ſuo filio, ſie mortuo, viſitare eum quodam cereo. Qui quidem Jecobus puer ſic mortuus, illico, facto voto, de morte ad vitam ſuſeitatus eſt. Quæ Catetina eum uegligens eſſet exequi dictum votum, appsruit ei eoctu, cum vigileret, pizlibata glorioſa Roſe dicens: Comple diligentet votum tuum: vado Viterbium ad domum meam. Quæ Caterina hae viſione perterrita & ſtupefacta, reſpondit & dixit: Quis es tu? Quæ ſie interrogauti reſpondens ait: Ego ſum beata Roſe virgo, quam epiſcopus Romanus recepit *c*; & illico hiis dictis, ab ejus oculis evauuit. Quæ dicta Caterina ſequenti maoe cum dicto Jacobo ejus filio verſus Viterbium iter arripiens, ejus votum, prout promiſerat, cum maxima devotione adimplevit, præſente Nardo Mazzatuſte *d*, Joenne Perine *e* & monialibus.

a Jacobum *b* *c* *d* *e*

EX PROCESSU, *Partus laborans invocata Sancta fœtum mortuum emittitur; qui facto voto, revivisc.*

a r Anno inſuper M Domini CDLI domina Paulina Jobannis Vocci, cum prægnans & prope tempus parturiendi jam eſſet *, magnis doloribus & anguſtiis affligeretur, nec partum quovis modo poſſet emittere, vovit ſe omnipotenti Deo & glorioſæ virgini B. Roſæ, ut ejus meritis & interceſſionibus a tor anxietatibus liberaretur & partum emittere poſſet. Quo voto emiſſo, liceet jam eſſe videretur in periculo mortis conſtituta, in continenti precibus beatæ Roſæ præſaræ ſuit & eſt liberata, licet per dies quindecim *f*, antequam partum poſſet emittere, laboraſſet, & inſanrem mortuum peperiſſet; qui illico facto voto, reſipuit & ſupervixit per plures menſes, præſeore abbatiſſa *g* & monialibus.

* *addc* & *f*

g

Defuncto conjugi vivus ante Sancta corpus veram impetrat.

aa Anno MCDXIX Menicus Marci Gualdi de Viterbio mortuus, in terram jaceus *b* juxta patriæ conſuetudinem, quam plurimus ibidem aſtantibus ante ſunua; mortui Meniei Covella uxor ante corpus B. Roſæ conſtituta, humilime oravit, ut ſuſcitaretur Menicus ejus vir ſuis precibus & meritis de morte ad vitam, promittens pingi facere dictum miraculum in eaſſa *i*; ubi tum ipſa Glorioſa jaeebat. Quo voto facto, rediens domum mulier marium vivum teperit & de morte ad vitam ſuſcitarum, qui ſupervixit expoſt per annos plures. Quod miraculum dictum apparet in dicta caſſa, prout Perrus Angelus Nicolai *k* de Viterbio pluries rceenſeri audivit a marertera, ejus masre, & filia dicti Menici ſic reſuſcitati, & Joannc magiſtri Anſelmi teſtibus, & Domina Angela Egidii Marei Gualdi *l*, & domina Joanna Egidii Tranſmundi.

b

i

B

k

l

Trino ex gravi infirmitate viſu ac inquieta diſtructus S. Roſæ meritis utrumque recuperat.

r3 Anno iuſuper Domioi MCDL, qui ſuit annus Jubilei *m*, quidam Teuthonicus cum ex quadam ejus mortali infirmirate oculos amiſiſſet & loquelam, audita fama miraculorum & gratiarum, quæ omnipoteus Domiuus uoſtet Jeſus Chriſtur, ut ſuam omnipotentiam demonſtraret, continuo faciebat propter merita & intereeſſioner glorioſæ virginis Roſæ de Viterbio, illi ſe cum ſumma humilitate comoiendavit, ur ſi viſum & loquelam ejus meritis & gratia recuperaret, ſe * baſilieam, ubi glorioſæ Virginia corpus requieſcit, ſeu monaſterium viſitares. Quo voto ſic ur ſupra emiſſo, miſericors Dominus pietatis ſuæ elementiam in ſupplicantem hunc devotum extendit; ſtatim enim ſorte per duarum horarum ſpatium, devotus iſte orator viſum recuperavit & loquelam & ſic vidit & locutus eſt, nt prius videte ſolitus & conſueius. Qui enm Viterbium in anno Jubilei ſe conculiſſet, viſirandi dicti eorporis gratia, Joanne Petri Parmæ *n* & pluribus ibidem aſtantibus, dictum miraculum ſic ſibi contigiſſe, manifeſtavit, uti iis eſt teſtificatus, & monialibus.

m

* *ſe abundat.*

C

n

Eiuſdem Sanctæ beneficio mulier ex uno,

34 Item quod cum quædam mulier nomioe Rita, de caſtro Maleani e Sabinæ, eſſet cæca uno oculo & lumine privata, vovenaſe Deo & dictæ glorioſæ Virgini, illico oculum & lumen recuperavit. Quod quidem miraculum ipſa publice manifeſtavit, præſentibus domiuo Paulo eccleſiæ S. Andreæ de columna, domino Salvaro beneficiato eccleſiæ S. Joannis Lateranenſis, Domino Joanue de Tibure beneficiato S. Mariæ Majoris de Urbe *p*, & pluribus aliis ibidem adſtantibus.

o

p

& alia utroque oculo cæca, curantur.

a5 Anno inſuper Domini MCDLtt cuttentibus *, quædam mulier oomine Bartholomea, Angell del Meſſere de Viterbio, cum ex quadam tnrribili infirmitate cæca effecta eſſet, itaque nihil prorſus videret ſuper terram, prout omnes, qui eam viderunt & cognoverunt, manifeſte arteſtanrur: licet vires & conſilia plurium medicorum probaſſet, nec aliquid ſibi ad recuperationem perditi viſus profuiſſet. Demum ſe videns in tanta calamitate ac miſeria conſtitutam, non ſine gemitu & multis ſingultibus, lacrymantibus oculis plorans & flens, ad terram proſtrata omnipotenti Deo & B. Roſæ ſe vovit, dicens: Si me a calamitatn liberabis, per menſem continuum cuum ſacrnm & ſanctum corpus viſitans, Miſſam in cnum honorem & reverentiam celebrari faciam: quo voto ſic celebrato, io coocinenti ad lucem priſtinam & viſum oculorum reſtitura eſt, neſi nihil mali numquam * in oculis paſſa ſuiſſet *r*; præſente Paulina Martei Lucæ, & Ludovica Michaelis Paloceio, contratæ *f* S. Martei idem teſtificantibus, ae Gianna Cole del Meſſere teſtificante, conduxiſſo ipſam Bartolomeam ſic cæcam ad eccleſiam S. Roſæ, & demum vidiſſe eam, facto voto, illico videre & oculos recuperaſſe.

* *l.* unquam

r

f

Varii oculorum

a6 Anno MCDXLIV cum puer quidam Petrus Dominicus Jacobi Boecacerafe, consratæ S. Siſti, & Cæcilia Matthei Cencii, contratæ S. Quiriei de Viterbio, eſſent oculis maculari quodam panno *r*, iu tantum quod vix videbantur: exci etiam eſſa apparebani omoibus. Leonarda marer dicti Perri Dominiei exiſtens cum infirmis præfatis ante corpus B. Roſæ in ejus eccleſia, devote ſe genuflectens cum cerra quantitate ſeu filza *u* corallorum, ſeu ambrarum *w*, cum quibus dieebat PATER NOSTER, tetigit dictum glorioſum corpus: deinde cum iis irrigavit *x* & tetigit dictorum infirmorum oculos; qui, ſtatim amoto panno, quem in eis habebani, mirabiliter clarueruut & liberati ſunt peniius ab omni nota, prout Viterbii notorium eſt, præſertim in eorum eonvicinia. Iſtud reſtatur Gianna tertii ordinis S. Dominiei, ſe vidiſſe ipſum, ſanum enm oculis deinde, excum. Idem teſtatur domina Leonarda ejus maier, & Laurentia ejus ſoror, ſe audiviſſe *y* ab ejus matre & aliis de domo.

E

r

u w

x

y

periculoſa morbo

a7 Anno Domini MCDLI cum quædam Maria Antonii Abonis Lombardi de Sutrio *z*, paretetur morbillos *aa*, ex quorum uno exorio in ſiniſtro oculo ejus, oculis exca effecta peoitus; vovit ſe Deo & B. Roſæ, quod, ſi diſtus oculus ei ſanus reſtitueretur, & liber ejus precibus & meritis, quod * ad ſuum ſacrum corpus deferret oculum argenteum: quo voto facto, non per multorum dierum ſpatium ſanata eſt & in tantum libera facta ex dicto oculo, acſi mali numquam aliquid paſſa eſſet & abſque aliqua maeula, prout teſtificata eſt dominæ Franciſcæ *bb* & eeteris monialibus.

z

aa

F

* *quod abundat.*

bb

illius pertractata

a8 Anno inſuper Domini MCDLIV & menſe Auguſti, eum quædam Angela, uxor Joannis Naidi Palotti de Viterbio, ex quadam ejus gravillima infirmitate exca facta eſſet & oculorum lumen & aeiem amiſiſſet, deſtituta omni humano præſidio, eum per annum ſuiſſet ſine lumine, convertit ejus * mentem eum ſumma devotione & roverentia ad omnipotentem Deum & glorioſam virginem Roſam, ut ejus interceſſionibus dignaretur ſibi oculos reſtituere, ad minus quod tantum viderer, quantum poſſet exire domum * & eccleſias viſitare: quibus ſic ut ſupra emiſſis preeibus, merita eſt exaudiri; quia illico quam primum ex oratione ſurrexit, vidit, & lumen oculorum reeuperavit, prout etiam hodie videt, acſi numquam ſuiſſet cæca, eum

* *l.* ſnam

* *l.* doma

vove-

A voretit, ſe continuo obſervaturam diem *ajus*
cc ſanctæ ſolemnitatis. Idam teſtificatur *cc* domi-
na Tomaſſa ejus mater, Angilella Marci, Pe-
trutius Butii & Petrus Dominici, & Conſtantia
Maſcini contratæ S. Marci.

ſubito
lubilati.
i.e.anno
dd
ee
29 Filomena puella ætatis annorum quinque,
& filia Benedictæ Juſti, contratæ vici S. Petri de
Viterbio, ſub annis * MCDXLVIIII *dd* cum pate-
retut graviſſime infirmitate quadam, vulgariter
detta delle quate *ee*, quarum ſeptem illi ſuper-
venerant in uno oculo, ita ut pupilla & lux
oculi eſſet ita cooperta & offuſcata, ut nihil vi-
derat, & cæca judiearetur ab omnibus ibidem
eam videntibus. Quæ puella ſic infirma cum ma-
gna devotione afficeretur B. Roſæ, prout ab e-
jus parentibus fuerat inſtructa & monita, una
dierum aeceſſit ad eccleſiam S. Roſæ, ante cu-
jus corpus accerſita quædam vaenerabilis illius
monaſterii monialis, ſibi nota, nomine domina
Margarita Petrutii, ad præſens illius abbatiſſa,
ff ab ea petiit quoddam cingulum *ff* dictæ B. Ro-
ſæ, aſſerens, ſe illud poſiturum in oculo, ubi
patiebstur, & ex quo nihil videbat. Spero et,
B iam, inquit, quam primum oculus meus tetige-
rit cingulum hoc, quod tetigit hujus B. Virginis
corpus, liberari & ſic videre & lumen mihi re-
ſtitui. Quæ monialis ad verba & preces hujus
puellæ, dato ſibi cingulo quodam & in oculo
ſic cæco, unde nihil videbat, appoſito, mira
res! non alitar quam nubes a ventis conquaſſa-
tæ fugiunt ex aere, ſic fugerunt & eeſſaverunt
illo inſtanti præfatæ ſeptem delequate, & clarus
& mundus remanſit oculus, uti etiam erat per
prius, & vidit. Quæ ſic illuminata, accedens ad
ejus domum, inquit matri; Videſne, mater,
me liberam & ſanatam metitis B. Roſæ? Ad
quod mirandum ſpectaculum Benedicta ejus ma-
ter, accerſitis conviciis, oculum oſtendit ſic
reſtitutum, & mitaculum recenſuit. Teſtatur id
gg bb Filomena *gg*, Benedicta *bb*, & Margarita abba-
tiſſa.

Sanctæ
apparens
mulieri,
eam cæci-
tate libe-
rat.
30 Currentibus inſuper annis Domini MCD-
XXXVIII mulier quædam nomine Palotia Ricci,
contratæ *ii* S. Leonardi de Vitetbio, ex ambobus
ii oculis cæca *kk* cum nihil penitus vidiſſet per an-
num integrum, deſperata numquam * videre,
cum id eſſet contra naturam humanam *ll*, & po-
tentiam & artem medicorum *mm*. Semel memor
domi ſuæ, & quod alias viderat, & quanta erat
cæcorum & nihil videntium miſeria & calamir-
tas, & quanta inſuper gratia illorum, in qui-
bus nihil natura defecerat, recommittens ſe
C non ſine lactymis & ſuſpiriis plurimis omni-
bus Sanctis cæleſtis curiæ. Genuflexæ illi non
dormienti, ſed ſic paululum reſipienti *nn* vi-
ſibiliter viſa eſt apparere B. Roſa in forma,
oo prout pingitur *oo*, prout ipſa videre videba-
tur per intellectum, cum ax oculis nihil vi-
dere poſſet; cujus mulier præfata continuo
devota extiterat, inquiens ei: Palotia, Palo-
tia, invocaſti omnes Sanctos præter me: cui
eum mulier reſpondiſſet interrogans: Et quiſ-
**imo quę-*
nam
nam * es tu? Reſpondit: Ego ſum beata Roſa
de Viterbio: cui cum illa ſic genuflexa, plo-
rans reverenter dieeret. Adjuva me; injunxit
B. Roſa dieendo, ut oculos aperiret: in qui-
bus tribus vicibus inſufflavit. Quo facto, ſta-
tim antequam inda diſcederat, aperti ſunt e-
pp jus oculi & catharactæ *pp* oculorum elevatæ,
qq & vidit ſina aliqua macula *qq*. Teſtificatur id
Palotia præfata; & ab ea audiviſſe dicunt Pe-
trus Dominici Sciarvatelli, Joannes Jutii Fan-
ciulli, Tomas Capati, Domina Margarita & Do-
mina Magdalena *rr* moniales.

EXPRO-
CESSUS

31 Adornina Petri, quædam mulier Cor-
rr fa *ff*, habitatrix Viterbii in contrata S. Leo-
nardi, cum in dictam B. Roſam jam magna
dedita eſſet devotione, quemdam ejus filium,
quem habebat nomine Laurentium, ætatis duo-
decim annorum, vel circa, uno oculo peni-
tus cæcum luce & pupilla ipſius oculi. Qui
cum per plures annos ſic cæcus vixiſſet, de-
votiſſime vovit *tt* præfatæ B. Roſæ, commen-
dans ſa illi, ut filio ſuo Laurentio apud om-
nipotentem Deum interecederet, ut lumen re-
ſtitnetet & oculo viſum cum luce. Quo voto
taliter amiſſo, mane ſequenti Laurentius præ-
fatus a lecto cum ambobus oculis ſurrexit, &
vidit, nec umquam, qoi eum eognoviſſet,
apparebat, ipſum cæcum extitiſſe, ita clarus
erat & lucidus. Id teſtificatur domina Ador-
nina *uu*,

Mater fi-
lio ſuo a-
mitas oculi
uſum ſuis
precibus
impetrat a
ff
tt

uu

ANNOTATA.

a *Deeſt in apographo noſtro nomen diœceſis: forte quia ob autographi vetuſtatem legi non potuit: at Corelianus ac Rinaldus ajunt fuiſſe diœceſi Tudertinæ, cujus caput eſt Tudes, ſive Tudertum, Italis* Todi, *urbs Umbriæ in Italia.* B

b *Id eſt Romæ prope caſtrum ſancti Angeli.*

c *Id eſt: beatam agnovit, puta Alexander IV in translatione illius ſacri corporis.*

d *Miraculum hoc uti & apparitionem Sanctæ in Proceſſu citatus Nardus affirmat, ſe audiviſſe a prædicti Jacobi parentibus, tum Romæ, tum Viterbii*, præſertim (*verba Proceſſus ſunt*) ſemel Viterbii in monaſterio ſanctæ Roſæ, præſentu Joanne Petri Patmæ & certis monialibus. *Porro Nardus Mazzatoſte dicitur ibidem* ætatis ſexagiuta annorum vel circa vir magnæ fidei.

e Joannes Petri Parmæ de Viterbio *nominatur in Proceſſu: in quo teſtatur, ſe cum pluribus aliis ad eccleſiam* S. Roſæ *accurriſſe, cum prædicti parentes cum reſuſcitato filio, ſolvendi voti gratia, eo advenirent, narrarentque tum acceptum beneficium, tum, Sanctæ, voti exeeutionem urgentis, apparitionem. Addit etiam, puerum illum* per plures horas *mortuum fuiſſe, priuſquam ſuſcitaretur. Idem prodigium ſuo quoque teſtimonio firmavit venerabilis mulier Margareta Petrutii, abbatiſſa monaſterii Sanctæ noſtræ, in cujus reſponſis juridicis hæc lego*: Aliqua in F parte vidit, & in parte audivit, ut puta, in reſurrectione mortuorum; ſicut continetur in primo mitaculo, cum ipſa videtir & audiverit prædictos Petrum & Caterinam de Vaſchi, qui pro reſuſcitati eorum filii ſuſcepta gratia, ex ingentibus meritis dictæ B. Roſæ, ad ejus eccleſiam venerunt pro dicti voti exſolvendi gratia, prout ipſi aſſerebant *&c.*

f *En hoc forte loco ait Rinaldus, fœtum jam quindecim diebus in utero mortuum fuiſſe: verum illud inde nullo pacto poteſt deduci.*

g *Margareta Petrutii, in cujus teſtimenio ita legitur:* Similiter ſuper ſecundo miraculo de filio Paulinæ, filiæ Petri Sbarræ de Viterbio, mortuo nato reſuſcitato, dixit veta eſſu contenta in eo. *Conſonant aliarum monialium teſtimonia.*

h *In feretro, ut conſanguinei ſupremo planctus officio, priuſquam tumularetur, ejus corpori parentarent. Ita fere locum hunc interpretatur Corelinus, qui patrium hac in re morem optime potuit noviſſe.*

Ex Processu.

i *Fuisse re vera pictum in antiqua ipsa ecclesia, testatus est nominandus mon Joannes magistri Anselmi. Verba ex Processu accipe*: Menicus Marci Gualdi... ad vitam resuscitatus est meritis & intercessionibus S. Rosæ, prout etiam hodie apparet dictum miraculum depictum, quod ad perpetuam memoriam pictum fuit in quadam antiqua cassa, ubi corpus dictæ B. Rosæ reponi solitum erat, una cum aliis miraculis ibi depictis, quod ipse semper audivit pro verissimis haberi.

k *Ita ecipsa & ille & alii cituti testes asseruerant. Discrepat tamen in assignando tempore Petrus Angelus, dum ait, miraculum hoc jam ab* octuaginta annis *vel circa, contigisse; cum ab anno* 1419 *usque ad* 1457, *quo processus institutus est, nonnisi* 38 *anni effluxerint: sed discrimen hoc amanuensis errori videtur adscribendum.*

l *Testimonium ipsius inter cetera sic habet*: Domina Angiselle Egidii Marci Gualdi quinquagenaria, altera testis, inducta, producta, citata, relata, jurata & diligenter examinata super

B dicto miraculo Marci Gualdi, juramento suo testificando dixit, vera esse contenta in eo. Interrogata in causa scientiæ dixit, quia ita continuo & semper audivit dici & affirmari a supra dictis, ut supra, & præsertim a Matteutia filia dicti Marci Gualdi, quæ miraculum resuscitationis dicti sui patris & magna admiratione & devotione in B. Rosam recitare solebat,

m *Indictus ille fuit a Nicolao V anno* 1449, *celebratusque Romæ anno proxime subsecuto tanto prorsus hominum concursu, ut apud Raynaldum Annalium tom.* 18 *videre est.*

n *De re ita Processus*: Item dixit, quod jam septem annis elapsis, hoc est in anno jubilei, quidam Theutonicus, de cujus nomine dicit se non bene recordari, retulit sibi & pluribus aliis in ecclesia S. Rosæ, quod cum ipse in partibus suis cæcus & mutus fuisset per plures annos, audita fama miraculorum B. Rosæ, se illi devote commendavit, promittens visitare ejus basilicam, si visum & loquelam recuperaret. Quo voto facto, ante duarum horarum spatium vidit, & perfecte locutus est; & ideo se illuc contulerat dicti voti exequendi gratia.

C o Urbs parva Italiæ est in ditione Ecclesiæ, in Sabina provincia, cujus caput existit, prope Tiberim fluvium, in colle: sedes est episcopi Sabinensis... xx milliaribus distans ab urbe Roma in Septentrionem. *Ita Baudrandus. Vocatur etiam, eodem teste*, Magliauum, & Manliana, *Italis vere* Magliano.

p *Ex his patet, miraculum hoc Romæ impetratum fuisse. Ecclesiæ vero illæ vulgo notiores sunt, quam ut notis indigeant.*

q *Caretinus idem hoc miraculum refrens, legit non* Bartholomæam, *sed* Bartholomæum: *verum mulierem fuisse, tam ex alienum testium depositione juridica, manifestum est.*

r *Iusigne hoc beneficium, ipsa cui abrigit, sub juramento attestata est. Testimonium ejus, quam vis prolixius, visum fuit ex Processu huc transferre: est autem hujusmodi*: Domina Bartolomea Angeli dal Messere de Viterbio, testis inducta, producta, citata, relata, jurata & diligenter examinata super quinto articulo & præsertim super sexto miraculo in ejus persona facto, suo juramento testificando dixit, vera esse contenta in eo, quod jam quatuor annis elapsis vel circa, cum ipsa testis ex quadam terribili, quam passa fuerat, infirmitate cæca deveniisset ex ambobus D oculis, itaque nihil penitus videret, & sic cæca per mensem & ultra stetisset, licet plures medicinas experta fuisset. Una tamen die considerans intra se calamitatem, in qua erat constricta, & quanto erat miseria cæcorum, volvit mentem ad B. Rosam, suspirans & lacrymans & illi se devote committens, ut ab hujusmodi angustia liberaretur, vovens, se visitaturam per mensem integrum ejus sacrum corpus, si contingeret, ipsam sanari. Deinde fecit se pedetentim duci per Gianuam Colæ ad dictam ecclesiam, ad quam ubi devenit, prosternens se ante dictum corpus pluribus ibidem circumspicientibus, apertæ sunt cataractæ oculorum ejus, & vidit; uti prius ante dictam infirmitatem videre solita erat... Interrogata; quibus præsentibus; dixit, de se, teste domina Gianoa, Paulina Mattæi Lucæ & Lodovica Mattæi Palotii, Michaele Palotii, pluribus monialibus, & quasi universa ejus convicinia &c. *Hisce consonant cæteræ mulierum testimonia.*

s Contrate & Contrada *est* via, regio, Vicinia, *inquit Ludovicus Muratorius antiquitatum Italiæ tom.* 2 *col.* 1190. *Hic urbis regionem*, E *vel parochiam significat. Sapius hæc vox occurret infra: quare, ne idem crebro repetere cogar, lectorem hoc remitto.*

t Panno *Italis dicitur macula in oculo exorta.*

u *Italica vox est significans res quaslibet tenuissimo filo sibi mutuo cohærentes. Hic globulos precatorios significat, uti ex sequentibus liquet.*

vv *Est & hæc vox Italica sacciaum significans: itaque* filza corallorum seu ambrarum *sunt globuli precatorii ex corallio vel succino.*

x *Qua visione oculos irriguerit, supplicat Gianna vestis Ordinis S. Dominici, jurata hujus miraculi testis, cujus testimonium recito*: Iu causa scientiæ dixit, quod jam duodecim annis elapsis, vel circe, cum quidam Petrus Dominicus ejus germanus, & Cæcilia Matthæi Cenceii, ex quadam infirmitate, quæ communiter appellatur: li morviglioni (*variolorum genus est,*) qui in eorum oculis supervenerant, ita affecti essent, quod quasi nihil videbant, & erant penitus obcæcati: quos pueros sic cæcos cum duxisset ad corpus B. Rosæ, eare quod F genuflexa pro eorum liberatione devote orans, tetigit dictum sanctum corpus cum quibusdam corallis, quos in ejus manibus retinebat, & illos pro ea (*matre*) lavit cum aqua locutæ manuum & oculorum dictæ B. Rosæ. Deinde posuit dictos corallos super oculos præfatorum puerorum, quos etiam cum dicta aqua irrigavit. Et statim omnibus circumspicientibus, pannus oculorum dictorum puerorum cecidit, & clarucrunt oculi in illo instanti miraculo, se &c. *De lotura manuum postmodum firma exurget.*

y *Non audivisse modo, verum etiam varios castodivisse, imo & adfuisse, cum sanaretur, testata est præfata Leonarda: sed illius, uti & matris testimonia, quia præter dicta nil continent, prætermitto.*

z *Italis* Sutri, *urbs est episcopalis in provincia Patrimonii.*

aa Morbille *Italis vocantur pustulæ rubentes seu varioli.*

bb *Erat hæc sanctimonialis monasterii S. Rosæ, ætatis sexagintæ circiter annorum, ut habetur in ipsius testimonio. Porro venerabilis domina Margarita Petrutii, præfuti monasterii abbatissa,*

A *batiſſa*, interrogata ſuper octavo miraculo de Maria Abonis de Sutrio, cæca uno oculo, & ad ſanitatem reſtituta, dixit; vera eſſe contenta in eo., Interrogata in cauſa ſcientiæ, dixit: Quia vidit prædictam Mariam liberam in dicto oculo, & deinde propter morbillos penitus cæcam; & demum, facto voto ad B. virginem Roſam, quamprimum ſuper dictum oculum ſic cæcum impoſitu eſt aquæ, eum qua lotæ fuerant manus dictæ B. virginis Roſæ, oculus in eodem inſtanti ad lucem reſtitutus eſt, prout in dicto miraculo continetur. Interrogata, de quibus præſentibus? Dixit; De ſe teſte, dicta Mutia, domina Franciſca, & Sotore Jeronima de Civita Caſtellana, conſobrina dictæ Mariæ, & pluribus aliis monialibus.

cc *Ita et vera citati omnes, tum etiam ipſa Angelus, juridice teſtati ſunt.*

dd *Laudatus ſæpe Coretinus lib. 5 cap. 9 ait, miraculum hoc contigiſſe anno 1451 poſtquam Caliſtus III, finito jam proceſſu*, Roſæ *titulum* Sanctæ *confirmaſſet. Verum hæc Coretini narratio non cuiquæ ipſum ſuæ in indaganda veritate*

B *negligentiæ arguit: unum ſi vel levi oculo Acta Proceſſus inſpicere ad eaque advertere voluiſſet, inveniſſet utique beneficium hoc Proceſſui anno 1457 formato pro probanda* Roſæ *ſanctitate inſertum; & ab ipſa ibidem Filomena, & ab ejuſdem matre, domina Benedicta Juſti, juratis teſtibus, luculenter probatum confictumque deprehendiſſet.*

ee *Forte hæc non mendoſe deſcripta eſt: nam in Italicis dictionariis eum non reperio: ſed videntur epiphora, ſive fluxus acris humoris in oculum, ortæque inde maculæ denotari; nam in ipſius Filomenæ teſtimonio ſic dicitur:* Quo facto (*cum oculum attigiſſet cingulo, quod Sanctæ corpus tetigerat*) diſparuerunt dictæ delequatæ: *& in teſtimonio ejuſdem matris:* Deliquaverunt ſe dictæ delequatæ & diſparuerunt. *Ita hunc locum etiam intellexerunt Rinaldus & Giannellus.*

ff *Cingulum hoc videtur fuiſſe funiculus, quali Tertiariæ S. Francisci utuntur, & ipſa Sancta, dum viveret, fuerat uſa. Porro funiculi*

C *iſti ex ſerico & lino in monaſterio S. Roſæ conficiebantur, ut dicitur ſupra num. 8, & a pluribus perquam ſalubriter adhibitos fuiſſe, poſt decurſum videbimus.*

gg *Erat illa annus hoc 1457, quo teſtata eſt, annorum circiter 24.*

hh *Matrem ſcilicet præfatæ Filomenæ. Utriuſque teſtimonium, quin penes ſolas voces differat a data relatione, ne longior ſim, prætermitto.*

ii *Id eſt, parochia, ut habet Rinaldus noſter Florentinus.*

kk *Ex infirmitate quadam, inquit ipſa in ſua depoſitione.*

ll *Id eſt, cum naturæ vires excederet ſimilis mali curatio.*

mm *Plurimis medicamentis jam uſa fuerat, ut teſtata eſt juridice interrogata; ſed fruſtra; addit etiam quod* ab omnibus medicis & ultis, qui eam videbant & curabant, erat deſtituta & derelicta, quia impoſſibile videbatur, quod umquam videret.

nn *Mendoſe poſita, aut tranſcripta hæc vox eſt: quid tamen ſibi velit, explicatur in juridico illius reſponſo, ubi dicitur:* Cui (*Puletiæ*) ita oranti geonflexæ & paululum quaſi obdormienti apparuit, &c. *Vult itaque, eam dormitaſſe*

ti ſimilem fuiſſe, eum S. Roſa illi apparuit. Ex

oo *Si pingi ſolent, qualiter eum Opuſculo* PROCESSU. *ſuo æri inciſam præfixit Coretinus, apparuiſſe debuit habita religioſæ ſtatui Ordinis S. Francisci.*

pp *Metaphorica locutio eſt, qua indicat, quod, quemadmodum elevatis cataractis, urbes introeuntibus patent, ita, diſcuſſa hac cæcitate, coloratis rebus quaſi tranſitus ad retinae oculorum patefactus ſit.*

qq *Id eſt, abſque ulla reliqua in oculis macula, vel obſcuritate.*

rr *Conſentium civium teſtium juratæ reſponſa.*

ſſ *Oriunda ex Corſica, Italiæ inſula.*

tt *Obſcuram periodum ſic emollire*: Vovit præfatæ B. Roſæ quemdam ejus, (*id eſt ſuum*) filium, quem habebat, &c.

uu *Ita et ipſa interpoſito jurejurando Adamina ejus mater aſſeruit.*

CAPUT II.

Energumeni & maleficiati liberati, mutis loquella redditu, contractis membrorum uſus reſtitutus. E

CUrrentibus inſuper annis Domini MCDXLIX, die vero octavo menſis Julii, mulier quædam Franciſca, uxor Angeli Dominici de Jovi a, filii Dominici de Mugnano, contratæ S. Marci, cum dæmoniaca eſſet, & dæmonium in ſe haberet, quæ mora dæmoniacorum & dæmones in ſe habentium, infinitas fatuitates domi & extra, publice & privatim faciebat, vicinis & aliis nonnullis adſtantibus citeumſpicientibus. Inter quæ intordum ejus[b] linguam ita acriter motdera ſolita fuerat, eam ſibi pro medietate avulſerit, in tantum, quod, dum ſic in iſta fatuitate & dæmonum perturbationum[c] & vexatione conſiſteret, ſemel contigit, quod diebus tribus, & noctibus totidem ſtaret ſine locutione & abſque eo, quod verbum aliquod faceret. Quæ tamen per prius devota fuerat præfatæ Virginis glorioſæ, antequam dæmones eam invaderent. Beata Roſa, quæ oumquam ejus devotos dereliquit, illi in tanta extaſi perſiſtenti apparuit in veſtitu deauruto confortans eam, & dicens: Cognoſcis me? Cui dæmoniaca, voce ſibi reſtituta, reſpondit: Tu es B. Roſa, ad quam ſemper magnam habui devotionem: adjuva me, & ego in tuam reverentiam pottabo cingulum tuum. Cui Virgo beata reſpondidit[d]: Noli timere, quia liberata & ſana facta es.

33 Quibus dictis, dæmon io formam ejuſdam monſtri, ſeu quadrupedis naturæ nigræ, de ejus corpore exivit, & cadens in terram unſingit. Quæ ſic ſanata ſtatim ſuccceſſit ad viſitandum corpus dictæ B. Roſæ, cujus mentis & precibus fuerat ſibi liogua ſemi avulſa cum loquela reſtituta, & a dæmonum vexatione liberata: quæ nunc etiam uſque in hodiernum diem cum ejus familia ſana vivit & libera. Cum tamen pollicita eſſet portare ejus cingulum per certum tempus, & id exequi negligeret, octu apparuit ei dicta Beata, tnibatu facie & induta nigro, dicens ei: EQUEL CORDONE *b*? Ob quam quidem viſionem a ſomno excitata, ſequenti manu accin-

a L. ſuam

b L. perturbatione

c imo reſpondit *vota diſſerentem increpat.*

d

EX PROCESSU.

xit ſe dicto cingulo, & ſic continuo vixit, & vivit in ſumma ſanitate *c*. Probantur hæc per dominam Catetinam Jacobi Jemini *d* Magiſtri Stefani, Franciſcam Marei Barbetii, Joannam Petri Muratotis, Angelam Joannis Forlani, Angiolellam Egidii Marci Gualdi, Margaritam Cecchini, omnes contratæ S. Marci de Viterbio, & Fratrem Jacobum Maltempi, & Fratrem Jacobum Filippi Ordinis Servorum, Jacobum Stephani, Simonem Angeli, Antonium Tutii macellatum, & magiſtrum Antonium baſtatium *e*, omnes de Viterbio.

c

d

e

Energumenus ad Sanctæ corpus ſemel

34 Anno MCDLV, die x Septembris, quidam Antonius, Sclavus nomine, dictus Frater Andreas Ordinis Minorum, qui annis citeriter novem e dæmone vexatus fuerat. Itaque dutante dicto tempore, plurics in mente ſuperveniebant ſibi certi timores, ex quibus cogebatur retorquere manus, brachia & faciem: quo furore durante, nullus poterat ipſum detinere, cum in ejus corpore aſſeretur plures dæmones eſſe. Quæ accidentia tunc demum ſibi contingere ſolebant ut plurimum, cum accedebat ad ſolemnitatem aliquam, aut ad devotum quempiam locum. Is cum ſemel eſſet Viterbii Frater effectus, & duci vellet per quemdam ejus ſoclum ad monaſterium S. Roſæ, ejus Virginis ſacri corporis viſitendi gratia, illud corpus nullo pacto pati potuit, alta voce clamando: Nolo illud videre, quia eſt mihi inimicum.

B

Et iterum ductus, miſere torquetur ante dormitorium Roſa ſpondet auxilium

35 Cum tandem ligatus brachiis, illuc ductus, ecce rursum, continuo recuſans illud videre, plurimos vicibus ſe petcuſſit eſpetrima in grate *f* ſerrea dicti monaſterii, qua locus ille ſive cappella, ubi requieſcit præfatum ſactetum corpus, vallatur. Cui damum cum objiceretur, quod nullo pacto aliter inde exolvetetur, niſi prius data fide, quod dimitteret corpus dicti Frattis Andreæ libetum ſine nocumento; teſpondebat, quod non potetat inde ita ſaciliter exire, cum in eo eſſent ſocii ſeptem, quos nominetim diſtinguebat pet nomina dæmonum; & quod ſequenti mane exirent, omnes pollicebantur. Qui cum inde ſolutus abiſſet, adveniente nocte ultra modum extitit eruciatus: cui temen ſic fatigato, paululum quieſcenti, in ſomnis appatuit Virgo

f

C

quædem lauteate; cui, com ipſe vellet deſerre & eam honorate, inquit; Ne timeas fili mi, quia liberabetis. Qui cum e ſomno exeitatetur, ſani factus eſt intellectus & mentis compos, prout ſibi videbatur. Cum tamen clareſcente jam die ad dictam ecclefiam priſtini tediorunt eruciatus & extaſis, nec aliter potuit dictam ecclaſiam intrato, quam ligatis manibus & pedibus.

* *ſupple* ducerc. tur,

Hinc ea territo deductus tandem liberatur.

36 Ad cujus B. Roſæ corpus cum eſſet addnctus pet vim, & enta illud arctiſſime ligetus, pluribus ſibi ſupervenientibus doloribus & anxietatibus, cum furote anguſtians, a ſummo mano uſque ad horam Nonæ non potuit pati, ut videtat dictum corpus, neque biberet loturam manuum *g* dictæ Virginis, licet plutes ſibi fuerint aperti dentes cum quodam baſtone ſeu baculo ligneo digito obgtoſſinti, quem dæmoniacus ter fregit cum dentibus & laecrevit ſine labore, exclamando continuo: Væ nobis, eamus ad profundum. Licet ipſe eſſet idiota, tamen ſic Latine loquebatur, cujus ori cum opponeretur annulus *h* digiti Beatæ, ut ipſum deoſcularetur, pluries per eum rejectus fuit. Quam primum tamen per vim illum eſt deoſculatus *i*, cecidit in tetram quaſi mortuus, vomendo & expuendo certum quid nigrum, quod multum clatc & aperte videri non potuit, quid eſſet propter multitudinem ibidem aſtantium; quod poſtea diſparuit. Qui paulo expoſt peſtquam teſpuit, inquit: Ajutatemi, che mi voglio inginocchiare *k*. Et ſic cum auxilio B. Roſæ expulſis dæmonibus miracoloſe liberatus fuit. Et continuo præ devotione dictus Antonius Sclavus, nunc dictus Frater Andreas, Ordinis Minorum, ſingulo die viſitando dictam eccleſiam illi monaſtetio ſervit & obſeqoitur. Quod miraculum ipſe dinit & atteſtatus eſt *l*, præſentibus domino Chriſtoforo de Malvicinia *m* legum doctore & comite palatino, & S. Jacobo Jutii de Viterbio, Andrea Capati, Joanne Jutii Fancinlli, Fratet Ludovico de Gallexio, Frater Antonio de Setin & Fratte Bernatdino de Setia.

D

g

h

i

k

l

m

Alia dæmonum vexatorum ſtre. pia.

37 Domina Margarita Angeli Jignoſi de Viterbio, eum de MCDXLVII habetet quamdam ejus filiam, ætatis annorum duodecim vel citca, quæ præ quodam timore per octo dies ita a ſpiritibus fuit vexata, ut loqnetatur dic noctuque tamquam fatua & fantaſtica, ad modum habentium in ſe malignos ſpiritus: quam ob contingentiam afflicta matet, prout etat dictæ B. Virginis Roſæ devotiſſima, illi bomiliter ejus filiam, ita dæmoniacam & dæmonum in ſa habentem, commendavit. Quo voto facto, inſtantiſſime pet ictum oculi ſana puellæ tediit mees, & prudentet locute eſt, uti prius conſneta fuetat loqui, nec de ceteto ſpititus teddit. Ite teſtificarut domina Merghatita *n*, & Lucretie ejus filie, & ejus pater *o*.

E

n

o

Mutus juſſu Sanctæ ad factum corpus detatus loquelam recepit.

38 Anno MCDXLIII Lodovicus puer, filius Tutii Angeli dalla Teja, contratæ S. Fauſtini, mutus, qui numquam loquutus fuerat; pro quo enm Egidia *p* quædam dicti puari avia patetna, Angiolellam Lucæ ſutoris de Viterbio, mulietem bonæ conditionis & vitæ, cum conſuluiſſet, quid faciendum; ſequenti nocte ambabus dictis mulieribus appatens pet viſionem B. Roſa, videbatur os ſnum ad os pueri muti apponere. Quæ mulieres a ſomno exeitatæ & viſiona, ſequenti mane pottaverunt puerum mutum ad beetum corpus præfatæ Roſæ, & cum appoſuiſſent os muti pueri ori Virginis præfatæ, ejus imploratne auxilium, ſtatim puet loqui inecpit perfecte & bene, præſentibus prædictis muliatibus, parentibus pueri & monialibus dicti monaſterii.

p

F

Oranti pro gemino filio matris apparem, utrumque ſanitati reſtituit.

39 Franciſcus quidam, filius dominæ Patrutiæ Paridia de Viterbio, dictæ nunc Antonii de Velctitano *q*, cum eſſet ætatis annorum novem, ob quamdam, quam paſſus aſt, infirmitatem, loqnelam perdidit; ita quod pet menſem integrum fuit mutus ſine loquala. Cui quidem Franeiſco erat germanus quidam nomine Jacobus, qui continno dormiendo ſemper ſtridebat: ex qua infirmitate vexatus fuerat per menſem cum dimidio. In quos duos puatculos Petrutia eorum mater dulciſſima, materna pietate eommota, non ſine ſingultibus, laerimis ac ſuſpitiis, noctu in lecto recommendavit ſe B. Roſæ, ut dignarctur ſibi ejus filios, mutum alterum, ſemimortuum* reſtituere. Cui panliſpet obdormienti in ſomno apparuit B. Roſa, in forma proot modo depingitur, dicens ci: Ne timeas, Petrutia devota mea, quia devotio tua metita eſt exaudiri. Ego enim ſum B. Roſa, quæ filios tuos libaravi. Quæ ſic axterrita, a dicto ſomno, & viſione excitata, vocavit Antonium ejus virum illi referens, quam habnetat viſionem. Demum quodam cingulo ſeu cordone B. Roſæ ſuſcepto, cum eo filios prædictos tetigit, quo facto, illo inſtanti

q

* *ſupple* altetum

A instanti apertæ ſunt arteriæ *v* dicti Franciſci, & locutus eſt inquiens: Mater vellem parum de piſce. Et alter Jacobus ita convaloit, quod alio ſecreto die e lecto ſanus ſurrexit, præſentibus dictis pareotibus & monialibus.

v

*Lapſu ex equo membris omnibus captus, *alii* La Volpe

40 Item quod de anno Domini MCDLI.. quidam Jacobus de Lagolpe * de Viterbio, admodum rector hoſpitalis Diſciplinatorum & Caritatis Viterbienſis, currens ſuper quodam equo prope Juſtitiam *f* extra muros Vitarbienſes fere per unum miliare, ex eo eccidit. Ex quo quidem caſuſen jactu effectus eſt artractus in omnibus membris ſuis, & cum nec pes, nec manus, ſunm officium parere* poſſet, jacuit in lecto per dies quadraginta *r* & ultra, in quo ſa volvere aut movere non poterat propter attractionem. Et demum com vix cum crocciis *s* ligneis paulatim ambularet, cognoſcens ſe ira ſtropiatum *w* & artractum, ejus mentem ad B. Roſam elevavit in die S. Clarę, menſe Auguſti, quo die cum dictis crocciis, licet cum ſumma difficultate, ſe contulit ad eccleſiam dictæ B. Roſæ, ubi ejus venerabile corpus quieſcit;

*i. e. facere

f

s

w

B

priſtinæ ſoſpitati reſtituitur.

41 Ubi cum maxima & ingenti lætymarum abundantia ſe ad tetram proſtravit, prope cappellam ſepulcri ipſius B. Virginis glorioſæ, ejus præſidium implorando: & tandem elevato jam corpore Chriſti, eum Miſſarum celebrarentur tunc ſolemnia, facta oratione prædicta, circumſpiciante populo ibidem exiſtente, ſanus inde ſurrexit & illæſus, referendo gratias omnipotenti Deo & ipſi glorioſæ Virgini. Qui in præſentiarum adhuc vivit liber & ſanus *x*, præſentibus reverendo Patre Magiſtro Johanne dn Tibure, Provincialis miniſtro Ordinis Minorum, Georgio Trombetta, monialibus, Joanne Cifarelle, Magiſtro Gentili, & Veronica uxore dicti Jacobi & pluribus aliis.

x

Alterum itidem contractum, apparentiæ pravia.

**i. e.* de rope

42 Anno inſuper MCDXXXIX quidam Palotii Nardus da Viterbio, parochiæ S. Petri della Roeca *, cum maximis doloribus corporis & torſionibus opprimereretur, & manibus ac pedibus quaſi eſſet artractus. Itaque ſe de uno loco ad alium movere non poterat aliquo pacto per ſe ipſum ſine alterius auxilio; cui, cum ſic torqueretur, apparuit præfata Roſa noctu, cujus ipſe ſemper fuerat devotiſſimus: quam quidem viſionem mane ſequenti conſiderans, & ſe converſus ad omnipotentem Deum & glorioſam Roſam, dixit: O glorioſa beata Roſa, adjuva me & libera ma ab hac gravi infirmitate, promittens eorpus ſuum* viſitare eum quadam imagine cerea. Qui in continenti miraculoſe, circumſpicientibus pluribus, ad priſtinam ſanitatem fuit reſtitutus, prout hodin ſanus eſt, & vivit cum ejus familia; præſentibus dominis monialibus.

C

* ejus

& infantem a gravi infirmitate ſanat.

43 Exiſtens Angela Benedicti Zello de Viterbio, jam infans, ex quadam graviſſima infirmitate tota deficeata eſt, in tantum, quod ex ejus corpore ei ſupervivera nihil apparebat, niſi ſpiritus; quam cum mater ejus glorioſæ virgini Roſæ prædictæ vovendo commiſiſſet, in corrinenti ſanata eſt *y*, præſenribus monialibus.

y

Puella nobilis contracti ex influxo caſu digitos, poſt emiſſum votum,

**i.* ne

44 Puellæ cuidam nomine Laurę, filiæ nobilis viri Laurentii da Caſtaldeoſibus, de Viterbio, dicti, & vulgariter de Monte alto, MCDLIV poſt dicti Laurentii ejus patris acerbam & crudelem mortem, quæ ſibi fato x dicitur potius, quam ob demerita contigiſſe, non* dicam noonullorum invidorum livore, præ timore exterritæ digiti omnes manuum debilirari ſunt & attracti, & prout vulgariter dicitur, agrancari *aa* in modom, quod neutra ejus manuum ſuum ſatis officium facere poterat, immo etiam ad os ponere nullo pacto valebat, ſed per alienas manus & bibere & comedere ſibi opus erat. Quæ puella, dum ſic infirmatetur, vovit ſe omnipotenti Deo & B. Roſæ, recipere ejus habitum, & tamquam monialis ſervire & vivere in ejus monaſterio, ſi contigerit ipſam liberari.

x

E

aa

tactum. quæ ſacrum corpus, utrique uſque manui ſum recepit.

45 Quo voto facto & enarrato monialibus dicti monaſterii, per mooiales præfaras ſibi & ejus juvenili ætati comparientes, ducta eſt ad ſacratum eorpus B. Roſæ: quo glorioſo corpora eum ejus attractis manibus accluſis digitis devotiſſime tacto, illico ibidem aſtantibus circumſpicientibus miraculoſe liberata fuit & eſt, & digiti omnes reducti ſunt ad priſtinam ſanitatem & convaletudinem *bb*. Præſentibus domina Margherit a abbatiſſa & nonnullis aliis monialibus, domino Priore eccleſiæ S. Barrholomæi de Viterbio eum pluribus conſanguineis & amici dictæ puellæ, prout eſt publica vox & fama Viterbii, & præſente Pacifico Bonalli *cc*, da Viterbio.

bb

cc

Duo alii ſimili infirmitate dd

46 Margarita Antonis Bonanni, do caſtro Bagnariæ *dd*, MCDXLIX cum haberet filiam quaſi fiecam, quæ nullo humano auxilio juvari poterat, recurrens tamen ad beatam Roſam, ipſam ſibi *præſentando, ſtatim liberata eſt, præſentibus monialibus.

dd

E

* *l.* illi liberati.

ee

47 Quidam inſuper Regnicola *ee* pedibus & manibus & univerſis aliis membris ſuis ita attractos erat, ficcus & debilitatus, quod nec pes, nec manus, nec aliquod aliud ejus membrum ſuum ſatis officium facere poterat. Cum veniſſet ad balneas Viterbienſes, ſed potius illuc deferri ſe feciſſet: nec vis medicinarum, nec balnearum ſibi quovis pacto prodeſſe poſſet, in hoſpitio, ſeu domo Thomæ caciatoris, ubi ipſe erat deboſpitatus, perſuaſo ſibi, ſeſe voveret B. Roſæ virgini da Viterbio: qui ſi devota id efficeret, ſitmiſſime exauditus a tanra infirmitate liberaretur; cum eidem devote ſupplicantibus gratia numquam claudatur gremium & clementia. Ad quas perſuaſiones & vnrba commotus ille Regnicola, orationes ſuas interpoſuit ad dictam Virginem: quibus emiſſis, paucis inde poſt horis in membro in membrum ſe manere incepit paulatim & in tantum, quod de brevi ad priſtinam reſtiturus eſt ſaoitatem. Et ſic ſanus & ſoſpes ex hoſpitio receſſit in partes ſuas, ubi* ductus venerat cum maxima anguſtia, gratia & meritis dictæ virginis Roſæ glorioſæ. Ita reſtificatur dictus Tomas *ff*.

ee

F

* *forte* unde

ff

ANNOTATA.

a De caſtro Jovi *dicitur a citanda Catharina Jacobi Gemini; a Coretino vero* Giova *vocatur: veroſimiliter eſt illud, quod in tabulis F. De Wit* Giovi *notatur, tribus circiter milliaribus Germanicis trans Tiberim diſtans Viterbio.*

b *Verba Italica ſic reddes Latine*: Eſtne illud ciogulum? *Quaſi diceret: ubi eſt cingulum, quod in mei honorem geſtare promiſerat?*

c *Rem totam illa ipſa ſua teſtimonio confirmavit: audi Proceſſum.* Franciſca Angeli Domiaei de Jovi, teſtis inducta, producta, cirata, relata, jurata & diligenter examinata ſuper dicto terriodecimo miraculo, ſuo juramento taſificando dixit, in omnibus & peromoia vera eſſe contenta in eo, prout ſuperior raſificata eſt dicta Caterina (*cujus verba mox dabimus.*) Interrogata in cauſa ſcientiæ dixit. Quia interfuit & paſſa

Ex Processu.

passa est prædicta: quando vexata fuit a dicto dæmone, & quando apparuit ei B. Rosa, & quando liberata est per expulsionem dicti nigri &c.

d *Libet hujus oculatæ testis in Processu relatum responsum hic exhibere; est autem hujusmodi:* Item dixit, quod jam (*abhinc*) octo annis vel circa, quædam Francisca, uxor Angeli Dominici de castro Jovi, contratæ S. Matei, dæmoniaca, cum infinitas fatuitates faceret; linguam sibi interdum acerrime mordendo & pro majori parte temporis muta. Itaque cum una vice numquam fuisset loquuta per tres vel quatuor dies, in plurium præsentia locuta est dicens; Tu es beata Rosa, cujus semper fuit devotissima: miserere mei; & ego in tuam commemorationem semper portabo tuum cingulum. Quæ cum interrogarent eam, quidnam esset, (*id est significarent*) dicta verba; respondit, quod B. Rosa apparuit sibi cum vestitu deaureato, & dixerat ei; Cognoscis me? Quod B. Rosa respondit ei, prout dæmoniaca testificabatur, per hæc verba videlicet: Ne timeas, quia modo liberereis*; & statim in plurium præsentia via prolatis dictis verbis, exivit de ore dictæ dæmoniacæ certum quid nigrum in forma quadrupedis. Et sic surrexit dæmoniaca tunc sana & libera, quæ per tantum tempus dæmonium in se passa, loquelam amiserat, & accessit cum magna devotione ad dictam ecclesiam. Quæ tamen cum multis revolutis diebus post recuperationem sanitatis, dictum cingulum dimitteret, de nocte obdormieoti ei apparuit præfata B. Rosa, tedarguens eam de cingulo, quod non portaverat, prout ipsa postea retulit. Interrogata in causa scientiæ dixit: Quia prædicta vidit & præsens fuit, & audivit singula singulis referendo, & quod cognovit ipsam fanæ mentis & bene loquentem, antequam haberet in se dæmonium: & deinde qui a vidit & cognovit ipsam fatoam & mutam, & fuit præsens, quando ex gratia & virtute dictæ B. Rosæ liberata est &c. *Consonant reliquorum testimonia, quibus brevitatis gratia, refocendis superfedeo.*

B *l. liberaberis

e *An nomen proprium sit, an opificii, divinare non possum: si prostremum; forte acupictorem significat*: Bastare *enim, trite Cangio in Glossario, est* acu pingere.

C f Grata, *vox Italica, Latine* clathri: *forte iidem sunt, de quibus Papebrochius in Comment. num.* 50.

g *Lotura manuum, quæ saepius in Processu recurrit, erat aqua, qua sacri corporis manus a monialibus abluebantur, ut in præsentissimum malorum remedium adhiberetur.*

h *Annulis digitos ornatos habuisse, jam vidimus in Comment. num.* 51.

i *Quod ipsum coepue ruosculari coactus fuerit, testatus est ipse F. Andreas: forte annulum digito adhærentem osculari debuit.*

k *Italica dicta sit venia:* Adjuvate me; volo genuflectere.

l *Operæ pretium judicavi ipsius testimonium hic describere*: Ftatet Andreas Sclavus Ordinis Minorum, testis citatus, relatus, juratus, & diligeotet examinatus super septo articulo & super decimo quarto miraculo, dixit suo juramento, vera esse contenta in eo. Interrogatus in causa scientiæ, dixit: Quia cum ipse decem annis ejiciter vexarus esset a dæmonibus, ira quod crebeeeime in mente superveniebant sibi certa signa, propter quæ cogebatur torquere manibus bracchia, & pedes & faciem, & fantastice loquebatur. Qui tamen cum multis inde revolutis annis veniisset Viterbium, & per ejus socium duci vellet ad corpus B. Rosæ, tunc demum ita vexabatur a præfatis dæmonibus, ut nullo pacto posset illuc etiam invitus duci. Ductus tandem per violentiam, & ligatus ad setramenta innxa in cappello dictæ B. Rosæ, ultra modum angustiabatur... * idem dissolvi: cui cum dicerent quod non prius non * solveretur, quam dictum corpus dimitteret (loquebantur enim dæmones per ejus*, & perfecte in Latino dicebar, cum esset idiora) & tesponderant, quod non poterant dimittere corpus Fratris Andreæ, cumessent socii septem in dicto corpore: sequenti tamen die pollicebantur illum libeeum dimittere. Et sicur relassatus * dictus Frarer Andreas; insequenti nocte obdormienti apparuit B. Rosa in somnis dicens ei: Ne timeas, quis jam es libeeatus (*id est, in proximo est ut libereris.*) Adveniente tamen die iterum ductus per vim ante corpus dictæ B. virginis gloriosæ Rosæ, & ibidem iterum ligatus, plures fatuitates fecit, de quibus particularitet ipse non recordatur, nisi quod videtur sibi, quod tunc premeretur multis angustiis, & quod lingua abscinderetur sibi. Tandem cum per violentiam cohactus soit dictum cutpus deosculati, tanquam mortuus eccidit, & quod visum est sibi, quod ex ejus ore exiret certum quid. Et quod ex illo in posterum, ubi tunc sanus fuerexit, numquam inquietatus fuit a præfatis dæmonibus &c.

* *deest vox, pura cogabat* * *non exhibuit* * *supplevi*

* *forte* sic *sit relaxatus*

m *Hic, uti & reliqui citati, testes oculati fuere.*

n *Mater sanatæ Lucretiæ.*

o *Nicolaus Naunis, patria Viterbiensis dicitur in sua testificatione.*

p *Egidia Tutii dela Toja, quæ præfatum mutam apud se educaverat, ut ipsa testata est.*

q *In suo testimonio vocatur* Domina Petrotia, Antonii de Castro Valentano. *Est autem* Valentano, *Latine* Varentauum *oppidum Italiæ in Patrimonio S. Petri prope lacum Volsinionsem, teste Baudrando.*

r Arteriæ *legendum puto. Pereo* arteria *hic figulficare videtur, non venam vitalem, sed guttur seu gurgulioaem, cujus etiam significationis est apud Italos, & hanc ees ipsa hoc loco exigit.*

D

E

F

s *Id est, locum plectendis reis, vel eorum dem cadaveribus suspendendis destinatum. Tropica locutio est, translata appellatione a virtute, quæ in sceleratos animadvertit, ad locum supplicii.*

t Pet dies triginta & ultra, *habetur in ipsius Jacobi testificatione.*

u *Ruesus Italizat.* Croccia *Latine est fulcrum.*

vv Stroppiato *Italis, Latine* mancus *aut* membro aliquo capeus.

x *Imo beneficium ipso juratus luculentes testatus est.*

y *Ita trslatum reliquerunt præfata Angela, ejusque mater.*

z *Casum intelligo, vel potius providentia permissionem.*

aa *Ab Italico* aggranchiate, *quod de digitis dicitur, dum ex frigore aut nervorum convulsione contrahuntur.*

bb *Voti rea Laura flevit promissa, ut patet ex Processu, quo inter reliqua ipsius monasterii sanctimonialium testimonia sic legitur:* Soror Laura, Laurentii olim de Monte alto, dicti monasterii monialis, altera testis citata, relata, juratata

A cata & diligenter examinata ſupeꝛ vigeſimo primo miraculo in ejus perſonam collato, ſua juramento teſtificaedo dixit, vera eſſe contenta in eo. Interrogata in cauſa ſcientiæ dixit, quod vidit & præſens fuit & dictam gratiam ac miraculum in ſe ipſam ſuſcipere meruit eſt, cujus miraculi ac ſuſceptæ gratiæ devotione præfatum monaſterium ingreſſa eſt.

ee *Cognatum prædictæ Laureæ ſe dicit de ſua teſtimonio, tamquæ apud ſe habitaſſe, dum hæc contingerent.*

dd *Balneoregium Etruriæ civitas eſt in ditione Eccleſiæ.*

ee *Ex regno Apuliæ dicitur in teſtimonio Thomæ Caciatori.*

ff *Luculenter ſane hoc beneficium confirmavit, uti etiam Franciſco Thomæ, & Nicolaus Thomæ filius.*

CAPUT III.

B *Varia ulcera ac apoſtemata ſublata : vinCli ergaſtulis exempti ; morbus comitialis curatus ; peſtis a pluribus depulſa.*

Mulier a perſiculoſa fiſtula liberatur : a

ANno Domini MCDLIt mulier quædam, nuncupata Caterina Paoli Vanuelli, de Viterbio, peſtilentiali morbo, ſeu fiſtula *a* vexabatur in tibie, in tantum quod quaſi ad mortem videbatur reducta, nec recta ulterius ſtare poterat. Humanu omni auxilio deſtituta & medicorum, ſe convertit ad omnipotentem Deum & gloriosem virginem Roſam; promittens, ſe pur annam continuum ejus cordulam ſupra ſe portaturam, ſi a tanta peſte contingeret ipſam liberari. Quo votu facto, ita ſana facta eſt & libera, quod vix ſignum apecturæ & cicatricis in ce appareret *b*.

b

C *puellatribus apoſtematibus in facie.*

49 Item, quomodo ſub annis Domini MCDXXX quædam puella, nomine Angele, filia Johannis Tomæ Magiſtri Jeronimi, de Viterbio, parrocchiæ ſancti Mattiæ, cum tribus peſtiferis apoſtematibus in facie prope auriculam opprime, reter; anguſtiana, nn ex apoſtematibus præfatis facies remaneret deturpata & ſignata, propter ipſarum apoſtematum exſuras & citatrices, domina Audieotia ejus genitrix dubitans dn prædictis, mentem ejus ad ſummem Deum & gloriosam Roſam convertit, devotiſſime ſupplicans, ut ejus precibus & meritis & intereſſionibus en apoſtumatibus præfatis nihil ſigni aut cicatricis in facie dictæ ejus filiæ remaneret, & illa ſupra caput ægrotantis præfatæ poneret, aut in loco, ubi propter ipſorum apoſtemaeum incisiones facies Angelæ prælibatæ non veniret deturpate. Quibus precibus ſic noctu factis & emiſſis, apparuit ſequenti mane, ejus preces jam exaudiras per B. Roſam, itaque dicta apoſtemata evanuiata ſunt evidenter de loco prope auriculam, ubi erant, ad caput, & ſic puella præfata precibus B. Roſæ fuit & eſt liberata abſque aliquo nocumento, aut deturpatione faciei; quæ hodie etiam nupta vivit cum ejus familia *c*.

c

et alia duæ fiſtulæ,

50 Melior quædam, Filippa Jacoba nomine, filia Angilelli, de Sutrio, per octo annos contenos fiſtulas in tibia dextra paſſa fuerat, in qua decem & octo horribiliſſimæ apparuerant; Procedente medicorum aliquis has peſtiferas & terribiles plagas poterat curare, licet ſecum habuiſſet ad hujuſmodi morbi curam continen duos ſollempnes medicos, ujus conſanguineos: omni tamun humano auxilio prorſus erat deſtituta. Quæ quidem mulier infirma, poſtquam mortalia vidit teutamenta nihil, nihil artes poſſe medentum, auxillum cæleſte petens, ſub MCDLI genuflexa devotiſſime eum plurima lacrymarum babundantia, plagis diſcoopertis, ſe glorioſæ virgini B. Roſæ recommiſit, vovens, ſi liberaretur, ſe ejus monaſterium ingreſſuram, & continuo monialis * & ejus ſerva vivere. Quo voto ſic celebreto & precibus ita expoſitis, meruit exaudiri a glorioſa Roſa, ita et ſubito per parum ſparii ſanaretur a tante plagarum horribilitate miraculoſu, a qea per octo ſuperiores annos maen medicorum ſanari non poterat; quæ hodia devote vivit in monaſterio prælibato *d*.

Ex

Procedente caſſu,

** l. monialem ... lervam*

d

In tibiis efſtiſta ſanantur.

E 51 Antonia, uxor Petri Angeli, de Viterbio, MCDLI habens fiſtulam in tibia, qeæ unmquam ſanari potuit, facto voto B. Roſæ de celebranda Miſſa, ſanatur præſentibus monialibus *e*.

e

Male guturis,

52 Anno MCDL mulier quædam, eomien Franciſca, exor Johannis Spolglie, de Viterbio, cnetratæ S. Petri, apoſtemata in gutture, in tantum, quod nihil poterat inglutire, & jam in anſremis conſtituta erat*, precibus in ipſius gloſæ Roſæ præfatæ *, a prædicto morbo miraculoſe liberata fuit & eſt. Mulier quædam, comine Gerouima Mancini, dn Chia *f*, uxor Johannis de Baſſano, MCDLII eum pateretur en gutture ea quodam ibidem nato ulcere, facta voto de portando aeciuctam cordulam B. Roſæ, poſt triduum ſanata eſt.

** adde cum ſuppla honorem fuſis*

f

periculoſa ulcera

53 Cum mulier quædam Viterbienſis ſub MCDXLIX graviter pateretur in tibia certa ulcera in modum apoſtemarum, & inciſuram timeret quam medici prædicebant ſibi; & adfirmabant neceſſariam ad ulceris præfati & infirmitatis curationem; nec aliter inde ſe evaſuram; eum maxima devotiou lacrymando, vovit ſe B. Roſæ præfatæ, ut ejus ſanctis meritis & precibus dignaretur intercedere ad Jeſum Chriſtum, & ſibi gratiam faceru, ut a tali infirmitate liberaretur, ne ipſam oporteret deveníre ad dicti ulceris ſee apoſtematis inciſuram. Quibus precibus & voto ſic emiſſis, illico e dicta ejus infirmitate & ulcere eſt penitus ſanata, eum ux oculorum ictu illo inſtanti crepuerit ulcua, via finito verbo; præſentibus Joanne Petri Parmæ *g*, Petrucio Butii & Petro Dominici de Viterbio, cnutratæ S. Marci.

F

et apoſtema abeſcia. h

54 Cuidam etiam Giannæ Dominici, de Monte Leone *h*, ex apoſtemate in mammilla ejus graviſſime ægrotanti & infirmæ, noctu in ſomnis apparuit B. Roſa, cui cum magna affectione dedita erat, ei dicens: Ne timeas, filia mea, recommitte te mihi: quoniam & ego te liberabo. Quæ adhuc obdormiens, ſe illi recommiſit cum ea, qua potuit, reverentia & devotione. Inde non multo poſt a ſomun excitata comparet apoſtema, prout in ſomnis habuerat*, quod crepuerat, & ſe ad ſanitatem priſtinam reſtitutam meritis dictæ B. Roſæ virginis, prout eadem Gianna teſtificatur.

** i.e. ſanavit*

55 Matthæus Sciacchie, de Caſtro Vitorchiano, cum ſub annis Domini MCDXLIV ex quadam

fiſtula

EX PROCESSU. *Tibia, brevi re ſecanda, applicato ſenſim cingulo, vigori priſtino reddituri.*

fiſtula ſeu apoſtomate pes ejus in tantum marcidus & purridus factus eſſet, quod a medicis omnino ſecari debere dijudicaretur, ſi mortem inde volebat evadere, & depotato die ad illum ſecundum per magiſtrum Gentilem de Viterbio, eam una dierum illum acceſſiſſet Julianus de Tuſcanella, vulgariter dictus Juliano Dellorio-lo, habitator Viterbii, contractæ S. Simeonis, & illi infirmo miraculum in ejus perſonam ſuſceptum de febre recitaſſet virtute cujuſdam cinguli, eum quo corpus B. Roſæ tactum fuerat, in tantam devenit infirmus devotionem, ut meritus fuerit a tanta glorioſa Virgine exaudiri in tantum, quod extenſo ſibi dicto cingulo per Julianum præfatum, & ſibi accincto, ubi pes marcidus de brevi juxta medicorum judicia ſecari debebat, ex meritis dictæ Virginis, per dicti cinguli tactum, ſanatus eſt. Id teſtatur præfatus Julianus *i* & domina Franciſca monialis.

i

Detento in carcere apparet, libertatem ſpondet & procurat.

k

l

B

56 Item eum quidam Uginus Albanenſis, ſtipendiarius *k* & ſocius ſtrenui viri Angeli Roneoni, de anno Domini MCDXLII, de mandato reverendi patris domini Johannis de Reate, apoſtolici prothonotarii, tunc gubernationis *l* provinciæ Patrimonii, in carceribus Viterbii arctiſſime ligatos detineretur, & ipſe celebrem famam ipſius glorioſæ Virginis audiret; ejus auxilium cum maxima devotione invocavit, ut a dictis carceribus ipſum eximeret & liberaret, promittens, in futurum ejus venerabile corpus viſitare & illi continuo devotionem & reverentiam devotiſſime exhibere. Cui ſequenti nocte eadem glorioſa Virgo apparuit, & propriis manibus ejus perſonam capiens, dixit ei: Ne timeas, quia te per totum iter dueam & liberabo, & craſtino mane exibis. Et die jam elateſcente, precibus & meritis ipſius glorioſæ Virginis e dictis carceribus exivit & liberatus fuit *m*. Qui ut beneficii acceptι memor eſſet, ejus venerabile corpus viſitavit juxta promiſſa. Quod miraculum, præſentibus domina Franciſca, dicti monaſterii moniali, Colella de Cavaza, Lallo de Monte Politiano *n* ſtipendiariis tunc præfati Roneoni, & Fratre Eraſmo Ordinis Minorum, qui de dicto miraculo memoriam fecit per ejus ſcripturam, publice coarravit, præſentibus monialibus.

m

n

C

Monacho innocenti coram judicibus ſuccurrit, & liberat.

o

p

57 Anno etiam Domini MCDL, cum quidam Guilielmus nomine de Buſſioetura, diœceſis Arelatenſis *o*, monachus monaſterii Montis majoris *p* & Prior de Vembreno, hoſpitarotur Romæ prope caſtrum S. Angeli, & peregrini quidam fuiſſent expoliati a nonnullis latrunculis, captus fuit pes officiales prælibatus clericus, prætextu dicti furti. Qui ubi ductus fuit ad torturam, ut torquaretur, licet innocens eſſet, omni ſpe deſtitutus, genoflexus ſe projecit ad carram, ejus mentem elevans ad ſummum Deum & B. glorioſam Roſam, alta voce exclamans ſic: O beata Roſa, ſi vera ſunt, quæ de te dicuntur & prædicantur, adjuva me in tanto periculo conſtitutum. Quibus dictis, terriri officiales nullum proſus aliud verbum ei dixerunt, ſed ſtatim exemerunt dictum clericum e carceribus & liberatus ſic receſſit.

. ſinique detento comp edes ac carcerem aperiri q

58 Quidam Juvenalis de Naraea *q*, eum in caſeeribus & in compedibus arctiſſime detineretur ob calumniam quamdam, ſibi falſo objectam, eum magna contritione animi ac devotioue humillime commeodavit B. virgini Roſæ, ut, ſicut falſo calumniatus ibidem detentus erat, ejus meritis dignaretur oſtendare, qnod idem miraculoſe exiret, ne magis prodeſſet falſo accuſandi iniqnitas & iojuſtitia, quam ſibi profutura eſſet pura veritas & juſtitia. Quibus votis ita emiſſis, illico miraculoſe obſerati compedes aperti ſunt, & portæ carceris earcerato patuerunt & ultro aperiæ ſunt, donec libere axivis. Et ſic de manibus eorum, qui ipſum falſo detinebant, ex meritis dictæ B. Roſæ virginis ſe exemit *r*.

D

r

morbo contractalaborantem ſanat.

ſ

59 Galiana quædam puella, filia Petri de Urbe veteri *ſ*, habitatoris Viterbii, MCDLII, & menſe Auguſti, morbo caduco vulgariter ſic dicto vexabatur. Quæ eum ſemel ex dicto morbo tacta, in terram cecidiſſet, mulier dicta Simonetta Bartolomei Jutii de Viterbio, videns eam ſic proſtraram in terram & jacentem, & attonita, mota animi compaſſione pro ipſa oravit ad B. Raſam, genuflexa dicens: O glorioſa B. Roſa, ſi iſta puella ab infirmitate hac liberabitur, cum ea ſemel viſitabo ſacratiſſimum corpus tuum. Quibus verbis ſic dictis, immediate ſurrexit puella, & in illa hora a dicta infirmitate ſanata eſt.

Peſtilenti febre ad extrema deducta, invocata, Sancta exemplo convalet. ſcut.

t. e gutatim

60 Item quod de anno MCDXLIX & menſe Julii, quædam mulier, nomine Angela, filia Dominici Sardi, de Viterbio, cum affligeretur morbo peſtifero in pluribus locis ſuæ perſonæ eum febre peſtilentiali, in tantum, quod nec comedere, nec aliquid etiam ſtillatum * poterat deglutire: de enjus vita enm nulla ſpes ſupereſſet ulterius: ob quam quidem graviſſimam infirmitatem, licet loqui non poſſet, mentem ejus ad ſummum Deum & glorioſam Virginem præfatam cum magna devotione elevavit, eius auxilium invocando. In continenti miraculoſe, meritis ac preeibus glorioſæ Virginis præfatæ, a dicta infirmitate & peſtifera febre fuit & eſt liberata, prout eſt etiam teſtificata Antonia eius mater.

E

Alia ſimile ſue offerta, epota aqua, qua Roſa manus abluta fuerant, forte adendum, tuberibus & in

t

61 Item quod currentibus annis Domini MCDXLVIII, & menſe Julii, quædam Angelina, filia Tutii Lorenzetri, de Viterbio, eum peſtifero morbo, videlicet duobus * inguinibus & uno in brachio, graviter infirmaretur. Itaque omnia ſigna in ea mortem ſibi initiari videbantur; præſertim cum per totum eius corpus ſigna, quæ vulgariter lenticulæ *t* cognominantur, apparuiſſant, in tantum, quod de eius vita deſperarum erat unieniqne. Quam quidem Aogelinam, ſic morti vieinam & propinquam, domina Ludovica eius mater, ex voto præambulo facto Deo & B. Roſæ, deferri feeit ad eiuſdem virginis Roſæ ſepulerum: & lotis manibus dictæ glorioſæ virginis Roſæ enm aqua, eam potandam dedit infirmæ puellæ: quam cum ebibit, in continenti fuit & eſt ſanata. Quæ admodum etiam continuo contendit eum Lodoviea eius genitrice, ſe intraturam monaſterium dictæ glorioſæ virginis Roſæ, cum ab ea ſalutem receperit. Præſentibus domina Ludoviea eius matre *u* & Petrucia Bartolomei, Antonio idem aſſerente, & domina Franciſca moniali, contractæ S. Mariæ in Podio, & præſente Turio Loranzetti eius patre.

F

u

alius applicato in feſta parti cingulo, Latine

62 Anno Domini MCDXLIX Menicus, filius magiſtri Angeli Sellarii, cum eſſet peſtifero morbo in coſeia * graviſſime oppreſſus & quaſi in tranſitu conſtitutus, Paulina eius mater aoi madvertens, filium ab hac vita quaſi prorſus deſtitutum, devotiſſime preces omnipotenti Deo & ſemore glorioſæ Roſæ effudit pro ſaluta & liberatioue ſui filii. Quo voto facto, nocte ſequenti apparuit ſibi dicta glorioſa Virgo eum quadam cordula, qnæ videbatur ſibi apponi per eam in loco, ubi morbus erat peſtifer, videlicet in ſibia ipſius puori ſic ægrotantis: ex qua appoſitione &

tactu

A tactu videbatur ſibi ad ſanitatem redire & liberari a dicta peſtilentia & infirmitate. Poſt quam quidem viſionem ſequenti mane dictus puer ſic ægrotans & infirmus, ſanus & liber ab omni ejus epidimiæ infirmitate precibus B. Roſæ præfatæ factus eſt,

alia omiſſo voto ingrediendi monaſterium ſanatur.

63 Item quomodo ſub annis Domini & M prædicto *w* & meoſe Julii, Angela filia Benedicti Zello, de Viterbio, parocchiæ S. Jacobi, dum morbo peſtiſero graviter infirmaretur & quaſi in traoſitu conſtituta *cum jam ſigna mortis in ea

w *ſupple ciet,*

apparerent, quæ vulgariter lenticulæ eogoominantur; Franciſca, dictæ puellæ mater ſic deſtitutæ & ſemimortuæ, ipſam vovit glorioſæ Virgini præfatæ, quod, ſi contingeret liberari, quam primum perveniſſet ad quartum decimum annum, ingrederetur religionem dicti monaſterii. Quo voto ſic eelebiato, miraculoſe dicta puella ſanata eſt ab infirmitate prælibata . . . *u*.

u *Simile beneficium mater ſuo filio impetrat.*

64 Anno Domini MCDLIV, cum puer quidam, annorum quatuordecim, nomine Nicolaus Petri Hiſpani, habitatoris Viterbii, contratæ S. Steſani, gravitet infirmaretur ex peſtileotiali pontura *y*, & in die feſtivitatis S. Johannis Euangeliſtæ, de menſe Decembris, ita graviter laboraret, ut a medicis omnibus derelinqueretur, moriturus quod eſſet adjudicatus; adſumptus eſt a matre ejus Perna per deſperationem, ut ſuper ejus bracchiis moriretur, cum vivere vix per horam crederetur ab omnibus, dicente: Volo, quod filius meus moriatur in manibus meis. Ante cujus os cum per dictam Pernam ejus marrem eandela beoedicta retioeretur aceeoſa, prælibata Perna materoa caritate mota & affectu, lacrymando pro ejus ſalute oravit B. Roſam: in qua oratiooe & verbis auditus fuit fooua eampaoarum eccleſiæ prælibatæ Roſæ pulſantium; ad quarum ſooum inquit: O glorioſa ſancta Roſa, hanc mihi gratiam faeere digneris, ut cogooſcam, oumquid filius meus vivat, vel mortuus ſit. Quid dictis, illieo oculum unum parum aperuit: quod advertens mater prædicta inquit: Fili mi, reeommitte te Deo & B. Roſæ. Qui puer ita infirmus cum ad vocem matris dixiſſet: O glorioſa beata Roſa, tibi me recommitto, obdormira cœpit paululum quaſi per horam, & iode e ſomoo expergefactus, inquit: Ego liberatus ſum, mediante interceſſione B. Roſæ beneditæ; & inde ejus ſanctum eorpus viſitavit cum quadam imagine eerea, habita recoovaleſcentia præſente patre, ejus viro, & pluribus aliis, de quibus non tecotdatur.

B

C

ANNOTATA.

a Fiſtula *tumoris ſeu ulceris ſpecies eſt, ſive ut habet Gorræus in Definitionibus medicis*, Sinus anguſtus, oblongus, ealloſus .. os habens, aui cicatrix obduci oequit, per quod humor certis temporibus teouia exeeroitur.

b *Miraculum hoc ipſa Catharina jurejurando teſtatur in Proceſſu.*

c *Imo etiam rem totam una cum parentibus ſuis coram delegatis in hac cauſa juridico teſtimonio confirmavit.*

d *Teſtimonium ipſius Philippe accipe:* Soror Filippa Jacoba da Sutrio, monialis dicti monaſterii, alrera teſtis eitata, relata, jurata & diligenter examinata . . . ſuo juramento dixit, qualitet ipſa fuit ex tot fiſtulis & plagis infirmata, & per invoeationem dictæ virginis Roſæ liberata eſt, prout in dicto miraculo continetur.

e *Rem ita ſe habere teſtatæ ſunt ipſa Antonia, Margareta Petrutii abbatiſſa & moniales S. Roſæ, quæ tamen moniales ac abbatiſſa præſenter non fuerunt, cum miraculum impetratum eſt, ſed tantum id ab Antonia narrari audiverunt.* EXPEDITIO CESSU.

f De caſtro Chiæ *dicitur in præfatæ Franciſcæ teſtimonio. Caſtrum iſtud mihi ignotum eſt.*

g *Verba ejus accipe: Item* dixit (*Petrus Parmæ*) quod octo anni vel circa, (*ſint*) eum quædam mulier Viterbienſis infirmaretur eertis ulceribus ſive apoſtematibus in tibia, dubitans, oe illa ineiderentur juxta medicorum judicium, ſe devota commeodavit B. Roſæ: quibus preeibus emiſſis, en ictu oculorum crepuetunt ulcera & ſanata eſt a dictis apoſtematibus. Ioterrogatus in cauſa ſeientiæ dixit. Quia ipſe vidit & præſens fuit. *Totidem fere verbis idem aſſerit Petrutius Batil item oculatus teſtis: ſed in teſtimonio Petri Dominici nihil de eo reperio, quia ſcilicet non fuerat hac ſuper re interrogatus; fuiſſe enim illum præſentem, cum prædicta mulier ſanaretur, affirmat etiam præfatus Petrutius.*

h *Geminam urbem* Monte Leone *aſſignat Baudrandus in Geographia. Alitea Latine* Vibo & Vibo Valentia *urbr regni Neapolitani eſt in Calabriæ ulterioris provincia ſita. Alia* Mutuſeæ & Trebula *dicta, caſtrum provinciæ Sabinæ eſt in ditione Eccleſiæ, duobus circiter milliaribus Germanicis diſtans Reate, ſecundum tabulas Frederici De Wit.* E

i *Operæ pretium videtur juridicam depoſitionem Juliani hic producere*: Cum quidam Matthæus Scbiacchie, de Caſtro Vitorchiano, ductus eſſet Viterbium en eo, quia judieio medicorum pes ejus ſecari debebat, cum mareidus eſſet & quaſi ex putrefactinne cooſumptus, cum aliter evadere oon poſſet, cum dicti medici ita aſſerebaot. Cum tamen io die deputato ad ſecandum dictum pedem eooveniſſet illuc præfatus Julianus, ad eum viſitandum, & medici præpararent ferramenta & alia neceſſaria; exterritus dictus Matthæus io firmus pro futuro dolore, convertens ſe ad Juliaonm præfatum, ipſum rogavit ſub fide comparernitatis, qua ab eo poſſeit ne permitteret ſibi ſecari dictum pedem. Qui Julianus cum id ſibi pollieitus eſſet, dixit quod recommitteret ſe dictæ B. Roſæ, tecitans illi miraculum, quod in ſua perſona foſceperat virtute illius einguli, & qualitet ipſe fuerat tot vieibus liberatus a febre. Ad eujus verba converſus infirmus, cum magna devotiooe & multis laerymis ſe eommenda vit B. Roſæ, & aeeinxit ſe dicto eingulo: vovens ſe præfatæ Roſæ Quo facto, ſtatim pes, qui per medicos ſecari oon potuerat (*prohibente ſcilicet Juliano*) incepit coovaleſeere, itaque de brevi fuit reſtitutus ſanitati, meritis & iotereeſſiooibus B. Roſæ prædictæ. Interrogatus io eauſa ſcientiæ, reſpondit: Quia vidit prædicta & præſens fuit. *Huic prorſus ſimilis eſt magiſtri Gentilis chirurgi oculati etiam teſtis depoſitio.* F

k *OEconomus ſeu procurator penus vocatur a Coretino, Rinaldo ac Giannello. Albanenſis dicitur ab Albano Campaniæ Romanæ oppido.*

l *Qui ſcilicet tamquam Prolegatus ſummi Pontificis quoad politicum & civile regimen, provinciæ Patrimonii præſidebat.*

m *Aliter prorſus beneficium hoc narrant Coretinus, Rinaldus & Giannellus. Poſteriorem pro reliqua audiamus. S. Roſam Ugino in carcere appaeentem & in hunc modum loquentem induxit:*

EX PROCESSU.

cit. Ne timeas, Ugine: namque ego dux & pattona adaro in judicio; in cujus confirmatione nam dimitteris a carcere die craſtino. Reddito die inter interrogationum tricas tam ſagax & acuta dux fuit Ugino Roſa, ut ejus explicata innocentia, ſine ulla mora miſſus factus ſit.

n *Urbs parva Hetruriæ in agro Senenſi epiſcopalis eſt.*

o *In Gallia Narbonenſi. Diœceſeos metropolis Arelate eſt urbs antiquiſſima ad ripam Rhodani ſita.*

p *Hallucinantur Giannellus dum lib. 2, cap. 20, monaſterium hoc in Mauliana urbe collocat: hallucinatur, inquam; nam monaſterium* Montia majoris *ſitum eſt prope Arelatum, at in tabula geographica Diœceſis Arelatenſis edita a Dionyſio Sammarthano Galliæ Chriſtianæ tom. 1, ante col. 513 videre eſt. Ejuſdem monaſterii extra muros Arelatenſes meminit Mabillonius Annal. Benedict. tom. 1, pag. 128.*

q *Narnia urbe eſt epiſcopalis in Umbria ſub ditione Pontificis.*

r *Prodigium hoc confirmat Margarita Petru-*
B *tii abbatiſſa ex conſtanti traditione: ac dein ſubjangit*; Prour demonſtrant pictutæ in hujuſmodi miraculi memoriam tunc temporis defectipræ & depictæ in quadam antiquiſſima caſſa monaſterii præfati, quæ omnibus illam videre volentibus oſtenditur.

f Otvicto *incolit, urbi Italiæ, ſita in provincia Patrimonii, caput agri Urbevetani.*

t *Id eſt lentigines ſive maculæ.*

u *En tibi matris teſtimonium*: Domina Ludoviea Tutii Lorenzerti, de Viterbio, teſtis citata, relata, jurata & diligenter examinata ſuper trigeſimo octavo miraculo, ſuo juramento dixit, vera eſſe contenta in eo. Interrogata in cauſa ſcientiæ dixit: Quia vidit & præſens fuit quando Angalina ejus filia ex pluribus paſtiferis ſignis mortui, judicio medicorum, & prout omnes qui eam videbant, exiſtimate potetant, adjudicata erat: quæ tamen præcedente devotione, quam ipſa teſtis habebat & ſemper habuit in B. Roſam, ducta eſt ad ejus monaſterium & ibi bibit de aqua, cum qua erant loræ manus dictæ Virginia, & pollicita eſt, ſe ejus monaſterium ingreſſuram, ex tunc puella ad
C lo poſt priſtinæ ſanitati eſt reſtituta.

vv *Vitioſa loquendi modo indicatur annus* 1449, *ut patet ex ipſius Angelæ, ejuſque matris Franciſcæ Benedicti, teſtimonio miraculum prædictum confirmante.*

x *Quid ſibi puella illa velint ignoro: forte characteres ab amanuenſi legi non potuerunt.*

y *Italica non hic paſtiferum carbunculum denotare videtur.*

CAPUT IV.

Peſte infecti, febricitantes, phthiſici, leproſi, aliique agri ſanati.

Puer alter a peſte,

JOhannes Griſoſtomus puer, filius Chriſtophori Bartolomei, alias Boccaſrulla, de Viterbio, contratæ S. Mariæ in Podio, amorbatus eo morbo, qui anguinalia *a* dicitur, jam in
a extremis erat conſtitutus MCDLI. Quem Franciſca ejus mater vovens B. Roſæ, dixit: O D glorioſa beata Roſa, ad te recurro: tamquam tua devota minima, & hunc unum filium tibi commendo: quibus dictis, ſanatus eſt puer.

66 Anno MCDXLI puer quidam, ætatis ſedecim menſium, filius Chriſtofori Bartholomei Boccaſtolla, contratæ S. Mariæ in Podio, cum infirmaretur eo morbo, qui dicitur Groſſum in gutture *b*; ejus pueri mater ad Deum & B. Roſam converſa, inquit: Si filium meum, glorioſa Roſa, liberabis, corpus tuum ſacratum per menſem integrum viſitabo. Quo voto facto, puer a tanto periculo liber eſt factus. *alter a gravi gutturis malo ſanatus.* *b*

67 Anno inſuper Domini MCDLI, XXVIII menſis Octobris, cum mulier quædam, dicta domina Agnes Matiotti Matercha, de caſtro Maleano *c*, ætatis ſuæ viginti annorum quatuor vel circa, graviſſima infirmaretur eo morbo, qui vulgatitet dicitur Languinaglia. Ea qua quidem infirmitate ita ad ultimum ſuæ vitæ ſpiritum deducta erat, ut ab hac vita videtur migraſſe. Et cum a ſuis omnibus eſſet jam deſtituta & labotaret in cootinuo rranſitu * per ſpatium trium dietum, pro ejus ſanete præpatata fuerat cera, ſepultura & cetera omnia funeralia. Domina tamen Lucretia, ejus genitrix, maternæ pietatis non immemor, quæ continno pro liberis conſilium capit, nec umquam penitus deſperat, donec aliquid ſpiritus ſubeſſet, ejus filiam ita graviret ægrotantem humiliter ac devota non ſine magna lacrymarum habundantia omnipotenti Deo & glorioſæ virgini Roſæ vovit, ut ſi ejus precibus ipſam ſanari, immo mortuam ad vitam reduci contingetat, cum mortua jam eſſet *d*, quod eam duceret ad ejus eccleſiam, ubi ſacrum ſuum & venerabile corpus requieſcit, cum quodam careo unius libræ: ibique eam accingetet ejus cordula ſive cingulo, quam deferret per annum integrum ad ejus honorem & reverentiam. *Inguinaria peſtis extremi poſtea mulier,* *c* * *i. e.* agonia E *d*

68 Quibus precibus & voto ſic, ut ſupra, emiſſis, glorioſa Virgo, quæ nunquam renuit devote precantibus, ad compaſſionem afflictæ matris & miſericordiam mota annuit, & oſtendens eis ejus potentiam ex gratia omnipotentis Dei in continenti his verbis dictis, ſic ægrotans mulier, immo mortua, incepit convaleſcere, in tantum, quod infra dies paucos (mira res eſt) in proſperrimam ſanitatem evaſit libera ab omni infirmitate & epidemia. Quod quidam miraculum revalatum fuit per dictam dominam Agnetem ante corpus B. Roſæ in ejus eccleſia Viterbienſi, quo loco convenerat voti exſolvendi gratia, ſub anois Domini MCDLII, die XXIII Aprilis, præſentibus ſer* Roſato Martci, de dicto miraculo notatio rogaro, & Carolo Grugni *e* & Petro Angali Ttie de Viterbio, teſtibus. *facto per matrem voto, mortuum morbumque evadit.* F * *i. e.* magiſtro *e*

69 Pertus Dominicus*, olim bonæ memoriæ Nicolai de Buſſi, de Viterbio, eum eſſet ætatis annorum ſex vel circa, MCDL intolerabili febre anguſtiabatur, ſupervenienta ſibi ſigno. Cum maxime tunc in civitate Viterbii peſtis *f* immineret in tantum ægrotanti paaro defecit ſpirirus, ut immature paulo poſt inda ſpatio diebus ſuis æſtimaretur fungi. Quædam Caterina Jacobi Gemini de Virerbio, infirmi nuttix, mota compaſſione venerabilis mulieris dominæ Snevæ, pueri mattis, inſtat pueri vapulantis ploran. tis, quæ eodem anno tripliei funere, mariti, filiotum & conſanguineorum, mœſta & afflicta lugebat, in ejus ſolariom hoc ſolo cum ſorore *Laborantes febre peſtifera* * *adde* filius *f*

Eliſa-

A Eliſabetha ex ampla, quam habebat, ſsmilia, relicto ſibi, & matertua pietate & affectu, quem in filium, quem lactsverat a teneris annis, habebat, noe ſine maxima lacrymarum habundantia, puerum morti jam vicinum & anhelantem, cui parum aut nihil ſupererat ſpiritus, glotioſæ virgini Roſæ commendavit, & vovit, ut afflictæ dignaretur miſereri geoitricis, quæ in morem acceptorum eltiſſimo Jeſu Chriſto, cum boneſtiſſime ae purn continno vixerit præ ceteris, ita præ ceteris affligi videbstur, exemplo Joh :- quo voto facto ſic, & ebibito aquæ parum loturæ manuum dictæ B. Roſæ, quam pet vim deglutiri ſibi fecerant, illico ſine mora aliqua ſebris eum ſigno ceſſavit, & sd ſanitatem reſtitutus hodie cum gratia dictæ B. Roſæ vivit & illi plurimum pro ſuſcepta gratis affictur. Iſtud teſtificatur Pettutius Buſſi, dicta Catarina & domica Sueva, mater ejus.

aliiſque gravibus malis

70 Angelus Paſquiae, filius muratoris, contratæ S. Leonardi, cum graviter iufirmaretut morbo iefectus, itaque morti potius, quam vitæ propinquus exiſtimatetur ab omuibus ipſum vidnntibus; converſa Paſquina, ejus mater, ad

B omuipoteotem Deum & B. Roſam, vovendo promiſit, ſi Augelus ejus filios evaderet a tanta iufirmitatn, quod par auoum integrum faceret ipſum iedui ejus habito. Quo voto ſic, ut ſupra, emiſſo, præfatus Aogelus eſt ſanatus, ut eadem Paſquioa eſt teſtificata & Augelus.

ſanitati reſtituit.

71 Venerabilis matrona domina Perua Cole, de Capranica *g*, cum viderut Josnnam ejus neptem gravi morbo infectam, & ad mortem laborantnm, nec illi teutamenta aliqua morcalia prodeſſe qnovis pacto; ipſam glorioſæ virgini Roſæ vovit, pro ejus ſalute oravit, quoad potuit, poſt quæ exaudita eſt ejus oratio, & ſanata eſt dicta Johaous. Idem teſtificatur dicta domioa Perna & Joauna.

g

Graſſante Viterbii peſte, monales ſuas diſcrimine liberat.

72 Curtentibus aenis Domini MCCCCL, cum civitas Viterbii duriſſima peſte opprimeretut, in tanenm, qnod quaſi ab ooiverſis ejus incolis & habitatoribus vidnbatur derelicta, propter ſummam aeris intemperiem & influentiam contigit, qnod in monaſterio S. Roſæ, ubi njus ſacratum corpus tequieſcit in ſumma veneratiove, moniales plures morbo & epidemia iofirmarentur ad mortem; videlicet domica Margarita Petrncii, dicti monaſterii abbatiſſa, domina Angela ejus ſotor, domina Magdalena; domina Ludovica ſotor, Seraſina, ſoror Perna, & ſorot....

C Quæ conſpicientes ſeſe in tanto periculo mortia, Deo omeipoteoti & glotioſiſſimæ virgini B. Roſæ humillime ac devotiſſime commendarunt, ut dignaretnt ejus domum ae familiam a taeta infectione & epidemiæ infitmitate conſervare & cuſtodire. Quibus precibus ab biis venerabilibus mulieribus & univerſis monialibus aliis dicti monaſterii ſic devotiſſimn & cum maxims meotia contritiove emiſſis, exaudita fuet earum voees, nti digne poſtulantes a glorioſa virgine Roſa, ita ut nulla ipſarum in dicto monaſtetio ex

b tali iefirmitate & morbo perierit *b* miracnloſe, cum vix domus alia Viterbii incacta remanſerit ex contagiooe præfata, habitatio ſola B. Roſæ, utpote ſacras virgines caſtaſque matrooas omni

**l. continens* ſanctimonia & bouitate pollentes coetinet*, præſervata fuerit ex gtsria omoipotentis Dei & meritis & precibus B. Roſæ; & quod jam ſexsginta anois oulla mortua eſt in dicto moneſterio ex peſte.

73 Cem domica Agnes quadam haberet filium, ætatis aneorum vlginti octo, gravi peſte ie inguioe ægrotum & iefectum ſatis*, anhelaret ad mortem, dubitaos, ne deſieoret illi ſpiritus, eam coetinuo eſſet in tranſitu, illam dictæ glorioſæ virgini Roſæ commendavit & vovit. Qno voto fscto, eodem ieſtanti eſt ſauatus, prout dicta Agnes eſt publice teſtificata.

E x PROCESSU. *Adolescentem a peſte, ſupplet:* ut

74 Monialis quædam moeaſterii B. Roſæ præfatæ, ſubeonis Domini MCCCCLIV, eomioe Caterina, filia Auguſtini Longi, de Viterbio, cum pateretur cancrum in mamilla ejus ſiuiſtre, cujus morbi horribiliſſimi iufirmitate obſtupefscta domina Franciſca, dicti monaſterii mooialis, & ſpiritualis mater Catarinæ, præfatæ, ne monialee ceteræ ex hac eootagione infectæ contamiuarentur, ſe proſternens ante eorpus dictæ B. Roſæ conttite ae devote inquit: Mater ſanctiſſima & ſpes uoſtra, adjuva eoa, ue omnes iuficiamur ex hoc peſtiſero morbo: pro cujus ægrotaetie amorbatæ ſalnie tibi mamillam argeuteam cooſtituam. Qnibus precibus factis, illico morbus ille caput fecit ac principium *i*, pronc vulgsriter dicitur. Et quoniam de bumsno *k*, morbus talis ſine perieulo cum mediciuis curari non poteſt, Catarioa præfata curata exitit, & precibus B. Roſæ de brevi ad ſanitatem reſtituta *l*.

monialem a gangræna, ſæculumque reddit.

i

k

B

l

75 Exiſtenti infirmæ graviſſime ſoroti Druſiaeæ de Pollmartio *m*, moniali dicti monaſterli, ex infirmitatn, dicitnt la ſciatica e*, MCCCCLIt & menſe Aptill; ex cujus infirmitatis gravitate & loogitudine ſuperveoerat ſibi eat arrus. Ex quibus iofirmitatibus nullus medicorum poterat eam liberare. Facto voto de qnadam imagine cerea deferenda ad eins corpus, ſi deliberaretor, in contieuti ſanitas reſtitoitnr & peoitus liberatur ab omni morbo infirmitate *o*.

Iſchiadem

m

n

** addc &*

o

tollit ;

76 Anno inſuper MCCCCXL Narda, filia Nicolai Tomæ de Viterbio, contratæ S. Petri, ex ea infirmitate, quæ ſciatica dicitur, ita deliberata *eſt, ut dolores ſibi uſquæ ad collum iam ſnperveniſſeot. Cui ita iufirme ægrotanti & in lecto iacenti Catarina quædam Baptiſtæ ieqeit: Vove te Deo & B. Roſæ portare ſibi bracchinm unum cum ſpatula *p* de eera: quæ cum ſic voviſſet, eudem ieſtanti ſana ſurrexit de lecto.

** ius defexata*

p

77 Anno inſuper MCCCCLXtt poer quatuor menſium, eomioe Joſephus, Santi della Coldnſte de Viterbio filius, coettatæ S. Angeli, ex gravi infirmitate phtyſicus qnaſi exaridus & defiecatus effectus, ad ultimnm vitæ ſpiritnm dednctus erat: pro qno Antouia ejus mater B. Roſam oravit pro filii ſaeitate, quem cum devote ad eius eccleſiam detnliſſet, & ſuper ipſius glotioſnm corpus poſuiſſet, in coetinenti in proſperrimam ſanitatem evaſit, eius precibus & meritis *q*.

infantem

F

q

78 Domina Johaona nxor Fraocifci, vulga. *& mariterdicta Franciſea de Veritate, cum de MCCCC XLttt ex quadsm infirmitate in phtyſicum deveniſſet; quæ infitmitas vulgaritet dicitur el mal ſottiln, & ex dicta iofirmitate gravaretnr per novem meeſes, vel circa, nec medicorum quiſqnam eam poſſet invare, ſe commendavit B. Roſæ: quo voto facto, convaluit & ſanata eſt. Iſtud dicta domina Johauna teſtificatur & Autonia Giorgii Tubatoria, & domina Laurentia Gemini, eius vicinæ.*

**l. continens*

ſervata ſuerit ex gtsria omoipotentis Dei & meritis & precibus B. Roſæ; & quod jam ſexsginta anois oulla mortua eſt in dicto moneſterio ex peſte.

infirmorum liberata

79 Quædam domina Titia Jacobi de Fulgineo, tertii Ordiois S. Franciſci, ſub MCCCCLI & menſe Auguſti, die quieto, erat tanta lepra affecta, quod nulla ex eius ſororibus adhæret. bat ſibi, nec in comedendo, ſtando aut dormiendo, aliqusm ſecum habebat commnnionem

leproſam mundat;

Ex Processu.

aut adhæreutiam, ne dicta lepra corrumpere. tur; ſed continuo ſola ſtabat ab aliis ſeparata. Quo factum eſt, ut, cum videret ſu una dictum in tanta calamitate ac miſeria conſtitutam, ſola tranſtulit *ſe in ſecretiorem partem domus, ubi ad terram genuflexa, lacrimans eum ſumma cordis contritione inquit: Quæ numquam tibi devote ſupplicantes derelinquis, glorioſa B. Roſa, adjuva me & munda me ab hac lepra. Veniam enim ad ruum ſanctum eorpus viſitandum, & de lotura & aqua tuarum ſanctarum manuum vultum meum lavabo. Quæ voto ſic facto, ſurrexit, & ad prædictum corpus accеſſit, & uti fuerat pollicita, fecit. Mira res, eſt ſtatim Miſſa celebrata, & quam primum ſe lavit cum dicta aqua, ſanata eſt & liberata effecta ab illa immundiſſima lepra, prout eriam hodie ſana & libera vivit; præſentibus ibidem domina Julia tertii Ordinis mioiſtea, filia quadam magnifici Domini Raymitii de Farueſio, & domina Conſtantia, filia quadam Rubei de Viterbio, coutratæ S. Joaouis, quibus ita revelavit io confeſſione domina Angela Petri de Caprauica r.

* l. tranſtulerit.

r

B

80 Anno iuſuper præfato, cum juvenis quidam Romæ ex gutta *ſ* graviter infirmaretur, devore eccommiſit & vovit ſe B. Roſæ, promittens afferre ei candalam ceream, ſi contingeret, ipſum ab hujuſmodi iufirmitate liberari; quo voto facto, illico eſt ad priſtiuam ſaniiatem reſtitutus. Quod miraculum ſic contigiſſa, manifeſtavit coram domiuo Nicolao presbytero diœceſis Metenſis *t*, Uberto Bergucido ſubdiacono, & Johauue Petro Papienſis *u* diœceſis.

arthritidem pel. lit;

ſ

t

u

81 Anno inſuper Domini MCCCCLIV com quædam mulier, nomine Rita Deſtaugano, habitatrix Viterbii, parochiæ S. Crucis, hidropica eſſet & paralytica iuſimul, & in dicta infirmitate laboraſſet per aliquos meoſes, nec quovis pacto aut homaoo auxilio liberari poſſet, cum infirmitatea prædictæ incurabilis ſint, cum ſumma humilitate & devotione ſe eommeudavit B. Roſæ virgini, offereos, ſi a tanta iofirmitate ejus meritis & iutercеſſiouibus liberaretur, per annum integrum nudis pedibus ejus glorioſum corpus viſitaruram in baſilica, ubi admodum requieſcit. Quibus precibus ae voto, ut ſupra, emiſſis, ex gratia omnipotentia Dei, qui potentiam ſuam demouſtrate iu hac glorioſa Virgine continuo noo deſiſtit, ſubito abſque alio temporis iotervallo, ſeu momento, mulier paralytica & hidropica miraculoſe ſanata eſt & convaluit ex dicta ejus infirmitate; prout dicta Rita reſtificata eſt & domioa Cæcilia, uxor olim domini Auguſtini, & domina Laura, tertii Ordinis S. Franciſci, & Gregoria *w* uxor Simi.

paralyticam simul & hydropicam subito sanat,

C

tumorem cruram discutit;

82a Quidam inſuper Johannes Andreæ, contratæ S. Lucæ, ſub MCCCCLVI cum ex quadam magna & antiqua infirmitate erura ipſius per univerſas ejus partes tumefacta eſſent & ingroſſata in modum duarum columnarum, ita quod ejuſdem erant geoſſitudinis ribiæ cum eruribus *x*, ſe tandem, licet cum ſumma difficultate & labore, contulit ad eccleſiam B. Roſæ, quo loci ubi pur eum ventum eſt, accepta lotura manuum dictæ B. Virginis Roſæ, & eum ea revetentes ac devote lavans tibias & erura, orans continuo pro ejus ſalute, eodem inſtanti ipſo exiſtentі io Eccleſia, præſenribus monialibus & noonullis aliis ibidem aſtantibus, timor eurum & tibiarum ex momento ſubito ſoeceſſit, & in tantum liberarus eſt, quod quaſi eurrendo *y* pro ſoſeepta gratia domum ſuam eſt revetſus, meritis & intereeſſiooibus dictæ B. virginis Roſæ. Idem teſtificatus eſt dictus Johaoues Andreæ & Andreas Capati z de Viterbio, & moniales.

x

y

D

z

83 Caterina, Philippi Bartolomei filia MCCCCLII com femel a quodam terribili ſerpente eſſet ioſoltata, & dentibus ejus pedem venenoſe momordiſſet, & ex ejus moeſu cecidiſſet, aſtans ibidem Angela Tomai, ejus mater, ipſam vovie B. Roſæ, quod, ſi contingeret evadere, faceret ipſam ejus ſervam & monialem; quo voto facto, illico ſurrexit, acſi mali uihil umquam habuiſſet, & ioſra dies quinque fuit penitus liberata.

*ſerpentium morſum reddit ſanum.

ANNOTATA.

a Anguioaglia *Italica vox tumorem inguinis ſignificat, teſte Veneronio. Peſtem inguinariam indicuri, infra patebit ad num.* 67.

b *Videtur ſpecies anginæ fuiſſe.*

c *Vide Annotata ad num.* 24 *litt.* o.

d *Id eſt, morti proxima, ut moraliter mortua haberetur.*

E

e *Audi hunc ſuo teſtimonio illud prodigium firmantem.* Carolus Grugni ... ſuo juramento dixit, vera eſſe conteuta in eo; videlicet quod jam ſex anuis vel circa, eum ipſe eſſet in eccleſia S. Roſæ uua cum ſee Roſato Matræi & Aogelo Trin de Viterbio, vidit ibi advenientem quamdam dominam Lucretiam de caſtro Maleano, uoa cum qoadam domina Aguete ejus filia, quæ cum maxima reverentia cum viſitaſſeue & obtuliſicut ante corpus glorioſæ virginis Roſæ, dixerunt coram eis & dictis monialibus, qualiter veneraot illuc, ut ſe a votis, quæ fueerant, abſolveient. Pancis enim ante diebus dicta Agues, ejus filia, ita ægreeime ex peſtilentiali febre gravata eſt, ut eam mori in caſtio Maleaoo de proximo exiſtimaretur. Data enim (*ſunt*) ei omnia Sacramenta Eccleſiæ, & jam in contiouo traſuio expirabat. Confiſa tamen ejus mater io continuis miraculis, quæ conriuuo prædicatur a dicta B. Roſa, dictam ejus filiam illi, ut liberaretur, eommeodavit. Confiderat euim, quod propter ejus merita & mortua poſſet reviviſcere: & prout firmiſſimæ erat opinioois, ita libi io virrute ſanctæ fidei contigit, quia merita eſt exaudiri, & liberata eſt puella. *Conſonant Petrus Angeli, & Margareta Petruzii abbatiſſa cum aſſertrix ſuis.*

F

f *Sæviſſe hoc anno* 1450 *atrocem peſtem in Italia, videre licet apud Muratorium in Rerum Italicarum ſcriptoribus tom.* 22. *col.* 610: *ubi ait, eam totam Longobardiam pervaſiſſe, barrendaſque ſtragre edidiſſe, ita ut in urbe Medioianenſi triginta hominum millia ea lue ſublata fuerint.*

g *Oppidum Italiæ eſt in provincia Patrimonii.*

h *Singulare hoc beneficium abbatiſſa cum ſuis monialibus juridice interrogata, juramento ſuo teſtata eſt.*

i *Italis* fae capo, *quod Latine vertas* faccee caput, *phraſi medica ſignificat ſuppurare, ſive in pus converti. Vult itaque cancrum illum in upoſtema contractum ac in pus converſum non ultra ſerpſiſſe, ſed ejectis ſordibus deſiiſſe. Audiamus ipſius Catharinæ depoſitionem.* Domina Caterina Auguſtini Longi, de Viterbio teſtis ... juiara, ...ſuo juramenio dixit, vera eſſe conteuta in eo [*articulo*] videlieet prout quod eum ipſa io mamilla ſuiſtra pateretur eaucum, qui de ſua oatura & ſecuudum eanones medecinæ,

ut

A ut aſſeritur, aut curari non poteſt, aut ſine periculo non curatur: tamen ubi pro ejus ſalute oratum fuit ad B. Roſam per dominam Franciſcam, monialem dicti monaſterii, morbus ille ſive cancer oſtendit ejus caput, & curata eſt ſine periculo.

k *Id eſt, ope humana: ſed an hic recte legam, ignoro; adeo dubius hoc loco character eſt.*

l *De curatione hac interrogata ſæpe citata abbatiſſa reſpondit*, vera eſſe prout in eo (*articulo*) continetur. Interrogata in cauſa ſcientiæ dixit: Quia vidit, prout omnibus monialibus manifeſtum eſt.

m Polimartium, *Italis* Bumarzo *caſtrum in provincia Patrimonii.*

n *Iſchias, morbus vulgo notus.*

o *Ita cum monialibus teſtata eſt præfata abbatiſſa.*

p *Spatula eſt chirurgicum inſtrumentum, quo emplaſtra deducunt. Eadem vox, teſte Cangio in Gloſſario, etiam humerum, vel ſcapulam ſignificat: poſteriori modo vox hic accepta videtur: humerus enim morbo afflictus erat.*

q *Ita factum eſſe, conſtat ex juridico Antonia, pueri genitricis teſtimonio.*

B r *Infigit hoc miraculum tum ipſa, cui contigit, tum nominatæ omnes juramento confirmarunt. Teſtimonia earum, quia præter dicta nil continent, prætermitto: quod, ut nauſeam patriam, etiam in ſequentibus ſervabo.*

s *Arthritidem ſive morbum articularem denotare videtur.*

t *Meta urbs epiſcopalis eſt Galliæ ad Moſellam fluvium, ubi Saliam recipit, ſita, Metenſis tractus caput.*

u *Papia*, Pavia *Italis, urbe Longobardiæ in ducatu Mediolanenſi.*

vv *Hæ omnes in ſuis juratis reſponſis aſſerunt, ſe Ritæ adfuiſſe, cum a duplici illo morbo prodigioſe ac ſubito ſanaretur.*

x *Incepta locutio eſt: tibia enim os majus cruris eſt: ſed ni fallor, per tibias intellexit ſurar.* Vult itaque, crura ita intumuiſſe, ut a talis aſque ad genua ejuſdem eſſent craſſitudinis.

y *Pro lætitia ſcilicet ob impetratum beneficium.*

z *Hujus pro reliquiis teſtimonium accipe.* Andreas Capati de Viterbio, alter teſtis juratus, C relatus, juratus... dixit, quod de anno præterito, eum Joannes Andreæ ex quadam præambula infirmitate ejus orura eſſent tumefacta ultra modum, ita quod excedebant tibias, & neceſſiſſet ad corpus B. Roſæ, & ante eum in præſentia monialium eum lotura manuum dictæ Virginis lavaret dicta ejus orura ſic tu-
i. e. intuentibus mefacta, omnibus circumſpicientibus*, receſſit tumor, & orura ad debitum modum reducta ſunt, tamquam eſſent quodam corio ſeu pelle exſpoliata; & ſanus & libet ex dicte refirmitate receſſit. Interrogatus in cauſa ſcientiæ dixit: Qui vidit, & præſens fuit, & vidit & cognovit dictum Joannem cum dictis orurlbus ita ingroſſatis & tumidis, & deinde ſanum & liberum & ad naturam ſuam reductis. Interrogatus de præſentibus dixit: De ſe teſte, dicto Johanne & plurlbus aliis, una cum dictis monialibus. *Idem ibidem teſtatus eſt Joannes Andreæ, cui contigit. Conſenſit cum ſanctimonialibus abbatiſſa.*

Exprobratus.

CAPUT II.

Incendii periculum a lipſanotheca ſua arcet; in medio igne, conſumptis reliquis, ſolum Sanctæ corpus mirabiliter illæſum permanet: in ignem lapſam puellam ſanat; naufragantibus ſubvenit; morbos pellit.

ANno inſuper MCCCCXXIX cum cura oſtendendi & guberuandi *a* ſæcum corpus B. Roſæ emmiſſa eſſet mulieri venerabili domiæ Margaritæ, in præſentiarum dicti monaſterii abbatiſſæ bene maritæ, & num cumvenientibus * nouuullis, ut viſitareut dictum corpus, vocata eſſet ſoror Clera per dictam dominam Margaritam, ut ſibi eſſet auxilio; juxta eapita una, & alia juxta pedes, patefacto hiis, qui veneraut, beato eorpore, pet ineuriam & inadverteutet, diſcedenribur illit, elauſa eſt caſſa, ubi requieſeit dictum eorpur, per præſaram domiuam Margaritam & Sotarem Cletam, illie aeeenſa dimiſſa esudela, quæ poſita erat juxta pedes dicti ſaeri cotporis. Quibus monialibus ſic diſcedentibur, iude per borem reductum eſt ad memoriam prælibatæ domiuæ Margaritæ, eandelam accenſam ibidem eſſe dimiſſam per ipſarum inouriam & oblivioуem. Qua ex re ſic attonita & tremebunda, aceerſita ad ſe dicta Clara, nidem iuquit; Clara, Cleta, extinximuſne eandelam illam? Ee ſic ſimul eum maxima admiratioue accurrerunt ad dictum corpus, & competeruut caudelam præfatsm aeeeuſam iutus ſic elauſam, prout dimiſſa fuerat per eas moniales, quæ nocumeati uihil aut læſionis illic attularet, immo ex es uihil ſigni apparebat, quod aceeuſa remanſerit, præter paululum ſigui in caſſa a parte ſuperioti. Quod naturaliter fieri non potuiſſet, niſi miteeuloſe precibus dictæ B. Ruſæ, un ejus eorpus ſic non * lædnretur & combureretur in totum *b*.

Candela in lipſanotheca ardens reliſta, nihil ſacri corporis tangit.

a

l. conta- venien- tibus

E

F

* non abundat

b

§ Tempore etiam DD. Innocentii *c* PP. VI, *uti nec convenium, quo lipſanotheca ac corporis ornamenta combuſta ſunt.* currentibus tunc MCCCLVII, caſſa quædam lignea poſita in eapella eccleſiæ B. Roſæ, prout etiam extat in præſentietum, igne caſuali aceenſa, eombuſta eſt uua eum omuibus & ſingulis aliis joealibus * & mouilibus, quibus corpus dictæ glorioſæ virginis Roſæ ornatum erat & eirenmdatum, hiuc undique, iufra ſupraque. Jacebat enim tunc ſaeretum eutpus prædictum in caſſa præfata, prout etiam nunc jacer *d*, nec aliquid aliud in dicta eapella remauſit ineombuſtum, præterquam venerabile corpus præfatum, quod iut sctum illæſumque a prædicto igne ſuit miraculoſe eouſetvatum, aeſi nullus ſibi ignis adhæſiſſet *e*, eum ceteta omnia eſſeut jam iu pulverem redacta uſqua ad veſtimeuta, quibus coopertum eret cotpus prædictum, & mouilia, quibus digiti ejuſdem Virginis & eaput ornatum * erant, prout publiea vox & fama eſt de præfato miteculo in eivitate Vitarbii, & prout

c

d

e

a

* orata

Ex pro-cesso. manifeſte adſitmabat, vidiſſe propriis oculis & interfuiſſe, domina Clara, filia olim magiſtri Angelini de Viterbio, & monialis monaſterii præfati; quæ jam annis viginti octo, vel circa nbiit, cum eſſet in maximo ſenio conſtituta, pluries tamen in ejus vita id ordinate recenſere ſolita erat plnribus perſonis, & præ-
f ſertim dominæ Franciſcæ Benedicti *f*, dominæ Margheritæ Pſalutir, dominæ Msrgheritæ Stefani, dominæ Magdalenæ Johannis, dominæ Angelæ Petrutii & dominæ Jacobæ Angeli, tunc & nunc monialibus dicti monaſterii, & aliis plutibus Viterbii, prout pobliea vox eſt & fama in dicta civitate Viterbii.

Infantem miſere ambuſtum priſtinæ integritati reſtituit
g 86 Bonaventura infans, filia Joannis Piccini de Florentia *g*, habitatoris Viterbii, pes matrem domi ſecus ignem ſelicta MCCCCXLIV, menſe Novembris, in eum cecidit puerili more. Quam mater domum rediens, igne filiam pedibus, manibusque ac facie combaſtam aſpiciens, dolore immenſo perculſa, B. Roſæ auxilium imploravit, ne tam crudeli morte aut obiret filia, aut ſic monſtruoſa viveret, cum ejus facies monſtro ſimilis potius, quam humano *appareret. Quibus precibus a B. Roſa exauditis, a periculo
*ſuppla vultui
B mortis evaſit puella libara, ſine macula ab omni cicatrice & detutpatione facini; id teſtificantibus
b parentibus *b* ejus, vicinis & conſanguineis.

Cuidam naufragio opem ſuam implorenti
i 87 Anno MCCCCXXXI quidam dominus Alfonſus Hiſpanus, tunc ſecretarius reverendiſſimi domini Cardinalis *i* ſancti Euſtachii, cum Viterbii eſſet in hoſpitio coronæ *, a Johanne magiſtri Anſelmi, patrono * dicti hoſpitii, dnejus mandato ductus eſt ad eccleſiam B. Roſæ, nbi ſequanti mane ſolemnies celebrari fecit Miſſam cum qnatuor toreeis * cereis, plnsimiſque candelis: in qna genuflexus extitit a principio ofque ad finem Miſſæ. Poſt cujus celebrationem, cum devote viſitatet eorpus B. Roſæ, interrogatus a dicto Johanne, ad qnodnam hoc faceret, lacrymantibus oculis reſpondidit * dicens, ſe maximam gratiam habuiſſe ab omnipotenti Deo, precibus & meritis B. Roſæ; quod cum eſſet
k ſemel in mari ſuper qnadam ſnſte *k*, tanta & tam horribilis ſnpervenit vantorum tempeſtas, ut fuſtis præfata, nbi ipſe erst cum aliis, un-
C dis & aqais marinis impleretur.

i. e. ſub ſigno coronæ
i. e. bero, ſive holpite
i. e. tædis
*reſpondit

apparent, eumdem cum ſociis ſalvum ad portum perduxit
i. e. nauclaro 88 Qui cum eſſet tam prope ſubmeſſionem, & morti tam horrendæ propinquus, a patrono * fuſtis & nantis aliis derelictns, cum plnrea ex ibidem aſſiſtentibus eſſent ſuffocati, & ſeliquis nulla ſpes eſſet ulterius, idem Alfonſus in tanto mortis periculo conſtitutus, memor famæ & miraculorum, quæ Dens omnipotens dominus noſter Jeſus Chriſtus B. Roſæ preelbus faciobat, & oſtendebat in populis, alta voce devotiſſime exclamavit, invocans Dei primum omnium creatoris, & deinde ipſius glorioſæ virginis Roſæ auxilium, nt eos a tanta tempeſtatn & periculo liberaret. Cui ſic exclamanti ſtatim viſibilites ſpparuit B. Roſa, dicens: Ne timeas; quia exaudita eſt oratio tua. Et manibus propriis ipſum capiens cum omnibus in dicta fuſte exiſtentibus, qni remanſerunt, ad portum conduxit ſalvationis. Qui dominus Alfonſus, antequam de Viterbio diſcederet, in dicta eccleſia depingi fecit imaginem glorioſæ Roſæ prælibatæ pro ejus devotione *l*.

l

item alterum, ſubmerſo navi periclitantem
89 Quidam peregrinus, dictus Joannes de Greconio, regni Poloniæ nativitate, ſnb annis Domini MCCCCLIV, circa finem menſis Maji, cum præ devotione accedeset ſuper qnadam barca * ad viſicandum eorpus S. Jacobi *m* de Galitia, ubi plures aſtabant peregrini ob dictam viſitationis cauſam, & navigaret pes regnum Franciæ, juxta civitatem qnamdam Bordeos a vulgariter nuncupatam, exorta valida tempeſtate in mari, præfatus Joannes illico cum omni, quæ poterat devotione, secommendavit ſe glorioſæ Roſæ de Viterbio, vovens, ſe viſitaturum ipſius ſacrum corpus Viterbii & eccleſiam, nbi sequieſcit, ſi a tanto naufragio & pericnlo, ejus intercedentibus meritis, eriperetur, & evaderot.

D
i.e. navi
m
a

admiſſo voto, navis fragio ſubducit
90 Quo voto ſic celebrato & emiſſo, ſubito barca fracta eſt & ſnbmerſa & ab aqnis deglutita, una cum decem nautibus, & viginti peregrinis, qui ibidem devotionis pradictæ gratia tranſvehebantur. Qni Joannes peregrinus præfatus, cum a tanto naufragio & morte ſibi vicina, quam ante ocnlos conſpiciebat, aliis ſociis & nautis periclitantibus, ineolamis & ſanus evaſiſſet, dicti ejus ſic celebrati voti perſolvendi gratia, acceſſit Viterbinm ſeatadecima dia Novembris, MCCCCLV, nt viſitaset ſacrum corpus virginis Roſæ prælibatæ; & setulit dictnm miraculum plnribus ibidem præſentibus & aſtantibus: videlicet Fratsi Ludovico de Galleſio,
B Fratri Simoni de Viterbio, Ordinis Minorom, Fsatri Gabtieli tertiæ Regnlæ, & Andreæ Capati de Viterbio, teſtibus, & cetesia in convento S. Franciſci.

item alium ſubmerſionis periculo propriis manibus eripit.
o 91 Anno MCCCCXL Gemino cuidam della Torre Viterbienſi, ennti ad S. Angelum dn Apulea *o* præ devotione, vix panlſper obdormienti, de mane ex qnadam rimula tecti hoſpitii, onde ſol intsabat ſuper eum, apparuit vigilanti B. Roſa, dicens vulgari fermone: Fac, qnod facias te filinm Angeli ſancti. Cni cum Geminus diceret; Quis es tu? Sum eivis tna, Sancta ſeſpondidit *: qno dicto, illico diſparnit. Qni mane, cum
*reſpondit in tranſitn perveniſſet una cum quodam ejus ſocio ad qnemdam finvinm, ex aqnarum cnjus impetu maximo quaſi fuiſſet ſuffocatus & ſubmerſus, memor viſionis præfatæ, quam nocte viderat præcedenti, videns ſe in tanto pericnla conſtitntum, devotn lavocavit auxilium ejus B. Roſæ, quæ ſibi apparuerat? Qnæ ſic vocata, Illico illic aſtitit, & manibus apprehendens Geminum, qui revolutus erat per aquas, cum qnodam ejus ſocio, qni enm tenebat, & qnaſi erant ſubmerſi & ſuffocati, ipſum extra periculnm, in quo etant, libernm eduxit. Quod qnidem miraculum Jacoba Jscobi, olim dicti Gemini nxos, atteſtata eſt, ſe pluries andiviſſe a Gemino ejus viro, & præſentibus Antonio, Baptiſta & Franciſco, filiis dicti Geminl.
F

Servum in mari tempeſtatem fedat.
p 92 Teotonicus *p* quidam mescator Venetiis, cum in mari maximo nanſragio conquaſſaretnr, ita qnod omnes ſecum navigantes ſubmergi dubitasent & perire. Cnm eis mortis & ſuffocationis immineret periculum, devote ſe commendavit glorioſæ virgini Roſæ Viterbienſi, & ſic preces mercatoris exaudisi meritæ ſunt, ita ut ex tempeſtate ſnmma in masi appaseret tranquillitas, donec ad portum optatæ devenerunt ſalutis. Qni quam primum Venetias redilt, nbi plusium diverſarum sernm mercantiam * exercebst,
i.e. mercaturam
dictæ Virginis figuram pingi fecit in quadam ejus tabella, qnam ſecnm continuo in ejus camera præ ſnmma devotione retinebat. Quam quidem picturam & imaginem, & dicti miraculi selationem, magiſter Petrus Dominici *q*, Vitetbienſis medicus, ſe vidiſſe & audiviſſe a
q

præ-

A præfato mercatore, teſtificatus eſt.

Virſuo de vitæ morbo periclitanti uxor ſanitatem, prævio voto, impetrat;

93 Anno ioſoper Domini MCCCCXXXV quidam Egidius de Viterbio, cootratæ S. Marci, graviſſima ac moltiplici iofirmitate laborabat, eom in modum, quod jam io articolo mortis erat cooſtitorus, oec de ejus vita ſpes aliqoa ſupererat. Angilella ejus uxor, converſa ad ſummum Deum & B. virginem Roſam, cujus devotiſſima erat, eidem flexis genibus devote ſupplicavit, junctis manibus, ut ſibi dictum Egidium ejos, virum, reſtitoeret, ſi pro ejus anima & corpore id melius foret, vovendo & promittendo, contiouo jejunare Vigiliam ejus feſtivitatis. Quo voto ſic emiſſo & facto, illico Egidius præfatus priſtioa ſanitati ſoit reſtitutus, præſentibus magiſtro Antonio Baſtario, Jacobo Stefano Vitti, Antonio Vitti, macellariis, & Simooe Angeli, omnibus de Viterbio teſtibus r.

s ſimile beneficium mater filio;

94 Currentibus anois Domioi MCCCCLV, & menſe Julii, puer ſquidam, nomine Dominicus, filius Auguſtini ſabri, de Viterbio, cootratæ S. Petri, cum graviſſime ioſirmaretur tribus diebus & ooctibus, qoaſi mortuus apparuit; itaqoe nulla ſpes ſalutis ejus roſtabat ulterius. Qui dum ſic infirmaretur graviſtime, Antonia ejus pueri mater; convertens ſe ad B. Roſam, promiſit ipſum ducere ad ejos venerabile corpus, & ipſum lavare com aqua & lotura manuem Virginis præfatæ, & dicti pueri collum ciogere cordula, cum qua tactum eſſet ejus glorioſom corpus. Quo voto ſic facto, ſtatim fuit ſanatus & ex tunc iocepit deambulare; qui etiam hodie vivit.

Et quidam asiter equo ſuo obtinet.

95 Anno Domini MCCCCLVI, & meoſe Novembris, equus cujuſdam Angelutii de Porchiano t, Viterbii commoratis, qoaſi mortous jaceos deſtitotus ab omnibus hujuſmodi infirmitatum peritiam habentibus. Præſtus Aogelutius vovens, ſo ad B. Roſam dicens: Glorioſa Roſa, quæ numqoam me dereliquiſti, adjova me in hac hora, quia ſi eqoos seviviſcit, tibi io soa ſancta eccleſia fciam celebrari unam Miſſam. Quo voto facto, ſtatim ſorrexit animal ſaoum & liberum coram Angelo Tavuglie.

ANNOTATA.

C a *Hæc ſacri corporis gubernatio conſiſtebat in lavandis manibus aqua, quæ dein infirmis potanda dabatur: item in induendis veſtibus, oſſendendo corpore &c.*

b *De miraculo hoc juridice interrogata prædicta Margarita abbatiſſa, omnes moniales ſuas teſtes invocavit.*

c *Hic anno 1352 Clemente VI ſuffectus, univerſalem Chriſti Eccleſiam venit uſque ad annum 1362.*

d *Ie nova ſcilicet theca, de qua, uti & de ovata patris corporis, vide quæ adduximus in Papebrochii Itinerario in Comment. num. 50.*

e *Sacrum corpus inde aliquam migredinem contraxiſſe, diximus in eodem Itinerario, loco citato.*

f *Vide Comment. num. 53.*

g *Veroſimiliter Florentia, incolis* Fiorenza, *urbs primaria Thuſciæ vulgo notiſſima, indicatur.*

h *Verba ex Proceſſu habe.* Joannes Piccioinus, de Florentia, habitator Viterbii, teſtis citatus, relatus, juratus & ſuper ſexageſimo tertio (*in Ms. noſtro ſexageſimum ſecundum eſt, quia forte amanuenſis unum prætermiſit*) miraculo diligenter examinatos, ſoo jurameoto teſtificando dixit, vera eſſe contenta *in* eo, *io* omnibus, prout ibidem deſcripium eſt. Videlicet, quod dicta Benevenuta, ejus filia, per invocatiooem S. Roſæ, eum domi igoe quaſi penitus eſſet combuſta, liberata eſt & ſaoata a cicatricibus & ſignis. Interrogatus de tempore dixit; quod jam tredecim anoi (*ſint*) vel circa. Interrogatus *in* cauſa ſcientiæ dixit: Quia prædicta vidit & præſens fuit. *Eadem hæc jurejurando confirmavit Pictaiai uxor Maria.*

EXPROCESSUS.

i *Fuit is Alphoeſus Carillius, nobilis Hiſpanus, patria Concanus, ab antipapa Benedicto XII, qui XIII dictus fuit, diaconus cardinalis S. Euſtachii renuntiatus, poſtea a Benedicto defecit, adhæſitque Romano Pontifici Martino III, alias V, a quo Cardinalatus confirmationem obtinuit. Obiit Baſileæ anno 1434. Ita fere Oldoinus in Additionibus ad Ciacoeium tom. II, col. 745.*

k *Ab Italico* ſoſta, *Latine* myoparo.

l *Subjungo confirmationem relati miraculi ex teſtimonio præfati Joannis, apud quem hoſpitatus fuit.* Joaooes Magiſtri Anſelmi de Viterbio, ætatis ſexaginta quinque annoorum, vel circa, B teſtis ... juratus ... dixit, ... quod audivit ioſuper & vidit, quod jam triginta annis, vel circa, qoidam dominus Alfonſus Iſpanus; ſecretarius Cardinalis S. Euſtachii, qui in ejus domo hoſpitatos foit, cum in mari vi tempeſtatum oavis, io qua ipſe erat, periclitaretur, & etiam deducta eſſet io qoemdam periculoſum locum, a qoo vix evadere poterant: oantes eoim omnes deſperati de ſalute, remigia dereliquerant. Memor dictus dominos Alfonſus corporis B. Roſæ præſatæ, & ejos famæ & miraculorum, illi ſe ex aoimo recommendavit, promittens, ſi e tanto periculo liberaretor, quod viſitaret ejus eccleſiam, & pingi faceret ejus figuram. Quod votum quam primum effecit, ceſtavit tempeſtas; in eodem momeoto exorte eſt tra oquillitas; & navis, io qua erat, quaſi ſubmerſa & ab omnibus derelicta, liberata eſt. Apparuit enim B. Roſa ipſi eam invocanti & clamanti: Beata Roſa, adjova nos; & ipſum cum aliis ſociis in navi exiſtentibus manibus propriis appreheodens, ad portum ſalutis reduxit. Qui cum veniſſet Viterbium, in domo Johaonis præfati, recenſuit dictum miraculum ſic ſibi contigiſſe, præſente domina Franciſca moniali & ploribus aliis, de quibus noo recordatur: & pingi fecit dictam i- F maginem in eccleſia S. Roſæ, prout hodie apparet, & dictum votum, prout pollicitus fuerat, exolvit. *Hæc Joannes: quæ Margareta abbatiſſa confirmavit.*

m *S. Jacobum Majorem intelligit, cujus ſacrum corpus Compoſtellæ in Gallacia, Hiſpaniæ provincia, ſumme peregrinantium concurſu colitur. Actum de eo eſt in Opere noſtro tom. VI Julii, die 25.*

n *Bardegala, Gallis* Bordeaux, *Italis* Bordeos, *urbs Galliæ Aquitanicæ, at Guiennæ provinciæ primaria & celebre emporium.*

o Angelopolim, *ſeu* Fanum S. Angeli *indicat. Eſt autem oppidum Apuliæ in Capitanata provincia, in ſummitate Gargani montis ſitum. In eo viſitur ſacrum antrum S. Michaelis archangeli, in rupe montis in modum eccleſiæ excavatum, & toto orbe celeberrimum, eo quod ibidem illuſtris S. Michaelis apparitio acciderit. Porro Eccleſia annuam hujus apparitionis memoriam recolit 8 Maji: at Majores noſtri de ea agere diſtulerunt uſque ad diem 29 Septembris,*

Ex Processu.

qua ejuſdem Archangeli feſtum celebratur. De peregrinis devotionis cauſa eo confluentibus ſequentia habet Eminentiſſimus Baronius in Notis Martyrologii Romani: Conſtat quidam fuiſſe olim frequentiſſimam ea ex cauſa (*ob apparitionem*) ad montem Garganum peregrinationem: nam (ut cetera prætereamus) narrat Petrus Damianus, ſcriptorum integerrimus, Othonem imperatorem Roma ad montem Garganum nudis pedibus perrexiſſe, idque monitu S. Romualdi, ut crimen paulo ante commiſſum ea corporis afflictatione expiaret.

p *Id eſt Teate, ſeu Germanæ.*

q *Ea tibi, quæ de illius teſtimonio habet Proceſſus*, Magiſtar Petrus Dominici, artium & medicinæ doctor, de Viterbio, alter teſtis... dixit... quod ſemel, aliquibus annis jam elapſis, cum ipſe eſſet Venetiis in camera cujuſdam mercatoris Theotonici, vidit ibi in quadam tabella imaginem S. Roſæ depictam; & interrogans dictum mercatorem, quid dicta imago importaret, reſpondit mercator: quod cum in mari quædam fuſtis, in qua ipſe erat
B cum quibuſdam aliis ſociis, vi tempeſtatum conquaſſaretur & quaſi periret, ita periculum als mortis ante oculos exiſtens imminebat; memor dictæ B. Roſæ, illi ſe præfatus mercator commendavit devote: quo voto facto, illico tranquillitas ex tempeſtate exorta eſt, & ex tanto periculo, in quo erat ona cum ſociis, meritis dictæ Virginis evaſit. Ob cujus deventionem pingi fecerat dictam imaginem.

r *Angilella Ægidii conjux, Jacobus Stephanus Viti, & Antonius Viti, ſeſe oculatos teſtes profitentur, & Ægidii dicta confirmant.*

ſ *Non potuit anno 1455 admodum puer fuiſſe, cum anno 1457 coram delegatis in hac cauſa ana cum matre præfatum beneficium cum juramento teſtatus ſit: forte prior annus male notatus eſt.*

t *Forte bis Porclanum ludicatur, quod Orlandius in Orbe ſacro & profano parte 2 pagina 1294, ſtatuit ad fontes Arni, Italiæ fluvii, qui in Florentino agro ex Apennino monte oritur.*

C CAPUT VI.

Præmaturo partu periclitantem, alioſque ex variis morbis moribundos, ſanitati ſubito reſtituit.

Prægnans emiſſa animatum fœtus parte, triduo cruciata animam agebat;

DOcata mulier, filia Nicolai Ciacciæ, & uxor Nienlai, dicti del Vicario, ſub annis Domini MCCCCLV, & menſe Julii, cum eſſet prægnans quinque menſium, & per tres dies ac noctes continuo anguſtiata, emiſit partum abortivum: ioquo quia non ſupervenerunt ſibi ea ſigna, & accidentia, quæ communiter aliis parturientibus mulieribus ſolent evenire, ſecundo die poſt abortivum prædictum ſic emiſſum, totum ejus corpus ac pectus eſt tumefactum & inflatum, & inſtar cimbali tractum & æquatum; prægnans enim erat menſium quatuor, & incenſiſſimis doloribus ultra modum affligebatur. Ex quorum anxietate partum abortivum emittere conata eſt ſub hac forma, videlicet quod emiſit bracchium totum integrum prius, D reſidua parte corporis remanente per tres dies in ejus viſceribus; quibus doloribus omni humano deſtituta erat auxilio. Quo factum eſt, ut tertia inde die ad ultimum vitæ ſuæ cum ſe jam deveniſſe cognoſceret, accerſito ad ſe quodam Luca Caprino Viterbienſi, Tibi omnes hos meos, ait, filios commendo, ex quo* eorum pater abeſt.

i.e. quam diu quam pater mortuum credens,

97 Quibus dictis, ſupervenit paulo poſt Nicolaus Ciacciæ, pater dictæ Donatæ; qui cum maxima lacrymarum habundantia mulieri ægrotæ, quæ inſtar obdormientis pueri, elauſis oculis ad mortem tendere videbatur, inquit: Dulciſſima filia mea, ſpes oculorum meorum, ex caritate & amore mei miſeri patris tui, aperi oculos parumper. Quæ verba adinſtar pueri plorantis cum pluries iteraſſet, commota filia pietate paterna, oculos aperuit. Ex quo actu ibidem omnes aſtantes uno ore laudaverunt Deum; cum eorum nulluseximiaſſet, eam ulterius vivere; frigida enim erat jam effecta per univerſas corporis partes, & E jam ultra modum inceperat inſtar mortui & ſepulti cadaveria*. Cui cum pater iterato diceret: Cariſſima filia mea, hanc a te gratiam vnlo & expoſtulo, poſtquam te jam miſeram conſpicio ad extremum puoctum vitæ deveniſſe, niſi vis, me tecum mori, ut mihi re- ſimile ſpondeas.

* *forte omiſſum eſt* livere, *vel quia*

98 Cui cum ſemimortua mulier collum reſponſum daret, nec ſignum verbi faceret; ſacto voto per dictum ejus patrem omnipotenti Deo & B. glorioſæ virgini Roſæ, quod, ſi a- nima rediret in mortuum corpus ſeu cadaver, (mortua enim penitus exiſtimabatur) deferret ad eccleſiam dictæ B. Roſæ votum quoddam argentenm. Mira res eſt & præter omnium opinionem, hiis dictis & voto emiſſo, mortua ſic mulier illico inquit: Et offero etiam induere & mecum deferre ejus ſanctum habitum a per quatuor menſes; addens inſuper præfata mulier: Mi pater cariſſime, ſana ſum & liberata; etiam volo forgere, cum reſidnum dicti partus emiſiſſet: & ſurrexit. Quæ etiam hodie vivit, omnibus ibidem aſtantibus obſtupeſcentibus & glorificantibus Deum & B. Roſam de tam ſolemni ac maximo miraculo. Præſantibus ibidem Luca Caprino, presbytero Nardo, ſanctæ Crucis, ejus patrino, Johanne & Mariotto Nicolai Ciacciæ & Nicolao Ciacciæ b & Petro Paulo Cucumelle c, teſtibus. F

argenteum anathema S. Roſæ vo. vit, voto facto ex templo ſalva ſurrexit.

a

b c

99 Dominicus inſuper ex Conſtantia genitrice & patre Maximo genitus, cunctatæ S. Marci, cum eſſet puer ætatis annorum quatuor, in tanta infirmitatis ſuit agonia, ot cum nec bibere poſſet aot comedere, in articulo mortis videbatur conſtitutus; ita ut continuo videretur ad tranſitum anhelare, ut vulgariter dicit or. Iovocata tamen per Conſtantiam, ejus genitricem, B. Roſa, & illi cum devotione facto voto, mirabiliter eſt liberatus & ad ſalutem eſt reſtitutus. Id teſtificatur ejus mater Conſtantia d.

Moribundi,

d

100 Repræſenti anno MCCCCLVII, eum domina Nicola mulier, dudum Silveſtri, volgariter dicti de Bocca inſula*, uxor, cunctatæ S. Marci, cum pro Petrucio e quodam ejus affine ac conjuncto, letaliter infirmo & ægroto, ad B. Roſam oraret pro ejus ſalute, illi vovens ac promittens errum votum; miraculoſe, facta oratione, in illo puncto incepit febris decliuare,

poſt manumcupata vota alibi de bocca inſula

e

&

A & ſanatus eſt paulo inde. Id teſtificatur dicta domina Nicolai.

aut ſpectam a quam, quæ Sanctæ manum ob. latæ ex tanti. *f* *lege* *f* *eodem* Qui ens

205 Dominicus Auguſtini Baptiſtæ, de Arezio *f*, cum annorum eſſet duorum cum dimidio vel circa, & præ quadam longiſſima infirmitate eſſet ſemimortuus & quaſi ad ejus vitæ ſpiritum deductus eſſet extremum, per Caterinam, ejuſdem Dominici pueri ægrotantis matrem am aviam, ad corpus virginis Roſæ deductus eſt. Cui* quam primum ebibenti parum aquæ loturæ manuum dictæ virginis Roſæ, illo inſtanti ſine mora, aqua vix ebibita & deglutita, ſanus eſt effectus, uti ante dictam infirmitatem exiſtebat. Id teſtificatæ ſunt Antonia pueri mater, Auguſtinus pater & Caterine avie.

ſubita ſanitate donati.

206 Laurentius quidam, Angeli Longi filius, cum ætatis eſſet annorum, vel id circa, MCCCCXLVIII, contractæ S. Mariæ in Podio, de Viterbio, & magna febre detentus, in tantum, quod morti magis, quam vitæ vicinus exiſtimaretur ac propinquus, lactantium infantium more duſtus fuit per dominam Lodovicam, ejus genitricem, ad eccleſiam B. Roſæ virginis præfatæ. Cui per vim ubi eſt datum ad ebibendum & deglutiandum tantillum aquæ loturæ mannum ejus, eodem momento illo inſtanti ſingere lac
B incepit & reſipere *. Id teſtificati ſunt Lodovica mater & Angelus pater.

**i.e.* convaleſcere

Alii periculoſe decumbentes, ** alibi* Nannis

207 Anno inſuper MCCCCLIII, Johannes Jacobæ Giannis* filius, contractæ S. Andreæ, de Viterbio, tunc quinque menſium infans, infirmus taliter conſumptus erat, quod ſemimortuus ad viam univerſæ carnis tendebat. Tandem facto voto per ejus matrem ad B. Roſam, reſipivit puer & ſanatus eſt. Id teſtificatur dicta domina Jacoba, ejus mater, & domina Antonia, Sanctus ſutoris uxor *g*.

g

facto voto, *b*

208 Quædam puella ſemimortua, trium annorum ætatis, vel circa, Antonii de Reate *b* civis Viterbienſis filia, cum magnopere quedam ejus infirmitate gravaretur, ita quod ab omnibus moritura adjudicabatur. Pectus enim ejus continuo ſine ceſſatione anhelitus pulſare videbatur, & anguſtioſe anhelitum amittere: oculos habebat cliſos & mortuos, cum erocei eſſent. Fa-
**i. e.* pro puella cto tamen voto puellæ *, & illa recommiſſa præfatæ virgini Roſæ, convaluit, & eſt liberata.
C Id teſtificatur dicta domina Luarentia, ejus mater, & domina Margerite Nicolai Nannis, mater Loerentiæ *i*.

i

aut adbibita ** i. e* depoſitus

209 De anno proxime præterito MCCCCLVI, & menſe Auguſti, puer quidem, nomine Johannes Laurentius Magnardi, ab omnibus medicis diffidatus* & penitus deſperatus de ejus vita, cum per dies viginti ſteriſſet cum oculis clauſis & coopertis, nec aliquem cognoſceret: domina Angelinæ, ægrotantis pueri genitrici, perſuaſum eſt, ad quam pueri cura magis ſpectabat, a quadam ejus convicina, ut puerum lavaret cum aqua loturæ B. Roſæ, & eam poſtea puero ebibendam traderet ægrotanti, cum devotione & reverentia. Quod dum effeciſſet, puer In illa hora convaluit, oculos aperuit, & ſanatus eſt. Id teſtificatur domina Angelina ejus mater.

prædicta aqua,

206 Marianna Tomai Magdalenæ, contractæ S. Feuſtini, cum ad mortem letaliter infirmaretur; itaque de ejus ſalute erat penitus deſperatum, nec quiſquam medicorum ad dictam infirmitatem expellendam ipſum juvare poterat. Unde diem cum ſic puer ægrotans in lecto jaceret, audivit genitricem dominam Petrutiam, eadem vini ad moneſtetiem dictæ B. virginis Roſæ mittentem devotionis gratia, quam erga illum venerabilem locum pro ſacrarum monialium & matronam ibidem conſiſtentium reſidentia gerebat; inquit matri: Genitrix dulciſſima, & ego volo mittere aliom eadum vini ad dictum venerebile monaſterium, ut præfata glotioſa Virgo dignetur me a tanta infirmitate erlpere & libetare; & ſic liberabit me e morte. Quo cado vini illuc emiſſo, & lotura manuum dictæ Virginis reportata & ægrotenti puero ad bibendum tradita cum devotione, ex miraculo omnipotentis Dei, aqua vix deglutita, ægrotus convaluit & ad ſenitatem priſtinam reſtitutus eſt. Ita teſtificatur Petrotie Tomai, ejus mater.

Ex Processu.

207 Bartolomeus quidam Lombardus, habitator Viterbii, cum MCCCCLIII ad mortem eſſet infirmus & prope horam mori expectaretur, in quodam hoſpitali Viterbienſi, delato ſibi cingulo ſive cordone B. Roſæ per quemdam puerum, & illo eum devotione ſibi accincto, illico convaluit: & id teſtificatur idem Bartolomeus.

aut cingulo, ſanitatem prædicto reſtituti. *E*

208 Cum domina Angele S. Valentini, S. *k* Scolarii uxor, contractæ S. Fauſtini, haberet quamdam filiam, ætatis quinque menſium, quaſi mortuam ex quadam magna, quam patiebatur, infirmitate, ex qua quaſi ad ultimum vitæ deveneral ſpiritum, nec ſibi propter ejus infantilem ætatem medico opus eſſet: vovit eam dicta Angela ejus genitrix, ut, ſi eam hortibili contingeret evadera infirmitate, quod celebrari faceret unam Miſſam in honorem & gloriam omnipotentis Dei & præfatæ B. Roſæ, in eccleſia, ubi ſanctum ejus corpus requieſcit. Quo voto vix emanato *, ceſſavit infirmitas, & puella jam ſemimortua, ad ejus primam eſt reſtituta ſanitatem. Id teſtificatur dicta domina Angela.

Mater vovet Miſſam, infanti moribunda ſanitatem ſubito impetrat. *k*

** i. e.* omiſſo

ANNOTATA.

a *Tertiarium S. Franciſci, opinor.*

b *Omnium præfatorum teſtimonia, ut & ipſius Donatæ, in Proceſſu legere eſt: duorum in confirmationem tam prodigioſæ curationis libet hic ſubnectere. Itaque in Nicolai Clacciæ, patris Donatæ, reſponſo juridico hæc lego*: In perſonam cujuſdam Donatæ filiæ ſuæ, gratiam dictæ Virginis miraculoſe faſcepiſſe cum prægnans eſſet de MCCCCLV & menſe Julii, infinitis doloribus anguſtiata per tres dies, eam partum
F non poſſe emittere, & medietatem emiſiſſet, & ejus corpus inſtar cimbali inflatum eſſet, in tantum, ut frigida & quaſi mortua eſſet, & funetalia pararentur, cum oculi aſſent clauſi, & nihil ulterius ſuperaſſet ſpiritus, ab omnibus derelicta: facto voto ad B. Roſam, eodem inſtanti, in ictu oculorum, aperti ſunt oculi mortuæ mulieris, partum emiſit & eodem momento ſanata eſt miraculoſa &c. *Hucuſque pater.*

c *Ipſius teſtimonium ſic ſonat*: jam duobus annis elapſis, vel circa, ipſe interfuit, quando Lonata filia Nicolai Clacciæ & uxor Nicolai Vicarii, prægnans & in periculo mortis conſtituta per tres dies, cum partum ejus emittere non potuiſſet, niſi pro medietate; & tamen facto voto, meritis & intercceſſionibus dictæ B. Roſæ, licet frigida ſine ſpiritu & mortua videretur, cum jam fœteſceret, in eodem momento reſiduum partus abortivi emiſit, & ſanata eſt miraculoſe præter omnium opinionem.

d Conſtantia Maſcini *vocatur in ſuo teſtimonio, in quo totidem fere verbis hæc ſpiritum re-*

la-

EX PROCESSU. *latum aſſevit. Idem confirmat ibidem Conſtantia genitrix.*

e Vocem hanc divinare debui, cum dubio maxime charactere expreſſa ſit.

f Aretium (incolis Arezzo) antiquiſſima Italiæ civitas, quippe quæ olim ante Romam conditam inter duodecim Etruriæ primaria capita recenſebatur; monti impoſita eſt, in agro Florentino.

g Idem ſub juramento aſſerit Angelus Longar, pueri genitor.

h Civitas Italiæ, ditionis Eccleſiæ, in Umbriæ provincia, ſita eſt ad Velinum (il Veliuo) fluvium in confinio regni Neapolitani & Aprutii ulterioris, inter Aquilam ad Ortam & Narniam ad occaſum. Ita fere Baudrandus.

i Quibus accedit Nicolaus Nanni, pater Luzettiæ.

k S. per abbreviationem poſita eſt pro Italice fer id eſt Magiſter. *Petro ſcolariu forte Iudi magiſtrum ſignificat, niſi fuerit cognomen proprium.*

B

CAPUT VII.

Neglectum votum vindicat, varias infirmitates ſanat; corpus ſuum a furibus immune ſervat; ſanguinis fluxum aliunde mala tollit.

Infans ob neglectum votum infirma, impetro voto convalteſcit.

MUlier quædam, nomine Lomiuata, contractæ S Johanuis, patturieudi libere & ſine perieulo gratia, eum voviſſet, partum ex ea emittendum & oriundum, ſi veniret in lucem vivus, & femina eſſet, illum deuominate nomine dictæ B. Virginis Roſæ; & natus pectus & femina ſub alio uomine eſſet baptizata & denominata, puella fie nata non aliter ſe conſumebat, quam eandela aut eera apud ignem, inſtar falis tepidæ aquæ appoſiti. Ducta tamen præfata puella ſemi-aduſta & conſumpta, ad B. Roſam, & denominata Roſa propter ejus reveteutiam, eodem tempotis eonceſſu *a*, quo ducta fuit puella ad virginem Roſam, ad bonam valetudinem infirmitas teudete iucepit ae eonvetti, & de brevi puella ſanata eſt, prout Nicoleus Ciulpe, ejus vieinus, eſt teſtificatus.

C *a*

Gravors infirmitates,

110 Angela quædam, puella, filia ſer Franciſei ſer Nieolai, graviſſime ex febre & doloribus ad mortem infirma & anhelana, facto voto per ſer Frauciſeum ejus pattem, eodem inſtanti ſanatur meritis dictæ virginis Roſæ. Ita teſtificatus eſt idem ſer Franeiſeus *b* & ejus mater. *b*

invocata, Sancta

111 Anno inſuper Domini MCCCCLI, eum Jacobus magiſtri Oddonis, de Vitetbio, rediens ex inſula Ciciliæ *c*, in mari magna infirmitate detentus fuit, in tantum, quod numquam ſe domum vivus * redire exiſtimabat. Convertens tamen ejus mentem ad dictam virginem Roſam, ſupplicans, ne contingeret, ipſum extra patriam rmori & nudum ignota arena jaeete, eodem momento ſic emiſſo voto, ineepit convaleſeete, ita ut ſequenti die eum ad portum Corneti *d* applieuiſſet, fanus & liber ex navi in terram profiliit *. Ite idem Jacobus eſt teſtificatus *e*. *c*

d

e

** lege* VIVUM

** l. profiliezit*

112 Mulier quædam, nomine Caterioe Petri Ennis, cum haberet quemdam filium, ad mortem ægtotum & deſtitutum pene ab omnibus, eum ſpes nulla de ejus vita jam ulterius ſupeteſſet, eredebat enim, omniuo illum de proximo moriturum; eum male vigil requieſceret & prius longe obdormient. Tandem eum noctu pſululum aut nihil obdormiens, illieo voeem emiſiſſet, quaſi ſie in ſomnis dicens: O virgo glorioſa B. Roſa, tibi filium meum reeommendo. Quo voto ſie, ut ſupta, emiſſo, ubi prius de vita pueri pet geuittieeme jus eſſet deſperatum & alios omnes, ita conualuit puer & teſipivit * & febris receſſit, acſi numquam mali aliquid habuiſſet. Id teſtificetur eius mater. D *depoſita:*

** reſipuit ſive conualuit*

113 Mulier domina Felix dicta, Boni filia, Autouii Rubei de Viterbio oxor, MCCCCXXXVI, tuue uxor Matei Lueæ de Buſſit, per dnos annos eum ex ejus vito Marco eonciperе nou poſſet, genuflexa multis ſuſpiriis & laetymis ad B. Roſam oravit, dieeut: O glorioſa Roſa, ſi gratiam hane mihi fecetis, ut ex viro meo mſeulum coneipiam vel feminam, pertum ad tuam referam eccleſiam, illom, eujuſcumque *f* ſit ſexus, tuo ſancto nomine nuncupabor. Quo voto ſie emiſſo, iuſta dies quindeeim eb ejus viro gravida facta eſt. Quæ eum tempore ſuo filium peperiſſet, illum, juxta voti facti obligationem, Mareum Roſetum denominavit *g*. E *f*

prolem impetrata.

114 Anno MCCCCLI, obdormientibus noctu cuilibet in eius * cella, domiuæ Margaritæ abbatiſſæ *h*, dominæ Angelæ *i*, ſoroti Caterinæ, foroti Serafiuæ, ſotori Druſiauæ, monialibus moneſterii præfati, apparuit B. Roſa cuilibet de per ſe dieena: Guardatemi, ehe due vermi mi rodono la ſpalla dritta *k*. Poſt quam viſionem * congregato eapitulo monialium, & ea omoibus patefacta, obſtupefactæ ſingulæ mouieles ſeſe de mandato abbatiſſæ in otationem poſuerunt, devote orautes leetymoſis oculis Deo * & B. Roſæ, ut eis deelararetur iu virtute Dei omnipotentit, quid ſibi vellet hoc ſomnii. Quæ virgo B. Roſa nocte ſequenti epparuit itetum Druſianæ, dieens: Si me eras rogabitis, quid ſignifieet ſomnium hujuſmodi, patefaeism. *Apparens noctu quibuſdam aſcetrix, corpus ſuum ſervare jubet:* *h* *lege* ſua *i* *k* *lege* Deum & B. Rolam F

qua deinde comperiunt, fures fenſtra conatos fuiſſe ſolvere corpus auferre. *l*

115 Clarefeente deinde jam die, eum magiſter Antonius Mattei Denanzi & Petrus Faceende, Viterbieuſes, veniſſent ad viſitandum dominam Magdalenam, dicti loci monialem, eorum conſanguineam, competerunt gratam *l* ſerream qnaſi a ſuo loco remotam & evulſam violeuter, quaſi elaeulum per impetum quis voluiſſet illam eperire. Quæ ſigna animadverteutes moniales, & ſubtiliter inveſtigautes, inveuerunt mauiſeſte, quod nonnulli ſpiritu disbolieo inſtigati, prædictas reliquias venerabilis eorporia glorioſæ Roſæ prælibatæ iude auſette querebant & ad aliam eeleſiam & locum trantſerte: quod revelatum fuit & ad lucem deductum per apparitionem & viſionem glorioſæ virginis Roſæ, ut ſupre, factum mitaeuloſa.

Gravitur exgutture laborantè incolumitatem ſponderit *præſtat:*

116 Domina Petrutia, uxor * Valeutini ſer Fredi de Vitetbio, eontractæ S. Blaſi, MCCCCXXV, menſe Septembris, ſeptem menſibut iu gutture ita paſſa eſt, ut dicto tempore nihil prætet aquam eum euecero *m* & ovi vitello porugii deglutire. Quo factum eſt, ut penitus eonſumpta eſſet & annihilata * *n*. Nec medieorum quiſquam ſibi poterat prodeſſe. Cui noctu obdormieuti mulier quadem, alba veſte induta, *m*

** i.e. extenuata*

n

appa-

A apparuit, dicens: Petrutia recommitte te B. Roſæ, quæ facit quotidie mille gratias & miracula: quæ juvabit & liberavit te ab iſta infirmitate. Quæ jam a ſomno excitata, memor dictæ viſionis, vovit, ſe B. Roſæ, viſitare ejus eccleſiam & ibidem celebrari facere Miſſam unam ſolemnem, viſitare ejus ſanctum corpus cum uno cereo: quæ poſt ſanctum votum immediate convaluit & ſanata eſt *u*.

u *apparet mulieri ulcera ſanat.*

o

u17 Anno MCCCCLV Gemma Dominici, de Monte Leone *o*, habitatrix Viterbii, patiens in mamillæ quinque ulcera, ſeu plagas, apprime horribilia, quæ nulla medicina aut humano auxilio curari poterant. Commendans ſe ramen humiliter Deo & B. Roſæ, inquit: Gloriosa & beata Roſa, ſi vera ſunt, quæ de te dicuntur, adjuva me a tanto dolore ac periculo. Quibus dictis, ſtatim obdormienti pauliſper apparuit Gloriosa, dicens: Ex quo te mihi commendaſti, ſcias, in tua exeitatione te ſanam fore. Quæ B excitata, ſe ex dicta infirmitate liberam & ſanam apparuit *.

* *lege competit alterius fluxum ſanguinis paſſit.*

p

u18 Quædam domina Petrutia, uxor quondam Antonii Nannis, de terra Aquæpendentis *p*, provinciæ Patrimonii, cum paterertur fluxum ſanguinis, a qua quidem fluxus infirmitate nulla medicina aut medicorum ſubſidio liberari potuit per tres menſes: celebrato tamen voto dictæ B. Roſæ, de viſitando ejus corpus cum debita reverentia, omnipotens Deus, dictæ B. Virginis precibus & meritis, præfatam Petrutiam dicti fluxus infirmitate liberavit. Quæ jam ſana effecta vivit *q* adhuc, in dicta terra Aquæpendentis moram trahens.

q

Idem hemoſtrum pregnanti,

r19 Angela mulier quædam, uxor Forlani, de Viterbio, ſub annis Domini MCCCCXXX prægnans, cum pateretur maximas anguſtias & dolores cum torſione corporis, ſuperveniente maximo ſanguinis fluxu, de ejus vita nulla erat ſpes ulterius, eum ſingula tenderent ad mortem. Quæ in tam repentinis motibus & ſignis mortiferis, cum ſola eſſet in ejus vinea ſemiviva extra muros Viterbii, elevans mentem ad Deum omnipotentem & ejus B. virginem Roſam, eidem eum humillime pro ejus ſaluto & liberatione ſupplicaret, ſtatim fuit liberata. Quæ

r etiam hodie vivit *r* cum ejus familia, præſente Angilella Egidii Marci Gualdi & Catetina Jacobi Cecci Bianchi.

C *ſ* *ſanguinis ex ore profluvio in extremis poſita apparet, eamque penitus ſanat: t*

u20 Item, quod de anno MCCCCL, dum quædam domina Caterina, uxor quondam Antonii Æaſcie, de Viterbio, contractæ S. Egidii, fluxum ſanguinis paſſa eſſet per tres menſes, nec in aliquo per medicorum quempiam juvari poſſet, acceſſit ad eccleſiam B. Roſæ in die ejus feſtivitatis. Cui dum officium dicetetur & prædicaretur, ſeſa humiliter recommiſit, non ſine lacrymis vovens & promittens, ſe in ejus Vigilia perpetuo jejunaturam & ejus ſolemnitatem diem ſolemnem cuſtodire, ſi ex dicta fluxus infirmitate liberarerur. Qui voto facto, illico ſanata remanſit a fluxu prædicto *ſ*.

u21 Cujuſdam monialis dicti monaſterii, nomine Geronimæ Antonii, de Civita Caſtellana *t*, MCCCCLII per menſem continuum eum ſanguit ex are exire & fluere non deſiſteret die noctuque, ita ut nullo pacto poſſet quieſcere, cum nec ſibi aliquid poſſet prodeſſe, deſperatæ poſſe ſanari, extremam habuit Unctionem cum omnibus Sacramentis Eccleſiæ. Cui in tanta anxietate conſtitutæ, nocti dormienti apparuit B. Roſa, dicens tribus vicibus: Jeronima, agnoſcis me? Quæ cum reſpondidiſſet *: Ego te vidi, ſed te non cognoſco. Cui cum B. Roſa reſpondidiſſet: Ego ſum beata Roſa: tribus vicibus ſe ex ſomno excitavit, & apertis oculis, tantum ſanguinis a naribus exiverat, ut jam per terram inde longe diſcurriſſe videretur. Expergefacta rameo, memor viſionis hujuſmodi, precibus dictæ Beatæ ſenſit ſe penitus liberatam miraculoſe, licet tunc vigeret peſtis in civitate, itaque vix aliquis infirmus ſanabatur: & licet ſanguinis tantum exiverit, quod lectum perforaverit.

EXPRO. CESSU. * reſponderet

puellam a fluxu ſanguinis ac febri hectica, alibi Franciſci

u *u* *u* *y* E

u22 Anno inſuper Domini MCCCCXLVII, cum puella quædam, nomine Johanna Franciſci *, caſtri Capreſiſæ, provinciæ Tuſciæ, habitatoris Viterbii, fluxus ſanguinis & febrem ethicam * per aliquos menſes paſſa eſſet; quæ ita ejus nervis & oſſibus eradicata *x* erat, ut nullo pacto poſſet ab ea eradicari; Antonia ejus genitrix *y*, cum famam B. Roſæ Viterbienſis & ejus miraculorum ſenſiſſet, puellam ægrotam præfatæ Virgini devote commendavit: quo voto & precibus ſic, ut ſupra emiſſis, illico puella ſanata eſt.

mulierem a cordis cruciatibus libe, rat. * *alibi* Maccatnni

x

y *t. e.* levari

u u

u23 Anno Domini CCCCLIII, Angilella Antonii, alias Maccatnne *, uxor Jacobutii Gerardi, de Caſtro Ronciglione *x*, mira cordis ſuffocatione & pœna cum vexaretur, ſe vovit gloriosæ virgini Roſæ, promittens viſitare ejus corpus & celebrari facere Miſſam. Quo voto facto, in continenti ſe ſenſit a dicta pœna exgravati *, et ſic ſanata eſt *aa*.

ANNOTATA.

a *Vox hæc videtur ab amanuenſi mendoſe deſcripta. Subſtitue* momento, *& ſenſus erit integer.*

b *Teſtimonium ejus ſic habet:* Cum quædam Angela, ejus filia, graviſſime ex febre & capitis dolore renderet ad mortem, facto voto ad B. Roſam, in eodem inſtanti ſanata eſt. Interrogatus autem cauſa ſcientiæ dixit: Quia prædicta vidit & præſens fuit.

c *Sicilia, Italiæ in mari mediterraneo inſula, vulgo notiſſima eſt.*

d *Baudrandus alique Cornetum (Italis* Corneto*) ſtatuunt in Hetruria, in provincia Patrimonii S. Petri, ad Marthum* [la Marta] *fluvium, in eo maris Tyrrheni: ubique urbs epiſcopalis, ſed epiſcopatui Monte Flaſconenſi perpetuo unita, ut tradit Ughellus in Italia ſacra, tom. 1, col. 983, Orlendius in Orbe ſacro & profano, alique.*

F

e *Verba accipe.* De MCCCCLI, ipſe teſtis cum rediret per mare ex inſula Ciciliæ, & graviſſima infirmitate detineretur, itaque vix ſibi parum anhelitus ſuperaret aut ſpiritus: converſus tamen in ejus mentem ad B. Roſam, ſe illi devote commendavit. Quo voto ſic emiſſo, in eodem inſtanti convaleſcere incepit, ita ut ſequenti die, cum ad portum Corneti applicuiſſet, liber & ſanus a dicta infirmitate in terram proſiluit. *Lege* proſiluerit.

f *Ita correxi: in apographo enim noſtro mendoſe legitur:* eujus numquam ſit ſexus.

g *Rem ipſa teſtis ſic expoſuit:* Cum ipſa, jam viginti annis elapſis, nupta eſſet Marco Locæ de Buſſis, nec ab eo per tres annos, quibus ſecum fuerat, potuiſſet ingravidari, ob quamdam naturæ impoſſibilitatem, licet ipſa pluries medicorum medicinas experta eſſet, & tamen

EX PROCESSU.

semper ſterilis reputabatur. Facto tamen voto ad B. Roſam, paulo *inde* ex poſt ex dicto Marco concepit, ex meritis dictæ B. Roſæ. *Deinde dominam Angelam Lucæ de Buſſi, ſocrum ſuam, teſtem citat, quæ ſuo etiam juramento nurum ſuæ dicta confirmavit.*

h Interrogata ſuper octuageſimo octavo (*miraculo, quod apud nos ventum eſt octogeſimum ſextum, quia duo omiſſa videntur*) de apparitione B. Roſæ in viſione certis monialibus, quæ* liter debebat inde furtive ſubtrahi & admoveri *. dixit, vera eſſe contenta in eo. Interrogata in cauſa ſcientiæ, dixit, quod prædicta vidit. *Ita Proceſſus.*

* *lege* amoveri

i *Hæc non niſi generalitas abbatiſſæ ac duarum monialium dicta confirmavit.*

k *Italica verba ſic vero Latine:* Cuſtodite me; nam duo vermes mihi corrodunt humeram dexterum. *Per duos vermes, ſacrilegos duos fures ſignificat, qui a dexteri humeri parte clathros perfagere tentabant.*

l Grata *vox Italica, clathros ſignificat. Vide, quæ nam. 50 ex Papebrochii Itinerario notavimus in Commentario.*

m *Mendoſe ſcriptum videtur pro* zuccaro, B *Latine* ſaccarum.

n *Ita ipſa juridice teſtata eſt.*

o *Vide annotata ad num. 42, lit. l.*

p *Acula, ſeu Aquala, urbe Hetruriæ, in provincia Patrimonii.*

q *Suſceptum beneficium Petrutia ipſa, jurata aſſerunt.*

r *Prout ex ejus teſtimonio liquet, in quo hæc lego.* Item dixie, quod jam viginti octo annis, vel circa, cum ipſa prægnans pateretur maximas torſiones cum fluxu, & ſemel *in* ejus vinea ſuperveniſſent ſibi dicti dolores, ita quod quaſi mortua dijudicabatur: converſa ad B. Roſam, illico ſanata eſt, prout *in* miraculo nonageſimo ſecundo (*apud nos nonageſimo*) continetur. *Interrogata de* præſentibus dixit, dnſe, Angilella Marci Gnaldi & Caterina Bianchi. *Hinc nota, quod dum ſuperius* ſola *in vinea fuiſſe dicitur, vel commode accipi debent, vel quod prædictæ duæ teſtes ſic laboranti ſuperveneriut.*

s *Miraculum illa ipſa juramento confirmavit.*

t *Italiæ oppidum eſt in provincia Patrimonii.*

u *Verosimillime* Captas *Hetruriæ pagum denotat, quem Ferrarius in Lexico* Capreſi *appellat, ſtatuitque apud montem Alvernum, non procul* C *ab ortu Tiberis.*

vv *Vox Italica febrem bellicam ſignificat. Eſt porro febris bellica periculoſa & continua, calorem ſolidam ſubſtantificum & radicalem, ut loquuntur medici, conſumens.*

x *Lege* radicata, *a verbo* radicare, *id eſt, radices agere, ſumiturque hic metaphorice pro inhærere.*

y *Quæ miraculum hoc teſtata eſt.*

z Roncilio, *oppidum Italiæ, in provincia Patrimonii, & tractus cognominis caput, ſitum eſt ad amnem Faliſcum, decem milliaribus Italicis diſtans Viterbio, teſte Baudeando.*

aa *Ita ipſa jurata aſſeruit.*

D

CAPUT VIII.

Vitam militi ſervat, diſſidentes componit, partu periclitantibus ſubvenit, febres arcet.

CUrrentibus annis Domini MCCCLXX, ſtante bello Viterbienſi cum Brictonibus *a*, quidam Matteus Dominici Tranſimundi, contratæ S. Marci, cum eſſet extra muros Viterbienſes, præfati Brictones *inimici* inſurrexerunt in eum & ipſum ſunt inſequuti; donec unus ex eis eques proſilnit ſuper eum, in terra jacentem cum ejus equo, ut ipſum occiderat: & eo ſic ſemimortuo relicto, cum invocaſſet B. Roſam, diſceſſit eques ſtipendiarius, ipſum mortuum exiſtimans. Quo fit, ut nocte ſequenti apparnit * B. Roſa cuidam mulieri, dictæ Meniez, dicens ai, ut moneret *b* matrem præfati Matteı, ne permitteret eum ulterius exire, quia, licet evaſerit illa vice, non evaderet alias *in* futurum. *Militem a nece ſervat: a*

* apparuerit

b

E

sas Mariottus quidam Silveſtri Boccaiſuſe * longa inimicitia obnoxius * cuidam Raffaeli Sanctori de Viterbio: de quo Mariotti præfati mater plurimum dubitabat *, ne ſub aliquo quæſito colore Mariottum, ejus natum, interciperet. Noctu vovendo ſe dicta domina Nicola, ejus mater, B. virgini Roſæ, & inde pauliſper obdormienti genitrici apparnit virgo Roſa præfata, *illi* nuntians ſic: Quia ſequenti mane fiet pax, eſto boni animi. Quo facto, albeſcente jam die, Mariottus & Raffael pacem fecerunt, prout noctu viderat mater *in* viſione; de qua pace penitus erat deſperatum. Id teſtificatur Mariottus & præfata ejus mater Domina Nicola. *concurrentem inter diſſidentes componit.* * *al* Rocea inſule * *addo* erat * *i. e.* timebat

sas Antonius Dominici, alias Cortopaſſo dn Viterbio, contratæ S. Marci, MCCCCXLVIII turbatus recenſit & ſe ſtipendiariis quibuſdam commiſit, prout vulgariter dicitur, al ſoldo *c*. Quem præter affectu paterno motus, undique prosequutus eſt. Quos patrem & filium cum quadam nomine Roſa, eorum conſanguinea, longo eempore *, redirent, expectaſſet, vovit B. Roſæ, ſe per menſem viſitaturam ejus ſacram corpus, ſi ſanus rediret pater cum filio. Quo voto facto, mira res! ſequenti die ſani cum lætitia reverſi ſunt pater & filius. *fugitivum filium ſeu latentem ducit.* *c*

F

* *ſuppla* UE

sa7 Item quod, cum nobilis mulier domina Johanna, uxor ſtrenui viri Jacobi de ſancto Gemino, eſſet *in* partu, quo adeo doloribus & anguſtiis oppreſſa erat, quod * nulla ſibi medicina ad emittendum partum poterat * prodeſſe. Statim tamen, impoſita ejus corpori cordula, quæ corpus ipſius glorioſæ Roſæ tetigerat, & ejuſdem auxilio eum maxima devotione & reverentia invocato, peperit, & ſic liberata & ſanata fuit & eſt. *Puerperam laborans, impoſito corpori funiculo, feliciter enititur:* * *lege* ut poſſet

sa8 Mulier quædam, nomine Franciſca Herculani, & uxor Antonii Colecte, de Viterbio, MCCCCXLIII prægnans quinque menſium, adeo doloribus erat oppreſſa, quod necubi * requieſcere poterat propter dictos dolores, quos quaſi per dictos quinque menſes continuo paſſa fuerat. Quæ in tanta anxietate & anguſtia conſtituta, quam primum ſe humiliter vovit Deo & B. Roſæ, deſerre *prægnans vovens ferre Sanctæ funiculum, doloribus exonerator.* * nullibi

Digitized by Google

ferre ejus cordulam accinctam, eſt ſanata & li-
bera. Quæ etiam advenientibus diebus patturiendi, peperit ſine anguſtia & dolore.

in puer. perio laborans, epota laudata aqua, emittitur,

129 Anno MCCCCL, menſis Aprilis die XV, Franciſca Nardi de Maltempo, de Viterbio, patrocchiæ S. Mariæ in Podio, prægnans, in tempore parturiendi graviſſimos dolores & incenſas anxietates per dies quatuor & nocte totidem continuo paſſa eſt, nec parere poterat, ira ut quaſi de vita dubitaretur: Quæ in tot languoribus conſtitura & anxietatibus, B. Roſæ auxilium imploravit, peteos a circumſtantibus, ſibi loturam glorioſæ Roſæ deferri. Quam eum ebibiſſet, illico partus exirn ineepit, licet turbato ordine: qnia primo exiverunt nares, ſecundo pedes, poſtea manus & ultimn caput. Qui partos quaſi videbatur ſemimortuus. Cum mulietea tres, Vitorbeſe videlicet, Antonia Franc. cioſi & Barrolomea Baptiſte Nerii, ibidem aſtantes, inſufflare *d* cepernnr in ejus aoribus, continuo invocando auxilium B. virginis Roſæ pro matris & infantis ſalute. Licet puer ita itberocliro *e* modo & turbaro nrdine natus apparetet, dicta B. Roſa patrocinanra, fuerunt & ſunt liberati.

d

e

B

alia difficile partu levatur.

130 Paulina, uxor magiſtri Angeli, de Peruſia *f*, habitatnris Viterbii, conttratæ S. Lucæ, cum MCCCCLI tempore parrus magnis doloribus nppximeretur duabus diebus & totidem noctibus, nec parere poſſet, itaque de ipſius vira dubitaretut, precibus tamen B. Roſæ filium peperit *g*.

f

g

Periclitans puerpera emittenda proli vitam donec baptizaretur, impetrat.

131 Anno MCCCCLIII, cum Laurentia quædam Johannis, dicti de Vacoduva filia, Viterbienſis mulier, prægnans eſſet & præmature magnis premeretur doloribus & anguſtiis; ita ut partum nullo pacto mundi poſſet emittere, quem in viſceribus ſuiaſeotiebat quaſi diviſum; ſe tamen cumſumma humilitate recommendavit glorioſæ virginis Roſæ, cui mulier hæc eviſcerata *h* dedita erat & devota, ut tanrum ſibi gratiæ dignaretur impertiri, nt nriundus en ea fœtns ad mious in tantum viveret, donec ſacrum baptiſma poſſet ſnſcipere, pro ſanctæ fidei ortodoxæ & Catholicæ zeln & magnn affectn. Quas preces & vota quam primum emiſit; peperit; licet quodam modo fœtus in fruſta videretur diviſus, illi tamen tantum erat ac ſuperſuit ſpiritus, dnnec ſacrn baptiſmate ſuit baptizatus. Idem teſtificata ſuit dicta Laureotia.

h

C

item alia poſt multos dolores,

132 Domina Margarita, uxnt Johannis Veltti, contratæ S. Siſti, eum ſub MCCCCXXXVII in partu graviſſime laboraſſet per tres cnntinuosdies & ultra, eec quovis pacto aliqnn medicorum & humano ſubſidin partum poſſet emittrete, quam primum ſe commendavit B. Roſæ, in eadem hora facti voti peperit & ſanata eſt, acſi mali nihil nnquam habuiſſet. In teſtificata eſt dicta Margarita & Lucia ejus Mater *i*.

i

factis votis ;

133 Anno inſuper Domini ML *k*, cum domina Matthea Johannis de Senis *l*, habitatrix Viterbii, parocchiæ S. Matei, eſſet prope partum, & per tres dies anguſtioſn laboraret, nec parere poſſet qoovis modo, converſa in ejus mente ad omoipotentem Denm & B. Roſam, illi ſe devote commnndavit, nt, ſi ejus meritis & intereeſſionibus a tanta anxietate & aoguſtia libereretur, quod patetet, & partus cum anima & ſpiritn naſcetetur, itaqne baptirari poſſet, quod ipſa viſitatet ejus ſanctam eceleſiam per unum menſem eontinuum, & ibidem Miſſam faceret celebrari. Qno voto facto, peperit mulier ſine anguſtia & pner vixit per octo menſes. Id teſtificatur dicta domina Matthea.

k

l

134 Domina Bartolomea Petri Pauli Petrurii, prægnans cum aliter parrum emittere non poſſet per dies nonnullos graviſſimis & incenſiſſimis dnJnribus anguſtiarerur in parturiendo: quam primum ſe vovit & eommendavit B. Roſæ virgini, partus, facta oratinne & voro, liberrime exiie ex venrre ejus genitricis, ſine aliqua ipſius parturientis anguſtia & anxietatn. Idem teſtificata eſt dicta domina Bartholomea.

E

PRO-
LICER
CESSU.

commode pariunt.

135 Aonn Domini MCCCCXXV, Corona de Canapina *m*, uxor Petri Pauli de Vitetbio, contratæ S. Laurentii, cum conrinna febre vexata recepiſſet Sacramenta Eccleſiæ, vovit ſe Deo & B. Roſæ, ut, ſi evaderet, Miſſam nnam ad ejus bonorem faceret celebrari: quo factn, in continenti liberata eſt.

Moribundi ex febribus

m

136 Aono MCCCCXLVII, quidam Johannes Menici del Peloſacto de Viterbin, contratæ S. Johannis dn Nnctula *n*, febtes tertibiles cum fluxu paſſus fnerat, quorum oceaſione & anxietate cum ad nltimum & extremum vitæ deveniſſet; Caterina ejns mater, accedens ad corpus B. Roſæ, cum multis lacrymis ibi exclamavit ad B. Roſam pro ſalute ſui filii. Qna oratinne ſic feſtinanter facta, illico dnmum rediit, dubirans *, ne filium mortuum domi compeiiret. Quæ cum illue jnttaſſet, teperit filium ſedentem ſerus ignem ſioe peticnlo, qni ſanus effectus miracnloſe, etiam nunc vivit *o*.

subito ſanati.

n

E

** i. mortuus*

o

137 Item quod, cum ſanctiſſimus dominus noſter dominna Caliſtus *p*, divina providentia Papa tertius, dum eſſet in minoribus *q* conſtitutus & Cardinalis Valentinus *r*, in annn Domini MCCCCXLV in urbe Romana eſſet magnis febribus afflictus, iraque de ejuſdem Sanctitatis vita tunc dubitarerur, maxima cum devntione ejus meotem ad Deum & ipſam beatam gloriſam Roſam elevavit, promittens B. Roſæ unam rnſam argenteam. Quo voto facto, divino inſpitante auxilio, ut demum Eccleſiæ ſuæ ſanctæ pro Catholicæ & ortodoſſæ * fidei Chriſtianæ conſervatinne & augmento, de ejnſdem Sanctitatis perſona mitaculoſe & divioitus provideret ad totius Chriſtianæ religionis decus, gloriam & exaltationem, cum id futurum in mente divina eſſet, præſetvatus precibus ipſius B. glorioſæ Virginis convaluit, & præfatus liberatus ſuit & eſt.

Cardinalis Valentinus, poſtea Calixtus III, a periculoſa febre convaleſcit,

p

q

r

* orthodoxæ

F

138 Er currentibns annis Domini MCCCCXLVI. die vigeſima menſis Nnvembris, egregius decretorum doctor, dominus Bernardus Rompia, Geruncus *ſ* diœceſi, juſſu præfati ſanctiſſimi Domini nnſtri, tunc Cardinalis Valeorini, roſam argenteam ad mnnaſterium B. Roſæ in civitate Viterbii detulit, quæ ſupra corpus ipſius B. Roſæ adhuc pendet, & nmnibus eam videre volentibus publice demonſtratur.

& votum, quod nuncupaverat, perſolvit.

ſ

ANNOTATA.

a Qualr hic bellum ſignificet, non ſatis aſſequor: certe nuſquam reperio inter Viterbienſes ac Britones anno 1370 belligeratum eſſe. Unde vehementer ſuſpicor, proxime citatum annum male aſſignari pro anno 1376; hoc enim Britones ex Britannia Armorica a Gregorio XI ad redigendas in ordinem variat Italiæ civitates rebelles, quibus ſe Viterbium adjunxerat, tranſmiſſos fuiſſe, ex Italis ſcriptoribus conſtat. Ab his Britonibus huic bello forte nomen indidere.

b Corcinus, Rinaldus ac Giannellus, in Opuſculis crebro citatis ajunt, prædictam Menicam

Ex Processu.

cam ſimul a Sancta juſſam eſſe matrem admonere, ut filium, dum adhuc ſpirabat, extra urbis mœnia ſublatum properaret. Forte id in ipſo autographo repecit Corecinus, ut mihi veriſimile videtur; nam ſimile quid inſtituta narratio, ne hiulca ſit, videtur exigere. Porro inter teſtes reperio quamdam nomine Menicam Mattei Teauſmundi, relatam beneficium ea aliorum crebra relatione confirmantem.

c Sniido *Italis, Latine ſtipendium militi debitum. Itaque ſignificat, illum turbatum, id eſt, quidpiam ægre ferentem inter ſtipendiarios nomen ſuam militiæ dediſſe.*

d *Anne ut experirentur, an viveret? Ita colligi poſſe videtur ex Franciſcæ Nardi teſtimonio, in quo, narrato quod puerpera obtinuit, beneficio, de ipſa prole hæc ſubduntur:* Primo... emiſerunt oares, deinde pedes, poſtea manus & ultimo caput. Qui partus (*eam*) nec vivus eſſe appareret, inſufflatos eſt in ejus auribus per Antoniam Francinſi, Battolnmeam Baptiſte Neril, & Vitorbeſe, mulieres ibidem aſtantes. Poſt quam ſuſufflationem in eodem momento reſipivit quaſi mortuus puer, & reſpitare incepit eum patrociuio dictæ B. Roſæ. Interrogata in cauſa ſcientiæ dixit; Quia vidit & præſens fuit & præ. dicta expertu eſt. B

e *Lege* heteroclito. *Voa Græca ἑτερόκλιτον ſignificat aliquid alieno & novo quodam modo inflexum.*

f *Hetruriæ urbs eſt ſub domicio ſummi Pontificis, ampla & culta:* Perugia *ab indigenis vocatur, vſque agri Peruſini capat.*

g *Ita jurati aſſeruerunt, ipſa Paulina Viterbienſis, & magiſter Angelus ſellarius, patria Peruſinus, Paulinæ conjux.*

h *Id eſt, cujuſvi ſetera ad eo torquebantur, acſi viva eueuteearetur.*

i *Convenit utriuſque teſtimonium: ſed cum in eo beneficium hoc, miraculum 507 dicatur, oportet ac amanuenſis noſter vel numerum male expreſſerit, vel aliqua miracula omiſerit.* C

k *Mendum manifeſtum eſt: voluit procul dubio annum 1450 ſignare, cum Matthæa de collato ſibi beneficio teſtimonium ipſa dederit anno 1457, ut ex ſequentibus liquet.*

l Siena *indigenis Hetruriæ urbs ampla & probe culta intra colles jacet in limite agri Florentini.*

m Capena *oppidum Hetruriæ Livio & Plinio, nunc caſtrum ditionis Eccleſiæ in provincia Patrimonii, & in tractu ſeu ſtata Roncilionis, 7 milliaribus circiter Viterbio diſitum in Ortum.*

n *Paræclam hanc reperire nequivi: forte vitioſe vox deſcripta eſt pro* S. Juanois in Ciocola, *quæ, teſte Felicianno Buſſi, nunc corrupte* in zoccoli *appellatur.*

o *Ut patet ex ipſius Joannis Menlei, ejuſdemque genitricis Catharinæ, teſtimonio in Proceſſum relato.*

p *Scilicet Calixtus III, cujus juſſu proceſſus hic inſtitutus eſt. Fuit is Alphonſus Borgia, natione Hiſpanus, patria Savineaſis, Valentiæ diœceſis, teſte Platina in Vitis Pontificum. Ob rem Eccleſiæ proſpere geſtam a Martino V epiſcopatum Valentinum obtinuit; deinde vero anno 1444 presbyter cardinalis, titulo SS. Quatuor Coronatorum, ab Eugenio IV creatus eſt: anno denique 1455 ſub nomine Calixti III ad ſacram Petri cathedram elevatus eſt, quam uſque ad annum 1458 tenuit.*

q *Id eſt, dum nondum eſſet Romanus Pontifex.* D

r *Valentia, regni Valentini caput, ampla nobilis ac elegans Hiſpaniæ Tarraconenſis civitas, in ora maris mediterranei ad fluvium Turiam, Guadalaviar vulgo dictum, anno Urbis 616 a Junio Bruto condita traditur. Diſtat Barcinone in Oceaſum hybernum 49 leucis, uti & Toleto in Ortum & Cæſar-Auguſta in Meridiem; inquit Baudrandus.*

f *Veroſimiliter diœceſim Gerundenſem ſignificat, cujus caput eſt Gerunda, incolis* Girona, *urbs Cataloniæ epiſcopali ſub archiepiſcopo Tarraconenſi in Hiſpania.*

CAPUT XI.

Varii febricitantes prodigioſe ſanati E

Febricitantes.

ITem puer quidam, filius Baronbe de eſtro Ribello, comitatus Urbis veteris *a*, eum eſſet gravi febre detentus, itaque de ejus vita ſatis dubitabatur, ſtatim impoſita ſuper ejus corpus cordula quadam, quæ corpus ipſius B. Roſæ tetigerat, per quadam dominam Poliſenam, famulam Johannis cancellarii de Narnea *b*, in dicto caſtro tunc exiſtentem, & ejuſdem glorioſæ B. Roſæ cum devotione auxilio invocato, per ſpatium forſan trium horarum a tali infirmitate fuit & eſt liberatus. *a* *b*

140 Item quod, cum Benedicta, filia magiſtri Marci, magiſtri Jacobi, de Aquapeudente *c*, jam tribus annis elapſis, graviſſima febre cum maximo capitis dolore detineretur, & in tali eſſet infirmitate conſtituta, audiens de corpore & miraculis ipſius glorioſæ B. Roſæ, ſtatim incepit habere maximam devotionem ad ipſam glorioſam Virginem, ſummo deſiderio affectans cordulam quæ ſupra ipſius venerabile corpus impoſita fuiſſet. Ad quam ſic cogitantem & deſiderantem, acceſſit mulier quædam, dicta Antonia *d*; uxor Petri Angeli de Aquapendente, dictam cordulam ſecum deferens: quam ipſa Benedicta ſic infirma cum maxima reverentia & devotione ipſius B. Roſæ poſuit ſupra corpus F tuum & caput: duæ in continenti a dicta graviſſima febre & capitis dolore miraculoſe fuit & eſt liberata, precibus & meritis glorioſæ Virginis præfatæ. *impoſito membris ſuis* *c* *d*

141 Item quod de anno MCCCCL, quidam clericus eccleſiæ Aſtoricenſis *e*, nominatus Martinus, cum febrem per dies quinquaginta quinque paſſus eſſet, ei dixit quædam ejus conſanguinea. Accipe cordulam hanc B. Roſæ & ipſam cum devotione ſibi * aecingendo cum PATER NOSTER & AVE MARIA, ſtatim liberaberis. Quo facto, ſtatim liberatus eſt ab ejus infirmitate. *aut ac. cinſti cingulo, quod ſaepe cor. pus attigerat:* *e* *l. tibi*

142 Currentibus annis Domini MCCCCLII, quædam domina Mattea Venture, dum longo tempore febrem paſſa eſſet vovens ſe B. Roſæ, illi promiſit faculam quamdam, ponderis unius libræ ceræ cum dimidia, & ejus ſolemnitatis feſtum cuſtodire. Quo voto facto, ſubito a febre ſanata eſt & liberata facta. *alii omiſſi voti, de offerendo ceo, curando Miſſæ ſacrifi io*

143 Supra dicto inſuper anno, mulier quædam, nomine Antonia, uxor Antonii, alias Capa-

A pati de Viterbio, contratæ S. Mattei, patiebatur quartanam cum ejus filia ſimul, nec eis aliquid poterat prodeſſe, licet plurima eſſent experte ægrotantium morſ. Quæ cum ſic eſſent auxilio humano prorſus deſperatæ, fecerunt vorum glorioſæ Roſæ, quod, ſi contingeret, eas liberari, quod * facerent celebrari unam Miſſam in ejus altari, ad gloriam & honorem ſuum. Quo voto ſic facto & promiſſo, quælibet ipſarum in eadem hora liberata eſt a dictis febribus *f*.

* quod *abundat*

f *geſtando Sanctæ cunque*,

144 Eodem anno, quidam Matteus Locæ & ejus uxor, de Viterbio, contratæ S. Mattiæ, febres continuas patiebantur, a quibus oulla medela aoc medicorum præſidio juvari poterant. Voventes tamen ſeſe B. Roſæ humiliter, quod, ſi ab hujuſmodi febribus & crociatibus liberaretur, per annum continuom ejus cordulam accinctam portarent, in ejus honorem & reverentiam. Quo voto ſic facto, ſtatim liberati ſoerunt & ſunt *g*.

g *de mittendo ad ejus corpus dono*,

B

145 Eodem aono, quædam mulier, nominn Paulina, oxor Bartolomei, dicti Dellabruza, de Viterbio, contratæ S. Mattiæ, febrium malo morbo & continuo vexabatur una cum ejus focero: qui voverunt ſe glorioſæ virginis Roſæ, portare faculam unam ad ejus ſepulcrum. Quo voto facto, ambo ſtatim fuerunt & ſunt liberati; prout teſtificata eſt domina Tomaſſa Antonii Marrocchi.

do portando per annum cunque *h*

146 Anno prædicto quædam mulier, Felix nominata, filia quædam Lazari, de Piſis *h*, febre continuas patiebatur, a quibus nullo humano auxilio poterat liberari, licet plurium medicorum auxilium imploraſſet; ſe tandem vovit, glorioſæ Roſæ virgini prælibatæ, portaturam ejus cordulam per annum continuum, ſi a dictis febribus ipſam ſanari contingerer. Quo voto ſic facto, ſtatim ad priſtinam ſaciratem reſtituta eſti.

i *& viſitando ſacro corpore, incolumis evadant.* * *l.* Neapolitanus *Alius ſe. de ſimili funicula*, C

147 Anno Domini MCCCCLV, & menſe Julii, quidam Franciſcus Napuletanus * gravi febre laboraus, facto voto glorioſæ virgini Roſæ, pro ejus liberatione promittendo viſitare ejus corpus venerabile ſacratum cum quadam imagine ceræ, illico ſanitati priſtinæ liber penitus a febribus reſtituitur.

148 Anno Domini MCCCCXLIII, Petrus Jeoioios quidam, Meniel Tondi de Viterbio filius, contratæ S. Leonardi, a febre graviter opprimebatur longo tempore: pro cujus liberatione cum Angilella, ejus mater, ante corpus dictæ Virginis ipſum voverer, & exinde cordulam ad eum deferret; qua ſuper ejus dorſum & perſonam *, ſtatim a febribus fuit & eſt ſanus & liber effectus *k*, meritis ejuſdem Virginis & precibus.

* *ſuppleſ* poſita

k *ulum eo accinctum*,

149 Magiſter Simon Baptiſte clavarios de Viterbio, MCDXLIX per undecim menſes quartanam febrem paſſos fuerat, & cum aliter liberari non poſſet, devote vovendo ſe B. Roſæ, accinxit ejus cordolam. Quo voto facto & cordula ſic accincta, ſubito mirabiliter a dicta febre ſanatus eſt.

puer, *epota aqua ſæpe dicta, a ſebribus liberatus.* *l*

150 Puer quidam, nomine Berardinus, annorum quatuor, filius Bartolomei Franciſci Caldeiatii *l*, de Viterbio, contratæ S. Leonardi, MCDLV, & menſe Julii, quotidiana febre, quam paſſus fuerat per octo dies, graviter infirmabatur. A Vannotia ejus matre data eſt ſibi ad bibendum lotura manuum dictæ glorioſæ Roſæ, hoc eſt aqua, cum qua ejus glorioſæ manus lotæ fuerant, cum magna devotione, quam ubi ebibit, ſequenti die fuit & eſt liberatus *m*.

m

151 Anno MCDXLVI Johannes Herculaoi de Viterbio, quotidiana febre ira graviter infirmabatur, quod de ejus vita quaſi dubitandum erat: & demum vovens *, ſe cum Fraociſca ejus uxore ad B. Roſam, quod portaret per annum continuum ejus cordulam. Quo voto taliter emiſſo, ſubito ſeſe paululum a febre ſenſit exgiavari, & iodc ad dies paucos penitus eſt liber effactus *n*.

E x PROCESSU. *Item alii ex eodem malo* * *l.* vovit

n

152 Sanctes, filius Jacobi Boccacerafe, MCDXLIX quotidiana febre ita ægre vexabatur per plures menſes, ot de ejus vita dubitaretur. Qui cum voveret per Leonardam ejus matrem B. Roſæ, ot, ſi liberaretor, in ejus eccleſia ad ejus honorem facerer Miſſam celebrari cum dicto Sancte, & cordolam accinctam certo tempore deferre. Quo voto ſic facto, miraculoſe libet a febribus factus eſt.

ſubito ſenitati reſtituti

153 Paulotia quædam Ceci molendinarii & Johanoa ejus filia MCDLI febribus ægerimn æ. grotabant, & pene omnium erant auxilio deſtitutæ. Itaqnæ una nocte Johanna præfata, cum ad ultimum vitæ ſpiritum ſeu punctom deveniſſet, in conſpectu matris ſummopere afflictæ, pro qua mater præfata converſa ad Deum & B. Roſam, inquit: O glorioſa Roſa, adjuva me: Cui paululum obdormienti glorioſa Roſa apparuit, dicens: Certa ſis, quia ambæ iſto mane erkis ſalvæ. Quæ ex ſomno excitatæ, ſeſe ita ſanat & liberas compererunt, acſt numqoam febres paſſæ fuiſſent o: præſeote Caterina Baptiſte de Aretio... *p*.

poſt invocatam Sanctam, E

o

p

154 Anno MCDXLI Franciſca Bacchini de Viterbio, contratæ S. Petri, febricitans per annom cum dolore ancarum *q*, licet manu medicorom ſanari non potuiſſet, facto rameo voto B. Roſæ de faciendo celebrari Miſſam in ejus eccleſia & portando libram ceræ, ſubito liberatur *r*.

aut vota

q

r

155 Anno MCDXXXIV, Chriſtophorus magiſtri Angeli Boccaſrole, de Viterbio, contratæ S. Mariæ in Podio, febricitans, ſe ulterius juvare non poterat: pro quo quædam ejus carnalis ſoror, nomine Vitorbeſe, vovit B. Roſæ, dicendo: Si fratrem meum ab hujoſmodi infirmitate liberabis, per menſem iotegrum ſacrum tuum corpus viſitabo. Quo facto, receſſit febris, & infirmus ſanatus eſt.

in ejuſdem honorem

156 Anno MCDLV, menſe Julii, Lco quidam Gajetanus nomine, febricitans, in articulo mortis conſtitutus, præ fama & miraculis B. Roſæ; quæ audiverat, ad ejus glorioſum corpus viſitandum acceſſit, licet cum difficultate & anguſtia. Cui humiliter & devote ſe recommitendo, vovit cordulam ejus portare: quo facto, liber penitus a febribus ad proſperam ſanitatem eſt reductus.

nuncupata *s* F

157 Frater Matiottus de Viterbio, MCDLIV menſe Octobris, Ordinis Heremitarum, febre quotidiana & tertiana ſimul & eodam tempore vexabatur, oec ſibi cura aliqua ant medicina prodeſſe poterat. Quem cum Lucia, ejus ſoror, noſto cuſtodiret, inquit ei, ut ſe recommitteret B. Roſæ & cum devotione biberet aquam loturæ manuum ejus. Qui infirmus cum ad mandatum ſororis hæc feciſſet, & aquam ebibiſſet, in continenti miraculoſe ſanus & liber penitus evaſit a febribus *t*.

aut ſummam

t

158 Anno MCDL Gabriel, puer & filius Turrii Angeli Tein, de Viterbio, contratæ S. Panſtioi, continuis febribus gravatus & omnium medicorum deſtituius auxilio; fuit in voto poſitus

aquam lavandis Sanctæ manibus adhibitam

EX PROCESSU. per matrem ad B. Roſam; & quam primum de dicta aqua lotura data eſt ſibi ad bibendum; factus eſt liber.

ANNOTATA.

e Orvieto. *Vide annotata ad num. 59, lit. f.*

b *Incolis* Naroi, *urbs vetus Umbriæ in ditione ſummi Pontificis, a Nare fluvio, cui adjacet, nomen mutuata eſt.*

c *Vide annotata ad num. 90 lit. f.*

d *Quæ hoc beneficium coram delegatis in præſenti cauſa ſuo juramento teſtata eſt.*

e *Forte ab* Aſtura, *vulgo* Aſtora: *olim oppidum erat Latii in Volſcis, nunc exiguum caſtrum eſt ditionis Eccleſiæ, in Campania Romana, in ora littorali.*

f *Ita ipſa Antonia jurata aſſeruit.*

g *Conſtat ex utriuſque ſanati teſtimonio.*

h Piſæ, *vulgo olim* Hetruriæ *civitas, ad Arnum fluvium, potens olim ſuique juris reſpublica, nunc magno Hetruriæ duci paret.*

i *Ita plane ipſa Felix Lazari, juridice interrogata, aſſeruit.*

B

k *Euſtat utriuſque, matris ſcilicet ac filii, de hoc beneficio teſtimonium.*

l *Inter teſtes* Caldararies *dicitur: verum eadem eſt utriuſque vocis ſignificatio, deducitque ab Italico* caldarario, *quod artificem lebetum ſignificat.*

m *Hæc pueri pater, Bartholomæus Franciſcus, & Vannotia mater, teſtati ſunt.*

n *Ita ambo conjuges aſſeruerunt.*

o *Hoc miraculum utriuſque juramento confirmatum eſt: quibus acceſſit Catharinæ Baptiſtæ teſtimonium.*

p *Vide in Annotatis ad num. 78, lit. f. Porro quid puncta illa denotent, ignoro. An forte omiſit aliqua amanuenſis noſter, quæ præ charactheris difficultate legere non poterat?*

q Anæ *vetus vox Latina, vel Italica potius,* eo rendices, *ſive ſummam exactam ſignificat.*

r *Prout ipſa aſſeruit.*

s Articulum mortis *commode interpretatur: alioqui nec tam difficultate ad Sanctæ corpus potuiſſet accedere.*

C

t *Utriuſque de hac re teſtimonium in Proceſſu extitatur,*

CAPUT X.

Alii a febribus curati: ter votum violans, tertio punitus: toties reſipiſcens, toties ſanatus.

Puerili EOdem anno, Tutius quidam Angeli Teie
a punctura *b* & febre gravatus per plu-
b res dies, licet pleribus medicinis infirmitatem expellere enixus fuerit, peteus tameo equam luturæ mannum B. Roſæ virginis com reverentia, & illam poſtquam ebibit, ſanus ſurrexit & liber effectus & domum exivit, eum eſſet in articulo mortis.

periculoſe 160 Eodem anno, in die Nativitatis B. Virginis, Franciſcus Nardi, de Viterbio, contrarius S. Petri, puer doorum annorum, infirmos febru & patiens ie gutture. I aque quaſi ad ultimum vitæ ſuæ reductus erat: quem ejus mater ed corpus B. Roſæ detulit: cui mo- D
eiales dixerunt: Viſue, ut mortuum hunc B. Roſa ſuſcitet? Ipſo tameo ſibi * recommendato humiliter B. Roſæ, ſtatim puer eſt ſaeatus *c*. * ſibi *abundat* *c*

161 Anno MCDXLV ſer Thomas magiſtri Johannis de Viterbio, contratæ S. Siſti, cum annorum eſſet viginri duorum, & febres continoas pateretur longo tempore; itaqoe quaſi ſiccus factus erat. Quo dolore mater afflicta, accedens * ad monaſterium B. Ruſæ, de cujus manibus accepta lotura & aqua, eam potui dedit filio cum devotiune; qui poſt potum ſanatus eſt in illa hura. *ſtribus* * *l.* acceſſit

162 Anno MCDXL, menſe Auguſti, Cecilia Butii, de Viterbio, contratæ S. Juſtini, ex terribili febre, qoam paſſa erat longu tempore, arida effecta erat, & extremam receperat Unctionem, in extremis conſtituta: precibus ramen B. Roſæ liberata eſt *d*. *conſtituti* *d*

163 Paulus *e*, alias Tuſcierna, de Viterbio, MCDLI, contratæ S. Faoſtini, continuis febribus oppreſſus, ad extremum vitæ ſuæ tedactus erat. Per cujus matrem facto voto B. Roſæ, E factus eſt liber. *variis vocis* *e*

164 Aono MCDLIII, menſe Septembris, Nicolaus Petri Iſpani, habitaroris Viterbii, puer duorum annorum, contratæ S. Angeli, rerribili febre ira oppreſſus fuit, ot deductus eſſet ad nihilum. Pro qun *f* ad B. Roſam recommendavir eum; facto voto per matrem, ie continenti eſt ſanstus. *auxilium Sanctæ* *f*

165 Quædam Menica de Ameria *g*, & Peregina ejus filia, habitatrices Viterbii, longo tempore ieceuſis febribus oppreſſæ fuerant; precibus tamen & meritis B. Roſæ liberatæ fuet *h*. *implorant,* *ti,* *g* *h*

166 Anno MCDLV, felix Cioſi, contratæ S. Faaſtini, de Viterbio, uxor Nicolai, pluribus menſibus terribili febre grevata erae, ita quod de ejes vita dubitaretur ſatis: per quam facto vuto, B. Roſæ meritis ac precibus eſt ſanata. *eadem* *patrocinio* *nante*, *h*

167 Anno MCCXLIII Bartolomeus, puer quidam filius *i* de Viterbio, pluribus menſibus graviſſima febre gravatos erat; per cujus matrem facto voto B. Roſæ, ſacus efficitur. *curatur.* *i*

168 Eraſmes quidam Bernardi de Viterbio contratæ S. Siſti, MCDXLIII peſtilenriali morbo infirmus erat. Quem Petrutia Faſano *, ejus mater, aſpicieus, inquit: Fili mi, recommirte te Deo & B. Roſæ. Col cum devutione aecinxit ejus cingulom & aqeam potui dedit, eem qua manus ejus lotæ erane; io illa hora & illo ieſtanti miraeuloſe eſt liberatus *k*. F *Febret* *per uſum* *fumculi*, * *alibi* Juſtini *k*

169 Anno MCDLI, menſe Junii, Angela filia Menici, de Viterbio, contratæ S. Leonardi, gravi febre per tres menſes afflicta, itaque tumefacta jam erat. Pro qua Menica, ujus caroalis ſoror, B. Roſæ humiliter interceſſit, & ejos cingulum ſe devote aecinxit, & aquam loturæ præfatæ ebibit. Quo facto, ſanata eſt & *l* ſtatim infirma. *& aqua depulſa.* *l*

170 Eodem aenu, menſe Octobris, die XXVII, Filippa, uxor Lodovici de Vitarbio, contratæ S. Johannis in cuccola *, continua febre gravata, voveudo ſe curdulam B. Roſæ per aonom portare, immediate liberatur. *Item alii plurimi* * *l.* ciucola

171 Aono MCDXXXV, Petrus quidam, febricitans, cum per ejus matrem vueretur B. Roſæ de portaedo quolibet anou quamdam faccu- *graviter*

lam

A lam; facto voto, a continuis febribus ſanatus extitit.

a continuus

172 Anno inſuper Domini MCDL, Melchior Ambroſi de Viterbio, contratæ S. Johannis, febribus continuis quaſſatus, vovit ſe Deo & B. Roſæ, ejus corpus per annum unum viſitare. Quo voto facto, ſtatim a febribus mundatus & liber remanſit.

febribus affliſti

173 Anno MCDXLIX, Antonius Petri della Chieſa, de Viterbio, contratæ S. Quirici, quartanam febrem pluribus menſibus eſt paſſus cum fluxu ſanguinis: unde ad extremum vitæ ſuæ erat jam reductus. Facto tamen voto per Paulinem, ejus uxorem, ad B. Roſam, ſanus evaſit.

emp'orata Sanctæ opis

174 Anno inſuper prædicto, quædam Johanna Angeli Tutii, de Viterbio, contratæ S. Quirici, cum febribus continuis vexaretur cum angoſtia corporis & pectoris, facto voto de portando cordulam B. Roſæ, ſanitas reſtituitur.

eique

175 Currentibus inſuper annis Domini MCDV

m

m, & menſe Julii, mulier quædam nomine Maria, de partibus Leodii, dum peregrinans eſſet

a

in partibus Italiæ, in civitate Ferrariæ,

B

contigit ſibi, quod maximo febris ardore detineretur pluribus diebus. A qua cum cuperet liberari, ut ejus peregrinationem exequeretur; devotiſſime ſeſe recommendavit omnipotenti Deo & B. Roſæ de Viterbio, vovens, ſe ejus ſacri corporis lumina * viſitaturam, ſi contingeret ſuis precibus & meritis a tanta febrium anguſtia liberari. Quo voto ſic emiſſo, ſtatim paululum obdormivit: a quo ſomno inde expergefacta, ſenſit, ſe ita mundam & liberam a dictis febribus, acſi febrium nihil umquam habuiſſet, precibus & meritis præfatæ B. virginis Roſæ. Quæ quidem Maria, cum ejus voti exſolvendi gratia veniſſet Viterbium die tertiadecima menſis Octobris, MCDLVI, retulit & atteſtata eſt, dictum miraculum ſibi contigiſſe, prout ſupra deſcriptum eſt, in præſentia Antonii de Renutio, Jacobi Egidii Noeentii, Andreæ Capati & Petri Dominici, civium & habitatorum Viterbii: quod ut in ſcriptis redigeretur, plurimum depacta eſt.

* limina

variis votis

176 Anno ioſupet Domini MCDLV, Marcos Marei de Buſtis, eum ingentiſſimis febribus quaſſaretur, nec aliunde expectaret præſidium, cum ſingula omnia eſſent jam experta, venerabilis

C

muliet, domina Angela, eius materna avia, illum B. virgini Roſæ commendavit. Quo voto emiſſo, immediate febris a dicto Marco receſſit & juvevit

e

e, ei ſucceſſit ſanites. Id atteſtatur domina Angela, ejus avia & idem Marcus.

pie nuncupatis

177 Reverendus pater, dominus Antonius Aquilanus

ρ

ρ, dum eſſet Patrimonii gubernator, gravi febre & ioceuſa infirmitatus * eſt MCDXLII, & cum in lecto febricitans per menſem jeniſſet & ultra, ſeſe devotiſſime commendavit omnipotenti Deo & præfatæ Roſæ virgini, offerens illi certum votum, ſi ſanitas ſibi reſtitueretur. Quibus emiſſis precibus & voto, illico ſine mora e lecto ſurrexit ſanus, præſente Petrutio Buſſis

q

q idem aſſerente, & Johanne de Calabria & ejus pene univerſa familia.

ſanitatem

178 Sub annis Domini MCDXL, eum Johanna quædam, Antonii Allexii uxor, contratæ S. Sixti, quinque menſibus quaſi continua febre vexara eſſet, nec quovis alio pacto ab juvando

r

r ex humano præſidio medicorum illam a ſe abdicare poſſet aut expellere; eum de ea expellenda pluries ſeciſſet periculum: facto voto gloriоſæ virgini Roſæ, illo inſtanti fuit ad ſanitatem reſtitota & ſalva facta. Idem dicta Johanna teſtificatur. Ex PROCESSU.

proſtratum

179 Sub annis Domini MCDLVI & menſe Septembris, eum Petrus Dominicus quidam, Cecci muratoris filius, contratæ S. Mariæ in Podio, de Viterbio, longa febre detineretur, cum eſſet ætatis annorum quinque, in tantum deſecit & eſt ſubſtantatus

ſ

ſ, quod nullo pacto mundi ſe poterat ulterius ſubſtentare. Facto tamen voto ad B. Roſam, & illi puero ita ægroto data ad bibendum aqua loturæ manuum ipſius Virginia, in eadem hora puer ſuit & eſt ſanatus. Idem teſtificatur domina Maci, ejus mater, & Sabecta Nardi & Antonia Nardi Conteſci Johanois.

miraculoſe

180 Johannes Nardi, Antonii Nardi, contratæ S. Iohanis, de Viterbio, filius, eum annorum eſſet ſexdecim & per menſem graviſſima febricitaſſet, cum maxima devotione & reverentia ſe vovit præfatæ virgini Roſæ, & ad eum delata aqua loturæ manuum ipſius & ebibita, miraculoſe in eodem puncto ſanatus eſt. Itaque tunc ex ictu oculi in morem baliſtæ vitam

t

t emittentis, ita febris penitus ab eo receſſit. E. iſtud teſtificata eſt Sabecta ejus mater & Maii Cecci mutatoris.

& ſubito

181 Anno inſuper Domini MCDXLIII, Lodovicus, Johannis Paſtoratii filius, ætatis trium annorum, per duos continuos menſes graviſſima febricitans, in tantum erat debilitatus, ut vix ulterius ſe poſſet quovis pacto ſubſtinere; & ſic omnium videbatur deſtitutus auxilio. Facto tamen voto per Bartolomeam, ejus matrem, ad B. Roſam, & aqua dictæ loturæ in parva quantitate ebibita, illa vix deglutita, illico puer ſanatus eſt. Id teſtificatæ ſunt Bartolomea, ejus mater, & Patrutia Cartuleta, contratæ S. Johannis.

confecutæ

182 Domina Petrutia Cartolate, contratæ S. Johannis, ſub MCDXLVII intolerabili febre * detenta eſſet per menſem, in tantam devenit debilitatem & anguſtiam, ut nec pes, nec manus, nec quodvis aliud ejus membrum ſuum ſatis officium poſſent exercere. Facto tamen voto ad B. Roſam, non ſine lacrymarum abundantia, & cum maxima devotione, ad ſanitatem priſtinam eſt reſtituta. Idem ipſa Petrutia affirmat & Barsolomea Paſtoratii.

* ſuppl. cum

F

Diuturnis febribus pro emiſſum de geſtando

183 Julianus quidam, Mutii de Tuſcunella

u

u, vulgariter dictus Delloriolo, contratæ S. Simeonis, de Viterbio, eum ſub MCDXXXVII, febricitaſſet per treſdecim menſes, vel circa, & poſtquam mortalia vidit tentamenta nihil, nihil artes poſſe medentium, auxilium cæleſte petens, eum devotione & reverentia vovendo, ſe eommendavit præfatæ virgini Roſæ, ut, ſi a tanta febris anguſtia liberarerur, cingulo ſeu cordone, cum quo ejus ſacrum corpus tactum fuiſſet, ſe accincturum. Quo voto facto, & liber redditus, voti ſui exolvendi gratia, dictum cingulum per tres menſes portavit. Quibus tribus elapſis menſibus, dixit uxori: Non feram ulterius dictum cingulum; eum iam liber ſim factus; quaſi in vilipendium & contemptum dictæ B. Roſæ. Quibus verbis ſic dictis & amoto a ſe cingulo, illico febris ipſum arriſtime aggreſſa eſt.

famulo votum, liberatus

a

votum ſemel & iterum violans, in febrim recidit, obſervans denue ſanatur:

184 Clareſcente poſtmodum iam dia, gravi dolore capitis ac febre anguſtians Julianus, idem ſe iterum dicto cingulo devote accinxit: quo facto, illico febris receſſit, & ad ſanitatem priſtinam rediit. Quod quidem cingulum cum per

Ex Processu.

quatuor alios menſes detuliſſet ſine febre, ona dierum ſecum iraſcens immemor ſalutis dudum ſibi reſtitutæ, poſtpoſito honore dictæ Virginis, præfatu cingolo a ſe abdicato, iteram febris io eum impetum facit & artiſſime magis eum premebat. Rediens iterum ad ſn Julianos præfatus & erroris præteriti male contentus, ſe iterum pixfato cingulo accinxit: propter quod iterum ſtatim meruit liberari.

tertio vocans, tertio accrus febricitat; *ſuppla* cum

185 Quod quidem cingolum per quinque alios menſes ſecum contiaun * detoliſſet, & advertens, ſe in vivaciorem ſanitatem deveoiſſe, exiſtimans, ſe auxilio dictæ B. Roſæ virginis de cetero oon iodigere, projecit non ſine iracundia dictum cingulum, contumelioſe & iracunde dicendo: Nec virgo Maria, nec B. Roſa facere poterit, quod dicto cingulo ulterios indigeam; oec illod mecum olterius feram. Quibus verbis via ab eo prolatis, terribilius & gravius magis febris eum invaſit, in tantom, quod nollo pacto iocenſiſſimos ejus ardores & capitis dulorem potetat ſubſtinere.

B

tandem facti pa. mitens denuo ſanitati reſtituitur.

186 Ad ſe ipſum tandem redieos, & errorum, qoos commiſerat, male contentus, & pœnitentiam agere inteodens, cum ſumma humilitate genuflexus, ſe iterum & tertium glorioſæ virgini Roſæ præfatæ recommendavit. Quæ Virgo glorioſa, cum nulli devote ad eam ſupplicanti ſalutis gremium claudit, & miſericordiæ * juxta Euangelium ubicumque * ceoties peccanti & pœnitenti pœna remittitur, iteram ſibi gratiam inveniendo, ipſum ad primam valetudinem reduxit, & ſic toticaa enaodiri meritos eſt, qootiens illi ſe devoæ commeodavit. Id teſtificatua eſt idem Julianus, Roſa ejus oxor, domina Margarita Juhanois Guglielmi & uxor Brache *w*.

forte miſericorditer *forte* cuicumque

ANNOTATA.

a Della Teia *in ſcripto ejus teſtimonio vocatur.*

b *Forte* pleoritia *deſignatur*: Pontura *enim Italis etiam pleuritidem ſignificat.*

c *Ita teſtata eſt præfati pueri mater. At mirari ſatis nequeo, ipſius pueri teſtimonium in Proceſſum relatum eſſe: nam ſi anno* 1450 *duorum tantummodo annorum fuerit, conſequens fit, ut* 1457, *quo proceſſus inſtitutus eſt, novennis damnatus eſſet: & quomodo novennis puer teſtari potuit de iis, quæ himulo ſibi acciderant? Unde ſuſpicor, Franciſci ætatem non recte hic aſſignari.*

d *Conſtat ex ejuſdem Cæciliæ juridico reſponſo.*

e *Hujus, ejuſdemque genuitricis, teſtimonio rei veritas confirmata eſt.*

f *Obſcura periodus hunc ferc ſenſum habet: Quam ob rem mater, facto voto commendavit illum B. Roſæ, & mox ſanatus eſt.*

g Amelia *ſeu* Amelia, *urbs Umbriæ antiquiſſima ac epiſcopalis in ditione Eccleſiæ.*

h *Conſonat utraque in ſuis juratis reſponſis.*

i *Patris, ſeu matris, nomen amanuenſis noſter prætermiſit: puto, quia characteres legere non poterat, id enim indicat omiſſum poſt verbum* filius *ſpatiolum.*

k *Rem utrique atteſtatus eſt.*

l *Sonſus eſt*: Quo facto, infirma ſanata eſt, & *quidem* ſtatim.

m *Hic annus mendoſe poſitus eſt pro* MDLV: *nam infra dicitur votum ſuum exſolviſſe anno ejuſdem ſeculi* LVI. D

n Ferrara *incolis, urbs Italiæ, in ditione Eccleſiæ, ducatus Ferrarienſis caput.*

o *Mendoſa non eſt: cui ſubſitne* evanoit *aut aliam ſimilem.*

p Amicos Agnifilus *anno* 1431 *ab Eugenio IV Aquilanus epiſcopus creatus eſt: anno vero* 1440 *Patrimonio oeſtor præfectus, ac deinde a Paulo II inter purpuratos Patres coptatus.*

q *Inter cetera ſic ille teſtatus eſt*: Jam qoindecim annis elapſis vel circa, cum reverendus pater, epiſcopos Aquilanus, tuoc Parrimnnii gubernator, gravi febre tuoc laboraret per meoſem vel circa, facto voto B. Roſæ, in eodem inſtanti convaluit.

r *Vitioſam locutionem ſit emplico: Nec quoquam pacto frbrem curutere poſſet per remedia petita ex humano præſidio &c.*

ſ *Id eſt, in tantam imbecillitatem devenerat, ut medicamenta, quibus vitam ea uſque ſuſtentaverat, nihil ultra proficerent.*

t *Obſcura plane eſt hac comparatio. Clarior erit, ſi dicamus*, vitam *hic poni pro* vitta: (*prout in Gloſſario ſuo teſtatur Cangius, ſe reperiſſe*:) *vittam vero ſumi pro nervo. Tum autem ſenſus erit, quod quemadmodum nervus baliſtæ tenſus, attractaſque, velociſſime remittitur, ita febris febricitantem ſubito deſeruerit.* E

u Tuſcania, *olim urbs ampla & dives, at ſæpius vaſtata, nunc parvum eſt Italiæ oppidum in ditione Eccleſiæ & provincia Patrimonii, ad Marthan fluvium, 15 milliaribus Viterbio diſtans in occaſum hybernum.*

vv *Perampla de quadruplici hoc beneficio, trinaque violati voti pœna, cuſtant in Proceſſu teſtimonia a citatis perſonis jurejurando confirmata.*

CAPUT XI.

Aliis febricitantibus ſubvenit, doloribus capitis, aliiſque malis medetur, maleficia arcet.

PAulina Matteï Lucæ, contratæ S. Mattei, de Viterbio, cum per menſem graviter ſebricitaſſet, facto voto ad B. Ruſam, in eodem momento ſanata eſt. Ita teſtificata eſt dicta domina Paulina & Lodovica Michaelis Polotii *a*. F *Febrici. tantibus*

188 Domina Magdalena Magiſtri Nicolai medici, de Munte Flaſcona *b*, MCDL graviter febricitans, in tantum, quod io tificam *c* devenerat, quam primum ſe vuvit B. Roſæ præfatæ, ſanata eſt a dicta febre. Id teſtificator dicta domina Magdaleoa & domina Angela, ejus mater, & domina Jacoba, ejus ſoror. *a* *operam Sanctæ* *b* *c*

189 Domina Catarina Georgii tubatoris, cum MCDL, vel circa, febribos continoir angiaretor per duos cootiouus menſes, devote ſe recommitreos, & vovendo B. Roſæ Virgini præfatæ, immediate abſque mora aliqua convaluit & priſtinæ ſanitati eſt reſtituta. Id dicta domina Caterina teſtificatur. *per vota*

190 Domina Cecchia Vanoi, parrochiæ S. Joſtini, gravi febre laburaoti per quatuor menſes cuotiouos, una cum quodam ejus filio, duorum *impetrantibus*

A rum annorum, quem in tiſicum deveniſſe, medici aſſerebant, facto voto de portando cingulum dictæ B. Roſæ, & illo utrique ipſorum accincto, miraculose abſque aliquo temporis intervallu, & matri & filio, ita ægrotantibus, ſanitas priſtina reſtituitur; cum eodem inſtanti quam primum puer aquam loturæ dictæ præfatæ Virginis beatæ ebibit, pueri febris ceſſavit. Id teſtificatur dicta domina Cecchа, ejus matet.

191 Domina Jacoba, uxor Cagnoni, cum *mirabiliter* videret ejus filium gravi febre anbelantem ad mortem, illum vuvit B. virgini Roſæ. Voto ſic facto, febris illico ceſſavit, & puer ſanatus eſt. Id teſtificata eſt dicta domina Jacoba, ejus mater.

ſuccurrit d 192 Puer quidam, filius Battulomei Roſſolini *d*, contratæ S. Simeonis, graviſſima febre laborans, delatus per ejus genitricem ad corpus B. virginis Roſæ, & illi accincto cingulo ejuſdem Beatæ per quamdam dominam Magdalenam, illius monialem, a tanta febre ad
B ſanitatem eadem hora & momento eſt reſtitutus. Idem teſtificatur Bartolomeus præfatus & ejus uxor.

& ſubito e 193 Cum quædam mulier, nomine Philippa Loduvici, contratæ S. Jobannis, graviſſima febre ac punctura *e* snhelaret pnr plurimos dies, qoam primum ſe devote vovir & commendavit B. Roſæ virgini, convaluit ſtatim & ſanata eſt. Idem teſtificata aſt dicta domina Philippa & Peregrina Sanctoti, contratæ S. Blaſii.

194 Mulier quædam inſuper, nomine Caterina Peloſacti, cum haberet filium quemdam octo annorum, per menſem gravi & incenſa febre *ſanat.* ægrotantem & anbelantem, eodem inſtanti facto **lege* pro voto ad B. Roſam de * ejus ſalure, noctu, prout vovit, ſanatus eſt filius a dicta febre; quia illico ſanatus eſt, ut dicta Caterina eſt teſtificate.

Capitis f 195 Item correntibus annis Domini MCDXLVIII, quidam Angelus Jnbannis dn Ameria *f*, incenſo
C capitis dolore afflictus, ita quod de ejus vita jam erat deſpetatum, cum nullum ſibi medicorum remedium aut medicina prodeſſe poſſet, devotiſſime mentem ſuam elevans ad omnipotentem Deum & B. Roſam, ejus patrocinium pro liberatione invocavit, vovens, ſe ejus venerabile corpus viſitare cum quodam capite ceteo. Quo voto ſic facto, ejuſdem glorioſæ beatæ Roſæ meritis ſuit & eſt liber & ad priſtinam ſanitatem reſtitutus.

dolores, 196 Anno MCDLI Antonius quidam, alias dictus Cento in mezzo, de Viterbio, contratæ S. Lucæ, dolore capitis graviſſime afflictabatur: qui cum ejus mentem convertiſſet ad B. Roſam, ut pro ejus ſalute intercedere dignaretur ad omnipotentem Deum, vovendo, ſe ad ejus eccleſiam portaturum caput quoddam cereum, in continenti facto voto, liberatus ſuit.

197 Quidam infans ſex annorum, nomine *aliquo cruciatus*, Angiellus Gidolfi, Auguſti Angeli Samnutii Sacchi, de Caſtro Fabrice *g*, filius, ſub MCDLV,
I doloribus ita afflligebatur per quatuor dies, quod continuo plorabat, & nec lac ebibere aut mamillas ſugere potetat. Quem poſtquam Jacoba, ejus mater, vovit B. Roſæ deferrn ad ejus eccleſiam & cum eo viſitare ejus beatum corpus; ſubito factus eſt liber.

laterum h 198 Anno MCDLIII Agnes quædam Herrigi, de
i Alamanaia alta *h*, doloribus flancorum *i* terribiliter oppreſſa, & erat Viterbii, nec audebat
k dictam ejus infirmitatem cum aliquo conferte, cum eſſet forenſis *k*, devote recurrit ad B. Roſam, dicens: Si vera ſunt, quæ de te narrantur, tnam potentiam oſtende in me pauperri- P R O-
ma alienigena; & ſi me ab infirmitate hac liberabis, ſacrum corpus tnum viſitabo, & tibi imaginem ceream offetam. Quo voto ſic facto, eodem inſtanti ſana ſurtenit. E X CESSU.

199 Quædam Francigena mulier MCDXLIX, *& pedum mala*, eum Rumam indulgentiæ *l* & devotionis gratia *l* accederet, propter longi itineria aſperitatem in tantum eſt pedibus conquaſſata & fatigata, ut, ſuis pedibus eorum officium facere denegantibus, cum auxilio duorum virorum cum brachiis ducta ſit ad eccleſiam B. Roſæ, cui ſe quam ptimum vovit, ſanata eſt & libera ambulavit.

200 Venerabilis vir Gabriel quidam Rampa, *ejuſdem intercoſſione ceſſant.* baccalaureus, Gorindiceoſis *m* diœceſis, ab adoleſcentia cnm dolorem capitis bis in ebdomada pateretur; nt Romam accedetet anno Jubilei MCDL, viſitans corpus B. Roſæ Viterbii, ejus miracula audiens, vovit, ſe dictæ B. Roſæ offetre caput cereum cum Miſſa, ſi ab infirmitete & dolore hujuſmodi liberaretnr. Quo voto ſic facto, numqnam de ceteto dicto dolore B gravatus eſt, ut atteſtatur idem Gabriel per ejus ſcripturam cum plutibus teſtibus, videlicet Lodovico Johanne canonico & præpoſito Valentino, Bartolomeo Thogorethu, diœceſis Cartaginenſis, Petro presbytero de Alamannia, Salvericenſis diœceſis, & Domno Antonio de Belangiis, rectore eccleſiæ S. Andreæ, diœceſis Patmanenſis.

Prægnanti ex devoto in corpus ſuum dolo periclitanti ſubvenit. 201 Cum quædam, nomine Conſtantia, uxor Maſcini, contratæ S Marci, de Viterbio, MCDLV & menſa Maji, domi ſuæ una dierum vegeti *n* cuidam, vino plenæ, & onuſtæ, nn caderet, ſeſe upponeret, dubitans *, ne vir ejus in eam ſeviret, ſi cecidiſſet, illa ad ſuum locum priſtinum teduxit, licet cum maxima anxietate corporis & anguſtia, cum tote veges jam eſſet ſupra ſe. Quo factum eſt, ut dies quinque cuntinuos incenſiſſimos dolores ſubſtineret, in tantum, quod de ejus partu abortivu emittendo & vita dubitaretut ſatis. Imploratu tameu auxilio B. Roſæ, quæ nulli gremium claudit, ſtatim eſt ſanitati priſtinæ reſtitnta ipſa. Id teſti- F ficatur Johannes Petri Parmæ, Petrutius Dominici & Petrus Antonii Johannis, contratæ S. Matei.

**i. e. metuens n*

Laterum cruciatus compeſcit s

202 Quidam Rubeus Bonus Viterbienſis, cum doloribus yliorum ultra modum eſſet oppreſſus, nec medici eum poſſent juvare quovis pacto ent medicinæ auxilio, accincto cingulo B. Roſæ, ſibi tradito per Roſam ejusdem Robei infirmi uxorem, paulo * inde poſt ſpatio liberatus eſt, & dolor ſucceſſit * in parvo totum. Ita teſtificatus eſt Rubeus præfatus & **lege* excedomina Roſa ſupra dicta. *ceſſit*

maleficio ſugat. 203 Cum mulier quædam Conſtantia Maſci, ni de Viterbio, contratæ S. Marci, a ſomno noctu exeitata, adverteret phantaſma quoddam ſuper puerum, quem ſecum in lecto jacentem retinebat, & præ phantaſmatis timore in modum gattæ *o*, loqui nun poſſet, cum puerum in gutture ſtrictiſſime videretur conſtringere, invocato auxilio ac præſidio glorioſæ virginis Roſæ, aufugit phantaſma, nec ulterius apparuit, & puer ſine nocumento remanſit an periculo, licet paululum teſipuerit. Idem teſtificatur dicta ejus mater. *o*

EX PROCESSU.

ANNOTATA,

a *Exſtant earum teſtimonia in Proceſſu*,

b Mons-Flaſconis, *indigenis* Monte-Fiaſcone, *urbe parva Hetruriæ, in provincia Patrimonii. Alio etiam nomine* Mons Phyſcon *appellatur*.

c *Id eſt pôbiſm contraxerunt. Deducta eſt hæc vox ab Italico* tiſica,

d *In ſue, quod de hoc miraculo dixit, teſtimonio dicitur* unus ex dominis Prioribus *civitatis Viterbienſis.*

e *Vide dictu in Annotatis ad Caput præcedens lit.* b.

f *Conſule Annotata Capitis præcedentis lit.* g.

g Fabrica, *urbs parva Italiæ in Patrimonio, decem circiter milliaribus Viterbio diſſita, quantum apparet ex tabulis F. de Wit.*

h *Germaniam ſuperiorem intelligit, eſtque ea Germaniæ pars, quæ magis ad meridiem extenditur, uti Inferior illa dicitur, quæ magis vergit ad ſeptentrionem.*

i *Id eſt luterum ſeu lluorum. Porro vox* flanei *deducta hic videtur ab Italica* ; flanci *latera ſeu ilia Latine.*

k *Idem quod extranea.*

B l *Inſinuat ſcilicet jubilæo c Nicolao V indicto, ut viſitavimus ſupra in Annotatis ad num.* 23, *lit.* m.

m *Vitioſus plane hic locus videtur, uti & circa finem vox* Salvierienſis & Parmanenſis: *neque operæ pretium videtur in hac loca multis inquirere.*

n *Veges dolii genus eſt.*

o *Verba hæc*: in modum gattæ, *ad phantaſma refer: eſt autem* gatta *Italis Latine felis: vereor, ne mulier hæc ſomniaverit.*

APPENDIX

Alia quædam miracula Vitæ ſecundæ ſubnexa a.

a

C *Electus in archiepiſcopum confirmationem obtinere non valens*, b

QUidam clericus ultramontanus b in archiepiſcopum fuit electus: qui recepto decreto ſuæ electionis & acceptata electione, pro ſui præſulatus confirmatione ad Romanam curiam properavit. Cui protinus æmuli obſtiterunt, contra eum de ſua electione jurgantes, opponentes articulos, & ad rationes ſuas libellos & exceptiones ſuas plurimas offerentes. Qua ex re prorogata fuit cauſa ad plures annos: propter quam dilationem oportuit, dictum clericum in curia moram contrahere; & nihilominus in ſumptus conſumere quicquid pecuniæ ſecum tulerat; quapropter factus eſt pauper: & ſic de Roma & Romana curia tamquam deſperatus receſſit. Veniens autem Viterbium, hoſpitatus eſt ibi: & *) ſtrato eum in ſtratu *) ſuo de nocte quieſceret, cogitationibus plurimis fatigatus, cœpit paululum dormitare. In ipſe autem ſomno revelatum fuerit ſibi *), quod recommendaret cauſam ſuam Deo & virgini ſacræ Roſæ, & votum emitteret de honore aliquo propter Deum impendendo, ſi conſequeretur ſuæ electionis confirmationem.

*) ſuit illi

2 Qui conſurgens a ſomno talique articulo monitus, illico, mane facto, ad eccleſiam S. Roſæ petrexit & corpus ejuſdem ſacræ Virginis a monialibus, commorantibus in monaſterio ſupra dictæ eccleſiæ, ſibi ſuppliciter poposcit oſtendi. Quo viſo & humiliter veneratо, retulit monialibus ibidem exiſtentibus totam ſeriem viſionis præfatæ. Immediate autem poſt narrationem viſionis prædictæ coram aſtantibus monialibus illis dictus electus emiſit votum, quod, ſi de cauſa ſua meritis B. Roſæ reportaret inrentum, roſam auream ad monaſterium ipſum perenniter deſtinaret: & emiſſo voto ad hoſpitium eſt reverſus. Mira res! ſtatim autem poſt ſnam de monaſterio receſſum nonptias de curia veniens, ſibi occurrit, deferens litteras, quod deberet pro ſua cauſa ad Urbem reverti. Qui gratias Deo referens & virgini ſacræ Roſæ, ſumpta refectione, per iter, quo venerat, remeavit. Conſtitutus autem coram ſummo Pontifice, expoſuit humiliter cauſam ſuam; ut explicata *, ſtatim ſuit in archiepiſcopum confirmatus. Qui Viterbiom veniens, duas roſas ſecum retulit, unam de puro auro, alim de argento: quas ambas cum multa devotione & gratiarum actione virgini Roſæ obtulit & ſpopondit, auream roſam perennitar mittere; quod & fecit dum vixit c: ceſſante poſtmodum vita, quievit tribunum.

* *ſupple* eſt

c

E

3 Quidam autem vir Theutonicus, virginis Roſæ devotus, ob devotionis cauſam ejus corpus viſitavit. Quo viſitato & debite veoerato, affatus eſt monialem illam, cui commiſſa erat cura cuſtodiendi ſacrum cerpus; dixitque ei: ſi unam * ex unguibus digitorum manus hujus Virginis dederis mihi, tantam tibi pecuniam dabo: illa autem pecuniæ dono allecta unam de unguibus digitorum manus d Virginis violenter evulſit & Theutonico illi dedit. Qui pecunia pacta exhibita, unguem cum devotione magna ſuſcepit, & eam in mundiſſimo loco reconditam in Alamsoniam tranſportavit e. Monialis autem prædicta cernens, quia ſacrilegium, quod commiſit, bono modo tegi non poterat, pro eo, quod ex digito exunguato patenter quædam difformitas f reſultaret, empit cogitationibus variis iterum axercisri.

Monialis evulſum ſacro corpori unguem ſi-moniace vendit: *facta ſanitas* * *i.* unum

d

e

f

4 Conſiderabat ſereſactum g aſſe enorme, & de ſorefacto in brevi ſibi diſpendium imminere. Quid faciat neſcit, ſemper per devia errens, & errando volnus doloris alebat. Videns autem, quod omne humanum ſubſidium ſibi deſieeret, recurſus habuit ad patrocinium illius, quam læſerat, videlicet ad virginem Roſam; ad cujus pedes ſe ſponte proſtravit, cum lacrymis recogoſcendo humiliter culpam ſuam, promittendo nihilominus, quod nunquam in poſterum talia vel ſimilia facere attentaret. Et ſurgens ab imploratione ſuffragii, reſpexit amaro animo & ſæve vereconda manum, quam ſua avaritia deturpaverat: & vidit ungoem in proprio digito renovatam, aliis quidem unguibus tendentibus ad nigredinem, illo ſola albedine renitente &. Ad quod miraculum monialis illa ſtupefacta pariter & contarrita, depoſita verecundia, abbatiſſæ & monialibus aliis rem geſtam, pront ſe haboerat, fideliter revelavit *i.* Hæc ego, que *k* ſuperiora deſcripſi, oculata fide recolo me vidiſſe.

implorata Sancta ope, unguem dextro prodigioſe reſtitutum deprehenſit.

g

F

b

i k

5 Alio quoque tempore, exiſtente abbatiſſa eom quadam nobili domina de Viterbio, nomine Maria, ſummitas campanilis eccleſiæ S. Roſæ, propter disjunctionem ad invicem ſupra-poſitorum lapidum, minabatur roinam. Erat autem tanta illorum lapidum apertura, quod, ſi more ſolito campanæ fuiſſent pulſatæ, abſque dubio periculum effeciſſent. Roſa autem virgo ſan-

S. Roſa commonet monialem de imminenti turris ruina.

A ſanctiſſima cernens, ex caſu lapidum imminere diſpendium, apparuit cuiquam * honeſtæ dominæ nomine Claræ monialí: cui in altum protenſo bracchio ſummitatem campanilis oſtendebat dicens: Nonne tu vides, lapides illos caſuros in brevi? attende, attende, & perſpicue proſpice, quod cito ruerent. Surgens autem a ſomno monialis præfata feceſſit ad locum, unde dictum campanile poterat intueri: & reſpiciens vidit, lapides illos a compage parietis ſemotos, ſicut ſibi viſio demonſtrabat; & advocans abbatiſſam & alias quaſdam Sorores, retulit eis viſionem prædictam & una cum eis acceſſit ad locum, & ſimul pariter viderunt lapides ab invicem ſeparatos ad caſum. Abbatiſſa vero ſtatim fecit remedium per artifices adhiberi; & ſic meritis virginis Roſæ periculum perſonarum & rerum diſpendium evaſerunt.

* *l.* cuidam

6 Quodam namque tempore, cum quidam Teutonicus in partibus ſuis valde famoſus & dives, apud Venatias ſe ageret, caſu accidente, duorum luminum amiſit viſum. Cumque magnam ſubſtantiam conſumpſiſſet in medicis, nec adipiſci valeret, quod anxie quærebat, ſcilicet ut liberaretur a cæcitate, unde reddebatur valde triſtis; ſubito venit ei in mentem, qualiter B. Roſa ab Alamannis colitur & habetur in reverentia magna, proeo, quod a referentibus dicitur, quia in partibus illis operarur multa miracula. Cui Virgini cum ſe tota, qua poterat, devotione recommendaret, promittens ei, quod faceret in terra ſua cappellam ad honorem ipſius, ſi eum a cæcitate liberaret; ſtatim his peractis, qui cæcus erat, lumen recepit, & in laudem omnipotentis Dei & B. virginis Roſæ prorupit *l.*

Cæcus poſt ſactum de extruendo Sanctæ ſacello votum, viſum recepit:

B

l

7 Alio quippe tempore nobilis quidam de Narnea *m*, nomine Juvenalis Antonii, dum in turri dictæ civitatis carceratus detineretur, & cum eo duo alii, ſcilicet Reverarius & Peregrinus; ipſe Juvenalis, qui pluribus annis fuerat officialis Viterbii, & noverat virtutem S. Roſæ virginis, ei ſe eam multo fiducia recommendavit in ipſa cuſtodia. Cui apparens Famula Dei, ipſum Juvenalem abſolvit; & ut patentius clareſceret miraculum, clauſtris non apertis *n*, ſolutum tuto in loco conſtituit.

capitur, implorato ejus auxilio miraculoſe liberatur.

m

n

C

8 Apud caſtrum Vitorchiani *o*, puella quædam, cum invita ſuiſſet in matrimonio juncta, & nullo modo vellet eſſe cum viro, intentantibus mortem ſuis, niſi ſponte ſe ſubderet viro, dedit ſe dæmonibus; qui accipientes poteſtatem in eam, intraverunt in corpus ejus & multis diebus & noctibus ducentibus * eam vagam, nullibi ſinebant quieſcere. Tandem ſuadentibus ſuis, quod confiteretur, nullo modo acquieſcebat, ſed potius riſum faciens, ſpuebat in eos. Ducitur interim Viterbium & ad corpus S. virginis Roſæ: ubi dum aliquantulum ſubſiſteret, petivit capta mulier, ſibi dari potum: una vero de Sororibus ipſis, quæ cuſtodiebat ſacrum corpus, quaſi edocta a S. Roſa, accepta aqua, lavit manus S. Roſæ prædictæ, & loturam ipſam dedit ſitienti mulieri; quam ut deglutivit: Volo, inquit, confiteri. Ducite me, ait, ad Fratres Ordinis, unde ſuis hæc Sancta. Et ducentes eam ad Fratres minores, uni eorum, ſ. * Cappellano monialium, in confeſſione ſua peccata detexit, ſtatimque antiquus ſerpens, qui eam deluſerat, illico dereliquit, & ex tunc per omnia marito cohæſit. Quod non ambigit fidelium mens, meritis B. Roſæ virginis hoc fuiſſe factum, dum ad ipſius invocationem dæmon expellitur, & ægra mulier priſtinæ redditur ſanitati *p*.

Energumena ad ejuſdem ſepulcrum deducta, facta peccatorum confeſſione, liberatur.

o

* *l.* ducentes

* *forte* ſcilicet

EX PROCESSU.

9 Alio quoque tempore puer quidam, nomine Menicus, cum ſuis ſodalibus juvenculis ludendo, caput ſibi & omnia membra ita conquaſſaverat, ut vix ſuper victurus crederetur in craſtinum. Cujus interitum parentes ægra ferentes, pro eo, quod unicus erat eis, ipſum cum multis precibus & lacrymis recommendaverunt B. virgini Roſæ: & ecce nocta inſequuta B. Roſa apparuit parentibus pueri, dicens: Propter fidem veſtram & devotionem, quam habuiſtis in me, ecce præſtitum eſt vobis, quod petiſtis, quia filius veſter ſanus factus eſt. Evigilantes autem mane, filium, quem eredebat tradere ſepulturæ, inveneruot ſic ſanum, aeſi nil penitus mali ante ſenſiſſet.

p

Puer ex lapſu membra contritus, apparitione prævia, a Sancta reſtituitur ſanitati.

10 Teſtarur etiam de miraculis S. Roſæ loquena vulgariter da varo fama, quod cum duo dæmonia in bina corpora hominum ſeparatim intraſſent, qnatiebant ea contumelioſo languore ſine requie aliquali. Quorum parentes, memores ſanctitatis virginis Roſæ, eos ut ſcribundes linſantes *, ligatos catenis, ad ſacrarium miraculoſi corporis Roſæ ſanctæ tranſire fecerunt invitos, & eidem corpori devota ſupplicationibus * præfatorum parentibus, pro liberatione hujuſmodi orationibus & cum votis, virtute omnipotentis Dei & meritis glorioſæ virginis Roſæ, ſtatim dictos dæmones ut nigros ſcardavones *q* emiſere per ora, & liberati omnino laudem Deo & Virgini dedere devote.

Dæmones e duobus energumenis expulſi.

E

* lympbantes

* *l.* ſupplicantibus

q

11 De infantin vix perfectus *r* puer quidam, peragrando loca in mature de alto ſita profilnit in terras: qua cauſa pueri relicto eorum proprio loco deſcenderunt, aden quod quaſi vitæ ſortem delinquere cogebatur *ſ*. Parentes autem plurimum diligentes filios plus quem ſemetipſos anxii medieaminum ſupradicto juvamine *t* ad ſpiritualia decurrere, voventes ſe pro liberasione pueri ſanctitatibus ſacræ Roſæ: votis namque peractis, virginis Roſæ meritis ad priſtinam puer illleo rediit ſanitatem.

Puer ex lapſu de vita periclitans ſubito convalescit:

r

ſ

t

12 Nec vos legentes prætereat, quod monialis quædam Ordinis S. Claræ gravata quaſi oculoſum infirmitate perpetua, eum invocaſſet poſtmodum relicta a medicis auxilium meritorum corporis S. Roſæ pro incolumitate, meruit mox, vato exacto, puram luminum priſtinam viſionem.

oculorum infirmitas monali ſublata.

13 Adjuro inſuper etiam vos, qui perlegitis devota virginis Roſæ, ne relinquantur, quæ referenda putavi; maxime qnidem, nobilem quamdam dominam do Viterbio, morbis ita qnaſſatam, quod ab omni fere ſenſuali virtute acceſſita * ſificis * teſtibus ſigna dabat * morte potius, quam ſalute ſperandum *u*. Nam debilis erat elpulſus ac auelitus, oculorum pupilla occultabatur, & per corpus labebatur ſudor parvus & frigidus, demumque ipſa in noviſſimis revoluta, corde valetudinis præſidia exoranda *, præcipue auxilium meritorum Roſæ virginis devotiſſime imploravis, exanditaque in prece ſua Dei gratia ſacræ Roſæ meritis quaſi evulſæ ſenſuales rediere virtutes, & poſt de languore mortifero: hæc ego, qui ſcripſi, teſtor eam vidiſſa omni modo liberatam.

Moribunda ſani-tati reddita:

F

i. e. repetita

l. Phyſicis

* *adde* de

u

* *ſupple* exiſtimans

14 In partu periclitans mulier de vita, cum voverit ſe Roſæ virgini, us partui & vitæ faveret, accepto cingulo, quo cinctum extitit corpus Roſæ, cum ſpe de ea confidens ſe einxit: qnibus peractis, partui finem dedit & vitam indubitatam incolumitatem * excepit.

puerpera difficili partu levata.

l. indubitata incolumitas

15 Orbatus liberis nobilis miles de Alamannia

Ex PROCESSU. *Prolis ex ſterili conjuge impetrata:*

nia avida cupiens prolem pro filio ſibi dando de ſterili uxore, vota poſuit ad ſanctitatem Roſæ virginis ſatis devote. Cumque poſt hæc matrimonialitas hæſiſſet uxori, gravidum conceptionis onus utari faſſus fuit. Exacto poſtmodum debito tempore incluſi partus, faveata Roſa ſancta, ejus uxor filium pulcherrimum peperit in hunc mundum. Et ſemper * hoc miraculo ex voto centum aureum annuatim vita pueri ad laudem beatæ Roſæ ejus corpori condonavit *w*.

**forte ſuper, i. e. propter*

Surdæ mulieri,

16 Auditionis munus recluſa mulier adeo quod ſurda erat, devota valde de virtutibus S. Roſæ relatis corpori dictæ Virginis pro auditu recuperando ſe recommandavit cum fide; quapropter conſequuta eſt integralitas illæſum peſtinum auditum.

& alia moribus data.

17 Mulier quædam reluctantem animam tenens, cum morboſam quaſſitudine devenerat ad mortis horam, retinendæ vitæ & fugandæ mortis preces multiplices ad ſacram Roſam fudit: quia conſtans in ſpe conſequendæ, quam optabat reſumpſiſſe, vitæ, primam ſanitatem exſtitit gratulatum *x* conſequuta.

Incendium extinctum: B

18 Denique miraculis, quorum non finis eſt, finem ponens, refero cujuſdam dominæ Viterbienſis ita ignis vacuam domum, ut a nimia nullatenus poſſet liberari, intercedente domina ipſa ſanctitatibus ſacræ Roſæ pro auxilio, quarum eam vacuo adiit juſſit ajuſdem acclaſiæ pulſatio campanarum *y*, ſuiſſa a ruina præfata omnimodo ſervatam: & extincto igne, mira tam magna videns collaudavit Deum in orationibus S. Roſæ.

y

Grave malum ſubitum.

19 Item in anno Domini MCCCCVI tempore Domini Domini Innocentii divina providentia PP. VII de menſa Februarii beatiſſima Roſa ſanavit quamdam hominam da civitate Saxoniæ da nna infirmitate, quæ erat in ſpatie lepræ, quam infirmitatem paſſus fuit in earnibus dentium ſuorum: & gratia Dei & B. Roſæ liberatus eſt Deo gratias. Amen.

ANNOTATA.

a *Cum Vitæ ſecundæ, cujus ſæpe meminimus, miracula quædam ſubdantur, quæ, ſi unum alterumve excipias, inter miracula idoneorum teſtium ſuffragiis confirmata non reperiuntur; viſum eſt ea hic ſubnectere: ne quid lector deſideret.* C

b *Forte Germanus: hoc enim nomine in Proceſſu Germani non ſemel veniunt.*

c *Cum in Proceſſu nullus e tot teſtibus, inter quos Margarita Petrutii abbatiſſa cum aliquot aſcetriis ſuis recenſetur, hujus rei mentionem faciat; tota hæc relatio ſuſpecta mihi eſt. Sane tam honorificum ex voto tributum, quocumque tempore miſſum fuerit, non videtur monialem latere potuiſſe: nec ipſæ tacituræ fuiſſe videntur, ſi ad illarum perveniſſet notitiam. Verumtamen cum miracula aliqua, ut non ſemel notavi, ab amanuenſi noſtro omiſſa videantur, fieri poteſt, ut illud unum ex iis ſit.*

d *Coretinus, Rinaldus & Giannellus ajunt, unguem a quarto ſeu annulari dexteræ manus digito avulſum fuiſſe.*

e *Ubi, ſi prafatis ſcriptoribus credimus, ſacras illas reliquias in magnifico ſacello in hunc finem exſtructo pretioſa incluſas theca collocavit: ibique, teſte Coretino, circa annum 1636, quo Vitam S. Roſæ conſcripſit, etiamnum ſervabantur. Unde hæc ipſi didicerint, plane ignoro: ſaltem, ſi vera narrent, locum, in quo* D *ſacellum hoc conditum eſt, verbo uno indicaſſent.*

f *Iidem ſcriptores addunt, digitum cruentatum apparuiſſe, non ſecus ac ſi vivo corpori erſectus unguis fuiſſet.*

g *Id eſt crimen.*

h *Albedinem hanc ad ſua uſque tempora perſeveraſſe tradunt Coretinus & Rinaldus, quorum poſterior in Vita anno 1677 Italice edita ait:* Dain prodigioſus unguis uſque in hodiernum diem præ cæteris ita pulcher & pellucidus eſt, ut quicumque eum viderit meruerit, ei pariat admirationem & ſtuporem. *Prioris verba quoad ſenſum ita ſonant:* Spargebatur hujus rei fama civitatem ac orbem fama cum incredibili omnium admiratione: quippe dum unguis in Germaniam delatus erat, ubi hodiedum ſervatur; conſpiciebatur, & conſpicitur in eodem Sanctæ digito unguis alter novus & albicans: cum prius exanguis & niger apparerat.

i *Subdit Coretinus:* Miraculum hoc cum debita ſolemnitate ac teſtimoniis ut verum agnitum eſt; ſuitque inſuper ſtatutum, ut ſacri corporis thecæ duæ claves haberentur, quarum al- E
tera apud abbatiſſam, altera apud unam a duodecim ſenioribus monialem ſervaretur; prout in ejus Proceſſu legitur. *Eadem habet Giannellus, addens, rem totam epiſcopi auctoritate examinatam aguitamque fuiſſe. Miraberis forſitan, ſtudioſe lector, omnium teſtium de hoc tam inſigni miraculo ſilentium. Quod abbatiſſa cum ſuis virginibus de hac re tacuerit, id earum verecundiæ tribuendum puto: quippe quæ miraculum declarare non poterant, quin ſimul ſimoniacam labem, qua monaſterii ſui alumna ſeſe olim inquinaverat, patefacerent. Forte eadem ratio reliquis teſtibus indixit ſilentium; videlicet, ne ſanctimonialium verecundiæ parerent, quarum religioſam diſciplinam ſanctamque vitam pluribus locis commendabant. Forte etiam, ut jam alias monui, quæ hac de re in Proceſſu habebantur, ab amanuenſi noſtro omiſſa ſunt. Huic ſuſpicioni favent verba Coretini mox data, quibus miraculi relationem concludens ait:* prout in ejus Proceſſu legitur.

k *Niſi in deſcribendo erraverit amanuenſis, miraculi hujus narratio a femina conſcripta eſt:* F
nec obſtat, quod vox que *per diphthongum expreſſa non ſit; nam plus quam centuis vicibus per totum Proceſſus decurſum e vocale pro æ diphthongo adhibetur: ita V. G.* hec *pro* hæc *poſuit: aliis tamen locis ſæpenumero correxi, ne tam frequentia mendæ nauſeam lectori parerent. Hæc oculata teſtis forte fuit una ex monialibus ejuſdem monaſterii.*

l *An, & ubi ſacellum exſtrui curaverit, divinare nequeo.*

m *Urbs Umbriæ in ditione Pontificis.*

n *Hoc idem Sanctæ pie ſupplicantis prodigium aliter relatum eſt ſupra num. 46 in Proceſſu. Ibi enim leguntur ſequentia:* Quibus votis ita amiſſis, illico miſeranda obſerati compedes aperti ſunt, & poſtæ ſacratæ patuerunt & ultro apertæ ſunt, donec libere exivit. *Contra hic* clauſtris non apertis *tuto loco reſtitutus dicitur. Verum hæc apparens contradictio evaneſcit, ſi tempora diſtinguamus, dicamuſque, primo quidem compedes ac fores divinitus reſerata fuiſſe,* donec libera exivit: *at poſtquam jam in tuto poſitus eſſet,* ut paratius clareſceret miraculum, *occluſos carceres eſſe reperios, adeo ut* clauſtris non apertis *Juvenalis evaſiſſe crederetur. Mira-*

cu-

A *culi confirmationem vidi loco mox citato.*

o *Conſule annotata ad num. 18 in Vitæ lit. k.*

p *Non reperi hæc confirmata a teſtibus.*

q *Barbara vox ab Italica* ſcardaſone, *quæ ſcarabeum ſignificat. Eſt autem ſcarabeus ſordidum inſecti genus, quod ſtercori & quiſquiliis continuo immoratur & alitur: hinc dæmones immundos atque ſpiritus ſcarabeos per metaphoram appellat: niſi forte ſub ſcarabeorum formis, dum expellerentur, apparuerint; quod tantul conformitas eſt.*

r *Id eſt, infantiæ proximus.*

ſ *Vitioſa hæc periodo nihil aliud ſignificatur, quam quod puer ex eminentiori loco temere deſiliens, ex lapſu de vitæ periculatus fuerit: reliqui vero pueri, qui forte aderant, eadem metu intacti, ex eodem illo loco deſcenderint.*

t *Peritedum obſcurum & vitioſum ſic explico:* parentes ... anxii medicaminum (*id eſt, de medicaminibus adhibendis*) ſupra (*id eſt, pro*) dicti (*pueri*) juvamine, ad ſpiritualia &c.

u *Ineptus loquendi modus denotat, quod ex indiciis omnium ſenſuum deſperandum potius,*
B *quam ſperandum de ſalute eſſet.*

vv *Mirum, hajus rei mentionem nullam fieri a monialibus in Proceſſu.*

x *Obſcura locutio eſt: ferte* gratulatum *ponitur pro* gratulabunda.

y *Corſinus lib. 4 cap. 5 hoc miraculum referens ait, campanas nullo impellente ſponte pulſatas fuiſſe; at unde hoc acceperit, ignoro. Sane id ex dictis verbis Proceſſus erui non poteſt. Corſino tamen more ſuo adhæret Giannellus, ſed non Rinaldus, qui de campanis altum ſilet.*

Nomina teſtium, qui ſuprapoſita miracula jurejurando reſpective confirmarunt.

Subjunge nomina eorum, qui in præfato Proceſſu coram dominis commiſſariis & ſubdelegatis relata miracula interpoſito juramento confirmaverunt: non quod omnes omnia teſtati ſint,
C *ſed alii alia: ita ut inter illos, vix ullum, aut nullum ſit, quod non unius aut plurium juridico teſtimonio aſſertum firmatumque ſit. Interrogationes & reſponſa coram omitto, ne nauſeam pariam, ut in Commentario prævio num. 6 monui.*

Die Nona Aptilis, quæ fuit dies Sabbati comparuerunt inſtaſcripti teſtes jurati, tulati, inducti, producti, et ſupra eorum ſupradictis dominis commiſſariis & ſubdelegatis, pro tribunali ſedentibus in loco ſupradicto & confirmato*, moniti ad hanc horam & diem. Et primo.

*i. e. præſtituto, ab Italico confinare, i. e. termi. nos conſtituere

Petrutius Nicolai de Buſſis de Viterbio.

Presbyter Contutius canonicus eccleſiæ S. Angeli de Spata de Viterbio, & olim Rector eccleſiæ S. Mariæ in Podio.

Nardus Mazaatoſte de Viterbio.

Nicolaus Ciscie de Viterbio.

Ricciardus Tome magiſtri Garolimi de Viterbio.

Chriſtofotus Panalfi de Viterbio.

Presbyter Antonius canonicus eccleſiarum ſanctorum Lucæ & Fauſtini.

Dominus Michael de Alexiis legum doctor.

Domioicus ſer Angeli de Viterbio.

Jacobus magiſtri Odonis de Viterbio. EX PROCESSU.

Artimanus ſer Baptiſtæ de Viterbio.

Laurentius Judicis de Viterbio.

Pacificus Bonelli de Viterbio.

Antonius Gattus de Viterbio.

Magiſter Johannes Matiani de Alma Diani artium & medicinæ doctor de Viterbio.

Magiſter Pettus Domioici artium & medicinæ doctor de Viterbio.

Nicolaus Antonii Ciulpe de Viterbio.

Petrus Paulus Concumella de Viterbio.

Ser Franciſcus ſer Nicolai de Viterbio.

Tutius Lorenzetti de Viterbio.

Nicola Tuccie de Viterbio.

Johannes Lucæ de Viterbio.

Dominus Angelus Prior eccleſiæ ſancti Bartolomæi de Viterbio.

Johannes Patri Parmæ de Viterbio.

Bartolomæus Roſolini de Viterbio.

Domina Sabeca uxor Bartolomæi Roſſolini de Viterbio.

Tomas Johannis Cacciatoris de Viterbio unus ex domiois Prioribus dictæ civitatis.

Domina Franciſca Tomæ de Viterbio. B

Nicolaus filius dicti Tomæ Cacciatoris de Viterbio.

Domioa Cacilia Furabuſchi de Viterbio.

Domina Gianoa Ninæ de Viterbio.

Domioa Felix Antonii Rubei de Viterbio.

Domina Angela Lucæ de Buſſis de Viterbio.

Domina Perna Petri Hyſpani de Viterbio.

Petrus Iſpanus de Viterbio.

Dominus Antonius Blondus rector eccleſiæ S. Petri de Ulmo de Viterbio.

Domioa Ludovica Tutii Lotenzetti de Viterbio.

Petrutia Bartolomæi Antonii.

Julianus Mutti detto * delloriolo civis Viterbienſis.

Roſa Juliani Mutii dicto delloriolo de Viterbio. *i. e. dictus

Domina Margarita Johanois Guiglielmi de Viterbio.

Jacobus dictus della Golpe de Viterbio, rector Diſciplinatorum & caritatum hoſpitalis Viterbienſis.

Georgius Trombacta habitator Viterbii.

Magiſter Geotilis de Viterbio.

Veronica uxor Jacobi della Golpe.

Johannes Cifatelle de Viterbio. F

Magiſter Angilellus magiſtri Angelis civis Viterbienſis.

Domioa Patrutia uxor ſupradicti magiſtri Angilelli.

Filippa Jacoba magiſtri Aogilelli.

Domina Bartolomæa Angeli del Meſſere de Viterbio.

Gianna Cole Miſſore de Viterbio.

Domina Paulina Mattæi Lucæ de Viterbio.

Domina Ludovica Michaelis Palotii de Viterbio.

Antonia uxor Franciosi.

Catarina uxor Peloſacti de Viterbio.

Gianna tertii Ordinis ſancti Dominici.

Domina Leonarda Boccacaraſa.

Domina Laurentia Boccacaraſe.

Domina Caterina Petri Jennis de Viterbio.

Johannes Jutii de Viterbio.

Domina Paulina uxor Bartolomæi della Bruza contesta S. Mariæ de Viterbio.

Domina Tomaſſa Antonia Marrochi.

Johannes magiſtri Anſalmi de Viterbio.

Pe-

EX PROCESSU.

Petrus Angelus Nicolai de Viterbio.
Domina Angilella Ægidii Marci Gualdi.
Domina Johanna Egidii Marci Gualdi Transmondi.
Caterina Jacobi Gemini de Viterbio.
Domina Sueva Nicolai de Buſſis.
Franciſca Marci Barberii de Viterbio.
Franciſca Angela Dominici de Jovi.
Johanna Petri Muratoris de Viterbio.
Angela Johannis Forlani de Viterbio.
Caterina Jacobi Cecchi Bianchi.
Margarita Cecchini de Viterbio.
Frater Jacobus Maltempi Ordinis Servorum de Viterbio.
Frater Jacobus Filippi Ordinis Servorum do Viterbio.
Jacobus Stefani Angeli.
Antonius Jurii macellarius de Viterbio.
Magiſter Antonius baſtarius de Viterbio.
Conſtantia Maſcini contratæ S. Marci de Viterbio.
Domina ... mater dictæ Conſtantiæ.
Petrutius Butii.
Petrus Dominici de Viterbio.
Angela Nardi Palotii de Viterbio.
Domina Tomaſſa mater Angelæ Nardi.
Filomena Benedicti Juſti de Viterbio.
Domina Benedicta Juſti, mater dictæ Filomenæ.
Palotia Ricii contratæ S. Leonardi de Viterbio.

B Joannes Jutii Fanciulli de Viterbio.
Petrus Dominici Sciarguatelli.
Tomas Capsti de Viterbio.
Adornina Petri de Corſica, habitatrix Viterbii.
Frater Andreas Sclavus Ordinis Minorum.
Dominus Chriſtoforus de Malvicis* de Viterbio, legum doctor & Comes palatinus.
Ser Jacobus Tutii de Viterbio.
Frater Dominicos de Gallexio Ordinis Minorum.
Frater Antonius de Sectia.
Frater Bernardinus de Viterbio, Ordinis Servorum.
Andreas Capati de Viterbio.
Johannes Andreæ de Viterbio.
Frater Ludovicus de Galleſio Ordinis Minorum.

C Frater Simon de Viterbio.
Frater Gabriel tertiæ Regulæ ſancti Franciſci.
Domina Margarita Nicolai Nannis de Viterbio.
Nicolaus Nannis de Viterbio.
Domina Lucretia Nicolai Nannis de Viterbio.
Domina Egidia Totii della Teja de Viterbio.
Tutius Angeli della Teja de Viterbio.
Domina Petrutia Antonii de caſtro Valentani.
Nardus Paulotii de Viterbio.
Angela filia Benedicti Zello de Viterbii, & ejus mater.
Margarita Antonii Bonanni de Bagnaria.
Caterina Pauli Vannelle de Vitorbio.
Domina Andreoria ſer Johannis ſer Tomæ de Viterbio.
Sec Johsnnes Tomæ magiſtri Jeronimi ... de Viterbio.
Domina Angela filia dicti ſer Johannis.
Antonia Petri Angeli de Viterbio.
Franciſca Johannis Spolgliæ de Viterbio.
Geromnia mulier do caſtro Chiæ.
Gianna de Monte Leone, habitatrix Viterbii.
Domina Simonetta Jutii de Viterbio.
Domina Galiana Petri de Urbe veteri. D
Domina Antonia Dominici Fari de Viterbio.
Domina Angela Dominici Nardi de Viterbio.
Domina Ludovica Tutii Lorenzetti de Viterbio.
Domina Perrutia Bartolomæi Antonii de Viterbio.
Carolus Grugni de Viterbio.
Petrus Angeli Triæ de Viterbio.
Domina Paulina magiſtri Angeli ſellarli do Viterbio.
Magiſter Angelus ſellarius de Perugio, habitator Viterbii.
Domina Franciſca Benedicti Zello de Viterbio.
Domina Franciſca Nardi Maltempi.
Chriſtophorus alias Boccaſrolla de Viterbio, vir ſupradictæ dominæ Franciſcæ.
Vitorbeſe de Viterbio.
Antonia Francioſi de Viterbio.
Bartolomæa Baptiſtæ Nerii .. de Viterbio.
Angelus Paſquinæ muratoria de Viterbio.
Domina Angela muratoris mater dicti Angeli.
Domina Johanna Colæ de Capranica, habitatrix Viterbii.
Domina Perna Colæ de Capranica, habitatrix Viterbii. E
Domina Caterina Auguſtini Longi de Viterbio.
Domina Narda Nicolai Tomæ.
Domina Caterina Baptiſtæ de Viterbio.
Domina Antonia della Calduſſa de Viterbio.
Domina Johanna Franciſci de Viterbio.
Domina Antonia Georgii Trombectæ de Viterbio.
Domina Laurentia Gemini de Viterbio.
Domina Titia Jacobi de Fulgineo, tertii Ordinis ſancti Franciſci.
Domina Julia ſimiliter tertii Ordinis.
Domina Conſtantia de Tuderto.
Domina Angela Petri de Capranica.
Domina Rita de Scanſano, habitatrix Viterbii.
Domina Cecilia Domini Auguſtini de Viterbio.
Domina Laora terrii Ordinis S. Franciſci, commorans in civitate Viterbii.
Domina Gregoria ſimi de Viterbio.
Domina Caterina Filippi Bartolomæi.
Domina Angela Tomæ mater dictæ Caterinæ.
Johannes Piccininus de Florentia, habitator Viterbii.
Domina Maria Johannis Piccinini, habitatrix Viterbii. F
Domina Jacoba Gemini della Tora de Viterbio.
Antonius Gemini della Tora de Viterbio.
Franciſcus Gemini de Viterbio.
Baptiſta Gemini de Viterbio.
Egidius ... de Viterbio.
Jacobus Stefani Viti de Viterbio.
Antonius Vitis de Viterbio.
Domina Angilella uxor ſuptadicti Egidii de Viterbio.
Dominicus Auguſtini Fabri de Viterbio.
Antonia Auguſtini Fabri de Viterbio.
Domina Donata Nicolai Ciaeciæ uxor Nicolai Vicarii de Viterbio.
Lucas Caprinus de Viterbio.
Presbyter Nardus Rector ſanctæ Crucis de Viterbio.
Johannes Nicolai Ciaccie de Viterbio.
Mariottus Nicolai Ciaecie ... de Viterbio.
Domina Nicola Silveſtri Bocca in ſure de Viterbio.

*) Malvicinis

Ma-

A Mariottos Silveſtri Boceaſuſæ de Viterbio.
Domina Antonia Auguſtini de Aretio, habitatrix Viterbii.
Auguſtinus Baptiſtæ de Aretio, habitator Viterbii.
Domina Caterina mater dictæ Antoniæ Auguſtini de Viterbio.
Domina Lodovica Angeli Loogi.
Angelus Longus de Viterbio.
Domina Jacoba Nannis de Viterbio.
Domina Antonia Saoctis ſutoris de Viterbio.
Angelina Magoardi de Viterbio.
Domina Petruria Nicolai Magdalenæ de Viterbio.
Bartolomæus Lombardus habitator Viterbii.
Domina s'Valeotini ſer Scolarii de Viterbio.
Domina Petrutia s'Valeotini s'Fredi de Viterbio.
Gemina Dominici de Monte Leone, habitatrix Viterbii.
Domina Petrutia Antonii Naonis de Aquapendente.
Caterina Antonii de Viterbio.
Domina Angilella Maecaroni de Ronciglione.
Domina Meoica Martei Tranſimundi de
B Viterbio.
Antonius Dominici, alias Cortopaſſo de Viterbio.
Domina Franciſca Hereulaoi de Viterbio.
Johannes Hereulani de Viterbio.
Domina Laurentia Johannis de Vacodura de Viterbio.
Domina Margarita Inhaonis Viltris de Viterbio.
Domina Lucia mater dictæ dominæ Margaritæ.
Domina Matteia Johannis de Senis, habitatrix Viterbii.
Domina Bartolomea...de Viterbio.
Johannes Meoici del Pelofacto de Viterbio.
Domina Caterina Johannis Meniei del Pelofacto de Viterbio.
Antonia uxor Petri de Aquapendente.
Domina Antonia Capati de Viterbio.
Matteus Luce contratæ S. Mattiæ de Viterbio.
Domina...uxor dicti Mattei de Viterbio.
Domina Felix Lazzari de Piſis, habitatrix Viterbii.
C Petrus Jennis Dominici Tondi de Viterbio.
Angilella mater ſupradicti Petri Jennis de Viterbio.
Simon Baptiſtæ clavarius de Viterbio.
Bartolomeus Franciſci Caldararii de Viterbio.
Domina Vannocia mater ſupradicti Bartolomei de Viterbio.
Domina Palotia Cicci de Viterbio.
Johanna Palotiæ.
Domina Caterina Baptiſtæ de Aretio, habitatrix Viterbii.
Domina Franciſca Bacchini de Viterbio.
Frater Mariottus de Viterbio.
Domina Lucia ſupradicti fratris Mariotti ſoror de Viterbio.
Tutios Angeli della Teia de Viterbio.
Franciſcus Mariotti Nardi de Viterbio.
Domina.... mater ſupradicti Franciſci de Viterbio.
Cecilia Butii de Viterbio.
Paulus...Feiſcerna cootratæ S. Fauſtioi de Viterbio.
Domina.... mater ſupradicti Pauli.
Meniea de Amelia, habitatrix Viterbii.
Peregrina filia ſupradictæ Meoicæ.
Eraſmus Beroardi de Viterbio.
Petrutia Fuſtioi de Viterbio.
Aogela Meoiei & Meniea ejus ſoror de Viterbio.
Filippa Lodovica de Viterbio.
Melebior Ambroſii de Viterbio.
Aotooius Petri della Chieſia.
Domina Paulina ejus uxor...de Viterbio.
Domina Johanna Aogeli Totii de Viterbio.
Domina Johanna Antonii Alexii de Viterbio.
Domina Bartolomea Paſtorati de Viterbio.
Domina Petruria Cartulere de Viterbio.
Domina Magdaleoa uxor magiſtri Nicolai de Moote ſlaxone.
Domina Angela mater ſupradictæ dominæ Magdalenæ. E
Domina Jacoba ejus ſoror de Viterbio.
Domina Caterina Georgii.
Domina Cecca Vannis de Viterbio.
Domina Jacoba Cagooris de Viterbio.
Domina Pellegrina Sancteri de Viterbio.
Aotonios, alias Ceoto mezo de Viterbio.
Domina Jacoba Aogilelli Gidolfi de Fabrica, habitatrix Viterbii.
Angilellus Gidolfi de Fabrica, habitator Viterbii.
Rubeus Boous de Viterbio.
Domina Victoria Ianois Butii de Viterbio.
Domina Laura Petri Pauli Egidii de Viterbio
Domina Caterina Lucæ ... de Viterbio.
Johannes Petri Scolarii de Viterbio.
Venerabilis mulier domina Margarita Petrutii de Viterbio, admodum bene merita abbatiſſa monaſterii B. Roſæ.
Domina Franciſca Benedicti monialis...de Viterbio.
Domina Magdalena Johannis de Viterbio F
mooialis.
Domina Angela Petrutii de Viterbio monialis dicti mooaſterii.
Domina Margarita Stefani de Viterbio monialis.
Domina Lodovica Lentii de Viterb. monialis.
Domina Johanna Angeli de Viterb. mooialis.
Soror Jerooima Antonii de civitate Caſtellana monialis.
Soror Laora Laurentii, olim de Monte alto, dicti monaſterii monialis.
Soror Filippa Jacoba de Sutrio monialis dicti mooaſterii.

A D

DE B. BENINCASA RAPACCIOLI,

ORDINIS SERVORUM B. M. V. MARTYRE;

IN ASIA

J. V. SYLLOGE.

§ I.

Beati locus natalis, Vita bis ſcripta, familia, profeſſio Religioſa.

B E

ANNO MCDXV *Notitia de Beati patria;*

Patria beato huic Martyri obtigit Collis Scipionis in Umbria Italiæ provincia, vulgo Colle Scipoli *aut* Coldiſcepoli *dictus. Oppidum iſtud ſeu caſtrum in Narnienſi diœceſi ſitum eſt, diſtatque Narnia milliaribus quinque; Interamna vero duobus, uti habent ambæ Vitæ Mſs. De eodem hæc tradit Leandri Alberti Deſcriptio totius Italiæ, anno 1566 Latine edita Coloniæ Agrippinæ, pag. 152:* Via ... Flaminia procedenti eo utque, ubi læva in parte Velini lacus aquæ ex edito præcipitatæ Nari illabuntur, citra Ternum (*Interamnam*) ponte traſito, qui Naris ripas jungit, oppidum in tumulo cernitur, Collis Scipionis vulgo literatis dictum, frequens & opibus affluens; quod Scipionem condidiſſe nonnulli putant. *Et pag. 156:* Primum igitur ab aquarum *n* Velino lacu in Narem delapſu, per ea loca, quæ nunc Sabiniam appellant, incedenti Collis Scipionis offertur, quo de ſupra commemoravimus. *Conditorem ejus fuiſſe Scipionem Africanum antiqua vult tradito, inquiunt Vitæ Mſs., idque omnino aſſerit Ludovicus Jacobilli in Vita Beati edita tom. 2 de Sanctis Umbriæ pag. 725; ſed nimis liberaliter: nam apud Livium & Plutarchum, quos citat, nullam prorſus de Colle Scipionis mentionem invenit. Nolim tamen ideo negare ab aliquo e Scipionibus fuiſſe conditum.*

C

Vita Italice ſcripta, cujus majorem partem

2 *Vitæ Mſs. jam memoratæ Italico idiomate concinnatæ ſunt, auctoremque habent P. magiſtrum Hyacinthum Selimbeni, vel Salimbeni, ut in ſecunda ſcribitur, Colleſcipoltanum ex tertio Ordine S. Franciſci. Primam anno 1652 compoſitam biennio poſt Romæ huc miſit P. Matthæus Gheradelli Societatis noſtræ; alteram paulo pleniorem XIV Aprilis 1657, addiditque:* Vita B. Benincaſæ Rappaccioli deſcripta ab Eminentiſſimo hujus cognominis, *nimirum Franciſco Angelo Rapacciolo ſacræ Romanæ Eccleſiæ presbytero Cardinale, conſanguineo Beati ea fratre in octavo gradu ſecundum Selimbenium. De eo videri poteſt Alphonſus Ciacconius in Vitis Pontificum tom. 4 col. 628. Vita hæc ſecunda nihil aliud eſt quam exemplar primæ, nec plura continet de geſtis Beati; ſed genealogiam & familiam aliquanto fuſius explicat. Id tamen miror, quod nuſquam exprimatur, quis fuerit avus Beati. Majorem Vitæ partem occupat genealogia, cui Selimbenius præmittit laudes ſuæ patriæ, commendans Collem Scipionis a magnitudine, amœnitate, antiquitate & fidelitate, quam ſemper illibatam ſervavit erga Sedem Apoſtolicam inter rebelliones vicinorum populorum: atque ea de cauſa Gregorius XI Colleſcipoltanos variis ornavit privilegiis, confirmatis deinde per novas bullas a Martino V, Paulo III aliiſque Pontificibus. Privilegia iſta labefactata per Julium III, qui Michaelem Angelum Spada Interamnenſem creaverat loci vicarium, reſtituit auxitque Pius IV, concedendo univerſitati & populo Collis-Scipionenſi totam juriſdictionem: ita ut etiam hodie, inquit Selimbenius, civitas gubernetur quaſi adinſtar reipublicæ per magiſtratus a populo electos.*

3 *Hinc tranſit laudatus auctor ad familiam Beati, quam antiquitus ibidem loci conſpicuam fuiſſe ait, diſtamque primum* Rapizzoni *ac deinde* Rapaccioli, *quæ terminationis mutatio abhinc 400 annos & amplius facta ſit exemplo diverſarum familiarum Umbriæ. Addit invenisse in archivis, quod ſucceſſive duo Rapizzonii donationes inſignes fecerint abbatiæ Parfenſi ea bonitate, quæ ad illos pertinebant in Colle Scipionis; indeque apparere, Rapizzonios regionis iſtius dominos fuiſſe ab annis 500 imo 600. In Vita ſecunda ſive altero exemplari aſſignatur caput familiæ, videlicet comes Rapizzoni genitus ex Attone, Raynerii filia: qui Rayncrius variorum locorum comes floruiſſe dicitur circa annum 900. Succeſſionem illam docent variæ ſcripturæ etiam hodie exſtantes, inquit Selimbenius; ſecundum quas idem Rapizzonius Interamnæ & totius provinciæ Narnienſis præfectus * fuit. Hujus deinde tres filii recenſentur Dodo ſeu Dodonus, Juvenalis & Tebaldus, noti ex donationibus in archivo Parfenſis abbatiæ deſcriptis. Primus fuit Narnienſis epiſcopus, idque anno 1028; ſecundum Ughellum tomo 1 Italiæ ſacræ. Juvenalis genuit Falconem, Rapizzonem & Creſcentium, quorum ſinguli binos habuere filios: Falco Leponem & Berardum, Rapizzo Laitaldum & Gualfredum, Creſcentius Guidonem & Tebaldum. Seu illi patrueles donarunt anno 1093 antiquam eccleſiam S. Stephani prope Collem Scipionis cuidam presbytero Luponi: prant etiamnum hodie legi poteſt in ejuſdem templi fronte, ubi ætate donatio prædicta litteris Gothicis in marmore exarata, teſte rurſum Selimbenio.*

occupat genealogiam

P

Italice Caſtaldo

4 *Di-*

A 4 *Diviſa in tres ramos familia, deo primi* *in aliqui-bus deſi-cient.* *a Falcoee per Peponem & a Rapizzono per Gualfredum deſcendentes priſcum nomen* Rapizzoni *mutarunt in* Rapaccioli; *tertius a Creſcentio per Tebaldum propagatus utramque illam appellationem reſpuit : nam filii eorem ob inteſtinas diſcordias ſejunxerunt ſe a Rapaccioliis & vocari cœperunt* de Tebeldis, *mutato cum nomine etiam ſcuto gentilitio : ſiquidem pro uno vel tribus rapis, quæ ſemper fuerunt inſignia familiæ Rapizzoniæ, ſubſtituerunt ipſi equum medio parte truncatum. Atque hæc anno circiter* 1250 *contigiſſe evadit biographus. Una ſtirps Rapaccioliorum ſemper manſit in Colle Scipionis; altera vero incoluit Inſulam S. Angeli, caſtrum Umbriæ inter Narniam & Interamnam : poſt cujus verſionem anno* 1243 *migravit cum multis aliis familiis Interramnam, ibique* VIRTUTI *nobiliſſimorum civium adſcripta eſt. Circa annum* 1340 *ambæ familiæ de Rapaccioliis & de Tebaldis altero affinitatis vinculo ſeſe conjunxerunt, Jacobo Tebaldi data in matrimonium Stefanuccia Rapacioli, quæ amita fuit Beati noſtri, prout mox videbitur. Poſt prætendentia, quæ comprendio retuli; Selimbenius generaliter loquitur de variis in utraque ſtirpe illuſtribus viris, inter quos haud dubie progenitores fuerunt Beati noſtri; ſed omittit omnium nomina præterquam patris ejus, quem indicat his verbis:* Verum tempus

B eſt nominendi Aodreem, *illico ſubdens:* Ex Andrea neti ſont eiree eoonm MCCCL Antonius philoſophiæ ee medieinæ doctor, & Jecubus, poſtee in Religione Servorum B. Meriæ dictue BENINCASA. Ejuſdem Andreæ ſoror fuit Stefenneeie, nupte Jacobo Tebaldi *&c.*

Beatus circa medium ſeculi 14 *natus*

5 *Jacobillus in elogio Cardinalie Rapaccioli apud laudatum Ciaconium col.* 629 *quædam aliter habet de filiis & nepotibus primi Rapizzonii. Verum quæſtionibus genealogicis nolo me interpoucre, conſentus ea breviter narraſſe, quæ fuſe a Selimbenio de patria & proſapia beati Martyris conſcripta ſunt. Nunc ad geſta ipſius progredior, colleCturus tum ex Vita aetiquiore, quam Jacobillus edidit tom.* e *do Sanctis Umbriæ, tum ex aliis Mss. quidquid ad Beatum pertineet. Locum & annum natalem diſtincte expreſſit Jacobillus pag.* 726, *eitanc in margine*

C *Fidem publicam ſibi miſſam Senis anno* 1629 *a F. Franc. Salvano Priori conventus Servorum:* B. Beninecaſa netus eſt in dicte teete Collis Scipionis anno MCCCXLIX tempore P. Clementis VI. Pater ejus vocebetur Aodrees Repaeeioli, & ipſe in ſeculo Jacobus nominebatur: educetus fuit e ſuis perentibus molte cure & vigileotia. *Non ſubdit, quomodo in tenera ſua ætate religioſum inſtitutum amplexus fuerit.* Concionente per Quedregeſimam enni MCCCLXV in Colle Seipionis P. F. Bartholomæo Luti Senenſi, religioſo eheritate ſtagraote & docto Ordinis Servorum glorioſæ Virginis Meriæ, motus ille ſanctis ejus exhostetionibus ſtatuit mondum deſerere & fieri Servus iſtius megnæ Dei Matris. Hee de eeuſa Senes cum prædicto F. Bartholomæo profectus eſt, Ibique in eonventu S. Clementis fretrum Servorum ſacrum illius Religionis habitum ſuſcepit XXII Meii MCCCLXV, ætatis ſuæ anno XVI.

Ordinem Servorum ingreditur anno 1365.

6 *Selimbenius in utraque Vita Ms. profert teſtimonium admiſſionis Beati ex antiquis commentariis conventus Senenſis, Italice hic verbis conceptum:* MCCCLXV Senis in eepiculo eongregatis Patribus S. Meriæ Servorum juſſu & eommiſſione R. P. Prioris F. Bertholomæi Luti XII Meii (*in Vita prima ſcribitur* Luci & XXII Meii,) quæſitum fuit, an conſentireot in edmiſſionem fretrie Jacobi filii, Andreæ Rapeeioli e Colle Scipionis: & ſuffragiis initis, vota omnie fevorabilia fuerunt, eodemque die religioſam veſtem indutus eſt, ſtante optime relatione petris Prioris, qui eum noverat & pobeveret, dum eoneionebetur in Colle Seipionis, & honeſtate Juvenis ee devotione tempore probetionis ſuæ monſtreta. Petres adfuerunt LIV numero, & Jeeobus iſte eppelletus deinceps fuit freter Beoiocaſe. *Poſt annum tyrocinium ſecuta eſt profeſſio ſolemnis* VIII *Junii, perperam a biographis eo die citius collocata, ut patet ex laudatis commentariis:* MCCCLXVI culleCtis Patribus S. Clementis Ordinis S. Meriæ Servorum propoſitus fuit ed profeſſiooem freter Benineeſe e P. Priore F. Bartholomæo Luti, & ioitis ee de re ſuffregiis, vote omoia oumeto LVIII fevorebilie fuerunt die VII Junii. Sequenti profeſſionem emiſit, & fuit eogatus q. Thomes olim q. Fren. eiſei * Seneoſis. Interfoit M. Aotonius mediens Collis-Seipionenſis frater ipſius. F. Freoeifeus Salvanus de Senis procnretor conventus manu propiie. *Antonium Rapaccioli, qui profeſſioni interfuit, Jacobillus Beati* petrnum *appellat: Selimbenius vero conſtanter eum vocat* fratrem, *uti habet teſtimonium mox datum.*

** in Vita priore addatur no-* terii E

§ II.

Cur Senenſis a quibuſdam dictus: prædicat in Bohemia contra Wicleffiſtas ſeu Huſſitas, prodigioſe liberatur e carcere, migrat in Tartariam & tandem cum ſocio capite truncatur: cultus Beati publicus.

OB *diuturnam commorationem in Senenſi conventu ſumptumque ibi religioſum habitum, Beatus cognominatus eſt* Seoenſis, *triſte Jacobillo. Eadem de cauſa Joannes Petrus Creſcenzi libro* 3 *Præſidii Romani Italice vulgati pag.* 518, *ubi Beatos Ordinis Servorum recenſet, ita ſcripſit:* Beninceſe Rapeceioli Senenſis, mertyr in Testeria MCDXV. *Franciſcus Angeloni Senenſem quoque appellatum fuiſſe ait pag.* 274 *in Vitis Sanctorum Interamneaſium, quas ſermone patrio edidit anno* 1646. *Eumdem bi tres auctorem citant P. F. Gregorium Alaſia Servitam in Catalogo Beatorum ſui Ordinis, quem in muſeo noſtro non inveni. Ejuſdem etiam meminit Selimbenius dicens, anno* 1266 *Florentiæ impreſſum eſſe & in eo referri, quod Beates floruerit anno* 1400; *quem Alaſia* Seoenſem *voeat non a patria, ſed a loco ſuſcepti habitus religioſi. Hæc ad cautelam inſerere viſum eſt, ne quis inbercus Alaſiæ verbis patet, Beatum noſtrum Senis natum eſſe, vel* Beninceſam *patria Collis-Scipionenſem & profeſſione Senenſem in duos perperam diſtrahat. Nunc ad ea, quæ poſt emiſſam profeſſionem geſta ſunt, veniamus.* *Senis diu commoratus* F

8 Fecit B. Beninceſa, *inquit Selimbenius*, magnos in bonitete & doctrina progreſſus, unde ſuo tempore æſtimetus fuit ſanctus & inſi-

AUCT. J. V, *tr. contra Hussitas ac doctrina excultui mittitur cum socio in Bohemiam praedicaturus contra Wicleffitas*

gnis theologiæ magister; *de quo magisterio inferius ait liquere ex multis contractibus, in archivo Senensis conventus descriptis*. Propter sanctitatem suam & doctrinam missus est in Bohemiam ad concionandum contra hæreticos istius temporis, datusque est illi comes P. Petrus Malvezzi, *quem Jacobillus tradit fuisse nobilem Bononiensem, & post Angelenum citatum* beati *titulo honorat; sed nusquam inveni aliquod ejus cultus vestigium. Ceterum hæretici, qui sub finem seculi* XIV *& maxime seculo* XV *in Bohemia grassabantur, erant Wicleffitæ seu Hussitæ, germina Waldensium, sic dicti a quodam Joanne Hus. Vide Spondanum in Continuatione Baronii ad annum* 1393 *num.* 7, *Historiam Hussitarum libris* 12 *prosequutus est Joannes Cochlæus, e cujus libro* 1 *sequentia excerpsit Odoricus Raynaldus ad annum* 1408 *num.* 69: Factum est ut post mortem ipsius (*Wicleff, obitum anno* 1384,)

B quidam ex discipulis ejus, nomine Petrus Payne Anglus, Pragam eum libris illius profugerit, regnante Weneeslao: ea fortitan occasione permotus, quod ante eum Bohemus quidam genere nobilis ex domo, quam Putridi piscia vocant, apud Oxoniam in literarum studio constitutus libros Wieleffi... inde in patriam secum retulit, velut pretiosum thesaurum; quos Pragæ diversis transcriptionibus multis hominibus communicavit, & juxta nomen suum Putridi hæretici lethale virus civibus suis infudit, &c.

sive Hussitas: ubi familiam aequamdiumunet. ut apostolico conjicitur in carcerem,

9 Commodavit autem, *inquit Æneas Sylvius Historiæ Bohemicæ cap.* 35, scripta quæ attulerat his potissime, qui Tentonicorum odio tenebatur: inter quos Joannes eminuit obscuro loco natus, ex villa Hus, quod anserem significaret, cognomentum mutuatus. Hic cum esset ingenio peracri & lingua diserta, multumque dialecticia oblectaretur & peregrinas opiniones amaret, avide admodum Wielevitarum doctrinam arripuit.... Sequebantur Johannem clerici fere omnes, ære alieno gravati, sceleribus ac seditionibus insignes, qui rerum novitate evadere pœnas arbitrabantur. His & nonnulli doctrina celebres juncti erant, qui cum in ecclesia consequi dignitatem non potuissent, iniquo animo ferebant, sacerdotia majorum censuum hiacommitti, qui quamvis nobilitate præirent, scientia

C tamen viderentur inferiores... Protuperunt in blasphemias... & ab Ecclesia Catholica recedentes, impiam Valdensium sectam atque insaniam amplexi sunt. *De anno, quo Beatus noster in Bohemiam ac deinde Tartariam profectus est, & quanto tempore iis in locis versatus fuerit, nihil habeo compertum ex biographis, generaliter tantum ista narrantibus. Aude Selimbenium:* Ivit eo [*in Bohemiam*] summa cum voluptate magnaque aviditate amittendi vitam pro fide Catholica. Ibi concionatus est, ibi laboravit aliquamdiu multo cum fructu: donec in carcerem fuit conjectus & ad mortem festinatus cum socio suo post mille contumelias & opprobria.

undr liberatus ab angelo Tartaros adit instruitque ac tandem consummat martyrium anno 1415

10 Verum placuit Deo mittere angelum, qui apertis carceribus & solutis compedibus & catenis, imperavit illi ut inde aufugeret & proficisceretur ad prædicandam fidem inter Tattaros, ubi suo tempore non cum socio esset obtentorus gratiam moriendi pro Christo. *Ambos e carcere ab angelo liberatos in Asiam migrasse, ibique post longam prædicationem & miracula edita occisos esse, scribunt etiam Angelenus & Jacobillus; sed iter Tartaricum, jubente angelo & martyrium promittente, susceptum fuisse* D *non memorant. Et promisso quidem martyrii adjecta postmodum videtur: omittunt enim illam, ritu mandatum angeli exprimant, notitiæ Mss. de Beato Roma missæ ad Bollandum anno* 1650. *Pergit Selimbenius:* In Tartariam se contulit, nam pereurrit concionando & faciendo multa & magna miracula, quemadmodum indistincte testificatur litteræ & commentaria authentica istorum temporum: tamdemque anno MCDXV die IV Septembris ipse & loeios post varia atrocia tormenta capite truncati sunt ab illis barbaris in quadam civitate, quæ in epistola Germanico idiomate tnoc scripta a provincialu Bobemiæ, appellata fuit Cotumban (*Vita prima habet* Cotombania,)

in qua-dam civitate non satis nota.

11 *Inferius citat litteras Storbera missas ad patres Senenses anno* 1420, *in quibus P. Gerardus Tedesco, provincialis Bohemiæ appellatus in prima Vita, de eodem Beato meminit, compendio narrans liberationem ejus e carcere ope angeli, fugam jussu Dei en Bohemia in Tartariam, & martyrium. Autographum illarum litterarum, quas puto easdem esse cum epistola numero præcedente memorata, Germanice enarratum servari ait in archivo istius conventus, uti non scripturas alias authenticas, in quibus de martyrio Beati agitur. Vellem illorum exemplar huc missum fuisset, uti etiam illius Compendii de Beati vita & morte, quod idem Selimbenius legi asserit in Historiis Mss. ejusdem conventus, ante annos* 100 *& amplius a P. F. Lucentio compositis; unde forsitam plusculum lucis affulgeret ad palæstram martyrii assignandam: locum enim* Corumban *vel* Cotumbaoia *nominatum apud geographos invenire non potui.* Cotamba *quidem memoratur a Ptolomæo lib.* 6 *Geographiæ cap.* 4; *verum illud Persidis oppidum est, non Tartariæ. Angelonus & Jacobillus ex antiquo Legendario ejusdem conventus proferunt sequentia:* Beatus Benincasa Rapaccioins martyr in Asia, *non addito oppidi nomine. Notitiæ Mss., de quibus numero præcedente, citant etiam libros antiquos conventus Senensis, qui similiter nomen urbis reticentes martyrium* in Asia *collocant. Hos in præfigendo titulo secutus sum, quandoquidem mihi non constabat, in qua urbe passus fuerit Beatus.* E

Gaudet titulo Beati F

12 *Ad cultum illius publicum quod attinet, nullis quidem Martyrologiis* B. Benincasa *inscriptus legitur; verumtamen ab immemorabili tempore ante Urbani VIII decreta* beati *titulo insignitus fuit, uti non patebit. Bollandus nomine laudati Cardinalis Rapaccioli rogatus ut mentionem faceret de beato hoc Martyre, rescripserat* VI *Augusti* 1650 *in hunc modum:* Quod eram mea sponte facturus, ut B. Benincasam Rapaccioium in meo opere de Sanctis recenserem, id faciam Eminentissimi Cardinalis hortatu tanto diligentius. Et vero ejus me auctoritas magna sollicitudine liberavit. Nam eum antea libros D. Ludovici Jacobilli de Fulginatibus aliisque Sanctis legerem, vulgatos post paullo quam erat ab Urbano VIII bulla edita de non nominandis absolute Sanctis aut Beatis, qui tales non essent vel palam habiti ac annis vel ab Ecclesia declarati; verebar necubi in bullam eam offendetem, procedebamque subtimide. At cum tomum edidit idem D. Jacobillus de Sanctis Umbriæ, post eamdem bullam sæpius iteratam & explicatam, eumque Eminentiæ suæ dedicavit, non video quid amplius metuere debeam...

A beam... At eut in ea relatione (*ex Jacobillo tranſcripta*) omiſſum eſt, quod idem Jacobil. lus tradit de ſacello, quod huic Beatn conſanguinen ſno ſua Emineuria e maſmnre ædificat?

& publico cultu præcipue Senſi,

33 *Litteris Romæ datis eodem anno* XVII *Septembris inclusæ fuerunt nomine prædicti Cardinalis notitiæ Italicæ Mss.*, *quarum hoc enervium*: Nnn eſt timeudum, ne impingatur in bullam Urbaui; quia pluies quam duceuri auni ſnut ex qun B. Beninca ſa fuit dictus, nomiuatus, & eultuant beatus & ut marryr publice, & præter alia loca Senis in eccleſia Servorum in ſacello Dominæ Noſtræ de igne; ſub cujus imagiue ſunt quatnor Beati & inter alios hic cum inſcriptinne: BEATUS BENINCASA MARTYR IN ASIA. Pictura ante ducentos anuos ibi ſuit, ſicuri modo exſtat. *Ejuſdem imaginis & inſcriptionis meminit Angelenus num.* 7 *citatus. Idem quoque cultus indicium præfert Jacobillus, addens ſequentia*: In ſacelln Piccolominin rum in dicta eccleſia Senenſi S. Clementia, cerninrn expoſita publicæ veneratinni antiqua Imago hujus Beati cnm palma martyris in manu, radiis ſplendoris in capite, & habiru fratris Servitæ: ad

B pedes ejus legitur *epigraphe jam dicta*. Conſpici. tur quoque in eadem eccleſia ad publicam devotionem, alia major tabula, ſed receuriore penicillo picta, imaginem illius refe rens, *ſub qua habetur*: B. BENINCASA MARTYR... In libro antiqun (*cujus etiam Selimbenius meminit*) tabulis cooperto, conriuunre Regulam Servitarum & notam mulrorum Bearorum hujuſce rnligionia, qui cnnſervarur In archivn dicti conventus Senenſis, legitur fol. xx *vel* 21: B. Beninca ſa (filius) Andreæ Rapsccioli e Colle Scipionis martyr in Tattaria. *Legendarium num.* 11 *memoratum habet* in Aſia. *Subdit Jacobillus*: in Arborn, ſeu Navi Oidinis Servorum, ndita in lucem annn MDC a P. F. Gregorio Alaſia a Snmma Ripa, conſpicitur inter alina Beatos imago ejus cum titulo B. BENINCASA.

§. III.

Alia proferuntur indicia venerationis tum publice tum privatim tontinuatæ, cui nihil officit ſilentium quorumdam ſcriptorum.

C

Veneratio continuata

A*Liud argumentum publicæ venerationis ad ſua tempora continuatæ ſuperaddit Selimbenius, ita ſcribens*: Imago hujus Beatr cernitnr etiamnum hodie, depicta cum diadcmare in capite & palma in manu, in altari B. Franciſci Patritii in eccleſia Servorum Seneuſium, & infra leguntur hæc verba: BEATUS BENINCASA MARTYR IN ASIA. Eam illic ab annis ducentis & amplins pingendam curavit nobilis familia Senenſis Caſtoriorum, hodie exſtincta.... In proceſſu Senis inſtituto pro canouizatione B. Franciſci Pstritii, menrin fir de B. Beninca ſa occaſione viſitatiouis prædicti altaris, in quo abhinc pluribus quam ducentis ſuuis imagn ejus colitur cum effigie B. Franciſci ac BB. Philippi & Jnachiui, de quibus Ordo Servorum celebrat Officium. *Geſta horum teium illuſtrata jam ſunt in Opere noſtro*: *B. Franciſci Patritii ſive Senenſis tomo* III *Maii pag.* 655 *& tom.* VII *pag.* 790, *S. Philippi Benitii tomo* IV *Auguſti pag.* 655, *B. Joachini tomo* 2 *Aprilis pag.* 554. *Aſſeritpræterea Selimbenius, conſpici imaginem martyrium ejus repræſentantem ad latus dexterum ſacelli in eccleſia Deiparæ Virginis de colle nuncupatæ, haud procul a Colle-Scipionis: cujus eccleſiæ, per Petrum Rapaccioli a fundamentis erectæ & dotatæ*, hodie, *inquit*, patronus eſt prædictus Cardinalis Franciſcus Angelus Rapaccioli, *ab Urbano VIII ad ſacram purpuram evectus* XIII *Julii* 1643, *& poſt triennium ſub Innocentio X conſecratus* civitatis Interamnenſis epiſcnpus. ANCT. J. V.

poſt decretum Urbani VIII.

15 *Hanc porro imaginem a laudato Eminentiſſimo, & conſequente poſt Urbani VIII decreta, fieri juſſam eſſe teſtantur citatæ notitiæ Mss., in quibus ad Bollandi quæſita num.* 12, *ſic reſpondetur*: Quantum ad ſacellum, quod Jacobillus aſſerit Beato conſtitui in Colle Scipinnis n ſua Eminentia, omiſſum hoc fuit in apogiupho miſſo; quoniam ea de re nnn aliud eſt verum, niſi qund Cardinalis cum unu e ſuis fratribus in ſacallo majori eccleſiæ, quam pater ipſorum extra oppidum Collis-Scipioneuſe exſtruxerat mirificæ imagini, Domiuæ Noſtræ de colla dictæ, erigendum curavir altare cum columnis & frontiſpicio e marmora diſcolore, ſub quo repoſuit corpus S. Guerriui martyris, extractum e ſacris cœmereriis Romanis, ibique collocatnm din octava Nativitatis B. Mariæ Virginis, quod principale feſtum eſt illius eccleſiæ. Pnſtea in muria lsteralibus dicti ſacelli a dextra parte poſuit in coroua ex opere marmorato tabulam decollarionis B. Beniucaſæ, a ſiniſtra ſimilem alteram B. Columbæ dictæ Reatinæ, ſed oriundæ n Colle Scipinnis familia Guadagnoliorum. *Additur, ſolos hoſce duos Beatos pro indigenis haberi in Colle Scipionis. Vitam B. Columbæ Reatinæ edidit Papebrochius ad* XX *Maii*: *Translatio autem S. Guerrini M. celebratur* XV *Septembris.*

E

Interamnenſes quoque cum BB. ſuis annumerant:

16 *Angelonus pag.* 275 *Martyrum noſtrum Beatis Interamnatibus accenſet propter ejus majores, ibidem jure civitatis donatos. Andi Selimbenium*: Numerar hæc civitas inter alios ſuos Sanctos B. Beninca ſam, qnia ortus aſt ex ſnmilia, quæ ab annn MCCXLV (nt ſupra vidimus) legati Apoſtoliei opera jus civitatis obtinuit intet nobiles Interamnenſes: & noſtra tempeſtate in templn csthedrali exſtat in magna tabula puhlicus catalogus, exhibens omnes Sanctos & Beatos, qui fuerunt epiſcopi, aur cives... aur bene meriri de Interamna. Cernitnr & legitur intet alios beatus Beninca ſa; de quo aliud modo non dicetur, nmiſſis aliis recentioribus & antiqnis de eo memnriis. Hæc omnia dicta ſint cum profeſſione adhærendi & inſiſtendi debita obſervantia & ieverentia decrem glnrinſæ memoriæ Urbani VIII edito XIII Martii MDCXXV &c. In denominando beato prædicn Parre Beninca ſa, ſicut omnes alii ſupra nnminati fecerunt, vnlo niti recognitionibus & approbationibus Ordinariorum... omnique eo, pinpter quod aliis & mihi ipſi licitum ſuit ita facere; non inteudendo violare ullum decretum, ſed ſubjicere omnia cenſuræ ſanctæ Sedis, cujus vivo filius & ſubditus obedientiſſimus. *Hæc ille.*

F

nec dubitandum videtur de cultu legitimo.

17 *Quis vero credat Eminentiſſimum Rapacciolum, præſulem eruditum & prudentia ela tum, teſte Ciaconio, prædicta facturum fuiſſe aut etiam permiſſurum ut Interamnæ in ſua cathedrali* Beniucala *pro beato publice haberetur, niſi conſtitiſſet de legitima cultus poſſeſſione per ea-*

Auct. §. V. *ſum exceptum ab Urbani decretis. Vide ſupra num. 13. Itaque ob veluta hoſtiarum publicæ veneratienis indicia dubitare non poſſi, quin locus beato huic Martyri in Opere noſtro deberetur inter hodiernos Cælites; præſertim cum Eminentiſſimus Proſper de Lambertinis, nunc ſummus Pontifex Benedictus XVI, in Indice rerum & verborum eruditi ſui Operis de Servorum Dei beatificatione & Beatorum canonizatione* pag. xxiv *dicat*; Denominatio Sancti, aut Beati, non poteſt auferri iis qui ab immemorabili ſic fuerunt appellati; *&* pag. xix *ibidem*: Cultus publicus infertur ex ratentione imaginum Servorum Dei in eccleſiis, etiamſi pictæ ſint ſina diademate & ſplendoribus, & etiamſi collocatæ ſint extra altare, & ſeorſim ab imaginibus Beatorum vel Sanctorum; *quod utrumque variis probat exemplis libro* 2 *cap.* 24 *num.* 5, *&* B *cap.* 24 *num.* 111.

Pii affectus erga Beatum, inter quos Cardinalis Rapaccioli plurimi ejus opem experti.

18 *Pii admodum, uti memoratus Silimbenius verbis num.* 19 *datis ſubjungit, erga hunc Martyrem affectus fuit Cardinalis Jacobus Tebaldus, a Calliſte III ad ſacrum purpuram promotus anno* 43 *poſt Beati obitum, ideſt,* 1456; *& gloriæ ſibi ducebat numerare illum inter ſuos conſanguineos, agnoſcens familiam ſuam derivatam a Rapaccioli, ut ſupra, & præter aviam ſuam Stefanuccciam, Beati amitam. Curdinulis hujus epitaphium ex Selimbenio non tranſcribo: legi id poſtea tomo* 2 *Ciaconii col.* 995, *vel tomo* 2 *Italiæ Sacræ Ughelli in epiſcopis Feretranis, apud quem annus emortualis* MCDLXVI *recte exprimitur, Singulari pietate eandem* B. Beninca ſam *proſecutos eſſe Petrus Rapaccioli, cui datum fuit a Deo ut familiam ſuam, quæ aliquamdiu jacuerat in paupertate, honeſtis mercaturis erigere potuerit. Erat is ſecundum Selimbenium conſanguineus Beati ex fratre in ſeptimo gradu, ſupra laudatus Cardinalis Franciſcus Angelos Rapaccioli hujus filius profitebatur eodem Selimbenio teſte*, ſpeciali prorſus devotione ſe affici erga prædictum Beatum, & pluries evidentiſſime cæleſtem illius opem ac protectionem experium fuiſſe.

Silentium Gianii & aliorum mihi offert, hac occaſione ſubjicitur C

19 *Jacobillus pag.* 727 *pro Beato noſtro peram citat Archangelum Giannium in Annalibus Servorum; hic enim agit de alio Beninca ſa non martyre, quem Papebrochius dedit tomo* VII *Maii pag.* 66a. *Cur autem* B. Beninca ſa M. *a Gianio præteritus ſit, neſcitur, ingeniunt citatæ vetuſtæ Mſſ.: haud dubie quod monimenta de eo non habuerit. Ad ſilentium Gianii reſpondit Selimbenius, illum in Annalibus omiſiſſe Beatos plures*, ac præter alios ipſum B. Paulum Spanocchi, quamvis martyrium illius narretur a Pio II in ſuis Orationibus & Commentariis. *Similis reſponſio dari poſſet, ſi quis objiciat, memoriam Beati noſtri non exſtare apud Michaelem Florentinum in Chronico Servorum, & Philippum Ferrarium in utroque Catalogo Sanctorum: adde quod argumentum ab illorum aliorumque ſilentio petitum nequeat evertere teſtimonia ſuperius exhibita de cultu publico. Ad Paulum Spanocchium quod attinet, perſcrutatus ſum quotquot in muſeo noſtro reperi orationes & Commentarios aliunque ab Æneæ Sylvii ſeu Pio II ſcripta, varios etiam conſului martyrologes & hiſtoricos; ſed nuſquam mihi occurrit Spanocchii nomen. Tandem in faſtis Senenſibus anno* 1669 *excuſis, inveni pag.* 529 *ſatis prolixum elogium ejuſdem Pauli*, Ordinis Servorum B. V., *qui ſpectatiſſimæ vir integritatis*, apud agrum Pennarum a S. Marino dictum, in ſui Ordinis cœnobio degebat *anno* 1462, *obiitque menſe Octobri; an ejuſdem anni & quo die, me latet.*

D

an Elogium iſtud notatue deſumptum ex libro 5 *Commentariorum Pii II. Verba ſubjicio ex Francofurtenſi editione anni* 1614, *pag.* 124: Vulgatum eſt per idam rampus venerabilem quandam monachum, natione Senenſem, in agro Pennarum S. Marini ſuo in ſacello imaginem B. Mariæ Virginis texiſſe, ad quam, veluti miracula facientem, ragionis accolæ frequentes accurrerant: id ægre tuliſſe Sigiſmundum (*Malateſtum, Arimini dominum*,) juſſiſſe monachum imaginem amovera; nec parentem, miſiſſe qui noctu caperent atque ad ſe ducarant daturum pœnas. Illos interceptum ora obſtructo ducentes, cum tota nocta ambulaſſent, & jam ſe putaſſent Ariminum attigiſſe, ſummo diluculo apud ſacellum, in quo erat imago, ſe reperiſſe; atque ira concitos captivum in alta cruce ſuſpendiſſe, quæ ab eo index loci in trivio paulo ante fuerat erecta: ſed mox ſicariis abeuntibus, fracto laqueo, monachum cecidiſſe, repertum a ruſticis atque conſotum ravixiſſe: quem rumorem nota Sigiſmundi crudalitas atque impietas probabilem raddidit. *Cum Pius II ſuis innuat narrationem ſuam ex rumore ſeu fama populari hauſtam eſſe, ſuſpicatur veritatem aliunde cupimus edoceri; item quo anno & quota die Octobris obierit venerabilis ille monachus, an alicubi colatur, & an fuerit Servita, qualem faciunt Senenſes Faſti: nam cœnobium Sanctæ-Marinenſe, in quo viviſſe dicitur, non invenio apud Gianium, enumerantem* 137 *cœnobia ſui Ordinis. Documenta idonea de iſtius Pauli publico cultu ſi mittantur, ſuus ei locus dabitur in Opere noſtro.*

elogium alterius, quem etiam dabimus, ſi cultus probetur.

E

F

ACTA SANCTORUM
SEPTEMBRIS
QUINTA DIES

SANCTI, QUI NONIS SEPTEMBRIS COLUNTUR.

S. Anctus Victorinus presb. & mart. prope Cutilias Sabinorum oppidum in Italia.

S. Romuldus M in Græcia, item

S. Eudoxius, S. Zenon, S. Macarius & MCIV Milites } martyres Melitinæ in Armenia minori.

S. Censurinus præfectus

S. Cyriacus, alias, Quiriacus, episcopus

S. Maximus presbyter

S. Archelaus diaconus

S. Aurea mulier

S. Felix miles

S. Maximus mil.

S. Taurinus mil.

S. Erculanus, vel Herculanus mil.

S. Venerius mil.

S. Storocinus mil.

S. Mennas mil.

S. Commodus mil.

S. Hermes mil.

S. Maurus mil.

S. Eusebius mil.

S. Rusticus mil.

S. Monachius mil.

S. Amandinus mil.

} martyres Ostiæ in Latio.

S. Olippius mil.

S. Cyprius mil.

S. Theodorus tribunus

S. Rhais vel Herais virgo M prope Alexandriam in Ægypto.

S. Quintus vel Quinctius, S. Arcontius, S. Donatus } martyres Capuæ.

S. Nimfidus vel Nymphus M., S. Saturninus M. } Alexandriæ in Ægypto.

S. Taurinus, S. Nemoratus, S. Saturninus, S. Arapollinus } martyres in Ægypto.

S. Abda episcopus martyr cum aliis in Persida.

S. Anianus episc. conf. Vesontione in Gallia.

S. Alpertus presbyter conf. in pago Cessima agri Dertonensis in Italia.

B. Urscinus episc. conf Ravennæ in Italia.

S. Genebaudus vel Genebaldus episc. conf. Lauduni in Gallia

S. Victorinus episc conf. Comi in Italia.

S. Ansaricus episc. conf. Suessione in Gallia.

S. Bertinus abbas Audomaropoli in Belgio

A S. Taurinus epiſc. M. Auguſtæ Auſcorum in Novempopulania.

SS. Romanus & David, alias Boriſus & Glebus aut Hlibus, principes Ruſſi. D

B. Albertus abbas Pontidæ prope Bergomum in Italia.

B. Jordanus abbas generalis Ordinis Pulſanenſis in Apulia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

SAnctus Laurentius Juſtinianus, *poſtquam ab Alexandro VIII in Sanctorum numerum relatus eſt tam hac die, qua pontificalem cathedram aſcendit, inſertus eſt Faſtis Romanis, quam die natali, qua de eo ut tunc Beato actum eſt,* VIII Januarii.

S. Marcelli *Papæ martyris exceptio reliquiarum apud Avernes notatur in gemino codice Uſuardino apud Solletium noſtrum. De* Marcello B *autem reliquiiſque ejus circumlatis actum eſt* XVI Januarii.

Juventinus & Maximus *martyres Antiocheni, quos hodie repetit Caſſellanus, vocans* Juventium & Maximianum, *ab eodem cum Martyrologio Romano memorantur, & apud nos dati ſunt* XXV Januarii.

Julianus *epiſcopus Conchenſis hac die reperitur in Catalogo generali Ferrarii, uti & olim erat in Romano Martyrologio. Nunc vero memoria ejus in Romano tantum legitur die, quo apud nos etiam de eodem actum eſt,* XXVIII Januarii.

Sabilus *hodie rurſum memoratur apud Græcos, apud Galeſinium vero* Thathuel & *ſoror ejus* Bebæa, *qui etiam legantur in Martyrologio Arabico-Ægyptio Ms., quod Latinum fecit Gratia Simonius. Dati ſunt* XXIX Jan.

Savinæ *virginis &* Saviniani *martyris memoria Tectis hac die annuntiatur apud Grevenum. Verum de nonnoſtris,* Sabina *ſcilicet &* Sabiniano, *apud nos diſputatum eſt ad diem* XXIX Jan.

Ingenuinus *epiſcopus Sabionenſis hodie annuntiatur a Caſtellano, eumdemque videri, qui in variis Faſtis antiquioribus etiam legitur ſub* C *nomine* Ingenui *aut* Ingenuini, *oſtendam ad hunc diem in* SS. Nympho & Saturnino. *Verum de Sancto illo apud nos jam actum eſt cum Martyrologio Romano ad diem* V Febr.

S. Altu *abbas Altmonaſterienſis in Bavaria. Martyrologium Anglicanum, Ferrarius, David Camerarius. De eo egimus* IX Febr.

S. Legontius *epiſcopus Metenſis inſectus eſt hodie Floravio apud nos Ms. Vide dicta de illo Sancto* XVIII Februarii.

S. Longini *militis & martyris translatio capitis notatur in Kalendario Pragenſi. Actum apud nos de* S. Longino, *uti & de hac translatione* XV Martii.

Eutyches & Maro *martyribus Capuanis mendoſe admiati leguntur apud Notkerum. De iis actum eſt cum aliis* XV Aprilis.

S. Proba *virgo annuntiatur hodie Laudani a Melano & Ferrario, aut in agro Laudunenſi prope Guiſiam, ut habet Martyrologium Pariſienſe, & fere Caſtellanus. Nos de hoc* S. Proba *virgine M. egimus.* XXVIII Aprilis.

Conſtantinopoli ſanctorum martyrum Urbani, Theodori, Menedemi, & ſociorum ſeptuaginta ſeptem eccleſiaſtici ordinis, qui a Valente imperatore pro fide Catholica in narigine impoſiti, juſſi ſunt in mari comburi. *Annuntiatio eſt Martyrologii Romani ad hunc diem* V *Septembris. At cum illos dederimus die* XVI *Maii, tom.* IV *ejuſdem menſis pag.* 170, *conſule diem* XVIII Maii.

SS. Ferrenlus & Ferrutio *MM. in multis Faſtis memorantur hodie ob feſtum corporum inventorum. De iis actum eſt* XVI Junii.

Herentrudis *virgo hodie iterum in Floravio Ms.* E *Sanctorum occurrit. Eadem videtur cum illa, de qua in prætermiſſis* XIII *hujus & in dictum eſt. Vita data* XXX Junii.

S. Cyrillus *Gortynæ in Creta epiſcopus ſignatur hodie in Synaxario Sirmondiano. Datus eſt* IX Julii.

S. Columba *virgo & martyr* Conymbricæ in Luſitania *hac die poſita eſt apud Arturum in Gynæceo. Vide diſputata de ea ad diem* XX Julii.

S. Taurini *epiſcopi inventio annuntiatur a Grevenio. Eſt* Taurinus *Ebroicenſis epiſcopus, cujus hodie inventio celebratur. Acta data ſunt* XI Auguſti.

S. Gedennia *Iſraelitarum judicis memoria occurrit hodie in codice Uſuardino Hagenoyenſi, ſed de eo cum Martyrologio Romano egimus* I Septembris.

B. Margaretulæ *translatio* e Lovanienſi urbe Leodium *notatur apud Chalemotum. At eam translationem numquam factam exiſtimo; ſed intelligendam translationem ex loco, ubi occiſa fuerat, urbem Lovanienſem. De hac Beata actum eſt* II Septembris.

S. Agilulphus *abbas M. cum ſociis hodie ponitur apud Grevenum. Sed* Aigulphus *Lerinenſis is* F *eſt, de quo diſputatum die* III Septembris.

S. Godegranni *epiſcopi Sagienſis & martyris memoria recurrit in codice Uſuardino reginæ Sueciæ apud Solletium. Vita data eſt* III Septemb.

S. Marcellum *epiſcopum Treverenſem annuntiat hodie Ferrarius; at in Romano eſt die præcedente. Kalendaria vero nonnulla hodie dant* Marcellum *martyrem Cabillonenſem. De utroque actum* IV Septembris.

Madruyna *abbatiſſa Benedictina S. Petri prope Barcinonem eam titulo* Sanctæ *annuntiatur ab Artaco in Gynæceo. Præceſſit Menardus, quem laudat, in Appendice altera Martyrologii Benedictini pag.* 147, *ubi tale dat elogium:* Sancta Madruina fuit abbatiſſa cœnobii ſancti Petri Barcinonenſis anno Domini nongenteſimo ſexto. Mauris Barcinonem populantibus, captiva ducta eſt in inſulam Balearium Majoricam. Erat ei quidam propinquus mercatur, qui de ejus ſolutione cum ea egit. Die præſtituta ſancta Madruyna evaſit ex carcere, fugitque ad navim ſui propinqui: ſed Maurus, qui eam cuſtodiebat, elapſam perſecu-

A ſecutus eſt. Mercator periculum videns, eam in ſacco lanæ pleno abſcondit. Manro exiſtimans eam in ſaccis aſſa abſconditam, omnes ſaccos pugione oblongo tarabravit; eique tria aut quatuor vulnera inflixit, quæ conſtanti animo tulit & ita aluſo Manro, liberata ad ſuum monaſterium rediit. Curam abbatialem ſibi raſtitutam recuſavit, ut ſa ad felicem mortem tranquillius compararet: quam pauris poſt diebus obiit, ob vulnera ſibi a Manro illata, qua raerudaſcebant. *Uterque auctor laudat Antoniam Yepeſium in Chronico S. Benedicti cent.* 2. *Verum Yepeſius factum refert cent.* 4 *pag.* 348 *ad annum* 801, *& poſt præcedentia paulo latius relata, Hiſpanice ſubdit, quæ redda Latine*: Cumqua [*moniales & Barcinonenſes*] illam exiſtimarant Sanctam, honorifico eam ſepulcro condiderunt in eccleſia verſus pectam Septemtrionalem ad ſiniſtram. Deinde, procedente tempore, translata ſunt oſſa ipſius ad modicum tumulum in ſacellum S. Benedicti: variaque miracula dicuntur cauſa ipſius a Domino facta. *Hæc ſuſpicionem ingerunt de cultu publico, præſertim cum* Sancta *vocetur ab Yepeſio*; *nec tamen cultum ſatis certum reddunt, cum Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom.* 4 *pag.* 37 *refutet quidem dirtructionem monaſterii S. Petri ea occaſione factam, ſed de* Madruyna *tacem. Quapropter ſufficiet hic notare factum affigi ab Yepeſio, non anno* 906, *ſed* 986, *at & a Mabillonio refutatur eruditi Benedictinos & Barcinonenſes, at de culta non faciant certiores.*

Quintinus *aliquis cum titulo* epiſcopi, *& ſubinde ſine illo titulo, hodie celebratur in variis Faſtis, cum antiquis tam eccentioribus. In Martyrologio Auguſtano, apud aos edito tom.* VII *Jani, legitur*: Quintini epiſcopi & conf. *Apud Mactenium vero tom.* 6 *Collectionis ampliſſimæ veteram ſcriptorum* Quintinus *reperitur in gemino Martyrologio, utrumvis in primo, quod Bedæ nomine inſignitum reperit, ubi habetur*: Natale S. Quintini confeſſoris; *& in Calendario Stabulenſi, in quo nudum nomen* Quintini. *Grevenus & Molanus, eoſque ſecutus Ferrarius* Quintinum *epiſcopum* C *confeſſorem* in Campania *annuntiant, quod duplicat poſtremus de Campania Galliæ. Florarium noſtrum Mſ.* Quintianum *habet epiſcopum item & confeſſorem, ſed ſine loco. Facco me* Quintinum & Quintianum *æque ignorare, ſicut omnes illi, quos receaſui, locum ignorarunt. Verum nonnulla mihi eſt ſuſpicio,* Quintum *Capuanum, de quo hodie agimus cum Accontio & Donato, fuiſſe primo a Sociis avulſum, ut factum conſtat apud Rabanum, & in multis Faſtis contactioribus: deinde vero, nomine nonnihil immutato,* epiſcopi *titulum etiam fuiſſe additum. Totus error, ſi erratum in eo ſit, orici potuit ex Rabano, ubi* Quintus *poſt Ingenuum epiſcopum ſic memoratur, at videri epiſcopus potuerit. Si quis in re ambigua potuerit certiora docere, gratiſſimus eet monitor.*

Victorinus *confeſſor Romæ annuntiatur a Geveno & Molano. Præceſſerat Petrus de Natalibus, ei tenues elogium lib.* 8 *cap.* 40, *ſocutique ſunt Ferrarius & alii quidam recentiores, inter quos Piazza in Hemrologio ſacro Urbis,* Sanctum *nominant. Nullus tamen probat cultum aliquando fuiſſe* Victorinum *Rhetorem: nam hunc affigant, de quo agit Hieronymus in Catalogo ſcriptorum eccleſaſtico, eum, & cajus converſionem narrat S. Auguſtinus lib.* 8 *Confeſſionum.* D

S. Petri, qui fuit in Atharo *habetur commemoratio in Menologio Sirletiano, uti & in Menzis impreſſis, & in Mſs. a Sirmondo communicatis: in his ſcribitur* in Athyra. *At nullum uſpiam invenio elogium.*

Dimadius *confeſſor in Æthiopia memoratur a Caſtellano, ex Faſtis ſacris eccleſiæ Alexandrinæ editis per Jobum Ludolfum, quantum conjicio. At ex iis ſatis nequit conſtare, Catholicuſne fuerit, an hæreticus aut ſchiſmaticus, præſertim cum tempus tacentur. In alio Synaxario Mſ. Ægyptiaco, quod Latine reddidit Simon Moyſis, alumnus collegii Maronitici Romæ, legitur* Dimidis *martyr Alexandriæ. De hoc minus dubitare poſſumus, quin fuerit Catholicus: & ſuſpicor eumdem eſſe cum* Dimadio, *qui nec confeſſor nec martyr vocatur in Faſtis Ludolfi. Additur in laudato Synaxario, corpus in mare fuiſſe projectum, & paſſas dicitur* ſub Luciano, *forte legendum* Licinio: *nam interpres imperitus nomina* B *frequenter luxavit. Cetterum de* Dimadio *aut* S. Dimidio *nihil præterea invenio, niſi quod Ludolfus in Hiſtoria Æthiopiæ part.* 2 *pag.* 292 *dicat*, Dimadius cæcum & paralyticum ſanavit, *laudans pro hiſce Faſtos metricos.*

Apulejus *M. hodie a Maurolyco ponitur cum Ferreolo & Ferrutione, quocum ſolo invenitur hodie celebratur: nec invenio aliquem* Apulejum *cum ipſis eſſe paſſum.*

SS. Felix & Moderatus *hodie memorantur ſimul a Caſtellano, qui* Moderatum *potit in Supplemento die* 1 *Julii. Videri poſſunt dicta ibidem in præcentibus.*

Latro *epiſcopus Lauduncnſis cum Sancti titulo hodie erfictur a Sauſſayo in Cataloga Sanctorum poſt Martyrologium. Vide dicenda de eo hodie ad Vitam S. Genebaudi patris ipſius annotationis ultima.*

Cavenſis eccleſiæ dedicatio per Urbanum II facta memoratur apud Wionem, Menardum, & Ferrarium, apud quos plura videri poſſunt.

Cenetenſis eccleſiæ dedicatio hoc die videri poteſt apud Ferrarium.

Judith *regina Poloniæ cum titulo* Sanctæ *memo* F *ratur ab Arturo in Gynæceo, ub. anno* 1057 *defunctam aſſerit, ſed cultum non probat: nec illa* Sancta, *aut* Beata *vocatur ab iis, quos laudat.*

Margarita *Bargaudica vel Nivernenſis, regina Siciliæ, ſecunda conjux Caroli Andegavenſis Siciliæ regis, ut* venerabilis, *inſigniſque humilitate, integritate ac charitate in pauperes memoratur a Caſtellano, qui ait eam Turonodoci obiiſſe anno* 1308. *Eadem annuntiatur ab Arturo a Monaſterio in Gynæceo ſacro ut* Beata, *nec tamen colitur.*

Petrus de Burbone [*de Bourbon*] *recluſus prope Pariſios, ab eodem ut* venerabilis *ponitur & anno* 1636 *defunctus.*

S. Innocentia *virgo* Burdigalæ *adſcribitur in edicto Burdigalenſi apud Solleriam. Cum autem alibi non occurrat, neſcimus, utrum nomen ſit Sanctæ anonymæ impoſitum, an vero eidem ſemper facrit propriam.*

Alelmus *ſecundus abbas Aquicinctinus cum titulo* beati *memoratur a Raiſſio; ati & Richar-*

A chardus *converſus ejuſdem cœnobii. Verum de cultu ſilet.*

Margarita Sulmonenſis, *abbatiſſa Clariſſarum ſeu potius Urbaniſtarum, ut* beata *memoratur ab Arturo in Martyrologio Franciſcano & in Gynæceo. Vitam ut Beatæ dedit Jacobillus in Sanctis Umbriæ tom.* 2 *pag.* 206, *& Benignus Fremaut in Opere de Vitis Sanctorum pieumque Ordinis Franciſcani ad* v *Septembris eodem utitur* Beatæ *titulo, ubi Vitam Belgice enarrat. Nullum tamen aſſignant publici cultus fundamentum. Hueberus titulum* Beatæ *rectius, opinor, prætermiſit; nec eo utitur VVaddingus, ubi ad annum* 1425 *de ea agit, & ad* 1449 *ipſius mortem refert, licet apud ipſum ſemel* beatam *nominatam inveniam, quando ad annum* 1395 *de natalibus agit.* Margaritam *hanc, licet virtutibus præſtantiſſima fuerit, coli publice non exiſtimo, cum Romæ ſepulta fuerit, nec de ea mentionem reperiam apud Piazzam, aut ullum alibi cultus indicium.*

Gentilis de Matelica *Ordinis Minorum, ut martyr in Peeſide annuntiatur ab Arturo & ab Huebero. Prior* beati *titulum ſuo more addit, alter vero hunc titulum omittit: nec ſatis certa cultus indicia reperire potui. Ex eodem Ordine ſequuntur varii, a prædictis ſcriptoribus ad hanc diem memorati, videlicet.*

Peregrinus de Falerno Sanſeverini in Piceno.

Rainerius Fabrianenſis Fabriani in Marchia Anconitana.

Nicolaus de Canino...in Lario.

Joannes a Gaurfordia...in Hibernia.

Paulus Sinopoliranus...Medumæ in Calabria.

Petrus Morſelinus...Carnoti in Gallia.

Franciſcus de Ledeſma...in Mexico.

Jacobus Brunaei *cum* Beati *titulo* Perufiæ *hoc die legitur apud Carolum de S. Vincentio in Anno Dominicano, ubi laudat Seraphinum Razzi, qui revera* Jacobum Brunaeci *pag.* 335 *editionis Gallicæ memorat, ſed cultum ipſius non probat, illumque inter pios potius quam* Beatos *recenſet. Plures viri illuſtres & venerabiles ex Ordine Prædicatorum videri poſſunt apud laudatum Carolum de S. Vincentio, aliosque ejuſdem Ordinis ſcriptores.*

C Godefridus *abbas Schonaugiæ, &* Petrus *epiſcopus Catalaunenſis memorantur apud Chryſoſtomum Henriquez cum titulo* Beati; *at cum cultum non probet, nec hi in aliis Faſtis reperiantur, lector cum ulterius poterit conſulere: nam Chalemotus* Godefridum *quidem habet, ſed ſine titulo* Beati; *at* Petrum *non ſatis notum recte omittit.*

Fridericus *primum* Valdaſſi monachus, *deinde* abbas, *ac demum* epiſcopus Ayſtettenſis *inter venerabiles recenſetur apud Chalemotum.*

Joannes Yama *Japon Societatis Jeſu memoratur* D *in Menologio Ms. ejuſdem Societatis, ut egregius fidei promotor in Japonia, ubi demum pro fide mortem oppetiit.*

Woeardus & Winerbaldus *presbyteri, ac* Garvvaldus & Regenardus *diaconi, omnes monachi abbatiæ S. Bertini Audomaropoli, memorantur a Raſſio, qui occiſos dicit a Normannis. Verum omnes quidem multa a Normannis paſſi ſunt, ſed unus tantum occiſus* Regenardus, *aut potius* Raynardus, *ut videri poteſt hoc die in libro Miracalorum S. Bertini, ubi de illis agitur ſine titulo* Sancti *aut* Beati.

S. Maximiliani *epiſcopi Panormitani elogium dat Ferrarius hodie. At hic Sanctus colitur* XV Septembris.

Aper *confeſſor occurrit in Ms. Martyrologio Trevirenſi & in codice Ultrajectino Rofwydi apud Sollerium in auctariis Uſuardi, ubi notat,* ſi Tullenſis aſt, colitur XV Septembris. *Tullenſem revera eſſe, ſuadet reliquorum ſilentium. Dabitur ergo* XV Septembris.

S. Septimii *Æſinenſis elogium dat Ferrarius in* E *Catalogo Sanctorum Italiæ, eumque hodie annuntiat Caſtellanus. At Ferrarius in Catalogo generali de eodem meminit die, quo colitur,* XX Septembris.

S. Zachariæ *patris Joannis Baptiſtæ cædes apud Græcos hodie recolitur. Agemus de illo Sancto cum Martyrologio Romano* V Novembris.

S. Cuniberti *epiſc. Colonienſis tranſlatio hodie annuntiatur. At de eo Sancto agetur cum Martyrologio Romano* XII Novembris.

S. Creſcentiani *martyris Romani hodie in eoque Catalogo meminit Ferrarius, eum Veronæ annuntians ob tranſlationem; ſed obſervat haberi in Martyrologio Romano* XXIV Novemb.

S. Obdulia *virgo hodie* Toleti *annuntiatur in Martyrologio Romano, quia* de ea agitur in Breviario Toletano, *ut in annotatis obſervat Baronius. At poſtea dubitans, an non ſit eadem cum S. Odilia, hæc addit:* Si autem unam eamdemque Obduliam cum Odilia eſſe, quis dixerit; ob aliquam factam tranſlationem reliquiarum Toletum, hac die ejus feſtivitatem celebrari illic intelligat. *Tamayus in Martyrologio Hiſpano memorat Sanctam die* F *v Septembris* Palmæ in Bætica, *& ceteriquin* Palma Tulatum *tranſlatas affirmat. Verum vel ſola vox* Palma *occaſionem præbet ſuſpicandi, eamdem eſſe cum* S. Othilia, *quæ celebris eſt in Alſatia, & XIII Decembris memoratur in Martyrologio Romano: nam hæc aliquando habitavit in* Palma *vel* Balma, *monaſterio comitatus Burgundiæ. Ea certe eſt ſententia Nicolai Antonii in ſcriptis poſthumis, quæ latius diſcutietur ad* XIII Decembris.

DE

A D

DE SANCTO VICTORINO

PRESB. ET MART.

PROPE CUTILIAS SABINORUM OPPIDUM

IN ITALIA,

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS, J. L.

§ I.

Duo SS. Severini & totidem Victorini, a martyrologis inter ſe permixti, diſtinctim proponuntur: geſta & paſſio S. Victorini, qui hodie colitur, ex
B Actis SS. Nerei & Achillei: exſilii, ſervitutis, martyrii & E
ſepulturæ loca.

EXEUNTE SECULO I VEL INEUNTE II.

AUctores utriuſque Martyrologii Romani, parvi ſen veteris & hodierni, *Ado*, *Uſuardus* & *Notkerus* ad VIII *Januarii* S. Severioom annuntiant in unum e duobus conflatum, eumque fratrem S. Victorioi eſſe aiens. Idem ad V *Septembris* S. Victorinum referunt ex duobus pariter commixtum, quem Romani parvi auctor, *Ado* & *Notkerus* fratrem eſſe dicunt S. Severini. Ut confuſio & errores ex ea nati apparatu manifeſtius, ego quatuor Sanctos, a Martyrologis iſtis permiſte annuntiatos, prius diſtribuere hic proponendos eſſe exiſtimavi. De eo, qui hodie colitur, quidquid fide digni ad poſterorum memoriam tranſmiſſum eaſtat, de tribus aliis ſumma duntaxat adducam iſtarum rerum capita, quibus præcognitis facile perſpicies, quomodo ſecernenda & cui Sancto tribuenda ſint ſingula, quæ memorati martyrologi prædicaot in perturbatis ſuis elogiis infra exhibendis. Spiritu prophetiæ & miraculis celebérrimus aoao 482 obiit S. Severinus abbas, Noricorum apoſtolus, cujus corpus auctoritate S. Gelaſii Pontificis, anno 496 vita defuncti, ad caſtrum Lucullanum prope Neapolim deportatum fuit. Anno 909 caſtrum iſtud everſum & ſacra oſſa Neapolim devecta fuere, depoſitaque in eccleſia monachorum Ordinis S. Benedicti, quæ a Norieorum apoſtolo patrono ſeo jam tum S. Severioi appellabatur. Sancti hujus Acta & utriuſque translationis hiſtoriam, fideliter conſcripta, edidit Bollandus ad VIII *Januarii*, qua natalis ejus Neapoli celebratur, tom I ejuſdem menſis a pag. 484 & ibid. in Appendice a pag. 1098.

Diſtincta notitia S. Severini abbatis,

C

SS. fratrum Ss. veterum epiſc. Septempedani & Victorini conf.,

2 Temporibus Juſtioiani imperatoris oximia vitæ ſanctitate claruit alter S. Severinus, ex eremo aſſumptus ad epiſcopatum Septempedanum in Piceno ſive, ut nunc loquimur, Marchia Anconitana. Ex Srptempeda ruinis oppidum Sanſeverioum emerſit, ſic dictum a ſancto oobis diratæ epiſcopo Severiae. Eccleſiæ cathedralis nomine ipſius conſecratæ ſolemnitatem celebrant Sanſeverinates die VIII *Junii*, ad quem Martyrologio Romano hodierno inſcribitur; Sancti vero natalem agunt VIII *Januarii*, quo proinde die eum dandem cenſuit Bollandus. Hic S. Severinus fratrem habuit S. Victorinum confeſſorem. Cum uterque non procul Camerino Umbriæ civitate eremum incolerent, *Victorinus* [ut humana fragilitas eſt] dæmonis tentationibus victus in peccatum impudicitiæ conſenſit; at poſt lapſum per miſericordis Dei gratiam ſui ac dæmonis victor egregius evaſit: pœnitentiam agens in corpus ſuum pia crudelitate diu ſæviit, tantumque in virtute profecit, ut Sanctorum in cælo gloriam & in terra honores fuerit conſecutus. In Martyrologio Romano hodierno annuntiatur ad diem, quo Camerini colitur, VIII *Junii*: ſed quia gemina ejus & Severini fratris Acta tom. I *Januarii* a pag. 500 & in Appendice a pag. 1103 ediderat Bollandus, inter dicti dici præ- F
termiſſos relatos fuit. At eos referetur, ut opinor, in noſtri Operis Supplemento, ubi adducentur, quæ ad cultum ejus nondum illuſtratum pertinent, & ſimul diſpici poterit, an S. Victorinus Severini epiſcopi frater diſtingui debeat a Victorino monacho, quem S. Gregorius Papa ſub finem homiliæ 34 in Euangelia narrat lacrymis, vigiliis, aliiſque piis exercitationibus Deum lacrymis peccato ſibi offenſum placaſſe atque illius remiſſionem e voce cæleſti intelleziſſe. Porro S. Victorinus, de quo jam ſermo eſt, in ſois & fratris Severini Actis, quæ Bollandus laudatus primo loco adduxit atque alteris antiquiora ſunt, aſſeritur poſt actam pœnitentiam brevi ad urbis Amiterninæ ſacerdotium promotus fuiſſe.

3 Eſt & alter S. Victorinus, epiſcopus, ut *sermon fert traditio infecius refutanda, Amiterninus, baduerni qui in fine ſecali I vel initio ſequentis peopr S. Victorini Catilias in Sabinis martyrium ſubiit. Ipſe eſt martyris ex noſter Presbyter & martyr, epiſcopali dignita- Actis te geſtiſque alienis hodie in Faſtis ſacris deformatus. Sibi reſtituendas eſt en SS. Flaviæ Domitillæ, Nerei, Achillei & aliorum Martyrum Acta ad XII Maii in noſtro Opere edita; e-*

qui-

Auct. J. L. *quibus ſequentia huc tranſtuli. Poſtquam S. Flavia Domitilla, nobiliſſima virgo Romana, bortatu SS. Nerei & Achillei eunuchorum, qui cubiculariî ejus erant, a nuptiis cum Aureliano conſulis filio animum avocaſſet & virginitatem Deo conſecraſſet, a ſponſo ſuo delata fuit quod Chriſtiana eſſet, & in inſulam Pontiam ablegata. Euſebius lib. 3 Hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap. 18 in ſcriptorum a Chriſti fide alienitſimorum monumentis ſe legiſſe teſtatur, S. Fl. Domitillam* anno principatus Domitiani quinto decimo, *qui ab Idibus Septembris anni 95 currere cœpit, in exſilium* una cum aliis plurimis *actam fuiſſe. Ex eorum numero fuere SS. Nereus & Achilleus, de quorum martyrio SS. Eutyches*, Victorinus *& Maro, in inſula Pontia cum S. Fl. Domitilla exulantes, Marcellum virum Chriſtianum per litteras certiorem fecerunt, quarum hæc eſt concluſio*: Erit caritatis tuæ ſolicite circa nos agere, & aliquem ad nos talem dirigere, qui & nos de tua & (te de) noſtra ſoſpitate faciat lætiores. Dies natalis eorum (*Nerei & Achillei*) quarto Idus Maias.

B *SS. Nerei* 4 Accepto hoc ſcripto, Marcellus germanum ſuum miſit ad inſulam, qui ſuit cum his confeſſoribus Chriſti (*Eutychete*, Victorino & *Marone*) per annum. Poſtea vero ad Marcellum reverſus hæc retulit: Cum Aurelianus poſt martyrium Nerei & Achillei ageret, ut ad Domitillæ poſtea pervenire cunſenſum, dictum eſt illi a quodam, quod majorem haberet caritatem eum Eutychete, Victorino & Marone, quam habuerat eum eunuchis ſuis Nereo & Achilleo, qui eam docuerant Chriſto credere. Unde factum eſt, ut a principe Nerva peteret eos ſibi donari, ſi faceret noluiſſent. Qui eum viriliter agerent, Eutychen, Victorinus & Maro, atque minas Aureliani penitus non curarent, depoſuit eos de inſula, & quaſi ſervos per ſua prædia ſingulos diviſit; Eutychen in ſexto decimo ab Urbe (miliario) via Nomentana; Victorinum vero in ſexageſimo [via Salaria;] Maronem vero in centeſimo trigeſimo in eadem via Salaria: juſſitque eos terram fodere per totam diem, ad veſperum vero cantabrum [*id eſt, pergamena farinæ ſeu potius panem ex iis confectum*] manducare. Sed Deus omnipotens dedit eis gratiam in locis peregrinis: nam Eu-
C tychen conductoris loci filiam a diabolo liberavit; Victurinus autem vicedominum loci paralyticum, per tres annos de lecto non ſurgentem, fecit orando incolumem; Maro vero morbo hydropis laborantem procuratorem civitatis Septempedæ liberavit. Interea facientes ſermonem ad populum, docuerunt multos Chriſto credere; & facti presbyteri populum credentium ampliavere.

5 Tunc diabolus replevit ira mentem Aure-
& Achil. liani; & miſit, qui vario genere pœnarum in-
lei; terficerent eos. Nam Eutychen in medio via diu cædi juſſit, quamdiu ſpiritum exhalaret.... Victurinum vero apud eum locum, qui Cotilias appellatur, ubi putentes aquæ emanent & ſulphureæ, in ipſis capite deorſum per horas tres teneri juſſit, & iterum ſuſpendi. Hoc per triduum pro Chriſti nomine paſſus Victorinus migravit ad Dominum. Juſſit autem Aurelianus corpus ejus non ſepeliri: & cum una die apud Cotylas jacuiſſet, venerunt Amiternenſes populi Chriſtiani, & rapuerunt eum, & in ſuum territorium tranſtulerunt, atque ibi ſepelierunt. Maronem vero &c. *Ita Acta SS. Nerei & Achillei, ut vocari ſolent, in editione noſtra ad* XII D *Maii. ex aliquibus tamen muſei noſtri codicibus Mſt., lacunas aliquot ſupplevi. Quanta auctoritate ea valeant, dicetur num.* 47. *Id interim pro re indubia habeto, quidquid fide digni de* S. Victorino *M. oblivioni ſupereſt, Actis contineri, SS. Eutyches & Maro, quos illa patriæ celebrant, in Adonis, Uſuardi & Notkeri Martyrologiis necnon in utroque Romano, parvo & bodierno, una cum* S. Victorino *annuntiantur* XV *Aprilis, ad quem diem de omnibus brevitee egit Henſchenius. An tres iſti ſancti Martyres* a Principe Nerva, *ut in iiſdem Actis aſſeritur, Aureliano in ſervitutem traditi fuerint, diſpicietur* § 5: *ubi aſſignatis imperatoribus, ſub quibus exſilium, ſervitutem & martyrium veriſimiliter paſſi fuere, nonnulla circa ſervilem eorum conditionem vitamque deinde actam obſervabuntur. Notitia locorum, in quibus* S. Victorinus *M. exſulavit, agrum in ſervitutem abductus fodiendo coluit, inſolente ſupplicii genere martyr occubuit, & ſepulturæ mandatus fuit, ea variis nunc dabitur.*

E 6 Pontiam *Inſulam*, Victorini *& aliorum Sanctorum, qui in laudatis Actis memorantur, exſilio nobilitatam, Ferrarius in Nova topographia ad Martyrologium Romanum ita deſcribit*: Pontia, Ponza, inſula maris Tyrreni ante ſinum Formianum, Cuntra Cajetam, Palmariæ & Sicconiæ inſulis proxima. Eſt autem Palmariæ contra Tarracinam, ab ea in Auſtrum ad XLV M. P. diſtans, prurſus inhabitata: at Pontia aliquot habitationes habet, exſilio & deportatione non tam civium Romanorum quam Chriſtianorum clara, a proximo litore ad XXX M. P. receedens. *Duram S. Victorinus ſervientem ſervavit prope martyrii ſui paleſtram ſeu lacum, in cujus aquis putentes ac ſulphureæ cum per triduum, capite deorſum verſo, tetum quotidie boearum ſpatio identidem dimiſſus fuiſſet, animam Deo reddidit. De lacu iſto eique adjacente oppido cognomine hæc ſcribit Lubinus in Tabula geographica Mart. Romani illuſtrati*: Cutilia ſeu Cutilia, & Cotylia vel Cotyle, oppidum & lacus in Sabinis, in agro Reatino, a Reate octo millia paſſuum diſtans, ſexageſimo ab urbe Roma milliatio: urbs ad montem ſita, a qua non longe erat lacus, qui Cutiliæ ſive Aquæ F Cutiliæ appellabatur. *Pompeius Angelottus in deſcriptione urbis Reatinæ patriæ ſuæ cap.* 9 Cutilias *a Gothis diruras fuiſſe ait, atque inter eas lonias, ab incolis diſperſis conditas, fuiſſe bodiernum* Contigliano, *ab* Aquis Cutiliis, *nunc* Lago di Contigliano, *teſte Ferrario in Lexica geographico, longius diſtans quam antiquum oppidum, a quo nomen retinuit.*

qui ubi exſilium, ſervitutem ac martyrium paſſus ſit

7 *Situm* Amiterni, *cujus vivos ſancti Mar. & ſepulchris corpus, poſtquam uno die juſſu Aureliani prope Aquas Cutilias inhumatum jacuerat, in ſuum territorium tranſtulerunt, ex Baudrando accipe.* Amiternum, urbs Sabinum * in Italia Li- *Sabinorum
vio & Plinio, quæ Veſtinis tribuitur a Ptolomæo, olim epiſcopalis, poſtea exciſa; & ejus rudere nunc conſpicuntur in plano montis dorſo, prope aſtrum S. Victorino, de S. Victorini epiſcopi Amiternenſis [*imo presbyteri & martyris*] nomine dictum, in Aprutio ulteriori, provincia regni Neapolitani, teſtibus Ferrario & Cluverio, prope fontes Aterni fluvii, *nunc vulgo* Peſcare *dicti*, ab Aquila (quæ illi & Furconio urbi exciſæ ex adverſo Amiterni ſucceſſit) v mil. paſſ. diſtans in Septentrionem, ulim ingens, ut rude-*

ſepultus fuerit, explicatur.

ra

A sa indicant. *Amiternenſes ſacrum corpus, quod in ſuum territorium tranſportarunt, honorifice ſepelierunt in loco, ut antiqua conſuetudo ferebat, ſubuebano, ubi nunc S.* Victorini *vicus conſpicitur. Antonius Auſtuorius cap.* 2 *Introductionis ad Hiſtoriam Aquilanam apud Muratorium tom.* 6 *Antiquitatum Italiæ col.* 500, Rudera, *inquit*, ſcripturarum cuſtimonia, traditiu prope vicum S. Victoriui ejus (*Amiterni*) ſitum ſuiſſe oſtenduur; & vicus illu poſtea pro ſede *epiſcopali* ſterit. *quæ opinio §* 3 *confirmabitur. Sancti corpus in eccleſia, quam Amiternenſes in ſuburbio ſua ſupra illud erexerant, religioſe aſſervatum fuit uſque ad tempora Ottonis I imperatoris; ſub quo potior ejus pars Magdeburgum in Germaniam; nonnulla vero reliquiæ Mutæ in Galliam translatæ fuere, ut § ultimo videbitur.*

Memoratoi SS. Severinoi & Victorinoi Martyrologia ita interme. ſcunt ut hujus diei

8 *Habet nunc, ſtudioſe lector, diſtinctam notitiam duorum* SS. Victoriuorum, *martyris & confeſſoris, & totidem SS. Severinorum, abbatis & epiſcopi; e quibus duo priores ab Adone, Uſuardo, Notkero & utriuſque Romani Martyrologii auctoribus ad* V *Septembris in unicum* Victurinum, *duo poſteriores ad* VIII *Januarii in unicum Severinum conflantur: & quemadmodum his ab omnibus Severino præmixto* Victorinus, *ita illic a pleriſque* Victorino *confuſo Severinus fratre attribuitur. Tantæ perſonarum perturbatio Sancto, quem hodie Eccleſia colendum proponit, denſam effudit caliginem, ac erroribus non pauſis præbuit occaſionem. Horum nliquos non inobſervutos prætereiit Bollandus tom.* 2 *Januarii pag.* 498 *&* 499; *ubi SS. Severinos intermiſtos diſcriminavit; ſed hodiernum* S. Victorinum *ſuis involutum tenebris reliquit. Neque eos diſpulis Hanſcheuius tom.* 2 *Aprilis pag.* 374, *ubi illum cum* S. Victorino, *prope oppidum Cutilias paſſo, eumdem eſſe pronuntiavit. Sollerius in Obſervationibus ad textum Uſuardi*, S. Victorinum *hodie annuntiamis, emendationem eti ſimplexæ facilem & expeditam non eſſe perſpicieus, ea tantum ſuggeſſit, quæ ſufficere exiſtimabat, ut difficultates indicarentur*, alibi, *inquit*, ex integro diſcutiendæ.

Sanctum interno. ſcere diſficile ſit; nihil lucis adferunt Hieronymiana.

9 *Id ego hic ſuo loco præſiturus, eo primum confugi, unde mihi lucem adferendam ſperabam; ad Martyrologia, inquam, Romano parvo vel Adone vetuſtiora. Verum ea mihi pervolventi nullum occurrit, quod* VIII *Januarii S. Severinum, vel* V *Septembris* S. Victorinum *memoret. Referuntur quidem in aliquibus Martyrologiis, quæ S. Hitronymo vel Bedæ attribuuntur; ſed ea eorum numero ſunt, quæ Papebrochius in Prologo ad Bedæ, Flori & aliorum Martyrologia ante tomum* 2 *Martii editu, & Sollerius in Præfatione ad Uſuardinum cap.* 1 *art.* 1 *§* 2 *Adonis vel Uſuardi aliqua ex parte compendia eſſe judicant, pro variis compilatorum arbitrio concinnata, Ad* XXIV *tamen Julii Adone antiquior Rabanus S. Victorinum confeſſorem ornat elogio, ea ipſius & fratris Severini epiſcopi Septempedani Actis vetuſtioribus depromptis. Eodem quoque die in optimæ notæ Hieronymianis, quorum textus infecius producam, Amiterni* S. Victorinus *martyr annuntiatur. Dedit hunc Sollerius brevius quam vellem. Ejus occaſione mutationem faciam de* S. Victorino, *qui* V *Septembris colitur, hoc ſolum ſubjicit:* Idem an alius sb eo, qui hoc die (XXIV *Julii*) in Hieronymianis refertur, uſque adeo exploratum nou eſt. Malnimus uus hodiernum Victorinum, quiſquis is eſt, loco ſuo ux citaris codicibus ſervare. *Meam in hac quæſtione ſententiam feram §* 4. AUCT. J. L.

§ II.

Exhibetur e Martyrologiis S. Victorinus ad V Septemb. & S. Severinus ad VIII Januarii ex duobus quiſque in unum conflatus: errores circa S. Victorinum hodiernum.

S. Victorinum M. & presb. cum ſynonymo conf. ad § Sept. Romanum parvum, Ado,

NUnc geminos SS. Victorinos *hodie a martyrologiis in unum implicutos exhibeo. Quæ in eorum elogiis epiſcopo Amiternino & confeſſori conveniunt, uncis includam, ut ub iis, quæ ad Presbyterum & martyrem pertinent, commode dignoſcantur. Martyrologorum Sanctos confundentium agmen ducit & ſeducit auctor Romani parvi:* Romæ, Victorini martyris (fratris Severini, qui poſt miram pœnitudinem Amiternæ urbis epiſcopus) & martyr factus uſt. *Ado prolixiſſimum hoc habet elogium:* In ſuburbano Romæ, natale beati Victorini martyris. [Fuerunt aurem duo fratres, Victorinus & Severinus. Hi poſt utriuſque parentis obitum ſe invicem pædagogantes, pari cuſtodia ſu mutuis obſequiis æmulantes, germanitatis vinculo probabiles, Deo ſe ipſos hoſtiam vivam obtulerunt. Cumque in tantum excreviſſent, ut ſua omnia perfectionis intuitu relinqueraut, & vendentes rea ſuas, cenſum earum pauperibus erogaſſent, Deo expeditius ſervituri, nudi facultatibus omnibus remanſerunt. Alter itaque ſerviens alterl mutua vice & æmula chazitate ſerviebat. Imperium, libertas. Nihil deerat illis, cum nihil haberent. Igitur Victorinus ſpiraus altius, & id ipſum, quod ſibi parebant, imperfectum computans, nec ſatis ſibi factum, ſi alteri liceras in alruso, aut alrer alteri ſervitium exhiberet; eremum ingreditur, ſeditque in ſpecu excelſæ rupis, quam ſubterfluentis aquæ geminum ſinuarat abruptum, uni tantum hoſpitium viro, ar ſedens ſomnum eſperat, vel ſi reciperet alterum, ſtans oraret. Taxerat uſtiolum vimina: aſſiduus in lectione & uratione manebat.

qui prolixum

ss Cerair interim invidus omuis boni profectum Viri, & ferra nuu valens ſimulat ſu puellam, & aute fores Viri gemuntia verba ingeminat: Heu, inquit, me miſeram, ſilvis, arrora & taubris vagam! Locus non agnoſcitur: ites quæritur. Quiſquis us loci hujus incola, cælum undiqun & ſilvæ famam virtutum tuarum upuſque ferunt; aripe me a fredentibus apris, aripe me a ſævientibus lupis & a rictibus urſorum. Quod victura ſum, tuum erit; ſi moriar, ſuum. Satis ſuperque ſufficiat operiri limiue tuo. Non longum quæro habitaculum, unius tantum noctis hoſpes ero. Referat Victorinus cellam, & hoſtem, dum miſereretur, ſecum iueludir. Vix hoſtæ ſpatium interceſſerat, dum inter molimina & aſſiduum corporis motum protenſo pedu tntigir Hominem Dei, &, velut compungens vulnare, uoxio eſtore ſuecuudit. Addit ignieulum dulcedo ſermonis, neget ſaeiuus ſolitudo. Quid moror? Facit caſum culumna arboris, alta radice quæ diu fundata ſteterat: ſortivur smor ſcelus perficis. Exclamat jam victor Victorini diabolus: Quid agis, inquit, Vir perfectiſſime, cui etiam fratres

gra-

Auct. J. L. gravis fuit? Jam jungeris alteri, qui receſſiſti a tuo? Quid agis, qui novum dogma ſilvis conſtituens ſundebas ſcopulis euſtitutem? Hæc jactans ex oculis decepti velut fumus evanuit. At is, qui ecciderat, velut exanguis jacuit.

elogium ex utroſque ra *Pergit Ado*: In ſe autem aliquando reverſus, ſilvas deſeruit, ad fratrem Severinum repeduvit: pudore diu vocem ſupprimens, tandem cauſam facti expoſuit, ipſe pœnam ſibi ſtatuens. Findens namque arborem, manuſque per fiſſuram inſerens, præduratum cuneis peſſulans, cicatricem arboris claudit. Sed mox Severinus factum pœnamque fratris epiſcopo ſuo nuntiat. Ille veniens, primum eum ſolvere tentat: ſed ut repugnantem vidit, orat, benedicit, conſolatur, diſcedit. Vir autem Domini, qui ſe graviſſima pœnitentia damnaverat, Dominica tantum die modicum panis & aquæ conſtus a fratre pereipiebat, qui etiam ſe ſimili cibo & jejunio macerabat. Igitur in hujuſmodi conſtrictione triennium volvitur. Cumque jam omnes pœnæ moviſſet ejus in Chriſto imitanda humilitas, e piſcopus civitatis rediens, vix agere potuit, ut ſeſe a pœna, qua ille memor tremendi judicii ſe damnaverat, abſumptis pœne earnibus, permitteret reſolvi. Quantæ autem ſanctitatis poſtea fuerit, quamque patens in miraculis, non facile lingua alicujus explicabit. Electus deinde ab univerſo populo Amiterninæ urbis ſacerdotium adipiſcitur.]

Aſtis male comexuit, Notkerus, 13 *Eadem de S. Victorino confeſſore fuſius narrantur tom. 1 Januarii a pag. 500 in ipſius & fratris S. Severini Septempedani Aſtis. Vixit S. Victorinus illo ſeculo* VI: *Martyr ſynonymus prope Cutilias non ſerius quam initio ſeculi u coronatus fuit. Sanctos tanto temporis intervallo invicem disjunctos in unam perſonam conjunxit Ado, dum præcedentibus ex hiſtoria SS. Nerei & Achillei iſta annexuit:* Inde poſtmodum ſub imperatore Nerva eum aliis Dei ſervis Eutyche & Murone ab Aureliano judice primo relegatur in ſexageſimo ab Urbe miliario, via Salaria, deinde apud eum locum, qui Cottilias appellatur, ubi putentes aquæ manant & ſulphureæ, in bis eapite deorſum per horas tres ſuſpenſus teneri ab impio judice juſſus eſt. Quod cum per triduum pro nomine Chriſti paſſus ſuiſſet, glorioſe coronatus, migravit ad Dominum. Cumque una die corpus ejus juſſu Aureliani inhumatum jacuiſſet, venerunt Amiternenſes, & rapientes tranſtuleiunt in ſuum territorium, & honorifice ſepelierunt Nonis Septembris. *Adonis elogium ex duorum SS. Victorinorum Aſtis compilatum habetur in variis muſei noſtri libris, qui Sanctorum Vitas continent, tam Mss. quam editis. Totum etiam vel ex parte olim in pleriſque diœceſibus infra num.* 17 *nominandis ad Matutinum cecitabatur. Notkerus ita oblongum elogium ſuum orditur:* Victorini martyris in ſuburbano Romæ. Hic cum fratre Severino *&c. Plura non tranſcribo. Satis ſit indicaſſe, quod martyrologus iſte peccatum cum damono ſub forma muliebri, ſtupendam pœnitentiam, epiſcopatum Amiterninum & martyrium prope Cutilias uni quoque S.* Victorino *indiſcriminatim adſcripſerit.*

14 *Licet mihi videos, meo tamen judicio non minus certa eſt confuſio in Martyrologio Uſuardi & Rimano bdituo.* Romæ [*Uſuardi textum refero*] beati Victorini martyris, qui ſanctitate & miraculis præclarus [ſacerdotium Amiterninæ urbis totius populi electione adipiſcitur.] Inde poſtmodum ſub imperatore Nerva juſſus eſt ſuſpendi capite deorſum, ubi putentas & ſulphureæ emanant aquæ. Quod cum per triduum pro nomine Chriſti paſſus ſuiſſet, glorioſe coronatus, victor migravit ad Dominum. *Romanum bodiernum iſta habet:* Romæ in ſuburbano beati Victorini (epiſcopi) & martyris, qui ſanctitate & miraculis clarus (ſacerdotium Amiterninæ urbis totius populi electione adeptus eſt.) Poſtmodum ſub Nerva Trajano apud Cutilius, ubi putentes & ſulphureæ emanant aquæ, cum aliis Dei ſervis relegatus, ab Aureliano judice juſſus eſt ſuſpendi capite deorſum. Quod cum per triduum pro nomine Chriſti paſſus ſuiſſet, glorioſe coronatus, victor migravit ad Dominum. Cujus corpus Chriſtiani rapientes honorifica ſepultura Amiterni eondiderunt. *Quæ in utroque tantu jamjam dato uncis interpoſui a S. Victorino confeſſore mutuata eſſe urgabunt, qui erdunt* S. Victorinum *martyrem Cutiliculem fuiſſe epiſcopum Amiterninum: ſed dignitatem hanc a confeſſore ad Martyrem tranſlatam fuiſſe apparebit ex dictudit* § *ſequentr.*

variis erroribus 15 *Aliqua ex laudatis Martyrologiis claſſicis non ſolum* S. Victorino *martyrii attribuunt, quæ ſunt ſynonymi confeſſoris: ſed etiam circa ea, quæ ſunt ſanctæ Martyris, varie errant. Ado elogium, quod his verbis inchoarat,* In ſuburbano Romæ natale beati Victorini martyris, *ita concludit:* Cumque una die corpus ejus... inhumatum jacuerat, venerunt Amiternenſes, &... honorifice ſepelierunt Nonis Septembris. *Quomodo Sanctus* Nonis Septembris *& per martyrium cælo natus & corpus ejus ab Amiternenſibus ſepelirt potuit, ſi* una die *illud* inhumatum *jacuerit? At Ado per vocem* natale *intellexit non diem, quo Sanctus paſſus fuit, ſed quo paſſionis memoria agitur. Recte. Sed quid ad antiqua Hieronymiana, quæ, ut* § 4 *videbitur, eum referunt die* XXIV *Julii, quem ipſius natalem eſſe dicunt? An & hunc diem Sancti emortualem negabis, ut Adonem excuſes, qui ejus ſepulturam* V *Sept. & martyrium uni ex diebus proxime præcedentibus affigit? Secundo, Ado num.* 13 *de ſancto Martyre ſcribit:* Cum aliis Dei ſervis Eutyche & Murono ab Aureliano judice primo relegatur in ſexageſimo ab Urbe miliario, via Salaria, *ubi Cutiliæ jacent. Romanum bodiernum habet:* Apud Cutilius... eum aliis Dei ſervis relegatus, ab Aureliano judice juſſus eſt ſuſpendi *&c. Romani verba videri poſſunt eum ſenſum habere, quem Adoniana habent, ſcilicet* SS. Victorinum, *Maronem & Eutychetem, poſtquam Aureliano in ſervitutem traditi eſſent, ad unum omnes locum amandatos fuiſſe, quod Aſtis SS. Nerei & Achillei repugnat, nam in biſce legitur:* Depoſuit eos de inſula *Pontia Aurelianus*, & quaſi ſervos per ſua prædia ſingulos diviſit, Eutychen in decimo ſexto ab Urbe [miliario] via Numentana, Victorinum vero in ſexageſimo (via Salaria) *prope Cutilias*, Maronem vero in eenteſimo trigeſimo in eadem via Salaria.

admixtis. 16 *Tertio, idem Romanum* S. Victorini *martyrium atque etiam, ut videtur, relegationem ad locum, ubi ſervitutis jugum ſubiit,* ſub Nerva Trajano *contigiſſe aſſerit: in Aſtis vero SS. Nerei & Achillei & in Adonis, Notkeri & Uſuardi Martyrologiis ſolum nomen* Nerva *exprimitur. Quis per illud intelligat Trajanum imperatorem, qui quidem* Nerva Trajanus, *at numquam* Nerva *ſimpliciter vocari conſuevit? An Sancti ſervitus & martyrium Nervæ, an vero Trajani ſucceſſoris imperio, affigenda ſint,* § 5 *exami-*

A *minabitur. Quarto, ſecundum memorata Acta, in quibus rerum geſtarum ordinem inverſum eſſe præſumi non debet, ſed probari, S. Victorinus, Eutyches & Maro nondum presbyteri ordinati erant, cum eo inſulam Pontiæ in ſervitutem abducerentur: nam in illis primo Sanctorum exilium in iſta inſula, dein emandatio ad loca ſervitutis narratur; & tum demum omnes facti presbyteri eſſe affirmantur. Verum S. Victorinus M. in Romano Mart., in quo epiſcopi titulo donatur, prius ſacerdotium Amiterninæ urbis totius populi electione adeptus, & poſtmodum ſub Nerva Trajano apud Cutilias, ubi ſervitutem paſſus eſt, relegatus fuiſſe dicitur. Præfluxit hic error ex confuſione S. Victorini epiſcopi & confeſſoris cum noſtro Presbytero ac martyre, & in Romanum tranſiit ex Adone; quod hujus verba num. 12 in fine & num. 13 relegatus facile obſervabit. Cur Romanum parvum & Uſuardus Romæ, Ado autem, Notkerus & Romanum hodiernum in ſuburbano ejus ſanctum Martyrem annuntiene, alibi videbitur.*

B *In iiſdem Martyrologiis duo etiam SS. Severini ad 8 Jan. in unum coaluere, quem*

17 *Duos Severinos, nimirum abbatem, qui Neapoli quieſcit & colitur, & epiſcopum Septempedanum, cui frater fuit S. Victorinus confeſſor, ad communem utique natalem diem* VIII *Januarii ita permiſcuit Romanum parvum ſeu vetus:* Neapoli, Severini confeſſoris, Victorini fratris. *Ado, Uſuardus, Notkerus, biſque juniores martyrologi paſſim omnes confuſionem illam adeptarunt. Præcipuorum annuntiationes ſi legere lubet, apud Bollandum invenies in comment. de S. Severino Septempedano. Omnium tetrum dux vel potius ſeductor fuit auctor Romani parvi, ut in Obſervationibus ad Uſuardum agnoſcit ipſe, qui in Præfatione ad hujus Martyrologium antiquitatem illius atque auctoritatem vindicat Sollerius. Romanum hodiernum ſeparatim utrumque S. Severinum annuntiat, epiſcopum Septempedanum* VIII *Junii, abbatem vero ſeu Noricorum apoſtolum* VIII *Januarii: atque hoc infuper die S. Severinum ex duobus illis commixtum ſeorſum refert iiſdem pene, quibus Uſuardus, verbis:* Neapoli in Campania, natalis S. Severini epiſcopi, fratris beati Victorini martyris, qui poſt multarum virtutum perpetrationem plenus ſanctitate quieſcit. *Confuſionem hic obſcuriorem facit gloria martyrii* S. Victorino *adſcripta: nam Severino abbati nullus frater* Victorinus *fuit: quem vero habuit epiſcopus Septempedanus in pace obiit. Baronius amborum Severinorum memoriam in Romano novo diſtinctam configuratam invenerat, & perturbatam, quam non dedi, nuntiationem nulli eorum integre convenire videns, eam agere putavit de tertio quodam S. Severino epiſcopo Neapolitano, atque huic fratrem fuiſſe* S. Victorinum *martyrem, qui Nonis Septembris colitur.*

epiſc. Neapolitanum & fratrem hodierni S. Victorini M. Baronius

18 *Sed quæ Baronii ſententia fuerit, forſan ex ipſiuſmet verbis lector cognoſcere mavult. In annotatione de S. Severino epiſcopo Septempedano, qui cum fratre ſuo Victorino confeſſore ad* VIII *Junii in Romano annuntiatur,* Ambigua, *inquit,* adhuc & ſubobſcura remanet de ſancto Severino *Septempedano* narratio obnumiomodam fere ſimilitudinem, quam in omnibus habere videtur cum ſancto Severino epiſcopo Neapolitano, quocum non tantum nomine & dignitate epiſcopatus convenit; ſed (quod mirandum ſit) uterque fratrem habuit nomine Victorinum, *epiſcopus Neapolitanus martyrem, Septempedanus confeſſorem:* unde facillime contingere potuit, ut quod eſſet alterius, tribueretur alteri: quod quidem Ado ſexto Idus Januarii & Nonis Septembris feciſſe videtur, dum Victorinum illum *confeſſorem*, qui *ſeculo* VI *in eremo* per ardnam vitam duxit, getmannm exiſtimavit Severini Neapolitani, cujus qoidem frater eremnm minime eoluit, ſed longe ante martyr factus eſt. Nec mirandum eſt dnos fratres Victorinos habuiſſe; eum moris Chriſtianorum fuiſſe conſtet, ſuis filiis nomina Sanctorum impooere, qui illorum ſectantes veſtigia, eriam patroeinio fuleirentur. Dionyſ. Alexand. apud Euſeb. lib. VII cap. XX. Horum aurem fratrum Seeerini *Septempedani* & Victorini *confeſſoris* Acta legimns aecepra ab ipſorom eccleſia, nx qnibus novimus hos fratres fuiſſn ntarioos, oremiticamque vitam exeolniſſe: qnorum Victorinns cum aliquando lapſus fuiſſet; arctioribus ſe diſciplinæ vinculis maneipavit, an ſancto fine qninvit. Severinus autem, ad regimen epiſcoparns aſſumptus, ſanctitatn elarns migraeir e vita.

AUCT. J. L.

E *& alii credidere putatitium hic Severinni e Mart. Ro. mano eximendus.*

19 *In ſua hac anactatione Baronius palam facit, ſe non obſervaſſe eu S. Severino abbate, qui Neapoli colitur, & ſyncymo epiſcopo S. Victorini confeſſoris fratre in Romano parvo, Adone, Uſuardo & Notkero coaluiſſe monſtroſum S. Severinum epiſcopum Neapolitanum. Cum hic & duo Sancti, e quibus conflatus eſt, diſtinctum quiſque in Romano novo elogium habeat, cumque Romani parvi auctor, Ado & Notkerus ad* V *Septembris* S. Victorino *martyri tribuant fratrem Severinum, & ejuſdem nominis monſtroſum epiſcopum ad* VIII *Januarii fratrem eſſe dicant* S. Victorini, & *quidem, ut Uſuardus & Romanum addit,* martyris; *Hinc Baronius, ut ante dicebam, exiſtimavit S. Severinum epiſcopum Neapolitanum revera exſtitiſſe, & hodiernum martyrem* S. Victorioum *illius fratrem fuiſſe. Ereorum iſtorum veritate ſuppoſita, Adonem ad* VIII *Januarii & V Septembris: ubi fratribus SS. Severino Septempedano & Victorino confeſſori convenientia putatitiorum fratrum S. Severini Neapolitani & Victorini martyris elogiis inſpergnntur, corrigendum eſſe monet, quod geminum ſynonymorum fratrum par commiſcuecit. A martyrologis, qui Baronium incautum deceperunt, plures alii in eoſdem errores perteacti fuere. Contra omnes ſtatuendum eſt, S. Victorino martyri* F *nullum fuiſſe fratrem Severinum epiſcopum Neapolitanum, atque hanc ex eccleſia iſtius antiſtitum numero, & ex Martyrologio Romano, quo nunc utitur Eccleſia, expungendum eſſe; cum numquam exſtiterit, niſi in eorum meate, qui cum ex SS. Severinis, Noricorum apoſtolo & epiſcopo Septempedano, inter ſe permixtis, originem duxiſſe ignorarunt. Ad dicta ſtabilienda neceſſe non eſt, ut quidquam addamus, quæ Bollandus tom. I Januarii pag. 457 ex litteris P. Antonii Beatilli S. J. ad ſe Neapoli miſſis, & pag. 499 ex Ferrarii Catalogo Sanctorum Italiæ tranſcripſit. Ibidem pag. 498 recentiores quoſdam refellit, qui monaſterium & eccleſiam S. Severini Noricorum apoſtoli, quæ Neapoli exſtant etiamnum, commentitii S. Severini epiſcopi nomine primum nuncupata fuiſſe ſcripſerunt, ſed deincepe a Noricorum apoſtolo idem nomen retinuiſſe.*

AUCT. J. L.

§ III.

Epiſcopalis dignitas a S. Victorino conf. translata ad hujus diei Presbyterum & mart.: novus S. Victorinus epiſc. Camerinenſis a Jacobillo obtruſus; neſcio quem Amiternenſem ſuggerant Ferrarius & Caſtellanus.

SS. Victorinorum confuſionem minus perſpexit Baronius:

BAronius, *qui SS. Severinorum confuſionem ad* VIII *Januarii non perſpexit, ſanctum quidem* Victorinum *martyrem a confeſſore internovit; ſed non ſatis, uti colligi poteſt ex ejus annotatione in Mart. Romanum ad* V *Septembris*. Cum VIII Junii ſuperius egimus de Victorino geemuoo ſancti Severini Septempedani, ſatis oſtendimus errare eos, qui duos hos
B Victorinos in unum confundunt; & huic Mertyri ille tribuuot, quæ ulteriue eſſe noſcuntur; nimirum lepſum illum miſerandum, quem deſcribit hic Ado, qui ceteeis errendi tribuit occaſionem: oem & id ed Bedæ *Plautiniani* Murtyeologium udditum repeitur, cum io veteri manuſcripto ejus Mertyeologio nihil hujuſmodi legetur, ſieut nec in eutiqm Romeno, vel in Uſuardo. De equir Cutiliis, ubi hie paſſus eſt, ſcribit Pliu. lib. II cep. XCV & lib. III cep. XII. Hujus autem Victorini mertyrium deſcriptum habetur in Actis ſaoctorum Nerei & Achillei apud Sur. tom. III die XII Muii, ex quibus ceteri aeceperе. Habetur mentio de eodem ſupre XV Aprilis nou cum Merone & Entyehete; licet ubi nullu de epiſcopatu mentio fiet; *quæ ad* V *Septembrie etiam omitti debuiſſet, ut mox patebit*.

am Martyri, ſed epiſcopatus Amiterninus congruit:

ex *Baronius in Notis, numero præcedente & ſupra num.* 18 *tranſcriptis, Adonem reprehenconfeſſori dit, quod vitam eremiticam & lapſum in peccatum impudicitiæ a S. Victorino confeſſore ad Martyrem Cutilienſem tranſtuleiit. Nihil de iſto lapſu lrgi ait in Martyrologiis Romano antiquo & Uſuardino; neque ullam in iis confuſionem notat. An ergo Uſuardus, cui conſonat Roma-*
C *num, quod Baronius antiquum vocat, de* S. Victorino *martyre vere ſcripſit*. Sacerdotium Amiterninæ urbis totius populi electione adipiſcitur? *Dubitari utquit, quin iſta intelligi debeant de S. Victorino conf., qui in ſuis & fratris S. Severini Actis tom.* I *Januarii pag.* 500 *editis num.* 9 *poſt empiatum graviſſima trium annorum pœnitentia luxuriæ peccatum* brevi ed urbis Amiterninæ ſucerdotium *aſſumptus fuiſſe dicitur. Acta illa alteris, quæ ad ejuſdem tomi calcem a pag.* 1103 *habeatur, certo antiquiora vidit & majore ex parte in compendium contracta elogio ſuo inſeruit Ado, retentis biſce vocibus*, Amiterninæ urbs ſucerdotium, *quæ etiam in Uſuardo legnntur, & in Romano novo; cujus verba hic iterum adfero*. Romæ in ſuburbano beeti Victorini (epiſcopi) & mertyris, qui ſenctitete & mireculis clerus (ſucerdotium Amiterninæ urbis totius populi electionne edeptus eſt.) poſtmodum ſub Nerva Trejeno apud Cutilier *&c. Romanum Martyrologium correneris, ſi quæ hic nacti ſecreta vidri, drieveris atque illi reſtitueris, a quo accepta ſuat; nimirum S. Victorino confeſſori, qui ad* VIII *Junii debito epiſcopi ti-*

tulo nudatus ita oeferitur: Cemerini S. Victo- D
rini confeſſoriu.

uu Heuſchenius ad XV *Aprilis* S. Victorino *martyri epiſcopatum etiam abjudicat, Adonis & Uſuardi verba, quibus ad ſacerdotium Amiterninum ab omni populo electus fuiſſe aſſeritur, de ſimplice presbyteratu intelligens: de quo etiam eaponuntur in Uſuardina editione Lubeco-Colonienſi*: Romæ in ſuburbio, beati Victorini presbyteri & murtyris, qui ſunctitate & miraculis præclarus ſacerdotium Amicerrimæ (Amiterninæ) urbis, totius populi electione eſt edeptus *&c. Orlendius in Orbe ſacro & profano parte* II *lib.* 4 *cap.* 15 *num.* 10 ſacerdotium Amiternioæ urbis *veſtius quidem epiſcopatum ſignificare cenſet, qui in utroque Romano & Natalitii Martyrologio clare exprimitur; ac cum ſacram hanc dignitatem, ut ex numero præcedente ſatis apparet, martyrologi a S. Victorino confeſſore mutuarint, fruſtra eos opponit Heuſchenio, SS. Nerei & Achillei Actis inhærenti; in quibus S.* Victorious *martyr ac ſocii ejus Eutyches & Maro* ſucti presbyteri *eſſe dicuntur. Objicis præterea Orlendius*: Amiterninu quoque eccleſie, ejoſque in locum ſuffectu Aquilune Victorinum in ſecris ſuis dypticis epiſcopum nuncupat. *Diptycha eccleſiæ Aquilanæ nihil evincunt, niſi* E *vetuſtate ſuperent ipſam urbem, poſt medium ſeculum* XIII *civitatis jure & fide epiſcopali donatam; facile enim conceſſero, traditionem de epiſcopatu S.* Victorini *M. eccleſia Aquilana antiquiorem eſſe: ſed quomodo perſuadebis, illam non fuiſſe ortam ex confuſione, qua Romani parvi auctor, Ado, Uſuardus & Notkerus S. Victorium epiſcopum & confeſſorem cum Martyre involverunt?*

Martyri aſſer-, cus ſine 43 *Amiterninæ eccleſiæ monumenta ſatis antiqua, ſanctique Martyris epiſcopatum teſtantia, Orlendium nulla vidiſſe credam, donec profeſſus ſit mentio, nulla epiſcopatus ejus veſtigia appareate. Hinc Antiaorius SS. Victorinorum in Martyrologiis confuſiane animadverſa, ſanctum Martyrem epiſcopis Amiterninis non accenſuit, hanc mentis ſuæ declarationem eorum ſerici præmittens*: Sunt qui reponaot ſeculo primo Chriſtieno S. Victorioum inter epiſcopos. Ejus Acte, quæque ſint, habentur in illis SS. Nerei F
& Achillei: at inibi oollimode præſul dicitne... Ado & auctarie Uſuardina cum S. Victorino confeſſore, de quo hic num. III, eum confndentes untiſtitem confecerunt. *Deiu inter præſules Amiterninos, quorum cuſtur memoria, primum ponit Valentinum, qui in fine ſeculi* V *& initio ſequentis ſedit. Secundum collocat Caſterium, cujus meminit S. Gregorius Magnus lib.* I *Dialogorum cap.* 4: *tertium S. Victorinum confeſſorem, quem ſeculo, inquit*, vixiſſe VI, ſenctí ſretrem Severini *Septempedani* fuiſſe, Amiterniqne untiſtitem, ſat clere Acte dicunt in Act. Sanctor. VIII Junuer. T. I p. DIn. IX. De eo multi multe ſcripſerunt, & Adoni adhærentes cum Victorino martyre ſeculi primi Chriſtiuni complicerunt. At reveru duos habuit Amiternum Victorinos, Martyrem oempe illum, epiſcopum alterum: *nous primo, unus ſexto Eccle-* * *addr floruit.*
*ſiæ ſeculo**.

24 *Sequitur S. Cetheus, de quo actum in O- reſtius pere noſtro ad* XIII *Junii; tum Leontius, qui poſt denegat: medium ſeculi* VIII *præfuit; deinde Quodvultcum in deus, in quo Antinorius duas antiquas inſeri- antiquo monumen-*

ptio-

A *pionet, ſuam & meam ſententiam ſtabilientes producit.* Quodvultdeus epiſc., *inquit*, de quo legitur in S. Victorini oppidi eccleſie in marmorea thece ſepulcreli S. Victnrini mart. primi ſeculi ſculpta inſcriptio, non integre e Beronio in Nnt. ed Martyrol. die XV Apr. allata: IVBENTE DEO CHRISTO NOSTRO SANCTO MARTYRI VICTORINO QBODVVLTDEVS EPIS. DE SVO FECIT. Lieet cherecteres non ſapiant primorum ſecnlornm epigrephe *, præcedere debent enum CMLXIX, qno ex Chron. Sigeberti docetur S. Victorini cadever Metenſom in urbem trenslarnm, probabiliter thece ex iſts: elter nemqne lepis nune ſolo poſitns ejuſdem cceleſiæ, in qno ſculptom:... QVIESCIT BICTORINVS PBR. Victnrinus nempe presbyter, V in B tot exem. plis celebri derivatioae; lapis iſte vel qnin rndior, antiquior erat, vel Quodvnltdeienæ urnæ oporculnm, *quam Antiuorins antiquiorem eſſe cenſet* anno CMLXIX; *addo ego* citeitor, *quia corpus* S. Victorini *martyris Magdeburgum in Germaniam translatum fuiſſe ceedo circa idem tempus, quo Sigibeeti Chronicon in Miræi editione ad annum* 970, *in aliis vero* 969, *teſtatur Metas deportatum fuiſſe* ab Amiternis Eutychecem martyrem cum reliqniis... Victorini, *pro quibus Antinorins* cedever *ſubſtituit. Mugdeburgenſes potiore juro de translato ad ſe Sancti corpore gloriari poſſe quam Metenſes, § ultimo probabitur.*

* epigraphen

B

25 *Præter inſcriptionem jam allatam ex Antinorio altera, anno* 1170 *poſita, num.* 31 *refertur, in qua Sanctus tantum* martyr *vocatur. Abeſt etiam* episcopi *titulus a documento ſeculi* X, *quod vide num.* 61, *& a Martyrologiis omnibus Hieronymianis ad* XXIV *Julii, quorum textus § ſequente dabuntur. Licet vero Sancti presbyteratus in illis pariter non exprimatur; cum tamen ipſe, & quos nemo, quod ſciam, ſuccenſ epiſcopos dicit, Mero atque Eutyches in Actis SS. Nerei & Achillei* facti presbyteri *eſſe affirmentur; eumque Amiternenſes ſuum olim* Victorinum *non pro epiſcopo, ſed pro presbytero dumtaxat habuerint, uti docet vetus inſcriptio...* QVIESCIT BICTORINVS PBR., *id eſt* presbyter; *ego hanc dignitatem Sancto debitam eſſe judico, epiſcopalem autem indebitam, imo ipſi attributam ex errore, nato ex confuſione jam ſæpius indicata; & conſequenter e Romani bodierni tentu expungendum eſſe Amiterninum ſancti Martyris epiſcopatum, pro quo in Martyrologio Pariſienſi an.* 1707 *eucuſo* presbyteri *appellationem recte ſubſtitutam lego:* In agro Amiternino natalis ſancti Victorini presbyteri & mertyris.

C

& Actis SS. Nerei & Achillei ſolo presbyteri titulo donatur.

26 *Apud Caſſiodorum lib.* 8 *Variarum epiſtola octava ita inſcribitur:* Victorinn viro venerebili epiſcopo Athalaricus rex: *Scripta fuit anno* 526 *poſt mortem Theoderici Gothorum in Italia regis, cui ſucceſſiſſe Athalaricus Victorino ſignificat. Cujus hic ſedis epiſcopus fuerit, ex epiſtola erui nequit:* Ladovicus tamen Jacobillus *tomo* 2 *de Sanctis, & Beatis Umbriæ pag.* 632 *mira confidentia uſſerit, illum* 30 *circiter annis eccleſiæ Camerinenſi præfuiſſe,* IX *Septembris anni* 540 *ſancte obiiſſe, in cathedrali honorifice ſepultum atque ex antiquis ejuſdem urbis patronis habitum fuiſſe. Ut apud Italorem fidem inveniat, gemina Guilielmi & Guidonis epiſcoporum Camerinenſium, poſſeſſiones monaſterii S. Mariæ confirmantium, inſtrumenta laudat. In altero, quod an.* 1254 *a Guilielmo datum fuit, mentionem fieri* beatorum confeſſorum & pontificum Anſovini & Victorini; *in altero vero a Guidone an.* 1261 *conceſſo addi* epiſcoporum Camerinenſium. *Dein S. Victorinum ſuum diſtinguit a S. Severini Septempedani fratre, quem perperam epiſcopum fuiſſe negat. De S. Anſovino Camerinenſi præſule actum fuit ad* XIII *Martii. Ejuſdem urbis antiſtiti Victorino in Opere noſtro nullus inter cælites locus concedetur, donec de ejus exiſtentia & cultu major certitudo habeatur. Quoniam S. Severini frater Amiterninam diœceſim adminiſtravit, atque in vicina Camerinenſi ejus corpus ab immemorabili tempore quievit & cultus viguit; veherneus mihi eſt ſuſpicio, ab ipſo non diſtinguendum eſſe epiſcopum, qui cum S. Anſovino in dictis inſtrumentis memoratur, & Jacobillum utriuſque nominis* vocem Camerinenſium *ex conjectura adieciſſe: in quam ipſum haud dubie abduxit præſumpta opinio, quod S. Victorinus Severini fratet nullibi epiſcopatum geſſerit.*

AUCT. J. L.

27 *In ſuſpicione iſta me confirmat, primo, quod* SS *Victorinus nullum, excepto Jacobillo, ſcriptorem invenire potuerim, qui illum eccleſiæ Camerinenſis epiſcopis annumeret: ſecundo, quod idem Jacobillus ſacra ejus oſſa in cathedrali depoſita eſſe dicat* inſra arcam ſen conditorium corporis S. Anſovini, *Victorinum vero S. Severini Septempedani fratrem Proluquet quieſcere: ubi tamen hujus Victorini corpus Camerini in veneratione eſſe diſerte teſtantur Joannes Baptiſta Cancellottus in ſanctorum fratrum Actis lib.* 2 *cap.* 7, *atque alii in documentis Mſs. ex Italia ad majores noſtros tranſmiſſis. Ejuſdem S. Victorini Vitæ in novem lectiones diſtributæ, quam Actorum S. Anſovini Romæ anno* 1682 *editorum ſcriptor Matthæus Paſcucci miſit, hæc præmittantur:* Reperte in civitate Camerin. in eccleſie cathed... uhi & corpus ejus in arca mermoree... una cum corpore S. Anſovini dictæ civitatis epiſcopi reqnieſcit. *Ecce S. Victorinus Severini frater in eadem arca hic dicitur quieſcere, in qua novum ſuum Victorinum collocat Jacobillus. Quis non videat ſcriptori huic* SS. Victorinos *multiplicanti haud ſtatim (ut quid graviter dicam) aſſentiendum eſſe? Nullum igitur S. Victorinum agnoſco, qui epiſcopus Camerinenſis fuerit; nullum etiam ejuſdem nominis epiſcopum Amiterninum præter S. Severini Septempedani fratrem, cujus ſacra lipſana Camerini in cathedrali religioſe aſſervantur, & feſtum* VIII *Junii celebratur. Videri tamen poſſunt Ferrarius & Caſtellanus ad* V *Sept. adſtruere voluiſſe* S. Victorinum, *non modo a Martyre Cutilienſi, ſed etiam a fratre Severini diverſum, eumque antiſtitem eccleſiæ Amiterninæ.*

E

Victorini mal. tipſicant.

F

28 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ſuum* de S. Victnrino epiſcopo Amiternino & mert. *elogium hac annotatione excipit:* Fere omnes ſcriptores Acte victorini epiſcopi & mart. eum Actis Victorini confeſſoris apud Camerinum confnndunt. Hunc Victorinum Beron. eundem eſſe puret cum eo, de qno in Merryrol. Rom. die XV Aprilis & in Geſtis SS. Nerei & Achillei agitor; qui eum Merone & Eutychete paſſus traditur. Sed ſi ita eſt, corrigendum eſſet Martyrol., qnod bis mertyrium ejnſdem mart. recenſet, ano enim dici hie poteſt uno rempore martyrium, elio inventionem vel translet. ejnſd. memoreri. Deinde mirnm eſſet in Actis prædictir SS. Nerei & Achillei, ubi Victorini & ſocinrum martyrium plnribus deſcribitur, nullem fieri epiſcopatus mentionem. Vereor, ne Acta hujus eſt Actis illius,

Obſcurum eſt, quem hujus nominis epiſc. Amiterninum Ferrarius

AUCT. J. L.

de quo die XV Aprilis, confuſa fuerint, ac propterea eundem hunc cum illo videri. *Ferrarius quemadmodum ex ipſius verbis colligo, in eam ſententiam propendet*, S. Victurinum *martyrem Cutilienſem, de quo Acta SS. Nerei & Achillei, in Martyrologio Romano dumtaxat ad diem XV Aprilis commemorari, nec dignitate epiſcopali fulſiſſe; ſynonymum vero, qui ad V Septembris in eodem refertur, antiſtitem Amiterninum fuiſſe. Sed quis iſte* Victurinus *epiſcopus? an S. Severini Septempedani frater? Elle quidem revera Amicerni ſedit; at Ferrarius, uti & alii neoterici, id ignoraſſe vel non credidiſſe videtur. Certe neque in elogio, quo eum ad* VIII *Junii ornat, neque in ſubiecta annotatione de ſancti iſtius epiſcopatu ullam mentionem facit. At Ferrarius magis innuere videtur, epiſcopum ſuum* Victorinum *etiam fuiſſe martyrem, & conſequentes a confeſſore S. Severini fratre diverſum. Si ita ſit, quo ſeculo tertius ille Victorinus claruit? ubi paſſus eſt? &c.*

B

& Caſtellanus 5 Sept. coli velut: alium non agnoſco S. Victorinum, qui Amiterni.

29 *Caſtellanus in Martyrologio univerſali unicus a reliquis Romani tenus ſeparavit, quæ ad Martyrem Cutilienſem ſpectare arbitrabatur, alium ab eo Sanctum hodie coli exiſtimans, cui iſtum reliquit*: Rumæ in ſuburbano S. Victorini... qui ſanctitate & miraculis clarus ſacerdotium Amiterninæ urbis totius populi electione adeptus eſt; *vel ut Gallice habet*: qui ob ſanctitatem & miracula epiſcopus Amiterninus ab omni urbis populo electus fuit. *In margine ſiniſtro legitur*: Obiit in pace. Differt a S. Victorino Cutilienſi primi ſeculi martyre, Amiterni ſepulto. *In dextero notatur numerus* VI, *quo ſeculum ſancti præſuiſſe emortuale ſignificatur. Diceres a Caſtellano indicari S. Victorinum Severini Septempedani fratrem: hic enim epiſcopatum Amiterninum ſeculo* VI *adminiſtravit, eodemque ad vitam feliciorem tranſiit. Dubitu tamen, an hujus ſententiæ faccic Caſtellanus; nam non ignoravit S. Victorinum confeſſorem, quem Romanum ad* VIII *Junii ſine epiſcopi titulo refert, eſſe fratrem S. Severini Septempedani, id enim in margine annotavit; at nullibi monuit ipſum epiſcopum eſſe, vel V Septembris etiam coli, uti alias facere conſuevit: in ſui vero Martyrologii indice Sanctorum nomina complectente cum a præſule Amiterina & confeſſore, cui hunc diem ſacrum facit, diſtinuiſſe videtur, dum utrumque diſtinctim ita poſuit*: Victurinus Amiterninus epiſc., martyus in pace, v. Sept., & *poſt duos intermedios*; Victorinus Camerinenſis confeſſor, VIII Junii.

C

ſederit, quam S. Severini fratrem, cujus cultus hoc die e Martyrologiis evinci nequit.

30 *Porro quid ſit de Caſtellani & Ferrarii mente, ego imprimis ita ſtatuo: Martyrologia ad V Septembris nullum præbent fundamentum opinandi in humanis exiſtiiſſe S. Victorinum epiſcopum Amicernenſem a confeſſore S. Severini fratre diverſum, nam verba* Poſt mirum pœnitudinem Amiterninæ urbis epiſcopus... factus eſt, *quæ habentur in Romano parvo*; Poſtmodum Amiterninæ urbis epiſcopus eligitur, *quæ Notkeeus enarratæ Sancti pœnitentiæ ſubiicit*; Electus deinde ab univerſo pupulo Amiterninæ urbis ſacerdotium adipiſcitur, *quæ Ado pœnitentiæ a Sancto actæ ſubiunxit, & paululum mutata in Uſuardum & Romanum novum tranſiere; verba, inquam, illa de alio S. Victorino intelligenda non ſunt, quam de confeſſore S. Severini fratre, ut ſuperius probatum eſt. Secundo nulla ſolida ratio in Martyrologiis fundata addu. ci poteſt, cur quis affirmet ſæpius memorati, ſanctiſſi confeſſorie veneratione conſectatum eſſe hunc* D *diem, quo in Adonis, Uſuardi, Notkeri & Romani novi elogiis refertus paſſio S. Victorini prope Cutiliæ coronati, ad quem etiam pertinet appellatio martyris bis in Romano parvo expreſſa. Baronio, qui Martyrem Cutilienſem & V Septembris & XV Aprilis una cum SS. Eutychete & Marone in Romano novo annuntiari cenſet, ſupra obiicit Ferrarius*: Sed ſi ita eſt, corrigendum eſſet Martyrol., quod bis martyrium ejuſdem Mart. recenſet &c. *Futile ſane argumentum: nam neque Romani novi neque antiquiorum Martyrologiorum auctores S. Maronem die XV Aprilis, qua feſtum ejus Reate agitur, primum commemorantes, quidquam cenſuri dignum fecerunt, dum ſocionum martyrum Eutychetis & Victurini mentionem adiunxerunt, omnes communi elogio exornarunt, ac dein S. Victorinum ſeorſum annuntiarunt die V Sept., quo colitur, ut ſtatim dicetur.*

§ IV.

Cultus S. Victorini M. Nonis Sept. probatur; ab illo non diſtinguendus, quem ad XXIV Julii Hieronymi. ita celebrant: an ex corrupta in illis Sancti annuntiatione orti SS. LXXXIII Milites Amiterniui martyres?

E

S. Victorino M. Cutilienſi veneratione nunc dicatus 5 Sept.

BAronius *ſupra num.* 20 *& multi alii affirmant*: S. Victurinum *Cutilienſem hoc die colii; de cujus rei veritate ſecurum me facit primo fragmentum epiſtolæ P. Antonii Beatilli, Neapoli* XIII *Novembris anni* 1638 *ad Bollandum data, quod ad hunc diem ſepoſitum inveni, atque ita habet*: Accepi has Amiternu ſeu ab urbe Aquila: dicuntque ibi celebrari feſtum quotannis menſe Septembri de Sancto Victurino marty. re, idque ab immemorabili tempore: ajuntque ipſum fuiſſe Victurinum ſocium SS. Maronis & Eutychetis martyrum. *Secundo notitia, quam nobis anno* 1736 *Roma tranſmiſit Joannes Matangonus presbyter Vicentius protonotarius Apoſtolicus, & cathedralis Anagninæ canonicus*. Cum de S. Victurino epiſcopo Amirerni prope Aquilam plura occurrant dubia & falſa, utpute Acta ejus cunſuſa a ſcriptoribus cum Actis S. Victurini Camerinenſis; occaſione qua Aquilam urbem in Veſtinis acceſſi aliquando, Amiternum etiam perrexi, vel potius ad pauperrimam villulam S. Victorini nuncupatam, ut cœmeterium SS. LXXXIII Militum MM., de quibus in M.B.Rom. XXIV Julii, luſtrarem. *De* 83 *Militibus MM. Martyrologio Romano Baronii inſcriptis paulo infra plurimus agetur*. Ibidem vidi ſepulchrum ſed vacuum cum inſcriptione, *quem num.* 24 *ex Antinorio me dediſſe credo*, S. Victorini, & cœmeterium ſub antiquo illo eccleſia, in qua etiam reperi duo fragmenta vetuſtiſſima lapidea, in quibus expreſſum cernitur S. Victurini martyrium, capite ſuper aquas Cutilias extenſo nec non ubertuncatio capitis, *de qua Acta SS. Nerei & Achillei nihil meminerunt. Deinde aliquibus interjectis de eodem* S. Victorino *Cutilienſi teſtatur Marangonus*: eujus memoria agitur V Sept., *quem diem*

F

etiam

A *etiam in fronte notitiæ ad nos miſſæ appoſuit.*

quem & olim Sanctum fa. erant faſſrcen. ſes, falſum a tempore,

32 *Beatilli & Maraugoni teſtimonia me dubitare non ſinunt, quin* S. Victorinus M. *Cutilienſis in diœceſi Aquilana* v *Septembris nunc cultum obtineat. An etiam olim obtinuit? Bollandus ad* VIII *Januarii in Comment. de S. Severino Septempedano num.* 2, *ſuſpicamur, inquit,* v Sept. *olim* S. Victorinum *confeſſorem, epiſcopum Amiterninum, celebratum, cujus nunc nomen Martyrologio Romano adſcriptum* VIII Junii. *Si vera ſit Bollandi ſuſpicio, miror, me ex antiquis Martyrologiis, in quibus* S. Victorini *memoria* v *Sept. conſignatur, nullum reperire potuiſſe, quod confeſſorem pura annuntiacione celebret; ubi contra multa occurrerunt, quæ Martyrem hoc ulla commixtione referunt. Adonis Martyrologio, quod Dominicus Georgius a ſe recognitum & notis illuſtratum Romæ an.* 1746 *in lucem dedit,* ex cod. reg. Suec. CDXLI p. XLVI ſecuti x *alterum ſubjicitur a pag.* 656, *quod editor* Fuldenſe *vocat, atque* ex Adone & Uſuardo exceptum *eſſe ait. Ejus auctor in hodierno* S. Victorino *duces ſuos non ſuit ſecutus, dum ſanctum Martyrem hoc elogio ornat, nulla confuſione vitiatus*: Roma * natalis S. Victorini martyris, qui ſub imperatore Nerva ab Aureliano præſide juſſus eſt ſuſpendi cupite deorſum per triduum in loco, ubi pureorer aquæ & ſulphureæ emanant. Sieque ſanctus Martyr, glorioſe coronatus, migravit ad Dominum. *Ibidem a pag.* 704 *laudatus Georgius dat Kalendarium Palatino-Vaticanum, Sacramentario Gregoriano ſeculi* XII *præfixum, in quo legitur ad hunc diem*: Victorini mart. *Vetuſtus codex Uſuardinus Pulſanenſis apud Sollerium habet*: Romæ beati Victorini martyris; *Centulenſis apud eumdem Sollerium, & Martyrologium Mr. Leodienſe S. Lamberti, Bedæ attributum*: In ſuburbio Romæ, beati Victorini martyris: *apographum noſtrum Romanum ex codice* VI *bibliothecæ Vallicellanæ PP. Oratorii*; Romæ S. Victorini mart.: *item alterum ex codice baſilicæ S. Petri, quod Sollerius Vaticanum ſecundum agnominavit*; Romæ, nat. Victorini mart. *Apographum utrumque ſig. in Hieronymianum eſt; ſed Sanctos ex Romano parvo, Adone aut aliunde acceptos refert.*

B * Romæ

C *quo ſcripſit auctor Romani parvi: Hieronymiana ex antiquiora*

33 *Tantæ allati ſufficiunt, ut quis mecum judicet,* S. Victorinum *martyrem die* v *Septembris, quo jam in diœceſi Aquilana colitur, olim etiam cultum fuiſſe in Amiterina, quæ nunc a quinque fere ſeculis illius partem conſtituit; Adonem vero & cæteros martyrologos claſſicos ſæpe memoratos ad eumdem diem de ſancto Martyre agere voluiſſe, ſed erraſſe, dum ad ipſum tranſtulerunt, quæ confeſſoris erant.* S. Victorini *venerationem diei* v *Septembris affixam tantæ eſſe antiquitatis, ut ſeculis quoque martyrio ejus vicinioribus vigurit, nec affirmare auſim, neque etiam negare. Non primum, quia ex Martyrologiis, ſanctum Martyrem iſto die annuntiantibus, nullum novi vetuſtius Romano parvo: Hieronymiana vero ante illud conſcripta eum referunt die* XXIV *Julii, quem ejuſdem natalem dicunt. Non etiam ſecundum, quia fieri potuit, ut Amiterni priſcis temporibus duplex fuerit ſolemnitas inſtituta; altera* XXV *Julii, quo ejus natalis, altera* v *Septembris, quo corporis tranſlatio celebraretur, ea videlicet, cujus meminerunt Acta SS. Nerei & Achillei*: Cum una die apud Corylas jacuiſſet *inhumatus*, venerunt Amiternenſes populi Chriſtiani, & rapneruot eum, & in ſuum territorium tranſtulerunt, utque ibi ſepelierunt.

34 *Utut res ſe habuerit, non videtur poſſe dubitari, quin Amiternenſes ab initio ſancti Martyris natalem* XXIV *Julii recoluerint; ad quem in Hieronymiano, quod Florentinius ſub nomine Vercellenſis edidit, legitur*: In Amiternina civitate, milliario LXXXIII ab urbe Romana, via Salutaria [Salaria] natalis ſancti Victorini. *In aliis codicibus infra num.* 36 *additur* martyris. *Sollerius agens de* S. Victorino M., *cujus celebratiſſima ad* XXIV *Julii in Hieronymianis eſt memoria, nondum exploratum habebat, quis* S. Victorinus v *Septembris coleretur; unde quæſtionem, idemne hic cum illo eſſet, an diverſus, in medio reliquit. Sed cum ſufficienter jam edoctus ſim,* S. Victorinum *hodiernum eſſe Martyrem prope Cutilias paſſum, eumque ipſi,* in Amiternina civitate [*quæ non urbem cum agro ſuburbano ſignificatione complectitur*] via Salaria *depoſito, allata annuntiatio apprime congruat; cur quem hæc* S. Victorinum *commemorat, a Cutilienſi ſiſtinguam? At ſi in Hieronymiano, quod Florentinius vulgavit, recte legatur*: In Amiternina civitate miliario LXXXIII *&c., quid ſtatuendum de hac Adonis annuntiatione ad eumdem diem* XXIV *Julii*: Apod Amiternum civitatem Militum octoginta trium? *Totidem ſanctos Milites Amiterno attribuunt Uſuardus, Notkerus & Romanum Baronii, in quo martyres eſſe indicantur.*

35 *Reſponderet alius, vetuſtioris Hieronymiani Martyrologii textum a Florentinio in Notis referri ex duobus aliis codicibus, cum hac ſola fere differentia, quod pro* miliario LXXXIII *ſcribatur* mil. LXXXIII; *breviatum autem nomen* mil., *id eſt,* miliario *acceptum fuiſſe pro* militibus: *qui error ab antiquioris librarii ſemel commiſſus, a recentioribus dein adoptatus fuerit. Vellem ab hac reſponſione omnem veri ſpeciem removere poſſem, atque demonſtrare, ſanctos* 83 *Milites Amiterninos ea pari militarium numero formatos non fuiſſe. Oſtendius in Orbe ſacro & profano parte* 2 *lib.* 4 *cap.* 15 *num.* XI *ſcribit, eorum feſtum in Aquilana diœceſi agi* XXIV *Julii. Sunt etiam, quos legi aliqua eorumdem corpora & inſignes reliquias publicæ venerationi euponere. Hos ego & præſertim Aquilanos, diruto Amiterno vicinos, oro atque obteſtor, ut argumenta ſuppeditent, quibus objectæ difficultati occurratur. Baronius in ſuis ad Romanum Notis de Militum iſterum martyrum coetu* XXIV *Julii, deque* SS. Florentio & Felice XXV *ejuſdem, boſce duos ex illorum numero fuiſſe affirmat. Conſentiunt Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ & alii, qui illos Martyrii palmam adeptos fuiſſe tradunt ſub Maximiano & Diocletiano impp. Verum ea ille, quæ de* SS. Florentio & Felice *ad dictum diem* XXV *Julii, deque prioris filia S. Juſta V. & M. ad* I *Auguſti differuit Sollerius, manifeſtum eſt Baronii & ſequacium ſententiam nulla probabili ratione aut idonea ad fidem faciendam auctoritate ſuffulcire.*

36 *Cauſam* 83 *Militum MM. ſuſcepturis eo confugere non licet, ut annuntiationem Hieronymiani vetuſtioris corruptam eſſe dicant in miliario* LXXXIII: *nam primo frequentiſſimus eſt iſte loquendi modus in antiquis Hieronymianis, ut Martyres, quia via aliqua Romana inſigni, ut ibi eſt* Salaria, *coronati vel depoſiti fuere, annuntientur notato militarium numero, quibus ipſa urbs a certaminis palæſtra aut loco depoſitionis abeſt. Exempla ſic deſiderata, vetuſtioris editionem Florentinium pervolve, & plurima occurrent. Roma vero Amiternum via Salaria euntibus ita*

D *movetur difficultas circa* 83 *Milites Amiterninos MM., qui ex corrupta*

E

F

S. Victorini in aliquot codicibus annuntiatione, quam hic genuinam propono,

AUCT. J. L.

83 *milliarium conficiendum non fuiſſe, nullus antiquo milliaria computandi modo infiſtens evinceret. Secundo idem milliarium numerus clariſſime exprimitur in Corbeienſi Majore apud Florentinium in Notis:* In Amiternina civitate, miliario octogeſimo tertio ab urbe Romana, via Salaria, natalis ſancti Victorini martyris. *Atque hunc textum Sollerius procul dubio genuinum eſſe pronuntiat; confirmaturque ex Hieronymianis contractis. Ms. Reginæ Succiæ apud laudatum Florentinium habet:* In Amiternina civitate, mill. LXXXIII ab urbe Roma, S. Victurini. *Alterum ſub nomine Reginæ Succiæ tom.* VII *Junii poſt Indicum Sanctorum:* in Namiternina * civitate, miliario LXXXIV * ab orbe Roma, natalis ſancti Victurini. *Corbeienſe brevius ibidem:* In Armia Termina * civitate miliario LXXXIII, natalis S. Victorini martyris. *Milliaria reticentur in Romano S. Cyriaci ibid.* In A....to [*lege, ut eſt in apographo noſtro Caſinenſi ſecundo*, Io Amiterno] S. Victorini martyris.

* *l.* Amiternina
* *l.* LXXXIII
* *l.* Amiternina

uraſeri poſſunt originem traxiſſe.

37 *Iſtoc ex Hieronymiano textus transſcribere viſum eſt primo, ut confirmarem Amiternenſis olim* XIV *Julii natalem* S. Victorioi *martyris recoluiſſe, quem a Cutilienſi* in Amiternina civitate, via Salaria *depoſito diſtinguere non licet: nam quæ ratio vel auctoritas ſuadet, ut duos* SS. Victorinos *martyres Amiternenſibus attribuat? Secundo, ut qui* 83 *Milites Amiterninos MM. eodem die nunc venerantur, clarius intelligerent, fundamento non deſtitui argumentum ſupra objectum, quod illorum* SS. *Militum ſuſpectam reddit, atque ita magis ad eam vindicandam excitarentur. Formidinem, qua angor, ne argumentum iſtud ſatis dilui nequeat; numquam ſuſtulerint, niſi probarint iſtum* SS. 83 *Militum MM. manipulum, qui ab Adone & aliis martyrologis Amiterno adſcribitur, acceptum eſſe aliunde quam ex Hieronymianis: nam extra dubium mihi videtur, quia in illis hæc vel ſimilis lectio:* In Amiternina civitate, miliario LXXXIII ab urbe Romana *&c. ſit primigenia. Si alia ab Hieronymianis documenta adduci nequeant, ignoſci mihi debet, quod deponere non poſſim timorem, quem nullus non prudentem fatebitur, ne pro* miliario LXXXIII *ab oſcitante, imperito vel infidili librario ſubſtituti fuerint* Milites LXXXIII; *qui error in Adonic, Uſuardi & aliorum Martyrologia, ac tandem etiam in Romanum Baronii tranſierit.*

B

C

Qui ita credunt, facile rationem dabunt, cur 24 *Julii &* 3 *Sept. Romæ vel in ſuburbio ejus*

38 *Cum* S. Victorinus *M. 60 circiter ab urbe Romana milliaribus prope oppidum Cutiliumſe martyrium conſummaverit, Amiterni vero locus ſuburbanus, ubi corpus ejus depoſitum fuit, longius Roma diſtet, mirum alicui videbitur, cur* aa IV *Julii in aliquibus & V Septembris in omnibus, quæ ipſum memorant, Martyrologiis Romæ, vel* in ſuburbano *aut* ſuburbio Romæ *annuntietur. Alius rationem daturus conſoria ruſſum hac ratiocinatione utcretur. Prioro Hieronymiani textus parte,* In Amiternina civitate miliario LXXXIII, *in ſanctos* 83 *ejuſdem civitatis Milites converſa, natum erat fieri, ut altera pars,* Ab orbe Romana, via Salaria, natalis ſancti Victorini martyris, *quemadmodum Corbeienſe majus habet, acciperetur pro plena & ſeparata* S. Victorini *M. annuntiatione, & pro* ab urbe Romana *ſuburbium aut ſuburbanum, vel ipſa urbs Romana poneretur. Hinc Notherus ad* aa IV *Julii:* Romæ nativitas S. Victorini. In Amiternina civitate Militum octogiora trium. *In Hieronymiano Eptornacenſi apud Florentinium, qui illud vetuſtiſſimum appellat, atque in contractis Rhenovienſi & Richenovienſi, a Sollerio tom. ultimo Junii editis,* 83 *SS. Martyres in Armeniam minorem abiegantur. Verba Eptornacenſis ſunt.* Armenia minore Sebaſti, Theogenis, Victoris & aliorum LXXXIII. Romæ Victorini *&c. Reticetur hic Sanctus in Rhinovienſi; at in Richenovienſi poſt* & aliorum octoginta tium *ſequitur:* Alibi natalis Victurini.

D

39 *Sollerius ad* XXIV *Julii* 83 *MM. anonymos ea Armenia minore Amiternum reduxit, atque una cum* S. Victorino *M. dedit, quem tamen ſibi non ſatis notum fatetur. Similiter conjungunt in Mart. Benevantano apud Holſtenium in Notis ad Romanum:* Apud Amiternioam civitatem Militom LXXXIII & S. Victorini martyris. *Idem ſit in Vaticano ſecundo. Romam* S. Victorinus M. *remittitur in Barberiano accephalo apud Sollerium laudatum:* Romæ, nat. S. Victurini. *Qui hic ſicuntur* 83 *Milites, Addo, Uſuardus & alii juniores martyrologi eodem die* XXIV *Julii commemorarunt; ſed* S. Victurinum *ad* V *Septembris tranſtulerunt, elogia ſua inchoantes* Romæ, *vel* In ſuburbano Romæ *&c., quæ voces unde provenerint, jam aſſignatum eſt. Ducem illi habuere Romani Parvi auctorem, cui* S. Victorinum V *Sept. annuntiandi ratio eſſe potuit, quod ipſius ætate natalis dies* XIV *Julii, ſeu poſtea hujus celebratio ad* V *Sept. tranſpoſita eſſet, prioro die deſtinato ad feſtum* 83 *Militum Amiternenſium, ex totidem milliariorum ab urbe Romana Amiternum uſque diſtantia jam tam efformatorum.*

Sanctum tot Martyrologia annuntient, 83 *Milites MM. ampliantia*

E

40 *Quæ numero* 38 *& ſeq. objecta ſunt, Sanctos iſtos, qui a cultoribus ſuis Amiterni vel in locis vicinis paſſi fuiſſe creduntur, nevis involvunt tricis, quibus utinam momet expedire poſſim! Si dicam in Epternacenſi & aliis Hieronymianis, in quibus Armenia minori tribuuntur, ab Amiterno erratum fuiſſe in Armeniam, non quidem id negabit pars adverſa, hunc de* S. Victorino M. *textum genuinum eſſe judicans:* In Amiternina civitate miliario LXXXIII *&c.; ſed contendet auctorem Mart. Benevantani, Adonem &c. ſimiliter ab* 83 *milliaribus in tot milites Amiternenſes abortaſſe; atque hinc factum eſſe, ut ejuſdem textus pars ſecunda* ab orbe Romana, via Salaria, natalis ſancti Victorini martyris *credita fuerit integra annuntiatio, & nunc pro* ab urbe Romana *ejus ſuburbanum, ſuburbium aut urbs ipſa in Martyrologiis legatur. Ad hoc reponi potuit, ſanctum Martyrem in illis* Romæ *&c. conſignari, quia coronatus fuit in via Romana, Salaria ſolicet. Sic eſt: Martyres in locis via aliqua Romana, licet procul ab ipſa urbe, jactantibus paſſi vel depoſiti in antiquis Martyrologiis Romæ ſæpe adſcribuntur: at ſæpe etiam in locis paſſionis ſeu depoſitionis annuntiantur, tacita vel expreſſa eorum ab urbe diſtantia. Jam vero cum S. Hieronymus vel auctor Martyrologii, quod S. Hieronymi creditur, S. Victorinum M. notarit non* Romæ, *ſed ubi depoſitus fuit,* Io Amiternino civitate, miliario LXXXIII ab urbe Romana, via Salaria *&c.; non modo manet difficultas circa* 83 *Milites Amiternenſes, verum etiam verisimilitudo rationis datæ de prima origine vocum* Romæ, io ſuburbano *vel* ſuburbio Romæ, *a quibus commemorationes & elogia* S. Victorini *in aliquot codicibus Hieronymianis atque in Romano parvo, Adonis, aliiſque Martyrologiis inchoantur.*

F

tricis, quibus eos Amiterno vindicaturi difficulter ſe expedient.

§ V.

A

§ V.

Diſſertatio de tempore exſilii, ſervitutis & martyrii.

S. Victorinus M. & alii ſub Domitiano in exſilium miſſi cum Mar. Romano 25 April. & 5 Sept.

SUpereſt at diſpiciatur, ſub quibus imperatoribus S. Victorinus *exſilium in inſula Pontia, ſervitutem prope Cutilias & martyrium tulerit. Conſtat ex veterum teſtimonio apud Euſebium lib. 3 Hiſt. eccleſiaſticæ cap. 18*, anno principatus Domitiani quinto decimo, *qui cum anno Chriſti 95 ab Idibus Septembris & 96 uſque ad eumdem diem componitur*, Flaviam domitillam Flavii Clementis ejus, qui tunc temporis Romæ conſul fuit, ex ſorore neptem ona cum aliis plurimis *Nervo ſcilicet, Achilleo*, Victorino &c. ob confeſſionem Chriſti in inſulam Pontiam foiſſe deportatam. *Domitiano XIV Cal. Octobris anni 96 occiſo ſubrogatus fuit Nerva, poſt quem exeunte Januario anni 98 vita defunctum Trajanus imperavit. In Mart. Romano hodierno ad XV Aprilis SS. Maro, Eutyches & Victorinus*

B *ab exſilio, in quod cum S. Flavia Domitilla ſub Domitiano ejecti fuerant*, ſub principe Nerva liberati, & in perſecutione Trajani *variis ſupplicüs interfecti fuiſſe aſſeruntur. Ipſum tantum accipe.* Eodem die ſanctorum martyrum Maronis, Eutycheris & Victorini, qui primum eum beata Flavia Domitilla apud inſulam Pontiam in Chriſti confeſſione exules, poſtmodum ſub principe Nerva liberati, cum plurimos ad fidem converriſſent, in perſecutione Trajani a Valeriano judice variis pœnis joſſi ſunt interfici. *Pro* Valeriano *lege debet* Aureliano: *ita enim habent Acta SS. Nerei & Achillei, Ado, Uſuardus &c. atque ipſum Romanum ad V Septembris; ubi de* S. Victorino *legitur*: Sub Nerva Trajano apud Cutilias, ubi potentes & ſulphureæ emanant aquæ, eum aliis Dei ſervis (*vide ſupra num. 15*) relegatus, ab Aureliano judice juſſus eſt ſuſpendi &c. *Hæc verba ſignificare videntur, non modo* S. Victorini *martyrium, ſed etiam ejus ablegationem ad locum, ubi ſervitutem paſſus eſt*,

C ſub Nerva Trajano *contigiſſe*.

Baronius affirmat, Sanctum cum ſociis ab exſilio liberatum fuiſſe ſub Nerva,

42 *Sanctos ſub Nerva ab exſilio liberatos, ſub Trajano autem ad locum ſervitutis amandatos & ſupremis ſupplicüs affectos fuiſſe, Baronii quoque eſt ſententia. In Annalibus eccleſiaſticis ad annum 98, cui Domitiani cædem & Nervæ in imperio ſucceſſionem, ad annum 96 retrahenda, innectit*, Com primum, *inquit ibi num. 12*, liberas imperii habenas *Nerva* moderari cœpit, nihil antiquius habuit, quam Chriſtianos, a Domitiano impietatis titulo condemnatos atque exules factos, poſtliminio reſtituere; vetare inſuper, ne quis ulterius, qui deos non coleret, Chriſtianamque religionem ſectaretur, ut impietatis reus accuſaretur. *Dein, Dionis utrumque aſſerentis teſtimonio adducto, ita concludit*: Quamobrem tum Flaviam Domitillam ſeniorem atque juniorem, tum alios ſuos, *quibus mox S.* Victorinum *& ſocius accenſet*, a Domitiano in inſolam relegatos, Romam eſſe reverſos, affirmare operæ eſt, licet quæ extant ipſorum Acta, de his nihil habeant. *S. Flavia Domitilla, cujus autem meminit, iſtius nomine junior eſt ſeu virgo, conſobrina T. Fl. Clementis conſulis, juſſa Domitiani ob Chriſti fidem interfecti. De Fl. Domitilla ſeniore, ejuſdem Clementis vidua, in inſulis Tyrreni inſulam Pandatariam, teſte Dione Xiphilina, ob eumdem cauſam relegata, vide Heuſchenium tom. III Maii pag. 9.*

AUCT. J. L.

43 *Quemadmodum Baronius SS. Victorinum, Eutychetem & Maronem in Pontia inſula cum dein ſub Fl. Domitilla juniore exſulantes, uſque ad Nervæ mortem ibi permanſiſſe, ita & illos, eodem imperatore vivente, in ſervitutem miſſos fuiſſe negat in annotatione, qua hæc Romani ad XV April. verba* ſub principe Nerva liberati, *excipit*. Conſulto, *inquit*, hæc addita videntur; ex quibus etiam illorum Acta ſunt corrigenda, ubi legitur illos ſub Nerva redactos eſſe in ſervitatem: conſtat enim Nervam imperatorem non tantum Chriſtianos non vinxiſſe, ſed vinctos notis a cuſtodia eduxiſſe, & exules proſcriptoſque reſtituiſſe... Irrepſit error in alia Acta, ut loco NERVÆ TRAJANI, NERVA ſimpliciter poſitus habeatur. *Diſſentit a Baronio Franciſcus Merlin de Aſte archiepiſcopus Hydruntinus in diſceptatione chronologica ad elogium de* S. Victorino *& ſociis in Romano XV Aprilis*: Nedum hæc Acta efferunt SUB NERVA ſine additu TRAJANI, ſed & Ado, Uſuard. Bellin. Maurolyc. Felic. Galeſin. Caniſ. aliique: ex quo elicitur, Acta a tot ſcriptoribus accita & ſequuta, germana adjudicanda. E *Paucis interjectis, in Actis affirmari ait, Sanctos ſub Nerva non modo in ſervitutem additos fuiſſe; ſed etiam martyrium conſummaſſe. Dein poſt Uſuardi textum ad XV April., in quo* ſub principe Nerva *coronati fuiſſe dicuntur, elogium Romani hodierni, quod num. 41 integrum dedi, hiſce exhibet paribus mutilatum* ſub principe Nerva liberati, & in perſecutione Trajani a Valeriano judice; *ſine quibus ut ita Eccleſia legeretur, expedire cenſet.*

* *l.* Aureliano

S. Fl. Domitillam ſub Nerva in Pontia permanſiſſe putat, reique ibidem

44 *Neque in omnibus illuſtriſſimo præſuli Hydruntino, neque etiam Baronio aſſentior, qui ut vera amplectitur & tuetur, quæ ille ex Mart. Romano expuncta mallet. S. Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium, quæ Epitaphium Paulæ matris inſcribitur*, Delata, *inquit*, eſt Paula ad inſulam Pontiam, quam elariſſimæ quondam feminarum... Flaviæ Domitillæ junioris nobiliravit exiliom; videnſque cellulas, quibus illa LONGUM MARTYRIUM duxerat &c. *Jam vero cum ea Euſebio citato certum ſit, eamdem Fl. Domitillam* eum aliis plurimis *exſulare cœpiſſe* anno principatus Domitiani quinto decimo, *cumque bis imperator, anno iſto elapſo, quinque duntaxat*

F *diebus ita vivis ſuperſtes fuerit; Nervam vero illius ſucceſſor, qui poſt illum 16 tantum menſibus & diebus aliquot vixit, exules Chriſtianos initio ſui imperii in patriam reſtitui voluerit: quomodo ſancta virgo* longum martyrium *in Pontia duxit, ſi ſub Nerva Romam redierit? Mihi non videntur iſta modo ſatis verſimili inter ſe concilliari poſſe. Credibilius mihi apparet, ſanctam virginem omni tempore, quo Nerva imperavit, atque etiam poſt ipſius obitum in exſilio ſubſtitiſſe, donec ſub Trajano Turrutinam tranſvecta fuit, ubi glorioſum diuturni martyrii curſum conſummavit.* Tillemontius *tom. 2 Monumentorum eccleſiaſt. pag. 127 obſervat, Nervæ ſingulares potuiſſe eſſe rationes, cur Fl. Domitillam ſeniorem & juniorem cito Romæ comparere noluerit, vel in exſilio detineri permiſerit: nimirum quod ſibi aliquid mali ab illarum reſtitutione ſubverteretur; nam conſanguineæ erant Domitiani, a militibus poſt mortem ademati, qui T. Fl. Clementis conſulis & Fl. Domitillæ ſeniores filios, ne junioris æmitiones*, etiamnum parvolos,

A UCT. J. L. vulos, ſuoceſſores palam deſtinuverat, & uboliito primo nomine, alterum Veſpaſianum appellari juſſerat, alterum Domitianum. *Hæc Suetonius in Domitiano imp. Fortaſſe etiam Fl. Domitilla junior voluntarium ſub Nerva exſilium tulit, quod ſciret ſe non tam libere Deo ſervire neque tam ſecure conſeratam ipſi virginitatem tueri poſſe, ſi Roma degeret magis expoſita Aureliani vexationibus, conſenſum ad nuptias ab ea quoque modo eutoequere conantis.*

exſulanti S. Victorinum & ſocios adhæſiſſe dicunt in ſervitutem abduxerunt;

45 *Si S. Fl. Domitilla junior ſub Nerva in Pontia perſiterit, quidni cum ea manſerint non modo SS. Nereus & Achilleus, qui cubicularii ejus erant; verum etiam* SS. Victorinus, *Eutyches & Maro, qui a Baronio in Annalibus ad annum* CXX *num.* 12 ejus domeſtici *appellantur, quoſque Acta tradunt pia atque intima familiaritate exſuli virgini fuiſſe conjunctos: etenim Aureliano omnia tentanti, ut ad Domitillæ poſſet pervenire conſenſum, relatum fuiſſe narrant*, quod majorem haberet caritatem cum Eutychete & Victorino & Marone, quam habuerut eum eunuchis ſuis Nereo & Achillen, *Tarracinæ capite plexis*, qui eum docuerant Chriſto credere. *Uti hi duo, donec ad martyrii ſui poſtulatum, ita & illi, donec in ſervitutem abduceremur, Fl. Domitillæ in Pontia exſulanti veriſimiliter adhæſerunt, in Chriſti fide & virginitatis ſervandæ propoſito eum confirmantes. Sanctos vero ad paſſionis & ſervitutis loco nec Roma, nec alibunde quam ex inſula pontia tranſportatos fuiſſe, Acta diſcrte affirmant. Igitur cum illuſtriſſimo Franciſco Maria de Aſte expedire arbitror, ut in* SS. Victorini & ſociorum elogio, *quod ad* XV *Aprilis in Romano eſt, iſtæ voces abeſſent* ſub principe Nerva libereti, *id eſt, ut Baronius exponit & ſuſtinet, ab exſilio in patriam reſtituti: Favet nobis Ado, ad eumdem diem de Sanctis ſcribens*: Qui cum beata Flavia Domitilla apud inſulam Pontiam LONGUM ducentes EXILIUM, eamque in Chriſti confeſſione pia ſaventes ſolatia, invidia atque inſectatione Aureliani ſponſi &c. *Eadem habet Notkerus. Apud Uſuardum quoque lege, Sanctos* longum exilium *duxiſſe. Hoc ſi verum eſt, non modo illorum ſub Nerva in patriam reditus negandus, ſed etiam eorumdem ab exſilio in ſervitutem relegatio ac paſſio ad Trajani imperium differenda videntur. Utramque tamen ad Nervæ tempora revocant iidem martyrologi; nam poſt aſſectam exſilii diuturnitatem ita pergunt Ado & Notkerus*: Poſtmodum a principe Nerva eidem Aureliano in ſervitutem traditi ſunt; *Uſuardus vero*: Poſtmodum ſub principe Nerva variis juſſi ſunt interfici pœnis. *Duo poſtea martyrologi ad* V *Sept.* S. Victorini *ſervitutem & paſſionem, atque hanc etiam Uſuardus, Nervæ imperio tribuunt. Illorum elogia deſumpta ſunt ex Actis, ſolam Sanctorum ſervitutem ſub Nerva contigiſſe aſſerentibus. An iiſce & Martyrologis laudatis aſſentiendum ſit, lector ex ſequentibus dijudicet.*

quod veriſimilius contigit ſub Trajano: eorum ſervitutem atque exſilium,

46 *Eccleſiæ, quam Domitianus perſecutus fuerat, Nerva ſucceſſor pacem reſtituit, ſimulatque imperare cœpit, &, ut Dio Xiphilini a Sylburgio Latine redditus teſtatur*, eos, qui rei facti erant impietatis abſolvit... Neminem quoque impietatis aut ritus Judaici accuſari permiſit. *Judaiſmus, atheiſmus aut impietas in deos, Chriſtianorum crimina erant, ob quæ in Domitiani perſecutione plurimi bonis exuti, in vincula & carceres conjecti, in exſilium truſi, atque ad mortem damnati fuere. Si optimus imperator Nerva ne quidem permiſerit, at Chriſtiana fidei, quam profiteri iſta crimina apud ethnicos commiſiſſe erat, quiſquam reus agere, tue; creditu difficile eſt, Aurelianum ipſimet Nervæ non modo detuliſſe, quod* SS. Victorinus, *Eutyches & Maro Chriſtiani eſſent & eorum contemptores; ſed etiam ab eo petiiſſe, ut illos ſibi traderet ſervituti ſubjiciendos, ſi diis immolare recuſarent; dein Sanctos illud facere renuentes ad ſervitutem condemnatos fuiſſe. Iſta tamen ſub Nerva acciderint oportet, ſi Acta non abeerent; dicunt enim*: Unde factum eſt, ut *Aurelianus* a principe Nerva peteret eos ſibi donari, ſi ſacrificare noluiſſent. Qui cum *viriliter* agerent, Eutyches, Victorinus & Maro, atque minas Aurelioni penitus non curarent; depoſuit eos de inſula, & quaſi ſeevos per ſoa prædia ſingulos diviſit. *Hæc Dionis teſtimonio & benigno Nervæ ingenio, per quem Chriſtianis ſtatim a Domitiani cæde veram religionem tranquille & libere colere licuit, tam parum congruunt, ut improbare nequeam iſtud Baronii pronuntiatum*: Irrepſit error in illa Acta, ut loco NERVÆ TRAJANI, NERVA ſimpliciter poſitus habeatur. *Contradicit illuſtriſſimus Hydruntinus, eo ſolo argumento ductus, quod non tantum Acta, ſed etiam Ado, Uſuardus & alii martyrologi nudum* Nervæ *nomen exprefſerint: unde tamen nil aliud inferre poteſt, quam Adonem, quem ceteri ſecuti ſunt, illud ita ſcriptum invenſſe in exemplari, quo uſus fuit. Alii Hydruntini præſulis ſient judicio: mihi Baronii magis arridet ſententia, conformis Martyrologio Romano ad* V *Sept. Verba dixi num.* 41.

ut alii videntur, martyrium Nervæ imperio Acta aſſignant, quorum auctoritas nil evincit:

47 *Illuſtriſſimus Hydruntinus* SS. Victorinum *& ſocios ſub Nerva non modo in ſervitutem addictos fuiſſe credit, ſed etiam martyrium conſummaſſe; quod tamen Acta non dicunt, licet ipſi & alii dicere viſa fuerint: nullum enim imperatorem nominant, dum ſuprema Sanctorum certamina enarrant. Ex eo vero quod affirment, eos ſub Nerva ſervitutis jugum ſubiiſſe, nullo modo dici poteſt, imperatorem iſtum etiam tum inter vivos exſtitiſſe, cum illi extrema paſſi fuere. Unde Henſchenius, ad* XV *April. de Sanctis agens, Acta* incaſſum *opponit Martyrologio Romano, quod eodem die illos coronatos fuiſſe ait* in perſecutione Trajani. *Ut hæ voces e Romani textu auferantur, laudati præſulis conſilium eſt, quod neque probo, neque unquam explendum eſſe puto. Etiamſi in Actis manifeſte pronuntiatum, Sanctis martyrium ſub Nerva illatum fuiſſe, illis non acquieſcerem; quia ſub iſto imperatore, a Chriſtiani ſanguinis effuſione alieniſſimo, martyres ſtatuendi non ſunt ſine graviſſima auctoritate. Hæc autem Actis tribuenda non eſt. Quanti illa valeant, paucis accipe ex Solleril obſervatione ad Uſuardi tantum de S. Fl. Domitilla* VI *Maii.* Nodus recurrit circa Acta ipſa, ob Henſchenium *ad* XII *Maii in Comment. de SS. Nereo & Achilleo &c. num.* 2 laudata tamquam OPTIMÆ FIDEI, tametſi pridem agnoviſſet Baronius tomo I ad annum LXVIII num. XXIII, EA ACTA IN ALIQUIBUS FIDE HAUD INTEGRA HABERI. Rigidius ipſa tractant eruditi recentiores; nec Tillemontius, alias tam moderatus temperare hic potuit, quin arcem in ea cenſuram ſtringeret tomo 2 *Monumentorum eccleſiaſticorum* pag. CXXVII, vocans OPUS PESSIMUM, DIGNUMQUE, QUOD INTER MANICHÆORUM, SACRA MATRIMONII VINCULA INCESSENTIUM, FIGMENTA CONNUMERETUR. Nec

A nihil nec omnia recte pronuntiat: præplacet eminentiſſimi annaliſtæ judicium.

48 *Quid ad Adoninum & cetera Martyrologia, ad* XV *April. & V Sept.* SS. Victorini & *ſociorum ſervitutem & martyrium Nervæ imperio affigentia, reſpondendum ſit, eu ante dictis colligitur; nimirum Imperatorem illum in Martyrologia tranſiſſe ex iſto loco in Actis*: Unde factum eſt, ut a principe Nerva peteret *&c. hic autem nomini* Nerva *veriſimilius ſubſtituendum aut addendum eſſe* Trajano: *quod num.* 46 *ſatis mihi probaſſe videor. Forte tamen non deerunt, qui Actis & antiquis Martyrologiis potius inhærendum eſſe exiſtimabunt. Illis ego hujce difficultates ſolvendas propono. Domitiani Imperatoris anno* 15, *quo currente* Victorinus, *Eutyches & Maro cum Fl. Domitilla juniore, Nereo atque Achilleo in exilium miſſi fuere, undum* 17 *integris menſibus evoluto, jam Trajanus imperabat: ſed Ado, Uſuardus & Notkerus ad* XV *April. tres Sanctos priores* longam exſilium *cum Fl. Domitilla duxiſſe ajunt; idemque etiam ad* XII *Maii ſcribunt de Nereo & Achilleo, poſt quorum martyrium* SS. Victorinum & *ſocios ultra annum vivos ſuperſtites fuiſſe, Acta aperte declarant: itaque hi Sancti ante Trajani imperium martyres occumbere non potuerunt. Nunc ulterius quæro, ſub quo Fl. Domitillæ eunuchi Nereus & Achilleus ſanguinem pro Chriſto fuderint, ſi ut iidem martyrologi cum Romano hodierno tradunt,* longam exſilium *in Pontia ſuſtinuerint? Aliud reſponſum non ſuppetit, quam eorum paſſionem differendam eſſe ad tempora Trajani: id enim exſilii longitudo de ſanctis eunuchis aſſerta, brevo Nervæ imperium, quod exiguo tempore poſt illorum relegationem in exilium adminiſtrare cæpit, ejuſdemque benignitas erga Chriſtianos omnino exigunt. At rurſum Acta clare affirmant*, Victorinum, *Eutychetem & Maronem poſt martyrium Nerei & Achillei aliquandiu cum Fl. Domitilla exules in Pontia vixiſſe: igitur ſub Trajano non ſolum martyrium paſſi, verum etiam ex Pontia ad loca ſervitutis amanduti fuere.*

49 *Acta habent*, SS. Victorinum, *Eutychetem & Maronem, in ſervitutem abſtractos & per Aurelianæ prædia diviſos, debuiſſe* terram fodere per totum diem; ad veſperum veco cantabrum *ſeu panem furfureum* manducare. *Baronius ſupra num.* 43 *verbis non obſcuris ſignificat, Sanctos compedibus inſuper vinctos & in cuſtodiis detentos fuiſſe. Ex eo ſcilicet illud deduxit, quo olim ad ſervitutem ruſticam damnati in vinculis agrum colere ſolerent & in ergaſtulis cuſtodiri. Antiquum hunc apud Romanos conſuetudinem veterum teſtimonia extra dubium ponunt: ex quibus enim Trajani quoque temporibus viguiſſe didici. Hinc facile credidero, Sanctos in compedibus terram fodiſſe, duroque hoc labore perfunctos in ergaſtula detruſos fuiſſe. Sequitur in Actis*: Sed Deus omnipotens dedit eis gratiam in loeis peregrinis, *ubi ſervitutem ſervicbant*; nam Eutyches conductoris loci filiam a diabolo liberavit; Victorinus autem vicedominum loci paralyticum, per tres annos de lecto non ſurgentem, feeit orando incolumem; Maro veco morbo hydropis laborantem procuratorem civitatis Septempedæ liberavit. *Tantis beneficiis effecti hanc gratiam Sanctis referre potuerunt, ut eos vel manumitterentur vel manumittendos curarent. Certe quæ proxime ſubiiciuntur, ſervili Sanctorum tenditioni minime conſentanea ſunt, licet eos neque vinctos neque ergaſtulis incluſos fuiſſe ſupponat*: Interea faeientes ſermonem ad populum, docuerant multos Chriſto credere, & facti presbyteri populum ecclesiæ dentium ampliavere. *Atque hæc cauſa fuit cur variis tandem ſuppliciis fuerint interfecti. Tempus quidem determinari nequit. Id ſolum pro certo haberi poteſt, eos non ſertus martyrio coronatos fuiſſe quam ineunte ſeculo* II. *Illud conſummare potuerunt in fine ſeculi* I *ſub Trajano, qui ineunte Januario anni* 98 *imperare cæpit. Sententia, eorum ſervitutem & paſſionem Nervæ imperio illigans, ſuperius infirmata eſt.*

Difficultatibus ſolvendis ab iis, qui Actis & Martyrologiis adhærent.

Sanctorum durissima ſervitus, ante reliquæ martyrium in fine ſec. I vel initio 2.

Auct. J. L.

§ VI.

Vicus S. Victorini M., in quo an. MCLXX eccleſia ipſi conſecrata, variis illuſtratur notitiis: Sancti cultus latiſſime propagatus.

E

INter *antiquæ eccleſiæ Amiternenſis præſules nullum poſteriorem novi Lodoico, qui concilio Romano an.* 1059 *celebrato ſubſcripſit. Ughellus in Italia ſacra novæ editionis tom.* I *col.* 1198 *adfert litteras Anaſtaſii PP. IV ad Dodonem an. tiſtitem Rentinum anno* 1253 *datas, in quibus* plebem S. Sixti in Amiterno... plebem S. Victorini *prope Amiternum*... & in eis plebibus oratoria... S. Severini & S. Avitæ in Amiterno, S. Jo. Baptiſtæ de S. Victorino *epiſcopatui Rentino ſubdita eſſe lego. Ceterum illi ſubjectas parœciæ & oratoria, quæ antea ad diœceſim Amiternum pertinuerunt, ex litteris Pontificis deſignat Antinorius cap.* 2 *Introductionis ad Hiſtoriam Aquilanam num.* 9: *ubi poſtquam recte obſervaſſet pro die* IX Kal. Febr., *quæ apud Ughellum datæ notantur, potius legendum eſſe* IX Kal. Sept.; *eumdem Dodonem epiſc. Rentinum* XXIV *Julii an.* 1270 *eccleſiam ſancti Martyris conſecraſſe ſcribit* in caſtro S. Victorini; & * lapis in cornu Evangelii majoris aræ parochialis eccleſiæ muro affixus teſtatur.

Amiternina diœceſis ſec. 12 erat unita Rentinæ, cujus epiſcopus Dodo

* ut

51 *Subjicit Antinorius hunc inſcriptionem lapidi inſculptam:* ✠ IN NOMINE DOMINI AMEN. ANNO DOMINICE INCARNATIONIS M. C. LXX. VIII. K. AVG. EGO DODO DEI GRATIA RECTINVS EPISCOPVS VNA CVM ANSELMO PVLGINATENSI ET BERAVDO PVRCONINO PRESVLIBVS CONSECRAVI ECCLESIAM S. VICTORINI M. IN MAIORI ALTARE RECONDIDI DE LIGNO CRVCIS X. ET DE SEPVLCRO EIVS ET VIRG. M. ET DE VESTIMENTIS EIVS ET DE RELIQVIIS S. ANDREE APOSTOLI ET PROTOMAR. S. STEPHANI ET SESASTIANI M. ET ELEVTHERII ET ANTIE MATRIS EIVS ET BEATE BARBARE ET S. STEPNANI PP. ET BEATI ARG. CONFESS. MARCELLINI ET PET. ET CALISTI PP. ET VICTORINI ET VICTORINI AD HOC OMNIBVS IN EIVSDEM FESTIVITATE ET VSQVE IN OCTAVA DEVOTE VENIENTIBVS SIVE DE SVIS BONIS MITTENTIBVS AN ANNVATIM TRIVM ANNOR. ET XL DIERVM REMISSIONEM CONCEDIMVS ET HOC TEMPORE DOMINI TODINI FILII GVETVLI EXISTENTE DNO R^o. ARCHIPRESBITERO. *Voces inſcriptionis* IN MAIORI ALTARE RECONDIDI... DE RELIQVIIS... ET VICTORINI ET VICTORINI *ita intelligi poſſunt, ut in ara majori depoſitæ fuerint utriuſque* S. Victorini *reliquiæ, martyris ſcilicet & confeſſoris epiſcopi Amiter-*

an. 1170 templum S. Victorino M. conſecravit in vico, qui ab ipſo nomen retinuit:

F

Digitized by Google

A UCT. J. L.

nini. At fieri potuit, ut per ſculptoris inconſiderantiam nomen ſancti Martyris; cui eccleſia conſecrata fuit, bis irrepſerit. Certe ad ipſum ſolum referenda ſunt, quæ geminatum S. Victorini nomen proxime ſequuntur: AD HOC OMNIBVS IN EIVSDEM FESTIVITATE ET VSQUE IN OCTAVA DEVOTE VENIENTIBVS SIVE DE SVIS BONIS MITTENTIBVS AN ANNVATIM *&c. Vocula* AN, *quæ forte redundat, Antinorius appoſuit* ITA, *illam ſic corrigi poſſe vel debere exiſtimans. Poſtrema inſcriptionis verba ſunt:* EXISTENTE DNO RA. ARCHIPRESBITERO. *Abbreviatum nomen* RA. *Antinorio eſt* Raynaldus, *quem anno* 1270, *quo facta templi dedicatio, archipresbyterum* S. Victorini *fuiſſe ait.*

archipreſbyterum cum canonicis unde Aquilam migraſſe puto poſt medium ſec. 13

52 *Cathedra Furconienſis ab Alexandro PP. IV Aquilæ, quæ Amiternum inter & Furconium media jacet & ea utriuſque ruinis accrevit, conſtituta fuit anno* 1256; *quemadmodum probari poteſt ex geminis ipſius Pontificis litteris, ſub finem dicti anni ſcriptis, quas Bernardinus Cyrillus in Collectione quorundam documentorum, Annalibus ſuis Aquilanis adiecta, produxit. Anno ſequente pœnitentiali dioeceſis Amiterninæ, quæ*

B *Reatinæ unita diu proprie paſtore caruerat, Berardo de Padula primo antiſtiti Aquilano ſub certis conditionibus obedientiam & reverentiam jurarunt. Antinorius cap.* 4 *Introductionis num.* 7 *publicum hoc de re inſtrumentum,* XXI *Januarii an.* 1257 *confectum, profert, in quo eccleſiæ Amiterninæ prælati, quos inter* Thomas archipresbyter S. Victorini *primo loco nominatur, dicuntur eſſe habitatores civitatis Aquilanæ. Eccleſiæ* S. Victorini *archipresbyterum cum canonicorum collegio, quo illa tunc inſignem fuiſſe, monumentum anni* 1296 *num.* 54 *citandum docet, Aquilam migraſſe credo intra temporis ſpatium, quo urbs iſta condita vel certe ædificiis plurimum aucta, titulo & jure civitatis donata, necnon epiſcopali ſede exornata fuit, id eſt, intra quinquennium, quod annum Chriſti* 1257 *proxime præceſſit. Perſtat etiam nunc Aquilæ idem capitulum, eademque dignitas archipresbyteralis in eccleſia collegiata & parœciali S. Blaſii.*

& Amiternini præſules ſaltem poſtremi

53 *In dubium vocari nequit, quin Amiternenſes ſecundum antiquam conſuetudinem* S. Victorinum *ſepelierint in loco ſuburbano, cui dein a ſancto Martyre nomen inditum fuit, & ſuper ejus corpus, de cujus translatione § ultimo agetur, eccleſiam ædificarint. Antinorius in laudata Introductione, initio capitis* 11, *illam aliquando dioeceſis Amiterninæ cathedralem fuiſſe affirmat.*

C Sedis, *inquit*, epiſcopalis locus fuit Amiterninum, urbs apud antiquos clariſſima... Rudera, ſcriptorum teſtimonia, traditio prope vicum S. Victorini ejus ſitum fuiſſe oſtendunt; & vicus ille poſtea pro ſe ſtetit... Titulus eccleſiæ eſt S. Victorini *&c. Neſcio, an idoneo teſtimonio probari poſſit, cathedram antiquorum præſulum Amiternenſium primum in eccleſia intra urbis muros ſita, ac poſtea in ſuburbana* S. Victorini *conſtitutam fuiſſe. Id ſolum ex documentis mea proferendis colligi mihi poſſe videtur, poſtremos præſules Amiterninos in ſancti Martyris eccleſiam cathedram ſuam habuiſſe.*

ſedisſe in S. Victorini vico & eccleſia,

54 *Furconienſi ſedæ epiſcopali Aquilam, vico & eccleſiæ* S. Victorini *vicinam, anno* 1256 *translata, prælati eccleſiæ Amiterninæ, ne ante dicebam, novo iſtius civitatis præſuli Berardo obedientiam & reverentiam ſub certis conditionibus juravunt. Inter alias hæc ſtatuta fuit, ut archipresbyter eccleſiæ* S. Victorini, *ea prælatis Amitecninis præcipuus, conſervaret jura epiſcopalia, quæ in variis locis exercere conſueverat.* D *Inſtrumentum conventionis,* XXI *Januarii anno* 1257 *inter dictos prælates & Berardum epiſcopum Aquilanum factæ, de quo num.* 52 *memini, jura illa non ſine ſolœciſmis ita proponit:* Eccleſia S. Victorini conſuevit cognoſcere de cauſis matrimonialibus & habere jura epiſcopalia in caſtro S. Victorini, Piczuli, Porcinari, Rocce de Venis & Clareni; & prædicti conſueverunt recipere ab eccleſia S. Victorini ſanctum Chriſma: & judicavit de oppreſſionibus in caſtris prædictis, & in caſtro Preruti & tota terra Pretoriani, & dare Chriſma & Oleum prædictis, & in caſtro Ariſchii ſanctum Chriſma. Reſpondet dom. epiſcopus: Placet, dummodo probetur, quod habearur ex conſuetudine approbata & canonica. *Nicolaus de Caſtrocello tertius epiſcopus Aquilanus, cum jura archipresbyteri* S. Victorini *diligenter examinaſſet, x Septembris anno* 1296 *declaravit*, Archipr. & capit. S. Victorini & prædeceſſores eorum habuiſſe ab eo tempore, cujus memoria non exiſtit, & habere adhuc & exercere debere in pred. eccleſiis & locis ſpiritualem & temporalem juriſdictionem E in his, quæ ad forum eccleſiaſticum ſpectare noſcuntur *&c. Sententiam Nicolai præſulis integram dat Antinorius in notatione* 35 *ad catalogum antiſtitum Aquilanorum, apud Muratorium tom.* 6 *Antiquitatum Italiæ a col.* 944 *Quæ ex geminis ſeculi* XIII *inſtrumentis huc tranſtuli, Antinorii teſtimonio conjuncta, me inducunt, ut credam, vicum* S. Victorini M. *nomine & eccleſia celebrem, ultimorum ſaltem præſulum Amiternenſium ſedem fuiſſe. Qui privilegia & jura epiſcopalia archipresbyteri* S. Victorini *plenius cognoſcere cupit, memoratum inſtrumentum conventionis anno* 1257 *confectum legat, quæque ex bulla Innocentii PP. VIII, anno* 1489 *data, extraxit Ughellus tom.* 2 *Italiæ ſacræ poſtremum editæ col.* 392.

quæ poſtea, ut credit Antinorius, S. Michaëli archangelo dicata fuit;

55 *Eccleſia* S. Victorini, *quæ ſecundum Antinorium olim antiſtitum Amiternenſium cathedralis, ac dein ſub Reatinæ dioeceſis præſulibus epiſcopalis juriſdictionis archipresbyteratu illuſtris fuit, parœcialis dumtaxat eſſe cœpit paulo poſt medium* F *ſeculum* XIII, *quando ut ante dictum eſt, archipresbyter & canonici Aquilæ domicilium fixerunt. Antinorius cap.* 11 *Introductionis num.* XI, S. Victorini, *inquit*, eccleſia... ſeculis *duodecimo, ut ex præcedentibus colligitur*, poſterioribus titulum præferre videtur S. Arcangeli Michaelis. V. ad Boet. Raynal. not. CXCVIII. Et nunc erium ſolemniter feſtivitates celebrantur Appetitionis & Dedicationis S. Michaelis diebus VIII Maii & XIX Septembris. Ann. Boer. ſt. DCXXXII not. XCIII *Adeat lector Muratorium tom.* 6 *Antiquitatum Italiæ col.* 676 & 793; *ubi reperiet, quæ hic citantur notationes ad Italica Boetii Raynaldi & Antonii Boetii poemata, quibus prior res Aquilana., ab anno* 1252 *uſque ad* 1362 *geſtas, conſcripſit, atque alter ad annum* 1382 *continuavit. Antinorius, qui in locum* S. Victorini M., *primarii eccleſiæ patroni, S. Michaelem archangelum ſubſtitutum fuiſſe ex poetarum iſtorum rhythmis deduxit*, ſeculo XIII vel XIV *eam credit* inſtauratam, &... vel reſtauratoris devotione, vel operis illius in feſto terminatione D. Michaeli fuiſſe dicatam, veteri titulo depreſſo, or paſſim. *Proximus tamen ruinis Amiterni vicus ab antiquo patrono retinuit* S. Victorini *nomen, quo ipſam etiam illius eccleſiam apud ſcriptores neotericos aliquoties appel-*

A *ptllatam invenio. Hæc ſi S. Michaeli archangelo dedicata fuit, id contigiſſe arbitror, poſtquam archipresbyter & canonici inde Aquilam migraſſent: hoc autem poſt medium ſeculum XIII factum fuiſſe, probabilius eſt. Vide ſupra num. 52.*

varia alibi eccleſia quarum ſaltem aliquæ noſtro S. Victorino ſacratas opinor.

56 *Stephanus PP. V, dictus IV, in Chronico monaſterii Farfenſis apud Muratorium tom. II Scriptorum Italiæ parte II col. 368 inter multa alia monaſterii ejuſdem bona ac jura, quæ per bullam incunto anno 817 datam confirmat, etiam recenſet* ex fundo Mareiani uncias II & ſemis, ubi eſt eccleſia ſancti Victorini; ... ex fundo Vaſſiano uncias VI, in quo eſt eccleſia ſancti Victorini; ... ex fundo Paterno uncias VI, ubi eſt eccleſia ſancti Victorini. *In dicto Chronico ibidem col. 669 diploma, anno 1118 abbatiæ Farfenſi ab Henrico V imperatore conceſſum, eaſdem eccleſias, ſcilicet* Sancti Victorini in Martiano, ſancti Victorini in Baſſiano & ſancti Victorini in Paterno *collocat* in territorio Sabinenſi. *Inter eccleſias diœceſis Aquilanæ, quas ejus epiſcopus Philippus circa annum 1313 recenſuit, apud Muratorium tom. 6 Antiquitatum Italiæ col. 947 & ſeqq. tres ita commemoranatur*:

B SS. Bartolomei & Victorini de Paganica, ... S. Victurini enm coppellis, S. Victorini de Ripa de Fagnanis. *Harum ſeconda, quæ eſt S. Victurini cum cappellis, procul dubio ipſa eſt, de qua varias jam notitias attuli. Ea ceteris quinque memoratis eccleſiis ſaltem aliquas S. Victorino noſtro conſecratas fuiſſe credo; cum jaceant in regionibus, in quibus nullus alter ſanctus ſynonymus majore nominis aut cultus celebritate claruit, videlicet in agro Sabinenſi, in quo martyrii lauream propo Catillas conſecutus fuit, & diœceſi Aquilanæ, ad quam a quinque fere ſeculis pertinuit locus ſepulturæ ejus, olim ſuburbanus Amiterni, nunc S. Victorini dictus; ubi ejuſdem cultus priſcis temporibus maxime viguit. An Amiternum, cujus antiquæ diœceſis modo Aquilanæ pars eſt, urbs Sabinorum, an vero Veſtinorum fuerit, diſputant geographi.*

In multis extra Italiam locis 5 Sept. cultum obtinuit; 2 Nov.

57 *Sancti cultum extra Italiam late propagatum fuiſſe, ex variarum eccleſiarum breviariis dedici. Officium ſub ritu ſimplice, ſeu trium lectionum, de Sancto hac die recitandum præſcribunt Coriſopotenſe antiquæ impreſſionis, Majoricenſe anni 1506 & Pariſienſe anni 1640. In*

C *hoc duas, in illis tres lectiones ſancto Martyri proprias invenio, diſumptas ex Adone, qui illum cum S. Victorino confeſſore confundit. Bambergenſe anni 1575 S. Victorinum noſtrum eodem ritu colendum proponit rum S. Herculiano, ut ibi legitur. Oratio utrique Martyri communis eſt: at tres lectiones ſunt de Herculano M. non hodierno, ſed epiſcopo Perufino, de quo actum ad diem 1 Martii. Racoburgenſis anno 1506 impreſſi Calendarium habet*: Victorini epiſcopi & martyris. Tres lectiones. *Religioſæ virgines Tereſianæ monaſterii S. Joſephi Viennæ in Auſtria ſub ritu ſemiduplici de ſancto noſtro Martyre Officium canant. Lege infra num. 68. De ejus feſtivitate, a temporibus Gregorii PP. XI & Caroli IV imperatoris ſub ritu duplici per totam Bohemiam celebrata, vide num. 64. Clerus diœceſis Monaſterienſis in VVeſtphalia non modo V Septembris, ut alibi, ſed etiam a Novembris Officium de ſancto noſtro perſolvere conſueverat* in majori eccleſia duplicieter, ſed in aliis Dominicaliter, *quemadmodum ad utrumque ditm* AUCT. *in breviarii Monaſterienſis, anno 1489 impreſſi,* J. L. *Calendario notatur.*

58 *Feſtivitas dicti a Novembris per diœceſim Monaſterienſem inſtituta fuit, ut* SS. Victorini & Floriani MM., *quorum oſſa Anabaptiſtarum furore ſeculo XVI diſperſa fuere, translatio ad templum cathedrale recolceretur; quæ in Uſuardo auctæ editionis Lubico-Colonienſis ita memoratur:* Ipſo die (a *Novembris*) in Monaſterio translatio ſanctorum Victorini & Floriani martyrum. *Conſonat Grevenus & Florarium noſtrum Ms. Sanctorum. In Martyrologio Germanico Caniſii legitur*: Item Monaſterii elevatio ſanctorum martyrum Victorini [de quo ad V Septembris] & Floriani. *An S. Victorini corpus vel reliquiæ, quarum translationis memoria in diœceſi Monaſterienſi a Novemb. olim agi ſolebat, & forte etiam nunc agitur, vere ſint noſtri ſancti Martyris, ex § ſequente lector intelliget. Hic ſolum dico, quod ex laudato breviario anni 1489 & aliis documentis certo novi, nimirum Monaſterienſes* S. Victorini *noſtri natalem V Sept., ejus vero & Floriani M. translationem a Novemb. celebraſſe. Martyrologium Galeſinii ad XXIX Maii primo loco habet*: In Germania ſancti Victorini epiſcopi. Hic Emiternenſis* epiſcopus ab impietatis impuræque ſuperſtitionis cultoribus pro Chriſti nomine contrucidatus eſt. *Hæc Galeſinius ſe accepiſſe notat* ex Ms. cod. & Annalibus Artimami monachi. *Ignotus mihi eſt Artimamus ille, niſi ſit Haremannus Schedel, qui in Annalibus Norimbergæ anno 1493 editis folio 129 verſo ſancti noſtri Martyris paſſionem refert, eumque etiam* Emiterne* urbis *epiſcopum facit. At uſquam* * Amiinvenio, *hunc ſcriptorem profeſſione monachum* ternina *fuiſſe; neque in elogio, quo S. Victorinum ornat, ullam Germaniæ aut dicti XXIII Maii mentionem facit. Iſtum tamen diem ulicubi in Germania ſancti Martyris cultui conſecratum fuiſſe ſuſpicor, idque Galeſinium in Ms. codice, quem citat, vel alibi legiſſe, atque ideo Sanctum ad eumdem diem Martyrologio ſuo inſeruiſſe, in quo inſuper ad XV April. & V Sept. Annuntiatur.*

ejus translatio a Monaſterienſibus celebrata: a Galeſanio refertur 23 Maii.

E

F

§. VII.

Corpus ejus nec Monaſterium nec Metas translatum, ſed probabilius Magdeburgum ſub Ottone I imp.; media pars ſec. XIV inde Litomiſlium portata: feſtivitas per totam Bohemiam inſtituta: reliquiæ variis in locis honoratæ.

Monaſterienſibus in Opere noſtro jam pridem.

DUorum ingentium *de ſanctis tribus Regibus & S. Urſula voluminum auctor P. Hermannus Crombach S. J. de* SS. Victorini & *Floriani MM. corporibus vel reliquiis, in eccleſia cathedrali Monaſterienſi olim aſſervatis & magna in veneratione habitis, nobiliſſimum & eruditum D. Bernardum a Mallinkrot ejuſdem eccleſiæ decanum per epiſtolam ſequentia interrogavit*: 1 Quinam e pluribus homonymis ſint, quorum aliquando Monaſterii reliquiæ extiterunt; 2 per quem & unde ad hanc eccleſiam advectæ ſint; 3 in quo cultu, quoque fructu & eventu illic tum ſancti tum ipſa eorum exuti fuerint; 4 quo in loco ſacra corpora fuerint aſſervata; 5 qualiter illa per

hæ-

AUCT. J. L. hæreticos profanata & exuſta fuerint. *Mallincrotii ad ſingula quæſita reſponſum, ad Bollandum a Crombachio tranſmiſſum & gemina hujus obſervatione interpolatum, Papebrochius Operi noſtro tom. VII Maii pag. 576 inſeruit: ubi lector varia inveniet ſingularis venerationis argumenta, qua Monaſterienſes S. Victorinum noſtrum & S. Florianum M. Laureacenſem proſecuti fuere: ſed ſimul cognoſcet, ab illis honoratos fuiſſe umbras Martyres propter corpora vel reliquias, quæ an ipſorum fuerint, ut minimum incertum eſſe indicant Mallincrotius & Crombachius. Utriuſque dicta ea præmittit & ſubjicit Papebrochius, e quibus patet, ipſius judicio nec S. Victorini noſtri nec S. Floriani M. Laureacenſis corpora vel horum partes a Monaſteriis noſtris unquam poſſeſſus fuiſſe.*

abjudicatum S. Victorini noſtri corpori,

60 *Crombachius in obſervatione, qua Mallincrotii reſponſionem ad quæſitum primum excipit, Monaſteriinſibus, Sancti noſtri corpus olim ad ſe translatum credentibus, ibidem num. 4 opponit* primo, quod de S. Victorini epiſcopi Amiternenſis (ſaltem juxta Barnnii ſententiam)
B & ſociorum Marnnis & Eutichetis translatione, Metas anno DCCCCLXIX facta, conſtet ex Sigeberto: ſecundo, quod eumdem ſibi vendicent Magdeburgenſes; nam in Ms. ejus eccleſiæ reliquiarum catalogo, anno MDI a doctore Sebaſtiano Weyman conſcripto, & a Pomario paralipomenis Chronici Saxonici ad annum MCCXX inſerto, in prima claſſe ſexto loco ponitur: TUMBA, IN QUA CORPUS VICTORINI, QUI FUIT FRATER SEVERINI EPISCOPI NEAPOLITANI. *De commentitio hoc Sancti noſtri fratre & epiſcopo vide ſupra num. 19; Papebrochius Magdeburgenſibus non magis favet quam Monaſteriinſibus, apud quos S. Victorini M. a noſtro diverſi corpus in veneratione fuiſſe tenſet.* Idem, *inquit pag. 578 num. 9*, de eo dixerim (Victorino, quem Magdeburgenſes olim habuerunt (nunc enim, obtinentibus omnia ibi Lutheranis, neglectas diſſipataſque reliquias credo;) & cujus olinnde notitiam nullam habeo, niſi ex Crombachii annotatione. *At ego num. 62 & ſeqq. varias notitias alinnde producam, ex quibus lector intelliget*, S. Victorini *corpus, quod olim Magdeburgi quievit, vere ſoſſimilius fuiſſe ſancti noſtri Martyris, & inſignes ejus reliquias inde translatas alibi adhuc ſupereſſe. Quas Metis in Eccleſia S. Vincentii M. ab urbis iſtius epiſcopo Theodorico I locata fuiſſe tradit Sigeberti Chronicon in editione Miræi ad annum 970, in aliis ad 969, non adeo, ut mox videbitur, notabiles facere, ut vere dici poſſit, Sancti corpus illic exſtitiſſe.*

cujus aliquas dum taxat reliquias ſec. in Metenſes acceperit.

C 61 *Sigebertus citatus nihil aliud teſtatur, quam Theodericum præſulem* ab Amiternis Eutychetem martyrem cum reliquiis Marnnis & Victorini ſociorum ejus *accepiſſe & Metas tranſtuliſſe. Nunc rationem accipe, cur per voces* cum reliquiis... Victorini *non liceat intelligere ipſius corpus. Quæ in Chronico ſuo de plurium Sanctorum corporibus & reliquiis Metas delatis narrat Sigebertus, ex antiquiore monumento ipſe contraxit; quod integrum Theoderici I epiſcopi Metenſis, cujus ſtudio illa Collecta fuerant, Vitæ inſeruit. Edidit hanc Leibnitius tom. I de Scriptoribus rerum Brunſvicenſium a pag. 294. Iſtud vero monumentum a Sigeberto adducitur cap. 36 Vitæ ibid. a pag. 303 poſt hæc verba*: Jamiam ergo pagina illa proferatur in medium ab his, qui interfuerunt, pientiſſime digeſta de translatione Sanctorum. *Horum teſtimonia audiamus.*

Venientes proxime ahhinc in territorium Amiterninæ urbis, quæ & ipſa ruinas tantum oſtendit, ab eodem Alberico Marſorum epiſcopo de monaſterio ſuæ ditionis ſubjecto Reate *, *Theodoricus* pretioſum martyrem Euticen accepit; cujus beati ſocii Victorini jam annn ſuperiore [*ſcilicet 969, nam monumenti initium eſt*, Anno Incarnationis Dominicæ DCCCCLXX) reliquias emeruerat, ſimul & partem ſancti Maronis pariter paſſi: quorum & loca paſſionis reſperximus, & Cotilas fœdo ndore ſpirantes, in quibus verſo capite ſoſpenſus fuerat martyr (Victurinus.) Paſſionem denique eorum Scripta retinent ſanctorum Nerei & Achillei. *Quis ad periſdum iſtam animam advertat, in qua dicitur Theodoricus accepiſſe* martyrem Euticen *vel Eutychetem*, partem ſancti Marnois, & reliquias S. Victorini; *quis, inquam, diverſum ſacra pignora exprimendi modum perpendens non fateatur, præſulem iſtum obtinuiſſe* reliquias S. Victorini *minores, quam ut ejus corpus vocari poſſint. At Sigebertus per illas non plus intellexit, aut forte debuit non plus intelligere, quam ſenſus exigat in laudato inſtrumento, cujus ſumma capita in Chronicon ſuum tranſcripſit: illius itaque verba* cum reliquiis.. Victorini *non licet ita interpretari, ut* S. Victorini *corpus Metas translatum fuerit.*

D *Aberrat to. 2 Specil. ſecundæ edit. pag. 133 veniens * ibid. ditionis Reatæ ſubjecto*

E

6a *Redeo, unde digreſſus ſum, Magdeburgum, cujus civitatis conditor Otto I imperator effecit, ut quam in ea cum cœnobio religioſorum Benedictinorum eccleſiam S. Mauritii M. fundaverat, in metropolitanam anno 968 fuerit erecta. Ditmarus aliique veteres ſcriptores teſtantur, eccleſiam iſtam pia ejuſdem imperatoris cura ditatam fuiſſe plurimorum Sanctorum corporibus, ex Italia translatis. Admodum verisimile eſt, ex illorum numero fuiſſe corpus* S. Victorini, *de quo Chronicon Magdeburgenſe apud Meibomios tom. 2 Rerum Germanicarum pag. 313 meminit.* Ipſe etiam *Wernerus archiepiſcopus Magdeburgenſis* in diebus ſuis divinæ revelationis inſtinctu principale cum tota majori eccleſia altare, quod per incendium deſtructum eſt, anno Domini MLXXXIIX conſecravit, prius deſtructo ac incluſis multorum Sanctorum integris corpotibus, videlicet Benningi (Benigni, ſpinor,) Victorini *&c. Dubitandum non eſt, quin* S. Victorini *corpus, quod Wernerus anno 1078 in nova principe eccleſia metropolitana condidit, idem fuerit cum eo, cujus mediam partem Albertus a Sternberg archiepiſcopus Magdeburgenſis poſt medium ſeculi XIV tranſportavit Litomiſlium, cathedra epiſcopali tum temporis inſigne oppidum in Chrudimenſi Bohemiæ tractu, non procul a Moraviæ confiniis ſitum.*

F

Monumenta, quæ docent, Magdeburgenſes ſæc. XI poſſidiſſe corpus S. Victorini,

63 *Obtinuerat Albertus per Carolum IV imperatorem a Gregorio PP. XI facultatem Magdeburgenſi archiepiſcopatus adminiſtrationem permutandi cum regimine eccleſiæ Litomiſtienſis, a qua ad Magdeburgenſem per eumdem Carolum ab Urbano PP. V fuerat promotus. Permutationem iſtam non citius quam anno 1375, nec ſerius quam anno 1374 factam fuiſſe, compertum mihi eſt. Albertus igitur intra tempus modo aſſignatum ad priorem ſedem ſuam Litomiſtienſem rediens*, Multas vnlatiles reliquias de eccleſia Magdeburgenſe in Bohemiam tranſduxit: inter quas fuerunt caput S. Felicitatis martyris, dimidium corporis B. Victorini epiſcopi martyris *&c. Ita Chronicon Magdeburgenſe ibid. pag. 347 Menckenius tom. 3 Scriptorum rerum Germani-*

Albertum archiep. ſæc 14 mediam partem tuliſſe Litomiſlium & ſocii. Pragenſi

ca-

A *tarum col.* 374 *in codice Mſ. Dreſdenſi pro* vo-latiles *eaſſe legit* notabilas reliquias; *atque ante eodicis ejuſdem eum editione Meibomiana Collationes col.* 339 *lectorem inſtruit, ætate Alberti vixiſſe, in eoque deſiſſe auctorem laudati Chronici; ab altero juniore deinde continuati. Synchrono igitur ſcriptore teſte, Albertus Litomiſlium tranſtulit* dimidium corporis B. Victorini epiſcopi martyris. *At cujus? Bohemi utique ipſo etiam Alberto, quemadmodum ex ſequentibus apparebit, tum non diſtinuerunt a noſtro S. Victorino martyre & ſecundum opinionem, quæ jam a multis ſeculis invaluit, epiſcopo Amiternino.*

brachium dediſſe, ac paulo poſt Sanctum noſtrum ſub ritu duplici in Bohemia celebrari juſſiſſe,

64 *Thomas Joannes Peſſina de Czechorod canonicus metropolitanæ Pragenſis decanus in Opere de Majeſtate & gloria ejuſdem eccleſiæ, quod Phoſphorum ſepticornem inſcripſit atque anno* 1673 *Pragæ vulgavit, pag.* 475 *inter inſignes, quibus illa ditatur, reliquias ponit* Brachium S. Victorini ap. M., *addens:* Cujus corpus Otto Magnus imp. an. DCCCCLXV ex Italia reduxMag-

B dæburgum rulit; Albertus vero a Starnberg archiep. Magdeb. & apiſcopus Litomiſſl. an. MCCCLXXIII illud (*imo mediam ejus partem*) Magdeburgo Litomiſlium deportavit, & ad petitionem Caroli IV & Joan. I archiep. Prag. brachium eccleſiæ Prag. dono dadir una aum inſigni parta capitis S. Sebaſtiani M. Anno demum MCCCLXXVII, cum Daos huna Sanctum ibidem Litomiſslii mulcis illuſtrate digna ratur miraculis, Carolus, ut dias feſtus ipſius pet Bohemiam iutae cale.

briotas & ſub ritu duplini daineeps habe retur, a Gragorio XI impetravit. *Feſtum illud, ſeculo* XIV *inſtitutum, etiam nunc per totam Bohemiam celebratur die* V *Septembris; ad quem in Officiis propriis archidiœceſeos Pragenſis, an.* 1679 *& 1732 impreſſis, legitur:* S. Victorini apiſcopi martyris duplax, Oratio. Omnipoteus ſampiterne Deus, qui es Sanctorum tuorum ſplandor mirabilis, quique hodlarna die beatum Victoriuum, mstryrem tunm atqna poutificem, beatitudinis æternæ gloria ſublimaſti; eoneede propitius, ut cujus gloriam vaneramur in tarris, intarceſſionis ejus auxilio apud tuam miſericordiam muuiamur in cælis. Per Dominum noſtrum. *In lectionibus ſecundi Nocturni* S. Victorini *geſta, martyrium*

C *prope Cutilias & ſepultura in territorio Amiterninſi* euarrantur *ex Actis SS. Nerei & Achillei; dein Sancti corpus vel potius, ut auctor ſynchronus ſcribit*, dimidium corporis, *ab Ottone I anno* 965 *Magdeburgum delati, Albertus a Sternberg anno* 1373 *inde Litomiſlium tranſportaſſe dicitur*, & ut feſtum illius ſub ritu duplici per univerſam Bohemiam celabrarerur, impetraſſe a Gregorio XI Pontifica maximo, adjuvantibus Carolo IV imperatore & Joanna archicpiſcopo Ptagenſi, Cardinali & lagato nato.

65 *Conſequitur ex dictis, ut media corporis*

fidem facinat, barus corpus Magdeburgi reveraquieſſe, ſub Ottone I eo tranſlatum.

pars, Magdeburgo delata Litomiſlium, eredita fuerit non alterius eſſe Sancti, quam noſtri Martyris. Quit S. Victoriuus *Magdeburgi in eccleſia Metropolitana quieſceret, optime ſcire potuit, qui ſacra ejus oſſa partim in Bohemiam tranſtulit Albertus, utpote civitatis ejuſdem archiepiſcopus. Quonium ad Litomiſlienſem in Bohemia ſedem reverſus, pancis poſt factam translationem annis effocit, ut de noſtro S. Victorino feſtivitas ſub ritu duplice per totum regnum inſtitueretur; præſumi debet, tum ex Magdeburgenſis eccleſiæ monumentis vel aliunde didiciſſe, ſe ejuſdem Sancti medium corpus inde accepiſſe. Apud*

Peſſinam & in Officio peſpelo dicitur Otto I imperator S. Victorini corpus anno 965 *ex Italia Magdeburgum tuliſſe: adderem ego, vel tranſmiſiſſe; nam chronographus Saxo, qui ſeculo* XII *ſcripſit, apud Leibnitium in Acceſſionibus hiſtoricis ad annum* 973 *Ottonis I emortualem*, Antea, *inquit*, in Italia conſtitutus *imperator*, multis Sanctorum corporibus per Dodouem capallanum ſuum alioſque perſæpa trauſmiſſis innumerabilibus reliquiis, ipſorum eam (*metropolicanam Magdeburgenſem*) ſublimavarat patrociniis. *Vaucis concludo, Magdeburgum de translato ad ſe corpore* S. Victorini *noſtri potiore jure gloriari poſſe, quam Monaſterium & Metas.*

Auct. J. L.

66 *Qui anno* 1736 *Vitam S. Joannis Nepomucceni & hiſtoriam eccleſiaſticam Bohemiæ in multis illuſtrantam edidit J. T. A. Bergbauer, in ſerie epiſcoporum Litomiſlienſium pag.* 275 *verſ.* 6, *num.* 64 *ex* S. Victorini *Officio relatis iſta ſubjungit*: Bellorum dein diſturbiis hoc ſacrum corpus putatur tucſus *Litomiſlio* Magdaburgum reportatum. *Qui ita opinantur de integro Sancti corpore, certe falluntur, nam, ut jam iterato monui, Albertus a ſui temporis chronologo Mag-*

E *debnrgenſi aſſeritur mediam dumtanat ejus partem* ſec. XIV *Litomiſlium attuliſſe. Sed neque quit tuto credes, hanc Magdeburgum poſtea reportatam fuiſſe, licet Crembachius ſupra num.* 60 *in catalogo reliquiarum eccleſiæ Magdeburgenſis a Sebaſtiano VVeyman an.* 1501 *confecto, legerit:* Tumba, iu qua corpus Victorini &c.; *nam primo ſicut partem corporis Litomiſlii depoſitam, Officium proprium, Peſſina & Berghauerus corpus appellarunt, ſic & aliam partem, quæ Magdeburgi remanſit, auctor iſtius catalogi eodm vocabulo appellare potuit. Secundo pars Litomiſlium allata cum templo cathedrali veriſimiliter anno* 1425 *interiit: quando Oephuni, id eſt, Huſſita, qui poſt mortem ducis ſui Ziſcæ iſtud nomen aſſumpſere, oppido ad deditionem compulſo, caſtrum ejus, in quo cathedralis eccleſia cum epiſcopi ac canonicorum ædibus ſita erat, vi ceperunt, everterunteque. Laudatus Peſſina anno* 1675 *ad epiſcopatum Samandrienſem evectus, biennio poſt in lucem dedit Opus ſuum de Marte Moravico, in quo pag.* 513 *poſt deſcriptam Orphanorum, obvios quoſque in expugnato caſtro Litomiſlienſi trucidantium, immanem crudelitatem*

F *ita pergit*: Res ſacræ profanæque ſimul agebantur, ſerebantur, rapiabantur: baſilica cathadralis honori beatiſſimæ Virginis dicata & alia parochialis divo Clamanti ſacra... omnibus ornamentis ſpoliata, diruta, ſoloque æquata. *In margine notat* archiv. cathadral. eccl. & curiæ Litomyſsl. n. XXVI. *Anno* 1425, *dum iſta contigerunt, eccleſiæ Litomiſlienſi præerat Joannes de Praga S. R. E. Cardinalis, Strigonii in Hungaria anno* 1430 *vita defunctus. Atque hunc Bergbauerus poſtremum ponit, qui epiſcopatum illum adminiſtrarit, a Clemente PP. VI ante medium ſeculi* XIV *erectum.*

Huſſita an. 1425 *veriſimiliter diſſipavit ſacra oſſa, ab Alberto Litomiſlii depoſita.*

67 *Idem Berghauerni loco citato*, In Lithomyſlenſi, *inquit*, parochiali eccleſia pars de brachio aut tibia S. Victorini atiamnum pie colitur, quam a Jaroslao Sterubergio epiſcopo Litomericenſi acceptam Eva Joanna comitiſſa de Strenbarg, conthoralis Adami Mathiæ comitis da Trauttmanſdorff, dnmiui in Luthomysl, eccleſiæ douavit, ut ſecunda quoque S. Victorini Litomyslium translatio Sternbargiis debeatur. *Peſſina ſuperius num.* 64 *ſcribit, Albertum a Sternberg metropolitanam Pragenſem donaſſe brachio*

ubi nunc honoratur pars de brachio vel tibia, quam Eva Strembergia donavit.

AUCT. J. L. *S. Victurini, An integre? Inter reliquias iſtius eccleſiæ, anno 1537 recognitas, apud eumdem Preſſinum in Phoſphoro pag. 492 ponitur*: De brachio S. Victorini ep. & M.; *quibus verbis inſinuatur brachium tunc integrum non fuiſſe. Si autem pars abſit ſeparata fuit, potuit hæc ad Jaroslaum Sternbergium tandem pervenire, qui ab anno 1676 uſque ad 1709 Litomericenſi in Bohemia eccleſiæ præfuit. Verum non minus veriſimile eſt, brachii vel tibiæ partem, quam a Jaroslao præſule acceptam Eva Joanna Sternbergia parœciæ Litomiſlitenſi dono dedit, ex eccleſia Magdeburgenſi deſumptam fuiſſe.*

Cultus & reliquiæ Viennæ in Auſtria;

68 *Tomo* V *Maii a pag.* 8 *multorum Sanctorum reliquiæ enumerantur, quæ Viennæ in Auſtria moniales Carmelitanæ excalceatæ ſeu Tereſianæ exponunt venerationi publicæ in eccleſia ſua, S. Joſepho ſacra; cujus primum lapidem anno* 1633 *poſuit Eleonora Ferdinandi II imperatorie auguſtiſſima conjux & munificentiſſima monaſterii fundatrix, quod a religioſis iſtis virginibus Viennæ incolitur. Officie eccleſiaſtico ab ipſis honerantur Sancti nonnulli, de quibus reliquias notabiliores ab eadem piiſſima imperatrice Eleonora aliiſque obtinuerunt. Inter ſacra imperatricis dona memoratur* S. Victorini epiſcopi & martyris ns integrum cruris: qui Officin ecclesiaſtien ſub ritu ſemidupliei enlendus v Septembrit. *Ot iſtud unum ea illis fuiſſe ſuſpicor, quæ ſæpe laudatus præſul Albertus ad ſedem Litomiſlienſem ediens Magdeburgi reliquerat: in qua urbe cum jam dominentur Lutherani, nullas ibi Sancti reliquias amplius exſtare arbitror, niſi neglectas, diſperſaſve.*

caput Aquilæ: brachium inde Neapolim tranſlatum:

69 *Porro dum ſupra legis, quod* S. Victurioi *noſtri corpus Magdeburgum, ejus vero reliquiæ Metas ſub Ottone I imp. tranſlatæ fuerint, id ita ne intelligas, ut* S. Victorini *eccleſia, de qua* § *præcedente egi, nihil ea eo retinuerit: nam en* inſcriptione *num.* 51 *allata certum eſt, Sancti reliquias in illius ara majore a Dodone epiſcopo Reatino anno* 1170 *conditas fuiſſe. In Actis Italiæ Sanctorum & Beatorum dioceſis ac civitatis Aquilanæ, recenti manu exaratis & ad deceſſores noſtros nescio a quo tranſmiſſis, Adonis geminos ſanctos* Victorinum *confundentis collegium pro vita ſanctæ noſtri Martyris obtruditur, his in fine adjectis*: Conſervatur caput iſtius ſanctiſſimi Epiſcopi & martyris *Aquilæ* in eccleſia collegiata & præceſuli S. Blaſii, cujus archipresbyter in ſubditos ſuos exercet juriſdictionem quaſi epiſcopalem: cutis, quæ in Sancti capite conſpicitur tam mollis eſt ac ſi foret hominis viventis. *P. Antonius Beatillus S. J., qui ineunte anno* 1642 *Neapoli obiit, in notitiis, quas de aliquot regni Neapolitani Sanctis ad P. Bollandum tranſmiſit, de S.* Victorino *noſtro inter alia hæc ſcribit*; Cujus meia diebus brachium Amiternum ſeu Aquila habuimus in collegio Neapolitano; ubi & nunc in deauratо reliquiario ſervatur, & diebus feſtis expoitur publice cum aliis Sanctorum reliquiis.

ſubdubitat, an S. Victorini reliquiæ, Aquilam olim delatæ ea parte non ſint epiſcopi conſ.

70 *Cum Dodo epiſcopus Reatinus anno* 1170, *eccleſiam* S. Victorini *martyris conſecraret, in altari ejus majore collocavit* DE RELIQUIIS ... ET VICTORINI ET VICTORINI, *ut in laudata inſcriptione habetur. Etſi fieri potuerit, ut per inconſideranliam ſancti Martyris nomen bis poſitum fuerit; aliter tamen viſum eſt Antinorio, qui cap.* 2 *Introductionis ad Hiſtoriam Aquilanam num.* 3, Revera, *inquit*, duos habuit Amiternum Victorinos, Martyrem nempe illum, *qui hodie colitur*, epiſcopum alterum: unus primo, unus ſexto Eccleſiæ ſeculo [claruit.] Id apertiſſime ſculptum in inſcriptione conſecrationis eccleſiæ anno MCLXX ... ET DE RELIQUIIS ... VICTORINI ET VICTORINI. *Nunc quæro, nunc Aquilana S. Blaſii eccleſia caput: quodque inde Neapolim translatum fuit, brachium & alias, quas forte ſub* S. Victorini *nomine quondam poſſedit, vel etiam nunc poſſidet, reliquias acceperit? Nihil veriſimilius reſponderi poteſt, quam quod illas canonici eccleſiæ* S. Victorini *martyris poſt medium ſeculum* XIII, *ut num.* 52 *dictum eſt, Aquilam migrantes ſecum tulerint, & in templo S. Blaſii depoſuerint ipſi vel eorum ſucceſſores, qui hodieque Officia divina in eo peragunt. At ſecundum non improbabilem Antinorii aſſertionem in ara principe eccleſiæ* S. Victorini *martyris a præſule Dodone reconditæ etiam fuere reliquiæ S. Victorini confeſſoris, epiſcopi Amiternini; mihi igitur videri non debet, ſi ego ſubdubitem, utrum ſacra oſſa inde Aquilam tranſportata, quæ nunc ſolius Martyris eſſe creduntur, aliqua ex parte non ſint S. Victorini confeſſoris. Titulus* epiſcopi, *qui* S. Victorino *martyri attribuitur in pleriſque documentis hoc paragrapho adductis, ipſi adhæſit a ſæculo confeſſore, quocum confuſus fuit.*

DE

A D

DE SANCTO ROMULO MARTYRE

IN GRÆCIA,

ITEM DE SS. MM. EUDOXIO, ZENONE, MACARIO ET MCIV MILITIBUS

MELITINÆ

IN ARMENIA MINORI,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. V.

E

B

§ I.

Cultus apud Latinos & Græcos; intricata & non cohærens Menologii Basiliani narratio.

SUB TRAJANO ET DIOCLETIANO. *Martyres hi apud Græcos coluntur* VI *Septembris:*

Martyrologium Romanum sanctos hosce Pugiles ad V *Septembris ita annuntiat:* Eodem die sancti Romuli, aulæ Trajani præfecti, qui cum sævitiam imperatoris in Christianos detestaretur, cæsus virgis, capite truncatus est. Melitinæ in Armenia passio sanctorum militum Eudoxii, Zenonis, Macarii, & sociorum mille centum & quatuor, qui abjicientes militiæ cingulum, in persecutione Diocletiani pro confessione Christi necati sunt. *Patre hic* Romulum *sejungit a reliquis; & recte, uti Acta inferius data ostendent. Fallitur tamen Baronius, dum in Notationibus ad Martyrologium ait,* Græci de eodem (Romulo) item hac die in Menologio agunt: *eum Menologium Latine versum a Sirlete Cardinale, quod ipse Baronius ad* XIII *Januarii profitetur se Menologii nomine semper intelligere, aliique Græcorum fasti ecclesiastici nihil prorsus hac die de* Romulo *habent; sed eum una cum ceteris Martyribus celebrant* VI *Septembris.*

C

a *Accipe verba laudati Menologii Sirletiani ab Henrico Canisio editi:* Eodem die [VI] certamen sanctorum martyrum Eudoxii, Zenonis, Romuli, Macarii & reliquorum. S. Romulus capite obtruncatus est a Trajano imperatore, qui Christianos plurimos in diversas regiones exules misit, & in Christianæ fidei confessione permanentes mortis supplicio subjecit. Eudoxius vero Comes sub Diocletiano detentus a præside Melitinæ obtruncatus est, cumque eo milites numero MCIV. Paucis post diebus B. Zeno cum reliquis S. Eudoxii socius, martyrii coronam accepit. *Clara hæc & distincta sunt; at Menologium jussu Basilii imperatoris Porphyrogennetæ seculo* X *collectum, & Urbini anno* 1727 *impressum Græco-Latine,* Certamen SS. MM. Eudoxii, Romuli, & sociorum *ad dictum diem valde intricate & confuse narrat hoc modo:* Eudoxius Christi martyr, Trajano Romanorum imperatore, Comes ordine fuit, multisque militum millibus (*Græce* μυρίως καὶ χιλίως, *id est,* XX mille) in Gallia imperavit. Romulus autem aulæ imperatoriæ præpositus, auctor fuit eidem Trajano, ut in Galliam * mitteret, qui Christianos milites diis immolare compellerent. Quo peracto, cum milites ad id faciendum indurei nequirent, in Melitinam Armeniæ urbem relegati sunt. Post hæc Romulus pœnitentia ductus, cum in Christum credidisset, Trajanumque abjurgasset, capite plexus est. Deinde eum imperio potitus esset Maximianus, edixissetque Christianos interfici, mandavit per literas & Melitinæ præfecto, ut Christi cultores occideret. Quare Eudoxium Comitem, ejusque socios milites comprehensos, quod idola adorare nollent, primum quidem multis supplicüs vexavit, demum capite obtruncavit.

* *i.e.* Galatiam

3 *Verso Asculii col.* 250 *inter Anecdota Ughelliana tomo* 10 *Italiæ Sacræ Venetiis recusæ, quoad sensum eadem fere est, qualem & Galesinius auctor dederat in suo Martyrologio: nostrum quoque Ms. exemplar Græcum Menologii Basiliani statuit* Eudoxium *comitem sub Trajano, martyrem sub Maximiano. Conciliari hæc forsan utcumque possent, si pro Trajanum significetur Decius, utpote* Trajanus *prænomine; at si* Eudoxius, *imperante Trajano proximo Nervæ successore, initio seculi a comite fuit, quis credat illum vitam produxisse ad tempora Maximiani? Vidit haud dubie Molanus ista non cohærere; ideoque in additionibus ad Usuardum* V *Septembris scripserit:* Eodem die SS. MM. Eudoxii, qui & Marianus, Romuli, Zenonis, & Macarii, qui sub Traiano martyrio coronantur. *Sed Metaphrastes, quem allegat, diserte tradit* Romulum *jussu Trajani necatum,* Eudoxium *vero aliosque diu post martyrio affectos esse sub Diocletiano. Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum ad* VI *Septembris videtur Martyres velle geminare; præmissa enim hac annuntiatione,* Melitenæ in Armenia SS. Martyrum Eudoxii, Romuli, & Sociorum sub Trajano, *quam notat* ex Galesinio *desumptam esse, subdit:*

cohærere nequeunt; hinc variæ de illis sententiæ.

F

quæ de S. Eudoxio habet Menologium Basilianum,

Auct. J. V. De Eudoxio & Soc. Melitenæ paſſis agitur io Martyrol. Rom. die præced.; ſed ſub Diocletiano: hi vero ſub Trajano paſſi traduntur. De Romulo dontaxat agit Martyrol. Rom. præcedenti die. *Nicolao Antonio infra citando videntur omnes ejuſdem agenti triumphatores eſſe; at non ediſſerit ſub quo imperatore.*

Cultus ex Typico, & verſiculi ex Menæis.

4 *Feſtum* S. Eodoxii *& Sociorum in Typico ſeu Rituali S. Sabæ colendum præſcribitur* VI *Septembris his verbis*: Καὶ τῇ ἁγίᾳ μάρτυρος Εὐδοξίᾳ, ᾗ τῶν σὺν αὐτῷ ἀθλησάντων ἁγίων Μαρτύρων, *id eſt*, Et S. M. Eudoxii, ac SS. Martyrum eum ipſo paſſorum. *Menæa magna impreſſa ad eumdem diem Græce ſic habent*: Certameo SS. MM. Eudoxii, Zenonis, Romuli & Macarii, *& ſequentibus eos ornant verſiculis*:

Τριὰς θεσπὶς Εὐδόξιος, Ῥωμύλος, Ζήνων
Καὶ Μακάριος, μακαριστοὶ ὦ πόλυς.

Quos Latine ſic interpretor:

Capite miouti Eudoxius, Romulos, Zenon
Ac Macarius finem beatum obtinent.

Μακάριος & μακαριστὸς *ſonant* beatus; *in quo luſit poeta, ſignificatum nomiuis proprii animis*
B *Martyris per appellativum omnibus attribuens. Subditur elogium ſatis prolixum, cujus hoc initium eſt*: Οὗτος ὁ ἅγιος Ῥωμύλος ἐπὶ Τραϊανοῦ τὴν κεφαλὴν ἀφηρέθη. Hic S. Romulus ſub Trajano capite truncatus eſt. *Dein agitur de* Eudoxio *aliiſque tempore Diocletiani coronatis. Pauca illa ideirco huc tranſtuli, ne quis ſolos verſiculos ac titulum legens exiſtimaret, in Menæis conjungi hoſce Martyres tamquam in eadem perſecutione paſſos: quod ſane prouum eſſet opinari ex titulo*, Romulum *aliis intermiſceute.*

quæ ſierſum agunt de Militibus 1104.

5 *Poſt memoratum elogium ſequitur alia annuntiatio*: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐκατὸν τέσσαρες καὶ χίλιοι στρατιῶται ... ξίφει πλωθῆναι. *Id eſt*, eodem die centum quatuor ac mille milites... gladio cæſi conſummant martyrium. *His deinde bini accinuntur verſiculi*:

Δεκὰς δεκαπλῆ καὶ χιλιὰς μαρτύρων
Καὶ τετρὰς ἁπλῆ συνπλάτωσι ξίφει.

Quos Latine ſic vertas:

Decas decupla & chilias Martyrum
Quaterioloque ſimul coſe vitam finiuut.

Iſtis verſiculis adduut Menæa diſtichon aliud, exprimens ſimile martyrium S. Calodoter, quam
C *& in annuntiatione mox data conjunguntur laudatis militibus, ſed perperam: nam ſanctus illa martyr ad hanc claſſem non pertinet. Dabitur cum ſociis ſuis die* VI *Septembris. Martyres autem* 1104, *de quibus hic ſeparate agitur, haud dubie ſunt illi milites, quos elogium citatum narrat projeciſſe balteos coram præſide cuemplo* S. Eudoxii: *utrobique enim, etiam in Actis & Mſ. Menologio Slavo-Ruſſico, ac Synaxario Ratbenio infra memorando idem eſt numerus* 1104, *nec ullam apparet diſtinctionis fundamentum.*

6 *Deſiderantur Sancti noſtri in duobus Armenorum Menologiis ad Aſſemanno editis tomo* 3 *apud Armenos & Moſcos; Bibliothecæ Orientalis Clementino-Vaticanæ pag.* 643 & 649: *at in Mſ. Catalogo Sanctorum Armenis celebratorum, quem Papebrochio miſit D. Ludovicus Picquet Doctor Sorbonicus, hæc num.*

i. e. mar-tytium

50 *leguntur*: Teſtimooium* S. Enductii (Εὐδοξίου) qui Marinus vocatus eſt. Item Romeli & Macari, qui martyres tempore Trajani, Septembria ſexto. *Clemens Galanus, qui multos annos in Armenia miſſionarius fuit, parte* 5 *Conciliationis eccleſiæ Armenæ cum Romana in Annotatione ad caput* 2 *pag.* 16, *inter martyres ibidem paſſos recenſet* Eudoxium, Zenonem, D Macarium *Socioſque ſub Diocletiano; at* Romuli *nuſquam meminit. Porro eximius Picquetius monet, prædictum Catalogum Latine verſum eſſe* ex ingenti regiæ bibliothecæ codice Armeno N° 314, uncialibus litteris ſcripto ante annos ab hoc MDCLXXXVII circiter ſexcentos; *ſed interpretem, Oſcanam archiepiſcopum Armenum, haud ſatis peritum linguæ incondite dictaſſe amanuenſi, imo & nonnullos omiſſe. Addit in litteris poſterioribus ejuſdem anni* 1687, *ſe dumtaxat uſque ad numerum* 35 *inclusive Latinam verſionem cum textu Armeno contuliſſe: quod utinam Vir eruditus & humaniſſimus reliquis* 251 *numeris feciſſet, ſimulque omiſſa ab Oſcano ſuppleviſſet. Memiuit quoque ad eamdem diem* S. M. Eudoxii *Synaxarium Ratbenicum Mſ., quod anno* 1688 *Moſcuæ ſubmiſſe noſter illic miſſionarius P. Georgius David, addens in fine Synaxarium iſtud eſſe commune toti eccleſiæ Ratbenicæ. Aliud peculiare diœceſis Kijoviensis, eodem interprete, ita habet*: Et S. M. Eudoxii, & eum eo MCIV. E

monumenta alia, S. Eudoxii templum Conſtantinopoli.

7 *Mſs. Menæa Græca bibliothecæ Ambroſianæ & PP. Dominicanorum conventus S. Marci Florentiæ, ac ſupplementum ad Menæa excuſa collectum ex Mſ. Synaxario membranaceo antiquo P. Sirmondi*, S. Romulum *ante alios annuntiant; prima quidem hoc modo*: Romyli, Eudoxii, Zenonis, Macarii M.; *alcten titulum addunt*, Romulus præpoſitus, Eudoxius, Zenon, Macarius: *tertium vero Græce ita habet*: Paſſio SS. MM. Romuli, Eudoxii, Zenonis & Macarii. *Elogium ſubjunctum quædam ab Actis diverſa continet, proinde in pauca id contrabo.* Ex hiſce Sanctis Romulus præpoſitus ſub Trajano imperatore decollatus eſt. Poſt Trajanum autem & reliquos imperatores non pancis annis elapſis, cum Diocletianus imperium adeptus eſſet, Endoxius comes capite plexus eſt cum Zenone & Macario, ἅμα σὺν τοῖς ὑπ' αὐτῷ στρατιώταις, ᾗ ἀριθμὸν ἦσι χιλίοις ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρσιν, *id eſt*, una cum militibus, qui eis parebant, numero mille centum triginta quatuor. Η' δὲ αὐτῶν σωμάτων πλῶται ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἁγ. Προκοπίου ἔνδον τῶν ἁγ. μ. Μηνᾶ. Celebratur autem ipſorum memoria io oratorio S. Procopii, quod eſt in templo S. M. Menæ. *De ſacra æde a* F *Conſtantino Magno dicata ſancto Menæ martyri poteſt videri Cangius libro* 4 *Conſtantinopolit Chriſtianæ ſect. 6 num.* 62. *Ibidem num.* 38 *templum* S. Eudoxio *conſeeratum fuiſſe ſeculo* IV *vel* V, *narrat his verbis*: S. Eudoxii ædes exſtructa fuit ab Eudoxio patricio & præfecto, Conſtantino M. imperante, ſi qua fides Codino pag. XXXIX. Certe Eudoxium præfectum prætorio ſub Theodoſio juniore vixiſſe indicant leges aliquot in Cod. Th.

§ II.

A

§ II.

An ſanatio Juſtiniani imperatoris Martyribus hiſce adſcribenda ſit : numerus S. Eudoxii ſociorum; figmenta de S. Romulo , ejus cultus in Hiſpania: quando & ubi Martyres paſſi : Acta Græca, & Baronii conjectura de XI mille militibus.

Dubium eſt quorumnam Mm. beneficium Juſtiniani ſanitatem recuperaverit.

B *Baronius in Notationibus ad Martyrologium Romanum hæc diſcribit ſequentia*: Ex horum militum numero, qui Melitinæ in Armenia coronati ſunt, quatuor ſacra corpora delata Conſtantinopolim, reperta ſunt temporibus Juſtiniani imp., quorum beneficio idem imperator letali morbo curatus eſt. Rem geſtam perpetuis dignam monumentis conſcripſit Procopius lib. 1 de Ædificiis Juſtiniani imperatoris. *Inventionem harum reliquiarum in templo S. Irenes M., & beneficium ſanationis per eas Juſtiniano præſitum ex eodem Procopio Cæſariensi refert ad annum Chriſti* 560 *num.* 2: *Verum Procopius , anno* 1663 *cum interpretatione noſtri Claudii Maltreti Pariſiis editus, libro* 2 *cap.* 7 *non habet quatuor , ſed ὡς πλησίον τετρακοσίους , id eſt* , non minus quam quadraginta; *& licet ſub. dat hos fuiſſe Romanos milites legionis duodecimæ , quam olim ſtationeriam habuit urbs Armeniæ Melitenæ ; non tamen dicit in ea urbe martyriam iſſe paſſos. Hinc dubium eſt, an corpora illa fuerint aliquorum ex hodiernis Militibus , & conſequenter an ipſis adſcribi debeat patratum miraculum. Tillemontius tomo* 2 *Monumentorum Eccleſiaſticorum ſecundæ editionis pag.* 574 *ſuſpicatur fuiſſe reliquias celebrium* XL. *Martyrium Sebaſtenorum, quæ propo Conſtantinopolim ſub Theodoſio II inventæ ſunt , de quibus ad diem* X *Martii*.

C *S. Eudoxius ſolvi probabilius haud plures facta quam* 3104: *S. Romulus a Pſeudo-Dextro*

9 *Tillemontius citatus numerum* S. Eudoxii *ſociorum auget trecentis : ſcribit enim* 3404 , *pro* 1104 , *idque bis reperit , allegans Menæa magna Græcorum editionis Venetæ anni* 1528. *Editio illa mihi ad manum non eſt ; ſed quoniam in Menæis , quæ anno* 1595 *Venetiis prodierant, in Menologio Cardinalis Sirleti , Actis a Metaphraſte conſcriptis & alibi computantur duntaxat* 1104; *exiſtimo Tillemontium perperam Græca vertiſſe. Unde autem in ſupplemento ad Menæa excuſa , cujus verba dedi num.* 7 , *ad prædictos* 1104 *acceſſerint* 1300 *triginta , compertum non habeo : neque ob ſolam Synaxarii Strmondiani auctoritatem numerum in Martyrologio Romano deſcriptum augere volui . Ad* S. Romulum *quod attinet , eum Pſeudo-Dexter in Chronico ad annum Chriſti* 100 *num.* 2 *Hiſpaniam facit ac Trajano homopolum , ita ſcribens*: S. Romulus Trajani cæſaris præfectus, patria Italicenſis , Hiſpanus in Hiſpaniam ab eodem relegatus in Celtiberia patitur . *Nempe innumeri Martyres ad Orientem paſſi , quorum dumtaxat meminit ex antiquis Græcorum Menologium , Pſeudo-Arehimedis hujus (Dextri) opera in hos tractus tertarumque finem, Gades transferunt , inquit vir ſpectatæ eruditionis D. Nicolaus Antoniae in litteris ad Bollandum datis anno* 1678. *Quid vero ſpeciatim de* S. Romulo *ſcripſerit , accipe ex Mſto. ipſius poſthumis , quæ Caperus noſter anno* 1721 *Madriti magna ex parte deſcripſit.*

AUCT. J. V.

10 Romulum oportet quidem apud Græcos martyrio ſublatum : quomodo enim homo Hiſpanus, & in Hiſpania pro vera fide occiſus, omnem ſui memoriam ad Græcos traſportaverit, collam domi & apud ſuos reliquerit? De hoc docere nos debuerunt gravi propugnatores meudaciſſimi Chronici. Et referunt hoc ſermone Græci occiſionem Martyris, nullum ut relinquat locum relegationi. Romulus dicitur , poſtquam ſuaſiſſet Trajano militum Chriſtianorum cædem in ſe converſus erediditſe in Chriſtum, imperatoremque impietatis accuſaſſe. *Tum ſubdit verba quædam ex Menologio Baſilii & ex Metraphraſte , dein ſic proſequens*: Nullum hic fateri opus eſt Hiſpanienſi relegationis, Celtiberique martyrii veſtigium; ſiquidem Trajanum in Hiſpaniam veniſſe numquam , ex Dione & aliis compertiſſimum eſt. *Hactenus de adductoChronici loco: quod ſequitur ferit potiſſimum Jounnem Tamayum Salazar martyrologum Hiſpanum , qui in Notis ad* V *Septembris alia fulſa ex Bivario ſupperadidit.*

in Hiſpaniam pertractus :

E *S. Oneſimi ſocius fuiſſe ſtatuitur ab aliis ,*

11 Noo aotem contenti Romulo eive & martyre Dextri vindices Bivarius & Tamaina progreſſi ſoot ultetius, & quod in Actis Oneſimi a Simeone ſcriptum fuerit Metaphraſte (Februari XV 5 apud Surium tom. 1 ,) oblatom eum Tertullo præſidi una eum ſociis Romulo & Papia; ſtatim, quaſi revelatum ſibi divinitus fuiſſet, Bivarius noo dubitanter adfirmare auſus eſt, eumdem hunc eſſe cum noſtro Romulo; cui temerario auſui obſtringere ſe oil veritus Jouoes Tamajos , in Acta ipſa Romuli , quæ ad obtinendam * veri & comperti non alias formari fas & æquum fuit, vaniſſimam admiſit Bivarii conjecturam; Romulumque Trajani hunc præfectum Oneſimi ſocium illum conſtituit. Sed quæ nam, ais, injeeerunt hanc mentem Bivario ? An ſolam nominis rationem ſeeotus fuit? Nam huic tor adverſantur argumeota , quot Romulo ævo illo patres eſſe potuerunt , nedum pares vixerunt . Habemus Actorum verba pro mille teſtibus :" Tunc „adductum (Oneſimum) ad tribunal Tertulli „eum Romulo adjutore & Papia ſpirituali eom„militone, ioterrogavit Tertullus, diceus: Quia „es?"

J. obtinendam

F *quos eruditi conjungunt Nicolaus Antonium*

12 Plane vel hic Ooeſimus ille Philemonis Colloſſeuſis ſervus, de quo agit Paulus Apoſtolor Epiſtola ad Philem, atque idem Epheſinus poſtea epiſcopus , ut apparet ex epiſtola S. Ignatii ad Epheſios; vel martyr alius SS. Alphii, Philadelphii & Cyrioi præcepror , Puteolis aut io Sicilia noa eum iis paſſus , quod magis placet Ferrario io Catal. Sanctorum XV 5 Februarii & XXXI Julii, & Henſchenio tom. 2 Februarii pag. 858 num. 15, eouſudiſſeque Metaphraſtem otri. nſqoe res geſtas . Si primum dixeris, lateri opotet conſequenter, Romulum, quem appellant "adjutorem epiſcopi" Acta Oneſimi , alium prof. ſus ab eo fuiſſe, qui propter opprobratam Trajano impietatem , eujus aulæ magiſter erat , cauſam coram eo dixit. Quicuim ſimul eſſe poterat prætorii Auguſti præfectus & Epheſioi epiſcopi eo adjotor? Neqoe item ſie jejune Acta de Romulo tantæ in ſeculo dignitatis viro agerent , ut quærendi locum relinquerent, qois ille eſſet . Si vere Puteolanũ martyrem hunc dixeris, eihil eodem pertinere qui ſub ultimis ethnicis imperatoribus hoc eſt, vel Decio vel Licinio triumphavit,

AUCT. J. V. Romulum Trajani martyrem fateri compellamur. Porro quid mirum in has anguſtias deveniri, quando undique eorum etiam leviſſimis argumentis tam ſacræ res tractantur? Quæ falſa ſunt, certe nequeunt comprobari aliis niſi inepte; & movere aliquid oportet, ut nihil fiat. *Hæc contra fabulatores illos eruditus Hiſpanus.*

S. *Romuli cultus in diœceſi Hiſpalenſi.*

13 *Ceterum iſta perſuaſio de patria* S. Romuli *occaſionem dedit ſolemni ejus cultui hoc die in diœceſi Hiſpalenſi, prout narrat Tamayus pag.* 61 *his verbis*; Denique cum archipræſul D. D. Petrus dn Caſtro & Quinones, Hiſpalenſis ſedis metropolita, referentibus Decano & capitulo ſuæ illuſtriſſimæ eccleſiæ & aliis doctiſſimis viris, agnoviſſet hunc S. Martyrem ex Italica, ſuæ diœceſis orbe oriundum fuiſſe; anno MDCXXIV illi cultum eum Officio dupliei in diœceſi, & ſecundæ elaſſis in loco, ubi olim Italica fuit, detulit & hoc in poſterum obſervari præcepit, virtute privilegiorum a ſummis Pontificibus eoneeſſorum præſulibus Hiſpaniæ. *Sed novum hic rurſus errorem admiſcuit*; *nam Rodericus Caro, quem citat, in Antiquitatibus Hiſpalenſibus fol.* 306

B *quadriennio citius id factum tradit, nimirum anno* 1620: *certe ſatis debuit ante* XX *Decembris* 1623, *quo prædictum archiepiſcopum Petrum de Caſtro a vivis exceſſiſſe Tamayus ipſe ad* XI *Martii pag.* 205, *aliqua auctores Hiſpani aſſerunt.*

Quando & ubi Martyres occiſi fuerint.

14 *De tempore, quo paſſi fuere, obſervat Pagius in Critica Baronii ad annum* 106 *num.* 3, *contingere non potuiſſe martyrium* S. Romuli & *militum Chriſtianorum, a Trajano, dum in Oriente eſſet, morti addictorum, ante annum* 112, *quo is imperator in Orientem tranſmiſit. Caſtellanus in Martyrologio univerſali pag.* 979 *certamen* S. Romuli *conſignat ipſo anno* 112; *utrum recte, non auſim aſſerere: Tillemontius enim tom.* 2 *Imperatorum Nota* 17 & 22 *in Trajanum, probabiliter ſtatuit duplicem profectionem Trajani in Orientem; primam anno* 106 *alteram non niſi anno* 114. *Ad* SS. Eudoxium & *Socios quod ſpectat, martyrium hi conſummarunt ſub Dioclesiano ex antedictis; anno, ut Surius notat,* 290: *Baronius autem in Annalibus primum de ipſis meminit ad annum* 311 *num.* 21. *Horum palæſtra fuit Melitina ſeu Melitene in Armenia Minori*

C *ad Euphratem fluvium*: S. Romulus *vero paſſus videtur* in Græcia, *ſicuti eum Galeſinius annunciat cum aliis quidem Martyribus, ſed quos poſtea ſcribit alibi coronatos eſſe, videlicet in Armenia & tempore Maximiani. Vide ſupra num.* 2 *Menologium.*

Scriptor Actorum Metaphraſtes; aliqua de illis

15 *Acta Græca, quorum apographum, ne ſcio unde acceptum, habemus hoc titulo*: Μαρτύρια τῶν ἁγίων Εὐδόξου καὶ Χρηστοῦ μαρτύρων Εὐδοξίου, Ρωμύλου, Ζήνωνος καὶ Μακαρίου, *id eſt*, Martyrium ſanctorum & glorioſorum Chriſti martyrum Endoxii, Romuli, Zenonis & Macarii, *ex antiquis monumentis conſcripſit Metaphraſtes, eique illa indubitanter attribuit Leo Allatius in Diatriba de Symeonum ſcriptis, pag.* 129 *initiam recitatas. Latine verſa edidit Aloyſius Lipomanus epiſcopus Veronenſis tomo* 6 *Vitarum Sanctorum, quam interpretationem ſæpius recudam, ſed more noſtro diviſam in capita & numeros, ut Græcæ narrationi ſimiliter dividendæ reſpondeat. Baronius ad hunc diem ea vocat* Acta S. Romuli, *quia nempe de ipſo agit prior illorum pars; at rectius ab aliis appellantur reliquorum etiam Martyrum nomine, quorum agonem*, S. Eudoxii *præſertim magis fuſe deſcribunt poſt narratum* Romuli *martyrium. Miror tamen, quod Græci Sanctorum tam diverſis temporibus, ut ipſi tradunt, paſſorum res geſtas in unam eamdemque narrationem conjecerint. Ex collatione Actorum cum elogio, quod exſtat in Menæis magnis impreſſis, patet illa ea hoc concinnata eſſe, at multum aliunde amplificata: ex quibus autem monumentis, ignoro.*

D

E

& Baronii conjectura obſervationes.

16 *Certe quidem illa amplificatio facta non eſt ex narratione ſua elogio Menologii Baſiliani: in hoc namque dicitur* S. Romulus *auctor primum fuiſſe Trajano,* ἀποστεῖλαι εἰς τὴν Γαλλίαν &c. ut mitteret, *vel, uti Galeſinius & Arnudius veterum, itet in Galliam, Aſiaticam nempe, id eſt, Galatiam, militeſque Chriſtianos diis immolare compelleret; deinde pœnitentia ductus eredidiſſe in Chriſtum. Metaphraſtes vero, mirabilia omittere haud ſolitus, impium illud* Romuli *conſilium, ſecutam pœnitentiam & converſionem ne verbo quidem attingit: Imo contra inſinuat, eam jam ante Chriſtianam fuiſſe. Mitto alias diſcrepantias, futile ab erudito lectore obſervandas. Quod ſpectat ad undecim mille relegatos milites*, conjectura ducimur, *inquit Baronius ad annum* 108, ut exiſtimemus hos illos ipſos eſſe decem mille præſtantiſſimos martyres, qui in ſilvis montis Ararat in Armenia ſunt crucifixi. *Hoc ſi verum ſit, manifeſtæ falſitatis convincuntur iſtorum Crucifixorum Acta*; Baronius quippe loco citato præmittit, *undecim mille milites invenios fuiſſe Chriſtianos a Trajano exercitum luſtrante: martyres autem Crucifixi idololatræ adhuc erant tempore Adriani, quando angelus*

F *in campo apparens fidem Chriſti eis prædicavit, uti narratur tom.* 5 *Junii ad diem* XXII *in ipſorum Actis, quæ ibidem a pag.* 175 *Commentario critico excuſſit Papebrochius ac fabuloſa eſſe manifeſtavit. Veriſimile etiam non eſt, undecim millia hominum ſimul neci data fuiſſe a Trajano: certe id Metaphraſtes non ſilentio præterviſſet, ſi in antiquis monumentis reperiſſet.*

A f D

ACTA

AUCTORE METAPHRASTE.

E Ex Ms. Græco, cum Latina interpretatione, quæ exſtat apud Lipomanum tom. VI pag. CCXXXI verſa.

CAPUT I.

Milites Chriſtianos in exſilium pellit Trajanus: id improbans S. Romulus & aperte Chriſtum confitens glorioſum ſubit martyrium.

B Τραϊανοῦ τοῦ δυσεβοῦς βασιλέως πολλὴν μὲν πρόνοιαν ϵ̓ποιοῦντο ϵ̓ιδώλων πλάνης εἰσφέροντες, μέγα δὲ καὶ ἁπανταχοῦ τῶν δυσεβῶν πνίοντες· ἅμα τε θυσίαις τοῖς δαίμοσι, καὶ πρόγε πάντων τὸ στρατιωτικὸν ἠναγκάζοντο. Βασιλικὰ γὰρ ἐπέμποντο πανταχοῦ γράμματα ἀναδέζασθαι τὸν ἀσέβειαν, καὶ Χριστιανοὺς ἀθύειν κελεύοντα, καὶ ποικίλαις ὑποβάλλεσθαι τιμωρίαις. Ἅπερ ἐποδὴ καὶ εἰς τὸ πρὸς Ἕω ἀφικετο στράτευμα, ἐκεῖνοι μὲν τὰ πρὰς τὸν πόλεμον κατ' ἐκεῖνο τὸν ὥρας συνεπλέζόμενοι, καὶ μελέτας συνεχέσι καὶ θαρσαις τὰ πολεμικὰ ἐξασκούμενοι, ἄλλως δὲ καὶ τὰ Χριστιανῶν ἀσπαζόμενοι, οὐδὲ ἀλιγα τῆ βασιλικῶν ἐκείνων συλλαβῶν ἐπεστρέφοντο. Ἀμέλει καὶ μαχης αὐτοῖς καρπρᾶς συρραγείσης, κρατῆσε τῆ ϵ̓αυτῶν καὶ μάλα λαμπρῶς.

a Τῦτο καὶ εἰς βασιλέα Τραϊανὸν ἀνήχθα· ὁ δὲ διὰ τὸν τῆ ἀκείνου ἀποτυμάτων παρόρασιν, οὐδὲ τὸ κοινῆ πάντων ἀγαθῦ τ̀ νίαις λάγον ποιεῖσθαι ἀλλὰ τὰς τῆς βασιλικὰς διατάξεις ὑπερεδάπας (τὸ πλῆθος δὲ χίλιοι ἐπὶ πῖς μυρίοις ἦσαν) πρὸς τὸν τῆ Ἀρμενίας Μελιτινὸν, καὶ τὰ πέριξ ἐκείνας ὑπερορίζει. Ἦγε μὲν ὑπέλαιπος στρατία περιδεὴς ἦν καὶ κατάφοβος διὰ τὴν ἐκείνων ὑπερορίαν· μὴ καὶ λυπαθεῖσης πρὰς τοπεισμὸν ἀποβλέψωσιν, εἶτα καὶ αὐτὰς καλώσωσιν*, ὡς μηδὲ τῶ Χριστιανισμῶ μετὰ τ̀ δι' ἐκείνον ὑπερορίας αὐτῶν κοινωνίας ἀπῆς. Ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖνοι ἃ ἔπραξαί τι τοῖον ἢ ἐνενόησαν· ἀλλ' οἷα τῶ πράγως ἀληθῶς μαθηταὶ, μιμηταὶ καὶ τ̀ νῦ διδασκάλῦ πρόσωπος, ϵ̓ τ̀ συμπαθείας ἦσαν ἐμέρως πεφορτωμένοι τὴν ὑπερορίαν, ϵ̓ῦκις τ̀ ὕβρεως εὐσυχέραινον.

3 Ῥωμύλος δὲ ὁ τ̀ βασιλικῆς αὐλῆς ταμίαν πρωτοστάτης, πρὸς τ̀ βασιλέα Τραϊανὸν, ὑπ' αὐτῶ πάντως, ὑπ' ᾧ πόλει συμφέρον ἔλεγε τὰ γενόμενα. Ὁ δὲ, δέον χάριτας ὁμολογῶν τῶ Ῥωμύλῳ ἅπ πρὰς αὐτὸν δυοικῶς ἔχοντι, δίκαιος ὢν ϵ̓κάθειρος, ἐλοιδορεῖτο μᾶλλον αὐτῶ καὶ ὠργίζετο, καὶ ὡς ἔγκλημα προέτεινε τὴν δ' σέβειαν. Ῥωμύλος δὲ τ̀ ἐκείνου λεγων μᾶλλον τ̀ βραχὺ φροντίζων, ἐσεμνύνετο μᾶλλον τ̀ διὰ Χριστὸν ὕβρεσι· καὶ τῶ περὶ αὐτὸν ζήλῳ διαπυρώμενος τὴν ψυχὴν ἐκαυθείς, ἐξυβρίζει μεθ' ὡς πᾶς ἐκείνε θεοῖς ἀσεβῆ· ὁμολογεῖ δὲ φανερῶς τὸν Χριστὸν καὶ παῤῥησιάζεται τ̀ δυσέβειαν. Ἀγειάσας πίνυ ἐπιπλέον Τραϊανὸς, κελεύει παθᾶναι πῶν καὶ ῥάβδοις αἰκίζεσθαι.

4 Ὁ μὲν Ῥωμύλος δ' ψύχως δεχόμενος τὰς πληγὰς, νυῦ δέ μοι τὰ μέγιστα

B *Chriſtiani milites poſt victoriam a*

TRajano a impio imperatore in execrandum errorem ſimulachrorum magnum quidem ſtudium conferente, valde autem & atrociter ſpirante adverſus pios; & alii ſacrificare dæmonibus, & anim omnes cogebantur milites. Literæ enim imperatoriæ mittebantur in omnes partes, urgentes ad impietatem & Chriſtianos cogentes vel ſacrificare, vel variis ſubjici ſupplicitis. Quæ quidem poſtquam venerunt ad exercitum, qui erat in Oriente, illi quidem eo tempore ea comparentes, quæ ad bellum pertinebant, continuiſque & gravibus ſe exercentes militiæ meditationibus, alioqui autem religionem amplectentes, nihil curabant literas illas imperatorias. Qui cum magna pugna eis eſſet exorta, præclaram adverſus inimicos obtinent victoriam b.

b *relegantur a Trajano:*

a Hoc fuit relatum ad imperatorem Trajanum. Ille aetem propterea quod ſua edicta deſpexerant, ne communis quidem omnium boni, nempe victoriæ, nllam ducit rationem: ſed eos, qui imperatorias contempſerant conſtitutiones (erant autem numero undecim millia c) relegat in Armeniæ Melitenam d & loca, quæ circa eam ſita ſunt. Reliquus vero exercitus erat in metu propter eorum relegationem, ne dolore affecti molirentur res novas, & eis aliquid mali afferrent, ut qui nec Chriſtianiſmi, neque propter Chriſtum ſuſceptæ relegationis fuiſſent eis ſocii. Verum illi nihil tale fecerunt aut cogitarunt: ſed ut qui erant diſcipuli ejus, qui vere eſt mitis, fuerunt etiam imitatores manſuetudinis & lenitatis Magiſtri; & placide ferebant exilium, & minime ægre ferebant contumeliam.

a d F

improbans id Sanctus Chriſtumque confitens, virgis cæditur a

3 Romulus autem aulæ imperatoriæ tunc præpoſitus e apud Trajanum imperatorem, neque ei, neque civitati omnino dicebat expedire ea, quæ facta fuerant. Ille autem, cum oporteret Romulo agere gratias, ut qui benevole eſſet in eum affectus, ſtulte & ingrate ſe gerens, eum potius maledictis inſectabatur & ei irascebatur, & tamquam crimen objiciebat pietatem. Romulus vero verba illius ne tantillum quidem curans, gloriabatur potius contumeliis propter Chriſtum ſuſceptis: & ardentiſſimo ejus zelo in animo accenſus, libere quidem & effuſe illius deos probris inſectatur; Chriſtum autem aperte confitetur, & pietatem audacter profitetur. Magis itaque iritatus Trajanus jubet eum extĕdi & virgis cædi.

4 Romulus autem magno & forti animo plagas accipiens; Nunc ſcias, me maximo affici beneficio,

* legi δύσεβῆ

* l. καλέσωσιν

A. METAPHRASTE. *ac dein gladio necatur.*

cio, exclamabat ad Trajanum. Corpus enim, quod hoc rubro mihi ſanguine circumfluit, nobiliut furdes, quas contraxi ex nidore ſimulachiorum; & induitur anima munda tunica incorruptionis. Noe tulit hæc Trajanus, ſed majuri ira pereitus, ei celerem comparat libertionem, & breve effleit martyrium; & decerit, ut caput Romuli amputetur. Atque ille quidem libenter enſem aſpexit propter Chriſtum, & jucundiſſime ſubiit ſtadium martyrii.

πρὸς Τραϊανὸν ἐβόα· τὸ γὰρ σῶμα ἐμοὶ τῷ ῥυθρῷ πύῳ περιῤῥέμενον ἄμαυτοὶ τὰς τῶν εἰδώλων κτίσας δυσωδίας μεμυσμένοι ἀπολύεται, ἡ δὲ ψυχὴ ἀφθαρσίας χιτῶνα καθαρὸν περιβάλλεται. Οὐκ ἤνεγκε τοῦτο Τραϊανός· ἀλλ' εἰς πλοῦτον τὸν θυμὸν προαχθεὶς, ταχέως αὐτῷ ἀπαλλαγὴν ἐπέτρεψε τῆς κεφαλῆς Ῥωμύλου ἀφαιρεθῆναι. Ὁ μὲν δὴ ἄθλησεν τὸ διὰ Χριστὸν εἰς ξίφος, καὶ ἥδιστα τὸ τῆς μαρτυρίας ἐπάλθησε σάδιον.

ANNOTATA.

a *Trajanus imperium ſuſcepit anno Chriſti* 98, *mortuus eſt* 117.

b *Neſcio de qua victoria hic agat Metaphraſtes.*

c *Quid Baronius de iis conjiciat, vide num.* 66 *Commentarii.*

d *Hanc* Melintenem *ſeu* Militinam *Trajanus ex caſtro urbem fecit gratiſque metropolim, teſte Procopio Cæſarienſi lib.* 3 *de Ædificiis Juſtiniani cap.* 4. *Tillemontius tom.* 2 *Imperatorum pag.* 192 *id refert ad annum Chriſti* 107, *Trajani* 10. *Civitatem illam cum regione cognomine Ptolemæus aliique geographi adſcribunt Armeniæ Minori; Strabo autem, Plinius & Stephanus tribuunt Cappadociæ, quibuſcum ſentit Chriſtophorus Cellarius Geographiæ antiquæ lib.* 3 *Cap.* 8, *eamque in tabula Aſiæ Minoris collocat ad confluentem Meles & Euphratis in Cappadocia; utpote ex cujus nobilioribus olim fuit præfecturis: verum in tabula Orientis, quam poſtea exhibet, tractum illum comprehendit Armeniæ Minoris. Idem ſit in aliorum tabulis anno* 1741 *editis. Urbs porro de qua agimus, etiam dicta reperitur* Melitu, *nunc Turcis vulgo* Malatyah. *Diſtinctionis cauſa recte addidit Metaphraſtes,* ἡ Ἀρμενίας, Armeniæ: *nam & tractus Suſianæ ad Tigrim fluvium a Ptolemæo* Melitene *nominatur, teſte laudato Cellario cap.* 19.

e *Tillemontius tom.* 2 *Monumentorum pag.* 180 *negat, titulum* aulæ imperatoriæ præpoſiti *cognitum fuiſſe tempore Trajani. Sed cum Suetonius, Trajano & Adriano ſynchronus, militum præfectos in Othone appellaverit* præpoſitos, *& tempore Statii Papinii poetæ, qui ſub Domitiano floruit, procurator erarii majoris diceretur erario ſacri* præpoſitus, *teſte Salmaſio in Notis ad Vitam Antonini Diadumeni; cur non potuit etiam vocari ſub Trajano* aulæ imperatoriæ præpoſitus, *cui ejuſdem cuſtodiendæ vel miniſterio aulico invigilandi cura erat demandata? imo quis ritè probare queat, hoc titulo appellatum non fuiſſe? Ait enim Tillemontius tom.* 2 *Imperatorum pag.* 193, *penitus intercidiſſe Vitam Trajani a variis auctoribus ſcriptam. Ceterum Caangius in Gloſſario ad vocem Græco barbaram* πραιπόσιτος *profert hunc ipſum locum Vitæ Mſ. S.* Romuli, *quam in Indice auctorum col.* 41 *notat deſumptam ex codice* Colberteo 535, *unde ſortaſſis & apographum noſtrum acceptum eſt.*

CAPUT II

S. Eudoxius miſſos ad ſe capiendum convivio excipit, dein ſponte adit præſidem, coram quo fidem profitetur balteumque abjicit, militibus 1104 *exemplum ejus imitantibus.*

Chriſtianos perſequuntur Diocletianus, a b

CUm moltom autem interceſſiſſet temporis a Diocletianus quidem ſanguine inteſtinu & tyrannide invadit imperium b; conteodit autem eos qui præceſſerant tyrannos crudelitate ſuperare & impietate, & uſtendere illorum ſævitiam fuiſſe humanitatem. Unde etiam ad eos, qui illius parebant imperio, edicta veniebant frequeotia, ut umues vel cum eo communionem impietatis ſuſciperent, vel mors eſſet eis pœna inobedientiæ. Chriſtiaoi itaque propter ſævum & immanem illius irum, alii quidem malebant eum ſeris habitare io ſolitudinibus, quam ſimul cum hominibus: alii autem muntes & ſpelunces & quæcumque celure poterunt ſubeuotes ſtudebant, quo ad ejus fieri poterat, vel ipſum ſolem latere.

S. Eudoxius comprehendi juſſus c *abit* Marinus

6 Eo tempore defertur quidam vir pius, & plane indignus qui lateret. Ei nomen erat Eudoxius, aut Marianus c; erat enim utrumque ei nomen proprium. A dignitate autem primiceriatus expulſus propter amorem Chriſti, deſcenderat ad inferiorem comitum dignitatem; quam quidem etiamſi non ſuiſſet conſecutus, ſatis tamen habuiſſet eum ſolum ſequi, quem deſiderabat. Defertur autem ad

Σχεῖν δὲ μεταξὺ διελθόντος χρόνου, Διοκλητιανὸς μὲν ἁπλῶς ἐμφυλίῳ καὶ τυραννίδι κλονεῖται τὴν βασιλείαν· φιλοτεχνεῖ δὲ τῆς πρὸ αὐτοῦ τυράννου κακίαν ἢ τὸ ὠμότητος καὶ ἀσεβείας μέτρον ὑπερβαλεῖν, καὶ τὴν ἐκείνου ἀγριότητα φανερὰν δεῖξαι φιλανθρωπίαν· ὅθεν δὲ διατάγματα σωτηρίᾳ καταλάβοιτο τὰ ὑπήκοα, ἢ πᾶσιν αὐτῷ κοινωνῆσαι τὴν ἀσεβείας, ἢ θανάτου αὐτοῖς εἶναι τὴς παρακοὴς ἐπιτίμιον. Χριστιανοὶ τοίνυν διὰ τὸ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀνδρὸς ἄμαχόν τε καὶ δεινῶς ἄγριον, οἱ μὲν τῆς μετὰ τῶν θηρίων ἐν ἐρημίαις διατριβὰς τὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον προτιμήσεως συνοικίας· οἱ δὲ ἄρα καὶ σπήλαια, καὶ ὅσα δύνανται κρύπτειν, ὑποδυόμενοι καὶ αὐτὸν, ὡς εἰπεῖν, τὸν ἥλιον διαλαθεῖν ἐσπούδον.

6 Ἐνταῦθα μνηστεύεται τις εὐσεβὴς, καὶ τοῦ μὴ λαθεῖν ὄντως ἄξιος, Εὐδόξιος ἢ Μαριανὸς ὄνομα ἀνήρ· ἀμφοτέρας γὰρ ἐκυριολογεῖτο τοῖς ὀνόμασιν· ἀπὸ πριμικηριάτου δὲ τὴν ἀξίαν, ἢ διὰ τὸν εἰς Χριστὸν πόθον ἀπελαθέντος, εἰς τὴν τῶν κομήτων ὑπεβιβάσθη· ἐπὶ πάντας δὲ μὴ τυχὼν, ἕως ἐρᾷ τοῦ ποθουμένου μόνου παρακαλέσεως. Μανύεται δὲ τῷ τηνικάδε Μελιτηνῆς ἡγεμόνι· ὃς ἐπειδὴ τὰ περὶ

A τῶ ἀνδρὸς ἔκαςα μεμαθήκοι, τὰς ἔχοντας αὐτὸν παραχρῆμα ἐκπέμπει. Τότο δὲ μὴ τὸν Εὐδόξιον λαθεῖν, διπλοΐδα περιθέμενος τὴν στολὴν, ἵνα μὴ ὄψις εἴη φανερὸς γένοιτο, ἐμφανίζεται τοῖς ἀπαλμένοις. Ἐντυχόντες τοίνυν αὐτοῖς * καὶ μηκέτι τότον ἐκεῖνον εἶναι νομίσαντες, ἔπι ἄρα διατρίβει ὁ κόμης Εὐδόξιος, ἀθέως ἠρώτων. Ὁ δὲ· Εἴ μοι παρέλθοιν ἐθέλήσετε εἰς τὴν σάγαν *, ἀμφώτερα πρὸς αὐτὰς ἔφα, καὶ βραχὺ τὸν ἐκ τῆς ὁδῦ κόπον διαναπαύσαι, καὶ τραπέζης καὶ ἀλῶν κοινωνῆσαι, ἐγὼ ὑμῖν τὸν ζητήμενον ὑποδείξω.

7 Παρασκευασάμενος δὲ τὰ πρὸς τὴν ἑςίασιν φιλοτίμως, δέξιῶται τὰς ἄνδρας· τῶν δὲ ἀθέτων ἱκανὸς τῇ τραπέζῃ, εἶπε καὶ τὴν ὑπόχεσιν ἀπαιτήσας καὶ δεομένων φανερὸν αὐτῶν ποιήσεσθαι τὸν ζητήμενον, ἐκεῖνος ἀθὺς τὸν ἔνδοθεν αὐτοῖς ἀναπαλύπτει Εὐδόξιον· ἐγώ εἰμι, ὃν ζητεῖτε, εἶπεν. Τότο μαχαίρας ὀξύτερον καθῆκε τὰς ἐκείνων ψυχάς· Καὶ ὑπολαβόντες, ἢ προδώσομέν σε τὸν ἐμὸν ἑςιάτορα, εἶπεν, ὐδὲ ὅπο τὴν φιλοξενίαν κακῶς ἀμειψόμεθα· ἀλλὰ πᾶν ἡμῖν ὡς ἀπολογίαν ἀρκέσει τὸ πολλάκις περὶ τὴν ζήτησιν καμόντας, ὅμως μὰ δυνηθῆναι ὅλως τὸν Εὐδόξιον ἀνεῦρεῖν. Ἐκεῖνοι μὲν ὖν ταύτας Εὐδοξίῳ τὰς ξενίας πᾶς χάριτας ἀπεδίδοσαν.

B 8 Ὁ δὲ ᾗ λαθεῖν εἰδὼς ὅτι δέον, καὶ μὰ λαθεῖν αὐ, ὅτι πάντα καιρὸς· ἦσα γὰρ ἡ χαρὰ καὶ διδάσκουσα τὸν Ἀθλητὴν * ἀσελγῆσαι τοῖς ἀνδράσιν ἐσιόντα· ἡ γυναῖκα καλέσας Βασιλίσσαν, ἣ ᾗ Μανδάναν, εἰ βούλει· διπλοῖς γὰρ ᾗ αὐτῇ τοῖς ὀνόμασιν ἐκαλεῖτο· ὅσα πέδοι ἦ κατ' οἶκον αὐτῇ ἐπέλλεται, καὶ πάντα τῇ αὐτῆς ἀνθρώπῳ φροντίδι, ἐχάρλω πᾶν ἐ γνησίαν ἐπιμέλειαν δίδωσι· μὴ ἐπιδακρύσαι τὰ αὐτῇ ἐκδαμέντα, μὴ ἀποδύρασθαι, μὴ Θρανῆσαι ἔλως τὴν πλεθρὸν· ἀλλὰ καὶ λαμπροφορίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ φαιδρότητι ἐκείναν τιμῆσαι μᾶλιςα τὴν ἡμέραν. Εὐθὺς ὖν καταφρονεῖ μὲν τῆς οἰκείας συγγενείας Εὐδόξιος· ἐπιλανθάνεται δὲ διὰ Χριςὸν ἐ πρὸς τὰ πένα ςοργῆς, τῶ ἰχυρῶ δὲ πάντα καὶ ἀπαραιτήτῳ τοῖς πατράσι δεσμῶ· ἵνα γὰρ ἐκεῖνον κερδήσῃ, ζημίαν ἡγεῖτο πάντα ἐ σκύβαλα· ἐ ἄπεισι πρὸς τὸν ἡγεμόνα.

9 Καὶ αὐτὸς τὸν ἄνδρα ἰδὼν, χαίροις, ἔφη, κἄμε Εὐδόξιε· ἐ δὲ τοῖς ἴσοις ἀθὺς ἠμείβετο, χαίροις καὶ αὐτὸς, εἰπών, ὦ ἡγεμών. Καὶ ὃς πάλιν, μὴ σκωλάμεθά σε, ἔφη, ἦ περιφάνειαν, ὥςε καὶ τοῖς βασιλικοῖς ὑπαρτῆσαι προσάγμασι, καὶ τοῖς Θεοῖς ἦ προσηύξαο Θυσίαν προσενεγκῶν, μάλιςα τῷ πατρὶ πάντων Θεῶν τῷ μεγάλω Διὶ, Ἀπόλλωνί τε τῷ Φοίβῳ, καὶ τῇ φίλῃ παρθένῳ Ἀρτέμιδι. C Καὶ ὁ μάρτυς· ἐμοὶ μία, ἔφη, Θυσία, ἡ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ, τῷ πάντα τόδε παραγαγόντος καὶ πάντα Θύσω Θυσίαν αἰνίσσω, ὅς ἐν Τριάδι Θεολογούμενος ὑποςάσεων, ζωῆς πηγὴ καὶ οἰκονόμος ἀληθὴς σωτηρίας γνωρίζεται· Οὓς δὲ Θεοὺς ὀνομάζεις, ξύλα πάντως καὶ λίθους ὁρῶ, τῆς λοιπῆς ἀψύχου ὕλης μᾶλλον δὲ βαρὺ διαφέροντας. Πρὸς ταῦτα διαβλέψαι ὐκ ἔχων ἐκεῖνος· πόθεν ὅσον ὑπὸ βαθείᾳ τῆς ἀσεβείας ἐκάλυπτε μέθῃ; ἐγώσε πᾶς ἂν βασιλέως ἐπιλέσαι προσάζοις, καὶ πρὸς τοὺς Θεοὺς τὰ εἰθισμένα δράσαι προτρέψαιμι, ἔφα· ἀλλὰ σὺ καὶ Θεῶν, ὡς ὁρῶ, καὶ βασιλέως ὑπερορᾷς· ὅπο μὲν ἀναίδειαν ὡς ἂν ἐκεῖνος σέβοι Θεὸς συβρίσας, ὅπο δὲ καινοφανῆ τινὰ λατρείαν παρὰ ταύτην νομοθετῶν, καὶ ταύτῃ, ὡς εἰς ἐμὲ ὦπε ἥκει, πᾶς πολλὰς ἀναπείθων.

10 Ταῦτα, πολλῶν περιεςώτων ςρατιωτῶν, ὁ ἡγεμὼν διελέγετο. Καὶ μεταξὺ ἄγχιςα καὶ δεσμὰ πάνυ * ἐμβλέψας· ἔσοι καὶ ὑμῶν, ἔφα, μὴ τοῖς βασιλικοῖς θεσπίσμασιν ἕπεσθε, πᾶς ςρατιωτικὰς διαλυσάμενοι ζώνας γυμνὰς ἑαυτὰς ἦ ἀξίας συμβόλων γνωρίσατε. Τί πάντα λέγω ὁ πο-

7 Cum ergo paraſſet convivium, eos exeipit liberaliter. Illis autem menſa ſatis exhilaratis, & promiſſum deinde exigentibus & rogantibus, ut eum oſtenderet, quem quærebant; ille continuo eum, qui erat intus, aperit Eudoxium, dicens: Ego ſum, quem quæritis. Hoc gladio vehementius illorum pereulit animum; & reſpondentes dixerunt? Non te prodemus, qui nos sceepiſti convivio, neque pro hoſpitalitate tam male referemus gratiam. Sed hoc ad noſtram ſufficiet excuſationem, quod eum in quærendo multum laboraverimus, non potuimus tamen invenire Eudoxium. Illi quidem pro hoſpitio has Eudoxio ſcrulere gratias. *apparatores convivio excipit, cumque manifeſtaſſet,*

E

8 Ille autem, qui & ſciebat latere cum opus eſſet, & rurſus non latere quando hujus rei eſſet tempus (divina enim, quæ aderat gratia & docebat Athletam, juſſit *c* ut eos ſequeretur) enm uxorem vocaſſet Baſiliſtam ent, ſi velis, Mandanem, nam ea quoque dupliei nomine vocebatur; ei mendat quæ ſpectant ad familiſm. Et eum omnia ejus curæ eommiſiſſet, hoc quoque poſttemum & germanum ei dat mandarum, ne ejus defleat deceſſum * neque propter mortem ejus lamentetur: ſed lampadibus *d* & alia lætitia potius illum diem honoret. Statim ergo ſuam qnidem cognationem deſpieit Eudoxius: obliviſcitur autem propter Chriſtum ſui amoris in filios, validi & inevitabllis vineuli parentibus. Ut enim illum lucriſaciet, omnie damnum exiſtimat & ſtereora. Et vadit ad præſidem. *præſidem ul. tro adit: c* ** Græce additur* ne conquerarur *d*

9 Is autem eum ipſum vidiſſet; Salve, inquir, comes Eudoxii. Ille antem ei rieiſſim reddit ſalurem, dicens: Tu qnoque ſalve, præſes. Præſea autem rurſus: Tuam inquit, aecerſivimus elaritatem, nt juſſis parens imperatoris, & diis, nt par eſt, offeras ſacrifieium, & maxime patri omnium deorum magno Jovi, & Phœbo Appollini, & charæ virgini Dianæ. Martyr autem, Mihi nnum eſt, inquit, ſacrifieium, ſacrifieinm veri Dei, qui hoc produxit universum; & el ſacrifieabo ſacrifieium laudis, qni eſt Dens in Trinitate perſonarum, vitæ autem ſuppeditaror & vare * ſalutis diſpenſator. Quos autem deos oominas, ligna eos video & lapides, nihil differentes penitns a quavis alie inaoima materia. Ad hæc ille non valens intueri (quomodo enim, qui dormiebat oppreſſus profunda erapnla impietatis?) Ego te, inquit, ſum hostatns, ut exequeseris juſſa imperatoris, & diis faceres ea, quæ ſolent fieri: ſed tu, ut video, & deos deſpicia & impeiatorem, nr qni, quos ille quidem eolit, deos tam impudenter probris affeceris & contumeliis; novam s antem prærer hanc introducaa religionem, & nt eam ſuſcipiant (ut ad meas aures pervenit) multis perſuadeas. *verum Deum prædicat & idola videt, F * veræ e*

10 Hæc dicebat præſes, multis militibus circumſtentibus: quos ille ioterim torvo & ſeroeiter intuitus, quieumque ex vobis, inquie, juſta regia non ſequimini, vos militaribus tunieis exuentes, cognoſceite nſſe nudos ab inſignibus dignitatis. Cur hoc autem dicebat il-

ac baltenm abjicit; militibus 1104 idem facientibus exemplo Sancti,

le

AUCT. METAPHRASTE.

le improbus? Ut, ſi qui propter militiæ ſocietatem hanc velleut Eudoxio, & eſſent in eadem, in qua ipſe ſententia, erubeſcerent ipſi ſoli deficientes in tanta multitudine; exiſtimabat enim eos omnino eſſe paucos: & ſimul quidem volens pudore afficere Eudoxium, qui ſic videretur ſentire diverſa a toto exercitu; & ſi ſolum eum inveniſſet, de eo ſuceret, quod vellet. Sed qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum, id, quod excogitarat, convertit in ejus caput. Nondum enim totam abſolverat orationem, & egregius ille Eudoxius (tunc enim erat indutus inſigni magiſtratu) zona ſtatim ablatu, eam projicit in faciem *f* præfidis. Hoc autem viſum eſt aliis adhortatio & zelus *g*: & totus, qui circumſtabat numerus, qui erant mille, eentum & quatuor *b*, bono exemplo protinus utentes Eudoxio, ii quoque projecernnt zonas in faciem illius.

qui minas præfidis

11 Dubitans autem præſes de multitudine, rem defert ad Diocletianom. Ille autem auctores quidem rantæ audaeiæ jubet graviſſimis affici ſuppliciis; ſententiam autem de aliis ſerendam relinqui ſenatui. Hanc cum ille accepiſſet poteſtatem ab imperatoris amentia, generoſum Eudoxium ſiſtendum curans pro ſuo tribunali; Stultas, inquit, quæſtiones & mentis & linguæ mittens contradictiones, tua ſponte diis ſacrifica: nam alioqui, ut id invitus facias, omnino coget acerbitas ſuppliciorum. Et ſtatim enumeravit vincula, & plagas, & carcerem, & ignem, & quæcumque vel ſolo auditu ſunt graviſſima. Caligaſtis vosquoque, fat ſcio, hæc audientes, & anxii eſtis de narratione eorum, quæ deinceps ſequuntur; num ſcilicet ea oratio conturbarit Athletam. Sed eſtote bono animo. Majorem enim ei flammam accendit pro pietate, quod putaret ſe ſic longe præclariorem eſſe conſecuturum coronam victoriæ.

generoſo contemnit.

12 Et itaque dicit Martyr: Ludis præſes. Hæc ego exiſtimo puerorum tetriculamenta, aſpicieus nd eas, quæ ſunt illinc remunerationes, & pendens n ſola munifica dextera mei agonothetæ Chriſti. Nam me terret ille ignis, qui ſopiri non poteſt, & ſtridor dentium, & quæcumque alia acerbiſſima ſunt parata iis, qui Deum aſpernantur & ei non obediunt. Hæc autem tua ſunt mihi planc lndus; & iguis, quem mihi minaris, eſt vel ipſa aqua frigidior. Enſis autem me afficiet benefeiomc enim mittet ad ea, quæ deſidero; & pro hoc quidem ſole, qui occidit & cito abſconditur, reddet mihi *i* Lueiſcrum *i* illum, qui numquam occidit & ſuavem radium emittit & ineffabilem; & pro hac mundana & quæ paulo poſt non crit, viſione, ea quæ ſunt firma ac ſtabilia & perpetuo permanent. Deos autem exiſtimare, lignum & lapidem & auſum & argentum, quod manus formavit & ars poliit, oculoſque & manus & reliqua membra eis inſculpſit; quomodo non eſt magnæ amentiæ? παρὸς ἐκεῖνος; Ὅπως δέ τινες διὰ τὴν στρατείας κοινωνίαν φιλίως τῷ Εὐδοξίῳ ἔχοιεν, ποιοῦσιν αὐτῷ ἡ γνώμης βυλοιτο, αἰδεῖσθαι τὸν πόνον πλήθει ἀποσκῆπτες αὐτοὶ μόνοι· ὀλίγους γὰρ εἶναι πανταπασιν αὐτὸς ὤετο· χάριτόθεν ὁμῶς μὲν τὴν Εὐδόξιον αἰχμὴν, ἀλλότρια ὕπο τῆς στρατιᾶς πάσας φρονεῖται· ὁμῶ δὲ τὸν μόνον ἄρων, χρήσαιτο αὐτῷ ἅτι καὶ βούλαιτο. Ἀλλ' ὁ δρασόμενος τὰς σοφὰς ἐντὰ πανουργίᾳ αὐτῶν, κατὰ τῆς ἐκείνα μᾶλλον κεφαλῆς ἡ μεθοδείαν περιέτρεπε ταυτὸν ὕπω γὰρ ὁ πᾶς λόγος αὐτῷ εἴρητο. Ὁ γενναῖος Εὐδόξιος· ἐτύγχανε γὰρ τότε τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς περικείμενος· ἡ ζωνὴν δ' ὑὸς ἀφελὼν τῷ προσώπῳ τῷ ἄρχοντος ἐπιρρίπτει. Τὸν δὲ προβαλὰ τοῖς ἄλλοις ἐγένετο ὁ ζῆλος· καὶ ὁ πεντεκοσίας ἅπας κατάλογος, πεντακοσίοι ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν καὶ χίλιοι ὄντες, ἀγαθῷ ὑποδείγματι τῷ Εὐδοξίῳ αὐτίκα χρώμενοι, τὰς ζώνας καὶ οὗτοι κατὰ τῶν ἐκείνου ἀφεῶν ἐπέρριπτον.

* *l.* ἀπὸ τῆς

11 Τὸ ποπτήξας δὲ τὸ πλῆθος ὁ ἡγεμὼν ἀναφέρει Διοκλητιανῷ τὸ τῆ πράγματος· ὁ δὲ τὰς μὲν τοιαύτας τόλμας αἰτίας καὶ ἀρχαὰς, βαρυπίπας δῦναι τὰς τιμωρίας κελεύει· τὸν δὲ περὶ τῶν ἄλλων ἐᾶσθαι τὴν βυλὴν ἐπιτρέψαι. Τοιαῦτα μὲν ἐκεῖνος παρὰ τῆς βασιλικῆς ἀπονοίας ἡ ἐξουσίαν λαβὼν, τὸν γενναῖον Εὐδόξιον τῷ ἑαυτὸν παρασκευάσαντος κήμασι *, τὰς μώρας, ἔφη, ζητήσεις ἐκ τῶν ἀντιλαγίας καὶ τῆς διανοίας ἀμὲ καὶ τῆς γλώττης ἀποβαλὼν, θῦσον ταῖς θεαῖς ἑκὼν· ἐπεὶ ἡ ἄνοια σε τὸ αὐχηρὸν πάντως; ἢ βασάνων παρασκεδάσει. Καὶ αὐτίκα δεσμὰ, καὶ πλαγὰς, καὶ εἰρκτὴν, καὶ πῦρ, καὶ πάντα δὲ τὰ βαρύποτα ἡ πρὸς ἀσὼν μόνῳ ἀπαριθμῶν. Ἰλιγγιᾶσαι ἐκ ὑμᾶς ἀκούοντας, οἶδα, καὶ περὶ τῆς ἐξαισιότητος τῆ δίκης ἀμᾶς· μᾶλλον δὲ καὶ ὁ λόγος ἡ Ἀθλητὴν ἐθορύβασεν. Ἀλλὰ θαρσεῖτε· πλείονα γὰρ αὐτῶν μᾶλλον ὑπὲρ ἡ ἀσεβείας ἀνάπτει ἡ φλὸξ, ὅτι ἐκλαμπρότερος ὧτο πολλῷ διὰ ταῦτα γενέσθαι στεφανίτης.

) add ἀπὸ

l. βίματι

genroſo contemnit.

12 Ἀμέλει καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Μάρτυς· παίζεις ἔχων ἡγεμὼν, ἔφη. Παίδων ἐγὼ παῦπα ἄγυμαι μορμολύκεια, πρὸς τὰς ἐνεθένδε ὁρῶν ἀμοιβὰς· καὶ μόνας τῆς φιλοτίμου δεξιᾶς τῆ ἐμῆ ἀγωνοθέτου Χριστῦ ἐκκρεμώμενος. Ὡς ἐμὲ τὸ πῦρ ἐκεῖνο φοβεῖ τὸ ἀκοίμητον, καὶ ὁ τῶν ὀδόντων βρυγμὸς, καὶ πάλλα ὅσα τοῖς τῶν Θεὸν ἀθετοῦσι πικρότατα μοιρὶς ἀπόκειται. Τὰ δὲ σὰ ταῦτα, παιδιὰ παίντως ἐμοὶ· καὶ τὸ πῦρ, ἄπειρ ἀπειλεῖς, καὶ αὐτὸ ψυχροτέρου ὕδατος· τὸ δὲ ξίφος διέρχεσθαι πέμψει γάρ με πρὸς τὰ ποθούμενα, καὶ ἀντιδώσει τῆ μὲν δύοπος ἥλιον τὸν καὶ ταχὺ δυόμενον ἡ ἄδυτον ἐκεῖνον Φωσφόρον, καὶ γλυκεῖάν τινα τὴν ἀκτῖνα καὶ ἀπόῤῥητον ἀφίσεται· τῆς δὲ κοσμικῆς ταύτης φαντασίας, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον οὐ τσομένης, τὰ ὄντα καὶ αἰσθητὰ διαμένοντα. Τὸ δὲ θεοὺς νομίζειν τὸ ξύλον, καὶ λίθον, καὶ χρυσὸν, ἃ χεὶρ ἐμόρφωσε καὶ περιέξεσε τέχνα, καὶ ὀφθαλμοὺς αὐτοῖς καὶ χεῖρας καὶ τὰ λοιπὰ διέγλυψε μέλα· πῶς οὐκ ἄλογος κομιδῆ καὶ ἀνόητος;

ANNOTATA.

a *Annorum ſcilicet* 167: *Trajanus enim obiit anno Chriſti* 117, *Diocletianus vero imperium ſuſcepit anno* 284.

b *Crimen Apri prætorio præfecti, qui imperio inhians Numerianum generum ſuum per inſidias necavit, Metaphraſtes male imputat Diocletiano: hic enim non cæde aut tyrannide imperium invaſit, ſed ab exercitu vindex imperator mortem Numeriani ultus eſt, occiſo perduellі Apro. Et prioribus quidem imperii ſui annis Diocletianum faviſſe Chriſtianis, teſtatur Euſebius lib.* 8 *cap.* 1: *perſecutio autem adverſus milites inchoata eſt anno* 298 *ſecundum Pagium, ac deinde anno* 303 *ad Chriſtianos omnes extenſa.*

c Ἐστάλατο *a verbo* στέλλεσθαι *non ſignificat* juſſit, *ſed* deliberavit, *ſive* ſtatuit; *& referri debet ad perſonam initio periodi, quod etiam exigit ſubſequens conjunctio copulativa* καὶ &, *quam interpres omiſit. Rectius itaque ſic vertes*: Ille autem, qui & ſciebat latere eum opus eſſet, & rurſus non latere quando hujus rei eſſet tempus (divina enim aderat gratia docebatque Athletam) ſequi viros ſtatuit: & cum uxorem vocaſſet *&c. Menæa dicunt, ſatellites ſanctiſſe Sancto, ut fugeret: quod licet diſertis verbis non expreſſerit Metaphraſtes, colligi tamen poteſt ex numero præcedente.*

d *Græ-*

A d *Græce* λαμπροφορίᾳ, *id eſt*, geſtatione facium *vel* ſplendidæ veſtis. *In prima ſignifica-tione vocem illam adhibet S. Gregorius Nazianzenus oratione 4 in Paſcha ex interpretatione Jacobi Billii pag. 676: pro ſecundo ſignificatu, nimirum* geſtatione ſplendidæ veſtis, *citatus etiam Gregorius in Lexico Joannis Stapulæ col. 1736. Cangius ad vocem* Λαμπρὸς *oſtendit variis exemplis*, λαμπροφορεῖν *interdum eſſe* veſtibus ſpleodidis, *interdum* albis veſtiri; *& pro hoc adducit locum Gregorii Nazianzeni* p. 857, *apud Billium pag.* 409, *ubi* λαμπροφορία *vertitur Latine* geſtitus caudor. A. METAPHR.

e *Græce* καινοφανῆ, *id eſt*, noviter apparentem *ſive* quæ nova apperet, *a* καινὸς & φαίνω. *Vocem illam* καινοφανὴς *in nullo inveni Lexico.*

f *Id eſt*, coram præſide. *P. Matthæus Radeus Societatis noſtræ in Hiſtoria ſacra ex magnis ecclefiæ Græcæ Menæis, quam inter Mſs. ſervamus, eamdem phraſin elogii horum Martyrum* τῷ προσώπῳ *&c. vertit*, in conſpectu præſidis abjecit. *Teſtabantur Chriſtiani illa zonæ abjectione ſe nolle fidem abnegare, ideoque ultro renuntiare honoribus tum militaribus tum palatinis, quod S. Baſilius docet de S. Gordio M. tomo 1 Januarii pag.* 531.

g *Meliùs ſit vertas*: Hoc autem aliis fuit hortamento zelumque accendit; *nam Accuſativus* ζῆλον *regi debet ab aliqua verbo, quod omiſſum eſt in apographo noſtro.*

h *Vide Commentarium num.* 9

i *Solem juſtitiæ* (*nam &* φωσφόρος *apud Suidam eſt* ſol) *Chriſtum nempe, de quo canit Eccleſia in benedictione cerei Paſchalis*: Illa, inquam, Lucifer, qui neſcit occeſum.

B

CAPUT III. E

Mirabili conſtantia & magnanimitate acerbiſſimos perfert cruciatus; capite damnatus orat Deum, mandatu uxori dat, mortemque amico prædicit: Sancti & aliorum martyrium.

Ὑπολαβὼν τοίνυν ὁ ἡγεμὼν· Ἔοικεν, ἔφη, μακροθυμία ἡμετέρα εἰς ὑπερβολὴν ἀμαθίας καὶ θρασύτητος ἀγαγεῖν· ἀλλὰ τὸ μὲν εἰς ἡμᾶς ὕβρεως τὸ γοῦν ἐμοὶ ἀνεξόμεθά σου· τὸ δὲ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν αὐτοκράτορα ὑβρίζοντος οὐκ ἐχόμεθα, ἀλλὰ τῶν γε πλείστων καὶ ἐπορρώμανίας εἶπε ὁ Μάρτυς· ἀλλ' ὑγίαινε, εἶπε, καὶ παῦσαι τοῖς ὑγιαίνουσι τὴν C μὴ τοῖς φρονοῦσι διαφθορέσθαι. Τοῦτο σφοδρότερον τοῦ ἡγεμόνος ἐκμανέντος· καὶ αὐτίκα κελεύει τοῖς παρὼν διαπρέπειν τοῦ Ἀθλητὴν ἡμῖν χλωροῖς ὠμότερον τύπτεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πολὺν ἐδιατέτριπτο χρόνον, φιλοσοφίαν ἀσωμάτου *ἐμφανῆ. cf σώματι θνητῷ ἐπεδείκνυτο, καὶ καταγελασθέντα τοῦ πρώτου αἰσχρῶς ἑαυτὸν * ὁ τύραννος εἶδε· ὑπανῆκε μὲν τοῦ Μάρτυρα τῶν πληγῶν· δίδωσι καὶ τῷ δεσμωτηρίῳ·

14 Τινὰς (δεκαήμερος γὰρ φυλακῇ διατριβόμενος) ε παρίσησι πάλιν αὐτῷ· καὶ εἶπε τις, ἔφη ὁ ἡγεμών, μεταμέλειά σοι ἔχει καὶ τοῦ μανίας ἐκείνης καὶ τῆς λύσσης ταύτης; Καὶ ὁ γεραιὸς· ὕπω γάρ, ὡς ὁρᾷ φατέ, ἡμέρα συνῆκας, ἀλλὰ συνήσεις ἐν οἷς δ' ὅτι τὸ ὀλίγα δεῖς τῶν * γαίσεις γενήσει *, ἐπειδ' ἂν πλείονι καὶ τῶν πείρα χρήσῃ, τὸ πικρότερα πτερύβαλης βασάνῳ. Τοῦτο ἐκείνου τοῦ μυαιῶρα οὐκ ἐτόλμησεν, ἀλλὰ θερμότερος ἑαυτοῦ πάλιν τοῦ μανίας γενόμενος, σφαίρας τοῦ πέντε μολιβδίναις συνθλάσας, καὶ ἀναμοχλεύσας πᾶν τὸ ἄρθρα, ὁ Σατᾶν ἅπαντων πικρότερον. Προσήγετο τιμωρῶν τὸ ἄθλος περὶ μηχάνημα τῷ Ἀθλητῇ καὶ καινόν· ὁ δὲ ὡς πύργος ἀνάλωτος ἵστατο πύργος, μὴ δὲ βραχὺ τοῦ ἐαυτοῦ προβολαῖς διασαλεύόμενος. Ὁ ἡγεμὼν τοίνυν, ἐπεὶ μὴ ἔφερε αἰσχρῶς ὑπὸ διὰ πάντων ἡττώμενος, Σατᾶν αὐτὸ καταρᾶται· ἀγαπᾷ γάρ εἰ καὶ ὑπὸ τῶ Ἀνδρὸς ἀπαλλαγείη.

15 Πλῆθος δ' αὐτὸν δημίων παραλαβόντες ὑπεδὰ τοῦ τιμωρίας καπέλαβον τόπον, χεῖρας ὁ Μάρτυς καὶ ὄμματα πρὸς οὐρανὸν ἀναχών· Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός, εἶπεν, ὁ προσδεξάμενος Ἄβελ τὴν θυσίαν, Ἀβραὰμ ὁλοκαρπώσεις, τοῦ ἀπ' αἰῶνος συμμαρτύρων & προφητῶν καὶ δικαίων τὰ αἵματα, καὶ τὰς μακρὰς πάνυ, καὶ τὴν ὑπερφυᾶ παρρησίαν· σὺ δέχου καὶ σὺ ἀφάλαμῳ τὴν ἐμὴν ταύτην θυσίαν, καὶ μὴ ὑπερίδῃς ἐνδεᾶ τὸ διὰ σὲ μόνον ῥυῆναι μικρὰ αἵματος, ἐκθερμανθὲν

EXcipiens autem præſes: Videtur, inquit, tenta mea lenitas & maſuetudo te ad teotam adducere ſtultitiam & audaciam. Sed tuam quidem in nos contumeliam, quod ad nos quidem attioet, tulerabimus; ipſos autem deos & imperatorem pati a te contomelia affici, plane eſt ſtultum & noo multum abeſt eb amentia. Deioda Martyr: Immo vero, inquit, ſunt hæc grata iis, qui ſapiuot & non ſunt emotæ mentis. Hoc maiori furore concitat præſidem, & ſtatim jubet Athletam extenſum a quatoor hominibus *a* recentibus loris varberari crudeliter. Cum autem jam diu cæſus incorpoream *b* oſteoderet philoſophiam io mortali corpore, & ſe primum turpiter irriſum vidiſſet tyranous; Martyrem quidem relaxexit a plagis, conjeit vero iu carcerem. *Præſes fruſtra loris pro-mauo,* a b

14 Cum aotem aliquot dies moratus ſuiſſet in carcere, rurſus enim jubet fiſti; &, Num te, inquit præſes, aliqoa ſubiit pœnitentia, & recipiſti ab illa rabic & ioſania? Ille autam generoſus: Nondum, inquit, ut video, intellexiſti res noſtras; ſed bene ſcio fore ut intelligas, & eas licet tarde diſcas, quando magis ſueris pericilitatus & me acerbioribus ſubjeceria ſuppliciis. Hane non ferens præſes irriſooem, ſed lange acriore pereitus inſania, ferreis * glnbis cooterit cervicem, & ejus emnvet artieulos, quod quidem eſt nmnibus mortibus acerbius. Adhibita eſt etgo hæc nova & ioſnlita Athletæ machinatio. Ille autem ſtabat tamquam turris, quæ non poteſt expugnari, ne tantillom qoidem labefactatus illius ioſoltibns. Præſes itaque eum nnn ferret ſe tam torpiter ab eo ſoperari, eum morte condemnat: ſatis cuim ducebat, ſi vel ſic ab eo liberaretnr. F *deinacerbioribus tormentis tentata conſtantia Martyris capite tum damnat.* *imo plumbeis*

15 Com com ergn eccepiſſet multitudo lictorum, poſtquam perveocrunt ad locum ſopplicii, Martyr manus & oculos ſimul tollcos ad cœlos, Domine Deus; inquit, qui Abelis ſoſcepiſti ſacrificiom, Abrahæ oblatiunes, corum, qui fuerunt a ſeculo, martyrom & juſtorum ſaoguinem, longoſque labores, & admirabilem tolerautiam; tu quoque nonc benigois ocolis meum vide ſacrificium, & ne deſpicias, Domine, huuc paucum propter te effondnndum ſanguiocm, qui *Duſtus ad locum ſupplicii precatur Deum, & uxori dat mandata;*

A. MET-PHRASTE.

qui ferventiſſimo animo tibi ſacrificatur. Ecce enim, ut vides, animam propter te hodie depono. Deinde rurſus adjicious: Coſequantur, inquit, benigne Domine, a te auxilium, qui propter nu tuum ſanctum nomen invocaur. Memento hæreditatis tuæ, quam aequiſiſti, & ne eis deficiat, Domine, tua miſericordia. Hæc cum Deo dixiſſet, illinc converſus videt conjugem & cum, quæ ei prius juſſerat, revocaſſet in mamoriam & fidem ab ea aeceepiſſet, ſu omnia reſte eaecuturam: hoc poſtremo ei mandat, ut ei foſſam fodiat in loco, qui dicitue Amimua *d*, & in eo corpus ejus ſepeliat.

d

Zenoni prædicit martyrium a

16 Cum autem eum nnn parva circumſiſteret multitudo, vidir quemdam in medio ſtantem; nomine Zeuouem, ei valde amicum & familiarem, illius mortem plangeurem. Cui ille, n chare Zeno, tu quidem, inquit, far ſcio, noſtram fles ſeparariunem; ſed Deus, eui egn ſervio & in quem confido, uon nos a unbis invicem ſejunget,

B

quos vehemens amicitia & ardens in ipſum amor conjunait: ſed perinde ac in una ſcapha nos vitam tranſmirtemus. His Zeno corde acceuſus eſt inflammatus ſumpſir andaciam, & continuo omnibus videntibus & audientibus ſe ſtatim eſſe mar-

* *l.* Chriſtianum, *uti habent Græca*

ty rem *eſt proteſtatus. Interim autem dum ſic elamabat libere, enm comprebendeutes lictores, ut eis juſſerat tyrannus, caput illi adimunt. Itaque Endoaii prædictio tam ciro effectum eſt ſortita, & ipſe amicum Zeuonem ſtatim videt conſummatum martyrio.

Et gladio obtruncatur.

17 Cum ſie amieo providiſſet, quouiam eum quoque vox qnædam e veſtigio vocabat, ipſe vero ramquam convivium quoddam mortem poſeebar; beato ſno capite enſi daro, moritur poſt amicum e. Ejus autem conjux non ſolum eorpore,

a

ſed etiam animo, cum vidiſſet maritum propter Chriſtum interfectum, neque eum neglexit, neque illiberale aut effœminatum aliqnid eſt locuta: ſed quamprimum aceorrens, in lanæ quidem vellere ſuſcipit Atletæ ſanguinem, hoc enim ei mandarat maritus *f*. Cum autem ſuſtuliſſet corpus, id honorifice ſepelit, ubi juſſa fuerat, nec alia quidem illius mandara negligens; non quod eum amiſiſſet, ſed quud non una cum eo exceſſiſſet, repuraus viduiratem.

f

C

Uxoris ejus magnanimitas.

18 Unde etiam ad tyranuum acceſſitag, ſtatim a ſeipſa aecedens, irridebat illius deos & habebar Indibrio, ne ipſum quidem dimirtens immunem a contumelia, qui eos ſuſtineret honorare. Sed tu quidem, inquit tyrannus, hæc facis volens a me interfiei & ſtudens veuire ad Maritum, ut aliquod

g

h

nomeo aſſequaris apud hos impios Galilæos *h*: ego autem nequaquam tibi mortem afferam, erſi ſis digna pluribus mortibus; ne exiſtimes fore, ut id a me aſſequaris. Illa autem, Cor meum, inquit, videt meus Dominus, & meutem accipit ante facta. Non ergo fruſtrata ſum eornis, quod a te non fuerim interfecta: ſed quod prompta animi ſtudin me ipſam ſacrificavi, ero eum Mariro particeps eorumdem præmiorum, & paribus fruar remunerationibus. Eam, cum hæc dixiſſet, expellit e tribunali.

Macarius poſt generoſam fidei confeſſionem

i

19 Nondum autem tranſierant ſeptem dies, cum glorioſus marryr Eudoains in ſomnis apparens conjugi, juber ut mittat ad prætorium Macarium, ſuum familiarem & amieum. Ea aotem cum renunciaſſet Macario viſionem, ille quamprimum venit in prætorium. Et cum ſatellites, quiſnam eſſet, cognoviſſent, eom ſtatim comprehendunt & dueunt ad præſidem.

τῆς σοι προαιρέσεως κατεθυμεῖτο· ἰδοὺ γάρ, D
ὡς ἐρᾷς, τῷ ψυχῇ διά σε σαμίραν ἀποτίθεμαι· εἶπε πάλιν προσθείς, ἀπολαύσῃ φελάνθρωπε Δέσποτα ἔφη. † παρὰ σῦ βοηθείας οἱ δί ἐμᾶ τὸ σὸν καλῦν πᾶγιον ὄνομα· μνήσθητι τῶ λαῶ σε, μνήσθητι † αλαρονομίας σε ἧς κατάσχω· καὶ μὴ ἐπιλείποι τινας τῶ παρὰ σοῦ κλῆρος Κύριε. Ταῦτα διαλεχθεὶς τῷ Θεῷ, τῷ συζύγῳ μεταστραφεὶς ἐκέλευσε ὁρᾷ Ἐ ὧν ἐπιτέλεσαι αὐτῇ πρότερον ἀναμνήσας ᾧ ἀσφαλῶ τὸ πεῖσαι λαβεῖν ὥστε ἀπαράξαι πάντα ᾧ πέρας αὐτοῖς ἀγαθὸν ἐπιθεῖναι, πλάτειαν σοὶ λὺ αὐτῇ ἐπισκήπτει ταφῶναι αὐτῷ σὸ τῷ χωρίῳ, Ἀμίμια καλυμένῳ, ἐπιχῶσαι δέ πάντα πανῦ κατθάψαι τὸ σῶμα.

16 Πλήθους δὲ αὐτὸν ἀκ ὀλίγου περιφαντος, ὁρᾷ τινα μέσον ἑστῶτα Ζήναν * φίλον αὐτῷ μάλιστα ᾧ συνήθη, προσθῦτα τῷ ἐκείνου πλάνῃ καὶ παπόμενον· καὶ, ὦ φίλε Ζήνων, μὴ κλαῖε, ἔφη· σὺ μεῖ γὰρ οἶδα. † ἀμέ πραν θρανεῖς χωρισμόν. ἀλλ᾽ ὁ Θεός, ᾧ ἐγὼ λατρεῦω καὶ ᾧς ὃν πέποιθα, ἃ διαζύσει ἀλλήλων ἡμᾶς, ὃς θερμὴ παλαι φιλία, καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν ἔρως συνῆψεν. ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐφ ἑνὸς σκάφους ὄντω † βίον συμπλεύσαμεν. Πρὸς ταῦτα ὁ Ζήνων διαθερμανθεὶς τῷ καρδίᾳ καὶ ἀναζέσας, ἐθάρσησε καὶ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὑπὸ τῦ πάντων ἄρχοντος ἐμαρτύρει. Ἐ ὅσῳ δεῦτερ μετὰ παῤῥησίας πτοεῖτο, συνέβαινεν αὐτὸν αἱ ἐνμειι κατὰ τὸ προστεταγμένον ὑπὸ τῦ τυράννε, ἵνα μὴ αἰσθηται ἀφαιρῦνται· καὶ ἦν τὸ Εὐδοξίᾳ πρόῤῥησις ὅτι ταχὺ τὸ πέρας λαμβανει. καὶ † φίλον ὁρᾷ Ζήνωνα τῷ μαρτυρίῳ πλανωθέντα.* E

* *l.* Ζηνων

17 Οὕτω τὸ † φιλίας πραγματευσάμενος. ᾧ παύτῳ πλεῖ † Ζήνωνα πλανωθέντα ἰδών. ἐπεὶ ᾧ αὐτὸν φωνά τις ἄνωθεν ᾧ καπὸ πόδας ἐκάλει, ᾧ ὥσπερ τινὰ ᾧ ὕπνε ἡδυχίαν ἀπηνε † θανατον· ξίφει τῷ μαχαίρᾳ αὐτῦ ἀσφαλῶ ἀσμενος δύς, ἐπαποθνήσκω τῷ φιλῳ. Ἡ μεντοι σύζυγος τὸ σῶμα μένον, ἀλλα Ἐ † ψυχλὼ διὰ Χριστὸν ἀναιρεθέντα † ἄνδρα θαυμασεν ᾧ ῥᾳθύμως εἶδεν, οὐδὲν ἀγωνὶς, οὐδὲ θάλυ ἐφθέγξατο ἀλλὰ προσδραμοῦσα τῷ ταχίστῃ ποκῳ μεῖριν τὶ αἵθλητιόφαμα δέχεσθαι· πᾶν γὰρ ἐπιτάλμενον ᾧ αὐτῇ παρὰ πᾶν δρὸς· ἀπίλομεν δὲ ᾧ † παράν, ὅπα προσέπεμπε αὐτῇ, φιλατίμως ἀπόδωι· μὴ δὲ † ἄλλων ἐκείνε ἐπολῶν ἀμέλησασα· ᾗ ὅτι ἀπίλαβε τῷ ἀνδρὶ δοκῶ, ἀλ᾽ ὅτι μὰ καὶ αὐτὴ συναπῆλθε, τῷ χαρείαν λογισαμένη.

Uxoris ejus magnanimitas.

18 Ὅθεν καὶ τῷ τυράννῳ αὐτὴ λάπε παρεσᾶσα διεχλεύαζέ π πᾶς ἐκείνε θεὸς, καὶ γέλωτα ἐποιεῖτο, μηδὲ αὐτὸν ὕβρεως ἀφιεῖσα † πὶ τοιαῦτα τιμᾶν ἀνεχόμενον. Ἀλλὰ σὺ μεῖ, ὁ τύραννος ἔφη, ταῦτα ποιεῖς ἀναιρεθῆναι παρ᾽ ἐμᾶ βουλόμενα, καὶ φθάσαι † ἄνδρα σπουδάσαι, ἵνα τεθνὸς καὶ παρὰ πῖς ἀσεβέσι πίστις Γαλιλαίοις ὀνόματος τύχῃς· ἐγὼ δὲ οὐδαμῶς σοι, καίπι πολλῶν ἀξία θανάτων ὖσα, † θάνατον ἐπάξω, μὴ πως πάρ᾽ ἐμᾶ τυχεῖν αἴῃ. Ἡ δὲ, τῷ καρδίαν, εἶπεν, ἃ ἐμὲς Δεσπότης ὁρᾷ, καὶ τῷ γνώμῳ ἀποδείκνυσι πρὰ † ἔργων· ἴσαν, ὅτι μὰ πάραμαι παρὰ σᾶ, † σφάσων ἑξέπεσον· ἀλλ᾽ ὅτι προαπέθυσα ἐμαυτὸν τῇ προθυμίᾳ, † ἴσων ἀμοιβῶν ἀπολαυσομαι. Ταῦτα εἰπῦσα ἐκβάλλει τῦ βήματος.

Macarius poſt generoſam fidei confeſſionem

19 Ἐπεὶ δὲ ὕπω παρῆλθον ἡμέραι καὶ ἑπτὰ καλένδας Εὐδοξίους ὄναρ ἐπισᾶς τῷ συζύγῳ Μακάριον † συνῆθη καὶ φίλον αὐτῦ πεμφαι πρὸς τὸ πραίτωριον ἐπισκήπτει· † δὲ πὶ † ὀφθεὶς τῷ εἰρημένῳ Μακαρίῳ ἀπαγγελάσης, τῷ ταχίστῃ ἐκεῖνος παρὰ τὸ πραίτωριον ἔρχεται· καὶ γνόντες αὐτὸν οἱ † πάξιος, ὅσις ἦν συλλαβόντες Εὐδοξίους ἄγουσι πρὸς

† *l.* ἐμοὶ

A ἡ ἀγεμόνα. Καὶ αὐτίκα τῷ θρησκείας ἐκείνος τὸ τὸ γένος ἐρώτα· ὁ δὲ, Χριστιανός εἰμι, Χριστῷ δοῦλος πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· Ἑλλήνων δὲ θεῶν & τῆς βαθείας περὶ αὐτὸς ἀπάτης * πάλαι καταφρονεῖν μεμάθηκα, πόθεν τε θαυμαστὸν Εὐδόξιον διδάξαντος· ἔνθεν τοι καὶ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ θυσίαν ἐμαυτὸν θύειν ἐπείγομαι, δι' ἧς δυνήσομαι καὶ τὸ κύριόν μου Εὐδόξιον ταχέως καταλαβεῖν.

10 Ὁ ἡγεμὼν τοίνυν ὡς τὸ τοῦ Εὐδοξίου ἤκουσε ὄνομα, καὶ πόθεν ἐκεῖνον μαθητὴν ἔγνω· τῆς ὕβρεως δοὺς ἐξαπαρθείς, ἤδει γὰρ ὡς ἄδεσπότῳ τῷ μαθητῇ πλέον αὐτοῦ, ἢ τῷ διδασκάλῳ πόνον μαθών· καὶ ὁ Μακάριος, εἶπεν, ὅτι Μακαρίου ξίφει τοῦ μιαρὰν κεφαλὴν τοῦ τέκνος ἀφαιρεθήτω. Καὶ αὐτίκα οἱ δήμιοι τὰ προστεταγμένα ἐποίουν· ὅπου Μακάριος ὡς ἀληθῶς ὁ μακάριος γενόμενος, τὴν τῶν τρόπαιον μαρτύρων χορῷ καταπέπτωκε. Καὶ τοιοῦτον οἱ γενναῖοι κατὰ τῶν κατὰ θεὸν φύσεως πολεμίου ἔστησαν τρόπαιον, ὁ αὐτῷ Χριστῷ, Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ Πνεύματι· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ, καὶ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

B

Ille autem ſtatim eum intertogavit, quaenam ejus A. Me-
eſſet religio, & quod genus. Is vero; Sum, reſ- TA-
pondit, Chriſtianus: deos autem gentium *k* & PHRA-
profundam eorum deceptionem jam olim didici STE.
contemnere, cum me hoc admirandus docuiſſet *k*
Eudoxius. Hinc fit, ut ego contendam meipſum ſacrificare hoſtium vero Deo, per quod potero cito ad dominum meum pervenire Eudoxium.

20 Præſes autem poſtquam nomen audivit Eu- gladio
doxii, & hunc cognovit eſſe illius diſcipulum; il- eodem
le mirandum, in modum animi dubius ſciebat mucatur *l*
enim, ſe nihil amplius effecturum in Diſcipulo, quam feciſſet in Magiſtro; Huic quoque, inquit, infeliei Macerio ſceleratum caput enſe quamprimum amputetur. Lictores autem protinus fecerunt, quæ juſſi fuerant. Sicque Macarius fit revere Macarius, quod eſt beatus *l*. Et hi generoſi *l*
Viti tale trophæum erexerunt adverſus communem hoſtem naturæ, in ipſo Chriſto Deo, & Patre principii experte, & ſancto & bono Spiritu; quonlam eum decet gloria & potentia, honor & adoratio nunc & ſemper & in ſeecula ſeculorum. Ameo.

ANNOTATA.

a Martyris latera præcipue hoc cruciatu affecta fuiſſe, tradunt Menæa magna; πᾶσαι ἐν πολάροις ὁ θεῖος. Εὐδόξιος, τύπτεται ταῖς πλευραῖς καὶ ξέεται; *quod Raderus noſter ita vertit*: S. Eudoxius, manibus pedibuſque extentis, in lateribus verberatur & laceratur. E

b Græce ἀγαμάτων, angelicem: *Congie enim col.* 30 *in Appendice ad Gloſſarium*, ἀγαμάτως *ſunt* angeli. *Metaphraſtes ſignificare vult, opinor, mirabilem fuiſſe Martyris patientiam & fortitudinem humana majorem.*

c Verba uncis inclusa ſupplevi ex Latina verſione, deerant enim in apographo noſtro.

d Animmo *quis locus fuerit, apud geographos non invenl. Menæa tantum habent* ἄμνημον πάφος, *quod citatus Raderus* monumentum humile *interpretatur.*

e In Menais dicitur rapite truncatus μετὰ τοῦ φιλτάτου αὐτοῦ Ζήνωνος . . . ἀποτμηθέντος ξίφει τοῦ αὐτοῦ κεφαλῇ μετὰ τῶν λοιπῶν σὺν τῷ ἁγίῳ Εὐδοξίῳ ἁγίων μαρτύρων, *ideſt*, una cum cariſſimo ſibi Zenone . . . qui gladio occubuit eum reliquis Eudoxii ſociis & martyribus, *videlicet Militibus* 1 τοῦ, *quos poſtea eodem mortis genere ſecutus eſt* S. Macarius, *uti narratur numero ultimo.*

f Potuit uxor ex pietate & reverentia ſanguinem mariti colligere; ſed veriſimile non eſt, Martyrem id mandaſſe.

g Græca non dicunt, accerſitam fuiſſe: ſed αὐτόκλητος παραγέγονα, *id eſt*, ultronea ſe ſiſtens.

h Chriſtianos per contemptum Galilæos *appellabant ethnici, quæ cognitia deum ſæpe uſus eſt Julianus apoſtata. Videri poſſunt Macri in Hierolexico.*

i Menæa habent: Ἑπτὰ δὲ ἡμέρῶν παρελθόντων, *id eſt*, ſeptem diebus elapſis.

k Ἑλλήνων *proprie ſonat* Græcorum; *ſed hic, ut alibi ſæpe, ſignificat* gentilium *ſeu* ethnicorum.

l Apographum noſtrum Græcum addit ſequentia: Et illorum, qui ante ipſum paſſi fuerant, Martyrum ſhoru inſeritur; *quæ apud Lipomanum & Surium omiſſa ſunt.*

A D

DE SS. MARTYRIBUS CENSURINO PRÆFECTO, CYRIACO (ALIAS QUIRIACO) EPISCOPO, MAXIMO PRESBYTERO, ARCHELAO DIACONO, AUREA MULIERE FELICE, MAXIMO, TAURINO, ERCULANO VEL HERCULANO, VENERIO, STOROCINO, MENNA, COMMODO, HERMETE, MAURO, EUSEBIO, RUSTICO, MONACHIO, AMANDINO, OLIPPIO, CYPRIO MILITIBUS, ET THEODORO TRIBUNO.

B E

OSTIÆ IN LATIO.

J. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I.

Herculano, qui hodie in Martyrologio Romano annuntiatur, antiqua Martyrologia jungunt Taurinum : reliqui alis diebus commemorati tam apud Græcos, quam Latinos: reliquiæ quorumdam alio translatæ.

An. CCLII. *Herculano socius in Fastis antiquis junguntur Taurinus.*

Dum occasione S. Herculani martyris, *quem hodie sine ullis sociis* in Portu Romano *annunciat Martyrologium Romanum, antiquos Fastos & maxime Hieronymianos attente perlustro, clare deprehendo ex consensu multorum apographorum, quæ S. Hieronymi nomen præferunt, consentiente etiam antiquissimo fragmento, quod edidit Bucherius,* Herculano *sodalem jungendum esse* S. Taurinum, *ut etiam Castellanus advertit in addendis ad Martyrologium universale pag. 979. Hi enim duo in omnibus fere Hieronymianis hodie occurrunt, & Portui Romano in plerisque attribuuntur, atque idcirco eos sic annuntiavit Rabanus:* In Portu Romæ natale Taurini, Eraculani, *lege,* Ereulani vel Herculani. *Porro ubi omnem de* Taurino *dubitationem deposueram, progressus sum ad alia nomina, quæ in quibusdam Apographis juncta leguntur prædictis duobus, videlicet ad Artesium, qui in tribus aut quatuor exemplaribus habetur; ad Heroum, qui in solo Corbeiensi, & ad altos quosdam evidentes a loco suo avulsos, aut hoc die repetitos.*

C

In Actis vero additur plures alii :

3 *At nullum ex iis spectare ad* Herculanum *ac* Taurinum *credidi: atque id firmius mihi persuasi, quando pervolvi Acta illorum omnium, quos in titulo recensui; nam* Herculanum *ad Martyres illos Ostiensis spectare antea nesciebam, quod solus in Portu Romano annuntiaretur, quodque ex antiquis Fastis nullus ei jungendus videretur nisi* Taurinus. *Verum post Acta, quæ antiqua videntur & bonæ notæ, diligenter perlecta disjunctaque, clare perspexi* Taurinum & Herculanum *vel* Ereulanum, *ut in Actis nomen exprimitur, multorum aliorum Martyrum esse Socios, nec passos esse in Portu Romano, sed in civitate vicina, seu Ostiæ. Clara quoque ea prædictis Actis est ratio, cur in Portu Romano, & seorsum ab aliis Sociis, hi duo legantur commemorati in Martyrologiis, nimirum quia hi duo in Portu Romano sepulti sunt, ut dixitur infra in Actis num.* 12, *reliquis omnibus Ostiæ aut prope Ostiam sepultis.*

Horum nomina in quos in titulo recensui, Latinis Græcisque Fastis adscriptos legi, sed nullibi sine erroribus, ita ut mihi prorsus persuadeam, non pauca errata ea Actis dandis posse emendari. In Græcis Menæis laudati Sancti habentur ad XXX *Januarii, ut ibidem in prætermissis apud nos observatum est: sed variorum nomina luxata sunt, & solus ibi omissus est* Taurinus. *Contra adjectus est* Sabainus *quidam, tamquam* S. Aureæ *famulus, de quo in Actis nostris nulla est mentio. Verum* Sabainus *ille comparet in Actis S. Aureæ, apud nos datis ad* XXIV *Augusti, ibique vocatur* Sabinianus. *At jam ibidem advertit Pinius noster, Acta illa* S. Aureæ *maxime vitiosa esse, fabulisque & erroribus inquinata. Ex horum vero lectione satis patebit, Acta S. Aureæ, quorum varia exemplaria enumerantur ibidem in Commentario prævio num.* 9 & 10, *ex hisce quidem compositu videri, sed ab impostore quodam multis aucta esse figmentis, ut martyrium* S. Aureæ *multis exornaretur adjunctis.*

F

4 Mar-

A 4 *Martyrologium Romanum Martyres noſtros habet ad* XXIII *Auguſti, ſed tetium duntaxat ea præcipuis enprimuntur nomina hoc modo*: Apud Oſtia Tiberina ſanctorum martyrum Quiriaci epiſcopi, Maximi presbyteri, Archelai diaconi, & Sociorum, qui ſub Ulpiano præfecto tempore Alexandri paſſi ſunt. *Non caret errore hæc nununtiatio, probabo infertus. Interim obſervo, omnes Martyres in titulo præpoſitos nomine* Sociorum *comprehendi. Inter hos Socios etiam eſt* Aurea, *quæ in iiſdem Faſtis ad* XXIV *Auguſti ex vitioſis Actis ita commemoratu eſt a Baronio*, Apud Oſtia Tiberina ſanctæ Auceæ virginis & martyris, quæ, ſaxo ad collum ligato, in mare demerſa eſt: cujus corpus ad littus ejectum beatus Nonnus ſepelivit. *Plures in hiſce verbis ſunt errores, ut infra ex Actis fiet clarum. Inter Socios demum dictorum Martyrum ſunt* Herculanus *bodie ſeorſum in Romano poſitus*, & Taurinus *ei in Hieronymiani additus, de quibus jam ſatis diſſerui. Porro datæ nnnuntiationes Martyrologii fecerunt, ut Majores noſtri de* SS. Quiriaco, Maximo, & Archelao *diſputaverint ad* XXIII *Auguſti, de* S. Aurea *vero ad* XXIV, *ubi & Acta ejus vitioſa ſunt data. Ex hiſce autem Actis, tum dandis infra collatis, clare patet in utriſque de eadem agi* Aurea, *cum iiſdem utrobique jungatur Martyribus, atque in eadem civitate dicatur paſſa. Dubium quoque non eſt, quin idem ſit* Herculanus *in Martyrologiis & in Actis, cum in illo loco commemoretur in Martyrologiis, quo ſepultus dicitur in Actis.*

atque idem in Martyrologio Romano enuntiavit:

B *quorundam corpora Parmæ ſervari dicuntur.*

5 *Corpora quorumdam ex hiſce Martyribus ſibi attribuunt Parmenſes, quin & cathedralis eorum eccleſia olim* Herculano *ſunt dicata. Audiamus Ughellium tom.* 2 *Ital. ſac. col.* 142: Templum, olim D. Herculano dicatum Paſcalem II in Deiparæ Aſſumptæ memoriam conſecraſſe, vetus marmorea inſcriptio refert: „Templum hoc olim „D. Herculano dicatum Paſchalis II P.M. ritu „ſolemni in Parmenſium gratiam Aſſumptæ Virgini ille ipſum conſecravit VI Kal. Octob. MCIV". In eo requieſcere pia Parmenſium devotio, vetuſtaque memoria narrat corpora SS. Herculani patroni, qui in Portu Romano die V Septembris martyrio coronatus eſt, ... Quiriaci, Maximi, Archelai martyrum, Aureæ virginis &c. *De iiſdem meminit Orlendius in Orbe ſacro & profano part.* II, *lib.* II, *cap.* 10, *num.* 2. *De hiſce jam quædam ſunt dicta ad* XXIII *Auguſti in* SS. Quiriaco *& Sociis; & alia quædam ad* XXIV *in* S. Aurea, *quæ* Virgo *vocatur cum Martyrologio Romano & Actis corruptis ibi datis, quamvis ex actis hic dandis de virginitate ipſius non conſtet. Demum utroque loco nonnulla ex antiquis Martyrologiis de hiſce Martyribus collecta ſunt, quæ hic prætermittenda cenſui, quia ad martyrii hiſtoriam parum faciunt.*

C

§ II.

Tempus martyrii: Actorum fides probata, maxime ex eorumdem conſenſu cum hiſtoria temporis.

Martyres hi paſſi ſunt ſub Gallo anno 252:

TEmpus martyrii, *de quo Acta vitioſa variæ loquuntur, clariſſime in Actis noſtris exprimitur: Quippe hi Martyres ſub Gallo imperatore, qui ſæviſſimam anno* 252 *movit perſecutionem, paſſi leguntur, & coronati Nonis Septembris. Itaque nec ſub Alexandro paſſi ſunt, ut credidit ex conjectura Baronius cum Actis quibuſdam vitioſis; nec ſub Claudio, ut habent alia Acta aque corrupta & interpolata, ſed ſub Gallo & Voluſiano, & jam dicto anno* 252, *quo graviſſima illa, ſed brevis, contra Chriſtianos perſecutio Romæ præſertim, ubi tunc degebat Gallus imperator, & in ejus vicinia deſæviit. Perſecutionem inchoatam eſſe anno* 252, *paſſim ſcriptores conſentiunt, & quidem ſub finem menſis Junii captam, vule Pagius in Critica ad hunc annum num.* 10. *Cum porro Gallus anno ſequenti interierit ante menſem Septembrem, & imperium ſuſceperit poſt menſem Septembrem annæ* 252, *undique certiſſimum videtur, Martyres noſtros anno* 252 *fuiſſe paſſos. Quippe Acta laudata, quorum apographum notatur deſumptum ex manuſcripto ſereniſſimæ reginæ Sueciæ in* 4°, *finxera eſſe nunc oſtendere incipio.*

AUCT. J. S.

7 *De perſecutione Galli ita ſcribit Euſebius lib.* 7 *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap.* 1: Decio ſimul cum liberis interfecto, cum ſecundum imperii annum necdum expleſſet, Gallus in ejus locum ſuccedit ... Dionyſius (*Alexandrinus eo tempore epiſcopus*) in epiſtola ad Hermammonem de Gallo imperatore ita ſcribit: Sed neque Gallus culpam Deeii intellexit; nec proſpexit, quid tandem illum paſſumdediſſet. Quin potius ad eumdem lapidem ante oculos ſuos poſitum impegit: qui, cum imperium ipſius proſpero in ſtatu eſſet, cunctaque ex animi ſententia ſuccederent, viros ſanctos qui pro pace & incolumitate ipſius preces ad Deum allegabant, inſectatus eſt. Cum illis ergo orationes pro ipſo fieri ſolitas ſimul fugavit. Hæc de Gallo Dionyſius. *Hiſce initium Actorum enactiſſime conſentit. Quæ vero in Actis addunture de ſævitia perſecutionis in Urbe Romana, confirmari poſſunt ex Epiſtolis S. Cypriani, qui non ſolum loquitur de perſecutione virgente, ſed eamdem etiam prædixit in Epiſtola ad Thibaritas. Eſt hæc in noviſſima editione* 56, *atque inter alia ſic habet*: Scire enim debetis & pro certo credere ac tenere, preſſuræ diem ſuper caput eſſe cœpiſſe. ... Gravior nunc & ſævior pugna imminet, ad quam fide incorrupta & virtute robuſta parare ſe debeunt milites Chriſti, conſiderantes ideirco ſe quotidie calicem Sanguinis Chriſti bibere, ut poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere.

tunc fuit perſecutio, ut habent Acta.

E

F

8 *Hæc autem dicti de perſecutione Galli, colligitur ex Epiſtola* 54 *ad Cornelium Papam de pace lapſis danda. Cum enim S. Cornelius in perſecutione Galli occubuerit, cumque Cyprianus moneat pacem eſſe dandam ſeu communionem lapſis in perſecutione Decii, Epiſtola hæc ſcripta eſt ante perſecutionem Galli, & finita perſecutione Decianæ. Porro in hac ad Cornelium epiſtola hæc repetit, ſe viſionibus diuinitus moneri de graviſſima perſecutione inſtante. Panca huc transfero*: Placuit nobis, ſancto Spiritu ſuggerente, & Domino per viſiones multas & manifeſtas admonente, quia hoſtis imminere prænunciatur & oſtenditur, colligere intra caſtra milites Chriſti, examinatis ſingulorum cauſis, pacem lapſis dare, immo pugnaturis arma ſuggerere. *Et infra*: Nos, quod fidei & caritati & ſollicitudini congruebat, quæ erant in conſcientia noſtra protulimus, diem certaminis appropinquaſſe, hoſtem violentum eito contra nos exſurgere, pugnam non talem, qualis fuit, ſed graviorem multo & acriorem venire. Hoc nobis

probatur ex S. Cypriano; editionem ejus fuiſſe propoſitum.

AUCT. J. S. divinitus frequenter uſtandicur, de hoc nos providentia & miſericordia Domini ſæpius mouemur &c.. *In ſequenti ad Cornelium epiſtola meminit de* edicto propoſito, *quo* ſacrificia... celebrare populus jubebatur, *ita ut dubitare nequeamus, quin perſecutionem præceſſerit aut comitatum ſit Galli edictum, ſicut etiam in Actis aſſeritur.*

in hac perſecutione unus primus impetitus.

9 *Mitto alia multa, quæ de eadem perſecutione diverſis locis ſcripſit S. Cyprianus, & ſolum huc tranſfero, quæ in ultima epiſtola ad Cornelium tunc pro fide exulem ad propoſitum noſtrum memorat. Commendat mirifice liberam Cornelii & Romanorum fidei confeſſionem, atque totam Romanam Eccleſiam uno animo confeſſam eſſe, atque hæc ſubjicit*: Proſiliebat adverſarius terrore violento Chriſti caſtra turbare. Sed quo impetu venerat, eodem impetu pulſus & victus eſt; & quanrum furmidinis & terroris artulit, tanrum fortitudinis inveuit & roboris. Supplantare ſe iterum poſſe crediderat Dei ſervos, & velut tirones & rudes, quaſi minus paratos & minus cautos, ſolito ſuo more conentere. Unum primo aggreſſus, ot lupus ovem ſeB cernere a grege, aecipiter columbam ab agmine volantium ſeparare tentaverat. Nam cui nun eſt adverſus omues ſatis virium, eireumvenire quærit ſolitudinem ſingulorum. Sed reuſus adunari exercitus fide pariter & vigore, intellexit milites Chriſti vigilare jam ſobrios & armatos ad prælium ſtare, viuci nun poſſe, mori poſſe; & hoc ipſo invictos eſſe, quia mori nou timent; nec repugnare eontra iupugnantes,... ſed prumpte & animas & ſanguiuem tradere &c. *Hæc ſufficiunt, ut poteas de perſecutione Galli non minus vera dici in Actis, quam de Gallo ipſo & Decio; atque hic Actorum tam acuvatus cum hiſtoria iſtius temporis conſenſus fidem eorum mirifice commendat.*

quod forte dixit Cyprianus de S. Cenſurino,

10 *Præterea ſtylus Actorum ſimplex eſt & exaggerationibus caret, ttaque martyrii hiſtoria ſit velata, ut finis initio recte congraat. Nonnulla quidem reperiuntur in Actis ſermocinationes, ſed ea & breves ſunt & tales, ut minime recedant a verifimilitudine. Miceri quoque non poſſumus Gallum ipſum loqui eum Cenſurino, ut eum a fide avertat, modo conſideremus di*C *guitatem præfecturiam* Cenſurioi. *Quin ims non improbabilis orbri poteſt ſuſpicio*, Cenſuriuum *deſignari a S. Cyprlano, dum dicit*: Uuum primo aggreſſus *&c. Neque enim ite verbis ſignificari ipſum Cornelium Papam enifimo, cum ovem vocet, non* paſtorem, *ut Cornelium haud dubie nominaſſet. Itaque cum ea Actis conſtet*, Cenſurinum *ſingulari colloquio ab imperatore tentatum eſſe, cumque verifimiliter Gallus virum quempiam eminentis dignitatis primo aggredi voluerit, ut exemplum viri præſtantis plures moveret, non inepta videtur hæc ſuſpicio. Obſtare tamen tali ſuſpicioni videtur, quod* Cenſorinus *num. 3 dicatur Sanctis in carcere miniſtraſſe. Verum incertum eſt, an id fenecie tempore perſecutionis Galli: nam id etiam fieri potuit, Decio Eccleſiam perſequente, atque eo caſu primus eſſe potuit* Cenſurianus, *quem Gallus fidei cauſa carceri mancipavit. At res incerta eſt, cum neminem nominaverit Cyprianus; ideoque certo dici nequit, utrum primus, an poſt alios ſub Gallo confeſſus ſit* Cenſurinus.

qui præfecturam geſſit.

11 *Æque eſt incertum, quam geſſerit præfecturam* Cenſurinus, *licet nulla non congruas familiæ* Cenſorinæ, *quæ antiqua erat & potens eo tempore, ut colligitur ex Trebellio Pollione in* D *libro de Triginta tyrannis cap. ult., ubi de Cenſorino pir militas ad imperium evecto & deiade occiſo ſic habet*: Ceuſorinus, vir plane militaris, & antiquæ in curia digniratis, bis cuaſul, bis præfectus prætorii, ter præfectus urbis, quarto procouſul, tertio couſularis, lagatus prætorius ſecundo, ædilitius quarto, quæſtorius tertio, extra ordinem quoque legatione Perſica funcrus, etiam Sarmatica. *Si ille Cenſorinus ſub imperio Claudii II, ſeu circa annum 269, tot præfecturas adminiſtravtrat, mirum videri non poterit, ſi* Cenſurinus *noſter, qui veriſimiliter ex eadem fuit familia, præfectus urbi fuerit aut prætorio; id tamen certo dici nequit, cum & multæ aliæ fuerint præfecturæ, quarum minor erat dignitas, minorque potiſtas. Urbis præfecti iſtius temporis fune fere incogniti, ideoque minus ſciri poteſt, an urbis præfectus fuerit Sanctus. Verba Galli ad ipſum in Actis num. 5*: Ne... fama eareas, qua hacteuus eempublieam nobiliſſime gubernaſſe ab umuibus prædicaris; *innunc inſignem quamdam præfecturam; at certos nos non faciunt de adminiſtrata a* Cenſurino *præfectura Urbis. Meaaa* E *Græca* Præfectum prætorio *fuiſſe aſſerunt; at tantæ auctoritatis non ſunt, ut eum faciant certum. Quapropter nihil certi de alterutra præfectura ſtatuendum cenſes, & Acta debitis annotationibus illuſtrata ſubjubgo.*

ACTA

auctore anonymo,

Ex Ms. codice ſereniſſimæ reginæ Suecia in 4to.

CAPUT I.

Exorta perſecutione Galli, comprehenditur Cenſurinus præfectus, qui interrogatur, conſtanſque in fide Oſtium mittitur: hic carceri traditus invifitur ab aliis: cuſtodes carceris miraculo converſi. F

POſtquam *a* impiiſſimus imperator Deeius *b*, nou totis duobus annis principatu Romani apieis adminiſtraro, rebus humanis exemptus eſt, Gallus ſuſcepit impeeium, eui tegnum eum floreret in iuitio, & euucta ei ex ſenteutia eederent, ipſe proſperitatem ſuam paeiter ſugavit & paeem, ex eo qood ſanctos viros, qui pro pace tegni ejus Deo jugitet ſupplieabant, perſequi deeravit. Taoto quippe in Chriſtianos furore exaſit, ot propoſito edicto peuitus de terra uomeu eurum deleri juberet *c*. Cujus perſeeutioois immaoitas plurimos Romæ Chriſto Domino martyres procuravit; quorum alii ferarum morſibus laniati, a. lii in Tyberis alveum demerſi, alii ignibus coneremati, quidam gladio occiſi, non nulli vero

Excitata gravi perſecutione a Gallo imperatore, a

b

c

exi-

A exilio deportati, ſuſceptum contra diabolum ſanctæ fidei agonem victoriosiſſime conſummatunt. Nec minus puniebatur, ſi quis iosentus eſt eliquem Chriſtianorum apud ſe latitantem celaſſe; ſed eiſdem, quæ Chriſtianis decreta erant, tormentis ſubactus, etiam præmii eorum creditur obtinuiſſe conſortium *d*, Domino promitsente atque diconte: Qui recipit juſtum in nomino juſti, mercedom juſti accipiet.

Cenſurinus præfectus ipſi differtur ut Chriſtianus :

2 Erat ea tempeſtate vir quidam præfectosius poteſtatis occulte Chriſtianus, nomine Cenſurious, qui pro loco officii ſui imperialibus obſequiis abeſſe non valens, ſpecie tantum his inſiſtebat, re aotem vera Domino noo ficte ſersiebat : ſiquidem jejuniis, orarioosibus & alecmoſynis die noctuque operam dabat, Sanctiſque io carcere poſitis *e* miniſtrans, multos ex eis, quos acerbitas pœnarum ſuperaſſa videbatur, ot carnificibns cedere deberent, confortarionibus ſuis retinnit & io fide Chriſti perſevcrare perfecit. De quo cum delatus eſſet apud imperatorom, interrogatus eſt ab eo, ſi hæc ita haberentnt.

e

B *interrogatuſque fidem libere confitetur*

3 At ille nihil dubitaos Chtiſtianum ſe eſſe reſpondit, & contcmpt is idolis, nnum Deum colere, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. Imperatnr dixit: cnm unum Deom colere te dixiſſes, quomodo ounc tres nominaſti? Bcatus Cenſurinus reſpondit : Fides Chriſtiaoa horum trinm, qoos audiſti, Patris & Filii & Spiritus ſancti, ita disiſionem io perſonis cnnſistetur, ut tamen unitatem ſubſtantiæ oon dividat, quæ adeo in eiſdem perſonis eadem ſemper eſt, ot cum ſit alius Pater, elios Filius, alius Spiritus ſanctus, nulla tamen ea, snmdem perſonarom alind ſit quam eſt alia; ſed totæ tres perſonæ unus eſt Deus æternus, incomprehenſibilis, immortalis, omnipotens, ocque initum neque finem ullum habens.

coram imperatore,

4 Imperator dixit: Er qnomodo dicitis Chriſtum, quem confitemini Deum ſeſtrum, & natom eſſe & paſſum, mortuum atque ſepultum; ſi, ut nuoc aſſetis, Deos seſter neque initio eœpit neque fine concluditur? Ceoſurinus dixit, Dominus noſter Jeſus Chriſtus Dei Filius, Deus pariter & homo eſt, aota ſecula quidem genitus ex Patre, oec tamen gigneore inſerior, in fino veto ſeculorum natus ex Maria Virgine, noſtræ digoatus eſt fieri particeps oaturæ, in qua pro noſtre ſalute pati ac mori" potuiſſet. Quadam enim juſtitie Dei in poteſtatem diaboli traditum eſt genus hnmanum, primorum debito parentum univerſos poſteros obligante, hoc ſolo excepto, in quem Matet nullam ſucceſſionem macnlæ hnjus traosfudit: quia ſacer ejus partus penitus erat immunis ab omni delectatinne carnali, propter quam *f* cum originali peccato oaſcuntur omnes, qui ex utriuſque ſexus copula procreantur, pro quibos hac retione effuſus eſt ſanguis Chriſti nullum omnino peccatum habentis; ut quia eos diabolus merito tenebat, qnos peccati reos conditione mortis obſtrinxit, hos per eum merito dimitterca, quem nullius peccati reum immerito pœoa mortis affecit.

C

f

invitatuſque ad ſacrificandum idolis conſtanter renuit :

5 Ipſam autem mortis iojuriam non pertulit illa Divinitatis Chriſti ſubſtantia, ſed ſnla hnmanitacis ſuſcepræ natura, ſnlo etiam corpore *g* poſitus oſt in ſepulchro, de quo tertia die resurgeos, poſt aliquot dies ſidentibus diſcipulis aſcendit io cælum & ſedet ad dexteram Dei Paeris omnipotentis, quem expectamus inde ad diem judicii vantnrum, ut judicat vivos & mortuos & ſeculum per ignem. Imperator dixit: Deſine jam hnjuſmodi inaniloqoiis tempus occupare, & accedeos ſacrifica diis, ne & familiaritatis apud nos locum perdas & ſama careas, qua hacteous rempnblicam nobiliſſime gubernaſſe ab nmnibus prædicaris. Cenſurinus reſpondit: Vere te ex illis oſtendis eſſe, de quibus Apoſtolus dicit, quod ab auditu serbi Dei aures avertant, qui non ſolum pia Chriſti geſta audire contemnis, ſed etiam ſainberrimam de eis ſnggeſtionem inaniloquium repuraſti; ſed niſi reſipuerls, ſermo ipſe, quem abjeciſti, judicabit te in noviſſimo die, ſicut in Evangelio contemporibus ſuis Dominus minatur, a cujus veneratione nec gratiæ tnæ, nec ullius humani ſasosis appetitus ad idolorum cultum me umquam inflecter, quoniam omnes dii gentium dæmonia, Dominus antem noſter cælos fecit: infelices autem ſnnt, nt ſacra *h* dicit, qui appellavernot deos opera mannum hominum; quia qood fit idolum malcdictum eſt, & ipſnm & qni fecit illud.

h

b

carceri impoſitus investitur a Maximo, Archelao & Aurea;

E

i

6 Tunc iratus imperator juſſit illum civitasem Oſtiam *i* dedoci, quinto decimo miliario ab urbe Rnma poſitam, & ibidem vinculis alligatum cuſtodiæ mancipari. Erant antem in Oſtia civitate Maximus presbyter & Archelaus diaconns & cnm eis quædam Dei famula, nomine Aurea. Hi aſſidoæ ſersitutis Dei merito tantam virtutum gratiam obtinebant, ut ſigna & mirabilie per eos plorime in nomine Domini Jeſu quotidie fierent. Com ergo beatus Cenſurinus poſitus eſſet io cuſtodia, prædicti ſemuli Chriſti, Maximus presbyter & Archelaus diaconus, una cum ſancte Aorea impetraverunt a cuſtodibus cum eo colloqui permittereotur.

ſolutis divinitus vinculis Cenſurino, melites carceris cuſtodes,

7 Sermocinentibus autem eis & in hymnis & orationibus Dominum collaudantibus, ſubito nnta divino ſaluta ſunt sincula, qoibus S. Cenſurinus fuerat alligatus. Quo facto vehementer obſtupefacti cuſtodes, invicem conferunt, quæoam eſſet sirtus, per quam hæc repentina sincolorum ſolntio insſibiliter fiebat? Erant quidem ex ipſis cuſtodibus oumero decem & ſeptem *k*, quorum nomina hæc ſunt, Felix, Maximus *l*, Taurinus, Erculanus *m*, Venerios *n*, Storocinus *o*, Menna *p*, Commodus, Hermes, Manrus, Euſebius, Ruſticos, Monachius *q*, Amandinus *r*, Olippius *ſ* Cyprins *t* Theodorus tsibunus.

k

l m

n o p

q r ſ

t

F *miraculo ille attoniti, & exhortatione.*

8 Qui cum ſtarent attoniti de miraculo ſolutorum inſueto more vinculorum, beatus presbyter Maximus inſpiratione divina affltus, ſuperno reſpecto animoſeque præventos intolligens, ſalutari eos doctrina cœpit inſtruere, dicens: Audite me, fratres, de quo dicit Propheta, quod venerit in locem gentium, ut ſit ſalus earum uſque ad extremom terræ, ut dicat his qui ſancti ſnot; Exite, & qui in tenebris: Reselamloi a *?* Qui cæcis ſiſum, ſurdis auditum, mntis loquclam, cunctiſque debilitatibus hominum coogrua adhibuit levamina, dæmones effugavit, ſuper mare ambulasit, mortuos ſuſcitavit, moltiſqoo aliis operibus, qoæ nemo alius facere potnit, verum ſecundum omnipotentiam de cælia deſcendiſſe & diſpenſatiooem hnmanæ ſalutis per carnem ſuam expleſſe comprobavit. Qni nns ad tolerandas pro nomine ejos iojurias & pœnas perſecutionum io Euangelio ſuo confortat, diceos: Beati eſtis, cum maledixerint sobis & perſecuti vos fuerint & dixerint omne malum advorſum sos, meotieotes propter me, gaudete io illa dia

u

A. ANONYMO, & exultore, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlo. Et alibi dicit: Eritis odio omnibus propter nomen meum, qui autem perſeveraverit uſque in finem hic ſalvus erit; itemque præmittit dicens: Qui perdiderit animam ſuam propter me, in vitam æternam cuſtodit eam.

Maximi presbyteri magni exciſan,

9 Hinc Apoſtolus ejus Petrus ait: Kariſſimi, nolite mirari ardorem occidentem vobis, qui ad tentationem veſtram fit: nec excedatis tamquam novi vobis aliquid contingat; ſed quotieſcumque communicatis Chriſti paſſionibus, per omnia gaudete, ut & in revelatione claritatis ejus gaudentes exultetis: ſi improperatur vobis in nomine Chriſti, beati eſtis quia majeſtatis & virtutis Domini nomen in vobis requieſcit. Plus etiam nos accipere in paſſionis mercede, quam quod hic ſuſtinemus in ipſa paſſione, probat apoſtolus Paulus, dicens: Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in vobis. Item dicit Propheta: Oculus non vidit abſque te, quæ præparaſti expectantibus te. Sed vos, fratres, horum melius capaces eritis, ſi ex toto corde vera eſſe omnia, quæ de Chriſto Chriſtu commemorata ſunt, credentes, deinceps etiam animum præparatis ad ſuſcipiendum plenius fidem, quam ad Deum habemus.

B

inſtrui cupiunt ad fidem ſuſcipiendam.

10 Tunc omnes pariter milites, qui cuſtodiebant beatum Cenſurinum, jactantes ſe ad pedes beati Maximi presbyteri, & eorum, qui eum ipſo erant, eum lachrymis aiebant: O logeudam nobis vitam, quam hucuſque tranſegimus, in qua nullus unquam nobis iſtam ſalutis viam oſtendit, quam vos ſecure ac feliciter gradientes, ita Deo appropinquaſtis, ut ſicut ille eſt omnipotens, ſic & vos per gratiam ipſius totius boni effectus poſſibilitatem habeatis! Ecce enim ſolo voluntatis veſtræ nutu, tanta celeritate vinucla iſta diſſiluerunt, ut nulla hominum feſtinatione tam cito ſolvi potuiſſent. Quapropter oportemus nos inſtrui, qualiter cognitionem ejus primo percipere, ac deinde in ejus ſemulatu permanere debeamus, in cujus nomine tanta miracula faciendi mira gratia præditi eſtis.

præmiſſoque jejunio & inſtructione triduana,

C

11 Sanctus Maximus reſpondit: Quia Deo largiente mentis oculos ad verum lucem fidei Chriſtianæ aperire cepiſtis, ne pigeat jam vel triduano jejunio eoſdem plenius expurgare a ſordibus, quibus eos propter ſpureiſſimos idololatriæ ritus obfuſcari inevitabile fuit. Triduo autem expleto, in nomine ſanctæ Trinitatis, Patris videlicet & Filii & Spiritus ſancti, pereipietis ſacrum baptiſmo, per quod ab omnibus peccatorum contagiis abluti, ſpirita. li generatione, quæ per ipſum baptiſma agitur, filii Dei efficiemini. Ad hæc milites, propere jejunio ſuſcepto, toto triduo fide Domini catechizabantur.

baptiſmi Sacramentum, ac deinde confirmationi & Euchariſtia ſuſcipiunt.

12 Quo expleto, baptiſmi gratiam per beatum Maximum percepernnt, & a fonte ſacro eos beata Aurea ſuſcepit. Advenieus etiam beatus Cyriacus epiſcopus, fidei verbo eos confirmavit, & ſacro Chriſmate conſignovit, & participati ſunt omnes ſacroſancta myſteria Corporis & Sanguinis Domini: cœperuntque primitivæ Eccleſiæ ducere vitam, objectis videlicet omnibus mundi commerciis, in timore Domini & ſancta converſatione unanimiter permanere: ſed & in ſignis atque miraculis ſuppariem quodammodo gratiam habentes, vitam ſuam eunctis quotidie gratificabant.

D

ANNOTATA.

a *Titulus hiſce Actis præfixus eſt talis*: Paſſio ſanctorum martyrum Cenſurini præfecti, Cytioci epiſcopi, Maximi presbyteri, Archelai diaconi, Taurini & Ereuleni militum, cum ſociis eorum. *Quod ea Militibus* Taurinus & Ereulenus, *tam in Actis hiſce quam in apographo Hieronymiano, ſoli nominatim commemorentur, quemadmodum ſoli ſepulti ſunt in Porta Romana; nonnullam præbet ſuſpicionem, ſcriptorem horum Actorum Portuenſem fuiſſe, cum videatur ſepultos in Portu præ ſociis Militibus honorare voluiſſe etiam in fine Actorum, ubi duorum illorum ſepulturam primo refere.*

b *Decius imperium adeptus eſt anno 249, & occiſus in prælio contra Gothos anno 251. Eum non regnaſſe duobus integris annis, affirmat etiam Euſebius laudatus in Commentario num. 20, aliique plures, quos hic non tranſcribo. Veruntamen Pagius in Critica ad annum 251 num. 30 contendit, Decium imperaſſe ultra biennium, ſeu tertium imperii annum ſaltem inchoaſſe. Tillemontius idem credidit Hiſtoria imperatorum tom. 3 in Decio ad annum 252. Præter auctoritatem Sexti Aurelii Victoris de Cæſaribus in Decio, ubi eum cum filio occiſum dicit, exacto regni biennio, & Victorit in Epitome, ubi de Decio habet:* Imperavit menſes triginta, *allegant antiquam inſcriptionem, in qua tertia exprimuntur tribunitia poteſtas Decii & conſulatus ſecundus, Cum autem tribunitia poteſtas ſimul aſſumeretur cum imperio, ut certum inferunt ex inchoata tertia tribunitia poteſtate tertium quoque inchoatum eſſe Deciani imperii annum. Verum reſpondeo, Pagium ex verbis Baronii ipſius, quem refutat, colligere potuiſſe, argumento iſto id non certo evinci. Audiamus Baronium ad annum 254 num. 48: Quod ſi tribunitia poteſtas ejus (Decii) in nummis vel aliis antiquis inſcriptionibus tertio ... repetita habetur; id occidit, quod anno ante Philippi necem ... ab exercitu imperator eſt appellatus, cum etiam tribunitiam poteſtatem ex more conſecutus eſt. Hæc, inquam, verba docere debuerant Pagium & Tillemontium, quam infirmum ſit fundamentum, quo nituntur, cum initium imperii Decii nolint ordiri ab acclamatione Decii per milites, ut Victor fortaſſe fecit; ſed a morte utriuſque Philippi imperatorum, ideoque ea initio tribunitiæ poteſtatis colligi nequeat initium imperii, ſi id inchoemus poſt mortem Philipporum. Nolim quidem contendere cum Baronio, Philippos toto anno ſuperfuiſſe poſt acclamationem Decii; ac oniſimo aliquot menſes inter hujus acclamationem & eorum mortem fuiſſe medios; idque oſtendi poteſt modo valde verimilli ex iis, quæ Tillemontius ipſe adduxit. Sola relatio eorum, quæ mortem Philipporum præceſſerunt, ad id oſtendendum ſufficit. Quippe Decius in Pannonia acclamatus eſt imperator, quod ubi Romæ audivit Philippus, enactis exercitibus, inquit Zoſimus, velut hoſtem oppreſſurus in eum movit. Deinde vero Philippum conſtiſſe cum Decio, victumque & occiſum Veronæ, ac filium Philippum paulo poſt Romæ, auctores conſentiunt. Itaque primum nuntius de acclamatione Decii Romam perlatus eſt, deinde exercitus a Philippo coactus non modicus, communero ſuperiorem fuiſſe Deciano velit Zoſimus: poſt hæc alter exercitus ex partibus Romanis, altera ex Pannonia progredi debuit*

E

F

ac

A *at demum utrique conſigere. Quapropter hiſce neceſſario aliquot menſes attribuendi ſunt; nec a verisimilitudine recedet, qui ſex ſeptemve menſes conſumptos ſuſpicabitur, & ſic facile Victorem cum Euſebio conciliabit. Quippe ſi circa menſem Junium imperator a militibus acclamatus eſt Decius; Philippus vero occiſus circa menſem Decembrem, conſentiunt ſatis Euſebius & Victor; ſed prior numeraverit annos Decii in morte Philippi, alter vero ab exordio ſuſcepti imperii. & utrique ſatis recte, cum Decius fuerit occiſus anno 251, verisimiliter menſe Novembri aut Decembri, ut oſtendunt Pagius & Tillemontius.*

c *De perſecutione Galli, qui poſt Decium Imperator factus eſt anno 251, actum eſt in Commentario § 2, ubi omnia abunde ſunt confirmata. Inter infortunia regni ipſius non infimo loco numeranda eſt peſtis, quæ Imperium Romanum multis annis graviter afflixit, etiam poſt Galli & filii ipſius Voluſiani interitum. Aliqui crediderunt ortam eſſe perſecutionem, quod occaſione peſtis ſacrificia præſcriberentur; ut Pagius ad annum 252 num. 10 id negat, quin cepta eſt*

B *perſecutio ante peſtem, atque idcirco Oroſius lib. 7 cap. 10 ait, peſtem eſſe immiſſam a Deo in pœnam perſecutionis.*

d *Loquitur haud dubie auctor de fidelibus, qui occaſione delatorum Chriſtianorum tapiebantur: nam infidelibus opus iſtud charitatis ad vitam æternam prodeſſe non poterat, niſi converterentur.*

e *Id facere potuit tam ſub Decio, quam ſub Gallo: nam Deciana perſecutio non diu hanc præceſſerat.*

f *Ratio formalis, cur contrahatur peccatum originale, non eſt ipſa delectatio carnalis; at ratio formalis eſſe videtur, quod voluntas omnium hominum, qui via naturali ab Adamo deſcenderunt, ni ordinatione divinæ conſtituta eſſet in voluntate Adami, ut dorent multi theologi, qui ſingulari privilegio Sanctiſſimam Dei Genitricem ab illa lege excipiunt. Verumtamen ita veteres aliqui, atque ipſe etiam ſubinde Auguſtinus loquuntur, aeſi indicari vellent ob delectationem carnalem contrahi peccatum originale. At recentiores theologi poſt S. Thomam exactius de cauſa*

C *contracti originalis peccati egerunt. Suarez autem ſcribens ad primam ſecundæ S. Thomæ tract. 5 diſp. 9 ſect. 3 num. 4 ad ſimilia S. Auguſtini dicta ſic reſpondet: Non eſt intelligendum, concupiſcentiam vel libidinem eſſe cauſam, quæ peccatum originale in prole efficiat... Intelligendum ergo, iſtum generationis noſtræ defectum ex peccato primi parentis manaſſe, & hanc defectuoſam generationem eſſe viam, per quam originale peccatum ſuo modo tranſfunditur.*

g *Sit tamen, ut Divinitas corpori æque ac animæ maneret hypoſtatice unita.*

h *Addendum videtur*, Scriptura.

i Oſtia *antiqua eſt civitas Latii ad oſtium Tiberis, a quo etiam* Oſtia Tiberina *dicitur. Jacet nunc in ruinis, a Saracenis olim diruta.*

k *Hi omnes etiam enumerantur in Actis interpolatis S. Aureæ ad 24 Auguſti datis, ut & in alio Ms. ibidem laudato in annotatio ad caput 1, ac demum apud Ferrarium ad 23 Auguſti in* Quiriaco *& ſociis, & in Menæis Græcis ad 30 Januarii, uno excepto* Taurino. *Sed nomina quorumdam variis modis ſunt ſcripta, ut mox dicam.*

l *In Ms. anonymo* Martialis, *in aliis omnibus* Maximus. A. ANONYMO.

m *In aliis* Herculanus, *in Menæis* Herculinus.

n *In Actis S. Aureæ & Menæis* Benerius, *in Ms. anonymo* Neberius, *apud Ferrarium* Hiberius.

o *In Actis S. Aureæ & Ferrario* Storacinus, *in Ms. anonymo* Stauracius, *in Menæis* Styracius.

p *In Actis Aureæ & Ferrario* Menuas.

q *In Actis Aureæ* Monaxius, *in Ms. anonymo* Maprilis, *apud Ferrarium* Munaſius, *in Menæis* Momochreus.

r *In Ms. anonymo* Saturninus.

ſ *In Actis Aureæ* Olimpius, *in reliquis* Olympius.

t *In Ms. anonymo* Corporius, *in Menæis* Cyprus.

u *Clarior erit ſenſus, ſi hic addatur*: De eo nimirum qui, *&c.*

CAPUT II.

E

Baptizantur cuſtodes carceris; mortuo ad vitam revocato, Cenſurini Socii comprehenduntur; martyrium omnium & ſepultura.

INterea etiam contigit ab eis mortuum *a Cum mortuum ſuſcitari: cujus claritudo facti famam virtutum, quas per eos Dominus operatus eſt longe lateque diffudit. Quo etiam Imperator audito, furore repletus, dixit: Magicam artem exercent, & ſeveriori eam diſciplina reprimi oportet. Et acito vicario urbis Ulpicio b Romulo, miſit eum Oſtiam civitatem ut quoſcumque ibidem Chriſtianos reperiſſet, ab hac profeſſione eos revocare ſatageret; & ſi qui vel ſine vi conſentirent, vel pœnarum illatione coacti cederent, divitias & honores conſequerentur: acquieſcere vero nolentes diverſis cruciatibus perirent.*

ſuſcitatum Oſtia audiſſet Gallus, Sanctos jubet comprehendi, a b

r4 Venieus autem Ulpicius Romulus Oſtiam *b Ut vero* civitatem, ſanctum Cyriacum epiſcopum, Maximum presbyterum, Archelaum diaconum & famulam Chriſti Auream, una cum beato Cenſarino & Militibus *per* eos coaverſis, comprehendi & ſibimet præſentari juſſit. Qui cum adſtarent, interrogantur a judice, ſi eſſent Chriſtiani. At illi ſe veraciter ita eſſe, clariſſima voce teſtantur. Ad hæc judex: Dominus, ait, noſter imperator præcepit, ut ab hac cultura recedentes, deos, quos ipſe colit, honoretis. At illi: Quando, inquiunt, imperator contra Deum una juſſerit, lege ſanciente ei parere debemus: quando vero juſſa ejus divinis reluctantur præceptis, deliberatum nobis & ex paternis legibus confirmatum ſcias, ut obtemperemus Deo magis quam hominibus. Cum ergo Deus jubeat, ut nullum præter ipſum colamus deum, numquam audiemus vel te vel imperatorem tuum, ut profana ſimulacra cæremoniis aliquibus veneremur.

comprehenſi fidem conſanter profitentur, F

25 Iratus judex, juſſit eos in carcerem re- *flagriſque tradidit eos cæſi,*
trudi. Ducuntur itaque de tribunalibus ad vinecula, aliaque mox die de vinculis ad tribunalia revocantur: & interrogante judice, ſi adhuc in ſua ſententia permanerent; illi fiducia mercedis

A. ANO. PYMO. æternæ conſtantiæ ac fortiter Chriſtum confitentur: tuncque gaudentes confeſſione decorari, numquam ſe idolis immolaturos aſſe teſtabantur. Tunc jubente judice, ad verbera denudati, flagriſque hinc inde, inſpectante populo, adeo cruciantur, ut finem vitæ inter ipſa verbera habituri putarentur. Videres intect hæc fortiſſimos Chriſti Milites exemplo Apoſtolorum exultaſſe, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati.

ſe ſpe mercedis æternæ conſolantur.

16 Quibus inſultans judex; Ubi eſt, inquit, modo, quem colitis? Quare vos de his pœnis non liberat? Sancti Martyres dixerunt: Et quare vocas pœnam, in quo nos vides gaudere? Nam verbera iſta, vel quidquid acerbitatis pro nomine Chriſti ſoerit nobis ingeſtum, non dolores *c*, ſed delicias nobis præbere ſentimus. Sed & ſi quid grave vel aſperum patimur, forti patientia ſuſtinere jubemur, dicente Scriptura: Patientes eſtote uſque ad adventum Domini. Ecce, Judex ante januam aſſiſtit. Qui & ipſe alibi dicit: Ecce venio cito & merces mea mecum eſt, B reddere unicuique ſecundum facta ſua. Unde & in perſecutionibus conſtituit patienter expectamus ultionis diem; qui tamen antequam veniat, ipſos perſecutores noſtros converti optamus; ne ipſa eos vindicta in ſuo reatu inveniat; quod ſi fiet, quanto major ſuerit perſecutionis noſtræ injuria, tanto & juſtior & graviot erit pro ipſa perſecutione vindicta.

tandem capitis mulctæ.

17 Contra hæc judex nequaquam compunctus, ſed in ſua crudelitate perſiſtens, capitalem eos ſententiam ſubire præcepit. Illi autem ducti ad arcum, qui erat ante theatrum, ſecundum quod ex divinis Scripturis fuerant inſtituti, in agonibus perſeverantes & oculum mentis ſuæ in Deum habentes defixum, gladiis cervices ſacras ſupponunt & mortem pro pietate abſque timoro ſuſcipiunt: decollati d ſunt autem Nonas Septembris.

ſepeliuntur ab Euſebio presbytero

18 Et collegit corpora eorum beatus presbyter Euſebius, & Tantinum quidem & Eculanum in portu Romano ſepelivit, ſanctum vero Theodorum in mauſoleo ſuo poſuit, reliquis omnibus cum ſancto Cyriaco epiſcopo apud Oſtiam civitatem monumenta extruxit: quorum corporibus in pace ſepultis, nomen eorum vivet in ſecula, quoniam crebris paſſionibus ſuis & cruciatibus glorificantes Dominum, non dilexerunt animas ſuas uſque ad mortem pro nomine ejus, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum. D

ANNOTATA.

a *Hujus a mortuis excitatio prolixius refertur in Vita S. Aureæ, ubi dicitur fuiſſe decennis fere filius ſuoris; reſque attribuitur* Cyriaco *epiſcopo, Chriſtianis tamen præſentibus & ſimul orantibus.*

b Ulpius Romulus *vocatur in Actis S. Aureæ, apud Ferrarium* Ulpius, *in Martyrologio Romano ad* 23 *Auguſti* Ulpianus *a Baronio, a quo & præfectus pro vicario ſubſtituitur. Verum aliam quæpiam obſervatio hic facienda, quia* vicarius urbis *dicitur Romulus: nam Tillemontius in Decio ad annum* 249 *occaſione cujuſdam inſcriptionis dicit*: Vicarii eſſe non cœperunt, niſi ſub Diocletiano ſecundum Lactantium, *laudatum in margine lib. de Mortibus perſecutorum cap: 7. Verum Lactantius id non dicit. Verba accipe*: Et ut omnia torrore complerentur, provinciæ quoque in fruſta conciſæ, mulei præſides & plura officia ſingulis regionibus ac pene jam civitatibus incubarent, item ratio- E nales multi & magiſtri & vicarii præfectorum *Erant ante Diocletianum præſides, officia, rationales, magiſtri: cur non etiam vicarii? nam Lactantius de omnibus eodem modo loquitur, & non primum inſtitutos, ſed numero auctos ſignificat. Itaque longe probabilius eſt, vicarios conſtitutos eſſe ab Adriano, cum Victor in Epitome de Adriano dicat*: Officia ſane publica, & palatina, nec non militiæ in eam formam ſtatuit, quæ paucis per Conſtantium immutatis hodie perſeverat. *Hæc paucis obſervanda cenſui, ne quis Acta reprobanda cenſeat ob vocem* vicarius.

c *Ea hoc dicto inferendum non eſt, Sanctos illos non ſenſiſſe corporis dolores, ut ſubinde quibuſdam divinitus conceſſum eſt. Nam verba ſolum exigunt, ut dicamus eos non doluiſſe de illatis corpori ſuo doloribus, quod ſpe mercedis æternæ eos non modo patienter & libenter, ſed etiam lætè ſuſtinerent.*

d *In actis vetuſtis* S. Aureæ, *hiſce multa alia addunter de martyrio* Aureæ, *quæ tandem mari injecta dicitur: corpus vero ipſius adlitus delatum, & ſepultum a S. Hippolyto. Verum quæ hic dicuntur longe probabiliora & veriſimiliora ſunt.* F

A D

DE S. RHAIDE VEL HERAIDE

VIRGINE MARTYRE

PROPE ALEXANDRIAM IN ÆGYPTO

J. S.

CIRCA AN. CCCVIII. *Rhais aut potius Heraïs in Fastis memorata.*

IN *Menologia Stritteiano atque Menæis tam impressis quam manuscriptis annuntiatur hodie* Rhais *martyr, cum aliqua tamen diversitate. Verba Menologii sunt hæc:* Eudem die natalis B. martyris Rhaidis, quæ igne consummata est. *Menæa impressa sic habent Latine reddita:* Sancta martyr Rhais gladio occiditur. *Versiculi deinde hi subjunguntur:*

Ποθῶσα κάλλος Τῦραννε Θεοῦ βλέπειν,
Σαρκὸς τρ' κάλλος ἐκδίδωσι τῷ ξίφει.

B Desiderans pulchritudinem Dei videre Heraïs,
Carnis pulchritudinem tradit gladio.

Notandum primo in versiculis numen esse nonnihil diversum, ac vocari Heraidem *potius quam* Rhaidem, *atque id verum esse nomen, mox videbimus. Secundo notabilis est differentia inter Menologium & Menæa, quia in hisce gladio dicitur cæsa, in illis combusta. Verum ex elogia dando confirmabitur mors gladio illata, non ignis. Elogium autem hoc legitur in Synaxario Mss. collegit nostri Parisiensis, quod nomen modo habet* Ludovici Magni.

quæ alia videntur a duabus ante in hoc Opere datis esse

a *Gemina Heraïs eam inter Martyribus jam data est in hoc Opere, altera ad* XV *Martii cum tribus sociis; at sine ulla temporis aut loci nutitia; altera ad* XXVIII *Junii Rais vel Heraïs occurrit cum multis martyribus, qui passi sunt Alexandriæ in Ægypto sub Alexandro Severo imperatore. Hæc vero Alexandriæ quidem passa est, sed sub Culciano præside, qui Ægypti præfecturam administravit sub Maximino II imperatore, & Christianos acerbissime persecutus est eo tempore, teste Eusebio lib. 9 cap. 11. Qua de causa hæc* Heraïs *distinguenda est a secunda ex duabus prioribus, cum toto sæculo feriæ sit passa. Verisimiliter etiam a prima distinguitur, quia nulla satis est, cur eamdem credamus, nisi solum nomen, quod sufficere non potest ad credendum utramque esse eamdem, præsertim cum in iisdem Fastis annuntientur diversis diebus. Hisce observatis, elogium, quod satis nitide concinnatum est, ex laudato Synaxario Græce subjungam, ac deinde reddam Latine. Præmittitur annuntiatio, quam Latine sic exprimo:* Certamen sanctæ martyris Heraïdis, & Sociarum. *Sequitur deinde tale elogium.*

elogium ipsius ex Synaxario,

3 Λύτη θυγατὴρ ἦν τινος ἱερέως· ἥτις δὲ ὅσα ἐδόθησαν ἢ μονὴν βιᾶσι παρέσχετο· κατὰ τοῦτο δὲ πάροδον ἐδοῦσα σὺν αἰδοῖ καὶ γυναικὶ συλλαβομένας καὶ διεμυρίσας, καὶ πλυσιάσασα αὐταῖς, καὶ τὴν αἰτίαν ἐπερωτήσασα, δι' ἣν δέδενται, καὶ μαθοῦσα διὰ τὸ εἶναι αὐτὰς Χριστιανάς, παραυτίκα κατ' ἐκείνου τοῦ συλλαβόντος ἐξεβόησε καὶ χριστιανὴ εἰμι, ἃ καὶ ἐδόλα διάπτυω. Διὸ καὶ συλληφθεῖσα εἰς ξίφους κατάκρισιν χυλιάρχῳ παρὰ τῷ Ἀλεξανδρείας· ἔθος μετὰ πολλὰς τὰς ἱρωτήσεις τὴν διὰ ξίφους ἀπόφασιν δέχεται, καὶ πλεύσας σὺν ἕ λοιπαῖς γενεᾶι. *Latinam interpretationem subdo:* Hæc filia erat cujusdam sacerdotis. Cum autem duodecim esset annorum, monasticam amplexa est vitam. Dum vero in transitu quodam vidisset mulieres quinque eum viris comprehensas esse & vinctas; accedensque causam petiisset, cur essent vinctæ; doctaque id factum, quia erant Christianæ; confestim coram iis, qui comprehendebant, exclamavit: Et ego Christiana sum, & idola contemno. Comprehensa igitur ductaque est ad Culcianum præsidem Alexandriæ, ut interrogaretur. Qua de causa post multas interC rogationes damnatur ad mortem gladio subeundam, & occiditur cum reliquis mulieribus.

alterum ex Menæis nonnihil diversum,

4 *Eadem Sancta rursum in Menæis memoratur ad* XXVII *Septembris, atque ibi in Menæis impressis tale fere est elogium, quale jam dedi ex Synaxario Mss. In hoc etiam Sinaxario iteratur eodem die sanctæ hujus Martyris memoria, sed breviter, atque hisce Græce adjunctis verbis, quæ Latine reddo:* Eadem est, quæ in variis Synaxariis reperitur & die v hujus (*Septembris*) & XXVII. *Porro, cum videatur operæ pretium fore; si totum elogium ex Menæis impressis huc transferam, illud, quoniam jam Græce impressum est, hic Latine reddam. Præmittitur hæc commemoratio:* Eadem die, memoria sanctæ martyris Heraidis virginis. *Deinde tale subnectitur elogium:* Hæc nata est in Ægypto in loco dicto TAMMA, filia cujusdam presbyteri, nomine Petri. Habitu monastico erat indutta, annos agens quasi duodecim. Egressa vero eum aliis virginibus ad aquam hauriendam, & videns multas virgines, ac multitudinem virorum, presbyterorum, diaconarum, ac monachorum, quos Lucianus dux vinctos habebat in navi præD tereunte; doctaque pro Christo vinctos esse, virili sumpto animo, se iis immiscuit, ubi id commentarienses rogarat. Hoc autem monente, ut securiorem potius partem eligeret, nec vellet mori cum captivis; postquam noluit mutare propositum, delata est duci, ac deos ipsius irrisit, & in faciem ipsius Christiana sacra ridentis expuit. Post multos demum cruciatus gladio occisa est.

quod tempori præcedenti plane sit contrarium; varie tamen nunquam conciliari possit cum præcedentibus.

5 *Nihil quidem in hoc elogio legitur, quod* E *comparisse coram Culciano Alexandriæ seu Ægypti præfecto; in altero dicta dicitur ad Lucianum ducem, quod tantum non pugnat cum præcedenti asserto; sed omnino tentur de Culciano; alias sententia mortis etiam lata esset per Lucianum. Verum Lucianus clare non dicitur damnasse Sanctam, & pro verbo,* Delata est duci; *significari potest, ductam esse ad Culcianum, ad quem verisimiliter captivos omnes ducebat* Lu-

Auct. J. S. *Lucianus. Quidquid tamen ſit de mente ambigua auctoris, ex priori elogio, in quo Culcianus Alexandriæ præſes clare exprimitur, probabilius eſt, ſub te paſſam eſſe ſanctam, atque idcirco martyrium fixi circa 308, quo gravis fuit in Ægypto perſecutio. Dies autem martyrii in Synaxario ad XXIII clare aſſeritur fuiſſe quinta Septembris.* D

DE SS. QUINTO VEL QUINCTIO, ARCONTIO ET DONATO MART.

CAPUÆ

J. S.

Ex Martyrologiis.

Quintus, Arcontius & Donatus magno Faſtorum conſenſu Capuæ memorati B

MAgno tam antiquorum quam recentiorum Faſtorum conſenſu hodie annuntiantur tres Martyres Capuani, Quintus, Arcontius & Donatus. *Hieronymiana apud Florentinium ſic habent:* Et in Capua Campaniæ natalis ſanctorum Quinti. Arconti. & Donati. *Conſentit Antverpienſe vetuſtiſſimum in annotatis:* Et in Capua Quinti Arconti & Donati. *Secuti ſunt Ado & Uſuardus iiſdem fere verbis uſi. Poſterioris verba ſubdo:* Capuæ, ſanctorum martyrum, Quinti, Arcontii & Donati. *Conſonat etiam hodiernum Romanum, prætrquam quod priorem vocet* Quinctium *hoc modo:* Capuæ ſanctorum martyrum Quinctii, Arcontii & Donati. *Mirum apparet, nullam de hiſce Martyribus memoriam eſſe in ullis Faſtis Capuanis, ut fatetur Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 73, & Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem, ubi obſervat ignorari etiam martyris* tempus & perſecutoris nomen. *Geminum quidem* Quintum, *alterum martyrem cum Quarto, alterum confeſſorem, urbi ſuæ attribuit laudatus Monachus, an ſatis recte, bic non examino. At ſatis certum eſt, hunc* Quintum Arcontii & Donati *ſocium eſſe, non Quarti, ideoque abeo diſtinctum. Quapropter neceſſario dicendum eſt, trium horum Martyrum memoriam manſiſſe obſcuram, & martyrologis fere tantum innotuiſſe, niſi aliquando Capuæ fuerint culti, iſque cultus deinde intercideriit.* C

hiſce & aliis perperam a quibuſdam adjuncti:

2 *Porro nonnulla oriri poteſt dubitatio, an præcedentibus jungendi non ſint alii, quia duo ceteris additi ſunt in apographo Corbeienſi, quod ita habet apud Florentinium.* In Capua Campaniæ natalis SS. Quinti, Arconti, Donati, Magni, Januarii. *Similis naſcitur dubitatio ex Notkero, qui ſic habet:* Capuæ, Quinti, Acontii & Donati, Eutycharis & Maronis. *Verum reſpondeo,* Magnum *hunc perperam videri traductum a die præcedenti aut fortaſſe a die ſequenti, quo alius colitur* Magnus; *at* Januarium *ſimiliter a* VII *Septembris, quo in Hieronymianis annuntiatur. De Notkero jam dixit Solterius in annotatis ad Uſuardum:* Naſcio qua auctoritate Notkerus Socios duos adjunxerit. *Certe hi nuſquam reperiuntur in ullis apographis Hieronymianis, nec veriſimile eſt, Notkerum habuiſſe ulla horum Martyrum Acta, ex quibus eos adjungeret, quia tunc more ſuo aliquod texuiſſet ex geſtis elogium. Itaque non dubito, quin* Maronis & Eutycheris *memoria hue male translata ſit a die* XV *Aprilis, idque occaſione Victorini hodie annuntiati, quorum ibidem rectius memorantur.* E

3 *Demum dubitare quis poſſet, an revera priores* Quintus, Arcontius & Donatus *attribuendi ſint urbi Capuanæ, non ſolum quia nulla eorum eſt memoria* Capuæ, *ſed magis quia in Fragmento Bucherians* Acontus *tum aliis tribus hodie memoratur in Portu Romano. Fateor quidem aliquam adeſſe nominis diſcrimen inter* Acontum & Arcontum *vel* Arcontium, *ut illud ſufficere nequeat ad tollendam dubitationem. Verum cum* Aconius *vel* Acontius *in monumento tam vetuſto, quale eſt Barberianum, alios habebat in Portu Romano ſocios, ildemque etiam in Portu Romano annuntientur in pleriſque Hieronymianis; cumque* Arcontius *quoque magno vetuſtorum Martyrologiorum conſenſu tum aliis Sotiis attribuatur Capuæ, tam loci quam Sociorum diverſitas fecit, ut* Arcontium *Capuanum ab* Aconio *Portuenſi credamus diſtinctum, priorumque cum duobus Sotiis Capuæ adſcribamus, licet de tempore & modo martyrii non conſtet.* F

Casus videntur omnino attribuendi.

DE

DE SS. NIMFIDO VEL NYMPHO ET SATURNINO MARTYRIBUS

ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO

J. S.

Ex Martyrologiis.

Mira Martyrologiorum varietas in hiſce Martyribus memorandis

Apographa Hieronymiana varios hodie annuntiant Martyres Alexandrinos, ſed mira varietate & nominibus multum mutatis. Textus apud Florentinium ſic habet: In Alexandria natalis ſanctorum Nemfidi, Saturnini, & depoſitio beati Inganui epiſcopi cum Sociis ſuis. *Corbieuſe hæc profert*: In Alexandria, natalis ſanctorum Memfidi, Sturninæ. Depoſitio beati Ingenui cum Sociis ſuis, quorum nomina Deus ſcit. *Vetuſtiſſimum Antverpienſe videtur eumdem Martyrum elaſſem bis recenſere cum aliqua tamen mutatione. Primo ita habet*: In Alexandeia Eutheci, Maximi, Nimpi, Saturnini. *Suſpicor duos priores hunc perperam translatos a die præcedenti, ubi in numero martyrum Ancyranorum ſunt* Euſticus & Maximus, *aut eoſdem eſſe cum Euticbete & Marcuc, quos ad hunc diem tranſtulit Notkerus: poſteriores vero duos eoſdem non alios eſſe ab iis, quos deinde cum* Ingenuo *ſic memorat idem apographum*: Alexandria civitate Nimfidæ, Saturninæ. Ingenui epiſcopi. *In contractioribus apographis nullus ex his recenſetur Alexandriæ; ſed* Ingenuus *in veriis commemoratur ſine loco; & revera* Ingenuus *non ita olim in ceutibus præcedentibus cum duobus aliis jungitur, ut neceſſe ſit dicere eum ad eorum numerum pectinere. Rabanus, qui ſolus ex martyrologis ſui temporis Martyres hos Alexandrinos adoptavit, (& cui interpolata quædam Bedæ exemplaria conſonant) dubitationem de* Ingenuo *non clare tollit, ſic eos annuntians*: Et in Alexandeia, Nymphi, & Saturnini, & depoſitio B. Ingenui epiſcopi.

illi dubie annumeratus Ingenuus v. epiſcopus alio videtur ſpectare;

a *Verumtamen cum* Ingenuum *potius annumeret ut confeſſorem quam ut martyrem, ut vox* depoſitin *inſinuat, Rabanus potius cenſendus eſt* Ingenuum *ab aliis ſeparare, quam cum iiſdem conjungere. Idem obſervari poteſt in duobus apographis ante datis, in quibus item occurrit vox* depoſitin; *licet alias in illis videretur memorari ut martyr, quia additur*, Cum ſociis. *Greveuus duos tantum ſine* Ingenuo *memorat hoc modo*: In Alexandria, Nymphii & Saturnini. *Et revera bi duo tantum Alexandriæ attribuendi videntur, quamvis forſan habuerint non pauces Socios unonymos, qui in duobus apogeaphis primo laudatis pecperam junguntur* Ingenuo, *quantum ſuſpicor ob vocem* depoſitio, *& quia* Ingenuus *alio ſpectare videtur, ut nunc oſtendam. Caſtellanus in Martyrologio Univerſali ad hunc diem annuntiat* S. Ingenuinum *vel* Genuinum, *Sabionenſem epiſcopum, qui in Martyrologio Romano una cum S. Albuino Brixienſi epiſcopo habetur* v *Februarii, ubi etiam de utroque apud nos actum eſt. Idem auctor in annotatis ad Martyrologium Romanum Gallice verſum die* v *Februarii indubitanter aſſerit*, S. Ingenuinum *abiſſe* v *Septembris, atque ex eo liquet, ipſum non dubitaſſe, quin ſit ille* Ingenuinus, *qui hodie in variis Martyrologiis annuntiatur ſub nomine* Ingenui.

ſit S. Ingenuinus Sabionenſis epiſcopus.

3 *Porro hæc opinio mihi probabilis admodum & verisimilis apparet, ideoque rationes a Caſtellano prætermiſſas hic allegabo. Primo* Ingenuus *in variis apographis Hieronymianis jam datis, aliiſque ſimilibus Martyrologiis interpolatis memoratur eo modo, ut confeſſoribus potius quam martyribus videatur annumerandus; indeque probabiliter infertur, non eſſe e claſſe Martyrum Alexandrinorum. Secundo in Hieronymianis contractioribus apud nos eom.* 7 *Junii annuntiatur ſine Alexandrinis illis & ſine loco, videlicet in Auguſtano ſub nomine* Ingenuini, *in Labbeano*, Ingenni. *In Turonenſi autem apud Martenium tom.* 3 *Theſauri Anecdotorum ponitur* Ingenui epiſcopi. *Mitto alia Martyrologia, in quibus occurrit nuda vox* Ingenui. *Jam vero tanto majorem hæc ſuſpicionem ingerunt de* Ingenuino *Sabionenſi, quod hujus nomen aliis diebus non reperiatur in Faſtis antiquioribus, licet conſtet de antiquo ejus cultu. Tertio demum obſtare nequit, quod modo colatur die* v *Februarii, quodque aliqui ea de cauſa dixerint, defunctum eſſe eo die: nam cum ſimul colatur cum S. Albuino, hujus dies emercualis videtur electus ad utrumque ſimul colendum. Itaque opinionem iſtam Caſtellani non quidem omnino certam, at ſatis probabilem eſſe, prorſus mihi perſuadeo: atque idcirca ſolos* Nimfidum *vel* Nymphum & Saturninum *in titulo recenſui, licet bi forſtaſſe habuerint plures ſocios unonymos.*

DE

DE SS. TAURINO, NEMORATO, SATURNINO, ARAPOLLINO MM.

IN ÆGYPTO

J. S.

Ex Hieronymianis apographis.

Horum Martyrum memoria in Faſtis annuntiata.

PRæter martyres Alexandrinos modo datos alii quatuor Martyres Ægyptii annuntiantur in apographis Hieronymianis, hic invicem ſatis conſonantibus. Textus apud Florentinium hoc modo eos exprimit: In Ægypto natalis ſanctorum Taurini. Nemorati. Saturnini Arapollini. *In Corbeienſi ultimum nomen levites mutatum eſt:* In Ægypto natalis SS. Taurini, Nemorsti, Saturnini, Arapolloni. *Duo vero* B *nomina & ordo martyrum nonnihil mutata ſunt in Antverpienſi, quod ita habet:* In Ægypto Taurini, Saturnini, Nemoſati, Arapollini. *De codice Blumanio ſeriùs cum aliis collato pag.* 1068 *hæc notat Florentinius:* Inter Ægyptios Martyres omittuntur in codice Blumanio Taurinus & Saturninus. *Forſan eos codicis illius collector omittendos cenſuit, quod jam aliquis* Taurinus *annuntiatus eſſet in Portu Romano, & aliquis* Saturninus *Alexandriæ: nam ex eo ſuſpicio oriri poteſt de iis perperam geminatis. Verumtamen aliorum codicum conſenſus facit, ut veriſimilius ab iis hi diſtinguantur. In codice Richenovienſi duo ex hiſce quatuor ſic memorantur:* In Ægypto, Taurini, Nemorati. *In aliis hujuſmodi codicibus contractis Ægyptii illi fere omiſſi ſunt, alii quod* Tuorinus *in pluribus* E *memorentur, ſed Portuenſis, qui præter Ægyptium etiam eſt in laudato mox Richenovienſi. Apud poſteriores martyrologos hi Martyres Ægyptii omiſſi ſunt, ut jam obſervavit Florentinius. Plura de hiſce Martyribus non invenio.*

DE S. ABDA EPISCOPO MARTYRE

MULTISQUE ALIIS IN EADEM PERSECUTIONE PASSIS

IN PERSIDE

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. S.

§ I.

S. Abdas veriſimiliter idem cum Abdia, Abdæo, Audio, hac die memoratis in Faſtis.

C F

CIRCA AN. CCCXX. *Qui quinam geminentur habentur in Faſtis Græcis, idem videtur martyr;*

HAc die tam in Menologio Sirletiano quam in Menæis impreſſis idem martyr, quantum apparet, bis annuntiatus, mutato leviter nomine, ni ſi geminus eſſet. Audi Menologium: Eodem die natalis Abdæi, qui ſpinoſis virgis cæſus, Chriſtum Dominum ſpinis coronatum ſequutus eſt. *Conſonant Menæa:* Eadem die S. Abdæus virgis ſpinoſis cæſus moritur. *Sequuntur hi verſiculi:*

Ῥάβδοις ἀναιθὰς μάρτυς Ἀβδαῖος φέρει·
Στεφθέντα νύμφῃ τῇς ἀκανθώδους Δεσπότιν.

Virgarum ſpinas martyr Abdæus ſuſtinet:
Honoratus coronatum ſpinis Dominum.

Menologium dicitur, quaſi de alio, hæc memorat: Et ſuoſti martyris Audii epiſcopi tempore Inſdigerdi regis Perſarum. Hic ſanctiſſimus Audrus detentus a primario Perſarum mago, cum ſoli ſacrificare renueret, toto corpore virgis cæditur, ita ut a carnifeibus quaſi mortuus reportatus, paulo poſt ſpiritum Domino tradiderit. *Conſentiunt Menæa, in quibus ſimilis plane annuntiatio & ſimile reperitur elogium, ſed ſine ullis verſiculis. Jam vero hunc eſſe eumdem cum* Abdæo, *ſuadet primo ſimilitudo ſupplicii, ſecundo quod in aliis Græcis Faſtis unus tantum memoretur. Textio cum in Menæis apud priorem nullum ſit elogium, apud alterum vero nulli reperiantur verſiculi, oritur ſuſpicio verſiculos ex textore diſtractos ab elogio, indeque ortam eſſe occaſionem geminandi annuntiationem, forte quia nomen alibi in verſiculis alibique in elogio reperiretur ſcriptum, quamvis revera leviſſima ſit nominis mutatio, & qualis etiam reperitur in Menologio Baſiliano, ubi* Abdias *vocatur, quod nomen ex utroque habet aliquid.* elogium Abdiæ ex Menologio Baſiliano,

a *Porro in laudato Menologio Baſilii imperatoris tale ad hunc diem* Abdiæ *martyris habetur elogium:* Sanctus martyr Abdias, oriundus Perſa, profeſſione Chriſtianus, cum daret omnem operam, ut doceret omnes, atque adhortationibus ſuis ad veram Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti fidem ſuſcipiendam inducerat, captus

a

A a Magorum principe, jubetur abjurato Chriſto ſolem & iguem adorare: hos enim tamquam deos Perſæ colebant. Quod ille execratus, aſpeeis malorum punicorum virgis in ventre, lumbiſque cæditur. Atque ita a mane ad meridiem verbaratus & crucíatus, ſuecollautibus lictoribus in domum ſuam ſemivivus deportatur: & paulo poſt Domino ſanctam beatamque animam ſuam tradidit, ſummam animi ad extremum uſque ſpiritum præſe farens lætitiam, quod dignus habitus eſſet, qui pro Domini noſtri Jeſu Chriſti nomine martyrium mortemque ſubiret. Poſt hæc pretioſas ejus reliquias Chriſtiani accipientes, ſepulcro condidere.

aliud Abdæ, quo diſtinctus eſt ab Abda XVI Maii celebrato,

3 *In eodem Menologio ad diem* XXXI *Martii* memoratur Abdas *epiſcopus cum Benjamino diacono, qui paſſi ſunt, diverſo tamen tempore, ſed in eadem perſecutione, ſub Iſdegerde Perſarum rege, ut eſtert Theodoretus Hiſtoriæ eccleſiaſticæ lib.* 5 *cap.* 39. *Baronius in annotatis ad Martyrologium Romanum die* XVI *Maii credidit, hunc* Abdam *epiſcopum eumdem eſſe cum Auda epiſcopo, qui eo die annuntiatur apud Græcos cum multis aliis martyribus in Perſide coronatis. Baronio acquievit Heuſchenius noſter* XXXI *Maii, ubi de* S. Benjamino *ſcripſit, ac* S. Abdam *in prætermiſſis diſtulit ad* XVI *Maii, quo revera annuntiatur in Martyrologio Romano. Verum ubi ad* XVI *Maii pervenit Heuſchenius, & Acta martyrum Perſarum, qui eo die memorantur a* B *Græcis diligentius luſtravit, ſententiam mutavit, & credidit que memoratus eo die paſſos eſſe ſub Sapore, atque idcirco neceſſarin diſtinctor ab* Abda *aliiſque, qui paſſi ſunt ſub Iſdegerde. Non dubitabit ea de re ſtudioſus lector, modo conferre velit ſcripta ab Heuſchenio ad* XVI *Maii, ſeu tom.* III *ejuſdem menſis pag.* 574, *cum iis, quæ hic data ſunt: nam* Abdam XXXI *Martii celebratum non alium credo ab hodierno* Abdæo, Audio *vel* Abdia *ob rationes infra dandas.*

ex eodem elogium:

4 *Hiſce notatis, ſubjungo elogium, quod Baſilianum Menologium ad* XXXI *Martii habet quouſque ſpectat ad propoſitum noſtrum:* Hic (*Abdas*) Theodoſio juniore imperaota florebat in Perſide. Poſtquam autem templum ignis evertit, C comprehenſus eſt & ad regem adductus: qui primo quidem magna cum lenitate illum adhortatus eſt, ut templum reædificaret. Sed cum is fieri id non poſſe diceret, miſſo mandato, omnes Chriſtianorum eccleſias deſtruxit. Hinc vero initium accepit perſecutio adverſus Chriſtianos, qua omnium fidelium ætas variis tormentis ſublata eſt: quorum primus ſanctiſſimus Abdas gladio vitam finivit. Deinde per annos integros triginta multi claruere martyres, ex quibus erant viri locupletes, qui poſt varios cruciatus capite plexi ſunt: *Longius elogium eodem die reperitur in Menæis impreſſis; at iſtud non adduco, quia martyrium refertur a* Theodoreto, *ex quo hauſerunt Faſtorum collectores.*

idem rurſus hic Abdias & Abdas, ut probatur

5 *Jam vero non alium eſſe* Abdiam *vel* Audium *epiſcopum ab* Abda, *cujus occaſione Iſdegerdes perſecutionem movit, colligo ex Synaxario Conſtantinopolitano Me. pervetuſto, quod olim Sirmondus habuit, quodque eſt collegii Societatis Jeſu Pariſiis, nunc dicti Ludoviei Magni. In eo enim ad hunc diem* V *Septembris amplum reperitur elogium, in quo* Abdas *vel* Audas *vocatur* Perſidis epiſcopus, *ſimulque commemoratur Benjamini diaconi martyrium. Priora autem ſeu tempus & occaſio martyrii eodem modo referuntur, ſicut in aliis Faſtis* XXXI *Martii; ipſum vero martyrium, ſeu mors* Abdæ *a Perſis illata plane conſonat cum iis, quæ in aliis Græcorum Faſtis de* Abdia *morte narrantur. Itaque certum eſt, auctorem hujus Synaxarii meæ favere opinioni; cumque illo antiquor & accuratior videatur, quam fuerint collectores Menæorum impreſſorum, ac Menologii Baſiliani, auctoritatem ipſius præferendam eſſe puto; præſertim cum* AUCT. J. S. *ſatis conſtet, eoſdem Sanctos non raro repeti in Menæis, aſſi eſſent diverſi, quod hic etiam fieri potuit in Menologio Baſiliano. Occaſio quoque geminandi* Abdam *non defuit: nam cum ſolus initio perſecutionis ſit occiſus, ſolus primo annuntiari potuit; cumque occaſionem perſecutioni præbuerit, iterum commemorari potuit cum multis aliis in eadem perſecutione paſſis: idque revera factum ſuſpicor.*

ex elogio Synaxarii Conſtantinopolitani

6 *Quapropter ſententiam laudati Synaxarii ut probabiliorem ſequor, totumque elogium, quouſque huc ſpectat, Latine ſubjungo. Præmiſſa annunciatione* Abdæ *Perſidis epiſcopi & Benjamini diaconi, de priore ſic loqui porgit auctor:* Certavit hic tempore Theodoſii junioris in Perſide, Iſdegerdo ibidem regnante. Nam poſtquam multa docens, non perſuaſit Parſis, ut abſtinerent E a cultu idolorum, ardenti incenſus fervore, templum igois, in quo reges Perſarum ſacrificeabant, combuſſit. Captus igitur, multiſque prius cruciatibus ſubjectus, deinde per quatuor milites exacotis malorum punicorum virgis toto corpore cæſus, atque in propriam domum pro mortuo projectus, brevi beatam animam Domino tradidit. *Mox additur, inchoatam ab eo eſſe perſecutionem ſaviſſimam triginta annorum, de qua infra ex Theodoreto; ac demum narratur martyrium Benjamini diaconi, de quo actum eſt ad* XXXI *Martii.*

gravi his ſupplicio interemptus.

7 *De genere mortis dubitari utcumque poteſt, quia in Menologio Baſiliano, & in perſicuis Menæorum, utrobique ad* XXXI *Martii capite minutus dicitur, & quia Theodoretus ſolum dicit,* F *truendari juſſum a rege. Verum ſuſpicor iſtud ſilentium Theodoreti occaſionem præbuiſſe conjecturæ de amputate capite, quod iſtud mortis genus ceteris ſit magis uſitatum. Quapropter genus mortis diſtincte hic relatum mihi longe apparet verisimilius, cum quia tam facile confungi non potuit ex conjectura, tum quia idem etiam Menæa & Baſilianum Menologium enarrant ad hunc diem, tum demum quia ex crudelitate perſecutionis admodum verisimile eſt, graviſſimum ſupplicium illatum fuiſſe* Abdæ, *qui animos Perſarum everſo templo vehementer exacerbaverat. Accedit auctoritas Theophanis num.* XI *laudandi, qui* Abdam *divarſis afflictum tormentis teſtatur. Itaque non ſatis recte meo judicio dicat aliquis, potius ex diverſo merito genere duos ſtatuendos eſſe Martyres fere ſynonymos: nam numerorum allegatorum auctoritas tantu non eſt, ut id mihi ſatis ſit verisimile contra auctoritatem Synaxarii dati.*

AUCT. J. S.

§ II.

An perſecutio Perſica fuerit ſub Iſdegerde, eaque continuata ſine interruptione ſub ejus ſucceſſoribus: tempus martyrii Abdæ, ſedes ejus epiſcopalis, geſta alia.

Diſcordia ſcriptorum de auctore hujus perſecutionis

SOcrates, *Nicephorus aliique initium perſecutionis, in qua paſſus eſt* Abdas, *non attribuunt Iſdegerdi, ſed filio ejus Varani, aut Vararani, ut eum vocat Socrates ita ſcribens cap.* 18: Cetorum apud Perſas mortuo Iſdigerde rege, qui Chriſtianos illic degentes eullatenus fuerat perſecutus, filiur ejus Vararanes, cum ſucceſſionis jure regnem obtinuiſſet, magorum conſilio indoctus, Chriſtianos graviter exagi- B tavit, ſupplicia ac tormente Perſica eis infligens. *Nicephorus cap.* 19, *etſi Theodoreti non minus viderit Hiſteriam quam Socratis, cum ex utriuſque narrationa ſuam tam aperte concinnaverit, ut iiſdem fere ſententiis utatur, opinionem tamen Socratis prætulit, atque initium perſecutionis item attribuit Varani. Verum Theodoreus tam propinquus fuit loco & tempore, ut utrique fit præferendus; tamque diſtincte narrat perſecutionem ſub Iſdegerde cœptam, continuatamque ſub Vararane & Iſdegerde II, ut ei fidem hiſce in rebus abnegari nequeamus, præſertim cum ſibi conſentientem habeat Theophanem, & Cyrillum ſcriptorem Vitæ S. Euthymii infra laudandos.* Pagius *ad annum* 414 *ſententiam illam amplectitur, putatque perſecutionem eodem illo anno* 414, *id eſt, ſex circiter annis ante mortem Iſdegerdis, cœptam & ſine interruptione ad annos triginta continuatam.*

Aſſemanus exiſtimat, perſecutionem ſuſcitatam eſſe ab Iſdegerde: C 8 *Aſſemanus in Bibliotheca Orientali tom.* 2 *in S. Maruthæ epiſcopo Tagritenſi, qui ſcripſit tam de perſecutione anteriore ſub Sapore quam de hac ſub Iſdegerde cœpta, & ſub ejus ſucceſſoribus continuata, pag.* 182 *conciliare utcumque nititur auctorum allegatorum diſſidium. Quippe poſt laudatos ſcriptores, qui pro alterutra ſententia alligantur, inter quos etiam eſt Agathias lib.* 4 *pag.* 136, *& Dionyſius Jacobitarum patriarcha in Chronico, qui Socratis partes ſunt amplexi, ita ſcribit:* Conciliantur hi auctores, ſi dicatur, ab Iſdegerde quidem motam fuiſſe Abdæ cauſa perſecutionem, ſed mox ſopitam [quod enim Pagius affirmat eandem ad obitum uſque Iſdegerdis continuatam ſoiſſe, nullo idoneo fulcro probat:] a Vararane vero ſeitio regni ſui inſtauratam, & procedente die magis auctam, præſertim poſtquam Vararanes expeditioocm in Romanos ſuſcepit, & ſigna cum iis frequenter conſulit. *Vehementer ſuſpitor hanc opinionem hauſtam ex Amro, ſcriptore Orientali ſeculi* XIII, *quem ipſe Aſſemanus alias frequenter improbat & refellit. Quippe tom.* 3 *pag.* 371 *allegat verba Ambri, de Jaballaha Seleucia & Ctheſphontis archiepiſcopo ſcribentis, ubi inter alia ſic loquitur:* Paulo poſt Jezdegerdes adverſus Chriſtianos indignatus, eccleſias dirui juſſit. Quam ob cauſam capitis dolore divinitus iterum correptus, Jaballahum rurſus arceſſit: cujus precibus revaleſcens, Chriſtianos D emate cœpit, & eccleſias reſtituit...

9 Ejus poſt obitom rurſes Jezdegerdes eccleſias diruere & Chriſtianos ecxare adorſus eſt, atque atrociſſime io eoſdem deſæviit: qua in perſecutione cæſus etiam fuit ſanctus Abda Hu-zitarum epiſcopus, eo quod ex ejus clero preſbyter contiguam eccleſiæ Ignis domum, Chriſtianis infeſtam, diruendam procuraſſet. Hanc ob cauſam ad iram concitatus Jezdegerdes, perſecutionem illam commoverat, quam poſtea Iſaaco Armeniæ patricio intercedente, qui Armenos, ut eidem parerent, induxerat, ſuſtulit. *Ita Amrus, in cujus tamen relatione multas hallucinationes oſtendit Aſſemanus, dicens pag.* 373 *unam tantum perſecutionem ſub Iſdegerde admittendam eſſe, eamque mox ſopitam credit, ac demum exiſtimat, eam contigiſſe* circa finem regni *Iſdegerdis*, hoc eſt, circa annum Chriſti CDXIX. *Verum eo modo omnes ſcriptores adhuc non videntur conciliari, ut poſſint omnes errores arguantur. Nam ſi breviſſima fuit perſecutio Iſdegerdis, erraruat illi, qui dixerunt nullam ab eo motam perſecutionem contra Chriſtianos: erraruat etiam Theodoretus, Theophanes, aliique,* E *qui perſecutionem ab eo excitatam ſcripſerunt, cum eam nullus tam brevem faciat. Qua de cauſa malim exiſtimare, perſecutionem motam circa finem regis Iſdegerdis, nec interruptam, ſed per poſtreos ejus ad annos triginta continuatam. Sane brevitas temporis, quæ motæ perſecutioni ſupervixit Iſdegerdes, paucitaſque martyrum, qui ſub ipſo ſunt paſſi, efficere potuit, ut Socrates crediderit perſecutionem non niſi poſt ejus mortem fuiſſe cœptam, itaque erraut alios quoque in errorem perduxerit.*

Pagius cult perſecutionem ab Iſdegerde cœptam anno 414.

10 *Pagius, qui perſecutionis initium affigit anno* 414, *Theophanem uno ſolum loco pro oculis habuiſſe videtur, atque ex* perſecutione ad quintum uſque annum prorogata, *ut loquitur Theophanes, dictam perſecutionis epocham collegiſſe: nam etſi alioe quoque alleget ſcriptores, hi nequaquam tali favent opinioni. Porro ad annum* 418 *num.* 5 *fundamentum ſuæ ſententiæ his explicat verbis;* Qua in re confirmat, quod ſcribit Theophanes, hanc fellicet perſecutionem ſub Iſdigerde annos quinque duraſſe, ab anno eempe Chriſti quadringenteſimo decimo quarto, F uſque ad mortem ejus, quæ anno CDXX contigit. *Verum certe hic anno uno uberat Pagius: nam ab anno* 314 *uſque ad* 320 *ſex anni reperiuntur. Præterea nullibi dixit Theophanes perſecutionem quinque annis duraſſe, vivente Iſdegerde, quod Pagius ſine idonea ratione verbis ipſius addidit. Totum locum Theophanis, quia ſimul quædam de Sancto memorant, huc tranſfero:* Hnc eodem annn, *inquit pag.* 71, Iſdegerdes, Perſarom rex Maiuthæ primo Meſopotamiæ, & Abdæ regiæ in Perſide civitatis epiſcoporom ſuaſu ductus in pietatem totus propendebat: adeo ut viſis Maruthæ mirandis operibus baptiſmum jamjam ſuſcepturus videretur: unde & Magos, ceu ſedeſtores, variis exagitabat ſuppliciis. Aeno vero vigeſimo diem obiit extremum.

ſecutus unum rumque male intellectum locum Theophanis: at tam ex hujus

11 Perſecutioni porro ab eo ſoſcitatæ cauſam dedit Abdaas regiæ Perſidnæ urbis epiſcopus: diuoo qnidem zelo motus, ar non eo ex rationis nurma uſus, Ignis templum ſuccendit. Eo cognito, rex erectas per totam Perſidos re- *Theophanes: at* ginnem eccleſias everti juſſit; Abdaam autem dicer-

A diverſis afflixit tormentis. Perſecutione ad quintum uſque annum prorogata, plures, immo Martyres innumeri, declaruti ſunt. Latentes enim Chriſtianos per urbes & vicos magi veuatorum mure infequebantur: Chriſtiani ſeipſos viſis conſularibus prodebant, ue vel ſilentio Chriſtum abuegaſſe viderentur. Quibus demum ad mortem hac pacto quæſitis, plurimi rurmeutorum vi ueci traditi ſunt: multi etiam ad Romanos rransfugerunt. *Hactenus eo loce Theophanes, qui ad penultimum annum Iſdegerdis hæc ruefum memocat ad propoſitum noſtrum*; Maruthas porro Meſopotamiæ epiſcopus Iſdegerdem segis Perſarum filium dæmoue vexatum preeibus & jejuniis ſaluti reſtituit: ex quo Iſdegordes plurimam erga res Chriſtiauas fiducam aceepit. *Mox ad annum ſequenſem ſubiungit*. Hoc anuu, Iſdigerde ſatis functo, Vararanes filius ſimul eum regno religiunis perſecutionem iuiit.

quam Socratis verbis oſtendatur.

B 12 *De liberato a dæmeas regis filio ſcribit etiam Socrates, factumque ſimul* Abdæ *attribuit lib. 7 cap 8, ubi poſt memeratam Maruthæ apud Iſdegerdem gratiam ita proſequitur*: Purum autem abfuit, quin ipſe Chriſtiauus fieret eum Maruthas una eum Abda (*Græce* Andlu) Perſidis epiſcopo alterum etium miraculum ediſſe. Ambo ſiquidem dæmonem, quo regis filius vexabatur, depulerunr, cum prius jejuniis ac preeibus incubuiſſent. Verum Iſdigerdes quidem antequam perfecte Chriſtianus eſſet, murre præventus eſt. Regnum vero ad filium ejus Vararauem devenit, cujus temporibus ſolutum eſt fœdus inter Rumanos & Perſas. *Ex hiſce clare oſtendam, Theophanem ipſum deferendum eſſe, ſi aen alie poſſit modo euplicari, quam que cum expoſuie Pagius*. Abdas *ſimul eum Maruthæ regem fecit* in pietatem *propenſum, teſte Theophane, qui* Abdam *deſignat eumdem, de quo agimus*. Abdas *rurſum cum Maruthæ filium regis dæmone liberavit, non alius utique* Abdas *ab illo, qui jam ante cum Maruthæ regem erga Chriſtianos reddiderat beaevolum; quique ab altero* regiæ Perſidis urbis epiſceupus, *ab alteeo* Perſidis epiſcopus *nominatur. Porco libeeatie illa filii regis memoratur a Theophane penultimo Iſdegerdis anno; a Socrate vero ſic referture, ut clare innuat non diu ante mortem Iſdegerdit oſte factam. Itaque cum* Abdas *primus in perſecutione occubuerit, idemque vixerit & gratus Iſdegerdi fuerit ſub finem vitæ ipſius; clarum eſt perſecutionem non fuiſſe inchoatam, niſi ſub finem vitæ Iſdegerdis, nimirum aano* 419 *aut* 420, *eamque ipſius Theophanis eſſe mentem, non oſtendam*.

C perſecutionem cæptam eſſe ſub finem vitæ Iſdegerdit,

13 *Veeum alio prius aegumeato uter. Socrates, Theophanes, Cyrillus in Vita Euthymii, aſilique ſcribunt, multos eu Perſido fugiſſe ad peovincias Theodoſio imperatori ſubjectas, ſimulac orta eſt Perſica illa perſecutie. Ea de cauſa Vararanes transfugas repetiit a Theodoſie, illoque eos reddere reeuſante, ortum eſt bellum inter Peeſas & Romanos, teſte Socrate lib. 7 cap. 18, & Theophane ad primum annum Varaeanis pag.* 73, *ubi ſic habet*: Legatos itaque, qui transfugas e regno requirereut, ad Theodoſium miſit (*Vaearanes.*) Theodoſius Romauorum imperator eos reddera detreſtat: ex quo fœdere ſoluto bellum ingens iutee utrumque ſuſeitatum. *Atqui veriſimile aen eſt, eegem Perſarum teto quinquennio exſpectaſſe, ac tunc demum transfugas eeptiiſſe: itaque nee veriſimile eſt, perſecutioaem quinqueanio vigniſſe ſub Iſdegerde.*

14 *Cum igitur, dicet aliquis, de perſecutioae ab Iſdegerde eaeitata Theophaaes ſcripſit decenio toto ante ejus mortem, & qua de cauſa dixit, prorogatam* ad quintum uſque aunum, *cum Theodoretus triginta annis duraſſe teſtetur, niſi velit quinqueunio contiauatam ſub Iſdegerde? Reſpondeo Theophanem de illa perſecutione ejuſque cauſa locutum eſſe catra ordinem, ubi narraverat benevolentiam Iſdegerdis ſeu prepoſitaem ipſius in pietatem, ut mutati regis ratiouem perſpiceret lector. Ad quintum veto annum prorogatam ſcribit, quia credidit ſedatam fuiſſe anno quinto, non ſub Iſdegerde, ſed anno quarto Vararanis, quo ſcribit pacem initam intee Theodoſium & Vacaraaem, & perſecutionem ſedatam. Hanc pacem illigat Pagius anne* 422, *nee tamea admittit perſecutionem tunc peaitus ceſſaſſe eb auctoritatem Theodoreti, eam ad annos triginta profeceatis. Malim & ego exiſtimare peeſecutionem aut aen penitus fuiſſe ſublatam, aut ſolam ad breve tempus, quamdiu diſſimulatio erat neceſſaria Vataaani, ut pacem cum Theodoſio concluderet. Verum ſive ad breve tempus ſublata fuerit perſecutio, ſive in eo errave-* E *rit Theophanes, ſufficienter oſtendiſſe me exiſtimo, quinqueanium perſecutioais ab ee aſſertum non tetum ſpectare ad eegnum Iſdegerdis, ideoque ex mente antiquorum initiam perſecutioais ſtatuendam ſub finem regni Iſdegerdis, id eſt, circa annum* 419 *aut* 420.

15 *Cajus urbis epiſcopus fuerit* Abdas, *antiqui elare non explicaat. Theophanes* regiæ Perſidos urbis *epiſcopum vocat: Amrus apud Aſſemanum nominat* Huzirarum *epiſcopum. Laudatus jam ſepe Aſſemanus, qui & Acta ejus vidit, non eare vocat Suſæ epiſcopum, uti & Pageus. Miehael le Quien in Oriente Chriſtiano tom. u col.* rr9u *in Suſæ epiſcopos* Abdæ *eenteauit elogium, quod non omni caret errore: nam dicitur ibi Sanctus* Andas *vocari in Maety. rologio Romano ad* XVI *Maii*; *at non* Andas *ibi ſed* Audas *ſcribitur, & cum iis annuntiatur Sociis; ut alius cenſeei debeat, qui paſſus eſt ſub Sapore, aut potius cum illo ceafuſus.* Ablaatum *vocari a Socrate idem auctor aſſerit; at Socrates* Auldam *vocat, & Epiphanius Scholaſticus* Ablaatum *nominat, teſte Valeſio in annotatis ad Socratem pag.* 84. *De urbe veto epiſcopali* Abdæ *ita eatiociaatur laudatus le Quien*: Sus, Suſa, Chuziſtaniæ, vel, ut apud Nubieuſem legirur, Chureſtaniæ... eivitas vetus eſt, ipſa Suſau, vel Suſa, Aſſueri Medurum Perſarumque ſupremi dyuaſtæ,... aliorumque deinceps ad Artuxerxem uſque Lougimanum regia: quam Daniel in regiune Elam, ſive Elamitide eulloeat, ad fluvium Ulai, vel Eulæum. Diverſa proinde fuit a Perſepoli, quæ ad Araxem amnem ſtabat. Alia porro eenſenda eſt Sus ab Ahivaz, ambæque, geographu Nubieuſi teſte, tridui intervallo disjunctæ ſunt. F

S. Abdas fuit Suſæ epiſcopus

16 *Acta S.* Abdæ, *uti & aliorum martyrum illius temporis, conſcripta fuiſſe a Maruthæ epiſcopo Tagritenſi, quocum fidem promevit in Perſide, teſtatur Aſſemanus tom.* 2 *Bibliothecæ Oeentalis, ubi pag.* 181 *de iis viſis ſic habet*: Certe Acta Abdæ epiſcopi, cujus cauſa perfecurio Iſdegerdiea mota eſt, vidi in Scetenſi Syrorum monaſterio, quum Nitrienſem eremum Iuſtrarem. Exſtabant autem in præſtantiſſimo codiee Syriaco, qui ſexaginta Paſſiones martyrum partim Orientalium, partim Oeeidenralium complectebatur. *Verum cum hæc Acta aoa fuerie im-*

Acta alium ſcriptarum exiſtanr in Oriente; elogium ea Theodoreto dandum.

AUCT. J. S. *petrari poſſint, elogium dabimus ex Theodoreto, qui ſedatam necdum perſecutionem breviter enarravit lib. 5 cap. 39, omiſſis tantum iis, quæ refert de S. Benjamino diacono & de S. Hormiſda martyre, quia priora data ſunt ad XXX Martii, poſteriora ad VIII Auguſti, quo bic Romano Martyrologio inſertus eſt tamquam ſub Sapore paſſus. Error bic de Hormiſda ſub Sapore paſſo etiam tranſiit in Opus noſtrum, atque idcirco tanto magis eum bic correctum volo: Nolim tamen credere, ſub Iſdegerde I paſſum eſſe Hormiſdam, ſed potius ſub Varanne contigiſſe, quæ de eo narrat Theodoretus. Idem dicendum videtur de iis, quæ de Sueue & S. Benjamino narrantur.*

ACTA

auctore Theodoreto

Ex Hiſtoria ejus eccleſiaſtica lib. 5 cap. 39.

B

Qua occaſione perſecutio apud Perſas ſit excitata, & Abda martyrio coronatus a

PEr Idem tempus Iſdigerdis Perſarum rex, Eccleſiis gentis ſuæ bellum intulit, occaſione inde arrepta. Erat quidam epiſcopus, nomine Abda, multis virtutis generibus ornatus. Hic zelo immoderato impulſus, pyreum a deſtroxit. Ita Perſæ vocant templa igni conſecrata: ignem enim deum eſſe urbitrantur. Rex ea de re per magos certior factus, Abdam ad ſe evocavit. Ae primum qnidem leniter id facinus reprehendit, jnſſitqne ut pyreum ædificaret. Sed cum Abda contradiceret, ſeque id facturum negarat, rex cunctis eccleſias ſe deſtructurum minatus eſt. Sed & minas ſuas ad effectum perduxit. Etenim

b divino illo Viro prius trucidari juſſo *b*, eccleſias ſolo æquari præcepit. Ego vero pyreum quidem intempeſtive ab epiſcopo deſtructum fuiſſe fateor. Neque enim divinus Apoſtolus, cum Athenas veniſſet, & urbem ſimulacrorum cultui deditam eſſe vidiſſet, aram ullam deo-

C rum, qui ab iis colebantur, evertit: ſed illorum errorem verbis coargnit, & veritatem demonſtravit. Quod vero everſum ſanum minime roſtauraverit, ſed mori maluerit quam id præſtare, id equidem admiror, & coronis dignum judico. Igni enim templum extruere, non minus eſſe cenſeo quam eumdem adorare.

vehementia hujus perſecutionis, & varia ſupplicium genera

a Hinc igitur exorſa tempeſtas, graviſſimos ac ſæviſſimos floctus adverſus alumnos pietatis excitavit. Ae trigiuta jam elapſis annis, permanſit oihilomious, a magis tamqnam qoibuſdam veutis ac turbinibus ſuſcitata. Magos autem Perſæ vocare ſolent eos, qui elementis divinitatem tribnunt. Eorum fabulas oos in alio Opere expoſuimus, in quo ad ſingulas eorum interrogatinoes ſolotionem attulimus. Sed & Gotoranes r Iſdigerdis filius, poſt patris nbitum, ona cum ejus regno bellum quoque adverſus pietatem, quaſi hereditario jure tranſmiſſum ſuſcepit; & ipſe moriens, orrumque ſimul junctum filio *d* tradidit. Supplicionum autem varias ſpecies, & tormenta ab illis excogitata, quibus pios homines excruciarent, haud facile eſt exponere. Aliorom enim manus, aliorum terga exeoriarunt. Aliorum capita, a fronte exorſi, ad barbam uſque eute nudarunt. Nonnullos ſectis per D medium arundinibus operiebant, ipſas ſectiones corporibus applicantes, deinde, eum firmiſſimis vinculis a capite ad pedes uſque eos conſtrinxiſſent, ſingulas aruudines vi extrahebant, ut vieina cute ſimul tracta, accerbiſſimum dolorem afferrent.

3 Fuveas præterea fodientes, caſqua dili- *expunguntur.*
genter oblinientes, magnorom murium agminibus implebant, pietatiſque Athletas eis in pabulum præbebant, manus illorum ac pedes vincieotes, oe beſtiss a ſe abigere poſſeut. Mures itaque, nrgente ipſos fame, carnes Sanctorum paulatim depaſcebantur, diuturnum & acerbum crociarum eis infereutes. Alia præterea multo graviora ſupplicia excogitarunt, hoſtem generis humaoi & veritatis inimicum, doctorem habentes. Nec tamen Athletarum ſortitndinem frangere potuerunt. Ultro enim accurebant, mortem, qua immortalis paratur vita, oppetere cupientes. Duos porrn treſve hoc loco commemorabo, ut ex iis reliqnorum etiam conſtantia perſpici poſſit *e*.. Suenem *f* præterea, mille ſervorum dominum, qui ipſi contradicebat, nec *e f*
E Creatorem ſuum negare volebat, interrogavit, qniſnam ſervorum ipſiua eſſet neqoiſſimus. Cumque hune toti familiæ præpoſuiſſet, ipſum quoque Domioum ei ſervire juſſit. Dominam quoqne, quæ conjux fuerat Domini, eidem ſervo matrimonii jure copulavit, ſpetans hoc facto ſe veritatis Defenſorem de ſententia dejectnrum. Verum ſpe ſua fruſtratus eſt: quippe illa domum ſuam ædificaverat ſupra petram.

ANNOTATA.

u *Flammie abolitum faiſſe Theophanes aliſque dicant, idque veriſimile eſt, tum alias vix deſtrui potuerit a Chriſtianis: nam gentiles mox cœptam alio modo deſtructionem impediſſent, Amrus in Commentario num. 9 laudatus templi deſtructionem attribuit euidam presbytero, quem apud Aſſemanum tom. 2 pag. 40. Hoſce nominat. Verum ſive id fecerit* Abdas *per ſe, ſive per illum presbyterum, paſſim ipſi factum attribuitur a ſcriptoribus Græcis, ideoque dicendum eſt, rem ipſius ſaltem conſilio faiſſe peractam.*

b *Cum Theophanes dicat,* diverſis *afflictum* F
fuiſſe tormentis, *veriſimilius eſt, fuiſſe occiſum eo modo, quo refertur in Commentario num. 2 & præſertim num. 6.*

c Varranes *ab aliis vocatur, atque ejus nomini quintus eſt Perſarum rex,* quem Perſæ Arabeſque Beheramum appellant, *inquit Aſſemanus tom. 3 pag. 396, ubi dat chronologiam quorumdam regum Perſarum, & hunc Varanem viginti annis regnaſſe exiſtimat.*

d *Filius Varanis quinti fuit Iſdegerdis,* vel Jezdegerdes *ſecundus, quem annis ſeptemdecim regnaſſe tradit laudatus Aſſemanus pag. 397.*

e *Hoc loco narrantur de S. Hormiſda, quæ data ſunt apud nos ad 8 Auguſti.*

f Suenem *nominatim ſacris Faſtis adſcriptum non inveni; volui tamen relata de ipſo, uti & Anonymorum tormenta huc transferre, quia Martyres in hac perſecutione paſſi apud Græcos generatim cum* S. Abda *& Benjamino annuntiantur ad 31 Martii.*

DE

DE S. ANIANO EPISCOPO CONF.

VESONTIONE IM GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. S.

Cultus Sancti & ætas utcumque probata : breve ejus elogium.

CIRCA AN. CCCLXX. *Sanctus in Faſtis memoratus recentioribus*, SAnctus Anianus *epiſcopus Veſontionenſis a pleriſque martyrologis emiſſus eſt, & ſolum memoratus in Faſtis quibuſdam Veſontionenſibus atque a paucis neotericis. Philippus Ferrarius inter hos primus eum annuntiaſſe videtur in Catalogo generali*, ubi *ad hunc diem ita habet:* Veſuntione S. Aniani epiſcopi. *In accetatis laudat tabulas & Kalendarium eccleſiæ Veſontionenſis. Ferrarium ſecutus eſt Sauſſayus & breviter Caſtellanus in Martyrologio univerſali, in quo* S. Anianum *epiſcopum Veſontionenſem hodie memorat. Sauſſayi elogium ſubjungo:* Item ibidem (*Veſontione*) depoſitio ipſius B. pontificis Aniani, qui octavus ordine nobili huic eccleſiæ præfuit; ſed antecedentibus epiſcopis meritis compar, poſteris uti lucidum ſidus totius gratiæ & virtutis præluxit: ornatuſque omni religionis decore, perdigne exacto paſtoreli officio, ed præminm perrexit. *De translatis SS. Ferreoli & Ferrutii martyrum corporibus hæc præmiſerat*: Quorum eorpora Chriſti ſtigmatibus illuſtrie B. Anianus ipſius urbis pontifex divino beneficio reperit, atqun inſigni triumpho tranſtnlit ad baſlicem S. Joannis Euangeliſtæ; donec in loco conſeſſionis eorumdem aitnlnm ſpectabilem ecexiſſet: quo conſtructo, ed novsm eccleſiam idem beatus Antiſtes ipſamet pretioſa cedavera detulit, etque eum aromatibus recondidit eleri cum inſigni comitatu, devotique populi, fidei ſuæ auctores venerantis, eonenrſn copioſo. *Noenthil oreatus rhetoriei elogio hnic admixtum eſt.*

e Biſuntinis: cultus antiquus, *a Joannes Jacobus Chiffletius in Veſoetioee part. 2 pag. 49 ex* Martyrologiis Biſuntinis *geminam affert anenntiatioeem hiſce conſentientem. Primo* Nonis Septemb. *teſtatur hæc itgi verba*: Inventio SS. martyrnm Ferreoli & Ferruaii: *ac deiede ipſa*: Depoſitio S. Aniani, qui eorum corpora tranſtulit ad eccleſiam S. Joannis. *Ex hiſce jam liquet de Sancti culte: iſque confirmatur ex antiquis catalogis aetiſtitum Biſuntinorum, in quibus titulus* Sancti *adjungitur* Animo: *atque ex Breviario ejuſdem eccleſiæ infra latius memorando, ie quo* Beatus *vocatur. Antiquitas vero cultus magis probatur ex translato* S. Aniani *corpore una cum corpore S. Silveſtri ſucceſſoric ipſius: de quo ex Martyrologie S. Joannis Chiffletius hæc addunie verba:* Nonis Junii, translatio ſanctorum confeſſorum Sylveſtri & Aniani, erchiepiſcoporum Chriſopolitanæ * eccleſiæ. *Ferrarius eodem die Silveſtram & Anianum commemorat; ſed ignoraſſe videtur, qua de cauſa ponereetur illo die, cum de translatione aou memnnerit. Longius aberravit Sauſſayus, qui aliam prorſus feſtivitatem* Aniani *taducit, ita ſcribens ad Nonas Ju-*

* *i. e.* Biſuntinæ

nii: Veſnntione Seqnsnornm metropolli ordinatio S. Aniani epiſcopi & confeſſoris &c. *Pro translatione ordinatioaem male ſubſtituit.* *ex corporis translatione probatus.*

3 *Porro cum illa traeslatio haud dubie facta ſit ante multa ſecela; licet tempus ſit ignotum, ut fatetur Chiffletius, aliquam tamee dare conjecturam, quæ apud nos videri poſſit in S. Silveſtre ad diem* x *Mail; certum quoque ſit, qualemcumque* S. Aniani *cultum jam antiquum eſſe. Petrus Franciſcus Chiffletius Societatis Jeſu in Illuſtratioeibus Claudianis (quod Opus poſthumum infertum eſt apud aos tom.* 1 *Junii) pag.* 682 *de dicta translatione ita differit:* Sepultum opinor [*S. Silveſtrum* Aniani *ſucceſſorem*] in baſilica ſuperiore S. Stephani: & cum ee *a* Valteeio val eb Hugone primo [*uterque e. piſcopus fuit ſetalo:* XI] ampliaretur, translatnm eum Aniano deceſſore in enm tumnlum ſane pervetuſtnm, qui nnne ad pacietem eſt: prope altare ſacelli S. Agapiti. In eo namqne tumulo, anno Chriſti MDCXXVII, rogante & præſente me, a dominis cenonicis aperto, inventa ſnnt duoenm corporum oſſa prægrandia, promiſcue congeſta, & loci humiditate putrefeentia: atqne in offium eumulo ennulus aureus, qni relatus in ſacrarinm, & dn quadam hierotbeca ſnſpenſus eſt. *Hactenus Chiffletius, cujus conjectura videtur probabilis.* E

4 *De ætate* S. Anieni *breviter agit Joannes Jacobus Chiffletius in Veſontione pag.* 49, *ubi de tempore invectorum corporum SS. Ferreoli & Ferratii per* S. Anianum *ſic loquitur*; Ea autem eeperta Velentiniano & Valente imperantibus, antiqnæ complures tabulæ teſtantur (etſi male quidam codices, ſub Juliano) quæ & S. Anianum obiiſſe notant circa annum Salutiscce. LXXIV. *Conſtutit moa laudatus Petrus Franciſcus Chiffletius, tales texeet* Aniano *elogium*: Anianus ſuper corpore ſanctorum martyrum Ferreoli ae Ferrucii, ea improviſo reperta, mille & quingentis ab urbe paſibus ſacram ædem excitavit, Valentiniano & Valente imperantibus circa annum CCCLXX. Colitur Nonis Septembris, ipſa die inventionis martyrnm. *Patitur hæc epocha latitudinem aliquot annorum, quibus ante vel poſt annum* 370 *fieri potuit tuvcutto, ſi facta eſt ſub Valentiniano & Valeete, ut aſſeritur in Actis traeslationis poſterioris eorumdem martyrum, quæ facta iſt ſeculo* XI. *Acta hæc data ſunt apud nos tom.* 515 *Junii pag.* 13, *ubi hæc leguntur*: Sed Valentiniano & Valente regnantibus, B. Aniano in ſanctæ Biſuntionenſis eccleſiæ cathedra præſidente, mira Dei diſpoſitione ſunt reperti (*Ferreolus & Ferrutius*;) quemadmodnm in ipſius inventionis narratione digeſta poteſt repeziri. Beatus vero Anianus, Chriſtianæ *Æta Sanctis ſignorum circa annum* 370 F

Auct. J. S. stianæ fidei prædicator egregius, de reperto Domini thesauro incompatibiliter dives, ie eo loco ædificavit ecclesiam ubi monachorum sacro. sanctam vitam instituens, sicut erat tutius religionis perfectione repletus, ie brevi effecit monasterium, necessariis ejus providentia attributis satis contentum.

an octavus aut nonus fuerit Vesontionensium episcopus; non satis constat.

5 *An antiquiora pro figenda epoca jam dicta habuerit monumenta uterque Chiffletius, plane ignoro, idroque scire nequeo, quam sit certa, licet alioquin non male cohæreat cum tempore, quo præcedentes & subsequentes episcopos collocat uterque Chiffletius; atque eo ea capite magis fiat verisimilis. Porro inquirere non lubet, utrum octavus fuerit episcopus Vesontionensis, ut in multis catalogis ponitur; an vero nonus, ut in quodam Ms. catalogo habetur, & ut voluit Petrus Franciscus Chiffletius, S. Ferreolum cum illo catalogo inter episcopos Vesontionenses recensens loco secundo: nam fortasse aliqui ea prioribus, qui catalogo Vesontionensium inseruntur, isti ecclesiæ numquam præfuerunt, ut jam observavit Henschenius tomo VII Maii pag. 36 Idem tom. VII Junii in SS. Ferreolo & Ferrutio pag. 12 probavit, Acta Inventionis Sanctorum illorum non esse scriptoris ecclesiæ; verbaque ipsius, quando dicit, se illa cognovisse ab* Aciano, *non sic intelligenda, acsi rem gestam ipse ab* Aniano *narrante audivisset, sed* ut per manus tradita, nec nisi mediate a Sancto sumpta eorum illa eredatur. *Hisce præmonitis, breve S.* Aniani *elogium ex Actis translationis SS. Ferreoli & Ferrutii huc transfero, omissurus ea omnia, quæ ad Sanctos inventos spectant magis, quam ad* S. Anianum.

B

Corpora SS. Ferreoli & Ferrutii inventa.

6 Beatn denique sanctnque pontifice Aniaeo ietimante, sanctorum martyrum miracula, sive gloriosa eorum quæque certamina, manifeste revelata sunt & ostensa. Nam cum in prædicta civitate episcopali fungeretur officio; tribunus qui. dam militum, qui ad custodiam civitatis fuerat destinatus, venandi studin milliarii ae semis fere spatio ab urbe est prngressus. Cumque repetetam vulpem a canibus sequeretur: in aotiquam mnnumeoti martyrum foveam easu vnlpes fugit: sed tribunus, dum pertinaeiter insistit, militibus fossorium afferri jussit. Hæc dnm per foveam inquiritur, lateus ædes, ubi, sanctnrum martyrum corpora requiescebant, teperitur... Nuncius itaque statim B. Aniann destinatur. At ille festinus occurrit: quia jam boc npininne vulgi antea audierat; & quoniam sancti Spiritus gratia afflatus erat, Divinitatis eum in hujusmodi miseratinnibus pietas non latebat. Martytum ergo sepultura ejus jussu detegitur: statimque Sanctnrum corpora ie monumento reperiuotur... Bestes itaque Anianus arebiepiscnpus, tribunus qunque eum militibus ad civitatem redeunt eum triemphо, & excubiis maximis præsidis corpora Sanctnrum ad matrem ecclesiam S. Joaenis Euangelistæ, cujus fueraet discipuli, summa eum reverentia deferunt...

D

7 Interim vero a beatissimn præfato Aniano in loen sepulturæ ædificeatur eeclesia, Sanctorum corpora ibidem denun eum armatibus sepeliuntur. Conventus Fratrum ad Dominn set vie eedum in sanctnrum veneratiune martyrum constituitur..... Sed qunniam hæa sanctissimo patre nnstro Aniano arebiepiscnpo engnovimus, ejusque vitam inæstimabilem nnn seriatim, sed transeundn tetigimus; dignum est ut prn enstræ fragilitatis modulo ejus beatissimum finem proferamus. Peractis namque noenellnrum annorum currieulis post sanctorum corporum inventionem, eadem die ejusdem inventineis, sicut ieteriorem hominem servaverat immaeulatum, ita, ipsis defeeentibus martyribus, quibus devote servierat, transmisit ad Domieum. *Plura quæ huc transferantur, de hoc Sancto non reperio.*

transfulit, & eccle. siam ædificavit.

E

DE S. ALPERTO PRESBYTERO CONF.

IN PAGO CESSIMA AGRI DERTONENSIS

C

IN ITALIA

J. S.

SYLLOGE.

F

De cultu & gestis.

Cultus S. Alperti,

FErrarius *in Catalogo generali ad hunc diem ita habet*: Dertonæ in Liguria S. Alperti confessoris. *Addit in annotatis*: Ex tabulis ecclesiæ Dertonensis, in qua corpus illius asservatur: Extat in territnrio ecclesia & abbatia S. Alperto dedicata apud Cessimam pagum, in qua ejus miracula in pariete depicta conspiciuntur. *Quo sensu intelligendum sit, quod hic dicitur de miraculis pictis, colligitur ex Catalogo Sanctorum Italiæ ejusdem auctoris: nam ibi elogio mox dando hanc subdit annotationem*: Acte Alperti nulla extant: nisi quod ie abbatia ipsius sub illius imagine ie pariete jam pridem depicta hæc verba legnntur. QUALITER S. ALPERTUS, CUM ESSET AD MENSAM PAPÆ, AQUAM IN VINUM CONVERTIT. *Hoc unicum miraculum ibi depictum est, nec plura alia, quantum cognitum. Porro Ferrarius in utroque Catalogo insinuat, hujus Sancti reliquias servari in ecclesia cathedrali Dertonensi, idque ex tabulis ipsius ecclesiæ collegisse.*

cujus præcipua aliquas reliquias; præcipuam vero corporis partem servari in propria Sancti ecclesia. Id mihi persuadent nostræ, quas anno 1662 ad Majores nostros misit Joannes Baptista Chapui, ec. clesiæ cathedralis Dertonensis canonicus theologicis præfectus, qui hæc memorat: Die V (*Septembris*) ie Calendatiis antiquis S. Alperti ennfassnris

a *Verumtamen existimo, totum Sancti corpus non esse in cathedrali Dertonensi, sed solum partem eorum servari in propria Sancti ecclesia: Id mihi persuadent nostræ, quas anno 1662 ad Majores nostros misit Joannes Baptista Chapui, ec. clesiæ cathedralis Dertonensis canonicus theologicis præfectus, qui hæc memorat*: Die V (*Septembris*) ie Calendatiis antiquis S. Alperti ennfassnris

cujus præcipua aliquas reliquias; præcipuam vero corporis partem servari in propria Sancti ecclesia. Id mihi persuadent nostræ, quas anno 1662 ad Majores nostros misit Joannes Baptista Chapui, ec. clesiæ cathedralis Dertonensis canonicus theologicis præfectus, qui hæc memorat: Die V (*Septembris*) ie Calendatiis antiquis S. Alperti ennfassnris

partem servari in propria Sancti ecclesia: servari

A feſſaris Officium duplex ſignatur, & ejus reliquiæ in cathedrali. In ſynodo Dertonenſi anni MDXCV inter ſacras reliquias cathedralis notatur: DE BRACHIO S. ALPERTI CONFESSORIS. Et in eadem ſynodo in deſcriptione ecclaſiarum titulo, In loco S. Pontii & ejus plebe, habetur; Eccleſia parochialis S. Alperti de Butria ſub titulo S. ALPERTI CONFESSORIS ABBATIA: quæ quidem eſt antiqua, ſed modo data eſt in commendam. Adeſt ibi arca prægrandis cum inſculpta Sancti effigia in habitu monachili. Præterea S. Alpertus eſt titulus canonicatus cathedralis. *Hæc ſatis indicant, reliquias* S. Alperti, *quæ ſervantur in cathedrali, eſſe quædam oſſa; ideoque non eſſe rationem idoneam, qua inficiemur præcipuam corporis partem in propria ſervari arca. Eccleſiam quoque* S. Alperti, *ſi* abbatia *vocetur, eſſe parochialem, ex dictis liquet.*

3 *Elogium talo dat Foreatius*: Alpertus monachus & ſacerdos apud Cecimam *agri* Derthonenſis pagum vitam duxiſſe traditur: qui apud Auct. J. S. ſummum Pontificem, quod minime jejunus celebraret, accuſatus, ad illum profectus, innocentiam miraculo comprobavit. Nam aquam coram Pontifice & tribus Cardinalibus in benedictam in vinum convertit. Domum reverſus, cum aliquamdiu cum omni ſanctitate Deo inſerviſſet, Nonis Septembris migravit in cœlum. Corpus ibidem ſepultum multis clarnit miraculis, innumeris undique ad ejus tumulum ægrotis & infirmis confluentibus, unaque ab adeptam ſanitatem nuncupantibus. Quo in loco eccleſia ſua nomini dicata (quæ in abbatiam conuerſa eſt, & S. Alperti abbatia nominatur & Butrii.) Sarcophagum adhuc monſtratur, in quo corpus illius ab incolis aſſervari putatur. *Hactenus Ferrarius, cujus dicta jam ſufficienter explicata ſunt. De tempore, quo* S. Alpertus *vixit, nihil reperio.*

pauca e geſtis contra.

DE B. URSICINO EPISCOPO

B E

RAVENNÆ IN ITALIA

SYLLOGE ISTORICA. J. S.

De cultu, reliquiis, geſtis & ætate Beati.

AN. D. XXXVII VEL D. XXXVIII. *Qualis B. Urſicini cultus.*

DE S. *Urſicino medico & martyre apud Ravennates actum eſt a Papebrochio tom.* III *Junii pag.* 809 & *ſequentibus. Hic autem ibidem num.* 6 *indicat, Ravennæ item qualemcumque cultu honorari* B. Urſicinum *epiſcopum, ita ſcribens:* Scripſit idem Ferrarius archiepiſcoporum Ravennatium Vitas, quas identidem allegat Fabri; ac nominatim ubi de S. Urſici. no XXVII Ravennatium epiſcopo: enmque aſ. ferit anno DXLV, ſui epiſcopatus III, die V C Septembris exceſſiſſe e vivis, Sanctumque haberi eorum ipſum, quod & nos vidimus Ravenna tibuſcuntes. *Hieronymus Fabri mox laudatus in Sacris monumentis antiquæ Ravennæ part.* 2 *pag.* 427 *in* S. Urſicino, *de hujus ſepultura & cultu Italice habet, quæ reddo Latine:* Sacrum ejus corpus ſepulturam accepit in baſilica S. Vitalis apud corpus S. Eccleſii deceſſoris ſui. Effigies ipſius conſpicitur in abſide eccleſiæ Claſſenſis S. Apollinaris. Et licet eccleſia noſtra memoriam ejus non celebret in divinis Officiis, ſanctitatem tamen ipſius aſſerunt laudatus Ferratti, Hieronymus Roſſi in ſuis Hiſtoriis, & in indice Ms. reliquiarum, Philippus Farrarius in Vita S. Urſicini martyris; ac apud ſepulcrum ipſius nomen ejus legitur marmori inſculptum in pavimento cum titulo Sancti. *Papebrochius in Itinere Romano Ms. pag.* 219 *narrat, corpus* B. Urſicini *quieſcere in eccleſia S. Vitalis, incluſum* marmoreo loculo parieti inferro, *& ſub ara ejuſdem* ſacelli ad dexteram. *Plura ad cultum ſpectantia non invenio. Cum autem in ſola hac reliquiarum honorifica conſervatione, & in titulo* Sancti *cultus conſiſtere videatur; multi* Beati *titulo uti, quam* Sancti. *Caſtellanus tamen in Martyrologio univerſali* Sanctum *vocat cum aliis jam laudatis, ita eum annuntians hoc die:* Ravennæ S. Urſicini epiſcopi.

1 *Agnellus, ſæculi* IX *ſcriptor, in Pontificali ſeu in Vitis pontificum Ravennatum* Urſicinum *ponit vigeſimum quartum, atque in ipſius elogio plura diſputat, quam de* Urſicino *narrat. Relata de eo, omiſſis reliquis, huc tranſfero:* Urſicinus XXIV, humilis vir, rubicundam habens faciem oculoſque grandes, procer *ſtatura, tenui corpore, ſanctus de opere ſancto: ædificatoe tricoli, id eſt, domus archiepiſcopi, ut in annotatis obſervat Blanchinius;* ſed non explevit.... Juſſitque & ammonuit hic ſanctus Vir, ut eccleſiam *B. Apollinaris ab Juliano Argentarin fundata, & conſummate ſuiſſet. Qui juſſa mox adimplens, Deo voluota, ſtructa ab eo ſancto eſt Viro in lapidibus Italiæ partibus pretinſis. Nulla eccleſia ſimilis iſti, eo quod ie nocte ut in dia pena ſcandeſiar, (*forte *dixerit* candeſiat, *pro* candeat.) Igitur iſte ſanctus Vir quoridia ſacrum Agni Corpus ſuper aram Dominicam manibus diſcerpebat (*id eſt, quotidie Miſſa offerebat ſacrificium*) & peccata populi lacrymis expiabat.... Hæc in ſuis temporibus beetus iſte Urſicinus peragens, juſſu divino ſeparata eſt ipſius a corpore anima, Ivit corpus in propria, ſepultumque eſt in baſilica B. Vitalis martyris antu altarium S. Nazarii. Sedit autem annos III, menſes VI, dies IX. *Hactenus Agnellus, cujus phraſim barbaram ubique non corrigo, quia ſatis eſt, ſi lector ſenſum capiat.*

ejus geſta perſtricta breviter:

* procerus

F * eccleſia

3 *De ſtructa* B. Urſicini *hortatu eccleſia Claſſ. ſenſi S. Apollinaris multo plura ſunt dicta in Commentario prævio ad Vitam S. Apollinaris* § 5, *ſeu tom.* V *Julii pag.* 335 & *ſequentibus, atque eo lectorem remitto, ne actum agam. Poſtremo celu-*

dicitur Beato apparuiſſe S. *Urſicinus mirabili modo mirabi-*

Auct. J. S. *relatis ab Agnello aliud factum adjungit Hieronymus Rubeus in Hiſtoria Ravennatum lib. 1 pag. 25, ubi ſic habet:* Cujus admirabilis rei memoria cum plane interiiſſet, (*loquitur de traditione quadam populari, qua S. Urſicinus martyr caput ſuum poſt mortem geſtaſſe creditur*) *traditio habet*, divo Urſicino Ravennatum antiſtiti epiſcopo, ad ejus martyris ſepulcrum orationi, Urſicinum hunc martyrem, caput manibus geſtantem, tribus ex collo palmæ ramis prodeuntibus ſeſe oſtendiſſe: quamobrem ab eo die juſſiſſe Archiepiſcopum ſanctum, quo perpetuo memoria ſervaretur, ejus imaginem hoc modo pingi: quod & ad hanc diem ſervatur. *Idem repetit lib. 3 pag. 157 his verbis*: Feruut autem, uti ſupra docuimus, eum divi Urſicini Ravennatis martyris memoriam, cum obtruncatus ex humo ſuccexit, eſputque ambabus apprehendit manibus, tribus collo ramis palmæ prodeuntibus, renovandam curaviſſe, quod eo modo ſibi, ad ſepulcrum martyris oranti, viſus fuiſſet. *Egit de hiſce Papebrochius in S. Urſitino martyre ad* XX *Junii, ſatiſque oſtendit, geſtationem iſtam capitis, enatoſque e collo martyris tres palmæ ramos, idoneo carere fundamento ad fidem faciendam. Attamen viſionem* B. Urſicini *epiſcopi idcirco non negavit, nec inficiari voluit picturam viſioni congruam ejus juſſu factam. Verum nec vehementer aſſeruit iſtam viſionem* B. Urſicini, *nec ego tam firmas pro illa viſione rationes invenio, ut ceteam ſatis credam, cum Rubeus non indicet, unde illam hauſerit, & Agnellus omnino de ea taceat.*

annui e-mortualis a plerisque ſtatuti 545 ?

4 *Quotus inter antiſtites Ravennates fuerit* Urſicinus, *operoſius non inquiram. Agnellus vigeſimum quartum ſtatuit, alii vigeſimum ſeptimum, at demum Ughellus vigeſimum octavum fuiſſe aſſerit. In ætate autem Sancti aſſignanda plerique erraverunt, niſi forſan erravit Agnellus, qui cum illorum ſententia conciliari nequit, ut jam oſtendit Bacchinius in diſſertatione quarta ad Agnellum. Teſtimonium ipſius cathedræ attribuunt Faber, Ughellus, aliique, atque iſtud ordiuntur ab anno 542 & deducunt uſque ad annum 545, quo eum volunt obiiſſe. Triennio ſeu menſes adjungendi ſunt & dies novem, ſi maximus Agnellum ſequi. Prima nota chronologica in laudato* C *Agnello hac occurrit*: Denique ipſius Pontificis [*Urſicini*] temporibus defunctus eſt Athalaricus rex Ravennæ VI Non. Octobris. *Atqui Athalaricus Gothorum rex in Italia obiit anno 534, ut paſſim ſcriptores agnoſcunt. Itaque, ſi credimus Agnello*, Urſicinus *ab anno 534 erat epiſcopus*, D *ſive eodem tractus ſit anno, ut exiſtimat Bacchinius, ſive jam citius.*

5 *Altera nota, qua oſtendi poteſt*, Urſicinum *diu ante annum 542 præfuiſſe eccleſiæ Ravennati ea ſententia Agnelli, reperitur in elogio Eccleſii, qui* Urſicinum *præteſſit. Nam refert inter Eccleſiæ epiſcopum & clerum ipſius litem fuiſſe, eamque compoſitam a Felice IV ſummo Pontifice. Cum autem Felix IV obierit anno 529 aut 530; cumque Agnellus non plures Eccleſiæ epiſcopatus annos attribuat quam decem; clarum eſt, obiiſſe Eccleſiam ea ſententia Agnelli ante annum 540, licet determinatus mortis annus ea ratione colligi nequeat. Tertio demum quæ de ſucceſſoribus* Urſicini, *Victore & Maximiano, narrat Agnellus, nullo etiam modo congruunt cum anno* Urſicini *emortuali, ſi hic obierit anno 545; nam Victori attribuit annos fere ſeptem, & Maximianum ordinatum dicit* pridie Idus Octobris Ind. X, quinquies P. C., *id eſt, poſt conſulatum*, Baſilii junioris. *Ordinatum igitur dicit anno 546, ita ut ea ſententia Agnelli neceſſario ante annum* 540 *obierit* Urſicinus. *Quapropter non longe a vera abeſſe poteſt epocha Bacchinii, qui exiſti-* E *mat* Urſicinum *epiſcopum creatum anno 534, non diu ante mortem Athalarici regis; defunctum vero poſtremis menſibus anni 538. Sane ſi quis Agnello ſoli inhærendum credat, probabiliorem non inveniet epocham.*

6 *Verum ſi ſatis conſtaret de die emortuali* V *Septembrir, per Ferrettum & Fabrum ſtatuta, exigerent dicta Agnelli, ut crederemus* Urſicinum *obiiſſe anno 537. Si enim ſedevit annos tres, menſes ſex, & dies novem, obieritque die* V *Septembris, epiſcopus factus eſt paucis diebus ante finem menſis Februarii, nec poſt annum 534, quo obiit Athalaricus: itaque defunctus fuit anno 537, ſi dictus mortis dies ſatis ſit certus. Ac fateor nec Agnellum carere anachroniſmis & erroribus, nec ſcire me, quam ſolide nitatur fundamento prædictus dies emortualis: atque ea de cauſa nec annum 537 nec 538 omnino certum exiſtimo. Cum tamen nihil habeamus melius aut antiquius, quam ſit Opuſculum Agnelli, pro ſegenda ætate* B. Urſicini, *cumque Bacchinius aliis etiam rationibus allatam epocham utcumque confirmaverit; probabilius exiſtimo*, Urſicinum *obiiſſe anno 537 aut 538; nec ſatis perſpicio, utcur* F *eo hiſce annis ſit præferendus, cum ignoremus, quamdiu ſedes vacaverit poſt mortem* B. Urſicini, *& rurſus poſt obitum Victoris.*

at Beatus probabilius obiit anno 538

annum ſatis certum

DE

A D

DE S. GENEBAUDO VEL GENEBALDO EPISCOPO

LAUDUNI IN GALLIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus, Vita a quo ſcripta: geſtorum qualiſcumque chronotaxis.

B CIRCA MEDIUM SECULI VI,

Memoria Sancti in Sti in Martyrologiis antiquioribus & claſſicis non reperio, atque ea occaſione, opinor, etiam exſulat ab hodierno Martyrologio Romano; at eum defectum ſupplent cum Faſti poſteriores tum notitia certa de cultu ſatis antiquo. Primo apud Sollerium in Auctariis Uſuardi ad hunc diem quater recurrit memoria S. Genebaldi *breviter laudati, nimirum ex codice Hugenoyenſi, qui ſcriptus eſt anno* 1412, *& ex tribus editionibus Uſuardi, quarum poſtrema eſt Molani. Ex his ſce unum ſubdo elogium, quod Grevenus hoc modo concinnavit:* Eodem die, depoſitio beati Genebaldi epiſcopi Laudunenſis & confeſſoris, de quo in geſtis ſancti Remigii legitur. *Celebrant inſuper* S. Genebaldum *Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib.* 1 *cap.* 41, *& auctor Floravii Sanctorum Mſ. ad hunc diem. Ambo hi longum tenuerunt elogium, ſeu potius compendium eorum, quæ infra dabuntur ex Vita S. Remigii. Prolixe item elogio* S. Genebaldum *commendavit Sauſſayus, breviori Ghinius, Ferrarius aliique brevitſima.*

C

cultuſque corpus

1 *Martyrologium Pariſienſe ita de eodem habet:* Lauduni, ſancti Genebaldi epiſcopi, quem primum ſanctus Remigius ordinavit huic caſtro, quod ex parochia ſua diſtractum, ad ſedis epiſcopalis honorem conſentientibus coepiſcopis evexit. Is concilio Aurelianenſi quinto per Medulſum archidiaconum ſubſcripſit. *In Miſſali Laudunenſi, quod impreſſum eſt anno* 1506, S. Genebaldi *feſtivitas proponitur agenda ritu duplici. Ex Miſſa, quæ eſt de Pontifice confeſſore, huc tranſfero orationem primam, quia in ea fit mentio de corpore Sancti:* Propitiare, quæſumus, Domine, nobis famulis tuis per ſancti Genebaldi confeſſoris tui atque pontificis, cujus corpus in præſenti requieſcit eccleſia, merita gloriſa, ut ejus pia interceſſione ab omnibus ſemper protegamur adverſis. Per &c. *Alia habetur oratio pro aliis eccleſiis, ſed hæc erat pro Laudunenſi, quod corpus in ea requieſceret. Floravium noſtrum Mſ. memorat tranſlationem* S. Genebaldi, *deſignans Laudunenſem, die* VII *Decembris, quo etiam Maurolycus hunc noſtrum annuntiat. Verum auctor Floravii* S. Genebaldum *confudit cum S. Genebaldo Baiocenſi, ut e loco addito patet.* B

3 *Quo tempore inchoatus ſit cultus, non reperio: at titulum* Sancti *eidem attributum invenio ſeculo* XII *ab Hermanno monacho, cujus verba dabo infra. Flodoardus ſeculi* X *ſcriptor in Hiſtoria Remenſis eccleſiæ pag.* 39, *poſt amplum elogium, de ee ſic loquitur:* Obiit igitur Genebandus in pace, Sanctis Dei connumeratus, tam diu epiſcopatu perfunctus, ut ei ſucceſſerit Latro filius ejus epiſcopus, & ipſe poſtea Sanctus. *Hincmarus item ſeculo* IX Genebaudum *vocavit* Sanctum, *ſicut mox videbimus, ita ut jam tum veriſimiliter cultus fuerit, & fortaſſe multo citius.* *quas.*

4 *Quæ de geſtis* S. Genebandi *ad poſterorum notitiam perveuerunt, omnia fere legumur in Vita S. Remigii per Hincmarum archiepiſcopum Remenſem ſeculo* IX *ſcripta, & edita apud Surium ad* XIII *Januarii. Ætas Hincmari, qui pluſquam tribus ſeculis poſterior eſt* SS. *Remigio & Genebaudo, magnam ei nequit auctoritatem attribuere, & ne modus quidem ſcribendi ſatis reſpondet doctrinæ ſui auctoris, ut jam obſervarunt Benedictini ſcriptores Hiſtoriæ litterariæ Franciæ tom.* 5 *pag.* 576. *Verum quod ſpectat ad auctoritatem totius Vitæ, ea magis examinabitur ad* 1 *Octobris, ubi de* S. *Remigio erit agendum. Hic ſolum obſervo, illa, quæ ſpectant ad* S. Genebandum, *magis ex traditione & fama populi hauſta eſſe, quam ex monumentis antiquis. Id colligo ex ipſo Hincmaro in Opuſculo* 55 *capitulorum, in qua cap.* 16 *pag.* 64 *Hincmarum Laudunenſem ita alloquitur:* Nec tui deceſſores ac prædeceſſores ſubdi dedignati ſunt Remorum epiſcopis, & de rebus eccleſiæ Remorum metropolis, de quibus ditatum eſt epiſcopium Laudunenſe, quando in ipſam venerunt parrochiam, humiliter ac benigne Remorum eccleſiæ famulari, ex quo beatus Remigius ſanctum Genebaudum in Laudunenſi caſtello epiſcopum non ſolum conſtituit, ſed etiam, ut oſtendit antiqua traditio, & monimentum reclusionis, qua dum propter exceſſum notiſſimum ſecundum regulas reclusit, poſt dignam ſatisfactionem reſtituit &c. *Perſtringit hic præcipua capita, quæ in Vita S. Remigii fuſius narravit, videlicet erectionem epiſcopatus Laudunenſis, peccatum ſeu lapſum Carnulem* Genebaudi, *pœnitentiam ab eo actam, & reſumptum munus epiſcopale; nec laudat Vitam* *Vita ſeculo* IX *ſcripta ab Hincmaro Remenſi;* F

Digitized by Google

AUCT. J. S. *tam antiquiorem, nec alia monumenta ſcripta; ſed traditionem antiquam & monimentum veteriſſimum. Veriſimile igitur eſt pleraque de* S. Genebaudo *relata eſſe ab Hincmaro ex traditione, licet negare ideirco nolim aliqua etiam ex antiquis ſcripturis hauriri potuiſſe.*

Ordo cathedræ Laudunenſis ſatis certa videtur & facta circa annum 497.

1 *Quod ſpectat ad facta præcipua ab Hincmaro relata, non video prudenter dubitari poſſe, quin ſint vera: at idem non dixerim de adjunctis omnibus, quæ ex fama populari nimis liberaliter ſcribere potuit Hincmarus. Primo non videtur dubitandum, quin cathedra epiſcopalis Lauduni erecta ſit per S. Remigium, primuſque ibidem epiſcopus ſtatuerit* S. Genebaudus. *Nullus enim Hincmaro id aſſerenti contradixit, ſed alii multi idem ſcripſerunt. Hermannus Monachus lib. 1 Miraculorum S. Mariæ Laudunenſis cap. 2 aſſentitur his verbis:* Laudunenſem itaque eccleſiam certum eſt inter præcipuas regni Francorum eccleſias eotiquitus fuiſſe celebrem, quam beatus Remigius Remorum archiepiſcopus, ſicut in ejus Vita legitur, ex propriis tedditibus locupletavit, nobiliſſimumque & ſtrenuiſſimum virum ſanctum Genebaudum in ea epiſcopum conſecravit. *Sigebertus in Chronico ad annum* 500 *ita habet:* Collatis a Ludovico (*id eſt Cledoveo*) rege multis prædiis eccleſiæ Remenſi, Remigius multa eorum parte data eccleſiæ Lauduuenſi, ſedem epiſcopatus ibi eſſe conſtituit: primumquo illic epiſcopum Genebaudum conſtituit: primumque in ſocieatione eum ſua quondam uxore prolapſum, ſed ſeptennali pœnitentia purgatum, & de reclusione divino juſſu eductum, ſedi ſuæ reſtituit. *Poſuit Sigebertus erectionem eccleſiæ Lauduncnſis uno anno poſt baptiſmum Clodovei, & eatenus ſatis probabiliter: verum Clodoveus baptizatus eſt anno* 496, *ut clare probat Pagius ad annum* 499 *num.* 9 *&* 10; *non vero anno* 499 *per Sigebertum ſtatuto. Si igitur cathedra Laudunenſis tantum uno anno poſterior ſit baptiſmo Clodovei, erecta eſt anno* 497. *Non longe a vero abeſſe hunc annum exiſtimo, nec tamen omnino certum dico, cum errore uno alterove anno ſcirim fieri potuerit.*

Lapſus iſtum & pœnitentia Genebaudi ſatis ſunt certa: diuturna epiſcopatus

C 2 *Secundo lapſus carnalis* S. Genebaudi *cum uxore ante dimiſſa ſatis certum videtur ceteris: nam eum non negarunt Laudunenſes. Certa ſimiliter pœnitentia ejuſdem, & reſtitutio in ſedem epiſcopalem per S. Remigium. Verum ſingula factorum illorum adjuncta non æque apparent certa, uti obſervabo in annotatis ad elogium infra dandum. Tempus adminiſtrati epiſcopatus ante lapſum & pœnitentiam exacte determinari nequit. Cointuc de inchoato epiſcopatu nobiſcum conſentiens, lapſum memorat ad annum* 508, *quæ eum non longe amovendum credit. Bailletus in Vita ad* v *Septembris notat in margine circa annum* DVI. *Forte jam citius contigit, videlicet poſt biennium vel triennium epiſcopatus adminiſtrati, nam tempus iſtius rei nulla infinuatur nota chronologica. Si tamen ad relationem Hincmari attentum advertamus animum, potius videbitur brevis fuiſſe adminiſtratio epiſcopatus ante lapſum quam diuturna. Verum quidquid ſit de tempore lapſi Epiſcopi, diuturna fuit ſedis epiſcopalis adminiſtratio poſt lapſum iteratum ſeptennali pœnitentia expiatum, cum, teſte Hincmaro & Flodoardo, tam diu ſederit, ut filius ipſius Latro Patri in epiſcopatum ſucceſſerit. Magis id firmatur ex concilio Aurelianenſi* v, *cui archidiaconus ipſius ita legitur ſubſcriptus:* Medulfus archidiaconus directus a domno meo Gennobsudo epiſcopo eccleſiæ Lugdunenſis Clavato ſubſcripſi. D *Laudunum eo tempore paſſim vocabatur* Lugdunum Clavatum, *ut ſatis notum eſt.*

adminiſtravit, cum anno 549 *archidiaconum miſerat ad concilium Aurelia. nenſe.*

7 *Attamen videtur dubitare Bailletus, an idem hic deſignetur* Genebaudus, *& dubitationem ſuam confirmat ex eo, quod ſic ultra annos quinquaginta fuerit epiſcopi: Verum juſta dubitandi non occurrit, cum nullus alius ſciatur toto tempore intermedio ſedi Laudunenſi præfuiſſe; cumque veriſimile ſit,* S. Genebaudum *ob egregiæ animi dotes cum ſtirpis nobilitate conjunctas ad epiſcopatum fuiſſe evectum, dum non multum provecta erat ætatis, uti factum eſt de S. Remigio. Si autem circa annum trigeſimum ætatis factus eſt epiſcopus, & circa annum Chriſti* 497; *jam quinquaginta annos epiſcopatus exceſſerit, annumeratis ſcilicet pœnitentiæ annis, & ultra annos octoginta ætatis habuerit: at neutrum incredibile eſt, aut inſinuatum. Forte dici nequit, quot annis ſupervixerit poſt memoratum concilium, ideoque annum emortualem fixi circa medium ſeculi* VI. *Nunc Acta ſubjicio ex codice noſtro Ms., qui notatur* Q. Ms. 4, *cum aliis Mss. & cum Surii editione collata. Annotationes de more addam non ſolum ad oſtendendam* E *codicum diverſitatem, ſed etiam ad diſcutienda quædam Hincmari aſſerta.*

ACTA

Auctore Hincmaro Remenſi epiſcopo.

Ex codice noſtro Ms. cum aliis Ms. & editione Surii collato.

F

Erectus epiſcopatus Laudunenſis, ubi Genebaudus primus epiſcopus, Surius t

ET de his, quæ in Remenſi provincia illi fuerant * traditæ, non modicam partem eccleſiæ S. Mariæ in caſtro Lauduni Clavati *a* Remenſis parochiæ *b*, ubi nutritus fuerat, tradidit: ibique Genebaudum *c*, virum cæcue nobilem, & tam in Scripturis ſanctis, quam in ſeculacibus litteris eruditum, qui relicta uxore *, nepte ſcilicet ipſius B. Remigii, vitam religioſam *d* expetierat, epiſcopum ordinavit, & parrochiam ipſius comitatus Laudunenſis præfato caſtro ſubjecit. Qui Genebaudus pluſquam neceſſe fuerat de anteacta vita & gradus ſublimitate confidens, enm debuerit cogitare, quia nec David ſanctior, nec Salomone ſapientior eſſet, qui mulierie * delinimentis peccli- tati ſunt; incaute ſuam uxorem, quam relinquens mutaverat in ſororem, quaſi pro inſtructione ſalutati, frequentius ſe viſitare *e* permiſit, oblitus Scripturæ dicentis: Lapides excavant aquæ, & alluvione * terra conſumitur, & rupes transfertur de loco ſuo.

fuerunt
a
b
c
* *Sur.* conjuge
d
* *al.* mulierum
e
* *al. additur* paulatim

Unde eorrigit ut crebræ viſitationes, & blanda ac frequenria mulietis colloquia, durum conrea loxuriæ mollitiem cor epiſcopi nmolli. rent, & quaſi rupem ſaxeam de loco ſanctitatis ad luxuriæ inquinamenta tranſtulerint. Et idem * contra Scripturam dicentem: Quis alligabit ignē in ſinu ſuo, & * veſtimenta ejus non comburentur? Admota igni palea, id eſt carnis muliebris materia, libidinis ignem ſuaſione diabolica, quaſi ventu vehementi exagitante, ardor luxuriæ in flam-

qui recedens ad uxorem ante relictam, ſuum & filiam genuit: * *al. Mſs.* iterum
* *al.* ut &

A flammas erupit, & concumbens *f* eum eadem
f quodam uxore ſua, mulier concepit; & poſt par-
al. mandat tum mandavit * Epiſcopo, filium ſe peperiſſe.
Genebaudus vero confuſus & dolens, nuncio di-
xit: Quia latrocinio, ut lateret homines, quod
Deum latere non potuit, in cubiculi abſcunſu ge-
neratus eſt, recte vocabitur Latro: ſic ei nomen
imponat. Et quia culpa homicidas non innotuit,
ne ſuſpicio inde procederet, ſi ſe a ſolita viſita-
tione fœmina illa ſubtraheret, cœpit ut antea
g domum frequentare *g* Epiſcopi. Sicque factum
eſt, ut tecta homicidas culpæ, & in cordibus tam
Epiſcopi quam fœminæ tectus luxuriæ ardor, quo-
niam ut notum eſt, quo magis tegitur, tectus
magis æſtuat ignis, contra culpam compunctus
Epiſcopus, ſed poſt fletum ad culpam rediit; &
oblitus eſt quod planxerat, cum extinguere no-
luit, quod per deſiderium ardebat. Iteravit pec-
catum, quod egerat. Concepitque iterum mu-
liet, & amiſſo nuncio, mandavit Epiſcopo, ſe
fœminam perperiſſe: quam juſſit nominari Vul-
peculam. Quod cur ita eam nominari voluerit,
qui fraudes & ſignificationes in Scripturis ipſius
animalis cognoſcit, quas ad dolos & verſutias de-
B ceptoris diaboli, & ad carnis petulantis illece-
bras & anfractus retulit, facile ſatis advertit.

peccata ſua humiliter confitetur S. Remigio,

3 Tandem Domino, qui beatum Petrum re-
reſpexit, & negationem amariſſime flevit, illum
reſpiciente, Genebaudus in ſe reverſus, ad ſan-
ctum Remigium miſit, petens, ut Laudunum
venirat; quia talia ei cauſæ ibi emerſerant, quas
per ſe diffinire non poſſet. Beatus autem Remi-
* *al.* pervenit gius, ſicut Genebaudus petiit, Laudunum venit*.
Et ſuſceptus cum debita reverentia, ac ſecreta
cubiculi petens, Genebaudum interrogavit,
pro qua cauſa illum vocaverit. Genebaudus vero
cum maximo fletu & ejulatu voleos tollere ſtolam
de collo ſuo, & procidere ad pedes ſancti Re-
migii, cum magna virtute a beato Remigio eſt
detentus, ne ſtolam de collo ſuo tolleret. Et
poſquam diutius ambo flevetunt (ietellexerat
enim. B. Remigius Genebaudum admiſiſſe cri-
men, pro quo ſtolam vellet depoſcere) vix eum
ſingultibus & lachrymis Geoebaudus per ordi-
nem omnia retulit, quæ commiſerat.

& pœnitentiam accepit ab ea cella inclauſus:

4 Quem S. Remigius videns coetticum &
pene deſperatum, blande conſolatus eſt, dicens,
quod *b* non tantum doleret de admiſſo ab eo cri-
mine, quantum quod ſic male ſentiret de Do-
b mini bonitate, cui ſecundum Evangelicam ve-
C ritatem, non eſt impoſſibile omne verbum: qui
de nihilo cuncta fecit, primumque parentem,
in quo omnes peccaverunt, gratia ſalvum fecit.
Ullum peccantem ad ſe reverſum non reſpicit,
qui peccatores ſanguine ſuo redimere venit. Et
qui quatriduanum & jam fœtentem Lazarum la-
chrymis ſororum, quæ ſigaruot ſolicitas ac fle-
biles pœnitentium cogitationes, compatiens fle-
vit, & a mortuis ſuſcitavit, & ſuſcitatum coevi-
i vio ſuo admiſit. *i*.... Et ut erat doctiſſimus,
ac orator eloquentiſſimus, teſtimonia de latitudi-
ne ſanctæ Scripturæ & exempla pœnitentium in
unum colligens, ad animandum eum illi propo-
ſuit, & exhortato pœnitentiam indixit. Factaque
manſuncula cum lecto * in modum ſepulchri, &
* *al.* lectulo parviſſimis feneſtellulis* ac oratorio, quæ hodie-
* *al.* feneſtellis que manent ſecus eccleſiam ſancti Juliani, Gene-
baudum in ea recluſit, & clerum atque paro-
chiæ ipſius populum per ſeptem annos, ut &
propriam parochiam guberuavit, & unam diem
Dominicam Rhemis, alteram apud Laudunum
k *k* celebravit.

5 In qua recluſione pœnitentiæ, quantæ con- AUCTORE HINCMARO.
tritionis ac continentiæ idem Genebaudus fue-
rit divina miſericordia demonſtravit. Septimo ſi-
quidem anno in vigilia Cœnæ Domini, cum idem
Genebaudus in oratione pernoctaret, & ſaipſum
defleret, quoniam is, qui ad hoc ordinatus fue-
rat, ut in illa die pœnitentes Domino * reconci-
liaret, ipſe, ſuis criminibus exigentibus, nec inter
pœnitentes in eccleſia merebatur conſiſtere; ei-
ua mediam noctem venit *l* angelus Domini ma-
gna cum luce ad eum in oratorium, ebi pro-
nus jacebat, & ait ad eum: Genebaude, exau-
ditæ ſunt pro te orationes patris tui Remigii:
ſuſcepit quoque Dominus pœnitentiam tuam,
demiſſum eſt peccatum tuum. Surge, & hinc
egredere, facque miniſterii epiſcopalis officium,
& reconcilia Domino pœnitentes de criminibus
ſuis. Genebaudus autem nimio terrore perculſus,
reſpondare nihil potuit. Tunc angelus Domini
confortans eum, & ne timeret, hortatus eſt,
ſed gauderet in miſericordia ſibi collata.

post ſeptimum angelus apparens Genebaudo,
* *Sur.* Deo
l

6 Qui animatus dixit ad angelum: Non poſ-
ſum hinc egredi, quia dominus & pater meus
Remigius clavem hujus oſtii ſecum habet, quod
& ſigillo ſuo ſignavit. Et angelus ad eum: Ut
non dubites, inquit, me a Domino miſſum, ſi-
eut patet tibi cælum, ſic & oſtium iſtud pate-
bit. Et ſtatim, ſalvo ſigillo & ſera, oſtium illud
apertum eſt. Tunc Genebaudus in modum etu-
cis ſe jactans in limine, dixit: Etiamſi ipſe Domi-
nus Jeſus Chriſtus dignatus faetit ad me peecato-
rem venire, hinc noc ingrediar *m* niſi * ille ve-
eerit, qui me in ejus nomine in iſta reeluſione
conſtituit. Et ſtatim angelus Domini diſceſſit
eb eo. Beatus quoque Remigius in crypta ſua,
quæ retro ſedem erat eccleſiæ S. Mariæ Remis,
pernoctabat in oratione, & quaſi dormians in ex-
ceſſum eſt raptus: & vidit angelum *n* aſſiſtentem
ſibi, qui hæc * omnia, ſic dicta & geſta fue-
raet, uarravit; & juſſit, quantocyus Laudu-
num peteret, & Genebaudum epiſcopali ſedi
reſtitueret, & coram ſe miniſterium epiſcopala
ugere perſuaderet.

eum cellâ exire ſuaſit monituſque ab eodem angelo S. Remigii,
m
* *Sur.* donec
n
* *Sur.* ei

7 Mox ſanctus Remigius nihil dubitans, cum
ſumma celeritate Laudunum petiit, & in limine
oſtii, ſalvo ſigillo & ſera reſerati *o*, Genebau-
dum jacentem repetit: quem tenſis * brachiis cum
gaudio & lacrymis, laudans Domini miſericor-
diam elevavit; eumque ſedi & officio epiſcopali
valut angelus Domini præceperat, reſtituere ma-
turavit, & Remis * eum gaudio repedavit. Ge-
nebaudus itaque in ſanctitate & juſtitia poſtea
omnes dies vitæ ſuæ gratia Dei peregit, præ-
dicans cunctis quanta illi fecerat Dominus *p*,
quatenus nemo de ſua juſtitia confideret, nemo
de miſericotdia Dei diffideret... Obiit *q* itaque
Genebaudus in pace Sanctis Dei connumeratus,
tamdiu in epiſcopatu vivens, ut ei ſucceſſerit
Latro filius ejus epiſcopus, & ipſe Sanctus *r*.

F
Genebaudum reſtituit ſedi epiſcopali quam uſque ad mortem ſancte adminiſtrat.
a
* *Sur.* excenſis
* *Sur.* Remos
p
q
r

ANNOTATA.

a *Agitur de aeceptis a S. Remigio pro eccleſia Remenſi, ex quibus partem impendit ad fundandam eccleſiam Laudunenſem. Laudunum autem alim frequenter dictum fuit* Lugdunum Clavatum, *hic* Laudunum Clavatum *dicitur*.

b Parochia *olim* aan *vero dicebatur, quod nunc* diœceſis, *& contra*.

c Genebaudum *in Mss. ubique vocatum reperio, at Surius* Genebaldum *ſcripſit, & alii recentiores*.

d Re-

Auct. J. S.

d Religioſa *vita aque pro uſu illius temporis clericalem ſignificat quam monaſticam.*

e *Verſimiliter uxor illa habitabat in palatio ſeu domo epiſcopali, quin uſus illius temporis ferebat, ut clerici uxores autu duſtar, quæ in ordinationem matriti ſui conſcurientes continentiam promittebant, non dimitterent e domo ſua; ſed eas ſeparato conclavi in domo ſua retinerent ut ſorores. Probat id latius Thomaſſinus in Diſciplina Eccleſiæ part. 1 lib. 2 cap. 61 & 62. Veram major ſeparatio deinde decreta eſt.*

f Concumbeos *legitur in Mss., ſed mendum videtur. Surius explevit phraſim hoc modo:* Et concumbente eo eum eadem &c.

g *Malim credere in eadem domo permanſiſſe, & prætexiſſe, at antea, ſolitaria eum Autiſtiode miſcere colloquia. Id magis congruit initio ſeculi VI: nam concilium Agathenſe anni 506. can. 26 non ſtatuit, ut conjuger, poſtquam maritus ordinatus eſt, domo ſeparati habitent, ſed ſequeſtrato maſionis cubiculo. Imo canones apoſtolici & S. Leo, apud Thomaſſinum laudati, prohibent domo emitti uxorem.*

h *Phraſim hic mutavit Surius hoc modo:* Non
B taotum doleo &c.

i *Hic alia quædam ſequuntur exempla, ut miram Magdalenæ, Sauli, aliorumque peccatorum, quibus divina bonitas gratiam præſtitit; & quidem longe plura in Mt. codice, quam apud Surium, qui partem non modicam omiſit. Ego hæc etiam amputanda cenſui, quod doctrinam potius moralem quam hiſtoricam contineant, præſertim tum tota Vita edi poſſit ad 1 Octobris, ſi operæ videbitur pretium.*

k *Dubitari poteſt, an revera S. Remigius teles ab una civitate ad alteram proficiſcentur, licet idem quoque ſcripſerit Flodoardus, qui iiſdem fere verbis omnia narrat, ſed ſubinde paulo brevius.*

l *Non indicat Hincmarus, unde eam viſionem didicerit. Flodoardus de veritate dubitavit, ut inſinuat per vocem,* fertur, *quam hæc referens iteratis vicibus ponit. Bailletus omnino narrat, ſed tamquam ſomnium* Genebaudi *Verum quibus Bailleto dixit, tale ſomnium fuiſſe* Genebaudo? *Unde id ſomnium didicit? Aut vera narravit Hincmarus aut falſa: at certe non nar-*
C *ravit ut ſomnium, ſed ut viſionem vigilantis. Fateor, me de veritate viſionis dubitare, cum ſcriptor tribus ſeculis ſit Sancto poſterior, eumque ipſe dubitaverit Flodoardus: at nequaquam dubito, quin Bailletus factum corruperit, & ſua ipſe ſomnia narraverit.*

m *Non facile credam hæc dicta eſſe a* Geoe- D
baudo, *cum revelationi particulari ſatis cognitæ credendum eſſe doceant theologi. Nam ſicut credendum eſt relationi cognitæ, ita etiam mandato a Chriſto per talem revelationem accepto haud dubie eſt parendum. Quo igitur modo poterat Vir eruditus dicere, ſe ac Chriſto quidem venienti egreſſurum? Hæc aliaque ipſam viſionem ſuſpectam reddunt: nam ex tota relatione apparet, Hincmarum ubique ſtudere, ut auctoritatem metropolitani Remenſis extollat contra epiſcopum Laudunenſem. Id vero tanto magis ſuſpectum eſt, quanta magis diſputatum eſt de rebus ſimilibus inter Hincmarum Remenſem & Hincmarum Laudunenſem.*

n *Viſionem hanc prorſus omittit Bailletus. Attamen non video, cur hæc magis ſuſpecta eſſe debeat quam præcedens. Utramque commentitiam vel utramque veram exiſtimo. At in hac, ſi vera eſt, nihil corrigendum cenſeo: præcedentem vero viſionem, ſi revera* Genebaudo *oblata eſt, minus recte narratam puto.*

o *Hæc ſatis oſtendunt, non poſſe viſionem* Ge- E
nebaudi, *ſi vera narravit Hincmarus, pro meve haberi ſomnio.*

p *Hinc uſque Surius. At in codice noſtro Mt. longa ſequitur diſputatio, cujus prima ſolum verba poſui. Reliqua dari poterunt in Vita S. Remigii, ſi videbitur.*

q *Laudatæ diſſertationi de miſericordia Dei ultima illa verba ſuat inſerta, quæ etiam invenientur apud Flodoardum.*

r *Hæc verba,* Et ipſe Sanctos, *apud Flodoardum,* & ipſe poſtea Sanctos, *utrumque inſinuat, Latronem poſt mortem pro Sancto fuiſſe habitum.* Sanctum *vocavit Sanſſayus, in Catalogo Sanctorum poſt Martyrologium Gallicanum ita de eo ſcribens:* S. Latro oomioe, revera autem noo latro, ſed lator potius gratiæ & juſtitiæ, omniſque ſerax homo virtotis, filius fuit S. Genebaldi epiſcopi Lauduneoſis ex furtivo complexu coojugis aote ſacerdotium ductæ, hereſque pontificiæ dignitatis, non jure ſanguiois, ſed præcellentis fidei & pietatis merito. *Caſſellanus in Corollario atmorum Martyrologii Univerſalis pag. 936 ut* veoerabilem *memorat; obſervans tamen* Sanctum *vocari a Flodoardo. Verum cum addat nec Officium de eo fieri nec ullam commemorationem, mihi nec Flodoardi nec Hincmari auctoritas ſufficit, ad titulum* Sancti *vel* Beati *adſcribendum ejus nomini; præſertim cum ne illi quidem id clare faciant.* F

DE

A D

DE S. VICTORINO EP. ET CONF.

COMI IN ITALIA;

SYLLOGE.

J. L.

Cultus ex Tatti Martyrologio & Annalibus Comenſibus præcipue probatur: expenduntur quæ de ejus geſtis & ætate tradunt recentiores.

B VERISIMILITER CIRCA MEDIUM SECULUM VII. *S. Victorini, de quo*

ALterum hoc die S. Victorinum *damnat, Comenſem vel Novocomenſem apud lacum Larium in Italia Subalpina epiſcopum & confeſſorem. Cultum ejus præcipue nos docet Aloyſius de Tattis Congregationis clericorum regularium de Somaſcha theologus ac ſacri officii conſultor in Martyrologio Novocomenſi, an. 1675 excuſo, & in Annalibus ſacris ejuſdem civitatis, anno 1663 editis, decade 1 lib. 9 num. 25; ubi hæc habet:* Victorious noſter ſecundum aliquos feliciter obdormivit in Domino anno DCXLIV. v Septembris. Concordat dies cum traditione eccleſiæ Comenſis, quæ tunc ſancti Epiſcopi feſtum celebrat (*apponitur hic in margine*: Off. propr. SS. eccl. Com. v Sept.) in templo S. Abundii; ubi a majoribus noſtris tumulum accepit, atque etiam nunc colitur. *In Martyrologio Sanctum ita laudat*: Nonis Septembris. Novocomi in baſilica D. Abundii S. Victorini Comen. epiſcopi & confeſſoris, qui ad hanc eccleſiam gubernandam Longobardorum tempore accerſitus, ab illius gentis principibus, hæ Ariana fœdatis, aſſiduas contumelias & calamitates ſuſtinuit; ut oves a Domino ſibi commiſſas a malis ingruentibus ſervaret, quod & glorioſe obtinuit. Tandem multis pro eccleſia ſua laboribus feſſus, epiſcopalem tyaram eum æternæ beatitudinis corona commutavit.

varii auctores meminerunt,

a Sancti elogio ſequentia proxime ſubiicientes: Officia propria Sanctorum eccleſiæ Novocomen. agunt de S. Victorino hoc die ona cum Ben. Jovio Hiſt. patriæ lib. 2, Feliciano Ninguarda in Deſcriptione eccleſiarum urbis, ubi de baſilica S. Abundii; Philippo Archinto in Elencho ſuorum prædeceſſorum, Lazaro Caſſino tum in Dyptica epiſcoporum Comen. C n. XVII, tum in Catalogo SS. & BB., quorum corpora in civitate & diœceſi requieſcunt; Franciſco Ballarino Chron. Comen. p. 2, Roberto Ruſcha lib. 1 ſuarum Antiquitatum, Quintilio Lucino Paſſalaqua in 1 Epiſt. hiſtor., Ferdinando Ughello to. v Italiæ ſacræ in ſerie epiſcoporum Comen. n. XVII, Lelio Fravezzio in Diario perpetuo Comen. & Philippo Ferrario in nova Topographia ad Rom. Martyrol. Nos quoque de ipſo plura diſſeruimus Anal. Comen. *decade* 1 lib. IX a n. XVI uſque ad XXV. *Benedicti Jovii, Ballarini, Ughelli, Ferrarii & Tatti Opera ea ſummatim*

dumtaxat ad manum ſunt. Tum hoc quam ceteros ſcriptores, in quorum omnium ætatem inquiſivi, antiquitate ſuperat Jovius, cujus Opus, in Theſauro antiquitatum & hiſtoriarum Italiæ tom. 4 part. 2 Lugduni Batavorum anno 1722 excuſum, E *ita concluditur*: Explicit Hiſtoria patria ſive Chronica Benedicti Jovii Comenſis ab initio urbis uſque ad annum Domini MDXXXII.

3 *Poſtquam laudatus Jovius initio libri a de primis 22 patriæ ſuæ epiſcopis, quos inter S. Victorinus ordine decimus ſeptimus ſedit, ſcripſiſſet, de omnibus ita pronuntiat*: Hi ſunt viginti duo epiſcopi catalogo Sanctorum adſcripti. *Ferrarius in nova Topographia ad Martyrologium Romanum, anno 1609 Venetiis edita, agens de* Comn, *urbis hujus Sanctos duos diſtribuit in claſſes. In priore ſunt ea primis viginti duobus epiſcopi Comenſes decem, quos Officio eccleſiaſtico honorari ait. Poſteriorem claſſem conſtituunt reliqui duodecim, e quorum numero* S. Victorinus. *Singulorum nominibus expreſſis, ſubdit Ferrarius*: De prædictis antem epiſcopis, licet inter SS. habiti ſint, eccl. Comen. nullum recitat Officium. *Tattus in Martyrologio Novocomenſi, quod anno 1675 lucem aſpexit, duodecim iſtos Præſules variis diebus celebrat, omneſque in Notis ad ipſorum elogia Officio proprio coli affirmat, præter S. Joannem I, cognomento Orcum,* F *inter diei* XXXI *Auguſti prætermiſſos in Opere noſtro relatum. Honoratior ei locus concedetur in illius Supplemento: nam quod Tattus in Martyrologio veteri, id jam ante in Annalibus, anno 1663 impreſſis, decade 1 lib. 8 num. 9 clariſſime aſſeruerat, videlicet* XXXI *Auguſti de S. Joanne I Officium proprium legi. Pari cultu S. Flavianus I & S. Proſper præſules Comenſes honorantur, hic 2 Martii, ille* XXVI *Februarii; pariterque in Opere noſtro deſiderantur: in quo ea dictis 22 epiſcopis unum dumtaxat 222 Septembris dedimus S. Martinianum. S. Victorino ſacer eſt dies* V *Septembris: ſeptem reliquorum feſta in trium poſtremorum anni menſium dies lucidunt.*

4 *Quæ Tattus in Martyrologio ſuo & Annalibus de cultu ſanctorum Præſulum eccleſiæ Comenſis ſparſim ſcribit, & ſtudioſe pervolvi, & quæ ipſe identidem laudat Officia propria, edita fuiſſe didici ante medium ſeculi* XVII *ſeu annum 1651 poſt decretum Urbani PP. VIII anno 1634 promulgatum. Lazaro Caraffino epiſcopatum Comenſem adminiſtrante. Omnino præſumit debet tunc legitime inchoatam fuiſſe recitationem Off-*

ex hiſce multi, quos inter S. Victorinus, Officio proprio honorantur in ſola

22 alterum præſulum Comenſium cultus:

AUCT. J. L. *cii proprii de* S. Victorino *& aliis de quibus antea nullum legebatur, atque inter eos eſſi nemiatem, cujus veneratio publica per decretum iſtad fuerit interdicta, quia ſcilicet omnes illam obtinuerant ab immemorabili tempore ante idem decretum. Ceatum annis completis, qui ex mente Pontificis immemorabile tempus conſtituat, illo antiquior eſt Jovii Hiſtoria, in qua viginti duo primi Comenſes* epiſcopi catalogo Sanctorum adſcripti *dicantur. Ex Tatti Martyrologio & Annalibus mihi etiam innotuit, multos ex illis Officii proprii coli non per totam dioceſim Comenſem, ſed in eccleſia S. Abundii dumtaxat, in qua eorum corpora quieſcant. Hiſce* S. Victorinum *accenſeo, cujus feſtum Tattus in Annalibus Officio proprio* v *Septembris celebrari ait* in templo S. Abundii. *In Martyrologio Sanctum quoque* B Novocomi in baſilica D. Abundii *&c. annuntiat.* Tumulum, *inquit in fine adiectæ annotationis*, quem in obitu ſuo a majoribus noſtris Victorinus accepit, adhuc retinet ante aram maximam in præfata S. Abundii eccleſia ſub ipſius odeo exteriori.

eccleſia S. Abundii 3 Porro eccleſia (*verbis Jovii utor, ex lib.* 2 *Hiſtoriæ patriæ excerptis*) extra urbem ſita, quæ S. Abundii nuncupatur, apoſtolis prius Petro & Paulo conſecrata fuit; & hæc antiquiſſima eſt. Hic aliquando Comenſium epiſcoporum ſedes fuit... Habuit olim canonicorum collegium ... Anno tertio decimo ſupra milleſimum Nonis Auguſti Albericus Comenſis epiſcopus, dimotis canonicis, abbatiale cœnobium *Ordinis S. Benedicti* illic inſtituit, *cathedra & clero intra urbem ad Deiparæ Virginis Eccleſiam translatis*... Poſt annos octoginta duos Urbanus ſecundus Pontifex maximus in Galliam proſecturus... Comum divertit, & baſilicam ipſam ſub nomine divi Abundii denuo dedicavit... Poſtquam Sixtus quartus Pontifex maximus tam multas cœnobiorum commendas facere cœpit hoc quoque... abbate catuit, nunc cardinalibus, nunc epiſcopis commendatum. *Anno* 1618 *eccleſia S. Abundii tradita fuit monialibus Ord. S. Auguſtini, teſte Franciſco Ballarino in Compendio Chronici Comenſis, an.* 1619 *vulgato, par.* 3 *pag.* 279. C

De Sanctis ceſtis mihi proferetur ex antiquis monumentis e elogium Ugbelli e 6 *In elogiis* S. Victorini *apud Ballarinum part.* 2 *laudati Compendii a pag.* 104 *& Ughellum tom.* 5 *Italiæ ſacræ in epiſcopis Comenſibus nonnulla ipſius geſta enarrantur. De hiſce Tattus in Annalibus longiorem orationem adornavit, cujus medullam continet annuntiatio, quam ex ejus Martyrologio num.* 2 *retuli. Jam nominati ſeculi præcedentis ſcriptores inter litterarum monumenta, quæ de Sancto meminerunt, nullum profecerunt veuſtius Hiſtoria Benedicti Jovii anno* 1532 *perfecta; in cujus libro a de epiſcopis Comenſibus ex profeſſo agitur, nec niſi ſolum* Victorini *nomen catalogo Sanctorum inſcriptum memoratur. Hinc mihi non levis ſuſpicio oboritur pauca, quæ neoterici de ſancti Præſulis vita vulgarunt, ex documentis ſatis antiquis confirmari non poſſe, nihilque certi de ipſo oblivioni ſupereſſe præter nomen & ſanctitatem. Interim elogium accipe, quod apud Ughellum citatum Sanctus exoratur:* Victorinus e Bithynia, Nicomedieenſis civis, poſt Martinianum Comenſem cathedram conſcendit anno DCXXVIII. Celebris doctrina fuit, implacabiliſque Arrianorum perſecutor, qui per id tempus, Rotheri rege favente, totam Italiam infeſtare conabantur. Cum igitur de Cumana perſecutionum procella, quam ab Arrianis pro tuendo grege paſſus fuerat, ſtrenue perfunctus ſuiſſet, ſucceſſiſſetque Rothari Cundipertus rex egregie pius, ab eo retulit Victorius plura privilegia, atque immunitates in favorem ſuæ eccleſiæ. Poſtremam diem obiit hic ſanctus Præſul anno DCXLIV die v menſ. Septemb., ſepultuſque eſt in cathedrali *SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, nunc S. Abundii.* D

ejus & Ballarini errores: Comenſi eccleſiæ præfuiſſe creduntur 7 *Eadem, ſi ſubſtantiam ſpectes, ante Ughellum de* S. Victorino *tradiderat Ballarinus, tempus mortis ejus ita determinans:* Tranſiit ad vitam cæleſtem anno Domini DCXLIV die v Septembris ſub Pontificatu Theodori I, tempore Conſtantini III imperatoris. *Nunc Tattum audi in notis ad Martyrologium*: Non ſatis conſtat, quo defunctus fuerit anno Victorinus, licet plerique recentiores indubitanter aſſerant ex hac miſeriarum valle ſublatum anno Domini DCXLIV. Si enim Præſul hic noſter obiit anno DCXLIV ſub Theodoro (I) Pontifice, ut ipſi traduut: quomodo accidere id potuit ſub Conſtantino III imperatore; qui trienuio ante imperare paritet & vivere deſierat, nempe anno DCXLIS. Quomodo cum Gundeberto Longobardorum rege iutima, *ut Ballarinus ſcribit*, uſus eſt conſuetudine, ab eoque multis, *ut apud Ughellum legitur*, coudecoratus immunitatibus, ſi Guudebertus uon niſi anno DCLXI Italici regni habenas aſſumpſit? Annus ideo certus nos latet, ut alibi (*in Annalibus decade* 2 *lib.* 9 *num.* 25) diximus, ſicut & complurium Comen. epiſcoporum; quamquam iidem neniei- E ci illum aſſigneut non ſine errotis, ut patet apertiſſime, & imprudeutiæ nota. *Convenit inter Tattum in ſæpe laudatis Annalibus & alios, quos verbis jamjam datis in tarpem anachroniſmum lapſos oſtendit, eccleſiæ Comenſi præfuiſſe* S. Victorinum *ſub Rotheri Longobardorum rege, qui, ut probabilior eruditorum eſt ſententia, e vita exceſſit anno* 654, *regni ſui* 17 *Hinc ſupra in margine ad num.* 2 *medio circiter ſeculo* VII, *latius accepto, Sancti mortem affixi, ſub dubiu tamen; quia certo non conſtat epiſcopatum ejus cum Rotharis regno concurriſſe.*

S. Victorinus ſub Ariano rege Rotharo, quod non improbabile eſt. 8 *Paulus Warnefridus diaconus lib.* 4 *de Geſtis Longobardorum cap.* 44 *de rege Rotheri ita ſcribit:* Fidei Chriſtianæ non rectam lineam tenens, Arrianæ hæreſeos perfidia maculatus eſt.. Hojus temporibus pene per omnes civitates regni ejus duo epiſcopi erant, unus Catholicus & alter Arrianus. In civitate quoque Ticinenſi uſque nunc oſtenditur, ubi Arrianos epiſcopus apud baſilicam S. Euſebii reſidens, baptiſterium habuit, cum tameu eccleſiæ Catholicæ alius epiſcopus præſideret. *Hæc fundamentum præbeat optaudi, etiam in civitate Comeaſi, Rotharis ditioni ſubiecta, duos tunc ſediſſe epiſcopos, Arianum & Orthodoxum. An hic fuerit* S. Victorinus *certo, ut ſtatim dicebam, non conſtat: re tamen examinata, comperi, Sancti epiſcopatum non ſine probabilitate ad Rotharis regis tempora referri, & conſtaeater in eam præcipue curam ipſi incumbendum fuiſſe, ut veram religionem gregemque ſibi commiſſum contra Arianos defenderet. Quæ Tattus in Annalibus Sanctum ſub Rotheri Catholicæ fidei cauſa feciſſe & paſſum fuiſſe ſcribit, ejuſmodi ſunt, ut perfectiſſimis virtutibus cumulatiſſimum epiſcopum repræſentent: qualem quidem* S. Victorinum *fuiſſe minime negaverim; at vellem facta particularia iſtud comprobantia ex idoneæ auctoritatis monumentis produci poſſe.* F

D E

A

DE S. ANSARICO EPISCOPO CONF. D

SUESSIONE IN GALLIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J. S.

S. Anſarici cultus, Acta: ætas & geſta examinata.

CIRCA MEDIUM SECULI VII. Sanctilegium,

SAnctum Anſericum *vel* Aoſaricum, *epiſcopum Sueſſionenſem, vitæ ſanctitate memorabilem, omiſſum tamen ab antiquis martyrologis, celebrarunt recentiores hac die, qua colitur. Sauſſayus prolixo hunc Sanctum exornat elogio, quod continet præcipua illius geſta, ſed ordine quorumdam inverſo. Iſtud, quia Acta minus probare poſſum, huc transfero:* Sueſſione depoſitio ſancti Anſarici epiſcopi & confeſſoris. Hic ex vico Eſpaniaco in ipſo tractu Sueſſionenſi orthodoxis patentibus oriundus, cum ab ipſis pene incunabilis ſuaviſſimos pietatis ac juſtitiæ fructus libare incœpiſſet; fœnus religioſæ educationis copioſum pareotibus ac patriæ mox ac adolevit, rependit. Abeunte enim ætate rerum laudabilium, ac maxime divini cultus, ita ſtudioſum ſe præbuit, ut ſe a Deo ad magna excitatum, hominumque commuoi bono deſtinatum (tantæ gratiæ in ipſo ſpecimina effulgebant) ono obſcure proderet. Moribus enim caſtiſſimis & doctrina præcellenti omnium animos provocabet ed ſui imitationem & venerationem. Unde Landulpho epiſcopo Sueſſioneoſi carnis oexibus abſoluto, ad præſulatum expetitos, clavum tantæ Eccleſiæ ſuſcipere ad moderandum coactus eſt, totius ſacti Ordinis voto, ec populi ſtogitatione: quos equidem coocepte de eo exiſtimatio haud feſellit.

B

in quo rerum geſtarum ordo perturbatus: C

e Factus enim pontifex Anſaticus, ſtudie omnia in hoc coovertit, ut gregis ſorme fieret, atque omnibus ed ſelntem, quantum exigit paſtoralis cute, opitulatetur. Impenſe enim de omninm ptovectione ſollicitus, divites io officio pietatis contiouit: panperes conſilio & ſolatio edjuvit: aberrantes in viam revocavit, omnes denique ad ſancte agendi ſtudium acceoidit aſſiduo hortetu, ac virtutum ſuatum admirabilium exemplis. Sed & cœlitum devotus cultor, ſacra, quæ preſſerent ſuo in ſolo, veſtigia a ſquelore exierſit, baſilicis nitorem teſtituit, eris ſplendorem iodidit. Corpore ſaodorum martyrum Criſpini & Criſpioieni (in quos ſpeciali reverentiæ affectu ferebatur) evocatis ſanctiſſimis præſulibus Audoeno Rotomegeoſi, Pharooe Meldenſi, Eligio Noviomenſi, ex loco, ubi diu ebdite jacuetteot poſt agonem, ad baſilicem, e ſa eorom nomine dedicatam, magna cum veoeretione ttanſtulit. Dehioc & iotet Galliæ lumioa ed vindicandam ſacrem Eccleſiæ diſciplinam, ſynodo Remenſi, iodictæ a Soonatio archipræſule Sedis Apoſtolicæ legato, ioterſnit. Demnmque poſt tot edita clara fidei, pietetis & juſtitiæ opera, pervigil ac fidelis Villicus, vocetus a Domino ed præmium profectus eſt. *Hactcaas Sauſſayus, ſubinde licentia vetborica uſus: geſta tamen hic velata vera videntur; ſed ſynodus Re-*

miaſis habita fuit ante translationem SS. Criſpini & Criſpiniani, at videbimus, atque eatenus ordo geſtorum eſt mutatus.

memoria in Faſtis, & cultus:

3 *Præterea* S. Aoſaticum *annuntiarunt Ferrarius in Catalogo generali, laudans Faſtos Roſwydi & Demochares, Caſtellanus in Martyrologio Univerſali, & noviſſimus Martyrologium Pariſienſe, in quo ita habetur:* Sueſſione, ſeocti Aoſerini epiſcopi, qui concilio Remenſi ſub Sonnatio ſubſcripſit. *Alii ſcriptores ecclesiastici non pauci* Anſaricum *exornant* Sancti *titulo, taſtantusque eumdem coli Sueſſione die* v *Septembris. Satis erit huc transferre verba Claudii Dormay, qui in Hiſtoria Sueſſionenſi lib.* 3 *cap.* 43 *pag.* 276 *de ſepultura & cultu* S. Anſerici *Gallice ſcribit, quæ vedde Latine:* Corpus *ipſius ſepultum eſt in ſacello eccleſiæ, quam ædificevetat, ubi etiamnum cernitur ſaxum, cui inſculpta ſunt hæc verba: "Hic ſe„ pulcus eſt S. Anſarious, olim epiſcopus Sueſ„ ſionenſis„. Sacræ ejus reliquiæ ex hoc loco elevatæ ſune, transletæque ad eccleſiam cerhedralem, obi bonotatæ ſune uſque ad urbem ceptam a Calviniſtis Gallis, quod contigit anno* MDLXVII. Feſtivitas hnjus Sancti celebtetur die v Septembris, qno obiiſte eteditnt.

E

Acta mendoſa ſcripta; attamen tenda.

4 *Acta* S. Aoſatici *nulla hactenus edita ſcio, ſed exemplar aliquod Actorum Mſ., quod notatur deſumptum* ex archivis eccleſiæ Sueſſionenſis, *Majoribus noſtris tranſmiſit Nicolaus Belforius, jam alias in hoc Opere laudatus. Auctor illorum Actorum non modo ignotus eſt, & aliquot ſeculis Sancto poſterior; ſed etiam doctus fuiſſe videtur ſufficienti ſcientia hiſtorica & chronologica, cum anachroniſmos inceptiſſimos Actis inſerverit, & plerasque narraverit ordine præpoſtero. Qua de cauſa parum auctoritatis hiſce Actis tribuere poſſum, licet veriſimiliter facta quædam in iis vere ſint velata. Nihilominus meliorum defectu hæc ipſa edere ſtatui; cura, borque, quantum fieri poteris, probabilia ſecernere ab iis, quæ prudenter probari nequeunt, ordinemque inverſum utcumque reſtituere. Præcipua autem facta hic diſcutere aggredior, reliqua in annotatis breviter obſervaturus.*

F

Locus natalis, & alia ejus ſati, ad epiſcopatum,

5 *Locus natalis* S. Aoſerici *in Actis vocatur* Eſpagnycum, *ab aliis Latine* Eſpaniacum, *Gallice* Eſpegny. *Conſentiant omnes pagum eſſe agri Sueſſionenſis, eumque laudatus ante Dormayus ait diſtare Sueſſione duobus aut tribus miliaribus Gallicis. Addit idem ſcriptor, parentes* Anſarici *fuiſſe conditione tenui, quod unde hauſerit ignoro, niſi per conjecturam id dixerit quia Acta de generis nobilitate nihil habent. Tempus, quo natus eſt ſanctus, nemo aſſignat nique id accurate aſſignari poteſt. At natum eſſe ante finem ſeculi* VS, *facile videbimus ex tempore epiſcopatus, licet hujus initium æque ſit incer-*

AUCT. S. S. *incertum ; ideoque divi nequeat, quot annis ſeculum* VII *natalis ipſius præceſſerit. Miraculum fontis elicitti jam ante epiſcopatum Actui attribuunt, conſtituente etiam alio quodam inſtrumento Ms., quod unde deſumptum ſit, neſcio. Verum neque id monumentum Actis melius videtur, nec Acta ipſa ſatis bene ſunt ſcripta ad fidem indubitatam de hoc miraculo faciendam, ut etiam inſinuat Dormayus. Credibilius eſt a Sancto jam epiſcopo factum eſſe, ſi revera factum eſt.*

tutos initium vitæ de incertum eſt 6 *Initium epiſcopatus* S. Anſarici *adeo ambiguum eſt & incertum, ut ad annos facile viginti aberrare poſſit, ſi quis illud determinare voluerit, ſaltem ex monumentis mihi cognitis. Si vera eſſent, quæ infra in Actis num. 10 referuntur de ſervata urbe Sueſſionenſi a lue inguinaria precibus* S. Anſarici *epiſcopi; item ſi* S. Gregorius Magnus *anno 593 ad precer* Anſarici *epiſcopi privilegium confirmaſſet monaſterio* S. Medardi, *ut dicitur num. 11; initium epiſcopatus* S. Anſarici *non poſſet longe abeſſe ab anno* B 590; *& ſic epiſcopus fuiſſet ad annos ſenaginta circiter, aut etiam paulo diutius. Verum fictitia videntur, aut ſaltem variis erroribus fœdata ſunt, quæ de peſte inguinaria refert ineptus ſcriptor, quemadmodum in annotatis oſtendam. Privilegium quoque* S. Medardi, *quale nunc exſtat, nullo modo defendi poteſt, ut jam alii oſtenderunt, & breviter probabo in annotatis. Qua de cauſa nec hæc inguinaria, nec pontificatus* S. Gregorii Magni, *nec privilegii ipſius epocha prodeſſe poſſunt ad figendum initium epiſcopatus* S. Anſarici; *neque alia alia occurrit nota chronologica ante concilium Remenſe mox memorandum, cui* Anſaricus *anno 625 interfuit.*

quia anni præcedent. cium epiſcoporum ignorantur : 7 *Quot vero annis ante concilium Remenſe* C *ſederit* Anſaricus, *nequit determinari, ut jam monui. Ratio præcipua eſt, quia geſta quinque deceſſorum ipſius ignorantur, uno excepto Droctigiſilo, de quo a Gregorio Turonenſi nonnulla narrantur lib.* 9 *Hiſtoriarum cap.* 37. *Nam ex relatis ibidem conficitur, Droctigiſilum ſuperfuiſſe poſt annum 589, ſed rurſum ignoratur, quamdiu deinde vivere perrexerit. Porro inter Droctigiſilum &* S. Anſaricum *in antiquis catalogis notitiæ Sueſſionenſium quatuor epiſcopi ponuntur medii, teſte Dormayo pag. 243, nimirum Aneſtarus, Theobaldus, Tondulphus & Landulphus. Hi autem quatuor ſi revera poſt Droctigiſilum ſederint, pauci ſolum annis ſinguli præeſſe debuerunt, ut ultimus perveniret uſque ad tempus concilii Remenſis propinquum. At ſatis veriſimile eſt, unum aut plures ex iſtis quatuor ſedeſſe ante Droctigiſilum, ut volunt ſcriptores alii. Cointius ad annum 545 num. 14 duos ex quatuor Droctigiſilo præponit, duos vero alios poſtponit; ſed fatetur nihil de quatuor iſtis epiſcopis ad notitiam ſuam perveniſſe præter unda nomina. Itaque conjectura hæc nullis fulcitur monumentis, ſed alias ſatis convenit iis, quæ nota ſunt de* S. Bandarido, *de Droctigiſilo & de* S. Anſarico. *Nam* S. Bandaridus, *de quo apud nos actum eſt ad* 1 *Auguſti, vivebat anno 545, & nonnulli volunt eum vixiſſe uſque ad annum circiter 565, quod tamen eſt incertum, nec admodum veriſimile. Inter* S. Bandaridum *igitur & Droctigiſilum ſat temporis eſt, ut Aneſtarus ſedere potuerit & Theobaldus. Similiter inter Droctigiſilum &* S. Anſaricum, *de quo nulla habetur certa notitia ante concilium Remenſe, ſedere potuerunt Tondulphus & Landulfus, ſingulique præeſſe ad decennium, aut* D *etiam diutius.*

num Anſaricus Landulfo probabiliter ſucceſſit : 8 *Hæ congruentiæ moverunt Colvenium ad ordinandum epiſcoporum Sueſſionenſium ſucceſſionem. Et revera ſpatium longius inter* S. Bandaridum & Droctigiſilum intermedium apparet, *quam ut veriſimile ſit; nullum inter eos alium interceſſiſſe; licet antiqui catalogi, teſte Dormayo, nullum intermedium habeant: nam ordo facile perturbari potuit in catalogis iſtis, qui quidem vocantur vetuſti, multis tamen ſeculis veriſimiliter poſteriores ſunt ætate epiſcoporum, de quibus agitur. Itaque catalogos illos ſequendos non putem, præſertim cum inde aliud quoque oriatur incommodum: nam ea ratione quatuor epiſcopi inter* Droctigiſilum & S. Anſaricum *ponuntur medii, quos inter eos ſediſſe veriſimile non eſt. Sammarthani in Gallia Chriſtiana in aliud extremum deflectunt: quatuor enim antiſtites inter* S. Bandaridum & Droctigiſilum *medios ſtatuunt; nullum vero inter* Droctigiſilum & S. Anſaricum. *Hi certe ab antiquis catalogis longiſſime recedunt: nec tamen accedunt ad veriſimilitudinem, cum ſic epiſcopatum* S. Anſarici E *longiſſimum faciunt. Suſpicor nullam iis fuiſſe rationem ordinis memorati, niſi quod privilegium* S. Medardi *per* S. Anſaricum S. Gregorio Magno *oblatum vellent. At iſtud privilegium nihili faciendum eſt pro ordinanda chronotaxi* S. Anſarici. *Quare malim exiſtimare ipſum Landulfo ſucceſſiſſe, ut habent vetuſtiores catalogi, quam Droctigiſilo.*

magiſter fuit S. Drauſii poſtea Sueſſio. nenſis epiſcopi : 9 *Ex dictis liquet, quam ſit incertum* S. Anſarici *epiſcopatus initium. Epiſcopus interfuit Synodo Remenſi ſub Sonnatio, quæ habita fuit anno 624 aut 625, ut Majores noſtri variis locis obſervarunt, & Pagius etiam probavit ad annum 624 num.* 4. *Id primum ea geſtis Sanctii tantum, idcoque nequit dici, an jam multis annis cathedram epiſcopalem tunc occupaſſet. Verum, quidquid ſit de initio epiſcopatus,* S. Anſaricum *virum fuiſſe egregium & magiſtrum* S. Drauſii Sueſſionenſis *deinde epiſcopi, teſtatur auctor ætate ſapper, qui conſcripſit Vitam* S. Drauſii *editam apud nos tom.* 1 *Martii. Audiamus hunc auctorem, qui pag.* 406 *ita habet:* Igitur parentes ejus [*S. Drauſii*] videntes eum tam miris morum virtutibus excellere, & adhuc excellentiorem beatitudinis viam valle tene- F re, decrevere eum inclyto viro & patri memorando Anſerico Sueſſionenſis quodam civitatis epiſcopo ad educandum tradere, ut ſi quid minus ſibi eſſet ex primo, ſuppleri in ſecundo poſſet Magiſtro.. Præſticit namque ei Dominus tantam gratiam & benedictionis cupiam cotam prædicto venerabili patre Anſerico, ut non minori dilectionis affectu amplecteretur ab eo, quam unicus filius diligitur a patre ſuo: Nec mirum: tanta enim humilitatis & humanitatis gratia...ſe aptabat pene omnibus, ut cunctis fieret admodum gratus & diligibilis univerſis haberetur ut filius. At ſi aliis ita aſſiſtebat inrimus, maxima tamen huic inhærebat potius, cujus ſo uoverat regimius tueri diligentius, cujus moderamina educabatur dulcius, cujus ſolicitudine mouitis divinæ lagis & humanæ erudiebatur ſtudiuſius.

dicitur præeſſe eccleſiam S. Stephani : 10 Nec ſine divino nutu credendus eſt talis Patroni traditus aſſe cuſtodiæ, cujus paulo poſt, Dei diſponentis clementia, ſublimandus erat honoris. Nam non multo poſt exeurſu dierum ſuorum numero, vocante ſe ad remunerationem

Deo

A Deo, bonorum repletus fructu operum, hominum exuit, & extremum vitæ diem claufit. *De morte Sancti infra agam. At interim obſervo nullum hic occurrere verbum, quo ætas infirmitasve decrepita aut præter modum longæva. Porro laudatus ſæpe Dormanus in* Anſarico *aſſerit, eccleſiam S. Stephani protomartyris extra muros urbis Sueſſionenſis anno* 634 *ab* Anſarico *fundatam fuiſſe & dedicatam. Idem ſcripſerunt Sammarthani, & alii. Verum non dicunt, unde facti illius notitiam hauſerint; eumque Acta referunt Sanctum in illa eccleſia ſepultum ſine ulla mentione de ea per ipſum conſtructa; ſilentium iſtud, quod item obſervo in alio monumento Mſ., dubitare me cogit, an ſtructura iſtius eccleſiæ* S. Anſarico *ſatis certo poſſit attribui.*

55. Criſpini & Criſpiniani corpora elevavit;

12 *Certior eſt translatio corporum* SS. Criſpini & Criſpiniani, *quam Vita refert num.* 5 & 6, *conſentientibus aliis ſcriptoribus. Præcipuum hujuſce translationis auctorem fuiſſe* S. Eligium *Noviomenſem antiſtitem Vita teſtatur num.* 6; *idque congruit Vitæ* S. Eligii *per* S. Audoenum *ſcriptæ, editæque ab Acherio tom.* 5 *Spicilegii.* S. Audoenus *ibidem pag.* 199 *ſcribit, varia ſanctorum martyrum corpora diverſis locis per* S. Eligium *fuiſſe inventa aut elevata & translata. Itaque* S. Eligius S. Anſarico *auctor fuiſſe*

B *videtur, ut quæreret, thecaque pretioſa vendaret prædictorum martyrum corpora; neque auctor modo, ſed etiam præcipuus adiuter. Teſtem hujuſce rei rurſum habemus* S. Audoenum, *qui ipſe etiam rei geſtæ adfuit, & pag.* 202 *de* Eligio *ita ſcripſit:* Sueſſionis quoque civitate ſanctos martyres & germanos Criſpinum & Criſpinianum ex quadam crypta prolatos mirifice compoſuit, eorumque memoriam inſigni ornamento decoravit. *Per ornamentum deſignat theſaurum pretioſum latius in Vita commemoratum, quam* S. Eligius, *ut erat aurifaber peritiſſimus, ſi non propriis manibus fabricavit, haud dubie tamen fabricam ordinavit, eique præfuit.*

quod factum non diu ante medium ſeculi VIII: circa quod mori fingebat:

13 *Porro de tempore hujuſce translationis, de quo ſcriptores non omnino conſentiunt, conjectura ſumi poteſt ex laudata* S. Eligii *Vita, tum aliis rationibus collata. Attamen non video, annum certe ex eo determinari poſſe, etiamſi exiſtimare velimus* SS. Audoenum & Eligium *certo epiſcopos fuiſſe conſecratos anno* 640, *ut volunt Coinctius & Pagius, quorum ſententiam ut probabiliorem interim ſecutus eſt Caperus noſter in* S. Audoeno *ad* XXIV *Auguſti: nuſpiam*

C *enim habetur, quot annis hæc translatio poſterior ſit ſuſcepta ab* Audoeno & Eligio *dignitate epiſcopali. Præterea opinantur aliqui* Eligium & Audoenum *anno* 646 *conſecratos. Dies translationis æque eſt dubius, cum Acta notent diem* X *Junii; Dormanus vero aliique velint pervulgatam eſſe translationem die* VI *Martii, uti notavit in Martyrologio ſuo Sanſoyus. Quapropter nihil de tempore hujuſce translationis certi ſtatuere poſſum, niſi tam contigiſſe non diu ante medium ſeculi* VIII: *nam alii annum* 647, *alii* 648, *ac demum alii* 649 *aſſignant, neque pro ullo ex hiſce annis meliores invenio rationes quam pro alio; ſeu potius nulla alicujus momenti ratio pro uno magis quam pro alio allata eſt. Idem eſt de anno emortuali* S. Anſarici, *quem ſini circa medium ſeculi* VIII, *quia annus certo nequit determinari.*

13 *In Vita* S. Salabergæ *abbatiſſæ apud Mabillonium Sec.* 2 Benedictino *pag.* 331 *mentio fit de* S. Anſarico *tunc defuncto his verbis:* Vidit Auct. quoque (S. Salaberga) venerabilem virum Anſericum pontificem obviam ſibi venire. Ad quam ait: Agnoſcis me? At illa fatetur ſe ignorare. Ego ſum Anſericus epiſcopus Sueſſionum, quem crebrius in domo tua accerſi-tum vidiſti: veni, & oſtendam tibi valvas paradiſi, & oſtendam civitatem Dei altiſſimi, & duodecim ſedes Apoſtolorum ex auro gemmiſque rutilantes. Cui & ait: Ecce tibi locus præparatus eſt &c. *Hæc non multis annis poſt mortem* S. Anſarici *contigerunt, ſi vera relata ſunt: nam* S. Salabergam *circa annum* 655 *obiiſſe, Mabillonius exiſtimat: quod ad* XXII *Septembris examinari poterit. Nunc Vitam Sancti qualemcumque ſubjunge.*

S. Salaberga poſt mortem Sancti apparuiſſe dicitur.

VITA

MENDIS CONSPERSA

auctore anonymo,

E

Ex Mſ. eccleſiæ Sueſſionenſis

CAPUT I.

Natales primordiaque Sancti: epiſcopatus ſuſceptus, translatio Sanctorum Criſpini & Criſpiniani, aliaque in epiſcopatu geſta.

Cur & ex quibus monumentis ſcribat auctor:

CUm per orbem longe lateque diſcurrant terrenorum militum geſta fallacia; mirror: cur nos Chriſtiani ſalutifera militum Chriſti merita vel ſaltem in eorum natalitiis non commemoramus. Si enim, quod in Sanctis eſt laudabile, ad eum utique referri debet, ex cujus munere venit, quique in Sanctis ſuis mirabilis prædicatur: proculdubio cum Sanctorum geſta leguntur, Dei virtus & gloria extollitur, Sanctorum laus commendatur, F major ipſis reverentia defertur, fidelium mens ædificatur, laica plebs inſtruitur, & ad virtutes conſimiles animatur, dæmon confunditur, eccleſia gloriatur. Celebrantes igitur, dilectiſſimi, hodie beatiſſimi patris & præſulis noſtri Anſarici ſolennia, pauca, quæ de geſtis ejus agnovimus; tam ex Legendis Sanctorum, quam indultis Romanorum Pontificum veriſque teſtimoniis antiquorum breviter ad memoriam revocemus.

Sancti natales & primordia:

1 Sanctus igitur confeſſor & pontifex Anſarieus in pago Sueſſionico, villa, cui Eſpagny-cum oomeo eſt, ex parentibus Catholicis pro. creatus, ab iocunte ætate Chriſtianæ fidei cultor verus, & evangelicæ etiam vitæ fuit ſemper imitator præcipuus. Quæ ſumma ejus ſanctitas, vel maxime elueſcit in hoc, quod ſequitur, ingenti ab eo ſpiritu & fide geſtum. Nam miſertus aliquando vexationi parentum, ac municipium Eſpagnycorum, ac præſertim vicum de Divite Burgo a dictæ villæ inhabitantium, qui aquæ

A. ANONYMO, penuria laborabant, quod vicus illc altus & circa montana ſitus eſſet, ſub hortis domus parentum, infra vicum præmiſſum ſitæ, ſodi juſſit: ubi reperto filiec, ad Evangelicum iſtud verbum firmiter aſpirans: Qui noo hæſitaverit in corde ſuo, ſed firmiter crediderit, quodcumque dixerit, Fiat, fiet ei; ſpe maxime, fide recta filici pedem impreſſit, dicens: Dei nomine ſons hic ſit. Ad quod verbum lapis illc, ſub ejus pede diſruptus, ineolis potum, ægris ſaoitatem ſcaturire cœpit, & in hunc uſque diem ab iocolis Fons & Pes ſaocti Aoſarici vocatur *b*.

b

ſuſceptus epiſcopatui.

5 Igitur cum cœleſtium amore æſtuans, & ad augmenta virtutum jugiter intentus, tanta ſanctitatis perfectione polleret, Dominicarum ovium meruit divinitus paſtor effici, viceſimuſque Sueſſioneſis cathedræ pontifex conſecrari. Nempe divinæ dignationi competebat, ot abſconſa diu Lucerna ſuper candelabrum eccleſiæ poneretur, quæ poſtmodum in ſalutem populorum circumquaque radiaret. Siquidem mox ut io præſulem eſt aſſumptus, qui antea ionumera in ſe gratiarum chariſmata congaſſerat, multo tone amplius eſſe cœpit in jejuniis ſtrictior, crebrior in vigiliis, prolixior in oratiooc, & in omoimoda virtute ornatior. Gerebat oimirum io mente dictum illud Apoſtoli: Oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, ideoque toto niſu, tota ſpiritu agebat, ut mentis puritate, fidei, ſpei, & charitatis fervora, omnibus exempla præberet ſanctitatis.

B

Invitatis aliis epiſcopis, & compoſita theca pretioſa,

c

4 Talis itaque inveniebatur in domo Dei, cujus comparatione ecteri grex merito dicerentur. Et ecce magnus ille Remunerator, qui miniſtrantes ſibi honorificare promiſit, hanc ei confert gratiam, ut eum ſanctis Eligio *c* Noviomenſi, Audoeno Rothomagenſi, Farone Meldenſi ceteriſque landa dignis epiſcopis beatorum fretrum martyrum Criſpini & Criſpiniani Suaſſioneorum apoſtolorum ſæ ratiſſima corpora tranſferre mereretor. Nec enim dubium eſſe debet, quin divinæ præſentiæ ſic placuerit, duo illa luminaria magna horum ſanctiſſimorum præſulum tamporibur de ſub terræ abſcondito velut in firmamento cœli ſurſum collocara, quatenus tam ad fidei augmentom, quam ad declaranda pontificum merita lucereot mundumque illominarent. Cum igitur tanto theſauro dignum vas circa aoreum & argenteum factum fuiſſet, & tamquam propiciatorium ex auro mundiſſimum eminenti loco poſitum, ex quo dignaretur nobis Dominus hoc Moyſi dictum propicius reſponderc: Inde præcipiam, & loquar ad te; eum, inquam, fabricata eſſet arca, io qua tabulæ duæ ſpiritales, conſcriptam Dei digito, id eſt Spiritu ſancto, legem continentes ſervarentur: tunc dicti almi pontifices divino igne ſuccenſi populum Sueſſionicum, Aoſarico ſuadento *d*, convocarunt, & pro ſancta martyrum tranſlatione triduanum jejoniom indixerunt.

C

d

tranſfert corpora SS. Criſpini & Criſpiniani;

e

f

5 Quo completo, & Miſſis ſuper corpora martyrum per præſules actis, prolatoque Dei verbo ad populum, clero orante cum plebe, præſul Anſaricus, pontificom aſſociatus cohorte, quartis *e* Idibus Junii cryptam, ſub qua pauſabant oſſa martyrum, ubi olim per Sixtum & Sinicium *f* poſita, cum tremore & lacrymis reſeravit; puriſſimiſque manibus, epiſcopir juvantibor, Eligio præſertim, qui præcipunr actor erat, dempto cæmento, bina eorum ſepulchra diſcooperuit: & maximus ſtatim inde ſuavitatir odor fragravit ad declaranda (ut remur) martyrum & pontificum aſtantiom merita: ut per ſanctiferum odorem traheretur effectus fidelium, juxte illud: Curremus poſt te in odorem unguentorum tuorum. Tunc ſancti pontificer ſanctos martyrum artus, cum lachrymabili gaudio exoſculatos, in præparatam capſam tranſtulerunt *g*: & pallio holoſe rico obvoluntos honorifice coodiderunt, caput dumtaxat ſancti Criſpini a populis deoſculandum in archivis eccleſiæ reſervantes. Elevatur itaque humeris epiſcoporum vas admirabile, vitæ manna continens, vas, inquam, aori ſolidum, preciosis virtutum lapillis ornatum: & ſuper altare ſurſum in eminenti ponitur; ut inſtar ænei ſerpentis erectum, omnium devote in ſo proſpicientiom languoribus mederetur. Nec id fruſtra ſane. Siquidem in hac translatione reorum ſolvuntur vincula, effugantur dæmonia, ſanantur morbi, peccatorum confertur indulgentia.

D

g

curruptio mena tempore tranſlationis liberata:

6 Sicut in Pariſina muliere Chriſtus pietate ſua monſtrare dignatus eſt: quam ob ſua ſacinora tam atrocitet dæmon agitabat, ut denti. bus ſeſe diſcerperet, ignis & aquæ pericula minime perhorteſceret, ac ſæpe ex capitis vertigine caderet epileptica paſſione. Ducitur ob id miſera ferreis manicis vincta ad almæ Dei Genitricia matricem in urbe Sueſſonica eccleſiam: obi per novem dies ſtaor cum matre, nihil obtinuit: quia Chriſtus almaque Mator ejur, ut patuit, curam ejus tranſlationi martyrum reſervavit. Nam eum translationis die inſtante mater ejur videret omnes inſtar apum conglobatos ad deificam martyrum baſilleam confluere, juvantibus clientulir, dæmoniacam ad locum deduxit, ut ſaltem experiretur, ſi Chriſtus martyrum gratia conferret ſalutem. Quæ dum chorum ingreditur, crudeliur e dæmone ſatigata, tetros emittit clamores, & cruentas ab ore & naribus vomit ſpumas, lumina contorquens, membra circumflectent. Attoniti ſuper ea præſules & populi, orant martyrea, ne ærgam ſalvene. O melliſina pietas Dei noſtri! Sicut illa, quæ tetigit fimbriam veſtis Domini, a fluxu ſanata fuit: ſic iſta, ut martyrum attigit, a dæmone liberata, ſanam omnino ſe ſenſit, dennoque confeſſionis in fonte ſua crimina delevit. Quir nunc exprimere ſuffeiat, quantum cunctl gaudium induxit quadruplicis hujur miraculi magnitudo; quamque univerſi cœperunt martyrum nomen attollere, & pontificum merita prædicare, quos Deus ita prærordinaverat & ſalutiferæ translationis miniſtros & pro muliere dæmoniaca interceſſores? Plane mirifieavit Dominus Sanctos ſuos: & exandivit eos clamantes ad ſe, quia juſti, ut olim horum meritis patet, & nunc miraculis: ideo oculi ejus ſuper juſtos & aures ad preces illorum.

E

F

diuturna contentio Sueſſione ſublata.

7 Poſt expleta translationis gaudia, præſul Dei Anſaricus in ſua erat ſanctitate perſeverans, morbos, ſanans, aliiſque miraculis cornſeans, de ſalute autem gregis ſui mirum in modum ſollicitus. Quo in genere non immerito a nobis enumerandum eſt, quod cum videret ſuper menſuris vini inter aliquor proceres & cives urbis periculoſam valde contentionem, quæ ad ea uſque tempore necdum ſedari poterat; convocavit clerum eum ptoceribur & populo. Quos verbis ignitis informans, nunc de pace obſervanda, nunc de regni cæleſtis amore commonens, noo deſinebat verba divinum amorem ſpiraotia vibrare, donec, gladio ſpiritur penetrante, ſeſe omnes ejus diſpoſitioni ſubmiſeroot. Quamobrem

rem illa ſtatim menſuram cupream ſculpi jubet; dimidium ſextarium hodie appellatam, quæ conveniens omnibus & grata, duratos eorum animos mitigavit: ut, ſicut loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum, ſic & iſti ad ſanam mentem revocarentur, audientes Præſulem iſtum beatum: cui eiqun ſimilibus dicitur: Non eſtis vos, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Ea vero menſura nunc uſque ſervatur in Sueſſionenſi eccleſia cum Sanctorum reliquiis, & pia devotione a populo exoſculatur, quod præmiſſæ diſſnſionis conciliandæ cauſa & fœdus extiterit.

ANNOTATA.

a *Dormayus locum hunc Gallice vocat* Riche-bourg.

b *Idem ſcriptor factum iſtud referri ait, ſed fatetur ſe iſtud non legiſſe in auctoribus bonæ notæ. Jam monui in Commentaria num. 5 fidem non mereri certam.*

c *De S. Eligia agetur ad 1 Decembris, quo colitur: Vita vero S. Audoeni jam data eſt ad 24 Auguſti: S. Faronis memoria Romano Martyrologio inſerta habetur ad 28 Octobris. Omnes* S. Anſarico *diu fuerunt ſuperſtites.*

d *Potius dixiſſet auctor, populum ab* Anſarico *convocatum eſſe, fuadentibus aliis epiſcopis. De translatione hæc ruſuli poteſt Commentarius num. 11 & 12.*

e Quarto Idus, *id eſt, die* 10 Junii, *voluit haud dubie auctor dicere.*

f *De SS. Sixto & Sinicio epiſcopis egi ad diem 1 Septembris, ibique probavi eos ſecundum Acta ibi data floruiſſe tempore Diocletiani, quod optime congruit cum hoc loco. Verum, ſi illi a S. Petro miſſi fuiſſent in Galliam, ut voluerunt aliqui, quo demum modo poterant prædicti Sanctos ſub Diocletiano paſſos in crypta collocare? Ima ne illorum quidem opinio, qui Sixtum & Sinicium a Sixto Papa II miſſos credideruut, ſatis cebæret eam hic dictis, at ſtudioſus lector facile perſpiciet. Attamen tranſlatio illorum corporum ad cryptam per ſanctos Sixtum & Sinicium valde eſt verisimilis, cum SS. Criſpinus & Criſpinianus paſſi ſint ſub initium imperii Diocletiani, & paulo poſt Sixtus & Sinicius Sueſſionem pervenerint, ut ſuo loco probatum eſt.*

g *Bailletus ad* 25 *Octobris in SS. Criſpina & Criſpiniana refert horum Sanctorum corpora a S. Eligia primum elevata, & deinde ab* Anſarico, *præſentibus Audoeno & Farone translata. Verum omnia hæc* Anſaricus *ſimul cum Eligio & aliis, ſi forſan non uno die, uno certe tempore peregit.*

CAPUT II.

Alia facta, quæ falſo videntur Anſarico attributa: beatus obitus & ſepultura.

Saviſſima luis inguinaria Roma orta

INter horum moras temporum eum fere omnes intenti eſſent ad malum, aſcendit ira Dei ſuper eos, &, ut Scriptura impleretur, e Romano ſanctuario *a* cepit. Cum enim in Quadrageſima Romani non ſaocte vixiſſent, & Chriſti Corpus in Paſchate irreverenter ſuſcepiſſent, ac poſtmodum ludis, commeſſationibus, & luxuriæ vacarent, dum adhuc eſcæ eſſent in ore ipſorum *b*; fluvius Tyberis ripas ſuas ſic exceſſit, ut ſuper ipſos urbis muros infunens, & magnam regionis partem occupans, plures domos everteret. Hinc ſerpentium multitudo ingens etnm draconem ſequens, per Tyberim in mare deſcendit: ſed falſis undis ſerpentes præſneati, ad littus ejiciuntur. Quorum fœtore inguinaria peſtis conereta eſt, cum tumore inguinis & aliquantulo vulnus ruborn apparens; ſereque ſine doloris ſenſu, ut (quod horrendum eſt) ſine pœnitentia homines paſſim ſubito morerentur, oſcitando, ſternutando, in via, menſa, operis, ludis, templo, colloquiis: ita ut Roma domibus, incolis, adeoqun ipſo Pelagio ſummo Pontifice orbata, miſere lugeret.

A. ANONYMO.

b

9 In cujus locum ſubſtitutus ſanctus doctor Gregorius, ſtatuit et plebs Romana jejuniis ſe affligens eum cleri proceſſione baſilicam ſancti Petri adirnt, in qua Dei miſericurdiam lachrymabilibus litaniis e imploraret. Cum ipſe enire gradus baſilicæ proſtratus cum populo oraſſet, ſurgens a terra, vidit ſuper caſtrum Creſcentii *d* angelum, qui eruentatum gladium in vaginam teducebat: atqun ita peſtilentiam ceſſaſſe intellexit: quamquam de ſimul proſtratis ad orandum circiter oſtoginte mortui ſent. Exinde autem, mutato nomine, Caſtrum Angeli eſt vocatum: ſancitum inſuper, et quotannis die ſancti Marci Evangeliſtæ eruces nigræ *e* populo haberentur, & ad ſanctum Petrum litaniæ a clero fierent, quæ Majores *e* hodin vocantur.

ceſſat, inſtantis a S. Gregorio & pie obitis ſupplicationibus.

c

d

E

e

10 Porro lues iſta inguinaria per Galliæ regiones dæſevient, orbes, & caſtra & municipia devaſtans, in circuitu urbis Sueſſionenſis undi qun populabatur: cum beato præſule Anſarico diu noctuque miſericordiam implorante, ne vivens commiſſam ſibi plebem devaſtari cerneret: audita eſt vox e cælo altius hæc intonans: Quid urbi huic noxium faciemus? Ad portam quippe Orientalem pauſant corpora martyrum Criſpini & Criſpiniani orbis defenſorum: ad Occidentalem plagam ſanguis eorum fuſus eſt: conſiſtit in medio einis curporum & locus facer ſepulchri. Nihil ultra poſſumus hic prævalern: ſed eorum tuitioni urbs dimittenda eſt. Qua voce audita, morbus ennquievit *f*. Unde non parvam cenſemus Præſulis hujus gratiam, cujus ſuppleatione & martyrum protnctioun dira lues Sueſſionem non attigit. Unde njus auxilium tanto inſtantius implorare debemus, quanto crebrius infortuniis quatimur: ut ſicut plebem defendit ab inguinaria peſte, ſic nos & ipſam diguetur in diverſis protegere.

urbem Sueſſionenſem eodem malo liberatam ait auctor.

F

f

11 Cætnrum inter plurimas ejus virtutes maximum ei erat in mente ſtudium, ut circa religioſa monachorum loca munificus exiſteret, & ſacras Divarum memorias tranquillitate coeſolidaret, ac divino eulto inſigniret. Unde etiam privilegium exemptionis per ſanctum Joannem Papam & martyrem indultum cœnobio ſancti Medardi Sueſſionenſis, datum in eccleſia beati Papæ Silveſtri quinto Idus Martii, anno Incarnationis Dominicæ quingenteſimo ſexageſimo ſecundo *g*, Indictione decima, quod ſuit regum manibus firmatum, nec non beati Bandaridi *h* Sueſſorum epiſcopi conſenſu factum, ac inſuper ſeptuaginta pontificum anathemate ſolidatum: hoc,

Privilegium, quod monaſterio S. Medardi, fundente Anſarico,

g

h

A. ANO. NYMO. hoc, inquam, privilegium ſanctus doctor Papa Gregorius, ſuadente viro Dei Anſarico, confirmavit in hunc modum: Authoritate Divinu, & vice beati Petri Apoſtolorum principis, conſenſu omnium Romanorum Pontificum, & voluntate totius ſenatus Romani ſuadente nobis viro apoſtolico Anſarico *i* Sueſſorum urbis pontifice, & omnium ſavente Galliæ epiſcoporum judicio *k*, decernimus ut nullus archiepiſcoporum, archidiaconorum fratres præfatæ baſilicæ inquietet &c.

datum dicitur a S. Gregorio Papa:

12 Ac ſequitur: Ne vileſcat tantæ ſublimitatis locus, quem caput monaſteriorum totius Galliæ conſtituimus, nulliuſque ditioni patimur ſubeſſe; ſed velut hanc Sedes Romana ſpeculationem ſuam toto orbi indueit, & novas conſuetudines omnibus mittit, & omnium perſonarum ſcrutinio caret, ita præfatus locus, remota omni conſuetudine peſſima regnum, autiſtitum, judicum, exemplum divinæ religionis & honeſtatis ceteris exhibeat monaſteriis, & ſuper omnia plena gaudeat libertate. Cujus rectores & filii præ-
B ſentes ac futuri, tantum ſub regali cuſtodia poſiti, advocationem ſancti Petri & ſucceſſorum ſuorum hujus ſanctæ Romanæ Sedis Pontificum auctoritatem proclament, &, ſi neceſſitas incumbit, adeant. De altaribus quoque juxta inſtitutionem beati Papæ Joannis Apoſtolica auctoritate confirmamus, ut qui fuerit præfati monaſterii, ſit perſona altarium & præſul omnium eccleſiarum ſibi pertinentium. Hinc longe poſt ſequitur: Ego Gregorius ſanctæ Romanæ Sedis Autiſtes huic privilegio ſubſcripſi &c. Et ſequitur Flavius *l* Remorum archiepiſcopus ſubſcripſit, Anſaricus Sueſſorum epiſcopus ſubſcripſit. Datum ſexto Calendas Junii anno ab Incarnatione Domini quingenteſimo octogeſimo tertio *m*, Indictione undecima.

ejus mentio in aliis privilegio, ut vult auctor:

13 In privilegio quoque domni Eugenii Papæ *n*, quod ad ſupplicationem Ludovici regis & imperatoris datum fuit in eccleſia ſancti Joannis Lateranenſis, anno Dominicæ Incarnationis octingenteſimo viceſimo ſexto, Indictione quarta, decimo ſexto Calendas Maii, ſic dicitur: Inde vir apoſtolicus Baudaridus Sueſſorum pontifex & venerabilis Aoſaricus præſul eulogias
C ab his ſanctis Joanne & bonæ memoriæ Gregorio epiſcopis ſuſceperunt, quas in archivis publicis ſanctæ Mariæ & ſancti Gervaſii repoſuerunt ob memoriam recordationis ſueceſſorum ſuorum ſub anathemate coneluſas.

mors, ſepultura, miracula- que apud ſepul- crum.

14 His igitur aliiſque plurimis virtutum exercitiis ſanctus pontifex Anſarieus, mundi victor, culmen aſcenderat perfectionis, eum ſenio tandem confectus, lecto decubuit. Cumque morbi vi magis magiſque in valeſcente populum ſuum nimis ſollicitum & anxium videret, blandeque conſolatus eſſet, & in manus ſummi Paſtoris commendaſſet; Dominicis Sacramentis devotu ſuſceptis, inter clericorum manus die Nonarum Septembris eſ ſpiritum reddidit, cui famulatum indefeſſus *in* mundo exhibuerat. Sepultus eſt autem in uceleſia ſancti Stephani protomutyris, extra urbis moros, ſuper aggerem publicum Coyaei, in quo tunc erant canoniei ſeculares. Ubi beatus Antiſtes corpore tumulatus multis virtutibus Chriſto ſe vivere manifeſtat, quando ejus ſupolebrum, plerumque enetgmeni, febrie iuutes, eutetique infirmi, poſt fuſas orationes receepen incolumitate *o*, receedunt: præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto; cui eſt honor & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Quæ de hiſce narrat biographus, ſumpſiſſe videtur ex S. Gregorio Turonenſi lib. 10 Hiſtoriæ cap. 1, ſed multa inepte miſcuit. Primo enim errat, dum Romæ inchoatam credit lucm iſtam inguinariam: nam, teſte eodem Gregorio Turonenſi, in variis Galliæ locis jam ſævierat, dum Romæ inchoata eſt. Adhibet quidem Turonenſis locum illum Ezechielis 9 ℣ 6: A Sanctuario meo incipite; ſed non ut indicet, peſtem Romæ primo inchoatam, ſed ut doceat ipſam Pelagium ſummum Pontificem illa fuiſſe ſublatum.

b Hic, cum velit peſtem eſſe immiſſam ob jejunium Quadrageſimale non bene ſervatum, peccataque alia Paſchali tempore & non diu poſt facta, utramque inſuuat inundationem fuiſſe non diu poſt Paſcha. At teſtatur Turonenſis, inundationem Tiberis fuiſſe menſe nono, *peſtilentiam vero ortam* medio menſe undecimo.

c Conſule laudatum Turonenſem, qui recitat orationem S. Gregorii Magni ad plebem, in qua enarrantur pleraque occaſione iſtius peſtis facta. Eadem in Vita S. Gregorii Magni narrat Joannes Diaconus apud nos tom. u Martii pag. 144 & 145, cum nonnulla tamen diverſitate. E

d Ineptus eſt anachroniſmus: nam Caſtrum S. Angeli, *cum eſſet mauſoleum Adriani imperatoris, primo nominatum eſt* Molea Adriani, *ſuper quam angelus, vagina gladium recondens, dicitur viſus a S. Gregorio in ſignum ceſſantis peſtilentiæ, ut etiam habet Baronius ad annum 590. Quia vero munitiones mauſoleo additæ ſunt, jam pro arce habitum fuit, priuſquam ab* Angelo *nomen acciperet. Longiſſime vero aberrat hic ſcriptor, qui* caſtrum Creſcentii *dictum fuiſſe putat Gregorii tempore; nomen enim* Creſcentii *tantum habuit ſub finem ſeculi 10, poſtquam occupatum erat a Creſcentio patritio Romano, qui in ea arce Romæ tyrannidem exercebat, & tandem ab Ottone III victus interiit. De Caſtro S. Angeli,* Italis Caſtel S. Angelo, *plura videri poſſunt apud Alexandrum Donatum de Urbe Roma lib. 4 cap. 7.*

e Majores vocantur litaniæ, *quæ fiunt feſtivitate S. Marci; eæque creduntur inſtitutæ a S. Gregorio:* Minores *vero dicuntur, quæ tribus diebus ante feſtum Aſcenſionis Domini continuantur, eæque antiquiores ſunt.* F

f Si auctor velit, factum id contigiſſe eodem fere tempore, quo Romæ ceſſavit peſtis inguinaria, ſeu circa annum 590, ut tota ipſius relatio inſinuat; necdum epiſcopus erat Anſaricus, *ſed eo tempore ſedebat Dreccigiſilus. Quare vel ſolo hoc anachroniſmo notata tota ipſius relatio, quæ inſuper ſic concinnata eſt, ut fidem non mereretur, etiamſi miraculum commode ad* Anſarici *tempora referri poſſet. Apud nos tom. u Martii pag. 750 auctor ſynchronus narrat, peſtem inguinariam anno 1126 dominatam eſſe Sueſſione; at ceſſaſſe poſt pie circumlatas S. Gregorii Papæ reliquias. Verum ſimile quid factum eſſe tempore* S. Anſarici, *alibi non invenio.*

g S. Joannes I Papa, qui martyr fuit, dudum erat defunctus anno 562 hic notato. At præerat tum Romanæ Eccleſiæ Joannes III. Is tamen error imperito ſcriptori attribui facile poteſt, ſi alioqui privilegium non poſſit improbari. Verum iſtud privilegium Joannis III ſubſiſtere nequit, ut oſtendit Papebrochius tom. u Junii pag. 74, tum ex anno Incarnationis cor-

A *tra uſum iſtius temporis adjecta, tum quia datum dicitur conſentiente Cletario rege: nam anno 562 Cletarius primus non ſupererat; ſecundus vero Cletarius necdum vivebat. Videri poſſunt & alia ibidem dicta.*

h *Utrum S. Bandaridus vixerit uſque ad annum 562, non ſatis conſtat, ut dixi in Commentario num. 7.*

i *Verisimile non eſt*, Aoſaricum *epiſcopum fuiſſe jam ab anno 593, quo infra notatur privilegium datum, alias notatum anno 594. Vide dicta in Commentario de initio epiſcopatus.*

k *Nec conſenſus omnium Romanorum Pontificum, nec voluntas ſenatus, nec judicium Galliæ epiſcoporum, congruunt privilegio, quod a S. Gregorio datum ſcribitur: ſed declamatoria iſta ſunt, & plane inepta, qualia plura ſunt in ipſa privilegio, quod in noviſſima editione Operum S. Gregorii recuſum in appendice tom. 2 col. 1284 & ſeqq. latius videri poteris.*

l *Flavius Remenſis epiſcopus diu ante annum 593 defunctus eſt. At non ſolus hic eſt, cujus ſubſcriptio conſiſtere nequit, ſed longe plures ſub ipſo leguntur privilegio ſcripti, qui aut num-*

B *quam fuere cogniti, aut eo tempore non erant epiſcopi, ut jam obſervavit Papebrochius loco ante aſſignato, quem lector poteſt conſulere.* A. ANONYMO.

m *Annus hic notatus congruit cum Indictione; ſed alias ſub privilegio legitur annus 594.*

n *Eugenius II Papa erat anno 826, Ludovicus Pius imperabat, & currebat quarta Indictio, quando privilegium datum dicitur. Hinc tamen concludere nolim, privilegium, quod hic laudatur, magis eſſe legitimum, quam ſit præcedens. Ratio eſt, quod S. Anſaricus ſupponatur fuiſſe epiſcopus, vivente Gregorio Magno. At verisimile non eſt jam tum epiſcopum fuiſſe, licet lubens fatear non poſſe oſtendi, id certo falſum eſſe. Deinde citata iſtius privilegii verba non videntur conformia ſtylo Romanorum Pontificum, & certe inepta ſunt ad confirmandum privilegium præcedens.*

o *Quamvis non inveniam alia beneficia nominatim litteris fuiſſe conſignata: facile tamen credi poteſt facta eſſe, cum fideles paſſim Sanctos colere cœperint octaſiene miraculorum, quæ eorum patrocinio fiebant. Cetera de ſepultura & corporis tranſlatione aliquid dictum eſt in Commentario num. 3.* E

DE SANCTO BERTINO ABBATE

AUDOMAROPOLI IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. 1.

§. I.

Diſcutiuntur aſſerta Mabillonii de ſcriptoribus Actorum S. Bertini, multaque in iis corriguntur.

CIRCA AN. DCC IX. *Aſſerta Mabillonii de ſcriptoribus Vitæ S. Bertini.*

C MAbillonius *Vitam S.* Bertini *abbatis Sithienſis editurus Sæc. 3 Benedictino part. 1 pag. 504 ita præfatur:* Multi geſta S. Bertini abbatis in litteras retulere. Sex omnino inveniu hujuſce argumenti lucubrationes. Prima eſt anonymi cujuſdam, quam ceteri poſtea ſecuti ſunt. Secunda Folquini abbatis Lobienſis, qui Acta SS. Audomari, Bertini, Fulquini epiſcopi, Winnoci & Silvini Walteru abbati Bertiniano, anno CMXCVI mortuo, nuncupavit. Tertia & quarta auctorem habet Foleardum Sithienſis cœnobii monachum. Quinta & ſexta metrice compoſitæ ſunt, una quidem ab anonymo quodam, alia ab Simone (ut putant) abbate Sithienſi ſub finem ſeculi XII, quamquam Joannes Iperius de Simone abbate agens, ejus rei (ni fallor) haud memioir. Quatuor poſtremas ſcriptiones e monaſterio Sithienſi accepimus beneficio cum viri religioſiſſimi D. Joannis le Pecqueur ſubprioris, tum humaniſſimi Gerardi du Val cœnobitæ. Hic unicum exhibemus Foleardum, de aliis auctoribus pauca dicturi. *Ita quidem vir ille eruditus, qui, excepta una Vita metrica, eoſdem Vitæ ſcriptores reprit tom. 2 Annalium pag. 23, ſed non ſine vanis erroribus, ut mihi clare patet, cum ea ſex diverſis S. Bertini Vitis, quas omnes manuſcriptas habeo, tum ea teſtimonio & obſervationibus eruditi viri ea abbatia Bertiniana, qui veritatis ſtudio eruditorem de Vitis S. Bertini ſuggeſſit noſtrum, & nonnullas ea iis communicavit, ut infra dicetur.*

a *Prima anonymus ille, quem primum creditum Mabillonio, tantum ſecundus eſt ſcriptor Vitæ S. Bertini, ut probabo. Secunda Folquinus abbas Laubienſis Vitam S. Bertini numquam videtur ſcripſiſſe, licet etiam Jacobus Malbranchus in Scholiis ad cap. 1 lib. 3 de Moninis hunc abbatem Laubienſem numeret inter ſcriptores Vitæ S. Bertini. Certe reverendus admodum dominus de Cloſy, presbyter abbatiæ S. Bertini ejuſque bibliothecæ præfectus, qui nuperrime mira humanitate parique diligentia ea codicibus Mſs. varia nobis tranſcribenda curavit, in Obſervationibus eruditis, quas adjunxit, hæc de re ita ſcribit:* E numero Sithienſium, qui Acta Bertini litteris mandarunt, expungendus omnino videtur Laubienſium abbas Folquinus, etſi poſt Malbrancum aſſerat Mabillonius, ipſum hujus ſancti Abbatis Vitam ſcripſiſſe, uti & illas ſanctorum Audomari, Silvini & Winnoci: quod ſane probare non videtur illa, cui ipſi auctores unice innituntur, Folquini epiſtola dedicatoria ad monachos Bertinianos. *Probat id vir eruditus allatis Folquini verbis ea epiſtola laudata, quam item mihi integram tranſmiſit ea ſcriptis codicibus.* ignoravit ille primum Vitæ ſcriptorem; ut abbatem Laubienſem F perperam inter ſcriptores Vitæ S. Bertini retulit:

3 *Ea hac autem epiſtola clarum videtur, nec Audomari, nec Bertini, nec VVinnoci. Vitam*

AUCT. J. S. *tem ſcripſiſſe Folquinum abbatem, ſed Vitam duntaxat S. Folquini Morinenſis ſeu Teruanenſis epiſcopi: ait enim de SS. Audomaro, Bertino & VVinnoco ſatis ſcriptum eſſe ab antiquis; ſed neglectum fuiſſe S. Folquinum, eoque ratione ſe impulſum fuiſſe ad hujus Vitam conſcribendam. Verba accipe* Danique, *inquit Folquinus*, eorum & Vitam & actus, quorum gaudetis principalitate, quorumque hereditariam ſucceſſionem ſortiti eſtis cum nomine, Audomarum atque Bertinum dico, antiquorum fatis commendabat auctoritas, qui, utpote contemporales, ſibi ita quadam vicinitate nactuniur, ut, dum unum audieris, alterum ſubintelligas, & in hujus opere, quis ille fuerit, facile pernoſcas. Sanctus æquus Winnocus, eum ex uno ſuperiorum pendeat, & ipſe ſatis deſcriptus erat.. Sed o noſtra tempora! & o mores! Venerabilem ſiquidem, & toto mundo prædicandum, ſanctum videlicet Folquinum, modernorum adeo neglexit ineuria, ut nulla ejus præter rumorem popularem videretur eſſe memoria... Ad illius Vitam deſcribendam animum induxi &c.

B *Hæc verba omnino evincunt, Vitas SS. Audomari*, Bertini & *VVinnoci diu ante Folquinum fuiſſe exoratas; ipſum vero ſaltem eo tempore non voluiſſe eas conſcribere. Cum autem nullum afferri poſſit argumentum, quo oſtendatur id eum poſtea fecere voluiſſe aut ſcriſſe; merito laudatus dominus de Cletz obſervavit, Folquinum non recenſendum eſſe inter ſcriptores Vitæ* S. Bertini.

Erravit iterum, dum primam S. Bertini Vitam

4 *Erravit tertio Mabillonius, dum genuinam* S. Bertini *Vitam a Folcardo monacho Sithienſi ſcriptam credidit. Errorem hunc rurſus obſervavit diligentiſſimus de Cletz, quando Vitam a Folcardo ſcriptam, quam primam & compendioſam dixit Mabillonius, mihi ex Mſ. codicibus tranſmiſit. Teſtatur enim nullam omnino ſecundæ hujus Vitæ in abbatia ſua eſſe memoriam, nullumque illius exſtare veſtigium, nec in codicibus Mſs., nec in aliis monumentis bibliothecæ, nec apud ſcriptores abbatiæ Bertinianæ. Quapropter examinabimus textum Folcardi, ex quo ſecundam hanc illius ſcriptionem collegit Mabillonius. Addusit verba ipſius, quibus utitur in concluſione Operis ſui, ubi Folcardus ita*

C *loquitur*: Hæc dicta ſufficiant pauca e pluribus, quæ compendioſa quidem terminavimus diffinitione, ſed patentioris textus ſerie diſponimus elucidare. *Adductis biſce verbis ſubdit Mabillonius*: Vides hic promitti prolixiorem ſcriptionem. *Verum fallitur vir eruditus, quod omnia adjuncta non ſatis attente conſideraverit. Neque enim Folcardus aliam biſce verbis promittit* S. Bertini *Vitam, ut ille credidit; ſed miraculorum, quorum aliqua breviter perſtrinxerat, prolixiorem relationem ſe ſcripturum pollicetur. Quippe Vita ipſa adeo non erat compendioſe ſcripta, ut multis locis prolixior ſit illa ipſa, quam pro fuſiore Folcardi lucubratione edidit Mabillonius; ſed ſola miracula poſt mortem patrata brevitſime relata erant, ut jam dixi.*

a Folcardo ſcriptam exiſtimavit;

5 *Ne autem ullum lectori hac de re ſupereſſe poſſit dubium, verba quædam Folcardi, quæ, pauciſſimis interjectis, ſequuntur, hic ſubnecto*: Sicque hunc Vitæ tantum beatiſſimi patris & protectoris noſtri Bertini librum, titulatis potius quam ſcriptis ejus poſt obitum miraculis, claudimus. Sub faſce enim voluminis gemeret, nimiæque infeſtationis ponderi robuſtus lector ſuccumberet, ſi de tanti Patris Vita delectatum importunus ſermo ſuperurgeret... Ejus D ergo nos accommodantes ſtatisfactioni, acſi jam de Vita refecto Patris clariſſimi ſubſequenter ſcriptis textum exſequemur ſignorum &c. *Hæc verba clariſſime indicant, non aliam a Folcardo promitti Vitam, ſed librum quemdam miraculorum, quod hæc nimiæ prolixitatis vitandæ cauſa in Vita non eſſent fuſe relata. Miror ſane Mabillonium hæc verba vidiſſe & laudaſſe; & vel ſic tamen ex una Folcardi promiſſione geminam facere potuiſſe. Utrum vero Folcardus librum Miraculorum, quem promiſit, deinde ſeorſum ediderit, non omnino conſtat. Laudatus de Cletz cuiſtimat, ne hunc quidem Miraculorum librum ab eo ſcriptum eſſe, quia nullum iſtius lucubrationis reperitur veſtigium. Potuit ſane impediri, quo minus impleret promiſſa: certo tamen affirmare non auſim, nulla ab eo miracula litteris fuiſſe conſignata. Id unum aſſerere tuto licet, in collectione Miraculorum edita apud Mabillonium aliqua eſſe ſcripta ante Folcardum, alia poſt ejus tempora; ſed nonnulla quoque ibidem ſcripta, quæ Folcardi ætate & ab ipſo ſcripta eſſe poſſunt; ſed uſciri, quid aut quantum ea in re ſcriptor ille præſtiterit.* E

& dum Vitam illam, quam edidit, Folcardo attribuit, ſeculoque XI compoſitam credidit

6 *Porro erravit quarto Mabillonius, dum Vitam illam, quam edidit, Folcardo attribuit, ſeculoque XI compoſitam credidit: Audiamus rurſum obſervationes laudati Domini de Cletz*: Ne dixeris ergo eum Mabillonio, *inquit*, illam prolixiorem Vitam S. Bertini, quam publici juris fecit, genuinum eſſe fœtum Folcardi. Cuilibet enim ſtrenue legenti patebit, illius auctorem ſeu compilatorem non minus ſeptuaginta annis Folcardo ſuperſtitem fuiſſe. *Obſervatio hæc ceſta eſt: nam circa finem iſtius Vitæ varia narrantur miracula, quæ ſeculo XII facta notavit ipſe Mabillonius: & demum auctor pag. 551 clare tuſſinat ſe vixiſſe ſeculo XIII: refert enim ut teſtis oculatus beneficium anno 1214 factum, & mox duo alia narrat mirabilia, quæ illigat anno 1219, ac totam Vitam concludit allatu inſtrumento tranſlationis & relationis corporis* S. Bertini. *Hoc autem inſtrumentum notatur datum* anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo ſeptimo, ſeptimo decimo Kalendas Auguſti. *Veriſimile igitur eſt, auctorem non diu poſt collectionem ſuam de vita & miraculis* S. Bertini *compoſuiſſe, ita ut ætas illius Vitæ figendæ videatur paulo ante medium ſeculi XIII. Hæc certa ſunt, ſi agatur de collectore, qui Vitam illam ſimul cum miraculis eo tempore collegit.* F

Folcardo attribuit,

7 *At fateor, non eam videri mentem Mabillonii. Exiſtimavit ille, opinor, Vitam cum prioribus miraculis a Folcardo exaratam eſſe ſeculo XI. Verum nec ſtylus hujus ſcriptoris congruit cum ſtylo Folcardi; nec poſtrema hæc Vita haberi poteſt pro Vita prolixius ſcripta, ſi eam conferemus cum Vita a Folcardo exarata; nec omnino promiſit Folcardus, ſe iterato ſcripturum de geſtis* S. Bertini *in vita; ſed ſolum ſic miraculis poſt obitum factis. Quapropter ne eo quidem modo Vita per Mabillonium edita ſatis probabiliter attribui poteſt Folcardo. Verumtamen evinci videtur ex lib. 2 Miraculorum cap. XI, auctorem ſcripſiſſe ſeculo XI, quo vixit Folcardus: nam dicitur corpus* S. Bertini, *quod a S. Folquino erat loco ſecreto depoſitum ob incurſiones Normannorum, ibidem manſiſſe uſque ad tempora iſtius ſcriptoris. Conſtat autem, corpus elevatum fuiſſe a Bovone abbate circa medium ſeculi XI. Itaque primus ille Miraculorum*

libel-

A *liber ſcriptus videtur ſeculo* XI. *Hoc argumento Vitam Folcardo adſcribit Mabillonius, ita loquens:* Etſi enim libri nuou exarati auctoris nomen haud præferuot, id tamen colligimus ex ejus ætate, quam ipſe iodicat lib. I Mirac. cap. XI. *Verum ecce obſervat Dominus de Cloty, ipſiſſima eſſe verba Bovonis abbatis, quæ ad locum illum tranſlata ſunt, ut videri potuit apud Mabillonium pag.* 129 *&* 162; *verba autem Bovonis æque adoptari potuiſſe a compilatore ſeculi* XIII, *quam a Folcardo; ideoque argumentum iſtud nullius eſſe ponderis. Præterea ſi locus iſte omnino evinceret, Folcardum eſſe ſcriptorem illorum Miraculorum; ſolum eſſet inferendum, librum quemdam Miraculorum a Folcardo ſcriptum eſſe, uti promiſerat; non vero alteram Sancti Vitam. Si autem revera Folcardus poſt Vitam aliquid ſeorſum de miraculis ſcripſit: id Compilator ille adoptaverit.*

cum hac ſeculo XIII *ex multis alius ſit compilata ab anonymo:*

B 8 *Quæ dicta ſunt, magis illuſtrabuntur ex iis, quæ de auctore Vitæ per Mabillonium editæ pergit obſervare laudatus ſæpe Cletyus his verbis:* Sed quis fuerit hic ſcriptor? Nomeo ejus noo præfernut codices, nec ille, quo uſus eſt Mabillonius, ut ipſe fatetor; oec alius, qui adhuc aſſervator io bibliotheca Bertiniana. Quidquid de hoc compilatore compertum habemus, hæc ſunt; primo illum floruiſſe, ut liquet ex obſervatis, medio ſeculo XIII circiter: ſecuodo, ſcriptiooi ac libro primo Miraculorum antiquioris aoonymi (*hic nobis tantum eſt ſecundus*) libroque ſecundo ſecundi anonymi, multa inſeruiſſe vel adieciſſe, quæ deſumpſit partim de verbo ad verbum ex Cartulariis Folquini levitæ & Simonis abbatis tum ex Folcardi ſcriptione, tum ex abbatis Bovonis relatione Inventionis corporis S. Bertioi, ac ex plurimis aliis eoævis (*aut ſaltem antiquioribus*) ſcriptoribus hujus cœnobii, qui variis ſcripſernnt temporibus, prout cooſtat ex collatione a nobis facta iſtius Compilatioois cum prædictis Lucubrationibus ac aliis Opuſculis: quam collationem

C his ooſtris obſervatioubus ſubiicimus. *Hæc verſiſſima eſſe, ipſe etiam deprehendi conferendo varia ex Mſs. noſtris cum editione Mabillonii. Itaque certum eſt, anonymum iſtum ſeculi* XIII *ſcriptorem undique corraſiſſe, quæ de* S. Bertino *invenire potuit. Ea autem videtur fide bona collegiſſe, ſed ſubinde non ſatis curaſſe, ut omnia apte ſuis eoagruerent temporibus.*

ordo ſeu Vitarum S. Bertini breviter aſſignatus.

9 *Duas vitas metro illigatas quintam & ſextam vocat Mabillonius. Hæ tamen ee ordine non videntur ſcriptæ, cum prior, quam vulgo anonymo euidam attribuit, Folcardo ſit antiquior, & tertia vocari poſſit* S. Bertini: *Vita altera vero, quæ Simonis abbatis vſi futus, compoſita ſit ſeculo* XII, *ita ut hæc ſit quinta, & præceſſerit Vitam a Mabillonio editam, quæ ſexto & ultimo loco eſt collocanda, exceptis tamen ſcriptis quibuſdam neotericis, de quibus hic non ago. Ordo igitur Vitarum hic eſt, ut mox latius oſtendam. Prima Vita eſt auctoris anonymi, qui eodem tempore de SS. Audomaro, Bertino & VVinnoco ſcripſit. Hæc Vita ſcriptoribus neotericis, ipſiſque etiam Bertinianis videtur fuiſſe incognita. Secunda auctorem item habet anonymum, ſed præcedente juniorem: atque is ipſe eſt, quem Mabillonius aliique vocant antiquiorem anonymum. Huic Vitæ adiunctus liber Miraculorum, ſecundus a Mabillonio dictus. Tertia Vita vſi metrica anonymi item ſcriptoris, qui præcedentis lucubrationem verſibus expreſſit. Quartu eſt Folcardi Monachi; quinta vero metrica* AUCT. J. S. *lucubratio Simonis abbatis; ac ſextam demum, quæ ex hiſce aliiſque ſcriptis collecta eſt a compilatore anonymo, edidit Mabillonius. Nunc examinandum, quo fere tempore ſingulæ ſint exaratæ; ſimulque explicandum, quænam inſuper de* S. Bertioo *ſcriptis fuerint conſignata; quoque demum modo hiſce uſurus ſim ad elucidanda Sancti geſta & miracula.*

§ II.

Exponitur, quo tempore & modo Acta Sancti, aliaque ad eum ſpectantia fuerint conſcripta, ac ſimul, quænam ex iis edenda.

Primus Vita ſcriptor de SS. Audomaro, Bertino & VVinnoco ego: E

VItam S. Bertini *primam ex iis, quæ hactenus notæ ſunt, ſcriptam eſſe ab eodem auctore anonymo, qui S. Audomari Vitam a Mabillonio editam compoſuit, jam ſupra monui. Res hæc certa eſt ex antiquiſſimo codice Mſ., olim Majoris noſtri acceperunt ex collegio noſtro Molsheimenſi in Alſatia. Mutilus hic codex, & notatus apud aos ✠ Mſ. 86, continet Vitas variorum Sanctorum, qui diſcipuli fuerunt S. Columbani abbatis, aut ex Luxovienſi cœnobio prodierunt, atque inter eas fol. 67 de S. Audomaro hunc rubris literis habet titulum:* In Dei nomioc pauca de ſancta converſatione & vita militum Chriſti, Audomari, Bertini & Winuoci. *Poſt titulum ſequitur præfatio & Vita S. Audomari, ſicut edita eſt apud Mabillonium ſec. a Benedict. pag.* 559 *& ſequentibus; at in præfatione apud Mabillonium omiſſa ſunt quædam minus neceſſaria. Poſt Vitam S. Audomari ſine alia præfatione Vita S. Bertini, & poſtea S. VVinnoci ita ſequitur, ut nullum poſſit eſſe dubium, quin idem ſit auctor, qui tres haſce Vitas conſequenter compoſuit.*

non fuit hic S. Bertino ſynchronus, F

11 *De ætate Scriptoris Mabillonius ſolum notavit, ſcriptam videri S. Audomari Vitam; quam ſolam ex ſvibus noverat,* ante Normanorum cladem, *id eſt, ante medium fere ſeculum* IX, *quo videtur certum. Benedictini ſcriptores Hiſtoriæ litterariæ Franciæ tom. 5 pag. 48 de eodem agunt ſcriptore anonymo, opinanturque ſcriptam eſſe S. Audomari Vitam* quinquagiuta circiter annis *poſt mortem illius Sancti, quia auctor uno loco ita laudat S. Audomari diſcipulum, acſi factum ex ore ipſius intelleuiſſet; & alio loco eos, qui morti S. Audomari adfuerant, eo tommemorat modo, acſi facta mortis tempore ex ore ipſorum didiciſſet. At verba id non evincunt. Priora hæc ſunt apud Mabillonium num. 6:* Hinc poſt hujus (*Audomari*) obitum cuoctu per ordinem monſtruns oarravit diſcipulus ille, qui * paſſus eſt * in uodis. *Alia ibidem num.* 12 *ſic legnatur:* Hi vero, qui in eadem bora io ea domo præſentes foerunt (*moriente Audomaro.*) teſtati ſunt, quod talis eorum ores & oru intravit odor, quaſi illa domus omnibus aromatibus fuiſſet pleoa. *Dicit quidem auctor illa a prædictis perſonis relata fuiſſe; at ſibi fuiſſe ab iis ipſis narrata non aſſerit. Aliter loquitur idem ſcriptor in Vita* S. Bertioi, *ubi pro miraculo ad ſepulcrum ejus facto oculatos laudat teſtes infra in Vita num.* 32: Quod illi

* *Mſ.* quæ *Mſ.* fuit

nobis

AUCT. J. S. nobis teſtati ſunt, in quorum conſpectu hæc glorioſa virtus fuit facta. *Allata igitur verba non probant, tam ello ſcriptam eſſe hanc Vitam.*

ſed medio ſaltem ſeculo ac ferjan toto poſterior.

12 *Quin potius certum eſt ex Vitis SS.* Bertini & VVinnoci, ſerius fuiſſe enarratam, & veriſimiliter, integro fere ſeculo poſt mortem S. Audomari, cum S. VVinnocus diu ſuperfuerit Audomaro, imo totis quinquaginta annis ea Mabillonii calculo, quem hic non diſcutio: eamque ea ipſo ſcriptore clarum ſit, Vitas baſte enarratas eſſe annis non paucis poſt mortem S. VVinnoci, in cujus Vita miraculum illæſi in incendio corporis ejuſdem Sancti narrari incipit author hic verbis: Poſt ſancti igitur viri Winnoci de hac vita egreſſum, longi temporis ſpatio tranſacto &c. *Ne quis tamen hoc longi temporis ſpatium nimis protrahat; obſervandum eſt, in Vita S. VVinnoci per Mabillonium edita Sec. 3 Benedict. part. 2 pag. 308 idem narrari factum, dicique*: Non multum temporis poſt exceſſum Sancti viri effluxit &c. *Itaque tempus, quod longum apparuit primo ſcriptori, ſtrando, qui longe junior erat, viſum eſt breve. Non exigunt itaque allata verba, quibus fortaſſe anni tantum*

B *viginti aut triginta inſinuantur, ut taliſimemus ſcriptas eſſe baſce Vitas poſt ſeculum VIII. Verum aliunde etiam nihil occurrit, quo oſtendere poſſim ſcriptas eſſe ante finem ſeculi VIII. Quapropter, cum auctor nullibi indicet ſe Sanctis fuiſſe contemporaneum, nullibi etiam ætatem ſuam inſinuet; nihil de eo ſtatuere auſim, niſi ſcriptorem Vitas baſce compoſuiſſe ſeculo VIII poſt medium aut ſeculo IX ante medium; idque ſatis videri verum. Prima igitur hæc* S. Bertini *Vita ſcripta eſt medio ſaltem ſeculo poſt mortem hujus Sancti; & fortaſſe ſcriptor ultra totum ſeculum Sancto fuit poſterior.*

Vita hæc bona fide videtur ſcripta: quo modo edenda.

13 *Laudati ſcriptores Hiſtoriæ litterariæ aſſerunt, in Vita S. Audomari non reperiri defectus notabiles, niſi quod ſtylus juſto ſit fuſior, quodque factorum ordinata non ſatis enucleentur, ac demum quod ſcriptor ille magis ſit ſollicitus de referendis Sancti miraculis quam rebus aliis geſtis. Veriſſima hæc ſunt & accurate obſervata. De vita* S. Bertini *eadem dici poſſunt,*

C *cum ne mortem quidem Sancti aut Vitæ monaſticæ inſtitu auctor exponat. Videtur ſolum narrare voluiſſe mirabilia quædam, non exactam ſingulorum ferlbere vitæ hiſtoriam: nam in Vita S. Audomari varia narrat de* S. Bertino, *quæ in hujus Vita non repetit, ac ne leviter quidem attingit. Alia contra de* S. Bertino *refert in Vita S. VVinnoci, omiſſa in ipſius* Bertini *Vita. Hæc de cauſa, ut colligantur omnia, quæ ab hoc ſcriptore relata ſunt de* S. Bertino, *præmittam omnia ad* Bertinum *ſpectantia ex Vita Audomari; deinde totam* Bertini *Vitam edam, ac meo adiungam ex vita S. VVinnoci, quæcumque ad* Bertinum *pertinent. Hæc autem ſimul conſtituent Vitam primam, quæ ſcripta videtur fide optima, nec quidquam continet, de quo merito poſſit dubitari.*

Auctor Vitæ ſecundæ item anonymus:

14 *Secunda* S. Bertini *Vitæ auctorem item habet anonymum, ſed præcedente juniorem, ut clare patet ex collatione utriuſque. Secundum hunc ſatis noverunt ſcriptores poſteriores, & hodierni etiam Religioſi Bertiniani; ſed ignorantes primum, hunc locum attribuerunt ſecundo. Obſervat Cletyus anonymum hunc laudari a Folquino diacono* in ſuo Cartulario, in quo principum ac regum diplomata retulit anno CMLXI: *item a Folquino abbate Laubienſi*, in prologo ad Vitam S. Folquini Morinuenſem epiſcopi, D quam concinnavit circa finem ſeculi X. *Hujus verba dedi num. 3, ſed hic veriſimilius loquitur de primo anonymo, cum ſimul memoret Audomarum*, Bertinum, *& VVinnocum*. De eodem, *inquit Cletyus*, antiquior auctor Vitæ S. Winnoci, uti Folcardus & Bovo abbas. *Priorem hoc, ram trium de primo anonymo agere exiſtimo, cum omnia fere ea ipſo hauſerit, exceperit tamen pleriſque miraculis. Reliquos vero de ſecundo anonymo loqui, facile mihi perſuadeo, cum hunc magis ſecuti ſint quam primum. Hujus ſcriptoris ætas ſatis colligi poterit ex libro 2 Miraculorum, ſi hic ab eodem ſit conſcriptus, uti vehementer ſuſpicor ob rationes mox allegandas, licet Cletyus contraria videatur eſſe opinionis: & non prorſus ſine fundamento, ſcriptorem libri ſecundi Miraculorum ab eo diſtinguendum putet.*

hæc Vita in aliquibus codicibus adjunctum habet librum Miraculorum,

15 *Audiamus obſervationes viri diligentiſſimi:* Eodem elabente ſeculo ſuæ ſcriptionis continuatorem ſortitus eſt (*anonymus prædictus,*) alium ſcilicet anonymum, qui primo libro Miraculorum adiecit ſecundum, ne plurima, ut ait, quæ propter improbitatem temporum fuerant intermiſſa, a memoria ſuccedentium abolerentur. Aſt hujus ſecundi anonymi certior E eſt ætas: utramque enim Danorum incurſionem in Sithiu, quæ factæ ſunt annis DCCCLX & DCCCXCI, narrat ne teſtis occultatus, proteſtaturque in hujus libri prologo ſe nihil relaturum, niſi quod ipſe viderit, aut quæ a perſonis fide dignis viſa ſibi compertum fuerit. Ex quibus ſane ſe prodit auctorem ecevum. Hic libet ſecundus Miraculorum in codicibus Mss. bibliothecæ Bertinianæ legitur. In primo, cujus littera prope attingit auctoris ævum, reperitur disjunctus ab antiquioris anonymi ſcriptione, nullique titulis diſtinctus, inter Vitam ſcilicet S. Ansberti Rotomagenſis archiepiſcopi & S. Winnoci abbatis. In ſecundo codice; qui exaratus videtur labente ſeculo decimo, additur hic libet ſecundus antiquioris anonymi libro, adeo ut hi duo libri unicum Opus conſtare videantur, eum nullis titulis diſtinguantur. Tertius vero codex, qui hunc etiam librum complectitur, F ille eſt, qui, ſubtractis tractatu Bovonis abbatis de Inventione corporis S. Bertini, & charta translationis ejuſdem reliquiarum, factæ per Petrum Morinenſem & Aſſonem Atrebatenſem epiſcopos, eamdem ſcriptionem continet, quam vulgavit Mabillonius. Porro recentior eſt hic codex. Sapit ſeculum XIII. *Hactenus laudatus auctor.*

qui videtur eſſe ejuſdem ſcriptoris,

16 *Porro quod obſervatum eſt de ſecundo eodice Bertiniano, in quo Vita anonymi & ſecundus liber Miraculorum ita ſimul ponuntur, ac ſi unum eſſet Opus; etiam invenio in codice noſtro Ms., qui notatus eſt* P. Ms. 152. *Fuit hic olim abbatiæ Valcellenſis Ordinis Ciſtercienſis, & continet Vitas Sanctorum menſis Septembris; & licet tam antiquus non ſit, ut prope accedat ad tempus, quo hæc Vita ſcripta eſt, magna tamen cura ea aliis fuit collectus. Ex hoc autem codice probabiliter colligo, eumdem anonymum tam Vitæ, quam hujus libri Miraculorum eſſe ſcriptorem, modo tamen nonnihil diverſo. Quippe, quantum apparet, Vitam cum prioribus miraculis ex antiquioribus ſcriptoribus mutuavit, & pro majori parte ex primo anonymo deſumpſit; librum vero Miraculorum ex viſis & auditis compoſuit. Prima verba præfationis ad librum Miraculorum in eam me opinionem inducunt; ſic*

A *ſic enim loquitur auctor:* Hiis itaque a reverendiſſimis patribus noſtris ſui temporis... non minus veraciter quam fideliter de virtutibus beatiſſimi Patroni noſtri prælibatis, plurima poſtmodum... exſtant intermiſta relatu dignitima. Quorum e numeroſitate pauca, ac... ea, quæ aut ipſi vidimus, aut ab idoneis perſonis viſa cognovimus,... ſubinferre ſatagimus.

ob rationes hic datas: tempus ſcripti hujus Opuſculi

17 *Primo non ſatis video, quo referatur vox* hiis, *niſi ad ſcripta anteriora ejuſdem auctoris. Itaque cum certo referatur ad Vitam illam anonymi, hæc ab eodem conſcripta videtur eo ſtylo & ordine, quo exſtat. Secundo cur plures laudat hujus Vitæ auctores, cum videatur conſequenter ab uno exarata? Non alia, opinor, de cauſa quam quod ipſe hanc ex plurium ſcriptis compilaverit. Præterea obſervo, Vitam in codice ſaltem noſtro non finiri ſolita clauſula, qua gloria ſanctiſſimæ Trinitati adſcribitur; ſed clauſulam hanc eſſe dilatam uſque ad finem libri Miraculorum, ita ut liber utrique ibi certe ſcriptos ſit tamquam unum Opus; idque clauſula quoque poſt librum Miracolorum poſita clare indicat, cum ita habeat:* Explicat Vita S. Bertini abbatis. *Quapropter probabilius exiſtimo Vitam hanc cum quinque ſubjunctis miraculis, quæ Vitæ unatim ſunt; ac deinde librum undecim Mira-*

B *culorum, ab eodem compoſita eſſe anonymo; ſed priorem partem ex antiquis monumentis deſumptam; alteram vero ex viſis & auditis a ſcriptore compoſitam. Hæc autem opinio ſi vera eſt, totum id Opuſculum conſcriptum eſt circa initium ſeculi x, ut ea dictis ann. 65 colligitur. Edam iſtud totum ut Vitam ſecundam ex codice noſtro Ms., erroreſque aliquot, in quos auctor incidit, cenabor corrigere.*

Vita tertia metrica eodem fortaſſe tempore compoſita:

18 *Vita metrica anonymi, quam tertio tantum loco commemoro, ita concinnata eſt, ut illius auctor ſcribere potuerit ante anonymum modo memoratum, cum nihil referat, quod non legatur in præcedente, & omittat ultimam Danorum aut Normannorum incurſionem in Sithiu, licet hæc etiam ab anonymo prædicto fuerit relata. Operis iſtius exemplar ex codice Ms. nobis tranſmiſit Cleyus, haſce permittens obſervationes:* Hanc incubrationem eruimus ex codice bibliothecæ noſtræ elegantiſſime exarato, litteris initialibus uniuſcujuſque verſus auro aut argento exornatis; cujus caracter ſpere viderur finem ſeculi x. Ille idem eſt codex, qui etiam S. Bertini Viram ab antiquiori anonymo editam

C complectitur, quæ pro more Officii eccleſiaſtici diſtributa legitur, ſed valde pauci ex genuino textu ſubtritis; ipſamque, quam Malbrancus & nonnulli alii ſcriptores perpetuam attribuunt Folquino Laubienſium abbati... Quo tempore vixerit hujus metricæ ſcriptionis auctor, nihil certi habemus: nec ætatem nec nomeo præſeunt libri. *Hiſce addit, conjecturam poſſe formari pro Vita ſcripta, labente ſeculo ix, præſertim quia emittitur ultima Normannorum incurſio. Probabilis ſane eſt hæc ratio; at res ex ea non fit omnino certa. Nam, ut ipſe etiam obſervat, poeta hic uſus videtur anonymo præcedente, ideoque minus verifimile eſt eum ipſum ſcripſiſſe. Quidquid ſit, ſcripſit haud dubie ſeculo ix aut x; & nullum refert factum, quod alter non habet. Hac de cauſa non credo me operæ pretium facturum, ſi hanc ederem Vitam. Cum tamen aliqua narret prolixius, eum ſubinde laudabo in annotatis ad Vitam aut Miracula.*

19 *Aliud Opuſculum, ad illuſtranda* S. Bertioi *geſta idoneum, ſeculo* x *compoſitum eſt a Pol-* AUCT. *quino monacho Sithienſi & diacono. Hic anno* J. S. *961, ut aiunt Bertiniani, ſub abbate Adaloifo Chartulacæpit colligere varia diplomata, eaque hiſtorica narreationes ſic connexuit, ut ex iis fecerit Char-* *rium horſcum Folquini diaconi:*

tarium hiſtoricum, quemadmodum Opuſculum iſtud vocat Mabillonius de Re diplomatica lib. 3 cap. 5, ubi de eo ſic loquitur num. 4: Antiquiora Chartaria quædam hiſtorica ſunt, in quibus ita connectuntur vetera monumenta, ut rerum eo io loco geſtarum ſeries ſimul explicetur, & ex illis monumentis eliciatur. Id præſtitit ſeculo x labente Folquinus Sithienſis monachus, cujus collectio ita incipit: " Io „ omine ſanctæ & individuæ Trinitatis, inci- „ piunt capitula primæ diſtinctionis libri de ge- „ ſtis abbatum & privilegiis Sithienſis cœnobii, „ & de traditionibus poſſeſſionum, quæ a fideli- „ bus ſub aniuſcujuſque illorum tempore huic „ loco cum cartarum inſcriptione ſunt conceſ- „ ſæ „.. Conſtat capitulis LXXXI; quibus ſubiunguntur capirula decem de eleemoſyois. In præfatione vero hæc leguntur: " Hunc tantum, „ modo codicem de membranulis in unius libri „ cumulavimus corpus; ut ſi forſan quis iſtius „ loci poſſeſſionum inveſtigandarum fuerit avi- „ dus, ad hunc recorrat. Ibi numerum & nomi- „ na invenire poterit quantocius ſub prætitula- „ tione annorum Dominicæ Nativitatis, vel E „ tunc temporis cujuslibet regis apta conjun- „ ctum, prout noſtræ erat poſſibilitatis „. *Addit Mabillonius Collectionem deſinere* ſub annum CMLXI, *auctoremque proteſtari ſe nihil aliud ſcripſiſſe,* Niſi quod *in* exemplariis antiquorum potuit reperire, aut ſtrenuis viris narrantibus agnoſcere. *Quod ultimum de pertinentibus ad hiſtoriam intelligit Mabillonius, qui & aliis locis hoc Opuſculum laudat. Verum dictu hic interim ſufficiant ad propoſitum noſtrum. At ſuis locis in Commentario utemur hoc auctore, ex quo poſteriores biographi profecerunt.*

Vita quarta a Folcardo monacho ſcripta:

20 *Quarta* S. Bertini *Vita auctor eſt Folcar-* F *dus monachus, de quo varia jam dicta ſunt num. 4 & ſeq. Floruit Folcardus ſub Bovone abbate, eni Opus ſuum dedicavit, adeoque medit circiter ſeculo* XI: *nam ſecundum Iperium Bovo abbas factus eſt anno* 1043, *& defunctus eſt anno* 1065. *Folcardus autem, ut habet quidam annaliſta Bertinianus, teſte Cleyo, Vitam Sancti* elegantiori ſtylo edidit & abbari ſuo diſcutiendam reliquit. *Stylus certe diffuſior eſt quam in Vitis aliis, & in illa ipſa, quam edidit Mabillonius, ut tanto magis miret, eum dicere potuiſſe, hanc Vitam compendioſe ſcriptam. Facta, quæ refert Folcardus, partim hauriet potuit ex utroque anonymo, ſed præcipue ex ſecundo, cujus etiam errores adoptavit; partim ex Chartularie Folquini, partim ex aliis monumentis, aut ex ſolis conjecturis. Tria hujus Vitæ habeo exemplaria Mſs.:* primum ex ſecunda parte variarum Legendarum in Corſendonck (*prioratus eſt Canonicorum Regularium in Brabantia:*) *hoc integrum eſt, & præfationem adinactam habet, non tamen dedicationem. Alterum Majoribus noſtris tranſmiſit Chiffletius noſter ex Ms. Accinſini monaſterii, ſed mutilum. Tertium nuperrime ex duobus Mſs. Bertinianis tranſcribendum curavit ſæpe laudatus Cleyus: atque huic ipſa etiam dedicatio præfixa eſt. Tria hæc exemplaria diligenter contuli, & recte conſentientia reperi, exceptis mendis non paucis vetum male ſcripturum, quæ in ſingulis occur-*

AUCT. J. S. runt. Cum tamen menda hæc cariſſime in omnibus ſimul exemplaribus reperiantur, pleraque facile corrigi poterunt; ideoque, quo textui ſit correctior, cum ex omnibus ſimul concinnabo Mſs. notatis diverſis lectionibus, ubi videbitur operæ pretium.

Inventio & elevatio corporis a Bovone abbate exarata.

11 *Eodem fere tempore*, quo ſcripta eſt Vita a Folcardo, ſive paulo poſt medium ſeculi XI, *Bovo abbas jam memoratus concinnavit Opuſculum ſuum de Inventione & elevatione corporis* S. Bertini, *in quo varia referuntur ad Sancti gloriam poſthumam ſpectantia. Pleraque horum auctor vidit, & alia quædam anteriora ex monumentis Bertinianis haurire potuit, ita ut hoc Opuſculum ſit dignum, quod poſt tres Vitas memoratas totam Operi noſtro inſeratur. Cum autem nullum nactus ſim exemplar Mſ., nec facile nanciſci poſſim, teſtante Cletyo relationem illam non amplius exſtare in codicibus Mſſ. bibliothecæ Bertinianæ, ſolam vecudere cogor editionem Mabillonii, qui Relationem illam ſe dediſſe teſtatur ex Mſs. codicibus Sithienſi & Clarommarienſi. Bovonem laudant Scriptores Hiſtoriæ litterariæ Franciæ tom. 7 pag. 564, &* B *obſervant ſtylum ipſius eſſe juſto diffuſiorem; ac Opuſculum alias ſatis bene ſcriptum. Nos illud ulterius examinabimus in annotatis.*

§ III.

Reliqui ſcriptores, qui de S. Bertino egerunt: utrum Chronicon Joannis Iperii tam ſit accurate ſcriptum quam voluit editor.

Quinta Vita metro leonino compoſita a Simone abbate.

QUINTA *Vita* S. Bertini, *metro leonino illigata, auctorem habet Simonem monachum, & abbatem Sithienſem. De eo agit Iperius apud Martenium tom. 3 Anecdotorum a col. 631, ſeu cap. 42, ubi docet Gandenſem origine fuiſſe, virumque eruditiſſimum & litteratum. Abbas electus eſt anno 1235; ſed electio deinde declarata eſt irrita per litteras Innocentii II,* quibus litte-
C ris domnus Simon vanerantur obtemperans, onerī cum dignitate ceſſit anno Domini MCXXXVI, *inquit Iperius. Cletyus, qui hanc lucubrationem ex codice Mſ. Bertiniano tranſmiſit, ſcriptam dicit medio ſeculo XII, id eſt non diu ante mortem auctoris: nam obitum ejus cum Iperio affigit anno 1148. Præterea ad propoſitum noſtrum hæc obſervat*: Hujus ſcriptionis codex ac prologus nomen ſui auctoris præferunt, Simonis ſcilicet hujus nominis primi abbatis Sithienſis. Is *etiam* Folquini levitæ exemplum ſecutus Cartularium ſcripſit ab inenute ſeculo XI ad ſua tempora, hoc eſt, a tempore Rudberti abbatis, qui regere cœpit anno MXXI, ſummorum Pontificum bullas, principum ac enmitum Flandriæ diplomata, aliaque privata inſtrumenta pari ſtudio in unum volumen retulit, interque res geſtas ſub uniuſcujuſque abbatis regimine inſeruit. *De hoc Chartulario etiam ſubinde loquitur Mabillonius in Opere diplomatico. Simonis abbatis Opus laudabo, ubi videbitur operæ pretium. In Vita maxime ſecutus eſt Folcardum, cujus non modo opinionem adopteſſe videtur, ſed diffuſum quoque ſtylum.*

12 *Sextus demum Vitæ ſcriptor, cujus compilatio placuit Mabillonio, quia alia ſere omnia complectitur, anonymus eſt ſeculi* XIII, *ut jam probatum eſt num. 6. Cletyus, qui totam hanc compilationem ex alio codice Bertiniano, quam quo uſus eſt Mabillonius, nitide curavit tranſcribendam, nobiſque communicandam, non modo ætatem auctoris ſuis obſervationibus manifeſtam fecit, ſed ſolerter etiam oſtendit, ex quibus auctoribus ſingula ſint deſumpta, paucis exceptis miraculis, quæ ipſe veriſimiliter compilator adjecit, & nonnullis ſubinde aliis, quæ ipſe ex conjecturis aut monumentis ignotis Vitæ addidit. Prologus totus eſt ex primo anonymo, quem, ſi forte totum non habuit, ex prima parte, ſeu Vita S. Audomari, ſumere potuit. Caput primum totum eſt ex Folcardo mutuatum; ſecundum partim ex Folcardo, partim ex Vita S. Mummolini, quam habemus in codice noſtro Mſ.; tertium ex anonymo ſecundo, quem tamen ex Folcardo interpolavit, annum donationis adjungendo. Caput quartum rurſus ex eodem anonymo mutuavit, ſed quædam ex Folcardo adjecit, errore utriuſque etiam adoptato, quo Mummolinus dicitur ſucceſſiſſe in epiſcopatum Noviomenſem S. Achario, cum ſucceſſerit S. Eligio. Caput quintum & ſextum ex Folcardo mutuatus eſt; ac privilegium S. Audomari ex Folquini Chartulario, niſi habuerit autographum. Privilegio pauca ſubdidit, quæ anachroniſmo non carent.* D *Sexta Vita edita a Mabillonio, ſeculo XIII compilata eſt ex variis.*

13 *Caput ſeptimum ex utroque anonymo habere potuit, idemque ex Folcardo, ſed anonymum ſecundum hic maxime ſecutus eſt. Caput octavum ex Folquini Chartulario totum deſumpſit: nonum vero partim ex ſecundo anonymo, partim ex Folcardo, partim aliunde, vel ex conjecturis. Caput decimum iterum ex Folcardo mutuavit; & undecimum ex eodem vel ex anonymo habet, ſed eorum non expreſſit verba. Demum caput duodecimum totum fere ipſi compilatori attribuitur, licet nonnulla mutuatus ſit ex Folcardo. Hactenus ex obſervationibus laudatis, quas diligenter cum ipſis monumentis contuli, & accuratas inveni. Ea ſolum, quæ ex Folquini Chartulario ſumpta dicuntur, conferre non potui, cum illud non habeam. Pergit porro laudatus Cletyus de Miraculis oſtendere, unde ſingula ſint deſumpta. Verum, ne hic juſto ſim prolixior, de ſingulis id brevitæ monebo in annotatis. Quippe Opus iſtum totum edere non libet conſequentes, prout editum eſt a Mabillonio, ſed ſingulis auctoribus ſua conabor reſtituere, ut ſtudioſus lector clarius poſſit perſpicere, quo ordine omnia ſint ſcripta, quantique ſingula valeant. Quod vero ſupererit ex anonymo Compilatore, poſt editas tres Vitas & Opuſculum Bovonis abbatis, totum ſuis locis legetur in hoc Commentario, aut dabitur in Appendice Miraculorum, quem ultimo loco ſubiiciam. Ceterum hujus anonymi Vitam habeo in alio etiam exemplari Mſ., quod olim Majoribus noſtris traditum eſt* ex libro *Mſ.* Domini Huberti, qui inſcribitur Vita Bertini, *ut ſuperius notatum eſt in margine.* E *ut oſtenditur: ex eum ſolum edenda quatenus miracula.*

15 *Præter Vitas aliaque monumenta modo memorata, conſulendam etiam frequenter erit Chronicon Sithienſe S. Bertini, a Joanne Iperio ſcriptum, & hoc demum ſeculo editum ab Edmundo Martene tom. 3 Theſauri anecdotorum. Floruit Iperius atque abbas Sithienſis fuit ſeculo* XIV, *defunctus anno* 1383. *Editor Martenius* F *Chronicon S. Bertini, a Joanne Iperio ſcriptum, editor Martenius.*

A *non modo pietatem ſcriptoris atque utilitatem hujuſce Chronici multis laudibus in Admonitione prævia tanmundat; ſed auctoritatem quoque illius Operis magnificis adeo verbis extollit, ut aſſerat vix ullum eet Belgicas enarrandæ ſuſcepiſſe, qui dicenda majori ex parte hac ex lucubratione, tamquam ex puriſſimo ac certiſſimo fonte non hauſerit. Verum mallem ego, ut laudatus editor attenuatam de hoc Chronico criſim dediſſet, quam laudes exaggeratas: ita enim lectoe ſtudioſus melius intelligeret, quid en eo amplecti tuto poſſit, a quibus contra cavere debeat. Ceete chronicorum plerumque vitioſa eſt in priscis bujus Chronici ſeculis, ut patebit per decurſum. Imo ne facta quidem relata in hoc Chronico tam certa eſſe, tamque immunia ab erroribus, ut correctione ſint frequenti non indigeant, non raro oſtendere cogar. Conatur Chronici auctoritatem probare Martenius, quia Iperius ſecutus eſt Folquinum diaconum, Simonem abbatem, & eorum continuatorem anonymum ſeculi XIII, quem ait ſcripſiſſe anno 1229; Ex quibus, inquit, ita Chronicon ſuum confeciſſe videtur Joannes Iperius, ut eorum integras lucubrationes Operi ſuo inſeruiſſe merito cenſendus ſit.*

exaggeratis extollit Laudibus, licet multis non careat erroribus,

26 *Oſtendere id conatur verbis quibuſdam allegatis, quæ Iperius de ſe proferre non poterat, quæque idcirco antiquioribus attribuenda ſunt ſcriptoribus, quorum dicta eatenus non mutata Chronico ſuo Iperius inſerit. Verum vehementer ſuſpicor, Martenium numquam contuliſſe Chronicon Iperii cum tribus illis ſcriptoribus, a quibus eum tam multa mutuatum dicit. Certe ſi diligenter verba Iperii contuliſſet cum verbis anonymi continuatoris, qui eſt compilator Vitæ S. Bertini a Mabillonio editæ, vidiſſet totum verborum ſenſum mutatum ab Iperio in facto, quod referetur in Appendice Miraculorum num. 25; ut ibidem obſervabo. Præterea ſi iſtos auctores tres diligenter contuliſſet & examinaſſet, vidiſſet pauciſſima ab iis narrari tamquam viſa, ſed plerasque ut longe præterita; eaque de cauſa non diciſſet* Chronicon iſtud Bertinianum tanto majorum apud eruditos promereri fidem, quo antiquiores habet auctores, qui ſui temporis res geſtas, prout viderant aut a teſtibus oculatis audierant, ſcriptis mandarunt. *Inconſiderate &*

C *ſine ſufficienti examine hæc dicta ſunt: nam pauca ex ſcriptoribus, qui viderant aut facta ſua tempore ſcripſerant, hauſit Iperius, ſaltem in primis ſeculis Chronici ſui, longe plura ex iis ſcriptoribus, qui geſta, quæ referebant, longe erant poſteriores. Quin & plura ex aliis ſcriptoribus habet Iperius, quam ex tribus illis, quorum tantum non continuatorem facit Martenius.*

ideoque conſulendum quidem eſt, ſed non ſine examine ſequendum.

27 *Hæc de Iperio obſervanda cenſui, ne quis immoderatis Martenii laudibus deceptus, me ſtatim reprehendendum exiſtimet, ubi viderit auctoritati iſtius ſcripturæ non acquieſcentem. Nolim tamen debita laude fraudare Iperium, cujus Chronicon utile & minime contemnendum judicio, ſed non cæco ſequendum. Unde ille ſua hauſerit, quantaque fide ſcripſerit, indicat ipſe in Prologo ſecundo his verbis:* Præſens Opuſculum ex multis voluminibus ſcriptiſque authenticis grato labore collegimus, ſumendo da quolibet, quod ad propoſitum ſpectare viſum eſt, nihil inſerendo, quod non authenticis ſcriptis approbetur. *Deinde explicat, quid per ſcripta authentica deſignet, multas videlicet Vitas Sanctorum, Chronica item non pauca, antiquitates, annales, hiſtorias & archiva tam eccleſiæ Sithienſis quam aliorum monaſteriorum Belgii & Franciæ, libros alios hiſtoricos, ac diplomata privilegiorum. Ex hiſce omnibus monumentis ſe Chronicon ſuum concinnaſſe aſſerit, ex diu & conſulto temporis temporibus, & ex cauſis in eis contentis negotia negotiis concordando. Non dubito, quin id & diligenter & bona fide præſtiterit vir pius & doctus; at ſine erroribus factum non eſſe, luce clarius eſt. Et ſane tale Opus illo ſeculo, quo vixit Iperius, ſine variis erroribus conſcribere, humanæ non erat induſtriæ, tum quod monumenta multa, quibus utendum erat, non omni carerent errore; tum quod varia per conjecturas erant concilianda. Hæc autem conciliatio tanto erat difficilior, quanto minus ad perfectionem hodiernam attendebat ſcientia chronologica & critica. Hactenus de Iperio.*

AUCT. J. S.

Alia quædam monumenta ad S. Bertinum ſpectantia.

28 *Hiſce expeditis de præcipuis monumentis, quibus uſurus ſum ad Vitam S.* Bertini *illuſtrandam, pauca dumtaxat reſtant dicenda de aliis quibuſdam. Habeo novem lectiones Mſs. Officii S.* Bertini, *quæ notantur olim accepiſſe Audomaropoli ex Mſs. abbatiæ S.* Bertini, & E *collatæ cum alio Mſ. vetuſtiori ejuſdem civitatis. Contuli haſce lectiones cum Vita primi anonymi, cui quæ ſunt compoſitæ, ſed aliqua aliunde ſunt addita. Præterea invenio brevem relationem Mſ. de Inventione & tranſlatione corporis S.* Bertini *tempore Bovonis abbatis. Hæc exſcripta eſt ex Catalogo Mſ. abbatum S. Bertini. Huic juncta eſt altera breviſſima,* ex Chronico abbatiæ *communicata; & alia quædam ſuis locis memoranda. Accedunt Vitæ Mſs. & editæ S. Audomari, S. Mummolini, S. Folquini, aliorumque Sanctorum, de quibus dicetur brevitee, quando citabuntur. Demum varia de S.* Bertino *ſcripſerunt recentiori, Jacobus Malbrancus in Opere de Moriniis, Joannes Mabillonius in Addis & in Annalibus Benedictinis, Carolus Cointius in Annalibus eccleſiaſticis Francorum, Dionyſius Sammarthanus in Gallia Chriſtiana recenſa, aliique non pauci, quorum opiniones examinabimus; nec ullum ſequemur ſine examine prævio.*

F

§ IV.

Natalis locus & tempus: aſſerta de Sancti genere examinata: Vita monaſtica Luxovii; tempus adventus ad S. Audomarum

Natus Bertinus in territorio Conſtantiæ Alemannicæ.

VItæ S. Bertini *ſcriptores in patriam Sancti eatenus mirifice conſentiunt, quod natum dicant in territorio urbis Conſtantienſis, in Germania ad Rhenum prope lacum Bodamicum vel Conſtantienſem ſitæ. Unus Simon abbas Conſtantiam ipſam nominat urbem Sancti natalem; ſed credere nequeo, ipſum ab aliis diſſentire voluiſſe, ſed ſolum dicere, natum eſſe Conſtantiæ, quia in urbis illius natus eſt territorio. Iperius in Chronico locum ipſum aſſignare voluit, ita ſcribens:* Ortus eſt beatus puer Bertinus in Conſtantienſi regione, non longe a Conſtantia civitate Alemanniæ, in loco ſuæ hereditatis, nuncupato Vaſima, provinciæ Maguntinæ. *Malbrancus lib.*

AUCT. J. S. 3 *cap.* 1 *en Chronice Ms. legit* Vaſinia. *Cur Maguntinæ provinciæ ſeu Maguntinæ attribuat locum natalem Iperius, non ſatis perſpicio, niſi fortaſſe loquatur de provincia eccleſiaſtica: nam diœceſi Conſtantienſis deinde fuit bodieque eſt ſub Maguntina metropoli. Unde hauſerit locum natalem* Vaſimani *vel* Vainiam, *utcumque colligitur ex alio ejus loco. Videtur enim reſpexiſſe ad villam* Vauſune in pago Conſtantinn, *quam anno* 662 *Mummolino permutatione ceſſit* Bertinus, *ut apud Mabillonium de Re diplomatica pag.* 606 *legi poteſt. Nam illam permutationem refert cap.* 1 *part.* 10 *ita loquitur:* Sanctus quoque Bertinus dedit eidem Mommelino duas villas, ſcilicet VASIME in pago Conſtantianſi, quæ ſibi ſucceſſerat ex hereditate paterna *&c.*

non certum an Vaſimagus Iperius voluit;

32 *Laudat pro hiſce diploma Clotarii regis, quod apud Mabillonium loco indicato ſic habet:* Similiter dedit Bertinus abba memoratam dnmno Mummolino abbati vel epiſcopo portinne ſua de villa nuncupante Vauſunn, in pagn Conſtantinn ad integrum, quem de illuſtri viru Aguliſn prn alia villa Tranciliaco in enncambin accepit *&c. Hæc ſane non favent Iperio. Quo enim modo* B Bertinus *ex paterna hereditate habuit villam* Vauſune *vel* Vaſime, *ſi illam accepit* concambio *pro alia villa, ut hic dicitur? Certum igitur eſt, erraſſe Iperium, quando credidit villam* Vauſune *vel* Vaſime *hereditario jure pertinuiſſe ad* S. Bertinum. *Cum autem conſtet, eum in illo fuiſſe errore, via dubitari poteſt, quin ex eo conjecturam fecerit de loco natali, idque ipſa ejus indicant verba, cum ibi* Vaſimam *item dicat locum* hereditatis *Sancti. Pagus Conſtantinus, in quo ſita dicitur villa, errori forſan occaſionem dedit, quod Iperius, legens pagum Conſtantinum, ſtatim reſpexerit ad territorium urbis Conſtantienſis ad Rhenum, aniſtimaveritque locum tam diſſitum* Bertino *verſimiliter non obtigiſſe niſi hereditario jure. Attamen in ipſo diplomate contrarium legere poterat, & verſimile non eſt,* S. Bertinum *ulla bona hereditaria tunc poſſediſſe. Præterea non exiſtimo per pagum Conſtantinum hic deſignari territorium Conſtantiæ Alemannicæ in Suevia, ſed pagum Conſtantinum in hodierna Normannia ad Oceanum. Certe* pagos Conſtantinus, *vulgo* le Cntantin *vel* C le Contantin, *nomen habet a Conſtantia Gallica, ut Valeſius oſtendit in Notitia Galliarum pag.* 156. *Ratio quoque permutationis magis apparet, ſi ibidem ſita erat villa* Vauſune, *nimirum quia hæc longe propinquior erat Nevieduno, ubi Mummolinus erat epiſcopus, quam abbatiæ* S. Bertini. *Itaque detecto ex hiſce errore Iperii, ſatis erit nobis cum biographis dicere,* S. Bertinum *eſſe natum in territorio urbis Conſtantiæ Germanicæ, nec locum inutili labore magis inveſtigabimus.*

incboate probabilius ſeculo VIII;

31 *Tempus natale Vitæ ſcriptores non exprimunt. Annum tamen emortualem invenimus in Folcardo, in Officio Ms., ac demum in ultimo compilatore apud Mabillonium: quæ etiam loco Sanctus vixiſſe legitur uſque ad annum ætatis centeſimum duodecimum, quod & Iperio placuit. Hæc ſi certa eſſent, facile inveſtigari poſſet annus natalis: verum ſuo loco uſtendam, nec annum emortualem in Vitis ſatis recte aſſignari, nec eſſe omnino certum, ætatis vero tam longævæ annos multo incertiores. Itaque cum ea hiſce nihil erui poſſit, audiamus Iperium. Hic cap.* 1 *natum dicit* anno Verbi Incarnati quingenteſimo nonageſimo vel circiter, ſanctæ Sedi apoſtolicæ præſidente beato Papa Gregorio, imperatoria ſceptra gerente Mauritio, & in Francia regnante Clotario ſecundo adhuc puero. *Mon part.* 4 *natum dicit* anno circiter ſecundo *Clotarii II, cujus regnum inchoat anno* 586, *id eſt, biennio ſerius quam oportuit. Si omnia ſua aſſerta recte invicem aptaſſet, natum diciſſet anno* 586 *vel* 587, *cum mortuum dicat anno* 698, *ætatis anne centeſimo duodecimo. Verum Cointius ad annum* 608 *num.* 3 *exiſtimat,* Bertinum *multo ſerius natum. Si autem conſideremus, quam nullius ſit momenti auctoritas Compilatoris anonymi, qui primus tantam ætatem* S. Bertino *attribuit, & Iperium facile in ſuam opinionem pertraxit; Cointio aſſentiri poterimus, præſertim cum danda ſeries chronologica geſtorum* S. Bertini *magis ſuadeat, Sanctum eſſe natum ſeculo* VII *jam inchoate, & veriſimiliter inter annum* 600 & 610: *nam mortuum dicemus circa annum* 709 *ætate tam provecta, ut a centum annis non longe abfuerit, aut eos forte ſuperaverit.*

32 *De genere nobili aut ignobili* S. Bertini *nihil habent duo anonymi Vitæ ſcriptores, nihil quoque duo poetæ. Primus Folcardus dixit in Vita:* Beatus puer Bertinus generoſa progenitorum ſtirpe ortus traditur: *quod adoptavit ſeculi* XIII *compilator anonymus. Verum Iperius plura de Sancti ſtirpe ratiocinatus, eumque eodem cum S. Audomaro, cum Pipinis & Carolo Magno, genere ortum contendit. Id de S. Audomaro examinabitur ad diem* IX *hujus menſis. Satis mihi erit hic obſervare, Folcardum quidem num.* 9 *dubitanter per voces,* ut fertur, *aſſerere* Bertinum *fuiſſe S. Audomari conſanguineum, eamque opinionem ſine dubitatione affirmari a Compilatore anonymo ſeculi* XIII *apud Mabillonium cap.* 2; *at acriuem ea tribus poſterioribus Vitæ ſcriptoribus aſſerere,* Bertinum & *Audomarum fuiſſe conſanguineos, licet omnes de utroque loquantur. Horum autem ſilentium cum adjuncta dubitatione Folcardi, qui ſane ad aſſerendum aliquid non fuit nimis timidus, ſuſpicionem præbet famam illius conſanguinitatis non fuiſſe conſtantem, ſed aliquos fortaſſe ex eadem patria per conjecturam credidiſſe, eadem quoque ſtirpe ortus fuiſſe. Quapropter non labet excutere, aut huc transferre, quæ Malbrancus de hiſce diſputat, aſſerta Iperii liberaliter ampleQens, ſuiſque augens conjecturis. Ceterum ſatis verisimile eſt,* Bertinum *nobili genere ortum fuiſſe, ut tradi affirmat Folcardus, cum ſilentium priorum biographorum non magni contra hanc opinionem poſſit eſſe momenti. At idem non auſim aſſerere de conſanguinitate cum S. Audomaro ob dubitationem Folcardi cum aliorum ſilentio conjunctam.* genere vel. reſpuendum aſſerit: E

33 *De vitæ monaſticæ initiis Luxovii tacuerunt item tres primi Vitæ ſcriptores: nec tamen dubitandum videtur, quin Luxovienſe cœnobium incoluerit* S. Bertinus, *uti & Mummolinus & Ebertramnus, quibuſcum deinde ad S. Audomarum ſe contulit. Hi enim ſimul monaſterium extruere cœperunt, ubi pervenerant ad S. Audomarum, qui ipſe etiam Luxovii monachus fuerat, & conatibus ipſorum favebat. Vel ſola hæc ratione verisimile eſt, eos antea exercitatos fuiſſe diſciplinis monaſticis. Quapropter Folcardo, Simoni abbati, aliiſque hos ſecuti facile credere poſſumus, eos in Luxovienſi cœnobio vitam monaſticam ampleaos eſſe, indeque ad S. Audomarum miſſos ad prædicandum Euangelium, prout eo tempore* monachus primum Luxovii fuiſſe dicitur Sanctus,

A *pore fieri conſuevetat in cœnobio Luxovienſ. Silentium primi anonymi, qui videtur eos recta ex Conſtantienſi regione ad S. Audomarum deducere, ex ea dumtaxat cauſa ortum videtur, quod intentus eſſet referendis S. Audomari geſtis, ideoque de S. Bertino & aliis ea ſolum referret, quæ cum geſtis Audemari erant connexa. Neque hic dici poteſt, eum ſaltem debuiſſe in Vita S. Bertini commorationem ipſius Luxovienſem narrare: nam clarum eſt, ſcriptorem illum non ſcripſiſſe plenam S. Bertini Vitam; ſed ſimulac pervenerat ad obitum S. Audomari, ea ſolum de Bertino narraſſe, quæ facta erant poſtea. Secundi anonymi ſilentium nihilo magis urget, cum hic primo nihil addiderit præter interpolationes & mutationes aliquot exigui momenti, paucaque circa vitæ ſtarm geſta, ac miracula poſt Sancti mortem facta.*

eoque videtur ſcribitur ſub Euſtaſio abbate.

34 *Iperius de primordiis* S. Bertini *hæc memorat*: Ablactatus igitur infans indolis eximiæ Bertinus, ſcholis datur liberalibus inbuendus: deinde ætate corporeque robuſtior, relicta patria cum parentibus, in Luxovio Burgundiæ monaſterio ſub patre Euſtachio (*rectius* Euſtaſius
B *ſcribitur*) monachus efficitur, & a ſanctis ibi patribus regularibus inſtitutis informatur, hauriens ibi ſacræ fidei rudimenta, quæ noſtris auribus poſtmodum excellenter infudit. *Unum in hiſce dumtaxat eſt dubium, videlicet an* S. Bertinus *ſub Euſtaſio abbate Luxovium venerit, ut aſſerit Iperius cum Folcardo, Simone abbate & aliis. Cetatius enim ad annum* 633 *nam.* 13 *exiſtimat* Bertinum *ferias Luxovium veniſſe, ita ſcribens:* Hiſce temporibus, cum Audomarus nondum epiſcopus electus eſſet, Walberti Luxovienſis abbatis diſciplinæ ſe commiſerunt Bertinus, Mummolinus & Eberramnus. *Colntii ſententiam adoptavit Bailletus in Vita* S. Bertini. *Verum non video; cur Colntius, qui credit* Bertinum *circa annum* 639 *venijſe ad S. Audomarum, commotationem Sancti Luxovienſem tam brevi intervallo circamſcriptam velit, ut affirmet eum Luxovium veniſſe circa annum* 633, *idroque credendum credat a ſcriptoribus Vitæ* S. Bertini, *ab Iperio ardmum a Vita S. Mummolini, in qua item legitur, eum viniſſe* ſub S. Euſtaſio Luxovienſis monaſterii abbate. *Sane tempus ſex annorum, quo ſe in monaſterio pararent ad prædicandum Evangelium,*
C *jaſto breviur apparet, tum verſimile ſit,* Bertinum *alioſque juvenes fuiſſe, quando Luxovium venerunt.*

35 *Quare probabilius credo, eum citius venijſe Luxovium, ibique ad plures annos ſubſtitiſſe, petiaſquam ad labores Apoſtolicos cum Mummolino & Eberramno mitteretur e monaſterio; nec ullas invenio rationes, ob quas ſub finem vitæ S. Euſtaſii non poſſit locari initium vitæ monaſticæ, ſea circa annum* 625. *Fateor tamen tantam non eſſe auctoritatem ſcriptorum pro ea opinione allegatorum, ut res omnino ſit certa: ſed ſolum obſervo, opinionem Colntii, a Baillero adoptatam, non minus rationi, quam omni auctoritate eſſe deſtitutam. Diſplicent etiam, quæ allegatis verbis ſubdit Colntius, qui* Bertinum, *Mummolinum & Eberramnum ſa miliaritate junctos, ſimulque politioribus litterir operam navantes facit ante vitam monaſticam, ſimulque Luxovium diſcedentes: nihil enim horum apud antiquos auctores aut vitæ ſcriptores lego, aut certe, quæ antiqui dicunt de eorum adventu ad S. Audomarum, eo ſenſu intelli-*

quod ſtatus poteſt circa annum 625.

gere nequeo. Ultima vero ejuſdem obſervatio, quod Mummolinus ceteris eſſet ætate major, vera apparet, tam apud antiquiores ubique primo loco nominetur, & primus abbas fuerit conſtitutus, ac deinde epiſcopus. Contra Bertinus *natu minimus fuiſſe videtur e tribus, cum ultimus recenſeatur tam in vita S. Audomari, ſeu apud primum anonymum, quam in vita S. Mummolini.*

AUCT. J. S.

36 *Tempus, quo* S. Bertinus *e monaſterio Luxoviaſi diſceſſit, ac in provinciam Morinenſem ad S. Audomarum cum Mummolino & Eberramno venit, non ſatis eſt explioratum. Vitæ ſcriptores primi tempus illius adventus non expreſſerunt, Folcardus in annir Chriſti cum annis regum contilliandis miſere hallucinatus eſt, uti & compilator anonymus, quem poſt Mabillonium Colntius etiam & pagius Folraedum perperam vocaverunt. Iperius demum varia de tempore hujus adventus, ſed mire pugnantia protulit. Primo igitur obſervo, omnia fere repudianda eſſe, quæ compilator anonymus de hiſce apud Mabillonium rap.* a *ſcribit his verbis*: Ergo cum jam Dominus Militem ſuum mundo
E manifeſtius propalare diſpoſuiſſet, ne in abſconſo lucerna tantæ claritatis lucens, tot mortalium ſpiritualia commercia differret; egreſſus duobus tantum comitibus Mummolino & Eberramno, magnæ ſcilicet ſanctitatis viris terrius adjunctus, perfectus ſanctæ Trinitatis cultor in Galliam uſque pervenit. Videntes igitur prædicti viri Sancti Bertinus ſcilicet & ſocii ejus, ibidem meſſem quidem multam, operarios aurem paucos, cœperant longe lateque verbum vitæ inflanter per totam Galliam diſſeminare. Adhæſerunt autem eis quamplures viri religioſi: qui ab eiſdem a mane uſque ad veſperum æternæ vitæ pabulis reficiebantur: nec minus quoque palatini proceres intermiſſa ad tempus regali ſervitute ad eos confluabant, eorumque modeſtam converſationem in recte vivendo ad exemplum ſibi proponebant.

Indr Bertinus cum Mummolino & Eberramno, non ad prædicandum

per totam Galliam, at perpetram alioqui ſcribunt,

37 Tempore illo Lotharius filius Lodovici regis regni Francorum monarchiam gubernabat, cujus antes cum jam ſuorum proceerum relatione
F pulſaret ſanctorum Bertini ſociorumque ejus eximiæ converſationis crebra opinio, mox eos ſuis adſtare juſſit conſpectibus. Quibus illatis, a rege vir domini Bertinus & ejus ſocii honorifice ſunt ſuſcepti, & longo rempore intra regis palatium ſumma diligentia ſubrogati. Poſt longum autem temporis intervallum prædicti viri S. Audomarum runc Tarvennenſem epiſcopum (cujus compatriota & conſanguineus erat S. Bertinus) adierunt, ut ei in prædicando eſſent comites, quatenus in æterna retributione a Deo mererentur fieri æqualis gloriæ participes. Sanctus vero Audomarus eoſdem Dei famulos gratifice recipiens, omniporenri Deo gratias egit, qui tales ubi ad prædicandum Evangelium adjutores miſit. Erant enim in fide perfecti Catholica, & in eccleſiaſticis diſciplinis atque in divina Scriprura eruditi. Subibant igitur officium legationis ſuæ labore prædicationis continuæ.

aliqui errore Bertinum Mummolino præponunt,

38 *Imperitus compilator hic miſcuit quædam a Folcardo ſcripta cum iis, quæ de hiſce leguntur in Vita S. Mummolini manuſcripta; nec tamen eorum verba ſatis recte expreſſit. Primam periodum ex Folcardo ſic reſtituo*: Ergo cum jam Dominus Militem ſuum mundo manifeſtius propalare diſpoſuiſſet, ne in abſconſo

AUCT. J. S. Lucerna tantæ claritatis lucens, tot mortalium ſpiritualia commercia differret; egreſſis duobus tantum comitibus, Mummolino & Ebertramno, magnæ ſcilicet ſanctitatis viris, tertius adjunctus, perfectus ſanctæ Trinitatis cultor, Morinenſium fines pervenit. *Duo in biſce mutavit interpolator; primo pro voce* egreſſis, *ſubſtituit* egreſſus: *quæ mutatione ſit, ut* Bertinus, *qui alias tertius ſeu natu minimus videtur, primus videri poſſit e tribus. At poterat ex Vita S. Mummolini, quam iuxta Folcardo miſtuit, ordinem trium illorum Sanctorum clare perſpicere, & ſupprimere non debuerat, quæ ibi leguntur hoc modo:* Sanctus Bertramnus atque Bertinus beatum Mummolinum in patrem ſibi elegerunt, cui humili devotione ſubjiciebantur, & caritativo affectu venerabantur. *Altera mutatio plane ridicula eſt, qua eos Luxovio in* Galliam uſque *pervenisse dicit, ubi Folcardus eos in pagum Morinenſium venisse aſſerit.*

nes tempore Clotarii III, B 39 *Verum volebat eos tum auctore Vitæ S. Mummolini* per Galliam, *imo etiam per* totam, *ut ipſe addidit, præditantes inducere, multoſque diſcipulos ac palatinos etiam proceres ad eos deducere; quia & ad aulam regis Clotarii eoſdem perduxere. Hæc omnia ex laudata S. Mummolini Vita ſumpſit compilator, usque advertit quidem, quam iuxta* Lotharius *vocetur* filius Ludovici: *nam Clotarius III filius Clodovei II, ſotus utcumque intelligi poſſet; ſed hic regnum adeptus non eſt ante annum 656, quando multis annis in pago Morinenſi fuerat* Bertinus *tam ſociis, ut patet ex traditione villæ Sithiu, quam ipſe compilator teſtatur factam anno 11 Clodovei II, id eſt, anno Chriſti 648. Nihil igitur ex biſce erroribus colligere poſſumus pro tempore adventus ad S. Audomarum; nihil credimus de adventu Sanctorum illorum ad Clotarium aut ad ejus aulam, nihil de diſcipulis, qui ſe eis junxiſſent, priuſquam ad S. Audomarum perveniſſent. Verumtamen, cum ſcriptores ordinem rerum ſæpe perturbent, fortaſſe S. Mummolinus vocatus fuerit ad aulam Clotarii III, antequam creatus eſt epiſcopus Noviodunenſis: quæ autem dicuntur de prædicatione, & de diſcipulis ad Sanctos hoſce confluentibus, veriſſima ſunt, ſi facta credamus eo tempore, quo populum pagi Morinenſis tum* C *S. Audomaro excolebant: atque eo etiam tempore quidam e proceribus palatii ad eos ſubinde venire poterant.*

usque tum Clotarii II, exceſſus eſt, 40 *Iperius cap. 2 part. 3 ſcribit,* S. Bertinum *cum ſociis venisse ad S. Audomarum tempore Clotarii II, id eſt, ante annum 628, allaque jam refutata ab anonymo mutuatur:* Specialiter, *inquit,* ſancti Bertinus, Mommolinus & Bertrannus, tres viri cultores ſanctæ Trinitatis, talentum Domini nolentes abſcondere, vel fine lucro reportante, de Laxovio Burgundiæ monaſterio venerunt in Fraxiam verbum vitæ ſeminantes, & a rege Clothario ſunt honorifice recepti, ac intra palatium regis cum ſumma diligentia ſubrogati. *Quæ anonymus facta dicit ſub Clotario III, id eſt, multo ſeriùs, quam ut ſine veriſimilia; hic ſub Clotario II, ponit, ſub quo ipſam etiam traditionem Adroaldi, quæ facta eſt anno 648, non tanquam anno 626 factam collocat. Subdit Iperius:* Poſt longum temporis intervallum ſanctum Audomarum tunc Morinenſem epiſcopum, cujus compatriota atque conſanguineus erat beatus Bertinus [*adierunt,*] tam amore ipſius Sancti, quam quia patriæ linguam, utpote Teutonici, bene ſcie- D bant; quos ſanctus Audomarus ſuſcipiens, ſuos in prædicatione ſtatuit eſſe conſortes. Subibant ergo officium legationis ſuæ labore prædicationis continuæ. *Non difficulter hæc refutari poſſunt, cum certo non venerint ante ſpiſcopatum S. Audomari, qui tempus eſt ſub Dagoberto & quidem circa finem vitæ Dagoberti, ut plerique exiſtimant, quod magis enarrabitur ad diem* 12, *quo colitur.*

41 *Quare propius ad verum attedet, quod ſed verius verſimiliter a S. Audomaro, ante dixerat Iperius part.* 2, Bertinum *venisse* in has Occiduas Flandriæ partes *tempore Sevrini ſummi Pontificis, cujus pontificatus totus annus* 640 *inutiliter a Pagio. Cointius ad annum circiter* 639 *eorum adventum collocat, quod item non longe a vero abeſſe exiſtimo. Verum rationes hujus chronotaxis aliæ quærendæ ſunt, quam hactenus allatas vidi. Primo certum eſt, Sanctos illos venisse ad S. Audomarum jam aliquo tempore epiſcopum; & aliquot annis ante fundationem Sithiuſi abbatiæ, quæ ex donatione Adroaldi conſignata eſt anno* 12 *Clodovei II, id eſt, Chriſti* 648. *Itaque adventus certo locandus eſt* E *inter initium epiſcopatus S. Audomari, quod circa annum* 637 *figitur, & aſſignatum jam annum* 648. *Jam vero, cum veriſimile ſit, Sanctos illos venisse, petente S. Audomaro; cumque veriſimiliter manum illam ſubſidiariam flagitaverit non diu poſt ſuſceptum epiſcopatum, ſimulac perſpexerat in pago Morinenſi multam eſſe meſſem, paucos vero operarios; exiſtimo Mummolinum cum ſociis Ebertramno & Bertino accurriſſe ad Audomarum ano tantum alterove anno poſtquam ipſe ad Morinos perveniret, præſertim cum primus anonymus in Vita S. Audomari inter epiſcopatum ab Audomaro ſuſceptum & aliorum adventum nihil referat, quod cogat exiſtimare adventum trium illorum multis annis poſteriorem eſſe ipſius Audomari adventu.*

ad quem cum ſociis venit circa annum 638 aut 640. 42 *Id etiam ſuadet prior habitatio Mummolini & ſociorum in veteri monaſterio, quam tot tam præponendam eſſe anno* 648, *infra oſtendam: nam licet ea fuerit paucorum annorum,* F *teſte primo anonymo, facile tamen durare potuit ad annos octo vel decem. Quapropter exiſtimo adventum S. Bertini & ſociorum in pagum Morinenſem non longe ab anno* 638 *aut* 640 *amovendum eſſe. Lubens tamen fatebor, hanc epocham tam certam non eſſe, ut litigare velim, ſi quis adventum illum paulo citius collocaverit aut ſerius. Quippe, licet initium epiſcopatus S. Audomari figatur poſterioribus annis regis Dagoberti, qui anno* 638 *defunctus eſt menſe Januario, tam certum non eſt Audomarum anno* 637 *factum poſſe epiſcopum, ut eum erroris accuſandum crederem, qui diceret epiſcopum creatum aliquot annis citius, tum argumentum Cointii, quo nititur probare anno* 637 *epiſcopum eſſe factum, ſit exigui momenti, ut in Audomaro probari poterit ad* 12 *Septembris. Si autem Audomarus citius fuit epiſcopus, citius etiam ei adeſſe potuit* Bertinus.

§ V.

A

§ V.

Vetus monaſterium conſtructum, favente S. Audomaro: fundatio Sithienſis abbatiæ, eodem auxiliante, ac cenſus ſubminiſtrante Adroaldo.

Adroaldus villam Sithienſem offert S. Audomaro: hoc Sanctus juvante

I *Peetius cap.* 1 *part.* 6 *ita habet*: Dum ſanctus Audomarus cum ſuis tribus comitibus antedictis ſanctæ Trinitatis fidem incredulorum cordibus ſua prædicatione ſequenter imprimeret, tertia populus ad eos catervatim confluebat, ſuavi jugo Domini colla devote ſubdentes. Interea quidem prædives opum, vir illuſtris Adroaldus nomine, nullum habens filium, cum beato Audomaro tractare cœpit, qualiter poſſeſſionum ſuarum eccleſiam hæredem faceret: villam, quæ Sithiu vocatur, cum

B ſuis appenditiis beato obtulit Audomaro, ut ibi xenodochium conſtrueret. Juſſu igitur beati Audomari tres viri ſancti prædicti, Bertinus, Mommolinus & Bertrannus, eccleſiolam conſtruxerunt & cellam *in territorio ejuſdem villæ in* loco, qui adhuc, & propter hoc, VETUS vocatur MONASTERIUM, ſuper fluvium Agnionæ, anno Domini DCXXVI. Præſidebat tunc Eccleſiæ ſanctæ Romanæ Severinus Papa. *Quod de Severino tam hic quam part.* 2 *dicitur, editor Martenius corrigere voluit, quia tum hic aſſignato anno* 626 *non cohæret; ſed potius corrigendus erat annus* 626, *ut patet ex ante dictis.*

Bertinus cum ſociis conſtruit primum

44 *Redeo ad Iperium, qui de hac prima habitatione ſubdit ſequentia*: In prædicto loco Veteris-monaſterii, ſancti Dei Bertinus & Mommolinus & Bertrannus, quaſi in cæmiterio ſederunt cum conveoticulo parvo conſtructi, unnis quatuordecim. Tractatus interim Adroaldi cum ſancto Audomaro negotiis interſecautibus protelatur. *Hæc, quæ Iperius ex variis ſcriptoribus deſumpſit, optime conſonant primæ Vitæ, ſi pauca corrigantur. Nam primo ſecundum Imperium Vetus monaſterium conſtructum eſt*

C *juſſu S. Audomari, priuſquam Adroaldus ſtatuerat villam Sithienſem ad conſtructionem monaſterii donare. Obtulerat quidem S. Audomaro villam illam ad xenodochium conſtruendum; verum tractatus iſte, ſi credimus Iperio, necdum erat perfectus, quia in alium uſum, nimirum ad monaſtriam fundandum, Adroaldi poſſeſſionibus uti malebat Audomarus, quemadmodum clarius exponit Iperius verbis infra dandis num.* 54.

monaſterium, in quo pauci anni reſidunt:

45 *Secundo ex hiſce conſequitur, Adroaldi donationem, S. Bertino & ſociis factam necdum fuiſſe, quando conditum eſt Vetus monaſterium; ſed S. Audomarum hujuſce monaſterii extruendi præcipuum fuiſſe auctorem; licet non negaverim id eum feciſſe, quod Adroaldus bona multa ad arbitrium ipſius impendenda obtuliſſet. Jam vero quod ſpectat adopinatum Iperii, aſſereatis Mommolinum & ſocios ejus in veteri illo monaſterio quatuordecim annis manſiſſe, ea non modo antiquorum Vitæ ſcriptorum auctoritate deſtituta eſt; ſed parum etiam veriſimili: nam prima Vita, quæ ceteris longe præferenda videtur, pau-*

cis annis *in ea loco moratos habet, uti & Vita S. Mommolini. Secundus vero anonymus & Folcardus, tempus iſtius commorationis non exprimunt. Præivit tamen Iperio Compilator anonymus apud Mabillonium cap.* 4, *ſed ejus auctoritas exigui eſt momenti. Itaque quatuordecim illi anni non ſatis ſunt probabiles, cum ſic Bertinus jam anno* 634 *fuiſſet in pago Morinenſi, quod ſuſtineri vix poteſt, quia Audomarus necdum videtur fuiſſe epiſcopus.* AUCT. J. S.

46 *Cointius & Mabillonius a chronotaxi noſtra longe abierunt, quia exiſtimarunt Vetus iſtud monaſterium ex donatione Adroaldi anno* 648 *eſſe conſtructum, indeque numerarunt annos quatuordecim, poſt quos fundationem monaſterii Sithienſis ſoli* Bertino *attribuerunt: hiſce etiam aſſenſus eſt Dionyſius Sammarthanus tom.* 3 *Galliæ Chriſtianæ col.* 481. *Bertiniani ſcriptores in oppoſitam abierunt ſententiam, credideruntque novum ſeu Sithienſe monaſterium conſtructum eſſe ab anno* 640, *quo fere anno Veteris monaſterii conſtructionem locandam exiſtimo. Audiamus, quid hac de re in obſervationibus ſuis ad me ſcripſerit ſæpe laudatus Cletyus*: Omnes ſcriptores hujus cœnobii, vetus Martyrologium, aliaque monumenta, mortem S. Bertini unanimiter ad annum DCXCVIII referunt, conſiguanque conſtructionem novi monaſterii ad annum DCXL. Nec obſtat donario Adroaldino, data anno 21 Clodovei regis, cui correſpondet annus DCXLV, vel juxta moderuos DCXLVIII. Duplex fuit donario Adroaldi, una verbalis, altera vero ſcripta, ut firmior eſſet prima donario. Hæc indicat carta Adroaldi, & probant veria monumenta hujus loci. *opiniones veras de tempore ſtructi hujus monaſterii*, E

47 *Vides, lector ſtudioſe, diſtantiam eſſe viginti & duorum annorum inter ſcriptores Bertinianos & mox laudatos Cointium, Mabillonium & Sammarthanum. Bertiniani (ſi ſolos conſideremus annos æræ vulgaris) favent ſibi habent Iperium, quocum Veteris monaſterii conſtructionem affigere debent anno* 626. *Favet eiſdem compilator anonymus, quem edidit Mabillonius, cum dicat Sanctum obiiſſe anno* 698, & *anno* 39 *a conſtructo monaſterio, quod de bodierno intelligendum, cum in exemplari noſtro Ms. addatur*: Anno a fundatione veteris monaſterii ſeptuageſimo tertio. *Favet eiſdem etiam Folcardus, qui ſimiliter Sanctum obiiſſe aſſerit anno* 698 & *anno* 59 *conſtructi monaſterii. Verumtamen hæc opinio nequit ſuſtineri, cum ſic fundatio Veteris monaſterii facta eſſet ante epiſcopatum S. Audomari, quod certo eſt falſum. Error illorum ſcriptorum ortus eſt ex eo, quod annos Chriſti male compoſuerint cum annis regum Francorum, ut liquet ex ipſa epocha mortis S.* Bertini, *quem omnes obiiſſe affirmant anno decimo quinto Childeberti regis, cumque dicunt annum Chriſti* 698, *cum dicendus eſſet* 709, *ita ut certo errent vel in annis regis aſſignandis, vel in annis Chriſti. Hæc de tanſa anni, ab iis ſcriptoribus aſſignati, non ſequendi ſunt, ſed corrigendi.* *quod conſtructum eſſe nequit anno 626,* F

48 *Quod vero dicitur de duplici donatione Adroaldi, verum omnino exiſtimo; ſed non explicandum eo modo, ut jam anno* 640 *facta ſit fundatio Sithienſis, cum ſolum Veteris monaſterii conſtructio circa illud tempus ſit ſtigenda. Dedit Adroaldus bona ſua S. Audomaro, ut hic ea in uſus pios expenderet, ſicut in Vita hujus Sancti legitur. Audomarus vero ex iis primo conſtruxit eccleſiam beatiſſimæ Virginis, quam poſtea* S. Bertino *donatam videbimus. Dedit eo* *neque Sithienſis fundatio locari poteſt anno* 640.

AOCT. J. S. *iis Mummolino & Sociis ipſius ea ſubſidia, quibus Vetus monaſterium conderent, ut rurſum ex Vita S. Audomari ſatis clare colligitur. Hanc primam Adroaldi donationem hujuſque uſum magis ætatis firmabo. Demum S. Audomarus voluit, ut omnia ſibi donata transferrentur ad SS. Mummolinum, Ebertramnum & Bertinum, pro conſtructione & ſuſtentatione monaſterii Sithienſis. Hæc omnia erunntur ex Vita prima, ſeu ex Vita S. Audomari, cum ipſo donationis inſtrumento collata: neque enim hæc monumenta, quibus nihil melius aut tutius de iis habemus, invicem opponenda ſunt, ſed conciliandа, cum adeo invicem non repugnent, ut in utroque ſimul ſumpto veritas eluceſcat. Hæc autem ubi ex laudatis inſtrumentis oſtendero, ſimul refutavero Cointium, Mabillonium, & Sammarthanum, quorum primus duos alios fine multo examine ſequuntes ſibique aſſentientes habuit.*

Littera Adroaldi 49 *Litterus Adroaldi, ſeu donationis inſtrumentum, ex Auberto Miræo lib. 1 Donationum Brigicarum cap. 3 huc tranſfero, ſicut etiam eſt apud Dionyſium Sammarthanum tom. 3 Galliæ Chriſtianæ inter Inſtrumenta col. 109, & apud Cointium ad annum 648 num. 30.* Dominis ſanctis presbiteris Bertino, Mummolene, Ebertrando, ego in Dei omnine Adroaldus, ſana mente ſanoque conſilio integræ deliberationis, prout mundana peccata abſtergere Dominus dignetur, donо vobis omnem rem portionis hereditatis meæ, in pago Taruanenſe, quem domino patri Audomato, apoſtolico viro, ad xenodochium ſuum ædificandum, dare voluimus: ſed ipſe ſalubre conſilium nobis donavit, ut ipſam rem vobis delegarem, ut ibi monaſterium in honore Petri, principis Apoſtolorum, conſtroere debeatis, ad conversandum monachis, ubi beati paoperes ſpirito & domeſtici fidei adjuvari debeant, quorum voces quotidie ad aures Domini perſonare noſcantur, quarum petitiones audit & implet. Propterea vobis in Chriſto patribus donо pet hanc epiſtolam donationis in pago Taruanenſi villam proprietatis meæ, nuncupatam Sithiu, ſupec fluvium Agnionе, cum omoi merito ſuo, vel adjacentiis ſeu aſpicientiis ipſius villæ. Hæc ſunt villa Magnigelaca, Vinciaco, Tatioga, villa Amreio, Maſſo, Fabricinio, Lonſaetavas, & Adſundenis ſeu Maltos, Alciaco, Lautiadiaca, villa Franciliaco, cum omni merito eorum, cum domibus, ædificiis, terris cultis & inculris, manſionеs cum ſilvis, praris, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus ſeu ſatinariis, mancipiis, accolabus, greges cum paſtotibus, mobilibus & immobilibus, vel quibuslibet ædificiis.

donat villam Sithiu cum ſpectantibus ad eam donat: 50 Hæc omnia vobis ad integrum tradu atque transfirmo, ut hereditate teneotis atque poſſideatis, & quibus volueritis ad poſſidendum relinquatis. Si quis vero, quod futurom eſſe non credo, ſi ego aut unus de hæredibus meis, vel quælibet oppoſitu perſona, contra hanc donationem venire cogitaveris ullo unquam tempore, in præſeotia iram Dei incurrat, & S. Petri offenſam, & inſupet, fiſco cogeore, auri libras XV, argenti pondo XXX doeſtus exſolvat, & quod repetit non valeat evendicare. Et ut hæc dnoario omnibus temporibus firmiſſima ſit, manu noſtra roboravimus, & qui ſignurenr aut ſubſcriberent, ad præſens rogavimus. Facta donatio VIII Ides Septembris, anno XI regni domini noſtri Clodovæi regis. Actum Aſcio, villa Dominica, publice coram ſtrenuis viris, quorum nomica cum ſubſcriptionibus vel ſignaculis ſubter tenentur inſerta. Signavi ego Adroaldus hanc donationem a me factam, in Chriſti nomine, peccatur. Audomarus, nomine, abſque opere, epiſcopus, pro teſtimonio. Ego Agolphus presbyter. Ingobertus presbyter. Signum Chuneberti Graphionis. S. Laudeberti. S. Baboni S. Maurilionis. S. Sacebaronis. S. Adalboldi. Leodulenus ubbas. *Haſtenus charta Adroaldi, quam veram non nego. Miror tamen* Bertinum *primo loco nominari; ſed hæc de re poſtea agam latius.*

aſſignatur ordo rerum geſtarum inter Audomarum & Adroaldum, 51 *Nunc ex prima Vita, quam Scriptores Hiſtoriæ litterariæ Franciæ ſcriptam credidrunt ante medium ſeculi* VIII, *nos vero ſub finem* VIII *ſeculi aut initium* IX, *quæque ſuſpecta eſſe nequit de interpolatione, cum habeatur in codice valde antiquo, & recte congruat cum Vita S. Audomari ex alto codice edita, ſeu cum hujus Opuſculi parte prima; ex hac, inquam, Vita, cum dato inſtrumento collata, rerum ordinem conabor aſſignare. Primo ante adventum* S. Bertini *& aliorum Adroaldus converſus eſt a S. Audomaro. Secundo Adroaldus converſus* magnam ſuæ hæreditatis partem cum omni ſua multiplici ſubſtantia Deo & beato profeſſ * Audomaro, videlicet, quæ noto nomine vocatur Sithiu. (*Apud Mabillonium*, villam videlicet *&c.*) *Tertio* beatus vero Audomarus (*adjutus nimirum oblatis ab Adroaldo bonis*) in prædicta villa ante adventum prædictorum ad cum virorum (*Mummolini & ſociorum*) eccleſiam ædificavit in eo etiam loco, in quo ſuum paſſat in pace corpuſculum. *Hæc eccleſia deinde* S. Bertino *data, nunc cathedralis eſt Audomaropolitana. Quarto ad S. Audomarum venerunt circa annum 638 aut 640 Mummolinus, Ebertramnus & Bertinus. Quinto* parvo poſt hæc temporis ſpatio tranſacto, [*aliquot forte hebdomadis aut menſibus*] S. Audomarus cum prædictis beatis viris, divina ſibi ſtimulante gratia, monaſterium engiravit in Dei fondare nomine: adhabirandum enim monachis, divina ſibi largiente miſericordia, locum habebat aptum, *ſcilicet ex donatione Adroaldi, quæ ſubditur.*

quæ hanc donationem præceſſerunt: 52 *Hæc enim verba*, locum habebat aptum *inſinuant, locum ab Adroaldo fuiſſe donatum Audomaro, & non ſolum oblatum. Vox* obtulit *idem hic ſignificare videtur ac donavit, ſicut etiam in Vita S. Winnoci apud Mabillonium ſec. 3 Benedict. pag. 395 de Heremaro dicitur,* Deo ſanctoque Winnoco quoddam ſui juris obtulit prædium, *ubi vox* obtulit *ſumitur pro* donavit. *Id rurſum colligitur ex hiſce, quæ paulo poſt ſequuntur:* Poſtquam ergo prædicti Dei famuli ad eum (*Audomarum*) pervenerunt, conceſſit illis, ut monachorum habitaculum ædificaſſent, ubicumque illis in prædicta placuiſſet villa. *Non enim id poterat concedere Audomarus, niſi Adroaldus locum ipſi donaſſet. Quapropter verba in litteris Adroaldi,* Donо vobis omnem rem ..., quam domino patri Audomato, apoſtolico viro, ad xenodochium ſuum ædificandum dare voluimus: ſed ipſe ſalubre conſilium nobis donavit, ut ipſam rem vobis delegarem *&c., non excludunt donationem ante Audomaro factam, ac ne hujus quidem acceptionem aut uſum huic ſecundæ donationi prætum; ſed ſolum ſignificant, voluiſſe Audomarum omni jure, quod in bona illa acquiſiverat donatione Adroaldi, in gratium* S. Bertini *& ſociorum ejus cedere, ut firma donatione ipſis* trade-

A *teaderentur. Sic certe totus locus intelligi congrue poteſt, adeoque ſic intelligi debet a quovis prudente, qui mavult antiqua monumenta invicem conciliare, quam inutiliter contradere. Verum ad ordinem rerum geſtarum redeamus.*

atque inter has etiam eſt conſtructio Veteris monaſterii,

53 *Itaque ſexto*, Sancti igitur viri, Mummolinus atque Bertinus cum ceteris eorum in Chriſto ſociis monaſterium ædificare in quodam loco cœperunt, quod uſque hodie VETUS vocatur MONASTERIUM. *Diſtat locus Audomaropoli uno circiter milliari. Obſervat vero Cletyas de illo monaſterio ſequentia:* Illud Vetus monaſterium cum ſuis officinis per bella Gallorum & Anglorum combuſtum fuit anno MCDXCVII. Felicioribus temporibus eodem in loco erecta fuit parochia ſub nomine S. Mommolini, *in* ſpiritualibus & temporalibus omnino dependens ab abbatia S. Bertini. *Redeo ad ordinem geſtorum. Septimo*, in eo loco paucis morantes annis, *octo forſan aut decem, non vero annis quatuordecim, quantum apparet*, divina eis ſuadente gratia, alium voluerunt eligere locum. *Ratio mutandi loci fuit, quod, creſcente monachorum numero, prior locus nimis eſſet anguſtus*; *quodque Adroaldus jam permotus eſſet a S. Audomaro, ut bona ſua fineret impendi, novaque donatione traderet ad monaſterium iſtud ædificandum ac cenſu congruo ſtabiliendum.*

B

quam Iperius rationem donationi Adroaldo præponit,

54 *Haſce rationes ſatis clare indicat Iperius, eatenus hæc recte enarrans, errores tamen quoſdam ſuæ relationi immiſcens, quos corrigemus. Nam cap. 1 part. 6 de his ita loquitur*: Principante ſic Dagoberto (*corrige*, *Clodoveo II Dagoberti filio*) vir illuſtris Adroaldus ſupra memoratus beatum Audomarum alloquitor, ut Sithio villam cum ſuis appendiciis, & ceteras poſſeſſiones ſupra tactas acciperet, & xenodochium ſuum conſtruat; ſed ſanctus Audomarus ejus conſilium mutavit, conſulens ut Deo & beato Petro bona prædicta conferat; quatenus ibi per viros Dei Bertinum, Mommolinum & Bertraonum, qui ſibi in opus Dei collaborabant, monaſterium conſtrui debeat ad habitandum monachis, ubi laudes Deo & orationes pro vivis & mortuis perpetuo decantentur, & Chriſti pauperibus hoſpitia præparentur, & neceſſaria miniſtrentur. Quod

C Adroaldus, præſente beato Audomaro cunctiſque proceribus urbis Tarvanæ, magna cordis cum alacritate complerit, gradens villam Sithiu cum appendiciis. *Hæc omnia narrat Iperius poſt relatam Veteris monaſterii conſtructionem, cui donationem Adroaldi factam ad conſtruendum S. Petri monaſterium poſtponit, ut etiam patet ex ejus verbis num. 44 datis. Itaque conſtatit eatenus certe verum geſtarum ordini ſupra data.*

licet correxendus ſit in aliis

55 *Sequentia, etiamſi corrigenda ſint in eo quod Mummolinus dicatur Acharii ſubſtitutus epiſcopus, quodque per errorem conſequentem conſtructio novi ſeu Sithienſis cœnobii attribuatur ſoli* Bertino, *eamdem alias ordinem rurſum infinuant. Verba ſubdo*: Interea decedente beato Achario epiſcopo urbis Noviomæ, ad epiſcopatum ejuſdem urbis Mommelinus provehitur, & Bertraonus cœnobio ſancti Quintini a Mommelino præfatur *. Sanctus vero Bertinus eum

** i.e. præficitur*

in vetere monaſterio reſediſſet annis quatuordecim, quia locus ille permodicus erat, ut apriorem quæreret, ſpem ponens in Domino, navem conſcendit cum aliquibus ſociis ſuis. Et ecce ſtatim contra fluenta præcipitis fluvii angelico miniſterio navis impellitur, donec Bertinus ex ordine decantati Pſalterii verſiculum illum proeunciaret. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi. Lecto verſiculo, navis ſtetit immobilis circa medium, ubi nunc eſt monaſterium. Cognoſcens igitur illum ſibi a Deo electum locum, ibi monaſterium ædificavit in honorem Dei ſanctique Petri Apoſtolorum principis anno DCXC* in quo brevi tempore centum quinquaginta monachos adunavit. Præſidebat tunc Eccleſiæ Dei Martinus Papa primus. *Hactenus Iperius.* AUCT. J. S.

** forte* DCXL *ſcriptum*

56 *Idem part. 8 ita habet*: Donatio Adroaldi, conſilio beati Audomari facta, Sanctis Bertino, Mommelino & Ebertramno de villa Sithiu & ejus appenditiis, cum bona via fuerit & legitima, ut futuris temporibus validior permaneret, voluit eam Adroaldus litterarum ſuarum atteſtatione firmari, quæ ſic incipiunt: Dominis ſanctis Bertino &c.... Facta donatio VIII Idus Septembris, anno undecimo regno domini noſtri Clodovei regis &c. Actum in Sithiu villa dominica. *In ipſo inſtrumento legitur*, Actum Aſcio villa Domioica. *Aſcium vero ſcriptores paſſim explicant de hodierno* Aix *inter Oppidum S. Pauli & Pernas in Arteſia.* E *Verum, quidquid ſit de loco datarum litterarum, credidit Iperius donationem prius verbis eorum teſtibus factam eſſe ab Adroaldo; deinde vero litteris confirmatam. Incerta eſt ea opinio, nec tamen prorſus improbabilis, ſi non nimium ponatur intervallum inter donationem & litteras. Nam ea litterarum verba*, Ut ibi monaſterium in honore Petri principis Apoſtolorum conſtruere debeatis, *ſatis inſinuant, monaſterium necdum fuiſſe conſtructum, quando datæ ſunt Litteræ donationis. Qua de cauſa illud ipſo anno 648, quo datæ ſunt litteræ, inchoatum exiſtimo.*

an donatio Adroaldi ante datas litteras vertat vim quæ facta ſit, incertum.

§ VI.

Examinantur rationes Cointii & Mabillonii, qui aliam texuerunt chronotaxim: contra eoſdem & alios probatur, Mummolinum fuiſſe primum abbatem hodierni monaſterii Sithienſis. F

COintius eumque ſecuti ſcriptores crediderunt, ædificationem Veteris monaſterii anno 648 inchoatam eſſe vi donationis Adroaldinæ; novum vero ſeu hodiernum cœnobium quatuordecim annis ſerius conſtructum eſſe per S. Bertinum, poſtquam Mummolinus ad epiſcopatum Noviomenſem, Ebertramnuſque ad regendam abbatiam S. Quintini diſceſſerant. Congruenter huic opinioni Mummolinum quidem primum abbatem Veteris monaſterii, non vera ævi admittit. Verum, ſicut antiqua monumenta ſuffragantur rerum ordini ſupra datæ, ita huic chronotaxi omnino repugnant, ut facile oſtendi poteris. Quin imo exiſtimo, Cointium in hunc errorem eſſe lapſum, quod non vidiſſet fuſcram S. Audomari Vitam a Mabillonio deinde editam: nam ibi non ſolus Bertinus, ſed omnes ſimul quæſiviſſe dicuntur locum novo monaſterio conſtruendo: ibi huic monaſterio primus abbas a S. Audomaro conſtitutus dicitur Mummolinus: ibi poſt Mummolinum epiſcopum factum abbas ſta-

Mummolinus primus abbas Sithienſis cœnobii ſtatuitur:

tutus

AUCT. J. S. *tutus dicitur* Bertinus, *non in Vetri, ſed in* prædicto monaſterio *novo. Hæc omnia in Vita S. Audomari, ſeu in prima Vita edenda num.* 3 *& 4 tam clare aſſeruntur, ut de factorum illorum veritate nequeam dubitare: nec dubitaſſet, opinor, Cointius, ſi hanc Vitam ſatis cito vidiſſet; ſed Vitæ interpolatæ, quam ſolam vidit apud Suium* 11 *Septembris, fidere auſus non eſt, quantum utiſſimo.*

Licet enim Vita pleraque S. Bertinum primum faciant abbatem,

58 *Hæc autem exiſtimare cogor, quia nullas alicujus ponderis rationes apud Cointium aut Mabillonium invenio, quibus opinionem ſuam ſtabiliant. Omnis fere ratio Cointii ad annum* 648 *& eurſum ad annum* 702 *num.* 35 *in eo conſiſtit, quod litteræ Adroaldi datæ non fiat ante annum* 648: *in quo infert conſtructionem Veteris monaſterii cœptam non eſſe ante eumdem annum. Poſſunt quidem adjungi Vitæ pleraque S. Bertini; at id compertum non fuit Cointio, qui Vitas iſtas non vidit. Dica igitur ſententiæ ipſius adſtipulari anonymum ſecundæ Vitæ auctorem, aliaſque omnes biographos, qui ipſum ſecuti ſunt. Audiamus anonymum compilatorem,* B *cujus Compilationem edidit Mabillonius. Hic cap.* 3 *ita ſcribit:* Interea quidam vir nobilis, valde prædives opum, Adroaldus nomine, nullum habens filium, tractare eum B. Audomaro & prædictis Dei famulis cœpit, qualiter poſſeſſionum ſuarum Eccleſiam heredem faceret. Quem B. Audomarus inſpirante gratia Spiritus ſancti hortatus eſt, ut S. Bertino ſociiſque ejus prænominatis quæque habere poterat conferret, quatenus ibidem cœnobium in honore B. Petri principis Apoſtolorum conſtruendo turbam monachorum non modicam coadunarent. Quod Adroaldus, præſente B. Audomaro cunctiſque proceribus urbis Tarvennæ, magna cordis alacritate complevit, tradens villam ſuæ proprietatis, nuncupatam Sithiu, anno ab Incarnatione Domini ſexcenteſimo vigeſimo ſexto, anno autem undecimo regni Clodovei filii Dagoberti, octavo Idus Septembris. In territorio igitur quodam ipſius villæ monaſterium ædificare cœperunt, qui locus uſque hodie VETUS vocatur MONASTERIUM. *Fateor lubenter hæc omnia favere Cointio, nec aliam eſſe aliorum Vitæ ſcriptorum mentem, excepto primo: reliqui enim conſtructionem Veteris monaſterii ſimiliter narrarunt poſt donationem Adroaldi.*

C

exigua illarum eſt auctoritas rum diſſemiant a prima Vita,

59 *Verum omnium illorum auctoritate mihi major non eſt, quam ſit ſecundi anonymi, quem tam attente ſequi voluerunt, ut ipſius quoque errores adoptaverint, atque aliis auxerint, dum annos Chriſti, & facta quædam ab eo prætermiſſa adjunxerunt. Jam vero auctoritas ſecundi anonymi in hiſce nequaquam quidem eſt cum auctoritate primi. Nam primum anonymum ſecundo præluxiſſe clarius eſt, quam ut multis probari debeat, cum integras ipſius ſententias ipſaque frequentes verba adoptaverit. Non igitur ſatis capio, cur relata a primo ſcriptore de fundatione primi & ſecundi monaſterii ita mutare voluerit, ut, neglectis fere Mummolino & Ebertramno, pleraque tranſferat ad ſolum* Bertinum, *mutatoque ordine* Bertinum *faciat antefiguanum. Primus ſcriptor Mummolinum ubique primum nominat,* Bertinum *tertium: ſecundus* Bertinum *ſemper præponit. Primus docet Mummolinum fuiſſe præfectum primum in utroque monaſterio: ſecundus de præfectura Mummolini etiam in Veteri monaſterio, de qua nec Cointius nec Mabillonius nec Sammarthanus dubitat, proſus filuit. Primus docet Mummolinum ex abbate creatum epiſcopum, neque adjungit, cui ſucceſſerit: ſecundus, ut diſcedentem faciat ante conſtructionem ſecundi monaſterii, dicit Mummolinum Acharii ſucceſſiſſe, quod falſum eſſe ruſum agnoſcunt ſcriptores mox laudati. Exigua igitur apud me in hiſce eſſe poteſt auctoritas ſecundi hujus anonymi; aliarumque ipſum ſecutorum, præſertim cum Iperius ipſe perſpexerit & docuerit, conſtructionem Veteris monaſterii longe antiquiorem eſſe litteris dountionis Adroaldi, idque ipſum hodieque velint eruditi Bertiniani.*

D

quamſidelior magis ſecuta eſt ſcriptor Vita S. Mummolini,

60 *Parva, licet prima illa Vita tanto magis mihi ſufficere videatur, quanto minus ſuſpectus eſſe poteſt ejus auctor: ac ſi voluiſſet aliqua a* Bertino *ad Mummolinum tranſferre, quia Mummolini Vitam non ſcripſit, ſed Audomari,* Bertini *& Winnoci; alium tamen ſubjungam ſcriptorem, qui præcedentem fideliter eſt ſecutus, & nonnulla clarius explicuit. Vita Ms. S. Mummolini in codice noſtro, qui notatur* P. Ms. 159, *poſt relatum adventum Mummolini & ſociorum ad S. Audomarum, ita habet:* Parvo poſt hæc tempotis ſpatio tranſacto, S. Audomarus eum prædictis beatis viris, divina ſtimulante ſe gratia, monaſterium cogitavit in Dei nomine fundare ad habitandum monachis, cui, divina largiente miſericordia, locus habebatur aptus. *Mox ſequitur Adroaldi donatio, ſicut in prima Vita, & ſubditur:* Poſtquam ergo præfati Dei famuli ad eum pervenerunt, conceſſit illis ut monachorum habitacula ædificaſſent, ubicumque eis placuiſſet. Sancti igitur viri Mummolinus atque Bertinus cum ceteris eorum in Chriſto ſociis monaſterium ædificare in quodam ceperunt loco quod uſque hodie VETUS vocatur MONASTERIUM. Sed in eo loco paucis morantes annis, divina eis ſuadente gratia, alium voluerunt eligere locum. Beati igitur in Domini confidentes miſericordia, perfectum invenerunt conſilium.

E

quem primum abbatem fuiſſe docet cœnobii Sithiuenſis,

61 Protinus enim in navim aſcendentes ſine gubernatore ac remige, ac ſine ulla cibi vel potus cura, huc atque illuc in ſpatioſo ſtagno, adhærente prædicto eorum habitaculo, navigantes, omnipotentem rogabant Dominum, ut in locum, quem ſua illis præparavit miſericordia eos deduceret illæſos, dicentes invicem, quod non aſcenſuri eſſent de prædicto ſtagno, niſi quando, navicula eorum aptum tenente portum, contigiſſet illis ſecundum ordinem Pſalterii, ſubſequentem cantare verſiculum: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. Miſericors Dominus igitur, qui ſuis ubique præſens eſt famulis, (prope eſt enim Dominus omnibus invocantibus eum) navim, in qua ſederunt prædicti beati viri, poſt aliquod ſpatium ilico deduxit ad terram. Tunc etiam illi prædictum canentes verſiculum, ac ſine mora navim relinquentes, læti intraverunt terram, cognoſcentes etiam locum illum a Domino ipſis traditum. Dehinc beato Audomaro pio eorum patre favente conſilio, monaſterium Sithiu, ex prædictis villa nominatum, ſuper Agnionam fluvium in Dei nomine ædificare ceperunt. Confluentibus autem undique religioſis viris ad prædictos Dei famulos, beatus Audomarus Mummolinum præpoſuit multitudini monachorum. Siquidem ex eo tempore initium ſacræ Religionis ſumpſit *&c. Poſt hæc ſubduntur multa de victu.*

F

A *virtutibus S. Mummolini, multa de ejus regimine auctoque monachorum numero ſub præfectura ejus.*

ac deinde epiſcopum Noviomenſem poſt S. Eligium.

62 *Demum promatia ejuſdem ad epiſcopatum eſſe enarratur his verbis:* Interea vir Dei Eligius Noviomenſis urbis epiſcopus, poſt multa patrata miracula, in pace plenus dierum migravit ad Dominum: cujus in loco...præfatus Mummolinus ad paſtoralis regiminis curam ſubrogatus eſt epiſcopus. *Additur, id factum eſſe tempore* Lotharii regis, *videlicet Clotarii III. Jam vero ſi conſideremus, allata hujus Vitæ verba optime congruere cum Vita prima; ea vero, quæ addita ſunt de Eligio, cui Mummolinus ſucceſſit; & de Clotario, cujus tempore id factum eſt, vere & accurate adinuncta eſſe; dubitare non poterimus, quin auctoritas harum Vitarum longe præferenda ſit omnibus Vitis poſterioribus* S. Bertini, *in quibus Mummolinus falſo dicitur ſucceſſiſſe Achario totaque novi monaſterii conſtructio ſoli* S. Bertino *male attribuitur. Quippe ex ea etiam capite, quod ne verbum quidem de perfractura Mummolini in iis Vitis legatur, clare patet, anonymum ſecundum, quem alii ſecuti ſunt, ſupprimere voluiſſe geſta Mummolini, ac omnia magis referre ad* S. Bertinum, *quam veritas patiatur. Mummolinum enim primum fuiſſe abbatem, tam certum undique eſt & indubitatum ex aliis quoque monumentis, ſicut mox oſtendam, ut ſuſpecta mihi fiat fides ſcriptoris illius; qui id in prima Vita legit & tamen commemorare voluit.*

B

Sententia Mabillonii de primo abbate Sithienſi coenobii

63 *Cointius, Mabillonius & Sammarthanus* omnino *ut certum admittunt, primum abbatem fuiſſe Mummolinum; ſed volunt, abbatem fuiſſe Veteris duntaxat monaſterii, atque id verum eſſet, ſi monaſterium, Sithienſe non eſſet conditum ante annum 662, quo Mummolinus jam erat epiſcopus. Mabillonius tom. 1 Annalium pag. 402, ad annum 648 de hiſce ita ſcribit:* Veteri monaſterio præfectus abbas Mummolenus ſeu Mummolinus, novo Sithienſi monaſterio Bertinus: quæ res non ſatis animadverſa auctore in varias diſtraxit ſententias, aliis Mummolinum abbatem Bertino præferentibus, *aliis* poſtponentibus, aliis denique ex albo Sithienſium abbatum omnino expungentibus, ut primum Bertino locum tribuant. Mummolinus itaque

C abbas fuit primus, immo & unicus Veteris monaſterii, quod nomen S. Mummolini hactenus retinet; Bertinus novi poſt annos quadordecim a conſtructione Veteris monaſterii; cum ſcilicet Mummolinus defuncto ſancto Eligio in ſedem Noviomenſem ſubrogatus. *Eadem eſt ſententia Cointii & Dionyſii Sammarthani; nec inficior ſpecioſam videri qualemcumque conciliationem illam variarum opinionum: ſed eam non invenio ullis antiquis monumentis congruentem, imo omnibus fere repugnantem, adeoque & a veritate abhorrentem, uti jam clarius probare incipiam.*

refutatur ex literis donationis Adroaldi.

64 *Primo huic opinioni repugnant Vitæ S. Audomari & S. Mummolini jam laudatæ. Primæ Vitæ autor utique merito eſſe ſuſpectus, quia reliquiis eſt antiquior, & de* S. Bertino *magis ſcripſit quam de Mummolino. Secundæ auctor primum fideliter ſecutus eſt, & nonnulla magis expoſuit. Aliæ quoque* S. *Audomari Vitæ prædictis conſonant, ſed eas adducere non eſt neceſſe: Jam vero ex his Vitis habemus, Mummolinum fuiſſe primum abbatem ſecundi ſeu Sithienſis monaſterii; adeoque illud eſſe conſtructum diu ante annum 662, cum Mummolinus ab anno 659 aut 660 fuerit epiſcopus. Secundo ipſæ Adroaldi litteræ ſatis innuunt, donationem fuiſſe factam, ut conſtrueretur novum monaſterium Sithienſe: ſic enim habent:* Ut ibi monaſterium in honore Petri, principis Apoſtolorum, conſtruere debeatis, ad convertendum monachis. *Nullus e Vitæ ſcriptoribus dixit, Vetus monaſterium fuiſſe conſtructum in honorem* S. Petri. *De novo igitur loquitur Adroaldus, quod in honorem* S. Petri *ſtructum fuiſſe conſtat. Deinde non ibi ubicumque innuit, monaſterium iſtud fuiſſe ædificandum in ipſa villa* Sithiu, *quam donabat Adroaldus. Præterea Vetus monaſterium fuit auguſtum & numerus monachorum ibidem exiguus, ut colligitur ex omnibus Vitæ ſcriptoribus, ita ut dicat Iperius Sanctos ibi fuiſſe* quaſi in eremitorio...cum conventiculo parvo. *At verba Adroaldi ſignificant, donationem eſſe factam, ut amplum ædificaretur monaſterium, in quo magnus eſſet monachorum numerus. Hac de cauſa omnes Vitæ ſcriptores aſſerunt, undique* E *accurriſſe multos poſt conſtructum monaſterium Sithienſe, ut ibi Deo ſervirent; non vero ante iſtam fundationem.*

AUCT. J. S.

ac certa falſitatis convincitur ex variis diplomatibus:

65 *Tertio ædificatum eſſe monaſterium Sithienſe* S. *Petri ante annum 662, certiſſimum ſit ex privilegiis eidem ante iſtum annum datis. Audiamus aliquid ex litteris Clotarii III, quibus anno 6 regni ſui, id eſt, anno Chriſti 661 vel 662, menſe Februario, confirmat permutationem variarum poſſeſſionum, inter Mummolinum tunc epiſcopum & Bertinum abbatem factam:* Igitur apoſtolicus vir Mummolenus Noviomenſis urbis epiſcopus, nec non & venerabilis vir Bertinus abba de monaſterio Sitdiu, qui * ponitur in pago Tarvvanenſe, a quorum * quod amborum opere viſi fuerunt ædificare, & eſt in honore ſanctæ Mariæ Genitricis Domini noſtri Jeſu Chriſti, nec non & ſancti Petri & Pauli Apoſtolorum, vel ceterorum domuorum Sanctorum conſtructus *, ad preſentiam noſtram * con. venientes *&c. Certum eſt*, Bertinum *hic abbatem dici, non Veteris monaſterii, ſed Sithienſis, nunc* S. Bertini *dicti: nam Vetus monaſterium numquam vocatum eſt* Sitdiu *vel* Sitbiu, *ſed iſtud nomen omnes novo monaſterio attribuunt biographi. Stabat igitur novum monaſterium initio anni 662, nec inchoatum eſt anno illo. Præterea conſtructum eſt non a ſolo* Bertino *ſed amborum opere, nempe Mummolini & Bertini, ut habent data verba. Eodem anno ſcripto Clotarii III ſignatur charta S. Audomari, qua cœmeterium & baſilicam S. Mariæ tradit monaſterio Sithienſi. In hac autem charta dicitur:* Ubi antea monaſterium in Dei nomine ædificatum eſſe videtur, ubi regulariter viventes aderant monachi *&c. Non itaque inchoatum eſt anno 662 monaſterium Sithienſe, de quo agitur. Præterea in Privilegio Clodovei III, quod ex Folquino diœceſano edidit Mabillonius lib. 6 de Re diplomatica pag. 607, Mummolinus* S. Bertini *vocatur* anteceſſor, *ibique agitur* de monaſterio Sithin. *Non igitur in ſolo Veteri monaſterio, ſed in Sithienſi Mummolinus abbas fuit & deceſſor* Bertini. *Hæc mihi certiora apparent, quam ut ulteriori dubitationi relinquatur locus.*

F

deferuntur igitur chronica, uti Cointii, cui ipſa Vitæ poſteriores S. Bertini repugnant:

66 *Porro Vitæ poſteriores* S. Bertini, *quæ biſce contraria narrant, dum in referenda conſtructione Sithienſis abbatiæ de Mummolino tacent, imo ante diſceſſiſſe ad epiſcopatum aſſerunt, fidem in biſce non merentur: nam manifeſti*

AUCT. J. S. *ſolli convincuntur erroris, quia habent, Achario ſucceſſiſſe Mummolinum, cum certo ſucceſſerit Eligius. Si vero reſpiciamus ad annos in iiſdem Vitis enumeratos, clarum eſt dies ante annum 662 conſtructionem Sithienſis monaſterii ab auctoribus illarum Vitarum eſſe fixam; atque ea eſt cauſa, cur totis viginti duobus annis chronotaxis Bertinianorum, qui Vitas iſtas & Ipsium ſecuti ſunt, præcedat chronotaxim Colutti & aliorum. At deferenda eſt chronotaxis illarum Vitarum aque ac chronotaxis Cointii & Mabillonii, cum utramque probaverim vitioſam & aberrantem. Unum itaque reſtat inquirendum, cur in tabulis donationis Adroaldi* Bertinus *nominetur ante Mummolinum & Ebertramnum. Cointius ad annum 648 num. 31 hanc reddit rationem:* Confectæ ſunt, *inquit*, Adroaldi tabulæ, eum nondum ullus a tribus prædictis monachis aut abbas aut epiſcopus ſcelamatus eſſet, ideoque Bertinus, qui monaſticam vitam primus omnium ſuſcepetat, jura cæteris anteponi debuit.

B

Bertinus non videtur primus nominatus eſſe

67 *At velim ſcire, unde noverit Cointius*, Bertinum *ante alios fuiſſe monachum, quod antiquiorum ſcriptorum nulli unquam in mentem venit; quodque contrarium eſt iis, quæ ſcripſerat ad annum 633 num. 13, ubi ſimul ad monaſterium Luxovienſe diſcrudentes facit* Bertinum, *Mummolinum & Ebertramnum. Quin & ibidem longe probabilius adiungit*: Mummolinus ævo paulo provectior erat Bertino & Ebertramno. *Quippe omnino mihi perſuadeo.* Bertinum *non alia de cauſa Mummolino poſtpoſitum eſſe in regimine monaſterii, quam quod ætate eſſet junior, & verisimiliter etiam vita monaſtica. Dubitare igitur vix poſſum, quia Mummolinus duobus ſociis præeſſet a tempore, quo ex monaſterio Luxovienſi ſimul diſceſſerunt, ut in ipſius Vita aſſeritur; quin iiſdem præfuerit in Veteri monaſterio, ſine abbatis tamen titulo; atque ea etiam de cauſa a S. Audomaro primus abbas monaſterii Sithiuſis fuerit ſtatutus. Itaque eſſe omnes verisimiliter cacuerint abbatis titulo, quando datæ ſunt Adroaldi litteræ, unas tamen ſuperior erat & quaſi pater aliorum: nec dubium mihi videtur, quin is fuerit Mummolinus, qui ea de cauſa primus erat nominandus in tabulis Adroaldi.*

C

in litteris Adroaldi, licet jam nominetur præcipuus.

68 *Reſpondeo itaque me vehementer ſuſpicari, Mummolinum ecveca primum fuiſſe nominatum in tabulis Adroaldi, ſed ordinem nominum deinde fuiſſe mutatum, poſtquam Mummolinus & Ebertramnus ex abbatia Sithienſi diſceſſerant. Producuntur litteræ Adroaldi ex Chartulario Folquini, ex quo aliæ plures produxit Mabillonius lib. 6, de Re diplomatica. At laudatus editor in annotationibus ſuis ad ea diplomata plures obſervat omiſſiones ac leviuſculas mutationes. Probabilis igitur eſt etiam hæc mutatio ordinis nominum, quæ tanto magis potuit videri innocua, quanto minus alicui obeſſe poterat vel prodeſſe: nam jus omne ea donatione ortum, diſcedentibus aliis, ad ſolum devolutum erat* Bertinum. *Plura de hiſce non addam, ut ad ordinem rerum geſtarum redeamus.*

D

§ VII.

Quo tempore S. Bertinus abbas factus: permutat aliquas poſſeſſiones cum Mummolino; eccleſiæ B. Mariæ Virginis ipſi pro cœmeterio donata a S. Audomaro.

S. Bertinus circa annum 659 abbas factus,

CUm *donatio Adroaldina notetur menſe Septembri anni 648, cumque Sithienſe monaſterium necdum videatur eo tempore faiſſe inchoatum, quia in litteris dicitur*, Ut ibi monaſterium... conſtruere debeatis; *verisimile eſt coæſtructionem abbatiæ cœptam eſſe eodem anno ad finem vergente. An ſtatim ſequenti anno locum inhabitaverint monachi, non definito; licet hoc appareat verisimile. Verum conſtructo monaſterio*, confluentibuſque undique religioſis viris ad prædictos Dei famulos, beatus Audomarus Mummolinum multitudini præpoſuit monachorum, *teſte Vita prima, cujus tuctor ſubiungit*: Sed non multo poſt hæc temporis intervallo, præfatus venerabilis abbas Mummolinus ad Noviomenſis urbis epiſcopatum... provectus eſt.. Glorioſus igitur pontifex Audomarus poſt Mummolinum in prædicto monaſterio beatum præpoſuit Bertinum. *Itaque* Bertinus *creatus eſt abbas eodem anno, quo Mummolinus epiſcopus. Hic vero factus eſt epiſcopus poſt S. Eligii obitum, qui a plucibus figitur anno 659, a Pagio 658. Annus emortualis ſuo loco examinari poterit. His interim dixiſſe ſufficiat*, S. Bertinum *abbatem conſtitutum circa annum 659*

E

creſcente monachorum & poſſeſſionum numero,

70 *Magnas jam tunc erat monachorum numerus, iſque adeo encreſcere pergit, ut ſcriptor anonymus in Vita a Mabillonio edita aſſeverat*: Intra modicum tempus (S. Bertinus) multitudinem monachorum, videl. ceresentum quinquaginta eoadunavit. *In Ciſtercienſi enumeratis* ducentos *legi, obſervat Mabillonius. Multos accreviſſe teſtantur etiam primi Vitæ ſcriptores; ſed determinatum non exprimunt numerum, quem primus Folcardus poſuit, fortaſſe non ſine exaggeratione. Quidquid autem ſit de numero monachorum, eos magna prudentia ac vigilantia regebat* S. Bertinus; *ut narrat laudatus ſcriptor iiſdem fere verbis cum prime Vitæ ſcriptore, quibus ſubiungit*: Nec deerant: providente Domino, vitæ eorum neceſſaria. Affines enim & quique nobiles, Chriſto devoti ejus ammonitionæ & doctrina, plurima tetrarum fundorumque illi confetebant donaria, ſicut infestius patebit. *Vera hæc ſunt; ſed non omnes donationes* S. Bertino *factas recenſuit compilator ille; nec recto ordine ſingulas enumeravit: nam donatio Heremari de villa VVormbolt, quam non ſubiicit, longe ſecius locanda erat, ut ſuo loco videbimus. Nolim tamen negare, adventum S. VVinnoci, qui poſtea factus eſt abbas VVormboltenſis, & telum ipſius comitum, locari poſſe circa primos annos regiminis* S. Bertini, *ſeu circa annum 660, cum ætas S. VVinnoci huic chronotaxi non repugnet: attamen probabilius triſtimo eus ſerius veniſſe, ut oſtendam infra.*

F

poſſeſſiones quasdam permutat cum S. Mummolino epiſcopo,

71 *Interim* S. Bertinus *cum Mummolino epiſcopo pactus eſt permutationem quorumdam bonorum: atque ex hac pactio ſatis liquet, poſſeſſio-*

A *nes abbatiæ Sithienſis poſt donationem Adroaldi cito auctas fuiſſe. Folquinus diaconus in Chartulario ſuo apud Mabillonium lib. 6 de Re Diplomatica pag. 605 de hac permutatione ſcripſit ſequentia* : Sub Francorum quoque principe [Chlothario] prædicti regis Hludovei filio, anno ipſius VI, Verbique incarnati DCLX, placuit venerabili viro Mummolenn Noviomenſi epiſcopo, domnaque Bertinn abbati de Sithiu monaſterio inter ſe aliqua permutare locella: dedit-que venerabilis Mummolenus epiſcopus domno Bertino abbati villam nuncupatam Vallis, quam de parte dederat viro reverentiſſima Eberteamno abbate de ſancti Quintini cœnobio, pro alia villa cognumento Tunninis, ſen & Inbrago & Io-

B glindonn, vel in Seletciago. Hæc quinque locella domno conceſſit Bertino. Et e contrario vir venerandus Bertinus dedit Mummoleno epiſcopo portionem ſuam de villa nuncupante Vauſune, in pagn Conſtantino, & locum aliud nomine Launardiaca villa ad integrum, quam commutationem regia auctoritate confirmare petierunt: quod & factum eſt. *Sequitur diploma Clotarii III jam ante a nobis laudatum, quo omnia hæc confirmantur. Iperius cap. 3 part. 10 hujus permutationis & diplomatis Clotarii meminit, cetera narrant, ut hic relata ſunt, ſed perperam aſſerunt, villam* Vauſune, *aut* Vaſime, *ut ipſe vocat*, S. Bertinn *advexiſſe* ex hereditate paterna; *quem errorem refutavi num.* 31.

quod ſa- 72 *Annos hujuſce commutationis non omni-*
tum vi- *no certus apparet. Folquinus aſſignat annum*
detur an- 660, *qui forte nobis eſt annus* 661, *cum ſes-*
no 662. *peracta ſit menſe Februario: eam non ſatis mihi patet, utrum Folquinus a menſe Januario orſus ſit annum: annus Paſchalis quia uſus orditudi annum varius fuit, & ſæpe mutatus eſt apud Gallos. Mabillonius in Annalibus tom.* 3 *pag.* 463 *permutationem hanc narrat ad annum* 661, *uti etiam ſit a Cotatio ad annum* 661 *num.* XI. *Hic tacite annum ſextum Clotarii III cum anno* 661 *compoſuit, cum exiſtimet Clotarium ab anno* 655 *regnare cœpiſſe. Verum Mabillonius notare debuit annum* 662, *quia Clotarii regnum orditur ab anno* 656 *fere finito, ita ut menſe Februario anni* 661 *currente non poſſit annus* VI *Clotarii, ſed is tantum inchoandus ſit circa finem anni* 661, *ſi verum ſit demonſtratio Mabillonii,*

C *quam tom.* 3 *Analectorum pag.* 514 & *ſeq. concinnaſſe ſe credidit ex Inſcriptione Jonæ ſcriptoris Vitæ S. Joannis Reomaenſis. Placuit ea opinio Pagio ad annum* 656 *num.* 17, *qui ea ex colligit Clodoveum II adhuc in vivis fuiſſe hebdomada ſecunda Novembris anni* 656. *Hoc autem ſi verum eſt, Clodoveus II non modo annum octodecim vegetavit, ut plerique habent ſcriptores, ſed fere totis novemdecim, cum menſe Januario anni* 638 *mortuus ſit Dagobertus pater ipſius. At quidquid ſit de menſe obitus Clodovei, defunctum eſſe anno* 656, *mihi quoque aliunde apparet probabilius, ideoque factum non expoſitum anno* 662 *ianctradum credo.*

Ad ſa- 73 *Eodem anno ſexto Clotarii notatæ ſunt lite-*
ciendum *ræ S. Audomari, quibus monaſterio* S. Bertini
tumeterium ca- *conceſſit eccleſiam beatiſſimæ Virginis Mariæ,*
nobio Si- *quæ hodie eſt cathedralis Audomaropolitana. Fol-*
thienſi *cardus e Vitæ ſcriptoribus primus hanc donationem, ejuſque occaſionem narravit. Ex eo vero compilator anonymus apud Mabillonium eam ita exponit cap.* 6: Omnibus igitur commodis ejuſdem loci ſui fratribus perquiſitis, cimeterium pa-

Septembris Tomus II.

rare non potuit, uti in palude. Super qua re AUCT.
ſui in omnibus adjutoris dilecti Dei antiſtitis Au- J. S.
domari conſilium & opem non diſtulit quærere. Qui præclarus pontifex ſolita caritatis adſuit exhibitione, ejuſque conſilio communicato & labore, foſſa ambiens cimeterium, eidem cœnobio conſecravit in prædicti collis vertice, conſtructa in ejus medio baſilica in venerarione ſanctæ Dei Genitricis Mariæ. Quam communi perfectam opere S. Bertino ejuſque emnubitis conceſſit integra anno ſexcenteſimo ſexageſimo Incarnationis Dominicæ, donationem ſuam confirmans facta per privilegii deſcriptionem traditione, in qua ſe ejuſdem beati Patris cunctorumque fratrum ſub ejus patrocinio Deo ſervientium orationibus commendavit, periitque ut in eodem cimeterio, eo totius carnis viam ingreſſo, corpus exanimi humarent. *Iperius part.* 10 *de iis ſic habet*: Beatus pater Bertinus eccleſiam ſuam de veteri monaſterio transferens, in hoc Sithiu loco fundaverat: ſed quia locus ille tunc ſic paludoſus erat, ut in eo cemeterium habere non poſſet, a beato Audomaro epiſcopo ſuo conſilium & opem quærit: qui ſibi cemeterium in collis vertice & baſilicam conſe- E
eravit in honore beatæ Dei Genitricis Mariæ, & domno Bertino dedit in ſepulturam fratrum hujus loci, rogans eum & obteſtans, ut ibi naturæ ſors humanis eum rebus eximeret, corpus ſuum ad hanc baſilicam deferretur, & ibidem eum monachis ſubterretur*. Tunc beatus Ber- * *forte* ſubter-
tinus ordinavit de ſuis monachis, qui Deo ſervirent ibidem, & ut de monaſterio ſuo princi- *raretur*
pali ad capellam, & e contra viciſſim, per menſes & hebdomadas ſibi ſuccedant.

74 *Traditionem hujus eccleſiæ & cemeterii* *S. Audo-*
jam verbotenus factum exiſtimo, antequam ſcri- *maro lo-*
ptum eſt diploma Clotarii III, de quo ſupra egit, *cum il-*
licet litteræ donationis S. Audomari videantur *lum,*
ſeriùs datæ, quia notatæ ſunt XVIII *Maii, anno* VI *Clotarii. Ratio eſt, quod in litteris Clotarii monaſterium Sithiu conſtructum dicitur* in honore ſanctæ Mariæ Genitricis Domini noſtri Jeſu Chriſti, nec non & ſancti Petri & Pauli apoſtolorum, *licet alius non legatur primarium monaſterium fuiſſe conſtructum in honorem Sanctiſſimæ Dei Genitricis Mariæ. Quare verba Clotarii videntur ſic intelligenda*, quod princeps baſilica ſanctis Petro & Paulo; baſilica vero cœ- F
meterii beatæ Mariæ dicata eſſet, *ut advertit Mabillonius tom.* 3 *Annalium pag.* 463. *Præterea non omnino certum eſt, Clotarii litteras datas eſſe ante litteras S. Audomari, ſi ratus Clotarius regnum adeptus eſt anno* 656 *inter Kalendas Februarii, quibus ejus litteræ ſunt notatæ, & diem* XVIII *Mali, quo data ſunt litteræ S. Audomari, hæ præceſſerunt, ac datæ ſunt anno* 661. *Quare non omnino certum eſt, utrum diploma præceſſerit: ut veriſimile admodum eſt, baſilicam beatæ Mariæ jam habitam, ri cœptam a monachis Sithienſibus ante utrumque.*

75 *Quæri ulterius hic poteſt, an hæc eccleſia in qua* *eadem videatur cum ea, quam S. Audomarus* *antea ec-*
ia Vita prima num. 2 *in Sithiu conſtruxiſſe di-* *cleſiam*
citur ante adventum S. Bertini *ejuſque ſociorum? beatæ*
Reſpondeo id mihi ſatis videri certum, cum di- *Mariæ e-*
catur eam ſtroxiſſe in eo etiam loco, in quo *xtaſſe,*
ſuum paſtat in pace corpuſculum. *Verum eo tempore eccleſiam dumtaxat conſtruxit: eamque veriſimiliter non magni operis. Poſtea vero cœmeteriam additum, ac locus monachorum habi-*

AUCT. J. S. *tationi deſtinatas: quin & verisimile eſt, eccleſiam majori opere inſtauratam, aut ſaltem auctam. Poſteriora ædificia monachorum præcipue opera ſuſpicor eſſe conſtructa, atque ita eſſe intelligitur, quod S. Audomarus in litteris ſuis aſſerit*, baſilicam communi opere *eſſe ædificatam. Itaque ab hoc tempore* S. Bertinus *utrumque locum, tamquam unum monaſterium exuit, idque ſucceſſores ipſius fecerunt uſque ad ſeculum nonum, quo per Fridegiſum abbatem monaſterium S. Audomari (ita deinde vocata eſt eccleſia S. Mariæ Virginis) a monaſterio* S. Bertini *avulſum eſt, datumque canonicis ſecularibus. Verum, priuſquam hæc pluribus probare aggredior, litteras donationis S. Audomari ex Vita per Mabillonium edita huc tranſfero, notatis in margine diverſis lectionibus ex collatione cum exemplari noſtro Ms. Utroque loco præponitur hic titulus*: Exemplar Chartæ S. Audomari. *Litteræ ipſæ ſic habent.*

S. Bertino donat per litteras,

76 Dominis ſanctis ac venerabilibus in Chriſto mihi adhærentibus fratribus tam abbatibus quam & presbyteris vel diaconibus vel omni elero Tarvennenſis * eccleſiæ, ſeu viris illuſtribus, optimatibus, ſublimibus perſonis, vel reliquis quampluribus Audomarus Chriſti gratia Tarvenoenſis eccleſiæ epiſcopus. Licet nos antiqua regulæ conſtituta ſalubri obſervatione cuſtodire conveniat, tamen divina largitate inſpirante utili proviſione pertractare conſtituimus, ut quod ſacris deliberationibus non derogat, intrepida obſervatione conſervetur. Quare placuit nobis juxta fraterqualem conſenſum: & viſceralis pietatis affectus ita cor noſtrum intrinſecus mollivit*, ut baſilica in inſula Sithiu, ubi antea * monaſterium in Dei nomine ædificatum eſſe videtur, ubi regulariter viventes aderat monachi ſub libertate conſtituti ibidem, pariter cum ipſis monachis pro eorum conſolatione vel adjutorio baſilicam communi opere ad corpora eorum vel noſtrum quieſcenda ædificavimus in honorem S. Mariæ Genitricis Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut in ſupraſcripta baſilica juxta eorum * ſi fieri potuit plenìſſimam caritatem, in ejus locello corpuſculum meum poſt obitum meum ibidem depoſitum vel conditum deberet inter ipſorum corpuſcula monachorum, qui religioſo habitu ad omnipotentis * Dei verbum convenerant de diſſimilibus gentibus, de ſpatioſitate mundi in unius gremio ſanctæ Eccleſiæ pro amore Chriſti conſolidati ſunt, ut ab jugo mundi colla mentes exentiant, omnia deſerera, terrenæ curæ pondera deponere, atque ad cæleſte deſid erium latius aoimi ſinum laxent, vitam remotam pro ſuperna retributione peterunt, ot in ea ſanctis virtutibus * dediri, & vetuſtatem cordis a ſocietate ſæcularium ſtrepitus disjungere, & in igne amoris Domini conflati, ut ad cæleſte gaudium contemplandum ſe innovent. Proindo ego pia * fiducia provocatus, interceſſores meos apud elementiſſimum & omnipotentem * Dominum, ut ſuis precibus præbere mihi dignentur adminicu. lum, humiliter depoſco, & taliter ab ipſa congregatione ſupplico, nbi & obi locus evenerit, in quo Dominus de hac luce me migrare juſſerit, confocia caritate, juxta quod * in auribus veſtris pateſecimus, quod voluntas noſtra taliter decrevit, ut eum ipſis peregrinis in ipſa baſilica, quam pro eorum adjumento conſtruximus, ibidem me requieſcere ſecundum ipſorum monachorum voluntatem & Dei adjutorio licentiam habere debeam, & ipſi Fratres de quibuſlibet locis in præfata inſula corpus meum adducere, & ibidem recondere debeant.

77 Per quod decerno & juxta conſenſum fratrum clericorum Tarvennenſis eccleſiæ, vel illuſtribus viris * interdico, ut ipſa baſilica ſub * umbraculo patrocinii abbatis Bertini, qui nunc temporis in aotedicto monaſterio præeſſe videtur, ſeu a ſucceſſoribus ſuis ſub eorum gubernatiooc regenda eum divino cultu affectuque piiſſimo & dilectiooc, qua decet, & eum omni integra ſoliditate inſulæ Sithiu monaſterio in ſui juris obtineant vigore arbitrioque, vel rebus in ibidem adſpieientibus, ut neque ego, neque ullus epiſcoporum ſucceſſorum meorum, nequo privilogio aut * muneris cauſa pro ejus adjutorio ſervorum Dei, vel ipſorum libertate integra reſervanda, requirere non præſumat. Et ſicut antiquorum vel in novo tempore monaſteria propria pervigilia ſunt conſecuta, ita & boc a ſucceſſoribus cuſtodiatur, ut * quidquid in ipſa baſilica vel ejus monaſterio ibidem offerinr, ipſe abbas vel monachi ibidem ſervientes abſquo ullius contrarietate vel repetitione epiſcoporum liberi cum Dei adjutorio hoc poſſideant; & juxta * quod decretum eſt, quidquid prædictæ baſilicæ monachi ſnb libertate enangelica regulariter viventes, regio munere ſen a quibuslibet Chriſtianis in agris, mancipiis, auro argentove, ſacriſque volnminibus, vel in quibuſenmque ſpeciebus, quæ ad ornamentum divini cultus, vel ad opus eorum monachorum pertinere noſcuntur, vel in ceteris rebus collatis aut deineeps collaturis io præſenti vita noſtris temporibus ſeu ſucceſſorum meorum, neque ego nulluſque ſibi pontifex, ant aliquis ex ordine clericorum ordinator Tarvennenſis eccleſiæ, ſuis uſibus uſurpare aut minuere, aut ad civitatem aliqua ſpecie deferre non præſumat.

*quibus varia et iam con. cedantur

78 Et quidquid ad ipſum altare in Dei oomine fuerit oblatum, a quibuſcumque Deo inſpirante tranſmiſſum, nihil ſibi exinde pro reverentia S. Mariæ, in cujus hooore ipſa baſilica vel reliquorum Sanctorum conſtructa eſſe videtur, pontifex aut ejus arehidiaconus; vel quilibet ordinator eccleſiæ Tarvennenſis audeat vindicare a præfato monaſterio. Neqne in agris ipſius convivia * ego vel pontifices ſucceſſores ooſtri vel arehidiaconus præparare non præſumat, niſi ab abbate ſæpe dicti mooaſterii Sithiu ſpontanea voluntate fuerit rogatus, & peracto divino miniſterio, abſque nllo incommodo in ſua ſtudeat habere regreſſum *. Neque ulla alia poteſtate in ipſo monaſterio, ut diximus, neque in rebus ſeu myſteriom aut ornamentnm ipſius, neque in perſonis donandi aut commotandi pro reverentia S. Mariæ, vel Petri & Pauli Apoſtolorum, vel pro eo nt quieti ſnb regula ſancta ipſi monaehi vivere debeant, ad ipſum mooaſterinm deſervienres, ut de perfecta quiete ipla congregatio valeat, doca Domino, illæſo tramite per tempora exultarn, & ad portum quietis æternæ feliciter pervenire. Et ſicut plura monaſteria ſub libertate viventes, ot pro ſtatn Eeeleſiæ & ſalute regis vel ſtabilitate regni & tranqoillitate patriæ * valesnt in ipſo loco vel ad eorum reliqnias Sanctorum plenios exorare, & juxta deereta antiquorum Patrum, Domino adjnvante, valeanr perſeverare, qnatenos hanc epiſtolam enm privilegio conceſſo atque iodulto, ſubea (ut diximus) libertate, ſient plurima monaſteria, nt monachi ibidem conſiſtentes debeant in perpetuum permaoere firmiſſime, ut

monaſterio Sithiu privilegia:

jam

Ms. e mollivit
Ms. io antea
Ms. Ipſorum
Ms. o. peris
Ms. preeibus
Ms. ex qua
Ms. piiſſimum & optimum
Ms. quam
Ms. communia
Ms. ingreſſum
Ms. primæ

A jum dicti monachi a ſæpe dicto monaſterio ejuſque cellulas: quia nihil de canonica auctoritate convellitur, quidquid domeſticis fidei pro tranquillitate pacis vel reverentia Sanctorum tribuitur: illud etiam placuit addere, ut abſque introitu pontificis ipſi monachi ſub religione vel Regula (ſicuti ſuperius diximus) viverę debeant Chriſto protegente, qui adiuvet hunc epiſtolam conſervantibus, & qui deſtruat infringare eam præſumantibus.

79 Quam definitionem * conſtitutinuis noſtræ, noſtris & futuris temporibus ut valituru ſit manus noſtræ ſubſcriptione roboravimus, & fratribus noſtris & illuſtribus viris, ut & ipſi perfirmare deberent, roguvi. Actum in baſilica ipſa ſub die decima octava Maii, anno ſexto regni domini noſtri Cblotharii regi. In Chriſti nomine quamvis peccator ego Audomarus nomine abſque merito epiſcopus hanc epiſtolam voluurarius dictuvi & recenſere audivi, & quiſſubterius ſcribere debernut, rogavi. Hæc abocellis feci, & alius manum meum teucna ſcripſit, & ſubſcripſit. In Chriſti nomine Mummolinus acſi peccator, epiſcopus indignus * ſubſcripſi, rogurus pro indiculo domni Audnmari. In Cbriſti nomine Audebertus indignus ſubſcripſi. In Chriſti nomine Druuſio indignus epiſcopus ſubſcripſi. Bertefridus* peccator hanc epiſtolam ſubſcripſi. In Cbriſti nomine Gruvangerus epiſcopus indignus ſubſcripſi. In Chriſti nomine Andobertus epiſcopus ſubſcripſi. Amlancburius* in Chriſti nomine peccator epiſcopus ſubſcripſi. Buginus acſi * peccator epiſcopus ſubſcripſi. In Cbriſti nomine ego * Abel acſi indignus abbas ſubſcripſi. Ego Rumnebertus * peccator hanc epiſtolam ſubſcripſi. Ego Landebertus acſi * indignus mnnachus hoc ptivilegium rogatus ſcripſi & ſubſcripſi.

baſque litteras multorum ſubſcriptione firmavit.

* *Ms.* dictionem

B

* *In Ms. hæc vox non eſt.*

* *In Ms.* Gruvangerus *præpoſitus eſt* Bertefrido

* *Ms.* Amlacharius

* *Ms.* etſi

* *Ms.* & ego

* *Ms.* Rumnebertus

* *Ms.* etſi

§ VIII.

Expenduntur argumenta, quæ contra haſce litteras donationis objecta ſunt: ſubſcriptiones improbantur ut mendoſæ vel ſuppoſitiæ.

C

Lis inter eccleſias S. Audomari & S. Bertini: hinc impugnatæ Audomari litteræ;

ACris hoc ſeculo nata eſt controverſia inter clerum cathedralis eccleſiæ S. Audomari & monachos S. Bertini *de fundatione utriuſque eccleſiæ aliiſque eo ſpectantibus: atque ea etiam occaſione diſputatum eſt de veritate donationis S. Audomari, quam clerus Audomaropoli anus omnino negavit; Bertiniani vero ſtudioſe conati ſunt probare. Ea autem occaſione non ſolum impugnata eſt fides harum litterarum: ſed ipſa etiam donationis Adroaldi littera in dubium vocata. Porro licet hactenus ita ſcripſerim de geſtis* S. Bertini, *acſi totam illam litem ignorarem, & de litteris Adroaldi ita locutus ſim, acſi de earum fide nemo dubitaſſet, quod argumenta contra eas prolata non magni ſint momenti: licet etiam eodem modo uſque ad finem procedere mallem, quam dictam controverſiam attingere; video tamen id mihi hic licitum non eſſe, ſi pro inſtituto noſtro examinare velim ſpectantia ad* S. Bertinum. *Quapropter cum mentem meam de litteris Adroaldi ſatis ſuis locis inſinuaverim, eaſque cum prima Vita, ſeu Vita S. Audomari,*

ex qua præcipue impetebantur, ubique concilia- AUCT. *verim, excepto duntaxat ordine nominum ſan-* J. S. *ctorum* Bertini, *Mummolini & Ebertramat, quem mutatum videri candide edixi, de hiſce litteris plura non addam; ſed argumenta præcipua contra litteras S. Audomari obiecta, quanta potuero brevitate, hic excutiam eo ordine, quo ad illa reſpondit ſcriptor anonymus* S. Bertini.

81 *Primum argumentum anonymus ſcriptor ec-* *primum contra eos argumentum ineptum: ſecundum ex Vita S. Audomari,* *cleſiæ Audomaropolitanæ deſumpſit ex illis verbis num.* 78: Neque in agris ipſius convivia ego vel pontifices ſucceſſores noſtri, vel archidiaconus præpurare non præſumat &c.; *credit enim hujuſmodi prohibitionem non congruere S. Audomaro, aut ſanctitati illorum temporum. At ſcriptor anonymus abbatiæ* S. Bertini *in Opuſculo Gallico, cui titulus:* Origo eccleſiarum S. Bertini & S. Audomari, *pag.* 72 *oſtendit, ſimilia aliis quoque ejuſdem temporis privilegiis inſerta fuiſſe: nec ſane tanta erat ſanctitas & ſimplicitas morum ſeculo* VII, *ut cautiones ejuſmodi inutiles aut ſuperfluæ videri debeant. Quare tota illa objectio nullius eſt momenti. Secundum argumentum impugnator litterarum deſumit ex Vita S. Audomari, ſeu Vita prima inferius danda, in quo num.* 2 *dicitur S. Audomarus ante adventum* S. Bertini *eccleſiam fluxiſſe in eodem loco, ubi nunc eſt eccleſia S. Audomari, prout dictum eſt num.* 51 & 75, *ubi etiam explicui, quo modo eccleſia illa a S. Audomaro ſtructa eſſe* B *potuerit ante adventum* Bertini; *idque tamen conciliari cum verbis litterarum, quibus eccleſia dicitur ædificata* communi opera *ſanctorum Audomari & Bertini. Credidit anonymus impugnator illa duo non poſſe ſimul conſiſtere, quod S. Audomarus ibi antea conſtruxiſſet eccleſiam; quodque eccleſiam illam ædificaſſet* communi opera *cum* S. Bertino, *ideoque litteras S. Audomari falſitatis arguit.*

82 *Contra defenſor* Bertinianus *Vitam S. Au-* *quæ accuſanda non eſt, ſed conciliandæ cum litteris:* *domari vehementer accuſat, conteadiique inter-* *polatam eſſe, laudans teſtes interpolationis Ma-billionium ſec.* 2 *Benedict. pag.* 559 & 564, *Bail-letum in Vitis Sanctorum tom.* 3, & *Pagium ad annum* 681. *Verum mentem illorum ſcriptorum aſſecutus non eſt ſcriptor Bertinianus, cum nullus aſſerat, Vitam illam S. Audomari, ſicut edita eſt a Mabillonio, interpolatam eſſe. Mabillonius pag.* 559 *titulum Vitæ talem præfigit:* Vita S. Audomari, ... *ſcripta ab auctore anonymo, qui ante Nurmannorum cladem vixiſſe* F *videtur: apud Surium contracta, & interpolatu fortaſſe a Folcardo abbate (imo monacho) Sithivenſi ſeculo* X (*lege* XI.) *Reſtituta ad upographum Corbejenſe. Quæ hic de interpolatione dicuntur, intelligenda ſunt de Vita per Surium edita, non de illa, quam ex apographo Corbejenſi dedit Mabillonius; idque magis patet in annotatis ad Vitam pag.* 564 & 565, *ubi varia affert ex Vita interpolata. Eadem eſt mens Baillet in Tabula Critica ad* 11 *Septembris & Pagii loco indicato: Nam uterque aſſerit, interpolatam quidem fuiſſe, ſed integritati ſuæ reſtitutam a Mabillonio. Res mihi clara eſt ex codice noſtro Ms., ex que editarus ſum partem iſtius Vitæ, quæ ſpectat ad* S. Bertinum. *Quare accuſanda non eſt Vita illa, quæ melior eſt & purior omnibus aliis tam* S. Bertini *quam S. Audomari Vitis; ſed illa cum litteris S. Audomari conciliandæ, prout fieri poſſe oſtendi. Quod ſpectat ad alias S. Audomari Vitas, eas non adducam,*

AUCT. J. S. *quia auctores habent rebus geſtis longe poſteriores, qui narrata a primo auctore augere voluerunt eodem fere modo, quo factum eſt de Vitis S. Bertini.*

tertium litteris magis favet quam nocet;

83 *Tertium argumentum, quo ſcriptor Audomaropolitanus litteras S. Audomari impugnavit, petitur ab iis verbis, quibus eccleſia S. Mariæ conſtructa dicitur pro ſepultura S. Audomari et monachorum Sithienſium. Credidit nimirum ſcriptor ille, uſum ſepeliendi in eccleſiis necdum ſeculo VII receptum fuiſſe, niſi pro aliquibus perſonis ſingulari honore dignis, quales ſunt martyres, epiſcopi ac Sancti. Verum oſtendit Beertinianus ſcriptor, totum iſtud argumentum ineptum eſſe, cum uſus ſepeliendi in eccleſia monachos ſacraſque virgines eodem ſeculo vigeret. Ex multis unum pro, quæ adducit, unum hic tranſfero, quia ejuſdem fere eſt temporis, & loco ſatis vicinum S. Audoenus in Vita S. Eligii Noviomenſis epiſcopi apud Acherium tom. 5 Spicilegii pag. 173 ſcribit ſequentia*: Igitur cuncto opere monaſterii (*ſacrarum virginum, quod Pariſiis extruxit S. Eligius*) peracto, atque omnibus ædificiis ancillarum Dei expletis, ... ædificavit poſtremo baſilicum in honore S. Pauli apoſtoli ad ancillarum Dei corpora ſepelienda *&c. Hoc ipſum exemplum S. Eligii excitare potuit Audomarum ad ſimile beneficium præſtandum monachis Sithienſibus, quos ut patet benigne ſemper fovit ac protexit. Qua de cauſa ratio donationis adeo litteris obſtare nequit, ut potius donationem ipſam magis reddat verſimilem.*

quartum ex anno ſexto Clotarii inepte hoc tempore petitum eſt.

84 *Nihilo melius eſt ſcriptorie Audomaropolitani quartum argumentum, quo impetit litteras S. Audomari, quia datæ dicuntur* anno ſexto *Clotario III, acſi Clotarius quatuor ſolum annis regnaſſet, uti tradiderunt varii ſcriptores Chronicorum medio ævo, & non pauci neoterici, quorum opinionem contendit præferendam oppoſitæ eorum ſententiæ, qui annos quatuordecim Clotario III attribuunt. Vidit iſtud argumentum Ipſe eius, ſed inepte reſpondit, ſe eos ſcriptores intelligere* de quatuor anois in ſe completis, ut junctis eis parte anni præcedentis & parte ſequentis, veniatur ad annum ejus ſextum, in quo data fuerunt hæc duo privilegia (*S. Audomari nimirum, & Clotarii III, de quo ante actum.*) *Ineptam dixi reſponſionem, quia numquam pervenitri poteſt ad annum ſextum, niſi quintus fuerit completus. Verum cum videatur Clotarius aliquot annis ſolus totius regni monarchiam tenuiſſe; eruditi aliquot neoterici quatuor illos annos explicuerunt de monarchia ipſius, non de tempore toto, quo regnavit diutius in parte Galliæ. Si quibus hæc diſtinctio non placet, ſine multis ambagibus dicere poterunt, Chronicorum compilatores decepros fuiſſe, utiſæpe in aliis erraverunt: tam vetus enim argumentis demonſtrarunt recentiores, Clotarium III multo pluribus annis regnaſſe, ut miror talem contra litteras S. Audomari obiectionem etiamnum noſtro ſeculo formatam fuiſſe.*

Quintum vero argumentum, quo ſubſcriptio S. Audomari impugnatur,

85 *Quintum impugnatorir argumentum a ſubſcriptione S. Audomari petitum eſt, præcipue ob voces haſce poſtremas*: Hæc abocellis feci, & alius manum meam tenens ſcripſit & ſubſcripſit. *Voluit nimirum, biſce verbis ſignificari, totam chartam ita ſcriptam eſſe manu S. Audomari, ut eam alius duceret, dicitque id verſimile non eſſe. Contra obſervat defenſor Bertinianus, conciliari non poſſe cum eo verborum ſenſu præcedentia verba*: Hunc epiſtolam voluntarius dictavi & recenſere audivi. *Non itaque ſcripſit totam epiſtolam Audomarus, alio manum ipſius dirigente; ſed eam dictavit, ſcribente Landeberto monacho, ſi vera, ſint omnia. At Bertinianus ſcriptor nimis videtur in contrariam partem declinare, dum verba illa*, alius manum meam tenens ſcripſit & ſubſcripſit, *ſic exponit, ut ne ad nomen quidem ſuum ſubſcribendum manum ſuam accommodaverit, aut dirigi ſiverit Audomarus, acſi allegatæ voces ſolum ſignificarent, alium ſcripſiſſe & ſubſcripſiſſe pro Audomaro, eoque jubente ac præſente. Quippe difficulter credere poſſum, per vocem* manum meam tenens *tantum ſignificari* pro me, meo loco, meo munduto, & me præſente, *ut ille contendit. Naturalis mihi magis videtur expoſitio, ſi diceremus ſcripſiſſe Audomarum, alio manum ducente, non totam epiſtolam, ſed nomen ſuum epiſtolæ ſubnotatum. Eo ſane modo probabiliter tolli poſſet difficultas illa, ſi ſatis verſimile eſſet Audomarum eo tempore fuiſſe cæcum, ſicut voce* ubocellis *indicatur; & ſi reliquæ ſubſcriptiones eſſent accuratæ.*

magnam habet difficultatem, quia Sanctus non videtur eo tempore fuiſſe cæcus;

86 *Verum ſcriptor Audomaropolitanus non ſatis fundamento contendit, S. Audomarum nondum fuiſſe cæcum, quando notatæ ſunt litteræ. Nam in Vita S. Audomari videtur inſinuari, cum tantum paucis annis ſupervixiſſe poſt viſum amiſſum*: quippe, *vulata cæcitate, ad mortem ipſius vinarrandam poſt pauca auctor ſic progreditur*: Poſt hæc vero paucis intervenientibus annis *&c. Paucos igitur annos cæcitati & morti interponit auctor. Attamen S. Audomarus ſuperfuiſſe videtur octennio toto aut diutius poſt annum ſextum Clotarii, quo hæ litteræ notatæ leguntur. Etenim Melchior Reginaldus in Epitomæ Hiſtoriæ Sueſſionenſis inter inſtrumenta fol. 11 recitat litteras Drauſi Sueſſionenſis antiſtitis, data ad quinque epiſcopos comprovinciales, inter quos recenſetur* Audomarus. *Atqui epiſtola illa notatur* VI *Kalendas Julii*, anno decimo quarto *regis Clotarii, indeque Pagius ad annum* 681 *num.* 10 *colligit, S. Audomarum ſaltem vixiſſe uſque ad annum* 670, *& forſan diutius, quia nec annos epiſcopalis adminiſtrationis, nec annum emortualem primus Vitæ ſcriptor expreſſit. Jam vero tanto minus mihi ſit verſimile, Vitæ ſcriptorem per paucos annos, quos inter initium cæcitatis & obitum Sancti interponit, octennium totum intellexiſſe, quanto paucioret reperio annos inter initium epiſcopatus S. Mummolini & annum ſextum Clotarii, quo notantur hæ litteræ, quoquo cæcus erat Audomarus, ſi vera eſt ſubſcriptio; quandoquidem laudatus Vitæ S. Audomari ſcriptor inter epiſcopatum S. Mummolini principium & cæcitatem S. Audomari multos interponit annos his verbis*: Poſt hæc vero multis intervenientibus annis, B. Audomarus carnales amittens oculos *&c. Itaque, cum Mummolinus non ſit factus epiſcopus ante annum tertium Clotarii; hic per multos annos non niſi triennium intelligi poteſt; per paucos vero annos octennium debet intelligi. Hoc argumentum ſubſcriptionum illam S. Audomari valde eeddit ſuſpectam. Obſervare tamen oportet, in Vitis quibuſdam aliis dici, Audomarum fuiſſe cæcum plurimis annis ante mortem, idque nominatim affect in illa, quæ Folcardo attribuenda videtur, ſed omnes illæ Vitæ diu poſt primam ſcriptæ ſunt, nec multum auctoritatis habere poſſunt.*

87 *Porro*

A *allæ etiam ſubſcriptiones epiſcoporum non videntur probabiles,*

87 *Porro & alia in ſubſcriptionibus diſplicuerunt ſcriptori Audomaropolitano, & dudum ante* Cointio *ad annum* 661 *num.* 12, *ubi epiſtolam hanc* dubiæ prorſus fidei *ſibi videri aſſerit propter ſubſcriptiones, licet alias fatcatur in ea* nihil *eſſe* hiſtoriæ contrarium. *Utraque cenſura mihi æqua apparet, idque paucis oſtendam, omiſſis brevitatis gratia aliis argumentis ſcriptoris Audomaropolitani. Dicit S. Audomarus ante ſubſcriptiones ſe rogaſſe non modo fratres, ſed etiam viros illuſtres*, ut & ipſi perſimate deberent. *Interim ex viris illuſtribus nullus legitur ſubſcripſiſſe. Initia quoque epiſtolæ dirigitur ad omnem clerum Tarvanenſis eccleſiæ: nec tamen ex clero ullus in ſubſcriptionibus apparet, niſi forte* Ramnebertus, *cujus officium aut dignitas non exprimitur. Ex duplici hac obſervatione colligo, ſubſcriptiones non eſſe integras, ſed multas excidiſſe.*

quia non ad epiſcopos ſed ad clericos & optimates dirigitur epiſtola,

B 88 *Defectus autem hic ſubſcriptionum maxime notabilis eſt, quia nomina reperiuntur ſubſcripta plurium epiſcoporum, ad quos epiſtola non videtur fuiſſe directa; ut facile probatur ex initio, quod tale eſt:* Domnis ſanctis ac venerabilibus in Chriſto mihi adhærentibus fratribus tam abbatibus quam & :presbyteris *&c. Clarum eſt voce* frattibus *hic deſignari abbates, presbyteros, alioſque clericos eccleſiæ Tarvanenſis, non vero epiſcopos. Id rurſum evincunt hæ voces num.* 77, juxta conſenſum fratrum clericorum Tarvennenſis eccleſiæ *&c. Itaque per fratres, qui num.* 79 *dicuntur rogati cum viris illuſtribus*, ut & ipſi perſirmare debeunt, *abbates item ac presbyteri aliique clerici neceſſaria ſunt intelligendi; ſed nulla modo epiſcopi, etiamſi hi alias ſæpe* fratres *dicantur. Quapropter nan ſatis capio, cur ex nnibus abbatibus, presbyteris, diaconis aliiſque clericis ac viris illuſtribus, qui rogati dicuntur ad ſubſcribendum, ſoli* Abel abbas *incognitus, atque æque ignotus* Ramnebertus perceatoe *in ſubſcriptionibus compareant; atque eorum loco poſt Audomarum octo legantur ſubſcripti epiſcopi, ad quos epiſtola non dirigitur.*

& quia aliqui ex ſubſcriptis epiſcopi nec dum erant:

C 89 *Augent hanc difficultatem, qui intee illos occurrunt*, Gravangerus, & Baginus: *nam hi, ut jam advertit Ceintius, non videntur alii a* Ravangetin & Baino, *qui deinde fuerunt epiſcopi Morinenſes. Probant id verba Folquini, quæ Malbranchus adduxit in ſchedis ad librum* 4, *pag.* 672, *quibus quatuor S. Audomari ſucceſſores enumerantur, videlicet Drantias, Bainus, Ravengerus & Erkenbodo, ſeu Erkenbodus. Veriſimilia non proferunt Malbrancus & ſcriptor Bertiniarus, dum ob leviuſculam nominum immutationem Baginum & Gravangerum a Baino & Ravengero volunt diſtinguere, ut ignotos faciant præſules. Leviuſculæ hæ nominum mutationes iis temporibus tam frequentes erant, ut argumenta ex iis deſumpta ſerium non mereantur reſponſum.*

90 *Mabillonius de Re diplomatica lib.* 2 *cap.* 2 *num.* 10 *difficultatem ex ſubſcriptione poſteriorum epiſcoporum etiam alio modo tollere conatur*: Sed illud, *inquit*, in primis obſervatione dignum, quod ſynodicis diplomatibus non ſolum præſentes epiſcopi ſubſcribebant, ſed etiam abſentes, immo & futuri. Unde factum eſt, ut in vetuſtis illis monumentis poſt præſentium nomina, aut certe inter ſingulorum contextus & eorum ſubſcriptiones, amplum non raro ſit relictum ſpatium, quod abſentium & futurorum ſubſcriptionnes caperet poſſet. *Ut id confirmet, tutee alia num.* 5 *affert hanc ipſam epiſtolam, de cujus ſubſcriptionibus diſputamus, ita ſcribens*: Paullo ante id tempus Audomarus Morinorum epiſcopus Sithienſibus monachis privilegium conceſſit, cujus autographo præter Audomarum ſubſcripſerunt duo Morinenſes epiſcopi Gravengerus, qui aliis Ravengerus, & Baginus ſeu Bainns, qui præceſſoris ſui Andomari litteras unos poſt alium ratas habuere.

AUCTORIS. *obſervatio Mabillonii, qui ſubſcriptiones tam dubias adducere non debuerat ad probandum, inutilis eſt*

91 *Miror ſane Mabillonium ex ſubſcriptionibus hujus epiſtolæ argumentum deſumere: neque enim ex incertis certa ſumi poteſt probatio, & omnes diplomatum defectus fatile ſanari poterunt, iis duntaxat exceptis, quæ clare repugnant hiſtoriæ, ſi ſatis eſt, quod in aliis diplomatis æque labantibus & fidei non ſatis certæ, ſimiles reperiantur defectus. Verum, quidquid ſit de ſimili lege diplomaticus condendi modo, illa obſervatio hic non ſufficit, cum ne ſic quidem ſubſcriptiones ſint veriſimiles. Nam* Gravangerus *ſubſcriptus legitur non modo ante Baginum, cujus in epiſcopatu fuit ſucceſſor, ſed etiam ante Audobertum & Amlanchatium, quin & in exemplari noſtro Mr. ante Bertefridum; oportebit igitur aliam rurſus invenire cautionem, cur ante epiſcopos Audomaro contemporaneos, & ante Bainum deceſſorem ſuum Gravangerus iſti* autographo, *ut vocatur, ſubſcripſerit.* E

ad fidem illis ſubſcriptionibus concludendam

92 *Hanc autem cum ego invenire nequeam, nec magis perſpiciam, qua de cauſa loco cleri Tarvannenſis & illuſtrium virorum, qui ad confirmandam donationem erant rogati, ſubſcripſerint epiſcopi, ad quos epiſtola non dirigitur; dolum cum vehementer dubitem, an Audomarus tempore hujus donationis fuerit cæcus; fateri cogor ſubſcriptiones mihi admodum eſſe ſuſpectas, eaſque omnino inutiles videri ad formandum ea iis aliquod argumentum. Quod vero ſpectat ad ipſam S. Audomari epiſtolam, cum in ea nihil reperiam, quod falſitatis convinci poteſt, eumque ſubſcriptiones poſtea ab interpolatore mutari aut adjici potuerint, nolim aſſerere eam quoque totam eſſe ſuppoſititiam: neque enim id errto evincitur aut argumentis antea excuſſis, aut ſoleciſmis ac barbariſmis ſtylive obſcuritate, quibus laborat. Verum quidquid ſit de fide illarum litterarum, eccleſiam beatæ Mariæ Virginis, quæ deinde a S. Audomaro nomen acceptt, vere S.* Bertinn *donatam, ab eoque poſſeſſam fuiſſe, non oſtendam.* F

Auct. J. S.

§. IX.

Eccleſia B. Mariæ Virginis, deinde S. Audomari dicta, a monachis Sithienſibus poſſeſſa fuit: quando & quomodo iis ablata fuerit, oſtenditur.

Eccleſiam B. Mariæ poſſeſſam fuiſſe a monachis Bertinianis;

FOlcardus in Vita num. 10, *allique omnes ſcriptores Sithienſes, qui ipſum ſecuti de hiſce tractarunt, conſtanter aſſeruerunt, eccleſiam beatæ Mariæ donatam fuiſſe* S. Bertino *pro ſepultura monachorum. Idem ſeculo x ante ipſos narraverat Folquinus diaconus in Chartulario ſuo hiſtorico, cui litteras S. Audomari jam ante datas inſeruit. His omnibus antiquior S. Folquinus Morinenſis epiſcopus, qui eo vixit tempore, quo monachi Sithienſes dictæ eccleſiæ monaſterioque adjuncti poſſeſſione privati ſunt, in litteris ſuis infra dandis de conſtructione & donatione illius eccleſiæ ſic loquitur*: Omnibus certe notum eſt fidelibus, quoniam ſancti confeſſores Chriſti Audomarus atque Bertinus, dum adhuc in corpore eſſent, cimiterium in villa Sithiu in ſuperiori loco ad tumulanda ſua & monachorum corpora communi opere fecerunt: in cujus medio baſilicam in honore S. Mariæ conſtruxerunt, quam etiam B. Audomarus S. Bertino ſuiſque ſucceſſoribus donans, per privilegium quoddam epiſcopale confirmaverat, & ſuum ioter eos corpuſculum ſepeliri in eodem privilegio rogaverat &c. *Quæ contra fidem hujus epiſtolæ obtiviuntur a ſcriptore Audomaropolitanæ eccleſiæ, non magni ſunt momenti, ut infra paucis oſtendam.*

probant antiqua monumenta, idque ipſi credidêrunt Audomarenſes:

94 *In Vita S. Erkembodonis, qui ea abbate Sithienſi fuit epiſcopus Morinenſis ſeu Ternanenſis ſeculo* VIII, *data apud tom. 2 Aprilis pag.* 93, *poſt relatam emptionem variarum poſſeſſionum per S. Erkembodonem factam, hæc ſubduntur*: Ex his ſane poſſeſſionibus quaſdam adhuc obtinet Sithienſe cœnobium, quod quidem nunc conſtat eſſe bipartitum. Nam pars, antiquo nomine & ordine retento, monaſterium vocatur B. Bertini; pars altera, mutato nomine & ordine, dicitur eccleſia S. Audomari. *Ita ſcriptor ille Bertinianus ipſos alloquitur tanquam canonicos Audomaropolitanos ſeculo* XII, *cum dicat S. Erkembodonem vixiſſe* ante annos quadringentos. *Habemus igitur teſtimonia omnium ſeculorum a ſeculo* IX, *quibus conſtanter affirmatur, eccleſiam S. Audomari antea fuiſſe monachorum* S. Bertini: *nec invenio id negatum fuiſſe a canonicis S. Audomari ante ſeculum noſtrum; quod ſane mirandum eſt, ſi credidérint falſum eſſe.* Quin imo laudatus ſæpe ſcriptor Bertinianus *pag.* 69 *adducit verba antiſtitis Audomaropolitani, quibus adhuc anno* 1730 *agnovit, eccleſias S. Audomari & S. Bertini olim* unius *fuiſſe* communitatis, *prout decreſſor ipſius agnoverat ſubditas fuiſſe* uni abbati. *Hæc ſufficere poſſunt ad amovendum omne dubium.*

idem evincunt varia regum diplomata:

95 *Verumtamen quia ſcriptor Audomaropolitanus tenebras claræ veritati effundere conatus eſt; lubet id etiam probare ex monumentis antiquiſſimis & coætaneis. Mabillonius in Opere de re diplomatica lib.* 6 *pag.* 605 *& ſeqq. varia edidit regum diplomata, data in gratiam abbatiæ Sithienſis. Porro hæc abbatia in diplomate Clotarii III dicitur conſtructa* in honore ſanctæ Mariæ Genitricis Domini noſtri Jeſu Chriſti, nec non & ſancti Petri & Pauli apoſtolorum, vel ceterorum domnorum Sanctorum. *Idem plane abbatiæ patroni reverentur in privilegio* Clodovei regis *pag.* 607, *in privilegio Chilperici regis pag.* 608, *in charta Theoderici regis pag.* 609, *in privilegio Caroli regis pag.* 610, *uti & in aliis quibuſdam ſequentibus. At conſtat, primariam eccleſiam ſeu primum monaſterium Sithienſe fuiſſe dicatum S. Petro apoſtolo; ſecundariam vero S. Mariæ fuiſſe conſecratam. Reges igitur prædicti utramque ſimul intellexerunt nomine monaſterii Sithienſis, ſeu monaſterii* Sithiu *aut* Sitdiu, *ut variæ appellatur. Ex ſequenti diplomate Caroli Magni regis, quod datum notatur* anno XX regni *ejus, pag.* 611 *aliud eruitur argumentum.* Igitur notum ſit,... qualiter eccleſiaſticus Antlando abbati & monachis ex monaſterio Sithiu, quod eſt conſtructum in honore Dei omnipotentis & ſancti Petri principis Apoſtolorum vel ceterorum Sanctorum, ubi ſancti Audomarus atque Bertinus Chriſti confeſſores corpore requieſcunt &c. *Hic ſolus primarii monaſterii patronus nominatus S. Petrus. Ac S. Audomarus & S. Bertinus requirſcere dicuntur in Sithienſi monaſterio, idemque aſſeritur in duobus ſequentibus Ludovici Pii imperatoris diplomatis. Attamen nullum eſt dubium, quin S. Audomarus ſepultus ſit in eccleſia S. Mariæ Virginis, nunc S. Audomari, ibique manſerit uſque ad tempus horum diplomatum. Clarum igitur rurſum eſt, eccleſiam illam S. Mariæ ſub monaſterio Sithienſi fuiſſe comprehenſam. Hæc de cauſa in diplomate Ludovici Pii pag.* 613 *monaſterium iſtud vocatur*, Sanctæ Mariæ & ſancti Petri & Pauli, atque beatorum Chriſti confeſſorum Audomari & Bertini: *licet jam tunc canoniti inhabitarent monaſterium S. Audomari.*

quin id ipſum ſatis probatur ex Vita S. Audomari,

96 *In ipſa Vita S. Audomari, ſeu in Vita prima, quam ſibi ſcriptor Audomarenſis ſaventem credidit, quamque Bertinianus nimis averſatus eſt, eadem poſſeſſio veriſimili admodum ratione oſtendi potuit. Relata rei immorte S. Audomari, Vitæ ſcriptor num.* 5 *ſic pergit*: Prædictus ergo venerabilis abbas Bertinus, divina ſibi gratia revelante, ſtatim ad locum, ubi venerabilis ſenex obiit, eum ſuis pergendo monachis, ſacrum beati Audomari corpus cum pſalmis & hymnis & canticis ad locum ſepulturæ deduxit: eumque in prædicta eccleſia, quam ille beatus pontifex in Sithiu ædificavit, eum immenſo circumſtantis populi ſepelierunt luctu. Sanctus autem Audomarus beato prædixit Bertino, cunctiſque fratribus, tempore illo Domino in Sithiu ſervientibus, ut quando ei ſors incerta extremæ contigiſſet horæ in prædicto loco ſuum ſepelirent corpuſculum. *Nulla hic mentio clericorum aut canonicorum, ſed* S. Bertinus *cum ſuis monachis S. Audomarum ſepelivit. Cum autem eum ſepelivit in eccleſia S. Mariæ, aunt S. Audomari, eccleſiam illam poſſidebat. Quis enim credat, Audomarum voluiſſe ſepeliri per monachos rorum, quæ abbatem, ſed in aliena eccleſia? Quis ea æſtimare poſſit, eccleſiam illam fuiſſe clericorum aut canonicorum, in qua monachi dicuntur ſepelliſſe epiſcopum, adſtante populo, ſine ulla cujuſdam clerici mentione.*

ubi narratur S. Audomarum ſepultum.

97 *Præterea, cum non ſolum* S. Bertino, *ſed eundis etiam monachis Sithienſibus curam ſuæ ſepulturæ demandaſſe dicatur; dubitare nequeo, quin*

A *quin id ſcripto fecerit, ſicut legitur in Vita alia S. Audomari, quæ auctorem videtur habere Folcardum monachum, ut in Audomaro oſtendam. Ille, relato obitu, ſepultarum ſic narrat:* Translatum eſt autem corpus ejus a reverentiſſimo abbate Bertino ac eboro monachorum, & ſepultum cum gloria in monaſterio Sitbiu, in baſilica, quam ipſe præclarus pontifex in honore ſanctæ Dei Genitricis Mariæ ad tumulanda monachorum corpora conſtruxerat. Sanctus enim Audomarus beatum Bertinum cunctoſque fratres illo tempore in Sithiu Domino ſervientes in tradi. tione cujuſdam privilegii rogaverat, ut, ſicubi ei ſors incerta extremæ contigiſſet horæ, in prædicto loco inter monachorum corpora ſuum ſepelirent corpuſculum. *Tria habeo exemplaria Mſſ., in quibus eadem plane de ſepultura leguntur verba. Præcedentia quoque in variis reperiuntur, ita ut exipſis S. Audomari Vitis abunde probetur, eccleſiam illam S. Mariæ olim fuiſſe monaſterii* B S. Bertini, *quod mihi undique tam apparet certum, ut minus negari poſſe.*

Poſſeſſio illa manſit Bertinianis uſque ad annum 820,

98 *Porro eccleſia illa S. Mariæ Virginis cum adjuncto monaſterio manſit ſub abbatibus* S. Bertini *ſucceſſoribus uſque ad tempora Ludovici Pii imperatoris & abbatis Fridogiſi aut Fredegiſi, qui eam monachis ereptam canonicis dedit. Factum id a ſcriptoribus Bertinianis referatur ad annum ſeptimum Ludovici imperatoris, Chriſti vero 820, quod eam chronotaxi Pagii & aliorum accuratiſſimorum recte coagruit. Res narratur in Inventione* S. Bertini, *a Bovone abbate ſcripta, & inferius danda num.* 20 *At primus omnium mutationem illam breviter expoſuit* S. Folquinus, *qui eodem tempore erat epiſcopus Taruannenſis, in charta jam laudata, quam mox integram dabo. Secutus eſt alter Folquinus diaconus Bertinianus, qui ſequenti ſeculo in Chartulario ſuo hiſtorico de hiſce ſcripſit uberius. Verba ipſius videri poſſunt apud anonymum ſæpe laudatum in Origine eccleſiarum* S. *Bertini & S. Audomari pag.* 158, *ſed plane eadem ſunt cum iis, quæ compilator anonymus apud Mabillonium pag.* 125 C *de hac re expoſuit, aut potius rompilator Folquini verba ad Opuſculum ſuum tranſtulit ſine ulla cujuſdam momenti mutatione.*

quando Fridogiſus canonicus, abbas factus Sithienſis,

99 *Verba igitur ex editione Mabillonii hue traduce:* Glorioſo, *inquit*, imperatore Ludovico, Caroli Magni æque imperatoria filio regnante, cum catenus hoc antiquum & tunc regale cœnobium ex tempore beatiſſimi Bertini ejuſdem fundatoris præcipui ſacra monaſtici Ordinis religione admodum nobilitaretur, atque ſecundum inſtituta canonum Fratrum adoptione ipſius regimen commendaretur; contigit ut quidam Fridogiſus, genere Anglus, & abbas S. Martini Turonis, anno Verbi Incarnati octingenteſimo vigeſimo, & præfati regis Ludovici ſeptimo, abbatiam Sithienſis cœnobii regia donatio ſuſciperet gubernandum. Qui in initio tyrannidis ſuæ cum cerneret abbatiam univerſam tot monachorum uſibus delegatam utputa centum & triginta monachorum inter utraque monaſteria, S. Bertini ſcilicet ſanctique Audomari, degeotium, nihilque ſuarum voluptatum uſibus ſequeſtratum: avaritiæ jaculo cæcatus, monachorum impudenter tentat vitam deſtruere, ut res eorum uſibus a fidelibus traditas ſuæ laſciviæ potuiſſe facilius mancipare. Quod diabolica ſuggeſtione meute conceptum, nefanda uſt ab illo perpetratione peractum. Nam in capitaneo * Apoſtolorum ſeu S. Bertini loco, ubi octoginta & tres monachi deſerviebant Domino, ſexaginta pro humana potius laude quam pro Dei amore retinuit; reliquos deſtrictioris vitæ viros, quo ſuæ perverſitati putavit non conſentire, de monaſterio expellens abire permiſit. In S. Audomari quoque monaſterio, ubi regulariter viventes aderant quadraginta monachi, triginta canonicos ibidem ad ſerviendum deputavit in miniſterio Chriſti. At poſthæc totius abbatiæ circuiens villas, & quia duplex exſtabat monachorum numerus, duplam eis portionem villarum eſt largitus; canonicis autem, quia pauciores erant numero, ſimpla contra monachos eſt data portio: ipſe ea, quæ ſibi maxime placuerant, ad ſuæ perverſitatis uſum reſervavit. Et quia canonicus erat, cum canonicis in S. Audomari monaſterio ſæculariter vivebat. *Hactenus ex Folquino anonymus ille.*

AUCT. J. S.

100 *Iperius cap.* XI *de Fridogiſo ita habet:* Fridogiſus hujus loci abbas undecimus, natione Anglicus, de genere Caroli Magni, ſacri palatii imperialis ſummus cancellarius, canonicus ſecularia, & abbas ſancti Martini Turonenſis, regia donatione ſuſcepit hanc abbatiam a Ludovico imperatore anno ſuo ſeptimo, & ſimul hanc abbatiam tenuit una cum Turonenſi prædicta. Hic primus externæ profeſſionis, & noſtræ religionis expers, abbas noſter ſtatim in ſuo primo adventu, videns hanc abbatiam tot monachorum indiviſe ſub uno & eodem abbate Deo ſervientium uſibus delegatam, utpote centum & triginta monachorum, oihilque aut parum ſuæ utilitatis uſibus ſequeſtratum hanc abbatiam diviſit: nam capella ſanctæ Dei Genitricis, quam beatus Audomarus ad monachos ſepelieodos in arce villæ dedicaverat, expulſis inde quadraginta monachis, triginta canonicos ſæculares ibidem inſtituit: in capitali autem monaſterio iſto pro octoginta ſex monachis, ſolum quadraginta retinuit, ſeliquos vero diſtrictioris vitæ viros, quo ſuis voluntatibus ſciebat eſſe non conſentaneos, de monaſterio expellens, abire permiſit. Et quia ſæcularis erat canonicus, cum ſæcularibus canonicis vivere præelegit in monaſterio ſancti Andomari, ſeu capella ſanctæ Dei Genitricis. Quam de omnibus bonis, villis, ac tenſis eccleſiæ portionem canonicis pro ſuis gradibus affigavit & tradidit. Ipſe etiam ea, quæ ſibi maxime placuerant, ſuæ voluntatis uſibus reſervavit. Sic quæcumque prædeceſſores elaboravetant, ac per eos elaborata fuerant & ordinata, ipſe in laborea eorum intrans, omnia pervertit atque ſubvertit. *Hæc Iperius, diſſentiens a præcedente ſcriptore in numero monachorum majoris monaſterii. Uter vetius numeraverit, non facile dixero. At eorum eſt, monachos plures ab utroque retenſos, dum numerum utriuſque monaſterii ſimul referunt, quam in ſingulis retenſent locis. Quapropter cenotum & triginta fere monachos in utroque ſimul monaſterio vixiſſe credo, dum numerus, qui non ſemper idem eſſe poterat, morientibus ſubinde nonnullis, erat maximus.*

eccleſiam B. Mariæ, ſeu S. Audomari tradidit canonicis: E

orta hinc æmulatione inter monachos & canonicos,

101 *Præter alia damna ea diviſione illorum monaſteriorum orta, hoc etiam narrat laudatus anonymus apud Mabillonium:* Hic etiam fraternæ caritatis urriuſque monaſterii deſtructor extitit, dum & monachi ſibi joſtnm, & ab antiquis patribus traditum, reverentiæ honorem vindicant, canonicorumque ſobiectionem ſibi veraciter defendont; & canonici ab ipſo abbate canonico ſullaci adſertione principatum ad ſe mona-

F

* *i. e. præcipuo*

AUCT. J. S. monaſteriorum pertinere dicnot. *Poſt mortem vero Fridugiſi, quam idem ſcriptor, at & Iperius, innectit anno* 834, *ſucceſſor ejus Hugo, quamvis & ipſe* ſecularis canonicus *eſſet, teſte Iperio, monachorum tamen partibus utcumque favere cœpit. Audiamus Iperium cap.* 12: Hugo, *inquit*, hujus loci primus, abbas duodecimus, filius (*illegitimus*) imperatoris & Francorum regis Caroli Magoi, fratet imperatoris Lodoviei Pii tunc regoantis, ... abbas de monaſterio ſancti Quiotini Viromandenſis, ſæcularis canonicos hane eccleſiam regia donatione ſuſcepit, & tenuit una eum eccleſia ſancti Quintini prædicta anno Ludoviei fratris ſui XXX, *& anno Chriſti* 834.

Hugo ab. bas Fridugiſi ſucceſſor, Ludovico imperatore

102 *Et mox paulo inferius*: Poſt hoc Hugo abbas noſter eoodolens hujus eccleſiæ diviſioni per Fridogiſum factæ, fratris ſui imperatoris atque beati Folquioi tunc Morioorum antiſtitis auctoritate, eccleſiam S. Andomari, etſi oon ad plenum ad Religionis obedientiam, tamen ad hujus monaſterii S. Bertioi ac ejus abbatis ſubiectionem reduxit, ſic ut ab abbate S. Bertini mooachus ibidem ioſtituatur canonicorum æditnus, & cuſtos illius eccleſiæ, qui quater io anno, id eſt, io feria tertia Rogationum, feſtiſque beati Johannis Baptiſtæ, ſaocti Audomari, & omnium Sanctorum, ibi majorem Miſſam decaotet, oblatioocr & emolumeota percipiat, ſicot in Privilegio ſopee hoc a beato præſule Folquino, conſenſu Ludovici imperatoris confecto, plaoe cootioetur.

B

& S. Folquino epiſcopo conſentientibus,

103 *Privilegii chartam, cujus initium dedit Iperius, ex anonymo totam ſubiungo*: Ego Folqoinus Dei gratia Morioorum epiſcopos omnibus fidelibus tam fnturis quam præſentibus. Quidquid ob amorem Dei exigenter rei veritatem memoriæ futnrorum noſcendum reliquerimus, valde id animabur noſtris profutorum ſperamos, dum & vera innoteſcimos, & falſata damnamus. Meliur eſt eoim ipſam veritatem ad laudem Dei manifeſtare, quam peo luero aut negotio terreno eam celare, neſcilicet homo peccator offenſam Dei & Sanctorum ejus in hoc videatur iocurrere. Igitur ego Folquiour epiſcopur, ſuggeſtione Hugoois abbatis Sithienſis eœnobii, quod eſt eooſtructum in ioſola Sithiu io honore B. Petri prineipis Apoſtolornm, ubi B. Bertinus corpore quieſcit, perpeodeos injuſtitiam lacrymabilem, quam Fridogiſur prædeceſſor ſupra memorati abbatis eidem ſancto loco intolerat, tota iotentione excogitare cœpi, qualiter eumdem locum ad priſtinum honorem valerem redocere. Omnibus certe notum eſt fidelibus, quoniam ſancti confeſſores Chriſti Audomaros atque Bertious, dom adhuc in corpore eſſent, cimiterium * in villa Sithio io ſuperiori loco ad tomnlanda ſua & monachorum corpora communi opere fecerunt: in cujos medio baſilicam io honore S. Mariæ conſtruxeraot, quam etiam B. Audomarus S. Bertino ſuiſque ſucceſſoribus, donaor per privilegium quoddam epiſcopale confirmaverat, & ſuum inter eos corpuſculum ſepeliri in eodem privilegio rogaverat.

C

* *Mſ.* cimiratium

qualecumque jus in eccleſiam S. Audomari monachi eſſimit;

104 Quam prædictus abbas Fridogiſus non ſolum S. Bertino tulit, ſed eriam (quod dicto horribile eſt) monachos ejus Deo hooeſte ibidem ſervienres cum magno dedecore expolit, eanoicoſque ibi conſtituir, dum ſcilicet a temporibns ſaoctorum Audomari atque Bertini religio monachica ibidem famulanr religioſiſſime floreret. Quorum lacrymoſæ juſtitiæ reclamatiouique inceſſabili compatieus, & petitioni Hugonis veoerabilis abbatis adquiſceos, ædilitatem ſeu cuſtodiam ipſius baſilicæ S. Petro ſanctoque Bertino reddendam, & monachum ad cuſtodiam ibi ponendum cenſui & ſtatui, ot & quatuor temporibur io aooo Miſtarum ſollemnia celebrareot, ſtabilivi, hoc eſt, in feria tertia dierum Rogationum, in feſtivitate quoque B. Johannis Baptiſtæ, & in depoſitione S. Audomari, in feſtivitate Omnium Saoctorum: & quidquid ad *ipſum* altare veniret, mooachi ſancti Bertini abſqoe ulla eontradictione juxta morem priſtioum ſecundum decretum beati Audomari, qood in privilegio de tradirione ipſius loci cœnobitis ſcripſit & ioterdixit, habeeent, tenerent, & in perpetuo pereoni jure poſſiderent. Nec * epiſcopus aut archidiaconus ejus, ſeu aliquis clericorum, vel judex forenſium rerum, aliqnid ſibi exiode viodicent.

D

* *Mſ.* na

105 Deoique jam quidam emerſeraot audaeia temeritatis deeepti, dicentes primatum locorum ad ſe pertinere debere. Quorum præſum. tuoſæ ſuperbiæ reſiſteor, per deſcriptiooem capitularem coram quibuſdam primatibus regalis palatii & hujus patriæ eos huic loco ſobegi, & couatnm eorum annhilavi. Hoc etiam ſcriptum poſteris relioqne odum ſore ratum duxi, ut per hoc quandoque reſiſtatur inimicorum * malæ voluotati, & hoc iufringere volentium ioiquo conatoi. Quod quicumque futotis temporibus vel aonihilare, vel infringeee * præſumſerit, quod abſit, auctoritate Patris & Filii & Spiritos ſancti anathema ſit, niſi digna pœnitentia reſipuerit. Actom eſt auuo Incarnationis Dominicæ octingenteſimo trigeſimo nono, Indictione ſecunda; imperii autem Ludovici regir anno vigeſimo ſexto, præſulatus quoque noſtri anno vigeſimo tertio, in eccleſia ſanctæ Mariæ, duodecimo Kalandas Julii, præſente uoiverſali ſynodo. Ego Folquinus ex conſenſu & præcepto domini Ludovici Imperatoris hæc voluotarie firmavi, & cum epiſcopali intermioatione ſobſcripſi. Ego Naximns archidiaconus ſubſcripſi. Ego Hugo abbas ſubſcripſi. Signum Adalardi monachi, ſignum Amalberti monachi, ſignum Mori mooachi, ſignum Henriei * comitis, ſignum Odgini * advocati ſignum Everyvini militis, ſigoum Berarii militis. Ego Guntbertus levita & mooaehus juſſu domoi Folquini præſulis haoe chartam ſcripſi & ſubſcripſi.

E

* *Mſ.* inviderum

* *Mſ.* vel infringere vel annihilare

* *Mſ.* Unrici

* *ibid.* Edguni

F

at ſatellitur ex litteris S. Folquini,

106 *Cointius ad annum* 839 *num.* 15 *de hoc privilegio ita ſcribit:* In dubium noo vocamos, quio Folqnioos epiſcopus Sithivenſi monaſterio, ubi tooc monachi degebant & canoniei privilegiom rogante Hugooe abbate cooceſſerit... Privilegium tamen, ot editum eſt a Folcardo (*ima a Scriptore anonyma*) non exiſtimamns ſincerum, quia in eo Fridogiſus Sithivenſis abbas, Hugooisdeceſſor, atrocioribus verbis impetitur, inveniturque character chronologicus ab locaroatione Dominica ductus. *Plures improbandæ dictæ chartæ rationes non allegat, ſed haſce pluribus verbis explicat, dicens necdum in uſu fuiſſe tempore Ludovici Pii*, ot publicis inſtrnmentis anni Domioicæ Incaroationis apponerentur. *At monachis imputat verba duriora in Fridogiſum, cujus* vitam & mores... a calumoia *ſe vindicaſſe ait ad annum* 820 *num.* 12 & 13. *Mabillonius in Annalibus tom.* 2 *pag.* 612 *poſt laudatas Folquini lieteras de Cointii obiectionibus hæc addit*: Non immoror cenſuræ Caroli Cointii, qui hoc privilegium ob le-

qua non probantur ſuppoſititia.

ves

A ves cauſas ſuſpectum reddere conatur, nempe quod duriora verba in Fridugiſum abbatem contineat, de Sithienſibus ſane haud bene meritum, quos Folquious diligebat: & ob annum Incarnationis appoſitum, quod in eccleſiaſticis litteris tunc temporis receptum fuiſſe, aliis exemplis conſtat. *Talia exempla addacit in Opere de Re diplomatica lib. 2 cap. 2 num. 17 & 18. Quod vero ſpectat ad Fridogiſum, non in ea defenſione ipſius argumenta adducit Cointius, at S. Folquinus non potuerit factum ipſius gravioribus verbis improbare. Iperius ipſe de Fridogiſo. cap. 21 part. 4 dixit*, Qui præter hujus eccleſiæ diviſionem ſupradictum, ſatis eleganter rexerat annis quatuordecim &c.; *at idcirco diviſionem ipſam probare non debuit. Quapropter rationes Cointii ſatis a Mabillonio refutatas puto. Quæ vero inſuper contra Folquini chartam objecit nuperus ſcriptor Audomarenſis ſatis pro majori parte jam refutata ſunt: ad reliqua vero reſpondit ſcriptor Bertinianus. Itaque plura de hiſce non addam, nec examinabo, quamdiu ſtatutu hæc Folquini epiſcopi ac Hagonis abbatis fuerint obſervata, ut ad geſta S.* B *Bertini redeamus.*

§ X.

Adventus S. Winnoci ejuſque ſociorum, qui ſe S. Bertini diſciplinæ ſubjiciunt: geſta cum Walberto comite: Sanctus ſubſcribit teſtamento S. Amandi.

Ad S. Bertl. num cum ſocii venit S. VVinnocus,

IPerius *cap. 1 part. 8 ait* S. Bertinum *ſæpe veniſſe ad S. Judocum eremitam in pago Pontivo, & S. Richarium abbatem Centulenſem cum eodem illuc iviſſe*, ut invicem conſolarentur in verbo Dei. *At ignoro, unde id hauſerit ſcriptor ille, niſi forte mera ſit conjectura, qua crediderit Sanctos, non nimio locorum intervallo diſjunctos, etiam familiares fuiſſe; ſed de ea familiaritate in Vitis ipſorum nihil invenio. Idem Iperius part. 9 de adventu S. VVinnoci & trium ſociorum ad* C Bertinum *hæc ſcribit:* Circa idem tempus (*regnante Clotario III*) beatus Chriſti confeſſor Winocus, Judicaël regis Britonum filius ſanctique Judoci frater, ſpreto muodo, regni coronam tonſura ſortis Domini, ſceptrumque regale virga regularis diſciplinæ commutaos, ſub beatiſſimo patre Bertino in hoc Sithiu monaſterio monachus efficitur, cum tribus fratribus ſuis, Bradanoco ſcilicet, Ingenoco & Madoco. Præerat tunc pater noſter Bertious turbæ monachorum centum quinquaginta, inter quos Winocus quaſi ſtella matutina præ ceteris clareſcebat. *Hæc relatio in variis corrigenda eſt. Primo, qui hic* Brandanoeus, *in Vitis S. VVinoci vocatur* Quaodanocus. *Secundo tres illi comites VVinnoci, non fuerunt fratres ipſius. Tertio Vita antiqua non habet, VVinnocum fuiſſe regio natum genere, aut conſanguineam Judicaëlis aut Judoci, nedum filium facit Judicaëlis aut Judoci fratrem.*

qui ſe cum illis ejus di ſciplinæ ſubjicit.

108 *Cum tamen Vita S. VVinnoci, quam edidit Mabillonius ſec. 3 Benedict. pag. 304 VVinnocum* ex regali proſapia *ortum aſſerat, de ſtirpe ejus accuratius diſquiri poterit ad diem* VI *Novembris, quo colitur, ubi & alia ad VVinnocum ſolum ſpectantia examinabuntur. Interim audiamus ex laudata Vita, quæ ad* Bertinum *ſimul pertinent.* Igitur, *inquit auctor*, poſt longa viarum ſpatia, (*quatuor illi facti*) regioni tandem appulere Morinorum, ubi, fama vulgante, religiooem compererant tunc floruiſſe Sanctorum. Erat tunc temporis in præfata Morinorum ſeu Tarvenoenſium regione B. Bertinus, in ornamento Eccleſiæ Dei lapis pretioſus, in Sithiu monaſterio merito & officio abbas. Hic ſanctitatis ſuæ aromata looge lateque ſpiraverat, & in militiam Chriſti exemplo ſui quamplures attraxerat. Cujus laudabilia geſta noſſe qui velit, ex libello pleniſſima actibus ejus inſcripto palam habebit. Taoti ergo Patris regimonio præfati viri debito ſe ſubdidere obſequio, & egregium omnino duxere, ad doctrinam Saocti animo pervigili pendere. Quorum laudabili devotioni congaudens memoratus Vir Dei, ſub norma pii patris Benedicti edocuit ferre jugum Chriſti; & ut mooaſticis deſervirent ſanctiooibus, & verbis inſtituit & actibus. *Hactenus de adventu S. VVinnoci ejuſque ſociorum, quibus ille junior fuiſſe dicitur. At nolim affirmare, adventum ejus recte ab Iperio fixam eſſe ſub Clotario* E *III, id eſt, inter annum 656 & 670. Nullam quoque mihi eſt dubium, quin adventus ille ab eo perperam relatus ſit ante donationem eccleſiæ S. Mariæ modo narratam, ut infra magis patebit, ubi agetur de donatione villæ VVormholt, ubi VVinnocus cum ſoctis monaſteriam erexit.*

VValberti comes miraculo ſanatus, multa S. Bertino donat,

109 *Primum factum, quod narratur in Vita prima poſt mortem & ſepulturam S. Audomari, eſt infortunium & ſanatio VValberti ſeu VValdeberti viri nobilis ac comitis. Cum autem mors S. Audomari locanda videatur circa aut poſt annum 670, poteſt hæc ſanatio ex conjectura ſigi inter annum 670 & 680. VValbertus porro ſanatus multa S.* Bertino *ejuſque monaſterio donavit. At primi Vitæ ſcriptores non exprimunt, quæ prædia aliave bona a VValberto donata ſint; neque edicunt, utrum VValbertus bona iſta ſtatim donaverit, an ſolum teſtamento poſt mortem: ac demum, utrum VValbertus in ſeculari Vita permanſerit, an monachus ſit factus. Verum poſteriores Vitæ ſcriptores omnia enucleatius enarrare conati ſunt; at non ſatis conſtat, an etiam* F *verius enarraverint. Poſt tres primos anonymos, qui de prædictis nihil explicuerant, Folcardus primum ſeculo XI aſſerit, VValbertum factum eſſe monachum in Laxovienſi cœnobio. Plura expiicare volait anonymus compilator apud Mabillonium cap. 7; ubi relato VValberti caſu ac prodigioſa ſanatione, ſicut refertur in Vitis edendis, hæc ſubdit:* Cordiſque compunctione repletus, magnam hæreditatis ſuæ partem, villam ſcilicet Arkas, & molta alia (ſicut antiquitas adſerit) prædia B. Bertioo tradidit, & uſibus fratrum in Sithiu Chriſto famulantium perpetuo delegavit. Sieque paulatim rebus ſecularibus renuntians, omnique ſtudio cæleſtibus inhians, jamque monachos fieri deſiderans, S. Bertini hortatu & conſilio fretus, in Luxovio habitum religionis ſuſcipere irrevocabili ſpondet devotione.

inter quæ numeratur villa Arkæ: filius ip. ſius monachus dicitur factus:

110 *Simon abbas in Vita metrica hiſtoriam illam VValberti prolixe expolire conatus eſt carmine. Dona vero VValberti ſic enumerat.*

Servos, ancillas, reditus dans, prædia, villas,
Sanctum ditavit &c.

At non explicat aliquod prædium aut villam nominatim,

AUCT. J. S. *minatim. Verumtamen, cum etiam Iperius villam Arkenſem aſſerat donatam a VValberto, quem Mabillonius aliique recentiores* Arkenſem *vocant* comitem, *negare nolim villam illam a VValberto abbatiæ* S. Bertini *donatam. De loco Mabillonius tom.* 1 *Annalium pag.* 480 *hæc notat:* Eſt autem villa Arkæ haud procul ab Audomaropoli, quam villam cum aliis prædiis Walbertus dedit Bertino abbati Sithienſi. *Conſentit ſæpe laudatus adjutor noſter Bertinianus, nortans pagum eſſe diſtantem* Audomaropoli media leuca, *qui* adhuc juria & dominii *eſt* S. Bertini. *Quapropter dubitare nequeo, quin abbatia Bertiniana pagum illum a VValberto, ejuſve filio Bertino, aut ſaltem a poſteris VValberti acceperit, cum hæc de re Bertinianis ipſis maxime credendum ſit. Dixi autem locum donatum eſſe a VValberto aut filio ipſius, quia Iperius hæc ſcribit:* Filius vero ejus (*VValberti*) ſanctus Bertinus hic in Sithiu monaſterio ſub beato patre Bertino profeſſus, religioſam vitam ſancto fine concludens, ad Dominum glorioſe migravit.

B Cujus corpus cum corpora beati Arkenbodonis & aliorum Sanctorum ſupra majus altare in eccleſia canonicorum S. Audomari repoſitum venaratur. *Hæc qui expenderit, in eam facile conjecturam poterit adduci, ut ſuſpicetur Bertinum illum, memorem ſanationis paternæ, ſe cum poſſeſſionibus ſuis Bertiniano dediſſe monaſterio.*

VValbertus etiam monaſticam vitam amplexus dicitur;

111 *Quod vero ſpectat ad vitam monaſticam VValberti comitis, ea tot erroribus eſt implicita, ut mihi non ſatis appareat probabilis. Primus auctor Folcardus VValbertum non ſolum monachum facit Luxovienſem, ſed etiam deinde abbatem. Simon abbas monachum Luxovienſem, abbatem, miraculiſque conſcantem & Sanctum fatis. Confunderunt nimirum hunc VValbertum cum S. VValberto abbate Luxovienſi & ſucceſſore S. Euſtaſii, uti etiam fecit Iperius, errorem illorum amplectens, explicanſque & augens, dum part.* 10 *VValbertum hunc facit* SS. *Pharonis, Chagnoaldi, ac Faræ fratrem, atque ita de eo pergit:* Sanctus autem Walbertus ſucceſſione paterna Pontivenſis, Toruenſis & Arkenſis comes, uxorem habuit ſanctam Regentrudam, (*de hujus ſanctitate nihil invenio*) de qua filium genuit, quem beatus pater Bertinus de ſacro fonte levans, Bertinum nominavit & uttiſque pater confeſſionum verbum vitæ ſæpius proponebat. *Deinde, relato brevi. eer lapſu & ſanatione VValberti, ſubdit:* Soſpes gratius referens, magnam hæreditatis ſuæ partem Deo & beato obtulit Bertino, Arebenſem ſcilicet villam & comitatum eum omnibus appendiciis ejus, & ſæculo renuncians, hic primum ſub beato Bertino, deiu in Luxovio monachus eſt effectus ſub beato Euſtaſio. Poſt quem ipſe Walbertus immediate eſt in abbatem aſſumtus, & demum, ut aliqui referunt, poſt beatum Pharonem fratrem ſuum eſt Meldenſis epiſcopus ſublimatus. *Plurimi in hiſce verbis ſunt errores.*

C *at cum anachroniſmo apertiſſimo confuſus ſit cum S. VValberto abbate,*

112 *Primo error Folcardi, Simonis abbatis, ac Iperii apertiſſimus eſt, dum hunc VValbertum Arkenſem dicunt fuiſſe abbatem Luxovienſem, adeoque S. Euſtaſii ſucceſſorem. Quippe moretus erat S. Euſtaſius, & VValbertus erat abbas Luxovienſis aliquot certe annis prius, quam* S. Bertinus *ad partes Morinenſes venit, id eſt, pluſquam quadraginta annis, antequam VValbertus comes a* S. Bertino *ſanatus eſt. Eu hoc tam turpi anachroniſme magna oritur ſuſpicio, vitam monaſticam VValberti comitis aſſertam eſſe ex ſola conjectura, quod VValbertus iſte comes idem eſſet cum VValberto abbate Luxovienſi; præſertim quia primi ſcriptores Vitæ* S. Bertini, *etſi ſanationem VValberti referunt, de vita ejus monaſtica altum ſilent, cum tamen videantur illam ſcripturi fuiſſe, ſi ſcriviſſent VValbertum fatum fuiſſe monachum, quod primus eorum non facile ignorare poterat, utpote temporibus iſtis ſatis vicinus.* D

113 *Quare miror Mabillonium in Annalibus tom.* 1 *pag.* 480 *non ſaltem dubitaſſe de monaſtica comitis VValberti vita, ſed eam ita narrare, acſi certa eſſet, licet ibidem obſervaverit errorem eorum, qui VValbertum comitem cum VValberto abbate confundunt. Etenim cum ii ſoli VValbertum fecerint monachum, qui apertiſſimo errore abbatem dixerunt Luxovienſem; ipſe errore eorum vita illa monaſtica ſit ſuſpecta, additoque antiquiorum ſcriptorum ſilentio ne quidem manet ſatis probabilis. Secundo hunc errorem auctum ab Iperio monui, quia VValbertum dixit primo monachum fuiſſe ſub* S. Bertino, *quod alii non dixerunt, & quia VValbertum abbatem Luxovienſem fratrem facit* SS. *Pharonis & Chagnoaldi, ac demum quia VValberto comiti plures attribuit titulos quam ei videantur congruere; ſed hæc latius non deduco, quod parum ſpectent ad* S. Bertinum. *primique biogra. phi ita, ceam, ves ad- modum eſt in- certa:* E

114 *Anno* 2 *Theodorici III, die* XVIII *Aprilis, id eſt, anno Chriſti* 675, S. *Amandus in monaſterio Elnonenſi teſtamentum ſuum condidit, teſtesque cum aliis Sanctis, partim epiſcopis, partim abbatibus, ſubſcripſit* S. Bertinus *poſt epiſcopos primus ut videri poteſt in Amando tom.* 1 *Februarii pag.* 872. *Liquet ex hoc facto, magnam fuiſſe de* S. Bertino *exiſtimationem S. Amandi, qui eum invitare voluit ad hunc actum, Iperius cap.* 1 *part.* 12 *refert translationem S. Vedaſti, cui cum S. Audomaro teſtatur adfuiſſe* S. Bertinum. *Veriſimile id eſt, licet ea de re nihil legatur apud Vitæ ſcriptores. Memorat ille hanc translationem ad annum* 680; *ſed haud dubie citius peracta eſt, cum adfuerit S. Audomarus, qui non videtur viviſſe uſque ad annum* 680. *Sanctus ſubſcribit teſtamento S. Amandi.*

§ XI.

Variæ donationes S. Bertino factæ: monaſterium Wormholtenſe excitatum, eique præfectus S. Winnocus. F

I *Perius cap.* 1 *part.* 12 *ad propoſitum noſtrum hæc adducit:* Acquiſierat S. Bertinus in meto Attinienſi fiſco terras, quas a Theodorico confirmari fecit. Conceſſit etiam ipſe rex, ut nec ipſe, nec ſucceſſores ſui; vel quiſquam ex judiciaria poteſtate, poſſint in terris noſtris acquiſitis vel acquirendis quaſcumque factiones (*id eſt, functiones*) publicas exercere: quod privilegium ſic incipit: Si aliquid ad loca Sanctorum &c. Datum ſub die decimo Kalend. Novembris anno decimo regni noſtri Compendio palatio. *Totum Theodorici III diploma ex Chartulario Folquini recitat Mabillonius de Re diplomatica lib.* 6 *pag.* 606 & 607 *cum epocha hic data atque hac ſubſcriptione:* Signum glorioſi regis Theoderici. *Verum* *Privilegium a Sancto obtentum Folquinus*

A *tum haſce quoque adjungit annotationes*: Theoderiei ſollemnis ſubſcribendi modus is erat. † IN CHRISTI NOMINE THEUDERICUS REX SUBSCRIPSI, ut ex relatis ejus formulis conſtat. Unde aſſerere liceat, hic non bene redditam fuiſſe Theoderiei ipſius ſubſcriptionem a Folquino, qui in ſuperiori, uti & in iſto, Chlotharii diplomate formulam initialem, ad hæc etiam regis ac Baltechildis reginæ atque cancellarii ſubſcriptiones prætermiſit.

in chronotaxi hujus & aliorum paſſim aberrat:

116 *Similia obſervat de aliis Diplomatis ex Folquino editis, idque notandum cenſui, ne quis auctoritatem Folquini ulterius objiciat pro vindicandis ſubſcriptionibus Chartæ S. Audomari, quas ſuperius improbavi. Tempus dati diplomatis laudati Folquinus apud Mabillonium ſic exprimere voluit*: Anno autem Dominicæ Incarnationis DCLXXVI, Indictione IV, regnante glorioſo Pioneorum rege Theodorico, qui erat frater præfati regis Chlotbaeaſii, anno X, fecit idem rex Thcodericus Præceptum ſecuritatis domno Bertino de eo, quod comparavit in Attinio hſco. *At annus Chriſti 676, quo erat Indictio 4, nequaquam componi poteſt cum anno decimo Theoderici III, qui regnare cœpit anno 673 ante medium menſem Septembris, ſi evedimus Pagia, iſtud ad annum 673 num. 12 probanti. Nam ſecundum hanc Pagii ſententiam diploma Theoderici, cum datum ſit menſe Octobri, datum eſt anno 682, quo currebat annus decimus Theodoſii. Porro non hic ſolum, ſed ubicumque annos Chriſti ex annis regum aſſignare voluit Folquinus, paſſim aberravit a vero. Qua de cauſa nemo mirari debet, me ejus auctoritatem in ſimilibus nihili facere: mirer ego magis Mabillonium lib. II pag. 192 Folquini calculo, & quidem aberrante, uti voluiſſe, ut probaret Clodoveum II anno 654 obiiſſe: neque enim viro erudito ignotum eſſe poterat, quam frequenter aberret Folquinus.*

donatio Amalfridi viri illuſtris

117 *Anno XII Theodorici regis alia donatio* B *S. Bertino facta eſt menſe Februario, ita ut inſtituenda videntur anno 684. Folquinus apud Mabillonium pag. 607 eam in Chartulario ſuo breviter ſic enarrat*: Anno ab Incarnatione Domini DCLXXVII, Indictione VI, vir quidam inclytus, nomine Amalfridus, tradidit domno Bertino monaſterium, quod ipſe conſtruxerat in proprietate ſua, nomine Humulfricurte, in pago Camaracenſe, ſuper fluvio Scald, ubi & filia ipſius, Auſiana nomine, abbatiſſa ſanctimonialium rectrix eſſe videtur. *Hiſce verbis ſubjungit eſt donationis charta, quæ ſine ullis ſubſcriptionibus finitur hoc modo* Actum Vermandis, quod fecit menſis Februarius dies VIII, in anno XII regni domni noſtri Teuderici glorioſiſſimi regis. *Porro obſervat Mabillonius ſubſcriptiones omiſſas eſſe a Folquino, ſed eas ipſe addidit. Initium quoque chartæ prætermiſſum a Folquino, ſed iſtud ſupreſſum apud Iperium part. 12, ubi idem finem paullo diverſum recitat hoc modo*; Actum Viromandis quando fecit Februarius dies VIII, anno DCLXXIX, undecimo regni domini noſtri Theoderiei glorioſiſſimi regis. *Notat editor Martenius annum Incarnationis ab interpolatore additum eſſe. At inſuper hic ponitur annus* undecimus *Theodorici, apud Mabillonium vero* duodecimus, *ſed hic videtur præferendus, & revera annus duodecimus prælatus eſt a Mabillonio tom. I Annalium pag. 572, ubi donationem narrat ad annum 684. Eam deinde anno 14 regni ſui confirmavit Theodoricus rex, cujus diploma ſequitur apud Mabillonium ex Folquino*,

AOCT. J. S.

118 *Anonymus compilator in Vita de hiſce ita ſcripſit*: Vir quidam inclytus, nomine Amalfridus, tradidit domno Bertino monaſterium, quod ipſe conſtruxerat in proprietate ſua, nomine Humulfrienrt, in pago Cameracenſi ſuper fluvio Seald, ubi & filia ipſius illuſtris viri, Auſiana nomine, abbatiſſa ſanctimonialium rectrix eſſe videtus; eo tenore, ut hoc ipſe, dum adviveret, per precariam haberet, ac poſt ſuum obitum ae filiæ ejus Aurianæ ſupradictus abbas Bertinus ſeu ſucceſſores ſui hoc habeant, teneant ae poſſideant: & quemcumque præpoſitum ibi præponere volnerint, licentiam habeant, ſicut etiam exemplar illius traditionis apud nos haſtenus conſervatum teſtatur. *Hæc ille ex Folquino Iperius eadem narrat, atque hæc addit*: Deinde Amalfrido Auſianaque defunctis, moniales ibi ſuccedere ſancti Bertini ſucceſſores inhibuerunt, & monachos ibi ſtatuerunt. Eccleſia illa ſubjecta fuit abbati ſancti Bertini. Quomodo vero ſit abalienata, & ab hac obedientia noſtra receſſerit, ſcripta noſtra non continent. *Hiſce antiquior Baldericus epiſcopus in Chronico Cameracenſi lib. II cap. 10 de eodem monaſterio ſic habet*: Tranſeamus ad monaſterium ſancti Petri in villa Hunnleurt, ubi ſanctam Pollinam ſequieſcere, ſcripto reperi. Hoc nimirum illuſtris vir, Amalfridus nomine, eum uxore Childebertana fundavit, deputatiſque ſanctimonialibus filiam ſuam Aurianam præfecit, fuitque olim religione florens & opibus, nunc autem, poſtquam virismilitaribus beneficiatum eſt, ad paucos canonicos derivatur. *Surrexit tamen ab hac clade, poſtquam rediit ad monachos Bene. dictinos, Hunnocurtenſe monaſterium*, vulgo Honnecourt *dictum, ſitumque ad Scaldim fluvium quatuor fere milliaribus ſupra Cameracum. De eo agit Dionyſius Sammarthanus tom. 3 Galliæ Chriſtianæ recuſæ col. 112 & ſeq.* C

119 *Donatio iſtius monaſterii inſinuat, quanta fuerit fama S. Bertini, cui Amalfridus ſubjicere voluit monaſterium ſatis longe diſſitum. Multa vero privilegia, quæ Sancti II regibus Francorum obtinuit in commodum monaſterii ſui, luculentee oſtendunt, cum temporalium æque ac ſpiritualium rerum inſignem habuiſſe curam. Præter varia jam data Iperius ad hoc propoſitum part. 13 rurſum ſcribit ſequentia.* Theodericо Francorum regi ſucceſſit filius ejus Clodoveus puer (*hujus nominis tertius*) qui anno ſuo primo privilegium dedit beato Bertino, in quo confirmat omnia II prædeceſſoribus huic loco conceſſa, præcipiens ut nulla judiciaria poteſtas aliquid poſſit intra nos: quod ſic incipit: " Clo„ doveus rex Francorum. Si illa beneficia, quæ „parentes noſtri &c. Actum ſub die primo Kalen. „ das Maii anno primo regni noſtri „. *Totum privilegium ex Folquino recitat Mabillonius lib. 6 Rei diplomaticæ pag. 607 & 608, ſed ibi legitur*: Actum ſub die 1 Kal. Junias &c. *Utraque epocha probabilius ad annum 692 referenda eſt. Nam Pagius ad annum 688 num. 2 vult certum eſſe, Theodoricum III obiiſſe anno 691: ſed non conſtat, quo menſe obierit, & Clodoveus regnare cœperit. Verum ſi regnum adeptus eſt anno 692, ineboato Junio aut ſerius, ſive ante Majum anni 692; privilegium iſtud ad annum 692 referendum eſt.* *obtentum a Clodoveo III privilegium.*

120 *Iperius, relata morte Clodovei III & ſucceſſione Childeberti III, part. 13 aliam refeci*

AUCT. S. Hercmari vir nobilis villam ſuam Wormholtdictam, in Flandria ſuper fluvium Pena beato tradidit Bertino, qui conſidecans vicos Dei Winocum & tres fratres [*imo comites*] ejus in Dei ſervitio plus ceteris profeciſſe, eos illo miſit monaſteriolum conſtruere, convocatum congregare, Chriſtique pauperibus hoſpitia præparare. Quibus Heremarus jam dictus villam ſuam Wormholt cum appenditiis ejus privilegii ſui aſſertione firmavit, quod ſic incipit: „Omnibus præſentibus & futuris, qui Chriſtiana cenſentur &c. Actum in Sithiu monaſterio „Kalendis Novembrio anno 1 Hildeberti re„gis„. *Epocha hæc deſignat annum* 695, *quo Childebertus III regnare cœpit ante finem Martii, ut oſtendit Pagius ad illum annum num.* 6. *Compilator anonymus in Vita apud Mabillonium cap.* 5 *hanc donationem nonnihil longe citius quam oportebat, deceptus videlicet a Folcardo, cujus verba fideliter exſcripſit, ita ut neceſſe non ſit ea huc tranſferre, cum infra legi poſſint in Vita tertia num.* 18 & 19.

Donatio primum facta videtur S. Bertino, deinde S. VVinnoco confirmata.

Hercmari Wormholt, ubi monaſterium conſtructum.

B

variis in hiſce erroribus Mabillonii.

121 *At dictus anonymus Mabillonium quoque in erroris ditionis varios, cum in Annalibus tom.* 1 *pag.* 454 *ad annum* 660 *ita ſcribat*: Creſcente monachorum numero [*in Sithienſi monaſterio*] & religione, creſcit & poſſeſſionum copia. In primis vir quidam prædives ac pius proximum Wucimholtum Sithienſibus coacervavit: qui in loco ſancti Martini oratorium erexit. Præter nomen male ſcriptum, *quod* Wormholtum *aut* Wormhoutum, *ſcribi debuit*, non Wucimholtum, *cum locus vulgo dicatur* Wormhout, *& vetuſto ſerment* Wormbolt; *quadruplex in allegatis verbis eſt error. Primus eſt in tempore, eum donatio multis annis ſerius ſit facta. Secundus eſt in loco, qui proximus non erat Sithienſibus, ſed quatuor fere milliaribus Audomaropoli diſtans, ſituſque ad Penam* * *fluviolum inter Caſtetam, ab aliis* Caſtellum Morinorum * *dictum, & Winocibergam. Tertius error eſt, quod dicat modo eſſe eccleſiam parochialem S. Martini in inſula, cum hæc eſt Audomaropoli, a qua multum diſtat vicus VVormholt, ubi nunc eſt præpoſitura* S. Winnoci *dicta. Quartus demum error eſt in S. VVinnoco, quem monaſterio iſti ſtatim præfectum infinuat; cum ille tantum ſucceſſerit poſt mortem aliorum.*

* Pœne Caſſel

C

qui de eadem donatione bis locutus eſt, diverſo modo.

122 *Laudatus Mabillonius ad annum* 695 *ſeu pag.* 603, *de eadem donatione ac fundatione, acſi diverſam credidiſſet, aut oblitus fuiſſet præcedentium dictorum, rurſum ita ſcripſit*: Majoris perfectionis cauſa [*S. VVinnocus*] patriam ac parentes deſeruit, & cum ſociis Quadanoco, Ingenoco ac Madoco, qui genere itidem ſpectabiles erant, in Sithienſe monaſterium ſe contulit ad ſanctam Bertinum abbatem, ut ab eo diſciplinis regularibus erudirentur. Cum brevi tempore multos progreſſus feciſſet, in locum ab aliis remotum, quo liberius divinis rebus vacarent, ſecedere juſſi, cellam conſtruunt ſacris necoparionibus congruentem. MONTEM SANCTI WINNOCI poſteri appellarunt. Degebat illis in locis vir illuſtris ac prædives, Heremarus nomine, qui nonnullorum incolorum religione captus, quoddam juris ſui prædium, quod Wormholtum vocabant, Winocen tradidit. Locus eſt in Morinorum & Flandriæ confinio, ad fluviolum Penam, pingue ſolum & frugibus abundans. Donationis inſtrumentum apud Ipecium in Sithiu datum legitur anno primo Childeberti regis. *Minus clare hic aberravit, nec tamen omnia ſunt accurata, ut infra oſtendam.*

D

123 *Porro Vita prima habet, donationem hanc eſſe factam* S. Bertino. *At Iperius & Vita S. VVinnoci apud Mabillonium cap.* 3 *videntur inſinuare, donationem Heremari factam eſſe S. VVinnoco. Verum apparens hæc contrarietas facile tollitur. Donatus primum eſt locus* S. Bertino, *qui eo miſit S. VVinnocum cum tribus ſociis, quibuſcum ex Britannia ante adventum, & cum aliis monachis, ſicut habet Vita prima num.* 17, *at ibi monaſterium erigerent. Erecto autem monaſterio, mortuiſque poſt aliquot annos tribus iſtis monachis, qui ex Britannia venerant cum VVinnoco, hic a* S. Bertino *monaſterio præfectus eſt; & tunc demum Heremari ſcripto donationis inſtrumento locum S. VVinnoco confirmare potuit, conſentiente utique ita cupiente* S. Bertino, *quemadmodum ante dixi villam Sithiu primum S. Audomaro datam videri; deindeque, eo volente, ſcriptis litteris* S. Bertino *ejuſque ſociis traditam. Hanc conciliationem utramque cnigit nunus datarum donationis litterarum, ſi ic conferatur cum variis, quæ de ætate S. VVinnoci dicuntur. Quippe hic dicitur juvenis veniſſe ad* Bertinum, *eratque ætate diſpar tribus ſaltem ſociis in Vita num.* 18. *Fuit tamen deinde* venerabili ſenectute adgravatus *ante mortem, ut legitur in Vita Ms.; ac obiiſſe creditur circa annum* 717. *Hæc omnia ſimul conſiſtere nequeunt, ſi paucis temporis ſpatio tranſactis, ut habet Vita num.* 17, *cœptum eſt ſtructura monaſterii, & hæc ſolum ſit cœpta anno* 695, *quo data dicuntur Heremari litteræ: annus inter annum* 695 & 717 *tantum non eſt ſpatium, ut VVinnocus ex juvene ſenex fieri potuerit.*

E

præclare omnibus eo ordine, qui hic datur.

124 *Quapropter ex Vita prima, quæ ſcriptoris eſt ſupparis, hic ſtatuendus videtur rerum ordo. Primo ad* Bertinum *venerunt quatuor Britones, quorum unus minimus erat* S. VVinnocus, *monachique facti ſunt in cœnobio Sithienſi. Id fieri potuit inter annum* 660 *aut* 670 & 680. *Secundo, cum poſt annos aliquot Heremarus locum VVormholt* S. Bertino *donaſſet, hic quatuor prædictos monachos* cum aliis Fratribus *eo miſit, ad conſtruendum VVormholtenſe monaſterium, quod illi fecerunt. Tertio in illo monaſterio* per multa annorum ſpatia *habitaverunt uſque ad mortem trium ſociorum* S. VVianoci, *antequam hic loco præficeretur. Quarto intra illud tempus anno* 695 *Heremarus dedit litteras donationis, ſi accuratius ſit relatio Iperii num.* 121 *data: nam aſſerit per hujuſce litteras locum fuiſſe confirmatum miſſis a* Bertino *Britannos. At cum Vita S. VVinnoci apud Mabillonium cap.* 3 *habeat, locum eſſe ab Heremaro oblatum* Deo ſanctoque Winnoco; *dubitari poteſt, ne jam tempore confirmatæ per litteras donationis VVinnocus non præeſſet monaſterio. Id accuratius inveſtigari poterit in ejus Vita. Interim hic duo, in quibus erraſſe Mabillonium monui, magis probanda & elucidanda judico.*

F

S. VVinnocus non ab initio fuit abbas VVormholtenſis: ſed poſt mortem ſociorum:

125 *Primum eſt, quod S. VVinnocus non fuerit ſtatim præfectus illic, quos e Sithienſi monaſterio ad inchoandum VVormholtenſe demiſit* Bertinus. *Quippe id clare habemus in Vita prima, quæ longe antiferenda eſt aliis. Accedit Folquinus diaconus, cujus verba de hac fundatione mihi ex Chartulario ejus communicavit ſæpe laudatus*

A datus adjutor Bertinianus, quæque huc transferre: Sanctus vero Bertinus Servorum Dei multiplicate volens habiracula, hinc ipsum emnohinm (*Vormboltense*) quaruor viris ad se a Britanniæ partibus advenianribus ad costruendum regendnmqua eommisit, Quadanoco vidalicet, & Ingenoco, Madoco, sanctoque Winnoco... Post decessum vero supradictorum trium virorum, Quadanoci vidalicer, & Ingenoci, & Madoci, S. Bertinus conventiculo Fratrum inibi degentium beatnm concessit præesse Winnocum. *Hisce demum consentit Vita S. VVinoci per Mabillonium edita cap.* 4, *ubi hæc leguntur:* Contigit interea post discessum trium sanctorum virorum superstitem fiati S. Wionocum, qui regularibus adprime imbutus disciplinis, profecerat sane in omnibus fidei doctrinis, proferens de thesauro cordis nova & verera. Cumque sæpe memorari tres viri exttemnm clauderent diem, perpetnam translari in tequiem, S. Bertinus virum Dei gregi monachorum elegir præesse, quippe quem jam dicit humiliter subesse. Nam præfaristribus vitis minor quidem æiare, sed non inferior sanctitate &c.

B *Itaque S. VVinoco Heremarus locum VVormbolt anno* 695 *confirmavit, jam tunc mortui erant tres ejus socii, monasterinmque VVormboltense multis annis erat constructum; ac incertum dixi, utrum soli VVinnoco, an omnibus simul locum confirmaverit Heremarus.*

ante monasterium VVormboltense

126 *Alterum, quod hic item probandum censui, id est, quod nulla alia S. VVinnoci fundatio VVormboltensem præcesserit. Quippe Mabillonius sec.* 3 *Benedict. in Appendice ad Acta S. VVinnoci pag.* 327 *hæc scribit:* Antequam Woromboltense monasterinm conderer S. Winnocus, aliquamdiu cum sociis confederat apud Scovebergam, nunc Bergas vocant; ibique ædicula & oratorio exstructis, circumpositos incolas ad veri Dei cnltum horrains est. *Idem sect. bit Malbrancus lib.* 4 *de Morinis cap.* 21, *factumque refert ad annum* 685 *Mabillonius vero in Annalibus ipsum monasterium VVormboltense, quod primo locaverat Audomaropoli, deinde verbis num.* 122 *datis in Monte S. VVinnoci posuit, VVinnoci-Bergam intelligens. Decepit Mabillonium, quantum conjectura assequi possum, hic locus Vitæ S. VVinnoci cap.* 2: Cumqua eos (*VVinnocum & socios Britones* Bertinus) inter ipsa primordia conversionis culman mitaretur attigisse perfectionis, locum eis, qno singularius Domino vacarent, delagavit, & nt cellam in ea factis occnpationibus congruentem struerent, imperavit. Parent imperio, ædificando incumbunt ædificio. Est aurem idem locus Morinorum regione situs, MONS S. WINNOCI usque in præsentem diem vocitatus, ubi viri Dei aliquamdiu positi, se mundo, mundnm crucifixere sibi. *Hic, inquam, locus Mabillonio imposuisse videtur: nam, ut ex annotatis ipsius patet,* Mons S. Winnoci *idem ipse est, a oppidum* Winnoci-Berga, *atque id revera quilibet facile credat ex etymologia vocis Belgicæ* Winocks-Bergen.

non videtur cellam cellam extruxisse VVinnoci-Bergis.

127 *Verumtamen omnino mihi persuadeo, aut verba allegata ab eo auctore non fuisse scripta, aut aliam fuisse mentem ipsius: alio enim modo loquitur de oppido Bergensi cap.* 16, *ubi ecclesiam S. Martini & SS. VVinnoci Bregis structam narrat, corpusque S. VVinnoci eo translatum. Quippe primo Montem S. VVinnoci ponit in* regione Morinorum, *Bergas in Flandria. Secundo oppidum Bergense semper* Bergas *vocat, numquam* Montem S. Winnoci. *Tertio ecclesiam SS. Martini & VVinnoci ibi structam a Balduino Calvo Flandriæ comite affirmat sine ulla mentione, quod S. VVinnocus ibi aliquando habitasset aut oratorium struxisset. Iperius cap.* 21 *part.* 1 *refert constructionem ecclesiæ SS. Martini ac VVinnoci Bergis, ac translationem S. VVinnoci ad dictam ecclesiam pro canonicis structam. Deinde cap.* 36 *part.* 2 *narrat constructionem abbatiæ Bergensis, translatumque eo S. VVinnoci corpus ex canonicorum ecclesia. Rursum cap.* 38 *part.* 4 *& locis aliis de eadem agit abbatia. At nullibi affirmat S. VVinnocum Bergis aliquando habitasse; nec ullus scriptor Vitæ* S. Berrini *de ea S. VVinnoci habitationæ mentionem facit. Itaque omnino existimo, unicam S. VVinnoci ejusque sociorum fundationem esse monasterium VVormboltense, quod Mabillonius in Annalibus perperam confudit cum Bergensi longe posteriori. De VVormboltensi cœnobio deinde verso & de Bergensi etiamnum florente videri ulterius potest Gallia Christiana vecusa tom.* 5 *col.* 325 *ac* 332 & 333, *ubi utrumque recte distinguitur & posteriorris initia referuntur ad seculum* XI.

Anct. J. S.

E

§ XII.

Postrema Sancti gesta: beatus obitus & sepultura: annus emortualis, annique regiminis & vitæ investigantur.

Anno 697 S. Bertinus *regimen abbatiæ Sithiensis eodem dispositrat; ad hunc enim restrendum est privilegium, quod ab eo obtentum narrat Iperius cap.* 1 *part.* 13 *his verbis:* Hildeherti regis anno tertio beatus Bertinus ab eo privilegium impetravit confirmationis omnium bonorum nostrorum, & quod nulla judiciatia potestas ingrediatnr in nos, quod sic incipit: „ Hildebettus rex Francorum. Si illa beneficia, „ quæ parentes nostri &c. Actum sub die Kalend. Jonias anno tertio regni nostri „. *Verumtamen postea non diu solus regere pervexit, sed anno* 700 *Rigobertum jam habebat substitutum, ut colligo ex verbis Folquini diaconi mihi communicatis. Asserit enim Folquinus sacellum S. Martini, quod constructum videbimus tempore Rigoberti substituti, ædificatum esse anno sexto Childeberti, id est, anno Christi* 700, *licet Folquinus annum* 689 *cum sexto Childebetti male componat. At considerandi non sunt anni ere vulgaris in quibus Folquinus aliisque scriptores Britanniam istius temporis perpetuo fere errant; sed anni regum, quos exprimunt, pro chronotaxi potius sequendi sunt, quod hoc in antiquis monumentis reperire potuerint, non illos. Hinc Iperius part.* 15, *ubi notaverat se multum differre ab aliis quibusdam in assignandis Christi annis, ita subdit:* Nos vero non rantum in hoc opere sequimur fidem historiarum, sed magis sequimur fidem privilegiorum nostrorum, & sigillorum authenticorum ragum vel aliorum. Sigillum enim regum nec fallit nec fallitur. *Itaque substitutionem Rigoberti collocandam censeo inter annum* 697 & 700.

Privilegium impetratum a S. Bertino, qui Rigobertum

F

128 *Substitutionem hanc Compilator anonymus cap.* 9 *narrat his verbis:* Sanctus igitur

AUCT. J. S. *fibi ſubſtituit abbatem; ab eo con. ſtructa S. Martini eccleſia:*

Chriſti confeſſor Bertinus, poſtquam Adrnaldus in Sithiu lneum trsdiderat, qnioquageſimum ſe. ptimum (*imo quadrageſimum circiter*) anoum rugiminis ſui agens, virum venerabilem ſnum monachum, Rigobertum nomine, ſuceeſſnrem ſibi nrdinavit: ipſe vero privatim agens ruliquum vitæ ſuæ, in divina ſe contulit ennremplatione. ... Venerabilis igitur abbas Rigobertus viees excubiarum ejus in gregem Domini indnſtria exſeqnens, ejuſdem patris juſſu monaſterium in honnre B. Martini paucis temporibus magno opere ædificavit. Erat enim ſummæ devotionis in hanc confeſſnrem Domini, ejuſque memoriæ plurimum inſerviens & dilectioni. *Mabillonius putat per* monaſterium S. Martini *eccleſiam intelligi; eamque aſſerit unac eſſe parochialem, Credidit nimirum de eadem agere Iperium cap. 3 part. 2 bis verbis*: Beatn vero Martinn facta ſuit eeeleſia juxta illam, qnæ nune eſt paroehialis eeeleſia S. Martini in inſula. *Verum ſi recte attendamus ad verba Iperii, vidsbimus eum agere de gemina S. Martini eccleſia. Prima conſtructa eſt vivente* S. Bertino, *altera, quando celebatur ut Sanctus. Folquinus diaconus de conſtructa S. Martini per Rigobertum baſilica ait*: Quod nnnc loci eaput & totius abbatiæ prinoipatus exiſtit, *Cletyus, qui verba Folquini nobis exſcripſit, en illis obſervat, hoc monaſterium conſtructum* in honorem S. Martini non aliud B fuiſſe qnam oratorium, quod adiunctum ſuit eeeleſiæ majori. *Tale faiſſe exiſtimo vivente* Bertinn, *cujus corpus in eo oratorio ſepultum videbimus. Verum baſilica ſive eccleſia illa ab Erlefrido abbate inſtaurata eſt forma longe ampliori, & forſan ab eo tempore evaſit præcipua abbatiæ Sithieaſis eccleſia, qualem fuiſſe ſuo tempore teſtatur Folquinus, De Rigoberto ſtructaque per eum hac eccleſia Iperius pare. 14 ſic habet*: Domino ſancto Bertino jam in ſenium vergente, ſui regiminis anno LVII cœnobii ſui regimen Rigoberto venerabili viro eommiſit, qui juſſu beati Bertini conſtruxit eccleſiam B. Martini epiſcopi. Erat enim beatus Bertinus in hanc Sanctum Dei devotus. *Deinde cap. 3 part. 2 docet, hanc eccleſiam, fuiſſe ampliatam ab Erlefrido abbate poſt mortem* Bertini.

dicitur S. Bertinus a dæmone ſub ſpecie mulieris tentatus, ac fraudem agnoviſſe ope S. Martini,

C 130 *Cauſam hujus eccleſiæ conſtruendæ fuiſſe devotionem* S. Bertini *erga S. Martinum facile evidimus. At dubitari poteſt, an occaſio iſtius devotionis, quam narrat Folcardus num. 37, recte tetigerit, & vere ſit expoſita. Eamdem tradidit Compilator anonymus cap. 10, & paulo brevius Iperius hoc modo*: Dicitur enim in beati Bertini Legenda, enm quodam Sabbato ſanguine minutum, & a maligno ſpiritu ſpecie puellæ regiæ ſuiſſu tentatum, nec eito percepiſſe dolos inſidiarum: ſed ſanctus Martinus ei apparens, fraudes inimici detexit; quem ſtatim Bertinus ſigno ſanctæ crucis abegit, confeſtimque veniens ad Mandatum (*lotio eſt pedum Regula S. Benedicti præſcripta*) Fratrum, eis rei ſeriem patefeeit, oſtendens monachis nnn expedire cnuſortia ſeminarum: & ideo eis aditum monaſterii ſui ſub anathemate interdixit. *Simon abbas prædictam tentationem longe prolixius narrat; at non auſim eam pro certa & indubitata habere, cum antiquiores Vitæ ſcriptores de eadem taceant. Cletyus tamen in obſervationibus mihi miſſis notat, eam relationem a Folcardo defumptam iſſe* ex Opuſculn Eremboldi monachi Sithiunſis, qui ſeripſit ante tempora *Folcardi*.

131 *Verum quidquid ſit de illa* S. Bertini *tentatione, quam nec omnino aſſerere velim nec negare, conſtat de ingreſſu in monaſterium Sithiuenſo per* S. Bertinum *feminis interdicto. Servatam quoque fuiſſe legem illam Sancti de feminis non introducendis uſque ad tempora Arnulfi, qui Flandriæ comes erat & abbas* S. Bertini, *conſtatiunt ſcriptores Bertiniani. At nequeo probare annotationem Mabillonii, quæ ita habet*: Iſtius interdicti uſus perſeverabat adhue ſub finem ſeculi tertii decimi, nt patet ex Iperio cap. LII part. IV. *Quippe, licet Iperius ibidem vera iaſinuet, interdictum iſtud* S. Bertini *uſque ad iſtud tempus fuiſſe ſervatum, verba ipſius aon ſic intelligenda ſunt, aut erroris ſaat arguenda, ſi alio nequeant ſenſa exponi. Nam ipſe Iperius primam mulieris iagreſſum narrat cap. 23 part. 2, hoc præſino titulo*: De primo ingreſſu feminarum in hoc monaſterio. *Factum refert ſcriptor ille ad annum 938, ut & anonymus apud Mabillonium lib. 2 Miraculorum cap. 12, qui etiam aſſignat annum quintum Ludovici Transmarini Franciæ regis, cujus annus quintus aliis* E *connectitur cum aano 940.*

132 *Prima autem illa mulier erat* Adala *vel* Athala *Flandriæ comitiſſa, & Arnulfi comitis uxor. Hæc ob corporis infirmitates ab epiſcopis Fulberto Cameracenſi & Witfrido Tarvannenſi atque a monachis impetraverat liceatiam adeundi altare* S. Bertini; *idcoque* Feria ſecunda Paſchæ *inquit Iperius*, introduxerunt nam prædicti epiſcopi in hoc monaſterium, non ſine timore magno, qnia hoc feminarum prima ipſa faeera præſumpſerat, quod antea regins rum nulla concupiſcere vel audebat. Sieque introdncta, & ante altare beati Bertini proſtrata, devote oratione fuſa, plenam corporis ſnſpitatem accepit. *Simon abbas, qui ſcripſit ſeculo XII, idem factum pluribus verſibus expreſſit, relataque ſanatione comitiſſæ ejuſque munificentia in* S. Bertini *monaſterium, hunc ſubtnnxit verſiculum*:

id præcipuum diu obſervatum, deinde vero mitigatum;

Hacqun patent cauſa mulieribus oſtia elauſa. *Itaque ſeculo X ea occaſione ſeverum iſtud* S. Bertini *interdictum, quo nulli prorſus mulieri patebat ingreſſus, aut abrogatum aut certe ita mitigatum eſt, ut mulieres omnes non prorſus excluderentur.*

133 *Ipſum miraculum, quod ſuo tempore factum aſſerit Folcardus num. 39, niſi forſan verba antiquioris cujuſdam exſcripſerit, ſicut ipſa verba expreſſit compilator anonymus non laudandus: hoc, inquam, miraculum ſatis inſinuat, licentiam ingrediendi eo tempore mulieribus datam fuiſſe, ſed anam mulierem præ ſumma erga* S. F Bertinum *reverentia uti noluiſſe ea facultate, Reverentiam hanc viventis comprobavit Dns in corpore defunctæ. Audiamus anonymum Folcardi verba deſcribentem cap. 10*: Quod noſtro tempore a quadam religioſa ſervstum muliere, ut ſcilicet ulterius nollet ire, quam ipſum Virum Dei didieerat conſtituiſſe: ea quoque mortua, corpus ſetvavit exanime. Nam nam in feretro poſitam ſerentes, eum in ipſo ejus antiqnæ adventionis perveniſſet limite, tanto cnneſtim divinitus figitur pondere, ut ultra ferri non pnſſet, coacta etiam ad ſerendum præſentium multitudine. Sieque anus præeeptnm, quod ad reverentiam Sancti eneoluit, dum vixit, defunctum cnrpus ad vntum viventis animæ trangredi non potnit. *Iperius de iiſdem ſic habet*: Unde ſemel aecidit miraculum poſt obitum Viri Dei de qnadam muliere, quod ſibimet in cnrdo ſuo ſtatuit hoc interdictum nnmqnam præterire;

miraculum hac occaſione patratum.

&

A & quod ipſa venieos* tenuit, hoc etiam eorpus ejus ſervavit exanime: nam dnm illud ad eccleſiam ferentes veniſſent ad illum, quem Sanctus præfixerat, limitem, tanto figitur pondere eam nlterius ferre non poſſent, etiam coacta populi multitudine. *Dabatur jam mulieribus facultas ingreſſitndi, raque veriſimiliter paulatim dilatabatur: at necdum oblivioni datum erat præceptum*, S. Bettioi *quando hoc factum eſt Folcardi tempore, ſeu ſeculo* XI: *alioquin mulier illa tantum feriſſet, quod omnes aliæ facere rogebantur.*

* *forte* vivens

134 *Porro quod annis Rigobertus abbatiæ* S. Bertini *præfuerit, noa invenio. Iperius tap.* 2 *dicit*: Rigobertus hujus loci abbas ſecundus, non tamen proprie, ſed ſubſtitutus beati Bertini, pauco tempore ſed elegantet rexit: & propter ætatem & corporis gravedinem, utque libetius ſanctæ contemplationi vacare poſſet, a prædicto beato patre Berrino indulgentiam & requiem temporibus ſuis impetravit. *Anonymus ait id factum* poſt paucorum annorum ſudorem. *Præerat adhuc Rigobertus anno* X *Childeberti, id eſt, anno Chriſti* 704, *ut colligitur ex Iperio part.* 24, *ubi emptio villæ* Rumilico *facta a Rigoberto notatus die* XVI *Maii, anoque decimo Childeberti. At anno* XIIII *Childeberti Erlefridus jam factuſſerat Rigoberto, ut eurſum habemus ex Iperio part.* 15, *ubi emptio boaorum quorumdam per Erlefridum notatur tontigiſſe* ſexto Nonas Maii, anno decimo tertio domini Hildeberti glorioſi regis. *Anaur is erat* 707, *qua adhuc vivebat* S. Bertinus *ſecundum pleroſque Vitæ ſcriptores & Iperium, qui part.* 25 *de Erlefrido ſubſtituto ſic habet*: Monachorum hic turba creſcenta, beatns P. Bertinut Rigoberto ſubſtituto ſuo reqniem indnlgens, venerabili viro Erlefrido a ſe outeito cœnobii ſui regimeo commiſit.

Anni regiminis Rigoberti: huic ſubſtitutus Erlefridus:

B

535 Ipſe vero divinæ cootemplationi totus iotendit, plnrimnm in capella beatæ Virginis pernoctans in preeibus, dieſque nihilominus expletbat jejuniis. Pluraque per eum Dominns operatus eſt miracula, quotum multa ſnot ſcriptis commendata, pluraque ſui hnmilitate ac celandi geatia ptætermiſſa. Quibus tamen miraculis labot in Dei ſervitio præſerendns eſt, & cura pervigil animarum ſibi commiſſarum. Cujus etiam laboribus Deus ſic affuit, ut hoc monaſteriom ſuum ſuo tempote tam in Sanctorum reliqniis, qnam etiam privilegiis, poſſeſſionibus & eernm abunduntia tegalibus monaſteriis æquaretnr. *Idem infrtur*: Cartæ ſeu privilegia per beatum Bertinum acqniſita ſeu impetrata ſunt numero undecim, *aanumeratir ſcilicet iis, quæ per Rigobertum & Erlefridum vivente Sancto, impetrata ſunt aut tranſacta. Laudatus ſcriptor, ubi narraverat Sanctum fuiſſe ſepultum in proprio ſuo moaaſterio, de indaſtria ac labore ipſius rursum obſervat ſequntia*: Ex quo clare conjicitur, ipſum beatnm P. Bertinum in hac ſui monaſterii fundatione multum & diligentet inſndaſſe ſeu laboraſſe: nam locum, quem a principio ſic paludoſnm invenit, nt ſepulturæ non eſſet idoneus; & ideo ateinm arce villæ a beato Audomaro conſecrari impetravit, .. ipſo tampore ſni regimiuis, id eſt, ſeptuaginta trium vel circiter annorum, materialiter elevavit ædificia lapidum terræ, ceterarumque reenm congeſtionibus, ... foſſatiſque & aquarum commeatibus exſiccavit, nt ſufficeret ſibi ad ſepulturam.

multa a Sancto in commodum monaſterii Sithieaſis peracta.

C

Obſervatio hæc non inepta eſt; at aſſignati regiminis anni multum ſunt diminuendi.

AUCT. J. S. *Mors Sancti, qui ſepultus eſt in eccleſia S. Martini:*

536 *Compilator anonymus apud Mabilloaium tap.* 12 *de morte* S. Bertini *& ſepultura ſic loquitur*: Condigna ſancti Viri laboribus Chriſtus recpendere præmia volens, vocatum ad ſe tranſire feeit plenum dierum perfectorumque meritorum. Quem præfatus abbas Erlefridus omniſque ecetus monachorum cum honore maximo, ut tantum decebat Patrem, conditum ſepelierunt in cœnobio proprio, quod conſtructum erat in honote ſancti præſulis Chriſti Martini. *Priora verba adoptavit Iperius, ſed poſteriora aonaibil mutavit hoc modo*: Conditum ſepelierunt hic in monaſterio ſuo proptio Sithiu, quod ipſe fundaverat, in qno ipſe fuit primos ſepultus. *Mirum apparet, quod anonymus dicat, cœnobium* S. Bertini *fuiſſe conſtructum in honorem S. Martini, tum tonſtet S. Petro fuiſſe ſacrum. Verum varia erant eccleſia ſeu oratoria ejuſdem moaaſterii; atque unum ea biſce oratoriis, quod Rigobertus conſtruxerat, mandante* S. Bertino, *ſatrum erat S. Martino Turonenſi epiſcopo, in quo Sanctus fuit ſepultus. Hinc Iperius tap.* 3. *part.* 1 *ſic habet*: Poſt obitum vero beati Patris Erlefridus baſilicam beati Martini ſupra beati Viri tumulum ampliori opere, quam antea fuerat, ædificeavit, conſtructa venerationis ara ad capnt tumuli. *De hac eccleſia jam ſupra actum eſt num.* 129.

D

E

537 *Annum emortualem, ætatiſque at regiminis annos Iperius ſic expreſſit*: Traoſiit autem idem Athleta Domini Nonas Septembris anno Domini DCXCVIII; anno, ex qno monaſtetium ſonm fundavit in Veteri monaſterio, LXXIII; anno vero a ſui monaſterii fundatione in hoc loco LIX; ætatis vero ſuæ centeſimo duodecimo. *Eumdem annum* 698 *morti* S. Bertini *aſſignat Folcardus num.* 46; *ſed addit annum Childeberti regis decimum quintum. De ætate at de anno tonditi Veteris monaſterii prorſus filet; at annum quinquageſimum nonum tonditi monaſterii Sithieaſis primus produxit. Simon abbas, reliquis temporis notis prætermiſſis, annum* 698 *emortualem* S. Bertini *dixit. Compilator anonymus apud Mabilloniam tap.* 12 *baſce adduxit notas*: Tranſiit autem idem Dei Athleta nona (*in Mr. noſtro* Nonas) Septembris, anno Incarnati Verbi ſexcenteſimo nonageſimo octavo, ætatis vero centeſimo duodecimo (*in Mſs. noſtro*: CXII, alius CX,) Childeberti vero Francorum regis qninto decimo (*in eodem Mſ.* XIV,) anno, ex quo eumdem locum conſtruere cœpit, quinquageſimo nono. *Additur in laudato exemplari Mſ.*: Anno a fundatione Veteris monaſterii LXXIII.

annus emortualis quo modo expreſſus a ſcriptoribus

F

138 *Mabillonius in Annotatis adjungit*: Folquinns Bertino annos regiminis dnmtaxat LIV tribuit in Chron. lib. e cap. 21, an librarii errore? *Cur hic vir eruditus librarii errorem ſuſpicetur, non ſatis intelligo, cum ipſe etiam pauciores annos regimini* S. Bertini *attribuere poterit, ſi ab anno* 659 *aut* 660, *quo regimen* S. Bertini *exorditur tom.* 1 *Annalium pag.* 454, *annos numerare voluiſſet uſque ad annum* 709, *quo defunctum* S. Bertinum *ſcribit tom.* 2 *pag.* 23. *Minus etiam tapio, cur ibidem dicat, Sanctum obiiſſe* anno ætatis centeſimo duodecimo, a prima conditione monaſterii Sithienſis quinquageſimo nono. *Neque enim annus ille quinquageſimus nonus convenit ulli ex epochis ante ab*

Bertiniani: neotericorum de eo ſententia:

AUCT. J. S. *ipſo datis. Malbrancus de Moriais lib. 4 cap. 49 ſuo multa examine Sancti mortem refert ad annum 698 cum ſcriptoribus Bertinianis, qui omnes in eam abierant ſententiam. Cointius ad annum 702 num. 31 & 32 de hiſce etiam diſputat. Mortuum credit S. Bertinum anno 702, quia Folquinus diaconus annos quinquagiata & quatuor attribuit regimini S. Bertini, atque hos Cointius incboat ab anno 648. Calculus Cointii exactius eſt, ſed nec anni regiminis S. Bertini incboandi ſunt ab anno 648, nec vera Folquini videtur ſententia, ut probabimus. Idem Cointius annos ætatis nonaginta dumtaxat Sancto adſcribit, ſed rationes non affert idoneas.*

139 *Jam vero, ut accuratior fiat horum omnium inveſtigatio, pauca ſunt obſervanda. Primo antiquiores Vitæ ſcriptores nec annum emortualem memorarunt, nec annos ætatis aut regiminis. Attamen ſecundus anonymus aliquid lucis ſubinfert, quando narrat, Sanctum viventi ſibi ſubſtituiſſe Rigobertum, ac deinde Erlefridum, obiiſſeque demum regnante Childeberto. Cum enim Rigobertus adhuc præeſſet annæ decimo Childeberti, id eſt, Chriſti 704, ut oſtendi* B *num. 134, vivebat eo certe anno* Bertinus. *Secundo Folquinus diaconus ſeculo X chartas omnes Bertiniani monaſterii collegit, atque ex iis annum Sancti emortualem propius inveſtigare potuit. Hic autem, teſte Cletyo in annotationibus mihi tranſmiſſis, aſſerit* Bertinum *obiiſſe anno Childeberti decimo quinto, quod Folcardus, Compilatorque anonymus apud Mabillonium fideliter ſunt ſecuti. Omnes quidem illi annum decimum quintum Childeberti componunt cum anno 698; ſed in eo errarunt more ſibi conſuetæ, quoties annos regum cum annis Chriſti componere tentarunt. Itaque cum ſolos regum annos in chartis illius temporis invenerit Folquinus, hujuſce ſententiæ auctor; hi ſoli conſiderandi ſunt. Annus autem Childeberti decimus quintus concurrit cum anno 709, quem hac de cauſa recte expreſſit Mabillonius. Hunc vero non longe abeſſe a vero, colligo ex charta pro Erlefridum anno XIII Childeberti, id eſt, biennio ante, impetrata, quia hanc obtentam, vivente* Bertino, *ſcribit Iperius. Quia tamen Folquinus tam propinquus non fuit* S. Bertino, *nec tam exactus chronographus, ut uno alterove anno aberrare non po-* C *tuerit, annum 709 non certo determino, ſed mortem* S. Bertini *circa annum 709 collocandam cenſeo.*

obiit Sanctus circa annum 709:

140 *Porro quod ſpectat ad annos ætatis & regiminis* S. Bertini, *aſſerta Vitæ ſcriptorum de hiſce exiguam merentur fidem, tum quia in annis enumerandis perpetuo errant, eum quia antiquiores de hiſce tacuerunt, ita ut certum videatur, poſteriores de annis ætatis & regiminis nihil in monumentis antiquioribus inveniſſe, ſed ſuas ſolum conſcripſiſſe conjecturas, ex ſubductis regum annis aut ex aliis enumerationibus hauſtas. Solos regiminis annos dedit Folquinus, eoſque dixit eſſe quinquaginta & quatuor. At ea ſententia nequit ſubſiſtere, ſive regimen Sancti ordiamur a conſtructione Veteris monaſterii, ſive a fundatione Sithienſis abbatiæ, ſive ab eo tempore, quo* S. Bertinus *revera creatus eſt abbas poſt Mammolinum: nam a tempore conſtructi utriuſque monaſterii uſque ad mortem Sancti plures reperiantur anni; a tempore ſuſcepti regiminis pauciores. Folcardus a conſtructione cœnobii Sithienſis uſque ad mortem* Bertini *annos poſuit quinquagiata & novem, idque adoptarunt Compilator anonymus & Iperius. Hic calculus* D *non longe abeſt a vero, & omnino exactus eſſet, ſi conſtaret Sanctum obiiſſe anno 707. At cum illi ipſi mortem illigaverint anno Childeberti decimo quinto, qui eſt annus 709; ab anno 648, quo conſtructa eſt abbatia, uſque ad 709, numerandi ſunt anni 61. Tempus vero a Veteris monaſterii conſtructione, quod primus expreſſit anonymus ſeculi XIII Compilator, adoptavitque deinde Iperius, non cuiſlibet eſſe annorum 73, ut illi habent, ſed annorum fere ſeptuaginta, qui reperiantur ab anno 639 uſque ad 709.*

regiminis & ætatis anni a ſcriptoribus non recte enumerati,

141 *Demum de ætate* S. Bertini *quam Iperius cum anonymo laudato extendit uſque ad annos 112, id certum eſt, Sanctum perveniſſe uſque ad ætatem valde longævam. Addo etiam, non ſatis verſimiliter vitam Sancti nonaginta annis circumſcribi a Cointio, cum ſic tantum viginti circiter annorum fuiſſet, quando vocat ad S. Audomarum, quod verſimile non eſt. Quare Cointius fortaſſe non minus longe aberrat quam Iperius: nam ſi annos ætatis numeraverit triginta aut plures, quando vocat ad Audomarum, ut ſatis verſimile eſt, centum ætatis annos implevit aut ſuperavit. Verum vitæ annos* E *accurate exprimere nolle, id divinare eſt ſine ſufficienti ratione. Id igitur ſolum de ætate mihi dixiſſe ſufficiet, Sanctum vixiſſe uſque ad ætatem omnino decrepitam, quæ a centum annis non longe abeſſe poteſt, & hoſce etiam ſuperaret defunctum vero eſſe annis fere ſeptuaginta poſt primum adventum ad ſanctum Audomarum & conſtructionem primi monaſterii; ſexaginta & uno circiter poſt fundationem abbatiæ Sithienſis; atque anno fere quinquageſimo poſt regimen ejuſdem abbatiæ ſuſceptam, cum hujus initium locandum ſit circa annum 659, ut dictum eſt num. 69.*

hic accuratius exprimuntur.

§ XIII.

Cultus Sancti ſeculo VIII. inchoatus: memoria in Faſtis: duæ corporis tranſlationes.

F

Cultus Sancti paucis poſt mortem incboatus annis:

Mabillonius in Opere de re Diplomatica lib. 6 pag. 610 teſtatur, in charta Felicis cujuſdam presbyteri, data anno 3 Childerici III, de monaſterio Sithienſi hæc legi: Ad monaſterium Sithiu, quod eſt in honore S. Petri & S. Pauli apoſtolorum, & S. Martini, vel S. Bertini confeſſoris, obi ipſe Domnus in corpore requieſcit &c. *Ea eo autem, quod in hac charta primum aliquid legatur de cultu* S. Bertini, *ait Mabillonius*: Ex his litteris diſcimus, quo tempore Bertinus Sancti nomine donatus ſit. *Idem obſervat tom. 2 Annalium ad annum 743 pag. 121. At mentem ipſius non recte percepit Vir Clariſſimus Dominicus Georgius, qui Martyrologium Adonis multis annotationibus illuſtratum anno 1745 Romæ edidit, quando ad V Septembris notavit allata ſuperius verba haberi in charta Childerici regis, cum illa Mabillonius dederit ex charta Felicis, anno III Childerici data. Annus autem tertius Childerici concurrit cum anno 744 vel 745: multi enim ſcriptores volunt Childericum III nomen regis adeptum eſſe anno 743; at Pagius contendit jam anno 724 regem fuiſſe dictum. Videri is poteſt ad annum 742 num. 18 & ſeqq.:*

A *& ſeqq.: neque enim ad propoſitum noſtrum neceſſe eſt, annum 1 Childerici ſtudioſius inveſtigare. Jam vero ex obſervatione data recte quidem colligitur, illo tempore Sancti nomine gaviſum fuiſſe* Bertinum; *at nihil attulit Mabillonius, ex quo certo colligatur, cultum* Bertini *nomenque Sancti non cœpiſſe aliquot annis ejus. Quapropter, cum Iperius num.* 136 *laudatus dicat, ab Erlefrido abbate, qui annis circiter duodecim Sancto ſuperfuit, ſtructam eſſe* veneratinnie *eram* ad caput tumuli, *exiſtimo cultum* S. Bertini *incœptum eſſe paucis annis poſt beatum ex hac vita tranſitum. Eodem ſæculo corpus verſimilior elevatum eſſe, oſtendam infra.*

memoria Sancti primum ſacris Faſtis inſerta ab Uſuardo,

143 *Memoriam* S. Bertini *a Floro, Adone & Uſuardo ſacris Martyrologiis inſertam aſſerit Mabillonius. At id verum non eſt de Adone, & ea de cauſa veriſimilius eſt, Flori quoque verba non eſſe, quæ de* Bertino *ejus Martyrologio inſerta ſunt, licet Flori nomine ea etiam verba laudet Sollerius in Obſervationibus ad Uſuardum die* v *Septembris, quia leguntur in additionibus Flori ad Bedam, editum apud nos ante tomum* 2 *Martii. Quippe cum ſcripta Flori æque ac Bedæ præluxerint Adoni, Wandelberto & Rabano, quorum nullus* S. Bertini *memoriam celebravit, dubitare vix poſſim, quin a Floro item prætermiſſus ſeu potius ignoratus ſit* S. Bertinus; *præſertim cum Sollerius ipſe in præfatione ad Uſuardum cap.* 1 *art.* 2 *ſatis oſenderit, Floro non eſſe attribuendas additiones illas, quas ei adjudicaverant Papebrochius in laudato Martyrologio. Quapropter primus* S. Bertinum *annuntiavit Uſuardus, & unicus inter antiquos, his verbis ad* v *Septembris:* Eodem die, ſancti Bertini abbatis. *In codice Pratenſi, quem ſine nomine edidit Bovillarius, quemque autographum eſſe contendit, legitur:* In pago Tarvenenſi, ſancti Bertini abbatis. *Fatetur editor in autographo Uſuardi, quod oblatum eſt Carolo Calvo, priora fuiſſe verba, adeoque agnoſcit illa certo Uſuardi eſſe. Verum obſervat ſequentia:* Quod cum eſſet contra morem noſtri (*Uſuardi, quia locus erat omiſſus*) totum verſum delevit, minutiorique litterarum forma inſtauravit, ut eſſet ſpatium, quo locum, ubi potiſſimum Bertinus eolebatur, deſignaret. *Conjectura eſt, quam omnino probarem, ſi conſtaret mutationes illas, quæ in codice Pratenſi factæ ſunt poſt Operis publicationem, certo eſſe ipſius Uſuardi. Verum cum probabile non ſit, Uſuardum ante editionem Operis ſui ignoraſſe locum*, ubi potiſſimum Bertinus eolebatur, *cumque tamen locum illum tunc non expreſſerit; non admodum veriſimile ſit, hanc ejus eſſe correctionem.*

a multis deinde recentioribus annuntiata:

144 *Annuntiatio, quæ Flori credita eſt, ſic habet:* Eodem die depoſitio S. Bertini confeſſoris & monachi: qui in divinit rebut prudent & io malit ſimplex virtutibut elaruit divinit. *In Auctariis Adonis apud Georgium ſupra laudatum:* Eodem die, natalie ſancti Bertini ebbatis, me-

* *i. e.* innocentiæ

gnæ ſanctitatit & ignocentiæ * viri. *Aberravit hic auctor a mente Sollerii, dum hæc notavit:* A Floro ſumpſiſſe Uſuardum potius, quam eb aliit, cenſet Solleriut, qnia ab Adonis exemplaribus Bertinnm, abeſſe vidit. *Nam de elogio, quod Floro attribui noverat, ait:* Hoc vidiſſe Uſuardnm, haudquaquam veroſimile eſt. *Floravium noſtrum Mſs.* Bertinum *ita celebrat:* Eodem die S. Bertini abbatie, magnæ ſanctitatis & innocentiæ viri, in loco, qni vocatur Sirios (*Sithin*) quem ipſe conſtruxit io honore S. Petri apoſtoli, ubi in divinis rebus prodene, in malis ſimplex, divinie claruit virtutibut. *Martyrologium Auſtiſiodorenſe, quod edidit Martenius tom.* 6 *Collectionis ampliſſimæ, breviter hoc modo:* Eodem die natale S. Bertini abbatis. *Hiſce addi poſſunt neoterici plurimi, quorum alii longiora texuerunt elogia, alii breviora. At ſatis erit, verba addere Martyrologii Romani, quod breviter Sanctum annuntiat hoc modo:* In pago Teruanenſi, mnnaſtecio Sithin (*imo* Sitbiu) ſancti Bertini abbatis. *Menda, quæ in prolixioribus quorumdam elogiis occurrunt, corrigi poſſunt ex ante dictis in hoc Commentario.* Auct. J. S.

145 *Præter feſtivitatem præcipuam duæ corporis tranſlationes, ut & inventio, Faſtis inſcriptæ ſunt. De biſce Mabillonius in Obſervationibus prævils itn ſcribit:* Præterea S. Bertini Abſconſio a Folqoino ſæculo ix facta entiquis Kalendariis inſcribitur xvii Kalend. Auguſti; Elevetio ſeculo xi celebrata a Widone Remorum archiepiſcopo vi Nonas Maii; Tranſletio denique in thecam pretioſiorem ſæculo xiii per Petrum Morinorum epiſcopum xvi Kalend. Auguſti. *Tres quidem Tranſlationes iſtis verbis complexus eſt Mabillonius, ſed duas tantum aſſignavit dies, quod prima & tertia eodem ſit peracta die* xvi *Julii, quo die primam tranſlationem ſeu Abſconſionem corporis maxime celebratam invenio: an vero tertia ſimul celebrata fuerit, non reperio. Accipo verba Molani in Auctariis ad Uſuardum:* Monaſterio Sithiu, ſancti patris Bertini eorpus a beato Folqoino transfertur & reconditur anno dccclvi. *Inventio corporis a multis neotericis item commemorata eſt die* xvi *Junii, quo eam contigiſſe videbimus anno* 1050. *Audiamus rurſum Molanum:* Mooeſterio Sithiu, inſtentio pretioſiſſimi corporit ſancti Bertini, qnod repertnm aſt ſnb eepiteneo altaris * ſancti Mertini, ubi olim a beato Folquino translatum & reconditum fueret enno dccclvi. Jacuit antem dncentie & ſex ſarme annis (*antequam elevatum ſit anno* 1052) cum primitus in ſepulcro ſuo quieviſſet cxlix annia. *Idem demum Molanus ad* 2 *Maii de Elevatione ſic habet:* Mooaſterio Sithiu, glorioſa Elevetio corpocit pretioſiſſimi confeſſnris Chriſti Bertini abbatie, quæ facta eſt anno Dominicæ Ineernariois milleſimo qoinqnageſimo ſecundo. *De biſce ulterius videri poteſt Opus noſtrum in Prætermiſſis ad* xvi *Julii,* xvi *Iunii & a Maii, ubi plures laudantur martyrologi.*

Item Faſtis adſcriptæ duæ tranſlationes & Inventio corporis.

* altari

146 *De prima ex his tranſlationibus agit Bovo abbas in Opuſculo infra edendo num.* 22, *factamque ait anno tertio Adalardi abbatis, Chriſti* 843, *ſi locus recte ſit impreſſus, nec metuendum irrepſerit vitio tranſcribentium. Scriptor anonymus, qui auxit librum* 1 *Miraculorum, quique omnia ex Bovone ſumpſit, apud Mabillonium pag.* 185 *tempus tranſlationis ſic expreſſit:* Regnante eodem Carolo (*Calvo,*) tertio regiminis Adalardi abbatis anno, præfatus præſul (*Folquinus*) emeritos ſancti Bertini artus eono Dominicæ Incarnationis octingeoteſimo qoadrageſimo ſexto, (*in Mſs.* 843) ſeeretiori, qoam prius ſonrat, loco mire compoſitum locavit... ſollemnemqne diam hone nobie eſſe ſancivit, qui eſt ſeptimo decimo Kelendas Auguſti: ubi uſqoe ad hæc ooſtra noviſſima tempora, ſcilicet ducentit qninquaginta annis, Altor & Pater noſtec latuit. *Ipſa fere Bovonis verba dedit auctor. Verum non videtur tranſlatio ſa-*

Prima tranſlatio facta anno 846;

AUCT. J. S. *Ea anno* 643, *ſed* 646; *nec latuit ibi* ducentis quinquaginta annis, *ut utroque loco impreſſum eſt; ſed annis tantum* 104 *uſque ad inventionem, aut annis* 206, *ſi uſque ad elevationem annos numeremus.* *Iperius cap.* 13 *part.* 1 *Adalardum abbatem eruatum aſſerit* anno Domini DCCCXLIV; *translationemque ſubjungit his verbis*: Hujus abbatia anno tertio beatus præſul Folquinus, prophetico ſpiritu præſentiens hujus loci per Danos deſtructionem in brevi futuram, corpus B. Bertini tranſtulit, & terra recondidit ſub ſecreto abbatia & aliquorum ſeniorum da collegio: cujus *translationis* feſtum fieri conſtituit XVII Kalendas Auguſti. *Annus tertius Adalardi concurrit ſecundum Iperium cum anno* 847, *ita ut vehementer ſuſpicer Bevonem ejuſdem fuiſſe ſententiæ: quin imo ea de re dubitare vix poſſum: nam in charta, quæ in elevatione corpori appoſita eſt, laudataque in inſtrumento tertiæ translationis data num.* 152, *corpus uſque ad elevationem recondituni fuiſſe dicitur* ducentis & ſex annis. *Quapropter probabilius cuiſtima primam illam translationem peractam eſſe anno* 846.

B *Inventio anno* 1050

147 *De inventionie ſecutaque elevationie dic & anno Bovo, anonymuſque ipſius verba exſcribens, conſentiunt cum reliquis monumentis Bertinianis: nam ubique inventio contigiſſe dicitur die* XVI *Junii, & anno* 1050; *elevatio vero* 8 *Maii anni* 1052. *Iperius tempus inventionis non expreſſit, ſed elevationis dumtaxat, ita de utraque ſcribens cap.* 37 *part.* 2: In hujus eccleſiæ reparatione corpus beati Bertini abbatia, dudum a beato Folquino terra recondituni, nunc ſub altari capitaneo ſancti Martini, ubi pluſquam ducentis latuerat annis, domnus Bovo abbas noſter invenit; multis miraculis atteſtantibus, ſolemniter elevavit, & diem elevationis ajus ſolemniter celebrandum inſtituit annis ſingulis ſexto Nonas Maii, quo ſcilicet tempore nundinæ tunc in hac villa tenebantur ex mora. Facta fuit hæc elevatio anno Dominì MLII, domni Bovoois abbatia IX, regnantibus Leone Papa IX, imperatore Henrico II, rege Francorum Henrico I, comite Flandriæ Baldnino Inſulano, Ghiſnarum vero Euſtachio. *Nihil in hiſce corrigendum video, niſi forte annum nonum Bevonis abbatis: nam in ſcripto, quod anno*

C 1237 *cum corpore inventum eſt, res peracta dicitur* anno regiminis domni abbatis Bovonis quinto decimo. *Utrumque utquit eſſe verum: mendum eſt in eo ſcripto, aut erravit Iperius, mirorque iſtud non vidiſſe Mabillonium in Annalibus tom.* 4 *pag.* 665, *ubi mortem Bovonis & annos ejus regiminis ſecundum Iperii ſententiam narravit.*

& elevatio ſeu translatio ſecunda anno 1052. ** apud Iperium XXXVII*

148 *Relatio prædictæ inventionis & elevationis eſt in Ms. Catalogo abbatum* S. Bertini *talis olim tranſmiſſa eſt Majoribus noſtris*: Bovo abbas S. Bertini XXXVIII*, dum Sithienſis eccleſiæ reparationi advigilat, ubſconſum pluribus ſeculis D. Bertini feretrum invenit anno ML, ad XVI Kalendas Julii, urgentea ſub dextrum ejus inventa cruce tali enm inſcriptione, SANCTUS BERTINUS ABBAS: quam ubi Leoni IX Pontifici ſummo, toto inſuper Romæ coacto Patrum concilio, trauſmiſiſſet: Apoſtolico mandato poſtmodum elevavit Wido Remorum pontifex ad VI Nonas Maii, aſtantibus Drogone Morinorum epiſcopo, Heremaro S. Remigii, Alfrido S. Vulmari, Gurvino S. Richarii, Fulberto S. Bavonis, Rumolo* S, Winoci, Herberto S. Judoci ſupra mare, & Walona* S. Walarici, abbatibus; Athela item nobiliſſima Roberti Francorum regis filia, Balduini Inſulani conjuge, præſente cum fratre ſuo Edone, quæ brandeum ſacrorum pignorum ſuſceptivum contradidit ſancto devota Bertino, regnantibus Leone Papa IX, imperatore Henrico II, Francorum rege Henrico I, Balduino Inſulano Flandriæ comite, Ghiſnarum vero Euſtachio. *Hæc relatio congruit cum charta tempore tertiæ translationis apud corpus inventa, in qua eadem perſonæ præſentes fuiſſe dicuntur; & ex qua quorumdam nomina hic meudoſe ſcripta corrent.*

D

149 *Cum data inventionie ac elevationis epoche, quæ certiſſima eſt, componere nequeo ea, quæ leguntur in edito Iperii Chronico cap.* 26 *part.* 4, *ubi hic eſt titulus*: De delatione corporum ſanctorum Audomari atque Bertini ultra Rhenum, & miraculis ibidem per eos patratis. *Deinde rec ita narratur*: Abbas Regenoldus juſſu comitis Arnulfi reliquias ſanctorum Audomari & Bertini trans Rhenum ultra Neomagum, ubi tunc imperator reſidebat, detulit, ut terraa ſuaa ſibi vendicarent. In qua deportatione miraculum accidit io Tialæ portu de cuſtode illiua

E eccleſiæ dictos Sanctos blaſphemante, & eis ingreſſum eccleſiæ prohibente, conſeſtim ibi u Deo percuſſo & mortuo. Quod miraculum imperatorem & populum valde ad devotionem incitavit. Proſpere tandem peracto negotio, & eccleſia Freſquenas regia donatione percepta, eum prædictis Sanctorum reliquiis ad propria eſt reverſus. *Cum hæc facta referantur poſt medium ſeculi* X, *quando abbas erat Regenoldus; vera eſſe non poſſunt de corpore* S. Bertini, *quod tunc latebat. An autem vera ſint de S. Audomari corpore, de quo ſolo id celatum invenio in Miraculis ipſius Mſc.; ad* 12 *Septembris examinabitur. Ceterum imperator, hic ſine nomine poſitus, eſt Otto* I; Neomagum *eſt nobr Geldriæ ad Vabalim flumen, cui item adjacet* Tiala *oppidum, vulgo* Tiel *dictum, ſeptemque circiter milliaribus Neomago diſtans.*

Corpus delatum dicitur ad alia

quædam loca: ſed pier aquæ de parte reliquiarum intelligenda.

150 *Porro quod ſequitur apud Iperium de circumlato* S. Bertini *corpore ob ſignum crucis in veſtibne hominum apparens, eodem de cauſa verum eſſe nequit, niſi forſan utrumque intelligendum ſit de reliquiis, quæ in cœnobio Sithienſi ſervabantur tamquam reliquiæ* S. Bertini, *quæque, invento corpore, judicatæ ſunt eſſe adterius Sancti, ut videre licet in Opuſculo Bovonis abbatis num.* 25 & 26. *Quod vero narrat idem ſcriptor cap.* 39 *part.* 2 *de corpore delato in Oſtrefela, ut præſente Sancti corpore lites ſederentur, factum dicitur anno* 1087, *ideoque verum eſſe poteſt. Veram vet exigui eſt momenti, quæque parum facit ad propoſitum noſtrum atque ea de cauſa ad alia progredior. Bollandus tom.* 1 *Februarii pag.* 48 *in Actis S. Euberti epiſcopi laudat Mcierum lib.* 3 *Annal. Fland.*, *ſcribentem de dedicatione templi Haſnonienſis in Hannonia anno* 1070 *peracta, aſſerentemque illic dedicationi adfuiſſe corpus* S. Bertini *cum corporibus viginti quatuor aliorum Sanctorum aut Sanctarum. Suſpicor id intelligendum eſſe de particula quadam reliquiarum, cum parum veriſimile ſit toc corpora Sanctorum ex locis longe diſſitis ad unam dedicationem fuiſſe delata. Eodem fortaſſe modo intelligendum eſt, quod narratur in Vita S. Gudwali epiſcopi tom.* 1 *Junii pag.* 743 *de* reliquiis SS. Audomari & Bertini *ſeculo* X *delatis Haylebekam, & ad monaſterium Blandinienſe, quod tunc prope Gandavum erat, ac*

F

nunc

* *al.* Reinuldo * *al.* VVaſone

A *nunc urbi nactæ includitur. Latebat eo tempore* S. Bertini *corpus, ſed reliquiæ mox memoratæ una cum S. Audomari reliquiis eo portari poterant, ut honorarent corpora SS. Gudvvali & Bertulfi, quæ Blandinium deferebantur.*

§ XIV.

Translatio corporis in thecam elegantiorem, quæ tertia eſt vulgo nota & poſtrema: at alia corporis elevatio aut translatio veriſimiliter præceſſit omnes prædictas: caput atque
B aliæ reliquiæ ſeorſum ſervatæ.

Translatio anni 1237

ANno 1237 *alta facta eſt ſacri corporis tranſlatio, de qua breviter ſcribit Iperius, ſed* triennio *ubertans in aſſignando anno.* Gloriosa translatio ſancti Bertini, *inquit cap.* 47 *par.* 3, domino Petro epiſcopo Morinenſi, ad requeſtam * domni abbatis noſtri Jacobi, aſſantibus epiſcopo Atrebatenſi, VVillelmo abbate S. Winoci, Johanne Alebiacenſi, & aliis quamplurimis, facta eſt anno MCCXXXIV; *imo* 1237; *ut patet ex ipſo translationis inſtrumento. Infertum hoc eſt Vitæ editæ per Mabillonium pag.* 552: *referuntur in eo duæ præcedentes tranſlationes: ipſumque etiam ſcriptum, quod in ſecunda translatione corpori appoſitum fuerat, totum continet. Quapropter inſtrumentum iſtud ex Mabillonio huc tranſfero.*

* *l. e.* præces

cujus inſtrumentum,

1232 Petrus Dei gratia Morinorum, & Aſſo Dei gratia Atrebatenſium epiſcopi, univerſis Chriſti fidelibus, ad quos præſentium notitia pervenerit, æternam in Chriſto ſalutem. Cum ad honorem Dei, qui in Sanctis ſuis creditur honorari, de corpore B. Bertini abbatis fieret tranſ-
C latio a ſerinio, in quo per eentum & octoginta quinque annos jacuerat, ſicut ex ſcripto ibidem reperto perpendi potuit evidenter, inventum eſt ſanctiſſimum illud corpus ſerinio memorato pannis ſericeis, licet vetuſtate vehementer attritis, diligenter involutum & ligatum, & ſigillis authentieis conſignatum: & cum ſolutum & apertum fuiſſet, inventa eſt inter ipſa ſancta oſſa crux argentea, in qua fuit manifeſte litteris capitalibus exaratum, SANCTUS BERTINUS ABBAS. Deinde a perquirentibus ſtudioſius intra pannos prædictos inventum reconditum illud ſcriptum, de quo ſupra fecimus mentionem, cujus tenor talis erat.

eum inſerto præcedentis tranſlationis inſtrumento,

1153 „ Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quinquageſimo ſecundo, Indictione quinta, regnante Francorum rege Henrico anno „ vigeſimo quarto, & octodecimo anno præſulatus domni Widonis Remenſis eccleſiæ archiepiſcopi, anno vigeſimo nono Drogonis „ Tavanenſis eccleſiæ epiſcopi, principatum „ Flandriæ regionis tenente inclyto marchione

* *mendum eſt.* * *Forte eſt mendum*

„ Balduino anno ſeptuageſimo *, anno regiminis domni abbatis Bovonis quintodecimo *, „ corpus beatiſſimi patris Bertini, quod bienni„ o necdum expleto ſub capitaneo S. Martini „ altari fuerat repertum, levatum eſt ſexto „ Nonas Maii ab iiſdem dominis epiſcopis de „ plumbeo ſerinio ab eo loco, ubi olim a ſancto „ Folquino translatum & recondirum fuit. Hæc „ autem inventionis, immo levationis hujus fuit „ cauſa. Monaſterium incendio diſſipatum mi- Auct. J. S.
„ nabatur ruinam: cujus reſtaurationi dum fie- „ ret crypta, & ejus jacerentur fundamenta, in„ ſperatum apparuit tam ſanctiſſimi corporis gle„ ba. Jacuerat in ſarcophago, quo ab Hel„ frido *, quem ipſe adhuc vivens abbatem * *al.* Er„ ordinaverat, ſepultus eſt, annis fere cen- lefrido
„ tum quadraginta novem: *in plumbeo vero* „ ſerinio, quo (ut diximus) a S. Folquino ſub „ altare terra reconditus eſt, ducentis & ſex „ annis uſque ad tempus noſtrum: quo levatus „ præſentibus viris bonæ teſtimonii & vitæ pro„ babilis, videlicet Widone archiepiſcopo & „ Drogone epiſcopo, in præſentia dominæ „ Atheletæ * comitiſſæ, uxoris prædicti mar- * Adala
„ chionis, quæ in hoc officio devotiſſime de- *vel* A.
„ ſervivit Deo & ſancto Bertino; præſentibus thalæ
„ quoque abbatibus his, Bovone abbate hujus „ loci, Heremaro abbate cœnobii S. Remi„ gii, Renaldo abbate S. Winnoci, Gervino „ abbate S. Richarii, Folberto abbate S. Bavonis, Heriberto abbate S. Judoci, Waſone ab„ bate S. Walrici, Alfrido abbate ſancti Vul„ mari; canonicis vero Remenſis eccleſiæ Ol„ rico, Conſtantino, Hugone; Tervanenſis „ eccleſiæ clericis Johanne archidiacono, „ Theodorico, Gozelino, Balduino, & aliis E
„ quampluribus; S. Audomari Regardo, Nor„ barto, Auberto, Odberto, Margero, Rem„ boldo. His omnibus eum innumera multi„ tudine (præſentibus) eſt levatus & in hoc „ ſerinio repoſitus per omnia Benedictus. „ Amen „. Quo etiam die Dominus per ejus merita tria miracula operatus eſt.

totum recitatur:

154 Igitur memoratum corpus a prædicto ſerinio in aliud novum decenter tranſpoſitum, tranſlatum eſt a nobis, & repoſitum in capſam novam, de auro & argento & lapidibus pretioſis ad hoc honorifice præparatam, XVII Kalendas Auguſti, quarta ſcilicet feria ante feſtum Mariæ Magdalenæ, anno gratiæ milleſimo dueenteſimo trigeſimo ſeptimo, regnante excellentiſſimo Franeorum rege Ludovico filio Ludoviei, & fratre ejus ineiyro Robarto co- F
mitatum Atrebatenſem obtinente in principio comitatus ſui, præeunte ab omnibus & cooperante gratia Dei Salvatoris noſtri, qui ſanctorum corpora reformabit, elaritati ſui corporis conformata. Facta eſt autem hæc tranſlatio ſollemniter a nobis & per nos in eccleſia prædicti Sancti, præſentibus quampluribus abbatibus & præpoſitis ceteriſque eccleſiarum prælatis & aliis bonis viris, Jacobo tunc eccleſiæ B. Bertini venerabili abbate præſidente. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigillis noſtris fecimus roborari, anno Domini milleſimo dueenteſimo trigeſimo ſeptimo, ſeptimodecimo Kalendas Auguſti.

variæ de illud obſervationes.

155 *Pauca ad hoc inſtrumentum ſunt obſervanda. Primo Sanctus in ſarcophago, in quo primum ſepultus eſt, jacuiſſe dicitur* annis fere centum quadraginta novem. *Ita creditum eſt ſeculo* XI, *& ex eo calculo mortuus eſſet anno* 697, *quia translatum a Folquino crediderunt anno* 846. *Verum ſerius obiiſſe Sanctum ſuo loco oſtendi: neque opinio ſeculi* XI *multum habere poteſt momenti, cum ſeculo* VII *anni non numerarentur ab Incarnatione Domini, quos ſcriptores illius temporis ex aſſignatis regum annis male collegerunt. Secundo anni a prima translatione uſque ad ſecundam accurate numerantur* ducenti & ſex, *videlicet ab anno* 846 *uſque ad* 1052

Tertio

AUCT. J. S. *Tertia anni a ſecunda tranſlatione uſque ad tertiam vello computantur centum & octoginta quinque, nimirum ab anno 1052 uſque a 1237 Quarto Robertus Attrebatenſis comes creatus erat eodem anno a fratre ſuo S. Ludovico rege, ut videri poteſt in Actis hujus ſancti regis tom. 5 Auguſti pag. 358: atque ea eo etiam firmatur aſſignata tranſlationis epocha. Quinto, corrigendum tamen in hoc inſtrumento, quod tranſlatio facta dicitur feria quarta, legendumque quinta, ut jam monuit Mabillonius, cum anno 1237 dies XVI Julii in feriam quintam incideret, ut colligitur ex littera Dominicali D.*

Alia verisimiliter corporis elevatio. 156 *Hactenus egi de tranſlationibus totius corporis vulgo notis & omnino certis. Verum ſæpe laudatus adjutor Bertinianus me docuit, aliam verisimiliter corporis elevationem aut tranſlationem eſſe factam ante omnes modo memoratas. Ratio hæc eſt. Folquinus diaconus in Chartulario ſuo ſcribit ſe S. Bertino a parentibus oblatum & ad monaſterium ductum* anno Incarnationis felicissimæ Domini noſtri Jeſu Chriſti CMXLIX, die feſtivitatis Elevationis S. Bertini, quæ ſoeceditOmnium Sanctorum feſtivitati. *Itaque ſeculo* X
B *celebrabatur Elevatio* S. Bertini *die* 2 *Novembris, cum feſtum Omnium Sanctorum ab eo tempore celebratum hac uſque fuerit* 1 *Novembris. At feſtivitas tranſlationis primæ, quæ facta eſt ſeculo* IX *per* S. *Folquinum, non agebatur* 2 *Novembris, ſed* XVI *Julii. Feſtivitas igitur* tranſlationis *diſtincta erat a feſtivitate* elevationis; *& jam ſeculo* X *facta erat aliqua corporis elevatio præter tranſlationem a* S. *Folquino peractam, cum verisimile non ſit geminam feſtivitatem inſtitutam eſſe ob unum tranſlationem. Qua de cauſa admodum verisimile eſt, ſacrum* S. Bertini *corpus prima vice elevatum fuiſſe ſeculo* VIII, *aut ante medium ſeculi* IX: *neque enim hæc elevatio facta eſſe poteſt poſt recondituma anno* 846 *Sancti corpus.*

ante primam tranſlationem. 157 *Obiici quidem poteſt primo, quod in data mox tranſlationis inſtrumento num.* 153 *dicatur corpus in ſepulcro jacuiſſe* annis fere centum quadraginta novem *ſine ulla elevationis mentione. Secundo obiici poteſt, quod de hac elevatione apud omnes ſcriptores Bertinianos altum ſit ſilentium; quodque dicta elevationis feſtivitas in nullis Faſtis legatur commemorata, aut poſt celebrata.* C *Verum ſilentium tam ſcriptorum quam Faſtorum parum obeſſe poteſt, loquente ſaltem Folquino: nam ſimilia ſæpe omittuntur a Vitæ ſcriptoribus & hiſtoriographis, nec ſemper innotescant martyrologis. Hæc autem elevationis feſtivitas emiſſa poſtea videtur, forte quia alia elevatio ſeculo* XI *celebrari cœpit, qua facilius prioris feſtivitas abrogari potuit. Quare neque ſilentium ſcriptorum, neque omiſſio feſtivitatis efficere poſſunt, ut non ſit verisimile,* S. Bertini *corpus elevatum fuiſſe, priuſquam a* S. *Folquino reconderetur. Quod vero inſtrumento tranſlationis inſinuetur annis fere* 149 *in ſepulcro jacuiſſe, ex errore fieri potuit, quod elevationis nulla eſſet ſervata notitia.*

Theca primum anno 1395 *aperta fuit;* 158 *Poſt aliat tranſlationes ſupra relatas, quarum ultima eſt anni* 1237, *nullam deinde factam reperio. Hinc arca pretioſa, in quam ſacrum corpus anno* 1237 *tranſpoſitum eſt, illa ipſa videtur, in qua etiamnum ſervatur. Aperta hæc fuit & viſitata tribus vicibus, videlicet anno* 1395 *per abbatem* S. Bertini *Jacobum III, qui ſacra oſſa invenit* pannis lineis honeſtiſſime *involuta, & quatuor magnis & authenticis ſigillis obſignata; atque inſtrumentum ultimæ tranſ-* D *lationis ſacris oſſibus ſuperimpoſitum, quod perlegit. Verum ſigilla ſervans integra, inſtrumentumque tranſlationis loco ſuo reponens, arcam rurſum clauſit, omniaque in eodem ſtatu reliquit, quemadmodum ipſe teſtatur in Actis de ea viſitatione factis.*

deinde rurſum anno 1464, *quando pars capitis in aliam thecam tranſlata;* 159 *Altera ſacri corporis viſitatio facta eſt anno* 1464 *per Guillielmum II abbatem Bertinianum & epiſcopum Tornacenſem. Hujus viſitationis Acta modo inveniuntur, ſed ex aliis monumentis Bertinianis ſequentia mihi ſunt communicata. Componendam curavit epiſcopus abbas elegantem ex argento inaurato ſtatuam dimidiatam, eamque gemmis, lapillis pretioſis atque adamantibus ſplendidiſſime exornavit. In hanc porro thecam die* V *Septembris in ipſa* S. Bertini *feſtivitate tranſtulit magnam partem capitis ejuſdem Sancti. Pretioſiſſima hæc theca cum præcipua capitis parte hactenus ſeorſum a reliquo corpore ſervatur cum aliis reliquiis in ſacrario eccleſiæ Bertinianæ, ubi illam anno* 1746 *præſens luſtravi. Exponitur vero venerationi fidelium in feſtivitatibus* S. Bertini *& in aliis quibuſdam. Eam ex delineatione minoris formæ, quam Audomaropoli humaniter ſubmiſerunt Re-* E *ligioſi Bertiniani, hic æri inciſam exhibeo in ſequenti pagina. Hanc autem capitis partem in illa viſitatione corporis anno* 1464 *ſeparatam fuiſſe a reliqua corpore, ſatis videtur certum, tum quod eo tempore a Guillielmo epiſcopo & abbate, præſentibus epiſcopis Ambianenſi & Atrebatenſi cum quindecim abbatibus, dimidiata ſtatua impoſitam teſtetur ſæpe laudatus Cletyus ex Annalibus Bertinianis, tum quod ex nulla monumento colligatur, ſacrum iſtud pignus citius a reliquo corpore ſeparatum fuiſſe, aut ſeorſum conſervatum. Incredibile non eſt, plures reliquias eadem occaſione ſeparatas eſſe; ac de aliis nihil invenio.*

tertio anno 1688, *quando reliquiæ Peperingam miſſæ.* 160 *Tertia corporis viſitatio facta eſt anno* 1688 *per abbatem Benedictum ad preces, opinor, cleri & magiſtratus oppidi Peperingæ in Flandria. Quippe, teſte Cletyo, laudatus abbas clero, magiſtratui & populo Peperingano* X *Auguſti donavit* partem mandibulæ inferioris, eui duo adhærebant dentes, ut honorarentur Peperingæ in eccleſia S. Bertini, quæ prima ibi eſt parœcia. *Magiſtratus vero Peperinganus,* F *de accepto beneficio ſe gratum exhibens, quotannis in feſto tranſlationis* XVI *Julii Audomaropolim mittit cereum duarum librarum, ut ardeat in eccleſia* S. Bertini *ante thecam, in qua ſacrum corpus ſervatur.*

Deſcribitur theca, quæ in neceſſitatibus circumfertur. 161 *Porro facet hic theſaurus eidem etiamnum thecæ, cui anno* 1237 *impoſitus eſt, ſervatur incluſus; ſed nova ſubinde ornamenta thecæ acceſſerunt per abbates Bertinianos. Cletyus eam Gallice mihi deſcribit, prout verba ejus Latine exprimo:* Compoſita eſt ex argento & ære inaurato, longa ſeptem pedibus, larga duobus, alta tribus cireiter. Opera aurifeis, quibus obtegitur, repræſentant hiſtoriam vitæ S. Bertini. Frons prima ornata eſt effigie Servatoris, quem duo comitantur angeli; altera effigiem Virginis exhibet & dorum item angelorum. Tota quam longa eſt theca exhibet ſtatuas SS. Andomari, Bertini, Folquini, Silvini, duodecim Apoſtolorum & quatuor Prophetarum. *Eodem teſte,* poſita eſt in ſummitate altaris *principis.* Uſu antiquo & religioſe obſervato, dum populus, ſive ob *temporis* neceſſitatem, ſive ob morbos contagioſos

A tagioſos flagitat, ut theca S. Bertini ex alto demittatur, id non fit, niſi eodem temporis momento, quo demittitur theca S. Audomari, in hujus eccleſiæ conſervatá, ære campano utrioſque eccleſiæ ſignum dante. Dziode duæ illæ thecæ noo iterum elevantur ad locum ſuum, antequam ſint circumlatæ in longo & geoerali ſupplicantium agmioe. *Hactenus de corpore Sancti.*

Reliquiæ aliquæ aliis locis ſervatæ.

362 *Ceterum dubitari non poteſt, quin aliquot ſacri hujus theſauri particulæ ad alia loca fuerint deportatæ. De portatis Poperingam ſupra egi. Hic pauca, quæ ſe offerunt, ſubjungo. Raſſius in Hierogazophylacio Belgico recenſens reliquias eccleſiæ cathedralis Brugenſis, S. Donatiano dicatæ, inter eas pag. noo numerat S. Bertioi deotem & os de manu. Idem pag. 128 in ſacro theſauro parthenonis Burburgenſis Ordinis S. Benedicti recenſet aliquid de S. Bertino abbate. Plures aliis locis ſervari ſuſpicor; at omnes reliquiarum particulas inveſtigare, longo majoris eſſet laboris quam utilitatis.*

AUCT. J. S.

§ XV.

Variæ feſtivitates S. Bertini.

Præcipua Sancti feſtivitas cum vigiliis & octava celebratur,

HActenus *de antiquitate cultus* S. Bertini, *de Faſtis eum memorantibus, & de corporeis ac reliquiarum variis translationibus ſolum egi. Ad plenam igitur elucidationem gloriæ poſthumæ hujus Sancti ſupereſſe videtur, ut variæ ipſius ſolemnitates etiam breviter exponantur. Harum prima & præcipua celebratur die* v *Septembris, qua Sanctus ex mortali vita ad immortalem tranſivit. Solemnitas hæc in veteri Martyrologio Ms. cœnobii Sithienſis ad Nonas Septembris ſic memoratur:* In pago Tarvanenſi, mooaſterio dicto Sithiu, depoſitio almi patris noſtri Bertioi abbatis & coofeſſoris, qoi vita & miraculis inſigois, anoo ab Incarnatione Domini DCXCVIII migravit ad Dominum. *De anno e-*

mortuali

Auct. J. S. *mortuali differri ſ ta: hic autem de ſola ago ſolemnitate dici emarcualis. Hæc in abbatia Bertiniana peragitur ritu maxime ſolemni cum prævia vigilia & octava ſequente. Et vigilia quidem eo peragitur modo, quo vigilia Nativitatis Domini, ita ut Officium vigiliæ a Laudibus teneatur ritu duplici. Miſſam ſolemnem pontificie apparatu in illa vigilia celebrat abbas S. Silvini Alciacenſis, qui ſemper ex abbatia S. Bertini aſſumitur. In primis Veſperis abbas Alciacenſis ſimul cum abbate S. Bertini Officium peragit. In ipſa vero feſtivitate Miſſam ſolemnem cantat abbas S. Bertini; tunc vero abbas Alciacenſis cum duobus cantoribus* ALLELUIA *in choro canit. Secundæ demum Veſperæ peraguntur ut primæ. Hæc de communicata mihi notitia feſtivitatis paucis expoſui, ut ex iis de tota ſolemnitate facilis ſit conjectura.*

ac olim etiam feſtatione ab opere.

B

164 *Præterea hæc feſtivitas olim uſque ad initium hujus ſeculi celebrata eſt a populo Audomarepolitano feriatione ab opere, prout nunc ſit intra ſepta abbatiæ:* & S. Bertinus *Audomaropoli ſemper habitus eſt pro patrono ſecundario & Apoſtolo iſtius territorii. Hinc ſermo habitus in Sancti ſolemnitate, quem in fine Actorum edidit Mabillonius, ſic inchoatur:* Gaudete, dilectiſſimi fratres, in Domino, qui ad ſanctiſſimi patris & protectoris noſtri, ſancti ſcilicet Bertini, ſollemnia conveniſtis, & ſpirituali jucunditate lætamini, & ex intimo cordis affectu clementiam Domini noſtri Jeſu Chriſti collaudate: qui nos ab idololatriæ erroribus ad agnitionem ſancti ſui nominis per hujus ſancti Sacerdotis prædicationem perducere dignatus eſt. *Verumtamen, cum anno* 1703 *aut* 1704, *ut mihi perſcripſit Cletus, multa ſimul feſta, quæ feriatione ab opere celebrabantur, abroganda cenſeret illuſtriſſimus Ludovicus Alphonſus de Valbelle epiſcopus Audomaropolitanus,* S. Bertini *feſtivitatem iis admiſcuit: quod fortaſſe peractum non eſt ſine dolore populi, qui patronos ſuos præ cæteris Sanctis venerari conſuevit, præſertim cum urbs Audomaropolitana incrementa ſua tam* S. Bertino *debere videatur, quam ipſi S. Audomaro.*

Tranſlationis feſtum et iam ſolemne XVS Julii;

C

165 *Alteram* S. Bertini *feſtum, quo opera ſervilia etiam ceſſant intra monaſterii ſepta, celebratur* XVI *Julii. Ejus cauſam laudatum Martyrologium Sithienſe declarat his verbis:* Eodem die ſancti patris Bertini corpus a B. Folquino tranſfertur & reconditur anno Dominicæ Incarnationis octingenteſimo quadrageſimo ſexto. *Antiquum eſſe hanc feſtivitatem, & ab ipſo S. Folquino inſtitutam, colligitur ex Opuſculo Bovonis infra dando num.* 12: *nam, eo teſte, tranſlationes tam* S. Bertini *quam S. Audomari* diſtinctis temporum diebus a cuncto populo diœceſis ſuæ magnificentius celebrandas ſuſcepit. *Hæc aliaque ibidem ſubjuncta inſinuant, voluiſſe S. Folquinum, ut tranſlationis feſtivitas celebraretur feriatione ab opere. At id clarius colligitur ex tribus primis miraculis, quæ infra in Appendice legi poſſunt. Nunc minor eſt minuſque late pateus hujus feſtivitatis celebritas, magna tamen etiamnum hæc eſt in abbatia* S. Bertini, *ubi ejus Tranſlatio colitur Officio duplici ſecundæ claſſis.*

Elevationis feſtum olim 2 Maii, nunc IV ejuſdem menſis;

166 *Elevationem corporis primam veriſimiliter celebratam fuiſſe die* 11 *Novembris, probabili ratione oſtendi num.* 156. *At cum hæc feſtivitas ex uno tantum loco innoteſcat, ideoque non omnino certa videatur, od ulterius tranſto elevationis feſtivitatem, per quam prior abrogari potuit, ſi revera fuit uſitata. Sithienſe Martyrologium de illa ſic habet ad diem* 2 *Maii:* Monaſterio Sithin glorioſa elevatio corporis pretioſiſſimi confeſſoris Chriſti Bertini abbatis, quæ facta eſt anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quinquageſimo ſecundo. *Elevationem illam die* 2 *Maii diu celebratam eſſe, teſtatur Cletus in litteris ad me nuperrime datis.* Verum, *inquit,* ub aliquo tempore locum ceſſit feſto S. Walberti, quod celebratur Officio duplici ſecundæ claſſis. Elevatio vero nunc celebratur die 2v Maii ritu duplicis majoris.

D

Inventio inſerta quidem Martyrologio, non tamen Officio celebrata.

167 *Quod ſpectat ad inventionem corporis quam in Faſtis quibuſdam recentioris commemoratam vidimus, locum illa etiam habet in Martyrologio Sithienſi, ubi refertur hoc modo ad diem* XVS *Junii:* Ipſo die inventio pretioſiſſimi corporis functi patris Bertini, quod anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quinquageſimo repertum eſt ſub capitaneo altari S. Martini, ubi olim a B. Folquino tranſlatum & reconditum jacuit duentis & ſex ferme annis, cum primitus in ſepulcro ſuo quieviſſet centum ac quadraginta novem ferc annis. *Hæc quidem verba nonnullam ingerere poſſunt ſuſpicionem de feſto inventionis olim celebrato: at teſtatur Cletus*

E

nullum in Kalendariis aut Breviariis Sithienſibus reperiri veſtigium iſtius feſti aliquando celebrati; indeque merito exiſtimat namquam fuiſſe uſitatum, ſicut ita uſu non eſt hoc tempore. Sane ſi rem ipſam inſpiciamus, veriſimile non apparebit, aliquod inventionis feſtum fuiſſe inſtitutum, priuſquam facta erat corporis elevatio. Peracta vero elevatione, una inſtituta videtur feſtivitas, qua inventio & elevatio ſimul celebraretur titulo Elevationis, *ad quam inventio fuerat neceſſaria. Poterat tamen inventio ſeorſum etiam Martyrologio inſeri, ut felicis iſtius eventus melius conſervaretur memoria. Hiſce de cultu* S. Bertini *expoſitis, Acta ſubjungo varia, quæ utinam tam copioſa eſſent & accurata, quam tanti Viri Sanctitas meretur.*

V I T A

auctore anonymo,

F

Ex codice noſtro Ms.

C A P U T I.

Adventus S. Bertini ejuſque ſociorum ad S. Audomarum: geminum monaſterium conſtructum: Bertinus fit abbas poſt Mummolinum: ſepelit S. Audomarum.

POſt hoc non multo temporis intervallo, ad beatum Audomarum *a*, de prædicta Conſtantienſe *b* regione, tres una cum mente viri, Mummolinus & Bertramnus functuſque Bertinus, puriter venerunt, relinquentes etiam, ſecundum Domini præceptum, parentes, patriam, omneſque

S. Bertini & ſociorum ad S. Audomarum,

a

A que propinquos. Sanctus vero Audomarus prædictos Dei famulos gratifice recepit, immenſaſque omnipotenti Domino gratias agens, qui tales ſibi ad prædicandum Euangelium adjutores deduxit. Erant unim præfati viri in fide perfecti Catholica, & in eccleſiaſticis diſciplinis, atque in divina Scriptura eruditi. Pſrvo poſt hæc temporis ſpario tranſacto, S. Audomarus cum prædictis beatis viris, divina ſibi ſtimulantu gratia, monaſterinm cogitavit in Dei ſundare uomine. Ad habitandum enim mnuachis, divina ſibi laigieute miſericordia, locum habebat aptum.

cujus auxilio monaſterium Vetus dictum conſtruunt,

2 Erat enim vir quidam potens, Adrovvaldus uomine, in diviſ'is hujus ſeculi vanis valde dives: quem beatu. Audomarus de urrore gentilitatis ad fidem converit Catholicam, quemque cum omni ſua baptiaavit familia. Adrovvaldus vero prudenti conſilin fallaces divitias præſentis ſeculi ſpernens, uec nllum habeus filium, magnam ſuæ hæruditatis partem cum omni ſua multiplici ſubſtantia Deo & beatn optulit Audomaro, videlicet *c* quæ

c

B uoin nomina vocatur Sithiu. Beatus vero Audomarus in prædicta villa ante adventum

d

prædictorum ad eum virorum eccleſiam *d* ædificavit in eo etiam loco, in quo ſuum pauſat in pace eorpuſculum. Poſtquam ergo præfati Dei ſamuli ad eum perveuerunt, cenceſſit illis, ut mouachorum habitaculum ædificaſſent*, ubicumque illis in prædicta placuiſſet

* *apud Mab.* ædificarent.

villa. Sancti igitur viri Mummoliuus atque Bertinus cum ceteris eorum in Chriſto ſociis monaſterium ædificare iu quodam loco ceperunt, quod uſque hodin Vetus vncatur monaſterium.

deinde alium quærunt locum per ſtagnum navigando.

3 Sed in eo loco paueis morantes annis, diviua eis ſuadente gratia, alium voluerunt eligere locum. Beati igitur viri in Domini confidentes miſericordism *, perfectum inve. nerunt conſilium. Protinus enim in navem aſcendeutes, ſinu gubernatore & remigio, ac ſine ulla eibi & potus cura, huc atquu illue in * ſpatioſo ſtagno, adhærente prædicto eorum habitaculo, uavigsates, omnipoteatem rogabant Dominum, ut in * locum, quem ſua illis præparavit miſericordia, eos deduceret inlæſos, diceutes iuvicem, quod non aſceenſuri eſſent de prædicto ſtagno, niſi quando navicula eorum aptum tenente * portum, contigiſſet illis ſecundum ordiuem Pſalterii ſubſequentem cautare verſiculum: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. Miſericors igitur Domiuus, qui ſuis ubique præſens eſt famulis: prope eſt enim

* *ibid.* miſericordia

* *ibid.* in omiſſum

* *ibid.* ad

* *ibid.* tenendo

C

* *ibid. hæc omiſſa*

Dominus omnibus * iuvocantibus eum, navem, iu qua beati fuerunt prædicti viri, poſt aliquod præviſum ſibi ſpatium, ilico duduxit ad terram. Tune etiam illi, prædictum canentes verſiculum, ſiue mora navem relinquentes, læti intravurunt in terram, cognoſcentes etiam locum illum a Domino ſibi traditum.

ubi condunt cœnobium Sithienſe, cujus primus abbas Mummolinus ſecundus Bertinus:

4 Dehine beatn Andomaro pin eorum favenie patre, monaſterium nomiue Sithiu, ex * prædicta villa nomiuatum, ſuper Aguionam *e* fluvium iu Dei uomine ædificare comperunt: confluentibuſque undique religioſis viris ad prædictos Dei famulos, beatus Audomarus Mummolinum multitudini præpoſuit monachorum. Sed non multo poſt hæc temporis intervallo, præfatus venerabilis abbas Mummolinus ad Nouiomenſis urbis epiſcopatum, divina largiente gratia, provectus eſt... Glorinſus igitur pontifex Audomarus poſt Mummoliuum in prædicto monaſterio ſancto monachorum choro beatum præpoſuit Bertinum *f.* Sanctis enim fratribus, iu eodem loco ſub diſtricto * Regulæ rigore Deo ſerviensibus, dilectus atque amabilis beatus ſuit Bertinus. Erat enim vir venerabilis, iu divinis rebus prudeas, & providus gregis ſui paſtor; iu malis vero ſimplex & innocens ſeeundum Domiui præceptum: Eſtote prudentes ſicut ſerpeutes, & ſimplices ſicut eolumbæ....

Auct. J. S.

f

* *ibid.* ſtrictæ

5 Prædictus ergo * venerabilis abbas Bertinus, divina ſibi gratia revelante, ſtatim ad locum *g*, ubi venerabilis ſeuex obiit, cum ſuis pergendo monachis, ſacrum beati Audomari corpus cum pſalmis & hymuis & canticis ad locum ſepulturæ deduxit, eumque in prædicta eccleſia, quam ille beatus pontifex in Sithiu ædificavit, eum immeuſo circumſtantia pnpuli ſepelieruut luctu. Sanctus autem * Audomarus beato prædixit Bertino, cunctiſque Fratribus temporu illo Domino iu Sithiu ſarvieutibus, nt, quaudo ei ſors * incerta extremæ conuigiſſet horæ, in prædicto loco ſuum ſepelirent eorpuſculnm.

hic defunctum Audomarum ſepelit.

* *Mab.* vern.

g

* *Mab.* enim

* *Mab.* mnis

ANNOTATA.

E

a *Hoc totum primum caput Vitæ S. Audomari inſeruit auctor. Ex eo huc tranſtuli ſpectantia ad* Bertinuum, *omiſſis aliis.*

b *Natum* Bertinum *in territorio Conſtantiæ Alemanniæ, conſentiunt ſcriptores, ut oſtendi in Commentario num.* 29. *At non recta ex patria ad S. Audomarum venit* Bertinus *cum ſociis, ſed diſciplinæ monaſticæ inſtitutus eſt Luxovii, ut ibidem probatum eſt num.* 33 *&* 34. *Hic ſcriptor vitam illam monaſticam Luxovii inchoatam prætermittit, quia feſtinabat ad enarranda S. Audomari geſta; dicitque ex regione Conſtantiæ ſe veniſſe Sanctos, quia inde revertprius exiverant Luxovium.*

F

c *Apud Mabillonium in Vita S. Audomari additur* villam, *quæ vox facile in tranſcribendo excidere potuit, ita ut probabilius ſit legendum,* villam videlicet. *Quæ autem ad donationem Adrovvaldi & utriuſque monaſterii conſtructionem ſpectant, fuſe diſputata ſunt in Commentario §* 5 *&* 6.

d *De hac eccleſia, quæ deinde donata eſt S.* Bertino; *multa ſunt diſputata §* 7.

e Agnio, *alias* Agniona *fluvius, vulgo* Aa *dicitur. Modicus eſt, utpote in ipſa ortus Arteſia, & prope Gravelingam Flandriæ oppidum mari illabitur.*

f *Quo anno S. Mummolinus ad epiſcopatum promotus ſit, ejuſque ſucceſſor S.* Bertinus *abbas creatus, inveſtigavi §* 7.

g *Mors hic relata erat ſine loco & tempore, de quibus diſputabitur accuratius ad* 9 *Septembris. Interim monco neque annum* 667 *recte ſtatui a Mabillonio, cum ſanctus antiſtes adhuc viveret anno* 670, *ut obſervavi in Commentario num.* 86; *neque adoptari poſſe annum* 695, *quem aſſignat Iperius, cum eo uſque Vitam non produxerit.*

C A-

AUCT. ANON.

CAPUT II.

Virtutes Sancti: vinum divinitus acceptum, eoque sanatus comes Walbertus: aliud miraculum ad sepulcrum Sancti.

Sancti virtutes ac prudens regimen:

AGius igitur prædictus abbas Bertinus post beati Audomari obitum multis in servitio Dei vixerat * annis: turbamque monachorum a Domino sibi creditam sub districto sacræ Regulæ jugo mente solicita agius custodiebat Pastor, sciens quod scriptum est: Cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Beatis enim Dei famulis, sub sua cura consistentibus, Dominica atque apostolica prædicando præcepta, sua cottidie districta conversatione ac religiosis actibus suis magnum bene vivendi præbebat exemplum, implens quod scriptum est: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra & glorificent Patrem vestrum, ne secundum apostolicum præceprum *, aliis prædicans, ipse reprobus inveniretur. Largus igitur bonorum operum retributor contra diabolicas persuasiones indefessam sul militis Bertini aspiciens pugnam: Oculi enim Domini aspiciunt super justos, & aures ejus in preces eorum: magnamque ejus de ovibus sibi creditis intuens curam, almificis eum signis ac virtutibus glorificavit. De quibus, favente Domioo, pauca subsequente narrabimus sermone.

* *i. e.* vixit

* *i. e.* dictum

Walbertus comes, S. Bertino peccata sua confiteri solitus,

7 Fuit igitur quidam vir nobilis, honorificus etiam comes: secundum vanam hujus sæculi dignitatem, nomine Waldbertus *a*: uxor vero ejus Regendruth fuit nuncupata. Huic vero Waldberto & conjugi suæ pater confessionum beatus fuit Bertinus, nec non & compater *b* fuit, secundum laudabilem ritum inter Christianos ad conjungenda fraternæ caritatis fœdera consecratum. Beatus igitur Bertinus utrisque verbum sæpe prædicabat divinum. Quapropter enim pius vir prædictus Waldbertus ad Bertinum sæpe venire solebat, ut a beato Viro divina præcepta audiret: & ut a sacro hujus ore post communicationem Corporis & Sanguinis Christi more benediceretur solito. Quadam igitur die ad ecclesiam, in qua beatus Audomarus pausat, Waldberius veniens, ibidemque orarionem complens, aliqua eum necessitate subito trahente, ad beatum neglexit venire Bertinum; sed ad suam propriam remeaverat domum.

a

b

dum ex Sithiu domum revertitur,

8 Tnoc suus discipulus, nomine Duodo, beato nuntiavit Bertino, dicendo: Valde venerabilis Pater, admiror, quod vir fidelis in Christo amicus Waldbertus in beati Audomari *c* hodie basilica orationem complendo, sine vestræ benedictionis petitione ad suum subito perrexerat * domum. Tunc agius Christi confessor Bertinus, prophetico spiritu plenus, prædicto aic discipulo: Ante enim, fili, quam ad suam Waldbertus perveniat domum, ad quam nunc properando se credidit eito esse venturum, valde se pœnitebat *, quod sine nostræ benedictionis munere de hoc perrexerat loco. Quod secundum præscientis beati viri verbum effectus probaverunt rei. Eodem enim die post solis occasum nuntius, a Waldberto velociter secundum sui senioris præceptum equitando, ad beatum venit Bertinum. Statimque, postquam ad sancti Viri præsentiam pervenit, ejus provolutus vestigiis, tremula ad eum ait voce: Domine, vester benevolus in Christo amicus Waldbertus modo in confinio mortis & vitæ positus, vos in Dei postulat nomine, ut pro eo secundum solitam vestræ caritatis pietatem misericordem deprecemini Dominum, ut per vestras in conspectu æterni Regis gloriosas preces de mortifero periculo, quod sibi nuper acciait, solameo recipiat.

D

c

* *i. e.* perrexerit

* *forte* pœnitebit

lapsa ex equo graviter vulneratur:

9 Postquam enim in hac die de basilica beati Audomari ad suam volens properare domum perrexerat, subito in medio viæ spatio de suo, in quo velociter equitabat, equo dejectus, super petrosam incautus corruit terram. Multisque in hujus corpore membris conlisis, femoreque hujus, beatissime Pater, penitus confracto, mortem sibi subitam adesse purat, nisi illum, ut credit, per vestras sacras orationes pietas liberet divina. Scit enim, qnod hoc sibi periculum per suam contigit negligentiam, qnia sine vestræ benedictionis tutamine, per bostis callidi astutiam aliqua neeessitate se retrahente, de boc bodie loco perrexit. Idcirco vos in Dei nomine, de prædicta negligentia *d* veniam petendo, precatur, ut potum ex vestro sacro ore benedictum, sacrisque vestris manibus signatum, ad eum, anteqnsm moriatur, transmittere dignemini.

E

d

bulc Sanctus vinum divinitus impetratum

* *i. e.* amphoro

e

so Tunc venerabilis Senex, casu fidelis amici commotus suo incunctanter prædicto jussit discipulo, ex enoforo *, quod in sacrario positum fuerat, vinum propinaret, ut ad ægroranrem celerrime transmitteretur amicum. Tuoe juvenis leniter sancto respondit Abbati: Est, ut reor, bestissime Pater, spatium mensis integrum, aut eo amplius, quo nec in eo, de quo dicis, vasculo una folia *e* fuit vini. Hinc agius Christi Confessor, fide perfects & charitate plenus, suo dixit discipulo: Vade, fili, in Dei nomine ad illud, de quo dicis, vasculum: Dominus enim noster, cui omnia possibilia sunt, qui adest adjutor in opportunitatibus: Prope est enim Dominus invocantibus eum omnibus; nostro ægrotanti amico, credo, salutiferum dabit potum. Hinc juvenis, sancti Viri præcepta secutus, in prædictum introndo sacrarium, illud vas, de quo paulo ante sancto dixit Abbati, quod nec una in eo vioi fuisset folia, divina largente gratia, hac vice plenum optimo invenit vino, cujus mirabilis odor prædictam compleverat domum.

F

mittit, quo sanatur: multaque deinde donat Bertino.

* *i. e.* propinavit

s1 Tunc sanctus Christi confessor Bertinus, immensas omnipotenti Domino gratias agens, Waldberti ait discipulo: De hoc vino aliquid tecum portando, ad tuum velox recurre senioren. Tunc ille in eadem nocte, immenso repletus gaudio, ad suum reversus est dominum, totumque ei, quod factum fuerat, narrando miraculum, salutiferum sibi potum de prædicto propinaverat * vino. Postquam vero de eodem benedicto biberet potu, in eadem hora, divina medente manu, sanus effectus est. Immensasque omnipotenti Deo salutis suæ auctori gratias referens, cordisque compunctione repletus, magnam suæ hereditatis partem *f* Deo & beato optulit Bertino.

f

s2 In hoc, fratres carissimi, sicut & in cæteris gloriosis actibus suis, immensa omnipotentis

A tisDomini admiranda atqnn landanda miſerieordia, eo quod in diverſis mundi partibus per ſuos iodeſinenter ſervns implet, quod promiſit. Qui derelinqnit patrem aot matrem & exrera propter me, in præſeoti ſeculo eeotoplum sccipiet, & vitam æternam in futnro poſſidebit; ſicut de his ſnctis Chriſti eonſeſſoribus Audomaro ntque Bertino probarn poſſumus. Hi enim, ut prædiximus, pareotes patriamque propter Deum relinqucotes, eentnplum in hoc ſeculo, divina eis largiente gratia, aeeeperunt: inſuper inmareeſſibilem eis in vita perpetua tribuit coronam. Et non ſolum eos, quamdiu in earnis ſueruot præſentia *g*, ſignis ntque virtutibus glorifieavit; ſed etiam adhue per alta in cooſpeotu ejus eorum merita glorioſas effieit virtutes; ſicut per ſuum agium eonſeſſorem præſatum etiam Bertinum nuper mirabilem egit virtutem. Quod illi nobis tnſtati ſunt, in quorum eonſpectu *b* bæc glorioſa virtus ſuit facta, quam, ſaveote Chriſto, ſubſequentn narrsbimus ſermooe.

Quamaſi Dei munific. centia in veliu. quentes pro ſe omnia.

g

b

B

Piſcator nocte Paſchatis cum ſo. ciis punctus,

i

13 Tres igitur viri in piſeatiouis nrte periti, in nocte Dominica in Rhodaoo flumioe juxta beati Mauritii i martyris monaſterium (ſervi enim illius erant loci) navem aſeendentes, retia ad eapiendos exteoderunt piſees. Deio inſolita eorum tetibua in eadem nocte piſeinm intravit mulritudo, ita etiam ut oec illis per prolixum annorum ſpatium, quo in prædicto flumine retia ſolebant extendern, tales magnitndine apparnerunt piſces: oee talem aoto piſcium multitudinem nna eeperunt nocte. Hine lxti navigantes ad portum, io qnem ſoliti erant poſt piſcationem iotrntn, nee ſe potnnrunt de prædicta movere onvieula. Duo enim ex ipſis pedum & mannum officio privati, toto ſoerunt eorpore cootriti: tertius autem offieio pedum privstus, ſurdus effectus eſt: ſuper eos enim propter ooctis Dominicæ Reſurrectioois transgreſſionem ultio ſupervenit divioa.

furdiſque & claudus factus ſanatur ad ſepulcrum Sancti:

C

14 Hioe ille, qui auditum & ambulandi amiſit uſum, dnobus eniteodo fuſtibus, atqne aliorum comitantium ſuffragio ſultus, loca ſoeta orationis eauſa eircumire deerevit, ut juxts veoerabilia ſervorum Dei ſepulera divinam poſtulaſſet miſerieordiam, ut amiſſam per susm oegligeotiam eorporis ſui ſanitatem per glorinſa eorum merita recipern meruiſſet. Poſt intervallum igitur, multis ab eo peragratis loeis, ad prædicti confeſſoris Chriſti Bertini in Sitbiu monaſterio poſitum venerabile venit ſepulehrum. Et eum Fratres io prædicto loeo commorantes in noſte Dominicæ Reſurrectionis in nadem eccleſia, in qoa corpus beati pauſat Bertini, ooeturnas eantarent vigilias; tunc ille vir prædictos, immenſs ægritudinn correptus, a ſnis ſociis in eeeleſiam ad oratiooem deductus ſuit. Et eum longo ſpatio cum laerymis orando ſuam ſanitatem per merita beati Bertini a Domioo poſtulaſſet, quando lectio Euangelii more ſolito recitata ſuit; tuna ægrotus multa vidit eirea ſe lucem Inminaria: & paulatim ab eo infirmitas recedendo, auditu recepto, pedumqnn reenperato offieio, ſubito divina largiente gratia, io prædictorum præſeotia Fratrum ſanus effectus eſt.

alia etiam ibi facta miracula.

15 Et poſt ſynaxim immenſas omnipotenti Domino & beato Bettino gratias agens, ſuis gradinndo pedibus lætus & ſanns ad ſuam remeaverat domum. Et alii in eadem eeeleſia juxta venerabile beati viri Bertini ſepulernm de tali ſæpe in Det nomine foeruot ægritudine liberati. His ergo indieiis manifeſtum eſt nobis, quam magna & ineoarrabilis eſt Sanctorum io conſpectu Regis æterni glorin. Illorum enim animæ inter ionumeras ezleſtium myriadum fulgent rurmas; ipſnrum veuerabilia corpora inter homines pauſantia, ab nngelis viſitata, ſignis ac virtutibus per glorioſa opern multis deelarata populis, magno venerantur honore: omoia enim prætereunt: ſanctotum glorin manet in Chriſto in æternnm.

AUCT. ANONYMO.

ANNOTATA.

a *De VValdberto comite aliqua dicta ſint in Commentario num.* 509 *&* ſeq.

b *Iperius aſſerit, filiam VValberti* de ſaero ſoote *levatum* S. Bertioum. *Folcardus vero* num. 22 *a Sancto baptizatam dicit. Utroque hoc modo* eompater *VValberti* Bertinus *fieri poterat, & alterutro factus eſt.*

E

c *Ex hoc loco colligo eccleſiam B. Mariæ, quæ* deinde S. Audomari *nomen habuit & etiamnum habet, eo nomine jam vocari ſolitam, quando hic auctor ſcribebat. Crebra miracula, quæ fiebant ad S. Audomari ſepulchrum, nomen iſtud paulatim videatur induxiſſe, donec tandem prævaluerit.*

d *Negligentia comitis magna non fuit, ſi omnia recte ſint relata.*

n Folia *forte corruptum eſt a* phiala: *nam* ſecundus anonymus *habet* fiala. *Poteſt tamen* folia *idem ſignificare ac* ſolietta, *quæ vox medio ævo uſitata fuit pro menſura quadam vinaria, Gallice* ſeullietta *aut* ſillette, *Italice* Foglintta. *Quidquid vero ſit de voce, ſignificatur* ſalgna *vini menſura.*

F

f *De donatis a VValdberto actum in Commentario num.* 509 *&* 510.

g *De morte Sancti* naſpiam *ſcribit hic auctor: ea quo patet, cum non voluiſſe plenam Vitam conſcribere, ſed tantam aliqua narrare facta,*

h *Ex hoc loco clare patet, hunc eſſe primum Vitæ ſcripterem ea iis, qui innotuerunt: nam alii non aſſerunt, ſe id miraculum audiviſſe a teſtibus oculatis, quamvis idem ipſi quoque referant.*

i *Hoc monaſterium alias* Agannenſe *vel* Agsunum *dicitur: ſitum eſt in Valleſia inferiori ad Rhodanum inter Sedunum, in cujus diœceſi eſt, & lacum Lemanum, in quem Rhodanus influit.*

CAPUT III.

Geſta S. Bertini cum S. Winnoco ejuſque ſociis.

Monaſterium Sithiense ingrediuntur S. Winnocus & tres ejus ſocii,

QUando *a* agius Chriſti confeſſor Bertinus, ſignis atque virtutibus decoratus, io Sitbiu monaſterio multitudini præerat mooaehorum, ex multis undique partibus, divioa eos ſtimulsnte gratia, religioſi ad eum veniebant viri, optantes ntiam, ut ſnb faera Regulæ jugo ſecum * io Dei perſeveraſſent ſervitio. Inter quos qnstuor religioſi virt ex longe remota Brittonum terra, qui his nominibns nuneupati fuernnt, Quadnnocns, & Ingenoeus, & Madoeus, ſanctuſque Winnoeus, parentes patriamque ſecundum Dominui præeeptum relioqueotes, ad eum una-

a

* *i. e.* cum eo

AUCT. ANONYMO.

nimiter venerunt, poſtolantes etiam ut inter agium monachorum gregem, ſuò ſua cura conſtitutum, eos in Dei receiperet nomine, Beatus igitur Bertinus eos in Dei amore flagraro cernens, perfectamque bene vivendi in eis cognoſcens fuiſſe voluntatem, benigne eos receipiens, ſanctæ monachorum ſine mora ſociavis multitudini *b*.

b quos Bertinus, accepta donatione Heremari, mittit ad monaſterium erigendum.

17 Pnſt hæc vero parvo temporis ſpatin tranſacto, agius abbas Bertinus intuens prædictos Dei famulos ſagaces fuerę Regulæ ſectatores fuiſſe, nec nnn perfecta caritate & vera reſertos humilitate: eoſque aum magna obedientiæ induſtria animadvertens labori manuum operam daro, eis in pago Tervvanenſe aliquam in Dei nomine juſſit ædificare cellam. Quidam enim vir dives, Heremarus nomino, ſuam in prædicto pago fructiferam hereditatem, quæ Wormolt *c* vocatur, (& ideo eodem nomine prædicta vocatnr cella) Deo & beatn optnlit Bertino. Sanctus igitur Bertianus Dei famulus, multiplicare volens habitaeula, & Chriſti pauperibus hoſpitia præparare, quæ eo tempore rara in prædicto fuerunt pagn, præfatos Chriſti milites eum aliis fratribus, eorum præcepto obedientibus, in prædictum tranſmiſit pagum, ut in præfato loco aptum Dei famulis conſtituerent habitaculum.

c conditoque VVormboltenſi cœnobio poſt aliquam mortem S. VVinnocum præficit.

18 Religioſi igitur viri, cor unum & aoimam unam apoſtolico habentes exemplo, actualem ſectantes vitam, plus de pauperibus atque hoſpitibus Chriſti folliciti, quam de ſemetipſis, ſecundum ſancti abbatis Bertini juſſionem, in præfato pago commodam, favente Domino, ædificaverunt cellam, atque in ea per multa annorum ſpatia in Dei perſeverantes ſervitio, extremum ſortiti ſunt diem. Poſt obirum vero prædictnrum ſanctorum trium virorum, Quadanoci videlicet, & Ingenoci & Madoci, beatos Bertinus conventiculo farvorum Dei, in prædicta cella enmmoraoti, ſanctam præeſſe coneeſſit Winnocum: qui a puericia a beato Bertino & a prædictis ſuis ſanctis pagenſibus ſub ſacræ Regulæ jugo fuit nutritus: qoi licet præfatia Dei famulis ætate diſpar fuit, perfecta tamen caritate atque obedientia illorum erat ſectator *d*.

d

C

ANNOTATA.

a *Hæc omnia, quæ ſequuntur, deſumpta ſunt ex tertia parte Opuſculi ejuſdem Ms., ſeu ex Vita S. VVinnoci.*

b *De S. VVianaci ejuſque ſociorum advenu ad* S. Bertinum *egi in Commentario* § 10, *dixique deinde num.* 124 *adventum illum ex conjectura fixi poſſe inter annum* 670 *&* 680, *aut latius inter* 660 *&* 680, *quod in S. VVinnoca magis examinari poteris ad 6 Novembris.*

c *De loca* Wormhols, *deque variis cœnobia VVormboltenſi, aliiſque huc ſpectantibus, varia diſputata ſunt in Commentario num.* 120 *& ſeqq.*

d *Plura ex hoc Opuſcula non addaca, quia ad* S. Bertinum *alia non ſpectant, ſed ſolam ad S. VVinnocum.*

D

VITA ALTERA

auctore anonymo

Ex codice noſtro Ms.

PRÆFATIO

De miſſione Chriſti ad ſalutem humani generis, & Apoſtolorum

DOmino omnipotenti honorum omnium largitori multiplicea gratiæ laudeſque ſedulæ ſunt referendæ: qui omnium ercaturarum viſibilium & inviſibilium conditor & gnbernator exiſtens, Filium ſuum Unigenitum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ad docendas redimendaſque omoigenas gentes miſit ad terras. Qui cauſa ſalutis humanæ ex Maria Virgine earnem ſumens immaculatam, omne humanum genus, a primo homine diabolica perſuaſione ſedocto veodirum, zabulique ſub cruentiſſimo jugo radactum, morti pœniſque addictum, de poreſtate tenebrarum principis dignatus eſt eripere. Dehinc omnes homioes ab Adam uſque ad Chriſtum, dæmoniea frande peccatorum eatenis ligatos, maximiſque ſeelerum pnnderibus oppreſſos, ex omnibus orbis elimatibos nunc per ſe liberatos vocavit ad vitam, ita dicens: Venite ad me omnes, qui laboraris & onerati eſtis; & ego reficiam vos. Qui duodecim Apoſtolns da turba totius generis humani electos, alios quoque alterius ordinis LXXII, factis reginnibus albis, ne multæ operarii deeſſent meſſi, jabet omnes diſcipulos oſſe ſuos, hoſqoe in cænaculo Syon ſancto Spiramine repleros, omoiumque linguarum mirabili ditatos doon, ad docendas baptizandaſque omnigenas gentes ire præcepit, dicens: Ite, baprizate omnes gentes.

E

prædicationibus & laboribus: inter horum ſucceſſores Audomarus & Bertinus;

a Hii vero Chriſti diſcipuli omnibus linguis loquentes, io omoibus gentibus & provinciis Verbum Domini prædicantes, multaſque per Dei grariam virtutes operantes, variaque tormentorum genera ſævo pagaoorum furore ferentes, ſanctumque pro Chriſto fundere eruorem aptantes, per orbem perexere triquadrom. Poſt hos poſtquo ipſorum ſucceſſores, alios gratia Dei præditos, eodemque Spiritu repletos, (naque anim eſt a pud Dominum perſonarum acceptio) implens, quod promiſit, Effundam de Spititu meo ſuper omnem earnem, apoſtolorum Vicarios in omnibus partibus mundi eſſe enneeſſit. Unde Deus omnipotens, cui eura eſt de omnibus, qui vult omnes homines ſalvos fieri, populis in Occidentalibus mundi partibus poſitis, errorum tetris caliginibus cæcatis, diaboloque ſubiectis, peccatorum mole depreſſis, facinorumque cloaca ennvoluris, divinis muneribus decoratos, ſignis ac virrutibus in multis orbis partibus notos, Audomarum epiſcopum & Bertinum *a* abbatem, apoſtolicos donavit doctores.

F

a quorum Vitam ſeparatim ſcripturum ait auctor.

3 Ideo to, Deus omnipotens, per gloriofa eorum patrocinia precamur, ut largiflua tuæ ſapientiæ de ſupernis fluenta noſtris, licet maculatis, mentibus rorare coneedas, ut de tantorum virorum meritis atque virrutibus, quæ per illos tua gratia geſſit, ſcire valentibus, licet de magnis parva, ac de mulris pauca, depromere poſſimus. Quis enim cotidianam eorum

coover-

A enuersationem atque in Dei seruitio constantiam, cunctosque labores, quos in occulto, Deo tantum teste, operati sunt, scire atque enarrare potest? Quia igitur sancti viri loca tegiminis sui discreta habuerunt, honeste gubernantes, sanctus vibelicet Audomatus episcopatum Tarvennæ; beatus vero Bertinus cœnobium sunm proprinm Sithiu; de eorum Vita & virtutibus singulatim *b* pauca nobis sunt expedienda.

b

ANNOTATA

a *Tota præfatio hur usque exscripta est, paucissimis verbis mutatis, ex præfatione, quam auctor primæ Vitæ præfixit Vitæ S. Audomari. Hic vero* Bertinum *adjunxit hic auctor, ac deinde in sequentibus plura mutavit, adaptans nimirum utrique Sancto partem reliquam, cum prior in præfatione sua de solo loqueretur Audomaro.*

b *Ex hisce colligo, eumdem scriptorem anonymum etiam scripsisse Vitam S. Audomari. Quæcunque ex multis S. Audomari Vitis hæc sit,*

B *investigabimus ad diem 9 Septembris.*

CAPUT I.

Adventus Sancti cum sociis ad S. Audomarum: constructio utriusque monasterii & gesta alia: beatus obitus ac sepultura.

Adventus Bertini & sociorum ad S. Audomarum:

CUm sanctus Audomarus episcopus ecclesiam Mutinensem regeret, & sanctæ Trinitatis fidem stolidorum cordibus frequenti prædicatione imptimeret, tres una cum mente de patria propria, id est, Constantinense ad eum venerunt; sanctus videlicet Bertinus *a*, Mummolinus, Ebertramnus, telinquentes secundum Domini præceptum parentes, patriam, omnesque propinqnos. Sanctus vero Audomarus eos-

a

C dem Dei famulos gratifice tecipiens, omnipotenti Deo gratias egit, qui tales sibi ad prædicandum Enangelium adjutores misit. Erant enim in fide perfecti Cathnliee, & in ecclesiasticis disciplinis atque in divina Scriptura arnditi. Subibant igitur nfficium legationis suæ labore prædicetionis continuæ.

constructio Veteris monasterii,

5 Interea quidam vir nobilis, valde prædives opum, Adroaldus nomine, nullum habens filium, tractare cum beato Audomaro & prædictis Dei famulis *b* cepit, qualiter possessionum suarum Ecclesiem heredem faceret. Quem beatus Audomarus, inspirante gratia Spiritus sancti, hortatus est, ut sanctn Bertino sociisque ejus prænnminatis, quæqun habere potaret, conferret, quatinus ibidem eœnobium in honore beati Petri principis Apostolnrum constnendo, turbam monachnrum non modicam coadunarent. Quod Adrnaldus, præsente beato Audomaro, cunctisque proceribus urbis Tarvennæ, magna eordis alacritate eomplevit, tradens villam suæ proprietatis nuncupatam Sithiu, anno undecimo

b

c Clodovei filii Dagobertic, VIII Idus Septembris. In territorio igitur quoddam ipsius villæ monasterium ædificare ceperunt, qui locus usque hodie vetus vocatur monasterium.

6 Interea decedente Alcharlo *d* episcopo nr- bis Noviomæ, ad episcopatum ejusdem nrbis venetabilis vir Mummolinus provehitur, & Ebertramnus cœnobio sancti Quintini a Mummolinn præfertur. Sanctus vero Bertinus in loco sibi a Deo colleto resedit, cepitque eum sibi coadnnatis ædificandi cœnobii aptiorem quærere locum. Sed dictum Dominicum animo revolvens, Sine me nichil potestis facere, perfecto usus consilio, Dei providentiæ cuncta disponenti sese ex animo committens, protinus navim conscendit sine gubernatore & remige. Per spatiosum stagnum, cui adhæret prædictum monasteriolum, Dei tantum nutu navis agebatur angelico ministerio. Cerneres carinam contra fluenta præcipitis fluvii *e* impingi, quousque aptum tenendo portum consisteret, & venerabilis vir Bertinus hunc versiculum ex ordine decantati Psalterii promeret: Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Cognoscens igitur a Domino sibi locum illum electum, sine mora navim relinquens monasterium, nomine Sithiu, in eodem loco in Dei nomine, & in honore sancti Petri ædificare cœpit *f*.

AUCT. ANONYM. *item cœnobii Sithiensis,* *d*

E *f* *quod sanctus Abbas optime regit.*

7 Confluentibus undique religiosis viris, intra modicum tempus multitudinem monachotum coaduuavit, eam quibus multis in Dei servitio vixerat annis turbamque sibi a Domino eteditam sub districto sacræ regulæ jugo mente sollicita vigil custodiebat pastor, sciens qnod scriptum est, Cui plus committitur plus ab en exigitur. Beatis enim Dei famulis sub sua cura consistentibus Dnminica atque apostolica prædicando mandate sua cotidie districta cnnversatione ac religiosis actibus magnum bene vivendi præbebat exemplum, implens, quod scriptum est: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videat bona opera vestra, & glorificent Patrem vestrum, ne secnndum apostoli præceptum aliis prædicans ipse reptobus inveniretur. Largas igitur bonorum operum retributor contra diabolicas persuasiones indefessam suæ militis Bertini aspiciens pugnam, (Oculi enim Domini aspiciunt super justos, & aures ejus in preces eorum) magnamque ejus de ovibus sibi creditis intuens curam, almificis aum signis ac virtutibus glorificavit, de quibus, favente Domino, pauca subsequenti narrabimus *g* sermone.

F *g* *Waldbertus comes,*

8 Fuit igitur quidam vir nobilis, honorificus etiam comes, secuodum vanam hujus seculi dignitatem, nomine Waltbertus; uxor vero ejus Regentrudis fuit nuncupata. Huic vero Waltberto & eonjugi suæ patet confessionum beatus fuit Bertinus, necnon & compater fuit secundum seculi laudabilem rituni inter Christianos, ed conjungenda fratarnæ caritatis fœdeta conservatum. Beatus igitur Bertinus utrisque verbum sæpe prædicabat divinum. Quapropter pius vir prædictus Waltbertus ad beatum Bertinum sæpn venire solebat, & ut e sacro hujus ore post communicatinnem Corpotis & Sanguinis Christi mote benedicerctnr solito. Quadam igitur die ad basilicam sanctæ Dei Genitricis semperqun Virginis Mariæ, ubi etiam beatus Bertinus sanctum Audomarum sepelivit, supradictus Waltbertus veniens, ibidemque orationem eomplens, aliqua eum necessitate subito retrahente, ad beatum neglexit venire Bertinum: sed ad suam propriam ineaute remeaverat domum. Tunc suus discipulus, nomine Dodo, beato nunciavit Ber-

AUCT. ANONYMO.

tioo, dieendo: Valde venerabilis Pater, admisor quod vir fidelis in Chriſto amicus Waltbertus, in proximo nobis hodie iter faciens, fine veſtræ benedictionis petitione ad ſuam inſolenter perexerit domum.

qui domum revertens,

9 Tune ſanctus Chriſti confeſſor Bertinus, prophetieo ſpiritu plenus, prædicto ait diſcipulo: Antequam, fili, ad ſuam Waltbertus pervenist domum, ad quam nunc properando ſe credit eito eſſe venturum, valde illum pœnitebit quod hodie fine noſtræ beuedictionis munete de hoc petrexerit loco. Quod ſecundum beati Viri ptæſeientis verbum effectus probaverat rei. Eodem enim die poſt ſolis oceaſum naneius a Waltberto veloeiter ſeeuodum Domini ſui præceptom equitando ad beatum venit Bertinum: ſtatimque poſtquam ad ſancti Viri præſentiam veuit, ejus provolutus veſtigiis, rtemula sd eum ait voce: Domine, veſter beuevolus in Chriſto amicus, Waltbertus nomine, ſn eonfinio mortis & vitæ poſitus, vos in Dei poſtulat nomiue, ut pro eo ſeeundum ſolitam veſtræ caritatis pietatem miſericordem de precemini Dominum, ut per veſtras in conſpectu æ-
B tetoi Regis glorioſas preces de mottiſero periculo, quud ſibi auper aceidit, ſolamen recipiat.

equo laſſus graviterque erat vulneratus,

so Poſtquam enim in hae die fine veſtra benedictioue ad ſuam volens properare domum perexerat, ſubito in medio viæ ſpatlo de ſuo, in quo velocitat equitabat, equo dejectus, ſuper petroſam ineautos corruit terram, multiſque in ejus eotpote membtis eollifis, ſemoreque ejus, beatiſſime Pater, penitus eonfracto, mortem ſibi ſubitam adeſſe putat, uiſi illum, ut credit, per veſtras factas otationes pieras liberet divina. Scit eoim quod hoc ſibi peticulum per ſuam conzigit negligeutiam, quia fine veſtræ benedictionis tutamina per hoſtis eallidi aſtutiam, aliqua ſe neceſſitate retrahente, de hoe hodie loco perexit. Idcirco vos in Dei nomine de prædicta negligentia veniam petendo precatur, ut pnium veſtro ſacro ore benedictum, ſcriſque veſtris manibus ſignatum, ad eum, antequam moriatur, tranſmittere digneminі.

vino per S. Bertinum divinitus impetrato,

C

** œnophoro *i.e. phiala*

confeſtim ſanatus, multa donat Sancto.

Virtutes Sancti, qui primo Rigobertum, deinde Erlefridum ſibi ſubſtituit abbatem:

b

E

mors & ſepultura.

i

k

l

11 Tone venerabilis Senex, eaſu fidelis amici eommotus, ſuo incunctanter juſſit diſcipulo, ex enofoto *, quod in ſacrario poſitum fuerat, vinum propinare, ut ad ægrotantem eelerrime mitteretur amicum. At juvenis leuitet ſancto reſpondit Abbati: Eſt, ut reor, beatiſſime Pater, ſpaeium menſis integri, aur eo amplius, quo nee in eo, de quo dieis, vaſculo una fiala * fuetit vini. Hine ſanctus Chriſti Confeſſor, fide perfecta & earitate plenus, ſuo dixit diſcipulo: Vade, fili, in Dei nomine ad illud, de quo dicis, vaſculum. Dominus enim noſtet, eui omnia poſſibilia ſont, qui adeſt adjntor io opportuuitatibus, (Prope eſt enim Domiuus omnibus invocantibus eum) noſtro ægrotaoti amieo, credo, ſalutiſetum dabit potum. Tune juvenis ſancti Viti præcepta ſeeutus, iu prædictum intrando ſacrarium, illud vas, de quo paulo ante ſancto dixit Abbati, quod nee una iu eo fuiſſet vini fiſla, divina largiente gratia hac vice plenum optimo invenit vino, eujus mirabilis odor prædictam eompleverat domum.

12 Tone ſanctus Chriſti confeſſor Bertinus immenſas omnipoteuri Domino gratias agens, Waltberti ait puero: De hoe vino aliquid tecum portando ad tuum velox recutre Dominum. Tunc ille in eadem nocte immenſo tepletus gaudio ad ſuum revetſus eſt Dominum, totumque ei, quod factum fuerat, narraodo miraculum, D ſalutiferum ſibi potum de prædicto propinaverat vino. Poſtquam vero de eodem benedicto bibetat poiu: in eadem hota, divina medente manu, ſanus effectus eſt, immenſaſque omnipoteuti Deo ſalutis ſuæ auctori gratias refetena, cordiſque eompunctione tepletus, maguam ſuæ hereditatis partem Deo & beato optulit Bertino.

13 Præterea plutima per ſanctum Virum mira Divinitas egit, quamvis ea pattim ipſe celandi ſtudio, partim tune ptæſentium negligeutia oceuluetit. Sed omnibus miraculis labor in Dei ſetvitio indefieiens eſt præferendus, & cura pervigil animarum ſibi eommiſſarum. Omni itaque tempore vitæ ſuæ in præparatione loei ſibi a Deo eraditi ſudavit: eujus laboti a Deo divina gratia affuit, ut ſuo tempote priſeis monaſtetiis regia affluantia eonſtructis, & nomero pignerum Sanctorum & rerum abundanria coæquaretur. Se igitur adhuc vivente, ſueeeſſorem ſibi Rigobertum *b* ordiusvit: eui etiam poſt paueorum annorum ſudorem requiem indulgeos, Erlefti-
b do venarabili viro a ſe notrito eœnobii ſui regimen commiſit.

14 Sub priocipe igitor Francorum religioſiſſimo Hildeberto *i*, coodigna ſancti Viri laboribus Chriſtus tependere præmia volens, vocatum ad ſe traufire feeit Nonis Septembtis, plenum dierum perfectorumque meritorum. Quem præfatus abbas, omniſque eœtus mooachorum eum honora maximo, ut tantum deeebat Parrem, eonditum ſepelierunt in eœnobio proprio *k*, cooperaute Domino. Poſt cujus obitom plurima eirea venerabile ſepulerum per merita beati Viri Dominus petegit miraeula; a quorum numerofitate, Deo faveote, paueiſſima *l* promemus.

ANNOTATA.

a *Clarum eſt, hæc ex Vita prima fuiſſe deſampta, tum hic auctor æque ac primus habitationem Sanctorum Luxovii amiſerit, ipſaque priaris verba mox adoptare incipiat*, Bertinum, *quem ille poſtremum nominaverat, dumtaxat præponens, & alia quædam ſubinde immutans.*

b *Quæ hic narrantur de Adroalda, veſtituenda ſunt ſecundum Vitam primam num.* 2.

c *Annus nadecimus Clodovei II concurrit eum anno* 648. *Litteræ donationis dedi in Commentario § 5; ſed ibidem etiam oſtendi, donationem illam, quatenus facta eſt* S. Bertino *ejuſque ſocits collocandam eſſe poſt conſtructionem Veteris monaſterii; hunc vero ſcriptorem multa mutaſſe, multaque ab Audomaro & Mummolina ad* S. Bertinum *perperam tranſferre voluiſſe: idque magis firmavi § 6. Donavit primum Adroaldus bona multa S. Audomaro, atque eatenus ea ejus etiam donatione conſtructum eſt Vetus monaſterium. Eadem vera deinde donavit, S. Audomaro ſuadente & confeſſaricante, S. Bertino & ſocits, indeque ædificatum & ditatum eſt hodiernum cœnobium Sithienſe.* F

d *Legendum* Aebario. *Verum Acharia non ſucceſſit S. Mummolinus, ut hic dicitur, ſed S. Eligius, ac S. Eligio demum Mummolinus anno* 658 *aut* 659, *ut dictum in Commentario § 7.*

e *Factum hoc narratur in prima Vita num.* 3. *At ibi nihil de progreſſu navis contra fluenta præcipitis fluvii. Itaque miraculum hoc parum eſt probabile, præſertim cum non per fluvium,*

A *vium, ſed per ſtagnum demtaaat dicantur navigaſſe.*

f *Quæ narrantur de loco quæſito & monaſterio Sithienſi condito, Mummolino fundi & Ebertramno attribuenda ſunt. Veteres ſcriptor hic fide non ſatis bona, ut omnia attribueret S. Bertino, Audomarum adjutorem & Mummolinum auxiliſignarum, in prima Vita commemoratos, prætermittere voluit. Conſule igitur Vitam primam num. 3 & 4 ac Commentarium §§ 5 & 6.*

g *Omnia ſere hoc numero relata tam fideliter ex prima Vita ſunt exſcripta, ut vix paucula voces reperiamus mutatas. Ie facto Walberti, quod ſequitur, idem obſtrvo.*

h *De tempore, quo Rigobertus præfuit, ac deinde Erlefridus, conſule Commentarium num. 534.*

i *Childebertus III regnare cepit ſecundum Pagium anno 695, atque ejus anno 15 obiiſſe Sanctum, aſſeruerunt poſteriores biographi aliique ſcriptores Bertiniani. Hæc de cauſa obitus Bertini ſitca annum 709 fixi in Commentario num. 539.*

B k *Videlicet in oratorio ſeu eccleſia S. Martini. Vide Comment. num. 536.*

l *Miraculum primum: quod non ſequitur, deſumptum eſt ex prima Vita, cujus auctor num. 32 ait:* Quod illi nobis teſtati ſunt, in quorum conſpectu hæc glorioſa virtus fuit facta. *Cum autem hic auctor nihil ſimile dicat, & ea quidem aſſerat miraculum nuper fuiſſe factum, ut etiam affirmaverat primus, evidenter oſtendit ſe illo ſcriptore non modo poſteriorem eſſe, ſed tanto etiam tempore ab eo remotum, ut non potuerit vera dicere miraculum nuper fuiſſe patratum.*

CAPUT II.

Miracula poſt mortem Sancti facta.

Quidam ſurdus & claudus ſanctus, a

C TRes igitur viri in piſcationis arte periti nocte Dominica in Rodano flumine juxta beati Mauricii martyris monaſterium a (ſervi enim illius erant loci) navim aſcendentes, retia ad capiendos extenderunt piſces. Dein inſolita eorum retia in eadem nocte piſcium iotravit multitudo, ita etiam ut nec illis per prolixa annorum ſpacia, quibus in prædicto flumine retia extendere ſolebant, tales magnitudine apparuerint piſces, nec tantam ante piſcium multitudinem una ceperint nocte. Hinc læti navigantes ad portum, quem ſoliti erant poſt piſcationem intrare, nequiverunt ſe de prædicta movere navicula. Duo enim ex ipſis pedum & manuum officio privati, toto ſuernnt corpore contriti. Tertius autem officio pedum privatus, ſurdus effectus eſt: ſuper enim eos propter noctis Dominicæ Reſurrectionis tranſgreſſionem ultio ſupervenit divina.

ad Sancti ſepulcrum ſanatur:

16 Hinc ille, qui auditum & ambulandi amiſit uſum, duobus enitendo ſuſtibus, atque aliorum comitantium ſuffragio ſultus, loca ſancta orationis cauſa circuire decrevit, ut juxta venerabilia ſervorum Dei ſepulchra divinam poſtularet miſericordiam, ut amiſſam corporis ſanitatem per glorioſa Sanctorum merita recipere mereretur. Poſt intervallum igitur temporum, multis ab eo peragratis locis, ad prædicti confeſſoris Auct. Chriſti Bartini in Sithiu monaſterio poſitum ve- Anonerabile venit ſepulchrum. Et cum fratres in nym. prædicto loco commorantes nocte Dominicæ Reſurrectionis in eadem eccleſia, in qua corpus beati pauſat Bertini, nocturnas cantarent vigilias, prædictus vir immenſa ægritudine correptus, a ſuis ſociis in eccleſiam ad orationem deductus eſt. Et cum longo ſpacio cum lacrymis orando ſuam ſanitatem per merita ſancti patris Bertini a Domino poſtulaſſet, quando lectio Euangalii more ſolito recitata fuit, ægrotus ille vidit circa ſe lucere multa luminaria, paulatimque a ſe ſentiens infirmitatem recedere, auditu recepto, pedumque recuperato officio, ſubito, divina largiente gratia, in prædictorum præſentia fratrum ſanus effectus eſt. Et poteſt ſynaxim omnipotenti Domino & beato Bertino gratias agens, ſuis gradiendo pedibus lætus & ſanus propriam repedavit ad domum.

fur vaſa argentea in eccleſia Sancti furatus, E

17 Quidam homo, ex parte nobis incognitus, ſed, ſicut poſtea probavit eventus, maligno ſpiritu repletus, cum cujuſdam religionis ſe eſſe ſimulaſſet, per tres continuo dies, quaſi orandi gratia, eccleſiam prædicti patris noſtri Bertini ingreſſus, multotiens ſe humo proſtravit, quaſi compuncto corde funderet preces: ſed quotiens exiit, feras valvarum diligenter conſideravit, aliud tamen in præſentia cuſtodum fingans. Nam aliquando ſe incurvavit, quaſi ibi diſſolutas religaret corrigias, aliquando vero caſum ſimulans manicharum d, in eodem d mani. exitu curvatus collegit. Expertus rameo totum carum quod volvit; notavit horam, qua fratres poſt

b cauſa refectionis ad panem percipiendum peterent refectorium. Sicque aggreſſus, b cultro arrepto, preſſit lignum per vincturas valvarum, quo ambæ in tranſverſum ſtringebantur, cum alioude ferreo peſſulo firmatum non eſſet, ita ut, capite vectis ejuſdem ſurſum elevato, aditum præberet intrandi. Tunc miſer ille, ſed non miſerabilis, malitiæ ſuæ pandebat effectum. Nam ingreſſus furatus eſt vaſa argentea, quæ ſub coronis ac lampadibus coram retroqua pendebant altari.

egreditur, quit. e F

18 At dum egreſſus cœpiſſet quærere aditum portæ, mirum in modum vidit, ſicut poſtea naravit, quam plurimos ſibi & terribiles aſſiſtere inimicos. Nam temptatus a diabolo permiſſus quidem eſt avidus rapere prædam, ſed penitus auferre non eſt permiſſus. Unde contingit, ut dum portis patentibus minime paterer ſibi regreſſus, reverteus per medium monaſterium iter arriperat, inſulamque peteret, quæ intra paludem ejuſdem monaſterii ſita eſt, ut ibi apud quendam ſibi cognitum reponeret quod furtim a ſacris abſtulerat. Interea cuſtodes eccleſiæ una cum fratribus refectorium exeuntes, dum perſpiciunt ſtctorum dampna vaſorum, mox coadunatorum concurſus factus eſt monachorum; & in tantum ſunt mente conſternati, ut quid dicereot, vel quid agerent, quo ſe verterent, non repperiſſent; ſed ſuis hoc exigentibus peccatis eveniſſe concorditer clamabant. Miſericors autem Dominus meritis ſancti Bertini confeſſoris ſui non diu eſt paſſus jugiter ſibi ſervientium animos periclitari.

capitur, que & punitur.

19 Fur enim infelix jam memoratus, dum hinc cuneos inimicorum, inde aquarum ac paludis impedimenta cerneret, (nam et nefcienti. bus loquar, locus ille talis eſt, et per mille paſſus & multo amplius niſi navigio non habeat in-

AUCT. ANON. gaſtum excerta una portæ ab Occidente, per quam [illegible] equites plauſtraque ducentes liberum ſolent habere ingreſſum) cruciatos quaſi per præcipitia parietum atque teſtarum cœpit dare ſaltus. Quod eum vidiſſent ibidem degentes, ſublata prorſus ambagine totius dubitationis, hunc eſſe reum, hunc elamitant ſancti ſuſtem extitiſſe teſauri; & ideo taliter a dæmonio agitari. Cum autem detinuiſſent eum, quolibet ingenio interrogatus eſt, quid ſibi eveniſſet, vel quare dementaſſet *, & ſtatim expoſuit totius rei veritatem. Quid plura? Prævaluit contra eum juſtitiæ rorum: unde miſſus eſt in actum in loco famoſo, Caſtello videlicet Menapiorum *d*. Condoluit autem ſuper eo unanimitas jam dictæ congregationis, miſeruntque ad comitem ejuſdem loci, & redditum eſt ei libertum exire. Sed quia in aliis quam pluribus tentus erat flagitiis, ut poſtea compertum eſt, ideo forte permodi. eum habuit pœnitentiæ tempus: ſeptimanam eorum tantummodo ſupervixit. O quam brevis eſt præſentis vitæ tempus ad comparationem æternitatis! Hortamur ergo omnes, qui hæc audiunt, omittere mala ſectarique bona.

B

Monachus ob gravia peccata monaſterio ejectus

20 Multis igitur ſeculariam hominum turbis ad ſæpe dictum monaſterium ob amorem Dei confluentibus, & monachicæ religionis deſiderio ardentibus, inter cæteros, Benjamin nonnatus, genere ſecundum ſeculum nobilitate pollens plurimum ex hereditate propria monaſterio conferens, aditum petiit converſionis, laudabiliter, ut facie rerum videbatur, ſimplicitate totum ſe contulit monaſterio. Suſceptus itaque hic atque inter fratres collocatus eſt ceteros. Sed unus poſt multum temporis ſagitta percuſſus diaboli, cœpit ſua mala opera defendere, ac omnio inſtinctu inimici illudi, mortiferiſque perſuaſionibus conſenſum præbere. Cumque a fratribus ſpiritualibus ſæpiſſime corriperetur, non modo non emendatus eſt, verum exoſos eos habuit, quos ob ſuam pervertitatem plurimum contriſtari conſpexit. Diu itaque in hac pervertitate toleratus tandem de monaſterio eſt egreſſus.

ejectatque a Deo punitus, C

21 Igitur monaſterium relinquens, cœpit loſtrare domos proximorum, & quærere, qui illi ſecum habitandi aſſenſum præberet, nequam ſcilicet ejus operibus conſentiendo. At cum nullum reperiret, omneſque eum propter amiſſionem propoſiti ſui exoſum haberent; cœpit demum frequentare furta, cœnoſiſque omnium inquinari ſtupris, & alia nefanda exercere facinora. Cum talia ergo ſubinde * inſequeretur cotidianis, omnipotentis clementia Domini, quæ ingratos quoſque per flagella vocat ad regnum, fecit eum ex nimia capitis dolore lumen amittere corporale. Vix autem poſt tam diram carnis afflictionem aptinuit a propinquis ſuis, ut quocumque illis videretur modo, ſolatium ei propinquitatis aliquod impenderetur. Suſceptus ergo eſt ab illis, ſed jugiter verborum contumeliis verberatus. Propter ſalutem enim ſuam miſericors Dominus lumen illi abſtulit oculorum, & ſolatia non ſivit adeſſe propinquorum.

* *i. e.* diebus

ad portam monaſterii pœnitentiam agit,

22 Quadam igitur die, cum valde contumelia frequenti mœſtus foret, divino compulſus inſtinctu, ducatum ſibi ad monaſterium beati Bertini præberi rogavit. Quod cum factum fuiſſet, coram eccleſiæ januis proſtratus, cotidie Dominum de præteritis negligentiis placare ſtoduit, inſiſtens jejuniis & orationibus lacrymiſque aſſiduis; pſalmodiamque dicebat: Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis. Tu autem, Domine, ſuſceptor meus es, gloria mea, exaltabis caput meum. At pater monaſterii, ejus videns humilitatem a Domino cor ejus intellexit viſitatum, & ad portam eum collocavit, præbendo victum cotidianum. Ille autem, ſicut jam dictum eſt, in pœnitentia perſeverans, animum ut arcum habuit extentum, quatinus ſæpiſſime humum lacrymis rigans mercretur audire: Dimiſſum eſt peccatum tuum. Quadam ergo die, cum ſynaxis horæ tertiæ a fratribus cantaretur, memoratus frater juxta altare, quod in media eccleſia ſitum eſt, ubi venerantur reliquiæ Dominicæ Nativitatis, ſtetit, caſuque ſubitaneo in terram protuit.

D

23 Quem fratres citiſſime accurrentes, a terra levaverunt, eumque acie oculorum clariſſime protendentem videntes, protinus rogitavere, qualiter ſibi a Domino ſtaret ſalus data viſionis. Dicebat autem eis, quod eum pura mentis intentione Dominum uxoraret, duas faculas ex ſepulchro ſancti Bertini vidit jactatas, oculis ſuis clariſſimum lumen infundentes, ſicque lumen oculorum reparatum fore. Tunc omnibus claruit, quod per merita beati Bertini priſtinæ redditus ſit ſanitati. Statimque ſine mora eum in priorem revocavere locum, propenſius ei multam honoris, quam primis in initiis vitæ monaſticæ, veneration em adhibentes. Ille vero oves in priori dejectione delapſus, nec præſentis honoris ſtimulo in ſe elevatus, rectiſſimo pede fidei per ſemitam bonæ operationis ex hinc agebat itinera Chriſti, ac ei frequenter ſonebat: Exaltabo te, Domine, quoniam ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Domine Deus meus, clamavi ad te & ſanaſti me, Domine, eduxiſti ab inferno animam meam. Sicque paulatim creſcendo pervenit ad caritatem, quæ perfecta foras mittit timorem. Igitur poſt in ſancta converſatione plures vixit annos, potitus gratuita miſericordia Domini Chriſti, qui eſt benedictus in ſecula.

tandemque invocatione S. Bertini ſanatus, gradu ſuo reſtituitur.

E

24 Quidam vir, civis Aurelianenſis, Adam nomine, de vico Primiaco *e* ob fratricidium juſſu epiſcopi urbis Aurelianenſis ferreis nexibus ventrem brachiaque conſtrictus *f*, cum per plures annos Sanctorum loca viſitando tantæ incommoditatis molem ſuſtinerat, tandem a beato Petro apoſtolo, cujus limina Romæ frequentabat, ductum nocturnum ſalutiferum adeptus, per viſionem, ut ipſe teſtabatur; admonitus eſt, ut cœnobium Chriſti militum Audomari atque Bertini per longa tertarum ſpacia exquirendo, eorum ſe patrociniis devote committeret. Qui monitis ejus parens per diutinos anfractus locum deſignatum adiit, & octo octavis * Apoſtolorum a Nonas Julii in baſilica ſancti Petri apoſtoli ſtrattibus nocturnas laudes celebrantibus, primamque lectionem lectore pronunciante, horrore non modico circumfuſus, pronus * cecidit, ſtatimque ferreus nexus confractus, longiuſque protinus a brachio propulſus eſt. Quem vocibus lacrymabilibus Deo & ſancto Bertino gratias referentem Fratres a terra levaverunt, ſimul etiam ipſi auctori Deo & patrono ſuo Bertino debitas grates laudeſque referentes.

Vincula pœnitentiæ ad ſepulcrum ſoluta.

e

f

F

* *apud Mab.* Octavæ

* *ibid.*

25 Puella quædam de familia ipſius Sancti, de territorio nuncupato Melliugaſele, a primævo tempore officio ambulandi penitus privata, ita ut vix manibus repedo ſpacia neceſſaria ſibi manibus permearet, VIII Kalendas Julii, ſuccurrentibus noſtris proviocialibus more regionis

laudat ſanata.

ad

A adfeſtivitatem Joannis Baptiſtæ, ipſu qnoque amminiculo neceſſariorum fulta interfuit. Et cum ſignum veſpertinæ ſynaxis jam tertium ſonuret, ipſa procul eb ecclaſia, quonſqua fœminarum acceſſus liairns eſt, ſaſe in tarram dedit, & omniporanrem Dominnm per beati Viri parrocinium propitiari ſibi deprecabatur. Stetimque hnrrore concuſſa, omnibns cœpit membris diſtandi: protinuſque erapta pedum recepit officia, gretias ugens Creatori ſuo, qui eum meritis ſancti parroni ſui Bartini diu optatæ reddidit ſanitati.

ANNOTATA.

a *Conſule de loco annotato ad Vitam primam lit.* i, *totumque miraculum ibi relatum vide num.* 13 *& ſeqq.*; *nec difficultee videbis, prioris verba ab hoc anonymo exſcripta eſſe.*

b *Poſt horam canonicam, quæ* Sexta *vocatur, & ante prandium cantater circa meridiem.*

a In nervum *legitur in omnibus Mſs., etiam apud ſcriptorem anonymum, cujus compilationem edidit Mabillonius. Hic tamen pag.* 118
B *edidit* in Nervium, *ceeditque* Tnenucum *intelligi, ſed parum probabiliter, cum Tornacum longius diſtet Audomaropoli, quam ut verifimile ſiat furem eo ductum. Per* narvum *compedes ſignificantur, nec ullum eſt dubium, quin* miſſus eſt in nervum *ſignificet*, in vincula conjectus eſt, *ſeu in carcerem.*

d *Tornacum non deſignari, jam monui, nec verifimile eſt ſignificari oppidum aliud Audomaropoli longe diſtium. Quapropter omnino exiſtimo, ſignificari oppidum quatuor milliaribus Audomaropoli diſtans, & in monte ſitum, quod* Caſtellum *antiquitus dictum eſt, hodie vero* Caſtatum *vocarè ſolit, vulgo* Caſſel. *Valeſius quidem in Notitia Galliarum pag.* 132 *exiſtimat, iſtud oppidum eſſe* Caſtellum Morinorum; *at faſetur dici* Caſtellum Menapiorum *in tabula Theodoſiana, nec adducit ullum auctorem antiquum, qui nominat* Caſtellum Murinorum. *Unicn entio, cue Valeſius aliquo cum ipſo crediderint, iſtud eſſe Caſtellum Morinorum, hæc eſſe videtur, quia exiſtimabant Morinos eo uſque ſe extendiſſe, Menapios vero longe ab eo loco ab-*
C *fuiſſe. Verum ex variis horum Actorum locis liquet, Menapios fuiſſe in maritimis Flandriæ partibus, eorumqee fines non longe Audomaropoli abfuiſſe. Unum ſubjungo locum ex libro Miraculorum huic Vitæ ſubjuncto, ubi num.* 2 *de Normannis Galliam vaſtantibus ſeculo* IX, *eccleſiamque* S. Bertini *ſpoliare conantibus hæc legun-*
*al. Menapiorum *tur*: Applicuarunt in finibus Menapum * in finu, qui vocatur Iſaræ-Portus. *Neoportus oppidum maritimum Flandriæ hic neceſſario intelligendum, et in annotatis oſtendam. Itaque inhabitarunt aliquando Menapii aliquas ſaltem partes Flandriæ & confines fuere Morinis, quibus eos Cæſar ſæpe jungit. Plura de hiſce dixit Henſchenius in* 5. *Amando tom.* 2 *Februarii pag.* 818, *quæ videri poſſent. Hadrianus Valeſius pag.* 335 *&* 336 *plura de Menapiis adducit quam elucidat, ſententiamque Joſephi Scaligeri, qui Menapios etiam in Flandria hodierna poſuit, male refutare nititur ex eo, quod in Vita Mſ. S. Urſmari* Flandrenſes & Menapes jungantur quidem ut confines, omnibus tamen diſtinguuntur ut diverſi. *Nam atque Flandri tunc totam incolebant Flandriam hodiernam, nec totam Menapii, ita ut id argumentum Va-*
leſii ſententiam noſtram potius confirmet, quam infirmet. Obſervat tamen Henſchenius alios quaque faiſſe Menspios *ſeu* Genapios *ad Rhenum in hodierna Clivia, eorumque cum præcedentibus confuſionem fuiſſe cauſam, cur tam varie de ſitu Menapiorum ſint ſcripta.* AUCT. J. S.

e *In Mſ. Bertiniano & apud Mabillonium ſcribitur* Prunacn, *notaturque ibidem in margine Gallico dici* Prunay.

f *Mabillonius ad hunc locum ita ſcribit*: Sia paſſim homicidia luebant illius temporis homines: alii vero dato pretio, alii verbaribus & membrorum mutilatinea. Qui ad eccleſiam confugiebant, ent depracatores mitrebant, levius puniabantur, aut ferreis nexibus, ant pecuniæ mulcta. *Deinde, allatis aliquot exemplis, ſubjungit*: Ex quibus patet, non forcuite ſolum, ſed volnntaria homicidia, non pœnu capitis, ſed levioribus pœnis axpiuri tunc ſolita, & pœnas diminui ob confugiam in loca ſancta.

LIBER

E

MIRACULORUM

auctore anonymo forſan eodem,

Ex codice noſtro Mſ., collato cum editione Mabillonii, & Mſs. Bertinianis.

PROLOGUS.

Docet auctor, quo modo hæc miracula didicerit.

Hiſ* a itaque a reverentiſſimis patribus nn. ſtris ſui temporis omnium bonorum ſtudiorum non ſolum appetentiſſimis, verum etiam ſterus ſui loci tam columnis ſolidiſſimis quam lumineibus præclariſſimis non minus veracitar quam fideliter de virtutibus beatiſſimi Patroni noſtri ſuaete prælibatis, plurima poſtmodum, non (quod abſit) inopia dictatorum, vel defectu ſcriptorum, ſed multimoda inſurgente advarſitate tamporum, exſtant intermiſſe relatu digniſſima. Quorum e numerositate pauca, ac ne forte frivolitatis vel mendæ notenıur noxe, ſolum ea, quæ aut ipſi vidimus, ent eb idonais perſnnis viſa cognovimus, non propriæ tamaritatis fiſi audacia, ſed potius illius ſrati fiducie, qui linguas infantinm faait *diſertas, quamquam minus e- *Mab. ſaleguntar, ſubinſerre ſatagimus humilitar. Et cit licet inganio tardi, ſarmone imperiti, hæa qualitercumque aggredimur notificanda, non vantoſæ jactantiæ vanitate, ſed ſimplicis animi devotione, ac præſumtibili humilitate, malentes potius, ſi qui æmuli fieri volunt, parete morſibus dagannientium, quam miraaula ad laudem & gloriam nominis Dei, Electi ſui meritis, nnbis præſentibus, celeritar * perpetrata ſegniter reticare, & a memoria *Mab. celebriter eboleri ſuccedentinm. Unda, qnamquam ſimus inartes, nuec cordi adaſt propoſita inahoure, & inahnata ſnmma cum devotinne pro poſſa adere b. b

AN-

AUCT. ANONYMO.

ANNOTATA.

a *Mabillonius hunc Miraculorum librum edidit, prout a compilatore ſeculi* XI *ſ.* 1 *inſertus erat Vitæ S.* Bertini; *at agnovit alium hujus eſſe auctorem, idcoque hunc præfixit titulum:* Liber ſecundus Miraculorum, ab alio auctore anonymo ſcriptus circiter initium ſeculi X, ex cap. x. *Videri hunc auctorem eumdem cum eo, qui Vitam præcedentem ex aliis compilavit, obſervavi in Commentario num.* 16 & 17. *Attamen hanc opinionem non omnino certam eſſe exiſtimo: nec multum refert, idemne ſit auctor an alius, cum conſtet eum ſcripſiſſe circa initium ſeculi* X, *adeoque ſic contemporaneus.*

b *Hactenus præfatio auctoris, prout eſt in Mſ., ubi ſubditur:* Explicit prologus. Incipiunt Miracula. *Editio Mabillonii ſatis congruit: nam unam tantum vocem* facete *omiſſam invenit præter variationes in margine notatas.*

B

CAPUT I.

Primus Danorum ſeu Normannorum adventus ad ſpoliandum Sithienſe cœnobium: epiſcopi in lapſu illapſus: ſurdus & mutus ſanatus ac deinde cæcus.

Normanni venient ad monaſterium Sithienſe, a

TEmporibus divæ memoriæ Caroli *a* filii Ludovici, prius regis, poſtea imperatoris, cum ſæva tyrannides *paganorum emergeret, famoſa flumina Sequanæ ac Ligeris evolans, & per totam graſſando Neuſtriam, ferro igneque non tantum circumjacentes termonios, verum etiam Armoricæ magnam partem conſumeret; poſt non multorum tandem annorum rotatus partim ingenioſe adacti, præſertimque reſpectu miſerationis divinæ repulſi, ebſcedentes repatriaverunt, proteſtantes nullo modo uſquam ſe amplius illius regni fines vaſtandi læſione repetituros. Quod tamen non multo poſt amica ſibi fraude inficiati, more canino, qui quanto plus alliciuntur, tanto magis inſequuntur, pecunia avidi, rapina uſitati, præda fameliei, ſanguineque mensiebantur ſitibundi. Nam anno Incarnationis Domini Chriſti octingenteſimo ſexageſimo, immodica iterato coaduuata navium plurima *b*, claſſe iter notum repetentes, ac toto niſu alto mari velificantes, ſpumantia certatim ſulcabant freta, pertinaciqua curſu applicuerunt in finibus Menapum *in ſinu, qui vocatur Iſeræ-portus *c*: & ibi proſilientes nulloque a publico pervio divertentes, incendiis quoqua ac cædibus illius non *d* indulgentes, ut ad famoſiſſimum locum paſſionis Chriſti confeſſorum Andomari atque Bertini furtim properarent, aviditate theſauros eccleſiarum latenter ſubripiendi, ac ſpe ſervos Dei *e* inibi comprehendendi, brevibus noctium meatibus, ſcilicet Sabbato hebdomadis Pentecoſtes hora ſecunda pervenerunt ad locum, quo tendebant.

a *i. e.* tyrannis

C

b

Mab. Menapiorum

c

d

e

3 Sed proviſionis jugiter *in* ſe confidentium *tutantis Dei, nullos ex Fratribus ibidem repererunt: verum monitu jubentis Domini obtemperantes, quo dicit: Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam; ſubduxerunt ſe ad tempus, ſervantes ſecundis & melioribus ſe- bus, præter quatuor, qui devoverunt ſe (ſi Deo placuiſſet) ibi martyrio potius velle vitam finire, quam deſolationi ſui loci ſuperviveret. Quod quia ex parte aliter Deus fieri diſpoſuit, ſubſequenti eventu patuit. Nomina eorum illorum, qui ſe taliter devoverunt, hæc ſunt: Woradus * & Winebaldus ſacerdotes, Garvvaldus, & Raynardus * dieconi. Quorum Woradus, qui ab ipſis pæne cunabulis ſub norma monaſticæ religionis educatus, & veluti * *nl.* Renunc jam dactepitus, ita & in Chriſti tyrocinio emeritus miles erat, diris colaphorum tunſionibus ictus, nuditateqna rridnana & elgu ſera letotenns profligatus exſtitit; Winebaldus autem lieet pro afflictione nimia ſui corporis macrure attenuatus pro Dei nomine ſuiſſet, acribus verberibus maceratus, atque etiam per nates infuſione viſcerum * diſtentus, ſemivivus eſt relictus. Gervvaldus inidem, qnamquam ſenior, qnoniam vegetior & fortior aliis videbatur, licet diverſis multoque gravioribus vexatus fuiſſet lndibriorum ſuorum irriſionibus, ſervante eum tamen Domino, etſi non priſtinæ ſanitati, ſaltem eſt vitæ conceſſus: ac ſic non ſunt frandati deſiderio martyrii *, quod inhianter toto appetebant voto.

ubi, ereptis fuga reliquis, quatuor monachis graviter affligunt,

nl. confidentes

nl. VVo. rardus

genharnius

* *nl.* vi. ſcera

E

* *nl.* martyrio

4 Quartus proinde eorum, qui & junior ac ſuculentior [ut prætulimus] Raynardus nomine, variis contritionibus fractus, illiſque abſcedentibus & ſecum ducere conantibus, cum viribus, quibus potuit, ne cum eis iret, obnitetetur, eligens potius in Chriſti nominis confeſſione, ſi id quoqno modo ab ioimicis extorquari quiviſſet, martyrio ibi animam Deo commendare, & corpus paternis cimeteriis concinerati, nomenqna fraternis dypticis inſcribi, quam lndibriorum ſuorum exſecrabiliſſimis * ſpurcitiis pollui; diris tamen ut erat nexibus vinctus, miſerabiliter protractus eſt ad villam propriæ humanitus de matre profuſionis *f*, diſtantem a monaſterio tertio miliario ad aquilonalem plagam, dictam Munnio *g*. Stiparus itaque multitudine iniquorum, ac tam pru plutima * vallantium quam denſitate noctis, quia in ipſo ctepuſculo par eam tranſierunt, neſcieus ubi eſſet, dictum eſt ei a concaptivis notis: Ecce e regione portæ quondam nativitatis tuæ imus. Quod cum advertiſſet, ſubito in retram corruit. Cumque averſis telis ab inimicis dncentibus tundendo cogeretnr ut ſurgeret, & ille proteſtaretur ſe nullo pacto velle, ſed magis inibi pru Chriſto oppetere, crebris lancearum punctionibus perfoſſus una cum ſangainis effuſione animam eſſlans Chriſto libavit *b*.

nl. ex crabilibus

f

g

* *i.e.* turma

F

b

5 Nec etiam reot ſilendum tei eventum, divino judicio metitis B. Bertini in ipſa egreſſionis hora peractum. Donaria enim immodica conjicientes argenti, ſuper altara eccleſiæ reqniei ejus emnulaverunt, & uni ex jam dictis Fratribus, ne ab aliquibus taperetur, ſervandam delegaverunt. Illis autem * cunnatim globatimque exire præpropere certantibus, reſtiterunt latenter qnidam illorum, temere pecuniam involantes. Quod cum primoribus innotuiſſet jam egreſſis, ſubſiſtentes inſonuerunt turbis in interſtitio dnum monaſteriorum, ſubſiſtentes & coadunantes * ſe ſibi, qnoadnſque rei ſunt requiſiti & inventi coramqne dednct: eiſque convictis & judicio ſacrilegorum condemnatis, ſuſpenſi ſunt

aliquas quoque ex ſuis ſuſpendunt.

* *al.* vero

* *al.* adunantes

in

A in Anſtrali parte juxta introitum portæ monaſterii, evidentiſſime promulgante Domino, judicio etiam infidelium, pœna brevi, quali cruciatu plectendi ſunt perpetuo ſub prætextu * Chriſtianitatis, niſi reſipiſcant ſacrilegi. Unde, cariſſimi, elucubratiſſima diligentia adverteudum nobis eſt, quam clementer Dnminus trahentes quaſi longum funem irrumpibiliter peccata noſtra improviſa immn inviſa hoſtium invaſione dignantet eaſtigando nos redarguit: pariqne modo exactiſſima circumſpectione conſiderandnm, quod miſericorditer & locum tunc ſervavit, & habitatoribus gratuita pietatis miſeratione pepercit. Meritis quoque patronorum loci dignum adnumerari qnod eodem tempnre captivati in brevi reverſi ſunt gaudentes univerſi & læti.

* Mab. prætextn

6 Poſt diſcriminis præſati liberationem Fratrea ejuſdem cœnobii conveoientes, lacrymiſque non minus gaudii quam mœroris illiti, poſt tamen animæquiores facti, cœperunt præcordialiter tractare qnaliter Domini offenſam placabilem ſibi potuiſſent facere, ſeſeque ei placabiles reddere. In argumentum etiam hnjus rei, veluti manſueti filii admonitionem Patris pii generali pacto conſenſerunt, gratioſiores ſnſuper hae caſtigatione, immn emendatiores fieri velle. Sollerti quoqne priores cura cum ſenioribus conſulueruot, quibus potiſſimum occupatinnibus qoiviſſent priorum negligentiarum redhibitionem reddere. Sicque commnniter tractatum eſt, nt tecta eccleſiarum vetuſtate conſumpta & demolita *i*, ceterarumque officinarum perſtillantia non ſolum refarciraot, verum ſine intermiſſione vel alteriua negotii interpoſitione pleniter rennvarent. Quod ſicut ſumma devotione inchoatum, ita noſtro opere ocius quam putabatur, Deo effectum ſubminiſtrante, pulcte * ſtrenuiſſimeque eſt perfectum. Eccleſia qunque requiei S. Bertini celerrime exſtitit miro opere plumbo cooperta. Sed & turrile ipſius, licer noviter eſſet ſuperpoſitum, qnia antiquo more erat factum, depoſuerunt, & aliud miræ magnitndioia mirabiliſque fabricæ ſtuduerunt ædificare, cujus longitudo conſiſtentis in terra æquabat altitudinem eulminis eccleſiæ, cui ſuperponendum erat. Nec mirum, triſtegum enim (nt volgariter loquamur) rrinm tripodum ordinibus factum fuerat, excepta ſumma claxendice *k*:

Cum turris erigeretur ſupra eccleſiam S. Bertini

B

i

* *al.* pulcherrime

C

k

7 Itaque eccleſiæ ſuperpoſito & erecto, per ſingulaſque cnmpagines junoto, cum tholos pomiſer in edito nna cum trinmphali ſigno crucis erigeretur ac in gyro ejuſdem ſtipiris ſuperrima* rota, ubi haſtulæ & tabulatæ præfatæ elaxendiceis ſuperinniti ac configi debuerant, humerando copularetur; unus artificum, eomine Bertus, ſtans ſuper eodem eirco arripuit mallnum, & qoaſi gratulabundus pro appropinqoata pæne conſummatione tam miri operis, ictum veluti jactanter longius colligens incaute jecit. Sed eheo! reſiliente rota & quatiente vacillans pedibuſque lubricans, de tanta altitudine præceps terrateous venit. Sed mirum dictu mirabiliuſque miratu, adeo nullam læſionem paſſus, niſi quod rantæ alrirudinis præcipitatione conſternatus fuit, qnatenus ambiguom fieri fas non ſit, ſupportatnm eſſe eum alis ſubveutionum beatiſſimi patris, cui ſervivit, Bertini. Adſtipulationique tanti miraculi apponimus, quam riſibile & plauſibile reſponſum accurrentibus, & aqnam ſibi qnaſi pro teſocillatione offerentibus, ſine dolo, ris anxietate protulit, ſcilicet qnoniam in opera ſuo ſemper & labore jucundus erat, pro certo aiebat eos ſcire, quod ſitim reſtinguere potius gaudebat jugiter vino quam aqua, nec oblato tunc egere lymphæ liquore. Actutum enim qnaſi ranti opinione infortunii Fratres cum ceteta familia mixtim manipulatimque ſicut ad exſequias illios lapſi accurrentes, cum cnmperiſſent ſtare incolnmem, duxeruat eum gaudentea in eccleſiam, ſletna triſtes in lætitiæ lacrymas permutantes; campanas ſolito prolixo clangore grandiſonas * increpitantes pariter, ſimulque ſollemniter * Den * auctori & B. Bertino ejuldem miraculi ſubventori pſallendo ferentes. Artifices quoque hac virtute nedum dicamus animati, quin etiam roborationes & audaciores effecti, inchoarum opus explicuerunt conſtantes & læti.

epiſcopi in ſuprema turris parte locus eſt, maxime quæ illæ ſus.

* ſuprema

* *al.* gaudiſonas

* Mab. Domino

8 Succedente quoque tempore accidit, nt quidam & natione & nomine ignotus, nec mirum, quia gemino miſerabiliter morbo ſuerat cnnſtrictus, (auditu etenim a primævæ profuſionis hora * exſtitit vacuus, & loquela privatus) veniret peregrinando ad monaſterium præfati Patris. Qui cum ibi multum temporis perageret, urque prætulimus, quia fari non potuit, pulſatibus taratarantium tabellarum *l* ſtipem mendicaret, nulloque ſe alicubi diverteret, ejus* continuæ conſtantiæ jugitatem eccleſiarumque frequentiam Chriſticolæ loci rntractantes*, conſeotenteſque non ſtnn nutu Dei talem ſignificantiam fieri; cœperunt eum humaniua colligere, & in xenodochio, qootidianæ receptionis pauperum delegato, manſionem illi deſignare. Ibi anrem pæne annum converſatus, poſt hebdomadæ dominicæ Reſurrectionis cnmpletionem, decimn die, id eſt, quarta feria, monachis veſpertina debita in eccleſia perſolventibus, & cantore inchoante antiphonam ad erucem ſalut andam, ita inelpientem, "Ite, nnntiate fratribus meis„, pneroque ſubſequenter pronuntiante verſum, "Dicite in nationibus„, ceteria etiam ſueto more ipſum tractlm ac ſummiſſe perſequentibus; in ipſa quaſi ſilentii bora cœpit jam dictus furdus ac mutus blaterando imitari auditas pſallentium voces.

Surdus & mutus natus

* *i.e.* ab hnra natali

E

l

* Mab. ejuſquo

* Mab. detrarlantes

9 Fratres itaque ad tam inſolitum hatrendumque ſonum paveſacti, ſubſtiterunt annuentes œconomo panperum, nt ioquireret cauſam. Qui cum ſolito ei annneret, nec proficeret, Iraſcibilis ut erat, cœpit eum verbis increpare. At ille ipſa eadem verba, quia aliud loqui neſcivit, bliſſando * reſpondere temptabat. Tunc Fratres protinus intelligentes ei a Domino meritis B. Bertini conceſſom eſſe auditum & fatum, hymni canoris pſallentiis cum ſignorum pulſatibus Deo grates ac Sanatori ejns rotis referebant viribus. Hujuſque enormis *m* virturis exhilarari tripudio, quia in primia auſpiciis floridæ juventutis erat, miſerunt eum ad canonicorum ſcholam, litterarum ſtudiis, quantulo poſſet, imbuendum, continnoque, ubi diurnalia capitola cum veſpertinalibus pſalmis didicit, comam ſibi capitis deponere popoſcit. Ac * non longo poſt tædere cœpit, profeſſuſque eſt cordi ſibi fore Romam petendi, acceptaque licenria, junxit ſe Saxonibus nltramarinis Romam pergentibus*. Cnmque una cnm illis perveniſſet ultra Lingonnm civitatem *n*, conſociaverunt ſe eis Viridunenſes negotiatores, eamdem viam tendentes nſque ad divaricationem viæ ducentis Hiſpaniam. Ibique runc innotuit, quod antea fuit ignotum, civem videlicet ipſum eſſe Viriduuenſem; qnia ibi agnovit ſuos, licet difficiliter ab eis poſſet ipſe cognoſci * propter iuſperaram reformationem ingenitorum

In Sancti ecclefia fanatur.

F

* *i.e.* balbutiendo

m

* Mab. ab

* *al.* perentibus

n

* *al.* agnoſci

Digitized by Google

AUCT. ANONYMO.

genitorum morborum. Iter tamen cœptum strenue peragens, iodeque redieus, ſine divertendi ad proprium deſiderio directum * locum ſanationis ſuæ reviſit, ac Deo & Reparatori ſuo gratias retulit. Nomen etiam in baptiſmo ſibi inditum, quod prius neſcivit quam a notis didicit, tunc notificavit: Ermenfridus enim vocabatur: ſicque ſuis benefactoribus valedicens, refertus benedictionum copia, lætus remeavit ad propria.

* *al.* directum

Laborant in ſtabilitate Sancti cæcus ſit,

50 Sicut nonnulli ſuæ negligentiæ tepore * pericliantur, ita divinæ diſpenſationis ſaluberrima caſtigatione (ut in præſenti eventu perſpicue claret) multi ſalvantur. Quidam enim vir coloniæ ejuſdem eccleſiæ, de oppido ei appendente, nuncupato Gimiaco, Letfridus * nomine, in Chriſtianitatis devotione (ut rei congruentia poſt declaravit) ceteris communicipalibus ſuis minus curioſus extitit. Ideoque & accidit, ut dum quadam die Dominica cives illius more ſolito ad eccleſiam non minus intima mentia devotione anhelarent, quam greſſibus pedum properarent, & ipſe ut ſolito mulcimine blandiloquii affatus a privatioribus *, ut ſecum iret, appellaretur; nedum dicamus, ivit, verum etiam monita ſalubria adverſus audire diſſimulavit, pergens ad paucula pecora, quæ videbantur eſſe ſui juris procuranda. Cui, priuſquam pervenisſet ad paſcuarum loca, acceſſit angor animi eum timore intolerabili & nimia hortipilatione: atque ut ab ipſo poſt didicimus, videbatur ei quaſi totum perfuſum ſe fuiſſe calore ſerventis aquæ: & veluti ignotis loquamur, quia ſitus ejuſdem fundi, ubi hoc provenit, talis eſt, ut illic viantium obtutibus clareſcat proſpectus eccleſiarum Chriſti confeſſorum Audomati atque Bertini; miſer ille, licet ob dutitiam ſui, ſeu obſequens * miraculum minime miſerabilis, niſus eo, quamquam fero, ſe divertere, quatenus illorum precibus juvaretur, non potuit; ſed pæne examinis ante in terram prorsit, nequaquam ut paſſionum ſcotomatica o ictus, ſed pro animæ illius (ut poſtea elatuit) ſalvatione, immo magis nominis Dei laude, ipſiuſque diſpoſitione lumiuum delectabilium viſu privatus ac bimatu vel eo amplius in hujus cæcitatis permanſit amaricatu.

* *Mab.* primatioribus B

* *Mab.* ſubſequens

o

ſed deinde, voto nuncupato, ſanatur.

C 51 Qui cum adhuc torporis ſui te peret deſidia, quaſi ſunditus de ſuæ ſanitatis reformatione diffidens, hortatu tandem ſuorum beatiſſimi patris Bertini petrexit viſitare limina, adferens, quæ obtinere potuit, maxime cerea munera, quo ſi Deo & clementiſſimo jam dicto Patri placuiſſet, ejus meritis recipere mereretur amiſſa captorum orbium lumina, ſpondens ac confitmans quidquid ſuper eo divinæ pietati placeat *, reliquum vitæ ſuæ ſpatium ibi perugere velle. Quam ejus intimam cordis devotionem conſtantiſſimamque profeſſionem * inſpiciens occultorum cognitor Deus, meritis & precibus clementiſſimi Patris reddidit illum viſui & viſum ſibi, tantu ſcilicet perſpicuitatis claritate, ut quoniam a pueritia in domo cujuſdam nobiliſſimi ejuſdem regionis viri adulto tenus educatus & alus fuit, atque in genecio * ipſius nendi, cuſandi *p*, rexendi, omnique artificio muliebris operis edoctus, quidquid in prædicta poſtmodum eccleſia palliorum * ornari habuit & emenduri, ſeu eccleſiaſticarum veſtium lavari, ipſe ſollicita intentione procuraret, anhelanter adſpirans & ſupplici ter implorans, quo velut ipſe eluborando deſudat quæque emendare neceſſaria & emundare

* *Mab.* placeret

* *Idem* confeſſionem

* *Id eſt*, gyneceo *p*

* *Mal* palliorum

lurida; ſic divinæ miſerationis clementia delinquentiarum ſuarum omnium dignetur ablui inquinamenta, quo mereatur ad Auctoris ſuæ reformationis feliciter pervenire vocamina. D

ANNOTATA

a *Ad hunc locum Mabillonius annotavit ſequentia*: Id eſt, Caroli Calvi, qui anno DCCCXL ſucceſſit in paterni regni portionem, anno DCCCLXXV imperator ſaluiatus. In Chronico Nortmannico edito apud Cheſnium tomo 2 Hiſtor. Franc. dicuntur Nortmanni bis Sithivenſe monaſterium diripuiſſe, nimirum anno DCCCXLV & DCCCLXXXI. *Verum tam.* 3 *Annalium pag.* 84 *primam direptionem, de qua hic agitur, narrat ad annum* 860. *Ipſius cap.* 14 *part.* 3 *eamdem referunt invaſionem Normannorum, tempus ſic expreſſit*: Sabbatoque Pentecoſtes hebdomadæ hanc adveoerunt, anno Domini DCCCLXI. *Pagius ad annum* 860 *num.* 7 *exiſtimat irruptionem relatam in Chronico Normannico ad annum* 845 *diſtinctam eſſe ab ea, quæ hic refertur ad annum* 860. *Verum, etſi Normanni variis vicibus ad Sithienſe monaſterium venerint, omnium* E *extremum primum eorum adventum contigiſſe anno* 860, *prout hic auctor aſſerit: erraſſeque auctorem Chronici Normannici tam in tempore hujus irruptionis, quam in tempore irruptionis ſecundæ, quam decennio citius, quam oportuit, ab eo relatam videbimus. Audiamus tamen in illo auctore pœnam ſacrilegorum hic omiſſam, ſed breviter perſtrictam apud Folcardum num.* 50. Demum, *inquit auctor Chronici*, cum a quodam monaſterio, nomine Sithiu, direpto incenſoque, oneratis navibus, repedarent; ita divino judicio vel tenebris cæcati, vel inſania ſunt perculſi, ut vix pauci evaderent, qui Dei omnipotentis iram ceteris nuntiarent. *De aliis Normannorum in Galliam irruptionibus, quas auctor breviter attingit, conſuli poſſunt hiſtorici.*

b *Vox* plurimus, *quæ huic ſcriptori familiaris eſt, ab eo uſurpatur pro multitudine, copia, aut turma. Mabillonius verba utcumque mutavit, dum edidit*, immodica iterato coadunata manu, plurima claſſe iter notum repetentes *&c.*

c Iſeræ-Portus, *modo* Neoportus *& vulgo* Nieupoort *dicitur, quod oppidum neceſſario hic* F *intelligendum eſt, cum ſit maritimum cum portu ad oſtia Iſeræ fluvii, diſtans Audomaropoli duodecim circiter milliaribus Belgicis. Mruapios in its partibus habitaſſe, obſervavi ad Vitam cap.* 11 *lit.* d.

d *Mabillonius emiſit particulam* non *& ſubſtituit* ergo. *Verum vox non reperitur in Mſ. noſtro, & ſenſum reddit perfectum: nam abſtinebant tantiſper a prædationibus, ut furtim pervenirent ad monaſterium.*

e *Apud Mabillonium additur* improviſo.

f ad villam propriæ humanitus de matre profuſionis, *id eſt, ad villam, in qua natus erat. Ita clare habet codex noſter. Mabillonius pro* humanitus *edidit* humanitatis, *ſed mendoſe.*

g Munnio *habet codex noſter, Mabillonius* Miramo, *codices duo Bertiniani* Munmnio. *Credit Cletyus locum Gallice dici* Meuth, *eſſeque junta pagum* Leulingem.

h *Huic capiti, quod hic finitur, apud Mabillonium; titulus eſt*: De adventu paganorum: *Sequenti vero hic præfixus eſt.* Quaſiter Dani Danos ſuſpenderunt. *Verum cum nec in codice noſtro, nec in antiquioribus Bertinianis tituli capitibus*

A *pithus legantur præfixi, de iis mentionem deinceps non faciam.*

i Et demolita *omiſſum eſt apud Mabilloniam.*

k *Apud Cangium in Gloſſario hic locus adductus ſic exponitur:* Id eſt, ſupremo ordine campanularum, qui in emineotiori parte campanarii colloeari ſolet, ut in inferiori majorum campanarum ordo.

l *Tabellæ* taratantes *ſignificant crotalum ſeu crepitaculum, quo muti utuntur, quando mendicant.*

m *Vox* enormis *omiſſa eſt a Mabillonio. At habetur in codice noſtro & in Bertinianis, ſignificatque miraculum eſſe grande præter modum.*

n Lingonum civitas, *vulgo* Laogres, *urbs eſt ſatis nota in Campania Gallica.*

o Scotomatica paſſio *non eſt* vertiginoſa, *et Mabillonius notat in margine, ſed viſus eſt obtenebratio. Significat auctor non naturali modo fuiſſe cæcitate correptum, ſed divinitus ro malo punitum.*

p Cuſandi, *id eſt, fucndi, a Gallico* coudre.

B

CAPUT II.

Altera Danorum ſeu Normannorum irruptio ad ſpoliandum cœnobium Sithienſe: repulſi divina ope barbari.

Normanni, obſeſſo fruſtra Noviomo, * *i. e.* de. lictis

EA etiam tempeſtate, qua prægravantibus ae præpooderantibus multimodis, oon modo ſolius vulgaris populi, immo omoium dignitatum & ordinum delioquentiis *, non tantum Franciæ fioes, ſed etiam totios regni principalia qnæque loca, Armoricaque proviocia diutioa (quod ounc enumerare longum eſt) ſacrilegæ Danorum gentis oppreſſione erudeliter, lieet juſte, iovaderentur ab illa claſſe; plurimaque * pro ſui numeroſitate (veluti epitheticos loquamur) magnus exercitus ab omnibus dieebatur: aono adveotus ſui in regnum duodecimo, ab omoi plaga, ubi diffuſus erat aduoatus io loco, qni ob concurſum iofignium inibi aquarum Confluentia voeatur, aſcendit flumeo dictum Iſara *a*, perveoitque & equitatu & navigio

i. e. turma. que

C

ſubnſque Noviomam *b* eivitatem, faciens ibi munitiooem eirca villam ex Auſtrali plaga, natura munitam, ſcilicet aqua & ſilva, vocatam Kiriſiaeus *c*, intendens ſi in brevi neqniret arta & diutioa obſidione civitatem, quia parva videbatur, eapere poſſe.

a

b

c

verſus Brabantiam curſum dirigunt, parſque ab aliis ſeparata

13 Sed eum hemiſphærium, oihil ibi prævalentes, conſummareot *d*, & (oedum dicamus) aliquid proficereot, verum magis ſame ae ſiti omniqoe penuria artati pæne deficerent; conſultum (ut eventum ſubſequens pareſecit) habuerunt, ut in regno quondam Lotharii *e* irent, tractantes per maritima tranſire, & caſtella ibi recens facta obtioere, incolaſque omnes, niſi ſe dedereot, mortificare. Quo comperto, pars juveoum, qui ſibi ceteris agiliores audaeio. reſque fieri videbantur, numero quiogenti quinquaginta, ſelegeruot ſe ioſeiis aliis abtipieotes elam ooctu quaſi ſolito in aliam partem pergendo, arreptoque itinere inſubſiſtibili eurſu directim tendebant ad munitiuncularn *f* paupere (pro dolor!) ſumtu parvoque licet ſtrenuo incolarum comitatu factam in pago Tarvennenſi, in loco, qui vocatur Sithiu, eirca monaſterium eximii præſulis Audomari, ſuſte, gleba & ceſpite, ſicut artificioſiſſime, ita etiam ſatis miſſime conſtructam, jsctanter in via proludeotes primo impetu eam infringere velle, se pro tenuitate ſeu paueitate inhabitantium facile capi poſſe. Auxiliante tamen illis Deo, & patrociniis Sanctorum, qui requietionis ibi elegerunt ſibi locum, more ſolito intervenientibus, indigoante Chriſto, præſumtuoſa illorum jactaotia verſa eſt comminus in dignam vindictam, ad quam promulgandam calsmum nuoe vertimus noſtrum.

AUCT. ANONYMO,

14 Nam poſt ſanctum Paſchalis Reſurrectionis diem tranſcurſis quatoordecim diebus, die Domioico, hora, qua cardioalis *g* Miſſæ conveotus publice agebatur, apparuerunt protinus præſati invaſores, deſceodentes per elivum mootis promioentis villæ, quæ Locus-Eccleſiæ *b* voeatur, pro eo quod beatiſſimi martyres Fuſeians & Victoricus in frontieipio * Chriſtianitatis incolarum terræ primariam ſeruntur ibi conſtruxiſte eccleſiam, reſpieiens contra monaſterium ex parte Occidentali. Quod cernentes exenbiæ, autumsnteſque quod plurima * totius ſuſequeretur, veluti prius effendi fama percrebuit, exercitus, protinus populo io eccleſia conſiſteoti notificaverunt. Illi vero non adeo tali ountio conſternati, immo magis aoimæqniores facti, Deo & patrociniis Sanctorum cauſam ſui commendaverunt, & compunctive mutua cooſeſſione rebaptizaveront, ae humili perceptiooe myſtetii Corporis & Sanguinis ſe muoieruot, dantes invicem dextras pro libertate & loci tuitione ſe velle aot agiliter oppetere, aut ſtrenue defendere; murumque protious optimis (ut mos incolarum regionis eſt) armis præparati conſcendantes, una cum prius præparatis bellieis inſtrumentis munitiſſime arcem veſtieront. Tali eorum conſtantia paullo ante arrogaotes inimiei comperta, neeoon & parte incloſorum audacter ſibi obvios ire extra munitionem viſa, Deo illos quam maxime terrificaote, animoſitatis ſuperbia mollita, jactantia preſſa, audscia remiſſa ae liqueſacta, minime audentes aggredi cœpta, diverteruot ſe ad pecora per agros paſceotia capienda, oclus repedare eupientes vel cum tantilla præda.

venit ad oppugnandum Sithienſe munimentum;

g

b

* *i. e.* ioitio

E

* turma

F

15 Reſidui vero virorum noſtrorum hae invaſiooe commoti, præſertimque de Dei auxilio teſtatorumqua propriorum interventu ſiſi, repente eruperunt de munitione, irrumpentes poſt eos, equites quidem per compandia præanticipando illos io planitie montis, unde ante deſcenderant, quia lentim pecora minabant, habentes contemptui talia eos audere; pedites autem poſt tergum inſequentes, pooentes hoſtes in medio. Itaque comperientes cioctos * ſe undiqoe, ſecos fugam molientes, deſperabiliter ruperont ad Orientalem plagam per ſiniſtrum coroo vallantium, teodentes ad quemdam quernum * lucum, putantes ſe ibi fruſtra aut defendere aut effugere poſſe. Noſtri itaque eos occidendo inſequentes (bora enim diei nooa, quando exibsot de caſtello) antequam perveſperaſceret, omoem illam plurimam, ut ipſi jactabant, ſelectorum pugnatorum Dei bello cooſumierant, lieet non ſine noſtro damno, majore tamen ſuo *h*. Omnes eoim ibi oeciſi ſunt, præter quotquot de ouſtris mortui, tot ſone, ex illis fugs elapſi, novem autem tantummodo ex omni illa plurima evaſerant, & ex ipſis etiam a perſequentibus eos in via mortui

at Normanni cædantur a Sithienſibus,

* *Mab.* cunctos

* *al.* quer. cuum

ſunt

AUCT. ANONYMO. sunt quinque reperti, quatuor tantum protendentes, ut postmodum ab eis, qui tunc interfoera exaeritui, didicimus, pervenerunt ad socios, temeritatis audaciam vituperantes, tamquam præsumptivæ rei eventum elucubratum perferutantes. De exuviis quoque tres divisiones fecerunt, unam ecclesiis concedentes, aliam oratoribus & pauperibus dantes, tertiam æqus lance nobiliores cum inferioribus compartientes: & merito.

quorum victoria divino favori attribuitur.

56 Scrutemur enim humanitus verbi gratia, quibus magis addicenda sit hujusmodi victoria, oratoribus an bellatoribus *k*. Sed quoniam locum illum certaminis a meniis Castalli facile fuerat prospectari, quis valet effari, quam intimis præcordiorum suspiriis oratores in seamatis / ipsius lucta pro sua liberatione Christo totis nisibus flebiliter fuderint preces: quam crebra & alta suspiria eum fletibus comas & faeies laniando incessabiliterque lacrymando anbelsnter reciprocabant eum parvulis matres. quoosqua imbelle vulgus gemitum mugitus ad cælum mittebar, brachiis insatigabiliter tensis palmisque pansis finem certaminis Dei miserationi commendantes, atqua ideo siqois vel inimice contentiosus este cœperit: cui ordini potius hæc reputetur cansa, dicamus, ksrissimi, dicamus immo veraeiter testemur, ae remota omni ambagine asserere non dubitemus, quod in hujus certaminis anxietate oratores & imbecilles pulsatibus & improbitatibus * orationum aures Dei ad elementiam inclinabant, quaeinus propriis viribus minime præsumentes adjuvaret, ae intercurrentibus electorum suorum Audomari atque Bartini meritis, potenti sna virtute sui ad perficiendam suorumque vindictam manus pugnantium miserieorditer roboraret. Sicque & eis addiatur merito victoria, & oratoribus insatigabiliter Christo fine tenus famulantibus corooa. Ante omnia vero dstori & auctori non modo præsentis triumphi, verum atiam largitori bonorum omnium Deo enm Sanctis maneat laus & gloria per infinita secula seculorum.

k
l
B
* *i. e.* assiduis precibus

Cum munimenta, in Subia cœpta, manserant imperfecta

57 Præterea, fratres dilecti & commilitones Christi, quibus cordium votis vel laudum psalentiis idonei esse poterimus agendis Deo gratiis pto inopinata areptione tanti diseriminis, qnave temeritata possumus dicere, quod istiusmodi ausus esset cœptus, nisi magno xelo misericordis Dei fuisset instinctus? Horribilis enim fuit dictu horribilior, & cœptu: quia pæne nobilitas terræ illius ex multo jam tempora ob amorem vel dominatum sibi domorum earorum absceserat, nativitatis patria relicta, præter paucos, qui ita bereditariis præditi erant patrimoniis, ut non effet eis neeesse subdi nisi sanctionibus publicis. Horum pars cum nobilissimis ac religiosis illius loci monachis simulque Deo devotissimis ae strenuissimis eanonicis, quos numquam perseentionis ulla tribulatio exterrere prævaluit, locum propositi sui derelinquendi sustentabant, pariterque confortabant reliquiarum remissos fere animos & invalidam plebeam manum. Hoc præsertim in tut istimæ spei aneboram præsumtibilisque in Dominum fiduciæ; (ae quia pro vita res erat) necessariæ audaciæ indubitanter assumentes, quod
m anr esctis temporibus, Foleonis *m* videlicet generosissimi ejusdem loci tunc abbatis, post vero
n sanctæ matris Romanæ *n* eecleziæ reverendissimi arehiepiscopi, incolis terræ adhne omni abundantia refertis & absque sui diminutione integerrime vigentibus, ambitus castelli cum D
ennsensu populi & procerum condictatus *o*, a
mensuratus, ae per potestates & ministeria ad perficiendum distributus, raeceptus *p* ex immo- p
diea parte jam cœptus, sed pro dolor! tam præpedientibus peccatis inconsummatus, quam pro gyri amplitudine excusatione nefaria atque infeliei fuit impeditus & intermissus.

58 Processu autem temporis *q*, cum tota jam terra ineensa & depopulata & plurima * hominum fere consumpta, fame attenuata, dispersioneque fugæ propulsata exstitisset; respectu tandem clementis superque paucas reliquias miserantis Dei, ostendens quod non in multitudine populi salus ejus consistit, sed potius in misericordiis & miserationibus suis, propalans etiam quod competentibus necessuosorum vicissitudinibus dignatur præcibus electorum suorum pro sibi votivis supplicatibus præbere effectum; voluit B. Audomarum exorabilissimum constitutem cuidam monacho cœnobii S. Bertini, æditno scilieet eccleziæ præsati præsulis, memorabilis personæ viro, nomine Herrico *r*, apparere in visione. Qui, ut ipse postmodum delectabiliter multis audientibus referre solebat, procerae erat staturæ, venerandæ eani. tiei, habens in fronte stigmata nitorem * pulcherrimæ calvitiei divaricantia, facie venustus & gracili, naso mediocriter longo & parum abunco *, manibus eum digitis longissimis pulcherrima macroris tenuitate lucentibus *, insula episcopali vestitus, quem sibi protestabatur dulci famine subinferre ita appellando: Gravarisne, Frater, sopore, an vigilas? Qui cum ei pro tam insolita visitatione personæ tremans nec in totum se dormire respondisset, nec pro insita generaliter angustia (quia timor somnolentiam solet ingerere) posse se contineri, quo nimio labore fessa & anxietate laxa non resocillaret membra, exsarto braebio manum quasi versus illum porrigens subintulit: Vigilandum potius vobis ast & animo & corpore, monitisque meis salubrius summopere insudandum, quam segni pigritia tricandum. Unde surge, & reliquiis populi ex asse devotis * salvationis suæ tenore obnixe contestare, quatenus juxta quod sibi videtur prævalera posse, non eessent areem die nocteque firmare.

q
* *al.* nitore
* *Mab.* adunco
* *al.* translucentibus
* *al.* votis

59 Qui eum partim gaudio refertus, partim visionis terrore pavefactus, post consultum tamen super eo, prius idonearum personarum populo convocato, præfatam visionem pstris monentis, affectuose hortantis, studiose jubentia strenue intimasset; compunctivo eorde lætantes, lacrymis gaudiosis flentes, omnes unanimiter cælo pansis utrimque volis * succlamare cœperunt, dicentes: Gratias omnipotenti Deo referimus, qui nos salutari visitatione patris nostri providendo, monando, consolandoque refieere & confortari dignatus est: monita salubria viribus, quibus possent, studiosissime adimplere velle promittentes, quamque promissionem instantissimo protinus inehoaverunt cœptu, ac qnam pernicissimo * quibant, perfieere satagebant effectu, digneque non modo de jam dicto, sed & quod majns multo ae pariculosius fuit, subsequenti diserimine tam clementis Dei provisione adjuti, plique Patris bortatu animati, immo de experta patrum intestaturum solita & provids defensione salvati, merito exhine profusius Dominum & proprios protectores inibi devotissime jugiter eollsudant & læti.

quod sit a Sithiensibus.
F
* *al.* votis
* *Mab.* pervicacissimo

A N-

ANNOTATA.

a *Mabillonius contra conſuetum codicum edidit* Iſeram. *Oritur Iſera non longe ab Audomaropoli, aliiſque fluviolis junctus prope Neoportum in mare decurrit.*

b Noviomam, *alias* Noviomum *aut* Noviodunum *dictum, & vulgo* Noyon. *In Chronico Normannico ante laudata ad annum* 890 *dicuntur Normanni fuiſſe diu prope Noviomum, indeque menſe Novembri diſceſſiſſe.*

c *In codice noſtro* Kiriſineus, *in uno Bertinia-no* Kyeſinaeus, *in altero* Cyriſinaeus, *apud Mabillonium* Cheyſinaeus.

d Hemiſphærium conſummare *hic ſignificat tempus terere.*

u In regno *habet codex noſter, Mabillonius* in regnum. *Porro* regnum Lotharii *nomen habuit a Lothario rege, filio Lotharii Imperatoris, indique ortum eſt nomen* Lotharingia. *Verum regnum Lotharii multo latius erat quam ſit hodiernus ducatus Lotharingiæ, atque inter alia* B *hodiernam Brabantiam comprehendebat. Itaque Normanni non ibant in Lotharingiam hodiernam, ſed in Brabantiam, vicinaſque Belgii provincias.*

f *Iperius hoc factum narrans cap.* 19 *part.* 3 *de munitiuncula ipſa ſic loquitur*: Nempe hoc ſortalitium a B. Fuleone *tunc* abbate noſtro inceptum, incuria eivium remanſerat imperfectum.

g *Hic auctor voce* cardinalis *utitur pro præcipuo ſeu principali: atque hic per Miſſam cardinalem ſignificat ſolemnem, aut illam forte, ad quam monachi conveniunt, quæque a multis vocatur* Miſſa conventualis.

h *Laudatus mox Iperius ita habet*: Exenbiæ noſtræ ſeu ſpeculatores annuntiant ſe videre Danos deſcendentes per elivum montis, in quo SS. Victorinus & Fuſcianus quondam primam hojus patriæ eccleſiam ædificaverant, ideoque SANCTUS CAMPUS vulgariter HELECHBELT, nunc vero corrupto nomine HELLEFANT nominatur; *Loci nomen Belgicum fuit, opinor*, Heyligh-velt, *id eſt*, Campus Sanctus: *ea quo anonymus nomen Latinæ* Locus-eccleſiæ, *quod vel magis reſpondet, quam nomini vulgari, formaverit. Vi-*C *cus* Helfaut *quem deſignat Iperius, diſtat duobus fere milliaribus Audomaropoli.*

i *Hic apud Mabillonium interponuntur hæc verba, quæ non reperiuntur in vetuſtioribus codicibus Bertinianis, nec in noſtro*: Facta eſt autem ædes hæc in loco nomine Windigamo. *Verba hæc poſtmodum aſſuta ſunt, vera tamen eſſe poſſunt. Iperius ſic habet*: Cives autem noſtri in Domino confortati, ſcientes ibi non rorum eſſo exercitum, ad eos exierunt in equis & armis, & in Windegaenio eis occurrentes, de Danis pluſquam trecentis occiſis, reliquos in fugam propulerunt anno Domini DCCCXCI. *Idem annus notatur infra apud anonymum, ubi narrat Danos deinde majori numero rediiſſe. Locum* Windigamo, *alias ſcribi* Windigahamo, *teſtatur Cletus in annotatis ſuis, aſſeritque modo* Wins *dici, ſupraque fluvium Agmonam ſitum ad radicem montis Hellefaut.*

k *Sequentia uſque ad finem numeri omiſit Mabillonius.*

l Scamnum *pro arena, ſeu loco certaminis, apud aliquot ſcriptores uſurpatur: hic ſumi videtur pro ipſa pugna.*

m Folco *vel potius* Fuleo *apud Iperium & Septembris Tomus II.*

Dionyſium Sammarthanum vocatur Sanctus. *Verum, licet in quibuſdam Martyrologiis neotericis* AUCT. ANO-NYMO. *ejus habeatur memoria, apud nos die* 17 *Junii locatus eſt inter prætermiſſos, quia cultum non habet eccleſiaſticum.*

n Remanæ *legitur in codicibus Bertinianis, teſte Cletzo. In noſtro tamen codice mendoſe* Romanæ, *uti edidit Mabillonius, qui notat, Fulconem Remenſi eccleſiæ præfuiſſe poſt Hincmarum* ab anno DCCCLXXXII ad CM. *Abbas non erat, ſed archiepiſcopus Remenſis, quando hæc facta ſunt.*

o *Id eſt, communi populi & procerum conſenſu decretus.*

p *Poſt* receptus, *in uno codice additur* immo. *Cœptum fuiſſe hujus arcis conſtructionem, poſtquam Dani ſecunda vice conſtremaverant monaſterium* S. Bertini, *ait Iperius cap.* 18 *part.* 2; *ſed opus intermiſſum fuiſſe dicit, quando Fulco diſceſſit, creatus ea abbate archiepiſcopus. Illa ſecunda monaſterii combuſtio in Chronico Nortmannico refertur ad annum* 881, *& diſtinguitur ab irruptionibus, quæ hic narrantur.*

q *Hic apud Mabillonium addita eſt eporha temporis hic verbis*: Videlicet anno gratiæ octin- E genteſimo nonageſimo primo. *At codices verba illa non habent.*

r Henricus *vocatur apud Iperium, qui idem narrat cap.* 19 *part.* 3.

CAPUT III.

Normanni majori multitudine redeunt, & oppugnant arcem Sithienſem; ſed repelluntur ope divina.

NEc etiam longa poſt prædictam hoſtium eædem iurercurrente mora, neque enim patitur ille antiquus Leviathan, inexplebiliter e. furiens ac ſitiens humano generi moliri inſidias, habere membra ſua moras in perſecutione ac læſione piorum. Siquidem invidiæ ſuccenſus livore, quoniam noſtros recenti beneficio ac ſumma devotione doluit fervere. Nec mirum, quia eo tempore maxime tanto adſiſtit infeſtior, quanto quoſque in propoſito voluntatis Dei perſenſerit fieri fortiores. Ideoque coeumbentium cognatos vel ſocios contribuleſque ac compliees * * *Mab.* totis ſuæ erudelitatis viribus furendo encandeſcere compulit in iram, ſæviſſimamque ſuorum (ſi Deus permiſiſſet) vindictam. Pondus enim hoſtium totius regni adunari ſuggeſſit in brevi artiſſimas in anguſtias unius ſundi. Nam peractu poſt præfatam ſtragem revolutione, ni fallor, pronimi Dominici diei hora ſecunda, nebula pro natura loci manieanter * nata adhue aerem ma- * *i. e.* eulante, apparuerunt pedites inæſtimabilis plu- ma-ne rimæ * eodem elivo, quo & anteriores, deſcen- * *i. e.* dere, eurſuque concito caſtellum rendentes mi- multi-nime introierunt, ſubſequeudos ante januam ex- tudinis terioris introirus præſtolantes. Equites vero, qua. ſi arena innumeræ multitudinis, diverterunt ad locum quemdam * certaminis, nil ſecus quam * *al.* ſieuti proſpectu novæ viſionis dolore ſuorum oc- quan-ciſorum recrudeſcente, more elephantum, qui dam, *id* ſanguinis viſione excitantur in iram ad prælian- *ſi* prio. *eis*

Eue dum;

Digitized by Google

AUCT. ANONYMO. *& acriter oppugnant caſtellum Sithienſe*

dum ; ita iſti exacuarunt ad ſuorum ſevetius & crudelius ſanguinem vindicandum.

a5 Et cum aliquamdiu dolendo ibi deliberatent, oilqos aliud proficerant, niſi quod tabida & putride corpora conſpicerent ; facto præpeti curſu, tamquam primo impetu munitiunculam caputi, pervenerunt ad ſocios: unaqua rabido anm fremitu irrumpantes, peditibus * decretum eſt dira impugnatione caſtellanos inceſſere *. Equites quidem, Deo tribunte, properabant ad locum natutaliter munitum, ſcilicet S. Bertini piiſſimi ſuorum protnctotis ac promriſſimi maximis in neceſſitatibus libetatoris monaſticum *b* moneſtetium. Talia quoque nec ſine Dei diſpenſationa exſtitiſſe credimus, ſicuti protinus perſpiane experti ſumus uutu, ot ubi majot fieode erat communis victotia, & perficiende cælitus auxilii divini copia, numetofiot ibi congregaretur fortiorqua hoſtium plutima. Vanientes autem ſtatim eodem momento, temiſerunt equos per pabulatotes in paſcua ed villarum loca, taliquo ſtudio ecenlera verunt manſiones ædificare, velut poſt munitiuncuiæ inſractionem pro firmitato loci gromuarumque *c* nportunitate longo tempora inibi velint conſiſtere. Interim pedites ex tempote introitus totam diem cum agilioribus equitibus ad caſtelli munitionem pugnare uon ceſſantes, diverſis & inſolitis artificiorum generibus per vices ſuccaſſionum globatim & cuneatim contrarios laceſſendo teſpitare vel ad modl. eum nou patiebantur. Siquidem ignita utenſilia & fruſta cendautis fetti mote grandiuis fundibulis * in eos jacientes, ſagittarum quoque imbres iu eos pluete uon intermittentes, multaque alia, quæ enumetare & faſtidit & difficile ſit, offendlcula molientes; ad poſtremum foſſas citca muuitionem miræ & altitudinis & amplitudinis factas muuieotes, ceu vimineis parietibus ſtramioe & omnigeuo ſiceemine compleverunt, eooaoces i ocendio profligate, quibus aliorum artificiis argumentorum non potuerint prævalere.

a6 Sed aliquantiſper ais ſe ſubet aheutibus, nuſti in eoſdem ſtramionm aggeres lignorumque ſtruca, Deo donante, proſperoque eis venti turbinn ſiante, ignem caute immitteutes, Illiſque id neſcientibus minuſque ſperantibus, æqua ignem ut idipſum eis facerent inferentibus, excandeſcente ſtramiue plerique eorum uſtulati ſunt, vix ſubrepti mortis diſcrimine. Deo autem propitio nulli ex noſtris iu tam *d* * prolixo ſcammatis ſpatio magnopeta periclitabantnt, niſi tantum unus Frater monaſtici Ordinis ictu ſagittæ inter duo tabulata propugnaculi, ubi ſtabat, percuſſus eſt ſub inguine *. qui & ipſn convaluit. Vetomtemen ad vindictam minos àrmis excitati *, ac idao minns cauti plegiatiqua ſui famuli, alium æque ejuſdem Ordinis Frarrem petmiſit retribuere hoſtibus dignam repenſionem.

a7 Fuit oamque tyrannus quidam partis contrariorum ceteris omuibus, ut vidabatut, eſperiot & robuſtior, ac in arte pugneudi argumeotoſis factionibus aſtutior, qui uec ed punctum ceſſavit ſorciter pognate, alioſqua, quaſi ſiun mora mœuie capturos, iuſtigare. Ex ooſtra quoque parte, quamquam pro erebra hoſtium ſingeſtione tenacius inſtarant defeuſioni qnam objectioui, artibus tamen viribuſque, quibus poterent & habile ſuit, ſtrenue atque egiliter reſiſtebant, omnes intenſiſime omnimodis eertantes, ſi quo modo infeſtiſſimum illum quiviſſent impedire inimicum. Sed non fuit ulli eorum tributum, pso eo quod voluit illos Deus ietelligete, & in conſinio vitæ mortiſque conſtituris ſignificare, ex qua parta imminentis levameo periculi deliberaret eis clementer tranſmittere. Ac ideo dacrevit, ut prætulimus, monaſtici habitus juveuam arcum arripere, quamquam illicitum vel inhabila ſit huic Ordini arma tractate; intendenſque idem illum diligenti conſideratione jactamer profilieudum *e*, de propriis viribus licet dubins, ſed Dai tamen euxilio miuimn ambignus, inſerta arcui ſagitta, Implotans Dei adjutorium * tenſa ahorda traxit ſorriter, ac divioæ impulſionis datione infixit ſronti jam dicti tytanui viriliter. Hoc autem mortuo, ceſſaverunt alii ab impugnationis tumultu, mittentes ptotious, qui eventum rei ſenioribus corum nuntiarent, morando in atrio jam dicti moneſtatii, curialibus tameu in eccleſia beatiſſimi Petri iu concilio reſidentibus: quod factum cum a raſerentibus illis conqnereretur, eoſque hoc aliquantiſper, nou tameu magnopere gtavaret, lentiuſque ac ſecurius quid illo veſperi agandum eſſet delibesarent, in tali intetſtitio cucurrit aliquis ex eis, & depoſuit crucem retro altare B. Bertini ſtantem: reverſuſqun ad ſocios, itteverens coram eis, cœpit eam deſabticari ſtilo ferreo, qui ſuol *f* vocatur, unde ſolet excuti ignia a ſilicn.

a4 Nuntii autem præfati tantæ moroſitatis ſpatio in iram aceenſi, procacibos conviciis aggreſſi ſunt eos inetepare dutius, dicentes: Calumnioſa multum res fuit & indigna, quam agitis: non enim de vindicta occiſorom noſtrurum indignamini, nec de nobis certantibus partimque pro nobis deficientibus ſucceníemini, nec ſuper caſtelli captione, quæ nihil tardaret, ſolum ſi libuiſſet illos impetare, ſtudetis: inſuper quoquo nec da ptæda inhabita edvattitis, quoniam ſi hi tantum habuerunt ſpatium noctis, omnia ſue aut inſodient, aut iu putais, ſeu abditia quibuſque locis abſcoodeot: quia timent ſa pro certo in deditionem vel in mortem ite. Atque illi io iram verſi ſutibunde exatſatuut, continuo de ſaſſionum locis exſilientes, ſuiſque diis vota ſolventes, ſcilicet ſi muuitionem illo veſpeti capese potuiſſent, nemiui maſculini ſexns uſque in mann parcere. Cujus ſaſtuoſæ jactantiæ ſuperbiſſima verba horrendæque temeritatis miuacia prolata, nulli fas eſt fiari ambiguum intervento B. Petri apoſtoli ptecibuſque exaudibilis Chriſti conſeſſoris Bertiui, iu quorum, quaſi in eorum contumeliem, ecclefiis hæc fuerunt facta & dicta, ad aures pietetis Dei ſoper his indigne ſntautis fuiſſe ſupplicitet prolata. Actutum etenim jam ſatus violator ſalutiſeti ſigni, ut ctedimus, ad impeditionem tam crudelis edicti, percuſſus protinus eſt plaga ioſanabili. Nam os ei ſubito contractum eſt cum aure aduſque occipitium, oculique ſubverſione tatorti, & ſpumans & tremens volutabatut pet terram *g*.

a5 Quod cernentes paullo ante artoganter ſævientes, cœperunt anguſtiatl, pallere, tremare pereuſſoſque eommanipulares, dilectos prius, tnne velut abominabilea exſecrati, ſolum ſibi aſylum petſugii teputautes, ſi viam prius veotam tepetere concederetur. Tali iteque Dei viudicta elii icti; alii tertiti, præpropete erripuerunt proprie vexilla parietibus eccleſiarum inuixa, quæ, inibi miſſe byſſino ſpleodore eandentia, tecipientes, mirail ſunt piceo colore uigrantie; ſiequo tapido cutſu per medias præcipitas vaeillando proruperunt eccleſias, non viuo ebrii, ſed iudiguarione Dei & offeuſis Sanctorum conſteroeti: tetdumque eis videbetut monaſtetii portas

attio-

b monaſtetium

c

* *Mab.* fundibilis

d

* *Mab.* vitam

* *al.* inguina

* *al.* exercitati occiſoque quodam ex antefignanis,

e

* *al.* auxilium

f

alloque, *qui ſanctam Crucem violabat divinitus punita*,

g

præcipiti fuga ſe eripiunt,

A attingere, ita ut potius lætarentur tunc de exitu, quam paulo ante super diu desiderato introitu. Egressi vero, & aliquantisper pæne elapso spiritu resumpto, residuorum recordati sunt debilium. Nec tamen nullus eorum ausus est pro eis revertι, sed vocantes ad se quemdam strenuum juvenem, quondam captivatum de colonia S. Vulma-

b ri *b*, qui ab initio huic facto intererat, præceperunt ei, ut quantocius tentaret redire, ac, si vivi fuissent, eos adduceret. Qui reversus injuncta perficere, reperit ut ante, errando hue illucque ens palpitantes, ac contractum ut prius jacentem fere examinem, qui & inibi, quia egredi nequivit, remansit, plurimisque diebus miserabiliter tabescens eleemosynis bonorum hominum vixit, lætatibusque, quibus valuit, miraculα Dei illic effecta testificatus fuit.

magna acceptα clade. 26 Præfatus vero juvenis, data usi ex cæ-
eis manu, sicque unus post usum sibi hærentes,
protracti sunt ad ceteros: qui etiam interim hor-
rore mortis trepidi, clangore frequenti increpa-
re cœpabant, stridentibus rubis sinitu magis si-
gnificante, immo compellente fugam, quam hor-
tante ad pugnam. Quod audiens omnis pluri-
B ma, ubicumque fuerant, sive circa castellum,
seu in tabernaculis vel in pascuis constituti,
noto clangore fugæ pavefacti, magisque divi-
na virtute conterriti, nec dominos, nec so-
cios, nec notos repetentes, præcipiti fuga, ubi
* *Mab.* ubicum- ubi cuique * visum fuerit, quo ocius aut fu-
que gere, aut absconderε possent, tendebant.
Principes autem præfati eum eis, quos secum
habere poterant, se adunantes, & reginæ mu-
nitionis per portam introitus sui exitε velοci-
tet anhelantes, nedum dicamus quod illa pro-
pinquassent, nec vultum illue divertere, vel
quamvis tunc vesperascerer, illa nocte infra
sex miliatia restare audebant, sed directim
tendebant adusque aream quondam spinstissi-
mam Menapum *i*, Domino Jesu * Christo sicut
i * *Mab.* illa suos misericorditer liberandα, ita alienos a
se dignis calamitatum cruciatibus persecutien-
dα, divinitusque terrendα, longe perditione
tentusque propulsandα. Relatione enim eorum
fidelium, qui prælio interfuerunt, didicimus,
quod pervenientes ad locum, quo tendebant,
C in nun prælii congressu duodecim nobilium pu-
gnatorum de illis profligati sunt, Den illis
dignanter in numerum occisionum & sacrile-
giorum meritam pensionem recompensante.

Labarum suum Normanni, quod mundum fuerat, 27 Aotelstis etiam dignum ducimus cælitus
transmissum & eodem in tempore visum. Post
exterius arrium portæ cœnobialis monasterii
onn longe retransctis temporibus a religioso quo-
dam ejusdem loci monacho nemus quoddam fru-
giferum pulcherrime plantatum fuit, cujus in
medio quasi collis tumbalis existit, habens in
* *al.* cu- summitate sui primum, quæ * pira nimiæ grossi-
jus tudinis dulcissimique saporis erant; reservabatur,
que a senioribus, ex plantatiis fuisse beatis-
simi patris Bertini. Quam ob rem patrum
fancivit industria, Fratres omni anno sol-
lempniter vestitos secunda feria Paschæ eum
seliquiis & psallentiis (sicut mos est totam
illam hebdomadam per diversas officinas, face-
se,) idem pomarium visitare, & in ipso monti-
culo completa oratione, ad publica sollempnia
reverti. Quod nemus, quia inter duo monasteria
erat, ne forte latibulo inimicis esset, Christi sui
exstirpare decreverunt. Venientes itaque, ut
prætulimus, pagani, in noteseti collis caeumi-
ne, principale vexillum, quod labarum vocati
fertur, alto stipiti pro terrore infixerunt, quo AUCT.
eminus prospicientibus terrorem incuteret. ANON.

28 Sed e regione eodem in loco misericors *nigrum* *vesperunt:*
Dominus evidentissime declarare voluit, quod *nebula*
ipse de cælo respicit super filios hominum, *tempore*
ut videat si est intelligens aut requirens Deum. *prælii*
Nam labarum præfatum, quod *nitidissimum* *visa.*
fuerat ibi positum, abreptum inde, teterri-
mum evulsum est: ac in tempore ineeptio-
nis mirabilium præfatorum nebulosa caligo
tantum jam dictum texit nemoris locum, ita
ut nec montani ab minoribus *k*, nec inferio- *k*
res a superioribus videri possent. Columpna
quoque nubea in medio caliginis cælitus pen-
dula super ipsum collem videbatur, simulans
speciei suæ colore pluvialis iridis varietatem,
cœqnans sua etiam amplitudine suppositi cul-
lis latitudinem: nec antea se fidelium in-
tente eam considerantibus subduxit obtutibus,
quam omnis illa hostium plurima sunditus di-
scessit; evidentissime visibiliter omnipotente
monstrante, immo provocante miserieorditer
nos Den, ut illue jugiter omni mentis in-
tentione tutaque cordis devotione debeamus
oculos tam exteriores quam interiores in omni-
bus necessitatibus figere, quo nos pretiosissimi E
Filii sui sanguinis redemptione dignatus est
invitare, qui enm en vivit, gloriatur & re-
gnat Deus in unitate Spiritus sancti per im-
mortalia sæcula sæculorum. Amen *l*. *l*

ANNOTATA.

e *Apud Mabillonium titulus huic capiti præfixus tempus propius tedicat, cum talis sit*: Quod sequenti die Dominico venerit reliquus exercitus paganorum: sed meritis S. Bertini nihil prævalnerunt. *Codices Mss. hoc titulo æque ac nllis carent, ideoque eos tti magnæ auctoritatis. At auctor infra, uti & Iperius cap.* 59 *part.* 3, *idem designat tempus, ita scribens*: Dominica sequente circa meridiem venerunt Dani in majori satis multitudine, & dantes insultum pugnaverunt usque ad vesperum: sed Dei Sanctorumque Audomari, Fulquini atque Bertini miraculo cesligati sunt, sicut in ejusdem patris Bertini Legenda legitur de Danorum F excæcatione, ac etiam vexillorum suorum mutatione seu decoloratione.

b Monasticum *vocat, designans monasterium* S. Bertini: *nam monasterium S. Audomari jam tunc erat canonicorum.*

c *Ad hanc vocem Mabillonius*: GROMNÆ seu GRONNÆ, loca palustria & herbosa. In alio Ms. legitur GRUMARUM. Groma *vel* gruma, *etiam significat locum, in quo viæ quatuor conveniunt. At prior expositio magis coegruit huic loco, cum herbarum copia opportuna sit equitibus.*

d Io tam *habent omnes codices, Mabillonius mendose edidit* vitam. *Vox* scamma, *quæ sequitur, pro conflictu sumitur.*

e *Mabillonius edidit* jactante profiliendum, *quod mendosum videtur. In codice nostro legitur* jactanter prosiliendum. *At suspicor scriptem fuisse* profilientem.

f Sunt *habet codex noster cum uno Bertiniano. In altero* fool, *apud Mabillonium* sol.

g *Hic, teste Cletyo, in codicibus Bertinianis aliqua sequuntur, quæ nec apud Mabillonium, nec in codice nostro reperiuntur. Primus post voces* per terram *habet*, sociosque suos. Io eodem

AUCT. ANONYMO, momento duodecim oculorum privati ſunt lumine, ita ut claro die errando per cancellos ac parietes hærerent eccleſiæ. *Alter*; Sociorumque ſuorum in momento duodecim oculorum privari ſuur lumine, ita ut claro die errandn *&c. ſupra*, *Antiquiores ſunt hi codices, ita ut hæc videantur excidiſſe in ſcriptione aliorum codicum: nam ſequentia etiam inſinuant plures fuiſſe divinitus percuſſos*.

h *De S. Vulmaro adhuc eſt* an *Julli*. *Oppidum S. Vulmari eſt in agro Bonoclenſi, & corrupte* Samer *vulgo dicitur*.

i *Per arcum* Menapum *vel* Menapinrum *Cæletum intelligi, jam ante oſtendi ad caput* a *Vitæ lit.* d.

k *Ita codex eoſter, Mabillonius habet*, ab junioribus, *codex emus Bertinianus* imiuoribus, *alter* imioribus. *Hoc ultimo modo auctorem ſcripſiſſe ſuſpicor, facto compartivo* imiot *a voce* imus.

l *Subditur in codice noſtro rubris litteris*: Explicit Vita S. Bertini abbatis.

B

VITA TERTIA

auctore Folcardo monacho Sithienſi

Ex codice Ms. Bertiniano, collato cum duobus aliis Mss.

DEDICATIO

AD BOVONEM ABBATEM SITHIENSEM.

Auctor exponit, cur nihil hactenus ſcripſerit,

DOmino *a* ſuo Bovoni patrique deſiderantiſſimo Frater Folcardus, nulli inſerendus pagiuæ, quod ſummum eſt coram ſummo Opifice *b*. Fortaſſis, pater mi, in tunm vernaculum, tuo quondam lacte, tuiſque educatum almentis, meritn ſrequentius ſtomacharis, quod ſolum terram occupem, ut ſicus illa inutilis, nec quidvis tuæ, qua quondam puerum inſaviſti, promam inſtitutionis. Jus, fateor, eſſet, quæ inſeviſti, etſi unn digno, tamen quocumquo populare germine: ſed cupidn vires deficiunt, pater nptime; quo engor intet privatos ignobilis delitescere. Cujus meæ invalentiæ te quidem poſſem arguero, qnod immaturum nimia impuliſti, ut narrem ſine cortice: ni mala mentis rubigo tam a tenero expediſſet *c* ungue, ſtudium minus intendens eo, quo plus poſſe capeſſera. Dilectionis enim tuæ erga me affectus, ubi quidvis doctrinæ tuæ admiſiſſe perſenſit, acſi illud quidvis magnum ſive præcipunm ſorer, libertum eſſe dedit: qui cum jam non libertum, ſed liberum eſſe, vellem, illudque pravn uſu inſueſcere liberius, utt fit, cum qui aurem vellat puero, caſtigator abſit; in vitium libertas excidit. Hinc te ſæpius rite indignatum mez inertiæ conceſſerim, hocque a te ſummum in me beneficium libenn conceperim.

a
b
C
c
& qua de cauſa nunc ſcribat hanc Vitam,

a Unde, quæ hactenus minns conſulte egi, ad juſſum paternitatis tuæ in melius transferre curavi. Quod meditanti occurrit in medio, Vita beatiſſimi pattis nnſtri Bertini, quam reſcribere orſus ſum, impellente cauſa multiplici: quod ſi ſic, ex re conſtabit, exanimis tui trutina prnbabit. Bona ſiquidem dicturus facturuſve, a nullo malim quam ab ipſo principium ſumere, qui tot commodis inſervit nobis omnibus quotidie: Dei vero quod quorumdam Frarrum devotæ petitinni oportuit me ſatisfacere: qui dum aliquid apud tantillum videntur petere, magis imperate ex ipſa noſcuntur petitione, Nec eo, fateor, ipſi petunt, ur reor, aur ego ſobaudio, ur, veteri poſthabito ſive neglecto, hoc Opus rapiatur in publico: quod abſurdum nimis eſſet: nec tale aliquid inter rot & tales, ut ita dicam, nubigenas mnliri, ſed ſi ita jubes, ſecundum illud qund lignea & fictilia vaſa cum aureis, ajunt, in rempln Domini; ſic hæc meæ parvitatis deſcriptin ſervetur cum veteri.

D

3 Io qua coerceuda limæ laborem & moram exoſus, nec longa die nec multa litura ſum uſus; idoneum fuit conſilium tuis primum oſſerte autibus, ſi tamen tu idem, venerabilis parer, te in hoc velis præbere idoneum, ut ſcilicet recidas omno, quod trahitur ultra profectum, parum claris lucem inferas, incompoſitis atrum ſignum allinas, & ubi rua opera iodiget, ſervo tuo alter Ariſtarchus ſias. Quæ ſi tuo favore donatur, ſit ſecretis membranulis, tradita, ſi ira viderur, donec aliud quidvis, te imperante, quod otioſum exerceat vel moretur, chartis illudatur *d*.

quam Bovonis examini ſubiicit.

F

ANNOTATA.

a *Hæc dedicatio ſe ſolo legitur codice Bertiniano, ubi hæc præfixa ſunt verba*: Incipit prologus in Vitam S. Bertini.

b *Mabillonius in Obſervationibus præviis ad Vitam* S. Bertini *partem hujus dedicationis addexit, ediditque* coram ſummo Pontifice, *at mendoſe*.

c *Dictio obſcura eſt & forte mendoſa: ſed ſatis intelligitur auctor conqueri, quod minus diligentem ſtudiis navaſſet operam in juventute*.

d *Poſt hanc dedicationem, in qua Vitæ antiquioris iterata ſit mentio, in Ms. additur*: Explicitur epiſtola.

E

PRÆFATIO

DEificæ *a* Trinitatis clementia, fragilitatis noſtræ præſcia, tanto excelſioribus Sanctorum ſuorum meritis Eccleſiæ ſuæ ſtatuit initiari principia; quanto fragilioria opificii futuros præcedentis ſtructuræ novit egere conſtantia: quod nimirum clementi prnvidit conſideratione, ut quos perditos omnique reparatinnis efficacia deſtitutos beneficio prævenit viſitationis ſuæ, æternaque morte damnatos ſua vivificavit morte ad vitam, intra ſinuum ſuæ foveret Eccleſiæ, quam non habentem maculam aut rugam ſua redemit incarnatione, munivit tentatione, roboravit paſſione, animavit morte, ſanguine decoravit, reſurrectione lætificavit, aſcenſione fidelem reddidit, illuſtratione ſancti Spiritus inſtruxit. Tot rantiſque pietatis ſuæ prærogativis benignus Jeſua Eccleſiam ſuam fundavit, cujus baſes mox in Apoſtnlica ſoliditate conſtituit, martyrum conſtantia erexit, deiu fideli ſanctorum confeſſorum doctrina ſuperædificavit, ſe ipſo horum omnium anthore ſummo angulari lapide

Plurima Dei in homines beneficia recenſens auctor, *a*

Jeſu

A Jeſu Chriſti, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino.

Sanctorum exempla ſi quoque annumerat, * *al.* Domino

5 Ne ne peccetis noſtris aggravati, tam divino operi diffidemus nos poſſe inſeri, idem Redemptor noſter apprime perſecutores ſuos in unitate corporis ſui adſcivit, qui enam Deo * poſiti, dum de peccatis noſtris compuncti eos precamur, ex ſua quondam fragilitate, ut pro noſtre intercedant, edmoneantur, nobiſque ſpem dent, quæ conſecuti ſunt, conſequi; ſi enm eis in novitatem vitæ ſtuduerimus innovari. Unitatis antem tantæ gretiam nactis, ut virtutibus augere contendant prafectus ſui eommercia, velint pro exemplari ſpeculo, glnrioſa Sanctorum ſuotum ſupponit *merita, qui cum lacte matris bonæ exercitetinnis potarnnt deſiderla, ipſumque iter jnſtitiæ, a eunis adgredi tnta mature. runt diligentia mentis; & in eœpto perſeveraſſe inventi, emenſis mortalitatis hnjus laboribus, ad æterna migtarnnt gaudia,

* *al.* opponit

atque ideo de S. Bertino ſcribit.

6 Inter qnns omnibus ſeenlis prædieandum, beatum & prædilectum patrem noſtrum Bertinum, quanto ſanctitatis Dominus titulaverit privilegio, dignoſci poteſt, æſtimato evidenti converſationis ejus præconio. Et quoniam eo eœptnm eſt de Eccleſiæ Chriſti ædificatione ſermocinari, nr, quem ſe in ipſa Vir Domini exhibue, sit, manifeſto debeat ſermone probari, nffieium ſni * ſtylus exequatnr, ſavente in omnibus & adminiſtrante gratia Spiritus ſancti, qni tune landabiliter de illo, qnem ſeptiſnrmi dono, rum ſnornm integritate donavit, eoncedit narrari, ſi ea, quæ in eo, & per eom geſſit *b*, audientium inſerverit utiliteti.

B

* *al.* ſuum

b

ANNOTATA.

a *Hæc præfationi, quæ in omnibus tribus Mſs. legitur, in Bertiniano hæc præfixa ſunt verba*: Incipit Vita ſancti Bertini abbatis glorioſiſſimi Chriſti confeſſoris. *In Conſendoncano autem:* Prolohus in Vitam S. Bertini abbatis & confeſſoris. *In Accentino primæ voces mutatæ ſunt hoc modo*: Omnipotentis Dei pietas, fragilitetis noſtræ præſcia *&c. In ceteris conſonant, exceptis mendis quibuſdam, quæ diverſorum exemplarium ope paſſim potero corrigere.*

b *Vox* geſſit *in ſolo etat Ms Accuſtino, ſed videtur neteſſaria.*

C

CAPUT I.

Sancti patria & natales: vita monaſtica, advenius ad S. Audomarum.

Sancti natales & pueritia:

a

BEatus puer Bertinus generoſa progenitorum ſtirpe ortus tradirur in Conſtantiæ finibus, quam Rhenus ſubterfluens, ſub ejuſdem urbis muros in Apothamn *a* lacu ſerme tribus ſtagnatur millibns: quæ hine e vicino Beioariam, il. line Burgnndiam, ab Anſtrn autem Alpina ſuſpicit juga. Hic itaquu, ſuis pignus ad modum dilectum progenitoribus, nutriebatur diligenter infantulus, uti tantos in Domino poſt futurus. Cui, cum ad mundi gloriam edeo terrenæ nobilitetis ſuffragaretur dignitas, ab ipſis infantiæ cunis major ſervitutis Chriſti eoadolevit eatites: quod exhibeas, mnx nt ad id ætetis pervenit, pueritiæ ſuæ principia enangelica perfectione Deo dieavit: parentibus enim & petriæ, Dominum ſeeururus, abrennneiavit.

A. FOLCARDO.

8 Et ut perfectionis nihil Dei ſervo ebeſſet, monachum in Luxovienſi cœnobio ſub patre Euſtaſio *b* profeſſus eſt. Cujus vira, & doctrinæ inſtitntio, quam ſpirituelis gratiæ compos fuerit, ſcire datur in ipſe exeellenria gregis, eui præfuir; præferrim nunc, enm evidenioribus ſanctitetis eorum pateat ſignis, quos pluribus rerris eoram Deo ſuis ſeimus patrocinari meritis. Horum revera vitam, moreſque Berrinus, puer *c* quidem ætate, ſenſu autem ſenior, imitari, Spiritu ſancto inſpirante, contendit; qnem poſtquam gratiæ ſuæ eharifmatibns * maneipavit, inter tales tantoſque patres, ut eornm exemplis in ſtruererur *, adſeivir. Omnibus tandem perfectioribus * viræ auctum muniis in pueritie, inexhauſto eæleſtis deſiderii vigore prædirum provehir in edoleſcentia.

vita monaſtica Luxovii:

b

c

**duoMſs.* chriſmatibos * *in uno,* inſtrneret

9 Ergo eum jam Dominus Militem ſuum mundo manifeſtius propalare diſpoſuiſſet, ne in abſconſo lueerna tantæ elaritetis lneens, tnt mortalium ſpiritnalia commercia diffurret, egreſſis *d* duobus tantum enmitibus, Mnmmolino & Ebertramno, magnæ ſeilicet ſanctitetis viris terrius adjunctus, ſanctæ Trinitatis perfectus cultor, Morinenſium fines pervenit *e*, quibus tune ejus compatriota, &, nt fertur, ennſenguineus *f*, egregius Chriſti præſul Audomarus larga divino. rum dogmatum fluenta propinabat. Qui nbi rentæ ſanctitatis virns agnovit edveniſſe, eos ſibi in auxilinm prædieatinnis eredens divinitus miſſos ſnre, Dominn immenſas gratiarum ſolatii hujue eßiones non neglexit reddere, ſeque petentes mnlte ſuſcepir mentis aleeritate: quos quia ſecræ Scripturæ periros a puero nnverat, atque ejuſdem loci, qno ipſe primitias leborum ſuosnm in Dei ſervitute inſtituerat, ſanctæ prædicetionis offieio mox juſſit inſiſtere.

ad S. Austalium domarum,

d

E

e

f

cujus juſſu Morinis fidem prædicat

10 Cujus præcepto ut Domini parentes, agreſtia edhue Mnrinorum eorda eæleſtis verbi exercent enltura, & quod diutina meditarionu inter ſeerete ſelieinm exereitinrum adhibnernnt ocia, tnrrenti in ſalutem plurimorom eructarunt doctrinæ inſtentia. Quibus adeo Dominiei ſevoris edfuit menus, ut ſieut ipſi extrinſecus, ſie in audientium cordibus eonperarerur gratia Spiritns ſencti: & qunniem eos Dominut operarios ſuæ prævidit meſſi, prævidit etiam, quibns largitatis ſnæ ineremeutis innoteſceeret, ſe eorum favere lebori. Morinis igitnr eoneeptum eæleſtis fati ſemen germinat; & Dominiea purgante menu, nberiores fructus in eæleſtibos horreis eondere properat. Qui, dum æterna dätur plenius eognoſcere, terrene dat, nt cognita æterne poſſit, ecquirere.

F

Adroal. dus ſuadente S. Audomaro,

11 Quidam ſiquidem terrenis opibus pollens, Adroeldus nomine, virili carens ſobole, poſſeſſionum ſuarum quia terrennm non hebnit heredem; habere inſtitnit cæleſtem. Super qua re conſultnm petit beatum & Deo dignum pontificem Audomarum, nt quem Spiritus ſancti illuſtratioue noverat inſpiratum, ejusſaluteri conſilio agerer, quod inſtituit agendum. Cujus ſane ſalntiferæ meditationis propoſitum, cum præſul percepiſſet inclytus, inſpirante Spiritu ſancto, geminæ dilectionis, Dei videliect & proximi, ſerventi amore perfectus, conſulit uti, quod Deo dere diſpoſuerat, beato Bertino ſociiſque ejos prætitulatis conſerer, quatenus eorom opera in

A. FOLCARDO.

ejus donationis fundo cœnobium in veneratione Dei ſanctique Petri Apoſtolorum principis conſtruarur, perpetualiterque ibidem Deo deſerviens monachorum turba coadunetur, quorum Chriſto ſervientium devotum famulamen æternaliter cœlis ejus commeuder devotionis oblationem.

villam Sithiu donat : conſtructio Veteris monaſterii.

12 Quod continuo prædictus vir magna cordis perfecit alacritate, tradens pontificis admonitione & conſilio beati Bertino ejuſque ſociis ſui juris villam, Sithiu dictam nomine, traditionisque ſuæ manumiſſionem publica confirmans privilegii deſcriptione, præſente eodem dilecto Dei Audomaro pontifice, cunctiſque proceribus urbis Teruanæ, anno ſexcentueſimo vigeſimo ſexto Dominicæ Incarnationis, anno autem undecimo *g* regnantis Clodovei filii Dagoberti regis, octavo Idus Septembris. Mox ergo in territorio quodam ejuſdem villæ pariter inſiſtunt operi, qui locos uſque ad præſens Verus monaſterium ex re ipſa dignoſcitur cenſeri: ſed iuterea decedente e medio Novione *h*, epiſcopo, venerabili viro Acharin, Mummolinus ad præſulatum ejus promovebitur, opitulante beato Audomaro, itemque Ebertramnus * a Mummolino ſancti Quintini Viromandenſi præfertur cœnobio.

g

h

** al. Bertramnus*

B

Bertinus locum ampliori cœnobio quæſiturus, navi ſe committit,

13 Beatus autem Bertinus, jam in camino probatus humiliationis, diguuſque repertos reſpectu divinæ pietatis, in loco ſibi divinitus conceſſo, Dei gratia multorum ſaluti eum raſervante, reſedit, aptioremque cœnobitis locum quærare inſtituit. Ut enim ſitum ejus loci loquamur neſcientibus; hinc idem locus in humili colla ſitos fluvium Aginnam cum aquis paluſtribus; illine ſilvam longis ſuperaminentem habet tractibus: verum collia idem permodicus, minuſque ſpacioſus conſtructionem alicujus magni oon caperet apparatos. Sanctus itaque Bertinus ſpem ſuam omneque conſilium ponens in Domioo, ſciebat enim ſe nihil poſſa facera ſine ipſo) eum petitione invocavit humili, quo cordis ſui deſiderium ad effectum perduceret placentis ſibi conſilii, aſceoſaque ſolus ſrate, Eia, inquit, Domina, quo tibi placet, Servum tuum diriga: nam qno me dederis conſiſtare per me ſervum tuum tuoſqua, Domine mi, fideles loeus conſtroatur habitationis tuæ. Provide, Domine, ſervis tuis locum, in quo tibi ſerviant in pace & concordia, quatenus per viam inhabirantium vitam nomen tuum, Domiue Deus, ab omnibus benedicatur & glorificator in ſæcula.

i

C

delatuſque ad terram

14 Orantis ergo ſupplicis ſui pio affectui virtus adfuit Domini, naviſqua abſque impellentia remigii adminiculo labitur alta ſeeans fluctuque æſtuque ſecundo. Tum vero venerabilis vitæ Juvenis, extenſis ad Dominum palmis erectiſque in cœlum luminibus, inrer prædulcia ſuſpiria, cæleſtiſque lætiriæ lacrymas, tum gratiarum actionibus, tum Pſalmorum iſiſit decantatiouibus. Illic enim gloriam & meritum Arhletæ Dei ſuit videre, cum ad ejus preces cariuam enntra præcipites decurrentis fluvii nndas impingi cerueres ſine remige, perque ſparioſum alvei ſinum divioo tantum ferri regique Nomine. Tanti igitur miraculi *k* illuſtrarione Dominus Militem ſuum eo uſque inſignivit, quo ad locum divinæ electionis perveuit: ad eujus recoguitionis evidentiam pſalmi, quem iu ore babuit, decantatio ubi *l* ſtationi convenit.

k

l

Tantæ verſiculum: Hæc requies mea &c.

15 Mox oavia in curſu portum ſtationia immobilis afficit, ſanctuſque Bertinus Pſalmum proſequens: Hæc, inquit, requies mea io ſæculum ſæculi; hic habitabo, quoniam elegi eam, O Dominum ſemper in Sanctis ſuis glorioſum & mirabilem! O Dominum in omuibus operibus ſuis prædicandum & laudabilem! Ad preces in ſe confidentis Amici, naturam mutavit elementi; ſuiqua juris exors unda famulatur Servo Domini, cujus imperio quondam induruit ſub veſtigiis Petri apoſtoli. O præelectum felicis tirociuii Juvenem, quam tantæ apud ſe excellantiæ Dominus baberi voluit efficacem, ut in eodem elemento faceret glorioſum, quo Principem quondam glorificavit Apoſtolorum tantæque collarionis *m* dignitatem ejus invocarinoi aptaret, ut in unn eodemque momento, & navis unda famulaoie curſu ſubſiſtens figeret, & cur boc eſſet, in ejus nre Spiritus ſancti harmonia perſonaret. Sic oimirum, ſic Dominus noſter voluntari & obſequio Sanctorum ſubjicit omnia, qui ipſum deſiderant & quærunt ante omnia.

D

m

*condit cœnobium Sithiense, * i.e. ſua*

16 Earum ergo rerum evidentibus ſignis beatus Bertinus locum illum a Deo ſibi electum cognoſceus, quamquam natura ſui * nperoſæ molis fuerit impatiens, (erat enim a colle Occidentali ceſpes vergens, & in modum linguæ devexa planitie vicinam paludem ingredieus, atque ex ipſa paluſtri lna, quæ utrimque exundat, diſſolutos ſalicibus aluiſque frequens.) Egreſſus e navi, putri profundo petrinam molem firmare tentat, divinoque ſretus adjutorio, pravam loci naturam magna laboris ſui inſtantia ſuperat, atque onbile templum brevi perfectum in honore Dei ſanctique Petri conſummat. Deiode cæteris, in quibuſſpiritualia animæ exercetur inſtrumenta, parandis inſiſtit officinis: cuuctiſque ejus opera paratis, Fratribus congregatis præfuit *n*, uti pater, uſibus filiorum omnibus proviſis.

E

n

illudque abbas ſancte vidit.

17 Erat enim in eo parſpicere rotius ſpeculum perfectionis, uti quam a puero Domious accenſum ſpiritus ſni ſervare, vas ſummæ providit electionis, ſtatura deſcretionis mediæ, clara quidem ſed ſevera facie, nec obeſo, ſed deducto corpore. Vigiliarum & orationum, laborumque uſu jam media iuſenuit ætare, cum nondum reputans ſe aliquid egiſſe, emeritus Chriſti Miles in dies Domino contendit creſcere; & oe ſanctitatis ejus brevi tiruletur ſtatus, Vir torua ex virtutibus ad unguem factus. Viram varo gregis ſibi commiſſi quam dignis ejus vitæ ac doctrinæ docomentis Dominus provexerit, in ipſis a ſancto Patre nutritis, ſummo divinæ dignitatis honore exaltatis, manifeſtum fieri voluit: quns unanimi plebis ſuæ electiona epiſcopos & abbates Eccleſiæ ſuæ præfecit: e quibus etiam nunc in locis ſuis multarum virtutom ſiguis glorificaros populo ſuo ad ſalutem, & ad profectum patrocinari o cuncadit.

F

o

ANNOTATA.

a Apotamus *vel* Apothamus lacus, *ut hic vocatur, alias* lacus Podamicus, *nunc ſæpius* Conſtantienſis *aut* Brigantinus *nominatur ab urbibus adjacentibus. Porro nec Bavaria, nec Burgundiæ adjacet Conſtantia, inter utramque tamen media eſt, ac ſita in Sueviæ circulo.*

b *Quamvis hic biographus primus ſit, qui S.* Bertinum *Luxovii diſciplina monaſtica inſtitutum aſſeris, de eo tamen merito dubitari non poſſe, dixi in Commentario num.* 33, *ibique num.* 34 *& 35 oſtendi incertam eſſe & minus probabilem ſententiam illorum, qui volunt* Bertinum *veniſſe Luxovium poſt mortem Euſtaſii abbatis ſub ejus ſucceſſore* VValberto. *Multos S. Euſtaſius habuit*

A. FOL. CARDO.

CAPUT II.

Donatio Heremari & fundatio monaſterii VVormboltenſis, cui præfectus VVinnocus: cœmeterium ac eccleſia B. Mariæ conditu, ibique ſepultus S. Audomarus: VValbertus comes duplici miraculo ſanatus.

CReſcente interea fidelium religione, tenraque ejus per totam regionem divulgata ſanctitate, pluribus utriuſque conditionis ſuas ſoboles Chriſti obſequio nutriendas ei offerentibus, nonnullis vero ſub ejus magiſterio ſe ipſos ſubdentibus, Deo eos augente, & regente, centum quinquaginta *a* fratres ſuis adunavit temporibus. Nec deeraut, providente Domino, vitæ eorum neceſſaria: affines enim & quique nobiles, Chriſto ejus admonitione devoti & doctrina, plurima terrerum ſuudorumque illi conferebant donaria. Poſt prædictam etiam venerabilis memoriæ Adroaldi traditionem, qua ſe in ejuſdem loci conſtructionis primitias primum exhibuit, quidam prædives Heremaros *b* ſuæ proprietatis villam, Wormholt dictam, Deo ſanctoque Bertino contulit. Qui ſcilicet beatus Vir tantorum divinæ largitatis impenſorum non ingratus, quidquid ſibi a Dei conferebatur fidelibus, eorum ſaloti severa conſulens, ſupernis fancivit uſibus.

Creſcente monachorum numero, Bertino donatur villa VVormholt, B *a*

b

v9 Nam io prædicto fundo ſanctum Winnocum *c*, e puero ſua diſciplina inſtructum, cum ejus aliis commilitonibus direxit; quibus, ut nd pauperum eeceptionem cellam, eccleſiamque in bonore ſancti Martini ædificarent, juſſit. Quod prædicti viri unauimes in Domino inſtauri labore compleverunt rempore modico: ſtatuto etiam Fratrum conventiculo, ſuum iu omni ſanctitatis exercitio æmulum diſcipulum ſanctum ſcilicet Winnocum præfecit. Qui quotidie pii Patris iuſtitutione de vietute in virtutem progreſſus, ſummæ humilitatis contemptuſque ſæculi vietute potiſſimum invaluit. Nec mirum: nam, uti aute eos dictum eſt, domi habuit, unde diſcerer. Teliter ergo beatus Bertinus omnium cœnobiorum Teruanenſis territorii auctor & pater extitit, rantoque germine in proventus * Eccleſiæ Chriſti fructificavit. Omiſſis taodem omnibus, quante induſtria cuncta neceſſaria loco propriæ habitationis curavit providere, ſubſequenti oerrebitur ferie.

ubi fundat monaſterium, cui præfectus S. VVinnocus: c

F

* *al.* provectu

ao Omnibus igitur eommodia ejuſdem loci ſni Fratribus perquiſitis, cœmeterium parari non potuit, uti in paludc. Super qua re in omnibus ſui adjutoria dilecti Dei antiſtitis Audomari conſilium & opem non diſtulit quærere. Qui * præclarus pontifex ſolite charitatis effuit exhibitiooe; ejuſque conſilio communicato & labore, foſſa ambieus cœmeterium, eidem cœnobio conſecrevit in prædicti collis vertice, eonſtructa in ejus medio baſilica, in veneratione ſanctæ Dei Genitricis Mariæ: quam, commuui *d* perfectam opere, ſancto Bertino ejuſque cœnobitis conceſſit integre anuo ſexceuteſimo ſexageſimo

cœmeterium facit & eccleſiam S. Mariæ accipit donatione S. Audomari, * *al.* cui

d

A *habuit diſcipulos ſanctos, ut videri poteſt in Vita ipſius, quæ data eſt ad 15 Martii.*

c *Quod Sanctus puritiæ annis veniſſe dicatur Laxovium, ibique in adoleſcentia profeciſſe, conciliari nequit eum ſententia Colnii, cujus chronotaxin ſea tantum annos ejus ibidem habitationi aſſignat, at obſervavi in Commentario num. 34.*

d *Legendum eſſe* egreſſis, *non* egreſſus cum, *ut habetur in exemplari Bertiniano, patet ex aliis exemplaribus, atque ex ipſa dictione, quæ aliter imperfecta eſt.*

e *Obſervet ſtudioſus lector, nihil hic dici de prævia per Gallium prædicatione, quam Compilator anonymus & Iperius aſſeruerunt poſt Vitam S. Mummolini Ms. Conſule Commentarium num. 36 & ſeqq.*

f *De hac opinione differui in Comment. num. 32.*

g *Annus Clodovei II recte expreſſus, ſed unus Incarnationis Dominicæ perperam additus, cum ſcribendus fuiſſet annus 648. Alter error eſt, quod donatio hæc relata ſit ante conſtructionem Veteris monaſterii, cum ea ſit aliquot annis poſterior, ut probavi in Comment. §. 5 & 6.*

B

h *Urbs eſt epiſcopalis in Sueſſionibus, alii* Noviomagum Veromanduorum, *plures nunc* Noviodunum *vel* Noviomum *vocant, vulgo* Noyon. *Hic* Novione *ſcribitur, acſi* Novio *diceretur ab auctore. In aliis Mſs.* Noviome *legitur: at ſuſpicor legendum* Noviomæ. *Veram quidquid ſit de hac lectione, civitas ſatis nota eſt: atque æque notum eſt eruditis, Achario non Mummolianum, ſed Eligium fuiſſe ſuffectum epiſcopum, Eligio vero deinde Mummolinum ſucceſſiſſe.*

i *Non ſolus, ſed cum Mummolino & Eberamno id fecit. Conſule Vitam primam num. 3.*

k *Cum jam obſervaverim ad Vitam 2 lit. e de progreſſu navis contra fluxum undarum in prima Vita nihil legi, ideoque miraculum iſtud non ſatis eſſe probabile; nullum in facto toto clarum invenio miraculum; ſed idcirco non negaverim ſingulari providentia Dei Sanctos faiſſe directos ad locum, in quo deinde monaſterium ædificarunt.*

l *Phraſis hic in omnibus Mſs. luxata eſt. At corrigi poteſt Mſs. Bertinianum, modo omittatur* vox ubi; *ſic enim ſenſus ceit ſatis perfectus.*

C

m *Collatio hac nimis longe quæſita eſt, multaque alia nimis ſunt exaggerata.*

n *Non ſtatim condito monaſterio præfuit, ſed poſt Mummolinum, quem perperam excludit auctor. Adi Comment. §. 6.*

o *Multos non modo epiſcopos & abbates, ſed Sanctos etiam ea Sithienſi cœnobio prodiiſſe, certum eſt. Iperius in præfatione vigiuti & duos Sanctos Bertiniani monaſterii in Eccleſia coli aſſerit; at eorum nomina non recenſet.*

A. FOLCARDO. geſimo Incarnationis Dominicæ, donationem ſuam confirmans facta per privilegii deſcriptionem e traditione, in qua ſe ejuſdem beati Patris eunctorumque Fratrum ſub ejus patrocinio Deo ſervientium orationibus commendavit, utque in eodem cœmeterio, en totius carnis viam ingreſſo, corpus examine humarent, petiit.

e

quem deinde defunctum in ea ſepelivit.

21 Eadem ſiquidem tempeſtate idem gloriſus Chriſti athleta infenuerat ætate, qua etiam corporalium oculorum earuit lumine, ſicut Deum verum lumen, perſpicaci cancaſſum erat contemplari mentis acie, qui factus hoſtia vivens, ſancta, rationabilis, Deoque placita, paſt innumera corruptibilis vitæ glorioſe triumphara certamina, uſque ad exitum ſuum de hujus ſeculi ærumnis ſanctis patris Bertini ejuſque congregationis auctor, amator, & adjutor, ad regna migravit æteſtia. Cujus corpus mœrens monachorum torba, eum bearn Parre luctu & gravibus

f

* al. deduxit deducir* lamentis, atque condigno honore condit *inter monachorum, ut petierat, corpora in templo ſanctæ Dei Genitricis g. Cujus in carne viventis & defuncti virtutes quam glorioſæ fuerint, lectis ejus vitæ geſtis ſcire poſſunt, qui legerint. Cunctis autem virtutum titulis prædictus beatus Bertinus tam vicini & ſpecialis amici vitam habens quaſi pro ſpeculo, eunctæ perfectionis virturibus aderevit, inſtruente Spiritu ſancto. Cujus humilitaris devorio quam grata divino conſpectui fuerit, manifeſtis miraculorum indiciis propalare Dnmino placuit, de quibus, ipſo favente, vel unum, & dun in eodem uno, ſubſequens ſcriptum percurrit.

* al. conditut

g

B

Comes Walbertus S. Bertino confiteri ſolitus, h

22 Inclitus comes Walbertus b, generis dignitate clarus, divitiarumque exuberans opulentia, & ad omne opus bonum devotus Chriſticola, plurimum utebatur jam dicti Patris familiaritate & gratia, eoque motus proceſſit dilectio; ut præfati principis filium idem Vir Dei per æteſtia lavaeri undas regeneraret i Chriſto: ſicque veræ caritatis connectione conjuncti, fœdus, quod ſuis pepigerant, ad ſpirituales animæ profectus transferre parabant. Religioſus enim comes ſua beato Bertino confitebatur peccata: beatus autem Bertinus, ipſi ejuſque generæ connjungi, Regentrudi dictæ, de amore cæleſtis vitæ ſalubria inſerebat monita, quæ ille ſitibundo ebibens pectore, frequenti reditu a beato petebat Patre: peractaque ſacra Miſſarum celebratione, cæleſtis menſæ, eo adminiſtrante, participatus Euchariſtia, accepta benedictionis ejus licentia, lætus redibat ad propria, utque ſic ſalito ageret, devotio bonæ voluntatis, uſum præbuit executioois.

b

i

C

cum, eo ſalutato, redit domum,

23 Hic ergo quadam die baſilicam ſanctæ Dei Genitricis, in qua idem ſanctus Vir beatum Autmarum ſepelivit, oratum venit; ſed, inſtante neceſſitate, uſque ad ſanctum patrem Bertinum ſalire venire neglexit, domumque ſuam ſub omni celeritate, aſcenſo equo, tendit. Quod cum quidam vernaculorum k, Dodo dictus, ſancto Viro mirando referret, quod præfatus comes, extra ſalirum agens, tam proximus eum non viſiſſet, ſic miranti Vir Domini vaticinio aſſatus flamine, dixit. Quod refers, fili, non latet, ſed antequam is pervenerit, quo nunc tendit, parvitatem l meam neglexiſſe pœnitebit. Quæ, quia carnis aut ſanguinis revelatione non didicit, ſed ab inhabitatore Spiritu ſancto futurum cognovit, quod poſtatum eſt, rei effectus probavit.

k

24 Ille enim cum feſtinus valneri curſu feretur, equino dejectus impulſu, ad terram præceps excutitur, membris gravi ruina colliditur, femore etiam adeo læſo, ut penitus confractum videretur; torius tandem corporis debilitate ingente, cari Pretectoris ſeri meminit, doletque negleciſſe: ſpeque notæ pietatis præſumens, a-ſtantem unum e militibus quantocius ipſum jubet petere: quod enimiſerat, ſub ejus vice apud cum accuſare, veniam enimiſſi l depoſcere, utque jam mantituro, niſi ſubveniat, fideli ſuo eum moneat ſuccurrere, ſe per ejus merita ſuper priſtinæ ſanitatis recuperarinoe multum confidere, ſi potuit, ejus ore & ſanctis manibus ſignatum, mereretur accipere. Advolat ille pro domino beato Viro ſatisfacturus, qui intromiſſus ejus provolvitur pedibus, negligentiam domini ſui fatetur, caſus tanti periculum indicat, cumque jam emori, niſi ſubveniat: dominum ſuum precari, ut porum a ſe benedictum ei mittat; quod ejus potatione ſe convaleſcere fideliter credat.

D

equo excuſſus graviter laditur: at petita ope Sancti,

l

25 Beatus autem Bertinus, quem ipſe totius pietatis ſuus ſua inſuderat gratia, ſuper tanta a-miei ſui commotus invalenria, accito Fratre pincerarori imperat, ut de vino, quod in ſacrario habebatur, quæ peticrat, fideli amico ſuo propinet pocula. Cui ille, Eſt, inquit, Domine mi, menſis integet aut eo amplius, ut æſtimo, ex quo in ejuſdem ſacrarii cella nec una hujus liquoris habetur propinatio. Tum vero Dei Famulus, memor Dnmini adjutoris in opportunitatibus, præſumens de benigna largitate ejus, cui ſe totum ab annis devovit puerilibus, Vade, ait, fili, confiſus Dominum poſſe omnia, cujus conſolatio & reſpectus ſervis ſuis ſunt propitiora * eum invocantibus in anguſtia. Credo equidem in ejus pietate, quod ſalutiferum in ſe fidentibus potum concedit manare, qui aquas ſitienti populo affluenti copia in vaſta produxit ſolitudine. Sciebat enim Vir Dei, cui crediderat, & quia in porens eſſet depoſitum meritorum ejus, prout ſibi placeret, delegere, certus erat

hic videnum aſſerri jubet ex vaſe vacuo,

E

* forte propria

26 Quid plura? Miniſter paret, dubius abit; ſed antequam ad locum pervenit, quo ſua fructifero palmiti vera Vitis mirabili* affluentia vindemiavit, odorem exuperantis * meri jam ebibit, quantique Patris imperio paruerat, tum demum ſtupens agnovit. Nimirum Dominus aſtipulationis ſuæ memor, Servum ſe dignantem ſibi dignum demonſtravit, cujus virtutum principia ejuſdem miraculi materiæ dotavit, qua ſe Deum primo inontuit m. Qui etiam, ut fidem augeret pollicitationis ſuæ, qua fideles poſteros ſuis actis majoris ſignorum donavit efficaciæ, aliquid mirabilius ſua Fideli quam ſibi, ſua præſtitit pietate: illic enim miraculi materiam, aquam in vinum verſam, exhibuit; hic ſolum Fidelis ſui meritum cum gratia ſua cooperari voluit, & in arenti œnophoro * vinum ea ditione prodnxit, qua quondam aquas e ſilice torrentis * phora effluentes imperu virga bis feriente elicuit.

Idque dl. vino favore obtentum, * al multiplici *i.e. exuberantis

F

m

* al. amphora

* al. torrenti

27 Cæleſti igitur dono ſanctus pater Bertinus in Domino gaudens, & pro ejus tanto munere gratias agens, medicam erucis intulit benedictionem: & ex eo ad debiliorum quam celeriter proferri juber principem. Qui ille hauſto priſtinam epotavit ſnſpitarem. Signum enim, quod Dominus Athletæ ſui conceſſit declarationi, ægrorantis amici ejus præſtirit liberationi, otque pro devoto ſuo idem Dominus, dives in omnibus, operaretur integre; quem per eum corporea roboravit ſanitate, ad exſequenda potiora

mittit Walbertus, qui eo mox ſanatur: multa donat cœnobio Sithiuenſi.

pro-

A proveхit commeteia animæ: nam ubi, exeedente graſſantium dolorum debilitate, ſa oon modo lavatum, verum etiam incolomen perſenſit, gratias Deo* agit, Patronum ſuum reviſit, hæreditariſque ſuæ prægraodem partem ei ejuſque loco devote adſcribit. Cujus donatio quam proficua etiam adhue ejuſdem loci fuerit congregationi, eiſdem çœoohitis quoridie darur expetiti,

*al. hæc vox omiſſa

28 Ille autem, aſi ex eaſtigati corporis levamioe oactus eſtet remedium, quod a beato Pattę de contemptu ſæculi crebro perceperat documentum, oe diutius ſurdos laoguetet aoditor, ad boni effectus oegociom perducere meditatur: telictaque patria & omnibus, in prædicto Luxovienſiom cœnobio religioſus ioſertur monachus n, delegatis reliquis, quæ ſui juris erant, ejuſdem loci fratribus; quorum vitæ ſpeculo ſuos adeo compoſoit mores & actus, ut poſt, commiſſa ei prælatioois digoirata o, converſatioois ejus exemplis prælucentibos, ſaoctæ Regnlæ non modicum proficerent ioſtitutionibus: taotoque io ſe ſarorum germioe incremeota lucri Doctoris ſoi cælestibus thesauris bauſit*. Exemplo enim actuum ejus, & doctrioa bona, & laodabili imitationis ſuæ æmulatione ſic ſe melioratum patefecit.

& vitam monaſtiram, ut vult auctor, deinde amplectitur.

n

o

*al. aoxit

B

Obſervatio pia

29 Hoc ergo tanto miracolo tam laudabili finn cœlitus conſummato datut intelligi, qoantæ apud Dominum hic ejus Servos cooſtet acceptioois & meriti, cum omoia ejus cœpta tam ſeliei commendaverit perfectioni. Per hæc eoim io taoto Parra filiis aoonitnt fidere, ut ſcilicet, uode ille corporis meroit recipera, inde oos, qoæ longe potior eſt, coralionem ſperemus aoimæ; ſi ſtudium ſoerit ipſius imitatores exiſtera, & eum ſanato ſanandi quoque ujus præceptis voloerimus obſequi & porere. Quibus ſi quaodo, impedienta humanæ fragilitatis oegligentia, aberrare perque vitiorum abrupta præcipitis roinæ cootigerit læſiooem incidere, miſſa ad eum vigiliatum & oratiooum eunctæque ſacræ exercitatioois legatione, Footem ſupernæ pietatis ſuper noſtra movebit ariditate, ſalutiferæque compoſtioois flomina impettabit emanare: quibus epotatis, & lotis doloribor laogueotis aoimæ, incolomitati teſtituet priſtinæ, ſolidata in oervum ſtatuſque ſoi compaginem fractota, & coalliſiooe veteris ruinæ.

C

In laudem Sancti.

30 Cutatis autem ſua ope & iodnſtria meotibus, quæ mundi eſſe videotur, dahit vilipendera, quæ autem Dei ſont, tota intentione meditari & ioqoirere: hocque pari modo quotidie prope eſt in ſe fideotibus: eadem ſalubriori tepetere opetationa, quæ tune ejus meritis & preeibus divina virtus in prædicto operata eſt principe. O virum coactarum laudum præconio digoiſſimum! quem tametſi carnalis eorroptelæ coorioeot habitaculum; tameo, quin omni cotdis cuſtodia eum Domious mnnivit: hac aoimi virtute in terris angelus vixit. Quod ut ſic cooſtare liquidnm fieret, vis divioa aptum & evideos hujus teſtimooii indicium præbuit.

ANNOTATA.

a Doecotos *habet Ms. Accluſinum, ut etiam legi in exemplari Ciſtercienſi, teſtatur Mabillonius in annotatis ad Vitam a ſe editam, in qua legitur* centum & quinquaginta.

A. FOLCARDO.

b Heremarus *in Ms. Bertiniano legitur. Cor. ſondoneanum habet* Heremarius, *Accluſinum* Heromaros. *De hac autem donatione, quæ hic nimis cito relata eſt, ſecutaque fundatione VVormboltenſi, conſule Commentarium § xs, & Vitam primam cap.* 3.

c *De S. VVinnoco egi in Commentaria nam.* 107 *& ſeq.*

d *Communi perfectam opere baſilicam illam dixi in Commentario num.* 75, *etſi jam ante S. Audomarus eccleſiam ibi adificaverat; quia vel inflaarata vel ampliata illa, vel certe aucta adjuncto monaſterio. Hanc porro eccleſiam cum omnibus adjunctis S. Audomarus, quateaus ad ſe ſpectabat, donavit S.* Bertino *ac monachis Sithienſibus, a quibus din poſſeſſa fuit, ut oſtendi in Comment. § 9.*

e *Ipſas Audomari litteras, quales hodieque exſtant, dedi § 7, & mox § 8 examinavi argumenta contra earum veritatem prolata. Cum autem notatæ ſint anno 6 Clotarii III, incidunt in annum 661 vel 662; usque tamen idcireo negaverim donationem ipſam fieri potuiſſe ab anno 660, ſi facta ſit ante datas litteras, iisque ſolum confirmata.*

f *Cæcum fuiſſe S. Audomarum ſub finem vitæ, omnino certum eſt ex ejus Vita. Verum an* B *jam cæcus eſſet, quando facta eſt donatio prædicta, non æque eſt certum, ut oſtendi in Comment. num.* 86: *neque auctoritas hujus ſcriptoris tanta eſt, ut rem iſtam faciat certam.*

g *Conſule de hiſce Vitam primam num.* 5.

h *In prima Vita* Waldebertus, *in ſecunda* Waltbertus.

i *Iperius ſcribit de ſacro fonte levatum. Priores Vitæ litem non dirimunt, cum ſolum aſſerant* compatrem *VValberti fuiſſe* Bertioum: *Malim tamen Folcardo ut ſeniori adſtipulari quam Iperio, præſertim cum etiam verisimilius ſit, baptizantis munus obiiſſe* Bertinum *quam patrini.*

k *In prioribus Vitis Dodo vocatur* diſcipolus.

l *Hæc noanihil exaggerata ſant, cum in S.* Bertioom *non videatur peccaſſe Valbertus. Omnia ſimpliciori modo expoſita ſunt in Vita prima cap.* 2.

m *Loquitur de aqua in vinum mutata in Cana Galilææ, & cum hoc primo Chriſti miraculo comparat miraculum vini ex vaſe ante vacuo impetrati.*

o *Non ſatis probabilem, aut ſaltem incertam,* F *eſſe vitam monaſticam VValberti hujus, oſtendi in Comment. num.* 112 *& 113.*

o *Hic confunditur cum S. VValberto tertio abbate Luxovienſi.*

CAPUT III.

Varia de converſione Morinorum & Virtutibus ſancti: ſubſtituit ſibi abbatem Rigobertum: deinde Erlefridum: tentatio dæmonis ope S. Martini ſuperata.

Poſt SS. Vilfortum & Faſcianum, qui Morinis prædicarunt, *al. repreſſit

Alia etiam quam plurima virtutum ſigna Dominus per eum dignatus eſt exercera, quæ partim ille veræ humiliratis compos, ſuique pervigil euſtos, ſedula opreſſit *occultatione, partim

A. FOLCARDO.

tim autem ſcriptorum incuria inoluerunt, nulli tradita notitiæ. Ante adventum ſiquidem ejus in regione Tarunenſi, exceptis his, qui jam converſi erant per doctrinam ſanctiſſimi præſulis Audomari, omnes reliqui indigenæ idolorum adhuc deſerviebant cultui. Quamquam jam dudum a ſanctis martyribus, Victorico & Fuſciano *a*, qui de illo candenti Quintinianæ cohortis collegio diviſi, ad prædicandum primi Chriſticolæ fines penetrarunt Morinorum, nomen Chriſti præoſtenſum quidem fuit, non prædicatum: quos beatum Quintinum *b*, qui jam pretioſæ necis triumpho martyrium adeptus, e medio exceſſerat, ſunm inveſtiganres collegam, dira perſeeutinne Rictiovari, erndelis lictur ad permanentia vitæ impegit coronam. His quidem cæleſtis gloſiæ plena laborum ſunrum effulſit laurea; Morinis autem in ſuæ vocatinnis tempore ſuos ductores jam divina inſpexerat providentia.

a

b

His Doctoris dati Audomarus & Bertinus: hic ſigna quidem fecit,

B

3a Apoſtolatum enim ejus partis Galliæ ſanctis patribus & protectoribus noſtris, Audomaro ſcilicet & Bertino, in ſalvandis delegaverat filiis; eum jam in omnem terram ſata Apoſtolorum & martyrum uberioribus rurgerent culmis in provectu ſui germinis. Quorum alter, unde nunc nobis ſermo eſt pontiſſimum, in ipſa ſui prædicatione multis elaruit ſignis, quamvis nos lateant, ut jam eſt prælibatum. Sed quis ignavus adeo ſit, qui ſuper hoc quæratur, præſertim cum ſumma nullius virturis hoc ſeeularis gloriæ limite conrineatur? Sed & ſi qua eſſe viderur, ea vigente, imminuta dereritur *c*. Revera ſignia, quæ ſeqni credentes pollicirus eſt Dominus, quod pluris eum eo penſatur, ſpiritualiter magis uſum novimus, quod quanto apud homines gloriæ minoris, tanto apud Deum præmii habetur majoris. Et eur in hoc fides ſuum minuat meritum, quæ ſolida tanti eulminis digniratem obtinet apud Deum?

c

ſed virtutum exercitium miraculis præpoſuit:

33 Puerulus ſiquidem parentes euangelicis juſſis poſthabuit, juveneulus patriam, ut Chriſtum haberet, reliquit; exul Catholicam fidem euangelizavit, adoleſcentiæ ſnæ enntinuus labores pene decrepitæ ſenectæ conjunxit: qundque his eſt laudabilius, non intumuit, eum tot rantiſque polletet virturibus. Fidenti prolatn dicimus, quia ſi hunc mundo progenirum Neroniana vel Deciana aſpiraſſet rabies, Tironem Dei ultro ignibus inſilienrem eerneres, in exhibitione omnium ſupplicinrum conſtantiorem, non eruci, non equuleo, non gladiis, non mille morris genetibus ecdenrem, quominus eam, quæ eſt in Chriſto Jeſu, ſervarct charitatem. Sed quia ea tempeſtate, devotis fidei Chriſtianæ regibus & principibus, hæc Dei Agoniſta non pertulit; quod omnibus pœnis majus eſt, omuc, quod vixit, continuata martyrii dignirate decoravit: exeepto enim, quod cum indeſinenter impugnatione ſpiritualium nequitiarum non incircumſpectus Sarelles impeteretur; ſibi eommiſſorum animas pervigili regiminis ſui cura tutaretur; quoridiana forenſium negotiorum, qnæ in ſuis adminiſtrabat, ſollicitudine urgebatur, & ſuper conſtructione loci, quem Deo auctore regendum ſuſceperat, tanta intendit ſedulitate, ur antiquis cœnobiis, opibus regiæ conſtructis munificenriæ, & Sanctorum pigneribus, & rerum opulentia, ſuo æquaretur tempore.

C

Sanctus Senexſine alia cura Deo ſervire cupiens,

34 Qnia ergo Sancti quique ſummæ divinitatis propinquiores exeellentiæ, illo ſuo ſpeciali non privantur munere, quo ſcilicet, quanto ſupotna vicinius irradiantur claritate, tanto altius firmata humilitatis radice, ſe omnis boni deputant expertes eſſe, tanroque renaeins bonis cœptis adhærentes, bono appetunt reeipi fine: hic beatus Berrinus a pulſante Domino paratum ſe deſiderans inveniri certius, ante diem obirus ſui Domino deerevit ſamnlari, aeſi nil a ſe tanro tempore actirarum eſſet boni. Eminus ſiquidem Domini ſui reditum ſpecularus e nuptiis, præcinctus lumbos mentis & carnis eingulo egregiæ caſtitaris, ſanctæ converſationis ardentem lucernam ſervare ſtuduit in manibus bonæ operationis. Sua quoque vice, loco *d*, & ſtres perpendens, a ſe non perperam operatum ſore, nti qui jam viees peregit Marthæ, laborandum ſibi prævidit etiam in oprima parte Mariæ, ut etiam omnium præcedenrium Sanctorum vitam proelivem in publicam profectus ſui transferret commoditatem. Regimen ergo eœnobii ſui euidam vito venerabili, ſuo ſeilicet commiſit monacho, Rignberto nomine.

D

d

in præfecturam monaſterii ſibi ſubſtituit Rigobertum,

E

35 Ipſe vero privarim agens, reliquum viræ ſnæ in divina ſe contulit contemplatione. Ædificaverat etiam oratorium qnoddam, adhuc vivente ſuo prædilecto Audomaro Dei antiſtire, qnod ab Orientali plaga templi ſancti Petri ennſtructum dedicari fecit ab eodem pontifice in veneratione ſanctæ Dei Genirricis Mariæ: quo potiſſimum pernoctans *e*, in precibus dies non minus indefeſſus Chriſti Miles ſupplebat jejuniis, illud Davidicum frequentans Domino, Quando, inquit, Domine, veniam, & ante faciem tuam apparebn? Ut cervus ſitiens fontium ſnmina, ſic te, Deus meus, mea deſiderat anima.

e

ſibique deinceps pie vivit.

36 Glorioſus enim Dei Athleta ae eximius Sacerdos ſibi ſuoque gregi, in continuæ oppugnatinnis acie laboranti, ſueeenturiarus, ut hoſtem eo perturbaret robuſtius, inſompniis & inedia vitiorum aculeos in ſuo detinuit corpore penitus, quo hoſtiles vires novit ineumbere valenrius. Cujus luctæ cœptum ur felici tetminaret exhibitione operum, tum ſenium, tam approbabilis palæſtræ gymnaſio exereitatum, tum ſanctæ voluntari æternæ vitæ & permanentis gaudii pro emolumenro victoriæ ſubveniebat deſiderium: ſicque angelicus Pater earnali virture defectus, quanto morti ex ipſn ſenectutis morbo videbarur vicinior, tanto in bonis actibns erigebatur conſtantior, ipſum, quod vix ſupererat, corporeum vivere non ſuis, ſed profectibus eompellens famulari animæ. Filiis autem, quos ircrum, dum Chriſtus in eis formaretur, parturivit, qnia ſe a priori frequentia eis ſubtraxit, non minus carus fuit, quibus utique quanto rarior, tanto deſideratior cernebarur: unde qnid colligat, ſapienri ſatis dictum videtur.

F

Eccleſia S. Martino conſtructa, quod factum dicatur

37 Venerabilis igitur abba Rigobertus vices exenbiarum ejus in gregem Domini induſtria extquens laudabili, ejuſdem Patris juſſn monaſterium *f* ædificavit in honore ſancti Martini: erat enim ſummæ devotionis in hunc confeſſorem Domini, ejuſque memoriæ plurimum inſerviens & dilectioni. Fertur ſiquidem a ſenioribus noſtris *g*, eundem Virum Dei quodam Sabbaro ſanguine minutum, a maligno ſpiritu ſub ſpecie puellæ regiæ perſonæ renrarum; nec primum dolos ranrarum perceepiſſe inſidiarum.

f

g

ob tentationem ope S. Martini apparentis ſuperatam.

h

38 Sed eum jam Fratribus eum ad mandatum *h* Domini, quod apud monachos ſingulis Sabbatis ex more celebratur, opperientibus, vellet abire, illaque cum reriacre rentaret, loquens quaſi de monaſterii neceſſaria utilitate, magis autem anhelans, ut, ſi poſſet, eaptivum du-

A dueeret Servom Domini ſua turpi commixtioe, prædictus Dei pontifex * ſanctus Martinus ei apparoit, Fratrem & amicum dulci compellans affatu, ioſidiantis io pellicn inimici cavillationes doloſque retexit, quos mox idem Tito *i* Domini a ſe erucis ſigno abegit: ſurgenſque Fratres ſe ad mandatum Domini præſtolantes, Dominum laudans ſuper ejus taota pietate, perivit. Toota oimirum de ejus ſanctitate latitia erat cælicolis, ut non modo eos interceſſores apud Dominum mereretur in ſupernis, ſed etiam ot ſalutis ejus obſequio inſervire præſentialiter pareeeot in terris, ne videlicet tantom remunerationis & gloriæ ſuæ Coheredem amitterent io cælis.

* *al.* ſervus

i

Sanctus mulieribus interdicit ingreſſum monaſterii: hoc præceptum a mortua etiam ſervatum:

39 Cooſideraosergo pius Pater omoino mooachis noo eupedire ſexu fœmineo quovis modo eommunieari *k*, penitus euclufit ſub anathemate iogreſſum fœminarum de aditis ejuſdem cœnobii. Quod ooſtro tempore *l* a quadam religioſa ſervatum muliere, ut ſeilieet ulterius nollet ire, quam ipſum Virum Dei didicerat conſtituiſſe, ea quoque mortua, eorpus ſervavit enamioe: oam eam in feretro poſitam ferentes, eum in ipſo ejus antiquæ adveotioois perveniſſet limite, tanto confeſtim divioitus figitur pondere, ut ultra ferei non poſſit, eoacta etiam ad ferendum præſentinm multitudinn: fieque aous præeeptom, quod ad reverentiam Sancti exeoluit, dum vixit, defuoctum corpus ad votum viveotis animæ tranſgredi non potuit.

k

l

B

Rigobertus abbas ſuffectus Erlefrido:

40 Utque ſuperiora repetamus, jubenti ſancto patri Bertioo, ſe tsoti beneficii non ingratum eubibenti, Rigobertus paruit in omnibus, magnoqne opero templum paueis eooſtructum reddidit temporibus. Poſt hæe, impetrata pii Præceptoris ſoi indulgentia, & ipſe ſe io otium ſpiritnale eootulit *m*, perfectumque tanti Patris diſeipulam, doctrioa ejus & exemplis ioſtructum, bae ſui imitatione oſteodit. Qui egregios Pater Erlefridum, ſuum a puero ontritium, abbatem ſoeeeſſorem ordioavit: qui alteri * non ioferior, a pateroa inſtitutiooe oon degeoeravit; quamqnam adboo primo juveotutis premoretur tirocinio, meritis morumqun eooſtantia talem ſe, ot ſervum Dei deeebat, io omni ſanctitatis præbnit exereitio.

m

* *i. e.* alter*o*

C *multiplex Sancti beneficio.*

41 Et adhue illn Dei Athleta glorioſa agens ſæcula, qoæ puer eæpit, feoex quotidie ſanctn meritorum augere ſtuduit præcooia. Verum qnid ſupplementi *n* ſaoctitatis ejus perfectiooi, enm patenter ipſa merait benedictiono divioitus infigoiri, qna per Prophetam ſuum ſe timentes Domioos ſpopoodit benedici. Eeeleſia quippe, quam regebat, ſicut vitis abuodans in domus ſuæ vigoit lateribus: filii autem ut novellæ olivarum in eireuitu meoſæ ipſius. Bonis vero, quæ ſunt in Hieroſalem, uſus eſt in omnibus diebus vitæ ſuæ: filioſque filiorum ſuorum pacem ſuper Iſrael eus ngelizaotes promernit videre; jamqun tempus inſtabat, quo Servi ſui memorari Dominom deeebat, cui ſibi advocato * mereedem laborom ſuorum reddere diſponebat.

* *i. e.* ad ſe vocato

ANNOTATA.

a *SS. Victoricus & Fuſcinus, qui cum beſpite ſoo S. Gentiano Ambiani martyrio coronati ſunt ſub Rictio Varo, creduntur revera prædicaſſe Morinis. Quantum vero ibidem profecerint, magis inquiri poterit ad 11 Decembris, quo colontur. Verum & alii non pauci prædicarent apud Morinos ante Audomarum & Bertionum, ita ut Folcardus nimium dicat, dom* A. FOLCARDO. *aſſerit omnes fuiſſe idolorem cultores, quos nec-dum converterat S. Audomarus, dum advenit* Bertious. *Credidecim potius multos jam tunc fuiſſe Chriſtianos, quos excolerent, nec deſoiſſe tamen gentiles, quos converterent.*

b *S. Quintinus ſub eodem tyranno paſſus eſt, & coliter* 31 *Octobris, ubi examinavi poterit, an inter ſocios ſuos habuerit Victoricum & Fuſcianum, ut hic dicitur.*

c *Duo ſic habeni exemplaria. At Accinctinum habet*: immuoita detegitur. *Auctor extenuat gloriam, quæ Sanctis oritur ex miraculis.*

d *Phraſis eſt mendoſa in utraque Ms.t nam tertium exemplar Accinctinum, quod aliis erat correctius, jam deficit, utpote mutilum. Legendum itaque ſuſpicor*: Suas quoque vices, locum, & Fratres perpendens, *addendumque* exiſtimavit, *aut quid ſimile.*

e *Si hæc vera ſunt, habitaſſe videtur Sanctus eo tempore in ſecundario monaſterio B. Moriæ. At de precibus tota nocte in oratorio B. Mariæ continuatis, rigidiſque illis jejuniis tacent priores biographi; nec illa decrepito Seni, qualis* B *tunc erat Sanctus, nimis congruunt. Facile tamen crediderim S.* Bertinum *precibus & jejuniis multum fuiſſe deditum etiam in ſenectute.*

f *Voce* monaſterium *hic quidem eccleſia, ſeu oratorium aliquod intelligitur, ut obſervat Mabillonius: at non ſimile eam modo eſſe* parochialem S. Martioi *eccleſiam, procl adjungit. Conſule Comment. num.* 529.

g *Qui ſeniores erant tempore Folcardi, ſeu ſeculo* XI, *multis fetulis diſtabant a* S. Bertino, *ideoque eorum auctoritas non magni poteſt eſſe momenti pro facto hic relato, quod non omnino certum videri, monui in Comment. num.* 530.

h Maodatum *vocatur lotio pedum, quæ præſcribitur in Regula S. Benedicti, quaque nomen accepit ab antiphona tunc cantanda, quæ incipit*: Mandatum oovum de vobis.

i *Hæc vox inſinuat, non fuiſſe ſenem* S. Bertinom, *dum ea tentatio ei creditur ſupervenisſe. At falſum eſt relatum extra ordinem occaſione eccleſiæ S. Martino adificatæ.*

k *Lege*, cum ſeno femineo... communicare.

l *Cletyus ad hunc locum obſervat, licitum fuiſſe ingreſſum mulierum ante tempora Folcardi, ideoque cetdit verba antiquioris cujuſdam ſcriptoris ab eo adoptata. Obſervatio vera eſt, ſed Folcardus non dicit præceptum Sancti ſuo tempore viguiſſe, ſed mulierem illud obſervaſſe* ad revereotiam Sancti; *quo tantum probatur, necdum eo tempore datum fuiſſe oblivioni. Conſule Comment. num.* 132 *&* 133.

m *Poſt aliquot regiminis annos inter annum* 704 *&* 707 *munus abbatis Rigobertus depoſuit, ut dictum in Comment. num.* 534, *ubi etiam de ſucceſſore ejus Erlefrido.*

n *Videtur addenda vox* defuit, *legendumque*: Quid ſupplementi defuit *&c.?*

CA-

A. FOLCARDO.

CAPUT IV.

Sancti poſtrema geſta, beatus obitus, ſepultura, & miracula breviter perſtricta.

Pia Sancti, morte appropinquante, ad ſuos mania:

CElebrem ergo obitus ſui diem beatus pater Bertinus intentius bonis operibus invigilans prævenit: quem ſibi imminere mœrenti aſtantium filiorum turbæ innotuit. Quos quia tanti Patris miniſterio ſuoque ſanguine ſibi Chriſtus Dominus acquiſierat, indefinenti admonitionis ejus doctrina docere non ceſſabat, ut cœpto ſacri ordinis propoſito adhærentes, locum ram præclaræ habitationis non deſererent, ſed in eo ſtnotennus * Chriſto ſervientes permanerent, ejuſque apud Dominum ſuis precibus memores eſſent; ſe vero, ſi quid poſſet, apud Deum intereeſſorem perpetuum pollicitus eſt pro omnibus eundem incolentibus locum. Hanc nimirum ſpem piiſſimus Paſtor ſuis conferre dignum duxit, tantaque paternæ pietatis pactione in ſe fidentes præmunivit, ut ſcilicet grex ei devotus ſeiret, poſthabito omni dubio, quia tanto Interceſſore ejus coram Deo commendari poſſet devotio, aſſignari humilitas, comprobari ſtabilitas, roborari fragilitas. Nec poterat ferre Pater cæleſti imbutus dulcedine, eum tot filiorum plangentium & lamentantium pro affectu indicibili præmeretur amore, quin dolentes conſolaretur, pollicita ope interceſſionis ſuæ.

* *al.* ſerventius

B

morbus extremus ac beatus obitus.

43 Aeri igitur ægritudinis fatigatione ingraveſcente, earoali debilitatur diſſolutione, eum victor ſpiritus, indefeſſa quæ Dei ſunt volvens meditatione, iter, quo ad Dominum conſcenderet, perſpicua emetiebatur contemplatione. Advenit tandem illa beata dies, quæ tantum Chriſtieolam cœlis inferret, quam tanto ſecurior exeepit, quanto eminus futuram prædivit. Munitus ergo cæleſtis Sacramenti viatico, inter verba, quibus ſuum Deo, cui vixit, eommendabat exitum, plenus dierum perfectorumque meritorum, eorporeo eductus ergaſtulo, inter manus

C

fientiom diſcipulorum exeipitur a Domino occurrente, & hymnizante militia ſuperoi exercitus: & ioter præcipuos cæleſtis euriæ dnces tanto divæ remunerationis triumpho infertur

a coronandus *a*.

Gloria Sancti,

44 O glorioſa hujus Patris anima, quam omnis cælorum dignitas tam feſtiva excepit gloria, tam præclara deduxit jucunditate ad ærernæ exultationis præmia, quam modulatis landibus ſupernæ proceſſionis ambit ehorus, ſuper qua ipſe, qui pro omnibus immolarus eſt, exultat Agnus, & ſuavibus cæleſtis melodiæ demuleet concentibus. O beatum Virum, cujus animam patriarchæ & propheæ ad ſuos complectuotur & fovent ſinus, Apoſtoli ſuis inviſant ſedibus, martyres laureati conſtantiæ ſuæ ſibi conſignant imitatorem, confeſſotum numeroſus ordo jam ſuum foſcepit coheredem, virginum quoque candens turba tam exoptatum recepiſſe gratulatur Concivem. Revera Deus in conſpectu ſuo pretioſa eum donavit morte, quam tanta cælicolarum accumulavit exultatione; uti enim ſe decuit, memor factus eſt Dominus ſuæ ſponſio, ois, ut centuplicata mereede Servo ſuo, qui bona miniſtraverat, vicem recompenſaret bonæ D ſervitutis.

cui Dominus magna largitus eſt.

45 Se quippe, quod primum præcipuumque eſt, dedit, & cognoſci ſe eoneeſſit, ut cognovit. O vere beatum virum, qui ſic ſervivit, eui nunc diſcumbenti ipſe Dominus traſiens miniſtrat. Hinc tibi, Jeſu elementiſſime, nos ſervitni gratias reddimus, qui conditionis noſtræ fragilirati conſulis, proviſis bujus apud te excellentiæ patribus, quos dum tantis gloriæ tuæ faſciibus tibi adjungis; nos peecatores in eorum meritis confidere poſſe concedis. Petimus ergo ſupplices tuam pietatem, ut ſicut tunc omnis militiæ tuæ læritia ejus profectus es aſſumptionem, ſic ſpirituali gaudio tibique acceptis laudibus in ejus honore hunc feſtivum hodie nos annuas celebrare diem, & eo intercedente quandoque ad eam perducas, quam fidelibus tuis æternam largiris ſolemnitatem.

Annus e- mortua- lis, dolor de morte ipſius, b

46 Tranſiit autem idem Dei Athleta Nonas Septembris, anno Incarnari Verbi ſexcenteſimo nonageſimo octavo, Hildeberti vero Francorum regis quinto deeimo *b*, anno, ex qun eundem loenm conſtruere cœpit, quinquageſimo nono. Qui excepto quod familiari luctu nimium lamentaba. tur privatorum, publicum totius patriæ eum maximo plangentia mœrore factus eſt juſtitium. Recolebatur enim ejus, qua nihil meliuseſt, ecclebs vita, in diviois medirario eontinua, omnia ejus opera ſeeundum Deum facta, dulec colloquium & nil habens, uiſi quod Dei honorem & ſalurem ſpectarer animarum. Iteratabatur ſæpius ab illa eum defleotium freqoentia, quia illiuſmodi eivium jam magna nobis eſt penuria.

B

honorifica ſepultura:

47 Quanta autem multitudo ad ejus triumphales exequias confluxerit, non facile verbis datur probari; iutelligenrium aotem cooeedirur æſtimationi, eum ejus monaehos *c* tunc * eccleſiæ præfuerit Morinenſi, qui in eodem pago, ubi vis *d* fuerat mundo abreouneiaotium, enogregatio ioſtitutionis ejus conſtare dignoſceba. tur initio, præſertim cum, uti prædictum eſt, prædicatione omnibus indigenis Chriſtiana informata ſit religio. Cujus decenter conditum tumulatur corpus io templo ſancti Martiui *e* retro altare principale, conſtructa veneratiouis ara ad caput tumuli, quo plurimis annis requieſcens, multis glorificatus eſt ſignis ad honorem Domini. Poſt cujus obitum præfatus abbas Erleſridus ſuper ejus tombam majori opere * eccleſiæ erexit ædificium, coodignoque revereotiæ cultu eumdem reqnietionis tanti Patris decoravit locum, ita ut abſque indiee religione *f*, quis quaotuſque eſſet, qui illue conditus veneraretur.

* *al.* huic *c* *d* *e* * *al.* apice *f*

Miracula aliqua

48 En quam fideli ſœnore aecepta divinæ iuſpirationis talenta geminavit bic Famulus Domini, qoamque ſeliei ædificatione fabricam erexit Eceleſiæ Dei. Adamantinæ ſi qoidem oaturæ virtutem in cœpta converſationis ſuæ præfixit ſoliditate, qua poſt ſe ad Deum traxit omne, quod viſus eſt obtinere. Et quia ſe tam ſedulum divinæ voluntari exhibere ſtodoit, quanti apud ſe eælo * conſtiterit, Dominus ad ejus tumolum demonſtravit. Infectum oatale paſſo *g* cuidam vocem & auditum ſupplevit. Clandum æque & ſurdum *h* integra ſoſpirare donavit; cæcis *i* quam plurimis amiſſam lucem reſtituit, vinctoſque *k* ferreis nexibus ſæpius abſolvit. Hæc quoque, prout fides tenebat poſcentium, ſæpenumero & vidimus *l* & legimus operatum, quæ ſi ſingulatim ſermo exprimeret, minus gratus ſtudioſis leſtotibus fieret; magiſque tædium quam profe-

* *i. e.* in cælo *g* *h* *i* *k* *l*

ſtum

A ſtum generatet. Artificem *m* operi ejus eccleſiæ inſiſtentem de ipſius ſummo culmine exceꝑit cuentem, eademque hora operi ſuo ſanum miſit & lætantem. Monacho etiam ſuo profugo *n* oculos extinxit : dehine, ubi mordis tenebras pœnitudinis medela pepulit, tevetteuti & pœniteuti lumen, quod abſtulit, repatavit.

breviter perſtricta

49 Alium etiam loci ſui monachorum *o* diabolica invaſum tyrannide ſuper ipſam requietionis ejus tumbam ſalvavit, excluſo dæmone. Quo pietatis ſuæ beneficio primum in eodem loco uſus eſt in quadam energumena muliete. Alio quoque tempore eodem celebritatis ſuæ die ſpieas avulſas ſanguine affluentes *p* imbuit ; ſicque humanis uſibus inutiles teddidit, veſteſque eo die abluendas lotio in cruotem verſa *q* infecit. Sæcilego *r* eoſdem, quos in admiſſo ſeelete hortatotes habuit, ultotes dæmones vifibiliter oſtendit ; & aufugere eonsntem eum præda, quam furto abſtulit, in manus arbitrorum * conjecit. Prædonum, qui ad ejus loci diteptionem veneſant, ſigna in vico colore caudentia, picea nigredine *ſ* tinxit hottentia ; e quibus quoſdam exceB cavit, quoſdam autem immiſſo ultionis ſuæ terrote fuga præcipitet egit. Sæva etiam Danotum sabies cum totam Neuſttiam, immiſſis pelago piratis, flamma & armis premeret, tetumque fæva ferocitas plurimis tegionibus incumberet, tantique Pattis locom pro ditipiendis eccleſiæ theſauris maxima manu invaderet ; eorum eru. delitati ptofanæ furenti ad hotamquidem conſenſit ſe ſpoliari ; eos autem de ſpoliis uequaquam paſſus eſt læteti : nam multos sabie, nonnullos vero pereulit cæcitate, reliquum eutem, quod ſupetfuit tantæ eladis, exercitus extteme & ptoxima perſecutus eſt internecioue.

** i.e.* judicum

f

Concluſio Opuſculi.

50 Hæc dicta ſufficiant pauce e pluribus, quæ compendioſe quidem tetminavimus definitione, ſed pateutiotis textus ſerie diſponimus elueidate. Solent enim cæleſtes divitiæ tento ardentius recipi a fidelibus, quanto delieatiot earum præmonſttatut uſus. Hinc nos faſtidioſis ſatisfactum, ſi ite volunt, putavimus : ſedulo autem lectori teſpitare concedimus ; quo ad legendum zeeteato ſpititu vigotatus iuſe recognoſcat, quæ ſcite velit epertius : ſicque hunc vitæ tautum beatiſſimi pattis & protectotis noſtri Bertini libtum, titulatis potius quam ſeriptis ejus poſt obitum *m*iteculis, elaudimus. Sub faſce enim voluminis gemeret, nimiæque infuſtatiouis ponderi robuſtus lector ſuccumberet, ſi de tanti Pattis vita delectatum importunus fatmo ſupetutgeret quia, uti ante nos expreſſit vetuſtes, Omne ſupes vacuum pleno du pectore manat. Ejus ergo nos accumodantes ſatisfactioni, acſi jam de vita tefecto Patris elariſſimi, ſubſequenter ſeriptis textum exequemur *u* ſignorum, quæ per eum geſſit Dominus Deus virtutum, cujus æterne poteſtas dominatut & impetat per infinita ſæculorum ſæcula. Amen *w*.

u

w

ANNOTATA

a *Quæ hoc capite hucuſque velata ſunt, majorem haberent auctoritatem, ſi ſcripta eſſent ab auctore antiquiore ; ſed pleraque Folcardus primus ſcripſit.*

b *Hunc annum convenire cum anno Chriſti 709, obſervavi in Commentario num. 539, ubi etiam oſtendi mortem Sancti circa annum 709 figendam eſſe.*

c *Cletus ad hunc locum ſequentem adjecit Septembrie Tomus II.*

obſervationem : Tunc huic ſedi præerat Ravangeus, ſucceſſor Baini, qui ſucceſſerat Deuſio, S. Audomeri ſucceſſori immediato. Breviarum eccleſiæ cathedralis Morinenſis tradit S. Bertinum ab ipſo Ravangeto tumulatum fuiſſe. AUCT. FOLCARDO.

d Vis *legitur in exemplari Bertiniano, in alio jus : dubito, an legendum non ſit* ejus. *At tota phraſis obſcura eſt, & veriſimiliter mendoſa. Significat auctor celebres fuiſſe exſequias, quia ſiebant in eo loco, ubi & monachorum congregationem inſtituerat, & fidem prædicaverat Sanctus.*

e *Locum ſepulturæ capiteui in Commentario num.* 136.

f *Id eſt, abſque religioſo cultu ; ea ſola ſepulturæ loco patebat, Virum eſſe venerandum, qui illic erat ſepultus.*

g *Id eſt, muto & ſurdo nato. Latius hoc miraculum narratur lib. Miraculorum num.* 8 *&* 9.

h *Hoc luſtus refertur in Vita prima num.* 53 *& ſeq.*

i *De lumine cæcis reſtituto varia habet corporis Elevatio.*

k *Vide Vitam a num.* 24, *& Appendicem Miraculorum num.* 22. E

l *Videre potuit auctor miracula facta in elevatione corporis, quæ tempore ipſius facta eſt, & relata in Comment. num.* 548. *Miracula autem, quæ hic breviter perſtringuntur, fuſius relata ſunt in Vitis jam datis, aut Appendice dabuntur, pauciſſimis exceptis.*

m *Vide hoc miraculum in libro Miraculorum num.* 6 *&* 7.

n *Narratur hoc in Vita a num.* 20 *& ſeqq.*

o *Nec hujus nec ſequentis miraculi mentionem alio loco inveni.*

p *Idem habetur in Appendice num.* 2.

q *Vide Appendicem num.* 2.

s *Conſule Vitam a num.* 57 *& ſeqq.*

ſ *De hiſce irruptionibus Normannorum conſule librum Miraculorum cap.* 1, 2, *& præcipue caput* 3, *ubi num.* 24 *& ſeq. legentur mirabilia hic perſtricta.*

t *Loquatur auctor de ſolis miraculis breviter perſtrictis : nam geſta ſatis proluxe enarrata ſunt,*

u *An aliud Opuſculum de miraculis ſcripſerit Folcardus, non conſtat. Potuit impedimentum aliquod intervenire, quominus propoſitum ſuum exſequeretur. Certe nullum ipſius de miraculis S. Bertini Opuſculum innotuit, ut obſervavi in Comment. num.* 7. F

vv *Subditur in Ms.* : Explicit Vita S. Bertini.

A

INVENTIO

ET ELEVATIO CORPORIS

auctore Bovone abbate

Ex editione Mabillonii.

PRÆFATIO

Epiſtola, qua auctor conſulit VVidonem Remenſem archiepiſcopum, & hujus reſponſio: dedicatio Operis ad VVidonem.

B

Auctor VVidonem archiepiſcopum, qui corpus elevaverat,

DOmino præſtantiſſimo atchiepiſcopo Widoni *a* frater Bovo indignus abbas Sithienſis cœnobii, inter benedictos benedici. Dum in corpore ſanctæ Dei Eccleſiæ ſub Chriſto ſummo capite eminentius membrum, domine pater, ſis conſtitutus, & ut ita dicam, collum te capiti oporteat uniri atque inhærere vicinius; utriuſque partis, animæ videlicet & corporis, valetudine omnimodis tuam reverentiam pollete deſiderio, quatinus nos ſuprema atque debilia membra, te ſalubriter mediante, tam ſano capiti Domino noſtro poſſimus concorporari: ne (quod abſit) ſecos agentes, penet tabiliore ejus gladio ſcindamur juxta illud Evangelii: Non veni, inquit, mittere pacem, ſed gladium. Quod autem ſublimitatem tuam talibus imperitiæ meæ convenerim verbis, haud tantum temeritatis, quantum inſtinctu ſpiritus caritatis, quæ juxta Apoſtolum, Omnia ſperat, omnia credit, omnia ſuſtinet. Salus etenim paſtoris tuta ſpes eſt gregis. Nam poſtquam promeruit ad tuæ paternæ caritatis benignitatem notificari, tametſi minimum profuerit, ſemper tamen tuæ ſalutis ſollicitus fui, quoſque ad nos de illis partibus ſupervenientes de fortuna tui percunctari ſolitus, dum incolumem ac valentem tuam haberi nobilitatem comperiebam, gaudebam; ſicut econtra, dum ægrum, condolebam: quippe qui pater noſter ſpiritualis ac ſummus paſtor haberis. Præterea devotio paternitatis tuæ, quæ elevandi corporis S. Bertini cauſis dudum tam prompte tamque devote deſervivit, nos fidelitati tuæ gravioris debiti obnoxios reddidit, ut jugiter ſalutem tuam ſuſpirare, eademque continua interceſſionum vota divinis auribus debemus infundere. Quæ res etiam, ut caritatis ius meminit, adprimum meam exiguitatem tuæ magnificentiæ notificari compulit. Cujus rei gratia cum tuam adiſſem paternitatem, ſuper hoc tuæ experientiæ conſultum quæſturus, non modo ad inveſtigationem meam ſatis utilis conſilio inſtructus, verum etiam exſpectata adventus tui ſpoſione domum redii lætus.

C

a Ubi, domine pater, cum dicto die non cum ſancto cleri tui conventu adeſſes, atque elevandis ſacris artubus ipſe ſatis devote inſervites, quam honorifice quamque mirifice ipſa celebris Sancti elevatio peracta ſit, nullus tua experientia profecto melius norit: quippe quæ celſitudinis tuæ potentia ſublimata, auctoritate conſiſtit ſubnixa. Quod cum ita ſit, ſed deſcribendum id ipſum ac polleris notificandum meæ imperitiæ manum caritativa Fratrum noſtrorum exactio ſuggerit, non quia illis quavis præſtem ſcientia, cum cuncti me probitate, nonnulli etiam intellectus præcellant perſpicacia; verum ut ipſa ſanctæ elevationis ſeries dignior cenſeatur, ſi majoris nominis titulo, ſcilicet abbatis nomine inſigniatur. Quorum tamen conſribus nec in totum renitens, nec in totum cedens, tuæ magis judiciali ſententiæ relinquo, meque ſequendum profiteor quidquid ſuper hoc potiſſimum judicaverit paternitatis tuæ celſitudo: ita tamen ut ſi relatu dignum duxeris, mesmque exiguitatem imperioſa auctoritatis tuæ potentia ad id denotandum impuleris, cum tuis ſanctis promtus propoſſe paruero juſſionibus, tuæ paternitatis excellentiæ utcumque congeſtum veneris ad manus, quæque ejus ſuperflua apoſtolicæ auctoritatis confodiatur obelis, minus dicta dilucidentur aſteriſcis; quatinus ſicut tua glorioſiſſima & exſpectata ſanctæ auctoritatis præſentia eadem ſacra elevatio magnifica habetur, ſic ejuſdem denotatio eodem adſtipulatore ac præſide corroboretur.

D

conſulit, an hanc inventionem & elevationem ſit ſcripturus:

E

3 Wido Remorum archiepiſcopus venerabili abbati Bovoni. Quoniam opera Domini narrare honorificum eſt, dignum ducimus tuæ conſulere inquiſitioni, quam pro deſcribenda inventione pariter & elevatione corporis S. Bertini nobis effudiſti. Gaudemus enim & judicamus id ipſum geſtis litteralibus mancipari, unde Deo placuit eccleſiam veſtram tam ſublimiter inſigniri. Et ut tuis apicibus denotaſti, cum hæc tuo ſtilo deſcripta fuerint, nobis referenda mandamus, tuæ patet nitati injungentes, ut ſicut vere factum eſt deſcribas: quatinus deſcriptioni tuæ, cum in manibus noſtris venerit, nihil ſit addere neceſſarium vel ſuferre. Fidelitet plane veraciter cuncta oportet deſcribi, ut hæc ipſa ei placeant, qui ſe veritatem ignoteſcit. Vale.

quod eum facere jubet VVido.

4 Glorioſo Dei gratia domno Widoni archiepiſcopo cum omni ſuæ curæ credito ſanctæ eccleſiæ Remenſis clero frater Bovo peccator, quem dicunt Sithienſium abbatem, beatam cum dextra partis ovibus portionem. Suſcepto reverentiæ tuæ mandato: o præſul magnificentiſſime, quo elevationem ſacroſancti patris noſtri Bertini jubes pauperis ſtili noſtri ordiri denotatione, tum ejuſdem Sancti pia devotione, tum tuæ apoſtolicæ auctoritatis præceptione, tum Fratrum noſtrorum quotidiana obſecrationis importunitate, ne tuæ celſitudinis juſſioni contrarius videar, pro captu ingenioli noſtri, quamquam minus idoneus, eam utcumque narratutus aggrediar. Cumque veritatis viam curſurus, noſtræ imbecillitatis manibus jam ventis vela prætenderim, ſi forſan æmulæ tempeſtatis turbines naufragoſa diſcrimina intentaverint, tuæ ad hæc ſtationis ſinu recreandus excipiar, bene fidæ manus tuitione defenſer. Pat eſt enim me inæ oobilitatis tutela confidentem muro tuæ defenſionis protegi, cujus juſſu tantæ molis onera quamquam fragilis peſerenda ſuſcepi.

Hinc auctor VVidoni Opus dedicat,

F

5 Dehinc vos ſanctæ Remenſis eccleſiæ filios, dominos noſtros ſupplex depoſco, quatinus fraterni pacti reminiſcentes, nunc mihi ſitis præſidio: & quandocumque hæc noſtræ nugacitatis

uti & clero Remenſi,

A tatis congeries, epoſtolice porrigente dextera, veſtras devenerit in manus, eidem veſtros reverendos ne avertatis intuitus; ſed quæque ejus inſulſa ſale veſtræ peritiæ juſſu domini archipræſulis condire non negetis, ſicque fratres fratris naere ad juſſum Apoſtoli ferre juvetis. Non autem congeſtum eſt, ut hoc ſibi peritorum ſollertia dignetur, ſed ut in hoc vel ſimpliciores noſtri meditantes occupentur, aut ſaltem parta dictandi materies inde perito cuiquam quomodocunque habeatur, us etiam juxta Apoſtolum, qui non laboravit ſibi ſoli, ſed omnibus, ſedulo io Chriſto laborare valentibus ſeries ooſtræ oratinnis ordinetur, tum vern exempler Juſti, tum quidem viri ſpeculum pro poſte noſtro imitetur. Sic ergo fiet, ut & delicinſi reperire valeant, quid optent, & famn ſitique gravati viatores, unde Dominum ſibi concilient. At vern, qui ſunt, & quæ ac quibus inſundant, puer Ægyptius in via laſcſcens, e dnmino ſuo Amalecita abjectus, congrue dilucidat: qui a David perſequente repertus ac ejuſdem dapibus ſuffi-

B cienter refectos, eidem non ſolum ad inſequendum Amaleeitam conjungitur, ſed & eo duce profanus ille ieventus perimitur.

docens deinde, unde ſcribenda noverit,

6 Ad has qnoque quibuſdam invitetis, dnm varias occeſionum ſuarum cauſas prætendunt, pauperes, debiles, cæci & claudi ad exitus viarum reperti admiſſi ſunt. His igitur ſimpliciores noſtri accumbentes confedcant, hi ſoli lac noſtrum ſumturi participari cnngaudeant. Et ne veſtram magnificentiam, o viri apnſtolici, illerum ſufficientia divitiarum tam quotidiana temque ſedula faſtidiat, his abjectinnis nnſtræ oleribus eliquantiſper vnbis cum veſtris intendere libeat, dnnec examinis veſtri ſententia diſcernetur, ntrum vel parvnlorum nſibus digna en indigna habeatur. Hinc affectu infantis quodcumque audierit ſari vnlentis, ſed eecdem verba ad plenum formare potentis, cum noonullas rerum cnnvenientias ſcribendis geſtibus anichac perveniſſe meminerim, qunrum plura ego *ipſe* viderim, quædam majorum heud ſpernendorum vlrorum relatu didicerim, eademque hic utcumque balbutiens prælibare quam tacere melim: quatinus his aliis admixtis, quomodo hoc tempore ciroe nns, in quos fines ſæculorum deve-

C nerunt, mirificaverit miſericordias ſuas Dominus, lucidius cunctis emicet, & ex hoc digoius in laudes Dei ſanctique ſui Bertini totus noſtræ religinnis iocolatus tripudiet.

& qua inſentione ſcribat.

7 Dehine diligens lector haud mihi nunc indigneturſi ſimplicioribus onſtris notandi Opuſculi iotentio prælibetor, oe cum ſolitn durioſa legentes offenderint, extimeſcant; ſed quomodo, & ad qnnd dicantor, ſignificantius capiaot. Dulcior quippe nobis eſt apum labor, ſi prius ore tioxerit malus ſapor. Gratius aſtra micant, obi notus nnbes fugaverit denſiſſimas. Haud ſecus dominices inprimis comminationes etque ceſtigationes re geſta cum ſubſequente provecto divinæ miſericordiæ poſterorum traditurua memoriæ, pinm ac juſtum Jodicem Dominm noſtrum ons multipliciter delinquentes nunc miois ſuis terrificaſſe, nuoc dnris objurgationm ſnarom immiſſionibus digne multoties dixerim correxiſſe: quatinus nobis ejuſdem mali ſaporis gnſto ad tempus exacerbatis, poſt ſupervenienis grex Dei gratioribus exhilaremur donis; atque toties ſuper nos factæ viſitetinnis ſemper memnres, in reliqua vitæ nnſtræ tempora ſioius emendatiores. Verumtamen nnn hæc Domi-

nicæ invectionis flagella cujuſquam enres offen- A. Bodant, ſed potius quicumque his ſe enrrexerint, VONE
in ſuſceptionem filiorum recipiendns cnngau- ABB.
deant, recnlentes quod ſacra Scriptnra nns inſtruit: Flagellet Dnmieus omnem filium, qnem recipit, &c.

ANNOTATIO.

a *De Widone archiepiſcopo videri poſſunt Sammarthani in Gallia Chriſtiana & Marlotus in Metropoli Remenſi. Poſt epiſcopatum viginti & duorum annorum mortuum dicunt anno 1055 aut 1056.*

CAPUT I.

Combuſtio cœnobii Sithienſis: peſtis ibidem ſæviens: his caſtigationibus emendati monachi. E

CUnctis namque ſanctæ Dei Eccleſiæ filiis habetur nntiſſimum, civitatem Hieruſalem qnnndam, ſicut euangelica approbat adſertio, miſerieordiier deſeviſſe Salvatorem noſtrum, ejuſdnmque civitatis comminandn ſuturæ ruinæ cuncta prædixiſſe diſpendia, ac poſtea ed dictum Domini cnntigiſſe nmnia. Haud ſecus modernis temporibus, exigentibus iniquitatibus noſtris, ut nraculo cæleſti nſtenſum eſt, utque dieſtum penes nos invenitur in memnria S. Vinceetii *a* martyris, ultin ſuper nos divinæ pendebet indignatioois: onſque uſque ad animam perculiſſet, niſi idem ſanctus martyr cum ſanctis pstronis noſtris, Audomarn videlicet etque Bertioo, interceſſores pro nobis coram Domino adſurrexiſſent. Verum miſerator Dominus piis Sanctnrum ſuorum interventionibus flexus ad pietatem, indignetionis ſuæ ad tempus diſtulit correptionem, confeſſinnis noſtræ pœnitudines ec ſanctæ converſationis præſtnlans melinratinnem. Ut enim Prnpheta memoret, Noe vult mortem peccatnris, ſed ut convertatur & vivet. Hac itaque redargutione immaniter perterriti & ad tempus pœnitentia ducti, cum fine tenna in novi hominis ſinceritatem æmulatione ſancta ſoret enitendnm, a oonnullia more ſuillo iterato reditnm eſt in luti volutabrnm.

Cœnobium Sithienſe, ante Sanctorum patrocinio ab incendio ſervatum, *a*

9 Tandem *iniquitatum* noſtrarum enormitate irritatus ſupernus Arbiter, exteriorem dnmum ſuam, ſed malis noſtris urgentibus ſpeluncem latronum factam, uti longe antea divinitus comminatum fuerat, igni miſerabiliter ad devnrandum deliberarat. Nulli antem ſit dubium, utrum caſu fortuito, an prælibatæ rei gratia hujus combuſtiooisſuper nos ingruerint diſpendia; cum procol a mnneſterio illo igne exſurgente ac creſcente, & ventus ei cnnſurrexerit & coecreverit, ac oonnulla domata *tranſgreſſus, verſus templum vehemeotinre flabro, immo peccatn urgente impulerit. Et ut dictum eſt, a Sanctuarin meo iocipite, ſedes Dei ſubito igne ievaduntur, lamentabiliterque edacis flammæ voracitate liquantur; & quod diutinn multoque fudnre elaboratum exſtitit, tunc pro dolor! unius diei hore conſumſit. Dehinc rapacitate ſua to-

totum comburi-tur,

** i. e. dnmos*

AUCT. BOVONEAE. tius clauſtri gyrat confinia, & nihil intermiſſo exterminat omoia *b*.

b quod auctor divinæ punitioni attribuit:

so Verum, ut dictum eſt, nihil in terra fieri ſine cauſa; haud credendum eſt Dominum domum ſuam dimiſiſſe perire fruſtra: ſed ut diutinis malis penitus expiaretur, & ut domus ſua interior, ibidem videlicet commanentes, a pravis actionibus ſuis deterrerentur, ne ſi malis ſuis nollent renuntiare, deterius ignis æterni poſt in æternum punirentur damnatione. Huc etiam illud memoriæ occurrit, quod Quadrageſimæ obſervatione illud diſcrimen nobis acciderit, quando cuncti ſanæ fidei cultores potiſſimum errata aliorum temporum punire, atque ab his digna pœnitudine ſe nperam dant expiare. Sic ſic longanimis & multæ miſericordiæ & verax Dominus illo io tempore hoc cœnobium cœnobitaſque nos tanta incendii percuſſione multatos a cunctis peccati ſpureitiis examinaſſe, & in reliquum vitæ tempus o ntinam velit emendationes eſſe: quatinus hoc ingo exſtinguibili effecti caſtigationes, æterni ignis cruciatus paſſimus evadere inexſtinguibiles. Sic etenim plerumque Dei ſapientia io

B cortipiendo immiſſionem virgæ ſuæ modificat, ut & delinquentium emendanda pie puniat, demumque in ipſa caſtigatione quiddam boni miſeratione ſua ſoveut, quod poſt io tempore ſuo opportune demonſtrat, quemadmodum loco ſuo diligens lector inveniet.

viſio monachobolata: inſtauratio monaſterii: peſte afflicti monachi,

12 Hia ita conſumtis, in ſecuta nocte cuidam ooſtrorum ſeniorum (quem, quia udhuc ſupereſt noln nominare) in ſomuio viſum eſt videre quemdam magnificum virum babitns candore niveum, vultus ſplendore ſulmineum, quodam clauſti loco perſtitiſſe, diligentiqne obiutu circumſpectis omnibus extenta dextra omnem cœnobii locum benedixiſſe. Qua de re etiam colligitur, locum a quibuſdam commiſſis jam expiatum, demumque io priſtinum vel priorem decorem aliquando miſeratione Dei convertendum *c*. Interea nobis divo expoſitis, ac murorum parietibus tectorum ſuorum honeſtate nudutis, denuo oeceſſitudine urgente tecta reparantur; muriſque utcomque

**forte ſuperponuntur*

adhuc ſtantibus ſupponuntur *. Quid plura? Cunctis pro tempore ac pro poſſe reparatis ſeu potius dealbatis, quidam noſtrorum citius recto

C oon multo poſt tempore viſitationis ſuæ obliti, & ad abrenuntiata irreverenter reverſi, necdumque fæce malorum ſuorum exinanita, demum diabolicæ malignitatis illaqueantur pedica: cum eece divina Majeſtas nos territura, demum poſt aliquorum annorum enrriculum in os gladium ſuum vibravit, ac ſubita peſte multam partem noſtrorum leto tenus pereulit. Nec erat tunc ulla morientium requies, ſed dietim corruebant velut morbidæ oves. Cum illo vel illia defunctis adhuc eorum ſepulturis inſerviretur, ecce aliorum exitus ſubiti denuntiantor.

pœnitentia ad diſciplinam reducuntur

12 Plurimi interim ejuſdem peſtis horrore affecti, atque ſinguli ſuper ſe ſubito futuræ mortis ſuſpecti, multam malorum ſuorum pœnitudinem iterato cœperunt getere, ac intimis lacrymarum ſuſpiriis exacerbatam malia ſuis Domioi noſtri faciem placare. Tunc cerneres illud Apoſtolicum bene compleri: Confitemini alterutrum peccata veſtra, & Orate pro invicem, ut ſalvemini. Nec minus omnis peculiaritatis reculas in mediom proferri, ante pedes domini abbatis Rodorici cunctas exponi, dignæ pœnitudinis & lacrymarum fluentis rebaptizari: & ut brevius concludam, his cunctiſque malis abrenuntiuri, &

d omnibus bonis inniti *d*. Nec tamen ſic omni Quadrageſima ceſſatum eſt ab hujuſmodi lue letifera, D donec undecim ooſtrorum defunctis, ac totius anni diebus, quibus diutius abuſi ſumus, in tali mœrore atque anxietate deeimatis, feſtivum Paſchale ſollemnium inſtaret, omnemque ejuſdem cladis lacrymam ab ocnlis ooſtris pietas Dei abſtergeret. Quod undenatius numerus ad peccatum pertineat, faeræ anctoritas Scriptoræ ſatis demonſtrat, quia ſicot Decalogus denarii ſumma completur, ſic undenarii ineremento tranſſcenditur. Quare quemadmodum per denarium Decalngi obſervatio, eodem modo pet nndenarium peccati figuratur tranſgreſſio. Cur & hæc Quadrageſimæ tempoti convenerint, & quod de eodem tempore ſupra notatum ſit, diligens lector videat: ac quomodo res rebus, temporsque temporibus hic conſequsntur, rationis vivacitate colligat. At paululum cœptæ narratioois digreſſus textum, ad idem jam nunc teſtecto calamum.

ANNOTATA

u *Quod hic de ſervatione monaſterii ab incendia breviter attingitur, latius relatum vide in* E *Appendice Miraculorum num. 5 & ſequentibus.*

b *Iperius cap. 36 part. 1 id infortunium contigiſſe ait* anno x Roderici abbatis, *qui Bovonem præceſſit, teſteque Iperio* abbas conſecratus *eſt* anno Domini MXXI. *Incendium id evenitſe in pœnam laxatæ diſciplinæ idem auctor mire candore ſcribit, dicens Rodericum abbatem fruſtra laboraſſe, at diſciplinam monaſticam reſtituteret, ſubdenſque*: Unde fit, ut qui pii patria monita contemnebant, ſunt ad viam veritatis Deo vindice tedite coacti. Ignis namque de quadam domuncula ſurgens, & pluſquam duo millia domatum tranſgreſſus, ventorum, immo peeeatorum, fiabro in hoc monaſterium impulſus, primo ad clauſtrum, inde ad dormitorium, totum denique monaſterium unica die vorax flamma conſumſit, oihil omnino relinquens inuſtum. Et hæc eſt qoarta hujus locideſtructio, quæ uccidit anno x hujus domni Roderici abbatis.

c *De hac viſione laudatus Iperius ſic habet*: Sequenti nocte in viſionne apparuit uni de ſeniorihus in certo loco clauſtri vit celebris, amictu oiveus, vultu fulminens, qoi circumſpiciens & F dexteram levans locum benedixit.

d *Audiamus de biſce etiam Iperium*: Hac viſione, *inquit*, Deum pacatum præſumeoteu abbas & conventus, in opus reparationis materialis fabricæ unsnimiter accinguntur; ſed de ſpirituali fabrica, piique patris juſſibus nou curavit conventua. Propter quod Deus huic flagello ſecundum addidit ſubitæ mortulitatis in tantum, nt dum unius ſepulturæ inſervitur, alterius exitus nuntietur. Multis munachorum ſic mortuis alios timor ſubitæ mortis invaſit: nnde ad pœoitentiam & pii patris monita redierunt, quibus Rodcricus vitæ putitatem & S. Benedicti Regulam obſervare docuit, cujus & ipſe firmus amator exſtitit, & in finem permaoſit.

CA-

A

CAPUT II.

Inſtauratio eccleſiæ, ac corporis S. Bertini inventio.

Dum Bovo abbas eccleſiam Sithienſem inſtaurat,

INterea ſic nobis virga Domini flagellatis ac meliori viæ impulſis, paucorum annorum tempore emenſo, fanctnatii parietes partim antiquitate, partim incendio cœperunt diſſolvi, atque ſu cernentium capitibus ruinam minati. Unde conſultu principum noſtrorum meliorandi gratia ad deſtruendum illud manus injecimus, quatinus hoc renovato, in teliqna renovanda operam exrenderemus. Interim qnidam de noſtris ſimpliciotibus nos adeuntes, hottati ſunt empto conſtanter inſiſtere operi, pollicentes Dominum nobis cooperari, atque poſt non multum temporis Sithienſe cœnobium magnifice a Domino

B viſitaodum, & quiddam magni eirca idem declarandum. Quibus tunc parvipenſis, ad alia me mox convertebam, & maxime opportunis cœpti operis adminiſtrationibus ſedulus inrendebam. Sic inter operandum cum tempora forent emenſa quatnor aonorum, ae quinto dehinc anno exterior murus jam aliquantiſper exſurgeret in ſitum;

* *i.e.* præcipuum ædificandæ ibidem crypiæ eauſa cardinale * ſancti Mattini altsre mutandum ſnerat, qnod ſine pontificis fieri præſeutia minime daebat. Quod poſt octavas Paſchæ dum pararetur, dum abſente epiſcopo ingentes tertarum moles, quibus ata eircnmcingebatur, interim juſſu noſtro exportarentur; ſubito vehementiotis ægritudinis moleſtia me gravitet invaſit, debilitatumque ſine mora lecto tenus proſtravit: ſicque ſet vus ſciens voluntatem Domini ſui & non faciens plagis vapulavit multis. Nec credo me tantum peccatorem cnncti reatus obnoxinm tam ſanctæ rei ſntnræ aliqno modo promereri intereſſe, in prius tanto Domini caſtigatus *a* expiater verbere.

a

C

fodientibus ſub ara S. Martini apparet loculus, b

r4 Ideoqne aliquamdiu res deſtruendi eltaris tunc differebatur, ac interim copia terræ uſqne ad altare circumfoſſæ expottabatur; eum jejunio quarti *b*, jam me a languoris vexationn aliquantulnm convaleſcente, quidam ſeniorum noſtrorum me adiete, dicentes, aram illam jam, exportata, quæ in citcuitu ejus erat, congerie, nutare, & ni cito ſubveniretur, eaſuram fote, & ob id epiſcopum, quoniam tunc Tarvennæ ſnetat, eelerins mandari oportere. Cniua rei gratia accitus ſatis benevole aecurrit, ſextaque feria ejnſdem jejunli quarti aram deſtructurus cnm multis acceſſit, illaque ſubverſa, eadem die, nobis invitis, domum rtdiit. Quo in loco dum ſeqnenti die, hoc eſt ſeptima ſetia jejnnii, nti od locanda fundamenta altius foditur, dum multa terrarum copia effertur, ecce ſub ipſo ſancto altaris loco quoddam apogæum duris lapidibus, ttgulis, antiquoque cæmento operoſe conditum offenditur. Hoc comperto, nos qnidem idipſum viſuri accurrimus, & videntes ſupet eo admodum mirati ſumns. Nec tegi, nec detegi nltta illud petmittitur, ne forſan, ſi abſque bonorum virorum teſtimonio detectum ſolvctetur, aut tectum aliquamdlu occultari conatemnt; nos noſtra imprudentia quornmcumque æmulorum detogationibns criminaremur. Neqne ea die epiſcopus attingi poterat, qnoniam præterita die ſtatim, evulſo altati, nt dictum eſt, domum redierat. Tunc hnc, tune illuc vertitur animus, quod potiſſimum eligar valdn anxins.

Auct. Bovonne abb.

15 Tandem, ſupet hoc communicato noſtrorum conſilio, huc nos converti viſum eſt melius, ut his, qnos eadem dies attulerat, innixi teſtibus, ad ioveſtigandum quodcumque eſſet procederemus. Tunc poſt * vicedominum & caſtellanos & quoſque maiores eleti directo nuntio, nt nos omnes eiti adeant, invito. Et qnoniam Sabbatum erat qnibuſdam veto ad forenſium legum jura convenientibus, nec mota hand contemnendus ſpectabilium perſonarum adeſt populus. Præterea fama hujuſcemodi exciente, plebeiam multitudinem eadem res non quivit latere: ſegregatim perſtrepentes accurrunt ſtupide. Ut aurem maioribus ceſſimus ad accedendum, data copia videndi loculum, actutum Landbertus prætor urbanus, aliis itidem perſonatis viris conclamantibus, nequaquam ſe inde inquit amoturum pedem, donec tei inibi lateutis dignoſceret veritatem. Jam tum enim a nobis certum habebatur, quod ibidem aliquis Sanctorum corpore detinetetur: vetum de nullo minus qnam

B de illo, qui præter ſpem reperiendus erat, ſperabatur. Interea cunctis circumſtantibus inveſtigandæ taniæ tei gratia cum proceſſionibus, crucibus, & eereis paratis aeceditur, & nobis, nt decebat, loterim litanias cantantibus, cunctiſque demirantibus detegitur, ac multo multorum ſudore a prima diei hora uſque in veſpernm ferreis iſtrumentis vix diſſipatur.

qui cum multis teſtibus

* *i.e.* ad

r6 Qnod tandem opertum grandi ſatis artificii molimine, plumbeum ferinium omnium adſtantinm oculis apparet continuiſſe: illoque ſolnto, cnnctis circumſtantibus dum panditur, emeriti cujuſdam Sancti membra revelantur. Deinde nondum appareute ejus Sancti nominis titulo, omniumque oculis ad hoc ipſum intentis, bis tetqne ſcrutato totius buſti locnlo, noviſſime ſub dextro ejuſdem Sancti humero crux argentea reperta extrabitur, nobiſque ad manns præfertur, his tantum trinm verbornm inſignita notulis: SANCTUS BERTINNUS ABBAS. Nec horret ob hnjus Sancti ptæconio, quod nobis adhuc inſciis, neque de hoc, donec contigit, quidqnam præmeditatis animo, ſatis congrue in jejunio quarti menſis tam dilecti Patris ſancta contigerit

aperitur, corpuſque S. Bertini continuo deprehenditur:

F

inventio. Condeeens enim fuit & valde commodum, nt ad tam ſaeroſanctum aceeſſnri commetcinm, qnartæ & ſextæ ſeptimæque feriæ ejnſdem jejunii parſimonie aliqnantiſper effecti porgatiores, ad tam venerandos Sancti artus inveſtigandos properaremus aliquanto digniores. Quæcumque vero entequam fiant poſſunt præſciri, ea pro modulo ſno providentia valeant gnbernati. Verum iſta, nnde nulla cuilibet noſtrnm ſnit notitia, quis ita diſpoſita moderaretur, niſi ſolius Dei præſcientia; &c.

r7 Talibus ergo indieiis pretioſo ſnper aurum & topazion invenro ae comperto beatiſſimi Patris corpore, cnm eatenns dintina & graviſſima omni tetra decocta peſſumdareiur ſiccitate, ita ut nniverſa ſegetum ſpe iam penitus ſeſe frnſtrari qnererentur agricolæ; ecce eodem momento, præmiſſis multis tonitruis atque cotuſcantibus ſulminibus, plnrima ſubſecnta eſt innndatio plnvialir, qua ſufficientiſſime debriata tellns, mox fructificando vireſcere, atque cultoribus ſnis in novos fructus ſeſe rediviva ſpe jamiamque empit dilatare. Itaqne extnnc ſalnbri rote omnes ſegetes conſotæ adſurgunt auris ſpiranti-

terræ ficlitas eodem momento ſublata:

AUCT. BOVONE ABB.

bus, ac jam maturæ meſſi quamvis ingens vix ſufficeit operatiorum numerus, ut inſtantis anni rotatus terrigenas Dei gratia omni ſegetum educaret ſufficientia.

Inventio nuntiatu S. Leoni IX:

18 His ita dictis, ſacrum corpus jam revelatum ac detectum eadem urna ſua retegi, & loculus, ut pridem fuerat, juſſum eſt remuniri, quouſque majorum conſultu, quid ſuper hoc ipſo foret agendum, eſſet deliberari. Quantis interim vexationibus, blaſphemiis affecti ſumus, nobis ad purgationem noſcat, ac illis ignoſcat Dominus. Hac tempeſtate domnus Papa Leo *e*, cognomento Bruno, ſanctæ Romanæ præſidebat Eccleſiæ, cujus ſagacitatis ac probitatis fama per totum orbem ſpirabat odorem ſuavis fragrantiæ. Ad quem, neceſſitate urgente, quo majorum auctoritate corroboraremur, fidelis legatus exquiſitus & repertus dirigitur, quatenus quidquid ipſe de his Apoſtolicus cum gravioris conſilii viris egregium ſentiret, nobis pro nomine Domini mandare eodem legato non differret. Quem eum adiſſet, ac jam coram eo admiſſo ſibi data copia fandi eſſet, rem geſtam per ordinem domno Papæ ſuecincte, prout in multis tunc occupato, expoſuit, teſtimoniaque ſcripturæ & crucem cum ſacro corpore repertam, quæ ſecum pio teſtimonio tulerat, obtutibus ejus præſentavit. Quibus viſis, & bis, qui tunc forte ſecum aderant, uti qui ad Romanum concilium *d* tunc convenerant, ſcilicet patriarchæ Aquileiæ, archiepiſcopis, præſulibus, abbatibus, ducibus ac primoribus demonſtratis, talibus ait veritatis indiciis nequaquam debere diffidi, ſed tutius ac firmius credi, præſertim cum in multis Annalium geſtis ſatis poſſit inveniri, cunctos pæne Galliæ terminos, maximeque veſtra ac cetera maritima loca frequentibus Danorum incurſionibus, depræda tionibus, incendiiſque populata; & ob id multa Sanctorum corpora quædam a locis minus tutis translata, quædam vero clanculum (ſicut de ſancto Bertino factum conflat) vel maceriis vel terris ſint recondita.

Inquiſitum a Bovone, quo modo ſacrum corpus ibidem fuerit depoſitum.

19 Quibus reſponſis Apoſtolicis nobis noſtro nuntio relatis, ex hoc ad memetipſum reverſus meminiſſe cœpi Vitæ S. Folquini, quiddam ſuper hoc ipſo loquentis: eaque allata, quod volebam, exquiſitum recitabatur, quomodo idem ſanctus pontifex venerandum Sancti corpus tranſlatum recondiderit, & quod ejuſdem Translationis feſtivum diem ſingulis annis agi per omnem diœceſim ſuam inſtituerit. Quod exempli etiam cauſa hic denotari placuit, S. Bertini corpus cranſtulit & recondidit, ſollemneque hunc diem nobis eſſe ſancivit, qui eſt ſeptimodecimo Kalendas Auguſti. Diu rei etiam hoc vulgaris opinio adjecit, quod prælibatus præſul id nullis præter paucos agnoſcentibus clanculum fecerit, ac ne palam quoquo modo fieret, gravibus eoſdem interminationibus ac ſacramentis conſtrinxerit. Hoc igitur viſo, & necdum cujus neceſſitatis gratia, vel quoto Dominicæ Incarnationis anno id factum ſit, ſatis manifeſtato: nec mora quoslibet Annales ac antiquorum geſtorum hiſtorias recitando percurrens, eorumque diſcerpta, quæ inveſtigationi noſtræ videbantur opportuna, conſerens, pro noſtræ parvitatis modolo commentatus ſum hoc magno divinæ diſpenſationis præſagio factum, ſcilicet venerabile corpus opera prædicti pontificis de noto loco in ſecretius penetral translatum. Quod ut dilucidius aperiatur, eorumdem excerptorum collatio aperiatur. Sed ne cœptæ rationis ordo aliquantulum intermitti videatur, hæc aliis plenius texenda conſerventur.

ANNOTATA.

a *Magna Bovonis humilitas & non minor pietas in toto Opuſculo eluceat. Abbas factus, teſte Iperio cap.* 37, *eccleſiam inſtaurare cœpit*, ſed morte prævenius non totam complevit.

b *Jejunium* quarti, *videlicet* menſis, *unum eſt ex jejuniis* quatuor temporum, *quod a S. Leone vocatur jejunium* Pentecoſtes, *quia in hebdomada Pentecoſtes ſolet obſervari. Alias* æſtivum *vocatur*, *ultus* quarti menſis, *id eſt Junii ut hic. Porro iſtud quarti menſis jejunium non ſemper eadem hebdomada Pentecoſtes ob omnibus ſervatum eſt, ut oſtendit Natalis Alexander in Hiſtoriam eccleſiaſticam ſeculi* 2 *diſſert.* 4 *act.* 4. *Multis locis jejunium tribus diebus, ut ſit in hebdomada Pentecoſtes, obſervatum fuit hebdomada ſecunda Junii, atque id ipſum etiam hic factum eſt. Nam corpus detectum eſt* feria ſeptima *ſeu Sabbato jejunii. In Miraculis autem apud Mabillonium pag.* 147 *detectum dicitur anno* 1050, decimo ſexto Kalendas Julii, *id eſt, die* 16 *Junii. At, cum anno* 1050 *Paſcha eſſet* 15 *Aprilis, Pentecoſte* 3 *Junii, diei* 16 *Junii incidebat in Sabbatum hebdomadæ primæ poſt hebdomadam Pentecoſtes, quæ erat hebdomada ſecunda Junii.*

c *S. Leo IX, qui ex epiſcopo Tullenſi Pontifex creatus eſt anno* 1049.

d *Vita S. Leonis data eſt ad* 19 *Aprilis, ubi in Commentario prævio* § 3 *altera ſynodus Romana memoratur anno* 1050, *altera anno* 1051.

CAPUT III.

Qua occaſione corpus ſacrum antea a S. Folquino eſſet depoſitum in loco, ubi inventum: Bovo abbas Remenſem archiepiſcopum & epiſcopum Tarvannenſem ad elevationem invitat.

Refert auctor facta per Fridogiſum ubbatem

GLorioſo igitur imperatore Lodovico, Caroli Magni æque imperatoris filio regnante, eum eatenus hoc antiquum & tone regale cœnobium ex tempore beatiſſimi Bertini, ejuſdem fundatoris præcipui, ſacra monaſtici Ordinis religione admodum nobilitaretur, atque ſecundum inſtituta canonum Fratrum adoptione ipſius regimen commendaretur; tunc cuidam canonico, genere Anglo, Fredegiſo *a* nomine, in beneficium pro dolor! data, ac totius ſanctæ religionis candore marceſcere, in externas manus devenire, & minorari a ſua cœpit integritate. Denique numerum monachorum ibidem Domino militantium, qui octoginta tres erant, ad ſexaginta diminuit, villas & fertiliora prædia victui monachorum deputata, in dominium ſibi uſurpavit. Monaſterium vero S. Audomari, quod cum monaſterio S. Bertini idem erat, penitus evertit, quoniam quadragiota monachis eliminatis,

A tis, triginta canonicos loco eorum ſubſtituit, tertiamque partem omnium bonorum, ad monaſterium S. Bertini pertinentium, eorum uſibus deputavit. Quid igitur iſte aliud quam hujus monaſterii flagellum fuit? Qui etiam a beato Bertino in numero abbatum merito undecimus exſtitit, quia in eo quod ea, quæ a decem prædeceſſoribus ſuis bene ordinata fuerant, evertit, Decalogi metas exceſſit. Omne enim peccatum

b undenarium *b* dicitur, quoniam quandocumque aliquod illicitum committitur, Decalogi ſumma, quantum in peccante eſt, violatur. Merito igitur præſumtor iſte, Fredegiſus videlicet, quaſi Frigidus vocatus eſt; quia niſi cordis ejus aquilo ille poſſeſſor exſtitiſſet, ad hujuſmodi præſumtiones nullatenus adſpiraſſet. Quia ergo præſumtio hujus Frigidi monaſterio huic tanti excidii caput & cauſa exſtitit, actio ejus perverſa & peccatum fuit, & pœna peccati, & cauſa alterius peccati.

in damnum cœnobii Sithienſis, bellaque inter filios Ludovici Pii orta

a1 Peccatum etenim vel etiam ſacrilegium fuit, cum illud, quod menſæ monachorum delegatum erat, in jus alterius ceſſit. Pœna quoque peccati exſtitit, quia niſi in Fredegiſo aliquod peccatum graviſſimum præceſſiſſet, unde, cum ſordidus eſſet, magis adhuc ſordeſcere deberet, numquam eum Dominus aden excæcari permiſiſſet, ut de tanto ſacrilegio cogitaret. Cauſam vero alterius peccati illud idem peccatum Fredegiſi ſucceſſoribus propinavit, quia quod ipſe in dominium ſibi vindicavit, apud omnes ſucceſſores ipſius uſque ad modernum tempus inextricabile perduravit. Tantilla vero hæc pueris noſtris me retigiſſe ſufficiat, ut quibus peccatis, a ſanctuario Dei exortis, tanta mala exſurrexerint, pateat, ac quibus urgentibus cauſis ſancti corporis margarita recondita ſit, magis oſtium pateat. Imperatore præfato decedente a ſæculo, filii ejus Lotharius, Ludovicus & Carolus *c*, finguli paternum imperium æmulati, mox ab invicem diſſentire cœperunt, atque ferociſſima inter ſe pugna inſerta in pago Autiſiodorenſi bellum cruentiſſima * commiſerunt: ubi cum Francorum proceribus & cum cunctis nationibus ſibi ſubjectis mutua ſe cæde proſternentibus, tandem Ludovicus & Carolus fugato Lothario triumphum adepti ſunt. Cujus ſeminarii diſcordia durante per quinquennium, ubi pene omnes Francorum regiones cum habitatoribus ſuis ad oibilum redacti ſunt, tandem pace facta, Francorum regnum ſibi diviſerunt, tuncque noſtræ partes Occidentales Carolo regi cecſerunt. Cujus obtentu pacis nequaquam mala deſierunt: ſed tripartito pateroo imperio, dum ſinguli per ſingula regna patrizare, ſeque ſecundum paternam magnificentiam protelare cupiunt, ſeque ſuaque confundentes dejiciunt. Nonanim verbum Domini excidit: Omne regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet.

** forte cruentiſſimum*

C a2 Regnante eodem rege Carolo, tertio regiminis Adalardi abbatis anno, præfatus præſul emeritos S. Bertini artus, anno Dominicæ incarnationis octogeneſimo quadrageſimo tertio *d*, ſecratinri quam prius fuerat loco mira compoſitum * locavit: ſient paollo aote S. Audomari *e* veoarabile corpus ſurtim erceptum, ſed ſuæ diligentiæ divinitus conceſſum loco ſuo reſtituit, oe hæc patria tanto nmquam fraudaretur patrono, haud diſſimiliter abditinribus locis maodavit. Quorum etiam ſanctas Tranſlationes diſtinctis temporum diebus a cuncto populo diœceſis

& occultationem corporis S. Bertini metu Danorum

d

** Lege enmpoſitos*

e

ſuæ magnificentius celebrandas ſancivit, ut quidquid in eorum depoſitionibus ſanctis, menſe Septembri encurrentibus, urgente meſſis neceſſitate, minos digne celebrarent, his ſanctarum tranſlationum ſollemnitatibus liberius exſolvere poſſent. Tanto igitur theſauro abditis locis adfigesto, non multo poſt temporis intervallo omnes iſtius patriæ nationes, hinc ſurgentis graviſſimæ famis anguſtia conſternati *, illinc ſubitam Northmannicæ incurſionis rabiem ſuſpecti *, omnis pæne nobilitas iſtius terræ præter paucos, quos operum ac fundorum copia & caſtellorum vel munitionum fiducia detinuerat, poſt dominos ſuos, vel quocumque tutius eis videbatur, diſcedebant. Præterea reſiduos immani famis ut. eumque exutos periculo demum rabida Danorum crudeliter laniatura iovatu inſectatin; qui poſtquam rabiem ſuæ tyrannidis exacturi huc hoſtiliter irruperunt, nullum hic Fratrum præter quatuor *f* palmam martyrii præſtolantes invenerunt. Quorum tres quantis pœnis affecerunt, qualive quærtum leto multati ſunt; ac quomodo cunctis, quæ invenire potcrant, direptis, monaſteria cunctaſque officinas incenderint, cunctaque exterminaverint, textus Vitæ ſancti Bertini ſatis evidenter differit.

** conſternatæ timeotes*

f

E a3 Quid igitur? Si tunc præfatorum Sanctorum corpora eminentioribus vel certis locata locis debite veoerarentur, exportandae putatis io valida manu Domini *g* eriperentur? An non tunc multum oportebat, quod jam dictus faeerdos Dei tantorum malorum præſagus conſervandis Sanctorum pigoeribus paullo ante effecerat? Necdum locum huoc aliqua caſtelli vel valli defenſabat munitio: & ideo, magis autem peccatorum mole urgeute, hnc perſacilis iniquorum irrupit incurſio. Nec modo ſemel, verum bis terque Sithienſes fines redivivis irruptionum ſuarum vaſtatinuibus repeteotes profligare non ceſſarunt, donec prædictorum Sanctorum mevitis divina ultioaa multipliciter attriti, in vaginam ſuam eompulſi ſont regredi *h*. Debinc ut tertia quoque orbis examiuaretur plaga, demum famis & barbaricæ cladis reſiduos ubicumque locorum rabies inſequitur belluina, quos miſerabiliter ſuffocatos trucidat, atque inhumatos membratim diſcerpens exterminat. Tantis divinæ ultionis cladibus hanc terram ferme centum annis occupantibus, denuo quaſi quodam diluvio diluitur his decocta tribulationibus. Tantorum ergo malorum ſacerdos Dei Folquinus ſancti Spiritus illuſtratione præmonitus, dum adhuc vixit, venerabile S. Bertini corpus ignotn loco, & ubi minus putaretur, occulnit; ubi uſque ad hæc noſtra noviſſima tempora, ſcilicet ducentis quinquaginta *i* annis, Altoc & Paſtor noſtar latuit, donec ſuodsndæ cryptæ cauſa, uti jam prænotatum eſt, aumdem ſubverſio principalis aræ detexit.

qui monaſterium Sithienſe graviter afflixerunt.

g

h

F

i

a4 Quibus indiciis jam certio factus, ſuſcepta ab epiſcopo noſtro epiſtola, Remis ad archiepiſcopum proficiſcor ſuper his conſultum quæſiturus: ubi cum veniſſemos, domno archiepiſcopo locuturi proceſſimus. Nobis quoque coram ſe iotromiſſis, moxque ſeſe toto axpoſito ad ſeriem noſtræ diecodæ ratinnis, geſtæ rei nnvitatem ei per ordioem primum retulimus, ac dainda epiſtolam domni epiſcopi cum teſte ſcriptura, ſuper hoc ipſo loquente, ac crucis titulo, ipſi dedi in manus. Qui mox convocatis abbatibus, archidiaconibus, & quibuſque ſanioris mentis monachis atque canonicis, in conſpectu

Bove conſulit de invento corpore præſulem Remenſem, epiſtolam ei præbens

duecn-

A. Bovone Abb.

ducentorum, tertio *k* Idus Januarii in faſtivitate depoſitionis S. Remigii in hæc verba eadem recitata eſt apiſtola: " Domno Widoni Dei gratia „ Remorum archipræſuli Drogo apiſcopus eo- „ rum, qui dicuntur Morini. Cum divina mu- „ nere apicem ſummæ dignitatis obtineas, & „ paſtoribus ſub te conſtitutis uti præcluens pa- „ ſtor auctoritate ſimul & vigilantia conſulas, de „ te actus noſtri pendent, ad te raſpiciunt cou- „ filia: quæ ſi deifice & laudabiliter diſponun- „ tur, tua eſt utilitas ſimul & noſtra. Unde ſi „ quando in eccleſiis noſtris aliquod contingit in- „ ſolitum, ubi pro rei magnitudine ſeu novita- „ te non ſatis plena nobis ſufficimus ad conſu- „ laudum, conſequenter ad te, quippe ut ad „ caput a membris, recurritur, quatinus in du- „ biis noſtris certiores nos tua auctoritas faciat, „ quorum humilitas nihil per ſe remere definit, „ quod altiorem conſiderationem & deliberatio- „ nem requirat. Noverit itaque Paternitas tua, „ in diœceſi noſtra his diebus novum quiddam „ contigiſſe & mirificum, quod ut tibi ſcribe- „ rem, tuamque ſuper hoc efflagitarem ſenten- „ tiam, viſum eſt mihi fuiſſe conſilium. Locus

k

B „ dictus Sithiu virorum Dei eſt cœnobium & ſe- „ dis noſtræ parochia, eorum quoque non ulti- „ mum, quæ olim a regibus fundata ſimul & „ ditata antiquitatis reliquit memoria. Celeber- „ rimum ſane eſt multis Sanctorum inibi quie- „ ſcentium pigneribus, inter quæ quaſi quodam „ ſpecialis meriti privilegio beatus emiuet Ber- „ tinus, ipſius vidnlicet loci rector præcipnus. „ Res poſtulabat ut pro conſtruenda crypta mu- „ tarctur catdinalis ara, quod altioro cnuſilio „ abbas facero ioſtituit in unſtra præſentia. Ubi „ dum poſt altatis deſtructinnem tetra altins eſ- „ ſoditur, raeonditorium quoddam lateritio ope- „ te ae cæmento pæne iudiſſolubile oculis ad- „ ſtantium offertur. Quod tandem multa ſudo- „ re deſtructum, ſcrinium plumbi & oſſa cine- „ rati eorporis mouſtrat coutineri enm ſigilli no- „ tamine ſatis evidenti. Sigillum etux fuit argen- „ tea, titulus vero, S. Bertinus Abbas.

epiſcopi Tarvuanenſis, qua expoſitur dubitandi ratio:

C

25 „ Hæc res tam mira, tam iuſperata eum „ quoſdam perfundaret gaudio, quoſdam vero „ diffidentia turbarat & ſtupore nimin; abbati „ & Fratribus ſuper hoc teſtimonium redit ad „ memoriam & ad alinrum minus credentium „ parducitur notitiam, cujus etiam tibi breviter „ perſtrinximus ſautentiam. Legitur in ipſius lo- „ ci archivis publicis, quod S. Folquinus no- „ ſtræ ſedis apiſcopus (cujus etiam corpus ma- „ guis celebre virtutibus in eadam quieſcit ec- „ cleſia) graſſante igno & ferro Danorum bar- „ barie per loca marieima, pſullo anto hanc va- „ ſtationis luam corpus hujus Sancti eerta die „ tarta recondidnrit: ceterum qunodo vel a qui- „ bus poſt inventum ſit, ne montio qoidem ali- „ qua, excepto populi rumore, qui ſicut certa „ pro incertis, itn plerumque falſa pro vetis in- „ dueir. Hujus tei teſtatio ad rei fidem nobis „ ſatisfacit: ſed eſt aliud, quod partim nos, „ vulgus autem minus intelligens oon madiocri- „ tac angit. Nam quid dn teliqniis ſub ejuſdem „ Sancti nominn in eadem eccleſia in revereu- „ tia habitis fieri oporteat, ſi recnus inventum „ Sancti eorpus nd debitum honorem transfera- „ tur, nulla nobis ad votum defoitio ſnfftaga- „ tur. Precamur itaquo per eum, qui te nobis „ præfecit antiſtitem, per ſanctæ caritatis mu- „ tuam conncxionem, ut adſeitis viris, quos „ divinæ legis illuſtret ſciantia, vitæ etiam lau- „ dabilis approbent teſtimonia, ſuper hoc utro- D „ que conſultum habeas, & auctoritatis tuæ te- „ ſcripto nobis ſuper utroque conſultum faciat: „ ut omni nebula ambiguitatis remota, diſſen- „ ſionis etiam totius pellautur ſcandala, & pa- „ cis concordia in nobis augeatur, & laudetur „ nomen Domini in nmuibus operibus noſtris, „ Amen „.

VVido archiepiſcopus elevationem ſuadet, ſeque adſuturum pollicetur;

26 Qua perlecta, omnium conſulto, nmnium votis aliam juſſit reſcribi epiſtolam; coutinentam hujuſmodi reſpouſa. " Wido Remorum ar- „ chiepiſcopus Drogoni fratri & coepiſcopo, ſe- „ lieiter vivere in utroque ſæculo. Quia ſapien- „ tia ſempet ſapieoter agit, & Salomon dicit, „ Fili, umnia fac cum conſilio, & poſt factum „ nnn pœuitebit; laudamus, Fratet cariſſime, „ prudeotiam tuam, a nobis uti par eſt conſi- „ lium petentem, ſuper recens inventi Sancti „ teliquiis. Nos autem conſilio ſuper hoc ipſo „ eum noſtris habito, ut petivaras, corpus qui- „ dem repertum S. Bertini eſſe decetnimus, quia „ inecrta certis omoino poſtponimus, quod & „ ſcripturæ, qnam uobia miſiſti, confirmant te- „ ſtimonia, & loei, in quo repettum eſt, di- „ guatio, ac evideos iudicinm, crucis videlicet E „ nota. Ipſum itaque ſanctum corpus, cnm de- „ bito honora levatum, in reverendo (nti de- „ cet) loco ponite: ſed & alterius incerti ut „ dicitis, Sancti reliqnias juxta ipſius S. Bertini „ corpus locate, confidentesde miſericordia Dei, „ quia & ipſæ cujus ſunt, in ipſo revelabitur „ tempore. Ceterum tam ad iucerti Sancti *l* te- *l* „ valatiouem quam ad certi revelationem tridua- „ nom jejuninm populo indici ſtatuimus, ut o- „ ratinnibus ac jejunio populi ſui complacatus, „ quaodo vult & quomodo vult, nobis aperias „ Dominus, Amen „. His peractis, quibuſdam domaſticis ejus ſeorſum excitis, eumdem ſummum præſulem his intarnuntiis daprecamur ſupplices, qnatious dies Dei auxilio agendæ elevatio- nis futurus ſui adventus præſentia honoraretur, ſuæ dignitatis auctoritate ſolidaretur. Qui mox tempus diemque percunctatus, quando id Domi- nn ſufftagante actori aſſemus, ut primum vel ſecundum Maii menſis diem noſtro reſponſo per- cepit, eſſe futurum, vita tamen ac ſalute ſibi comita, beuigna ſpopondit. Unde aliquantulum jam effecti animæquiores, ſuſcepta deſcriptio- nis epiſtola acceptaqua licentia [*] F [*] *i. e.* dicto vale, domum te- gredimur celeres.

Bovo igitur omnia præparat ad ſolemnitatem.

27 Ubi autem Tarvennæ pervenitur, domnus epiſcopus ibi offenditur: cujus præſentiæ admiſſi, epiſtolam ad verba ſua renovatam dextræ e- jus iujeci. Qua tecitata, ſaſe ad ſummi præſulis conſultum cuncta pollicitatur per dimceſim ſuam indicauda. Dahinc nobis dnmum digreſſis, ob- ſecrationibus, jejuniis, vigiliis, pro modulo no- ſtræ exiguitatis miſericordiam Dei patrociniaque Sanctorom medullitus quærere, jamjamque ap- propinquantis agendæ feſtivitatis apparatibus o- mnimodis ſtudoimus intendere: cum quidam pro hoc ipſo grandes contradictinnum ioqoietodines, moleſtias, perſecutiones, injurias nobis inſerte, & agendis Sancti myſtetiis plurimom mnliebau- tur impedire. Ut autem de nobis ſilcam, quippe qui non ſatis dignam malis noſtris recepimus pœ- nam; ſed in Sanctos Dei quidlibet moliti, quan- ti ſit criminis, arca illa inſtamenti, bubus calci- erantibus ioclinata, evidentibus monſtrat ſigoris: quoniam dom eam levitas temete tractando re- levare nititur, divina mox ultione addictos mor- tali vita fruſtratur. Haud ſecus quicumque quod-

libet

libet a servis Dei dispensatorin factum nbjurgarn molluntur, caveant ne quandoque, ni pœnituerint, vehemnsiore animarum damnatione pereellantur. Multis dehinc vexati tribulatinnibus, tandem ab bis, Christo propitio, liberati sumus.

ANNOTATA.

a *De factis per Fridogisum in detrimentum cœnobii Sithiensis egi in Commentario num.* 99 *& seqq.*

b *Hæ numerorum subtilitates cum sequente nominis etymologia poterant omitti, cum nihil ad rem faciant.*

c *Obiit Ludovicus Pius anno* 840, *relictis tribus filiis superstitibus, nimirum Lotharia imperatore, Ludovico Germaniæ rege, & Carolo Calvo in parte Galliæ regnante. Hisce accedebat Pippinus nepos, qui etiam partem regni desiderabat. Prædicti filii jam reges erant constituti, vivente Ludovico. De eorum discordiis & bellis tam patre vivente quam eo defuncto gestis, videri possunt historici. Pugnam ad Fontanetum in pago Autissiodorensi, ubi victus est Lotharius, refert Pagius ad annum* 841.

d *Consule Commentarium num.* 146, *ubi ostendi numeros verisimiliter hic corruptos esse, cum non congruat charta apud corpus inventa in translatione tertia.*

e *Anonymus apud Mabillonium inter miracula* S. Bertini *pag.* 123 *& Iperius cap.* 22 *part.* 3 *aliam hoc fusius narrant. Paucis eorum mentem explicabo, cum res magis spectet ad S. Audomarum. Hugo abbas Sithiensis simul erat abbas S. Quintini in Veromanduis, ac corpus S. Audomari ad hanc abbatiam translatum cupiebat. Usus ad id est Mora, monacho Bertiniano, qui ædituus erat constitutus ecclesiæ S. Audomari. Morus enim Sancti corpus clanculum cepit, & cum Hugone abbate aliisque id portavit usque ad villam* Liesgensburta, *ut habet anonymus, Iperius* Lisbourg *nominat. Pagus est in Artesia, ubi Lisa flumen oritur. Verum cum ibi morarentur cum sacra thesauro, S. Folquinus furtum edoctus, eo cum multis accurrit, fugientesque Hugone cum suis, sacrum corpus reportavit. Vide scriptores laudatos.*

f *Consule librum Miraculorum post Vitam* a *cap.* 5, *ubi prima Danorum irruptio narratur.*

g *Deest aliquid, forte* ut eriperentur, *cladi videlicet Normanicæ.*

h *De secunda tertiaque Danorum oppugnatione, eorumque clade vide caput* a *& 3 laudati libri Miraculorum.*

i Immo ducentis novem annis, *inquit Mabillonius*, tot quippe anni ab anno DCCCXLIII, quo B. Bertini corpus humi abconsum dicitur supra, ad annum MLII factæ translationis. *Verum hallucinatur ipse Mabillonius: nam pag.* 525 *observat, corpus a Folquino tectum esse anno* 846, *detectum a Bovone anno* 1056, *idcoque legendum vult*, ducentis decem annis. *Tot sphalmata faciunt, at etiam merito dubitem, an verba Bovonis recte impressa sint. Verum, quidquid sit de editione, cum dixerim corpus occultatum videri anno* 846, *illudque detectum sit anno* 1050, *latuit annis* 204, *& ibidem mansit annis* 206: *translatio enim anno* 1052 *facta.*

k *S. Remigius obiit Idibus, seu* 13 *Januarii, ideoque existimo male impressum esse* tertio Idus.

l *Mabillonius hic ita notat;* Aiunt posteri, istas reliquias, hactenus eum reliquiis S. Bertini abbatis uno ferinio inclusis, esse S. Bertini junioris, filii Walberti comitis *&c. Verum sæpe laudatus Cletyus istam negat traditionem, observans sequentia*: Adhuc hodie istæ reliquiæ inclusæ sunt una cum reliquiis S. Bertini in ferinin bipartito. Eas esse S. Bertini iunioris, filii Walberti comitis Arebarum, nulla est apud nos memoria vel traditio. Immo iuxta Iperium (*cap.* 5 *part.* 22) corpus S. Bertini iuniorisum corpore S. Erkembodonis & allorum Sanctorum supra maius altare in ecclesia canonicorum S. Audomari repositum veneratur.

AUCT. BOVO. NE ABB.

CAPUT IV.

Elevatio ac translatio corporis, variaque miracula tunc patrata.

E

QUid plura? Primo Maii mensis die dominus Wido summus pontifex cum multis spectabilibus personis, Drogo etiam episcopus noster cum suo honorabili clero, diversique cum suis domni adsunt abbates. Nec deest domina Adhela *a*, fratre suo Odone *b* multoque procerum stipata milite. Nihilo minus e diversis locis adventantes innumeræ populi hue ruunt multitudines, ecclesiæ implentur parietes. Verumtamen domno archiepiscopo cum suis ceterisque hospitibus, quoniam ex itinere fatigati erant, eo die quiescentibus, interim nos quibuscumque necessariis præparandis intendere procuramus, ac omnia de Sancto agenda in crastinum differimus. Cum enim iam pridem prima Maii mensis die idipsum faciendum deliberarem, ac super hoc domni episcopi nostri adsensum misso ei nuntio quærerem: ille mox salubriore consilio in secundum eiusdem mensis diem potius indixit differri, ne celebertima sanctorum apostolorum Philippi & Jacobi sollemnitas, quæ eadem die esset, a sua celebritate videretur minorari; neque eadem præcedens, & demum salutiferæ Crucis inventionis festivitate subsequente, quique huc adventantes vel hinc revertentes festiva otii perfruarentur exsultatione. Qua de re nobis necdum id cognoscentibus divina factum esse dispensatione credimus, ut futura dies iam quidem convenientia decoraretur: ut sicut sancti Walberti *c* depositione magnificata, sic demum sancti Bertini elevatione magnificanda haberentur, quos unius vitæ lectiones commandarent, eademque responsoria concelebrarent.

Præsentibus archiepiscopo, episcopo, Flandriæ comitissa multisque aliis, a b

F

c

29 His omissis sequentis dici primo mane paratis præsulibus, abbatibus, monachis atque canonicis, quibusdam etiam laicorum maioribus in testimonium intra admissis, cum processionibus ad sacrosanctum locum accedituri, litaniæ canendæ incœpcantur, missisque operariis ferinium fuerati corporis effodi iubetur. Nec iussa differuntur; sed ciecta humo, sacer locus eo usque paratur, quo ad extrahendum Sancti ferininm facilis accessus cunctis daretur. Tune pontifex nostro eum quatnor abbatibus probatioris

Sacrum corpus elevatur;

vitæ

AUCT. BOVONE ABB. vitæ viris, qui tractarent ſacri corporis artus, circumpoſitis, panſo ſcrinio, ſummus præſul Reſponſorium, DIRIGATUR ORATIO MEA, cantando incœperat, choroque ſuſcipiente, SICUT INCENSUM IN CONSPECTU TUO DOMINE. idem intus extraque thurificat. Hoc præcantato, dum eodem præcinente ejuſdem Reſponſorii verſus, ELEVATIO MANUUM MEARUM SACRIFICIUM VESPERTINUM ſubſequeretur, quod antehac cujuſcumque rei gratia a nonnullis tentatum difficultate quadam denegabatur, tunc paucorum manibus inſertis cum agilitate ac facilitate extrahitur, eminentiores ſeamnorum apparatus eſſertur, obſiſterram cunctis petentibus vnnetatur, itemque thurificatur, noſtris quoque tunc maculoſis conſpectibus tam ſacrata membra revelantur, aqua vinoque rorata plantur.

clericus uno oculo cæcus ſanatur:

30 Interea quidam clericus, Bervvoldus nomine, unius oculi lumine orbatus, ſeorſum adſtabat, qui jam pridem eo uſque utroſque oculos perſpicuitate pares habebat, ſed neſcio cujus mali cauſa antehac quamdam venam ſecandam contiguam oculo, ut medicaretur, ſibi incidi fecerat, unde omne lumen ejuſdem oculi amiſerat: ſed id præter paucos & domeſticos ſuos ruboris cauſa pæne cunctis celaverat. Hic ſancti Bertini patrocinium, ut a Domino ſibi reddi lumen amiſſum obtineret, intimis precibus depoſcebat, atque quolibet Sanctorum membrorum, quæ ibi tractabantur, tangi ſibi oculum, multopere anhelabat, ſed appropiare minime ſibi permitti metuebat. At nobis tantæ rei ſollicite intendentibus, ac interim quibuſdam cantilena dictis eidem ſacrameotn convenientibus, Reſponſorioque ſanctæ Trinitatis aſſignato, "Quis Deus magnus ſicut Deus ooſter, tu es „Deus, qui facis mirabilia„, decantato; item ejuſdem Sancti Reſponſorium, "Glorioſus igi„tur Dei athleta, ac eximius ſacerdos Berti„nus, in prolixa ætate jejoniis & orationibus „famulans Regi ſuperno„, a choro moroſe cantandum ſuſcipitur; ſicque inter canendum jam dictus clericus rebus ſufficiens, ſed oculi unius lumine carens, eum ſanctis artubus (ut jam dictum eſt) veretetor accedere, quemdam Fratrum noſtrorum aliquod ſacrorum membrorum ſummotenus digitis ſuis obſecrat attingere, ſuoque exeato oculo eiſdem digitis ſignamen imprimere. Quod nobis inſciis dum fieret, magis autem ob devotionem præſentis Sancti hic finis Reſponſorii animos adhuc pſallentium demulceret, "Hodie ſuſcipit meritorum præmia in An„gelorum choro„; mox ille lumine datur exſpectato. Et ſane quod Dominus ad laudem ſui nominis, & ad Sancti meritum prapalandum, conceſſit fieri in ſe, ipſe ſtulto pudore reticeri voluit: ſed ſorte tunc euidam Arnoldo ſibi familiariter adhærenti muſſando intulit, buno omine ſuo ſe illuc admiſſum, eo quod præſentis Sancti attactu diu amiſſum receperit viſum, eidem omnino atteſtans, ut hoc taceret, nulli umquam aperiret. Verum alter nequaquam tantæ ejus inſenſibilitati adquievit, ſed circumſtantibus mox detexit. Quod quidam Walterus vere contigiſſe comperiens, extenta manu eunctis ſilentium indicens, eumdem unius oculi viſu dindum natum, tunc vero meriris Sancti exſpectato luminis dono clamitat reparatum. Quibus auditis plurimum exhilarati, præ gaudio infundimut lacrymis, hac jam quadam ſpe conſolamur, quod quibuſcumque divinæ gratiæ indiciis omnibus a cordibus diffidentiom dubitatio pelleretur.

31 Tum quidam etiam domeſticus noſtet, ſed nimis eatenus nobis hac parte diſſentiens, nimiumque hnic rei inſolens, tunc primum multa pœnitudine ductus, multo lacrymarum fonte perfuſus, ſed needum eidem rei ſatis credulus, votis, quibus valebat, ipſum pietatis fontem Dominum ſupplieiter orabat, ut ſi id enrpus S. Bertini foret, quod ibidem tunc attractabatur, trino miraculorum ſigno eunctis declarare dignaretur. Interea candido linteo pretioſnque pallio, quæ comitiſſa ad hæc libeos pataverat, ſanctis membris, ut olim concorporata fuerant, compoſitis, ac in immodico ſcrinii buſto a domno archiepiſcopn reverenter collocatis, item præfata venerabilis matrona magnæ devotioois ſuæ, quæ erga Sanctum habebat, propalans deſideria, quamdam ſalinarem terram coram eunctis, qui aderant eidem Sancto, donatinnn tradidit legaliter facta. *D* *ſervi de reliquiis dubitatio: comitiſſæ dona:*

32 His ita geſtis, cnm ingenti pſallentium tripudio in ulnis extollitur, ac foras crypta in ſacrarium venerandum deſertur, eum ecce reliqua Sanctorum inibi quieſcentium corpora præ foribus ctyptæ protenduntur obvia. Nec arebiepiſcopo tunc Miſſas celebraturo, turbis comprimentibus & accurrentibus, facilis dabatur exitus: ideoque extra limina mooaſterii tunc cuncta juſta ſunt efferri, quatious ea comitante maioris multitudine populi, ſummus pontifex Miſſas acturus, ſancta ſanctorum *d* ſine impedimento poſſet ingredi. Quod cum opportune efficeretur, maximequn partes totius plurimæ Sanctorum pignora ſubſequerentur, ſummo pontifice ſanctuarium ingreſſo Miſſæ cardinales agebantur. *translatio corporis:* *E* *d*

33 Ioterea muliet quædam cum filio, brachia cruraque contracto, S. Bertinum pro illius ſalute rogatura, foris extra templum perſtabat in atrio. Quæ etiam antehac cum eumdem duodennem Coloniam ad S. Heriberti *e* ceterorumque Sanctorum inibi quieſcentium ſuffragia cogitaret devehendum, quatinus eorum meritis obtinere forſan meretetur officia membrorum; ad hæc idem quamquam puet inquit ſe pet viſum iamter admnnitum, ne quoquam deportaretur, niſi prius ad S. Bertinum latus eiuſdem merita experiretur. Cumque illue etiam per viſum ventum eſſet & oratum, item idem quatuor eolumbas caodidiſſimas vidiſſe ſe ait avolantes foras monaſterium, ipſumque altare coocuſſum inſtat ſolii contremere, ſeſeque coram eo proſternentem, nec mora inde meritis Sancti ſoſpitem ſurrexiſſe. Id igitur pucro genitriei referente, iamiamqoe fama elevandi Sancti adſeqnente, eadem cum pueto multos * comitatu advnlat, provenitnmque Domini interventu S. Bertini præſori, multohus præſtnlans monaſterii ſupplex eum filio perſtabat. *puer contractus, prævia viſione monitus* *e* *F* **ferte multoque*

34 Cumque ipſa intet comprimentes turbas ad oſculandum Sancti feretrum impingeret, ae repulſa importuna repeteret, puerumque Sancti feretro apponere multo conamine niteretur, Deo annnente, idem puer brachia eruraque directus ſoſpitati donatur. Quod multi cernentes, quidam adſtantium oppreſſæ mstri ſuccurrunt, quidam vero puerum comprehenſum efferuot. Quo facto tumultuantis innnmeræ multitudinis clamor attollitur, Deus mirabilis in Sanctis ſuis vulgo prædicatur: quoniam puerum quem paullo ante vix repentem noverant, hnne præ oculis ſuis incedentem, ptævia matre, cernebant. Nobis interim in choro ad Miſſas pſallentibus, huius *vigore donatur;*

rei

A rei odor adhis illabitur ſuaviſſimus. Quod dum a nobis utrum verum foret, adhuc quæreretur, idem puer meritis ſancti Bertini fanatus ingreditur, ereſtuſque in medio noſtrum, ducente matre, coram altari ſecundum modulum ſuum Deo gratias acturus proſteraitur. Et dicto Euangelio domaoque archiepiſcopo coram altari hymnum TE DEUM LAUDAMUS inchoante atque multipliciter chorn ſubſequeate multos Chriſto in re geſta connjubilantes, multos lacrymari præ lætitia cerneres.

cæca viſus reſtituitur.

35 Necdum vero hymno eomplero, & adhuc nonnullis nobis fleatibus præ gaudio, quædam etiam mulier cæca hujus civitatis manſionaria, ideoque cunctis noſtris notiſſima, tunc viſum recepiſſe denuntiatur, ipſaque in conſpectu omninm nunrium hujuſmodi illumiaata comitatur, ac puero ad laudem Dei & ad meritum S. Bertini protelaudum proſtrata admiſcetur. Quanta vero exſultatinne quantave dignitate ea die in Domino exſultatum ac delectarum eſt, nullius adfertio ad pleaum expedire ſufficiet. Nam quorumdam inquietudinibus, moleſtiis, igaominiis

B enuſque exacerbati; tunc Dei noſtri ſuper nos gratius eoruſcante graria, facti ſumus ſicut conſolati: tunc repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua noſtra exſultatione. Jam nunc prælibatæ ſingularis gratiæ cauſa emicat, jam illud quiddam boni quod miſeratione Dei conſovendum, temporeque ſuo perducendum prædixiſſe memini, inſulminat. Nullum noſtrorum hæc gratia ingratum habeat, omnes nos Chriſto deinceps devotiores exhibeat, omnes ad laudem Dei vigilantiores impellat. Dum prnfectn hia inrendo, etiam trium verborum in inventa crucienla ſculptorum mihi incidit mentio. Ut enim tunc tribus evidentioribus ſignis elarnir elevasin. Nam ſicut in inventione quiſnam eſſet neſciretur, ni tria verba loquerentur; ſic qnoque in elevatione haud ſatis ab omnibus credereinr, niſi his trinm miraculorum indiciis veritas clarificaretur. Quid igitur? Taatane aihil harum rernm convenientia moveremur? Tria verba inveatioaem tria miracula prædicant elevationem. O quanta operum Dei conſequentia, quaata lncet concordia! Hac verborum ſigaornmque* omnia ah omnibus Dei gratia pelluntur umbracula, hac tanri Patrnni non ſulgorant* merita.

** ſupple luce*

**fulgent*

C 36 Cererum peractis cum tantæ gloriæ magnificentia ſacroſanctis Miſſarum officiis, eeteriſque Sanctorum corporibus locis ſnis deportatis, ſcrinium ſancti Bertini adhuc immunitum ſuper aram ſanctæ Crueis, populo frequentan. dum exponitur, jam ſole ad occaſum vergente, poſtis cuſtodibus in diem eraſtinum ſignandum converſatur. His bene geſtis, corpora rebus procurantur, atque ſic celeberrima dies illa cnm inenarrabili gloria conſummatur. Sequente vero die item acceditur, atque teſtis geſtæ rei cautio ordinem, tempus, perſonam ae teſtes continens, adſtante innumera populi multitudine, reeitatur, ac perlecta eum inventa cruce ſacroſancto corpori componitur, ſicque eompoſitum ſummi præſulis ſigillo ſigaatur, ſcrinium clandirnr, ferreis circulis claviſque artatur, conſnitur, vincitur, indiſſnlubiliterque connexum cum innumeræ multitudinis tripudio in ſancta ſanctorum cum reliqniis iaducitnr magnificandum: ubi nunc nſque veneratur, & domino annuenre venerahitur in ſæcula ſæculorum.

Corpus ſcrinio incluſum aliis reliquiis adjungitur:

37 Debinc autem ſacræ Elevatinnis diem *f* memorialem ſummus præſul ac domnus epiſcopus aoſter a cuncto populo hujus diœceſeos deinceps venerandnm, multaque devotione fiaguAUCT. BOVO-NE ABB. lis annis indixernnt eolendnm. His ita peractis, & domnis præſulibus & abbatibus quiddam ſanctarum reliquiarnm impetratis*, ſinguli ſingulis donati muneribus ad ſua remearnnt lætius.

** ennſe-quentis*

38 Quorum unus, videlicet abbas S. Waleriei Wazo *g*, ſanctarum reliquiarum qniddam adeptus, poſtquam peracto ſacræ elevationis ſnlemnio, gaudens domum eſt regreſſus, quidam ruſticus utrnrumque orbinm pupillis gravibus maculis nbductis cæcatus, puero ſibi dirigeare greſſus, aeceſſit ad enm, quidlibet medicatinnis poſtulaturus. Cui ille: Nihil, inquit, aatidoti rali morbo novi ſalutiferum, præter cunctipotentis ſalutariſque Domini noſtri Jeſu Chriſti proventum. Verumtamen cujuſdam celebris Sancti ſanctiſſimo elevationis obſequio nuperrime, nonnullis eoncurrentibus, & ego conveni, ſanctoque hujuſcemodi negotio quamvis immeritus interfui: ibique quoque qnanti idem Sanctus fuerit diverſis miraculorum magaalibus Domiaus cunctis nobis declaravit. De quo etiam nnius ſanctorum denrium dnan ditatus hue regrediens attuli, tali munere gaviſus: & ſi fidem adhibueris E ejuſdem meritis Sancti re poſſe ſanari, actutum tibi jubebo præſentari. Ad hæc ille: Confido, inquit. Iſque mox in coaſpectu adſtantium adferre præcepit. Quo allato & utriſque ejus lumini. bus adhibito, confeſtim revelatis oculis clare videre cœpit, atque ſuper hoc nomine Domini benedicto, ſoſpes hilariſque domum rediit.

cæcitas dente Sancti admoto ſubiata.

f

g

ANNOTATA.

b *Adbela erat filia Roberti Galliæ regis, uxorque Flandriæ comitis Balduini Inſulani, ut habet Iperius cap.* 36 *part.* 3, Athelam *vocans.*

b *Odo erat filius Roberti regis a ſed nunquam matrimonio junctus fuit.*

c *S. Waldebertus aut Walbertus abbas Luxovienſis colitur a Maii; at ſuſpicor hunc a Bevone etiam, ſicut ab aliis factum vidimus, confundi cum Walberto Arcbarum comite, de quo agitur in lectionibus* S. Bertini.

d *Habet hic auctor nonnullas expreſſiones minus aſitatas. Archiepiſcopum vocat* ſummum pontificem; *ad altare procedere, hic dicit* ſancta F ſanctorum ingredi; *mox multitudinem populi vocat* plurimam, *& Miſſas ſolemniores*, Miſſas cardinales.

n *Colitur S. Heribertus archiepiſcopus Coloniæ* 16 *Martii, quo de eo actum eſt in Opere noſtro.*

f *De feſtivitate Elevationis conſule Commentarium num.* 566, *de reliquiis vero alibi feveratis num.* 160 *& ſeqq.*

g *Abbatia S. Walarici eſt in Picardia prope fluvium Samonam mari influentem, ut dictum eſt in Vita ejuſdem Sancti ad diem* 1 *Aprilis, quæ videri poteſt. Wazo abbas ea hoc ſolo loco commemoratur in catalogo abbatum S. Walarici apud Sammarthanos.*

AP-

APPENDIX

MIRACULA ALIA NECDUM DATA CONTINENS

auctoribus incertis & diverſis

Ex editione Mabillonii.

CAPUT I.

Quidam feſtivitatem Sancti violantes, puniti: agri ſanati: periculum incendii ſublatum.

Pœna prodigioſæ feſtum.

Dles *a* feſtos tranſlationis corporis beati patris Bertini, quæ celebratur ſeptimodecimo Kalendas Auguſti, inſtabat, & presbyter futurum celebrandumque digno more ac ſolite conſuetudinis reverentia indicebat. Eumdem itaque feſtum Tranſlationis diem quædam mulier poſtponens neglexit, opoſque ſervile uſque ad mediam diem peragere ſtuduit: poſt veſtes ſibi mundities parandas abluere feſtinavit: ſed aliud, quam rara erat, eadem hora ſibi contigit. Nam ſubito primum rubræ effectæ ſunt, tum infectæ cruore ſanguinem diſtillare cœperunt. Ioſtat illa lotum * veſtes, ſoperare accreſcentem nitens ſanguinem: ſed quo magis ablaebat, eo magis ipſe ſanguis incremento abundabat. Nam inprimis gottatim ſtillavit, poſtea, oti per ſtillicidium aqua diſtillare ſolet, fluxit. Quid ageret? Stabat ſtupefacta, ſuperque teoto miraculo attonita. Protinus fama ſigni volat, concurrunt vicini, præſentes mirentur. Et quidam ex illis verum protulit, inquiens: Feſtum diem hunc ſolviſti, operare es, cum minime tibi licuiſſet operari. Acceleratur ad eccleſiam, veoia petitur, pœnirentia iodicitur, cruor fluere deſinit.

** lavando*

tranſlationis non colentium.

2 Altera autem molier eodem die, vanno annooam purgavit, purgatam molere volens. Verum antequam id operis aggrederetur, a nonullis, quod minime obſervaret feſtum diem, reprehendebatur. Quorum verbis irritata, ſertur reſpondiſſe: Quot ſunt, quotque numerantur anni ſoles, tot noſtri presbyteri codex inſcripta babet feſtivitatea. Dixit, & omnino molera voluit. In primo molæ rotaru lignum palmæ digitiſque adhæſit, tum brachium quoque rotum diriguit. Mox etiam mola immobilis ſtetit, adhærens manui ligoum ad ſeſe traxit; conare aſt avellere, ſed non potuit. Tandem rubore confeſſa verecundiam, dextram ligao adhærenrem oſtendit, noxemque errati confitens, eccleſiam adiit. Monitu ſacerdotis orationem præſentes fundunt, lignumque cecidit; ipſa læra domum rediit: cui uſque omnis feſtus diea timori fuit. Alio quoque tempore eodem celebritatis ſuæ die ſpicas avulſas ſanguine affinenter imbuit, ſieque humanis uſibus inutiles reddidit.

3 Cum venerandus parer noſter Bertinus poſtquam e diabolo in ſpecie mulieris tentatus eſſet, & a S. Martino viſitatus & liberatus, confiderans omnino monachis non expedire ſexu femineo quvis modo communicari, ſub enathemate ingreſſum feminarum de adiris ejuſdem cœnobii penius exclnſit. Quod eb ipſius B. Bertioi tempore bene ab omnibus obſervarum eſt uſque ed illud tempus, in quo *b* Adala nobiliſſima conjux Arnulfi *c* comitis & abbatis iſtius loci, cum ſæpiſſime magnis infirmitaribus eſſer aggravara *d*, deſiderare cœpit, nt in hoc monaſterio ei licentiam monachi darent iotrere, ot coram altari ſancti Bertioi pro ſalnte deprecatura liceret ſe proſternere. Hujus igitur rei cauſa advocaria venerabilibus epiſcopis Wiefrido Tarvennenſis eccleſiæ epiſcopo & Folberto Cameracenſis, denudavit eis deſiderium ſuum; accapra etiam a mooebis licentia, anno Nativitatis Domini uongeatefimo trigeſimo octavo, annoque quinto Ludovici *e* regis, feria ſecnnda Paſchæ, introduxerunt eem præfati epiſcopi in eodem monaſterio, non ſine tremore maximo: quoniam hoc illa prima facere præſumſarat, quod antea reginarum nulla concupiſcere vel audebat. Sicque introducta, & anta altare B. Bertini proſtrate devota orarione ſuſa plenam corporis ſoſpitatem recepit. Intrando eutem plurime huic loco ornamenta *f* conrulit, & quamdiu vixit, oomquam donare ceſſavit.

D
Adala Flandriæ comitiſſa eccleſiam Sancti prima ingreſſa ibique ſanata:
b
c
d
e
E
f

4 Eodem tempore Rodulfus, ipſius caſtelli prætor urbanus, filium ſuum nomine Walterum, cum morbo, quem medici variolam *g* vocent, mortis videretur eſſe proximus, ulnis propriis ſuſtollens ante S. Bertini altare deporta vit, mooachomque effectnrum, ſi ejus pia juvaretnr interceſſione, ſpopondit. Quem mox ſaluti reſtitutum ac Omnipotenti ſemulom & S. Bertino obtolit monachum perpetualiter permanſurum.

alia ſanatio ſubita.
g

5 Veridicorum *h* virorum, qui inrerfuerunt, ſedula compertum eſt releriooe, quomodo tempore viri venarabilis domni Odberri abbatis locus Sithienſis cœnobii meritis S. Vincentii Chriſti martyris & ſanctorum confeſſorum Andomeri etque Bertini dudum divinitus ereptus ſit *i* ab incendii diſcrimine. Quod quia videtur adeo audientiom utilitari congruere, licet tamdiu celatum ſit ſcriptorum negligentia incuriæ, tamen dignum ducitor officio ſtili commendari memoriæ. Nolla iſtic anriquitus de præfato Chriſti martyre cuſtoditio agebetur ſollemnitatis, niſi tribus lectionibus totidem reſponſoriis: at nbi proprie ipſiusa quibuſdam Fratribus huc allata devenere Reſponſoria, extemplo a Frarribus eorum ſnavis mulcedinis percepra hermonia, oti ſunt edmodom delectabilia, his Frarrom juvenrus plurimum eſt delectara, atque ſutnræ ex tunc obſervandæ celebriteti adplene inſtrncta. Exinde, poſtrio ſupradicti Sancti ſingulis annis prxter ſolitum duodecim lectionibus decentius coli cœperat, ac Fratrum devotio magia magiſque erge Sanctum Dei quotidie ereſcebat.

Cum feſtum S. Vincentii martyris ſolemnius factum eſſet apud Sithienſes,
h
i
F

6 Quod cum eliquorum annorum fieret revolorione, oec Fratres deſiſterent ab hujuſmodi ſancta devotione; contigit uno anno paollo poſt, tranſacta decenter ejuſdem celebri depoſitione, ſcilicet in ipſa S. Gregorii *k* feſtivitata quæ conſtat quadrageſimali rempora, magnam domum nnius advocatorum, clauſtro atque monaſterio conrigutm, ex immortno cerei ſungo ſnceenſam ardere. Quæ, ot erat velide, horribiles flammas evomens, clauſtromque illa parte, qna ſtererat, ſumo igneque velans, omnibos monaſterii officinis excidium minebatur, Fratreſque

orto gravi incendio in vicina domo, tres candidæ columbæ cernuntur;
k

A tteſque jam de tanti loci deſperati liberatione ſulum ad axtrahendos eccleſiæ thefaurus & quæque ſupellectilia occupabantur: eum propitia Dei providentia ttes columbæ inſtar nivia candidæ, cælitus (ut eredo, utque poſt res edocuit) alapſæ, campanarium palam multis videntur tet circumvolitare, & nunc hic, nunc illia ſuper pinnacula ſeſſiones altetnate. Quod nonnulli cernentes, a Domino talia effiei exiſtimubant, talibuſque indiciis locum iſtum a tanto incendii diſctimine ſervatum ſti nrantes axoptabant. Cumque adeo ingens aſſat, uti ptinaipis * adeo clauſtro imminaret, ut vix aliquod intervallum interfuiſſet; tantumque incandii ex hac graſſaratut, ut lunge hinc diſtantia dumata * exinde invadetentur, magna etium pars ipſius caſtelli conſumeretut; Deo gratias, non ſolum omnis hic locus a tanto pericnli diſpendio ereptus, verum atiam ejuſdem eteptionis maniſeſtioti tevelatio.

* *forte* principi *i. e.* præcipuo
* *i. e.* domus

B ne non multo poſt glorificatus eſt.

apparen. ſque S. Vincentius in ſomno cuidam monacho revelaſſe dicitur, *Mremonaſte. siolum

7 Adhuc autem duraverat illud avitum S. Petti monaſterium *, a S. Bertino patrono noſtro (ut dicebatut) conſtructum, ad quod crypta quædam permodica abutaturio S. Martini præbebat aeceſſum. Quod quidam Ftattum, Rambertua nomina, hujus loci monaahus, nb amorem S. Petri Apoſtolorum Principis ſanctique Bertini ejuſdem ſtructoris racolens, ſingulis noctibus, peractis Matutinorum excubiis, ſtequentare ac ibidem pſalmodiis & ſanctis meditatiouibus pernoctare ſolebat. Hic cum in andem quadrageſimali tempote, paullulum poſt præfatam illius eombuſtionis comminationem, quadam nocte, petactis Matutiois, talibus operam daret, & qnoniam Matutini ſolito citius ipſa nocte ſonuerant, vigiliis ſutigatus ſeſſum petaret, utque, ſicut eſt infirmitatis humanæ, ibidem ſomno gravatus paullulum dormirara cœpiſſet; viſum eſt ei videre qnem-

f dam magnificum vitum dalmatica leviticiſqua / cultibus candidatum ſibi adſtitiſſe, ſeque andotmitet rogaſſe. Cum vero præ timore nibil, ut ſtbi vidabatur, ad hæc poſſat reſpondare; Noli, inquit is, qui videbatur, metuere. Adjecitqua: Sed noſti, quis ſim ago? Ad hæc illa: Ignotn, dnmina. Tuna ille; Ego ſum, ait, fratat Vincantius, & gratias teſeto vobis pro

C obſat vatione meæ celebtitatia atque proba davotione, quam eirca me getitis.

cœnobium ab incendio ſervatum SS. Vincentii, Audomari & Bertini patrocinio; * *Mr. addit* fuerunt

8 Numquid etiam vos latet, quid illæ ttes enlumbæ ſuper nivem candidæ *, quæ iſtic, ut immenſum furente Vulcano, apparuetunt? Cui ille: Latet nna, Sancta Dei: auſpicato noſtræ protectioni a Domino talia arbitrabamur propalati. Et ille: Rite, inquit, arbitrabamini. Ego enim aram cum ſanctis Audomaro atque Bertino, qni hue vubis vanimus præſidin. Nam quorumdam eulpis exigentibus omnis locus iſte in deditionam flammæ a Domino ſuerat traditus, verum canſa meæ memoriæ, quæ hic in tam longinquis oris a vobis agitur, & quia tam de vote faſtivitas meæ depoſitionis obſervatur, ego cum Sanctis, quorum hic emarita corpora venarantur, coram majeſtate Domini pro vobis opportunus interventot adſui, & a benigniſſimo Jaſn ateptinne hujus impettata aœnobii, nec mora hnc advantavimns veſtræ cnnſetvationi. Quæ omnia abbati Odberto, cunctæque congregationis Fractibus detege, & ut ax his miſerantis Domini objurgationibus emendatiores fiant, commone, ne aliquando diſtictius fetiantur eotrectione: meaque ex parte magnas gratiarum actiones cunctis ne negligas reddere, quod tantum devotionis affectum circa me gerere, quodqua mei natalis obſervationem tam deeentet tamque humiliter inſtituerunt colere. His dictis, ſomniatnt evigilavit, & is, qui vidabatur, diſparuit. Cujua revelationis nectate Fratet ille mellificatus animum, imbre petfundebatnt lactymarum.

AUCT. ANON.

9 Mane autem facto eum in utroque nutat, ſcilicet utrum reticetet, an palam faceret; quemdam priorum, oomina Grimvvaldum, accetſitum conſuluit ſupet hoc, quid facto opus eſſet. Illn autem hortante ac ſuggerente Sancti ipſius juſſinnibus parendum aſſe, nec occultari debera; una utrique * Patti vadunt indicare, deinde ejuſdem Patris juſſu omni congregatinnis phalangnlæ. Teſtabantur veto Frattis ipſius lacrymæ, quatum ubettim in reſetendo manabat inundatione, omnia, quæ dicebantnt, vera ſuiſſe. Cumque inter plorandum & hæc inter dicendum audiſſent Ftatres, gratias ſibi refetri ax patte tanti martyris, actutum cunctı prorupti in lacrymis terras petiera nſculis, an plutimum conjubilantes, ſuper his benigniſſimum Dominum laudaverunt & benedixarunt in cantieis labiotum & eitharis, qui ſic placatut, & fertut in iniquitatibus noſtris Sanctorum ſnorum interceſſinnibus ac meritis. Qua de re prædictus abbas cum ſibi ſubjectis omnimodis axogitans, quo pacto præcipuum militem Chriſti dignius valerent extollere ac vanerati, quatenus tantum pru ſa interceſſorem aoram divina majeſtata jugiter poſſent promereri; petactn, quod nunc ſupeteſt, oratorio B. Petti apoſtnli, aram ipſius mattyris in eodem juſſit conſtitui, & extunc omni anno ejus natalem in albis cum omni devotione decentiſſime cuſtodiri.

tui monachus ille abbati relicquisque monachis declaravit: * *i. e.* ambo

E

10 Nus autem, Frattes eutiſſimi, jam diſtrictiorem prælocutæ anmminationis cottectionem axparti, utpota qui nnſtro tempore omnem loeum noſtrum ttaditum defolationi oculis nnſtris, peccatis nnſtris hoc ptomerentibus, petſpeximus igne devotari, tandam tampus viſitationis noſtræ in hne nos opottet eognnſcere, & quidquid in nobis Domino noſtn petſpeximus diſpliceta, u ſanctuatin ſno, hoc eſt u cotdibus noſtris feſtinemus auſetre, atque gentes vitiarum, quæ in hereditatem ſuam venete, ne pohant Jeruſalem in pomotum cuſtodiam, eminus a nobis ſtudeamus propelletu. Illius quoque Dominicæ ſupar Jetuſalem factæ comminationis memores ſimus, quod non relinqueretur in au lapis ſuper lapidam, qui non eſſat duſtruendus, eo quod non cognnvetunt ſuæ viſitationis tempus: atque poſt tantam incendii defolationem jam Dei gratia monaſterio noſtro ac omnibus rædificatis & raſtauratis in melius, hoc ſpeculo eaſtigatiotes utqua emendatiores effici omni conamine procuremus, atqua innumerabilium vitiotum exereitus, qui Jeruſalem ſanctam Domini, ſcilicet nos, oppugnare non ceſſant, diebus ac noctibus teputgantes Chriſto nobis ptæſule effugemna, ac ſacraria ſua Domino noſtn ſanctarum virtutum deeoteinus ornatibus, quatenus ejus ad nos advantum quandoque ptomereri poſſimus. Sanctos etiam & electos Dei ad noſtrum jngitet invocemus auxilium, quos ita promptns per hanc tevelationem novimus nobis ad ſuceurrendnm, ac eorum exempla ſeqnentes erueifigamus nos mortificatione vitiorum & concupiſcentiarum: quatenus nos Dominus noſtet poſſideat filios mot-

qui ſe divinitus ſervatos credide. runt.

F

AOCT. ANONYMO. tificatorum, qui cum Deo Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Miracula, quæ recito hoc loco, collecta ſunt ſeculo* 13 *ab auctore anonymo, cujus compilationem edidit Mabillonius. Verum longe plura ille compilavit, ſed pleraque Vitarum auctoribus reſtituit. Aliqua etiam in Opuſculo Bovonis jam dato leguntur ordine tantum mutato. Reliqua, quæ ad S. Bertinum ſpectant, huc transfero, quæ vero ad alios pertinent Sanctos, omitto. Porro tria prima miracula leguntur apud Mabillonium pag.* 125 *&* 126. *Primum breviter perſtrinxit Folcardus in Vita* 3 *num.* 50, *uti & tertium.*

b *Hoc factum compilator annexuit libro* 2 *Miraculorum pag.* 138. *Cletyas de eo hæc notavit:* Hæc excerpta ſunt ex Folquini levitæ Cartulario, ubi hic ingreſſus comitiſſæ Adalæ ſuſius narratur; & ex membranis Eremboldi, qui eodem ſeculo vivebat. *Factum refertur ad annum* 938 *vel* 940. *Folquinus igitur & Eremboldus ſunt coævi. De tentatione* Bertini, *deque ingreſſu mulierum prohibito ac poſtea utcumque conceſſo conſule Comment. num.* 130 *& ſeqq.*

c *Arnulfus erat Flandriæ comes & ſimul abbas* S. Bertini, *ſicut jam fuerat patre ejus Baldinus. Verum cum videret in eo multum pati monaſticam diſciplinam, abbatiam reformandam curavit per S. Gerardum, quem ſibi abbatem ſubſtitui voluit, ut narrat Iperius cap.* 23 *&* 24.

d *De Adala vel Athala laudatus Iperius cap.* 23 *part.* 2 *ſic loquitur:* Habuit hic domnus noſter abbas & comes uxorem nobiliſſimam Athalam, filiam Heriberti comitis Viromandenſis, de qua genuit filium Baldninum juvenem. Hæc domina Athala cum ſæpiſſime magnis infirmitatibus gravaretur, in mentem venit ei, ut, ſi in hoc monaſterio coram altari S. Bertini pro ſua ſalute deprecatura ſibi liceret accedere, ſanaretur. *Deinde rem narrat, prout hic relata eſt.*

e *Jam monui in Comment. num.* 131 *annum quintum Ludovici regis, cognomento* Tranſmarini, *connecti cum anno* 940.

f *Inter hæc ornamenta Mabillonius in annotatis ad hunc locum percenſet*, cortinam miræ magnitudinis operiſque præcipui, *de qua agit Iperius cap.* 28: *nam hic teſtatur eam donatam a comitiſſa Mathilde, & multa ſerhe.*

g *Idem plane habet Iperius cap.* 23 *part.* 2: *& auto utrumque Folquinus, teſte Cletyo.* Variola *autem morbus eſt notiſſimus, qui vocatur a Gallis* la petite verolle.

h *Unde hoc factum auctor habuerit, ſæpe laudatus Cletyus indicat his verbis:* Caput XIV VERIDICORUM *&c.* verbatim ut continetur in libro, qui adhuc aſſervatur in bibliotheca Bertiniana, & quem ſeniores noſtri vocabant PASSIONALEM, eo quod referuntur in illo Acta ſanctorum martyrum & Vitæ aliorum Sanctorum pro quolibet anni die. Scriptus fuit juſſu Johannis abbatis, qui vita functus eſt anno MXCV.

i *Teſte laudato adiutore, aliqua hic deſiderantur in Mſ. Bertiniano, in quo ſic legitur:* Veridicorum virorum, qui interfuerunt, ſedula compertum eſt relatione, quomodo locus Sithienſis meritis S. Vincentii teſtis Chriſti dudum divinitus ereptus ſit *&c. Omittitur hic Odbertus abbas, cujus tempore id contigiſſe aeſtatur etiam Iperius cap.* 34, *aſſerens Odbertum abbatem factum anno* 1000, *perienlamque incendii diſcuſſum ſcribens* per ſanctos Vincentium, Audomarum atque Berrinum, in ſpecie trium columbarum candidarum hunc locum circumvolitantium, & ſe contra flammas obbitientium. *Rec igitur contigit ſub initium ſeculi* XI, *ut etiam innuit Bovo in Opuſculo ſuo num.* 8, *ubi id factum breviter perſtringit. Verum Iperius plus dicit, quam primus auctor. De S. Vincentio martyre, ad quem rec præcipue ſpectat, actum eſt a Majoribus noſtris ad* 22 *Januarii.*

k *Feſtivitas S. Gregorii Magni celebratur* 12 *Martii, ideoque ſemper tempore Quadrageſimalis jejunii.*

l *Ideſt, veſtitu diaconi: fuit enim S. Vincentius diaconus Cæſarauguſtanus.*

CAPUT II.

Sanctus certanti in duello faviſſe creditus: raptor bonorum villæ cœnobii Sithienſis ſubitanea morte percuſſus.

SAncti a patris noſtri Bertini hereditatis pars Noviomæ urbi habetur contigua: nam ibidem villa de Caumont adjacet, quæ tota juri ejuſdem Petris debetur; tradita enim illi ab antiquo tempore titulis auctoritatis ſancitur. Verum hujus villæ colonus quidam tyrannica abutens poteſtate nimiumque opprimebat bona illorum, modo vi quidem, tum autem quocumque modo poterat auferens. Hujus itaque inſania ad id quidem deflectitur criminis, inque deterius evaſit, ut partem coloniæ ipſius villæ invaderet, pervaſamque ſuo juri ac ditioni vindicaret. Cujus vim invaſionis cernens miniſterialis, qui ab abbate poſitus in ſui loco cuncta villæ prævidebat, nefaria machinanti totis viribus obviabat, furibundo reſiſtebat, atque fieri Deo ſanctoque Patri injuſtitiam proclamabat. Tandem adeo mulcum ac ſæpenumero reclamante, nonnullis æque etiam ſcientibus hujus rei veritatem, contradicentibuſque inſano cœpto illius, in jus ventum eſt: tantum enim ſuis præſumebat viribus. Ab hoc itaque injuriæ cauſa demonſtratur, ab illo vero minime quidem fore injuſtitia denegatur b. Sic ſic controverſia agitur, & ab utraque parte diſcurritur. Opponitur primum cauſa, ea palam ſtatuitur, poſt eadem deliberatione ſancitur. Tum demum ultima judicialis cauſæ res ſubſequitur.

12a Si negas, inquit noſter propugnator, Dei ditione ſanctique Bertini juri hujus coloniam villæ, quam injuſte tibi vindicas, debeſi; victus tamen confitebere, ſuam Sancto victus reddes, & iſtam tuam minime recogno, ſces: opponam, inquit, enim caput (& monſtrat dextra caput) periculo, tantum ob Dei juſtitiam ipſius confiſus auxilio. Et econtra, inquit alter, me ipſum invenier paratum certare, numquam victum fore dices. Vades itaque dantur, duellum firmatur, dies ſtatuitur. Poſt itaque rem tali jure c firmata minime ſui villicus obliviſcitur, ſed adit Odbertum Abbatem, (is enim eo in tempore Sithiu regebat cœnobium) omuem rei ſeriem ordine

Cum de villa quadam cœnobii Sithienſis ita ortæ eſſet a

eaque duello eſſet decidenda,

c

A dine pandit, orat ſibi ſubveniri, ut ennſtituto dia aut idem præſens adſit, aut in ſui loco aliquus boni taſtimonii viros illo mittat, maxime autem orabat, quod idem Abbas præſens eſſet. Spondet is id quidem ſeſe facturum, & auctoritate ſui præſentialitar ſubventurum. Tom vero proſtratus ania ſanctum altare, Dei providentiæ ſadulo diuque ſe totum commiſit, ſuiqua miſereri oravit: ac tandem perita benedictione abbatis, utens quaſi quadam agilitate, magis ſolito raptim revertitur. Primum rameo ſæpe & multum obnixe orabat, ne ſui obliviſceretur. Veniente igitur ſtatuto die, ſe duello præparabat, tamen juxta promiſſum aliquos ſuo venturos auxilio, ſiva ipſum abbatem axpectabat. Itaque poſt celebratam a præsbytero Miſſam, devote finita prece, Euchariſtia digne percepta, quod extra eccleſiam ſorte jaeebat, ſuper ſaxum magnum adſedit, verſus locum Sithiu ſuperius dictum erigens lumina, tenſas palmas, vultum tenuit, ſolumque movens labia, magna puro corde elamavit.

B

pugil Sithienſium adverſarium vincit, ore S. Bertini, ut creditur.

13 Forte Dei providentia ut declararat digeum meritum ſui Militis, abbas alias intendens promiſſum neglexit *d*. Tum vero adverſarius minas ingerens, verbis laceſſans, moram facientem ineuſabat, & nonnulli ſuæ parti faventes pnubra contumeliarum ingeminabant, enm timoris argueetes. Ille tamen manebat, axpectabat, orabat, parvipendens exaſperantes. Et tandem erumpens in vocem: Adhuc, inquit, una moruls meum operibor dominum. Poſt vero eece aminus adſpexit, & duas columbas e nive candidiores aera ſecare pennis vidit. In has ita diu lumina fixa tenuit, quorſum tenerent vnlatum, quodve ſigni volatus portenderet ſcire deſidetans. Audiaraut enim quondam ſe dignari oſtendere pium patrem Bertinum, & in viſione tenere hojus avis ſimiliſudinem. Itaqua veloci vnlatu omne proeinctum ter ambiunt, poſtque ab oculis vidientium evaneſcnat. Illico ſurrexit & horrendum tonans, clypeu ſulminana, cum baculo in hoſtem venit. Fertur denique quia dum ſurgeret, verſoque baculo ſaxum petcuſſiſſet, hoc ex ſe ſanguinis rivulum amiſiſſe. Odigna, quæ roboratur adſtipulatorque altero ſigno, mirum dictu, mirum viſu ſanguioem de ſaxo manare, verum quidem Dei aſt omnia poſſn.

d

e

C Tandem perfidus invaſor etebtis ictibus victus ſuperator & ſolo proſternitur. Tom adeo mala

f multatus ſeſe victum multoties profitetur *f*, iojuſte invaſiſſe villæ illius coloniam proclamat. Igitor vix ereptus a maoibus victotis domum deportatur, & poſt rriduum mortuus eſt. Omnis vicioia hoc merito factom eſſe dixit, miraculi ſigna celebravit, ſaoctumque patrem Bertinum devote extolendo colnit.

Nobilis prædo,

14 Verum quod nonnumquam bonis formidini eſt, & onde virtoti ſtudentes maxime corriguntur, atque interins divino munere niteſcunt, indo reprobi exterios audaciam ſumont, peccatum peecato addunt, verum poſtponentes, cæcatique nube mortalis rei deterins ſequuotur, & in eis illud propheticum impletur, Sanguis ſanguinem tetigit, id eſt iniquus prava ſive paſſima malis ſedulo factis addit. Igitur alter tyraonus innutritus ſcaleribus in prædicta orbe Novioma exſtitit, ferox aoimo, immanior ſcalare, ante omnes alios die noctuque ſanguinem ſitieos. Itaque cum talit fama foret ſuæ iniqoitatis, dolos, ſraudes hac illacque expandebar. Nam ſtragea miſeri populi dabat, non viro, oon mulieri, oec parvulo parcens quidem. Sed cum jam maxima ex parte quæque villarum adjscentia devaſtaſſet, Caumont villa minime quidem ſecura ab ajus ieſania axſtitit, timens valde, qnod ſibi timebat, poſtea evenit. Et eum audiſſet & revera ſciret peremtum ſorte duelli, & injuſte agentes in villam admirrentesque injuriam ſaectum parrem Bertinum viudicare; oullo modo ioſana mens ejus a ſolita rabie ſen ab adſueto ſutore requieſcendo ceſſabat, verum quidem opportunum locum convenienſque tempus, quo villam invaderer, volvebat. Sed cum deeſſet, ubi ſuæ rabiei audaciam verteret, (jam enim incendio, rapina ceiera pæne omeia conſumſerat;) armat ducentos equites, verſus Caumont villam iter arripuit.

AOCT. ANO- NYMO.

15 Attamen primum per devia tendebat, ſimultates fingens, quaſi alio feſtinarar: ſorte è regione in villam irruit, armatis cireumdedit, tum cencta, quæ infra eranr, bona diripuir. Caſn omnia lua animalia, pecudes, pecora ad paſtum extra villam die illo iarant: quæ eum rediront, paſſim paſcenria campia inveoit. Heu heu! duplex infortunium illis ſubito advenit. Infra villam quidquid hababatos meliua, diripitur; extra vero quæcumque pecora paſcebanrur, abducuntur, cum ecce monachus, nomioe Winradus, bonæ memoriæ vir dignus laude, miſſus ab abbate Roderico *g*, utili quidem eccleſiæ Dei noſtriſque neceſſario tamporibus, depopulata villa, ſupervenit. Duplicator ergo elamor ejulatuſque, poſtquam eum videre: Succurre, ſuccurre, optime vir, bone domine, itaraot, accelera vadena poſt hoſtem, ad ipſum verba ptecaotia funda, certi ſumus, ut, quando ta vidarit, illico tibi reddet cuncta, quæ per ſe ducit, quia omnia, quæ infra villam erant, deprædatus eſt. Tactus igitur mitis vir intrinſecus cunctarom magnitodine querelarom, velociter poſt ipſom admiſſn equo feſtinavit, conſecutus eum ſalutavit. At illa typo * ſoperbiæ ſarocitate animi miuime quidem reſpexit, nec ſalutanti monacho ſervo Dai revarentiam exhibnit, quo ſaltem verbulom redderet.

cum ſpoliaſſet villam canobii Sithien. ſi,

E

g

* typho

16 Urgens tameo iſdam calearibus equum, habenis moderans propius acceſſit, audaeius loeutus eſt: Prædam hanc a villa ſancti patris Bertini abripiens, injuſte ducit: redde igitur, oc ob injoſtitiæ temeritatem, ne propter injuriæ ſeveritatem, iram Dei digoe incurras. Noluit reſpicere, dadignatus eſt oraoti reddera reſponſum. Ignorat is, qnid ageret: dubitabar enim ignorando, ignorabat dubitando, ad quid rationis ſeu conſilii ſe vertero poſſet. Videbat enim ſe cootemni, cernebar preces ſuas deſpici: verumtamen præmeditabator, quod ferocitatem animi ejus pollicendo aliquid molliret. Duo igitur illi offerre, cæleſta & terraoum bonum, ſenteotiæ ſoit. Obtulit primum, alterum quidem haud obtulit, oon enim effectus, non cauſa, non tempos ſuit. Hic equidem ſubmiſſa voce, humili oratione hæc cœpit proferre vultu ordinis ſervans reverentiam, quam & habitu & mente geſtabat. Oravit aquidem, noo autem peroravit. Vere reſpondeo, ait, certe promito tibi doceotas Miſſas: cum perorare voluit. Verum ille iodignas imparfectam orationem ab illius ore tulit, (& ot commuoi vulgarique verbo otamor) monachus pie ducentas Miſſas, alter prava deſpectiveque protulit ducenras ſeſſas *h*. Ter denique aadem verba repetit, & ſerum * calcaribus urgebat.

ablatas reſtituere nollet,

F

h

* *i. e.* equum

AUCT. ANONYMO. *ſubita morte pualtur.*

17 Adhuc itaque verbum contemtibile io ejus ore verſabatur, cum ſubito de equo eadit, in caput ruit, galea terra figitur, collum ruinæ caſum ſentit: tum quoque humana & ſeereta alvi per naturalem meatum erupere. Merito ergo ex illa parte plectitur dignaque multatur pœna, unde in ſanctum Patrem emanavern opprobria: & juſta digneque quidem inferius putorem emiſit, qui ſuperius ſimilem fœtoris cauſam labiis & lingua in ore revolvit. Interea ſui ducebant prædam, ignorantes dominum ſuum paſſum fuiſſe talis caſus roiuam: & tamen fama cogente prædam dimittont, ad dominum ſuum feſtinaut, mortuum quidem & multatum vindicta cæleſtis iræ teperiont. Tandem præda reducitur ad propria, nomen Domini ab omuibus laudatur, ſanctique patris Bertini patroeiuium veneratur. Hi læti iuſignis tciumphi gaudia celebrant, illi triſtia funera ducunt. O Dominum omnipotentem in Sanctis ſuis glorioſum! o Deum iu altitudiue majeſtatis, in potentia magnitudinis mirabilem! Quis dubitet hanc palmam uobilis triumphi adſcribi poſſe meritis ſancti patris Bertini? In atgumentum itaque fidei mouachus ſupervenit, accedens B humiliter oravit, verba precsntia coram Deo fudit, qui uumquam deſpicit ſperantes iu ſe, ſuperbos ſemper humilians, & bumilibus dans gratiam, redditurus uuicuique ſecundum opera ſua, qui vivit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum.

ANNOTATA.

a *Relata cap.* 15 & 16 *apud Mabillonium, id eſt, contenta hoc capite, Clitus in nullo alio auctore antiquiore potuit invenire. At hoc factum narrat brevitur Iperius cap.* 34

b *Id eſt, negatur injuſtita.*

c *Pernicioſas duellorum uſus ad dirimendas litts frequens tunt erat in Gallia, ut vel ex hoc facto videre licet. Guibertus abbas lib.* 3 *de Vita ſua cap.* 14 *refert duellum, in quo fur accuſatorem ſuum occidit; legemque de probatione per duellum, ſuo tempore vigentem, improbans, ait:* Huic enim legi certum eſt nullum canonem conveniſſe. *Legem de duellis abrogavit, duellaque prohibuit S. Ludovicus, ut dictum eſt in ejus Actis tom.* 5 *Auguſti pag.* 469

d *Forſan abbas judicio tam dubio adeſſe nolut; quamvis alias videatur conſuetudine ſui temporis, quo ſimilia duella licita eſſe credebant multi, ut ſatis patet ex pia hujus pugilis præparatione.*

e *Signum id erat valde incertum, ſed ita ad fiduciam animabatur pugil.*

f *Qui ſe victum fatebatur, cauſa cadebat; & eum eo domiaus, pro quo dimicabat.*

g *Rodericus, erat Iperio cap.* 36, *ex monacho ſancti Vedaſti Atrebatenſis, agente Balduino Flandriæ comite, factus eſt abbas Sithiuſis anno* 1021, *ut languratem a multo tempore diſciplinam monaſticam reſtituerit. At id fruſtra conatus eſt, & monaſterium Sithiuſe ejus tempore tombuſtum,*

h *Ex Gallico ſeſſes, quod nates ſignificat.*

D

CAPUT III.

Blaſphemus in Sanctum punitus: ſanationes quædam & aliorum pœna.

QUidam, Bodera uomine, ſubmiuiſterislem agebat cauſam cujuſdam, majoris *a* prædiri poteſtate, advocationemque ſibi vindicantis villæ proprii jnris S. Bertiui, Caumont nomine. Hic quia uua & timeti ac placere deſiderabat, nimium nimiumque vicicolas *b* labore uſque impenſe acto premebat. Verum pro cauſs hujus molimiois & pro tantæ contro. verſia injuſtitiæ, quidam monachus, Heribertus *b* uomine, qui abbati Bovoni in regimeu hujus cœnnbii ſucceſſit, ex præcepto venetandæ memoriæ jam dicti Bovouis ageus curam ipſius villæ, euravit hune ſæpius admonere, ut deſiſteret a nequam actu & ab omuium oppreſſione. At palam arguentem ſeelaris velut metuens fugiebat, clam autem illi detraheus, ſubdolus machinamenta inſtruebat. Super his E vero doleus monachus, dominum illius adiit, ſuorumque ac ſuam injuriam patefecit. Ego ipſe, inquit, per me hunc primum eurabo minari: & ſi deiuceps hæc admiſerit, pecouiæ ſentiet damuum. Reverteute vero monacho, ſorte alter jam dictos advenit. Cui dominus ejus: Heribertus, inquit, mouachus tibi ſuccenſet, dicens, quia ruricolas meo ſervitio ſubdis. Redit ſiquidem ille armatus præcepto domioi, malumque evomit latentis veneui. Nam apprehendit boves illius in agro paſcentes, & ſervitio domini ſui ſubdidit, eoſque per totum triduum tenuit. Ut aurem placuit, macilontos multumque afflictos, uti fit, tot laboribus reddidit.

Quidam de injuria fruſtra motus,

a

** I. e.* incolas vicı

b

19 Iude adeo motus quidem mouachus, oequam huuc verbis aggreditur: Uſque ad id temporis libera exſtitit noſtra curtis * ab omui ſervitio, fuitque ſoæ poteſtatis, nec quis priorum anſus fuie iu ea ſibi vindicare aliquod jus ſive vim invaſiouis. Quamobrem ergo noſtros boves abegiſti, & in ſervitium alterius viudicaſti? Nou mirum quidem, ſi nequam prava ore profert, majus eſt opus ac ſi eſſet dictum: Si tuus, inquit, ſanctus Bertiuus bos eſſet, jugo meo jungeretur, ſubque labore ingemeret, qui tuos qnereris meo labori iuſudaſſe. At illa ioquit: Quid dixiſti: nequam vir? etſi cogirares; quod ueſas dictu eſt, nequaquam palam proferrea. Plectere miſer, merita plectere pœna, mulrabere cæleſtis iræ virga. Dum igitur iſdem valde motus ſuper his pedem averteret, merito digna percuſſus eſt plaga. Nam facies illius ad poſteriora ilico flectebatur, adeo ut occiput, quod erat ſineiput, & ſiueipor, quod erae occiput, haberi videretur, præter quod faeies ſuis formis iuſigniri deberet: collum enim diſtortum & tumidum, labia æqan quidem rameutis, & aliorſum ac debereut verſa, lumina quoque oculorum iuverſum adſpicientia cernere erat. Et quid plura referam? Quod mirum dictu magiſque viſu eſt, nihil humani in eo iutuebatur. Talis itaqoe domom deportatur At taurinos mugitus emitteus, omnem vieiniam ſuæ pœnæ cruciatu movebae. Erat enim in homino videre miſeriam.

blaſphemanſque S. Bertinum, ſubita pœna percutitur:

** Al.* vilia *ſeu* prædium F

20 Verum ſuis * precibus aliorumque roga-

tu,

A tu, & quia voluit videre multatum, una cum aliis noſter monachus Heribertus illo venit. Cujus præſentiam intelligens voce (non enim viſu hunc ipſum agnoſcere quiverat) quo pro ſe oret, deprecarur inrenre, ac ſæpe multum rogat. At ille compatiens miſero, (quis enim mortalis hunc hujuſmodi cernens non compateretnr?) ſciſcitatur, an velit amodo reſipiſcere, ſunditufque priotem vitam corrigere. Eadem, inquit, paſſio & incurabilis pereellat me ſeriens, ſi ſane fanatus in omnibus emendari neglexero. Credidit igitnr bonus vir ſponſioni illius, reverſus eſt cootinoo, oravit, ſanitati reſtitutos eſt. Sequente autem die claris inductos veſtibus, valentior atque ſanior ſolito appasnit. Mirantur omnes, qni eum novere pereulſum, tam repente convaluiſſe: ſed ipſe alia fingebat, compooebat orationem, aliorſum verba detorqueus ac deberet.

*deinde meliora promittens ſanatur, * i. e.* ejus

velapſuſque ad injuriam horreada morte perit.

21 Verum cum ſæpe mendacio contra vernm ſtare homo adſueſceret, faciendi aſſiduitas aluit andaciam, audacia vero congeminavit crimen, crimeo quoqne meritam intulit mortem. Necdum triduo poſt hæc tranſacto, boves cujuſdam pauperis rapoit, ditioni ſalſi juris ſubdidit, nimiiſque laboribus pro libiro ſoi quoqoe temporis qnaotitate ioſndatum teouit. Necdom boves reddiderat, & majora quidem actum ire ſorte cogitatu volebat, cum forte eadem paſſione, qua primum, percutitur, cadit in rerram, miſertum quoque non homo eſſe, non mortale ſonare videtur. Nam pro humanis verbis mugitus dat, pro planctu, pro querela rabiem agreſtium ſerarum imitatur; orat amicos quo pro ſe rogent, nec refert quidem: deprecatnr nuntiis, ut ſeſe viſitatum veniat monachus: id quoque minime qnidem meretur. Igitur eodem, qoo rurſus perenſſus eadem infirmitate eſt, vitam, quam poſt. poſuerat, perdidit; mortem, quam ſecutus fuit, vidit, invenit, ſenſit *e*.

B

Mulier vinculis ſoluta, *d*

22 Mulier *d* quzdam de Lotharingia, vinclis ferreis braehia utraque habens pro pœnitentia conſtricta, in hoc cœnobio aono Verbi Incarnati milleſimo centeſimo vigeſimo quinto, multis adſtantibus, precibuſque ſaoctiſſimi patris ooſtri Bertini a dictis vincolis ſolvitur.

alia ſanata: C

23 Puella quædam, Goduina nomioe, membra habebat integra, ſed nervis contracta: ad ſepulcrum beati Viri anno gratiæ milleſimo ceoteſimo vigeſimo ſexto ſunt ei crura erecta.

eccleſia quædam vento dejecta: *e*

24 Quidam abbas Lobienſis, nomioe Leoorius, poſtea in regimen hujus Sithiaoſis cœnobii poſtulatus & adſumtus, io parochia S. Bertini, in territorio Furnenſi *e*, quamdam eccleſiam anno gratiæ milleſimo centeſimo trigeſimo quinto ſine adſenſo capituli ejuſdem Sancti conſtruxit: quam ita ventus vehemens meritis *f* Saoti jam dicti concuſſit, ac de terra evolare fecit, ut nec juoctura lignorum altari remaneret.

f

abbas quidam, ut vult auctor, ob injuriam punitus:

Anno adſumtæ humanitatis Chriſti milleſimo centeſimo ſeptnageſimo primo, tempore bonæ memotiæ domoi Godeſcalci hujus loci abbatis, res aceidit celebri & illuſtri digna memoria, & omnibus Sithienſium poſſeſſionum pervaſoribus terribilis & formidanda. David eoim non multo poſtquam conſecratus eſt abbas in eccleſia de Claromariſco *g*, levato calcaneo contra eccleſiam B. Bertini, conductus aqnarum & foſſata per mediam terram prædictæ eccleſiæ io villa de Arkas molitus eſt facere *h*. Quæ villa ab antiquis temporibus abſque omni calumniæ inquietatione ejuſdem eccleſiæ propria & libera

g

h

ſuiſſe dignoſcitnr. Nec hac præſumtione contentus, inſuper eccleſiam S. Bertini ingreſſus, quod præſumptuoſe incœperat, effectui ſe daturum ſecnndum voluntatem ſuam, licet contradieentibus monachis, ſuperbe & arroganter comminatus eſt. Verum tantæ arrogantiæ & præſumtionis impatiens ultio divina haud longe poſt ſubſecuta eſt, ut illnd impleretur:

AUCT. ANONYMO.

Define grandn loqui, frangit Deus omna ſuperbum *i*.

i

Nam ſequenti die prædictum opns aggreſſus, operarios ſuos pro libito ſuo de conductu faciendo docturus, io eodem loco, eqno ſuo ſub eo calcitraoce, humi proſtratus eſt: Ibique confracto crure, qui ſanus eqni tranſvectatione advenerat, famulorum manibus domum io lectica deportatus eſt, ab invaſiooe terræ noſtræ deineeps deſiſtens, & tesribile & formidandum invaſoribns terræ Sanctorum (ut dictum eſt) exemplum relinquens.

blaſphemi

25 In burgo S. Audomari anno Verbi Incarnati milleſimo ducenteſimo quartodecimo, homo quidam, Michael nomioe, profeſſione conſor, in die depoſitionis B. patris noſtri Bertini, eum a nonnullis vicinis ſuis objurgaretur, quod feſtum Sancti oon obſervaret: nec ideo minus operabatur, ſed Sanctum verbis convicians & io contumelias prorumpens, a dæmonio correptus, per longum tempns io vaſe ligneo, quo paſta piſtari *k* ſolet, ſuoibus ligatus jaeuit: quem tamen aliquanta ſanitate per Dei miſericordiam & Sancti patrocinium seeepta, melioratum *l* in eeclefia noſtra ante fanctum altare io choro vidimus, adſtante domno abbate Johanne tertio *m* & monachis quampluribus, Dei exoraotem humiliter & devota clementiam, & Sanctorum ſuffragia implorantem.

B

k

l

m

in S. Bertinum

26 Cum presbytero de Remynghem *n* anno Domini milleſimo duceoteſimo nonodecimo non licoerit comedere in refectorio in depoſitione B. Bertini, iratus in burgo eomedit. Qui eum domum rediret, cum canonieis Watioienſibus *o* in navi ſanctum Dei Bertinum eœpit maledicere & excommunicare, & omnia, quæ ad eum pertineot. Quem gladius Dei vindictam famens ab ao, fese mediom ſeauit, cum in amne, neſcius a qoo præcipitatus, fuiſſet ſubmerſus, niſi canooici extraxiſſeot eum. Quod qoia blaſphemo ore & corde maligno iteravit, iterato factum eſt *p*.

n

o

p

divinitus punitus.

27 Eodem anno Johannes psesbyter de Ruhroch *q*, cum talis ludens ad aleas neſcio ſeu ad ſeacos *r*, dum perdidit, ſanctum Dei Bertinum maledicere eœpit, & omola, quæ ad eum pertinebant: & cum improperium ejus quamplusima blaſphemiæ verba protuliſſet, acſi ventus validus veniret, fooitum audivit, & alapam magnam io maxilla reeipiens ſuper ſcacarium vel alearum tabulam recidit, & per tridnum manſit incubatus, oeque audiens, neque videns.

q

r

ANNOTATA.

a Majnr *hic urbis cujuſdam præfectum videtur ſignificare, niſi forte vici dominum deſignet: nam vox illa variis modis ſumitur*. Subminiſterialis *vero eſt, qui illius negotiis præfectus erat in illo vico*.

b *Heribertum hunc abbatem factum, mortuo Bovone anno 1065, aſſerit Iperius cap. 18, ubi & hoc factum narrat, & præclarum Heriberti habet elogium*.

AUCT. ANO. NYMO.

c *Cistyus notat totum hoc miraculum legi in Chartulario Simonis abbatis*, qui obiit, *inquit*, anno MCXLVIII.

d *Hoc eodem modo narrat Iperius cap. 41 part. 2.*

e Furna *modicum eſt Flandriæ oppidum, decem circiter milliaribus Belgicis Audomaropoli diſtitum.*

f *Non video, cur eninam hujus eccleſiæ meritis S. Bertini adſcribat auctor. De Leonio ſeu Leone abbate agit Iperius cap. 43, narratque eccleſiam illam vento dejectam.*

g Clarus-meriſcus, *Gallice* Clair-marais, *abbatia iſt Ordinis Ciſtercienſis, uno fere milliari diſtans Audomaropoli, ſitaque in terra paludoſa atque aquis cincta.*

h *Utrum injuſte egerit David Clari-Mariſci abbas, judicare nec poſſum nec debeo. Suſpicue tamen controverſiam talem fuiſſe, ut abbas ille crederet ſe recte facere. Perſuadet id mihi religio Ciſtercienſium, qui adhuc in primo erant fervore. Nam quod abbas hic equo dejectus ſit ac crus confregerit, cum nullum in eo ſit miraculum, Dei judicio erat relinquendum. Iperius cap. 44 part. 3 tam hoc quam plurima alia refert exempla principum & virorum illuſtrium, quos caſtigatos divino judicio aſſerit, quod laeſſiſſent jura abbatiæ Sithienſis. Verum quæ ipſe candide narrat de diſciplina Sithienſium illis temporibus, non favent iſtis cogitationibus, ideoque omnia meliùs fuiſſent omiſſa.*

i *Scio conſtantiam ſæpe traduci ab amulis pro arrogantia & ſuperbia: atque idcirco dubito, an David abbas fuerit potius ſuperbus & arrogans, quam fortis & conſtans in jure ſuo defendendo. Imo ſi ſcriptor ille tanta fuiſſet modeſtia & humilitate præditus, quantam in aliis requirit, auſus non fuiſſet id factum divinæ vindictæ adſcribere; timuiſſetque merito, ne ſibi potius ita judicanti & ſtribemi adaptari poſſet allegatus verſiculus, quam abbati jus ſuum bona veriſimiliter fide proſequenti. Hæc æquo animo ſuſ-*

dioſus lector accipiat; cum ſole veritatis & æquitatis amore ſint obſervata.

k Quo (*vel* in quo) paſtu piſtuti ſolet *hic eſt, in quo maſſa farinacea ſubigi ſolet.*

l *Iperius cap. 46 part. 16 idem factum refert, ſed quod hic dicitur, nonnihil auget, dicens*: Quem tamen adſtante domno abbate Johenne & pluribus de monechis vidimus in choro eccleſiæ noſtræ, Dei & Sanctorum miſericordiem implorantem, ſanitati priſtinæ reſtitutum *nam hic ſcriptor non dicit omnino reſtitutum ſanitati priſtinæ, ſed* meliorem *ſeu utcumque melius habuiſſe*, eliquente ſenitete recepta.

m *Joannem III. abbatem egregio elogio exornat Iperius cap. 46.*

n *Apud Iperium cap. 46 part. 18, ubi idem narratur*, Rumeghem *legitur. Pagum* Rumingbem *in tabulis Artheſiæ notatum invenio prope confinia Flandriæ & medio fere itinere inter Audomaropolim & Gravelingam Flandriæ oppidum maritimum.*

o Watincnſibus *apud Iperium. Porro* Watene *pagus eſt Flandriæ prope confinia Artheſiæ, inter Audomaropolim & Barbergum, aliud Flandriæ oppidum.*

p *Nec hoc ſatis apertum eſt miraculum: nam labi in flumen, etiam iteratu, aliunde cauſam habere poteſt, quam ex punitione divina. Forte etiam presbyter ille magis oblectatus eſt monachis Bertinianis quam ipſi Sancto. Si collector, qui ſolum ſex ſeptemve facta hac ſtyle narravit, dubia interpretatus fuiſſet in partem benigniorem, mitius ſcripſiſſet, quantum conjicio.*

q Rubrnch, *apud laudatum Iperium* Rubrouc, *in tabulis quibuſdam* Rubrock. *Pagus item Flandriæ eſt tribus fere milliaribus Audomaropoli diſtans verſus* Winnoch-Bergus.

r Scecorum *luſus, nomen accepiſſe videtur a voce Perſica* Seech, *quæ regem ſonat; quod calculus ille, quo rex vocatur, primas agat partes. Romani* Latrunculos *vocarunt, ut plerique exiſtimant.*

DE S. TAURINO EPISC. ET MART.

AUGUSTÆ AUSCORUM

IN NOVEMPOPULANIA.

SYLLOGE HISTORICA.

J. S.

De cultu, ætate & geſtis Sancti.

SEC. III, IV, AUT FORSAN VIII. *Cultus S. Taurini.*

ANtiqua veneratio S. Taurini, *quem Auxitani hoc die colunt Officio dupliei inter patronos ſecundi ordinis, longe certior eſt, quam ſint omnia illa, quæ de geſtis ac ætate ipſius vulgo circumferuntur. Ignotam quidem eſt S.* Taurini *hujus nomen præcipuis Martyrologiis: nam qui hodie in antiquis Faſtis reperiuntur* Taurini *duo, alter eſt Oſtienſis aut Portuenſis alter Alexandrinus, & uterque ab hoc diſtinctus. Eum tamen ut* Eluſenum epiſcopum *annuntiavit* in Aquitenie *Caſtellanus in Martyrologio univerſali. Cultum quoque hodiernum abunde aſſerunt Simon de Peyronet in Catalogo Sanctorum pag.* 350, *ubi ita ſcribit*: S. Taurinus archiepiſcopus Auſcitanus, qui colitur v Sep. tembris *in* eccleſia Auſcitana ſub ritu dupliei, uti patet ex Kelenderio ejuſdem eccleſiæ. Aſſervetur in templo collegii Societatis Jeſu Toloſenæ pars coſtæ mendoſæ, & medium manus unius digiti S. Tenzini, quam reliquiem ipſi dedit illuſtriſſimus Leonardus de Trapes archiepiſcopus Auſcitanus anno MDCXX, XIII Januarii. *Quæ de cultu hodierno dicta ſunt, confirmavit R. P. Cæſar Forel rector Collegii Auxitani per literas hoc anno 1746 humaniſſime ad me ſcriptas, quibus tranſmiſit lectionem Officii mox dandam.*

c *Au-*

A *& memoria ipſius in Faſtis:*

2 *Ampliſſimus dominus Daignan du Sendat, canonicus archidiaconus & vicarius generalis Auſcienſis litteris hoc item anno ad me datis eumdem confirmat, aſſeritque numerari Sanctum inter patronos ſecundarios diœceſis Auſcienſis. Idem pari humanitate & diligentia collegit alia quædam ad cultum ſpectantia, quæ huc tranſfero. Martyrologia antiqua eccleſiæ Auſcienſis & Lactorenſis ita habent die* v *Septembris:* Nonis Septembris in territorio Auſcenſi S. Taurini epiſcopi & martyris ejuſdem ſedis Auxitanæ. *Martyrologium abbatiæ Peſſanenſis in diœceſi Auſcienſi:* Nonis Septembris apud civitatem Auxitanam ſancti Taurini epiſcopi & martyris. *Miſſale Auſcienſe anni* 1555: In natali S. Taurini archiepiſcopi Auxitani & martyris omnia ut unius martyris. *Hiſce laudatus dominus jungit inſcriptionem, quam teſtatur haberi in eccleſia metropolitana Auſcienſi prope altare principe ad latus Evangelii, atque inciſam eſſe marmori nigro litteris aureis:* Sanctus Taurinus ep. Aux.

B Sedit an. xix. Paſſus eſt ſub Dioclatiano & Maximiano, ſede Rom. vacante, anno CCC. *Si ſatis antiqua eſſet inſcriptio; multum valeret ad ætatem Sancti ſtatuendam: at id necdum hic agimus.*

Lectio Officii ejus proprii,

3 *Hæc ſufficiunt ad oſtendendum* S. Taurini *cultum eccleſiaſticum & immemorabilem. Addam tamen ea Officio lectionem illam ſecundi nocturni, quæ de geſtis ipſius agit, ut intelligatur, qualis ſit de hoc Sancto Auſcienſis eccleſiæ traditio. Hæc de eo leguntur propria:* Taurinus epiſcopus Auſcitanus quantas ante Deum virtutes operatus ſit, novit ille, qui nihil ignorat. Si quas enim litteris antiqui poſteritati mandaverant, eccleſia Auſcitana pluries cum præcipuis documentis combuſta, illas e memoria hominum exciſiſſe quis dubitet? Traditio tamen ejus martyrium, ut virtutis conſummatæ præmium, ſervavit illæſum. Paſſus eſt, graſſante Diocletiani & Maximiani perſecutione, die quinta Septembris, anno ſalutis trecentesimo. Mortem ejus miraculo Deus reddidit glorioſam; cum ab oppido Albineto, ubi eam ſubiit, magnam capitis partem, gravi clava obtruncatam, duabus leucis Auſcis diſtante, ad eccleſiam

C ſuam præ manibus ſanctus Martyr reportavit. Corpus ejus ſupra altare, in illius honorem dicatum, magna veneratione in cryptis colitur: & dolore capitis afflicti ad ejus ſepulcrum ſanitatem aut levamen intercedente beati Martyris epiſcopi a Domino merentur accipere.

Auſcienſium de morte ipſius opinio,

4 *Teſtatur laudatus dominus Daignan du Sendat in eadem eccleſia ſeorſum ſtatuam dimidiatam argenteam, quæ compoſita eſt manibus ſic elevatis, acſi nuctor ſtatuæ velutam capitis geſtationem voluiſſet indicare: atque partem, cranii, quæ in illa dimidiata ſtatua ſervatur, tamdem credi eam ea, quam Sanctus geſtaſſe dicitur. Traditionem Auſcienſium de occaſione & modo martyrii, uti & de parte capitis geſtata ſic explicat: Turma idololatrarum in ſilva prope oppidum Albinetum* * *congregata erat ad ſacrificia idolis offerenda. Cum autem ſacrificia illa turbare vellet ſanctus Antiſtes, irruerunt in ipſum idololatræ, atque unus ex ipſis ſecuclava ſeu ſecuris ictu caput illi ſecuit. Hinc Sanctus defunctus caput una parte capitis ſui geſtaſſe dicitur ad urbem Auſcitorum uſque ad plateam, quæ hodieque* S. Taurini *nomen retinet. Verumtamen ipſe fatetur illam capitis geſtati traditionem non eſſe magni faciendam. Sane ſimiles traditiones tanto minoris ſunt momenti, quanto plures experiuntur ejuſdem generis, quæ ſufficienti careni fundamento. Hæc autem ut quidem aſſeritur in Rhythmis meis dandis, in quibus non ferat prætermiſſa, ſi communis fuiſſet & uſitata.*

Aubiet

AUCT. J. S.

Rhythmi quique antiqui,

5 *Rhythmos, illos ſeu hymnum ex Officio antiqui Breviarii Auſcienſis, valde antiquum eſſe de eodem exiſtimant Auſcienſes, ut me docuit dominus Daignan. Illum jam ediderat Labbeus tom.* 2 *Bibliothecæ manuſcriptorum pag.* 598, *ex qua eumdem hic tranſcribo:*

Ave protopræſul almifice,
Taurine, martyr inclyte,
Qui, civitate Eliſana demolita
A Vaudalis & evecta,
Tranſtuliſti altare B. Mariæ
Ad vicum Vallis claræ,
Ut Pataruus prophetaverat
Præſulando Eliſæ & dixerat:
Poſt me tres, & poſtea nullus
Eliſanæ civitati epiſcopus.
Vallam claram ereniſti
In civitatem, cui præfuiſti E
Uno de vigiuti annis prædicando,
Hæreſes extirpando, eccleſiam conſecrando
In honorem Nativitatis B. Mariæ,
Anuis ducentis ſexaginta a Paſſione
Domini noſtri Jeſu Chriſti,
Et eccleſiam martyrio conſecraſti.
O valde felix dies illa!
Qua civitas iſta Aunia,
Taurinum habuit patronum,
Archipræſulem & ſponſum.

Hactenus hymnus, qui in pretio eſt apud Auſcienſes ſaltem aliquos; at clarum eſt, vera non eſſe omnia, quæ in eo hymno aſſeruntur; fieri tamen poteſt, ut aliqua ſint vera.

alia ſcripta.

6 *Dionyſius Sammarthanus tom.* 1 *Galliæ Chriſtianæ col.* 969 *produxit verba quædam ea inſtrumento, quod ſcriptum eſſe aſſerit anno* 1108, *& in quo hæc haberi teſtatur:* In Eliſana igitur civitate fuerunt quatuor tantum epiſcopi priuſquam Auſcis (ſedes) transferretur, Paternus, Optatus, Servandus, Pompidianus, quorum primus Pateruus ſcilicet prophetavit F dum viveret, his verbis dicens: Ego unus, tres poſt me, nil amplius, ex quo mutabitur ſedes, & qui altare & pignora B. Mariæ hinc detulerit, me & illos non ſalinquar. Quod ita factum eſt. Procedentu itaque longo tempora, facta perſecutione Waudalorum, qui deſtruxerunt civitates Guaſconiæ & civitatem Elizonam, translata eſt ſedes, ſicut ſanctiſſimus Paternus prophetaverat in Villam-claram, quæ nunc vocatur Auſcia, a Taurino, qui fuit poſt quatuor præfatos quintus pontifex in Auſcia civitate. Ipſe namque tranſtulit Auſcia altare B. Mariæ, quod nunc cernitur, attulitque quatuor ſanctiſſimos prædictos epiſcoposin eccleſia B. Patri ſepultos, tumulavitque in eccleſia circa altare B. Johannis Baptiſtæ & Evangeliſtæ, quæ nunc vocatur eccleſia S. Orientii. Quos poſt multorum curricula annorum Barnardus Prior ipſius loci, poſtea archiepiſcopus Toletanus affectus, in prædicto loco honorifice tumulatos invenit. Deinde tam epiſcopi quam clerici, aliique viri civitatis ſepulturam apud S. Orientium habuerunt. *Hæc traditionem Auſcienſium, qualis etiamnum apud quoſdam perſeverat, apte exponunt. Singula modo aſſerta*

AUCT. J. S. *ta de* S. Taurino *breviter expendam; ne deinde oſtendam, quo modo aliquid veri taſſe poſſit aſſertiæ S. Paterni prophetiæ.*

Obſervatur, Eluſam veriſimilitex ſeculo 8 deſtructam eſſe a Saracenis,

*7 Primo apud omnes in confeſſo eſt, ſedem metropolitanam Novempopulaniæ, quæ nunc Auguſtæ Auſcorum eſt, olim fuiſſe Eluſa *, quæ urbs everſa eſt aut per Saracenos, ut probabilius eſt, aut per Normannos, ut vult mox laudatus Dioyſius Sammarthanus. Nolim quidem diu diſputare de epocha everſæ Eluſæ; attamen paucis dico, probabilius everſam eſſe ab Abdrrame Saracenorum duce, quando circa annum 732 Novempopulaniam & vicinas provincias vaſtavit, poſt victum prælio Eudonem Aquitaniæ ducem. Ratio autem, cur non putem Eluſam ſuperfuiſſe uſque ad irruptionem Normannorum ſecul IX ſactus, hæc eſt. De nullo epiſcopo Eluſano mentionem reperit Sammarthanus poſt ſeculum VII, quo ponit Paternum, hæc addens verba:* Poſt Paternum deſiderantur plurimi præſules Eluſanæ eccleſiæ: in hoc enim loco perſeveravit adhuc ſedes Metropolitana uſque ad ſeculum SX, quo ubi a Normannis deſtructa eſt, & ſedes Auſcienſis metropolis honore fuit cæteris Novempopulaniæ antepoſita. *Deſtructam a Normannis ſeculo IX Eluſam, nullo teſte nullaque ratione probat. Quare ſileutiam de epiſcopis illius urbis, & de urbe ipſa toto ſeculo VIII,*

B *facit, ut probabilius ſeculo VIII deſtructam putem per Saracenos. Eluſam a VVaadalis exciſam, habent monumenta ante allegata. Saracenos autem eo tempore ab aliis etiam ſcriptoribus* Wandalos *fuiſſe nominatos, obſervavi tom. VI Auguſti pag. 97, ita ut nomen* Wandalorum *etiam opinioni noſtræ faveat.*

& Paternum quemdam poſt medium ſeculi 7 Eluſanæ eccleſiæ præfuiſſe,

8 Jam vero Paternum *quemdam poſt medium ſeculi VII præfuiſſe Eluſanæ eccleſiæ, probabili ratione oſtendit Sammarthanus col. 970 Quippe privilegio Corbejenſi, quod refertur apud Mabillonium ad annum 663 num. 28, ſubſcripſit eum multis aliis epiſcopis* Pateenus Egloenſis, *qui creditur fuiſſe Eluſanus: nam & alias Eluſanus vocatus reperitur* Eloſenſis, & Eloſanus. *Præterea ſi hic Paternus ea abbate Moiſſacenſi factus eſt epiſcopus Eluſanus, ut curſum probabiliter ſuſpicatur Sammarthanus, jam ſanctus aliquis Paternus præfuerit eccleſiæ Eluſanæ circa annum 663: nam Paternum ſuum Moiſſacenſes* Sancti *titulo honoraat. Moiſſacenſes quidem tradiderunt,* Paternum *abbatem ſuum teC tium ad eccleſiam Auſcienſem eſſe translatum; at Auſcienſis eccleſiæ, cum ab Eluſana acceperit dignitatem metropoliticam, facili errore pro Eluſana ſubſitui potuit, ſatiſque eſt veriſimile, id revera factum eſſe, quia Oihenartus in Notitia utriuſque Vaſconiæ recenſeas epiſcopos Auſcienſes pag. 448 & ſeq., Paternum hunc nun agnoſcit: ea quo probatur, eum non haberi in Catalogo Auſcienſis eccleſiæ. Itaque ætas hujus Paterni ſatis congruit cum tempore deſtructæ poſtea Eluſæ, ut credi poſſit tres tantum antiſtites poſt ipſum Elaſæ ſediſſe ante urbis deſtructionem. Quare celebrit illa prædictio de ſedis metropoliticæ tranſlatione eidem probabiliter attribui potuit, modo invenirl poſſit* Taurinus *Auſcienſis, qui eodem tempore metropoliticam dignitatem ſic fuerit adeptus.*

uti & Taurinum quemdam eccleſiæ Auſcienſi veriſimiliter ſeculo 8;

9 Nicolaus Bertrandi in Opere de Geſtis Toloſanorum fol. 16 narrat vaſtationem Novempopulaniæ per Normannos, atque indicat Taurinum *aliquem Auſcienſem epiſcopum his verbis:* Fuit autem iſta deſolatio Vaſconiæ temporibus præfati principis Totili, & Tauriui Auxienſis, D & Seraldi egregii præſulis Bigorritanæ urbis. *Oihenartus hunc* Taurinum *inter epiſcopos Auſcienſes poſuit circa annum 844, & ſatis recte, ſi vixerit tempore inſurſionum Normanaorum. Veram cum Nicolaus Bertrandi poſt memorata quædam longe anteriora, ſine ulla mentione cladis, Novempopulaniæ aliiſque provinciis Galliæ a Saracenis illatæ, non ad irruptiones Normanicas tranſeat; veriſimile eſt, ſcriptorem parum accuratum, & tempora non recte diſtinguentem, confuſiſſe clades a Saracenis illatas cum vaſtationibus Normanorum; ideoque valde incertum manet, an* Taurinus *ille potius vixerit tempore irruptionis Normannicæ quam Saracenicæ. Si autem revera vixit circa annum 732, quo Eluſam probabilius everſam dixi, tranſlatio metropolitanæ dignitatis ipſi ſine difficultate poterit attribui, veraque eſſe poterit S. Paterni prædictio: nam ſi Paternus circa annum 663 aut multis etiam annis ſerius prædixerit, tres tantum poſt ſe futuros Eluſæ antiſtites, hi facile præeſſe potuerunt uſque ad annum circiter 732, eoque tempore, aut finito illo bello, po-*tuit S. Taurinus *corpora S. Paterni & aliorum* E *quorumdam præſulum Eluſanorum transferre, & eccleſiam cathedralem ſub titulo Nativitatis beatiſſimæ Virgini dedicare, ac demum martyrio coronari, ſive per Saracenos, ſive alia quapiam occaſione.*

atque ea bit colligitur, S. Taurinum primum eſſe archiepiſcopum Auſcienſem ſeculo 8;

10 Sane de metropoli ad urbem Auſcienſem translata conſtat; traditio vero Auſcienſium habet, id factum eſſe per S. Taurinum, *neque aupera eſt illa traditio, ſed jam vigebat ſeculo XII. Traditio quidem illa traſſis iatricata eſt erroribus, dum etas* S. Tauriui *refertur ad ſeculum tertium, aut ab aliis ad quartam, quia certo conſtat ſeculo VI metropolitieam dignitatem fuiſſe Eluſæ, nec dubitari poteſt, quia ibidem permanſerit uſque ad urbem everſam. Non video tamen, cur traditionem ipſam ob dictos errores, quos amor antiquitatis & ignorantia invexit, proſus repudiare debeamus, modo errores agnoſci poſſint & corrigi, cum ſatis ſit veriſimile, conſervatam fuiſſe memoriam illius, qui civitatem Auſcienſem ad dignitatem metropoliticam evenit; neque ullum alium nominet traditio quam* Taurinum, *de quo agimus. Quæret aliquis, an non potius duos Paternos Eluſæ, & duos* Tau- F *rinos Auguſtæ Auſcorum attribuere oporteret, quam credere S. Paternum viniſſe ſeculo VII, ac* S. Tauriuum *ad ſeculum VIII reteabere, cum* S. Paterunm & S. Taurinum *ſeculo III attribuaat Auſcienſes? Reſpondeo, me nulla hactenus vidiſſe monumenta, ea quibus colligere poſſum, S. Paternum Eluſæ aut* S. Taurinum *in urbe Auſcienſi epiſcopum fuiſſe alium, quam Paternum & Tauriuum, quorum priorem ſeculo VII, ſecundum ſeculo VIII probabiliter attribui poſſe dixi. Immanem vero illum anachroniſmum, in quem inciderunt Auſcienſes, ſi revera ſeculo VIII vixerit* S. Taurinus, *non magis mirari debemus, quam miramur, quod ab initio ſeculi XII crediderint, non plures quam quatuor fuiſſe Eluſæ epiſcopos, cum, præter quatuor ab ipſis nominatos, plures alii conciliis legantur ſubſcripti.*

an Alii potius voluerim in verum inveſtigare, quam vanum aliquid certi ſtatuere. Si eruditi Auſcienſes miprimus ſuerit ſeculo 9;

11 Hæc ſic diſputata credat ſtudioſus lector, ſi venerint, me tantam detraxiſſe antiquitati ſanctitatem

A *tem idoneis rationibus diguentur oſtendere, & nos primum omnium habebunt conſentientem. Verum, ſi coalitum meum audire voluerint, numquam duo ſimul tentabant; non ſimul, inquam, oſtendere conabuntur, Sanctum ſeculo* XII *aut* XV *vixiſſe, & metropoliticam dignitatem eccleſiæ ſuæ Auſcienſi addidiſſe: nam duo illa ſimul conſiſtere nequeunt. Dionyſius Sammarthanus col.* 977 *exiſtimat, dignitatem metropoliticam primum fuiſſe obtentam ab Airardo, qui eccleſiæ Auſcienſi præerat anno* 879, *quo Joannes Papa VIII ad eum ſcripſit, & archiepiſcopum nominavit. Rutenem hujuſce opinionis exponit his verbis:* Airardum primum fuiſſe epiſcopocum Auſcienſium, qui metropolitani jure potitus ſit, non obſcure ſignificat Odo levita, ſcribens ad Garſium archiepiſcopum, quem dicit eſſe ſeptimum ordine pontificem ſummo jure ligandi & ſolvendi prædium. *Epiſtola Odonis hic laudata legitur inter Inſtrumenta iſtius tomi pag.* 159.

12 *Verum illa magis barbare & obſcure ſcripta eſt, quam ut mens ſcriptoris clare poſſit intelligi. Primo itaque dubito, an illud velit Odo, prorſus quod ex ejus verbis colligit Sammarthanus. Secundo ſi id omnino dicere Odo, dubitari poteſt, an numerus archiepiſcoporum præcedentium ei ſatis fuerit cognitus. Tertio ſi ſupponamus Garſiam revera ſeptimum fuiſſe archipræſulem, quod non credo; necdum ex eo certo conſtare poterit, quis fuerit primus. Certe ipſe Sammarthanus ſeu præſules inter Airardum & Garſiam numerat: itaque, ſi hi omnes eo ordine ſederint, jam Garſias erit octavus: ſi ea ois aliqui ſint dubii, jam primus cognoſci nequit ex ſeptimo cognito. Plus ergo tribuendum videtur traditioni Auſcienſi, quæ Tuarinum primum archiepiſcopum facit, quam incertæ epiſtolæ cujuſdam diaceni, cujus verba trahi poſſunt ad varias ſignificationes incertas, ſed nihil certo ſignificant. Ceterum corpus S. Tuucini in eccleſia metropolitana ſervari teſtatur Sammarthanus col.* 972. AUCT. J. S. incertum eſt.

B # DE SS. ROMANO ET DAVIDE B

ALIAS BORISO ET GLEBO AUT HLIBO

PRINCIPIBUS RUSSIS,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. S.

§ I.

Horum Sanctorum cultus antiquus, qui perſeverat tam apud Catholicos quam apud Schiſmaticos: Acta edenda unde accepta & qualia.

AN. MXV. *Sancti in variis Faſtis annuntiati ad* XXIV *Julii:*

C *Faſti, in quibus annuntiatur SS. Romani & Davidis memoria, jam enumerati ſunt a Sollerio noſtro ad* XXIV *Julii in Prætermiſſorum catalogo, ubi hæc ſcripſit:* Boryſſus & Glebus ut principes martyres annuntiantur in Ephemeridibus Græco-Moſcis ante tomum primum Maii, quemadmodum & in variis aliis Faſtis Ruthenicis, Menologio Sparvvenfeldiano Slavo-Ruſſico, nec non Polonicis, unde ipſos veriſimiliter eduxit Spicilegus Ferrarius, ex quo & *in* Caſtellani Martyrologium migraſſe videntur. *Laudati Faſti Sanctum utrumque conjungunt ad* XXIV *Julii, quo ſimul coluntur a Ruſſis; excepto tamen caſtellano, qui eos disjunxit,* & Boriſum, *in baptiſmo* Romanum *dictum, memorat eodem die* XXIV *Julii, quo cum fratre colitur,* Glebum *vero, in baptiſmo* Davidem, *retulit ad hunc diem* V *Septembris, quo fuit obtruncatus. Hæc ratio eſt, cur Sollerius, moras de induſtria quærens, quod de Catholico cultu dubitaret, utrumque Sanctum ad hunc diem remiſerit, ut hic demum ſtatueretur, utrum eorum Acta Operi noſtro inſerenda eſſent, an vero omnino prætermittenda.*

fuerunt hi certo Catholici,

2 *Cum autem perſpicerem, longiori opus eſſe diſputatione, ut dubitatio Sollerii prudenter deponi poſſet, cumque advertetem idem dubium moveri poſſe de pluribus, qui tamquam Sancti coluntur apud Ruſſos, Diſſertationem huic tomo præfigendam credidi, ex qua colligi poſſit, quinam ex iis, quos colunt Ruſſi, pro Catholicis certo haberi poſſint, qui contra certo fuerint ſchiſmatici, ac demum de quibus poſſit dubitari. Ex ea porro Diſſertatione* § 3 *clare patet,* Boriſum & Hlibum [*ſic nomina a Ruthenis Latine ſcribuntur*] *certo fuiſſe Catholicos, cum converſi ſint & occiſi, antequam ſchiſma ad eccleſiam Ruſſorum pervenerit, quando ipſa quoque eccleſia Conſtantinopolitana, cui illa ſuberat, cum Romana Eccleſia erat unita. Ex hiſce tamen necdum ſequitur, eos a nobis pro Sanctis haberi poſſe, niſi etiam oſtendatur, eoſdem non ſolum a ſchiſmaticis, ſed etiam a Catholicis ab immemorabili tempore cultos eſſe, & pro Sanctis agnitos. Hoc igitur nunc probare aggredior: nam ſoli Faſti ante laudati id ſatis non eviacunt.* F

& ut Sancti a Catholicis coluntur hoc tempore:

3 *Primo Poloni & Lithuani, qui nocticias de Sanctis huc miſerunt, inter eos paſſim recenſent* Boriſum & Hlibum, *ſeu* Glebum, *ut ipſi ſcribunt, alias* Romanum & Davidem, & *nonnulli ex eis diſerte obſervant, hoſce Sanctos etiam coli a Catholicis ſeu a Ruthenis Romanæ Eccleſiæ unitis. In una ea dictis notitiis, qua ſcrupoloſe inquiritur in cultum Ruthenorum, hæc ipſa reperio verba:* Solum nominarem Vladimirum cum duobus filiis Romano & David, qui vece pro Sanctis a tota Ruſſia, & vel maxime ab unitis habentur. *Huic notitiæ, quæ multis aliis, quos aliqui*

Auct. J. S. *nliqui inter Sanctos numerunt, cultum abjudicat catholicum; quamque idcirco tuto sequendam existimet; consonat catalogus Sanctorum Polonorum, quem nobis descripsit anno 1723 P. Franciscus Molitor Societatis Jesu ex libello Christophori Varsevicii, edito Romæ anno 1601. In hoc enim catalogo satis prolixe multos quidem ignotos Beatos dicit, de quorum cultu potest esse dubium: at nullum prorsus reperio, qui suspectus esse possit de schismate, nullum, qui non solis schismaticis colitur. Attamen* SS. Romanus & David *in eo recensentur hoc modo:* SS. Glebus & Borysius fratres & martyres, filii ducis Kyoviæ. *De hodierno igitur horum Sanctorum cultu plura non addo, cum ex dictis satis videntur certus.*

cultus ille antiquus est,

4. *Antiquum vero esse* Romani & Davidis *cultum, facile ostendi potest. Kotalovitius in Miscellaneis Lithuaniæ recensens patronos sanctos magni Lithuaniæ ducatus, interque eos numerans* Davidem & Romanum, *horum elogium pag.* 5 *concludit his verbis:* Frequentia sunt apud Ruſſos ſub horum beatorum Martyrum nomine templa erecta. Pulchrum eſt, quod ad Danam ex adverſo Polocenſis civitatis ſitus

B eum abbatia extat antiquitus fundatum, nunc ſub adminiſtratione unitorum. *Templum, quod antiquitus fundatum erat, quando auctor ille anno* 1630 *libellum ſuum edidit, antiquitatem cultus probabiliter inſinuat. Diuqueſſus tamen, utpote ſcriptor ſeculi* XV, *certius de antiquo cultu protulit teſtimonium, quando ad annum* 1005, *relatu morte ſanctorum Principum, hæc ſubjungit:* Colit hos duos Fratres Ruthenica eccleſia Ruthenicuſque populus pro martyribus & ſanctis, aſtruens illos nonnullis coruſcare miraculis. *Non deſunt alia de antiquitate cultus teſtimonia: ut hæc additu Ephemeridibus Græco-Moſcis, quæ eodem ſeculo* XV *compoſitæ ſunt, ſufficere mihi videntur ad hoc propoſitum: præſertim cum mox plura ſint dicenda de cultus antiquitate, ubi ejus initium inveſtigabitur.*

& ſeculo XI inchoatas videtur per metropolicam Catholicum

C 5 *Alia enim oriri poteſt dubitatio, videlicet utrum horum Sanctorum cultus primum fuerit inchoatus per Catholicos, an vero per ſchiſmaticos ſit exortus. Ad hanc dubitationem reſpondeo, cultum videri inchoatum per metropolitam Catholicum. Quippe Ignatius Kulczynski in Specimine Eccleſiæ Ruthenicæ pag.* 111 & 112 *de quinto Ruſſorum metropolita ſcribit ſequentia:* Georgius Indigena gregi Ruſſorum præeſſe cœpit anno MCXVIII, ut ſcribit Stricovius lib. V cap. 11. Hic metropolitæ decrevit ac promulgavit cultum venerationemque ſanctorum Boriſi & Hlibi, quinati e divo Vladimiro, & in baptiſmo Romanus ac David dicti, a Suatopelco fratricida per ſubmiſſos ſicarios anno MX [*imo probabilius anno* 1015] trucidati fuere. Honorat ipſos eccleſia Ruthenica ut martyres, fortaſſis quia Suatopelcus meditans tyrannidem apoſtaſiamque a fide, in odium religionis eos macta-

D verit, quamquam coætanei ſcriptores confulentes honori Vladimiriani ſanguinis id ſubticuerint. Sacra eorum corpora tranſlata fuere ad novum templum, honori eorum conſtructum in urbe Viſſegorodo, anno MLXXII. Quam tranſlationem ſolemniter celebrarunt Izaslaus, Suatoslaus & Uſevolodus principes; Georgius metropolita, Perrus Perejeslavienſis, Michael Perſienſis epiſcopi, Theodoſius hegumenus Pieczurenſis, multique alii prælati ac magnates.

6 *Nicolaus Cichovius in litteris ad Bollandum, Oſtrogi anno* 1647 *datis, dictam tranſlationem eodem fere modo narrat, & Georgio I qui corpora tranſtulit: martyres paſſim vocantur, quin morte violenta ſublati:* metropolitæ Kiovienſi attribuit. *Addit tamen aliqua hic omiſſa, nimirum Georgium metropolitam, qui* horum Sanctorum *corpora ante putrefecit, ſententiam mutaſſe & veniam de errore petiiſſe, quin tum ſuavis ab apertis ſarcophagis fuſus eſt odor. Cetera conſonant, & præter perſonas hic nominatas duo alii ſolum nuncupantur hegumeni. Jam vero ex adductis teſtimoniis, quæ recte conſonant, & invitem in nullo articulo repugnant, non ſolum colligo, cultum horum Sanctorum inchoatum eſſe ſeculo* XI; *ſed etiam infero, illum fuiſſe decretum per metropolitam Catholicum: nam Georgium Catholicum fuiſſe oſtendi in Diſſertatione prævia* § 7 *num.* 69. *Quæ nihil jam eſſet, quod dubitationem movere poſſit de Catholica & legitima* Romani & Davidis *veneratione. An itaque martyrum proprie ipſis congruat, certo ſciri nequit, quia neſcitur, an alia de cauſa mortem ipſis machinatus ſit frater Suatopelcus, quam ut ditiones ipſorum poſſideret. Suſpicor titulum martyrum ipſis datum a Ruthenis, quia ſublati ſunt*

E *morte violenta, ſicut factum eſt de aliis pluribus. Cum autem ſola mors violenta martyrem non faciat, nec martyrium eorumdem ex Actis probari poſſit,* Martyres *non vocavi: nec tamen idcirco negaverim* Martyres *vocari poſſe, tum quia multis ſeculis ut Martyres ſunt culti, tum quia revera martyres ſunt, ſi ob fidem vel aliam quamlibet virtutem ad Deum relatam fuerint mortui.*

gemina ſeſtivitas: Officium proprium.

7 *Verum quidquid ſit de martyrio proprie dicto* Romani & Davidis, *Kulczynskius in Specimine eccleſiæ Ruthenicæ pag.* 33 *de celebri eorum cultu & gemina feſtivitate ita ſcribit:* Synodus Zamoſciana tit. de jejun. & feſt. pag. CXXV feſtum horum ſanctorum Romani & Davidis tum die præſenti (XXIV *Julii*,) qua obitus, tum die ſecunda Maii, qua tranſlatio eorumdem recolitur, inter feſta de præcepto connumeravit, & ita in Lituania celebrare juſſit. *Idem ſcriptor in Appendice ſua pag.* 84 *peculiarem de iſdem Sanctis edidit Officium, quod concinnatum eſt ritu Ruthenico ſeu Græco. Officio tali præfixus eſt titulus:* Officium de ſanctis martyribus ac fratribus ſecundum eorum, Boriſo & Hlibo, dicitur in baptiſmo Romano & Davide. *Facta hiſtorico in eo non enarrantur; attamen Sanctorum virtutes & miracula ſubinde breviter perſtringuntur. Totum igitur iſtud Officium recudere non libet; ſed nonnulla ex illo de virtutibus & miraculis Sanctorum ſua loco inſeram. Hactenus de legitimo cultu, nunc pauca de Actis edendis.*

F

Acta unde accepta & qualia.

8 *Acceperunt horum Sanctorum Acta tum pluribus aliis ex Lithuania, ubi eadem anno* 1614 *ex archivis fide dignis & manuſcriptis antiquiſſimis, fideliter defumpta & typo ac cognitione fidelium digna judicavit, ſuppoſitoque nomine & ſigillo ſuo teſtatus eſt illuſtriſſimus dominus Georgius Tyſkevicius epiſcopus tunc Methonenſis, ac poſtea ad Vilnenſem epiſcopatum promotus. Non tamen exprimitur, quis Actorum ſit auctor, nec exponitur, quo fere tempore conſcripta fuerint. Imo dubitari poteſt, utrum Latine primum fuerint exarata; an vero ea alie ſermone ad Latinum poſtea tranſlata. Horum omnium ignorantia facit, ut non auſim indubitatam hiſce Actis fidem vindicare, præſertim tum methodus narrandi, qua uſus eſt auctor, tam accurata non ſit, ut hæc ſola ſufficiat ad auctoritatem*

A *ritatem irrefragabilem Actis conciliandam. Nam multa quidem Sanctorum dicta factaque tam mirabilia enarrat, acsi singulis præsens adfuisset; aut certe didicisset ab eis, qui adfuerant; attamen verisimile non est, ipsum de singulis tam accurate fuisse informatum, eum nullibi dicat se Sanctorum cædi adfuisse, aut quidpiam intellexisse ex ullo, qui adfuerat. Quia longe verisimilius est, Acta non esse exarata a scriptore contemporaneo: & fortasse conscripta sunt aliquot seculis post mortem Sanctorum. Verumtamen præcipua Actorum capita non repudianda existimo, quia satis congruunt cum iis, quæ scriptores Poloni & Rutheni de hisce Sanctis commemorarunt. Dabo igitur memorata Acta more nostro divisa, iisque annotationibus illustrata ut ex iis lector instrui utrumque possit de probabilitate fa-Horum relatorum.*

§. II.

B Varia dantur de Sanctis elogia, partim manuscripta, partim impressa.

Recitatur Ms. Sanctorum elogium.

PRæter *Acta* memorata SS. Romani & Davidis, *alia quædam de iisdem inveni elogia, partim manuscripta, partim impressa. Hæc autem cum obvia non fiat, hunc transferre lubet, ut ex iis utcumque appareat, quænam in Actis sint probabiliora. Inter scripta, quæ Jannings noster Romæ anno* 1700 *accepit ex relictis per P. Melchiorem Iachoffer Historiæ Hungaricæ scriptorem, sine ullo auctoris nomine elogium, aut Actorum compendium occurrit, quod ita habet*: Borissus dux Rostovienſis, patre Vladimiro duce Russiæ natus, una cum duodecim fratribus & eodem patre baptismatis fonte renatus, eommissio sibi a patre exerciru contra Pecenienſes, in Russiam irrumpentes, profectus, in reditu insidias vitæ fuæ intentari a frarre Suiatopolco ducatum ambieate, & patris obitum occultante, edidicit. Rem Deo commendat cum lacrymis, potiusque Deo victima fieri, quam fratris majoris natu victor effici, delegit. Itaque fratrer impius Kiuoviæ tum resideus, cum Wiszogrodenſibus conſpirat in neeem Boriſſi, C quem ad se specie fraterni amoris, & favoris amplificandi patrimonii illius invitat.

quod Acta ita in plerisque confonat, i. e. servis

su Sed B. Boriſſus Altæ tum eommorans, nec, quem nobiles militem ſuppeditarent, aceeptans, solus eum pueris * remanſit, ac demum in tentorio pernoctans, eum dies Dominicus illoceſceret, cum sacerdote ſuo hymnos & pſalmos decantabat. Quam vocem ſicarii audieates in teotnrinm irruunt, ac crudeliter Beatum lancea configunt. Cujus puer Georgius, natione Ungarus, aureo torque a Domino donarus, ſupra corpus Domini ſui corruens, & Principem deploraos, transfiaus obiit. Beatus vero, vulnere accepto, ea tentorio exiliit: ac Deum pro ſuis occiſoribus & germano orans vitam finivit xxtv Julii, anno MDCXXXII (*forte auctor scripſit* 1032.) Cujus corpus tentorio involutum & planſtro ſuperpoſitum ſecum avexerunt. Ad ſilvas cum veniſſent, Martyr caput erigere cœpit: quod eum Suiatopolco innotuiſſet, cor ejus traasfigi curavit. Complures tum, qui eum Martyre erant, occiſi ſunt.

st His peractis, impiiſſimus fratricida reliquis fratribus parem exitum inieniat. B. Glebum, David nuncupatum, parentis nomine invitat. Ad quem cum feſtinos reoderet, & lapſus ex equo aliquantum pedem attriviſſet, Smolenſ. eum tranſiens, navieulam Smadiæ confeendit: Jaroslaus a Pereslavia forore de nece fratris obituque parentis eertior factus, B. Glebo denuntiat. Ea improvito ſicarii advolant: & quos ſupplices præſtolatur, ſtrictis gladiis feroces experitur. Et cum pro temporanea vita preces aon reciperent, iiſdem pro æterna ad Deum coaverſus (*mendum eſt, lege* idem... converſus &c.) eultro a Torcim, coquo Boryſſi confoſſus, v Septembris obiit. Corpus io deferto loco inter duos trancos projectum, fæpius hice deſuper inſtar igneæ columnæ & angelicis modulis honoratum fuit. Quod cum poſt plures annos a Jaroslao (is ſanguinem fratris divinitus ultus, duplici prælio Suiatopolcum ſtravit, qui profugus a dæmone eorteprus, omnibuſque membris convulſus in lectica deferebatur, continuo inclamans: Fugite, fugite, ſequuntur aos, errabundus a neſeio quo occitus periit) requireretur, a quibuſdam Smolenſcenſibus indicatum, a presbyteris ſtudioſe requiſitum, honorifice Wiſzogrodum delatum, una cum corpore B. Boriſſi variis clatum miraculis, in æde S. Baſilii requieſcit. *Hactenus au-* D *ctor hujus elogii, quod totum fere ex Actis deſumptum eſt, Actorumque compendium dici poteſt. Annus tamen emortualis hic alius aſſignatur quam in Actis.*

Stecadum elogium scriptum,

ta *Brevius eſt, quod Nicolaus Cichovius ex libris eccleſiaſticis Ruthenorum collegit, atque huc annum* 1647 *ſcripta eranſmiſit. Totum eacepta translatione corporum ante memorata, huc traducit*: Boris & Hleb, Vlodimiri magni ducis ſilii, barbara nomina nominibus Romaoi & Davidis, ſacru iatervenieota baptiſmo, commutarunt: & poſt mortem patris ſui a fratre Suatopelco occiſi ſunt. Is enim, cogaita patris ſui Vlodimiri morte, dum Boriſſius armis Piecinigum diſtinetur, occupavit Roſſiæ metropolim Kioviam: quæ ſibi ne eriperetur, Viſogrodanos inſtruxit, ut Boriſſium reducem occiderent: quod & fecerunt; pinmque Ducem die Dominico oraatem, & in obtntu imaginis Chriſti defixum, gladiis coofoderunt, una cum famulo ejus Georgio Hunguro. Hlebum vero vel Davidem, ducem Muromenſem, idem Suatopelcur tali fraude circumvenit. Diſſimulata patris Vlodimiri morte, finait ſe gravi detineri morbo, cupereque ut ſe inviſat. Credidit David ſeque itiaeri dedit: F eujus cum magnam partem confeciſſet, cumque unum a Smolenſco milliare eſſet, milite enm Suatopelci invaſernnt & occideront: eorpuſque in loco deferto deſoderunt. Supra quod cantus angelici anditi & lucernæ ardeates viſæ ſunt. De eis Menologium xxiv Julii ita habet: Eodem die obitus ſanctorum martyrum ducum Roſſiæ, fratrum feenndnm carnem, Boriſſii & Hlebi, vel Romani & Davidis, qui a fratre ſuo Suatopelco occiſi ſunt, Boris laneeis confixus, Hleb vero culiro.

Auct. J. S. ut Acta cum compendium videantur.

tertium impreſſum ex Kolaloviclo,

53 *Tertium elogium ſubiicio ex Miſcellaneis Lithuaniæ, ubi Kolalovicius pag.* 3 *inter patronos Lithuaniæ Sanctos hoſce ſic memorat*: SS. David & Romanus MM., filii Vlodimiri monarchæ Ruſſorum, patria lingna antiquoque ethoicorum more Hlebus & Boryſius dicti, nomina in ſacro fonte mutarunt. Mortuo parente Vlodimiro, Romanus (olim Boris dictus) dux Roſtovienſis, incitatus a ſuis ut patri ſuecedere vallet, ſtatiemque

Auct. J. S. tremque ſuum Suantopeleum, hominem truculentum & fratrum reliquorum cædi intentum, aut exigeret aut auferret, ſanguinoleuta conſilia reſpuit: quin imo ipſe ſe ad illum contulit, ſuam ei obedientiam probaturus. In eo itinere, cum ad Altam ſub tentorio matutinis Sabbati horis oraret, inter preces laudumque divinarum cantum a ſicariis, quos Viſſogrodo Suantopelcus ſubmiſerat, lancea confoſſus in terram concidit. Puer, qui forte aderat, Georgius, patria Hungarus, ut ab ulteriotibus vulneribus objectu ſui corporis Herum tueretur, eidem incubuit: & puer quidem ibi a parricidis confectus eſt, Herus vero, cum prius extra tentorium prorupiſſet, & a coactis rurſus in ſe lanceis tempus aliquod oratione impetraſſet, efflavit inter orandum animam, ipſiſque lactymas parricidis excuſſit.

In quo nonnulla aliter expoſita:

14 Hæc geſta eſſe anno MXXVIII, XIV (*alias* XXIV) Julii teſtantur veteres codices Slavonici. Paulo poſt David ſeu Hlebus, cum ab eodem Suantopelco evocatus per Dunam navigaret, a Jaroslao fratre de inſidiis monitus, antequam ſibi conſuleret, a ſubmiſſis parricidis in navi, poſt impetratum orationi tempus, cultro confixus occubuit V Septembris. Corpus B ejus in ignotum locum inter ſilvas projectum, ſymphonia cæleſti, cujus concentum ſæpius e propinquo pecnatii audiebant, longo poſt tempore indicatum, integrum inventum, & a Jaroslao fratre (qui jam, exacto Suantopelco, ſolus Ruſſiam obtinebat univerſam) honorifice Viſſogtodi in templo S. Baſilii tumulatum, quo loco ante Romanus quoque ſepultus fuerat. *His addit nonnulla de cultu utriuſque Sancti, quæ jam data ſunt ſuperius.*

quantum ex Kulczynskio,

15 *Quantum demum elogium adiungo ex Specimine eccleſiæ Ruthenicæ Kulczynskii, qui ad* XXIV *Julii ex Synaxario Ruthenico hæc Latine reddidit:* Sancti & glorioſi martyres Boriſus & Hlibus fuere filii Vladimiri, qui baptiſmo Ruſſiam illuſtraverat. Habuit ipſe duodecim filios, quibus diſtribuit ſuas ditiones hoc modo, Viſſeslao Novogorodum, Izaslao Polocum, Suatopelco Turoviam, Jatnslao poſt obitum Viſſeslai Novogorodum, Boriſo Roſtovum, C Hlibo Muromum, Suatoslao Dereva, Uſevolodo Vladimiriam, Miſtislao Tmutorokaniam, Stanislao Smolenſcum, Bracislao Luceoriam, Sudislao Pſcoviam. Vocavit vero Vladimirus Boriſum Kioviam; ia enim erat ipſi chatior præ reliquis filiis: & cum nuntiatum eſſet Pecenigos invadato Ruſſiam, lecto magno exercitu, expedivit eumdem Boriſum ultra Boriſtenem: ipſe enim infirmus jacebat & paulo poſt obiit. Poſt cujus obitum Suatopelcus ingreſſus Kioviam, occupavit ſolium patrium, & repletum eſt iniquitate eor ejus, dixitque in ſe: Maſtabo omnes fratres meos, & fiam monarcha in Ruſſia. Hæc cogitans, profectus eſt noctu Viſſegorodum, & convocatis ſuis magnatibus, Purza, Jelovicio, & Laſco, dixit ipſis: Eamus occidite fratrem meum Boriſum, & eritis intimi mei familiares. Promiſerunt ipſi ſcelus. Et cum Boriſus, non inventis Pecenigis, ac dimiſſo exercitu, redicus cum pauco comitatu, pernoctaſſet ad fluvium Altam, huc venientes ſicatii, haſtis eum confoderunt, impoſitumque curru corpus conduxerunt Viſſegorodum, & in templo D. Baſilii tumulaverunt.

16 Miſit poſt hæc Suatopelcus nuntium ad Hlibum dicens eum dolo: Veni abſque mora; D parens enim noſter infirmatur. Hlibus iguarus fraudis fraterna, accinxit ſe itineri, & cum eſſet ad Volgam, ob repentinum ex equo caſum læſus uno pede, conſcendit currum, quo properantes vectus cum intraſſet ſilvam Smiadinam, exceptus fuit a ſicariis, duce Horafiro, quo jubente circumdederunt eutrum. Unus autem e famulis Hlibi, nomine Totcinus, qui erat præfectus cnlinæ, educto enſe confodit dominum ſuum divum Hlibum, qui migravit ex hac vita die V Septembris. Corpus ejus projectum in ſilva inter duo ligna, loce cælitus labente, Deus revelavit paſtoribus, qui nuntiarunt incolis Smoleuſceuſibus. Ipſi vero venientes cum erucibus ac ceteis, tuleruni reverentet ſacras exuvias, & poſuerunt in templo. Profligato Poſtmodum Suatopelco, & occupata urbe Kiovia, pius princeps Jaroslaus juſſit transferre corpus S. Hlibi Viſſegorodum, ubi poſitum fuit ad latus D. Boriſi. Utrumque vero Dominus clarificavit mitaculis: morbos enim curant, lumine captos illuminant, claudis greſſum reſtituunt, dæmonia e corpotibus obſeſſis expellunt, e carceribus vinculiſque liberant, & principes Ruthenos præliantes contta infideles precibus juvant. Utinam & nos humiles ipſorum intetceſſione conſequi divinam gratiam E hic, & nunc ac in die judicii digni efficiamur. Hactenus Synaxarium, *inquit auctor.*

In quo alia quædam cum Actis non conſonant.

§ III.

Aſſignantur certiora Vitæ capita, & alia quædam examinantur: annus emortualis inveſtigatur.

Quæ de Sanctis certiora ſunt, recenſentur.

SI quis quatuor elogia jam recitata diligenter cum Actis contulerit, facile videbit omnia ſatis conſonare in factis præcipue ad Sanctos noſtros ſpectantibus. Primo enim omnium conſenſa Boriſus & Hlibus *affruntur filii fuiſſe Vladimiri Ruſſiæ ducis. Secundo dicuntur ambo poſt patrie mortem occiſi dolo fratris Suatopelci, & quidem ante bellum, quod inter Vladimiri filios ea occaſione ortum eſt. Tertio ambo abhorruerunt a bello fratribus inferendo, contentique erant ditione a vivo patre accepta,* Buriſus *nimiram ducatu Roſtbovienſi,* Hlibus *Maromenſi.* Boriſi *ducatus Roſtbovia inter præcipuos erat. Metropolis ejus* Roſtbovv *ſita eſt ad lacum, e quo oritur* F *Cotorea fluvius, qui propt Jaroſloviam illabitur VVolgæ.* Muromum Hlibi *metropolis, quæ alias* Merom & Morum *in tabulis notatur, ad Ocram flumen poſita eſt, ubi infra eam Cleſma in Occam influit. Quarto ambo dicuntur ſepulti, diverſo tamen tempore,* Viſſogrodi *aut* Viſſogorodi. *ibique miraculis elaruiſſe. Viſſogrodum autem in quibuſdam tabulis geographicis notatum inveuio non longe ab urbe Kiovia ad Borryſthenem. At corpora utriuſque deinde per ſchiſmaticos Moſcuam creduntur translata, ibidemque etiamnam ſervari. Hæc præcipua & certiora ſunt Vitæ utriuſque capita; attamen ex aliis ſcripteribus contra primum & ſecundum formari poteſt non levis objectio.*

Ditmarus tres tantum filios attribuit Vladimiro

18 *Ditmarus auctor ſynchronus tres tantum filios attribuit Vladimiro, ita ſcribens lib. 7 paulo ante finem de Vladimiro:* Hic tres habens filios. unni eorum Bolizlavi ducis, noſtri petfecutotis, filiam in matrimonium duxit &c. *Et infra poſt-*

A poſtmodum narraverat filium illum, cui Boleslai Poloniæ ducis filia nupſerat, a Vladimiro carceri fuiſſe mancipatum, rurſum ita habet: Poſt hæc rex ille plenus dierum obiit, integritatem hæreditatis ſuæ duobus relinquens filiis, tertio adhuc in carcere poſito: qui poſtea elapſus, conjuge ibidem relicta, ad ſocerum fugit, *Boleslaum nimirum Polonum. Si autem Vlodimirus tres tantum filios moriens reliquerit, nequeunt hi duo Sancti ambo filii ipſius annumerari, eum Jaroslaus & Suatopelcus, qui poſt mortem patris de imperio contenderunt, certo ejus filii fuerint. Fateor hanc rationem non eſſe contemnendam: nam & Annaliſta Saxo ad annum* 1018 *tres tantum Vlodimiri filios memorat, utque eos ex iis nominat ſolos Jaroslaum & Suatopelcum, qui ſoli item nominantur a Ditmaro, quem ille ſecutus eſt.*

non videtur omnes novisse: certe Borisus & Hlibus ejus filii creduntur.

19 *Reſpondeo igitur ex dictis auctoribus eeverа dubitari poſſe, an omnes illi duodecim, quos alii ſcriptores enumerant, filii fuerint Vladimiri: nam poſt mortem ipſius duo tantum vel tres apud Dlugoſſum filii de regno contendiſſe leguntur, atque alii duo occiſi. Præterea varios habuit filios Jaroslaus, atque bi poterunt a poſteris facili errore haberi pro filiis Vladimiri, cum*

B *tres primi eorum illis apud Dlugoſſum ad annum* 1052 *dicantur* Zaslaus, Wſevvoldus & Suatoslaus, *quæ nomina ſunt trium, quos Vladimiro filios poſteri attribuunt. Verumtamen reſpondeo probabilius eſſe, duodecim fuiſſe filios Vladimiri, cum præter Acta & elogia data de omnibus diſtincte admodum ſcribat Dlugoſſus ad annum* 1005. *Quippe fieri potuit, ut non omnes innoteſcerent Ditmaro longe a Ruſſis diſſito: niſi forte Vladimirus ſolum tres filios habuerit legitimo thoro natos, eoſque ſolos numeraverit Ditmarus. Verum quidquid ſit de omnibus duodecim, major eſt ſcriptorum conſenſus pro* Boriſo & Hlibo, *quam ut merito de iis dubitari poſſit, quia unum ex iis videtur ignoraſſe Ditmarus. Suſpicor enim hunc tantum innotuiſſe eos, qui rebus geſtis aliquod nomen acquiſierant, nempe Suatopelcum Poloniæ ducis generum, Jaroslaum prioris æmulum, & veriſimiliter* Boriſum, *qui omnes exercitibus præfuerant; ceteroque vero eidem fuiſſe ignotos, quod nullus eorum rebus bellicis inclaruiſſet, dum ſcribebat Ditmarus.*

C De anno emortuali diver. ſæ ſunt ſententiæ

20 *Altera ex verbis Ditmari objectio oritur, ſed commodius diluenda inferius, ubi annum emortualem utriuſque Sancti & alia quædam examinavero. Conſentiunt ſcriptores Sanctum utrumque occiſum eodem anno, quo defunctus erat Vladimirus: verum aſſignando illo anno in diverſas abierunt ſententias. Kulczyniklus in Appendice pag.* 110 *&* 111 *mortem Vladimiri illigat anno* 1008. *Dlugoſſus mortem ejuſdem narrat ad annum* 1005. *Kioalovicius, cujus verba data ſunt num.* 14, *annum* 1028 *aſſignavit. In Actis num.* 1 *Vladimirus obiiſſe dicitur vigeſimo octavo anno poſt ſuſceptum baptiſma: quæ epocha ducit ad annum* 1015, *cum Vladimirus probabilius baptizatus ſit anno* 988, *ut oſtenſum eſt in Diſſertatione de converſione Ruſſorum § 2. Et ſane quæ in Actis dicuntur de die emortuali utriuſque Sancti, optime congruunt anno* 1015: *& quæ Ditmarus de bellis in Ruſſia ſecutis enarrat, clare innuunt mortem Vladimiri non longe amovendi poſſe ab anno* 1015, *ut paulo magis probare aggredior.*

21 *Nullam poteſt eſſe dubium, quin Suatopelcus per Boleslaum Poloniæ ducem, cujus gener erat, Ruſſiæ ducatum recuperaverit anno* 1018: *nam, teſte Ditmaro tunc ſcribente lib.* 8 *circa finem, Boleslaus inſignem de Jaroslao victoriam retulit menſe Julio anni* 1018, *ac non Kioviam progreſſus, hanc urbem obſedit:* Defenſa eſt autem (*Kiovia*) ab ſuis habitatoribus, ſed celeriter patoit extraneis viribus: namque a rege ſoo in fogam verſo relicta, XVIII Cal. Septemb. Bolizlavum, & qoem diu amiſerat, Zuentipulcum ſeniorem * ſum ... ſuſcepit. *Ex his verbis ulterius colligo, præcedentem pugnam, qua Suatopelcus a Jaroslao victus eſt & in Poloniam fugere coactus, referri non poſſe ad annum* 1017, *ſed veriſimiliter conſigiſſe anno* 1015 *aut* 1016: *nam* vox diu, *quæ item utitur Ditmarus lib.* 7, *ubi alt Suatopelcum* dio expulſum *a Boleslao poſtea reſtitutum eſſe, exigit ſaltem, ut credamus inter expulſionem & reſtitutionem plus temporis interceſſiſſe quam unum annum. Præterea lib.* 7 *pag.* 416 *editionis Leibnitii dicitur Henricus imperator menſe Novembri anni* 1017 *interliexiſſe,* Ruſtorum regem *aliquid moliturn fuiſſe contra Boleſlaum, ſed irrito eventu. Itaque Jaroslaus ipſe anno* 1017 *bellum Boleslao intuliſſe videtur, quando hic jam aliquot annis bello implicitus* E *erat contra Henricum imperatorem.*

collatis cum meis chronologicis, quæ habentur in Vita,

22 *Ex dictis clare conſequitur, victoriam Jaroslai ſigendam non eſſe poſt annum* 1016. *Ex iis tamen tuto usquit inferri, affigendam eſſe eidem anno* 1016, *nec rationem ullam invenio, qua id oſtendatur. Dubitari etiam poteſt, an Suatopelcus a Jarolao primum victus ſit eodem anno, quo Vladimirus,* Boriſus & Hlibus *vitam finiverunt, an vero anno ſequenti. Potuit Jaroslaus, audita patris & fratris* Boriſi *morte, ſtatim arma arripere, fratremque ſub finem ejuſdem anni vincere, atque id veriſimilius apparet, cum tempus non defuerit, ut oſtendam in annotatis ad Vitam. Verum, ſive Suatopelcus eodem anno, quo patris defuncti ſolium occupaverat, ex Ruſſia pulſus ſit, ſive anno ſequenti; Acta argumentum ſuggerunt, quo mors Vladimiri probabilitee admodum illigari poſſit anno* 1015. *Nam Boriſus in Actis occiſus dicitur die Dominico & XXIV Julii; Hlibus vero feria ſecunda ſeu die Lunæ & V Septembris, & demum Vladimirus in morbum ſupremum incidiſſe narratur vigeſimo octavo annı poſt ſuſceptum baptiſma. Hæc omnia congruunt anno* 1015, *qui erat vigeſimus octavus poſt baptizatum Vladimirum, quoque dies XXIV Julii erat Dominicus, & dies V Septembris concurrebat cum feria ſecunda, ut intelligitur ex littera Dominicali b. Itaque hæc trium notarum chronologicarum conſonantia probabile præbet argumentum, quo mors Vladimiri,* Boriſi & Hlibi *anno* 1015 *affigatur, præſertim cum ex Ditmaro probatum ſit, eam ab hoc anno non longe amoveri poſſe.* F

flamendus videtur annus 1015.

23 *Poteſt quidem objici, quod in actis num.* 8 *mors* Boryſi *adſcribatur anno* 1028, *qui longe a vero abeſt: indeque inferri, nullam tribui debere auctoritatem notis illis chronologicis, quas ex Actis produxi. Verum reſpondeo, annum illum videri a quodam eccentiore adjectum: nullibi enim in Actis exprimitur annus a nato Domino, ideoque credere nequeo ibidem etiam expreſſum fuiſſe. Præterea certum eſt, Ruſſos ſolitos non fuiſſe annos numerare ab Incarnatione Chriſti, ſed more Græcorum a mundo condito. Itaque unus ille* 1028 *attribuendus eſt inter-*

AUCT. J. S. verum ex anno 1018, quo per Boles. laum Suatopelcus Kioviam recepit, * i. e. domi. num

AUCT. J. S. *pecti Actorum aut interpolatori, non ipſi auctο. rι. Si quis velit Acta eſſe ſcriptoris Latini, quod parum eſt verisimile, male ille ex monumentis Ruthenicis anaum illum collegerit, ane en levi quapiam conjectura in eam deductus fuerit opinionem. At eadem ratio non videtur de diebus menſium & hebdomadarum, quibus occiſi ſunt Sancti: nam hi verisimiliter ab auctore Actorum in antiquis monumentis ſunt reperti; tantoque majorem habent auctoritatem, quanto rectius ſecum & cum relatis a Ditmaro conſonant. Itaque mortem utriuſque Sancti & patris Vladimiri ſigam anno 1015, donec certiora quis doceat.*

Bella deinde ſecuta in Ruſſia;

25 *Secuta vero bella ſic ordinabo. Meuſe Auguſto anni 1013 Jaroslaus exercitum collegit, quem contra fratrem Suatopelcum duxit, eumque inchoata hyeme, videlicet menſe Novembri vel Decembri ejuſdem anni victi & ad Boleslaum fugere coegit. Anno 1016 & 1017 Boleslaus bello occupatus contra Henricum imperatorem nihil tentavit pro Suatopelco contra Jacoslaum. At inita pace cum Henrico, ad generum ſuum in ducatum Ruſſiæ reſtituendum adjecit animum,*

B *idque effectum dedit anno 1018, profligato primum Jaroslao & capta deinde Kiovia cum aliis Ruſſiæ urbibus, non tamen expulſo prorſus Jaroslao, qui poſtea deſertam a Boleslao Suatopelcum iterum vicit, & tota Ruſſia expulit. At ultima hæc Jaroslai victoria contigiſſe poſt mortem Ditmari, anno 1019 defuncti; ideoque illius anaum tam certo nequit oſtendi. Ad propoſitum quoque meum non eſt neceſſe examinare, quo anno Suatopelcus ex Ruſſia omnino pulſus ſit, & deinde occiſus. Verum diſcutienda eſt objectio, quæ contra primam Jaroslai victoriam, & contra cædem Boriſi & Hlibi, machinatione Suatopelci factam, formari poteſt ex Ditmari verbis, ut antea inſinuavi.*

reſpondetur ad objectionem alteram,

25 *Etenim hic ſcriptor lib. 7 ſub finem, poſtquam narraverat uxi e filiis Vladimiri, Suatopelco nimirum, nuptam fuiſſe filiam Boleslai Polonæ ducis, de iis & epiſcopo Reinberno, ſimul in Ruſſiam miſſo, ita deinde loquitur:* Quem (*Reinberaum*) prædictus Rex (*Vladimirus*) nudeos filium ſuimet hortatu Bolizlavi tacito ceſſaturum ſibi, cepit eum eodem & uxore, & in ſingulari cuſtodia claudit. *Mortuum deC inde dicit Vladimicum, tertio filio, nempe Suatopelco,* adhuc in carcere poſito: qui poſtea elapſus, conjuge ibidem relicta, ad ſocerum (*Boleslaum*) fugit. *Hæc verba videntur inſinuare Suatopelcum, ſimulatque elapſus eſt e carcere, fugiſſe ad Boleslaum; non vero fugiſſe poſt occiſos* Boriſum & Hlibum, *neque poſt cladem ſibi a Jaroslao illatam. At reſpondeo, Suatopelcum verisimiliter, mortuo pareute, ſtatim e carcere evaſiſſe, ſibique animos Kioveuſium conciliaſſe, ac tum fratribus duobus mortem machinatum eſſe, tertio vero armis reſtitiſſe, donec victus in Poloniam fugerit. Nſi ita exponatur Ditmarus, non recte dixit de urbe Kiovia per Boleslaum intercepta:* Quem diu amiſerat, Zuentipulcum ſeniorem ſuum,... ſuſcepit. *Suatopelcus enim dominus non fuit Kioviæſium, antequam Boleslaus Kioviam expugnavit, adeoque hæc urbs domianm illum non amiſerat; niſi eam occupaverit Suatopelcus poſt mortem Vladimiri.*

quæ formari poteſt ex Ditmaro.

26 *Qua de cauſa reſpondeo omnium ſcriptorum Polonorum & Ruthenorum conſenſum unius Ditmari, quantumvis coævi, præferendum eſſe auctoritati, præſertim cum hic clare alibi non contradicat, ſed ſolum non referat primam Suatopelci cladem, ſive quod omnia ad Ruſſos ſpectantia enarrare non curaverit, ſive quod longe diſtans multa etiam ignoraverit. Non ſcripſit Ditmarus Ruſſorum hiſtoriam, ideoque non curavit omnia inveſtigare: ſed pauca tantum de Vladimiro, Suatopelco & Jaroslao narravit, ea, quæ fere, quæ cum rebus Polonicis aut Germanicis erant connexa. Quapropter nec ſilentium Ditmari de cæde* Boriſi & Hlibi, *ac de prima Suatopelci clade, nec dicta ejus de tribus Vladimiri filiis, quæ ſilentio de aliis æquivalent, nimis urgendæ ſunt contra conſenſum Polonorum & Ruthenorum. Nam hi, etſi tempore poſteriores ſint, majorem tamen auctoritatem habere debent, dum ſcribunt de rebus, quas ſtudioſe perlectant, quam ille, dum ſilet dumtaxat ea, quæ nec inveſtigare curavit nec ſcribere. Contrarium tamen dicendum eſt, ubi Ditmarus clare aliquid de hiſce aſſerit, aut tempora rerum geſtarum aſſignat. Hac de cauſa uſus ſum auctoritate Ditmari ad annum emortualem Sanctorum determinandum; & vera credo, quæ ille ſcribit de carcere Suatopelci, licet Acta taceant, & Dlugoſſus etiam contraria narret.* A

E 27 *Quippe ſcriptor hic Polonus ad annum* Dlugoſſus de morte Boriſ & Hlibi ſatis recte ſcribens, errat tamen, 1005 *pleraque Actis de* Boriſo & Hlibo conſentientia narrans, *in uno capite tam Actis quam Ditmaro repugnat, dum pro Suatopelco Jaroſlaum patri Vladimiro rebellem facit,* caſtrum Kiovienſe, *cum theſauris paternis ab eo occupatam aſſecit, reliquaque ſic enarrat:* Quod pater Wolodomirus acerbiſſime ferens, copias ex omnibus præcipuis patibus, quos intec filios diviſerat, contrahit, cum Jaroslao filio pugnaturus. Quo Jaroslaus comperto, mittit & eondoeit Piecayngos. & Varahoe, patri reſiſtcotiam facturos. Interim Wolodomir ue dux & patec propter filii Jaroslai rebellioocm & hoſtilitatem ex dolore proveoiente gravi languoce corteptue, filium Boryſa excecitui præficiens, contra Jaroſlaum mittit: ipſe, morbo invaleſcente, paucis poſt in caſteo Bereſtov y moritue. Ignari patrem ſuum, ſcilicet ducem Wolodomirum, hi duo filii, Boryſz & Suatopelkue, e vita exceſſiſſe, certamen cum Jaroslao & gente ſua ineunt, & victus Jaroslaue eum Pieczyogis & Vacabis adjotoribue ſuis fugit. Suatopelkue vero occupat Kioviam & raplt peiocipatum, altero frater Boryſz pa- F teroæ mortis luctui vacante. Et licet dux præfatus Boeyſz in agmine militum, quatenue Suatopelko ſeatru pulſo, principatum Kioveuſem ipſe poſſidcat, urgeretur, militum tamen iuſtantias aboueoe, reſpondit, Suatopelkum ſeatrem, patee abſumpto, patris ſe culturum loco, uee quiequam adverſi illi ſe umquam molliturum.

dum Jaroslaum patri ſuo rebellem facit.

28 Verum Suatopelkus diſparem gratiam ſtatui teſerene, ſubornat Novogrodenſee (*imo Viſſogrodenſes, ut omnes alii aſſerunt*) viros Belial, qui Boryſz ducem in cubili ſuo orantem laneeis transfodiuot, ſed & armigerum ejus Gregorium, natione Hungarum, dominum ſuum protegentem, ſecum una necant. Mittit deiode Suatopelkus ad alterum fratrem Gleb in dolo, iovitane eum ad ſe; ſed a fratre Jaroslao nupee cooflicto aviſatue ad occiſionem ſe vocari, preſſo geadu ſubſtitit, & magoo ejulatu & patris mortem & fratrie neeem plangit. Veniunt tandem alri viri a Suatopelko miſi, & Gleb ducem, abſciſſo capite iotecficiuut. *Hactenus Dlugoſſus, cujus relatio de morte* Botiſo & Hlibo *illa ſatis congruit cum Actis & cum elegiis ante datis. Cum Actis etiam conſentit, quod aſſerit* Boriſum

A riſum *a patre egrotante ductorem exercitus creatum. Verum in Actis* Boriſus *cum exercitum miſſus non dicitur contra Jaroslaum, ſed* contra Pecinienſes, *qui hic* Pieczyngi *vocantur, alias* Pecinaci, *& communius a Græcis* Patainacitæ *aut* Pazzinaci *dicti. Vicini hi erant Ruſſis & ipſis olim non inferiores, ut videri poteſt apud Conſtantinum Porphyrogenitum in libro de Adminiſtrando imperio cap.* 1, 2, *& ſequentibus, maxime cap.* 37. *Verisimile quoque non eſt Jaroslaum cum Patzinacitis fœderatum fuiſſe, cum illi poſtea auxilium dederint Suatopelco, teſte ipſo Dlugoſſo ad annum* 1008 : *imo & Boleslao Patzinacitæ contra Jaroslaum adfuerunt, ut habet Ditmarus lib.* 8, *ubi* Petineos *vocat. Itaque aut Patzinacitæ proprio motu Ruſſiam invaſerunt, aut id fecerunt pro Suatopelco, tunc ob rebellionem captivo, ut habemus ex Ditmaro. Dlugoſſus vero rebellionem Suatopelci, ſive hæc in apertum bellum erupit, ſive aute carcere ipſius compreſſa fuit, peceperam videtur tranſtuliſſe ad Jeroslaum. Hiſce demum Acta ſubinugo, brevius in annotatis expoſiturus, ſi qua ulteriori diſcuſſione indigeant.*

B

A C T A

auctore anonymo

Ex Mſ. Vilna huc miſſo

CAPUT I.

Vladimiri Ruſſorum ducis, cum duodecim filiis converſi, morbus & obitus : S. Boriſus fratris machinatione occiſus.

C

Boriſus ab egrotante patre exercitui præfectus ; audita patris morte, *a b c d e f g h i k*

MAgnus ille totius Ruſſiæ monarcha Vladimirus *a* cum, divina favente gratia, ſacro fonte luſtratus cum duodecim filiis *b*, Wiſeslao *c*, Iaaslao *d*, Joroslao *e*, Boriſo, Glebo, Suatoslao *f*, Uſevoldo *g*, Mſtislao *h*, Stanislao, Sudislao *i*, Su topolko *k*, Chriſtiana ſuſcepit ſacro; univerſum quoque Ruſſiam ſalutifera Baptiſmaris unda expiari & illuſtrari curavit. Vigeſimo ergo octavo anno poſt ſuſceptum Raptiſma rex Vladimirus in gravem incidit infirmitatem. Venerat autem tunc temporis ad patrem infirmum dux Boriſus Roſtovienſis, pius pientiſſimi regis filius, *in* ſacro fonte Romanus appellatus : eui parens univerſum commiſit exercitum, ac contra Peciuienſes *l*, qui valida mnnu in Ruſſiam irruperant, expedivit, maximopere doleus, quod ob defectum ſanitatis ac imbecillitatem corporis ſibi ipſi propria perſona non liceret hoſtium repellere audaciam. Boriſum quocirca vocatum protiuus contra hoſtes miſit. Qui exremplo patri obtemperans diſceſſit : ſed inimicos nou reperiens, dum revertitur, triſte accepit nnutium, ſcilicet patrem jam eſſe deſunctum : Suatopolckum *m* vero occultare mortem patris, ut *interim* clam fratribus ſolns rotum poſſet occupare regnum. AUCT.

l

m

a Hæc ot beatus reſcivit Boriſus, cœpit deplorare mortem parenris intimo affectu dicendo : Hei mihi ! lumen oculorum meorum, ſemita jnvenruris meæ &c. Hei mihi ! pater mi, domine mi &c. Væ mihi, qui præſens non fui ! Ipſe tuum ſepeliviſſem corpus. Et multa alia dicebst prærerea : Cor mihi ardet, anima ſenſum turbat. Et : Ad quem convertar, ignoro, hancque meam ſignificem triſtitiam. Num ad patrem *a*, quem patris loco haberem ? Sed hie hujus mundi gloriam ſequirur, ac mortem mibi meditatur : ſed interficiec me. Domino Deo martyr efficiar : non contradico. Secundum Scripturam, Dominus Deus reſiſtit ſuperbis, humilibus vero dat gratism. Apoſtolus quoque dixit : Siquis ait, Amo Deum, & odio habet fratrem ſuum, mendax eſt. Hodie autem adibo fratrem. Dicamus illi : Tu mihi, O mi frater, ſis pater, ſis ſoror, ſiſqoe fratet. Hæc & ſimilia dicebst beatus Boriſus, curſumque ad fratrem dirigebat. Loquebatur antem ſecum : Videbo *o* adhuc fratrem meum minorem natu Glebum. *Fratris Suatopelci infidiat timet ;* *n* *o*

E

3 Iterum dicebat : Fiat voluntas Domini. Ac ſeeum nominando dieebat : Si intraverodomum patris mei, malorum linguæ ſcutum mihi prævertetur *p*, perſusdebuntque ut expellam Suatopelkum, ac injuriam illi faciam propter gloriam principatus. Omnis aurem gloriæ hæe eitius quam tela araneæ commutatur : & eum hsnc debuero mortalem reliquere vitam, qnale reſponſum acquiram ? Ubinam oceulrsbo multitudinem peecatorum meorum ? Quidnam pater meus ac frarres mei de bujus mundi gloria ſecum abſtulerunt ? Ubiuam eſt gloriam vitæ illorum ? Ubi aurum & argeutum ? Omnia iſta evanuetunt : nec ullum contulit auxilium gloria muudi. Bona ſolummodo opera & ſincera charitas auxilium adſerunt. Eundo autem totus perſundebatur lacrymis, nec ſe a fletu cohibere poterat : omneſque, eum videntes tantopere lacrymantem, lacrymsbantur : apparebat namque Beatus facie fatigatus & corde contritus. Renovavit itaque iterum ſermonem beatus Boriſus, dicens : Scio quod mali homines compellent fratrem meum, ut me interficiat : quod ſi me interfecerit, ero martyr Domino. Conſolatus igitur verbis divinis, ae inter eundum eonfortabatur in paſſione Domini, ajebatque : Non deſpicias me, miſericors Domine, ſperantem in te : ſed ſalva animam meam propter miſericordiam tuam. *at mori mavult, quam principatum invade-re.* *p*

F

4 Suatopolckus autem reſidebat Kioviæ poſt mortem parris Vladimiri, & mittebat ſubdole ad Boriſum, dieens : Frater mi, cupio tecum ſtabilire charitatem, tuumque amplificabo patrimonium. Hæc vero fraudulenter dicebat ; venitque uoſtu Viſogrodum ; & clam vocabat ad ſe Putſium *q* & Viſogrodenſes, quibus dicebat : Omnem mihi narrate veritatem : mecumne habetis amicitiam ? Cui reſpondit Putſius : Imo omnes pro te capita noſtra exponemus. Disbolus autem ut advertit, beatum Boriſum omuem fidueiam *in* ducem * collocaſſe, necem illi parare aggreditur : & quemadmodum quondam Cain gratis in Abelem excitavit, ſic miſerum decepir Sutopolkum excitavitque, ut fratres interficeret ſuos, ſoluſque regnum poſſideret Ruthenicum. Tune iis ad ſe vocatis Viſogrodenſibus, miſerrimus hominum Suatopolkus ait Putſio : Quan. doquidem, frater, promittitis veſtra pro *Interim Suatopelcus ſubornat Viſogrodenſes, ut eum interficiant :* *q* * *forte* Deum

AUCT. ANONYMO.

me interpooere capita, euntes clam fratrem meum Boriſum interficite. Ille vero ſe dictis ſatisfacturum promiſit.

Boriſus vero, fruſtra ſollicitatus ad ſolium occupandum,

5 Interim beatus Boriſus eommorabatur Altæ r: quem nobiles dictis ſuis incitabant ad occupandum patris ſolium, oſtendentes paratam ac præſentem copiam militum. Verum B. Boriſus reſpondit: Abiit a me erigere manus contra majorem natu fratrem, quem loco patris habeo. Quibus præceptis, milites diſceſſerunt *f*. Beatus vero ſolus remanſit eum puero ſuo. Erat id temporis dies Sabbati, ac beatus Boriſus in ſuum ſe eootulit tentorium: eum lacrymis & gemitu Deum invocans, dicebat: Lacrymas, meas, Domine, ne ſilueris, quia in te confido: ſervis tuis coojungas me, Domine. Et reminiſcebatur quoque martyrii S. Niceta *t*, & S. Wenceslai, qui ſimiliter a fratre ioteremptus obiit, & S. Barbaræ, quæ a parente. Conſiderabat etiam ſapientiſſimi verba Salomnis, dicentis: Juſti io æternum vivent, & a Domino mercedem capieot: his itaque ſententiis conſolabatur. Cumque jam veſperaſceret, veſpertinas preces decantare juſ-
B ſit. Ipſe quoque ſuam in decantandis laudibus divinis veſpertinis aſſiduis lacrymis impendebat operam. His finiris, cubitum ſe contulit, multa ſoliciiudine ſecum perpendendo, qualiter ſe ad mortem & paſſionem offerre debeat, curſum perficere, fidem conſervare, & fidelitetis coronam a Deo recipere.

f

t

& deſertus a militibus, plis exercitiis ad mortem ſe parat.

6 Summo ergo mane diei Dominici expergefactus, quum animadvertit tempus matutinarum orationum adeſſe, ſacerdotem ſuum excitavit ad inchoandas laudes Servatoris noſtri. Ipſe quoquo Beatus poſtquam indutus faciem ſuam laviſſet, protinus ad preces Deo ſolvendas ſe contulit. Interea miſſi parricidæ a Suatopulko in Altam veneruot nocto, cumque propius aceeſſiſſe t, ac vocem beati Boriſi, decantaotis pſalmos matutinos perpeciſſeor, ſignificatum eſt ei de occiſione. Sanctus ergo incepit recitare pſalmos, dieens: Domioe, quid multiplicati ſunt, qui tribulant me, multi inſurgoot adverſum me &c.: & reliquos pſalmos matutinos ad finem uſque addidit, cantaodo: Circumdederuot me canes multi, conſilium malignantium. Domine Deus meus, io te ſperavi: demum eanonem. Finito vero ma-
C tutioo, coavertit ſe ad imaginem Salvatoris ſupplex orando, atque dicens: Domine Jeſu Chriſte, qui taliter apparuiſti in terris, & qui dignatus es voluntarie clavis affigi, & mortem in cruce ſuſcepiſti propter peccata noſtra, concede & mihi pati. Interim circa tentotium exaudivit fibilum malignentium hominom intra muoins, ac lacrymeodo precatus eſt: Gloria tibi, Domine Jeſu, propter invidiam me pati dignatos hanc tribulationem, & propter verbum tnum: nolni eoim me ipſum qnærere oec aliquid concopiſcere ſeeundum Apoſtolum: Charitas omoia patitur, omnia credit, noo quærit quæ ſua ſuot: in charitate non eſt timor: charitas perfecta expellit timorem: namque, Domine, omnia mea ſemper io manibus tuis, qui Legis tuæ noo ſum oblitus: ut tibi, Domine, placet, ita fiat.

Sanctus vulneratur, & famulus ejus occiditur,

7 Sacerdos autem eum puero, videntes Dominum ſunm adeo afflictum, eomiſeratione doti collacrymabaotur, dicentes: O perdilecte Domine, quanta bonitate repletus es! Ergo tantam militum copiam in maoibus habens, ooluiſti adverſari fratri propter amorem Chriſti. Interim derepeote irruperuot io tentorium perditi illius Suatopolki perditiſſimi famuli, faoctumque D martyrem Boriſum erudeliter lancea perſoderunt Putſſo, Talec, Elovis, Liaſsho. Id adverteos dilectus S. Boriſi puer Georgius, Ungarus natione, cui beatus Prineeps anreum torquem dederat, eorruit ſupra corpus Domini illacrymans: utinam non te deſeram, Domine mi præſtantiſſime: moriar & ego, ubi tua emeruit pulchritudo. Quod cernentes miſerrimi illi homicidæ, etiam hunc transfoderunt. Sanctus autem Boriſus, accepto vulnere, exiluit ex tentorio. Illi vero circumflantes exclamaverunt: Quid ſtatis eum intuentes? Aceedentes finiamus juſſa. Beatus Martyr hoc audiens, ſupplex precabatur, dicens: Fratres mei chariſſimi, parum, obſeero, concedite temporis, ot preces ſuodam ad Dominum Deum meum.

8 Elevatis ergo ad cælum oculis, cum la- *deinde & Sanctus, impetrato prius aliquo tempore ad orantuorum, dum,*
crymis ac ſuſpiriis orabet: Domine Deus clemens ac miſericors, gloria tibi, qui conceſſiſti mihi de fraude fraudulentæ vitæ hujus exire: gloria tibi, benigniſſime Largitor vitæ, qui me particiꝑem feciſti laborum ſanctorum martyrum tuorum: gloria tibi, Amarur hominum, qui eoneeſſiſti mihi perficere deſiderium cordis mei; gloria, Chriſte, moltæ tuæ miſericordiæ, qua direxiſti pedes meos in viam paeis, ut adie ſine offeodiculo currerent: aſpiee de exceſſo ſancto E ruo, & reſpice dolorem eordis mei, quem ſuſcepi a meo germano. Notum eſt tibi me oon adverſari nec eoorradieere: habui enim in manu mea omoem patris mei militem, ac omnia patri meo dilecte. His & ſimilibus dictis addidit: Sed ru, Domine, reſpice, & ſis ioter me & frarrem meum, & ooo ſtatuas illi hoe peccarum: ſed recipe io pace aoimam meam. Hac finira oratione, reſpexit eos oculis commiſeratiooe pleois, ac totus oataos in lacrymis, eos affatus eſt: Freres, accedentes perficite opus, quod juſſi eſtis, ſirqoe pax ſretti meo & omoibus vobis.

9 Hæc illi audientes nullum reſpondere ver- *occiditur*
bum poterent; ſed rimore & angore pleoi lacry- *& Viſogrodi ſepelitur.*
mabantor: ac quilibet intra ſe dicebat: Væ noobis, Prioceps noſter dilectiſſime, beatiſſime Dux cæcorum, Veſtitus nudorum, Scipio ſenum, Inſtructor tudium, quomodo reſpuiſti gloriam mundi hujus? Quis noo mirabitur taotam humilitatem? Et quis non humiliabitur ruo ductus F exemplo? Sanctus ergo Boriſus confeſtim beatam Creatori reddidit aoimam Julii xxiv, anno MXXVIII a. Impii autem illi parricidæ plures alios beato Martyri præſentes interfecernot: inter quos Georgium dilectum Beeti puerum, cujus capur amputavit: qui non poterat auream detrahere torquem.... Quocirca corpos ejus ttuncum agnoſci non poterat. Sancti autem Martyris corpus rentorio involutum, currnque impoſitum, ſecom avexerunt. Cum autem in ſilvis eſſeot, Beatus caput cœpit erigere *x*. Quod eum *x*
miſerrimus Suatopelcus reſciviſcet, duos confectim miſit, qui cor ſaocti Martyris gladio transfixerunt: ſicque Beatus imereeſſibilem adeptus eſt coronam. Corpus iteque vexerunt uſque Viſogrodum *y* ibidemque io remplo, D. Be- *y*
ſilio conſeerato, in terra ſepelierunt.

ANNOTATA.

a *De Vladimiri converſione factiſque ipſius ad fidem promovendam, diſputavi in Diſſertatione de converſione & fide Ruſſorum huic tomo præfixa.*

b *Non*

A b *Non videntur omnes filii Vladimiri eodem tempore cum patre baptizati: nam eorum aliqui verisimiliter nati sunt post patris baptisma. Auctor igitur solum indicare voluit, quantum opinor, duodecim fuisse Vladimiri filios, omnesque aeque ac patrem fuisse baptizatos.*

c Wiseslaus *ab aliis item numeratur primus, eique Novogorodum a patre datum, cum aliis scribit Dlugossus ad annum* 1005. *Intelligenda autem est Novogardia magna, a Russis* Nuvogrod Waleki *dicta, quae sita est ad limenum lacum in partibus Occidentalibus Moscoviae. Addunt scripteres VViseslaum esse defunctum ante patrem.*

d Izaslaum *item secundum recensent Dlugessas & Kulczynskius, eique a Vladimiro* Pulocum *donatum scribunt. Urbi illa deinde Litbuaniae accessit, ibique adjacet Dunae fluvio, vulgo* Puloczki *dicta aut* Polucku. *Plura de Izaslao nullibi invenio, sed Jaroslaus item habuit filium Izaslaum, qui Russiae principatum obtinuit.*

e *Jaroslaus post mortem fratris VViselai a patre constitutus dicitur dux Novogardiensis aut Novogrodensis, cum ante esset Rostbovienſis. De*
B *eo, ejusque fratribus* Borisu & Glebo *multa in Commentario sunt dicta.*

f *De Suateslao, quem* Suentoslaom *scribit Dlugossus, nihil invenio, nisi quod patet ei tradiderit* Dezevviany, *at vult Dlugossus,* Derevu *scribit Kulczynskius. Habuerat Jaroslaus & Vladimirus II filios ejusdem nominis.*

g *Hunc iidem scripteres* Wolodimiriam *datum asserunt, nec plura de eo addunt. Fuit & Jaroslao ejusdem nominis filius, & alii principes Russi id nomen habuerunt. VVolodimiria autem satis nota est, & post Kioviam fuit Russorum metropolis, donec magni duces Moscuam se contulerint.*

h Mstislao *attribuit Kalczynskius* Tmutorokaniam, *Dlugossus* Timutukany *nominat. Ducem hunc Mstislaum deinde fratri suo Jaroslao duci Kievienſi bellum intulisse, narrat Dlugossus ad annum* 1024, *quem consule.*

i *Inter* Stauislaum & Sudislaum *unus omissus hic est filius, ut numeranti patebit.* Bracislaus *ille vocatur a Kulczynskio, a Dlugosso* Pusvisd. *Non convenit etiam inter hos scriptores de hereditaria*
C *portione tribus hisce junioribus per patrem attributa. Dlugossus nihil ipse a vivente patre donatum scribit, sed* Kiuvienſem & Berestov principatus *ipsis servatos ait, ut eos post mortem patris possiderent. Alter singulis principatus suos adscribit,* Stauislau Smuleuscum, Bracislau Lucenriam, Sudislao Pscoviam. *Nolim hisce me judicium interponere, cum ne consentientibus quidem de filiorum numero, & divisione principatuum data, indubitatam animi adhibere fidem.*

k Suatopelcum, *qui hic ultimus recensetur, laudati scriptores tertium nominant, nimiram ante Jaroslaum, illique* Turoviam *aut* Turuvv *a patre concessum dicunt.*

l *Patziuacitas vicinos & aemulos Russorum designari, observavi in Commentario num.* 28. *Plura ibi de Patziuacitis assignavi, ac de iisdem uberius egi tom.* 1 *Septembris in Commentario praevio ad Acta S. Stephani Hungariae regis § 5 & 6.*

m *Cum Ditmarus testetur, Suatopelcum in carcere fuisse, moriente patre; necesse est, ut ex illo mox evaserit pre amicos, qui etiam ad reliqua peragenda ipsi auxilium praebuerint.*

n *Lege* fratrem, *ut exigit phrasis: nam &*

plura menda in exemplari Ms. reperio. Verum AUCT. *pleraque, ubi clara sunt & solum legibus Gram-* ANO- *maticae repugnant, corrigenda censui: nec cre-* NYMO. *didi operae pretium fore, si de singulis monerem lectorem, cum Acta non sint tanti momenti.*

o *Vox haec ambigue erat scripta, totaque phrasis mendosa, quam ex conjectura restitui. Porro omnes hae sermocinationes* Burisi, *potius meditationes sunt auctoris, qui ipsis exitenas ipsius affectiones expenere voluit.*

p *Phrasis est ambigua & ambigue scripta: at sequentia clara sunt, quod sufficit ad mentem auctoris intelligendam.*

q *Dlugossus ad annum* 1015 *de iis, qui Sanctos occidecunt, sic habet:* Principulium virorum, qui duces Buryſz & Gleb occiderunt, haec sont numina, Puchſza, Hulicz, Lovvicz & Lasku. *Tres etiam nominantur in Commentario num.* 15.

r Altae *hic & in primo elogio, aeſi uebis aut oppidi nomen esset. In tertio elogio, in Commentario num.* 13 *dato,* ad Altam, *& in quarto num.* 15, ad fluvium Altam. *Dlugossus ad annum* 1111 *alia occasione locum caedis* Borisi *sta-* E *tuit* circa Olham fluvium. *Omnia haec mihi valde obscura esse profiteor, cum nec locum nec fluvium alterutrius nominis invenire potuerim, qui satis probabiliter possit designari. Attamen satis perspicio locum nec longe admodum abfuisse Kiovia, & quaerendum in bodierna Volbynia ac verisimiliter altra Borysthenem. Nam inter Kioviam & confinia Patzinacitarum* Borisum *tunc fuisse, omnia insinuant: confinia autem Patzinacitarum ab utraque Borysthenis parte vetus Kioviam se extendebant, ut facile evinci potest ex Porphyrogenito lib. de Administrando imperio cap.* 9 *& alibi.*

f *Consentiunt scriptores, voluisse* Borisum *armis principatum invadere. Itaque exercitu, paratis expeditione, ab eo dimissus est, aut sponte defluxit, quod ducibus consentire nollet. Sanctus, aut etiam quod per mortem Vladimiri imperium* Burisi *esset factum.* F

t *Quem* Nicetam *ex variis istius nomine Sanctis designatum voluerit auctor, non facile dixero. S. VVenceslaus Bohemiae dux & martyr, qui colitur* 28 *Septembris, & S. Barbara, quae* 4 *Decembris, clarius indicantur. Verum tam haec quam sequentia meditatus est auctor.*

u *Sanctum verisimiliter occisum anno* 1015, *& sine ullo dubio ante annum hic assignatum, ostendi in Commentario § 3.*

x *Hoc factum (esse item asseratur in primo elogio in Commentario num.* 10) *parum est credibile, sed fictitium apparet; praesertim ob ea, quae de caede transitu sequuntur. Nam si Sanctus ex vulneribus acceptis non fuisset omnino mortuus, qui id primi advertissent, haud dubie inchoatam caedem perfecissent.*

y *Oppidum hoc frustra quaesivi in Dictionariis geographicis; at tandem inveni in tabulis aut mappis, in quibus notatum est ad Borysthenem paucis milliaribus supra Kioviam, scriptumque* Wyſugrod, *ut etiam in primo elogio scribitur. Sanctum Vissogradi sepultum in aede S. Basilii, confirmant elogia in Commentario data. At Dlugossus de sepultura utriusque Sancti sic habet:* Corpora autem tam Boryſa quam Gleb *in* Kiuvv deducta, *in* ecclesia S. Basilii in uno sepulcro tumulantur. *Multum assentiri omnibus aliis quam uni Dlugosso, nisi forte Vissogrodum inter suburbia fuerit Kioviensis urbis, quae eo*

AUCT. ANONYMO. *tempore maxima fuiſſe dicitur, ideoque Viſſegrodum a Kiovia non diſtinxerit.*

CAPUT II.

S. Glebus ejuſdem fratris Suatopelci machinatione in itinere occiſus: corpus in loco deſerto projectum, deinde, victo per Jaroslaum Suatopelco, incorruptum invenitur: ſepulcrum utriuſque Viſſogrodi miraculis clarum.

S. Glebus dolo fratris Kioviam invitatus,

INterim Impiſſimus ille fratricida Suatopolkus, tali commiſſo ſcelere, minime ad probitatem euoverſus, verum ſuggeſtione diaboliea de ſalute ſua deſperans, alios quoque fratres interimere in animum duxit. Miſit ergo nuntios ad beatum Glebum, in ſacri fontis ſuſceptione David appellatum, fraudulenter dieeos: Venito eito: pater te vocat, graviter namque iofirmatur. Beatus ergo Glebos, ut reſcivit, aſcenſo equo quam citiſſimo, iter eum parvo comitatu aggreſſus eſt. In itinere autem lapſus ſub ipſo equus in quadam foſſa, pedem ei parumper attrivit. Cumque veniſſet Smoleoſeum *a*, ae Smolenſeo diſceeſſiſſet ad ictum oculi, Smadinæ navieulam ingreditur. His ſe ira habentibus, ad Jaroslaum pervenerat rumor a ſorore Pereslavia de morte patris Vladimiri, & interfectione Boriſi. Quoeirea Jaroslaus quantoeius direxit nuntios ad fratrem Glebum, ſignificaodo: Noli, frater, diſeedere: pater enim noſter e vivis exeeſſit: frater tuus Botiſus orudelitet a Suatopolko interfectus eſt.

a

dum iter inſtituit,

at Hæc ut pereepit beatos Glebus, amare laerymans exclamavit, dicens. Hei mihi! hei mihi? Duabus de eauſis laerymor & ſuſpiro. Ploro ſuper te, pater mi: iterumqoe vehementer ploro ſuper te, fratet mi & domine Boriſe, quomodo erudeliter es traosfoſſus? O dilecte mi frater, ſi aeeepiſti eoofideotiam apud Dominum, ora pro villtate mea, ut & ego dignus ſim hæc pati, & tecum vivera. Cum beatus Glebus hæc & ſimilia dieeret, gemitus & ſoſpiria geminando, erebertimiſque ſiugultibus Deum invocaodo, noo minus in lacrymis quam in fluvio natabat. Ecee ex improviſo appuleruot a Suatopolko miſſi improbi homieidiæ, immiſerieordes ſanguiſugæ, peſſimæ feræ, furibundos habenres aoimos. Beatus autem navigabat in Scopſa *b* non procul Smadioa. Hos ergo com animadverſiſſet Beatus, exultavit in anima. Qui ipſi agnoſeentes contriſtati ſunt, appropinquantes ad eum. Sanctus amieam præſtolabatur ab eis ſalutationem: eomque jam adnatasſent, protinus peſſimi illi latronea in cymbam Sancti proſiluerunt, evaginatos manibus teneotrea gladios. Extemplo e maoibus eonctia remi exeiderunt, omneſque præ timose præmortui ſunt.

b

a ſicariis per Suatopelcum ſubornatis

12 Hæc Beatus eonſpieiens, ſeque ab illis interfectum iri advertens, ſupplicibus eos intuebatur oculis, faeiemque ſuam laerymis bluendo, iteratia ſuſpiriis, voee eommiſeratione pleoa eos alloquebatur: Pareite, obſecro, mihi: parnita, fratres mei dileetiſſimi: pareite mihi, qui oihil eommiſi mali. Non offendite me, do. D
miui mei. Quam iojuriam ſeei frstri meo & vobis? Si aliquam habetis injuriam, dueiie me ad prineipem veſtrum, fratrem meum & dominum. Miſeremini ſervitutis meæ: miſeremini mei, domini mei. Sim veſter ſervus: eſtore domini mei. Quidnam mali eommiſi? Perhibete teſtimonium, & non dolebo, ſi ſanguine meo ſatiari optatis. Eo ſum io manibus veſtris, paratus fratri meo & veſtro prineipi. His & ſimilibus dictia illi minime attendenres, inſtar feroeiſſimarum beſtiarum rapuerunt Beatum. Qui ut adverteos, nihil eos ſua eorare verba, patris defuncti Fratriſque oeeiſi opem implorabat, mstremque ingeminando: Salva me, pater &c. Tum etiam: Salva tu quoque te ipſum, frater & inimice mi, Suatopolke.

forte juvenculis

13 Tandem proteſtabatur innocentiam ſuam coram eælo & terra, inſerendo: Frater mi Boriſæ, intereede pro me (apud) eommunem omnium Dominum, ut habeam fiduciam & aſſiſtere valeam throno illius. Demum flexis genibus orabat, dieens: Benigniſſime & miſericordiſſime Domine, laerymas ne deſpexeris &c. Vide, Domioe, & judiea: eeee enim paratn eſt anima mea ante te, Domine, & tibi redo gloriam Patri & Filio & Spiritui ſaoeto &c. Finita oratione, placido vultu ſuoa aſpexit interfectores: humiliua voee allocutus eſt eoa: Fratres, occidentes perficite opus vobis commiſſum. Tune miſerrimus Floraaer *e* ocios illum maetate juſſit. Coquus ergo Boriſi, uomine Toreim *d*, cultro beſtam maetavit Glebum, tamquam iooooeotem ſgnum, feria ſeeunda, Septembris v. Illi vero projecto beati Martyris corpore in loco quodam deſerto inter duos truneos, ad impium Suatopolkum reverſi, n quo infeliei gaudio ſuſeepti ſunt. *in via occiditur.* E *e* *d*

Corpus in ſilva projectum prodigiis divinis honoratur;

14 Dominus autem, qui cuſtodit oſſa Sanctorum ſuorum, hujus quoque Sancti cadsver illæſum incorruptumque longo temporis ſpatio coofervavit. Sæpe autem a paſtoribus & venatoribus, aliiſque eirea illum locum iter faeientibus, videbatur ignea columna, faces aeeenſæ, & noonnmquam muſiea cæleſtia, & angeliei videbantor eantus *e*, omuibus ſtupeotibus, nemioe eauſam ſeiente, nimirum hoc ſancti corporis gratia fieri. Nee alieni, diviua ſie permitteute providentia, ad inquireodum ſaocti Martyria eorpus in nnimum *f* vaniebat: do. nec prineeps Jatoslaus, impatieus taoti fratricidii, arreptia armia, exereitum eontra impium Suatopolkum mitteret. Orabat Deom dieebatque: Non ego, Domioe, noo ego hojus fratricidii auctor ſum, ſed ille. Tu Domine, vindica ſanguinem fratrum meorum Boriſi & Glebi innoeenter effuſum. Ne, obſecro, & ego hac morte inteream, ſed juſte judiea, ut malitia peeeatoris fioiatur &c. P *e* *f*

victoque per Jaroſlaum Suatopelco,

15 Suaropolkus quoque, quam primum pereepit Jaroslaum caſtra moviſſe, onıverſam eommovit Ruſſiam & innumerum cooteripſit exercitum; & traus Boryſtenem caſtra metatus eſt; Jaroslaus vero ex altera fluvii parte. Cumque tribus menſibus ex utraque parte nihil certatum eſſet, & jam hiems glaeiem inſtar marmoria eongelaret, nocte quadam Suatopolkus cum ſuis inebriatus nihil mali ſuſpicabatur. Interim Jaroſlaus eum ſuia transportavit (exereitum) feliciter, & ſcaphas a ripa repulerunt, aggreſſique (ſunt) *g* pugnam. Sustopolki autem exercitus *g*

iotet

A inter duo ſtagna ingentia diſtributus erat; itaque, eum ab altera exercitus parte nihil auxilii haberet propter intermedias aquas ſtagnorum, milites Suatopolki, impatum hoſtium non ſuſtinentes, ſuper glaciem recedebant, ſed fracta cum illis glacies, multique ſubmerſi aquis, alii cæſi. Sic victus fratricida Suatopolkus, ad Boleslaum principem Polonum ſe contulit, Jaroſlao ſolium patris Kioviæ occupante *b*.

b *eoque deinde rerum profligato, & mortuo,*

16 Suatopolkus, impetrato auxilio a Polonia, magna militum manu reverſus, vicit & profligavit Jaroslaum *i*. Novo conſcripto exercitu, in Altba *k* conſtitit, ubi beatus Boriſus occiſus. Ibi, elevatis ad cælum manibus & oculis, dixit: Ecce ſanguis fratris mei clamat ad te, Domine, ut Abelis &c. His & ſimilibus dictis, ſeeic congredi exercitum. Ubi, cum triduo fortiter concertatum fuiſſet, palmam obtinuit Jaroſlaus. Suatopolkus vero fugit, & inter fugiendum correptus eſt a dæmone *l*, omniaque membra ejus diſſoluta ſunt: nec equo jam poterat inſidere, ſed lectieis portabatur: fugitque uſque ad Breſtum *m* aſſiduo. Clamabat autem: Fugite, fugite: ecce enim inſequitur me; quamquam a nullo infequebatur. Cumque ſic timidus ac vagabundus nullo in loco pacifice conſiſtere poſſet, totam peregravit, juſta Dei ira perſecutus, Poloniam. Tandem in ſilvis inter Poloniam & Bohemiam, a nefcio quo occiſus, impiſm miſerrime efflavit animam.

i *k* *l* *m*

tura Jaroſlai quæſitum, ſepultur Viſſegradi:

17 Jaroslaus interim principatum Ruſſiæ ſolus adeptus, de ſanctorum Martyrum ſepultura ſtudioſe inquirebat. De ſancto igitur Boriſo narratum eſt, illum in Viſegrodo ſepultum eſſe in D. Baſilii baſilica. Beatus autem Glebus omnium effugerat notitiam, niſi quod quis noverat eum Smolenſci *n* occiſum eſſe. Nonnulli ergo Smolenſcenſes præſentes narrabant, qualiter circa Smolenſcum in loco quodam deferto appareat lux & faces accenſæ. Reſpondet Jaroslaus: Fratris mei Glebi corporis indicia ſunt. Miſit ergo ſacerdotes ad inquirendum ſancti Martyris corpus, quod in prædicto loco invenit. Sacerdotes ergo & diaconi, ac reliqua plebs cum thuribulis ac facibus accenſis acceptum ſacrum corpus Viſegrodum deportarunt, ubi honorificentiſſime penes S. Boriſi corpus ſepelierunt.

n

miracula apud ſepulcrum utriuſque

C 18 Accidit autem res omnium memoria digniſſima, nimirum beati martyris Glebi corpus, quod tot annis *o* infepultum jacuerat, totum illæſum & incorruptum inventum eſt, a nulla avi vel beſtia carnivora læſum, colore lucido & pulcherrimo, integerrimumque & ſuaviſſimos ſpargens odores, Domino ſic glorificante & cuſtodiente Martyris ſui corpus. Plurima autem, divina concedente gratia, ad Martyrum ſepulcra facta miracula: cæci namque viſum, claudi greſſum, & a dæmonibus obſeſſi liberationem conſequebantur *p*, eum fidei reverentia ac timore ad ſanctam illam eccleſiam confugientes. Ad majorem Dei optimi maximi honorem & gloriam. Amen.

o

p

ANNOTATA.

a *Smolenſcum urbi nota eſt ad Boryſthenem, ſitaque inter Muromum & Kioviam, non tamen liata recta. At eo itinere Sanctus uti potuit, ut non recederet a terra Ruſſica, aut ut per Boryſthenem commodius navigaret Kioviam.* Smadinam, *aut* ſilvam Smiadinam, *in qua occiſum dicit Kulczynskius in Commentario num.* 26, *nullibi invenio. At certum eſt, ſcriptorem illum* AUCT. ANO NYMO. *aberraſſe, dum Sanctum ita itinere perduci* ad Volgam: *neque enim Muromo Kioviam proficiſcenti adeundus eſt fluvius Volga, niſi velit in Septemtrionem prius diſcedere aut in Orientem, ut perveniat ad Auſtralem & Occidentalem Ruſſiæ partes.*

b *Non hæc tam ambigue ſcripta eſt, ut recte legi nequeat. Quare ignoro, an ſit nomen fluvii aut loci aut navis. Locus quo occiſus eſt, in ducatu vel palatinatu Smolenſcenſi fuiſſe dicitur infra num.* 17. *Atque ita etiam laſtaaatur in Commentario § a in elogio primo, ſecundo & quarto. Tertium elogium num.* 14 *habet, occiſum eſſe eum .. per Dunam navigaret. Verum Duna ſatis longe abeſt Smolenſco, nec ducit Kioviam.* Dtieſna *fluvius, qui ſupra Kioviam illabitur Boryſtheni, forſan indicatur. At ſic occiſus non fuerit Sanctus in viciaia urbis Smolenſci, nec Smolenſcum uſque venire debebat, ut per fluvium illum navigaret Kioviam. Quare ſi in navi cades facta eſt, cum plerique aſſerant factam eſſe non longe a Smolenſco, probabilius exiſtimo Sanctum navigaſſe per Boryſthenem. Ceteram certo ſciri non poteſt, utrum in navi an in turru* E *fuerit occiſus, cum ſcriptores diſſentiant & divinare cogantur.*

e *Ducem horum ſicariorum* Hunaſirum *vocat Kulczynskius in Commentario num.* 16. *Forte* Horaaer *ſcribi debuit vox, quæ tamen* Horazer *videtur ſcripta in exemplari Me.*

d *Laudatus ſcriptor loco indicato* Tureinum *dicit fuiſſe e* famulis Hlibi ..., qui erat culinæ perfectus. *At vix credideris, Sanctum a proprio famulo occiſum, quando conſtat de ſicariis aliis ſubornatis. Idem rurſus ſcriptor recedit ab aliis, dum addit* educto enſe *confeſſum: eum reliqui* cultro *occiſum dicant, ut habent Acta.*

e *Fuiſſe quædam prodigia in loco, ubi projectum eſt S.* Hlibi *corpus, omnes conſentiunt. In Officio apud Kulczynskium in Appendice pag.* 56 *utrique idem male attribuitur prodigium his verbis:* Quorumve ſacra cadavera, in locis inviis ac deſertis projecta, columna ignea indigetavit, *id eſt,* indicavit. *At id de uno* Hlibi *corpore intelligendum.*

f *Kulczynskius in Commentario num.* 16 *nit, corpus a Smolenſcenſibus ſublatum ac Smolenſci* F *primum ſepultum. At id utique cum Actis neque cum aliis elogiis congruit.*

g *Duas voces sacris inclusas addidi, ut phraſim explerem. Porro cum Vladimirus obiiſſe dicatur* 15 *Julii, &* Boriſus *peremptus aſſeratur* 24 *ejuſdem menſis, verisimile eſt, Jaroslaum jam circa finem Julii & menſe Auguſto exercitum collegiſſe, captumque collectum versus Boryſthenem duxiſſe, ita ut pugna illa prima poſt tres menſes committi potuerit eodem anno mense Novembri aut Decembri. Quapropter omnia illa probabilius illiganda ſunt anno* 1015, *quo Vladimirum verisimillime obiiſſe oſtendi in Commentario § 3. Si quis tamen malit credere pugnam illam contigiſſe uno anno ſerius, opinio ipſius ſtatuto anno emortuali non repugnabit.*

h *Diagoſſus biſce* ſonſona *ſcribit ad annum* 1008, *nimirum de conſcripto ab utroque exercitu, de pugna poſt tres menſes inita, de clade Suatopolci ac de multorum ſubmerſione per glaciem fractam. Fugam vero Suatopolci ſic explicat:* Suenropelcus autem dux vix manus hoſtiles evadens, repenri curſu in Poloniam aufugit, & ad Boleslaum Polonorum regem ſe conferens,

fup-

AUCT. ANONYMO. ſupplex ſibi contra fratrem ferri Jeroslaum auxilie, plurima offereus, plurime pollicetos, expetiit. Capit autem Jarosleus dux Suentopelkonem, & exercitu ejus conflicto, caſtrum Kiovv, tradentibus ſe illi Kiovienſibus, & ſedit in principatu Kiovienſi hebeor annos 28. *Error haud dubie irrepſit in illa verba*, Capit autem Jaroſleos dux Soentopelkonem, *cum non ſolum aliis omnibus ſcriptoribus ſint contraria, ſed ipſius quoque Dlugoſſi dictis de fuga Suatopelci ad Boleſlaum. Exiſtimo legendum*: Cepit autem Jarosleus dux, Suentopelkone & exercitu ejus conflicto, caſtrum Kiovv &c.

i *Hanc Suatopelci, aut potius Boleſlai Poloniæ ducis victoriam contigiſſe anno* 1018, *oſtendi in Commentario num.* 21. *Dlugoſſus fuſe de ea ſcribit ad annum* 1008.

k *Dlugoſſus narrans ſecundam Jaroslai victoriam ad annum* 1010, *locum aſſignat* circa Olhem flovium, in loco, ubi a Sueotopelcone oceiſus erat Boryſa. *Tempus pugnæ ex conjectura figi poteſt circa annum* 1060.

l *Hoc fortaſſe in odium ipſius confictum eſt.*

m *Voce* Breſtum *nuſtor deſigoat, opinor, urbem Lithuaniæ, Breſtianenſis palatinatus caput. Sita eſt hæc urbs ad Bugam flumen, ubi Muchavecium recipit.* Breeſcie *ſcribitur apud Dlugoſſum ad annum* 1010, *qui de fuga & morte Suatopelci ſic habet*: Sueetopelkus fuit victus, & venit in Brzeſcie, quod a Bolesleo Poloniæ rege, & ſuo præfecto atque præſidio tenebetur. Exinde vero clementie Buleslai regis plurimum fidens, Poloniam procedebet, nova auxilia ad reſtituendes ſuas celemiteres a Boleslao Polonorum rege petitnrus: ſed in itioere repentino lenguore correptos, moritor, & a comitibus ſuie io loco deſerto & ignoto ſepelitur.

n *Id eſt, in territorio Smolenſcenſi.*

o *Quinque forſan aut ſex annis. At dubitari poteſt, an* inſepultum *jacuerit, & ſaltem terra non fuerit tectum.*

p *De miraculis conſentiunt elogia, & Officium frequentiſſime ſanationes aliaque beneficia generatim prædicat, ſed nullum particulare miraculum ullibi ſcriptum inveni.*

B

DE BEATO ALBERTO ABBATE

PONTIDÆ PROPE BERGOMUM IN ITALIA.

C. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I.

Memoria in Faſtis, Loci notitia, ſcriptores Vitæ.

CIRCA FINEM SECOLI XI. *Beati memoria*

SAcri *Benedictini Ordinis martyrologi Faſtis ſuis hac die inſcribunt* B. Albertum *patria Bergomantem, profeſſione monachum Benedictinum, monaſterii S. Jacobi in Pontida in agro Bergomenſi, abbatem primum ac fundatorem.* In cœnobio ſancti Jacobi de Pontide (*inquit VVionius*) joxta Bergomum, ſancti Alberti, primi ejoſdem cœnobii ebbatis, miraculis & ſanctitatu clari. *Eiſdem plane verbis illam annuntiat Menardus in Ordinis ſui Martyrologio, uti & Bucellinus in Menologio Benedictino, ubi jam citatæ annuntiationi hoc elogium ſubjicit*: Foit Albertus netione Bergomes, non ſolum primus ſui cœnobii ebbas, ſed & ejuſdem fundetot primus, cui ipſe a ſancto Cluniecenſi ebbate præfectus, vitæ & actionum ſuarum directorem eb eodem accepit beetum Vitom eximie ſanctitate mooachum, qui Alberto in monechica diſcipline inſtituende ſolertiſſimus cooperetor edſtitit. Fuit Albertus greviſſimorum miraculorum gretie & gloria a Numine hooratus, obiitque enoo Chriſti MXCIX, Pontidæ ptimum ſepultos, inde aurem poſtea ed baſilicem ſanctæ Meriæ Majoris Bergomum trensletus; ubi frequenri fidelium concurſu religioſiſſime colitur. *Eadem fere habet laudatus VVionius in Notis ſuis.*

C

In ſactis Faſtis, 2 *Benedictinis accedit Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non habentur. Verba ejus accipe*; Apud Bergomum, S. Alberti, primi abbatis Pontidæ: *in Notis vero addit, illum Kalendis Septembris obiiſſe, ſed hac tamen die ejuſdem memoriam celebrari. At Mabillonius Annal. Benedict. tom.* 5 *pag.* 640 *ſatis jejune ait*: Hunc Albertum pro Sancto habent Bergomenſes, teſte Cæleſtino in Hiſtoria Bergomenſi. *Merito id a Cæleſtino aſſevi, manifeſtum eſt ex omnibus ſcriptoribus, qui de Sanctis Beatiſque Bergomatibus ſcripſere, ibi enim omnes* Albertum *ſanctitate ac miraculis (quæ tamen nuſquam produnt) claruiſſe teſtantur, & pro certo cultus indicio, translationem ſacri ejuſdem corporis aſſignant. Hagiophilos boſce ſcriptores recenſitos lector infra reperiet: ſufficiat unius & alterius teſtimonio noſtra dicta confirmaſſe.*

3 *Antonius Guarnerius de Vita & geſtis Sanctorum Bergomatum, in* B. Alberto *hæc ſcribit*: Albertus tandem cum & ſummis viris gratus eſſet, & longe ante elios aceepriſſimus peuperum animis, vite ſenctiſſime acte, immori altibuſque editis operibus, in Beetorum ſedes cooceſſit, anno e partu Virginis MXCV, IV Non. Septembris, & in templo, quod extruxerat, ſepultus eſt. Ejoe mortem in conſpectu Dei preciosam fuiſſe, crebre reſtete ſunt miracule. *Narrat deinde, poſt* 277 *annos templum iſtud direptum incenſumque fuiſſe, eaque occaſione* B. Alberti Corpus Bergomum rreusletum & in æde S. Mariæ Majoris colloeatum *fuiſſe. Cæleſtinus in Hiſtoria quadripartita parte* 1, *lib.* 3, *cap.* 16, *relato ejuſdem templi boſtili ſummus incendio, quod anno* 1373 *illigat, in hunc modum Italico ſermone proſequitur*: Corpus ſancti Alberti, fundatoris & primi ebbatie dicti loci, & corpus cujuſdam diſcipuli ejus, tunc ebſeondite, deinde menſe Octobri eb epiſcopo, clero ec populo Bergomum translete, & in eccleſie S. Meriæ Mejoris depoſita ſunt; ubi hodiernum in quodam el-

F *& apud ſcripto. res Bergomates corporis traslatio.*

A tari aſſervantur. *Altare iſtud ſacratiſſimo Corpori Domini ſacrum eſſe, tradit oculatus teſtis Marius Mutius in Vita* S. Alberti. *Verba ejus ex Italico hæc ſunt.* Sepultus fuit in ſuo templo ante altare majus: inde ob direptionem & incendium monaſterii & eccleſiæ facta a Barnaba Viſconti, translatus eſt una cum oſſibus beatorum Hentici & Viti, in eccleſiam ſanctæ Mariæ Majoris, quæ eadem illa putantur, quæ anno MDLXXX in altari Corporis Domini ejuſdem eccleſiæ inventa ſunt, una cum laciniis tunicatum, calceis & corrigiis ſecundum uſum Patrum Cluniacenſium: cui inventioni ego etiam feliciter interfui. *Denique poſt paucа concludens ait:* Hujus beati Pattis reliquiæ quædam honoraniut in ſancti Pancratii.

Loci & monaſterii ſitus

4 *Porro ad loci cognitionem pertinentia, quæ habet laudatus Guarnerius in Vita, narrationem ſic proſequens:* Patrimonio in duas partes cum fratre diviſo, nonnulla prædia Ponridæ poſita Alberto ſorte obtigerunt. Is vicus in valle agri Bergomatis, qua *in* Occidentem ſpectat, non magna adjecta planitie, ſitus eſt: a flumine B Abdua mille & quingentos paſſus diſtat. Saltus tum erat totus ferme vaſtus & ſylveſtris, & a perditis & facinoroſis hominibus, qui rapto vivebant, obſidebatur: nunc cultorum diligentia & ſtudio ſertilis & fructuoſus eſt. A Septentrione & Oriente æſtivo colles terrenos placide acclivet haber, ſuaviſſimique vini adeo fetaces, ut nihil nec uſu uberius, nec ſpecie lætius eſſe videatur: a Meridie editi montes veſtiti denſiſſimis caſtaneis objiciuntur. Ad hanc fœcunditatem amœnitatemque ſumma cæli ſalubritas accedit, locuſque ſolitudinem & receſſum quærenti maxime opportunus exiſtimatur, Ibi Albertus primum humile & parvum oratorium, ut ſunt ferme rerum initia, conſtruxit; inde erogata a piis hominibus pecunia, magnificum templum condidit: ipſe magnam patrimonii partem in uſum & ornatum templi contulit.

& aliqualis cognitio.

5 *De eodem monaſterio agit Mabillonius tom. 5 Annal. Benedict. ad annum* 1087 *num.* 30, *ubi ait:* In Bergomenſi comitatu, ſed in diœceſi Mediolanenſi, conditum eſt hoc annn S. Jacobi monaſterium, de Pontida a loco, ubi poſitum eſt, nuncupatum, dotatum ex bonis, C quæ Odo clericus eidem loco donaverat. Hoc monaſterium Cluniacenſi abbatiæ ſubjectum fuit, ejuſque regimen Alberto prioti commiſſum a venerabili Hugone abbate. *Mox in dictorum confirmationem profert ſequentia, quæ in margine uncinis diſtinguit, licet, unde hauſerit, non indicet:* Hic (*Hugo*) in atrio eccleſiæ ſancti Romani haud procul Cluniaco exiſtens, cum conſilio monachorum & cuſtodis cœnobii ſancti Petri, in præſentia famulorum ſuorum, facultatem indulget Alberto Priori ſancti Jacobi de Pontida, diſponendi de rebus ejus prioratus, ut ipſi conſultius videretur, (attendendo tamen, ut bona fama Ordinis illæſa ſervaretur) & maxime de bonis ab Odone clerico & ordinario, ut vocat, S. Fauſtini Brixiæ conceſſit. *Sed non ſatis aſſequor, quomodo ex his verbis eruerit, cœnobium illud anno* 1087 *primum conditum eſſe. Quod autem ait, Pontidam in diœceſi Mediolanenſi ſitam eſſe, id aperte negat laudatus Cæleſtinus parte 2 lib.* 17, *pag.* 252, *contendens, locum illum ad diœceſim Bergomenſem pertinere. Ejuſdem ruſus monaſterii meminit ad annum* 1113, *num.* 77, Perſtat, *inquiens*, etiam nunc celebre in agro Bergomenſi monaſterium, ſitum ultra flumen Abduam, Pontidenſe appellatum. AUCT. C. S.

6 *Scriptores Vitæ ſuæ varios nactus eſt B. Abbas noſter; ſed neotericos, ſi unum Tentaldum excipias. Recitat eos omnes Donatus Calvi in Scena litteraria Scriptorum Bergomenſium, in qua de Tentaldo hæc lego Italice:* Tentaldus Cluniacenſis ſcriptor antiquus & magnæ auctoritatis, cujus ſchedæ multum profuerunt ad perficiendam Vineam Peregrini, fuit monachus Pontidenſis, & iſtius venerabilis monaſterii S. Jacobi abbas tertius. Scripſit hiſtoriam S. Alberti primi abbatis & fundatoris monaſterii Pontidenſis. *Hæc hiſtoria non exſtat in Muſeo noſtro: veram ſi de ea judicare liceat ea Vinea Bartholomæi de Peregrinis, illa aut interpolata eſt, aut contexenda; adeo improbabilia, imo inter ſe pugnantia narrat, ut num.* 9 & 10 *ſumus oſtenſuri. Inter neotericos præcipui numerantur Bartholomæus de Peregrinis, Marius Mutius, Antonius Guarnerius, qui opus Marci Antonii Beaſti perfecit, & Cæleſtinus Capucinus, ea quibus nullus ſeculo* XVI *antiquior eſt. Quapropter operæ pretium non duxi eorum Opuſcula recudere; ratus ſufficere, ſi quæ ipſi fuſiori ſtylo pertractarunt, in quoddam compendium contraherem.* *Vitæ ſcriptores neotericі.* E

§ II.

Ætas, & corporis translatio.

DE *ſuprema, qua Beatus vixit, ætate germina eſt ſcriptorum ſententia: altera eam ad medium ſeculi* X, *altera ad finem* XI *refert. Poſteriorem, quæ communior eſt, ſequitur Guarnerius citatus, qui* Alberti *mortem* IV *Nonas Septembris anni* 1095 *affigit. Eumdem annum emortualem ſtatuat Marcus Matius in Vita edita anno* 1610, *Bartholomæus de Peregrinis in Vinea Bergomenſi parte* 2, *cap.* 16, *Ferravius in Catalogo generali Sanctorum, Carolus Sigonius tom.* 2: *de Regno Italiæ col.* 601 *apud Lud. Muratorium: quibus conſentiens Mabillonius Annal. Benedict. tom.* 5 *ad annum* 1695 *ſic ſcribit:* Interim Albertus ſeu Adelbertus Bergomas, vir Sanctus, monaſterii Pontidenſis in diœceſi olim Mediolanenſi, nunc Bergomenſi, conditor & abbas motitur Kalendis Septembris hujus anni (1095) eique beatus Henricus Cremonenſis ſubrogatus. Sancti Alberti Vita a Cæleſtino ſcripta dicitur in Hiſtoria Bergomenſi, eumque S. Hugonis abbatis Cluniacenſis diſcipulum fuiſſe tradunt. Falluntur itaque, qui eum ſeculo nono vixiſſe putant. Rectius Ferrarius & Sigonius ejus obitum hoc anno reponunt. *Hiſce omnibus proxime accedunt VVionius & Bucelinus, ſecundum quos mors Beati incidit in annum* 1099. *At laudatus ſupra Cæleſtinus annum circiter* 940 *ipſi ſuprenum fuiſſe contendit. In eumdem fere ſententiam poſtmodum ivit Marius Mutius in Sacra hiſtoria Bergomenſi Italica excuſa anno* 1621, *ubi* Albertum *circa annum Domini* 950 *obiiſſe opinatur.* *Ætas, quæ fuit, inquiritur.* F

8 *Priorum ſententia, quæ pro ſine ſeculi* XI *certat, mihi longe probabilior videtur, propterea quod in illa temporis ratio rectius congruat cum perſonis & factis, quæ in* Alberti *Vita a variis referuntur, & quorum pleraque fictitia ſint oportet, ſi beatus Abbas ad ſeculum* IX, *& mediam decimi* *Acceſſus Thiſbergæ a Lothario repudiatæ*

AUCT. C. S. *decimi recenſendus ſit : patet evidenter apparebit ex obſervationibus, quas in diſcutiendis ejuſdem Actis adhibebimus. Interim præcipuum adverſariorum argumentum examinemus. Unicum, quod ipſi profecerunt, eſt, quod velint, Teutbergam, quam Lotharinæ Francorum reæ, dicta VValdrada pellexe, repudiaverat, ad* B. Albertum *fama ſanctitatis allectam acceſſiſſe, ejuſque piis monitis inſtructam monaſterium Fontanellæ & eccleſiam S. Ægidii non procul a Pontida condidiſſe, ibidemque poſt vitam pie actam marmoreo tumulo conditam fuiſſe. Hinc Cæleſtinus in Hiſtoria quadripartita Bergomenſi, parte 2, lib. 17, ſic Italice ratiocinatur*: Adventus Tbeutpergæ (aliis Topetga, Tbeberga & Thietperga vocatur) ad Albertum in Pontidam, aſſeritur in Vinea, a Guarnerio, a Mutiis patre & filio, ab Hieronymo Terzi; & quod magni momenti eſt, a Tbeodaldo ſecundo (*imo tertio*) abbate Pontidenſi in Hiſtoria, quam conſcripſit de actis ac vita ſancti Alberti magiſtri ſui & primi abbatis: ita ut hac ſuper re nullum dubium remaneat. *Deinde acceſſum Teutbergæ anno 868 af-*
B *figit. Hoc fundamento poſito, ita fere ratiocinatur: cum ad* B. Albertum *Teutberga accederet, numerabat ille 40 circitee ad minimum annos: militaveerat enim in ſeculo, & annos aliquot in ſolitaria vita peſuerat; quippe cujus fama ſanctitatis jam late ſparſa erat, quique jam numeroſo monachorum gregi abbas præerat, cum a prædicta regina inviſeretur. Si itaque ad annum 1095, aut 1099 pertigerit, neceſſe eſt, ut 267 aut plurium annorum ſenex obiceit; quod incredibile videtur.*

ad Beatum no. ſtrum ſen. 5x, 9 *Recte: nec mihi tantum ſenium probabile apparet. At quidni liceat ſimili plane ratiocinio ad hoc argumentum reſpondere? Facta, quæ relaturi ſumus, aſſeruntur paſſim a Bergomenſium ætatis ſcriptoribus, nominatim a Bartholomæo de Peregrinis in Vinea, a Guarnerio, a Mutio filio, aliiſque, & quod magni momenti eſt, a Tentaldo ſeu Theodaldo: ea autem omnia ad ſeculi* XI *finem pertinent: ſi itaque Teutberga anno 868 ad* Albertum *jam quadragenarium acceſſerit, ejecerit, ut 266 vitæ ſuæ annum attigerit: quod incredibile videtur, Quod vero* Albertus *ad poſtremos ſeculi* XI *annos pervenerit,*
C *habemus ex ipſo Tentaldo in laudatæ a Cæleſtino Vinea parte 3, cap. 57. Verba accipe.* Hæc vinea multa damna ſuſtinuit circa annum Domini MXCIV, quando Novocomenſes & Inſulani ripæ Abduæ territorii Bergomenſis inter ſe fecerunt magnum bellum. At beatus Albertus Pontidenſis abbatiæ fundator adeo laboravit, omnique
**l. omnemque diligentiam* diligentia* in tam atroci Novocomenſium ſedando bello adhibuit, maxime quod datis obſidibus, Novocomenſes Inſulanis fidem fregerunt, ac maximis contra Inſulanos copiis irruerunt: verum beati Alberti orationibus & meritis randem Novocomenſes ab Inſulanis ſuſ ac fugati fuerunt: & tunc erat bujus vineæ præſul Attbo hujus nominis primus. Hæc domnus Theuraldus tercius Pontidenſis abbas in hiſtoria ipſius S. Alberti capitulo XXIII,

commentitius videtur: 10 *Quale iſtud bellum fuerit, compertum non habeo: ai drbuit aliquot annos citius accidiſſe, ſi Atto I obierit anno 1077, ut habet Ughellus Italiæ ſacræ tom. 4 col. 449 noviſſimæ editionis. Quidquid ſit, ex hoc teſtimonio habemus,* Albertum *circa ſeculi* XI *finem inter vivos adhuc eraſſeri a Tbentaldo: adeoque aeu eſt, cur Cæleſtinus biographi iſtius auctoritate tantopere ni-*
tatur; cum nec minus nobis, quam ipſi faveat. D *Reſtat igitur, ut vel Teutbergæ ad* Albertum *acceſſum, vel plerasque, quæ de* B. *Abbate memorantur, inter fabulas numeremus: utrum probabilius ſit, judicent eruditi: mihi interim acceſſus ille tam certus non videtur, ut propter illum reliqua pro fictitiis habenda cenſeam; præſertim cum ex dictis pateat, Tentaldum aut interpolatum eſſe, aut ſibi non conſtare, dum tam male cohærentia narrat. Accedit, quod Joannes abbas S. Arnulfi Metis, in Actis S. Glodeſindis tom. 6 Julii pag.* 220 *diſcrete ſcribat, Tbeutbergam Lotharii viduam Metis ejuſdem ſanctæ monaſterii regimen ſuſcepiſſe, in eoque fuiſſe ſepultam: unde Ecrardus Franciæ Orientalis tom. 2 pag.* 548 *eam Metis obiiſſe infinuat: idem habet Daniel in Hiſtoria Franciæ ad annum* 869, *ubi de ea hæc Gallice ſcribit*: In Franciam redux in quoddam monaſterium Metis ſe recepit, ubi vitam poſuit. *At fuerit ſane ſepulta peope Pontidam, non peopterea dicenda erit beato Abbati noſtre conviniſſe, cum celiqua omnia, quæ de ipſo narrantur, contrarium evincant, ut* E *oſtendimus, & oſtenſuri ſumus.*

oſtenditur, unde is error ortri potuerit: 11 *Sed unde, inquies, ſcriptoribus ſupra cenſitis in mentem venit iſte Tbeutbergæ ad* Albertum *acceſſus? Mihi valde veriſimile apparet, Theodaldum aut male intellectum, aut interpolatum fuiſſe. Occaſionem præbere potuit alia quadam Tbetberga nobiliſſima femina, quæ poſt medium ſeculi* XI *in Italia floruit, & Abbatem noſtrum potuit conveniſſe. De illa ſe meminit Ughellus Italiæ ſacræ tom. 3, col. 69 & ſeq. noviſſimæ editionis, de arebiepiſcopie Floreatinis agens*: Gerardo ſedente anno MLVIII, aſſurrexit nobiliſſima quædam matrona, Thetberga nomine, quæ, extincto viro, vitæ religioſæ ſe addixit, ampliſſimamque donationem contulit in canonicos S. Joannis epiſcopi *&c. Deinde poſt multa ſubdit*: Tbetberga, ſen Tisbeega, ut vidimus, canonicorum beneſactrix, illa eadem eſſe putatur, quæ paulo poſt S. Felicitatis monaſterii Ordinis S. Benedicti eeleberrimi evaſit abbatiſſa, meruitque pro ſe, ſuiſque ſucceſſoribus in eodem cœnobio a Nicolao II eædificato, ſequenti privilegio exornari. *Hæc ſubjungit privilegium præfati Pontificis, ſignatum anno* 1059. *Potuit, inquam, hæc* nobiliſſima matrona Albertum *acceſſiſſe; & de ejuſdem acceſſu egiſſe potuit Teutaldus: cumque hæc cognominis eſſet cum repudiata a Lotharie regina, non difficulter interpolatoe quiſpiam induci potuit, ut crederet, Teutbergam reginam a Teutaldo deſignari; eoque facilius potuit induci, quod* [*ſi vera narret laudatus Mutius pag.* 215, *ſecundæ editionis*) *Fontanellæ in templo S. Ægidii non procul a Pontidenſi cœnobio, poſterioris ſepulchrum oſtenderetur cum hac inſcriptione*: B. Tbetberga Lotarii Regis Franeorum uxor. F

Obiit circa finem ſeculi XI 12 *In opinionis noſtræ confirmationem unum hic addo argumentum: quod etſi non convincat, ſi tamen cum adductis adducendiſque ponderetur, ſua vi non caret. Tentaldus ſeu Theodaldus ab omnibus recenſetur Pontidenſe abbas tertius; in quod manus Henrico Cremonenſi anno* 1219 *e vivis eccpto, ſucceſſiſſe dicitur, in Vinea parte* 2, *cap.* 18. Operatus eſt etiam in hac vinea, *inquit*, B. Henricus Cremonenſis civis, dicti S. Alberti ſocius, cui ſucceſſit in munere abtis, juſtiſſimeque abbas annos XXIV vixit; annoque MCXIX ad cæleſtia regna ejus anima migravit, ... eique Theodaldus olim dicti S. Alberti

berti ſocius ac diſcipulus ſucceſſit ... Hæc ex memorata hiſtoria (*ſcilicet* Alberti, *ut præmiſerat*) cap. xxi & aav. *Calculus hic confirmari poteſt ex Treſſano Chalco apud Puricellum in Monumentis Ambroſianæ baſilicæ, tom. 1 pag. 556 editionis Mediolanenſis anni 1645, ubi* Thebaldus prior *Pontidenſis dicitur anno* 1119 *Mediolanum venisse, ut de fundato, exſtructoque (id eſt reparato auctoque, opinor) Mediolanenſium munificentia, Pontidenſi cœnobio gratias ageret, & immunitates quaſdam impetraret. Sane Thebaldus hic idem cum Theobaldo videtur, ut ea ejuſdem prioratus tempore non obſcure elicitur: ſi vero idem ſis, qua ratione tertius dumtaxat abbas potuit evadere in ſententia adverſariorum, qui* Alberti *mortem anno* 940, *aut* 950 *affigunt? In ea certe opinione ad minimum* 169 *anni inter primum & tertium præſulem intercedere debuiſſent. Verum hæc de ætate ſufficiant: modo Beati Vitam, prout a laudatis num. 6 ſcriptoribus refertur, examinemus; ex quibus noſtra ſententia multum confirmabitur.*

B

§ III.

Compendium Vitæ ex variis.

Beati patria, adoleſcentia; initia monaſterii:

ALbertum *Bergomi ex honeſtis parentibus natum, in adoleſcentia ſtrenue militaſſe tradunt, donec lethali vulnere ex pugna ſanctus voto ſe obſtrinxit, fore ut ſanctioris vitæ normam ſectaretur, ſi præſens periculum evaſiſſet. Vocatus cum adſcito ſibi ſocio Henrico quodam Cremonenſi, Hieroſolymam veligionis gratia peregrinari voluiſſe perhibetur: at mutato conſilio Compoſtellam adiiſſe; indeque in patriam redux, diviſa cum fratre hæreditate, in prædia quædam Pontidæ in agro Bergomenſi poſita, quæ ei forte obtigerant, ſeceſſiſſe: ubi primum humili ſacello, deinde vero ea ſuis piorumque hominum facultatibus magnifico exſtructo templo, monaſterii ſui incunabula poſuerit. Auctoque ſubinde diſcipulorum numero, a S. Hugone Cluniacenſi abbate impetraſſe dicitur inſignis pietatis ac doctrinæ cœnobitam Vitum nomine, qui novæ iſti familiæ vivendi leges perſcriberet. Idem Hugo poſt annos aliquot in Italiam profectus* Albertum *noſtrum monaſterio ſuo abbatem præfeciſſe narratur. Ita fere omnes laudati ſcriptores, præter* C *Cœleſtinum, qui pro S. Hugone Bernonem, ejuſve ſucceſſorem S. Odonem ſeculi* x *abbates ſubſtituit: verum id ipſe egit videlicet, quia noverat, S. Hugonis ætatem cum reginæ Teutbergæ ad* Albertum *adventu non poſſe conciliari. Sed priuſquam progrediamur, pauca notanda ſunt.*

quænam ea hic certa.

14 *Ea hiſce omnibus nihil certius videtur, quam quod Beatus noſter monaſterii Pontidenſis fundator & præſul fuerit: in hoc enim omnes, nemine contradicente, conſentiunt. Quæ vero de S. Hugone adduntur ſubſiſtere nequeunt in ſententia eorum, qui* Albertum *ſeculo* x *obiiſſe opinantur. Sanctus enim Hugo anno* 1024 *primam lucem aſpexiſſe, oſtenditur in Actis noſtris tom.* 3 *Aprilis pag.* 629: *ſi itaque circa medium ſeculi* x, *Abbas noſter jam obierit, qua ratione a ſancto illo Cluniacenſi abbate id temporis nondum nato cœnobiticas leges ac moderatorem petere, ab eoque ſuis monachis præfici potuit? At in noſtra ſententia nulla hic difficultas occurrit; quippe S. Hugo, ut ea citatis Actis habemus, S. Odilonі anno* 1049 *vita functo ſuffectus, uſque ad annum* 1109 *in vivis ſuperfuit, adeoque* Alberto *noſtro diu ſynchronus vixit. Conatur quidem Cœleſtinus argumenti vim elidere, ſubſtituendo, ut ſupra monui, in S. Hugonis locum Bernonem aut Odonem; ſed quo fundamento ninut id agat, a num.* 9 *examinatum eſt. Præterea Beatum noſtrum S. Hugoni Cluniacenſi ſubjectum fuiſſe, num.* 5 *oſtendit Mabillonius, quamquam inſtrumentum, ea quo illa excerpſit, memoriæ lapſu, ut reor, indicare præterviſerit. Videri poſſunt num.* 7 *& ſequentes.*

AUCT. C. S.

Diſſidium, quod inter ipſum

15 *Guarnerius ſæpe laudatus prædictis ſubjungit grave quoddam diſſidium, quod* B. Albertum *inter & epiſcopum Bergomenſem morum diſparitas excitaverat. Rea ipſe accipe.* Arnulfus epiſcopus tum eccleſiam Bergomatem adminiſtrabat, qui pelle ovina ſpecioſus, introrſum immanitatem lupi gerebat. Is Alberto honoribus virtutibuſque eximio invidere cœpit ... Ea item rem maxime exacerbatus eſt, quod injurioſe ſacerdotem quemdam pium & Alberti neceſſarium in vincula duci epiſcopus juſſerat: quo cognito, Albertus Bergomum E accurrit, & carcerem ingreſſus, prius inde extrudi non potuit, quam ſacerdos emiſſus uſt. Averſiſſimus hic Arnulfi animus Albertum non fallebat: quare cum templum, quod ædificaverat, conſecrandum curaret, magnis precibus a ſummo pontifice Urbano contendit, ut, cui vellet epiſcoporum externorum, hoc onus imponeret. Is labor Otryco epiſcopo Hymolæ, qui ad concilium, quod Placentiæ habebatur, convenerat, delegatus eſt.

& Arnulfum Bergomenſem epiſcopum

16 Lætis aliis hac re impetrata, Arnulfus magnam invidiam triſtitiamque præ ſe tulit: nam cum Otryeum Pontidam perveniſſu, ei renunciatum eſſet, fremens ita perinde acſi omne jus epiſcopatus ereptum eſſet, caterva ſnorum ſtipatus Pontidam præcipiti celeritatu advolvat. *Mox impotentem antiſtitis, qui vin a violentis manibus temperabat, orationem, placidumque ad hanc* Alberti *reſponſum ſatis prolixe texit: qua dum nihil proficeretur, circumſtantem populum pro beato Abbate multis peroraatem induxit: ac tandem ſit progreditur:* Albertus interim in templum ad orationem, quam plurima alia conſecutus erat, confugerat: & illis inſtantibus monentibuſque, & hoc Deum ſuppliciter orante, contentionibus finis impoſitus eſt, datiſque dexteris, omnibus collaudantibus ux ſummi Pontificis decreto, magna hominum frequentia & ſtudio conſecratio perfecta uſt. Ut Albertus ſaventium multitudine, quam parta victoria felicior dicebatur; ſic epiſcopi intolerandam ſuperbiam ſævitiamque Deus haud din inultam eſt paſſus: nam non longe poſt, coacto Mediolani concilio, epiſcopo crimini datum eſt, res ſueras quæſtui habuiſſe: cum non ſolum non ſu purgaret, ſed etiam confeſſione ſua urgeretur, damnatus uſt, eique upiſcopatus abrogatus. *Hæc Guarnerius, quæ fixæ a nobis ætati probe congruunt.*

F

ortum dicitur,

17 *At Bartholomæus de Peregrinis, in Vitea parte* 1, *cap.* 27 *ſcribit, Pontidenſe templum ab ipſo Arnulpho conſecratum fuiſſe.* Hic, (*Arnulphus*) *inquit*, anno Domini MXC conſecravit eccleſiam abbatiæ S. Jacobi Pontidæ Ordinis S. Benedicti. *Cœleſtinus quia nec Arnulphi nec Otryci ætas cum reginæ Teutpergæ ſæpe memorato adventu ſtare poteſt, præfatam eccleſiam a nostro conſecratam opinatur, contenditque, Guarnerium in aſſignandis tempore & perſonis hallucinatum*

AUCT. C. S. *cinatum fuiſſe. Itaque eadem fere ac Guarnerius, de conſecrando templo referens, ait hæc ſub Haganonne ſeculi* IX *epiſcopo Bergomenſi contigiſſe: cauſam vera acciti ad id opus ex altera diœceſis antiſtitis non aliam profert, quam quod Haganno Lotharii partes in repudianda innocentiſſima Teutberga ſecutus, ab Apoſtolica ſede anathemate tunc temporis eſſet illigatus. Celeſtino in poſtrema hac parte opponit ſe Guerrinus in Synopſi ecclm & temporum eccleſiæ Bergomenſis pag.* 53, *editionis anni* 1734: *ubi probare nititur, Haganonem Teutbergæ faviſſe, nedum fuiſſe adverſatum.*

quamvis. 28 *Sed quidquid ſit de illa controverſia, mihi Guarnerii narratio non quidem ut certa, ſed ut magis probabilis placet præ opinione Cæleſtini, tum propter ſupra dicta, tum quia Bartholomæus de Peregrinis, ut jam vidimus, Arnulphum ad* Alberti *ætatem non obſcure refert, licet in reliquis hoc loco refragetur Guarnerio. Adde, quod, quæ hic de Arnulpho memorantur, ejus moribus plane congruant. Conſtat id ex epiſtola S. Gregorii VII anno* 1079 *data ad Rainaldum epiſcopum Comenſem, in qua ei mandat, ut in varia, quæ de Arnulpho delata ad ſe erant, diligenter inquirat, & pro meritis aut abſolvat aut damnet. Inter obiecta autem crimina, ſimonia & ſanctorum virorum venatio numerantur.* Præterea, *inquit ſanctus Pontifex*, peſtiferam ſimoniacæ hæreſis nundinas exercere... perhibetur. Huc accedit, quod ſervos Dei, quos, ut virum religioſum decet, tueri, & in cuoctis adjuvare deberet, e contrario infeſtare & moleſtare conatur. *Epiſtolam hanc ſtudioſus lector totam experiet apud Labbeum to.* 10 *Concil. col.* 224 *& ſeq. Ex hiſce duo habemus: unum eſt, quod Arnulphi præſulatus in finem a nobis* Alberti *ætate incideret: alterum quod epiſcopus ille hujuſmodi fuerit moribus ut quæ contra* Albertum *molitus dicitur, turbulento ejuſdem ingenio quadrent quam maxime. Quinimo non immerito quis ſuſpicetur, inter fervos Dei, quos* infeſtare & moleſtare *conatus dicitur a S. Gregorio, Beatum noſtrum & familiarem ei presbyterum numeraci.*

& ut probabiliter verum oſtenditur. 19 *Cæteræ etiam circumſtantiæ veritati ſatis conſonæ videntur: nam Urbanus II, teſte Pagio in Breviaria tom.* 2, *ab anno* 1088 *S. Petri cathedram tenuit uſque ad annum* 1099: *concilium vero celebravit Placentiæ anno* 1095. *Arnulphum autem ſeculo* XI *jam ſeneſcente, anno videlicet* 1077, *nominari electum Beergomenſem epiſcopum, tradit Ughellus in Italia ſacra tom.* 4, *col.* 449 *noviſſimæ editionis; additque, eumdem in concilio provinciali, habito Mediolani, anno* 1098 *de ſimonia convictum & epiſcopatu exutum eſſe. Verumtamen in Otrysco erratum videtur: Ughellus enim inter epiſcopos Imolenſes nullum Otryscum agnoſcit ante annum* 1122, *ad quem eum refert in Supplemento col.* 274. *Quam ob rem ſi prædictum templum ab epiſcopo Imolenſi re vera tum conſecratum fuerit, Otrysco ſubſtituendus eſt Oldo, qui teſte Laudato Ughello tom.* 2, *col.* 624 *id temporis Imolenſi eccleſiæ præfuit, quinque* anno MXCV Novocomi eccleſiam de Voſtemali conſecravit ex auctoritate Urbani II.

Reliqua Beati acta, mors, monaſteria 20 *De* Alberto *nihil præterea narrant, niſi quod prophetiæ ſpiritu clarus principibus viris in veneratione eſſet: quod ejus arbitrio bella ſopiecntur: quod religioſis exercitiis addictiſſimus noctes integras in ſacris ædibus excubaret, ac tres quadrageſimas religioſiſſimæ Romæ teaduxerit. Quænam autem vaticinia protulerit, quæ bella ſedaeit, non exprimunt. Denique* Alberti *hiſtoriam ſic proſequitur Guarnerius*: Albertus tandem cum & ſummis viris gratus eſſet, & longe ante alios acceptiſſimus pauperum animis, vita ſanctiſſime acta, immortalibuſque editis operibus, in Beatorum ſedes conceſſit anno a partu Virginis MXCV, Non. Sept., & in templo, quod extruxerat, ſepultus eſt. Ejus mortem in conſpectu Dei pretioſam fuiſſe, erebra teſtata fnnt miracula. Interjecto deinde CCLXXVII annorum ſpacio ejus loci in. colæ, qui Barnaboni tnm Bergomatibus imperitanti infenſi erant, Ambroſium ejus filinm ex concubina genitnm, inſidiis collocatis, adorti fœde trucidarunt. Quo facto, quod intelligebant, qoantum facinus commiſiſſent, pro magnitudine periculi defenſionem parare cœperuur, templumque S. Jacobi occupainnt, & amicorum præſidiis & armis firmaruut, tum opere tnmulruario arcis in modum munieruut. Pater interfecti filii *injuria* acceuſus partem ſnarum copiarum, quæ templnm expugnareut, miſit. His Anotum vicecomitem, Paganinum Panicnm Bononienſem, Nicolaum Tertium Parmenſem præpoſuit.

excidium, corporis translatio 21 Ii circnmjecta templo multitudiue, id magoo impetu oppugnare aggreſſi ſunt. Pouti. denſea duce Clerico Capriuati Tedeſcbi filio, qoem ſibimetipſis præfeceraut, ſe primo conſtauter tutabantur, totumque quatriduum impetum hoſtinm forciter ſuſtinuerunt: ſed cum magnis tormentis muri qoatereutur, & ex paucis quotidie aliqui eorum caderent, amiſſiſque duobus monachis, & Nantellino Rivola, Guilielmo Colleone, Simoue Brolo, viris inſignibus occiſis; qoi ſopereraut, feſſi & corpuribus & auimis eſſent, pacti, ut inviolati abireot, ſe dediderunt. Promiſſum id facilius, quam præſtitom: omnea contra interpoſitam fidem iuterfecti fuut, templum direptum & ineenſum .... Omuibus ferro & igoe vaſtatis, ... B. Alberti corpus Bergnmum translatum, & in æde S. Mariæ Majoris colloeatum.

Bergomum. 22 *Eadem plane habet Marius Mutius in Vita, & Cæleſtinus eltatus parte* 1, *lib.* 5, *cap.* 16; *& parte* 2, *lib.* 17 *Nihil tamen apud alios ſcriptores de hoc Pontidenſis abbatiæ incidit literis configuratum reperio. Annales Mediolanenſes ab auctore anonymo conſcripti apud Ludovicum Muratorium Rerum Italicarum tom.* 16 *col.* 755, *meminere quidem de interfecto Ambroſio, Bernabovis filio: ajuntque patrem ex nece tantopere contriſtatum fuiſſe, ut* velut amens præ nimio dolore *eeddeeutue: at de relata modo vindicta nullum verbum faciunt. Fatendum tamen eſt, Bernabovem illum impotenti adeo crudelique iudole in laudatis Annalibus depingi, ut ſimilis perfidia ac feroeitas ab ejus genia neutiquam abhorreat. Hæc autem Ambroſii cædes ibidem anno* 1373 *illigatue. Porro Guerrinus ſupra laudatus, pag.* 77 *ſcribit, translationem hanc factam eſſe a Lanfranco de Salvettis Ordinis Minorum, qui ab anno* 1349 *uſque ad* 1382 *Bergomenſem eccleſiam rexit. Verba ejus accipe*: Corpus B. Alberti civis Bergomenſis ex abbatia ſancti Jacobi de Puntida ab eodem fundata, *ad eccleſiam ſanctæ Mariæ Majoris Bergomi tranſtulit. Cætera, quæ ad Beati corporis translationem ſpectant, dcdimus ſupra num.* 3.

DE

A D

DE BEATO JORDANO

ORDINIS PULSANENSIS ABBATE GENERALI

IN APULIA

SYLLOGE,

De cultu & geſtis.

CIRCA MEDIUM SEC. XII. Memoria Beati in Faſtis, B

ORdinem Pulſanenſem e tenebris eruere conatus eſt Papebrochius noſter occaſione S. Joannis Matherenſis, qui iſtius Ordinis fundator fuit ac primus abbas, dum hujus Vitam illuſtravit tom. IV Junii pag. 37 & ſequentibus. In Commentario prævio ad eandem Vitam num. 15 gemino teſtimonio probavit, coli item ſucceſſorem S. Joannis Matherenſis B. Jordanom cum aliis quibuſdam ejuſdem Ordinis. Idem Beatus memoratur hodie in codice Florentino Uſuardini Martyrologii apud Sollerium his verbis: In monaſterio Pulſaneoſi, diœceſis Sipontinæ, juxta Maofredoniam, depoſitio functi Jordaoi abbatis dicti monaſterii. Miratur quidem Sollerius nullam B. Jordaoi mentionem haberi in codice Pulſanenſi; at id culcui ipſius obeſſe nequit, cum eodem ille Uſuardinus, ſeu Martyrologium iſtud Pulſanenſe, ſcriptum videatur B. Jordano vivente, ut advertit Papebrochius num. 8, & magis probat Sollerius in præfatione ad Uſuardum pag. 58. Quapropter dubitandum non eſt de antiquo cultu B. Jordaoi, quem etiam affirmat variis locis Jordanus generalis Ordinis Montis Virginis Chronico, uti & laudatus ab ipſo Octavius Beltranus in Deſcriptione regni Neapolitani, cujus verba Jordanus adducit pag. 498.

C & cultus

2 *Verumtamen, quia monachi Ordinis Pulſanenſis paulatim defecerunt, ipſumque monaſterium Pulſanenſe deinde inhabitatum fuit a paucis Franciſcanis Conventualibus, non ſatis conſtat, an Officio & Miſſa cultus fuerit* B. Jordanus, *neque ſcitur, quo die ipſius feſtivitas fuerit celebrata. Hac de cauſa* Beati *ſolum utor titulo, licet* Sanctus *vocetur a variis; & hunc elegi diem, quo habetur in laudato codice Florentino. Teſtimonium de cultu* B. Jordani *huc miſſum anno 1642 a vicario monaſterii, quia etiam de reliquiis agit, partim retectam. Verba accipe:* Et in eadem eccleſia (*Pulſanenſi* ſunt alia quoque duo corpora, ſcilicet S. Joelis prædicti & S. Jordani monachi: quæ corpora reposita ſunt uno io loco, ad cornu Euangelii altaris majoris, multuqoe in veneratione habentur, Declaramus denique prædictum S. Joannem de Machera, & B. Joannem Bonum diſcipulum ejos, & S. Joelem, & B. Jordanum haberi pro Sanctis & adorari a fidelibus horum partiom: quorum etiam referuntor miracula, hoc tempore facta: *Alii aliis diebus celebrantur, & ſuis locis dabuntur. De ſolo* Jordano *hic obſervo,* monachum *vocari, non* abbatem; *at id factum videtur ex ignorantia, cum conſtet ex Vita S. Joannis Matherenſis* Jordanum *fuiſſe ſecundum Ordinis Pulſanenſis abbatem generalem; cumque verisimile non ſit, alium eſſe* Jordanum, *cujus corpus hodieque in eccleſia Pulſanenſi ſervatur: nam ſcriptores vetii cum Martyrologio Florentino* Jordanum *abbatem nominant Beatum aut* Sanctom, *nec ullus alium iſtius Ordinis* B. Jordaoum *agnoſcit.* E

3 *Tam bujus Beati; quam aliorum ejuſdem Ordinis Sanctorum geſta, excepta fundatore, valde manſerunt obſcura. Vita S. Joannis de Mathera de* B. Jordano *pauca habet, niſi de eodem pluta dicantur tecto nomine: nam varia narrantur de S. Joannis diſcipulis ſine nomine addito, ita ut quædam eſſe poſſint de* B. Jordano; *at non conſtat, quænam de illo aut de aliis ſic fuerint relata. Primum factum, in quo nominatim* Jordanus *exprimitur, refertur in Vita num. 39 & 40, ac tale eſt. Monachus Pulſanenſis, cujus nomen non dicitur, tale habuit ſomnium, ut ſibi videretur deductus ad cæleſte quoddam palatium, ubi inter alios monachos defunctos vidit quemdam, nomine Oddonem. Hic autem Oddo, necdum plena fruens requie, cum de aliis rogavit, cum* præcipue de quodam fratre ſigillatim, qui familiarior & amicabilior extiterat B. Joanni, revereodiſſimo ſcilicet Dei famulo Jordano, qui poſt ipſom patrem Joanoem totius coogregationis regimeo, io proſectione Dei cæli commorans, ſtreone, joſtu, pie, F arque fideliter gubernavit vir boous ac juſtus, & Deo & hominibus rationabilis. *Poſtquam audiſſet Oddo* Jordanum *recte habere, indicavit ſe ob inobedientiæ defectum hactenus carere gloria ſibi parata, & adjunxit*: Sed roga, obſecro, devotiſſimum virum Jordanum, ut pro me patrem ſpiritualem ſanctiſſimum Joannem deprecetur, quatenos mihi culpas, quas io eum commiſi, dimittat *&c. Si quis huic ſomnio non magnam habeat fidem; negare tamen non poterit*, Jordanum *magni factum eſſe ab hoc ſcriptore coævo, & inſigni hic ornari elogio.*

dicitur rogatus intercedere pro defunctis,

4 *Aliud factum, quod etiam innuit* B. Jordaoi *familiaritatem cum S. Joanne Matherenſi, refertur num. 52 & 53, atque iſtud compendio exprimo. Quidam e monachis, Guilielmus nomine, cum æque, quo vehebatur, in præcipitium lapſus erat, id S. Joanni Matherenſi, quocum in via tunc erat* ſanctiſſimus famulus Domini Jordanus, *divinitus innotuit, fratriſque periculum* Jordaoo *indicavit. Ambo igitur ad locum properant; eumque humano ſubſidio nullus juvare auderet; S. Joannes* ex divina confiſus miſericordia, eum beato pariter Jordano, io oratione ſe protious gravi com mœrore proſtravit.

fmul o rat cum S. Joanne Matherenſi pro perlicitante, qui liberatur:

AUCT. J. S. ſtravit. *Flaita vero prece, apparuit ſplendidiſſimus juvenis, qui monachum præcipitio & periculo eripuit. Illi angelum crediderunt, quia ſubito ab oculis omnium rurſus evanuit. Attribuitur quidem divinum iſtud ſubſidium precibus S. Joannis; attamen etiam* B. Jordano *pars quædam laudis attribui poteſt, quia ſimul cum S. Joanne oravit.*

electus generalis ſui Ordinis vocatur ad regem,

5 *Si luberet conjecturas ſequi, alia quædam probabiliter* B. Jordano *attribuere poſſemus ex relatis in eadem Vita. Verum miſſis iſtis, ſubjungo, quo modo S. Joannis defuncti ſucceſſor fuerit electus, quidque electo acciderit. Laudata Vita num. 59 poſt relatam S. Joannis mortem, aliaque mox ſecuta, ſic habet:* Tanti igitur patris corporali præſentia deſtituti, ita fere omnis valetudo & mentis robur doloris magnitudine a nobis auſugit, ut quaſi vecordes, quid agere deberemus, ignoraremus. Tunc quidam de Fratribus, cui intellectus erat ſenior, in medio Fratrum aſſiſtens, taliter eos eſt affatus: Si corruptibili carnis mole, Fratres mei, detentus ſanctus pater noſter viam Dei nos docuit, & docendo monſtravit B quam vehementius terrenis vinculis liber, ſapientiæ Dei longe alio modo quam prius inhærens, æſtimatis non poſſe nobis temporalia & ſpiritualia miniſtrare? Ad hanc igitur vocem tamquam de ſomno exeitati, illum, quem in ejus inſtitutione potiorem, & ſcientiorem apud Deum & homines reperire valuerimus, nobis in paſtorem erigamus. Quod audiens rex Siciliæ Rogerius, per cartulas & nuntios crebertimos (qua occaſione impulſus neſcio) noſtrum ad ſe vocabat electum. Paſtor namque, diſciplina ſancta edoctus (erat enim ſapiens & providus) ne ulterius in hac electione ſuum *quæreret ſuffragium, vel ultra quam deberet videretur ejus exſtitiſſe dominium, non ire ad eum diſpoſuit. Cumque legati ejus non deſiccrent, & potius per dies ſingulos ineresceerent, invaſionem quoque non tam rerum quam perſonarum aeriter minarentur, ab ipſis conſtratribus ſuis, ipſe reverendiſſimus Dei famulus Jordanus abbas electus, ut ire deberet, compellebatur.

* i. e. regis

C

ſed eram ad ſepulcrum S Joannis, monetur ne eat:

6 Qui enm quadam die apud S. Jacobum eſſet, & precibus Fratrum compulſus, equos, ut iret ad regem, invitus ſternere juſſiſſet; ad beatiſſimi patris ſui Joannis ſepulcrum primitus acceſſit; ibique talem ſertur orationem ſudiſſe ad Dominum: Trine & Une Deus, incomprehenſibilis & immenſe, qui tua Majeſtate orbem imples univerſum, qui etiam nobis hunc ſanctum famulum tuum in terra conceſſiſti, tua ineffabili pietate & meritis hujus ſanctiſſimi ſervi tui Joannis, nobis infinnare digneris, utrum ad hominem iſtum ire debeam, an non. Hac oratione peracta, mox de ſepulcro elaram infonuiſſe vocem hanc perſentit, Ne ire, inquit, debeas, admoneo; ego namque pro te ſufficienter regi locutus ſum: ſed mitte cum eis, quos tecum ducere diſpoſueras, & fratrem Johelem. Tali denique accepto oraculo, juſſit eos cum fratre, de quo monitus fuerat, feſtinare ad regem. Qui aliquantulum in principio itineris pro Patre, quia cum eis non ibat, triſtes effecti; pertexernnt tandem ad curiam; & ita familiariter a rege ſunt recepti, & in doctrina moniti & hortati, ut non ad regem timendum, ſed ad dilectionem fratris ſe venuiſſe gauderent. Poſt multa itaque verba illis familiariter prolata, rogat eos ipſemet rex, ut ex parte ſua proprium ſalutarent Paſtorem, & pro exceſſibus ſuis cum congregatione ſibi devote commiſſa Dominum dignarentur exorare. *Hæc eodem modo, ſed brevius, narrantur in Rhythmo, quo Vita S. Joannis expoſita eſt apud Jordanum abbatem generalem Montis Virginis pag. 526.*

D

E

ætas ut-

7 *Quamdiu porro Ordinem ſuum gubernaverit* B. Jordanus, *nullibi expoſitum reperio, ati nec cetera geſta. Verum cum ſucceſſor ipſius S. Joel, de quo ſupra mentio facta eſt, in Martyrologio quodam Pulſavenſi apud Jordanum pag. 498 dicatur præfuiſſe annis triginta tribus; cumque Joel verisimiliter non eſſet juvenis, dum* B. Jordanus *factus eſt generalis; non videtur hic multis annis præfuiſſe, niſi S. Joel pervenerit ad ætatem omnino decrepitam. Non obſtat tamen hæc ratio, quo minus decem aut duodecim annis præeſſe potuerit* Jordanus, *& fortaſſe etiam pluribus. Quapropter cum S. Joannes Matheucaſi ſucceſſerit anno 1239, quo ille obiiſſe dicitur in Vita num. 55, mortem* B. Jordani *ex conjectura fixi circa medium ſeculi XIII, non negans tamen eum obire potuiſſe aliquot annis citius, aut pluribus etiam ſerius vivere. Plura de hoc Beato ſe mihi non obtulerunt; verum ex dictis abunde colligitur, Virum fuiſſe multis virtutibus inſignem.*

cumque aſſignata

F

DIES

DIES SEXTA SEPTEMBRIS

SANCTI, QUI VIII IDUS SEPTEMBRIS COLUNTUR.

SAnctus Zacharias propheta in Judæa.

S. Oneſiphorus Apoſtolorum diſcipulus, S. Porphyrius ejus Servus } MM. Patrii in Helleſponto.

S. Fauſtus presbyter,
S. Bibus vel Abibus diaconus,
S. Dionyſius lector,
S. Cyriacus acolythus,
S. Andronicus miles,
S. Theoctiſtus nauclerus,
S. Macarius,
S. Andreas,
S. Sarapambo,
S. Cyriacus alter,
S. Andropelagia virgo,
S. Thecla virgo,
S. Calodota conjugata } martyres Alexandriæ in Ægypto.

S. Sanctianus,
S. Auguſtinus,
S. Beata V.,
S. Felix,
S. Aubertus } MM. Senonis in Gallia:

S. Cottidus vel Quottidius diaconus M. cum ſociis, inter quos forſan Eugenius, in Cappadocia.

S. Frontinianus M. Albæ Pompeiæ in Italia.

S. Imperia in vico Mauprouvoir apud Pictones in Gallia.

S. Sapphirus ad S. Julianum diœceſis Bituricenſis in Gallia.

S. Petronius epiſcop. Veronæ in Italia.

S. Donatianus,
S. Præſidius,
S. Manſuetus,
S. Germanus,
S. Fuſculus } confeſſores,
S. Lætus martyr } Epiſcopi Africani:

S. Eleutherius abbas Romæ.

S. Fauſtus abbas prope Syracuſas in Sicilia.

S. Chagnoaldus epiſc. conf. Laudunі in Gallia.

S. Bega abbatiſſa in Cumbria Angliæ provincia.

S. Magnus abbas Fueſsæ in Suevia.

S. Gondulphus epiſc. conf. Metis in Gallia.

B. Limbania virgo monialis Genuæ in Italia.

PRÆTERMISSI ET AD ALIOS DIES RELATI.

SAncti Potiti *M. memoria ex unico codice Florentino legitur apud Sollerium noſtrum in auctariis Ufuardinis. Suſpicor illum eſſe* S. Potitum, *de quo Majorte noſtri diſputarunt ad diem* XIII Januarii.

Sancti Ampeli *memoria eſt in Kalendario Carthaginenſi, quod edidit Mabillonius tom.* 3 *Septembris Tomus II. Analectorum pag.* 399, *pro hoc aut uno e ſex ſequentibus diebus: nam legitur: ...*Idus Sept. *ſine numero adjuncto. Locum habet* Ampelius *inter plurimos martyres Africanos, quorum Acta ſunt data* XI *Februarii. An hic idem ſit, non conſtat. Verum, ſi alius eſt, nihil de eo nobis præterea notum. Vide igitur*

A *Acta ibi data, aut edita deinde apud Baluzium Miſcellaneorum lib. 2 pag. 56.* XI Feb.

S. Aſelus *M. colitur in baſilica Antoniana Viennenſi, ut habemus ex Kalendario. Verum de eo aliiſque Sanctis ibi enumeratis ſimul actum eſt* XVII Martii.

Humberti *abbatis hodie in Addendis ita meminit Martyrologium Pariſienſe.* In territorio Nivernenſi, S. Humberti abbatis miraculis & virtutibus clari. *Nihil de hoc* Humberto *reſcire potui, idque mirum apparet, cum claras dicatur* miraculis & virtutibus, *niſi forte ibi etiam colatur* Humbertus *Mariecollenſis in Hannonia, qui hodie multis Faſtis Inſertus eſt & variis locis cultus ob translationem corporis. Hujus Acta data* XXV Martii.

B. Redempti epiſcopi, alias presbyteri, qui convertit B. Magnum martyrem, *memoria habetur in Mss. additionibus Cartuſiæ Bruxellenſis. Datus eſt* S. Redemptus *epiſcopus* VIII *Aprilis. Hunc veto, ſi alius eſt, necdum ſatis novimus.* VIII Aprilis.

S. Mamertinus, *ut* abbas *S. Germani Autiſſiodorenſis annuntiatur hodie apud Grevenum & Molanum in auctariis Uſuardi. Acta ejus data ſunt* XX Aprilis.

S. Petri *Tarantaſienſis antiſtis translatio celebratur apud Vionem, Menardum & Ferrarium. Vita data eſt* VIII Maii.

S. Medimnus *navigio impoſitus & ſubmerſus commemoratur in Menologio Sirletiano & in Menæis impreſſis. Veram mortem & nomen ſatis indicant, non alium eſſe a* Menedemo, *qui die* V *Septembris cum Urbano, Theodoro & Sociis celebratur in Martyrologio Romano, & eum iiſdem apud nos datus eſt* XVIII Maii.

S. Eleuterius *Papa hodie videtur annuntiari in Hieronymiano aliiſque Faſtis: qua de re vide dicenda hac die in* Elentherio *abbate. De Eleutherio Papa actum eſt* XXVI Maii.

S. Chlodulfi *epiſcopi Metenſis tranſlatio in Faſtis variis memoratur. Vita data* VIII Junii.

S. Eugenius *epiſcopus Carthaginenſis in agro Albigenſi hodie annuntiatur a Gallis. Vita ejus data eſt* XIII Julii.

B. Liberatus de Lauro *Ordinis Minorum, de quo apud nos actum eſt* XXVI *Auguſti, hac die rurſum annuntiatur in Martyrologiis Franciſcanis ab Arturo & Huebero, veram ita, ut ipſi neſciverint; ſe illum annuntiare Beatum, quem* Incognitum *dicunt & nominant, acſi a* B. Liberato *diverſus eſſet; nullum tamen mihi eſt dubium, quin plane ſit idem. At eam iſtud necdum perſpexerit Pinius noſter, quando egit de* B. Liberato, *elegium* Incogniti, *quod dictis de* B. Libetato *adjungi poteſt, hac tranſferam. Audi Hueberum, qui iſtud ex Ulyſſiponenſi, Piſano, Waddingo & Arturo collegit:* Suffiani in Piceno circa annum MCCXXXIV Incognitus quidam (ſic nominatus) ſingulari ſua virtute & ſanctimonia ſe fecit omnibus cognitum. Enimvero tantæ erat virtutis & gratiæ, ut totus videretur divinus, & ſæpe in Deum abſorpius. Cum a ſua redibat contemplatione, veniebat cum tanta mentis lætitia, ut homo vel potius angelus alterius ſeculi appareret; nam tunc facies ejus ex Divinæ allocutionis conſortio, admirabiliter reſplendebat, ita quod admirationem & ſtuporem aſpicientibus ingereret, Manebat ſemper ſolitarius, & rariſſime loquebatur: quando vero de aliquo interrogabatur, reſpondebat acſi eſſet angelus, eratque D ſermo ejus gratioſus omnibus, ſemperque divino ſale conditus. Non ceſſabat neque diebus neque noctibus a divina contemplatione, nec a ſempiterni luminis Chriſti meditationibus invictum animum relaxabat. Quare Fratres propter divinam gratiam, quæ in eo relucebat, quaſi alterum Moyſen cordialiſſimo venerabantur affectu: ipſe veto in tam laudabili ſtudio perſeverans, uſque ad finem vitæ deveniebat. Tandem in ultimo vitæ die, cum Fratribus loquens & gaudens, magna animi lætitia & jubilo cordis, ad Dominum ſuum Jeſum Chriſtum tendebat. Erat quidem Suffiani conditus, ſed poſt tempus ad locum Barſortii translatus. *Waddingum etiam audire lubet, quia habet quædam a poſterioribus omiſſa. In Annalibus Minorum ad annum* 1234, *poſt alios quoſdam commemoratos* in Marchia in loco Suffiani, *quorum ultimus eſt* Liberatus, *eumdem tamquam ignotum, ſic laudare pergit:* Præter hos jacet ibi alius Vir ſanctiſſimus, ſed anonymus, tantæ contemplationis & extaſis, ut ſemper Deo inhærere videretur. Cum aliquando ſtaret abſorptus in E ſilva, diverſæ volucres in ſcapulas, humeros, caput & brachia advolarunt mira melodia concinentes. Cum a contemplatione redibat, tantam mentis lætitiam præſecebat, ut angelus vel quiſpiam alterius ſeculi videretur. Facies ex conſortio divini ſermonis a longe reſplendebat ad modum Moyſis, ita ut eum aſpicientibus admirationem & ſtuporem ingereret. Quando interrogabatur a quoquam, reſpondebat tamquam ſi eſſet angelus Dei, mira ſuavitate, & modeſto lepore. Neque diebus, neque noctibus ceſſabat ab oratione, neque a contemplatione rerum cæleſtium animum in hoc genere invictum relaxabat. Fratres propter divinam gratiam, quæ in eo fulgebat, quaſi alterum Moyſem cariſſimo venerabantur affectu. In his ſanctis exercitiis aſſiduus & conſtans, tandem pervenit ad vitæ terminum, præeunte diutino languore, quem ſumma tulit patientia, neque medicamine ullo petiit alievium. Solum illud adhibebat verum & optimum ſolamen, ſæpius, aut frequentius teſtici pane ſaluari vivifici Sacramenti. Voluit & beata Virgo aliam addere mirificam conſo- F C lationem: nam cum jam pene deficeret, & ardentius ſolito cruciaretur doloribus, apparuit ei cœleſtis medicinæ Apotheca, tribus aſſociata virginibus, tres pixides ſerentibus, e quarum una poſt duleia colloquia cochlearí mirificum intulit ori electuarium, ad cujus guſtum odoremque adeo mirifice & vehementer exultavit, ut tantum gaudium ſub anguſto pectore continere non poſſet, quin ſtatim exclamaret: Non plus, o Mater duleiſſima, non plus, o Medica benedicta; tantam ſuæſtuatem, Conſolatrix generis humani, amplius ferre non valeo. Cum illa ad ſecundam pixidem manum appoſuiſſet, altius exclamavit, dicens: Si primæ pixidis pretioſum reconditum ferre non valeo, quid ſi ſecundi vaſculi tradas poriora medicamenta? Cui illa. Si hæc tibi nimis bona videntur, poriora tibi dabit Filius meus, propter quem amara & aſpera hujus vitæ alacritate ſuſti, neque amplius ſenties corporis dolores ex dei ſuavitate perceptæ, donec ego infra paucos dies cum Filio meo redeam, te ex hoc ergaſtulo educturo.

Quod

A Quod ille ſummo ſuo bono peobavit nibil illis diebus manducans neque bibens, omnibus teanſactis in ſummo jubilo, & perpetua cordis lætiria, in qua abſque mortis anguſtiis, alacriter ex hoc ſeculo migravit in prædicto loco Suffiani, licet poſtea cum cereria tranſlaros ſit Bruſortium. *Jam vero hunc* Incognitum *non diſtingui a* Liberato de Lauco, *diſco ex inſtrumento, quod paucis diebus poſt ipſius mortem confectum tſt publico conſilio terræ Sernani* (*notatur* Sernano *in tabulis Marchiæ Anconitanæ ut vicus*) *quodque anno* 1698 *accepit Janningus noſter, tunc Romæ degens. Geminum eſt ejus inſtrumenti exemplar, alterum ſcriptum* XXV *Septembris anni* 1698 *in conventu Lauretano S. Etaigni per R. P. Joannem Baptiſtam a Portu, ſecretarium provinciæ Fratrum Minorum; alterum* ex originali *ſcriptum per notarium publicum, Nicolaum Angelum Silveſtrum, die* 2 *Octobris ejuſdem anni. Audiamus hujus notarii præfationem*: In nomine Domini. Amen. Hæc eſt copia cujuſdam reſolutionis, factæ a publico & generali conſilio peri illuſtria communiratis

B terræ Sernani, peoot apparer regiſteara in quadam antiqua carta peegamena peedictam communirarem intee alias publicas & antiquas ſcripturas ac reſolutiones ejuſdem publici & generalis conſilii diligenter conſervata in quadam capſa bene clauſa in ſacrario divæ Mariæ de Platea ſuperiori ad peepetuam rei memoeiam.

Subdit deinde ipſum inſtrumentum his verbis: In nomine ſanctæ & individuæ Teinitatis. Amen. Anno a Chriſto nato MCCLVIII ſeptimo Kal. Octobris. Intimato ac convocato per publicum præconem, & ſonata de more campana, generali conſilio in palatio noſtræ reſidentiæ terræ Sernani, habitus ſoit ſeemo de qoodam viru religioſo, qui paucis abhinc diebus fama ſanctitatis obiit in conventu Featrum Minorum Rivi Suffiani, & reſolorio unanimis & univerſelis foit, nemine diſceepante aut contradicente, videlicet: Cum proximis diebus, octavo Idus Seprembeis, in loco Suffiani Featrum Minoeum S. Feanciſci, in pede montis Ragnoli comiteius Camerinenſis, deceſſerit eſtaricus * & conremplativus ſervus Dei, cognomento INCOGNITUS SANCTUS, Liberatus

* exſtaticus

C de Lauro, de nobili & potenti familia de Brunforti, noſtra concive, divinitus, dnm agebat animam, e Marte Dei conforraros & recreatus; Commone & populus Teeræ Serneni in obſequium Seraphici patris S. Feanciſci, qoi nobis exlirus dedit inſignia Seaphinum, ob benemerentiam potentis familiæ de Brunforte, & ob devotionem & veneerationem ſancti Seivi Dei, convocaro ſpecialiter ad hoc generali conſilio, deceevit, & plena & publica voce reſolutum fuit, ut ad ſepulcrum ipſius ad perpetuam rei memoriam ſumptibus & expenſis ipſius communis terræ Seenani fieret & poneretur tabola lapidea cum titulo nominis, familiæ, apparitionis, geſtorum, & mortis ipſius. Actum in publico palario dicti Communis Terræ Seenani ſeptimo Kal. Octobris MCCLVIII.

Er ego Munaldus Gambii de Gualdo publicus Dei & imperiall auctoritete notarius & peocancellarios ſcripſi, & ſigoum dicti Communis terræ Sernani appoſui. *Additur deinde teſtimonium notarii Silveſtri, qui anno* 1698

ra autographo deſcripſit exemplar noſtrum, D *cui alterum ante dictum accurate conſonat. Jam vero ea hoc monumento clare patet* Incognitum *illum eſſe* B. Liberarum de Lauro, *ex cujus cognomine orta eſt opinio illa, quod eſſet incognitus. Dubitari tamen poteſt, utrum iſtud cognomen fuerit ſolum* Incognitus, *an* Incognitus Sanctus, *quod pendet ab interpunctione. Poſtremum tenſeo probabilius, quia alias jam titulo* Sancti *exornatus fuiſſet eodem menſe, quo obiit; quod veriſimile non eſt. Ceterum ex hoc etiam inſtrumento intelligitur*, B. Liberarum *multo ſeriùs obiiſſe, quam ere. diderunt ſtriptores Franciſcani, qui obitum ipſius collocabant circa annum* 1234, *cum defunctus ſit anno* 1258, *die* VI *Septembris. Reliqua de* B. Liberato de Lauro, *qui habitavit in monaſterio modico inter Strnanum & S. Geneſium, ibique in magna veneratione dudum fuit, videri poſſunt ad diem* XXVI Aug.

S. Ægidius *abbas hodie tſt in Martyrologio Prædicatorum. Colitur & datus tſt* 1 Seprembeis.

S. Victorinum *Amiternuſem M. hac die celebrat Viola Sanctorum. In Romano Martyrologio, ubi apud nos de eo diſputatum eſt, ha-* E *betur* V Septembris.

SS. Eodoxii, Zenonia, Romuli, Macarii *MM. memoria recurrit hac die apud Galeſinium, Ferrarium, & in variis Faſtis Græcis. De hiſce cum Martyrologio Romano actum eſt brevi, neque dubitari alii ſunt ab heſternis, etſi id inſinuare velit Ferrarius. Vide itaque dicta* V Septembris.

Mille centum & quatuor Martyres *ſeorſum annuntiantur in Menæis impreſſis, iiſque deinde* Calodota *jungitur. Ac priores ſpectant ad martyres Militinenſes* Eudoxium, Zenonem *&c., de quibus heri actum*: Calodota *vero una eſt ea trederim Alexandrinis, quorum hodie agmen ducit* Fauſtus. *Vide itaque dicta & dicenda* V & VI Septembris.

S. Columbæ *nomine hodie Officio duplici Styræ in Auſtria Superiore colitur ſancta Martyr incognita, cujus corpus Romæ acceptum e cœmeterio Calliſti anno* 1681, *ac delatum ad abbatiam Garſtenſem, unde anno* 1688 *ab Anſelmo abbate Garſtenſi tranſlatum eſt ad eccleſiam parochialem Styrenſem, ubi colitur. De hiſce omnibus authentica monumenta huc tranſmiſſa ſunt.* F

Bernaedus, *ſeptimus epiſcopus Mindenſis, cum titulo* Sancti, *legitur apud Ferrarium. Laudat autem Albertum Kraatzium in Metropoli lib.* 3 *cap.* 18, *& Democharem in Tabulis. Verum nec titulum* Sancti *invenio apud Democharem* Bernardo *tributum; nec Kranzii verba eum ipſi titulum ſatis vindicant. Nam animum, quod pro ea opinione adferri poteſt, eſt hic verſiculus*:

Sanctus & electus Beenerd ſuit ſeptimus heros

Subdit Krantzius: Beeve teſtimonium, ſed fidele, ſed bonum. SANCTUS ET ELECTUS: hoc moribus, hoc vite promeruit, ut eum titulum nro incomparabilem merereiue. Tranſiſſe ſcribitue ex hac luce ipſo die S. Magni in meliorem lucem, quem inhabitat Deus inacceſſibilem. *Hæc quidem probant* Beenardum *ornatum fuiſſe moribus ſanctis in vita; ſed non ſuincunt cultu eccleſiaſtico honoratum eſſe poſt mortem; præſertim cum Krantzius titulum* Sancti *uuſpiam ejus nomini adjungat; nec is ei tribuatur in Catalogo epiſcoporum*

A *Mindenſium*, *qui editus eſt apud Piſtorium inter ſex ſcriptores rerum Germanicarum pag.* 724.

S. Eva *annuntiatur a Caſtellano*, & *in nove Martyrologio Pariſienſi. Prior ſic habet*: Prope Drocas (*Decus*) S. Evæ virginis, cujus corpus eſt in eccleſia S. Stephani Drocia, ubi colitur ut martyr, & ut urbis patrona. *Pariſienſe in addendis ad hunc diem*: Drocis in territorio Carnutenſi, ſanctæ Evæ virginis & martyris, cujus corpus illic in baſilica S. Stephani quieſcit. *Plura reperire nulla diligentia potui de* S. Eva.

Donati *epiſcopi memoria ſimul cum Eleutherio epiſcopo legitur in codice Uſuardino Antverpienſi*, & *in Mſs. additionibus Cartuſiæ Bruxellenſis*: Via Salatia Donati epiſcopi. *Non dubitamus, quin* Donatus *ille alio die memoretur, ſed plures ſunt iſtius nominis Sancti, quam ut tuto poſſimus dicere, quis hic deſignetur.*

Maſſulinus *epiſcopus annuntiatur apud Geevenum* in Hibernia, & *in Florario noſtro Sanctorum Ms. ſine loco. Eum nec in catalogis Sanctorum Hiberniæ invenio, nec alibi plura reperio.*

B Jaſſæi tex *in Faſtis eccleſiæ Alexandrinæ reperitur apud Jobum Ludolfum, ac deinde a Caſtellano infertus eſt Martyrologio univerſali.*

Baſſura epiſcopus civitatis Meſſalci *martyr occurrit in ſchedis, neſcio cujus; ſed ad hunc diem repoſita, in qua cum tribus aliis epiſcopis, videlicet* Baſtachin, Baſtalongo & Theodoto, *paſſus narratur ſub Diocletiano. Ejus memoriam in nullis invenio Faſtis, & ſuſpecta magis eſt ſchedula illa plane anonyma, quam ut ſine aliis documentis* Baſſuram *cum prædictis Sociis inter Sanctos auſim commemorare.*

Dedicatio *eccleſiæ majoris Interamnenſis eſt apud Ferrarium.*

Dedicatio *ædis Sanctiſſimæ Dei Genitricis Conſtantinopoli* in Secundo *annuntiatur in Menæis.*

Licinianum, Carthaginis Spartariæ epiſcopum *huc tranſtulerunt Majores noſtri a die* XV *Maii, quod non conſtaret de cultu publico, de quo* C *nihil hactenus didicimus.*

Joanna & Anna *virgines cum titulo* Sanctarum *annuntiantur ab Arturo, qui eas nobiliſſimas facit, patriaque Toloſates, atque Ordini Carmelitarum adſcriptas, ſed cultum non probat.*

Thomas Taugi *Societatis Jeſu propter diuturnam fidei prædicationem in Japonia, ubi natus erat, lenta igne combuſtus eſt Nangazachii, ut pluribus refertur in Ms. Menologio.*

Michaelem *monachum in Hemmerode Ordinis Ciſtercienſis ut* Beatum *commemorant Kalendarium Divione excuſum anno* 1617, *Henriquezius & Chalemotus. Mortem* Michaelis *refert Manrique in Annalibus Ordinis Ciſtercienſis ad annum* 1179, *cap.* 6, *num.* 6, *ſed nihil habet de cultu* Michaelis, *nec* Beatum *vocat.*

Joannes *poſt varios epiſcopatus dimiſſos monachus Ciſtercienſis, ut* Beatus *occurrit apud Henriquezium, ut* Venerabilis *apud Chalemotum.*

Joannes de Laudibus *S. Franciſci diſcipulus* Bettonii in Umbria.

Minnius Altimannus, *Thuſciæ olim provincialis*, in Etruria.

Benedictus Florentinus *ſacerdos*, Florentiæ. D

Ludovicus de Varka, *ſacris concionibus & miraculis clarus*, Warſſaviæ, in Polonia.

Joannes, de Povoa, *geſto ſepties provinciolatu illuſtris, in Luſitania.*

Martinus Bertrannus *laicus*, Agelli in Calabria.

Andreas *laicus in Hiſpania.*

Franciſcus de Oratino *laicus*, in Apulia.

Jacobus Diſtemenſis *laicus*, Trajecti ad Moſam in Brabantia.

Franciſca a Claromonte *abbatiſſa*, Avenionæ. *Hi decem annuntiantur apud Arturum in Martyrologio Franciſcano, ultima etiam in Gynecæo, omnes cum* Beati *titulo, quem tamen nulli hodie tribuit in ſuo Menologio Hueberus, nec ego ullum ex iis coli invenio.*

Simon *etiam cum titulo* Beati *ab Arturo memoratur* Anconæ. *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum* 1383 *num.* 45 Beatum *item vocat, & inſcriptionem affert poſitam in monaſterio Franciſcano S. Franciſci Scalarum, quæ poſt alia ſic habet*: In hac eccleſia ſepulti ſunt beati Fratres Simon & Amatus, ſanctitate conſpicui. *Hæc quidem nata ſunt non-* E *nullam de cultu ſuſpicionem ingerere. Cultum tamen non ſatis oſtendunt, præſertim cum de Fratre illo* Simone nihil reſciri *potuerit* a Franciſcania Anconitanis, *ut notatum invenio a Bollando, eumque Hueberus ipſe de eo agens* Beati *titulum omittat.*

Anaſtaſii *mentionem hodie invenio, ut &* Anguſtalis. *Uterque eſt in* Romano VII Septemb.

S. Adrianus *martyr in Hieronymiani hodie annuntiatur, neque is alius videtur ab eo, qui ibidem repetitur, & Romano Martyrologio infertus eſt* VIII Septembris.

S. Michaelis *archangeli celebris apparitio hodie repetitur in omnibus paſſim Faſtis Græcis. De ea agetur in præcipua S. Michaelis feſtivitate* XXIX Septembris.

S. Dachonnæ *vel* Machonnæ *ut epiſcopi Hiberni mentio in Colgano apud nos facta eſt in Prætermiſſis ad* XVII *Februarii, ut vel hoc die plura de eo dicantur, vel die* XV *Novembris. Apud laudatum Colganum in Appendice* 4 *Vitæ S. Patricii pag.* 294 *memoratur etiam* S. Dochuma *eremita, remittens ad hunc diem, vel* XXX *Octobris. Neutrum ſatis novi. Quare eos remitto ad* X Oct. & XVI Nov. F

S. Conſolatam *virginem & martyrem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ hodie memorat his verbis*: Sancta Conſolata virg. & mart. Regii in Æmilia colitur in eccleſia cathedrali: ferunturque illi in diœceſi extare eccleſiam dicatam: cujus memoria VETS Id. Septembris recolitur. Quæ illi patria fuerit; ubi & quando paſſa ſit, haud mihi hactenus cognitum eſt; licet non ſemel inquiſitum fuerit. Illud certum, hanc Virginem non extitiſſe Regienſem: majore enim in honore haberetur, ſi a Regio orum duxiſſet, ut conſuevit. *Deinde quidem notat; ſe hujus* Conſolatæ *nomen vidiſſe in* Kolendario urbis præfatæ: *ſed dubitat, an eadem non ſit cum* S. Conſolata, *quæ dit* V *Decembris Genuæ colitur. Quare cum apud ſcriptores Regienſes nihil inveniam, quo dubium iſtud tollam; eumque ipſe Ferrarius in Catalogo generali ſerius ſcripto* Conſolatam *Regienſem omiſerit; certiora requirimus documenta, priuſquam de ea aliquid ſtatuamus. Res ulterius examinari poterit ad* V Decemb.

Othberti epiſcopi & confeſſoris *memoria eſt in Mſs.*

A *Mss. additionibus Cartaſiæ Bruxellenſis. Nihil alibi de eo invenio, niſi* Othbertus *ſcriptum ſit pro* Autbertus, *qui epiſcopus Camera-*
cenſis in Romano legitur XIII Decembris. D *Dagobarti regis memoriam laudatæ additiones.*
Dicitur colli S. Dagobartus XXIII Decembris.

DE S. ZACHARIA PROPHETA

IN JUDÆA

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

J. S.

§ I.

Cultus Sancti Prophetæ certus: alia de reliquiis & ſepulcro incerta: geſta & ſcripta examinata

CIRCA AN. MUNDI MMMDXL. *Zachariæ prophetæ memoria in Faſtis diebus variis.*

ZAchariæ prophetæ, *qui undecimus eſt inter Minores: memoriam hoc die breviſſime recolunt Beda, Rabanus, Romanum Parvum, Ado, Vvandelbertus, Notkerus. In plerisque Hieronymianis* Zachariam *prophetam non invenio. Attamen Martyrologium reginæ Sueciæ, apud nos editum poſt tomum 7 Junii, eodem die ſic habet:* Et depoſitio Zachariæ prophatæ. *Uſuardus paulo addidit hoc modo:* Zachariæ prophetæ, qui da Chaldæa ſanax in patriam raverſus, juxta Aggæum prophetam jacat conditus. *Uſuardi elogium ſecuti ſunt recentiores martyrologi, idemque legitur in hodierno Martyrologio Romano, Græci vero & Moſci* Zachariam *hunc in Menæis & Menologiis ſuis præcipue celebrant ad* VIII *Februarii: Ægyptii dieſequente* Zachariam *nudo nomine annuntiant, uti & aliis diebus ſit in Faſtis Ægyptiis & Æthiopicis, ita ut non omnino certum ſit; eumdem ab ipſis deſignari. Græci in Synaxario uno Ms. etiam de* Zacharia *propheta mentionem faciunt ad* XVI *Maii, jam obſervatam eſt in Prætermiſſis ad eum diem. Martyrologium Pariſienſe ad* VI *Septembris* S. Zachariam *his verbis commendat:* Zachariæ prophetæ, qui una cum Aggæo itidem propheta, Judæos ſub Zorobabal ad inſtaurandum Dei templum cohortatus eſt.

B

C *corpus inventum ſub Theodoſio II alterius Zachariæ: reliquiæ aliquæ:*

a *Sozomenus lib. 9 cap. 17 narrat invectionem corporis S. Zachariæ prophetæ; creditdique Baronius in Annotatis ad Martyrologium agi de* Zacharia, *quem memorat* VI *Septembris. At ſi vera narrat Sozomenus, eumque ſecutus Nicephorus lib. 13 cap. 8, corpus inventum non eſt hujus* Zachariæ *prophetæ, ſed Zachariæ iſtius, quem Joas rex occidi juſſit, ut narratur a Paralip. 24. Nam ad pedes Zachariæ invenius eſt infans regia ſepultura honoratus, quem crediderunt eſſe filium prædicti regis Joæ. Non examino, an ea opinio de puero illo ſatis ſit fundata. At ſolum obſervo, illam opinionem naſci non potuiſſe poſt corporis inventionem, niſi creditum fuiſſet, iſtud eſſe corpus Zachariæ filii Joiadæ. Ejuſdem fortaſſe Zachariæ os eſt, quod cum aliis reliquiis Lotharius imperator donavit cœnobio Prumienſi, ut exponunt ipſius imperatoris litteræ apud Browerum in Annalibus Trevirenſibus ad annum 855 lib. 8 num. 114. Nominatur quidem in litteris* Os Zachariæ filii Barachiæ, *quod magis convenit* Zachariæ *prophetæ: ſed nomen iſtud ſubinde etiam datur Zachariæ filio Joiadæ, ab iis nimirum, qui credunt eum de-*
ſignatum a Chriſto Matth. 23, *de qua controverſia diſputabo inferius. Raſſius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 200 *in eccleſia cathedrali Brugenſi, S. Donatiano dicata, recenſet reliquias* S Zachariæ prophetæ *una cum reliquiis* E *S. Samuelis prophetæ. Iſtas vrriſimiliter credidit eſſe* Zachariæ, *de quo agimus. At eum clarius deſignat pag.* 278, *ubi inter ſacra pignora ecclesiæ Lobii Lætienſis in Hannonia numerat* de oſſibus Zachariæ prophetæ, qui da Chaldæa ſanex in patriam ravarſus, juxta Aggæum prophetam conditus jacat. *Hac igitur reliquiæ creduntur eſſe* Zachariæ *prophetæ.*

3 *Celebre in Terra ſancta eſt ſepulcrum* Zachariæ, *ut ſcribit Quareſimus in Elucidatione Terræ ſanctæ lib. 4 cap. 12, dicens hunc ſextum locum peregrinationis ſeptimæ, & ſepulchrum iſtud ita deſcribens:* Hoc ſapulcrum aſt exciſum ex rupe montis Oliveti, ad radices ajus ſnlo inhærans, formæ quadrangularis, parumque acuminatum, a latere antri ſiva cryptæ ſancti Jacobi Alphæi. Communiter appallatur ab omnibus in partibus iſtis, ſapulcrum Zachariæ filii Barachiæ, occiſi a Judæis inter tamplum & altara, cnjus meminit Salvator noſter apud S. Matthæum. *Idem ſepulcrum eodem fere modo, ſed paulo prolixius, deſcribit Cornelius de Bruyn in Itinere Orientali pag.* 264 *editionis Gallicæ,* F *ubi & illius figura exhibetur in tabula adjuncta. Porro dubitat Quareſimus prolixeque inquirit, cujus Zachariæ ſit ſepulcrum: demumque concludit, probabilius eſſe Zachariæ pontificis filii Joiadæ: at id certum non facit. Gregorius Turonenſis lib. 1 de Gloria martyrum cap.* 27 *videtur de eodem loqui ſepulcro, idque attribuere Zachariæ patri S. Joannis Baptiſtæ, ſepulto, ut vult,* in monte Oliveti *una cum Simeone & Jacobo fratre Domini. Qua de cauſa nihil certi invenio de illo ſepulcro. At ſi conſtaret, unum eſſe ex illis, de quibus Chriſtus Matth.* 23 *& 29 ſcribit & phariſæis dicebat;* Ædificatis ſepulcra prophatarum, & ornatis monumanta juſtorum *&c.; poſſet iſtud ſepulcrum æque probabiliter credi* S. Zachariæ *prophetæ, quam alterius cujuſcumque Zachariæ; cum ille haud dubie ob promotam templi inſtaurationem præclaraſque prophetias in magno fuerit honore apud poſteros. Ab hiſce incertis ad alia progredior.*

ſepulcrum Zachariæ celebre, at incertum cujus.

4 *Baronius in annotatis ad Martyrologium diverſa aſſerit, exſtare* enconium in propbatam Zachariam Coſinæ Vaſtiarii in bibliotheca Sfortiana cod. manuſcrip. num. 65. *Habeo ſimile elogium Ms., quod olim Reſwerdus accepit ex codice* *ejus elogia, partim Mſſ., partim impreſſa.*

AUCT. J. S. *Ultrajectino eccleſiæ S. Salvatoris. At hoc nihil habet de* Zacharia, *quod ex ſacra Scriptura & martyrologiis, aut ex interpretibus ſumptum non ſit, & quidem ſuo multo ordine aut ritè ſuffecerit. An melius ſit elogium, quod vidit Baronius, mihi incompertum eſt: unum iſtud ad nos non pervenit. Simile* Zachariæ *elogium dat Petrus de Natalibus lib.* 8 *cap.* 42. *In libro de Vitis prophetarum, qui olim S. Epiphanio ſuit attributus, eique nunc rectius abjudicatur ab eruditis, legitur item elogium* Zachariæ *prophetæ: ſed neque iſtud magni eſt momenti, cum auctor iſtius Opuſculi, quiſquamque fuerit, non pauca fabulas immiſcuerit Vitis prophetarum impoſite conſartinatis. Ex hoc interim fonte manaſſe videntur, quæ Græci habent in Menologio Baſilino ad* VIII *Februarii, quæque tum iis tradidit Uſuardus de ſepulto* Zacharia *prope Aggæum. Certe in utroque elogio* Zacharias *varia dicitur prophetaſſe in Chaldæa, de quibus nihil reperitur in Litteris ſacris. Fictitia igitur ruiſſime, quæ ibidem* Zacharias *prædixiſſe dicitur Joſedeco & Salathieli de filiis ipſorum naſcituris; Cyro Perſarum & Aſtyngi Medorum regibus de eorumdem victoriis; nec ſatis rectum eniſtimo, quod de ſepultura* Zachariæ *apud Aggæum idem aſſeruit: nec demum totum iſtud elogium prætermitto, quia plura continet falſa quam vera eaque aliunde ſatis nota.*

Præcipua Sanctitatis ex ſacris Litteris:

5 Ex ſacris Litteris de Zacharia *hæc habemus. Ipſe inſcripſit prophetiæ ſuæ ſe vocat* Zachariam *filium* Barachiæ *filii* Addo. *Eſdræ* 5 *nominatur* Zacharias *filius* Addo. *Verum filius hic ſumitur pro nepote, ut ſæpe alibi in Scriptura aut certe pro uno ex ſuis patribus* Addo, *quemadmodum Chriſtus dicitur filius* David, *filii* Abraham *Matt.* 1. *Cœpit autem prophetare* Zacharias *prophetæ* in menſe octavo, in anno ſecundo Darii (*cognomento Hyſtaſpis*) regis, *id eſt, anno mundi* 3534, *ante autem Chriſtum annis* 520 *ſecundum chronotaxim Labbei, quam non examino. Initio prophetiæ ſuæ populum Judaicum, qui ex captivitate Babylonica reverſus erat in Judæam, hortatur ad pœnitentiam: ut deinde per varias figuras latè prædixit, tandem Judæos una cum Aggæo propheta, qui eodem anno, ſed duobus menſibus citius, prophetare cœperat, ex.*

C *citat ad templum inſtaurandum. Hinc Eſdræ* 5 *de utroque dicitur:* Prophetaverunt autem Aggæus prophetа & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jeruſalem, in nomine Dei Iſrael. Tunc ſurrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Joſue filius Joſedec, & cœperunt ædificare templum Dei in Jeruſalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos. *Forteſſe perfectum fuit templum ante mortem* Zachariæ: *nam Eſdræ* 6 ℣ 14 *hæc leguntur.* Seniores autem Judæorum ædificabant & proſperabantur juxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filii Addo: & ædificaverunt & conſtruxerunt... & compleverunt domum Dei iſtam uſque ad diem tertium menſis Adar, qui eſt annus ſextus regni Darii regis. *Non quidem recte probari poteſt, viniſſe* Zachariam *uſque ad finem fere anni ſexti Darii: id tamen veriſimile eſt, tum caput ſeptimum prophetiæ ſuæ ſcripſerit anno quarto Darii, menſe nono: cumque poſtea per ſeptem alia capita multas ediderit prophetias: nullaque mortis ipſius mentio ſit in allegatis verbis. Itaque aut templum vidit perfectum, aut certe non diu ante mortem eſt, ideoque mortem ipſius ſuit circa* D *annum mundi* 3540.

6 Nullum eſt dubium, quin multa de Chriſto & Eccleſia prophetaverit Zacharias; *at ea tum aliis ipſius ætatis videri poſſunt in libro ipſo, qui a S. Hieronymo vocatur* obſcuriſſimus liber Zachariæ prophetæ, & inter duodecim longiſſimus. *Hæc ille in præfatione Commentariorum quibus totum* Zachariæ *librum expoſuit. Porro* Prophetiæ ſanctiſſimi viri Pſalmi aliquot a quibuſdam attributi:

treduat aliqui, Pſalmos quoque aliquot compoſitos fuiſſe ab Aggæo & Zacharia *prophetis, quin titulus Pſalmi* CXLV *in Vulgata:* Alleluia reverſionis Aggæi & Zachariæ: & CXLV *hunc habet titulum:* Allelnia, Aggæi & Zachariæ. *Verum argumentum deſumptum a nominibus, quæ leguntur in titulis Pſalmorum, imbecille eſt, & nullo modo ſubſiſtere poſſe videtur, ut oſtenſum eſt a variis. Certe nomen* Moyſis *legitur in titulo Pſalmi* 89, *nec ſolum in Vulgata, ſed etiam in textu Hebraico, ubi eſt nonnegligimus, ut videri poteſt in Verſione S. Hieronymi. Attamen oſtendi in Moyſe pag.* 167 *Pſalmum illum non poſſe probabiliter attribui Moyſi, idque ſimile oſtenditur de aliis. Argumentum igitur iſtud;* E *etſi olim placuerit Patribus quibuſdam, abuſus videtur refutatum. Præterea Aggæi & Zachariæ nomina in titulis dictorum Pſalmorum non habentur in textu Hebraico, nec apud S. Hieronymum. Itaque neque duos iſtos Pſalmos, neque alios plures, in quorum titulis nomen Zachariæ apud Septuaginta aut alibi reperitur,* Zachariæ *aſſim attribuere aut Aggæo.*

7 Calmetus in Diſſertatione de auctoribus Pſalmorum, quam dedit initio tom. 1 *in Pſalmos, pag.* 8 *exiſtimat, multos Pſalmos fuiſſe compoſitos tempore captivitatis Babylonicæ & poſt captivitatem, aliquoſque ex iis ab Aggæo &* Zacharia. *Ratio eſt, quia in multis Pſalmis videntur deſcribi ea, quæ facta ſunt eo tempore: neque enim ſatis probabile exiſtimat, ea omnia Davidi revelata fuiſſe a Deo, aut alio ſic conſcripta. Pro exemplo affert poteſt Pſalmus* 136, *qui incipitur hoc modo:* Super flumina Babylonis, illic ſedimus & flevimus cum recordaremur Sion. *Verum ad hoc argumentum reſpondit Ceillierus in Hiſtoria generali ſcriptorum ſacrorum tom.* 1 *pag.* 226 *oſtenditque plures Pſalmos, qui certo ſunt Davidis, et abjudicandos eſſe, ſi admitteremus ratiocinium Calmeti ut legitimum: nam ea ille etiam graphice futura enarrent, niſi præſentia fuiſſent. Quapropter videtur argumentum ad omnes Pſalmos Davidi aſſerendos, quod in Novo Teſtamento Pſalmi ſæpe laudentur nomine Davidis, nunquam nomine alterius cujuſdam prophetæ aut hagiographi. Præterea Vetus Teſtamentum nuſquam* F *ullum alium Pſalmorum auctorem dicit præter Davidem. Probabilius igitur exiſtimo, nullum e Pſalmis attribuendum eſſe* Zachariæ, *ſicut nullus ſcriptis ipſius eſt inſertus: atque hæc ſententia communior eſt apud ſanctos Patres & alios doctores; licet nonnarin a multis quoque fuerit defenſa. Verum controverſia illa accuratius examinari poterit in Davide.* ſed omnes Pſalmi a pluribus ſalluntur. Davidis.

§ II.

§ II.

Utrum Zacharias propheta ſit ille, quem Chriſtus occiſum dicit inter templum & altare?

Propoſitur quæſtio de Zacharia inter templum & altare occiſo.

A *Aliqui ſcriptores exiſtimant, Chriſtum Matth. 23 de hoc locutum eſſe* Zacharia; *quando dixit Judæis*: Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidentis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de civitate in civitatem: ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, a ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. *Idem habetur Luc.* xi, *ubi mors Zachariæ exprimitur his verbis*: Qui periit inter altare & ædem. *Sententiæ apud ſanctos Patres de Zacharia inter templum & altare occiſo* B *tres reperiuntur diverſæ, quas refert Chryſoſtomus, allegatum Matthæi locum exponens: nullam tamen ex illis probat aut improbat. Hieronymus eaſdem memorat opiniones, & unum ceteris videtur præferre. Tribus antiquorum ſententiis neoterici duas alias addiderunt antiquis incognitas. Itaque cum quinque diverſi aſſignentur Zachariæ, quibus verba Chriſti adaptantur, nihil certi poterit ſtatui, ſed ſolum inſinuari, quid appareat probabilius. Attamen tanto magis lubet celebrem hanc elucidare controverſiam, quanto probabilior mihi apparet ſententia eorum, qui exiſtimant Prophetam hunc allegatis Chriſti verbis expreſſum.*

Locuſque peractæ cædis hunc in finem aſſignatur.

9 *Tres antiquorum ſententiæ aliquos e Patribus habent patronos: ut cum Patrum ſententia ſit adeo varia, neceſſe non eſt ſingulos laudare. Qua de cauſa expendam præcipue verba S. Hieronymi in caput* 23 *Matthæi, ubi ſic habet*: Quærimus, quis ſit iſte Zacharias filius Baruchiæ: quia multos legimus Zacharias. Et ne libera nobis tribueretur erroris facultas, additum eſt: "Quem occidiſtis inter templum & altare". C *Meretur hæc obſervatio S. Hieronymi, ut accuratius exponamus locum occiſi* Zachariæ. *Per* templum *nihil hic videtur poſſe intelligi, niſi templum, proprie dictum, diſtinctumque ab omnibus atriis. Nam ſi per* templum *omnia ſimul atria aliaque ædificia ad templum utcumque ſpectantia deſignarentur, ut aliquando fieri non inficior, Zacharias occiſus diceretur in ipſo templo, non inter templum & altare. Altare enim non aliud deſignatur, quam altare Holocauſtorum, quod, poſitum erat in atrio ſacerdotum ante templum proprie dictum. Itaque cædes Zachariæ facta eſt in atrio ſacerdotum, quod ex omnibus atriis proximum erat templo, ſeu certe in illo loco, ubi eſſe debebat atrium ſacerdotum, ſi forte cædis tempore atria utcumque erant inſtaurata. Primo igitur quærendus eſt* Zacharias, *qui ſit* filius Barachiæ; *nam & hoc ad diſtinctionem additum eſt a Chriſto: ſecundo qui ſit occiſus in atrio ſacerdotum, non in quovis templi atrio; aut, ſi de nullo legatur, quod occiſus ſit in atrio ſacerdotum, prout revera non legitur in ſacris Litteris, ulterius inquirendum, de cujus cæde tali loco peracta major ſit probabilitas.*

10 *Redeo ad S. Hieronymum.* In diverſis, *inquit*, diverſa legi, & debeo ſingulorum, opiniones ponere. Alii Zachariam filium Barachiæ dicunt, qui in duodecim prophetis undecimus eſt: puriſque in eo nomen conſentit: ſed ubi occiſus ſit inter templum & altare, Scriptura non loquitur: maxime quum temporibus ejus vix ruinæ templi fuerint. *Clarum eſt, præſertim ex ſequentibus, hanc ſententiam haberi minus probabilem a S. Hieronymo; certumque eſt, eadem hujus* Zachariæ *in Scriptura non legi, ut obſervat. Verum nihil quoque in ſacris Litteris habetur, quod eædem hujus Prophetæ inter templum & altare improbabilem faciat: nam quod temporibus ejus vix ruinæ templi fuiſſe aſſerantur, accuratum non eſt: oſſendi enim num. 5 inſtaurari cœptum eſſe templum anno ſecundo Darii Hiſtaſpis, atque abſolutum anno ejuſdem ſexto: vixiſſe vero* Zachariam *ſaltem uſque ad menſem nonum anni quarti prædicti regis, & multa adhuc poſtea prophetaſſe. Certum igitur eſt tam diu ſuperfuiſſe* Zachariam, *ut aut multum promota fuerit templi ſtructura aut perfecta: eumque altare jam ante ædificatam eſſet,* E *ut narratur 1 Eſdr.* 3; *nihil eſt, quo minus inter templum & altare occidi potuerit* Zacharias: *imo cædes eo loco peracta longe probabilior eſſet tempore ædificationis, quam perfecto & dedicato templo, ſi conſtaret* Zachariam *eſſe mortuum ante dedicationem: nam dedicato templo, ſoli ſacerdotes verſari poterant inter templum & altare, at tempore ædificationis omnibus ad eum locum patuiſſe videtur acceſſus; ideoque facilior tunc erat eo loco cædes Prophetæ.*

Offenditur nihil obſtare, quo minus Zachariam prophetam ibi occiſum credamus.

niſi ſolum Veteris Teſtamenti ſilentium, ad quod reſponde-

11 *Solum igitur Scripturarum ſilentium de cæde* Zachariæ *prophetæ objici poſſe videtur. Ad hoc vero reſponderi poteſt, pleraſque Prophetarum cædes præteritas eſſe in Veteri Teſtamento, Sane ex ſolo Teſtamento Veteri non innotuerunt, quæ de cædibus prophetarum ſcripſit Apoſtolus ad Hebræos cap.* xi ℣ 37: Lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſuns, in occiſione gladii mortui ſunt. *Certa tamen ſunt & indubitata. Iſaiæ, Jeremiæ, Amos, aliique violenta morte ſublati creduntur, etſi id nullibi de eis referatur in Veteri Teſtamento. Cur igitur idem de* Zacharia *credi nequit, etiamſi non legatur in Scriptura Legis veteris? Sane Chriſtus ipſe mortem illius fatis aſſeruiſſe videtur, dum filium* Barachiæ *dixit, quod aliis non congruit; præſertim cum iis verbis cædem prophetarum Judæis exprobraverit, ut ſatis inſinuaverit longe plures prophetas ab eorum patribus interemptos, quam occiſi legantur in Veteri Teſtamento. Stephanus quoque Act. 7 ℣ 52 multas prophetarum cædes Judæis exprobrat his verbis*: Quem propheratum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Juſti. *Nullus, quantum ſcio, in Veteri Teſtamento legitur occiſus propheta, qui adventum Chriſti prædixit. Eos tamen occiſos teſtatur Spiritus ſanctus: & ſcimus Chriſti adventum a Zacharia prædictum. Itaque ſilentium Teſtamenti Veteris multum obeſſe non poteſt, meritoque exiſtimaqur poſſumus cædem* Zachariæ *ibi omiſſam, ſicut prætermiſſa eſt cædes Iſaiæ, Jeremiæ, aliorumque plurium.* F

rationes, quæ ſuaſerunt Zachariam prophetam Chriſti verbis deſignatum.

12 *Breviter igitur colligamus rationes & conjecturas præcipuas, quæ impellere poſſunt, ut cum* Zacharia *verba Chriſti de* Zacharia *propheta intelligamus. Prima & præcipua omnium eſt, quod Dominus Zachariam vocaverit filium* Barachiæ: *nam ſolus hic* Zacharias *ſcitur habuiſſe patrem* Barachium,

Digitized by Google

AUCT. J. S. chium, *nec forſan excepto, qui probabiliter intelligi nequit, ut infra oſtendam. Hæc de cauſa Zachariæ prophetæ optime congruunt verba S. Hieronymi, ſine tantum mutato*: Et ne libera nobis tribueretur erroris facultas, additum eſt: FILII BARACHIÆ: *nam patris* Baraehiæ *nomen a Chriſto additum videtur, ut hic Zacharias ab aliis diſtingueretur. Secunda ratio eſt, quod nullus Zacharias præter hunc proprie fuerit propheta, cum tamen propheta fuiſſe videatur is, de quo loquitur Chriſtus. Exprobraverat enim Judæis cædem prophetarum & juſtorum; ideoque ex duobus, quos commemoravit, alter veriſimiliter propheta fuit, nimirum Zacharias, alter e numero juſtorum, ut de Abele conſtat. Tertio dubitari non poteſt, quin ædificantibus templum ſæpe adeſſet* Zacharias *propheta: conſtat etiam de prædictionibus ipſius, quibus multa infauſta admodum & triſtia urbi Hieroſolymitanæ ejuſque habitatoribus vaticinatus eſt. Habemus igitur de* Zacharia *propheta, quod ſæpe cum hominibus infimæ ſortis fuerit eo loco, ubi cædes eſt commiſſa, quodque ea præſtiterit, quorum*

B *occaſione multi prophetæ occiſi ſunt, ita ut mirari nequeamus, ſi & ipſe a ſervente populo cæſus ſit, & quidem loco aſſignato. Quare ſententia de eo per Chriſtum deſignato mihi tanto apparet probabilior, quanto minus probabiles videntur omnes aliæ, de quibus nunc agam.*

Altera ſententia de Zacharia patre Joannis Baptiſtæ refutatur

13 *S. Hieronymus ſecundam ſententiam ita memorat & refutat*: Alii Zachariam, patrem Joannis (*Baptiſtæ*) intelligi volunt, ex quibuſdam apocryphorum ſomniis approbuntes, quod propterea occiſus ſit, quia Salvatoris prædicarit adventum. Hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur. *Duplici argumento evertitur illa ſententia: nam nec Zacharias ille ſcitur fuiſſe* filius Barachiæ, *nec conſtat de cæde ejus, utrum de cæde* inter templum & altare, *quæ veriſimilis non eſt tempore iſtius* Zachariæ, *cum deberet per ipſos ſacerdotes eſſe peracta. Origenes, qui inter præcipuos eſt hujus ſententiæ patronos, in cap.* 23 *Matthæi eam defendere nititur traditione parum probabili, ita ſcribens:* Zachariam dicit patrem Joannis, de quo per Scripturas quidem canonicas oſtendere non poſ-

C ſumus, nec quoniam filius fuit Baraehiæ, nec quia ſcribæ & pharizæi interfecerunt eum inter templum & altare. Sed venit ad nos quædam traditio talis, quaſi ſit aliquis locus in templo, ubi virginibus quidem conſiſtere licet & orare Deum: expertæ autem thorum virilem non permittebantur in eo conſiſtere. Maria autem, poſtquam genuit Salvatorem, ingrediens adorare, ſtetit in illo virginum loco. Prohibentibus autem eis, qui noverunt adhuc eam jam filium genuiſſe, Zacharias ſtetit atque dixit prohibentibus eam, quoniam dignus eſt virginum loco, cum ſit Virgo. Ergo quaſi manifeſtiſſime Zacharium adverſus Legem agentem, & in loco virginum permittentem ſtare mulierem, occiderunt inter templum & altare viri generationis illius. *Tota hæc traditio improbabilis apparet & fabuloſa, atque hanc etiam inter apocryphorum ſomnia recenſuit S. Hieronymus, quantum conjicio, licet ipſe aliam cædis cauſam ex aliis ſcriptoribus allatam refutaverit.*

reſpondetur ad argumentum Origenis.

14 *Vidit ipſe Origenes, quam infirma ſit iſta traditio, ideoque opinionem ſuam alio argumento probare conatus eſt, ita pergens*: Tamen eos, qui hujuſmodi traditioni non credunt, exigimus rationem, quomodo non quaſi filios eorum, D qui interfecerunt prophetas, etiam Zachariam exprobrat Jeſus propter Zachariam, ſed quaſi qui ipſi occiderunt Zachariam inter templum & altare. Si ergo verum eſt verbum Chriſti, quod dicit ad præſentes tunc ſcribas & pharizæos: "Quem Vos OCCIDISTIS inter templum & ulta„re„„ non eſt poſſibile illum intelligi Zachariam, qui eſt ex duodecim unus. *Hæc ratio æque repugnat omnibus ſententiis, quibus ſtatuitur aliquis Zacharias, qui non vixit cum Chriſto. Verum verbum* occidiſtis *non ita refertur ad præſentes, ut Dominus dicere voluerit*, Zachariam *occiſum eſſe ab illis ipſis, qui tunc loquentem audiebam: ſed* occidiſtis *potius ſignificat* natio veſtra *aut* gens Judaica *interfecit: Is loquendi modus frequens eſt in Scripturis, & præcedentia verba;* ut venint ſuper vos omnis ſanguis juſtus *&c. eodem modo exponi debent, nimirum ut* ſuper vos *ſignificet* ſuper veſtram nationem, *idque facile oſtendi poteſt de multis aliis Scripturæ locis. Quapropter videtur ſententia* Origenis *& aliorum de Zacharia patre Joannis Baptiſtæ idoneo carere fundamento, & minus eſſe probabilis, quamvis multos habuerit ſectatores.* E

Tertia ſententia de Zacharia filio Joiadæ

15 *De tertia ſententia, quam & ceteris probabiliorem exiſtimare videtur, ita diſſerit S. Hieronymus*: Alii iſtum volunt Zachariam, qui occiſus eſt a Joas rege Juda inter templum & altare, ſicut Regum narrat Hiſtoria. Sed obſervandum, quod iſte Zacharias non ſit filius Baraehiæ, ſed filius Joiadæ ſacerdotis. Unde & Scriptura refert: "Non fuit recordatus Joas pa„tris ejus Joiadæ, quia fibi ſeciſſet bona „„ Quum ergo & Zachariam teneamus, & occiſionis conſentiat locus, quærimus quare BARACHIÆ dicatur filius, & non JOJADÆ? BARACHIA in lingua noſtra BENEDICTUS DOMINI dicitur: & ſacerdotis Joiadæ juſtitia Hebræo ſermone demonſtratur. In Euangelio, quo utuntur Nazareni, pro filio BARACHIÆ filium JOJADÆ reperimus ſcriptum. *Huſtenus S. Hieronymus, ad cujus verba, ſalvo eruditiſſimi Patris honore, obſervationes noſtras adjiciemus, ad examinanda fundamenta hujus ſententiæ, quam multis neotericis placuiſſe non ignoro. Mors laudati Zachariæ refertur a Paralip.* 24 ℣ 20 *& ſeq. his verbis* Spiritus itaque Dei induit Zacharium filium F Joiadæ ſacerdotem, & ſtetit in conſpectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare tranſgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquiſtis Dominum, ut dereliquerit vos? Qui congregati adverſus eum, miſerunt lapides juxta regis imperium in atrio domus Domini. Et non eſt recordatus Joas rex miſericordiæ, quam fecerat Joiada pater illius ſecum, ſed interfecit filium ejus. Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat.

etiam verum ſtatur ut minus probabilis:

16 *Locus peractæ cædis eſt atrium* domus Domini *ſeu templi, cumque Zacharias ſteterit in* conſpectu populi, *non videtur aliud atrium intelligi poſſe quam atrium populi. Atqui altare non erat in atrio populi, ſed in atrio ſacerdotum, quod medium erat inter atrium populi & templum. Itaque non videtur Zacharias iſte occiſus* inter templum & altare, *ideoque non video, qua ratione* occiſionis conſentiat locus. *Deinde cum* Baraehias *ſit nomen proprium, & ſatis uſitatum in Veteri Teſtamento: cumque alius reperiatur* Zacharias, *iſque propheta notiſſimus, cujus pater dictus fuit* Baraehias; *non eſt veriſimile, voluiſſe Chriſtum eo nomine de-*

ſignare

AUCT. J. S.

§ III.

Alia quædam neotericorum ſententia examinatur & refutatur ut improbabilis.

Neoterici quidam Zachariam filium Baruch, qui dicitur poſt Chriſtum occiſus eſt a Zelotis,

Laudatus Calmetus quintam quoque affert upinionem, eamque cum Tillemontio ceteris omnibus videtur præferre. Mihi, ſi mentem candide eloqui velim, ea minime omnium videtur probabilis, neque ulla ex parte ſacris Literis conſona. Aſſignant illi Zachariam filium Baruch, qui diu poſt mortem Chriſti occiſus eſt a Zelotis, ut refert Joſephus lib. 5 de Bello Judaico cap. 1 ſecundum Rufini diſtinctionem; at in Græco lib. 4 cap. 19. Eædem ipſius audiamus, ut deinde argumenta & fundamenta neotericæ hujus ſententiæ examinemus. Joſephus celatu crudelitate Idumæorum & Zelotarum, qua duodecim millia Judæorum nobilium periere, aſſerit eos a permiſcua illa cæde ad ſermam quamdam judiciorum converſos eſſe, ita pergens: Itaque cum illuſtrium quemdam Zachariam Baruch filium interfieere decreviſſent (irritabantur enim, quod nequiſſimis inimicus nimis erat, & probis amicus, itemque locuples) neque ſolum fortunarum ejus direptionem ſpererent, ſed etiam remotum irt virum ed ſe dejiciendos potentem, ſeptuaginta plebeiorum honeſtiſſimos ex præcepto convocant judicum ſpecie, poteſtate carentes, & apud eos Zachariam, quaſi res proderet Romanis, accuſant; quodquin ad Veſpeſianum proditionis cauſa miſſiſſet. *Cum autem accuſatio eſſet frivola, magnaque libertate Zacharias ſe defendiſſet, abſolutus eſt communi judicum ſententia, ut latius refert Joſephus, hæc ſubdens:* Illo vero abſoluto, Zeloterum clamor tollitur, & nihilominus quidem judicibus iraſcebantur, qui ſimulationem dare ſibi poteſtatis non intellexerant. Duo vero ex audaciſſimis aggreſſi Zachariam, in medio templo interficiunt, ... eumque ſtatim in ſubjectam vallem de templo projiciunt. Judices vero contumeliæ cauſe verſis gladiis ferientes, templi ambitu pepulere. *Hactenus Joſephus, ex quo nihil omiſſum, quod ad elucidationem controverſiæ prodeſſe poteſt.*

Volunt Chriſti verbis prædictum. Argumenta hujus opinionis.

20 *Nunc argumenta audiamus allata a Calmeto, qui adoptavit rutiscinia Tillemontii tom. 3 Imperatorum art. 34; & ſua addidit. Si ecdamus Calmeto, hæc verba Chriſti:* Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris *&c.*, *multum ponderis addunt prædictæ ſententiæ: nam cum mox ſequatur.* Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus *&c.*; *exiſtimat per voces* omnia ſanguis juſtus *intelligi etiam ſanguinem Chriſti & Apoſtolorum omniumque demum juſtorum, qui occiſi ſunt uſque ad excidium Hieroſolymæ, ita ut velit Zachariam ita eſſe ultimum a Judæis ante excidium urbis occiſum, ſicut primus injuſte occiſus eſt Abel. Pereo ſi quis quærat, cur Chriſtus dixerit,* Quem occidiſtis, *ac ſi Zacharias jam ante eſſet occiſus; reſpondet Chriſtum loqui* ut prophetam, *& uti prætetito pro futuro. Contendit inſuper omnia adjuncta in iſto Zachariæ convenire verbis Evangelii; primo nomen patris: nam* Barueh, *inquit, idem eſt nomen ac* Berachias, *quia Hebræi ſolent nominibus*

quarta ſententia de Zacharia alio, qui etiam Barachiæ filius Latine dicitur,

A *ſignare Joiadam ſacerdotem, proprio ejus nomine prætermiſſo: nomen enim* Barachiæ *non magis congruebat Joiadæ quam juſtis aliis; naturaque erat in errorem pertrahere audientes aut legentes, cum ex tota phraſi non aliud poſſit colligi, quam nomen eſſe proprium, & ut tale uſurpari. Quod additur de Evangelio, quo utuntur* Nazareni, *non eſt magni momenti: nam ipſe S. Hieronymus judicavit lectionem illam non eſſe ſequendam, ſed præferendam communem aliorum omnium codicum lectionem, quando Novum Teſtamentum Græcæ fidei reddidit. Hanc igitur ſententiam minus probabilem exiſtimo, quia nec loco per Chriſtum deſignato occiſus videtur Zacharias Joiadæ filius, nec videtur ſatis probabiliter tolli poſſe difficultas, quæ contra hunc Zachariam ex nomine pateis* Barachiæ *in oculos ſtatim incurrit.*

17 *Calmetus in Matth. cap. 23 ℣ 35 alium refert ſententiam, nempe, ut videtur, inventam: nullus enim antiquus ſcriptor pro ea laudatur. De Ozia rege 2 Paralip. 26 ℣ 5 hæc leguntur:* Et exquiſivit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum. *Fuit igitur aliquis Zacharias videns aut prophetæ tempore regis Oziæ. Rurſum tempore Achaz regis idem (ut credit illius ſententiæ patronus) Zacharias memoratur Iſaiæ 8 ℣ 2 his verbis:* Et adhibui mihi teſtes fideles, Uriam ſacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ. *Hunc igitur Zachariam, cum ſit filius* Barachiæ, *deſignari potuiſſe a Chriſto, exiſtimat auctor. Verum, ut etiam obſervat Calmetus, veriſimile non eſt eumdem utroque loco memorari Zacharium. Nam Ozias, cujus conſiliarius erat Zacharias ille prophetа, regnavit annos quinquaginta duos, & poſt eum Joatham annis ſedecim, ita ut valde longævus debuerit eſſe Zacharias ille, ſi vixerit uſque ad tempora Achaz, qui poſt Joatham adeptus eſt regnum. Itaque Zacharias ille* Barachiæ *filius, de quo Iſaias, alius veriſimiliter eſt a propheta & conſiliario Oziæ; & uno tantum facto nobis innoteſcit.*

refutatur ut improbabilis.

18 *Qua de cauſa ut probabile quidem eſt Zachariam illum, Iſaiæ teſtem, Chriſti vocibus fuiſſe deſignatum. Nam dubitare non poſſumus, quin Dominus Judaïc commemoravit virum celebrem notumque apud Judæos. At talis non eſt Zacharias ille, qui nec prophetа ſcitus fuiſſe, nec famam pietatis, juſtitiæ aut eorum bona geſtarum incuruiſſe. Præterea non modo cædes iſtius Zachariæ ignota eſt, ſed nec minima aſſignari poteſt ratio aut occaſio, ob quam occiſus credederetur, manifeſte inter templum & altare. Demum ne nomen quidem patris iſtius Zachariæ idem prorſus eſt Hebraice cum nomine patris* Zachariæ prophetæ, *ſed una litera altera differe ab altera, ut jam obſervavit Gaſpar Sanctius in caput 1* Zachariæ *ſcribens, ubi hanc quæſtionem diligenter tractavit, & differentiam uterque nominis aſſignavit. Adde poterit ſtudioſus lector laudatum interpretem, qui alias quaſdam minoris momenti rationes, pro ſingulis ſententiis allatas, quas brevitatis cauſa omittendas cenſui, abunde diſcuſſit. Ego ipſius ſententiam ita ſecutus ſum, ut præcipua tantum argumenta, aut certe, quæ mihi reliquis præponderare videbantur, in eodem ſcriptore adoptaverim, ac nihil modo propoſuerim.*

B

C

D

E

F

AUCT. J. S. bus propriis adjungere nomen Dei Jah, Secundo, locus ipſius judicio eſſe congruit, quia Zacharias iſte legitur occiſus in medio templi. Tertio tempus, eodem judice, recte hunc Zachariam deſignat: occiſus enim eſt paulo ante deſtructionem templi & diſperſionem Judæorum, qui finis eſt comminationis a Filio Dei ipſis intentatæ. Hæc argumenta laudatæ opinionis expoſita leguntur apud Calmetum.

ex quibus aliquæ

ut Verum dum dicta ſingula diligenter expendo, priora mihi apparent improbabilia, ac tria poſteriora prorſus falſa. Ab iiſce inciptam. Primo falſum eſt, Baruch & Barachias idem eſſe nomen. Quod Hebræi nomina Dei Jah adjungunt nominibus propriis non eſt verum eo ſenſu, ut cenſeatur idem nomen, ſive iſtud additum ſit, ſive ablatum. Nomen Baruch ſimplex eſt, enponiturque a S. Hieronymo benedictus; nomen Barachia vel Barachias compoſitum, & benedictus Domini: nec magis eadem ſunt nomina Baruch & Barachias apud Hebræos, quam eadem apud Latinos ſint nomina Curus & Deocarus, etſi Latini etiam nomen Deus nominibus propriis addant, ut ſit in allato nomine Deocarus, aliiſque non paucis paſſim notis. Secundo otiosa videtur falſum, quod dicitur de loco occiſi iſtius Zachariæ verbis Chriſti congruente: nam etſi dicatur occiſus in medio templi non ideo probabiliter creditur occiſus inter templum & altare, ſeu in atrio ſacerdotum: ſed dubitari vix poteſt, quin occiſus ſit in atrio gentilium aut in atrio Judæorum. Etenim, licet Zelotæ templum profanarent, eum tamen videri vellent in cauſa Zachariæ formam judicii ſervare, probabile non eſt judices fuiſſe introductos in atrium ſacerdotum, ibique peractum judicium. Imo ipſi judices, qui nullo metu adduci potuerunt, ut condemnarent innocentem Zachariam, verſimilitèr noluiſſent atrium ſacerdotum ingredi, quod ſibi illicitum eſſe non ignorabant. Itaque cum in ipſo judicii loco occiſus ſit Zacharias, verſimile non eſt, occiſum eſſe inter templum & altare.

probatur falſa.

ut Tertio certo falſum videtur, quod dicitur de tempore peracta hujus cædis cum verbis Chriſti congruente. Locutus eſt Dominus de cæde peracta, non de cæde aliqua futura: nam improbabile prorſus eſt, & ſine fundamento aſſeritur, Chriſtum ibi præterito uſum eſſe pro futuro. Alienum id eſt a ſtylo Evangeliorum, nec ullus afferetur locus, ubi ita locutus ſit Dominus. Multa futura prædixit Chriſtus in Evangelio; ſed ſemper ita, ut quilibet facile poſſet intelligere futura prædici, non vero narrari præterita. Ita hunc quoque locum, quem occidiſtis, de præterita, non de futura cæde intellexerunt ſancti Patres aliique doctores antiqui: atque ita omnino explicanda eſſe allegata verba, oſtendunt adjuncta omnia, quibus futura prædicuntur, Ex illa occidetis &c.: & mox ℣ 36, Venient hæc omnia ſuper generationem iſtam: ac rurſum ℣ 38, Relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Sic ſequenti capite plurima prædicuntur a Chriſto, ſed ſemper eo ſtylo & modo, ut quilibet intelligat futura prædici. Quare probandum erat novæ iſtius interpretationis patronis, ſtylo illo prophetarum Veteris Teſtamenti, quo per præteritum deſignatur futurum, uſum eſſe Chriſtum Dominum, antequam id aſſereretur: nam, licet Chriſtus fuerit prophetarum omnium maximus, & futura æque ac præterita habuerit perſpecta, ea eo recte inferri nequit, eum de futuris locutum eſſe eo modo, quo de præteritis, cum ea ſtylo Evangeliorum, atque ea ſexcentis prædictionibus ibidem relatis, contrarium manifeſte pateat. D

Præcl. punum Calmeti argumentum expenditur,

ut Verum, inquit, Calmetus: Cum primus injuſte occiſus ſit Abel, ultimus vero Zacharias; cumque inter injuſte occiſos a Judæis etiam numerentur Chriſti diſcipuli, non poſſumus alium intelligere Zachariam quam filium Baruch, niſi vacuum relinquere velimus amplum temporis ſpatium, ad quod Domini comminatio ſe extendit, Obſcurior eſt objectio, & nonnihil elucidanda. Auctor verba Chriſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, explicat Uſque ad tempus Zachariæ, acſi Chriſtus minaretur Judæis pœnam omnium cædium, quæ factæ erant aut faciendæ a morte Abelis uſque ad mortem Zachariæ. Pœna autem illa erat deſtructio urbis & templi, quam plurima alia mala erant præceſſura, præter pœnam æternam eorum, qui morituri erant in peccatis. Vult igitur per Zachariam deſignari ultimum juſtum a Judæis occiſum ante excidium urbis Hieroſolimitanæ. At primo reſpondeo, ne quidem conſtare, an Zacharias ille filius Baruch numerandus ſit inter juſtos: nam probabilius Judæus erat, non Chriſtianus, ideoque nec juſtus. Joſephus quidem honorifice loquitur de Zacharia; ſed idem elogio longe magis honorifico exornat Ananum pontificem, cujus opera occiſus eſt S. Jacobus. Itaque en elogio Joſephi nihil magis colligere poſſumus quam Judæum fuiſſe, & virum apud Judæos honoratum, præſertim cum Chriſtiani Hieroſolymam reliquerint ante mortem Zachariæ. E

probatur non poſſe prædicere ipſius ſenten. tiæ:

24 Secundo Zachariæ ille certe prophèta non fuit, aut unus ex illis, de quibus Chriſtus dixit: Jeruſalem Jeruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt &c. Quis igitur prudenter credat, mortem iſtius Zachariæ Judæis exprobrari a Chriſto, qui de morte prophetarum & diſcipulorum ſuorum loquitur? Vel ſola igitur hæc ratio clare oſtendit Zachariam iſtum non eſſe ultimum juſtum a Judæis occiſum ante excidium urbis. Si vero etiam Judæos iſtius temporis inter juſtos a Domino numeratos, perperam & improbabiliter contendere voluerint adverſarii, legant Joſephum, & invenient multos alios paulo poſt fuiſſe occiſos, qui non minus aut magis etiam a Joſepho laudantur, ita ut ne eo quidem modo ultimus haberi poſſit Zacharias. Tertio eot mala obruebant Hieroſolymam, quando occiſus eſt Zacharias, totque nobilium & optimatum ſanguis per Idumæos & Zelotas effundebatur in urbe, ut mala a Chriſto prædicta jam tunc eſſent cœpta, illæque nobilium cædes potius eſſet pars malorum prædictorum quam cauſa. F

objecta ab eo Scriptu. ræ verba elucl.

25 Jam vero paulo attentius conſideranda ſunt deinde illa verba, Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, a ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, filii Baruchiæ, quem occidiſtis inter templum & altare: quærendumque, an iis includantur omnes dantur, cædes juſtorum, quæ patratæ erant a Judæis uſque ad deſtructionem templi; quemadmodum contendit Calmetus. Exiſtimat ille id ſequi ex verbis præcedentibus: Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis &c. At mihi contrarium videtur, idque manifeſtum fiet, opinor; ſi accurate perpendamus præcedentia; ac inquiramus, qua occaſione quaque de cauſa diſcipulorum ſuorum cædem prædixerit Dominus. Gloriabantur ſcribæ

&

A & *Phariſæi ſe abhorrere a cædibus prophetarum, ut Chriſtus ipſe tractatur* ℣ 30 *his verbis*: Et dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine prophetarum. *Hanc eorum hypocriſim, ut accurate obſervat S. Chryſoſtomus, refutat Dominus primo quidem eadem ſuam prædicens his verbis* ℣ 32: Et vos implete (*id eſt, implebitis*) menſuram patrum veſtrorum. *Nam hæc verba profert, teſte Chryſoſtomo*, non imperans, ſed quod futurum erat prænontians, cædem videlicet ſuam. *Deinde vero rurſum* ℣ 34 *magis explicat, quo modo menſuram patrum ſuorum paribus aut deterioribus ſceleribus implerent, ac prædicit cædes diſcipulorum ſuorum verbis mox allegatis* ℣ 34: Et ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de civitate in civitatem.

& ex occaſione; qua dicta ſunt, vera eorum ſignificatio eruitur, B 26 *Prædictis tot ſceleribus ac cædibus juſtorum, quæ delicti gravitate, maxime ob eadem Chriſti, non modo æquabant, ſed longe etiam ſuperabant cædes præteritas, ſatis refutaverat Dominus hypocriſim eorum, qui dicebant ſe a cæde prophetarum abhorrere. Itaque ex hiſce omnibus contra eos concludit, prædicitque eos ob ea crimina, quibus majorum ſuorum crimina erant ſuperaturi, tantam daturos pœnam, ac ſi omnia majorum ſuorum ſcelera ipſi luerent. Verba accipe*: Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram *&c. Id eſt, Ob veſtra ſcelera jam commemorata fiet, ut tantam detis pœnam, quantam mereantur omnes juſtorum cædes hactenus perpetratæ, quas vos diritis deteſtari. Etenim locus ita æquit exponi, ut credamus Judæos fuiſſe punitos propter crimina parentum aut majorum ſuorum, quemadmodum interpretes paſſim agnoſcunt; & ipſe etiam Calmetus. Audi Chryſoſtomum*: Non quod ullieni peccati quis ſuppliciom luat; ſed quod ii, qui poſt alios multos in peccata lapſos & caſtigatos non meliores effecti, eadem, quæ illi, perpetrant, eadem ipſa ſupplicia jure luant. *Et paulo ante*: Si quis vero dixerit: Cur omnium graviſſima paſſi ſunt? Reſpondeo ego, quia omnium graviſſima ſcelera perpetrarunt.

qua totum Calmeti fundamentum corruit. C 27 *Ex hiſce ulterius infero contra Calmetum*, vocibus iſtis, Omois ſangnis juſtus, *non comprehendi cædes illas, quas Chriſtus Judæis prædicebat, ſed ſolum præteritas. Etenim ſi* Omnis ſangnis juſtus *ſignificavet cædes præteritas ſimul & futuras, luiſſent Judæi ſua ſimul & aliena peccata. Atqui ſecundum Ezechielem cap.* 18 ℣. 20: Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii. *Itaque neceſſario videtur dicendum vocibus*, Omnis ſanguis juſtus, *ſolum ſignificari cædes præteritas: nam eo etiam dirigitur Chriſti loquentis intentio, ut tam prædictione cædium futurarum, quam commemoratione pœnæ ob eas infligendæ, oſtendat ſcribas & phariſæos parentibus ſuis pares aut ſuperiores eſſe nequitia. Prædicit igitur Chriſtus Judæos daturos eam pœnam, quam omnes juſtorum cædes ab eorum majoribus patratæ merebantur, quia ipſi eamdem ſuis quoque ſceleribus erant meriturі: at non videtur dicere, eos pro ſuis ſimul & parentum ſuorum ſceleribus cumulata pœna afficiendos: atque ex hac obſervatione totum Calmeti fundamentum corruit. Eadem quoque obſervatione ſatis refutata eſt ſententia Ruperti, qui lib.* 4 *Commentariorum in Apocalypſim ſuſpicatus eſt, per Zachariam, Barachiæ filium, intelligi poſſe Jacobum fratrem Domini, eodem fere nixus fundamento.* AUCT. J. S.

Obſervatio ad totam ſpectans controverſiam. E 28 *Ceterum breviter ſtudioſum lectorem moneo, conſulto me abſtinuiſſe ab eo argumento, quo ſingularum fere ſententiarum patroni oſtendere nituntur Zachariam illum, cujus cauſam defendunt, aliqua ratione ultimum eſſe prophetarum a Judæis occiſorum. Abſtinui, inquam, ab illo argumento, licet paſſim producatur ab iis, qui patrocinantur ſententiæ, quam probabiliorem exiſtimo. Etenim fateor mihi incertum eſſe, utrum Dominus Zachariam commemorare voluerit tamquam ultimum prophetarum a Judæis occiſum, an alia de cauſa. Sane phraſis illa,* a ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, *non neceſſario deſignat primum & ultimum occiſum. Multæ ejuſmodi phraſes reperiuntur in ſacra Scriptura. Gen.* 6 ℣ 7 *dicit Dominus*: Delebo ... hominem, quem creavi, a facie terræ, ab homine uſque ad animantia, a reptili uſque ad volucres. *Rurſum cap.* 7 ℣ 23 *omnis ſubſtantia deleta dicitur* ab homine uſque ad pecus. *Exod.* XI ℣ 5: Morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, a primogenito Pharaonis, qui ſedet in ſolio, uſque ad primogenitum ancillæ, quæ eſt ad molam. *Plurima adducit poſſunt ſimilia: nec tamen ullibi ſignificatur, quis primo occiſus ſit loco, aut poſtremo. Itaque, ut conſtat Abelem eſſe primum eorum, qui injuſte occiſi ſunt, non ideo tamen certo inferri poteſt Zachariam eſſe ultimum, cum alia poſſit eſſe oppoſitio.* F

A D

DE SS. ONESIPHORO APOSTOLORUM DISCIPULO, ET PORPHYRIO EJUS SERVO, MM.

PARII IN HELLESPONTO.

SYLLOGE

J. S.

§ I.

Sanctorum cultus: varia in Fastorum elogiis de eorum gestis & martyrio tradita.

B SEC. I. *Onesiphorus & Porphyrius apud Græcos simul annuntiati diebus variis:*

DE *sanctitate & publica veneratione* S. Onesiphori, *quem Apostolus brevi commendat elogio, nullum potest esse dubium, cum memoria ipsius plerisque Fastis legatur adscripta, cum apud Græcos tum apud Latinos, sed mensibus & diebus multum diversis. In plerisque Fastis Græcis cum* S. Onesiphoro *conjungitur* S. Porphyrius, *tamquam servus ipsius & martyrii socius. Quod vero spectat ad gesta horum Sanctorum, de hisce pauca habemus relata, & pauciora satis certa ob varietatem narrantium. Recensebo breviter dies & menses, quibus Sancti annuntiantur: deinde elogia quædam subjiciam, ac demum facta dubia examinabo. In Menologio Sirletiano ac in codice Taurinensi* SS. Onesiphorus & Porphyrius *memorantur ad* XV *Julii: iidem* XVI *Julii annuntiantur in Menologio Basiliano, in Menæis bibliothecæ Ambrosianæ Mediolani, in manuscripto membraneo Sirmondi, ubique cum elogio; ab brevius in altero codice Taurinensi, atque in Martyrologio Arabico-Ægyptio, quod Gratia Simonius*

C *cu Arabico Latinum reddidit. Eorumdem memoria rursum occurrit die* XVII *Julii, sed in uno tantum apographo Synaxarii Ms. ebertacei Christeni nostri. Hæc omnia jam annotata sunt in Prætermissis ad tres dies memoratos. Accedunt hisce Menæa impressa in quibus hi Martyres simul annuntiantur cum elogio ad* VIII & IX *Novembris.*

Onesiphorus aliis quoque diebus memoratus cum discipulis Apostolorum:

2 *Præterea* Onesiphorus, *prætermisso* Porphyrio, *apud Græcos cum aliis quibusdam Apostolorum discipulis annuntiatur, tamquam unus ex septuaginta duobus Christi discipulis. Ita ad* XXIX *Aprilis memoratur in Menæis impressis cum Evodio, & apud Maximum Cytherum; in Menologio Sirletiano cum eodem Evodio ponitur, sed solum ibi ut* episcopus Losonis. *At in eodem Menologio ad* VII *Decembris memoratur cum sex aliis, qui omnes fere discipuli fuerunt S. Pauli apostoli, ut unus ex numero* Septuaginta, ... & episcopus Choronex. *Sic etiam in Menologio Basiliano ad* VIII *Decembris cum iisdem ponitur Pauli discipulis, ut unus ex Septuaginta. Menæa impressa item ad* VIII *Decembris cum iisdem* Onesiphorum *annuntiant, ut unum ex Septuaginta & episcopum* Cxsatex. *Eadem tamen Menæa ad* VII *Septembris* Onesiphorum *rursum conjungunt cum Evodio, &* Colophoniæ *dicunt epi-* E *scopum. Videt studiosus lector, quanta in hisce sit dierum, mensium, & rerum omnium diversitas. Quid ex hisce verius sit aut probabilius, nondum examino; at unum interim observo, eumdem ubique memorari* Onesiphorum *Pauli discipulum, idque elucum esse ex elogiis, etsi subinde ex numero Septuaginta discipulorum fuisse dicatur, sed improbabiliter, ut infra ostendam. Transeamus interim ad Fastos Latinos, in quibus brevius hi Sancti commemorantur.*

In plerisque Latinis Onesiphorus solus annuntiatus ad VI *Septembris.*

3 *Martyrologia Latina pleraque* Onesiphorum *sive* Porphyrio *referunt ad* VI *Septembris, pauca ex neotericis* Porphyrium *adjungunt; plura ex antiquioribus, veluti Hieronymiana, Bedæ, Rabani, Wandelberti, Usuardi martyrologia, utriusque careus memoria. Primus ex Latinis Onesiphorum annuntiasse videtur auctor Romani parvi seu veteris Martyrologii, in quo ad* VI *Septembris ita legitur:* Et Onesiphori Pauli discipuli. *Secutus est Ado, hisce eumdem annuntians verbis:* Item natalis sancti Onesiphori, Apostolorum discipuli. *In libello de Festivitatibus Apostolorum idem scriptor* Onesiphorum *laudavit verbis Apostoli infra laudis. Præmissa Adonis verba adoptavit in suo Martyrologio Notkerus. In variis auctariis Usuardi apud Solterium* Onesiphorus *etiam sine* Porphyrio *memoratur. At Molanus, qui etiam* Onesiphorum *solum ponit ad* VI *Septembris, eumdem versus annuntiat ad* IX *Novembris, ut martyrem cum* Porphyrio. *Credidit, opinor,* Onesiphorum, *cum* Porphyrio *a Græcis annuntiatum, distinctum esse ab* Onesiphoro *Pauli discipulo. Ea prædictis porro colligo, gesta* Onesiphori *ignota fuisse Latinis scriptoribus, quibus ea tantum videntur innotuisse, quæ de eo tradit Apostolus.* F

elogia ex Petro de Natali. bus & Floratio Ms.:

4 *Ea Apostolo quoque per conjecturam aucta videmus, quæ Petrus de Natalibus lib.* 8 *cap.* 43 *brevi elogio inuexuit hoc modo:* Onesiphorus discipulus Pauli apostoli, de quo idem secunda epistola ad Timotheum mentionem facit, ejusdem Apostoli imitator, & peregrinationis ejus comes pluribus annis fuit, & ei in ministerio deservivit. Et hic prædicationis officio fideliter peracto, apud urbem Romam post Pauli passionem in pace quievit, VIII Idus Septembris, ut ait Hieronymus. *Non invenio id in Operibus S. Hieronymi. Quæ vero de morte Sancti per conjecturam*

A *jecturam dicta ſunt, inferius examinabo. Alia tradit auctor Florarii aeſtivi Sanctorum Mſ., talia texens elogium:* Eodem die natale S. Oneſiphori Apoſtolorum diſcipuli: qui ſolliaitus in verbo Domini, ſæpe B. Paulum & alios Apoſtolos & diſcipulos in Aſia refrigeravit, & Pauli catenam & contumeliam non erubuit, ſed conſtanter ei ſnciatus, Chriſtum ſecum nontiavit. Quem Paulum Onaſiphorus propter dulcedinem verborum Romam ſollicite viſitando quæſivit & invanit: a quo devote ſuſceptus confortabatur in omni opere perfecto. Hic damum ab eodam Apoſtolo ad prædicandum miſſus in Samaria, inibi ventilabro verbi Dei permundavit ateam Chriſti, congregans illic criticum in horreum fidei ex palcis igni inexſinguibili æternaliter comburantibus. Tandam poſt converſionem multorum ſuſtinuit moctis amaritudinem brevem & modicam; & cccepit dulcedinem immenſam & iuterminabilem. Quievit in Samaria annn Saluris LXXXV. *Unde eam in Samaria prædicationem & mortem*

B *accepevit auctor, non perſpicio.*

in Martyrologio Romano Sanctiſſimul conjuncti.

5 Poſtremorum ſceulerum martyrologi diverſas de Oneſiphoro *opiniones amplexi ſunt, & plures ex iis cum ſolum nominant, creduntque Romæ obiiſſe ſine martyrio, ſecuti nimirum opinionem ſon conjecturam Petri de Natalibus. Emineutiſſimus tamen Baronius Græcorum ſententiam ſequi maluit, & utrumque Sanctum Martyrologio Romano inſerait his verbis ad VI Septembris:* Iu Hallaſponto ſancti Oneſiphori Apoſtolorum diſcipuli, cujus memioit S. Paulus ad Timotheum ſcribens: qui ibidem una cum ſancto Porphyrio juſſo Adriani procnnſulis ucrirer verberatus, & a ferocibus equis raptatus, ſpirirum Den reddidit. *Plura ad hæc obſervat in annotatis, ex quibus poſteriora huc transfero:* Græci ... tradunt huna araatum fuiſſe epiſcopum COLOPHONIS, Dorotheus (*ſeu auctor Synopſis vulgo Dorotheo adſcriptæ*) autem dicit CORONIÆ ... Haberur mentin de eodem iu Actis S. Theclæ. *Acta hæc, quæ Baſilio Seleuciæ epiſcopo attribuuntur, nec tamen accurato ſcripta ſunt, legnntur apud Surium ad XXIII Septembris. Secundum hæc Acta* Oneſiphorus *habitabat Iconii* ie *Lycaonia, quando eo venit Paulus Euangelium prædicaturus: nam Paulus dicitur* perhumanirec nb Oneſiphoco acceptus,

C amicitiſſimoque illius hnſpitio uſus. *Deinde Paulus etiam* in ædibus Oneſiphori *docuiſſe aſſeritur, ibique audiuns a S. Thecla.*

Græcorum de iis ſen tentia ex Menologio Baſilii,

6 Hiſce ſubjungo elogium ex Menologio Baſilii imperatoris inſſa compoſito, in quo ad XVI Julii hæc leguntur: Onaſiphorus Chriſti martyr, ax urbe Iconio ociundus, uffinis Tryphænæ imperarricis, Iconii habitavir, ubi & ſuſcipiene magnum apoſtolum Paulum, nb eo verbum veritatis edoctus, arque cum tota domn baptizatus, Chriſtum prædicabar. Qua-

* *Græce* propcac exagisarus, Iconio migrans io Patum* abiit, ibiqua commoratus aſt. Cum autem facultatibus affluerer, plurimam pauperum curam gurebat. Sed & Paulo Hieroſolyma ubeunci, multas opes prn fratrum miniſſecio coorulit, eundemque vinctum Romam miſſum

* Parium ſecutus eſt, cujus hortaru iterum in Purum* rediit. Comprehnnſus autem a præſide unu cum ſervo ſuo Porphyrio, tormentis ſubjectus eſt: deiu ferocibus equis alligatus, & millintibus quatuordecim raptatus, ſpiritum tradidis. Porphycius autem una cum illo in

omnibus, quæ pro Deo ſuſtinuit, aertaminibus tormenta paſſus, viram finivit. *Hactenus Menologium Latine redditum editumque Urbini cura Eminentiſſimi Cardinalis Annibalis Albani. Simile elogium legitur ie Synaxaria membranco Sirmondi, verbis tamen ſubinde mutatis, & additis quibuſdam.* Auct. J. S.

7 Ea hucc levioris ſunt momenti, huc transfero. Primo aſſeritur Onaſiphorus *fuiſſe* ex genare Aniciorum. *Secundo S. Thecla converſa dicitur, prædicante in domo* Oneſiphori *Paula. Tertio locus, ad quem Iconio fugit Sanctus, clarius exponitur: nam dicitur fugiſſe* ad Helleſpontum, & *habitaſſe in urbe* Pacio ad mare. *Nota eſt urbs* Purium *in Helleſponto provincia, ad mare Propontidem ſita. Epiſcopalis erat urbs Parium a ſeculo IV & veriſimiliter tirim: at deinde facta eſt metropolitica, prout videri poteſt apud Le Quien in Oriente Chriſtiano tom. I col. 787. In Menologio Græce item legitur* Πυριον, *at interpres* Parum *Latine ſcripſerit. Ex hiſce retelligimus, cur Stirletus locum martyrii dixerit* apud Helleſpontum, & *Baronius* in Helleſponto, *nimirum quia Parium in Helleſponto erat ſitum. Quarto ie Synaxario* Oneſiphorus *dicitur voluiſſe Paulum comitari in Hiſpaniam, ſed ab eo remiſſum eſſe Parium. Quinto paſſus refertur ſub* Andriano procnnſule. *Eadem plane leguntur in Mauris Mſs. bibliotecæ Ambroſianæ Mediolani, præterquam quod nomen proconſulis ibi ſcribitur* Adrianus; *ſicut etiam habetur apud Stirletum. Sexto demum plura in laudatis Mſs. leguntur tormenta Sanctis inflicta, quam in Menologio Baſiliano; Sanctorumque martyrium ibi exponitur eo prorſus modo, quo narratur in Menais impreſſis, quorum verba mox ſubiiciam.* aut cui alia quædam addita unt in alitt Græcorum elogiis: E

8 Quippe elogium, quod Menæa impreſſa habent ad IX Novembris, cum ab aliis differat, totum recitare placet, ea viſione Mſ. Raderi noſtri, quam cum textu Græco contuli, & ſatis accuratam inveni. SS. Oneſiphorus & Porphycius, cœpta perſecutinne, de nomina Chriſtianun delari ſunt; ductique ad tribunal, conſtantes & inrerriti Chriſtum Deum verum æſti tec. ræque coudiorem profeſſi ſuos. Propter quam profeſſionem flagrorum verba multa & uſtulationes corporia pertularuut. Deinde ita in crariibus igneis uxtenſi, æternorum bonorum ſibi præmium propoſitum intuiti, quamvis ab impiis artonia parerentur, a Deo ramen relevati ſunt. Impii auram illi & crudeles aum Sanctos illæſos ſpectatens, majori rabie lucenſi, Sanctorum pedes colligaros indomitis equle alligarunt: qui a miliribus agitati multic horis per ſpiuas & tribulos aſperaque loca tractorum carnes Sanctorum fœda lacerscunt: qun in ſupplicio etiam animas ſuas Deo tradiderunt. Quorum facene reliquias Chriſtiani clam collectae iu vico Panceorum aum diviis laudibus & gratiarum actione dapoſuerunt. *Dato elogio in Menais præmiſſi leguntur bi verſiculi:* aliud elogium ex *Menæis*, in quo omiſſa *ſunt geſta Oneſiphori cum S. Paulo.* F

Γ᾽πποις Ο᾽νησιφόρε πρὸς Θεὸν τρέχων
Ε᾽χεις συνωπάδοντα καὶ τὸν ἀνιόχην.
Equis, Oneſiphore, ad Deum cutens,
Habes tecum equirantem & ſervum.

Elogium hoc cum verſiculis impreſſum eſt ad IX Novembris, ſed annuntiatio cum Officio etiam impreſſa eſt ad diem præcedentem.

Auct. J. S.

§ II.

Elogium Oneſiphori ex Apoſtolo: dubia varia de Sanctis, ex præmiſſis elogiis orta, examinantur.

Elogium Oneſiphori ex Apoſtolo,

Poſt cultum expoſitum, dataque ex Faſtis elogia, quæ invicem non ſatis conſonant, examinandum eſt, quæ ex illis veriora appareant aut probabiliora. At lubet præmittere, quid certi habeamus de Oneſiphoro *ex Apoſtolo, ut in. de lucis aliquid oriatur in obſcuris. Paulus in Epiſtola 2 ad Timotheum cap. 1 ℣ 16 ita loquitur:* Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui: quia ſæpe me refrigeravit, & catenam meam *non* erubuit: ſed cum Romam veniſſet, ſollicite me quæſivit, & invenit. Det illi Dominus invenire miſericordiam a Domino in illa die (*judicii, ſeu poſt mortem.*) Et quanta Epheſi miniſtravit mihi, tu melius noſti. *Et cap. 4 ℣ 19:* Saluta Priſcam & Aquilam, & Oneſiphori domum. *Hæc Romæ Paulus in vinculis & circa finem vitæ: ex quibus certum eſt,* Oneſiphorum *recte vocari diſcipulum Pauli, aut etiam Apoſtolorum; multaque uſum eſſe liberalitate erga S. Paulum, tum Romæ, ubi eum vinctum ſtudioſe quæſivit, tum Epheſi, ac verisimiliter multis aliis locis, licet* Epheſum *dumtaxat nominet Apoſtolus, quia facta ibidem notiora erant Timotheo, utpote epiſcopo Epheſino. Secundo ex eo, quod* Oneſiphorus *Romam venerit, ut Paulum quæreret & refrigeraret, verisimile eſt eum ad multa alia loca profectum eſſe, ut Apoſtolo miniſtraret, præſertim cum hic dicat,* Sæpe me refrigeravit.

B

ex quo nequit eſſendi, Oneſiphorum fuiſſe mortuum, dum illa ſcribebat Paulus.

10 *Tertio ex verbis Apoſtoli recte infertur poteſt, nec Romæ fuiſſe* Oneſiphorum, *nec Epheſi, dum ſcribebat Paulus hanc epiſtolam, quia nec ejus nomine quemquam ſalutat, nec ipſe* Oneſiphorum *ſalutat, ſed ejus domum. Nonnulli ex allegatis verbis inferre voluerunt,* Oneſiphorum *tunc fuiſſe mortuum, & ea forſan de cauſa alii qui mortem ipſius fixerunt* Romæ. *Verum non video, quo id modo ſequatur ex Pauli verbis:* C *nam quod* Oneſiphorum *non ſalutet, tantum inſinuat, ipſum non fuiſſe tunc Epheſi: quod dicit,* Det illi Dominus invenire miſericordiam *&c.; aque poterat dicere de vivente quam de defuncto. Itaque mors illa plane eſt incerta & parum probabilis, ut infra oſtendam. Verisimile quoque non eſt, Romæ defunctum eſſe* Oneſiphorum, *cum non legatur umquam ibidem ſingulari cultu honoratus fuiſſe. Itaque ex his ſaltem rationibus, quas adductas invenio apud Calmetum in locum alltegotus Apoſtoli, non oſtenditur mortuus* Oneſiphorus, *dum ſcribebat Paulus. Ex Apoſtolo etiam probari nequit, utrum* Oneſiphorus *Euangelium prædicaverit, an vero prædicantibus eptus dumtaxat præſtiterit. Primum eſt verisimile, quia conſtat eum ad diverſa profectum eſſe loca; nec tamen certum, quia Romam venire potuit ſolius Pauli amore, ut eum facultatibus ſuis juvaret quantum poſſet.*

Dubitari poteſt an Oneſiphorus non ſit commemorandus;

17 *Nunc dubia veniunt examinanda, quibus locum præbent martyrologi cum Græci tum Latini. Primo dubitatur, utrum* Oneſiphorus, *ab Apoſtolo laudatus, idem ſit cum* Ooeſiphoro *martyre, qui cum ſervo ſuo* Porphyrio *paſſus* D *eſt in Helleſponto. Eumdem enim faciunt Menologia & Synaxaria varia Græcorum, quibus calculum ſuum adjecit Baronius in Martyrologio Romano. At elogium ex Menais impreſſis num. 9 datum videtur opponi poſſe, cum nihil habeat de geſtis* Oneſiphori *cum Paulo, ideoque alium* Oneſiphorum *videatur facere* Porphyrii *ſocium. Accedunt multa alia Græcorum breviora elogia, & plerique martyrologi Latini, qui* Oneſiphorum *Pauli diſcipulum paſſim annuntiant ſine* Porphyrio, *& ſine ulla martyrii mentione. Jam vero ſi quis conſideraret, Græcos invicem non conſentire; at majorem ſaltem eſſe conſenſum apud Latinos; facile adduci poſſet, ut hiſce præ illis aſſentiretur; præſertim cum eruditi non pauci Græcis Faſtis unum fere auctoritatem nitantur abrogare. Verum candide edicam, Latinos martyrologos, nimirum auctorem Romani veteris, Adonem, Notkerum & pleroſque alios nullius mihi ponderis eſſe ad hanc dubitationem dirimendam, cum ex ipſorum verbis liqueat,* Oneſiphorum *eis ſolum innotuiſſe ex Apoſtolo,* E *eorumque Faſtis infertum eſſe, quia laudatur in ſacris Litteris. Idem fere judicium ferri debet de elogiis Græcorum, in quibus* Oneſiphorus *cum aliis Apoſtolorum diſcipulis ſimul commemoratur. Græci enim illis locis non conſideraruntgeſta* Oneſiphori, *ſed ipſum breviter cum aliis Apoſtolorum diſcipulis memorarunt ob feſtivitates aliquas iis communes.*

Oneſiphorus martyr probabilius idem eſt cum S. Pauli diſcipulo.

12 *Soli igitur ex Latinis conſiderari poſſunt ſed* Petrus de Natalibus, *& auctor Flvarii Mſ., quorum verba dedi num. 4 Primus verbis Apoſtoli nihil addidit, niſi quod* Oneſiphorus *Evangelium prædicaverit & Romæ obierit. Utrumque ex ſola conjectura aſſertum videtur: credidit prædicaſſe* Oneſiphorum, *quia Pauli erat diſcipulus: credidit eumdem Romæ mortuum, quia ibi cum Paulo fuit. Hic igitur ſcripter inter eos etiam haberi poteſt, qui nihil noverunt de* Oneſiphoro, *niſi ex ſacra Scriptura aut interpretibus. Alter Scripturæ addidit prædicationem & mortem in* Samaria *obitam: ſed nullum laudat hujus ſententiæ auctorem, ideoque eniguam poteſt habere auctoritatem aut fidem mereri. Ex* Græcis *vero contra ſententiam Baronii ſolum fere* F *objici poteſt elogium num. 9 recitatum; ſed huic prævalent Menologia & Synaxaria, quæ* Oneſiphorum *martyrem eumdem faciunt cum* Oneſiphoro *Apoſtoli diſcipulo & adjutore. Qua de cauſa non quidem omnino certum, ſatis tamen probabile exiſtimo,* Oneſiphorum *Pauli diſcipulum cum* Porphyrio *paſſum eſſe, cum non inveniam ſufficientes rationes ad geminandos* Oneſiphoros, *aut ad Martyrium* S. Oneſiphoro *abjudicandum.*

Hic non fuit ex ſeptuaginta Chriſti diſcipulis:

13 *Quæri ſecundo poteſt, an numerandus ſit inter ſeptuaginta Chriſti diſcipulos, ſicut inter illos aliquot locis numeratur in Faſtis Græcis. Reſpondeo certum videri, non fuiſſe* Oneſiphorum *ex numero ſeptuaginta diſcipulorum: nam verba Apoſtoli ſatis innuunt, Verum fuiſſe ipſius præſtantem, prout affirmant de eo Græci in elogiis. Præterea non videtur dubitandum, quin* Oneſiphorus *eſſet ex Aſia Minori, cum familia ipſius habitaret Epheſi, quando ad Timotheum ſcribebat Paulus. Quod vero inter ſeptuaginta recenſeatur a Græcis quibuſdam* Oneſiphorus, *commune ipſi eſt cum aliis pluribus Apoſtolorum diſcipulis, quorum aliqui certe non fuerunt*

A

episcopus Colophonis in Asia minore fuisse dicitur,

runt in discipulie Christi septuaginta, ita ut auctoritas Græcorum hac in re nullius sit momenti.

14 *Tertio dubitatur, utrum* Onesiphorus *fuerit episcopus: nam varia admodum sunt, quæ Græci in Fastis suis habent ad hoc propositum. Menæa impressa &c. Mss. Chiffletiana ad* XXIX *Aprilis* Onesiphorum *faciunt episcopum* Κολοφῶνος, *id est*, Colophonis. *Fuit Colophon civitas episcopalis in Asia minore inter Ephesum & Smyrnam, ut videri potest apud Le Quien in Oriente Christiano tom.* 1 col. 724, *ubi alii Sosthenem & Tychicum illius civitatis episcopos faciunt. In Menologio Sirletiano* Onesiphorus *ad eumdem diem* Losonis *legitur episcopus, sed vocem* Losonis *ex* Colophonis *corruptam suspicor, quia* Onesiphorus *annuntiatur cum Euodio episcopo Antiochæno: nam ubicumque cum solo Euodio positum in Fastis invenio* Onesiphorum, *episcopatum* Colophonis *et adscriptum lego. Sic Maximus Cythræus habet* Κολοφῶνος *ad* XXIX *Aprilis: sic oursum Menæa impressa ad* VII *Septembris, ubi ibi legatur* Κολοφοείας, Colophoniæ. *Itaque Fasti Græci maximo conspirant in episcopatum Colophonensem.*

B

& alii quoque episcopatus ei adscribuntur: sed res est incerta:

15 *Aliis tamen locis alios episcopatus attribuunt* Onesiphoro. *Menologium Sirletianum ad* VII *Decembris* Choronæ *episcopum statuit. Coronea autem civitas episcopalis erat Græciæ in Bœotia, ut edocuit Le Quien tom.* 2 col. 193, *ubi hunc ipsum* Onesiphorum *dubitanter primum illius occupasse episcopum.* Cæsareæ *episcopum dicunt Menæa impressa ad* VII *Decembris: sed non additur, cujus Cæsareæ, aut in qua provincia: neque res satis est verisimilis. Ex tot variationibus episcopatus* Onesiphori *parum est certus; præsertim cum Fasti de episcopatu ejus sileant, quando tum conjungunt cum* Porphyrio; *cumque Menologium Basilianum, quod majori certe cura collectum fuit, quam alia martyrologia Græca,* Onesiphorii *episcopatum nullibi asserat. Hac de causa nullum ex tribus episcopatibus certo attribuere possumus* Onesiphoro, *ne Colophonensem quidem, licet plures in eum consipirent. Verum hac de re infra recurret sermo.*

Non est improbabile, Iconii habitasse Onesiphorum;

16 *Quarto demum queri potest, quid censendum sit de elogio* Onesiphori & Porphyrii *dato num.* 6 *ex Menologio Basiliano, & de adjunctis num.* 7 & 8 *ex aliis elogiis, videlicet de patria, stirpe, conversionis occasione, itinere iteratoque in Hellespontum seu Parium, genere & loco martyrii. Respondeo quædam ex iis apparere probabilia, alia fabulosa. Primo Iconii habitasse* Onesiphorum, *quando eo venit S. Paulus, atque ea occasione conversum esse, Paulumque in domo ipsius pernoctasse [quæ dicuntur etiam in Vita S. Theclæ] non est improbabile, nec ostionis aut sacræ Scripturæ contrarium. Nam S. Paulus* multo tempore *mansit Iconii, ibique conversa est* Judæorum & Græcorum copiosa multitudo, *ut dicitur in Actibus Apostolorum cap.* 14.

nec tamen certum, cum Scriptura magis insinuet Ephesinum fuisse:

17 *Verumtamen res dubia videtur, quia Paulus scribens ad Timotheum jubet salutari* Onesiphori domum: *cum enim Timotheus Ephesinus esset episcopus, facile hinc suspicari quis posset, Ephesinum fuisse* Onesiphorum, *ubi familia ipsius habitasse videtur, quando scribebat Paulus. Et revera* Onesiphorus *Ephesi ministravit Paulo, ut hic ipse testatur. Hæc, inquam, suspicionem ingerunt de Epheso potius quam Iconio patria* Onesiphori; *sed neque ea suspicio pro certa opinione haberi potest, cum primi Christiani subinde cum tota familia patriam deserent, ut ex Prisca & Aquila, quos eodem loco salutat Apostolus, & ex aliis plurimis innotescit. Poterant id facere tum ob persecutiones in patria sua exortas, tum ad promovendam pro viribus fidem Christianam, tum etiam ut longe abessent a consanguineis infidelibus, & sic tutius Deo servirent. Scriptura igitur non evincit, Ephesinum fuisse* Onesiphorum; *nec improbabile est, Iconiensem fuisse, Iconiique in domo ipsius hospitem fuisse Paulum apostolum.*

Auct. J. S.

18 *Secundo fabulosum prorsus apparet, quod alia in dictur de genere* Anicionum, *cum Anicii passim eo tempore fuerint Romæ, non in Asia, nisi dum ibi præfecturam aliquam exercebant. Quod de affinitate assritur cum Tryphæna, quæ ridicule vocatur* imperatrix, *videtur quoque commentitium, nec alia de causa dictum, quam quod Tryphæna in Vita S. Theclæ etiam comparet Iconii, dicaturque illustris* regii sanguinis propinquitate. *Quod vero de opibus* Onesiphori *in elogio affirmatur, facile credi potest, quia consonum est iis, quæ Apostolus ipse narravit de servitiis sibi ab eo præstitis.*

elogium fabulosa de Sancti genere:

E

19 *Tertio probabilia & credibilia sunt, quæ narrantur de gemino* Onesiphori *itinere in Hellespontum, martyrioque cum* Porphyrio *ibidem obito: nam verisimile est,* Onesiphorum *eo fuisse missum a Paulo ad prædicandum, nisi forsan Paulus ipse eo cum* Onesiphoro *venerit, eumque ibi reliquerit. Fieri id potuit in illis Pauli itineribus, quæ narrantur breviter Act.* 16: *nam tunc iterum Iconii fuit Paulus: profectusque ut ad varias provincias, inter quas Mysia est, eo quæ Ψ 7 cupiebat ire in Bithyniam: sed, omissa Bithynia, pertransivit Mysiam & venit Troadem. Fuit igitur eo tempore Paulus in Hellesponto: provincia enim hæc partem Mysiæ & Troadis comprehendebat, & Parium aqua erat in Mysia ac in Hellesponto provincia. Cum autem Parium civitas esset non ignobilis, verisimile est Apostolum ibi fuisse aut eo tempore aut postea, ita ut* Onesiphorus *ibi reliquum potuerit ab Apostolo aut eo missi ad prædicandum. Dico igitur probabile admodum esse, S.* Onesiphorum *Parii esse passum, cum nullus alius locus martyrio aut morti ejus assignetur cum aliqua probabilitate: nam quod neoterici aliqui Romæ defunctum dicunt, quodque de Samaria dixit auctor Florarii Ms., sine auctoritate antiquorum & improbabiliter asseritur.*

at prædicatio ejus & martyrium Parii in Hellesponto

F

probabiliter apparet:

20 *Præterea valde probabile est, Euangelium fuisse prædicatum ab* Onesiphoro *in Hellesponto, eoque Roma reversum fuisse, quando scribebat de eo Apostolus ad Timotheum,* Cum Romam venisset, sollicite me quæsivit, & invenit. *Quippe videtur hæc scribere Paulus, ut doceat Timotheum, quid Romæ egerit.* Onesiphorus, & *nullo modo mortem ipsius insinuat, sed oditum ad locum, unde venerat. Si enim mortem obiisset, eam non filuisset ibidem Apostolus: nam ne morbum quidem fiuit Epaphroditi, qui Romam quoque venerat ad Paulum, indeque ab eo remissus est Philippos in Macedoniam, ut legitur in Epistola ad Philippenses cap.* 2. *Eodem modo ad Paulum vinctum ex Hellesponto venisse* Onesiphorum, *sed paulo post ab eodem remissum ad fidem in Hellesponto prædicandam, vehementer suspicor. Ex dictis ulterius sequitur, episcopatum Parienssem præ ceteris probabilius attribuendum fore* Onesiphoro, *si satis de episcopatu ipsius constaret: sed quia non omnes erant episcopi, qui tempore Apostolorum prædicabant, ipsique*

AUCT. J. S. *ipſique epiſcopi non uni loco affint, de* Oneſiphori *gradu nihil certi ſtatuere poſſumus, nedum de nebe epiſcopali.*

adjuncta quædam martyrii incerta: at ipſum martyrium non negandum.

21 *Quarto tempus mortis aut martyrii nu-* *ſpiam expeimunt Græci, atque hac de cauſa tem-* *pus ſolo modo expreſſi per ſeculum primum ad* *finem vergens. Pati potuerunt Sancti in perſe-* *cutione Neronis, vel in perſecutione Domitiani,* *aut etiam tempore intermedio; ſi tamen quis con-* *jecturam de tempore martyrii dare voluerit,* *nulli martyrium ateribuit probabilius quam per-* *ſecutioni Domitiani, quæ inchoata eſt aliquot an-* *nis ante finem ſeculi primi. In quibuſdam elo-* *giis Sancti dicuntur paſſi ſub Adriano peconſu-* *le, qui ignotus eſt illo tempore, & ſimiliter* D *rectius omiſſus in Menologio Baſiliano. Tormen-* *ta etiam, quibus cruciati dicuntur Sancti, ſu-* *pra verum exaggerata videntur; præſertim ubi* *per equos feroces captatus* Oneſiphorus *dicitur* *milliaribus quatuordecim. Plura quoque tor-* *menta recenſentur in elogio ex Menæis mss. 8* *dato; quam afferantur in Menologio Baſiliano &* *Sirletiano. Itaque difficultas dici poteſt, quod ve-* *rius ſit de adjunctis martyrii. At non video, cur* *non debeamus credere martyrem fuiſſe* Oneſipho-*rum cum* Porphyrio, *& utrumque Parii in Helle-* *ſponto, ſeu in Myſia minore, paſſum eſſe.*

DE SS. MARTYRIBUS FAUSTO PRESBYTERO, BIBO VEL ABIBO DIACONO, DIONYSIO LECTORE, CYRIACO ACOLYTHO, ANDRONICO MILITE, THEOCTISTO NAUCLERO, MACARIO, ANDREA, SARAPAMBONE, CYRIACO ALTERO, ANDROPELBGIA E ET THECLA VEL THEOCLA VIRGINIBUS, AC CALODOTA MULIERE CONJUGATA,

J. S. *ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.*

Ex Martyrologiis Græcis & Latinis.

CIRCA CCL. *Martyres Alexandrini, varie in Faſtis relati,*

Martyrologium Romanum ex Faſtis Græcis varios hodie annuntiat Martyres Alexandrinos hoc modo: Alexandriæ paſſio ſanctorum Martyrum Fauſti presbyteri, Macarii & Sociorum decem, qui ſub Deciu imperatore & Valerio præſide pro Chriſti nomine abſciſſis cervicibus martyrium eomc C plaverunt. *Addit Baronius in annotatis:* Agunt de iiſdem Græci etiam in Menologio, & nomina ſingulorum referunt; videlicet poſt Fauſtum & Macarium recenſetur Dionyſius lector, Cyriacus acolythus, alter Fauſtus, Andronicus miles, Theoctiſtus nauclerus, Andropelagia & Thecla. *Plures leguntur in Menologio apud Sirletum, qui ſic habet,* Eodem die natalis ſanctorum Fauſti, Macarii, Andreæ, Abibi diaconi & monachi, Dionyſii lectoris, Cyriaci acolythi, ſancti Fauſti, Andronici militi, Theoctiſti naucleri, & ſanctarum mulierum Andropelagiæ & Theclæ, (*qui*) ſub Decio Imperatore, præſide Valerio, apud Alexandriam propter Chriſtiani nominis confeſſionem obtruncati, ſanctas animas Deo commendantes in cælum migrarunt. *Martyres hic nominatos habemus undecim, quos omnes etiam enumerat Ghimini, uno excepto* Andrea. *Variat quoque in nomine* Abibi *diaconi, quem cum Gallruio* Abibam *vocat. Eumdem ab aliis* Bibum *nominatum videbimus.*

tredecim numero fuiſſe videntur:

2 *Quod vero attinet ad numerum horum Martyrum, tredecim omnino fuiſſe dicuntur in Menologio Baſiliano, atque horum omnium nomina leguntur in Menæis Mſs. olim a Sirmondo communicatis, quæ accuratiora apparent, quam ſint Menæa impreſſa, in quibus undecim nominatim ſic expeimuntur; ut non omnes iidem ſint cum enumeratis undecim apud Sirletum: nam in Menæis impreſſis unus tantum legitur* Fauſtus, *quem unicum revera fuiſſe oſtendamus, geminus vero* Cyriacus. *Hic item geminatur in Menæis Mſs. ubi inſuper* Paeapambo *accedit &* Calodote *mulier conjugata, quæ eſt decima tertia, quæque etiam annunciatur in Menæis impreſſis, ſed ſecuſſum. Elegium laudatorum Menæorum Latine reddam, ſed primi Græce, quia ob defectum interpunctionum vocesque barbaras, & præſertim quia nomina propria non inchoantur per literas majuſculas, ſubinde de recta interpretatione dubitari poteſt; quia conjecturis in verum hic inquirendum. Poterit igitur, quiſcumque meam non admittet interpretationem, ſuam ſubſtituere. Hiſce præmonitis, verba Græca ſubjungo.*

3 Ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Φαύστου πρεσβυτέρου, Βίβου διακόνου καὶ μοναζόντος, Διονυσίου ἀναγνώστου, Κυριακοῦ ἀκολούθου τε μακαρίου Φαύστου, Ἀνδρονίκου στρατιώτου, Θεοκτίστου ναυκλήρου, μακαρίου πολιτάρχου, ἀνδρέου πρεσβυτέρου, Σαραπάμβωνος βολάτου, Κυριακοῦ δευτέρου, Ἀνδροπελαγίας καὶ Θεοκλῆς παρθένων ἀδελφῶν, & Καλοδότης γυναικὸς κύρι ἐπιμονίους. Οὗτοι ἐμαρτύρησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πόλει· τῆς αἰγύπτου συγκλήτου παρὰ βαλεριανοῦ κυρίκτορος καὶ ἡγεμόνος, καὶ διὰ τοῦ ἐν Χριστῷ ὁμολογίαν πολλὰ δεινὰ ὑποστάντες τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν, ἔντες τὸν ἀριθμὸν δεκὰ τρεῖς. Certamen ſanctorum martyrum Fauſti presbyteri, Bibi diaconi & monachi, Dionyſii lectoris, Cyriaci acolythi beati Fauſti, Andro-

horum, legimus Menæis Mſs.;

A Andronici militis, Theuctiſti nauclerî, Macarii reipublicæ adminiſtri, Andreæ ὑπερτραπατοῦ, Satampabonis decurionis, Cyriaci civis, Andropelagiæ & Theoclæ virginum ſororum, & Calodotæ uxoris Cyri, quæ erat gravida. Hi adepti ſunt coronam martyrii, imperante Decio, in urbe Alexandria Ægypti: capti a Valeriano judice & præſide, ac propter fidem Chriſtianam diru multa paſſi, capite minuti ſunt numero tredecim. *Hactenus elogium, cujus interpretationem nonnullis obſervationibus illuſtrabo.*

ex cujus textu Græco oſtenditur, unum dumtaxat inter illos fuiſſe Paulum:

4 Primo unus tantum Fauſtus *inter hos Martyres fuiſſe videtur, quemadmodum unus dumtaxat nominatur* Fauſtus *in Menæis impreſſis. Duos quidem* Fauſtos *recenſuit Sirletus in Menologio, quod Latinum fecit; at id ſolum contigiſſe exiſtimo ex verbis Græcis male intellectis. Ubi enim legitur* τῷ μακαρίῳ φαύστῳ *poſt recenſitos* Bibum *diaconum*, Dionyſium *lectorem* & Cyriacum *acolythum*, *non alius videtur* Fauſtus *martyr deſignari, ſed potius videtur ſignificari, tres laudatos Clericos fuiſſe* Fauſti *presbyteri:*

B *nam articulus* τῷ *oſtendit agi de* Fauſto *jam ante nominato, idemque rurſum inſinuatur voce* μακαρίῳ beati, *quæ nullis Martyribus in toto textu additur. Præterea ſingulorum Martyrum qualitas exponitur, quod de ſecundo illo* Fauſto *amiſſum eſſet, ſi revera ſecundus eſſet: ac demum, cum* tredecim *numero fuiſſe dicantur hi Martyres; atque is numerus habeatur ſine ſecundo illo* Fauſto, *dubitandum non videtur, quin additus ſit ex errore, præſertim cum Sirletus eadem verba Græca habuiſſe videatur in ſuo Menologio Græco, ut colligitur ex voce*, Sancti, *quæ* Fauſto *ſecundo apud ipſum præfigitur.*

obſervationes variæ ad officia horum martyrum:

5 Secundo nomina Martyrum enumerata non magnam patiuntur difficultatem, quia pleraque ſatis ſunt obvia, omniaque etiam leguntur in Menæis impreſſis, excepto unico Sarapambonis *nomine, qui in Menæis impreſſis omiſſus, & tamen ad reliquos ſpectare videtur, tam ob numerum* tredecim *quam ex toto contextu. Tertio quorumdam officia magis dubia ſunt ad vocum ambiguitatem aut barbariem. Nam* Macarius *vocatur* πολιτεύμενος: *quæ vox varia ſignificat, ut* magiſtratum, publica negotia gerentem, reipublicæ adminiſtrum, curialem, decurionem, *& plura alia. Vocem generatam Latinam item generice expreſſi, & vocavi* reipublicæ

C adminiſtrum. *Officium* Andreæ *exponitur voce omnino barbara* ὑπερτραπατοῦ. *Exiſtimo vocem derivari a voce Latina* curretor, *quæ Græcis etiam ætate facta fuit medio ævo. Dubito tamen de ſignificatione & idcirco Græcum vocem reliqui ſine interpretatione, nam* corrector *ipſe voce* ὑπερτραπατοῦ *non deſignatur: quia Valerianus ipſe erat corrector ſeu gubernator, ut in eodem elogio dicitur, nec niſi unus corrector erat in Ægypto. Quapropter ea voce deſignari poteſt aliquis ex miniſtris correctoris, vel etiam fungens aliquo officio nobis ignoto, niſi* Andreæ *fuerit cognomen. Qui ſequitur* Sarapambo, *dicitur* βουλευτής, *quod idem hic eſſe opinor ac* βουλευτὴς conſiliarius, ſenator, *ac medio ævo* curialis, decurio, *prout vocem Latinæ expreſſi. Demum* Cyriacus *alter* διάκονος *ſcribitur, quæ vox proprie* civem plebeium, *vel* popularem *ſignificat. Fœminæ tres, quæ ſequuntur, difficultatem non habent: id ſolum obſervo,* Calodotam *in Menæis impreſſis ſeparatam fuiſſe ab aliis, & male conjunctam Martyribus Militinenſibus.*

6 Ceterum, eam plura de hiſce Martyribus Alexandrinis ſe mihi non offerunt, niſi elogium breve in Menologio Baſiliano, iſtud huc transfero: Sancti martyres Fauſtus, & Abibus, Decio imperatore, hic diaconus, ille presbyter eccleſiæ Alexandrinæ fuerunt, quo tempore E & Fabianus Romæ patriarcha, & Alexander Hieroſolymorum, pro Chriſto martyrium ſubiere. Retenti igitur ab Alexandriæ præſecto, graviterque torti, quod a Chriſto deficere nollent, in carcerem truduntur. Rurſuſque inde educti, compelluntur ſacra idolio facere. Sed tantum abfuit, ut ad id faciendum animum inducerent, ut præfectum etiam redarguerent, & idolorum errorem vanitatemque contemnerent. Quamobrem ſanctis Viris numero tredecim abſciſſa capita ſunt. Sed ſanctæ illorum animæ Chriſti Dei noſtri mansibus commendatæ, pro nobis Chriſtianis inceſſanter intercedunt, & fidelibus imperatoribus noſtris adverſus inimicos robur, ac victoriam adduxit ad gloriam Chriſti, pro quo ſanguinem fuderunt. *Nomen præfecti hic caretur. In Menologio Sirletiano vocatur* Valerius, *in Menæis Mſs.* Valerianus: *nomen id valde eo tempore erat uſitatum illuſtribus viris apud Romanos, & frequenter aliis nominibus conjunctum. De tempore martyrii magna nequit eſſe difficultas, ſi ſub Decio fuerint paſſi: nam ſic verſimiliter paſſi ſunt anno 250, quo & S. Fabianus Romæ coronatus eſt; licet etiam pati potuerint anno ſequenti.* F

aliud eorumdem elogium ex Menologio.

AUCT. J. S.

A D

DE SS. SANCTIANO, AUGUSTINO, BEATA VIRG., FELICE, AUBERTO MARTYRIBUS

SENONIS IN GALLIA

J. S. COMMENTARIUS PRÆVIUS

Hi Sancti variis modis in Faſtis memorati, & ſimul culti: corporum translationes: Acta trium priorum qualia.

B ANNO CCLXX-III AUT CCLXX-IV. *Memoria horum Sanctorum in Faſtis & cultus:*

Sanctos Martyres, quos in titulo propoſui, nullibi omnes ſimul annuntiatos reperio, niſi apud Sauſſayum & in Breviario Senonenſi ad hunc diem, ubi in præfixo Kalendario ita legitur: Sanctiani, Auguſtini, Felicis, Auberti, & Beatæ virg. martyrum. *Lectiones vero Breviarii anni 1625 inſertæ de tribus fere tantum agunt, & breviſſimam* Felicis & Auberti *memoriam eo modo in fine addunt, ut infimare videantur, hos duos non ſimul cum aliis tribus Martyribus paſſos fuiſſe, ſed aliis adjunctos, ut omnium ſimul ageretur feſtivitas. In codice Uſuardino Pratenſi res ea biſce Martyribus, de quibus Acta ſunt ſcripta, in margine additi leguntur his verbis:* Senonea * ſanctorum germanorum Sanctiani & Beatæ & ſancti Auguſtini epiſcopi. *Quam antiqua ſint hæc verba, non edinit editor hujus Martyrologii; ſed in margine tantum legi notavit. In pleriſque codicibus Uſuardinis ad* XXIX *Junii annuntiatur* Beata *aliqua, ſed diverſimode: credunt tamen Solertius & editor Martyrologii Uſuardini Pratenſis, annuntiatam eſſe ab ipſo Uſuardo his verbis:* In territorio Senonico, Beatæ virginis. *Dubitari poteſt, an hæc* Beata, *quæ ab aliis* Benedicta *vocatur, eadem ſit cum illa, de qua agitur in Actis edendis.*

* *al.* Senonis

C 2 *Papebrochius ad* XXIX *Junii diſputavit de* Beata *vel* Benedicta *illa, quam memorat Uſuardus; ſed magis eo propendet, ut credat* Beatam *iſtam non eſſe ſororem S. Sanctiani. Verum cum perſpiciam Papebrochium in eam inclinaſſe opinionem, quia Acta S. Sanctiani non ſatis attente conſideravit, & duas Sanctas in iis memoratas, nimirum S. Columbam & S.* Beatam, *non diſtinxit, non dubito quin mutaret ſententiam, ſi viveret; mecumque crederet* Beatam *illam, etſi* XXIX *Junii ſola referatur, probabilius ſororem eſſe* Sanctiani. *Obſervat enim ex teſtimonio Claudii Caſtellani* ſub nomine S. Beatæ haberi Senonibus in ſuburbano pervetuſtam eccleſiam cum crypta, ubi feſtum propter concurrentiam natalis Apoſtolorum agatur VI Septembris, die S. Sanctiani, quem Sauſſayus putat ejus fuiſſe fratrem. *Agnoſcit eamdem quoque germanitatem affirmari a Clario ſeculi* XVI *ſcriptore. Quapropter ſi eam in Actis legiſſet, & in Breviario Senonenſi; haud dubie iſti ſententiæ acquieviſſet, ſaltem ut probabiliori. Decepit Papebrochium* S. Beata, de qua Uſuardus agit ad XXIX Junii a

præfatio, in qua hæc leguntur: Hic denique preciosus martyr (Sanctianus,) ætate floreus juvenili, cum beata Columba virgine egregia, & ſanguinis propinquitate ſibi conjuncta, & aliis pluribus ab Hiſpaniis, fugitans diræ perſecutionis aerbitatem, Galliarum nobiliſſimam urbem Senonum attigit *&c. Mox S. Columbæ martyrium breviter perſtringitur, & nihil de* Beata *in præfatione dicitur. Hac occaſione, quantum conjicio, vocem* Beata *deinde adjective ſumpſit Papebrochius, feſtinanter tantum cetera percurrens, quod credaret in iis nihil reperiri ad propoſitum ſuum conducens.* E

3 *Certum tamen eſt ex num.* 5 Beatam *a Columba in Actis diſtingui, & ſororem dici* S. Sanctiani. *Non aliam quoque eſſe* Beatam, *quæ ab Uſuardo refertur* XXIX *Junii, quam* S. Sanctiani *ſororem, admodum eſt verisimile.* Beatam *tamen ſolam ad* XXIX *Junii annuntiant Caſtellanus in ſuo Martyrologio univerſali, & auctor anonymus in nupero Martyrologio Pacifenſi, itidemque* Beatam *ſilent ad* VI *Septembris, acſi credidiſſent eam nihil ſpectare ad* Sanctianum, *quem hodie ambo memorant; prior quidem ſine ullo Socio, ni-* F *ſi cum* S. Auguſtino *in hunc modum:* Senonis, SS. Sanctiani & Auguſtini martyrum. *Sauſſayus totam Martyrum claſſem, prout in Breviario Senonenſi præterito ſeculo erant conjunctis, his verbis expreſſit:* Apud Senonas natalis ſanctorum martyrum Sanctiani, Auguſtini, Felicis & Auberti, ac Beatæ virginis itidem purpuratæ. *Verum dum in elogio omnes itineris & martyrii Socios facit, tam Actis edendis quam Officio Senonenſi utcumque repugnat: nam in Officio inſinuatur,* Felicem & Aubertum *ſeius paſſos; in Actis vero de iis omnino tacetur.* probabilius eadem eſt, cum Beata S. Sanctiani ſorore.

4 *Quapropter lectiones ex laudato Officio, quibus continetur Actorum compendium, hic transfero:* Inſignis Sanctianus eum beato Auguſtino ab Hiſpania ſe movens, una cum ſua ſorore virgine Beata nomine, aliiſque pluribus uſque Senonas: quæ eſt Galliarum metropolis, pervenit. Dum ergo Sanctianus eum ſociis loca ſanctorum martyrum orationibus inſiſtendo frequentaret, & eorum eccleſiarum limina tereret, perlatum eſt ad aures Aureliani pervicaſſimi exſaris, quod ipſi eſſent Chriſtiani. Aurelianus autem furiarum aculeis inſtigatus, præcepit ſibi eos adduci, & interrogato de nominibus eorum & Officii lectiones

genere,

A genere, dixit ipſe imperator: Quem Deum colitis? Illi quaſi ex uno ore clara voce reſpouderunt: & Dominum Jeſum Chriſtum ſe colere confeſſi ſunt.

ex Breviario Senonenſi.

5 Aurelianus dixit. Intueor vos floreutes ætate juvenili, & ideo muneo vos, ut a cultura Chriſtianitatis recedentes, diis meis grata libamina exhibeatis, & in aula mea ſummo honore vos reddam decuratos, & muneribus ditatos. Dignus puer Sanctianus reſpondit: Nos famuli Chriſti in fide radicati & fundati, & ſacro baptiſmate tincti, tuis verbis omnino non acquieſcemus, neque exitores idolorum tuorum efficiemur. Execramur enim prophanæ religionis cultruram, & idola humana manu fabricata contemnimus, & Deum, qui in cælis habita, curde & ure profitemur. Si, inquit ille, deorum meorum cultores non efficiamini, capitalem mox incurretis ſententiam. Sanctianus, Auguſtinus, & Beata virgo dixerunt quaſi ex uno ore: Inimice veritatis Aureliane, promiſſiones pœnarum tuarum ſpernimus, atque fallaces divitias quas promittis.

B

quæ Actorum ſunt compendium.

6 Imperatur Aurelianus ira furoris commotus, ore nephario dixit: Hos omnes, qui deos meos ſpernut, & mihi multimodas injurias verborum irrugaverunt, capitalem imperamus ſubire ſententiam. Tunc ſanguinei carnifices ſanctus Dei una cum ſocia ſibi virgine Beata extra muros civitatis eductos, in loco, qui nunc dicitur AD MARTYRES, gladio eorum capita amputant. Qui beatas animas cum triumpho martyrii tranſmittunt ad cælus. Corpora autem Sanctorum inibi tumolata ſunt a Chriſtianis, qui tunc lateuter Chriſtum colebant. Evoluto temporis longo intervallo, ædificata eſt eccleſia ſuper horum Sanctorum membra ab incolis hujus civitatis. Viri etiam devotiſſimi Felix, & Aubertus, Sanctorum eunſortes effecti ſunt per martyrium, uptante Domino, cui eſt honor, & gluria in æternum.

Translatio corpo rum ad monaſterium S. Petri Vivi, quæ ſecunda eſt

7 *Odoranus monachus in Chronica S. Petri Vivi, quod ſeculo* XI *ſcripſit, referens ad annum* 883 *mortem Anſegiſi archiepiſcopi Senonenſis, hæc deinde ſubjungit:* Hujus (*Anſegiſi*) temporibus corpora SS. martyrum Sanctiani atque Auguſtini de villa, quæ dicitur Sanceeias, a Fratribus jam dicti loci (*id eſt, a monachis S. Petri Vivi Senonenſis*) & presbytero ejuſdem, nomine Eudaldu, translata ſunt in eodem monaſterio VIII Kal. Jul. *Clarius in Chronica S. Petri Vivi de eadem translatione ſic habet:* Videns itaque dumnus Anſegiſus archiepiſcopus ita deſtrui circumquaque eccleſias, pretioſum Chriſti martyrem Sancianum tranſtulit de villa, quæ ex ejus nomine Sanceia vocatur, in baſilicam ſancti Petri, cum corpore ſancti Auguſtini martyris, qui ibi quieſcebat, Eodaldo ipſius villæ presbytero. Tranſtulit etiam idem ſubſequenti tempore corpus S. Beatæ virginis in eamdem eccleſiam. *Hanc autem translationem ex villa Sanctia ad monaſterium S. Petri Vivi alia translatio præceſſit, prout aſſeritur in Actis num.* 9.

prima & ſecunda tranſlationis tempus:

8 *Etenim ſatis verisimilia ſunt, quæ in Actis traduntur de prima trium Martyrum ſepultura, videlicet ſepultos eſſe in loco, qui vocatur* AD MARTYRES: *inde vero translata eſſe ſacra eorum corpora poſt deſtructam eccleſiam, quæ ſupra ſepulcrum eorum fuerat ædificata. Hanc translationem ſeculo* VIII *factam omnino exiſtimo, quia prima illa eccleſia dicitur deſtructa per Vandalos, id eſt, per Saracenos: nam Saracenos a Gallis ſcriptoribus illius temporis, quo hæc Acta ſcripta videntur, ſæpe Wandali nominantur, iidemque anno* 731 *vel* 732 *uſque ad urbem Senonenſem populabundi pervenerunt, ut videri poteſt tom.* VI *Auguſti pag.* 96 *& ſeq. in S. Ebbone archiepiſcopo Senonenſi. Qua de cauſa admodum veriſimile apparet, translationem contigiſſe poſt vaſtitatem ſuburbanis Senonenſibus per Saracenos illatam, id eſt, non diu poſt annum* 732. *Duplicem igitur trium horum Martyrum translationem agnoſcimus, primam non diu poſt annum* 732; *alteram tempore Anſegiſi præſulis, id eſt, anuis non multis ante annum* 883, *qui Auſegiſus ſuprtmum diem obiiſſe ſcribitur. Petrus Matboud in Opuſculo de vera Senonum Origine Chriſtiana cap.* 2 *§* 3 *ſcribit translationem hanc contigiſſe anno* 876.

AUCT. J. S.

primus ſepultu-

9 *Primus tamen ſepulturæ locus in veneratione fuiſſe videtur ſaltem uſque ad ſeculum* XII, *qua Chronicon S. Petri Vivi ſcribebat Clarius. Hic enim de eo loca hæc memorat:* Eſt autem ipſe locus, ubi decollati ſunt, quaſi duobus millibus ab urbe juxta ſilvam in quodam monte. Fuit autem eccleſia ibi ab antiquis in honore horum Sanctorum ædificata, ſed tempore Paganorum fuit deſtructa. Eſt adhuc ibi crux lignea poſita pro Sanctorum reverentia, ubi quoddam miraculum noſtris temporibus evenit. Quidam juvenis & quædam juvencula illic nocturno tempore advenientes, voluptatem ſuam voluernut adimplere: qui ſtatim defuncti ſuat ſubitanea morte. Alio quuque tempore Warinus quidam miles injuſte auferebat ſancto Petro quamdam terram, in quam dum pranſurus adveniſſet, monachi ejus adventum audientes, corpus ſancti Sauciani accipientes illuc detuleruut. Ille eaim * equum ſunm aſcendeus, obviam illis venit, comminaos illos, ne ingredereutur in terram ſuam. Munachi vero fiduciam habeutes in Deo conſtantes ſtabant. Pru nihilo ergo computans virtutem Martyris, vuinlt percutere ſeretrum. Mox vero ut tetigit, percuſſus a Deo in terram eecidit, eontractus tutu corpore, multos poſtea viveus annos in ipſo laaguore: ſtater vero ejus arreptus a dæmone coutinuo expiravit: eeruentes hoc exterri in fugam ſunt coaverſi. Poſt hæc uemu ſuit auſus ex ejus progenie aliquam calumniam in terram S. Petri inferre. Vocatur autem ipſo locus AD MARTYRES, eo quod Pagani martyres illic decollare ſoliti erant. *Malim cedere nomen ab iſtis Martyribus ortum.*

væ locus diu etiam in veneratione fuit

B

C

D

E

F

* *forte etiam*

10 *Acta horum Martyrum huc olim miſſa ſunt ex Legendario Senonenſi, ubi notantur haberi tom.* 6 *Titulus hic legitur in ſcripto exemplari præfixus*: Vita ſancti Sanctiani Sociorumque ejus. *Acta hæc ſcripta eſſe poſt primam corporum translationem & ante ſecundam, veriſimillimum eſt, quia in iis prima translatio breviter narratur, ſecunda vero fusius. Itaque exarata ſane aut ſeculo* VIII *multum provecta, aut probabilius tarreate jam ſeculo* IX, *cum prima translatio non nuperet ut nuper facta, ſed ut dudum præteritu. Hæc autem ætas magnam Actorum ſcriptori auctoritatem conſtituere nequit; nec methodus ſcribendi ſupplere poteſt ætatis defectum, cum multa de aliis Sanctis referat a propoſito ſuo aliena, in iiſque ſecutus videatur traditiones populares. Suſpicor tamen auctari in iis, quæ de Sanctiano & Socils refert, pralnxiſſe monumenta quædam antiquiora, ideoque præcipua martyrii & translationis capita probabilia exiſtimo.*

Acta ſub finem ſeculi VIII *aut* IX *ſeculo ſcripta;*

11 Par-

AUCT.]. *S. nec ea antiquior ra probat Matboud; nec indubitatam rum erfeudit fidem.*

rs *Porro affigatæ Actorum antiquitati videtur utcumque repugnare, quod laudatus Clarius dicit, ſe noa potuiſſe reperire* Paſſiones horum Sanctorum, ... quæ tempore Paganorum (*Saracenos deſignat aut Normannos*) fuerunt incenſæ. *Verum tanta non eſt Clarii diligentia, at hæc Acta exſtare non potuerint ejus tempore, tumque latere. Hugo Matboud in Diſſertatione de vera Senonum Origine Chriſtiana cap.* 2 § 3 *hæc Acta longe antiquiora facit*, & germanæ fidei *eſſe contendit; reſpondens ad argumentum, quod contra Acta obiici poteſt ex Clario, qui de* S. Auguſtino *ita habet*: Narrant etiam antiqui de iſto ſancto Auguſtino, quod fuerit archiepiſcopus Treviris, orationiſque cauſa ad ſanctum Martinum devenerit, & feſſus a labore, hoſpitandi gratia in illa villa Sanceia diverterit; ibique ægrorans diem extremum clauſit, ſepulturque eſt juxta tumulum Sanctani martyris. *Aſſentior laudata ſcriptori*, Auguſtinum *non vidiſſe epiſcopum fuiſſe, ardum archiepiſcopum Treviteaſem, etſi id etiam ex Clario barbaro Robertus Autiſſiodorenſis in Chronico; ſed potius habendum pro martyre & ſocio* S. Sanctiani *ſecundum Acta. Attamen Acta ipſa ſeculo* VI TIS *aut* IX *antiquiora credere nequeo; nec auſim dicere ea eſſe* germanæ fidei. *Si Acta integra luci publicæ expoſuiſſet Matboudus, forte minus fidenſur eorum fidem commendaſſet aut antiquitatem.*

A C T A

Auctore Anonymo

ex Legendario Senonenſi,

PRÆFATIO.

Præfatio ſcriptoris, qui S. Columbæ

QUi aliquid utile vel honeſtum meditando de profundis cogitationibus cordis ſui; ſive de theſauro priſcarum ſcripturarum divinarum conatur in proſpectu legentium pauca proferre, pro viribus æquam materiam debet aſſumere, ne currente tota volubili eat retro finis: debet etiam aſſiduo oraru Dei ſummi, vel illius Sancti opem implorare, de quo ſcribere ſua ſponte vel ſui ſuperioris impulſu *a*, ut invitatus inſuſione ſancti Spiritus deſiderarum condigne valeat aggredi ad perficiendum incœptum opus. Ad beati igitur Sanctiani præclari martyris geſta explicanda non ex toto, ſed ex aliqua parte manus ſtolidæ articulos ad deſcribendum applicare auſi, ut veridica fama vulgante concivibus *b*, Chriſto rectore, ipſo vero Martyre adminiculante, extendimus enarrare. Hic denique gratioſus Martyr ætate florens juveniili cum beata Columba *c* virgine egregia, & ſanguinis propinquitate ſibi connexa, & aliis pluribus ab Hiſpaniis, fugitans diræ perſecutionis acerbitatem, Galliarum nobiliſſimam urbem Senonum attigit, & ibi ſub Aureliano *d* crudeliſſimo tyranno, qui Romanorum imperio ſolus potiebatur, martyrii coronam dim ſibi deſideratam adipiſci promeruit. Et eadem ipſa jam dicta virgo juſſu ipſius ſæviſſimi principis milliario ab urbe Senonica gladio cæſa cum martyrii palma occubuit.

2 Poſt Severum etenim nequiſſimum impeperatorem, qui beatum Andeolum *e* ſubdiaconum eundeli morte interemit; nam caput ejus in quatnor partes ſecuit, & cathena pedibus jam defuncto colligatis plumbo infuſo, cum maximo lapide in Rhodani fluminis amnem projecit, ut in ejus paſſione poteris reperire: hic Aurelianus *f* nequior nequiſſimo in perſecutione Chriſtianorum in imperio Romano ſucceſſit. Exiens vero a Roma infeſtus Chriſtianis Aurelianus, partes Galliarum peragrans Lingonas *g* ſanctum Symphorianum *h* & ſanctos geminos Speuſippum Eleuſippum & Meleuſippum cum avia ſua Leonilla martyrio trucidavit, & ad ſuperos cælicolas per effuſionem pretioſi ſanguinis tranſmiſit. Porro beatum Benignum, magnificum presbyterum Divione caſtro, quod ipſe truculenta bellua a ſolo ædificare *k* juſſerat, lanceæ ictu peremit & martyrem glorioſum populis Gallicanis effecit. Idem autem atrociſſimus perſecutor Chriſtiani nominis Aurelianus ſanctorum martyrum ſanguinem fiticns, etiam in loco, qui Sude-Locus* dicitur antiquitus, clariſſimos martyres Audochium & Thyrſum *l* martyriſavit, & angelicis cœtibus conſociavit.

3 Adveniens autem furore fæviens Trecas, beatum Parroclum *m*, & ſanctum Savinianum, qui nunc habentur dno Inminaria civitatis, diverſis tormentatos pœnis, ad cœlorum regna cum gandio tranſmeare fecit. Autiſſiodoro denique in ſilva, quæ nuncupatur Puſceia, miſſis ſatellitibus ſuis, ſanctum Priſcum cum plurima multitudine ferro cecidit, & in putei immanis profunditatem projici imperavit. Quidam vero Chriſtianus caput beati Priſci *n* latenter afferens quatuor millibus juxta civitatem Autiſſiodorum in quodam abdito loco recondidit, & ibidem diu incognitum manſit. Longo autem poſt tempore evenit, jam Chriſtiani nominis gloria longe lateque conſcante, & beato Germano viro apoſtolico cathedræ eccleſiæ ipſius præſidente, qui ejuſdem patriæ præ cæteris epiſcopis decus extitit, ut illi ipſi clariſſimo præſuli ab angelo ſancto revelaretur, ut eo loco venerabile caput abſconſum perquireret, & eccleſiam ibidem conſtruerer. Qui dicto citius ſanctæ revelationi operam ſtudiote dans, non ſegnis operator extitit; & eccleſiam condignam martyri præclaro ædificavit *o*. Super Igauna *p* vero fluvium idem paganiſſimus cæſar ſanctum Sydronium eximium martyrem in pago Senonico martyrio conſummavit; & corpus ejus martyris in devexo monticulo ſuper ripam ipſius alvei a Chriſtianis decentiſſime humatum ibidem quieſcit, eccleſia ipſius in honorem deſuper a populo ædificata.

S. Columba, at Senonæ ſub Aureliano imperatore paſſa, Martyrologio Romano adſcripta eſt die 31 *Decembris, ubi de ea agi poterit.*

Aurelianus imperator Chriſtianos perſecutus eſt, & in Gallia fuit anno 273, *& iterum anno* 274. *Alterutro anno locandum S. Columbæ martyrium, uti & martyrum, de quibus Acta præcipue ſunt conſcripta.*

Acta S. Andeoli, ſub Severo imperatore paſſi, ad 2 *Maii data ſunt, in iiſque cap.* 3 *de feſto Sancti capite, & corpore in Rhodanum projecto, ſimilia leguntur. Vtrum Acta illa non ſunt ſcri-*

ANNOTATA.

a *Adde* deſiderat, *vel quid ſimile.*

b *Vox hæc obſcure & ambigue adeo tradſcripta, at fuerit divinandum.*

D *& multorum alio. rum martyrium*

e

f

g

h

i

k

E

*Saulien Gallis.

l

brevitor perſtringit.

m

n

o

F

a

p

A *ſcripteeis coævi aut accurati, ut obſervavit Hen, ſchenius in Commentario prævio.*

f Auxilianus non ſtatim Severo ſubſtitutus eſt imperator, ſed multi alii fuerunt intermedii; interque hos aliqui Chriſtianorum perſecutores. Verum ſcripter imperitus videtur deceptus a Warnahario, qui in Actis SS. Speuſippi & Sociorum, apud nos editis tom. 1 Januarii, pag. 77 Aurelianum Severo clare ſubſtituit.

g Per Lingonas *veriſimiliter auctor intelligit Lingonum metropolim, Gallice* Langres *nunc dictam, ubi Speuſippus, Eleuſippus, Meleuſippus cum Leonilla & aliis martyrio coronati leguntur. Poteſt tamen etiam totus Lingonum pagus utcumque intelligi.*

h *Dt S. Symphoriano actum eſt ad 22 Auguſti. At hic Sanctus non Lingonis, ſed Auguſtoduni; nec ſub Aureliano, ſed ſub Marco Aurelio martyrium ſubiit. Sub eodem Marco Aurelio item probabilius paſſus eſt Speuſippus cum Sociis hic memoratis. Verum auctor inditigeas ex acte laudatis S. Speuſippi Actis hos omnes errores hauſit: nam ibidem plerique martyres hic memorati* B *dicuntur paſſi ſub Aureliano: in iis etiam mentio fit Symphoriani ſanati divinitus, & poſtea martyris; quem hac occaſione ab auctore etiam Lingonas ab Auguſtoduno translatum ſuſpicor.*

i *S. Benignus Romano Martyrologio inſertus eſt 1 Novembris, diciturque ibidem Divione paſſus, ſed etiam ſub Marco Aurelio. Auctor rurſum ſecutus eſt Acta S. Speuſippi, ubi cap. 3 martyrium S. Benigni breviter refertur. Plura de hoc Sancto ad 1 Novembris.*

k *Utrum Divionem primus exſtruxerit Aurelianus, an vero inſtauraverit duntaxat, ut vult Valeſius in Notitia Galliarum, hic non diſputo.*

l *De SS. Andochio & Thyrſo, quibuſcum paſſus eſt Felix, agetur ad 24 Septembris. Occiſi ſunt prope Auguſtodunum, ſed locus varie ſcribitur. Horum quoque martyrium probabilius reducendum erit ad tempora Marci Aurelii, licet in laudatis S. Speuſippi Actis, & alibi ſub Aureliano dicantur paſſi.*

m *Acta S. Patrocli data ſunt ad 21 Januarii: Acta quoque S. Saviniani aut Sabiniani Tre-* C *tenſis ad 29 ejuſdem menſis. Ea conſuli poſſunt, & dicta utroque loco de his Sanctis, qui revera ſub Aureliano videntur paſſi.*

n *De S. Priſco ejuſque Sociis, Cociaci in agro Autiſſiodorenſi paſſis tempore Aureliani, conſule dicta ad 26 Maii, ubi & Acta ſunt edita.*

o *De revelatione capitis S. Priſci, reliquiſque hic relatis, conſuli poſſunt laudata S. Priſci Acta cap. 2: ſed omnia ibi referuntur modo nonnihil diverſo, nec facile dixero, utri monumento major debeatur fides.*

p Igauna *vel* Ieauna *fluvius, Gallice* l'Yonne *dictus, oritur in ducatu Burgundiæ, urbemque Senonenſem præterlabitur, ac deinde in Sequanam influit. Acta S. Sidronii, ſed plane fabuloſa, edita ſunt ad 21 Julii, ubi occiſus dicitur Sanctus ſupra fluvium Igonn, voce quidem corrupta, eumdem tamen fluvium indicante. Hactenus auctor multa hoc neceſſaria ad propoſitum ſuum de aliis Sanctis collegit; ideoque hæc omnia dedi tanquam præfationem, ut relata de Sanctiano & Sociis conjungantur.*

AUCT. ANONYMO.

CAPUT UNICUM

Relatio martyrii, ſepulturæ & translationis.

INſigoia igitur Sanctianus martyr, ut jam prælibatum eſt, ab Hilpaniis ſe movens eum beato Auguſtino, & ſorore ſua virgine Beata, & oobiliſſima æque virgine Columba, aliiſque pluribus uſque Senonas, quæ eſt Galliarum metropolis, perveniens; aliquanto tempore cum præfatis virginibus inibi commorans, martyrii palmam, quam ſe evaſiſſe (ut humana oatura ſe habet) exiſtimabat, conſequi promeruit. Namque avito tempore beatus Petrus princeps Apoſtolorum a Roma beatos præſules Savinianum & Potentianum *a* ad urbem Senonicam dirigens, ut in geſtis illorum paſſionis reperitur, eaodem metropolim martyrii ſui confeſſione illuſtrem fecerunt. Qui E *b* infra muros civitatis tres eccleſias *b* parvo ſumptu conſtruendo ædificavetunt, unam in honorem Sanctæ Dei Genetricis Mariæ, alteram in honorem ſancti Joannis Baptiſtæ, tertiam in honorem ſancti Stephani primi martyris, qui in terris poſitus Filium hominis ſtantem a dextris virtutis Dei in cælis eontemplari meruit. *S. Sanctianus cum Sociis eu Hiſpaniis Senonas perlatus,* *a*

5 Dum ergo venecandus Sanctianus eum Soeiis loca ſanctorum martyrum orationibus & jejuniis inſiſtendo aſſidue frequentaret, & eotum eccleſiarum limina tereret; perlatum eſt ad aures Aureliani pervicaciſſimi cæſaris, quod ii, qui talibus operibus ſe exercerent, eſſent Chriſtiani. Qui furiarum aculeis ioſtimulatus, & ſanguine Sanctorum tumulentus, eos e veſtigio ſibi adduci præcepit: & torvo vultu eos intuens, in hæc verba procupit: Nominum veſtrorum intimate vocabula. Sanctus Sanctianus reſpondit: A parentibus Saoctianus nomen mibi impoſitum eſt: hic autem vocitatur Auguſtinus: hæc vero, quæ & mea ſoror eſt, Beata vocatur. Tune Aureliaous beatam Columbam *c* a eooſortio coæqualium congregari præcipiens, ſine interrogatione C *c* F proprii nominis mandat eam carcerali cuſtodiæ maneipari: quam poſtea (ut in Paſſione ejus reperies) decolari feeit. Ad beatum vero Sanctianum eonverſus Aurelianus, dixit; Eſtiſne indigenæ iſtius civitatis? an ab exteris nationibus hne adveotaſtis? Beatus Sanctianus reſpondit: Hiſpaoo ſumus genece oriuodi, ſpectabili progenie. Imperator dixit; Quem Deum eolitis? Illi quaſi ex uno ore reſponderunt elara voce: Pattem colimus ingenitum, & Filium ejus unigenitum Jeſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum; tres Perſonas & unum Deum. *cum iſſ. que comprehen. ſus, fidem confeſſus,*

6 Cæſar dixit: Hujus confeſſio nominia penes nos nullius eſt honoria nec amoris. Bonæ indolis adoleſcens Sanctianus reſpondit: Quia non eſt veca in ta ſapieotia, quæ Chriſtus eſt, idcirco ignoras ea, quæ Dei ſunt. Aurelianus dixit: Intneor floruntes vos ætate juvenili, & ideo moneo vos ſuaſibilibus verbis, ut ab hac cultura Chriſtiaoitatis recedentes, diis meis grata libamina exhibeatis: & in aula mea vos gratantur enuttitos, ſummo honore vos ceddam decoratos, & muoeribus amplifiee ditatos, efficiam locupleies & claros. Dignus puer Sanctiaous reſpondit: Nos famuli Chriſti, in Chriſto radieati *nec blanditiis ſeduxus*

AUCT. ANONYMO.

radicati & fundati ab ipſis pene cunabulis, & ſacro baptiſmate tincti, tuis falſidicis & deceptoriis verbis omninn nnn acquieſcimus: neque deorum tnorum cultores uſquam efficiemut: execramut enim propbanæ religinnis cultarnm & idola humana manu fabricata, aurea vel argentea, lignea, lapidea, vel gypſia, quæ ſunt dæmonum habitacula, contemnimus: & Dominum, qui in cælis habitat, corde & ore profitemnr. Imperatnr dixit: Miror te tam pucrilis ætatis Adnleſcentulnm tam proterve & audacter contra principem otbistertarnm loqui, & a deorum meorum injuriis lingnam tuam crimiuoſam uon reſtænare. Sanctianns Dei puer reſpondit: Cur te principem orbis terrarum inauiter eſſe jactitas? cum illum Deum ignores, qui totius mundi fabricatnr extitit, & pugillo ſuo terram continet, & palmo limbum maris & orbis menitnr: & quidquid cæli continetur ambitu, diſponit nnmero, menſura & pondere, quoniam hæc omnia ſuo contineutnr nutu.

B

nec mi. nis: ſed tyran. nam acriter cum Sotiis reprehendens.

7 Aurelianus reſpondit: Multa verborum copia tibi ſubminiſtratut; verum ſi deorum meorum immnrtalinm cultor ſimplex eum tuis Snciis non efficiaris, capitalem mox ſubibitis ſententiam, nt fiatis exemplum omnibus, qni ſunt peſſimi contemptnres & ſacrornm meorum perfidi rebelles. Tunc beati martyres Sanctinnus, Auguſtinus, & Beata virgo dixerunt, velut ex uno ore loqnentes: Inimice veritatis, Aureliane tyranne, qui multa Sanctorum corpora variis angorum generibus dilaceras, animas autem illorum ſanctiſſimas omni ſæce pecctorum purgatas tenere non potniſti, promiſſiones pœnarum tuarum omnimodis ſpernimus, & fallaces divitias, quas promittis, qnæ nec tecum diu permanere poſſunt, tamquam ſtercus in medio platearum contemnimus; qnoniam cæleſtium divitiarnm nos poſſeſſores eſſe omni ſpe & fiducia ſperamus. Tu enim in brevi tempore in profnndum inferni demergendus eris, ubi recipies congruas pœnas pro tuis operibus malignis, nbi habentur omnes dii, qnos fallaciter pro Deo verbo colis, igneis catheuis religati & doriter conſtricti, qui nec ſibi

C

valent auxiliari, nec quidquam miſericordiæ ſnppeditare: qni enim omninm hominnm nequiſſimorum uequinres exiterunt adulteriis, & ſurnicationibus & incantationibus, & omnis ſpurcitiæ in omni ſua maligna vita inventores & execntores permanſerunt, tibi, omnium hominum miſerrime, quomodo ſnecurrere poſſunt? His ergo in proximo voleus nolens ſociaberis, ut prædictum eſt a nobis. Eſt enim digniſſimum, nt, quos imitatus es vivendo, particeps fias & pœnarum ipſnrum in futuro.

eum eis damnatur ad mortem. Omnes capite minuuntur,

8 Tunc in ira furoris commotus imperator Aurelianus & nimia ita fremens, quem vix capiebat anla furentem, in hæc verba protulit ſententiam, oro nefario dicens: Hos omnes, qui ſacra deorum meorum ſuperhiendo ſperuunt, & mihi multimodas injurias verborum irrogarunt, ad incutiendum timorem mortis cum reliquis crucicolis omnibus peſſimæ religionis capitalem imperamus ſubire ſententiam. Tunc ſanguinei carnifices Sanctos Dei, una eum ſncia ſibi virgine Beata, edoctos extra muros civitatis duobus fere millibus, in loco, qui nunc uſque dicitur AD MARTYRES, gladio illorum capita ampurant, & beati ſanguinis unda perfuſos gaudenter cum martyrii triumpho tranſmittuut ad cælos. Acta ſunt hæc in civitate Senonenſi ſnb Aureliano ſceleratiſſimo Romanorum principe, octavo Idus Septembris.

D

ſepeliuntur vero corpora a Chriſtianis, ac poſtea tranſferuntur.

9 Corpora autem Sanctornm Martyrum ini- bi tumulata ſunt a pauciſſimis Chriſtianis, qui latenter ob timorem ſævæ perſecutinnis eultores erant Chriſtianæ decentiſſimæ religionis. Evnlutn vero Inngi temporis intervallo, diſponente Deo ſedata perſecutinne Paganorum, cæpit Eccleſia ſancta in reginne ſlnrere, & fecnre loca ſanctorum Martyrum circuire. Tunc ædificata eſt eccleſia ſuper horum ſanctorum membra ab incolis hujus civitatis opete lapideo, ut teſtantur fundamenta, quæ nunc uſque ſunt patentia in eodem loco. Vandalorum *d* vero rabies iuſana peragians Gallias, multas Chriſti ſubvertens eccleſias, etiam hanc eſt ex tota demolita coæquans illam ſolo, nt cernitur uſque modn. Tranſacta perſecutione memorata, tranſportata ſunt Sanctorum præfatorum corpora a loco ſupradicto, qui dicitur AD MARTYRES, in alio loco, qui nnucuparur SANCEIAS, ibi in proximo, ibique recondita ſunt, ædificata a populo deſuper eccleſia. A nomine autem ſancti Sanctiani vocatur uſque in præſens locus ipſe SANCEIAS *f*.

E

d

e

f

ANNOTATA.

a *SS. Sabinianus & Potentianus Martyrologio Romano inſcripti ſunt ad 31 Decembris, ubi examinari poterit, an ab ipſis Apoſtolis miſſi ſint in Galliam: nam hæc Acta non ſatis antiqua ſunt aut accurata ad id probandum.*

b *De eccleſia per S. Sabinianum eccleſiis ad ejus Acta diſputabitur.*

F

c *Conſtat de martyrio S. Columbæ Senonenſis. An vero cum biſce Martyribus ex Hiſpania venerit, ac cum iiſdem ſimul comprehenſa fuerit, inquirendum erit ad 31 Decembris.*

d *Per* Vandalos *intelligi Saracenos, obſervavi in Commentario num. 8.*

e *De translatione & loco vide ibidem dicta num. 7 & 8.*

f *Addit alia quædam auctor de interpretatione nominis* Sanctiani, *& de reditu Aureliani in Italiam, funeſtaque ejus morte, cui præmittit martyrium S. Alexandri Papæ & aliorum, qui integro ſeculo & ultra citius coronati ſunt. Nolui hic chartam implere, quia plane inepta ſunt & a propoſito aliena.*

A

AUCT. J. S.

DE S. COTTIDO, VEL QUOTTIDO DIACONO,

ET SOCIIS MARTYRIBUS, INTER QUOS FORSAN EUGENIUS,

IN CAPPADOCIA.

J. S.

Ex Martyrologiis.

Cottidus in Hieronymianis annumeratus cum Sociis,

HIeronymiana apud Florentinium hodie ita habent: In territorio Cappadociæ civitate Reaten natalis sancti Quottidi cum Sociis suis. *Confonat fere Corbeiensis ibidem in annotatis*: In territorio Cappadociæ civitate B Readden natalis S. Cottidi cum Sociis suis. *Antverpiensis locum martyrii magis immutat, & Socios omittit hoc modo:* Cappadociæ civitate Teriaten natalis Cuttidi. *Usuardus codices priores secutus videtur: nam in genuino textu, omissis Sociis, ut sæpe alias, sic habet*: Item Cappadociæ urbe Reaten, sancti Cottidi diaconi. *Rabanus ex Sociis unum videtur nominare, cum hæc in eo legantur:* In territorio Cappadociæ: civitate Ructensi, natale S. Cuttidi, Eugenii episcopi, & Sociorum ejus. *Certe Galesinius, secutusque Baronius ita intellexit hunc locum, quando Martyrologio Romano inseruit sequentia*: In Cappadocia Sanctorum martyrum Cottidi diaconi, Eugenii, & Sociorum, *licet titulum* episcopi *non attribuerint* Eugenio, *forte quod ipsis minus verisimile esset, episcopum commemorari post diaconum. Attamen incertum esse omittimo, utrum Rabanus voluerit* Eugenium *annuntiare tamquam socium* Cottidi, *an vere tamquam martyrem separatum cum Sociis suis; præsertim* C *cum post* Eugenium *dicat*, Et Sociorum EJUS, *ubi latine dicere debuerat*, & Sociorum EORUM, *si Socios anonymos* Eugenio *simul & Cottido voluisset adjungere.*

inter quos fuisse videtur — *videtur censeri S. Eugenius.*

2 *Hæc ratio fortius urgeret, si accuratius esset impressum Rabani Martyrologium. Baronio contra favet, quod locus non varietur, atque idcirco* Eugenius *eidem Cappadocia loco videatur adscribi. Sed neque id certum est argumentum pro Baronio, cum subinde locus martyrii omittatur apud Rabanum. Baronio partim suffragantur alia Martyrologia antiqua, quæ* Eugenium *annuntiant in Cappadocia, partim adversantur, eum alibi annuntiando, aut omittendo. Augustanum apud nos post tom.* VII *Junii sic habet*: Cappadocia Eugenii episcopi. Gutti *. *Labbeanum vero* 1 Capad. Custi. * Eugenii episcopi. *Accedit* Antiquissimum, *ut vocatur, apud Marsenium tom.* 3 *Anecdotorum col.* 1559, *quod habet*: Cappadocia Eugenii episcopi, *omisso* Cottido. *Hæc tria non parum favent sententiæ Baronii, præcipue quia etiam priora Martyrologia Socios attribuunt* Cottido. *Verum refragatur Richenoviense apud nos, in quo hæc leguntur.* In Cappadocia civitate Teriatina, natale sancti Guttidi. Alibi, sancti Eugenii. *Rhinoviense omittit cum aliis* Eugenium, & Cottidum *sic memorat*: In Cappadocia civitate Teriatin, natal. sancti Guttidi.

*Cottidi. Co:tidi

E

3 *Vides, opinor, studiose lector, non omnino certum esse, quid statuendum sit de* Eugenio. *Addi postea & alia ratio, qua augeatur difficultas certi aliquid statuendi. Quippe Albigenses in Gallia bodie colunt* S. Eugenium *Carthaginensem episcopum, tamquam eo die defunctum Viancii in agro Albigensi, ita ut quis existimare possit, hunc annuntiari apud Rabanum. Id quidem non admodum verisimile apparet ob celebritatem S. Eugenii Carthaginensis, de quo plura videtur fuisse dicturus Rabanus, si eum annuntiasset. Verumtamen ob allegatas dubitandi rationes; non ausim certo edicere, inter Socios* Cottidi *fuisse* Eugenium *aliquem: licet alias appareat probabilius*, Eugenium, *eodem die annuntiatum, esse distinctum ab Eugenio Carthaginensi. Hac de causa* Eugenium *dubitanter titulo inserui, & titulum* episcopi *sic omisi, ut tamen nolim asserere episcopum non fuisse. Locus martyrii æque obscurus est: nullibi enim in Cappadocia apud geographos invenitur* Reaten, *aut* Readden, *aut* Teriaten, *ut in variis exemplaribus appellatur. Hinc prudenter Baronius in Martyrologio locum martyrii solum posuit in* Cappadocia. *Demum martyrii tempus prorsus incertum est, ac ne ipsum quidem martyrium in Fastis antiquis asseritur; sed satis ex voce* natalis, *ac ex Sociis adjunctis colligitur.*

sed dubitatur, an Cottidi Sociis sit annumerandus, & in Cappadocia passus.

F

A D

DE S. FRONTINIANO MARTYRE

ALBÆ POMPEIÆ IN ITALIA.

J. S. SYLLOGE.

S. Frontiniani memoria in ſolis Faſtis neotericis, ſed cultus antiquus:

SAnctum Frontinianum *martyrem hodie annuntiat Ferrarius in utroque catalogo, teſtaturque eum coli Albæ Pompeiæ in ducatu Montis-Ferrati ad Tanarum fluvium.* Frontinianum *quoque mentovat Caſtellanus in Martyrologio univerſali, & quidem grmino die, nimirum ad* VI *Septembris, & iterum ad* VI *Octobris. In Faſtis antiquis Sanctum hunc non reperio, de cultu tamen abunde conſtat. Quippe prope Albam abbatia exſtat pervetuſta, nomine* S. Frontiniani *inſignita, in qua corpus ipſius olim fuit ſervatum, donec anno* 1455 *translatum eſt ad eccleſiam cathedralem Albenſem, in qua hactenus ſervatur, ut infra magis exponam. Nulla igitur dubitatio eſt de antiquo & legitimo cultu* S. Frontiniani: *at vehementer miror tam diverſa ſcripta eſſe de die feſtivitatis, ut tres diverſos dies reperiam aſſignatos ab iis ſcripturibus, qui loco tam vicini fuere, ut ſinguli videantur rem facile cognoſcere potuiſſe. Quippe Hyacinthus Bareſianus in Vita Italica Margaritæ Sabaudicæ pag.* 154 *affirmat,* S. Frontinianum *feſtivo Officio coli in eccleſia Albenſi die* VII *Auguſti. Ughellus tom.* 4 *Italiæ ſacræ recuſæ col.* 283 *eamdem feſtivitatem remittit ad* VI *Octobris. Ferrarius vero tribus locis teſtatur, Sanctum coli die* VI *Septembris, ad quem apud nos remiſſus eſt in Prætermiſſis die* XIX *Februarii: nam eo die Sancti translatio memoratur a Ferrario in Catalogo generali.*

B

elogium ex antiquo Officio Ms.;

C

a De Actis hujus Sancti eadem ex antiqua Officio Ms. recitans Ferrarius & Ughellus. Ea, licet non ſint magni momenti, ante potius non ſatis certa, huc tranſfero ex Ughello: Frontinianus Catcaſſone in Gallia Chriſtianis parentibus ortos, a primæva ætate pie educatus, poſtea enm litteris & religione floruiſſet, diaconus ordinatus eſt. Quo in munere cum vigiliis, eleemoſynis, precibus, ſacriſque lectionibus inſiſteret, ſanctitatis ſuæ magnum ſpecimen dedit. Nam Romæ ad ſanctorum Apoſtolorum ſepulcra venetandu eum Caſſiano eomitn profecturus, muto loquelam & cæco lumen mirabiliter reſtituit. Ubi ad Rhodanum flnmen perveniſſent, nuvis, quæ io alto pelago ſubmerſa fuerat, eorum precibus ad ripam ineolumis appulſa eſt. In reditu ad patriam, apud Album Pompeiam puellam a dæmone oppreſſam liberarunt. Quo miraculo patentes cum ſuis omnibus etedentes in Chriſto, ſacro lavaeo expiati ſunt. Id præfectus impius indigne ferens, ſatellites ſuos mittit, qui S. Frontinianum Albu cum ſoeio, ot Catcuſſonem tevartetetut, egreſſum eomprehendunt, ac in Chriſtianæ fidei confeſſione fortiter perſiſtentem eapite plectunt. Cujus eorpus a Chriſtianis ſepultum, in eccleſia eathedrali religioſe aſſervatur: ejuſque natalis hac die ſexta Octobris anniverſatia eelebritate colitur.

3 *Cetera ſine ulla fere mutatione leguntur apud Ferrarium; at omiſſa ibi* ſexta Octobris; *nec diem illam in Officio invrutam exiſtimo, ſed ab Ughello additam: vix enim rredi poteſt adeo hallucinatum eſſe Ferrarium, qui Officium Ms. ad ſe miſſum fuiſſe teſtatur, ut Septembrem pro invento in Officio menſe octobris tribus locis ſubſtituerit, præſertim cum poſt ſcriptum primum Catalogum moneri per Albenſes potuerit, ſi in menſe erraſſet. Porro hic ſcriptor in Catalogo generali ad* VI *Septembris de Actis datis ita loquitur:* Actn inſtar Reſponſocioeum, quibus olim ea eccleſia (*Albenſis*) in hujus Sancti feſto utebatur, aeeepimus manuſcripta, potius inter apocrypha rejeieenda, *In priori Catalogo de tempore martyrii conjecturam ſuam ſic exprimit:* Nolla tempotis, neque Caſſiani (*ſocii*) exitus mentio in Officio Ms. ad nos ttanſmiſſo fit. Veriſimile tamen eſt, Frontinianum perſeeutione adhoc in Chriſtiunos perdnrante paſſum eſſe. *Conjectura hæc tanto incertior eſt, quanto minus conſtat de veritate Actorum:* nam Frontioianus *etiam pati potuit tempore Longobardorum: imo, ſi conſidrremus abbatiam fuiſſe conditam in loco, ubi occiſus creditur, probabilius apparebit, ſeculo* VI, VII *aut* VIII *paſſum eſſe Sanctum, quam tempore imperatorum gentilium, maxime ſi huic conſiderationi addamus ſilentium Faſtorum antiquorum. Pauces enim reperimus primorum ſeculorum martyres in Faſtis prætermiſſos, quorum deinde celebrata eſt memoria: plures vero reperiuntur medio ævo, quorum obſcura memoria tandem e tenebris erupit.*

In quo non videatur certa omnia, ætate item incerta;

E

4 *De ſepultura* S. Frontiniani *Ughellus poſt datum elogium ita ſcribit:* Porro ea, quæ de ſepultura dieuntur, *ita* ſunt aeeipienda, ut corpus ipſius manſerit eo ipſo loco, in quo a Chriſtianis eonditum fuit, in eccleſia ſcilieet in illius memoriam dieata, eui deinde addita fuit nobilis abbatia monachorum S. Benedicti, quosdſque ipſa abbatia epiſeopali menſæ unita, eorpus vero ejuſdem in eecleſiam eathedtalem ttanslatum fuit. *Franciſcus Auguſtinus ab Eccleſia in Opuſculo de Cardinalibus ac præſulibus Pedemontanæ regionis pag.* 179 *ait, abbatiam* S. Frontiniani *fuiſſe* olim Ordinis S. Benedicti & deinde Ciſteteienſis. *Idem pag.* 307 *abbates illius monaſterii aliquot recenſus, de eo hæc præmittit:* In Albenſi diœceſi vix petimo ab ipſa eivitatn lapide eernitur pervetuſta S. Frontiniani eccleſia, olim Ciſteteienſis Otdinis non obſeura abbatia, qnæ deinde epiſeopali menſæ ejuſdem eivitatis eum Martyris titularis in eathedtalem translatione unita fuit; ſed quando hæc unio facta fuetit, hactenus non reperi. *Factam unionem paucis annis poſt corpus eranslatum, tradit Auguſtinus Lubin in Abbatiis Italiæ pag.* 5.

S. Frontiniani antiqua abbatia,

F

in qua corpus translatum ad cathedralem Albenſem

5 *Bareſianus in Vita Margaritæ Sabaudicæ pag.* 153 *aſſerit, corpus ab abbatia ad eccleſiam cathedralem translatum anno* 1455, *die* XIX *Februarii.*

A *bruarii. Eadem in Alarino epiſcopo Albenſi de hac tranſlatione ſcribit Iaudutus Ughellus col.* 290, *cujus verba ſubjungo*: Ceterum ante annum ſuæ mortis, hoc eſt MCDLV, XI Kalendas Maii (*lege* Martii) tranſlatum fuit corpus S. Frontiniani ex eccleſia abbatiæ ipſius in eccleſiam cathedralem Albenſem per venerabiles dominos, presbyterum Andream de Tornatoribus de Gareſio, & presbyterum Martinum de Vitia canonicos, nec non Petrum Bouſſanum maſſarium dictæ eccleſiæ. Ipſumque ſacrum corpus collocatum fuit in armario ſuper altari, ipſi ſancto Frontiniano noviter exſtructo, in dicta eccleſia S. Laurentii, in faceſſo magno a parte dextera. *Bareſunus primum e canonicis non* Andream, *ſed* Amedæum *vocat, ſecundum vero* Marcum. *Tertium nominat* dominum Petrum Bareſano, *dicitque fuiſſe illius eccleſiæ* maſſario. *Vocem hanc non explicuit Ughellus. At illa jam variis locis expoſita eſt in Opere noſtro. Tom.* 2 *Martii pag.* 493 *hæc leguntur:* Nunc fere nomine Maſſarii Quæſtor capitularis, ſive, ut vocant, Theſaurarius intelligitur, ab archidiacono diverſus: quandoque & gazophylax ſeu ſacræ ſupellectilis
B cuſtos. *Ultimo modo hic verisimiliter ſumitur, cum agitur de tranſlatione reliquiarum, quarum cura etiam ſpectat ad cuſtodem ſacræ ſupellectilis. Diſplicuit quidem ea expoſitio vocis* Maſſaro, *aut* Maſſatius, *Clariſſimo Muratorio, qui eam tom.* 2 *Antiquitatum Italiæ col.* 1145 *improbat, & Maſſaro unice exponit* Caput familiæ ruſticanæ: *ut dubito, an vir eruditus ſatis expenderit contextum totum loci aſſignati. Sane neque eo loco neque hic vox* Maſſaro *exponi poteſt de capite familiæ ruſticanæ, ut quilibet facile videbit, modo adjuncta conſideret. Præterea coaſuli poteſt recaſum nuperrime Vocabularium Italicum academicorum della Cruſca ad vocem* Maſſaro *aut* Maſſaio; *ubi data expoſita etiam legitur.*

abbatis quoque epiſcopatui Albenſi unita · ſeliquæ aliquæ Sancti

6 Ughellus in Bernardo Alurini ſucceſſore de abbatia S. Frontiniani unita epiſcopatui Albenſi ſic habet: Quo (*Bernardo, quem unus* 1456 *ad cathedram promotum dicit*) ſedente, abbatia S. Frontiniani a Pio II epiſcopali menſæ unita fuit. *Hoc igitur contigit circa annum* 1459: *nam Pius II Pontifex creatus eſt* XIX *Auguſti anni* 1458, *& Bernardus Albenſis epiſcopus in necrologio obiiſſe dicitur anno* 1460, *vocaturque ibidem* epiſcopus Albenſis, ac commendatarius perpetuus abbatiæ S. Quintini, & abbatiæ S. Frontiniani. *Laudatus unus Franciſcus Auguſtinus ub Eccleſia pag.* 180 *aliam corporis* S. Frontiniani *tranſlationem memorat ſeculo* X. *Recenſens enim inter epiſcopos Albenſes* Fuchardum (*ab Ughello* Flocardus *vocatur*) *ex monacho Bremetenſi dictæ eccleſiæ præfectum, de eo hæc addit:* Qui Gezoni abbati Novalienſi corpora SS. Frontiniani & Sylveſtri contulit, ut in Hiſtoria Novaleſiæ. *Verum ex verbis Chronici Novalicienſis, quæ adduxit Ughellus col.* 285, *ſatis colligitur, non agi de totis corporibus, ſed de reliquarum parte, quæ ad abbatiam Novalicienſem, in Valle Segnina ad radices montis Ciniſii ſitam, tranſlata dicitur.*

AUCT. J. S.

7 Quapropter verbo Chronici ſubjungo: In illis diebus, dum Gezo abbas adveniret in Albam civitatem, quidam epiſcopus nomine Fulcardus contulit ei duo magna pignora, ſcilicet SS. Frontiniani & Silverii.* Receptis autem pignoribus, dom ad Tanagrum fluvium adveniſſet,* aqua diviſit ſe in duas partes, & domnus Gezo tranſivit per ſiccam in medio ejus. Ideo hoc irrationabilis creatura egit, ut patefaceret, quibus meritis apud Deum obtinent Sancti, ut nec vectoris homida faceret veſtimenta. Is Fulcardus noſtrum dilexit locum, quia monachus fuit. *Ita in Chronico ipſo col.* 741 *legitur apud Muratorium, qui illud edidit tom.* 2 *Scriptorum Italiæ part.* 2: *at contextus apud Ughellum non parum luxatus eſt. Laudatus non editor in præfatione obſervat, Chronicon iſtud ſcriptum videri circa annum* 1050; *ſed non carere narrationibus fabuloſis. Non auſim igitur ſpondere pro veritate miraculi hic relati; ſed minus dubitandum videtur de reliquiarum parte tranſlata ad abbatiam Novalicienſem, quæ eo tempore celebris erat; at nunc a paucis monachis Fultenſibus inhabitatur.*

alias translatæ ad abbatiam Novalicienſem. * *apud Ughellum* Silveſtri

E

C

F

DE SANCTA IMPERIA

IN VICO MAUPROUVOIR APUD PICTONES IN GALLIA.

J. S.

Cultus Sanctæ apud Pictones:

DE S. Imperia *in Martyrologia Gallicano tom.* 2 *pag.* 125 *mentionem fecit Sanſſayus ex monumentis eccleſiæ Pictavienſis ſerius acceptis, hæc ſcribens*: S. Imperia (ſainɛte Impere) quæ virgo an martyr fuerit, neſcitur. Feſtum habet VI Septembris: & parœcialem eccleſiam in vico de Mauprouvoir diœceſis Pictavienſis; ubi ſita eſt abbatia S. Salvatoris de Carnoſo. *Hæc repetit Peyronet in Catalogo Sanctorum pag.* 409 & 483, *addens tamen* S. Imperiam *unam eſſe* e patronis diœceſis Pictavienſis, & *vel lapſu memoriæ vel errore typothetæ feſtivitatem Sanctæ perperam referens ad* XXVI *Septembris. De* feſtivitate B. Imperiæ virginis, *ut ibi vocatur, mentio fit tom.* 2 *Galliæ Chriſtianæ col.* 578 *occaſione ſepulti abbatis S. Auguſtini Lemovicenſis, ibique feſtum etiam connectitur cum* VIII Idus Septembris. *Ex feſtivitate autem apud Lemovicenſes memorata calligitur, ibi etiam aliquando cultum fuiſſe* S. Imperiam.

2 *Dubitari poteſt, an corpus* S. Imperiæ, *aut certe quædam ejus reliquiæ non fuerint conſervatæ in diœceſi Lemovicenſi. Num Gaufredus prior Vatum; Voſienſis, qui ſcripſit circa finem ſeculi* XII, *in Chronica ſua apud Labbeum tom.* 1 *Bibliothecæ Mſs. pag.* 286 *agens de Sanctis diœceſis Lemovicenſis,* Imperiam *memorat his verbis*: Monaſterium de Charmis beata decorat Imperia. *Deinde Bernardus Guidonis apud laudatum Labbeum tom.* 2 *pag.* 632 *ſcribens item de Sanctis diœceſis Lemovicenſis, ita habet:* Sancta Imperia monaſterium de Charnix honorando decorat.

corpus ubi ſertæ

AUCT. J. S. *Verum cum non inveniam ullum monaſterium* de Charmis *aut* de Charnix *in diœceſi Lemovicenſi, vix dubito quin nomen iſtius monaſterii ſit luxatum; cumque abbatia* Carrofum (*Gallis* Charroux) *non longe diſtet a diœceſi Lemovicenſi, utpote ſita ad fluvium Carentonum in pago Briocenſi*, vehementer ſuſpicor hanc ipſam fuiſſe deſignatam a laudatis ſcriptoribus.*

* de Britu

geſta & ætas ignota,

3 *Prior enim pag.* 285 *dicit, ſe recitaturum* nomina eorum, qui in toto epiſcopatu præclariores habentur. *Alter profitetur pag.* 629 *ſe etiam datuum* nomina quorumdam Sanctorum, qui fuerunt de Lemovicenſi otiundi, aut eonverſati in eadem, *licet corpora eorum alibi conſervarentur. Itaque, cum teſte Sauſſayo, cui etiam accedit Caſtellanus,* S. Imperia *etiamnum colatur & eccleſiam parœcialem habeat* in vico Manprouvoir prope abbatiam Carrufenſem *hanc voce luxata indicatam fuiſſe exiſtimo. Ceterum laudatus Caſtellanus* S. Imperiam *vocat* mulierem matitatam. *Hanc ipſius conditionem unde cognoverit poſt alios, qui de ea nihil præter cultum didicerant, quamque certo aſſeruerit ejus matrimoniam, prorſus ignoro: nam ne tempus quidem, quo vixit, ullibi ſcriptum reperio.* D

DE SANCTO SAPPHIRO

AD S. JULIANUM DIOECESIS BITURICENSIS

J. S. *IN GALLIA.* E

B

Cultus Sancti, & locus, in quo coli, tur;

SOlus *Caſtellanus in Martyrologio univerſali hodie annuntiat* S. Sapphirum (*Gallice* Saffier) *confeſſorem* in vien S. Juliani prope Bituriges in archidiaconatu Sicaloniæ. *Nihil vero de hoc Sancto noſſe potui præter cultum, de quo mihi pauca perſcripſit R. P. Berthier Societatis noſtræ, unus e ſcriptoribus diarii Trivultiani & continuator Hiſtoriæ eccleſiæ Gallicanæ. Teſtatus ille ſibi in civitate Bituricenſi peſcripta ſequentia; nimirum* S. Sapphium *ſecundarium eſſe patronum parœciæ S. Juliani ad Carum fluvium prope oppidum Villam Feancam* (*Gallice* Ville Franche) *Olim* S. Sapphirus *patronus erat vicinæ eccleſiæ parœcialis in loco* Vallette *dicto. Verum deſtructa illa eccleſia, paeochia translata eſt ad priocatum S. Juliani, ibique* S. Sapphirus *patronus factus eſt ſecundarius.*

2 *Porro ignoratur in dicta parœcia, quo Sanctus ille vixerit tempore: nec notum eſſe intelligo, utrum fuerit martyr an confeſſor, epiſcopus an abbas; repræſentari vero in picta tabula eccleſiæ S. Juliani cum mitra in capite. Hæc tabula mihi ſuſpicionem iegerit de dignitate epiſcopali aut abbatiali: ſed nihil certi poteſt ſtatui, quia neſcitur, quanta ſit tabulæ auctoritas aut vetuſtas. Hac de cauſa ampliſſimus dominus decanus eccleſiæ cathedralis Bituriccaſis, qui hæc ipſe declaravit, quando novum Breviarium Bituriccaſe fuit compoſitum, propriam* S. Sapphiro *fecit antiphonam, quod ignoraret, cui Sanctorum ordini ipſum adſcriberet. Ceterum hinc collige,* S. Sapphirum *coli in diœceſi Bituricenſi.*

cetera omnia ignota.

DE S. PETRONIO EPISCOPO

C *VERONÆ IN ITALIA* F

J. S. *SYLLOGE.*

SEC. V. POST MEDIUM *Sancti cultus & breve elogium;*

SAnctum Petronium *epiſcopum Veronenſem hodie annuntiat Martyrologium Romanum his verbis:* Veronæ ſancti Petronii epiſcopi & confeſſoris. *Eadem verba habet Galeſinius, eademque reperiit Caſtellanus, ſed hic notat in margine, incognitum eſſe omnibus Faſtis præcedentibus, quod verum eſt de Martyrologiis editis & paſſim notis, quamvis alioquin de legitimo* Petronii *cultu nullum ſit dubium. Quippe Auguſtinus Valerius antiſtes Veronenſium in Antiquis monumentis epiſcoporum Veronenſium generatim primo, & deinde ſingulatim, probat cultum triginta ſex epiſcoporum Veronenſium, inter quos recenſetur* S. Petronius. *Deinde fol.* 41 *tali eum celebrat elogio:* Petronius, Veronæ epiſcopus, vir fuit admirabili vitæ ſanctitate, eximia doctrina, & ſingulari quadam eloquentia. Hujus Epiſcopi temporibus Dei cultus mirifice in eccleſia Veronenſi amplificatus eſt: miracula etiam edidit quam plurima. Obiit octavo Idus Septembris: ſepultus eſt in baſilica ſancti Stephani. *Hæc omnia adoptavit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad* VI *Septembris, ubi hanc addidit annotationem:* Corpus in æde S. Stephani una cum corpore S. Androniei & aliorum conditum eſt, ut tabula antiqua marmorea indicat. *Servatum deinde fuiſſe in eadem eccleſia corpus* S. Petronii, *probat laudatus Valerius fol.* 70 ex tabula marmorea, ... ex tabula vetuſta, ex membranis, ... ex arca marmorea, ... ex Franciſco Corona, & ex tabula Sanctorum die VI Septembris.

floruiſſe videtur poſt medium ſeculi V.

2 *Vitam* S. Petronii *nullam exſtare, aut certe nullam, quæ accurate ſcripta ſit, colligo ex Alenſio*

A *Aloysio Lipomano Veronenſi item epiſcopo, qui in præfatione tomi 4 Vitarum Sanctorum ſe excuſat, quod non ediderit Vitas Sanctorum Veronenſium, fateturque Vitas eorum aut ſcriptas non eſſe, aut indignas, quas ederet, licet alioquin in inſigni illa eccleſia, eodem teſte,* XXXIII epiſcoporum ſanctorum celebris agatur memoria, & anniverſaria feſta cum ſolemnibus Miſſis recolantur. *Itaque geſta hujus Sancti parum ſunt nota, aut plura de iis inquiram: ſed paucis ſolum examinabo, quo fere tempore videatur floruiſſe. Si talis eſt ſucceſſio epiſcoporum Veronenſium, qualis recenſetur apud Ughellum tom. 5 Italiæ ſacræ, a qua alii eruditi non longe recedunt, epiſcopus fuit* Petronius *trigeſimus primus & ſucceſſor S. Manſueti, ſedituſque ſeculo* V, *ac verisimiliter obiit poſt medium iſtius ſeculi, cum inter S.* Petronium *& S. Simplicium, qui circa finem ejuſdem ſeculi floruit, unus tantum ponatur medius S. Cerbonius. Hieronymus Dalla Corte in Hiſtoria Veronenſi part. 1 lib. 4 pag. 197 ſcribit* Petronium *Manio ſucceſſiſſe ſeculo* IX: *at non dubito, quin longe a vero aberret: nam catalogus epiſcoporum Veronenſium ſeculis* VI, VII, VIII *& 12 plenior eſt apud Ughellum, ſucceſſioque epiſcoporum iis ſeculis magis probata, quam ut probabile fiat, Manium & Petronium ſeculo* IX *ſediſſe, præſertim cum utrique locus ſufficiens ſit ſeculo* V, *quo paſſim locantur ab aliis.* Auct. J. S.

DE SS. DONATIANO, PRÆSIDIO, MANSUETO, GERMANO ET FUSCULO CONFESSORIBUS, AC LÆTO MARTYRE,

B E

ET EPISCOPIS IN AFRICA.

SYLLOGE HISTORICA J. L.

§ I.

Martyrologia; Acta ex S. Victore Vitenſi; epiſcopi confeſſores in eadem; in qua Sancti, perſecutione paſſi.

POST ANNUM CDL. XXXIII. *Elogia in Martyrologiis*

IN *Martyrologio Romano parvo hodie memoria celebratur* confeſſorum Donatiani & ceterorum. *Unum dumtaxat martyrii laurea & quatuor confeſſionis gloria inſignes epiſcopos* S. Donatiani *ſocios nominavit, quia non plures ei adjunxit Ado, Uſuardus & alii martyrologi; licet omnium dux Romani parvi auctor per vocem* ceterorum *plures intelligere potuerit, de quibus inferius ſermo redibit. Adonis hæc eſt annuntiatio:* Apud Africam beatiſſimorum confeſſorum & epiſcoporum Donatiani, Præſidii, Manſueti, Germani, Fuſcoli, qui perſecutione Wandalica apud Africam juſſu Hunnerici *regis* Ariani pro aſſertione Catholicæ veritatis diriſſime fuſtibus cæſi & exilio damnati ſunt. Inter quos etiam epiſcopum, nomine Lætum, ſtrenuum ac doctiſſimum virum, poſt diuturnos carceris ſqualores iucundo concremavit. Tunc etiam decreto publico per diverſas provincias executores dirigeus, epiſcopis quaſi ad concilium Carthaginæ congregatis, una die univerſas eccleſias Africæ claſuit, univerſamque ſubſtantiam epiſcoporum & eccleſiarum ſuis epiſcopis condonavit. *Omnia fere Adonis verba tranſcripſit Notkerus.*

C

claſſicis accepta ex fide dignissimo S. Victoris Vitenſis Opere;

2 *Uſuardus elogium Adonianum hoc modo contraxit:* In Africa beatorum confeſſorum & epiſcoporum Donatiani, Preſidii, Manſueti, Germani, Foſcoli, qui pro aſſertione Catholicæ veritatis diriſſime cæſi & exilio eliminati ſunt. Inter quos etiam epiſcopos, nomine Letus, ſtrenuus atque doctiſſimus vir, poſt diuturnos carceris ſqualores iucendio concrematus eſt. *Solius Martyrologii Romani, quo nunc utitur Eccleſia, textum adjungo, licet ab Uſuardino parum differat.* In Africa ſanctorum epiſcoporum Donatiani, Præſidii, Manſueti, Germani & Fuſculi, qui in perſecutione Wandalica juſſu Hunnerici regis Ariani pro aſſertione Catholicæ veritatis diriſſime cæſi, exilio elimiuati ſunt. Inter quos etiam epiſcopus, nomine Lætus, ſtrenuus atque doctiſſimus vir, poſt diuturnos carceris ſqualores iucendio concrematus eſt. *Ado, quem juniores martyrologi ſunt ſecuti, ſuum de Sanctis elogium accepit ex Wandalicæ ſub regibus Genſerico & Hunnerico perſecutionis Hiſtoria, a S. Victore epiſcopo Vitenſi pie fideliterque conſcripta. Auctorem iſtum appello ſanctum, quia hunc ei titulum ſufficienter vindicavit noſter Cuperus tom.* IV *Auguſti a pag.* 628. Epiſcopum Vitenſem, non Uticenſem *agnomino; quia non hujus, ut multi putarunt, ſed illius ſedis antiſtitem fuiſſe, extra omne dubium ponitur ibidem pag.* 629 *& ſeq. Dein pag.* 630 *demonſtratur, ſanctum ſcriptorem Hiſtoriam ſuam litteris mandaſſe anno* 487, *id eſt, tribus quatuorve annis poſt* SS. Donatiani *&* Sociorum *confeſſorum exſilium ac* S. Læti *martyrium, uti ea dicendis palam fiet. Aureum S. Victoris Opus typis Pariſienſibus anno* 1694 *in lucem prodit opera & ſtudio noti eruditi Ruinartii; cujus editione utar, utpote ceteris accuratiore.*

ANCT. J. L. e quo hæc transferuntur.

3 *Rex Hunericus, Arianorum erroribus addictiſſimus, eam Catholicam in Africa barbara immanitate affligere cœpit, cum S. Eugenius epiſcopus Carthaginenſis ordinatus eſſet, quemadmodum patet ex S. Victoris Hiſtoria lib. a num. 3 & ſeqq. apud Ruinartium: qui in Commentario hiſtorico de Perſecutione VVandalica cap. 8 num. 2 illius conſecrationem anno circiter 481 confignandam eſſe oſtendit. Perſecutionis ab Hunerico motæ primordiis enarratis, S. Victor ibidem a num. 8 uſque ad 13 egregia Chriſtianæ fortitudinis exempla proponit, videlicet epiſcopos, presbyteros, diaconos & alia Eccleſiæ membra, id eſt, quatuor millia nongentos ſeptuaginta ſex: qui, poſtquam anguſtis carceribus non tam incluſi quam acervatim congeſti & ipſis in ſordibus quaſi ſepulti fuiſſent, ad horribilis eremi exilium a Mauris abducti fuere: in quod tamen omnes non pervenerunt, cum multi in itinere varie cruciati obierint. In Martyrologio Romano Baronii illuſtre iſtud partim Confeſſorum partim Martyrum agmen ad XII Octobris annuntiatur, ad 4966 contractum, licet in laudata Hiſtoria editionis Ruinartianæ, Romano parvo, Adone, Uſuardo & Notkero numerus 4976 clare exprimatur. Exilium & martyrium paſſi fuere anno circiter 484. Obtrectationem num. 14 adferendam ſanctum noſtrum* Donatianum *inter laudati æquinoctii Confeſſores fuiſſe credo: qui quam gravia in tetterrimis carceribus, in itinere ad exilium atque in exilio ipſo incommoda pertulerint, hic ſigillatim non commemoro; quoniam S. Victoris ea enarrationis deſcribentis narratio data fuit tom. III Julii a pag. 498, ubi de S. Eugenio epiſcopo Carthaginenſi agitur, & ad XXV Octobris haud dubie recadetur.*

certamina noſtrorum

4 *Tantus Catholicorum exſilio & martyrio affectorum numerus præludium fuit majoris perſecutionis.* Cogitat *Hunericus, inquit S. Victor num.* 13, *ferociora adverſus Eccleſiam Dei, ut qui membra aliqua abſciderat, totum laniando perderet corpus. Ea de cauſa Orthodoxis univerſæ Africæ epiſcopis edicto imperat, ut cum Arianis de fide diſputaturi, & Filium Patri conſubſtantialem ex ſacris Litteris probaturi, Carthaginem conveniant* ad diem Kalendarum Februarium proxime futurarum. *Datum autem fuit edictum* ſub die decimo tertio Kalendas Junias, anno ſeptimo regni Hunerici, *qui erat Chriſti 483. Cum edictum præſules Catholici ſuſcepiſſent, S. Eugenius Carthaginenſis epiſcoporum nomine communique conſilio reſpondit, non Africæ dumtaxat, ſed eccleſiarum totius orbis cauſam agi, ideoque tranſmarinos etiam epiſcopos ad collationem vocandos eſſe.* Hoc agebat Eugenius, non quod deeſſent in Africa, qui adverſariorum objecta refellerent: ſed ut illi veniſſent, qui alieni ab eorum dominatu, majorem fiduciam libertatis haberent, partimque oppreſſionis noſtræ calumnias univerſis terris & populis nunciarent. Ille autem, qui nectebat dolos, audire noluit rationem, agens argumenta. rionibus crebris, ut quoſcumque epiſcoporum audierat eruditos, variis infectationibus agitaret. Jam ad exilium Vibianenſe ſecundo Donatianum, impoſitis centum quinquaginta ſuſtibus, miſerat epiſcopum, nec non & Sufetulenſem Præſidium, virum ſatis acrem. Tunc & venerabiles Manſuetum, Germanum, Fuſculum & multos alios ſuſtigavit. *Ita S. Victor num.* 15 & 16; *qui, paucis interjectis, S. Eugenium cæco cuidam viſum reſtituiſſe refert, cum feſte Epiphaniæ Domini baptiſmum, pro eccleſiæ Africanæ more, ſolenni ritu adminiſtraret.*

5 *Dein narrationem ſuam num.* 18 *ita proſequitur:* Appropinquabat jam futurus die ille calumnioſus Kalendarum Februariarum, ab eodem Hunerico ſtatutus. Conveniunt non ſolum univerſæ Africæ, verum etiam inſularum multarum (*illi ſubjectarum*) epiſcopi, afflictione & mœrore confecti. Fit ſilentium diebus multis, quouſque peritos quoſque & doctiſſimos viros interim ſepararet*, calumniis appoſitis enecandos. Nam unum ex *ipſo* choro doctorum, nomine Lætum, ſtrenuum atque doctiſſimum virum, poſt diuturnos carceris ſqualores incendio conſumpſit, æſtimans, tali exemplo timorem incutiens, reliquos ſe eliſurum. Tandem venitur ad diſputationis conflictum, ad locum ſcilicet, quem delegerant adverſarii. *En ils, quæ in famoſo congreſſu Carthaginenſi accidiſſe narrat S. Victor, ſequentia hic ſolum tranſfero, quorum mentio occurret num.* 16. Videns *Cyrila, Arianorum pſeudo-patriarcha*, Catholicos epiſcopos ad conflictum magis ſuiſſe paratos, omnino volebat audientiam diverſis cavillationibus declinare. Quod ante noſtri prævidentes, libellum de fide conſcripſerant, ſatis deceoter ſufficienterque conſcriptum, dicentes: Si noſtram fidem cognoſcere deſideratis, hæc eſt veritas, quam tenemus. *Hic ſubjungitur dictus libellus, ſeu profeſſio fidei præſulum Orthodoxorum, quæ Hiſtoriæ S. Victoris librum tertium conſtituit, & in qua ex ſacris Scripturis egregie contra Arianos probatur, unam in Deo eſſe naturam ſeu ſubſtantiam, in tribus Perſonis ſubſiſtentem, ac proinde Patrem & Filium & Spiritum ſanctum recte dici conſubſtantiales.*

6 *Librum quartum ita exordiitur S. Victor:* Qui (*epiſcopi Ariani*) cum ooſter libellus legeretur, oblatum veritatis lumen nequaquam ſufferre ocnlis potuerunt inſanientes, vocibus infrementer, graviterque ferentes, quare nos omine noſtro Catholicos dixerimus. Sratimque mentientes ſuggerunt regi de nobis eo quod ſtrepitum feceremus, audientiam fugientes. Qui eadem hora accenſus & credens mendacio, feſtinavit facere quod volebat. Et jam conſcriptum decretum habens, & occulte eum eodem decreto per diverſas provincias ſuos homines dirigens, epiſcopis Carthagine poſitis, una die univerſæ Africæ eccleſias clauſit, univerſamque ſubſtantiam epiſcoporum & eccleſiarum ſuis epiſcopis muoere coodonavit, *omneſque cujuſvis conditionis Catholicos, niſi ante Calendas Junii veram fidem deſtruerent, iiſdem pœnis ſubjecit, quas olim imperatores adverſus Arianos aliosque hæreticos decreverant. Subitoitur impii regis edictum, datum* ſub die Kalendas Martias Carthagine *anno* 484. *Deinde enarratur, quam crudeliter quamque indigne modis venerabiles epiſcopi pro Chriſti fide ac divinitate tractati, qui, bas injurias affecti, qua fraude circumventi, quam durum denique coacti fuerint in Africa vel Corſica exilium pati S. Victoris relationem, quam modo paucis attigi, Cupertus ad XIII Julii edidit, S. Eugenii epiſcopi Carthaginenſis Acta a num.* 33 *inſtrutam. Ego illuſtrium iſtorum præſulum, qui poſt congreſſum Carthaginenſem varie vexati & in exilium depulſi fuere, memoriam hic renovo; quia licet ipſis inter hujus diei cœlites locus non concedatur, aliquibus tamen eo non indigni videri poſſunt. At hæc de ea pluri-*

Sanctorum & aliorum

* *al.* exinde ſuperaret

A *pluribus agetur, ubi nonnulla præmiſero de pretioſa ſacræ antiquitatis monumento, quod Ruinartius S. Victoris Hiſtoriæ aliiſque vetuſtis Opuſculis pag. 123 ſubjecit, quodque in Commentarii decurſu identidem citabitur.*

ſecundum Notitiam eccleſiæ Africanæ in tyranni iſtius perſecutione * Carthaginem

7 *Monumentum, cujus jam ſtatim memini, hunc titulum præfert:* Incipiunt nomina epiſcoporum Catholicorum diverſarum provinciarum, qui Carthagine * eu præcepto regali venerunt pro reddenda ratione fidei die Kalend. Februarias, anno ſexto regis Hunerici. *Hunc Catalogum deinceps Notitiam eccleſiæ Africanæ vocabo, quia ab eruditis iſtud nomen obtinuit. Ruinartius in Notis pag. 217 monet, codicem Mſ. Landunenſem, quo uſus fuit, in titulo mendoſe habere* anno ſexto regis Hunerici *; cum legi debeat* anno VIII; *nam ex S. Victore certum eſt, Hunericum anno regni ſui ſeptimo indixiſſe collationem Carthaginenſem, anno ſequente Calendis Februarii celebrandam. In fine Notitiæ præſulum in ea memoratorum ſumma ita ſubducitur:* Ac ſic fiunt omnes epiſcopi diverſarum provinciarum numero CCCCLXVI. *Additur:* Ex quibus perierunt numero LXXXVIII... Permanſerunt numero CCCCLXXVIII. *Legendum, ut mea patebit,* CCCLXXVIII. *Sequitur:* Corſica relegati numero XLVI. Hic relegati numero CCCII. Fugerunt numero XXVIII. Paſſus numero I. Confeſſor numero I. *Qui omnes ſimul accepti conſtituunt* CCCLXXVIII *epiſcopos, qui permanſerunt. His adjunge* LXXVIII, *qui perierunt, æquabis ſummam* CCCCLXVI, *primo loco adductam. Si tamen omnes antiſtites in Notitia allatos ſeorſum recenſeas, invenies tantum* CCCCLXI, *qui nominantur, & duos anonymos in provincia Byzacena, quorum ſedes exprimuntur. Sed cum ex jam dictis manifeſtum ſit, numeri* CCCCLXVI *lectionem genuinam eſſe; relinquitur, ut e Notitia quinque epiſcoporum & trium ſedium epiſcopalium nomina exciderint.*

pro fide paſſi ſub epiſcopi 378, qui in viam ei ſſes deſtinabuntur.

8 *Tillemontius tom. 6 monumentorum eccleſiaſticorum pag. 567 auctorem Notitiæ per vocem* periernnt *deſignaſſe cenſet præſules, qui perſecutioni ſuccumbentes a fide defecerunt. Sententiam Tillemontii aliis, quam ipſe adfert, argumentis ſtabiliorem, ſi id hic neceſſe arbitrarer. Inter* CCCLXXVIII *epiſcopos, qui* permanſerunt *in fide Catholica,* XLVI *in inſula Corſica &* CCCII *in Africa violentum exſilium paſſi fuere. Poſtremis* § *ſequente accenſibuntur* SS. Donatianus & C Præſidius, *ante collationem Carthaginenſem exſulare coacti. De* SS. Manſueto, Germano & Fuſculo *nihil aſſeveranter dicam, niſi eos exſulaſſe. Qui, finita collatione, in Corſicam & ad diverſa Africæ loca vi adacti fuere, ligna cædere agroſque colere debuerunt, teſte S. Victore in fine libri 4. Præſules* XXVIII, *quos Notitiæ auctor* fugiſſe *ait, in voluntarium exſilium ſucceſſiſſe puto, priuſquam alii, de quibus agit S. Victor jamjam citatus, in illud detruderentur. Hoc certum eſt illos, quia Catholici erant, ſedibus ſuis extorres vixiſſe, eorumque eccleſias clauſas & bona Ariani tradita fuiſſe, nam contra omnes promulgatum fuit ferale iſtud Hunerici edictum, cujus num. 6 mentio facta eſt. Ille unus, qui* paſſus *dicitur, eſt noſter martyr* S. Lætus. *Etſi ceteri omnes honorificam* confeſſorum *appellationem mereantur; in Notitia tamen aſſeritur fuiſſe* confeſſor unmero I. *Hunc Tillemontius citatus eum eſſe credit, qui inter Numidiæ epiſcopos ſeptuageſimus ſextus ita memoratur:* Dominus Monoritanus metallo, *id eſt, ad metalla fodienda damnatus.*

9 *Martyrologia Romano parvo retentiora ex epiſcopis, exſilium aliisque pœnas pro fide paſſis, qui in Notitia eccleſiæ Africanæ* CCCLXXVIII *numero definiuntur, ad* VI *Septembris non alios ut Sanctos annuntiant quam* Lætum *martyrem cum confeſſoribus* Donatiano, Præſidio, Manſueto, Germano & Fuſculo. *Ceteros tamen non omnino tacitus præteriit Ado, dum illorum elogiis iſta ſubjecit:* Tunc etiam *Hunericus* decreto publico per diverſas provincias executores dirigens, epiſcopis quaſi ad concilium Carthagine congregatis, una die univerſas eccleſias Africæ clauſit, univerſamque ſubſtantiam epiſcoporum & eccleſiarum ſuis epiſcopis condonavit. *Hæc vel ſimilia etiam adjunxere Notkerus, Beda Plantinianus & alii juniores martyrologi; at eo omnes modo, ut non ſetus atque Ado cenſendi ſint noluiſſe ceteros epiſcopos tamquam Sanctos commemorare, ſed ſolum voluiſſe Eccleſiæ perſecuteris Hunerici impietatem referre. At quomodo Martyrologii Romani parvi exponenda eſt hæc annuntiatio:* Confeſſorum Donatiani & ceterorum? *An ad quinque dumtaxat illius ſocios reſtringenda eſt vox* ceterorum? *In S. Victoris Hiſtoria legitur Hunericus poſt collationis* E *Carthaginenſis indictionem,* quoſcumque epiſcoporum audierat eruditos, variis infectationibus *agitaſſe. Primi ea illis laudantur* SS. Donatianus & Præſidius *fuſtibus cæſi & in exſilium pulſi. Proxime ſequitur:* Tunc & venerabiles Manſuetum, Germanum, Fuſculum & MULTOS ALIOS fuſtigavit. *Poſt alia intermedia* S. Læti, *ſtrenui atque doctiſſimi viri, martyrium narratur. Ecce hic* multos alios *præſules eruditos* S. Donatiano *ſocios adjunxit facer hiſtoricus, ab Adone & ſequacibus de eorum & Sanctorum numero euluſos; ſed quos ego generali* ceterorum *voce comprehenſos fuiſſe arbitror in Romano parvo, cujus auctor primus* S. Donatianum *cum ſociis annuntiavit.*

imo omnes ad 6 Septembris forte voluit annuntiare.

10 *Imo ſuſpicio mihi eſt, ejuſdem Romani auctorem voce* ceterorum *complexum fuiſſe omnes epiſcopos, quos Hunericus anno 483 ad collationem Carthaginenſem evocavit, & vera fidei cauſa exſilio aliiſque pœnis affecit. S. Victor tria celebrat confeſſorum agmina ab Hunerico exſulare juſſa; videlicet 4976 Catholicorum promiſcui ſexus, ætatis ac conditionis, quorum num. 3 memini; epiſcoporum, de quibus nunc ſermo eſt; & omnium clericorum eccleſiæ Carthaginenſis cum ſuo epiſcopo S. Eugenio, qui numero fuerunt* fere quingenti vel amplius, *ut idem S. Victor lib. 3 num. 9 ſcribit. Ea tribus biſce confeſſorum claſſibus nullam invenio in Martyrologiis antiquioribus auctore Romani parvi, qui poſteriorem ad* VIII *Julii ita annuntiavit:* SS. confeſſorum Eugenii epiſcopi & univerſi cleri eccleſiæ *Carthaginenſis; primam ad* VIII *Octobris hoc modo:* Apud Africam ſanctorum Confeſſorum quatuor millium DCCCCLVI *&c. Quidni & brevi hoc elogio:* Confeſſorum Donatiani & ceterorum, *nobiliſſimam illam laudatorum Præſulum turmam rurſus voluerit, eorum vero quaſi ducem conſtituere* S. Donatianum, *quod a S. Victore primus memoretur, in quem ſæviit Hunericus? Quia tamen hæc conjectura valde incerta eſt, & ceteri omnes martyrologi* S. Donatiano *quinque dumtaxat ſocios attribuunt, nec fatis certo evinitere poſſim, Adonem, qui eorum numerum primus determinavit, Romani parvi annuntiatorem ad nimis paucos reſtrinxiſſe, ego illum ad plures extendere non anſim.*

Auct. J. L. *Ex illis ſex tantum verſa. runt martyra. logi juniores auctore Romani parvi, qui multos alios.*

Auct. J. L. *& inter hujus dici Sanctos iis locum dare, quos nullus ſacrorum Faſtorum ſcriptor ut eſtes manifeſte proponit. His itaque miſſis, ad ſeu noſtros Præſules vedeo, quos in Eccleſia pro Sanctis haberi & VI Septembris coli certo conſtat ex Martyrologiis.*

§ II.

Sanctorum Præſulum ſedes; variæ in eorum certamina obſervationes.

Aſſignantur 4 epiſcopatus, quorum nul verſimiliter præſuit S. Donatianus:

IN *Notitia eccleſiæ Africanæ quatuor epiſcopi occurrunt, quibus nomen* Donatianus, *nimirum* Veſelitanus & Teglenenſis *in provincia Numidiæ*, Elienſis *in Byzacena*, & Uſinadenſis *in provincia Mauritaniæ Cæſarienſis. Eorum aliquis idem eſt cum noſtro* S. Donatianu; *ſi tamen apud Ruinartium mendoſus non ſit hic S. Victoris locus:* Jam ad exilium Vibianenſe ſecundn Donatianum ... miſerat epiſcopum, necnon & Suſenienſem Præſidium. *Petrus Franciſcus Chiffletius, qui illius hiſtoriam Divione anno 1664 edidit, variique ſcriptores, qui locum iſtum ſuis operibus inſeruerunt, habent* Vibianenſem, *adeo ut ſenſus ſit*, S. Donatianum *fuiſſe epiſcopum* Vibianenſem. *Et ſane videri poteſt S. Victor, uti* Suſetuleuſem S. Præſidii, *ſic & Vibianenſem S. Donatiaoi ſedem euprimere voluiſſe. Si ita ſit, hic Sanctus adminiſtranit epiſcopatum, aliunde nullis, quod ſciam, ac ſolis ſatram vel profanam Africæ geographiam illuſtrantibus ne nomine quidem notum; atque inter tres præſules, quorum nomina & ſedes in Notitia deſiderantur, recenſendus eſt. At hoc mia opinione non tam facile ſtatim concedi debet: loſi vero* Vibianenſis *tanta obſcuritas, ut nodum ejus nomen ex ſolo S. Victore innotuerit, nonnullam ſoſpicionem injicit, illum ſede epiſcopali inſignem non foiſſe. Ruinartius ſanctum Præſulem* ad exilium Vibianenſe ſecundo *miſſum fuiſſe ſcribit, ſecutus quatuor codices Mſs. & duos impreſſos; in quibus, uti in Notis pag.* 571 *& ſeq. videre eſt*, Vibianenſe *vel*, Vinianenſe *habetur. Secundum hanc lectionem, quæ mihi magis placet, Sanctus non diſtinguendus eſt ab aliquo ex quatuor* Donatianis, *quorum ſedes epiſcopales ex Notitia eccleſiæ Africanæ adduxi*, Vibianenſis *autem exilii locus in iis ſolitudinibus Africæ quærendus, in quibus prima vice exulavit. Adi infra nom.* 14

SS. Præſidii, Manſueti & Germani patris S. Leontiæ M. ſedes certæ; at S. Puſilli incerta eſt;

In Inter epiſcopos provinciæ Byzacenæ vigeſimus ita Notitiæ inſcribitur: Præſidius Suſetuleuſis in exilium. *Is ipſe eſt noſter* S. Præſidius; *cum etiam S. Victor cum epiſcopum* Suſetuleuſem *dicat. Inter dictæ provinciæ Byzacenæ præſules quartus notatur* Manſuetus Aſuſenienſis, *ac trigeſimus primus* Germonus Peradamienſis. *Hi duo procul omni dubio iidem ſunt cum noſtris* SS. Manſueto & Germano, *quia utrumque nomen non niſi ſemel in Notitia memoratur.* Leontie filia ſancti Germani epiſcopi *a S. Victore lib. 3 num. 1 laudatur inter Martyres poſt collationem Carthaginenſem anno 484 in Africa coronatos, & Faſtis ſacris ad VI Decembris adſcriptos. S. Leontiam M. noſtri* S. Germoni, *epiſcopi deinde Peradamienſis, filiam eſſe evadam, donec alius ejuſdem nominis in Africa præſul aſſignetur, qui ſanctæ pater eſſe potuerit. At cujus ſedis antiſtes fuit* S. Fuſculus? *Ruinartius in Notis pag.* 172, Fusculum, *inquit*, reperire nnn lienit, niſi ſorte fuerit Filtiosus Aggaritanus, in eadem Byzacena prnvincia *ab auctore Notitiæ loco vigeſimo nono* memoratus. Certn prn Fusculus in Uſuardi eurngraphn habetur Fulcolus. *In Uſuardinis monſci noſtri codicibus ubique fere eſt* Fuſcolus, *nullibi* Fuleolus, *ne quidem in Prateuſi, quem pro Uſuardi autographo PP. Benedictini nuper typis vulgarunt. Cum Romano Baronii* Fuſenius *ſcripſi, quia ita legitur in S. Victore. Si allata Ruinartii conjectura minus arridnat, Sanctum en omiſſis in Notitia unum eſſe puta.*

Singula, quæ S. Victor

14 *Sanctum* Donatienum *ſub Hunerico bis exſuloſſe biſce verbis affirmat S. Victor*: Jam ad exilium Vibinenenſn ſecnndn Donotienum ... miſerat epiſenpum. *Tyrannus, ut num.* 3 *dictum fait, anno ehreiter* 482 *ad exilium condemnavit* 4976 *Catholicos, quorum aliquos idem S. Victor diſerte teſtatur epiſcopos fuiſſe, nominatim en biſce laudans Felitem Abbiritanum. En præſulum iſtorum numero etiam* S. Donatianum *fuiſſe judico, & conſequenter primum, quod ſub Hunerico tulit exilium, contigiſſe circa annum* 482. *Ratio eſt, quia inter conſecrationem S. Eugenii epiſcopi Carthaginenſis, qua anno* 481 *peracta, perſecutio incepit, & ſecundum* S. Donatiani *exilium, quod ultra initium anni* 484 *differri utqoit, nollos alios epiſcopos exilio mulctatos memorat exactiſſimus ejuſdem perſecutionis ſcriptor, quam qui inter dictos* 4976 *Confeſſores fuere. Hos omnes, inquit num.* 8, ad exilium eremi deſtinavit *Hunericus, & præducendos a Mauris, qui multos in via, ut num.* 12 *narrat, martyrio affecere.* Reliqni ed ſolitudinis lnca perveniont, in quibus collneari hordeum ad veſeendum ut jumenta aeeipiunt. Ubi etiam venenatorum animolinm atque ſcorpionum tanta eſſe dieitur multitndn, ut ignnrantibus ineredibilis videntur. *Si mecum opineris in editione Ruinartii recte legi* ad exilium Vibianenſe *bis miſſum fuiſſe* S. Donatianum, *& ſimul admittas, quod prudenter mihi non videtur poſſe negari, Sanctum prima vice in iſtis Africæ diſertis exſulaſſe; etiam fateatis neceſſe eſt*, Vibianenſem

Fuit epiſcopus Neptenſis.

13 Baronius ad hodiernum in Martyrologio Romano annuntiationem de S. Lætn *martyre iſtud annotavit*: Fuit epiſcopus Leptinenſis civitatis, ut ſcribit S. Iſidnrus *Hiſpalenſis* in Hiſtoria Wandalorum. *Pro* Leptinenſis *nel, ut alibi eſt*, Leptenſis, *Iſaacos Voſſius & Philippus Labbeus laudatæ S. Iſidori Hiſtoriæ editores poſuerunt* Neptenſis. *Atque hos verum civitatis, in qua* S. Lætus *M. ſedit, nomen eſſe, tum ex Victoris Tunnonenſis S. Iſidoro antiquioris Chronico, in quo ad tertium Zenonis auguſti conſulatum* Neptenſis eeeleſiæ epiſcopus *nocatur, tum en Notitia eccleſiæ Africanæ dicit, in qua unus dumtoxat* Lætus occurrit, *iſque* Neptitonus; *atque inter præſules Byzacenos decimus quartus notatur. Qui eo tempore: quo* S. Lætns *martyr* Neptenſis *vel* Neptitanus, *atrinſque* Leptis, *mojnris ſcilicet & minoris, epiſcopi fuerint, eadem docet Notitia; in qua inter Byzatenos trigeſimus ſextos legitur* Fortunotionus Leptiminenſis, *id eſt*, Leptis minoris; *primus nero inter Tripolitanos* Calipides Leptimagnenſis, *id eſt*, Leptis majoris. *Qui plura de hactenus memoratis ſedibus epiſcopalibus ſcire deſiderat, eruditas Ruinartii in ſapior laudatam Notitiam eccleſiæ Africanæ Obſervationes conſulat.*

A nenſem *exſilii locum ſitum fuiſſe in iiſdem deſertis : quæ alicubi in Mauritania verſimilius collocabis , quod glorioſorum exſulum agmen , cui* S. Donatianum *adjunxi , a Mauris in illa fuerit abductum.*

de omnibus 15 *Ubi Hunericus menſe Majo anni* 483 *omnes præſules Catholicos per univerſam Africam conſtitutos Carthaginem evocaſſet , ut collationi s Februarii anni ſequentis cum Arianis habendæ intereſſent , S.* Donatianus *reditu ex primo ſuo exſilio. Rediit quoque S. Felix epiſcopus Abbitinanus , de quo ad* XII *Octobris agetur : nam in Notitia eccleſiæ Africanæ ſeu Catalogo anciſſitum Orthodoxorum , qui ex præcepto regio Carthaginem venerunt , inter Proconſularis provinciæ præſules ſecundum locum occupat. Rediit etiam* S. Præſidius , *ſi* S. Donatiani *in primo exſilio ſortius fuerit ; quod incertum eſt. Audi iterum & expende verba S. Victoris :* Jam ad exſilium Vibianenſa ſecundo Donatianum , impoſitis centum quinquaginta ſuſtibus , miſerat epiſcopum , nacnon & Suſeturenſem Præſidium , virum ſatis acutum. *Licet obvius hujus loci ſenſus ſit , non modo*

B S. Donatianum , *ſed etiam* S. Præſidium *ab Hunerico* ad exſilium Vibianenſe ſecundo *fuiſſe amandatum : dubito tamen , an ſenſus iſte conformis ſit menti auctoris , qui forte ſignificare tantum voluit* , S. Præſidium *relegatum fuiſſe* ad axſilium Vibianenſe *cum* S. Donatiano, *cui ſoli ejuſdem exſilii pœna* ſecundo *fuerit irrogata. Illud :* Impoſitis centum quinquaginta ſuſtibus , *ad utrumque Sanctum refero. Eodem tempore* SS. Manſuetum , Germanum & Fuſculum *ſuſtibus cæſos fuiſſe ſcribit S. Victor : qui paulo poſt S. Eugenium anno* 484 *in Epiphania Domini cæco viſum reſtituiſſe narrat. Unde cognoſcitur , ſanctos Confeſſores non ſerius paſſos fuiſſe , quam uno circiter menſe ante Calendas Februarii , quo die collationem Carthagine haberi juſſerat Hunericus.*

memorat, 16 *Quæret hic forte aliquis , ubi quinque ſancti Confeſſores ſuſtibus percuſſi , & unde priores duo , ſcilicet* SS. Donatianus & Præſidius, *in exſilium miſſi fuerint ? An Carthagine ? Ita ad utramque quæſtionem reſpondere molim ; quia de pleriſque nullum poteſt eſſe dubium , quin eorum nomina habeantur in Notitia eccleſiæ Afri-*

C *canæ ſeu Catalogo epiſcoporum* , qui Carthagi-
**Carthagi-nem* ne* ex præcepto regali vanerunt peddenda rutinne fidei die Kalend. Februarius *anno* 484. *Neque obſtat , quod uno vel etiam pluribus ante iſtum diem menſibus exſilio & ſuſtium ictibus puniti fuerint : nam cauſa , cur citius quam ceteri epiſcopi Carthaginem advenerint , inter alias eſſe potuit , quod a S. Eugenio totius Africæ primate acciti fuiſſent , ut operam ſuam conferrent ad componendum egregium illum ac ſatis prolixum contra Arianos libellum de trium Divinarum Perſonarum conſubſtantialitate , quem , ut S. Victor ſupra apud nos num.* 5 *affirmat , epiſcopi Orthodoxi conſcripſerunt ante congreſſum Carthaginenſem ; in quo etiam recitatus fuit , aut ſaltem recitari cœpit. Suſpicari licet , dum libellus iſte conficiendus erat , advocatos fuiſſe noſtros Epiſcopos confeſſores ; cum eorum eruditionem commendet facete hiſtoricus* , S. Præſidium *ſpeciatim laudans ab acumine ingenii. Accerſiri etiam potuit* S. Lætus *martyr* , *quem ille ſtrenuum atque doctiſſimum appellat.*

diſcutiuntur 17 *Certum eſt* S. Præſidium *ſocium fuiſſe* S. Donatiani, *pro ſecunda vice in exſilium abeuntis : ſed an hunc quoque comitati fuerint* SS. Manſuetus , Germanus & Fuſculus, *ex hiſtoria S. Victoris non liquet ; qui hos tantum ſuſtibus cæſos fuiſſe teſtatur , quod priores in exſilium miſit Hunericus. Non putem tamen tres poſteriores ſanctos Præſules collationi Carthaginenſi adfuiſſe : nam eos vivos eruditos eſſe tyrannus intellexerat , qui , teſte S. Victore , circa initium Februarii* petitos quoſque & doctiſſimos viros *ab aliis collationi interfuturis ſeparavit* , calumniis appoſitis anecandos. *Sed nemini mortem intulit , præterquam* S. Lætn , *quem* poſt diuturnos carceris ſqualores incendio conſumpſit ; *nam in fine ſæpius memoratæ Notitiæ tantum dicitur* paſſus numero t. *Ratio autem , cur exſilio , carcere , aliiſque modis epiſcopos , quos ad veram fidem contra Arianos propugnandam maxime idoneo noverat , a ceteris ſepararit , ea ſine dubio fuit , quam adfert Baronius in Annalibus ad annum* 484 *num.* 47 , *ſcilicet* ut qui relicti eſſent ad conventum hujuſmodi celebrandum , ut minus periti , duntes manus cunſa caderent , & ſic de fide Catholica impietas Ariana trophæa victoriæ eeigatat.

E *& obſervationibus* 18 *Licet* SS. Manſuetus, Gaemanus & Fuſculus *eodem , quo* SS. Donatianus & Præſidius, *tempore in exſilium pulſi non fuerint ; nullum tamen poteſt eſſe dubium , quin exſularint : quia omnes totius Africæ epiſcopos , qui in vera fide perſtiterunt , de eccleſiis & ſedibus ſuis dejectos nudatoſque bonis omnibus , enterres vivere compulit iniquiſſima ſententia , quam poſt collatio. nem Carthaginenſem exeunte Februario anni* 484 *tulit Hunericus. At ambiguum manet , ad quam exſulum epiſcoporum claſſem referendi ſint ; an ad eorum , qui ultro ſedes ſuas deſeruerunt ſeu voluntarium in exſilium fugerunt ; an veco aliorum , qui poſt dictæ ſententiæ promulgationem ad inſulam Corſicam vel ad diverſa Africæ loca exſules vi abducti fuere , coactique vel ligna cædendi vel ageos colendi ſervitutem pati. Quin tamen ſecundum auctoremm Notitiæ , uti num.* 7 *& 8 videre eſt , voluntariorum exſulum exiguus fuit numerus , ſi hic cum aliorum , quibus violentum exſilium tolerandum fuit , numero comparetur ; his potius quam illis tres ſanctos Præſules accenſebis ; & faventia etiam habebis Martyrologia in quibus* exilio damnati , *vel* elimi-

F *illuſtrantur.* nati *fuiſſe aſſeruntur.*

19 *Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis in Hiſtoria Wandalorum de* S. Læti *martyrio ita meminit apud Labbeum tom.* 1 *Bibliothecæ Mſt. pag.* 715: Tunc Lætus Neptenſis civitatis epiſcopus, quem contagii labes Ariani maculare non potuit , victor repenta cælos obtinuit. *S. Iſidoro antiquior Victor Tunnunenſis in Chronico ad tertium Zenonis auguſti conſulatum , qui in annum Chriſti* 479 *incidit* , Tunc , *inquit* , Lætus Neptenſis eccleſiæ epiſcopus glorioſo martyrio coronatur XII Kalendas Octobris. *Ad hunc diem Caſtellanus in Martyrologio univerſali* S. Lætum ſeorſum annuntiavit , *ejus paſſionem affigens anno* 479. *Ad VI Septembris recte aſſignarat annum* 484 , *quo illum martyrium conſummaſſe ex Hiſtoria S. Victoris Vitenſis manifeſtius patet , quam ut id probare ſit neceſſe. Uti annum , ita etiam diem alienum a Victore chronographo determinatum fuiſſe cenſet Tillemontius tom.* 16 *Monumentorum pag.* 559 , *afferens ſibi ex S. Victore hiſtorico clarum videri* , S. Lætum *coronatum fuiſſe menſe circiter Februario dicti anni* 484. *At ego nondum ſatis perſpicio , quomodo ea ipſius verbis , quæ num.* 5 *relata conſiderari poſſunt ,*

clare

AUCT. J. L.

AUCT. J. L. *clare demonſtrari queat, erraſſe Victorem Tunnonenſem, dum Sanctum XXIV Septembris martyrii coronam conſecutum fuiſſe ſcribit. Apud nullores antiquos neque de ſanctorum quinque Præſulum confeſſorum vita, poſtquam in exſilium diſceſſerunt, alia, neque de loco, tempore aut mortis genere quidquam invenii. Verisimile non eſt, quemquam eorum obiiſſe ante annum 484, quo paſſus fuit S. Lætus: atque idee ſuperius ad num. 1 hujus Commentarii in margine poſui omnes, poſt annum CDLXXXIII ad vitam feliciorem tranſiiſſe.*

Tuto credi nequit, Juſtinianum imp. hortata S. Læti VVandalis bellum intuliſſe. "martyrii facti B

ao *Laudatus Victor Tunnonenſis in Chronico, quod ad imperium Juſtini II ſeu annum 565 perduxit, ad quartum Juſtiniani auguſti conſulatum hæc habet*: Juſtinianus imp. viſitatione Læti epiſcopi, ab Hunerico Vandalorum rege martyrio facto", exercitum in Africam, Belisario magiſtro militum duce, contra Vandalos mittit &c. *Similia ex ejuſdem Victoris Chronico haud dubie accepta, leguntur apud S. Iſidorum Hiſpalenſem citatum. At utroque antiquior Procopius Cæſarienſis, qui Conſtantinopoli degebat, cum bellum adverſus VVandalos Juſtinianus anno Chriſti 533 ſuſciperet, epiſcopum quendam Dei monitu ex Oriente illud advenire aſſerit, cujus exhortatione tacitatus imperator bellum iſtud decreverit. Rem ita enarrat Procopius, a Claudio Maltreto noſtro Pariſiis anno 1662 Græco-Latine editus, lib. 1 de Bello VVandalico cap. 10*: Joannis *præfecti prætorio expeditionem diſſuadentis* orationi aſſeſus imperator, ſtudium ingens belli remiſit. Tum quidam ex ordine ſacerdotum, quos epiſcopos vocant, ab Oriente profectus habere ſe dixit, quæ eum auguſto communicaret. Ad colloquium introductus, aſſeruit ſe a Deo ſecundum quietem mandata hæc accepiſſe; ut imperatorem adiret incuſaretque, quod cum Aſricæ Chriſtianos tyrannide exemerit, plurum ſe recepiſſet, vano deinde metu eſſet deterritus. At, inquit, hæc dixit Dominus: "Bellatori ipſi adero, ſubque ejus imperium Aſricam ſubjugam". Quo audito, contiocre ſe auguſtus non potuit, quin milites ac naves cogeret, arma & commeatus pararet ac præciperet Belisario, uti ſe accingeret ad exercitum, primo quoque die ducendum in Aſricam. *Bellum ſucceſſu mire felici confecit Belisarius: nam capta Carthagine deviſoque Gelimere ultimo VVandalorum rege, Africam Juſtinianus ſubjecit, qui Catholicam in ea religionem priſtinam in ſtatum reſtituit. Sed imperatorem iſtum ad VVandalos debellandos induſtum fuiſſe* viſitatione Læti epiſcopi, *at Victor Tunnonenſis ſcribit, tuto credi nequit, niſi Procopii adverſantis gravior auctoritas elevetur.*

DE S. ELEUTHERIO ABBATE

ROMÆ

S. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Memoria Sancti in Faſtis recentioribus: cultus antiquus: nonnulla de geſtis, ætate & elogio edendo.

CIRCA AN. DLXXX AUT DXC. *Memoria Sancti in Faſtis recentioribus*; C

GRevennus & Molanus in additionibus ad Uſuardum hodie memorati S. Eleutherium *abbatem Spoletinum, ſed Romæ defunctum. Hoſce ſecuti ſunt Galeſinius & Baronius in Martyrologio Romano, quod ita habet*: Romæ ſuncti Eleutherii abbatis, ſervi Dei, quem ſanctus Gregorius Papa ſcribit oratione & lacrymis mortuum ſuſcitaſſe. *Manrolycus eumdem annuntiat his verbis*: Romæ Eleutherii abbatis apud Spoletum tempore beati Gregorii Papæ. *Menardus quoque, VVion, Bucelinus, aliique martyrologi Benedictini* Eleutherium *abbatem ad eumdem diem celebrarunt. In Martyrologio Pariſienſi commemoratur eodem die & ornatur hoc elogio*: Romæ, ſancti Eleutherii abbatis, qui in monaſterio ſancti Gregorii vitæ ſanctæ eſt poſt multa præcibus & lacrymis patrata miracula: ipſique Gregorio reſtitutam ſanctitatem. *Secutus eſt etiam Caſtellanus in Martyrologio univerſali, ſed addens annotationem marginalem, qua dicitur* S. Eleutherius *abbas* hac die poſitus *in Romano Martyrologio* occaſione S. Eleutherii Papæ, qui in manuſcriptis non agnoſcebatur titulo epiſcopi.

2 *Sane in Hieronymianis apographis die* VI *Septembris annuntiatur Eleutherius aliquis, nec ſtatim in oculos incurrit, quis ſit ille Eleutherius. Apud Floretinium in textu Hieronymiani ſic legitur*: Romæ via Salutia oatalis ſancti Eleutheri epiſcopi. *Ad hæc verba multis diſputat Florentinius, utrum deſignetur S. Eleutherius Papa, an alius ſanctus Eleutherius, creditque* Eleutherium *abbatem ea de cauſa a Galeſinio, Maurolyco & Baronio ad hunc diem fuiſſe commemoratum, quia putabant hunc deſignari in Hieronymianis; idque etiam de Baronio credidiſſe Caſtellanum, inſinuant verba ipſius mox data. Verum facile quidem aſſentior Caſtellano, Eleutherium Papam eſſe, qui in plerisque Hieronymianis die* VI *Septembris, aliquando cum titulo epiſcopi, aliquando ſine illo titulo, legitur memoratus; idque etiam eruditiſſimarum Majores noſtri, quod ad diem* XXVI *Maii de Eleutherio Papa diſputarunt: attamen idcirco non credo* Eleutherium *abbatem ex ſolo errore ad hunc diem fuiſſe relatum; ſed commemoratum hac die a Baronio poſt Grevenum & Molanum eruditiſſimo, quia credidit ſanctum Abbatem die* VI *Septembris obiiſſe. Certe Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 8 cap. 45 longum ex S. Gregorio texuit elogium, in fine diem emortualem ſic exprimit*: Ipſe autem Vir ſanctus in eodem monaſterio inter brachia Gregorii ſpiritum feliciter emiſit VIII Idus Septembris. *Hanc ſenten-*

quibus non videtur inſertus ea error: F

A *ſententiam, quantum conjicio, ſecuti ſunt Grevenus, Molanus, Baronius, aliique ſcriptores laudati: neque eaim tu Annotatis ſuis Baconius aſſerit* Eleutherium *abbatem legi in Hieroaſmiaris, ſed Bedam & Adonem perpetam laudat, cum hi nullum hodie in ſuceteris Martyrologiis habeant Eleutherium.*

ſed quia eo die, li cet etiam annuntietur aliis diebus, obiiſſe creditur.

3 *In Kalendario quodam Benedictino Ms.* Eleutherius *ponitur in pervigilia S. Gregorii, ſeu die* XI *Martii, ut ibi apud nos legitur in Prætermiſſis. Philippus Ferrarius* S. Eleutherium *in utroque Catalogo memorat ad* XVIII *Aprilis, ſed varia habet de die emortuali. Nam in Catalogo Sanctorum Italiæ prius ſcripto ita de morte* S. Eleutherii *habet:* Tandem Abbas ſenio confectus in monaſterio S. Andreæ in manibus S. Gregorii ſuum Deo reddidit ſpiritum XIV Kal. Martii, anno Salutis DC. *At in Catalogo generali in Anaotatis ad eumdem diem hæc obſervat:* Ex tabulis eccleſiæ Spoletanæ hac die ... Videtur idem eum eo, de quo in Martyrologio Romano ad diem VI Septembris. Corpus Spoleti in æde Cathedrali. Hæc autem dies (XVIII *Aprilis*) tranſlationis eſſe videtur. *Suſpicor Ferrarium de die emortuali primum ſcripſiſſe ex conjectura, illumque notaſſe* XVIII *Aprilis, quia eo die Spoleti olim colebatur Sanctus: deinde vero credidiſſe, eum eſſe tranſlationis diem. Ludovicus Jacobillus in Vitis Sanctorum Umbriæ, quas tribus tomis Italice edidit, tom.* 2 *pag.* 209 *non modo aſſerit* S. Eleutherium *obiiſſe* VI *Septembris, ſed gemmam quoque corporis tranſlationem fuiſſe affirmat. Hic auctor, qui Fulgiali ſcripſit, ideoque Spoletinorum ſententiam melius perſpectam habere potuit, accedente Petro de Natalibus, mihi perſuadet, Baronium alioſque nos temere, neque ex ſola errore,* S. Eleutherium *ad diem* VI *Septembris retuliſſe, ſed id feciſſe, quia eo die defunctus creditur.*

B

Publica Sancti veneratio longe vetuſtior cultum non eſſe publice Eleutherium *ante ſeculum* XVI, *quia Baronius Eleutherio epiſcopo, ſubſtituit* Eleutherium *abbatem, at ipſe quidem credidit. Nam ea, quæ de ſacra* Eleutherii *veneratione ſcribit Jacobillus, omnino inſinuant eam eſſe antiquiorem. Verba ejus Latina reddo:*

4 *Publica* S. Eleutherii *veneratio longe etiam antiquior eſt, quam ſuſpicatus eſt Bailletus in* Eleutherio *ad* VI *Septembris, ubi ait veriſimillimum cultum non eſſe publice* Eleutherium *ante ſeculum* XVI, *quia Baronius Eleutherio epiſcopo, ſubſtituit* Eleutherium *abbatem, at ipſe quidem credidit. Nam ea, quæ de ſacra* Eleutherii *veneratione ſcribit Jacobillus, omnino inſinuant eam eſſe antiquiorem. Verba ejus Latina reddo:*

C Sacrum ipſius corpus tranſlatum eſt die XVIII Aprilis ad eccleſiam ſuam Spoletinam S. Matei: & poſt multos annos fuit tranſportatum ad eccleſiam S. Petri, iſtius civitatis olim cathedralem; atque hac de cauſa eleius Spoletinus, ejuſque diœceſeos feſtivitatem ipſius celebrat ritu duplici hac die ſexta Septembris, & tranſlatio olim celebrabatur XVIII Aprilis. *Deinde, laudatis aliquot Martyrologiis, in quorum uno dicitur* XVIII Aprilis eſt Spoleti feſtum ejus tranſlationis, *iterum addit Italice, quæ Latine reddo:* Plures in honorem ipſius erectæ ſunt eccleſiæ, una omnioatim in diœceſi Spoletina. *Alteram addit in diœceſi Reatina eccleſiam cum monaſterio: at cum aliue S. Eleutherius, de quo actum apud nos* XVIII *Aprilis, a Reatinis colatur, nihil auſim de illa eccleſia certi affirmare: noverint ipſi Reatini, utrum ſit Eleutherii. Ex dictis tamen concludendo, cultum* S. Eleutherii *ſatis antiquum eſſe, & veriſimiliter inchoatum multis ſeculis ante ſeculum* XVI.

5 *Imo, ex tranſlatione* S. Eleutherii *ad eccleſiam monaſterii S. Matei, non videtur dubitandum, quin jam ſeculo* XIII *cultus* S. Eleutherii *viguerit, & veriſimilitee inchoatus ſit multo citius. Nam Mabillonius tom.* 1 *Annalium pag.* 170 *de monaſterio S. Matei ita ſcribit:* Sub medium ſeculum tertium-decimum abbas & monachi ibidem defecerunt. *Itaque veriſimile eſt tranſlationem coeperit ad monaſterium S. Matei coatigiſſe ante medium ſeculum decimum tertium; adeoque & cultum Sancti ante iſtud tempus inchoatum. Demum ſi conſideremus verba Adriani Papæ I in epiſtola ad Carolum Magnum tom.* 7 *Conciliorum Labbei col.* 955, *vix dubitabimus, quin jam ſeculo* VIII S. Eleutherius *fuerit in veneratione fidelium. Verba ipſa Pontificis ſubjungo:* Sed & ſanctus Gregorius Papa in monaſterio ſuo pulcium fecit oratorium, & ipſum diverſis hiſtoriis pingi fecit, atque ſacras ibidem exexit imagines: ubi & eum BEATO Eleutherio pro ægritudine ſtomachi ſui ingreſſus, in oratione pariter exaudiri ſunt. Et ille vir SANCTUS Eleutherius, quem dieuni & mortuum ſuſcitaſſe, ante ipſas ſacras imagines ſe proſternens, divinam exorare elementiam cum ſancto Gregorio non dubitavit, ſed fidem ferentes perfectam, pariter exaudiri ſunt, & uſque hactenus apud nos venerantur. *Cum* Eleutherius *ab Adriano beatus vocetur & Sanctus, jam tunc videtur eccleſiaſtica veneeatione honeatus fuiſſe; ati & ultima Adriani verba indicaveat, niſi is de ſacris imaginibus ageret, & tam antecedentia quam ſequeatia inſinuarent, de iis dici hæc verba:* Et uſque hactenus apud nos veoerantur. *Verum hæc ſufficiant de antiquitate cultus. Ceterum Piazza in Hemerologio ſacro Urbis ad* VI *Septembris ſcribit, Roma ia eccleſia S. Gregorii Magni fieri feſtivam commemorationem de* S. Eleutherio.

AUCT. J. S. *& forſan inchoata eſt ſeculo* VIII *aut citius.*

E

6 *Nonnulla hujus Sancti geſta innuuerunt en Dialogis S. Gregorii Magni, qui de eo varia narravit lib.* 3 *cap.* 33. *Hæc deinde ediderunt Lipomanus, Surius, Gononus, Mabillonius, atque ex iis elogia formarunt Bellovacenſis, Trithemius, Petrus de Natalibus, aliique plures, quos enumerare non eſt neceſſe. Recudam & ego prædictam S. Gregorii relationem, eamque annotatis illuſtrabo. Verum cum & aliis locis S. Gregorius de* S. Eleutherio *meminerit, aut quædam nareavorit ad eum utcumque ſpectantia, quæ ſivo neglecta ſunt ab aliis, ea primum colligam, atque huc transferam.*

Aliqua geſta memorata a S. Gregorio,

F

7 *Gregorius lib.* 3 *cap.* 14 *agens de S. Iſaaco abbate, cujus Acta apud nos data ſunt* XI *Aprilis, de* S. Eleutherio *ſic meminit;* Multa autem de eodem viro, narrante venerabili patre Eleutherio, agnovi, qui & hunc familiariter oovera, & ejus verbis vita fidem præbebat. *Ex his verbis prima habemus S. Gregorium vacia in Dialogis eclata didiciſſe ab* Elentherio, *quem item teſtem laudat lib.* 3 *cap.* 21 *& lib.* 4 *cap.* 35: *ſecuado* Eleutherium *fuiſſe familiarem Iſaaco abbati alterius monaſterii Spoletini. Tertio mox ſubdit Gregorius, Iſaacum non fuiſſe artum* ex Italia, *ſed veniſſe* de Syriæ partibus ad Spoleraoam urbem. *Idem de* S. Eleutherio *affirmat Jacobillus, ſed ſine ulla auctoritate antiquorum, ideoque improbabiliter, præſertim cum S. Gregorius id de Iſaaca ſtudioſe obſervet, de* Elentberio *autem ejuſque fratre Joanne nihil ſimile uſpiam dixerit. Probabilius igitur eſt,* Eleutherium *natione Italum fuiſſe, atque in Italia natum.*

aut Eleutherium teſtem ſubinde laudat: Italus natione fuiſſe videtur non Syrus:

8 *Gregorius rurſum lib.* 3 *cap.* 21 *ſic habet:* Rei namque, quam narro, vir ſanctiſſimus Eleu-

energumenus liberatus

AUCT. J. S.

therius ſenex pater, cujus memoriam ſuperius feci, teſtis extitit, mihique hoc intimare curavit; quod io Spoletana urbe puella quædam jam nubilis cujuſdam primarii filia, cæleſtis vitæ deſiderio exarſit, eique parer ad viam vitæ reſiſtere conatus eſt: ſed cootemto patre, converſationis ſanctæ habitum ſuſcepit. Qua ex re factum eſt, ut eam pater ſuæ ſubſtantiæ exheredem faceret, oihilque ei alind oiſi ſex uncias uoius poſſeſſiuneulæ largiretur. Eius vero exemplo provocatæ eœperunt apud eam multæ nobiliori generis puellæ converti, atque omoipotenti Domino dedicata virginitare ſervire. Quadam vero die idem Eleuthetius abbas vir vitæ venerabilis, ad eam gratia exhotrarionis atque ædificationis acceſſerat, & cum ea de verbo Dei colloquens ſedebat; cum repeure ex eodem ſuudo, quem in ſex unciis a patre perceperat, eum xenio ſuſticus venit. Qui dum ante eos aſſiſteret, maligno ſpiriro correptus cecidit, ſatigarique nimiis ſtridoribus atque balatibus cœpit.

B *per virginem piam jubente verisimiliter Eleutherio.*

9 Tuue ſanctimonialis femina ſurrexit, atque irato vultu magnis clamoribus imperavit, dicens: Exi ab eo, miſer, exi ab eo, miſer. Ad cujus vocem mox pet os vexati diabolus reſpondit, dicens: Et, ſi de iſto exeo, io qoem intrabo? Caſu autem juxta porcus patvulus paſcebarur. Tunc ſanctimooialis femina præcepit, diceas: Exi ab eo, & in hunc porcum ingredere. Qui ſtatim de homine exivit, porcum, quem juſſus fuerat, invaſit, occidit, & receſſit. *Hactenus Gregorius, doctrinam moralem mox ſubdens, nec improbans mandatum de porco ingrediendo, quia idem dæmon Chriſtus conceſſit. Totum autem hoc factum huc tranſtuli, quia dubitandum non videtur, quin* S. Eleutherius *partem in eo habuerit, ſed id modeſte tacuerit. Primo enim ſancti Abbatis conſilio uſa videtur puella, quando nuptiae adverſata eſt, & velinvito patre virginitatem profeſſa. Deinde damonem a ſancta illa puella fugatum, jubente aut certe hortante* S. Eleutherio, *prorſus mihi perſuadeo: neque enim id virgo ſancta prudenter aut decenter tentare potetat coram* S. Eleutherio, *niſi ipſo jubente aut hortante.*

C *Joannes Sancti frater moriens alium ad ſe vocat,*

50 *Lib.* 4 *cap.* 35 *aliud factum mirabile narrat Gregorius, quod huc teanſfero, quia ad fratrem & diſcipulum* Elentherii *ſpectat*: Solet autem, *inquit*, plerumque contingere, ut egreſ. ſusa anima eos etiam recognoſcat, cum quibus pro æqoalitate eulparum, vel etiam præmiorum, in una eſt manſione deputanda. Nam vis vitæ veuerabilis Eleutherius ſeuex, de quo præcedente libro multa narravi, in monaſterio ſuo germaoum fratrem oomine Johannem ſe habuiſſe perhibuit, qui ante dies quatuordecim, ſuum fratribus exitum prædixit. Cumque decreſceotes quotidie computaret dies, ante triduum, quam vocaretur ex corpore, febre correptus eſt. Ad horam veso mortis veniens, myſterium Dominici Cosporis & Sanguiois aeeepit. Voeatiſque fratribus, coram ſe pſallere præcepit, quibus tamen antiphooam ipſe per ſemetipſum impoſuit, dicens: " Aperite mihi portas juſtitiæ, & ingreſ. „ſus in eas confitebor Domino: hæc porta Do„mini, juſti iorrabunt per eam „. Cumque coram eo aſſiſtentes fratres pſallerent, emiſſa ſubito & producta voce clamavit, dicens: URSE VENI. Quod mox ut dixit, eductus e corpore mortalem vitam finivit. Mirati ſunt fratres: quia hoc, quod moriens fratet clamaverat, ignorabant: Quo defuncto, *in* mouaſterio facta eſt magna triſtitia. D

Illeque eodem tempore moritur: diſtinctus hic Joannes ab alio ſæculo.

11 Quarto autem die quiddam fratribus neceſſarium fuit, ut ad monaſterium aliud looge poſitum tranſmitterent. Illuc ergo euntes fratres, omnes ejuſdem monaſterii mouachos triſtes vehementer invenerunt. Quibus eum dicerent: Quid habetis, quod vos in tanto mœrore deprimitis? Reſponderunt, dicentes: Loci hujus deſolationem gemimus, quia unus frater, cujus nos vita in hoc monaſterio continebat, hodie quartus eſt dies quod ex hac luce ſubtractus eſt. Cumque fratres, qui venerant, ſtudioſe inquirerent, qualiter dictus fuiſſet, reſpooderunt: URSUS. Qui vocationis ejus horam ſubtiliter inquirentes, ipſo eum momento eognoverunt exiſſe de corpore, quo per Johaonem, qui apud eos defunctus eſt, fuerat vocatus. Qua ex re colligitur, quia utrorumque par fuerat meritum, eiſque datum eſt, ut in una manſioue ſocialiter viverent, quibus e corpore contigit ſocialites exire. *Hæc S. Gregorius de fratre* S. Eleutherii, *quem cum alio Joanne coafuſum invenio apud Jacobillum. Certe hic ſcriptor aſſerit Joannem hunc* S. Eleutherii *fratrem Romæ defunctum eſſe, & memorati in Maetyrologio Romano die* XVII *Januarii eum SS. Antonio & Merulo, ideoque & Joannem* Eleutherii *fratrem* Sancti *honorat eiculo. Verum manifeſta hæc eſt duorum confuſio, quæ ex ſolo S. Gregorio facile tolli poteſt. Primus Joannes, de quo S. Gregorii verba jam dedi, fratet erat* S. Eleutherii, *& defunctus eſt ante ipſum in monaſterio Spoletino. Alter Joannes, de quo agit Gregorius lib.* 4 *Dialogorum cap.* 47, *erat* magnæ indolis adoleſceus, *& defunctus eſt Romæ in monaſterio S. Gregorii, ita ut luce clarius a fratre* S. Elenthetii *ſit diſtinctus. Ille autem annuntiatur eum Antonio & Merulo in Martyrologio Romano ad* XVII *Januarii, ubi de Sanctis iſtis etiam apud nos actum eſt. An ſimili cultu honoretur Joannes* Eleuthetii *fratet, hactenus mihi non liquet.* E

annus e. mortualis incertus.

12 *Nunc, priuſquam elogium Sancti ex Gregorio ſubdam, pauca reſtant dieenda de anno emortuali. Ferrarius ex monumentis eccleſiæ Spoletinæ notat annum* 600, *ſed ipſe driude obſervat errorem eſſe manifeſtum. Jacobillus mortuum ſtatuit* Eleutheriom *circa annum* 585; *Mabillonius in Actis tom.* 1 *pag.* 305 *ponit* circa DLXXXVI. *Id certum eſt ex legio dando*, Eleutherium *defunctum eſſe, priuſquam Gregorius Dialogos ſuos ſcripſiſſet, quod factum eſt anno* 593 *aut* 594. *Bailletus ad* VI *Septembris in* Eleutesio *aſſerit, ipſum non eſſe defunctum, antequam S. Gregorius anno* 585 *a legatione ſua Conſtantinopolitana reverſus eſt: at non video id certo probari poſſe. Creduat quidem aliqui id ſequi ex* diſpoſitione monaſterii, *de qua loquitur Gregorius poſt celatam ſanationem ſuam, precibus* S. Eleutherii *obtentam. Sed difficulter oſtendent, nullam monaſterii diſpoſitionem pertinuiſſe ad Gregorium ante prædictam legationem. Quapropter incertum mihi eſt, utrum* Eleutherius *ſit defunctus ante iſtam legationem, an tempore legationis, aut poſt reditum Gregorii, aut etiam poſt pontificatum ab eo ſuſceptum anno* 590: *ideoque mortem* Eleutherii *latiori modo notavi circa annum* 580 *aut* 590. F

ACTA

A

ATCA

auctore Sancto Gregorio Magno

Ex lib. 3 Dialogorum cap. 33.

Sanctus vixit cum S. Gregorio: dicitur mortuum ſuſcitaſſe:

ELeutherius pater monaſterii beati euangeliſtæ Marci, quod in Spoletanæ urbis pomœriis ſitum eſt, diu mecum eſt in hac urbe in meo monaſterio conuerſatus, ibique *a* defunctus eſt. Quem ſui diſcipuli referebant mrandn* mortuum ſuſcitaſſe. Vir autem tantæ ſimplicitatis erat & compunctionis, ut dnbinm nnn eſſet, quod illæ lacrymæ ex tam humili ſimplicique mente editæ, apud nmnipntentem Deum multa nbtinere potuiſſent. Hujus eign ſliquod miraculnm narrn, quod inquiſitus mihi ſimplicitter & ipſe fatebatur.

a

* *al.* plorandn

Puerum dæmonis vexatione liberat:

B a Quadam namque die dnm iter carperet, factn veſpere eum ad ſecedendum locus deeſſet, in mnnaſterium virginum davenir: in qua quidam pner parvulus erat, quem malignus ſpiritus nmni nocte vexare annſueverat Sed ſanctimoniales fœminæ, ut virum Dei ſuſceeperunt, eum rogaverunt, diennes: Tecum, pater, hac nncte puer iſte maneat. Quem ipſe benigne ſuſcepit, ſeeumqne eum nncte eadem jacere permiſit. Factn autem mane, cœperunt ſanctimoniales fœminæ eundem patrem vigilanter inquitere, ſi quid ei pner, quem dederant, nocte eadem feciſſet. Qui miratus, cur ita requirerent, reſpondit, Nihil. Tunc illæ ejuſdem pueri innnuerunt cauſam, & qund malignus ſpiritus nulla abeo nocte recederet, indicaverunt, ſummopere poſtulantes, ut hunc ſecum ad monaſterinm tnlleret, quia jam vexatinnem illius videre ipſæ nnn poſſent. Conſenſit ſenex: puarum ad mnnaſterium dnxit. Qui cum multn tempore in monaſterin fuiſſet, ntque ad huna antiquus nſtia acaedere minime præſumpſiſſet, ejuſdem ſenis animus da ſalnte pueri immoderatius per lætitiam tactus eſt. Nam enram pnſitis fratribus

* *al.* ſibi

C dixit: Fratres, diabolus ibi * aum illis ſororibus joaabatur: at vero ubi ad ſervos Dei ventum eſt, ad hunc puerum accedere non præſumpſit. Pnſt qoam vocem hora eadem ac momento idem puer enram cunctis fratribus, diaboln ſe invadente, vexatus eſt. Qun viſn, Senex ſe prnt inns in lamentum dedit. Quem dum lugentem diu frarres ennſnlari vnlniſſent, reſpondit, dicens: Credite mihi, quia in nullius veſtrnm nre hodie panis ingreditur, niſi puer iſte a demonin fuerit ereptus. Tunc ſe in nratinnem cum cunctis fratribus ſtatuit, & conſque nratum eſt, qnouſque puer a vexatinne ſanaretur. Qui ram perfecte ſanatus eſt, nt ad hnna malignus ſpiritus accedendi auſum ulterius non haberet.

Petrns. Credn, qund ei elatin parva furrepſerat: ſed ejus diſcipulns nmnipotens Deus ſancti illius eſſe vnloit adjutnres. AUCT. S. GREGORIO MAGNO

Gregorius. Ita eſt. Nam quia pondus miraculi ſnlus portare nnn potoit, diviſit hoc cum fratribus, & portavit.

3 Hujus Viti otatio qnaotæ virtutis aſſet, ln memetipſn expertus ſum. Nam cum quodam tempore in monaſterin poſitus ineiſinnem vitalium paterer crebriſque anguſtiis per hnrarum nnmenta ad exitum prnpinquarem, quam medici mnleſtiam Græco elnquin ſyncopin vocant: & niſi me frequenter fratres eibo reficerent, vitalis mihi ſpiritus ſunditus intereidi videretur, Paſchalis ſnpervenit dies. Et aum ſacratiſſimn Sabbatn, in qun nmnes & parvuli pueri jejunant, ego jejunare nnn poſſem, cœpi plus mœsnre, quam infirmitate, deficere. Sed triſtis animus conſilium citius invenit, ut eundem Virum Dei ſecretn in oratnrium ducerem, aumque pererem, quatenus mihi, ut die illn virtus ad jejunaodum darerur, ſnis spnd nmnipotentem Dominum preeibns nbtineretı quod & factum nſt. Nam mox ut nratnrinm ingreſſi ſumus, E a mn humiliter poſtulatus *b* ſeſe eum lachrymis in nratinnem dedit, & poſt paulnlom completa nratione exiit. Sed * ad vocem benedictinnis il- * *al.* & lins, virtutem tantam meus ſtnmachus acceepit, ut mihi ſunditus a memnria tnlleretur cibus & ægritudo *c*. Cœpi mirari quis nſſem, quis ſuerim: quia & cum ad animum redibat infirmitas, nihil in me ex his, quæ memineram, recognoſcebam. Cumqne in diſpoſitione mnnaſterii mens occupata eſſet, nbliviſcebar ſunditus ægritudinis meæ. Si vern (ut prædixi) rediret ægritudn ad memnriam, cum tam fortem me eſſe ſentirem, mirabar ſi nnn comediſſem. Qui ad veſperam veniens, tantæ me fortitodinis inveni, ut, ſi vnluiſtam, jejunium uſque ad diem alterum transferre potuiſſem. Sicque factum eſt, ut in me prnbarem ea etiam de illn vera aſſe, quibus ipſe minime interfuiſſem.

Auctor S. Gregorio Magno E

a 5. Gregorius Eleutherii presb. hus fanatus.

b

c

ANNOTATA.

a *Non dicit Gregorius, ſe præſente aut in monaſterio tunc degente defunctum eſſe* Eleutherium, *ut aliqui perperam aſſeruerunt. Hac de cauſa annus emortualis incertus eſt. Conſule Commentarium num.* 12. F

b *Ita habet editio noviſſima Operum S. Gregorii, quam ubique ſecutus ſum. In aliis editis legitur*: Nam mox ut nratnrium ingreſſi ſumus, humiliter ſeſe aum lacrymis in oratinnem dedit.

c *Hæc ſanatio etiam refertur in Vita S. Gregorii a Petro diacono, ibique ponitur ante legationem S. Gregorii. Fruſtra igitur laborant, qui ex hoc facto probare voleet, eos obiiſſe* Eleutherium *ante annum* 585, *ut obſervavi in Commentario num.* 22.

A D

DE S. FAUSTO ABBATE

PROPE SYRACUSAS IN SICILIA.

C. S. SYLLOGE.

CIRCA ANNUM DCVII. *Memoria in ſacris Faſtis.*

Syracuſis antiqua nobilique Siciliæ civitate, hoc die celebratus memoria S. Fauſti, *abbatis monaſterii S. Luciæ non procul a prædicta urbe diſtantis. Inter martyrologos, quorum pauci notus eſt, Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, ad* VIII *Idus Septembris ſic illum annuntiat* : Syracuſis, S. Fauſti, abbatis monaſterii ſanctæ Luciæ : *in Annotatis citat Tabularium eccleſiæ Syracuſanæ & Martyrologium Siculum. Ad eumdem diem refertur a Menardo in Martyrologio Benedictino* : Syracuſis, ſanB cti Fauſti abbatis : *& a Gabriele Bucelino in ejuſdem Ordinis Menologio. Eumdem diem ipſi factum aſſignant Franciſcus Carrera in Panthea Siculo, & Rocchus Pirrus Siciliæ ſacræ lib.* 3, *pag.* 139, *laudans Kalendarium Syracuſanum, & Octavium Cajetanum, qui in Idea Operis de Vitis Siculorum Sanctorum, illis prætvit. Videtur autem vel ſtatim, vel ſaltem non diu poſt obitum ſuum, cultum apud Syracuſanos obtinuiſſe, cum anonymus quidam Siculus, ſcripſit coævus Vitæ S. Zoſimi epiſcopi Syracuſani, qui Sancti noſtri diſcipulus fuit, illum jam tum* Sancti *titulo celebravit, ut mox oſtendemus.*

2 *De Sancti Actis nihil habemus, niſi quod abbas fuerit monaſterii S. Luciæ virginis martyris, prope Syracuſas, & S. Zoſimum, qui ei poſtea in abbatiam ſucceſſit, ac denique ad Syracuſanam cathedram evectus eſt, diſciplina monaſtica pie ſanctèque imbuerit. Id habemus ex laudata Vita S. Zoſimi, quam Majores noſtri tom.* III *Martii a pag.* 839 *ex Octavio Cajetano recuderunt. In hac num.* 6 *biographus ſic ſcribit* : Sanctus enim Zoſimus ea ætate, tum virtutibus inter Sanctos profiteiens, cuſtos pretioſi loculi ſanctæ virginis Luciæ conſtituitur à S. Fauſto abbate ipſius monaſterii, cujus ut vitam moreſque eſt imitatus, ita dignus, qui illi ſuccederet habitus eſt. *Eadem fere dicuntur in Reſponſoriis* 1 *Nocturni in Officio propria ejuſdem S. Zoſimi, olim in Syracuſana eccleſia etiam ſolito. Verba accipe* :

Sanctus Fauſtus pater ædis & adjutrix dextera
Æmulauti ſanctos actus & Sanctorum corpora
Sacræ martyria commiſit pretioſa ſunera.

Deinde in Reſponſorio 2 *Noct. dicitur S. Zoſimus ſancto Abbati noſtro ſucceſſiſſe* :

Sanctus Fauſtus cunctæ carnis viam ut ingreditur *&c.*

3 *Cujus autem Ordinis abbatia S. Luciæ, adeoque & Sanctus noſter fuerit, certo non liquet; communior tamen opinio pro Benedictino ſtare videtur. In ea, quantum apparet, fuit Mabillonius tom.* 1 *Annal. ad annum* 591, *ubi ait* : Duo tunc erant apud Syracuſas monaſteria : unum S. Luciæ extra muros ſitum eo in loco, ubi beata virgo martyrium paſſa eſt : alterum S. Petri ad Bajas *&c. Rocchus Pirrus Siciliæ ſacræ lib.* 3, *notitia* 2, *pag.* 804 *id pro certo habet : ſic enim inquit* : Omnium antiquiſſimum Ordinis D. Benedicti ſub titulo S. Luciæ Syracuſanæ eo ſitum in loco eſt, ubi præclariſſima virgo martyrium Chriſti fidei fecerat. *Mox inter ſanctos hujus loci viros* S. Fauſtus *ita ibidem commemoratur* : Fauſtus anno DXCV ſub Tiberio & Mauritio imperatoribus : ejus feſtum die VI Septembris. *Hæc ipſe : verum Benedictini Ordinis fuiſſe non probat. Adducit quidem locum ex epiſtola* 1 *lib.* 8 *S. Gregorii, quæ in noviſſima editione eſt prima lib.* 10, *ſed is nihil minus, quam iſtud probat. Verba S. Gregorii audiamus* : Præterea petiit a nobis ſupra Traianus E ſcriptor noſter) *epiſcopus Melitenſis, non Milevitanus, at habet Pirrus,*) ut de monaſterio ſuo, quod in civitate Syracuſana ſitum eſt, ei quatuor vel quinque dari monachi debuiſſent. *Quis hinc dedocat, monaſterium S. Luciæ Ordinis S. Benedicti fuiſſe, aut ex eo monachos Benedictinos a Trajano petitos? Sane prius oſtendere debuiſſet Pirrus, Trajanum illum Benedictinum fuiſſe : quamvis nec ſic quidquam evinceret, cum S. Gregorius agat de monaſterio, quod ſitum erat non prope Syracuſas ſed* in civitate Syracuſana, *adeoque loqui potuerit de quolibet alio monaſterio intra urbem condito.*

4 *Menardus lib. a Observationum ad Martyrologium ſui Ordinis tantum ut probabile admittit, illum Benedictinum fuiſſe; & Octavio enim Cajetano ait;* Etſi dubitet, an hic S. Fauſtus fuerit Baſilianus, an Benedictinus, probabile eſt tamen, eum fuiſſe ex prima propagatione diſcipulorum S. Placidi in Sicilia. *Similiter dubitanter loquitur Gabriel Bucelinus ad* F *hunc diem laudans Octaviam & Menardum.* Fuit, hic *inquit*, nonnullorum opinione ex prima diſcipulorum ſanctiſſimi Placidi protomartyris noſtri in Sicilia propagine, abbas Syracuſani, conditi in honorem S. Luciæ virginis martyris cœnobii. *Sed nec quidquam luminis hac in parte affundit coævus ille S. Zoſimi biographus, cujus num.* 1 *memini; quippe qui de Regula vetuſti iſtius monaſterii altum ſilet; ſilet præterea S. Gregorius, licet ejuſdem cœnobii in epiſtolis ſuis ſemel & iterum faciat mentionem. Quare cum nihil certi in alterutram partem occurrat, utrique, ſiqua eſt, ſuam probabilitatem relinquo. Notat porro laudatus Pirrus, Idem iſtud monaſterium poſt varios caſus, ſuo tempore, id eſt anno* 1617, *ab epiſcopo Joanne Torres datum fuiſſe Fratribus Minoribus reformatis de Obſervantia.*

5 *Ætatem, qua Sanctus vixit manifeſte diſcimus ex ſæpe laudata vita S. Zoſimi, ejuſdem primum diſcipuli ac deinde in monaſterii regimen ſucceſſoris. Annum emortualem certa definire non licet, quia Zoſimi incertus eſt : verumtamen non procul a vero aberrare nos facit poſterioris biographus. Secundum hunc ſanctus ille Syracuſanus epiſcopus* S. Fauſto *in abbatiam ſucce-*

Fuit abbas monaſterii S. Luciæ : diſcipulum habuit S. Zoſimum

Ordinis incertum

Supremæ Sancti ætas.

A *ſuccedens, eam annis quadraginta rexit, quibus elapſis, ſub Theodoro Pontifice maximo Syracuſarum epiſcopus ordinatus eſt, quo in munere excedens alios annos explevit: adeoque 53 annis ſancto Abbati ſuo ſuperfuit. Quare ſi de Zoſimi emortuali anno conſtaret, S. Fauſti ſupremus vitæ annus extra dubium foret: verum cum ille incertus ſit, hic pariter incertus manet. Octavius Caietanus in Vitis Sanctorum Siculorum pag. 226 S. Zoſimi mortem anno Chriſti 656, S. Fauſti vero pag. 203 anno 610 illigat. At Henſchenius noſter tom. III Martii, pag. 838 ejuſdem ſancti epiſcopi obitum circa annum 660 ſtatuit, ſive ſioc uoni, inquit, dun treſve au-* AUCT. C. S. *ſcreudi, ſive udjieiandi. Rationes, ob quas ſic opinetur, loco citato num. 3 ſtudioſus lector reperiet. In hac ſententia mortuus eſt Sanctus noſter circa annum 607: etenim ſi illos 53 annos, quibus S. Zoſimum ipſi ſuperſtitem fuiſſe oſtendimus, annis 660 ſubſtrahas, prodibit annus 607; circa quem eum obiiſſe neceſſe eſt, ſic tamen, ut quot annis S. Zoſimi mors ſactus aut citius ſtatui poteſt, totidem pariter hujus ſelin e vivit exceſſus differendus aut maturandus ſit.*

DE S. CHAGNOALDO EP. ET CONF.

LAUDUNI IN GALLIA

COMMENTARIUS HISTORICUS. C. S.

B

§ I.

Varia Sancti annuntiatio: Acta unde concinnanda.

INTER AN. DCXXXI ET DCXXXVIII *Sancti varia memoria*

INter ſanctos *Laudunenſis eccleſiæ in Belgica præſules hac die cultum obtinet* S. Chaguoaldus, *qui ab aliis* Chainoaldus, Chaooaldus & Agunaldus *appellatur. Martyrologia claſſica nuſquam, quod ſciam, ipſius meminerunt: at in recentioribus ſatis frequens eſt memoria, non eodem tamen die ſignata. Kalendarium vetus Mſ. Sanctorum Ordinis Benedictini illum ad diem* XXXI *Januarii annuntiat, nec ſine mendis, quæ infra corrigemus; interim verba accipe:* Saocti Chalnoaldi, ex monacho Luxovicoſi urchiepiſcopi Lugduueoſis, fratris ſunctorum Pharaonis & Walbeiti. *Florarium noſtrum Mſ. die* VIII *Februarii eumdem deſignare videtur, dum ſic annuntiat:* Eodnaldi alias Oudnaldi Lugduncuſis epiſenpi; *eumdem inquam deſignare videtur, prout jam ſuſpicati ſunt Majores noſtri in Prætermiſſis ad citatum*

C *diem: nam &* Chagnoaldus *etiam ab aliis Lugduucnſis epiſcopus perperam ſtatuitur & inter hujus eccleſiæ antiſtites nullus* S. Eudoaldus *vel* Oudnaldus *occurrit, &* Chagnouldi *nomen a variis varie ſcriptum legitur. Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino bis illum commemorat, & primo quidem* XVIII *Auguſti, ac deinde hoc die, ſive* VI *Septembris: uteobique ſatis prolixum elogium texit, quod infra recitabimus: cur autem hic annuntiet, non edicit; ſuſpicor tamen non aliam ob cauſam id illum feciſſe, quam quod primum prædictorum dieum apud ſuos Benedictinos, alterum apud Laudunenſes Sancto ſacros reperiſſet.*

in ſacric Faſtis. 2 *Ut vero ſic exiſtimem ſuadet Mabillonius, qui tom.* I *Annal. ad annum* 632 *num.* 29 *de Sancti apud ſuos cultu ait;* Ejus obitus Auguſti die XXIII enlitur in Martyrologin Benedictinn; *ubi nullam facit de* VI *Septembris mentionem, quamvis in Indice Sanctorum, quem Seculo* 2 *præmittit, utramque annuntiationem agnoſcat his verbis:* Colitur XXIII Aoguſti & VS Septembris. *Suadet etiam ipſe Bucelinus, qui ad hunc diem laudat monumenca eccleſioſtica & Officium proprium Laudunenſia, quod non facit ad* XXIII *Auguſti. Ad alium vurſus diem,* SV *videlicet Se-*

ptembris, Sancti memoriam conſignat Caſtellanus in Martyrologio univerſali Gallicæ edito, ſed nullam pariter particularem feſtivitatem deſignans: Lauduni S. Chaguoaldus, hujus urbis epiſcopus, frater ſunctæ Faræ. *Conſonat Martyrologium Pariſienſe anno* 1727 *excuſum, quod ad præcitatum diem ſic habet:* Lauduoi, S. Chagnoaldi epiſenpi, fratris S. Faræ abbatiſſæ, qoi eoncilin Remenſi ſub Sounatin ſubſcripſit. *Deulque ad eamdem diem illum refert Simon Motbier in Indice Sanctorum Galliæ, quem Romano Martyrologio Gallice verſo ſubtexuit.*

3 *Aſt alii* VI *Septembris ſanctum Epiſcopum* Elogia *noſtrum celebrant. Inter hos Andreas Sanſſanus in Martyrologio Gallicano ipſum ſequenti elogio exornat:* Apud Laudunam Clavatum S. Chagnnaldi epiſenpi & cooſeſſoris glorioſi; qui ſanctorum Pharnuis & Walberti epiſcoporum, ſanctæqoc Phuræ ubbatiſſæ frater, beatorumqne Columbani & Euſtaſii in eœoobiareha Luxovienſi diſcipulus, jam a puecitia divinis npcribus præſtuos, eum mentis pictatc vitæque ſanctitate niteret, poſt Riehbertum epiſcopus Lau- F duneuſis electus eſt. Qun iu divino muncre (quod onn niſi ægre ſubiit, latebris pin humilitatis ſtudin deditus) itu ſe geſſit, oc cœleſte Chriſti regnom & vitæ Euangelicæ enemplis & miraeulis divine editis pnpagarit. Itaque cum egregiis mnnimeutis eccleſium ſuam inſtruxiſſet, meritis nrnaſſet, legibuſqua ſacris vindieandis indictæ ſynodo Remeoſi eum multis Gallicanæ eeeleſiæ patribus ætate & virtute enuſpieuus interfuiſſet, demum pontificatu & vita feliciter ennſummauis, oculns earois in mnrtem eluufic, æteroumque cum Chriſto victurus ad cælum perrenit.

4 *Gabriel Bucelinus, qui, ut jam monuimus,* hinc inde *eum* XXIII *Auguſti honorifico elogio celebrat,* mendoſa. *eumdem pariter ad præſentem diem hiſce encomiis proſequitur:* Lauduni Clavati in Gallia, S. Chuuouldi epiſenpi & enuſeſſoris. Chuooaldus, Chugnnaldus, ſive Cainaldus (nonoullis etiam Rainaldus) geoernſiſſimo illecebrarum mundi hujus contemptu illuſtriſſimus, Ha-

AUCT. C. S. genericum, Burgundiæ potentiſſimum comitem, patrem, matrem pari nobilitate Leodegundem habuit. Terreni autem principatus & Galliarum regis favores aſpernatus, ſolam regum Regis gratiam pauperiate & humilitate ſolida exambiit, monachumque in ſanctiſſimo Luxovienſi cœnobio profeſſos, pulcherrima contentione cum germanis fratribus ſanctiſſimis, Farone, Walberto & Fara, in ſtadio ac ſtudio perfectionis decertavit, cumque iiſdem felicitiſſimæ æternitatis bravium meruit. Extractus autem pro meritis vitæ ad pontificatum Laudunenſem, in candelabro poſitus, radiis ſanctitatis late & mire reſplenduit, cathedramque ſuam æternis meritis exornavit, cui annis plurimis utiliſſime præfuit & ſub annum Chriſti DCXL ſancto fine deceſſit. *Hæc ipſe laudant monumenta eccleſiaſtica & Proprium Laudunenſia, Flodoardum, Thuanum, Menardum, Chenu, Claudium Robertum, & Severtium, qui Sanctum noſtrum Lugdunenſi eccleſiæ præfuiſſe opinantur, ſed male, ut infra videbimus. Porro hoc utrumque elogium ſuo loco diſcutiemus: interim alios martyrologos audiamus.*

B *Cur de eo hoc die agatur.*

5 *Ad eumdem hunc diem* S. Chagnoaldum *refert Menardus in Martyrologio Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſic ſcribens;* Lauduni Clavati in Gallia, S. Canoaldi epiſcopi & confeſſoris. *Menardum ſecutus eſt Simon Peyronetus in Catalogo Sanctorum in obſervationibus ſuis citans Breviarium Laudunenſe, Vitamque Sancti in eo contentam. Hiſce martyrologis accedunt Mabillonius & Jacobus Longuevallius, quorum prior in Indice Sanctorum ad Seculum* 2 *Benedictinum, poſterior in Hiſtoria eccleſiæ Gallicanæ Gallice vulgata, tom.* 3, *pag.* 471, *diem* VI *Septembris* Chagnoaldo *noſtro ſacrum eſſe, teſtantur. Vix dubito, quia hi omnes agant de feſtivitate, qua in ſua Laudunenſi diœceſi Sanctus gaudet, & de qua Colintus tom.* 2 *Annal. Franc. ad annum* 625, *num.* 58 *ſcribit:* Sancti Chainoaldi epiſcopi Laudunenſis feſtum diem colunt ſolemni Officio Laudunenſes; *nam & Bucelinus & Peyronetus ad* VI *Septembris monumenta & Proprium iſtius eccleſiæ laudant, & Longuevallius in Eccleſia Gallicana haud dubie dictum illum præ reliquis aſſignare voluit, quo Sanctus in ſua dioceſi colitur; denique ſcheda continens Lectiones proprias, quas Chifletius ex Breviario Laudunenſi deſcriptas ad nos olim tranſmiſit, pro* VI *Septembris inſcribitur. Quamobrem cum in Opere noſtro de eo agere hucuſque dilatum fuerit, viſum eſt id hoc die præſtare.*

C

Acta undique concinnanda.

6 *Acta* S. Chagnoaldi *utmo veterum ea profeſſo litterir mandavit, aut ſi quis mandaverit, ea ad nos non pervenerunt: ſunt tamen nonnulla aliorum Sanctorum Vitis hinc inde inſperſa, quæ ipſius memoriam ab ingratæ antiquitatis oblivione vindicant, nec omnino ignotam eſſe patiuntur. Præcipuus ſcriptor, qui illius meminit, eſt Jonas monachus Bobienſis in Italia, auctor Sancto æqualis aut ſuppar. Hic in Vitis SS. Columbani & Euſtaſii, quorum* Chagnoaldus *diſcipulus fuit, quædam refert, quæ Sancti Actis utcumque concinnandis opportune uſui eſſe poſſunt. Vita utraque exſtat apud Mabillonium ſeculo* 2 *Benedictino, poſterior etiam in Opere noſtro tom.* III *Martii. Præterea* Chagnoaldi *illuſtrem familiam, vitam monaſticam, operam in regendo Evoriacenſi S. Faræ, ſeu Burgundofaræ, ſororis ſuæ, puellari monaſterio collatam, ac Laudunenſem denique epiſcopatum, paucis memorat anonymus quidam in Actis S. Agili abbatis primi Resbacenſis, quæ apud nos tom.* VI *Auguſti pag.* 571 *probabiliter ante annum* 690 *ſcripta eſſe oſtenduntur. Ex hiſce igitur, dum alia deſunt, qualecumque ſancti noſtri Antiſtitis Vitæ compendium conetianabimus: lectionem vero, quæ de eo in Laudunenſi Breviario recitantur, prætermittemus, cum nihil contineant præter ea, quæ ex antiquioribus monumentis tradituri ſumus.*

D

§ II.

Sancti illuſtres natales, familia, patria & domus paterna, monachatus Luxovii.

Sancti parentes, Frater & ſoror:

CHagnoaldus *ex illuſtri apud Francos genere ortus patrem habuit Chagnericum ſeu Agnericum, Theodeberto Auſtraſiorum regi a conſiliis & familiarem; matrem Leudegundem a Chriſtiana pietate & ſapientia commendatam. Frater ipſius Faro ſive Burgundofaro, primarius in aula nuntius ſanctus, dimiſſa velataque conjuge ſua, ad Meldenſem epiſcopatum evectus eſt, & poſt vitam ſanctiſſime actam inter Sanctos relatur. Nec minori ſanctitate floruit ejuſdem ſoror Fara nomine, aliar etiam Burgundofara appellata; quæ virginitatem ſuam Chriſto conſecrarunt, Evoriacenſem parthenonem in pago Brigio condidit, in eoque ſacris virginibus præſidens ad cælos evolavit Sanctarum pariter numero inſerta. Porro ſi a laudatorum fratris ſororiſque nominibus conjecturam ſumere velimus, videtur ſanctus noſter Antiſtes gente Burgundio fuiſſe, aut ſaltem ex Burgundionum genere oriundus: etenim, prout notat Mabillonius in obſervationibus prævii ad Vitam S. Burgundofaræ, ſec.* 2 *Benedict. pag.* 438, *ex Fredegarii Chronico cap.* 44 *per* Burgundofarones *optimates Burgundiones ſive* Burgundiæ farones, *id eſt* barones *deſignantur, quemadmodum eos ipſa appellaverat cap.* 41. *Similiter Paulus diaconus lib.* 2 *de Geſtis Longobardorum cap.* 9 *diſerte tradit,* Longobardorum fatas *eſſe* genetationes vel lineas. *Adeo ut Burgundofaro Burgundiæ barones ſeu optimates ſonet. Illuſtriſſimæ ſane familiæ fuiſſe, tum ex infra dicendis patebit, tum manifeſtum eſt ex Epitaphio ſororis ipſius S. Faræ, quod Mabillonius ſec.* 2 *Benedictino, pag.* 443 *ex codice, ut ait, tempore Caroli Calvi, manu deſcripto excudit, in quo hæc legnntur:*

E

Francorum ſoboles regnum, virgo inelyta Fara
Huic ſanctas tumulo credidit exuvias.
Virtutum lux clara fuit, pharuſque pudoris
Fata, & Burgundo ſanguine progenies.

Prope Meldas natus videtur

F

Ex quibus conſequens fieret, ut ſancta illa adeoque & germanus illius S. Chagnoaldus, *ex Francorum regio, & illuſtri Burgundo ſanguine ortum duxeriat.*

8 *Verum quidquid ea de re ſit,* Chagnoaldi *pater Chagnericus prope Meldas, Brienſis provinciæ caput, habitabat in villa Pipimiſo, & Theodeberti Auſtraſiæ regis obſequiis erat addictus. Ita diſcimus ex Jona in Vitis SS. Columbani & Euſtaſii apud Mabillonium ſeculo* 2. *Benedict., ubi in prioris Vita inter S. Columbani e Theoderici regno exitus deſcribens, hæc habet:* Deinde ad Meldenſe oppidum properat: quo cum veniſſet, quidam vir nobilis Hagnericus

alibi

A (*olibi* Chugnericom *appellat*) Theodeberti conviva, vir ſapiens & conſiliis regis gratus & nobilitate ue ſapientia vallatus, erat. Is virum Dei miro gaudio recepit, ſeque habere eurum ejus ſpopondit, qualiter ad Theodeberti uceederet aulam... Benedixit ergo vir Dei domum ejus, filiamque ejus, nomine Burgundofaram, quæ infra infantiles annos erat, benedieeus eam Domino vovit. *Fuſius idem auctor loquitur in Actis S. Euſtaſii num.* 5, *dum de hujus ſancti abbotis ad Clotarium regem profectione agens, ſic ſcribit.* Fuit ergo utrepti itineris via per ſaltum pagumque Briegium: perventumque eſt ad quam, dum villum Chagnerici, quo dudum uliquantiſper moratus fuerat. Villæ vocabulum Pipimiſium dicitur, diſtans ab urbe Meldorum eireiter millibus duobus. Ibi nunc Chagnericos eum eonjuge ſua Leudegunde nomine, Chriſtiana & ſanæ mentis femina morabatur, & ſuom filium Chagnoaldum, cujus ſuperius (*in Vita S. Columbani*) feeimus mentionem, penes ſe habebant. Viſo ituque Euſtaſio, Chagnericus miro cum gaudio recepit: eratque ſimul eum patre

B matreque filiu, Burgundofura nomine, quam, ut ſuperius (*in laudata vita*) diximus, B. Columbanus Domino ſueraverat.

in villa Pipimiſo:

9 *Quis ſit* Pipimiſii *locus, quoque nunc vocabulo appelletur, non ſatis conſtat. Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum exiſtimat, eſſe vicum hodie* Poinſy *dictum, qui Matronæ fluminis adjacet, diſtatque Meldis duobus aut tribus paſſuum millibus. Mabillonius tom.* 5 *Annalium, pag.* 304 *de eodem loco ita differit:* Pipimiſium nounulli putunt eſſe vieum Poinsy, ſupra Meldos ſitum ad Matronam, una fere leuea diſtantem a Meldica urbe, eui vico adjacet, fluvio Iutermedio, Trajecti-portus parœcialis eccleſia, S. Petro dieuta. Aſt Gallieus Vitæ S. Faræ interpres ex veteri traditione Pipimiſium reddit Opigny, qui locus nunc redactus in ſimplex prædium ruſticanum, pertinet ad monaſterium S. Faræ. Hinc non longe abeſt eccleſia S. Petri, in loco Bregy vulgo appellato, cum prioratu abbatiæ Resbaeenſi ſubjecto: quæ forte illu ſit S. Petri, ad quam S. Fara confugiſſe dicitur, *ut patris violentiam, qui invitam nuptui tradere conſtituerat, evaderet:* Priori loco melius con-

C venit & analogiu Galliea Pipimiſii nominis & diſtantia ab urbe. At Jonas, homo extraneus, facile errare potuit in aſſignanda loci accurata diſtantiu; & pleraque prædia poſteriori loco vicina ad Meldenſem eccleſiam pertinent, ex dono ſcilicet S. Faronis, B. Faræ germani. Forte

2 Pipimiſium olim veruacule dieebatur Au Pilet, quod deinde Opigny eorrupte vocatum ſit. *Hæc Mabillonius, qui prius ſeculo* 2 *Benedictino ad Vitam S. Euſtaſii locum* Opiguy *in Bria ignorant, opinatus fuerat, vicum vernacule* Chaugy, *mutato, ut putabat, a* Chagnerieo *nomine, duabus fere leucis ſupra Meldas poſitum: ipſum eſſe Pipimiſium: verum hanc opinionem in Annalibus, ut oſtendimus, ipſe deſeruit.*

qui locus hodie. dum incertus eſt.

30 *Teſſonus du Pleſſis in Hiſtoria eccleſiæ Meldenſis, Gallice edita, tom.* 1, *Nota* e3, *exiſtimat, Pipimiſium veriſimilius fuiſſe, ubi modo eſt* Champigny, exiguus vicus duas leucis a Meldis, juxta abbatiam Pontis dominarum, (*Gallice id* Du pont aux Dames) in via, quæ ab hac abbatia dueit Creſciacum. *Addit* Champiguy *Latine verti poſſe* nger Pipimiſii. *Sententia autem Mabillonii, quæ* Opiguy *aſſignat, minus ipſi probabilis apparet, propterea quod vicus ille, ad denteram Matronæ ſitus, num. quam provincia Briæ compreheuſus fuerit, contra ac Jonas de Pipimiſio aſſerit, dum ait:* Fuit ergo arrepti itineris via per ſaltum pugumque Briegium: perventumque eſt ad quamdam villum Chagnerici:.. villæ vocabulum Pipimiſium dicitur. *Res ut patet, incerta eſt: verumtamen Du Pleſſis opinio mihi magis arridet. Atque hæc de Sancti natali, aut certe paterno loco obſervaſſe ſufficiat: de ejuſdem illuſtri familia pauca dicenda ſuperſunt.* Auct. C. S.

12 *Sanctum Faronem Meldenſem epiſcopum* Chagnoaldi *fratrem fuiſſe, diſerte traditur in ipſius Vita, cujus auctor creditur Hildegerius, quam Mabillonius in Obſervationibus laudata Vitæ prævius, Sec. u. Benedict. pag.* 607, *ab anno circiter* DCCCL *uſque ad* DCCCLXXIV *epiſcopalem Meldorum ſedem tenuiſſe aſſerit. Idem habemus ex teſtamento S. Faræ, in quo* Chagnulfum, (*qui videtur idem fuiſſe cum* Chagnoaldo) *& Burgundofaronem germanos fuos, Agnetrudem ſororem agnoſcit: dicitur enim inſtrumentum iſtud confectum fuiſſe,* faventibus dulciſſimis germanis ſuis, Chagnulfo, Burgun- E dofarone & Aguetrade: *vide laudatum Annaliſtam ad annum* 632 *num.* 30. *Ad eamdem præterea familiam pertinet S. Agilus, primus abbas Reſbaceuſis; quippe ex Agnoaldo, ſancti Epiſcopi noſtri patruo genitus, ut legere eſt in prædicti Agili Actis apud nos tom.* VI *Auguſti, pag.* 577, *unde ſequentia excerpo:* Ingrediens Agilus ævum pueritiæ commitritur Euſtaſio ſueris litteris eeudiendus eum ullis nobilium virorum filiis, qui poſtea eccleſiarum præſules extiteruut, Agnoaldo ſcilieet (*id eſt*, Chagnoaldo) & Waldeberto, Hagneciei patrui ejus filiis, qui monaſterio, quod ſoror illorum Fara in paterno ſolo inter Albam & Mucrum in loco, qui dicitur Eboriaeus, ædificavit, conſtruendi & docendi regulares magiſtri elaruerunt, quorum alte Lugduno clavato, altor Meldenſibus eſt epiſcopus ordinatus.

an S. VValdebertus frater fuerit, incertum.

13 *Eadem fere de S. Waldeberto leguntur in Vita S. Faronis ſupra laudata: verum illa diſplicuit eruditis, qui VValdebertum S. Euſtaſii in Luxovienſi abbatia ſucceſſorem agnoſcunt, ſed eumdem SS.* Chugnoaldi, *Faronis & Faræ fratrem, aut Meldenſem epiſcopum fuiſſe, poſſim negare. Videri poteſt Mabillonius in Elogio* F *hiſtorico S. VVoldeberti Sec.* 2 *Benedict. pag.* 503 *& ſequenti, & in Actis noſtris tom.* VI *Auguſti pag.* 578: *pauca tamen hic obſervanda ſunt. VValdebertus, de quo loquitur laudatus auctor, haud dubie idem eſt cum eo, de quo Jonas meminit in Vita S. Euſtaſii: etenim utrique ſeriptor tradit, eum una cum* Chagnouldo, *S. Faræ germano, partheuoni Everiacenſi ædificando, ordinandoque præfuiſſe, quamvis Jonas non addat, VValdebertum, quem* Walbertum *vocat, S. Faræ germanum fuiſſe. Porro VValbertus ille, veſte Jona ei contemporaneo, S. Euſtaſio in Luxovienſis cœnobii regimen ſucceſſit, quod ab anno* 625, *quo Euſtaſius obiit, uſque ad* 665, *tenuit, ut ex VValdeberti Actis habemus. Quod ſi ita eſt, non ſatis perſpicio, qua ratione dici poſſit erraſſe ſcriptor Vitæ S. Agili, dum S. VValdebertum SS.* Chagnoaldi, *Faronis & Faræ germanum & Meldenſem epiſcopum fecit. Non ſatis id, inquam, perſpicio, ſi vera ſint, quæ de laudati ſcriptoris ætate & profeſſione monaſtica referuntur in Commentario S. Agili Actis prævio tom.* VI *Auguſti, pag.* 571. *Etenim*

Auct. C. S. *ſi biographus ille ſcripſerit inter annum 624 & 690, & jam monachus, ut ibidem tamquam probabile aſſeritur, in Luxovienſi monaſterio aliqua ex S. Donato didicerit, conſequens eſt, ut dictus biographus ſub S. VValdeberto in præfato cœnobio vixerit: Donatus enim verosimiliter tantum circa annum 660 obiiſſe ibidem dicitur; VValdebertus vero poſt 40 annorum regimen anno demum 665 e vivis exceſſit. Hæc autem ſi vera ſint, difficile intellectu eſt, qui potuerit S. VValdebertum, quondam abbatem ſuum, Meldenſem epiſcopum dicere, ſi re vera non fuerit. Quare nihil reſtare videtur, quam ut dicamus, vel VValdebertum abbatem poſt ſcriptam SS. Columbani & Euſtaſii Vitam, ad Meldenſem cathedram evectum fuiſſe, vel Joannem, licet apuſculam ſuum VValdeberto abbati inſcripſerit, duos VValdebertos confudiſſe, aut certe Vitam S. Agili non tamen vetuſtam eſſe, quam perhibetur. Sed ad alia progrediar.*

Fit diſcipulus & miniſter S. Columbani. B 13 Chagnoaldum *adhuc juvenem una cum aliis nobilium virorum filiis ſacris litteris imbuendum, traditum fuiſſe S. Euſtaſio, diſcipulo S. Colombani, in Luxovienſi cœnobio, auctor eſt biographus S. Agili, cujus verba num. 12 recitavimus. De tempore, quo primum monaſterium ingreſſus eſt, non conſtat: at quantum ex Actis S. Agili colligere licet, factum id eſt circa annum 690 aut potius aliquando ſeritus. In Vita S. Faronis dicitur a S. Colombano puer* Deo devorus *fuiſſe. Acta ipſius ſub SS. Colombani & Euſtaſii diſciplina, defectu biographi, oblivionis tenebris involuta latent, præter eorum & alterum, quæ ejuſdem abbatum Vitis inſerta ſunt, & ex quibus de ipſius ſanctitate ceteriſque, quas ignoramus, virtutibus conjicere liceat. Fuit* Chagnoaldus *S. Columbani non modo diſcipulus, ſed & miniſter quemadmodum eum non ſemel appellat Jonas. Nam* abbatibus, *inquit Mabillonius tom. 2 Annal. ad annum 610, num. 52,* miniſtrare quemdam ex monachis moris erat. *Hujus vero munceis fuiſſe videtur, ut abbati ſuo ſemper adeſſet, etiam cum ſolitudinis ergo in eremum ſecederet, prout ex Vita S. Columbani manifeſtum eſt, & mox dictus ſumus. De eodem officio ita meminit biographus S. Farenis:* Chagnoaldus ibi aderat, qui miniſtat Dei viri Columbani in officio clericatus puer Deo devorus *fuerat. Occaſione hujus miniſterii Sanctus Columbano familiaris fuit & virtutum ejuſdem præ reliquis ſpectator. Hinc Jonas de iis agens, ita ſcribit:* Nec mireeis, cur ſic beſtiæ ac volucres viri Dei parereor impeeio: nam Chagnoaldo Lugduno Clavato pontifice, qui ejus & miniſtec & diſcipulus fuit, cognovimus referente; qui ſe teſtabatur ſæpe vidiſſe, cum in eremo vel jejunio vel oratioui vacans deambularet, ſæpe ſolitum feras, beſtius ac ares accerſire, quæ ad impeeium eius ſtatim veniebant, quas maon blandicns attrectabat &c.

C

quo in exſilium pulſo, Luxovii remanet. 14 *Non ſolus autem* Chagnoaldus *eo munere apud Columbanum fonctus eſt; nam & in ejus* miniſterio puerulus quidam nomine Domoalis *foiſſe, & ipſe S.* Euſtaſius, diſcipulus & miniſter ſancti viri *apud Joaam dictus. Ceterum de geſtis ejus in Luxovienſi cœnobio nihil memoriæ proditum legi. Columbano, juſſu Theoderici Burgundiæ regis a Brunichilde inſtigati, in exſilium anno 610 proficiſcente, Sanctus veriſimiliter Luxovii etmanſit, vetantibus regiis miniſtris, ne quis, qui Scotus aut Britannus non eſſet, ſacrum abbatem ſuum ſequeretur.* Cum æquo animo, *ait Jonas,* de cuſtodia paſtoris ſui ſegregati *Luxovienſes monachi* non vellent, cuſtodes regii inquiunt, nequaquam hunc ſequi alios permiſſuros, niſi quos ſui ortus terra dederat, vel qui e Britannico arvo ipſum ſecuti fuerant; ceteros, qui alio eſſent orti ſolo, præceptis regiis ibi eſſe remanſuros: *quod quidem tam ſevere obſervatum eſt, ut etiam poſt diſceſſum Columbani nec pedem e monaſterio impune efferre liceret, donec S. Agili opera Theodericus & Brunichildis placati iſtud edictum revocaverint, teſte ejuſdem Agili biographo, apud nos tom. VI Auguſti, pag. 577.*

D

§ III.

S. Columbanum exſulem adit: geſta prope Brigantiam: Luxovium reditus: cura Farenſis monaſterii.

E

Aliquanto poſt ad S. Columbanum profectus

Sublato, *de quo non locuti ſumus, edicto regio,* S. Chagnoaldus *ad Columbanum profectus, ſolito apud ipſum miniſterio functus eſt. Potuit iſtud iter arripere una cum S. Euſtaſio, qui licet in primo præſertutiois fervore abbatem ſuum ſequi prohibitus, ab eoque violenter avulſus fuerit, poſtmodum tamen eidem prope Brigantiam in Suevia moranti adfuit, ut auctor eſt Jonas in Vita ſæpe laudata. Poteo Columbanus ad Theodebertum Auſtraſiæ regem contendens per viam ad Chagnericum* Chagnoaldi *patrem divertit: a quo benevoige exceptus Burgundofaram Sancti germanam Deo vovit. Incertum eſt, an jam tum ei adfocrit* Chagnoaldus: *id tamen veriſimile eſt, ſi, ut ſuſpicor, Euſtaſium hujus itineris ſocium habuerit. Nam Jonas narrans alteram Euſtaſii ad Chagnericum acceſſum, qui poſt aliquot annos accidit, ita ſcribit:* Peeventumque eſt ad quamdam villam Chagnoſici, quo dudum aliquantiſper moratus fuerat: *quibus verbis agere videtur de hac ipſa commoratione Columbani, præſertim cum ſupra dixerit Chagnericum ſategiſſe,* ut virum Dei (*Columbanum*) ſecum, quamdiu valeret, tenere potuiſſet. & ejus doctrina domus ſua nobilitaretur.

F

cum eodem prope Brigantiam commoratur; 16 *Mabillonius tom. 2 Annalium ad annum 610 num. 49 de hac Columbani apud Chagnericum mora agens, perquam obſcure loquitur in hæc verba:* Ambos conjuges (*Chagnericum & Leudegundam*) cum univerſa familia vir Dei benedixit; in primis Burgundofaram eorum filiam tum infantem, quam etiam Deo vovit, uti Chagnoaldum eorumdem filium, qui poſtea Lugduni-clavati epiſcopus factus eſt. *Ubi ſi vir eruditus velit, Columbanum Sancto noſtro tum primum bene precatum fuiſſe, Deoque conſecraſſe, ballocinatur, ſibique contradicit; cum ipſe ejuſdem religioſæ vitæ exordia referat ad annum 594. At forte nihil aliud hic dicere voluerit, niſi quod Burgundofaram Deo conſecraverit, ut olim conſecraverat* S. Chagnoaldum. *Hinc Columbanus, & cum eo* Chagnoaldus, *ſi non fallitur noſtra conjectura, Theodeberto Auſtraſiæ rege adito, dataque in ipſius regno ubi ubi volaſſet, habitandi facultate, locum prope Brigantiam Suevia oppidum ſelegit, ibidemque cum ſuis commoratus eſt, donec cæſo Theodeberto, ejuſque*

A *ejuſque regno in Theodorici poteſtatem anno 61a redacto, in Italiam commigravit.*

17 *Cum vero apud prædictam Brigantiam* ubi cum reliquis fame preſſus *morarentur, inſigne divinæ in ſuos providentiæ miraculum experti ſunt, quod Jonas ab ipſo Euſtaſio, qui eum aderat, edoctus poſteritati commendavit. Hujus prodigii* Cbagnoaldum *etiam participem fuiſſe, ſatis clare inſinuat idem biographus, dum mox alterum* ipſo tempore *ab eo patratum ſubjungit: quare juverit illud hujus Commentario inſeruiſſe.* Vacante itaque Columbano, *inquit laudatus ſcriptor*, eum ſuis penes Brigantiam urbem, duræ egeſtatis tempus obvenit. Sed quamvis alimoniæ deeſſent, manebat intemerata atque inconcuſſa fides, quæ neceſſaria apud Dominum impetraret. Cumque jam triduo jejunio feſſa corpora eſſent, reperierunt tantam copiam allium, velut Iſraelitarum caſtra coturnix olim operuit; ita ut omnem pagum loci illius allium multitudo opplerer. Intellexit vir Dei, ſuam ſuorumque ob ſanctam has dapes terræ diffundi, nec proſus alibi evenire, præterea, quo ipſe moraretur in loco.

B *divinitus paſcitur.* 18 Jubet ſuos prius grates laudeſque rependere Conditori, ſicque alienum dapes capere: eratque mirum & ſtupendum miraculum: capiebantur aves, prout patris imperium urgebat, nec abſcedere pennigera fuga nitebantur. Manſit ergo alium manna per triduum diffuſa; quarto vero die quidam pontifex ex vicinis urbibus frumenti copiam, divina admonitus adſpiratione, ad B. Columbanum direxit: ſed mox Omnipotens, qui penuriam patientibus aligeros præbuerat cibos, ut farris adeps advenit, alium phalanges imperavit abire. Nam Euſtaſium hoc cognovimus reſcentem, qui eo tempore inter reliquos ſub viri Dei obedientia ibidem renebatur adnexus, quod nullus fuerit in eatenus, qui ante talium genera alium ſe vidiſſe referret: & tantus ſapor in cibo aderat, ut regias dapes vinceret. *Hæc Jonas: ea quibus tum auſteram Sancti vitam ſub Columbani diſciplina actam, tum admirabilem fiduciam in Dei providentiam, & hujus paternam benignitatem liceat admirari. Poſt hæc idem biographus illuſtre obedientiæ ſpecimen a* S. Chagnoaldo *exhibitum proponit, quod totidem verbis huc tranſfero.*

C *Urſam ſibi obſequentem habet:* 19 Ipſo itaque tempore eum ſub quodam ſenio, pro inter vaſta eremi jejunio corpus conficeret (*Columbanus*) & nihil aliud præter ruris poma... in cibos caperet, venit aſſueta abditæ * *al.* avoraeitatis fera urſus, cœpitque neceſſarios delambere cibos, ac poma ore detrahere. Cumque hora refectionis adveniſſet, Cbagnoaldum miniſtrum ſuum dirigit, ut conſuetam menſuram pomorum deferret. Qui eum abiiſſet, urſum interiores fruticeſ ſubſque peragrari perſpexit, ac poma lambendo carpere. Feſtinus redit, patrique indicat: ille imperat, ut eat, partemque fruticum in cibos feræ dimittat, aliamque partem ſibi reſervare jubet. Abiitque Chagnoaldus ac juſſa implevit, diviſitque virga frutices ſubſque, quæ poma ferebant, & partem ſuam * *l.* dedit juxta viri Dei imperium egit *, ut fera comederet, aliamque partem in uſus viri Dei reſervat. Mira in fera obedientia! nequaquam ex prohibita partu auſa eſt capere cibos, ſed in ſegregata permiſſaqne ſibi frutienm parte tantummodo pabula requiſivit, quoadu ſque vir Dei in eo loco commoraru eſt.

20 *Morabatur autem ibidem adhuc & cum eo* Chagnoaldus *anno Chriſti 612, quo Theodebertus Auſtraſiæ rex a fratre ſuo Theoderico* AUCT. C. S. *Burgundiæ rege prope Tulbiacum cæſus capiuſque & aviæ ſuæ Brunichildis juſſu necatus eſt. Occaſione hujus pugnæ rurſum Sancti noſtri mentionem facit Jonas, ita narrationem ſuam proſecutus*: Eo igitur tempore vir Dei in eremo morabatur, contentus tantum unius miniſtri Cbagnoaldi famulatu. Ea ergo hora qua apud Tulbiacum commiſſum eſt bellum, ſupra quercus putrefactæ truncum vir Dei librum legens reſidebat: quem ſubitus ſopor oppreſſit, & quid inter duos reges ageretur, vidit. Moxque excitatus Miniſtrum vocat, eruentamque regum pugnam indicat, multum humanum ſanguinem fundi ſuſpirans. Cui temerario conatu Miniſter ait: *Patre mi*, Theodeberto tuis præbe precibus ſuffragium, ut communem debellet hoſtem Theoderienm. Ad hæc Columbanus: Stultum ac religioni alienum conſilium adminiſtras: non enim Dominus voluit, qui nos pro inimicis noſtris orare præcepit: in arbitrio eſt jam juſti Judicis, quid de eis fieri velit. Inquirens ergo poſt Miniſter eam temporis diem & horam, reperit ita fuiſſe, ſicut viro Dei revelatum fuerat. *ob indiſcretam zelum a Columbano correctus.*

E *Columbano Italiam petenti, Luxovium redit:* 21 *Diſcedente in Italiam Columbano ſub annum 613*, Chagnoaldus *Luxovium rediit, ubi tum S. Euſtaſius præerat. Acta ipſius ſub hoc ſancto abbate nos omnino latent: unum hoc ſcimus, quod monaſterii, cui ſoror ejus S. Fara ſea Burgundofara præficienda erat, ædificandi curam, una cum S. VValdeberto ſuſceperit, jubente Euſtaſio, & ab eodem novello iſti virginum cœtui præpoſitus fuerit, ut eas religioſæ vitæ normam ſub S. Columbani Regula edoceret. Ita tradit ſæpe laudatus Jonas in Vita Euſtaſii, ea qua, quæ huc ſpectant, tranſfero ſequentia:* Igitur venerabilis Euſtaſius, ut ſuperius (*in Vita Columbani*) diximus, a B. Columbano ab Italia paterno affectu directus, dum æquo jure ſubdiras regeret eſtervas monachorum, evenit, ut pro communi neceſſitate ad regem Chlotharium pergeret, qui eo tempore in ultimis Galliæ finibus Oceani maris habitabat. Fuit ergo arrepti itineris via per ſaltum pagumque Briegium, perventumque eſt ad quamdam villam Chagneicei... Ibi nunc * Chagnericus cum conjuge ſua Leudegunde... morabatur, & ſuum filium Chagnoaldum... penes ſe habebant. *Sed antequam pergo, obſervandum eſt, in Mſ.* *al.* tunc F *quod Henſchenius noſter tom.* III *Martii, pag.* 786 *edidit, plane aliter legi in hunc modum*: Hujus (*Chagnerici*) filium ſecum habebat: *unde conſequens fieret, ut Sanctus non apud parentes ſuos verſaretur, cum Euſtaſius eo venit, ſed ut ſimul cum abbate ſuo e Lunovienſi cœnobio ad eos acceſſerit. Nunc cœpta proſequamur.*

22 *Narat deinde ſanctam a S. Euſtaſio Burgundofaram fuiſſe, & poſt edita heroicæ conſtantiæ ſpecimina tandem collaborante eodem ſancto, a patre impetraſſe, ut aſſumpto velo virginitatem Chriſto ſervaret. Mox in rem noſtram de S. Euſtaſio ſic proſequitur*: Monaſterium quoque virginum Chriſti ſupra paternum ſolum inter fluvios Mugram & Albam ædificat, Fratceſque, qui ædificandi curam habeant, deputat, germanum puellæ Cbagnoaldum & Walbertum, qui ei poſtea ſucceſſit, ut Regulam doceant decernit. *Quod quam ſtrenue exſecuti fuerint, colligere licet ex ſanctitate alumnarum, quæ ita ſe ſtatim ſtoruerunt, ut ia Vita ejuſdem Burgundofaræ videre eſt apud Mabillonium ſæc.* 2 *Benedict. a pag.* 439. *Porro monaſterium hoc olim* curam monaſterii ſororis ſuæ ſuſcepit:

Bri-

AUCT. C. S. *Brigenſe & Evoriacenſe , nunc vulgo S. Faræ* (*Gallis* , Fare-Moutier) *appellatur & Regulam S. Benedicti diſtricte ſervat nomine ac opibus florens , inquit Mabillonius , qui tom. 1 Annal. pag.* 304 *& ſeq. hæc refert ad annum* 614 , *quia exiſtimat , Euſtaſium ea omnia diſpoſuiſſe, eum ex Italia reverſus Columbani reſponſa ad Clotarium relatarea accederet , ab eoque rediret Luxovium. Verum hæc opinio mihi minus probabilis apparet. Etenim ſi Burgundofara* infra infantiles annos erat , *dum anno* 610 *a Columbano devota Deo eſt , ut aſſerit Jonas & Mabillonius admittit , vix quatuor annis infantia egreſſa fuiſſet , cum præfatum monaſterium condere cœpiſſet , & reliquis ſanctimonialibus abbatiſſa præfecta eſſet. Deinde Jonas præſens , de quo agimus , iter ſatis clare diſtinguit ab eo , in quo Columbani litteras Clotario detulit ; ut patet ex ipſius verbis num.* 21 *relatis , & in quibus nulla facta Columbani epiſtolæ mentione , ditur evenſſe* , ut dum æquo jure ſubditas regeret caterras monachorum pro communi neceſſitate ad regem Chlotarium pergeret. *Quam* B *ob rem præfati monaſterii fundatio fortaſſe melius aliquot annis ſerius ſtatueretur : verum hæc diſcuti poterunt in Actis S. Burgundofaræ , quæ ad* 17 *Decembris illuſtranda venient.*

§ IV.

Fit epiſcopus Laudunenſis, intereſt ſynodo Remenſi ; tempus mortis ; ſepultura.

Fit epiſcopus Laudunenſis , non Lugdunenſis ,

ITaque cum in Eboriacenſi parthenone inſtituendo utiliſſimam operam collocaret Chagnoaldus , *ad Laudunenſem cathedram evectus eſt. Jacobus Severtius in Chronologia hiſtorica archiepiſcoporum Lugdunenſium , num.* 39 , § 2 , 2 *&* 3 *conteadit, eum non Lauduni ſed Lugduni ſedille. Laudat in hanc ſententiam Vitas SS. Columbani & Euſtaſii , quas non ſoli Joæ ut debuerat , verum etiam Bedæ attribuit , quia ſcilicet inter hujus opera a quibuſdam referuntur. En hiſce , inquam , duos textus recitat , quibus ſententiam ſuam ſtabilire conatur. Prior eſt ex Columbani Vita , in qua ſic legitur :* Chagnoaldum Lugduni pontificem , qui ejus miniſter & diſcipulus fuit , cognovimus refereuerem. *Alter in Euſtaſii Actis ita habet* : De Fratribus ſub ejus regimine conſtitutis poſtea plures eccleſiarum præſules extiterunt: Chaguoaldus Lugduoi *&c. Verum in editione Mabillonii utroque loco diſerte diritur fuiſſe epiſcopus* Lugduni Clavati. *Primum recitavimus num.* 13 , *poſtriorem ſubjicio* : Multi eorum poſt eccleſiarum præſules extiterout , Chaguoaldus Logduui Clavati *&c.*

C

Quinimo liret utrobique vox Clavati *abſit perpe- eſſet , non propterea pro Lugdunum metropolis ram vult intelligenda eſſet , cum quod* Lugduni *nomine Severtius Laudunum apud amicos ſæpe appelletur , ut in Hadriani Valeſii Notitia Galliarum videre eſt ; tum quod uno Flodoardo , eodem tempore, quo* S. Chagnoaldus *Laudunenſi eccleſiæ præerat , Theodericus Lugdunenſi præfederit. Etenim lib.* 1 *Hiſt. eccleſiæ Remenſis , cap.* 5 *recenſens epiſcopos , qui ſub Sonnatio Remenſi ſynodo circa annum* 625 *interfuerunt , ſic ait*: Ubi etiam S. Arnulfus Metenſium præſul invenitur D interfuiſſe , cum Theodetieo Lugduoenſi... Chainoaldo Lauduni Clavati *&c. Videri poteſt Menardus in Obſervationibus in Martyrologium Benedictinum lib.* 2 , *ad diem* 15 *Septembris , ubi Severtii opinionem ſolide refutat. Rellius igiter Galliæ Chriſtianæ ſcriptores tom.* 4 , *col.* 39, *ſancto noſtro Antiſtiti inter Lugduneenſes epiſcopos locum aegant , monuatque , eumdem inter Laudunenſes collocandum eſſe : eti jam fecerunt Sammarthoei fratres in ſua item Gallia Chriſtiana , ubi Sanctus* 15 *Lauduneuſium epiſcopus recenſetur.*

25 *Dt comporé , quo epiſcopalem ſedem adeptus eſt , nihil exploratum habro. Laudati Sammarthoni tantam ajunt , illum vixiſſe anno* 623, *& ſucceſſiſſe Roberto* 1 , *de quo præter nomen nihil noverant . Colntius tom.* 2 *Annal. Eccl. Franc. pag.* 709 *exiſtimat , cum anno* 619 *epiſcopatum inire poteiſſe : idem cenſet Claudius Robertus Galliæ Chriſtianæ pag.* 337 , *ubi Sanctum* 9 *Laudunenſium præſulem recenſet. Accedunt Scriptores rerum Gallicarum , qui tom.* 3 *pag.* 504 *hæc notant*: Epiſcopatum Lauduueuſem iniiſſe creditor Chanoaldus anno DCXIX : *at* E *nullus rerum ſuum hac in parte aſſertum probat. Verumtamen hæc opinio non procul a vero abeſſe videtur , quamvis nihil obſtet , quominus aliquot annis epiſcopatus exordium differri poſſit , aut forte etiam citius collocari. Etenim prima illius et epiſcopi mortis ſit in ſynodo Remenſi , cui , teſte Flodoardo , interfuit , et num. ſuperiori oſtendimus. Celebrata autem fuit hæc ſynodus circa annum* 625 , *et apud Coletium ie Annalibus , Pagium in Critica , Labbeum & alios videre eſt.*

Inquirbtur inl. tium epiſcopatus ,

Sancti 26 *Geſta Sancti in pontificatu omnino latent & ſtd de anno emortuali certiora habemus. Vivebat etiamnum anno Chriſti* 631 , *cujus menſe le tem- Novembri die* XXII *ſubſcripſit charte teſtionis per pus , S. Eligium factæ in favorem monaſterii Sollemniacenſis , cui tum S. Remaclus præſidebat. Exſtat illa apud Mabillonium inter Additiones ad Seculum* 2 *Benedict. pag.* 1091 *& ſeq. , notaturque facta* ſub decimo die Kalend. Decemb. anno decimo regni D. noſtri Dagoberti regis ; *qui annus in Chriſti* 631 *incidit. Subſcriptio vero ſancti Antiſtitis noſtri ſic habet*: Chanoaldus epiſc. rogatus ab Elogio hanc ceſſionis ſuæ chartulam ſubſcripſi. *Proximo poſt ſignatam chartam anno e vivis exceſſiſſe , colligit Colntius ex epiſtola Pauli Viroduneuſis epiſcopi ad S. Dridevium , antiſtitem Cadurcenſem , in qua* S. Chagnoaldi *mors & genus mortis annuntiatur. Habes eam totam apud Cheſnium Hiſt. Fran. tom.* 1 , *pag.* 885 , *unde quæ huc ſpectant , excerpo*: De segis couditioue ſonoteſcimus , nuper per Virodonum Remos pergit , ibique Nativitatem Domini expectat. Iede autem Leuduno accedit , & inde io Maſoo , ne poſt ripa Reno pergit . Cognoſcatis Chaiooaldum epiſcopum iduatum et. iam ſuti muuus impleſſe.

Sententia Colntii illud ad annum 632 *referentis*

27 *Ex illo autem regis itinere , quod ibidem deſcribitur , infert laudatus Colntius , epiſtolam iſtam exaratam fuiſſe circa finem anni* 632 : *agi enim in ea de itinere Dagoberti , quem conſtat anno regni ſui* XI , *qui in* 632 *& proxime ſubſecutam incidit , in Auſtraſiam profectum , at filium ſuum S. Sigebertum Metis regem conſtitueret . Audiamus Colntium* . Iſta , *inquit* , eum feſtum Dominicæ Nativitatis immineret, exeuute hoc anno (632) ſcripta ſunt , ſiquidem ad hunc annum perve-

A pervenit Chainoaldus, qui fundationi Solemnie eenſis monaſterii, *n* Calend. Decembris, anno x regni Dagoberti, ſubſcripſit, ut anno priori obſervatum eſt; & ad Deum migravit octavo Idus Septembres, quo die eolitur a diœceſanis. *Ita Cointius, cui & alii quidam conſentiunt eruditi, quorum ſententia ego libens ſubſcriberem, ſi tam certum eſſet, quam ipſi exiſtimant, agi ibidem de itinere Dagoberti, in quo anno regni ſui* XI *Sigebertum filium Auſtraſiis regem dedit. Verum id ex tota illa epiſtola emungi non poteſt, cum nulla in ea de Dagoberto, nulla de Sigeberto fiat mentio, nec quidquam aliud conſtituat, quod prædictum iter præ quovis alio deſignet. Diffiteri nequeo, Dagobertum eo circiter tempore in Auſtraſiam veniſſe, cum id diſerte tradat Fredegarius in Chronico his verbis*: Dagobertus anno regni ſui XI Meris urbem veniens ... Sigebertum filium ſuum in Aoſter regnum ſublimavit: *ſed unde probabit Cointius, id illud ipſum iter eſſe, de quo loquitur Paulus? ſane poſterius non Metas deducit, ſed ab ea urbe abducit. Et quidni potuit loqui de aliquo itinere S.*

B *Sigeberti jam regis, qui cum Majore domus ſuæ aliquot uebes adire potuit, ut Auſtraſios, qui diu regem proprium deſideraverant, ſua præſentia in fide confirmaret? Certe huic ſuſpicioni nihil contrarium continet laudata epiſtola.*

probabilis quidem eſt 28 *Præterea mortem Sancti uno ſaltem aut altero anno ſerius ſtatuendam eſſe, probabiliter ſuadet teſtamentum S. Burgundofaræ collatum cum die, quo Sanctus obiiſſe perhibetur. Toſſanus du Pleſſis tom.* II *Hiſt. eccleſiæ Meldenſis iſtud inter inſtrumenta primo loco recitat ex cabulario monaſterii Eboriacenſis, ſeu S. Faræ, idemque recenſet laudatus Cointius ad annum 632 num.* 23, *cum aliquo tamen diſcrimine. Sic autem exordiuntur*: Anno quinto regnante domno Dagobeeto rege glorioſiſſimo, ſub die ſeptimo Kal. Novembris. *Confectum igitur fuit die* XXVI *Octobris anni 632, quo Dagoberti in Neuſtria regni annus* V *jam inchoatus erat. Idem poſtea recognitum fuiſſe videtur, cum in fine additur*: Ego feci fierique mandavi, dum teſtamentum meum mihi ſæpius volui revifere *, & per ſingula recognoviſſe, conſtipulatione ſubnixa. Actum in cœnobio Eboriaco, ſub die ſeptimo Idus Octobris; *ſed quo anno non additur.*

* *Coint. cecenſete*

C *Porro in eo inſtrumento præfata ſancta de* Chagnulfo *germano ſuo tamquam de adhuc vivente loquitur*: *ita enim habet apud du Pleſſis*: Propterea dono, dulciſſimis germanis meis faventibus, Chagnulfo, Burgundofarone & Agnetrade, portionem meam de villa vocabulo Luvra *&c. Cointius legit*: Propterea dono, dulciſſimis germanis meis faventibus, eentum libeas Chagnulfo, Borgondofaroni & Agnetradæ portionem meam *&c. Itaque die* XXVI *Octobris anno 632 vivebat quidam* Chagnulfus, *Burgundofaræ germanus; hunc vero eumdem eſſe cum S.* Chagnoaldo *exiſtimat Mabillonius tom.* I *Annal. ad annum 624, num.* 10, *& mihi plane veriſimile eſt, cum conſtet, poſteriorem ſanctæ germanum fuiſſe, de alio autem* Chagnulfo *non item; cumque cæteroquin nullam* Chagnoaldi *mentionem fecerit, ubi tamen locus faciendi non decrat, dum de paternæ hæreditatis partitione loquebatur. Contra ejuſdem* Chagnulfi *itidem meminit his verbis*: Dare volo vineas, ... quas contra germanum meum Chagnulfum in contracambio vifa ſum aeeepiſſe.

29 *Nunc ut ad rem veniamus, ſi iſta ita ſe habeant, non ſubſiſtit ſententia Cointii, qui Sanctum* VI *Septembris anni 632 ad Deum migraſſe ſtatuit, cujus ſcilicet anni die* XXVI *Octobris ſed non adhuc in vivis fuiſſe dignoſcitur ex laudato germanæ ſuæ teſtamento. Multo minus cum prædictis conciliari poteſt ſuſpicio Mabillonii qui ejuſdem mortem in menſem Auguſtum ineidiſſe opinatur, tom.* I *Annal. ad annum 632, num.* 29 *ſic ſcribens* Eodem menſe (*Auguſto, ut præmiſerat & forte eodem anno*, Chagnoaldus epiſcopus Laudunenſis fati munus implevit ſtuarus. *Suboluit tamen, opinor, hæc difficultas Mabillonio, qui propterea tum hoc loco, tum num.* 30 *de anno emortuali dubie locutus videtur. Poſteriori loco de Chagnulfo, quem prius ipſum* Chagnoaldum *indubitanter dixerat, hæc ait*: Si Chagnulfus idem eſt eum Chsgnoaldo, quem germanum ejus (*Burgundofaræ*) fratrem fuiſſe, ex Jona indubiom eſt; in vivis adhoe erat Chagnoaldus cum teſtamentum condidit Burgondofara, *id eſt* XXVI *Octobris anni 632, adeoque ejuſdem menſe Auguſto non potuit obiiſſe: Hæc ſunt, quæ me impediunt, quominus Cointii ſententiæ tamquam certæ ſubſcribam;* E *non tamen inficior, probabilem eſſe, tum quia de Dagoberti, paulo antequam Sigebertum regem conſtitueret, per Auſtraſiam itinere S. Pauli Verodunenſis epiſtola non incommode intelligi poteſt, & dies Sancti emortualis perperam in Martyrologiis notari; tum etiam quia iſta ſententia non longe a vero poteſt aberrare, quantum aliunde colligere licet.*

30 *Attela enim, ſive Attila, ut eum vocat* Flodoardus *lib.* II *cap.* 6 *Eccleſiæ Remenſis, ſecundum omnes S.* Chagnoldi *ſucceſſor fuit. Hic autem, cœlibes Sammarthanis, Galliæ Chriſtianæ auctæ tom.* III *col.* 6 *interfuit ordinationi S. Auberti epiſcopi Cameracenſis, quam Cointius ad annum 633, Henſchenius ac Papebrochius in Annotatis ad Vitam S. Landelini abbatis pag.* 1066 *tom.* II *Junii, ad annum 637 referunt, quæque certe ante 638 Dagoberto emortualem contigit, cum hic S. Autberto jam epiſcopo familiaris & erga eum munificus fuiſſe tradatur in hujus Vita, quam eucudit Surius ad diem* XIII *Decembris, quæque ad prædictum diem in Opere noſtro diſcutienda venit. Hæc vero S. Autberti conſecratio ſi anno 633, ut vult Cointius, illiganda fit, procul dubio Sancti noſtri obitus anno 632 conſignandus eſt; ſin vero illa ad 637 differenda, nihil obſtat, quominus & hic ad aliquot annos differatur. Quam ob rem cum incerta pro certis vendicare non lubeat, malui Sancti mortem inter annum Chriſti 632 & 638 collocare. Quod autem Tritbemius lib.* III *de Viris illuſtribus, cap.* 69 *aic, Sanctum noſtrum claruiſſe* anno Domini DCXL, *omnino improbabile eſt, ut liquet ex dictis.*

Ultra annum 637 differri non poteſt.

F

31 *Quod ad ſupremi morbi genus pertinet, Sancti ſupremus morbus, ſepultura reliquiæ.* *vidimus ſupra, eum iduatom obiiſſe: quæ vox cum cæſum vel percuſſum ſignificet, Mabillonius aliique paſſim arbitrantur, illum apoplexia ſublatum fuiſſe: neque improbabiliter; cum tamen ea vox latius pateat, non video, cur pro qualibet alia ſubita morte uſurpari non potuiſſet. Sæpe laudatus Du Pleſſis lib.* I, *num.* 37 *ſcribit, illum ſepultum fuiſſe in monaſterio S. Vincentii non procul ab urbe ſua epiſcopali. Exſtat iſtud monaſterium, inquiunt Sammarthani Galliæ Chriſt. tom.* 4, *pag.* 944, *in ſuburbiis Landunenſibus uno ferme lapide Landuno diſtitum, eſtque Ordinis S. Benedicti; addunt fuiſſe anti-*

Digitized by Google

AUCT. C. S. *antiquitus mauſolæum epiſcoporum iſtius ſedis, prout patet ex diplomate Roticii ſeu Roricenis epiſcopi Laudunenſis, qui anno 961 abbatiam illam monachis reſtituit: in quo diplomate nit, ſe ad eam reſtaurandam inductum fuiſſe maxime, quia non tantum hujus ſedis epiſcoporum, ſed etiam canonicorum... habeatur ſepultura. Porro in eodem monaſterio Sancti corpus permanſiſſe videtur, cum laudatus Du Pleſſis eiſans in margine archivium parthenonis S. Fa. ea, aſſerat, hujus ſanctimonialis anno 1623, XII menſis Novembris aliquæ Sancti noſtri reliquias inde impetruſſe.* D

DE SANCTA BEGA ABBATISSA

IN CUMBRIA ANGLIÆ PROVINCIA

C. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I.

B

Memoria in Faſtis variis diebus adſcripta, varia Sanctæ nomina, eccleſia antiquitus erecta, Officium eccleſiaſticum, corporis translatio.

E

POST MEDIUM SEC. VII. *Sanctæ memoria a martyrologis*

Martyrologium Anglicanum Joannis Wilſoni opera anno 1608 editum, & poſt hoc alia hac die annuntiant S. Begam *virginem, primam, ut ferunt, e mulieribus Anglis in Northumbria monaſticæ vitæ alumnam & propagatricem.* In Cumbria, *inquit*, commemoratio S. Begæ virginis, quæ ex valde nobili ſtirpe progenita eſt, inſtructaque in fide Chriſtiana in noſtram Magnæ Britanniæ inſulam venit, viramque multis virtutibus refertam duxit in prædicta Cumbriæ provincia; ubi *in* inſigni vitæ ſanctimonia ac miraculorum operatione tandem animam cæleſti Sponſo ſuo reddidit. Antiquis Catholicis temporibus olim in ipſius honorem erectum fuit in Cumbria amplum templum ac monaſterium, ubi ipſius corpus magna cum reverentia & veneratione aſſervari ſolebant ab incolis iſtius comitatus: qui locus tum temporis celebris erat peregrinatione, præſertim populi ex borealibus Angliæ plagis.

C

Variis diebus affixa.

2 *Poſt laudatum Wilſonum ad eumdem diem illam referunt P. Henricus Fitz-Simon e Societate Jeſu in Catalogo præcipuorum Sanctorum Hiberniæ anno 1613 in lucem dato, & 1619 & 1621 recognito: Ferrarius in Catalogo generali, Arturus in Sacro Gynæceo, & Wionius in Appendice ad lib. 3 ligni Vitæ: qui omnes locis citatis ipſum* Begam *appellant. His accedit Thomas Dempſterus in Menologio Scotico VI Septembris ſic ſcribens:* In Scotia loco Kilbeg, Begæ virginis magnorum operum, quæ Norvegiam laboribus ſuis Chriſto lucrata dicitur; un. de Norvegia, quaſi Nobergia: *verum hæc de Norvegia fabulæ annumera. Aſt alii eamdem Sanctam noſtram ſub eodem aut etiam alio vocabulo aliis diebus annuntiant. In primis laudatum Martyrologium Anglicanum recuſum anno 1640 eam ad diem XXII Novembris commemorat ſimili fere quo ſupra elogio. Camerarius de Scotorum pietate lib. 3 diem VIII Septembris ipſi ſacram aſſignat: Gabriel Buerlinus in Nomenclatore Menologii Benedictini, diem XXVIII Decembris ſtatuit: Grevenus in Auctariis Uſuardi ad XXXI Octobris, quo die etiam in Breviario inſigni eccleſiæ Abecedonenſis in Scotia, edito anno 1509, ipſius memoriam eccleſiaſtico officio celebrari ſolitam reperio.*

3 *Sunt, qui geminam* [illegible] Begam *virginem agnoſcunt: inter hos Philippus Ferrarius utramque ad hunc diem VI Septembris refert, in Catalogo generali ſic ſcribitur:* In Cumbria, ſanctæ Begæ virginis. *Et aliquibus interjectis eamquam de altera ab hac diſtincta:* In Scotia ſanctæ Begæ virginis. *Ferrarium ſecutus eſt Arturus in Gynæceo: uterque autem annotat, eam etiam* Bedam *appellari. At Caſtellanus in Martyrologio univerſali Gallice edito duas itidem commemorans, primam hoc ipſo die Gallice ſic annuntiat:* Prope Egremondam *in comitatu Cumbriæ, in Anglia, S. Bega virgo Hyberna, patrona regni Norvegiæ. Alteriam memoriam alligat diei XXXI Octobris his verbis.* In comitatu Northumbriæ, ſancta Bega Virgo. *In margine obſervat ſequentia:* Bega diverſa eſt a S. Bega Egremontana, dicta etiam S. Vega. *Præterea nonnulli eamdem, ut aſſeruimus, ſanctam Virginem ſub gemino nomine variis diebus commemorant. Utraque enim editio laudati Martyrologii Anglicani ad XXX Maii celebrat memoriam* S. Hieu, *ſeu* Heynæ virginis *in civitate* Calcariæ, *quam prior editio* Coleeſtriam *in Eſſexia Angliæ provincia interpretatur; altera* Tadcaſter *in provincia Eboracenſi. Anglicanum ſecuti ſunt Ferrarius in Catalogo generali & Arturus in Gynæceo.*

Ab aliquibus ſub eodem, vel vario nomine

* Egremond

F

4 *Verum mihi una eademque ſancta Virgo eſt, quæ* Bega, Beda, Vega, Heyna *vel* Heju *ſeu* Hieu *fuerit appellata. Advertit id Michael Alfordus in Annalibus Anglo-Saxonicis tom.* 2, *pag.* 204, *ubi hoc ſolide probat in hunc modum:* Moritur hoc anno, ut in noſtro Martyrologio legitur, S. Heyna Virgo, quam Beda paſſim Hejn vocat, alii communius Begam. Hæc cum Heorthu monaſterium fundaſſet, Hillamque ei præfeciſſet, ad Tadcaſter oppidum ſeceſſit, ibique ſancto fine quievit. In eo ſingulariter memorabilis, quod prima fueris e Northumbriæ virginibus, quæ religioſum habitum ſuſcepit. Scio, aliquos Heynam hanc a Begæ diſtinguere; quos ſequi videtur noſtrum Martyrologium, ubi ad XXII Novembris Bega legitur ſancte mortua anno Domini DCL: Heyna autem DCLVII id XXX Maii.

perperam geminatur.

A Maii. Sed eum de utraque dicatur ibi, quod prima fœminarum monaſticam veſtem induerit in regno Northumbriæ a S. Aidano epiſcopo; eo ipſo ſatis innuitur, unam eamdemque eſſe. Nec multum obeſt, quod Heinu dicatur e Northumbriæ regibus deſcendiſſe; Bega vero Hiberna vocetur; quia Hibernicæ inſulæ Northumbris vicinæ frequenter ſanguinem miſcebant.

Cur hoc die detur.

5 *Huic Alfordi ſententiæ adhærendum puto, tum ob rationes ab ipſo allatas, tum quod nullam neceſſitatem videam duas Begas adſtruendi.* Heynam *aut* Heju *ſive* Heiu, *eadem cum* S. Bega *eſſe, manifeſtum eſt Bedæ Hiſtoria collata cum iis, quæ de* S. Bega *noſtra reliqui omnes tradidérunt, quemadmodum per decurſum probabimus. Quod autem quidam ſcribant, eam Norvegos Chriſto lucratam fuiſſe, morari nos non debet, cum id nullo idoneo teſte confirment; auctorumque habere videantur Thomam Dempſterum, quem in patriæ ſuæ gratiam nimium fabulis indulſiſſe, notum eſt. Porro Majores noſtri ad diem* xxx *Maii* S. Heynam *ſive* Hieu *in-ter* præterm*iſſos retulerunt, monuerunt*que, *de*

B *ea agi poſſe vel ad* xxx i *Octobris, quo die in Auctario Grevenii ad Uſuardum* Begæ *virginis nomen legitur, vel* xxii *Novembris, quo a Vilſono annuntiatur. Breviarium Aberdonenſe de anno* 1509, *Officium Sanctæ proponit ad* xxx i *Octobris, quo obiiſſe ibidem traditur. Verum cum plures martyrologi prædicto Breviario recentiores ejuſdem memoriam huic diei affigant, cum hiſce de ea hodie agendum cenſui. Quod ſi in re incerta conjecturis quidquam tribuere liceat, ſi Sancta ea vera mortua ſit* xxx i *Octobris, ut in i. ipſius Officio aſſeritur, forte hac* vi *Septembris ejuſdem Tranſlatio celebratur, quam poſt quadringentos circiter & ſexaginta annos præcam fuiſſe, idem Officium affirmat.*

Cultui antiquus probatur ex eccleſia ipſi

6 *Quod ad cultum Sanctæ exhibitum ſpectat, non dubito, quin is antiquus ſit & immemorialis. Hujus enim rei certam fidem facit carta fundationis cellæ* S. Begæ, *in comitatu Cumbriæ, quam Rogerus Dodſworth & Guilielmus Dugdale, in Monaſtico Anglicano pag.* 395 *& ſeq. totam recitant, defumptam, ut aſſerunt, ex autographo, ſervato in turri B. Mariæ Eboracenſi. In eo inſtrumento Guilielmus Meſchi-*

C *nes, dominus Coupландiæ in Cumbria, inter cetera ſic ait:* Dedi & præſenti chartula confirmavi eccleſiæ ſanctæ Mariæ Eboracenſis cœnobii eccleſiam ſanctæ Begæ, quæ eſt ſita in Caupalandia, & ſeptem carucatas terræ quietas & ſolutas ab omni ſeculari ſervitio. *Subjungit & alia multa dona ac privilegia, & tandem ſubdit:* Et ſciendum, quod omnes has eleemoſinas dedi prædictæ abbatiæ Eboraci conſilio Turſtini archiepiſcopi & uxoris meæ Ceciliæ & hominum meorum & conceſſione Ranulphi filii mei, tali conventione & pacto, ut ibi ſit cella monachorum & abbas Eboraci & capitulum ſemper mittant & habeant in eccleſia ſanctæ Begæ Priorem & eum eo ſex monachos ad minus reſidentes & ſervientes ibidem Domino.

dicata jam a ſe-
culo xii

7 *Tempus, quo hæc carta confecta eſt, facile eruimus ex iis, quæ mox ſubjungit in hæc verba:* Hanc autem eleemoſynam feci pro ſalute domini mei Henrici, regis Angliæ, & pro anima Matildis reginæ & Willielmi filii eorum & pro ſalute Turſtini archiepiſcopi & pro remedio animarum meorum & meo & uxoris meæ & liberorum meorum & fidelium meorum: teſtibus hiis, Turſtino archiepiſcopo *&c. Et biſce, inquam, diſcimus, chartam illam circa* AUCT. C. S. *annum* 1121 *conſcriptam fuiſſe: hoc autem fit oſtendo. Facta eſt ea donatio ſub Henrico I Angliæ rege poſt obitum Matildis reginæ, & coram filii Guilielmi Normanniæ ducis, ut indicare videantur hæc verba fundatoris:* Hanc eleemoſynam feci pro ſalute domini mei Henrici regis Angliæ, & pro anima Matildis reginæ & Willielmi filii eorum. *Cumque prædicta Matildis anno* 1118 *e vivis receſſerit, Guilielmus autem anno* 1120, *incurrente in propulum navi, naufragio perierit, teſte Alfordo tom.* 4 *Annal. eccleſ. Anglicanæ ad annos citatos, conſequens fit, ut laudata charta anno* 1120 *aut aliquot annos poſt fuerit conſcripta.*

8 *Verum cum in eodem inſtrumento nulla aut dia fiat mentio de Adelica virgine, cujus cum Hen-* *ante.*
rico nuptias citatus Alfordus anno 1121 *illigat, probabiliter apparet, fundationem illam factam fuiſſe ante Adelicæ nuptias, pro cujus ſalute alioquin etiam faciendæ fuiſſe videtur. Eo etiam tempore donationi interveſſe potuit Turſtinus, ſive Thurſtanus, qui anno* 1119 *Eboracenſis archiepiſcopus a Caliſto II ordinatus, poſt multas ſi-* B
multates anno demum 1121, *permittente Henrico, in Angliam reverſus ſuam cathedram adiit, ſi vera narret laudatus Annaliſta. Idem Monaſticon exhibet aliud inſtrumentum ejuſdem Guilielmi, continens donationes varias* Deo & ſanctæ Mariæ Eboraci & ſanctæ Begæ & monachis ibidem ſervientibus *factas. Huic & alia carta ex eodem loco deprompta ſubjungitur, qua Radulphus Meſchinus, Guilielmi filius,* eccleſiam ſanctæ Begæ, quæ eſt in Couplandia, *a patre ſuo abbatiæ Eboracenſi donatam, concedit, fundationemque confirmat atque amplificat. Denique exſtant ibidem carta Guilielmi de Forz comitis Albemarliæ, & alind regium quoddam diploma facta in favorem ejuſdem* eccleſiæ ſanctæ Begæ in Coupelandia. *Ex quibus omnibus manifeſte liquet, Sanctam noſtram ſeculo* xii *adoleſcente jam habuiſſe templum ſuo cultui dicatum in Cumbria, cujus pars eſt Coupelandia. Sed a quo tempore* S. Begæ *nomine nuncupari cœperit, nuſquam memoriæ proditum reperi; quare potuit jam aliquot ſeculis prius iſtud ſacellum ipſi jam erectum fuiſſe, tum videatur fuiſſe primum Sanctæ monaſteriolum, ut num.* 13 *videbimus.* F

Officium eccleſia-
ſticum, tranſla-
tio corpo-
ris

9 *Alterum eum antiqui tum recentioris cultus indicium habemus ex Breviario Aberdonenſi anno* 1509 *Edimburgæ excuſo. In eo ad* xxx i *Octobris recitandum proponitur Officium novem lectionum de* S. Bega *virgine, & S. Quintino martyre: ex lectionibus tres priores totidemque poſteriores ſunt de Sancta noſtra, tres mediæ de S. Quintino: oratio iſthæc præſcribitur:* Deus, qui eundarum virginum caſtimoniis cuſtos, beatæ virginis tuæ Beghæ precibus aures pro nobis ſupplicantis tuas conferre dignare, & tibi fideliter ſervientibus omnem extingue libidinis flammam. Per Dominum *&c. Lectio octava de cultu hac habet:* Revolutis .. pluribus annis.. pridie Kal. Novembris... anima ſanctiſſima a corpore diviſa, exceſſas penetravit ſuper æthera nubes, corpuſque terræ tradebatur pulveribus; quod in eiſdem per annos circiter quadringentos & ſexaginta cunctis mortalibus incognitum jacebat; quod divinitus revelatum, nunc digno eum honore tranſlatum eſt in monaſterio de Whitbe in magno habetur pretio, languidis in præſens ſanitatem præbens. *Quibus verbis citatum Breviarium luculentee teſtatur, corpus*

Sanctæ

AUCT. C. S. *Sanctæ olim tranſlatum, etiamnum miraculis claruiſſe initio ſeculi* XVI.

ad monaſterium VVhitbyenſe, cujus nomen

10 *Monaſterium VVhitbe ſeu VVhitbyenſe, antiquitus dictum* Streneshalh *ſive* Streaneshalh, *conditum fuit, a* S. Hilda, filia neporis Edvvini regis, vocabolo Hererici, *teſte Beda Hiſt. eccleſ. gentis Anglorum lib.* 4 *cap.* 23, *ubi ait:* Contigit eam ſuſcipere eriam conſtruendum ſive ordinandum monaſterium in loco, qui vocarur Streaneshalh, quod opus ſibi injunctum non ſegnirer implevit. *Loci fundatur ereditur fuiſſe Oſwius, Northumbriæ rex, qui contra Pendam Merciorum regem pugnaturus votum concepvat de conſecranda per virginem filia ſua Elfleda Deo; quod relata memorabili victoria fideliter adimplevit, prout videre licet apud laudatum Bedam lib.* 3, *cap.* 24. *Pauca, quæ huc pertinent accipe:* Increvit aurem, *inquit*, præfata regis Oſvvi filia Deo dicanda monaſteriom, quod vocarur Herureu (id eſt Inſula cervi,) cui tunc Hilda abbariſſa præfuit. Quæ poſt bienninm comparara poſſeſſione decem familiarum, in loco, qui dicirur Streaneshalh, ibi monaſterium conſtruxit; in quo memorara regis

B filia, primo diſcipula vitæ regularis, deinde eriam magiſtra extitit... In quo monaſterio & ipſa & pater ejus Oſvvi & marer ejus Eanfled & parer marris ejus Edvvinus & multi alii nobiles in eccleſia S. Apoſtoli Perri ſepulti ſunt. *Hæc Beda.*

datur. 11 *Alfordus tom.* 3 *Annal. ad annum* 869 *laudans Harpſfeldium ſec.* 9 *cap.* 14 *Hiſtoriæ Anglicanæ, ſcribit, illud monaſterium a Danis everſum eſſe. Monaſticon Anglicanum tom.* 2, *pag.* 71 *& ſeqq. reſtauratum fuiſſe oſtendit circa annum* 1067, *adeoque quinto poſt S. Begæ obitum ſeculo, ut proinde ipſius ſacræ exuviæ poſt quadringentos & ſeptuaginta annos, quemadmodum in Breviario aſſeritur, eo tranſferri potuerint. Porro antiquata priſco nomine nunc* Whitby *appellari ſolet, ſitumque eſt in Septemtrionali Eboracenſis comitatus plaga, vulgo* Northriding *nuncupata. De eo Camdenus in Britannia pag.* 587 *hæc ſcribit:* Inde Dunus Sinus, a Ptolomæo memorarus ..., cui Dunesley viculus aſſidet, & huic contiguum Whirby, Saxonice Streanes-heale, quod Beda Sinus Phari interpreterarur. *Et poſt aliqua:* Edelfleda Oſvvini regis filia ampliſſimis redditibus hoc poſtea adauxit:

C ubi & patri juſta ſolvit: ſed demum Danicæ deprædationis rempeſtas omnino evertit; & quamvis Serlo Percius inſtaurarit, nunc tamen antiquæ dignitaris vix renue præ ſe fert veſtigium. *Ceterum de hoc VVhitbyenſi monaſterio paulo latius egi, ut loci, in quem ſanctæ Virginis noſtræ corpus tranſlatum cultumque dicimus, notitiam daremus.*

§ II.

Sanctæ geſta, mors ſepultura.

Sanctæ geſta ex illius Officio & Beda potiſſimum deſumenda.

ACta Sanctæ nullis enſtant præter jam laudatas lectiones in Breviario eccleſiæ Aber, donenſis, quæ an ex antiquiori ſcriptore depromptæ, an initio ſeculi XVI ex traditionibus ceotis incertiſve conflatæ fuerint, omnino me latet; quare nec certum judicium de rerum veritate, quæ in iis narrantur, ferre mihi licet: nihil tamen continent minus credibili aut a veritatis ſpecie abhorrens, niſi quod uno & altero loco a vero nD everear, quem propterea alinnde emendabimus. *Prædictas lectiones ob Actorum penuriam ex Mss. excudemus, poſtquam ea, quæ apud alios ſcriptores de ea reperimus, curioſo lectori exhibuerimus. Venerabilis Beda Hiſtoriæ eccleſ. gentis Anglorum lib.* 4, *cap.* 23 *honorifice de Sancta noſtra meminit, occaſione B. Hildæ hæc ſcribens:* Poſt hæc facta eſt (*B. Hilda*) abbatiſſa in monaſtecio, quod vocarur Heortheu, quod videlicet monaſterium factum erat nnu multo anre a religioſa Chriſti famula Heru; quæ prima fœminarum ferrur in provincia Northanhymbrorum propoſitum veſtemqus ſanctimonialis habirus, conſecranre Aidano epiſcopo, ſuſcepiſſe. Sed illa poſt non multum tempus facti monaſterii receſſit ad civiratem Calcariam, quæ a genre Anglorum Kalcaceſter appellarur, ibique manſionem ſibi inſtituit. *Ita Beda, cetera proſequens ſpectantia ad Hildam. Quod autem* religioſa Chriſti famula Heeu, *de qua ipſe, eadem ſit cum* S. Bega *manifeſtum eſt ex eo, quod eadem prorſus, quæ de* Heru *ex Beda retulimus, a reliquis ſcriptoribus de* S. Bega *narrentur.* E

Monacha facta conditcellam in Cauplandia: 13 *Sæpe memoratum Monaſticon Anglicanum tom.* 1, *pag.* 395 *laudans Vitam Sanctæ noſtræ & Lelandi Collectanea, quatuor monaſteria pro* S. Begam *in Anglia exſtructa aſſerit. De primo ſic habet:* Bega primum homile monaſteciolum conſtruxit in Cauplandia verſus Carlelan in extremis Angliæ finibus, ubi nunc ſunt aliquot monachi Mariani urbis Eboracenſi & vulgo vocator Sainct Beges. *De hoc monaſterio ſive cella* S. Begæ *jam egimus num.* 6 *& ſeqq. Adda aliqua de ejuſdem ſitu ex Britannia Camdeni, qui pag.* 630 *in deſcriptione Cambriæ de eo ita ſcribit:* Litrus in Occaſum pedetenrim ſe provehir, promonroriolumque eſſicit, quod S. Bees, pro S. Bega, vulgo vocarur. Bega enim virgo Hibernica pia & religioſa viram illic ſolirariam egit, cujus ſanctitati miracula adſcribuntur de tauro cicuraro & copioſiſſima nive, quæ ſolſtitiali die, illa precante, valles & montium ſummitates alte intexerur. Vix mille hinc paſſus Egremoor eaſtrum colli imponitur, ſedes olim Guilielmi de Meſchines *&c. In hoc ipſo loco conditam fuiſſe cellam* S Begæ, *de qua ſuperius, liquet ex cartis fundationis per* F *Guilielmum & Ranulphum de Meſchines, quas ſupra retulimus, & in quarum altera Guilielmus ita loquitur:* Reddidi eriam & dedi eidem eccleſiæ parochiam ſuam ... videlicer quidquid continetne a Wirohona uſque ad Checbel & ſicur eadem Chechel cadit inregre, egre in mare & nominatim capellam de Egremund, quæ eſt ſira intra prædictos terminos *&c. Exſtabat etiamnum prædicta cella ſeculo* XVI, *ut fidem facit catalogus ſacrarum ædium in Anglia, juſſu Henrici* VIII *anno regni ejus* 26 *confectus, & poſtmodum in libros Primitiarum & Decimarum relatus, teſte laudato Monaſtico pag.* 1038 *&* 1045: *nunc cetera proſequamur.*

non exſtruxit monaſterium ad VVirum flumen, ſed bene Heortheuſe.

14 Deinde ad Seprentrinnalem partem Wire fluminis monaſterium conſtruxit, *inquit idem Monaſticum loca nunc. præced. citato: ſed veriſimilius perperam; Brda enim lib.* 4 *cap.* 23 *iſtius cœnobii fundationem ad S. Aidanum epiſcopum Lindisfarnenſem & Hildam referre videtur. Bedam audiamus de vita & obitu Hildæ ex profeſſo ſcribentem.* Deinde ab Aidano epiſcopo in patriam revocara (*Hilda*) accepir locum unius familiæ ad Seprentrionalem plagam

Wiri

A Wiri fluminis; ubi æque anno uno monachicam cum perpaucis ſociis vitam agebat. *Certius eſt, quod itidem collectores ſubjungunt:* Heruthey (*ab aliis* Heortbu *dicitur*,) qui locus Latine ſonat Cervi inſula, commigravit, cœnobiumque virginum ibi condidit, pauloque poſt Hildæ ſacræ virgini ceſſit. *Quo in loco monaſterium iſtud conditum fuerit, certe non conſtat: Camdenus in Britannia cenſet fuiſſe in* Hartlepole *celebri emporio, quod in epiſcopatus Dunelmenſis Orientali oceani littore collocat.* Littus inde, *inquit*, promontoriolo ſolum uno prominet vix ſeptem ſupra Teſis (*fluvii*) oſtium milliaribus, cui Hartlepole, emporium celebre & ſtatio fida ſtu pereommodo inſidet. Heortu Beda vocare videtur, (quod Huntingdonenſis Cervi inſulam interpretatur) ubi Heju mulierem religioſam monaſterium olim fundaſſe memorat: ſi Heortеu non ſit potius tertitorioli illius nomen, quod Dulnemenſia liber innoit, & Heoct-neſſe alibi appellat, quod in mare longius procurrit. *Conſuli etiam poteſt Bollandus noſter in*

B *Vita S. Elfridæ tom.* 2 *Feb. pag.* 181.

in Dunelmenſi comitatu non multum

55 *Tempus conditi cœnobii Heortheaſir eruimus ea iis, quæ de ætate B. Hildæ, quæ ſancta Abbatiſſa noſtræ ſucceſſit, tradit venerabilis Beda lib.* 4, *cap.* 23. *Bollandus mox laudatus de ætate illa agit* § 4 *num.* 59 *& duobus ſequentibus; quare ne longior æquo ſim, in compendium contrahamus, quæ ibi curioſus lector prolixiori ſtyle ea Beda reperiet. Obiit Hilda anno Chriſti* 680, *ætatis ſuæ* 66, *ea quibus triginta tres poſteriores* in monachica vita Domino conſecravit: *anno igitur* 647 *vitam monaſticam, teſte Beda, ampleaa eſt. Biennio ante quam S. Begæ ſucceſſit, in Orientalium Anglorum apud quos propinquus ejus regnabat, provinciam receſſit, at inde ad monaſterium Calenſe in Gallia, ubi ſoror ipſius Hereſwit Deo ſerviebat, virginitatem ſuam Chriſto ſponſo conſecratum trajceret. Verum in ea provincia per annum integrum retenta eſt.* Deinde ab Aidano epiſcopo io patriam revocata, aecepit locum unius familiæ ad Septeotrionalem plagom Wiri fluminis; ubi æque anno uno monachicam cum perpaueis ſociis vitam agebat. Poſt hæc facta eſt

C abbatiſſe in monaſterio, quod vocatur Heoctbeu, quod videlicet monaſterium factum erat non moltum ante a religioſa Chriſti famula Heru: *ut habet Beda.*

ante annum 649:

56 *Bollandus, qui intee triginta tres annos, quos S. Hilda in monachica vita Domino conſecraſſe dicitur, annum illum nomerat, quo in Orientalium Anglorum proviacia commorata eſt, ea diſtis deduxit, eam anne* 647 *ſecularem habitum poſuiſſe, anno* 648 *monacham factam, ac denique anno* 649 *monaſterio S. Begæ abbatiſſam præfectam fuiſſe. Hinc ulterius conficitur, præfatum monaſterium non multe ante annum* 649 *a Sancta noſtra conditum fuiſſe. Quamdiu autem cœnobium iſtud floruerit, incompertum mihi eſt; cum poſt Hildæ tempora nullam de eo fieri mentionem reperiam. Forte eadem Danica irruptione, qua peſt medium ſeculi* 11 *monaſterium Streanesbalenſe cum multis aliis perlit, hoc quoque deſtructum eſt, nec poſtmodum reparatum. Sed ad Monaſticon Anglicanum redeamus.*

57 Bega autem, *inquit*, relicta inſula de He-

hinc Calcariam fecedens, novam cellam ſi. bi condit.

rutey contulit ſe Calcariam, quæ a Saxonibus vocatur Helcaeeſter, & novum ſibi monaſterium condidit. *Hauſta hæc ſunt ea laudato Beda, qui cum dixiſſet, S. Hildam in Heorthenſem abba-*

tiam S. Begæ ſucceſſiſſe, non de hac ita proſequitur: Sed illa poſt non multum tempus facti monaſterii ſeceſſit ad civitatem Calcariam, quæ AUCT. C. S.
u genre Anglorum Kalcaceſter appellatur, ibique manſionem ſibi inſtituit. *Verum an manſio illa cœnobium fuerit, ex citatis verbis non ſatis liquet: probabile tamen apparet, cœnobiolum aliquod aut cellam fuiſſe, in qua ipſa ſea ſola ſeu cum aliquot virginibus reliquum vitæ traduxerit. Quod ad Calcariam ſpectat, Camdenus patet eſſe* Tadcaſter, *quam in comitatus Eboracenſis Occidentali parte ſtatuit ad Wberfum amnem.* Wberfus, *inquit*, per Tadeaſter exiguum quidem oppidulum deſluit, quod tamen Calcariam fuiſſe ex diſtantia, ſoli natura & nominis notatione non poſſum non ſentire... Ad nonum enim milliare Italicum ab Eboraco abeſt, uti Calcariam ſtatuit Antoninus. Calx etiam, quæ... vix olibi in hoc tractu reperitur, hic copioſe effunditur... Cum autem illa Britannis Saxonibuſque olim & Septemtrioonalibus Anglis Calc Romano nomine dicatur... & Calcarienſes in Codice Theodoſii dieantor, qui ſunt ealeis excoctores, oon abſurdum videatur, ſi E oominis ratio a calce petatur,... maxime eam etiam Calea-ceſter Bedæ dicatur, ubi memoit Heinam mulierem, quæ prima in hac cegione ſanctimonialis veſtem ſuſcepit, ad hanc civitatem feceſſiſſe, & manſionem ſibi inſtituiſſe.

58 Bega tandem a Calcaria peregre profeiſcens, obiit apud Hacanos, mooaſterium velatarum virginum, *nit idem Monaſticon & hujus exemplo Mabillonius tom.* 5 *Annal. pag.* 436: *utrobique vero Hacanos ſeu Haconor tertio milliari diſſitum dicitur a Scardoburgo, quod Anglia caſtrum eſt in Septentrionali Eboracenſis comitatus plaga, & oræ maris Germanici inſidet. Monaſterium iſtud a S. Hilda conditum fuiſſe anno* 680, *quo obiit, auctor eſt Beda: qui addit, diſtantiam inter hoc & Streanesbalenſe cœnobia fuiſſe tredecim ferme mille paſſuum. At quod in eodem* S. Bega *vixerit, obieritque, uſquam, quod ſciam tradit, ſaltem clare: nihilominus exiſtimo, præcitatos ſcriptores id non aliunde, quam ex Beda conjecturando deſumpſiſſe. Hic autem lib. & cap. citatis agens de obita S. Hildæ, hæc ſcribit:* Qua videlicat *nocte* [*qua prædicta Hilda obierat*] Domious omoipotens obitum ipſius in alio longius poſito monaſterio [quod ipſa eodem anno conſtruxerat, & appellatur Ha. conos] manifeſta viſione revelare dignatus eſt. Ecat in ipſo monaſterio quædam ſanctimonialis ſœmina nomine Begu, quæ triginta & amplius annos dedicata Domino virginitate, in monachica converſatione ſerviebat.

Sancta noſtra videtur alia ab illa Bega

F

59 Hæ tunc in dormitorio Sororum pau-

cui mors S. Hildæ

ſans, audivit ſubito in aere notam campanæ ſonum, quo ad orationes excitari vel convocari ſolebant, eum quis eorom de ſeculo ſuiſſet evocatus, apertiſque [ut ſibi videbatur] oculis, aſpexit, detecto domus culmine, ſuſam deſuper lucem omnia repleviſſe. Cui videlicet lnei dum ſolicita intenderet, vidit animam præfatæ Dei famulæ in ipſa luce, comitantibus ac duentibus eam angelis, ad cœlum ferri. Cnmquo ſomno excuſſa videret exterar pauſantes eirea ſe Soroces, intellexit, vel in ſomnio, vel in viſione mentis oſteoſum ſibi eſſe, quod viderot. Sta. timque exurgens nimio timore pertecita cucurrit ad vieginem, quæ tunc monaſtecio abbatiſſæ viee præfuit, eui nomen erat Fcigyth; fle-

AUCT. C. S. tuque ac lacrymis multum perfuſa ac ſuſpiria longe trahens, nunciavit, matrem illarum omnium Hildam abbatiſſam jam migraſſe de ſeculo &c. *Quæ omnia ex ipſo eventu veriſſima comperta fuiſſe, affirmat.*

In monaſterio Hacanos dicto

10 *En hoc*, inquam, *loco Monaſtici collectores hauſiſſe ſuſpicor, quæ de Sanctæ noſtræ in monaſterio Haconos habitatione ſcribunt. Favet ipſis tum nominis affinitas, tam tempus, quod in monaſtico vitæ egiſſe dicitur*: Bega *enim noſtra a S. Aidano epiſcopo, qui ab anno 634 vel 635 uſque ad 651 Lindisfarnenſem cathedram tenuit, velata fertur, ac propterea ſi circa poſtremos S. Aidani annos monachum induerit, & ad annum 680 pervenerit, jam* triginta & amplius annos dedicata Domino virginitate, in monachica converſatione ſerviebat; *quod ipſam hic de Bega aſſeritur. Verumtamen mihi probabilius apparet, hanc Begu a Sancta noſtra diſtinctam eſſe. Nam primo, quorſum Beda illam in ejuſdem orationis contextu eodemque capite, modo* Heru *ſive* Heju, *modo* Begu *appellaſſet, non monito lectore, cum binominum fuiſſe? Secundo ſi* S. Heru *ea urbe Calcaria in Hocenos ſeceſſiſ-*

B *ſet, videtur id Beda verbo indicaturus fuiſſe: nota enim* Heru *ſive* Begæ *ſanctitas revelationis fidem magis commendaſſet, quam alterius cujuſlibet triginta aut plurium annorum in monaſticis diſciplinis tranſacta vita. Id tamen neutro loco facit: imo contrarium inſinuat, dum priori loco de Calcaria tamquam ultimo Sanctæ domicilio ait*: Seceſſit ad civitatem Calcariam, ibique manſionem ſibi inſtituit: *in ſecundo autem tamquam de alia quadam ait*: Erat in ipſo monaſterio quædam ſanctimonialis fœmina, nomine Begu *&c.*

revelatu traditur.

21 *Denique ſi Sancta noſtra anno 680 ſapervixiſſet, quadraginta potius aut forte plures religioſæ vitæ annos tum numeraſſet: ipſa enim, ut habet Beda*, prima fœminarum ſertur in provincia Northanhymbrorum propoſitum veſtemque ſanctimonialis habitus, conſecrante Aidano epiſcopo, ſuſcepiſſe; *idque ſi vera narret Breviarium Aberdonenſe, regnante ſancto rege Oſwaldo, qui anno 642 martyrio coronatus eſt, ut oſtenditur in Actis tom. 2 Auguſti pag. 85. Mihi itaque multo verisimilius apparet, virginem*

C *Begu, cui mori S. Hildæ divinitus revelatu dicitur, fuiſſe unam ex aſcetriis Hortheuſis cœnobii, in quo religioſam vitam profiteri potuit ſub* S. Bega *noſtra, vel quæ ei anno 649 vel ſequenti ſucceſſit, ſub S. Hilda, a qua in monaſterium Hacanos recens a ſe conditum, miſſa videtur, cum jam triginta aut plures religionis annos numeraret.*

Probabilius obiit Calcariæ

22 *Quare ego Monaſtico, quod Sanctam noſtram apud Hacanos obiiſſe, eo hoc, ut apparet, capite cenſet, conſentire non poſſum. Breviarium Aberdonenſe alium mortis locum, monaſterium ſcilicet Heortheuſe aſſignare videtur: etenim illius auctor cum dixiſſet, ſanctam Abbatiſſam monaſterii ſui Heortheuſie curam & moderamen in S. Hildam tranſtuliſſe, non ſubdit*: Sub cujus cuſtodia B. Bega uſque ad vitæ ſuæ exitum ſancte vivendo permanſit. Revolutis itaque in ea pluribus annis,... anima ſanctiſſima a corpore diviſa exceſſas penetravit ſuper æthera nubes, corpuſque terræ tradebatur pulveribus, *&c., quæ infra num. 3 legere eſt. Duo hic aſſeruntur: primum eſt, Sanctam abdicato abbatiſſæ munere, ſub S. Hildæ moderamine reliquum ætatis exegiſſe ac vitæ ſanctam fuiſſe; alterum illam ſub eodem abbatiſſæ fuiſſe ſe-* D *pultam: eumque de ſolo Heortheuſi cœnobio meminerit, conſequens fit, ut ex iſtius auctoris ſententia* S. Bega *in eodem monaſterio poſt depoſitam prælaturam ſub S. Hilda vitam duxerit, obierit, in eodemque fuerit ſepulta. Prima hujus aſſerti pars ſatis a nobis refutata eſt ſupra num. 20, ubi ex Beda oſtendimus, illam relicto præfato cœnobio Calcariam ſeceſſiſſe nec inde reverſam videri; cum laudatus venerabilis ſcriptor civitatem Calcariam velut ultimam Sanctæ manſionem aſſignet. Verum igitur non eſt, eam ſub S. Hildæ cuſtodia uſque ad vitæ ſuæ exitum permanſiſſe, niſi forte Calcarienſis evilla monaſterio Heortheuſi ejuſdemque abbatiſſæ fuerit ſubjecta.*

& ſepulta eſt in monaſterio Heortheuſi.

23 *Quod vero ad ſecundam partem, ſepultaram ſcilicet, attinet, lubens admitto, Sanctam noſtram in Heortheuſi cœnobio mandatam terræ fuiſſe: quippe valde veriſimile eſt, demortuæ corpus Calcaria illuc tranſlatum fuiſſe, ut in ſuo ipſius monaſterio ſancta Fundatrix quieſceret. Præterea alterum argumentum eruitur ex præcitato Breviario; ita enim habet*: Corpus terræ tra- E *debatur pulveribus*; quod in eiſdem per annos circiter quadringentos & ſexaginta... jacebat: quod divinitus revelatum nunc digno eum honore tranſlatum eſt in monaſterio de Wirbe *&c.*: *in quibus liquet*, S. Begæ *corpus in Heortheuſi cœnobio, in quo ſolo ibidem agitur, primum ſepultum fuiſſe, niſi quis aut aliam quamdam priorem tranſlationem fingere velit, aut eam, quæ in Breviario traditur, fiat fundamento negare. Porro ex hac Heortheuſi ſepultura auctor Breviarii male deduxiſſe videtur*, S. Begam *in eodem monaſterio poſt depoſitam prælaturam, poſtremam ætatem ſuam exegiſſe: quippe cum de ſepulto ibidem ipſius corpore conſtaret, pronum erat ſcriptori minus diligenti exiſtimare, eam in eodem loco obiiſſe.*

Obiit poſt medium ſeculi VII floruiſſe: *at quo anno nata aut denata fuerit, cum divinare non libeat, determinare non poſſumus. Divinat enim Martyrologium Anglicanum* VVilſoni, *dum ad diem* XXX *Maii* S. Hienæ, *quam eamdem cum* Bega *diximus, mortem anno 657 illigat, & ad* VI *Septembris in priori editione, in poſteriori vero ad* XXII *Novembris*, S. Begam *obiiſſe ſtatuit anno 650. Unum hoc certum eſt, quod ad medium prædicti ſeculi pervenerit, cum anno 649 aut 650, relicto S. Hildæ Heortheuſi cœnobio, Calcariam commigrarit, ibique ſibi domicilium extruxerit, ut ſupra vidimus; ſed quamdiu in eo deinde vixerit, nec Beda tradit, nec aliunde diſcere potui. Nihil etiam erui poteſt ex tranſlatione, quæ* annos circiter quadringentos & ſexaginta *ab ejus obitu in Breviario Aberdonenſi facta refertur, tum quod annos tantum* circiter *aſſignet; tum quod annum, quo tranſlatio facta fuerit, non determinet. Probabile tamen eſt, eam aliquos, ſaltem paucos, annos Calcariæ in vivis ſuperfuiſſe, cum de ejuſdem in hanc urbem receſſu conditoque inibi domicilio, non vero de morte meminerit Beda. Ob haſce rationes Sanctæ obitum poſt medium ſeculi VII fini.* Obiit poſt medium ſeculi ſeptimi. F

VITA

A

VITA

Ex lectionibus propriis in Breviario Aberdonenſis eccleſiæ in Scotia.

S. Bega on Hibernia fugiens la Britanniam,

LECTIO I. Begha virgo glorioſa cum a parentibus conjugali daretur thoro, audiens, quod tanta Chriſti fides in Britannia floreret, Hyberniam, unde duxerat ortum, & parentes reliquit, acceptoque oraculo ab angelo in ſomnis, dum ſopor omnes, qui intra paterna limina erant, oppreſſerat, clam regia deſeruit palatia *a* & ad marina littora conſeſtim properabat, & ad portum quemdam aptum perveniens, navim præparatam junta divinum promiſſum adinvenit.

a

B

prima in Northumbrorum provincia ſanctimonialis facta,

b c

2 LECT. II. Illamque ingreſſa proſpero curſu in Scotiam pervenit; quæ poſt longam fusm & diurnarum peregrinationem, in jejuniis & vigiliis & orationibus continuis corpus ſuum caſtigando, a beato patre & ſanctiſſimo viro Aidano epiſcopo *b*, tempore, quo Oſwaldus *c* in Northumbria rex regnavit Chriſtianiſſimus, primum benedictionis velamen in Britannia accepit, quam primam monialium religionis conſtitutit abbatiſſam.

condito monaſterio præeſt,

d

e

3 LECT. III. Conſtructaque cellula per præfatum regem Oſwaldum in inſula quadam deſerta *d*, quam plurimas virgines Deo ſanctas & corpore caſtiſſimas ſibi ſociavit; quas Begha beata cum omni diligentia & cordis vigilantia in divina inſtruxit lege, & ut mater ſibi chariſſimas filiolas ad Deo ſerviendum quam benigne perſuaſit & exhorrabatur *e*.

quod deinde S. Hildæ regendum tradit.

f

* ſe

C

g

LECT. VII. Sed B. Hilda virgo Deo dedicatiſſima a Galliæ confinibus reverſa, quæ ibidem in monialium Regula erudita erat *f*, auditaque per præfatam S. Begham ejus fama & monaſticæ converſationis regularis obſervantia, ut ocius enotemplationi vacaret, acceſſit ad Aidanum epiſcopum, petens ab eo, ut virginem Hildam conſecraret abbatiſſam, & eam * a dicto officio exoneraret. Beatus vero epiſcopus votis Virginis annuens, eamdem abſolvit, & omnium virginum conſenſu in abbatiſſam B. Hildam elegerunt; ſub cujus cuſtodia B. Begha uſque ad vitæ ſuæ exitum ſancte vivendo permanſit *g*.

Moritur & tranſfertur ad monaſterium Wbitbyenſe.

h i

k

5 LECT. VIII. Revolutis itaque in ea pluribus annis in magna mentis puritia, pridie Kal. Novembris *h*, omnibus angelicis ſociata virtutibus anima ſanctiſſima a corpore diviſa excelſas petoetravit ſuper æthera oubes, corpuſque terræ tradebatur pulveribus *i*; quod in eiſdem per annos circiter quadringentos & ſexaginta cunctis mortalibus incognitum jacebat, quod divinitus revelatum nunc digno cum honore tranſlatum eſt in monaſterio de Wiibe *k* in magna habetur pretio, languidis in præſens ſanitatem præbens.

ubi miraculis claret.

* *l.* ſuerit

l

m

6 LECT. IX. Beata igitur Begha rebus humanis jam coporaliter exempta, quam ſpeciosa fuerat * in conſpectu Dei ejus ſanctiſſima anima, crebra in diverſis locis atteſtantur facta miracula. Nam territorium ejuſdem undique ejus meritis a quibuſcumque furtis, rapinis, moleſtiis aut injuriis gaudet immunitate *l*. De Gallia vir etiam quidam dives Cantiotenſis *m* nobis, qui duos habuit filios, unum paralyticum & a nativitate mutum, qui ſuæ hæreditati de jure ſucceedere debuerat; alterum fiſtula occupsbat; qui plurima Sanctorum ſuffragia poſtulaverat; tandem divinitus admoonitus, B. Begham & ſepulchrum ejus cum filiis ſuis viſitavit qui in oratione paululum perſeverantes una hora ſanitati reſtituebantur *n*.

D

ANNOTATA.

a *Retulimus num.* 4 *in Commentario*, Hel. nam, *quem eamdem cum* Bega *putamus*, *in Martyrologio Anglicano e Northumbriæ regibus octava dixi, ſanctam vero* Begam *ex nobili Hybernorum ſanguine, ibidemque ex Alfordo reſpondimus, qua ratione utrumque verum eſſe poſſit; nolim tamen alteratram pro certo affirmare, cum nihil in hanc rem tradat Beda, qui in eodem capite* 23 *de S. Hilda ſcribens, hujus illuſtres natales tam ſtudioſe commemorat. Porro quæ hic tum de angelico oratulo, tum de fuga ex Hybernia narrantur, neſcio, qua auctoritate nitantur.*

E

b *De S. Aidano epiſcopo Lindisfarnenſi actum eſt in Opere noſtro tom.* VI *Auguſti, a pag.* 688, *ubi oſtenditur anno* 634 *vel proxime ſubſecuto epiſcopum ordinatum fuiſſe, anno vero* 651 *obiiſſe. De velata ab ipſo S.* Bega *vide Comment. num.* 12.

c *Fuit hic S. Oſwaldus Northumbriæ rex & martyr, de quo vide tom.* 2 *Auguſti, pag.* 83. *Regnum iniit anno Chriſti* 634, *optimeque de Chriſtiana religione meritus, occiſus eſt anno* 642, *ut ibidem videre eſt.*

d *Ex conſequentibus liquet, hic agi de monaſterio Heorthenſi, de quo multa diximus num.* 14 *& duobus ſequentibus. At cur ea deſerta quædam inſula tenditum dicatur, non perſpicio: ea ſoete prima S. Begæ cella, quam num.* 13 *Commentarii Camdenus collocat in promontoriolo Oceani, cum Heorthenſi confunditur, & quia in mare procurrabat, inſula appellatur?*

e *poſt lectionem tertiam in noſtro Ms. ſic notatur*: Mediæ lectiones (*tres ſcilicet*) de S. Quintino.

f *S. Hilda velata eſt apud nos inter prætermiſſos ad diem* V *Martii & XXV Auguſti, ubi* F *ejus Acta dilata ſunt ad diem* XVII *Novembris. De eadem ſatis prolixe agit Bæda lib.* 4, *cap.* 23, *ex quo aliqua in Commentarium tranſtulimus. Dum autem hic dicitur e Galliæ confinibus reverſa, ubi in monialium regula erudita erat, adſtrui videtur, eam in Caleaſi Galliæ monaſterio, ubi ſoror ejus Hereſwitha Deo ſeſe conſecraverat, aliquo tempore commoratam fuiſſe, prout aliqui exiſtimarunt: verum huic opinioni manifeſte refragatur venerabilis Beda, qui loco mox citato Vitam S. Hildæ ex profeſſo conſcribens ait, illam quidem ad monaſterium Calenſe in Galliam trajicere voluiſſe, ſed in provincia Orientalium Anglorum, quorum regis propinqua erat, retentam fuiſſe anno integro, indeque a S. Aidano revocatam, monaſterii Heorthenſis regimen ſuſcepiſſe. Videtur igitur Breviarii auctor hoc loco a vero aberraſſe.*

g *Quod S. Hilda Heorthenſe monaſterium poſt S.* Begam *rexerit, diſerte tradit laudatus Beda verbis, quæ in Commentario num.* 12 *dedimus: verum quod hæc ſub illius cuſtodia ſive diſciplina veliquum vitæ tranſuxerit, eidem Bedæ aperte adverſatur, cum de Sancta noſtra eo-*

A *dem loco dicat:* Sed illa poſt non multum tempus facti monaſterii feceſſit ad civitatem Caleatiam, quæ a gente Anglorum Kalenceſter appellatur, ibique menſionem ſibi inſtituit. *Quare leditionum auctor hic verſus erraſſe videtur, niſi forte Calcarienſis cella monaſterio Heortheuſi ejuſque abbatiſſæ Hildæ ſubjecta fuerit: verum cum ſatis inſinuet,* S. Begam *in Heortheuſi cœnobio obiiſſe, malim credere, hic erratum fuiſſe, Sanctamque noſtram in civitate Calcaria, quod ſupererat ætatis exegiſſe, ut Beda inſinuat.*

h *Unde hanc diem obitus didicerit Breviarii editor, mihi omnino incompertum eſt: forte non aliunde quam ex eo, quod hac die in Kalendariis annuntiaretur; ſed quam incertum ſit hoc fundamentum, patet vel ex eo, quod ipſius memoria diebus variis a martyrologis affigatur, ut initio Commentarii oſtendimus. Nec magis certus eſt annus emortualis, de quo egimus a num. 18.*

i *Ubi? In monaſterio Heortheuſi. Vide dicta* D *num.* 23 & 24.

k *De hoc monaſterio egimus in Commentario num.* 10 & 11. *Cæterum de revelatione tranſlationeque jam dictis nihil quidquam apud alios ſcriptores reperire potui. Breviarium autem unde hæc deſumpta ſunt, excuſum notatur anno* 1509, *adeoque id temporis ſacrum ſanctæ Abbatiſſæ corpus etiamnum ibidem in honore erat fulgebatque miraculis, niſi forte laudatæ lectiones ex antiquiori Breviario editioni anni* 1509 *inſertæ ſint.*

l *Quid de hac immunitate verum ſit, plane ignoro.*

m *Forte mendoſe pro* Carnotenſis, *alt* at Carnutum, *ſeu* Chartres *Galliæ civitas ſignificetur.*

n *His ſubjungitur, in Officio recitanda eſſe* cætera omnia de communi unius virginis non martyris, cum oratione prædicta, *quam num.* 9 *recitavimus.*

DE SANCTO MAGNO

B E

MONASTERII FAUCENSIS ABBATE PRIMO

FUESSÆ IN SUEVIA

C, S. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I.

Vitæ Scriptor & interpolatores, antiquitas, auctoritas, apographa, editiones: recentiores biographi, Acta edenda.

PROBABILITER DCLV. *Acta S. Magni, quæ a Theodore ſcripta*

SAncti Magni *acta illuſtraturus labyrinthum ingredior, cujus ſpecioſus ingreſſus non pauces ſefellit, incautoſque in multiplicem rerum, perſonarum ac temporum confuſionem pertraxit. Totius ma-*

C *li caput eſt Vita quædam, quæ ſub* Theodori monachi *vel* eremitæ Campidonenſis *nomine circumfertur. Hic* S. Magni *ſodalem ſe facit, ejuſdemque in exantlandis apoſtolicis laboribus ſociam, prodigiorum fere omnium oculatum teſtem, fidelem denique in morte ac ſepultura amicum deſcribit. Javerit ex Vita, quam daturi ſumus, hic pauca delibaſſe, ut pateat quam pronum fuerit, hiſce Actis indubitatam fidem adhibere. Relata* S. Magni, *ſodalis ſeu potius magiſtri ſui, morte, ita auctor ille progreditur:* Purgato ergo ipſo ſarcophago (*lapideo, quem opportune invenerant*) aſſumpſerunt (*S. Tozzo & Theoderus*, ſanctum corpus & recondiderunt in loco, ubi Pater ipſe oraculum ſibi conſtruxerat... ponentes ejus Vitam in capite ſuo, ſcriptam virtutibus plenam ſub auctoritate Theodori, *cum hac ſubſcriptione:* Ego itaque Theodorus monachus ex monaſterio ſancti Galli, juſſo Tozzonis epiſcopi, ſicut a Theodegiſilo monacho ſancti Columbani de tanti Viri converſationibus ſimul cum beato Columbano comperi, & poſt oculis meis ipſe vidi, & auribus audivi, ſeu poſteaquam mu reliquit in cellula Campidonenſi, & ſicut poſtea a præfato venerabili epiſcopo Tozzone de virtutibus ejus didici, plurima, ſed non omnia, in pictorio meo ſcribere curavi, & ad caput ejus poſui reconditum in ſepulcro.

a *Verumtamen Vita hæc, prout a Theodoro conſcripta dicitur, ſi tamen ab ipſo conſcripta eſt, ad nos non pervenit: quippe cum ſeculo* IX *Sancti corpus elevaretur, epiſcopus qui ſacra illa cæremonia fungebatur, inventum in loculo pene putridam caldam Ermenrico corrigendam* F *tradidit.* Et accerſivit, *inquit interpolator,* quemdam monachum prudentem & induſtrium ex monaſterio Elevvanga, nomine Ermenricum, tradiditque ei ipſos quaternliones ad legendum atque emendandum. Ille autem aſſerens, ſe minime ita doctum eſſe, ut alia honoraret, atque, prout digoum erat, inferere valeret, neceſſitate obedientiæ conſtrictus, ſuſcepit illud pictacium, & ſecundum virium ſuarum conſiderationem, juſſionem pontificis contemnere noleus, adimplevit, quæ ibi invenit, ſcripta innovans & corrigens omnia, atque, Domino annuente, ſeriem confuſam capitulorum luminibus emendavit. *Hucuſque Vita circa finem; ex quibus conſequens ſit, Acta, quæ modo habemus, ab alio emendata (imo vitiata) in ordinem redacta, & prout digoum exiſtimabat & inferere valebat, aucta atque interpolata eſſe. Verum utinam* ſecundum virium ſuarum conſiderationem *fidelem potius amanuenſem, quam emendatorem interpolatoremque imperitam agere ſtuduiſſet: utinam inquam ipſa Theodori verba, confuſa utcumque geſtorum ſerie, integre fideliterque poſteritati tradidiſſet.*

& ab Ermenrico emendata dicuntur,

3 *Nolim tamen vitioſas omnes interpolatio-* *ab aliis*

nes,

A *net, quas infra examinabimus, Ermenrico certo adſcribere, cum aliam auctorem habere potuerint: imo reipſa habuiſſe, non inuiter ſuſpicatus Mabillonius in Actis Benedictinis ſec. 2 in Elogio S. Magni; cujus verba, quia in ermenrici notitiam inducunt, huc tranſfero.* Ermenricus monachus Elewangenſis oc levita, quem alii Ermenoldum vocant, is eſt, qui Vitam ſancti Solæ monachi ſcripſit, eamque prout in tomo IV Canifii reperitur, Ruodolfo didaſcalo ſuo nuncupavit, vixitque tempore Hrabani Mauri, quem in illo Opere commendavit; ac tandem abbas anno DCCCXLV electus, ſeptimo loco præfuit monaſterio Elewangenſi diœceſis Auguſtanæ... An vero S. Magni Vitam, qualis typis edita eſt, exaraverit, certo pronuntiare non licet. Sane ex verbis paulo ante, de ipſo relatis conjicimus, expolita quidem ab ipſo fuiſſe B. Magni, Acta, ſed ab alio quopiam temere aucta fuiſſe: Neque enim ſe induſtrium, prudenremve jactaſſet Ermenricus, qui in Epiſtolis ad Gundramnum & Ruodolfum longe modeſtius de ſe ipſo ſapit. Sed quiſquis ille eſt, qui vulgaB tam S. Magni Vitam confarcinavit, male omnino meruit de S. Magno: *ita ille.*

temere interpolata ſunt.

4 *Suſpicionem de nova interpolatione facta in Opere Ermenrici auget exemplar quoddam ejuſdem Sancti Vitæ manuſcriptum, quod apud nos ſervatur & de quo infra agemus. In hoc, inquam, exemplari circa prodigium in ſervanda cereviſia patratum, quod vide in Vita, num. 3, in margine notantur ſequentia*: Nota bene hunc marginem tenuiſſima, ſed antiquiſſima mano adſcriptum ex priori per Ermenricum conſcripta Vita: " Cum autem cerviſa defluens urnam „ ſuppoſitam impleſſet, miſum in modum in„ ſtar coronæ ſuper urnam excreſcens ſtetit „. *Quæ periodus, quamvis in exemplaribus tum manuſcriptis, tum excuſis, quæ vidi, habeatur quoad ſubſtantiam, in nullo tamen eorum reperitur quoad ipſa verba: unde ut jam dixi, non levis oritur ſuſpicio, Vitam Sancti, prout ab Ermenrico primum aut correcta aut interpolata eſt, non eſſe illam, quæ modo ſub Theodori & ipſius nomine circumfertur. Quin & magnam illius partem ad Ermenricum non pertinere, probabiliſſimum fit ex eo, quod plurima Actis illis perperam inſerta ſint ex Vita S. Galli ſcripta per Walafridum Strabonem, qui eodem proſus, quo Ermenricus, tempore floruit, adeoque hunc infamis plagii argutare potuiſſet, ſi aliena male detenta pro ſuis venditaſſet.*

C *Eorumdem antiquitas*

5 *Quidquid ſit de incerto hujus Vitæ ſcriptore, illud certum eſt, eam jam ſeculo XI Theodori ac Ermenrici nomine venuſſe. Id vero liquet ex exemplari ejuſdem Vitæ ab anonymo quodam, Ratiſponenſi monacho interpolatæ, quodque in fronte ſequentes notas præfert*: Ex pergam. antiquiſſ. codice Ms. Auguſtæ ad SS. Udalr. & Aſtam, ab an. 700 conſcripto, in 4. Tit. Legendæ aliquot SS. lit. z. n. 36. *Hujus Vitæ ſcriptor nomen ſuum ſuſquam indicat; ſed poſt medium ſeculi XI ſcripſiſſe, facile oſtenditur. Exſtat apud Mabillonium in Veteribus Analectis libellus quidam anonymi, monachi Ratiſponenſis, quem de tentationibus ſuis conſcripſit. Is parte 2, ſecundum diſtinctionem a Mabillonio factam, eiusmodi narrationes ſuas enumerans, inter cetera ait*: Poſtquam vero redii (*ex monaſterio Fuldenſi ad ſuum Ratiſponenſe*) Vitam S. Magni ſcripſi, compulſus fratrum duorum precibus intimis & aſſiduis, Wilhelmi ſcilicet ex congregatione noſtra, & alterius, qui ad nos diſcendi cauſa ex monaſterio S. Magni venit, Adalham dictus, quique nunc in S. Afræ cœnobio abbas eſt conſtitutus. *Præmiſerat autem, ſe anno Domini* 1062 *ex Ratiſponenſi S. Emmerami monaſterio ſeceſſiſſe: adeoque* S. Magni *Acta poſt medium ſeculi* XI *ab ipſo exarata ſunt.*

Auct. C. S.

6 *Porro hunc ipſum eſſe prædictæ Vitæ quam habemus, emendatorem, ex ejuſdem prologo, manifeſtum eſt; ſic enim exorditur*: Juxta intelligentiæ meæ parvitatem complevi, quod tibi dilecte frater Adelhalme, promiſi. Te enim petente una cum alio charitſimo Fratre noſtro, ut S. Magni Vitam, vitioſo nutantique in pluribus locis ab inſtitutione grammatica ſtylo antiquitus prolatam emendarem &c. *Deinde poſt multa prologum his verbis concludit*: Ereſi ignari ſint (*lectores*) perſonæ meæ, ſciant, me eſſe unum ex ſancti Emmerami congregatione. *Ut autem, unde digreſſi ſumus, redeamus, anonymus ille, relata facti corporis Vitæque juxta poſitæ inventione, ita proſequitur*: Et advocans (*epiſcopus*) quemdam prudenrem monachum ex monaſterio Elewanga, nomine Ermenricum, E tradidit ei ipſos (*quaterniones inventos*) ad legendum atque corrigendum... Similiter quoque ego feci, qui diu poſtulatus, hanc iterum Vitam correxi. *Quibus ſane verbis manifeſto evincitur, illa* S. Magni *Acta jam ſeculo* XI, *ut antiquitus a Theodoro conſcripta & ab Ermenrico emendata, habita fuiſſe.*

Larvæ auctoritas

diu multis placuit.

7 *Atque hinc factum, ut hac ſpecioſa larva decepti non pauci, iiſdem, prout modo extant, certam fidem adhibere non dubitarint. Nec mirum: nam, ut recte advertit citatus Mabillonius*, quis non credat homini pio ac teſti oculato, qualem fuiſſe Theodorum, exiſtimare par eſt? *Hinc ipſius auctoritatem paſſim ſecuti ſunt, qui Auguſtanorum antiſtitum catalogos texuerunt; & ipſe Bollandus & Heuſchenius multa ex eadem in Acta Sanctorum tranſtulerunt, adjuncta tamen, quam merentur correctione. Nam prior quidem tom.* VII *Februarii, in Vita B. Pipini, quædam huic beato duci attribuit, quæ in illa de Pippino rege falſo aſſerebantur: monet autem pag.* 254, *num.* 26 & 28, *eam vitioſa chronologia laborare, eſſeque interpolatam. Heuſchenius* tom. I *Januarii ad diem* XVI, *Acta S. Tozzonis, rurſumque* tom. II *Aprilis, ad diem* XVIII, *S. Wiberti, ex eodem Theodori ac Ermenrici Opuſculo illuſtravit: verum hic non, ſecus atque Bollandus, de inepta interpolatione conqueritur. Quod quam juſte meritoque faciant, infra demonſtraturi ſumus, ubi & alias imperiti ſcriptoris impoſturas lectori ob oculos ponemus, poſtquam hujus larvatæ Operis exemplaria, ejuſdemque editiones enumeraverimus.*

F

Varia hujus Vitæ exemplaria

8 *Varia hujus Vitæ apographa exſtant in muſeo noſtro, tutes quæ, quia reliquis integrius quamvis non purius, primo loco nominandum venit, quod deſcriptum notatur* ex Ms. S. Maximini Trevitis. *Quadruplicem hujus copiam habemus, eam eo tamen diſcrimine, quod non omnibus idem ſit titulus earum quippe una hunc præfert*: Vita S. Magnoaldi, qui & Magnus, diſcipuli S. Columbani & Galli. *Altera vero hunc*: Vita ſancti Magni ſeu Magnoaldi, ex monacho Luxovienſi, abbatis monaſterii Faucium, in diœceſi Auguſtana, a Theodoro ejus ſocio primum conſcripta, deinde ab Hermenrico, Elewangenſi monacho, recenſita & aucta. *Reliquæ duæ relatio verbis recte addunt*: denique

AUCT. C. S. ab anonymo recentiore digeſta & aucta. *Præterea geminum exemplar nobis olim tranſmiſit P. Gamans ea Societate noſtra, vir ob præſiſam muſeo noſtro operam ſæpe memorandus. Utrumque ex Auguſtana SS. Udalrici & Afræ bibliotheca prodiit, non tamen eodem codice, nec eodem ſtylo conſcriptum.*

manu. ſcripta, 9 *Horum alterum deſcriptum notatur* ex Ms. codice pergameno vetuſtiſſimo, ab annis 800 & pluribus conſcripto, ex biblioth. SS. Udalrici & Afræ, Auguſtæ, tit. Vitæ SS. Magni, Wenzelai, Arnolfi. n. 59. *Via tamen credere poſſum, hanc Vitam tempore patris Gamans, id eſt, circa medium ſeculi* XVII, *jam ab octo ſeculis, adeoque non diu poſt primam ipſius emendationem per Ermenricum factam, præfato codici inſcriptam eſſe; neque enim verisimile appareat, eam jam tum tam fœdis paracbronismis ſcatuiſſe, niſi horum omnium auctorem facere Ermenricum velimus. Ceterum iſtud exemplar eum enumeratis ſatis convenit, præterquam quod pluribus in locis mendoſum ſit. Denique alterum ab eodem Gamanſio tranſmiſſum, eſt illud, quod ab*
B *anonymo Ratiſponenſi emendatum diximus num. 5 & 6, diſſertque a prædicto non modo penne ſtylum, verum etiam alia quædam, quæ ipſe, eo quod* incongrua *aut* impoſſibilia, *ut loquitur, ſibi viderentur, pro ſua cenſoria arte immutavit: ſuis tamen, ut cetera omnia, non ea, ret erroribus.*

variæque edi. tiones re cenſen. tur. 10 *A manuſcriptis ad editas Vitas progreditur. Henricus Canſius Antiq. lect. to. 5, tam* ex membranis Mss. monaſterii S. Magoi, in pede pontis Ratiſponenſis, *typis Ingolſtadtenſibus vulgavit anno 1604. Eamdem inter Alamannicarum rerum ſcriptores, altero poſt anno, Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus, retulit cum ſequenti epigraphe, quam in nullo alio reperi:* S. Theodori eremitæ de Vita S. Magni confeſſoris, ſodalis ſui, ab Ermentico Elevvangenſi monacho emendatus & diſtinctus. *Deinde poſt caput* 13, *nova inſcriptione continuatorem Operis indicat in hunc modum:* Ermentici Elevvangenſis monachi ſupplementum. *Hæc editio multis differt a Caniſiana, nam ut minutias præteream, integræ periodi, imo & capita ea hac in illa deſiderantur, ut utramque editionem conferenti manifeſtum erit. Quam ob rem uſcitaſſe mihi videtur Mabillonius, dum in Actis ſeculi*
C 2 *Benedictini, pag.* 505 *hæc monuit:* Goldaſtus hoc ſolo differt a Caniſio, quod ipſam Vitam in duos libros ac in varia partitur capita, & quod libri ſecundi caput ultimum, in quo Ermenſiei interpolatoris opera memoratur, Caniſianæ editioni deeſt. *Goldaſtum vetuſti curavit anno* 1661 *Joannes Porſſius; Caniſius vero cum annotatis Jacobi Baſnage prodiit typis Amſtelodamenſibus anno* 1725 *denique eadem S. Magni Vita ex Caniſio ab anno* 1617 *relata fuit in tertiam Surii editionem, ad diem* VI *Septembris.*

Biographi recentiores Acta unde edenda. 11 *Præterea Sancti noſtri Acta Latino idiomate edidit anno* 1621 *Marſilius abbas Fauceníis, quæ mihi videre non licuit; ſed nec neceſſe putavi, cum non deeſſent aliorum Opuſcula ex iis partim concinnata. Inter hos Matthæus Raderus ea Societate noſtra, in Bavaria pia ea laudata abbate Sancti Vitam conſcripſit, ut ipſe notat in margine. Rurſum alia prodiit anno* 1721 *Latine itidem exarata a P. Ludovico Babenſuber, Benedictino ad B. Virginem Ettalenſem in ſuperiori Bavaria; ac denique alia anno* 1729 *Germanice evulgata, eſt auctore anonymo quedam, cœnobita Fauceníi: in utraque plurima* D *prodigia S. Magno patrocinante conceſſa, referuntur. Porro ego manuſcriptum S. Maximini collatum cum reliquis edam, ita ut variae eorum, quae alicujus momenti ſint, lectiones in Annotata relaturus ſim, ne quid lector deſideret. Vitæ ſubiiciam miracula ea duobus laudatis ſcriptoribus, uti & ex manuſcriptis annotationibus Henrici ejuſdem monaſterii abbatis.*

§ II.

Commemorata Acta diſcutiuntur.

Larvatus biographus Vitam infidelis ter

MAbillonio Sec. 2 *Benedictino, a pag.* 505 S. Mugni *Acta examinanti, eorumdem auctorem, quem* Pſeudo-theodotum *appellat, manifeſti plagii convictum tenet, totque in iis deprehendit naves, ut ea vel invitum omittere compulſum ſe fateatur. Nec immerito: quod enim ad plagium attinet, negari non poteſt, quin Vita illa magnam partem ex S. Columbani Actis per Jonam conſcriptis compilata ſit, prout collatis utriuſque ſcriptoris verbis luculenter probat laudatus Mabillonius, & nos latius oſtenſuri ſumus. Neque porro ſolius Jonæ lucubratione, ſed* E *etiam VValafridi Strabonis, abbatis Augienſis, Opuſculo de Vita S. Galli uſus eſt Pſeudo-Theoderus, peſſima utrobique fide. Utrumque noſa probabimus, poſtquam eſtenderimus, cur biographum noſtrum potius, quam Jonam aut VValafridum de plagio accuſemus. Jonas Bobienſis in Italia monachus Vitam S. Columbani circa medium ſeculi* VII *exaravit, tamque Bobolenæ Bobienſi & VValdeberto Luxoviensi abbatibus inſcripſit: fatetur autem, multa ſe in hoc argumentum didiciſſe a SS. Attala & Euſtaſio S. Columbani diſcipulis atque aliis Bobienſis monaſterii cœnobitis, qui non audita, ſed viſa narrarent. Non potuit igitur Jonas S. Mugni Vitam legiſſe, quæ in Sancti ſepulcro per Theodorum depoſita, primum ſeculo* IX *reperta eſt. Neque dixeris potuiſſe Jonam aliquod iſtius exemplar a Theodoro accipere: quid enim cauſæ affores, quod ipſe, qui in præfatione ſua lucubrationis* F *ſuæ vades, ut diximus, diligenter laudat, nullam hujus Vitæ aut Theodori mentionem faciat, nihilque de S. Magno narret, qui inter præcipuos S. Columbani diſcipulos frequentee in ea laudatur? Adde, quod larvatus noſter biographus infra in Vita cap.* 2, *num.* 21 *aperte fateatur, ſed aliquam S. Columbani Vitam præ oculis habuiſſe, dum ait:* Sicut in B. Columbani Vita continetur.

compilavit ex Jona & VValafrido Strabone.

13 *De VValafrido Strabone magis dubium videri poteſt, cum ipſe in præfatione Vitæ S. Galli præfina dicat:* Alienis inſiſto veſtigiis, veritatiſque teoendæ lineam novis tantummodo eogor paſſibus dimetiri. Vitam igitor ſancti... Galli.. ſenſu nobilem, ſetipto degenerem vultis a me lumine rectæ locutionis ornari & ſeriem confuſum capitulotum diſtingui limitibus: *quibus verbis clare evincitur, VValafridum in concinnanda S. Galli Vita alterum ſcriptorem præ manibus habuiſſe. Favet etiam tempus; quippe VValafridus hoc Opuſculum ſuum Gozberto ſeu Cotzperto Sancti-gallenſi abbati dedicavit; quiteſte Mabillonio, anno* 837 *abbatiam reſignavit. At multa ſunt, quæ omnem plagii ſuſpicionem a*

VVala-

frido Strabone.

A *VValafrido quam longiſſime removerant. In primis fuit ipſe vir eruditus, qui tantummodo annos triginta quinque natus erat, cum anno 842 monaſterii Angienſis regimen ſubiit, jam clarus ingenii ſui monumentis, quibus deinceps plura alia adjecit, inquit Mabillonius tom. 2 Annal. ad datum annum, num. 62: at ſcriptor noſter tam ſordidis laborat anachroniſmis, ut a ſupina in multis inſcitia excuſari non poſſit. Deinde ſi VValafridus Vita* S. Magni, *ſaltem qualis nunc exſtat, uſus eſt, alienis non inſtitit veſtigiis, nec veritatis tenendæ lineam novis tantummodo paſſibus dimenſus eſt, ſed aliqua etiam infideliter omiſit & immutavit; quod de ipſo nolim ſuſpicari. Adde, quod certum ſit, larvatum biographum multa ex Jonæ Opuſculo deprompta, mutatis ſubdole nominibus & quibuſdam adjunctis, licet iiſdem ſæpe verbis, libello ſuo inſerviſſe: nil mirum igitur, cum in reliquis ſimili plagio uſum fuiſſe. Ut autem exiſtimem, illum VValafrido potius, quam antiquiori anonymo, quem VValafridus ipſe ſecutus eſt, uſum fuiſſe, omnino perſuadent integræ ſententiæ ex VValafridi lucubratione in Sancti noſtri Vitam paucis mutatis*

B *translatæ. Sed hæc omnia per decurſum cum Commentarii, tum Vitæ, manifeſtiora fient: quare rem ipſam aggrediamur.*

Factum Autierni monachi

14 *Laudatus Jonas apud Mabillonium ſec. 2 Benedictino, in Vita S. Columbani num. 18 ſic ſcribit*: Eo itaque tempore (*quo S. Columbanus cum ſociis Luxovii morabatur*) quidam frater, nomine Autiernus, pulſare cœpit, ut peregrinandi in Hiberniam eauſa perveniret. Cui columbanus ait: Pergentes in eremum, voluotatem Dei probemus, utrum deſideratum iter arripies, an in cœtu Fratrum permaneas. Pergentes ergo ſimul tertium adoleſcentem, nomine Somarium... in comitatu ſumunt, & ad deſtinatum in eremo locum pervenerunt, unius tantum panis cibo contenti: eumque jam duodecimus tranſiſſet dies, nec quidquam de panis fragmento remanſiſſet, horaque refectionis appropinquaret, impetuntur a patre, ut per præruptа ruperent; atque ad ima vallis pervenient, & quidquid ad cibum opportune repetiant, deferant. Ovantes illi per concava vallis Moſellatenus advenerunt, captoramque piſcium olim a

C piſcatoribus conſectam & undis oppoſitam cernunt, accedentesque quinque magnos reperiunt piſces, ſummentesque res, quia viverent, patri præſentandos vehunt. At ille; Cur, inquit, non quinque detuliſtis? Reſpondent, mortuos reperiſſe duos, proinde reliquiſſe. At ille ait: Nequaquam ex his comedetis, niſi, quos dimiſiſtis, venerint. At illi miraculo petenſi de providentia divinæ gratiæ, perniei eurſu reperunt, increpanturque, cur reportam mannam reliquiſſent, & ſic cibum parare jubentur. Nempe Spiritu ſancto repletus noverat, ſibi a Domino paſſim dapes paratas. *Hæc Jonas.*

male detortum S. Magno

15 *Ab hoc loco Theodorus noſter Vitam* Magni *auſpicatus*, Autierno *in* Magnoaldum *transformato, aliam condit hiſtoriam. SS. Columbanum & Gallum peregrinandi cauſa in Hiberniam inepte deducit: mox* Magnoaldum *profert, in eorum diſciplinam tranſire poſtulantem. Tum Columbanum eodem fere modo loquentem facit*, Pergentes, filii ad haremum, voluntatem Dei probemus, utrum propoſitum animi deſideratum arripias, an non. *Poſt hæc ſubdit iiſdem prope verbis, quæ de Somarii comitatu, unius panis tomeatu, quæſitis & inventis piſcibus, ex Jona recitavimus, adjunctis tamen mutatiſque* AUCT. *quibuſdam circumſtantiis, quæ ſcriptoris impe-* C. S. *ritiam & malam fidem manifeſtant, quæque propterea pantis taſtiganda ſunt. In primis Autierni facta* Magnoaldo *adſcribit; ſed in contrariam partem detorta: iſte enim, iſte Jona, S. Columbano valedicere & ex Voſago ſolitudine in Hiberniam peregrinari cogitabat, hic in ipſa Hibernia eumdem Columbanum peregrinantem accedens, in ejuſdem familiam recipi poſtulat. Panem non poſt duodecimum, ſed tertium diem defeciſſe aſſerit, nihilque dixit de reliquiis duobus, & S. Columbani iterato juſſu allatis piſcibus.*

16 *Præterea ait, inventam fuiſſe illam* captu- *imperite adſcribit*
ram piſcium olim a poſtoribus confertam in amne, qui vocatus Lignona: *at non advertit impudens, Lignonem* (*vulgo* Loignon) *non Hiberniæ, ſed Burgundiæ amnem eſſe. Veram non difficile eſt divinare, unde in hunc errorem lapſus ſit: legerat ſcilicet apud eumdem Jonam poſt verba numero ſuperiori data, Gallum, cum alia vice a Columbano juſſus eſſet in flumine Bruſca piſcari, irrito labore in* Lignone *piſcatum eſſe: hinc ipſe aut oblitus aut ignorans, ſcriptorem illum agere de Columbani in Voſago mora, ſe vero de ejuſdem ſancti in Hibernia peregrinatione*, Lignonem *intrepide in textum ſuum tranſtulit. Dubitavi equidem primum, an* Magnoaldus *forte idem fuiſſet cum Autierno; ſed poſtquam rem maturius conſideravi, hunc ſcrupulum depoſui: neque enim biographus noſter opus habuiſſet Jonæ dicta tam infideliter torquere, ſi* Magnoaldum *eumdem cum Autierno eredidiſſet. Conferat modo curioſus lector Jonæ narrationem a num. 14 relatam, cum iis, quæ infra in Vita a num 1 habentur, & imperitiæ mox furta agnoſcet.*

Miraculum circa cerevi- 17 *Pergit Pſeudo-Theodorus vel Ermenricus ex* *ſiam unde de-* *alienis laciniis ſuum fœtum exornare, aliquan-* *promptum:*
tulum majori veritatis ſpecie. Jonas (*apud laudatum Mabillonium, quem intellectum volo, quoties Vitas SS. Columbani & Galli cito*) *nam, nil narrat prodigium*, quod per B. Columbanum & ejus cellarium factum fuit, *eratque hujuſmodi. Circa horam refectionis miniſter, cujus nomen tacetur, cum cereviſiam e dolio depromeret, juſſu columbani per quemdam e Fra-* F *tribus arceſſitur: ille ardore obedientiæ fervens, non obturato dolii meatu, ad nutum volat: poſt accepta mandata ſuæ negligentiæ memor, ad cellam recurrit, ratus omnem cereviſiam effuſum iri. At mox promptæ obedientiæ præmium tulit: ſtetit ſiquidem in corona modum ſupra ſuppoſitum vaſculum liquor, ne minimæ quidem ſtilla in terram delapſa. Cellarium hunc Theodorus* Magnoaldum *facit, miniſtrum Soniarium: miraculum vero totum, judice Columbano*, Magnoaldi *meritis attribuit*: Nam ego vidi, *inquit S. Columbanus*, angelum Dei ante te præcedentem, quando Soniatium vocabas, qui * facto a quo
ſigno ſupra typrum, ſtetit ſiucera in modum coronæ, ſicut vidiſtis. O magnum divinæ potentiæ donum, qui adhuc neophito ſuo Servo tantam gratiam confetre dignatus eſt, ut jam Magnus inter fratres vocetis. *Ita ipſe: at Jonas de angelo &* Magnoaldo *ſilens, memoratum prodigium, non Fratris, qui alium vocaverat, ſed imperantis Columbani ſimul & obedientis cellarii meritis totum attribuit hoc epiphonemate*: Quantum fuit imperantis meritum! quanta obedientia ſubſequentis! ut ſic utriuſque triſtitiam

Domi-

AUCT. C. S. Dominus voluiſſet avertere *&c. Unde conſequens ſit, ut, ſi Frater ille, qui cellarium Columbani juſſu appellavit, fuerit* S. Magnoaldus, *nulla hujus prodigii pars, teſte Jona, ad ipſum pertineat: ſed cum tam ſæpe dicturi ſimus, Sanctam noſtrum probabilius numquam fuiſſe in familiam S. Columbani adſcitum, probabilius etiam eſſe tam hæc, quam reliqua ſub Columbani diſciplina a Sancto patrata, mera eſſe ſcriptoris commenta. Miraculum ipſum vide in Vita cap.* 1, *a num.* 3

Chagnoaldi mirabile in urſum imperium Sancto adſcribit:

28 *Commemorato prodigio ſubdit aliud, de quo hæc obſervat Mabillonius*: Nec ſolum Authiermi factum larvatus ille auctor S. Magno, ſed etiam Chagnoaldi res geſtas eidem accommodat, & facili oculorum lapſu Magnoaldum in Chagnoaldum transformat ... Refert iſte auctor (*Jonas*) S. Columbanum, dum a Theodeberto e Gallia expulſus eum ſuis in eremo Brigantiæ urbi proxima moraretur, nec quidquam alimenti præter ruralia poma haberet, Chagnoaldo *in* mandatis dediſſe, ut urſo poma devoranti partem ſuo ſuorumque uſui ceſſuram interdiceret, partem aliam urſo permitteret. B Rem ita, ut præcepta fuerat, impletam fuiſſe. Quæ eadem Pſeudo-Theodorus totidem pene ſententiis in Magnoaldum transfert. *Confer, ſi lubet, quæ referuntur in Actis Columbani cum verbis biographi noſtri a num.* 5 *in Vita, ſimulque adverte, utriuſque narrationem in eo diſcrepare, quod prior ſcribat, Chagnoaldum, conſpecto inter frutices urſo, ſine mora ad Columbanum remeaſſe, ab eoque redire juſſum, ſuam urſo pomorum partem aſſignaſſe: alter vero aſſerat,* Magnoaldum *clam magiſtro ſuo Columbano mirabile iſtud in ſcram impetum exercuiſſe. Equidem Mabillonio libens aſſentior: id enim probat utriuſque textus conformitas, nec obſtat integritas auctoris jam alias in plagio deprehenſi.*

ſed perperam,

19 *Favet nihilominus Theodoro noſtro editio Suriana, quæ in S. Columbani Vita hoc loco non* Chagnoaldum *ſed* Magnoaldum *legit: favet etiam eadem Vita inter opera Venerabilis Bedæ excuſa tom.* 3, *col.* 302, *editionis Baſileenſis anni* 1563, *quæ hac in parte Sarianæ conſentit.* At mendum in Jonæ lectionem ſeu librarii vitio, ſeu ipſius Surii interpretatione irrepſiſſe conſtat *Mabillonio*; C *qui haud dubie idem de Baſileenſi editione cenſurus fuiſſet*: Quippe Mss. codices, *inquit*, quibus uſi ſumus, conſtanter Chagnoaldum præferunt. Immo etiamſi membranæ veteres pro Chagnoaldo Magnoaldum *ſubſtituerunt* omnes, corrigendæ utique eſſent. Ibi enim ſermo eſt de miniſtro Columbani: Chagnoaldum miniſtrum ſuum dirigit, inquit Jonas. Porro ex ſuperioribus ipſius verbis, Chagnoaldum Lugduni Clavati pontificem, Columbani miniſtrum ac diſcipulum *fuiſſe, convincitur. En Jonæ verba apud Surium num.* 16 *relata, quæ in noſtra editione num.* 30 *habentur*: Chagnoaldum Lugdnno Clavato pontificem, qui ejus & miniſter & diſcipulus fuit, novimus reſidentem *&c.*: quæ eum S. Magno ſen Magnoaldo, qui nunquam epiſcopus fuit, aptari nequeunt, eidem etiam nec poſterius poſſunt convenire. *Hæc Mabillonius: quibus ego & alium locum addo, in quo Chagnoaldus S. Columbani miniſter quater appellatur in laudata Vita apud Mabillonium num.* 37; Eo igitur tempore vir Dei (*Columbanus*) in eremo morabatur contentus cautum unius miniſtri Chagnoaldi famulatu. *Dein poſt pauca*: Moxque excitatus miniſtrum vocat. *Et rurſus*: Coi temerarinauſu miniſter D ait *&c.* Inquirens ergo miniſter *&c. quo loco manifeſtum eſt, conſentientibus editionibus Suriana & Baſileenſi, Chagnoaldum miniſtrum S. Columbani deſignari, & tamquam ex munere ipſi propeio* miniſtrum *appellari.*

ut oſtenditur.

20 *Quare ego veriſſimum judice*, Magnoaldum *pro* Chagnoaldo *in utramque editionem irrepſiſſe, ſive id ex librariorum errore, in quem utriuſque nominis affinitate facile potuerunt induci, ſive ex eorumdem interpretatione contigerit; cui hæc ipſa* S. Magni *Vita occaſionem potuit præbere. Ne vero id gratis aſſerere videar, exemplum accipe. Patricius Plemtugus Minorita Hibernus, in Collectaneis ſacris per Thomam Sirinum ejuſdem Ordinis caſtigatis & auctis, Jonæ lucubrationem, qua de agimus, edidit, aſus ad hoc, ut in præfatione indicat, vetuſtiſſimo codice monaſterii S. Maximini Trevirenſis, cujus ipſe copiam fecerat Roſweydus noſter. Hic eodem itidem* Chagnoaldum miniſtrum, *non* Magnoaldum *legit*: Magnoaldum *tamen in textum retulit. Rationem dat in Commentario pag.* 352 *num.* 233 *ſic ſcribens*: Ms. eodex Chagnoaldum (*habet*) ſed perperam: ſermo eſt enim non de Chagnoaldo Lugdunenſi pontifice, qui teſte Jona, ... Columbani miniſter & diſcipulus fuit: ſed de alio ejuſdem ſancti viri miniſtro diſcipuloque & coneive, S Magnoaldo, quem Columbanus ... Magni nomine a Deo donandum prædixit, ut in ipſius Magni Vita, a collega & coneive Theodoro collecta narracur cap. VII *Ecce ſola biographi noſtri auctoritas palliata nomine Theodori ſufficiens Flemingo viſa eſt, ut a veteſto Jonæ exemplari diſcederet, intraderetque* Magnoaldum, *cujus nec hoc nec alio in loco ſcriptor ille meminit.* B

Rurſus Chagnoaldum

21 *Ex dictis collige, erudite lector, quid cenſendum ſit de iis, quæ plagiarius noſter in Vita cap.* 2, *a num.* 10 *circa pugnam Theodeberti inter & Theodoricum enarrat, more ſuo* Magnoaldo *adaptans, quæ de Chagnoaldo alibi tradita reperierat. Juvat Jonæ textum recitare, ut cum Theodori verbis commodius conferri poſſit. Jonas igitur in Vita S. Columbani apud laudatum Mabillonium num.* 37, *relato apud Tulbiacenſe caſtrum infelici prælio, ita ſermocum proſequitur*: Eo igitur tempore vir Dei (*Columbanus*) in eremo morabatur, contentus tantum unius miniſtri Chagnoaldi famulatu. Ea ergo hora, qua apud Tulbiacum commiſſum eſt bellum, ſupra quercus putreſactæ truncum vir Dei, librum legens, reſidebat. Quem ſubitus ſopor oppreſſit, & quid inter duos reges ageretur, vidit: moxque excitatus miniſtrum vocat, eruentamque regum pugnam indicat, multum humanum ſanguinem fundi, ſuſpirans. Cui temerario conatu miniſter ait: Patere mi, Theodeberto tuis præbe precibus ſuffragium, ut eum, munerem debellet hoſtem Theodoricum. Ad hæc Columbanus: Stultum ac religioni alienum conſilium adminiſtras; non enim ita Dominus voluit, qui nos pro inimicis noſtris orare præcepit: in arbitrio eſt jam juſti Judicis, quid de eis fieri velit *&c.* E

in Magnoaldum transformat.

22 *Adi modo, lector, biographum* S. Magni *loco citato, & mireberis hominis in imponendo impudentiam. Jonas, qui ab ipſo Chagnoaldo multa de Columbano acceperat, diſerte tradit, Columbanum id temporis in eremo degiſſe* contentum cautum unius miniſtri Chagnoaldi famulatu: *Theodorus Chagnoaldo* Magnoaldum

A dum *ſubſtituit* ; *at ſolum fuiſſe inſciatus . Ille ſoli Columbano obiatam viſionem ſcribit : bis eamdem eodem tempore* Magnoaldo *exhibitam ait . Jonas Chagnoaldum , qui ſolum aderat , ſtulte conſulentem , & propterea a Columbano increpitum induxit : Theodorus inſanum conſilium in alterius tuj ſdam fratris nomine Eunuchi caput detorquet : ipſam vero increpationem inter SS. Columbanum &* Magnoaldum *æqualiter partitur : poſtquam enim primam ejuſdem partem illi adſcripſerat , hunc dictis ita applaudentem profert :* Vere, domine , veſtra ſanctitas bene de hoc ſentit , quoniam *in* arbitrio juſti judicis eſſe debet , quid de eis fieri velit . *Dein ſubnectit ex eodem procul dubio auctore Theodeberti tædem , divinam in Theodericum ejuſque liberos vindictam ac dignas denique de impia Brunichilde enactas per Clotarium pœnas ; quæ utroque citato loco latius videre eſt . Pergo ad alia.*

Alia ex eodem Jona deprompta

B 23 *Poſt enarratum prodigioſum* S. Magni *in feram imperium , de quo num.* 58 *egimus , aliud divinæ in ſuos providentiæ miraculum refert num.* 7 , *non ex alio , quam ex quo ſuperiora , fonte hauſtum . In Actis S. Columbani num.* 34 *res in hunc fere modum deſcribitur : cum præfatus ſanctus prope Brigantiam cum ſuis alimentorum inopia premeretur , tolerata jam triduo inedia , ingens alitum copia loco , in quo morabatur , incubuit . Qua re cognita Columbanus miſſas ſibi divinitus dapes colligi jubet :* Erutque mirum, *inquit Jonas ,* & ſtupendum miraculum : *capiebantur aves , prout patris imperium urgebat , nec abſcedere pennigera fugu nitebantur . Manſit ergo ulnum manna per triduum diffuſu ; quarto deinde die quidam pontifex ex vicinis urbibus frumenti copium, divina admonitus adſpiratione , ad B. Columbanum direxit : ſed mox Omnipotens , qui penuriam patientibus aligeros præbuerat cibos , ut fareis adeps advenit , ulitum pbalangas imperavit ubire . Hæc ipſe ex S. Euſtaſio teſte oculato & benefitii particeps .*

& Magnoaldo parum fideliter

C 24 *Hoc divinæ providentiæ miraculum biographus noſter ex eodem Jona refert , ſic tamen ut* S. Magnoaldo *primas aut ſaltem prærogativas poſt Columbanum in eo partis tribuat , & quædam inſuper pro libitu ſuo mutet . Ut enim cetera præteream , de tempore , quo hoc prodigium duravit , ſic ſcribit :* Capiebuntur aves, prout patris imperium erat , nec abſcedere pennigera fugu nitebantur , donec B. Magnoaldus ait ; *Si placet patri noſtro , habemus per tridnum aves ſuffeicienter , & ideo bonum eſt , ut recedunt: & ſic alitum pbalanges jubet abire : & ſumpto volatu , qui remanſerant , receſſerunt ; ſicque divina miſericordia ex vicinis usbibus frumenti copiam per bonos viros in gyro manentes ad B. Columbanum per manus felicis Galli & Magnoaldi direxit . Secundum hunc igitur avium copia, quæ in tridnum ſufficeret , ſimul & ſimul capta eſt , ac deinde reliquæ ex* Magnoaldi *conſilio juſſæ ſunt avolare : ſecundum Jonam vero per triduum ſe capiendas præbuerunt , donec frumento aliunde allato , ſponte ſua demigrarent . Utri credendum ſit , nemo prudens poteſt dubitare : ego quidem quæcumque hic de* Magnoaldo *narrat , inter fabulatoris figmenta reputo , cum infra oſtenſuri ſimus , Sanctum noſtrum veriſimillime namquam diſcipulum S. Columbani fuiſſe .*

accommodata.

25 *Quæ cap.* 1 , *num.* 9 *tradit de tapto adcundi Slavos conſilio , oblataque viſione , deprompta ſunt ex iiſdem S. Columbani Actis , cum hoc curſum diſcrimine , quod in biſce nihil de* SS. Magnoaldo & Gallo *memoretur , & angelus ſoli Columbano apparuiſſe dicatur . Nec aliunde hauſit , quæ habet cap.* 2 , *num.* 10 & 11 , *de facta a Theodeberto rege , ubicumque voluiſſent , in ditione ſua habitandi poteſtate , conceſſiſque per Mogantinum amiſſitem divinitus monitum alimentis : quod ipſe compilator diſerte fatetur his verbis :* Sicut in B. Columbani Vita continetur , *apud Mabillonium num.* 51 & 52. *Denique biographus poſtquam commiſſum a Theodeberto & Theodorico regibus prælium , & quæ inde ſecuta ſunt , commemoravit (vide ſupra num.* 21) *Opuſculum ſuum uſque ad S. Columbani in Italiam diſceſſum perducit . Ex quibus omnibus haudquaquam nemini dubium eſſe poteſt , quin hæc* S. Mugni *Vita uſque ad num.* 14 *ex Jonæ lucubratione male & infideliter confaecinata ſit , adeoque Theodoro aſſcribi non poſſit .*

§ III.

Diſcutiuntur reliqua .

E

PErducta ad Italicam profectionem Columbani Vita , nihil præterea ſubſidii apud Jonam reperit compilator : alia itaque adeunda fuit officina , ex qua perficiendo Operi ſuo centones compararet . Et opportune obtulit ſeſe Vita S. Galli a VValafrido Strabone abbate Augienſi , ſeculo IX conſcripta . Quis fuerit VValafridus , docuimus num. 13 ; unum hic locum ex Hepidanni cœnobitæ Gallenſis Annalibus addo : DCCCXLIX ... Walahfredus abbas Augienſis obiit . Ille vir litteratus Vitas SS. Galli & Othmari ad petitionem Gozperti abbatis compilavit elegantier. *Reliqua huc ſpectantia dedimus numero mox citato . Quam multa vero ex laudato ſcriptore mutuaverit noſter Pſeudo-Theodorus , nemo non perſpiciet , qui Acta , quæ edituri ſumus , a num.* 14 *uſque ad* 33 , *tum S. Galli Vita conferre voluerit . Exſtat ea apud Mabillonium Sec.* 2 *Benedictino a pag.* 128 , *quam intellectam velo, quoties S. Galli Vitam laudabo .*

En VValafridо S. Galli biographo

mutuavit compilator :

27 *Porro ne lectori tædium pariam , ſingula plurima compilatoris plagia in hoc commentario non enucleabo operoſe , ratus conſultius foro , ſi unde quælibet excerpta ſint , in annotatis ad Vitam indicarem . Unum tamen ſpecimen , ut ex ungue leonem agnoſcas , exhibebo ; deinde ſubjiciam , quæ ipſe in rem ſuam textui intruſit , aut immutavit , ut facilius* S. Mugnoaldo *adaptaret : cetera paucis verbis ſuffecerit inditaſſe . Fatendum tamen eſt Acta hac in parte ſincteriora eſſe quam in priori : neque enim jam Autiernus aut Chagnoaldus in* Magnoaldum *transformatur , ſed quæ de hoc reipſa apud VValafridum reſecuntur , ejuſdem Sancti Vitæ , licet hinc inde paululum immutata , inſerta ſunt . Dubitat quidem Mabillonius in Elogio hiſtorico jam ſæpius citato , an apud VValafridum pro* Magoaldo *legendum non ſit* Mugnus ; *ſed utrolibet modo legas , eadem Sancti noſtri perſona deſignatur . Nunc propoſitum proſequamur .*

F

28 *Laudatus VValafridus caput* 9 *exordiatur quibus in hunc modum :* Poſt hæc igitur cum profeſcendi tempus inſtaret , B. Gallum repentina febris invaſit . Unde abbatis ſui pedibus advolutus indicavit , ſe infirmitate vehementi laborare, & ideo iter propoſitum non poſſe perficere. Ille vero

aliqua

AUCT. C. S. vero exiſtimans, eum pro laboribus ibidem conſummandis amore loci detentum, viæ longioris detrectare laborem, dicit ei: Scio, frater, jam sibi oneroſum eſſe tantis pro me laboribus fatigari: tamen hoc diſceſſurus denuntio, ne, me vivente in corpore, Miſſam celebrare præſumas. Et cum ei licentiam per ſe converſandi dediſſet, vim ingreſſus eſt abeundi. Poſt diſceſſus magiſtri & ſociorum, Gallus retia ſua & ſagenam navi imponens, ad Willimarum presbyterum venit; & eum obtuliſſet ei retia, inter lacrymas & ſuſpiria, retexuit omnia, quæ geſta fuerunt circa fratres ſuos. Deinde infirmitatis ſuæ eſuſos experiens, rogavit eum, ut ſui curam dignoretur habere. Qui ſuſcipiens eum eum omni caritatis obſequio, domum vicinam eccleſiæ ejus neceſſitati conceſſit, & duobus clericis ſuis Magnoaldo & Theodoro hanc ſollicitudinem commendavit, ut eum omni diligentia ejus recuperationi ſervirent. Exactis aliquot diebus, Domino, qui medicus eſt verus, medelam impertiente, cœpit ſumere cibos & per incrementa temporum confortatus, perfectam indeptus eſt ſanitatem.

B

corrupte VValafrid. textus

29 *Conſule nunc* S. Magni *Vitam cap.* 11, *a num.* 14, *& utriuſque textus omnimodam ſimilitudinem agnoſces, præterquam quod poſteriori quædam de* Magnoaldo *inſerta ſunt, quæ priori contraria apparent. In primo ſiquidem narrationis limine inducitur* Magnoaldus *poſtulans, ut ſibi Gallum ſequi liceat; poſtulanti non modo annuit Columbanus, verum etiam Theodorum ſocium adjungit, & utrique dat in mandatis, ut Gallum quam ſtudioſiſſime caret, ejuſdemque impoſterum imperiis pareat. Addit vaticinia Columbani de* Magnoaldo, *de vitando Galli ſepulcro &c.: de quibus omnibus verbum nullum in Vita S. Galli legere eſt. Immo vero contrarium ſatis clare aſſeritur, dum de ſociis, qui cum Gallo manſerint, nulla prorſus facta mentione dicitur:* Poſt diſceſſus magiſtri (*Columbani*) & ſocium Gallus retia ſua & ſagenam navi imponens, ad Willimarum presbyterum venit *&c. Quod ſi ulterius omnia mature conſideremus, non ſatis veriſimilis apparebit hæc compilatoris* C *narratio, ut ex ſequenti obſervatione palam fiet.*

Improbabilia adnotat.

30 *Cum Gallus ob aſſiduam valetudinem Italico itineri aggrediendo ſeſe imparem cauſaretur, Columbanus male de ipſo ſuſpicatus, id adeo ægre tulit, ut acriter increpitum pœna multaverit, viro religioſo ſane graviſſima, videlicet ne ſe vivo unquam Miſſam celebrare præſumeret. Quis urget hanc S. Columbani ſeveritatem alios a ſimili petitione deterrere debuiſſe, ne ſimili pœna raſtigarentur? Nihilominus* Mognoaldus, *ſi compilatori credimus, etiam Gallo adhærendi petit, & facile obtinet, adjuncto inſuper altero comite* Theodoro. *At enim illi, inquies, a Columbano vellicati ſunt, ut Galli valetudinem curarent. Ita quidem ait biographus: ſed ſi Columbanus Gallum re vera infirmum agnoverit, cur tam acri increpatione tamque gravi & diuturna pœna raſtigavit? Sin vero morbum ejus ex ignavia ſimulatum cenſuerit, cur, quæſo, ſeveritatis ſuæ immemor duos ſocios imo diſcipulos obſequiis ipſius mancipat, quem velut ſimulatorem altari interdictum volebat? Sane hæc mihi non ſatis veriſimilia videntur. Addit quidem idem ſcriptor,* Magnoaldum *ideo præſertim cum Gallo relictum fuiſſe in Alemannia, quia noverat Columbanus, illius ope plurimos ex ea gente Chriſti ſacræ amplexuros: at vereor, ne vaticinium iſtud merum figmentum ſit, præſertim cum* Magnoaldus *veriſimillius numquam fuerit diſcipulus Columbani, prout §* 7 *probabimus.* D

31 *Ex dato ſpecimine erudito lectori pronum erit de reliquis ex eodem* Walafrido *deſumptis vel potius magnam partem deſcriptis judicare. Illa ego, ut ſupra jam monui, hic enucleate non exhibeo, tum ne longior ſim, tum quia in annotatis ad Vitam aptas de ſingulis monendi locus erit. Interim obſervo ea, quæ a num.* 25 *uſque ad* 32 *referuntur, ex ſedecim ad minimum Vitæ S. Galli capitibus deprompta eſſe. Ut autem magis magiſque conſtet, larvatum* Theodorum *Opuſculum ſuum ex laudata Vita compilaſſe obſervo ſecundo, quod quemadmodum multa narrat, ubi prolixum reperit* VValafridum, *ita etiam breviſſimus ſit, dum nihil in eodem occurrit, quod* Mognoaldo *adaptaret. Primum manifeſtum erit cuilibet utriuſque textum conferenti: alterum non minus clare probabo. Numero* 28 *ita ſcribit:* Interea itaque communens B. Magnoaldus cum S. Gallo fere annis decem poſt perpetratum iter ab Italia; decimo vero anno videns eum infirmari... miſit nuntium ad Joannem Conſtantienſis eccleſiæ præſulem E *&c.: deinde enarrat mortem S. Galli ejuſdemque ſepulturam a* S. Magno, *Joanne epiſcopo & Theodoro curatam. Rurſum num.* 30 *ſic habet:* Igitur poſt triennium, (*a morte Galli*) ut completetur prophetia ſanctiſſimi Colombani, *violatum eſt ejuſdem S. Galli ſepulcrum. Quid vero totis illis decennio, triennioque Sanctus egerit, non commemorat; non alia utique de cauſa, quam quod nihil reperiret in* VValafrido, *qui inter allatum ex Italia per* Mognoaldum *S. Columbani baculum & Galli mortem nihil ſcriptum reliquit præter unicum S. Galli miraculum & Lunovienſium eumdem in abbatem ſuum poſtulantium legationem. Quis autem credat, Sanctum noſtrum tot annorum ſpatio nihil memorabile patraſſe, quod ipſius ſocius* Theodorus *memoriæ proderet, ſi hic re vera ejus Vitam tam prolixe conſcripſiſſet?*

unde deſumpta? quid ex toto Opuſculo

32 *Neutra igitur ex biſce duabus partibus* Theodoro *adſcribi poteſt, ſed Jonæ & VValafrido, ab imperito compilatore peſſime interpolatis: ea denique, quæ a num.* 33 *uſque ad finem* F *referuntur, aut aliunde deſumpta ſunt, aut proprius ſunt compilatoris fœtus non ſine fabulis & anachroniſmis compacti, ut non ſemel obſervabimus. Quid igitur? Nullamne totius Operis partem* Theodoro *aut Ermenrico relinquemus? Mabillonius* Theodorum, *quem* Pſeudo-Theodorum *appellat, omnino excludere videtur: de Ermenrico autem dubitat: verba ipſius dediimus num.* 3. *At Jacobus Baſnagius in obſervationibus præviis ad hanc Vitam, ita totam tribuit interpolatori, ut nihil* Theodoro, *nihil Ermenrico vendicari poſſe arbitretur. Cui ego libens aſſentior, ſi velit, nullam Vitæ partem, prout modo circumfertur, genuinum eſſe* Theodori *aut Ermenrici fœtum: id enim jam ſatis probaſſe videor, & ex ſequentibus magis magiſque confirmabitur: ſi vero contendat, nihil a laudatis viris de* S. Magno *memoriæ unquam proditum fuiſſe, quod compilator quidam partim ex Jona & VValafrido male interpolaverit, partim pro ſuo ſenſu auxerit, & depravaverit: id argumenta ab ipſo propoſita, nentiquam evincunt.* *Theodoro & Ermenrico attribui poſſit:*

33 *Quinimo mihi probabilius apparet, utrique aliquid tribuendum eſſe. Hoc utcumque ſuæ-*

det

A *dat vetus de hac Vita exiſtimatio, quæ jam ſeculo* XI *eam ad Theodorum & Ermenricum referebat; quod ut de toto Opuſculo ob allatas rationes verum eſſe non poteſt, ita nihil obſtat, quominus id de aliquibus ejuſdem partibus intelligamus. Potuit enim Theodorus, qui, teſte VValafride,* Magnoaldi *ſub Gallo ſodalis fuit, cum eodem ad Fauces contendere, ac poſt ejuſdem obitum breve quoddam Vitæ compendium, per modum epitaphii ſeu elogii concinnatum, demortui ſepulcro imponere; quod per* pictatium *ſeu* pitatium *in Vita deſignari videtur. Potuit Ermenricus idem iſtud compendium, in elevatione corporis repertum pene putridum, novis characteribus reſtituere, eique elevationis relationem ſubtexere: quæ omnia deinde quidam ſcioluſ inſulſe ampliata in integræ Vitæ formam redegerit. Huic opinioni favet, quod ſuprema Sancti ætas a compilatore aſſignata velle cohæreat cum numero annorum, quos a Columbani in Italiam aditu uſque ad Sancti mortem computat; licet eadem ætas minime ſtare poſſit cum ejuſdem præteuſo monachatu in Hibernia ſub Columbani di-*

B *ſciplina ſuſcepto. Hinc enim conjicere licet, quod compilator, qui paſſim nulla temporis ratione habita, ſedulo anachroniſmis laborat, hiſce in locis certius aliquid præ manibus habuerit, quod ſequeretur: eumque prædictum annorum numerum ex VValafrido diſcere nequiverit, veriſimile ſit, ut ex laudato epitaphio mutuaverit. Idem computus recte convenit cum iis, quæ §* 7 *dicturi ſumus: videlicet,* Magnum *veriſimilius non Hiberuum, ſed Alemannum fuiſſe, ejuſdemque monachatus initium ab Italica Columbani profectione repetendum eſſe. Quod vero ſpectat ad Ermenricum, §* 8 *oſtendemus, nihil obſtare, quominus ſancti corporis Elevatio ipſi attribuatur.*

quo tem. pore Vita compilata ſit, incertum. 33 *Ætatem compilatoris divinare non lubet, nullam enim chronologicam notam Vita præfert, niſi quod elevationem corporis referat, quam probabilius ante medium ſeculi* IX *inſtitutam fuiſſe, §* 8 *oſtendemus. Nihil quidem habet de tranſlato ſub ejuſdem ſeculi finem Sancti brachio ad Sancti-gallenſes; verum ex hoc ſilentio nihil certi concludi poteſt, cum ſcriptor vel ignorare eam potuerit, vel de induſtria prætermittere, ut ma-*

C *jorem antiquitatem ſuo Operi conciliaret, & ſub Ermenrici nomine tutius tegeretur. Id unum aſſerere poſſumus, Vitam illam jam ſeculo* XI *ut antiquam reputatam fuiſſe, ut ex anonymo Ratiſponenſi non ſemel monuimus. Porro univerſim notare licet, tam partem Vitæ, quæ ex Jona & VValafrido deprompta non eſt, fabulis hinc inde reſperſam eſſe: eadem præterea cum ſana chronologia quandoque tam manifeſte pugnat, ut Theodoro nequiquam adſcribi poſſit; imo nec Ermenrico, niſi cum hiſtoria proſus ignarum fuiſſe, dicere velimus.*

§ IV.

Sancti ætas inquiritur.

Interpolator Sanctum ad ſeculum VI *Qui ætatem Sancti definire voluerit ex iis, quæ compilator variis in locis ſparſim narrat, is ſtatuat oportet, eum ſeculo* VI *natum, poſt medium ſeculi* VII, *anno ætatis ſuæ* 74 *obiiſſe, & tamen circa medium ſeculi* VIII *monaſterio ſuo fundando incubuiſſe: Mirabile paradoxum paucis expono. In ipſo Vitæ exordio dicitur* Magnoaldus *a S. Columbano in familiam ſuam admiſſus, cum adhuc verſaretur in Hibernia,* Auct. C. S. *ex qua ſecundum Mabillonium ante annum* 591 *in Burgundiam trajecit: cap. autem* 4, *num.* 31 *idem Sanctus noſter narratur triennio circiter conſediſſe ad ſepulcrum magiſtri ſui S. Galli, atque inde ad Fauces Juliæ commeaſſe; ubi condito Faucenſi monaſterio, poſt* 26 *annos vivere deſiit* VIII *Idus Septembris, annis natus* 73, *ut habetur Cap.* 7 *num.* 65. *Ex his habemus Sanctum Abbatem S. Gallo ſupervixiſſe annos circiter* 29: *cum vero Galli obitus non diu poſt S. Euſtaſii, abbatis Lunovienſis, mortem, quæ in annum Chriſti* 625 *incidit, ut dicitur in Actis noſtris ad diem* XXIX *Martii, apud VValafridum contigiſſe tradatur, conſequens fit, ut S.* Magnus *circa annum* 55 *ſeculi* VII *obiiſſe dicatur: vel ſi Gallus uſque ad annum circiter* 646 *vitam protraxerit, ut placet Mabillonio (qua de re poſtea) ultra annum ejuſdem ſeculi* 75 *mors Sancti differri non poterit. Contra vero idem Theodorus eumdem ſanctum Abbatem uſque ad tempora Pipini regis & Carlomanni jam moua, ubi, id eſt ad medium ſeculi* VIII *inter vivos producit.*

E

36 *Operæ pretium arbitror ſcriptoris verba cum* VII & VIII *cap.* 6 *num.* 54 *huic locu intexere:* Profectus *eſt cum eo, inquit, ſupraſcriptus epiſcopus* Wiehtarpus *ad glorioſum regem* Pipinum, *qui tunc temporis* Germaniam *totamque* Galliam *regebat, eum epiſtola* B. Columbani, *quam ad* Lotharium *direxit, flagitans pro ſanctis viris* Gallo & Magno *conſiſtentibus in regno ſuo, ut eos benigne in amore* Domini *foveret, eiſque familiaria loca, pront opportunum foret, in ſua ditione tribueret: ſed quoniam* Lotharius *ſex minime adimplere valuit, ... præfatus glorioſus rex propter amorem & petitionem fratris ſui charitſimi* Karolomanni, *qui propter* Deum *relinquens temporalem regni gloriæ pompam, monaſterio ſu tradidit, & eleemoſynæ ſuæ largitatem, nec non & petitionem præfati epiſcopi ipſum locum ſublimare in aliqun largitionis ſuæ ſolatin dignaretur. Subjungit vere regiam Pipini erga S.* Magnum *munificentiam, regiæ litterie firmatam: dein pergit;* Hia regiæ poteſtatis præſul Wietherpus *adornatus ſolatiis & ſublimatus honoribus, impartitiſque donis nuptiis beato* Magno *a rege* Pippino, *lætus ad patriam regreditor, injungens beato* Viro *ea omni diligentia, dunſque ei poteſtatem, ut in loco ſibi commendato ad ſuppleudas beatæ Mariæ excubias & ſanctæ Aſræ, unnem ordinem & eannnicam inſtitueret vitam. Ecce, quem annis* 29 *poſt S. Galli obitum adeoque ſeculo* VII, *ætatis ſuæ anno quarto & ſeptuageſimo e vivis exceſſiſſe, ſupra tradiderat, eumdem hunc circa medium ſeculi* VIII *apud Fauces Julias degentem, terrle boniſque a Pipino rege, ſuffraganle Carlomanno monacbo, auctum ſcribit.* VIII *inter-pretatur:* F

37 *Ex hoc, quantum apparet, loco* Gaſpar Bruſchius *in Epitome epiſcopatuum Germaniæ, hinc Bruſchius ſibi anno* 1549 *Norimbergæ excuſa,* S. Magnum *ad ſeculum* VIII *protraxit, dum in Catalogo epiſcoporum Auguſtanorum de S. VVitthorpo; quem Vicberbum appellat, ſcripſit ſequentia:* Eligitur tandem in Auguſtanum epiſcopum a rege Galliarum Pipino: præfuit ibi laudabiliter ac ſummo Chriſtianæ pietatis promovendæ & ampliandæ ſtudio, annis ſedecim. Ad hunc Vicberbum venit ſanctus Magnus, S. Galli diſcipulus, petens ab eo venium ac poteſtatem ædificandi pro ſe ac diſcipulis ſuis cœnobii, quod ſumptibus regis

AUCT. C. S. gis Pipini, & hujus epiſcopi auxiliis conſtruxit ... Obiit Victoribus XVIII Aprilis anni a nato Chriſto ſeptingenteſimi quinquageſimi ſecundi.

ad ſeculum VIII refert: 37 *Secundum hæc oportet, Fueſſenſe monaſterium a Pippino rege & ſancto Abbate noſtro fundatum fuiſſe inter annum* 736, *quo S. VVigbertus Auguſtana inſula auctum oenſet, &* 752, *quo eumdem obiiſſe arbitratur. Idem auctor in Centuria prima monaſteriorum Germaniæ, pag.* 120 *fundationem illam paulo citius ſtatuit, ſed eodem tamen ſeculo*: Fundatum eſt, *inquiens*, anno Domini DCCXX, ad preces S. Magni, unius ex omnium primis Germaniæ apoſtolis, a potentiſſimo Francorum rege Pipino. *Et pagina verſa*: Hujus loci abbatum talis reperitur catalogus. I. S. Magnus S. Galli diſcipulus, primus hujus cœnobii una cum Francorum rege Pipino fundatur, ejuſdemque primus abbas: præfuit XXV annis... Obiit anno Chriſti DCCXLV. *Sed cum idem Bruſchius in laudata Opere pag.* 513 *S. Gallum* Magni *magiſtrum anno* 640 *vita functum ſcribat, aut ſibi contradicit, aut Diſcipulum magiſtre annos annino* 100 *& 5 ſuperſtitem facit, quod non eſt veriſimile. Præterea donationem illam a Pippino rege S.* Magno *etiamtum in vivis ſuperſtiti factam, in qua ipſe opinionem ſuam fundat, merum eſſe ſcriptoris figmentum, probabimus §* 53: *quare non eſt, quod ab eam Sanctum noſtrum ad* VIII *ſeculum referamus. De S. VVigberto multis etiam diſputabimus §* 6.

alii multus ad ſeculum VII: 39 *Propius ad verum accedunt ſententiæ eorum, de quibus Raderus noſter in Bavaria pia pag.* 118 *ita meminit*: De S. Magni extremo vitæ anno inter ſcriptores valde certatur, dum alii defunctum ajunt DCLIV, alii DCLXXIII, alii DCLXXXIII, alii DCLXXI. *In idem ſeculum conſpirant Bernardus Hertfelder & Carolus Stengelius; quorum primus in Baſilica SS. Udalrici & Afræ parte* 3, *in Chronico, mortem illigat anno* 670: *alter in Commentario Rerum Auguſtan. parte* II, *cap.* 3 *incidiſſe refert in annum* 689 *vel* 691. *Mabillonius annum circiter* 665 *aſſignat, cujus rationes infra enaminabimus. Horum ſententia in quantum Sancti obitum ſeculo* VII *affigit, ſatis mihi certa apparet. Conſtat enim ex VValafrido*, Magnoaldum *diſcipulum fuiſſe S. Galli, cujus diſciplina una cum Theodoro ſeſe tradidit, cum ille ob affectam ſanitatem Columbano valedicens ad VVillimarum presbyterum apud Arbonam ſeceſſit. Idem teſtatur B. Notkerus, cognomento Balbulus, qui floruit ſeculo* IX *& initio* X, *in Martyrologio ſuo ad præſentem diem ſic annuntians*· Nativitas ſancti Magni confeſſoris, diſcipuli & comitis beati Galli, mirabilis & ſanctiſſimi viri. *Conſonant carmina ab Henrico Canifio tom.* 5 *Antiq. lect. edita, quorum quædam compoſita videntur occaſione tranſlati ad Sangallenſes S.* Magni *brachii ſeculo* IX. *In eorum altero, quod § 9 daturi ſumus, quodque Ratperto adſcribitur, dicitur Sanctus*

Auctus a Gallo Superis amando
dogmate largo.

Et rurſum:

Ille poſt clarum remanens magiſtrum,
Ejus exemplis inhians beatis &c.

cujus annos 55 probabilius obiit. 40 *Porro, eodem teſte VValafrido*, Magnoaldus *clericus jam erat anno* 612, *cum a VVillimaro ſacerdote ad curandam S. Galli valetudinem deputatus eſt: atque adeo jam tum id ætatis habebat, ut centenario major obiiſſe dicendus ſit, ſi ad ſeculi* VIII *initium perveniſſe ſtatuatur. Quoto autem ſeculi* VII *anno defunctus ſit, non adeo certum eſt, verumtamen ob rationes num.* 33 *allatas, probabilius ad annum* 655 *pervenit, iſque illi ſupremus fuit, ut ex ſequenti calculo veriſimile fiet. Cap.* 7, *num.* 65 *hæc lego*: B. Magnus per dies ſedecim laborans, expletis viginti ſex annis commorationis ſuæ in illo cœnobio (*Fueſſenſi*) ætatis vero ſuæ annis ſeptuaginta tribus, in die functo Dominico, & in octava Idus Septembris, commendans ſe Deo & venerando pontifici, in ſenectute bona, cireu horum nonam diei ipſius Dominicæ ſanctam animam Deo reddidit. *Hæc compilator, quæ cum reliquis ipſius calculis a morte Columbani initis recte cohærent. Cap.* enim 3, *num.* 28 *dicitur Sanctus poſt mortem S. Columbani annis fere decem Gallo adhæſiſſe; quos defuncto Gallo, apud ejuſdem ſepulcrum triennio commoratus eſt, ut traditur cap.* 4, *num.* 30: *ſepulcro ſubverſo & reſtituto, ad Fauces penetraſſe narratur cap. citato & ſeqq., ubi in eandio Fueſſenſi cœnobio expletis viginti ſex annis, ad meliorem æternamque vitam evocatus ſit. Secundum hæc vixit* Magnos *annis* 29 *poſt S. Columbanum: at quoniam inter everſum Galli ſepulcrum* Magnique *ad Fauces adventum annus circiter interceſſiſſe potuit, ejuſdem obitus ſtatui poteſt anno quadrageſimo poſt mortem Columbani: hæc autem incidit in Chriſti* 615, *cui ſi quadraginta addideris, prodibit annus* 655, *cujus* VIII *Idus Septembris diei Dominicus erat, quo in Vita dicitur obiiſſe.*

Vitæ Sanctæ chronotaxis. 41 *En dictis deducitur ſequens qualiſcumque chronotaxis. Sub annum* 582 *Sanctus naſcitur: anno* 612 *jam diaconus ætatis ſuæ circiter* 30 *vel* 31, *VVillimaro presbytero in caſtro Arbonenſi prope Brigantinum Lacum addictus, ægrotanti Galli infervit, & una cum Theodoro in ipſius diſciplinam tranſit. Anno* 615 *a magiſtro ſuo mittitur in Italiam ad monaſterium Bobienſe, ut de S. Columbani morte inquirat: qua comperta, de mortui baculum, quam* eambottam *vocant, in reconciliationis teſſeram Gallo defert. Anno* 625 *Callus vita fungitur: poſt triennium ejuſdem ſepulcrum violatur; ſanctus vero* Magnus *& Theodorus vulneribus pene confecti, reſumptis viribus ſepulcrum reſtaurant. Inde anno* 629 *ad Fauces Juliæ contendit; ubi condita cellula, quæ poſtmodum celebris ſub ejuſdem Sancti nomine abbatia evaſit, poſt viginti ſex annos ad cælum evolavit anno Chriſti* 655, *ætatis ſuæ* 74. *Procedit quidem hæc chronotaxis ex vitiata tot erroribus Vita; verumtamen cum omnia tam recte cohæreant, merito ſuſpicari licet, Ermenricum eas temporum notas ex genuino Theodori manuſcripto didiciſſe, ut num.* 33 *obſervavimus. Et vere, ſi Theodorus compendium aliquod Vitæ apud Sancti corpus ſepoſuerit, veriſimillimum eſt, quod ia ea expreſſerit non modo ſupremam ætatem, verum etiam temporis ſpatium, quo ſive eum communi utriuſque abbate Gallo, ſive in ſuo Fueſſenſi cœnobio verſatus eſt. Quare cum nihil certius, quod ſequamur, occurrat, prædictis calculis adhæremus.*

§ V.

A

§ V.

Reſpondetur ad argumenta noſtræ opinioni contraria.

Examinantur Mabillonii

Mabillonius in Elogio hiſtorico jam ſæpe laudato pag. 503, annum circiter 665 Sancti emortualem ſtatuit, & nihilominus pag. 509 num. 14 ita ſcribit: Quamdiu S. Magnus B. Gallo ſupervixerit, ineertum. Pſendo-Theodorus viginti quinque annos ſupereſtitem fuiſſe ſcribit; quod quidem non rejicimus. *Sed priuſquam progrediar, obſervo, falli Mabillonium, ſi velit, ſanctum abbatem Fueſſenſem ex biographi mente annis dumtaxat 25 S. Gallo ſuperfuiſſe: eam quod ad minimum 29 poſt hujus mortem ipſi tribuat, ſupra ſatis oſtendimus. Nunc, unde digreſſi ſumus, eodeamus. Cur annum circiter 665 figat, nullam prorſus adfere ratiouem; imo vero, ſi ſibi conſtaret, 671 circiter figuare debuiſſet. Etenim tam in Actis, quam in Annalibus, arbitratur S. Gallum obiiſſe circa annum 646; cui ſi 25 annos, quos Sanctum ſuperfuiſſe non negat, adjecerit, ad 671 perveniet, quem S. Magno ſupremum fuiſſe, conſequenter dicere debuiſſet. Non eſt igitur quod in hac parte nos moretur Mabillonius: at quoniam mortem Galli, poſt quam anno trigeſimo* Magnum *defunctum diximus, multo ſerius, quam nos, ſtatuit, argumenta, quæ in hanc rem adduxit, examinanda ſunt.*

B

argumenta, petita

43 *VValafridus Strabo in Vita S. Galli apud Mabillonium ſec. Benedictine 2, cum cap. 28 narraſſet, monachos Luxovienſes, defuncto S. Euſtaſio abbate ſuo communi conſilio apud Gallum inſtitiſſe, ut in demortui locum ſuccederet, illum vero id onoris ſubire recuſaſſe, non cap. ſeq. Galli mortem relaturus ſic orditur*: Non multo poſt eum jam bonorum omnium Auctor & Propagator athletam ſuum de mundi agone ſublatum præmiorum laureis vellet perennibus udornare *&c. dein ſubdit, eum poſt paucorum dierum morbum prope Arbonam humanis exemptum fuiſſe. Igitur ea VValafridi ſententia Gallus obiit* non multo poſt *Euſtaſium, qui* XXIX *Martii anni 625 vivere deſierat, ut in Actis noſtris tom.* III *dicti menſis oſtenſum eſt: ex quibus commode intelligi poteſt, Galli obitum, qui* XVI *Octobris ſignatur, eodem anno 625 contigiſſe: quod apprime concordat cum verbis compilatoris noſtri, qui Gallum* fere annis decem *ſuperſtitem facit S. Columbano, anno 615 defuncto. Vidit id Mabillonius: ac cum idem VValafridus Gallo annos vitæ 95 tribuat, ab eo diſſentiens notat ſequentia*: Ex dictis hujus cupitis initio, B. Gallus obiit non multo poſt B. Euſtaſium, quem anno DCXXV ad Superos migraſſe probavimus. In Vita S. Magni, ſeu Magnoaldi, Gallus B. Columbano anno DCXV denuto, annis dumtaxat decem ſuperfuiſſe dicitur: ut proinde anno DCXXV mundo exceſſiſſe videntur: verum multa hunc calculum evertunt.

C

ex ætate aliiſque

44 Si Gallus annos natus nonaginta quinque deceſſit, quia putet, Conſtantienſi clero ante annos decem veniſſe in mentem, ut hominem decrepitæ ætatis, ultra annos quinque & octoginta provectum, in ſedem vacuam [uti ſupra cap. XXII legitur] promoveret? Immo quis ere-

dat, monachos Luxovienſes poſt Euſtaſii mortem de Gallo, jam fere centenario, cogitaſſe, ut illum ex remota regione abbatem ſibi arceſſerent? *Hoc primum eſt Mabillonii argumentum, quod haud ſcio, an apud eruditos tantum roboris habiturum ſit, quantum habere viſum fuit ſuo auctori. Inſolitum eſt, fateor, tam decrepitæ ætatis viros ad epiſcopales cathedras evehi: at non defuere, quibus id ætatis ſat virium eſſet ad tale munus pro dignitate obeundum. Unde ergo probabit eruditus vir, illum ad ſimiles curas præ ſenio non fuiſſe idoneum? Poterat igitur Conſtantienſis clerus, animis Galli ſanctitate zeloque perſpectis, ſuam illi cathedram offerre, quari utique, viri pietate, prudentia & zelo facile compenſandum, ſi quid attritæ corporis vires aegarent.* 1 AOCT. C. S.

45 *Nec plus difficultatis habet altera pars argumenti: nam quid, obſecro, in eo tantopere mirandum, quod Luxovienſes Gallum, ſanctæ patris ſui Columbani quondam ſocium, in abbatem expeterent, quem & merum ſanctitas, & acta ſub Columbano magiſtro vita, maxime commendabant? At enim ſenium obſtabat, inquit.* E *Cui rei? an muneri? Atqui mens & conſilium & ratio, quæ ſolet eſſe in vegetis ſenibus [qualem ipſum non fuiſſe, non probat] procul dubio præcipuæ prælati ſuat dotes. An ſuſcipiendo itineri? Sed enim eremicola, qui peregrinationibus inſenuerat, hanc etiam viam non tam difficulter confecturus credi poterat. Quin & ipſe Mabillonius factum hujus prorſus ſimile admittit in Columbano. Quippe Annal. tom. 1, ad annum 615, num. 17, ita ſcribit*: In Carmine ad Fedolium Columbanus ipſe de ſe ipſo ita canit:

Hæc tibi dictaram morbis oppreſſus amaris,
Corpore quus frugili patior, triſtique ſenecta:
Nam dum præcipiti labuntur tempora curſu,
Nunc ad Olympiadis ter ſenæ venimus annos.

Ad quæ verba notat ſequentia: Ubi ſi Olympias pro annis quinquaginta ſumitur, ut quidem ſumi ſolet (*imo pro quatuor accipi ſolet*) annos nonaginta tunc attigerat, cum prædictos verſus ſcribebat. Neque hoc inſolens apud Scottos, ut ex S. Galli ætate liquet. F

narrat VValafridus

46 *Admittit igitur ad minimum ut probabile, S. Columbanum ad nonaginta annos pervenuiſſe: atqui tamen idem Benedictinus aſſerit, fridus eumdem ſanctum anno 610, id eſt, quinquennio circiter ante mortem, Luxovio pulſum, anno 612 in Italiam perveniſſe, ibique cœnobium Bobienſe condidiſſe, prout ad citatos annos videre eſt. Ex quibus conſequens ſit, ut admittere etiam debeat, S. Columbanum 85 annos numeraſſe, cum Luxovio excederet, & octogeſimum ſeptimum ad minimum attigiſſe, cum Bobienſi monaſterio ædificando occuparetur. Rurſus ad annum 613, num. 3, ait, eumdem Columbanum biennio ante mortem a Clotario rege per S. Euſtaſium invitatum fuiſſe, ut in Galliæ adeoque ad ſuum Luxovienſe monaſterium reverteretur; ac proinde Clotarium re ipſa de Columbano jam prope nonagenario* cogitaſſe, ut illum ex remota regione, *Bobio videlicet*, arceſſeret *Luxovium.*

in ejuſdem Vita

47 *Alterum argumentum laudatus Benedictinus format a Galli ætate, quam 95 annorum facit VValafridus.* Jam grandævum fuiſſe, *inquit*, Gallum ac B. Columbano magiſtro ſuo ætate ſuperiorem, dum in Galliam venit, decere neceſſe eſt, ſi nonagenario major anno

AUCT. C. S. DCXXV mortuus eſt, *quod adverſatur VValafrido. At pace Mabillonii dixerim, ſecunda tantiſtinii pars in ipſiſmet principiis concidit: nam ſi Olympias ipſius judicio pro quinquennio ſumatur, atque adeo Columbanus nonagenarius, aut eo major, anno* DCXV *obierit; Gallus vero anno* DCXXV *mortuus, annos tantummodo 85 numeraverit, debuit hic ad minimum quinquennio minor fuiſſe magiſtro ſuo, cum in Galliam appelleret. Fateor tamen hoc exiguum ætatis diſcrimen non apparere ſufficiens, ut concilietur cum VValafridi cap. 2, ubi Gallum multo junierem Columbano facere videtur. Deinde cum Olympias non pro laſteo ſeu quinquennio, ſed pro quadriennio accipi ſoleat, major eſſet objecta difficultas, ſi tam de tempore, quo laudatum carmen conſcriptum eſt, quam de ſupremo Columbani ætate conſtaret: at cum utrumque incertum ſit, nihil inde certi erui poteſt. Incertum etiam eſt, an in aſſignando tempore, quo Euſtaſium Gallus ſupecavit, VValafridus erraverit potius, quam in Vitæ annis exprimendis: ſane ſi mors Galli uſque ad annum 646 differenda ſit, ut vult Mabillonius, quia annum vitæ 95 expleſſe dititur: dicendus erit VValafridus annos 81 particulis* nec multo poſt *concluſiſſe, dum eum non multo poſt Euſtaſium obiiſſe ſcribit. Verum hæc latius diſcuti poterunt ad* XVI *Octobris, quo die S. Gallus in Romano annuntiatur: ego interim prædictis calculis adhærco.*

B

Alterum ejuſdem argumentum ex Ratperto.

48 *Poſtremam denique argumentum idem ætas proponit his verbis*: Deniqne Gallum B. Dagoberto Chlotarii filio ſupervixiſſe, jam ad caput XIV (*lege* XV) notavimus. Cui rei argumento eſt, quod Talto vir illuſtris, Tagoberti, regis camerarius, S. Gallum eum in corpore viveret, coluiſſe dicatur *a Ratperto lib. de Caſibus S. Galli cap.* 2, *ut ipſe citat in margine. Verum additus Ratperti locus tantum probat, Gallum ad Dagoberti regis tempora perſtigiſſe, ut recte notavit Pagius in Critica, ad annum* 627, *num.* 31: *eumque Dagobertus ante annum* 625 *Auſtraſiæ regnum tenuerit, nihil obſtat iſta Taltonis cum S. Gallo amicitia, quominus hic aſſignato anno obiiſſe dicatur. Quod autem ait*, Gallum B. Dagoberto Chlotarii filio ſupervixiſſe, *id non probat, ſed mere divinat Mabillonius, dum ad cap.* 15, *ubi dicitur Gallus expuliſſe dæmonem ex Fridiburga, regi Sigeberto Theoderici filio deſponſata, obſervat, narrationem illam, ſi tamen vera ſit, convenire non poſſe* Sigiberto Theoderici filio,...ſed vel Sigiberto Dagoberti filio (quemadmodum veruſtu abbatiæ S. Martini Merteuſis inſtrumenta docent apud Meuriſſium Medaurenſem epiſcopum in Hiſt. Mettenſ. epiſc. in Pappolo) vel certe Sigiberto, ſeu Sigberchto Orientalium Anglorum regi *&c. Porro hanc ipſam ſuſpicionem ipſe improbat in Annalibus ad an.* 613 *num.* 8, *ſcribens:* Neque hæc narratio tribui poteſt Sigiberto Dagoberti filio, qui iueundo conjugio habilis non fuit, vivente Gallo.

C

Difficultates a Pagio objectæ

49 *Antonius Pagius in Critica Baronii tom.* 2, *ad annum* 627, *num.* 31, *nobiſcum ſentit, S. Gallum eodem, quo Euſtaſius obiit, anno, aut ſaltem altero poſt illum, animam Deo reddidiſſe; ſed in eo diſſentit, quod Euſtaſii mortem ad annum* 627 *refecat. Rationem loco citato, num.* 27 *repetit ex eadem S. Salabergæ Vita, ex qua Honſchenius & Mabillonius eamdem illigant anno* 625. *Summa rei in eo conſiſtit, quod in præfata Vita S. Euſtaſius ad Deum migraſſe dicatur*, cum eurum Fratrum [*Luxovienſium*] poteſt diſceſſum magiſtri (*S. Columbani*) tribus non parum minus egiſſet Luſtris. *Horum* 15 *annorum initium, quod proxime laudati ſcriptores referunt ad annum* 610, *quo Columbanus Luxovio pulſus eſt, Pagius reperendum erufet* ab anno DCXII, quo Theodebertus rex obiit, aut porius ab anno DCXIII, quo Clotarius II totius Franciæ monarchiam adeprus uſt. *Argumenta, quibus id a ſe demonſtratum opinatur, proponit ad annum* 613, *num.* 6, *& huc fere reducuntur. Videtur Euſtaſius ſecutus fuiſſe Columbanum, dum Italiam peteret: quamvis enim a regis miniſtris prohibitus fuerit, poſtmodum tamen magiſtro ſuo in Auſtraſia occurrit, & ſub ejuſdem diſciplina vixit.*

D

50 *Hoc vero ex Jona Columbani biographo ex Vitis ſui putat, eo quod de miraculo quodam tempore famis ſub eodem ſancto apud Brigantiam patrato, ait*: Euſtaſio, hoc cognovimus, referente, qui eo tempore inter reliquos viri Dei obedientia ibidem tenebatur. *Subjungit & aliud ex ſcriptore Vitæ S. VValarici, primi abbatis Leucanienſis, qui cum dixiſſet, quod ſanctus ille paſtores, qui poſt Columbani diſceſſum partem monaſterii Luxovienſis occupaverat, cœpsit ejicere, ſic proſequitur*: Inter hæc B. Auſtaſius (*id eſt* Euſtaſius) a B. Columbano fuerat deſtinatus ad hoc ipſum cœnobium regendum, eum udhue quadam ex parte fines ipſius monaſterii quidam urique ſeculares poſſiderent. Cum autem de ipſis ſecularibus dejiciendis calumniu & lis inſurgeru conaretur, tunc B. Auſtaſius, tum eſſet & ipſu nobilitate generis & moribus decoratus, una cum ſumulo dei Walarieo, ſie illos ſuaſoriis & ſuis melliſluis eloquiis, anxiliante Domino, de prædictis finibus monaſterii promoverunt, ut de ipſorum ſeculurium controverſia nullum inter eos ſcandalum exurgeret. *Hæc ipſe ex laudata Vita, poſt pauca concludens*: Non viderur Euſtaſius ante præfeu. tem annum (DCXIII,) quo Clotarius univerſam Francorum monarchiam obtinuiſſe, unno ſequeuti oſtendemus, ſuæ præfecturæ, ſeu abbatiæ poſſeſſionem ruiſſu.

E

ex Vitis SS. Columbani

51 *Inficiari nequeo, ex allatis teſtimoniis deduci poſſe, S. Euſtaſium aliquo tempore abfuiſſe Luxovio & apud S. Columbanum degiſſe: ſed quod anno* 613 *prædictæ abbatiæ præfeſſe primum cœperit, ex iiſdem non probatur. Potuit quippe Euſtaſius magiſtrum ſuum Columbanum prope Brigantiam commorantem adire, ibidemque ſub ejuſdem* obedientia reneri, *tum ut de rebus ſuæ abbatiæ cum eo ageret, tum etiamut tam chari patris conſuetudine, quamdiu eee ſi. nerent, frueretur. Quod autem eumdem in Italiam ſecutus ſit, minus mihi probabile apparet ex ipſo Jona, qui diſerte teadit, S. Euſtaſium a regis miniſtris prohibitum fuiſſe, Columbano in exſilium proficiſcenti adhærere; in Italiam poſtmodum comitatum, aut inde ab eodem Columbano ſub monarchia Clotarii remiſum fuiſſe, ut Luxovio præfideret, unſquam ſcribit: imo vero contrarium innuere videtur, dum de Clotarii jam rerum potiti benevolo rega Columbanum ejuſque diſcipulos animo ait*: Interea memoratus rex Chlotarius, viri Dei prophetiæ (*qua monarchiam ei prædixerat*) effectum in ſe fuiſſe implerum cernens, venerabilem Euſtaſium, qui ejus in loeum Luxovienſe monaſterium regebar,

F

& VVa. larici

A gebat, ad ſe venire imperat: quem pio affamine rogat, ut ſibi cum ſupplemento publico legationem fungi eueret, ſociosque, quos vellet, nobilium virorum haberent, qui ſui vadimonii arbitri eſſent, poſt B. Columbanum pergerent, & quocumque loco eum reperiſſent, eleganti ſuaſu ad ſe venire hortarentur: *Nullum hic de veſtituto in Luxovienſem abbatiam Euſtaſio verbum facit Jonas; ſed potius ſupponit, eum illi jam præfuiſſe, eum Clotarius ſolus Francorum monarcha evaſit.*

diſcutiuntur. 52 *Præterea quæ ex Vita S. Walarici adducta ſunt, ea Clotarii regno minus convenire videntur: cum enim ipſe erga Columbani ſocios optime affectus eſſet, non fuiſſet neceſſe, ſeculares illos* ſuaſoriis & melliſluis eloquiis *a monaſterii finibus amovere, qui ſola regis auctoritate coercendi expellendique fuiſſent. Et quid cauſæ eſſe dicemus, quod laudatæ Vitæ auctor, nullo Clotarii regis ratione habita, generis nobilitati, moribus ac eloquentiæ Euſtaſii acceptum referat, quod intentata ab invaſoribus lis fuerit ſopita? Credidetne itaque, in primo perſecutionis ſub Theoderico fervore monaſterii fines, ſive cauſas & extimas officinas a laicis illic occupatas fuiſſe, ex quibus eos paulo poſt S. Walaricus, & revocaſſe a Columbano, ut ſupra diximus, S. Euſtaſius, jam abbas deſignatus, ſuavi eloquentia eupulerint. Favebat hac in parte utrique ſanctitas, & Euſtaſio præterea generis nobilitas, & forte etiam potens cognatorum patrocinium: nam ſupra dicitur* nobilitate generis & moribus *decoratus, & in præfatione ipſius Vitæ præfixa in Opere noſtro ad diem* XXIX *Martii,* e Burgundionum genere nobilis natione *fuiſſe*; *in Vita vero S. Columbani avunculum habuiſſe Mictum*, qui Lingonicæ eccleſiæ pontifex erat. *Non eſt igitur, cur eum pagio initium præfecturæ Euſtaſii ad monarchiam Clotarii, aut Theoderici obitum differamus.*

B

Alia difficultas ex loco Walaſridi

53 *Supereſt maxima ex Walaſrido in ſæpe laudata S. Galli Vita difficultas, quæ, niſi in eum locum mendum irrepſerit, plane inexplicabilis eſt. Auctor ille violationem ſepulcri S. Galli, quam ex Vita* S. Magni *triennio poſt Galli mortem contigiſſe diximus, anno poſt ejuſdem obitum quadrageſimo adſcribit: unde conſequens*

C *ficeret, ut* S. Magnus 66 *annis illi ſupervixiſſet, & ad annum Chriſti* 691 *perveniſſet. Utri e duobus ſcriptoribus Theodoro an Walafrido, credendum ſit, ex adjunctis certo determinari non poteſt. Otwinus enim ſive Othwinus ejuſque præfectus Erchanoldus, ſeu ut in aliis exemplaribus ſcribitur, Erchonaldus & Erwinus, ex ſolis laudatis Vitis noti videntur, uti etiam Boſonis epiſcopatus. Mabillonius in annotatis ad Vitam S. Galli dubitat, an librariorum hallucinatione in Walafridi textum hoc loco mendum non irrepſerit. Rationem dubitandi addit in hunc modum:* Certe eum in capite proximo, Walafridus Magnoaldum ac Theodorum iſti impreſſioni ſuperſtites memoret, certumque videatur (ſi quid in S. Magni hiſtoria veri eſt) eos longe poſtea devixiſſe; tantum intervallum a morte S. Galli ad cladem hic deſcriptam effluxiſſe non poteſt.

probabilius mendoſo.

54 *Verumtamen idem Benedictinus tom.* 2 *Annalium ad annum* 687 *num.* 61 *prædictam ſepulcri violationem poſt quadraginta a Galli obitu annos ſtatuit, ejus Walafridi auctoritate; argumentum autem, meo relatum ne attingit quidem. At ſcriptores Galliæ Chriſtianæ auctæ tom.* 5 *col.* 894, *aſſumpto Mabillonii ratiocinio malunt, quamvis dubitanter, compilatori noſtro adhærere, eamque anno* 649 *affigunt; quia S. Gallum anno* 646 *obiiſſe cum laudato Annaliſta arbitrantur.* Melius fortaſſe, inquiunt, revocanda fuerit illa renovatio (*ſepulcri per Boſonem, de quo ibi agunt, facta*) ad annum DCXLIX, poſt triennium a morte S. Galli, quo tempore & longe poſtea ſuperſtites fuere Magnus & Theodorus. *Carolus Cointius* (*qui S. Galli obitum uobiſcum illigat anno* 625) *Annal. Eccl. Franc. tom.* 2 *violationem hanc ad annum* 628 *refert, ductus auctoritate Theodori, cui, ut verum fatear, nimium tribuit. Attamen ipſius ſententia, uti & Sammarthanorum, in quantum hi triennio favent, mihi probabilior videtur, tam quia id ſuadent rationes tam hic, quam* § 3 *num* 33 & § 4 *a num.* 40 *propoſitæ, tum quia nulla apparet probabilis ratio, ob quam compilator, qui tam multa ex Walafrido mutuatus eſt, triennium pro quadraginta annis ſignaſſet, ſi quadraginta annos apud Walafridum legiſſet: quare mihi valde*

B *verisimile ſit, eum ſive in ſuo Walafridi exemplari, ſive in* S. Magni *elogio per Ermenricum veſtituto, eaipſa teiennium iſtud reperiſſe. Adde, quod ex poſteriore ſententia Mabillonii ſequeretur, Sanctum noſtrum prope centenarium fuiſſe, cum ad Fauces accederet, ſi, ut ipſe nobiſcum ſentit, anno* 612 *jam dinconus fuerit, & nihilominus primum anno ejuſdem ſeculi* 87, *violato Galli ſepulcro, iter ad Fauces arripuiſſet.*

§ VI.

Utrum S. Magnus convixerit SS. Wictherpo & Tozzoni epiſcopis Auguſtanis.

Interpolator SS. Vitiberpum, & Tozzonem F

Biographus ſeu interpolator noſter cap. 4 tradit, *ſanctum presbyterum quemdam Tozzonem nomine, divinitus admonitum ad S. Galli ſepulcrum acceſſiſſe, ſeque* S. Magno, *qui ibidem degebat, & ad Fauces proficiſci conſtituerat, itineris comitem ductoremque exhibaiſſe. Deinde capite* 5 *narrat, eos ad locum quemdam, quem* Eptaticum *appellat, in diœceſi Auguſtana ſitum, perveniſſe, ibidemque a S. Vitiberpo ejuſdem eccleſiæ epiſcopo benigne exceptos, multiſque donis auctos fuiſſe. Denique cap.* 6 & 7 *addit, S. Vitiberpum ſacrum presbyteratus ordinem conferre voluiſſe* S. Magno, *Tozzonem vero præfato anteiſtiti poſt ejus exceſſum e vivis in epiſcopatum ſucceſſiſſe. Verum idem ſcriptor narrationi ſuæ hujuſmodi circumſtantias adjungit, ut caeus ſit, qui ipſius imperitiam & turpiſſimos errores non deprehendat. Quippe ut* § V *oſtendimus, ſi illius auctoritate ſtare velimus, dicendum erit,* S. Magnum *ultra centum & ſeptuaginta annos numeraſſe, cum S. Vitiberpus ad fundandum cœnobium annuos reditus & ſaltum a Pippino rege impetraret; & nihilominus anno vitæ ſuæ* 74 *ad Superos demigraſſe. Verum ea jam ſuperius ſatis diſcuſſa ſunt.*

Pippino regi & Carlomanno ſynchronos facit.

56 *Supereſt hic alia quæſtio, videlicet, an quemadmodum interpolator* S. Magnum *Pippino regi ac Carlomanno perperam ſynchronum feeit, ita etiam ejuſdem Sancti ætatem cum temporibus SS. Vitiberpi & Tozzonis male conue-*

AUCT. C. S. *xuerit. Augustanorum antistitum catalogi omnes, præfatos Sanctos inter ejusdem sedis episcopos recenſent: ſed qui in illos ſcripſerunt, non iiſdem annis aut ſeculo alligant. Catalogus Krucgeri opera editus Augustæ anno 1614, S. VVitherpi ordinationem refert ad annum 646, mortem vero ad 66a: hujus ſucceſſorem S. Tozzonem anno 676 defunctum ſubdit, citatus pro utroque Vitam S. Magni. Bernardus Hertfeldee in Baſilica SS. Udalrici & Afræ parte 3, in Chronico, initium epiſcopatus S. VVitherpi anno 646, finem 66u aut proxime ſubſecuto adſcribit; S. Tozzonem 676 defunctum ſtatuit; utrumque S. Magno contemporaneum affirmans. Ad idem tempus S. Tozzonis obitum refert Radeeus noſter in Bavaria pia pag. 387, ſecutus, ut ad marginem notat, Vitam ſancti Abbatis noſtri a R. D. Martino Fuſſenſi prælato editam.*

Variæ de prædictorum Sanctorum ætate 57 *At vero alii præfatos ſanctos antiſtites ad ſeculum VIIIS trahunt, & eum iis* S. Magnum. *In hac ſententia ſunt Gaſpar Bruſchius in Opere de Epiſcopatibus Germaniæ, & Petrus Crabepolius de Sanctis Germaniæ, ſcribentes, tam* B *S. VVitherpum, quam Tozzonem a Pippino Galliarum rege ad Auguſtanam cathedram evectos eſſe, & horum alterum anno 752, alterum 765 mortuum, utramque* S. Mugno *convixiſſe. Viam mediam ingreſſus eſt Carolus Stengelius abbas Anhaſanus, Rerum Auguſtanarum parte 2 ubi cap. 5 & 6 S. VVitherpum anno 755, S. Tozzonem circa annum 768 obiiſſe, arbitratur: cap. vero 3 emortualem* S. Magni *annum cum Chriſti 689 ea ſententia Tſchudii, aut 691 ea Judoci Mezleri placito, connexit. Conſequenter ad hanc ſententiam præmiſerat cap. 2 de VVichone, quem ſeculo VII Auguſtæ ſediſſe ſtatuit, hæc verba:* Sub Wichone, non Wicterpo, ut a nonnullis perperam creditum fuit, floruit S. Magnus, diœceſeos Auguſtanæ patronus. *Similiter Mabillonius in Actis Sanctorum, ſanctum VVitherpum, de quo Vita, ad ſeculum VSSS refert, quamvis* S. Mugnum *ſeculo VIS adſcribat. Hos duos poſtremos ſcriptores ſequitur Corbinianus Khamm in Prodromo Auctarii partis 3 Hierarchiæ Auguſtanæ, præſentem controverſiam multis tractans, contendenſque,* S. Mugnum *una cum Theodoro monacho ſeculo VII in Algoviam* C *veniſſe ſub epiſcopatu VVichonis, aut Manonis, qui illam præceſſerat, ibidemque a Pippino I Majori-domus regum Auſtraſiæ acceptiſſe facultatem condendi monaſterium Faucenſe; cui deinde ſeculo VIII S. VVitherpus epiſcopus privilegia a Pippino III, Francorum rege impetraverit: denique S. Tozzonem proxime nominato ſancto antiſtiti ſuffectum fuiſſe; adeoque confuſa, quæcumque interpolator de horum cum S. Magno familiaritate enarrat. Nunc utriuſque partis argumenta perpendamus.*

ſententiæ 58 Quicumque SS. Magnum, *VVitherpum at Tozzonem contemporaneos faciunt, nituntur ſola, quantum hucuſque deprehendere potui, auctoritate Vitæ Sancti noſtri, quæ ſub nomine Theodori ac Ermenrici, ut ſæpe monuimus, circumfertur. Ea his, qui eos ſeculo VSS affigunt, pro Pippino rege ſubſtituunt Pippinum I, Majorem domus regum Auſtraſiæ; reliqua vero, quæ ad alterum ſeculum ſpectant, interpolatoris imperitiæ adſcribere debent: qui autem illos ſeculo VSSS viaſſe opinantur, pro iis præter citatam Vitam militant argumenta, quæ pro SS. VVitherpi & Tozzonis ætate in medium adducunt ſcriptores, qui* S. Magnum *ab his ſeparandum contendunt. Verum cum* § 4 & 5 *ſatis o-* D *ſtendiſſe videamur, ſanctum Abbatem Faucenſem floruiſſe VIS ſeculo, hinc qui eum ad VIII referunt, nos morari non debent, quo minus ad aliorum ſententiam examinandam properemus.*

59 *Carolus Stengelius Rerum Auguſtan. parte* 2, *cap.* 5, *num.* 5 *VVitherpum, de quo agimus, S. Bonifacio Germaniæ apoſtolo, ſeculo VIII ſynchronum facit, citatis hanc in rem ea Fundationis monaſterii Benedictoburani verba ſequentia:* Benrn fundatum conſilio Auguſtenſis Bicterpi, valde venerandi viri. In Franciam profecti conductu & anniſu B. Bonifacii Moguntini archiepiſcopi, a piiſſimis regibus Carolomanno atque Pipino irrefragabilia perpetuæ libertatis privilegia Burenſi eccleſiæ acquiſiernnt: quam etiam ab eodem tantæ auctoritatis & ſanctitatis metropolitano dedicari, regalique edicto publice honorificari, iidem principes percepere*. Mox convenientibus illuſtribus & Ca- *f. præ-* tholicæ excellentiæ perſonis, a ſupra memo- *cepere* ratn pontif. & Bicterpo reverendiſſimo Auguſtenſe epiſcopo, XI Cal. Novemb. die, in nomine S. Trinitatis, in honore S. Benedicti & B. Jacobi, nnenon plurimorum SS. memo- E riam, quorum & plurimus congregaverunt reliquias, hæc eccleſia dedicata eſt &c. *Idem num.* 7 *aſſerit, monaſterium S. Michaelis Fultabacenſe circa annum* 735 *fundatum fuiſſe ab eodem VVitherpo, hortante S. Bonifacio. Stengelio ſere conſentit Buccelinus, Germaniæ ſacræ parte* 1, *pag.* 35 *verbo* Fultenbach.

60 *Præterea laudatus Stengelius in eodem Opuſculo num.* 15, *S. VVitherpo Auguſtano aſtribuendum putat libellum quemdam anno* 754 *conſcriptum, qui in Ratiſponenſi S. Emmerami monaſterio ſervari perhibetur, atque ita ſubſcribitur:* Scripſi exo ipſe Vichterbus, quamquam peccator, epiſcopus jam ſenex, puto, nonagenarius, aut ſupra, dolentibus membris & caligantibus oculis.... Tertio anno regnante Pippino filio Carnli, rege Francorum, in menſe Junio, in diebus decem ſcripſi hunc libellum, hoc eſt anno DCCLIV a Nativitate Chriſti, VSI Indict. *Hunc libellum in manibus habuit Aventinus, qui lib.* 3 *Annal. Bojorum pag.* 281 *ſic illius meminit:* Servatur ibi (*Ratiſponæ in præfato monaſterio*) libellus, in quo epiſcopus F hortator amicum ad pietatem: adeo veruſtis literarum notis ſcriptus eſt, ut mihi de integro in literarum piſtrinum redeundum, & elementorum figuræ condiſcendæ fuerint. Ad umbilicum hæc verba adſcripta ſunt: Scripſi ego ipſe Vichterpus &c. *Pagius in Critica Baronii ad annum* 756 *num.* 9 *hunc Aventini textum recitans, monet in ea mendoſe legi:* anno DCCIIII *pro* DCCLIV, *uti in editione anni* 1554, *qua uſus ſum, reipſa legitur.*

61 *Corbinianus Khamm ejuſdem cum Stengelio eſt ſententiæ in Prodromo ad Auctarium partis* 1 *Hierarchiæ Auguſtanæ, ubi Relat.* 2, *num.* 58 *appendit, quæ Stengelius habet de fundatione dedicationeque cœnobii Benedictoburani, addit, huic narrationi ſuffragari manuſcriptum codicem & Antiquitates prædicti monaſterii: quæ tamen quantæ veritatis aut notæ ſint, non edicit. Aliud inſuper argumentum profert Relat.* 3 *num.* 36, *ita ſcribens:* Monaſterii Benedictobnrani codices veruſtiſſimi, *a* Wicterpo epiſcopo Auguſtano Luntfridum, hujatis monaſterii anno DCCXXXVI fundatorem, & circa annum DCCLIV mortuum, eſſe rertæ mandatum, *referendum*

Digitized by Google

A dstum, diſerte affirmant, atque expreſſe, N. B., Sanctum nominant. *Denique poſt multa num.* 51 *concludit*: Aſſero (ſalvo aliorum judicio) cum Mabillonio in Actis SS. Ord. Benedict. Seculi 2, fol. DVII: S. Magnum Epta-ticum accendentem, a S. Wicterpo Auguſtæ Vindelicorum epiſcopo fuiſſe exceptum, eſſe commentitium.

& a S. Magno

62 *Et vero ex prædictis confici poſſe videtur, Wiktherpum aliquem circa medium ſeculi* VIII *epiſcopum in Germania fuiſſe: quod autem idem ille ſit, de quo Vita, ſuſpicari facit ipſe interpolator. Manifeſtum eſt enim, Pippinum regem, ejuſque fratrem Carlomannum monachum ad tempus aſſignatum pertinere, ac proinde ſi vera narrat, etiam VViktherpum, quem cap.* 6 *hic ſynchronum facit. Nec ad aliud ſeculum ſpectant Utilo, ſive Otilo Bojoariorum dux, & S. Othmarus abbas Sancti-gallenſis, quorum ultimum cap.* 3 *aſſerit, a SS. Gallo & Magno eruditum ſcholæque magiſtrum conſtitutum fuiſſe; alterum Theodero Sancti noſtri ſeculo conviviſſe, tradit cap.* 7. *Ita ut luce clarius appareat, perſonas varias, quas ſeculo* VIII *floruiſſe conſtat, ad S. Magni tempora, in ejuſdem Vita perperam referri. Novi equidem, reſponderi hic poſſe, perſonas illas ab imperito & hiſtoriæ ignaro interpolatore intruſas eſſe: quemadmodum de Pippino rege & Carlemanno ipſa eniſſimarunt Bollandus & Henſchenius, ut num.* 7 *dictum eſt. Sed quidni eodem jure ſuſpicari liceat acta S. VViktherpi huic Vitæ, quam elucidamus, male inſerta eſſe?*

vemovendum

63 *Enimvero hujuſmodi ſcriptor neu peſtiſ non eſſe ſuſpectus. Et tamen omnia illa, quæ* S. Magno *cum VViktherpo interceſſiſſe narrantur hujus ſolius auctoritate nituntur. Atque hoc jam olim advertit Paulus Bernriedenſis presbyter ſeculi* XII *ſcriptor, in Vita B. Herlucæ virginis, quam Henſchenius tom.* 3 *Aprilis, ad diem* XVIII *edidit, ubi cap.* 4 *de S. VViktherpo obſervat:* A diebus S. Magni confeſſoris, quem idem præſul apud Eptaticum primitus vidit ex-leſti lumine coronatum, & paulo poſt ibidem gratulabundus ordinavit presbyterum, nullate-nus ejus mentionem vel audiendo vel legendo ſuſcepimus uſque ad tempora S. Herlucæ, ex-cepta dumtaxat translatione, quam ſenes, qui viderant, ipſi Herluceæ ſic referre ſolebant. *Nec aliter ſenſit Henſchenius, Vitam S. VViktherpi, loco citato in hæc verba exordiens*: Minime omnium videntur a veto aberraturi, qui dicerent, nihil ſciri poſſe de rebus geſtis S. Wicterpi, antequam fuerit ad ſedem pontificalem promotus: imo de rebus in pontificatu geſtis ſolum ſciri, quæ in Actis S. Magni continentur: atque ita eccle dixiſſe Paulum in Vita B. Herlucæ, nullatenus ſe aliam ejus mentionem vel audiendo vel legendo ſuſcepiſſe.

ſuadent,

64 *Ex ſolo igitur biographo ſeu interpolatore iſta habemus; qui cum Pippinum regem, Carlomannum monachum, Utilonem, ſanctumque Othmarum, omnes circa medium ſeculi* VIII *celebres, cum eodem S. VViktherpo connectat, merito cenſeri poteſt de VViktherpo, qui ſeculo* VIII *floruit, egiſſe, eumque non ſecus atque laudatos viros, S. Magni geſtis ex errore & ignorantia temporum immiſcuiſſe. Suſpicionem auget laudatus Corbinianus, dum ſupra notat, VViktherpum Auguſtanum antiſtitem, qui circa annum* 754 *Landfredum ſepelitſſe dicitur, in veuſtiſſimis codicibus diſerte* Sanctum *appellari; atque adeo, ſi hic alius a noſtro fuerit, duos SS. VViktherpos Auguſtanæ ſedis epiſcopos agnoſcendos eſſe; unum ſeculo* VII, *ex auctaritate biographi, alterum circa medium ſeculi* VIII, *ex fide codicum Benedictо-buranorum: cum tamen non niſi unicum referant catalogi.* Dein omnes, *inquit, laudatur Corbinianus relat.* 3, *num.* 36, quos legi, hiſtorici & chronographi, Wicterpum epiſcopum Auguſtanum, S. Bonifacii anno DCCXL in vinea Domini cooperatorem veneratores, intelligunt Wicterpum ſanctum, in templo SS. Udalrici & Afræ, Auguſtæ beneficiis clarum; *eumdem videlicet, quem alii ex fide Theodori ſtatuunt* S. Magno *contemporaneum.*

AUCT. C. S.

& expendunt:

65 *Adde, quod Bernardus Hertfelder, & qui cum eo auctoritate Vitæ hac in parte ſtandum arbitrantur, conſequenter dicere debeant, Auguſtanam cathedram poſt S. Tozzonem, S. VViktherpi ſucceſſerem, ultra centum annos vacaſſe, aut ſaltem nomina præſulum, qui ter annorum ſpatio in ea ſederint, penitus intercidiſſe. Quippe inter S. Tozzonis mortem, quam anno* 676 *illigant, & S. Simperti præſulatum, cujus initium ad annum circiter* 800 *referunt, nollum numerant intermedium. Neque id ipſe diffitendum putant: nam laudatus Hertfelder parte* 3 *Baſilicæ, ad annum* 676 *diſerte hæc habet*: Toſſo epiſcopus cum magna ſanctitatis opinione moritur. Vacat ſedes Auguſtana C annis, & quod exeurrit. *Similiter auctor catalogi anno* 1614 *Auguſtæ Vindelicorum excuſ, poſtquam S. Tezzonem anno* 676 *obiiſſe dixerat, ſubdidit*: Poſt hæc vel ſedem aliquamdiu vacaſſe, vel aliquot epiſcoporum nomina intercidiſſe, temporum ratio oſtendit.

quæ licet

66 *Atque hæc ſunt præcipua, quæ pro S. VViktherpi ætate ad ſeculum* VIII *rejicienda producuntur, quæque a nobis nunc paucis penſanda ſunt. In primis ſubſcriptio libelli, qui Ratiſponæ aſſervari dicitur, probat quidem, VViktherpum quemdam circa ſeculi* VIII *medium floruiſſe; ſed quod idem ille ſit cum ſancto Auguſtano antiſtite, non probat: imo diverſum fuiſſe, non levis eſt ſuſpicio. Audiamus Aventinum num.* 60 *citatum de laudati libelli auctore opinantem.* Hunc ego, *ait*, Viehterbum in carminibus, quæ ſub Ludovico Pio Auguſto, filio Caroli, de epiſcopis Boioariæ ſcripta exſtant in eo monaſterio (*S. Emmerani Ratiſponæ*) pontificem Reginoburgenſem fuiſſe, reperio; cui a D. Bonifacio & Utilone Boiorum regulo ſuffectus ſit Geovalda. *Carmina illa edidit Mabillonius inter Vetera Analecta, unde excerpſi ſequentia:*

Hic Regiuenſis ſedis vocitatur ab urbe,
Quam sexit primo Wicterpus epiſcopus ille;
Poſt alius, Cauvipaldus qui nomine dictus.

id probabile faciant,

67 *Aventini opinionem ſequitur Pagius in Critica Baronii ad annum* 756, *ibidemque alium præterea locum profert ex veteri additamento ad Annales Maſciacenſes, apud Labbeum in Bibliotheca tom.* 2, *pag.* 733, *ubi hæc leguntur*: Anno DCCLVI, anno V regnante Pippino rege, obiit Wictertus epiſcopus & abba ſancti Martini. Fuit autem Baugoarius, genere Heilolvingus, ſenex & plus quam octogenarius, uſque ad id tempus ſedebat propria manu ſcribens libros. *Hunc laudatus criticus eumdem putat cum Ratiſponenſi. At Marcus Velſerus Rerum Boicarum lib.* 5 *ad annum* 754 *affirmare non dubitat*, Vhicterbum ubivis tertarum potius, quam Reginoburgi extitiſſe epiſcopum. *Utrum*

AUCT. C. S. *horum verum ſit, non eſt hujus loci diſcutere: ſed hæc ideo tantum adduxi, ut oſtenderem, non poſſe ex iſto libello aliquid certi ſtatim pro ſententia Stengelii; cum auctorem habere poſſit VVitherpum quemdam, Ratiſponenſis aut alterius ſedis epiſcopum. Certe & ætas & ſcribendi in ea ſtudium, quæ in laudatis additamentis de VVitherbo notantur, ſuadent, ut hic libelli auctor credatur: at cum idem* epiſcopus & abbas *ſancti Martini appelletur, diverſus ab Auguſtano VVitherpo merito cenſeri poteſt.*

non tamen certo evincunt.

68 *Efficacius forſit argumentum, quod ex codicibus Benedicto-Buranis depromptum vidimus, ſi illi vetuſtate ſua Vitæ S. Magni certo præſtarent. Vocat quidem illos Corbinianus Khamm* vetuſtiſſimos; *ſed cum ætatem non exprimat, dubitare licet, an laudata Vita eit in hac parte non ſit præfecenda: hæc enim certe etiam antiqua eſt: quippe quæ ut talis jam ſeculo* XI *habebatur. Quam ob rem non poſſumus codicibus illis certam & indubitatam fidem adhibere. Quod autem ait idem Corbinianus, ab omnibus hiſtoricis ac chronographis, quis S. VVitherpum*

B *Auguſtanum antiſtitem, S. Bonifacii in apoſtolicis laboribus ſocium venerantur, intelligi VVitherpum illum, qui in templo SS. Udalrici & Afræ in urbe Auguſtana beneficiis claret, nihil vtuncit. Nam quinam ſunt illi hiſtorici & chronographi? Suntne antiqui, an neotrici? Si antiqui; proferantur: ego enim apud veteres S. Bonifacii biographos mentionem de S. VVitherpo epiſcopo Auguſtano factam nuſquam reperi; ſed bene de S. VVigbeeto abbate Fritiſlarienſi, cujus Acta elucidata ſunt ad diem* XIII *Auguſti, quemque forſitan aliqui cum Auguſtano præſule confuderunt. Si vero ſcriptores illi ſint neoterici, nihil agunt, niſi id ipſum ſolide probaverint, quod hucuſque tam efficacitee factum non vidi, ac ab interpolatoee ervte antiquo diſcedere debeam. Libens tamen fateor, rem dubiam eſſe, ac peoptsrea eam eruditi lectovis judicio relinquo, qui eadem opera de S. Tozzonis ætate arbitrabitur, ſi hic illi, ut communis ſententia eſt, in epiſcopatum ſucceſſerit. Verum utramlibet partem elegerit, feuſtra fundationem Fueſſenſis monaſterii, prout a compilatore narratur, cum*

C *veritate conciliare tentabit, quam fabuloſam eſſe, probabimus* § 13.

§ VII.

An Sanctus fuerit Hibernus & regio ſanguine progenitus; an S. Columbani diſcipulus.

Sanctum e regio Scotorum ſanguine

SAnctum Magnum *patria Hibernum fuiſſe, diſerte tradit laudatus Theodorus biographus, cujus auctoritatem ſecuti ſunt fere omnes, qui ipſius geſta conſcripſerunt. Ex his aliqui eumdem ex regio Scotorum ſanguine, patre Severo, Theoclea matre natum aſſeverant, quamquam id nuſquam indicet biographus. Henricus abbas Fueſſenſis in annotationibus ſuis Mſs. ſuper hoc argumento habet ſequentia:* Notandum: quoad hiſtoricos conſtare, S. Magnum fuiſſe Scotum ex provincia Hyberniæ oriundum: ſed quo ſanguine, nobili vel ignobili, ſit ortus, Legenda ejus non manifeſtat. Attamen ex traditione jam inolita dicitur progenitus ex regio Scotorum genere, cujus pater fuerit Severus, mater Theoclea. Hinc docuit anno MDXV, tempore abbatis Benedicti, quidam orator regia Franciæ, nomine Petrus Cordier, epiſcopus Pariſienſis, decretorum doctor, qui tunc temporis ambaſſiator * præfati regis apud imperato- * *i.e.* le-
rem Maximiliaaum aliqun tempore hic in Fueſ- gatus
ſen propter quædam negotia moram trahebat, & erat abbati Benedicto valde familiaris & homo in hiſtoriis antiquis multum verſatus. D

70 Hic ergo reliquit in ſcriptis abbatt Bene- *natum quidam affirmant:*
dictn, quod S. Magnus de præfatis parentibus ex regio Scntiæ ſanguine ſit prngenitus. Quod didiciſſe ſe ajebat, in ipſa Hybeenia, quam tamquam Franceneum umbaſſiator peragraverat. *Anonymus Fueſſenſis in Vita Germanica cap.* 1, § u pro regia *Sancti profapia ſimiliter certat, in cujus rei confirmationem meminit de quadam pervetuſta pictura, in qua exhiberi ait* S. Magnum *adoleſcentis principis habitu, patri in regali ſolio confidenti & juxta aſſiani regiæ genitrici valedicentis. Citat præterea librum*

B *quemdam Mſs. a ſexcentis annis, ut ait, exaratum, & Joannem Leſlæum in Deſcriptione Scotiæ cap. de Orcadibus inſulis. Hibernum etiam & regia ſtirpe procreatum facit P. Ludovicus Babenſuber lib.* 1, *cap.* 1: *notat tamen ab aliis Alemannum habeei.*

71 *Quid de hac Sancti patria & regiis nata- verum*
libus cenſendum ſit, clare patebit ex num. 73 *ſeq., ubi probabimus, eum veriſimilius A- illi con-*
lemannum fuiſſe & VVilimari apud Arbonam *& ſeqq.* *fundere*
diaconum, dum ſe S. Gallo adjunxit. Quod ſi *videntur*
verum eſt, fruſtra ipſi natalis ſolum in Hibernia, regalemque in ea inſula profapiam quærimus; cum parentes ipſius, cujuſcumque demum fuerint conditionis, at certe non regiæ, extra Alemanniam non videantur quærendi. Verum age, rationes examinemus, quibus oppoſitæ opinionis aſſertores nituntur, quaſque illi ab auctoritate biographi & Petri Cordier, antiqua pictura, vetuſto codice, & Joannis Leſlæi teſtimonio repetunt. Quod ſpectat ad biographum, qui Hiberniam Sancto patriam aſſignat, ad eum latius

F *infra reſpondebimus. Quantæ eruditionis fuerit Petrus Cordier (quem Sammarthani inter epiſcopos Pariſienſes non recenſent) non diſputo: at mihi certo perſuadeo, illum, quæcumque hac ſuper re in Hibernia intellexit, ea non de S. Magno abbate Fueſſenſi, ſed de cognomine Orcadum principe accipienda eſſe. Eadem opera, qua id oſtendero, ad reliqua ſimul argumenta reſpondero.*

72 *Seculo* XI *& initio* XII *floruit in Orcadi-* *Sanctum*
bus Scotiæ inſulis S. Magnus, earumdem inſu- noſtrum
larum comes, qui ſanctitate conſpicuus, ab im- cum S.
pio Hakone, patruele ſuo, circa annum 1116 *Magno*
occiſus eſt, colituraue ut martyr & gentis ſuæ *Orcadum*
contra hoſtes patronus. Acta illius habes in Ope- principe
ro noſtro tom. 2 *Aprilis ad diem* XVI, *qua in ſacris Faſtis ipſius memoria celebratur. Ea autem ſic Exordiuntur:* Beatus Magnus apud Orcades inſulas oriundus, nobiliſſimus genere & alti ſanguinis parentela fuit. Puter illarum inſularum comes & dominus, nominatiſſimus fuiſſe dicitur juxta nomina magnorum, qui ſunt in terris; mater vero haud minoris ſanguinis propagine decorata. *Ad hunc, inquam, referenda exiſtimo, quæ de S. Magni natalibus in Hibernia acce-*

A *acceperat laudatus Petrus Cordiez, quæque ipſe ſimilitudine nominum decepturſanctoAbbati Fueſſenſi perperam adſcripſiſſe videtur.*

& mar. 1578. 73 *Rem ita, ut dixi, ſe habere ſolide ſuaderi poteſt ex Scoticarum rerum ſcriptoribus, apud quos S. Magnus, Orcadum comes, celebratiſſimus eſt, Fueſſenſis Abbas paſſim ignotus. De priori agit Thormodus Torfæus in Hiſtoria Orcadum variis in locis, aſſerens illum ab earum incolis ſanctum tutelarem haberi: verum hic patrem ipſius Erlindum, matrem Thoram appellat. Ejuſdem meminerunt Hector Boethius Deidonanus Hiſtoriæ Scotorum lib. 14, ubi de inſigni quadam Scotorum de Anglis victoria agens, ita ſcribit.* Quo die autem pugnatum fuit, eques quidam fulgentibus armis Aberdoniam traſiens, victoriam Scotorum maximam nunciavit, idemque viſus eſt Pictorum Boſphorum equo trajeciſſe. Vulgo autem habitus fuit divus Magnus. Orcadum quondam princeps. *Nec de alio agit Joannes Leslæus in Deſcriptione Scotiæ loco citato, quem anonymus Fueſſenſis male pro ſe laudat, ita enim habet:* Ipſi (*Orcadenſes*) di-

B vo Magno ſuo patrono proxime poſt Deum plurimum attribuunt, quem & contra hoſtes ſibi in ſummo diſcrimine poſitis ſæpe apparere in præſidium dicunt. *Thomas Dempſterus in Menologio Scotico utrumque* Magnum *confudit, dum ad diem VI Septembris, qui Fueſſenſis Abbati ſacer eſt, ſic annuntiat.* In Orcadibus, Magni illarum gentium apoſtoli & martyris, quem Scotum faciunt *K. C., id eſt* Kalendarium Adami Regii, Jacobi Cheynæi &c. Collectanea Gilberti Bruni &c. *Vides lector unde ea de S. Magni Fueſſenſis abbatis regia ſtirpe opinio oriri potuerit, videlicet dum huic attributum eſt, quod de ſancto cognomine Orcadum comite apud alios memoriæ proditum legebatur: nunc reliqua examinemus.*

Examinantur reliqua eorumdem argumenta. 74 *Argumentum, quod a pictura petitur, de cujus vetuſtate non conſtat, infirmum eſt, præſertim dum alia deſunt, imo dum in contrariam partem majora inclinant pondera rationum. An eodem cum Dempſtero & anonyma Fueſſenſi errore laboret vetuſtus ille codex, de quo ſupra, affirmare nequeo, cum nec mihi eum conſulere licuerit, nec ipſe textum recitet: verum cum ipſe anonymus illum pro eodem Magno laudet, de quo agit Læslæus, ſuſpicari licet, in eo quoque agi de Orcadenſium comite, non de Abbate Fueſſenſi. De antiquitate præfixi codicis mihi plane ignoti nihil diſputo: at ſit ſane ſexcentorum annorum, diſſertoque loquatur de Sancto noſtro, non propterea ejuſdem regia proſapia aut Hiberna patria admittenda erunt: cum prior tam VValafrido, quam Theodoro vel Ermenrico, aut quiſquis hujus Vitæ compilator vel auctor eſt, præfato codice antiquioribus penitus ignota fuerit; poſterior vero cum utriuſque ſcriptoris hiſtoriea narratione minime cohæreat, quemadmodum nunc probare aggrediar.*

Magni monachatus ſub Columbano commentitius 75 *Compilator Vitæ Sanctum noſtrum Hibernum faciens, ſanctique Columbani in Hibernia diſcipulum, tam imperitis placiti commentiſque uſus eſt, ut manifeſtum ſit, eum fabulam texuiſſe, quam ad finem uſque proſequi non potuerit. Etenim ut* Magnum *ex Hibernia oriundum perſuadeat, SS. Columbanum & Gallum* ad diſſamandum verbum Dei & peregrinandi cauſa in Hiberniam perveniſſe *fingit, qui in Hibernia nati in Galliam peregrinati ſunt. Ut autem Columbani diſcipulum faciat, non uno opus habuit commento. In primis Autiernum in* Magnoaldum *tranſformat, illiuſque factum in Gallia, mutata ſcena, ad hunc tranſfert in Hibernia commorantem, prout ſupra num. 14 & ſeqq. clare probatum eſt. Alibi cujuſdam cellarii, alibi Chagnoaldi res geſtas, quas apud Jonam repererat, videm Sancto adſcribit, ut in hoc Commentario num. 17, 18, 22 &c. videre eſt. Denique nihil profert pro Sancti patria Hibernia, ejuſdemque ſub Columbano monachatu, quod ex Jona non hauſerit, & infideliter immutatum depravatumque* Magnoaldo *non adſcripſerit. Quæ omnia jam clarius oſtendiſſe me arbitror, quam ut neceſſe ſit ea hoc loco repetere.*

oſtendi-tur: 76 *Porro ut in commentitiis narrationibus fieri aſſolet, non potuit compilator totam hiſtoriam ſuam contenere, quin in ſædam contradictionem incideret, atque ita imprudens offenderet, quam fidem mereatur. Ut enim præteream, quod Lignonem Sequanorum amnem in Hibernia collocet, poſteriores ipſius calculi ſuſceptum a* Magnoaldo *in Hibernia monachatum prorſus elidunt. Rem paucis enucleemus. Secundum compilatoris calculos obiit* S. Magnos *anno ætatis ſuæ* 74, *Chriſti* 655, *ut num.* 48 *oſtendimus. De anno, quo S. Columbanus in Galliam trajecit, non convenit inter eruditos: Cointius id ad* 568 *refert. Mabillonius paulo ante* 590 *contigiſſe contendit. Utrum horum verum ſit, neceſſe non habeo diſcutere: at cum neutra ſententia compilatoris calculus poteſt conciliari: etenim ſi vera ſit Cointii opinio, debuiſſet* S. Magnus *tredecim aut quatuordecim annis antequam natus eſt, in Columbani diſciplinam tranſire, cum inter annum* 568, *in quem Columbani in Galliam adventus incidiſſet, & annum* 655 *Sancti emortualem anni* 87 *interceſſerint. Sin vero prædictus adventus cum Mabillonio paulo ante annum* 590 *ſtatuendus ſit, non potuit* Magnoaldus *niſi ſenennis fuiſſe, cum Columbanus ex Hibernia emigraret; quod omnimodis pugnat cum compilatore noſtro, qui eum jam virum aut ſaltem maturum adoleſcentem facit, dum ſub Columbano in Hibernia commorante monaſticam vitam auſpicatus, & mox cellæ penuariæ præfectus eſt.*

probatur Sanctum verſimilius Alemannum fuiſſe 77 *Videt, ſtudioſe lector quam putrido ſundamento nitatur Sancti noſtri patria Hibernia, ſuſceptuſque ſub Columbano monachatus. Hinc Cointius, qui Vitam hanc alias magni facit, hoc in loco mendum agnoſcit: quod ut corrigat, ſtatuit,* Magnoaldum *circa annum* 600 *in Hibernia Luxovium adveniſſe, ubi a Columbano in religioſam familiam admiſſus ſit. At ego cum Mabillonio crederem malo, tum nec Hibernum nec S. Columbani diſcipulum fuiſſe; ſed Alemannum & VVillimart presbyteri apud Arbonam in Suevia diaconum, dum Columbano in Italiam proficiſcente, Gallus ad prædictum presbyterum valetudinis cauſa divertit. Nititur hac ſententia VValafrido Strabone S. Galli biographo, cujus verba recenſuimus num.* 27: *quem locum compilator noſter infideliter depravavit, ut* Magnum *Columbani diſcipulum fuiſſe perſuaderet, quemadmodum num.* 29 & 30 *probavimus.*

& ſub S. Gallo monaſticam vitam ample-xum. 78 *Eſt quidem VValafridus duobus circiter ſeculis* S. Magno *poſterior ſed tamen antiquior eſt compilatore, quam multa en illo mutuaſſe jam variis in locis demonſtratum eſt. Favet mihi præterea filentium Jonæ, qui in Vita S. Columbani nuſquam Magoi aut* Magnoaldi *meminit; unde & compilator non modo plagii, ſed & impoſtu-*

Digitized by Google

AUCT. C. S. *re convincitur; siquidem ipsius verbis usus contra ejusdem expressum sententiam multa* Magnoaldo *adscripsit, ut § a non semel observavimus. Favet etiam B. Notkerus Balbulus in Martyrologio ad hunc diem, ubi non alium* S. Magni *magistrum praeter Gallum agnoscit, sic scribens:* Nativitas S. Magni confessoris, discipuli & comitis beati Galli. *Unde ego sic existimo, duos illos* VVillimari *clericos* S. Magnoaldum & Theodorum, *cum fabricitarii Gallo, ut jussi erant, inservirent, perspecta ex continuo usu vitae sanctimonia, eidem fosso faciei discipulosque adjunxisse: quod si verum est, ad commenta rejicienda sunt, quaecumque de Sancti patria & monachatu sub Columbano compilator enarrat, adeoque & ea, quae de ejusdem regio sanguine alii addiderunt.*

§ VIII.

B

Corporis elevatio: quo tempore & sub quo episcopo facta sit.

Lanto episcopus Augustanus,

AUctor *Appendicis ad Vitam Sancti nostri, quem verisimillime alium ab Ermenrico fuisse jam monuimus, tradit* S. Magni *corpus sub Lantone episcopo Augustano, & Otgario archiepraesule Moguntino, regnante Ludovico, Ludovici imperatoris filio, inventum, ac solemniter elevatum fuisse. Rei totius relationem, quam ipse prolixe describit in Vita cap.* 8, *in compendium contractam accipe. Defuncto S. Simperto, qui Fuessense coenobium, bellicis tumultibus multa passum, restaurare coperat, in Augustanam cathedram successisse ait Hattonem, & huic Nitharium, (ab aliis Nidgarius appellatur) a quo* S. Magni *ecclesiam a fundamentis reaedificari coptam asserit, sed nec ab ipso, nec ab ejus successoribus perfici potuisse, donec Lanto ejusdem sedit episcopus anno quinto praefulatus sui eam tandem ad perfectionem perduxerit.*

cum consilio Otgarii archiepiscopi, Sancti corpus elevat.

C

80 *Perfecto itaque opere, Lanto, eodem ausilio teste, consilium iniit cum Otgario archiepiscopo Moguntino, caeterisque coepiscopis suis, de elevando* S. Magni *corpore, quod eo usque in medio ecclesiae sub terra latuerat, & in locum honoratiorem transferendo. Placuit omnibus Lantonis consilium; quare hic, convocato clero suo, triduanum jejunium indixit, monuitque divinam misericordiam implorare, ut sacrum illum thesaurum revelare dignaretur. Nec irritae preces fuere: quippe postrema tridui jejunii nocte, Sanctus ipse placidi senis habitu apparuit monacho cuidam, qui ex diuturna infirmitate pessimisque ulceribus contabuerat; apparuit, inquam, ei spondens, fore, ut ea ipsa die invento corpore suo, pristina sanitate donaretur. Ille his promissis laetus, rem totam episcopo exponit, qui nihil ultra moratus, egesta terra, in lapideo sarcophago Sancti corpus integrum reperit, sublatumque ad praeparatum locum transtulit.*

Miraculum ea occasione impetratum Vita invenia.

81 *Deinde Frater, cui Sanctum apparuisse diximus: ad vacuum tumulum admissus eum veneratus est, & tumuli pulvere aqua & oleo mixto ulcera sua ungi curavit, atque ita sanitati pristinae restitutus, posthera die una cum episcopo ad novum Sancti sepulcrum Deo debitas grates persolvit. Porro in hac sacri corporis inventione simul reperta dicitur Vita* Magni, *quae a Theodoro primitus scripta perhibetur:* Aperto itaque eo (*sarcophago*) inventum est corpus ejus totum illaesum, Vita ejus ad caput posita sed membrana tantum fuerunt rabida, ut vix a quoquam legi potuisset, *inquit auctor appendicis, addens praefatam Vitam ab episcopo Lantone traditam fuisse cuidam Ermenrico, coenobitae Elewangensi, ut eam emendaret, quod ipse diu reluctatus, tandem perfecerit. Haec omnia cap.* 8 *lector fusius descripta reperiet: verum hocce loco aliqua examinanda veniunt quae relationem hanc non parum de falsitate suspectam reddunt.* D

82 *In primis aliqua hujus Vitae exemplaria aliquo ab omnibus nostris in hac parte paululum variare videntur. Illud enim, quo Carolus Stengelius usus est, addit, Lantonem, priusquam de elevando corpore eum Otgario archipraesule suo ageret, consensum Hadriani secundi in eumdem finem impetrasse. Id porro liquet ex laudato Stengelio, qui Rerum Augustanarum parte* 2, *cap.* 54, *num.* 2, *ex biographo occinat sequentia:* Cum Lanto episcopus templum restauraret & ornaret, sacrum D. Magni corpus in medio ecclesiae reqnicscere fincns, sicut prius positum fuerat, donec eum omni diligentia ne reverenria consensum ab Hadriano summo Pontifice exputtisset: deinde venerabilis praesul Lanro Orbgarium seu Otgernm S. Moguntinae ecclesiae archiepiscopum accessit, sumque illi affectum aperuit. Tum Metropolitanus omnes fratres suos episcopos ac suffraganeos convocavit, quatenus enm eis consultaret, si eum ansus esset ab illo loco in alium transferre. Conclusernnt anrem, dignum fore, pretiosum ae sanctum corpus in meliorem atque sublimiorem locum, si Deus veller, transponere. Sicque reversus est eum licentia piissimi regis Ludoviei ad propria &c. apographa habent, elocutionem hanc E

83 *Eodem modo legit Henricus abbas Fuldensis, in annotationibus suis manuscriptis ita observans:* Lantho episcopus Augustanus (*anno* 870 *ut ipse praemiserat*) consensu & jussu Hadriani secundi Papae, & de voluntate Ludoviei regis, consilio & auxilio archiepiscopi Moguntini Othearii, aliorumque coepiscoporum, corpus D. Magni de primo suae sepulturae loco sublevavit. *Quantae fidei fuerint apographa illa, mihi incompertum est; at in nullo e nostris, quae supra recensuimus, ulla fit de Hadriani secundi consensu mentio; nihil de eo etiam habet anonymus ille Ratisponensis, S. Emmerami monachus, qui eamdem Vitam secundo* XI *emendavit, ut jam saepe monuimus; nihil etiam Goldastina editio. Praeterea cum constet, Otgarium jam* 20 *circiter annis obiisse, priusquam praefatus Hadrianus anno* 867 *universae Christi Ecclesiae praeficeretur, planum etiam est, locum hunc vitiosum interpolatoris cujusdam imperitiae adscribendum esse: quare ego manuscriptis nostris inhaerebo; ac proinde examinandum est, utrum eorum fides hoc loco sarta tecta conflet.* *Hadrianum II Pont. Max. consensu fatum esse: sed perperam.* F

84 *Tota, ut patet, difficultas versatur in personarum, quae in hac elevatione memorantur, aetate ac praelatura conciliandis. Hae autem quatuor sunt; videlicet, Otgarius archiepiscopus Moguntinus, Ludovicus rex, Ludovici Pii imperatoris filius, Ermenricus monachus Elewangensis, & Lanto episcopus Augustanus. De tribus prioribus nulla potest esse controversia: nam Otgarius ab anno* 825, *ut habet Pagius in Critica vel a proximo subsecuto, ut aliis praeplacet, usque ad* 847 *Moguntiacam ecclesiam venit; Ludovicus Bataviae regno anno* 817 *a patre donatus,* *Translationis tempus inquiritur.*

A *natus, omnem præterea Germaniam uſque ad Rhenum ſitam anno 843 obtinuit, teſte Annaliſta Metenſi; Ermenricus denique abbatiæ Elewangenſis moderamen anno 845 adiiſſe & uſque ad 862 tenuiſſe perhibetur in Catalogo abbatum Elewangenſium, apud Corbinianum Khamm in Auctario partis 1 Hierarchiæ Auguſtanæ. Optime igitur Ermenrici ætas cum Otgarii archiepiſcopatu & Ludovici regno cohæret: at quominus idem dicatur de Auguſtano epiſcopatu Lantonis, obſtant omnes ejuſdem ſedis Catalogi, quos Bruſchius, Bucelinus, Democharet, Stengelius, Joannes Kruegerus, Corbinianus Khamm, alique ediderè, & quorum aliqui Lantonis epiſcopatus initium ad annum 869, alii ad 870, & alii denique ad 878 referunt, nullus cum Otgarii archiepiſcopatu connexit; ac proinde ſecundum eorum placita elevatio corporis S. Magni ſub prædictis Otgario & Lantone peragi nequivit.*

Conjectura Stengelii rejicitur.

B 85 *Hinc laudatus abbas Stengelius, ſuſpicatus, rei geſtæ ſortem ab interpolatore confuſam fuiſſe, dum uni attribuit, quod duobus aut forte etiam pluribus adſcribendum fuerat, nodum ſolvere conatur in hunc modum*: Si quid ex conjecturis aſſequi licet, ut iſta omnia melius concilientur, putarem, inventioonem corporis S. Magni Hantoni adſcribendam eſſe: fuit enim contemporaneus Otgero, Moguntino archiepiſcopo: deinde Nitgario inchoationem ſtructuræ templi Fueſſenſis, Vodalmanno vero conſenſum a ſummo Pontifice impetratum; denique Lantoni perfectionem ſtructuræ & translationem ipſam: Ermenricum vero ab Hantone (dudum enim in vivis eſſe deſiit, antequam Lanto fieret epiſcopus) joſſum eſſe ſcribere Vitam S. Magni. Et ſic omnia ſalva erunt: certum eſt enim, Ermenricum non eſſe auctorem appendicis illius, ſalvo interim meliore judicio. *Hæc Stengelius; cui ego libens aſſentirer, ſi duo rerum capita, quæ ipſe ut certa ſupponit, certa eſſe, oſtenderet. Aſſerit enim Hantonem, non Lantonem, eodem tempore ſediſſe Auguſtæ, quo Otgarius præerat Moguntiæ; Ermenricum vero diu obiiſſe, antequam Lanto fieret epiſcopus: ſed utrumque probandum erat, quod non facit.*

C 86 *Imo vero mihi probabilius apparet, elevationem hanc ſub Otgario ac Lantone, florente Ermenrico contigiſſe. Id ſuadet in primis ipſe auctor appendicis, qui licet Ermenricus non ſit, antiquus tamen ſcriptor eſt, & ſeculo XI ut talis jam habebatur, ut ſupra jam oſtendimus. Quin & veriſimile eſt, appendicem illam ab ipſo Ermenrico primitus conſcriptam fuiſſe, quamvis poſtea ab alio quopiam fuerit interpolata. Etenim ſi ille Vitam S. Magni corrigendam, poſt tranſlatum corpus, ſuſcoperit (quod nec ipſe Stengelius inficiatur) omnino veriſimile eſt, eum præfatam tranſlationem, adeoque & epiſcopos, ſub quibus inſtituta fuit, eidem Vitæ ſubtexuiſſe: quam ob rem non adeo certum eſt, quam exiſtimat Stengelius, Ermenricum non eſſe auctorem appendicis, ſi hæc verba ita accipiat, ut omnem Ermenrici operam ab ea penitus excludat. Equidem fateor, auctoritatem ſcriptoris illius hujuſmodi non eſſe, ut ea ſola tuto ſtari poſſit: nec tamen ſine ſolida ratione rejicienda eſt, præſertim ſi dicta ipſius probabilitet admitti poſſint, prout reipſa admitti poſſe, ſuadent ſequentia.*

Probabilius facta eſt ſub Lantone intra annos 825 & 847.

87 *Secundum dicta num. 84 elevatio ex mente ſcriptoris fieri debuit intra annos 825 vel 826 & 847: hic enim terminis quibus archiepiſcopatus Otgarii circumſcribitur, Ludovici regnum, vitaque monaſtica Ermenrici teſte convenient: omnia itaque ſalva erunt, ſi Lantonem id temporis Auguſtæ ſediſſe oſtenderimus. Eu ei-* AUCT. C. S. *quo tempore Lantonem alium*
bi vero apud Labbeum tom. 8 Concil. col. 39, inter epiſcopos, qui ſynodo Moguntinæ I ſub Rabano Mauro anno 847 coactæ interfuerunt, Lanto epiſcopus memoratur. Non additur quidem, cujus ſedis fuerit; ſed Auguſtanæ fuiſſe, duo faciunt veriſimile. Primum eſt, quod conſtet, nullum ex reliquis epiſcopis, qui ibidem undecim numerantur, iſtius eccleſiæ antiſtitem fuiſſe; cum tamen dubitandum non videatur, quin Auguſtanus epiſcopus iſti concilio interfuerit. Alterum eſt, quod præ reliquis cathedris Auguſtana Lantoni illi probabilius attribuatur. In hac ſententia eſt Eccardus Franciæ Orientalis tom. 2, pag. 394, ubi epiſcopis in ea ſynodo præſentibus ſuas diœceſes aſſignans, Lantoni Auguſtanam adſcribit. Juverit ipſiſmet verba recitaſſe, ut ex tota ſerie lector de hac opinione facilius dijudicet.

E 88 *Sic itaque habet.* Samuel *erat* epiſcopus Wormatienſis. Pro Egosbaldo ſubſtituendum eſt nomen Gozbaldi, epiſcopi Wireeborgenſis. Baduradus ſedem Paderbornenſem obtinebat. Hebonem Schatenius Hildesheimenſem epiſcopum fuiſſe, aſſerit... Gorbrathus eſt Gerbrachus, epiſcopus Curienſis; Hemmo Halberſtadenſis; Waltgarius Verdenſis; Anſcharius Hamburgenſis; Otgarius Eichſtettenſis; Lanto vel Lando Auguſtanus; Salomon Conſtantienſis & Gebehardus Spirenſis. *Hæc Eccardus: quæ an omnia exacta ſint, nec hujus loci eſt inquirere, nec ad propoſitum neceſſarium: id unum hinc colligo, Lantonem, qui anno 847 laudatæ ſynodo ſubſcripſiſſe legitur, probabilius fuiſſe epiſcopum Auguſtanum: quod ſi verum eſt, nihil obſtat, quominus aliquot annis ante tranſlationem, qua de agimus, curaſſe dicatur.* *Auguſtæ epiſcopum fuiſſe*

89 *Neque alium hoc loco epiſcopum, quam Auguſtanum, Lantonis nomine deſignare potuerunt Carolus Stengelius, Corbinianus Khamm & anonymus Kruegeri opera Auguſtæ editus anno 1614: quare, ut hanc difficultatem evadant,* F *adſtruere coguntur, Hantoni etiam nomen Lantonis fuiſſe.* Hanto, *inquit Stengelius*, aliis Lanto, Baronio Sancto dictus: *& paulo poſt*: Eum ferunt ſediſſe annos VII & interfuiſſe ſynodo Moguntinæ anno DCCCXLVII. *Deinde cum adverteret, hæc non ſatis cohærere cum ſententia ſua, qua ſtatuerat, Simpertum Hattonis deceſſorem; anno circiter Chriſti 818 vivere deſiiſſe, paucis interjectis ſubdit*: Ceterum ſive in numero ſeptem annorum epiſcopi noſtri (*Hattonis*) ertatum; ſive ſedis a Simperti morte per aliquot annos vacavit. Si conjecturis locus eſſet, malem XLVII illi tribuere; at nihil definio. *Eodem plane modo loquitur laudatus anonymus, præterquam quod ultimam conjecturam non addat. Quod ſi ab iis petas, unde habeam, quod Hanto etiam Lanto fuerit appellatus, reſpondeo anonymus*: In Vita S. Magni Lanto appellatur: Lanto autem epiſcopus (Baronius Sancto habet) interfuit ſynodo Moguntinæ, anno DCCCXLVII. *Ita ipſe: Stengelius vero nullum teſtem citat. Utrique favent exemplaria Caniſii & Goldaſti, in quibus Simperti ſucceſſor non* Hanto, *ſed* Lanto *dicitur: ſed in eo, quo ſeculo XI uſus eſt anonymus Ratiſponenſis, etiam* Hanto *habebatur. Verum eſto demus, illum eo quoque nomine appellatum* *probabilius apparet.*

Auct. C. S. pellatum fuiſſe ; veriſimilius tamen alius fuit a Lantone, de quo agimus, ut num. 93 oſtendemus.

Teſte Regimone, Lanto non eſt ſuffectus

90 *At*, inquient, obſtaat catalogi Auguſtanorum præſulum, qui eum Lantonem ſtatuant, Witgarii aſſeſſorem, manifeſte oſtendunt, illum ad Moguntinam ſpaedum venire non potuiſſe: VVitgarium enim, teſte Regimone, exceſſit e vivis anno Chriſti 887. Recte ſane, ſi Lanto re vera ſucceſſerit Witgario, ut voluntariati catalogi. Verum id diſerte negat Laudatus Regino ſic ſcribens: Eodem anno (887 ut præmiſerat) Vuitgarius epiſcopus de Auguſta civitate obiit, & Adalbero, nobilis generis magnique ingenii ac prudentiæ vir cathedram ejus obtinuit, & ei in epiſcopatum ſucceſſit. *Adalberonem igitur, non Lantonem*, Witgarii ſucceſſorem ſtatuit Regino, *auctor non modo utriquis ſynchronus, ſed qui etiam hoc ipſum Chronicum ſuum eidem Adalberoni inſcripſiſſe ab aliquibus creditur. Notandum vero eſt, ab hoc ipſo Adalberone* S. Magni *brachium ad Sanctigallenſes tranſlatum eſſe, at § ſequenti docebimus*; ex quibus contra Stengelii conjecturas ſequitur, primam S. Magni

B *tranſlationem, de qua in Vita, a Lantone, qui Witgarii ſucceſſor fuerit, perfici non potuiſſe.*

VVitgario,

91 *Agnoverant Reginonis auctoritatem ſatis*, logit Auguſtanis contraria laudati Stengelius & anonymus, cujus pondus ut cucurrerunt, *ad novas recurrere conjecturas*. Prior poſquam addicta verba recitaſſet, *ſic ſuam inſtituit*: Quibus verbis Lantonem manifeſte excluſit (*Regino*:) unde credi poſſet, abeunte Witgario in Helvetiam, vicariur quodammodo coadjutor, vel ut nunc loquimur, ſuffroganeus, non pleno jure epiſcopus fuiſſe. *Vero hæc conjectura eſt ad eludendam Reginonis auctoritatem unice excogitata. Magis frivolum eſt alterius effugium*, dnm ait: Regino Lantonem excluſit, ſorte, quod eumdem cum ſuperiore (*Witgario*) crederet. *Quam inanis hæc conjectura ſit, nemo non videt*; quare non lubet ei refutandæ inhærere: tantum obſervo, utrumque ſcriptorem circa duas perſonas, de quibus quæſito, Lantonem ſilicet ac Haatonem maxime laborare; ut hunc ad ſpaodi Moguntinæ tempora admoveat, illum

C *ab iiſdem dimoveat.*

ſed probabilius præceſſit.

92 *Ut igitur in re peeobſcura aliquid ſtatuamus, dicendum videtur, Lantonem Witgario præponeadam eſſe: has enim rationes intelligi poteſt anno 847 ſæpe dictæ ſynodo interfuiſſe, & aliquot annis ante ſub Ludovico rege & archiepiſcopo Otgario, corpus* S. Magni *tranſtuliſſe, Inventamque in ſarcophago Vitam Ermenrico, jam monacho Elewaagenſi, concenſeadam emendandamque commiſiſſe. Novi equidem huic opinioni meæ multum refragari Catalogum abbatum Ottoburanorum, apud Bucelianum Germaniæ ſacræ parte 2, & Corbinianum Khamm Hierachiæ Auguſtanæ parte 3, pag. 346, in quo S. Neodegarius, aliis Nidgarius & Nidgerus, inter quem & Witgarium Vodalmannum medius ab aliquibus receaſetur, anno primum 864 ad Auguſtanam eathedram evectus, annoque 869 defunctus ſcribitur: quod ſi verum eſt, non potuit Lanto, Nidgarii & Vodalmanni ſucceſſor, tempore a nobis ſupra aſſignato Auguſtæ jam ſediſſe.*

Errores catalogi Ottoburani circa ætatem Nidgarii

93 *Sed catalogum illum in calculis ſuis errare, ſaadeat varia inſtrumenta, quæ tam Nidgarium, quam Witgarium epiſcopos appellant multis annis ante tempora in illo deſignata, ut*

meda oſtendeadum eſt. Carolus Meichelbeckius in D *Hiſtoria Friſingenſi, tom. 1, parte 2, edidit varia inſtrumeata, quorum primum partem uſque ad medium ſeculi IX exceptam ait diſſert. VI pag. XXXIV, ex vetuſtiſſimo codice tabularii Friſingenſis, quem vocant* librum antiquum traditionum, *ſcriptumque aſſerit juſſu Hittonis, ejuſdemque ſucceſſoris Erchamberti, cujus mortem cieca annum 854 contigiſſe ſcribit. Inter hæc num.* CDLXX, *refertur inſtrumeatum, in quo præfatur Hitto, ſecundum Meichelbeckium ſentus Friſingenſium epiſcopus, repetii a* Nitkero (*ita etiam Nidgarius ſen Nitger appellatur*) *eccleſiam in Chenpers, quam Hanto Nitkeri deceſſor ibidem dicitur* evendieuſſe, ad epiſcopatum Auguſtæ civitatis ad ſanctam Mariam. *Notatur autem hæc charta* in II Kalendas Septembris anno glorioſiſſimi Hludovici imperatoris VIII, Indictione I; *ubi ſumpto a morte patrii exordio, annus Chriſti 8uu deſignatur; ſed pro* Indictione I, *videtur* XV *ſubſtituenda. Ex quibus habemus, Nidgarium jam anno 822, id eſt,* E *42 annis prius quam in Ottobueano catalogo ſtatuitur, Auguſtaam dioceſim rexiſſe: ex quo rurſus advertere licet, Hantonem illius deceſſorem Moguntiacæ ſynodo anno 847 ſub nomine Lantonis intereſſe non potuiſſe. Contra vero recte intelligitur, quomodo Lanto, Witgarii vel Vodalmani ſucceſſor, prædictam tranſlationem cum Otgario Moguntiaco archiepiſcopo curare, & Mogantiacæ ſynodo, ſub Rabano Mauro præſitate anno celebratæ, ſubſcribere potuerit.*

94 *Manifeſtior erat catalogus in Witgario, & VVit.* *garii* *ejus epiſcopatus initium anno 888; mortem 902 illigat: cum tamen conſtet ex Regione, eidem anno 887 defuncto Adalberonem ſucceſſiſſe, ut vidimus ſupra num. 90. Nec deſunt alia, quæ Witgarii adeoque & Nidgarii epiſcopatum multo citius ſtatuendum ſuadent. Tradunt enim veram Auguſtanarum ſcriptores, in cathedrali eccleſia ſua ſervari zonam ſeu cingulum beatiſſimæ Dei genitricis Mariæ, a regina Hemma Ludovici regis conjuge VVitgario epiſcopo donatam, probat ei ſuperinducta inſcriptio fidem facit his verbis:*

Han zonam regina potens ſanctiſſima Hemma F

Witgario tribuit, ſanctoſpiramine plenam.

Obiit autem Hemma anno 876, adeoque, ſi iſta donatio vera ſit: Witgarius jam tum erat epiſcopus Auguſtanus. Quam ab rem Stengelius hic aetat: Hinc errori facile convincas, qui Wiggerum (*ſic Witgarium nominat*) DCCCLXXXVIII anno epiſcopatum aceepiſſe fabulantur. *Nemo igitur miretur, quod tam vitioſi catalogi calculis ſtare recuſem.*

95 *Ex quo autem tempore epiſcopatum iaic.* *eſtendatur.* *it, non conſtat; verum illum cieca annum 860 jam eo auctum fuiſſe, colligimus ex epiſtola Nicolai I Pont. Max. apud Marteniam & Durandum Collect. ampliſſ. tom. 1, col. 149. Scripta illa eſt ad Carolum archiepiſcopum Moguntinum, ejuſque ſuffraganeos, qui in ſaaſa cajuſdam inſolioſi ſoajagii congregati, ea de re prædictum Pontificem conſuluerant. Porro inter epiſcopos illos, quibus epiſtola inſcribitur, diſerte nominatur* Witgarius: *& hanc Auguſtanum fuiſſe merito cenſet Ecsardus, Fraaciæ Orient. tom. II pag. 473; ubi ſingulis ſuam ſedem aſſignat. Et vero niſi per Witgarium Auguſtanum aatiſtes intelligatur, huic inter Moguntinæ ſedis ſuffraganeos locus nullus fuiſſet. Advertunt aatem*

laudati

A *laudati collectores, epiſtolam, qua de agimus, nec ante annum 860, quo Nicolaus creatus eſt Pontifex, nec poſt 863, quo Carolus archiepiſcopus abiit, ſcriptam videri. Præterea apud Hanſizium Germaniæ ſacræ tom. 1 pag. 161, ex Mſ. Bibl. Caſ. dicitur* Witgarius *ups interfuiſſe ſynodo VVormatienſi anno 868: apud Schatzium vero Annal. Paderborn. parte 1, lib. 3, in eodem concilio legitur* ſignum Luitgarii Auguſtburgenſis epiſcopi, *pro quo lege* Witgatii; *cum tunc nullus Luitgarius iſtam ſedem tenuiſſe inveniatur. Euſtat concilium iſtud apud varios: at epiſcopi, qui ei interfuerunt, diu ignorati ſunt, donec, teſte Sebatenio, eos vetuſtis tabulariis ſuæ ſedis erute Ferdinandus epiſcopus Paderbornenſis.*

Reſpuenditur 96 *At quoniam contrariæ ſectrutiæ propugnatores pro ſe citant Auguſtanorum epiſcoporum catalogos, qui VVitgario Lantonem ſufficiunt, eorum auctoritas hic paucis pondranda eſt. Antiquiſſimus, quem quidem viderim, is eſt, quem Joannes Krutegerus bibliopola Auguſtanus typis edi curavit*, totidem litteris *deſcriptum, ut ipſe præfatur*, ux catalogo manuſcripto, qui uxſtat in codice bibliothecæ SS. Udalrici & Afræ,
B ſignato 7. H. 4. *Notat autem idem editor, illum duabus partibus conſtare, quarum prior, una eademque vetuſta manu exarata, deſinit in Erembirone, qui in adjecta eodem charactere notatione, an. 1064 epiſcopus creatus dicitur. Alteram partem alia variaque manu conſcriptam aſſerit, terminarique in Fridrico I, quem annotati obſervationes ſtatuunt obiiſſe anno 1330. Denique pars uteaqur præter nomina epiſcoporum ſibi invicem ſuccedentium, nihil habet de eorumdem geſtis aut tempore, quo vixerunt, niſi paura de ſolo Erembirone, ſub quo prima pars roncinnata perhibetur: proinde quidquid apud neotericos reperiour de annis, quibus ſinguli epiſcopatum adepti ſunt, aut tenuere, id omne poſtmodum pro cujuſque ſcriptoris ſenſu adjectum eſt.*

ad catalogos Auguſtanos 97 *Cum itaque catalogus ille non ante annum 1064, id eſt duobus circiter poſt Lantonem & VVitgarium ſeculis conſtitus ſit, quid mirum, ſi in uno alteri poſponendo erraſſet, ut ſe vera in ſucceſſore VVitgarii erraſſe, ex ſcriptore ſynchrono Rrginone probavimus. Multo minus moveri nos debet catalogus ab Eccardo in Corpore*
C *hiſtorico medii ævi tom. 2 col. 2239 excuſus &, ipſo teſte, ad Friderici I imperatoris tempora perductus. Quare ex hactenus dictis concludere licet, Lantonem VVitgario præponendum eſſe: nemo enim eſt, qui neget Auguſtanum epiſcopatum Lantonis: ſed hunc illius ſucceſſorem non fuiſſe demonſtravimus ex Regionone ſcriptore ſynchrono: ne autem ejuſdem deceſſor retardatur & circa annum 847 ſediſſe, favet concilium Moguntinum num. 87 commemoratum; favet etiam Nidgarii ætas ex traditione 470 Frifingenſi data num. 93, & quidquid denique de Nidgarii VVitgariique ætate hucuſque attulimus: ex quibus omnibus commode intelligitur, Lantonem circa annum 840 Auguſtæ ſedere potuiſſe, adeoque & S. Magni corpus teamiſſe ſub Otgario archiepiſcopo Moguntino, & Ludovico Germaniæ rege, Ermenrice jam monachum induto in Elewangenſi cœnobio. Quare non video, cur hac in parte a ſcriptore appendicis recedendum ſit, qui utut interpolator fuerit, antiquior tamen eſt cæteris, qui in contrarium citantur, quoſque in errore teneri, jam oſtendimus.*

98 *Supreſt ex ipſo auctore appendicis ſcrupulus.* Primus, *inquit*, Nitearius cœpit a fundamentis eccleſiam B. Magni conſtruere; cæteri vero præſules unm ſubſequentes, prout portuerunt, ſimiliter conſtruxerunt, ... donne ..Lanm ipſam ſanctam ſedem adeptus uſt. *Quibus verbis auctor inter Nidgarium ac Lantonem plures, quam unum, epiſcopos ſupponit; cum in noſtra opinione unus tantummodo intermedius accurrat. Candide fateor, quod prætrr Vodalmannum, qui Nidgario ſufficitur diritus, nullum poſſim prodoreee: ſed ſi verba illa in rigore arcipienda ſint, videtur unus aut alter catalogo excidiſſe, quod in iſtis antiquitatis tenebris facile potuit accidrre. Nam quod obſcura epiſcoporum iſtius temporis memoria, dubiaque ſeries ſit, conſtat tum ex eo, quod apud Bruſchium, & Burellium, quibus non refragntur Corbinianus Khamm, VValtherus & Adelgerus mrdii eccenſeantur inter Hantonem & Nidgarium, qui alibi ſibi ſucceſſiſſe traduntur. Denique quam incerta ſit prædictorum præſulum ſeries, lector facile colliget en ſequenti ſpecimine.*

E 99 *In ſyllabo apud Bruſchium & Bucelinum & ſtatuitur inter cæteros ſucceſſiſſe ſibi legnntur ſequentes epiſcopi hoc ordine:* Hanto *ſive* Hanto, Walherus, Adulgerus, Neodgarins, *ſive* Nitgarius, Lantho *ſive* Lancko *ſeu* Dancko, Udalmannus, Widgarius *alias* Widogerus, Adalberus. *Corbinianus Khamm* Waltherum & Adalgerum *in dubium revocans, ſubdit* Vodolmannum, *alias* Udalmannum, *dein* Witgarium, Lantonem & Adalburonem. *Carolo Stengello diſplicent* Waltherus & Adelgurus, *ideoque apud ipſum Hantoni ſufficitur* Nitgarius & *huic* Vodalmannus, Wigget *ſeu* Widegarius, Lanto, Adelbero. *In Catalogo Krutegeri opera edito præter VValtherum & Adelgerum deeſt præterea Udnimannus, atque ita legitur*: Hanto, Nitger, Wigger, Lanto, Adalpero. *Contra rurſus Catalogus, quem Eccardus in Corpore ſcriptorum medii ævi tom. 1, col. 2241 vulgavit, ſic habet*: Hanto, Nitger, Odalman, Wigger, Lanto, Adalbero. *Hac circa præſentem controverſiam noteſſe ſufficiat, ut oſtendamus, catalogos prædictos non ſatis certos eſſe, ut propter eos auctorem appendicis in rt, de qua agimus, rejicere debeamus: illum igitur ſequimur, donec tru-* F *diti Auguſtinlani de epiſcoporum ſuorum ſerie vertiora protulerint. Porro quamquam annum, quo hæc translatio inſtituta eſt, determinare non poſſimus; ſi tamen Ermenricus anno 847 abbas electus eſt, ut habet catalogus Elewangenſis apud Bucelinum Germaniæ ſacræ parte 1, pag. 29, ante prædictum annum probabiliter ſtatui poteſt. Id utcumque colligo ex eodem appendicis auctore, qui Ermenricum, cum ipſi Vita omen. danda a Lantone epiſcopo committerttur, dicit fuiſſe* monachum prudentem & induſtrium ex monaſterio Elevvanga, *quem probabiliter abbatem diniſſet, ſi jam tum ea dignitate præditus fuiſſet.*

& facta intra 100 *Locum, in quo depoſitum fuit ſacrum corpus, non ſatis determinat idem ſcriptor: at cum de nullo alio templo fiat mentio, omnino verſimile eſt, in eodem, qua ante, collocatum fuiſſe, ſed in novo ſepulcro & ante altare cum in finem forte conſtructum: In Vita enim num. 74 Sanctus cuidam ulceribus afflicto apparens, inter cætera ait*: Poſtula, filii, ab epiſcopo, ut quando hodie corpus meum invenerit, illudque a cripta, in qua nunc jacet, abſtulerit,

ipſam

AUCT. C. S. ipſum criptam te oſculari permittut.... & ante altare onvum, quod conſtructom aſt,.. profiarne ſc: *quibus verbis veteris ac novæ ſepulturæ locum non improbabiliter videtur deſignare. Abbas Henricus in ſuis annotationibus Mss. epiſcopi videtur, novam tumulum populo celatum fuiſſe: nam de ſcriptoris hac ſuper re ſilentio agat, alt eum de induſtria ſiluiſſe*: Nolucrunt anim, *inquit*, illi antiqoi tantum theſaorum tamporibus tam bellicoſis omnibus eſſe manifeſtum: *addit tamen, ipſum intra eumdem eccleſium in choro ſub ipſo altari depoſitum fuiſſe, Forte determinatus ſacri corporis locus populo clam fuit, licet in qua templi parte is eſſet, minime ignoraretur. Poſtremum ſatis patet tum ea dicit, tam ea et, quod in Vita num. ultimo dicatur, quod* plurima ſigna ante ſepulcrum B. Magni poſt... corpus recnaditum Dominus ibi ravelara dignatus eſt; *niſi hæc de vetere ſepulcro ſint accipienda*.

B

§ IX.

Brachiorum alterum ad Sancti-gallenſes transfertur: tempus hujus translationis, hymni hac occaſione compoſiti: an Sanctus fuerit canonizatus.

Brachium Sancti transfertur ad Sancti-gallenſes

C *Ulrca ejuſdum ſocali ſinem, S. Magni vellquiæ, brachium videlicet, ex Fauerni monaſterio, magna cum pompa & celebritate, ad cœnobium Sancti-gallenſe in Helvetia tranſlata fuerunt, & in templo viceas exſtructo honorifice collocatæ. Translationem hanc curavit Salomon cognomeato Ramſchwagius, vir illuſtris ac potens, qui ab Iſone S. Galli monacho pater eruditus, poſtmodum ejuſdem loci monachus & abbas, tandemque Conſtantienſis epiſcopus, ejus nomine III, creatus eſt. Hic nondum monachus, tanquam fixter conſcriptas, at vocant, apud Sancti-gallenſes crebro verſabatur: quod ut ſine monaſterii incommodo fieret, collem quemdam amœniorem ultra rivum Irum nomine, qui modo epidum S. Galli interfluit, facta permutatione ſibi comparaverat, condito ibidem ædificio, quo diverteret. In eodem colle templum excitavit, dotavitque manifice: quo perfecto, Adalberto Auguſtanæ ſedis antiſtes, ejuſdem rogatu, brachium* S. Magni *eo ſolemniter tranſtulit.*

In facti. lium a Salomone, poſtmodum epi ſcopo Conſtantienſi. erectum.

102 *Diſcimus hæc ex Ekkardo juniore, qui libro de Caſibus S. Galli, cap. 1 de laudato Salomone ſic ſcribit:* Tradidit autam da prædiis quibus habunduverat, S. Gallo locum, qui Golda dicitor, concambium ſibi faciens, ut.... collam qoamdam, qoi ultra Iromumœnior ſibi videbatur, com pratis ſibi & agallis adjacantibus poſſideret. *Tum poſt aliqua ita proſequitur:* Incipit igitur tandem in colle concambii ſui eccleſium io honoram & modom S. Crucis ædificare, in quam ad unguem perductam S. Magni brachium, Adalbarone epiſcopo dante & proſequente, de faucibus ſumptum, magnis hinc inda velut triumphis trapidus * intulit, & in honora eam S. Crucis & ajuſdem privati Patroni noſtri dedicavit, & prædiis ſuis, id aſt, Tegerinoua, Barnhardicalla, Stirundorf, Goldahun etiam quam, ut dixi-

* al. trimphi tri pudiis

mus, concumbians jam loco tradiderat, & aliis quibuſdam eam dotaverat. Hermoti tone quidem abbatis concaſſinna, ut in die Sancti ipſios Fratres convivarant, conſtitoarat; ſe etiam, ſi Dao placarat, ibi ſapeliri valla, aiabat. *Reliqua ad hanc eccleſiam ſpectantia dabimus § 13, ia que de templis, ſub S. Magni invocatione Deo conſecratis, agemus.*

D

Tempus hujus translationis.

103 *Annum, quo hæc celebris tranſlatio inſtituta eſt, non indicat Ekkehardus: ſed quantum tum ex ipſo, tum aliunde colligere licet, videtur intra annum 887, quo Adalbero, teſte Regione, epiſcopatum auſpicatus eſt, & 889, ad quem initium vitæ menaſticæ Salomonis referunt ſcriptores Galliæ Chriſtianæ tom. 5 col. 905 noviſſimæ editionis, peracta fuiſſe. Primum manifeſtum eſt ex ipſo Ekkehardo ſupra diſertis verbis aſſerente, hæc ſacra reliquias ab Adalberone epiſcopo Auguſtano donatas, tranſlataſque fuiſſe. Alterum eruitur ex eodem auctore, qui hæc omnia narrat, antequam de Salomonis monachatu loquatur: ſed cum ſcriptor via ullam temporum rationem ſervet, non poſſumus hoc pro certo affirmare. Errat tamen Ma-* B *billonius, dum in ſæpe laudato Elogio hiſtorico, num. 15 ait*: S. Magni anrpus ſepultum eſt io Fancenſi monaſterio, ax qun ſub annum DCCCXXCV ipſius brachiom io monaſtarium S. Galli curaota Salomone abbate dalatum aſt. *Errat, inquam, cum eo tempore Adalbero nondum fuerit epiſcopus Auguſtanus. Illud indubitatum eſt, prædictam ſolemnitatem ultra annum 898 differri non poſſe, prout ex diplomate Arnolphi imperatoris, hac ſuper re dato, quod § 13 recitabimus, clare apparebit. Unde etiam erroris convincitur P. Babeaſtuber, qui lib. 3 Vitæ cap. 5 tranſlationem hanc anno 908 innectit, perpeam pro ſe laudans Mabillonium.*

Hymni

104 *Occaſione prædictæ tranſlationis compoſitus videtur hymnus, quem inter ceteros, e Sancti-gallenſi bibliotheca vetuſtis codicibus Mss. a Judoco Metzlero excerptos, edidit Henricus Canſius tom. 5 Antiquarum lectionum, unde hoc tranſtuli. Auctorem nullum præfert, at procul dubio fuit is aliquis monachus e Sancti-gallenſi cœnobio, ubi eo ſeculo ars poetica florebat. Quatuor primi verſus Sapphici ſunt, reliqui Adonii: priores poſt quinos Adoniet, ut intercalares perpetuo repetuntur. Totum vero carmen feſtivam invitationem complectitur, qua Sanctus rogatur, ut ad Sancti-gallenſe monaſterium, in quo olim cum S. Gallo vixerat placidus redire, incolaſque ut patronus tueri digatur. Exſtat autem apud laudatum collectorem in hunc modum.* F

occaſione

105 Invitatio S. Mugni.

Miles, ad caſtrum properes ocvellum,
pridam & ootos rapetas locellos,
poſſida tertam tibi præparatam,
jam comes Gallo, ſociare illi.

Nns ſua Magne, pignora Gallus,
miſerat ad te, taqne venire
oppido poſcit. Miles &c.

Nunc ſtudat illa Rus laquearqua,
te vanianta, comere laote;
nil remoraris. Milas &c.

Sexus utarqua, vir mulierqoa,
turba pedeſtris, cœtus equeſtris
vociferantut. Milas &c.

Te, Pater, ætas expatit omnis,

ut

A ut veniendo cuncta mederis;
& modulantur. Miles &c.
Quando parata ingrediaris,
recta, Patrone, nos famulantes
ipſe tuere. Miles &c.
Ad tua quiſquis limina ſtratus
te ſibi poſcat, Sancto, favere,
eſto miſertus. Miles &c.
Igne nocivo, grandine, morbo,
dæmonis aſtu, Marte, fameque
protege cives. Miles &c.
Corporis ut quæ relliquiarum
copdere partem promeruerunt,
juveris illos. Miles &c.

hujus translationis

106 *Exſtat & aliud carmen apud eumdem Caniſium, quod Mabillonius tom. 3 Annal. pag. 178 in margine citat inter feſtivos applauſus, quos Patres Sancti-gallenſes ſacro brachio excipiendo accinuere. Auctorem præfert Ratpertum præfati monaſterii monachum, qui tamen nullum de eo verbum facit, ſed tantummodo in Sancti laudes per octo Evangelicas beatitudines excurrit.*

B

Verſus Ratperti de S. Magno

Mire cunctorum Deus & creator,
mitis & ſorris ſolidator orbis,
vota ſervorum tibi ſubditorum
accipe clemens.
Pangimus clarum cupidi triumphum,
mente gaudentes ſimul & precantes,
Sanctus ut præſens ſuper aſtra gaudens,
nos benedicat.
Ille dum vita fruitur caduca,
lucis æternæ radios videre
viſibus cordis ſubiit ſub imis,
fretus ab alto.
Nomen hic Magni referando plebi
viribus magnis colitur celebris,
auctus a Gallo Superis amando
dogmate largo.
Hoſtis immitem domuit furorem,
pacis auctorem comitando ſuavem,
omnibus ſanctæ placidæque vitæ
normula factus.
Ille poſt clarum remanens magiſtrum,
C ejus exemplis inhians beatis,
turbidum mundi reprobans honorem,
terrea ſprevit.
Spiritu pauper fuit hic Miniſter;
hinc & in regno micat ille dexter:
mitis exſtabat, tenet atque terram
viva gerentem.

a Sancti-gallenſibus compoſiti.

107 Fervido planctu ſimul hic dolebat;
inde ſolatum Dominus eunonat,
triſtibus ſpreris, lachrimiſque terſis,
perpete regno. Mire &c.
Famis en juſtæ pariter ſitiſque
damna perpeſſus fuit hic Beatus;
unde divinis dapibus replerus
gaudet in aſtris. Mire &c.
Hic fuit clemens, miſeransque miſellos:
ejus & Judex miſeretur altus,
tota cum mundi ſpecies abibit
fine ſub uno. Mire &c.
Corde nam mundo fuit atque puro;
hinc Deum clare meruit videre,
filius ſummi ſimul & vocati
pacifer orbis. Mire &c.
Perſecutorem toleravit iſte,
juſta dum vovit, Dominumque reddit;

inde cæleſtem meritis decorem AUCT.
poſſidet ipſe. Mire &c. C. S.
Bis quater ſummis ſpeciebus ecce
prædirus, ſplendet Pater hic beatos;
nunc nobis nobis veniam benignus
conferat idem. Mire &c.
Inde nunc cæli rutilans in aula,
cujus *æternæ ſociuſque totæ *L. civis
noſtra placatus, pius & benignus
crimina tergat.
Præſtet hoc nobis Genitor perennis,
Natus & plenus patrii vigoris,
Spiritus ſancti moderante noſtros
lumine ſenſus. Mire &c.

Alter hymnus, quem Mabillonius

108 *Mabillonius in Actis Sanctorum ſui Ordinis ſeculi 2, in Elogio hiſtorico S. Magni recitat præterea partem alterius carminis, quæ in hac ipſa translatione Sancti-gallenſes Sancto noſtro applauſiſſe arbitratur: verum mihi multo probabilius apparet, iſtud de tranſlatione S. Othmari agere; quam ob rem huc tranſferendum non cenſui, præſertim cum curioſus quilibet lector illud apud laudatum Caniſium tom. 3 lect. antiq. legere poſſit. Rationes, propter quas a Mabillonio diſſentiam, accipe. Unicum, quod pro Mabillonio militat, eſt, quod de S. Gallo, cujus poeta celebritati e cælo adeſſe fingit, ſic dicatur:*

Omnes qui pariter ſancta de voce ſalmrat,
Et proprios lates, Magne, ſubire rogat.

In toto vrliquo carmine nulla ſit Magni mentio: at quæ prædictis verſibus mea ſubduntur, neutiquam videntur ad præſentem tranſlationem poſſe pertinere; ita enim pergit poeta:

Ut quos ætherei retinet communio templi,
Hic quoque conſortis jungat honoris amor.
Interea Othmari præſtabit cura beati
Manſio conſtructa quoque parata ſuit.

huc ſpectare videntur

109 *Hæc, inquam, ultima carmina tranſlationem non S. Magni, ſed S. Othmari ſonare mihi videntur, quod ut pateat, pauca notanda. Ipſe magiſter monachus Sancti-gallenſis lib. 1 de Miraculis S. Othmari cap. 3, 4 & 5 ſcribit, hujus ſancti corpus ſub Grimaldo abbate anno 864, ab epiſcopo Conſtantienſi Salomone, ejus nominis primo, magna cum pompa tranſlatum fuiſſe ex oratorio S. Petri in eccleſiam S. Galli, ibidemque juxta hujus altare honorifice primum depoſitum ac deinde poſt S. Joannis Baptiſtæ aram collocatum, donec eccleſia ipſius S. Othmari perficeretur.* Per numeroſæ multitudinis populos, *inquit cap. 4*, magno cum honore ductus (*S. Othmarus, ſeu potius ipſius corpus*) eccleſiam S. Galli ingreditur ac juxta ejus altarium in dexrera parte deponitur. *Et cap. 7*: In proximo quoque Sabbatho, id eſt quarta die a beati tranſlatione, ſanctum corpus poſt aram S. Joannis Baptiſtæ interim collocatur, donec nova baſilica, ſub ejus honore dedicata, ipſius habitationi ædificaretur: *in quam triennio circiter poſt, eodem teſte lib. 2, cap. 2, ſolemniter denuo tranſlatum eſt.*

verſimilius agit de tranſlatione

110 *Quis non videat, primam S. Othmari tranſlationem, ab Iſone deſcriptam, a poeta deſignari? Tria enim diſticha mea a nobis recitata, non aliunde niſi huc ſenſum habent: videlicet, S. Gallus omnes ſalutat, & Sanctum, cujus corpus tranſfertur, ad ſuum templum invitat, ut quibus templum æthereum, ſru cælum commune eſt, iis etiam commune ſit terreſtre; dum interea curetur ipſi etiam propria baſilica conſtrui & decenter ornari. Hæc autem ut tranſlationi S. Othmari veriſſime congruunt,*

AOCR. C. S. *ita translationi* S. Magni *minime conveniunt, quantum apparet ex verbis Ekkehardi num.* 102 *allegatis. Praeterea in hoc carmine certe agitur de parvula S. Othmaro ecclesia; quae cum teste Ifoae anno* 867 *jam perfecta, illius sacrum corpus exceperit, non potuit in translatione brachii* S. Magni, *quam ante annum* 887 *non contigisse ostendimus, non potuit, inquam, de illa parvula tum mentio fieri.*

corpore S. Othmari. 111 *Denique huic sententiae favet idem poeta, dum de angelis canit:*

Qui sancti secretum circumvolitando beatum,
Alarum expansu undique membra tegunt.

Quae fane aptius de integro S. Othmari corpore, quam de S. Magni *brachio intelliguntur. Quid igitur respondendum est ad hunc versiculum:*

Et proprios lares, Magne, subire rogat?

Respondeo, vocem Magne *hic non ut nomen proprium, sed ut appellativum usurpari, quo modo in eodem hymno postea supra dixerat:*

Jam nunc servitiis famulum eousque tuorum,
Prosper & huc vultum flecte, serene tuum.

Uti patet, voces prosper & serenus *accipi non ut nomina sancti alicujus propria, sed ut appellativa. Atque haec sunt, propter quae a Mabillonio uti & Cumseo, qui illum hymnum* S. Magno *etiam inscribit, discedendum putavi. Sunt & alia carminis in laudatis lectionibus antiquis Canisii, quae de Sancto nostro meminerunt, sed ea, ne nimius sim, praetermitto.*

B

Aliqui Sanctum canonizatum dicunt a Joanne IX, alii ab Hadriano II 112 *Ex dictis manifeste patet; cultum sancti Abbatis nostri seculo* IX *in Germania celebrem fuisse: quaeri hic jam potest, utrum idem Sanctus canonizatus fuerit. Ita plane asserit Officium ipsius proprium in ecclesia Constantiensi, anno* 1725 *editum & anno* 1739 *recusum, in quo lectio* 3 *secundi Nocturni his verbis concluditur:* Quem miraculis clarum Joannes IX, Pontifex Maximus, in Sanctos adscripsit. *Censeant alii antiquius, vulgatum videlicet anno* 1671, *nunoque* 1687 *recognitum. Denique & his vetustius, quod serenissimus & eminentissimus episcopus & Cardinalis Audeen ab Austria anno* 1599 *edi mandavit; verum illud paulo aliter, sed male (ut infra ostendemus) habet in hunc modum:* Quem miraculis clarum Joannes IX Pont. Max., qui ereatus legitur anno Christi octingentesimo septuagesimo, Dantonis Augustani episcopi precibus in Sanctos adscripsit. *Fuscensis abbas Martinus in Vita Sancti Latine edita anno* 1621, *capiti* 37 *hanc etiam titulum praefigit:* De translatione & canonizatione S. Magni: *sed canonizationem illam Hadrianus II adscribit; forte quod in Ms. suo legisset, hujus Pontificis consensum pro sacro corpore transferendo a Lautone Augustano antistite impetratum fuisse. Ejusdem etiam sententiae fuit Henricus, abbas item Fauconis, in suis observationibus Mss. saepe memoratis, in quibus translationem sub Lautone factam, ad quam Hadriani II consensum accessisse existimavit, non uno in loco* canonizationem *appellavit.*

C

quidam alius a Joanne VIII: 113 *Praeterea est in musaeo nostro libellus quidam, Italice idiomate Romae anno* 1726 *editus occasione canonizationis SS. Aloysii & Stanislai. Habet hic libellus duos catalogos, quorum primus continet nomina Sanctorum privatim canonizatorum a summis Pontificibus, canonizationem* S. Magni *etiam adstruit; at eam nec Hadriano II, nec Joanni IX, sed Joanni VIII adscribit. Verba accipe:* A Joanne VIII S. Ampelius episcopus, S. Magnus abbas. Praedicti canonizati sunt anno DCCCLXXIII. *Scriptor hujus Opusculi nusquam se prodit, ita ut de ejus auctoritate nihil statuere possimus: ut quisquis ille fuerit, parvae fidei esse patet ex eo, quod de S. Rosalia in eodem catalogo scribat:* A Benedicto VI S. Rosalia, Virgo Panormitana, ex sanguine Caroli Magni, anno DCCCCLXXII: *unde consequens fieret, ut praedicta sancta, cujus mors post medium seculi* XII *contigit, jam ultra centum annos, prius quam nasceretur, canonizata fuisset.*

D

114 *Sed nec Breviariis accensitis certo fluri sed vere potest; accensiones enim sunt, quam ut indubitatum fidem faciunt, praesertim cum in antiquioribus, quae vidi, ea de re nullum verbum sint. Certe Breviarium Constantiense, quod illustrissimus Hugo de Landenberg anno* 1499 *typis Augustinis excudi jussit, uti & aliud, quod Christophorus Mezlerus, ejusdem sedis episcopus, anno* 1561 *Lugduni imprimi curavit, praefatum canonizationem non commemorant; lectiones ex utroque descriptas nobis Constantia transmisit idem, de quo jam saepe memini R. P. Chardon, qui & ultimum addidit ex Breviario quodam antiquiori Ms. fere toto pergameno, cujus tamen aetatem, quia capite & calce mutilum erat, augescere non poterat: sed in hoc quoque de canonizatione nihil prorsus reperire est. De eadem altum pariter silent Officia Sancti propria Augustanum & Curiense; silet etiam Sancti-gallense & vetus Sorethanum, quod R. P. Evermodus Lortzner in nonnotionibus suis ad me missis jam seculo* XV *aut* XIV *in ecclesia Sorethana* (Sehnstenciedt) *recitari solitum fuisse, affirmat.*

E

omnino incerta est. 115 *Adde, quod Breviarium Constantiense anno* 1599 *ab Eminent. Andrea de Austria, ut diximus, editum, in eo ipso loco, quo Sanctum canonizatum asserit, excusum ab errore non pesit, dum initium Pontificatus Joannis IX anno* 870 *affigit; cum constet, illud ad minimum* 28 *annis serius statuendum esse. Errorem hunc advertere posteriorum editionum curatores, qui annum recentionis Joannis IX, uti & nomen Dunonit, qui cum istius Pontificatu aeu recte cohaerebat, caute expunxerant, quamvis ipsam canonizationem ipsissimis, quibus in priori concepta erat, verbis retinendum censuerint. Cum itaque canonizatio ista tam vitioso testimonio nitatur, non possumus illam ut certam admittere. Nec magis certum est aliorum sententia, quae eam ab Hadriano secundo factam statuit: procul dubio enim nititur exemplaribus Vitae in quibus dicitur Lautae, episcopus Augustanus, consensu & jussu Hadriani secundi Papae, corpus* S. Magni *transtulisse: qua de re quid censendum sit, abunde diximus § 8, num. 82 & 83.*

F

§ X.

Corpus Sancti deperditum: reliquiae ejus in monasteriis Fuessensi, Sorethano & Salemitano.

Corpus jam alibi quam sepulti deperditum est: conjectura

JAm *diximus supra, locum, in quo Sancti corpus post elevationem in Fuessensi templo fuisse, recensitum fuit, a scriptore appendicis ad Vitam non satis determinate indicari. Lapsu tempore corpus ipsum deperditum fuit,*

A *fuit, ſive quod ſepulturæ memoria paulatim exciderit, ſive quod a barbaris Alemannis devaſtantibus erutum, diſperſumque fuerit, aut bonam metu abſconditum, aut alio denique caſu periorie. Ex quo autem tempore cœperit latere, nihil compertum habeo, niſi quod jam tribus ſeculis & ultra latuerit. Diſcimus hoc ex Henrici abbatis annotationibus, qui ad rem præſentem hæc obſervat*: lucidi in librum quemdam vetuſtum, in quo abbas Joannes Heſſ de ſepultura S. Magni cujuſcunque ita ſcribit. *Sequuntur Joannis verba Germanice conſcripta, quæ mihi Latine reddita ſic ſonant.* Item erat quoque exſtructum magnum ſepulcrum ex lapide in medio templi; quod dicitur eſſe ſepulcrum S. Conradi, qui dicitur fuiſſe ſecundus abbas poſt S. Magnum. Et cum inferius ſeu profundius fodinabamus, inveniebamus ſepulcrum muratum, ſupra quod erat poſitus lapis. Et in ſepulcro inveniebamus corpus totum conſumptum; non aliter acſi fuiſſet impoſitum & ſepultum in ſuo habitu monachali. Illius oſſa depoſuimus in ſacriſtia: & dictum ſepulcrum eſt prope altare, ſpa-

B tio duorum pedum diſtans a ſepulcro presbyteri, quod eſt in ſempli medio. Ego credo firmiter, quod prædictum corpus ſit corpus S. Magni. Utinam Deus id revelet: confido ejus gratiæ. *Deus ſubdit Henricus*: Hæc præfatus abbas Joannes Heſſ anno MCDLXVII.

Henrici abbatis Fueſſenſis incerta.

117 *Verum hæc mera conjectura eſt, nullo argumento ſubnixa: addi ſaltem oportuit, an corpori iſti brachiorum alterum, quod ad Sancti-gallenſes tranſlatum diximus, deeſſet, necne: hinc enim in alterutram partem ſolidum argumentum haberemus. Porro oſſa iſta ſervabantur etiam in ſacriſtia, ſeculo* XVII *jam aliquot annorum inchoato, nec adhuc ut S. Magni certo agnoſcebantur, quemadmodum ex eodem Henrico habemus, tum hoc loco, tum alibi, ubi rurſum de Sancti corpore inquirens, proſequitur in hæc verba*: Sufficiat nubis, quod S. Magnus in ſua canonizatione (*ita elevationem appellat*) de ſuo primo ſepulchro ſuis ſublevatus, & in eadem noſtra eccleſia & quidem in choro & ſubtus altare ſit recouditus; illiuſque reliquæ non paucæ tum corporis, tum aliæ adhuc penes nos ſunt. *Denique anonymus quidam Fauceuſis co-*

C *nobita, qui anno* 29 *labentis ſeculi Vitam Sancti Germanico idiomate vulgavit, lib.* 3 *cap.* 5 § 3 *fatetur, ſancti Abbatis corpus eo, quo ſcribebat tempore, nondum in lucem eratum fuiſſe.*

Reliquiæ Sancti Fueſſe cento cuculli, ſtola, manipulus.

118 *Ceteras ſancti Abbatis reliquias cecenſet P. Babenſtuber lib.* 3 *cap.* 5 *in hunc modum*: Viſuntur in hierophylacio, præter ceotonem cuculli, quo amiciebatur, ſtula & manipulus, ut vocatur: quibus indutus ad aram ſaciebas. Adeſt præterea calix argenteus, in quo itidem operari Sacris conſueverat. Monſtratur etiam argentea crucicula ... Aſſervatur denique celebris illa cambatta (*baculus ſeu pedum*) ut olim in boas & feras validior umui elava Herculis, ita hodiedum vermium, murium, noxiorumque infectorum genori uiverſo terribilis & exitiabilis. *Tum paucis interjectis, aſſignat beneficia per aſam harum reliquiarum a Deo impetrari ſolita.* Et de laeinia cuculli quidem, *inquit*, fama fert antiquiſſima, ſeculis jam anteriuribus ſolitam ægrotis ne prætertim fœminis in partu laborantibus, religiuſe applicari, optatu lætoque eventu. Stolæ & manipulo (*conſecit en holoſerico viridi coloris, teſte anonymo Fauceuſi in Vita Germanica*) nihil peculiaris oppitulationis adſcribitur: applicantur tamen cum cæteris aliquando reliquiis. Jam vero de Cruce plus quam uotum exploratumque aſt, ea, dum tuuauti cælo, clademque agris minauti objicitur, disjici uubila, ſereuari aerem, ſugari tempeſtatum coneitatores dæmones, frugeſque impendentis a grandine vaſtitatis præſtari immunes. AUCT. C. S.

119 Porro e calice multi hacteous ſanitatem iucolumitatemque biberunt: illi quidem erebrius, quibus aut febris, aut veuenum, aut magica maleficentia peroiciem conſciverat: ſed & aliis iude hauſiſſe, multoties remedio ſuit præſenti, qui vertigine rotabantur, dolore dentium cruciabantur, ſyucopen patiebantur, aut aliis quibuſdam ægritudiuibus conflictabantur. *De pedo mox latius agemus, poſtquam pauca de cruce notaverimus. Hæc crux illa ipſa creditur, qua Sanctus, dum viveret, uſus dicitur cap.* 5 *num.* 49. Habebat autem B. Magnus diacuuus pendentem in collo crucem, in qua cootiochantur reliquiæ beatæ Dei genitricis Mariæ, & de ligno ſanctæ Crucis, atque ſanctorum martyrom Mauricii & ſociorum ejus, neeuuu beatorum confeſſurum Columbani & Galli. *Eaſdem illas reliquias hoditdum cruci adhuc incluſas eſſe, ſcribit anonymus Fauceuſis: idem ſeculo proxime elapſo teſtatus eſt ſæpe laudatus abbas Henricus, qui illam aperiens, ſeptem in ea particulas deprehendit, ſed ſine ulla inſcriptione. Juveelt ipſius verba eetuliſſe, ut quid de his ſtatuendum ſit, eruditus lector ipſe dijudicet.* *calix, crux, eo rumque virtus.* E

120 Nuta, *inqait*, quod illæ reliquiæ in legenda poſitæ, abſque dubio uſque hodie in eruecula S. Magni ſuot ineluſæ, maximeque venerandæ. Nam ego abbas Heuricus hæc ſcribens anuo MDCVII, die XIV Auguſti, hanc cruciculam in præſentia Fratris Abrahami Hayl ſupprioris, & F. Caſpari Weber cuſtodis, ac quorumdam ſæcularium, aperire feci, & inveni ſeptem particulas (*ſic divino, Germanice enim legitur* ſiben penggeliu, *quam vocem nuſquam eeperim poſui*) recte & affabre incluſas: ſed nou habent ſchedas; vel ſi habuerunt, antiquitate ſunt corroſæ. *Quod ad formam ac materiam ſpectat, traditur in Vita Germanica lib.* 3 *cap.* 5, § 3, *diciturque tota eſſe argentea, niſi quod crucifixi Domini imago deaurata ſit. Stipes* cruciculæ *in longitudinem porrigitur quinque unciis cum dimidia, pars vero, quæ ſtipiti tranſverſa incumbit, quatuor & media: latitudo ubique ſemiunciam paululum excedit. Additur in quatuor cruciis extremitatibus, pretioſos lapillos fulgere, quorum nomina ac pretium ignorentur.* *& aliqualis notitia.* F

Baculus, vel pedum a SS. *Columbano, Gallo & Magno tractatus*

121 *Venio nunc ad prodigioſum illum baculum continuis beneficiis per univerſam Sueviam longe celeberrimum. In Vita* cambuta, cambutta & cambotta, *vocatur, qua voce modo pedum paſtorale, quali antiſtites utuntur, modo ſuſtentaculum anillare, modo ſcipio viatorius denotatur: in poſteriori ſignificatione adhiberi in Vita, & geſtarum veeum contenta manifeſtum eſt. Sanctus Columbanus eo primum uſus dicitur, eumdemque, cum ſupremo morbo conflictaretur, S. Gallo, diſcipulo quondam ſuo, in eo conciliati animi teſſeram, poſt mortem ſuam deferendum legaſſe, quod & S. Magni opeea adimpletum eſt, ut habet biographus in Vita cap.* 3. *Poſt aliquot annos defuncto Gallo, ſcipionem hunc adeptus Magnus, ad Fauces Juliae pertulit: in quo itinere prope Campodunum, oppidum Algiæ in Sueviæ circulo, hoc ipſo baculo euer-*

AUCT. C. S. *rem draconem peremiſſe perhibetur, in eadem Vita cap. 4; ubi tamen tam incredibilia immiſcentur, ut non difficulter hæc in parte fabulatoris cujuſdam interpolatio agnoſcatur. Non inficior equidem, draconem aliquem id loci a Sancto noſtro interfectum, vermeſque aut ſerpentes Campodunum, aut vicina huic loca infeſtantes, prædicti ſcriptionis uſu abactos fugatoſque fuiſſe, quemadmodum hiſce temporibus frequenter fieri conſtat: ſed totum illud oppidum ſolis vermibus habitatum, ac propterea ab incolis penitus deſertum fuiſſe, negator iſte mihi non perſuaſerit.*

In monaſterio Fueſſenſi & Sancti-gallenſi

114 *Incertum eſt, quamdiu ſaluiſer ille baculus, tranſlato ad Superos* Magno, *apud Fueſſenſes permanſerit. Rationem dubitandi præbet Ekkehardus, dictus,* Junior, *ſeculi* XI *ſcriptor, qui de Caſibus monaſterii S. Galli cap. 3 tradit, eum ætate B. Notkeri Balbuli, id eſt ſeculo* IX *& initio* X, *in præfato Sancti-gallenſi cœnobio inter ſacra cimelia ſervatum fuiſſe. Ait ſquidem B. Notkero, cum in crypta duodecim Apoſtolorum, ſanctique Columbani piis lacrymis indulgeret,*

B *dæmonem forma conina apparuiſſe; quem ille arrepto SS. Columbani & Galli baculo probe multatum abegerit. Verba eius hæc ſunt:* Feſtinato autem aram S. Galli adiens (*Notkerus*)

i.e. Gallus eambocum ſuum * & magiſtri ejus (*Columbani*) multarum virtutum operatricem enm ſpera illa S. Crneia notiſſima tapnit, & in introitu cryptæ dextero ſpera poſita, enm baculo ſiniſtrorſum eaninum illum aggreſſua eſt diabolum. *Subdit deinde, eum tot ictos tentatori infixiſſe, at baculum raperit; quem proinde, ut res lateret, elam refiet enravit.* At ille, *inquit*, enm ei ictum ultimnm feciſſet, baculum ſanctum fregit. *Et poſt pauca*: Baculo per fabrum reparato, quod factum eſt, ad tempus occultavit.

In veneratione ſervatus.

113 *Hunc baculum eam ipſum eſſe, qui in Fuſſenſi monaſterio ſervatur, liquet ex Vita ejuſdem B. Notkeri, per alterum Ekkehardum Sancti-gallenſem decanum, ſeculo* XIII *conſcripta, quam Papebrochius noſter tom.* I *Aprilis ad diem* VI *edidit. In ea enim num.* 39 *expreſſe dicitur Notkerus eum* cambotum *in cædendo dæmone adhibuiſſe*, quam ſanctus magiſter Colnmbanus per Magnoaldum diaconum miſerat eum

C epiſtola abſolutionis, feliei diſcipulo ſuo Gallo, multarum virtutum operatricem. *De eodem baculo rurſum mentio fit in Proceſſu canonizationis prædicti beati, ſub Julio* II *anno* 1513 *inchoato, in quo in Actis noſtris num.* 38 *hæc legnntur:* Idem etiam teſtis (Ulricus Herr monachus profeſſus, & conventualis monaſterii S. Galli, *ut præmittitur*) baculum valde antiquum, habentem fracturam, de quo in XXVI [*apud Papebrochium num.* 39 *&* 40] eupitulo Vitæ B. Notkeri fit mentio, attolit; qui dicitur bacolos S. Colnmbani, eum quo idem B. Notkerus dæmonem verberaſſe aſſeritur. *Verba hæc me dubium etiinquunt, utrum laudatus Ulricus Herr baculum illum ex Sancti-gallenſi, an Fueſſenſi abbatia attulerit, atque adeo an initio ſeculi* XVI *in hac, an in illa ſervaretur. Sed quidquid ſit de tempore, quo ſive ad Sancti-gallenſes, ſive ad Fueſſenſes perveuit, jam diu apud hos, nemine, quod quidem ſciam, contradicente cuſtoditur, magno etecumſacrntium agrorum bono, ut ex ſequenti paragrapho apparebit.*

Ejus deſcriptio & forma

114 *Formam baculi ac longitudinem R. P. Columbanus Zeiller, ejuſdem cœnobii profeſſus, anno* 1745 *tranſmiſit ad R. P. Mauritium Chardon, Societatis Jeſu collegii Conſtantienſis in* D *Suevia rectorem, a quo, ut plurima alia, eam acceptam æri incidendam curavi, ſervata, quantum chalcographus potuit, partium proportione. Notat autem laudatus P. Zeiller, materiam ejuſdem lignum eſſe, incognitum tamen: argenteos lamiuas, quibus ipſe baculus includitur, partim ad ornatum, partim conſervationis cauſa additas fuiſſe; ne ſcilicet vetuſtate ſua, longoque uſu paulatim terreretur. Ad ornatum item ſpectat Sancti effigies (deaurata, an aurea ſit, ignoro) impoſita. Totus ſcipio ad tres pedes Antverpienſes extenditur; figuram ſequens tabula exhibet. Videtur autem quæſdam ſacras reliquias incluſas habere; nam Henricus abbas poſtquam de Sancti crucicula annotavit ea, quæ num.* 110 *retulimus, ita proſequitur:* Hue occaſione & baculum S. Magni aperire curavi, ubi inveni reliquias divæ Virginis, S. Benedicti, S. Magni, S. Galli, S. Udalrici, S. Sebaſtiani, S. Euſtachii & Mauritii, eum ſchedia ſuis, *nomine continentibus.* Item aliam particulam abſqua ſcheda legibili. *Hæc ipſe anno* 1607.

E

115 *Porro frequentiſſima beneficia quæ Deus in Sancti ſui gloriam per eumdem baculum conferre dignatus eſt, non immerito alios etiam religioſos viros impulere, ut aliquam ex eo particulam obtinere ſatagerent. Inter ceteros Sorechani canonici regulares, Ordinis Præmonſtratenſis, de quibus § 11, a num.* 148, *iterumque § 13 egimus, notabilem particulam impetrarunt, quam pretioſo pedo incluſam, non minori, quam Fauctuſii ſucceſſu, contra noxia aegris hortiſque infeſta adhibent. Accipe, quæ in hanc etm communicavit mihi ſæpe laudatus P. Lorinzer:* Inter cæteras, quas poſſidet Sorathum, & univerſa Snevia venetatur, reliquias, minime poſtremum locum ſibi vendicat baculuaptodigioſus S. Magni, abbatis conſaſſoris & patroni noſtri. Hunc quaſi jure hæreditario aeceepit a SS. patribus Columbano & Gallo, Sorecbum vero a monaſterio Fauceoſi, non quidem integrum baculum, ſed ſolum partem illius notabilem de vero baculo ſumptam, & a prædicto conventu Sorethenſibus donatam. Quo autem tempore hæ donatio facta fuerit, determinare non poſſumus:

F etenim variæ temporum revolutiones, tot bellorum tumoltus, tot invaſiones, expilationes ac devaſtationes monaſterii, quæ a prima fundatione uſque ad hæc poſtrema tempora contigerunt, omnem retrn memoriam obliterarunt, & authentica monumenta penitus abſtulerunt.

Pretioſo pedo incluſa, cujus formam exhibemus:

116 Interim tamen communis & certa & perpetua traditio tenet, a nemine hactenus impugnata, atque ab ipſis monachis Fueſſenſibus ultro aſſerta, particulam noſtram de vero baculo S. Magni fuiſſe ſumptam: idque innumeris prodigioſis effectibus, qui ex baculi noſtri contactu & devota applicatione hactenus ſubſeenti ſunt, ſufficientiſſime comprobator, & quaſi ad oculum demonſtratur. *Hæc de ſacra particula Lorinzer: de pedo vero, cui ea inſerta eſt, ait, illud totum argenteum eſſe auro obductum, variiſque diſtinctum gemmis, a capite ad calcem quatuor pedes Sorechanos, totidem pollices in longitudinem extendi. Unde obiter adverte, ereaſſe Annaliſtam Ordinis Præmonſtratenſis, dum tom.* 2 *Annal. col.* 834 *baculum illum vocavit* altitudinis portentoſæ: *in quem errorem lapſus videri poteſt ex male intellecta voce:* prodigioſus, *quæ baculo addi conſuevit; quamque ipſe de altitudine interpretatus ſit, cum de prodigiis per*

eumdem

eumdem pateari ſolitis euplicare debuiſſet. Deinde dum laudatus Anealiſta col. 833 de Diaco Strobele, qui anno 1759 Sorethenſis abbas electus eſt, ait: Prodigioſum S. Magni abbatis baculum pretioſis aceluſit lipſanis: *aut ita intelligendus eſt, ut velit prædictam præfatam particulam baculi, jam a multo tempore in abbatia aſſervatam, pretioſo pedo incluſiſſe, aut pugnat cum verbis Lorinzeri, qui ſacrum iſtud donum multo facit antiquius. Nunc capta reſumamus. In ipſo pedi apice fulget Sancti ſtatua, ea eodem pretioſo metallo elaborata, in cujus pectore commemorata ſacra particula, duos fere pollices longa, dimidium lata, ſub cryſtallino vitro aſſervatur, populique venerationi exponitur. Ceterum vero non ingratam Suevis me facturum arbitratus ſum, ſi & hunc baculum, cujus ſalutifera ope toties gavisi ſunt, lectorum oculis objicerem. Habe itaque illam in ſequenti tabula pag. 726 una cum ſacra particula, ſecundum delineationem a ſæpe laudato Lorinzero mihi tranſmiſſam.* AUCT. C. S.

127 *Aliquod etiam fruſtulum ex eodem Fauenſi baculo obtinuit monaſterium Saltmitanum, Ordinis Ciſtercienſis, in Suevia; ut diſcimus ex epiſtola a quodam ejuſdem monaſterii religioſo, ad ſupra memoratum P. Chardon anno 1744 hac ſuper re data, in hæc verba*: Ultimus Reverendiſſimus & pientiſſimus abbas noſter, Stephanus Jung, cum viſitaturus monaſteria ſua, qua vicarius generalis S. Ordinis noſtri per ſuperiorem Germaniam, Fueſſam veniſſet, non partem, ſed particulam de baculo ibidem aſſervato obtinuit, & baculum prorſus ac imitationem illius Fueſſenſis fieri juſſit, eique prædictam particulam de baculo S. Magni incluſit. Ante annos autem quatuor ſcilicet MDCCXL, die S. Joannis Baptiſtæ, obtuli Reverendiſſimo DD. noſtro præſuli Conſtantino Muller partem de cuculla S. Magni, quam ab ejuſdem monaſterii abbate, cum ſigilli abbatialis impreſſione obtinui ſupplex. Dein prænominatus R.D. Conſtantinus tam baculi quam cucullæ particulam baculo argenteo, ad normam prioris lignei facto, indidit. Mittitur hic baculus ad Inca monaſterio noſtro ubilibet ſubjecta; & profecto uberrima contra vermes & alia noxia inſecta beneficia inde ſentimus. *item alia apud Salemitanos, Ordinis Ciſtercienſis.* E F

§ XI.

De miraculis per S. Magni invocationem, & uſum baculi fieri ſolitis.

Ludovicus Babenſieber lib. 3 Vitæ, cap. 5, prodigioſi ſcipionis admirabiles effectus his verbis complectitur: Ejuſdem Cambattæ vis adverſus *inſecta*, aliaſque beſtiolas frugibus inferas, plane admiranda eſt: quod vere & æſtate ſatis ſuperque demoſtrant quotidiana fere experimenta, quibus manifeſte deprehenditur, illiuſmodi animaleula eamdem inter preces rituſque uſitatos terræ infixam ferre non poſſe; ſed vel extemplo emori, vel migrare alio, vel in foveārum latebras properare, ut præſenti exitio ſe eripiant. Fugantur præterea, aut necantur, inſecta ramis, frondibus, ramentis, aut terra hoc baculo (vel etiam ærnee S. Magni) luſtratis, dum illa hortis, pratis, agris inſernatur, *Mirabilis ſacri baculi vis contra inſecta.* G

hac io pulveres commioota ſolum conſpergitor. D
Atque hinc fit, ut ſacrum hoc Alexicacoa certatim expetant Tirolii, Algoii, Acroniani, Brigantini, Helvetii, Suevi, Boii aliique populi. *Similia habet Gabriel Bucelinus, in Menologio Benedictino ad diem* VI *Septembris ſic ſcribens*; Expetitur in diverſas ſuperioris Germaniæ provincias lienua ſanctiſſimi Abbatis, argento hodie auroqoe affabre circumdatus, contra frequentes ioſectorum plagas & miſerandas pratorum atque agrorum vaſtitates; magnoque oecurrentia populi plauſu, pompaqne ſolemni excipitur, deducitor, & tertæ ioſixus, perpetuato, tanto decurſu ſæculorum, miraculo, prodigioſiſſime interſectis, an depulſis ejuſmodi beſtiolis, afflictiſſimis populis opitnlatur. *Hæc ipſa, quæ modo identis teſtimoniis confirmabimus.*

229 *Ac primo quidem, ut ab antiquiori ordinemur, in Annotationibus manuſcriptis Henrici abbatis Faucenſis ante annum* 1611 *exaratis, repetio ſequentia:* Quoad ejus baculum experientia hactenus abunde docuit, quod, dum in terra agitur, ubi vermes demoliri conantur frumenta & alia terræ naſcentia, quod vermes illico decidunt, abſcedunt & moriuntur. Et ſic divus Magnus quoad mortificationem verminm, a Domino Deo peculiari eſt gratia donatus, ut vix ſimilia inventus ſit illi, qui ita expellat, mortificetqoe vermes, ciniphea, erucas & reliqua nociva frumentis, arboribus, ſegetibus, herbiſqna: adeo ut hortom mirabilium fama attractis hominibus, experientiaque edoctis, ſæpiſſime reliquiæ præſatæ ſint petitæ, aſportatæ & circumductæ in regiooibus Atticis, Bavaricis, Suevicis, Helvetianis ac conſimilibus, ubi Dominus Deus, per merita ſanctiſſimi patroni noſtri Magni, magna valde eſt operatus; adeo ut in ipſa proceſſione & circumductione reliquiarum, vermes a frugibus terræ ceciderint, receſſerint & mortui fuetiot. E

230 Sic ſub abbate Benedicto rogavit abbas Staingadienſis, ut dirigeret noſter abbas cuſtodem noſtrum cum reliquiis S. Magni in Staingaden, quia vermes, vulgariter dicti erucæ, herbas arrodere parabant. Cui abbas ooſter favens ut vicino, miſit ei cuſtodem, qui reliquiis divi Magni benedixit illa olera & terræ oaſcentia. Et com poſtea illæ abbas noſtro cuſtodi humanitatis obſequia exhiberet: ecce cum gaudio advenit pavonum curator de Staingaden ad menſam abbatis edentis cum cuſtode noſtro, & acclamavit comedentibus, ut accurrereat & viderent mirabilia, quia re vera recederent omaes vermea ex hortis, relinquentea herbas & olera; nec ampliua comparoeruut. Similiter factum aano MDLIII. Idem aono MDLX, anno MDLXVIII. Item anoo MDLXXX, anno MDLXIII, aano MDLIV. Item anno MDLXXXV, anno MDLXXXVI, anno MDLXXXVII, anno MDLXXXII, anno MDCVI; & aliis io plutimis locia, præſertim circa loca Brigantina, in Schongao; ia Vils, in Seekh & Riekhholx, Aytevvaug, Rettenberg, Immeaſtat &c. Ita ut propter præſentiſſimam virtutem tres pagi dinaſtiæ Brigaatiæ, nempe Kruaeabach, Keſtras & Rettenbach, diem S. Magni ſiagulis annis feriari promiſerint datia litteria; quod eos diligentiſſime obſervare experimur. *Obſervandum porro eſt, laudatum abbatem beneficiis, quæ retert, ſcripterem eſſe contemporaneum, quippe qui anno* 1604 *ad* S. Magni *prælaturam primum evectus eſt.* F

231 *Recentiora ſunt, quæ in idem argumentum* *varia prodigia* *ſeculo* XVI, XVII & XVIII *explanata*

A *tum accepimus ex Suevia. Reverendus P. Columbanus Zeiller, abbatiæ Fauciſis profeſſus, in literis ſuis ad R. P. Chardon, anno 1745 datis ſuprà hoc argumento, ſic ſcribit:* Quod beneficia attinet, ſciendum & ſecure patribus Ant. verſientibus inſinuandum eſt, ea ſingulis annis in benedictionibus agrorum, patorum, hortorum &c., nocivis animalibus inſectorum contingere, ubi abunde teſtantur Suevia, Bavaria, Tyrolis, Briſgoia; & præcipue ſæpius, nominatim anno MDCCXXXI, capeſta eſt Helvetia, fere attonita ob inſolitos favores, & depulſos aut ſtatim emortuos ejuſmodi noxiorum inſectorum greges. Advertendum inſuper, pro locorum qualitate, ubi ſanctæ reliquiæ deſiderantur, advenientem P. Cuſtodem, baculum S. Magni ſerentem, ſumma cum pompa excipi, incolas ſub pulſu campanarum, ſupplice agmine extra portas obviam venire, ſicque reducem comitari &c. *Hæc P. Columbanus; at quoniam domeſticum teſtimonium quibuſdam male tritiſſe forte ſuſpectum videri poſſit, addo & alia aliunde petita. Diligentiſſimus adjutor noſter, præfatus R. P.*

B *Chardon ſcripſerat ad monaſterium Campodunenſe Ordinis S. Benedicti in Suevia, ut ſi qua in archivis ſuo de S. Magni actis aut miraculis monumenta haberent, ea communicare ne gravaretur.*

& variis teſtimoniis confirmata

132 *Reſponſum tulit perhumanum, monumenta nulla. Quippe poſt rebellium ruſticorum furorem, quo monaſterium iſtud anno 1525 penitus devaſtatum fuit, nihil propemodum ex ſacris reliquiis & antiquis Mſtr. ſuperfuiſſe, & hoc ipſum bello Suecico quo eadem abbatia anno 1632 extrema paſſa eſt, omnino ſublatum fuiſſe. Addebant tamen præfatæ litteræ inſigne teſtimonium, quod totidem verbis hic tranſfero.* Non obſtante tamen deploranda hac noſtra penoria, abundamus vivis teſtibus de magna S. Magni apud Deum æſtimatione; cum vix ullus in hoc territorio & viciniis homo ſanæ mentis reperiendus ſit, qui non jurato affirmare poſſit, ſe ſuoſque parentes ac vicinos multoties per interceſſionem S. Magni liberationem ab infeſtatione murium & inſectorum obtinuiſſe. Statim enim ac hujuſmodi plaga, in hiſce regionibus haud rara, ſeſe inſinuare videtur, pie recurrunt

C agricolæ ad Fauceuſe monaſterium, ſupplicant pro ablegando baculo S. Magni: quo obtento, & peracta eum congruis orationibus ſupra agros, prata &c., benedictione, mures & alii integrati meſſores agrorum, quaſi inſtantanee diſparere ſolent. *De iiſdem, ſi fallor, prodigii loquitur Carolus Meichelbeckius Benedictinus Benedicto-buranus Hiſtoriæ Friſingenſis tom. 1, Diſſert. a pag. XXII, ubi de S. Magno agens hæc habet:* Cujus ſanctitatem quotidiana omnes naturæ vires excedentia beneficia etiamnum teſtantur, ipſiſque etiam hetærodoxis lumen Catholicæ fidei aliquando accendunt.

Litteræ, quibus magiſtratus Ingolſtadienſis,

133 *Hæc autem quam vere aſſerantur, colligere licet ex hujuſmodi litterir, a magiſtratu Ingolſtadienſi, anno 1729 ad abbatem Fauciſtem datis, quibus ſimile prodigium, ope baculi impetratum, cum gratiarum actione Ingolſtadienſis atteſtantur. Scriptæ ea ſunt idiomate Germanico, a Prætore ac adili majore, nec non a civitatis capitano, ut vocant: & adili minore, & univerſa fabricæ præfectura ſubſcriptæ. Earumdem exemplum manu propria Reverendiſſimi domini Benedicti, pro tempore abbatis Fauciſtenſis ſubnotatum ejuſdemque ſigillo ad fi-*

dem faciendum munitum, procuravit nobis amiciſſimus noſter R. P. Chardon, qui & eas Latinè vertit in hunc modum.

AUCT. C. S.

prodigium anno 1728 in murinum exſtirpatione

534 Reverendiſſime, prænobilis & ampliſſime domine, domine Prælate, domine gratioſe.

Deo optimo maximo infinitæ ſint grates, quod anno elapſo eam nobis indideric mentem, & prodigioſum S. Magni baculum contra mures aliaque noxia inſecta huc mittendum expetierimus: reverendiſſimæ vero & prænobili amplitudini veſtræ, & toti laudabili conventui ac monaſterio nos eum univerſa fabricæ præfectura in omne ævum obſtrictos fatemur; utpoteque ad preces noſtra in extrema, qua affligebamur, neceſſitate & calamitate, prodigioſo hoc S. Magni baculo nobis illico ſuccurrit, & eumdem per admodum R. P. Auguſtinum Wundt, rarum omnino zelotem & laudatiſſimum ſacerdotem (cui Superi ardentiſſimas ſuas precus, quibus Deus in noſtra vota flecti debuit, indefeſſam operam & laborem, æternis præmiis remunerari velint) gratioſe ſubmiſit. Et ſane prodigioſam hanc Sancti, nomine & re Magni, opem ita ſumus experti, ut per integrum poſtea annum in agris noſtris, hortis & domibus, nec murem, nec aliquid quodpiam inſectum, vel videri vel ſentiri ſit datum, adeoque nunc divite & ubere meſſe fruamur.

E

patratum, gratus teſtatur:

135 In levidenſe ſummæ gratitudinis noſtræ ſignum, legamus decem florenos in arculam reponendos, & gratioſæ diſpoſitioni relioqoimus, num reverendiſſimæ & prænobili amplitudini veſtræ placeat, ut duo vel tria Sacra in honorem S. Magni ex hoc ære legantur: nos ipſo S. Magni feſto in gratiarum actionem, & ad impetrandos ulteriores Divi favores, ſolenne Officium decantari curabimus, nec umquam permittemus, ut hic Ingolſtadii cæleſte hoc beneficium ingratæ oblivioni tradatur, adjectis demiſſis precibus, dignetur reverendiſſima & prænobilis amplitudo veſtra apud S. Magni prætioſos cineres pro nobis intercedere, ut ejuſdem auxilio etiam deinceps frui mereamur; qui hoc gratioſo annuru freti, omni poſſibili modo & devotione, in gratioſos & perennes favores nos obſequioſe commendamus. Ingolſtadii XXV Julii MDCCCXXIX.

F

Reverendiſſimæ, prænobilis & ampliſſimæ dominationis veſtræ,

Obſequioſi

Joannes Reuſch, J. U. lic., urbis Pro-prætor, & p. t. Ædilis major.

Vitus Kleydorfter, civitatis Capitaneus, & pro tempore Ædilis minor;

Atque univerſa Fabricæ præfectura.

Ad calcem autem copiæ noſtræ Germanicæ ipſe abbas, appoſito ſigillo ſuo, adſcripſit: Hanc copiam ſuo originali de verbo ad verbum eſſe conſonam, ſub fide abbatiali teſtatur Benedictus abbas ad S. Magnum 10 Fueſſen. VI Jan. MDCCXLV.

circa quas pauca notantur.

136 *Ex hac epiſtola duo hic obiter obſervanda. Alterum eſt, quantam Suevicæ & adjacentium regionum incolæ in S. Magni meritis ſpem fiduciamque collocent; cum Ingolſtadienſes, inter quos & Fauceuſtr monaſterium, Tabulæ F. De VVie diſtantiam viginti milliarium communium Germanicorum collocant, baculum illum* in extrema, *ut aiunt*, neceſſitate & calamitate *ad ſe deferendum curaverint, quod profecto non viderentur facturi fuiſſe, niſi de ejuſdem ſalutifera ope ex certa fama aut experientia ſibi ſatis*

tir

Auct. C. S. *tis conſtitiſſet. Alteram eſt, quam utilitas feliciterque ſpem ſuam collocarint Ingolſtadienſes; quippe qui ea extrema, at ipſi loquuntur, neceſſitate & calamitate non modo liberati ſunt, ſed ita liberati, ut per integrum poſtea annum in agris ſuis, hortis & domibus nec murem nec aliud quodpiam infectum vel videri vel ſentiri ſit datum; unde & pro fragum inopia, quam a noxiis inſectis vexabantur, divite & uberi meſſe lætati ſunt.*

Similia beneficia per particulam Soretha-nam

137 *De Soretbano præterea ſimilia ad me perſcripſit ſæpe laudatus P. Lorinzee, iatee eetera afferens, baculum illum ſuum non a vitiatis modo, verum etiam a procul diſtitis vitis contra ejuſmodi agrorum peſtes frequentee expeti: unde fiat, ut Soretbani ſacerdotes ſubinde tres aut etiam plures hebdomadas hoc beneficendi munere occupati a monaſterio abeſſe cogantur. Ne vero hæc ſpecioſe magis, quam vere dicta quis arbitretur, ia auctiſſimis litteris ſuis, hoc anno 1747, die XV Martii ad me datis, recentiſſimam exemplum profert his verbis*: Hac ipſa hora, dum hæc ſcribo, tradnntur mihi litteræ, B directæ ad Revetendiſſimum D. noſtrum præſulem, in quibus conſul & magiſtratus Uberlinganus inſtauriſſime rogant, mitti unum ex ſacerdoribus noſtris, ad locu uocivis animalibus infectu, ibidem benedicendu, cum baculo S. Magni, cujut opem toties & tam mirabiliter experti fuerint temporibns anteactis. Diſtat Uberlinga, urbs imperialis, XII leucis Soretho. *Quo porro modo & populi applauſa ſalutifera illa virga excipi ſoleat, enarrat alio loco in hunc modum:* Quando eadem ſacra reliquia ad loca aliqua benedicenda portatur, ſacerdos benedicturus honorificentiſſime excipitur, & ſub pulſu omnium campanarum, eum clericorum præſentium comitatu, populique numeroſiſſimo ac devotiſſimo concurſu, ad loca poſtulata deducitur.

& Sancti dentem molarem exhiberi ſolita.

138 *De beneficiis autem impetrari ſolitis, ſic habet:* Hoc irrefragabiliter certum eſt, & innumeris exemplis demonſtrari poteſt, eumdem (*baculum*,) quoties eum vera fide & ſincera devotione applicatur, admirabiles prodncere effectus. Id præſertim palam fit in vere & æſtate, quando videlicet in agris, hortis, vineis, peſtiferi C gruſſantur vermes, aut alia demum quæcumque nocivu animalcula, quæ radices ſegetum arrodunt, aut inficiunt, vel folia, flores aut fructus arborum devorare incipiunt, quam primum ſacer iſte baculus cum ſolitis precibus & benedictionibus terræ infigitur, ubi peſtis illa graſſatur, confeſtim ceſſat & exſtinguitur, ipſique peſtiferi vermes milleni ac milleni quam velociſſime migrant, vel ſe ipſis deſeiuut, aut in momento diſpereunt. *Deinde addit de dente, quem apud ſe ſervatum.* S. Magni *eſſe creduat:* Similem & fere eamdem virtutem habet dens, qui unus ex molaribus S. Magni tradirur, atque ut talis ſemper eſt habitus ab eccleſia noſtra, & per plures annorum centurias religioſiſſime cultus. Hic, inquam, enm ſacer baculus abeſt, in alienu territoria forte delatus vices illis ſubit in præſtandis beneficiis ſupra commemoratis.

Peſtis pecorum ceſſat poſt factum votum, & paſcua baculo luſtrata.

139 *Aliud præterea beneficium R. P. Columbanus Zeiller tamquam minime dubium Actis noſtris inſereadum, anno 1745, die XXVI Januarii perſcripſit ad amicum noſtrum R. P. Chaedoa jam ſæpe laudatum virum, quod propterea ipſiſſimis illius verbis excitare viſum eſt.* Anno MDCCXLIII, cum peſtis animalium noſtris in partibus graſſaretur, & in urbe Fueſſenſi jam D aliquot pecora interiiſſent, ſenatus populuſque Fueſſenſis, inito conſilio, votum concepere, oblaturos ſe S. Magno vaccam, quæ veſperi prima a paſcuis portam oppidi ingrederetur, ut ope S. Patroni lues pecorum ceſſaret. Voto ita facto, & benedictione paſcuis ac animalibus baculo divi Magni imperrita, illico ceſſavit lues, nec ullum ab eu die animal in urbe periit. Quod beneficium grato animo civitas Fueſſenſis reſtatur. *Potuere Fueſſenſes id confilii capere ea felici eventu, quam majores eorum anno 1498 in ſimili pecudum lue, poſt nuncupatam ejuſmodi votam, fuerant expeti, teſte Henrico abbate in Annotationibus manuſcriptis, prout infra in Miraculis oſtendemus.*

Filius il. lud comitis de Spaur, nuncupato voto, ſubito convale-ſcit.

140 *Neque hic tacitum præterire poſſum a. liad beneficium ab eodem Sancto collatum junioei comiti De Spaur, cum jam de ipſius ſalute* B *pene deſperetam eſſet. Ne vero quidquam aut addidiſſe aut dempſiſſe videri poſſim, hnc tranſfero iiſdem verbis, quibus iſtud R. P. Chardea ex Fauceaſi monaſterio accepit.* Anno MDCCXXXIX illuſtriſſimus dominus comes De Spaur cum letiſſima conjuge & geminis liberis, Sonneburgum, celeberrimum (*nobiliam virginum*) Ordinis S. Benedicti (*in comitatu Tyroleaſi*) monaſterium, ad quædam ibi perttactanda negotia, peregre profectus eſt: cum ſubito proles utraque cœpit ægrotare; & adeo malum invaleſcebat, ut medici de iis conclamatum eſſe, haud ex vano augurarentur. Et enimvero altera mox die filiola vitam finiit. Perterruit hoc ſarum illuſtriſſimum comitem: ntque nimiæ triſtitiæ modum poneret, eidem Sonneburgenſes moniales ſuadent ac perſuadent, pro ſervanda filioli vita votum ad S. Magnum conciperet: concepit, & ab illa hora juvenis comes concaluit. Quam primum integræ rediere vires, Fueſſam contendit illuſtriſſimus comes, beneficium collatum multis deprædicavit, & gratiis cælesti Soſpitatori actis, præſente illuſtriſſima conjuge & juvene comite, oblatum argenteum anathema Divi aræ appendit in æternum gratitudinis ſuæ monumentum. *Plura miracula dabimus poſt Vitam.*

§ XII.

Sancti cultus celebris in Germania. F

Celebris Sancti veneratio in Suevia: præ-ſertim Fueſſæ,

Celeberrima apud Germanos, præſertim in Suevia eſt S. Magni *gloria poſthuma, celeberrimus cultus, ob frequentiſſima prodigia in mortalium ſolamen jam a multis ſeculis in hodiernum uſque diem continuata. Venerationis locus eius aua nunc eſt: præcipuus tamen & antiquiſſimus monaſterium Fueſſenſe ſeu Fauceaſe, quod ſancti Abbatis ſui ſepulcro olim nobilitatum fuit, nunc, perdito, quantum apparet, ſacro corpore, ejuſdem prodigioſum baculum, aliaſque quaſdam reliquas, religioſe ſervat, & ad publicas privataſque calamitates arcendas, perutiliter adhibet. Situm eſt hoc monaſterium ad Lycam amnem in Suevia Germaniæ provincia, in oppidulo cognominat, quod a multis etiam* Abuſiacum *appellatur. Michael Baudrandus in Novo Lexico geographico Philippi Ferrarii, hæc illius notitiam tradit:* Abuſiacum, ſeu Abodiacus, Fueſſen, oppidum alias Vindelicinæ in Rhætia, nnne Sueviæ, provinciæ Germaniæ, in ipſo limite Bavariæ,

A variæ, in ditione epiſcopi Auguſtani. Diſtat XII milliaribus Germanicis ab Auguſta Vindelicorum in Meridiem.

cujus loci brevis mentio datur.

141 *Idem ex Ferrario præmittit ſequentia:* Aboſiacum, ſeu, ut alii codices habent, Abuſacum & Abuzacum, Fuiſſen, oppidum Rhæriæ ad Lycum fluvium, intra montium anguſtias ſitum, quod propterea Fauces (unde Fauenſe cœnobium) etiam Latine dicitur, a Campidona XII leucis (*Ferrarius in Catalogo generali SS., 5 milliaria ſtatuit*) in Eurum, in via; quæ Tridentum ducit, occurrens. *Non placet etymologia Melchiori Goldaſto, qui ad cap. 1 Ekkehardi junioris de Caſibus S. Galli hæc notat:* Fauces (Fueſſen) ad pedes Alpium Juliarum, onde & nomen invenit, ut ab antiquis Fauzin, id eſt Pedes, diceretur: ita enim veteres pronuntiabant. *Et poſt paucu:* Monachi noſtri imperite FAUCES reddidere. *Verum hæc eruditis Germanis examinanda relinquo. De monaſterio plura teademus § ſequenti. Interim ad Sancti memoriam in eccleſiaſticis Faſtis & variarum diœceſium Breviariis celebratam propero.*

B

Nomen Sancti Martyrologio Romano inſcriptum non eſt.

143 *Mirum ſane*, S. Magni *nomen nondum Romano Martyrologio inſcriptum eſſe: cujus rei cauſa non alte forte en capite repetenda eſt, quam quod it, quorum maxime intererat, apud ſummos Pontifices non inſtiterint, ut eum honorem Patrono & Auxiliatori ſuo concederent. Quidquid ſit, frequentiſſima eſt ipſius annuntiatio apud martyrologos, qui magno numero* S. Magni confeſſocis *ſacram memoriam hoc die configuant: ex his aliquot accipe. Beatus Notkerus Balbulus, qui ſeculo IX & initio X floruit, ad diem VI Septembris ſic eum annuntiat:* Nativitas ſancti Magni confeſſocis, diſcipuli beati Galli, micabilis & ſanctiſſimi viri. *Martyrologium Ritbenovienſe ſeu Angiæ divitis, quod Sollerius noſter tom.* VI, *Junii parte* II *inter Hieronymiana contracta edidit:* VIII Id. Sept..... natale ſancti Magni confeſſ. *Ibidem Martyrologium Auguſtanum monaſterii S. Udalrici ad citatum diem:* Magni conf. *De utroque conſuli poteſt laudatus Sollerius in Præfatione ad Uſuardi editionem: ſed a quo tempore Sanctus noſter iis inſcriptus ſit, exploratum non habeo.*

at in pluribus aliis

144 *Hiſce conſonat antiquum Calendarium ex Ms. Lirinenſis monaſterii a Marteno tom.* 3 *Theſauri Anecdot. excuſum, quod ipſe ante annos* 600 *ſcripſum arbitratur. Conſonat & aliud vetus Virdunenſe, a præfato collectore editum tom.* 6 *Collect. ampliſſ. col.* 682. *Accedit Trevirenſe S. Martini Maetyrologium, itidem Ms., quod laudatus Sollerius pag.* XII *inter Hieronymiana collocaut, ſuſpicatur, ad uſum eccle-*

C *ſiæ alicujus aut Trevirenſis, aut etiam Belgicæ, primitus concinnatum fuiſſe. In hoc ad* VIII *Idus Septembris ſimiliter legitur:* Ad Fauces, Magni confeſſoris. *Inter Kalendaria, quæ Dominicus Georgius anno* 1745 *cum Maetyrologio Adonis Romæ edidit, duo etiam ejuſdem Sancti meminerunt. Primum vocat Kalendarium Palatino-vaticanum, Sacramentario Gregoriano ſeculi* XII *præfixum: alterum, cujus ætatem non expeimit, inſcribit: Kalendarium Mediolauenſe* XII: *utrumque ad præſentem diem* S. Magnum confeſſorem *annuntiat. Nec minus frequens eſt ejuſdem memoria in Auctariis Uſuardi, quæ apud Sollerium noſtrum videre eſt, quæque brevitatis gratia prætermitto. Eadem de cauſa prætereo recentiores maetyrologes, quos longa ordine poſſem recenſere.*

145 *Prodeat tamen Galeſinii textum attuliſſe:* Ad Fauces, *inquit*, ſancti Magni confeſſoris: qui ſancti Galli diſcipulus, divino prædicandi munere multorum animos ad pie agendum inflammavit, mirneulorumque ac vitæ ſcitioſus actæ laude nobilis, in Sanctos ſummi Ponrificis auctoritate ab epiſcopo Auguſtano adſcriptus eſt. *Honorificum præterea de eodem elogium exſtat apud Bucelinum in Menologio Benedictino ex quo, quia prolixius eſt, excerpſi ſequentia.* Deceſſit, nr annis, ſic meritis eumulatiſſimus, in ſuo, quod condiderat, ad Fauces Julias (vulgo Fueſſen) cœnobio tumulatus; cujus memoria apud Germanos longe eſt celeberrima: ita ut propter continua miracula, quæ per ejus venerandas reliquias, tam in agris, quam in jumentis & hominibus, paſſim patrantur, quatuordecim Sanctis, ut vocant, AUXILIATORIBUS, memorabili ſane meritorum commendatione, decimus quintus ipſe adjunctus ſit. *Hæc ipſe, ſubjungens miracula, quæ per Sancti baculum divina clementia in miſeerorum levamen frequentee operatur; de quibus egimus § præcedenti. De receptione inter Germaniæ Auxiliatores hoc ipſo paragrapho loquemur. An. juſſu Pontificis Sanctorum canoni adſcriptus ſit, diſcuſſimus § 8.*

AUCT. C. S. *frequentiſſime memoratur.*

E

146 *Peeto ex hactenus dictis, infraque dicendis nemini dubium eſſe poteſt, quin* S. Magnus *in Suevia vixerit, obieritque, & poſt mortalem vitam ſanctiſſime actum, in Fueſſenſi Suevie monaſterio peæcipuum cultum obtinuerit; quaee viſu dignus eſt Joannes Tamayus, dum in Martyrologio ſuo Hiſpanico Sanctum noſtrum in Hiſpania ſic annuntiat:* Ad Fauces, oppidum in Vetronia Hiſpaniæ, ſancti Magni, qui cum Hiſpanias cum S. Colombano veniſſet, & monaſtecium S. Martini in Placentinæ urbis teeritorio abbas inclytus conſtruxiſſet, & alia plura contra hæreticor maehinaſſet, poſt hujus viræ excurſum miraculis celebris & ſanctitate conſpicuus, ad æternam quietem confeſſor peopecuvit ſtrenuus. *Hæc & ſimilia, quæ ibidem de* S. Magni *in Hiſpaulas adventu, monaſteriorum erectione, canonizatione pee* Bentonem *ſeu* Lanthonem Cæſaranguſtanum vel Auguſtanum in oppido Luſitaniæ ad Fauces epiſcopum *facta,* F *hæc inquam, quæ ibidem ex ſuppoſititiis Juliano & Luitprando fruſtea probaee conatur, riſu digna ſunt, nec refutari merentur.*

Tamayi commenta explodunte.

147 *Quam vece autem idem Bucelinus aſſeverat,* S. Magni *memoeiam apud Germanos longe celeberrimam eſſe, probant variæ Germaniæ Breviaria & Miſſalia, ex quibus diſcimus, Sancti cultum non modo in Suevia, verum etiam in Bavaria, Rheni circulie, Franconia, Alſatia, imo & in Belgio receptum fuiſſe. Quippe ex Breviariis, quæ in muſeo noſteo exſtant, diœceſes undecim ſedecim reperi, quæ illum annua veneratione proſeuitæ ſunt, aut etiamnum proſequuntur. Hujuſmodi ſunt archidiœceſis Moguntina, ejuſque ſuffraganeæ Auguſtana Vindelicorum, Argentinenſis, Herbipolenſis, Conſtantienſis, Eiſtadienſis, Spirenſis & Wormacienſis: item eccleſia Viennenſis in Auſtria, Patavienſis ac Ratisbonenſis in Bavaria, Veatiſla-vienſe in Sileſia, Mindenſis in VVeſtphalia, ac denique Colonienſis ad Rhenum. His accedunt duo Breviaria Belgica, Tungrenſe ſcilicet & Ultrajectinum, utrumque antiquum. Nequc dubitandum eſt, quin & in aliis, præter jam enumeratus, diœceſibus cultum obtinuerit: id enim & continua benefi.*

Cultus in variis diœceſibus

AUCT. C. S. *beneficia & Auxiliatoris Germaniæ titulas exigere videntur.*

Cultus antiquus 148 *Idem procul omni dubio ſtatuendum de monaſteriis, quæ ipſius nomini erecta, inferius oſtendimus. Non poſſam tamen hic tacitas præterire celebreeimam abbatiam Soreebanam, ſaeris Ordinis Præmonſtrateaſis, in ſuperiore Sae. via cujus zelus in promoveado* S. Magni *cultu non parum elucet. Aceipe igitur, quæ mihi in hanc eem iater eetera humaniſſime traaſmiſit Rev. & eximius dominus Evermodus Loriazer, ejuſdem abbatiæ eanonicus regularis & S. Theologiæ doctor.* Quo zelo & ſervore, *inquit*, quo itidem pietatis & ſingularis devotionis affectu, patres & majores noſtri ſemper eoluerint S. Magnum abbatem, & patronum noſtrum, ex eo ſatis colligitur, quod non conventi communi Officio, quo ſancti abbates & confeſſores eelebrantur ab Eeeleſia, novum & proprium compoſuerint, ex Vita ejuſdem Sancti deſumptum, illudque quotannis in die ejusfeſto & per totam Octavam ſolenniter deeantarint. Dnravit hic cultus per ducentos eireiter annos; quibus evolutis, paulatim deſinere cœpit, ac tandem ingruente bello Sueeico ſub annum MDCXXXII, quo religioſi omnes in exilium pulſi ſunt, ipſumque monaſterium eombuſtum, omnino eeſſavit.

B

in abbatia 149 *Officium hoc præ manibus habeo a laudato domino Lorinzero miſſum. Antiphonas proprias habet ad omnes Horas, uti & reſponſoria Nocturnorum: lectiones a Nocturni item proprias, necnon & hymnos & reliqua fere omnia: nihil tamen, quod ad Sancti acta pertineat, continet, præter ea, quæ in Vita enarraatur. In primis Veſperis hic hymnus præfcribitur.*

Sydus refulget jam novum,
Magni clarum ſolemniis,
Germaniam & Galliam
Novo beat Apoſtolo.
Lætare plebs ſolemniter,
Vexata quondam graviter
Dæmoniorum, vermium,
Et beſtiarum furiis.
Jam luee Chriſti fulgeas,
Et pace eordis gaudeas,
Deumque laudes jugiter,
Et Magnoaldum prædiees.
C Has Magnus ipſe plantulas
Virtutis arvo condidit,
Virtutiſque eultoribus
Pie fovendas tradidit.
Precamur ergo Cœlites.
Noſtras vias ut muniat,
Quo poſt eum ſecurius
Vitæ teramus ſemitas.
Laus Trinitati ſimplici,
Et unitati triplici,
Patri, Patriſque Filio,
Spiraminique compari. Amen.

Soreba. na 150 *Hymnus ad Matutinum excerptus eſt ex verſibus, qui apud Henricum Caniſium Antiq. lect. tom. 5 adſcribuntur Ratperto, quos num.* 106 *jam dedimus: in Laudibus vero ſequens cantabatur.*

Vox clara laudes reſonet
Noſtri quieto tempore,
Magni patris encomiis
Miſcens devotos jubilos.
Hic Magnus alta eœliæ
Petfectionis culmina
Prendens, gerebat Angeli
Vitam mortali corpore.
Perampla patris prædia D
Sprevit & matris gremium;
Deſertaque perambulans
Quæſivit oves perditas.
Abſolve nos, Jeſu bona,
Magni beati meritis;
Delens malum, quod reſpnis.
Addens bonum, quod reſpicis.
Laus Trinitaris, &c. *ut ſupra.*

151 *Præterea die* XXII *Martii Idem Soreth*a- *in Sue-*
ni Præmonſtratenſes tranſlationem S. Magni *eccle- via.*
bant eodem Officio, præterquam quod lectionibus a Nocturni ſubſtituerent Sermonem Venerabilis Bedæ presbyteri in Natali S. Benedicti: Audiens a Domino Petrus &c., *ac pauca etiam alia mutarent. Neque hic ſtetit eorum in Patronum ſuum pietas: ſed qualibet inſuper Feria V per annum, feſto duplici non impedita, in Laudibus ac Veſperis ſequens Antiphona cum Oratione dicenda præſcribitur:* Landemus virum glotioſum & parentem noſtrum ſanctum Magnum in generatione ſua, cujus intuentes exitum, converſationis ejus ſequamur veſtigia. ℣. Juſtum deduxit Dominus per vias rectas. ℟. Et E
oſtendit illi regnum Dei. *Oratio.* Sancti Magni confeſſoris tui, quæſumus, Domine, meritis adjuvemur, ut quod poſſibilitas noſtra non obtinet, ejus nobis intereeſſione donetur. Per Chriſtum &c. *Hir fuit antiquitus apud Soreebanos* S. Magni *cultus, de hodierno ſic proſequitur.*

Cultus hodiernus 152 Quod vero cultum modernum attinet, Officium nunc fit de Communi Abbatum, præter Lectiones a Nocturni, quæ ſunt ex Proprio Conſtantienſi. *Deinde paucis deſcripta Conſtantienſis diœceſeos amplitudine, ſubdit:* Per totam hanc numeroſiſſimam & ſpatioſiſſimam diœceſim eolitur Sanctus noſter quotannis VI Septembris; ſed majore præ cæteris eultu in eeeleſia Sorethana, tamquam Patronus illius, & poſt divam Virginem in cælos aſſumptam ſpecialis & primarius: in hac quippe eolitur non ſolum in choro, ſed etiam in foro, cum præcepto & obligatione audiendi Miſſam, & abſtinendi ab opere ſervili per totum tractum Soreebanum. Eamdem obligationem in foro non ita pridem ſibi impoſuerunt plura alia loca & integræ civitates, propter recentiſſima beneficia, quæ per intereeſſionem Sancti obtinuerunt. F

In eadem abbatia 153 Concurſus populi in ipſo feſto ad eeeleſiam noſtram propemodum infinitus: plures eccleſiæ eum ſolemni elericorum comitatu eo proceſſionaliter veniunt, & S. Magnum, cujus ſtatua in naturali magnitudine, pretioſis indura paramentis, in medio eeeleſiæ exponitur, devotiſſime venerantur. Pro eoncione dicit prædicator extraneus inter omnes, qui haberi poſſunt, eeleberrimus & diſertiſſimus: Sacrum ſulemne cantatur a proprio abbate in pontificalibus, enm inſigni tam miniſtrorum, quam muſicorum apparatu: vel a prælato extraneo, cui hoc honoris officium ex humanitate fuerit oblatum. Finito Sacro, populus ſaerum baculum a eanonico ſaeerdote exhibitum pio oſculo veneratur. Præter diem obitus, qui eſt VI Septembris, eelebrat eccleſia Soreebana feſtum tranſlationis S. Magni quotannis die XXII Martii; necnon qualibet Feria III per annum, feſto aliquo non impedita, eantatur de eodem ſancto Patrono noſtro Miſſa major, ſeu conventualis, præter ſuffragium commune, quod de eodem dicitur ad Laudes & Veſperas. Et hæc de eultu S. Patroni noſtri tam antiquo, quam moderno.

154 De-

A 154 *Deinde cultum, quem in Conſtantienſi dioeceſi obtinuit, laudati Lorinzeri ſchedulæ hiſce verbis breviter complectuntur*: Per totam quoque celiquam dioœceſim colitur & invoeatur ut Thaomatuegus, ut Apoſtolus, ut Commuois Putec & Auxiliutor omnium mœrentium & afflictorum. *At quoniam ex Bucelino ſupra intelleximus, eumdem quatuordecim* Auxiliutocibus *decimum quintum adjunctum eſſe, locus & ordo poſtulat, ut id ipſum paucis explicemus.* Sunctos Auxiliatores *ſuos Germani eos vocant, quos ex veteri quodam inſtituto præcipue invocant, tamquam peculiares apud Deum patronos, ſive ad arcendas ingruentes calamitates, ſive ad beneficia impetranda. Reverendiſſimus dominus Thomas abbas Lanchemienſis, Ordinis Ciſtercienſis, peculiare Opuſculum Germanico idiomate circa mordium proxime elapſi ſeculi edidit de Sanctis Auxiliatoribus, qui Lanchemii in dioeceſi Bambergenſi ſub eo titulo invocantur. Quatuordecim recenſet, inter quos* S. Magnus *non nominatur, uti nec in Miſſa de ipſis colebrari ſolita. Grevenus in auctariis Uſuardi, ad diem* VIII *Auguſti, quindecim enumerans, gloriosam Dei Genitricem preponit iiſdem quatuordecim, quos laudatus libellus ac Miſſa recenſent; nulla itidem* S. Mugni *mentione.*

Inter ſanctos 155 *At in veteri Miſſali dioeceſis Ultrajectinæ in Belgio, inter Sanctos Auxiliatores locum habet. Liber ille excuſus Leidæ anno* 1514, *inter Miſſas pro variis calamitatibus legendas, unam proponit* Da quindecim Auxiliatoribus: *colleeta autem eſt hujuſmodi*: Omoipoteos ae mitiſſime Deus, qui electos Sanctos tuos, Georginm, Bluſium, Heruſmum, Paotaleonem, Virtum, Chriſtoferum, Dioniſium, Ciriaeum, Aehatium, Euſtachium, Magoum, Egidiom, Murguretam, Barbaram, & Kathecioam, ſpeialibus privilegiis decoraſti; quæſumus, ut omnes, qui in neceſſitatibus eorum imploramus auxilium, ſecundum tuæ promiſſioois gratiam, petitioois noſtræ ſulutarem eoofequamur effectum. Da nobia, Domine, venium peccatorum, & ipſorum intercedentibus meritis, ab omnibus adverſitatibus libera, & deprecatiooes noſtcuu benignus exaudi. Per Domioum &c. *In Secreta & Complenda eadem eepetuntur nomina. Similem* B *Miſſam legere eſt in antiquo Miſſali archidioeceſis Moguntinæ, anno* 1493 *excuſo, quæ etſi titulum præferat*, De quatuordecim Adjutocibus ſaoctis, *nihilominus in collecta quindecim, & inter hos* S. Magoum *expreſſe veneratur. Eumdem etiam inter illos eecenſet Miſſale Ordinis Prædicatorum anno* 1550 *excuſum.*

Auxiliatores. 156 *Dubium quidem eſſe poteſt, an* Magni *nomine ſanctus Abbas noſter hic veniat; cum & varii ejuſdem nominis in Eccleſia celebrentur, & a Joanne Baptiſta de Franchis in Opuſculo Italico Panormi excuſo, inter Sanctos Auxiliatores S. Magnus epiſcopus Opitergienſis reteuſeatur. Malim tamen credere, Abbatem Faurexſem deſignari in Moguntino ac Ultrajectenſi Miſſalibus: cum enim utraque dioeceſis ad Germaniam pertineret, probabilius eſt, Sanctum aliquem in Germania beneficiis celebrem, potius quam epiſcopum Opitergienſem in Italia, utriuſque eccleſiæ Auxiliatoribus adjunctum fuiſſe. Porro eumdem titulum ei attribuit Babenſuber Opuſculum ſuum his verbis inſcribens*: Sanctus Magnus Algoiorum apoſtolus, Germanorum eommunis Auxiliator. *Conſonat Franciſcus Petrus canonicus regularis S. Auguſtini, in ſua Suevia eccleſiaſtica pag.* 386 *dicens*: Etiam apud looge diſſitus & exteras nationes S. Magous honoce, feſtoque die ſolemniter eolitur, ioterque eos Divos, quos ob ſpeciales quasdam prærogativas Auxiliatores vocamus, præſentiſſimus patronus habetur. Auct. C. S.

§ XIII.

Templa & monaſteria ſub Sancti invocatione Deo erecta.

Inter ſacra loca ad S. Magni *gloriam per Germaniam Deo dicata, antiquiſſimum eſt monaſterium Fueſſenſe, quod eumdem Sanctum ſuum primum abbatem ac fundatorem veneratur. De fundatoribus, quorum opibus primum conditum ac diuide reſtauratum auctumque fuit, ſequentes verſiculi circumferuntur:* Fundatio Fueſſenſis, prout in Vita

Cœnobium Fueſſeo regali dote Pipioos
Fundavit, ſuncti permotus numine Magni: E
Vaſtatum cæſue reparavit Carolus idem,
Atque Auguſtana Simpertus præſul in urbe:
Auſtriacæ poſthæc Leopoldus marchio terræ,
Guelpho Suevorum dux amplites argumenturunt.

Pippinum hunc interpolator noſter regem facit & Carlomanni fratrem, aſſeritque illum hujus jam monachi gratia, litteriſque olim a S. Columbano ad Clotarium datis & a S. VVilleberto exhibitis permotum fuiſſe, ut ædificando monaſterio monachiſque in eodem alendis locum & annuos reditus munifice ſuppeditaret. Verum cum Pippinus iſte rex integro pene ſeculo S. Magno *ſit poſterior, non potuit præfatam donatioem* Mogoo *in vivis ſuperſtiti facere. Miraberis forſan, qui in tam fædos parachronismos, craſſoſque errores labi potuerit: ſed tale ſcilicet erat hominis ingenium, ut ex aliorum lucubrationibus ſuum opuſculum conſarcinaſſe contentus, minimo cuearec, utrum ea, quæ ex iis ſua faeerat, verum, quæ tractabat, ætati conveniret.* F

narratur, commentitia 158 *Ne vero id gratis dixiſſe videar, juvat ipſa VValafridi verba recitare, ut iis cum compilatoris textu collatis, lectori hac ſuper re nullum dubium relinquatur. Itaque VValafridus lib. de Miraculis cap.* XI *apud Mabil. Sec.* I *Benedict. pag.* 255 *& ſeq. hæc habet*: Carlomannus ... ob amorem eegni cæleſtis, fæcularis gloriæ pompam depoſuit; & cum eunſu quieticis vitæ Romam tenderet, ... ad idem monaſtecium [*Sancti-galienſe*] eauſa orationis acceſſit: audienſque aſſiduis ſignorum victutibus eumdem locum pro beati viri meritia a Domino illoſtraci, dixiſſe fertur: Tenuia quidem hic locus eſt facultate, ſed pro meeitia B. Galli celebri diffamato rumore. Cumque vellet ibidem degentibus aliquod ſuæ largitatis eoofarree ſolatium, ſed eetractaret, negotiis ſe ſegni disjooctum explere noo potuiſſe, quod voluit; frutri feripſit, ut ſui amoris intnitu eidem monaſterio aliqnod eegiæ largitatis ſolatium digoueretur impendere.

oſtenditur 159 *Subdit, annuiſſe Pippinum, ſanctoque Othmaro mandaſſe*, ut in loco ſibi commenduto, ud ſupplendus B. Gulli excubias, regulacia ordinem inſtitueret vitæ: *deinde conceſſiſſe illi* quoſdam tributucios de eodem pago ... & vectigalia, quæ annuatim regis redditibus inferre debebaot.

Auct. C. S. bebant. Et oe cujoſquam, *inquit*, avaritia tanti incrementis obſiſteret boni, diuturnæ firmitatis epiſtolam fecit conferibi, & ut moris eſt, circumſpecta roborari caurela *&c. Denique caput his verbis concludit*: His regiæ pietatis Othmarus abba donatus ſolatiis & ſublimarus ho ooribus, monaſterium lætus regreditur; & ex illo tempore monaſticæ vitæ in cœnobio S. Galli exordium quidem cœpit, augmentum autem & proſectus hodieque laudabiliter dilatari oon deſioit. *Ex hoc, inquam, VValafridi loco compilatos fundationem monaſterii Fueſſenſis concinnans, in tam craſſum errorem incidit, ut cuilibet utrumque ſcriptorem conferenti manifeſtum ſiet. Quod autem tendit de epiſtola S. Columbani ad Clotariam regem; id procul dubio fecit, quia apud Jonam in iſtius ſancti Vita num. 61 reperiebat, illum ad pradictum regem litteras ex Italia dediſſe, rogaſſeque*, ut ſodales ſuos, qui Luxovium incolebant, regali adminiculo ac præſidio foveret.

forte B. Pipino, vel huic & Pippino regi adſcribenda.

B 160 *Bollandus noſter tom.* III *Februarii pag.* 254 *& ſeq. hanc illuſtrem donationem S. Abbati factam cenſet a B. Pippino, duce & Majore domus regum Auſtraſiæ, cujus Acta ibidem illuſtrat. Neque improbabilis eſt hac Bollandi opinio: certum enim eſt, Pippinum Martelli filium, Caſolomanni fratrem monaſterium iſtud vivente* Magno *fundare non potuiſſe. Poſte etiam non procul a vera aberrabimus, ſi dicamus, utrique Pippino aliquid exibuendum eſſe; & B. Pippinum quidem aliquos reditus Sancto donaſſe, quos deinde altero poſt ſeculo Pippinus rex confirmaverit, auxeritque. In hac conjectura non difficulter intelligitur, qua occaſione interpolator in parachroniſmos, de quibus ſupra ſapius, lapſus ſit. Pronum ſiquidem erat homini imperito duos illos Pippinos confundere, atque ita ani eidemque adſcribere, quæ duobus erant tribuenda: in quo errore perturbatio temporum neceſſario conſequebatur; at Pippinus rex, Carlomannus monachus, S. Othmarus abbas, Otilo Bolorum dux cæca mediam ſeculi* VIII S. Magno *contemporanei ſtatuerentur, qui ſub iis adjunctis ad medium ſeculi* VIII *pertinent.*

Fueſſenſis monaſterii primordia & progreſſus:

C 161 *Quidquid ſit, Pauceuſis monaſterii primordia repeti ſolent ab exiguo quodam ſacello, quod* S. Magnus *in honorem S. Salvatoris condidiſſe, in eoque cum diſcipulis ſuis divinas laudes celebraſſe perhibetur. Sacellum hoc, una cum cœnobio ſemel iteramque deſtructum, reſtauratumque tradunt; donec tandem ſeculo* IX *ab epiſcopis Auguſtanis a fundamentis eurſum extrui cœptum, amplior eccleſia evaſit; quæ a Lanzone epiſcopo in S. Salvatoris ac Magni honorem dedicata, iſtius vicinia parœcialis conſtituta ſit. Denique anno prima labentis ſeculi idem monaſterium templumque denuo multum auguſtius renovari cœpit ſub Reverendiſſimo domino Gérardo, ejuſdem loci abbate* LII, *ac tandem anno* 1717, *die* XV *Februarii conſecratum eſt a Reverendiſſimo ac Sereniſſimo domino Alexandro Sigiſmundo, epiſcopo Auguſtano, comite Palatino &c. Splendidum ſane ac magnificum templum eſſe, lices colligere ex ejuſdem graphica deſcriptione, quam R. P. Chardon collegii Conſtantienſis Societatis noſtræ Rector a Faucenſibus acceptam, nobis pro more ſuo humaniſſime tranſmiſit, quam. que ad Sancti gloriam poſthumam, iiſdem verbis ſubjungo.*

deſcript.

162 Faciei eccleſiæ interior cruciſ figuram exprimit: longitudo illius ad ducentos pedes porrigitur; altitudo ad ſexaginta: ubi vero tabulatum amplam circumfetentiam ad ſupremam uſque ſuperficiem vaſtæ adinſtar turris aperit, ad centum omnino pedes aſcendit. Latitudo, quæ crucis figuræ, quam eccleſia refert, conveniat, octoginta quatuor pedes continet, reliqua ſexaginta. Duodecim columnis, ficto per artem marmore mire fulgentibus, quas totidem ſanctorum Apoſtolorum ex pretioſiſſimo marmore artifieioſiſtime elaboratæ rotundæ imagines magnifice exornaot, tota molea iooitl, tur: per ſexagiuta triplicis ſpeciei feneſtras, oblongas, rotundas & lunatas, lucem aceipit. Infra feneſtras luuatas ingens projectura, tres circiter pedes lata e pariere prominet, ut quia pereommode toram eccleſiam obire, & tam picturis, quam aliis ex gypſo celaturis, quibus totum tabulatum excultum eſt, infeſtum pulverem abſtergere valeat. D

163 Paulo inferius quatuor oratoria, ut voeant; duo majora muſicis, reliqua orantium devotioni aecommodata, e pariete promioent: *ſenſis* ex uno horum patet aditus ad eathedram, in. genioſa ſculptoris manu e ligno oobiliori arrificioſiſſime elaboratam; ex qua divini verbi præco pro coocione dieere ſolet. Tabularum deeem magnificis areobus mira arte diſtinguitur; quos inter ingentia rotunda ſpatia tenduntor, in quibus feliciſſima pictoria manus, ad Zeuxis & Apellis invidiam, immortalia ſuæ artis poſoit moouimeota. Reliquum tabulati varia ex gypſo celatora, interjectis itidem miooribus picturis, quæ divi Magni viram & miracula ſilenti ore loquuntor, ſplendide exornat. Chorus ad divinam pſalmodiam diu noctuque perſolvendam, in eotunditatem, ita tamen ut circulum integrum haud perficiar, loogiuſcule ductuseſt; obi præcipue inſigne artis ſculptoriæ ingenium demiraodum & commendaodum: lignum haud vulgare, ſed plerumque nobile, & eui oatura ipſa varias ad ornatum aſperſit maculus, ſtationes ſuas pſallcotibus aſſignat. E *novi tem. pli Fueſ.*

164 Pavimentum chori nigro & albo marmore pulera varietate & ordine ſtratum eſt: ehorum elaudit altare ſummum, pretioſiſſimo ex marmore maguifice juxta ac artificioſe elaboratum. Interjecto triginta circiter pedum quadrato ſpatio, eancelli marmorei miri ſplendoris a ſummo altari populoſam & importunam plebem prohibent. Reliquum templi ſpatium in octo capellas diſpeſeitur, duas majores, quæ crucis, quam eccleſia habet, tranſverſam partem efficiunt, eeteras minores; omues marmoreis altaribus conſpicuas. In duabus majoribus eminent altaria, quorum altitodo ad quadraginta ſex pedes aſeendit majeſtate plena. Tria organa, uoum altero maju & inſigniua, iuvitanr muſices peritos ad laudatum Deum in tympaoo & ehoro, in chordis & organo. Sellas omues oranti populo ſculptor eximio artificio ex ligno haud vulgari elaboravit. F *anno 1717*

165 E majori eccleſia pauci gradus deducunt ſubtus terram ad ſacellum divi Joannis Baptiſtæ, & divi Magni patroni eccleſiæ. Prius quatuor columnæ marmoreæ ſuffuleiunr: a latere juxta aram divo Joanoi ſacram, ſoos Baptiſmalis, marmoreo clauſus baptiſterio, abluendos exſpectar. Præcipue aurem euitet ſacellum divi Magni; huic S. Joannis ſaeello contiguum (quod ex authenticis documentis cella ſancti Viri creditur, cujus non ſolum ara, ſed & parietes, & pavimentum, mira varietate, ioſigni artificio & *conſecrati.*

ſpleu-

A ſplendore, vario marmore artificioſiſſimo elaboratis intiguiter exornatum eſt. *Poſt pauca ſubjungitur de commemorato ſacello ſequens annotatio*: Saecllum S. Magni ab initio & prima monaſterii fundatione erectum, antiquiſſima documenta dicunt fuiſſe habitaculum & ipſiſſimam cellam, in qua S. Magnus primus fundator & patronus noſter habitavit in vivis; & ideo ſemper in ſummo honore habitum, ſæpius cum monaſterio & eccleſia, partim incendio, partim devaſtationibus deſtructum, ſed ſemper iterum innovatum, cum eccleſia & monaſterio anno MDCCC noviter e fundo erecto & hoc ſacellum e fundo novitet exſtructum & pulchertime exornatum fuit, uti hodie viſitur; ita tamen ut eumdem ſemper locum ſervaverit, quem habuit, vivente S. Magno, poſt cujus obitum poſthac in ſacellum mutatum eſt. *Hæc de Fueſſenſi monaſterio: nunc ad alia progredior.*

Templum apud Sanctigallenſes ſec. 9 erectum.

B 166 *Diximus ſupra § 9, a num.* 501, *aliquot annos poſt Sancti elevationem, ſeculo* IX *jam ſeneſcente a Salomone Ramſchavio non procul a monaſterio Sancti-Gallenſi in Helvetia templum in honorem S. Crucis, ſanctique* Magni *erectum dotatumque, & hujus reliquiæ in iſtud ſolemniter translatas fuiſſe: cetera, quæ huc ſpectant, accipe. Idem Salomon prædictæ eccleſiæ quoſdam canonicos addixit, qui ibidem divina peragerent, & jam abbas Sancti-gallenſis & epiſcopus Conſtantienſis creatus, novis eam bonis locupletavit. Exſtat apud Marquardum Herrgott, in Genealogia Gentis Habsburgicæ, tom.* 2, *par.* 1, *inſtrumento* 303, *pag.* 62, *diploma Arnulphi imperatoris, quo fundatio ejuſdem eccleſiæ regia auctoritate confirmatur. Quia vero eum ad competendum, quæ de tranſlatione ſacri brachii ſupra commemoravimus, multum conducit, tum ipſam fundationem illuſtrat, ſtudioſis lectoribus gratum fore arbitratus ſum, ſi illud totum, prout a laudato Marquardo ex archivo S. Galli depromptum recitatur, huic Commentario inſererem. Sic itaque habet.*

ejuſdem dotatio diplomate.

167 In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Arnolfus, divina favente elementia, imperator. Si loca a Dei cultoribus nova inſtitutione Domino dicata, immo competenti ornatu culta, doteque ſuffulta, noſtra celevamus auctoritate, manſura nobis gaudia inde proveniri

C poſſe, non dubitamus. Idcirco omnium Chriſti fidelium tam præſentium, quam futurorum, cognitum eſſe volumus generalitati, quia Adalbero, ſanctæ Auguſtenſis eccleſiæ venerabilis præſul, noſtris pateſecit auribus, Salomonem Conſtantienſem epiſcopum quamdam in monaſterio ſancti Galli, conſentiente atque cooperante Fratrum illic Deo & ſancto Gallo famulantium collegio, ſupet fluvium Nigra aqua voeitatom, baſilicam in honorem ſancti Magni confeſſoris conſtruxiſſe, in qua etiam quia ipſius Dei Electi pignota ſancti corporis venerabilitet teconduntur, loca quædam de eadem abbatia in fetvitium Dei & ſancti Magni, cum conſenſu monachorum, ipſi loco conferre placuit: id eſt, in pago Turgowe, comitatu Adalpesti, ad longum Rihhanpah, hobam unam illuc pertinentem: & in Beiſihgovve com. Wolfuni, in loco Rotileim, arpennas duas, in pago veto Thuricо com. Adalgozzi, in villa Hoenka, baptiſmalem eccleſiam cum tecta faliea & illue pertinentibus hobia.

168 Hæc omnia quippe idem reverendus pontifex, qui ipſi monaſtetio præeſſe dinoſci-

tur, pet manos advocati ſui Asketiei in dotem prædictæ eccleſiæ ſancti Magni, cum convenientia ac voluntate Fratrum, perennitet tradidit atque delegavit: ea videlicet tatione, ut procurator ipſius eccluſiæ ex his tebus tres monachos & totidem elericos, cæteramque familiam ibidem ſempet procuret, & omni anno in feſtivitate ſancti Magni copiam ſervitutis in refectorio ſancti Galli univerſis monachis ipſius cœnobii impendat & pataſtedum onuſtum ſaumate ſemel in anno abbati in hoſtem peigenti, cum homine ipſum equum trahente præſter. Unde quoque hoc præſens confitmationis noſtræ præceptum fieri juſſimus, firmiter præcipientes, ut hujuſmodi inſtitutio prælibatæ eccleſiæ firma & ſtabilis in ætetnum perſeveret abſque ullius perſonæ offendiculo. Et ut hæc confirmationis noſtræ auctoritas inviolabilem in Dei nomine pet omnia tempora obtineat ſtabilitatem, manu noſtra ſubter eam robotantes, annulo noſtro aſſignari juſſimus. Signum Domini Arnolfi imperatoris Aug. Eugilpero notario, ad vicem Deotmari archicappellani, recognovi & ſubſcripſi. Data ttt Id. Octob. anno Domini DCCCXCVIII, E Indictione 8, anno XI tegni Arnolfi piiſſimi regis, impetii veto III. Actum Rigina civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

Auct. C. S. Arnulphi imperatoris confirmata:

circa elucidanda ſant. Laudatus Herrgott obſervat, quod

169 *Hucuſque diploma, circa quod quædam annues notas chronologicas recte ſe habere præter Indictionem, quæ anno* 898 *prima recurrebat, non ſecunda. At mihi nota minus indictio, quam cetera notæ, rectiſſime appoſita apparet. Quamquam enim anno deſignato Indictio* 8 *curreret, potuit ea a menſe Septembri, puta* XXIV *anni præcedentis inchoari, quæ propterea eadem die ſignati anni* 898 *terminabatur, a qua die Indictio* II *initium deſumebat: cum igitur prædictum diploma* VII *Idus Octobris datum ſit, recte Indictioni* II *illigatur.* Hoba, *quæ in diplomate occurrit, & alias etiam* huba, hova, hobunna *&c. vocatur, modus agri eſt cum habitatione coloni, inquit Cangius in Gloſſario, & ſæpe in antiquis chartis reperitur, prout apud ipſum videre licet.* Do tecta ſalica *conſuli poteſt idem Gloſſarium ad vocem* Lex ſalica, *ubi ex Eccardi ſententia, quæ ibidem reliquis præfertur, terra ſalica ea dicitur, quæ ſpectat ad præcipuam* F *curtis domum, quæ* ſala *& domus ſaliea conſuevet appellari.*

pauca notantur.

170 *Per* eopiam ſervitutis, *convivium intelligi, quod iſtine eccleſiæ procurator in S. Magni feſto quotannis pendere tenebatur: de eo meminerunt Ephemtrides Sancti-gallenſes, quas anno* 1272 *conſcriptas Goldaſtus Alaman. rer. tom.* 3, *parte* 3 *exhibet: in quibus ad diem* VI *Septembris ſic legitur*: Ex inſtitutione Salomonis epiſcopi & abbatis, datur præbenda de Golda Fratribus in honorem S. Magni confeſſotis. Paraſredus *eſt equus agminalis*; ſanma, *apud Cangium, idem quod* ſagma, *& farcinam denotat*: paraſredus *igitur* onuſtus ſaumate, *equum ſarcinarium cum ſua ſarcina ſignificat. Denique de inſtitutis ibidem canonicis, dotationeque per Arnulphum confirmata rurſum meminit Ekkehardus junior de Caſibus S. Galli cap.* 3 *dum ait, Salomonem inter ſuprema mandata a Sancti-gallenſibus monachis vehementer poſtulaſſe*, quatinus eccleſiam ab eo in loco S. Galli, in honore S. Crucis, ſanctique Magni conſtructam & ſub regiæ auctoritatis privilegiis dotatam tuerentur, ibique ſervitium canonicorum

Auct. C. S. minui non paterentur. *Alia Ekkehardi in hanc ſententiam verba dedimus num.* 100.

Præditum templum incendere

171 *Exſtat in Opere noſtro tom.* 1 *Maii, die* 2 *Vita S. VViboradæ ac B. Rachildæ virginum Ordinis S. Benedicti, quas* Recluſas vocant. *Ex his diſcimus, præfatum* S. Magni templum *earumdem virginum ſepulcris non ſine divina revelatione nobilitatum fuiſſe: prior illud etiam, in cellula ipſi contigua a præfato Salomone recluſa, ſanctiſſimo vitæ inſtituto ac demum martyrio, anno* 925 *ab Hungaris illato, conſecraverat. Memorabile eſt, quod hujus occaſione martyrii de hac eccleſia a barbarorum incendiis præſervata tradit Hepidannus lib.* 1, *cap.* 6. *Ait quippe, Hungaros, cum irruptione in Germaniam facta, omnia ferro flammaque vaſtaverat, præfatam ſacram ædem, apud quam S. VViboradæ ſe Deo conſecraverat, aggeſto rogo exurere fruſtra molitos fuiſſe.*

fruſtra conantur Hungari.

172 Tali, *inquit*, vaſtatione baſilicam S. Magni adeuntes, voluerunt & illam rogo exſtructo concremare: ſed... divina potentia eis reſiſtente, eorum voluntati cecidit effectu. *Conſonat Ekkehardus Junior cap.* 5 *de eadem Hungarorum irruptione ſic ſcribens:* Nequaquam templum Galli, ſicut nec Magni *incendere* quiverant. *Perſeveraſſe ibidem poſt S. VViboradæ martyrium cellas virginum Reclusarum, docent tam proxime laudatus auctor, tum Ephemerides num. ſuperiori citatæ, quæ ad* x *Kal. Feb. &* v *itidem Kal. Jan. notant anniverſarium Juntæ & Irmingardæ celebrandum* de ottis juxta capellam Sororum apud S. Magnum. *Denique Goldaſtus Alaman. rerum tom.* 1, *in cap.* 1 *Ekkehardi docet, templum, de quo agimus, quod olim ſitum erat extra oppidum, poſtmodum ejuſdem muris, ſed exſtimo loco, pariter cum cœmeterio incluſum fuiſſe; atque ita etiam illud exhibet Matthæus Merianus in Topographia Helvetiæ, addens idem Calvinianæ hæreſis, quam Sancti-Gallenſes cives, prob dolor! amplexi ſunt, exercitio poſtmodum ceſſiſſe.*

Templa & monaſteria Soretbanum

173 *Præter hæc, duo alia* S. Magno *templa antiquitus dicata reperio, quibus & monaſteria deinde in ejuſdem Sancti gloriam addita fuerunt. Horum alterum eſt Soretbanum, indigenis* Schuſſenriedt, *inter oppida Biberacum, Sulgarium & VValdſeam ſitum fere æquali trium militarium Germanicorum diſtantia. Caſtrum ibi quondam fuerat*, Schuſſenriedt *pariter nuncupatum; nec procul inde eccleſia parœcialis ſub invocatione* S. Magni: *quæ quo tempore primum erecta fuerit, nuſquam reperi memoriæ proditum. Acceſſit poſtmodum abbatia ſacri Ordinis Præmonſtratenſis; cujus primordia ad annum* 1188 *referunt ejuſdem Ordinis Annales, anno* 1736 *editi, tom.* 2 *a pag.* 810. *citantes Chronicum Mſ. auctoris, ut ajunt, pene æqualis. Verba accipe*: Clemente III Pontifice, & Friderico I, cognomento Barbaroſſa, Romanorum imperatore, erant Beringerus & Conradus, ipſi imperatori ſatis acceptri, in caſtro Schuſſenriedt: qui cum haberent * filios, divina inſpirante gratia, placuit eis, ut in eodem loco, ubi caſtrum eorum erat, fundarent clauſtrum alienjus Ordinis, ad honorem Dei & S. Mariæ ſemper virginis, ſanctique Magni confeſſoris, qui erat patronus in parochiali eccleſia, quæ erat extra caſtrum, & omnia prædia ſua conferrent illi clauſtro, ipſum Chriſtum faciendo ſibi hæredem.

* *l.* non habebant

174 *Deinde ſubdit, hanc piam fratrum voluntatem, annuente imperatore, anno* 1188 *executioni mandatam eſſe, fundata ibidem Præpoſitura, ut vocant, Ordinis Præmonſtratenſis, cui prædicta parœcialis eccleſia cum cura animarum perpetuo fuit annexa. Lapſu temporis, teſte Annaliſta, ad liberæ & imperialis abbatiæ dignitatem evecta & inſignibus prærogativis ornata eſt. Alterum, quod inſinuavi monaſterium, erectum fuit in Bavaria ad pedem pontis Ratiſponenſis, eſtque canonicorum regularium Ordinis S. Auguſtini. De eo Andreas presbyter, ejuſdem monaſterii canonicus, in Chronico ſuo generali apud Bernardum Pez, Theſauri Anecdot. tom.* 4 *hæc habet*: Anno Domini MCXXXVIII incarnati Salvatoris, qui eſt vertius inchoati pontis ſupra Danubium Ratiſponæ, ripenſis agricultura, id eſt monaſterium S. Magni, in præurbio Ratiſponæ mutari cœpit in ædificia per venerabilem dominum Gebehardum, presbyterum canonicum Ratiſponenſis eccleſiæ, ad cujus petitionem rex Conradus, ... eum conſilio fratris ſui Henrici, ducis Bavariæ, præurbium Ratiſponæ monaſterio S. Magni largitus eſt. *Plura legere licet apud Hundium in Metropoli Salisburgenſi tom.* 1, *pag.* 197, & *tom.* 2, *pag.* 452 & *alibi.*

D *& Ratiſponenſe Sancto conſecrata.*

Quid cenſendum de poſterioris primordiis? alia loca Sancto dicata.

175 *Fabuloſa apparent, quæ de hujus* S. Magni *ſacelli, cui poſtmodum prædictum cœnobium additum eſt, primordiis narrantur apud P. Benſtuber, cujus verba dabimus infra in Miraculis num.* 135 & *ſeqq. Ait ſiquidem, ſub annum Domini* 1134, *cum Danubius apud Ratiſponam ponte nondum ſtratus eſſet, SS. archangelum Michaelem & Magnum, hunc venerabilis ſenis habitu, illum elegantis uris juvenis, Danubium tranſmiſſos eſſe: atque in hujus rei perpetuam memoriam ſacellum primum* S. Magno *excitatum fuiſſe, addito deinde monaſterio. Verum ſi hæc reipſa ſe ita habeant, cur non aque S. Michaelis, quam* S. Magni *memoriæ ſacellum iſtud conſecrarunt? Porro idem ſcriptor ſubjungit, ſacellum iſtud anno* 1633 *a Surcis Ruſſenam obtinentibus everſum fuiſſe, creditumque fuiſſe eoſdem hujus ſacrilegii pœnas dediſſe, cum anni proxime ſubſecuti* VI *Septembris, qui dies* S. Magno *ſacer eſt, prope Nordlingam memorabili prælio victi caſique ſunt. Sunt & alia loca* S. Magno *conſecrata, cujuſmodi eſt monaſterium virginum Chiebachenſe ſeu Kuchachenſe, in cognomine vico Bavariæ, quod Hundius in Metrop. Salisburg. tom.* II, *pag.* 446. *initio ſeculi* XI *conditum arbitratur: apud Stembachenſes in Suevia ſacellum, prope Hugliſingam in Bavaria parœciale templum, concitata dicuntur infra in Miraculis num.* 89 & 134: *ſed pluribus ſuperſedeo: libuit tamen hæc paulo fuſius tractare, ut de inſigni Sancti cultu manifeſta indicia lector haberet.*

E

F

A

VITA

Auctore, ut fertur, Theodoro monacho Campodunenſi *a*, ab Ermenrico Elevvangenſi aucta, & ab alio interpolata,

Ex Mſs. S. Maximini Trevirenſi, collato cum editionibus Henrici Canifii & Melchioris Goldaſti, necnon cum ſex aliis Mſs. exemplaribus.

CAPUT I.

B

Sanctus Magnus inter monachos admiſſus a S. Columbano, ſuis meritis cereviſiam fiſtit, ne diffundatur: urſo imperat, aves divinitus miſſas capit, ab angelo edocetur.

S. Magnus a S. Columbano

TEmpore illo, eum beatiſſimus Columbanus *b* ſimul cum beato Gallo nepote ſuo *c* diverſa loca perluſtrarent, & ad diffamandum verbum Dei, & peregrinendi cauſe in Hiberniam *d* perveuirent, quidam frater, nomine Magnoaldus *e* ex præfata patrie Hibernia *f* proereatus, pulſare cœpit aures beati Galli, diſcipuli ſanctiſſimi Columbani, ita alloquens: Beate namque magiſtet & domine, C video vus in ſervitio Dei tantum ſollicitari, * *al.* aliquantiſper ut heremum eoneupiſcentes, quantiſper * ibi morantes feræ boſtiarum, ſcilicet uiſorum, bubalorum, luporum, multitudo frequentet, & ad veſtrum imperium recedant *g*. Unde veſtris veſtigiis provolutus depoſco, ut ſpretis faleramentis ſæculi, & præſentium pompam facultatum eontempnens, æterna præmia capere merear. Quod beatus Gellus eernens, eum videlicet ad pœnitentiæ medieamenta eoncurrere, & uniuſcujuſque * eœnobii ſepte, ubi- * *al.* uniuſque eumque Dominus juberet, per ejus nrationem concupiſei, viſitare velle; beatn Columbano hoc ludicans, obtulit eum ſuis nbtutibus, ſeiſeitans ab eo ennſilium & voluntatem. Cui beatus Columbenus reſpondit: Pergentes, filii, ed heremum, voluntetem Dei ptobemus; utrum prnpoſitum animi arripias, an nnn *b*.

b *in extremo probatus, vitam religioſam ample. ctitur.* * *Canifius Sonarium, Jonas* Sonarium

a Pergentes ergo ſimul, tertium adnleſeentem nnmine Soniarium * iu enmiteta ſumunt, & ad deſtinetum in heremo locum pervenerunt, nnins panis tentum eibo contenti. Cumque jam tertius treuſiſſet dies, nec aliqnod panis fragmentum remanſiſſet, hnraque refectionis eppropinquaret, imperantur a patre, nt per prærupta rnris eant, atque ad ima vallis perveniant, & quidqnid ed eibum opportunum reperiant, deferant. Ovantes illi ierunt per coneava vellis, invenerunteque capturam piſcium, olim a paſtoribus conſectem in amne, qui vocatur Lignona *l*, undique * obpoſitam. Quod inſpicientes & gratias agentes, ſumenteſque, quos repererat piſces *k* venerabili Patri præſentaverunt. At ille nempe Spiritu ſancto plenus, noverat ſibi paſſim a Domino dapes paratas, & eum gratiarum actionibus ſumpſerant eibum, & poſt eibum iterum gratias egerunt Conditori. Quod inſpiciens Magnoaldus, ſequens beatum Gallum, læto animo promiſit, ſe imperiis eorum pariturum, Domino * jugiter ſerviturum: * *al.* & quem vir ſanctus Columbanus ſuis beatis manibus receptum in obedientia poſuit, donarumque juxta magnificentiam ſuam nomen impoſuit dicens: Magnum te faciat Dominus in ſapientia & aſtutia, a cujus magno nomine Magnoaldus voceris *l*. Et iterum addidit: Cognita tibi ſint omnia miniſteria monaſtica, a quibus cognomen habes * Magnoeldus.

Auct. Theodoro, ut fertur, monacho.
k *Doro, ut ferpe Spiritu ſancto plenus, noverat ſibi paſſim tur, etc.*
l *al.* Christo Domino
l E * *al.* habebis

3 Factoque moneeho tredidit ei elavem eellarii *m*. Statimque eperuit Deus voluntatem ſuam adverſus beatum Magnoaldum a in iſto miraculo patrato. Cumque jam hora refectionis appropinquaret, & miniſter refectorii, Soniarius nomine, cerevifiam adminiſtrere conaretur, vas quod tiprum a nuncupant, ad cellarium deportavit, & ante vas, qun cerevifia condita erat, epponit, tractoque ſerraeulo *p* meatus, in tiprum eurtere finit. Quem ſubito patris imperio Magnoaldus Soniarium eeleriter vocavit: at ille ardens obedientiæ igne, obſerare meatum oblitus, pernici eurſu ed beatum pergit Virum, & ſerreculo, quod dueiculum * voeant, mano delatn, en. * *al.* dute eonſpectu Megnoaldi edſtitit, videntibus eiolum ſanctiſſimis viris Columbano & Gallo. Poſtquam eutem ſibi vir Dei Magnnaldus *q* quæ voluerat imperere, deprompſit, interrogavit eum: Quid eſt, quod tenes in mann tua? At ille, viſo ferraeulo, recordatus negligentiæ, velneiter ed cellerium rediit, æſtimans nihil in vaſe, dè quo eerevifia deeurrebet, remenſiſſe. Intuitus ergo vidit, ſupra tiprum cerevifiam ereviſſe, quatinus, qualis & quanta rntundites infra tipri inerat eornam, talis in altum ereviſſe utna videretut *r*, & ne minimam ſtillam foras cecidiſſe.

Dum cel. la curam habet, cerevifia prodigioſe ſervatur:
m
n
o
p
q
F
r

4 Præfatus vern Soniarius illud miraculum inſpielens, ad pedes beati Magnoaldi aeeeſſit, narrens ei ea, quæ de fieera vidit. Ille pavore pereulſus, quid agere deberent, ignorans, enneitus perrexit ad Winigozum *ſ* presbyterum, eumque adſumens ſecum ad eellarium duxit, & omnia ſeeundnm narretinuem pucri Soniarii invenit. Corruens ergo ad pedes ejus, ita locutus eſt: Domine Winigoze, quid dicturi ſumus patri noſtro beatn Columbeno, ſi hæc audierit? At ille reſpondit; Abſit, Frater, ut miſerieurdia Chriſti tanto viro patrique nnſtro celetur *t*: & coneito gradn pertexerunt ambo, veneruntqne ed pedes beeti Columbani, & narraverunt ei omnia, quæ aceiderant. Quibus beatus Columbanus ait: Ftatres mei, hoc non meis meritis actum eſt; ſed intereoſſinne viri iſtius Magnoaldi: ille hoc audieus proſtravit ſe ad pedes ejus, & dixit: Domine parer, nnli hoc dicere; quia ſcio, prn veſtris ſanctis meritis hoc actum eſſe, non meis. Reſpondens beatus Columbanus dixit: Nam *u* ego vidi angelum Dei ente te præcedentem, quando Soniarium

hinc vel. tur plura inter SS. Magnum & Columbanum certamen.
ſ
t
u

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ECT.

rium vocabas: qui facto ſigno ſupra tiprum, ſtetit ſiccra io modum coronæ, ſicut vidiſtis. O magnom divinæ potentiæ donum, qui adhue neophito ſno Servo tantam gratiam conferrn dignatus eſt, nt jam Magnus inter fratres voceris. Ad hæc eooticuit beatus Magnoaldus, gratias agens Deo in corde ſno de taota miſericordia ſua.

Poma carpere juſſus, urſo imperat, w

5 Eo itaqoe tempore *w* cum ſub quodam ſcopulo ioter vaſta heremi jejanio eorpus afficerent beatus Columbanus & Gallus, & nihil alind præter raris poma in eibos eapere valerent, venit quadam die aſſueta abdiæ * voracitatis fera nrſus, cœpitque neceſſarios delambere eibos, ac paſſim poma ore diſtrahere *. Cumqun jam hora refectionis adveniſſet, dixit ſanctus Colnmbaous ad beatum Magnoaldum: Fratet, tibi cognita ſunt poma meliora; vade & defer nobis conſuetam menſuram pomorum: qui cum abiſſet, urſum inter denſarum *frutices rnboſque perſpexit, ae poma lambendo earpere: videns namque enm Magnoaldus, juſſa patris implete volens, timuit valde; ſed coofortatus *x* in Domino, muaiens ſe ſignaculo ſanctæ Crueis, ait ad feram: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti ſta pauliſper, uſqua dum eligam poma, quæ fratribus * noſtris ſunt ſerenda, & tibi partem ex aliis dem eomedenti *.

w al. melius avidæ * al. detrahere

x

y l. denſos

z

aves dimittas ſapium.

6 Mira in fera obedientia! ſeveritatis quippe ſuæ oblita ſtetit, eaput inclinatum tenens: tum ille diviſit virga frutiees rubofque, quæ poma ferebant; & elegir partem ex hiis, quæ juxta viri Dei imperium meliora erant ad opus ſuum ferenda; aliamque partem dedit feræ, ut comederet: & dixit ei: Comede iſta tu, aliaqun iſta in uſus ſanctiſſimi viri Columbani & beari Galli reſerva. Fera ergo tantæ obedientiæ exſtitit, ut oequaquam ex prohibita ſibi parte auſa eſſet carpere cibos; ſed in ſegregata permiſſa ſibi parte tantummodo pabula tequiſivit. Alia vero die iterum beatus Magnoaldus requirens poma, invenit ſalva & bene reſervata, & gratias agens Deo, ait ad feram: In nomine Domini ita age cottidie: auditus * antem a fera, poma procul dubio ſalva reſervavit quoadufque Vir Dei illo in loeo commoratus eſt.

Comedere ne poma deveret.

a al. audiens autem fera

Alimoniæ inopia laborantes, hortante Sancto,

7 Quarta vero die *y* iternm Domions eibum prædens ſuis diſcipulis, tanta eopia avium adveuit, ut omnem plagam loci illins alitum multitudo ſuppleret. Beatus vero Magnoaldus hoc videns, intellexit, ob neceſſitatem patris, ſuorumque a Deo bas dapes terræ diffundi; & ait ad beatum Gallum: Jubeat pater hæc altilia capere ad ſuſus fratrum, ſi placet; quoniam a Deo datæ ſunt dapes. Hæe dicente eo ad beatum Gallum, ait beatus Columbaoos: Tu Magnoalde, qui io nomine Domini urſo jnſſiſti reſervare poma ad opus noſtrum, fac iterum juxta tnum nomen magnnm opus, & impetra a Deo, ut volatilia maneant, donec copiantur a fratribus ad uſus neceſſarios. Ille ammirans, quomodo palam factum fuiſſet *z* beato viro de fera, tamen non andebat interrogare; ſed jnſſn ejus proſternens ſe in orationem, cum beato Columbano pariter & Gallo orabat.

8 Erigens autem ſe abbas dixit beato Magnoaldo Surge, præcipe capere aves: ſurgens Magnoaldus & gratias egens Conditori omnium, cœpit oves eapere eum reliqnis frarribus. Miraculum valde mirum & ſtupendum! Capiebantur aves, prout patris imperium erat, oec abſeedere pennigera fuga nitebantur, donec beatus Magnoldus ait: Si placet patri noſtro, habemus per tridnum aves ſufficienter, & ideo bonum eſt, ut recedaot; ſieque alitum pbalanges jubet abire, & ſumpto volatu, qui remanſeraot, receſſerunt; ſieque divina miſericordia ex vicinis nrbibus frumenti eopiam per booos viros *aa* in gyro manentes ad beatum Columbanum per manus ſelicis Galli & Magnoaldi direxit.

aa

Angelus iter ad Slavos diſpua. dei.

9 Interea ruit cogitatio in mentem ſancti Columbani, quoteous Sclavorum *bb* terminos adirer, eorumque cæcas mentes Euangelica lnce illuſtraret, ac ab origine per avia errantibus veritatis viam pandetet. Cumque hæc beatis Gollo & Magnoaldo nartaſſet, & ira patrari ſe velle ptofiteretur, beatus Gallus dixit Magnoaldo: Frater, quid tibi de illo itinere noſtri abbatis videtur? Reſpondit; Domine magiſter, petquirite in primis Domini voluntatem, & poſtea ſi dignum duxeritis ad profieiſeendum, proficiſcimini. Hoc audiens beatus Columbanus juſſit triduanum jejunium fieri, Domini miſericordiam implorana, ut eis indiearet ſuam voluntatem. Tertia vero nocte angelus Domini per viſum illis rribus apparuit, & ambiru parvo, quaſi ſolet poginali ſtylo orbis deſcribi, circulum mundi compage monſtravit, dicens: Cernitis, inquit, quod manent totns mundus deſertus: dicite Columbano: Perge dextra levaque, qnæ Jegis *, ut comedas laboris tui fructum: non eſt tibi opus illuc properandi. Hæe audiens beatus Columbanus, intellexit ſimiliter per viſionem ſibi monſtratam, ooo eſſe gentibus * illis io promptu fidei profectum, & ideo quievit in loco, ſolummodo eootentns taotum unios mioiſtri Magnoaldi famulatu, donec aditus ad Italiam viam paoderet *cc*.

bb

Canſfius, ubicumque eligas

* al. gentis illius

cc

ANNOTATA.

a *Quid de hac inſcriptione cenſendum ſit, ſaſe oſtendimus in Commentario* § 1 *& ſeqq.*, *ubi diximus, Vitam hanc ab imperito quodam interpolatore tot plagiis fartam eſſe, ac certe minima pars Theodoro adſcribi queat. Damus tamen ſub eo titulo, tum quod ita circumferatur, tum quod non improbabile ſit, eam a Theodoro per modum elogii primum conſcriptam fuiſſe, quam deinde Ermenricus Elwangenſis, & poſt hunc alii auxerint & interpolaverint. Conſule Comment.* § 1 *& ſeqq.*

b *Colitur hic ſanctus abbas Bobienſis* 11 *Novembris; quo die illum cum Romano Martyrologio datum ſumus. Videri interim poteſt Mabillonius in Actis Sanctorum ſui Ordinis, ſec.* 2, *ubi ejus Vitam tradit ex* Jona monacho Bobienſi fere æquali.

c *S. Gallus in prædicto Martyrologio annuntiatur* 16 *Octobris, ad quam de eo agemus. Acta ipſius, auctore Walafrido Strabone, abbate Augenſi, vide apud laudatum Mabillonium. Porro voces illæ* nepote ſno *deſunt in editione Melchioris Goldaſti, & in uno Mſ. Chiffletii: in reliquis, uti & in editione Henrici Canſii habentur. Mabillonio diſplicuiſſe videntur, dum elogium S. Magni texens, illas ſic excipit*: Nemo id dixit: *ſed non eſt hujus loci iſtud examinare.*

d *Anonymus S. Emmerami Ratiſponenſis cœnobita, qui, ut in Comment.* § 5 *oſtendimus, hanc Vitam poſt medium ſeculi* 12 *pro ſuo ſenſu correxit, hunc etiam interpolatoris errorem merito emendavit, in hunc modum*: In tempo-

re illo, quo beatus Columbanus ſanctuſque Gallus virtutibus magnificis pollentes, in Hibernia clariſſimi habebantur, frater quidam, nomine Magnoaldus, ex eadem Hibernia oriundus, ad beatum Gallum accedens, ita eum alloquitur &c. *Et merito, inquam, ſancti enim Columbanus & Gallus ex Hibernia oriundi, non in Hiberniam, ſed ex Hibernia in Gallias peregrinati ſunt: verum nec ſic omnem errorem ſublatum eſſe, mox apparebit.*

e *Jonas in Vita S. Columbani apud Mabillonium in Actis ſec. 2, narrat, fratrem quemdam* nomine Audiernum *monachum Luxovienſem, cum a S. Columbano poſtulaſſet, ut in Hiberniam ſibi peregrinari liceret, ab eo ductum fuiſſe in ſolitudinem, ut divinam voluntatem exploraret, ibidemque deficiente pane, ad Moſellam fluvium piſces opportune reperiſſe; verba dedimus in Commeut. num. 14. Quæ omnia ineptus interpolator male diſſerta* Magnoaldo *in Hibernia adaptat.*

f *Sanctum noſtrum veriſimilius non Hibernum, ſed Germanum fuiſſe, docuimus in Commentario § 7.*

g *Hæc periodus tam in excuſis, quam Mſs. exemplaribus vitioſa eſt: Ratiſponenſis vero anonymus eam prætermiſit.*

h *Goldaſtus, Caniſius, & unum Ms. legunt*: utrum deſideratum arripias iter, an non: *quæ verba ex Jona deprompta ſunt, in quo S. Columbanus Autiernum monachum ſic alloquitur*: Pergentes in eremum voluntatem Dei probemus, utrum deſideratum iter arripias, an in eœtu Frarrum permaneas.

i *Hic oblitus eſt interpolator, ſe tum SS. Columbano, Gallo & Mugno in Hibernia verſari*: Ligno *enim* (*vulgo* Loignon, *ſeu ut in aliis Tabulis legitur*, Lougnon) *Galliæ fluvius eſt in comitatu Burgundiæ. Unde in errorem hunc lap. ſus videri poſſit, vide in Comment. num. 16.*

k *Jonas, qui, ut monuimus, hæc omnia de Autierno narrat, ait, hunc cum Gallo & Somario quinque piſces cepiſſe, ex quibus cum tres, relictis duobus, qui mortui apparebant, ad Columbanum attuliſſent, ab eo increpitos fuiſſe, juſſoſque relictos quærere. Conſule num. 14 in Commentario.*

l *Editio Goldaſtina & unum Ms. habet* voceris. *Sed numquid jam prius non vocabatur* Magnoaldus? *Ita ſupra eum nominat dicens*: quidam frater Magnoaldus nomine.

m Cellarius *eſt, qui cellæ vinariæ & penui præeſt, ſive cui cibi potuſque miniſtrandi cura incumbit.*

n *Laudata editio & Ms. legunt*: ſtatimque divinum in eo manifeſtatur miraculum.

o *Apud Caniſium eſt* typrum: *Mabillonius in Vita S. Columbani num. 26, ubi hoc miraculum, ſuppreſſo nomine miniſtri, Jonæ refert, legit* tybrum: *monitque in annotatis, in alia ejuſdem Vita per anonymum conſcripta legi* gillonem. *Eſt autem gillo vas figulinum vel vitreum ad potum excipiendum conflatum. Apud Caſſianum lib. 4 Inſtitut. cap. 16 dicitur*: Si qnis gillonem fictilem, quem bauealem nuncupant, aut hujuſmodi aliud caſu aliquo fregerit, &c.

p Per ferraculum *intelligit* paxillum, *ori epiſtomii inſertum, quique educitur, cum e dolio promendus eſt liquor: infra* dneienlum *vocat.*

q Magnoaldus *hic inſertus eſt ab interpolatore: Jonas enim de S. Columbano loquitur.*

r *Varia hic occurrit lectio. Goldaſtus habet*: intuitus ergo, vidit tiprum in tantum ereviſſum creviſſe, ut non jam plus profunditatis in vaſe, quam ſupra vas cumulata altitudinis habere videretur. *Ms. noſtrum ex antiq. codice bibliothecæ Auguſtanæ SS. Udalrici & Afræ in margine hæc monet*: Nota bene: hic *(in dicto codice)* margini tenuiſſima, ſed antiquiſſima manu adſcriptum, *ex priori per Ermenricum conſcripta Vita*: " Cum autem cerviſa defluens urnam ſuperpoſitam impleſſet, mirum in modum inſtar „ coronæ ſuper urnam exſerefcens ſtetit „. *Jonas, unde hæc deprompta ſunt, ita ſcribit*: Intuituſque ſupra tybrum cervifiam ereviſſe, & nec minimam ſtillam foris ceeidiſſe, ut crederes in longitudinem tybrum geminatum eſſe; ut qoalis & quanta rotunditas infra tybrum inerat eoronæ, talis in altum ereviſſet urna.

ANCT. THEODORO UTFERTUR, ETC.

f *Goldaſtus & unum Ms. legunt*: Winiachum, *Caniſius* Winniaenm: *quis hic fuerit, ignoro. In ſæpt laudata S. Columbani Vita, num. 24 & 28, quidam* Winnoens presbyter *memoratur, qui S. Columbano familiaris fuit: ex hoc forſitan* Winniaehnm *vel* Winigozum presbyterum *fecit.*

t *Editio Goldaſtina addit*: qui abſque noſtra narratione, per ſpiritum & eum Deo omnia, quæ facta ſunt, ſe eognoviſſe, lætarnr.

u *Eadem editio cum Caniſio & duobus Mſs.*: Tuee, frater, ſcio utique: nam ego vidi &c. *Porro totum hoc pium certamen & quidquid hoc num. 4 continetur, invenire non eſt apud Jonam, qui etiam hoc loco de* Magnoaldo *non meminit. Conſule Comment. num. 17. Patricius Flemingus in Collectanis S. Columbani, ad miraculum, de quo agimus, notat ſequentia*: Hujuſmodi olim in monaſterio Sancti-gallenſi exemplum contigit; cujus rei teſtes uſque in hunc diem remanent verſus aliqui in porta capituli, ubi tum loci cella vinaria fuerat, appenſi. Perfecta obedientia ſua imperfecta relinquit: *hæc ipſe.*

x *Miraculum, quod enarrare aggreditur, ſecundum Jonam accidit, poſtquam S. Columbanus anno 610 Luxovio expulſus, prope Brigantium in Rhætia moraretur. Monuimus autem in Commentario, hoc prodigioſum in feram imperium a prædicto Jona adſcribi Chagnoaldo: quare ne actum agam, vide quæ ibidem diſputavimus num. 18 & ſeqq.*

y *Jonas ſcribit, Chagnoaldum, viſo urſo, ad Columbanum properaſſe, ab eoque redire juſſum, prædictæ feræ tam mirabiliter imperitaſſe.*

z *Apud Jonam num. 54 miraculum hoc præcedenti præponitur, dicturque contigiſſe tempore* duræ egeſtatis,... cumque jam triduo jejunio feſſa corpora eſſent: *ſed nulla hic quoque de* Magnoaldo *mentio: vide dicta in Comment. num. 23 & ſeqq., ubi utriuſque ſcriptoris diſcrepantem narrationem notavimus.*

aa Quarto deinde die (*verba Jonæ ſunt*) quidam pontifex ex vicinis urbibus frumenti copiam, divina admonitus aſpiratione, ad S. Columbanum direxit; ſed mox Omnipotens, qui penuriam patientibus aligeros præbuerat cibos, ut ferris adeps advenit, alitum phalanges imperavit abire. *Quam parum fidelis ſit interpolator noſter, ex numeris lit. y citatis deprehendes.*

bb *Apud Jonam legitur*: Interea cogitatio

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

io mentem ruit, ut Venetinorum, qui & Sclavi dicuntur, & termioos adiret, &c.

cc *Quæ hoc numero 9 relata sunt, paulo aliter narrantur a supra dicto Jona: consule Commentarium num.* 25

CAPUT II.

Mora in regno Theodeberti: pugna inter hunc & Theodericum: Theodeberti cædes, pena Theoderici & Brunichildis: profectio in Italiam S. Columbano, SS. Gallus & Magnus permanent in Germania.

B

S. Columbanus cum suis a Theodeberto benigne exceptus

a

b

c

INterea orta est lis inæstimabilis inter Theodericum *a* regem & Theodebertum *b*, utriusque gentium robore in invicem superbientibus. Inrer quæ vir Dei ad Theodebertum venit e, eumque suis sodibus atque intra suos fines libentissimu recepit, deditque ei optiocm, quacumque in parte voluisser, experimento qnærere locum, qui sibi suisque placeret ad habitandum: inquisitoque loco, andivit a beatis viris Gallo & Magnoaldo, qui jam perlustrata habebant spatia locorum, locum laudabilem sure intra Germaniæ terminos, situm in Alemannie circa Renum finvium, uppidumque olim dirutum, quod Brigantiam *d* nuncupabant; quem procul dubin ratum dncebaot sure, ut impetrareiur a rege, & partem saltus ipsius juxta ipsum oppidum stautem, ubi apta loca iuvenire quiverant ad manendum. Dedit ergo eis rex juxta petitionem beatnrum Columbani & Galli atque Magnoaldi, præfatum oppidum, locaque vasta intus in saltu consistentia, sed oon plurima nisi pauca, ubi invenire potuissent apta loca

C

in ipsius regno cellas exstruit.

e

ad cellulam constrnendam.

21 Sicque per alveum Reni navigantes pervenerunt Magontiam: ibique ab episcopo *e* ipsius loci sumptibus neceſſariis sustulti, sicut in beati Columbani Vita continetur, perveneruot ad præfatnm oppidum, & ibi morati snni exspectantes eventum rei inter Theodericum & Theodebertum. Bearos vero Magnus cum beatn Gallo, relictis Fratribus, eum beato abbate, qui jam ex Luxovio veucrant ad eum quasi ab hostium præda *f*, ingressi sunt in saltum, & in eo huc illucque pergentes, diversa loca circueuntes, reppeterunt intra ipsius saltus terminos loca venusta & famulis Dei ad omnem opportunitatem congrua, proximasque nationes uodique haberi ad prædicandnm. Reversi argo iterum ad virum Dei suni, & laudantibus eis loca, quæ invenerunt, vir Dei ait: Ovantes illuc, * moremur aliqnod temporis spatium ibi, & construamus cellnlam, nsque dum Dominus det nobis aditum proficiscendi in Italiam. Perrexerunt ergo ad locum, unde beatus Gallus ortus erat, id est circa lacum Turicinum *g*: indo perovantes ad locum antiquum destructum, qui vocatur Arbona *h*, ibique morati sunt, construentes cellam & expectantes eventum inter Theodericum & Theodebertum.

f

** i.e. lentater enntes*

g

h

22 Dum hæc agerentur ab illis *, inter Theodericum & Thodebertum ortum est bellum inter eos juxta Tulbiacense *i* castrum, ibique prælio initn, innumera hominum multitudo ox utroque exercitn perierunt: victus tandem Theodeberius fugit. Ea ergo hora, qua apud Tulbiacum bellum commissum est, vir Dei Columbanus, operantibus discipulis Galln & Magnnaldo cum cæteris Fratribus, qui ex Luxovio venerant, supra trunenm quercus sedens librum legebat; quem sopur oppressit subitns, dormiensque, quid inter duos reges agerutur, vidit: expergefactus minister vocat Magnoaldum *k*, qui & Magnus cruentamque regum pugnam indicat, & humanum sanguinem multum fundi suspirat. Respondit Magnoaldus, qui & Magnus, prostratus ad pedes ejus: Et ego pater domine, sopore uppressus jacebam subter unam arborem abietis, & videbatur mihi, simul ens conflictum inter se habere; arreptoque baculn, volebam percutere Theodericum, & liberare Theodebertum: sed prohibuit me species quæ-

D

Pugnam inter reges SS. Columbanus & Magnus absentes inveniunt.

**Goldast. addit sequentia firmata*

i

k

E

dam dicens: Non est tibi neceſse eum percutere, quoniam Dominus eito vindicabit magistrum tnum Columbanum de eo io interitu ignis. Illico evigilans festinabam huc ad vos venire, & narrare hanc visionem, vos me interim vocantem audivi *l*. Dum ergo mirarentur ambo de hiis visionibus, alius ministet astans Eunnchus *m* nomine, temerario conatn ait; Pater mi, tnis precibus præbere deberes suffragium Theodebertn, ut hostem communem Theodoricum debellare qneat. Cui beatns Columbanus ait; Stultum ac religioni nostræ alienum administras consilium: non enim Dominus ita vult, qui nos pro inimicis nostris orare præcepit: & Magnoaldus ait; Vere Domine, vestra sanctitas benc de hoc sentit; qunniam io arbitrio justi Judicis esse debet, quid de eis fieri velit.

l

m

Mors Theodeberti, divina vindicta in Theodericum, suppli. cium Brunichildis: Clotarius rex.

n o p q

** Can. cælitus * al. recepit*

r

F

f t

** al. deleta stirpe*

u

23 Theodoricus vero persecutum Theodebertum apprehendit, & ad aviam Brunichildem *n* direxit, ipsaque eum clericum sactum unn post multos dies impie nimis perimi jussit *o*. Theodericus itaque morans penes Mctense *p* oppidum, divioitus percussus, inter flagrantis ignis incendia *q* mortuus est, & beatns Calumbanus a Deu * vindicatus. Porro Lutharius, collecto exercitn, fines regni, quæ suæ editioni debebantur, præcepit *, perempin Sigebertn, qui ei resistere valebat, eum quinque filiis Theuderici *r*; Brunichildem vero captam indomitorum equorum caudis ligatam, miserabiliter vita privavit *f*: memur vero propbetiæ viri Dei *t*, funditus radicitusque deletam Theodorici stirpem *, trium regnorum solus positus est monarchia. Cognoscens quippe io hoc facto, viri Dei beati Columbani prophetiam in omnibus impletam sore, præfatus Lutharius voluit beatum Columbanum magnis honoribus ditare *u*: Sed ille hoc respuens, relicta Gallia atque Germania, Italiam ingressus est, ubi ab Egilulfo Longobardorum rege honorifice susceptus est, largira ei optinne, ut infra Italiam quocumque in loco vnluisset habitare.

24 Qualiter autem beatum Gallnm & Magnnaldum discipulos suos in Alemannia reliquit, ooo est silendum, quoniam hoc Dei cuosultu actum est. Peragratis igitnr locis circa lacum Turicinum, & pervenicotibus ad caput laci ipsius in

S. Columbano in Italiam proficiscente, S. Gallus

A in locum, qui Tueonia *w* dicitur; inde venerunt ad lacum Brigantium, qui nunc Conſtantienſis dicitur *x*, ad præfatam cellulam, quam apte conſtruxerant, prædicantes populo Chriſtum colere, & ſimulachra vana & ſurda *in* fruſta comminuere: nb quam cauſam zelo diabolico populus inflammatus ptoptet ſimulachra diruta *in* fruſta comminuta, cœpetunt eum Sygebertn *y* principe tractare, ut eos a finibus ſuis ejiceret. Egit hoc atte ſna diabolus, ut populum, quem in præſentia lucis pet prædieationem beatnrum vitorum amittere cœpit, diſcedente ſanctitatis fulgnre, tanebris oceuparet antiquis. Igitur ſancti viri moleſte ferentes, quod fede pellerentut amabili, conſilio commoni initn, Italiam petere dectevetunt, relinquentes bearum Gallum & Magnoaldum enm nonnullis *z* aliis eletieisz, ita dicentes: Deus, eui ſetvimus, angelum ſnom mittat nobiſcum, qui nos perdncat ad Egiloiſnm tegem Longobatdorum, nbi ejus clementia præparante hnmanos affectus, & plenum habitationis locnm inveniamus; vos B autem æquo animo eſtote frattes.

tum S. Magno & Theodoro in Germania permanet:

15 Igitur cum jam ptoficiſcendi tempus inſtatet, beatum Gallum tepentina febtis invaſit; pto qna te advolntus abbatis ſni pedibus indicat, ſe infitmitate vehementi laborate, ideoque propoſitum itet non poſſe perficete; illa vero exiſtimana, eum pro laboribns ibidem conſummatis amnre loci detentum, viæ longinris detractate labores, dixit ei: Scio, frater, jam tibi onetoſum eſſe tantia pro me laboribus fatigari: tamen hoc diſceſſutut denuntio, ne me vivente in corpore, Miſſam celebtate ptæſumas: & cnm ei licentiam per ſe converſandi dediſſet, viam ingreſſus eſt *. Audiens hoc Maguoaldus *aa* procidit ad pedes ejus & dixit: Domine patet, quid me vis agere? Si reliqueto eum abſque adminiculo, deſtitutns erit & deficiet; tamen ſequat te, ſi volnetis, ipſo relicto, ſicut Pettns ſecutns eſt Dominum, relictis tetibns ſuis. Reſpondit ei beatns Columbanus: Scio, te Magnoalde, magnum futurum eſſe, & luctari Deo ex populis Orientalibus *bb* plurimum; ideoque noln te mecum prnficiſci *, ſed relinquo te & Theodotum fideliſſimum * noſtrum, Galli obſequiis patituros, ut cum omni diligentia ejus recuperationi ſervatis. Dico tamen tibi, Magnoalde, quid te volo eſſe actnrum, & qnomodo eum eo motari debeas: futurum eſt enim, ut peractis aliquot diebus, diacnnatus offieinm ab C epiſcopo Conſtantienſi aceipias.

** Cau. & Gold. ad dunt. abeundi*

aa

bb

** al.* noli mecum proficiſci

** Cau.* felicilli-mum!

S. Columbanus S. Magno varia prædicit.

16 Sie volo, ut moretis eum Gallo, uſqoe dum tempus veniat, me ab hac lnce diſceſſurnm. Itaque ſi fieri poteſt, ut me ægrotante, tibique Spititn ſancto revelante, ad me venire potuerit, gratum mihi eſt; alias mihi defuncto quoqun modo ſic Dnmino annneote, ravelatnm fuerit, aceeletare feſtioa ad ſepulchtum meum, & ad conſtatres meos, & inde accipies epiſtolam meam & cambutam *cc*, qnam affet Gallo, ut eum abſolvas a meo judicio. Nuntio autem tibi, quia defuncto Gallo, poſt triennium *dd* vaſtandum etit ſepulchtum ejus a raptoribus, te & Theodoto inlpiciente, & ut hoc actum fnerit, reſtaurato ſepulchro ejus, ſic properare feſtina ad locnm, nbi anditnm habemus, quod *ee* ſanctus Natciſſna *ee* epiſcopus diabolo præcepit dracouem interficere; ibique Domino opitulante, plurimos ad fidem convertes, animas eorum Domino lqetaturns eas, atqna habebis ibi nomen tibi a Deo impoſitum, ſicut te ſublima-

cc

dd

ee

re volt, & vocabetis a populo tertæ illius Magnus *ff*, propter fidem, qnam prædicaturus es. Convertens eos ex inanitate & cultura dæmonum ad fidem Chriſti. Ibi enim occurtent tibi dæmoues mala multa tibi ingerentes; ſed tu confortatus eris a Domino, qni te illuc deputavit ad morandum atque manendum: & his dictis, profectus eſt.

AUCTORE THEODORO, UT PERTUR, ETC.

ff

ANNOTATA.

a Theoderieus II *patri ſuo Childeberto Auſtraſiæ & Burgundiæ regi, anno 596 defuncto, in Burgundiæ regnum ſucceſſit.*

b Theodebertus *itidem* II, *præfati Childeberti filius, paternum Auſtraſiæ regnum anno 596 obtinuit.*

c *S. Columbanus, idque anno 610 ſecundum Mabillonium in Annal. ad hunc annum num.* 49.

d *Brigantium oppidum Germaniæ eſt in Suevia, comitatus cognominis caput, incolis* Bregentz *dictum. Sitam eſt ad lacum Brigantinum, alias Podamicum & Conſtantienſem, Germanis* Bndenzee & Conſtantzar-zee *appellatum. In Itinerario Antonini Pii per Similerum edito*, Brigentia & Brigandia *nuncupatur*. Auguſta Vindelic. M. P. XXVII Roſtro Nemaniæ. M. P. XV. Campoduno M. P. XXXII. Væmania M. P. XVI. Brigandia M. P. XXXIII. Arbote feliee M. P. XX. *Folio autem* 142: Vemania M. P. XV. Brigantia M. P. XXIIII. Arbote felice M. P. XX. *Cauſius in Vita Sancti perperam legit* Prigantium.

e *Videtur is Leoniſius ſeu Leuniſius fuiſſe, quem Galliæ Chriſtianæ ſcriptores tom.* 5 *noviſſimæ editionis, hoc tempore Magnutiæ ſediſſe, ſtatuunt. Porro qua ratione præfatus epiſtopus S. Columbano & ſociis inopia laborantibus ſuc. turrtrit, legi poteſt in ſupe citata S. Columbani Vita num.* 32, *ex qua more ſuo hæc mutuatus eſt interpolator: quod & hic ipſe fatetur, dicens*: Sicut in beati Colnmbani Vita continetnr. *Notandum tamen, hanc periodum & quidquid de navigatione hic dicitur, deſiderari in editione Goldaſtina: unde ſuſpitia eſſe poſſit, ea ab alio quodam interpolatore tutrufa fuiſſe.*

f *Id eſt, opinor, qui Luxovio, billi meta* F *aufugerant.*

g *Goldaſtus & nnum Mſ. legunt* Brigantinum, *reliqua* Turicinum, *& ita etiam eſt apud VValafridum Straboaem in Vita S. Galli. De Brigantino egimus ſupra lit.* d. *Per* Turicinum Tigutinus *Helvetiæ lacus, indigeais* der Zuriehet-zee *denotatur, mutata littera* T *in* Z. *Ita hic locus Strabonis explicatur apud Goldaſtum Alamannicarum rerum tom.* 3, *parte* 2, *ubi inter cetera hæc reperia*: Vetetes Alamanni ni T nutate amabant in Z. Tutcioum, Zurieh: Tabernæ, Zabetn: Dorx aquæ, Zuraach. *Lacus autem hic a præfata oppido Tiguro, quod ipſi adjecit, nomen fortitus, ex adverſo oppouitur lacui Brigantino, qui interjectam Turgeam, Helvetiæ tractum, ad Ortum diſtrminat. Sed quomodo ex hoc* loca beatus Gallus ortus erat, *quem cauſtat Hibernum fuiſſe? Forte id verius de S. Magno aſſeruiſſet. Adverte tamen, errorem hunc in Goldaſtina editione minime reperiri.*

h Arbona, *olim* Atbor felix, *de qua ſupra ex Itinerario Antonini, lit.* d, *caſtrum eſt ad prædictam Brigantinum lacum.*

i Tulpiacum & Tolbiacum *oppidum olim Ubiorum, nunc uppidulum Germaniæ*, incolis Zulch,

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

Zuleh, *in ducatu Jaliacenſi, ſed juris Colonienſis ad Naſelam amnem ſitum eſt*, x mill. paſſ. a Colonia Agrippina in Oceanum, uti XVII a Bonna, Aquiſgranum vectus XVIII, *inquit Baudrandus in Lexico. Porro Fredegarius in Chronico ad annum* 612 *ſcribit, inter Theodericam & Theodebertum bis pugnatum fuiſſe, ac primo quidem prope Tullam: unde Theodebertus ingenti clade affictus, fugit; deinde apud Tolbiacum, ubi Theodibertus novis copiis auctus Theodericam denuo infeliciter aggreſſus, cæſa exercitu ſuo, e fuga retractus in Theoderici manus venit. Eadem habet apud Jonam in Vita S. Columbani, num.* 37.

k *Jonas loco citato diſcere ſcribit, ſolum Chagnoaldum ipſi adfuiſſe. Audi ipſum*: Eo igitur tempore vir Dei in eremo morabatur, contentus tantum unius miniſtri Chagnoaldi famulatu. *Hinc ſtatuat lector, quid de* SS. Magni, *Galli, & Luxovienſium monachorum præſtatia judicandum ſit.*

l *Nihil de hac* Magnoaldi *viſione apud Jonam reperire eſt.*

B m *Editiones Goldaſti & Caniſii uti & anonymus Ratiſponenſis legant*, Eunoehus: *Jonas autem hæc Chagnoaldo miniſtro attribuit, quo, ut monuit, tum ſolo miniſtro utebatur Columbanus. Verba dedimus in Comment. num.* 25, *quem conſule.*

n Brunichildis *Athanagildi Hiſpaniarum regis filia, Sigeberto* I *Auſtraſiæ regi nupta, ei Childebertum genuit, qui in paternum regnum ſub tutela ejuſdem Brunichildis matris ſuæ anno* 575 *ſucceſſit. Childebertus filios habuit Theodebertum & Theodericum, quorum primo Auſtraſiæ regnum, alteri Burgundiæ reliquit. Porro Brunichildis, triſte Fredegario cap.* 69, *ab Auſtraſia ejecta, a Theoderico nepote ſuo benigne excepta eſt, cujus deinde partibus adverſus Theodebertum favit.*

o *Audi Jonam*: Perſecutus eſt Theodebertum Theoderieus, & ſuorum proditione eupium ad uviam Brunechildem ditexit: quem cum avia recepiſſet, quia Theodorici parti Brunechildis favens erat, furens Theodebertum fieri clericum tegavit: at non poſt multos dies, impie nimis poſt clericatum perimi juſſit.

C p Metæ *ſeu* Mettæ, *urbs Mediomatricum, vulgo* Metz, *olim regum Auſtraſiorum ſedes, condita eſt ad Moſellam fluvium, ubi Saliam recipit. Plura de hac urbe curioſus lector beniget inveniet apud Hadrianum Valeſium in Notitia Galliarum.*

q *Ita etiam Jonas, unde hæc excerpta ſunt: at Fredegarius in Chronico cap.* 39 *ait*: Theudericus Mettis proſluvio ventris moritur. *Mortem hanc, qualiſcumque fuerit, interpolator noſter Theoderico incuſſam inſanæ ob expulſum e regno ſuo S. Columbanum.*

r *Hanc tragicam hiſtoriam pluribus enarrat laudatus Fredegarius, ex quo eam compendio accipe. Spoponderat Theodericus Clothario Sueſſionum regi ducatum Dentriliæ, ſive Denzelini, ſe daturum poſt devictum Theodebertum, ea lege, ne huic ſuppetias ferret. Itaque cæſo Theodeberto, Clotarius ducatum illum, qui ſibi ea pacto debebatur, occupat: opponit ſe Theodericus: ſed dum contra eum exercitum educit, Metis moritur. Mox Brunichildis Sigerbertum Theoderici filium in patris ſolium ſubrogat, qui eum Clotbario conſligens, a ſuis proditus, captuſque, Clotharii juſſu interfectus eſt. E Sigeberti ſcatribus alterum Childebertum victoris manus fuga evaſiſſe, duos alios Corbum & Meroveum pariter captos tradit, & Corbum quidem enecatum, Meroveum autem fido cuſtodi commiſſum plures poſt annos ſuperſuiſſe. Hinc corrigendus videtur Jonas, dum Sigebertum, fratreſque ejus quinque Theodericiei filios a Clothario peremptos tradit.*

D

s *Brunichildis ſupplicium idem Fredegarius cap.* 42 *his verbis deſcribit*: Per triduum eum (*Clotharius*) diverſis tormentis adfectam jubet prius eumelo per omnem exercitum ſedentem peeducere; poſt hæc coma capitis, uno pede & brachio ad vitiociſſimi (*alii* ferociſſimi) equi caudam ligare: ibique calcibus & velocitate curſus membratim diſrumpitur.

t *S. Columbani, qui apud Jonam num.* 48 *monachiam ipſi prædixerat.*

u *Iſta perpetam huic loco inſerit interpolator, quæ Jonas poſt Columbani in Italiam diſceſſum narrat. Ait ſiquidem num.* 59 *Columbanum, cum cæſo Theodeberto, hujus ditiones in poteſtatem inimici ſui Theodorici redactas videret, in Italiam profectum & ab Agilolfo Longobardeum rege benigne exceptum fuiſſe. Deinde num.* 61 *ſcribit, Chlotacium jam monarchum, valde ſui Columbani minime immemorem S. Euſtaſio Luxovienſium abbati mandaſſe, ut ei reditum ex Italia ſuaderet: ad quæ omnia noſter Pſeudo-Threnodus non ſatis advertit. Ceterum huceuſque S. Magni Acta conſarcinata ſunt ex Jona S. Columbani biographo: quæ ſequantur, maximam partem deprompta ſunt ex Walafrido Strabone, biographo S. Galli.*

E

w *Goldaſtus in gloſſis ad Vitam S. Galli ait, Tuceoniam hodie* Tugium, *indigenis* Zug, *vocari. Eſt autem Tugium Helvetiæ oppidum, Tugienſis pagi caput, colli impoſitum ad lacum cognominem, habetque ab Ortu Luceraam, a Meridie Tigurum, diſtans ab hoc* 18 *mill. paſſuum, ab illa vero* 12, *triſte Baudrando in Geographia.*

x *Caniſius habet*, qui tunc Conſtantienſis dicebatur. *Utraque lectio, quæ interpolatoris operam manifeſtat, in Goldaſtina editione dreſſ.*

y *Ænigma eſt, quem hic Sigerbertum principem deſignet. Certe non poteſt hic intelligi Sigebertus Theoderici II filius, qui, Fredegario teſte, anno VII vel VI regni patris ſui, adeoque Chriſti circiter* 602 *aut* 603 *natus, anno* 613 *juſſu Chlotacii, interfectus eſt vix duodennis. Walafridus in Vita S. Galli, apud Mabillonium in Actis ſec.* 2, *pag.* 234, *ubi hanc perſecutionem latius deſcribit, pro Sigeberto habet* ducem Gunzonem: *de utroque infra cap.* 3 *ſermo redibit.*

F

z Relinquentes B. Gallum & Magnoaldum eum nonnullis aliis clericis, *deſideratur in editione Goldaſtina. Deſunt hinc inde & aliæ minutiæ, quas impoſterum præteribo.*

aa Quæcumque *hic de* S. Magno *ac Theodoro uſque ad num.* 17 *referuntur, verſimilitas ab interpolatore conficta ſunt, ut colligere licet ex dictis § 3 a num.* 18, *& § 7 num.* 75 *& ſeq.*

bb *Suevos intelligit, qui Auſtriæ regibus parebant.*

cc *Goldaſtus habet* camboeam, *Walafridus in Vita S. Galli*, cumbottum, *Babenſtuber* cumbattum: *omnes baculum ſignificant. Sed num paſtoralem, an vitatorium? Nil obſtat, quominus utramque fuiſſe dicamus, nam ſi quid Sancti noſtri biographo, aut ejus interpolatori credimus, eo teste in ſuo ad Fauces itinere uſus eſt.*

Quin

A *Quin & Thomaſſinus De veteri & nova Eccleſiæ diſciplina, parte* 1, *lib.* 2, *cap.* 58, *num.* 2 *de paſtoralibus baculis epiſcoporum agens, eos, jicit*, ejuſmodi baculos, ſeu regum, ſeu epiſcoporum manu geſtarentur, vere baculos illos ipſos fuiſſe, quibus gradum fulciebant, ubi longum emeriendum erat iter; ideoque nec mareriæ ejus prerium, nec formæ artem, curæ magnopere fuiſſe. *Talis igitur S. Columbani baculus fuiſſe videtur. Quod ſpectat ad vocem* cambuttam, *ſive* cambottam *&c. Cangius in Gloſſario eam a voce* cam-bot, *vel* bot-cam, *quæ Armoricanis Britonibus, inquit, eſt* ramus a ſummitate recorvus, *ddaeendam monet. Nec inficior: veramtamen, an hic baculus, de quo agimus, extremorum alterum incarvatum habuerit, nec aſſerere nec negare poſſum. Dedimus eum, qualis nunc in Fueſſenſi abbatia aſſervatur, in Comment. pag.* 725, *num. autem* 124 *eamdem deſcriptam reperies.*

dd Poſt triennium *etiam habent omnia exemplaria tam Mſſ., quam excuſa: ita etiam legit anonymus Ratiſponenſis ſeculi* XI: *at VValafridus in Vita S. Galli apud Mabillonium ſcribit,*
B *eam ſepulcri violationem poſt quadragiata annos a S. Galli obita contigiſſe: Vide dicta in Comment.* § 5, *num.* 53 *& ſeq.*

ee *De S. Narciſſo epiſcopo & martyre actam eſt tom.* 2 *Martii ad diem* 18. *Quod ſpectat ad draconem juſſu ejuſdem Sancti a dæmone interfectum, & quid de hac mirabili hiſtoria ſentiendum ſit, conſule Acta S. Afræ martyris, tom.* 2 *Auguſti die* 5, § 2 *Commentarii, & in annotatis cap.* 2 *Converſionis prædictæ S. Martyris. Videri etiam meretur Marcus Velſerus in Commentario ad Converſionem S. Afræ, n notatione* 89.

ff *Quantopere laborat auctor, ut Sancto noſtro nomen* Magonaldi & Magni *a S. Columbano impoſitum perſuadat! Cap.* 1, *num.* 8 *Columbanus ait, illum a magno Dei nomine* Magnoaldum *vocandum: paulo poſt idem vocabulum a miniſteriis monaſticis ei tribuit: nunc ab apoſtolico manere* Magnus *appellandus prædicitur: cap.* 4, *num.* 35 *in itinere Campodunenſi ob illuminatum cæcum*, ab incolis terræ illius vo-
C catus eſt Magnus.

CAPUT III.

S. Gallus cum S. Magno & Theodoro ad VVillimarum diverſit; energumenam liberat, mittit S. Magnum in Italiam.

SS. *Gallus & Magnus ad VVillimarum presbyterum diverſum:*

Poſt *a* ejus quoque diſceſſum Gallus retia ſua & ſagenam navi imponens, cum duobus clericis ſuis Magnoaldo & Theodoro *d* ad Willimarum *c* presbyterum venit; qui ſuſceprus ab eo & cum omni diligentia ſuis adminiculis præpararis, a Magnoaldo & Theodoro procuratus eſt. Tranſactis aliquot diebus, Domino medelam impertiente, qui verus eſt medicus, cœpit ſumere cibos, ſicque per incrementa recuperarionis temporum confortatus, priſtinæ eſt ſaoitati reſtituruş. Beatus vero & felix a tanto languore liberatus, cœpit labotare in populo; ut eis viam veritaris oſtenderet, & animarum morbos ſua ſacra prædicatione depelleret. Inveſtigato a quodam diacono nomine Hilriboldo *d*, qui omnes ſemitas heremi ipſius noras habebat, invenit locum ſparioſum & planitie formoſum atque bene aptum ad manendum, circumquaque per gyrum montes excelſos, torrentemque optime ſinentem; ſed & feris ac beſtiis atque ſerpentibus, nec non & diabolicis babirarionibus plenum.

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC. *d*

18 Aſſumens ergo ſecum duos diſcipulos bearum Magnoaldum & Theodorum *e*, ad ipſum locum pervenit, cooperanteque divina gratia ſuis ſanctis interceſſionibus Magnique ſui perdiſſequi, locus ille a feris & vermibus ſeu diabolicis habitationibus mundarus eſt; & cella facta, cœperunt ibi habitare & Deo ſervire. Porro bearus Magnoaldus, expulſis a ſancto Gallo ab illo loco dæmonibus, perrexit rurſum in montem, qui vocatur Himilinberg *f*: ibique inveniens urſum, præcepit ei in nomine Domini, ut abſcederet, & continuo audira ejus voce, diſceſſit *g*. Nuntians iraque hoc beato Gallo, ratularunr parirer gratias Domino, qui ſalvat ſperantes in ſe. Interea illis ibidem commorantibus, nunrius venit ad præsbyrerum indicans, Conſtantienſem epiſcopum nomine Gaudentium *h* de hac vita migraſſe: & hoc audito, unanimes pro requie paſtoris precibus inſtiterunt & lacrymis.

deinde in Eremum ſecedunt. *e* E *f* *g* *h*

19 Deinque non poſt multos dies epiſtola cujuſdam nomine Gunaonis ducis *i* venit ad Beatum Gallum poſtulans, ut quantorius properaret ad eum, venienſque filiam *k* ejus, quæ illi erat unica, & a maligno ſpiritu invaſa, a dæmonio liberaret. Ille vero omnino interdixit, dicens, tale quid actnrum ſe eſſe indignum: & ideo refutavit venire. Iterum atque iterum præfatus dux deprecans per legatos vel epiſtolas * eum accelerare, indicavit, jam continuato puellam triduo ſine alimonia perdurare; & niſi celeriter veniret, ipſa ſpiritum cum diabolo exhalaret. Hæc igitur audiens beatus Gallus proſtratus in oratione diutiſſime oravit, & confiſus da Dei miſaricordia & pietate, ſumens ſecum duos diſcipulos ſuos Magnoaldum & Theodornm, ſurgens profectus eſt poſt legatos, & venit ad ducem *l*.

S. Gallus ſemel iterumque rogatus *i* *k* *vel epiſtolas deeſt in Can.* F *l*

20 Domino igitur gratias referens, vidit puellam a maligno ſpiritu valde conrurbari; & oranre beato Magnoaldo, imperavit beatus Gallus dæmonio in nomine Domini, ut exiret, & receſſit in ſimilirudinem avis nigerrimæ cum fœtore nimio, atque eadem hora apprehendena manum puellæ, elevavir eam, & ſorrexit ſana, redditaque eſt matri cum gaudio. Manifeſtavit anrem Dominus in hoc ſigno, cujus meriti erant beatus Gallus & Magnoaldus, typum ſequentes beatornm apoſtolorum Petri & Pauli, ur ſicut, oranre bearo Paulo apoſtolo, Perrus dæmonibus, qui farebant Symonem magum in aera, imperavir, ut eum relinquerenr, & relictus cecidit, ſicque diviſa ſunt omnia viſcera ejus, mortuuſque ſimul cum dæmonibus ad *inferna* deductus jacet *m*, ita & iſti: orante enim Magnoaldo, & impetante Gallo, dæmon a puella abſceſſit.

filiam ducis Gunzonis energumenam liberat 2 *m* *obiatum propterea epiſcopatum, recuſat* 2 *n*

21 Hiis ita, Domino annuente, patratis dux juſſit ei dona offerri magna, & inſuper ut gradum pontificalis *n* officii dignaretur aſſumere, poſtulavit. Cui vir beatus ita reſpondit: Ecce

teſtis

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

teſtis meus, mihique valde amabilis Magnoaldus ſcit, qui hoc vidit, quod altaris officium interdixit mihi beatus Columbanus magiſter; & hoc uſurpare non audeo niſi ab eo permiſſus, ipſo vivente: qua de re pondus hujus regiminis, quod offers, ſuſcipere non poſſum. Verumtamen ſi hoc indubitanter fieri cupis, ſuſtine me interim, donec præſentem Sodalem meum cum epiſtola mea mittam ad abbatem meum, beatum Columbanum; & ſi cognovero ejus voluntatem & licentiam habuero, tunc demum oblatum onus curæ paſtoralis ate ſuſcipiam. Et dux ad eum; Fiat, inquit, ſecundum verbum tuum. Sicque ſuſceptis donis ei a duce oblatis, dux dimiſit eum in pace.

donaque egenis diſtribui jubet, & cellam exſtruit.

22 Vir ergo Dei Magnoaldus ſumens, quæ donata fuerant, detulit ad navim, impoſitiſque humeris diſcipulorum ſuorum, Theodoro & Othmaro o. Venerabilis autem Pater impetravit a duce, ut juberet Arbonenſi præfecto ſolatium ei præbere ad conficiendam cellulam ſuam; & continuo dux, tam manifeſto compunctus indicio ſanctitatis ejus, juſſit omnia fieri, quæ poſcebat, & conſtrui cellam juxta ſuam diſpoſitionem. Valedicens vero Pater dnci receſſit, aſcendenſque navim, venit ad caſtrum Arbonenſe, & præcepit Magnoaldo, ut faceret convenire omnes pauperes, quoſcumque invenire poſſet, & dona, quæ a duce data detulerat, illis diſtribueret. Cui beatus Magnoaldus dixit: Pater, omnia, quæ præcepiſti, libente animo complebo: ſed habeo vas argenteum pretioſum; vis, ut ſervem illud, ut factum vas miniſterii ex eo faciamus? Ille reſpondit, Fili, vas, quod poſſides, cum ceteris pecuniis pauperibus conferre curato, ne contrarius inveniaris exemplo ſalubri, in memoria retinens beati Petri apoſtoli ſententiam, quam paralytico poſtulanti pecuniam protulit; ARGENTUM ET AURUM NON EST MIHI. Hæc audiens beatus Magnoaldus gratias agens Deo de tanti viri juſſione, omnia pauperibus erogavit. Et his expletis reverſi ſunt ad dilectæ ſolitudinis locum, & cœperunt conſtruere cellulam p cum ingenti prudentia.

Idem Sanctus Joannem quem damdiaconum conſecravi epiſcopum,

23 Nam non multo poſt tempore miſit q epiſtolam beatus Gallus ad Joannem diaconum, rogans eum ad ſe venire. Qui cum veniſſet ad eum, erudivit eum divinæ libris ſcientiæ, & cooperante gratia Dei, conſtituit eum coram duce plenum ſcientia & virtute, atque divinarum Scripturarum intelligentia, dicens: Hic eſt indigena vicinorum locorum, cui marito poteſt teſtimonium aperi, quod ſancto viro * decet: divino eum eredens electum judicio, vobis offero promovendum. Cumque hac atteſtatione vir ſanctiſſimus Joannem laudaret, dux eum eum electione populi & congregationis & ceterorum epiſcoporum diutiſſime laudibus proſecutus, pontificatum Conſtantienſis civitatis ei tribuit. Qui a vicinis epiſcopis ductus ad altare, ſolempni benedictionis officio eum conſecraverunt antiſtitem r.

** al ſanctum virum*

24 Doctor itaque venerabilis, his perpetratis, memor ſancti viri prophetiæ Columbani de diaconatus officio beati Magnoaldi; futurum a Conſtantienſi epiſcopo fore ſ, inter multa ſalutiferæ conſolationis verba hæc ſæpius narravit, ut beatum Magnoaldum, qui etat jam enm eo omnium veneratione ſublimis, congruo tempore advenienie initii Quadrageſimalis jejunii primo Sabbati jejunio perpetrato, divino eum commendaret judicio ad diaconatus officium peragendum. Cui Joannes epiſcopus ita reſpondit: Magiſter, paterna ſollicitudine meum in his diebus relinquite, ut adveniente jejunio Quadrageſimali quatuor temporum futuri, faciam, quod hortaris. Quo audito, beatus Gallus paterno honore omni neceſſitatum ſubſidio relinquens * cum juſtiſſimo Magnoaldo, ingenti venerabilis Patris familiaritate conſiſus, cum multiplicato commendavit amore. Adveniente autem ſancta ſolempnitate venturæ Quadrageſimæ, beatus Magnoaldus acceptа a Joanne antiſtite ſacra benedictionе diaconatus officii, reverſus eſt cum gratiarum actionibus Deo relatis ad cellulam patris ſui fauctiſſimi Galli t.

** ſuppl. Joannem*

25 Cœperunt autem tunc temporis beatus Gallus & Magnoaldus ædificare eccleſiam, conſtruere monaſterium, manſiones per gyrum ad commanendum fratribus præparare, ſuffulti Sigiberti u regis adjutorio & ducis Gunzonis. Conſtruxeruntque monaſterium miræ magnitudinis w, fratres ſibi coadunatos doctrina & exemplis ad æternorum deſideria conceitarunt, Othmarum x puerum ex Alamannorum genere curioſe nutrientes, atque juxta doctrinam magiſtri Columbani, diſciplinam Grammaticæ artis, ſeu ceterorum librorum divinorum, eum erudientes, magiſtrum ſcolæ conſtituerunt. Die itaque quadam dum poſt laborem matutinalis officii, quieſcendi gratia lectos ſuos reviſerent, primo diluculo vir Dei vocavit Magnoaldum diaconum ſuum, dicens illi; Inſtrue factæ oblationis miniſterium, ut poſſim divina ſine diſtione celebrare myſteria. Et ille; Num, inquit, tu pater Miſſam celebrabis? Dixit ergo ad illum: Poſt hujus vigilias noctis cognovi per viſionem, dominum & patrem meum Columbanum de hujus vitæ anguſtiis bodie ad Paradiſi gaudia eommigraſſe y: pro ejus itaque requie ſacrificium ſalutis debeo immolare.

t 55. Gallus & Magnus monaſterium conſtruunt, priori mori S. Columbani revelatur u w x

26 Et ſigno pullato oratorium ingreſſi, proſtraverunt ſe in orationem, & cœperunt Miſſas agere & precibus inſiſtere pro commemoratione beati Columbani. Finito ſacræ devotionis officio, venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum diaconum: Filii, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, ſed arripe viam, & Italiam petito, pertranſiensque uſque ad monaſterium, quod Bobium z nominatur, diligenter perquirito, quid actum ſit circa abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut ſi eum eompereris eſſe defunctum, poſſis agnoſcere, utrum viſio mea veritatis ſulciatur effectu. Hæc ergo omnia ſollicita inveſtigatione perdiſcens, regreſſus nuntiabis mihi. Diaconus ad pedes magiſtri provolutus, ignotum ſibi iter conqueſtus eſt: ſed vir benedictus voce blanda eum, ne timeret, ammonuit: Perge, inquiens, & Dominus diriget greſſus tuos. Hac conſolatione roboratus pii doctoris Alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico, viam feſtinanter aggreſſus eſt, memor prophetiæ beati Columbani, qui aſſeruit, eum venturum eſſe ad ſepulchrum ſuum in Italiam, & eambutam * ſuam aſſumere, ſanctumque Gallum per eam abſolvere aa.

y

binc Miſſam celebrat, & S. Magnum ad monaſterium Bobienſe mittit, z

** Goldaſt. baccalum aa qui inde baculum S. Columbani ad S. Gallum defert.*

27 Cumque perveniſſet ad monaſterium, ut valebat, invenit omnia ita contigiſſe, ſicut pueri ſuo per viſionem fuerant revelata. Manſit autem ibi una nocte, & acceepit a fratribus epiſtolam ad beatum Gallum, continentem venerandi tranſitum Columbani. Qui & baculum ipſius, quem vulgo cambutam vocant, per manum Diaconi tranſmiſerunt, dicentes, ſanctum abbatem ſuum

A ſuum ante tranſitum juſſiſſe, ut per hoc notiſſimum pignus Gallus abſolveretur. Dimiſſus autem ab illis iter accleravit, & proſpere in omnibus agens, die octava pervenit ad dominum ſuum & patrem, ſerena epiſtolam relationis, & abſolutionis indicium. Lecta epiſtola, ſanctus Gallus chariſſimi patris amorem pleno retinens corde, lacrymas profudit uberrimas, & collectis fratribus cauſas mœroris apperuit; deinde tanti patris memoriam precibus ſacris & ſacrificiis ſalutaribus frequentarunt.

S. Gallus moritur bb a8 Interea *bb* itaque commanens beatus Magnoaldus cum ſancto Gallo fere annis decem poſt perpetratum iter ab Italia, decimo vero anno videns eum infirmari, & a febrium contractione * valde languere, miſit nuntium ad Joannem Conſtantienſis eccleſiæ præſulem, invitans eum ad viſitationem beati Galli *, qui valde in infirmitate febrium jam detinebatur. Audiens ergo Joannes, eum infirmari, velociter properare cœpit in illas partes, ſecum aſſumens potuum & ciborum diverſa genera ad refocillandum eum *ee*: cum jam prope oppido Arboneuſis Joannes præſul appropinquaret, beatus Gallus a febrium vi fatigatus, expletis ſuæ annis ætatis nonaginta quinque, in ſenectute bona ſancta illa anima carne ſoluta eſt *dd*, & ab ergaſtulo ſæculari liberata, reddens Domino ſpiritum cum pace. Itaque præfatus præſul audiens beati viri ab hac luce diſceſſum, flens & ejulans pervenit ad locum, ubi corpus jacebat exanime.

** Can. conſtrictione*
** idem ad B. Gallum*
ee
B *dd*

& ſepe. litur. a9 Expletis vero officiis, quæ fieri debebant in obſequio tanti viri, ſimul enim beato Magnoaldo facta oratione & benedictione, feretrum cum corpore ſancto impoſuerunt ſuper equos indomitos *ee*, & abſque freno vel duce eos dimiſerunt *ff*, ubi Dominus jnberet. Equi autem indomiti ſuſcipientes feretrum, manſueti acſi domeſtici fuiſſent, in neutram partem declinantes, recto itinere pervaueruut ad cellam, quam vir Dei ante conſtruxerat, ferentes ſanctum corpus valde æquanimiter. Et cum perveniſſent ante oratorium, ſteteruut; depoſitoque feretro, diſcipuli ejus beatus Magnoaldus & Theodorus elevantes pii doctoris ſanctum corpus intuleruut jnſra eccleſiam, & ante altare poſuerunt. Deinde pariter cum epiſcopo orationem pro illo facieutes, præmiſſis congruentibus officiis, ſepelieruut eum. Poſt hæc cum epiſcopi benedictione omnibus rite conſummatis, ipſo epiſcopo ad propria remeante, relictus eſt beatus Magnoaldus & Theodorus, ſen vir pulcherrimus Orhmarus cum cæteris fratribus non plurimis ad cuſtodiendum ſancti viri corpus.

ee
C

ANNOTATA.

a *Quæcumque hic uſque ad num.* 23 *narrantur, deſunt in Goldaſtina editione, in qua cap.* 8 *ea brevitee dumtaxat perſtringuntur his verbis*: Nou poſt multum vero temporis B. Gallus divioa pietate convaleſcens, poſtquam filiam ducis Guntzouis a dæmouio liberavit, oblatumque ſibi ab eodem principe Conſtantienſia eccleſiæ pontificatum humiliter recuſavit, miſit epiſtolam ad Johannem diacouum *&c.*

b *VValafridus, ex quo hæc omnia deſumpta ſunt, ſolum Gallum a S. Columbano relictum ad VVillimarum acceſſiſſe ſcribit, qui* duobus clericis ſuis Magnoaldo & Theodoro hanc ſollicitudinem cummendavit, ut cum omni diligentia ejus recuperationi ſervirent. *Conſule, ſi lubet, Commen.* § 3 *a num.* 28 & § 7 *a num.* 75

AUCT. THEODORO, DT FERTUR, ETC.

c *Caniſius legit* Willimakum: *at Walafridus in Vita S. Galli plus vice ſimplici ettam* Willimarum *habet. Fuit Willimarus parochus apud Arbonam, ut ex laudatu Walafrido diſcimus.*

d *Prædicti Willimari diacono, aie Walafridus.*

e *Credibile eſt*, S. Magnum & *Theodorum, perſpecta Galli, cujus valetudinem curaverant, ſanctitate, ei ſeſe diſcipulos tradidiſſe. Walafridus enim, qui* Magnoaldum *Willimari clerici eam appellaverat, poſtmodum eumdem S. Galli diſcipulum nominat.*

f *In Ms., quod excudo perperam legitur* Himilbre, *quare illud ex reliquis reſtitui. De monte hoc ſic ſcribit Goldaſtus in gloſſa ad Vitam S. Galli*: Mons Cœlius nonnumquam a monachia, interdum Mons cœli, ulim Monkelen, nunc Menkelen, dictus. *Conſuat Matthæus Merianus in Topographia Helvetiæ pag.* 59, *ubi montem illum non procul ab oppido S. Galli ſtatuit.*

g *Vehementer verter, ne interpolator noſter, acta Galli Sancto noſtro accommodando, hoc loco lectori raraum imponat. Ita ſuſpicandi cauſam præbet ſæpe laudatus Walafridus, qui apud Mabillonium cap.* 11 *ſcribit, S. Gallum, dum in eremo cum Hiltiboldo diacono aptum exſtruenda domicilio locum quæreret, urſo cuidam imperaſſe, ut ex valle, quam elegerat, perpetuo excedtret, & in proximis montibus nulli homini aut pecori noxius vagaretur.* E

h *Coiutius in Annalibus tom.* 2 *Gaudentii mortem refert ad annum* 614.

i Scilicet Alamanniæ ſeu Suviæ, auctoris illorum nummorum, qui hodieqna a Suevis, vocantur Guuzenpfeuning, de quibus in libro De nummis Germanorum vetuſtis: *ita Goldaſtus.*

k *In Vita S. Galli* Fridiburga *vocatur, dicitur que tum deſponſata fuiſſe Sigeberto Theoderici filio, ſed expulſo per S. Gallum dæmone, religioſam vitam regio thalamo prætuliſſe, & parthenoni S. Petri in urbe Metenſi ab ipſo Sigeberto præfecta fuiſſe. Verum multa ſunt in hac relatione, propter quæ eruditi eam ad fabulae relegant, ut videre eſt apud Coiutium tom.* 2 *Annal. Eccleſ. ad annum* 614 *a num.* 6: *ubi ipſe biographum* S. Magni *tamquam ſcriptorem ſuo brouum præfert Wallafrido: & merito quidem, ſi certo conſtaret, Acta illa, quæ Theodori nomen præferunt, Theodori eſſe: ſed cum de eorum interpolatione dubitari non poſſit, incertum quoque eſt, utrum in hac parte pura permanſerint. Fatendum tamen, ea hoc loco ita vitiis carere, ob quæ Walafridi narratio eruditis merito diſplicet.* F

l *Qui* ad Iburningas villam, *teſte Walafrido, cum filia energumena morabatur: de quo loco hæc notat Goldaſtus*: In dextro litore lacus Pontamici, tum Alamanniæ ac Sueviæ ducum ſedes, nunc libera imperii Romani urbs, Uberlingen.

m *De hac hiſteria conſule, ſi lubet, Actu SS. Petri & Pauli, tom.* 3 *Junii ad diem* 29, *pag.* 427.

n *Conſtantienſis ſcilicet, cujus ſedte per obitum Gaudentii vacabat.*

o *Lege* Theodori & Othmari; *imo potius cum Caniſio & Ms. Auguſtano SS. Udalrici & Afræ iſt hac omitte: neque enim S. Othmarus, quem*

hic

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

hic deſignat, ut infra videbimus, S. Galli diſcipulas eſſe potuit.

p *Colla hæc primordia dedit celeberrimo illi monaſterio Sancti-gallenſi Ordinis S. Benedicti, & cognomini oppido, vulgo S. Gallen, in Turgea, Helvetiæ tractu, condito unum circiter milliare a lacu Conſtantienſi, & quatuor Lindavia, ſi recte notavit Baudrandus.*

q *Hic Goldaſtus, omiſſis, quæ de Ganzonis filia reliqua exemplaria habent, narrationem ſuam reſumit.*

r *Hoc loco nonnihil variant Caniſius & Goldaſtus. Prior ſic habet*: Dux eum cum electione populi, vellet, nollet, collecta congregatione exterorum epiſcoporum; pontificatum Conſtantiacenſis civitatis ei tribuit, immo a vicinis epiſcopis ductus * ad alsate, ſoleoni benedictionis officio ordinaverunt antiſtitem. *A Caniſio parum diſcrepat Goldaſtus. VValafridus Strabo in Vita S. Galli apud Mabillonium electionem hanc latius tractat capp. 24 & 25. Scriptores Galliæ Chriſt. tom. 5, col. 893 noviſſ. edit. Joannem cum titulo* Beati *collocant decimum Vindoniſſenſium & Conſtantienſium epiſcopum, monentque exſtare apud Canſium, Antiq. lect. tom. 5, & tom. 6 Bibliothecæ Patrum Germanicæ editionis, orationem, quam S. Gallus hac occaſione ad populum dixerit.*

* l. duſtum

B

ſ *Hæc periodus vitioſa eſt in omnibus exemplaribus tum editis, tam Mſ. Goldaſtus paulo aliter legit in hæc verba*: Memor prophetiæ S. viri Columbani, quam prædixerat de diaconatus officio B. Magnoaldo fore futurum *&c. Ut ſenſum integrum habeas, ſubſtitue*: qua prædixerat, quid futurum eſſet de diaconatus officio S. Magnoaldo conſerendo. *Cæterum, priuſquam progredior, monendus eſt lector, coaſtia mihi videri, quæcumque hic de collato per Joannem diaconatu* S. Magno *referuntur. VValafridus enim contrarium aperte tradit, dum cap. 24 de S. Gallo ituro ad concilium, in quo Joannes epiſcopus electus eſt, ita ſcribit*: Cumque hæc ſynodus tantæ multitudinis celebraretur acceſſu, & trium ſpatio denuntiaretur futura dierum, beatiſſimus Gallus divino plenus conſilio, aſſumptis Johanne & Maguoaldo diaconatus officio ſublimatis, perrexit ad oppidum: *dein-*

C *de poſt pauca ſubdit electionem Joannis. Secundum hæc Sanctus noſter jam etat diaconatu inſignitus, antequam Joannes epiſcopatum acceptiſſet, adeoque eo Ordine a Joanne initiari non potuit. Novi equidem, VValafridum ſuis etiam erroribus non carere: ſed cum ſatis a nobis oſtenſum ſit, interpolatoris dicta de vita monaſtica Sancti noſtri, ſub Columbani moderamine in Hiberuia ſuſcepta, non ſubſiſtere; ſuſpecta mihi etiam eſt ejuſdem Columbani prædicta de diaconatu ſuſcipiendo, adeoque & ipſa diaconatus tum temporis ſuſceptio, quæ ex prædictis conſequitur: præſertim cum Pſeudo-theodorum noſtrum in locis infidelis plagii convictum teneamus.*

t *Si vera narret biographus, hæc contigere anno verſimilius 614: Gallus enim in æſtate vel ſub autumnum anni 611 ad VVillimarum divertit adverſa laborans valetudine; a qua dum convaleſcit, dum locum in eremo inhabitandum eligit, dum Guazonis filiam dæmone liberat, ac præſertim dum Joannem diaconum divinis ſcientiis erudit, ad minimum ad anni 613 Paſcha pervenit: ac proinde ſi* S. Magnus *diaconatu a Joanne epiſcopo initiatus ſit Quadragenarii jejunii initio, ordinatio hæc ante annum 614 non potuit contingere. VValafridus cap. 23 nit, præ-* D *dictum Joannem triennio a Gallo exultum fuiſſe, antequam epiſcopus eligeretur: verum id minus probabile apparet.*

u *Vide Annotata ad cap. 2, lit. y. In Goldaſtina editione ecciint præterminſſa ſunt, quæ ab initio hujus numeri uſque ad* Die itaque quadam *&c. narrantur.*

vv *Hic certe interpolator manifeſtat, ſe diu poſt tempora S. Othmari ſcripſiſſe: hic enim, teſte VValafrido in lib. de Miraculis S. Galli cap. 21, cellam S. Galli adhuc exiguam ſeculo 8 regendam accepit, eamque in monaſterii formam redegit. Hinc Mabillonius in Actis Sanctorum ſui Ordinis ſec. 3, parte 2, pag. 154 ſic ſcribit*: Monaſterium S. Galli in diœceſi Conſtantienſi ſitum... ſua debet primordia & incrementa Othmaro abbati, qui cellam exiguam a S. Gallo conditam & pene deſtitutam amplificavit & neceſſariis inſtructam ædificiis monachis Benedictinis aſſignavit.

x *S. Othmarum, qui illi monaſterio ſeculo 8 præfuit, interpolator deſignat, ut infra ea cap.* E *7 apparebit: ſed quam imperite, liquet ex ejus mortuali ejuſdem Sancti anno, qui fuit Chriſti circiter 759, quemadmodum apud Mabillonium mox laudatum videre eſt pag. 558. Qua igitur verſimilitudine S. Galli diſcipulus eſſe potuit & quidem ante Columbani obitum, id eſt, ante annum 615; ſane ſi ita eſt, oportet, eum plures, quam 150 annos numeraſſe, dum ad Superos evolavit. Carolus Cointius Annal. eccleſ. Franc. tom. 3 ad annum 665 num. 2 & alibi, motus auctoritate Theodori, contendit, geminum Othmarum Sangallenſi monaſterio præfuiſſe, unum ſeculo 7, qui SS. Gallo & Magno educatus poſtea Theodorum recepit, ut dicitur in Vita cap. 7: alterum ſeculo 8, qui inter Sanctos relatus eſt: utrumque autem ab Ermenrico, cui Appendicem Vitæ adſcribit, confuſum fuiſſe. At mihi tam vitioſa Vita tanti non eſt, ut propter eam Othmarum, ceteroquin omnino ignotum, Sangallenſem abbatem ſtatuendum putem. Fateor tamen abſolute fieri potuiſſe, ut aliquis Othmarus a laudatis Sanctis eruditus eo tempore in Sangallenſi cella præeſſet, cum VValafridus cap. 21 dicat*: Poſt venerandi patris beati videlicet F Galli... depoſitionem, quotidianas excubias apud ſacri corporis ejus reliquias quidam religioſi clerici vel diſcipulatus ejus memoria vel divino amore ſuccenſi per multa annorum curricula ſcilicet quaſi a temporibus Dagoberti regis uſque ad Carolum patrem Carlomanni & Pippini ad laudem Chriſti miniſtrabant.

y *Anno 615, 21 Kal. Decembris, ait Mabillonius in Vita S. Columbani.*

z *Coactum eſt in coactatis ditionis Januenſis & ducatus Placentini, ad Trebiam fluvium. Lapſu temporis ædes circa illud extructa in urbem evaluere, modicam quidem, ſed epiſcopalem, ſuffraganeam primum archiepiſcopo Ravennati, at nunc Januenſi.*

aa *Id eſt ſublati interdicti a celebranda Miſſa iudicium oſtendere.*

bb *Quæ hoc & ſequenti numero referuntur de obitu & ſepultura S. Galli, in Goldaſtiana editione dumtaxat perſtringuntur paucis his verbis*: Commoratus eſt autem B. Magnoaldus cum S. Gallo fere annos decem poſt perpetratum iter ab Italia: decimo vero anno defunctus eſt B. Gallus.

cc *De allato commeatu nihil habet Caniſius,*

dd *Veri-*

A dd *Veriſimilitas anno 623, ut oſtendimus in Commentario § 3.*

ee *Walafridae, a quo haec mataeae eſt interpolator, rem paulo veriſimilius refert. Air enim praefatum epiſcopum eam S. Magnoaldo, Willimaro presbytero ac Theodoro, corpus ſanctiſ in Arbonenſi eccleſia (Arbonae enim obierat) tumulare volaiſſe: at cum nulla vi feretrum e terra levare valerent, epiſcopum ratam, quod res erat, aliad ipſi ſepulcram deberi, tum demum indomitos equos adhibuiſſe, Deumque oraſſe, ut eos ad locum illum dedaceret: quem ſua providentia ſepulturae ſanctis deſtinaverat.*

CAPUT IV.

S. Magnus & Theodorus a violatoribus ſepulcri S. Galli male multantur: ab epiſcopo Boſone reficiuntur: ad Fauces Julias contendunt: acta in itinere.

B

Sepulcro S. Galli ab hoſtibus violato, S. Magnus & Theodorus graviter vulnerati,

a

b

** l. teliſque ſibi ſuis hauſtis*

C

& ab epiſcopo Boſone reficiit, ſepulcrum reſtaurant.

c

** l. e. &*

d

** Can. de ſuo veſtimento*

Divina in eoſdem violatores vindicta.

e

f

** Can. & com-*

IGitur poſt triennium *a*, ut compleretur prophetia ſanctiſſimi Columbani, quam ante praedixerat beato Magnoaldo, quaſi in ultionem ſui venturum fore de ſepulchro beati Galli, Otvvinus *b* peſſimus dux, & Erchonaldus coſimilis ejus tamen praefectus, collecta multitudine populi, vallaverunt ipſum coenobium evaginatis gladiis, & frangentes oſtia, devaſtaverunt totum monaſterium, ſumentes omnia, quae ibi teppererunt in auro & argento & caeteris utenſilibus; nec non oratorium ingreſſi ſtegerunt ſepulchrum beati Galli, putantes ibi magnum theſaurum repoſitum eſſe. Ut autem in eo nihil invenerunt, relicta oſſa beari Galli inhumata, * interfecerunt omnes, quos invenerunt, praeter beatum Magnoaldum & Theodorum, quos etiam flagellatos & vulneratos atque ſpoliatos teliquerunt jacentes in atrio.

31 Audiens autem hoc Boſo *c* nomine ſanctae Conſtantienſis eccleſiae praeſul, quod violatum eſſet ſepulchrum ſancti Galli, celeriter partes in illas properavit, & veniens illuc, invenit coenobium deſolatum & deſtructum, altaria nudata & beatum Magnoaldum vulneratum ſeu * Theodorum, qui ſacri corporis reliquias tumulo reſtituere volebant, ſed vires non habebant. Tunc praeſcriptus epiſcopus miſericordia motus ſuper eum, conſolatus eſt valde, & iterum ſacrum corpus beati Galli eum ſuis clericis venerabiliter cum pſalmis & hymnis caeteriſque orationibus in eodem ſepulchro *d* repoſitum recondidit, foſſamque terra replevit. Data ergo benedictione dnobus Frarribus Magnoaldo & Theodoro, largitus eſt iiſdem ſua veſtimenta *, necnon alimenta praebens, dedit eis licentiam, ſanitate recepta, proficiſcendi, ubi Dominus diſpoſitum habebat, quod venirent.

32 Miſit autem poſt Othmarum *e* praeclarum virum, qui ſngam iniens evaſerat, & aecerſivit eum ad commanendum illum locum *, donec a Pipino *f*, qui tnnc temporis major-domus voeabatur, interrogaret, quid de ipſo coenobio fieri vellet. Ultio itaque divina venit ſuper Erchonaldum auctorem hujus ſceleris & Otvvinum ita. Nam non poſt multum temporis Pipinus eaercitum copioſum miſit ad devaſtandum Alamannorum provinciam, ſuaeque dicioai & Francorum ſubjugandum. Cumque tota terra hoſtili repleretur incurſu, Otvvinus & Erchonaldus neſcientes, qua parte propter praedones, qui aderant, ſe ſe flecterent, ſemet ipſos gladio interfecerunt, quatinus ultionem divinam in eos peractam, collata ſigna manifeſtarent *g*.

33 Beatus *h* igitur Magnoaldus & Theodorus ſimul proſtraverunt ſe in orationem, Domini miſerieordiam implorantes, ut diſponeret iter illorum ſecundum ſuam voluntatem partibus Orientis: ne quaſi fraudulenrer abſcedentes, beati patris corpus relinquerent: memores iterum prophetiae beati Columbani, qui diait, venturum ſore Magnoaldum in heremo Orientali ad fontes Alpium Juliarum *i*, ubi beatus Narciſſus, epiſcopus Toleſanae *k* civitatis, juſſit diabolo draconem interficere, quando ſanctam Apbram *l* convertit ad fidem. Sequenti vero nocte per viſionem ſancto Magnoaldo monſtratum eſt, ut fiducialirer pergeret, & Domini adminiculum ſibi ſemper noſſet adeſſe: facto igitur mane, iterum orationibus attentius eaorati ſunt *, ut Dominus eis demonſtraret viam & iter commodum, quomodo vellet, illuc veniendi.

34 Advenieote ergo meridie, praesbyter quidam ex ipſo pago venit, nomioe Tozzo *m*, qui jam audɨtam habeoat famam beati Galli, & ideo canſa orationis veniebat ad ſepulchrum ejus, feres ardentem cerenm in manu, quem cereum miro modo illuc attulit: ſcilicet, ut quando oocto proficiſcebatur, cereus atdebat *, & nullo modo a vento eatingui poterat: die vero aſtante, lux ab ipſo cereo per ſe illico ſubtracta eſt. Cumque enm viderent beatus Magnoaldus & Theodorus venieatem (cereum quippe minime miaui, mirati ſunt) obviaverunt ei & interrogaverunt eum, unde venirer: at ille per ordinem expoſuit, unde erat, & quomodo ei revelatnm fuit, ut viſitaret ſepulchrum ſanctiſſimi Galli; imo eos, quos inveniret velle proficiſci partibus Orientis *, recto itinere ducerer, uſque dnm ad locum deſideratum venirent. Illi autem haec audientes, proſtraverunt ſe in orationem, Domino gratias references, qui talem dueem illis oſtendere digaatus eſt, ut neque per anguſtam viam eos errare permitteret. Et tunc demum ſuſeeperunt presbyterum, deoſculantes enm duxerunt in eccleſiam ad ſepulchrum beati Galli, & facta oratione, miſernnt eum in hoſpitium ſuum, tribuentes ei, prout poterant neceſſaria, & convlatorem eligentes. Sicque praefatus presbytet pernoctans cum eis, orto mane, orantes eoram ſepulchro beati Galli, & benedicentes Denm atque valedicentes Fratribus, qui ibi erant, ſimul proſecti ſunt. Arripientes ergo iter juxta lacum Brigantinum, relinqnentes eum in ſiniſtra parte uſque ad locum, qni dicitur Brigantia, ibique morati ſunt dies duos.

35 Tunc vero illis ibi commanentibus, cæcus quidam, qui multorum hominum cognitioni pago in illo conſiſteotium notiſſimus erat, obvius fit beato Magnoaldo, poſtulans ab eo alimentum neceſſarium. Ille autem reminiſcens ſententiae Apoſtolicae, dixit: Non ſum ego dignus me aequiparare ejus ſanctitati, qui dixit; Argentum & aurum non eſt mihi *n*: ſed in nomine ejus, qui ipſam poteſtatem dedit, ut ſa-

adeſt S. Tozzo, qui eos ad Fauces Julias deducit.

m

** l. arderet &c.*

** Gold. ad partes Orientales*

F

S. Magnus in via caecum illuminat.

n

AUCT. TIPOGRAPHO, UT FERETUR, ESC. meada. vis illi locum

g Voluntatem Dei inquirentibus S. Magno & Theodoro,

h

i

k

l

** l. e. exoraverunt*

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ECT. ceret, quod fecit, & cæcum illuminavit; aperiri *oculos tuos imploro, ut videas, & manibus tuis laborando victum acquirere possis. Et hoc dicto lenivit oculos ejus cum saliva sua, nec mora plurimus sanguis ex oculis ejus prorumpens, apertus sunt, & videns corruit ad pedes ejus & dixit: Domine, video, quoniam magnus es tu, & magna opera tua; si vis, sequar te, quocumque jeris. Ille respondit; Si vis Domino servire, tunc sequere me. Sicque post signum hoc perperpetratum, ab incolis terræ illius vocatus est Magnus. Et profecti sunt ambo, scilicet beatus Magnoaldus & Theodorus, secutusque est cæcus, Domino gratias agens de secepto visu, comitans * cum eis dux itineris presbyter prædictus nomine Tozzo.

* *al.* aperire

* *Gold.* comita, surque *prope Campodunum*

36 Venerunt itaque post aliquos dies ad locum, qui vocatur Campidona *o*, ubi reppererunt oppidum valde formosum, sed ex toto desertum. Tunc interrogavit beatus Magnoaldus prædictum præsbyterum, quomodo ille locus vocaretur, vel fluvius, qui ibi defluebat. Ille respondit: Locus iste ab incolis terræ hujus sæpissime visitatur, & vocatur Campidona; sed non sunt ausi saltem una nocte hic manere propter diversa genera vermium, qui hic sunt. Fluvius vero vocatur Hilara *p*; quod non est, quia multos homines conturbat propter velocissimum cursum suum, eosque potius in mœrorem vertit, quam in gaudium. Nos autem oportet velocius transire, ne sentiant, nos hic esse: quoniam si sentient, magnum imperum facient super nos ad devorandum. Plurimos namque homines, qui causa venationis huc venerunt, devoraverunt, non permittentes eos saltem una nocte hic jacere. Respondens beatus Magnoaldus dixit: Vere Dominus noster Jesus Christus protestatem habet similiter hos vermes de isto loco ejicere, sicut habuit ejicendi ursos & lupos, cæteraque feras, imo & vermes, necnon & dæmones per orationem domini & magistri nostri Galli, de loco, quem elegit ad constituendam cellulam, & ad corpus suum sanctum sepeliendum. Nos ergo, permittente Domino, oportet hac nocte hic manere.

o

B

p

C

37 Et dixit ad Theodorum: Frater Theodore, tuum est orare, & Dei misericordiam implorare, ut nobis auxilium præbeat ad ejiciendos vermes de loco isto, & dæmones, qui in eis latitant; quoniam a te est locus iste construendus & ædificandus; ideoque oremus pariter, ut Dominus nos exaudire dignetur, & mundare istum locum, qui est ab hominibus propter timorem vermium inhabitabilis: & hæc dicens, prostraverunt se in oratione. Dum ergo orarent, egressus est foris de oppido vermis magnus, cui vocabulum erat a vocis sono Boasq, & impetum faciens super beatos Viros jacentes in oratione. Presbyter ergo Tozzo, qui eos ducebat, videns eum, exclamavit voce magna dicens: Heu mihi, quia vos adduxi! Ergo in fugam versus simul cum eo, qui exeus fuerat, festinabat ad unam arborem, ut se liberaret.

terribilem draconem baculo

q

38 Itaque beatus Magnoaldus & Theodotus confisi * de Dei misericordia; surgensque Magnoaldus, orante Theodoro, & facieus signum sanctæ Crucis coram se, atripiensque cambutam, quam a beato Gallo acceperat, & crucem, quam secum gerebat, perrexit in occursum vermis, & dixit; Impero tibi in nomine Domini mei Jesu Christi, ut hic jaceas, & diabolus, qui in te latitat, ipse te interficiat adjuratus per Deum vivum & verum. Et cum hoc dixisset, percussit eum de cambuta sua in capite; & confestim vermis crepuit medius, & mortuus est: cæteri vero vermes, qui intus in oppido, & circa ipsum oppidum morabantur, omnes in fugam versi sunt, & nusquam comparuerunt. Sicque mundatus est locus; & morati sunt ibi unam hebdomadam, Domino gratias referentes, qui eos exaudire dignatus est, & præparate ipsum locum ad habitationem hominum.

Interfecit, & abactis serpentibus, urbem habitabilem reddit

* *addit sunt*

D

39 Theodorus itaque ut vidit tam magnum signum factum a Domino & a beato Magnoaldo, surrexit de loco, in quo jacebat orans; & elevatis manibus ad cælum dixit: Domine Deus omnipotens, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt; tibi gratias refero, te invoco, te adoro, tibi laudes psallo, qui nos liberare dignatus es a tanto periculo & a tali devoratione verminm. Et cum hoc dixisset, concurrit ad beatum Magnoaldum, flexoque poplite osculatus est genua ejus, necnon quasi lingens manus ejus & oculos, & dixit: Vere non vocaberis ultra Magnoaldus, sed Magnus: quoniam tibi Dominus tantam gratiam contulit, ut per te locus iste purificetur non solum a vermibus, verum etiam a dæmonibus. Ad hæc beatus Magnoaldus; Noli dicere, frater, non sum magnus, sed minimus servus servorum Dei, qui nos liberare dignatus est de tali pericolo. Tuæ ergo orationes exauditæ sunt a Deo, & ideo non meis meritis, sed Dei jussione isti vermes recesserunt. Nunc autem vocа conviatorem nostrum, & pergemus ad locum istum, quia Dominus eum vult præparare ad ædificandam cellam. Memento *r*, quomodo domino & patri nostro sanctissimo Gallo accidit in loco suo, quem ipse elegit ad manendum; ita & nobis, suis meritis intervenientibus, a Domino ordinatum est: idcireo nulli dubium est, quin Dominus velit sibi præparare istum locum.

In eaque facellum ædificans,

E

r

40 Tozzo autem ut vidit, eos ambos fore incolumes, descendens de arbore, ad quam confugerat, & cæcus, qui visum receperat, simul cum eo, prostraverunt se ad pedes eorum, & ait Tozzo: Vere Dominus est in loco isto, qui beato Magno tantam gratiam contulit, ut eum sua cambuta tale signum inauditum faceret: nunc ergo fiducialiter ducam vos per desetta & angusta loca usque ad locum, quem electum habetis ad manendum: quia video vobis tantam a Deo datam potestatem, ut per vestra merita, diversa loca hiis in partibus consistentia purificentur, Domino annuente habitabilia efficiantur. Respondens beatus Magnus, dixit: Præsentem hebdomadam hic moremur, & ædificemus oraculum *s* parvulum, ut discat populus terræ istius, qualem misericordiam eis Dominus inferre * dignatus est in isto loco: mansitque ibi istam hebdomadam. Tozzo vero cucurrit per vicina loca sibi cognita ad homines, qui ibi morabantur, & diffamavit hoc signum: veneruntque ad locum, & attulerunt alimoniam præfatis Fratribus sufficienter nimis, valde admirantes de tanta virtute Dei; & plurimi per prædicationem beati Magni diaconi ad fidem conversi, baptizati a præfato præsbytero Tozzone, & Domino gratias agentes manserunt ibi, colentes terram illam & construentes cellulam simul cum beato Magno & Theodoro.

multos ad fidem convertit:

F

s

* *al.* conferre

41 Transactis igitur tribus diebus illis pernoctantibus in oratione, die veto laborantibus, cum matutinale officium tertia nocte, otiente aurora

hinc dæmones in SS. Tozzonem

Digitized by Google

A aurora diei ſurgentes celebrare vellent, ſubito dæmones in aere volitantes & ejulantes, atque cum magno ſtrepitu vel fremitu voces emittentes, atque impetum quaſi ſupra Tozzonem præsbyterum facientes, clamabant: Tu inimice ſenioris e noſtri & noſter, ut quid induxiſti Virum iſtum cum ſocio ſuo in locum iſtum, qui & nos & membra noſtra, per quæ multas animas lucrabamur, de iſto loco fugavit? Magiſter autem illorum ſemper nos eum ſuis maleficiis, ſicut & iſte, invocato nomine Domini, vincere conſuevit. Ille vero non ſolum nobiſmetipſis*, verum etiam in membris noſtris eum terribili nomine Adonai victos habet & expulſos. Hoc audiens prædictus præsbyter tremefactus, tamen muniens ſignaculo ſanctæ Crucis, feſtinus perrexit ad Virum Dei, & indicavit ei, quæ viderat & audierat.

*ſupple in Gold. noſmetipſos.. membra noſtra.

42 Tunc bellator ſortis & electus Dei *pariter cum beato Theodoro proſtravit ſe in oratione, & hujuſmodi verbis Dominum deprecatus eſt dicens: Deus omnipotens, ineffabilis Bonitas, inæſtimabilis Pietas, qui nos ſecundum miſericordiam tuam, non ſecundum merita noſtra, x membris iſtorum dæmonum, & a venenis mortiferis illorum eripere dignatus es, auditu placido has a nobis ſuſcipe preces, ſicut ſuſcepiſti in hiis ipſis verbis magiſtri noſtri Galli, & jube hos dæmones locum deſerere, ut ſit ſanctificatus in honorem nominis tui, cottidie cantantibus gallis u. Et ſurgentes ab oratione, egredienteſque ab oratorio, audierunt eos clamantes & ejulantes atque dicentes: Tu Magne tria nomina portas in capite tuo & cum Trinitate nobis tanta mala objicis: & tu Theodore, quid tibi eſt nobiſcum? Venient dies, quando non habebis Magnum juxta te, & tunc pugnaturi erimos adverſum te, per varios errores homines terræ iſtius advetſum te excitantes.

*& Magnum, & in Theodorum invehuntur, * Gold. Tunc S. Magnus

B

u

43 Sanctus vero Magnus reſpondens dixit: Miſeri, confitamini, ſi ſcitis, ſanctam Trinitatem Dei: & illi dixerunt, Scimus, eam ineffabilem eſſe & immenſam: & beatus Magnus: Nunc jam, quia confeſſi eſtis ſanctam Trinitatem, impera vobis, non meis nominibus* infimis, ſed per immenſam potentiam Trinitatis, ut hunc locum deſerentes, in montes deſertos eatis, ubi Dominus voluerit, & huc reverteredi ulterius poteſtatem non habeatis. Ad hanc vocem continuo dæmones dixerunt: Heu! quid faciemus? alium Gallum hic habemus: imo iſte Gallus pejor eſt priori, quia cum ſuis gallicipiis w nos & membra noſtra pariter ejicit: ſed nec in heremo manere permittit. Porro ax illa die tam pleniter abſceſſerunt & in fugam verſi ſunt, ut poſtea ibi non comparerent: dignum quippe erat, ut jam quia ſervi iniqui & venenoſi diſceſſerant per deprecationem tanti Viri, venena animarum recederent, & habitationi eedetent ſanctitatis: x ſicque factum eſt, ut ab illa die omnes homines in illo loco tranquille Domino gratias agentes habitare permiſſi ſint.

*quæ Sanctus ea illo loco excedere juvet. * Can. meritis

C

w

x

ANNOTATA.

a *Conſule Commentarium num. 53 & 54. In editione Goldaſti deſunt, quæ hic narrantur uſque ad num. 33.*

b *In Vita S. Galli dicitur* præfectus, *& paulum earumdem poteſtate præditus: at mihi Otvvinus ſeu Otbovinus plane ignotus eſt. Felix Fabri Hiſt. Sacror. lib. 2 cap. 29 apud Goldaſtum in gloſſis ad præfatam Vitam eumdem agnoviſſe ea hac Vita novit. Æque incognitus mihi Erchonaldus, qui alibi* Erchanoldus & Erenus *ſcribitur, & in laudata Vita vocatur* Præfecti (Otvvini) *vicarius.*

AUCTORE THEODORO, UT FERTUR, ETC.

c *Neque hic aliunde, quam ex SS. Galli & Magni Vitis notus videtur. Sunt, qui eum etiam Buſonem, Buffonem, Obibardum, vel Obbaldum dictum putant.*

d *Id eſt eodem loculo, quantum colligo ex VValafrido, qui ſic habet: Epiſcopi* ſomnos loculum, *in quo ſanctum corpus erat, poſuit ſuper tetram, inter parietem & altare, & deſuper, ut moris eſt, arcam altiorem conſtruxit, foſſam vero terra replevit.*

e *Vide dicta cap. præced. ad lit.* x, *& dicenda ad cap. 7 lit.* u.

f *Si vera narret interpolator, fuit is B. Pippinus Senior, cujus Acta illuſtrata reperies tom. 3 Februarii pag.* 250.

g *Ineptus compilator geminam S. Galli ſepulcri violationem, quam apud VValafridum repererat, in unam conflavit: quare utramque ex VValafrido breviter accipe. Primam, de qua hic agitur, deſcribit lib. 2 de Miraculis, cap. 1 apud Mabillonium, quamquam eam verisimilius nimis ſero ſtatuat, at jam altas menti. Divinam in hoſce violatores vindictam exponit in hac verba:* Huic ſacrilegio inſervientes, invaſit eos tremor immenſus. Qui in fugam enverſi, dum oſtium oratorii ſinguli præoccupare niterentur, inſania agitati, evaginatis gladiis invicem ſe conciderunt. Erchonaldus vero hujus auctor ſceleris, timore cogente, vulens exſilire per oſtium, caput ſuperliminari illiſit, & ad terram concidens, alienatus mente jacebat. Cumque a ſuis perduceretur ad proprium, nimia infirmitate & novis doloribus cœpit urgeri. Toto itaque ipſius anni curriculo ſortiſſimis maceratus moleſtiis, capillorum honore & cutis ſuperficie ſpoliatus, etiam digitorum ungues amiſit: & ut omnibus longo tempore ultionis in eum divinitus collatæ ſigna paterent, eunctis vitæ ſuæ diebus hac deformitate notabilis fuit. *Hanc de prima violatione: de ſecunda agit cap.* 3 Poſt multum vero tempotis, *inquit*, miſit Pippinus Major-domus exercitum copioſum ad devaſtandam Alamannorum provinciam & iterato Francorum ditioni ſubjugandam ... Quinque autem ſupra memorati principis ſatellites ingreſſi oratorium, repererunt ibi quaſdam ancillas ejuſdem loci cum parvulis earum, ... & adduxerunt eas captivas in Franciam. Eodem vero anno a malignis ſpiritibus arrepti & amentes effecti, nudi circumquaque diſcurrebant &c. *Pippinum hunc Caroli Magni patrem fuiſſe, exiſtimat Mabillonius, qui violationem hanc anno 745 innectit. Porro ex VValafridi verbis cum interpolatoris noſtri tenui collatis clarum eſt, hunc utramque irruptionem confudiſſe, indeque unam male conſarcinaſſe.*

E

F

h *Hucuſque compilator omnia mutuatus videtur ex Vitis SS. Columbani & Galli. Quæ ſequuntur, ea proprius ipſius fatus eſſe apparet. Apud Goldaſtum hic incipit* Liber ſecundus.

i *Marcus Velſerus annotatione 89 ad Converſionem S. Afræ obſervat ex Simlero, Alpes Julias triplices eſſe, unas apud Taurinos, alteras in Rhætia, tertias apud Venetos. Deinde ſubdit:* De quibus Narciſſo ſermo fuerit, (*dum ſcilicet dæmonum, ut ſequitur, eo miſit*) dubitare licet. Me certæ conjecturæ ad Rætieas tra-

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

hunt, quæ a Septimo uſque Braulium montem late patent, & in quibus Oenus fluvius oritur *&c. Rhæticas hic certe ignoravit biographus.*

k *De S. Narciſſo actum eſt tom.* 2 *Martii ad diem* 28, *ubi aſſeritur, fuiſſe epiſcopum non* Toloſanum, *ſed* Gerundenſem *in Hiſpania Tarraconenſi.*

l *Rectius alia exemplaria habent* Afram, *Hujus ſanctæ Martyris Acta illuſtrata reperies tom.* 2 *Auguſti ad diem* 5. *Adi ſupra annotata ad cap.* 2, *litt.* dd.

m *Acta S. Tozzoeis data fuſt in Opere noſtro tom.* 2 *Januarii ad diem* 26, *ſed ex hac Vita, quam præ manibus habemus præcipue excerpta. Diviter poſtmodum praechum egiſſe in Waldenbovee, ac deinde ad epiſcopatum Auguſtanum evectus, ut infra videbimus.*

n *Vide hiſtoriam in Act. Apoſt. cap.* 3.

o Campidona *alias* Campodunum (*iedigenit* Kemptem) *Germaniæ urbs eſt in Sueviæ circulo ad Ilarum fluvium in confinio Bavariæ, eſtque imperialis & libera, Martinus Cruſius in Annalibus Suevicis parte* 1, *lib.* 9, *cap.* 3 *ex.*

β *caſſoee B. Hildegardis reginæ, Caroli Magni conjugis, de ea hæc notat*: Campidoni .. vel Campidone, in arce Hillemontana, ſive Ilermontana (ab Ilaro vel Hilaro fluvio) habitarn ſoliti ſunt prædicti duces (*Sueviæ*) Hiltegardis majores: quæ arx hodie nulla eſt, ſed ambitum adhuc tantum muri videmus, Burckhaldam nomine,

p *Vulgo* Iler; *oritur in epiſcopatu Auguſtano in confinio comitatus Tirolenſis; unde in Septentrionem fluit, Campodunum alluit, & juxta Ulmam Danubio miſcetur,*

q A vocis ſono *multum omittitur in editionibus Caeſiana & Goldaſtina. Cujus Plinius Hiſtoriæ naturalis lib.* 8, *cap.* 14 *aliam etymologiam tradit, dum de ejuſmodi monſtris ſcribens, hæc ſubdit*: Facinnt his fidem in Italia appellatæ boæ, in tantam amplitudinem exeuntes, ut, divo Claudio principe, occiſæ in Vaticano ſolidus in alvo ſpectatus ſit infans. Aluntur primo bubuli lactis ſucco, unde nomen traxerunt. *Aliud ſed magis mirabile vocis etymon tradit S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis, ubi ſimilem draconem a prædicto Sancto prope Epidaurum, Dalmatiæ oppidum, interfectum tradens ait*: Draco miræ magnitudinis [quos gentili ſermone boas vocant ab eo, quod tam grandes ſint, ut boves glutire ſoleant] omnem late vaſtabat provinciam; nec ſolum armenta & pecudes, ſed agricolas quoque & paſtores, tractoſque ad ſn vi ſpiritns ſni abſorbebat. *Plura exempla lege, ſi lubet apud Velſerum in Commentario ad Converſionem S. Afræ martyris, annot.* 90: *ubi etiam eccle monet, aetiquitatem multa fabuloſa circa dracones ſibi indulſiſſe, atque adeo ejuſmodi hiſtoriis eon temere atque indiſcriminatim fidrm eſſe adhibendam. Inter fabuloſa numerandam eſſe hanc, de qua agimus, hiſtoriam, ſuadent omnia, quis enim credat, eebem Campodunenſem ob ſerpentium infeſtationem penitus vacuam ab incolis fuiſſe? Adeone parum frequens erat tum temporis Rhætia, ut ſerpentes integrum* oppidum valde formoſum *occuparent? Præterea quid aliud, quam fabulam ſonat hoc iſtius en oppido egreſſus, & reliquorum vermium poſt hujus necem repentina fuga? Dicetes, cæſa duce, militares copias e ſuis ſtationibus aufugiſſe. At enim diaboli ſuis præſtigiis hæc monſtra agebant: ita quidem innuit ſcriptor, ſed is talis eoe eſt, ut ſtatim fidem mereatur.*

r *Quæ ſequuntur uſque ad numerum ſequentem, deſunt in Canifii Lectionibus.*

ſ *Id eſt faceam ædiculam oratioui deſtinatam.*

t *Id eſt* domini *ſive* principis: *in qua ſignificatioae exempla plura congeris Goldaſtus in ſuis obſervationibus ad hanc vocem.*

u Cottidie cantantibus Gallis *non habet Goldaſtus. Caeſius legit* cantanti Gallis, *ſed, ut patet, mendoſe: monet autem in margine, forte legendum eſſe* S. Galli, *ut ſenſus ſit*: ſit locus iſte ſanctificatus in honorem nominis tui & S. Galli. *Ego per* cantantibus gallis *gallicinium intelligo atque ita ſcriptoris mentem interpretor*: Locus iſte quotidie ſub gallicinium laudibus tuis reſonet.

vv *Ledunt dæmones in voce æquivoca* Gallus, *quæ & S. Magni magiſtrum & gallum gallinaceum ſignificat.*

x *Contenta parentheſi deſiderantur apud Can. & Goldaſt.*

CAPUT V.

Reliquum iter ad Fauces, alius draco interfectus, expulſi dæmones, ſacella condita,

Hiis ita geſtis, beatus Magnus diaconus dixit ad Theodorum; Deo gratias, frater, agamus, quia dæmones receſſerunt: nunc bonum eſt, ut locus iſte a tu conſtruatur & cuſtodiatur *a*, ut ſanctificetur populus iſtius loci, qui deinceps venturus eſt huc ad orandum potius, quam ad venandum. Theodorus reſpondens dixit: Mi domine, juxta præceptum facio; ſed ut audiero, te conſolidatum in loco a Deo tibi electo, veniam ad tu & viſitabo te. Et hiis dictis, valedicentes ſimul, ſeque invicem deoſculantes, profectus eſt beatus Magnus, accepto ſecum ſocio conviatore & duce itineris præsbytero Tozaone, relinquens cum Theodoro æcum, qui viſum receperat. Itaque cœpto itinere, tranſitoque fluvio, perrexit recto tramite, ſicut num viator ducebat; ſicque venerunt ad locum, qui vocatur Eptaticus *b*, & invenerunt ibi epiſcopum ſanctæ Auguſtæ Vindelicenſis Eccleſiæ, nomine Wictherpum *c*. Tozo igitur propter notitiam, quam in epiſcopo habebat, præceſſit beatum Magnum, venitque ad præfatum epiſcopum & narravit ei omnia de ſancto Viro, quæ viderat & audierat, ſeu de itinern ejus, necnon de adventu ſuo ad eom, immo & de loco, ad quem eum Dominus deſtinatum habebat ad manendum. Præfatus autem epiſcopus interrogavit, de qua origine eſſet; & reſpondit Tozo: Domine, ſicut audivi a Theodoro, qui nunc eſt derelictus apud Campidonam, de Hibernia *d* provincia eſt ortus.

45 Ut autem audivit epiſcopus ejus famam bonam, ſuſcepit eum benigne, cœpitque eum eo loqui, atque cum honore fovere; & moratus eſt cum eo paucos dies, ſcilcitans ab eo quotidie epiſcopus Wictherpus de beato Columbano & Gallo, ſeu de itineribus eorum, nec-

non

Reliſto Campodani Theodoro. Sanctus ad Fauces proficiſcens

a

F

b

c

d

a Victherpo antiſtite Auguſtano benigne excipitur,

Ann de conversatione & fide vitæ eorum sen de virtutibus, quas fecerunt. Deinde interrogavit eum, ubi voluntas sua esset proficiscendi. Respondens beatus Magoua diaeonus dixit: Domino annuente, directus sum ad locum, qui vocatur Fances *e*, ubi prope suos socios Alpium Juliarum, & ubi draco fuit, qui jubente Narcisso epi. *f* scopo, a diabolo interfectus est *f*; quatenus Domino annuente, quidquid boni ibi ædificare potuero, faciam. Nunc igitur paternitas tua decernat, quomodo tua voluntas sit me agendi *; quoniam ad tuum imperium prompta animo agere debeo, sicut Dominus mihi revelaverit per os tuum. Ego autem jam senex & grandævus cupio in ultimo meo tempore illum locum, si tuæ paternitati placet, invisere & Deo ad serviendum præparare, exemplum sequeos dominorum beatissimorum meorum, Columbani & Galli. Ad hæc Wictherpus episcopus respondit: Locus iste valde est angustus & inhabitabilis hominibus; & etiam feræ diversæ ibi morantur; id est cervi, apri multi, plurimi nrsi: & propter illorum multiplicationem dominus rex Pipinus *g* ad suam venationem exercendum, illum saltum ad opus suum tenet. Vermes etiam plurimi & diversi generis ibi morantur.

46 Beatus Magnus diaconus arripiens statim boni pastoris initia *h*: dixit. Pater, tale ministerium * habuerunt magistri mei Columbanus & Gallus, ut quando ad talia loca venerunt, Dominus noster Jesus Christus feras diversi generis & vermes per orationes illorum illico expulit * ab illis locis, in quibus manere decernebant. Similiter ego credo, quod Dei misericordia non permittet, eos manere in ipsu loco, dum advenero. Adquievit autem Wictherpus episcopus verbis ipsius & dedit eis solamina ciborum, præbens ei conviatorem supradictum præsbyterum nomine Tozzonem, & duces itineris, qui eum perducerent ad locum a Deo sibi destinatum. Cumque venissent ad locum, qui vocatur Caput equi *i*, jacebat ibi in uno loco angustu draco magnus, qui noo permitebat ullum hominem per illam viam transire, neque equum; & ideirco vocatus est iste locus Caput equi, quia omnes venatores reliqueruot ibi caballos suos, & pedestres ibant, quoeumque poterant ad veoandum *k*. Cumque ergo beatus Magnus diaconus jam prope isti loco esset, dixit ad Tozzonem præsbyterum: Frater, construamus nobis tabernaculum bic hac nocte ad maneodum & o.emus Deum, ut expellat præsens membrum diaboli ab isto locu, atque aditum permittere dignetur nobis ad properandum. Fecerunt itaque, ut imperaverat; & manserunt ibi.

47 Io tota autem nocte non cessavit beatus Magnus orare, & Domini misericordiam implorare, ut draconem subvertere dignaretur. Circa mediam vero noctem surgeos beatus Magnus diacoous, dixit ad Tozzonem presbyterum: Mitte mecum hominem, qui me ducat ad locum angustum, ubi draco jacet. Et dixit Tozzo: Timeo ego, ne, si te illoe ioduxero, ab eo devoreris. Ad hæc Vir sanctus: Et si Deus pro nobis, quis contra nos *l*. Pergamus ergo fiducialiter; quia qui liberavit Daoielem de laen leonum, potest & me eripere de manu hujus bestiæ pessimæ. Itaque cum hoc dixisset, misit in peram panem sanctificatum, & manu sua sumens piceam & resinam atque cambutam sancti Galli, erucemque appendens in collo sun, perrexit & dixit: Deus omnipotens, qui eduxit me in regionem longinquam, ipse, sicut Tobiæ famulo suo misit angelum suum mecum, qui me liberet de ore illius draconis, & ostendat oobis locum desideriis aptum salutaribus. Et hæc dicens munivit se signaculo sanctæ Crucis, & de paoe sanctificato misit io os suum & paululum aquæ; sicque venit ad locum, ubi draco jacebat, relinqueos omnes socios in tabernaculo, præter uoum solum ducem itineris.

48 Cumque vidisset eum draco, illico surrexit, impetum faciens super eum: ille autem habeos io manu piceem & resioam, projecit in ore ejus, ioquieos: Adjuva me, Domine Deus meus. Et eum hoc dixisset, confestim cœpit ardere, erepultqoe medius, & mortuus est *m*. Ut autem vidit ille, qui cum eo erat, hoc actum, surrexit eootiano & pervenit ad socios, atque dixit: Surgite, egredimini & venite; quia istu magnus Vir draconem mortuum habet. Surrexerunt ergo, & invenerunt bearum Magnum diacoonm in oratiooe jaceotem & gratias Domino referentem: dignum quippe erat, ut, quod divino inchoabar amore, instantissima prece semetipsum * Domioo commendaret: quoniam Dominus, sicut per os beati Nareissi episcopi ipsum diabolum compulit, ut alium dracooem interficeret, ita & per manus sancti Viri fecit socium * ejus per ardorem ignis & flammarum crepidines *n* interire. Ut videruot autem draconem mortuum, descoderunt ad rupem, de qua idem draeo impetum facere visus est super sanctum Virum. Tune presbyter Tozzo dixit: Gratias tibi agimus, Domine, qui nobis talem Virum & tam magnum ostendere digoatus es, ut per merita ejus ista loca purificentur, effeiantur que habitacula *, quæ ante erant inutilia.

49 Facta vero oratione, traosierunt illum angustum loeum, & perveneruot per viam juxta Lycum flumen ad locum spatiosum, qui non habebat nomen *o*, erat tamen ibi plaoities booa. Habebat autem beatus Magnus diaconus pendentem in collo crucem *p*; in qnaeontioebantur reliquiæ beatæ Dei Genitricis Mariæ, & de ligno sanctæ Crucis atque sanctorum martyrum Mauricii & Soeiorum ejus, oeoon beatorum confessorum Columbani & Galli. Inveoit ergo jnxta præfatum flumen locum valde honestum & formosum, in quo loco a littora præfati fluminis spatio quasi eubitis trigiota iovenit arborem *q* pomiferam valde deeoram, suspenditque crueiculam io ipsa arbore, & vocavit præsbyterum Toazonem, atque prostravernnt se pariter coram erueicula io oratione. Tune vir veoerabilis beatus Magnus diaconus hujuseemodi preces emittit: Domioe Jesu Christe, qui pro salute geoeris humani de Virgine nasci & mori dignatus es; ne despicias depreeationem meam pro peccatis meis; sed permitte nos constrnere in hoc loco oraculum ad hooorem * Geoitricis tuæ, & præpara hic habitationem tuis servitiis aptam *r*.

50 Finita vero oratiooe, cœperunt enostrnere in hoc loco fundameotum, & ædificavernnt eccleSiam: qua perfecta, invitaverunt Wictherpum episcopum, ut veniret & eam Domino & sanctæ Mariæ coosecraret. Venit ergo præfatus episcopus ad illnm locum, admirans valde, quomodo illnc pervenire possent *, nisi per gratiam Dei; & dedicavit eccleSiam in honore Dei Genitricis Mariæ & sancti Floriani *f*, & sic adminiStraru

** i. e.* agere

ab eoque dimissus, *h*

** Gold.* talem gratiam ** l.* expulerit

i

k

in via post prolixas preces, horrendum dra. conspo

l

m

** al.* habitabilia.

Inde pro. fectus, *juxta Lycum* cum amoenem *o*

p

q

r

** Gold.* in honorem minis tui & S. Genitricis eis tuæ *r*

facellum exstruit. ** Gold.* potuissent *s*

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

nistrare cœperunt ad laudem Christi divina officia. Igitur *t* cum fama virtutum quas Dominus per beati Confessoris sui merita pie quærentibus *u* exhibere dignatus est, ut * longe lateque circumpositorum mulceret aures populorum, cœperunt undique alacri devotione ad tanti Patris suffragia posthabenda concurrere, eumdemque locum ob suæ dignitatis memoriam, Cellam sancti Magni nuncupare; & multiplicibus substantiæ suæ possessionum amplificare donariis.

t * ut abundat

Non procul inde recedens, audit dæmones

55 Cumque res hac largitate fidelium accidisset collatæ, secessit beatus Vir propter multitudinem hominum, & persexit ad vicina loca supradicta, quæ vocantur Fauces, quatenus ibi familiariorem locum, Domino annuente, sibi construeret ad manendum, relinquens præfatum presbyterum Tozzonem in ecclesia sanctæ Mariæ ad populum illuc venturum custodiendum *u*; vocavitque ipsum locum Synagoga, id est Congregatio populorum. Ergo cum circa meridiem causa quietioris vitæ ad parvum lacum tenderet, in supradicto loco requiescens, subito dæmones *w* a monte vicino cum magno

u

w

B

* *Can.* Lechi

strepitu de vertice montis proximi quasi una voce vocaverunt *alios* in pelago Lici * fluminis consistentes quasi nominatim: eumque & hii, qui vocabantur, præsto se esse, quasi de profundo respondere, ajunt ipsi de monte: Surgite, inquiunt, nobis in adjutorium, ut Peregrinum istum pessimum & magum ejiciamus de his sedibus; quoniam ipse more Galli sui, simulachra nostra contrivit, & populum, qui nos sequebatus, post se avertit, insuper & dracones nostros interfecit. Commoveat aurem vos injuria, quam patimur, & uniti viribus communem præsentem Hostem *x* nostris terminis funditus expellamus.

de se multa conqueruntur: quibus expulsis

56 E contratio ipsi de profundo respondesunt: Heu! quod de vestris narratis angustiis, nos ex nostris pereipimus ealumpniis: nam angelus ejus jam nos in pelago premit, & nec ausi sumus ex pelago *nostro* exire, nec quicquam *ejus* contingere, quia invocato nomine Domini de ore ejus ideo angelus cum flagellis igneis nos flagellat & recedere compellit: quapropter nec vobis prodesse valemus, nec nobis; quia tam fortia Bellatos est iste, ut nostræ versutiæ saltem nec fimbriam vestimenti ejus superare queant.

C Hiis auditis, vir Dei beatus Magnus munivit se undique signaculo sanctæ Crucis, & dixit illis: In nomine Domini nostri Jesu Christi, non per mea merita, sed per merita beati Galli confessoris Christi & per ejus gloriosam depositionem, adjuro vos ut recedatis de isto loco & ulterius neque hic manere, neque aliquem nunc recedentes lædere præsumatis.

in eodem loco aliud facellum ædificat

57 Et his dictis, festinus rediit trans flumen *x* ad ecclesiam sanctæ Mariæ, quam construxerat; narravitque Tozzoni presbytero omnia; quæ audierat in loco illo. Cumque volvisset tempus vespertinum psallere, auditæ sunt voces dæmoniorum per montium summitates quasi discendentium ejulatus cum terrore confusi. Et hæc audientes Servi Dei prostravetunt *se* in orationem, Domino laudes & gratias persolventes, qui eos liberare dignatus est de terroribus malignantium spirituum: sicque regressus *est* beatus Magnus sequenti die ad præfatum locum, & Tozzo presbyter cum eo, atque cum adminiculo suorum construxerunt oraculum parvissimum in eodem loco, acceptusque est *a* Tozzone Wictherpus episcopus & dedicavit ipsum oratorium in honore Domini nostri Jesu Christi sub nomine sancti Salvatoris. *y* D

ANNOTATA.

u Conditum fuit postmodum in hoc loco, nobile in primis cœnobium, nobilium Suevorum seminarium ac totius Sueviæ monasterium sæcile princeps, cujus abbas inter principes Imperii quatuor-viros locum habet, *teste Mabillonio tom.* 2 *Annal. ad annum* 752, *num.* 65. *Porro ex hisce* S. Magni *Actis* Theodoro primam *hujus* Campidonensis monasterii originem tribuunt, *inquit idem Benedictinus*, quæ sine dubio Audegarium (*idque anno* 752) auctorem habet. *Ita ipse: ut fuerit sane primus monasterii fundator Audegarius, non obest, quominus integro sæculo ante ibidem cellam exstruxerit, habitaritque Theodorus noster: atque hinc factum puto, ut apud Canisium* Campedonensis abbas primus *vocitetur.*

h *Goldastus habet* Epthatieus, *Canisius* Etptaticum, *Raderus in Bavaria sacra* Heptaticom. E *Posterior addit, fuisse pagum in Boica inter Landspergam & Schongaviam ad Lycum amnem, quod infra confirmabitur in annotatis ad cap.* 6.

e *S. Wilibrordi episcopi Augustini Acta exstant tom.* 2 *Aprilis ad diem* 28 *Consule Commentarium nostrum* § 6.

d *An Hibernus fuerit Sanctus noster, examinavimus* § 7.

e *Adi Comment.* § 52, *num.* 545 *& seq.*

f *Vide, si lubet, dicta ad cap.* 2 *lit.* ee.

g *Pippinus cognomento* Brevis *anno primum* 750 *ad regnum pervenit; quo igitur ratione* S. Magnus *diu ante medium sæculi* VIII *ad Fauces sub ejusdem regno commigrasse dicitur? De hoc paradoxismo, qui etiam infra recurret, egimus in Comment.* § 53; *ubi num.* 160 *notavimus, non hic alium intelligi posse Pippinum, quam* B. *Pippinum seniorem, regum Austrasiæ Dagoberti I & S. Sigeberti Majoremdomus.*

h *In Goldastina editione.* B. Magnus diaconus Spiritu sancto repletus dixit *&c. Occurrunt sæpe alias ejusmodi lectiones variantes, quas consulto prætereo, ne nimiis annotatis lectorem gravem.*

i *Indigenis* Rasshaupten: *ros enim Germanis* F *equus est*, haupt caput: *hinc Raderus Græca interpretatione habet*: Hippocephalum. *Notatur autem pagus hic in tabula, quam Carolus Stengelius Commentario rerum Augustanarum præfixit, ad Lycum amnem paulo plus uno milliari communi Germanico a Fuessensi oppido, Augustam Vindelicorum versus.*

k *De hac etymologia nominis, & venatoribus nihil dicitur in exemplari Canisii, & anonymi Ratisponensis.*

l *Goldastus habet*: Non possum timere, quia Deus illum tradet in manus meas. *Priori modo etiam legit laudatus anonymus.*

m *Goldast.* Cœpit ardere, & crepens mortuus est. *Sed multum vereor, ne interpolator noster præ oculis habuerit historiam draconis a propheta Daniele simili fere modo interfecti, Dan.* 14, *eamque* S. Magno *adaptaverit. Non est quidem abbreviata manus Domini, qui dum lubet, miracula renovat, verum scriptoris nostri auctoritas eo non est, ut quælibet asserenti facile credamus.*

n Per *ardorem ignis &c. nono legitur apud Cant-*

A *Canifiam. De S. Narciſſo vide annotata ad cap. 2 litt. cc*

o *Locum hunc in oppoſita Lyci ripa in Bavaria collocat Raderus noſter, Bavariæ piæ pag. 186, aitque nunc* Waltenhofen *appellari.*

p *Hæc eadem ereditæ, quæ etiamnum in abbatia Fueſſenſi aſſervatur. Adi Comment. § 10 num. 120, ubi ex Henrico abbate diximus, eam anno 1607 apertam, inventaſque in eadem ſacras reliquias fuiſſe, ſed ſine epigraphis. Porro hæc cruciecula eadem videtur, quam VValafridus Strabo in Vita S. Galli* capſellam *vocat, aut certe ecliquiæ, quæ in hac ſervabantur, in illam incluſæ ſunt; ut mox apparebit lit. r.*

q *P. Ludovicus Babenſtuber in Vita Sancti ad cap. 5 lib. 2 notat ſequentia:* Arbuſculam illam adhuc ſtare ac virere perhibent in horto cujuſdam Adami Mayr Waltenhofenſis, prope templum parochianum: & tametſi aliquando per imprudentiam temere abſciſſa multilataque ſit, iterum fronduiſſe ac floruiſſe; nec deſuiſſe advenas, etiam per plura milliaria, qui ſarculos & folia inde decerpra in agris
B pratiſque depangerent adverſus mures, eoſque hac ratione mox ſolum vertere compellerent. Ita retulit Joannes Adamus Truckmiller, parochus Waltenhofenſis, anno MDCCXII, XXI Auguſti. *Hæc ipſe; ſed qua veriſimilitudine, lectoris judicio permitto.*

r *Hæc tota narratio ſuſpecta mihi eſt: vereor enim, ne interpolator noſter S. Galli acta* S. Magno *adſcripſerit. Quippe ſæpe laudatus VValafridus referens, qua ratione S. Gallus in eremo prope Arbonam ædificandæ cellæ ſuæ locum ſelegerit, inter cetera ſic ſcribit:* Sumens virgam columneam, fecit crucem & fixit in terram. Habebat autem pendentem collo capſellam, in qua continebantur reliquiæ beatæ Dei Genitricis Mariæ & SS. martyrum Mauricii & Deſiderii. Quam cum in ipſa cruce ſuſpendiſſet, vocavit diaconum, & proſtraverunt ſe pariter in oratione. Tum vir venerabilis hujuſmodi preces emiſit: Domine Jeſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis de Virgine naſci & mortem ſubire dignatus es, ne deſpicias deſiderium meum pro peccatis meis; ſed in honore ſanctæ Genitricis tuæ & martyrum, confeſſorumque tuorum præpara in hoc loco
C habitationem tuis aptam ſervitiis.

ſ *Colitur S. Florianus martyr 4 Maii, ad quem diem ejus Acta data ſunt. Carolus Stengelius in Monaſteriologio intellexit hæc de dedicatione Eccleſiæ monaſterii Fueſſenſis: ſed perperam, nam VValtenhofium plus quam dimidio milliari Germanico a prædicto cœnobio diſtat, idque in altera Lyci ripa, prout in ipſo etiam ſabula, ejuſdem Commentario Rerum Auguſt. præfixa, notatur. Neque ſolus tamen hac in parte erravit Stengelius: nam abbas Henricus in annotationibus ſuis Mſtis. ait:* Collige falli eos, qui hanc eccleſiæ dedicationem attribuunt eccleſiæ Fauceniſi noſtra enim prima eccleſia non in honorem divæ Virginis & S. Floriani, ſed in honorem Salvatoris noſtri eſt dedicata. *Deinde recte notat Henſchenius noſter in Vita S. Tozzonis, ſanctum hunc in hac eccleſia relictum fuiſſe, cum* S. Magnus ad loca vicina, quæ vocantur Fauces, *peregeret: alia ergo eſt a monaſterio Faucenſi.*

t *Quæ ſequuntur uſque ad cap. 6 deſiderantur in editione Goldaſtina.*

u *S. Tozzo hic parochum egiſſe, indeque ad epiſcopalem Auguſtanæ civitatis cathedram evectus dicitur in ipſius Actis ad diem 16 Januarii illuſtratis. De eodem locu aits Raderus:* Waltenhofen hodie parœciam vocant, cui decurio ſacerdotum etiam nunc præeſt.

w *Lectorem præmonitum velim, aut ſequentem de dæmonibus relationem a plagiario noſtro ex Vita S. Galli infideliter huc tranſlatam eſſe, aut eadem prorſus, quæ olim S. Gallo contigerunt, S. Magno accidiſſe. Tædet furta longo ſermone detegere: curioſus lector adeat modo VValafridum in Vita S. Galli apud Mabillonium cap. 6, mosque deprehendet, quam audaciter interpolator ea, quæ S. Gallo prope Brigantium acciderc, S. Magno apud Fauceuſes agenti eiſdem ſæpe verbis adſcribat. Quam ob rem nemo miretur, quod has dæmonum querelas & fugam inter fabuloſa adjuncta reputem.*

x *Recte: nam VValtenhofen & Fauces oppoſitas Lyci ripas tenent. Ludevicus Babenſtuber hunc locum quadam traditione non ſatis certa, ut apparet, illuſtrat.* Extra ſuburbicen Fueſſenſe, *inquit*, ubi eſt ſullonia, in utraque *ripa* Lyci notantur partes petræ depreſſiores cæteris, quas vulgus S. Magni veſtigia (S. Mangen E
ſchritt) nominat; quæ Divus deſtituerit ibi impreſſa, quando amnem ſuperavit, ſeu vado, ſeu portatus ab angelo. Non tamen referunt ea, ut ſatis agnoſci queat, figuram plantarum humanarum: in eanſa ajunt eſſe vetuſtatem, quæ madore imbrium, niviumque adjuta, manifeſtiora lineamenta exederit. *Hucuſque Babenſtuber: Henricus abbas meminit quidem de loco ad Lycum* S. Mangen ſchritt *appellato, ſed de impreſſis veſtigiis nihil habet.*

y *Hoc fuit primum ſacellum Faucenſe, & cognominis abbatiæ primordia. De eo laudatus abbas hæc obſervat:* Nota.., oraculum illud, quod S. Magnus in loco noſtro Faucenſi primo conſtruxit, & epiſcopus Wiſterpus in honorem Salvatoris dedicavit, fuiſſe (mea quidem opinione) ſupra petram majoris noſtræ eccleſiæ, horto noſtro conventuali contiguam, ubi jam conſtructa manet eccleſia noſtra major. *Plura lector reperiet in Comment. § 13.*

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

CAPUT VI. F

Monaſterium Faucenſe fundatur: Sanctus ſacerdotio initiatur, incolas ad Fidem convertit, venas ferri mirabiliter reperit.

IGitur *a* cum fama virtutum per Confeſſoris ſui merita, quas Dominus eum illo in eo dem loco exhibere dignatus eſt, venerabili epiſcopo nota facta ſunt, quoſdam religioſos clericos in diſciplinatus ejus moriam eommendavit; qui divino amore ſuccenſi, per triginta *b* annorum curricula, obſequia præbentes, laudem Chriſti die ac nocte, horis atque momentis juſſu ſuo adminiſtrabant. Relictis itaque venerabili Patri, quæ neceſſaria erant ibidem degentibus cum eo, profectus eſt ſupradictus epiſcopus Wiſtherpus ad glorioſum regem Pippinum *c*, qui tunc temporis Germaniam, totamque Galliam regebat, cum epiſtola beati Columbani, quam ad Lotha-

Sanctus diſcipulos congregat: VVifther pus a b c

rinum

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

rium direxit *d*, flagitaos pto ſanctis viris Gallo & Magoo, conſiſteotibus in regno ſuo, ut eos benigne in amore Domini ſoveret, ciſque familiaria loca, ut opportuoum ſoret, in ſua ditiooe * ttibucret. Sed quoniam Lothatius rex minime impiere valuit hoc ptopter ioimicorum diverſorum Dei infeſtatiooes *e*, præfatus glotioſus rex propter amorem & petitiooem fratris ſui chariſſimi Karolomaoni, qui propter Deum relinqueos temporalem tegni * gloriæ pompam, monaſterio ſe ttadidit *f*, & eiecmoſynæ ſuæ largitatem, oecnou & petitionem præfati epiſcopi, ipſum loeum ſublimare iu aliquo largitionis ſuæ ſolatio dignaretut.

d *Can. mercede

e

* *Gold.* regalis

f

55 Cumque glotioſus prioceps præfatus accepiſſet epiſtolam, compunctus ex petitione fratetna, diligenter interrogare cœpir ſuis proceibus *g* ex Alamannia, qualis iſte locus eſſet, quem præfatus epiſcopus poſtulabat ſublimari. Tunc dox Gunzo *h* ex provinciis Auguſtenſis* Reriæ reſpondens dixit: Vere domine rex, ille locus tenuis quidem eſt facultate, ſed oprimus, ſi impeditio vetmium deeſſet, ad venandum; quia plutimi cervi, damulæ & hinnuli, ibiceſque diverſi ibi morantur; urſorum quoque ac luporum multitudo plutima. Wiſtherpus veto epiſcopus cœpit natrare de virtutibus beati Viri, quomodo, Domino adjuvante, draconem interfecit, & cæteras virtutes, quas Domious per merita ipſius & orationes oſtendere dignatus eſt, vel quomodo ille locus purificatus ſit, ubi beatus Magous motabatur. Et hæc audiens glorioſus rex Pippinus commotus valde animo dixit: In veritate comperi, quia quamvis ille locus tam tenuis ſit facultate, tamen pro metitis taoti Viri celebris erit diſſamatus rumore; ſicut auditum habemus, jam locum eſſe, ubi corpus beati Galli tequieſcere videtur. Inquiſivit ergo a ptæfato Gunzone, ubi vicinis locis potuiſſet tributarios inveuire de eodem pago, qui veſtigalia anouatim reditibus regis infetre debeant: & inveoit in ipſo vicioo pagum, qui vocatut Geltenſteio *i*, ſibi per omnia annuatim tributa perſolvete.

n *Pippi. no rege*

g

h * *Gold.* Auguſtæ & Retiæ

i

56 Intet cætera ergo munificeotiæ ſuæ dona, quæ impertivit beato Viro, dedit ei totum ipſum ſaltum cum mareha firmitatis *k*, quæ in epiſtola ſua fecit conſctibi; & veſtigalia centum viginti tria *l*, quæ ex præfato pago ioferre * debeant annuatim, quatenus pro memoria beneficiorum ejus perpetuo ibi permaneret *. Et ne cujuſquam umquam ex ſucceſſoribus ſuis tanti obſtaret incremenrl contradictio, fecit conſcribi ſuæ firmitatis epiſtolam, atque, ot mos eſt regum, circumſpecta roborati cautela, qoatenus deinceps tam ipſe dum viveret, quam omocs loci illius, ſicuti marcha continetur, in eodem ſaltu ad ſanctam Mariam & ad ſaoctam Afram, per tegiam ttaditionem, abſqoe ulliuş violenria, præfatos epiſcopus Wiſthetpus, omneſque ſucceſſores ejus, obtioerent auctoritatem *m*. His regiæ poteſtatis præſul Wiſthetpus ornatus ſolatiis & ſublimatus honoribus, impartitiſque donis optimis beato Magno a rege Pippino, lætus ad patriam tegreditur, injungens beato Viro ea omni diligenria, daoſque ei poteſtatem, ut in loco ſibi commendato ad ſupplendas beatæ Mariæ excubias & ſanctæ Afræ *n*, omuem ordinem & caoonicam inſtitueret vitam. Ex illo tempore ipſe locus a beato viro Magno exordium ſanctitatis accipiens, augmenratus autem & ſublimatus a pontificibus Auguſtenſis eccleſiæ, Chriſti nomeo uſque hodie ibi laudabiliter dilatari non deſinit.

C

annuos redit. pro Sancti monaſterio impetrat.

k

l

* *Gold.* inſerti

* *Idem* permanerent

m

n

D

57 His itaque prælibatis, cum audiſſet Theodorus, qui apud Caſtrum Campidonenſe morabatur, beatum Magoum conſolidatum in loco, quem Dominus diſpoſuetat; cœpit properare partes in illas, ut videret, qualiter & quomodo, Domino annuente, in illis locis moraretur. Ut autem ad eum pervenit, ſalutantes ſe invicem & deoſculaotes oculos pariter & manus, nartavit ei Theodorus diverſa & innumetabilia, quæ paſſus eſt a pageoſibus Hilargaugenſibus *o*; ſed tamen, quamvis taotas injurias & calamitates ab eis ſuſtineret, ædificavit tibi eccleſiam parvant ſuper littus Hilaræ, quam poſtulabat, ut apud Wiſtherpum epiſcopum impetraret, quatenus illuc proficiſcens, ipſam baſilicam in houore ſanctæ Mariæ Geoitricis Dei conſecrarer. Venerunt ergo ambo ad locum, qui vocatur Epraticus, inveneruotque ibi prænominatum epiſcopum in oraculo *p* ſuo ſedeotem & orantem. Ergo ut obtutibus ejus præſentati ſunt, natravit ei beatus Magnus ahbas de Theodoro, qualiter cum magno labore eccleſiam conſtruxiſſet in loco Campidonenſi, & quomodo ille deprecabatur, ut ipſe illuc propetaret, ipſamque eccleſiam Domino conſecraret.

S. Magnus cum Theodoro accedit Vvitiber pum,

o

p

E

58 Audiens hæc venerabilis epiſcopus, reſpondens dixit ad eos: Dicam prius, vobis veoientibus, quæ cogitabam, & ſic congruo tempore, Domino aonuente, proficiſcat. Vere chariſſime pater Magne, nunc ſedens cogitabam, ut quia Deus omnipotens ita te magnificavit* io loco illo per multa miracula ſua, accerſireio te venturæ ſolempnitatis jejunii ſeptimi meoſiſq, & ad ſacerdotii dignitatem ſuperna gratia favente, promoverem. Inclinato dcoiqoe capite, beatus Magous inquit: Cur hanc objectionem aſſetis, pater? Peccatorum meorum ſqualotibus & flagitiis ſœtere me video: idcirco vita mea non eſt talis, ut amabilis paternitas tua me ad taotam dignitatem promovere queat. Ergo uoli deprecatiouem ooſtram pro peccatis noſtris abjice, te; ſed provocatus Domioi mandatis, incipe ſalubre iter, viamque veritatis deuderantibus aperi: poſtea mihi ſervo Dei indigno, quando paternitati tuæ placuetit, ſanctum benignitatis mouus impende, ue reſurare videat, quæ a Deo diſpoſita ſunt ſoper me ſervum ſuum.

apud autem ex humilitate recuſans jacerdotium

* *al.* magnificatum habet

q

F

59 Et dum hæc diceret, viderunt ambo, id eſt, Wiſtherpus epiſcopus & Theodorus, coronam ſplendidiſſimam adhærentem capiti ſuo * in modum rotæ circa ſolem in nubibus ſulgeotem. Contiouo autem ſurgens amplexatus eſt eum, & oſculatus oculos & os ejus dixit: Dominus omoipotens, qui per potentiam majeſtatis ſuæ in te tantam virtutem oſtendere dignatus eſt, ut pro ejus amore pattiam tuam derelinqueres & præcepta ejus cooſervares, ipſe te faciet * locum ab eo tibi deſtioatum, cuſtodire & ſublimare, cooperante gratia Spiritus ſancti; & teſpondit Theodorus Amen. Ad hæc iterum inquit epiſcopus; Bene vocatur iſte locus Epraticus *r*, quia in medio conſtat inter monaſterium beatæ Afræ *ſ* & eellulam tuam: ideoque ſcias, quia poſt meum diſceſſum hanc hærediratem permanere cupio ad ſaoctam Matiam & ad ſanctam Afram; quatenus quaſi mediator ſit locus iſte ſucceſſoribus noſtris inter monaſterium tuum & civitatem ſanctæ Auguſtenſis eccleſiæ *t*.

cæleſti lumine irradiatur:

* S. Magni

Can. faciat

r

ſ

t

60 Hiis dictis, ſurrexit venerabilis epiſcopus & profectus eſt ad eaſtrum Campidonenſe, de-

ſcenditque

A ſcenditque eum eo beatus Magnus comitante ſimul cum eo Theodoro, & venerunt ad caſtrum. Convocata autem multitudine populi in die ſolempni dedicationis ipſius eccleſiæ, venerabilis epiſcopus prædicationis dulcedine amborum * corda refecit; ſicque juſſu ſuo beatus Magnus ea, quæ dixerat, tanta ſapientiæ luce veſtivit populorum corda, ut ſumma cum gratulatione auditus & ineffabili veneratione a cuncto rum ſit ore laudatus *. Biduo itaque ibidem manentes eum gratiarum actione populuſque * benedictione raoti Patris armatus *, & ab epiſcopo oſculo pacis tributo, ad ſua reverſi ſunt venerabilis præſul & ſanctiſſimos abbas, relinquentes Theodorum ad cuſtodiendam eccleſiam Campidonenſem. Beatus itaque Magnus moraos * in cœnobio ſuo, quod ſibi paraverat ad Fauces, per viginti quinque annos, magnas virtutes ibi operatus eſt Deus per eum; illuminando cæcos, præbens ſurdis andirum, dæmonia a pluribus ejiciens, claudicantibus tribuens greſſum; ſicque docuit populum & convertit ad fidem Chriſti & ad credulitatem ejus, ut relinqueotes * idola vana & ſurda, & credeotes in Domionm Jeſum Chriſtum.

Inde cum ipſidem eccleſiam in ripa Hilarę dedicandam contendit.
* *al.* iporum, *al.* avidorum
* *Gald.* honore ornatus, *Can.* a cunctorum ordine ſit ornatus
* *Gal.* populoque
* *Idem* armato
* *Idem* B. Magno morante
B
* *Idem* relinquerent; *& infra* credederent

61 Inſoper etiam per orationes ejus oſtendit Deus venas ferri in montibus in gyro poſitis ira. Poſt ſuſceptam benedictionem ſacerdotalem, cum ipſe circuiret montes & valles per diverſa loca apta ad manendom, quadam die aſcendeos in montem excelſum, qui vocatur Suiline, *u* invenit ibi plurimos urſos commorantes in maxima ferocitate: ſed facta oratione, cœperunt ante eum ram mites effecti ingredi, ut veluti boves, qui ante bubulcum pergunt, ira irent ante eum. Vir ergo ſanctus proſtravit ſe in figuram crucis ad terram & preces Domino devotas effudit, ut populo in illo pago commoranti aliquod adminiculum præberet ad victualia adquirenda. Interea urſus uoos appropinquans ad eum cum magna mitigatione, cœpit cum pede monſtrare abietem magnam, & quaſi ſignificaos, quod ſub ipſa arbore copia veoarum ſerri conſiſteret. Hoc ut Homo Dei vidit, dixit ad feram: Præcipio tibi in nomine Domini, ut ad ipſam abietem eas, & quia gladium * non habemus neque foſſorium, ut poſſimus radices ejus iociderc, neque effodere, tu in nomine Domini cum pedibus & dentibus tuis radices ejus evelle rumpendo, quatinus nobis Domioos demonſtret ſuam voluotatem in adjurorium populi iſtius terræ.

Sacerdotio initiatus, ex Judicio præſ.
u
* *Gald.* ſecuoum
C

62 Ad ejus ergo præceptum bellua converſa, cœpit radices arboris rumpere & cum dentibus frangere, donec ipſa arbor cum radice funditus ab urſo effoſſa corruit; ſicque monſtratæ ſunt diverſæ veoæ ferri ad ſumendum. Vir deoique benigoiſſimus gratias Deo agens, aſſumens panem de pera ſua, quam ſecum habebat, ioiegrum famulanti porrexit, & ita ei præcepit: In nomine Domini mei Jeſu Chriſti panem iſtum manduca & ſequere me, atque ad iſtum locum hominem, quem tibi monſtravero, abſque ulla læſione adducere ſtude, defendens eum ab aliis feris, ſi eum lædere voluerint: & hoc facto, circumpoſitos montes & colles cum aliis ſeris habero commnnes, ita ut oullum hominem hic lædatis, neque pecora eorum. Et his dictis, reverſus eſt beatus vir Magnus ad cellulam ſuam, ſeotuſque eſt eum urſus ſicut caois, qui ſequitur Dominum ſuum. Ergo ut ad cellam appropioquavit, vocavit hominem ſuum nomine Luitonem & præcepit eom venire & afferre ſecum ſecurim & foſſorium atque aſciam, & commendavit enm urſo & dixit: Iſtum hominem ſalvum & incolumem perduc ad locum, quem Dominus oſteodit nobis, & cave, ne aliquam læſionem ab aliis feris patiatur.

quem ſibi obſequentem habet,

63 Belloa itaque cooverſa obedieos juſſioni ejus, cœpit pergere aote homioem & aperire viam atque monſtrare ſemitam: ſicque adduxit eum ad locum, ubi arbor corruerat, nullam aliam feram permittens ad eum appropinquare, donec vir effodiens complevit ſarcioulam ſuam, * & per eamdem ſemitam uſque ad cellulam Viri Dei reduxit. Hoc facto, urſus ad ſaltum reverſus eſt; homo vero proſtravit ſe ad pedes beati Magoi & dixit: Vere, Domine mi, cognoſco & certus ſum, qooniam Dominus omoino eſt tecum, quia & beſtiæ heremi obediunt tibi, veluti Jeſu Chriſto *w*: nam me urſus tam prævidit & enſtodivit, ut nec ſaltem alias feras ad me accedere permitteret. Ille autem dixit ei: Cave diligenter, ne alicui hoc dicas, dum ego vixero; ſed præpara aditum cæteris hominibus, ſicut ipſe urſus te duxit, quatious viam noſcant illuc proficiſcendi, &, Domioo anoueote, deinceps opem habeant ad victualia exteraque neceſſaria per ferrum aequirenda. Ab illo ergo die notæ factæ ſunt incolis terræ illius in illo loco & in gyro diverſæ venæ ferri, quæ Domini gratia per merita beati Magni permaneot uſque in præſeotem diem *a*.

Gald. ſaccum ſuum metallo
w
E
x

ANNOTATA.

a *Hic Goldaſtus narrationem tandem reſumit.*

b *Reliqua omnia exemplaria tam edita, quam Mſc., ſi anum excipias, legunt* viginti quinque: *& recte, eam infra dicitur* S. Magnus expletis viginti ſex annis commorationis ſuæ in illo cœnobio *obiiſſe*,

e *Cauſale Comment.* § 13.

d *Jonas in Vita S. Columbani ſcribit, eum cum a Clotharia vagaretur, ut Luxavium rediret, mandaſſe Euſtaſia, ut ab eo itinere ſuſcipiendo apud regem ſe excuſaret, ceterum ſe* tantummodo poſcere, ut ſodales ſuos, qui Luxovium iocolebaot, regali adminiculo ac præſidio foveret. *Addit Jonas*: Litteras caſtigationum affamine pleoas regi dirigit gratiſſimum munus; *at de* SS. *Gallo & Magno nullum verbum facit: non dubia tamen, quin haſce litteras interpolator noſter deſignet. Vide Comment.* § 13, *num.* 518.

F

e *Quas hic inimicorum Dei inſeſtationes commemorat, quibus Clotharius II prohibitus fuerit Dei ſervos fovere? Certe Clotharii monarchia die tranquilla fuit & feſta: & Jonas diſerte aſſerit, illum Luxovienſibus minacibus munificum ſe exhibuiſſe.* Omni denique præſidio, *inquit*, ſupradictum monaſterium munere ſtuder, annuis cenſibus ditat, terminos undique, prout voluotas venerabilis Euſtaſii erat, auget.

f *Catlomanus circa medium ſeculi 8 ſe religioſa vitæ mancipavit: qui patuit ergo commendatitias adoleſcente ſecula 7 pro* S. Magno *date? Scilicet interpolator, ut in Commentaria ſæpe oſtendimus, perſonae & tempora imperite commiſcet perturbatque. Vide dicta in Comment.* § 13 *a num.* 557, *ubi oſtendimus, ea quo capite in tam ſerdum paracbraniſmum* auctor *videri poſſit incidiſſe.*

g *Rectius cum Goldaſto leges* ſuos proceres.

h *Gol-*

AUCT. THEODORO, UT PERTUR, ETC.

h *Goldaſtus* Cuntzo : *hic idem ille videtur, cujus filia Frideburga dæmonem expulisse S. Gallus ſupra dicitur.*

i *Canisio dicitur* Geltinſteio, *Goldaſto* Keltinſtein, *abbati Henrico* Gellrenſtein : *qui addit, pagum illum non amplius exſtare ſub eo nomine, putatque in Tyroli ſitum fuiſſe. Mabillon. tom.* e *Annal. ad annum* 839 *recitat diploma Ludovici augusti pro Campadano datum, in quo etiam mentio ſit de pago Keltenſtein.*

k *Ita etiam eſt apud Caniſium, ſed mendoſe, quare ea Goldaſtino exemplari tantum ſic reſtituet* : Dedit ei totum *ipſum* feltum cum mercha, firmitaremque in epiſtole &c. *Nunc pauca notanda. Goldaſtus ad hunc locum ait :* Marcham vocat, quem paulo prius pagum dixerat, ſcilicet *Keltinſtein*. Sic in chartis legimus, *Zuckuriedermare, Goſſouueromaro*, &c., pro marca Zuckuriederiane, marcæ Goſſoviene : in quibus nominibus merca nihil aliud eſt, quam territorium, diſtrictus, ut quoque appellant. *Henricus abbas Fueſſenſis hunc locum excipit ſequenti interpretatione* : Nota ſalrum illum, quem Pippinus S. Magno donaſſe dicitur, fuiſſe totum
B illum diſtrictum & fundum, megnum & ſpatioſum deſertum, quod ſe extendit ab Horobach & parochia Aſcheuer uſque ed Erſpach, & quo ſpatio præcipue continetur tota parochia Aſchever, Saxeoriedr, Hohenfurch, bona in Niderhoffen & Altenſtat, Dienheuſco, Weyſſeoſee & Fueſſeo &c. *Hæc Henricus : quæ an omnia recte ſe habeant ; ſubdubito, cum eorum aliqua in tabulis geographicis aliter notentur : at cum ipſe res domeſticas accuratius explorare potuerit, eo ipſius fide refrenda cenſui. Porro per* firmitatem in epiſtola conſcriptam *denotat inſtrumentum ſeu diploma, quo prædicta donatio continebatur.*

l Ceotum & tredecim *dicitur in reliquis eum. plaribus editis & Mss. Laudatus abbas Henricus circa ea veſtigalia hanc notavit conjecturam :* Si conjecturari licet, puto ego eſſe centum & tredecim libres argenti, quæ quotannis pendendæ erant ex Aſchawenſi S. Megni eccleſie : oam
C centum & tredecim libræ faciunt ſexagiote quatuor florenos, triginte crucigeros & unum halerum. Sic hodiedum nobis etiemoum peodunt Aſchavveoſes quotenois pro cenſu ſexaginte quetuor florenos. Quod ego pro retione conjecturæ meæ aſſertum volo.

m *Vitioſa hæc periodus, quæ in Goldaſtina editione rectius derſi, in Caniſiana vero æque vitioſe exſtat, male diſſerta huc translata eſt ex VValafrido de Miracuiis S. Galli cap.* XX. *Verba accipe.* Et ne cujuſquam everitie tanti incrementis obſiſteret boni, diutornæ firmitatis epiſtolam fecit conſcribi, &, ut moris eſt, circomſpecte roborari ceutela, quo deioceps tem ipſe, qui aderat, quem ſucceſſores ejus idem moneſtatiom per regiem obrinereot auctoritatem. *Plura de hoc plagio diſſeruimus in Comment. §* 13, *a num.* 257.

n *Goldaſtus, omiſſo* S. Afræ *nomine, legit* ad ſopplenda B. Mariæ obſequie &c. : *per* excubias *autem &* obſequie *pſalmediam divinumque cultum intellige.*

o *Id eſt Hilaræ accolit, ſive pagum, Hilaræ adſitum, incolentibus. Anonymus Ratiſponenſis ſubſtituit* ab incolis Campidonenſibus.]

p *Henſchenius in Actis S. VVitherpi ad diem* 28 *Aprilis de loco Epteticu ejuſque ſacello notat ſequentia ex Caroli Stengelii Commentario* : Diu inveſtigavi, (*verba Stengelii ſunt*) oum edhuc D
locus ille, Epteticus, io Vita S. Megni & B. Herlucæ vocatos, extaret : pagum nunc Eppach dici, inveni. De eccleſia non ita conſtaber. Ioquiſierunt eumdem locum, cum in Vita S. Wicterpi legiſſeot, eximii quidam viri, illuc forſan traoſeunsea ; ſed nihil hujus tituli ſe ioveoiſſe, reſtari ſunt. Incidi tendem in homioem ruſticenum, qoem diligentius exeminans, oum quid eccleſierum ſub tirulo B. Mariæ Virginis & S. Laurentii exteret : reſpoodir, in pago Eppach nullem quidem eccleſiam hujus tituli extere, cum duas habeat : itinere vero ooius horæ non longe a Lyco flumioe, loco omnino ſolirario & ioculto, ſupereſſe parvum omnioo ſacellum hujus tituli. Quo reſponſo in eam omnino deveoi ſententiam, ut mihi perſuaderi paterer, hanc ipſam eſſe eccleſiam, qua deſectetum fuiſſe B. Wicterpum legimus, ubi & poſtea Herluca vitam egerit, *ut tradit Paulus Beruridenſis in hujus Vita.*

q *Per* jejunium ſeptimi menſis *deſignat jejunium Quatuor temporum menſis Septembris, qui in prima temporis digeſtione per Romulum facta, ſeptimus erat a Martio, a quo annum auſpica-* E
bantur : & quamvis Numa Pompilius Romuli ſucceſſor Januarium & Februarium Martio præpoſuerit, ſeptimi *tamen* menſis *vocabulum retinuit : hinc J. Gelaſius* 1 *epiſt.* 9. Ordinationca etiem presbyterorum & dieconorum, oiſi certis temporibus & diebus exerceri oon debent ; id eſt, querti meoſis jejunio, ſeptimi & decimi &c. *Floruit S. Gelaſius circa finem ſeculi quinti.*

r *Anonymus Ratiſponenſis in præfatione hunc locum carpit*, quaſi, *inquit*, idem vocabolum (Epteticum) interpretetur medium, & non potius oumerum ſonat ſepteoarium, qoi Græce dicitor ἑπτὰ. *Recte : ſed quidſi locus ille ſeptem circiter leucis utrimque diſſitus ſuerit, inter Auguſtam ſcilicet & Faucis medius ? Tum ſane nihil erit, quod improbet anonymus.*

ſ *Niſi recentioris cujuſdam interpolatio hic interveneris, per* monaſterium S. Afræ *intellige canonicorum regularium, qui locum illum incoluiſſe dicuntur, teſte Bernardo Hertfeldr in Baſilica, priuſquam anno* 1012 *Benedictinis tradretur : quamquam nec certo aſſereo auſim, ca-* F
nonicos illos jam a S. Magni *ætate ibi degiſſe.*

t *De donatione hac, nihil habet Goldaſtus, apud quem tantummodo legantur ſequentia* : Ad hæc iterom inquit epiſcopus : Bene vocetur iſtu locus Epteticus, qoie in medio conſtat inter mooaſteriom B. Afræ & cellolem tuem.

u *Goldaſto dicitur* Svviliog, *anonymo autem Faucenſi in Germaniæ Vita* Seyliog : *poſtremo modo montem illum vocitatum reperio in Topographia Sueviæ per Merianum, ubi notatur prope oppidum Fueſſenſe in adverſa Lyci ripa.*

vv *Veluti* Jeſo Chriſto *rectius deeſt in Goldaſtino exemplari.*

x *Quod iſtæ ferri ſodiuæ perſeveraverint uſque in diem, quo hæc ſcribebantur, non habet Goldaſtus : habebatur tamen in exemplari, quo circa medium ſeculi* XI *uſus eſt anonymus Ratiſponenſis, apud quem ſic legitur* : ab illo igitur diverſæ ferri venæ inveoiebaotor in ipſo loco, uſqua in præſeotem diem : *niſi forte anonymus iudicare voluerit, ſodinas illas ſeculo* XI, *quo ſcribebat, etiamnum ſuperfuiſſe. Sæpe laudatus Babenſuber lib.* 3, *cap.* 3 *de iiſdem ita ſcribit* : Viſuntur illæ hodieque : ſed cum ferrum habeaot notæ ooo adeo bonæ, ut aliud, quod

A a vicinis negotiatoribus importator, venditurque tolerabili pretio, pridem deſertæ ſunt. *Ceterum hiſtoria hæc ſatis mirabilis eſt, quam propterea vellem a magis idoneo ſcriptore, quam interpolator noſter ſit, traditam fuiſſe.*

CAPUT VII.

Sancti mors & ſepultura; ipſius templi devaſtatio & reſtauratio.

Sanctum ægrotantem inviſunt B. Tozzo & Theodorus,

CUmque tranſiſſent viginti quinque anni *a* & Dominus illum locum per merita tanti Viri ſublimare dilatereque dignatus eſt *, Vlcherpo epiſcopo defuncto quartodecimo Calendarum Majarum die, Tozao per electionem beati Magni ad pontificatus honorem e Pippino glorioſo rege *b* jam in ultimis ſuis diebus deductus eſt. Sed finitis viginti ſex annis *c*, beatus Pater ægrotare cœpit atque infirmitate febrium langueſcere. Miſit ergo ad Theodorom ſodalem ſuum, qui tunc temporis in Campidonenſi cellula morabatur, & accerſivit eum, ut acceleraret atque eum viſitatet & ſua viſitatione reſoveret fideliſſimum Amicum. Audiens hæc Theodorus, commotione maxima de invalitudine tanti Viri, animoque mœſto, celeriter partes in illas profectus eſt, ſumens ſecum, prout poterat, ea, quæ in infirmirate laboranti noverat congruere. Veniens autem ad præfatam cellulam invenit beatum Virum in maxima infirmitate detentum, & miſit celeriter ad Toazonem epiſcopum, iutimans ei, ut acceleraret & tantum Patronum, priuſquam ab hac luce ſæculari diſcederet, viſitare veniret. Cum audiſſet igitur hoc præfatus epiſcopus, velociter partes in illas profectus eſt & pervenit ad cœnobium beati Viri.

a * *Gold.* detre. viſſet *b* *c*

B

Inter quorum lacrymas pie movitur

65 Cumque beatus Magnus patronus in infirmitate maxima laboraſſet, videns hoc Tozzo epiſcopus, cœpit flere & dicere: Hen patar amande! Hen doctor egregie, in biis periculis me quaſi orphanum dimittis! Ad hæc beatus vir Magnus inquit: Noli flere, venerabilis præſul, quia me in tot mundialium perturbarionum procallis laborantem perſpicis, quoniam credo in miſericordia Dei, quod anima mea in immortalitatis libertate ſit gaviſura: tamen depracor, ut orationibus tuis ſanctis mibi peccatori & animæ meæ non deſinas opem

C

tuæ interceſſionis adhibere *. Inter hæc verba beatus Magnus per dies ſedecim *d* laboraus, expletis viginti ſex annis commorationis* ſuæ in illo cœnobio, ætatis vero ſuæ annis ſeptuaginta tribus, in die ſancto Dominico *e* & in octava Idus Septembris, commendans ſe Deo & venerando pontifici, in ſenectute bona circa horam nonam diei ipſius Dominici *, ſanctam animam Deo reddidit *f*, de hujus vitæ liberatus ergaſtulo. Flentibus autem ibi epiſcopo & Theodoro coram lectulo ejus, audita eſt vox de cælo dicens: Veni Magne, veni, ſuſcipe coronam, quam tibi Dominus præparavit *. Audita ergo hac voce, dixit Tozzo ad Theodorum: Ceſſemus flere, frater, quia potius nos oportet gaudere de animæ ejus immortalitate ſumpta* in hoc ſigno audito, quam luctum facere: ſed eamus ad eccleſiam, ut pro tam chariſſimo Amico ſalutarea hoſtias Domino immolare ſtudeamus.

* *Gold.* me &c. adjuvare *d* * *Can.* morationis, *Gold.* orationis *e* * Dominici *non eſt apud Gold.* *f* **Gold.* & *Can.* præparatam habet **Can.* in immortalitate ſumptæ

66 Finito itaque fraternæ commemoratione it obſequio, invenerunt ambo ſarcophagum optimum lapideum a quodam duce antiquis temporibus nomine Abuzaco conſtructum, qui & ipſum caſtrum *g* conſtruxit & a ſuo nomine ſimiliter Abuzacum vocavit: ſed non fuit in ipſo ſarcophago poſitus neque ſepultus quiſquam. Purgato ergo ipſo ſarcophago, aſſumpſerunt ſanctum corpus & recondiderunt in loco, ubi Pater ipſe oraculum ſibi conſtruxcvat, & cooperuerunt humum, ponentes ejus Vitam in capite ſuo ſcriptam virtutibus plenam ſub auctoritate Theodori. Ego itaque Theodorus monachus ex monaſterio ſancti Galli, juſſu Toaonis epiſcopi, ſicut a Toeodegiſilo *h* monacho ſancti Colnmbani de tanti Viri eonverſationibus ſimul cum beato Columbano comperi *i*, & poſt * oculis meis ipſe vidi & auribus audivi, ſeu poſteaquam me * raliquit in cellula Campidonenſi, & ſicut poſtea a præfato venerabili epiſcopo Tosaone de virtutibus ejus didici, plurima, ſed non omnia in pitatione *k* mea ſcribere coravi, & ad caput ejus poſui reconditum in ſepulchro *l*; quatenus foturis temporibus, quando, Domino rnvelante, corpus ejus ſanctum inventum ſnerit, ſicut, Domino annuente, qui tunc paſtores & rectores ſanctæ Eccleſiæ ſuerint, invenerint juſtom & dignum ſore, ita ea, quæ corrigenda fuerint, corrigant, &, quæ emendanda ſunt, emendent, nacnon pro me ſervo Chriſti intercedere noo dedignentur, quatinus orationibus tanti Patroni ſoffultus, anima mea in requiem ſampiternam protedat.

AUCTORE THEODORO, UT PERTUR, ETC. *& ſepelitur, impoſita loculo Sancti Vita.* *g* *h* *i* * poſt *deeſt in Can.* *k* *l*

E

67 Vir *m* ergo venerabilis epiſcopus Tozzo poſt obitum beati Magni, prout potuit, ipſum cœnobium ſemper enm ſois * cuſtodivit, ſecundnm facultatem loci regens & gnbernans, atque diſponena ea, quæ ad ipſum monaſterium pertinebant * jure, cuſtodiens ſanctum corpus eum clericis & officiis diviuis atque lnminaribus nſque ad obitum ſoum: qui permanens poſt diſceſſum beati Magni in pontificatu annos quinque & menſes trea, ſeptimo deeimo Calendas Februarii vitam ſæcularem finivit *n*, tradena ante obitum ſnum hæreditatem ſuam ad ſepulebrum beati Magni cum firmitate & adſtipulatione ſecnndnm legem Alamannorum *o*; ſnpultnſqua a clero ſuo Auguſtenſi ſub taſtimonio in eadem hæreditate.

Tozzo moritur. *m* **Can.* addit cuſtodibus **Can.* & *Gold.* pertinere debebant *n*

F

o

68 Deoique poſt obitum glorioſi regis Pippini *p*, filiis ſuis litigantibus, erectus eſt Utilo *q* in ducato Bavariorum, & Gotefrit *r* in regimine Alamannorum. Sicque orta magna ſeditione & rixa inter Bavarios & Alamannos, devaſtantes & depræedaates ſeo ſpoliantes omnia, quæ in marchia *ſ* duarum regionum conſiſtebant, minime quivit Theodorus *t*, fidelis monachus ſancti Galli & Magni, cuſtodire locum Campidonenſem propter varias perſecntiones & malorum hominum a pagenſibus ipſius loci oppreſſiones in ſuis necnon in ſemetipſo. Idcirco relinquens illum locum profectus eſt itarnm ad monaſterium ſancti Galli; invenirque beatum Othmaram u abbarem ipſius monaſterii, jam ſenem & grandævum provectæque ætatis, ſed Domini gratia Spiritu ſancto plenum & virtutibus divinis imbutum.

Theodorus vaſtat injuſtis affectibus fugit *p* *q* *r* *ſ* *t*

u

& a S.

69 Narravit ergo ei omnia de beato Magno eooſeſſore Chriſti, quæ ecciderant, & de loro Campidonenſe, ſen de perſecntione plurima, quam

Othmaro benigne ſuſcipitur.

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

quam paſſus eſt a paganis vel a malis Chriſtianis. Hæc audiens beatus Othmacus doleos & mœreos de taota perſecutione, ſeu etiam & de ſua ipſa, quam jam a peſſimis comitibus Warino & Ruotbardo *w*, qui tunc temporis quaſi totius Alamanoiæ curam adminiſtrabant, patiebatur: deinde quemdam ex fratribus ſuis Peretgotbum *x* nomine, monachum, optimum virum & prudentem, cum quatuor monachis aliis illuc direxit, qui ipſum locum cuſtodirent, donec, Domino opitulante, pace reddita, iterum a rege Karolo ſublimaretur; permitteos Theodorum morari in monaſterio uſque ad obitum ſuum.

w
x

Carolus rex eccleſiam S. Magni reſtaurat y

70 Igitur Karolo *y* rege conſolidato & confirmato in provincia Galliæ, reſtaurans & ædificans eccleſias, quæ a malis invaſoribus deſolatæ erant, totam Germaniam Domious ejus ſubjugavit imperio, interfectis principibus Germaniam poſſidentibus. Cumque audiſſet de beato Otbmaro injuſte acta & ad finem obitus uſque perducta, necnon de cœnobio Campidonenſi, imo & de civitate Auguſtenſi, quippe de monaſterio ſanctæ Afræ *z*, & cellam ſancti Magni pene deſtructam & deſolatam, compunctus corde, iterum reædificare cœpit ipſas eccleſias & ſublimare. Conſtituit autem epiſcopum Sintpertum *aa* nomine in ipſa civitate, & dedit ſecuodum morem regium per firmitatis præceptum ad præfata loca omnia, quæ ab anteceſſore ſuo Pippino illuc tradita fuerant; inſuper & addidit plurima. Suſcepto ergo epiſcopatu, Sintpertus profectus eſt ad Auguſtam Vindelicam, & per annos fere triginta rexit ipſam eccleſiam *, conſtruens baſilicam ſanctæ Afræ, & reſtauranacœnobium ſancti Magoi *bb*. Parochiam *cc* vero in ambarum partium Lici fluminis per auctoritatem *dd* domini Karoli jam facti imperatoris in utroque regno ſimul, Domino favente, coaduoavit.

y
z
B
a
* Gold. ipſa monaſteria.
bb cc dd

ANNOTATA.

u *Ab ejus primo ad Fauces adventu: quo annorum ſpatio quid egerit, antiquitatis tenebris involutum latet, præter pauca quæ commemoravimus. Sed cum Algoiorum apoſtoli titulo apud omnes exornetur, dubitandum non eſt, quin omne iſtud tempus apoſtolicis laboribus impenderit, liſque prodigiis fulſerit, quæ apoſtolicos viros comitari conſueverant, quæque ſupra num. 60 ſcriptor perſtrinxit*: Per vigioti quinqoe anoos magnas virtutes ibi operatus eſt Dens per eum; illuminaodo cæcoa &c.

C

b *Hic locus omnino mendoſus eſt, ſive Pippinum regem cognomento* Brevem *intelligas, ſive B. Pippinum de Landis Majorem-domus. Prior enim tioca annum 654, quo hæc facta dicuntur, natus nondum erat, nedum rex. Poſterior anno 646, id eſt jam octo annis prius exceſſerat e vivis: prout olim obſecvavit Henſchenius in Actis S. Tozzonis ad diem 16 Januarii: ubi hanc addidit conjecturam*: Temere fortaſſis Pipini hic repetitum nomeo, eique adſcripium, qnod vel Grimoaldus ejus filius, vel ipſe S. Sigebertus rex curarat.

c *Editio Caniſiana, tam Ingolſtadienſis anni 1604, quam Anſtelodamenſis cum Obſervationibus Jacobi Baſnagii anni 1725, legit*: fioitis vigioti quinqoe annis: *at eam infra in eadem editione dicatur Sanctus poſt morbum tredecim dierum*, expletis vigioti ſex anois commorationis ſuæ in illo cœnobio, *obiiſſe, patet, veliquorum exemplarium lectionem præferendam eſſe.*

D

d *Caniſius & Goldaſtus* per dies tredecim: *anonymus Ratiſponenſis*, cum ... magis magiſque per dies quatuordecim in infirmitate laboraſſet *&c.*

e *In Goldaſtina editione eſt* in die S. Dominici: *at perperam; nam ſi de ſancto Ordinis Prædicatorum fundatore agatur, is primum anno 1221 ad cælos emigravit, ſed nec alium hujus nominis ſanctum ſcio, cui dies ſextas Auguſti ſacer ſit. Præterea in die Dominico etiam legit anonymus Ratiſponenſis & cetera exemplaria, atque ita legendum eſſe ex mox dicendis apparebit.*

f *Obiit igitur anno 655, quo & dies ſextus Septembris Dominicus fuit, & in quem ſcriptoris calculi conveniunt, ut oſtendimus in Comment.* § 4.

g *In Goldaſtina editione per errorem, ut apparet, omiſſum eſt* caſtrum, *unde ſenſus enaſcit, quaſi ipſum ſarcophagum Abuſacam appellaſſet. De duce Abuzaco nihil mihi occurrit: caſtrum vero Abuzacum, quod ab aliis Abodincum & Abudiacum nuncupatur*, hodie volont eſſe oppidum Fueſſen, *inquit Philippus Clavetius in Vindelicia & Norico, cui opinioni ipſe etiam ſubſcribit.*

E

h *Idem ipſe videtur, qui a Jona apud Mabilonium ſec. 2 Act. in Vita S. Columbani num.* 23 Theudegiſilus *vocatur, & cui ceſectam falce digitum S. Columbanus reſtituiſſe narratur.*

i De taoti Viri converſationibus ſimul cum B. Columbano comperi *deſunt in Goldaſtino & anonymi exemplaribus; & recte; nam nec S. Magnum, nec Theodorum ſub S. Columbani diſciplina vixiſſe oſtenſum eſt in Comment.*

k *Caniſius* in epitafio meo, *Goldaſtus* in pictatio meo. *Apud Cangium in Gloſſario legitur* pittacium, pitacium, pictacium *&c. uſurpaturque pro membrana ſive charta.*

l *Goldaſtus paulo brevius habet in hunc modum*: Ego itaque Theodorus monachus S. Galli, juſſu Tozzoois epiſcopi, ſicur a Theodegiſilo monacho S. Columbaoi audivi & poſtea ipſe oculis meis vidi & auribus audivi, ſeu poſtquam me reliquit io cellula Campidonenſi, plurima, ſed noo omnia in pictatio meo ſcribere curavi, & ad caput ejus poſui tecondito eo in ſepulchro, quateous &c.

F

m *Apud Goldaſtum præponitur ſequentibus hæc epigraphe*: Ermenrici Elevvaogenſis monachi ſupplementum: *ſed & hoc ſupplementum a recentiore auctore impoſito interpolatum fuiſſe, jam oſtendimus in Commentario, & ex dicendis manifeſtum fiet.*

n *Eu hoc loco Henſchenius noſter tom.* a *Januarii, ad diem 16, S. Tozzonis obitum ad annum circitee 661 refert. Adverte tamen locum hunc mendoſum eſſe, & pro* menſes tres *ſubſtituendum eſſe* meoſes quatuor, *tot enim a 6 Septembris, quo* S. Magnus *obiit, ad 16 Januarii, diem S. Tozzonis emortualem intercеſſerunt. Anonymus Ratiſponenſis, qui ſtylum mutavit, ita habet*: Poſt obitum B. Magni in pontificatu annos v & meoſes vi (*forte* iv) gerens, xvii Cal. Feb. vitam præſentem fioiit.

o *Enſtae ex Lax apud Goldaſtum Alamannicarum rerum tom.* 2, *parte* 1.

p *Perturbatiſſima hic eſt rerum, ac temporum ſeries. Pippinus rex, cognomento* Brevis, *obiit*

A *obiit anno* 768, *ut apud omnes certum eſt. Pippino Carolus & Carlomannus ſucceſſerunt, quorum ſimultates Berta ſeu Bertrada eorumdem mater ſopire conata eſt.*

q Utilo *ſive* Odilo *Bajoariæ ducatum tenuit uſque ad annum circiter* 747, *quo obiit, prout oſtendit Eccardus Franciæ Orient. tom.* 2, *lib.* 23, *num.* 102. *Qui potuit igitur* poſt obitum glorioſi regis Pippini, *qui ipſi plus quam viginti annos ſupervixit*, erigi ie ducatu Bajoariorum? *Verius id dixiſſet de Taſſilone Odilonis filio & ſucceſſore, quem, quo tempore Carolus & Carlomannus diſſidebant, nova moliturn fuiſſe cenſtat. Rebellavit quidem Odilo, at non ſub prædictis regibus, ſed ſub Carlomano & Pippino Majoribus-domus, a quibus & ſubjugatus eſt. Has duas defectiones imperitus ſcriptor confudit.*

r *Caniſio & anonymo Ratiſponenſi*, Gotafrid, *Goldaſto* Gotefredus. *Hunc ducem Alemannorum fuiſſe, Francorumque jugum excuſſiſſe, habemus ex fragmento Erchanberti apud Cheſnium Hiſt. Franc. ſcript. tom.* 1, *pag.* 780: *eumdem obiiſſe anno* 709, *tradunt Annales Nazariani*
B *apud laudatum Cheſnium tom.* 2, *pag.* 3. *Non potuit itaque hic poſt mortem Pippini regis, id eſt, poſt annum* 768, *cum Odilone Bajoariæ duce belligerare.*

s *Id eſt, inter terminos ſeu limites*: marcha enim terminum *ſive* limitem *quandoque ſignificat. Pro* duarum regionum *Caniſius & Goldaſtus habent* duorum regnorum.

t *Quam iaepte Theodorus* S. Magni *ſocius ad Caroli & Carlomanni tempora perducitur! Enimvero ſi vera narrat interpolator, oportet, Theodorum tum annum* 176 *circiter egiſſe: quippe ab anno* 612, *quo S. Columbanus Italiam adiit, uſque ad* 768 *Pippini emortualem, anni* 156 *effluxerunt; quibus ſi annos* 20, *quos ipſe tum numerare potuit addideris, ad* 176 *pervenies.*

u *Colitur S. Othmarus die* 16 *Novembris. Acta ejus exſtant apud Mabillonium ſec.* 5 *Benedictin., parte* 2: *unde in rem præſentem notæ ſequentia: S. Othmarus cellam S. Galli regendam accepit anno* 720, *eidemque per annos* 40 *præfuit, Ruadhardi & Warini opera de adulterio falſo condemnatus, in carcere obiit anno* 759. *Hinc tollige lector quid de hoc Theodori ad S. Othmarum acceſſu cenſendum ſit. Fabulam aliqui dicet: præterquam enim quod Pippinus Brevis ſaperviaerit S. Othmaro, non potuit Theodorus eum jam abbatem noviſſe niſi annum agens circiter* 130. *Vide dicta ad cap.* 3 *litt.* vv & x.
C

vv *Conſule, ſi lubet, S. Othmari Acta apud laudatum Mabillonium.*

x *Caniſius* Berthgozum, *Goldaſtus* Perechtgozom, *anonymus Ratiſponenſis* Pettgozum.

y *Carolum cognomento* Magoum *deſignat, qui Carlomanno fratre anno* 771 *defuncto, Francorum monarchiam obtinuit. Acta ejus habes tom.* 2 *Januarii die* 28.

z *In Goldaſtino exemplari correctius legitur.* Cumque acciſſet ... cœnobium Campidonenſe & civitatem Auguſtenſem quippe & monaſterium S. Magni & cellam S. Afræ pœne deſtructam &c.

aa *Matthæus Raderus in Bavaria ſancta vol.* 3 *ipſius elogium recitans, illum S.* Simpertum *vocitat.*

bb *Huc pertinent verſus, qui de Faucenſi*

monaſterii fundatoribus & reſtauratoribus circumferuntur: AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

Vaſtatum cæſar reparavit Carolus idem,
Atque Auguſtana Simpertos præſul in urbe.

ec *Abbas Henricus in ſuis obſervationibus Mſs. monet*, parochiam *hic accipi pro* diœceſi, *aſſeritque Auguſtanæ diœceſis limites ſub S. Simperto ultra Lycum extenſos fuiſſe: & recte, in ea enim ſignificatione eum cap. ſeq. num.* 73, *tum alibi ſæpe* parochia *uſurpatur. Præterea Velſerus Rerum Auguſt. Vindelic. lib.* 4 *teſtatur, compertum ſibi eſſe*, Carolo Magno imp. divo Simperto epiſcopo, Auguſtanæ eccleſiæ diœceſim... auctam *eſſe. Et rurſum aliqua ait*: In vetuſto manuſcripto codice legere memini, Simpertum Auguſtanam diœceſim Noricorum finibus auxiſſe: antiquum namque Noricum... ad Oenum tantum, poſterius ad Lycum uſque pertingit. *Eadem de Simperto habet Stengelius ex vetuſtis, ut ait, monumentis. Hæc forte diſcutienda veniunt tertio Idus Octobris.*

dd *In Caniſiana & Goldaſtina editionibus legitur* per auctoritatem domini Leonis tunc temporis Papæ, & confirmationem domini Karoli E *&c.: atque ita pariter ſæpe laudatus anonymus. Hic* Leo *fuit ejus nominis* III, *qui anno* 795 *ſedere cœpit.*

CAPUT VIII.

Corpus elevatur: Vita cum eo reperta Ermenrico emendanda traditur.

QUaliter ergo corpus beati Magni repertum *Eccleſia* fit, & inter cæteras virtutes, quas ante ſe- *Sancti* pulcrum ejus Dominus per meritu ſua revela- *reſtaura-* re dignatus eſt, quam maximam virtutem tunc, *tur: Lan-* reperto corpore ſuo, manifeſtavit, non eſt ſi- *to epiſco-* lendum. Defuncto igitur Simperto epiſcopo, *pus* ſucceſſor ejus Hatto *a* in epiſcopatu paſtoralis regiminis curam *b* ſumpſit; ſed eum non amplius quam ſeptem annos in pontificatus honore, ipſam eccleſiam regere viſus eſt, minime quivit in hiis rebus ſublimari *c*, niſi tantum in Bavaria propter ſuam progeniem *d*, quam ibi præſentem habebat, ea, quæ potuit, ad ipſam eccleſiam acquiſivit. Finitis autem tranſactiſque ſeptem annis, temporibus ſuis ſucceſſores ejus, qui in ipſa ſancta eccleſia conſtituti ſunt, primus Nittarius *e* cœpit a fundamentis eccleſiam beati Magni conſtruere; cæteri vero præſules eum ſubſequentes, prout potuerunt, ſimiliter conſtruxerunt; tamen non fuit aula baſilicæ ad perfectionem operis perducta *f*, donec Domino annuente, a glorioſiſſimo rege Ludovico, filio Ludovici clariſſimi imperatoris, Lanto ipſam ſanctam ſedem, eo tribuente, adeptus eſt *g*.

72 Conſecratus ergo præfatus vir in pontificatus dignitate, quieto anno epiſcopatus ſui eccleſia perfecta eſt * & omni pulchritudine decorata; ſanctumque corpus inſtu mediam eccleſiam requieſcere ſiens, ſicut prius poſitum fuerat, cum omni diligentia & honore, donec cum archiepiſcopo ſuo & cæteris fratribus ſuis conveniret, ſi eum auſus eſſet ab illo loco ad alium tranſferre. Conſilio autem icito cum archiepiſcopo

a
b
F
c
d
e
f
g *agit de elevando corpore.* * *Gold.* eccleſiam perfecit *&c.*

AUCT. THEODORO, UT FERTUR, ETC.

ſcopo ſuo ſanctæ Maguntienſis *eccleſiæ, nomine Origario *b*, cæteriſque aliis epiſcopis ſuis ſuffraganeis, ieveeerunt, dignum fore, ſaeetum corpus & pretioſum ab illo loco in meliorem & ſeblimiorem, ſi Deus vellet, tranſponi. Sicque reverſus com licentia piiſſimi regis Ludovvici ad propria, ad cœnobium beati Magni accleleraes, gratiſſimum omnibes, qui aderant, præbet repertum conſilium.

a *Lc.* Moguntinæ

b *Sanctus apparens ægro prædicit ſanitatem*

73 Erat autem quidam in eodem mouaſterie frater *i*, ex pago Duria ortus *k*, & quamvis pauperculos, tamee ex bouis parentibus* uatus. Cumque ibi ſtudio diſcendi moraretur & aſſidue quaſi quotidianum victum ſuis laboribus quæritaret, quodam dolore pereoſſus in latere, gravi per ſpatia temporum longa infirmitate coetabuir, ita ut ab homoro videlicet uſque ad extremam corporis partem in uun latere ulcera ſaniem emittentia paterent quam plurima. Que infirmitate adeo gtavatuseſt, ut vix ſine aliorum adminiculo greſſum quoquam movere potuiſſet. Lanto vero epiſcopus, eoevocatis pluB rimis ex parochia ſue præsbyterls, indixit triduanum jejuniom, Domini miſerieordiam imploraus, ut præpropera feſtinatioue *l* traofactia tribus diebus, ſanctum corpus revelare digoa retur, cujuſque meriti eſſet, oſtenderet. Seqoenti itaque tertia ooƈte, dum corporale medieamentum illi ægro adhibitum nihil prodeſſet, & a ſemetipſo atque a cunctis eom couſpicientibus jam jamque in deſperationem lapſus adeſſet *m*, vidit in ſomnio ſibimet aſſiſtere gravitatis multæ Seoem & placido vultu blandiſque ſermonibus eauſas infirmitatis inquirentem.

k *Gold. ex liberiori genere orius*

l *m*

& inventionem corporis, quod ille epiſcopo indicat:

74 Cumque æger ſe interroganti totius ex otdioe infirmitatis ſuæ repliearet eveotum, dixit ad eum Senex: Poſtula filt ab epiſcopo, ut, quod hodie eorpus meum inveoerit illudque a eripta in qua jaeet, abſtulerit, ipſam eriptam te oſculari permittat; & dum oſculata fuerit, ſume eineres de ipſo loco, miſee eum aqua atqne ex oleo faeƈo e ſimul, & ente altare oovum, quod conſtruƈtum eſt, prout poteria, proſterne tó, oecnon & ulcere rua pernogere roga: & ſi hoc feceris, Dominus te coeticuo priſtinæ ſaoitari reſtituet. Evigilans ergo æger, laƈto maee veuit ad eccleſiam, & quod ie ſomno audierat, euſtodi eceleſiæ retulit, & cum ipſo eecleſiam ingreſſus, pariterque eum euſtode ad pedes epiſcopi proſtretes, ſicut edoƈtus fuerat, epiſcopo narravir iuter anguſtias ac gemitus. Aſſumpto *e* foſſorio cœpit fodere; & inveeit ſarcophagum lapideum ſplendidiſſimum, io quo ſanƈam eorpus jacebat more earbuneoli optimi.

C *e*

deinde, invento corpore ſepulchrum venerans,

75 Aperto itaque eo ioveetum eſt eorpos ejus totum illæſum, & Vita ejas ad capur poſita, ſed membrana taotum fuerunt tabida, ut vix a quoquam legi potoiſt ent. Pars vero corporis in veſtimento corrupta apparebat *p*, corpus vero taetum quaſi colores mutato iacebat candidum. Et congruo ſatis miraculo indicia ſanƈtitatis ejus primo elarueroot: nam epiſcopus, eleveto corpore de ſepulchro, permiſit euſtodi eceleſiæ, ut ægrum afferret, quatinus ipſe ſecendum viſionem ſibi oſtenſam perficeret. Cuſtos vero allatum corpus pneri *b* permiſit eum oſculari locem, in qeo ſanƈtum corpus jacuit, ſumenſque cinerem de ipſo ſarcophago miſcuir cum aqua & oleo ſanƈto, & peruuxit pucrum ægrum ea parte, ubi *dolorem poſſederet. Die acro altera ſciſcitatus eſt epiſcepus a cuſtode, quid de ægro puerulo ƈtum eſſet: cuſtos itaque accepto curſo, ad ejus manſuneculam cucurrit, ot videret, qaid de eo Dominus promiſſione ſaoƈti Magni oſtenſum haberet.

p

Gold. quam dolor poſſederat

76 Mirum opus divitæ operatiouis aƈtum rem eognitam fecit: qoia ſicot præterita die uleera patebant quam plurima, ita alia die taatum fuur abſqoe aliqua læſione ſana reperta, aeſi vix ſaltem cicatrix iovaniri potuiſſet. Tunc demum epiſcopum eum ſuſcipiens anto ſepulehrum beati Magni oovum *r*, ubi ajus corpus reconditum ſuit, ſaeom incolomemque adduxit: ſieque gratiarum aƈtiones* Domino de tanto miraculo peraƈtæ ob memoriam redditæ ſanitatis: ipſe puer Domino & ſaoƈto Magno ſemeptipſum obtulit, quatinus reliquum vitæ ſuæ tempus deineeps ie ejuſdem ſaeƈi loci excubiisomaibus diebus vitæ ſuæ fideli devotione tranſigeret.

poſtridie ſanatur.

r

** Gold.* aƈtiooibus *& Infra* peraƈtis

77 Igitur hiis omuibus ita rranſaƈtis do corpore ſanƈti & beati Magni aſſompſit ſecum præfatus epiſcopus Lanto pitatium pene potridum, ſed tamen Dei gratie paginæ infra divina ſanƈtione *ſ* ad legendum ſunt conſervatæ; & accerſivit quemdam monaehum prudentem & ioduſtrium *t* ex mouaſterio Elevvanga, oomioa Ermentieum, & tradidit ei ipſum opus* ad legendum & eorrigendum atque emendandum: ille aurem aſſerens ſe minime ita doƈtum eſſe, ut talia ionovare, atqee, preut digoem erat, ieſerere valeret, oeceſſitate obedientiæ cooſtriƈtus ſuſceepit pitetium & ſecundum viriom eoeſideratiooem, juſſiooem pootificis eootempoere nolens, adimplevit, & quæ ibi ioveoit, ſeripta renovaes* omnia & corrigens, atque Domioo aonuente, ſeriem couſuſam eapitulorum lumioibus emendavit.

Lanto Vitam repertam emendatè curat.

ſ

t

B

** Gold.* ipſos quater. oiones

Idem revocans

78 Qnanta vero & quam plurima ſigna ante ſepulchrum beati Magni poſt oratiooem ejus, corpuſque reconditum Dominus ibi revelare dignatus eſt, ſi omnia ſcribi poſſeot, faſtidium potius faeerent legenti oaſiaotis mentem *u*, quam ſtudioſis propter copiam poſſint eomprehendi memoria. Nunc ergo ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſemper Saeƈos ſuos glorifieat, hæc pauca inſerta ſunt; quatinus leƈtoris euimus devotus exiſtat ad tegeodum, vel auditoris promptus ad audiendum, quam tædium aliquod monſtrans vel oaoſiam rugata meote, mieime poſſiot læto animo pereorrit *w*. Itaque ſufficiant iſta de taoto Patrono conſcripte: ſed obſeeremoseum, ot ſicut faeitatem corporum animarumque adoraotium eum multis ſuis meritis a Domino eis coutuliſſe, eredimus; ita noſtris mentibus divinæ miſeratiouis medelam implorare dignetur, ut peccatorum remiſſionem conſequi mereamur, & vitam æteroam adipiſei *x*. Celebratur autem ſolempnitas ſanƈti Magni couſeſſoris Chriſti oƈtavo Idos Septembris, ad laudem & gloriam nomiuis Chriſti, qui eum Patre & Spiritu ſanƈto vivit & regnat & gloriatur ſiue ſioe Deus per immortalia ſæcula ſæculorum. Amen.

Concluſio auƈoris.

e

u

F

w

x

ANNOTATA.

a *In Canifiano & Goldaſtino exemplari* Lanto *dicitur: at anonymus Ratiſponenſis cum uno exemplari Mſ. legit* Hanto, *reliqua duo* Hatto. *Adi Comment. a num.* 89.

b *Apud Caniſium eſt* paſtoralidieium ſuſcepit.

e *Can. & Gold.* minime quivit aliquid ex hiis rebus { *pata* eccleſiis } ſablimare.

d *Ano-*

A d *Anonymus Ratiſponenſis*: Verumtamen ex parentela, quam in Bagoaria habuit, quædam bona ad epiſcopatum acquiſivit. *Ubi*, progeniem *interpretatus eſt* parentelam. *Simili modo apud Cangium in Gloſſario* Capitulare Compendienſe anni DCCLVII, cap. 5. Si in quarta progenie reperti fuerint conjuncti non ſeparamus. *Progenies*, ut patet, *hic pro cognatione uſurpatur. Porro Hatto ſive Hautto e nobiliſſima Andecenſium comitum familia ortus traditur.*

e *Alibi* Nitcarius, Nidgarius, & Nitkerus *appellatur. De tempore epiſcopatus ipſius aliqua diximus in Commentario num.* 93: *plura de eodem lector inveniet apud Carolum Steagelium, Corbinianum Khamm, alioſque rerum Auguſtanarum ſcriptores, qui illum inter ſanctos antiſtites ſuos venerantur.*

f *Hic deſuit Canſii exemplar, reliquis omnibus, quæ ſequuntur, deſideratis, quamvis ſupra ſcriptor præfatus ſit, ſe corporis inventionem traditurum*: Qualiter ergo, *inquiens*, corpus B. Magni repertum ſit,... non eſt ſilendum &c.

B g *De Lantone epiſcopo & Ludovico, Ludovici Pii filio, factaque ſub iis ſacri corporis elevatione multis egimus in Commentario cote § 8.*

h *Anonymus Ratiſponenſis* Otkerum, *Goldaſtus* Otkarium *nominat. Adi Comment. num.* 84.

i *Per* Fratrem *intellige non monachum, ſed diſcipulum, qui litteras diſcendi gratia ibidem habitabat: id autem colligo tum ex eo, quod* quotidianum victum ſuis laboribus quæritaret, *cum etiam quod Sancti munere incolumitati reſtitutus ſeſe ejuſdem Patroni ſui obſequiis mancipaverit.*

k *Anonymus Fauceníis in Vita Germanica lib.* 3, *cap.* 5, § 2 *vocat* Dutach & *in tractu Campodunenſi collocat.*

l Præpropera feſtinatione *rectius deſit in Goldaſtina editione.*

m *Lege cum Goldaſto* eſſet; *id eſt, cum tum alii tum ipſe de ſua ſanitate deſperarent.*

n *De antiquo olei uſu ad morbos infirmitateſque tollendas vide Baronium tom.* 7 *Annalium Eccleſ. & Mabillonium in Præfatione ad ſeculum Benedictinum primum § 9 num.* 201, *ubi oſtendit, modo oleum ex Sanctorum tumulis divinitus ſcatens, modo ex lampadibus ante eorum*
C *corpora ardentibus deſumptum, modo etiam benedictum ad curandos infirmos adhibitum fuiſſe.*

o *Hunc hiulcum ſenſum ex Goldaſtino exemplari ſic reſtitue*: Pontifex ergo diutius cum presbyteris orans, intra anguſtias & gemitus, aſſumpto foſſorio &c.

p *De partis corruptione ſilet Goldaſtus. Ceterum annus, quo hæc acta ſunt, erat ad minimum* 870 *a Sancti obitu, ut colligere licet ex Comment. § 8: quamdiu autem interruptum perſeveraverit, non liquet: certe Ekkehardus Junior de brachiorum altero ad Sancti-gallenſes tranſlato agens, de ejuſdem incorruptione nihil addit: abbas Henricus credidit, corpus quoddam cervinis nudatum, ſub Joannæ Heſſ, qui uſque ad annum* 1480 *Fauceníi monaſterio abbas præfuiſſe dicitur a Bucelino, inventum, ipſas eſſe* S. Magni *exuvias, adeoque ſuppoſuit, eas communi corruptioni obnoxias fuiſſe. Vide Comment. num.* 516.

q *Emendatius Goldaſtus legit*: Cuſtos vero eccleſiæ, ablato corpore, puero permiſit &c.

r Novum, ubi ejus corpus (*jam recens*) conditum ſuit *non habet Goldaſtus; rectius ea-* AUCT. *mea iſthæc addantur.* THEO-

ſ *Correctius in Goldaſtina editione legitur*: DORO, Sed tamen divina ſanctientæ providentia, pa- UT FER-ginæ, licet obſcuræ, tamen ad legendum ſunt TUR, conſervatæ. *Porro piſtatium hoc eſt ipſa* S. Ma- ETC. gni *Vita, quæ a Theodoro ejuſdem ſocio conſcripta, & in ſepulcro una cum Sancti corpore depoſita traditur: qua de re quid probabiliter ſtatui poſſit, diximus in Comment. num.* 33.

t *Merito ex hoc loco interpolatorem colligit Mabillonius; neque enim veriſimile, eſt Ermenricum ſemetipſum prudentem & induſtrium appellaturum fuiſſe. Conſulo Commentarium num.* 2 *&* 3

u *Mendoſum ſenſum reſtituo ex Goldaſto*: faſtidium potius facerent nauſeamque legentis menti, quam a ſtudioſis &c.

w *Eſt & hæc periodus vitioſa: apud Goldaſtum ſic exſtat*: quatenus lectoris animus devotus exiſtat patius ad legendum, vel auditoris promptus ad audiendum, quam tædio aliquo aut nauſea rugata fronte minime poſſit læta mente percurri, *forte* percurrere.

x *In Goldaſtina editione ſubditur*: præſtante E Domino noſtro Jeſu Chriſto &c. *Deinde ſub titulo* Additionis *ſequitur*: Celebratur autem ſollemnitas S. Magni confeſſoris Chriſti atque abbatis, quarto Idus Septembris ad laudem & gloriam nominis Domini. *Adverte tamen, perperam ibidem legi* quarto Idus *pro* octavo Idus Septembris.

MIRACULA

Auctore P. Ludovico Babenſtuber Benedictino Ettallenſi.

CAPUT I.

Phreneſis & rabidi canis morſus ſanata, puerpera difficili partu levata, proles impetrata, varii morbi, lues & damonis inſeſtationes abacta. F

QUæ opera naturæ viribus majora patravit Magnus adhuc mortalis, libris ſuperioribus retulimus: nunc ad ea quoque convertenda eſt narratio, quæ cœlo jam receptus, Divuſque appellatus hactenus edidiſſe memoratur. In quo genere merito, ut nihil nos lateret, optandum fuerit: ſed quoniam, ſeu vetuſtatis minori diligentia, ſeu temporum injuriis, factum eſt, ut pleraque interciderent, pauca dumtaxat, quibus poſt iteratas tabulariorum clades in majorum monumentis, aut relationibus recentius annotatis, contigit ſupereſſe, in medium dabimus. Neque dubium eſt, vel iſta ſuffectura piis lectoribus ad conjiciendum, quam gratioſus apud numen omnium potens noſter ſit Thaumaturgus. *Ea mul-tis pauca auctor ſcribere præmonet.*

Phreneticus ad ſanam mentem reductus.

a In Vicinia Mindelhemii, quod eſt Sueviæ urbecula, hominem ruricolam amentia ſic efferaverat, ut noctu ſtratis relinqueret, inqua ſyl-

A. P. BABENSTUBER vas profugus cum beſtiis vagaretur. Familia & cognati in veſtigando amiſſum cum diu fruſtra fuiſſent, plurimum in id oculis opus eſſe rati, vicinorum ſuppetias implorarunt. Ii duceoti omnino, haud ſecus, ac ſi immanem feram quampiam perſequerentur, partitis inter ſe indagandi ſtudiis, ſylvas ingreſſi, avia quævis ac invia perluſtrant integro triduo; nihil tamen minus, quam inſanientem exulem reperiunt. Quare, deſperatis his quoque conſiliis, cognati per ſeſe ſoli conquirere pergunt fugitivum: ſed incaſſum omnia. Tandem divinitus eis injecta mens eſt, ut opem S. Magni accerſerent: quod dum faciunt, edito voto precati, ut, qui feras olim cicuraſſet, hominem quoque amiſſum priſtinæ manſuetudini ac ſibi reſtitueret, ſtatim is, qui tot oculos perveſtigantium tam diu latuerat, e ſilvis adeſt, diſcuſſa penitus amentia, ſanus ac ſoſpes, unaque cum ſui inventoribus ſummas S. Magno agit gratias.

Morſum rabidi canis ſanat

3 Communis Fuſſiaci, nec uno tantum experimento teſtata fides eſt, S. Magnum iis, qui a noxiis animalibus venenati inque furorem acti ſunt, præſentem medelam aſſerre. Forte Naſſareitii * in Tyroliis rabidi canes quinque homines iovaſerant; qui omnes exacto poſt morſus peſtiferos triduo, cum nemo ſeu mortalium ſeu immortalium opem ferret, mortui ſunt. Juvenem præterea quempiam vegetum ac validum ejuſmodi Cerberus ſecundum brachium immani ter laniaverat: ejus vicem vehementer anxii parentes, S. Magnum implorarunt, polliciti, ſi filium ſibi vivum ac ſalvum ſervaret, illum Fuſſiacum ſeſe adducturos, & Soſpitatori præſentaturos. Mirum dictu! edito hoc tali voto tantum abfuit, ut juveni quidquam periculi crearet feralis morſus, ut ne tumoris quidem aliquid poſt ſe relinqueret: velut omnes, qui, vulgata re tanta, ſpectatum venerant, cum admiratione ac prædicatione S. Magni teſtati ſunt.

* Naſſareoti B

uberem quotannis meſſem cuidam agricolæ impetrat

4 Agricola quidam oppido probus ſeque fortunaſque ſuas aſſidue Deo, diviſque cælitibus commendare inſueverat. Cum itaque ob annonæ caritatem, quam aliquot annorum ſterilitas invexerat, in magnis verſaretur rei familiaris anguſtiis, a S. Magno precibus & concepto voto quopiam contendit, ut arva ſua, jam diu meſſium prope inania, priſtina fæcunditate bearet. Cordi fuiſſe Divo hoc hominis de ope ſua fiduciam, luculente monſtravit eventus: factum quippe eſt, ut ſemper plus frumenti horreis ac cellis inferret, quam vicini, idque non abſque iovidentia ipſorum. Gratum porro quotannis ſe ſtitit allato dono ex iis reboa, quas S. Magoo referebat in acceptis *a*.

C

a

Phagedæna ab equo abacta.

b

5 Alius quidam agricola equum emerat, ſed invito Mercurio *b*: mox enim phagedæna, eaque, ut putabatur, prope ineurabili, laborare jumentum cœpit. Commotus ea re dominus votum nuncupavit S. Magno, & equum una cum muoeribus ad ædem ejuſdem adduxit: cum vero illum per fores etiam intromittere albæ mentis homo pararet, P. Prior, ne id fieret, iotereeſſit. At Corydon nihilo ſecius S. Magnum, ut animal ſanum ſibi reddat, orat vehementer, imo exorat: noſtri quippe cœnobitæ avenam, attactu prius reliquiarum S. Magni & ſacra precatione luſtratam afferunt, ex qua poſtquam equus voravit, convaluit, ac deineeps conſtanter ſanus utibilem operam præſtitiit, donee ſenio tandem fatiſceret.

6 Puellula fuit novennis, eivis cujuſdam Fueſſenſis filia: hæc a ſomniis, quæ patiebatur horribilia, morbum contraxit adeo gravem, ac vehementem, ut integro novendio velut jam conclamatæ, & mox ituræ *c* ad plures advigilaretur. Porro morbi illius indolem memorant fuiſſe plane exoticam. Quoties enim virguncula in ſomnum conceſſerat, rotis artubus cohorreſcens, violentiſſima ſuccuſſione e ſtrato elevabatur, moxque in idem reſupinata ſoporem hauriebat, uſque adeo viribus ac vivido colore defecta, ut eam a mortua nooniſi ex anhelitu, quem trahebat tenuiſſimum, diſtinxiſſes: ſex ipſis aut ſeptem diebus tenuit ea mali ignoti ſævitia, mirantibus univerſis, qui ex vicinia ad miſellam inviſebant, quo pacto fieret, ut eo uſque proviveret. Mœſtiſſima parens, ubi advertit, actum eſſe de ſalute filiolæ, niſi opem eidem mortali majorem accerſeret, ad Divos primum, Divaſque complures, preces inter ac vota confugit. Verum, cum iidem (ut mirabilia ſunt Dei conſilia) minime ſubvenirent, ſanctum denique Magnum ſingillatim oravit medellam, idque fiducia eo firmatiore, quod eumdem Divum jam aliquando propitium in gravi partus diſcrimine habuiſſet. Memorant, mulierem filiolæ cauſam egiſſe verbis uſque adeo emphaticis, & ſapientiam ſpirantibus fœminea majorem, ut omnes, qui aderant, ſummopere mirarentur. Pollicita eſt autem edito voto, ſi ſalutem conclamatæ impetraſſet, euraturam ſe, ut hujuſce beneficii fama undique didita, Dei divique Magni honos non vulgariter amplificetur. Quid plura? Virguncula cunctis admirantibus puſtea convaluit, & parentem voti ream effecit.

Puella gravissimus morbus abiatus.

c

E

Puerperæ diffi cili

d

7 Donavverdæ *d* mulier quædam integro octiduo ſummos inter dolores parturiit; parere tamen non potuit, nec quidquam humanæ opis, qua præſeoti ſubduceretur diſcrimini, ſuppeditavit: imo ne cælites quidem, votis jam pluribus plures incaſſum pulſati, velle ſubvenire videbantur. Quæ cum ita ſe haberent, iis, qui laboranti aderant, veoit in mentem, divum Magnum vel maxime eſſe unum e Superis, qui ſuo patrocinio ſecundent puerperia. Hujus proinde auxilium ſervidis precibus expetuot; imo & obtinent citra dilationem. illa enim ſalva & incolumis mox prolem enixa eſt, venitque *e* poſtea, interque maximas gratiarum actiones ac laudes noſtri Taumaturgi, rem geſtam expoſuit.

e

F

partu levata

8 Fueſſenſem præterea quampiam octiduaoa itidem pariendi difficultas ſummos inter dolores oppreſſerat. Quare mulræ ad eam mulieres, cum conſilium laturæ, tum opem, inviſerant; ſed plane incaſſum: advertit enim obſtetrix fœtum contra ſuetas naſcendi leges partem ſui poſticam luei, in quam edendus eſſet, obvertere: quod cum cæterx quoque fœminx notaſſent, omnium judicio de ſalute laborantis actum eſſe credebatur. Imminebat tum ſorte dies, quem Dominicum vocamus: unde in eam ſententiam itum eſt, ut pro miſera puerpera publicæ ad Deum preces populo, rogatu concionatorum, indicerentur. Verum & iſtaa irritas fuiſſe diſcriminis priſtina contumacia doenit. De ſecanda proinde parturiente, ut ſaluti prolis ſaltem conſuleretur, eogitari cœptum: ſectaque fuiſſet haud dubie, oiſi cruentum conſilium S. Magni præſens opitulatio in tempore diſcuſſiſſet: nam ecce altero mane obſtetrici, cæteriſque mulieribus optimum factu viſum, ſi reliquiæ S. Magni accerſerentur. Adfuit haud gravate P. cuſtos cum cucul-

la,

A la, baculo, & cruce divi Patroni, eaque ſingula jam conclamatæ, nec magis cum partu, quam morte luctanti, ſacras inter preces admovit. Quibus peractis, cum idem facta pignora domum reportaſſet, ſtatim infans in utero factus anticus *f*, ſalva matre, in lucem prodiit: quem mulieres gaudio triumphantes e veſtigio templo illarum Deo, divoque Magno inter mille gratiarum actiones præſentarunt, ac P. cuſtodem prope vi adhibita impulerunt, ut rem miraculo plenam populo promulgaret. Geſta hæc ſunt XX S R R Januarii, anno MCDXCVII *g*.

Proles poſt tædium reliquiarum impetrata

9 Alia quædam mulier Kauſ bura *b*, ubi XXV annis habitaverat, Fuſſiacum cum marito migrarat. Ea ſterilis erat, eoque præterea vivendo jam provecta, ut, etiamſi aliquando peperiſſet, deinceps parere per ætatem deſineret: ſed quoniam carere liberis non mediocriter calamitoſum eſſe rebatur, divum Magnum aſſidue atque vehementer orare inſtirit, ne mori ſe permitteret penitus improlem. His talibus deſideriis ac votis cum æſtuaret in templo, a P. cuſtode contendit majorem in modum, ut ſacras ſibi ſanctiB Præſulis reliquias religioſo contactu venerandas porrigeret. Id ubi obtinuit, factum eſt, ut conciperet. Verum circumactis, quos natura poſtulat, uteri menſibus, integrum triduum cum acerbiſſimis partus doloribus uſque adeo conflictata eſt, ut non ſolum obſtetrices, ſed etiam alii omnem ei ſpem humanis viribus enitendi abjudicarent; idque præſertim, quod eſſet fœmina provecta ætate, & antea numquam mater. Ad cæleſtem igitur opem rurſus fuit itum, & P. cuſtos cum reliquiis S. Magni advocatus, quas ubi is laboranti ex more admovit, ac deinde domum reportavit, illam ſtatim lætiſſime peperiſſe inaudiit. Anno MCDXCVII, XVIII Junii.

Duo infantes recens nati

10 Rurſus alia in ea civitate mulier oppido proba peperetat quidem, ſed Lucina *i* neqnaquam ſecunda. Proles quippe in lucem prodiit exanimis, ut apparebat, ac pedibus ſurſum actis orique adnatis, monſtro ſimilior quam homini. Exhorruit viſam puerpera, eique S. Magni opem ſervidis precibus inclamavit. Hoc facto, mirum dictu! infans oculos atque os aperire, ac vitæ eſſe manifeſtus: luſtrico dehinc ſomni ex more Chriſtiano admotus XVI S C adhuc diebus ſupervixit.

vitæ periculo erepti.

11 In eadem civitate quædam inter maximos dolores puellum fuerat enixa, quem cum obſtetrix, tum aliæ, quæ parienti aderant, vita caſſum judicabant. Non poterant iſtæ initio rem ita clam habere, quin mater de triſti fato infantis dolenter muſſitantes animadverteret. Ergo ſummopere conſternata, ſtatim S. Magnum, cujus illi ſpecies velut præſentis objiciebatur, edito voto rogat, ut ſuo prolem apud Deum patrocinio vitæ reddat: ſecundum quæ tevera puer ciere ſeſe, ac vivere teſtari: mulieres gratulari, & parata aqua ſacerdotem, qui Chriſtiano ritu luſtret, accerſere. Verum iſta dum propetantur, mox altera inter mulieres oritur conſternatio: infans quippe, acſi Cœlites beneficii pœniteret, deſito rurſus omni motu; e vivis abiiſſe videbatur: ſed poſt iteratam a puerpera S. Magni invocationem, iterato miraculo revixit anno MCDXCVII, menſe Septembri.

Lues fœda

12 In luem etiam, quam Gallicam vocant, magna fuit S. Magni virtus. Illa puerum marri unice charum, atque mox ipſa marrem vulgato contagio lavaſſerat; quam rem cum fœmina dolentiſſime ferret, nocte quadam ſecundum quietem S. Magnum, quem ante & filio & ſibi ſetvide invocaverat, viſa eſt habere adſtitem. Exinde ſtatim, quod plane mireris, dira ſcabies & infames puſtulæ utrimque exareſcere, ac ſubſiſtere, & octidui intervallo penitus evaneſcere. Adfuit poſtea mater & ſua, & filii ſalute læta, remque geſtam inter maximas gratiarum actiones referri in tabulas petiit: nomen tamen nec ſuum nec filii norum eſſe voluit anno MCDXCVII, menſe Auguſto. A. P. BABENSTUBER

ſublata

13 Cum Maximilianus *k* in civitate Fuſſiaco, ac cœnobio S. Magni eſſet, varii ad eum legati cum a Germaniæ, tum exteris principibus confluebant; ſolebatque cæſar in triclinio abbatis prandere, apertis foribus. Die quodam convivarum quiſpiam poſt primum ſtatim vini hauſtum puſtulis *l*, Gallicanæ porriginis reſtibus, os ſibi obſeri advertit. De ſigmato *m* proinde ſurgit, ac plenus rubore e conclavi ſecedit. At cæſar ipſe hominis vicem haud mediocriter anxius illi divinam opem, divique Magni patrocinium enixe implorat. Ratas ſuiſſe preces, illico monſtravit eventus, dum e veſtigio, ſubſidentibus verſiculis, rurpis lues receſſit. Gratiæ dehinc, ut par erat, actæ anno præter propter MCDXCVII.

Eadem impetigo civem quemdam Fieſſenſem cum omni familia corripuerat. Is, re animadverſa, ſeque ſuoſque divo Magno clam devovet, ſacriſque reliquiarum ejus attactibus admoveri petit. Quod ubi impetravit, teſtati ſunt univerſi, id ſibi ſaluti fuiſſe.

cæca illuminata

53 Sed ad alia nunc opitulandi genera convertamur. Trimula filiola ruricolæ cujuſdam Weiſſenſeenſis *n* erat: eam oculorum ægritudo adeo male habuit, ut initio cæcutiret, ac paulatim, obtuſa penitus acie, cæca oberraret. Ipſas tres hebdomadas malum tenuit, quod cum abigere vis nulla mortalis poſſe videretur, parentes cæleſtem S. Magni medelam edito voto & petierunt, & obtinuerunt; ſtatim quippe viſus puellulæ ad officium redit: id quod oculato teſtimonio aſſeruerunt Patres S. Magni anno MCDXCVII menſe Auguſto.

peſtis pecorum cuſtincta

15 Forte dira peſtis Fuſſiaci armenta & greges immaniter populabatur; nec erat ſpes ulla continuas ſtabulorum atque præſepium clades noſtra opitulatione avetruncandi. Quare Fieſſenſes communi conſilio divum Magnum, ut ipſe ferat ſuppetias, orant, addito voto, vaccam eidem ſeſe oblaturos, quæcumque ſub veſperam a paſtu redux portam urbis prima intraſſet. Hanc juſſi notare appatitores, & in monaſterium adductam abbati ſiſtere: quod fecerunt menſe Julio, circa diem divæ Magdalenæ ſacrum. Factum deinde, ut lues peniriſſime extingueretur. Porro eam buculam, quæ erat Joannis cujuſdam Daxhardii, dato pretio redemerunt, imperatis binis quincuncibus in ſingula civium capita, quibus pecus erat in paſcuis, anno MCDXCVIII.

malum oculi abactum:

16 Rurſus alia hic fœmina viſu utebatur adeo debili, ut paulatim ingraveſcente hebetudine periculum eſſet, ne oculis prorſus caperetur. Verum, ut ſacris divi Magni pignoribus ſecundum caput attacta eſt, priſtinam cernendi perſpicaciam recepit.

equi ſanati:

17 In hac eadem civitate agaſoni cuidam equi erant clitellarii duo, genere illo morbi, quod a verme nominant, correpti uterque. Forte homo, ut equorum ſaluti conſuleret, aliquot avenæ modios admotis divi Magni reliquiis, ac facta precatione luſtrari curaverat, poſteaque

A. P. BABENSTUBER. in Alpes, jumenta ejuſmodi pabulo onuſta propellens abierat. Ibi ſole occaſu, mantanum turgurium ingreditur; &, exoneratis equis, ſaccum fœnn ſartum humi ſternit, eique alterum ſaccum prædicta avena gravem ſuperimponit, ſui rerumque ſuarum ſecurus: cum incendium repente exortum unn modo rugurium, ſed etiam ſaccum fœno turgidum haurit, ſacco, cui avena inerat, illæſo, licet is ſacco exuſtn incumberet. Equis præterea, poſtquam eadem avena paſti ſunt, priſtina ſanitas rediit.

periculoſum puero valnus ſubito curatum: p

18 Hohenſurchum haud procul Schonga *p* pagus eſt. Ibi agricola degebat perqnam egregia virtutn. In hnjus ſobola, quam ex conjuge, pari prohibitae fœmina, numeinſam ſuſceperat, dnodecennis filiolus in culternm ſnrte erectnm adeo violenter prolapſus erat, nt cuſpis a tergo inter ſcapulas ad pectusuſque penetrarit. Parentes eo caſu attonitos, cum in puero vix tenues amplins vitæ notarent reliquias, omnis humana opitulatio, operaque defecere. At minime diu deſnit cæleſte divi Magni auxilium: noctn quippe ſecnndum quietem patri objicitur vir ſenin
B venerabilis, magnnpere ſuadere viſus, ut filinlum divn Magno, in cujus aliunde eſſet dominio, commendaret: id enim eidem ſaluti fore. Ille, diſcuſſo ſnmno, paruit mnnenti, ſeque, natumque Thaumatuign noſtro devnvit. Eo facto ita cnlter evelli ſe paſſus eſt, ut neque ſanguis, neque dnlnr ſequeretur, imo nec ulla cicatrix notaretnr. Teſtatus eſt inſuper puer, ea parte corporis, qua plagam acceperat, ſe contrectantibus, nullam ſibi inde creari mnleſtiam. Exercuit hanc mirabilem medelam divus Magnus in autumno anni MCDXCVIIt.

dæmonis infeſtationes depulſæ.

19 Dæmon quoque cæleſtis Patroni noſtri vires, nt ſæpe alias, expertus eſt anno MDVIt, quando hominem quemdam dira obſidinne preſſit. Solebat is prodire, dextram lævamque lapidibus armatus, ac more leonis rugiens, obviis quibnſque interitum minari, & intentare. Cæterum a parentibus & cognatis ad reliquias divi Magni ductus, abjectis lapidibus omnem furorem exuit: dies poſtea compluries a templo avelli impatiens, Soſpitatnrem ſunm calidiſſime oravit, ne ab nico ſe porrn infeſtari; furiariqne fineret.

C ANNOTATA.

a *Pie ſane: quamquam in ſimilibus non facile miraculum agnoſcatur, niſi ea meſſis uberias fuerit, ut ſine miraculo aut potius beneficio haberi non ſolerat.*

b *Id eſt infelici mercatura*: *Mercurius a gentilibus credebatur mercaturæ præeſſe.*

c *Id eſt*, monitnræ: *quod autem ſubdit*, ad plures advigilaretur, *aut voces illæ* ad plures *ſignificant, multos ipſi adſtitiſſe, aut mendaſe expreſſæ ſunt.*

d *Urbs Germaniæ in Servia atque in ipſo limite Bavariæ & ducatus Nteburgenſis condita ad Danubium, ubi fluvium Virmitum excipit.*

e *Fuſſam, ut aſſerit abbas Henricus in annotationibus ſuis Mſs., in quibus hoc ipſum miraculum ſeu beneficium narrat, notans Donawerdam vigieti & ano milliaribus a Fuſſenſi oppido diſtare.*

f *Id eſt, verſo deorſum capite.*

g *Eadem prorſus refert laudatus abbas Fuſſeenſis Henricus.*

h *Incolis* Kauffbeurn, *urbs parva, ſed imperialis in Suevia, in Algæa tractu ad VVertacum amnem, quinque milliaribus Germanicis in Ortum diſtans Memminga.*

i Lucina *a gentilibus partui præeſſe fingebatur. Sed eas, obſecro, profana hæc impii paganiſmi numina factarum rerum narrationi referantur?*

k *Maximilianus I, Friderici III, aliis IV, imperatoris filius, acthidux Auſtriæ & imperator.*

l *Odoricus Raynaldus annal. Eccleſ. tom. 19 ad annum 1495 ſcribit, huem vocerem ſub præſato Maximiliano in Germania viguiſſe.* Eodem, *inquit*, tempore, quo in Italia lues venerea graſſata eſt, etiam in Germania ſcortatores afflixit, atque a piis exiſtimatnm eſt, eam peſtem ad blaſphemorum in ganeis & lupanaribus laſcivientium coercendam licentiam, divinitus immiſſam, adeo nt Maximilianus cæſar novo caſu percitus ſanctionem in blaſphemos ediderit.

m Sigma *hic pro menſa ſurpatur; eſt autem proprie ipſe lectus, in quo veteres menſæ accumbebant, in modum ſtratus. Hinc Martialis lib. 12, epigrammat 48 de convivio, convivisque agens, ſic canit*:

Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis:
Septem ſigma capit, ſex ſumus, adde Lupum.

n Weiſſenſee *vicus eſt haud procul ab urbe Fuſſenſi, ſtrudum geographicam tabulam Friderici De VVit.*

o *Simile prorſus beneficium Fuſſenſibus rurſum obtigiſſe anno 1743, ex litteris P. Columbani Zeiller, ejuſdem abbatiæ cænobitæ, diximus in Comment. num. 139.*

p *Alia* Schongavia, *incolis* Scongavv, *oppidum eſt in Bavaria ſuperiori ad Lycum amnem, tribus cum dimidio miliaribus Germanicis Fuſſa diſſitum, niſi errent laudatæ tabulæ F. De VVit.*

CAPUT II.

Divina vindicta in Sancti contemptores, varii morbi ſublati uſu reliquiarum, baculi mirabilis vis contra infecta.

vindicta divina

VErum quemadmodum divus Magnus ad ſe confugientibus hucuſque prompte adfuit, ita in ſui contemptores acriter quandoque vindicare viſus eſt, id quod ex eventibus jam memorandis manifeſtabitur. In vicinia Staingadii *a*, quod eſt monaſterium Bavariæ, *a* rnſtici conſultabant inter ſe, an non ex re ipſorum eſſet, ſi divi Magni reliquiæ per agros [ut fieri aſſolet] ſegetibus conſervandis circumgeſtarentur? Nonnulli, qui eaſdem reliquias aſſerri curaverant, id plane volebant: cæteri tamen omnes diſſenſerunt: ſed grandi malo omnium: ſtatim enim alteto die, orta tempeſtate ſæviſſima, totam illis ſepem anni grando peſſumdedit, anno MDCXCVII.

su Diem divo Magno ab Eccleſia *b* ſacratum *b*

quot-

A quoſdam jam olim feriandu honoraſſe, itaque
in Sancti contemptores nuxia inſecta ab agris ſuis averiſſe; eos autem,
qui id facere decreſſent, nec tali hoc decretu
ſteriſſent, gravibus atvorum eladibus ſuiſſe mul-
ctatos, a majoribus noſtris accepimus. Ejuſce
rei unum ſaltem e pluribus exemplum memore-
c mus. Non procul Prochenzella *c*, in diœceſi
Conſtantienſi, Mathæus Mock, & Michael
Weishaupt, ut divus Magnus agros ipſorum a
populatione vermium patrocinio ſuo tutaretur,
die ejus feſto ab upere faeiundo ſeſe coutinere
ſtatuetant, idque reipſa præſtiterant: inde plane
factum, ut a ouxiis animalculis nihil detri-
menti aeciperent. Sed vir quidam nobilis, cum
ejuſmndi religiuuem iuſuper haberet, id uou im-
pune tulit: uam in ag to illius, qui ſegetes duum-
a l. duo- virum* memutatorum interjacebat medius, ver-
rum vi- mes, quidquid excreverat, depaſti ſunt, anno
sorum MDCXVI narravit D. Urbanus Lidel, id luci pa-
rochus, vir fide diguus.

ejuſque feſtæ diei violatores: aa Anno MDXXVIII, ipſu die divo Maguo ſa-
cro, ſub horam ſeptimam veſpertinam, grandu
ceeidit adeo vehemens & coploſa, ruente pluſ-
quam mediam horam glaeiato imbre, ut decimo
B poſt die adhue ejus pilæ, ac cruſtæ paſſim iu-
veni reatur. Cæterum ea tempeſtas fere oppidum,
ae campum Fueſſenſem verberavit: id ideo fa-
ctum ereditur, quud eives eum diem, qui ſi-
mul Dominicus erat celebratis nundiois profa-
oaſſeut.

ſonus campanæ aereas poteſtates coercet. a3 Furte anuo MDLXIV pauper quidam ope-
rarius, Joannes Spetel numine, Weiſſenſeia o-
riundus, in valle binis ſylvis iuterjecta, media-
que hura circiter a cœnobio S. Magni diſſita,
die quopiam æſtivo fœnum raſtro corradebat;
cum deuſatis in tempeſtatem nubibus, fulgure
tonitruque minacem, vux grandis auribus bumi-
ois ex altero monte per abietes allapſa eſt hor-
tantis quempiam. Verbera, verbera; & alterius
e regione intet denſas arbores reſpondentis:
Non poſſum, non puſſum: qnia eanem S.
Magni latrantem andio. Qua metaphurica periphraſi
impius ille campanam iudigitavit, quæ S. Ma-
gni dicitur, tum in turri ſunantem teſtatuſqno
lueulenter eſt, ejus ſuuitu magorum, ſagarum-
que enuatus, in humiuum, aut frugum perui-
ciem tempeſtates concitantium, irritus reddi.
Eſt autem hæe eampana dieata S. Msgno, ejuſ-
C que ctuce initiata.

Vinum in Sancti calice benedictum vermes expellit: a4 Iu eadem patochia Fueſſeuſi Weiſſeuſeia
vermes inteſtini, incertum uude enati, ventrem
puellæ cujuſdam inſedetaut, aſſidueqne murſi.
eando cruciabant aeerbiſſime: ſtrenne qnidem
tentata ſuut plura medicamina, ut ſede ſua ex-
pellereotor diri indigenæ; ſed nihil profectum.
Denique pareuti vicem filiolæ multum anxio
meus iniecta eſt medelam aecerſeodi a S. Magno.
Venit igitur Fueſſam, emptumque vioi ſexra-
rium affert patri ſaerorum cuſtodi, orans majo-
rem in modum, ut is ſnudat in ealieem S. Ma-
gni, luſtreteque adbibita eius cambatra, & pre-
catione ritus conſueti. Obſequitur agricolæ de-
ſiderio euſtos, ſuitoqoe uegotio, vinum ei red-
dit in ſuam laguncolam. Quam ot dumum retu-
lit, filiola inde pota primum leni ſopore demul-
ſa eſt, paulo vero poſt habuit melius; ae de-
mum, egeſto vermium vivorom iogeoti glome-
re, peoitiſſime eouvaluit: ſed neqoe deſtitit,
quosd vixit, tantum io ſe Dei, & S. Magni
beneficium prædicare.

a5 Rurſus in eo pago Weiſſenſeia pauperem
puellulam, Joaonis cuioſdam Doſer, & Annæ
conjugis filiam, Afram nomine, octo circitur
annos natam, gravis morbus uun tanium acer-
bis exercebat doloribus, ſed & quinque diebus
elinguem reddiderat. Pluribus conſiliis ad fran.
gendam mali ſævitiam iuſeliciter adhibitis, An-
na Margarita Weldia, illuſtris loco fœmina, con-
junx Wulfgangi Simonis Remerſthalii, qui tum
arei Fueſſenſi prærat, hortata eſt, ut miſellæ
quid viui a calice S. Magni præbetetur. Quod
ubi factum, uſque adeo increvit dulorum im-
manitas, ut virguncula violenter ineurvata, mu-
tataque in tetrum nigrurem facie, ſui diſſimilis
horrorem ſpectantibus incuteret. Loqui deinde
eœpit, remittente nonnihil cruciatu. Poſt alte-
rum bauſtum viſa eſt habere meliuſeule. Deui-
qne a matre in templum S. Magni addncta, &
a calice ejuſdem tertium pota, morbi iuſoleu-
tiam omnem paulatim ablegavit.

a6 Eadem potiu ſalutem attulit Mariæ, filio-
læ duodeceuni viduæ cujuſdam Fueſſenſis, quæ
uxur fuerat Mathæi Winter. Ea puella menſes
duodeviginti circumferebat ventrem fœde infla-
tum ac turgidum. At ubi bibit e calica S. Ma-
gni, tumur reſedit, ſalvamque & ineolumem
reliquit, anno MDCXXVII, meuſa Septembri.

a7 Grueubaebium, quod eſt juris Auſtriaci
in agro Btigantiuu, allatæ reliquiæ S. Magni,
adhibitis, ut mos habet, ſaeris ritibus, ioſe-
cta quidem ſtrenne ſuſtuleraut: verum hoſpes,
apud quem divertetat P. cuſtos, vieem filioli
lugebat, cui vel maxime opus adhuc etat ope
medica S. Magui. Erat is puer deeenuia, Au-
dreas nomine, leuta morbi tabe uſque adeo
exhauſtus, emaciatuſque, ut ſpirantis eadaveria
potius, qnam vivi bominis referret ſpeciem. O-
mues latebat urigo mali: unde non deeraut,
qui ſtygia aecuſarent maleficia. Hie ergo talis
puer, eui nec ſpes ſanitatis recuperaudæ, nec
vitæ diuturniuris ſuperabat, munitus a parenti-
bus, reliquias S. Magni adeſſe, ingens contio-
ouu deſiderium bibeudi ex Divi ealice euncepit. Ut vuti compotem fecit P. cuſtos rogatus a
pareutibus, paucus iutta dies ſalvum, ſoſpitem-
que ſe vidit. Contigere hæc ſub annum MDCVII.

a8 Jusuni præterea Neumayr, civi Fueſſen-
ſi, ejuſmodi bauſtus ſaluti fuit. Is opificiu pe-
lio, cum die quodam dumum rediiſſet oppido
famelicus, io ſtragmeu pauis, quod agglutina-
tam, incertum quo caſu, habebat acom (upe-
sis pellicei faciundi iuſtrumentum) ineidit, id-
que nna cum acu imprudens ingeſſit latrauti ſto-
macho. Illicu ſeufit, quam inauſpicato gulæ li-
taſſet. Verum nec ratio ſuppetebat, nec conſi-
lium a devorata acu corpus liberandi nitra no-
xam. In anguſtiis his tallbus probi quidam bo-
mines viro auboresſoot, ot, ſi malo inveuire
medicum velit, opem S. Magni imploret. Pa-
ret ille lubens ac volens, conceptaqoe de no-
xiis pœuitndine, & confitendi decreto, potum
e thaumaturgo calice petit. Eo præbito, ſtatim
advertit acum (etſi noo eirea dolores, attamen
moderatos) ad ima alvi deſcendere: qoam &
poſtridie ſub meridiem egeſſit illæſus *d*. Foit is
dins a Octobris anuo MDCXXII.

a9 Com anno MDCXXXII Sueci *e* Fuſſiacum
occupaſſent, cœnobitæ S. Magni com eiuſdem
reliqniis Silaium, quod eſt io Valle Lycatica *f*,
ſe receparant perfugii cauſa. Erat tum D. Joan-
ni Henſeler parocbo loci, aucilla, quam op-
pido infeſtabant inteſtini quidam dolores. At ex
calice S. Magni bibiſſe, eos dapulliſſe ſuit. Id
factum menſe Julio anni ante notati.

30 Kin-

a A. P. Babenstober. *graves duorum puellarum morbos fugat.*

E *ignotum pueri malum tollit,*

acum cum cibo deglutitam expellit; F

d

inteſtinos dolores tollit. *e* *f*

A. P. BABENSTURER. *Aqua baculo Sancti luſtrata, agrorum infeſta abigit*

30 Kinſavia *g* eſt in Boica infra Schongam. Ejus pagi agreſtes anta annos jam XXXVI pro ſingulari ſua, qua in S. Magnum ferebantur, fiducia, aquam ſacra cambatta luſtrari curaverant, inque cuprea urna domi aſſervabant, rati, nullum adverſus infeſta agris infecta eſſe hac unda præſidium potentius: in quo ſane minime decepti ſunt; nam toto, quo aqua durabat, tempore nihil infectorum notabatur. At ubi anno MDCXXIII ſervor æſtatis præter morem calidæ exſiccavit urnam, iterum comparuit nota frugum peſtis. Quare aliam id genus aquam procurarunt iidem pagani. Hæc S. Magni opitulatio *h* antea incognita innotuit XV Octobris, anno memorato, cum ejuſdem reliquiæ late per Sueviam & Boicam circumferebantur.

g

h

Paupercula vocans mutus emendicandum, acerbiſſimis ventris doloribus liberatur. B

31 Virgo quædam Sabina Wagnerin, gente Boica, Matbachii nata, Eberfingæ, qui Boicæ ſubalpinæ pagus eſt, multis annis paupet ancilla, doloribus adeo ſævis intra corpus ernciabatur, ut ſerpente non uno aſſidue morſicanta ſibi fœta videretur. In ea calamitate ad medicam S. Magni manum confugit, edito voto, mappam aræ ſternendæ curaturam, oblaturamque, nummis in id mendicando corrogatis, ſi pulſis doloribus inde evaderet incolumis. Quam ſalubre cepiſſet conſilium, luculente damnata voti, extemplo didicit. Porro conditam mappam, ſeque una inter gratiarum actiones divo Soſpitatori ſtitit VSTT Decembris, anno MDCXXVII. Affirmavit inſuper rei geſtæ fidem D. Nicolai curionis Eberfingani litteris.

Sancti baculus in Helvetia, i

32 Ad Helvetos quoque & lacus Acroniani *i* accolas S. Magni reliquiæ anno MDCXVII cum eſſent allatæ, non tantum profligarunt infecta noxia, ſed accidit inſuper, ut febrientes non pauci ex hauſtu vini, in ſalutifero calice conſneta precatione ſacrati, paucas poſt hotas priſtinam valerudinem recuperarent.

& Stain, gadii in Bavaria infecta noxia, k

33 Anno poſt Chriſti natalem MD cum Benedictinis Fneſſenſibus jus diceret abbas Benedictus I eo nomine, cambattam S. Magni P. cuſtos Stangadium *k* tulit adverſus erucas, quæ olerum bortos populari cœperant. Finita ſupplicatione, rituque cætero, qui in rem opus erat, prandio accumbitur, eum ecce tibi villicus ejus cœnobii curſu & gaudio anhelus, in triclinium irrumpit, univerſoſque evocat ſpectatum, ut eampe *l* hortos, oleraque defererent, utque gregatim & turmatim ſolum verterent. Et ſane compertum eſt, non deſitam eſſe fugam, uſque dum univerſa evaneſcerent.

C

l

alibi mures fugat. m

34 Eadem cambatta in mures quoque cæleſtem vim ſuam bueuſque exſeruit multipliciter. Ex pluribus, quæ teferri poſſent, bnjus rei ſpecimen inſigne anno MDCLXXX Groſaitinga *m* mirata eſt. In pagi ejus arvis poſt autumnalem ſementem mures euati erant tanta multitudine, ut cavernularum ſuarum mæandris innumerabilibus totos agros ſuffoderent, ſaraque aut vorarent, aut corrumperent; imo indies latius exenſa vaſtitate campi (quem ibi vocant) inferioris, ne quintam quidem partem relinquerent intactam: quippe quam & ipſam, integris jam centuriis inſederant. Verum allatus S. Magni lituus non tantum ſtitit populationet myocephalorum *n*, ſed inſuper cladem ejus arvi compenſavit enm fœnore, proventnque id loci inaudito. Cumulatius tamen multo, quam pagani cæreri, eam Dei, Divique liberalitatem perſenſit quidam Chriſtophorus Mair, caupo tabernarius, cujus, ternorum jugerum ſeges æſtate inſeeuta adeo denſa fuit, & optima, ut quadraginta omnino aliotum æſtimationem æquarit. Id quod idem tum voce, tum datis ad P. Cuſtodem litteris, aſſeverantiſſime teſtatus eſt. D

m

n

Mulier, poſt invocatum Sanctum gravi malo liberata: o

35 Cum Urſula Heblerin Gervvangæ nata, fontica *o* quadam corporis calamitate periculoſe conflictaretur, & ipſa & maritus Georgius Weinhart ſalutem S. Magno inſtitit commendare, quam potuit, enixe. Audit extemplo ſupplices Divus, & malum id omne abegit ab Urſula: quæ una cum eodem marito ſalvam ac ſoſpitem exleſti Medico ſe ſtitit, anno MDCLXXXI, XV Februarii.

Implorato Sancti auxilio, altera aure ſurdus auditum,

36 Georgius Schnidele Bervvangæ *, quæ eſt in Suevia, ludimagiſter, dextra aure, quæ dudum obſurduerat, nihil penitus percipiebat. Sed neque ratio ulla jam, aut conſilium, pluribus nequicquam initis, occurrebat uſum illius recuperandi. Forte accidit, ut cambatta S. Magni eo locorum adverſus populationes infectorum deferretnr: quod ubi accepit Georgius, nihil habnit antiquius, qnam ut Divum imploraret, opemque precaretur. Eam vero brevi præſtitam ſenſit. Nam paulo poſt, cum Lembfriziam * pergeret, repente animadvertit, aurem ad officium rediiſſe: quemadmodum anno MDCLXXXV, 1 Auguſti ipſe expoſuit P. cuſtodi, binis paroehis & Bervvangenſi, & Probſtriedenſi * præſentibus.

E

* Lenſ. frid

* Probſtriad

37 Vilſii *p* quædam Maria Oſtletin, ancilla Joannis Hoſi Zythepſæ *q* ſuit. Hæc anno MDCLXXXIII, IX Septembris e fœni planſtro impetu cerealis *r*, qui reſilierat, mali repercuſſa, cum bis decidiſſet, omni officio ſenſuum aliqnamdiu jacuit defecta. Unde & a circumſtantibus (quot inter Andreas Geiſenboff civis Fueſſenſis, iidem Zythopæus, erat) jam deceſſiſſe credi cœperat. Verum, notatis poſt aliqnod temporis intervallum quibuſdam vitæ veſtigiis, domum portata, & ultimis Chriſtiane morientium Myſteriis eſt procurata. Quinto dein die, eum periculum etiam tum eſſet præſentiſſimum, ſpeſque ſalutis nulla affulgeret, miſera puella ſonum æris campani e turri S. Magni, quod forte pulſabatur, audit, ſtatimque ea ſacri metalli voce ad fiduciam in Divo collocandam mitifice excitata, clamat in hæc verba: Jeſu, Maria, Joſephe, & S. Magne juva me: & eum dicto (credtu mirabile!) ſurgit e ſtrato ſana & ſoſpes, jungitque ſe exteræ familiæ, inopinato hoc ejus ſuperventu haud ſecus, quam occurſu ſpectri cujuſdam attonitæ: cum nemini, etiam per ſomnium, de reddenda tam ſubito decumbenti ſalute qnid veniſſet in mentem.

puella ex lapſu periclitans ſubito ſalutatem, recipiunt

p

q

r

F

Infantem recens natam mortuae ſimilem ſubita aut veſcitat aut ſanat: s t u

38 Franciſco Karg, ſutori Porvvangii *f*, qnod eſt juris Campodunenſis *t*, tribua horis Ottobura diſtitum, XXV Novembris anni MDCLIV filiola nata erat: ſed nequaqnam favente Lucina *u*; quippe motus, anræque vitalis, eorum, qui aderant, judicio ita expers, nt pro mortua conclamaretur. In hac magna parentum conſter. natione patrocinium auxiliumque S. Magni cum enixe fuiſſet implotatum, pupa revixit, admotaque ſonti Inſtrico nomen Catharinæ aceepit. Retulit hæc PP. Priori & cuſtodi parens memoratus, gratnmque ob tantum beneficinm oblato dono, inſtitntaque noxiarum exhomologeſi ſe ſtitit VTT Junii, anni MDCLXXXV, quo tempore adhuc vivebat & valebat Catharina.

Inveteratum ulcus curat.

39 Alter pedum, quem ruperat inſeſtum nlcus, Georginm Hueber Hochenſnrebenſem ſexto jam anno inter acerbos dolores dire eruciabat.

A hat. Et quamvis chirurgi muneri ſuo non deeſſent, mali tamen pertinaciam expugnare nequibant. Quare Georgius miſſas jam faciens morralium medelas, cæleſtem a S. Magno inſtitit accerſere, promiſſa Sacrificii in ejus remplo faciendi procuratione, ſi ſupplicem audirer propitius. Audiit ſane, votique damnavit; quod ille penitiſſime ſanus coram edixit, ſtetitque promiſſis, & gratias de beneficio retulit XXIII Auguſti anno MDCLXXXIV.

Puerpera poſt diuturnam laborem, epota aqua Sancti baculo luſtrata, felicher enititur.

40 In vicinia cœnobii Vineasum *w* mulier quædam aliquot diebus nequiequam parturiit; quidquid demum humani afferretur anxilii. Verum, ſimul ac hauſtum accepit de ſacra aqua S. Magni, ſalva peperit. Narravit P. cuſtodi anno MDCLXXXV ſacerdos, qui ſanctimonialibus parthenonis Paintenſis, de Ciſter. cienſi familia, tum erat a confeſſionibus.

w Amentes ſimili potu

41 Potus e calice S. Magni præbitus uſum quoque rationis reſtituit. Anno eamque MDCXCIV filia viduæ cujusdam e parochia Werttachenſi *x* in æde Thaumaturgi comparuit una cum matre: quam puellam jam adultam magica (ut creditum eſt) maleficentia omni propemodum meate everterat. Et ſane eo jam deducta erat veſaniæ, ut in aquas ſe darer præcipitem non ſemel, periiſſetque ſubmerſa oiſi tempori ſuiſſet erepta. At quam primum hæc miſera ſacrum ex Divi calice ſumpſit hauſtum, ſenſit malum decedere, dimitque plena gaudii: Jam optime habeo. In dies dein magis magiſque vim exſerente cæleſti potione, ſana mens pleniſſime rediit. Quod novit univerſa id loci, quo virgo degebat, vicinia, idque ipſa internuntio curionæ Cellenſi *y* ſignificari curavit.

B

x

y

vationis uſui reſtituti:

42 Neſſelvvenglium, quod vocatur, aliquot horis Fuſſiaco diſſitum eſt. Ejus loci caupo Thomas Tauſcher ſpatio temporis haud exiguo impos animi cum egiſſet ut plurimum, in veram denique incidit amentiam. Oppreſſus hac tali calamitate, venit in templum S. Magni ductu aliorum vicem viri miſerantium, menſe Decembri, anno MDCXCVII. Ibi ſacerdos ſacra prius exhomologeſi (ut potuit per iotervalla lucida) rite expiatum paſtumque divino Epulo, potu ex calice Thaumaturgi reſecit, cambattæque luſtravit attactu ſecundum caput. Inde factum eſt, ut in dies haberet melius, ac paulatim rationis uſum integre recuperaret. Id quod & ipſe poſtea, & alii fecere teſtatum. Sed altecius rurſus generis opitulationes memoremus.

C

infans cæcus cruce Sancti luſtratus viſu donatur.

43 Eodem anno P. cuſtodi infans præſentatus eſt corpuſculo miſere contorto, & oculis captus, quique lucem, in quam editus fuerat, talpa cæcatior non cernebat. Eum ubi ille S. Magni crucicula luſtravit, tenebras omnes iategtum viſu exuiſſe, fidem poſtea utcrque parens fecit.

ANNOTATA.

a Staiagadea *Oedinis Peamonſtruteuſis cœnobium eſt in Bavaria, duobus circiter milliaribus Bavaricis ab urbe Fueſſenſi ſecundum Tabulas Meriani.*

b *Si per* eccleſiam *intelligat, Eccleſiam univerſalem, ut quidem vox illa accipi ſolet, edoceri ſcupit, quando illum univerſa Eccleſia celebret: id enim hucuſque depechendere nequivi.*

e Prochenzell *pagus eſt in epiſcepatu Conſtantienſi.* A. P. BAZENSTUDER

d *Pie quidem expulſionem acus pellio iſte acceptam retulit S. Magno, & re ipſa ipſi potuit debere: verumtamen id etiam naturaliter fieri potuit, præſertim cum non ſine doloribus eam acum ejecerit.*

e *De bello Succico ſub Guſtavo Adolpho Sueeorum rege, illatiſque Germaniæ ſacrorum rerum profanationibus ſcriptores obvios conſulere licet.*

f *In Vita Germanica eſt* Silts in Inuthal.

g *In laudata Vita dicitur* Kinſen. *Porro* Schongavia *eſt ad unum Lacum in Bavaria.*

h *Intellige* opitulationem *per prædictam aquam, nam uſus baculi contra ejuſmodi infeſta longe eſt antiquior.*

i *Lacum Conſtantienſem, vulge* Booden zee, *deſignat.*

k *Adi dicta ſuperius lit.* b.

l Campe *a Græce* καμπὴ, eruca.

m *In Vita Germanica ſcribitur* Groſſaitingen: *ignotus mihi eſt iſte pagus.*

o *Id eſt, murium: von Græca eſt conflata ex* μῦς mus, ἀφαλὴ caput.

o Sonticus *morbus uſurpatur pro quovis morbo, quo a vobis agendis impedimur; aliquando* E *etiam morbum comitialem denotat: utrum horum ſcriptor indicare voluerit, nequeo divinare.*

p *In Vita Germanica dicitur* Vils parvum quidem, ſed valde privilegiatum oppidulum in confiniis Tyrolis: *Fecdericus de VVit in tabula Ciceuli Suevici* Vils *locat in epiſcopatu Auguſtano in confiniis Bavariæ & Tyrolis uno circiter & dimidio milliari Germanico ab urbe Fueſſa.*

q *Id eſt,* cereviſiæ coctor, *a* zythum *cereviſia & πίπτω coquo.*

r *Per* cerealem malum *denotare videtur malum, quo fœnum currui impoſitum cohibetur, ne decidat. In Vita Germanica dicitur* Maria Oſterling, *hoc malo, forte laxato func, quo coercebatur, in altum projecta in eumdem recidiſſe, indeque rurſus in terram jactata.*

ſ *In Germanica Vita vocatur* Bervvangen.

t Campodunenſis tractus, *vulgo* Stifft von Kempten *eſt in Suevia ad Ilarum amnem, juxta ditionem epiſcopi Auguſtani, eſtque juris abbatis Campodunenſis, qui inter principes imperii locum habet.*

u *Apage cum profanis iſtis deaſtris.*

v *Vita Germanica habet* Weintgarteo. *Eſt* F *autem VVeingartenſe cœnobium Ordinis S. Benedicti libcrum & imperiale, in diœceſi Conſtantienſi, uno medio milliari a civitate Ravenſpurgo.* Mons viacarum *etiam appellari ſolet, teſte Gabriele Bucelino, ejus loci cœnobita, in Germania ſacra, eo quod ſacellum aulæ regiæ, quæ in iſtud monaſterium converſa eſt,* S. Martioi in vineis *diceretur.*

x Wertach *vicus eſt Suevia in tractu Campodunenſi, ad fluvium cognominem, qui Latine Virdo dicitur.*

y *In Tabulis Fecderici de VVit, collocatur* Cell, *duobus milliaribus a* Wertach.

C A-

A. P. BABENSTUBER

CAPUT III.

Lues pecudum abacta, agri curati, infecta e domibus expulsa, Lyci exundationes repressæ, varia beneficia impetrata.

Pestis pecudum subito depulsa

IN ſtabula Georgii Anaſer Borgbergenſis *a* ex Sundhofica *b* parœcia, ignota quædam lues aliquot annos graſſara, magnas clades invexerat. Nam pecos ea correptum cogebatur emori, tametſi adhibitum fuiſſet, quidquid avertendo exitio ſore videretur. Satur denique eriſtinm damnorum Georgius, votum nuncupavit Fuſſiacum iturum ſa, inque æde S. Magni facta noxiarum exhomologeſi, epulo Euchariſtico accubiturum, ſi ſuos is patrocinio finem calamitati daret. Dedit e veſtigio, ut anno MDCXCVIII, XXIX Aprilis affirmavit idem Georgius, cum voto ſe exſolveret, teſtatus, integrum jam iode quadrienoium nihil morbi in pecore ſuo notatum. Condixit præterea, quæ voto promiſſa eodie peregiſſet, quotannis peractnrum, qnad vira ſuppeteret.

a

b

B

& exclusa ex ſtabulis.

c

45 Parochiani Mittelbergenſes *c* jam a tempore avorum memoriam ſuperante ad S. Magnum qnotanoia publice ſupplicatum, ſalntatumque ire ſolitant, ſane perquam freqeeotes. Cum aono MDCLXIX obſecuti hnic mori ſuo domum redirent, multus inter eos ſermo erat de variis morbis, aliiſque calamitatibus. Dehioe, quænam adverſus unumquodqoe malorum præſidia aut remedia adhibeoda, qnorum potiſſime divorum patrocinia imploranda, nltro citroque rogitabaot, aliis hoc, aliis alind, ot fieri amat, in medium proferentibus. Fervente amico hoc certamine inter cætera memorabatur, variis locis, imo & in vicinia graſſari jam ſævos morbos pecorum. Audiit hæc qnidam Joanoes Bock Kreſianus *d*, itidem parochianus Mittelbergenſis, cooſternationem intec haod levem. Unde mox edito voto ſtabula, caulaſque ſnas S. Magoo concreditit. Quam hoc conſilinm e re viri fuerit, comprobavit eventus: omne quippe pecus ejus a lue perſtitit intactum & iocolume, quæta. lia ſors vicinis nequaqnam obtigit.

c

d

C

Ex lateram dolore altoque gravi malo periclitans, facto voto, e veſtigio ſanatur:

46 Eandem Joannem Bock anno MDCLXX calidi genus morbi, auctis laterum doloribus ſociati, qui moltos ex memorata parochia Mittelbergenſi tum corripuerat, lethoque dederat non psucos, extra ſpem vitæ ulla mortalium ope conſervaodæ collocavit. In ſupremo discrimine Joannes patrocinio S. Magni, qnem rebus ſois adeo haboerat propitiom, ſe quoque comittit, edito Sacrificii voto. Et ecce tibi continuo dolores oodique remittere, & valetudo priſtina paulatim reverti tota.

Hernia pueri poſt emiſſum votum ſubito curata:

47 Filiolus Jacobi Mayr, lanii Fueſſenſis, fuit Joannes nomine. Is io heroiam ruptus, dolores oppido ingentes perpetiebator. Com nocte quadam tumor ſolito grandior appareret, crociatuſque exacnerat uſque adeo, nt periculum eſſet, ne puerulus ſerendo impar, ac velut in rabiem actus moreretur, accerſita eſt avia Regina Mayrio. Hæc ubi venit, ueporulumque immaniter ejulaotem dire excruciari cooſpexit; eontiouo, O ſanctæ Magne, exclamat, miſerere hunc miſellum! qoamprimum illuxerit craſtioum maoe, tnis honoribus Sacrificium ot fiae, curaturam me recipio. Sic illa: at Joaoues, ſedatis mox doloribus, Avia, lnqnie, inteſtina ſedi ſuæ jam reddita ſunt. Unde omnibus gaudii plenis ſummo mane; ut Regina S. Magno promiſerat, ſacrificatum eſt. Cæterum hernia citra ollam humaoæ curatioois opitulationem evaouit, nec unquam cediit Joanni per reliquam vitam, quamvis idem poſtea adultior Auguſtæ Vindelicorom ſeptem aonis cellæ vinariæ miniſterio, ac deinde Zythopœjæ *e* admotus in tollendis portandiſque oneribus, corporis viribus ſtrenue uterentur. Rogatus qnoque, num moleſtiæ quid ex illa veteri roptione ſentiret aliquando, præſertim cum cœlum variaret? negavit, dixitque, ita ſe valere, ac ſi nihil ejuſmodi vitii unquam cootraxiſſet. Hæc parentes ejus Joannis teſtati ſnnt. Porro corationem illam patrocinio ſoo exercoit S. Magnus anno itidem MDCLXX.

D

e

Nephritis alterius ſanata:

48 Adverſus nephriridem quoque S. Magnus medelam tulit. Ea ſemeſtrem filiolum Joſephi Holhund, molitoris Luimoſenſis e Seegenſi parochia, uſque adeo corripuerat violenter, ut ternis omoino hebdomadis lotium ſiſteret. Acerbiſſimnm doloris ſenſum ſatis ſuperque prodebat aſſiduus, iſque vehementiſſimus puellæ vagitus. Miſerabantur qnidem parentes, cogoatique maxime; at opitulari miſello non valebant. Tandem communi conſilio noncupaot votom, infantem ſe Fuſſiacum portatncos cum dono ad S. Magnum, ſi ſalnti eum cederet. Quam ratom id votum fuerit, mox patuit: nam puellus inde indies habere melius; denique penitos convaleſcere; dolorem omoem exuere. Hæc teſtati ſunt ambo parentes, eorumque Fratres Andreas Kolhund, & Joanoes Geiger, atque una voto ſe exſolverunt XXIX Juoii, anno MDCXXI.

f

E

In partu periclitans, aſperſa aqua Sancti baculo benedicta mox feliciter parit.

49 Quædam Afra, Uxor Michaelis Heberle Apfeldorfenſis in Rauchenlechbergica *g* jurisdictiooe, com ad partum laboraret, in maximis anguſtiis ac doloribus, oti & vitæ periculo fuit, eoque diſcriminis deducta, ut omnem jam ſalntis ſpem abiiceret. Quod ubi advertit maritum probe goarum, humanæ opis ad conjugem exitio eripiendam nihil ſuppeditare, cæleſtem ſtatuit accerſere. Itaque Deo & S. Magno parturientem ſervide commendat, aditoque voto pollicetor, Fuſſiacum iturum ſe, ioque templo divi Archiatri Sacrificium fieri curaturum, addita ia domum ceræ libra. Aqua deinde, quæ forte aderat, ſacra ejuſdem cambatta ante anoos jam duodecim Inſtrata, religioſa proluit ſemianimem. His pocactis, dolores auguſtiæque omnes momento temporis in gandium & gratulationem deſiere: nam Afra incolumis feliciſſime peperit. Votum a Julii anno MDCLXXII perſolverunt amho conjuges, eo cum auctatio, ut facta exhomologeſi ad ſacram Synaxim accederene. Memoravit inter cætera Michael, aquam illam haud ſecus ſuiſſe vivam ac limpidam, quam ſi e fonte recenter hauſtam attuliſſes.

g

F

Cimices, facto, voto, depuſi ex ædibus Apfeldorfio,

50 Ejuſdem Michaelis Heberle ædes ac ſamiliam, ut iple tum retulit, cimices, fœtentiſſimum genus vermiculorum, adeo moleſte, tantaque multitudine exhuberantes infeſtabant, ut uemo nou diu ooctuque eorum morſibus & gravcolentiæ eſſet obooxius, dicique poſſet cum Martiale: Nec toga, oec ſocus eſt, nec tutus cimice lectus. Adverſus ioqoilinos hos inrolerabiles Michael imploravit S. Magnum, vota Sacri

A cri in ejus Fuessensi templo faciendi procuratione. Cujus consilii sane lætus fuit eventus: mox enim evanuere cimices, & suo seu discessu, seu intestitu ædes purgarunt.

Faulenbachio, 51 Haud ebsimilia in ædibus suis passus est a cimicibus, idque multis annis, Jonas Heringer, plectropœus chelyopœnsque Faulenbechii, quod Fussiaco proxime adsitum. Multus quidem fuit in conquirendo, adhibendoque, quæ tam invisæ pesti fugandæ esse videbentur, variis vatia consulentibus ec suggerentibus; sed cessam sensit omnem operam. Optimum sactu demum censuit ad S. Magnum confugere: quod ubi fecit annui muneris ferendi voto, disparuere cimices, nec eb anno jam fere trigesimo, quo Joues hæc nerravit, rediere emplius. Narravit autem XXV Septembris, anno itidem MDCLXXII vir grandævus & fide dignus.

& in paræcia Niderhofensi: *b* 52 In ædibus quoque Joennis Kopff ad Lycum medium, ut vocant, parochiani Niderhofensis *b*, recenter ædificetis (nam veteres deflagrarant) cimices eneri erant multitudine innumerabili. Causam ejus rei esse illa etedidit, quod ligna fabricæ cæsa fuissent anni tempore ee fidere non idoneo. Fœdissimæ porro bestiolæ usque edeo invaluerent, ut viro domum demoliendi impositsuissent necessitetem, ni tempori suasum ipsi esset, persuesumque, ut edito, quod videretur, voto, opem a S. Magno accerserec. Dacceviscentem amplexus hoc consilium, Divi natalem enniversario honorarundono, si is tanae se, susque molastie liberaret. Haud aspernandus est supplicem Patronus optimus: nam cimices primum fieri cœpere ratiores, dein paulatim evanuere penitus. Ite retulit, testatusque est idem ipse Joannes anno MDCLXXV, VI Septembris, quando, quod voto promiserat donatutum se quotannis, donavit primum.

Item scarabæi in urbe Fuessensi. 53 Sebastianus Fischer civis pistorque Fuessensis genus illud scarabæorum, qui e limo surorum nasci solent, habuit infestum. Tenta quippe multitudine velpti ebullientanc, ut noctu sæpenumero domus parietes omnes, ac præsertim serinæ saccos, rependo opplerent, etqun obtegerent, atrosque potius, quem albos facerent epparem procul viscentibus. Sed neque pel-

C li sedibus suis potuere furvi hospites, quidquid in eos conaretur Sebastianus, antequam idem facto voto suppetias a S. Magno accersit. His prompte obtentis, scarabæi paolatim omees emigrarunt. Testatus est ista Sebastianus a Septembris, enno MDCLXXVI.

Fœdum puer ul. cus sublatum 54 Filiolus fuit Martini Erdt civis itidem Fuessensis, opificio ephippiarii, Magnus nomine. Hujus melerum alteram genus quoddam retiabetis invaserat, quale chirurgus, elique similium intelligentes aiebant, hominum id ætetis, qua in creicendo sunt, varias corporis partes occupare solere. Verum hoc tuber, ilectionem suam retinere pertinax, eo usque increvit sensim, ut in alcus demum migraveria. Quod ubi advertit patentem Martinum, & Veronicam matrem, puerum ambo commendere S. Magno matuarunt, edito cerei munesis ferendi voto: in fide tamen manuque chirurgi nihilominus esse voluerunt; sinistro sane eventu; eum artis humanæ subsidia non modo nihil proficerent, sed mali vis etiam protixius cresceret, serpeteque indies gangrænæ in morem. Deo quippe non videtur placuisse, post medelem e cælo jam sollicitatam circumspici aliam. Unde Veronica oppido anxia, velere jussa quavis mortalium opi-

tulatione, hoc init consilium. In tipa Lyci, uti fama fert antiquissima, hodiedum exstant ve- A. P. stigie S. Magni petræ impressa *i*: eo portat fi- STURM liolum matet; equam in sacris plantarum cavi- *i* tatibus forte inventam mann excipit; sulcus pueli religiose levat plene fidncia cælestis auxilii. Factum inde est, ut citra omnem medelem aliem puerulus malæ integritatem, sanitatemqun recupereret. Fidem horum omnium parentes fecerunt XV Octobris, anno MDCLXXVI.

55 Verum hic nondum finis beneficiorum, *equus sanatus* quæ S. Magnus hoc tempore contulic in Fuessenses. Georgius Pori inter illos fuit civis senatorii Ordinis. Ejus equrum unum vis morbi eo deduxerat periculi, ut medendi periti despetata jam euratione deglubitori adjudicerent. Uxor Georgii, qui tum eberat, hanc cladem rei domesticæ ut alia ratione everteret, jutoentum S. Magno commendavit, edito cerei doni ec Sacrificii procutendi voto. Et ecce, rem mirabilem! spetio duarum horarum equus eitra aliam omnem medelam penitissime convaluit. Promissa præstitit ea matersemilius a Decembris, enno itidem MDCLXXVI, quo & res contigit. E

Lycus vi- pis egres- sus, post varia li- sata damna, 56 Eodem anno urbi Fussiaco ingentes clades præterfluena Lycus minabetur: nam tipes egressus tenta equerum ferebatur violentia, ut non modo ponrem, aggerelque magnam partem, sed & molendine, fullonias, & aquæ-ductus everterut, abriperetque, damnaque elie daret non reperebilie. Sedata hac eluvione, alii rursus aggeres riparii fluvio intra alveum coercendn fieri cœpti. Jemque opere ad mediam fere sui partem processetant, eum aspero frigore, quod ultre bimestre tenuit, in humidem temperiem verso, bidui spatio nivem, hoc anno oppido altam, pluviæ prope omnem solverint. Unde XVSSS Januesii, anno MDCLXXVII Lycus iterato intumnit tante equarum accessione, ut fabri atque operæ periclitarentur, planeque meterent, ne, si labori porro insisternt, una eum jactis a se molibus undarum impetu in exitium raperentur.

contacta sciptentis sancti, semel & iterum subito in alveum cogitur. F 57 Hæc fluvii late restagnantis formidolosa tempestas cum universam oppido consternaret civitatem, senatus in S. Magni tutelam concedena, petiit majorem in modum, facileque impetravit, ut ejusdem thaumaturge eambatta adversus rabiem furentis Lyci expediretur. Itaque populus æris cempani sonitu in divitemplum convocetus sacrum pignus, dum ad flumen essertur, supplex comitatur, reducitque domum eodem ordine ac publico ritu pieteris post undas ejus contactu, consuetisque precationibus lustrates. His perectis ingens repente extitit miraculum: nem illico mutari aura, minui seque amittere minaces undæ; Fuessenses, resque Fuessenium discusso periculo esse in tuto. Memoriæ prodigiosum est, haud absimile prodigium aceidisse IV. Novembris eodem anno, cum re bellante iesum Lyco patrocinium S. Megni publica supplicetione imploraretur.

Duo pueri maleficiati, & pos- *k* 58 Ad alia nunc elis impertita auxilia redeamus. Andseæ Diessenbruggeri Roshaupteosis *k* prolem adhuc infantem ægritudo quædam male sæ oppido misere habebat: quam cum nemo nosset, nemo quoque medelæ quid præscribere, eut ferre poterat. Denique meter, uxor Andreæ, de consilio piorum quosumdam infantem attulit Fussiaenm petintque, ut ei potus e celice S. Megni præberetur: quod ubi obtinuit, statim deprehensum est, oreinum saternum tor-

tina

A. P. BAUMSTUDER

tius mali caoſam eſſe; id poſtea ſpatio duarum, triumve hebdomadum citra aliud ullum auxilium deſiit: quemadmodum eadem mater xxv Novembris, anno MDCLXXVI coram retulit.

vino in Sancti calice benedicto, ſanitati reſtituun-tur.

59 Placentam a quodam, ſeu mare, ſeu fœmina, famæ non adeo probæ, porrectam voraverat adhuc puer Martinus Doſor Weiſſenſeenſis *l*; ſed gravi ſuo malo: mox enim ineredibiles io eorpore dolores perpeti cœpit. Inde tres ipſas hebdomades nec eibi quidquam admittebat, nec potus, præter fontanam puram: maeie præterea ionfitata uſque adeo attennabatur indies, viribuſque exhauriebatur, ut ab ultima vitæ linea omnium judicio proxime abeſſet. Henricus parens tanto filii diſcrimine commotus, Fuſſiacum aceurrit, petitque jam conclamato vinum in calice S. Magni ſaeratum, de quo ut puer ſorbuit, non modo priſtina ei mox edendi bibeodique lubentia, ſed etiam valetudo rediit paularim. Narravit aſſeveranter Henricus memoratus xist Decembris, anno iridem MDCLXXVI.

l

B

Cimices poſt editum Sancto votum ex ædibus expulſi:

m

60 Domum recens ædificatam Joanois Heis, qui venator inclyti eœnobii Stamgadenſis *m* erat, eimices invaſerant taora infeſti multitudine, ut hominem ad conſilia inde emigrandi adigerent: & ſane emigraſſet, niſi tempori inrercetiſſet S. Magni opitulatio, hanc quippe ubi aliorum ſuaſu imploravit doni quotannis ferendi voto, ſtatim inquilinis moleſtiſſimis vacuos lares habuit. Hæc idem Joannes in memorato eœnobio præſentibus, qui fidem merebantur, aſſeruit xxvss Januarii, anno MDCLXXVII.

Vulnus pedis inſanabile, promiſſa peregrinatione, ſanatum.

n

61 Vere ejuſdem anni Melchior Soier Cranzinganus e Rettenbergiea parochia in Algoia *n*, cum circum arva ſua ſæpes refieerer, haud leve adiit periculum. Securim oamque, qua in opere faciundo ntebatur, ſallente ictu adeo violenter in alterum ſuorum adegit pedum, ut binas in eo venas enm oervo diſeinderet. Plagam tam lueuleotam humana arte perſanatum iri ſpes erat ſane crepera. Quare Malchior eertiorem medelam circumſpiciens, ſalutem ſuam ingenti fiducia, ac vota peregrinatione S. Magno commodat: ſtatim inde pes revaleſcere, ut hominem nuncupsti voti eauſa Fuſſiaeum eunsem ferret non incommode. Veni is eo xxv Maii, quamquam vulnere necdum integre coaliro, reique ſeriem præſens expuſnit, atque addidit, in ipſo itinere, quod eum aliis una eunibus pedes conficiebat, pedem in horas redditum eſſe valeotiorem, ſanioremque.

C

Equitem præſenti vitæ periculo invocatus eripit:

o

p

q

62 Principio deinde autumni, aliquot illuſtri loco homines Rentra *o*, quæ eſt io Tyroliis, Fuſſiaeum equitabant. Erat in illo comitatu juvenis e genre Foggerorum *p* Auguſtanorum, ut nominaoiut. Hujus famulorum aliquis, ut herum aſſequeretur veloeins, equum ealcaribus in curſum exſtimulare fuerat aggreſſus. Verum ille talium popiſmatum *q* impatiens ſeroeire, bipes erigi, alium ſubſilire non abſque horrore aſpieientium. Equiti optimum factu videbatur deſilire: quod dum conatur, in altero ſtapede hæret implieitus nodum ephippii maou apprahendens. Quid jam agat in perieulo adeo præſenti? neque e ſtspede quippe exſolvera ſe, oeque in ephippium elibrare inter ſaltus tumultuantis equi poterat. Inopi conſilii venit in mentem S. Magnus, de cujus miraculis atque in mortales quotidiana beneficentia paulo ante plura audierat: quem proinde ſervide invocans, O Dive, exclamat, Vesmium depulſor (nec enim occurrebst nomeo memoriæ) juva ioe: eras mane, D nt Saerum honori tuo fiat, eurabo. Hæc eloeutus ſtatim (quod omnes mirabaotor præſentes) ex ſæviente equo liber evaſit. Ipſum quoque jameotum mox deſiit furero, placidumque ſe ſtitit equiti, qui altero die (fuit xs Septembris) cæleſti Liberatori gratias actum venit in ejus eœoobium, conductoque, quod voverat, Sacrificio religioſe interſuit.

mures agris infeſtos, poſt emiſſum votum pellit:

63 Noo. hoc modo, ſed & ſuperioribus annis, gravia damna Fuoſſenſes paſſi ſunt a muribus, per omnes eorum agros ingenti multitudine invaleſcentibus. Neque immunem cladis hujus eommunis vidit ſe Felix Obſer, eivis itidem Fueſſenſis. Ejus uxor, cum malum indies ingraveſcere, ad S. Magnum confugit, edito voto; quod ratum fuiſſe, aeceptumque, ſane paruit lueulente: extemplo namque mures ipſorum agrum, quem caterva rim rurſus populari cœperant, reliquere, ne quidem ſpiea amplius violata. Retulit iſta Felix xxiii Septembris; voto uxor jam ante ſe exſolverat. B

infecta ex edibus adito Sancti baculo, mirabiliter exa-ſta.

r

f

64 Anno dehinc MDCLXXXIV Joannis Sehnoll ex Hopferavia *r*, ut vocaot, recenres ædes multiendo incredibilis gryllorum, eimicum, aliorumque ioſectorum invaſerat. Forte accidit menſe Juoio, ut P. Cæleſtinus Stadler, tum hierophilax *f*, ambsevalia agerer id loci, cir. emmlata, ut mos habet, S. Magni cambatta. Quod in rem ſuam. fora ratus Joaones, per cujas ædes neceſſum erat traduci ſupplicem pompam, rogarit Patrem, ut ſaerum eum baculum, adhibitis uſitatis preeatiooibus, in diros atque intolerabiles larium ſuorum inſeſſores ſtringeret. Fecit hoc ille promptiſſime, idque eveotu optariſſimo, quem nec domeſtiei ſatis mirari poterant, oec vicini. Sub veſperum quippe ioſectum omne fieri alatum, io ſublime ferri, atque exitum quærere. Igitur aperta ſuot undique domus oſtia & feneſtræ, quo facto, vidiſſes infeſta examina, een turbioe in gyrum aſtos oivinm floccos, qua data porta, eertatim erumpete atque evaneſcete. Teouit aliquot diebus hæe emigratiò, nec ante finita eſt, qnam omnes ad onsm plane beſtiolæ evolaverint. Sed neque poſtea (ut relatum eſt anno MDCC, xx Novembris, quando hæc annorata ſunt) qnid moleſtiæ eis ædibus ercarum amplius id genus F ioviſi hoſpites. Fidem rei geſtæ fecit ex narratione memorati Joannis Sebnoll D. Georgius Keller tum Hopferaviæ ſacellaous.

ANNOTATA.

a Burgberg *vicus eſt in epiſcopatu Auguſtano: paulo plus quatuor milliaribus Germanicis diſtare Fueſſa notatur in Tabulis F. De VVit.*

b Sundhofen *prope* Burgberg *a laudato geographo collocatur.*

c Mittelberg *in prædictis Tabulis ponitur in tractu Campodunenſi, duobus milliaribus & dimidio ab urbe Fueſſenſi.*

d *In Vita Germanica dicitur ex* Kreſſa, *qui locus mihi non occurrit.*

e *Id eſt officinæ cerevisiariæ.*

f *Io Germanica Vita dicitur* Joſephus Kolhund, *& ita etiam infra vocatus. Porro ia ſæpe laudatis Tabulis* Sceg *notatur in epiſcopatu Auguſtano, uno & medio milliari Fueſſa: hunc ne, an alium locum deſignet, incompertum mihi eſt,* Luimos *enim mihi non occurrit: nec operæ pretium eſt inquirere.*

g Bur-

A g Raucheulechberg *ſitum eſt in Bavaria ſuperiori non procul a Lyco inter Schongaviam & Landsbergam.*

h *In Tabula mea laudata notatur* Niderhoſen *ſeſqui tertiate milliari Fueſſa in adverſa Lyci ripa. Eſt & aliud pagi cognominis, ſupra Schongaviam, paulo plus quatuor milliaribus ab eadem urbe Fueſſenſi diſſitus.*

i *De hoc loco P. Babenſuber lib.* a *Vitæ, cap. 6 notat ſequentia:* Extra ſubarbicen * Fueſſenſe, ubi eſt ſullonia, *in* attaque ripa Lyci notantur partes petræ depreſſiores cæreis, quas vulgus S. MAGNI VESTIGIA (S. MANGEN SCHRITT) nominant; quæ Divus deſtituerit ibi impreſſa, quando amnem ſuperuvit, ſeu vado, ſeu portuus ab angelu. Non tamen referunt ea, ut facile uguoſci queat, figuram plantarum humanarum: in cauſa ajunt eſſe vetuſtatum, quæ madore imbrium niviumque adjuta, manifeſtiora lineamenta exederit. *Hæc ipſe laudatus Martianus abbatem Fueſſenſem, cujus Opuſculum mihi ad manum non eſt, ut jam aliàs monui.*

* ſuburbium

k *Vide Annotata ad cap. 5 Vitæ lit.* i. *Alius*
B *item pagus* Roſshanpten *prope Bargoviam Germaniæ urbem in Suevia, & rogamus a marchionatus caput, lotatur in Tabulis F. De VVit.*

l *Adi lit.* u *in annotatis ad cap.* 3.

m *De Staingadenſi abbatia vide ſupra ad cap.* 2, *lit.* a.

n *Algoia*, vulgo Algou, *tractus eſt Germaniæ in Suevia, a Septentrione habens Danubium, ab Ortu Lycum, ab Occaſu Hragoviam & lacum Conſtantienſem, a Meridie vero comitatum Tyrolenſem.*

o Reutte *vicus eſt comitatus Tyrolis, ad Lycum fluvium duobus aut tribus milliaribus Fuſſa diſſitus.*

p *Comites Fuggeri, antiſſima opibus gens, Auguſta Vindelicorum oriunda, in Suevia tafigaem ditionem poſſidet*, dominium cumitum Fuggerorum *nuncupatum.*

q Poppiſmata *ſunt fibila oris & blandimenta manuum, quibus feroces equos demulcere ſolemus. Vox Græca eſt a ποππύζω* ſibilo, adulur: *hic ironice uſurpatur pro talcarium ſtimulis.*

r Hopſcravv *Fredericus de VVit ſtatuit uno circiter milliari Fueſſa.*

C ſ *Apud Romanos idololatras* ambarvalia *votabatur feſtum luſtricum, quo, dacta per arvorum fines hoſtia, quam propterea* ambarvalem *vocabant, arva luſtrabant: hoc loco ſumitur pro luſtratione agrorum facta per dilationem ſacrarum reliquiarum & ſupplicantis populi comitatum.*

CAPUT IV.

Mulier puerperio, infans tuberibus periclitantes ſanati, Lycus rurſum exundans repreſſus, varia beneficia ope SS. reliquiarum obtenta.

Mulier in partu, & infans ex tuberibus

QUædam Maria Ruethiu anno MDCXCIII cum gravida eſſet, fœtu dimidium fluti temporis nondum ſuperante, quatuordecim diebus fluxiones uppido periculoſas ſummos inter dolores patiebatur. Unde de ſalute ejus jam actum eſſe credebant, quotquot aderant laborauti: eum uec obſtetricium aut opera, aut conſilia quidquam proficerent. Tandem XXVI Junii parturiens ac pene certa, moriendum ſibi eſſe, ni pareret, S. Magnum *implorat* ingenti fiducia clamans, ut, qui alias propitius opitulatur fuiſſet, non duſit in tam præſenti diſcrimine. Elocuta hæc talia, mux ſenſit ſecum agi melius. At interea ſoror Eliſabetha furorem miſerata ad cœnobium divi Thaumaturgi properat, vinum & aquum ſacris ejus pignoribus, conſuetiſque præcibus luſtratam affert. Quum dum haurire aggreditur Maria, arceolumque adhuc ori tenet admotum, fœtum, quoque ajicit, idque citra moleſtiorem doluris ſenſum. Hæc ſancta aſſeveravit eadem Maria Ruethiu. A. P. BABENSTUDER.

periclitantes hauſtis vino & aqua benedictis ſubito liberantur.

66 Anno MDCXCIV Chriſtiani Pazellat ſartoris ex Hopſuravia *infantem* etiam tum *prolem*, ignota quædam tabes ad ultimam prope maciem extenuaverat. Occurſum quidem eſt malo vatiis auum remediis, tam conſiliis, ſed profectum minimo minus. Lavaſerat miſellam nocte quadam & alia calamitas, nempe tuberum intagra pecohois, quorum aliquod circa inguen uſque adeo excreverat, ut orbem panis, qui binis tum vendebatur cruciferis, æquarit. Novem præterea in eo ulcera erupuerant. In tali infantis ſtatu, cum nulla mortalium opitulatiu ſuperaret, ad S. Magnum confugitur, atque ex culicu ejus ter potus, aliuque ſacris precatiobus initiata ſupreme periclitanti præbentur. Ingeſta ea potione mox infans (quod antu per vim dolurum numquam licuerat) in ſomnum concidit, eumque adeo pertinacem, ut XXIV omnino horas nullo excitantium ſeu ſtrepitu, ſeu motatione diſcuti ſu paterentur. Ultro demum evigilavit placide ſubridens, cœpitque ſtatim habere melius, ac brevu intra tempus penitus convaluit. Hæc idem teſtatus eſt, quem ſupra nominavimus, D. Georgius Kellar ſacellanus. E

Lycus rurſus exundans ſanctî baculo coercetur.

67 Quinquennio poſt, dum agebatur annus MDCXCIX dieſque Maii XXV iterum Lycus vires *invictæ* cambattæ ſenſit: cum enim aquis immodicu auctus, ac ripis ſuperfuſus magna undarum mole rectu ferretur in Mneſaviam a, qui in S. Magni ditione locus eſt; jamque dnorum horturum victor, utrumque media ſui partu abripuiſſet, ſcipio memoratus, poſt adhibitas de more ſacras precationes, ita compeſcuit inſoleutem, ut altuto mox din curſum alio flecteret, cæteru innoxius. a F

Lapſus ex equo graviter ſaucius, potus calice Sanctî convalescit.

68 Anno dnu ſeculari MDCC Petrus Lecher Nidurhofenſis parochiæ, ex equo prolapſus, ingens vitæ periculum adiit. Certu ſpatio integræ horæ vix unhelitum traebat, ſanguine per nares, per os & anreſebullientu. Undu & factum, ut tredecim omnino hebdomadas inter vehementes dolorus capitis decumberet. Denique vutiis medelis nequicquam adhibitis, Petrus S. Magni opem implorat, Sacrificii procurationem pollicens: ad tumplum præterea ejus Fueſſenſu æquo impoſitum ſe, ſævisute etiam tum eadem invaletudine, vehi curat: eu dclutus pauxillum vini ſacri ex Divi calice cum hauſiſſet, indies habuit melius, brevique integre convaluit.

mulier pravis ſuggeſtionibus tentata ſacta voto, animi tranquillitatem recipit:

69 Ejuſdem Petri uxor Barbata integrum annum pravis ſuggeſtionibus, & ad malum dinoctinque incitantibus, vehementur infeſtabatur. Verum ubi tem totam cum S. Magno iuter preces communicans, venit in ejus tumplum, Sa-

A. P. BABENSTUBER

crumque fieri curavit, priſtinam animi ſereni-tatem, tranquillitatemque recuperavit.

cadem cimices aqua S. Magni ſcipione benedicta expellit e domo.

70 Cum eidem Barbaræ io ædibus ſuis eimices moleſti eſſent, ipſa mox optimi conſilii dux ſibi facta, aquam procurat, quæ S. Magni cambattam, addita ſacra precatione, abluiſſet, eamque partibus ædium, quas infedebant fœtida animaleula, aſpergit. Non tulere hunc imbrem cimices, ſed e veſtigio vertere ſolum, non ultra reduces. Hæc tria memoratis conjugibus impertita beneficia aſſeverate retulit D. Joannes Eſſedier eurio Niderhoſenſis.

In communi peſtorum lue quidam, facto voto, ſua ſalva ſervat: b

71 Anno illo ſeculari, cujus paulo ante meminimus, per Alpes Tirolias, quæ ſunt in Esenbergica *b* toparchia, ſæva lues ingentes pecorum ſtrages edebat, adeo, ut, qui quatuor, quinque, aut ſex boves in eam paſſionem miſeraot, vix unum, alterumve ſalvum recipe-rent. Hinc metu contagii ulterioris, non modo annuus mercatus intermiſſus eſt, ſed & ioterdictum, ne quis alio quid inde pecoris ageret; id auſi gravibus pœnis caſtigabantur. Quidam Salomon Betchrold, cum ſuo quoque armento eandem pernitiem imminere facile perſpiceret, S. Magni imploravit opem; eam ſi tuliſſet, donum pollicitus vivum, ſpiranſque. Et ſane tulit: Salomonis enim bubus nihil ea lues ſeu incommodi, ſeu cladis intulit; unde voti reum ſe faſſus, anno proxime ſecuto XIV Februatii vitulum Divo ad fores templi ſiſti curavit.

B

hominum & alium morbi abacti aqua Sancti ſcipione benedicta. c

72 Ejuſdem anni Maio cambattam in Tirolieam toparchiam, Laoam *c* oomine, adverſus infeſta vinetis infecta portabat P. Dominicus Dierling, tum hierophylax in templo S. Magni. Eo in itinere eum Airam *, qui itidem in Tiroliis locus eſt, veniſſet rogatus a caupone, ad quem diverterat, aquam, ſalem ac terram loſtravit adhibita eadem S. Magoi eambatta cum ritibus uſitatis. Factum inde eſt, ut duo febrientes ex illa aqua potarent: quod ſane utrique adeo præſens medela fuit, ut eodem tempore & laricem hauſeriot, & ægritudinem depulerint. Quod miraculum teſtes habuit non modo P. Dominicum ipſum, ſed etiam Adamum Nigg comitem itineris; ac prærerea dominum quendam Waſenofer, & eauponem Aireoſem.

* Airs

C

Uxot quoque ejus Cauponis male habebat, Ineertum, qua ægritudine preſſa. Verum potaſſa ex illa facta unda, convaluiſſe ſuit.

Cortem præterea memorati eauponis haud ſimplex elades affligebat, motientibus ex gente aligera oppido multis. Erant, qui id mali ſtygiis artibus fuiſſe conflatum arbitrabantur. Sed unde unde extierit, illod certe ſtitit potentiſſima S. Magni opitulatio. Nam, ubi primum ex aqua ejus luſtrali bibere conceſſum ſuit ægris alitibus, omnes convaluerunt.

calculus citra dolorem ejectus ope præfati baculi:

73 Porro Lanæ, cujus ante meminimus, vir quidam nobilis erat, idemque religione ac fiducia erga S. Magnum nulli ſecundus. Is, cum calculi doloribus acerbe cruciaretur, petiit majorem in modum, ut P. cuſtos adhibita ſacra cambatta ſibi bene precaretur: quod ubi facile obtinuit, altero die citra doloris ſenſum egeſſit lapillum olivæ magnitudine, quemadmodum ipſe plenus ſolatii ac gaudii retulit P. Placido Klainhans cœnobitæ ad S. Magnum, tum Lanæ commoranti, & Joanoi Eggman eauponi id loci.

puella diva tabe liberata: d

74 Decimo doin Auguſti ex Hopſeravia *d* cum bienni filiola ad S. Magnum venit, opem, ſaluremque ſagatum Joanne Schnull. Ea pupa, Barbara nomine, integrum annum quodam tabis genere adedebatur omnibus ignota. Prompta quidem ſunt, admotaque artis præſidia, quorum patiens erat tenella ætar, ſed ſtudia prorſus irrita. Ad ſacra proinde itum eſt auxilia: eum erederetur, magica quadam devotiooe id malum eſſe conflatum. Itaque ad P. Wolfgangum, qui tum exorciſtam agebat apud Franciſcanos cmnobitas, portata eſt puellula. Is proouotiatis conſueti ritus preeatinoibus, adhibitis quoque ſaeris ſuffitibus, pane, & aqna, muous ſuum ſcdulo obibat: fruſtra tamen & ipſe ſuit. Quæ eum videret parens Jnaones, omnis jam alterius conſilii inops, miſeram prolem S. Magno commendat edirn ad enndem peregrinationis voto: quo promiſſo ſancte quoque ſterit die ſupra memorato, cum uxore, & ægra parvula ſimul allata. Dum voti religione exſoluti domum redeunt, ecce tibi! Barbara ſubitn interquieſcere, imo & ſomoum capere: quod ei ante toto aono morbus inviderat, adeo ſævus, ut nullis ſeu matris, ſeu aliorum blanditiis, aſſidue dolentis vagitus ſiſtereotur. Verum hic ſomnus omnia verſic in melius, parenteſque filiolam brevi ioregre ſoſpitem habuere & incolumem. Hæc pro teſtimonio dixit is, quem aliquoties jam nominavimus, Georgius Keller faeellanus Hopſetaviæ, & parens Joannes Schnull.

D

E

amentibus

75 Quarto antem Octobris Joannem Maldoner Fueſſeoſem repentina quædam vertigo rotare cœpit adeo, ut ebrius eſſe videretur. Aliquot inde dies in lecto bæſit ignarus, quid mali eſſet, quo conflictaretur, quodque quotidie ſentiret ingraveſeere. At denique in eam eapitis, mentiſque intemperiem prolapſus eſt, ut palam inſaniens, omnia horrificis elamoribus impleret, diuque ac noctu per ædes enrſitans fnreret. Porro interrogantibus, quid ipſi aeeidiſſet advetſi, reſpondebat, ſe neſcire. Ineiſa quidem miſero vena ſuit, ſed incaſſum. Applicavit etiam ſacra remedia pater ille Wolfgangus ante memorarus; nollo tamen ſuceeſſu alicujus momenti. Uode & ipſe auebor ſuit conſilii, ejuſque optimi, ut ad S. Magnum confugeretur. Siſtitur itaque divo Thaumaturgo Joannes, ejuſque reliquiis luſtratus, ealiee quoqoe potionatur, plana ſalubriter: nam ſtatim inſequenti nocte homo, quod umnes mirabantur, quievit, imo & dormiit ſatis eommode: cum deinde per octiduum continuaſſet eandem potionem ſacram, pleniſſimum mentis uſum reeuperavit. Quod ipſi eveotutum malus quoque genitus prædixerat: nam die quodam ex arrepitio, quem peoes ſupplex ingeniculabatur, cœpit irridere; hujus cauſam rogatus reſpondit, quod amentem hunc agitaret, pro nihilo reputaodum: longe quid aliud fuiſſe paſſurum, ſi totum (quod tamen in eum non fuiſſet deſtinatum) ligoriiſſet: vetum octiduana ex ſaero ealiee ſorbitione malum omne diſcuſſum iri. Id re ipſa factum eſſe, ſcripto quoque teſtati ſunt Adamus Bayrhof ſtatuarius, & Michael Etdt epbippiarius, eives Fueſſeoſes.

F

mens ſana reddita:

76 Sub anni ejuſdem exitum ad S. Magnum venit cum duabus ſodalibus ſuis Barbara Shmidin, uxor Martini Schnuller ex Obergablio, ot vocatur. Eam tempore bene longo turbatum cetebrum tatione expedire uti non ſinebat, uſquo adeo, ut negotia domeſtiea inepte ſane ac præpoſtero tractaret, ſæpe propterea vapulans a matito; id tamen præ mentis intemperie minime advertens. Non deſnere quidem varia remedia,

A media, etiam ſacra: at nullum eorum pellendo malo ſufficiebat. Verum ubi præbitus illi potus e calice divi Soſpitatoris eſt, ſerenatn paulatim capite, rediit totus rationis uſus priſtinus. Narravit hæc eoram ipſa Barbara inter maximas gratiarum actiones, anno proxime ſecuto, die XXIII Aprilis. Anno autem MDCCII a Februarii confitmavit ſignata ſyngrapha D. Jnannes Baptiſta Steffelmair, id Inei tum parocbus.

77 Quædam Maria Thagelin fuit Peternaviæ in Muggenthallica *e* ditinne. Ea integro biennio pertiſſimum ægra decubuerat, nec ad quidquam nperis domeſtici habilis: quod malum magicis artibus procreatum vulgo eredebatnr. Forte accidit, ut P. Meinradus Schvvab id loci virgam S. Magni eircumgeſtant, ſacra agerer ambarvalia *f*. Quod ubi mnlier aceepit; plena fidueiæ in Cælitem heneficentiſſimum, collectis; utnt potuit, virium reliquiis, ivit ac petiit hoc unice, nt mitiſicam eambattam oſculaodi ſibi enpia fieret: quam cum ſaeile impetraſſet, neyſſime, eodemque temporis mnmentn vegeta ac plane ſoſpes ſurtexit de terra, vixitque poſtea, dnmeſtieis B etiam par laboribns, nrante ægritudinem ſuetat. Hæc oatravir Joannes Scborn, molitor in eodem pago; anno MDCCI, XII. Januarii, qnando & ipſe poſt ignotam, eamque ſeptennem jam ægrotarinnem io thaumatutgis S. Magni reliqnüs qnæſivit ſalntem.

78 Sub idem tempns, qun miraenlum modo narratnm ſuit patratnm, nc ſtatim late vulgatum, ioſans erat octodeeim menſium. *Is* natus Alnyſio quodam ludimagiſtro, & Joanna Wangerin eonjuge ejuſdem, ægrotabat aſſidue, etiam poſt varias medelat frequenter adhibitas. Verum ad contactum ſacræ eambattæ, ejuſque oſculum illico valuit: imn adhue valuit, quandn hne qunque mirum retulit mnlitnr aote memoratus.

79 Cum annn MDCCI, menſe Februarin ex ealice S. Magni bibendi copia publice fieret, trienait quoque filiolus Franciſci Duin, eivis Fueſſenſit, Alexander Sigiſmondus inter aliot puetns acceſſit. Nephriticut erat, ignaris eo uſque parentibus, quamvis dolnribus nppido aeerbis lancinaretut. Ut ſecundum, vel tertium venit ad ſaerum potionem, domum reverſut binos calculos cicerum magnitudine, eum multa C vi glareæ inter ſanguinolentum lotum egeſſit. Haud mnltn poſt, eum puerulus idem poculnm guſtaſſet ſæpius, ſummis iterum doloribus cnnſlictari cœpit: urina qnnqueei ſtitit aliqunt diebut: unde parentes in gravi metn erant, ne filiolns ex tanta eruciatus vehementia io rabiem incident mortem oppetetet. Qui tandem captn ſalubri ennſilio P. cuſtodem advocant domum ſuam, ut miſello ſacris reliqniis ae precibus lnſtratn calicem porrigat. Vix biberat puellut, & ecee tibi! præſenre etiam tum P. euſtode aquam petit, ac paulo poſt lapillns dunt e veſica protrudit in canaliculum: ſed quod grandiuſculi eſſent inſtar majorit ciceris, ebirurgut anguſtias canaliculi ſecando laxavit, indeqne ambos exemit ſelieiter. Rem nmnem ſecere teſtaram ſignata ſyngrapha idem chirurgus Jnanoes Fridericus cognomentn Kntz, eivit Fueſſeoſis, & Franciſcus Duin, parens pueruli.

8n Ædes D. Balthaſaris Blaieher parnehi Vilſenſis *g* eimices fœrentiſſimi babebant infeſtiſſimas: cujus ille tantæ moleſtiæ impatiens ad S. Magnum eonfugit, donum ſex crucigernrum quotannis larurum pollicitus, ſi tam ioviſnt hn-

ſpites patrocinin ſuo abigeret: quod Divum prompte præſtitiſſe plane ennſtitit; ex eo namque tempore nec unut quidem eimicum conſpectus ſuit, aut notarus in illis ædibus, ut eurio ipſe narravit anno MDCCI, x Martii, qui & dooum, quod prnmiſerat, tulit aonis ſingulis, eum recurreret dies S. Magao ſacet.

81 Idem parochus (quod itidem tunc nartavit) Iodicæ cortis gallos *b*, gallinaſque alebat tredeeim, quos morbus quidam omnes invaſerat, jamque octn eorum neci dediderat; ſed neque quinnt ſuperſtites aliud fatum manebat. Dominus, quod nollet omne hoc genus alitum ſibi perire, S. Magon triarios promittit ſingulos prn ſingulis, ſi præſtaret ineolumes; ſtatimque nummos dat P. cuſtodi reliquiarum tnm præſenti ſerendos in gaaophylaeium. Quid plura? aves omnes inde valuete, multumque lueri fœtura ſua aetolere eidem patæeo.

82 Eodem menſe ae anno Maria Duinin, filia eivis Fueſſenſis, quam aeutiſſima eephalalgia *i* diu exereuerat, ad calieem S. Magni plena fidueiæ de ejus patrneinio inter alios, qui male habebant, acceſſit. Salubre ſniſſe conſilium oſtendit eventns. Nam clapſo debinc horæ quadrante puellam dolnr omnis reliquit.

83 Rnrſut illn menſe atque anno S. Magni beneficentiam deprædieavit inter maximas gratiarum actinnes alia puella, Matia Kempterin nomine. Eam (ut ipſa narravit) ſnb eundem menſem Martium quotannis ægritudo quædam lecto ſolebat affigere, qno fiebat, ut templum adire (quod exteroquin nullo die intermittebat) officisque pietatis, quibus inſuevarat, præſtare nnn puſſet. Verum ubi ex ealiee cæleſtis Soſpitatnrit (eui plurimum addicta erat) publice porrecto bibit eum aliis, vires reeepit aden validat, ut eitra ullam mnleſtiam ulterinrem ſolita religinnis penſa redderet.

84 Parrn XVII Aprilis npem à S. Magno, medelamque nbtentam retulit Maria Hetingerin, oata Hornii io Waltenhoſenſi *k* parochia. Ea judicit Hochenſchvvangavienſis aliquamdiu ancilla fuerat. Verum non deerant, quæ invideretn liberalem hane ſervitutem. Unde eum Matia qninque omnino hebdomadas pertinaei inſomnia, variiſque corporit laboraret debilitatibus, ereditum eſt, euncta talia ex orcino maleficio obveniile miſeræ. Quæ optimi tandem F ad valetudinem recuperandam ſibi ipſa ſit auctor ennſilii, ut ad S. Magnum ennſugiat. Itaque ſervidam primum preeationem ad Divum fundit quntidie, dein ternis, quatetniſque diebns ex calice ejuſdem guſtat: cærerls præreren luſtratur reliquit. Hit peractis, ſtatim ſomnus eum priſtina valetudine tediit.

85 Ejuſdem anni menſe Auguſto, die XXVI oxorem Georgii Theobaldi Knnig eivit & aurifabri Fueſſenſis, Mariam Joannam, fœtus in utero mnrtuut in ſupremum viræ diſcrimen adduxerat: oam XXIV horis, quidquid niteretur pattutiens, vel opis afferrer obſtetrix, in lucem evolvi nulla ratinne potuit. Unde, quotquor aderant, actum eſſe cenſebant de ſalute Joannæ. At denique (conſilio haud dubie eœlitus ſuggeſto) ad S. Magnum ennſuginnt editn Saerifieii ejus honoribus procurandi votn. Ad patrem deinde cuſtodem mittunt nratum, ut venire, ſaeraſque Divi reliquias parturienti adhibere non graverur. Venit ille & adhibuit; lmo & noxarum confeſſione expiatæ calicem porrexit alexieacum *l*: ex quo illa optimæ ſpei

A. P. BADEN STUBER.

morbus alitum abactus. *b*

Petus e Sanctt calice, puellæ dolorem capitis, *i*

E

& alterius gravem morbum,

& tertia diuturna inſomnia tollit: *k*

F

puerpera, mortuo in utero fœtu, periclitans, eodem potu haufto, facile patit. *l*

aegri tactus S. Magni baculo. *e*

f

puer nepiritieus potus e Sanctt calice, calculis liberatur

ſanatt:

Cimices ex ædibus expulſi: *g*

A. P. BABENSTUBER

plena hauſit, quantum fuit permiſſa, quantumvis abſtemia eſſet. Mirum ereditu! adhuc inter bibendum dolores ingruere parientibus ſolennes, fœtus ad egreſſum parari, ac demum, dum a præſentibus litaniæ S. Magni, & preces coronariæ eecitantur, in lneem edi eitra gravem mulieris moleſtiam. Exſtat de hoc miro litera ſcripta, ſignaraque a marito ante nominato, & a Joanne Friderico Kurz, Chirurgo & cive Fueſſenſi.

ANNOTATA.

a *In Vita Germanica vocatur* Mueſan *pagus in confiniis Tyrolis: in Tabula Frederici de Wit ponitur* Muſach *ſeſqui circiter milliari ab urbe Fueſſenſi.*

b Erbenbergh *caſtrum eſt in comitatu Tyroli non procul a* Reutte *ſive* Reite: *hunc ne an alium locum deſignet, divinare nequo.*

c *In Vita mox laudata dicitur* Lana in Etſch. land, *id eſt*, in agro Atheſino, *qui eſt tractus in comitatu Tyrolis ad Atheſim fluvium.*

B d Hopferavv *in mappis notatur non procul a Fueſſa.*

e *Hæc ditio nuſquam mihi in Tabulis geographicis occurrit, nec operæ pretium duxi operoſius inquirere.*

f *Vide annotata ad cap. præcedens lit. f.*

g *De hoc loco adi annotata ad cap.* 2; *lit.* p.

h *Id eſt* gallos Indicos.

i Cephalalgia *eſt dolor capitis.*

k *Pagus eſt ad Lycum in Bavaria.*

l *Id eſt ſalutaris vel malorum depulſor.* Ἀλέξικακος; *in malis adjutor.*

CAPUT V.

Varia infecta ope baculi e domibus & agris expulſa, partu periclitantes, diverſis malis afflicti ſanati, aliaque beneficia Sancto adſcripta. C

Varia infecta a Friſingæ

MEnſe Septembri mox inſequente ſæva eambatta Friſingam fuit allata, petente eelſiſſimo principe & epiſcopo *a*. Scarabæi namque, parvuli iidem ac nigri, in aythi coquina ejuſdem uſque adeo invaluerant, ut bordeum populantes, exedenteſque grave detrimenrum crearent: compertum quoque eſt, nonnullos, qui de zytbo inde facto biberant, in morbum incidiſſe. Verum, ubi ipſo feſto S. Magni cellæ hordeariæ, aliæque frumentariæ admirandosum effectrica virga ejus inſtratæ ſunt, ſcarabæos relicto omni hordeo mox fugam capere; atque per eollem, in quo ſita eſt ea eervifiæ apotheca, turmatim abire vidiſſes.

& alibi expulſa.

87 Eodem menſe asiam Berehtolſgadenſes beneficam S. Magni manum experti ſunt. In ea ditione quindeeim fere annis infecta agros populata multum detrimenti dederant. Vim samen eæleſtem faeræ eambattæ conſuetis ritibus ſibi objectam experta tandem deſtiterunt a noxa. Eandem lenſere etiam eimices, ateique ſcarabæi ex ædibus, & eonclavibus paſſim ejecti undæ aſperſione, quæ potentiſſimam virgam ablnerat. D

Mulier felix partus,

88 Poſt hæc XVII Novembris quædam Maria uxor Benedicti Grobel, eivis & coriarii Fueſſenſis, parturiit, oprima quidem ſpe, uti ſe dabant initia: ſed eaſus inopinato incidens, neſcio quis, ut integrum diem nequicquam niteretur, effeeit: unde fœtus in ſummo verſabatue petienlo, ne intra uterum elideretur. Igitur, qui adetant, auxilium a S. Magno accerſendum eati, P. euſtodem eum reliquiis ejuſdem advocant, orantque, ut eas adhibeat laboranti, ae præſerrim, ut e ſacro calice potum præbeat. Sacrificium præterea vovent cæleſtis Opitulatoris honoribus fieti enraturos. His ita peractis, cum necdum abiiſſet P. hierophylax, mulier felicifſime peperit. Quemadmodum teilatus fuit maritus ante nominatus.

puer lenta tabe pene conſumpto ſanitas donata: b E

69 Matiæ Kureherin Hirſchcellenſi, Kaufburæ *b* aecolæ, filiolus erat trieunis, Joſepbus nomine. Is tota hac ætatula vitam vivebat in corpuſculo adeo tenero, macilento, defectoque viribus, ut porrare, aut loeo movere vix eſſet, qui auderet, metu, ne intra manus ſuas eepente moreretur. Mater eapto demum optimo conſilio miſelli ſalutem S. Magno enmmendar edito peregrinandi ad eum voto: quod & protinus præſtitiſſet, ſi puerulum geſtare ſecum ſuiſſet integrum. Id nihilominus eo voto profectum ut invaletudinem Joſepbi iadies minui appareret. Unde Matia vee Deeembris, quod voverar, perſolvit: ſaerum quoque ealieem & ſibi & filiolo præberi rogar: quod cum impetraſſet, puſionem elapſo vix ſpatio quatuor hebdomadum babuit plene valentem, ae pedibus (quod ante nnaquam potuerat) conſiſtentem & gradientem. Curavit bæe inter lætas gratiarum actiones mater ſignificari P. euſtodi ſorore ſua nuntia, anno proxime inſequenti, XIII Februarii. Quæ eadem ex relatione Matiæ teſtari ſunt DD. Joannes Beirhof, & Jaeobus Wanger, parochi, ille Frankenriedæ, iſte Hirſchcellæ. Item Joannes Kureher parens, & Philippus Hagllaud, judex Hirſcheellenſium.

puerpera & alteri pede afflictæ ſubvenitum. c F

90 Stainbaehii, quod in Stetteuſi *c* parochia eſt, quædam Magdalena Geiſenhofin bis aut ter in tanta pariendi difficultate, imo & infelicitate fuit, ut partus non niſi vi extracti, iique mortui in lucem evolverentur. Cum autem anno MDCCII iterum parturienti par diſcrimen haud obſcure immineret, ejus digito annulus, qui in ealice S. Magni jaeuerat, exteriſque reliquiis religioſe contactus ſervabatur, fuit inditus. Porro Stainbaeenſes pia miſeratione moti in facellum Divi, quod ibi eſt, eommuni conſilio pro fœmina vrnere ſupplicatum, idque lætiſſimo eventu: nam inter recitandum litanias ejuſdem, Magdalena vivum puerulum peperit eitra ſenſum doloris acerbioris.

Anni ſuperioris menſe Junio Catharina Eggerin Fueſſenſis, vidua oppido pauper, non modo ægrotavit graviſſime, ſed etiam in alreto pednm dolores perpeſſa eſt intolerabiles. Verum ubi S. Magnum imploravis voto cetei pedia ſigillo, dnlnr omnis, evanuit, priſtinaque valetudo rediit. Votum perſolvit Catharina menſe Januario anni MDCCII enm id faeere maturius dura egeſtas non coneederet.

Puer diuturno morbo liberatur: d

91 Anno primum memorato, XVI Januarii, allatus ad S. Magnum eſt puerulus ex Aſcbavia *d*, ut vocaur, Joannes Beyrer nomine. Is integrum jam

A jam biennium lecta tabe edcſus, nec pedibus conſiſtere poterat, nec incedere. At ubi ſolitis precationibus luſtrotus bibit ex facto calice, brevi convaluit, pedes in officio habuit.

genu ex gravi lapſu fœminæ vigori reſtitutum e

9 a Cum idem ageretur annus, Maria Schmidin, nata Obercellæ, quæ haud procul Kauſbure *e* eſt, ex gravi lapſu alterum genu altum intomueret. Tempore quidem bene multo ſub manu ehirurgi fuit; ſed ia, quod videret, melum arte ſua eſſe valentius, de curatione deſpetans, deſtitit ed irrite opera. Unde fœmina, nihil ultra morate morteliom medelas, S. Magno ſervidis precibus ſe commendet ingenti concepte ſpe, eunilium ejus ſibi non defuturum: & ſane non defuit: poſtquam enim edito voto promiſit, ad Divum in æde ſua Fueſſenſi inviſuram, reſedit tumor, peſque ut antee valere, ac vigere cœpit. Votum Maria peregit VII Septembris, anno MDCCIV.

ex diuturno morbo morti proximus, facto voto convaleſcit.

93 Quidem Ademus Kerff ex Mittelbergice *f* Parochia, integrum quinquennium morbo impleitus, ite demum amiſerat vires omnea, ut actum de ejus ſalute etedereiur. Certe biduum ipſum ſui neſcius egit, ee motti proximus. Verum ubi paromper ed ſe rediit, ad S. Magnum eonſugiens, votum edidit, in ejus ædem Fuef. ſenſem, ſi ipſe redderet valetudini, venturum ſe, atque ibi noxorum couſeſſione expiatum, epulo Euchariſtico accubiturum, Sacrifieiom præterne ſiurl cureturum. Poſt hæc promiſſa intra corpus ægrotantis rumpi apoſtema, ipſe dehinc indies habere meliua, ac demum penitus eonveleſeere. Votum, cujus fuerat damnetus, perſolvit XXV Julii, enno MDCCII.

f

B

Scarabæi opes Sancti

94 Illomet anno Schwvandorffii ædes cujuſdam (nomen ſuum edi noluit) ingens atrorum ſcarabæorum multitudo invaferat, idque non citra gravem familiæ moleſtiam. Cui diſpellendæ eum S. Magni imago papyracea, ejuſque ſacro baculo contacta, fuiſſet ſuſpenſa, ae inſuper opus aliquod religioſe pietetis erga Divum fieret quotidie, ſcarabæi univerſi hoſpitio ceſſetunt. Porro ipſu temporis factum eſt, ut ſtatus illo cultus, piaque precatio negligeretur, nec perſolveretur amplius. Quoddancio Petrono diſplicuiſſe haud obſcure conſtitit. Scarabæi namque in eaſdem rurſus ædes velut egmine

C facto immigrarunt: chartam quoque, cui impreſſa erat ſacra effigies, undique circumtodendo dedere peſſum, effigiem tamen ipſam non ettigere. Hæc litteris manu ſua ſcriptis, ſignatiſ-

g que ſignificavit Joannes Jacobus Mechtl *g* canonicus Herrioedenſis, quemadmodum ea nerrantem audierat P. Wencesleum capucinum, tum conventus Schwvandorffenſis præfectum.

e domibus ejecti:

95 In ædibus quoque Georgii Schwveiger Buechingani *, ut ipſe retulit, enno MDCCIII, sv Martii, id genus ſcarabæi vehementer invecluerant, neque ulle erte inde pelli ſe patiebantus; imo ptope aberet, ut homines habitatores ipſi pellerent: ſene pauperes etiam viatores, qui antea frequenter ibi quærebant diverſorium, telem hunc larem cœperant everſeri: cum ab inquilinis illis tam infeſtis nihil quietis ſibi conceſſum iri metuerent. In hoc rerum ſuarum ſtatu optimum factu denique viſum eſt ad S. Magnum confugere. Itaquc in ſacello ejuſdem Secrum fieri curant; domum mittunt in gazophylacium; aquam preterea ſacris reliquiis luſtratam ſecum aſportent, eaque domus interiora undique perſpetgunt. Neque feſellit hæc Divus erga ſe ſtudie: nam peucos intra dies ſcarabæorum nec onus quidem notatus eſt amplius, tota vicinia, ſupra quam dici potuit, admitente.

A. P. BARENSTUBER

96 Anne quædem Langenvveldetin cum gtevibus in altero pede doloribus quetnor annos ſuiſſet eruciata, nec quidquam adverſus malum pnfieerent mortalium remedie, id demum velut unice profuturum ſuaſu eliorum amplexa eſt conſilium, ut opem cælcſtem apud S. Magnum quæreret. Venit igitur in ejus ædem Fueſſenſem enno MDCCIV, atque ſacræ reliquiæ ritu conſueto ſibi edhiherentur, impetrevit. Secutus inde eventus, quem opteverat: nam domum reverſa ſenſit minutum quoddam oſſiculum prodire ex pede mele habito: qui dein abſcedente omni dolore citre aliem medelam ſuit perſanatus.

pes ſanatus

equus a ſubito malo convaleſcit:

97 Meaſe Octobri, enno memorato, quidam ex S. Magni cœnobitis ex itinere quodam domum redibat eques. Utebatur equo ſano prorſus ac vegeto: verum cum e loco quopiem forte diſcedens, vixdum ſpatium ſemihoræ conſeciſſet, mediocri paſſu & nequaquam eccelereto, equum repente vires uſquo edeo defecere, ut homines obviam facti ſollicite monerent Petrem, deſcendendum eſſe, jumentum collapſurum. Ubi deſcendit, equum vidit toto corpore ſpumare, haud ſecus eeſi lacte undique eſſet perſuſus. Cum deinde fœnno doctus progederetur, pedes poſticos trahebat potius, quam tollebat. Pater malum edeo repentinum equo haud quaquam vi neturali obveniſſe retus, eum S. Magno devovat ptomiſſione Sacrificii ejus honori mox feciendi, ſi domum veniſſet. Numiſme præterea, quod feera cambatta religioſe contigeret, mittit in aquam, eemque animeli potandem exhibet. His peractis, equus eltero mox die ſoſpes ae vegetus fuit, ut antee, feſſoremque per reliquum viæ portavit alacriter.

E

mulier ſurda, ac pedibus manibuſque fero capta, b

98 Anna Marie Schnizetin e Bernburena *b* Perochie aoribus jam capta (ut ipſe retulit viti Decembris) menibus quoque ac pedibus capi eœperat: idque omniom judicio plane eveniſſet, ni S. Megni, cui facto voto fuetat commendate, interveniſſet opitulatio. In ædem quippe ejus edducta, ſacris reliquiis luſtrata, ealice pota luculento mox hebuit melius, intraque breve tempus integram, ut opteverat, valetudinem recupetavit *i*.

F

i

puella ignoto morbi genere affecta,

99 Filiola octo annorum itidem Berenburæ fuit. Hanc morbi genus corripuerat omnibus ignotum. Unde, eum nemo ſciret medelam ſetre, eo uſquo per duodecim ipſas hebdomedas tenuit ægrotetio, dum parens, Metia Landefſin nomine, miſellam S. Magno, vota ad eundem peregrinatione, commendaret. Nunccparo hoc voto, filiola intra ſpatium octidui integre conveluit, unaque cum matre promiſſam peregrinationem petegit anno MDCCV.

phrenetica curatur:

100 Anno proxime inſecuto alia puella, Buechingenſis ortu, Berbara Vethſehneiderin nomine, annos neta fere novem, in morbum incideraz diræ phreneſi haud abſimilem. Ex quo aliquot hebdomadas decubuit manibus ac pedibus eapte. Oculus quoque ejus fæpenumero vidiſſes horrifiee rotatos circumectoſque. Perentea, cum tantam filiolæ calemitatem diſpulſem velleot, ut qui maxime, ſummam in S. Magni beneficentie ſpem collocantes, ſemel iterumque potum ex ſaero ejua calice procurarnot laboranti. Quod conſilium optime vertit: Nam paulo poſt tote ſelus ad puellem rediit, & ſanitas conſeenta eſt. Exſtat ſcripta, ſignateque hae de re teſtifieatio D. Joannis Eſſedin, parochi id loci.

A. P. BABENSTEER. *amenti rationis usus restitutus:*

101 Lsbente endem annn Corbinianus Buegger Rottenbuechenſis retnlit plenus gratulationis & gandii, filium ſnum Genrgium, qni omnem ratinnis uſum amiſerat, poſtquam enm S. Magno commendaſſet nuncupato voto, ad ſe, ſanamque mentem rediiſſe.

in partu periclitanti ſubvenitur k

102 Urſulam Geigerin uxntem Petri Oeberle Eiſenburgenſis, c Cellenſi *k* parochia, pariendi difficultas eo adduxerat aliquandn, ut nnn modn ipſa verſaretut in ſummn peticulo moriendi ante partum, ſed etiam fœtus, ni ſecaretut matriz uterut. Eo diſcrimine ſeliciter demum defunctæ, alterum imminebat anno MDCCVII, dum rutſus per noctns dieſqun binas nequicquam parturiebat. Hinc ambo cnnjuges oppidn conſletnati auxiliom implnrant S. Magni, qnnd illc ſerre minime diſtulit: cum enim maritns propetaret, Fuſſiacum iturus, ut laboranti vinum in calice Thaumatnrgi ſacratum prncutatet, jamque equum ſtraviſſet, ſubito revncatur, dneetnrque, nxorem ſelici nixn filinlam edidiſſn vivam ae vegetam, qund accidit XXX Maii. Teſtati hæc ſunt iidem conjuges, & Vernnica Endreſin ex Eiſenburgenſi dnminatu.

B

Equus ſanatus: l

103 Cnidam Jnanni Steeger ex Riedenſi *l* parochia equus erat ſtrignſiſſimus, morboqoe in jura glubitoris jam adeo prnpinqne devolutus, ut nec pabulatinnem amplius, nec adaqnatinnem admitteret. Jnannes damni ex jnmenti jaſtnra nbventuri metuens, id S. Magno cnmmendat dnni ſerendi promiſſo; amuletis præterea munit reliquiarum ejuſdem contactu ſacratis. Nec eventus ſefellit hæc ennſilia: equus enim intra proximam mnx horam babuit melius & convaluit annn MDCCVIII.

ſnſomnia m

104 Snſannæ Vogelin Pfrondtenſis *m* filiola qusdrimula, nec pedibus incadare poterat, nec cnnſiſtere: macies præterea penitus extenuatæ vix aliquid virum in toto cnrpuſculo raliquum ſecerat. Verum ut eam mater edin vntn, in fidem S. Magni tranſeripſit, curavirque ejus loſtrari reliqniis, eveſtigio cnnvaleſeere cœpit & incedere. Patrata hæc ſnnt annn itidem MDCCVIII.

abacta:

105 Anno inſéquente Magdalenam quandam, Georgii Vilſer Hopſenſis uxorem, repentina iovaletudo per tras hebdomadas reddiderat inſomnem; indeque univerſis vitibus defectam. Ex quibus malis ut liberaretur mulier, S. Magni invocavit opem, nnncupato vnto, ajuſque ſacris reliqniis fuit luſtrata. Nec mora ſuit cæleſtis auxilii: mox enim rediere priſtinæ vires, & ioſomnia receſſit. Qnemadmodum teſtificatus eſt D. Leo Eſchenauer parochus Hopſenſis.

C

maleficium ſublatum n

106 Anno porro hojus ſeculi X Caſpatis Kaim piſtoris Aſchavlenſis in parochia Wangliea *n*, clibanum orcina qnædam (ut ipſe haud immerito credebat) maleficentia panibus eoqoendis fecerat inutilem. Quare, prætermiſſo qnocumqoe alio remedin, votum homo nuncupat S. Magno, ejuſqne ſacrum oumiſma aliquod in furoum projicit. Quibus peractis ſtatim in illo panes cnquere, ut ante, potuit.

cimices depulſi.

107 Ejus anni Majo Magdalena Pezin, civis Auguſtana, nuntiari curavit, multum moleſtiæ a cimicibus ſe perpeſſam, invocaſſn S. Magnum, nnncupato voto Saerificii in Fueſſenſi ade ejus conducendi, eaqoe ratione a vexstinne cimicum mox liberatam. Stetit qooque promiſſo, Saerumque faciendum conſtituit.

108 Cum eodem anno ſaera cambatta per Helvetiam circumlata, conſuetiſqun ritibus applicata, paſſim multa, atqua etiam in Torgovia *o* ad S. Crucis, mira effeciſſet, vir quidam D anthnritate & npibos magnus, Calvinianæ tramen ſectæ addictus, Epiſcopi-Cellæ *p* terræ quid & aqnæ ejuſdem ſacræ virgæ enntactu luſtraræ, ab nrthodoxn qunpiam cnncelſus, & ipſe in agrns atque arva ſua ſparſit advetſns inſecta eadem populantia, plenas fiduciæ in S. Thaumsturgum. Elapſis dein paucis hebdomadibus, hic idem cnm filio, quem genuerat unicum, ejnravit Calvinnm, veramqne Religionem noſtram, edita profeſſinne, ſuit amplexus. Ubi dubium non eſt, quin S. Magni apud Deum patrocininm, advarſus quem ille tam pie affi. ciebatnr; ſuas in hoc negntin haud mndieas partes habuerit. Iſta perſcripſit 1 Octnbris D. Gaudentint Pfefferkarn, parochns ad S. Crucis in Turgoia: nomen tamen viri ejus non edidit.

Calvini. ſta beneficia erga S. Magnum affectus, cum filio ſuo hæreſim ejurat:

a

p

beneficia

109 Cuidam in urbe Monachio (nomen fait ſuppreſſum) inſtantium periculnrum metus plnrimum ſnllicitndinis trepidationiſque incuſſetat. Quæ ut evaderet, in tutelam S. Magni conceſſit vnta Saeri procoratione in ejus ædn facieodi. Evaſit feliciter: quemadmodum annn MDCCXI teſtatus eſt quidam ſaeerdns Jacobus Bock oomine, litteris XII Januarii Mnnachin dstis.

E

Sancto adscripta: q

110 In eundem annum referendum eſt, quod Petrus Weis, molitnr Weiſſenſeenſis *q*, a S. Magno accepiſſe ſe memnravit, beneficium. Ejus nempe molendinum vitium, neſcio quod, integro fere anno fecerat. Sane, cum npeti facinndn eircumagi ſinebatur, uſque aden domus tota intremiſcete: atqne cnnenti ingenies inter fragntes ſnlitabat, ut illicn rnitnra videretur. Accerſiti qnidem ſnnt ſemel & iterum alis tres rei mnlariæ magiſtri, qui machinam inſpicerent, emendarentqne; ſed frnſtra fuit omnis eorum cnnatus & npera, dnnec Perrus implnravit auxilium S. Magni; quod præſtitit addito voto Sacrificii prncurandi, alioque pietatis quodam opere Divum qnotidie demerendi: deinde ut domus & mnlendinum ſacra Cœlitis ejnſdem eroce luſtraretur, impetravit, molitoribus illis terois præſentibus, qni poſtea rurſus inſtitere machinam molariam corrigero, eventu haud paulo meliori, quam prius, lmo optimo; mola quippe exinde officio ſuo rectn, idque perenniter, fungi pernxit.

F

Sancti baculus agrum Friburgensem infestis liberat. r

111 Io agrum Friburgov, quod eſt in Briſgoia, eircumjectum, aliquot anois adeo copioſe ſæviterque graſſata eraot inſecta, ut vix jam herbæ qaid exerefcetet, ſed omnia, veluti nimiis ſolibus torrida rubetent. Metus dinturno hoc malo urbis ejus magiſtrarus enixe petiit, ut adverſus diros vermes afferretur ſacra cambatta. Qun ubi allata eſt a quodam S. Magni cœnobita, eaque campi prataque illa luſtrata, eodem adhuc anno [qni ſeculi hujos ſuit XI] tellus lnto herbarum virore conveſtiri; vermes pars migrare alio, pars emori. Ut tanti beneficii perennater memnria, decrevere Friburgenſes poſthac oatalem S. Magni habere ſaerum ac feſtum. Hæc IX Septembris ſignificavit datis litteris Franciſcus Chriſtophorus Hug, Kirchzartæ præfectus, prope Friburgum.

Equorum morbus extinctus

112 Ignoti genus morbi in equile Matthæi Beis Riedenſis ex Langeovvangica parochia, diu graſſatum olades iotulit oppido magnas; qnippe duodecim equis ſpatio tredecim annorum occnmbentibus. Patro mali pertioacia omnibus, quæ adhibebantur, mortalium præſidiis ſuit ſupertor.

A perior. Quod triſti, lougaque experientia doctus Matthæus, invocata S. Magni ope, amuleta cambattæ ejuſdem contactu ſacrata equis applicuit. En factu nihil ultra enrnipedibus obtigit adverſi: quemedmodum idem narravit, anno XXX menſe Martin, præſente Magno Eberle ex Waldeuſi parochia.

maleficia compreſſa 113 Memorati anni Julii in paſcun Weiſſenſeenſium *f*, qui cœnubio S. Magni ſubſunt, repentinus terror, incertum, unde ortus, adeo conſternaverat equos; ut in omnem partam diſſipati præcipiti fuga auferrentur. Eorum unus modicum viæ ſpatium emenſus occubuit, quem ubi ſecuit glubitor, nullum ſeu contagii, ſeu alterius vitii deprnhendit veſtigium: eumque jam dudum notaſſent Weiſſenſeenſes, paſtiones ſuas ignota quadam infeſtatione turbari, ſacræ cambattæ petierunt præſidium; quod & obtinuerunt v Julii. Cæterum vix equus, cujus memini, conciderat mortuus, cum eulonus Georgius Hauſer, cujus ille erat, pedibus captus eſt adeo, ut ne paſſu quidem unico progredi poſſet. Quare finitis ambarvaliis Pater eadem cambatta luſtravit etiam colonum illum: qui ſtatim pedes in poteſtate habuit, ut aute, dieque poſtero in npus ruſticanum exiens ſœniſecam egit.

B

ANNOTATA.

a *Fuit is Joannes Franciſcus, quem Catelus Meichelbeckius Hiſtoriæ Friſingenſis tom.* 2, *quinquageſimum ſextum Friſingenſium epiſcopum ſtatuit.*

b *De hoc loco aliqua notavimus ad cap.* 1, *litt.* h.

c Stetten *pagus Sueviæ in epiſcopatu Auguſtano, duabus circiter milliaribus & dimidio Faeſſa diſtans ſecundam ſæpe laudatas tabulas geographicas.*

d *Forte idem locus a Frederica de VVit ſcribitur* Aſchan *vel potius* Aſchavv *in comitatu Tirolenſi, duabus circiter milliaribus Faeſſa.*

e *Vide ſupra ad litt.* b.

f *Vide dicta ad cap.* 3, *litt.* c.

g *In Vita Germanica ſic legitur:* Ita ex relatione aliorum teſtatus eſt R. D. Joannes Jacobus Mechtl SS. Theologiæ doctor, protonotarius apoſtolicus & canonicus in Herriedeu.

C

h Bernbeurn *pagus eſt in epiſcopatu Auguſtano tribus ferre milliaribus Faeſſa diſtans, teſte ſæpe citato P. De VVit.*

i *Vita Germanica beneficium hoc refert inter furdarum aurium medelas; adeoque Maria non modo pedum manuumque uſum, ſed etiam aurium recepit.*

k *Vide dicta ad cap.* 2, *litt.* y.

l Riedeu *pagus eſt in epiſcopatu Auguſtano quinque circiter milliaribus ab urbe Faeſſenſi.*

m Pfronta *pagus uno fere milliari Faeſſa diſtans.*

n Wengle *non procul abeſt ab* Aſchau; *de qua vide annotata ad litt.* d.

o Turguvia, *incolis* Turgavv, *tractus eſt Helvetiæ inter lacum Tigurinum ad Occaſum & Conſtantienſem ad Ortum.*

p *Vulgo* Bishofcell *oppidum eſt in præfata Turgovia, eſtque in dominio epiſcopi Conſtantienſis.*

q *Adi annotata ad cap.* 1, *litt.* u.

r Friburgum, *indigenis* Freiburg, *urbs eſt Germaniæ a Thariſem fluvium, Briſigaviæ tractus caput.* A. P. BABENSTUBER

ſ *Conſule dicta ad cap.* 3, *litt.* n.

CAPUT VI.

Varia hominum, pecorum & agrorum mala depulſa.

MAria Mulleriu Riedeuſis parochiæ Hopfenſis, quinqua annns non nephritide modo, ſed cacochymia *a* quoqne laborabat. Neque ſpes ulla ſupererat, ut judicabant medicinæ gnari, ſalutem recuperandi per artis ſubſidia, cujuſmodi fuerant adhibita. Adverſus tantam proinde utriuſque mali pertinaciam, ſollicitare npitulatinnem S. Magni fœminæ venit in meutem: quapropter honori ejuſdem precatiunculam *b*, ejus Chriſtus, cum olim in terris degeret, fuit auctor, di. eere quotidie inſtitit: quod ſane conſilium nptime vertit; nam brevi poſt Mariæ integra valetudo rediit, qnemadmodum ipſa, præſente marito, narravit, anno eodem, XV Auguſti; quod idem teſtatum fecit D. Leo Eſchenauer, parochus Hopfenſis. *Nephritica ſimul & cacochymica perſanata: a* *b* E

115 Eodem tum die adſuit Matthæus Zech Reichartshoſenſis, & ipſe ex Hupfanſi parochia. Is retulit filiam Mariam uomine (quæ una venerat comes) cum adhuc quinquennis eſſet, ulcus in digitorum uno ultra anni ſpatium circumtuliſſe, adeo periculoſum, & contumax adverſus nmuem humanam medelam, ut de reſecandn eo ageretur. Se vero de conſilio cujuſdam amicorum puellam S. Magno commendaſſe, promiſſa Sacrificii procuratione: inde factum, ut digitus intra ſpatium binarum hebdnmadum, extra ulterinrem mortalium cujuſquam opitulationem, perſanaretur. Hoc teſtatus eſt inſuper idem parochus Hupfenſis. *grave di. giti ulcus curatum:*

116 Auguſti dein XXI voti reus comparuit ad S. Magni quidam Magnus Muller Walkanhofenſia *c*. Ejus namque vaccas quinque repentina quædam inopinaque lues eo periculi deduxerat, ut, ne nmnes interirent, timeret haud mediocriter: præſertim, quod malum nulli naturæ ſubſidio cedere videret. Verum, ubi rem commendavit S. Magnn, votumqne nuncupavit, peregrinationem peregit, dnnum tulit, atque inſuper amuleta ſacra ejuſdem virga contacta pecori applicuit, id omne paulo poſt, habuit ſanum & incnlumn. Confirmavit hæc chirographo ſuo D. Jnanues Adamus Truckmuller parochus Waltenhofii. *morbus pecudum amotus: c* F

117 Idem parochus & alind mirum retulit, ut ſequitnr. Ædes Georgii Kollman, civis & Zytheptæ Sehongavienſis *d*, atri ſcarabæi multis annis oppidn habebant infeſtas; idque aden, ut uoctu hypocaüſtum, coquinam, atque thalamum deuſir examinibus opplerent. Qua tanta mnleſtia tandem defungi cupiens Georgius, nna cum uxore ſanctum Magnum imploravit, concepta iugenti in patrocinium ejuſdem fiducia, additoque voto, Divi natalem allato qnotannis doun impoſternm honorandi. Nuncupatn eo voto, ſtatim avanuere ſcarabæi. *ſcarabæi abaſſi: d*

118 Anno poſtea hujus ſeculi XXI ipſn feſtn S. Magni retulit Georgius Holl e Cella *e* (ſic enim *gravos corporis cruciatus ſublati: e*

A. P. BABENBERGER enim vocatur locus) quatuor ipſas hebdomadas doloribus oppido gravibus per omnes artus corporis ſe ſuiſſe cruciatum, remediis, quæ ſaluti ferendæ eſſent, nequicquam adhibitis. Ea propter ad S. Magnum ſe confugiſſe, edito voto, ejuſque ſacra virga luſtratum, atque hac ratione priſtinam valetudinem recuperaſſe.

diutur-nus inteſtinorum dolor ablatus;

119 Eodem & anno & die adfuit ad S. Magni quidam Joannes Wolfarth ex Cellenſi parochia. Huic integro triennio, cum inteſtino quodam morbi genere fuit luctandum. Pugnatum quidem in malum eſt variis morralium ſubſidiis; ſed profectum nihilo minus. Salutem denique S. Magnus attulit ſacra cambatta ſua, cujus contactu æger cum aliquoties fuiſſet luſtratus, intra breve tempus valuit, ut ante triennium; quemadmodum & ipſe narravit, & afferuit ſcripta, ſignataque teſtificatione D. Georgius Gom parochus Cellenſis.

equorum lues arcetur;

120 Anno quoque primum memorato dira quædam lues magnis paſſim cladibus equilia mulctabat, malique contagium Fueſſenſem viciniam pariter attigerat. Ejus averruncandi B cauſa octonis hebdomadibus in templo ſancti Magni ſupplicatum eſt quotidie, precatione coronaria, ut vocamus, idque impetratum, ut equi Fueſſenſium ſalvi & incolumes perſiſterent. Similem opitulationem in eodem periculo Weiſſenſeenſibus, Roſhauptenſibuſque præſtitit S. Magnus, ſtato quodam piaculis opere honoratus conciliatuſque.

pedum uſus mulieri reddi-tur.

121 Ibat adhuc idem annus, cum quædam Juliana Wolfartin e Sylva, ut vocatur locus, in Cellenſi parochia, repente pedum officio adeo defecta eſt, ut e loco in locum venire nonniſi portata poſſet. Verum ubi rhutis aliquid, ac pulveris, quem S. Magni vocant, ex cœnobio Fueſſenſi allatum fuit, & laborantæ adhibitum, incedere ei licuit, & tranſacto octidui ſpatio gradiendi facultate expedite uti. Teſtatus id eſt ante nominatus Georgius Gom parochus chirohrapho itidem ſignato.

Varia beneficia uni eidemque mulieri, f C

122 Huc referenda ſunt beneficia, quibus Barbaram quandam Prohſtin Villenſem *f*, conjugem Symperti Buechenberger, non eodem tempore S. Magnus affecit. Primum, cum adhuc ſeptennis eſſet, in eam mentis intemperiem inciderat, ut vaſtum degeret impatiens; omnia quoque tuta ceu terribilia formidaret, intectoſtu, imo & interdin, dum ſola ageret, ſimulachris & larvis, neſcio quam horrendis, conſpectui, ut putabat, obſervantibus. Ar ubi mater imploravit filiolæ adeo miſeræ opem S. Magni, nuncupato voto, potumque obtinuit ex calice ejus, ſanam ſuique prorſus compotem ſtatim habuit. Eadem porro Barbara anno ætatis XVIII circiter repentino morbo correpta, omnem uſum pedum amiſerat. Unde relicto, in quo erat, ancillatu, otioſas horas decumbens in lecto cogebatur comburere. In hoc tali rerum ſtatu de conſilio & hortatu matris S. Magno ſe commendat, edito voto, idque non abſque læto effectu. Pedes quippe eatenus rediere ad officium, ut ægra crederet, votam ad divum Soſpitatorem profectionem haud fore ſibi difficilem. Verum, ubi ſe dedit in viam, pedem alterum laxavit, cum haud procul jam abeſſet Fuſſiaco. Unde ægerrime, poſtquam multoties interquievarat, venit in ædem S. Magni: ex ejus potro calice pota, & cruce contacta illico bene, ac deinceps in dies melius habuit. Alio tempore, cum dentibus laboraret acutiſſime, rurſus opitulationem ejuſdem Medici cæleſtis obtinuit, eamque præſentiſſimam: nam poſt guſtatum idem poculum, contactumque ſacræ cambattæ, erumpente ex gingiva mox ſanguine, dolor omnis evanuit. D

ejuſque filio collata:

123 Ejuſdem denique mulieris filiolus, Joſephus nomine, adhuc infans novem menſes natus, per duodecim hebdomadas circiter ab ægritudine quadam adeo male habebatur, ut multoties videretur jam animam agere. Porro cum malum artis remedium quodvis eluderet, non deerant, qui id alteri, quam naturali cauſæ tribuerent: unde ſuaſum ab iis, facileque perſuaſum eſt matri, ut S. Magnum ſæpius jam ſibi propitium etiam filiolo conciliaret. Ergo infantem portat in Divi templum, e ſacro calice potionari curat; &, ecce tibi mirum ingens! ſtatim, utque eodem momento ſanum ac ſoſpitem videt, ſtupentibus tum iis, qui aderant, tum domi familiaribus, Deoque & S. Magno effuſe laudes & gratias memorantibus. Teſtimonium de luculento hoc miraculo dixit præterea D. Antonius Udalricus Gſtoll, parochus E Vilſenſis, in chirographo ſuo dato, ſignatoque XIII Octobris, anno MDCCXII.

ditiones Ottobu. ranæ & Fuggeranæ g

124 Biennio poſt, menſe Januario, ſacra cambatta in ditionibus Ottoburanis *g*, Fuggeraniſque, murium, adverſus quos expetita fuerat, memorabiles edidit ſtrages. Nam, quemadmodum reſtati ſunt incolæ, cæleſtem vim virgæ victricia haud ferentes noxiæ beſtiæ, paſſim aut emortuæ viſe haniut, aut multis locis videri penitus dafierant. Idem retulere præterea, ante annos etiam undeviginti mirabilem S. Magni opitulationem apud ſe in eadem cambatta extiſtiſſe: quippe vermibus agrorum populatoribus, in quos circumlata fuerat, undique palſis adeo potenter ut intra brevem ſpatium temporis ne unicus quidem compareret amplius.

& cujuſdam hor. rea noxiis infectis liberata:

125 Illuſtris D. Joſephus e Fuggeris comitibus multo tempore gravia in re frumentaria damna patiebatur: quod frumentum non tantum comederatur ab infectis, aut vaſtaretur, ſed aliunde quoque corruptum in volatilia deſinerer. Cum vero finem annuæ hujus cladis vir illuſtriſſ. non proſpiceret, id demum cepit conſilii, ut ſignum aliquod S. Magni collocaret in apoteca frumentaria. Addidit & votum Divi natalem Sacrificii procuratione quotannis F honorandi, ſi ſuo is patrocinio damna averruncaret ulteriora. Et ſane averruncaſſe, per multos jam inde annos frumento omni illæſo & opimo, faſſus eſt idem Dominus P. cuſtodi, anno itidem XIV, paratus id ſcripta ſigoataque litera confirmare. Memoratum S. Magni ſimulachrum e ligno ſculptum adhuc vidit Weiſſenhornii *i* in apotheca illa P. cuſtos, cum *i* eodem enm ſacra cambatta veniſſet.

ignotus pecudum morbus cuſtimatus:

126 Gynzium eſt Ottoburanæ ditionis pagus. Hujus judici Michaeli Pfeiler (ut ipſe anno primum dicto narravit P. cuſtodi, præſentibus parocho aliiſque e vicinia) ante annos haud multos ignoti genus morbi, quod omne viri pecus varie afflixerat, mumbtiſque captum effecerat, damna intulit oppido gravia. Unde ille mali tandem feſſus, S. Magni implorato auxilio, promiſſaque Sacrificii ejus honori faciendi procuratione, tertam ſacra cambatta inſtratam per ſtabulum undique diſpertit. Hoc præſtito, paucos intra dies omnis animantium invaletudo evanuit, nec ultra rediit in ſtabulum. Imo cum una altetave pecudum in paſtione ſubito quadam ve-

lnti

A Juti paralyſi icta, adeo ſtuperet, ut domum fuerit reportanda, ſtatim ut in ſtabulo fuit, pecuitiſſime coovaloit.

capti pedibus k

127 Joſephus Dyer, filius Georgii cujuſdam Dyer, ex Niderhoſeoſt *k* parochia, utroque pede diu captus miſeram agebat vitam, nec moliri ullum poterat veſtigium, niſi fuleris nixus fubalaribus. Eum matet Barbara poſt multa mortalium remedia nequicquam adhibita, tandem immortali medico S. Magno curandum eredidit, edito ad illum peregrinaadi voro. Conſilium fecuodus beavit eventus: nam Joſephus mox pedes habere cœpit in poteſtate, citraque fulcrorum adminiculum expedite votam peregrinationem eom matre lætus obiit eodem auuo hujus ſeculi XIV, XXX Octobris. Rem geſtam eadem Barbara uarravit P. Magno Beyrer rum cuſtodi.

greſſu donatur: l

128 Haod abſimilis ejoſdem Soſpitatotis beneſeeutia Agatbæ Lorin ex Staingadenſi *l* parochia obtigit. Hæc aliquot annos adeo vebementibus pedum doloribus ſoit exercita, ut interdum nec ſtare poſſet, nec incedere. Aecerſivit

B quidem a chirurgis remedia non rot, quiu plora; ſed uullo prorſus optato effectu, imo indies augeſceote malo. In iſta calamitate ægra tandem S. Magni imploraſ auuilium, nuncupa. io peregrioarioois & Sacrificii conſtituendi voto. Quod ratum fuiſſe, lueulente patuit: uam e veſtigio evauuit omnis dolor, & Agatba iutra paueos dies, quæ voverat, gaudii plena perſolvit, remque totam, nr geſta erat, retulit mrmorato P. cuſtodi anno MDCCXV, VII Decembris.

equorum pecorumque contagium arcetur: m

129 Idrm annos Laureuuio Linsle caoponi Obertingano *m*, exiriali equorum, aliorumque pecorum contagio, fuit oppido damoofus. Er equerum quidem, ſpatio rrium aui quatuor hebdomadum, optimos quiuque omnino ea loes viro abripoerat. Remedia circumſpicienti oeque occurrebat aliquod, neque ſuggerebatur a quoquam. Denique accidit, ut ſacra cambarta proxime Obertingam portaretur in ditionem Campoduneuſem. Utitur hac opportunitate in rem ſuam Laurentios, utque ædes ſuæ ac ſtabula luſtreatur, obtiner. Ex eo tempore uon modo

C nibil pecoris morbo correptum eſt amplius, ſed etiam equorum unus, qui io momenta glubitorem expectabat, e veſtigio convaluit. Ajuut, rem iſtam toto pago omnibus fuiſſe notam.

uſus brachii reſtituitur.

130 Joannes Reli, patria Pfroutenſis, dextrum brachium, quo captus erat, circumferebat prorſus immobile etiam poſt artis remedia quæcumque adhibita: uude & ſpem ejuſdem perſanandi jam abjecerat. Interea nounemo amicorum homini ut auctor optimi conſilii, ui nempe ad S. Magni ſacris preeationibus curaret luſtrari ſe, oleumque, quod Thaumaturgam proluerat cambaitam, impetraret uogeodo brachio. His peractis, brachio & priſtious vigor, & iota ad quodvis opus faciundum habiliras rediit. Ita ipſe Jnannes oarravit P. cuſtodi aooo MDCCXVI, 5 Februarii.

Sancti baculus in territorio Mindel. hemenſi mures & infecta pellit: o

131 Eodem anno ſacra cambarta apud Miudelhemenſes o miriticam vim ſoam iu mures, frugum populatores exſeruit. Nam poſt uſitata cum illa per omnem eam ditionem, aliaque loca conſinia, ambarvalia, ſtatim deſieront ſævire mures, & nonniſi rari admodum, ut faſſi ſout iucolæ in toto agro byemali, quem vocant, apparuerunt amplius, ſed debiles iidem, iraque defecti viribus ut facile a quovis comprehendi poſſent & conteei pedibus. Eadem cambatta (ut iidem iucolæ ſcripta teſtificatiooe fidem fecerunt) ante aonos quoque viginti iu a. A. P. Babengros memoratos allata vermes, qui lina atque BAUER olera vaſtabani, pari efficacitate ſuſtulit.

mente captus rationis uſum recipit: p

132 Matthæus Frick Tobaimenſis *p*, alienatis, iucertum quo caſu, ſenſibus, e mentis quoque poteſtate exierat. Verum, ubi unor eum adduxit Fuſſiacum, ſacra cambatta luſtrari, & e calice S. Magni potiooari curavit, illico puſſa amentia ratiooi redditum habuit: quemadmodom ipſe coram narravit ſo'atii plenus AVR Augufti, anuo paulo aute memorato, donumque Soſpitatori ſuo ferens.

piſcis ſpinam gutturi inhærens, adhibita aqua vellitur; medicis

133 Vieonæ, toto orbe celeberrima Auſtriæ metropoli, famula quædam illuſtris euidam dominæ a cubieulis, de piſce, quo forte veſcebatur, ſpioam ſatis grandem tam peticuloſe gueturi inſiuerat, ut, oi ocyus malo illi occurreretur, ea longiori mora ipſi etiam vitæ haud io vanum timeret: acciti ea propter plures chirurgicæ artis peritiſſimis ſuis, quibus eouſque pluribus ſimili malo laboraotibus ſatis feliciter ſuecurrerant, inſtromentis ſpioam abea, quam

E pertinaciſſime teoebat, ſtatione nec latum unguem dimovere valentes, commuui conſilio de novis conficieudis deliberarunt: verum, cum eo, quod in novorum iuſtrumcutorum confectione inſumebatur, biduo malum nimium quantum invaleſceret, doloreſque de hora io horam novis augeſceret incrementis, omni propemodum recuperandæ ſaluris ſpe ſamola afflicta excidit, citius fatale mortis ſpiculum, quam ebyrurgi ſalubria expediiſſeut iuſtrumeuta, in ſe torquendum baud inani timore verira. Io eo vitæ mortiſque confinio illuſtris bujus famulæ domina, reliquique domeſtiei intimo commiſerationis ſeſu afflictæ compaſſi, deſperata bomioum ope, divinam implorandi ſuggeſſere conſilium, pro ea, qua in D. Magnum ſinguli ſerebantur, ſumma religione miritieam bujus Sancti afflictis opitulandi virtutem inſigni commendatione deprædicantes.

felicitor ejicitur: q *eadem aqua alteri ſaluta-ris.* q

134 Quio audito, afflicta famula iu ſpem contra ſpem erecta, voto buic D. Evergeiæ nuncupato, pauxillum aquæ ex attactu SS. reliquiarum bujus Divi ſacræ devote ſumpſit, eoque hauſto & fatalem ſpinam, & dolores, quos pariebatur, intenſiſſimos uno eodemque momeoto feliciſſime abſterſit omnibus, qui aderant, F ad tanti novitatem miraculi ſtupore attouitis, & io ſua, quam plaue ſpecialem erga huoc Sanctum a longo jam tempore conceperant, devotiooe & confideotia mirum quantum coofirmatis. Ipſa illuſtris bojus famulæ tum prodigioſe priſtioæ iucolumitatis reſtituiæ domioa brevi poſt farali correpta morbo, & a medicis arti ſuæ in ea diutius conſervanda diffidentibus jam penitus relictam, vitam hauſta aqua, applicatis etiam afflictis membris terra & numiſmatibus, ſacris divi Magni reliqoiis cooſeeratis, ultra ſemeſtris ſparium, a die XIII Aprilis videlicet uſque ad menſem Novembrem miraculoſe prorogavit, adhuc nondum deſecturam ſe eredens (uti repetiris vicibus oltimis vitæ ſuæ diebus dictitare audita eſt) uiſi aqua illa benedicta, ſimul & occaſio aliam tranſmirtendi deſeciſſet. Qeæ omnia ita contigiſſe auuo primom ſuperiore, videlicet poſt reparatam ſalutem MDCCXX ex oculari inſpectione, corporaliqoe præſentia, fide ſacerdotali teſtatus eſt, plurimum R.ae clariſſimus Dom. Joaones Godefridus de Gabelkoven Cleric. Reg. Theatious.

135 Hugl-

A. P. BABENSTUBER. *Vermes ex agris expulsi.*

135 Huglfingæ, Boiariæ oppido, ad laeum vermium ſito, integra vermium, ad id uſque tempus iguotorum, nigro, eoque infauſto notatorum calculo, examina ſertiles alias illius loci napinas in ipſo flore veſana adeo licentia depaſcebaut, ut culroribus ſpes plane nulla affulgeret vel minimum impenſæ colendia agris operæ pretium referendi: dejecti haud parum ea clade coloni, humano deficieute & conſilio & auxilio, animarum ſuarum curatorem pagi illius parochum adſere, euudem iu tam acerbo rerum articulo conſilium rogaturi. Parochus pro eximio, quo flagrabat, animasum zelo, ovium ſuarum calamitati paterne compaſſus, prodigioſa divi Magni fretus ope, particulam, quam de ſacra, quotidianiſque inſignibus prodigiis ubiqoe terrarum inelyta, hujus Sancti cambarta proſsus exiguam, multis precibus tandem obtinuerat, in ſua recens conſtructa, ac divi Magni honoribus dicata pasochiali eccleſia repoнendam, pia confidentia arripuit, illaque infeclis ea peſte napiuis benedinit, eo feliei ac postentoſo effectu, ut tota illa vermium colluvies
B altera continuo die feuſim hebeſcere ac emori cœpesit, deinceps vero, nullo amplius illato agris damno, penitus diſparuerit; id quod alteſatus zeloſiſſimus pagi illius parochus Bernardus Pierling, teſtis ocularis, manu propria & ſigillo confirmavit, anno item primum ſuperiore, videlieet a Partu Virginis MDCCXX.

ANNOTATA.

a *Id eſt* redundantia vitioſorum humorum, ἀπὸ τῦ κακὸς malus, & χυμὸς ſuccus.

b *Id eſt* orationem Dominicam.

c *Adi annotata ad cap.* 5 *Vitæ lit.* f.

d *De hac* arbe *pauca notavimus ad cap.* 1, *lit.* p.

e *Vide dicta ad cap.* 2, *lit.* y.

f *De hoc oppidulo conſule annotata ad cap.* 2, *lit.* p.

g Ottobura, *incolis* Ottenbeuren *abbatia eſt Benedictinorum in Suevia, uno circiter & dimidio milliari ab urbe Memmiuga.*

h *Hic deſignari videtur ea comitum Fuggerorum ditio, quæ a Danubio prope Ulmam ad*
C *VVertatum fluvium porrigitur, & cujus confinia tria milliaria, aut paulo amplius diſtant ab Ottobura. Porro ea ditio plus octo milliaribus, qua parte proxime accedit, diſſita eſt a Fuefſenſi oppido: quod notaſſe juverit, ut advertat lector, quam præclara in iis partibus de S. Magni patrocinio vigeat exiſtimatio.*

i Welſſenhorn *oppidulum eſt in præfato Fuggerorum dominio ad fluviolum* Rott *adjacens, duobus milliaribus diſtans Ulma.*

k *Conſule dicta ad cap.* 3, *lit.* b.

l *Adi lit.* a *ad cap.* 2.

m *Forte idem locus eſt, qui a Frederico de VVit notatur* Obtingen, *tria fere milliaria Fuefſa in Abbatia Campodunenſi: at in Vita Germanica vocatur* Obetthingan.

n *Forte* Pfronta, *pagus unum fere milliare Fuefſa.*

o Mindelhemum, *indigenis* Miudelheim & Mündeheim *oppidum Germaniæ in Suevia, fluviolo Miudela* (Muudel) *adjacet, diſtatque Memmiuga quatuor milliaribus, Fuefſa ſeptem ſecundum Tabulas ſæpe laudatas.*

p Tahaim *pagus eſt in comitatu Tyrolenſi.*

q Evergeres, beneſactos *vox Græca eſt ab* D *εὐεργετέω*, benefacio.

CAPUT VII.

Occaſio exſtruendi Sancto ſacelli prope Ratisbonam: beneficia tum hic tum alibi iu petrata.

QUæ haetenus miracula ſeripſimus, patrata *In memo-*
ſunt patrocinio S. Magni in Faueibus Jo- *riam SS.*
liis, principe ejus ſede, a clientibus cum vici- *Michaelis & Magni*
nis, tum diſſiris, invocati. Nunc conſilium
eſt quædam addere valde enimia, quibus Vir
divinos ſæculo Chriſtiano XII & XIII alibi inelaruit. Quod ut explicatius ntque ordine
exequar, rei totius origines altius oportee
sepetere. Cum ſub annum a Chriſti natali
MCXXXIV ſuburbium Ratisbonenſe Danubio Re- E
geuoque iuterjectum reſtaurarctur, die quodam in occaſum jam præcipiti, oris iguoti
hoſpires duo Danubium trajiei petebaut n portitore, qui iſtie tranſituris (quippe nondum
fabricato ponte *a*) cum lembo adeſſe ſolirabat. *a*
Eorum altes juvenem referebat elegantiſſima
forma; alter ſeuem ævo canitieque venerabilem, Nauta, tametſi iuſolitn ſpecie, habituque advenarum moveretus: primum detrectare obſequium, cauſarique non abſque ſtomacho tum defatigationem en crebris co die
trajectionibus, tum iniquitatem plurium, qui
conſueto naulo fraudaſſent: deinde ſciſcitari,
eum jam maxime ſerum diei eſſet, quo ire deſtinaſſent? ac demum conſideratins nnumquequeque intuitus rogare, qui geuus, unde domo.

137 Tum juvenis perſonatus, ex geniis ſe *prope Ratiſponam Danubium crasmiſſorum.*
cæleſtibus Michaelem archangelum, ſenex Magnum abbatem eſſe reſpondet, qui quondam in
Faucibus Juliis cœnobium condiderit, ſcxcritque. Quibus intellectis homo vehemenrer exterritus, veniam crudæ tergiverſatioais ſuæ, ut-
que bene ſibi precentur, ſupplex flagitat. Illi F
ſtatim exorantur, annuuntque poſtulatis: tum *b*
Charon *b* non ultra moratus in cymbam receptos celeriter tranſvehit, exponitque in adverſa ripa. Operæ deio pretium tulit ſupra quam
ſperare audebat liberale. Nam Cælites eum ad
Bernoldum ſeu Berehtoldum, quendam vicinum miſere poſtulatum ſuo utriuſque nomine,
ut, quod ipſos Danubium trajeciſſet, modium
farris fagioatumque porcum præbeae, nauli vicem; recepturum in cœlo cum fœnore, quæ
ipſorum gratia jam daturus eſſet: quibus ſane
Divorum mandatis prompte obſequutus eſt Berehtoldus *c*.

138 Inde factum, ut id loci, Danubium io- *c*
ter Regenum, excitaretur facellum tantæ ſei *facellum in S. Magni hon-*
monumentum, idemque S. Magno dicaretor *d*. *orem erigitur:*
Quod quidem Divo cordi fuiſſo, miracula, quæ *d*
paulo poſt memorabimus, ſatis ſuperque declararuot. Porro ſacello adiunctum eſt templum
S. Andreæ cum cœnobio Sodalium S. Auguſtini, quod S. Magni tot jam ſæculis vocenus:
quippe fama & celebritate ejus nominis, omnium
aliarum appellationum luminibus obſtruente.
Hæc, uti narrata ſunt, ex monumentis memo-

rati

A rati collegii enm miraculis deſcripſit P. Franciſcus Grienvvaldus, Carthuſianæ Familiæ in cœnobio S. Viti extra mœnia Ratisbonæ, annoque a natali Chriſtiano MDCXXIV Martino ab. bari Fueſſenſi communicavit. Cæterum anno MDCXXXIII non modo vetus illa S. Magni ædicula, ſed major quoque ædes S. Andreæ cum cœnobio & ſuburbio everſa fuit a Succis Ratisbonam tum obtinentibus: neque abſurde creditum eſt, eos & hujus ſacrilegi ſororis pœnas dediſſe anno proxime ſequuto, quando VS Septembris, qui ipſe dies S. Magno ſacer eſt, prope Nordlingam ingenti prælio victi cæſique ſunt, deſideratis in acie duodecim millibus, captis ſex millibus, toto exercitu disjecto *e*. Sed jam ſequuntur miracula.

e

Vir nobilis uſum membrorum hemiplexia amiſſum recuperat: f

B 139 In diœceſi Eyſtadienſi *f*, qua Boicam contingit, Engelbardus Aldenburgius exiitit, vir nobilitate atque opibus clarus haud in paucis. Is hemiplexia ictus vitam trahebat oppido miſeram. Cum enim mediam partem corporis uſus membrorum deficeret, nec ipſe ciere ſe, nec mutare ſitum, aut loeum citra aliorum adminiculum poterat. Quæ calamitas ſua diuturnitate domeſticis quoque perquam erat moleſta, idque adeo, ut famulitium diurnis miniſteriis, nocturnis vigiliis aſſidue vexatum, pene fugam meditaretur. Acciti quidem ſunt varii medici ad ferendam opem: ſed vis mali omni eorum arte fortior fuit. Eapropter Engelhardus tandem pertæſus mortalium conſilia jam toties irrita, cœpit cæleſtia ſalnti ſuæ auxilia circumſpicere: ubi maxime e re præſenti viſum corporis adeo male affecti curam S. Magno commeodare. Quare ſecutus hanc animi ſui ſententiam, ſervidas inter preces voto ſe obſtringit, Divi ſacellum annuo tributu LX denariorum, quoad viveret, augendi ornandique, ſi ejus patrocinio ſalus ad ſe deſperatum rediiſſet; in navigium deinde componi ſe, vebique ad ſacellum jubet. In quod ubi fuit illatus, preces votomque domi nuncupatum prolixe integravit; nibilo tamen rum quidem cœpit eſſe valentior. Porro cum navi rurſus, unde venerat, veheretur, plenus ſpe recuperandi corpori vigorem priſtinum, oculis & animo in ædiculam relictam converſis, S.

C Magni iterato imploravit opem, votumque prius cumulavit alio, pollicitus, veſtem purpuream, quam modo geſtaret, aræ ipſius ornandæ daturum, ſi ſupplicem non aſpernaretur. Secundum hæc domum relatus brevi ſenſit, quam grata Divo eſſet ea ſui repetita, promiſſoque armata invocatio: conſolidatis quippe paulatim artubus, corpus poſt exactum quindecim dierum ſpatium denuo firmum vegetumque babuit. Unde & ſuis mox ipſe pedibus cum egregio amicorum, familiariumque comitatu ad cæleſtem Archiatrum *g* profectus, ſoſtrum *b* conditum exſolvit, ejuſque aræ caput impreſſus gratias egit ampliſſimas. Memoratas quoque denariorum decades quotannis cum fide tranſmiſit. Geſta hæc ſunt ſub annum Chriſtianum MCLXXXVIII.

g b

nobilis matrona filiæ ſuæ a natalibus muta

140 Nobilis quædam mattona filiolam pepererat, quæ novem jam annos nata, nec verbum adhuc loqui poterat penitiſſime muta. Parens calamitoſam diu multumque ſruſtra miſerata, in ædiculam demum S. Magni ſecum adducit, & infuſa lacrymis, ei ſandi faeultatem flagitat: eumque exiſtimarer, ſuas unius precas baud ſuſfecturas impetrando beneficio, Berchtoldum

i quoque, qui Auguſtiniano collegio ſ cum religioſo imperio tum præerat, da genu ſupplex obſecrat, ut & ipſe cum aſcetis ſuis id rogare gravetur. Noctem deinde preces inter & vota ducit ioſumnem: puellæ tamen nihil humani ſermonis exorat, Quare audito æria campani ſonitu, quo cœnobitæ vocabantur ad nocturnas Dei laudes, Berchtoldo ad templi valvas mœſta occurrit; lamentatorque, ſe fruſtra jam cœlum fatigaſſe precibus: opus eſſe, ut ipſe ſuas, ſuorumque iterato interponat. At præſul conſolatus docet; Deo nec modos, nec tempora benefaeiendi ſtatuere æquum eſſe; ſed rem rotam ejus omnipotenti arbitrio relinquendam; nec interea ceſſandum a ſupplicando.

A. P. BARENSTUBER.

multis precibus loquelam impetrat.

143 Secundum hæc monita mulier ad preces reverſa ioter lacrymas & ſingultus, teoſis ad cœlum manibus, Dei elementiam, & S. Magni patrocinium rurſus implorat enixiſſime, idque eventu lætiſſimo: nam virguncula paulo poſt circumſpicere, matrem vocare, inque hæc verba, Mater, Mater, ubi pater meus? erumpere. Illa bis auditis velut extra ſe præ ſtupore ferri, dein lacrymas jam non mœroris, ſed gaudii teſtes incredibilis ubertim fundere, nullum deniqne divini beneficii prædicandi modum, gratiarumque agendarum finem invenire. Sanc epiſcopus ipſn Conradus *k*, ſecundus eo nomine (ut qui matronam ob inſignem in egenos liberalitatem ſamiliarirer norat) intellecto rei tantæ miraculo, grstulatus de obtenra loquela filiolæ, Dei, & S. Magni cum illa laudes miſcuit anno MCLXXXIX.

E

k

Agnes Baverlæ ducissa, fulmine læsa, subito sanatur: l m

142 Medelam celeriorem impetravit Agnes, Henrici comitis Palatioi ad Rhenum filia *l*, Ottoni Bojorum duci *m* nupta. Eam fulmen, quo erat afflata, graviter læſerat in altero latere: medici quidem ſedulo adbibiti ſunt: ſed omnis eos ars deficiebat. Deſperata igitur humana ope ad divinam fiduciæ plena ſe convertit princeps fœmina, & S Magnum inter crebros gemitus enixe invocat. Neque illam ſpes ſua feſellit. Nam ſtatim & dolor omnis, & deſormis macula ambuſti lateris evanuit. Quare tanto devincta beneficio e caſtro Regenſtauffio *n*, cum comitatu ſe digno, pedes venit ad S. Magoi ædiculam, actiſque cæleſti Soteri gratiis, fidem miraculi proprio teſtimonio publice affirmavit. Parem opitulationem ab eodem Thaumaturgo obtigiſſe ſibi memoravit & alia matrona itidem ſulmine perſtricta, quæ tum aderat in comitatu ducia Agnetis, anno MCCXXVI.

n

F

apoplexia percussum, dicto voto, mox convalescit. o

143 Aliud ſulmen, apoplexia videlicet, Conradum Kellhemii *o* parochum ſideraverat. Cum mediei tum ex aula epiſcopi, tum ducis Bavariæ accirt, virum jam depoſuiſſent, quidam amicorum authoras ei ſuot opem divinam & S. Magni patrocinium edito voto implorandi; pareret ille, ac vovet, ſi convaleſceret, tum ſe quoad viveret, triginta denarios quotannis Divo laturum donum. Ratum aeceptumque vorum ſuiſſe ſalus ſtatim reddita monſtravit. Atque hinc idam curio valens ac ſoſpes venit in facellum Soſpitatoris grarias actum, præſentatumque denarios promiſſos anno MCCXXXI.

Decanus quidam gravi sto. macho malo ll. beratus, p

144 Eodem anno in ſtomachum Henrici decani Tetrenvvangenſis *p* dolores adeo vehementes & periculoſi incubuerant, ut cibi omnis impariens jam conclamaretur a medicis. Inrer alios amicos Berehtoldus quoqua antiſtea cœnobii S. Magni ad ægrum inviſit, multa memorans de Cæliris in mortales beneficentia, plorimis miraculis comprobara, hortanſque, ut & ipſe ſalutem

A. P. BARENSTUBER.

tem ei ſuam commendaret. Decanus & ſuptemæ neceſſitati, & monito præſulis obſequitur nuncupato voto, eodemque adhuc die habet melius. Priſtioam deinde valetudinem plane conſecutus Deo & S. Magno in ejus ſacello memoses egit gratias, poſteaque, quoad vixit, deoasiorum decadem donum tulit.

puer ſubmerſus ad vitam revocatus creditus:

145 Puer quidam, Gottſchalcus nomine, prolapſus ſueras io aquas, ſubterque uodas tempore haud ſane exiguo jacuerat. Extractus taodem ſuit, ſed examinis vitaque caſſus. Id pareus conſpicatus edito voto S. Magnum enixe inelamat, uec profecto iocaſſum: nam puer extemplo, quod hauſerat aquæ, cœpit evomere, motum edere, eſſe vitæ manifeſtus, & incolumis: quod idem pater coram teſtatus eſt, quando puerum ſecum adductum Divo per omuem vitam ſeeit tributatium, & gratias, ptosurato ad id Saetificio, egit *q*.

q

alterius comitis, lis morbus ſublatus:

B

146 Eadem præſtitit alius pater pto filio in ædiculam S. Magni ſecum addocto, quem aſſeroit eomitiali morbo dio multumque ſniſſe exsgitatum; hujusautem ope Thaumaturgi eam rabiem peuitus exuiſſe. Anootatum eſt hoc, & proxime præcedens beneficium XXIXSepsembtis, aooo MCCXXI.

pedum vitium ſubito emendatum:

r

ſ

147 Marquardus quidam Neoſori *r*, nrbe haud procul Norimberga *ſ* diſſita, ſuit homo meodicautis ſortunæ, atque iuſupet gtadiendi faeultate ob pedum vitia multum impedita. Unde eum miſerarus inſtitorum nouoemo tabernæ ſuæ cuſtodem inſtiruerat. Is Marquardus, cum molta de S. Maguo præclara accepiſſet ex relasione illorum, qui ad Ratisboueuſn ejus facellum religionis cauſa peregre veniebant, iogens deſiderium eoncepit eodem ſimul euodi, ſatis fidens, Cælitem adeo beneficum, ſibi quoque apud Deum patrociuio ſuo adfuturum. Itaque clam omni familia diſcedit, ſequitur, ut poteſt, ægris veſtigiis viatores cæteros: venit, quo deſtinarat *t*, & (ecce tibi rem mirabilem!) in ptimo ſtatim ſacræ ædiculæ ingteſſu pedes habet ſanos, vegetos, & ad officium euudi expeditos. Verum homo albæ meotis, quod magnitudinem beoeficii uoo apprehenderet, ut par ſuerar, rem totam tum quidem reticuit. Ut domum tediit, omoes mirari, ac rogare, unde ſalutem pedibus ſuis accetſiiſſet? Quibus eum

C

cæleſtis Medici ſui opem enatraſſet, monetur, ut ad eum recurrat, actiſque gtatiis Divi ſe devoveat obſequiis, qnod & præſtitit anno MCCXXXII.

puella cæca illuminata:

u

148 Puella pagana, Sinzingæ u oata. Tuta oomine, poſtquam diu oculis cspta iu teoebris miſere oberraverat, ad S. Magonm, de eujus miraculis ioaudierat, ſuit adducta, idqun eveotu lætiſſimo: uam mox amiſſam videndi faeultatem recepit, anno, quem ptoxime nomioavi.

energumenus liberatus: gradiendi facultas impetrata:

m

149 Non mious io diabolis, quam alia mortalium ealamitasibus depellendis, virtus S. Magni Ratisbonæ coituit. Nam ptimum Reinheto euidam ex pago Eckelbachio *w* biui filii etant, quotum altet ab atro geoio teoebatur obſeſſus, alter pedibus eaprus iucedere uequibat. Verum Thaumaturgus noſter, eui pater uttumque nuunupato voto commendavit, alterum a ſtygia obſidione, alterum a eaptivitate pedum præſtitit liberum: quod utrumque aſſeveravit Reioherus, quando in ſacello Liberaroris memores gratias cum voro perſolvis.

150 Mulierem præterea quandam, Bertham nomiun, orcinus hoſpes infederat, quam tamen, ubi in ædiculam S. Magni ſuit adducta, ſalvam incolumemque coactus eſt relioquere.

D

dæmone ex duabus mulieribus ejecti:

Virgo ſuit Rarisbonæ, quam Liobam nomioabaut, jam ooptui promiſſa: eam quoque malus dæmoo atreptam a ſe dire vexaverat. Hæc anoo MCCXXXIII die, qui divo Gallo *x* haberur

x

ſacer, in ſacellom S. Magoi venit libertatem quæſitura, plurimis, qui vieem puellæ miſerebantut, comitantibus, imo & lacrymas pto ealamitoſa, ſervidaſque preces apud Patronum benigniſſimum interponeotibus. Nec ſane ſtuſtra hæc eorum pietas ſuit: nam ſecundum mediam noctem, eum eœoobitæ Auguſtiniani divinas laudes eoocioereot, ioſeſtiſſimus obſeſſor iater iugens ejulatus emigtavit. At Lioba eooſecuta libertatem, teliſto mortali ſpooſo, ſaoctius in facto partbeuoue nupſis.

puer ne-phritious,

151 Sed ad alia rurſus admiranda eouvertimur. Poerom queudam Eckelbachii, quod ſuperius uominavimus, ealculus petquam acure eruciabat. Eum mster edito voto curaudum S. Maguo eum tranſetipſiſſet, mox pet ſanatum mirata eſt, ejectis tortoribus biois lapidibus. Stitit deiude eom voto munere ineolumem cæleſti Medieo, latamqoo ab eo filio opem publiee prædicavit.

E

oculus læſus ſanatus: mutuo nato lequela donata:

162 Io eodem pago lapillus puerili cujusdam oculum, io quem inſilierat, læſiſſe memoratur. Ei marer itidem S. Magnum, ut medicus eſſet, otavit, exoravitque. Integrum quippe ſanumque utroque oculo poſtea in facellum ejus addoxit.

Agrieolæ eujuſdam filius, haud procul Warteoberga *y* iocolentis, a vitæ primordio agebas eliuguis: quam primum vero in ædiculam S. Magni ſuit perductus, ſaodi faeultatem accepit expeditam.

puer mortuus ad vitam revocatus:

153 Quidam parentes filiolum repente extinctum (quo caſu, oou editum eſt) io ædibus ſois repereraut: quam eladem improviſam eum acerbe lameotareotur, peregrinus quiſpiam illac tranſieus, audito miſerabili plorato, quid rei eſſet? rogavit: edoctus cauſam luctus ſuaſic mœſtiſſimis conjugibus, ut mottuam ptolem edito voto eommeudarent S. Magno, addens, ſi id feceriot, vivam teeapturos. Illi promptu obſequuntur pio conſilio. Et ecce tibi! in poerulum redire primum oativos calor, iude vita &

F

ſalus. Memorarunt hæe ambo pareutes apud cœnobitas Auguſtioianos S. Magni, ubi voti perſolvendi cauſa eo veuerunt eum redivivo filiolo, pollieitique præterea ſunt, in dies ſingulos, quoad viveteut, alendæ ſacræ lampadi stes æreolos gratitudinis ergo ptæbitutos.

hydrops, & duo epilepti-ci ſanati:

154 Radigetom quendam, qui Lercheofeldii in ruſticauo opere ſerviebat, albus hydrops extra ſpem ſalutis ope mortalium recupetaudæ collocarat: quod cum bominem ptobe advetteret, in ædiculam S. Magni veoit, medelam rogavit, planeque impetravit aono MCCXXXII.

Alium quempiam, Leooem nomine, Ehbettæ uatum fœda epilepſia cortipuerat: eui malo abigeodo alia ope opus uon ſuit, quam S. Magnum in Rarisbonenſi facello imploraſſe. Eadem rabies puerum quendam, Heurieum nomine, exagitabat, qoem itidem idem cæleſtis Arebiater a matre edito voto, promiſſoque dono commendatum, ſalute donavit. Imo addidit beneficium beneficio: cum enim poſtea is Heuricus braebium aduſtus, noſtris astibus noo videretur poſſe curati, a matre iterum nuncupato vo-

to,

A to commendatum iterum juſſit valeſcere anno MCCXXXII.

puer bis a morte reſuſcitatus:

155 Filiolus Mainhardi cujuſdam, Gebhardus nomine, cum noctu in eodem, quo Mathildis mater, cubaret lecto, ſomnum morte mutaverat penitiſſime extinctus. At ubi parentes communi conſilio S. Magno votum nuncuparont, donumque ferre polliciti ſunt, ſi puer revivíſceret, plane revixit. Neque hic ſtirit Thaumaturgi in hunc Gebhardum beneficentia: nam poſtea aequis ſuffocatum iterato reddit vitæ, a marra novum pro illo edente votum invocatus.

leprosa mundata.

156 Uxorem Henrici cujuſdam Geisbacenſis lepra infeſtabat adeo fœda, ut aſpicientri horrorem naoſeamque cociret. In hac ille domur ſuæ calamitate ad medicam S. Magni manum confugit, adito voto, idque de aliorum conſilio. Neque aſpernatur eſt ſupplicem Divus, ſed lepram fœminæ omnem deterſit,

ANNOTATA.

a *Celeberrimus ille pons e ſecto lapide Danubio impoſitus, ſuburbium* Statt-am-hoff *conjungens Ratiſponæ, ædificari cœptus eſt anno* 1135, B *teſte Andrea presbytero Ratiſponenſi in Chronico apud Bernardum Pezium Theſau. Anecdot. tom.* 4, *ac eandem anno* 1146 *perfectus fuit, teſte Matthæo Meriano in Topographia Bavariæ.*

b Charon *inferorum nauta fingitur: ſcriptor noſter, Poëſeos, ut apparet; amans eum hic pro Ratiſponenſi portitore aſſumpſit.*

c *Tota hæc narratio ſuſpecta mihi eſt, ut jam notavi in Commentario prævio num.* 175.

d *De ſacello hoc egimus in Comment. prævio* § 13 *num.* 174.

e *De memorabili hac clade conſuli poſſunt ſcriptores obvii.*

f *Tractus Germaniæ eſt in circulo Franconiæ in limite Bavariæ & Palatinatus ſuperioris; eſtque ſub dominio epiſcopi, qui in urbe Aichſtadio, ditionis metropoli, ſedem Moguntino archiepiſcopo ſuffraganeam tenet.*

g *Vox Græca eſt excellentem ſeu primarium medicum ſignificans:* ἀρχὸς enim *eſt* princeps, ἰατρὸς medicus.

h *Eſt & hæc vox Græca* Σῶτρον, *ideſt* mercès *medico debita; hic idem eſt, quod* fotetia, C *quæ vox ſignificat munera, quæ Deo vel Sanctis ejus dantur ob recuperatam valetudinem.*

i *Quod Sancti ſacello una cum templo S. Andreæ junctum fuiſſe, ſupra dictum eſt num.* 137.

k Conradus ſecundus de Laichling, *vigeſimus octavus in ſucceſſione ordinaria epiſcoporum Ratiſponenſium recenſetur a Bucelino, Germaniæ ſacræ tom.* 2, *parte* 2, *diciturque ſucceſſiſſe Gotefrido epiſcopatum anno* 1186 *reſignaſſe; obiiſſe vero anno* 1204. AUTC. P. BENSTU. BER.

l *Erat Agnes filia hæreſque Henrici comitis Palatini, & per hunc neptis Henrici cognomento* Leonis, *cui Bavariæ ducatum ademerat Fredericus Barbaroſſa, tradiderat que Ottoni I.*

m *Fuit is filius Ludovici I, nepos Ottonis I, ipſe dictus Otto II, cognomento* Illuſtris, *qui ducta Agnete Henrici comitis Palatini hærede omnes de ſucceſſione in Bavariæ ducatum controverſias ſuſtulit.*

n Regenſtauff *vicus ad Reginum amnem in Palatinatu Neoburgenſi duo milliaria diſtans Ratiſponæ, quæ pia princeps conſtruere debuit, ut ad S. Magni ſacellum aſtura gratiarum accederet.*

o Kelheim *oppidum eſt ad Danubium ubi Alemannum recipit, duobus circiter milliaribus cum dimidio ſupra Ratiſponam.*

p *Hic locus mihi non occurrit in Tabulis.*

q *In Vita Germanico edita additur tempus, quo hæc acciderunt: videlicet veniſſe patrem cum prædicto filio Gotfchalco æturus Sancto gratias in ſacellum ejuſdem feſto S. Michaelis anno* 1221: *hoc eodem die ac anno miraculum hoc, ex oblatione* E *antiqua patris, annotatum fuiſſe dicitur numero mox ſubſequenti.*

r *In laudata Vita dicitur* Neumarck, *quod Latine* Novum ſuorum, *ſeu* Neoforum *vertat. Eſt autem* Neumark *urbs in Palatinatu Bavariæ ad fluvium* Sults, *quinque milliaribus Germanicis diſtans Norimberga, de qua mox.*

ſ *Indigenis* Nutenberg. *Eſt ea urbs imperialis & libera in Franconia provincia, in tractu Norgoviæ ad fluvium Pegneſum* (Pegnitz) *qui non procul ab ea amnem alterum Regneſum* (vulgo Rednitz) *recipit.*

t *Ad ſacellum ſcilicet S. Magni Ratiſbonenſe, quod ad minimum ſeptem milliaribus Germanicis diſtabat Neoforo, quantum apparet ex tabulis geographicis: quod iter ſane perquam difficile accidere debuit homini pedum vitio laboranti.*

u *In Vita Germanica dicitur* Sinzing pagus, *puella autem* Magdalena Tutz *vocatur: hinc dum ſupra pagana nominatur, non pagana in pago natam, non gentilem aut idololatriæ dedi-* F *tam ſignificat.*

vv *In Germanica Vita dicitur* Eckelbach pagus.

x *Veroſimiliter deſignatur S. Gallus abbas, cujus feſtum colitur* 16 *Octobris.*

y *Putem hic deſignari* Wattenberg *in Bavaria inferiori, duobus circiter milliaribus Landishuta.*

DE S. GONDULPHO EP. ET CONF.

METIS IN GALLIA

SYLLOGE.

J. L.

De cultu, geſtis, tempore emortuali & epiſcopatus initio.

ANNO DCCCXXII. *Memoria S. Gondulphi in Faſtis ſacris ad 7 & 6 Septembris: Gorziæ,*

IN *Martyrologio Gallicano Sanſſayi* S. Goodolphi (*alibi etiam* Gundulphi, Gondulfi & Guodolfi *ſcriptum invenies*) *Metenſis in Gallia ad Moſellam epiſcopi memoria ad* VII *Septembris elogio celebratur, cujus mentio redibit in fine numeri* 3. *Iſtum quoque diem Sancto ſacrum facit Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, illum breviter ita annuntians*: Metis S. Gundolphi epiſcopi. *At* B *veteſto Calendario Mſ. eccleſiæ Tullenſis ſancti Præſulis nomen inſcribitur ad diem præcedentem ſeu* VI *Septembris; ad quem etiam his verbis refertur in Florario noſtro Mſ. Sanctorum*: Methis, beati Goodulphi epiſc. & conf. *Grevenus & Martyrologium Pariſienſe anno* 1727 *excuſum eodem die Sanctum commemorant, uti etiam Caſtellanus in Martyrologio univerſali, cujus hæc eſt annuntiatio*: Metis S. Goodulfi epiſcopi, cojus reliquiæ fuot Gorziæ; *ubi illum coli aſſerit idem Caſtellanus in Martyrologii ſui indice, Sanctorum nomina complectente. Situs eſt locus iſte ad rivum Goeziam, a quo nomen traxit, haud procul a ſiniſtra ripa Moſellæ Metas fluentis, a qua urbe quatuor circiter leucis diſtat. Celebris ibi olim fuit abbatia Ordinis S. Benedicti, ſeculo* VI I *ſundata a S. Chrodegango epiſcopo Metenſi. Igne bellorumque incurſibus ſolo æquata fuit ſeculo* XVI, *canonicis aliquot, qui monachis ſubſtituti fuerant, in vicina eccleſia paroeciali nunc ſacra peragentibus. Legi poteſt Calmetus tom.* II *Hiſtoriæ Lotharingiæ col.* C 1245 & *tom.* 3 *col.* CXI.

2 *Ex duobus antiquis Catalogis epiſcoporum Mettenſium, quorum verba de* S. Gondulpho *num.* 6 *integre tranſcribentur, certum eſt, ipſius corpus olim Gorziæ quieviſſe; alter enim de Sancto affirmat*: Jacet in Gorzia; *alter vero*: Requieſcit in Gorzia monaſterio. *Pataveram* S. Goodulphi *corpus vel reliquias ex monaſterio Gorzienſi, quod cum ſua eccleſia jam penitus deſtructum jacet, quondam translatas fuiſſe ad ejuſdem loci eccleſiam parœcialem, nunc canonicorum collegio inſignem, & in hac Sanctum ejuſque ſacra lipſana hodieque in veneratione haberi. In iſtam me opinionem adduxerat ſeculi hujus martyrologus Caſtellanus, cujus teſtimonium retuli. At aliter me docuit R. P. Edmundus Chaven tollegii noſtri Metenſis Rector; qui de Sancti cultu ejuſque reliquiis, ibidem, ut credebam, adhuc quieſcentibus interrogatus,* XXX *Septembris anni* 1747 *iſta reſcripſit*: Quod ſpectet Gorziam, domioos deeaons iſtios eccleſiæ, qoæ olim ſuit moneſteriom, reſpondit litteris illi a me detis, nullum celebrari Officium de S. Gondulpho nollam fieri commemoretionem, nullum eultom adhiberi; ſi eorpus Saocti ibi fuerit depoſitum, nulles ſupereſſe reliqoies; potoiſſe fieri, ſi ibi depoſitæ fuerint, ut fueriot eoofumptæ, qoeodo eccleſia foit deſtructa incendio tempore bellorum. *In dubium vocari nequit, quin ſanctus noſter Præſul Gorziæ revera olim fuerit depoſitus: unde non improbabilis conjectura ductur, ipſum aliquando ibi cultu publico honoratum fuiſſe; ſed qui jam deſierit, nec monaſterio nec hujus eccleſia, in qua veriſimiliter colebatur, nec ullis amplius reliquiis exiſtentibus in templo parœciali, ubi canonici, monachorum in locum ſuffecti, Officia divina* E *perſolvunt.*

ubi olim depoſitus fuit, jam non colitur, nec ullæ amplius exſtant ejus reliquiæ.

3 *Licet comperiſſem, Sanctum in pleriſque Faſtis ſacris, num.* 2 *adductis, ad* VI *Septembris annuntiari ſubdubitabam tamen, an hic dies ejus veneratioui eſſet conſeoratus, quod in Feerarii Catalogo generali Sanctorum & Sanſſayi Martyrologio Gallicano ejus memoriam conſignatam invtniſſem ad diem ſequentem, qui e. juſdem emortualis ſuit, ut infra videbitur. Omni me dubitatione liberavit indicata officioſi R. P. Edmundi epiſtola; ex qua etiam didici, qualem cultum Sanctus Metti obtinuerit.* Io eccleſia, *inquit*, cethedrali hujuſce urbis celebretor Offieium de S. Gondulpho die fexte Septembris. Præterquam quod id mihi eſſerait viva voce domious decanos, id ipſum legi in eorum libro exremonieli, io quo habetor hæc Lectio de Sencto, quam ed verbum refero. "Die VI „Septembris. S. Gundulphi Meteoſis epiſcopi. „LECTIO TERTIA. Gondulphus megnarum vir- F „tutum præſertim vero cnſtitetis & eheritatis „decore conſpicous Angelreorno Meteoſi archiepiſcopo non oh natoliom, ſed meritorum „ſublimitatem ſuffectus eſt. Cathedram hanc „eum Dei honore & omniom froctu admirebili ſex prope annos gobernavit. Synodo epud „Theoois-villam, petente Ludovico Pio, iotерſuit: obi multa pro ſecuritetn mioiſtrorom Dei conſtitute ſuot. Tandem ad cœlum meri„tis plenus evolavit ſub Eugenio ſecundo, i„dus Septembris„. *Scribendum erat, ni fallor* VII idus Septembris, *quo die ad vitam felicioremtranſiit. Elogium, quo Sanſſayus laudatus Sanctum ornat parum differt a jam data Lectione tertia Officii, quod ritu ſimplice ſeu feriali in cathedrali Metenſi recitatur. Quæ illuſtriſſimus Meuriſſius epiſcopus Madaurenſis & ſuffraganeus Metenſis in anciſtitum hujus eccleſiæ Hiſtoriæ pag.* 283 & 286 *de Sancto affirmat, iſti quoque Lectioni conſentanea ſunt.*

Metis hoc die recitatur Officium, in quo Legitia certa Sancto propria eſt.

Non cohærentia traduntur de epiſcopatus ejus duratione, & falſa de tempore mortis.

4 *Apud Aubertum tom.* 6 *Spicilegii pag.* 655 *in Chronico epiſcoporum Metenſium, ante medium ſeculum* XII *ſcripto, Sanctus ita laudatur*: Sublimatus poſt hunc (*Angelramnum*) Guodulfus trigeſimos nonus Meteoſis epiſcopus, converſatione ac fide veneraodus. Sedit VI annois,

A nis, tempore Ludovici Pii; ſub Apoſtolicis Paſchales & Eugenio. Obiit VII Idus Septembris. *Dicitur hic ſanctus Præſul ſedisse* VI annis, *quibus etiam menſes in tribus, atque inſuper dies ſeptem in duobus Catalogis. 6 producendi adjungantur. His contradicit Lectio tertia, Menvissus & Sanssayus, qui* S. Gondulpho *tribuunt* ſex prope annos *epiſcopatus; de cujus duratione firmo recurrere in fine hujus Syllogis. In eadem Lectione obiisse affirmatur* ſub Eugenio ſecundo *Pontifice, ſub quo etiam Metenſis eccleſia præfuiſſe traditur in Chronico laudato. In altero Chronico Metenſi ab anno 511 ad 1279 apud Labbeum tom.* 1 *Bibliothecæ Mss. pag.* 344 *legitur*: DCCCXIX [anno] Gundulfus epiſcopus Metenſis. DCCCXXV Drogo epiſcopus Metenſis. *Secundum præſulum hujus eccleſiæ Catalogos, quorum verba me inferius daturum promiſi, more* S. Gondolphi *differenda eſt ad eumdem annum* 825, *cui Drogonis in illius locum ſucceſſio in poſteriore Chronico illigatur. In re itaque concordant memorata hactenus monumenta Metenſia*, 9 *quod Sanctus ſub Eugenio PP.*

B *II, qui primo ſemeſtri anni* 824 *Paſchali PP. I ſucceſſit, ſupremum diem obierit. Hunc Menvissus* VII *Septembris ejuſdem anni* 824, *Cointius vero cum aliis anni* 825 *fuiſſe ceſſit. Sammarthani in antiqua Gallia Chriſtiana & Caſtellanus in Martyrologio univerſali mortem Sancti refrunt ad eumdem diem anni* 823, *quo Paſchalis PP.* 1 *vivebat. Citra diem illi aſſentior: at nego* S. Gondulphum *ad Eugenii II Pontificatum vel ad annum* 823 *vitam prorogaſſe; Utrumque falſum eſſe demonſtrabitur num.* 7 *& ſeq.*

Adfuit ſynodo apud Theodonis-villam, & ſacros Ordines contulit S. Aldrico.

5 *Convenit inter nos & omnes alios, Sanctum inter vivos ſuperſtitem fuiſſe menſe Octobri anni* 821, *quo apud Theodonis-villam adverſus perenſſores clericorum ſynodus habita fuit, de qua vide Labbeum tom.* 7 *Conciliorum ſecundæ editionis col.* 1519 *ubi inter ceteros illi interfuiſſe legitur* Hetto Trevirenſis archiepiſcopus cum ſuis ſuffraganeis, *Metenſi ſcilicet epiſcopo, qui tunc erat* S. Gondulphus, *Tullenſi & Virdunenſi. Alia, quæ ſanctus noſter Præſul egerit, memoriæ prodita non invenio, præter illud, quod narratur in Vita S. Aldrici epiſcopi Cenomanenſis, a diſcipulis ipſius ſcripta, apud Baluzium lib.* 3 *Miſcellaneorum pag.* 3. *S. Aldricus ſub Ludovico Pia militans ac vitæ ſanctioris in ſtatu eccleſiaſtico agendæ deſiderio flagrans miſſionem ab illo petiit: quam ubi cum*

C *canonicatu in cathedrali Metenſi impetraſſet*, ad jam dictam urbem feſtinando profectus eſt; ibique amabiliter & devote ab omnibus ſuſceptus, & clericus ab epiſcopo ejuſdem civitatis & annexo clero divinis benedictionibus decantantibus & hymnis ſpiritualibus modulantibus conſortatus eſt, & veſtimentis clericalibus inductus, & manuum impoſitionibus ab epiſcopo & a cunctis ſacerdotibus clericali benedictione conſeceratos, inter ſeniores Fratres eſt collocatus ... Poſt duos quoque clericatos ſui anceps ab epiſcopo ejuſdem civitatis, nomine Gondulfo, in eccleſia ſancti Stephani diaconus eſt ordinatus. *Epiſcopus Metenſis, qui S. Aldricum diaconum & biennio ante clericum conſecrarat, annus idemque eſt noſter* S. Gondulphus; *nam ante ipſum cathedra multo pluribus quam duobus annis vacarit, quemadmodum ex ſequentibus patebit.*

6 *In corpore hiſtoriæ Francicæ, edito Hanoviæ anno* 1613, *pag.* 177 *occurrit Catalogus epiſcoporum Metenſium, in Wala anno* 882 *vita defuncto defuturus, & de noſtro ſancto Præſule iſta murmurans*: Goodulfus ep. ſedit ann. VI. menſ. VIII. Obiit VII. Id. Septemb. *Calmetus in Monumentis Hiſtoriæ Lotharingicæ tom.* 1 *col.* 79 *& ſeqq duos alios producit antiſtitum Metenſium Catalogos, quorum poſterior ad Walæ ſucceſſorum Rudbertum deductus habet*: Gondulphus deceſſit VII. Id Septemb. *Prior vero, relata Angelramni morte, ita pergit*: Ceſſavit epiſcopatus an. XXVII. & menſ. IV. Gondulphus en. VI menſ. VIII. dies VII. Obiit VII. Id. Septemb. Jacet in Gorzie. *In hoc Catalogo ultimus recenſetur Adalberto I, anno* 964 *mortuus, uti etiam in eo, quem Marcus Antonius Dominicus inter antiquitatis Monumenta, Anſberti familiæ redivivæ adjecta, ex teſto Metenſi S. Symphoriani rodice edidit; in quo pag.* 26 *ſic legitur*: Ceſſavit *poſt Angelramni obitum* epiſcopatus ann. XXVII. & menſ. III. Gundulfus epiſc. ſedit ann. VI. & menſ. VIII & dies VII. Requieſcit in Gorzie monaſterio. Ob. VII. Id. Septemb. *Angelramnus, cui* S. Gondulphus *ſucceſſit, in memoratis Catalogis dicitur obiiſſe* VII *Calendas Novembris: qui dies anno* 791 *innectendas eſt, quemadmodum oſtendit Pagius ad eumdem annum num.* 4 *&* 5. *Jam vero ſi aſſignatos annos, menſes & dies quibus ſecundum duos poſteriores Catalogos, mortuo Angelramno cathedra Metenſis vacavit &* S. Gondulphi *epiſcopatus duravit, annumeres tempori, quod Angelramni emortuale fuit, pervenies ad autumnum anni* 825. *At ſanctus noſter Præſul vita exceſſit* VII *Septembris anni* 822: *relinquitur, ut accuratæ non ſint temporum notæ, quibus vel ſedis poſt obitum Angelramni vacantis vel epiſcopatus a* S. Gondulpho *admiſtrati duratio in iiſdem Catalogis circumſcribitur.*

at emortualem Sancti diem 7 Septembris illigandam eſſe anno 822 *ex veterum teſtimoniis*

7 *De Sancti die emortuali* VII *Septembris, qui in Chronico priore & quatuor Catalogis epiſcoporum Metenſium, num.* 4 *& præcedente adductis diſtincte exprimitur, nulla eſt controverſia. Nullus etiam ſupererit dubitandi locus, quin dies iſte ad annum* 822 *pertinuerit, ubi evicero, Drogonem menſe Junio anni proxime ſequentis in comitiis Francofurtenſibus, a Ludovico Pio imperatore celebratis,* S. Gondulpho *fuiſſe ſubrogatum. Ea Eginhardi ſcriptoris ſyncbroni Annalibus, qui in anno* 829 *finiuntur, in eum noſtrum iſta huc tranſfero*: MCCCXXIII (enno) menſo Majo conventus ibidem (*Francofurti a Ludovico Pio*) habitus eſt. *Sequuntur, quæ in illo geſta fuere, donec ex Italia rediret Lotharius, a Paſchale PP. I Romæ coronatus imperator; qui* menſe Junio *veniſſe dicitur ad patrem ſuum Ludovicum Francofurti commorantem. Paulo poſt ita pergit Eginhardus*: Drogonem fratrem ejus[a], ſub canonica vita degentem Metenſi eccleſiæ, clero ejuſdem urbis conſentiente atque eligente, *Ludovicus Pius* rectorem conſtituit, eumque ad pontificalis gradum conſuit promovendum. *Hæc autem in comitiis Francofurtenſibus contigiſſe, manifeſtum eſt ex iis, quæ proxime ſubjunguntur*: In eodem conventu locus & tempus ulterius conventus habendi indicta ſunt; Novembris videlicet menſis & Compendium palatium. *Idem tradatur coætaneus auctor Vitæ Ludovici Pii, ſub Aſtronomi nomine eruditis notus, apud Pithœum tom.* 2 *Annalium Francorum a pag.* 218:

[a] ſuum

AUCT. J. L. *Ejus mentio in Præſulum Metenſium Catalogis, ſecundum quos obiit anno* 825:

E

F

AUCT. J. L.

218 : *ubi eum narraſſet Lotharium* menſe Junio *ad patrem veniſſe, Francofurti comitia celebrantem, ita proſequitur* : Gundolfo porro Metenſi epiſcopo, eodem tempore defuncto, clerus omnis populuſque ejuſdem eccleſiæ, veluti uno ſpiritu animati, Drogonem imperatoris fratrem, ſub canonico habitu oobiliſſime viventem, ſibi poſcunt dari ſacerdotem... Ideo imperator cum ſummo gaudio petitioni eccleſiæ annuit ; eiſque quem petebant pontificem dedit. In eodem conventu mors nunciatur Luideviti tyranni &c.

tam clare evincitur, ut Catalogorum auctores eum multis aliis erraſſe dicendi ſint.

8 *Coævus etiam eſt auctor Annotationum hiſtoricarum, quas e Blumanio Viennenſi codice excerptas Florentinius ad calcem Martyrologii Hieronymiani vetuſtioris pag.* 1056 *ſubjunxit ; ubi inter alias hanc invenio* : DCCCXXIII. Idus Junii natus eſt Karolus filius Judith. Eodem die

B ordinatus eſt Drugo. *Ademarus in Chronico apud Labbeum tom.* 2 *Bibliothecæ Mſs. pag.* 159 *ad eumdem annum ſcribit* : Drogonem fratrem (ſunm) canonicum Metis cum electione civium *Ludovicus Pius* ordinavit epiſcopum. *Von* ordinavit *hic idem eſt ac* deſignavit. *Pagius ad annum* 823 *num.* 6 *ullos veteres ſcriptores pro ſententia noſtra adfert, vocique* ordinatus, *qua utitur. Annotationum auctor, eamdem tribuit ſignificationem, in qua illam accepit Ademarus. Ibidem num.* 4 *probat, Carolum Ludovici Pii filium, qui poſtea imperavit & Calvus agnominatus fuit, Francofurti in lucem prodiiſſe anno* 823, *Idibus Junii*. Eodem die, *inquit Annotationum auctor*, ordinatus eſt Drugo : *Sed hoc* pridie Idus Junii *occidiſſe ſcribunt Hugo abbas Flavinicenſis in Chronico Virdunenſi atque auctor Chronici S. Benigni Divionenſis quorum verba dat Pagius loco primum citato. At quidquid ſit de die, quo Drogo conſecratus vel deſignatus ſuit epiſcopus Metenſis, id pro re indubitabili admitti debet, illum menſe Junio anni* 823 *in conventu Francofurtenſi eccleſiæ Metenſi præfectum fuiſſe, & conſequenter S. Gondulphi mortem, quam VII Septembris obiit, retrahendam eſſe ad annum* 822. *Errant igitur duo poſteriores præſulum Metenſium Catalogi num.* 6 *nllati ; nam inter Angelramni*, XXVI *Octobris anni* 79. *defuncti*, & S. Gondulphi D *mortem* 34 *fere annos medios ponunt, qui prioribus additi ad Chriſti* 823 *recurrunt. Errant etiam Lectionis tertiæ & Chronicorum Metenſium auctores, Meuriſſius, Caſtellanus & alii num.* 4 *memorati, qui Sanctum vitam protraxiſſe ajunt ad* VII *Septembris anni* 823 *vel Pontificatum Eugenii II, qui anno* 824 *Eccleſiæ univerſæ præeſſe cœpit.*

9 *Licet incertum ſit, quo die & anno S.* Gondulphus *epiſcopus Metenſis conſecratus fuerit & quam diu ſacram hanc dignitatem geſſerit ; laudatus tamen Pagius num.* 5 *tempora illa determinat, nimis aſſeveranter illa pronuntians* : GUNDULPUS ordinatus fuerat epiſcopus Metenſis die prima menſis Januarii anni octingeteſimi decimi ſexti feſto circumciſionis Chriſti ſacra, & e vivis exceſſerat die ſeptima Septemb. ſuperioris anni (DCCCXXII.) Marcus enim Dominicinus in libro de Ansberti familia redivivus publicavit Catalogum Metenſium epiſcoporum, in quo legitur. GUNDULPUS EPISC. SEDIT ANN. VI ET MENS. VIII ET DIES VII. REQUIESCIT IN GORZIA MONASTERIO. OB. VII ID. SEPTEMB. Quare error irrepſit in eundem Catalogum, ubi narrata morte ANGELRAMNI ar. E chiep., quæ contigit die XXVI Octob. anni DCCXCI, dicitur : CESSAVIT EPISCOPATUS ANN. XXVII ET MENSES III. Legendum enim ANN. XXIIII ; loco ANN. XXVII, qui error facile a librariis committitur, dum priores duas lineolas conjungunt, & ex II efformant V. Is librariorum *) Coin- error Cointius * in tranſversum egit, impulitque ut GUNDULFI mortem in annum DCCCXXV, DROGONIS vero initium in annum inſequentem conferret. *Miror cur Pagius nanos* XXVII, *quibus cathedræ Metenſis vacatio definitur, a librariis potius ex* XXIIII *efformatos fuiſſe dicat, quam annos* VI *epiſcopatus S. Gondulphi ex* III ; *cum æque facile* III *in* VI *quam* XXIII *in* XXVII *corrumpi potuerit. Niſi itaque aliunde probetur, Sanctum pluribus annis integris quam tribus Metenſi eccleſiæ præfuiſſe ; numquam ego magis credidero, illum Calendis Januarii anni* 816, *ut Pagius aſſerit, quam eodem die anni* 819 *epiſcopum conſecratum fuiſſe.* F

Epiſcopus ordinatus fuit prima die anni 816 *in ſententia Pagii, cui nondum aſſentior.*

C DE B. LIMBANIA VIRG. MONIALI

GENUÆ IN ITALIA

J. L.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I.

DIU ANTE ANNUM MCCXCIV.

Vita & miracula edenda ; ſeculum emortuale incertum ; geſta ante ſtatum religioſum in monaſterio S. Thomæ ſuſpecta.

Veterum ſcriptorum & Grimaldi de Beata ſilentium. Opuſculum Vannini edi-

CUm B. Limbania virgo, *alumna cœnobii Genuenſis S. Thomæ, quod primus moniales Ordinis S. Benedicti, ne dein ab anno* 1509 *ſacræ virgines margui patris S. Auguſtini regulam profeſſæ incoluerunt, veneratione publica & crebris miraculis jam a ſeculo* XIII, *ut infra videbitur, inclaruerit : magnam ſpem conceperam, fore ut ejus memoriam ex veterum Genuenſium ſcriptoribus hoc & præcedente ſeculo antiquioribus illuſtrare poſſem. At omnium Opera, quæ quidem typis excuſa in noſtro enſtunt muſeo, mihi pervolventi nihil ab illis de* B. Limbania *memoriæ proditum occurrit. Nullius vero de Beata ſilentium magis miror, quam Mariani Grimaldi in Sanctuario Genuenſi. Non pauens Sanctorum hujus urbis Vitas iſtud Opus compleCtitur ; in cujus præfatione auctor quoſdam alios, quorum Acta deſiderabat, patriæ ſuæ Cælites*

A *lites celebravit, nullo uſpiam beatæ noſtræ Virginis veſtigio eſtiſto; licet anno 1613, qua dictum Opus editum fuit, Officio eccleſiaſtico, ut reliquum cultum ſileam, a monialibus S. Thomæ honoraretur. Eodem anno, quo Sanctuarium ſuum Grimaldus, Philippus Ferrarius Catalogum Sanctorum Italiæ edidit; in quo ad XVI Auguſti B. Limbania elogio ornatur, accepto ex ejus Lectionibus nopar Romæ an. D. MDCIX approbatis, de quibus infra ſermo redibit. Circa idem tempus ipſis Genuenſibus in lucem prodiit libellus de Beatæ cultu, vita & miraculis, Roma idiomate Italico elucubratus ab Artemio Vannino Senenſi, ſacerdote S. Hieronymi de Charitate. Atque hi duo, Ferrarius ſcilicet & Vannius, inter auctores Operibus prelo vulgatis mihi notos primi fuerunt; qui de Beata meminerunt.*

atque alterum antiquius Ms. de cultu, vita & miraculis, ſuſcitati anno 1650 impreſſi auctore, muſeo nonnullis tamen auctor anonymus

a *Eſt & alius ignoti mihi nominis auctor, qui res in vita & poſt mortem a B. Limbania geſtas atque aliquot de ejus cultu notitias litteris mandavit. Ineditum hoc Opuſculum a domina Joanne Bernardo Veneroſo, Genii Liguris reſuſcitati anno 1650 impreſſi auctore, muſeo nonnullis tamen auctor anonymus*

B *ſcbrnii itte Romanum retulit.* Adiveemus, inquit *ad* XXII *Martii anni* 1662, *quo ambo in Belgium redeuntes Genuæ morabantur*: illuſtriſſimum D. Veneroſum Ceſtrenſis ad Occideotem oppidi pro republica gubeoatotem, qui.. præter Opus a ſe eompoſitum, quod Ligorem eefuſcitatum inſcripſit, Vitam ad oos poſtridie detulit S. Limbaniæ Ms. cum plurimis miraculis. *Hæc vitæ adjuncta* 44 *tapitulis abſolvuntur. Poſt cap.* 34 *ſeu miraculum, quod in, ferius apud nos nnm.* NT *eeferetur, ſequitur* Appendix aliaeum gratiarum a B. Limbania præſticarum vaeiis peeſonis, e quibus aliquæ etiamnum vivont io præſente monaſterio S. Thomæ. *Decem ultima tapitula Appendicem hanc conſtituunt, beneficia continentem, quoeum pars maxima poſteriot eſt anno* 1509, *quo cœnobium S. Thomæ a monialibus Benedictinis ad Auguſtinianus tranſlatum fuit. Idem ſuſpiroe de reliquis in eadem Appendice octarrentibus beneficiis, in quorum eelatiane nihil enprimitur, unde tempus, quo tontigerint, tolligi poſſit.*

C *non ante finem ſeculi* XVI *ſcripſit: alia documenta majores noſtri fruſtra peſierunt*

3 *Cum Vita & miracula priora, veteraqne, quæ Appendix tompleCtitur, non interrupta tapitulorum ſerie ennarentur, & ſermo Italicus, quo tranſcripta ſant, ubique quoad ſtylum ſibi ſit ſimillimus; mi eidemque auctori omnia attribuo: a quo nec diverſus mihi videtne, qui adjeCtas de Beatæ cultu notitias collegit, ex eodem, quo illa, codice avulſus eodemque tharaCtere enarratas. Nulla in hiſce ſit mentio Officii de* B. Limbaoia *a Paulo PP. V anno* 1609 *approbati, de quo Vanninus in libelli ſui præmio agit: unde eruitur noſtrum anonymum Vannino antiquiorem eſſe. Citius tamen ſcribere non potuit, quam ſetulo* XVI *enenute; cum beneficia tunc divinitus per Beatam tollata referat. Papebrochius in laudata Ephemeride ſcribit, ſe* XVI *Martii anni* 1662 *cum ſocio atteſtiſſe moniales S. Thomæ, antiqiora, ut ſperabat, de beata Virgine monumenta produCturat, quam Opuſculum Ms. anonymi, quod pancis ante diebus a domino Veneroſo acceperat.* Eodem, *inquit*, die (XVI *Martii*) cum mooialibus S. Thomæ Ord. S. Auguſtini, apud quas S. Lim-

baoia colitur, egimus pro obtinendis antiquio- AUCT.
ribus de ea ſcriptis: ſed oegabaot prætee ea, J. L.
quæ Romam delata eſſeot io ordine ad impetrandam eanonizationem, quidquam haberi poſſe; Benedictinas; quæ iſthie priores fuerant, com loco cedeeeot, ſcripta omnia vel obſcuraſſe vel diſſipaſſe. Interim complures oaerabant gratias, meritis hujus Sanctæ obtentas, præſeetim liberatiooem mooaſterii a peſtilentia, qua tota nupee civitas, eaqua pars maxime, infecta fuerat.

4 *Per* canonizatiooem, *de qua moniales ad majores noſtros lætæ fuerunt, officii de* B. Limbaoia *recitandi approbationem intelliga, quam a Sede Apoſtolica petitam atque etiam anno* 1609 *obtentam fuiſſe Vanninus diſerte teſtatur. Verba dabuntur infra num.* 20. *Quæ vera ſcripta moniales dixerunt Romam delata fuiſſe ad approbationem iſtam impetrandam, haud dubie illa ipſa ſunt, de quibus Vanninus in epiſtola dedicatoria, ad Joannam Hieronymam Vivaldi prioriſſam, ut vocant, & moniales Genuenſes S. Thomæ die* XXXI *Januarii anno* 1618 *Romæ data, ita ſcribit*: Ad precas illuſtriſſimi comitis Caroli Gabrielli Eugubini nobilis civis Romani, ex ſcriptis aotiquis & autheoticis, quæ a vobis tranſmiſſæ fuerant, collegi vitam & miracula beatæ Limbaniæ *&c. Nihil de hiſce collectum profert in ſuo libello Vanninus, quod, ſi ſubſtantiam ſpectes, ante ipſum non protulerit noſter anonymus: ex quo illam omnia hauſiſſe crederem, niſi ſcripta, quibus uſus fuit, antiqua & authentica vocaret. Iſta tamen antiqua eſſe non potuerunt, ex quibus miracula ſæculo* XVI *patrata tranſtripſit; inter quæ nonnulla anna* 1595 *& proxime præcedentibus actidiſſe dicuntur. Vel vehementee falloe, vel illa deſumpſit ex memorata anonymi noſtri Appendice; quæ Latine reddita tapat* 11 *miraculorum* B. Limbaniæ *poſt vitam edendum tonficiet. Caput* 2 *complectetur miracula antiquiora. Hæc Vanninus ex iiſdem haud dubie, ex quibus anonymus, monumentis accepit. Qualia ea ſint, ea jamſtatim dicendis intelliget.* *a monialibus S. Thomæ eadem, ſi rem ſpectes, narrat uterque auctor: miracula recentiora*

E

5 *Anonymus, relatis miraculis, quæ anno* 1344 *& præcedentibus tontigerunt, ita profequitur*: Omnia hacteous narrata miracula per domioom Fredericum di Mologoio caoooicum & vieariom arehiepiſcopi, ad inſtantiam Joaonis Caſaſco presbyteei, qui tunc eeat dicti monaſterii *S. Thomæ* ſyodicus, examinata & correcta fuerunt; publicumqoe de iis inſtrumentum anno MCCCXLIV die XIX Novembris confectom ſuit manu Antonii Piloſo de ſancta Victoria oo. tneii publiei. *Iiſdem miraculis alio ordine diſpoſitis ſubdit Vanninus tap.* 39 *in fine*: Hacteous miracula, a vicario archiepiſcopi examioata & approbata anno MCCCXLIV, ot initio dictum ſoit, *in proœmio ſcilicet pag.* 3, *ubi hæc lego*: Iode factum eſt, oc, cum fidelium pietas erga beatam Virgioem indies accreſceeet, multaqoe per illam divinitus fiereot miracula, jueidica de hiſce anno MCCCXLIV inſtitot a ſueeit inquiſitio & proceſſus pobliens foematus a Frederico di Mologo, tone temporis caoooico & vicario archiepiſcopi Genoenſis, ad inſtantiam Joaonis di Caſaſco, qui prædicti mooaſterii eeat ſyodicus. *Miracula anno* 1344 *diſtaſſis, approbatis & per notarium publicum ſcripto traditis anonymus noſter & Vanninus alind ſubjungunt, quod is, cui tontigerat, coram notaria & teſtibus anno* 1359 *affirmaſſe narratur. Hoc miraculum ee-* *nti & antiquiora, quæ fere omnia anno* 1344 *approbata fuere, edenda ea anonymo,*

F

AUCT. J. L.

centiore manu verisimiliter adjectum fuit instrumento, quod de prioribus anno 1344 confectum fuit. Habes, studiose lector, ipsum fontem, ex quo profluxerunt antiquiora B. Limbaniæ miracula, quæ in Italicis utriusque scripturis Opusculis legunturr, & post Vitam cap. 12 dabuntur in Latinum conversa sermonem ex breviore antiquiorique anonymi relatione.

qui cum Vannico Vita non satis antiqua esse; quo seculo Beata floruerit, nescitur.

6 *Miraculis prævium* B. Limbaniæ *Vitam anonymus, eoque junior Vannius ex eodem pariter fonte acceperunt; quod ex utriusque narratione inter se collata facile perspici. Quo autem seculo Vita, quam illi præ manibus habuere, primum conscripta fuerit, me latet. Si Vannino credas, auctorem habuit antiquissimum: nam in proœmio pag. 3 mentionem facit* de codice antiquissimo *Beatæ vitam continente, quo se usum fuisse indicat. Supra vero num. 4* ex scriptis antiquis & authenticis... vitam & miraculo beatæ Limbaniæ *se collegisse ait. Eam biographo, quam labet, vetustiorem tribue, modo illum tam longo tempore post Beatæ mortem scripsisse fateare, ut auctor nec synchronus nec suppar appellari queat. Et vero illum a Beatæ ætate remotiorem fuisse vel inde eruitur, quod in tota ejus translatitia apud anonymum narratione nihil adducatur, unde vel seculum, quo illa vixerit, possit eruendi. Hinc Vannius in proœmio pag. 6 Genuæsium bella & tumultus incusat, quod in iis olim interierint documenta, ex quibus plurior rerum a* B. Limbonia *gestarum cognitio acquiri potuisset: deus sibi ignoscit petit, si in Vita, quam dat, tempora aliaque adjuncta, quæ quis meritu desiderare posset, non expeimantur. Nonnulla tamen addidit Vannius, quæ apud anonymum non invenio, ut mox videbitur.*

B

Diu ante annum 1294 obiit: minus probabilis Vannivi conjectura circa tempus natale.

7 *Cum ceterum sit; uti ex posteà dicendis patebit,* B. Limbaniæ *caput, a reliquis membris divisum, in ecclesia monialium S. Thomæ anno 1294 publice honoratum fuisse; admitti debet corporis in ossa & tineres dissoluti translationem vel saltem aliquam recognitionem præcessisse, in qua sacrum caput a ceteris ossibus fuerit separatum, & consequenter Beatam ubiisse* diu ante annum MCCXCIV, *at hic & supra ad num. 1 in margine notavi. Quam vero longo tempore ante dictum annum morc ejus contigerit, ego definire non possum; cum ne quidem seculum noverim, quo* B. Limbania *religiosam vitam egit in monasterio S. Thomæ, cujus antiquitas mihi etiam incomperta est, Vannius cap. 1 Vitæ se ex monumentis, nescio quibus, collegisse ait, Beatam anno circiter 1000 in lucem prodiisse. Sed non assentiendum est scriptori neoterico, tempus istud ex conjectura assignanti, quem vel ipse postea minus verisimilem fecit, dum cap. 17* B. Limbaniam *meritis plenum atque annis gravem ad præmia cælestia* XV *Augusti evocatum fuisse scribit: nam si ante annum 1294, quo ejus caput, a ceteris membris in prævia translatione vel corporis recognitione divisum, publicæ veneralioni de more expositum fuisse constat, in bona senectute obiit; quis non inde inferat, eam probabilius aetatem fuisse ante unnum circiter 1200. Ceterum anonymus de natali Beatæ tempore, de provecta ejus ætate & die emortuali ne verbu quidem meminit,*

C

Quæ de B. Limbania, religiosum statum in cœnobio S. Thomæ

8 *Admodum mira sunt, quæ de* B. Limbania, *monasticæ vitæ institutum in cœnobio S. Thomæ eundum professa, anonymus & Vannius tradunt. Ut lector ipse dijudicare possit, an & qua fide digna sint, præcipua rerum capita ea utroque scriptore collecta cum iis, quæ singulariter expendi merentur, adjunctis hic proferre visum est.* B. Limbania *nobilibus atque opulentis parentibus in insula Cypro nata, virginitatem in puerilibus annis Deo consecravit. Cum duodecim esset annorum, parentes de ea in matrimonium nobili ac diviti juveni collocanda egitarunt. Quod ubi illa resciit, Deo per orationem consulto, insciis parentibus navi se committere & ea insula in alienas terras aufugere statuit, ut cælesti suo Sponsa liberius & ardentius inserviret, ab omni semota periculo fidem ei dare violandi. Animum suum Beata aperit piæ ac fideli suæ nutrici. Hæc sibi communicata refert suo marito. Insolens Puellæ in tam tenera ætate consilium ambo, Deu eorum mentes dirigente, non solum probant, sed etiam decernunt se fugientem comitaturos. Deu ad portum se conferunt; ubi nauclerum brevi Genuam venaturum invenient: cui nutrix rationes, cur duodecim annorum puella* Limbania *patriam ac parentes deserere velit, manifestat, & se simul cum illa & marito suo in navim admitti & Genuam conduci petit. Nautleri voluntatem Deus ita* D E *disposuit, ut oil tergiversatus se id facturum spenderet; immo illis locum in vicina silva monstraret, in qou secure latorent, donec ad navim conscendendum ab ipso evocarentur. His ex nutrice intellectis* B. Limbania *domo paterna clam egreditur, & cum illa ac marito ejus in silvam se abdit; ubi adventum nauclori præstolatur. At hic negotiis suis intentus facti promissi oblivisciter, & soluta navi Genuam vela facit, beata Virgine cum sociis in silva relictis. Cumque tota die iter suum prosecutus fuisset, sub vesperam navis in medio cursu, velis secundo vento distentis, derepente immobilis subsistit.*

nondum mer ex, tra- ductur, magis mira sunt

9 *Attonitis nautic causam tanti prodigii investigantibus, nauclerus promissi non servati memor factus ad portum regredi constituit: ad quem mira celeritate, adverso licet vento, eum pervenisset; in terram desilit, sibi notum in silva locum adit, ubi cum sociis* B. Limbania *moratur: ad cujus pedes miscabundus istuetur varias feras silvestres prostratas, quæ vestimenta eorum ejus oras lingebant. Cognoscit ille ex tanta miraculo sanctitatem Virginis, hanc reverelur &* F *cum sociis lætus ad navim ducit; quæ intra paucas dies felicissimo cursu Genuam devehitur. Sed in ipsu urbis portu, cum nautæ jam vela demisissent, atque illam anchora in loco consuetu firmare vellent, subito impetu abripitur, & in scopulos apud monasterium S. Thomæ alliditur. Pœ naufragii timore clamores eduntur; quorum causam scisciturus beata Virgo, ab oratione surgens supra navim ascendit: quam cum audisset hærere in scopulis monasterii S. Thomæ, se ad locum divinitus destinatum, in quo reliquum vitæ tempus transigeret, appulisse palam enuntiat; nautisque bono animo esse jussis, cum sociis & nauclero in scopulos descendit. Quo facto, illic inhærens navis confestim divina vi propellitur & ad solitam fluvionem salva defertur, Interim nauclerus ad cœnobium S. Thomæ præcurrit, visa & audita abbatissæ & monialibus relaturus, in quarum animis ingens* Limbaniæ *videndæ desiderium accendit. Deia ad Virginem revertitur, quam cum sociis ad abbatissam deducit: cujus pedibus illa advoluta se virginitatem Deo vovisse, & ejus servandæ causa, relictis patria & parentibus e*

Genuam

A *Genuam fugiſſe aperit, & habitum monaſticum effugitat; ad quem ſtatim admittitur: noverat ſcilicet abbatiſſa & moniales, clandeſtinam ejus fugam prodigiis ex naucleria inſeſtatis a Deo approbatam fuiſſe, & ex recenti miraculo, quod in portu Genuenſi evenerat, divinam voluntatem eſſe dedicerant, ut in ſuum illam monaſterium reciperent.*

& minus credibilia ceteris: Vita ex Officio a Paulo PP. V approbato danda,

10 *Quæ ex anonymo & Vannino in ſynopſim contracta huc tranſtuli, tam mirabilia ſunt, ut credi non debeant ſine gravi auctoritate. Vellem tantam biographo, quem laudati ſcriptores ſecuti fuerunt, conciliare poſſem, ut nemini liceret ſuſpicari, nomen* B. Limbaniæ *occaſionem præbuiſſe antmalia ſilveſtria veſtium ejus limbos lambentia effingendi, & reliqua etiam fere omnia commentitia eſſe. Quæ ad religioſam Beatæ vitam in monaſterio S. Thomæ ſpectant, multo veriſimiliora ſunt, ſive ſubſtantiam, ſive adjuncta conſideres aut modum, quo ab anonymo & Vannino enarrantur. Hæc iaitur duo ſunt, quæ firmiore, quam cetera, fide credo; quia certioca eſſe didici ex documentis a Vita diſtinctis, quæ poſtmodum opportunis locis adferentur. Primum eſt, beatam Monialem impetraſſe, ut ſpelunca,*

B *quæ erat ſub pavimento eccleſiæ, inclaſa reliquam vitam in rerum cæleſtium meditationibus atque aliis piorum operum exercitiis teradaceret: alterum eſt, illam pectine ferreo, quo linum carminatur, in carnem ſuam ſæviſſe, ut eam ſpiritui perfecte ſubmitteret. Italicam beatæ Virginis Vitam ex anonymo vel Vannino Latine non interpretabor; illius enim medullam continet Officium, a Paulo PP. V die VI Martii anno 1609 approbatum, in oblongis Lectionibus propriis ſecundi Nocturni; quas proinde cum Reſponſoriis itidem propriis poſt hunc Commentarium edidiſſe ſufficiet. An* B. Limbania *monialis fuerit Ordinis S. Benedicti, an vero Eremitarum S. Auguſtini, opportuna dicendi occaſio edebit § 3.*

§ II.

Argumenta cultus, a ſeculo XIII uſque ad XVI Beatæ exhibiti.

C

Occaſione miraculi anno 1294 patrati plurimum auctus B. Limbaniæ cultus:

ANno 1294 *Feria tertia Pentecoſtes ſeu VIII Junii (in hunc enim illa diem incidebat) Deus* B. Limbaniæ *ſanctitatem & publicos, qui jam tum ei deferebantur, honores illuſtri prodigio comprobavit. Ejus hiſtoriam ſummatim accipe. Dicto anno & die Obertus de Noli ſacerdos, de Beatæ ſanctitate & legitimo cultu dubitans, caput ejus in eccleſia monialium S. Thomæ expoſitum exigua cum reverentia in manus accepit, ut illud de more fidelibus oſculandum præberet. Cumque jam ad medium eccleſiæ proceſſiſſet, ſacrum caput, omni aſpectante & obſtupeſcente populo, ex ipſius manibus ad majorem, a qua ſublatum fuerat, aram avolavit; ibique ſubſtitit. Prodigium pluribus enarrat auctor anonymus infra apud nos cap. 1 num. 5 & Vanninus cap. 23; qui de auctu illius occaſione Beatæ cultu ſequentia Italice ſubiicit:* Miraculum per urbem mox adeo divulgatum fuit, tantuſque fectus eſt concurſus, ut breviſſimo temporis ſpatio eccleſie impleta fuerit omni homioum geoere, qui cum lætitie Virgini acelamentes & applaudentes ec deinde io veoeratione diem iſtum (*Feriam tertiam Pentecoſtes*) habuerunt, ut io perpetuam memoriam dicti miraculi (e Sorore Frenceſchette Imperiale cunc Cœnobii S. Thomæ prioriſſa, quæ ſimul cum monielibus illi præſens edfuetet, in erchiepiſcopali cutie juramento ioterpoſito affirmari) ſolemoiſſima deerete fuerit ſupplicatio, quotannis eodem illo die celebtanda, quemadmodum hodieque celebretur. *Similia habet noſter anonymus loco indicato; ſed apud ipſum non leguntur, quæ præcedentibus ſubdit Vannius,* Et ſub Beatæ nomine ioſtituta fuit numeroſe virorum femioatumque couſtraternitas, qui præterquem qnod dictæ ſupplicetiooi ioterſuot, multa elie obeunt pietatis exeteitie; & a ſenctiſſimo Domino ooſtro Peulo PP. V, enno ptimo Pontificetus ejus, indulgentias mejoses, quales ejuſmodi cnofretetoitetibus a Sede Apoſtolica coucedi ſolent, Ferie tertia Pentecoſtes & aliie per euoum feſtis diebus perpetuo lueraudes impetretuot.

AUCT. J. L.

12 *Uti ab inſigni miraculo, cujus num. præcedente memini. Beatæ cultus, ita & fidelium in ejus patrocinio fiducia plurimum accrevit. Quam multi in ſuis neceſſitatibus illud deinde experti fuerint; teſtantur miracula & beneficia, anno* 1344, *ut num.* 5 *dictum fuit, auctoritate archiepiſcopi Genuenſis approbata. In eorum enarratione, ea anonymo poſt Vitam cap.* 2 *edenda, lector comperiet,* B. Limbaniam *ante annum* 1344 *habuiſſe altare ſibi conſecratum in eccleſia monialium S. Thomæ, atque ejus corpus ibi quieviſſe in area marmorea: hanc autem Vannius cap.* 22 *alim collocatam fuiſſe ait* ſub eccleſia S. Thomæ ad meuum dexteram alteria majoris illo ipſo in loco, ubi ſpelunca eret, quæ ejus (*beatæ Virginis*) hebitecnlum fuit. *Hiſce addit, ſupra marmoreum Beatæ tumulum aram poſtea erectam fuiſſe: ſed an non fallitur, dum ejus enſtructionem ad tempora anno* 1294 *priora eefert? Idem Vanninus* B. Limbaoiæ *corpus, cum prima ſepultura afficererur, in dicta arca marmorea & ſpelunca depoſitum fuiſſe ſcribit: at neque hoc uſque adeo certum eſt, quemadmodum apparebit ex aanotatis, quæ dabuntne poſt cap.* 2 *ſub litteris* c & d. *Sed ſive extra ſive intra memoratam arcam & ſpeluncam illud prima vice ſepultum fuerit; dubitandum non eſt, quin in utraque quieverit ante annum* 1344: *id enim ex miraculis antiquioribus facile evinci poteſt. In dubium etiam vocari nequit, quin miraculum, quod Deus anno* 1294 *per Beatæ caput a ceteris membris diviſum operatus fuit, præceſſerit corporis tranſlatio vel aliqua ejus recognitio, in qua diviſo capitis a reliquo corpore facta fuerit. Secundum opinionem Vanuini citati eventum iſtius miraculi ſola præceſſit corporis recognitio; ſacrum vero caput, poſtquam ab aliis oſſibus in ea ſeparatum eſſet, pulvere ornatu argenteo coopertum, & in cænobio S. Thomæ apud monialium ſuperiorem ad ſua uſque tempora ſeorſum aſſervatum fuiſſe aſſerit, ut in eccleſia ſupra altare majus feſtis diebus expoaeretur.*

altare ipſi olim erectum & caput a corpore divulſum; ut ſeorſum publice honoraretur:

E

F

13 *Anonymus miraculo, quod apud nos cap.* 1 *num.* 21 *poſt medium ſeculum* XIV *in regno Luſitaniæ contigiſſe narrat, hæc ſubiicit:* Dominus vern Laozelottus (*vel potius, ut Vanninus ſcribit,* Lancellottus) Peſegno, cleſſie regiæ præfectus, facellum B. Limbaniæ nomini exſtruendum curavit. *At ubi? An in Luſitania?*

foſſa, in qua Beata vixit, converſa in ſacellum; an aliud ei in Luſitania erectum?

An

AUCT. J. L. *An Genuæ in Monaſterio S. Thomæ? Hic facellum beatæ Virgini dedicatum anno 1522 exſtitiſſe teſtatur anonymus in beneficio, quod infra cap. 2 num. 23 occurret. In actitiis vero de Beatæ cultu facellum iſtud, ſub cujus altari illius corpus in ſepulcro marmoreo quieſcere ait, non diſtinguit a foſſa ſeu ſpelunca, in qua Beata ab hominum commercio ſemota ſoli Deo ſanctiſſime vixit. Quia vero* B. Limbaniæ *ante annum* 1344 *altare in illa ſpelunca erectum fuevat, uti ex dictis num.* 12 *liquet; dubitare non licet, quin eadem ſpelunca ante iſtum annum in facellum fuerit converſa. Hinc augetur mihi ſuſpicio, alicubi in Laſtania facellum a nominato elaſſi regiæ præfecto poſt medium ſeculum* XIV *Beatæ erectum faiſſe. Si tamen non alibi quam Genuæ in monaſterio S. Thomæ* facellum B. Limbaniæ nomine exſtruendum euravit; *hæc ego verba ita intelligo, ut ipſius cura & ſumptibus renovatum atque exornatum fuerit Beatæ facellum antiquum, ſeu dicta foſſa, quæ aB tea in facellum mutata atque illius cultui ſuerat conſecrata. Adjungo hic epigramma, ex Italico ſermone rhythmico Latine redditum, quod Vaninas ſub hoc titulo,* Supra foſſam, ſepulturam & altare dictæ Beatæ, *libelli ſui proœmio præmittit.* Hæc ipſa foſſa, in qua B. Limbaniæ oſſa jam aſſervantur, ipſi viventi locus habitationis fuit. Dici poteſt: Hic quaſi ſepultra vitam egit, hic acutis euſpidibus *feorei pectinis* carnem transfixit, hic amaris lacrymis, vigiliis & jejuniis corpus afflictavit; ubi nunc altare erigitur in ipſius honorem: unde merito inſeribitur: Hic vixit, hic mortua eſt, hic mortua vivit.

Centum dierum indulgentiæ,

14 *Die* XVII *Maii anno* 1472 *omnibus Chriſti fidelibus, altare* B. Limbaniæ *eccleſia S. Thomæ viſitaturis & pium aliquod munus pro facti ædificii ornamentorumque reparatione & conſervatione ibi oblaturis, octo S. R. E. Cardinales centum dierum indulgentias conceſſerunt, iis temporibus lucrandas, quæ in illorum litteris, dicto die & anno Romæ datis, indicantur. Earum apographum authenticum noſter anonymus ſub iſto titulo:* Bullæ exemplum ex ipſo originali de verbo ad verbum depromptum, *in ſuam de BeaC tæ cultu, Vita & miracula libellum tranſcripſit, ex quo illud in hanc Commentarium traduco.* Guilermus Oſtienſis, Philippus Portuenſis epiſcopus; Jacobus tituli ſancti Griſogoni *, Oliverius tituli ſancti Euſebii, presbiteri; Franciſcus ſancti Euſtachii, Franciſcus ſanctæ Mariæ Novæ, Baptiſta ſanctæ Mariæ in Porticu, Joannes ſanctæ Luciæ, diaconi, ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, præſentes litteras inſpecturis, viſuris pariter & audituris, ſalutem in Domino ſempiternam. Ad peccandum omnis ætas de facili labitur, & vitium a primæ naturæ veſtigiis imitantes; quia non humanarum, ſed potius divinum exiſteret, ſi homo ex corrupta formatus materia non peccaret. Porro ut a peccatis poſſit elapſis reſurgere, multa ſunt eis propoſita opera pietatis, in eaque Sanctorum eccleſias cum reverentia viſitare tanto ſalubrius creditur, quanto idem Chriſticolis acceptabilius reputatur. *Initium litterarum multis apud anonymum mendis fœdatur. Aperta & levia correxi, vellitis ceteris, quæ orationem maxime deformant. Si pro* imitantes, humanarum, poſſit elapſis, & in eaque *legas* imitatur, humanum, poſſint lapſi, & inter quæ, *compoſitum*

* Chryſogoni

partium orationis legitima erit, & forte etiam D *conformis autographo litterarum exemplari; quas integras ea anonymo hoc tranſferre pergo.*

15 Cum itaque, ſicut accepimus, dilecta *quas altare B.* nobis in Chriſto religioſa Soror Juliana Grilla, *Limbaniæ viſi-* abbatiſſa monaſterii Sancti Thomæ Januenſis, ad *tantibus &c. anno* altare ſanctæ Limbaniæ, ſitum in dicta eccle- 1472 ſia, ſpecialem gerat devotionem & affectionem; ſupplicavit nobis humiliter, ut pro ipſius devotione, nec non ad aliorum Chriſti fidelium augmentanda ſpiritualia dona, de cætero theſaurum indulgentiarum dicto altari elargiri dignaremur. Nos igitur hujuſmodi ſupplicationibus inclinati ſnis *, ac favorabiliter annuentes, * *forte* cupientesque, ut altare præfatum eongruis fre- *ſumus* quentetur honoribus, Chriſtiqne fideles ipſi eo libentius devotionis cauſa confluant ad illud, quo ex hoc ibidem dono cæleſtis gratiæ uberius ſe noverint eſſe refectos; de omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ejus * auctoritate confiſi, omnibus & ſingulis * *vox* utriuſque ſexus Chriſti fidelibus vere pœniten- *hæc redundat* tibus & confeſſis, qui dictum altare in aſſum- *vel po-* ptione B. V. Mariæ, in Feria III poſt Pent. bea- *nenda eſt* torum Apoſtolorum Petri & Pauli, ſancti Tho- *poſt* Apoſ- mæ Apoſtoli, & ipſius altaris dedicationis ſe- *ſtoloſ-* ſtivitatibus & celebritatibus hujuſmodi altare *rum* ipſum devote viſitaverint annuatim, & ad re- E parationem conſervationemque ædificiorum, calicum, librorum, luminarium, aliorumque ornamentorum ibi pro divino cultu neceſſariorum, manus in eleemoſynis porrexerint adiutrices; nos Cardinales præfati & quilibet noſtrorum pro ſingulis diebus dictarum feſtivitatum eentum dies indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer in Domino relaxamus, & quilibet noſtrum relaxat, præſentibus vero perpetuis futuris temporibus in ſuo robore duraturis.

16 In quorum omnium & ſingulorum fidem *octo S. R.* & teſtimonium præmiſſorum præſentes noſtras *E. Cardinales* litteras fieri, noſtrorumque ſigillorum Cardina- *lucrandas de-* litium juſſimus & feeimus appenſione muniri. *derunt certis* Datum Romæ in domibus noſtris anno Domini *diebus* milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecun- *feſtis.* do, Indictione quinta, die vero decima ſeptima menſis Maii, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri D. Xiſti *ſeu Sixti* divina providentia Papæ quarti anno primo. *Subditur*: Copia a tergo. *Deia ſequitur*: Oſtienſis, F Bononienſis, Papienſis, Neapolitanus, Sorienſis (*Legendum* Senenſis, *ut mox videbitur*) Mantnanus, ſanctæ Mariæ *in* Porticu, ſanctæ Lueiæ cum octo munitis ſigillis appenſis. *Ut lector clare cognoſcat, octo S. R. E. Cardinales, quorum hic mentio fit, eoſdem eſſe cum illis, qui in litterarum exordio memorantur, ſingulorum nomina & cognomina cum epiſcopatibus ac titulis, quos anno* 1472 *geſſerunt, adjicere viſum eſt. Guilielmus de Eſtoteville, archiepiſcopus Rhothomagenſis, epiſcopus Cardinalis Oſtienſis & Velitrnus; Philippus Calaadrinus epiſcopus Bononienſis, epiſcopus Cardinalis Portuenſis; Jacobus Amanatus, Papienſis dictus ab epiſcopatu Papienſi ſeu Ticinenſi, quem adminiſtrabat, presbyter Cardinalis tituli S. Chryſogoni, Oliverius Caraſa, archiepiſcopus Neapolitanus, presbyter Cardinalis tituli S. Euſebii; Franciſcus Piccolominеus, archiepiſcopus Senenſis, diaconus Cardinalis tituli S. Euſtachii; Franciſcus Gonzaga, epiſcopus Mantnanus, diaconus Cardinalis tituli S. Mariæ Novæ; Baptiſta Zeno, diaconus Cardinalis tituli*

S. Ma.

A *S. Mariæ in Portica ; Joannes Michaelius diæ. conus Cardinalis titulo S. Luciæ . Cum in Cardinalium iſtorum litteris*, XVII *Maii anno* 1472 *datis , eadem ſacræ dignitates titulique legantur, quibus illos tunc temporis inſignes fuiſſe aliunde didici , cumque dicto diei & anno congruant ceteræ notæ chronologicæ , quæ in litteris illis exprimuntur ; haſce ſuppoſititiis minime accenſendas judico , licet laudati Cardinales per eaſdem literas largiti fuerint centum dierum indulgentias , obtinendas in Genuenſi monaſterio S. Thomæ , eorum ordinariæ juriſdictioni non ſubjecto : ad hoc enim dicendum eſt , illos in dictis indulgentiis concedendis uſos fuiſſe ſummi Pontificis juriſdictione , ſibi vel ſpecialiter commiſſa , vel generaliter per conſuetudinem a Sede Apoſtolica ſaltem tacite approbatam.*

equibus Feria 3 poſt Pent. & forte alter dies Beatæ ſacer eſt, an. 1567 revocatæ ſint :

17 *Inter expreſſas in memoratis litteris feſtivitates , quibus* 100 *dierum indulgentia ils , qui altare* B. Limbaniæ *viſitaverint &c., lucranda proponuntur , occurrit* Feria III poſt Pont.*; qui dies qua occaſione beatæ noſtræ Virgini ſacer eſſe cœperit , num.* XI *dictum fuit . Deſignantur etiam feſtivitates* ſancti Thomæ Apoſtoli & ipſius altaris dedicationis. *An de cujus altari hic agitur? An S. Thomæ , an vero* B. Limbaniæ ?

B *Vanninus in proœmio pag.* 3 *deſerte ſcribit , indulgentias* pro feſtu dedicationis altaris Beatæ *anno* 1472 *impetratas fuiſſe. Si non errat , quo die dedicatione iſtius feſtivitas agebatur ? An* XVI *Auguſti ? Hunc certe diem Vanninus ibidem a pag.* 4 *Beatæ cultui dicatum fuiſſe affirmat ab immemorabili tempore ante annum* 1609 *quo monales S. Thomæ a Paulo PP. V obtinuerunt Officium de* B. Limbacia *pro eodem die* XVI *Auguſti. Vide infra num.* 22. *S. Pius PP. V per bullam ,* VIII *Februarii anno* 1567 *deam , omnes indulgentias abrogavit* , pro quibus conſequendis , *ut loquitur ſanctus Pontifex ;* manus ſuet porrigeedæ adjutrices , & quæ quæſtuandi faculcarem quomodolibet continent. *Hinc videtur eſſe jam a longo tempore abolitas fuiſſe indulgentias ab octo S. R. E. Cardinalibus anno* 1472 *conceſſa ; quia hanc inter alias fidelibus ſtatuerunt conditionem :* Si ad reparationem conſervationemque ædificiorum , calicum , librorum &c. manus in eleemoſynis porrexerint adjuC trices.

litteræ , quibus illæ conceſſæ fuerant , ex apographo authentico tranſcriptæ.

18 *Auctor anonymus ſæpe laudatas litteras ex apographo , ut ſuperius num.* 14 *dicebam , authentico tranſcripſit ; id enim ſequentes , quæ illis ſubjunguntur , teſtationis probant.* ✠ MDXCVI die XV Julii extracta eſt ſupraſcripta copia ex alio * in pergameno ſcripto , mihi præſentato per R. D. Matthæum Aſtium Genuenſem D. T. & curatum eccleſiæ ſancti Thomæ & exiſtente ſub cuſtodia R. D. abbatiſſæ (*imo prioriſſæ, nam anno* 1596 *cœnobium S. Thomæ abbatia eſſe deſierat , ut in fine Commentarii dicitur ,*) & monialium dictæ eccleſiæ & monaſterii ſancti Thomæ. Licet &c. ſalvo &c. Jo. Antonius Roccataliata notarius publicus & curiæ archiepiſcopalis Genuenſis cancellarius.

Floreſtanus Pepe J. U. D. vicarius archiepiſcopalis Genuæ generalis univerſis & ſingulis fidem facimus & atteſtamur , ſupraſcriptum magiſtrum Joannem Antonium Roccataliatam , qui * ſuaque anno & die ſupraſcriptis extraxit , ejuſque * propria manu ſubſcripſit ſupraſcriptam ſcripturam , de qua ſupra , tempore ſupraſcripto ac ante , puſt , & de præſenti ſuiſſe & eſſe notarium publicum , authenticum & fidelem de collegio & matricula magiſtrorum notariorum Genuæ , ejuſque inſtrumentis & ſcripturis adhibiram ſuiſſe & adhiberi plenam fidem in judicio & extra ; etiamque cancellarium * prædictæ curiæ noſtræ archiepiſcopalis Genuæ. In quorum * *adde* eſſe fidem &c. Datum Genuæ in palatio archiepiſcopali MDXCVI die XV Julii. Locus Sigilli. Horatius Fatius notarius & curiæ archiepiſcopalis Genuæ cancellarius.

AUCT. J. L.

§ III.

Alla venerationis indicia uſque ad annum MDCIX, quo a monialibus S. Thomæ honorari cœpit Officio proprio : ad diœceſim Genuenſem & Ordinem Eremitarum S. Auguſtini extenſus Beatæ cultus ; quæ tamen Ordini Benedictino adjudicanda eſt. E

V *Anninus in proœmio pag.* 4 *ſcribit , campanam , quæ prope monaſterium S. Thomæ in littore maris inventa fuerat , denuo fuſam & B. Limbaniæ , cum cujus imagine & nomine ornatura prodierat , conſecratam fuiſſe . Hiſce addit , illam pulſari ſolere , dum mare ſolito magis tempeſtuoſum eſt , vel navis in periculo ſubmerſionis e portu conſpicitur , nautaſque periclitantes ad illius ſonitum naufragio ſæpe ereptos fuiſſe , Auctor anonymus in Notitiis de Beatæ cultu tres inſcriptiones profert , in campana iſta expreſſas ; quarum prima eſt hæc :* MCCLVIII RESTAURATA TEMPORE SORORIS BIONÆ AN. MDCLXII DIE XX FEBRUARII ; *Secunda :* AVE MARIA S LIMBANIA ; *tertia :* HOC OPUS REFECIT VINCENTIUS SOMARIPA D. PAULI . *Anno* MCCLVIII, *a quo prior inſcriptio incipit ; campanam illam primo fuſam fuiſſe ſuſpicor . Laudatus anonymus , qui ſub finem ſeculi* XVI *vel ſequentis initium ſcripſit , ſe in melioremſtatum reſtituiſſe ait* B. Limbaniæ *ſacellum ſeu ſpeluncam , ipſius corpore & altari venerabilem , in qua olim vivens delituit , ut rebus divinis unice vacaret . Imprimis ſolum novo pavimento ſtratam memorat , dein carulco lapidis lazuli colore ac ſtellis aureis interniteutibus fornicem exornatum , ac Cherubinum in ſingulis ejus angulis , in medio vero poſitum Spiritum ſanctum ſub forma columbæ radiis illuſtratæ ; inſuper corollas * a ex foribus utrumque ſacelli latus exornantes , & ab hiſce concinno de ligamine pendulum ferreum pectinem , quo beata Virgo carnem ſuam laceravit ; denique , ut ceterum ornatum ſileam , marmor evi figuram referens in ſacelli ſeu ſacræ ſpeluncæ frontiſpicio locatum , cui hi verſus inſculpti leguntur :*

Campana B. Limbaniæ conſecrata ; ſacellum ejus reſtauratum ;

Italice feſtoni

Limbaniæ ſi ſaxa fuit , ubi caſta labores
Virginis anſteros membra tulare diu ;
Condita marmoreo cum nunc ſint oſſa ſepulcro ,
Alta ſuper Chriſtum ſydera ſemper habet.

ao Nunc iterum citati Vanninii verba accipe , quæ ex Italicis Latina feci : Cum reverenda

AUCT. J. L.

Officium proprium a Paulo PP. V conceſſum monialibus S. Thomæ

de Matres monaſterii S. Thomæ beatæ Limbaniæ feſtivitatem in eccleſia ſue, ubi ſacrum ejus depoſitum religioſe aſſervetur, ex antiqua & immemorabili conſuetudine die XVI Auguſti quotannis recolerent; ot majore deinceps ſolemnitate eum Officio proprio & ex auctoritate Sedis Apoſtolicæ feſti iſtios diei celebretionem continuare poſſent, per libellum ſupplicem ed ſanctiſſimum Dominum noſtrum Paulum PP. V confugerunt: ex cujus mandato eum ſacrorum rituum Congregatio rem mature examioeſſet, cumque per eminentiſſimos Cardinales Pinellum felicis memoriæ & Bellerminum Pontifici, quid ille cenſuiſſet, relatum eſſet; feeulterem ab eo obtinneront, quemodmodum ex Brevi VI Martii eoni MDCIX expedito liqoet, ſupre dicto die XVI Aoguſti recirendi de Beera Officium, quod ſecundum Breviarium Romaoum dicirur io feſtis Virginum, eum Lectionibus propriis ſecundi Nocturni a ſenctiſſimo Domino approbetis; quibus Beetæ vite ſummerim continetur.

B

pro die 16 Auguſti; Beatæ feſtum deinde celebratum

Ei *Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt, ad* XVI *Auguſti habet:* Genuæ, ſenctæ Limbaniæ virginis & monielis: *in altero Catalogo Sanctorum Italiæ ad eumdem diem illam elogio ornat ex dictis Lectionibus extracto. In Opere noſtro tom.* III *Auguſti pag.* 261 *Sanctis ab illo ad alios dies relatis accenſetur, idque his verbis, nimiam feſtinanter chartæ & prelo commiſſis:* S. Limbanie virgo ... ſignatur hoc die (XVI *Auguſti*) a Ferrerio in otroque Garalogo, noo recte, cum aliuode conſtet, ennuem ejus feſtivitatem recoli VI Septembris. *Parcendum & credendum fuerat Ferrario, qui in Catalogo Sanctorum Italiæ poſt beatæ Virginis elogium diſerte teſtatur, ſe vidiſſe* Romæ diplome Pauli V Pont. *anno* 1609 *datum, quo moniales S. Thomæ Officium de Beata impetrarunt pro die* XVI *Auguſti. Non ſolum anno* 1653, *quo Catalogus iſte lucem aſpexit, ſed etiam anno* 1625, *quo alterum ſuum Catalogum generalem Ferrarius typis publicavit*, B. Limbanie, *niſi vehementer fallor, Genuæ in eccleſia S. Thomæ eodem illo die celebratur. Iſtamen non amplius illi facer erat anno* 1657, *quando Arturus Gyneconm ſeu Martyrologium ampliſſimum ſanctarum ac beatarum Mulierum edidit, in quo ad ſæpe memoratum diem ita laudatur:* Genuæ in monaſterio S. Thomæ, ſenctæ Limbaniæ virginis, vite & virtutibus inſignis: *tunc enim illius cultus a conobio S. Thomæ ad totam dioceſim Genuenſem extenſus & a* XVI *Auguſti tranſlatus erat ad* XVIII *ejuſdem menſis, non vero ad* VI *Septembris; quo die non niſi anno* 1676 *coli cœpit ab Ordine Eremitarum S. Auguſtini. Singula, quæ jamjam aſſeruí, certa eſſe patebit ex ſequentibus.*

C

die 18 ejuſdem menſis per totam dioc. eſim Genuenſem,

22 *Officiis propriis eccleſiæ Genuenſis, Stephani Duratii archiepiſcopi & S. R. E. Cardinalis juſſu recognitis atque anno* 1640 *excuſis, præmittitur Calendarium feſtorum ejuſdem eccleſiæ Genuenſis; in quo ad* XVI *Auguſti legitur:* Roechi conf. duplex; *dein ad* XVIII *ejuſdem:* Limbaniæ virg. duplex. *Hinc eruitur, beata Virginis feſtum poſteriori diei affixum fuiſſe, quod prior duplici Officio S. Rochi eſſet impeditus. In ipſis Officiis propriis ſuo loco habetur:* Die XVIII Auguſti. In feſto ſanctæ Limbaniæ virginis duplex. Omnia de eommuni Virginum. Orario EXAUDI. Lectiones I Nocturni de Scriptura occurreeve. *Poſt Lectiones & Reſponſoria ſecundi Nocturni, poſt hanc Commentarium e-*

denda, ſequitur: In III Nocturno Homilia in Eueng.: SIMILE EST REGNUM CÆLORUM DECEM VIRGINIBUS, ut *in* commuei Virgionm. *Officia propriis ſubjiciuntur Sanctorum, qui in dioceſi Genuenſi coluntur, annuntiationes ad Martyrologium Romanum adjungendæ & primo loco legendæ; inter quas hanc invenio:* Die XVIII [Auguſti] Genuæ, S. Limbaniæ virginis, monaſtiee obſerventie & grariæ miraeolorum glorioſæ; eujus Sacrum eorpus in moneſterio S. Thomæ reconditum ſumme religione colitur. *Additur etiam Calendariam Sanctorum, qui Genuæ in particularibus eccleſiis cultum obtinuerunt: rurſus ad* XVIII *Auguſti hic occurrit feſtum* Limbaoiæ virg. cum Oct. *in eccleſia S. Thomæ. Memoria* B. Limbeniæ *in dioceſi Genuenſi etiam nunc, ut opinor, agitur eodem die* XVIII *Auguſti. Quia vero in Opere noſtro Beata neque iſto die data fuit, neque etiam* XVI *Auguſti, quo a monialibus S. Thomæ Officio eccleſiaſtico primum honorari incepit; locus ipſi hic conceditur inter cœlites diei* VI *Septembris, ad quem tranſlatam a die* XVI *Auguſti feſtivitatem ejus totus Eremitarum S. Auguſtini Ordo ritu duplici nunc celebrat.*

E

& 6 Septembris per univerſum Ordinem Eremitarum S. Auguſtini;

23 *Cultus* B. Limbeoiæ *ad laudatam S. Auguſtini Ordinem propagatus, & præcipue feſtum S. Alipii epiſcopi, incidens in diem* XVI *Auguſti, ad* VI *Septembris dilatue fuit* XI *Januarii anno* 1676 *per ſequens decretum. ſacræ rituum Congregationis, quod R. P. Sapprior in Antver. pienſi ejuſdem Ordinis conventu mihi humaniter communicandum curavit.* Saere rituum Congregatio ad preces Fratris Joſephi Euſanii Aquilaoi, epiſcopi Purphyrienſis, ſeererii Apoſtolici præfecti & Sanctiturris ſuæ cooſeſſarii, ennuente ipſo Sanctiſſimo (*Clemente PP. X,*) beoigne concedit & extendit ad omnes & ſiogulos utriuſque ſexus ſui Ordinis Eremiterum S. Auguſtini religioſos, tam Frettes quam moniales, *in* qnibuſcumque partibos muodi exiſtentes, Officium (& reſpective Miſſam) de beata Limbania virgine ejuſdem Ordinis S. Auguſtini, de eommuni ooiue virginis, cum ſupre ſcriptis, *quæ poſtus Paragraphum dabuntur*, Lectionibus & Reſponſoriis ſeeundi Nocturni, proat olim fel. Recordat. Paulus Papa V monielibus S. Thomæ Jenuenſis præfeti Ordinis (ubi corpus beetæ Limbaniæ aſſervatur) ſuis litteris io forme Brevis *in* Sede Principis Apoſtolorum ſub die VI Mertii MDCIX conceſſit & indulſit: &, ut eædem preces continebont, feſtum dictæ beeræ Limbaniæ celebratur ſub ritu dupliei die XVI Auguſti, impedite alio Officio duplici *S. Alipii*, ur prædictum Officium & Miſſa in memorero univerſo Ordine S. Auguſtini ed primem non impeditem, nempe ed diem ſexrem Septembris rranſferti, & in Kalendario Breviarii & Miſſalis Ordinis præfati modo, riru & forme prædictis epponi & imprimi poſſe conceſſit die XI Januerii MDCLXXVI. V. Cardinalis Carpineue. Loco ✠ ſigilli Bernardinos Caſalius ſec. rit. Cong. ſeer. Romæ ex typographie reverendæ cameræ Apoſt. MDCLXXVI.

F

licet Limbania, quam beatam dumtaxat appello,

24 *Martyrologio Auguſtiniano, quod anno* 1716 *Franciſcus Maria de Aſti archiepiſcopus Hydruntinus ad talcum Romani a ſe notis illuſtrati a pag.* 582 *edidit, beata Virgo ad* VI *Septembris his verbis legitur adſcripta:* Genuæ in monaſterio S. Thomæ, beatæ Limbaniæ virginis Ordinis noſtri, admirabili pœniteorie & altiſſime contemplatione inſignis; cujus anima evolavit

A lavit ad cœlum decimo nono Kalendas Septembris. *De die emortuali hic determinato agetur in ultima ad Vitam annotatione.* Limbauia, *at num.* 22 *videre eſt, ſeculo ſuperiore in eccleſia Genuenſi tamquam ſancta colebatur. Eadem appellatio num.* 24 *&* 29 *ipſi attribuitur in monumentis anni* 1472 *&* 1562. Sancta *quoque dixerunt auctor anonymus, Ferrarius & prætev alios, quos hactenus citavi, Coſtallanus in Martyrologio univerſali ad* XVI *Auguſti. Vannius & Martyrologium Auguſtinianum illam ſolo* Beatæ *titulo donant. Hunc ego elegi, ſecutus decretum ſacræ rituum Congregationis num. præcedente allatum, in quo* Limbauia *ubique* beata *vocatur, & hodieraam Eccleſiæ conſuetudinem, quam docet Proſper de Lambertinis S. R. E. Cardinalis, nunc ſummus Pontifex Benedictus XIV, in præclaro Opere de Servorum Dei beatificatione & Beatorum canonizatione lib.* 2 *cap.* 39 *& ſeqq. Obſtupui ad illa decreti memorati & Martyrologii Auguſtiniani verba, quibus* B. Limbania *Ordinis S. Auguſtini fuiſſe aſſeritur: Auguſtinus Torellas celeber ejuſdem Ordinis ſcriptor tom.* 7 *ſeculi Auguſtiniani pag.* 612 *de beata Virgine & ejus cultu ad religionem ſuam per dictam decretum propagato ita meminit, ut ſimul non obſcure inſinuet, illam monialem Auguſtinianam non fuiſſe; cum ibidem religioſas virginee Benedictinas cœnobii S. Thomæ, in quo* B. Limbania *vitam monaſticam egit anno* 1509 *S. Auguſtini regulam & habitum aſſumpſiſſe narret.*

B

profeſſa fuerit regulam

25 *Citat laudatus Torellus alterum ſui Ordinis ſcriptorem eruditum Thomam de Herrera in Alphabeto Auguſtiniano tom.* 1 *a pag.* 324; *ubi hæc lego*: Genuenſo *monaſterium* S. Thomæ, ſub cura & regimine archiepiſcopi Genuenſis, olim ſub regula S. Benedicti militavit, & tunc temporis Limbauiam virginem ſanctiſſimam protulit: nunc Eremitarum D. Auguſtini inſtituum obſervat. Hæc muratio, ut ab ipſis ſanctimonialibus audivimus, an. MDIX contigit. *Fatetur hic Thomas de Herrera, non modo cœnobium S. Thomæ ante annum* 1509, *ſed etiam* B. Limbaniam *Ordinis S. Benedicti fuiſſe; quod fuſcerat ipſe ſcriptor tom.* 2 *Alphabeti pag.* 6 *aperte quoque declarat.* S. Limbauia, virgo &

C monialis, in vita & in morte urbem Genuenſem reddidit illuſtriorem. Quo anno obierit, aut qua tempeſtate floruerit, non potuit inveſtigare. Hoc unum in novo Cathalogo Sanctorum F. Philippi Ferrarii reperi ſub die XVI Auguſti: "Genuæ, S. Limbaniæ virginis & monialis,, & in notis ad ea verba: " Ex tabulis & monumentis cœnobii S. Thomæ, ubi illa vixit & condita eſt: cujus Lectiones Romæ a ſacra rituum „ Congregatione approbaras legimus ſub Paulo „ V Pontifice maximo „. Fit de ea Officium eccleſiaſticum, & in ejus honorem habetur Genuæ ſolennis proceſſio in feſtis Penthecoſtes.

S. Benedicti in monaſterio S. Thomæ, quod olim abbatia fuit.

26 Credidere nonnulli eam fuiſſe Auguſtinianam, quia ejus exuviæ depoſitæ ſunt in monaſterio S. Thomæ, cujus alumna olim fuit; illud autem eſt Ordinis Eremitarum S. Auguſtini. Cæterum curioſius indagata veritate invenio Limbauiam fuiſſe Benedictinam, anregnam cœnobium S. Thomæ ab inſtitutis D. Benedicti ad regulam & Ordinem S. Auguſtini traduxit. Id notatum volui, ne quis vano aliquotum rumore decipiatur, & alienos fœtus fœcundiſſimæ matri ſupponat. *Hiſce addo, quod Petrus Marianus Savonenſis, uti auctor anonymus infra apud nos capite* 1 *miraculorum num.* 21 *narrat, ceram notario Raphaele Vacca & teſtibus anno* 1359 *Margaritæ da Mare* abbatiſſæ *monaſterii S. Thomæ aſſeveraverit, ſibi graviter ægrotanti, mentis tamen compoti,* B. Limbaniam in habitu Ordinis S. Benedicti *apparuiſſe & priſtinam valetudinem reſtituiſſe. Uti Margaritam da Mare, ita & ceteras cœnobii S. Thomæ præfectas anonymus in Beatæ Vita & miraculis antiquioribus* abbatiſſas *ubique vocat. In Lectionibus* B. Limbaniæ *geſta enarraatibus, quæ nos dabantur & ab Auguſtinianis utriuſque ſexus religioſis annc recitantur,* abbatiſſa *etiam vocatur ejuſdem cœnobii ſuperior, ſub qua beata Virgo religioſam vitam incepit & ſancta morte finivit. Preterea in litteris anni* 1472, *quæ § præcedente retuli, memoratur* Juliana Grilla abbatiſſa monaſterii S. Thomæ. *Hinc ulterius cognoſcitur idem monaſterium fuiſſe abbatiam, dum a benedictinis monialibus incoleretur ante annum* 1509, *quo Auguſtinianarum virginum conventus eſſe cœpit ſub regimine priorisſæ.*

AUCT. J. L.

V I T A

E

Ex Officio, quod Paulus PP. V die 6 Martii anno 1609 *approbavit* a.

F

LECTIO IV. Limbania virgo ſanctimonialis, *in inſula* Cypro nobilibus ac opulentis parentibus orta, cum pari corporis atque animi pulchritudine floreret, ne domeſticis illecebris ac parentum blanditiis ad matrimonium contrahendum alliceretur, & fidem virginitatis ſervandæ Chriſto datam violaret; verbis Pſalmiſtæ petmota: " Audi filia, & vide, & inclina au„rem tuam, & obliviſcere populum tuum & „domum patris tui, & concupiſcet Rex ſpe„ciem tuam„, divino Spiritu afflata, duodecim tantum annos nata, patria deſerra, quo, cumque eam Spiritus ſanctus duceret, ſequi deliberat. Itaque navem Genuenſem nacta, Cypro ſolventem, ſola nutriee ac nutritio conſciis comitibuſque, ſeereto illam conſcendere parat, Genuamquo deferri. Quod conſilium in honeſta puella inſolitum, & forte insanditum, Deus triplici miraculo comprobavit: nam cum nauclerus contra fidem datam relicta in inſula Virgine ac ſociis, ſecundo vento ſolviſſet; ad ſolis occaſum in medio curſu, expanſis velis, derepente tam firma navis conſtitit, ut nec iter proſequi poſſet, nec loco moveri, acſi radicibus altiſſimis fixa eſſet. Hujus inſoliti eventus cauſas cum mirabundi nautæ ſecum quærerent; tandem gubernator navis, recordatus promiſſi non ſervati Limbaniæ, in eam cogitationem venit, nolle Deum, ut Limbaniam in inſula mœrentem deſereret. Quare in portum regreſſus, in terram deſilleus, Virginem adiit, in vicina ſilva, optime ſibi nota, cum nutrice latitantem; ad cujus pedes plurimas feras ſilveſtres proſtratas, oramque veſtis lambeures intuetur: cujus novitatis aſpectu Virginis ſanctitatem colligens, veniam poſtulat, eamque lætiſſimo vultu ad navem cum ſociis deducit, hiſce Veſtoribus quam mercibus jucundior.

Ut votum virginitatem ſervet, parentes deſerit, & ex Cypro, Deo facium tribus

R. Fal-

℟. Fallax gratia & vana eſt pulchritudo. ℣. Virgo timens Deum ipſa laudabitur. ℣. Date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent eam in portis opera ejus. Virgo.

miraculis approbante, Genuam aufugit: ubi in monaſterio S. Thomæ religioſiſſimam

3 LECTIO V. E portu illico ſolvena gubernator brevi dierum intervallo, ſereno cælo, vento ſecundo, tranquillo mari, feliciſſimo curſu Genuam devehitur; & in portum penetrantes b navis vela demittunt, anchoram jaciunt b, & clavo eam ad ſtationem torquere contendunt; ſed fruſtra: concito enim curſu ad ſcopulos adverſos impellitur. Quo perſpecto, cum omnes vociferarentur, ac ſe perditos in porta miſere deplorarent; excitata clamoribus Limbania nautas, quo in loco ſint, percunctatur: a quibus ubi accepit, in portu & ſcopulis monaſterii S. Thomæ navim hærere; Bono animo eſtote, inquit, hic finis eſt itineris mei. Sinite me in terram deſcendere: conſignate me monialibus; in quarum cura reliquum vitæ meæ tempus ſum traductura. Quod ubi factum eſt, ſine mora, ſine cujuſquam induſtria, divina vi in contrariam partem prora convertitur, atque ad ſolitam navium ſtationem defertur c. Limbania poſt

c

B gratias Deo actas, quod incolumis ad optatum lucum perveniſſet, ad conſpectum abbatiſſæ deducta obnixe poſtulavit, ut apud illam ſibi vivere liceret; cum ab infantia virginitatem Deo voverit, & eo conſilio, patria parentibuſque deſertis, Genuam per tot maria commearit. Illa vero pulchritudinem ac prudentiam Puellæ admirata, cognitis etiam ex nauclero, quæ Cypro ſolventi contigerant, ac viſo recenti miraculo, in omnium oculis edito, Dei bonitate celebrata, quod tanto theſauro monaſterium ſuum cumulaſſet, Limbaniam complexa, incredibili omnium monialium conſenſu eam ſuſcipit, nec multo poſt monaſtico habitu ornat; &, peracto probationis tempore, juxta canonicas ſanctiones illam ad profeſſionem admittit: tantumque in virtute profecit, ut brevi ceteris omnibus norma fieret religioſe vivendi.

d ℟. Foſſam d ſibi delegerat Limbania ſub eccleſia, in qua dies noctesque unu ceſſabat * A colloquiis divinis & contemplatione. ℣. Oculis ac manibus in cælum ſemper intentis invictum ab oratione ſpiritum non relaxabat. A col-

C loquiis.

ſingulari cum auſteritate vitam agit, qua cæleſti luce perfuſa defungitur:

3 LECTIO VI. Interim advertit Limbania ſub eccleſiæ pavimento foſſam latere, arctioris vitæ & cæleſtium rerum contemplationi percommodam; eamque illico a præfecta monialium impetrat: ubi ſemel tantum in die comedens, ab eſu carnium & vini puto omnino abſtinebat, magnam dici partem totamque noctem inſomnem, in ſacrorum librorum lectione & divinarum rerum tractatione deducebat, ac pectine e ferreo membra lacerando carnem ſpiritui ſubjiciebat. Demum divino plane privilegio eo deducta eſt, ut nullo humano cibo, ſed cæleſti tantum pabulo veſceretur, quod ex ſacra Synaxi & oratione aſſidua capiebat. In his religioſis exercitationibus cum plurimos annos monaſticæ vitæ inſumpſiſſet Limbania; cupiebat attentiſſime corporeæ molia vinculis diſſolvi, & eſſe cum Chriſto: tantamque maciem & pallorem contraxerat, ut ſolo ſpiritu vivere videretur. Quam diem optatum ſibi imminere præſentiens, quo ad immortalem vitam erat evocanda, majori contentione afflictationi corporis & orationi vacabat. Unde accidit, ut abbatiſſa, divino impulſu addu&a; ad eam viſendam

e

D carta die cum veniſſet, locum maxima luce undequaque circumfuſum invenerit; quæ & oculorum aciem redundebat, & ab ingreſſu cellæ corpus arcebat. Accurrentibus ceteris Sororibus, poſt multam horam, ubi inſolitus ille ſplendor abiit, cellam una omnes ingreſſæ, corpus Virginis, orantis ſpecie, genibus complicatis, erecta cervice, extenſis, in altum manibus repererunt; exanime illud quidem, ſed tepefactum adhuc, ut intelligi poſſet, ejus animam paulo ante, divino illo ſplendore ornatam, ad cæleſtem beatitudinem evolaſſe. Demortuæ Virginis ſanctiſſimum corpus linteis obvolvunt, hymnos pſalmoſque ex Chriſtiana traditione decantant, in feretro collocant omnibus conſpicicendum an exoſculandum (ſuaviſſimi enim odoris fragrantiam emittebat, aſpectuque jucundiſſimo cunctos alliciebat,) *f* luce inſequenti, quæ fuit

f

decima ſeptima dies Auguſti, cum religioſa pompa ſepeliendum.

℟. Jejunio corpus affligens carnem ſpiritui ſubjiciendo, in cæleſtium rerum meditatione defixa * Deum rogabat, ut ſe ex illo mortali corpore liberaret. ℣. Pectine ferreo pectus lacerans gemebunda Deum rogabat. Gloria Pa-

E tri. Deum rogabat.

ANNOTATA.

a *Lectiones & Reſponſoria ſecundi Nocturni, quæ hic edantur pro Vita* B. Libaniæ, *habentur in Officiis propriis eccleſiæ Genuenſis anno* 1640 *excuſis ad* 18 *Auguſti, & in hodierno Breviario Ordinis Eremitarum S. Auguſtini ad* 6 *Septembris illa autem partem eſſe Officii a Paulo PP. V approbati, me docuit decretum ſacræ Congregationis rituum, quod in Commentario prævio num.* 23 *dedi.*

b *Neque aoſter anonymus neque Vaninus in Vita nautas anchoram jeciſſe dicunt; ſed navim, cum poſt vela contracta anchoram jacere vellent, magno impetu in ſcopulos maritimi monaſterii S. Thomæ abreptam fuiſſe.*

c *Quæ de* B. Limbania, *priuſquam vitam monaſticam ampleſteretur, in hac & priore Lectione narrantur, magis miror quam credo ob auctoritatem non ſatis gravem biographi, e quo illa primum accepta fuere. Vide Comment. num.* 6, 8 *& ſeqq.*

F

d *De foſſa ſeu ſpelunca, in qua beata Virgo reliquum vitæ tempus in aſſiduis virtutum exercitiis ſanctiſſime tranſegit, atque ejus corpus depoſitum & ſingulari in veneratione habitum fuit, legi poſſunt dicta in Comment. num.* 12 *&* 13, *ac dicenda poſt caput* 1 *miraculorum in annotatione ad litteram* d.

e *Inſtrumentum, quo* B. Limbania *ſuum corpus cruciabat, erat pecten, oblongis acutiſque ex ferea cuſpidibus denſo ordine eminentibus inſtructus, quo linum carminatur; nam Italica vocatur* pettine di lino *in Vita Ms. cap.* 12, *in cujus titulo anonymus illius auctor hic verbis utitur*: Quare Beata, uti poſt mortem ejus ſemper factum fuit, ita & nunc ſoleat depingi, manu tenens pectinem ferreum, quo linum diſcriminatur. *Hinc innotuit, B. Limbaniam a pictoribus ita repræſentari conſuevi ſſe, quod vivens in membra ſua virgata dicto inſtrumento ſævierit.*

f *Quæ hic parentheſi includuntur, ſenſum perficiunt in Breviario PP. Auguſtinianorum, in quo ſequitur*: Quod luce inſequenti, quæ

fuit

A fuit decima ſexta dies Auguſti, cum religioſa pompa ſepultum eſt. *Hinc conſequitur, ut* B. Limbania *obierit* 15 *Auguſti. Ad diem ſequentem Beatæ mors differtur in Lectione* 6 *hic edita, quæ eſt Officii eccleſiæ Genuenſis; nam altera poſt obitum ejus dies ibi dicitur fuiſſe* 17 *Auguſti. In Martyrologii Auguſtiniani annuntiatione, quam in Comment. num.* 24 *integram dedi, de beata Virgine ad* 6 *Septembris aſſeritur:* Cujus anima evolavit ad cælum decimo nono Kalendas Septembris, *id eſt,* 14 *Auguſti. Secundum Vanninum cap.* 17 *&* 19 *emortualis Beatæ dies it fuit, quem aſſignat Breviarium Auguſtinianum, cum ejuſdem Ordinis Martyrologio non cohærens. Nullum mortis diem determinat Vannius antiquior anonymus in Vita Ms.; neque aliquem cum fundamento determinari poſſe arbitror.*

MIRACULA

B Ab auctore anonymo in fine ſeculi
a XVI vel initio ſequentis a
collecta,

Et ex Ms. Italico Latine reddita, interprete Joanne Limpeno.

CAPUT I.

Miracula & beneficia facta uſque ad annum 1359.

Abbatiſſæ revelat aream marmoream, in qua corpus ſuum vult deponi.

SI ſummus ac vivens Deus bic inferius in terra honorare velit Sanctos ſuos, quorum mors, ut David loquitur, ipſi adeo pretioſa eſt & chara, mirum non eſt, illum etiam ſepulturæ eorum proſpicere: cum legamus de S. Catharina virgine, quod ab angelis *b* in montem Sinai portata atque ibi ſepulta fuerit. Beata igitur virgo Limbania poſt glorioſum ſuum tranſitum abbatiſſæ in ſomno apparuit, dicens: Hoc mane tempeſtive ſurge, & vade ad littus maris; quoniam ibi invenies monumentum marmoreum *c*. Illud tolli & me in eo ſepeliri curabis. Ad quas voces excitata abbatiſſa, convocavit omnes Sorores, ac, narrata viſione, cum ipſis ſe contulit ad littus; & quam mox pulcrum monumentum marmoreum repererunt: & cum gaudio iſtud accipientes ad eccleſiam iverunt, ac Beatæ ſepulturam ordinarunt.

Divinitus purificatur Beatam contemnens

2 Poſtquam abbatiſſa & moniales ſecundum habiram viſionem, ſpirituali cum lætitia, benedictum iſtud ſepulcrum inveniſſent & ad eccleſiam tuliſſent, ut poſtea ſolemniore & exquiſitiora pompa majoreque reverentia ac honore corpus ebaræ & dilectæ virginis Limbaniæ intra illud deponerent; dum locus ſepulturæ aptabatus ac præparabatur, omnes ex operariis, qui terram fodiebant, Beatam irriſione contemſit, ut facere ſolet, cui exiguus eſt Dei timor, quique ipſum & Sanctos parum curat. Et ecce os ipſi in circumſtantium conſpectu ad aures uſque diſtorquetur: qua ſe attonitus operarius peccatum ſuum aperte advertere cœpit, & coram omnibus illud confeſſus, Virginis foſſam *d* acceſſit, atque humi proſtratus cum gemitu & lacrymis a Deo veniam petiit, opemque B. Limbaniæ imploravit; & ſubito os rediit ad debitum locum. AUCT. ANONYMO. *d*

& irreverens in loco ſacro; at pœna inflicta illius opem liberantur;

3 Patrati miraculi fama per civitatem mox divulgata, omnis populus eo concurrit, viri & mulieres, ſenes & juvenes, magni & parvi, divites & pauperes, verbo, omne hominum genus. Qui vero non vult intelligere, quantus Deo ſit zelus eccleſiæ, quæ domus orationis vocatur, attente perpendat ſingula, quæ jam narrantur. Accidit igitur, ut etiam juvenis quidam venerit ad eccleſiam S. Thomæ non ex devotione, ſed ſolum formoſas mulieres aſpiciendi cauſa. Interim dum ibi ſtabat oculis in eas defixis; ecce corpus ejus ad tantam craſſitudinem intumeſcere cœpit, ut cum illo ſimul omnes obſtupeſcerent: eumque vellet eccleſia egredi, nullo modo poterat. Neque ſubſidium quod a multis ipſi ferebatur, quidam effecit, niſi ut corporis craſſitudine eo magis retro ageretur, quo majore conatu exitus tentabatus. Jovenis itaque ad ſe rediens & delictum ſuum agnoſcens, ſacerdotem confeſſarium poſtulavit, cui cum contritione cordis omnia peccata ſua aperuit; & poſt confeſſionem magna cum reverentia & lacrymis ſe ad Virginis feretrum inclinavit: cumque a Deo veniam & ab illa auxilium rogaſſet, ſtatim a tumore corporis liberatus fuit. Utinam ſimile quid noſtris aliquando contingeret temporibus, ut ceſſarent tot ſcelera & impudicæ actiones, quæ abſque ullo Dei timore *in* eccleſiis ſæpiſſime cernuntur committi. Quoniam alterius pœna nobis ad cautelam & medicinam ſit oportet; omnis, qui hoc legit & audit, advertat quid agat, ne boorum morum diſciplinam relinquens, ignominiam incurrat perpetuo erubeſcendam. E

quam etiam experitur fœmina, cujus mamillam invaſerat cancer.

4 Nobilis cujuſdam fœminæ mamillam invaſerat cancer, qui illam gravibus doloribus aſfligebat: unde cum percepiſſet a medicis deſperatam eſſe ſanationem mamillæ, niſi hæc tota abſcinderetur, magno horrore perculſa fuit. Quapropter magna cum fiducia ad B. Limbaniam confugit, orans, ut per ejus merita a talibus anguſtiis liberaretur. Res mirabilis! tota illa nocte nullum ſenſit dolorem. Mirabunda exſpectavit donec luceſceret: tollenſque mane faſcias, quibus affecta mamilla obvolvebatur, hanc ſanam invenit, quaſi nihil mali umquam habuiſſet; & acceptum beneficium agnoſcens, gratias Deo egit, & glorioſam Sanctam, cujus meritis ſanata fuerat, viſitavit. F

Sanctitas ejus illuſtri probatur miraculo, cujus memoria agitur die, qua accidit.

5 Anno MCCXCIV ſacerdos quidam, cui nomen Obertus de Noli *, eccleſiæ S. Thomæ ſacellanus, cum aliquando devotionis cauſa bonoratis quibuſdam fœminis & aliis in eadem eccleſia, obi B. Limbaniæ corpus quieſcit, congregatis ſacrum ejus caput monſtrare atque oſculandum præbere deberet; eumque hoc illicitum judicaret, quod non ſciret eam umquam canonizatam fuiſſe; dictum caput exigua admodum cum reverentia (dubitabat enim de B. Limbaniæ ſanctitate) in manus accepit, atque illud portans ab altari majore uſque ad medium eccleſiæ, tum ut populo conſpiciendum tum etiam ex devotione exoſculandum daret; Deus valde inſigni & ſcitu digno miraculo Virginis ſanctitatem demonſtravit: nam ſacrum iſtud ca- * Vanni, *in* Noli

AUCT. ANON.

pnt evolavit ex ſacerdotis iſtius manibus, & ad majorem, a qua fuerat ſublatum, aram perrexit, ibique ſubſtitit: ad quod miraculum omnes circumſtantes hæſerunt attoniti. Nec diu poſt eccleſia impleta fuit populo, lætitiam, admirationem, veneratione mque, qua beatam Virginem proſeqoebatur, tantis acclamationibus teſtante, ut tandem neceſſe fuerit conſtituere, ut in memoriam hujus miraculi Beatæ feſtivitas ſolemni cum ſupplicatione *r* celebraretur eo, quo illud factum erat, die. Incidit hic in Feriam tertiam Pentecoſtes, qua ſingulis nunc annis agitur eadem feſtivitas. Miraculum iſtud in curia archiepiſcopali teſtata fuit prioriſſa monaſterii S. Thomæ, quæ ſimul cum monialibus & populo præſens adfuit, & domna Franceſebeta Imperiale vocabatur. Porro ſacerdos contrito animo dubitationem & irreverentiam ſuam publice confeſſus eſt, & ab eo tempore in ſanctam Virginem piiſſimus ſemper fuit.

Puer ſanitatem recuperat potu vini, quo fuerat ablutum Beatæ caput;

6 Degebat Genuæ medicus magni nominis, dictus magiſter Nicoleus, qui filiolum habebat gravi morbo oppreſſum. Cum vero ſanitatem ipſi reſtituendam deſperaret, id indicavit uxori: & ambo, ut in B. Limbaniam pii erant, devote ſe ipſi commendarunt, filioli ſalutem eflagitantes. Beata igitur Virgo ooſte ſe videndam præbuit dormienti mari, dicens: Noveris me eſſe virginem Limbaniam, quæ tui filioli miſereor. To vero fuige ſummo mane, ac monaſterium S. Thomæ adi, & roga, ut capne meum abluatur vino, quod dein filiolo tuo ad bibendum dabis. Atque ita tribus vicibus B. Limbania eaſdem voces repetens matri apparuit; quæ cognoſcens ſe illuſione non decipi, non amplius cunctandum cenſuit: cumque ſurrexiſſet, ad monaſteriom contendit, & quemadmodum ipſi in ſomoo a beata Virgine fuerat injunctum, ut ſaetum caput vino lavaretnr, effecit, ac filiolo inde bibendum tradidit. Qui ſtatim atque guſtavit, non ſine miraculo ſanus eſt inventus, & cum patre ac matre ad monaſterium venit, gratias Deo agens, & quid ſibi per merita ſanctæ Virginis acciditſet, enarrans *f*.

f *quæ naufragio ſuc-*

7 Cum quidam, nomine Martinus de Recco *, navi, qua ipſe cum multis aliis vehebatur, ſubmerſa, manifeſtum, in qno verſabatur, vitæ diſcrimen cerneret, & B. Limbaniæ, cui devotus erat, reminiſceretur, ejuſque opem imploraret; Ecce illa prope conſpecta fuit, capillis petielitantem arripiens & leniter ad littus trahens.

C

& capto a Mauris libertatem reddit.

8 Joanoi cuidam, a Manris capto & in carcerem conjecto, in memoriam rediit B. Limbania, & ejus patrocinio devote ſe commendavit, cui illa ſubito apparens, dixit: Noli timere; & ſolutum vinculis depoſuit per feneſtram, eumque incolumen ac ſecurum dimiſit Hic poſtmodum beneficii memor ad eccleſiam S. Thomæ venit, gratias acturus Deo, qui per ſanctæ Virginis intervenientis merita libertatem ipſi reſtituerat.

Ex viſione ejus virginitas, de qua dubitabatur, innoteſcit.

9 Quædam dicti monaſterii prioriſſa, licet in B. Limbaniam pia eſſet, dubitabat tamen de ipſius virginitate, dicens: Qui ſcimus eam eſſe virginem? Quadam vice illi dormienti viſa eſt de pectore ſuo exire ſcbedula, in qua legebantur hæ voces: SANCTA LIMBANIA VIRGO ET MARTYR *g*. Expergeſacta dubitationem ſuam & habitam in ſomno viſionem palam fecit, & ſemper Beatæ devota permanſit.

g

10 Nobiliſſimam matronam ex Francia diu afflixerat paralyſis; cumque præ morbi & doloris nihil remittentium moleſtiis, quid conſilii caperet, neſciret; B. Limbania, ipſi in ſomoo ſe videndam obtulit, dicens: Vin tu ſanari? Libentiſſime, reſpondit illa. Eja ergo, repoſuit beata Virgo, Genuam proficiſcere, atque ibi invenies monaſterium S. Thomæ Apoſtoli, in quo corpus meum quieſcit in monumento marmoreo. Super hoc te proſterne, & lanaberis. Venit; feeit, ut erat injunctum; & mox convaluit, egitque Domino gratias, qui tanto eam beneficio per merita ſuæ Sanctæ afficere dignatus fuerat.

D

Opitulatur paralyticæ,

11 Anno MCCCXXXIX *b* die XXII Aprilis, quidam, cui nomen Ugo de Munico *, ſtaos Savonæ *i* in litrore maris, a longinquo naviculam in magno, ne ſubmergeretetur, periculo conſpexit: unde commiſeratione motus cymbam inſtruxit & ſuppetias illi laturus accurit, ac tres homioes ab interitu ſervavit. Sed tanta deinde orta eſt tempeſtas & procella, ut non longe abeſſet, quin omnes perirent. Cumque ſubſidium conclamarent, nec ullum adfetretur; ſancta Limbania dicto Ugoni in mantem venit: qui dum alta voce eam in auxilium invocat, ecco plana in mari ſternitor via, quo cymba tutiſſime tranſire poterat, etiamſi reliquum mare continua procella agitaretur. Atque ita brevi tempore via iſta ad portum pervenerunt, & Deo gratias acturi beatæ Virginis ſepulcrum adierunt.

periclitantibus

b

* *Idem da Monaco*

i

E

12 Anno MCCCXXXIX, die VIII Decembris, navim Nicolai Camogli *, qua Maximus *k* di Bonagionta * Genuenſis vebebatur, ſupra promontorium Charidemum *l* duobus a littore miliaribus contrarii venti io brevia ſcopulosa impulerunt: eaque penitus conquaſſata ac diſrupta, naufragi neceſſitate ducti in mare ſe conjecerunt. Dictus vero Maximus, qui plures viderat pereuntes, & poſtremus in fragmine navis conſiterat, tandem etiam vi advetſæ tempeſtatis coactus mari ſe immiſit: ac cernens ſe natando mortem non evaſurum, B. virginis Limbaniæ memor factus, ejus apnd Deum pro ſua ſalute preces eſflagitavit. Rea admirando *l* ſubito in tenebris (nox enim jam adveoerat) in oculos ipſius incurrit domuncula lignea *m* cum lumine; cui ille adhæreſcens, paolatim ſaous & iocolumis in littus ejectus fuit, & poſtmodum corpus beatæ Virginis viſitatum venit.

in mari

* *Idem* Camogli

k

* *Idem* Bonagiunta

l

m

F

13 Eodem anno Aquis Statellis *n* mulier quædam, uxor Ottonis Stanga, cum fila duceret, veſtigium impreſſit ſpinæ acutiſſimæ, quæ nervo pedis infixa tantis illam cruciatibos afflictavie, ut, neque medicis neque medicinis ei quidquam ſolatii adferentibus, vehementia dolorum & accedentibus nervorum convulſionibus quaſi emoreretur. Tune vicina quædam, rerum Genneoſium gnara, illam exhorata fuit, ut ſe Sanctæ commeodaret. Quo facto, coram omoibus illico in ſomnum incidit: deio paulo poſt expergiſcens ſe a doloribus omnino liberam comperit & ſanam.

& mulier, quam ſpina nervo pedis infixa graviter cruciabat:

n

deſperantem mercatorem ad ſpem excitat, & deſideratam ei pecuniam procurat:

14 Mercator familiæ ſuſtentandæ onere prægravatus, domum ſuam ſummo licitatori publice vendere decrevit, ut pecnnia inde accepta negotiari ſuamque familiam alere poſſet. Qui domum auctioni ſubiectam emit, ſe pretium ejus detetminato die ſolutorum pollicitus fuit. Com Mercator, qni in id conſenſerat, conſtitutom ſolutioni faciendæ tempus avide expectaret, conſanguineus uxoris ejus, cujus doti peroolum ipſe timebat, emptori perſuaſit, ne ſtatuto

A ruto die pecuoiam traderet. Hioc emptor eam
folvere derrectaos, cum moueretur, bona verba dabat, neque creditor urgens, ut in neceſſitate ſibi ſuccurreret, quidquam obtinere poterat. Quamobrem poſtquam nocte quadam de lecto ſurrexiſſet, domum perambulabar, Diabole, inquiees, tu mihi ſis auxilio, cum Deus me adjuvare nolit. Hæc inter illi Femina, habitu mooaſtico induta & manu crucem geſtans, in gradibus occurrit; quæ, maou ejus fortiter epprebeoſa, dixit: Fili, noli timere, oeque in tantam deſperationem tc abripi fine. Io Deo ejuſque Matre fiduciam colloca, & juvaberis. Mercator ſtupore ſimul & terrore perculſos interrogavit; quænam eſſet. Reſpondit illa: Sum ſancta Limbania virgo. Subjunxit alter: Ubi eſt eccleſia veſtra & altare? Cumque intellexiſſet eſſe in monaſterio S. Thomæ, ſeque debere toto vitæ ſuæ rempore animam Deo commeudatam habere; rediit io lectum & placidiſſime dormivit. Poſtridie mane aliquis comparuit, qui quis fuerit, numquam inootuit, dixitque præconi, qui domum auctione vendiderat: Ecce
B ego hoc jam momento promiſſum domos prerium parata pecunia ſolvo. Com ille interim hæreret incertus animi quid faceret, quod domua io auctione alreri licitatori addicta eſſet; en ipſe ſuper venit illios emptor, qui videns ab alio offerri ejuſdem domus pretium, pudore ſuffuſus ſtatim pecooiam debitam mercatori numeravit. Hic vero aoimi ægritudine plurimum relevatus ſe cootolit ed eccleſiam, & mouſtratis nummis, quid ſibi eveniſſet, palam cuique eoarravit.

perverſionis periculo liberat & parentibus reſtituit filium ſuſpitionum. * *Idem da Parma*

15 Odo di Parma * ludimagiſter filium habebat, qui certa de cauſa Geoua Cellas *e* verſus auſugit, & cum ſeue *p* in via inveoto, qui eum a ſemita virtutum omni modo abducere cooabatur, iter ſuum proſecutus eſt. Patrem diſceſſu filii mœrentem mater bortabatur, ut ſe Deo
e & beatæ virgini Limbaniæ commendaret. Cum
p ille filium inſecutus Vulturum ſeſſus adventaſſet, in caupouam divertit: ubi duo juvenes, canſa itineris ejus iotellecta, ultro obtulernnt, ad puerum & ſeoem, qui illum perdere meditabatur, aſſequendum ſe præituros: qui cum puerum nacti eſſeot, ſenex momento ex ocolis evaoit. Petri prægreſſos interim juvenes ſecoto
C obviam veoerunt duo armis inſtructi; qui dixerunt, ut metum omnem deponeret, quod filium cum duobus juveoibus ſauum & ſalvum vidiſſent. Pater iter acceleraus filium cum illis reperit; atque omnes poſtea ad monaſterium S. Thomæ venerunt, Deo gratias acturi.

Auxilium ejus implorat & impetrat ſoror fratri, cui manus fere erat abſciſſa,

16 Fratri dominæ Araonæ Perooa maous tam graviter læſa fuit; ut ſola pelle brachio adhæreret. Medicis plagam iſtam mortiferam, manum vero procul dubio perditam aſſereotibus, illa devote ad B. Limbaoiæ patrocinium confugit pro ſalute fratris obtineoda: cui cum noæte quadam aſſiſterer, vigilans intuita eſt ſpectabilis formæ Feminam in habitu mouaſtico, quæ dixit: Hic ſanabitur: & coofeſtim cubiculo exivit. Quod illa cernena ancillam ſomoo excitavit & ſimul cum ea totam domum perluſtrare cœpit, nam monialem alicnbi coofpicaretur. Cnm nullam inveoiret, exclamavit, eam, quam viderat, certo fuiſſe S. Limbaniam. Tribna vero inde elapſis dicbus, frater mortis periculum evaſit, atque intra meoſem & medium maons ejus iotegre ſanata fuit.

17 Mulier quædam, Joanna nominc, duas habebat filias, quarum altera alteri, quacnm rixabatur, faciem ab ore uſque ad oculum rao-
to vulnere perforavit; ut chirurgi affirmareot, læſam eſſe io pericolo oculum amittendi. Mater B. Limbaoiæ apud Deum patrocioio filiam commiſit, pium aliquod opus vovens, & trium dierum ſpatio ſaoitatem recepit. At illa votum nuncupatum non ſolvente, oculus denuo ita intumuit, nt cbirurgi aſſererent, iterato ſiliam verſari in periculo oculum perdeodi; qoam proinde mater, voti uoo impleti recordata, rurſus B. Limbaoiæ commendavit cum aoimo ſaoæte præſtaodi, quod voverat: unde & hæc exaudita & illa iorra triduum ſecundo ſanata fuit. Voto liberata mater & peccatum ſuum publice confeſſa, Deo gratias egit; & deioceps ſemper Sanctæ devota ſoit.

AUCT. ANON. *ac mater filiæ graviter vulnerata & bis in diſcrimen oculum perdendi adducta.*

18 Domina quædam, cui nomen Catbarina, coram vicario ſequentia joramento aſſeveravit. Erat ipſi alterius oculi palpebra malo aliquo affecta; quo oe totus oculus operireror, ſubverita, ad B. Limbaniæ, a qua multa ſibi beneficia collata fuiſſe credebat, auxilium recurrit, atque ejus altare adivit, quod plenum roſis io-
venit; unamque ex iis, quæ de altari decideraot, acceptam com fiducia oculo epplicuic. Cum per tres dies com roſa iſta tetigiſſet & confricuiſſet, in manu reperit puſtulam, ſimilem grano cocci; ex oculo delapſam: qui poſtquam nonnullaa etiam lacrymas emiſiſſet, integræ reſtitutus eſt ſaoitati, quam & retinoit.

Malam, quo femina palpebram oculi affectam habebat, tollit,

E

19 Coram vicario etiam Paulus de Frooti jurejurando iorerpoſito iſta affirmavit. Navim Mauri Grillo, qua ipſe & alii vebebantur, aggreſſa fuerat altera Catalaoorum *q* navis, cui illa viribus inferior reſiſtere non poterat. Pau-
lus accepto vuloere & viſo periculo; ne a Catalanis caperetur, ad B. Limbaniam confugit: qua invocata, ſociis animi redierunt, ſeque hoſtium manibus eripuerunt: & licet navis litrori impacta fuerit, omnes tamen ſalvi evaſerunt; ille vero ex vulnere convaluit.

ſe invocantis navim hoſtium manibus eripit,

q

& morbo bundo apparet, qui ſubito ſanatur: miraculo ejus anno 1344 approbantur.

F

20 Quidam, oominatus Raphael Luoone, graviſſimo morbo correptus & a medicis derelictus, per quindecim dies nec cibum oec potum ullum ſumere potuit: cui ad extrema perducto, non camen ſenſibus alienato, apparuit monialis, quæ totum ipſius corpus tetigit, atque ira cum allocura fuit; Age, fili, fac votum B. Limbaoiæ, atque omnibus prædice, quod illa morbo te liberaverit. Fecit hæc Raphael; uuocuparo voto, priſtinam valetudinem reauperavit; de lecto ſurrexit & per domum ambulavit. Frater, qui ægrum cum cruce ad caput decumbentem reliquerat, & paoum nigrum, quo ejus corpus ſecundum loci conſuetudiuem poſt mortem tegeretur, procuraturus exiverat, reverſus, atque ipſum inveoieus extra lectum, admiratiooe conſiſtit ſtupefactus: eumque fratrem interrogaſſet, quomodo ſurrexiſſet; rem omoem ab illo edoctus fuit. Tum uterque, cognito miraculo, gratias Deo egit. Hæc dictos Raphael anno MCCCXLIV, menſe Julio, io curia archiepiſcopali ex mandato vicarii reſtatus fuit.

Omnia hactenua narrata miracula per dominum Fredericum di Molognio caooaicum & vicarium archiepiſcopi, ad inſtantiam Joannis Caſaſco, qui tunc erat dicti monaſterii ſyndicus, examinata & correcta fuerunt; publicumque de iis inſtrumentom anno MCCCXLIV die XIX Novembris confectum fuit maon Antonii Piloſo de ſancta Victoria notarii publici *r*.

AUCT. ANONYMO. *Periculose ægrotantem mira viſione recreat B. Limbania, cujus nomini ſacellum exſtruitur* t

AT Anno MCCCLIX venit ad memoratum monaſterium, & eorum notario ac teſtibus abbatiſſæ (erat hæc Margarita da Mare, notarius vero Rapheal Vacca) Petrus Margiano * Savonenſis affirmavit, ſibi in luco Luſitaniæ, Alta-villa dicto, graviter ægrotanti & a medicis deſperato, mentis tamen compoti, apparuiſſe nialem in habitu Ordinis S. Benedicti *f*, ſibique dixiſſe: Nolito timere, quia ex hoc morbo non morieris; at mihi promittitu, te, ſanitate recuperata, nudis pedibus & linteo panno indutum, eccleſiam meam reverenter aditurum & ad altare meum lumina accenſurum. Dein ſibi viſus fuit manu apprehendi & conduci per planitiem viriditate amœnam, in qua ſuaviſſimos eantus audivit, atque inter progrediendum dixit: Domina, mihi iſta referenti nemo credet. Tunc illa ſignum ipſi dedit, pectori imponens palmam manus, cujus formam ei impreſſam reliquit. Inſuper ipſi tradidit pectinem cum ſuniculo albo, atque alterum pectinem ſibi retinuit. Quam viſionem eum Fratri Petro ex Ordine S. Franciſci enarraſſet, ex ipſo intellexit, ſibi apparuiſſe S. Limbaniam. Hoc miraculum ubique poſtea divulgavit Frater Petrus: unde multi prædictum Petrum Margiano acceſſerunt, viſuri ſignum manus pectori ejus impreſſæ. Dominus vero Lanzalottos * Peſagno, claſſis regiæ præfectus, ſacellum B. Limbaniæ nomini exſtruendum curavit *t*.

* *Idem* Mateiani

f

B

* *Idem* Lancellotus

t

ANNOTATA.

a *Unde anonymi ætatem hic expreſſam didicerim, in Comment. num.* 3 *indicavi. In miraculis Latine reddendis eam fere, qua Italice ab ipſo ſcripta fuerunt, ſtyli ſimplicitatem ſtudioſe retinui, ut interpretationis fidelitas lectori minus ſuſpecta eſſet. Si unam ſubinde periodum in duas vel plures, adhibitis aliis interpunctionibus, diviſerim, & orationis membra paulo aliter conſtruxerim, nonnullis hinc inde vocibus adjectis, vel ſuppreſſis; eo conſilio feci, ut, ſalvis earum ſubſtantia & adjunctis, obſcuritatem ambiguitatemque tollerem aut minuerem, eoſque, quos præ ceteris reſpuit Latinus ſermo, defectus evitarem.*

b *Hoc & alia multa, quæ creduntur de S. Catharina virgine & martyre, ad diem* 25 *Novembris, quo in Eccleſia colitur, diſcutientur.*

C c *Anonymus miraculorum collector nonnulla huc ſpectantia obſervavit, quæ lectori communico. In templo S. Thomæ ſubter altare ſacelli, B. Limbaniæ dedicati, ſacra hujus oſſa aſſervari ait in eodem marmoreo, de quo hic agitur, condita monumento. Hoc autem primum & unicum ſepulcrum fuiſſe ceſſet, quod Beatæ corpus exceperit. Illius magnitudinem his verbis deſcribit*: La miſura di eſſo (ſepolcro marmoreo) è di longhezza pari 4, di alt.ª p.ⁱ 2 ½, di larghezza p.ⁱ 2. *Quid ſignificat illud* pari? *An ita vitioſe ſcriptum fuit pro* piedi, *ut ſenſus ſit, ſepulcrum iſtud longum eſſe pedibus* 4, *altum* 2 ½, *& latum* 2? *Utut ſit non ſatis amplum erat, ut* B. Limbaniæ *recens defunctæ corpus caperet, vel ipſo teſte anonymo, qui mox ita proſequitur*: Quia vero poſſet mihi obiici impoſſibile eſſe, ut ſpatio tam exiguo integrum corpus inclodatur; reſpondeo, illud non aliter eſſe integrum quam in ſuis reliquiis, exiſtentibus ſcilicet *tum extra tam intra arcam ſea ſepulcrum marmoreum*: *nam paulo poſt manifeſte ex-*

dicat, numquam integram B. Limbaniæ *corpus* D *in arca iſta fuiſſe depoſitum, ſed, antequam ſepulturæ traderetur, ab eo ſeparatum fuiſſe caput, quod jam a ſeculo* XIII *eunte ſeorſum ſervabatur, uti conſtat ex miraculo num.* 3 *referendo. Ut vero facilius lectori perſuaderet, arcam illam, humani corporis non capacem, in qua ipſius ætate* B. Limbaniæ *oſſa quieſcebant, unam eamdemque eſſe cum ea, in qua Beata ſe velle ſepeliri abbatiſſæ revelarat; ad ſingularem Dei providentiam recurrit, qui voluerit diviſionem capitis a reliquis membris, priuſ, quam hæc in dicta arca collocarentur, ut in beata ſua Virgine duobus in locis honoraretur. Quomodo autem diviſionem iſtam Deus effecerit; an carnem ſacri corporis citius in cineres redigendo, an vero hominum voluntates ita diſponendo, ut caput a corpore nondum corrupto abſciderint, non explicat anonymus. At id non eſt, quod ab ipſo factum fuiſſe vellem. Producere debuiſſet idoneæ auctoritatis teſtimonium, quo prædicti fide dignum redderet rem alioqui tam difficulter credibilem, qualis eſt ſeparatio* E *capitis* B. Limbaniæ *a reliquo corpore, intra breve illud tempus facta, quod inter ejus mortem & ſepulturam medium fuit. Separationem iſtam ſolum excogitaſſe videtur, ut declinaret vim argumenti, quod ipſe ſibi objecerat. Argumenti autem conſequens erat, vel ut monumentum marmoreum, hominis recens mortui corpori capiendo inidoneum, in quo ætate anonymi beata Virginis oſſa jacebant, & forte etiam nunc jacent, diverſum ſit ab eo, in quo illa corpus ſuum deponi velle abbatiſſa revelavit; vel, ſi idem ſit, ut Beata non ſtatim poſt mortem ſuam, ſed diu poſtea, cum jam virginei corporis caro conſumpta eſſet, abbatiſſæ apparuerit & monumentum iſtud indicarit, ut ipſius oſſa eo loco primæ ſepulturæ in illud traasferrentur. Hinc ulterius inferatur primo, ut duo proxima ſequentia miracula, quæ anonymus cum iis adjunctis narrat, aeſi facta fuiſſent ante primam* B. Limbaniæ *ſepulturam, eo tempore contigerint, quo oſſa in dictum monumentum tranſpoſita fuere: ſecundo ut, licet in fine numeri* 20 *dicatur omnia præcedentia miracula auctoritate archiepiſcopi Genuenſis examinata & correcta* F *fuiſſe, in publicum tamen inſtrumentum, quod ibidem de iis anno* 1344 *confectum eſſe aſſeritur, trin priora miracula eo modo relata non fuerint, quo ab anonymo proponuntur. Conſequentias haſce concedas oportet, niſi negare malis, monumentum marmoreum, in quo anonymi tempore* B. Limbaniæ *oſſa quieſcebant, idem cum eo fuiſſe, quod abbatiſſa fuerat revelatum. Sed ſive idem fuerit, ſive diverſum; id interim teneo, donec contrarium evincatur, Beatam primo vice fuiſſe depoſitam in ſepulcro, quod totum ejus corpus continere potuerit, & caput ab illo poſtea fuiſſe ſeparatum, cum ſacra oſſa recognoſcerentur vel in arcam decentiorem tranferrentur.*

d *Non in foſſa ſeu ſpelunca, quæ viventi* B. Limbaniæ *virtutum palæſtra fuit, ſed extra illam hic ſtatui videtur locus, qui Beatæ ſepulcro ponendo aptabatur, & in quo unus ex operariis illam contemnens divinitus punitus fuit. Hic enim ea iſto loco ad foſſam veniſſe narratur & in ea liberatum fuiſſe puta, quam incurrerat. Licet Vanninus cap.* 19 *aque manifeſte lædatur, operariam ipſum eum aliis extra dictam foſſam ſepulturæ locum præparaſſe; tamen*

A *mtu sap.* 22 *diſerte affirmat, monialis ſepulcrum marmoreum, quod bis num.* 1 *divinitus inventum faiſſe narratur, collocaſſe* ſub eccleſia S. Thomæ ad manum dexteram altaris majoris illo ipſo in loco, ubi ſpelunca erat, quæ ejus (B. Limbaniæ) habitaculum fuit. *Sicut anonymus, ita & Vanninus ſepulcrum iſtud primum fuiſſe ait, quod Beatæ corpus ecteperit. Non tamen cum anonymo illud tam arctum fuiſſe adſtruit, ut virginea membra non niſi capite ab eis ſeparato tapere potuerit: nam poſt verba relata faſci dipoſiti ecteguitionem factam eſſe ſcribit, & in ea caput a reliquo corpore fuiſſe diſjunctum. Supponit itaque, integrum Beatæ corpus in ſepulcro poſitum fuiſſe. Si in nulla re aberret Vanninus, dicendum eſt primo, operarium illum fodiſſe terram in memorata ſpelunca, poſquam divinitus punitus erat, ea exiviſſe, & ad eamdem rediiſſe, ut pœna ſibi infiicta liberaretur: ſecundo geminam fuiſſe aream marmoream, alteram majorem, in qua ſtatim poſt mortem ſuam Beata depoſita eſt; alteram minorem, quæ integrum corpus nondum in cine-*

B *res diſſolutum continere non potrat, & in qua anonymi ætate ſacra illius oſſa cuſtodiebantur. Dini, ſi in nulla re aberret Vanninus: nam imprimis indubitanter affirmare non auſim, anonymum noſtrum in eo præciſe falli, quod Beatam ad ſua uſque tempora in uno eodemque monumento marmoreo quieviſſe tenſeat. Sequelas, quæ ex his ſententia fluunt, propoſui in præcedente annotatione. Incertum etiam eſt, an* B. Limbauia *primo ſepulta fuerit in foſſa, in qua uſque ad mortem delituit. Facile conceſſero, ſi ita lubeat, anno* 1294, *quo beatæ caput, ut num.* 5 *videbitur, in eccleſia monialium S. Thomæ publice honorabatur, reliquam ejus corpus arca marmorea inclufum in foſſa iſta jacuiſſe & in veneratione habitum fuiſſe; ſed unde certo didicit Vanninus, nullam tranſlationem præceſſiſſe?*

c *De beatæ Virginis cultu, octaſione inſignis hujus miraculi promoto, plura habes in Comment. num.* 11.

f *Vanninus hic ſequentia ſubjungit*: Atque hinc originem traxit conſuetudo; quæ etiam nunc viget, infirmis dandi vinum S. Limba-

C niæ, ut vocatur: quod; poſtquam Beatæ caput eo ablatum fuit, a ſacerdote benedictum & in goſſipio, quod idem ſacrum caput attigerit, ægris oblatum ſæpius hiſce guſtantibus integram valetudinem reſtitnit: nec modo inter Chriſtianos, ſed etiam in partibus infidelium mirabiles iſtius vini effectus in febri, præcipue tertiana, laborantibus quotidie conſpiciuntur. *Ita ille Italice, cujus verba Latina feci.*

g *Improprie; quia ſcilicet tunotens corpus ſuum voluntario martyrio affecit, dum pectine ferreo illud crutiavit, atque aliis modis affixit. Qualis fuerit iſte pecten, dictum eſt poſt Vitam in annotatione ad lit.* c.

h *Hoc & ſequens miraculum Vanninus* anno MCCCXXXVIII *contigiſſe ait.*

i *Hanc urbem, in Occidentali ora Liguſtica ſitam, ſatis notam ſuppono. Ejus portus anno* 1528 *obſtructus fuit a Genuenſibus, ut Jacobus Bonfadius in eorum Annalibus teſtatur.*

k *Vanninus Itnliee pro* Maſino, *ut habet anonymus*, Maſſimino, *id eſt, pro* Maximo Maximinum *poſuit. Alias lectiones in nominibus propriis variantes in margine vel ſequentibus annotationibus experies.*

Septembrie Tomus II.

l *Eſt in Hiſpania ad mare Mediterraneum, in Orientali parte regni Granatenſis, haud ita procul Almeria. Ab Hiſpanis vocatur* el cabo de Gates: *anonymus & Vanninus Italice habent* il capo di Gatta. AUCT. ANON.

m *Suſpicor fuiſſe fragmentum navis, domunculæ ſpetiem referens.*

n *Urbs eſt epiſcopalis ſub archiepiſcopo Mediolanenſi, in ducatu Montis-ferrati ad Bormiam fluvium ſita; quæ vulgari nomine* Aequi vocitatur.

o *Pagus eſt in ora Liguſtica Savona diſtans tribus miliaribus Italicis, Gennam verſus.* Vulturum, *indigenis* Voltri, *quod non occurret, oppidum maritimum eſt inter dictas urbes jacens; ſed multo vicinius eſt Genuæ.*

p *Vanninus eum diabolum credidit, ſenis formam mentitum, idque ideo haud dubie, quia poſtea naccatue ſubito en oculis evanuiſſe.*

q *Catalanos inter & Genuenſes acriter mari bellatum fuit anno* 1331 *& quatuor ſequentibus, uti videre eſt apud Ubertum Folietam in Hiſtoria Genuenſium. Potuit tunc contingere beneficium,* E *quod hic* B. Limbaniæ *adſcribitur.*

r *Archiepiſcopus Genuenſis, cujus auctoritate hæc anno* 1344 *facta fuerunt, erat Jacobus de S. Victorin ex Ordine S. Auguſtini. Ejus vicarius his nominatur* di Molognio *& ſyndicus monaſterii S. Thomæ* Caſaſco; *at Vanninus in proœmio pag.* 3 di Molongo & di Caſaſeo *ſcripſit.*

ſ *Habitum Benedictinum, in quo* B. Limbania *hic apparuiſſe narratur, ſilentio præterit Vanninus; Margaritam vero da Mare, de qua initio hujus numeri fit mentio, uti etiam alias monaſterii S. Thomæ præfectus, quæ in Vita & duobus primis miraculis* abbatiſſæ *vocantur, ille* prioriſſas *dumtaxat appellat. Sed in fine Commentarii prævii ſufficienter probatum fuit, monaſterium illud ante annum* 1509 *abbatiam fuiſſe & in hac* B. Limbaniam *ſub regula S. Benedicti vitam monaſticam egiſſe: unde conſequitur, ut ſupremam illius præfecturam non geſſerint, quæ ſupra in miraculis num.* 3 *& 6 relatis* prioriſſæ *dicuntur.*

t *Vide iterum Comment. num.* 13

F

CAPUT II.

Miracula & beneficia recentiora a.

Impedit, ne mulier ſibi devota occidatur.

QUidam uxorem duxerat B. Limbaniæ tam devotam, ut ad eccleſiam S. Thomæ, in qua corpus ejus jacet, ſingulis diebus tenderet & apud ejuſdem ſepulcrum preces funderet. Maritus, ſive quod ob puleram juvenis uxoris formam zelotypus eſſet, ſive etiam quod parum religionis haberet, id ſæpius ipſi prohibuerat; at fruſtra. Nullo modo poterat illa dimoveri a pio inſtituto, omnem operam curamque in eo ponens, ut ejus, quam tanta pietate colebat, ſepulcrum viſitaret; quod ſi propter mariti præſentiam aliquando non adiret, ejus a domo abſentiæ occaſionem nacta, juſtum ac honeſtum deſiderium ſuum implebat. Ubi hoc reſcivit maritus, mortem minatus fuit conjugi, ſi idem facere pergeret: quæ tamen ſalitum pium opus

AUCT. ANON. ideu non intermiſit. Tanta erat ejus in Deum fiducia, ot per glorioſæ Sanctæ merita ſe ab omni periculo liberandem ſperarer. Forte contigit, ut maritus negotiorum cauſa domo fuerit egreſſus; at eito reverſus, nec cunjugem inveniens, ſuſpicabatur id, quud erat, ſcilicet eam exiviſſe ad eccleſiam S. Thomæ: quapropter a dæmune inſtigatus, pugionem ſumpſit, velociter ad eccleſiam cucurrit, & uxorem apud Sanctæ ſepulcrum in oratione inventam capillis arripuit; eumque eam conſodere vellet, jamque brachium ad percutiendum attolleret, pugionem divinitus teneri ſenſit. Unde aoiml dolore cumpunctus a Deo veniam petiit & auxilium a B. Limbania; erga quam uxuti reconciliatus deinceps pie ſemper affectus fuit.

Prævitapparitionibus, cœnobium S. Thomæ ſervat ab inſolentia militum, urbem diripientium,

B 23 Anno MDXXII, ultima die Maii S. Petronillæ ſacra, Genuæ tumultu bellico, terrore & luctu omnia perſtrepebant. Hiſpanis urbem occupatam diripientibus: qui etiam monaſteriis tam religioſorum quam ſacrarum virginum non parcebaot. Eadem illa die P. F. Urbanus da Lucara, Ordinis Eremitarum S. Aeguſtini, vit bonæ ſanctæque vitæ & conteſſarius monialium S. Thomæ, in ſacello B. Libaniæ, eui erat devotiſſimus, uracioni vacabat; in qua Religioſas ſuæ curæ commiſſas illius patrocinio enixe commendavit, obſeerans, ut earum io tam manifeſto periculo conſervationem a Domino depreearetetur. Inter orandum Pater Urbaeus ſanctam Dei virginem Limbaniam vidit, ſplendidiſſima luce cireumdatam. Quibus verbis Sanctam ipſum affata fuerit, ignoratur. Ei tamen tevelavit, quod futurom erat; ſcilicet monaſterium S. Thomæ oulla moleſtia afficieodum: cujus rei veritatem evideuter confirmavit eventus. Dictus Pater viſione iſta recreatus ad reverendam Sororem Juſtinam Doriæ tunc mooaſterii iſtius prioriſſam venit, eam de facta ſibi apparitione certiorem fecit, ac bono animo eſſe juſſit, effecitque, ut nulla amplius monialium fugeret ad alterum cœnubium ejuſdem Ordinis S. Auguſtini, Monialium pauperum S. Silveſtri nuncupatum; quo aliquæ jam inde migrarant. Adveoiens deinde hoſtilis militum turma nihil vi extorſit, ſolummodo petens eibum aliquem & potum ad corpora reficienda ſibi ex charitate donari. Cumque militibus vinum, caſeus & panis largirer data fuiſſeot, a monaſterio S. Thomæ, nullum aliud damuum nec quidquam injuriæ paſſo, coetenti diſceſſerunt: At moniales, quæ inde ad cœnobium S. Silveſtri rranſierant, etſi eatum pudicitia attentata non fuerit (id enim per Dei gratiam nullis religioſis virginibus accidit,) ſpectatrices tameu fuerunt aliarum injuriarum, quæ non ſine acerbiſſimo doloris ſenſu aſpici poterant. Poſtea ad proprium monaſterium, uhi a militibus nihil inſoleuter commiſſum fuerat, reverſæ, cum ceteris, quæ ibi manſeraot, Sororibus Deo gratias egeruet de beneficio, per glorioſæ Sanctæ merita collato.

& illius prioriſſæ hydropiſi graviter ægrotanti,

b 24 Reverenda Soror Juſtina Doria, prioriſſa mooaſterii S. Thomæ *b*, diu hydropiſi laborarat, & vi ingraveſcentis morbi in diſcrimen vitæ adducta erat: quapropter apud ipſam vigilias agebat una ex Sororibus, quæ ab na unquam diſcedebat. Iſtud charitatis officiom etiam aliæ per vices præſtabant: omnes enim moritoram credebant. Poſtquam ægra S. Limbaniam, quam ſomma pietate colebat, & a qua plurima neceperat beneficia, ardenriſſimis precibus iovocarat; ecce nocturno tempora, cum dicta Soror ei ſola adeſſet, vidit glurioſam ſanctam Dei Limbaniam ad ſe venientem io nube lucidiſſima: ad cujua totam infirmam obtegeotis aſpectum Soror, quæ vigilabat, in genua procubuit, exiſtimans illam e vita excedere. Ar contrarium evenit: nam ægre ſe mane magna aquæ copia exoneratam, ab omni morbo libetam, recteque valentem reperit; & ad multus deindn annos vitam produxit. D

25 Dominus Joannes Baptiſta Saoli *, nobilis Genuenſis, Cariniani *c* in domo ſua decumbebat ſebri peſtilente ram gravitet ægrotana, ut a medieis depoſitus & extrema unctione poſt aliorum Sacramentorum ſuſceprionem munitus eſſet, etque umnem loquelam amiſiſſet. Moribundo aſſiſtebat reverendus Pater F. Sebaſtianus, conventus S. Jacobi in Cariniaoo, Ordinis FF. Eremitarum S. Auguſtini: qui eum nocte ſolus adeſſet infirmo, apparuit huic in habitu monaſtico glorioſa ſaocta Dei Limbania, dicens: Quomodo vales, Joaenes Baptiſta? Qui reſpondit; O dilecta Matet! maximis oruciot dolotibus. Tum illa: Ne dubite, non amplins male te babebis, & pallio ſuo ægrum operiens evanuit. Cooſeſſarius, erſi viſionem non obſervatat, quia tamen illum loquentem audierat, dominam Aloyſiam ejus conjugem advocavit. Cui eubieulum ingreſſæ dixit maritus: O Aloyſia! ſanns factos ſum: nam me viſitavit noſtra Mater Soror Juſtine monaſterii S. Thomæ, aſſeruirque, quod non amplius ſim male me habiturus; & revera me modo bene valere ſentio. At deinde intelligens ſibi apparuiſſe S. Limbaoiam, perque hujus merita priſtinæ ſe valetudioi reſtitutum eſie, Deo gratiaa actnrus ad monaſterium S. Thomæ veeit ſimul cum ſua conjuge, quæ in accepti beoeficii mamoriam ibi obtulit veſtem ſericam coeco tinctam: & ambo ſemper Sanctæ devuti fuerunt. *atque alteri moribundo integram ſanitatem reddit.* * *Vannimus* Sauli *c* E

26 Femina quædam ſumma veneratione glotioſam S. Limbaniam proſequebatur: Inter alia pietatis opere ad lampadem, quæ apud Sanctæ ſepolcrum erat, aſſidue oleum ferebat, ita ut illa numquam eſſet ſine lumine. Accidit, ut maritus quertarium olei emerit, atque iotra breve tempus abſumptum deprehenderit: nam conjux non ceſſarat piam iude donationem facere. Quod ubi ex malevorum relatione cognovit maritus, vas inſpecturus ivit; at in loco conſueto illud non reperiena, ſevera objurgatione uxorem ioeeſſere cogitabat. Tum ipſa viſura abiit, & vas oleu plenum invenit: unde maritus mitigatos ſuit, & ea, qua conjux, devotione lampadi oleum, quamdiu vixit, ſuppeditavit. *Oleo in ſui bonorem abſumpto aliud, quo vas vacuum impletur, ſubſituit.* F

27 Soror Maria Magdalena Giovo, monialis profeſſa monaſterii S. Thomæ, manſit Januario anoi MDXCII, adverſa valerudine adeo infirmabatur, ut eſſet io ſummo vitæ diſcrimioe. Sero veſpere, ut quiete eliqna frnaretor, ſola relicta fuerat cum comite; quæ dum longo ei inſerviendi labore ſatigate in vieino lecto oonnihil quieſeebat, dictæ infirmæ vigilanti apparuit iogens ſplendor, qui accreſcens proplus ad eam accedebat. In medio clariſſimæ iſtius lucis erat facta Dei virgo Limbaeia, eui ſervidis precibus ſe commendarat. Ubi infirma illam conſpexit, ſubiro ſe ſupra lectum erigeos non ſine multis lacrymis dixit: Unde mihi tanta gratia, ut tu glorioſa Sancta me inviſum veniae. Tuee S. Limbania illam tangens ira reſpondit: Nihil timeas; ac paulatim ex oculis abſceſſit. Poſt hanc appatitiooem ægta ſndorem emiſit; *Apparet monialis decumbenti ex periculoſo morbo, qui depellitur,*

morbi-

A morbique gravitate ita levata fuit, ut poſtridie mane accedens medicus extra periculum illum judicaret: quæ intra breviſſimum tempus inægræ valetudini reſtituta fuit. Hæc omnia, ſicuti modo relata ſunt, dicta Soror Maria Magdalena Giovio narravit coram reverenda Matre Sorore Maria Felice Doria, tunc prioriſſa cœnobii S. Thomæ, & coram R. P. Matthæo Aſte ejuſdem cœnobii cuſtode & aliis monialibus.

& puero cæco, cui viſus reſtituitur.

28 Puer, qui ex malo quodam oculorum cæcitatem contraxerat, audiens beneficia opem S. Limbaniæ virginis implorantibus a Deo præſtita, qui in Sanctis ſuis mirabilem & glorioſum ſe oſtendit; huc Genuam venire conſtituit: ubi ſingulis diebus, quantumcumque cæcus eſſet, optimo quo poterat modo, S. Limbaniæ ſepulcrum in monaſterio S. Thomæ inviſebat, in oratione ſua cum ſimplicitate dicere ſolitus: Sancta Limbania, meos mihi oculos redde. Puero in pia iſta aſſeſſione ad Beatæ ſepulcrum & oratione perſeveranti, cum in eccleſia quodam mane ſolus eſſet, conſpiciendam ſe obtulit S. Limbania, quæ oculos ejus tangens, dixit: Lauda Deum, quia viſum reccepiſti. Tum ille mox exclamare cœpit: Ego video; nam S. Limbania mihi viſum reddidit: cujus miraculi fama per totam civitatem Genuenſem divulgata fuit *d*.

d

Liberat mulierem malo, quod mammillam intraſerat,

29 Blaſca Torre, conjux Joannis della Torre, XXVI Aprilis anni MDLIII ſequens beneficium a beata Limbania acceptum juramento confirmavit. Poſtquam, filiam, cui Felicis nomen impoſitum fuit, dicto menſe & anno Blanca peperat, ſiniſtra ejus mammilla tam gravi malo afficiebatur, ut eam amputare neceſſe eſſet: jam enim ulcus in ea naſcebatur. In his anguſtiis ad Dei virginem Limbaniam & B. Ugonem confugit, fervida prece eos ita invocans: O Sancta Dei, uti cæco viſum reſtituiſti, ita & mammillæ meæ ſanitatem reſtitue. Tu vero S. Ugo, fac ut inde lac effluat, quomadmodum aqua manat ex tuo fonte *e*. Eadem illa nocte ſe tangi ſenſit, ſibique dici audivit, ut omnem metum deponeret. Tunc lumen, quod videbatur extingui, clarius exarſit: ſtatimque mamilla, malo depulſo, lac effundere cœpit. Mox ſpoſa mulieris ad Sanctæ ſepulcrum venit & gratiarum actionem Deo perſolvit. Erat tum temporis monaſterii S. Thomæ parochus R. P. magiſter Vincentius Montemerlo Dertonenſis, & prioriſſa reverenda Mater Soror Limbania Spinola.

B

C

e

atque alteram, cui videndam ſe præbuerat, morbo graviſſimo,

30 Felix Ponti, conjux Joannis Baptiſtæ Ponti, anno MDXCIV, die IX Septembris, Genuæ in mariti ſui ædibus ex periculoſiſſimo morbo decumbens, S. Limbaniæ vovit, ſe, ſi convaleſceret, ſepulcrum ejus in eccleſia S. Thomæ viſitaturam. Eadem nocte Sancta ei in viſione apparuit, ingenti ſplendore refulgens, hiſque illam verbis fuit allocuta: Quando ſanus eris, ibis ad monaſterium S. Thomæ, & efficies, ut ad portam feratur caput meum, quod devote amplecteris, quia petitum beneficium acceperiſti. Ad hæc reſpondit infirma: O benedicta Sancta Dei, monitis iſtam mihi gratiam præſtare nolent, quia, cum laica ſim, eorum ſanorum non mereor. Tunc Sancta reſpoſuit: Ito & vocato Matrem Somram Mariam Felicem, quæ prioriſſa eſt, & dicito ipſi meo nomine, ut tibi gratiam illam concedat; quod & faciet. Roſupce eam moneo, ut moleſtias, quibus affligitur, patienter ferat, & moniales majorem mei curam gerant, & circumſpectiores ſint in dandis meis reliquiis; nimia enim confidentia id faciunt: unde in periculum venient illas amittendi. His dictis, viſio ceſſavit, & ægra ex mutata recreata fuit, ut medicus ejus vitæ non amplius timendum cenſeret. Firma valetudine breviſſimo tempore recuperata, veoit ad monaſterium S. Thomæ, ut votum & quæ Sancta ipſi injunxerat, impleret. Cumque viſa & audita narraſſet, & quod deſiderarat, obtinuiſſet; deſanitate per Sanctam impetrata Deo gratias egit.

AUCT. ANONYMO.

denique monialium vehementiſſimis brachii doloribus

31 Soror Paula Felix di Negro, filia Nicolai di Negro, mocialis profeſſa in monaſterio S. Thomæ anno MDXCV, menſe Julio, quodam die Sabbati veſpere oracioni vacabat in choro, quemadmodum in religioſis familiis, antequam cætus cubitum, pie fieri conſuevit. Inter orandum brachium ejus dexterum dolor invaſit vehementiſſimus. Ad cubiculum reverſa in lectum ſe recepit, multum tegumenti ſibi inſterni jubens, quod ex frigore ſe malum iſtud contraxiſſe putaret. Sed calore nihilo remiſſior fiebat dolor, imo magis intendebatur, adeo ut membrorum convulſiones ſibi timeret. Cum media nox adveniſſet, vocavit Sororem Angelam Mariam, in altero ejuſdem cubiculi lecto quieſcentem, cique graviſſimum, quo cruciabatur, dolorem iodicavit. Surrexit illa, & flexis genibus Deum precata fuit; dein hoc conſilium dedit: Parum goſſipii, quod S. Limbaniæ reliquias attigit, brachio affecto applicuiſſe juvabit. Poſtquam aliquid ex iſto gnſſipio & pane benedicto S. Nicolai *f* in forma crucis brachio cum fiducia ſuiſſet impoſitum, & infirma animo vntum feciſſet, ſe ſi ſanaretur, oblaturam brachium argenteum, curaturamque ut ad Sanctæ altare Sacrum unum celebraretur; ſtatim in ſomnum incidit, & mane omnino ſanata, quod voverat, perfecit. Hæc dicta Soror Paula Felix R. P. magiſtro Matthæo Aſte curato eccleſiæ S. Thomæ & aliis Sororibus togata narravit.

moniales

E

f

ANNOTATA.

a *Miraculis, quæ cap. 5 dedi, in Ms. Italico anonymi ſubtexitur*: Appendix aliarum gratiarum a B. Limbania præſtitarum vsriis perſonis, e quibus aliquæ etiamnum vivunt in præſente monaſterio S. Thomæ. *His verbis indicantur Maria Magdalena Giovo & Paula Felix di Negro, moniales ejuſdem cœnobii, quarum prior anno 1592 periculoſo morbo, altera anno 1595 graviſſimis brachii doloribus ope* B. Limbaniæ *liberata fuit. Utrumque beneficium num.* 27 & 31 *invenies. Facillime fieri potuit, ut moniales illæ vixerint, dum anonymus Beatæ miracula & beneficia collegit: id enim non ſerius quam ſeculo* XVII *ineunte fecit, ut alibi dictum fuit. Incertum mihi eſt, an beneficia, quæ in hoc capite num.* 22 & 26 *narrantur, poſt annum* 1509 *contigerint, quo cœnobium S. Thomæ moniales Auguſtinianæ incolere cœperunt: contigiſſe tamen ſuſpicor, cum cætera omnia poſteriora ſint; quemadmodum patet ex temporum notis aliiſque adjunctis in rerum relatione expreſſis.*

F

b *Ex numero præcedente certum eſt, Juſtinam Doria ex Ordine S. Auguſtini anno* 1522 *præfuiſſe monaſterio S. Thomæ: unde cognoſci. tur non modo hoc, ſed etiam ſequens miracu-*

lum,

APCT. ANONYMO, *lum, in quo ejuſdem Juſtinæ ſit mentio, acciſſe poſt annum 1509, quo monaſterium iſtud Auguſtinianis monialibus traditum fuit.*

c *Olim Genuæ ſuburbium erat, quod Ubertus Folieta in Hiſtoria Genuenſium anno 1327 mœnibus incluſum fuiſſe ſcribit: cœnobium vero S. Thomæ, quod olim etiam ſuburbanum erat, intra urbem receptum fuiſſe ait anno circiter 1347. Cœnobium iſtud ab Occidentali, at Carinianum* [*incolis* Carignano] *ab Orientali parte urbi Genuenſi adjunctum fuit.*

d *Hoc miraculum accidiſſe poſt dictum annum 1509, eruitur ex eo, quod in ſequentis beneficii, anno 1553 juramento confirmati, narratione illius, tamquam rei haud ita diu præteritæ, mentio fiat.* D

n *Invocatur hic S. Ugo, quem Martyrologium Genuenſe anno 1640 excuſum ad 8 octobris ita celebrat*: Genuæ depoſitio S. Ugonis confeſſoris ex Ordine Equitum Hierofolymitanorum, qui apud eccleſiam S. Joannis pium hoſpitalitatis officium ergu pauperes exercuit: de quo illud celebre traditur, quod velut alter Moyſes ex petra aquam ligno Crucis eduxerie: quæ hodie etiam S. Ugonis nomine perenniter fluens, languores pellendi virtutem retinet.

f *Plurima miracula, quæ Deus operatus fuit ad uſum panis benedicti, qui S. Nicolai de Tolentino agnominatur, dabuntur ad diem* 10 *Septembris, quo ſanctus ille colitur.*

INDEX HISTORICUS

IN TOMUM II SEPTEMBRIS

A

Aaron *frater S. Moysi legislatoris* 6 e, 8 b c, 9 d e f, 27 b, 31 c d e f, 32 d e, 33 a d e f, 34 a, 35 d e f, 36 a b, 37 a b c d, 38 b c, 40 a f, 41 f, 42 c, 43 b c d f, 45 a b, 46 e, 47 a, 48 a c, 49 b, 52 c d, 55 a, 56 d, 60 f, 61 a, 62 a b, 66 c, 67 a, 70 b, 71 d, 73 c, 74 d, 75, 76 a b e f, 80 b c, 81 f, 83 a b e f, 84 a c d e, 85 a, 87 a f, 93 a b c, 95 c, 96 d f, 97 a, 99 d e f, 100 a b e f, 101 a b c, 102 d e f, 103 a b c d, 104 e f, 105 a b c d, 106 a b, 108 e f, 109 a, 167 d, 171 b, 175 e f, 176 e. *Consecratur pontifex* 81 d, 82 a b, 87. *Offert primitias* 82 d e, 87 d. *Moritur* 109 e f, 110 a, 112 a.

† Abdas *martyr sub Saporre Perfarum regr* 529 a b

Abderames *Saracenorum dux* 632 a

Abel *abbas subscriptus legitur eburtæ donationis S. Audomari* 567 b, 569 b

Abiron *contra Moysem & Aaronem rebellis divinitus punitus* 99 d e f, 100 a b e d, 103 e f, 104 a b c d e, 105 e f

Abiu *filius Aaronis* 74 d, 75 a b c. *Consecratur sacerdos* 81 d. *Offert primitias & divinitus mortr punitur* 82 d e f, 87 e

Abraham *patriarcha* 8 b, 51 f, 52 a, 56 d, 157 c, 158 e, 161 c, 162 a

Abuaeus *dux* 755 d, 756 d e

† Acbarius *episcopus Noviomensis* 554 e, 561 e, 591 d, 592 f, 606, 607 b

† Achatius *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 731 b

Achaa *rex Juda* 659 b

† Acchilleus *martyr* 489 f, 490 a b, 499 a, 500 a b f, 501 a b

Achimaas *filius Enae* 94 c, 95 a b c d e f

† Acontius *vel* Acontius *martyr Portuensis* 526 e f

Adala *Arnulfi Flandriæ comitis uxor* 578 a, 624 d, 626 a b c

Adalardus *abbas Sithiensis* 581 f, 582 a, 619 c

Adalardus *monachus subscripsit privilegio S. Folquini episcopi Morinensis* 572 e

Adalbaldus *subscripsit traditioni Adroaldiae* 560 d

Adalbero *episcopus Augustanus* 728 a e, 729 e, 730 c d e, 733 c

Adalbero *I. episcopus Metensis* 783 d

† Adalbertus (*postmodum archiepiscopus Magdeburgensis*) *ad convertendos Russos mittitur* v e f, vi a

Adalbertus *dux Alemanniæ* 257 e f, 258 a b d e

Adaldagus *episcopus* v f

Adalhamus *abbas monasterii S. Afræ* 701 d

Adalolfus *abbas Sithiensis* 553 d

Adam *creatur* 157 b e

Addila *filia S. Idæ* 259 f

Ado *avus S. Zachariæ filii Barachiæ* 656 b

† Adelardus *abbas Corbeiensis* 258 a f

Adelberga (*Ava*) *prima abbatissa monialium S. Mauri prope Virdunum* 223 e f

Adelgerus *episcopus Augustanus* 729 d e

Adelheida *Zæphaniæ comitissa* 372 c

Adelica *conjux Henrici I Angliæ regis* 695 d

† Adleyda *S. Lupi, Bergomatium ducis uxor, perperam collocatur sub finem seculi* III *& initium* IV, 231 e, 232, 233, 234, 235, 236 c. *Sed collocanda videtur seculo* VIII, 236 e d e, 237 a b c d e, 238 a b, 239 d, 240 b, 242 b, 246 a b c

Adrianus *martyr* 614 c

Adriaous *I Papa* 683 d e

Adriaous *imperator* 181 c e, 185 d f, 186 a b e, 510 f, 524 e, 548 e

Adriaous *proconsul Hellesponti* 663 e, 666 a d

Adroaldus *fundator abbatiæ Sithiensis* 558 c d, 559 a & *seqq.* 560 a b & seqq. 561 b & seqq. 562 b, 563 d, 564 a d, 587 a e, 591 e, 592 e f, 605 f, 606 a

† Ægydius *abbas* 653 d

Ægidius a Leodio *monachus Aureæ vallis* 202 c

Ægyptii *plagis divinitus affecti* 33 f, 34 a e, 37 a b c d e, 38 d e f, 39 d e f, 40 a, 43 b d e f, 44 a b c d e, 46 e f, 48 d e f, 49, 50 a b, 171 c d e

Æthiopes *bello Ægyptios superant* 17 a. *Vincuntur a S. Moyse* 17, 18

Æthiopes *ad unitatem Ecclesiæ redacti* XXIV b

† Afra *martyr* 741 d, 748 a

Agar, *uxoris Abrahami, postrri* 22 b

† Agatha *virgo martyr* 321 a b, 325 b, 385 d, 434 b f

Agaton *martyr* 4 a

Ageoulfus *episcopus Gabalitanus subscripsit concilio Pictavensi* 253 a

† Agericus *episcopus Virdunensis* 221 b, 222 a b c d e f, 223 a, 224 a f

† Aggæus *propheta* 3 d, 655 b, 656 c d e

† Agilulfus *abbas martyr cum Sociis* 486 e f

† Agilus *abbas Resbacensis* 688 e d, 689 e, 690 d

Aginus *episcopus Bergomatium* 242 a

Agliata (*Andreas Vespasiani*) *senator Panormitanus* 348 d e, 387 a

Agliata & Paruta (*Franciscus*) *princeps Villæ Franchæ, prætor Panormitanus* 386 a

Agliata (*Gaspar*) *senator Panormitanus* 386 a

Agliata (*Joannes*) *Baro Soloenti, Senator Panormitanus* 383 b

Agliata (*Marianus & Spatafora*) *senator Panormitanus* 384 f, 386 d

Agnericus. *Vide* Chagnericus *pater S. Chagnoaldi episcopi Laudunensis*

† Agoes *virgo martyr* 434 b f

Agoes *Bavariæ ducissa* 779 e, 781 d

Agoetrudis *soror S. Farræ abbatissæ* 689 d e, 693 e

Agnifilus (*Amicus*) *episcopus Aquitanus & S. R. E. Cardinalis* 471 c, 472 d

Agooaldus *pater S. Agili Abbatis Resbacensis* 689 a

Agolphus *presbyter subscripsit traditioni Adroaldinæ* 560 d
Agostini [*P. Josephus*] *Societatis Jesu* 399 e f
Agricola *episcopus Gabalitanus subscripsit concilio Remensi* 253 a
† Aidanus *episcopus Liadisfarnensis* 695 a, 696 d f, 697 b, 698 a, 699 b c
Airardus *archiepiscopus Auscienſis* 633 a d
Aiſtulphus *Longobardorum rex* 209 c
Alagna [*P. Joſephus*] *Societatis Jeſu* 380 a, 410 d e f, 411 a
Alarinus *episcopus Albensis* 671 a
Albericus *episcopus Comensis* 542 b
Albericus *Marsorum episcopus* 504 d
Albericus *scriptor Vitæ S. Asperni* 179 c d e
Albero *episcopus Virdunensis* 825 d
† Albertus *patronus urbis Drepanensis in Sicilia* 359 d
† Albulnus *episcopus Brixinensis* 587 d f
Albuquerquius *dux* [*Fernandex de la Cueva*] *prorex Siciliæ* 345 d, 348 d, 386 b
Aldenburgius [*Engelbaedus*] *vir nobilis in diœcesi Eyſtadiensi* 779 a b c
† Aldricus *episcopus Cenomanensis* 783 c
Alegambe *Societatis Jeſu* 371 f
Alelmus *secundus abbas Aquicinctinus* 487 f
† Alexander *episcopus Hierosolymitanus martyr* 667 e
† Alexander *martyr Lugdunensis* 198 f
† Alexander *martyr* 231 f, 232 c, 233 b, 235 c d f, 236 a b d, 237 a e f, 239 e, 240 a e f, 243 f, 244 a b c d e f, 245 b c, 246 c d e, 249 b
† Alexander *Papa martyr* 672 f
Alexander II *Papa* 875 e
Alexander III *Papa* xix a b, 320 b
Alexander IV *Papa*, xxi a b, 297 c d, 416 c, 417 e f, 418 b & ſeqq. 419 a b c, 420 a e f, 421 a b, 422 a & ſeqq. 423 a & ſeqq. 424 c, 429 d, 430 a, 431 a c d, 433 d, 439 d f, 440 c d, 442 e, 444 a, 508 a
Alexander VI *Papa* xxv c, xxvi c
Alexander VII *Papa* 350 f, 351 a b, 353 a
Alexander VIII *Papa* 486 a
Alexander *magnus Lituaniæ dux, deinde Poloniæ rex* xxv c, xxvi a
Alexander Severus *imperator* 519 a b, 785 b
Alexander Sigiſmundus *episcopus Auguſtanus* 732 c
Alexander Vicondus *Lituaniæ dux Catholicus* xxii e f, xxiii a
Alexius *patriarcha Conſtantinopolitanus Catholicus* xvi a
Alexius *metropolita Ruſſorum, an Sanctus ſit?* xxi f, xxii a b e d
Alexius Comnenus *imperator Græcorum* xviii c
Alfridus *abbas S. Valmari* 582 c, 583 c
† Aloe *epiſc. confeſſor* 4 e
† Alphius *martyr, patronus Leontinorum in Sicilia* 364 f, 509 f
Alphonſus *Aragoniæ rex inſtat apud Pontificem pro canonizatione S. Roſæ Viterbienſis* 432 e
Alphonſus *a ſecretis Cardinali Alphonſo Carillio* 460 b c, 461 e
Altherus [*Angelus*] *episcopus Sutrinus* 432 a, 442 c, 444 e
Altimannus [*Minnius*] *Thuſciæ olim provincialis, Ordinis S. Franciſci* 654 c
† Alto *abbas Altmonaſteriensis* 486 c
Amalbertus *monachus ſubscripsit privilegio S. Folquini Morinensis episcopi* 572 e
Amalecitæ 66 c d e, 69 d e f, 70, 71 a b c, 99 a b, 164 a, 172 b c
Amalfridus *vir illuſtris monaſterium Hunulcurt S. Bertino ſubjicit* 573 b d e
Amanatus (*Jacobus*) *Papiensis, S. R. E. Cardinalis* 788 b c d e f, 789 b
† Amandus *episcopus Teajeſtensis* 574 e
† Amaror *episcopus Auguſtodunensis* 196 c
Amatus *Ordinis S. Franciſci* 654 d e
† Ambroſius *quid ſenserit de divina eſſentia a S. Moyſe viſa* 149 c d e f
Ambroſius *episcopus Bergomatium* 440 b c d, 448 c, 250 b c d e f
Ambroſius *filius illegitimus Barnabonis Mediolanenſium ducis* 648 d f
Amenophus *idem, qui* Pharao 10 e
Amlancharius *episcopus ſubscriptus legitur chartæ donationis S. Audomari* 567 b, 569 e
Ammianus Marcellinus *hiſtoricus* 207 d e
Ammiel *explorator Chanaon* 94 d e, 95 a b c d e f, 96 b c
Ammon *martyr* 4 a
Ammonitæ 114 f, 115 a e, 116 b, 118 a
Ammonius *epiſc. conf. dicitur fuiſſe magiſter Origenis* 1 a
Amonius *martyr* 4 a
Amorrhæi 99 b, 115 c d e, 116 a b e, 117 b c d e f, 118 b c, 133 d, 136 b, 159 a, 264 a
Amos *propheta* 657 e
† Ampelius *epiſcopus* 782
† Ampelius 611 c f
Amram *pater S. Moyſis legislatoris* 8 b c d, 9 a b c d e f
Anabaptiſtæ *hæretici* 502 d
Ananus *pontifex Judæorum* 660 e
† Anaſtaſius *martyr* 614 e
Anaſtaſius IV *Papa* 502 e
† Anatolius *epiſcopus* a e
Anaxagoras *phyſicus* 15 f
Anaximander *phyſicus* 15 f
Anaximenes *phyſicus* 15 f
† Andeolus *martyr* 670 d f
† Andreas *apoſtolus Ruſſis prædicaſſe perhibetur* 1 f, 11 a
Andreas *laicus Ordinis S. Franciſci* 664 d
† Andronici *corpus Veronæ* 676 f
Andronicus *imperator, Græcanici ſchiſmatis renovator* xxi c
Aneſtarus *episcopus Sueſſionenſis* 544 c
Angelramnus *episcopus Metenſis* 782 f, 783 d e 784 b e
Angelus *mulier ſub veſte virili anachoretis* 322 b c d, 381 e
Aniciorum *familia* 663 d, 665 d
Anna Auſtriaca *regina Franciæ* 884 e, 370 a
Anna *Conſtantini & Baſilii imperatorum ſoror, conjux Vladimiri, Ruſſiæ ducis* vii b & ſeqq. viii a b d e, xi b
Anna *Jaroslai Ruſſiæ ducis filia, uxor Henrici I Galliarum regis* xvii d
Anna *mater S. Samuelis prophetæ* 159 f
Anna *virgo Ordinis Carmelitarum* 654 c
Annorus *vicecomes dux copiarum Barnabonis Mediolanenſium ducis* 648 e
† Anſcharius *episcopus Hamburgenſis* 717 e
Anſegiſus *archiepiſcopus Senonenſis* 669 b c d
Anſelmus *episcopus Fulginatenſis* 502 e
Anſelmus *abbas Garſtenſis* 653 e
† Anſovinus *episcopus Camerinenſis* 495 d e
Antichriſtus 146 e f, 147 a b e
Antipater *episcopus Rhoſi* 11 a b
† Antonius II *patriarcha Conſtantinopolitanus* xv

xv f, xvi a
Antonius III *cognomento* Studita, *patriarcha Constantinopolitanus Catholicus* xiv a, xvi a
Antonio [*R. adm. P. Marcus a S.*] *Definitor generalis Ordinis B. M. V. de Mercede* 410 a b c d
Antonius Hungarus *Carmelita, martyr* 1 a
Apet *confessor* 488 d
Aper *praefectus praetorii* 514 e
Apuleius *martyr* 487 e
Arad *ven Chananaeus ab Israelitis devictus* 111 c d e f, 112 a b c d, 113 f, 114 a
Ares [*Franciscus*] *senator Panormitanus* 386 b
Ariani *haeretici* 677 e, 678 e & seqq. 679 a & seqq. 681 c d
† Arigius *vel* Aredius *episcopus Vapincensis* 187 f
Aristosua 518 e
Armeni *ad unionem Ecclesiae vocati* xxiv b
Arnulphus *Lotharingiae rex* 221 e, *& Germaniae rex, postmodum imperator* 456 c, 467 b, 469 d, 720 e, 733 b & seqq.
Arnulfus *Flandriae comes* 578 d e, 582 d, 624 d, 626 b
Arnulfus *episcopus Bergomensis* 647 d e f, 648 a b c
Arnulfus *episcopus Mecensis* 691 d
Artapunus *gentilis vetus historicus multa de S. Moyse legislatore scripsit, fabulae veris miscens* 10 d, 16 d, 17 c d, 18 a b e d e, 19 a d, 24 a, 29 d, 36 d e f, 40 f, 50 c d e
† Asclus *martyr* 652 a
Aspremont [*Henricus de*] *episcopus Virdunensis* 223 c d e
† Aspten *per S. Petrum apostolum sanatus* 177 f, 178 e & seqq. 279 e d e f, 280 a d n
Asso *episcopus Aurebacensis* 551 f, 583 a
Astyages *rex Medorum* 656 a b
Atalia *abbatissa S. Stephani Argentorati* 458 b c d
Athala *Balduini Insulani, Flandriae comitis uxor* 582 d, 583 d, 621 e
Athalaricus *Gothorum rex* 495 e, 563 c
Athanagildus *Hispaniarum rex* 740 b
Athanasius *vir eruditus ad convertendos Russos missus* 21 e
† Attala *abbas Bobiensis* 701 e
Atto I *episcopus Bergomensis* 646 e
Attn *episcopus Virdunensis* 221 b
Attola *episcopus Laudunensis* 693 e
Anbertus *clericus ecclesiae S. Audomari* 583 a
Audebertus *subscriptus legitur chartae donationis S. Audomari* 567 b
Audegarius *fundator monasterii Campodunensis* 750 d
Audobertus *episcopus subscriptus legitur chartae donationis S. Audomari* 567 b, 569 e
† Audoblus *martyr* 670 e, 671 b
† Audoenus *episcopus Rotomagensis* 543 c, 545 a b c, 546 b c d e, 547 b c
† Audomarus *Morinorum episcopus* 550 a b, 551 e f, 552 a, 556 e f, 557 b f, 558 c d e f, 559 a & seqq. 560 a b d e f, 561 b f, 562 a b e f, 563 f, 564 b d e, 565 e & seqq. 566 a & seqq. 567 a & seqq. 568 e & seqq. 569 a & seqq. 570 b d e f, 571 a e, 572 e d, 573 e, 582 d e f, 583 a, 586 b c f, 587 a & seqq. 589 a d, 590 f, 591 a b c f, 592 f, 593 e, 605 e f, 606 a, 607 f, 608 e, 609 d e, 610 a d, 613 d, 619 e, 621 b
† Augustalis *martyr* 614 e
† Augustini *sententia de divina essentia a S. Moyse visa* 147 d e f, 148 a b c d e f, 149 a
† Avitus *episcopus Viennensis* 589 a
Antulianus *imperator* 668 f, 669 a b, 670 c d e f, 671 a b c e f, 672 a b c d f
Antulianus *sponsus S. Flaviae Domitillae virginis martyris* 490 a b e d f, 491 b c d e f, 497 b, 499 b e, 500 a b c d, 501 b
Auria [*Vincentius*] *scripsit aliqua de S. Rosalia virgine post inventionem corporis* 280 e
Auriana *prima abbatissa monasterii Hunnocurtensis* 573 c d e
† Austregisilus *archiepiscopus Bituricensis* 189 d e
Austria [*Andreas ab*] *S. R. E. Cardinalis & episcopus Constantiensis* 722 b a
† Autbertus *episcopus Cameracensis* 693 e
Autiernus *discipulus S. Columbani* 703 b c d e 715 d, 737 a b
Autlandus *abbas Sithiensis* 570 d
† Auxilia *virgo martyr* 4 d
Auxiliatores *Sancti* 735 a b e

B

BAbenstuber [*Ludovicus*] *Benedictinus Ettalensis vulgavit Vitam & Miracula S. Magni abbatis* 702 c, 759 e
Babonus *subscripsit traditioni Adroaldinae* 560 d
Babylas *magister cum octoginta quatuor Pueris, verisimiliter idem est cum S. Babyla episcopo Antiocheno* a b c d
Baduradus *episcopus Paderbornensis* 717 e
Bainus *episcopus Moguntinus, idem verisimiliter cum* Bagino 567 b, 569 b c d e, 613 d
Baluam *barbarus* 518 e f, 519 a b c d e f, 520 a b c d e f, 521 a b c d e f, 522 a b c d e f, 523 a b c d e f, 524 a b c d e f, 525 a b c d e, 530 d, 576 d, 577 d. *Occiditur* 528 a c
Balac *rex Moabitarum* 528 d e f, 529 d e, 530 c d e f, 531 a b c e, 532 a b c d e f, 533 a b c d e, 534 b c d e f, 535 e b c, 537 c, 576 d, 577 d
Balaces, *Vide* Balac
Balduinus Calvus *Flandriae comes* 577 d
Balduinus Insulanus *Flandriae comes* 582 b, 583 c
Baldninus *Tarvanensis clericus* 583 e
Ballo & Sollima (*Josephus Antonius*) *senator Panormitanus* 863 e
Balaeotegiecsium *litterae de miraculis S. Rosae Viterbiensis* 432 c d
† Bandatidus *episcopus Suessionensis* 544 e d, 547 f, 548 b c, 549 a
Barachias *pater S. Zachariae prophetae* 656 b, 657 b d, 658 a f
† Barbara *translatio* 5 a: *Invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 735 b
Barberinus (*Antonius*) *S. R. E. Cardinalis* 350 a d
Bardas Phocas *invasor imperii Graecorum* viii a b e
† Barnabas *apostolus* 234 b
† Bartholomaeus *apostolus* 22 *Russos convertit* 11 a
Bartholomaeus *episcopus Electensis, legatus Apostolicus ad ducem Lituaniae* xxi c
† Basilii *sententia de divina essentia a S. Moyse visa* 149 b c
Basiliscus *uxor S. Eudoxii martyris* 553 e, 556 a b c
Basilius I Scamandrenus *patriarcha Constantinopolitanus Catholicus* xiv a, xva a
Basilius & Constantinus *imperatores Graecorum* vii b e e, viii a b d, x f, xiv c
Basilius *episcopus Seleuciae dicitur scripsisse Acta S. Theclae* 663 b
Basilius Macedo *Graecorum imperator* ii e f, iii f, iv e

IV c d e, V a, XIII b
Baſſura *epiſcopus cinitatis Meſſalei marcyr* 654 b
Baſtachie *epiſcopus martyr* 654 b
Baſtalengo *epiſcopus martyr* 654 b
Bazan (*Ferdinandus de*) *archiepiſcopus Panormitanus* 290 e f, 295 a b c, 353 f, 354 a b
Beatrix *Rogerii Siciliæ regis conjux* 304 f
Beelphegor *idolum Moabitarum* 125 f, 126 a
† Begga 257 e, 258 a
Begu *ſanctimonialis in monaſterio Haconos* 697 f, 698 a b c
Beheramus. *Vide* Vararanes V Perſarum rex.
Beliſerius *dux militum ſub Juſtiniano imperatore* 682 a d
Bellarminus *S. R. E. Cardinalis* 790 a
Bellutius [*Aurelius*] *rector parœcialis S. Michaelis in diœceſi Feretrana* 211 e, 212 c
Bellutius (*Julianus*) *capitaneus reipublicæ San-Mariaenſis* 213 b
Belluzzi [*Alexander*] *nobilis San-Marinenſis, ſcripſit Commentarium de geſtis S. Marini diaconi* 216 a b c
† Benedicti *patriarchæ reliquiæ* 724 d
Benedicti [*P. Lucas*] *Ordinis S. Franciſci, orator Viterbienſium pro impetranda S. Roſæ canonizatione* 431 a & ſeqq. *Syndicus in ejuſdem Sanctæ proceſſu* 432 b, 442 b & ſeqq. 444 c
Benedictus VI *Papa* 722 d
Benedictus XIII *Papa*, XXVII e, 289 f, 348 *n*, 353 b, 415 b, 427 b, 430 d e
Benedictus XIV 352 d, 419 a
Benedictus XIII *antipapa* 461 d
Benedictus *mulier anachoreta. Vide* Angelus.
Benedictus I *abbas Fueſſenſis* 726 e, 764 b
Benedictus *abbas Fuſſenſis ſeculo* XVIII. 727 e d f
Benedictus *abbas Sithienſis* 584 c
Benedictus Florentinus *Ordinis S. Franciſci* 61 d
† Benjamin *diaconus, martyr in Perſide* 529 a b c d e
Benjamin *monachus Sithienſis* 594 b c d *n*
† Benignus *martyr* 670 d, 671 b
† Benignus 225 c
† Benitius (*Philippus*) *Ordinis Servorum B. M. V.* 483 c d
† Benningi *corpus Magdeburgi* 104 e
Berarius *miles ſubſcripſit privilegio S. Folquini Moriaenſis epiſcopi* 572 e
Beraudus *epiſcopus Fuveoaienſis* 501 e
Berebtoldus *Prior monaſterii Auguſtiniani prope Ratiſponam* 779 c d f
Berhardus *epiſcopus Virdunenſis* 221 *n*, 222 a
Beringerus *fundator abbatiæ Sorethanæ* 734 c d
† Berini *epiſcopi Dorceſtrienſis in Anglia tranſlatio* 5 *n*
† Bernardus *quid ſenſerit de divina eſſentia a S. Moſe viſa* 550 *n* b
Bernardus *epiſcopus Albenſis* 671 b d
Bernardus *ſeptimus epiſcopus Mindenſis* 653 f, 654 a
Bernardus *abbas, legatus Apoſtolicus ad ducem Lituaniæ* XXI e
Bernardus *comes, frater Pippini regis* 257 c f, 258 a c d e f, 259 b f
Bernardus *prior S. Orientii, poſtmodum archiepiſcopus Toletanus* 631 f
Bernarius *monachus Corbejenſis* 258 a f
Berne *abbas Cluniacenſis* 647 c d
Berta *ſeu* Bertrada *Pippini Brevis vidua* 757 *n*
Bertefridus *ſubſcripſit legitur ebartæ donationis S. Audomari* 566 b, 569 c
Bertgerus *ſacellanus S. Idæ viduæ* 262 d e f, 263 d f
Bertharius *presbyter Virdunenſis ſcripſit brevem hiſtoriam Epiſcoporum Virdunenſium* 221 b *n* 222 a, 225 d *n*
† Bertinus *filius VValdeberti comitis, monachus Sithienſis* 574 a b c. *Ejus corpus Audomaropoli* 622 d
Bertoline [*P. Andreas*] *clericus regularis, ſcripſit quædam miracula S. Roſaliæ* 408 e
Bertrannus (*Martinus*) *laicus Ordinis S. Franciſci* 614 d
Beſeleel *peritus artifex tabernaculum fœderis ejuſque ſacram ſupellectilem elaboravit* 81 a b, 87 b
Beſſarion *S. R. E. Cardinalis Nicænus, epiſcopus Tuſculanus* 432 a, 442 b, 444 e
Bitius (*Marinus*) *canonicus Arbenſis, reliquias S. Marini tranſferri curat* 214 b c d
Bladimeris *filius Jaroſlai, Ruſſiæ ducis* XVII d
† Blandinæ *martyr* 191 a
Blaſcus [*Didacus*] *ſenator Panormitanus* 384 f
† Blaſius *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 731 b
Boæ *horrtadæ magnitudinis dracones* 746 c d, 748 b c, 749 b c d e
Bebolenus *abbas Bobienſis* 702 e
Begaert (*R. adm. D. Joannes Gerlacus vanden*) *Ordinis Præmonſtratenſis* 374 c d
Bebemi *a fide Catholica deſciſcunt* XXIV b
Boleslaus I *Poloniæ dux* XI c d, 636 f, 637 a c d, 638 a b c, 639 a, 643 e f, 644 d
Boleslaus II, XVIII b
Boleslaus Svvidrigello *princeps Ruſſus* XXIII c
Benacolti [*Simon*) *ſenator Panormitanus* 348 d *n*, 387 a
Bonellus [*Camillus*] *protonotarius Apoſtolicus San-Marinenſis* 211 e
Bonettus (*Marinus*) *archipresbyter San-Marinenſis* 211 a c d *n* f, 213 d
Bongierne (*Jeannes Baptiſta*) *Protonotarius Apoſtolicus* 377 b
Bongiorne (*Petrus*) *ſenator Panormitanus* 383 e
† Bonifacius *epiſcopus Moguntiaus* 752 d e, 753 d f
† Bonifacius *Papa* I 5 e
† Bonifacius IV 3 c
Benenio (*Simon*) *archiepiſcopus Panormitanus* 304 b
Bonucci (*P. Antonius Maria*) *Societatis Jeſu miſſionarius in Braſilia* 378 f
Bouzy (*Clemens de*) *epiſcopus Biterrenſis* 370 e
Bergias [*Alphonſus*] *S. R. E. Cardinalis Valentinus, poſtmodum Galliſtus III Papa* 448 c, 467 *n* f, 468 c
Bergias (*Petrus Ludovicus*) *capitaneus ſanctæ Sedis & provinciæ Patrimonii gubernator* 432 b c
† Beriſus *princeps Ruſſus* I b d, IX d, XII b f, XVI f
Boſco (*Franciſcus del*) *dux Miſilmelis, præter Panormitanus* 383 e
Boſco [*Joſephus del*] *ſenator Panormitanus* 383 c, 395 f, 396 a b
Boſo *epiſcopus Coaſtantienſis* 715 c d, 745 c, 747 d
Bouhier *conſiliarius Divionenſis* 593 d
Beve *abbas Sithienſis* 550 f, 555 *n* b, 552 d e, 553 *n*, 554 a, 582 b c, 583 c d, 604 b, 614 a & ſeqq. 615 e b c, 617 a & ſeqq. 618 *n* & ſeqq. 619 f, 620 c f, 621 c
Bouſſanus (*Petrus*) *tranſtulit corpus S. Proatiani*

xiani martyris 675 *n*
Bracislaus *filius Vladimiri Ruſſiæ ducis* 636 c, 641 b c
Brudanocus *ſocius S. Vivinoci* 573 c d e. *Vide* Quadanocus.
Brancatia *familia illuſtris Neapolitana* 229 b c
Brancatius (*Franciſcus Maria*) *S. R. E. Cardinalis, epiſcopus Viterbienſis* 430 b c d
Brancatius (*Raynaldus*) *Cardinalis* 229 c
Branciforti (*Nicolaus Placidus*) *princeps Leonfortis, prætor Paarmitanus* 384 f
Britones *Armoricani necciti in Italiam a Gregorio XI* 467 f
Brunaccius (*R. P. Dominicus*) *Societatis Jeſu per provinciam Romanum præpoſitus provincialis* 415 d
Brunechildis *Francorum regina* 187 f, 690 e d, 691 d, 705 a, 738 e f, 740 b c d
Bulgari *quando & a quibus ad fidem converſi* 11 e d, 14 a b c
Buonajuto (*Joſephus*) *ſenator Panormitanus* 386 d
Burbone (*Petrus de*) 487 f
† Burgundofara *abbatiſſa. Vide* Fara.
† Burgundofaro *epiſcopus Meldenſis, Vide* Faro.
Buſſignanus (*Michael Angelus*) *capitaneus reipublicæ San-Marinenſis* 213 b
Buttuaerius (*Petrus*) *ſenator Panormitanus* 386 b

C

CAath *avus S. Moyſis legislatoris* 8 b
Caathitarum *miniſteria* 84 d e f, 90 *n*
Cæcilia *conjux Guillelmi Meſchinet Couplandiæ domini* 695 e
Cajetanus (*Cæſar*) *marchio Sortini, prætor Panormitanus* 387 b
Cajetanus [*P. Octavius*] *Societatis Jeſu, ſcripſit Vitam S. Roſaliæ virginis ante corporis inventionem* 279 a b c d, 280 e, 380 d
Caiuccius [*Georgius*] *abbas Congregationis Montis Oliveti* 422 b
Calandrinus [*Philippus*] *epiſcopus Bononienſis, S. R. E. Cardinalis* 788 b c d e f, 789 b
Caleb *explorator Chanaan* 94 d e f, 95 c d f, 96 a b c, 97 *n*, 126 e, 162 c, 167 d
Calipides *epiſcopus Lepitmagnenſis* 680 e
Calliſtus II *Papa* 695 d
Caliſtus III *Papa* 415 c, 418 c, 420 a b, 426 d, 430 f, 431 *n* & ſeqq., 432 a e f, 449 a, 467 e f, 468 c, 484 b
Calmetus [*Auguſtinus*] *refutatur* 67 f, 68 a & ſeqq., 72 e, 75 b c, 107 d e f, 108 a b c d e, 159 c f, 160 *n* c f, 161 a & ſeqq., 162 a 659, d 660 *n* & ſeqq., 661 a b d
Calviniſtæ 251 f, 254 d e, 543 c
Cambyſes *Perſarum rex* 17 e
Camillus [*venerabilis Pater de Lellis*] 408 f
Campora [*Petrus*] *epiſcopus Cremonenſis* 368 b c
Candaces *reginæ eunuchus* 181 b f, 184 d, 185 e, 186 d
Capranica de Caranzonibus [*Angelus*] *epiſcopus Reatinus* 432 a
Caputoſto [*Petrus de*] *presbyter Viterbienſis* 417 d e f, 418 *n*, 421 *n* b, 423 f
Caraffa [*Decius*] *Cardinalis archiepiſcopus Neapolitanus*, 178 b, 228 a
Caraffa [*Gregorius*] *Rocellæ Prior, dein magnus magiſter Ordinis Melitenſis* 346 d, 375 c d
Caraffa [*Oliverius*] *archiepiſcopus Neapolitanus* 788 b c d e f, 789
Caraffinus [*Lazarus*] *epiſcopus Comenſis* 141 f
Cariddus *clericus regularis ex Ordine infirmis miniſtrantium* 421 e, 423 e
Carillius [*Alphonſus*] *S. R. E. Cardinalis* 460 b, 461 d e
Carlomannus *Major-domus Franciæ, deinde monachus Caſinenſis* 707 d e f, 712 d, 731 a f 732 b, 752 a, 753 f
Carlomannus *Pippini Brevis filius* 757 a c
Carolis [*Jacobus de*] *cancellarius Balneoregienſium* 432 d
Carolus *archiepiſcopus Moguntinus* 718 f, 719 *n*
Carolus Magnus *Francorum rex, deinde imperator* 189 f, 190 a, 236 f, 237 a b c d, 240 *n* b, 257 c d, 259 d f, 260 a b d, 261 c d e, 262 f, 280 b, 304 d e f, 305 *n* f, 307 e, 317 b, 350 c, 368 *n*, 382 c, 516 e, 570 d, 572 a, 731 e, 756 a b, 757 *n* c d
Carolus III *imperator*, cognomento Craſſus 188 b, 190 a
Carolus IV *imperator* 503 c, 504 f, 505 b c
Carolus Calvus *Francorum rex & imperator* 201 c, 221 f, 259 c d e f, 596 b, 598 d, 619 b c, 784 a b
Carolus VIII *Franciæ rex* 427 e f
Carolus II *Hiſpaniarum rex* 351 d
Carolus *Andegavenſis, Siciliæ rex* 487 f
Carolus Martellus *Major-domus Auſtraſiæ* 257 e, 258 f, 259 f
Carrafcon [*Franciſcus*] *ſenator Meſſanenſis* 413 d
Carretto [*Margherita del*] *monaſterium S. Roſaliæ virginis ex teſtamento Panormi origi jubet* 298 d e
Caſcini [*P. Jordanus*] *Societatis Jeſu, ſcripſit Vitam S. Roſaliæ virginis, in cujus corporis inventione utilem operam contulit* 279 e f, 280 a b c d e, 329 c d, 332 e, 337 b c, 339 a, 381 e f, 382 a b, 399 c e, 403 b
Caſcini [*Thomas*] *ſenator Panormitanus* 384 f
† Caſimiri, *Poloniæ regis filii, zelus contra ſchiſmaticos* xxiv d
Caſimirus *Poloniæ rex* xxiv c e, xxv b d, xxvi a
Caſſianus *ſocius S. Franciſcani martyris* 674 c e
Caſtellanus [*Claudus*] *duas SS. Candidas peroram confundit* 178 b, 180 *n* b
Caſtelli [*Hippolita Lascellotta*] *abbatiſſa monaſterii S. Salvatoris Panormi* 283 f, 384 a & ſeqq.
Caſtelli [*Jounnes Georgius*] *eques Ordinis Melitenſis in S. Roſaliam munificus* 368 f
Caſtelli [*Lancilotus*] *ſenator Panormitanus* 386 a
Caſtiglia (*Bartholomæus*) 377 e
Caſtiglia [*Franciſcus*] *Societatis Jeſu, prodigioſe ſanatus ope S. Roſaliæ* 371 e f, 376 a & ſeqq. 377 a e & ſeqq. 378 a b c d e
Caſtiglia [*R. P. Ignatius Stanislaus*] *Præpoſitus provincialis provinciæ Siculæ Societatis Jeſu, optime de Actis Sanctorum meritus* 282 c d e, 286 b, 377 e
Caſtiglia [*Joſephus*] 377 d e, 378 a
Caſtoriorum *nobilis familia Senenſis* 483 c
Caſtorius *epiſcopus Amiterninus* 494 f
Caſtro [*Petrus de*] *archiepiſcopus Hiſpalenſis* 510 *n* b
Caſtrocello [*Nicolaus de*] *epiſcopus Aquilanus* 502 d e
† Catherina *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 232 b

INDEX HISTORICUS

† Catharina *Suecæ* 430 c
Catharina *mater S. Rosæ Viterbiensis* 442 e
Catharina *Matthæi* 4 a
Cava (*Marcus Ix*) *episcopus Mazarensis in Sicilia* 360 d
Cauvipaldus. *Vide* Geovaldus *episcopus Ratisponensis*.
Cecbinus (*Joannes*) *episcopus Viterbiensis* 432 a d f, 442 b c
Ceillier (*Remigius*) *quorumdam nominum, quæ in S. Scriptura occurrunt, antiquissimum vindex* 161 c. *Argumenta ipsius pro tempore conscripti Pentateuchi expendantur* 162 f, 163 a & seqq., 164 a b
Censorinus *vir illustris apud Romanos* 320 d
† Cerbonius *episcopus Veronensis* 677 d
† Cetheus *episcopus Amiternini* 494 f
Cetura *uxor Abrahami* 20 d e f, 21 e, 22 b c
Chagnericus *pater S. Chagnoaldi episcopi Laudunensis* 687 f, 688 a d f, 689 a c e, 690 e f, 691 e
† Chagnoaldus *episcopus Laudunensis* 5 b, 574 b d e. *Ejus facta properam adscripta S. Magno abbati Fauconsi* 704 a & seqq., 705 a, 737 f, 740 a
† Chaletricus *episcopus Carnotensis* 5 d
Chananæi 99 a b, 101 e f, 502 a b, 511 c d e f, 112 a b c d, 113 f, 114 a, 158 c
Chananæi *ocus Arad* 113 f, 114 a
Chanetothes *Ægyptius a S. Moyse occisus* 19 d
Chardon (*Mauritius*) *octavo collegii Constantiensis Societatis Jesu, de magno nostræ optime meritus* 724 c d, 725 d, 727 a d, 728 c d, 732 c
Chazari *ad fidem conversi* 11 d f, 111 a
Chenebron *rex Memphes* 10 e
Cheuephrus *idem qui* Pharao 50 d, 17 e d
Chesnius (*Andreas du Chesne*) 193 d
Chiffletius (*Petrus Franciscus*) *Societatis Jesu* 193 c d, 199 d
Childebertana *uxor Amalfridi, fundatrix monasterii Huanecurtensis* 575 e
Childebertus II *Austrasiæ rex* 187 f, 222 a, 740 b
Childebertus II *Francorum rex* 559 f
Childebertus III *Francorum rex* 575 f, 576 a, 577 c f, 580 b d, 592 e, 593 a
Childebertus *filius Theodorici Burgundiæ regis* 740 d
Childericus III *Francorum rex* 580 f
Chilpericus II *Austrasiæ rex* 587 f
Chleb. *Vide* † Hlibus.
† Chlodulfi *episcopi Metensis translatio* 652 b
† Christinæ *Virg. mart. corpus Panormum transfatum* 315 c d. *Inter ejusdem urbis Patronas colitur* 325 a b, 324 f, 325 b, 332 f, 336 b, 383 b, 384 d, 385 d, 386 f, 394 c
† Christophorus *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 731 b
Chrocus *dux Alemannorum* 252 e, 253 d
† Chrodegangus *episcopus Metensis* 782 b
Chunebertus *subscripsit traditioni Adroaldiæ* 560 d
Chus *filii Cham pisceri* 20 e, 21 e f, 22 a
Cionius (*Joannes Baptista*) *vicarius generalis episcopi Feretrani* 210 d, 211 a b
† Cyriacus *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 781 b
† Clara *Clarissarum institutrix* 424 a d
Clarissæ 424 a d
Clarmonte (*Franciscus a*) *abbatissa Ordinis S. Francisci* 654 d
† Clarus *abbas Monasterii S. Marcelli* 190 f, 191 a
Claudius I *imperator* 748 b
† Clementis *Papæ caput* XVIII f, XIX a
Clemens III *Papa* 734 c
Clemens VI *Papa* 461 c, 481 c, 505 f
Clemens VIII *Papa Ruthenos Poloniæ subditos Ecclesiæ unit* XXVI f, XXVII b c d
Clemens X *Papa* 353 a, 790 e
Clemens XI *Papa* 299 d e, 351 e, 353 a
Clemens XII *Papa* 1 c
Clemens *Alexandrinus* 182 b, 185 a b
Clemens *metropolita Russorum Catholicus* XVIII f, XIX a
Clepb *Longobardorum rex* 235 a
Cletyus (*Joscio de Cloty*) *cœnobita Sithiensis, de Actis Sanctorum bene meritus* 549 f, 550 a b d e, 551 a b, 552 c d e f, 553 b c f, 554 d e f, 559 d e, 576 f, 577 a, 584 a f, 586 d e
Clodoveus I *Francorum rex* 538 b
Clodoveus II *Francorum rex* 558 b d, 559 e, 560 c, 561 b d, 562 b, 565 c, 575 b, 591 c, 592 f, 606 a, 607 a
Clodoveus III *Francorum rex* 563 f, 575 f
Clotarius I *Francorum rex* 187 b, 549 a
Clotarius II *Francorum rex* 556 d, 558 c, 691 e, 707 c, 709 f, 710 d e f, 711 a, 721 e, 732 a, 738 e f, 740 e e, 751 f, 752 a, 753 e f
Clotarius III *Francorum rex* 558 b c, 563 a e, 565 a b e f, 566 a, 568 b c, 570 d, 609 d
Colle (*Dominicus del*) *senator Panormitanus* 383 e
Colle (*Franciscus del*) *senator Panormitanus* 348 d e, 387 a
Colnagus (*Antonius*) *senator Panormitanus* 386 a
Colomannus *Hungarus electus dux Halicienſis* XIX c
† Columba *martyr* 653 e
† Columba *Reatina* 483 e
† Columba *virgo martyr* 486 e
† Columba *virgo martyr distincta est a S. Beata virgine martyre* 668 c d e, 670 c f, 671 d e, 672 e
† Columbanus *Luxovienſis & Bobienſis abbas* 551 e, 687 f, 688 f, 689 a b, 690 b c e f, 691 a b c d e, 692 a, 703 b c d e f, 704 a & seqq., 705 a b c d f, 706 a b c, 708 d c, 709 e f, 710 a e, 711 a, 715 d e f, 723 e f, 724 b c, 731 e, 732 a, 735 b & seqq., 736 a & seqq., 737 a b, 738 b & seqq., 739 a b c d, 740 d e, 742 e f, 743 a, 745 b d, 749 b f, 751 f, 752 a, 753 e f, 756 e
Columna (*Calogerus*) *dux Casarodis, marchio Fluminis Dionysii* 413 b
Columna (*Prosper de*) *S. R. E. Cardinalis* 432 a, 442 b
Commodus (*Lucius Aurelius*) *imperator* 196 d e
Concilia. *Agathense anno* DVI, 253 a, 540 a. Arelatense I *anni* CCCXIV, 252 f. Ariminense *anni* CCCLIX, 210 c. Arvernense *anni* DXXXV, 253 a. Aurelianense IV *anni* DXLI, 253 a. Aurelianense V *anni* DXLIX, 537 c, 538 c. Bituricense *anni* MXXXI, 253 a. Brestense *in Lituania*, XXVII b c. Cabilonense *anni* DLXXIX, 187 f, *anni* DCCCLXXIII, DCCCLXXV, DCCCLXVXVI, DCCCCXV, 190 a. Constantiense *anni* MCDXVI, XXIII a b. Florentinum *anni*

ai MCDXXXVIII, XXIII d, XXIV b. Kiovienſe. XXI b. Kobrynenſe *anni* MDCXXVI, XXVII d. Lateranenſe V, XXVI d. Lugdunenſe II, *anni* MCCLXXIV, XXI b. Matiſconenſe II *anni* DLXXXV, 189 b. Mediolanenſe *provinciale anni* MXCVIII, 647 f, 648 c. Moguntinum I *anni* DCCCXLVII, 717 d. Novogrodenſe *anni* MCDXV, XXII e. Placentinum *anni* MXCV, 647 c, 648 e. Remenſe *anni* DCXXIV *vel* DCXXV, 213 a, 144 c, 687 e. Romanum *anni* MLIX, 501 e. Romanum II *ſub Leone* IX, 618 b e. Romanum III *ſub eodem Pontifice* 618 b c. *Apud* Theodonis-Villam, *anni* DCCCXXI, 782 f, 783 b. Valentinum II *anni* DLXXXIV, 189 a b. Wormatienſe *anni* DCCCLXVIII, 719 a

† Conradus *archiepiſcopus Trevirenſis* 853 a

† Conradus *abbas Fneſſenſis* 723 a

Conradus II *imperator* 373 a d

Conradus III *imperator* 734 d

Conradus *fundator abbatiæ Soresbanæ* 732 c d

† Conſolata *virgo martyr* 654 f

Conſtantia *Rogerii Siciliæ regis filia imperatrix* 299 f, 304 f, 382 d, 383 f

Conſtantinus Magnus *imperator* X d, 233 f, 234 f, 508 f, 524 e

Conſtantinus III *imperator* 524 d

Conſtantinus Porphyrogenitus *cum Romano Lacapeno imperator Græcorum* V b, XIV e

Conſtantinus & Baſilius *imperatores Græcorum* VII b c e, VIII a b, X f, XIV c

Conſtantinus Monomachus *imperator Græcorum* XV c f

Conſtantinus *metropolita Ruſſorum* XIX a

† Conſtantius *epiſc. conf.* 4 e

Conſtantius *imperator* 210 c

Conſtantius *canonicus eccleſiæ Remenſis* 583 e

Conti (*P. Ludovicus*) *Societatis Jeſu, director eremitarum Quiſquinenſium* 345 c

Contutius, *canonicus Viterbienſis* 424 b c, 428 b

Corbus *filius Theodorici Burgundiæ regis* 740 d

Cordier (*Petrus*) *legatus regis Franciæ* 714 d f, 715 a

Core *contra Moyſem & Aaronem rebellis divinitus punitus* 99 d e f, 100 a b c d, 101 b c d e f, 103 a b c d, 104, 105 e f

Coterinus (*Petrus*) *canonicus Viterbienſis, ſcripſit Vitam S. Roſæ virginis Viterbienſis* 415 b

Cornelii *centurionis domus in eccleſiam converſa* 584 e

† Cornelius *Papa martyr* 519 f, 520 a c

Cornelius *Senior, epiſcopus primum Bergomenſis, deinde Patavinus* 340 f

Corſettus (*Octavius*) *ſenator Panormitanus* 386 b

Corſini (*Bartholomæus*) *proren Siciliæ* 349 a, 414 a

Coſmas Hieroſolymitanus, *patriarcha Conſtantinopolitanus* XVII e

Coſmas III *magnus Hetruriæ dux* 427 f

Coſta (*Bonedictus de la*) *urbis Thermitanæ dux* 357 c

Cottonerius (*Nicolaus*) *magnus magiſter equitum Melitenſium* 375 c d

Gozbi *filia principis Madianitæ* 126 a c, 139 f, 130 a b c, 176 e

† Creſcentianus *martyr Romanus* 488 c

Creſcentius *patricius Romanus tyrannus* 148 e

† Criſpini *corpus translatum* 543 c, 545 a b c 546 b & ſeqq., 547 b c e

† Criſpiniani *corpus translatum* 543 c, 545 a b c, 546 b & ſeqq., 547 b c

Crotacius *non fuit dux Bergomatium ſub finem ſeculi* III, 232 e f, 233, 234, 235, 236 a b c, 238 a b, 244 a, 245 b

Crucifixi *martyres* 510 c f

Crucigerorum *generalis* 406 c

Culcianus *præſes Alexandriæ* 525 b d f, 526 a

Cundibertus *Longobardorum rex* 542 d e

† Cuniberti *epiſcopi Colonienſis translatio* 488 e

† Cuthberti *translatio* 2 f

† Cyprianus *epiſcopus martyr* 519 c f, 520 a b c

Cyprianus *metropolita Ruſſorum* XXII d

Cyprianus II *Catholicus metropolita Kiovienſis* XXVII d e

Cyrila *pſeudo-patriarcha Arianorum in Africa* 678 d

Cyrilli *veroſimiliter metropolitæ Ruſſorum Quæſtiones erroneæ* XIX c d

† Cyrillus *epiſcopus* 486 e

† Cyrillus *Bulgaros, Chazaros, & Moravos ad fidem convertit* II d: *an etiam Ruſſos?* ibid. e f

Cyrillus *epiſcopus ad convertendos Ruſſos miſſus* II e f

Cyrillus I *metropolita Ruſſorum* XIX d e f, XX a

Cyrillus II *metropolita Ruſſorum* XIX d e

Cyrillus III *metropolita Ruſſorum* XIX d e, XXI b c

† Cyrinus 509 f

Cyrus *Perſarum rex* 656 a

D

† Daehonna *vel* Machonoa *epiſcopus Hibernus* 614 e

Dado *epiſcopus Virdunenſis* 221 c f

† Dagobertus *rex* 655 d

Dagobertus I *Francorum rex* 518 d f, 565 c, 692 c f, 693 a b e, 710 b

Daignan du Sendat *archidiaconus & vicarius generalis Auſcienſis, bene de muſeo noſtro meritus* 631 a c d

Damianitæ 424 d. *Vide* Clariſſæ.

Damianus *Jarienſis epiſcopus* XVIII f

Daniel *Ruſſorum rex* XX d e f, XXI a b

Danitæ *urbem Leſem expugnant* 161 d

Danorum *incurſiones* 532 c, 582 a, 696 b c, 697 c

Dauco *epiſcopus Auguſtanus* 722 c e f

Darius *Hyſtaſpis rex Perſarum* 656 b c

Dathan *contra Moyſem & Aaronem rebellans divinitus punitus* 99 d e f, 100 a b c d, 103 a f, 104 a b c d e, 105 e f

David *Iſraelitarum rex* 159 b c, 615 a

David *abbas Clari-Mariſci* 629 c d, 630 a b

Decius *imperator* 507 f, 519 d e f, 520 f, 522 d e f, 523 a b, 547 b, 666 b c f, 667 a e

Delbono (*Maximilianus*) *Panormitanus* 451 d e

Delphina *præfectus copiarum Phocæ tyranni* VIII d

Demetrius *Ruſſorum rex* XVII f, XVIII a b c

Demoſthenes *Liburnorum rex* 209 f, 215 e, 219 e

Deotmarus *archicappellanus Arnulfi imperatoris* 733 d

† Deſiderius *epiſcopus Cadurcenſis* 692 f

Deſiderius *Longobardorum rex* 236 f

Dexteri *Chronico ſuppoſititium* 304 c

Dimadius *confeſſor in Æthiopia* 487 d

Dioclesianus *imperator* 208 d, 209 f, 210 c, 215 d e, 216 c, 219 a, 235 c, 239 c, 507 b c, 508 a b d e, 510 b, 512 c, 514 a c, 524 d e, 631 a b

† Dionyſius *invocatur inter Sanctos Auxiliatores*

rex 732 b
Dionyſius *a patriarcha Conſtantinopolitano miſſus metropolita Ruſſorum* xxii a
† Dochuma *eremita* 654 e
Dodo *epiſcopus Monaſterienſis* 268 c f, 269 a f, 270 a
Dodo *epiſcopus Reatinus* 501 e f, 506 b d e
Dodo *diſcipulus S. Bertini* 591. *Vide* Dnodo.
Dodo *factilianus Ottonis I Imperatoris* 501 d
Domenichi (*R. P. Jacobus*) *Rector Societatis Jeſu* 356 f
† Dominicus *inſtitutor Ordinis Prædicatorum* 313 b, 338 d
Domitianus *imperator* 490 a, 499 a & ſeqq. 500 a c, 501 a, 666 a
Domitianus *T. Fl. Clemcati. & Domitillæ filius* 499 f, 500 a
Dominus *Moxoritanus epiſcopus in Numidia* 679 c
Domoalis *miniſter S. Columbani abbatis* 690 c
Donatianus *epiſcopus Elienſis* 680 a b c
Donatianus *epiſcopus Teglauenſis* 680 a b c
Donatianus *epiſcopus Veſelitanus* 680 a b c
Donatianus *epiſcopus Uſinadenſis* 680 a b c
Donatus *epiſcopus* 654 a
Doria, *alias* Auria (*Joannetinus*) *Cardinalis, archiepiſcopus Panormitanus* 279 f, 300 b c, 304 e, 317 b c, 324 e f, 325 a d, 326 d, 327 a c d e, 328 a c d e, 329 c d e, 330 d e f, 331 a e, 332 b c d f, 333 f, 335 b, 336 a & ſeqq., 337 a b, 339 a, 348 c d, 349 d f, 350 a b c d, 355 d, 356 f, 357 a d, 367 b, 370 e, 372 f, 373 a, 381 e f, 382 a b, 383 c e, 384 c f, 385 a b, 386 a b c d e, 387 b, 389 d, 403 d, 413 a
Doria (*Juſtina*) *Priorriſſa monaſterii S. Thomæ Genuæ* 798 b c d, 799 f, 800 a
Doria (*Maria Felix*) *Prioriſſa monaſterii S. Thomæ Genuæ* 799 a
Drancius *epiſcopus Morinenſis* 569 c
Drauſio *epiſcopus ſubſcriptus legitur chartæ donationis S. Audomari* 567 b
† Drauſius *epiſcopus Sueſſionenſis* 544 e f 568 e
Drauſius *epiſcopus Morinenſis* 613 d. *Vide* Drancius.
Droſtigiſilus *epiſcopus Suzſionenſis* 544 b c d, 548 f
Drogo *epiſcopus Metenſis* 783 a e f, 784 a b e
Drogo *epiſcopus Morinenſis* 582 e, 583 c & ſeqq., 620 a b c d e, 621 e f, 622 a & ſeqq. 623 a b c
Duodo *diſcipulus S. Bertini abbatis* 588 c e f, 591 f, 592 a b e, 608 c
Duratius (*Stephanus*) *archiepiſcopus Genuenſis, S. R. E. Cardinalis* 790 c

E

EAnfleda *conjux Oſwii Northumbriæ regis* 696 b
† Ebbo *archiepiſcopus Senonenſis* 669 d
† Eberramnus *abbas S. Quintini* 556 f, 557 a & ſeqq., 558 a & ſeqq., 559 a b, 560 a & ſeqq., 561 a & ſeqq., 562 b & ſeqq. 564 a b c, 565 a, 586 f, 587 b c d a, 591 b c d, 593 a, 603 e f, 606 a, 607 b
Ethertus *maritus S. Idæ viduæ* 256 d, 259 b c d, 260 a, 261 c d e f, 262 a, 263 a c d
† Eccleſii *epiſcopi Rovenaatis corpus* 535 c. *Quo tempore obierit* 536 d
Edgunus *advocatus. Vide* Odginus.
Edvvinus *avus maternus S. Elfridæ abbatiſſæ* 696 b
Egilolphus *Longobardorum rex* 738 f, 739 a, 740 d
Ekkehardus *decanus Sancti-gallenſis* 724 c
Ekkehardus *junior, monachus Sancti-gallenſis* 724 a
Eldab *unus e ſeptuaginta Senioribus Iſrael* 91 c
Eleazar *ſacerdos filius Aaronis* 78 e, 82 f, 83 a b, 100 a, 104 f, 109 f, 110 a, 112 a, 126 c d e f, 127 b, 128 b d e f, 129 a, 130 f, 132 c, 133 b, 143 a b, 144 b c d e, 164 e
Elennora *Ferdinandi II imperatoris conjux* 506 a b
† Eleuſippus *martyr* 670 d, 671 a
† Eleutherius *Papa* 652 b, 682 c e f
Eleuterius *epiſcopus* 4 c
† Elfleda *abbatiſſa Streanaesbalenſis* 696 a b c
Eliab *princeps tribus Zabulon* 84 b
Eliabus *idem, qui Oeliab* 87 b
† Elias *propheta* 142 a e d e f, 143 a, 146 a b c d e f, 147 a b c
Elias *metropolita Kiovienſis ſchiſmaticus* xxvi f
Elieaer *filius S. Moyſis legislatoris* 22 d, 29 f, 30 b, 31 c a. *Invitis patrem in Raphidim* 66 f, 71 d
† Eligius *epiſcopus Noviomenſis* 543 c, 545 a b c, 546 b c d e, 547 b c, 554 c, 563 a c, 564 e, 568 a b, 592 f, 607 b, 692 c
† Eliſabetha *Thuringiæ Lantgravia* 274 a, 278 f
† Eliſæus *propheta* 60 e. *Ejus reliquiæ vcneravi geſtiunt SS. Paula & Euſtochium* 184 d
Eliſaphan 83 a
Elovis *Ruſſus* 640 d
Embrico *epiſcopus Auguſtanus* 719 b
Emmanuel *Eduardi Portugalliæ regis filius Carmelita* 5 b
Emmanuel *Smolenſcenſis epiſcopus* xix a
Emus (*Joannes*) *epiſcopus Bergomenſis* 240 f
Enaci *poſteri gigantes* 94 e f, 95 a
Enoch 146 e f, 147 a b c
Epaphroditus *S. Pauli apoſtoli diſcipulus* 665 f
Ephrem *metropolita Ruſſorum Catholicus* xvi e d
† Epipodius *martyr Lugdunenſis* 198 f
† Eraſmus *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 231 b
Eraſmus *ſchiſmaticus, intruſus metropolita Ruſſorum* xxiii b c
Erchambertus *epiſcopus Friſagenſis* 718 d
Erchanoldus *vel* Erchonaldus *præfectus militum ducis Orwini* 721 c, 745 b c d, 747 d e
Eremboldus *monachus Sithienſis* 578 c, 626 a
† Erkenbodus *vel* Erkenbodo *ex abbate Sithienſi epiſcopus Morinenſis* 569 c, 570 b c, 574 a. *Ejus corpus Audomaropoli* 621 d
Erleſridus *abbas Sithienſis* 578 b, 579 b e d e, 580 a b, 583 d, 592 d, 593 a, 621 a f, 622 f
Ermengardis *Caroli I Lotharingiæ ducis filia* 872 e f
Ermenricus *monachus ac deinde abbas Elevvangenſis* 700 e f, 701 a b c e f, 702 a & ſeqq., 703 e, 706 e f, 707 a b c, 708 f, 716 d f, 717 a b c d, 718 c, 719 e f, 735 a, 736 e f, 756 f, 758 d e
Ervvinus. *Vide* Erchanoldus.
Ervvinus *miles ſubſcripſit privilegio S. Folquini Morinenſis epiſcopi* 572 e
Eſau *poſteri* 109 e, 158 d a f, 159 a
Eſdras *Scriba* 11 f, 158 b, 557 b, 558 a, 567 a
Eſtherhaſi *comes Hungarus, pie erga S. Roſaliam affectus* 372 c

Eſtoute-

Eſcutevilla (*Guilielmus de*) *archiepiſcopus Rothomagenſis S. R. E. Cardinalis* 788 b c d e f, 789 b

Eticho *dux Alemanniæ* 257 e, 258 b

† Eva *virgo martyr* 614 a

Eva *fermatur* 557 b c

Evanthius *epiſcopus Gabalitanus ſubſcripſit concilio Aurelianenſi IV* 253 a

Endaldus *presbyter villæ Sancejæ* 669 c

Eudo *Aquitaniæ dux* 632 a

Eudo *filius Roberti regis Francorum* 582 d

Eudoxius *præfectus templum S. Eudoxio martyri exſtruit* 508 f

Eugenia *abbatiſſa monaſterii Hornburgenſis* 258 b c d

† Eugenius *epiſcopus Carthaginenſis* 652 b, 673 e, 678 a b c, 679 f, 680 f, 681 b c

Eugenius II *Papa* 548 b c, 549 d, 782 a f, 783 a b, 784 d

Eugenius IV *Papa* xxiii e f, xxiv a b, 427 a e, 438 a d, 444 e, 468 c, 472 d

Engilpeto *notarius ſub Arnulfo imperatore* 733 d

Evi *rex Madianitarum occiſus* 128 a

Evin *dux Trideatinus* 235 a

† Evodius *epiſcopus Antiochenus* 665 a

Euſanius (*Joſephus*) *Aquilanus, epiſcopus Porphyrienſis* 790 e

Euſebius *presbyter* 524 b

† Euſtachius *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 732 b

Euſtachius *Gbiſnarum comes* 582 d

† Euſtaſius *abbas Luxovienſis* 557 a b c, 574 b c, 605 d, 606 f, 687 f 689 a e, 690 c e, 691 a b e f, 692 a, 702 e 705 b, 708 b c, 710 c d e f, 721 a b, 740 e, 753 f

Euſtathius *patriarcha Conſtantinopolitanus Catholicus* xxvi a d

† Euſtochium *ſacra Paleſtinæ loca venerabunda viſit* 584 d

Euthymius I *a Leone imperatore ſufficitur in locum Nicolai Myſtici patriarchæ Conſtantinopolitani* xiii d, xiv d, xvi a

Euthymius II *patriarcha Conſtantinopolitanus* xxiii b

Euthymius *Pereiaslavienſis epiſcopus* xviii f

Eutyche *ſoror S. Hermiones* 182 b, 185 e, 186 d

† Eutyches *martyr* 486 c, 490 a b c d, 492 b e f, 493 a, 494 b d, 495 b f, 496 d e, 499 b d e, 500 a b d e, 501 a b c d, 526 d e, 527 b

Eutyches *diſcipulus S. Joannis Evangeliſtæ* 186 d

Ezechielus *antiquus poeta* 24 a

F

FAbianus *Papa martyr* 667 e f

† Fara *abbatiſſa* 574 b, 687 e, 688 a c e f, 689 a b d e f, 690 f, 691 e f, 692 a, 693 b

Farina (*Vincentius la*) *baro Aſperimontis, ſcripſit epiſtolam de S. Roſalia virgine aute corporis inventionem* 278 f

† Faso *epiſcopus Meldenſis* 543 c, 546 b c d e, 547 b c 574 b c d e, 687 b c, 688 a d e, 689 c d, 693 c

Febronia Ferdinanda a Jeſu *ſanctimonialis Ordinis S. Claræ* 409 b c d e f

† Felicitatis *martyris caput Litomiſlium translatum* 504 f

† Felix *epiſcopus Abbiritanus* 680 e, 681 a

† Felix *martyr* 497 f

† Felix *martyr* 671 b

† Felix 487 e

Felix IV *Papa* 536 d

Felix *presbyter ſeculi* viii 580 f

Ferdinandus II *Romanorum imperator* 371 b c, 506 a

† Ferreolus *martyr* 486 d, 487 e. *Ejus corpus inventum translatumque* 533 c b f, 534 a b d

† Ferrutius *martyr* 486 d, 487 e. *Ipſius corpus inventum & translatum* 533 b c f, 534 a b d

Fimia (*Simon*) *abbas S. Luciæ Nethi* 377 b

Firmanus (*Dominicus*) *S. R. E. Cardinalis* 432 a, 442 b

† Firminus *epiſcopus Virdunenſis* 222 e f, 225 d

† Flavia Domitilla *virgo martyr* 489 f, 490 a b, 499 a & ſeqq., 500 a b f, 501 a b

Flavia Domitilla *ſenior* 499 c d f, 500 a

† Flavianus I *epiſcopo Comenſis* 545 f

Flavius *epiſcopus Remenſis* 548 b, 549 a

† Flavius Clemens *conſul Romanus* 499 a c f, 500 a

Flavius Joſephus *ſcripſit multa de S. Moyſe legislatore non ſine erroribus* 7 d, 92 c d e

Flocazec *Ruſſus* 642 e, 643 e. *Vide* Horaſirus.

† Florentius *epiſcopus Tungrenſis* 202 c. *Non Trevirenſis* 203 f, 204 a

† Florentius *martyr* 497 f

† Floriani *martyris Laureacenſis reliquiæ an Monaſterii ſervatæ fuerint* 503 d f, 504 a

Folbertus *abbas S. Bavonis* 583 d

Folcardus *monachus Sithienſis quænam Opuſcula ſcripſerit de S. Bertino abbate* 549 c, 550 b c d e f, 551 a d, 552 d, 553 e f, 604 b & ſeqq., 613 e f

Folco *alias* Fulco, *abbas Sithienſis, deinde archiepiſcopus Remenſis* 600 c d, 601 b c d

† Folquinus *epiſcopus Morinenſis* 550 a f, 552 d, 570 a b, 571 b, 572 a & ſeqq., 573 a, 585 d e f, 582 a b, 583 d, 584 b c, 586 b c d, 618 b c, 619 c d e f, 620 c 621 b c

Folquinus *abbas Laubienſis non ſcripſit Vitam S. Bertini abbatis* 549 c e f, 550 c b, 552 c d, 553 c

Folquinus *diaconus Sithienſis* 552 c, 553 d e, 584 a, 626 a

Forel (*Cæſar*) *Rector collegii Auxitani Societatis Jeſu* 630 f

Formoſus *Papa* xiii e

Fortunatianus *Leptiminenſis epiſcopus* 680 e

Fortz (*Guilielmus de*) *comes Alberwarliæ* 695 e

† Franciſcus Xaverius *Societatis Jeſu urbis Neapolitanæ contra peſtem patronus* 367 e

† Franciſcus Patritius *Ordinis Servorum B. M. V.* 483 c

Franciſcus a Regibus, *Ordinis Minorum* 4 e

Franco *epiſcopus Wormatienſis* 4 e

Fredericus I *imperator, cognomento* Barbaroſſa 418 d e, 419 a b, 420 f, 734 c, 781 d

Fredericus II *imperator* 383 f, 417 a c f, 418 d f, 419 a b c, 437 c d, 438 b c d e f, 439 e, 441 a f, 442 e

Fredericus IV, *aliis* III 427 d e, 762 d

Fridericus I *epiſcopus Auguſtanus* 729 b

† Fridericus *epiſcopus Aſſietenſis in Germania* 4 b, 488 c

Fridibniga *Gunzonis in Suevia ducis filia* 730 c, 741 e f, 743 e f

Fridogiſus *abbas ſecularis S. Martini Turonenſis & S. Bertini Sithienſis* 567 a, 575 b & ſeqq. 572 a c f, 573, 618 f, 619 a b

Frigyth *abbatiſſa monaſterii Haconoe* 697 f

Froitzheimius (*Quirinus*) *Benedictinus parochus Suctbtelenus* 271 de
Fuchardus *vel* Flocardus *episcopus Albensis* 671 d e
Fuggeri *comites* 768 c, 769 b
Fulbertus *episcopus Cameracensis* 578 e, 624 d
Fulbertus *abbas S. Bavonis* 582 c
Furtenbach (*Benedictus*) *abbas Fuessensis* 714 d
† Fusianus *martyr* 599 d, 602 b, 610 a, 611 c d

G

GAbelkoven (*Joannes Godefridus de*) *Theatinus* 777 f
Gaddi *explorator Chanaan* 94 d e, 95 a b c d e f, 96 b c
Gaditæ *possessionem accipiunt trans Jordanem* 132 d e f, 133 a b c d, 136 e f, 138 d e f, 139 a b
Galla 4 e
Galleote (*Nuntius*) *sacerdos, promovit cultum S. Rosaliæ Catalgironi in Sicilia* 363 a
† Gallus *abbas* 703 d, 705 e f, 706 a b c d e, 707 d, 708 c d e, 709 a & seqq. 710 a b c, 711 b c d, 716 a, 723 e f, 724 b c d, 731 f, 735 b c d e, 736 a & seqq., 737 a, 738 b c d f, 739 a b c f, 740 a, 741 c d e f, 742 a & seqq. 743 a b c e, 744 b d e f, 745 a b c, 747 d e, 749 b f, 751 b d, 752 a
Gallus *imperator* 519 e d e f, 520 a & seqq. 521 a b d, 523 a b e
Gallus (*P. Antonius*) *Rector collegii Ticinensis Societatis Jesu* 209 b
Gamansius (*Joannes*) *Societatis Jesu, de Actis Sanctorum optime meritus* 209 e, 257 a, 702 a
Gambacurta (*Marius*) *Mottæ marchio, prætor Panormitanus* 386 e
Gambacurta (*Vincentius*) *senator Panormitanus* 386 e
Garsias *archiepiscopus Auscitensis* 633 a d
Garzia (*P. Melchior*) *Ordinis B. M. V. de Mercede* 410 a b c
Garzias *Navarræ rex* 305 e, 382 d, 383 f, 384 a
Gasch (*Josephus*) *archiepiscopus Panormitanus* 348 b
Gasconius (*Antonius*) *senator Panormitanus* 386 a
† Gaudentius *Ariminensis episcopus & martyr* 210 a c d, 218 f 219 a c d, 220 d e
Gaudentius *episcopus Constantiensis* 742 e, 743 e
Gebebardus *episcopus Spirensis* 717 e
Gebehardus *canonicus Ratisponensis* 734 d
Geddiel *explorator Chanaan* 94 d e, 95 a b c d e f, 96 b c
† Cedeon *Israelitarum judex* 486 e
Gediminus *Lituaniæ dux* xxi f
† Gelasius I *Papa* 169 a b, 489 e, 754 e
Gelimer *ultimus Vandalorum rex* 682 d
Gelosus (*Antonius*) *vicarius generalis sedis Panormitanæ vacantis* 352 a, 377 b
Geolialis *diaconus civitatis Gabalum subscripsit concilio Arelatensi I* 252 f, 253 a
Genericus *Wandalorum rex* 677 f
Gentilis de Matelica. *Ordinis Minorum* 488 a b
† Georgius *invocator inter Sanctos Auxiliatores* 731 b
Georgius I *metropolita Russorum Catholicus* xvi a e, 634 e d
Georgius II *Catholicus metropolita Kiovicnsis* xvii e
Georgius *famulus S. Romani principis Russi* 635 e e, 636 a, 638 f, 640 a c d f
Gevoaldus *episcopus Ratisponcnsis* 713 f
† Gerardus *abbas* 626 b
Gerardus *episcopus Florentinus* 646 e
Geraldus *abbas Fuessensis* 732 c
Gerbracbus *episcopus Curiensis* 717 e
† Germanus *episcopus Antissiodorensis* 670 e
† Gero *episcopus Colonicnsis* 277 f, 278 a b
Gersam *seu* Gerson *filius S. Moysis legislatoris* 22 d, 29 f, 31 e e. *Invisit patrem in Rabbidim* 66 f, 72 d
Gersonitarum *ministeria* 84 d e f, 90 a
† Gertrudis *abbatissa Nivellensis* 257 d e f, 258 a e, 259 b, 260 d
Gervinus *abbas S. Richarii* 582 c, 583 d
Gerwaldus *monachus Sitiensis a Normannis dire cruciatus* 488 d, 596 d e
Geso *abbas Novalicicnsis* 671 d e
Giannellus (*P. Antonius*) *Societatis Jesu, scripsit Vitam S. Rosæ Viterbiensis* 415 c
† Gibrianus 3 a b c
Girberga *abbatissa partheuonis S. Mauri apud Virdunum* 224 e
Gisulphus *dux Fori-Julienſis* 235 a
Giurato (*Gaspar*) *frater Panormitanus* 386 d
Giurato (*Petrus*) *senator Panormitanus* 386 d
Gobelo *Lotharingiæ dux* 272 e, 273 a d e
Godescidus *Alemannorum dux* 755 f, 757 a b
Godesridus *abbas Schonangiæ* 488 e
Godesridus *Gobelonis Lotharingiæ ducis filius* 272 e, 273 a d e
† Godegrannus *episcopus martyr* 486 f
Godeschalcus *abbas Sithiensis* 629 c
Godescalchus *Zutphaniæ comes* 272 c d
Gonaaga (*Andreas*) *Societatis Jesu* 367 b
Gonzaga (*Franciscus*) *episcopus Mantuanus, S. R. E. Cardinalis* 788 b c d e f, 789 b
Gororuoes. *Vide* Vararanes V Persarum rex.
Gottfridus *episcopus Ratisponcnsis* 781 d
Gotabaldus *episcopus VVirceburgensis* 717 e
Gozbertus *abbas Sancti-gallensis* 702 f
Goaelinus *Taruauncnsis clericus* 583 e
Græci *ad unitatem Ecclesiæ reducti* xxiv b
Grata, *quæ S. Alexandri martyris sepulturam curavit, male confunditur cum S. Grata, SS. Lupi & Adleydæ verisimiliter filia* 231 b & seqq., 232 c, 235 c d e, 236 a c d, 237 e f, 238 a, 239 d e f, 244 b c d e, 245 b
Gratia *abbatissa monasterii S. Gratæ Begemi* 248 a c, 251 a
Gravangerus *episcopus subscriptus legitur chartæ donationis S. Audomari* 567 b, 569 b c d n
Gruvioa (*P. Franciscus Maria*) *Societatis Jesu missionarius* 379 c
† Gregorius I *Papa, cognomento Magnus* 293 e, 544 a b c, 547 d, 548 a & seqq. 549 a, 556 d, 682 c f, 683 a d e f, 684 a & seqq., 685 a & seqq., 686 e
† Gregorius VII *Papa*, xvii f, xviii a d, 275 e, 648 a b
Gregorius IX *Papa*, xx b c, 426 c, 424 a
Gregorius XI *Papa* 467 f, 480 e, 503 c, 504 f, 505 b e
† Gregorius *Nyssenus, brevitor scripsit Vitam S. Moysis legislatoris* 7 e, 170 & seqq.
Gregorius I *metropolita Russiæ Catholicus* xxiii a b e, xxiv a
Gregorius II *metropolita Russorum Catholicus* xxiv c d e f, xxv f
Gregorius *famulus S. Romani principis Russi. Vide* Georgius.

Grilla (*Juliana*) *abbatiſſa monaſterii S. Thomæ Genuæ* 789 d
Grimaldi *Societatis Jeſu* 378 c
Grimaldus *abbas Sancti-gallenſis curavit tranſlationem S. Othmari.* 721 c
Grimoaldus *Major-domus S. Sigeberti Auſtraſiæ regis* 756 e
Grotius (*Hugo*) *refutatur* 24 c d
Guadagnoliorum *familia in Colle Scipionis* 483 e
Gualterus II *archiepiſcopus Panormitanus* 319 n b
† Gudvvali *corpus Blaadinium delatum* 583 n
Guel *explocator Chanaan* 94 d e, 95 n b c d e f, 96 b c
Guelphi *Suevorum dux* 731 c
† Guerrini *martyris corpus translatum* 483 e
Guerrinus (*Martinus Antonius*) *canonicus Bergomenſis de Actis Sanctorum bene meritus* 233 b e f, 234 b
Guido *epiſcopus Camerinenſis* 495 e d
† Guilielmus *Vercellenſis* 307 d
Guilielmus *epiſcopus Camerinenſis* 495 c
Guilialmus II *abbas Sithienſis & epiſcopus Tornacenſis* 584 d e
Guilielmus *filius Henrici I Angliæ regis* 695 c d
Guilielmus Geleus *Ultrajectenſis epiſcopus* 272 c
Guilielmus Goudanus, *Ordinis S. Franciſci, pro Fide Catholica in Hollandia occiſus* 4 f
Guiſcardus (*Robertus*) *dux Normanus* 299 f, 300 n, 307 f, 383 f
Gundlindis *avia S. Idæ viduæ* 257 e f, 258 b c d e
Gundrada *filia Bernardi comitis* 258 a f
Guntbertus *monachus ſcripſit privilegium S. Folquini epiſcopi Morinenſis.* 572 c
† Guothramnus *Aurelianorum & Burgundiæ rex eccleſiam & monaſterium S. Marcello martyri conſtruxit* 187 b c d n f, 188 a & ſeqq., 189 a b e d f, 190 d 191 c, 194 f, 199 a
Gunzo *dux* 742 c f, 742 a b c d, 743 c c f, 744 a, 752 a b

H

HAdrianus II *Papa* 716 d e f, 722 c f
Hadvvigis *abbatiſſa Herivordienſis* 259 c d f
Haganno *epiſcopus Bergomenſis* 648 a
Hagius (*Michael Angelus*) *Societatis Jeſu miſſionarius* 405 d e
Hagnericus *pater S. Chagnoaldi epiſcopi Laudunenſis. Vide* Chagneriens.
Hako *parricida S. Magni Orcadum comitis* 714 f
Hanin. *Vide* Hatto.
Halicz *Ruſſus parricida SS. Romani & Davidis Ruſſiæ principum* 641 d
Haraſimus *intruſus metropolita ſchiſmaticus Ruſſorum* XXIII b e
Harigerus *abbas Lobienſis* 2na b c e
Harmutus *abbas Sancti-gallenſis* 720 d
Hatto *epiſcopus Auguſtanus* 716 b, 717 b f, 718 b d e, 719 d e, 757 e f, 758 f, 759 a
Hattn *epiſcopus Virdunenſis* 221 e f, 222 f, 223 b c d, 224 d e
Hayl (*Abrahamus*) *ſupprior Fueſſenſis* 723 e
Hebo *epiſcopus Hildesheimenſis* 717 e
Hegilvvigis *matre Juditha Imperatricis, abbatiſſa Kalenſis* 259 e
Heimo *epiſcopus Virdunenſis* 223 e f, 224 n b c
Helcias *ſacerdos reperit librum Legis Domini* 151 f
Helena *Ruſſorum regina. Vide* Olga.
Helena *Joannis Moſcoviæ ducis filia, uxor Alexandri Poloniæ regis* XXV e
Helvidius *impius hæreticus virginitatem ſanctiſſimæ Dei genitricis impugnavit* 718 d
Hemma *conjux Ludovici regis* 718 e f
Hemmo *epiſcopus Halberſtadenſis* 727 e
† Henricus *diſcipulus B. Alberti Pontidenſis, ejuſque ſucceſſor* 645 a f, 646 f, 647 b
† Henricus II *imperator* 582 b, 637 d, 638 a
Henricus III *imperator* 272 d e f, 273 a b c d f
Henricus V *imperator* 503 n
Henricus VI, *alias* V, *imperator* 304 f, 383 f
Henricus I *Galliarum rex* XVII d, 582 b, 583 e
Henricus I *Angliæ rex* 695 c d
Henricus VIII *Angliæ rex* 696 f
Henricus *cognomento* Leo, *Bavariæ dux* 781 d
Henricus *comes Palatinus ad Rhenum* 779 c
Henricus *comes ſubſcripſit privilegio S. Folquini Morinenſis epiſcopi* 572 e
Henricus *abbas Fueſſenſis* 702 d, 722 c, 723 a b a, 724 d, 726 d e f, 754 b
Henricus *Seyfridus, Ordinis Minorum* 4 c
† Herais *martyr* 121 b
† Herculanus *martyr epiſcopus Peruſinus* 503 c
Herculis *ſimulacrum commiautum* 186 b
Heremarus *abbas S. Remigii* 585 c, 583 d
Heremarus *fundator abbatiæ VVormboltenſis*, 564 f, 576 a & ſeqq. 577 b, 590 a, 607 d e
Herentrudis *virgo* 3 e, 486 e
Hereſvvida *ſoror S. Hildæ abbatiſſa* 697 b
† Heribertus *archiepiſcopus Colonienſis* 276 f. *Ejus corpus Coloniæ* 622 c
Heribertus *monachus, dein abbas Sithienſis* 628 d, 629 n f
Heribertus *abbas S. Jadoci* 582 c, 583 d
Heribertus *comes Viromandenſis* 636 b
† Herlucu *virgo* 783 b, 714 d
Hermannus *abbas S. Pantaleonis, frater B. Irmgardis virginis* 271 d e, 272 a b e d, 277 d, 278 d
Harmite [*R. P. Franciſcus P.*] *præpoſitus domus profeſſæ Antverpienſis Societatis Jeſu* 374 d e
Herous 518 c
Herr (*Ulricus*) *monachus Sancti-gallenſis* 724 c
Herſicus *monachus Sithienſis* 600 d e, 601 c
Heſs (*Joannes*) *abbas Fueſſenſis* 723 n
† Heſſeria *non fuit dux Bergomatium inſtio ſeculi* IV, 232 e, 233, 234, 235, 235 a b c, 238 f, 239 a b c d, 240 d, 242 f, 243 a, 244 b d e, 245 e
Hetto *Archiepiſcopus Treverenſis* 783 b
† Hieronymus *non eſt auctor Quæſtionum Hebraicarum in libros Paralipomenon* 12 n. *Virginitatem ſanctiſſimæ Dei Genitricis propugnavit* 718 d
Hieroslabus *princeps Ruſſus* XVII d
† Hilarion *abbas* 748 b c
Hilarion *metropolita Ruſſorum Catholicus* XVII c d e
Hilarius *epiſcopus Gabalitanus ſubſcripſit concilio Arvernenſi* 253 e
† Hilda *abbatiſſa* 694 f, 696 n d f, 697 a b e e f, 698 a c d, 699 b d c f
Hildegardis *Caroli Magni uxor* 259 d
Hildegarius *epiſcopus Meldenſis* 689 d
Hildinus *ſeu* Hilduinus *epiſcopus Viedunenſis* 221 n f, 223 a, 224 n b
Hiltiboldus *diaconus apud Arbonam* 742 d, 743 e
Hincmarus *archiepiſcopus Remenſis* 601 d
Hippolito (*Petrus a ſancto*) *Carmelita diſcalceatus* 377 b
Hiſpani *Genuam diripiunt* 798 n b c

Hitto *episcopus Frisingensis* 728 d
† Hlibus *princeps Russiæ* 5 b d, 9x d, 211 b f, xvi f
Hobab *affinis S. Moysis legislatoris* 89 d e. *Videtur nihil fuisse a Raguele seu Jethrone* 89 f
Hobbesius (*Thomas*) *scriptor Anglus heterodoxus, Pentateuchum, paucis exceptis, S. Moysi primus abjudicavit* 155 a
Hogerus *abbas Werthinensis* 256 c, 267 b c, 269 c
Homeras *poeta* 256 d e
Hon *Rubenita contra Moysem & Aaronem rebellat* 99 d e f
Honorii III *Papæ epistola ad Russiæ principes* xix f, xx a
Hocasirus *Russus* 636 d, 643 e
† Hormisdas *martyr in Persida* 632 a f
Huetii *opinio de auctore libri Job examinatur* 165 e d e f, 166 a
† Hugo *abbas Cluniacensis* 591 d, 645 c f, 647 b c d
Hugo *archiepiscopus Panormitanus* 300 a, 307 e
Hugo I *episcopus Vesontionensis* 533 e
Hugo II *episcopus Vesontionensis* 191 n
Hugo I *dux Burgundiæ* 191 d e
Hugo II *comes Cabilonensis* 191 d e
Hugo *canonicus ecclesiæ Remensis* 583 e
Hugo *canonicus secularis, abbas S. Quintini Viromandensis & S. Bertini Sithiensis* 578 a & seqq., 622 b
Hugo *dominus de* Trevus *fundat ecclesiam SS. Petri Apostoli & Marcelli martyris* 191 e
Hugolious *S. R. E. Cardinalis, postmodum Gregorius IX Papa* 424 a
Humbertus *abbas forte Marticollensis* 654 a
Hunericus *Wandalorum rex* 677 e e, 678 a & seqq., 679 a & seqq., 680 a e f, 681 a & seqq., 682 a
Huogarorum *variæ irruptiones* 190 b, 264 b e, 266 d, 734 a
Hunni 202 e
Hur *Isruelita* 66 e, 75 c, 91 a
Hur *rex Madianitarum occisus* 128 a
Hus (*Joannes*) *hæresiarcha* 482 a b
Hussitæ *hæretici* 482 a b, 505 e f
† Hyacinthus *Russos a schismate reducere conatur* xx c
Hypatius Pociey *metropolita Kioviensis Catholicus* xxvii e d

I

Jaballaha *Seleuciæ & Ctesiphontis archiepiscopus* 530 e d
Jacob *patriarcha* 7 f. *Abavus S. Moysis legislatoris* 8 b, 51 f, 52 a
† Jacobus *Major* 146 a: *ejus corpus Compostellæ* 460 d, 461 f
† Jacobi Alphæi *crypta* 655 e
† Jacobus *frater Domini* 655 f, 661 d
Jacobus *de S. Victoria archiepiscopus Genuensis* 797 e
Jacobus *abbas Sithiensis* 583 a f
Jacobus III *abbas Sithiensis* 584 e d
Jacobus Brunaci 488 b
Jacobus *Dissemensis laicus Ordinis S. Francisci* 654 d
Jair *e tribu Manasse occupat viculos Amorrhæorum* 233 d, 159 d e, 160 a
Jair *judex Hebræorum* 159 f, 160 a
Jamne 170 a. *Vide* Jannes magus.
Jannes *episc. conf.* 4 e
Jaones *magus Ægyptius* 33 f
† Jannarius *urbis Neapolitanæ patronus* 367 e
Jacopolcus *frater Vladimiri, Russiæ principis* vii a
Jaroslaus *frater SS. Romani & Davidis, princeps Russiæ ac deinde Russiæ dux* ix d, xi a, xvii c d, xviii b, 635 d, 636 a b c d, 637 a b d e, 638 a & seqq., 639 a c, 641 a b, 644 a b f, 643 a b f, 644 a
Jassai *rex* 654 b
† Ida *mater S. Gertrudis* 859 b
Idumæi 109 e d e, 112 a b c, 113 b c d e, 158 d e f, 659 d e, 660 f
Jechan *filii Hebr posteri* 22 a
Jelovicius *nobilis Russus* 636 c
Jephte *judex Hebræorum* 155 e
† Jeremias *propheta* 434 b e, 657 c
Jeroslaus *Susdaliæ dux Catholicus veneno enstitutus* xx f
Jesus *idem qui* Josue 70 a b c d, 71 a b, 97 a
Jethegleus *cognomen soceri S. Moysis* 23 a
Jethro *idem qui* Raguel 21 d e, 24 b. *Fuit socer S. Moysis legislatoris* 21 e d e, 22 d, 25 e, 27 c, 89 d e f, 170 f. *Invisit S. Moysem in Raphidim* 66 e f, 67 a b e d f, 68 a & seqq. *explorator Chanaan* 94 d e, 95 a b e d e f, 96 b c
† Ignatius *patriarcha Constantinopolitanus* 111 b e, 17 d e f, xiv b
† Ignatius *episcopus martyr* 380 e
Ihocus *vel* Igorus *Russiæ dux* vi c d f, x a
Imperiali (*Franciscetus*) *prioritus monasterii S. Thomæ Genuæ* 787 d, 794 a
Inchoffer (*Melchior*) *Societatis Jesu, scriptor historiæ Hungaricæ* 635 b
† Iocognitus *Vide* B. Liberatus de Lauco *Ordinis Minorum*.
Ingeoocus *socius S. Winnoci* 573 c d e, 576 c d e f, 577 a c, 589 f, 590 a b e
† Ingenuinus *episcopus Sabionensis* 486 b, 527 b c d e f
Ingenuus. *Vide* † Ingenuinus.
Ingobertus *presbyter subscripsit traditioni Adroaldinæ* 560 d
† Innocentia *virgo* 487 f
Innocentius II *Papa* 554 e
Innocentius IV *Papa*, xx c d e f, 416 d e f, 417 a b d e f, 418 a b f, 419 c d e f, 420 a & seqq., 421 b, 423 e f, 424 c, 430 f, 435 n, 438 a b d
Innocentius VI *Papa* 485 c, 459 f, 465 c
Innocentius VII *Papa* 476 b
Innocentius VIII *Papa* 502 e
Innocentius X *Papa* 346 e, 483 d
Innocentius XI *Papa* 351 b c, 353 a
Innocentius XII *Papa* 355 d, 353 a
Joachim *S. Moyses appellatus dicitur* 11 e f
† Joachinus *Ordinis Servorum B. M. V.* 483 c d
Joanna *virgo Ordinis Carmelitarum* 654 e
Joaone (*Dominus de*) *gubernator oppidi Fluminis Dionysii* 413 b e
† Joannes *evangelista* 146 a d e, 181 b c d, 185 e, 186 d
† Joannes *Baptista* 434 b e. *Ejus reliquiæ* 184 d
† Joaoces I *episcopus Comensis* 141 f
† Joannes *monachus in monasterio S. Gregorii Magni Romæ* 684 e
† Joannes Mathecensis *fundator & primus abbas Ordinis Pulsanensis* 649 a b e e f, 650 a c d e
† Joannes Bonus *discipulus S. Joannis Matherensis* 649 e

† Joan-

† Joannes I *Papa martyr* 147 f, 148 b c f
Joannes III *Papa* 348 f
Joannes VIII *Papa* 190 a, 633 a, 722 c
Joannes IX *Papa* xxii c, 722 b c e
Joannes X *Papa* xxii a
Joannes XIII *Papa* 269 d
Joannes XXII *Papa legatos mittit ad Gedimi-num Lituaniæ ducem* xxi f
Joannes Xipbilinus *patriarcha Conſtantinopoli-tanus* xxvii c
Joannes Beccus *patriarcha Conſtantinopolitanus Catholicus* xix e, xxi b
Joannes *patriarcha Antiochenus* xv b
Joannes I *metropolita Ruſſorum Catholicus* xvii e
Joannes II, *alias* III, *metropolita Ruſſorum Ca-tholicus* xviii c
Joannes III *metropolita Ruſſorum* xix a b
Joannes I *archiepiſcopus Pragenſis* 104 b c
Joannes Franciſcus *epiſcopus Friſingenſis* 772 c 775 b
Joannes *diaconus ape S. Galli ad epiſcopatum Conſtantienſem promotus* 706 e, 742 b c d, 743 a b c, 744 a b c d, 745 a
Joannes *abbas Sithienſis* 626 c
Joannes III *abbas Sithienſis* 629 e, 630 d
Joannes *abbas Alchiacenſis* 583 a
Joannes *Taruannenſis archidiaconus* 583 e
Joannes *pater S. Roſæ Viterbienſis* 442 e, 444 f
Joannes *frater S. Eleutherii abbatis* 684 c d e
Joannes *ex epiſcopo monachus Ciſtercienſis* 654 c
Joannes *martyr* 4 a
Joannes *præfectus prætorii ſub Juſtiniano impe-ratore* 682 d
Joannes a Gaufordia, *Ordinis Minorum* 488 b
Joannes *Auſtriacus* 470 f
Joannes Baſilides *dux Moſcoviæ* xxv a b c
Joannes Palæologus *Græcorum imperator cum Romana Eccleſia communicat* xxii c d
Joannes Taimiſces *imperator Conſtantinopolita-nus* v c d, viii a
Joannes Placentius *Dominicanus ſcriptor inceptus* 203 b c
Joas *rex Juda* 655 c, 658 e f
Joatham *rex Juda* 659 b
Jobi *liber a qua compoſitus* 165 c d e f, 166 a b c d
Jochabed *mater S. Moyſis legislatoris* 8 b cd, 9 d e f, 10 a d f, 14 d, 170 e
† Joel *abbas generalis Ordinis Pulſanenſis* 650 d e. *Ejus corpus in monaſterio Pulſanenſi* 649 c
Joiada *ſacerdos*; *pater Zachariæ* 658 e f, 659 a
Joinvillius (*Joinville*) *ſcriptor Vitæ S. Ludo-vici regis Franciæ* 561 c
Jonas I *cognominato* Hlezna, *Catholicus metro-polita Kiovienſis* xxv d. *Non colitur ut Sanctus a Catholicis* xxi bc, xxv def, xxvi a
Jonas II *metropolita Kiovienſis*, *inſtaurator ſchiſmatis* xxv f, xxvi f
Jonas III *metropolita Kiovienſis ſchiſmaticus* xxvi f
Jonas *metropolita Ruſſorum ſchiſmaticorum Mo-ſcuæ* xxiv e d e, xxv f, xxvii a
Jonas *monachus Bobienſis ſcripſit Vitas SS. Co-lumbani & Euſtaſii* 622 c, 702 e, 703 b c
Joppolo (*Xaverius*) *Societatis Jeſu* 379 b
Joſeph *patriarcha* 7 f, 8 a b, 56 d. *Ejus oſſa tranſfert S. Moyſes* 12 b, 56 d
† Joſephus de Arimathia 203 b
Joſephus II *patriarcha Conſtantinopolitanus Ca-tholicus* xxiii b
Joſephus I *metropolita Ruſſorum* xix d, xx c d
Joſephus II Sultan *metropolita Kiovienſis Catho-licus* xxvi a b c d
Joſephus III *metropolita Kiovienſis ſchiſmaticus* xxvi f
Joſuphus IV *metropolita Kiovienſis Catholicus in arguendis convertendiſque ſchiſmaticis præcla-rus operarius* xxvii d
Juſephus *e cumitibus Fuggeris* 776 e f
Joſias *rex* 151 e f, 152 a, 367 b
† Joſue *miniſter S. Moyſis legislatoris* 66 c d, 70, 72 a b, 75 c d, 76 d, 78 c d, 91 c, 94 f, 95 c d, 96 a b c, 126 e, 127 b d e, 128 b, 130 f, 133 b, 136 b c, 139 f, 140 a c u, 143 a b c d e, 144 b c d e, 145 d e, 158 a, 162 c, 164 e, 167 d, 173 b c
Joſun *filius Joſedech* 656 c
Jotape 170 a. *Vide* Mambres magus.
Jovioianus *imperator* 112 a b
Iperii (*Joannis*) *Sithienſis Abbatis Chronicon* 554 f, 555 a b c d
Iſaac *atavus S. Moyſis legislatoris* 8 b, 52 f, 53 a, 157 e
† Iſaacus *abbas* 683 f
Iſaac *Armeniæ patricius* 530 d
Iſaias *propheta* 657 e
Iſdegerdes I *Perſarum rex* 528 c, 529 a b c e, 530 a & ſeqq. 531 a b c d f, 532 a b c d
Iſdegerdes II *Perſarum rex* 530 b, 532 c d f
Iſidorus *metropolita Ruſſorum Catholicus S. R. E. Cardinalis* xxiii e f, xxiv a b c e, xxv f
Iſo *monachus Sancti-gallenſis* 720 b
Iſraelitarum *dura ſervitus in Ægypto* 7 f, 8 a & ſeqq., 22 e, 25 f, 32 e f, 33 a b c d, 35 a. *Prædicuntur liberandi* 25 f, 26 c, 33 c d. *Utrum ipſi & ipſorum terra plagis fuerint af-flicti* 34 c, 37 f, 38 a b c d e, 39 c, 44 a f, 47 e, 48 c, 50 b c. *Juſte ſpoliant Æ-gyptios* 47 b c d. *Egrediuntur ex Ægypto* 49 b c d, 50, 51 e f, 52, 53, 54. *Mare Ru-brum tranſeunt* 55, 56, 57, 58, 59 a b c d, 172 d e. *Decalogum accipiunt* 72 e f, 73, 74, 75 c d, 77 a, 79 b, 80 a, 174 a b, 175 d e. *Jordanem tranſiunt* 143 c *I-ſraelitarum primus tranſus* 83 e f, *ſecundus tranſus* 126 c d e. *Rebelles Terra promiſſa per-petuo interdicuntur* 95 a & ſeqq., 96 a b c, 97 b. *Vetante Moyſe pugnantes cæduntur* 98 f, 99 a b, 102 e f, 102 a b. *Referunt victo-rias* 111 c d, 116 a b c d e, 117 c d e f, 118 a c, 128 a & ſeqq., 129 a, 130 d e f, 131 c d e f, 132 a, 133 d
Ithamar *ſacerdos filius Aaronis* 75 e, 82 d, 83 a b, 84 f
† Judas *apoſtolus* 169 e
Judicail *Britonum rex* 573 c
Judith *conjux Ludovici Pii* 259 e, 784 a
Judith *regina Poloniæ* 487 f
† Judocus *eremita* 573 b
† Julianus *epiſcopus Conchenſis* 486 b
† Julianus 853 f
† Julianus *martyr* 4 b
Julianus *apoſtata imperator* 117 b
Julius I *Papa* 210 a c
Julius II *Papa* 427 a, 430 b c, 724 c
Julius III *Papa* 480 c
Jung (*Stephanus*) *abbas Salemitanus* 785 e
† Juſta *virgo martyr* 492 f
Juſtiniani (*P. Hieronymus*) *Societatis Jeſu, col-legit aliqua de S. Roſalia virgine* 279 b, 284 b, 291 d e
† Juſtinianus (*Laurentius*) 486 a
Juſtinianus *imperator* 234 f, 409 a b, 682 a b c
Juſtinus 4 c

† Juſtus

† Juſtus, *puer & martyr Bellovacenſis* 1 d
† Juventius *martyr Antiochenus* 486 b
Izuslaus *filius Vladimiri Ruſſiæ ducis* 1xd, 636 b, 639 c, 641 a
Izaslaus *filius Jaroslai, Ruſſiæ duc* xviii b, 634 e, 641 a
Izaslaus II *Ruſſiæ dux* xviii f

K

KAlenda (*Gabriel*) *Catholicus metropolita Kioviensis* xxvii d
Kino [*P. Euſebius Franciſcus*] *Societatis Jeſu miſſionarius* 379 c f
Kleydorffer (*Vitus*) *Capitaneus & ædilis minor Ingolſtadienſis* 727 f
Korſak (*Raphael*) *Catholicus metropolita Kiovienſis* xxvii d
Kulczynski (*Ignatius*) *Ruthenus ſcripſit Specimen eccleſiæ Ruthenicæ* 1 c

L

LAichling (*Conradus de*) *epiſcopus Ratiſponenſis* 779 e, 781 c
Lalenski (*Leo*) *Catholicus metropolita Kiovienſis* xxvii e
Lambertinis (*Proſper de*) *nunc Benedictus XIV Papa* 429 e, 430 e, 484 a, 791 a
Landbertus *prætor urbanus Sithienſis* 617 d
Landebertus *monachus ſubſcripsit legitur chartæ donationis S. Audomari* 567 b
Landenberg (*Hugo de*) *epiſcopus Conſtantienſis* 722 d
Landolina (*Vincentius*) *ſenator Panormitanus* 386 f
Landolina (*Vincentius*) *prætor Panormitanus* 411 b
Landulphus *epiſcopus Sueſſionenſis* 143 b, 144 c e
Lantfridus *fundator monaſterii Benedictoburani* 712 f
Linto *epiſcopus Auguſtanus* 716 b e d e f, 717 a & ſeqq. 718 a & ſeqq., 719 a & ſeqq., 722 f, 732 c, 757 f, 758 a b e d, 759 b
Laſcus *nobilis Ruſſus* 636 e, 641 d
Lasko (*Joannes de*) *archiepiſcopus Gnezneenſis* xxvi d
Latinus *ad fidem converſus a S. Marcello* 192 e f, 193 a, 197 b, 198 d e, 200 a
Lationus 194 b. *Vide* Latinus.
Lacro *epiſcopus Lauduncenſis* 487 e, 537 c, 539 a f, 540 e f
Laudebertus *ſubſcripſit traditioni Adroaldinæ* 560 d
Laudibus (*Joannes de*) *S. Franciſci diſcipulus* 614 c
Laurentius a Leodio *continuator Hiſtoriæ epiſcoporum Virdunenſium* 221 d
Ledeſma (*Franciſcus de*) *Ordinis Minorum* 488 b
† Legontius *epiſcopus* 486 e
Lendolenus *abbas ſubſcripſit traditioni Adroaldinæ* 560 d
Leo III *Papa* 717 d e
† Leo IX *Papa*, xv a b c d e, 223 f, 224 a b, 582 b e, 618 a b e
Leo X *Papa* xxvi d
† Leo *ſen* Leus 208 f, 210 c, 215 f, 216 d, 219 a e
Leo Sapiens *imperator Græcorum* xiii b c d e, xiv d
Leo II *Catholicus metropolita Kiovienſis* xxvii e
Leo Actidaous *Bulgarorum metropolita ſchiſmaticus* xv d e
Leonicos *epiſcopus civitatis Gubulum* 253 a
† Leonilla *martyr* 670 d, 672 a
Leonitius *epiſcopus Moguntinus* 739 e
Leonius *abbas Laubienſis, deinde Sithienſis* 629 e, 630 a
† Leontia *martyr, filia S. Germani epiſcopi Peradamicenſis* 620 c
Leontius *epiſcopus Amiterninus* 494 f
Leopoldus I *imperator* 351 b e
Leopoldus *Auſtriæ marchio* 731 e
Leudegundis *vel* Leodegundis *mater S. Chagnoaldi epiſcopi Lauduncnſis* 688 a d, 689 a, 690 f, 691 e
Levi *pronus S. Moyſis legislatoris* 8 b
Levitæ *ingenti cæde in idololatras Iſraelitas animadvertunt* 75 f, 82 d e, 175 e. *Ad tabernaculi uſum deſtinantur* 84 e d e f, 85 a. *Rebellant contra Moyſem & Aaronem* 99 d e f. *Partem prædæ occipiunt* 128 f, 129 a, 130 f, 132 b c
Liaſsho 640. *Vide* Laſcus.
† Liberatus de Lauro *Ordinis Minorum* 612 b c d e f, 613 a b c d
Libotius *epiſcopus Ruſſorum ordinatus* v f
Lieioianus *epiſcopus Carthaginis Spatariæ* 654 b
Linus *theologus poeta* 25 f
Lipomanus (*Aloyſius*) *epiſcopus Veronenſis* 677 a
Liutgardis *filia Bernardi comitis* 258 c
Lodoicus *epiſcopus Amiterninus* 501 e
Lomellino (*Horatius*) *ſenator Panormitanus* 348 d e, 387 a
† Longini *militis & martyris translatio capitis* 486 e
Lorinzer (*Evermodus*) *canonicus Regularis Soreſbanus Ordinis Præmonſtratenſis, de Actis Sanctorum bene meritus* 722 e, 724 e f, 725 d, 728 a, 730 a & ſeqq., 731 a
Lot *poſteri* 22 b
Lotharius I *imperator* 221 f, 222 f, 257 f, 258 a e, 619 b, 621 a, 655 e, 783 f, 784 a
Lotharius *Lotharingiæ rex* 221 f, 222 a, 223 a, 599 c, 691 a b
Lowicz *parricida SS. Romani & Davidis Ruſſiæ principum* 641 d
Lucas Chryſoberges *patriarcha Conſtantinopolitanus ſuſpectæ fidei* xviii e
Luechiſios (*Jacobus*) *baro Camaſtræ, ſenator Panormitanus* 383 e
† Lucia *virgo martyr Syracuſana* 686 c d
Lucianus *dux militum* 525 e f
Lucius III *Papa* 303 a
Lucius *Britanniæ rex* 203 a b
† Ludgeros 267 e, 269 e
Ludolphus *abbas Werthinenſis* 268 e f, 269 a f, 270 a
Lodolphus *comes, filius aut nepos S. Idæ viduæ* 264 a, 266 c
† Ludovicus *Franciæ rex* 436 a, 583 e, 584 a, 628 b
Ludovicus Pius *imperator* 188 b, 190 a, 222 f, 252 a, 254 b, 255 a, 259 e f, 548 b, 549 d, 570 e, 571 b e, 572 a b e f, 618 f, 619 b, 620 a, 728 d, 782 f, 783 e e f, 784 a
Ludovicus *Baioariæ, deinde Germaniæ rex* 222 f, 619 b, 620 a; 756 b d e f, 727 a, 728 e, 757 f, 758 a, 759 b
Ludovicus Tranſmarinus *Francorum rex* 578 d, 624

d, 624 d, 626 b
Lugdunenſes *Chriſtiani de SS. Martyribus ſuis epiſtolam ſcribunt ad fideles in Aſia & Phrygia* 194 c f, 197 f, 198 a b c f, 201 b c
Lugdunenſes *martyres* 191 a, 194 c, 196 c, 197 e, 199 c
Luitprandus *vel* Liutprandus *epiſcopus Cremonenſis, Ottonis imperatoris legatus* XIII f, XIV *n*
† Lupentius 253 f, 254 a
† Lupus *Bergomatium dux perperam ad finem ſeculi* III *aut initium* IV *relatus* 131 e f, 232 *n* b, 233, 234, 235, 236 c. *Sed veriſimillime referendus eſt ad ſeculum* VIII, 236 c d e f, 237 a b c d e, 238 a b, 239 d, 240 b d, 242 a d e, 243 b, 245 e f, 247 *n*
Luti (*R. P. Bartholomæus*) *Ordinis Servorum B. M. V.* 481 c d

M

MAcarius *ex abbate Vilnenſi metropolita Kiovienſis Catholicus* XXVI *n*
Macarius II *metropolita Kiovienſis ſchiſmaticus* XXVI f
† Machonna. *Vide* † Dachonna *epiſcopus*.
Madianitæ 20 c d e f, 21 *n* b e, 122 a b c, 123 b c, 125 c f, 126 c, 127 f, 128 a b c d, 129 b c d e f, 130 d e f, 131 a b c d, 177 c
Madocus *ſocius S. Winnoci* 173 c d e, 176 c d e f, 177 a c, 189 f, 190 a b c
Madruina *abbatiſſa Benedictina* 486 f, 487 a b
† Magnus *epiſcopus Opitergienſis* 731 c
† Magnus *martyr, Orcadum comes* 714 f, 715 a b c
† Majolus *abbas Cluniacenſis* 190 b
Malateſta (*Sigiſmundus*) *Arimini dominus* 484 e
Malderus (*Joannes*) *epiſcopus Antverpienſis* 373 a b
Malvezzi (*Petrus*) *Ordinis Servorum B. M. V., ſocius B. Binuccaſæ Rapaccioli martyris* 482 a
Malvicinis (*Chriſtophorus de*) *Viterbienſium orator pro impetranda S. Roſæ canonizatione* 431 *n* & ſeqq. *Syndicus in proceſſu ejuſdem Sanctæ* 432 b, 442 b & ſeqq., 444 c, 450 d, 478 b
Malvicinis (*Silveſter de*) *ſubſtitutus procurator fiſcalis in cauſa canonizationis S. Roſæ Viterbienſis* 444 c, 445 d
Mambres *magus Ægyptius* 33 f
† Mamertinus 651 a
Manaſſis *dimidia tribus poſſeſſionem obtinet trans Jordanem* 133 c, 136 c f
Mancuſi (*P. Aloſius*) *Societatis Jeſu* 379 c
Mancuſi (*P. Antonius Ignatius*) *Societatis Jeſu, ſcripſit Vitam S. Roſaliæ virginis* 278 c f, 280 f, 404 a
Mandane *uxor S. Eudoxii martyris. Vide* Baſiliſſa.
Manenti (*Joannes Franciſcus*) *nobilis Sanmarinenſis, ſcripſit Commentarium de Vita S. Marini diaconi* 210 a b c
† Manius *epiſcopus Veronenſis* 677 d
Manno *epiſcopus Auguſtanus* 712 c
† Marcellus *Papa* 242 a, 243 b. *Ejus reliquiarum receptio* 486 a
† Marcellus *epiſcopus Apamienſis martyr* 196 c
† Marcellus *epiſcopus Dienſis* 196 c
† Marcellus *epiſcopus* 486 f
† Marcellus *epiſcopus Pariſienſis* 196 e
† Marcellus *martyr Cabillonenſis* 486 f
Marcellus *vir Chriſtianus* 490 a b
Marcianus *hæreticus Arianus* 220 d e
Marcus Aurelius *imperator* 187 b, 193 *n*, 192 d e f, 193 a, 194 c, 195 b, 196 d f, 197 e f, 198 b e f, 199 e, 671 a b
Marcus *epiſcopus Epheſinus ſchiſmaticus* XIV b
Mare (*Margarita da*) *abbatiſſa monaſterii S. Thomæ Genuæ* 792 d, 796 *n*, 797 e
† Margareta *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 731 b
Margareta *conjux Willelmi I, Siciliæ regis* 287 a, 288 c f, 302 f, 303 a b, 305 c d e, 307 e, 310 a e f, 380 e, 381 b, 382 d, 384 *n*
Margareta *Burgundicæ Siciliæ regina* 487 f
Margareta Surmonenſis *abbatiſſa Urbaniſtarum* 488 a
† Margaretulæ *tranſlatio* 486 e
Margerus *clericus eccleſiæ S. Audomari* 583 *n*
† Maria *Virgo mater Dei* 658 c. *Ejus ſacræ reliquiæ* 723 d e, 724 d, 749 e, 751 a b
† Mariæ *eccleſiæ dedicatio Leontinis* 4 c
† Maria Magdalena (*de Pazzis*) 409 e
Maria Felix *Prioriſſa monaſterii S. Thomæ Genuæ* 799 c
Maria-Lumacæ, *inſtitutrix Filiarum Providentiæ* 4 e f
Maria de Jeſu, *Ordinis S. Claræ* 4 e
Maria *ſoror S. Moyſis legislatoris* 8 b d, 10 a b d f, 11 a, 15 d, 56 b, 93 a b c d, 96 d, 167 d, 175 f, 176 a. *Mortuus* 208 e, 212 f
Mariamne *ſoror S. Moyſis. Vide* Maria.
Marini (*P. Ignatius*) *Societatis Jeſu miſſionarius* 380 a
Marinus *archipreſbyter San-Marinenſis* 212 f
† Maro *martyr* 486 c, 490 a b c d, 492 b e f, 493 *n*, 494 b d, 495 b f, 496 d e, 499 b d e, 500 a b d e, 501 a b c d, 504 b c d, 526 d e, 527 b
Marſorum *comitum familia* 305 a, 382 c
Martialis *poeta* 156 d e
Martinengo (*Ambroſius*) *epiſcopus Bergomenſis* 231 d
Martinez Rubio (*Petrus*) *archiepiſcopus Panormitanus* 375 f, 377 a b
† Martinianus *epiſcopus Comenſis* 541 f
Martinus I *Papa* 561 d
Martinus III, *alias* V *vulgo dictus, Papa* 461 d, 480 c
Martinus *Tungrenſis epiſcopus* 202 c. *Non Tervicenſis* 203 f, 204 a
Martinus *abbas Fuſſenſis ſcripſit Vitam S. Magni abbatis* 702 c
Martinus *rex Siciliæ* 299 f
† Marutha *epiſcopus Tagritenſis* 330 b f, 331 a b f
Maſchins Aquilanus, *Ordinis Minorum* 4 d
Maſdoni (*Ludovicus*) *epiſcopus Mutinenſis* 369 a
Maſtro Antonio (*Antonius de*) *Prætor Panormitanus* 325 c
Maſtrullus (*Amatus*) *abbas S. Mariæ Montis Virginis Capuæ* 297 c d
Maſtulinus *epiſcopus* 654 *n*
† Maternus *epiſcopus Colonienſis* 202 a f
† Maternus *Tungrenſium epiſcopus* 202 c f, 203 b
Matbildis *Henrici I regis Angliæ conjux* 695 c d
Matthæus *e comitum Marſorum familia* 304 f, 305 *n*, 310 d e f
Matthæus (*P. Geneſius*) *Ordinis Prædicatorum* 410 *n* b c
Matthæus *metropolita Ruſſorum* XIX b c

Mauri-

Maucillo *ſubſcripſit traditioni Advoaldinæ* 760 d
† Mauritii *translatio* 1 d: *ejus & ſociorum reliquiæ* 723 e, 724 d, 749 f, 751 a b
Mauritius *imperator* 228 e f, 239 a b, 430 a f, 556 d, 686 d
Maximianus *epiſcopus Ravennas* 536 d
Maximianus Gallerius 207 a b d e, 208 d, 307 e f, 310 c
Maximianus Herculius 208 d, 209 f, 215 d e, 216 c, 219 e, 235 c d, 239 e, 243 f, 244 b, 245 c d, 631 a b
† Maximilianus *archiepiſcopus Panormitanus* 321 a, 488 d
Maximilianus I. *imperator* 714 d, 761 d, 762 d
Maximinus *Tungrenſis epiſcopus* 202 c. *Non Trevirenſis* 203 f, 204 a
Maximinus II *imperator* 525 b
† Maximus *martyr Antiochenus* 486 b
Maximus *metropolita Ruſſorum* xxi c
Maximus *archidiaconus ſubſcripſit chartæ privilegii S. Folquini Morinenſis epiſcopi* 572 e
Medab *unus e ſeptuaginta Senioribus Iſrael* 91 c
† Medimnus *ſeu* Meuedemus *martyr* 652 b
Medina Cœli (*de*) *dux, orator regis Catholici apud ſedem Apoſtolicam* 351 d f
Meduliſus *archidiaconus eccleſiæ Laudunenſis* 537 c, 538 c d
† Meluſippus 670 d, 671 a
Melito *epiſcopus Sardianus. ſcripſit apologiam pro Chriſtianis* 198 a b
† Menedemus *martyr Conſtantinopolitanus* 486 c d
Menniti (*Petrus*) *abbas generalis Ordinis S. Baſilii Magni* 299 d e
Meritarum *miniſteria* 84 d e f, 390 a
† Mercurialis *epiſcopus Forolivienſis* 219 d, 220 e
Meri, *ſive* Merrhi *eadem quæ* Thermutis 10 d e, 17 c
Meroveus *filius Theoderici regis Burgundiæ* 740 d
Meſchines (*Guillelmus*, *dominus Couplandiæ* 695 c e, 696 e f
Meſchines (*Ranulphus*) *filius Guillelmi Couplandiæ domini* 695 c e
Meſſiæ *adventum an S. Moyſes flagitaverit* 27 a b. Meſſias *promiſſus* 74 a b, 153 b
† Methodius *Chazaros, Bulgaros & Moravos ad fidem convertit* 11 d e f
† Metropolus *Tungrenſis epiſcopus* 202 c, 203 c. *Non Trevirenſis* 203 f, 204 a
Meuriſſius *epiſcopus Madaurenſis & ſuffraganeus Metenſis* 782 f
Mezlerus (*Chriſtophorus*) *epiſcopus Conſtantienſis* 722 d
Mezzanius (*Hieronymus*) *epiſcopus Trivicanus* 367 a b
Michael *archangelus* 6 c, 141 a, 143 c, 734 e, 778 d e f: *ejus apparitio* 654 e
Michael Thomas *archipresbyter San-Marinenſis* 211 a b, 214 a
Michael *imperator Conſtantinopolitanus* 111 f, 114 c d
Michael Palæologus *imperator Græcorum* 131 e
Michael *Bulgarorum rex ad fidem converſus* 114 a b
Michael Cerularius *patriarcha Conſtantinopolitanus ſchiſmaticus*, 112, xiii a, xv a & ſeqq. xvi a c d e, xvii a c e
Michael *epiſcopus Catholicus Perſenſis* 634 c
Michael *primus catholicus metropolita Kiovienſis in Ruſſia* 12 e. x e f
Michael II *metropolita Ruſſorum ſuſpectæ fidei* xviii e f
Michael III *metropolita Kiovienſis ſchiſmaticus, deinde Catholicus* xxvi f
Michael Raſioza *metropolita Ruthenorum ditionis Polonicæ ſe cum ſuis Eccleſiæ Romanæ ſubjicit* xxvii b
Michael *Ordinis Ciſtercienſis* 654 c
Michaelina (*Joannes*) *S. R. E. Cardinalis* 788 b c d e f, 789 a b
Mietius *epiſcopus Llagonum* 721 b
Migliaccius (*Ignatius*) *princeps Malvagnæ, prætor Panormitanus* 412 d
Milites LXXXIII *Amiternini martyres forte commentitii* 497 d e f, 498 a & ſeqq.
Miſael 83 a
Miſael *meteopolita Kiovienſis Catholicus* xxiv f, xxv a d
Moabitæ 114 e, 115 d e f, 125 e f, 127 f, 177 e
† Moderatus 487 e
Molognio (*Fredericus de*) *vicarius archiepiſcopi Genuenſis* 785 e f, 795 f
Moncada (*Thomas*) *archiepiſcopus Meſſanenſis* 415 c
Moncada & Aragona (*Antonius*) *dux Montis alti, dein presbyter Societatis Jeſu* 349 f, 386 c d
Mongitorius (*Antoninus*) *canonicus Panormitanus eruditus* 291 d e f, 348 a
Monte (*Fabianus del*) *caſtrum S. Marini interciperr fruſtra conatur* 214 f, 215 a
Monte alto de Caſteldenſibus (*Soror Laura de*) *Virgo nobilis, monialis in monaſterio S. Roſæ Viterbii* 451 c d, 452 f, 453 a
Montmorentius (*R. P. Florentius*) *præpoſitus Provincialis provinciæ Flandro-Belgicæ Societatis Jeſu* 372 e
Morales (*P. Sebaſtianus*) *Societatis Jeſu* 378 f
Morus *monachus ſubſcripſit privilegio S. Folquini Morinenſis epiſcopi* 572 e
Moyſes, *poeta Bergomas, floruit ſeculo* XII, 234 c d, 235 e f, 236 a b, 242 e, 244 a
Miſtislaus *filius Vladimiri Ruſſiæ ducis* IX. *Vide* Mirislaus.
Mitislaus *filius Vladimiri Ruſſiæ ducis* 636 e, 639 c, 641 b
Mugnos (*P. Alphonſus*) *Societatis Jeſu* 404 f
Muller (*Conſtantinus*) *abbas Salemitanus* 725 e
† Mummolinus *primus abbas Sithienſis, deinde epiſcopus Noviomenſis* 554 c, 556 a f, 557 a & ſeqq. 558 a & ſeqq. 559 a b, 560 a & ſeqq. 561 a & ſeqq. 562 b & ſeqq. 563 a & ſeqq. 564 a & ſeqq. 565 a, 567 b, 568 f, 586 f, 587 b c e f, 591 b c d, 592 f, 593 a, 605 e f, 606 a, 607 b c
Munios *a quibuſdam creditur S. Moyſes appellatus fuiſſe* 11 c
Muſæus *presbyter Maſſilienſis* 4 e
Muſæus *apud Græcos* Moyſes 10 e, 17 c
Muſæus *theologus poeta* 15 f
† Myrope 186 f

N

NAdab *filius Aaronis* 74 d, 75 a b d. *Conſecratur ſacerdos* 81 d. *Offert primitias & divinitus morte punitur* 82 a d e f, 87 e
Nahabi *explorator Chanaan* 94 d e, 95 a b e d e f, 96 b c
Nahaſſon *princeps tribus Juda* 84 a
† Narciſſus *epiſcopus Gerundenſis martyr* 739 e, 741 b,

741 b, 745 d, 748 a, 749 a e
Natale (*P. Hieronymus*) *Societatis Jesu* 404 d e
Narhanael *princeps tribus Issachar* 84 a
† Navirus *episcopus Tungrensis* 202 c f, 203 a c d: *non Trevirensis* 203 f, 204 a
† Nereus *martyr* 489 f, 490 a b, 499 a, 500 a b f, 502 a b
Nero *Imperator* 666 a
Nerva *imperator* 490 b d, 492 b c d f, 497 b, 499 a & seqq. 500 a & seqq. 502 a b d
Nicephorus Phocas *imperator Græcorum*, XIII f, XIV a
Nicephorus *metropolita Russorum suspectæ fidei* XVIII e f, XIX b
Nicetas *metropolita Russorum suspectæ fidei* XVIII e f
† Nicolaus *episcopus Myrenſis* XVIII c, 434 b f
† Nicolaus Mysticus *patriarcha Constantinopolitanus* XIII d e f, XIV d, XVI e
Nicolaus I *Papa*, IV b, 718 f, 739 e
Nicolaus II *Papa* 646 e
Nicolaus V *Papa*, XXIV c, 427 b o, 448 b
Nicolaus *metropolita Russorum suspectæ fidei* XVIII e f
Nicolaus *episcopus Hortanus* 432 a d e f, 442 b c, 444 e
Nicolaus Chrysoberges *Catholicus patriarcha Constantinopolitanus* XIII a, XIV a b c d e, XV c, XVI a
Nicolaus de Cauino *Ordinis Minorum* 488 b
Nicolaus Grammaticus *patriarcha Constantinopolitanus suspectæ fidei* XVIII e
Nidgarius *episcopus Augustanus* 716 b, 717 b, 718 c d e, 719 c d e, 757 f, 759 a
Niphon *patriarcha Constantinopolitanus* XXVI a b e
Nipbon *Novogrodenſis episcopus* XIX a
Nobe *Israelita* 133 d
Noe 163 c d
Noli (*Obertus de*) *sacellanus ecclesiæ S. Thomæ Genuæ* 787 c, 793 f, 794 a
† Nonuoſi *reliquiæ Frisingæ in Bavaria* 893 d e
† Nouuus 519 a
Norbertus *clericus ecclesiæ S. Audomari* 583 e
Normannorum *irruptiones in Galliam* 596 b c d e, 597 a, 598 d o, 599 b & seqq. 600 a b, 601 b & seqq. 602 a & seqq. 603 a b c d, 604 a, 613 e, 619 c d e f, 621 c, 632 a b c d
Nosiphlabus *princeps Russiæ* XVII d
Nostris [*P. Antonius de*] *ex Ordine S. Augustini* 407 e
† Notkerus Balbulus 784 a b c
Noto (*P. Cajetanus Maria*) *Societatis Jesu*, *de Actis Sanctorum optime meritus* 281 d, 380 a
Nugnez (*Joannes*) *prorex Indiæ* 378 b c d e
Numa Pompilius *Romanorum rex* 754 e
Numerianus *imperator* 514 c
† Nympha *virgo martyr*, *patrona Panormi* 321 a b, 324 f, 325 b, 332 f, 336 b, 383 b, 384 d, 385 d, 386 f

O

† OBdulia *virgo* 488 e f
Obstetrices *Ægyptiæ* 8 a
Ochus *rex Medicaitarum* 130 e
Odbertus *abbas Sithiensis* 624 e, 625 c d e, 626 c d f, 627 a b, 628 c
Odbertus *clericus ecclesiæ S. Audomari* 583 e
Oderisius *ultimus Marsorum comes* 304 f
Odgiuus *advocatus subscripsit privilegio S. Folquini Moriaensis episcopi* 578 e
† Odilia *virgo* 857 d e f, 858 b c e, 859 b, 860 d
† Odilo *abbas Cluniacensis* 647 d
† Odo *abbas Cluniacensis* 647 c d
Odo *ejtricus & Ordinarius S. Faustini Brixiæ* 645 c
Odo *filius Roberti regis Galliæ* 621 e, 623 e
Odo *levita* 633 a d
Officia *abbatissa monasterii S. Gratæ Bergomi*, *curat transferri corpus S. Gratæ* 850 b c d
Og *rex Basan ab Israelitis devictus* 116 d e, 117 f, 133 c, 134 a, 158 d, 159 b
Oges, *idem qui* Og 117 f
Olda *prophetissa tempore regis Josiæ* 151 f
Oldo *episcopus Imolensis* 648 e
Olega *princeps Russiæ* VII a
Olga *Russorum regina ad fidem conversa circa medium sæculi* X, V b c d, VI a & seqq. IX a x a
Olgerdus *Lituaniæ dux* XXII a
† Oliva *virg. mart. patrona Panormi* 321 a b, 325 b, 385 d
Oliva (*R. adm. P. Joannes Paulus*) *Societatis Jesu præpositus generalis* 377 o
Olricus *canonicus ecclesiæ Remensis* 583 o
† Onesimus 509 e f
Onesiphorus *metropolita Kiovienſis schismaticus* XXVI f
Onuphrius *Czernihovienſis episcopus* XVIII f
Ooliab *tabernaculi fœderis & sacræ supellectilis artifex* 8 a b
Opiso *Apostolicus legatus apud Russos* XX d
Optatus *episcopus Elusanus* 631 e f
Optimus *diaconus*, *loco Leonici episcopi civitatis Gabalum*, *subscripsit concilio Agatensi* 453 a
Oratino [*Franciscus de*] *laicus Ordinis S. Francisci* 654 d
Orioles [*Octavus*] *senator Panormitanus* 386 b
Orphani *hæretici*. *Vide* Hussitæ 505 e
Orpheus 10 e, 15 f
Ortega [*P. Petrus*] *Ordinis B. M. V. de Mercede* 410 a b c
Osee *explorator Chananæ*, *idem qui* Josue 94 d e. *Vide* Josue.
† Osvvaldus *rex Northumbriæ martyr* 698 b, 699 b e
Osvvius *Northumbriæ rex* 696 a b c
Otgarius *archiepiscopus Moguntinus* 716 b e f, 717 a b c d, 718 e, 758 a, 759 b
Otgarius *Eichstettensis episcopus* 717 e, 719 e
Otbertus *episcopus* 654 f, 655 a d
† Othmarus *abbas Sancti-gallensis* 713 a, 721 d e f, 722 a, 731 f, 732 a b, 742 a d c, 743 c f, 744 d e, 745 c, 755 f, 756 a, 757 b c
Otilo *Boiariorum dux* 713 a c f, 732 b, 755 f, 757 a
Otrycus *episcopus Imolensis* 647 e, 648 o
Otto I *Germaniæ rex*, *deinde imperator*, V d o f, VI a, IX a, XIII f, 491 a, 504 e 505 a c d, 506 b, 582 d e
Otto II *imperator* 867 b, 869 b d, 870 d e
Otto III *Germaniæ rex*, *deinde imperator*, VIII a, XI b, 461 a, 548 e
Otto *dux Saxoniæ* 867 b c, 869 d
Otto I *Bavariæ dux* 781 d
Otto II, *cognomento* Illustris, *Bavariæ dux* 779 e, 781 d
Otvvinus *dux* 711 c, 743 b c d, 747 c d

Ozias *rex Juda* 659 a b
Oziel *patruus Aaronis* 83 a

P

PAdula [*Beeardus de*] *primus episcopus Aquilanus* 502 b c d
Paganinus Panicus *ductor militum Barnabonis Nediolanensium ducis* 648 e
Palacio (*Petrus*) *senator Panormitanus* 348 d e, 387 a
Palafox (*Jacobus*) *archiepiscopus Panormitanus* 401 a b
Palmanothes *rex in Ægypto* 10 e
Panormo [*P. Andrianus a*] *ex Ordine Observantium S. Francisci* 392 e, 393 c e f, 394 a d, 396 e d
Panormo (*P. Caietanus a*) *Ordinis Minorum, scripsit Vitam Febeoniæ Ferdinandæ a Jesa, Ordinis S. Claræ* 409 b e
† Pantaleon *invocatur inter Sanctos auxiliatores* 731 b
Papias *episcopus Hierapolitanus* 182 f, 183 d e, 185 d
Parisius (*Simon*) *S. Rosaliæ virginis meminit ante inventionem corporis* 278 f
Pazisius [*Simon*] *senator Panormitanus* 386 a
Paruta (*Philippus*) *senator Panormitanus, scripsit aliqua de S. Rosalia virgine ante corporis inventionem* 278 f, 310 a b
Pascalis Padavinus *episcopus Arbensis* 214 b e
Pascha *inflitatum & primo celebratum in Ægypto* 47 f, 48 a b c d
Paschalis I *Papa* 783 a b f
Paschalis II *Papa* 519 b
† Paternus *episcopus Elusanus* 631 d e f, 632 a & seqq.
† Patricius *Hiberniæ apostolus* 226 a c d e f, 227 a c d e f
† Patroclus *martyr* 670, e 671 b
Patzinaciæ. *Vide* Peceuienses.
† Paula *sacra Sanctorum loca invisit* 284 c d, 499 e
† Paulinus *episcopus Trevirensis* 3 d
† Paulus *apostolus* 662 f, 663 a b c, 664 a & seqq. 665 c e f, 741 f, 743 f: *ejus corpus* 320 c
† Paulus *eremita* 300 d
† Paulus *episcopus Viedunensis* 223 a, 692 f
Paulus II *Papa* xxv a b, 472 d
Paulus III *Papa* 480 e
Paulus V *Papa* 785 c, 787 b d, 789 b, 790 a b e, 791 e e
Paulus *Bernardinensis presbyter scripsit Vitam B. Hosluciæ Virginis* 713 b c
Paulus Sinopolitanus, *Ordinis Minorum* 488 b
Payne (*Petrus*) *Wicleffi errorum disseminator* 482 a b
Peceuienses *in Russiam irrumpunt* 635 b e, 636 c, 638 e, 639 a e, 641 c
Pelagius II *Papa* 229 a b, 547 d, 548 d
Penda *Mercierum rex* 696 a
Pepe (*Florestanus*) *vicarius archiepiscopi Grunensis* 789 c
Peregrinus de Falerono *Ordinis Minorum* 488 b
Pereslavia *soror SS. Romani & Davidis, principis Russiæ* 635 d, 642 b
Peretgotus *monachus Sancti-galleusis* 756 a, 757 c
Pereyrius (*Isaac*) *fabulæ Præadamiticæ auctor, asserit Pentatruchum ex S. Moysis scriptis tantummodo excerptum fuisse* 255 a b
Perier (*R. P. Alexander*) *Societatis Jesu* 378 f
Perini (*Franciscus*) *nobilis Panormitanus* 369 b
Permo (*P. Angelus*) *Ordinis Carmelitarum* 362 f, 363 a
Perrius (*Claudius*) *auctor historiæ Cabillanensis* 193 f
Pesagno (*Lancellottus*) *præfectus classis regiæ Lusitaniæ* 787 f, 788 a, 796 b
Pessina *episcopus Samandrienfis* 505 e
Petinei. *Vide* Peceuienses.
† Petranus 3 a b e
Petronius *discipulus S. Pauli apostoli* 185 e f
Petrucci [*P. Hieronymus*] *Societatis Jesu, cultus S. Rosaliæ Romæ promotor* 349 e, 350 a e
† Petrus *apostolus* 146 a, 177 e f, 178 a, 179 b e e f, 180 a b c d, 671 d, 672 e, 741 f: *ejus corpus* 320 e
Petri *Tarantasiensis episcopi translationis* 652 b
† Petrus 487 d
Petrus *metropolita Russorum* xii f, xxi d e f, xxii b e d
Petrus *martyr* 4 a
Petrus *episcopus Antiochenus* xv a b c d, xvi e d
Petrus II *episcopus Neapolitanus* 179 d
Petrus *episcopus Catholicus Perejaslaviensis* 634 e
Petrus *episcopus Moriaensis* 552 f, 581 d e, 583 a & seqq.
Petrus *episcopus Catalaunensis* 488 e
Petrus de Almanaeu, *Ordinis Minorum* 4 d
Petrus Morselinus, *Ordinis Minorum* 488 e
Petrus *subdiaconus scriptor miraculorum S. Angeli* 579 b
Petrus *eremita* 313 b
Petrus Venerabilis *abbas Cluniacensis* 284 e f
Petrus *presbyter, patet S. Rhaidis seu Heraidis, virginis martyris* 525 e
Petrutii [*Margarita*] *abbatissa monasterii S. Rosæ Viterbii* 418 e, 425 f, 426 a b, 428 b, 442 d, 447 f, 448 f, 449 a, 451 d, 456 b, 457 b, 458 e, 459 a d e, 461 e f, 464 e, 466 a, 476 e, 479 e
Phalti *explorator Chanaan* 94 d e, 95 a b e d e f, 96 b e
† Phara *abbatissa*. *Vide* † Fara.
Pharao *rex Ægypti* 6 b c, 7 f, 8 a d, 10 e, 15 a b. *Moritur* 15 e, 17 e
Pharao *rex Ægypti, prioris successor* 13 f, 19 e d, 20 a b. *Moritur* 29 d e f, 31 e
Pharao *rex Ægypti, alterius successor* 14 e, 26 e, 28 e, 29 f, 30 b, 32 b d e f, 33, 34 a b d e, 35 a b c d e, 36 d e f, 37, 38, 39, 40 a e e f, 41 a, 42 b c, 43 b c d f, 44 a, 45, 46 a e f, 47 a, 48 d, 49, 52 b d, 173 b. *Cum exercitu suo in mari Rubro submergitur* 54, 55, 56 a b f, 57, 58 d e, 59 a b c, 172 e
Pharaothes 31 e. *Vide* Pharao.
† Pharo *episcopus Meldensis*. *Vide* † Faro.
† Philadelphius 509 f
Philibertus *Sabaudiæ ducis filius, prorex Siciliæ* 326 d, 327 e, 383 e, 384 e, 387 b
Philippi *imperatores* 522 e f, 523 a
† Philippus *apostolus* 181 a b e f, 182 a. *Filiæ S. Philippi diaconi probabilius huic perperam attribuuntur* 182 e & seqq. 183, 184, 185 a b e
† Philippus *diaconus & ejus filiæ* 181 e f, 182, 183, 184, 585 a b c e
Philippus *episcopus Aquilanus* 503 a
Philippus IV *Hispaniarum & Siciliæ rex* 336 f, 348 d, 370 d e
Philo *Judæus scripsit Vitam S. Moysis non sine mendis*

ménsis 7 d, 10c, 11a, 14def, 15 edc f, 16dc, 18b, 19ef, 20a, 23bcdef, 28, 29abc, 31f, 35 cdef, 36abc, 40 ef, 41bcdf, 42ce, 45de, 46abe, 49 e, 50f, 51 a b c d

Philosophi & *sapientes Græciæ posteriores fuere S. Moysi legislatori* 15 c f

Philotheus *patriarcha Constantinopolitanus* XXII d

Phinees *filius Eleazari sacerdotis* 121 f, 126 a e d, 128 a b, 130 b e f, 131 a b c d e, 132 a, 176 e

Phogor *idolum Madianitarum* 126 c. *Vide* Beelphegor.

† Photinus *primas episcopus Lugdunensis* 195 b c

Photius *patriarcha schismaticus Constantinopolitanus* 1a, 11 c d, 111 dc, IV a b c d, VIII f, XIII a b c, XIV b, XV f, XVI a e

Photius *metropolita Russorum schismaticus* XXII e f, XXIII c d

Piccolomineus (*Franciscus*) *archiepiscopus Senensis, S. R. E. Cardinalis* 788 b e d e f, 789 b

Piccolomineus (*R. adm. P. Franciscus*) *Societatis Jesu præpositus Generalis* 373 f, 374 a

Picolo (*P. Franciscus*) *Societatis Jesu missionarius* 379 f

Pinamons Peregrinus Brembati *Ordinis Prædicatorum, scripsit Vitam S. Gratæ* 232 e f, 233 a b d, 234 a, 236 e

Pinedo (*Martinus di*) *senator Panormitanus* 386 e

Pinellus *S. R. E. Cardinalis* 790 a

† Pippinus *Landensis, Major-domus regum Austrasiæ* 257 e d e, 701 a, 712 e, 732 a b, 745 e d, 747 d, 751 e, 756 e

Pippinus Bcevis *Francorum rex* 257 d, 259 f, 707 d e f, 708 a, 712 b c d e, 731 a b, 732 a b, 747 f, 749, 750 e, 751 f, 752 a b c, 755 a f, 756 b c f, 757 a

Pippinus Heristallus 257 c

Pircus (*Roccbus*) *scriptor Siculus* 336 a, 337 c

Pius II *Papa*, XXIV b c d e, 427 a, 484 d e, 675 b d

Pius IV *Papa* 480 e

† Pius V 789 b

† Placidus *martyr Ordinis S. Benedicti* 686 o f

† Placidi & *Sociorum corpora in Sicilia inventa* 330 f

Plinius *magnam S. Moysi falso attribuit* 170 a

Plato *philosophus* 15 f

Polaca (*P. Hieronymus Maria*) *Societatis Jesu* 413 e f

Politio (*Fr. Angelus a*) *Ordinis Minorum* 327 b

† Pollinx *corpus in monasterio Hunnocurtense* 271 e

† Polycarpus *martyr* 182 c

Polycrates *episcopus Ephesinus scripsit epistolam ad Victorem I Papam* 181 f, 183 a b f, 184 a c

† Polyeuctus *patriarcha Constantinopolitanus* XIII f, XIV d e, XVI a

Pompidianus *episcopus Elnsanus* 631 n f

† Possessor *episcopus Virdunensis* aaa e f, 225 d

Possinus *Societatis Jesu sacerdos* 415 d

Posvild *filius Vladimiri Russiæ ducis* 641 b c

† Potentianus *martyr Senonensis* 671 d, 672 e

† Potitus *martyr* 651 c

Povoa (*Joannes de*) *Ordinis S. Francisci provincialis in Lusitania* 614 d

Praga (*Hieronymus de*) *accusatur in concilio Constantiensi* XXIII b

Praga (*Joannes de*) *S. R. E. Cardinalis, episcopus Litomislitensis* 505 f

Presti [*Franciscus Io*] *abbas commendatarius S. Philippi de Fragala in Sicilia* 366 n b

Priego (*P. Emmanuel*) *Ordinis B. M. V. de Mercede* 410 a b c

Priolus (*Augustinus*) *episcopus Bergomensis* 241 a

Priscus *martyr* 670 e, 671 e

Priscus *præses gentilis* 192 d e f, 193 a b, 195 e, 197 c d, 199 a, 200 b e d e, 201 e f

† Privatus *episcopus martyr* 251 c, 252 c d e, 253 c f, 254 a

† Proba *virgo martyr* 486 c

Probus *scriptor Vitæ S. Patricii* 225 f, 226 a b

† Prosper *episcopus Comensis* 541 f

† Prospera *virgo martyr* 4 b

† Pulchronius *episcopus Virdunensis* aaa e f, 225 d o

Putsso 640 d. *Vide* Putza.

Putza *nobilis Russus* 636 e, 639 f, 641 d

Pythagoras *Samius quo tempore coeperit excellere* 15 f

Q

Quadannocus *socius S. Vvinoci* 573 e d e, 576 c d e f, 577 a c, 589 f, 590 a b e

† Quintinus *martyr* 610 a, 611 d

Quintinus 487 b e

Quodvultdeus *episcopus Assitaninus* 494 f, 495 a

R

Rabanus Maurus *archiepiscopus Moguntinus* 717 d

Rabbinorum *figmenta* 19 c

Radderus [*Matthæus*] *e Societate Jesu Acta S. Hermionis ex Græco vertit Latine* 183 d e

Rafica *martyr* 4 a

Ragamundus *episcopus Mimatensis interfuit concilio Bisuticensi* 253 n

Raguel *sacerdos in Madianitide* 22 b, 171 f. *Idem fuit qui* Jethro, 31 e, 66 f, 67 a, 71 c d e f. *Fuit sacerdos veri Dei & ex posteris Abrahami* 21 c, 22 f, 23 a b e d f, 24 a b. *Probabile est fuisse principem in Madianitide* 24 a. *Vide* Jethro.

Raimondi [*P. Franciscus*] *Societatis Jesu missionarius in regno Tunetano* 380 b c, 405 d o

Rainaldus *episcopus Comensis* 648 b

† Rais *martyr* 525 b

Rambertus *monachus Sithiensis* 625 b c d e

Ramnebertus *subscriptus legitur chartæ donationis S. Audomari* 567 b, 569 a b

Rapaccioli (*Andreas*) *pater B. Bernincasæ Rapaccioli martyris* 481 b e d, 483 b

Rapaccioli (*Antonius*) *frater B. Berniacasæ Rapaccioli martyris* 481 d

Rapaccioli [*Franciscus Angelus*] *S. R. E. Cardinalis, episcopus Interamnensis* 480 e, 481a f, 483 a d e f, 484 b

Rapaccioli (*Petrus*) 483 d

Rapizzoniorum, *nunc* Rapacciolorum *illustris familia* 480 e f, 481 a b, 483 e

Rapizzonius [*Dodo*] *episcopus Narniensis* 480 f

Ratpertus *monachus Sancti-Galleusis* 721 a

Ravengerius *episcopus Morinensis* 569 b e d, 613 d

Raynaldus *archipresbyter S. Victorini* 501 f, 502 a

Raynardus *monachus Sithiensis a Normannis occisus* 596 d e f
Reate (*Joannes de*) *gubernator provinciæ Patrimonii* 414 a
Rebe *rex Madianitarum occisus* 128 a
Recem *rex Madianitarum occisus* 128 a, 130 e
† Redemptus *episcopus alias presbyter* 618 a
Regardus *clericus ecclesiæ S. Audomari* 583 e
Regenardus *monachus S. Bertini Audomacopoli* 488 d
Regenoldus *abbas Sithiensis* 582 d
Regentrudis *uxor VValberti comitis* 574 b c, 591 f, 608 b
Reinbernus *episcopus Salfechelbergensis* xi c d, 638 b
† Remaclus *abbas Sollemniacensis, deinde episcopus Trajectinus* 692 e
Remboldus *clericus ecclesiæ S. Audomari* 583 e
† Remigius *episcopus Remensis* 537 f, 538 a b d f, 539 b c d e f, 540 b, 620 a, 621 c
Renuldus *abbas S. VVinnoci* 583 d
Requesens (*Antonius*) *princeps Pantellariæ, prætor Panormitanus* 386 d
Requesens (*Franciscus*) *senator Panormitanus* 384 f
Rensch (*Joannes*) *Prætor & ædilis major Ingolstadienses* 727 f
Riba (*Franciscus*) *vicarius generalis archidiœcesis Panormitanæ* 389 c, 332 e, 387 f
Richardus *abbas S. Vitoni Virdun.* 223 e
Richardus *Conversus Aquicinctinus* 487 f, 488 a
† Richarius *abbas Centulensis* 573 b
Richbertus *alias* Robertus I *episcopus Laudunensis* 687 f, 692 d
Ricberus *episcopus Virdunensis* 224 d
† Richilda *virgo* 734 a
Richildis *matrona nobilis* 224 c d
Rictius Varus *præses* 610 a, 611 c d
Rigobertus *abbas Sithiensis* 577 f, 578 a b, 579 a b c d, 580 a b, 592 d, 593 a, 610 d f, 611 b f
Rinaldus (*P. Camillus Maria*) *Societatis Jesu scripsit Vitam S. Rosæ Viterbiensis* 415 c
Robeas 130. *Vide* Rebe.
† Robertus *Molismensis in utero matris beatissimæ Virgini (ut fertur) desponsatus* a f
Robertus *Francorum rex* 582 d
Robertus *dux Burgundiæ* 592 d
Robertus *frater S. Ludovici Franciæ regis, comes Artesiæ* 583 e, 584 a
Robertus Caracciolus, *episcopus Aquinus, Ordinis Minorum* 4 d
Roccaforte [*Maria*] *tertii Ordinis S. Benedicti* 280 f, 281 a, 307 d, 310 a, 315 c d
Rodericus *abbas Sithiensis* 616 a, f 627 e, 628 c
Rodulfus *prætor urbanus castelli Sithiensis* 624 e
Rogerius I *Siciliæ rex* 281 d a, 284 f, 285 a, 292 e, 299, 300 a, 302 f, 304 f, 305 a c a, 307 f, 339 b, 382 d, 383 f, 610 b e d
Rogerius *comes* 281 d a, 339 b
Rolinus [*Joannes*] *episcopus Cabilonensis* 590 c
Romano [*P. Leonardus*] *Societatis Jesu* 361 f.
Romanus Lacapenus *cum Constantino imperatore Græcorum* xiv c
† Romualdus 462 a
Romulus *Romæ conditor* 754 d
Roricius *seu* Rorico *episcopus Laudunensis* 694 a
† Rosalia *virgo Panormitana* 722 d
Rosalia Sinibalda *an eadem sit cum S. Rosalia virgine Panormitana* 282 b, 285 d e f
Rosselli [*Leo*] *senator Panormitanus* 386 d
Rossi [*Valerius*] *scripsit aliqua de S. Rosalia virgine ante inventionem corporis* 278 f
Rostislaus *Russorum dux* xix a
Rotharis *Longobardus rex Aetanus* 542 c e f
Roxas [*Joannes*] *senator Panormitanus* 386 e
Ruadhardus *comes* 756 a, 757 b
Rnadrudb *abbatissa S. Stephani apud Argentoratum* 258 a
Rubenitæ *contra Moysem & Aaronem rebellant* 99 d e f: *possessionem impetrant trans Jordanem* 132 d e f, 133 a b c d, 136 a f, 138 d e f, 139 a b
Rumolus *abbas S. VVinnoci* 582 c. *Vide* Renuldus.
Ruotbertus *episcopus Metensis* 783 d
Russelli [*Franciscus*] *senator Panormitanus* 386 a
Russi *cum Græcis belligerant* iii d e
Russorum *conversio a variis variæ teadita* 3 a b e d. *Non videntur ab Apostolis conversi, vel si ita sit, in idololatriam relapsi sunt* ii a b c. *Seculo* ix *eorum conversio cum fructu cœpta* ii c d e f, iii a & seqq. iv c d e f; *sed ea conversio stabilis non fuit* v a. *Seculo* x *ad finem vergente, tota Russia Christi fidem amplectitur* viii e f, ix a & seqq. x a & seqq. *Non sunt conversi a schismaticis* xii f, xiii a & seqq. xvi e f. *Fuerunt Catholici toto* xi *seculo*, xvii a & seqq. xviii a b c d. *Russorum fides suspecta circa medium seculi* xii, xix b & seqq. xx a b c. *Seculo* xiii *schisma deponunt & resumunt* xx c d e f, xxi, & seqq.

S

Sabainus 528 f
Sacebaro *subscripsit traditioni Adroaldinæ* 560 d
† Sagares *martyr* 582 e
Sagittarius *episcopus Vapincensis episcopatu exutus* 587 f
† Salaberga *abbatissa* 541 d
Saladinus [*Alphonsus*] *senator Panormitanus* 386 b
Salernus [*P. Petrus*] *Societatis Jesu, editor Vitæ S. Rosaliæ virginis ab Octavio Cajetano conscriptæ* 279 b c. *Item ejusdem Sanctæ Vitæ a Joedano Cascino compositæ* 280 a c d e
Salomon I *episcopus Constantiensis* 717 e, 721 e
Salomon III [*Ramsehwagine*] *episcopus Constantinus cu monacho Sancti-gallensi* 720 b c d, 733 a b c d f, 734 a
Salomoni *regi Hebræorum liber Job a nonnemine adscriptus* 165 c
Salonius *episcopus Ebredunensis episcopatu dejectus* 587 f
Salphaadi *filiæ* 126 f, 127 a, 137 b, 139 c d
Salvettis [*Lanfrancus de*] *episcopus Bergomensis* 648 f
Sammua *explorator Chanaam* 94 d e, 91 a b c d e f, 96 b c
† Samuel *propheta post mortem apparet* 146 c: *ejus reliquiæ* 655 e
Samuel *episcopus Wormatiensis* 717 e
Sancta fide [*Paulus*] *episcopus Syracusanus* 438 a
† Sanctinus *primus episcopus Virdunensis* 221 b, 222 e, 225 d
Sancto *episcopus Vide* Lanto.
Sandamiani [*Antonia Maria*] *illustris ac pia virgo Panormitana* 405 d
Sanfilippo [*P. Franciscus*] *Societatis Jesu missionarius* 379 c e

Sanſilippo (*Joannes*) *vicarius generalis epiſcopi Cephaleditani* 339 *n*
Saphat *explorator Chananæ* 94 d e, 95 a b c d e f
Sapor *Perſarum rex* 329 b, 330 b
Sara *conjux Abrahæ* 137 d e, 162 a b
Saraceni *aliquando appellati fuere Vandali* 632 b, 669 c d, 672 c f
† Saturninus *martyr* 206 b c
Savina *filia Bernardi comitis* 258 e
† Savinianus *ſeu* Sabinianus *martyr Trecenſis* 670 c, 671 b
† Savinianus *martyr Senonenſis* 673 d, 674 e
Saul *primus rex Iſraelitarum* 66 c
Sbignens *epiſcopus Cracovienſis* xx1st e, xx1v a
Scala (*Bernardinus*) *epiſcopus Feretranus* 210 b e d
Scambius *epiſcopus Viterbienſis* 438 c d
Scaſſo (*Franciſcus*) *ex mercatore Genuenſis eremita ſpelunceæ Quiſquinenſis* 345 d e
Sclavus (*Antonius, alios Frater Andreas*) *Ordinis Minorum* 450 *n* b c d, 452 e d c
† Sebaſtiani *martyris reliquiæ Pragæ* 505 b
Sehon *Amorrhæus, rex Heſebon ab Iſraelitis victus* 115 c d e, 116 *n* b c d, 117 b c d e f, 518 b c, 533 c, 534 a, 552 d
Selimbeni (*Hyacinthus*) *ex Tertio Ordine S. Franciſci, ſcripſit Vitam B. Benincaſæ Rapaccioli* 480 c
Selvago (*P. Caſimirus*) *clericus regularis Ordinis venerabilis Camilli de Lellis* 408 e f
Sephora *uxor S. Moyſis legislatoris* 18 f, 19 b, 21 b e, 22 d f, 23 a b c d, 27 c, 29 f, 170 f. *Circumcidit filium ſuum & reliqua Moyſi vedit ad patrem* 30 b d e f, 31 *n* b c d e, 32 a b c, 573 b. *Revidit S. Moyſem in Rephidim* 66 c f, 72 c d: *ejus dicta ſit Æthiopiſſa & Chuſitis* 22 c, 93 *n. Genealogia ipſius commentitia* 24 b c
† Septimius *Æſinenſis* 488 e
Septimus (*Petrus*) *ſenator Panormitanus* 384 f
Serlaldus *epiſcopus Bigorritanus* 632 d
† Serapia *virgo martyr* 3 d, 395 d
Sergius II *patriarcha Conſtantinopolitanus Catholicus* xv a b c, xv5 *n* c d e
Servandos *Epiſcopus Elnſanus* 631 e f
† Servatius *epiſcopus Trajectenſis* 202 f
† Severinus *abbas, Noricorum apoſtolus* 489 b e, 491 a b, 493 b c d e f
† Severinus *epiſcopus Septempedanus* 489 e e f, 491 a & ſeqq. 492 a b e, 493 b c d e f, 494 *n* f, 495 d e
† Severinus *epiſcopus Neapolitanus fictitius* 493 c d e f
Severinus I *Papa* 958 d, 559 b
Severinus *epiſcopus Tungrenſis* 202 c
Severus *imperator* 670 c d f, 671 a
Severus *commentitius S. Magni pater* 734 e d e f
Sidoti (*Jomna Eleonora Crucifixa*) *abbatiſſa monaſterii S. Viti Panormi* 407 f, 408 *n*
Sidoti (*Philippus*) *vicarius generalis archiepiſcopi Panormitani* 407 f
† Sidronius *martyr* 670 f, 671 c
Sielava (*Antonies*) *Catholicus metropolita Kiovienſis* xxv11 d
Sigberchtus *Orientalium Anglorum rex* 710 e
Sigeberius I *Auſtraſiæ rex* 740 b
Sigebertus *filius Theoderici Burgundiæ regis* 738 c, 740 c e f
† Sigebertus *Auſtraſiæ rex* 189 b, 692 f, 693 *n* b e, 730 c, 756 c
† Sigiſmundus *Burgundionum rex* 189 a
Sigiſmundus *imperator* 427 d e
Sigiſmundus Auguſtus *Poloniæ rex* xxv1 f
Silvera (*Aloſius*) *ſenator Panormitanus* 386 b
† Silveſter *Trainenſium patronus* 365 f
Silveſter *metropolita Kiovienſis ſchiſmaticus* xxv1 f
† Silveſtri I *Papæ reliquiæ* 276 b c d e f
† Silveſtri *archiepiſcopi Biſuntini corpus translatum* 533 c e
Silvius Antonianus *præfectus cubiculi Clementis VIII Papæ* xxv11 *n*
Simeon *Bulgariæ princeps* x3x1 e
Simeon *metropolita Kiovienſis Catholicus* xxv d
Simon *abbas* 4 b
Simon *abbas Sithienſis ſcripſit Vitam S. Bertini abbatis* 549 c, 551 b c d, 554 b c
Simon *Ordieis S. Franciſci* 654 d e
Simon (*Richardus*) *presbyter Oratorii, aſſerit Pentateuchi hiſtoriam tempore S. Moyſis a ſcribis fuiſſe conſcriptam* 121 b. *Refutatur* ibid. e d e f, 156 a b c d e f, 157 a b c d e f, 158 b
Simon *magus* 741 f, 743 f
† Simpertus *vel* Sintpertus *epiſcopus Auguſtanus* 713 d, 716 b, 731 e, 756 b, 757 d e
Simpliciala *virgo* 4 e
† Simplicius *epiſcopus Veronenſis* 677 d
Sinibalda *familia nobilis Lucenſis* 638 a
Sinibaldi (*Vincentius*) *promovit cultum S. Roſaliæ in urbe Lucenſi* 368 a b
Sinibaldus *pater S. Roſaliæ virginis* 281 e f, 282 a, 304 e f, 305 a b e, 309 d, 310 e f, 382 c e
† Sinicius *epiſcopus in Gallia* 546 e, 547 b
Siracuſa (*Carolus*) *ſenator Panormitanus* 386 d
Siſai *filius Enac* 94 e
Siſinnius II *patriarcha Conſtantinopolitanus Catholicus* xsv e f, xv a e, xv1 a b
† Sixtus *epiſcopus in Gallia* 546 e, 547 b
Sixtus IV *Papa*, xx1v f, xxv a, 415 a, 427 b, 429 d, 430 b c, 542 b, 788 c
Socrates *philoſophus* 55 f
Somarins *vel* Soniarius *diſcipulus S. Columbani* 703 b c f, 735 e d e f, 737 b
Sonnatius *epiſcopus Remenſis* 544 e, 687 e
Sophia *Thomæ Palæologi filia. Vide* Zoe.
Sormanus (*Joannes Franciſcus*) *epiſcopus Feretranus* 211 c d, 213 d e
† Softhenes *ſecundum quoſdam Colophonis epiſcopus* 665 a
Spanocchi (*Paulus*) *martyr Ordinis Servorum B. M. V.* 484 c d f
Sparafora (*Ludovicus*) *ſenator Panormitanus* 384 f
Spaur (*ds*) *comes* 728 d e
† Speuſippus *martyr* 670 d, 671 *n*
Spinola (*Limbaeia*) *Prioriſſa monaſterii S. Thomæ Genuæ* 799 c
Spinoſa (*Bentdictus de*) *ex Judæo atheiſta, Pentateuchum S. Moyſi abjudicavit* 155 b
Spiritn (*P. Franciſcus a S.*) *Ordinis B. M. V. de Mercede* 410 a b c
Spruyt (*P. Hermannus*) *Societatis Jeſu, reliquias S. Roſaliæ impetravit Sodalitati juvenum Antverpiæ* 372, 373 a b
Spucces (*P. Joſephus*) *Societatis Jeſu* 304 e, 316 e f, 371 a
Stanislaus *filius Vladimiri Ruſſiæ ducis*, 1x d, 636 c, 639 e, 641 b c
Statius Papinius *poeta* 511 b
Stepbana a Seraphino, *Ordinis S. Franciſci de Paula* 4 d
Stephanus V, *dictus* IV, *Papa* 503 a

Stephanus V, *aliis* VI, *Papa* xiii b c
† Stephanus I *patriarcha Constantinopolitanus* xiii b, xv f, xvi a
Stephanus II *patriarcha Catholicus Constantinopolitanus* xiii f, xvi a
Stephanus *episcopus Mimatensis* 253 a
Sternberg (*Albertus a*) *episcopus Litomislien-sis, dein archiepiscopus Magdeburgensis, ac denuo episcopus Litomisliensis* 504 f, 505 a & seqq., 506 a b
Sternberg (*Eva de*) *comitissa conjux Adami comitis de Trautmansdorff* 505 f, 506 a
Sternberg (*Jaroslaus*) *episcopus Litomericensis* 505 f, 506 a
Sthur *explorator Chaunus* 94 d e, 95 a b e d e f 96 b c
Straho (*Walafridus*) *abbas Augiensis, scripsit Vitam S. Galli abbatis* 702 c, 702 a e f, 703 *n*, 705 c
Strobele (*Didacus*) *abbas Sorethanus* 725 d
Strozzi (*Horatius*) *senator Panormitanus* 383 e
Stylianus *episcopus Neo-Cæsariensis* xiii b c
Suantoslaus. *Vide* Suatoslaus filius Jaroslai.
Suatopelcus *Russiæ princeps*, ix d, 634 c d, 635 b c d e f, 636 a & seqq. 637 a b c d e, 638 a & seqq. 639 *n* c d f, 640 b d f, 641 c, 642 *n* b f, 643 *n* b f, 644 a d
Suatoslaus *filius Olgæ, Russorum reginæ* v c f, vi c d f, vii a, x a
Suatoslaus *filius Vladimiri Russiæ ducis* 636 b, 639 c, 642 b
Suatoslaus *filius Jaroslai, Russiæ ducis* xviii b 634 c, 637 b
Sudislaus *filius Vladimiri Russiæ ducis* 636 c, 639 c, 641 b c
Suecici *belli damna* 727 b, 730 b, 734 e, 763 f, 765 d 779 a
Suenes *vir Christianus in Perside* 532 d e f
† Suicberti *seu* Swiberti *canonizatio fabulosa* 2 e f
Sur *rex Madianitarum occisus* 128 a
Sures 130 e. *Vide* Sur.
† Symphoriauus *martyr Augustodunensis* 198 f, 670 d, 671 a b
Szeptyki (*Athanasius*) *Catholicus metropolita Kiovicnsis* xxvii e

T

TAgliazi (*R. P. Petrus Marin*) *Societatis Jesu* 421 c
Talec *Russus* 640 d
Talto *Dagoberti I Austrasiæ regis ac deinde monarchæ cubicularius* 710 b
Tamayus (*Jounnes*) *exploditur* 929 e f
Tamburinus [*R. P. Thomas*] *Societatis Jesu* 377 b
Tassilo *Baioariæ dux* 757 a
Tassus [*Paulus*] *canonicus Neapolitanus, post. modum archiepiscopus Annanensis reperit corpus S. Candidæ junioris* 228 c d
Tavarz *murchio, proven Siciliæ* 386 b
† Tauriui *episcopi inventio* 486 e
Tebaldis [*Rapizzoniorum de*] *illustrie familia* 482 a b
Tebaldus [*Jacobus*] *S. R. E. Cardinalis* 484 b
Teglio [*P. Didacus*] *Ordinis B. M. V. de Mercede* 410 a b c
Terrias [*Nicolaus*] *dux militum Barnabonis Mediolanensium ducis* 648 e
Tertullus *præfectus* 509 e
Teutaldus *abbas III Pontidensis* 645 d, 646 f, 647 a
† Thadæus *apostolus an Russos converterit* 11 *n*
Thales *physicus* 15 f
Thamel *seu* Thatuel *idem videtur cum* Sarbelio a d e, 486 b
Tharbis *regis Æthiopum filia, filiastia uxor. S. Moysis* 18 c, 170 a
† Thabæi *martyres* 188 f
† Thecla *virgo martyr* 663 b c d
Theobaldus *episcopus Suessionensis* 544 c
Theoberias *abbas Theologiensis, archiepiscopatus Trevirensis* 223 b
Theoclea *commentitia S. Magni abbatis mater* 714 c d e f
Theodegiselas *monachus S. Columbani* 700 e, 755 d, 756 e
Theodericus *episcopus Lugdunensis* 692 c d
Theodericus *episcopus Virdunensis* 223 f, 224 c
Theodericus *comes forte fuit pater S. Idæ viduæ* 259 b c
Theodoberius II *rex Austrasiæ* 688 d, 689 a, 690 a f, 691 c d, 704 a e f, 705 a, 710 d, 738 b d e, 739 d, 740 a b c
† Theodoli *episcopi Sedunensis translatio* 5 d
Theodoricus I *episcopus Metensis* 504 c d
Theodoricus III *Francorum rex* 574 e f, 575 a b c f
Theodoricus II *Burgundiæ rex* 688 f, 690 c d, 691 a c d, 704 e f, 705 a, 712 b, 738 b d e f, 739 d, 740 a b c
Theodoricus *Gothorum rex* 495 c
Theodoricus *Taruannensis clericus* 583 e
† Theodorus *martyr Constantinopolitanus* 486 c d
† Theodorus *martyr* 652 b
Theodoras I *Papæ* 542 d, 687 a
Theodorus *metropolita Russorum* xix a
Theodorus *episcopus martyr* 654 b
Theodorus *Binlogrodensis episcopus* xviii f
Theodorus *Vladimiriensis episcopus* xviii f, xix *n*
Theodorus *discipulus S. Magni abbatis, & scriptor, ut fertur, ejusdem Vitæ, ab aliis interpolatæ* 700 b c e f, 701 c c f, 702 *n* & seqq. 703 a & seqq. 704 a & seqq. 705 a & seqq. 706 a & seqq. 707 a b c, 708 c e f, 711 c, 712 b, 716 a, 735 a, 736 e, 739 b c, 740 f, 741 c d e, 742 a, 743 b c d, 745 a & seqq. 746 a & seqq. 747 a b, 748 e, 750 d, 752 d f, 753 a, 755 b c d e f, 756 a e, 757 b c, 759 d
† Theodosia *virgo martyr* a f
Theodosius II *imperator* 508 f, 509 b, 529 b c, 531 c d
Theodosius *hegumenus Pieczarcnsis* 634 c
Theodrada *probabiliter mater S. Idæ viduæ* 257 f, 258 a f, 259 a b c f
Theodulus 3 e, 186 c
Theognostus *metropolita Russorum* xxi f
Theopemptus *metropolita Russorum Catholicus* xvii c
Theophaniæ *matronæ nobilis testamentum* 317 e f
Theophylactus *patriarcha Constantinopolitanus Catholicus* xiii f, xvii a
† Theopistes virgo martyr, *inter Prætermissos* a a
Theotimus 3 *n*, 186 c f
Thermis [*Carolus de*] *senator Panormitanus* 386 a
Thermutis *filia Pharaonis regis* 10 b c f, 11 *n* e a, 12 b c e, 14 d e f, 15 a b c, 17 b d, 170 e, 171 f, *moritur* 19 d
† Thesaurus *abbas generalis Ordinis Vallis Umbrosæ, martyr* 5 b c

Thetbergn *matrona nobilis & pia in Italia ſeculo* XI, 646 e f
Theutbergn *conjux Lotharii regis Lotharingiæ* 646 a & ſeqq.
Tholmai *filius Enac* 94 e
† Thomas *Aquinas quid ſenſerit de eſſentia divina a S. Moyſe viſa* 149 a b
Thomas *abbas Lanchemienſis, Ordinis Ciſtercienſis, ſcripſit Opuſculum de Sanctis Anxiliatoribus* 731 n
Thomas *archipresbyter eccleſiæ Amiterninæ* 502 b e d
Thomas *Palæologus Peloponneſi deſpota* XXV a
† Thraſea *martyr* 182 c
Thurſtanus *archiepiſcopus Eboracenſis* 695 c
† Thyrſus *martyr* 670 e, 671 b
Tiberius *imperator Orientis* 686 d
Tillemontius (*Ludovicus Srbaſtianus Le Nain de Tillemont*) *refutatur* 194 a b c d e f, 195 a
† Timotheus *epiſcopus Epheſinus* 664 n b, 665 c
Tomaſi & Caro (*Ferdinandus Maria*) *Palmæ dux, prætor Panormitanus* 414 c
Tondulphus *epiſcopus Sueſſionenſis* 544 e
Toreim *coquus, occiſor S. Davidis principis Ruſſi* 635 d, 636 d, 642 e, 643 e
Torilla (*P. Alphonſus*) *ex Ordine Trinitariorum* 410 a b c
Tornatoribus (*Andreas vel Amedæus de*) *canonicus tranſtulit corpus S. Frontiniani martyris* 675 n
Torres (*Joannes*) *epiſcopus Syracuſanus in Sicilia* 686 f
† Tozzo *en diſcipulo S. Magni abbatis epiſcopus Auguſtanus Vindelicorum* 700 e, 701 f, 712 n f, 712 n b e, 713 d e, 714 b, 745 e f, 746 n & ſeqq. 747 a, 748 a f, 749 b e e f, 750 a e, 751 c d, 755 n & ſeqq. 756 f
Trajanus *epiſcopus Melicenſis* 686 e
Trajanus *imperator* 181 b cc, 185 d e f, 186 c, 499 a & ſeqq. 500 b e f, 502 n b e d 506 b e c f, 508 n b c e, 509 d f, 510 b e f, 511 e f, 512 a b, 514 e
Trepes (*Leonardus de*) *archiepiſcopus Auxitanus* 630 f
Tryphænn 663 e, 665 d
† Tryphon *patriarcha Conſtantinopolitanus* XIII f, XVI n
Tudiſeus (*Nicolaus*) *archiepiſcopus Panormitanus* 317 e f
Turianus (*Horatius*) *ſecretarius ſenatus Mamertini* 414 n b
Tyard (*Cyrus de*) *epiſcopus Cabilonenſis* 199 e
† Tychicus *ſecundum aliquos Colophonis epiſcopus* 665 n
Tyskevicius (*Georgius*) *primum Methonenſis, deinde Vilnenſis epiſcopus* 634 f
Tzugi (*Thomas*) *Japon Societatis Jeſu in Japonia paſſus* 614 c

V

VAlbelle (*Ludovicus Alphonſus de*) *epiſcopus Andomaropolitanus* 586 b
Valdion (*Petrus*) *marchio della Rocca* 368 b
Valens *imperator* 486 d
Valeotinos *epiſcopus Tungrenſis* 202 e, *non Trevirenſis* 203 f, 204 n
Valeotioos *epiſcopus Amiterninus* 494 f
† Valerianus *martyr* 192 a c, 194 a c d e f, 195 a b e d, 196 d, 197 n e, 198 b d, 199 e f, 201 e d
Valerinnus *præſes Alexandrinus* 666 f, 667 n d e
Valerius (*Auguſtinus*) *epiſcopus Veronenſis* 676 o
Valerius *præſes Alexandriæ* 666 b e, 667 e
Valguarneræ *princeps* (*Franciſcus*) *prætor Panormitanus* 348 d e, 387 a
Valterius *epiſcopus Biſuntinus* 533 e
Vanninus (*Arcemius*) *ſcripſit Vitam & miracula B. Limbaniæ virginis* 785 n
Vannius *Societatis Jeſu ſacerdos de Actis Sanctorum bene meritus* 415 d e, 416 b c, 417 d e, 418 b
Varsanes V *Perſarum rex* 530 n n, 531 a b e d, 532 a e d f
Varkn (*Ludovicus de*) *Ordinis S. Franciſci* 614 d
Ubaldious (*Octavianus*) *S. R. E. Cardinalis* 297 c d
Ubes 130 e. *Vide* Hur rex Madianitarum.
Udalmannus *epiſcopus Auguſtanus. Vide* Vodalmannus e
† Udalrici *reliquiæ* 724 d
† Vedaſti *epiſcopi Atrebatenſis tranſlatio* 574 e
Venero (*Catharina*) *haro delli Magazzenaceſi* 405 b
Venerioſus (*Joannes Bernardus*) *gubernator Coſtrenſis* 785 a b
Venerus (*Hieronymus*) *archiepiſcopus Montisregalenſis* 357 d
Veotimiglia (*Cajetanus*) *Quiſquinæ dominus* 345 d e
Veotimiglia (*Joannes de*) *dominus oppidi S. Stephani in Sicilia, curat tranſferri reliquias S. Roſaliæ* 345 b c
Ventimiglia (*Joſephus Emmanuel*) *princeps Pulchri montis & Quiſquinæ dominus* 281 d, 345 b f, 418 d
† Veranus *confeſſor* 3 n b c
Veſpaſianus *filius T. Fl. Clementis & Domitillæ* 499 f, 500 a
Uffingus *ſcriptor Vitæ S. Idæ viduæ* 256 n d e f, 260 e
† Ugo *en Ordine Equitum Hieroſolymicanorum* 799 b, 800 d
Viaria *ſea* Venetia *familia templum S. Moyſis Venetiis reſtaurat* 6 f
Viebterbus *epiſcopus ſecnlo* VIII *forte idem cum S. Vidberpo epiſcopo Auguſtano* 712 n e f, 713 e f, 714 a
† Victor *epiſcopus Vitenſis ſcripſit Hiſtoriam perſecutionis Wandalicæ in Africa* 677 f, 678 & ſeqq.
Victor I *Papa* 181 f
Victor *epiſcopus Ravennas* 536 d
Victor Amedeus *Sardiniæ rex in S. Roſaliam munificus* 348 b
† Victoricus *martyr* 599 d, 601 b, 610 a, 611 e d
† Victorious *epiſcopus Amiterninus confeſſor, male confuſus cum S. Victorino presbytero martyre* 489 c f, 491 a & ſeqq. 492 a b c d e, 493 n b c c, 494 n & ſeqq. 495 d e, 496 b e f, 497 n, 506 d e
Victorianus *epiſcopus Camerinenſis commentitius* 495 e d e
Victorinus *Rhetor* 487 c d
Victorius (*Hieronymus*) *canonicus Viterbienſis* 415 b
Vienuenſis *eccleſia ſcribit epiſtolam de SS. martyribus Lugdunenſibus* 194 e f, 197 f, 198 a b c f, 201 b c

Viſconti [*Barnabo*] *Mediolanenſium dux* 645 a, 648 d f
Viſſeslaus. *Vide* Wiſeslaus.
Vitia [*Martinus de*] *canonicus tenuſtulis corpus S. Frontinioni martyris* 675 a
Vitoldus *Lituaniæ dux Vide* Alexander Vitoudus.
† Vitonus *epiſcopus Virdunenſis* 222 d f, 225 d
† Vitus *invocatur inter Sanctos Auxiliatores* 731 b
Vitus *diſcipulus S. Hugonis abbatis Cluniacenſis* 645 a, 647 b
Vitus [*P. Stephanus*] *e Societate Jeſu* 226 c
Vladimirus *dux Ruſſiæ* 633 f, 634 e, 635 b e f, 636 b e e f, 637 a b e e f, 638 a b d e, 639 e, 640 f, 641 a, 643 f, 1 b e, VI b e f, VII a & ſeqq. VIII a & ſeqq. IX a. *Ruſſorum converſionem ſtrenue promovet* IX b & ſeqq. *& religionem legibus communit* X a & ſeqq. XI a. *Vladimiri mores pravi* XI b e d e; *quos tamen ante mortem emendaſſe videtur* ibid. f, XIII a b. *Colitur ut ſanctus, ſed incertum, quamdiu a Catholicis* XII b c d e, XVI f
Vladislaus *Poloniæ rex* XXI f
Vladislaus *alter Poloniæ rex collaborat ad Ruſſos Romanæ Eccleſiæ uniendos* XXIII a b
Ulpianus *præfectus* 519 a, 523 e f, 524 a b d
Ultanus *epiſcopus Arbrecainenſis in Hibernia* 3 f
Unricus *comes*. *Vide* Henricus comes.
Vodalmannus *epiſcopus Auguſtanus* 717 b, 718 c, 719 d e
Voglia Campixiano [*Carolus del*] *ſenator Panormitanus* 348 d, 387 a
Voluſianus *imperator* 519 d, 523 a
Vos Valler [*P. Petrus*] *Ordinis B. M. V. de mercede* 410 a b c
† Urbanus *martyr* 486 c d, 652 b
Urbanus II *Papa*, XVIII c, 275 d e, 487 e, 542 b, 647 e, 648 c
Urbanus V *Papa* XXII d, 320 c, 504 f
Urbanus VIII *Papa*, XII e, XXVII d, 298 d e f, 304 f, 318 d, 335 f, 336 f, 338 f, 348 d, 349 d e f, 350 a b c e f, 352 f, 371 b c, 386 c d e, 387 e, 482 f, 483 a d f, 545 f
Urias *ſacerdos tempore Achaz regis Juda* 659 b
Uro, *idem qui* Hur 70 b
† Urſulæ *Sociarum reliquiæ* 275 a f, 276 a b d e
Uſevoldus *filius Vladimiri, Ruſſiæ ducis* IX d, 636 b, 639 c, 641 b
Uſevolodus *filius Jaroslai Ruſſiæ ducis* 634 e, 637 b
Utilo. *Vide* Otilo.
Uvaillari *Bergomenſis dux* 235 a
Vulpeeula *filia S. Genebaudi epiſcopi* 539 a
Vultanus *ſeu* Ultanus, *abbas in Hibernia* 3 a
Uzedæ *dux, procer Siciliæ* 353 f, 354 a

W

WAla *epiſcopus Metenſis* 783 d
Wala *abbas Corbejenſis* 258 a f
† Walarieus *primus abbas Leucamenſis* 710 e, 711 b
Waldbertus *comes in S. Bertinum munificus* 573 e f, 574 a b c d, 588 b & ſeqq. 589 e, 591 f, 592 a b c d, 608 b & ſeqq. 609 a e f, 623 e
† Waldebertus *abbas Luxovienſis* 557 b, 574 b c d, 606 f, 623 e. *An frater S. Chagnaldi & epiſcopus Meldenſis?* 687 b e, 688 a, 689 e f, 690 a, 695 e f, 702 e
Waldenſes *hæretici* 482 a c
Waldrada *pellex Lotharii regis Lotharingiæ* 646 a
Walo *abbas S. Vvalarici* 582 e, 583 d
Walterus *abbas Sithicenſis* 549 c
Waltgarius *epiſcopus Verdenſis* 717 a
Waltherus *epiſcopus Auguſtanus* 719 d e
Waodali 253 d, 635 f, 672 e f, 682 a b
Waodalica *perſecutio in Africa* 677 e & ſeqq.
Warinus *abbas Corbejenſis* 259 e
Warinus *comes* 716 a, 717 b
Warnaharius *ſcriptor Actorum SS. Speuſippi & Sociorum* 671 a
Wazo *abbas S. Vvalarici in Picardia* 623 d f
Weber [*Gaſpar*] *monachus Fueſſenſis* 623 e
Wenceslaos *Bohemiæ rex* 482 a
Wernerus *archiepiſcopus Magdeburgenſis* 504 e f
† Wiborada *virgo martyr* 734 a
Wicho *epiſcopus Auguſtanus* 712 b
Wicleffiſtæ *hæretici* 48 a b
Wieleffus *hæreſiarcha* 482 a b
Wicterbus *epiſcopus & abbas S. Martini* 713 f, 714 a
† Wictherpus *epiſcopus Auguſtanus* 701 f, 707 e f, 708 a, 711 f, 712 a & ſeqq. 713 a & ſeqq. 714 a b, 731 e, 738 f, 749 a b f, 750 c e, 751 e f, 752 a & ſeqq. 753 a, 754 e d, 755 a
Wido *archiepiſcopus Remenſis* 581 d, 582 c, 583 c & ſeqq. 614 b & ſeqq. 615 d, 619 f, 620 a d a, 621 e f, 622 a & ſeqq. 623 a b e d
† Wigbertus *abbas Fritiſlarienſis* 714 b
Wilhelmus *archiepiſcopus Moguntinus*, V f, VI a
Willelmus *abbas S. VVinoci* 583 a
Willelmus I *Siciliæ rex* 287 a, 302 f, 303 a b d, 305 e d e, 307 e, 310 d, 320 b, 332 b, 380 e, 381 b, 382 d, 303 f, 384 a
Willelmus II *Siciliæ rex* 303 a b
Willermus *comes Burgundiæ trans Ararim* 191 d
Willimarus *presbyter Arboneaſis in Suevia* 706 a, 708 c e, 715 f, 716 a, 741 e, 743 c d 745 a
Winerbaldus *monachus S. Bertini Audomaropoli* 488 d, 596 d e
Winigozos *presbyter* 735 f, 737 d
† Winnoeus *abbas VVormboltenſis* 550 a b, 555 e, 572 a, 564 f, 573 c d e, 576 a & ſeqq. 577 a b e d, 589 f, 590 a b e, 607 e f
Winradus *monachus Sithienſis* 627 e f
Wiſeslaus *filius Vladimiri Ruſſiæ ducis*, IX d, 636 b, 639 c, 641 a
Witfridus *epiſcopus Tarvannenſis* 578 e, 624 d
Witgarius *epiſcopus Auguſtanus* 718 a b c a f, 719 a b c e
† Wittekindus *Saxonum VVeſtphalorum dux* 837 d
Wocardus *monachus S. Bertini Audomaropoli* 488 d
Wolodimirus *princeps Kioviæ* XXII a
Wolodomirus. *Vide* Vladimirus dux Ruſſiæ.
Woradus *monachus Sithienſis graviter afflictus a Normannis* 596 d e
Wſevoldus *filius Vladimiri*. *Vide* Uſevolodus.
Wſevvoldus *filius Jaroslai*. *Vide* Uſevolodus.
Wondt (*Auguſtinus*) *monachus Fueſſenſis* 727 d

Y

YAma [*Joannes*] *Japon, Societatis Jeſu* 488 d

Z

Zabao *dux Tirinæſis* 235 a
† Zacharias *pater S. Joannis Baptiſtæ* 488 e, 655 f, 658 b e d
† Zacharias *filius Joiadæ* 655 e c f, 658 e f, 659 a
Zacharias *filius Baruch a Zelotis occiſus* 659 e f, 660 a & ſeqq.
Zacharias *filius Barachiæ tempore Achaz regis Juda* 659 b e
Zacharias *propheta tempore regis Oziæ* 655 a b
Zambri *Iſraelita* 129 a c, 129 f, 130 a b c, 176 e
Zaslaus *filius Jaroslai Ruſſiæ ducis* 637 b. *Vide* Izaslaus.
Zeiller (*Columbanus*) *monachus Fueſſenſis* 724 e d, 727 a, 728 c
Zelotarum *in Judæos crudelitas & tyrannis* 659 d e, 660 b f
Zeno (*Baptiſta*) *S. R. E. Cardinalis* 788 b e d e f, 789 b
Zeno *imperator* 688 f
Ziſca *dux Huſſitarum* 505 e
Zoe *filia Thomæ Palæologi deſpotæ Peloponneſi, uxor Joannis Baſilidis, Moſcoviæ ducis* xxv a
Zorobabel *princeps Judæorum* 655 b, 656 c
† Zoſimus *ex abbate monaſterii S. Luciæ epiſcopus Syracuſanus* 686 b e f, 687 a d

INDEX TOPOGRAPHICUS

A

ABarim montes, *quadrageſima prima Iſraelitarum manſio* 116 f, 117 a, 127 b e, 140 e, 143 a, 144 c
Abbir, urbs epiſcopalis in Africa 680 e, 681 a
Abdua *vel* Addua, fluvius Italiæ 242 b, 243 c
Abelſatim *vel* Setim, *al.* Abila, locus in Campeſtribus Moab 117 a, 125 e, 127 e
Abodiacum, Abuſiacum, Abuzacum *&c. Vide* Fueſſa.
Acer. *Vide* Titanus.
Acis, oppidum Siciliæ in diœceſi Cataoenſi. *S. Roſalia cleſta patrona & ejus reliquiæ* 363 f
Acula *ſeu* Aquula (*Acquapendente*) urbs Etruriæ Pontificiæ 465 b, 466 b, 468 e
Ad Martyres, locus Galliæ in agro Senonenſi. *SS. Sanctiani, Auguſtini & Bratæ paſſio, ſepultura & templum a Saracenis deſtructum* 669 b e d e, 672 d e
Ædui, Galliæ populi 187 a, 188 a b, 195 d e, 196 c, 198 d, 599 a b c, 201 e e
Ægyptus, *de qua ſparſim variæ memorantur in Actis S. Moyſis prophetæ* 7 uſque ad 20. *Decem Ægyptiorum plagæ* 32 & ſeqq. *Cæli coaſtimio* 42 e f, 45 e *SS. Taurinus, Nemoralus, Saturninus & Apollinus MM.* 528 a
Æmilia, Italiæ regio 242 b, 243 c d
Africa. *SS. Donatianus, Præſidius, Manſuetus, Germanus & Fuſculus confeſſores, ac S. Lætus Martyr* 677 b
Afuſenienſis urbs epiſcopalis in Africa 680 e
Agaunenſe monaſterium in Helvetia 188 f, 189 a b, 589 b c f, 593 e
Aggar, urbs epiſcopalis in Africa 680 d
Agnio *vel* Agniona (*vulgo* Aa) fluvius Belgii 559 a, 562 f, 587 e e f, 591 d, 606 b e
Agrigentum, urbs Siciliæ epiſcopalis. *Cultus, reliquiæ & miracula S. Roſaliæ in variis per diœceſim locis* 361 f, 362 a & ſeqq. 363 a b c d
Aichſtadium, urbs epiſcopalis in Germania 781 b
Aira, locus in comitatu Tyrolis 770 b e
Aix. *Vide* Aſcium.
Alba Pompeia, urbs ducatus Mootis-Ferrati in Italia. *S. Frontinianus M.* 674 a
Albanum, oppidum Italiæ in Campania Romana 454 b, 455 f
Albinetum, oppidum Galliæ in Novempopulania, *ubi paſſus creditur S. Taurinus epiſcopus* 631 b e
Alcamus, urbs Siciliæ in diœceſi Mazarenſi. *Reliquiæ & cultus S. Roſaliæ, per quam peſtis exſtincta* 361 e. *Sancta urbis patrona eleſta* 422 f, 423 a
Alexandria urbs in Ægypto. *S. Rhair vel Horais virgo martyr* 525 a. *SS. Nimfidus vel Nymphus & Saturninus MM.* 527 a. *Fauſtus presbyter, Bibus vel Abibus diaconus & multi alii martyres* 666 a b
Alexandria, oppidum Siciliæ in diœceſi Agrigentina; *ubi ſacello S. Roſaliæ exſtructo, peſtis ſubito ceſſat & ejus reliquiæ honorantur* 363 a b
Algovia, Algoia & Algea, tractus Germaniæ in Suevia 752 b, 756 b c, 768 b, 769 b
Alpes Juliæ 745 d, 747 f, 748 a, 749 a
Alta, locus in Ruſſia *vel* fluvius, *ad quem occiſus S. Romanus, alias Boriſus* 635 c, 636 a c, 640 a, 641 d e
Alus, *decima Iſraelitarum manſio* 60 e, 66 a
Amcria *vel* Amelia, urbs Italiæ in Umbria 470 e, 472 a e, 473 b

Ame-

America. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ & beneficia in variis provinciis* 378 e f, 379 a & ſeqq. 380 a, 410 d e f, 411 a

Amiternum, *olim* urbs Veſtinorum, *aliis* Sabinorum in Italia. *Supultura S. Victorini presbyteri & martyris* 490 c f, 491 a, 492 c d e, 497 c, 503 b. Amiterninis *epiſcopis accenſetur unicus S. Victorinus, iſque confeſſor* 494 & ſeqq. *Unicus etiam eidem civitati tribuitur iſtius nominis ſanctus martyr, & de SS.* 83 *militum* Amiternenſium *MM. exiſtentia merito dubitatur* 497 & ſeqq. Amiternina *diœceſis, quæ ſeculo* 12 *Reatinæ unitu erat, nunc Aquilanæ pars eſt* 505 e, 502 a & ſeqq. 503 b

Ammonitæ, *incolæ Arabiæ advenitii* 22 b, 114 e, 115 a, 116 b

Amorrhæi populi 94 f, 99 b. *Ditiones Amorrhæorum regum Sehon & Og ab Iſraelitis occupatæ* 115 c d e f, 116, 117, 118 a b c. *Eorumdem terra per Moyſen diviſa duabus tribubus & dimidiæ* 132 d e, 133 a b c d, 136 e f, 137 a b, 138 d e f, 139 a b c d

Ancona, urbs ditionis Eccleſiaſticæ in Italia. *S. Roſaliæ & cultus & reliquiæ* 352 e, 367 f, 368 a

Ancyra urbs Galatiæ *SS. Ruffinus, Silvanus & ſocii MM.* 204 b

Anderitum, *olim* Gaballorum metropolis. *Vide* Gabali

† Angeli inſula. *Vide* Inſula.

Angelopolis, *ſeu* Fanum S. Angeli, oppidum regni Neapolitani in Apulia 460, e 461 f, 462 a

Anicium, urbs epiſcopalis Galliæ in Occitania 453 b

Antverpia, urbs in Belgio. *Reliquiæ variæ & cultus S. Roſuliæ* 352 e, 372 f, 373 a & ſeqq. 374 a b

Apenninus mons 242 b, 243 c

Aqua *vel* Aquæ contradictionis, locus in deſerto, *ita dictus ab eventu, quem vide* 108 f, 109 a b, 187 b, 140 c. *Verisimilius diſtinguitur a loco, cui nomen* Fons Miſphat 163 e f, 164 a b

Aquæ Statellæ (*Aqui*) urbs ducatus Montis-Ferrati in Italia 794 f, 797 a

Aquaviva, pagus prope Marinum in Italia 219 f, 220 a

Aquila, urbs epiſcopalis regni Neapolitani in Aprutio 490 f, 494 e, 502 a. *Capitulum canonicorum S. Victorini M. in* Aquilana *eccleſia S. Blaſii* 502 b c d e, 503 a b. *Reliquiæ S. Victorini in eadem eccleſia* 506 b d e

Ar, Aroer & Areopolis, Moabitarum metropolis 202 d, 114 c, 115 a d e, 116 a e, 133 c

Arabiæ *antiqui incolæ* 21 f, 22 a b c. *Vulgare munus* Arabicum *differt a manna Iſraelitarum* 64 e f, 65 a b

Arad, urbs prope maro Mortuum 128 b c d; *probabilius in Chananæa* 111 e d e f, 512 a b c d

Arada, *vigeſima primu Iſraelitarum manſio* 94 a

Arar *vel* Araris, Galliæ fluvius, *al.* Sagona, Sauconna, Saugonna & Saogonna, *nunc vulgo* la Saone 188 a b, 598 d e, 599 a b, 200 a b, 201 d e, 202 a

Arba *vel* Arbum, orbs parva inſulæ eognominis in Liburnia. *Cultus & reliquiæ S. Martini conf.* 209 d, 210 f, 214 a b c d, 219 a

Arbee. *Vide* Hebron.

Arbona, caſtrum Germaniæ ad lacum Brigantinum 708 c e, 709 b, 714 e, 715 f, 738 e, 739 f, 742 a b, 743 a d, 751 b

Arce. *Vide* Perſa.

Armacha, urbs Hiberniæ 226 b

Arelatæ, urbs Galliæ 454 c, 456 a

Areopolis. *Vide* Ar.

Aretium, urbs Italiæ in agro Florentino 463 a, 464 a

Argentomagenſis agger *ſeu* via Cabilone deducta 197 c, 199 a b c, 200 b

Argilliacum, locus in ducatu Burgundiæ 199 b c

Arimanum. *Vide* Ramoth.

Ariminum, urbs Italiæ, *ubi colitur S. Marinus conf.* 209 a b c d f, 210 a c d, 215 d e f, 216 e f, 219 a e

Arkæ, locus Belgii prope Audomaropolim 573 f, 574 a c, 629 c

Arnon torrens, *apud quem quadrageſima Iſraelitarum manſio in Helmondeblnthaim* 123 a, 125, 126, 127 a b e

Aroer. *Vide* Ar.

Arvernæ. *Vide* Clarus-Mons.

Aſchavia, parœcia in Sueviæ & Tyrolis confiniis prope Lycum amnem 754 b c, 772 f 775 b e

Aſcium, locus in Belgio, *forte* idem cum hodierno Aix in Arteſia 560 c, 561 d e

Aſculum. urbs Italiæ in Piceno. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 368 d

Aſia *B. Beninciſa Rapuccioli martyr* 480 a

Aſiongaber, *trigeſima ſecunda Iſraeliturum manſio* 93 e, 94 a, 99 c, 106 c d. *Iſraelitarum iter uſque in* Aſiongaber, *indeque in Maobitidem* 106 f, 107 a b c d, 110 b e f, 111 a b, 115 e f

Aſpel, caſtrum in ducatu Cliviæ 274 d, 275 b c, 277 d

Aſtura, caſtrum Campaniæ Romanæ 470 a

Ataroth, urbs in tetra Amorrhæorum 132 e, 133 c

Atranum, oppidum diœceſis Amalphitanæ in regno Neapolitano. *Cultus S. Roſuliæ* 353 a. *Acceptis Sanctæ reliquiis peſte liberatur* 367 e

Audomaropolis, urbs Belgii in Arteſia. *S. Bertinus abbas* 549 b. *Eccleſia beatiſſimæ Virginis, quæ nunc eſt cathedralis, a S. Audomaro conſtructa* 559 f, 560 e, 587 b, 588 c, 589 d e; *ac dein donata abbatiæ Sithienſi* 565 c d e f, 566, 567, 568, 569, 607 f, 608 a, 609 d, 610 d e, 621 d. *Eadem eccleſia, in qua ſepultus S. Audomarus, cum adjuncta monaſterio a Sithienſibus vere poſſeſſa; quando & quomodo iis ablata* 570, 571, 572, 573 a, 587 d. *Vide* Sithienſis abbatia.

Auguſta Auſcorum, Auſcia &c. urbs Galliæ in Novempopulania. *S. Taurinus epiſcopus & martyr* 630 c. *Eluſana ſedes archiepiſcopalis ſeculo 8 illuc verisimiliter translata* 632 a & ſeqq. 633 a d

Auguſta Vindelicorum, urbs Germaniæ. *Perturbatus in Catalogis ordo epiſcoporum, qui ſeculo 8 ibi ſederunt* 717, 718, 719. *Diœceſis limites extenſi ſub S. Simperto* 756 b, 757 d

Auguſtodunum, Æduorum in Gallia caput 196 c, 197 a, 198 d f, 201 c, 672 a b

Auſcia. *Vide* Auguſta Auſcorum.

Autiſſiodorum, urbs Galliæ 670 e, 671 c

B

BAalmenn. *Vide* Beon.
Balncoregium, nrbs Italiæ in edirinne Eeeleſiæ 43ᴎ e d, 451 d, 453 a
Bamoth, vallis in Moabitide 115 b
Barca, pagus Novæ Galloeciæ in America. *S. Roſaliæ cultus & beneficia* 379 e d
Baſan, regin Amorrhæorum, *ubi eegnabat Og* 116 d ᴎ f
† Begæ prnmontnrium in Cumbria Aogliæ prnvincia, *nunc vulgo* S. Bees *vel* S. Beges. *Cella aut parvum monaſterium a Sanctæ ibi conſtructum, & eccleſia ipſi dein erecta* 695 e d ᴎ, 696 e f
Benedicto-Buranum *ſeu* Burenſe monaſterium in Bavaria 712 d f
Benajaacan, *vigeſima octava Iſraelitarum manſio* 94 a. *Trigeſima tertia manſio verſimiliter ſtatuitur partim in Cades, partim in* Bernthbenejaacan *ſeu* Bcroth filinrum Jacan, *cum hic locus probabiliter idem ſit cum* Benejaacan 111 a d f, 112 a b e
Beon, urba in rerra Amnrrhæorum 132 e. *Creditur eadem cum* Baalmenn *a Rubenitis reædificata* 133 e d
Bergæ S. Winnoci. *Vide* Winnnei-berga.
Bergomum, *al.* Pergamum, nrbs Italiæ. S. *Grata virgo, ut ferrur* 131 a. *Duces* Bergomates *ſeculo* 3 *& 4 nulli admittendi* 131 e f, 133 e f, 234 & ſeqq. *Sex templa & Xenodochium a S. Grata & parentibus ejus SS. Lupo & Adilyda fundata, & quo tempore* 132 a e, 135 e d, 137 a f, 238 e f, 241 a b, 244 e d, 245 f, 246 & ſeqq. *Monaſterium* Bergnmenſe *S. Mariæ Veteris, dein S. Gratæ de Columnellis, ad quod Sanctæ corpus tranſlatum* 232, a 240 e d ᴎ f, 241 a, 246 a, 250 b & ſeqq. *Eccleſia S. Mariæ Majoris, quo tranſlatum corpus B. Alberti abbatis Pontidenſis* 644 e f, 645 a, 648 e f
Bernbeurn, paroecia diœceſis Auguſtanæ in Gnrmania 773 e f, 775 e
Berorhbenejaacan *ſeu* Beroth filinrum Jacan. *Vide* Benejaacan.
† Bertini abbaria. *Vide* Sithienſis abbatia.
Berwang, paroecia Germaniæ in Suevia 764 d e f, 765 e
Betharan, *urbs a Gaditis exſtructa* 233 e
Bethſimnth, locus in Campeſtribus Mnab 137 a
Bibona, *al.* Bisbona. *Vide* Bivona.
Birbofeell. *Vide* Epiſcopi-Cella.
Biterræ, urbs Galliæ in Oecitania. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 370 a
Bivnna, *al.* Bibona & Birbona, nrbs Siciliæ in diœceſi Agrigentina. *Antiquum templum S. Roſaliæ, quæ verſimilius non habitavit in loco, ubi illud conditum fuit* 308 e d, 318 b e, 380 ᴎ f, 381 d. *Octo vetuſtæ ejus imagines in variis urbis eccleſiis, & alia cultus immemorabilis argumenta* 313 f, 319 b e e f, 320 a. *Cives, exſtructa Sanctæ eccleſia, peſte liberantur* 320 e f. *Cultus recentior S. Roſalæ* Bivonenſium *patronæ, reliquiæ ſumma pietate ſuſceptæ & beneficia impetrata* 361 f, 362 a b
Blandinienſe monaſterium Gandavi in Flandria 582 f, 583 a
Bnbium, urbs modica Italiæ eum eelebri abbatia 708 ᴎ, 709 f, 742 f, 744 f
Bohemia, *in qua contea Haſſitas prædicat & prodigioſe e carcere liberatur B. Benincaſa* 482 a b c. *Reliquiæ S. Victorini M. cujus cultus ad totum regnum extenſus* 503 c, 504 f, 505 a & ſeqq. 506 a
Bnlartum, lncus in ducatu Burgundiæ 199 b
Bonna, urbs Germaniæ *in* electnratu Colnnien. ſi. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 372 b
Bononia, urbs Italiæ. *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ non ſine miraculo illuc tranſlatæ* 352 f, 368 e f
Boryſthener flnvius 11 b e f, 636 e, 641 e, 642 f, 643 e d f
Boſnr, eivitas refugii in tribu Ruben 134 f, 136 f
Braſilia, Americæ regin, *ad quam propagatus S. Roſaliæ cultus* 378 e f
Breſeium, urbs Lituaniæ 643 a, 644 d
Bruſſia *vel* Brexia Cabilnnenſia in Gallia 188 a b, 198 e
Brigantia & Brigantium, oppidum Germaniæ in Suevia, 690 ᴎ f, 691 a b e d, 704 a, 705 b, 710 d f, 737 e, 738 b e, 739 d e, 745 f. *Beneficia & cultus S. Magni in variis locis agri* Brigantini 726 f
Brigantinus lacus. *Vide* Podamicus laeus.
Brigenſe eœnnbium. *Vide* † Faræ mnnaſterium.
Britannia Armnrica *a Normannis vaſtata* 596 b, 613 b
Brugæ, nrbs Belgii in Flandria 585 d, 655 d
Burburgenſe oppidum Belgii in Flandria 585 d
Burdegala, nrbs Galliæ 460 d, 461 f
Burenſe mnnaſterium. *Vide* Benedicto-Buranum.
Bnrgberg, vieus Germaniæ in diœceſi Auguſtana 766 a, 768 f
Burgundiæ ducatus, *quem Hungari depopulantur* 190 b

C

CAbiln, Cabilnnum, Cabillnnm, *olim Æduorum nunc* ducatus Bnrgundiæ urbs; *in cujus vicinia paſſus S. Marcellus, eccleſia eum monaſterio in ejus honorem fundata &c.* 287 & ſeqq.
Caeeabum *vel* Caccamus, oppidum Sieiliæ in diœceſi Pannrmitana. *S. Roſaliæ patronæ cultus, reliquiæ & varia beneficia* 328 e, 355 e d e f
Cades in deſerto Sin, *trigeſima tertia Iſraelitarum manſio* 106 a b. *Probabilius urbs diverſa fuit a* Cadesbarnæ 106 e f, 107 a & ſeqq. 108 a b e d. *Iſraelitarum manſio in* Cades *partim etiam fuiſſe viditur in* Benajaacan, *quod vide.*
Cadesbarnæ in deſerto Pharan 94 a b, 110 b e, 134 a d e. *Urbis hujus, quæ & Cades ſubinde vocatur, ſitus aſſignatur & diſtinguitur a* Cades *deſerti Sin* 106 e d ᴎ f, 107 & ſeqq. *Per* Cades, *ubi erat* Fnns Miſphat, *verſimilius intelligenda eſt* Cadesbarne 163 f, 164 a b
Cæſarea Judææ 183 a b e d, 184 e d e f, 185 a
Cæſarea Philippi. *Vide* Dan.
Cæſarianum. *Vide* Ciſeranum.
Calaſeibetta, *al.* Calaſibetum, Calaxibeta &c., oppidum Sieiliæ in diœceſi Caranenſi. *Antiquus S. Roſaliæ cultus & recentior* 318 d ᴎ, 319 e e, 363 e
Calatagirnnum, *al.* Calatahieronum, Calagirorum & Caralgirnnum, urbs Sieiliæ in epiſcopatu Syraeuſann. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ & multa beneficia* 365 a b e d
Calatauturienſe nppidnm Siciliæ in diœceſi Cephalædi-

Digitized by Google

phalæditana 407 a
Celcarie, *alias* Kalcaceſtes & Helcaceſtes, *nunc, teſte Cambdeno*, Tadcaſter, oppidulum Angliæ in provincie Ebozacenſi; *ubi S. Beda cœnobium vel tellam condidit & probabilius obiit* 694 f, 696 d, 697 c d e, 698 b c d f 700 e
Californie, Americæ regio, *ad quam propagatus S. Roſaliæ cultus & reliquiæ translatæ* 350 e, 379 e f, 380 a
Camarate oppidum Siciliæ in diœceſi Agrigentina 342 c. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ & beneficia* 360 d e f
Camerinum, urbs Italiæ in Umbrie 489 e. *Corpus S. Victorini conf., non Camerinenſis ſed Amiterninenſis epiſcopi* 491 c d e
Campeſtria Moeb. *Vide* Moabitæ.
Campodonum, *al.* Campidona (*Kempten*) oppidum Germaniæ in Suevia cum abbatia celebri, *de cujus primordiis fabuloſa traduntur* 723 f, 724 e, 727 b, 746 e & ſeqq. 748 e b c e f, 750 d, 751 d e f, 752 a, 755 f, 756 e, 764 f, 765 e
Canonica (*la Canourge*) *oppidum Galliæ in diœceſi Mimatenſi* 652 a b, 654 c d, 655 b e
Capene (*Canapina*) caſtrum Italiæ in ditione Pontificia 467 d, 468 c
Ceppadocia. *S. Coſtidus vel Quottidus diaconus & ſolii Maetyres, inter quos forſan Eugenius* 763 a
Capiæ, pagus Etruriæ epud montem Alvernum 465 d, 466 c
Capranica, oppidum Italiæ in ditione Eccleſiæ 467 b, 468 f
Capua. *SS. Quinus vel Quinctius, Areontius & Donatus MM.* 326 e
Capnt equi. *Vide* Roſsheupten.
Carceſſo, urbs Galliæ in Occitania 674 b c
Careyret, perœcie diœceſis Ucetienſis in Gallie 195 e f
Ceriathaim, urbs *ædificata a Rubenitis* 133 c d
Cariath-Arbe. *Vide* Hebron.
Carinianum, *olim* ſuburbium Genuenſe, quod nunc muris incluſum 798 d, 800 e
Carroſum (*Charroux*) abbatia Galliæ in diœceſi Pictavienſi 676 e d
Carthago, urbs Africæ. *Famoſus Catholicorum & Arianorum præſulum congreſſus ſub Hunnerito* 678 b e d e f, 679 e & ſeqq. 681 e & ſeqq.
Caſletum. *Vide* Caſtellum Morinorum.
Caſtellum Morinorum, *alii rectius* Menapiorum, *nunc* Caſletum, oppidum in Flandria Occidentali 576 b, 594 a, 595 b c, 603 b, 604 a
Caſtellum Veterannm, oppidum Siciliæ in diœceſi Mazarenſi, *ubi poſt acceptas S. Roſaliæ reliquias peſtis ſublata aliaque beneficia obtenta* 360 e f, 361 a b c
Caſtrum Novum, oppidum Siciliæ in diœceſi Agrigentina. *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 363 a
Caſtrum S. Angeli. *Vide* Rome.
Caſtrum S. Joannis. *Vide* Enne.
Catane, urbs Siciliæ epiſcopalis, *tetra nocte anno 1693 ſubverſa* 353 d e. *Cultus, reliquiæ & miracula S. Roſaliæ in urbe & diœceſi* Catanenſi 363 e f, 364 a b e
Cenmont, locus in Gellia prope Noviomum 626 c, 628 d
Cauplaedia. *Vide* Couplandie.
Ceelaitha, *decima nona Iſraelitarum manſio* 94 e
Cell, parœcia Germaniæ in Suevie 765 b f, 774 a, 775 f, 776 a b
Cellæ, pagus Italiæ Occidentali oie Liguſtica 795 b, 797, d
Cepbalædis *vel* Cepheledis, urbs Siciliæ epiſcopelis, *in rajes vicinia olim templum S. Roſaliæ* 318 d e. *Ejus cultus & reliquiæ in urbe & diœceſi* 359 a b c
Ceſſima, pagus egri Dertonenſis in Italie *S. Alpertus preſbyter conf.* 534 b c
Ceuta. *Vide* Exiliſſe.
Campigny, vicus in Bria Galliæ provincie, *ubi forte olim* Pipimiſium *fuit* 689 c d
Chanenæ *ſeu* Terræ promiſſæ *explorata biſecia* 94 & ſeqq. *Limites ejus Meridionales* 107 f. *Rex Arad probabilius habitavit in* Chananæa *& ab Iſraelitis extra illam victus fuit* 111 c d f, 112 e a b c d
Chanath, urbs in terre Amorrhæorum, *dein* Nobe *dicta* 133 d
Changy, vicus in Gallie non procul Meldis 689 e
Charidemum promontorium in Hiſpanie 794 e, 797 d
Chelma, urbs epiſcopalis in Ruſſia Rubra XXVII e
Cherſon, urbs in Teurice Cherſoneſo VII d
Chiebachenſo *vel* Kuebaehenſe monaſterium in Bavaria 734 e f
Chili, Americæ regio, *in qua colitur S. Roſalia* 379 a
Chuſæi *vel* Chuſitæ, *antiqui Acabiæ incolæ* 22 a b e
Cillcia, *al.* Celia, urbs Germaniæ in circulo Auſtriaco. *Cultus & eccleſia S. Roſaliæ, quæ urbem peſte liberavit* 350 n, 371 e f
Ciminna, oppidum Siciliæ in diœceſi Panormitene. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ & beneficia* 356 e
Ciminna mons Etruriæ Pontificiæ prope Viterbium 437 c, 438 e
Ciſerennm, *al.* Cæſerienum, parœcia in diœceſi Mediolanenſi. *Corpus S. Juliani* 208 a b
Civites Ceſtellene, oppidum Italiæ in ditione Eccleſiæ 465 c, 466 b
Civitas Pelmarum. *Vide* Jericho.
Clarns-mariſcus (*Claie-marais*) abbatie Ordinis Ciſtercienſis in Belgio 629 e, 630 a
Clarns-mons, urbs Galliæ epiſcopalis, *eadem cum antiqua Arverninſi* 253 b
Cleſma, fluvius Moſcoviæ 636 f
Cociaum, locus agri Autiſſiodorenſis in Gallia 671 c
Colceſtria, urbs Aegliæ in Eſſaxie 694 f
Collis Scipionia, oppidum Italiæ in Umbrie. *Patria B. Benincaſæ Rapattioli* 480 b c e. *Eccleſia Driparæ Virginis oppido vicina* 483 d e
Colonie Agrippina. *B. Irmgardis virgo, Zuphaniæ comitiſſa* 370 e. *Abbatia S. Pantaleonis & alia pia urbis loca, quibus beata Viego benefecit* 271 e, 272 e b, 275 e, 277 d e, 278 d. *In eadem eccle S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 352 e, 372 b, 404 b
Colophon, urbs epiſcopalis in Aſia minore 662 a e, 663 b, 665 e b
Compoſtelle, urbs Hiſpaniæ in Gallæcia 465 f
Comum *vel* Novocomum, urbs in Italia 249 a f. *S. Victorinus epiſcopus conf.* 541 a. Comenſis *eccleſia S. Abundii* 541 b, 542 a b
Conſtantie, urbs Germaniæ, *in cujus territorio natus S. Beetinus abbas* 555 f, 556 e b c, 586 f, 587 e, 592 b, 605 e, 606 f
Conſtenticnſis lacus. *Vide* Podamicus lacus.
Conſtantinus pagus Galliæ in Nosmannia, *vulgo* le

le Cotantin *vel* le Coutantin 556 a b c, 565 a
Converſanum, urbs regni Neapolitani 411 c
Corleonenſe oppidum Siciliæ in diœceſi Monteregalenſi. *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ patronæ, a qua incolæ peſte liberantur & multa alia beneficia obtinent* 357 f, 358 a & ſeqq. 407 e f
Cornuætum, urbs Italiæ in Etruria Pontificia 464 c, 465 e f
Coronea, *al.* Choronea, urbs epiſcopalis Græciæ in Bœotia 662 c, 663 b, 665 b
Corſica inſula, *in qua 46 epiſcopi Africani ab Hunerico exſulare juſſi* 678 f, 679 b c, 681 e
Cotamba, oppidum in Perſide 482 e
Cotorea, fluvius Moſcoviæ 636 f
Cotumban *vel* Cotumbania, locus in Tartaria, *ubi paſſus dicitur* B. *Beaincaſa Rapaccioli* 482 e
Cotylia. *Vide* Cutiliæ.
Conplandia, Caupalandia & Cauplandia, pars Cumbriæ provinciæ in Anglia 695 c d e, 696 e
Cracovia, Poloniæ metropolis. *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 358 e, 374 f, 375 a
Cremona, urbs Italiæ. *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 358 e, 368 b c
Cutiliæ, Cutilia, Cotylia *&c.* oppidum & lacus Italiæ in Sabinis. *Paſſio S. Victorini presbyteri* 486 a f, 490 e e f, 492 b d e f, 493 a, 494 b, 496 f, 497 b, 499 b
Cyprus inſula, *in qua nata traditur B. Limbaniæ* 786 d, 791 e

D

DAn, *al.* Lais, Leſem & Leſem Dan, *urbs a Danitis capta & reædificata, deinde ſecundum aliquos* Paneas & Cæſarea Philippi *dicta* 161 d e f, 162 a
Dan, *locus ſecundum S. Hieronymum ab urbe* Dan *diſtinctus* 161 f, 162 a
Dan, *unus e duobus fontibus fluvii Jordanis* 162 d e f, 162 a
Daphca, *al.* Dephca & Raphca, *zona Iſraelitarum manſio* 60 e, 65 f
Derrona, urbs Italiæ. *S. Alperti presbyteri conf. reliquiæ* 534 f, 535 a
Dibon, urbs in terra Ammorrhæorum 132 e, 133 c
Dibongad, *trigeſima zona Iſraelitarum manſio, alias* Ad torrentem Zared *dicta* 114 f, 115 a
Dives-burgus [*Richebourg*] vicus agri Sueſſionenſis in Gallia 545 f, 546 a
Divio, urbs Galliæ in Burgundiæ ducatu 670 d, 671 b
Donavverda, urbs Germaniæ 760 e, 762 c
Drepanum, urbs Siciliæ in diœceſi Mazarenſi, *ubi acceptis S. Roſaliæ reliquiis peſtilentia ceſſat* 359 d e f
Drevenich, *al.* Drehin, Dreni, Draigni & Dreini, tractus Germaniæ in Weſtphalia 262 a, 263 b c, 264 e
Drocæ [*Dreux*] urbs Galliæ in territorio Carnutenſi. *Cultus S. Evæ* 654 a
Duna, fluvius 634 b, 636 a, 643 d
Duria (*Durach*) pagus Germaniæ in Suevia 718 a, 719 b
Dzieſma, fluvius Ruſſiæ 643 d

E

EBerfinga, pagus in Bavaria 764 d e
Ebracenſe S. Mariæ monaſterium in Anglia 695 c e, 696 e
Edomitæ. *Vide* Idumæi.
Edrai, urbs Amorrhæorum, *ubi ab Iſraelitis victus eorum rex Og* 116 d e, 134 a
Egremonda, caſtrum Angliæ in Cumbria 694 e, 696 e f
Ehrenberg, caſtrum in comitatu Tyrolis 770 a, 772 a
Eleale, urbs in terra Amorrhæorum 132 e, 133 c
Elienſis urbs epiſcopalis in Africa 680 a
Elim, *ſexta Iſraelitarum manſio* 60 e, 63 b c
Eluſa, *olim* urbs archiepiſcopalis Galliæ in Novempopulania, *ſeculo 8 veriſimiliter deſtructa a Saracenis* 631 d e f, 632 a & ſeqq.
Emath, urbs Syriæ 94 e, 96 e
Emerita, urbs hujus nominis duplex in America 379 b
Enna *ſeu* Caſtrum S. Joannis, urbs Siciliæ in diœceſi Catanenſi. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 363 f
Epheſus. *S. Hermione, filia S. Philippi* 182 a. *De eadem urbe agitur* 664 a b c f, 665 e d
Epiſcopi-Cella [*Biſchofzel*] oppidum Helvetiæ in Turgovia 774 d, 775 c
Epraticus, locus, *ubi S. Magnus narratur bis convenisſe S. Willeberpum, creditur eſſe hoditernus pagus* Eppach in Bavaria ad Lycum amnem *ſitus* 711 f, 713 a b, 748 f; 750 d e, 752 d f, 754 c d e f
Erēta. *Vide* Mons Peregrinus.
Eryx *ſeu* Mons S. Juliani, oppidum Siciliæ in diœceſi Mazarenſi, *peſte liberatum per S. Roſaliam, cujus reliquias veneratur* 360 a b c d
Elpaniacum (*Eſpagny*) pagus agri Sueſſionenſis in Gallia, *ubi natus S. Anſericus* 543 b f, 545 f
Etham, *tertia Iſraelitarum manſio* 53 d e f, 59 f
Etham, *alias* Sur, ſolitudo ad mare Rubrum 53 e, 59 f, 60 a, 62 c
Etroth, urbs in terra Amorrhæorum 133 c
Evoriacenſe cœnobium. *Vide* † Faræ monaſterium.
Euphrates fluvius 122 b, 123 b c d
Exiliſſa [*Hiſpanis* Ceuta] urbs Africæ 380 b

F

FAbrica, oppidum Italiæ in ditione Pontificia 473 c, 474 a
Fanum S. Angeli. *Vide* Angelopolis.
Fanum S. Joannis in America, *ubi colitur S. Roſalia* 379 b
Fanum S. Marini. *Vide* Marinum.
† Faræ, *al.* Brigenſe & Evoriacenſe monaſterium, *nunc vulgo* Fare-mootier, in Bria Galliæ provincia *conditum* 688 e a, 689 e f, 691 a f, 692 a b, 694 d
Fauces. *Vide* Fueſſa.
Feretranus *ſeu* Falicianus mons. *Vide* Mons Feretranus.
Ferrara, urbs Italiæ 471 a, 472 d
Fiearra, oppidum Siciliæ in diœceſi Meſſanenſi, *ubi olim templum S. Roſaliæ* 318 d e
Flandri *antiqui* 595 c
Floriacenſis S. Marcelli prioratus & eccleſia in diœceſi Lingonenſi 190 b, 191 c d e
Flumen Dionyſii, oppidum Siciliæ in diœceſi Aana Meſſa-

Meſſanenſi, *ubi conditum templum S. Roſaliæ, quæ incolis peſte infectis ſuccurrerat* 413 b c, 414 b d

Foos Miſphat, *id eſt* Judicii, *de cujus ſitu & antiquitate nomitis differitur* 163 e f; 164 a b

Fontanellenſe monaſterium Italiæ in diœceſi Bergomeaſi 646 a f

Fontanetum, locus pagi Aotiſſiodorenſis in Gallia 619 b, 621 b

Forum Livii, urbs ditionis Eccleſiaſticæ in Italia. *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ* 352 f, 368 c

† Freſal de Ventuloo, † Frezals de Gieze, † Freſalles-les-la-Canourge, loca diœceſis Mimmatenſis in Gallia 352 b

Friburgum, urbs Germaniæ in Briſgoia 774 f, 775 c d

Ftiſiaga, urbs Germaniæ in Bavaria. *Corpus S. Nonnoſ* 493 d

† Froaciniani abbatia propa Albam Pompeiam in Italia 674 a b c f, 675 a b d

Fueſſa *ſeu* Faucens, *al.* Abodiacus, Abuſiacum, Abuzacum &c. oppidum in Suevia ad Lycum amoem eom abbatia, *cujus fundator & primus abbas S. Magnus* 700 b. *Loci noticia* 708 f, 709 a. Foeſſenſis *vel* Faucenſis *monaſterii initia non ſine erroribus & fabulis ab auctore Vitæ S. Magni narrata* 707 d e f, 708 a d e f, 711 f, 731 d e f, 732 a b c, 750 a b e, 751 c d e f, 752 a b c, 753 e f, 754 a b c, 755 e f. Fueſſenſis *ecclæſia S. Magni ſacrale* 9 *reædificatur & corpus ejus elevatur, quod nunc deperditum* 716 b c d e f, 717 a, 718, 719, 720 a, 721 f, 723 a b, 732 e, 756 a b, 757 c d e f, 758 a & ſeqq. *Deſcribitur auguſtum templum abbatiæ* Fueſſenſis, *hoc ſeculo conditum* 732 c d e f, 733 a. *Ejuſdem abbatiæ celebritas ex S. Magni gloria poſthuma, beneficiis ad ejus invocationem & uſum baculi impetrati ſolitis præcipue auctu* 726 d e f, 727 a & ſeqq. 759 f, 760 & ſeqq.

Fuggerorum comitum ditio in Suevia 769 b, 776 c, 778 b c

Fultabaceſo monaſterium in Suevia 712 c

Furnæ, oppidum Belgii in Flandria 629 e, 630 a

G

GAbali, Galliæ populi, quorum caput Aderitom *ſeu* Gabalum, urbs olim epiſcopalis 252 c f, 258 a b c. *Quo ſeculo ſedes inde Mimatem tranſlata?* 252 c d e f, 253 a & ſeqq. 254 a

Gadgad, *vigeſima nona Iſraelitarum manſio* 94 a. *Trigeſima quinta manſio in* Salmona, *veriſimiliter partim fuit in eodem loco* Gadgad 110 a c d f, 111 a b c, 114 b c

Galaad, regio Amorrhæorum 116 c, 117 f, 132 d, 133 b, 159 f, 160 a

† Galli oppidum in Helvaria cum abbatia celeberrima. *Notitiis variis illuſtratur* San-Gallenſis *oppidi eccleſia, in honorem S. Crucis & S. Magni erecta, ad quam Sancti hujus brachium tranſlatum* 740 b c d e, 733 a & ſeqq. 734 a b. *S. Othmari corpus in eccleſia monaſterii* S. Galli, *ubi etiam olim aſſervatus fuit baculus, quo uſi SS. Columbanus, Gallus & magnus* 721 c f, 722 a b, 723 f, 724 a b c. *Abbatiæ primordia* 742 d, 744 a d e f

Garganus mons regni Neapolitani in Apulia 461 f, 462 a

Gaſizim, mons in Chananæa 135 e

Gelteaſtein, *al.* Keltinſtein &c. locus in Tyroli, *ut putatur* 752 b, 754 a

Geaapii. *Vide* Meaapii.

Genua, urbs Italiæ. *Cultus S. Roſaliæ* 362 e, 369 a. *Corpus, cultus & miracula B. Limbaniæ, alumnæ* Genuenſis *monaſterii S. Thomæ, olim Benedictini, nunc Auguſtiniani Ordinis* 784 c, 785 & ſeqq.

Germania, *per quam dilatatus S. Roſaliæ cultus* 351 d e, 352 f, 353 a, 371 b c d e f, 372 a b; *item S. Magni abbatis* 728 f, 729 & ſeqq. *Hungarorum in* Germaniam *irruptiones* 364 b c, 366 d, 734 a

Gertrudisberga *ſeu* Moas S. Gertrudis (*Geertruydenberg*) oppidum Hollandiæ Auſtralis 4 f

Geruada, urbs Hiſpaniæ 468 d, 748 a

Geſſen, Ægypti regio 31 d, 71 b. *A quarta & ſeptima Ægyptiorum plaga immunis fuit* 34 e, 37 f, 39 e; *probabiliter etiam ab octa aliis plagis* 34 c, 38 a b, 47 e f

Giojoſa, *al.* Ginjuſa & Jojuſa, oppidum Siciliæ in diœceſi Paſtenſis *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 366 d

Goa, indiæ Orientalis civitas. *S. Roſaliæ cultus & templum ſuburbanum* 378 d

Golan, civitas refugii in media tribu Manaſſe trans Jordanem 134 f

Gorzienſe monaſterium Galliæ in agro Metenſi, *nunc dirutum, ubi olim quievit corpus S. Gondulphi epiſcopi* 782 b c d, 783 d

Græcia, *S. Romulus M.* 507 a

Græcium, metropolis Styriæ in Germania. *Reliquiæ & cultus S. Roſaliæ, electæ contra peſtem patronæ* 352 e, 371 f, 372 a b

Gruttæ, oppidulum Siciliæ in diœceſi Agrigentina 363 a

Gymaium, pagus in Suevia 776 f

H

HAcanos *vel* Haconos, *olim* Angliæ monaſterium in provincia Eboracenſi 697 e f, 698 a b e

Harlebeka, pagus Belgii in Flandria 582 f

Hartlepola, emporium Angliæ in epiſcopatu Dunelmenſi 697 a

Haferoth, *al.* Iſeramoth, *decima quarta Iſraelitarum manſio* 92 a d f, 93 e

Haſnonienſe monaſterium Belgii in Hannonia 582 f

Hatconis caſtrum [*Hattoa-chatel*] oppidulum Galliæ in diœceſi Virdunenſi. *Reliquiæ & eccleſia S. Mauri epiſcopi conf.* 223 e d e, 224 a

Havana, urbs inſulæ Cubæ in America. *S. Roſaliæ cultus & beneficia* 410 d e f

Havoth Jair, vici in terra Galaad, *unde ſic dicti* 133 d, 159 d e f, 160 a b

Hebal, mons in Chananæa 235 o

Hebron, urbs Chananææ 94 c, 96 f. *Ante* Cariath-Arbe & Arbee *vocabatur* 162 a b c

Hebrona, *trigeſima prima Iſraelitarum manſio* 94 a, 110 f, 111 a

Helcaeeſter. *Vide* Calcaria.

Helechbeli, Hellefanc, *nunc* Helfaut. *Vide* Locus eccleſiæ.

Helleſpontos, Aſiæ minoris provincia 663 d, 665 c e f

Helmondeblathaim, *quadrageſima Iſraelitarum manſio*

manſio apud torrentem Aroon 715 a, 766 f. *Vide* Aroon.
Hemichara. *Vide* Troina.
Heorthu, Heruteu *&c.* loeus Angliæ in serritorio Dunelmenſi, *ubi S. Bega abbatiſſa monaſterium condidit, & probabilius ſepulta fuit* 694 f, 696 a d, 697 a b c d, 698 e d f, 699 b e f, 700 a
Hermon, *al.* Sarioo & Sanir, mons in Amorrhæorum finibus 116 e
Hermopolis, urbs Ægypti 18 a b, 19 b
Hertzfeld, *al.* Hirntvelds, Hirutfeld, Heriſelt, Hertveld *&c.* loens Germaniæ in Weſtphalia ad fluviom Luppiam. *S. Idæ Viduæ quæ ibi eccleſiam condidit, vita, mortc, ſepultura, cultu, miraculis &c. illuſtratus* 855 c, 261 e f, 262 nſque ad 270 e
Heruteu. *Vide* Heorthu.
Heſebon, metropolis Amorrhæorum, *in qua regnabat Sehon* 715 e, 116 b d e, 130 e, 134 f
Heſmona, *vigeſima ſexta Iſraelitarum manſio* 94 a
Helivat terra, quam circuis fluvius Pbiſon 161 e
Hibernia. *S. Munſſa ſeu Moneſſa virgo* 225 e. *S. Magnus abbas in* Hiberoia *neque natus fuit neque factus diſcipulus S. Columbani* 714 e d e f, 715 a & ſeqq. 735 b, 737 a
Hierapolis, urbs Phrygiæ 181 e f, 182 f, 183 a b c d, 184 c e, 185 b c, 186 d
Hieroſolyma 160 b, 188 e
Hiluru. *Vide* Ilarus.
Himilinberg. *Vide* Mons Cœlius.
Hirntveldt, *al.* Hirutfeld *&c. Vide* Hertzfeld.
Hiſpalenſis diœceſis in Hiſpania. *Cultus S. Roſaliæ* 351, e 352 f, 353 a; *item S. Romuli M.* 510 a
Hiſpania, *in qua paſſi non videntur SS. Theodorus, Oceanus, Ammianus & Julianus* 107 f, 208 a. *Ad omnes ditiones* Hiſpaniarum *regi ſubjectas extenſus S. Roſaliæ cultus* 351 d e, 352 f, 353 a, 370 d e f, 371 a b, 379 e. *Nec in* Hiſpania *natus nec paſſus fuit S. Romulus* 509 c d e f, 510 a. *Perperam etiam* Hiſpaniæ *attribuitur S. Magnus abbas* 729 e
Hopferavia, pagus in Suevia 768 e, 769 b d, 770 c, 771 b
Hor, mons Arabiæ ad limites Orientales Idumææ 107 b, 108 b c d. *Fuit trigeſima quarta Iſraelitarum manſio, a loco vicino etiam dicta* Moſera, *in qua mortuus Aaron & victus Chananæorum rex Arad* 509 e f, 510 b c, 111 a & ſeqq. 112 a b e, 113 a
Horeb, mons in Arabia Petræa 20 c, 25 f, 27 d, 66 b, 67 f, 68 d, 71 e, 134 a d
Horma locus, *cujus ſitus non ſatis compertus* 99 a b, 108 b e, 111 d e f, 112 d
Hortu, urbs Italiæ in Etruria 444 e
Hoveſtat, oppidulum Germaniæ in Weſtphalia 463 b c
Hubiliacus *vel* Ubiliacus, viens prope Cabilonem in Gallia, *ubi olim condita abbatia S. Marcelli M.* 188 b
Hongaria. *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ* 378 e
Huonoeurtenſe monaſterium in diœceſi Cameracenſi *S. Bertino donatum* 125 c d e

I

JAboe, *al.* Jeboc, torrens in regione Amorrhæorum 116 b c, 557 e f

Jaſa locus, *ubi ab Iſraelitis victus Sehon rex Amorrhæorum* 115 e, 116 a b
Javonis *vel* Juvoux, vicus diœceſis Mimateoſis in Occitania 352 e f, 412 a f
Jazer, regio Amorrhæorum 116 b, 132 d e, 133 c
Iburningæ. *Vide* Uberlinga.
Icanna, *al.* Iganna (*l'Yonne*) fluvius Galliæ 670 f, 671 e
Ieoniam, urbs Aſiæ minoris in Lycaooia 663 b e d, 665 e d e
Idumæi *vel* Edomitæ: *Arabiæ incolæ adventitii* 22 b, 72 c. *Iſraelitarum iter per extremos* Idumææ *limites, & tranſitus per mediam regionem illis negatus* 106 f, 107 a b c d f, 108 a b, 109 e d e, 110 d e f 111 a, 112 a b e, 113 b e d e, 115 d n f. Idumææ *reges & duces* 518 e f
Jeboc. *Vide* Jaboc.
Jegbaa, urbs *a Gaditis extructa* 533 c
Jeriebo, *al.* Civitas Palmarum, urbs Chananæ 89 e, 117 a, 118 a, 140 c d, 143 e
Jetebatha, *trigeſima Iſraelitarum manſio* 94 a. *Trigeſima ſexta manſio in* Phunon *verisimiliter partim fuit in eodem loco* Jetebatha 110 a e d f, 115 a b c, 114 b c
Iganna. *Vide* Icanna.
Jieabarim, *trigeſima octava Iſraelitarum manſio* 107 b, 114 e f
Ilarus, *al.* Hilaru (*Ller*) fluvius Sueviæ in Germania 746 b, 748 b, 752 d, 754 e
Imachara. *Vide* Troioa.
Ingolſtadium, urbs Bavariæ, *ſe opem S. Magni experram grata teſtatur* 787 e d e f, 788 a
Inſula S. Aogeli, *olim* caſtrum Umbriæ in Italia 481 a
Interamna, urbs Italiæ in ditione Eccleſiaſtica. *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 352 f, 368 d. *Cives B. Bonaventuram Rapacciolli cælitibus ſuis annumerant* 483 n f
† Joannis caſtrum. *Vide* Enna.
† Joanois oppidum diœceſis Agrigentinæ in Sicilia. *Reliquiæ & cultus S. Roſaliæ* 362 d e
Jojuſa. *Vide* Giojoſu.
Jor. *Vide* Jordaoes.
Jordanes, fluvius 116 e e, 117 a e, 143 d, 143 e d. Trans Jordanem *ſita recte dicitur pars Terræ promiſſæ, quæ ad Orientem fluvii jacet* 134 e d, 160 d e f, 161 n b. *Oritur* Jordanes *ex fontibus* Jor & Dan, *unde nomen accepit* 161 d e f
Ipræ, urbs Belgii in Flandria *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 352 d, 371 e
† Irmagardis mons in ducatu Juliacenſi, *ubi ſacellum Beatæ erectum* 271 e d e, 274 e
Iſara *ſeu* Oeſis (*l'Oiſe*) fluvius Galliæ 599 e
Iſera, fluvius Belgii in Flandria 598 f, 601 a
Iſeræ portus. *Vide* Neoportus.
Iſeremoth. *Vide* Haſeroth.
Iſmaelitæ, *Arabiæ incolæ adventitii* 21 b
Judæa. *S. Zacharias prophcta* 655 a
Juliana, oppidum Siciliæ in diœceſi Agrigentina. *Cultus S. Roſaliæ antiquior* 318 a, 319 e
† Juliani moos. *Vide* Eryx.
† Juliani parœcia diœceſis Bituriceoſis in Gallia *S. Sapphicus* 676 a b e

K

KAlcaceſter: *Vide* Calcaria:
Kaufbura, urbs parva Germaniæ in Suevia 761 a, 761 e d, 771 d, 773 a

Kelhemium, oppidum Germaniæ in Bavaria 779 f, 781 d
Kelriaſtein. *Vide* Gelrenſtein.
Kempteo. *Vide* Campodonum.
Kinſavia, pagus in Bavaria 764 a, 765 d
Kiovia, urbs ad fluvium Boryſthenem, *olim* torius Ruſſiæ metropolis, *cujus frequentiſſima ſit mentio in Diſſertatione præliminari*; *item* 635 b e, 636 e d f, 637 d, 638 b e e f, 639 f, 641 r e f, 642 a, 643 a e d, 644 a
Kiriſiacus, *al.* Kyriſiacus *&c.*, locus in Gallia prope Noviomum 599 c, 601 a
Kuebachenſe monaſterium. *Vide* Chiebachenſe.

L

Lætienſe monaſterium Belgii in Hannonia 655 e
Lais. *Vide* Dan.
Lana, toparchia in comitatu Tyrolis 770 b c, 772 a
Latopolis, *olim* urbs Ægypti 56 c
Laudunum, *al.* Lugdunum Clavatum *&c.* (*Laon*) urbs Sueſſionum in Gallia. *S. Genebaudus vel Genebaldus epiſcopus conf.* 537 a. *Sedes epiſcopalis* Landuni *erecta* 538 a b f, 539 f. *S. Chagnoaldus ejuſdem urbis epiſcopus & conf.* 687 a, 692 b c d
Lebus, *decima ſeptima Iſraelitarum manſio* 93 f
Lemgoue, pagus in circulo Weſtphalico 223 a e
Leontini, *al.* Leontinum & Leontina, urbs Siciliæ in diœceſi Siracuſana. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ & beneficia* 364 f, 365 a, 406 a
Leopolis, urbs epiſcopalis in Ruſſia Rubra xxvii e
Lepris major & Lepris minor, duæ urbes epiſcopales in Africa 680 e
Leſem & Leſem Dan. *Vide* Dan.
Liburous, urbs Italiæ, *ubi colitur S. Roſalia* 369 c
Lieſgensburtz *ſeu* Lisbourg, pagus Arreſiæ in Belgio 621 b
Ligno, fluvius Galliæ in Burgundiæ comitatu 703 d e, 715 d, 735 d, 737 b
Liguria 242 b, 243 b e
Lima, metropolis Peruviæ in America. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 379 a
Lingones, urbs in Campania Gallica 597 f, 599 a
Lippia. *Vide* Luppia.
Lisbourg. *Vide* Lieſgensburtz.
Litomiſlium, urbs *olim* epiſcopalis in Bohemia, *quo delatu media pars corporis S. Victorini M., dein ab Huſſitis verſimiliter deſſipata* 504 f, 505 a & ſeqq. *Aliæ ejuſdem Sancti reliquiæ poſtmodum eo translatæ* 505 f, 506 a
Locus eccleſiæ *ſeu* Sanctus campus (*vulgo* Helechbelt, Helleſanr, Helſanr) locus in Belgio non procul Audomaropoli 599 d, 601 b c
Longobardia 242 b, 243 b o
Lotharingia antiqua *ſeu* regnum Lotharii 221 f, 599 c, 601 a b
Luca, urbs Italiæ, *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ* 352 f, 368 a b
Lnceoria, urbs epiſcopalis in Volhinia xxvii e
Lucerame, pagus in Nicienſi Galliæ, *vel ut alii*, Italiæ comitatu. *Cultus S. Roſaliæ* 369 e
† Lueiæ monaſterium prope Syracuſas in Sicilia, *cui præfuit S. Fauſtus abbas* 686 a & ſeqq.
Luculanum caſtrum prope Neapolim 489 c
Logdunum Clavatum. *Vide* Laudunum.
Lugdunum (*Lion*) Segusianorum in Gallia caput. *Paleſtea illuſtrium Martyrum ſub Marco Aurelio* 192 e, 194 c d e f, 195 b c, 196 c e, 197 a e f, 198 a b c d f, 199 f, 201 b. *Urbis epiſcopus non fuit S. Cagnoaldus* 692 b c d
Luppia *vel* Lippia, fluvius Germaniæ 262 e, 263 a
Luſitania. *S. Roſaliæ cultus & beneficia* 378 a b
Luxovienſe monaſterium in Burgundia, *ubi diſciplina monaſtica inſtitutus S. Bertinus* 556 f, 557 a b c d, 564 b, 587 e, 605 d, 606 f, 607 a; *item S. Chagnoaldus epiſcopus Laudunenſis* 687 f, 688 a, 690 b e d, 691 e
Lycus, fluvius Germaniæ in Bavariæ & Sueviæ confiniis, *qui ter vipit egreſſus, poſt aquas baculo S. Magni tactas, in alveum rediiſſe narratur* 767 d e f, 769 o f.

M

Maceloth, *vigeſima ſecunda Iſraelitarum manſio* 94 a
Madian, urbs Arabiæ Petrææ, Madianitidis caput 20 c d e, 22 c e, 68 d
Madianitis, Arabiæ regio, *probabilius unica fuit a muri Mortuo extenſa uſque ad mare Rubrum, cui vicinior erat* Madianitidis *pars, in qua 40 annis vixit S. Moſes* 20 c d e f, 21 a & ſeqq. 128 e. *Regionem illam primo Chuſæi vel Chuſitæ, dein* Madianitæ *Abrahæ poſteri incolnerunt* 21 f, 22 a b c
Magdeburgum, urbs Germaniæ in Saxonia, *quæ olim ex Italia ſub Ottone I accepiſſe probatur corpus S. Victorini, prope Cutilias paſſi* 495 a b, 504 b c d e f, 505 a & ſeqq. 506 b
Maglianum, *al.* Manliana & Maleanum, urbs parva Italiæ in dirione Pontificia 446 c, 448 c, 456 a d, 458 e
Majorica inſula. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 371 b
Maleanum & Manliana. *Vide* Maglianum.
Mara, *quinta Iſraelitarum manſio* 59 f, 60 a, 62 c e
† Marcelli abbaria Galliæ prope Cabilonem, *a S. Gualtramno rege fundata, ditata &c.* 187 c d e f, 188 & ſeqq. *Viciſſitudines ejuſdem abbatiæ, quæ nunc eſt peioratus Ordinis Cluniacenſis* 189 f, 190 a b c d, 191 d e
† Marcelli monaſterium, quod olim fuit prope Viennam Allobrogum 190 f, 191 a b
† Marcelli prioratus Floriacenſis. *Vide* Floriacenſis.
† Marci oppidum diœceſis Meſſanenſis in Sicilia. *S. Roſaliæ reliquiæ & cultus* 366 c
Mare Rubrum *tranſeunt Iſraelitæ, in quo Pharao cum toto exercitu periit* 12 & ſeqq. 172 d e, 173 c d. *Ad* mare Rubrum *ſeptima Iſraeliturum manſio* 60 d
Marinum, *ſeu* Fanum S. Marini, oppidum & parva reſpublica Italiæ. *S. Marinus conf.* 208 b c f, 210 e f, 211 & ſeqq.
Marſala, urbs Siciliæ in diœceſi Mazarenſi. *S. Roſaliæ reliquiæ & beneficia* 359 f, 360 a, 406 b c
† Martini monaſterium in Mimatenſi Galliæ diœceſi 254 c d
Mariſco, urbs Burgundiæ 201 e
Mauprouvoir, vicus diœceſis Pictavienſis in Gallia. *S. Imperia* 675 e
† Mauri abbaria monialium Virduni, *in quarum eccleſia quieſcunt SS. Maurus, Salvinus & Aratoe* 223 c f, 224 a b c d
† Mauri oppidum diœceſis Meſſanenſis in Sicilia.

lia, *ubi olim eccleſia S. Roſaliæ* 318 d e
Mazara, urbs epiſcopalis in Sicilia. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ & beneficia in urbe & diœceſi* 319 f, 359 d e f, 360 a & ſeqq. 361 a b c d e
Mazarinum, oppidum Siciliæ in diœceſi Syracuſana. *Cultus & beneficia S. Roſaliæ patronæ* 404 b c, 406 a b d e f, 407 a c
Mechlinia, urbs in Belgio 370 d
Meldæ, urbs Galliæ 688 f, 689 a b c
Melita inſula, *peſte liberata per S. Roſaliam, quæ ordinis & inſulæ* Melitenſis *patrona eligitur* 348 b, 352 e, 357 b c d
Melitina *ſeu* Melitene, urbs in Armenia minori. *SS. Eudoxius, Zenon, Macarius &* 1104 *Milites MM.* 507 a, 509 b, 510 b, 512 e 512 a b
Menapii, populi in Belgio 595 b c
Menapii *ſeu* Genapii, populi ad Rhenum in bodierna Clivia 595 d
Menkelen. *Vide* Mons Cælius.
Mera (*Meer*) pagus Belgii in Brabantia. *Peſtis depulſa per S. Roſaliam, reliquiæ ejus obtentæ & feſtivitas inſtituta* 374 c d e f
Meroe, urbs Æthiopiæ, *ante* Saba *dicta ſecundum Joſephum* 17 f, 18 b c, 19 b
Meſopotamia, *patria Balaami, qui tamen inde non fuit acerſitus ut Iſraelitis malediceret* 118 f, 119 a, 122 b, 123 b c d, 124 c
Meſſa, *al.* Muſa *ſeu* Muza, urbs Arabiæ 22 a
Meſſana, urbs archiepiſcopalis in Sicilia. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ & beneficia in urbe & diœceſi* 365 e f, 366 a b c, 413 b d e f, 414 a b d
Metæ, urbs epiſcopalis in Gallia 458 b, 459 b, 738 e, 740 c. *Non corpus, ſed aliquæ dumtaxat S. Victorini M. reliquiæ Metas tranſlatæ* 492 a, 495 a b, 504 b c d o. *Monaſterium S. Glodeſindis* 646 d. *S. Gondulphus epiſc.* 782 a
Metbca, *vigeſima quinta Iſraelitarum manſio* 94 a
Meuth. *Vide* Munnio.
Mexicum, urbs Novæ Hiſpaniæ in America. *Cultus S. Roſaliæ* 379 e
Mimas, Mimate *vel* Mimatum, urbs Galliæ in Occitania. *S. Fredaldus vel Frodoaldus epiſcopus M.* 252 b c f, 253 c, 254 e. *An ante ſeculum* 10 *Cathedra epiſcopali inſignis fuit?* 253 c d e f, 253 a & ſeqq. 254 a
Mindelhemium, oppidum Germaniæ in Suevia 759 f, 777 c, 778 c
Miſilmerium, oppidum Siciliæ in diœceſi Panormitana. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ, peſtis depulſa & alia beneficia* 356 b c d e
Miſphat. *Vide* Fons Miſphar.
Mittelberg, parœcia in Suevia 766 b c, 768 f, 773 a
Moabitæ, incolæ Arabiæ adventitii 22 b, 114 e, 115 a. *Iter Iſraelitarum ab Aſiongaber uſque ad* Moabitarum *regionem* 107 b c, 111 a b, 115 e f. *Quadrageſima ſecunda Iſraelitarum manſio in* Campeſtribus Moab 117 a, 125 e, 134 d. *In valle* terræ Moab *ab angelis incognito loco ſepultus S. Moyſes* 140 e, 143 a b
Molinæ, caput Borbonenſis provinciæ in Gallia. *Cultus S. Roſaliæ, quæ & urbem peſte liberaſſe dicitur* 352 e, 370 a b c d
Moltraſium *vel* Multraſium, locus in diœceſi Comenſi 249 a, 250 a
Monaſterium, urbs Germaniæ, Weſtphaliæ caput. *Cultus S. Victorini M. prope Cuthias coronati* 503 c d. *Non hujus tamen, ſed alterius Victorini corpus fuit, quod* Monaſterii *olim quieviſſe* 503 f, 504 a & ſeqq.
Monaſterium vetus. *Vide* Vetus monaſterium.
Mons Cælius *ſeu* Mons exli *in Helvetia, olim* Himilinberg & Monkelen, *nunc* Meokelea *dictus* 742 d, 743 d
Mons Feretranus *ſeu* Felicianus, *corrupte* Silicianus, *in Italia* 216 d, 220 a
Mons Flaſconis. *Vide* Mons Phyſcon.
Mons S. Gertrudis. *Vide* Gertrudisberga.
Mons S. Irmgardis. *Vide* † Irmgardis mons.
Mons S. Juliani. *Vide* Eryx.
Mons Peregrinus, *al.* Erƈta, prope Panormum in Sicilia. *S. Roſalia virgo* 278 b. *Sanctæ vitæ, circa quam varia examinantur, mons & ſepultura in montis antro* 286 c d e f, 287 & ſeqq. 309 f uſque ad 316 e, 380 e, 382 e f, 383 a b, 384 b c. *Antiqua ibi eccleſia* 317 e f, 318 a, 320 c, 321 c, 341 a, 380 e, 381 d. *Diu quæſiti ſacri corporis mira inventio* 322 & ſeqq. 325 f, 326 a b c d, 336 c d, 383 b c d e. *Montis & antri ad honorem S. Roſaliæ exornati exactа deſcriptio* 339 f, 340 a & ſeqq. 341 a, 386 e f. *Nova ejuſdem antri ejusque adhærentis templi delineatio; cultus celeberrimus Sanctæ, miracula ibidem clarę* 346 a & ſeqq. 347 a b c, 400 d e f, 405 a, 405 a e f, 406 b c, 408 c d e f, 421 c
Mons Politianus, urbs Etruriæ in agro Senenſi 454 b, 456 a
Mons Phyſcon *ſeu* Mons Flaſconis, oppidum Etruriæ Pontificiæ in Italia. *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 369 b. *Oppidi etiam ſit mentio* 472 f, 474 a
Mons Regalis, urbs archiepiſcopalis Siciliæ. *An in vicina ſpelunca ſolitarie vixit S. Roſalia?* 290 b, 308 c d e. *Ejus cultus, reliquiæ & miracula in urbe & diœceſi* 357 d e f, 358 a & ſeqq.
Mons vinearum. *Vide* Weingarten.
Montis Majoris monaſterium in Gallia prope Arelatem 454 c, 456 a
Moria, mons, *in quo Salomon templum condidit* 162 d
Morini, populi in Belgio, *a S. Bertino & aliis excolti* 558 & ſeqq. 595 b c, 605 d e, 610 a b, 611 c d
Moſcna, Moſcoviæ metropolis xxi e f, 636 f
Moſera. *Vide vocem ſequentem* Moſeroth.
Moſeroth, *vigeſima ſeptima Iſraelitarum manſio* 94 a. *Trigeſima quarta manſio apud montem Hor etiam vocatus* Moſera, *qui locus veriſimiliter idem eſt cum* Moſeroth 510 a b c d f, 111 a b c. *Vide* Hor.
Motuca *ſeu* Motyca, urbs Siciliæ in diœceſi Syracuſana. *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ patronæ* 364 c
Mueſavia, locus in Suevia & Tyrulis cuniculis prope Lycum amnem 769 e, 772 a
Maltraſium. *Vide* Moltraſium.
† Mummolini parœcia propd Audomaropolim in Belgio 561 a. *Vide* Vetus monaſterium.
Munniu, locus in Belgio haud ita procul Audomaropoli ſitus, *forte idem cum bodierno* Meuth 596 e, 598 e
Muromum, urbs Moſcuviæ ad Occam fluvium 635 f, 636 b f, 643 c d
Muſa *ſeu* Muza. *Vide* Meſſa.
Mutina, urbs epiſcopalis in Italia. *Officium & feſtivi-*

festivitas S. Rosaliæ in urbe & tota dioeces 351 e, 352 f, 353 a, 368 f, 369 a
Mutusca. *Vide* Trebula.

N

NAbalia (*Niers*) fluvius Germaniæ 271 e d, 725 e
Nabo. *Vide* Nebo.
Narnia, urbs Italiæ in Umbria 454 c, 456 a, 468 e, 470 a, 475 b, 476 f
Neapolis. *S. Candida senior, a S. Petro Apostolo conversa* 177 e. *Ibidem S. Candida junior mulier conjugata* 228 a. *Cultus & reliquiæ S. Rosaliæ, cui urbis liberatio a peste attribuitur* 348 b, 352 f, 367 b e d e. *Corpus S. Severini abbatis* Neapolim *translatum* 489 e. Neapoli *fodisse traditur S. Severinus, qui nunquam exstitit* 493 b e d e f. *Reliquiæ S. Victorini* 506 d
Nebo *al.* Nabo, urbs in terra Amorrhæorum 132 e, 533 e d
Nebo, mons Arabiæ. *S. Moyses propheta* 6 a, 127 e, 140 e d, 143 a
Nemra, urbs in terra Amorrhæorum 132 e. *Videtur eadem esse cum* Bethnemra, *quam Gaditæ in eadem terra ceædificarunt.* 133 c
Neoforum. *Vide* Novum forum.
Neomagum, urbs Belgii in Geldria 582 d n
Neoportus, *olim* Iferæ portus, oppidum Flandriæ maritimum 595 e, 596 c, 598 e f
Neptensis urbs episcopalis in Africa 680 d e, 681 f
Netum, urba Siciliæ in diœcesi Syracusana. *S. Rosaliæ cultus & reliquiæ* 364 e f
Neustria *a Normannis vastata* 596 b, 613 b
Nicæa, Galliæ, *alias* Italiæ urbs, comitatus cognominis caput. *Reliquiæ & cultus S. Rosaliæ, quæ urbem peste liberavit* 352 e, 369 c f, 370 a
Niderhofen, duplex hujus nomipis pagus in Bavariæ & Sueviæ confiniis prope Lycum fluvium 754 b, 767 a, 769 a f, 777 a
Nilii fluvii *annua exundatio* 42 e f
Ninive, urbs 161 e
Nobe. *Vide* Chanath.
Nordgoa, *al.* Nordegoa *&c.*, tractus Germaniæ 265 a, 266 e f
Norimberga, urbs Germaniæ 780 b, 781 a
Northriding, para provincie Eboracensis in Anglia 696 b
Northumbria antiqua, varias præter hodiernam Northumbriam Septemtrionales Angliæ provincias complectens, *per quas S. Beda abbatissa monasticæ vitæ institutum propagavit* 694 & seqq.
Norvegia, regio 694 e, 695 a
Novalicensis abbatia *olim* Italiæ in valle Segusina, *quo translatæ reliquiæ S. Frontiniani M.* 675 d e
Novempopulania, Galliæ provincia, *seculo 8 a Saracenis vastata, & seculo 9 a Normannis* 631 d f, 632 a b c d
Noviomum *vel* Novioduanum, *al.* Novio, Novioma & Noviomagum Veromanduorum, urbs Galliæ episcopalis, *frustra a Normannis obsessa* 599 e, 601 a, 606 a, 627 b
Novocomum. *Vide* Comum.
Novogorodum *seu* Novogardia magna (*Russis* Novogorod Weliki) urbs Moscoviæ 636 b, 645 a
Novogrodecum, urbs Lituaniæ xxii a
Novum forum, *al.* Neoforum (*Neumark*) oppidum in Bavariæ Palatinatu 780 b, 781 a

O

OBertinga, locus Germaniæ in Suevia 727 b, 728 e
Oboth, *trigesimus septimæ Israelitarum mansio* 107 b, 214 e f
Occolan, pagus Novæ Galliæciæ in America. *Cultus & beneficia S. Rosaliæ* 379 e e
Oliveti mons in Palæstina, *in quo sepulcrum Zachariæ, an sancti prophetæ?* 655 e f
Opigny, locus in Gallia non procul Meldis 689 b e d
Orcades insulæ, *quarum princeps S. Magnus M. cum S. Magno abbate confusus* 714 f, 715 a b
Orchianum. *Vide* Vitorchiannm.
Ostia, urba *olim* in Latio. *SS. Censurinus præfectus, Cyriacus vel Quiriacus episcopus, Maximus presbyter & multi alii Martyres* 518 a e, 521 d, 523 c e, 524 b. *Portus Romanus prope* Ostiam, *ubi sepulti SS. Tauvinus & Herculanus vel Erculanus* 518 b c e, 522 d, 524 b
Ottobura, abbatia Germaniæ in Suevia 776 e, 778 b

P

PActa *vel*, Pactæ, urba episcopalis in Sicilia *Cultui S. Rosaliæ* 366 d
Padus, fluvius Italiæ 242 b, 243 c
Palluel, castrum in Burgundia 97 d
Palmaria, parva insula maris Tyrrheni 490 e
Pandararia, insula maris Tyrrheni 499 d
Paneas. *Vide* Dan.
Panormus, urbs Siciliæ. *S. Rosalia virgo in vicino Monte Peregrino* 278 b. *An Sancta Panormi regulam Basilioni Ordinis professa in monasterio S. Salvatoris?* 282 b usque ad 286, 290 f, 299 a & seqq. 300 a b, 307 f, 308 a. Panormitanum *S. Rosaliæ cœnobium religiosarum Ordinis S. Benedicti* 298 d e. *Vetustum monasterium monialium Basilianarum S. Mariæ de Orto prope* Panormum 300 a, 307 e f, 308 a. *Antiqua urbis templa, sacella, imagines aliaque indicia cultus S. Rosaliæ ante inventionem corporis* 317 e f, 318 b d, 319 a b e f, 320 d, 321 a b c, 380 e. *Sæva pestis* Panormum *affligens, dum corpus invenitur; lætitia & singulari pietas civium, Sanctam mira fiducia patronam eligentium, mirosque ardore solemnissimos ei honores deferentium, finis pestilentiæ & plurima alia beneficia impetrata* 323 usque ad 337, 383 b c d e, 384 a f, 385 a & seqq. 386 a b, 387 a f, 388 & seqq. *Magnificum S. Rosaliæ sacellum & pretiosa ejus corpori arca* Panormi *constructa, quæ accurate describuntur* 337 f, 338 a, 347 d e f, 348 a & seqq. 349 a b e, 386 f, 387 a. *Urbs bis in terræ motibus & sæpius temporis pestis a ruina & contagio per S. Rosaliam servata* 353 c d e f, 354 a & seqq. 355 a b, 411 b e d a f, 412 a b c d, 414 d e
Papia. *Vide* Ticinum.
Parisii. *Reliquiæ S. Mauri episcopi conf.* 224 e; *item S. Rosaliæ* 370 a
Parium, urbs Asiæ minoris in Hellespooto *SS. Onesphorus Apostolorum discipulus & Porphyrius*

Digitized by Google

phyrius ejus ſervus MM. 662 a
Parma, urbs Italiæ. *Templum cathedrale olim S. Herculano M. ſacrum* 519 a b
Patzinacitæ, *populi*, *al.* Pecenienſes, Piecioiges *&c.* 635 b e, 636 e, 638 e f, 639 a c, 641 c e, 643 a
Paula, Oppidum regni Neapolitani in Calabria Citeriore. *S. Roſaliæ cultus ac reliquiæ* 318 e, 366 f, 367 a
Pecenienſes. *Vide* Patzinacitæ.
Pedargna, *al.* Paderargon, pagus Germaniæ 265 b, 266 f
Pena (*Peene*) rivus Belgii in Flandria 576 a b d
Peradamium, urbs epiſcopalis in Africa 68n e
Peregrinus Mons. *Vide* Mons peregrinus.
Perſia. *S. Abdas epiſcopus & multi alii in eadem perſecutione paſſi* 528 b
Peruanum Americæ regnum, *in quo colitur S. Roſalia* 378 f, 379 a
Peruſia, urbs Italiæ 467 b, 468 b
Petra, Arabiæ Petrææ metropolis, *antea* Arce, *dicta*, *teſte Joſepho* 69 e f, 208 b, 113 n b, 164 n
Petra *aut* Petralia, geminum nominis hujus oppidum diœceſis Meſſanenſis in Sicilia 366 b c
Pfronta, pagus in Snevia 774 b, 775 c, 777 e, 778 c
Pharan, deſertum, *in quo decima tertia & ſequentes octodecim Iſraelitarum manſiones fuere* 89 b c, 93 e f, 94 a b e e, 207 d n
Phaſga, mons ſeu potius vertex montis Nebo, *in quo mortuus S. Moyſes* 220 f, 227 c c, 240 d
Phihahiroth, *quarta Iſraelitarum manſio* 53 f, 54 n
† Philippi oppidum Siciliæ in diœceſi Cataoenſi. *Reliquiæ & cultus S. Roſaliæ patronæ* 364 a
† Philippi de Fragala abbatia Ordinis S. Baſilii in Meſſinoenſi Siciliæ diœceſi. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 366 a b
Phiſon, fluvius paradiſi 161 e
Phitom, urbs Ægypti *ab Iſraelitis condita* 8 n
Phœnicas, populi ad mare Mediterraneum 70 f, 71 b c
Phunon, *trigeſima ſexta Iſraelitarum manſio* 107 b, 111 a, 114 e. *Eadem verſimiliter manſio fuit in* Jetebatha, *quod vide.*
Pinſenm, urbs epiſcopalis in Lituania xxvii e
Pipimiſium prope Meldas in Gallia, *de quo loco variæ adſeruntur conjecturæ* 688 f, 689 a b e d
Piſæ, urbs Italiæ 469 b, 470 a
Plache, locus territorii Cataoenſis in Sicilia. *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ* 364 a b c
Platia (*Piazza*) urbs Siciliæ in diœceſi Cataoenſi. *Miracula S. Roſaliæ* 364 c d
Plotacium, *al.* Crotacium, vicus prope Bergomum in Italia, *ubi paſſus S. Alexander* 236 n b, 243 f, 244 a b, 245 b c
Podamicus lacus in Germania, *qui etiam* Conſtantienſis & Brigantinus *vocatus* 605 c, 606 f, 739 a e f, 745 f
Poinſy, vicus in Gallia prope Meldas 689 b e
Polimartium, caſtrum Italiæ in ditione Eccleſiæ 457 e, 459 a
Politium, urbs Siciliæ in diœceſi Cephalœditana. *S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 318 a e, 359 b e
Polocum, urbs Lituaniæ xxvii c, 634 b, 636 b, 641 n
Pontia, inſula maris Tyrrheni, *S. Victorini M. & aliorum Sanctorum exilio nobilitata* 490 a b e, 492 f, 493 a, 498 a & ſeqq. 500 a b, 501 a b
Pontida, vicus & monaſterium prope Bergomum in Italia. *B. Albertus abbas* 644 b
Poperioga, oppidum Belgii in Flandria. *Eccleſia & reliquiæ S. Bertini* 584 e f
Poreianum, locus Italiæ in agro Florentino 462 b
Portus principis, oppidum Cubæ inſulæ in America. *Cultus S. Roſaliæ* 380 a, 410 f
Praga, Bohemiæ metropolis. *Reliquiæ & cultus S. Victorini M.* 505 a b c f, 506 a
Premyſlia, urbs epiſcopalis in Ruſſia Rubra xxvii e
Preſciniacum (*Precy*) locus diœceſis Auguſtodunenſis in Gallia 4 d
Pruchenzell, pagus Germaniæ in diœceſi Conſtantienſi 763 a, 765 c
Puſſanenſis monaſterium regni Neapolitani in Apulia. *B. Jordanus abbas* 649 a

Q

QUiſquinenſis mons in Sicilia, *in cujus ſpelunca ſolitarie vixit S. Roſalia, verſimilius non omnino incognita* 281 e d, 282 a b, 286 & ſeqq. 304 e, 305 h f, 308 & ſeqq. *Speluncæ deſcriptio & antiquus ibi ſanctæ Virginis cultus ac beneficia* 308 f, 309 a b c d, 318 e, 321 d e f, 322 a. *Ulteriores notitiæ de* Quiſquinenſi *monte & ſpecu, quem Sancta incoluit; beneficia recentiora & loci veneratio ad hæc uſque tempora* 341 uſque ad 346, 362 e, 405 c d

R

RAbbat, metropolis Ammonitarum 126 e, 127 f, 128 a, 159 b c
Ragnſa, oppidum Siciliæ in diœceſi Syracuſana. *Eccleſia antiqua S. Roſaliæ cultus & reliquiæ* 318 e e, 319 c, 320 n, 364 d
Rabalmutum, *al.* Racalmutum, oppidum Siciliæ in diœceſi Agrigentina. *Antiquum S. Roſaliæ templum, cultus & reliquiæ* 317 d, 318 n, 319 f, 362 c d
Ramaſſes, urbs Ægypti, *ab Iſraelitis condita* 8 n. *Prima Iſraelitarum manſio* 9 a b & ſeqq. 36 c
Ramoth, *al.* Arimaonm, civitas ſefugii in tribu Gad 234 f, 236 f, 237 a
Rſphca. *Vide* Daphca.
Raphidim, *undecima Iſraelitarum manſio, ubi Amalecitas vincunt, Jethro probabilius ad S. Moyſen venit &c.* 60 e, 66 & ſeqq.
Ratisbona, urbs Germaniæ; *ubi in adverſa Danubii ripa junta pontem ceditam monaſterium S. Magni nomine, cultu & miraculis inſigne, cujus primordia fabuloſa* 734 d e, 778 d e f, 779, 780, 781
Rauchenlechberg, locus in Bavaria prope Lycum amnem 766 e f, 779 a
Ravenna, urbs Italiæ. *Cultus S. Roſaliæ* 368 d n. *B. Urſicinus epiſcopus* 535 b
Recinetum, urbs Italiæ in Piceno. *S. Roſaliæ reliquiæ & beneficia* 369 e d
Reeſium, urbs parva in ducatu Cliviæ 271 n, 272 a f, 274 d, 275 h c, 277 d
Regenſtauff, vicus Germaniæ in Palatinatu Neoburgenſi 779 e, 781 d
Regium, urbs Italiæ in Æmilia 614 f
Remmomphares, *decima ſexta Iſraelitarum manſio* 93 f

Remyo-

Remynghem, Rumegbem & Ruminghem, pagus Belgii in Artefia 629 e, 630 d
Reffa, *decima octava Iſraelitarum manſio* 93 f
Rethma, *decima quinta Iſraelitarum manſio* 93 e f
Reutra, vicus in Tyroli prope Sueviæ confinia 768 e, 769 b
Rhenus, fluvius Italiæ 242 b, 243 d
Rhodanus, Galliæ fluvius 201 e, 670 d e, 674 c
Rhoſus *vel* Rhoſſus, urbs epiſcopalis in Cilicia 211 a b
Riedeo, parœcia epiſcopatus Auguſtani in Germania 774 b, 775 c
Rivellum, oppidum in Baſilicata regni Neapolitani proviocia. *Eccleſia S. Roſaliæ anno 1478 condita & reliquiæ* 318 a e, 352 f, 367 a
Romæ *attribuendi non ſunt SS. Magnus, Caſtus, Saturninus, Firminus & Maximus* MM. 205 c d e f, 206 *n* b e. *Caſtus & reliquiæ S. Roſaliæ* 349 d e f, 350 e f, 351 *n*, 386 c d, 404 c. Moles Adriani Romæ, *dein* Caſtrum S. Angeli & Caſtrum Crefceotii *dicta* 147 e, 148 e. *S. Onuphrius Apoſtolorum diſcipulus* Romæ *non obiit* 662 e, 663 b, 664 b c e, 665 f. *S. Eleutherius abbas* 682 b
Roncilio, oppidum Italiæ in ditione Eccleſiaſtica 465 e, 466 c
† Roſaliæ pagus Novæ Biſcaiæ in America 379 b e
† Roſaliæ pagus Californiæ in America 378 f
Roſarum moos in Agrigentino Siciliæ epiſcopatu 304 c, 305 b, 310 d e f, 341 e
Roſsbaupten, *al.* Caput equi, pagus in Suevia ad Lycum amnem 749, b 750 f, 767 f, 776 b
Roſshaupteo, alter Sneviæ pagus prope Burgoviam 769 *n* b
Roſtovia, urbs Moſcoviæ 635 b f, 636 b f, 639 o
Rubroch, Rubtoue, Rubroeck, pagus in Flandria Occidentali 629 f, 630 e
Rumeghem. *Vide* Remynghem.
Ruſſia. *SS. Romanus & David, alias Boriſus & Glebus aut Hlibus* 633 b

S

Saba. *Vide* Meroc.
Sabæi, Arabiæ iocolæ 22 b
Sabama, urbs a Rubenitis ædificata 133 e d
Saban, urbs in terra Amorrhæorum 132 c
Sacca, urbs Siciliæ in diœceſi Agrigentina. *S. Roſaliæ patronæ cultus, reliquiæ & beneficia* 363 e d
Sagoon. *Vide* Arar.
Salemis urbs Siciliæ in diœceſi Mazarenſi. *S. Roſaliæ patronæ cultus & reliquiæ* 361 d
Salemitanum monaſterium Ordinis Ciſtercienſis in Suevia. *Reliquiæ S. Magni abbatis* 725 d e
Salmona, *trigeſima quinta Iſraelitarum manſio* 107 b, 111 a, 114 b. *Eadem manſio veriſimiliter partim fuit in* Gadgad, *quod vide.*
† Salvatoris civitas. *Vide* Socorropolis.
Sanceia *vel* Sanceiæ, locus agri Senonenſis in Gallia, *ubi olim quatuorum corpora SS. Sanctiani, Augaſtini & Beatæ MM.* 669 b e, 670 *a*, 672 e
Sanctus campus. *Vide* Locus eccleſiæ.
Sanir. *Vide* Hermon.
Sanſeverioum, oppidum Italiæ in Marebia Anconitana 489 e e
Sarion. *Vide* Hermon.
Saucona, Saugonna *vel* Sanconna. *Vide* Acar.
Sanlien. *Vide* Sudelocus.
Savona, urbs Italiæ in Occidentali ora Liguſtica 794 d, 797 c
Sealabis, urbs in Luſitania 378 b
Scardoburgenſa caſtrum Angliæ in provincia Eboraceuſi 797 e
Schongavia, *al.* Schonga, oppidum Bavariæ ad Lycum amnem 762 a e, 764 *n*, 765 d, 771 f
Schuſſenriedt. *Vide* Sorethanum monaſterium.
Sclafanenſe oppidum Siciliæ in diœceſi Cephaludinaoa. *S. Roſaliæ cultus ac reliquiæ* 359 e
Scoveberga. *Vide* Winnoci-Berga.
Seeg, parœcia epiſcopatus Auguſtani in Sneviæ 766 d, 768 f
Segones. *Vide* Sequani.
Seguſiani, Galliæ populi 198 d
Seir, mons Idumææ, *circa quem Iſraelitæ diu vagantur* 99 e, 107 *n* b, 110 b d e f, 134 a d e
Seleha, urbs Amorrhæorum 126 e
Sena, urbs Italiæ in Etruria 467 c, 468 b c. Senenſis *conventus S. Clementis Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis, cujus alumnus fuit B. Benintaſa Rapaccioli* 481 c d e f, 483 a b
Senones, urbs Galliæ. *SS. Sanctianus, Auguſtinus, Beata, Felix & Aubertus MM.* 668 a & ſeqq. Seoooneoſe *monaſterium S. Petri vivi, quo trium priorum corpora translata* 669 b c d
Sepher, mons in deſerto Pharan, *vigeſima Iſraelitarum manſio* 94 a
Septempeda, *olim* urbs Italiæ in Piceno 489 e
Sepulcra conenpiſceotiæ, locus in deſerto Pharan, *ubi fuit decima tertia Iſraelitarum manſio* 89 b c. *Ratio nominis* 92 f, 93 *n*
Sequani *al.* Segones Galliæ populi 188 *n* b, 195 d e, 196 e, 197 a, 198 d e, 199 *n* b, 200 a, 201 e, 202 a
Sernanum, locus Marebiæ Anconitanæ in Italia 653 *n* b c
Setia, oppidum Italiæ in Campania Romaoa. *Cultus S. Roſaliæ* 368 c d
Settim. *Vide* Abelſatim.
Seyling. *Vide* Suillne.
Sicilia. *Antiqua S. Roſaliæ veneratio in variis locis* 316 e f, 317 & ſeqq. *Ejus extenſio ad totum regnum* 351 b f, 352 *n* b e. *Cultus poſt corporis inventionem, reliquiæ, miracula ac beneficia in locis regni particularibus* 353 & ſeqq.
Siclis, orbs Siciliæ in diœceſi Syracuſaon. *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ patronæ* 318 e e, 364 d
Sidolcucum. *Vide* Sndelocus.
Sin, deſertum noo longe *a* mari Rubro, *ubi octava Iſraelitarum manſio* 60 e f, 63 d, 64 a b 68 e
Sio, deſertum alterum, *in quo ſita erat Cades, trigeſima tertia Iſraelitarum manſio* 106 d, 107 d e f, 108 *n*
Sinai, mons in Arabia Petræa 20 e d, 24 e, 27 d, 60 d e, 67 f, 68 e d. *Duodecima Iſraelitarum manſio apud montem* Sinai, *plurimis factis nobilitata* 72 & ſeqq.
Sithienſis abbatia, *nunc S. Bertini dicta*, Audomaropoli in Belgio. *Ejus fundatio & primus abbas S. Mummolinus* 559, 560, 561, 562, 563, 564 *n* b c. *Proponuntur ac diſtinguntur incrementa* Sithienſis *abbatiæ, ſub ſucceſſore S. Bertino poſſeſſionibus, monachorum*

cum numero & regulari obſervantia florentiſſimæ 564 d e f, 565 nſque ad 580, 587 b c d, 588 a b f, 589 a f, 590 a b, 591 d e, 592 d e, 606 & ſeqq. *Multa alia ad eamdem abbatiam ſpectantia, quæ morte S. Bertini poſteriora ſunt* 580 f, 581 nſque ad 587, 596 ad 604, 614 ad 630. *Vide* Audomaropolis.

Smolenſcum, urbs Moſcoviæ, *in cujus territorio oriſius S. David, alias Glebus aut Hlibus* 635 f, 636 c, 645 c, 642 b, 643 b c d f, 644 d

Soccoth *vel* Socoth, *ſecunda Iſraelitarum manſio* 52 b c d, 53 d e

Sonnenburgum, cœnobium monialium Benedictinarum in comitatu Tyrolis 728 c

Sophan, urbs a Gaditis exſtructa 533 c

Soracte, mons Italiæ cum monaſterio in ditione Pontificis 393 d e

Sorethanum monaſterium (*Schuſſenried*) Ordinis Præmonſtratenſis in Suevia. *S. Magni patroni cultus antiquus & recens* 722 a, 730 a & ſeqq. *Particula de baculo S. Magni, inclusa pedo pretioſo, cujus forma exhibetur* 724 e f, 725 d. *Abbatiæ* Sorethanæ *primordia* 734 b c d

Sofarium. *Vide* Sufatum.

Soteropolis *ſeu* S. Salvatoris civitas, Braſiliæ caput. *Cultus S. Roſaliæ* 378 f

Spolerum, urbs Italiæ. *Corpus S. Eleutherii abbatis, ejuſque cultus* 683 b c d. Spoletanum *S. Martii monaſterium, cui idem ſanctus præfuit* 682 b c, 683 c d, 685 a

Staingaden, abbatia Ordinis Præmonſtratenſis in Bavaria 726 a f, 762 f, 764 b, 765 c, 768 b, 777 a

Starr.am-hoff, ſuburbium Ratisbonæ *in* adverſa Dannbii ripa 785 a b

Steinbach *vel* Stainbach, locus *in* Suevia, *ubi ſacellum S. Magni* 734 f, 772 e

† Stephani oppidum diœceſis Agrigentinæ *in* Sicilia. *Antiqua S. Roſaliæ vocatio* 319 c f, 320 a, 341 c. *A manifeſto peſtis periculo per Sanctam ſervatur* 325 d. *Ejus reliquiæ & cultus excentior* 345 b c, 362 b c

Stetten, pagus Sueviæ in epiſcopatu Auguſtano 772 e, 775 b

Streanesheale, Streaneshalh, Strenshalh. *Vide* Whitbyenſe monaſterium.

Styra, oppidum Germaniæ *in* Auſtria Superiore. *Cultus S. Columbæ* 653 c

Suchtelenum *vel* Suchtelinm, oppidulum in ducatu Juliacenſi 272 b c d a f, 272 a, 274 d e f, 275 c, 277 d

Sudeleens, *al.* Sidoleucum *&c.* (*Saulieu*) oppidum Galliæ in Burgundiæ ducatu 670 c, 675 b

Sufetula, urbs epiſcopalis in Africa 678 c, 680 b c, 681 a

Suffianum, locus Italiæ in Piceno, *ubi obiit B. Liberatus de Lauro, idem cum Sancto, qui agnominatur Integritus* 652 c d, 653 a b

Sueſſio *vel* Sueſſiones, urbs Galliæ. *S. Anſerius epiſcopus conf.* 543 a

Suilinc, *al.* Svviling & Seyling, mons prope Fneſſenſe Sueviæ oppidum in adverſa Lyci ripa 753 b, 754 f

Sundhofen, paræcia Sueviæ *in* epiſcopatu Auguſtano 766 a, 768 f

Sur. *Vide* Etham.

Surianum, caſtrum ditionis Pontificiæ in Italia 437 d, 438 f

Suſa, urbs in Perſia, *cujus epiſcopus fuit S. Abdas M.* 531 c f

Suſatum, *al.* Soſatium (*Soeſt*) urbs Germaniæ in comitatu Marchiæ 265 f, 266 f

Sutrium, urbs Italiæ in dirione Pontificia 446 e, 448 f

Svviling. *Vide* Suilinc.

Syracuſæ, urbs epiſcopalis in Sicilia. *S. Roſaliæ cultus, reliquiæ & beneficia in urbe & diœceſi* 364 d e f, 365 a b c d. *S. Fauſtus abbas Monaſterii S. Lucie prope* Syracuſas 626 a & ſeqq.

Syria regio 98 d a

T

TAdcaſter. *Vide* Calcaria.

Tanis, urbs Ægypti 94 a, 162 c

Tartaria, *in qua Chriſti fidem prædicat & martyrium ſubit B. Benintaſa Rapaccioli* 48 a c d e

Teglanenſis urbs epiſcopalis in Africa 680 a

Thabor, mons Galilææ, *ubi in transfiguratione Chriſti cum Elia apparuit Moſes, cui veriſimiliter eccleſia ibi conſtructa* 7 a, 546 a

Thahath, *vigeſima tertia Iſraelitarum manſio* 94 a

Thare, *vigeſima quarta Iſraelitarum manſio* 94 a

Theologium (*Tholey*) abbatia *olim* in Virdunenſi, *nunc* Trevirenſi diœceſi. *Reliquiæ SS. Mauri, Salvini & Aratoris* 221 b f, 222 a, 223 a b, 224 d

Thermæ, urbs Siciliæ in diœceſi Panormitana. *Cultus, reliquiæ & miracula S. Roſaliæ* 356 e f, 357 a b c

Thigernum, oppidum Galliæ in Alvernia inferiore 370 a b

Tiala [*Tiel*] oppidum Belgii in Geldria 582 a

Ticinum, *al.* Papia, urbs Italiæ. *Cultus S. Marini conf.* 208 f, 209 a b c

Tigurinus, *al.* Turicinus lacus *in* Helvetia 738 c f, 739 f

Tillum (*Thil*) locus diœceſis Auguſtodunenſis in Gallia 4 d

Tirnavia, urbs Hungariæ Superioris. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 372 c

Titanus, Titas *ſive* Acer, *nunc* San-Marino, *mons Italiæ, in quo vitam ſolitariam duxit S. Marinus conf.* 208 c, 209 a b, 214 e, 216 d, 217 d & ſeqq. 219 f, 220 a b d

Tolbiacum. *Vide* Tulbiacum.

Toletana diœceſis *in* Hiſpania. *Cultus S. Roſaliæ* 352 e, 352 f, 353 a

Tornacum, urbs Belgii 594 b

Tortoricium, *al.* Tortoretum & Toſtoretum, Oppidum Siciliæ in diœceſi Meſſanenſi. *Templum S. Roſaliæ* 318 d e

Tranſilvania, regio. *Reliquiæ S. Roſaliæ* 372 d

Trebula, *al.* Mutuſca (*vulgo* Monte Leone) Caſtrum Italiæ in ditione Pontificia 415 e

Trecæ, urbs in Campania Gallica 670 d, 672 e

Trenorchium [*Tournus*] oppidum Burgundiæ ad Ararim 192 a, 595 a, 202 c d

Trevicum. *Vide* Trivicum.

Treviri, urbs Germaniæ *S. Marcelli epiſcopi M. cultus* 203 b

Trivicum, *al.* Trevicum, urbs regni Neapolitani in Principatu Ulteriori. *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ, quæ ſtella patrona* 352 f, 367 a b

Troglodytæ, Africæ populi 22 f, 23 a b

Troina, *al.* Imachara & Hemichara, oppidum Siciliæ

Siciliæ io diœceſi Meſſanenſi. *S. Roſaliæ tultus ac reliquiæ* 318 c e, 365 e f
Tucconia *vel* Tuconia. *Vide* Tugium.
Tudertum, urbs Italiæ in Umbria 447 e
Tugium, *al.* Tucconia & Tucconia, oppidum Helvetiæ 739 a, 740 e
Tulbiacum, *al.* Tulpiacum & Tolbiacum, locus *clade Theodeberti Auſtraſiæ regis memorabilis* 691 d, 738 d, 739 f, 740 a
Tunetum, urbs Africæ. *Cultus S. Roſaliæ* 380 b c
Tungri, urbs Germaniæ. *S. Marcellus epiſcopus M.* 203 b
Turgovia, tractus Helvetiæ 774 c d, 775 c
Tuſcania, urbs parva Italiæ io ditione Eccleſiaſtica 444 d e, 471 f, 472 e
Tuſculum, urbs Italiæ in Campania Romana. *cultus S. Roſaliæ* 368 d

V

VAlentanum, oppidum Italiæ in ditione Eccleſiaſtica 450 f, 452 e
Valentia, urbs Hiſpaniæ 468 d
Vallette, locus diœceſis Bituricenſis in Gallia 676 b
Varſavia, urbs regni Poloniæ. *Cultus & reliquiæ S. Roſaliæ* 375 a
Vaſima, Vaſime, Vaſinia, Vauſune, villa pagi Conſtantini in Normannia 555 f, 556 a b c, 665 a b
Uberlinga, *olim* Iburningæ, oppidum Sueviæ ad lacum Brigantinum 728 b, 743 f
Ubiliacna. *Vide* Hubiliacus.
Veneriæ, urbs Italiæ; *ubi templum S. Moyſi prophetæ ſacrum* 6 e f. *Provincia* Veneta 242 b, 243 d
Vercana, locus in diœceſi Comenſi 249 a
Verona, urbs Italiæ. *S. Petronius epiſcopus* 676 c
Veſelitana urbs epiſcopalis in Africa 680 a
Veſontio, orbs in Gallia. *S. Anianus epiſcopus conf.* 533 a
Vetus monaſterium prope Andomaropolim in Belgio, *S. Bertino & ſociis conſtructum in loco, ubi nunc eſt parœcia S. Mammolini* 559 uſque ad 564 d, 587 a b, 591 c d, 606 a
Vibianenſis io Africa locus *quis?* 678 c, 680 a b c e f, 681 a b
Vibo Valentia (*Monte Leone*) urbs regni Neapolitani in Calabria Ulteriore 455 e
† Victorini vicus in Aprutio Ulteriore, regni Neapolitani provincia, *qui variis notitiis illuſtratur* 490 f, 491 a, 495 a, 496 f, 501 e f, 502 a & ſeqq. 503 a b, 506 b d e
Vienna, Allobrogum metropolis 190 f, 191 b
Vienna Auſtriæ. *Reliquiæ & cultus S. Roſaliæ patronæ, quæ urbem peſte liberavit* 372 e, 373 b c d. *Item reliquiæ & cultus S. Victorini M.* 503 c, 506 a b
Vilna, Lituaniæ metropolis XXVII e
Vilſium, oppidulum Sueviæ prope Bavariæ & Tyrolis confinia 764 e, 765 e
† Vincentii monaſterium prope Laudunum in Gallia, *ubi ſepultus S. Chagnoaldus epiſcopus* 363 f, 694 a d
Virdunum, orbs in Gallia *SS. Maurus, Salvinus & Arator epiſcopi conſſ.* 221 a. *Notitiæ de variis urbis templis, uti & de abbatiis monacborum S. Vitoni & monialium S. Mauri* 221 e, 222 c d e f, 223 a e f, 224 a b c d
Viſſogorodum, Viſſogrodam, Viſogrodum *&c.* oppidum ad fluvium Boryſthenem non procul Kiovia. *Corpora SS. Romani & Davidis* 634 c, 635 c, 636 b c d, 640 f, 641 f, 643 b c
Viſurgia, *al.* Wiſara *&c.* fluvius Germaniæ 261 e, 263 a
Vitepſia, orbs Lituaniæ XXIII c d e, XXIV a
Viterbium, urbs Italiæ in Etruria Pontificia *S. Roſa virgo Tertii Ordinis S. Franciſci, civis & patrona, corporis integritate ac miraculis celeberrima* 414 c. *Eccleſia* Viterbienſis *S. Mariæ de Podio, in qua Sancta ſepulturæ tradita* 422 c d e, 422 b c d, 424 e, 435 c, 436 b, 439 d, 441 c, 444 a. *Monialium conventus S. Mariæ Roſarum, nunc S. Roſæ, cujus corpus ibi quieſcit in eccleſia S. Mariæ de Podio translatum* 417 d e f, 418 a b, 422 a b, 424 a b c d, 425 b, 428 f, 429 a b, 439 c d, 441 c d, 443 d, 444 a, 445 a b, 474 f, 475 a. *Notitiæ domus & cellæ, quas Sancta* Viterbii *incoluit* 428 a & ſeqq. 429 a b. Viterbium *nunc ſummo Pontifici nunc imperatori adhæret* 437 b, 438 c d e, 467 f
Vitorchianum, *al.* Vicus Orchianus & Orchianum, caſtrum Italiæ in Etruria Pontificia, *Ubi S. Roſa Viterbienſis exſulavit* 437 d e f, 438 f, 443 b, 444 f
Vladimiria, urbs epiſcopalis io Volhinia XXVII e
Vladimiria, urbs Moſcoviæ. *Vide* Wolodimiria.
Volga. *Vide* Wolga.
Urbs Vetus (*Orvieto*) civitas Italiæ in ditione Pontificia 414 d, 416 b, 468 e
Uſinada, urbs epiſcopalis *in* Africa 680 a
Utica, urbs Hiſpaniæ, *ei perperam adſcribuntur SS. Magnus, Caſſus & Maximus* 206 d e f
† Vulmari, oppidum Galliæ io agro Bononieenſi, *vulgo* Samer 603 a, 604 a
Vultuinum (*Voltri*) oppidum maritimum reipublicæ Genuenſis 795 b, 797 d

W

WAlarici abbatia in Picardia 623 d f
Walteohofen, parœcia Bavariæ ad Lycum amnem 748 e, 749 e f, 750 a, 752 a b c d, 772 e, 773 a b, 775 e f
Watene, pagus in Flandria Occidentali 629 e, 630 d
Weingarten *ſeu* Mons vinearum, abbatia Germaniæ in diœceſi Conſtantienſi 765 a f
Weiſtenhorn, oppidulum Sueviæ 776 f, 778 c
Weiſſenſee, parœcia epiſcopatus Auguſtani in Sueviæ 761 e, 762 e, 763 b c, 768 a, 774 e, 775 a, 776 b
Wengle, pagus in Sueviæ & Tyrolis confiniis verſus Lycum amnem 774 e, 775 c
Were. *Vide* Wire.
Wertach, parœcia Sueviæ in tractu Campodonenſi 765 a f
Werthinenſe, Werdinenſe *ſeu* Werdenſe monaſterium Germaniæ in comitatu Marchiæ, *quo translatæ reliquiæ S. Idæ Viduæ* 256 b e e, 257 a, 267 b c, 268 e f, 269 a c d e f, 270 a b
Whirby, Whithe, Witbe, *olim* Strenshalh, Streaoesheale, Streaneshalh, monaſterium Angliæ in provincia Eboracenſi, *ad quod tranſlatum corpus S. Bedæ abbatiſſæ* 695 f, 696 a b c, 697 c e, 698 e, 699 c, 700 d
Wiodigamum, *al.* Windegaenium & Windigahamum,

Digitized by Google

hsmum, locus in Belgio non procul Audomaropoli, *qui idem dicitur cum Bodiveto* Wins 601 c
Wiooocl-Berga *seu* Bergæ S. Winnoci, *olim* Scoveberga, urbs Flandriæ Occidentalis cum ebbatia 576 b, 577 b c d
Wics. *Vide* Wiodigamum.
Wire, *nunc* Were, fluvius Angliæ in provincia Donelmensi 696 f, 697 a b
Wisara. *Vide* Visurgis.
Witbe. *Vide* Whitby.
Wolga, *al.* Volga, fluvius Wolodimiria *seu* Vladimicla, urbs Moscoviæ 636 c, 641 b
Wormholtanſis *seu* Wormhootenſis monaſterii in Flandria, *fundatio, ſitus, primi abbates &c.* 576 a & ſeqq. 577 a b c d, 590 a b c, 607 d e f

Z

ZAced tocrens, *ed quem trigeſima nona Iſraelitarum mancſa in Diboegad* 108 d e, 114 f, 115 a e

INDEX ONOMASTICUS

A

ADytum, *arce teſtimanii, ut videtur* 174 d, 175 e
Acrotomos, *durus & præruptus* 376 b
Agraocatos, *cœtractus* 451 c d, 452 f
Io Albis moci, *in prima peſt ſeſceſptum baptiſmum innocentia mori* 264 a, 266 d
Alexicacus, *ſalutaris vel malum pellens* 771 f, 772 b
Ambarvalia, *luſtratio agrorum per reliquias ſacras, quæ in ſupplicatione circumferuntur* 762 e, 769 c
Ambaxator & Ambaſſiator, *legatus* 242 d, 714 d
Ambra, *ſuccinum* 446 c, 448 e
Anca, *cœnandi vel ſumma cœna* 469 e, 470 b
Anguioalia, *peſtis inguinaria* 456 e, 458 d
Annihilatus, *exteauatus* 464 f
Anticus, *capite deorſum verſo poſitus* 761 e, 762 c
Arteria, *gettur ſeu gurgulio* 452 e

B

BArca, *navis* 460 c d
Baſtarius, *forte acupiſtar* 470 a, 452 b c
Biothanatus, *violenta morte periius vel perire dignus* 815 e, 819 a
Bliſſare, *balbutire* 297 f
Bojaci, *nobiles Ruſſi* 5x d

C

CAcochymia, *redundantia malorum humorum* 775 d, 778 b
Calderarius, *al.* Caldararius, *lebetum artifex* 469 e, 470 b
Cambatta, Cambota, Cambotta, Cambuta & Cambutta, *baculus ſeu pedum* 708 e, 723 c f, 740 f, 741 a, 742 a, f
Camiſia, *interula ſeu tunica interior* 264 d f 266 e
Campe, *eruca* 764 c, 765 d
Cantabrom, *panis furfureus* 505 b
Capitaneus, *præcipuus* 573 c
Cacaxace, *caprimere, delicere &c.* 262 c, 263 d
Cardinalis, *præcipuus* 617 b; *item ſolemnis* 622 e, 623 f
Cellarius, *qui cellæ vinariæ & penui præſt* 735 e, 737 e
Cephalargia & Cephalalgia, *capitis dolor* 265 b, 266 f, 773 d, 772 b
Chorea, *chorus* 435 b
Ciborium, *tegimen vel umbraculum altaris* 188 d
Claodeſtinari, *latere* 268 c
Colobium, *tenica monachorum ſine manicis* 296 e
Comitiva, *comitatus* 433 c, 436 b
Contcato & Cootcada, *urbis regia vel peruciæ* 446 d, 447 b, 448 d e, 449 e
Copia ſervitutis, *cauſſidiam* 733 d f
Coſcia, *femur* 474 f
Crosola & Croccia, *fulcrum* 348 f, 349 f, 452 e, 452 f
Curtis, *villa ſeu prædium* 628 e
Coſare, *fuere* 538 c, 599 e

D

DEmentace, *eſſe mente captum* 594 a
Diffidatus, *deſperatus* 463 e
Diſcipulatus, *officium aditui vel cuſtodiæ eccleſiæ* 267 d, 269 c
Divalis, *divinus* 664 c, 666 e
Domata, *domus* 615 f, 635 a
Duciculus, *pauillus ori piſtomii inſertus* 735 e, 737 e

Ethi-

E

EThicus, *bellicus* 461 d 466 c
Excobiæ, *psalmodia & cultus divinus* 75 a c, 734 a b
Exgravari, *levari* 465 e

F

FAcere caput, *fapurare seu in pus tenveteri* 457 d, 458 f
Factio, *factio* 574 f
Fatigium, *labor* 228 a
Fetalis, *ferinus* 219 c
Ferus, *equus* 627 f
Fessæ, *aestu* 627 f, 628 c
Filza corallosnm seu ambrarum, *globuli precatorii ex corallio vel faceiae* 446 e, 448 e
Flammeum, *pallium* 296 c
Flanci, *latera seu ilia* 473 c, 474 a
Folietta, *mensura quædam vinaria* 589 e
Forensis, *extraneus* 473 c, 474 b
Frooticipiom, *ialtium* 599 d
Fustis, *myoparo* 460 b, 461 d

G

GAtta, *felis* 473 f, 474 b
Gillo, *vas figulinum vel vitreum, quo potus excipitur* 737 c
Gleba, *corpus* 263 f
Grata, *clathri* 450 b, 452 c, 464 f, 466 a
Groma *vel* Gruma, *locus, in quo quatuor viæ conveniant* 603 f
Gromæ *vel* Gronæ, *loca paluſtria & herbosa* 602 b, 603 f
Gutta, *morbus articularis* 458 b, 459 b

H

HOba, Huba, Hova, Hobunoa &c. *prædium* 733 e
Hospitalis, *hospitium* 589 f
Horcipilatio, *capillorum præ timore erectio* 264 a, 266 e

I

ICruatos *percaſſas* 692 f, 693 f
Improbitates, *assiduæ preces* 602 b
Incurialis, *inhumanus* 435 b
Jocalia, *gemmæ & alia pretiosa* 425 c, 459 f
Justitia, *locus, ubi rei plectuntur vel eorum cadavera suspenduntur* 551 a, 452 f

L

LAndea, *lamina* 339 a
Lazaretum, *valetudinarium pesse infectorum* 327 a, 387 e, 389 d

M

MAndatum, *lotio pedum* 578 c, 610 f, 611 e
Manicantee, *mane* 601 f
Marcha, *territorium* 752 c, 754 a; *item limes* 755 f, 757 b
Marturiare, *martyrio afficere* 436 f
Maſſatius, *sacræ supellectilis custos &c.* 212 b, 213 c, 675 a b
Mercantia, *mercatura* 460 f
Minare, *ducere* 81 e
Morbilli, *pustulæ rubeates seu varioli* 446 c, 448 e
Myncephali, *mures* 764 c, 765 d

N

NEceſtuoſi, *indigentes* 600 d

O

OFficia, *ædificia ad monasteriorum usus & officia* 187 d
Olovitreus, *totus ex vitro* 200 d, 202 d
Oroma, *visio* 265 a, 266 f
Ovare, *lætanter ire* 739 c

P

PAnnus, *macula in oculo* 446 e, 448 a f
Parafredus, *equus agminalis* 733 f
Parochia, *diœcesis* 538 f, 539 f, 756 b, 757 d
Patientia, *vestis monastica, quæ & scapulare dicitur* 294 f
Patronus, *herus vel hospes, item nauclerus* 460 b c
Permissum, *venia* 264 a
Pistare, *massam farinaceam subigere* 629 e, 630 d
Pitatin, Pitacium, Pictatium &c. *membrana seu charta* 755 d, 756 c
Plucima, *multitudo, copia, turma* 596 c e, 598 e, 599 b e, 600 d, 601 f
Pontura pestileotialis, *pestifer carbunculus, ut videtur* 455 a, 456 c
Popismata *vel* Poppismata, *fibula oris & blandimenta manuum, quibus equi demulceatur* 768 c, 769 b
Progenies, *cognatio* 757 f, 759 a
Promontoria, *colles* 228 e
Punctura, *forte pleuritis* 470 c, 472 c
Pusiolns, *parvulus* 467 f

R

REquesta, *preces* 583 a
Rasipice, *convalescere* 463 b
Rosatus, *rosei coloris vel rosis distinctus* 188 e

S

SAgma, *vide* Sauma.
Sala, *cubiculum aut conclave* 444 a d 444 f
Salariare, *cænsa instruere* 1x d
Sancta Sanctorum ingredi, *ad altare procedere* 622 e, 623 f
Sauma *vel* Sagma, *farcina* 733 f
Scaei, *latrunculi, quibus luditur* 629 f, 630 a
Scamma, *locus pagus & ipsa pagus* 600 a, 601 c, 603 f
Scardavones, *scarabæi* 475 e, 477 a
Sciatica, *ischias* 457 e, 459 a
Scobare, *scopis mundare* 467 d
Scotomatica passio, *obtenebratio visus* 598 b, 599 a
Seraculum, *paxillus ori epistomii insertus* 735 e, 737 c
Sigma, *mensa* 761 d, 762 d
Sostrum, *munus* 779 c, 781 c
Spatula, *humerus vel scapula* 457 e, 459 a
Storina gallina, *quæ plumis sturno concolor est* 434 a f 439 a

Stra-

Struneus, *extraneus* 830 d
Stroppiatus, *mancus aut membro aliquo captus* 413 a, 418 f

T

TArstarantes tabellæ, *crotalum ſeu crepitaculum* 597 e, 599 a
Thuribulum, *forte altare thymiamatis* 374 d, 175 c
Tifica, *phthiſis* 471 f, 474 a
Toccea, *tæda* 460 b
Tranſitus, *agonia* 416 d

V

VEges, *dolii genus* 473 e, 474 b
Vomer ruſerinus, *calamus* 267 e

Z

ZYthepſa, Zythopœus, *cerevisiæ coctor* 764 c, 765 e
Zythopœia, *officina cerevisiaria* 766 d, 768 f

INDEX MORALIS

A

ABortum *pati ſolitæ mulieres liberatæ beneficio S. Roſaliæ* 358 c. *Alteri ex* Abortu *morti proximæ ſubito reſtituta ſanitas ejuſdem Sanctæ meritis* 388 a b
Abſtinentia *S. Idæ* 262 b. *S. Roſaliæ* 382 f. *S. Roſæ Viterbienſis* 434 b c. *B. Limbaniæ* 792
Acceptio perſonarum *apud Deum non eſt* 829 f, 860 c
Acus *cum cibo diglutita ope S. Magni caſtillitus* 763 f
Æger *annis vigiati lecto affixus ſanatur a S. Petro apoſtolo* 578 a, 579 c. Ægri *variis morbis liberati ad ſepulcra SS. Mauri, Salvini & Aratoris* 222 b c d. *S. Candidæ juvenis* 830 b c. *S. Gratæ* 248 & ſeqq. Ægris *diu noctuque laſervit B. Irmgardis Zutphaniæ comitiſſa* 277 c. Ægra *mulier nuncupato voto S. Roſaliæ ſanitatem recuperat* 323 b. *Alia* 324 a. Ægri *variis morbis ſanati ejuſdem Sanctæ meritis* 360 b c e f, 363 b e d, 364 c, 365 b e f, & ſeqq. 375 & ſeqq. *Vide* Peſtis, Febris, Vulnera, Moribundi, Morbus.
Ægri *ad priſtinam ſanitatem reducti meritis S. Roſæ* 443 & ſeqq. *S. Bertini* 588 f, 589 c, 622 & ſeqq. *SS. Fruttuoſi & Caſſiani precibus* 674 c. Ægrotantem *S. Gregorium precibus ſuis ſanat S. Eleutherius* 685 e. Ægris *variis ſanitas obtenta beneficio S. Magni* 716 c, 723 c d, 728 d e, 758 d, 760 & ſeqq. 764 b d, 770 & ſeqq. *B. Limbaniæ* 793 & ſeqq.
Agnus Paſchalis, *ejuſque prima conſtitio* 48 b c
Agricola *devotus S. Magno meſſem uberem quotannis prodigioſe obtinet* 760 c
Agris *infeſta animalia fugantur baculo prodigioſo S. Magni* 723 c & ſeqq. 764 & ſeqq. *Vide* Baculus, Inſecta.
Alites *ignota lue infectæ ſanantur beneficio S. Magni* 770 c, 772 d
Altercatio *Michaelis archangeli cum diabolo de corpore S. Moſis prophetæ* 241 b
Amentes *ſenſibus reſtituti meritis S. Roſaliæ* 365 c, 393 e, 409 a, 410 f. *S. Magni* 760 a, 765 b c, 770 c f, 772 a, 774 a, 777 d
Amor *ardens in Deum S. Gratæ* 227 c
Amor *erga SS. Virginem. Vide* Maria SS. V.
Amor *in parentes miraculo comprobatus & compenſatus* 393 c
Amor *in paupores ſingularis S. Gratæ* 246 e f. *S. Idæ* 262 b c, *B. Irmgardis* 274 e, 277 e. *S. Roſæ* 434 c, 440 e. *SS. Galli & Magni* 742 b
Amphora *confracta integra reſtituitur meritis S. Roſæ* 434 d
Angelus *in rubo ardente Moſen alloquitur, eumque in Ægyptum mittit* 24 f, 26 b c. Angelus *Moſi in itinere mortem minitatur* 30 b c. Angelus *Iſraelitis Decalogum promulgat* 73 d e. Angelus *ſtricto gladio apparet Balaamo euati ad Balac regem Moabitarum* 320 b. Angelus *mulieri paralyticæ apparens eam ad ſepulcrum S. Idæ mittit, ubi ſanatur* 265 b. Angelus *carcere ſolvit B. Benincaſam Rapoccioli pro fide Chriſti captivam* 482 c. Angelus *S. Genebaldo peccatorum veniam denunciat* 539 d, Angelorum *miniſterio ſepultus Moyſes* 743 b. *S. Catharina V. & M.* 793 c
Augius *ſanata ope S. Roſaliæ* 393 c
Animalia *peſte moriuntur in quibus Ægypti plaga* 38 c. Animalia *campis & agris acuta fugantur prodigioſo baculo S. Magni* 723 c, 725 f, 726 d e f; 727 a b d, 728 b c, 764 b c. *Vide* Baculus, Inſecta. Animalia *lue infecta ſanantur implorata ope S. Roſaliæ* 403 f. *S. Magni* 728 c d
Animam *S. Hildæ in cœlum ab angelis deferri cernit ſanctimonialis procul diſſita* 697 f
Animi deliquium *ſæpe patiens prorſus ſanatur meritis S. Roſaliæ* 393 d
Apoplexia *curata beneficio S. Magni* 779 f
Apoſtemu *genadè diſparet invocata S. Roſalia* 365 b. Apoſtemata *tria peſtifera e facie puellæ ſublata meritis S. Roſæ* 453 c. *Alia periculoſa e gutture mulieris* ibid. c. Apoſtemata *in aliis corporis partibus ſanata ejuſdem Sanctæ favore* ibid. f, 494 a
Apoſtolici labores *S. Fredaldi* 215 a *S. Roſæ Viterbienſis* 437 d e f, 440 f
Apparatus *terribilis, prævius promulgationi le-*

gio Iſraelitis faciundæ 73 c
Apparitiones *Angeli in rubo ardente Moſen alloquentis, eumque in Ægyptum mittentis* 24 f, 26 b c a *Eidem in itinere mortem minitantis* 30 b. *Strictο gladio aſinam Balaami, euntis ad Balac regem Moabitarum, retinentis* 120 b. Apparens *S. Blandinæ mortem prædicit S. Claræ* 193 a. Apparens *S. Gratæ mulieri ab equo periclitanti ſuccurrit* 249 e. Apparens *angelus paralyticæ eam mittit ad tumulum S. Idæ, ubi ſanatur* 265 b. Appaecns *S. Roſaliæ promittit, Bivionenſes peſte liberandos, ſi in ejus honorem templum exſtruant* 320 e f. Appaecnte *S. Roſalia, a manifeſto peſtis periculo ſervatur oppidum S. Stephani* 321 e f. Appasitiones *variæ ejuſdem S. Virginis* 322 c e. Apparens *S. Roſalia mulierem ægrotam ſanat* 323 b. *Eamdem mulierem docet, ubi corpus ſuum ſit quærendum* ibid. e. *Panormum peſte liberandam prædicit* 331 e. *Mulierem cum tota familia peſte liberat* 358 b. *Morti proximum ſubito ſanat* 362 b. *Puellam monet, ut religioſam vitam amplectatur* 363 c. *Moribundo peccatori a Deo miſericordiam exorat* ibid. f. Apparens *S. Roſalia cum SS. Del Ge. nitrice, SS. Ignatio & Xaverio, ac Angelo cuſtode moribundum Societatis Jeſu religioſum ſubito ſanitati reſtituit, eique majorem Dei Gloriam & ſui cultus propagationem commendat* 375 f, 376 b c d e f. Apparens *eadem S. Virgo mulierem peſte infectam liberat* 392 f. *Cæco viſum reſtituit* 400 f, 401 a. *Mulieres duas peſte ſanat* ibid. c. *Aliam mortifera febri ad extrema dedactam* 401 f, 402 a. *Alteri mortem tridno ante prædicit* ibid. c. *Puellam ad moriendum ſuaviter invitat* ibid. d. Apparens *eadem S. Roſalia iterum ac tertio Mahometano, ut Chriſtianus fit, perſuadet* 403 c d. *Beneficium idem præſtat Mauris variis* ibid. e, 404 f, 405 a. *Juveni ex lapſu e ſcala portatili moribundo, impoſita manu, ſanitatem reddit* 406 c. *Maxillam tarurabili gangræna infectam ſanat* 407 f. *Os gutturi monialis inhærens evellit eamque infirmitate inde contracta liberat* 408 a. *Hominem jam feretro impoſitum & brevi ſepeliendum ſubito ſanitati reſtituit* ibid. d. *Religioſam in ſua vocatione confirmat* 409 c. Apparet *S. Roſa Viterbienſis Alexandro IV PP., eumque monet, ut corpus ſuum ad monaſterium S. Mariæ Ordinis S. Claræ transferat* 422 a. 432 d. Apparet *SS. V. Maria S. Roſæ Viterbienſi, & ei morti proximæ ſanitatem reddit* 435 b, 440 f. Apparet *eidem S. Roſæ Chriſtus cruci affixus* 436 e. Apparens *S. Roſæ Viterbienſis exprobrat mulieri negligentiam in perſolvendo voto* 445 f. *Cæcæ mulieri viſum reſtituit* 447 e. *Energumenam a dæmone graviter vexatam liberat* 449 a. Apparens *ſecundo eidem mulieri, eam ob non adimpletum votum corripit* ibid. f. Apparens *eadem S. Virgo variis afflictis ſuccurrit* 450 b e f, 451 c, 453 f, 454 b c f. *Naufragantes propriis manibus periculo ſubducit* 460 b c d e. Apparens *monialibus corporis ſui ſervandi curam commendat* 464 e f. *Mulierem quinque ulceribus in mamilla liberat* 465 a. *Sanguinis ex ore profluvium ſiſtit* ibid. d. Apparens *eadem S. Roſa inimicitias inter aliquos exortas brevi extinguendas prædicit* 466 a. *Mulierem febricitantem ejuſque filiam moribundam ſanat* 469 e. *Monialeſ commonet de imminenti turris ruina* 474 f. *Captivum carcere educit* 475 b. Apparens *angelus præſentet S. Gerebaldo peccatorum veniam denuntiat* 539 d. Appaecns *SS. V. Maria ægrotantem B. Liberatum cæleſti medicamine recreat* 618 f. Apparens *S. Magnus ægro ſanitatem promittit* 726 c, 758 a. Apparens *B. Limbania arcam marmoream, in qua corpus ſuum deponi vult, deſignat* 793 c. *Mulieri ægrotantis filii ſanitatem prædicit* 794 b. *Carcere detentum ſolvit* ibid. e. *Deſperantem ad ſpem excitat* 794 f, 795 a. *Moribundum ſubito ſanat* 795 f. *Item periculoſe ægrotantem* 796 a. *Monaſterium, ubi quirſcit, a militum inſolentia eximendum prænuntiat* 798 b. *Moribundo integram ſanitatem reddit, & Mariali periculoſo morbo liberat* ibid. e f. *Puero cæco viſum reſtituit* 799 a. *Mulierem graviſſimo morbo ſanat* ibid. e
Aquis *expoſitus Moſes puer divina providentia incolumis ſervatur* 8 d, 170 e. Aquæ *per univerſam Ægyptum vertuntur in ſanguinem* 34 a b, 171 d. Aquæ *amaræ dulceſcunt ſitientibus Iſraelitis* 60 b, 172 f. Aquæ *in petra a Moſe percuſſa effluunt* 66 b, 172 f
Aquæ, *quibus caput S. Candidæ ablutum erat, varios morbos pellunt* 379 b. Aqua, *cui impoſitus erat lapis ſepulcri S. Roſaliæ ſanat ſebrim, vomitum, inflationem capitis, debilitatem cruram, hydropem* 357 b. *Peſtem* 361 b. *Febrim* 363 a. *Crus male affectum, Hydropem, morbum articularem, membrorum debilitatem, amentiam* 365 b e. *Hydropem* 388 c. *Peſtem* 389 a b c, 390 d f. *Polypum tollit* 391 c. *Peſtem* 395 c. *Variar infirmitates* ibid. d e. *Peſtem* 396 a b c d e f, 397 a b c, 398 a b c d. *Febrim, peſtem & dolorem dentium* 401 e. Aqua *benedicta reliquiis S. Roſaliæ ſanat ſanguinis vomitum* 360 a. *Peſtem* ibid. c. *Puero moribundo ſanitatem reſtituit* 363 d. *Sanguinis fluxum ſiſtit & febrim pellit* 366 e. *Morbum peſtiferum exſtinguit* 368 b. *Servat integrum pagum immunem a malo contagioſo, quod in circuitu graſſabatur* 379 c. Aquæ *ejuſdem potu familiæ integræ morbis & infirmitatibus liberantur* ibid. e. *Mulier ex abortivo partu moribunda ſubito ſanatur* 388 a b. *Peſte infectos ſanitati reſtituitur* 391 f. *Septem dæmones, qui mulierem per annos multos cruciaverant, expelluntur* 394 b c. Aquæ *ejuſdem virtute ſanatur hydrops* 395 c. *Peſtis* 396 b. *Gravis dolor brachii* 399 e. *Tolluntur maleficia* 402 f. *Pervicaciſſus Stomachi dolor curatur* 404 c. *Puellæ moribundæ ſanitas reſtituitur* 410 c. Aqua *ſtillans juxta ſepulcrum S. Roſaliæ ægris ſalutifera* 382 b, 384 e. *Peſte infectos ſanat* 391 e d e, 392 c f. *Duobus, qui peſte mortui credebantur ac feretro efferebantur integram ſanitatem reſtituit* 393 a b. *Alios peſte liberat* ibid. c d e f. *Alios febri periculoſa ac peſte* 394 a b. *Febri & capitis dolore* 395 e. Aqua *ex fonte S. Roſaliæ conſecrato Tunetі tam Mahometanorum quam Chriſtianorum morbos pellit* 380 b. Aquarum *penuriæ ſubvenit S. Roſalia* 364 e f. Aquæ, *quibus S. Roſæ Viterbienſis manus ablutæ fuerant, variis infirmis ſalutiferæ* 454 e, 457 a, 458 a c, 463 b c d. *Item difficili partu laborantibus* 467 a b. *Febricitantibus* 469 c f, 470 e d f, 471 d e, 473 a. Aqua *in vinum converſa a S. Alperto* 534 f, 535 d. Aqua

Infirata

luſtrata prodigioſo baculo S. Magni agrorum infeſta abigit 764 a. *Parturientem juvat* 765 *u*. *Amentes fruſibus reſtituit* ibid. b. *In partu periclitantem prole & ſanitate exhilarat* 766 f. Aquæ *ejuſdem Sancti reliquiis benedictæ infantem ſordis tuberibus ſanant* 769 f. *Cimices ab ædibus pellunt, febricitantes ſubitu ſanant, alites ignota lue liberant* 770 b c. *Nephriticum curant* 771 b c. *Scarabæos ædibus infeſtos fugant* 773 c. *Aliis alia beneficia præſtant* 777 e f

Ars magica *eluſa ope S. Roſaliæ* 367 b, 402 f. *S. Roſæ Viterbienſis* 423 f. *S. Magni* 723 d, 768 a, 774 c

Articularis morbus *ſublatus favore S. Roſaliæ* 365 c. *S. Roſæ Viterbienſis* 458 b

Aſina *Balaami loquitur* 120 a

Avaritia *Balaami improbi prophetæ arguitur* 119 b c f

Avenu *S. Magni reliquiis benedicta laborantes equos ſanat & in medio incendio illæſa ſervatur* 760 c, 762 *u*

Aves *advolant ad S. Roſam Viterbienſem* 434 d. *Uti & ad B. Liberatum* 652 e. Avium *ingens copia ad SS. Columbanum & Chagnoaldum fame preſſos divinitus dirigitur* 691 a b, 705 b

Aulam regiam *deſerit Moyſes* 12 e, 19 e, 170 *u*. Aulam *clam fugit S. Roſalia* 382 d. *S. Bega* 699 *u*

Auſteritas vitæ *S. Roſaliæ* 382 f. *S. Roſæ Viterbienſis* 440 d, 442 e. *S. Begæ* 699 b. *B. Limbaniæ* 787 b, 788 b, 798 e

B

Baculus *S. Magni feras, vermes, mures aliaque noxia agris & frugibus animalia fugat* 724 c. 725 f, 726 d e f, 727 *u* b d, 764 b c, 768 d e, 772 c, 774 f, 776 e, 777 c, 778 a. Baculo *ſuo prodigioſo, ut fertur, ingentem draconum primit S. Magnus* 724 *u*. Baculo *eodem S. Magni dæmonem ſub forma vaniſ apparentem B. Notkerus probe mulctat ac abigit* ibid. b. Baculi *ejuſdem particulæ ſimilibus, quibus ipſe prodigiis illuſtratæ* ibid. e, 725 e, 728 b c. Baculo *S. Magni luſtrata procul peſte infecta ſanantur* ibid. d. Baculo *hoc benedicta aqua agros infectis purgat* 764 a. *Mulierem parturientem juvat* 765 a. *Amentibus ſenſus reſtituit* ibid. b c. *Periclitantem ex partu prole & ſanitate exhilarat* 766 f. Baculi *iſtius attactu fluminis inundationes reprimuntur* 767 *u* f, 769 f. Baculi *ejus virtute calculo laborans ſanatur* 770 c. *Alii aliis morbis curantur* 771 a b, *Ignota pecudum lues eaſtinguitur* 776 f, 777 b. *Mente captus ſenſum recuperat* ibid. d

Balteum *pro fide Chriſti abſciſi S. Eudoxiæ cum* MCIV *militibus* 513 f, 514 a

Baptiſma *ſuſcipiens, ut fertur, cæcitate liberatur Vladimirus dux Ruſſorum* 711 c d. *S. Muneſſa accepto* Baptiſmate *illico moritur, & , ut fertur, ejus animam excipiunt angeli* 227 c. *Puer mortuus, beneficio S. Roſaliæ, vita donatur, dum* Baptizetur 355 c. *Cæcus accepto* Baptiſmate *etiam viſum accipit* 678 d

Belluæ *feroces famulantur S. Magno* 753 b c. *Et, ut ferunt, B. Limbaniæ* 786 e, 791 e

Benedicit *Iſraelitis Balaam intendens maledicere* 120 d & ſeqq. Benedicit *B. Irmgardi Chriſti cruci affixi imago* 277 a

Beneficiis *Divinis uti neſciunt homines* 385 f

Benignitas *S. Roſaliæ præſertim erga infantilem ætatem* 358 f

Blaſphemus *morte punitus* 83 e. *Item* Blaſphemans *reliquias S. Audomari* 582 c. Blaſphemi *in S. Bertinum variis modis divinitus plectuntur* 628 a d e f, 629 e f

Bona *ſua eccleſiæ legat B. Irmgardis* 277 e

Brachium *aridum mulieris, imaginem S. Roſaliæ ventrantis, priſtinum vigorem recipit* 356 d. *Item ejuſdem Sanctæ beneficio* Brachium *confractum curatur* 358 d. Brachii *gravis dolor tollitur* 399 e. Brachii, *quod movere non poterat, Auguſtinianus diſcalceatus uſum recipit* 401 b. Brachium *alterius confractum ea lapſu ſanatur* 406 c. Brachium *male affectum ope S. Magni priſtino uſui reſtituitur* 777 c. *Aliud interceſſione B. Limbaniæ* 799 e

C

Cacochymia *ſanata beneficio S. Magni* 775 d

Cæcitate *divinitus plectuntur Normanni cœnobium Sithienſe S. Bertini ſpoliare molientes* 603 a

Cæcus, *ut fertur, Vladimirus dux Ruſſorum baptiſma ſuſcipiens viſum recipit* 711 c d. Cæca *mulier ad ſepulcrum SS. Mauri, Salvini & Aratoris illuminatur* 221 c d. Cæcus *viſum recipit meritis S. Gratæ* 249 a. *Mulier ad tumulum S. Idæ* Cæcitate, *qua annis viginti laborarat, liberatur* 261 e. Cæci *illuminati beneficio S. Roſaliæ* 364 c, 400 f, 406 c. *S. Roſæ Viterbienſis* 437 e, 439 b, 441 a, 443 c, 446 b c d f, 447 c d, 475 *u*. *S. Bertini* 594 c, 598 c, 622 c, 623 *u* d. *S. Frodoberti* 674 c. Cæcus *acceptu baptiſmate viſu donatur* 678 d. Cæci *illuminati meritis S. Magni* 746 a, 753 *u*, 761 e, 765 c, 780 c. *B. Limbaniæ* 799 *u*

Calculo *varii liberati beneficio S. Roſaliæ* 359 b, 395 f, 401 d. *S. Magni* 766 e, 770 c, 771 b c, 775 d, 780 *u*

Calix *S. Magni miraculis clarus* 723 d. *Vinum in eu* Calice *benedictum vermes e corpore ejus pellit ac varias infirmitates ſanat* 763 c d e f. *Febres abigit* 764 b. *Amens ex ſacro hoc* Calice *bibens ſenſus recuperat* 765 b. *Alius maleficio liberatur* 768 *u*. *Aqua in eo* Calice *benedicta infantem fœdis tuberibus liberat* 769 e. *Graviter ſaucius ex eodem* Calice *bibens curatur* ibid. f, 771 *u*. *Poti ex hoc* Calice *amentes ſenſibus reſtituuntur* 770 e f, 771 *u*. *Puer nephriticus curatur* ibid. b c. *Puella capitis dolore, alia gravi morbo, tertia inſomnis liberatur. puerpera periclitans feliciter parit* ibid. e f. *Alia difficili partu liberatur* 772 d. *Puella phrenetica recuperat ſenſus* 773 f. *Mulier pedibus male affectis priſtinum vigorem ubtinet* 776 c. *Eadem dentium dolore liberatur* ibid. d

Calviniſta *expertus beneficia S. Magni hæreſim ejurat* 774 d

Campanæ *unues, ut fertur, Romæ ultro ſonant adveniente B. Irmgarde cum reliquiis SS. undecim mille virginum* 275 f. *Similiter* Campanæ *eccleſiæ, in qua ſepelienda erat S. Roſa, ultro, ut traditur, dante ſonitum in ejus obitu* 421 e. *Sonus* Campanæ *conſecratæ S. Magno aerium poteſtates coercet* 763 b. *Sonitu*

tu Campanæ, *cui nomen B. Limbaniæ Iuditum, naufragii periculo, ut dicitur, variis eripiuntur* 789 e
Cancer *in mamilla sanatus meritis B. Limbaniæ* 793 f
Candela ardens *per aegligratiam relicta in theca, ubi servatur corpus S. Rosæ Viterbiensis, prodigiose nullum damnum creat* 425 f, 456 a b, 444 a, 459 d
Canis *rabidi morsus sanatus implorata ope S. Magni* 760 b
Capilli *ornatu excidunt impio percussori S. Rosæ Viterbicasi* 439 b
Capitis dolore *liberatur S. Candida beneficio S. Petri apostoli* 128 a, 179 c, 180 b. *Alii* Capitis dolore *sanati ope S. Rosaliæ* 358 b, 393 f, 395 d e. *S. Rosæ Viterbiensis* 465 e, 473 b c e. *S. Magni* 771 e
Captivi *libertate donati meritis S. Rosæ Viterbiensis* 443 c, 454 b c d. Captivus *pro fide Christi B. Beatrucasa ab angelo carcere solvitur* 482 c. Captivo *S. Centurino vincula spontè decidunt, quo miraculo attoniti iudices carceris custodes ad Christum convertuntur* 521 f, 522 a b c. Captivo *apud Maures apparens B. Limbania libertatem reddit* 794 c
Caput *sum a corpore abscissum manibus, ac traditur, geslavit S. Fredaldus* 855 c d. Caput *B. Limbaniæ e manibus sacerdotis de ejus sanctitate dubitantis divinitus sublatum* 787 c, 794 a
Carcer *Christianorum, cui nomen S. Rosaliæ, Tancti a saviente sæpius pesle numquam infectus* 380 c. *Vide* Captivi.
Caritas *Moysis erga Israelitas* 77 d e f. Caritas *ardens in Deum S. Gratæ* 227 c. Caritas *singularis in pauperes ejusdem S. Gratæ* 246 e f. *S. Idæ* 262 b c. *B. Irmgardis* 274 e, 277 c. *S. Rosæ Viterbicasis* 434 c, 440 e. *SS. Magni & Galli* 745 b
Castitatis *amor eximius S. Manuessæ etiamnum gentilis* 827 c. *Puella votens perpetuam* Castitatem *subito peste sanatur* 404 b. Castitatis *amorem aliis inspirat S. Rosa Viterbiensis* 440 d. *Pro* Castitate *servanda patriam ac parentes, ut traditur, clam deserit B. Limbania* 786 d, 791 e
Cella *S. Rosæ Viterbiensis suavissimum odorem spirat* 428 f. Cella *dimortuæ B. Limbaniæ cælesti luce perfunditur* 792 d
Cereus *S. Tozzonis miraculose extinguitur & accenditur* 745 c
Chiragra *sanata meritis S. Rosaliæ* 361 b
Christi *in crucem exaltatio cum exaltatione serpentis anti in deserto comparata* 114 d. Christo *apparente sub imagine patientis, acerbissimo dolore afficitur S. Rosa Viterbiensis* 436 e
Cibus *divinitus subministratur esuriratibus Israelitis* 61 b c, 91 f, 160 c, 173 a. *S. Columbano & sociis* 691 a b, 703 b c, 705 b. Cibo humano *non vescitur ac solo Panis cælestis sustentatus B. Limbania* 792 c
Cilicio *asperrimo indui voluit S. Rosa Viterbiensis morti proxima* 443 a
Cimices *ex vasorum ædibus pellantur post votum suscipitum S. Magno* 766 f, 767 a b, 768 b c. *Virtute aquæ S. Magni boculo benedictæ* 770 a, 772 d. *Facto voto eidem Sancto* 771 c d, 774 c
Cingulum *tertii Ordinis S. Francisci gestatum in honorem S. Rosæ Viterbiensis infirmitate plicit* 413 c. Cingulum, *quod S. Rosæ corpus tetigerat, applicatum tibiæ brevi resecandæ integritatem restituit* 434 a. *Hujusmodi* Cinguli *attactu morbundus sanitatem recipit* 463 d. *Puerperæ felicites exeuntur* 466 f. *Febricitantes sanantur* 468 e f. *Alii emisso voto de portando tali* Cingulo *febribus liberantur* 469 a b c d f, 470 f, 471 a. *Tertio violatur ejusmodi votum de* Cingulo *portando, tertio vehementiori febre corripitur, & respirans sanatur* 472 a. *Mulier cum filio post nunquam bos votum febribus liberatur* 473 a
Ciniphes *alinque noxia agris ac frugibus iussu Ba sagaatur virtute baculi S. Magni* 726 c. *Vide* Baculus, Infecta.
Civitates *peste liberatæ patrocinio S. Rosaliæ* 320 e f, 334 c, 335 f, 336 f, 346 c, 348 b, 356 b c, 357 e, 358 a b c d, 359 b f, 360 d f, 361 a c, 362 e f, 363 a b, 364 c, 367 c e. 368 b, 369 e f, 370 a b c, 371 e e f, 375 a, 380 f, 385 e, 386 a. Civitates *præsentissimo pestis periculo præservatæ implorata ope S. Rosaliæ* 321 e f, 359 b, 362 d. *Vide* Pestis.
Clades *Israelitarum pugnantium probibrate Moysi* 99 a b. *Normannorum & Danorum, cœnobium Sithiense spoliare volentium* 599 f, 603 a
Clauda *puella gressu donatus meritis S. Gratæ* 248 f. *Juvenis* Claudus *beneficio S. Rosaliæ* 362 e. *Alii implorata ope S. Rosæ Viterbicasis* 443 c. *S. Bertini* 589 c, 593 d, 594 f. *S. Magni* 753 b
Cognitio arcanorum *mirabilis in S. Rosa Viterbiensi* 443 a
Collum *male affectum sanatur invocata S. Rosalia* 401 b
Columna *nubis per diem, & ignis per noctem Israelitarum iter dirigit* 52 f
Comitiali morbo *sanatur puella ope S. Rosæ Viterbicasis* 454 d. *S. Magni* 780 b
Comminationes *sactæ a Moyse non servantur Iegem* 235 d e
Complacentia inanis *de propriis virtutibus divinitus corripitur* 685 c
Conceptionis immaculatæ *SS. V. Mariæ cultui astringunt se Panormitani jurato voto* 327 e. *Ejusdem* Immaculatæ Conceptionis *festum diem quotannis solemni ritu celebrandum statuunt* 328 f
Conciones *sacras lubentissime audit S. Candida junior* 229 e. *S. Rosa Viterbicasis* 434 e
Concordia *inter dissidentes componitur beneficio S. Rosæ Viterbicasis* 466 e
Consilium *Balaami prophetæ improbi pessimum & Israelitis noxium* 121 f
Conspiratio *contra Moysen & Aaronem plurimorum morte divinitus plectitur* 100 b e d e. *Vide* Pœna, Murmuratio.
Constantia *S. Marcelli in fidei Christianæ professione at Idolorum detestatione* 197 c, 200 d. Constantia *heroica S. Eudoxii in mediis pro fide Christi cruciatibus* 125 e f. Constantia *SS. Sanctiani, Augustini & Beatæ MM. in profitenda fide* 669 a, 671 f, 672 a. *Mirabilis Christianorum multorum tum martyrum, tum confessorum in persecutione* Constantia 678 b
Contemptores *S. Magni divinitus puniti* 762 f, 763 a. *Item contemptores B. Limbaniæ* 793 c d, 796 f
Contemptus *honoris ac divitiarum in S. Moyse prophetu* 12 c, 170 e. *In B. Irmgarde*

Zutphu-

Zutphaniæ comitissa 274 a f. *In S. Rosalia* 38a d. *In S. Begu* 699 a
Contracti *membrorum usui restituti meritis SS. Mauri, Salvini & Aratoris* 221 c d. *Mulier deformiter* Contracta *ad sepulcrum S. Idæ erigitur* 261 f. *Alius horrendum in modum* Contractus *ejusdem Sanctæ beneficio sanatur* 266 c. *Alius item crure dextero* Contractus 268 a b. Contractione *nervorum curatur mulier ope S. Rosaliæ* 405 a. Contracti *membrorum usui restituti beneficio S. Rosæ Viterbiensis* 451 b c d. Contractus *puer attactu reliquiarum S. Bertini curatur* 622 f. *Item puella ad ejusdem Sancti sepulcrum* 629 c
Conversio *ad fidem Moravorum aliarumque gentium opera SS. Cyrilli & Methodii* 22 d. Conversio *Russiæ fere universæ opera Vladimiri ducis* 1x b. Conversio *SS. Candidæ & Asperti ad fidem miraculis S. Petri apostoli* 178 a, 179 c, 180 b. Conversio *ad fidem Bergomatium orationibus & opera S. Grati* 244 f. *Mauorum & infidelium mirâ* Conversiones *beneficio S. Rosaliæ* 403 e d e, 404 d e f, 405 a. Convertuntur *parentes energumenæ per SS. Frontisianum & Cassianum dæmone liberatæ* 674 c. Convertitur *Calviniana expertus beneficia S. Magni* 774 d
Cor *Pharaonis obduratum* 29 f, 34 c, 39 c
Cordis obduratio *quid sit* 30 a
Cordis *vehemens dolor sublatus favore S. Rosæ Viterbiensis* 465 c
Cornuum *instar radios emittit facies Moysis descendentis e monte* 80 b
Corona *splendida irradiatur caput S. Magni* 752 f
Corpus *S. Moysis prophetæ angelorum ministerio sepultum* 143 b. Corpora *SS. Mauri, Salvini & Aratoris ab angelis revelata S. Agerico* 222 b. Corpus S. *Rosaliæ lateus, non reperiendum prædicitur, nisi tempore gravissimæ necessitatis* 322 b c. *Magno sed inutili conatu a variis quæritur, & illius pio seni occulta manu impingitur, ut ab eo investigando ubsistat* ibid. *Ipsa S. Rosalia apparens docet, ubi* Corpus *suum quærendum sit* 323 c. *Grassante peste Panormi, sacrum ejus* Corpus *invenitur ac pestis mitigatur* 323 c f. *Orto dubio de veritate* Corporis *recrudescit pestis* 328 f. *Eo honorifice per civitatem circumlato, pestis prorsus exstinguitur* 334 c, 336 f. Corpus *S. Rosæ per multa secula integrum & illæsum* 424 & seqq. *In medio incendio, combustis otium vestibus, prodigiose ab igne præservatur* 425 c, 459 f. *Odorum suavem e. mittit* 441 c. *Fures illud frustra conantur auferre* 464 e. Corporis *S. Bertini inventio variis miraculis confirmatur* 622 b c & seqq. Corpus *S. Davidis M. divinitus ostensum, invenitur incorruptum & suavem odorem spirat* 643 b c. Corpus *S. Galli ab equis ademitis sine ductore ad destinatum divinitus sepulturæ locum defertur* 743 b, 745 a. Corpus *B. Limbaniæ suavem odoris fragruntium emittit* 792 d
Coturnices *e cælo Israelitis prodigiose concedun*tur 61 b, 91 f
Crucifixi Domini imago *B. Irmgardem alloquitur eique benedicit* 277 a
Crucis signo *dæmonem sub specie puellæ apparentem abigit S. Bertinus* 178 c, 622 a
Crura *ex infirmitate debilitata meritis S. Idæ pristino usui restituuntur* 266 a b. Crure con*tractus ejusdem Sanctæ beneficio curatur* 268 a b. Crurum *debilitas sublata ope S. Rosaliæ* 357 b, 365 c. Crura *distorta ad naturalem statum deducta ejusdem Sanctæ favore* 406 b. Crurum *tumor sublatus beneficio S. Rosæ Viterbiensis* 458 c
Crux *ab impio violata infigui ejusdem pœna divinitus vindicatur* 602 f. Crux *argentea S. Magni aereas tempestates sedat* 723 d. *Mulieres difficili partu laborantes juvat* 761 a. *Ejusdem* Crucis *virtutes cæcus visu donatur* 765 c. *Mulier pedibus infirma pristino vigori redditur* 776 c
Cuculli *S. Magni cento puerperas labore partus liberat* 723 c, 761 a
Cultus *Deiparæ Virginis. Vide* Maria SS. V.
Custodes *carcevis gentiles, viso miraculo, Christi fidem amplectuntur* 522 f, 522 a b c. *Ab eo pro ea servanda martyrium subeunt* 523 a f, 524 a

D

Dæmon *non ferens laborem apostolicos S. Feraldi fascinat nefarium hominem, qui eum occidit* 255 b. *Sed & illum mox corripit ac suffocat* ibid. d. Dæmones *veerutur reliquiis S. Rosaliæ* 361 c. Dæmones *fugat S. Rosa Viterbiensis* 443 b. Dæmon *sub specie puellæ apparens S. Bertino signo crucis abigitur* 178 c, 622 a. Dæmone *corripitur miles irreverens in reliquias S. Sanctiani & non moritur* 669 c. Dæmonem *forma cuniæ apparentem baculo S. Magni ubigit probe multatum B. Notkerus* 724 b. Dæmones *conqueruntur de S. Magni in eos potestate* 747 a. Dæmones *idem Sanctus fusa ad Deum prece fugavit & in fugam egit* ibid b, 750 b c. Dæmon *jubente S. Narcisso draconem interficit* 749 e
Dæmoniacus. *Vide* Energumenus.
Debilitas membrorum *curata beneficio S. Idæ* 266 a b. *S. Rosaliæ* 357 b, 358 c, 365 b c
Decalogus *ab angelo Deum repræsentante promulgatur Israelitis* 73 d e, 174 b c. Decalogum *in tabulis lapideis digito Dei scriptum accipit Moyses* 72 c, 171 e
Deliquium animi *sæpius patiens curatur ope S. Rosaliæ* 395 d
Deus *S. Magni miraculis clarus* 728 c
Dentium dolor *abactus meritis S. Rosaliæ* 402 c, 408 f. Dentium dolore *plures sanantur bibendo e calice S. Magni* 723 d, 776 d
Desperans *ad spem excitatur & reducitur ab apparente B. Limbania* 794 f, 795 a
Deus *exaudit preces Hebræorum in servitute Ægyptiaca* 22 e. *Mittit Moysen, qui illos liberet* 26 c. Deus *peccatoribus ad tempus parcit, ut erudiuntur electi* 39 c. *Apud* Deum *non est personarum acceptio* 229 f, 260 c. Deus *ex erratis hominum gloriæ suæ attollendæ capit argumentum* 386 a. Dei *erga peccatores misericordia* 539 c. *Providentia* Dei *peculiaris erga suos* 691 a b, 703 b c, 705 b
Diem festum *violantes puniti. Vide* Festum.
Diffidentia *Moysis & Aaronis ad aquas contradictionis punitur exclusione e terra promissa* 209 b f
Divitiarum *ac mundi contemptus. Vide* Contemptus.
Dolore *capitis liberatur S. Candida a S. Petro apostolo* 178 a, 179 c, 180 b. Dolore *capitis*

pitte ſanatur mulier ope S. Roſaliæ 358 b. *Alia diris per totum corpus* Dulioribus 378 b. *Alii* Dolore *capitis ac ſtomachi* 395 d. *Gravi* Dolore *brachii* 399 e. Dolore *dentium* 401 e. Dolnribus *acutis ea atrocium contractione liberatur mulier ejuſdem S. Roſaliæ meritis* 405 e. *Alii* Dolore *ſtomachi ac laterum* 407 b e. Dulore *dentium* 408 f. Dolore *acerbiſſimo afficitur S. Roſa Viterbienſis ea conſpectu appartutis Chriſti cruci affixi* 436 e. Dolorer *gravet ſublati beneficio S. Magni* 763 f, 771 e, 772 f, 776 a, 779 f, 780 a. *B. Limbaniæ* 794 f, 799 e

Dona, *quæ acceperant plurima, SS. Gallus & Magnus in pauperes diſtribuunt* 742 a b

Draconem *ingentem baculo ſuo peremiſſe dicitur S. Magnus* 724 a. *Alium facto crucis ſigno* 746 c, 749 d. Dracu *terribilis, jubente S. Narciſſo, a dæmone occiditur* ibid. e

Duello *certaati pro bonis cœnobii Sithienſis ſuccurrit, ut fertur, S. Bertinus* 626 e f, 627 a b

E

ECcleſia *Deiparæ Virgini, alia S. Baſilio atque aliæ magno numero ereƈæ in Ruſſia, jubente magno regionis duce Vladimiro* 1x b e d, x a. Eccleſia *S. Moyſi prophetæ exſtruƈa Veactiis* 6 f. Eccleſiam *cum monaſterio S. Guntbramnus exſtruit S. Marcello* 187 e e f. Eccleſiam *Chriſto Salvatori erigit S. Lupus* 245 f. Eccleſiam *Virgini Matri, atque aliam S. Michaeli erigit S. Adleyda* 246 a b e. *S. Alexandro martyri S. Grata* ibid. d. *Deiparæ Virgini S. Ida* 261 f. Eccleſiæ *variis locis exſtruƈæ S. Roſaliæ* 318 b e d e, 320 e, 358 d, 362 a e, 363 a e, 364 e, 365 a, 371 e, 372 a e, 378 d. Eccleſiæ *duæ magnificæ ereƈæ S. Magno* 732 e d e f, 733 b e. Eccleſiam *S. Magni aggeſto rogo comburere molientes Hungari, divina reſiſtente potentia, effƈtu fruſtrantur* 734 b. Edcleſiæ *aliæ & ſacella varia eidem Sanƈo conſecrata* ibid. e d e

Eleemoſynas *multas in pauperes diſtribuit S. Grata* 246 f e. *S. Ida* 262 b e. *SS. Gallus & Magnus* 742 b

Elogia *Moyſi prophetæ ex ſacris Litteris deſumpta* 145 e & ſeqq.

Energumenus *ad ſepulcrum S. Idæ dæmone liberatus* 265 f. *Varii dæmone liberati intrƈtle S. Roſaliæ* 342 e, 361 e, 362 d, 394 b e, 403 a b. *S. Roſæ Viterbienſis* 449 e, 450 b e d e, 475 e e. S. Eutychetis 490 e. Energumenus *dæmone liberata in tranſlatione reliquiarum SS. Criſpini & Criſpiniani* 546 e. *Alia precibus SS. Frontiniani & Caſſiani* 674 e. Energumenum *puerum propter præſentiam S. Eleutherii dæmon diu accedere non audet* 685 b. *Inceſſente inde Sanƈum parva animi elatione, puer a dæmone corripitur & venatur; ſed pœnitente Sanƈo ac preces fundente, dæmon puerum prorſus deſerit* ibid. e. Energumena *dæmone liberatur precibus SS. Galli & Magni* 741 f, 743 e. *Dæmonium ex* Energumeno *expellitur reliquiis S. Magni* 762 b. *Item ex tribus aliis invocato ejuſdem Sanƈi auxilio* 780 e d

Epileptici *ſanata meritis S. Magni* 780 f

Epiſcopatum *recuſat S. Gallus* 741 f

Equus *amiſſus, voto S. Candidæ junioris nuncupato, invenitur* 230 d. *Infantes ab incurſu infrænatorum* Equorum *prodigioſe ſervati, implorata ope S. Roſaliæ* 398 f. Equus *e præcipitio lapſus, populo invocante S. Roſaliam, illæſus invenitur* 405 e. Equi *indomiti ſine duƈore corpus S. Galli ad ſepulturæ locum divinitus deſtinatum devehunt* 743 b, 745 a. Equus *a phagedæna curatus poſt ejus unctionem, reliquiis S. Magni benedictæ* 760 e. *Alii* Equorum *morbi ſublati ejuſdem Sanƈi beneficio* 761 f, 767 d, 773 e, 774 b f, 776 b, 777 b

Erucæ *frugibus infeſtæ fugantur baculo S. Magni* 726 e f. *Vide* Baculus, Infeſta.

Eſu *carnium omnino abſtinet B. Limbania* 792 e

Evangelii *ſacer codex ad probandam fidem Chriſtianam Ruſſis conjeƈus, ut fertur, in ignem illæſus ſervatur* 111 e

Exaltatio Chriſti *in crucem cum exaltatione ſerpentis ænei in deſerto comparata* 224 d

Exercitus *Iſraelitarum ſicco pede tranſiit mare rubrum in duas partes prodigioſe diviſum* 54 f

Exercitus *Pharaonis in mari rubro demerſus* 55 e. Exercitus *Iſraelicarum, pugnantium prohibente Moyſe, ingenti clade affƈtus* 99 a b.

Exercitus *regis Catholici patrocinio S. Roſaliæ peſte liberatus* 371 a

Exhortationes *Moyſis brevi morituri habitæ ad Iſraelitas* 134 e f, 135 b c d e f. Exhortatio *ejuſdem S. Prophetæ ad Joſue, ut legem ſingulis ſeptennii populo prælegi curet* 136 b c. Exhortatio *S. Remigii ad S. Geubaldum de peccatis pœnitentem, ut in bonitate divinam fiduƈam ponat* 539 e

Exploratores Chanaan *murmurationem in populum excitant contra Moyſen* 94 f, 95 a & ſeqq. *Omnes exceptis Joſue & Caleb repentina morte puniuntur* 96 e

Exſilio *perpetuo e terra Promiſſionis puniuntur Moyſes ob incredulitatem, & omnes populi, exceptis Caleb & Joſue, ob murmurationem* 95 f, 96 a b, 176 a b. Exſilium *pro fide paƈtur S. Roſa Viterbienſis* 437 e, 438 e, 440 f. Exſilio *pleƈuntur plures Catholici ac epiſcopi Africani in perſecutione Hunerici regis Ariani* 678 d e f. Exſulat *bis pro fide ſub eodem tyranno S. Donatianus* 680 f

F

FAcies *Moyſis prophetæ e monte deſcendentis reſplendet ac radios inſtar cornuum emittit* 80 b. Faciei *infantis deformiter diſtorta meritis S. Idæ naturali ſtatui reſtituitur* 267 f. Faciei *B. Liberati ab oratione redeuntis prodigioſe reſplendet* 652 e e

Fames *Iſraelitarum in deſerto divinitus ſublevata* 61 e, 91 f, 160 e, 173 a. Fame *preſſi SS. Columbanus & Chagnoaldus divinitus paſcuntur* 691 a b. *Rurſus S. Columbanus* 703 e

Fana *idolorum in Ruſſia deſtruƈa juſſu Vladimiri ducis* 1x b

Febris *pulſa meritis S. Candidæ junioris* 230 e. Febri *quartana corripitur mulier ob negligentiam in adimplendo voto facto S. Roſaliæ, ea impleto ſanatur* 323 e. Febribus *liberati varii beneficio ejuſdem S. Roſaliæ* 352 b, 361 e, 363 a, 361 b, 366 e, 369 e, 379 e, 388 e, 390 e, 392 d, 395 e. 396 b c d e f, 398 a, 401 e f, 405 f, 407 b e. Febres *ſanatæ meritis S. Roſæ Viterbienſis* 443 d, 456 e f, 462 f, 464 d, 465 d e, 467 d e, 468 e f, 469 a & ſeqq. 470 e d e f, 471 a b e, 472 f, 473 a b. Febres *ſublatæ bibendo*

do e caltce S. Magni 723 d, 764 b. *Hauriende aquam ejuſdem Sancti baculo benedictam* 770 b c
Femur *raptum ope S. Roſaliæ reſtituitur* 358 a
Feræ *Silveſtres famulantur S. Magno* 753 a b c. Et, *ut fertur*, *B. Limbaniæ* 786 e, 791 a
Feretro *impoſiti ac pro mortuis habiti beneficio S. Roſaliæ integra ſanitate donantur* 393 a b, 408 d
Ferri *vecas* Iudicio *reſidetegit S. Magnus* 743 a
Feſtivitas *immaculatæ conceptionis B. V. Mariæ ſolemni ritu celebrata Panormi* 328 f. Feſtivitas *S. Roſaliæ Tuneti ic carcere Chriſtianorum magco apparatu quotannis celebratur, concurrentibus ad ſumptum, ut fertur, etiam Mahometanis* 380 c
Feſtum diem *violactee divinitus plectuntur* 389 b, 398 b, 624 b c, 763 b. *Vide* Sabbatum Violator.
Fides Chriſtiana *per univerſam Ruſſiam propagata a Vladimiro duce* 1x b & ſeqq. x a & ſeqq. Fidem *contra hæreticos ſtrenue defendit S. Roſa Viterbienſis* 437 b. *Pro eadem exſilium patitur* ibid. e, 440 f. *Pro* Fide *Catholica ſponte bellorum militarem deponunt S. Eudoxiue & MCIV milites, mortem læti adeunt* 513 f, 514 a. *Pro* Fide *multa patiuntur Catholici & epiſcopi in Africa ſub Hunerico rege Ariano* 678 d c f. *Pro* Fide *bis exſulat ſub eodem tyranno S. Donatianus* 680 f
Fiduciam *in Dei providentia Amrami & Jochabethæ, dum Moyſen filiolum aquis expoſuerunt, laudat Apoſtolus* 8 c
Fiſtula *valde periculoſa liberantur duæ mulieres favore S. Roſæ Viterbienſis* 453 b c
Flumen, *ut fertur, divinitus in duas partes dividitur & viam præſtat tranſferentibus reliquias SS. Frontiniaci & Sylveſtri* 675 e. Flominis *inundationes repreſſæ attactu baculi S. Magni* 767 c f, 769 f
Fluxus ſanguinis *gravis teſſat, invocata ope S. Roſaliæ* 363 a, 366 c, 402 f. *Patrocinio S. Roſæ Viterbienſis* 465 b c d, 471 a
Fœdus *inter Deum & Iſraelitas ſanciter* 79 d c f. *Renovatur* 235 f
Fons, *cui nomen S. Roſaliæ, morbis non tactum Catholicorum ſed & Mahometanorum ſalutaris* 480 b. Fons *a S. Anſorico, ut fertur, in magna aquarum penuria e ſilice elicitus* 546 a
Fornicatio *Iſraelitarum cum filiabus Moab a Deo ſevere punita* 226 b c
Fortitudo & *zelus Phinees in defecdendo divino honore a Deo remuneratur* 126 b c
Froges *a noxiis teſtibus ſervatæ reliquiis S. Magni* 723 c & ſeqq. *Vide* Baculus, Iofecta.
Frumentum *ex divina providentia mittitur ad SS. Columbanum & Chagnoaldum fame preſſos* 661 b
Fuga mundi *B. Irmgardis Zutphaniæ comitiſſæ* 234 c f. *S. Roſaliæ* 382 d. *S. Begæ* 699 a. *B. Limbaniæ* 786 d, 791 c
Fugitivus *a patre filius feliciter reductus, invocata S. Roſa Viterbienſi* 466 c. *Alius meritis B. Limbaniæ* 795 b
Fulmois ſimulacrum *a Ruſſis præcipua veneratione cultum in aquas conjicitur juſſu Vladimiri ducis* 1x b. Fulminis *ictu inſanabili læſa mulier beneficio S. Magni ſubito ſanatur* 772 c f
Fundationes. *Eccleſiam cum monaſterio S. Marcelli* Fundat *S. Guntbramnus rex* 182 c e f, *Septembris Tomus II.*

188 b. *Xecodocbium cum templo* Fundat *B. Irmgardis* 277 e
Furtum *Sacrilegum punitum divinitus* 264 d c. *Prodigioſe detectum a S. Roſa Viterbienſi* 434 c. Furtum ic *Eccleſia S. Bertini factum divinitus detectum ac punitum* 594 a

G

GAngræa *ſanata favore S. Roſaliæ* 407 f, 411 a. *S. Roſæ Viterbienſis* 457 d
Genu *ea lapſu graviter lauciam meritis S. Magni curatum* 773 a
Gloria Domini *obumbrat tabernaculum* 81 f, 82 e, 139 f
Grando *inuſitatæ magnitudinis ſeptima Ægypti plaga* 39 c f. Graodo *deſtruit agros contemptorum S. Magci* 762 f, 763 b
Gratia prædeſtinationis *ab ipſa infactia cluxit ic S. Roſa Viterbienſi* 434 b
Gratiarum actio *erga Deum Moſis & Iſraelitarum poſt tranſitum maris rubri* 55 f, 56 a
Gratus animus *Jethronis erga Moſen pro beneficio filiabus ſuis præſtito* 23 a e
Gula *Hebræorum punita* 91 f
Gotturis *malo liberati varii beneficio S. Roſalia* 358 c, 365 f, 393 c, 396 d, 399 c, 407 c. *Grave vulnus in* Guttore *curatum olco ea ejuſdem Sanctæ lampade deſumpto* 361 c. *Os inhærens* Gutturi *monialis poco ſuffocatæ evellit apparens S. Roſalia, eamque ſanat* 408 a. *Apoſtemata & ulcera in* Gutture *ſanata meritis S. Roſæ Viterbienſis* 453 a. Gutturis *malo alii liberati ope ejuſdem Sanctæ* 456 d, 464 f

H

HÆredes *bonorum ſuorum conſcribit eccleſiam & cœnobium B. Irmgardis* 277 e
Hæreticos *redarguere a Deipara Virgine jubetur S. Roſa Viterbienſis* 435 c. *Quod hac ſtrenue exequitur* 437 b. Hæreticam *mulierem prodigioſe convertit eadem S. Roſa* ibid. f. *Et multos alios Eccleſiæ Romanæ reconciliat* 440 f, 441 a. Hæreſim *ejurat Calvinſta ocpertus beneficia S. Magni* 774 d
Hemiplexia *perculſus membrorum uſum recipit meritis S. Magni* 776 a f
Herniæ *variorum ſanatæ auxilio S. Roſaliæ* 342 f, 355 f, 356 a, 357 b f, 365 c, 400 d e, 406 f, 407 a b. *Meritis S. Magni* 766 d
Holocauſtum *in conſecratione Aaronis & filiorum ejus ſacerdotum igne cæleſti devoratur* 82 a
Homicida *ſacrilegus a dæmone ſuffocatur* 355 c
Honoris ac divitiarum contemptus *in S. Moyſe Propheta* 12 c, 170 e. Ic *B. Irmgarde Zutphaniæ comitiſſa* 274 e f. Ic *S. Roſaliæ* 382 d. *In S. Bega* 699 a
Horrea *coxiis infectis liberata ope S. Magni* 774 d
Humerorum tumor *ſublatus ope S. Roſaliæ* 357 b
Humilitas *S. Moyſis prophetæ* 26 b. *propter* Humilitatem *ſuam ludibrio habetur B. Irmgardis comitiſſa* 274 f. Humilitas *S. Galli* 741 a
Hydrops *curata, implorata ope S. Idæ* 365 a. Hydropici *ſanati beneficio S. Roſaliæ* 365 c, 388 c, 395 c. *S. Roſæ Viterbienſis* 443 b, 458 b. *Precibus S. Maronis* 490 c. *Meritis S. Magni* 780 f. *B. Limbaniæ* 798 c d.

I

ICtus *occulta manu impingitur feni, ut ab inveſtigando corpore S. Roſaliæ abſtineat* 322 f
Idola *eorumque fana in Ruſſia confringi & comburi jubet dux Vladimirus* 1x b. Idola Ægyptiorum *deſtructa* 52 b. Idololatria *Iſraelitarum graviſſime a Domino punita* 76 c f, 226 b. Idola *quam infirma ſint* 645 a
Jejunium *rigidum & ſtrictum continuum ſervat S. Roſalia* 382 f. Jejuniis *multum addicta S. Roſa Viterbienſis* 434 c. Jejuniis *ac vigiliis pene continuis ſeſe macerat S. Beda* 699 b. *B. Limbania* 788 b, 792 c
Ignea columna *Iſraelitarum pre defertum nocte viam dirigit* 14 f
Ignis *cæleſtis Iſraelitas murmurantes abſumit* 90 e, 100 f. Ignibi *ſerpentes in murmurantes iterum Iſraelitas cælitus immiſſi ſeis morſibus plurimos occidunt* 214 c, 276 b. *In medio* Igne *illæſa manet S. Roſa Viterbienſis* 437 f, 441 a. *Puella in* Ignem *lapſa & miſere ambuſta priſtinæ integritati reſtituitur ejuſdem S. Roſæ beneficio* 460 b. *Templum* Igni *dicatum deſtruit S. Abdas* 530 b
Imago *crucifixi Domini Romæ B. Irmgardem alloquitur, eique diſſoluta a cruce manu dextera benedicit* 277 a b. Imago *altera huic ſimilis Coloniæ eamdem Sanctam alloquitur ac multis miraculis illuſtratur* ibid. c. Imago *S. Roſaliæ miraculis clara* 356 c d e. Imago *ejuſdem Sanctæ in medio incendio illæſa* 357 c. *Circumlata per exercitum aegis Catholici peſtem exſtinguit* 371 a. *Propter* Imaginem *S. Roſaliæ morbus contagioſus, graſſans Meridæ in novo regno Granatæ, unitæ domui pervit* 379 b. Imago *S. Roſaliæ circumlata fugat ingentem locuſtarum multitudinem* ibid. *Supra mortuum infantem poſita ei vitam & ſanitatem reddit* 402 b. Imago *S. Magni ingentem ſcarabeorum vim ex ædibus pellit* 773 b
Impodicitia *juvenis & puellæ morte ſubitanea punita* 669 e
Incendii *periculum evadunt varii beneficio S. Roſaliæ* 357 e, 405 b c. *In medio* Incendio *illæſum ſervatur corpus S. Roſæ Viterbienſis* 425 c f, 459 f. Iocendium *extinctum ejuſdem Sanctæ meritis* 476 b. *Beneficio SS. Vincentii, Audomari & Bertini* 625 a. *In medio* Incendio *prodigioſo ſervatur factus planus avena benedicta collquiis S. Magni* 762 e
Iodomiti equi *fine dubio corpus S. Galli ad ſepulturæ locum divinitus deſignatum devehunt* 743 b, 745 a. *Vide* Equus.
Induratum cor *Pharaonis* 29 f, 33 e, 39 c. *Vide* Cordis obduratio.
Infantes maſculi *Iſraelitarum a Pharaone occidi jubentur* 7 f, 8 a. Iofaos *facie deformiter diflorata naturali ſtatui reſtituitur meritis S. Idæ* 267 f. Iofantibus *præcipue ſe benignam exhibet S. Roſalia* 358 f. Infantes *duo e ſtatice lapſi evidenti mortis periculo erepti; alii duo ab inſurſu infrenatorum equorum prodigioſe incolumes ſervati ejuſdem Sanctæ beneficio* 398 f. Infans *tenellus mirabiliter S. Roſaliæ reliquiæ honorat* 399 f, 400 a b. Infantes *duo pro mortuis habiti ejuſdem Sanctæ meritis ſanitate donati* 402 b. Infantes *recens nati mortis periculo miraculoſe erepti beneficio S. Magni* 761 b c
Infideles *mirabiliter ad fidem converſi beneficio S. Roſaliæ* 403 c d a. *Vide* Mauri.
Infirmitas *gravis curata ope S. Idæ* 266 a b. *Vide* Æger, Morbi.
Infortunium *abſenti amico obventurum prædicit S. Bertinus* 588 c, 592 a
Inimicis *ignoſcit S. Romanus ac pro iis, qui ipſum occidunt, ad Deum preces fundit* 635 c, 640 e
Inimicitiæ *ſublatæ beneficio S. Roſæ Viterbienſis* 466 e
Inobedientia *Iſraelitarum, pugnantium prohibente Moſe, ingenti clade punitur* 99 a b
Inſani *ad mentem reducti. Vide* Amentes.
Inſecta *frugibus & agris nocua fugantur reliquiis ac præſertim prodigioſo baculo S. Magni* 723 e, 725 f, 726 d a f, 727 e b d, 728 b c, 763 e, 764 a b e, 768 d a, 772 e d, 774 f, 776 a, 777 c d, 778 a
Inſomnes *integras noctes tranſigit B. Limbania intenta pia exercitationibus* 792 c
Inſomnia *abacta beneficio S. Magni* 770 d, 772 e f, 774 c
Inteſtinorum dolor *gravis ſublatus ope S. Magni* 776 e
Inundationes fluminis *repreſſæ attacta baculi S. Magni* 767 e f, 769 f
Invocatio *mirabilis S. Roſaliæ* 336 c, 381 e
Irreverentia *in Sanctos aut eorum reliquias divinitus punita* 264 d, 439 b, 472 e, 582 a, 594 e, 602 f, 624 b c, 628 e d e f, 629 e f, 669 e, 762 f, 763 a, 791 e d, 796 f
Irruptio *Normannorum ad ſpoliandum cœnobium Sithiuſe S. Bertini divinitus prohibita* 596 d e f. *Iterum* 599 d a f. *At tertio* 602 a & ſeqq.
Iſchiade *laborans ſanatur, invocata S. Roſa Viterbienſi* 457 a
Jumentorum peſtis *quinta Ægypti plaga* 38 a
Juvenis *impudicus morte ſubitanea punitus* 669 c

L

LAbaeum *Normannorum, oppugnantium arcem Sithienſem, in albo prodigioſe nigrum colorem induit* 603 e d
Laborantes *die feſto divinitus puniti* 589 b. *Vide* Feſtum.
Labores Apoſtolici *S. Frodaldi* 215 a. *Quos non ferens dæmon ſuſcitat nefarium hominem, qui eum occidit* ibid. b e d. Labores apoſtolici *S. Roſæ Viterbienſis* 437 d e f, 440 f
Lacrymæ *Magdalenæ & Marthæ, quibus motus Chriſtus Lazarum ſuſcitavit, pœnitentium peccatorum lacrymas figurarunt* 539 a
Lapidibus *obruitur Judæus propter violatum ſabbatum* 99 c. Lapis *ſepulcri S. Roſaliæ miraculis clarus* 357 b a, 360 e, 363 a, 365 b, 388 b c d e, 389 a b o, 390 b c f, 391 b, 395 e f, 397 c, 398 d, 399 e, 401 e
Lapſus *gravi male liberati variis, implorata ope S. Roſaliæ* 358 a. Lapſus *in puteum puer prodigioſe ſervatus ejuſdem Sanctæ beneficio* 396 a. *Item puellæ duæ* Lapſæ *e ſtatuis cum evidenti mortis periculo* 398 f. *Alius* Lapſus *e montis jugo* 406 a. *Ex* Lapſu *graviter vulneratus & morti proximus ejuſdem Sanctæ favore ſanatus* 406 c. Lapſus *ex equo & membris omnibus captus priſtinæ ſoſpitati reſtituitur meritis S. Roſæ Viterbienſis* 452 a. *Ejuſdem Sanctæ patrocinio integritas redditur puellæ in ignem* Lapſæ *& miſere ambuſtæ* 460 b. *Putre ex* Lapſu *membra contrito ac*

morti

mortì proximo 475 d. *Alteri* ex Lapſu *de vita periclitanti* ibid. e. Lapſus *opifex ex ſuprema turris parte patrocinio S. Bertini illæſus* 597 c. *Ex* Lapſu *gravissimo puella mortì proxima ſubito ſanatur meritis S. Magni* 764 e. Ex Lapſu *contracta gravis infirmitas ſanatur ejuſdem Sancti beneficio* 769 e

Laterom dolor *gravis ſanatus ope S. Roſaliæ* 407 b. *S. Roſæ* 473 c f. *S. Magni* 766 e

Leabur *inimicom navim miraculoſe evadit, invocata S. Roſalia* 400 c

Lepra *inficitur miraculoſe manus Moyſis prophetæ & mox priſtino ſtatui redditur* 26 f. Lepra *punitur Maria Moyſi ſoror ob murmurationem* 93 c. Lepra *infecti mundantur meritis S. Roſæ Viterbienſis* 443 e, 457 f. *S. Magni* 781 a

Lex *ab angelo promulgatur Iſraelitis* 73 d e. Lex *Iſraelitis a Moyſe explicatur* 134 a. Lex *quam ſanctè ſervanda ſit, additis etiam divinis comminationibus, docet Moyſes* 135 d e. Lex *omni populo Iſraelis ſingulis ſeptennalis prælegi jubetur* 136 d, 150 f

Liber *Evangelii ad probandam Raſſis fidem in igne, ut fertur, conjectus, illæſus ſervatur* 222 c. Libris *piis pervolvendis, aliiſque piis operibus noctes integras trunſigit B. Limbania* 792 c

Liberalitas *B. Irmgardis in eccleſias earumque miniſtros* 272 c. Liberalitas *erga pauperes. Vide* Pauperes.

Libertas *San-Marinenſibus conſervata patrocinio S. Martini* 214 f, 215 a. Libertas *captivis conceſſa beneficio S. Roſæ Viterbienſis* 443 c, 454 b c d. *Item meritis B. Limbaniæ* 794 c. *Vide* Captivi.

Lingua *ac totum corpus obrigeſcit perjeraturo* 189 f

Lipſanotheca *S. Roſæ Viterbienſis, in qua per negligentiam ardens candela reliſta fuerat, miraculoſe ab incendio ſervata* 425 f, 426 a b, 444 a, 459 d

Locuſtæ *octava Ægypti plaga* 43 e. Locuſtarum *vis ingens diſparet per interceſſionem S. Roſaliæ* 379 b, 406 f

Loquela *mutæ mulieri redditur ad ſepulcrum SS. Mauri, Salvini & Aratoris* 221 c d. *Aliis ope S. Roſæ Viterbienſis* 443 c, 446 b, 450 e f. *S. Bertini* 598 f. *S. Frontoiani* 674 c. *S. Brgæ* 699 d. *S. Magni* 779 c d e, 780 e

Loes *fœda ſublata meritis S. Magni* 761 d e. Lues *pecudum abacta ejuſdem Sancti beneficio* ibid. f, 766 a b, 770 a b, 775 e

Lumen *cæleſte apparens oſtendit, ubi lateat corpus S. Davidis M.* 643 b. Lumine *cæleſti ſub forma coronæ irradiatur caput S. Magni* 772 f. Lumine *cæleſti perfunditur cella demortuæ B. Limbaniæ* 792 d

Lupi *exterminantur patrocinio SS. Alexandri & Gratæ* 249 b

Luxuria *juvenis & puellæ morte ſubitanea punitur* 669 c

M

Magi *Ægyptii prodigia, quæ virtute divina Moyſes facit coram Pharaone, imitantur & confundantur* 33 c. *Suis incantationibus aquam in ſanguinem convertunt* 34 b. *Sciniphes producere ad imitationem Moyſis fruſtra conantur, & Divinam potentiam agnoſcunt* 37 c

Maumetani *ad fidem converſi. Vide* Mauri.

Maledicere *volens Iſraelitis Balaam propheta improbus, Deo ita ordinante, benedixit* 120 d e f. *Et bona ac fauſta vaticinatus* 121 a b c d

Maleficia *ſublata ope S. Roſaliæ* 367 b, 402 f. *S. Roſæ Viterbienſis* 473 f. Maleficiis *liberantur multi bibendo e calice S. Magni* 723 d, 768 a. Maleficia *ſublata ejuſdem Sancti beneficio* 774 c

Malis *ac perverſis hominibus ad tempus parcit Deus ut, erudiantur electi* 39 c

Malum Gutturis. *Vide* Gutturis malum.

Mamilla *mole affecta ſanatur interceſſione S. Roſaliæ* 395 e. *S. Roſæ Viterbienſis* 453 f, 457 d, 461 a. Mamilla *cancro infecta ſanatur ope B. Limbaniæ* 793 e. *Alia brevi amputanda ejuſdem ope priſtino ſtatui reſtituitur* 792 b

Manna *per annos quadraginta cælitus datum Iraelitis* 62 c, 160 c

Manſuetudo *Moyſis* 176 a

Manus *Moyſis miraculoſe lepra infectur & mox priſtino ſtatui redditur* 26 f. Manus *in altum extendentis Moyſe ac Deum orante, triumphant de Amalecitis Iſraelitæ* 66 c. Manus *arida, meritis S. Idæ ſanata, ob nefariam ſimulationem de nexu exareſcit* 264 f. Manus *ingens tumor evanuit ope S. Roſaliæ* 357 e. Manus *fere abſciſſa priſtino ſtatui reſtituta meritis B. Limbaniæ* 791 c

Mare rubrum *in duas partes diviſum iter ape. rit tranſeuntibus ex Ægypto Iſraelitis* 54 f. 172 d. *Ad priſtinam formam redeuns Pharaonem cum exercitu ſuo aquis involvit & ſuffocat* 55 c, 172 e. Maris *tempeſtates ſedatæ meritis S. Roſaliæ* 360 a, 400 c. *S. Roſæ Viterbienſis* 460 f, 461 e, 462 b

Mariæ SS. Virgini *templum in Ruſſia recenter ad fidem converſo erigitur* 111 b c d, x a. Mariæ SS. V. *templum exſtruit S. Adelyda* 246 a b. *Item S. Ida* 262 f. Maria *apparet mulieri votum, quod S. Roſaliæ nuncuparverat, perſolvendi, eamque de obtenta miraculo ſanitate ſecuram reddit* 323 c. Cultui immaculatæ conceptionis B. V. Mariæ *juratu votu ſe aſtringunt Panormitani* 327 f. *Ejuſdem immaculatæ conceptionis feſtivitas ſolemni ritu Panormi celebratur* 328 f. B. V. Mariæ *favore Panormum peſte liberandam apparens prædicit S. Roſalia* 331 c. B. V. Mariæ *patrocinio civitas Panormitana horrendis terræ ſuccuſſionibus liberatur* 354 d. *Ejuſdem SS. Virginis nis auxilio varii manifeſto periculo eripiuntur* ibid. e f. B. V. Mariæ *ac S. Roſaliæ patrocinio in ſumma ſiccitate pluvia impetratur* 364 f. *Priſtis Neapoli extinguitur* 367 c. B. V. Maria & *puer Jeſus ſæpe viſibiliter inviſunt S. Roſaliam* 382 a. *Virginis* Mariæ *beneficio palatium leguli regis Hiſpaniarum Romæ a peſte præſervatur* 404 c. Maria *ad preces S. Roſaliæ mulieri periculoſe ægrotanti ſanitatem reddit* ibid. d. SS. V. Maria *apparens virgini ſibi devotæ S. Roſaliam ſpiritualis vitæ magiſtram aſſignat* 413 d. *Ejuſdem SS. Virginis Matris patrocinio peſte liberantur Alcamenſes* 413 a. *Item Meſſanenſes* 424 b. SS. V. Maria *apparens ægrotanti periculoſe S. Roſæ Viterbienſi ſanitatem reddit* 435 c. *Jubri eamdem ampleſti tertium Ordinem S. Franciſci, & hæreticos redarguere* ibid. & 436 c, 440 f. *Apparet B. Liberato ægrotanti, eumque cæleſti medicamine re-*

ereat

trat 652 f
Maſculi infantes *Iſraelitarum a Pharaone occidi jubentur* 7 f, 8 a
Matrimonium *ut voluit S. Bega, clam aulam paternam deſerit* 669 a. *Item B. Limbania paternas ædes* 786 d, 791 e
Maori Mahometani *S. Roſaliam ventrantur, & ex fonte ei Virgini conſecrato bibentes ſanitatem recuperant* 380 b. Maurorum & *aliorum infidelium miræ converſiones ejuſdem Sanctæ meritis* 403 e d e, 404 e f, 405 a. Mauri *S. Roſaliam ſibi patronam vindicant* 410 d
Maxillæ *horribilis tumor, admoto lapide ſepulcrali S. Roſaliæ, evaneſcit* 388 d. Maxillam *gangræna incurabili infectam ſanat apparens S. Roſalia* 407 f. *Puella ea eodem malo morti proxima ejuſdem Sanctæ ope ſubito curatur* 412 a
Membra contracta. *Vide* Contracti.
Membrorum debilitas *ſanata beneficio S. Idæ* 266 a b. *S. Roſaliæ* 357 b, 358 e, 365 b c. Membrorum *uſum recepit percuſſus hemiplexia meritis S. Magni* 779 b
Meodaciom *mulieris furtum neguntis divinitus punitum* 434 b
Mendica *manum aridam ſimulans vera manus ariditate punitur* 264 f
Meſſis *ſpe fruſtrati ob aeris ſiccitatem, invocata ope Deiparæ & S. Roſaliæ, abundantem pluviam impetrant* 364 f. Meſſem *uberem præ ceteris impetrat quotannis agricola devotus S. Magno* 760 e
Miles *a nece ſervatus beneficio S. Roſæ Viterbienſis* 466 d. Milites MCIV *balteum militarem pro fide Chriſti ſervando deponunt, ac dura ſupplicia perferunt* 513 f, 514 a b. Milites *vinctorum Chriſtianorum cuſtodes, viſo miraculo, fidem amplectuntur & martyrium ſubeunt* 521 f, 522 a b c, 523 e f, 524 a. Miles *irreverens in reliquias S. Sanctiani a dæmone corripitur & mox moritur* 669 e
Mioæ *graviſſimæ a Moyſe intentatæ legem divinam violaturis* 135 d e, 140 b
Miracula *in genere*. Miraculis *multis celebratſan. tar ſepulcra SS. Mauri, Salvini & Aratoris* 221 b c d. *Item S. Candidæ junioris* 230 b e. Miraculis *claruit S. Grata* 248 a f, 249 a b e e. *Et S. Idæ* 264 & ſeqq. Miracula *innumera S. Roſaliæ* 320 & ſeqq. *Vide* Peſtis, Vulnera, Febres, Moribundi. Miracula *S. Roſæ Viterbienſis* 434 & ſeqq. 443 & ſeqq. Miraculis *claret B. Benivenſa Rapacciolt* 482 d. *S. Bertinus* 588 & ſeqq. 662 & ſeqq. *S. Frontinianus* 674 e. *S. Eleutherius* 685 a b c d e. *S. Bega* 699 e d. Miracula *innumera S. Magni* 716 & ſeqq. 764 & ſeqq. Miracula *B. Limbaniæ* 793 & ſeqq.
Miraculo, ut *fertur, veritas fidei catholicæ probata in Ruſſia* 181 e. Miraculis *Sanctorum varii ad fidem converſi* 178 a, 179 c, 180 b, 403 c d e, 404 d e f, 405 a, 674 e, 774 d. Miraculo *comprobatur pietas in parentes* 393 e. *Illuſtri* Miraculo *manifeſtatur ſanctitas B. Limbaniæ* 793 f
Miſericordia divina *peccatori moribundo impetratur precibus S. Roſaliæ* 363 f. Miſericordiam *Dei erga peccatores pœnitentes exponit S. Remigius* 539 c
Miſericordia *erga inopes S. Gratæ* 246 e f. *Vide* Pauperes.
Miſſam *celebrare prohibetur S. Gallus a S. Columbano, quamdiu hic viveret* 739 b. *Cognita divinitus S. Columbani morte, mox* Miſſæ *ſacrificium inſtituit* 742 a e
Miſſio *Moyſis ab Angelo in Ægyptum* 26 b e
Molæ *illa contriti duo pueri, invocata S. Roſalia, ſubito ſanantur* 358 f
Monita *Moyſis brevi moriturari data Iſraelitis* 134 e f, 135 b e d e f. Monita *ab eodem data Joſuæ de prælegenda populo ſingulis ſeptennii lege divina* 136 b e. Monitis *ſalutaribus homines ad virtutem excitat S. Roſa Viterbienſis* 437 e. Monita *S. Remigii ad pœnitentem S. Genthaldum, ut in Dei bonitate fiduciam ponat* 539 e
Morbus *diuturnus S. Aſperti ſanatur a S. Petro apoſtolo* 178 a, 179 e, 180 b. Morbis *variis varii liberantur meritis SS. Mauri, Salvini & Aratoris* 221 b e d. *S. Candidæ junioris* 230 b e. *S. Gratæ* 248 & ſeqq. *S. Idæ* 264 & ſeqq. Morbi *ſublati ope S. Roſaliæ* 321 & ſeqq. *Vide* Peſtis, Febris, Moribundi. Morbo *periculoſo laborans nobilis matrona ejuſque filius, ejuſdem Sanctæ interceſſione, ſanitati reſtituuntur* 378 b. Morbus *contagioſus ubique graſſans Meridæ in novo regno uni ſoli domui parcit propter imaginem S. Roſaliæ* 379 b. *Alius uni ſoli pago in novo Biſcaia propter ejuſdem Sanctæ reliquias* ibid. e. *Alius ſubito ceſſat vjuſdem Sanctæ meritis* ibid. d. Morbos *varios ſanat S. Roſa Viterbienſis* 443 & ſeqq. *S. Bertinus* 589 & ſeqq. 622 & ſeqq. Morbum *a S. Gregorio PP. pellit ſalis precibus S. Eleutherius* 685 e. Morbi *varii ſublati ope S. Magni* 716 e, 723 e d, 728 e, 758 d, 760 d, 763 d a f, 764 b d, 770 & ſeqq.
Moribundi *ſanati beneficio S. Roſaliæ* 365 b c, 376 b c d e, 379 d e, 388 a b, 490 c d, 393 a, 396 e d e f, 397 d e f, 401 e f, 402 a, 404 c, 406 e, 410 e, 411 a. *S. Roſæ Viterbienſis* 434 e f, 435 a b, 456 d, 461 a, 462 a d e f, 463 b e d e, 465 e e, 466 d e, 469 e, 470 c, 475 f, 476 a. *S. Magni* 764 e f. *B. Limbaniæ* 795 f, 798 a
Mors *Moyſi intentatur ab angelo* 30 b c. Mora *animalium, quinta Ægypti plaga* 38 d e. Mortem *Moyſi prædicit demiſſus* 127 b. Mortem *inſtantem homini ſano ac vegeto prædicit S. Roſalia* 333 e. Mortis *periculo manifeſto variis erepti beneficio Virginis immaculatæ, S. Joſephi & S. Roſaliæ* 354 d e f, 355 e f, 356 b. Mortem *mulieri triduo ante prædicit, & puellam ad* Mortem *ſuaviter invitat S. Roſalia* 402 e d. Mortem *alteri puellæ prænuntiaſſe dicitur* 405 d. Mortem *Fredsrici II imperatoris prædicit S. Roſa Viterbienſis* 437 d. Morte *ſubitanea punitur raptor bonorum pertinentium ad religioſos* 628 a. *Item puvenum in ſacro loco voluptati indulgens meditantium, & miles irreverens in reliquias S. Sanctiani* 669 e. Mors *S. Hildæ revelatur monali procul diſtanti* 697 f. Morti *proximus puer convaluiſſe beneficio S. Magni* 728 e. *Vide* Moribundi. Mors *S. Columbani revelatur S. Gallo* 742 e. Mors *mulieris devotæ B. Limbaniæ divinitus impeditur* 797 f
Morſus *ab ignitis ſerpentibus inflicti lethales pluribus Iſraelitis* 214 e. Sanantur *aſpectu ſerpentis ænei a Moyſe erecti* ibid. d. Morſus *ſerpentinus redditur innoxius meritis S. Roſæ Viterbienſis* 458 d. Morſus *canis rabidi ſanatur invocato ope S. Magni* 769 b

Mor-

Mortuus *puer ante Baptiſmum beneficio S. Roſaliæ vita donatur, dum baptizatur* 355 c. *Mulier & puella pro* Mortuis *habitæ donantur integra ſanitate ejuſdem Sanctæ meritis* 361 b. *Item duo jam feretro impoſiti* 393 a b. *Duo infantes obiiſſe creditti* 402 b. *Homo feretro impoſitus* 408 d. Mortuam *mulierem ſuſcitat S. Roſa Viterbienſis* 434 b, 440 d. Mortuus *puer vita donatur ejuſdem Sanctæ beneficio* 445 f. *Item infans & vir* 446 a b. Mortuus *ad vitam revocatur precibus Chriſtianorum pro fide captivorum* 523 e, 524 d. Mortuum *ſuſcitat, ut creditur, S. Eleutherius* 685 a. *Puer, qui* Mortus *credebatur, invocato S. Magno, tuto domum evadit* 780 a. Mortuus *vita donatur ejuſdem Sancti meritis* ibid. c f. *Et alius bis a morte exſuſcitatur* 781 a

Mundi fuga. *Vide* Fuga mundi.

Munera. *Vide* Dona.

Mures *aliaque agris & frugibus noxia animalia fugantur virtute baculi S. Magni* 723 c, 727 b d, 764 c, 768 d, 776 c, 777 c. *Vide* Baculus, Inſecta.

Murmurantes *Iſraelitas puniente faſtinet Deus* 54 d e. Murmurantibus *iiſdem coturnices & manna ſubmiſtrat* 61 b c, 91 f. 173 a. *Et aquam e petra virga Moyſis percuſſa* 66 b, 172 f

Murmuratio *Iſraelitarum, igne cœlitus immiſſo, morte plurimorum punitur* 90 c, 91 f. Murmuratio *Mariæ contra Moyſen fratrem lepra punitur* 93 c. Murmuratio *Iſraelitarum punitur exclaſione e terra promiſſa* 95 f, 96 b. *Ob* Murmurationem *multi Iſraelitæ debiſcente terra abſorpti, multi alia morte pauli* 100 b c d e f. *Multi a ſerpentibus iguiis occiſi* 114 c

Muſcarum *enormis copia in Ægypto* 37 f

Muta *loquendi facultatem impetrat ad ſepulcrum SS. Mauri, Salvini & Aratoris* 221 c d. Mutus *ad ſepulcrum S. Candidæ junioris* 230 c. Mutis *loquela conceditur latercſſione S. Roſaliæ* 322 f, 355 d, 405 f. *S. Roſæ Viterbienſis* 443 c, 446 b, 450 e f. *S. Bertini* 598 f. Muto *loquelam reſtituit S. Feuſtelanus* 674 c. Mutus *a nativitate loquela donatur ad ſepulcrum S. Begæ* 699 d. *Puella a nativitate* Muta *loquelam impetrat beneficio S. Magni* 779 c d e. *Item puer* 780 c

N

Naufragio *erepti varii patrocinio S. Roſaliæ* 360 a, 369 b, 400 b, 410 c. *S. Roſæ Viterbienſis* 443 c, 460 b c d e f. *B. Limbaniæ* 794 c d e

Navigantibus *varia beneficia præſtita a S. Roſalia* 405 d. *Et a S. Roſa Viterbienſi* 461 e, 462 b. *Vide* Naufragio erepti.

Navis *vehens reliquias S. Roſaliæ ingenti prodigio Turcarum manus evadit* 368 f. Navis *S. Bertini divinitus directa locum cœnobio exſtruendo deſignat* 587 c, 591 d, 606 b c. Navis *ſubmerſionis periculo eripitur precibus SS. Promtiani & Caſſiani* 674 c. Navis, *ut fertur, in medio curſu immobilis ſubſiſtit, donec nauclerus B. Limbaniam in eam deſcendit adminiſtrare* 786 e, 791 c. Navis *hoſtium manibus eripitur, implorata opt B. Limbaniæ* 795 e

Necis *periculo liberatur miles beneficio S. Roſæ Viterbienſis* 466 d. *Item Mulier meritis B. Limbaniæ* 797 f

Negligentia *duorum ſacerdotum, filiorum Aaron, morte punita* 82 f. Negligentia *in adimplendo vote Sanctis facto punita* 323 c, 464 b, 472 a

Nephritis *ſanata, invocata ope S. Magni* 766 c, 772 b c, 775 d, 780 e. *Vide* Calculo liberati.

Nervorum *contractio curatu meritis S. Roſaliæ* 405 c

Noctes *integras piis exercitiis tranſigit B. Limbania* 792 c

Notitia *rerum abſentium & occultarum Mirabilis in S. Roſa Viterbienſi* 443 a. *In S. Bertino* 588 c, 592 a

Nubis *columna per diem Iſraelitarum iter dirigit* 52 f. Nubes *tenebroſa conſpectum Hebræorum Ægyptiis prohibet* 54 f. Nubes *operit tabernaculum* 81 f, 85 c, 139 f

Nuptias *fugit S. Bigu* 669 a. *B. Limbaniæ* 786 d, 792 e

O

Obduratio cordis. *Vide* Cordis obduratio.

Obedientia *prompta miraculo approbata* 703 f

Obedit *uſus S. Chagnoalds* 691 c. *S. Magno* 741 e

Obſervantiam *legum divinarum verbis efficaciſſimis commendat Moyſes Iſraelitis* 236 b, 140 b

Oculi *male affecti ſanati invocata S. Roſalia* 356 d, 358 e, 365 b, 388 c e, 367 f. Oculorum *uſus amiſſus recuperatur ejuſdem Sanctæ beneficio* 400 f, 401 b. Oculi *male affecti curantur meritis S. Roſæ Viterbienſis* 446 c d e f, 447 a b c d, 475 c. Oculo *uno cæcus ſanatur ad ſepulcrum S. Bertini* 622 b c. *Malum* Oculorum *ſublatum beneficio S. Magni* 761 e f, 780 a. *B. Limbaniæ* 795 d e

Odor *fragrantiſſimus e tumulo S. Idæ* 268 f. *Ex ſepulcro S. Roſaliæ* 326 b, 329 f. *Ex reliquis ejuſdem Sanctæ* 399 c. Odorem *ſuaviſſimum ſpirat cella S. Roſæ Viterbienſis* 428 f. *Item ejuſdem Sanctæ corpus* 441 c. Odorem *ſuavem omittunt reliquiæ SS. Ceiſpini & Criſpiniani* 546 d. *Corpus S. Davidis M.* 643 c. *Corpus B. Limbaniæ* 792 d

Oleum *ſtillans e ſepulcro S. Candidæ junioris multis ſalutiferum* 230 b. Oleo *ex lampade S. Roſaliæ varii ſanantur* 361 e. 365 c, 399 a, 405 f. *Item* Oleo *ex lampade B. Liberati* 652 c. Oleo *prodigioſe repletur vas vacuum beneficio B. Limbaniæ* 798 e f

Oppida *peſte liberata patrocinio S. Roſaliæ. Vide* Peſtis.

Oratio *Moyſis Iſraelitis de Amalecitis victoriam impetrat* 66 c d. *Deum ob Iſraelitarum idololatriam iratum placat* 76 d, 77 a b, 78 b c e. *Mariæ ſororis ob maculationem lepra percuſſæ ſoſpitatem obtinet* 93 c d. Oratio *juſti ſecutum adverſus eam divinam* 201 b. Orationis *ſtudium S. Candidæ junioris* 229 c. *S. Roſaliæ* 382 f. *S. Roſæ Viterbienſis* 443 b. *S. Begæ* 699 b. *B. Limbaniæ* 792 c

Oſſa *S. Idæ ſuaviter redolent* 268 f. Oſſa *S. Roſaliæ admota membris mala affectis ſanitatem afferunt* 398 e

P

PAgua *in California Americæ provincia* 22a *cum fide Catholica cultum & nomen S. Roſaliæ ſuſcipit* 379 f. Pagi *trer, graſſantr ubique ſæva lue, patrocinio ejuſdem Sanctæ intacti ſervantur* 380 n

Panis *in roſar convertitar a S. Roſa Viterbienſi* 434 c, 440 e

Paralyticus *ad ſepulcrum S. Candidæ ſanitatem recuperat* 230 b. Paralytica *ab apparente angelo ad tumulum S. Idæ miſſa ſanatur* 265 b. Paralytici *curati meritis S. Roſæ Viterbienſis* 443 b, 458 b. *Precibus S. Victorini* 490 c. Paralyticus *ſanitati reſtituitur ad ſepulcrum S. Begæ* 699 c d

In Parentes *pietas miraculo comprobatur* 393 c

Parricida *ſacrilegus a dæmone ſuffocatur* 255 c

Partus *periculo liberantur duæ mulieres, implorata ope S. Gratæ* 249 c. *Tres aliæ abortum paſſi ſolitæ beneficio S. Roſaliæ* 358 e. Parto *felici & ſanitate donatur mulier peſte infecta ejuſdem Sanctæ beneficio* 360 d. *Item alia ea* Partu *abortivo morti proxima ſanitatem ſubito recuperat* 388 n b. Partus *labore ac doloribus liberantur variæ patrocinio S. Roſæ Viterbienſis* 443 d, 446 n, 466 f, 467 n b c d, 473 e, 475 f. *Ex* Partu *præmature morti proximus ſubito ſanatur* 462 d e, 463 e f. Partus *doloribus liberatæ beneficio S. Magni* 723 c, 760 e f, 761 a b c, 765 a, 772 d f, 774 n. *Ex* Parto *periclitantes feliciter enixæ ejuſdem Sancti implorata opr* 766 f, 769 d, 771 f

Paſcha *primam, jubente Domino, celebratur* 48 c. Paſchatia *die laborantes divinitus paſſim ſanatur* 589 b

Patientia *Dei ad pœnitentiam invitat* 39 c

Patronus *febricitantium ac peſtiferorum peculiaris S. Roſalia. Vide* Febris, Peſtis. Patronæ *naufragantium S. Roſalia* 360 a. *S. Roſa Viterbienſis* 443 c. *Vide* Naufragio erepti. Patronæ *parturientium. Vide* Partus.

Patronos *agrorum & frugum S. Magnus. Vide* Baculus, Infecta. Patronus *contra peſtem eligitur Neapoli S. Franciſcus Xaverius* 367 c

Pauperum *miſeriæ ſublevandæ ſe ſuaque conſecrat S. Gratæ* 246 e f. *In* Pauperes *animis charitas S. Idæ* 262 b c. *Erga* Pauperes *tenerrime affectus B. Irmgardis* 274 e, 277 e. *Item S. Roſæ Viterbienſis* 434 c, 440 e. *In* Pauperes *erogant plurima, quæ acceperant munera, SS. Gallus & Magnus* 742 b

Peccator *moribundus convertitur ac miſericordiam impetrat patrocinio B. V. Mariæ & S. Roſaliæ* 363 f. *Erga* Peccatores *Dei clementiam extollit S. Remigius* 539 c

Peccatum *ſuum ſevere puait S. Victorianus* 492 a b. Peccatu *ſua confeſſarum S. Gerbaldam ſolatur S. Remigius* 539 c. *Eidem pœnitenti angelus apparens* Peccatorum *veniam annuntiat* ibid. d

Pecora *peſte liberata beneficio S. Magni* 728 c d, 762 f, 766 a b, 770 a b, 775 e, 776 f, 777 b

Peſtine ferreo *in corpus ſuum ſævit B. Limbania* 787 b, 788 b, 792 c, 797 c

Peſtoris tumor *ſublatus ope S. Roſaliæ* 357 b

Pedes *& cura differta ad naturalem ſitum redactatur favore S. Roſaliæ* 406 b. Pedes *male affecti priſtino vigori reſtituuntur ope S. Roſæ Viterbienſis* 473 d. *S. Magni* 772 f, 773 d, 774 n, 776 b c, 777 a b, 780 b c. *B. Limbaniæ* 794 f

Pejeraturo *lingua ac totum corpus obrigeſcit* 189 f

Peregrinationes *B. Irmgardis ad limina Apoſtolorum* 274 f, 275 f, 277 a

Pericula mortis *manifeſta varii evadunt beneficio Virginis immaculatæ, S. Joſephi, & S. Roſaliæ* 354 d e f, 355 e f, 356 b. Periculo *incendii liberati beneficio S. Roſaliæ* 357 c, 405 b c. *Item Naufragii altiſque gravibus* Periculis 360 n, 390 c, 400 b e f, 407 e, 410 c. *Peſtis* Periculo *erepti ejuſdem Sanctæ patrocinio* 411 b c d e f. Periculo *naufragii varii erepti ope S. Roſæ Viterbienſis* 460 b c d e. Pericolum *præſens necis evadit miles ejuſdem Sanctæ beneficio* 466 d. Pericolo *ſubmerſionis ſubducitur navis precibus SS. Frontiniani & Caſſiani* 674 c. *Præſens* Pericolum *mortis evadit eques ope S. Magni* 768 c. Periculo *naufragii liberati, opitulante B. Limbaniæ* 794 b d e. *Item puer perverſionis* 795 b. *Et mulier mortis* Periculo 797 f

Perſecutio *crudelis contra Iſraelitas in Ægypto* 7 f, 8 a, 32 e f

Perſonarum acceptio *non eſt apud Deum* 229 f, 260 c

Pertinacia *Pharaonis divinitus punita* 34 a, 37 b d e, 38 d e f, 39 d a f, 40 a b c, 43 d e, 44 n & ſeqq. 48 d n f, 49 n, 55 c d

Perverſionis *periculo eripitur puer meritis B. Limbaniæ* 795 b

Peſte *mortua puella reviviſcit beneficio S. Roſaliæ* 361 b. Peſte *infectus, invocatis SS. Silveſtro & Roſalia, ſanitatem conſequitur* 365 f. Peſte *liberatur exercitus regis Catholici circumlata per ordines imagine S. Roſaliæ* 371 a. Peſte *infectus & morti proximus Indiæ proceres momento ſanitati reſtituitur ejuſdem Sanctæ beneficio* 378 c. *Puella item ex* Peſte *moribunda ſubito ſanatur* 389 a b c, 390 d. *Et alii multi eadem lue liberantur* 390 c f, 392 a b, 392 e f, 393 a b c d e f, 394 n b, 395 c e, 496 a & ſeqq. 397 a & ſeqq. 398 a & ſeqq. 399 a b, 402 c, 404 b. Peſte *liberati meritis S. Roſæ Viterbienſis* 443 d, 456 d, 457 c d. *Et aliis morbis* Peſtiferis 454 c f, 455 a, 456 e f. Peſtifera *lue infecta pecora ſanitati reſtituta beneficio S. Magni* 728 c d, 761 f, 766 a b. *Pecora ab hujuſmodi lue præſervata ejuſdem Sancti meritis* 770 a b

Peſtem *tota Italia graſſantem ſuis apud Deum meritis pellit S. Roſalia* 335 f

Peſtis *ſævienr Panormi mitigatur invento corpore S. Roſaliæ* 328 b. *Orto dubio de veritate corporis recognoſcit* 328 f, 385 a. *Eo per civitatem circumlato penitus exſtinguitur* 334 c, 336 f, 385 c

Peſtis *in variis civitatibus ac locis extincta patrocinio S. Roſaliæ. Bivonæ* 320 e f, 380 f. *Panormi* 334 c, 335 f, 336 f, 385 e, 386 a. *Melitæ* 346 e, 348 b, 375 c. *Miſilmeccii in diœceſi Panormitana* 330 b c. *Monte Regali* 357 a. *Corleonis* 358 a b c d. *Drepani* 359 f. *In monte S. Juliani oppido* 360 b c d. *Caſtelli Veterani oppido* 360 f, 361 a. *Alcami* 362 a e. *Caneratæ* 362 e f. *Caſtri novi* 363 n. *Alexandriæ in diœceſi Agrigentina* ibid. b. *Monacæ* 364 e. *Neapoli* 367 c, 379 c. *Atrani oppido* 367 e. *Cremonæ* 368 b. *Niceæ* 369 e f. *Butterir, Tbigerni & Molinis* 370 a b c. *Viennæ in Auſtria, Cilleiæ & Gracii*

cii 371 a c e. *Cracoviæ* 375 a. *Flaminæ Dionysii & Messanæ* 414 b d

Pestis *Neapoli cessat invocatis SS. Dei Genitrice, SS. Januario, Francisco Xaverio & Rosalia* 367 e. Pestis *sævissima exstinguitur Romæ intimatis a S. Gregorio supplicationibus, & ut fertur, etiam Sussione in Gallia precibus S. Ansarici* 547 e f

Pestis periculo *liberantur civitates & loca varia patrocinio S. Rosaliæ. Oppidum S. Stephani* 321 e f. *Cephaledis urbs* 359 b. *Rabalmutum* 362 d. *Tres pagi in California Americæ provincia* 380 a. *Carcer Christianorum Tunetii a dominante sæpius* Peste *numquam inficitur* ibid. e. *Variis vicibus* Pestis periculum *evadit civitas Panormitana* 411 b d e f, 412 a b

Pestis tempore *varii peculiariter S. Rosaliæ favorum experti in Monte S. Juliani oppido* 360 b e d. *Coloniæ* 372 b. *In Transilvania* ibid. d. *Antverpiæ* 373 b e d e, 374 b. *In Mera pago Brabantiæ* ib. d. *Flumine Dionysii & Messanæ* 413 b e d e

Petra *virga Moysis percussa aquas Israelitis divinitus subministrat* 66 b, 109 a, 172 f

Phagedæna *liberatur equus comedens avenam relictam S. Magni benedictam* 760 e

Phreneticæ *ad mentem redacta meritis S. Rosaliæ* 393 e. *Item* Phreneticus 409 a. Phreneticus *saga elapsus, implorata ope S. Magni, sanus reperitur* 760 a. *Puella* Phrenesi *liberata ejusdem Sancti beneficio* 773 f

Phthisis *sanata invocantium S. Rosam Viterbiensem* 457 e f

Pietas *erga Deum. Vide* Caritas.

Pietas *in B. V. Mariam. Vide* Maria SS. V.

Pietas *in parentes miraculo comprobata* 393 e, Pietas *in pauperes. Vide* Pauperes.

Pii *toto corpore excidant impio percussori S. Rosæ Viterbiensi* 439 b

Piratarum *saracenorum manibus erepti varii, invocata S. Rosalia* 368 f, 405 e

Pisces *per totam Ægyptum moriantur, aquis in sanguinem prodigiose conversis* 34 a b. Pisces *efurientibus S. Columbano & sociis divina providentia submittuntur* 703 b c, 737 a b

Plaga Ægyptiorum *prima aquæ in sanguinem conversæ* 34 a b. *Secunda ranarum, tertia Sciniphum, quarta muscarum* 37 b e f. *Quinta, pestis jumentorum, sexta ulcerum* 38 d e f. *Septima grandinis* 39 d e. *Octava locustarum* 43 e. *Nona tenebrarum* 44 b e d. *Decima primogenitorum morientium* 48 e f

Pluvia *in summa ariditate impetratur meritis S. Marcelli M.* 190 e. *S. Rosaliæ* 364 f, 379 e. *S. Bertini* 617 e

Pœna *pertinaciæ Pharaonis. Vide* Pertinacia.

Pœna *idololatriæ* 76 f. *Negligentiæ duorum sacerdotum filiorum Aaron in sacrificio* 82 f. *Obmurmurationis contra Moysen* 90 c, 91 f, 93 e, 96 e. Pœna *violati Sabbati* 99 c. Pœna *Core, Dathan, Abiron, aliorumque ob conspirationem & murmurationem* 100 b e d e f. In Pœnam *diffidentiæ Moysis & Aaron terra promissa excluduntur* 109 b f. *In* Pœnam *murmurationis Israelitæ ab ignitis serpentibus percutiuntur* 114 e. Pœna *idololatriæ & fornicationis* 126 b e. Pœnæ *prædictæ a Moyse non observaturis leges divinas* 135 d e, 140 b. Pœna *parricidii* 255 e. *Furti sacrilegi* 264 d. *Nefariæ simulationis* ibid. f Pœna *dilatæ voti executionis* 323 e. *Furti & mendacii* 434 e. Pœna *impii percutientis S. Rosam Viterbiensem* 439 b. Pœna *neglecti voti* 464 b. *Violati voti* 472 a. *Irreverentiæ erga reliquias S. Audomari* 582 e. *Violatæ festi Paschatis opere servili* 589 b, 593 c. *Furti sacrilegi* 594 a. *Violati diei festi* 598 b. Pœna *barbari simulacrum S. Crucis deturpantis* 602 f. Pœna *laxatæ disciplinæ monasticæ* 616 a b e. Pœna *non colentium festum Translationis S. Bertini* 624 b c. Pœna *deprædantis bona religiosorum* 628 a. *Blasphemi in S. Bertinum* ibid. d e f, 629 e f. Pœna *Luxuriæ, & irreverentiæ in reliquias S. Sanctiani* 669 e. Pœna *vanæ gloriolæ* 685 e. *Violati sepulcri S. Galli* 745 d, 747 e f. *Contemptus & irreverentiæ in S. Magnum* 762 f, 763 a. *In B. Limbaniam* 793 e d

Pœnitentia *peccatoris moribundi impetrata meritis S. Rosaliæ* 363 f. Pœnitentiam *adhuc infans amat S. Rosa Viterbiensis* 440 b d. Pœnitentia *prodigiosa S. Victorini post lapsum* 492 a b. *Item S. Genebaldi* 539 e. *Monachus ob peccata cæcitate percussus, facta* Pœnitentia, *sanatur meritis S. Bertini* 594 b e d e, Pœnitentiæ *exercitiis carnem macerat B. Limbania* 787 b, 788 b, 792 e

Pœnitentis *vincula sponte solvantur beneficio S. Bertini* 594 f

Polypus *sublatus invocata ope S. Rosaliæ* 391 e

Prædestinationis gratia *ab ipsa infantia eluxit in S. Rosa Viterbiensi* 434 b

Prædictiones. *S. Blandina apparens S. Claro mortem* Prædicit 191 a. *S. Rosalia apparens* Prædicit *corpus suum non inveniendum, nisi in gravi calamitate* 322 b e. Prædicit *eadem Sancta Panormum peste liberandam* 331 e. *Uti & Coelestem* 358 b. *Item* Prædicit *mulieri mortem triduo ante* 402 e. Prædicit *S. Rosa Viterbiensis mortem Federici II Imperatoris* 437 d. *Se percutientis pœnam* 439 b. *Inimicitias graves brevi exstinguendas* 466 e. Prædicit *S. Bertinus infortunium absenti amico obventurum* 588 c, 592 a. Prædicit *mortem B. Liberati apparens B. V. Mariæ* 652 f. Prædicit *apparens mulieri B. Limbaniæ filii ægrotantis sanitatem* 794 b. *Item apparens viro religioso* Prædicit, *monasterium, ubi corpus suum quieverit, eximendum a militum insolentia* 798 b

Præmium *promptæ obedientiæ* 703 f

Præparatio *Israelitarum ad excipienda mandata Dei* 73 a b

Præstigiæ magicæ *detectæ & elusæ ope S. Rosaliæ* 367 b. *Vide* Maleficia.

Preces. *Vide* Oratio.

Primogeniti *Ægyptiorum ab angelo percussi & occisi, decima Ægypti plaga* 48 e f

Prodigia *facit Moyses coram senioribus Israel, ut se a Deo missum probet* 31 d f. Prodigiis *pertinaciam Pharaonis vincere conatur* 33 f. *Vide* Pertinacia, Plaga.

Profanatio *sepulcri S. Idæ divinitus prohibita* 264 b. *Templi ac cœnobii S. Bertini* 600 a, 601 c, 602 a & seqq. 603 a & seqq. Profanatio *sepulcri S. Galli divinitus punita* 745 d, 747 e f

Proles *obtenta per intercessionem S. Rosaliæ* 404 e. *S. Rosæ Viterbiensis* 464 d e, 476 a. *S. Magni* 761 b

Prophetæ *improbus Balaam Israelitis maledicere intendens, Deo ita ordinante, benedicit*

120 d e f. *Et bona ac fausta illis vaticinatur* 121 a b c d. *Pessimo ejus consilio Israelitæ ad peccatum inducuntur* 121 f

Peopbetiæ *spiritu ornata S. Rosa Viterbiensis* 437 d, 443 b. *S. Bertinus* 588 c, 592 n

Peovidentiu Dei *peculiaris erga suos* 61 c, 691 a b, 703 b c, 705 b, 737 n

Puerpera. *Vide* Partoa.

Pugoa *infelix Israelitarum iuita prohibente Moyse* 99 a b. Pugnæ *eorum feliciter inſtitutæ Deo aſpice* 511 d. 116 b c d, 128 b c. Pugoam *inter Theodebertum & Theodoricum videt in ſomno procul diſtare S. Columbanus* 704 f, 738 d

Pulvis *ſepulcri S. Roſaliæ morbos pellit* 360 c, 384 c. *Peſte infectos ſanat* 391 c d. *Polypum tollit* ibid. e. *Peſtem abigit* 393 d. Pulvis *tumuli S. Magni monachum fœdis ulceribus & diuturna infirmitate liberat.* 716 c

Puoitio. *Vide* Pœoa.

In Puteom *lapſus prodigioſe ſervatur invocata S. Roſalia* 396 n

Q

QUadragiota diebus *ſine cibo aut potu cum Deo in mente moratur Moyſes* 75 c, 79 f

R

RAnæ *operientes omnem Ægyptum, ſecunda Ægyptiorum plaga* 37 b

Raptoe *bonorum ad religioſos pertinentium divinitus punitus* 628 a. *Item* Raptores *ornamentorum ſepulcri S. Galli* 745 d, 747 e f

Rebellio *Iſraelitarum punita. Vide* Murmuratio, Pœna.

Regia fliepe *editum ſe negat Moyſes & aulam Pharaonis deſerit, ne diutius peccandi periculo exponatur* 12 e f

Regoa *Amorrhæorum & Og regis Baſan, jubente Deo, invadunt & occupant Iſraelitæ* 116 b c d

Reipublicæ *San-Marinenſis libertas conſervata patrocinio S. Marini* 214 f, 215 a

Religioſu Vita *ſuadetur puellæ ab apparente S. Roſalia* 363 c. Religioſam vitam *ampleſti jubetur S. Roſa Viterbienſis a B. V. Maria* 435 c, 436 c, 440 f. Religioſæ vitæ *ac diſciplinæ laxitas divinitus corripitur* 616 a b c

Reliquias *S. Abdiæ venerari deſiderant SS. Paula & Euſtochium* 784 d. Reliquiæ *SS. undecim mille Virginum Romam delatæ ſpontaneo, ut fertur, omnium campanarum pulſu excipiuntur* 275 f. Reliquiæ *S. Roſaliæ miraculis illuſtres* 356 & ſeqq. *Timentur a dæmonibus* 361 c. *Ægrotum, cui applicantur, momento ſanant* 363 c. *Navis vehens S. Roſaliæ* Reliquias *ingenti prodigio Turcarum manus evadit* 368 f. Reliquiæ *ejuſdem Sanctæ pagum, cujus in circuitu malum contagioſum graſſabatur, immunem ſervant* 379 c. *Morbos varios ſanant* 379 e. *Suavem odorem ſpirant* 399 c. *Eum odorem communicant aquæ, cui imponuntur* ibid. d e. *Mirabiliter honorantur a tenello infante* 399 f, 400 n b. *Dæmones e corporibus pellunt* 403 a b. Reliquiæ *S. Roſæ Viterbienſis prodigioſe incorruptæ ſervantur in mediis flammis* 425 c, 449 f. *Summis infimiſque maxima in veneratione habentur* 426 f, 427 n & ſeqq. *Odorem ſuavem emittunt* 441 a. Reliquiæ *S. Bertini miraculis claræ* 622 & ſeqq. Reliquias *SS. Frontiniani & Silveſtri transferentibus, flumen, ut traditur, in duas partes diviſum iter aperit* 675 e. Reliquiis *S. Magni vermes & alia noxia frugibus inſecta fugantur* 723 c, 725 f, 726 d e f, 727 a b d, 728 b c & ſeqq.. *Vide* Baculus, Aqua, Calix.

Revelatio *inflantis mortis S. Claro facta a S. Blandina* 191 a. Revelationes *variæ a S. Roſalia factæ variis* 322 b e, 331 c, 358 b, 402 c. Revelat *S. Roſa Viterbienſis graves inimicitias brevi exſtinguendas* 466 e. Revelat *angelus pœnitenti S. Genebaldo veniam peccatorum* 539 d. Revelat *B. V. Maria inſtantem mortem B. Liberato* 652 f. Revelatur *moniali procul diſtanti obitus S. Hildæ* 607 f. *Uti & S. Columbani obitus S. Gallo* 742 e. Revelat *B. Limbania Monaſterium, ubi quieſcit, ab inſolentia militum eximendum* 798 b. *Vide* Apparitiones, Prædictiones.

Roſis *in honorem S. Roſaliæ conſecratis hernia ſanatur* 407 b. *Panem in* Roſas *convertit S. Roſa Viterbienſis* 434 c d

Rubos ardens incombuſtus, *in quo ad Moyſen loquitur angelus* 24 f, 25 a b c d e, 171 b

S

SAbbatum *ab Iſraelitis religioſiſſime obſervari voluit Deus* 61 e. Sabbato *ligna colligens, jubente Domino, lapidibus obruitur* 99 c

Sacerdotes *conſecrare Aaronem ejuſque filios jubetur Moyſes* 81 c. *Quo ritu* Sacerdotes *conſecrandi ſint, edocetur* ibid. d Sacerdotum *conſecratio prodigio illuſtratur* 82 d e. Sacerdotes *duo ob negligentiam in ſacrificio morte plectuntur* ibid. f

Sacrificium *in conſecratione Aaronis & filiorum ejus ſacerdotum ingenti prodigio nobilitatur* 82 e

Sanatio *Mariæ ſororis Moyſis ob murmurationem lepra percuſſæ* 93 c d. Sanatur *Iſraelitæ morſu ſerpentinum igniterum aſpectu ſerpentis ænei* 114 d. *Vide* Ægee, Morbus.

In Sanctos *irreverentia punita. Vide* Irreverentia.

Sanguis *ſiunt aquæ fluviorum Ægypti* 34 n b. Saoguis *vehemens vomitus ſanatur beneficio S. Roſaliæ* 360 a, 396 e, 397 e. *Item gravis* Saoguiois *fluxus* 363 n, 366 c, 388 b, 408 f. Sanguinis *fluxus ſanatus meritis S. Roſæ Viterbienſis* 465 b c d, 471 a

Sapientia *hujus mundi, ſtultitia eſt apud Deum* 439 c

Sarcophagum *ſibi ante mortem exſtruit S. Ida, illudque quotidie bis replet elecmoſynis in pauperes eregendis* 262 c

Searabæi *ex ædibus depulſi poſt nuncupatum votum S. Magno* 757 b c, 775 f. *Item virtute baculi ejuſdem Sancti* 772 c. *Et imagine ac aqua ipſius baculo benedicta* 773 b c

Scieotia *prodigioſa S. Roſæ Viterbienſis* 443 b

Seiniphea *tertia Ægypti plaga* 37 e

Seditiones *Iſraelitarum divinitus punitæ. Vide* Mormuratio, Pœna.

Sepulcrum *SS. Maori, Solvini & Aratoris miraculis illuſtre* 221 b c d. *S. Candidæ juvenis* 230 b c. *S. Idæ* 264 & ſeqq. Sepulcrum *ejuſdem Sanctæ ſuavem odorem ſpirat* 268 f. Sepolcrum *S. Roſaliæ non reperiendum prædicitur niſi in gravi calamitate* 322 b c f. *Ab eo*

eo quærendo multi prodigiis deterrentur ibid. *Ipſa Sancta, ubi quærendum ſit, apparens docet* 323 c. *Graſſante peſte Panormi non ſine prodigiis invenitur* 326 b c d e f. Sepolcrum *SS. Ceiſpini & Criſpiniani ſuavem odorem emittit* 546 d. Sepulcrum *S. Anſarici miraculis nobile* 548 c. *Item* Sepulcru *S. Bertini* 589 c, 593 d. *SS. Romani & Davidis* 643 c. *S. Begæ* 699 c d. Sepulcrom *S. Galli violantes divinitus puniti* 745 d, 747 e f. *Ad* Sepulcrum *S. Magni ægotus ſanitatem recuperat* 758 d

Sepoltura *Moyſis Iſraelitis incognita, ut tolleretur Idololatriæ occaſio* 141 b c

Sepultus *S. Moyſes miniſterio angelorum* 143 b. *Item S. Catharina V. & M.* 793 c

Serpentes igniti *in Murmurantes Iſraelitas immiſſi multos occidunt* 214 c. *Eorum morſibus vulnerati ſanantur aſpectu* Serpentis *ænei in deſerto exaltati* ibid. d. Serpentious *morſus redditur innocuus beneficio S. Roſæ Viterbienſis* 458 d

Servitus *Iſraelitarum duriſſima in Ægypto* 8 f, 19 e f, 32 f. *Ea liberantur duce Moyſe* 52 f, 52 a

Signa prodigioſa *facit Moyſes coram ſenioribus Iſrael* 32 d. *Coram Pharaone* 33 f. *Vide* Plaga.

Signo *S. Crucis dæmonem abigit S. Bertinus* 578 c

Simulacrom *S. Crucis violant homo barbarus divinitus punitur* 600 f

Simulatio *nefaria divinitus punitur* 264 f

Sitis *Iſraelitarum divinitus ſublevata* 60 b, 66 b. Sitim *multorum ægræ ſedat apparens S. Roſalia* 323 b

Solitariæ vitæ amor *B. Irmgardis Zuiphaniæ comitiſſæ* 274 e. Solitariam vitam, *ſpreto mundo, eligit S. Roſalia* 382 d e. *B. Limbania* 794 f, 795 a

Speluncæ *ultro incluſa vitam in oratione & parſimoniis traducit S. Roſalia* 382 c d a f. *B. Limbania* 787 b, 792 c

Spes *reddita deſperanti, beneficio B. Limbaniæ* 794 f, 795 a

Spina *gutturi tenaciter inhærens expulſa meritis S. Magni* 777 e f

Stomachi dolor *ſublatus meritis S. Roſaliæ* 395 d, 404 e, 407 b. *S. Magni* 779 f, 780 a

Submerſio *exercitus Pharaonis in mari rubro* 55 c, 172 e. Submerſiooem *prodigioſe evadit puella ope S. Roſaliæ* 390 c. *Alia* Submerſa *& pro mortua habita, ejuſdem Sanctæ beneficio, incolumis ſervata* 402 b. *Item puer meritis S. Magni* 780 a. *Alius* 782 a. *Vide* Naufragio erepti.

Suggeſtionibus *pravis diu pulſa mulier animi tranquillitatem obtinet invocato S. Magno* 769 f

Supellectilem *Ægyptiorum pretioſam ſecum detecunt ſervitute liberati Iſraelitæ* 52 a

Surdus *auditum recipit ope S. Idæ* 265 c. *Alii meritis S. Roſæ Viterbienſis* 443 a, 476 a. *S. Bertini* 589 b, 593 d, 598 f. *S. Magni* 753 a, 764 d

Syncopeo *patientes ſanati bibendo e calice S. Magni* 723 d

T

TAbernaculom *juſſu Dei a Moyſe erectum gloria Domini obumbratur* 81 f, 139 f

Tabes *ignota tollitur beneficio S. Magni* 770 d. Tabe *lenta puer pene conſumptus ſanitatem recuperat ejuſdem Sancti meritis* 772 a f, 773 a

Tabulæ lapideæ *duæ Decalogum continentes a Deo accipit Moyſes* 75 c. *Audita populi idololatria, eas confringit* 76 c. Tabulas *ſecundas poſt multas preces a Deo impetrat idem S. Legislator* 80 b

Tempeſtates *maris ſedatæ reliquiis S. Roſaliæ* 360 a, 379 c, 400 c, 405 a. Tempeſtatis *gravis periculo liberati ejuſdem Sanctæ favore* 410 e. Tempeſtas *ſedata meritis S. Roſæ Viterbienſis* 460 f, 461 a, 462 b. Tempeſtatis *acris repulſæ virtute cruris S. Magni* 723 d. Tempeſtas *divinitus immiſſa in agros contemptorum ejuſdem Sancti* 762 f, 763 b

Templa *idolorum per totam Ruſſiam deſtrui jubet Vladimirus dux* 1 x b. Templum *Deiparæ Virgini Kioviæ erigit idem Vladimirus* ibid. c. x a. Templum *S. Moyſi legislatori extructum Venetiis* 6 f. Templum *cum monaſterio exſtruit S. Marcello S. Guntbrannus rex* 587 c a f. Templum *Chriſto Salvatori erigit S. Lupus Bergomi* 245 f. Templum *Virgini Matri, atque aliud S. Michaeli archangelo ædificat S. Adleyda* 246 a b. *Et S. Alexandro M. S. Grata* ib. d. e d. *Deiparæ Virgini S. Ida* 261 f. Templa *variis locis erecta in honorem S. Roſaliæ* 318 b c d e, 320 e, 358 d, 362 a e, 363 a c, 364 a, 365 a, 371 e, 372 a c, 378 d. Templum *igni dicatum deſtruit S. Abdas* 532 b. Templa *duo magnifica ædificata S. Magno* 732 c d e f, 733 b c. Templum *huic Sancto conſecratum aggeſto ego comburere molientes Hungari divina virtute prohibentur* 734 b. Templa *ac ſacella variis locis eidem Sancto conſecrata* ibid. e d e

Tenebræ *horribiles, nona Ægypti plaga* 44 b c d e

Terra *Chanaan promittitur a Deo Iſraelitis* 33 b c. Terra promiſſa *exſultant omnes præter Caleb & Joſue propter murmurationem* 96 a b

Terra *debiſcens abſorbet Core Dathan & Abiron* 100 b c d. *Ultro e* Terra *exſurgit tumba ſaxea continens corpus S. Idæ* 268 e d. Terra *ſepulcralis SS. undecim millia Virginum, ut fertur, in ſanguinem vertitur* 276 b. Terra *ſepulcri S. Roſaliæ moribundos ſanat, & cæcum illuminat* 364 c. *Febrim pellit* 405 f. Terra *baculo S. Magni luſtrata abigit inſecta frugibus & agris noxia* 726 d

Terræ motus *periculo gravissimo liberantur Panormitani patrocinio S. Roſaliæ* 353 f, 354 d

Theca, *corpus S. Roſæ Viterbienſis continens, miraculoſo ab incendio ſervatur* 425 f, 426 a b, 444 a, 459 d

Tibia *peſſime affecta ac brevi reſecanda integritati reſtituitur beneficio S. Roſæ Viterbienſis* 454 a

Tranſitos *maris rubri ab Iſraelitis* 55 b

Tumba Saxea *continens corpus S. Idæ ſponte a terra exſurgit* 268 c d

Tumor *capitis, ventris, pectoris & humerorum evaneſcit beneficio S. Roſaliæ* 357 b. *Ejuſdem Sanctæ meritis* Tumores *variis ſublati* ibid. e, 365 b, 388 e d, 398 e. Tumor *crurum abactus ope S. Roſæ Viterbienſis* 458 e. Tomor *ingens venteis evaneſcit hauſtu viui benedicti in calice S. Magni* 763 b

Ex Turris *ſuprema parte lapſus opifex illæſus ſervatur beneficio S. Bertini* 597 a. Turris *imminentem ruinam apparens S. Roſa Viterbienſis indicat monialibus cœnobii, ubi quieſcit* 474 f

474 f

V

VAriolæ *per integrum oppidum ſævientes ſubito ceſſant patrocinio S. Rojaltæ* 379 c. *Puella ex* Variolis *moribunda, & puer pro mortuo habitus convaleſcunt ejuſdem Sanctæ meritis* ibid. d e. *Puer ex* Variolis *morti proximus momento ſanatur ope S. Bertini* 624 e
Vas vacuum *olei prodigioſe repletur beneficio B. Limbaniæ* 798 e f
Venæ ferreæ *ſub terra latentes indicio urſi detegantur a S. Magno* 753 e
Veneno *infecti ſanitatem plures recuperant bibendo e calice S. Magni* 723 d
Ventris *tumores & dolores ſanati ope S. Roſaliæ* 357 b. *S. Magni* 763 b, 764 b
Verbum Dei *audis libenter S. Candida junior* 229 e. *S. Roſa Viterbienſis* 434 c
Vermes *aliaque agris & frugibus noxia animalia fugantur virtute baculi S. Magni* 723 c, 726 c, 728 b c, 774 f, 776 c, 777 d, 778 a. *Vide* Baculus, Inſecta. Vermes *ex puellæ corpore pelluntur hauſtu vini benedicti in calice S. Magni* 763 c
Vertigines *ſublatæ a pluribus bibendo e calice S. Magni* 723 d
Victoria *de Amalecitis precibus Moyſis impetrata* 66 c d. Victoriam *pugnantes Deo auſpice ecferant Iſraelitæ de rege Arad Chananæo* 111 d. *De Sehon rege Amorrhæorum & Og rege Baſan* 116 b c d. *De Madianitis* 128 b c. Victoriam *de Normannis ope divina referunt Subienſes* 599 c f, 600 a, 602 b c d e f, 603 a b
Vigiliis *ac jejuniis ſe macerat S. Begu* 699 b. *B. Limbania* 788 b, 792 c
Vigor *membris redditus. Vide* Contracti, Membrorum debilitas.
Vinctis *Vide* Captivi.
Viocula *S. Cenſurini, pro fide in carcere detenti, divinitus ſolvuntur* 521 c. Vincula *pœnitentibus ſponte decidunt ope S. Bertini* 594 f, 619 e
Viodicta divina. *Vide* Pœna, Violator.
Vioum *divinitus impetratum a S. Bertino* 588 c, 592 c, 608 f. Vioum *in calice S. Magni benedictum expellit vermes, morbos & inteſtinos dolores tollit* 763 c e f. *Febres abigit* 764 b. *Malefica pellit* 768 a. *Parturientem dolore & mortis periculo liberat* 769 d. *Graviter ex lapſu ſaucium curat* 769 e. Vioum, *quo caput B. Limbaniæ ublatum fuerat, pueri morbum ſanat* 794 b
Violator *Sabbati lapidibus obruitur* 99 c. Violator *voti divinitus punitur* 472 a. *Item* Violatores *feſti Paſchatis* 589 a. Violatores *diei feſti* 598 b. Violator *ſimulacri S. Ceucis* 602 f. Violatores *ſepulcri S. Galli* 745 d, 747 e f
Virga *Moyſis in colubrum vertitur* 26 e. *Devorat* Virgas *maleficorum Ægyptiorum* 33 f. *Aquæ Ægypti* Virga *Moyſis percuſſæ vertuntur in ſanguinem* 34 a b. *Petra eadem* Virga *percutitur & aquas Iſraelitis ſubminiſtrat* 66 b, 109 a. Virga *Aaronis in tabernaculo poſita prodigioſe floreſcit* 301 c
Virginitas *B. Limbaniæ, de qua dubitabatur, cælitus innotuſcit* 794 c
Virginitatis amor. *Vide* Caſtitatis amor.
Virtutes *animæ S. Gratæ* 243 d f, 247 c d f. *S. Idæ* 262 b c. *S. Roſæ Viterbienſis* 434 b c, 440 a & ſeqq. 441 b, 442 c f. *S. Bertini* 598 d. *S. Begæ* 699 a b c. *B. Limbaniæ* 792 c
Viſiones *S. Moyſi legislatori exhibitæ* 24 f, 26 b c, 30 b, 79 c d. *Vide* Apparitiones, Prædictiones, Revelatio.
Viſus *cæcis redditus. Vide* Cæcus.
Vita *mortuis reſtituta. Vide* Mortuus.
Vitæ auſteritas. *Vide* Auſteritas.
Vitæ *hujus brevitas* 274 d e
Vitæ ſolitariæ amor. *Vide* Solitariæ vitæ amor.
Vitis *reciſa miraculoſe uvas producit beneficio S. Roſaliæ* 403 f
Vitoli conflatilis adoratio *severe punita* 75 e d e f
Ulcera *in hominibus ac jumentis, ſexta Ægypti plaga* 38 d e. Ulceribus *per totum corpus miſere cruciatus infans ſanatur ope S. Roſaliæ* 406 b. Ulceribus *varii liberantur beneficio S. Roſæ Viterbienſis* 453 e f, 461 a. *S. Magni* 716 c, 764 f, 767 d, 769 f, 775 e
Unguis *e digito corporis S. Roſæ Viterbienſis evulſus miraculoſe ecprodactur* 426 e d, 474 f
Vomitus *ſanguinis vehemens ſanatur meritis S. Roſaliæ* 360 c, 396 c, 397 c
Votum *Deo nuncupantes Iſraelitæ de inimicis triumphant* 111 d. Votum *Sanctis nuncupantes plurimi morbis liberantur, aliaque beneficia obtinent* 230 d, 249 b, 323 b, 327 & ſeqq. 360 c, 361 c, 363 d, 369 e f, 378 & ſeqq. 404 b c, 406 c, 410 c, 445 f, 446 a & ſeqq. 453 & ſeqq. 728 c d e, 760 b c d, 764 b, 766 & ſeqq. 773 & ſeqq. 695 d f, 796 a
Votum *adimplere negligentes corripiuntur divinitus* 323 c, 464 b, 472 a
Vox *ignota confirmat miraculoſum ſanationem meritis S. Roſaliæ obtentam* 399 a. Vox *cælitus audita morientem S. Magnum ad gloriam invitans* 755 c
Urioæ *immedicabili difficultate laborans ſanatur invocata S. Roſalia* 632 c
Urſus *obidit S. Chagnoaldo* 691 c. Urſi *ferocitſimi manuſcfiunt ad preces S. Magni* 753 b, Urſi *indicio detegit venas ferreas idem Sanctus* ibid. c
Uvas *producit vitis recifa, beneficio S. Roſaliæ* 403 f
Vulnera *ſanata meritis S. Roſaliæ* 355 f, 356 c, 362 c, 365 c d, 388 b, 393 f, 395 c. *Gravitor* Vulnerarius *ex lapſu ſanatur ope S. Bertini* 588 f, 592 d, 608 f. Vulnera *periculoſiſſima curantur ope S. Magni* 762 b, 768 b. Vulnus *& ex eo graves dolores ſublati beneficio B. Limbaniæ* 794 f. *Item* Vulnus *cum periculo perdendi oculi bis ſanatum ejuſdem meritis* 795 d
Vultus *S. Moyſis legislatoris ex monte deſcendentis reſplendet ac radios inſtar cornuum emittit* 80 b. *Vide* Facies.

X

XEnodochium *pauperibus exſtruit S. Grata* 246 e f. *In* Xenodochio *a ſe fundato ægris inſervit B. Irmgardis Zutphoniæ comitiſſa* 277 e

Z

ZElus *Vladimiri ducis Ruſſiæ in exſtirpanda idololatria & propaganda fide Catholica* 12 b c d, 13 a. Zelus *Moyſis legislatoris vitulum conflatilem comburentis ac reos idololatriæ punientis* 76 e f. *Item* Zelus *ejuſdem S. Prophetæ pro populo ſuo de libro Dei deleri cupientis* 77 d e f. Zelus *Phinees, a Deo remuneratus* 126 b c. Zelus *S. Gratæ pro converſione gentilium* 244 f. *S. Roſæ Viterbienſis ad exſtirpandas hæreſes* 437 b c d, 440 f, 443 b

Aol 147 1653
147 1653

135. v. 20